

Redactor: IOANA CRACĂ
Tehnoredactor: MARIANA MÂRZEA
Coperta: SILVIU IORDACHE

Dicționarul a fost publicat cu sprijinul
Ministerului Educației și Cercetării

Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate
Editurii Univers Enciclopedic

ISBN 973-8240-69-7

ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ „IORGU IORDAN”

micul dicționar academic

**VOLUMUL I
LITERELE A-C**

Cuvânt înainte de Eugen Simion

Prefață de Marius Sala

BIPL. 107771 INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ
INSTR. CANT. Nr. 29.985

EDITURA UNIVERS ENCICLOPEDIC
BUCUREȘTI, 2001

MICUL DICȚIONAR ACADEMIC (MDA)

elaborat sub egida

ACADEMIEI ROMÂNE

PREȘEDINTE

Acad. **EUGEN SIMION**

DE CĂTRE INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ „IORGU IORDAN” DIN BUCUREȘTI

AL ACADEMIEI ROMÂNE

DIRECTOR

Acad. **MARIUS SALA**

LUCRAREA A FOST ÎNCEPUTĂ SUB CONDUCEREA

Acad. **ION COTEANU**

Redactori responsabili: Acad. **MARIUS SALA** și **ION DĂNĂILĂ**

Micul dicționar academic (MDA) a fost redactat și revizuit în cadrul Sectorului de lexicologie și lexicografie al Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan” din București al Academiei Române, de următorul colectiv:

Melania Bădic

Anca Boldea

Valentina Cărare

Ion Dănăilă

Viorel Deliu

Liliana Hoinărescu

Mihaela Marin

dr. Cătălina Mărânduc

Nicoleta Mihai

dr. Mihaela Popescu

dr. Carolina Popușoi

Claudia Silișteanu

dr. Doina Sparionapte

Florin Sterian

dr. Ariadna Ștefănescu

Oana Tittel

Nicoleta Tiugan

dr. Radu Trif

Florin Vasilescu

Violeta Vizireanu

Maria Zbarcea

Secretara volumului: Anca Boldea

Au colaborat: Rodica Bogdan, Cristina Borzan, dr. Monica Busuioc, Claudia Ene, Daniela Grădinescu, Eugenia Guțulescu, dr. Lucreția Mareș, Eleonora Popa, Silvia Săvulescu, Anca Sevcenco, Oana Sitaru, Lidia Slăninoiu, Corina Stancu, Aurelia Ulici.

Operatori date: Elena Dosan, Elena Daniela Ionescu, Georgeta Mihaela Manole, Roxana Andreea Teodorescu

CUVÂNT ÎNAINTE

Ideea de a pregăti acest dicționar îmi aparține. Nu sunt un spirit posesiv, nu cer nimănui răsplata pentru *jertfa mea patriotică*, dar, insist, ideea de a publica un dicționar care să se situeze, ca număr de cuvinte și stil filologic, între *DEX* (un dicționar pentru marele public) și *Dicționarul Tezaur* (adresat specialiștilor), am avut-o eu prima oară prin 1993, cred, când în urma transformărilor petrecute în Secția de Filologie și Literatură a Academiei Române, m-am trezit ales vicepreședinte coordonator. Am imaginat acest proiect și cel dintâi care l-a acceptat, spre bucuria mea, a fost regretatul academician Ion Coteanu. Din acest moment, ideea nu-mi mai aparține. Am dăruit-o cu plăcere în mâini bune (Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”) și, iată, după 6–7 ani, ideea începe să capete o formă. N-a fost cum aş fi dorit eu (să nu ne apuce mileniul III fără marile dicționare încheiate), dar e bine că, totuși, după atâtea îndemnuri și discuții, *Micul Dicționar Academic* apare. Deocamdată cu primul volum. Celelalte trei vor apărea, cu ajutorul lui Dumnezeu, cu sprijinul Ministerului Educației și Cercetării și cu râvna și devotamentul lexicografilor din Institutul de Lingvistică al Academiei Române, în anul 2002. Aproape că mi-e frică să dau acest termen, nu pentru că aş fi superstițios, ci din teama de a mai propune date pe care să nu le putem respecta. Nu de mine e vorba, foarte decis în această privință, și nici de ceilalți membri ai Secției de Literatură și Filologie a Academiei Române, la fel de hotărâți, ci de lexicografii de la Institutul „Iorgu Iordan” care au promis până acum cam de zece ori că vor încheia importanta și migăloasa redactare a dicționarului. Nu l-au încheiat nici acum, dar sunt semne că vor ajunge în câteva luni la capăt. Lene tradițională, dificultăți neprevăzute, spirit de resemnare, filozofia lui „ce-o fi o fi” și „ce atâtea grabă, las’ că nu dau turcii?!...”. Probabil câteva din toate. Cercetătorul român lucrează încă în ritmuri cosmice și își propune proiecte care să-l țină, netulburat, până la pensionare... Uneori chiar mai mult decât atât. *Dicționarul Academiei* (dicționarul tezaur) a fost început de Hasdeu, acum o sută și mai bine de ani, și n-a fost încheiat nici azi. Sunt vești că va fi terminat în anii viitori, pentru a fi, apoi, reluat de la capăt. Muncă de Sisif, firească până la un punct. Nefiresc este doar ritmul de melc, lipsa noastră de concentrare și lipsa noastră, endemică, de grabă în istorie. Lucrăm ca și când am avea infinitul în față. Biblia ne spune însă că trebuie *să facem*, într-adevăr, ca și când am trăi o veșnicie, dar *să ne rugăm* ca și când am muri mâine. L-aș traduce, aici, pe *a face* prin *a gândi*, *a proiecta pe termen lung* și pe *a ne ruga* prin *a duce lucrurile la capăt*...

—*MDA* este o operă esențială, cred, pentru cultura noastră. Ea va avea patru volume care adună aproximativ 175 000 de cuvinte, cu explicațiile (concentrate) de rigoare. Nu știu încă dacă *toate* cuvintele din limba română (o limbă foarte activă, o limbă *deschisă*), dar, oricum, cuvintele esențiale. Dicționarul va fi la îndemâna oricui dorește să se instruiască în această privință și, pentru aceasta, are nevoie de un instrument de lucru accesibil. Cele peste 30 de volume ale *Dicționarului tezaur* sunt mai greu de consultat (ele se află, de regulă, în marile biblioteci), *MDA* poate sta, frumos, în rafturile bibliotecii noastre. Despre felul cum este alcătuit și, mai exact, despre ce cuprinde, puteți afla din articolele ce urmează, scrise de domnii Marius Sala și Ion Dănilă, coordonatorii acestei lucrări de anvergură. Mie nu-mi rămâne să spun decât faptul că o națiune civilizată este, între altele, o națiune care își cultivă și își apără limba. Iată de ce Academia Română acordă atâtea importanță acestor proiecte și iată de ce dorește ca, în cel mai scurt timp posibil, să scoată *Tratatul de istorie a românilor* (în opt volume), *Dicționarul general al literaturii române* (în cinci volume) și, bineînțeles, *Micul dicționar al Academiei* și ultimele tomuri din *Dicționarul tezaur* pregătit, cu pasiune și exigență, de câteva generații de filologi. Felicitându-i pe cei care sunt, să ne amintim cu recunoștință de cei care nu mai sunt azi printre noi. Ei și-au pus viața și știința lor în slujba culturii române. Ce putem să le cerem celor care duc mai departe

această frumoasă tradiție academică este să învingă în ei spiritul de inerție și *adamismul* care pare a fi, în această parte de lume, boala fundamentală a spiritului. Aceasta înseamnă că pornim, cu fervoare, proiecte mari pe care, apoi, le abandonăm. Cam pe la cuvântul *bărbat* sau la cuvântul *lojnită*. Cum să facem să ajungem, odată, la coada alfabetului? *MDA* apare, acum, cu literele A–C. Celelalte sunt, după informațiile pe care le am, gata să iasă din calculatoare. În clipa în care voi contempla, cu dicționarul în mână, familia cuvintelor care încep cu litera Z, voi fi convins că noi, românii, am învins inerțiile spiritului adamic și suntem gata să proiectăm catedralele pe care, în mod sigur, nu le vom părăsi înainte de a le pune acoperișul.

EUGEN SIMION

10 noiembrie 2001

PREFATĂ

1. Acest dicționar este o lucrare unică în cultura română. În esență, este vorba de un dicționar care cuprinde, într-o formă comprimată, toate cuvintele și variantele din dicționarul tezaur al limbii române, cunoscut sub numele de *Dicționarul Academiei*. Spus altfel, va fi cel mai bogat dicționar al limbii române, cu 175 000 de intrări, dintre care 125 000 sunt cuvinte propriu-zise, iar restul de 50 000 sunt variante lexicale.

Pentru cititorul neavizat, ca și pentru cel ce a aflat câte ceva despre *Dicționarul Academiei* care stă la baza *MDA* este necesară o scurtă prezentare a dicționarului tezaur fără de care ar fi mai greu să se înțeleagă ce este *MDA* și de ce a fost posibil să se realizeze acum.

2. *Dicționarul Academiei* are o istorie de peste un secol. Început imediat după constituirea Societății Academice (viitoarea Academie Română) în urmă cu 135 de ani, dicționarul academic a cunoscut încercările succesive ale lui A.T. Laurian și I.C. Massim, B.P. Hasdeu, A. Philippide fără rezultatele dorite de forul academic. În 1905, conducerea Academiei Române a încredințat realizarea dicționarului lui Sextil Pușcariu, cel mai mare lingvist al secolului trecut. Acesta a publicat în perioada 1913–1949 volumele cu literele *A – B, C, D – de, F – I, J – lojniță; lojniță* a devenit, fără să vrea cineva!, un cuvânt important în istoria lexicografiei românești, fiindcă la el s-a oprit tipărirea primei serii a dicționarului academic, cunoscută sub numele „Dicționarul lui Pușcariu” (lingviștii îi spun mai scurt *DA*). Această serie totalitează 3 143 de pagini de tipar.

Evenimentele de tristă amintire care au urmat au avut consecințe și asupra sorții dicționarului academic. Activitatea la dicționar a fost întreruptă brutal în 1952. Nu intru în paginile negre ale istoriei lui care au fost prezentate în monografia *Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”. 50 de ani de existență (1949 – 1999)*, București, Univers Enciclopedic, 1999, p. 66 – 97. Este important de reținut faptul că, după 1958, s-au reluat lucrările la o nouă serie a *Dicționarului limbii române*, cunoscut sub sigla *DLR* la care au fost angrenate institutele de profil: Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan” din București, Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu” din Cluj și Institutul de Filologie Română „A. Philippide” din Iași. Conducătorii lucrării au fost Iorgu Iordan, Al. Graur și I. Coteanu. Din 1965 până astăzi au apărut 20 de volume la care au lucrat 92 de persoane. S-a continuat cu partea nepublicată din dicționarul academic: literele *M* (1965 – 1968), *N* (1971), *O* (1969), *P* în cinci părți (*p – păzui* 1972, *pe – pînar* 1974, *pîna – pogribanie* 1977, *pogrijenie – presimțire* 1980, *presin – puzzolană* 1984), *R* (1975), *S* în cinci părți (*s – slabuc, scladă – semînțarie* 1987, *semm – sîveică* 1990, *slab – sponghios* 1992, *sponghios – swing* 1994), *Ș* (1970), *T* în două părți (*t – toclăliță* 1982, *tocană – twist* 1983), *T* (1994), *V* (*v – veni* 1997) și *Z* (2000). Dintre acestea au fost redactate la București literele *M, N, P, S, Z* (= 5 661 pagini), la Cluj literele *O, R, T, T* (= 2 044 pagini) și la Iași literele *Ș, V* (= 599 pagini), în total 8 304 de pagini. Au mai fost redactate, sau sunt în curs de redactare literele *D* (în trei părți) la București, *U* și parțial *L* la Cluj, *E, L* (parțial), *V* (restul de două părți) și *X, Y, W* la Iași. Litera *U* este la tipar. Din sumara prezentare a istoriei dicționarului academic rezultă că, în linii mari, redactarea acestei opere începută de mai bine de un secol este terminată. În prezent se mai lucrează la revizia textului și a etimologiilor. După moartea celor trei mari profesori, conducerea Academiei a numit doi membri ai Academiei Române, acad. Marius Sala și Gh. Mihăilă, membru corespondent, să se ocupe de coordonarea lucrărilor.

3. Am considerat necesară o incursiune în istoria dicționarului academic fiindcă *MDA* nu s-ar fi putut face dacă nu am fi avut la dispoziție dicționarul academic redactat. Cu această observație am ajuns la un răspuns pe care vreau să-l dau, în calitate de responsabil actual al lucrării (alături de colegul I. Dănilă, responsabil de la început când împreună cu I. Coteanu a elaborat principiile și normele *MDA*) la o întrebare pe care aş formula-o sub o formă la modă „cine ești dumneata «domnule» *MDA*?”. Nu este suficient să spunem că *MDA* este o sinteză, un comprimat al dicționarului academic. Aceasta în primul rând pentru că între *DA* și *DLR* există deosebiri subliniate de I. Dănilă în articolul *De ce este nevoie de un MDA?* publicat în „Limba română” XLIII, 1994, p. 397–406. Dintre deosebiri rețin doar una, cea mai importantă pentru *MDA*. Cele cinci volume publicate de S. Pușcariu (mai ales literele *A – B*) nu sunt la fel de bogate ca cele ale noii serii (se știe că S. Pușcariu a acceptat cu prudență neologismele, iar anchetele dialectale, sursă importantă de cuvinte, erau la început). Această deosebire a făcut ca, pentru volumele din *DA*, să se apeleze la o serie de surse lexicografice dintre care se detașează cunoscutul *DEX*.

4. Ideea alcătuirii unui dicționar în patru volume care să „comprime” cele 32 ale *Dicționarului Academiei*, apărute sau aflate în curs de pregătire, s-a conturat în anii '80 dar a căpătat o formă concretă la sfârșitul anului 1993 în timpul unei discuții între regretatul I. Coteanu, directorul Institutului de Lingvistică din București, acad. Eugen Simion, președintele de atunci al Secției de Filologie și Literatură a Academiei Române, I. Dănilă, șeful sectorului de lexicografie și lexicologie din Institutul de Lingvistică București și la care am asistat și eu, ca secretar științific al institutului. Ea a prins viață în anul următor când *MDA* a fost inclus, la propunerea acad. Eugen Simion, între lucrările prioritare ale Institutului de Lingvistică din București. Ca orice lucrare prioritară s-a bucurat de un tratament special atât din partea Academiei Române cât și a conducerii institutului și a colaboratorilor din sectorul de lexicologie și lexicografie.

Pentru cei curioși să afle înainte de apariția tuturor volumelor cum va arăta un dicționar care poate să includă în patru volume 32 de volume ale dicționarului academic fără să se piardă vreo informație lingvistică importantă precizez că *MDA* are toate datele referitoare la cuvântul respectiv (categoria gramaticală, etimologia, variante, definiția) dar nu va avea citate (aproximativ 3 200 000 de citate care reprezintă cam 88% din totalul textului dicționarului academic au fost eliminate; în locul acestora se va da prima atestare). Pentru a câștiga spațiu s-au introdus numeroase abrevieri care vor permite să nu se piardă nici o informație relativă la cuvântul analizat. Familiarizarea cititorilor cu aceste abrevieri va face mai ușoară consultarea. Detalii cu privire la structura fiecărui articol se pot găsi în *Îndrumări pentru folosirea dicționarului* publicate în continuare.

Sper ca acest dicționar va avea aceeași difuzare ca *DEX*, altă lucrare cunoscută a institutului nostru (se știe că în cele două decenii de la apariție, *DEX* a ajuns la aproape 600 000 de exemplare, fiind de fapt *best-sellerul* lingvisticii românești). Nu pot să-i doresc *Micului dicționar academic* decât să ajungă un termen comun *MDA*, așa cum a ajuns și *DEX*.

MARIUS SALA

ÎNDRUMĂRI PENTRU FOLOSIREA DICȚIONARULUI

Micul dicționar academic (MDA), al cărui prim volum, A–C (dintr-o serie de patru volume), îl punem la dispoziția cititorilor acum, este o sinteză a două dicționare proiectate, redactate și apărute tot sub egida Academiei Române: *Dicționarul limbii române* Serie veche, în cinci volume, (literele A, B, C, D–de, F–Î, L–lojnită, redactat la Cluj, de un colectiv condus de Sextil Pușcariu și numit de specialiști DA) și seria nouă, cu același titlu, dar abreviat *DLR*, redactat la București, Cluj și Iași, sub conducerea academicienilor Iorgu Iordan, Alexandru Graur, Ion Coteanu și Marius Sala, din care au apărut, până în prezent, literele M, N, O, P, R, S, Ș, T, Ț, V, Z. Sunt în diferite faze de lucru literele D, E, J, K, L, U, Q, X, Y, W.

Sinteza noastră redă toate informațiile lingvistice incluse în DA și DLR (forma-titlu, statutul morfologic, aria de răspândire, variante fonetice, sensuri, utilizări stilistice), cuprinse în cele două dicționare academice, DA și DLR.

Comprimarea volumelor menționate mai sus nu a fost posibilă decât prin sacrificarea numeroaselor citate și trimiteri pe care le conțin cele două serii, din care a fost păstrată, în MDA, o singură informație: prima atestare a cuvântului respectiv de care am dispus la vremea redactării acestui dicționar.

Intrările din dicționar sunt de două feluri:

1. **Articolul** propriu -zis.
2. **Varianta** cu trimitere la cuvântul-titlu de care aparține.

Articolul propriu-zis are 14 secțiuni.

Cele 14 secțiuni ale articolului din dicționarul nostru au poziție fixă, succesiunea lor fiind următoarea:

1. **CUVÂNTUL-TITLU** este cules cu caractere *display* (**bold** și *italic*), exceptând grafemul accentuat, cules cu caractere drepte albe:

Ex: *casă¹*.

Cifra culeasă în corp *display* la umărul unor cuvinte-titlu (*casă¹*) sau cea culeasă cu caractere albe drepte într-o definiție (car¹) indică numărul de ordine al omonimelor respective.

2. **CATEGORIA MORFOLOGICĂ** comună tuturor sensurilor la cuvintele polisemantice este marcată o singură dată, fiind plasată imediat după cuvântul-titlu. Ea este abreviată conform listei de abrevieri de la începutul acestui volum:

Ex: *casă¹ sf*

La cuvintele cu sensuri care aparțin mai multor clase morfologice, categoria morfologică respectivă este specificată imediat după fiecare număr de sens.

În situațiile mai rare, în care forma-titlu este un substantiv al cărui gen nu este cunoscut, se menționează numai indicația s.

Informațiile descrise mai jos, sub 3–7, apar, în structura articolului de dicționar, între două paranteze aldine drepte.

3. **PRIMA ATESTARE A CUVÂNTULUI-TITLU** de care am dispus la vremea redactării este introdusă de abrevierea At: și este redată prin sigla izvorului citat (pentru care vezi lista siglelor de la începutul acestui volum),

după care urmează informațiile bibliografice curente (numărul volumului, la lucrările cu două sau mai multe volume, pagina și, la lucrările tipărite în alfabet chirilic, rândul):

Ex: *casa*¹ *sf* [At: COD. VOR. 26/9 /...]

4. PRONUNȚAREA CUVÂNTULUI-TITLU este introdusă de abrevierea P: și se menționează atunci când este cazul:

a) când cuvântul-titlu conține un hiat sau chiar mai multe:

Ex: *autoradiografie sf* [At: DN³ / P: *a-u-to-ra-di-o-gra-fi-e* /...];

b) când pronunțarea românească a unui cuvânt redă pronunțarea limbii de origine:

Ex: *boom sn* [At: DEX² / P: *bum* /...].

Tilda ține locul tranșei grafice care nu pune probleme de pronunțare în cadrul cuvântului respectiv.

Ex: *cacofonie sf* [At: RUSSO, S. 769 / P: *~ni-e* /...].

5. VARIANTELE LEXICALE sunt culese cu *display*, iar cele de **ACCENTUARE** cu litere cursive albe și sunt date în ordinea ariei de răspândire și a registrului stilistic. Dacă sunt din aceeași arie și din același registru, variantele apar în ordine alfabetică. Ele sunt introduse, după caz, de una dintre indicațiile:

V: = variantă

Ex: *băiat sm* [At: PSALT. SCH. 277/8 / P: *bă-iat* / V: (reg) *băet*, *~iet* /...].

A și: = variantă de accentuare:

Ex: *ceremonie sf* [... / A și: *ceremonie* /...].

Variantele lexicale figurează și la locul lor alfabetic, numai ca trimitere la cuvântul-titlu de bază, fără explicații semantice, dar cu indicarea categoriei gramaticale.

Ex: *băiat sm* [At: PSALT. SCH. 277/8 / P: *bă-iat* / V: (reg) *băet*, *~iet* /...].

băiet sm vz *băiat*

Tilda ține și aici locul tranșei grafice comune.

Variantele de accentuare, introduse de abrevierea A și: nu vor figura la locul lor alfabetic.

6. INDICAȚIILE MORFOLOGICE date în dicționar au în vedere:

a) **pluralul** la substantiv, adjectiv și pronume, informație introdusă prin abrevierea Pl:, după care se dă, cu caractere cursive, pluralul termenului respectiv. Grafemul purtător de accent este cules cu caractere albe drepte:

Ex: *cangur sm* [At: DA / Pl: *~i* / ...].

La unele substantivele feminine și neutre (primele fac pluralul în *~e* sau în *~i*, ultimele în *~e* sau în *~uri*) nu am avut, întotdeauna, atestări la plural și, în aceste cazuri, am folosit marca Pl: ?. Ca urmare, semnul întrebării folosit aici nu vrea să spună că substantivele respective nu au plural, ci, pur și simplu că nu am dispus, la vremea redactării, de surse care să ateste una dintre cele două forme de plural posibile la substantivele feminine sau neutre respective:

Ex: *băgic sn* [At: CHEST. VIII, 15/20, 43/34 / Pl: ? / E: nct].

Când forma de plural este identică cu forma de singular, pluralul este marcat prin tildă:

Ex: *amărui, ~e a* [At: TDRG / Pl: *~, ~* / ...].

b) **prezentul indicativ** la verb, pentru care am folosit abrevierea Pzi:, se referă la persoana 1 singular la verbele personale.

Ex: *capta vt* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 419 / Pzi: *~tez* /...].

Pentru verbele impersonale se folosește persoana a 3-a singular.

După caz, informațiile morfologice la verb pot avea în vedere și alte persoane (respectiv, oricare dintre persoana 2 la singular și persoanele 1-3 la plural) după cum ele se pot referi, dacă este nevoie, și la alte timpuri sau la alte moduri.

Ex: *avea* [At: COD. VOR. 120/5 / Pzi: 1: *am*, (înv) *aib*, 2: *ai*, 3: *are*, 4: *avem*, 5: *aveți*, 6: *au*; cj: 3, 6 *să aibă*, (înv) *să aivă*, (reg) *să aibe*; par: *avut*; grz: *având*, (înv) *aibând* /...].

7. ETIMOLOGIA este **directă**, se introduce prin abrevierea E: și este dată în caractere *display*. Ea este cea care decide dacă două cuvinte sunt omonime, după principiul: *Eine Etymologie, ein Wort*.

La *împrumuturi*, etimologia începe cu abrevierea limbii de origine, urmată de etimon, care respectă grafia limbii de unde provine cuvântul (inclusiv în cazul limbilor care folosesc alte caractere decât cele latine).

Ex: *andante av* [At: POENAR / E: it *andante*].

Ex: *anatemă sf* [At: (sec. XVI), CUV. D. BĂTR. II. 147 /... / E: ngr *ανάθεμα*].

La *derivate* sau la *compuse*, sufixele și prefixele sunt trecute cu italice, primele, precedate, ultimele, urmate de cratimă.

Ex: *aeriseală sf* [At: DA / P: *a-e-ri-sea-lă* / Pl: *~eli* / E: *aerisi* + *-eală*].

Ex: *copărtaș, ~ă smf* [At: I. IONESCU, D. 204 / Pl: *~i, ~e* / E: *co-* + *părtaș*].

Etimologia *nesigură* (indiferent dacă este *internă* sau *externă*) este introdusă prin formula ns cf rădăcina etimonului care urmează fiind culeasă cu caractere *cursive*.

Ex: *batrăgă sf* [At: VICIU, GL. / Pl: ? / E: ns cf *bătucă*].

Etimologia *necunoscută* se va recunoaște după abrevierea nct:

Ex: *bârdăcăi vi* [At: CV 1049, nr. 7, 34 / Pzi: *bârdăcăi* / E: nct].

8. INDICAȚIA NUMĂRULUI DE SENS. Cititorul va observa ușor că, în acest dicționar, vor apărea cuvinte cu zeci și chiar peste 100 de sensuri numerotate corespunzător cu cifre arabe, care pornesc de la 1. Ca atare, această secțiune nu poate fi concentrată într-un singur loc, ci este difuzată până la nivelul fiecărui sens al cuvântului-titlu.

O indicație de tipul (1-8) este folosită atât la **inventarierea și descrierea** polisemiei la membrii unei familii de cuvinte, dar și, când este cazul, la membrii unei serii sinonimice.

Astfel, la un cuvânt ca *azvârlit¹ sn* (derivat din verbul *azvârli*) indicația (1-8) înseamnă că, aici, au fost cumulate cele 8 sensuri prezente la cuvântul-bază (*azvârli*). În cazul unei familii de cuvinte, derivatul sau derivatele vor respecta, întocmai, numărul și ordinea de succesiune ale sensurilor de la cuvântul de bază, dar, în formularea definițiilor, vor fi, evident, o diferență formală și una de conținut, deoarece derivatul sau derivatele sunt părți de vorbire diferite de forma-titlu.

9. Indicarea DOMENIULUI din care face parte cuvântul analizat este necesară numai când, din definiție, nu reiese și domeniul de folosire sau, mai ales, când definirea cuvântului se face printr-un sinonim unic.

Ex: *amușit¹ sn* [...] (Tăb; Ban) Amușire.

Abrevierile din dicționar folosite pentru domenii sunt puse între paranteze rotunde și sunt formate din 1-4 litere, iar prima literă este, întotdeauna, majusculă: (Atm) = anatomie, (Bot) = botanică, (Lin) = lingvistică etc. Aceste abrevieri sunt plasate, după caz, fie imediat după cifra arabă care indică numărul de sens respectiv, fie înaintea cifrei indicatoare de număr de sens, pentru situațiile în care domeniul este comun tuturor sensurilor.

Ex: *acord sn...* 5 (Grm) Concordanță în gen, număr, caz sau persoană la cuvinte legate între ele prin raporturi sintactice...

10. Fie că este folosit într-un domeniu sau nu, orice cuvânt din dicționar are însă o **ARIE DE RĂSPÂNDIRE** mai largă sau mai restrânsă. Aria de răspândire este tratată din **perspectivă temporală** sau/și după **uz**.

Pentru **PERSPECTIVA TEMPORALĂ** se folosesc prescurtări specifice, puse între paranteze rotunde, scrise, după caz, cu sau fără majuscule: (asr) = astăzi rar, (înv) = învechit, (sct) = sens curent etc.

Ex: *baidir sn...* 2 (Înv) Șal.

Pentru a indica **UZUL** cuvântului respectiv se folosesc abrevieri cum ar fi: (liv) = livresc, (nob) = neobișnuit, (pfm) = popular și familiar etc.

Indicarea **UZULUI**, o dată cu aspectul temporal, este obținută prin indicațiile: (îrg) = învechit și regional, (îvp) = învechit și popular etc.

Ex: *blondă sf* [...] (Îvr) Dantelă albă, ușoară, de mătase.

11. PARANTEZA EXPLICATIVĂ nu este nici ea concentrată într-un singur loc; ea include și informațiile de sub 9, 10 și precedă fiecare sens al cuvântului polisemantic.

Paranteza explicativă este folosită pentru:

a) semnalarea proceselor semantice: (prc) = prin restricție, (pgn) = prin generalizare etc.;

- b) marcarea unor conotații stilistice: (dore) = de obicei repetat;
- c) indicarea sau sublinierea unor trăsături gramaticale (morfologice sau sintactice):
(mpl) = mai ales la plural;
- d) specificarea domeniului de referință al sensului respectiv: (d. oameni și animale), (d. scriere), (d. răni) etc.

12. UNITĂȚILE FRAZEOLOGICE în *MDA* pot fi de mai multe tipuri:

- a) *sintagme*, culese în *cursive (italice)*: *apă de var*
- b) *compuse*, culese cu **bold**: **laptele-cucului**
- c) *expresii*, culese cu **bold**: **a o lua la sănătoasa**
- d) *locuțiuni* (verbale, substantivale, adverbiale, adjectivale, pronominale și prepoziționale), culese cu **bold**: **de-a binelea**
- e) *construcții*, culese în *cursive (italice)*: *de-a baba oarba*.

13. SENSUL reprezintă secțiunea cea mai întinsă și cea mai importantă a articolului de dicționar. Aici se înregistrează, clar, corect și cât mai scurt cu putință, înțelesul formei-titlu, redat printr-o definiție lexicografică la termenii monosemantici, dar, la cuvintele polisemantice, prin două sau mai multe definiții.

În *MDA*, ca în toate dicționarele monolingve, sensurile pot să fie explicate:

- a) printr-un sinonim
- b) printr-o definiție logică, formată din:
 - a) gen proxim
 - b) diferență specifică.

Sinonimul folosit ca definiție, va indica, în caz de polisemie, numărul de ordine al sensului de la termenul de bază, cu cifre albine puse între paranteze rotunde albe.

Orice definiție din *MDA* începe cu majusculă. Ea poate avea virgule, dar niciodată semnul punct și virgulă.

În majoritatea cazurilor, definiția se va termina cu punct, exceptând situațiile când este urmată de un sinonim sau de o serie sinonimică, când punctul este pus după această.

Un cuvânt poate avea sensuri proprii sau figurate și acestea din urmă vor fi introduse de abrevierea fig.

Sunt situații în care, pentru a economisi spațiul grafic, am cumulat 2 sau mai multe sensuri. Așa am procedat în situații de tipul:

Ex: *comanditat*², ~a [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: *comandita*, fr *commandité*] 1-2 *smf*, *a* (Jur; Cmr) (Persoană sau întreprindere) care se asociază la câștig și la pierdere cu comanditarul (1) și răspunde, nelimitat, față de creditori, pentru capitalul societății.

Dacă nu am fi folosit acest sistem de cumulare grafică a sensurilor, fragmentul: „care se asociază la câștig și la pierdere cu comanditarul (1) și răspunde, nelimitat, față de creditori, pentru capitalul societății” ar fi apărut, în acest caz, de două ori și, cum pot fi situații în care termenul de bază are câteva sensuri (de la 2 până la 8 sensuri sau chiar mai multe), este clar că, din repetarea, de câteva ori, a unor fragmente mari din definiție ar fi rezultat o mare risipă de spațiu grafic, ceea ar fi mărit, inutil, volumul dicționarului.

În definiția de mai sus, includerea termenului comanditarul (1) redă în text strânsă legătură semantică dintre termenul definit *comanditat*² și termenul de bază al familiei, în speță, verbul *a comandita*.

Același mecanism acționează, în mod similar, în descrierea semantică a derivatelor care, adesea, pot fi, în același timp, *sn* și *a* ori *sm* și *a* sau *sf* și *a* ori chiar *smf* și *a*.

Ex: *culegător*, ~oare [...] 1-2 *smf*, *a* (Persoană) care culege recolta...

Aceeași metodă am folosit-o și în definirea sensurilor la verbele care au valori *tranzitive* și *intransitive* sau, în cazul verbelor, care au sensuri cu valori *tranzitive* și *reflexive* ori *tranzitive*, *intransitive* și *reflexive* etc.

Ex: *culca* [At: PSALT. 216 / Pzi: *culc* / E: ml *colloco-*, -are] 1-2 *vtr* (D. vietăți) A (se) așeza în poziție (orizontală) spre a dormi, a se odihni...

14. SINONIMIA cuvântului-titlu (monosemantic sau polisemantic) este introdusă prin abrevierea Si: și ea urmează imediat după definiție.

La cuvintele definite prin *sinonim unic* nu vor fi date, niciodată, sinonime, pentru că, în acest caz, în loc de o definiție a sensului respectiv, i-am oferi cititorului un lanț de sinonime.

Termenii sinonimi vor fi culeși cu caractere *cursive* și vor fi enumerați în ordinea uzului sau după aria de răspândire iar, în interiorul acestora, în ordine alfabetică.

Ex: *curat*³, ~ă ...**8** a Lipsit de murdărie Si: *nemânjit, nepătat, neprăfuit*, (pfm) *nesoi*.

Cum este bine știut, doi sau mai mulți termeni sunt sinonimi când trăsăturile lor semantice coincid.

Sunt însă multe cuvinte ale căror trăsături semantice nu coincid **total**, ci numai **parțial**. În această situație există posibilitatea ca trăsăturile lor semantice identice să fie **majoritare** și, atunci, cuvintele sunt în relație de **analogie semantică**, semnalată de abrevierea Cf, după care urmează termenul sau termenii respectivi.

Ex: *careță* sf [...] Trăsură elegantă cu patru roți, închisă (cu coș, cu uși și cu geamuri) Cf *butcă, caleașcă, cupeu, droșcă, landou, rădvan*.

În cazul în care, între trăsăturile semantice ale celor două cuvinte sunt majoritare trăsăturile diferite, termenii sunt în relație de **asociație semantică**, semnalată de abrevierea Vz.

Ex: *cauc*¹ sn... **5** (Zid) Unealtă de zidărie nedefinită mai îndeaproape Vz *căuș*.

LISTA ABREVIERILOR FOLOSITE ÎN MICUL DICȚIONAR ACADEMIC (MDA)

NB Abrevierile cu **inițială majusculă** indică domenii iar cele **cursive** trimit la părți de vorbire. În interiorul parantezei explicative, prima abreviere începe cu majusculă, următoarele fiind scrise cu inițială minusculă.

A		<i>apr</i>	adjectiv pronominal
a.	anul	<i>ard</i>	articol demonstrativ
<i>a</i>	adjectiv	are	adesea repetat
abr	abreviat, abreviere	arg	argou, argotic
abs	absolut	arf	argotic și familiar
a. C.	ante Cristum	<i>arh</i>	articol hotărât
acp	adesea construit cu prepoziții	arm	aromână, aromânesc(ul),
<i>ad</i>	adjectiv demonstrativ	<i>arp</i>	articol posesiv
adi	adesea ironic	art	articol(ul), articole(le), articulat(ă)
Aer	aeronautică	Art	artă, artistic
<i>af</i>	adjectiv feminin	<i>arti</i>	articol invariabil
<i>afi</i>	adjectiv feminin invariabil	asir	adesea cu sens ironic
<i>afp</i>	adjectiv feminin plural	Asl	astrologie
<i>afpt</i>	adjectiv feminin pluralia tantum	asm	americanism
agm	anglicism	asmf	astăzi, mai ales, familiar
Agn	agronomie	asnb	astăzi neobișnuit
Agr	agricultură	asr	astăzi rar
Aht	arhitectură	Ast	astronomie
<i>ai</i>	adjectiv interogativ	asz	astăzi
<i>ain</i>	adjectiv invariabil	A și:	variantă de accentuare
alb	albaneză, albanez(ul)	At:	atestare
Alg	algebră	Atm	anatomie
Alh	alchimie	aud	adesea urmat de determinări
<i>am</i>	adjectiv masculin	aug	augmentativ
<i>amer</i>	americană, american(ul)	aui	adesea urmat de interjecția „ „
<i>an</i>	adjectiv neutru	aus	austriacă, austriac(ul)
<i>anh</i>	adjectiv nehotărât	Aut	autovehicule
Ant	antichitate	<i>av</i>	adverb
aor	aorist al lui „ „	ave	adverbial
ap.	apud	<i>avi</i>	adverb interogativ
Apc	apicultură	<i>avr</i>	adverb relativ
aplr	adesea la plural	Avț	aviație

B

Bac	bacteriologie
Ban	Banat
Bas	Basarabia
Bch	biochimie
bg	bulgară, bulgar(ul)
bgm	bulgăris
Bib	bibliografie
Bis	termen bisericesc
Blg	biologie
Bot	botanică
Buc	Bucovina

C

c	conjuncție
cc	construit cu „ „
cca	circa
ccd	construit cu dativul
ccr	concretizat
cdal	ca determinant al lui „ „
cdp	cu determinări introduse prin prepoziția „ „ / prepozițiile „ „ „ „
cdtp	cu dativul pronumelui personal
ceh	cehă, ceh(ul)
cf	confer
cfîn	ca formulă de încheiere
Chm	chimie
Chr	chirurgie
c.i.	complementul indică...
Cib	cibernetică
cide	ca indicație de execuție
Cig	cinematografie
cild	complementul indică legi, dispoziții, impozite
cio	complementul indică oameni
cj	conjunctiv
Cmr	comerț
cnd	condițional
Cng	cinegetică
cnt	cu complementul „ „ / complementele „ „ „ „
Com	comunicații, comunicare
Con	construcții
cop	complinit prin...
cop	construit cu prepoziția „ „ / prepozițiile „ „ „ „
Cor	coregrafie
Cos	cosmologie
Cot	cosmonautică
cps	complementul indică persoane
crpr	creație personală

Crș

csc	Crișana
cscj	cu sens colectiv
csn	cu schimbare de conjugare
csnp	cu sens cantitativ
csnz	cu sens neprecizat probabil
css	cu sens neprecizat
Ctb	cu schimbare de sufix
ctc	contabilitate
cti	ca termen de comparație
ctm	complementul indică tablouri, icoane
Cul	contaminare între „ „ și „ „
cva	artă culinară
	cu valoare adjectivală

D

d.	despre
dan	despre animale
dasc	despre animale, mai ales, despre cai
dbi	de obicei
dbl	despre boli
dbpl	de obicei la plural
dc	denumire comercială
dcer	despre cereale
dci	despre câini
dctg	despre unul din cartilajele laringelui
dean	despre acțiuni
def	despre femei
dep	depreciativ
der	despre păr
devn	despre vânat
dfnz	după franțuzește
dfr	despre fructe
dft	despre ființe
dgis	despre gânduri, idei, amintiri, sentimente etc.
dl	de la
dlc	despre lichide
dlde	despre legi, dispoziții cu caracter de legi
dlh	despre lână
dlr	despre lucruri
dnrm	despre necesități de rimă
doa	de obicei articulat
Dob	Dobrogea
dom	despre oameni
dore	de obicei repetat
doss	despre o situație, o stare
dov	de obicei la vocativ
dovt	despre organe vegetale
dp	despre plante
dpe	despre persoane
dpft	despre pagini, foi, texte

Dpl	diplomație
dr	dacoromână, dacoromânesc(ul)
dr̃	derivat regresiv
Drt	drept
dsc̃o	despre corpuri
dso	despre obiecte
dssm	despre o sumă
dvh	despre vehicule
dvt	despre vite
E	
E:	etimologie
ebr	ebraică, ebraic(ul)
ec	element de compunere
Ech	echitație
Ecn	economie
Ecp	economie politică
eg	engleză, englezesc(ul)
Elh	electrotehnică
Elt	electronică
Emb	embriologie
Ent	entomologie
Est	estetică
etc.	etcetera
euf	eufemistic
F	
f	feminin
[f. a.]	fără an
fact	factitiv
fam	familiar
Far	farmacie
fasc.	fasciculă, fascicule(le)
Fbl	fotbal
fcr	formă coruptă
[f.e.]	fără editură
Fer	feroviar
fig	figurat
Fin	finanțe
fir	familiar sau ironic
Fiz	fizică
[f.l.]	fără localitate
Flt	filatelie
Flz	filozofie
fn	formă neaccentuată / forme neaccentuate
Fnl	fonologie
fo	formație onomatopeică
Fon	fonetică
For	fortificații

form.	formație
Fot	fotografie
fp	fără plural
fpp	familiar și popular
fr	franceză, franțuzesc(ul)
frg	familiar și regional
fri	franțuzism ieșit din uz
fr̃i	franțuzism învechit
frm	franțuzism
frp	formula de politețe
fr̃r	franțuzism rar
frv	frivol
f̃sa	folosit și absolut
Fzl	fiziologie
Fzn	fizică nucleară

G	
G-D	genitiv-dativ
Gen	genetică
ger	germană, german(ul)
Ggf	geografie
Ghm	geohidrometrie
g̃r	germanism învechit și rar
Glg	geologie
gmi	glumet și ironic
gm̃i	germanism învechit
gms	germanism
gmsr	germanism rar
Gmt	geometrie
gm̃t	glumet
grc	grecism
gr̃i	grecism învechit
Grm	gramatică
grz	gerunziu

H	
hip	hipocoristic
Hld	heraldică
Hor	horticultură
Hpm	hipism
hpu	hiperurbanism

I	
i	interjecție
Iht	ihtiologie
imem	indică modul de execuție a unei bucăți muzicale
imp	impropriu
imt	imperativ
in	infinitiv
Ind	industrie

Inf	informatică
Ing	inginerie
int	interogativ
inv	invariabil
ips	impersonal
ir	istoromână, istoromânesc(ul)
irg	ironic și glumeț
irn	ironic
Ist	istorie
it	italiană, italianesc(ul)
itf	italienism învechit
itm	italienism
itr	italienism rar
iuz	ieșit din uz
Î	
îac	în același compus
îacn	în aceeași construcție
îacr	în aceeași corelație cu „ „
îae	în aceeași expresie
îaf	în aceeași formă
îal	în aceeași locuțiune
îala	în aceeași locuțiune adjectivală
îals	în aceeași locuțiune substantivală
îalv	în aceeași locuțiune adverbială
îant	în antichitate
îarg	învechit și argotic
îas	în aceeași sintagmă
îav	întărește adverbe ca „ „
îbl	în blesteme
îbrc	în biserica romano-catolică
îc	în compusul „ „ / compusele „ „ „ „
îcn	în construcții negative
îcp	în credințe populare
îcrf	în construcții corelative cu el însuși
îcrs	în credințe și superstiții
îcs	în construcția „ „ / construcțiile „ „ „ „
îcsn	în construcție cu sine însuși
îdr	în dreptul roman
îds	în descânțece
îdt	în dicționare(le) din trecut
îe	în expresia „ „ / expresiile „ „ „ „
îef	în epoca fanariotă
îem	în evul mediu
îemț	în evul mediu din Țările Române
îf	în forma „ „ / formele „ „ „ „
îfd	în feudalism
îfm	învechit și familiar
îfp	îndeplinește funcția unei propoziții întregi
îfr	în formule rimate
îfu	în formule de urare

îg	în ghicitori
îim	în imprecatii
îl	în locuțiune(a), locuțiuni(le)
îla	în locuțiunea adjectivală „ „ / locuțiunile adjectivale „ „ „ „
îlav	în locuțiunea adverbială „ „ / locuțiunile adverbiale „ „ „ „
îlb	în limbajul bisericii creștine
îlc	în locuțiunea conjuncțională „ „ / locuțiunile conjuncționale „ „ „ „
îlic	în locuțiunea interjecțională „ „ / locuțiunile interjecționale „ „ „ „
îlip	în literatura populară
îljc	în limbajul copiilor
îljo	în limbajul obișnuit
îljv	în locuțiunea adjectivală și adverbială „ „
îlpi	în locuțiunea prepozițională interogativă „ „
îlpp	în locuțiunea prepozițională „ „ / locuțiunile prepoziționale „ „ „ „
îlsd	în limbajul soldaților
îlv	în locuțiunea verbală „ „ / locuțiunile verbale „ „ „ „
îmb	îmbrăcămintе
îmg	în mitologia greacă
îmgl	în mitologia greco-latină
împ	în mitologia populară
înv	învechit
îoc	în opoziție cu ...
îpbc	în practicile bisericii creștine
îppl	în poezia populară
îprc	în practicile religiei creștine
îrc	în religia creștină
îrg	învechit și regional
îrpt	în raport cu părinții
îs	în sintagma „ „ / sintagmele „ „ „ „
îsp	în superstiții
îspl	în special
îta	în teatrul antic
îtbs	în texte bisericești
îter	în texte religioase
îTR	în Țările Române
îvB	învechit în Bucovina
îvp	învechit și popular
îvr	învechit și rar
îvT	învechit în Transilvania

J	
jap	japoneză, japonez(ul)
Jrn	jurnalism
Jur	științe juridice

L			
la	locuțiune adjectivală	mgmr	maghiarism regional
lat	latină, latinesc(ul)	mgmT	maghiarism în Transilvania
lat. med	latina medie	Mil	termen militar
lav	locuțiune adverbială	Min	minerit
lcr	la car	Mit	mitologie
lf	la feminin	ml	moștenit din latinescul
lfm	la femei	mld	mai ales la animale
Lin	lingvistică	mld	mai ales despre...
Lit	literatură	Mlg	mineralogie
liu	latinism ieșit din uz	mlp	moștenit din latina populară
liv	livresc	mls	mai ales
lîn	la încălțăminte	Mol	Moldova
lîs	latinism învechit în Transilvania	Mor	morărit
ljb	la jocul de biliard	mp	mai mult ca perfect
ljc	la jocul de cărți	mpl	mai ales la plural
ljcp	la jocurile de copii	Mpp	medicină populară
ljg	la joagăr	mr	megleno-română, megleno-românesc(ul)
ljș	la jocul de șah	mrc	mai ales ironic
lm	latina medievală, latinesc(ul) medieval	Mrn	marină
lmr	la morărit	ms	manuscris
Log	logică	mss	manuscrise
lp	latina populară, latinesc(ul) popular	Mtc	metrică
lpl	la plural	mtf	metaforic
lpp	la popice	Mtg	metalurgie
lrT	latinism regional în Transilvania	Mtp	mitologie populară
lrț	la războiul de țesut	Mun	Muntenia
ls	locuțiune substantivală	Muz	muzică
lsg	la singular		
lt	latina târzie	N	
ltî	latinism învechit	n	neatestat(ă)
ltm	latinism	Nav	navigație
ltr	latinism rar	nc	numeral cardinal
lujc	la unele jocuri de copii	nct	necunoscut(ă)
lvt	la vite	ned	nedefinit
		neg	negativ
M		ngr	neogreacă, neogrecesc(ul)
maa	mai ales articulat	no	numeral ordinal
mafn	mai ales în formă negativă	nob	neobișnuit
mall	mai ales despre lucruri	np	nume propriu
Mar	Maramureș	nr.	număr(ul)
Mat	matematică	nrc	nerecomandabil
mdo	mai ales despre oameni	ns	nesigură
Mdv	medicină veterinară		
Mec	mecanică	O	
Med	medicină	Olt	Oltenia
Met	meteorologie	on	onomatopee
mg	maghiară, maghiar(ul)	Orn	ornitologie
mgm	maghiarism		
mgmî	maghiarism învechit	P	
		p	prezent
		p.	pagină, pagini(le)

P:	pronunțat	R	
pad	prin apropiere de...	r	la umărul indicației de pagină = recto
pan	prin analogie	reg	regional
par	participiu	Rel	religie
Pat	patologie	rep	repetat
pbl	probabil	Ret	retorică
pcf	prin confuzie	rrm	limba rromani
pcn	prin contaminare	rs	rusă, rusesc(ul)
Pct	pictură	rsf	rusism familiar
pd	pronume demonstrativ	rsî	rusism învechit
pdp	precedat de prepoziția „ / prepozițiile „ „ , „ „	rsm	rusism
		rtr	retoromană
per	persoană, persoane(le)	S	
pers.	personală	s	substantiv
Pes	pescuit	S:	variantă de scriere
pex	prin extensiune	sa	substantiv articulat
pfm	popular și familiar	săs	săsească, săsesc(ul)
pfs	perfect simplu	săsm	săsism
pgm	popular și glumeț	sbm	sârbism
pgn	prin generalizare	Scm	scrimă
Pgr	poligrafie	scn	sens curent
pin	pronume interogativ	Scp	sculptură
pî	pronume de întărire	sd	scurtare din...
pl	plural	sec.	secol(ul), secole(le)
Plg	plugărie	sem	semitică, semitic(ul)
pll	pluralul lui „ „	sf.	sfârșitul
pm	prin metonimie	sf	substantiv feminin
pmz	prin metateză	sfa	substantiv feminin articulat
pn	poloneză, polonez(ul)	sfi	substantiv feminin invariabil
pnh	pronume nehotărât	sfin	substantiv feminin și masculin
Pol	politică	sfn	substantiv feminin și neutru
Pom	pomicultură	sfp	substantiv feminin plural
pop	popular	sfs	substantiv feminin singular
por	portugheză, portughez(ul)	sfsa	substantiv feminin singular accentuat
pp	prepoziție, prepoziția, prepoziții(le)	sg	singular
pr	prefață	sgp	singular refăcut după plural(ul)
prc	prin restricție	si	substantiv invariabil
prcn	probabil contaminare între...	Si:	sinonim
prl	pronume relativ	Sil	silvicultură
prn	pronume	sl	slavă, slav(ul)
prnf	pronunțare franceză	slî	slavonism învechit
prt	peiorativ	slm	slavonism
Psa	psihanaliză	slv	slavonă, slavon(ul)
Psh	psihologie	sm	substantiv masculin
psn	prin sinecdocă	sma	substantiv masculin articulat
Psr	păstorit	snf	substantiv masculin și feminin
pst	prin substantivare	Smg	semasiologie
pvb	postverbal al lui „ „	smi	substantiv masculin invariabil
Pzi:	prezentul indicativ	smn	substantiv masculin și neutru

<i>smp</i>	substantiv masculin plural
<i>sms</i>	substantiv masculin singular
<i>sn</i>	substantiv neutru
<i>sna</i>	substantiv neutru articulat
<i>snf</i>	substantiv neutru și feminin
<i>sni</i>	substantiv neutru invariabil
<i>snm</i>	substantiv neutru și masculin
<i>snp</i>	substantiv neutru plural
<i>sns</i>	substantiv neutru singular
<i>sp</i>	spaniolă, spaniol(ul)
<i>spc</i>	specializat
<i>spm</i>	spaniolism
<i>Spt</i>	sport
<i>srb</i>	sârbă, sârbesc(ul)
<i>ssg</i>	substantiv singular
<i>ssga</i>	substantiv singular articulat
<i>ssp</i>	substantiv plural
<i>sst</i>	sens suspect
<i>svc</i>	slovacă, slovac(ul)

Ș

<i>șdp</i>	și depreciativ
<i>șfg</i>	și la figurat
<i>șhp</i>	și hipocoristic
<i>șiac</i>	și în aceeași construcție
<i>șic</i>	și în compusul „ „ / compusele „ „ „ „
<i>șics</i>	și în construcția „ „ / construcțiile „ „ „ „
<i>șie</i>	și în expresia „ „ / expresiile „ „ „ „
<i>șif</i>	și în forma „ „ / formele „ „ „ „
<i>șis</i>	și în sintagma „ „ / sintagmele „ „ „ „
<i>șlp</i>	și la plural
<i>șls</i>	și la singular
<i>Șnt</i>	științele naturii
<i>ș. u.</i>	și următoarele

T

<i>Tăb</i>	tăbăcărie
<i>tc</i>	turcă, turcesc(ul)
<i>tcî</i>	turcism învechit
<i>tcîr</i>	turcism învechit și regional
<i>tcm</i>	turcism
<i>tcmr</i>	turcism rar
<i>Teg</i>	telegrafie
<i>Teh</i>	tehnică
<i>Tel</i>	telecomunicații
<i>Tex</i>	textile
<i>Thl</i>	tehnologie
<i>Tip</i>	tipografie
<i>Tlg</i>	teologie
<i>Tlv</i>	televiziune

<i>tom</i>	tom(ul), tomuri(le)
<i>Top</i>	topografie
<i>trm</i>	transilvănimism
<i>trp</i>	termen injurios pentru...
<i>Trs</i>	Transilvania
<i>trv</i>	trivial
<i>tsî</i>	transilvănimism învechit

Ț

<i>Țes</i>	țesătorie
------------	-----------

U

<i>ucm</i>	ucrainism
<i>ucr</i>	ucraineană, ucrainean(ul)
<i>udz</i>	urmat de determinări introduse prin prepoziția „ „ / prepozițiile „ „ „ „
<i>udt</i>	urmat de determinarea „ „ / determinările „ „ „ „
<i>updd</i>	uneori precedat de...
<i>upp</i>	urmat de prepoziția „ „ / prepozițiile „ „ „ „

V

<i>v</i>	la umărul indicației de pagină = verso
<i>v</i>	verb
<i>V:</i>	variantă, variante(le)
<i>va</i>	verb absolut
<i>Vân</i>	vânătoare
<i>vfr</i>	vechiul francez
<i>vgr</i>	vechiul grec
<i>vi</i>	verb intransitiv
<i>vi(a)</i>	verb intransitiv (și absolut)
<i>vif</i>	verb intransitiv factitiv
<i>viit</i>	viitor
<i>vim</i>	verb impersonal
<i>vir</i>	verb intransitiv, reflexiv
<i>virp</i>	verb intransitiv, reflexiv, pasiv
<i>virt</i>	verb intransitiv, reflexiv, tranzitiv
<i>vit</i>	vechiul italian
<i>vit</i>	verb intransitiv, tranzitiv
<i>Vit</i>	viticultură
<i>vit(a)</i>	verb intransitiv, tranzitiv (și absolut)
<i>vittr</i>	verb intransitiv, tranzitiv, reflexiv
<i>viu</i>	verb intransitiv absolut
<i>vlg</i>	vulgar
<i>vol.</i>	volum(ul), volume(le)
<i>vp</i>	verb predicativ
<i>vr</i>	verb reflexiv
<i>vra</i>	verb reflexiv absolut
<i>vri</i>	verb reflexiv, intransitiv
<i>vrin</i>	verb tranzitiv, impersonal

<i>vrp</i>	verb reflexiv, pasiv
<i>vrr</i>	verb reflexiv, reciproc
<i>vrt</i>	verb reflexiv, tranzitiv
<i>vru</i>	verb reflexiv unipersonal
<i>vsl</i>	vechea slavă, vechiul slav
<i>vt</i>	verb tranzitiv
<i>vt(a)</i>	verb tranzitiv (și absolut)
<i>vtf</i>	verb tranzitiv factitiv
<i>vtfr</i>	verb tranzitiv, factitiv, reflexiv
<i>vti</i>	verb tranzitiv, intransitiv
<i>vtir</i>	verb tranzitiv, intransitiv, reflexiv
<i>vtr</i>	verb tranzitiv, reflexiv

<i>vtra</i>	verb tranzitiv, reflexiv absolut
<i>vtrf</i>	verb tranzitiv, reflexiv factitiv
<i>vtri</i>	verb tranzitiv, reflexiv, intransitiv
<i>vtrp</i>	verb tranzitiv, reflexiv pasiv
<i>vtrr</i>	verb tranzitiv, reflexiv reciproc
<i>vu</i>	verb unipersonal
<i>vz</i>	vezi

Z

<i>Zth</i>	zootehnie
<i>Zid</i>	zidărie
<i>Zlg</i>	zoologie

SIGLE

A

- A I-IX = Material (manuscris) cules în anchetele dialectale efectuate de institutele de lingvistică ale Academiei Republicii Populare Române în anii 1949 ș. u.: I (Valea Crișului Negru), II (Valea Sebeșului), III (Valea Jiului), IV (Țara Hațegului), V (Valea Bistriței), VI (Valea Moldovei), VII (Maramureș), VIII (Valea Sucevei), IX (regiunea Bacău).
- AARON, A. = Vasilie Aaron, *Anul cel mănos, bucuria lumii*. Un cântec în stihuri îndemânatece... Sibii, în privilegiata Tipografie a lui Ioan Bart, 1820.
- AARON, P. = Vasilie Aaron, *Patinile și moartea a Domnului și mîntuitorului nostru Isus Hristos*. În stihuri alcătuite de... Brașov, în Tipografia lui Gheorghe de Șobel, 1805.
- AARON, P. F. = Vasilie Aaron, *Praxisul forumurilor bisericești*. Alcătuit [sau tradus?] de... [Manuscris din 1805; Bibl. Acad. R.P.R., cota 862].
- AARON, S. H. = Vasilie Aaron, *Istoria lui Sofronim și a Haritei cei frumoase, fiicei lui Aristef, mai marelui din Milet*. Prin..., în versuri alcătuită, și acum întîi tipărită. Sibii, în Tipografia lui Ioan Bart, 1821.
- F. AARON, G. = Florian Aaron, *Manual de geografia cea mică pentru trebuința tinerilor începători*. București, 1839.
- F. AARON, I. I-III = Florian Aaron, *Idee repede de istoria printipatului Țării Românești*. Tomul I-III. București, în Tipografia lui I. Eliad, I: 1835; II: 1837; III: 1838.
- P. AARON, P. = P. P. Aaron, *Păstoriceasca poslanie sau dogmatica învățatură a bisericii Răsăritului...* Tipărită... în Blaj, 1760, de Petru Sibianul, tipograf.
- T. AARON, S. A. = Theodor Aaron, *Scurtă apendice la Istoria lui Petru Maior...* La Buda, cu tipariul C[răieștii] Universității din Pesta, 1828.
- AAT = [Fragmente de algebră, aritmetică și trigonometrie; manuscris muntean din 1801, fără titlu; Bibl. Acad. R.P.R., cota 1081].
- ABC = *ABC sau alphavit pentru folosul și procopsala școalelor celor normalești a neamului românesc*. Blaj, 1783.
- ABETEDAR = Gr. Pleșoianu și Gh. Libriér, *Abetedar greco-român...* București, 1825.
- ADAM, R. = Ioan Adam, *Rătăcire*. Roman. București, Editura „Cartea românească”, [1926].
- ADAM, S. = Ioan Adam, *Sybaris*. Roman. București, Editura autorului, 1902.
- AETHIOPICA = *A lui Iliodor istorie ethiopicească*. Cinci cărți. [Manuscris din 1772; Bibl. Acad. R.P.R., cota 355].
- AGÂRBICEANU, A. = Ion Agârbiceanu, *Arhanghelii*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1956.
- AGÂRBICEANU, D. Ț. = Ion Agârbiceanu, *De la țară*. Budapesta, Institutul tipografic și de editură „Luceafărul”, 1906.
- AGÂRBICEANU, L. T. = I. Agârbiceanu, *Legea trupului* (Povestea unei vieți). Roman. București, Editura Librăriei Universală Alcalay & Co., 1926.
- AGÂRBICEANU, P. M. = I. Agârbiceanu, *Popa Man*. Povestire după o legendă. București, Editura Librăriei H. Steinberg, 1920.
- AGÂRBICEANU, S. P. = Ion Agârbiceanu, *Schițe și povestiri*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1954]. (Bibliotecă pentru toți).
- AGRONOMIA (18...) = *Agromonia*. Diurnal de agricultură și economia rurală. București, 1859-1861.

- AGROTEHNICA I-II = G. Ionescu-Șișești – Irimie Staicu, *Agrotehnica*. Vol. I-II. Ministerul agriculturii și silviculturii. București, Editura agro-silvică de stat, 1958.
- AHILEU = [Metastasio], *Ahileu la ostrovul Sirului*. [Comedie tradusă – probabil de Al. Beldiman – în Moldova] „din limba grecească pe limba moldovinească”. [Manuscris din 1783; Bibl. Acad. R.P.R., cota 1818].
- ALAS = „Adevărul literar și artistic”. Seria a 2-a. București, 1920–1939.
- ALBINET, M. = I. F. Sobernheim, *Macroviotica sau regulile pentru păstrarea sănătății și prelungirea vieții*. Alcătuită în limba ghermană de..., iar pe cea românească tradusă de Ioan T. Albinet... Iași, în tipografia Albinei, 1838.
- ALBOTEANU, GRAM. = *Gramatica românească*. Întocmită de... și predată în Seminarul de la Socola. [Manuscris din jurul anului 1835; Bibl. Acad. R. P. R., cota 3609].
- ALBOTEANU, GRAM. ROM. = *Gramatică românească*. Întocmită de... și predată în Seminarul de la Socola începând cu anul 1804. [Manuscris din anii 1809–1810; Bibl. Acad. R.P.R., cota 539].
- ALECSANDRI, F. = V. Alecsandri, *Farmazonul din Hîrlău*. Comedie în trii acte... Iași, la Cantora Foaiei sătești, 1840. (Repertoriul Teatrului național din Iași, nr. 1).
- ALECSANDRI, I. S. = V. Alecsandri, ~~C. C.~~ *Iorgu de la Sadagura sau nepotu-i salba dracului*. Comedie în 3 acte. Iași, la Institutul Albinei, 1844.
- ALECSANDRI, M. C. = V. Alecsandri, *Modista și cinovnicul*. Comedie într-un act... Iași, 1841. (Repertoriul Teatrului național din Iași, nr. 7).
- ALECSANDRI, O. = V. Alecsandri, *Opere alese*. I: *Poezii*. Ediție îngrijită de G. C. Nicolescu. București, Editura pentru literatură și artă a Uniunii scriitorilor din R.P.R., 1949.
- ALECSANDRI, O. P. = Vasile Alecsandri, *Opere complete. Proza*. A doua ediție populară, București, „Minerva”, 1910. (Biblioteca scriitorilor români).
- ALECSANDRI, P. I-III = Vasile Alecsandri, *Opere complete. Poezii*. Volumul I: *Doine și lacrimioare*; volumul II: *Mărgăritarele*; volumul III: *Pasteluri și legende*. București, Editura Librăriei Socec & Comp., 1875; citatele din volumul al III-lea au fost extrase atât din ediția din 1875 (paginată de la I la 194 și, în continuare, de la 2 la 144), cât și din *Opere complete. Poezii*. Vol. II. București, Editura Librăriei Socec & Comp., 1896.
- ALECSANDRI, POEZII = Vasile Alecsandri, *Poezii*. Vol. II. (*Opere complete*). București, Editura Librăriei Socec & Comp., 1896.
- ALECSANDRI, P. P. = Vasile Alecsandri, *Poesii populare ale românilor*. Adunate și întocmite de... București, Tipografia lucrătorilor asociați, 1866.
- ALECSANDRI, S. = V. Alecsandri, *Scrisori*. Publicație îngrijită de Il. Chendi și E. Carcalechi. [Vol.] I. București, Editura Librăriei Socec & Comp., 1904.
- ALECSANDRI, S. L. = V. Alecsandri, *Salba literară*... Iași, Tipografia lui Adolf Bermann, 1857.
- ALECSANDRI, T. = Vasile Alecsandri, *Opere complete*. Partea întâia: *Teatru*. Volumul I: *Canțonete comice, scenete și operete*; volumul II: *Vodeviluri*; volumul III: *Comedii*; volumul IV: *Drame*. București, Editura Librăriei Socec & Comp., 1875.
- ALECSANDRI, T. I-II = V. Alecsandri, *Teatru*. Cu o introducere de G. Orzea și F. I. Bociort. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [vol. I] 1952, [vol. II] 1953. (Clasicii români).
- ALEXANDRESCU, A. = Voltaire, *Alzira sau americanii*. Tragedie în cinci acte. Tradusă de Gr. Alexandrescu. București, în Tipografia lui Eliad, 1835.
- ALEXANDRESCU, E. N. = Florian, *Eliezer și Neftali*. Poem tradus de Gr. Alexandrescu. București, în Tipografia lui Eliad, 1832.
- ALEXANDRESCU, M. = Grigore Mihail Alexandrescu, *Meditații, elegii, epistole, satire și fabule*. București, Tipografia națională a lui Ștefan Rassidescu, 1863.
- ALEXANDRESCU, O. I = Gr. Alexandrescu, *Opere*. [Vol. I]. Ediție critică, note, variante și bibliografie de I. Fischer. Studiu introductiv de Silviu Iosifescu. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1957.
- ALEXANDRESCU, P. = Gr. Alexandrescu, *Poezii*. Ediție completă. Iași, la Cantora Foaiei sătești, 1842.
- ALEXANDRESCU, S. = Gr. Alexandrescu, *Suvenire și impresii. Epistole și fabule*. București, 1847.
- ALEXANDRIA = *Istoria lui Alexandru cel Mare*. A cincea ediție. București, tipărită la Iosef Copainig, 1850.
- ALEXANDRIA (1746) = *Alexandrie a marelui împărat Alecsandru Machidon*... [Manuscris din 1746; Bibl. Acad. R.P.R., cota 438].

- ALEXANDRIA (1784) = *Alexandria*. [Manuscris din 1784; Bibl. Acad. R.P.R., cota 1155].
- ALEXANDRIA (1799) = *Viața și povestea și lucrurile marelui Alexandru Machedon*. [Manuscris din 1799; Bibl. Acad. R.P.R., cota 270].
- ALEXI, W. = Theodor Alexi, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch. Zweite verbesserte und vervollständigte Auflage*. Kronstadt (Brasso), Verlag von H. Zeidner, 1906.
- ALEXICI, L. P. = Dr. G. Alexici, *Texte din literatura populară română*, adunate de... Tomul I. Poesia tradițională. Budapesta, Editura autorului, 1899.
- ALGEBRA VIII = *Algebra*. Manual pentru clasa a VIII-a de Gh. Dumitrescu. București, Editura de stat didactică și pedagogică, 1962.
- ALGEBRA IX = *Algebra*. Manual pentru clasa a IX-a de G. Dumitrescu. București, Editura de stat didactică și pedagogică, 1962.
- ALGEBRA X = *Algebra* pentru clasa a X-a reală. Manual de Iacob Crișan și Alexandru Pop. București, Editura de stat didactică și pedagogică, 1963.
- AL LUPULUI, P. G. = Nicolaie Al Lupului, *Posada Gurenilor*. Povestiri din alte vremi. Craiova, Editura Tiparul „Prietenii științei”, [f. a.].
- ALR I = *Atlasul lingvistic român*. Partea I. Material netipărit.
- ALR I/I, I/II = *Atlasul lingvistic român*, publicat de Muzeul limbii române din Cluj. Partea I (ALR I), vol. I: *Părțile corpului omenesc și boalele lui*. Cluj, Muzeul limbii române, 1938; vol. II: *Familia, nașterea, botezul, copilăria, nunta, moartea*. Sibiu, Muzeul limbii române, Leipzig, Otto Harrassowitz, 1942.
- ALR II = *Atlasul lingvistic român*. Partea II. Material netipărit.
- ALR II/I = *Atlasul lingvistic român*, publicat de Muzeul limbii române. Partea II (ALR II), vol. I: A. *Corpul omenesc, boale (și termeni înrudiți)*. B. *Familia, nașterea, copilăria, nunta, moartea, viața religioasă, sărbători*. C. *Casa, acareturile, curtea, focul, mobilierul, vase, scule*. Sibiu, Muzeul limbii române. Leipzig, Otto Harrassowitz, 1940.
- ALR SN I–III = *Atlasul lingvistic român*, serie nouă. Vol. I: A. *Agricultură*; B. *Morărit*; C. *Grădinărit*; D. *Pomărit*; E. *Viticultură*; F. *Cînepă*; G. *Albinărit*. Vol. II: A. *Creșterea vitelor*; B. *Carul, căruța, sania*; C. *Păsări de curte*; D. *Păstorit*; E. *Lîna, torsul, țesutul*; F. *Meserii*; G. *Pădurărit*. Vol. III: A. *Plante*; B. *Cîinele, pisica*; C. *Animale sălbatice*; D. *Păsări sălbatice*; E. *Vînătoare*; F. *Tîrătoare, amfibii*; G. *Pescuit*; H. *Insecte*; I. *Timpul*; J. *Configurația terenului*; K. *Ape, umiditate, navigație*; L. *Comunicații*; M. *Națiuni, categorii sociale, administrație*. [București], Editura Academiei Republicii Populare Romîne, vol. I–II: 1956; vol. III: 1961.
- ALRM I/I, I/II = *Micul atlas lingvistic român*, publicat de Muzeul limbii române din Cluj. Partea I (ALRM I), vol. I: *Părțile corpului omenesc și boalele lui*. Cluj, Muzeul limbii române, 1938; vol. II: *Familia, nașterea, botezul, copilăria, nunta, moartea*. Sibiu, Muzeul limbii române, Leipzig, Otto Harrassowitz, 1942.
- ALRM II/I = *Micul atlas lingvistic român*, publicat de Muzeul limbii române. Partea II (ALRM II), vol. I: A. *Corpul omenesc, boale (și termeni înrudiți)*; B. *Familia, nașterea, copilăria, nunta, moartea, viața religioasă, sărbători*; C. *Casa, acareturile, curtea, focul, mobilierul, vase, scule*. Sibiu, Muzeul limbii române, Leipzig, Otto Harrassowitz, 1940.
- ALRM SN I = *Micul atlas lingvistic român*, serie nouă. Vol. I: A. *Agricultură*; B. *Morărit*; C. *Grădinărit*; D. *Pomărit*; E. *Viticultură*; F. *Cînepă*; G. *Albinărit*; H. *Creșterea vitelor*; I. *Carul, căruța, sania*; J. *Păsări de curte*; K. *Păstorit*; L. *Lîna, torsul, țesutul*; M. *Meserii*; N. *Pădurărit*. [București], Editura Academiei Republicii Populare Romîne, 1956.
- ALRT II = Emil Petrovici, *Texte dialectale culese de...* Supplement la *Atlasul lingvistic român II*. Muzeul limbii române. Sibiu–Leipzig, 1942.
- AMFILOHIE, E. = Amfilohie Hotiniul, *Elementi aritmetice arătate firești*. Iași, 1795.
- AMFILOHIE, G. = Amfilohie Hotiniul, *De obște gheografie pe limba moldovenească*. Scoasă de pe Gheografia lui Bufier... Acum întîi tipărită în zilele prealuminatului și preaînălțatului domnului nostru Alexandru Ioan Calimah voevod... în sfînta Mitropolie în Iași, 1795.
- AMFILOHIE, G. F. = Amfilohie Hotiniul, *Gramatica fizicii*. [Traducere din limba italiană de...; manuscris de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea; Bibl. Acad. R.P.R., cota 1627].
- ANATOMIA = *Anatomia*. Manual unic, 1950.

- AN. DOBR. I ș. u. = „Analele Dobrogei“. Revista Societății culturale dobrogene. Director C. Brătescu. Constanța, Cernăuți. Anul (1920) ș. u.
- ANDRIEVICI, A. = Francisc Močnik, *Aritmetică*. Traducere din limba germană de Samoil Andrievici. Viena, 1850.
- ANGHEL, Î. G. = D. Anghel, *În grădină*. Poem. București, Atelierele grafice I. V. Socec, [1905].
- ANGHEL, P. = D. Anghel, *Poezii*. București, Editura „Cartea românească“, [1946]. (Pagini alese).
- ANGHEL, PR. = D. Anghel, *Opere complete. Proză*. București, Editura „Cartea românească“, 1924.
- ANGHEL – IOSIF, C. L. = D. Anghel și St. O. Iosif, *Ciresul lui Luccullus*. București, „Minerva“, 1910.
- ANGHEL – IOSIF, C. M. I–II = D. Anghel și St. O. Iosif, *Caleidoscopul lui A. Mirea*. Publicat de... București, „Minerva“, volumul I: 1908, volumul II: 1910.
- AN. IST. NAȚ. I ș. u. = „Anuarul Institutului de istorie națională“, publicat de Alex. Lapedatu și Ioan Lupaș. Cluj. An. I (1922) ș. u.
- ANON. CAR. = *Anonymus Caransebesiensis* [„Dictionarium valachico-latinum“, vechi glosar român-latin], publicat în revista „Tinerimea română“, publicațiune a Societății literare cu același nume, sub direcțiunea lui Gregorie G. Tocilescu, noua serie, Tipografia corpului didactic, volumul I, fasc. III, p. 326–380.
- ANTIM, P. = Antim Ivireanul, *Predice*, făcute pe la praznice mari de... 1709–1716. Publicate după manuscrisul de la 1781 cu cheltuiala Ministeriului Cultelor și al Instrucțiunei Publice de Prof. I. Bianu. Cu notițe biografice despre Mitropolitul Ugrovlahiei Antim Ivireanul de P.S.S. Melchisedec. București, 1886.
- ANTIPA, D. = Dr. Gr. Antipa, *Regiunea inundabilă a Dunării*. Starea ei actuală și mijloacele de a o pune în valoare. Cu 3 hărți, 106 figuri în text și 23 tabele fototipice. București, Institutul de arte grafice Carol Göbl, 1910.
- ANTIPA, F. I. = Dr. Gr. Antipa, *Fauna ichtiologică a României*. Cu 31 tabele în fototipice. București, Institutul de arte grafice Carol Göbl, 1909. (Academia Română. Publicațiunile fondului Vasile Adamachi, no. XVI).
- ANTIPA, P. = Dr. Gr. Antipa, *Pescăria și pescuitul în România*. Cu 403 figuri în text și 75 tabele. București, Librăriile Socec & Comp., C. Sfetea, Pavel Suru, 1916. (Academia Română. Publicațiunile fondului Vasile Adamachi. Tomul VIII. Nr. XLVI).
- ANT. LIT. POP. I = *Antologie de literatură populară*. Vol. I: *Poezia*. [Întocmit de Institutul de istorie literară și folclor al Academiei R.P.R.]. [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, 1953.
- ANTONESCU, D. = G. M. Antonescu, *Dicționar rumân. Mic repertor de cunoștințe generali...* București, Imprimeria națională a lui Stephan Rassidescu, 1862.
- C. ANTONESCU, P. = Prof. C. S. Antonescu, *Peștii din apele Republicii Populare Române*. București, Editura agro-silvică de stat, 1957.
- P. ANTONESCU, A. = Petre Antonescu, *Amenajamentul pădurei după munții statului. Mușuroaiele mari și mici din jud. Muscel*. (Extras din Buletinul Ministerului Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor). București, 1903.
- P. ANTONESCU, S. = Petre Antonescu, *Studiu general pentru punere în exploatare de complexe forestiere*. (Extras din Buletinul Ministerului Domeniilor). București, 1902.
- ANTROP. = P. Vasici-Ungurean, *Antropologia sau scurta cunoștință despre om și despre însușirile sale*. În Buda, la Crăiasca Tipografia a Universității ungurești, 1830.
- AO = *Anumirea ofiților sau caselor de vamă cele negătătorești în țările Galiția și Ladomeria și în ceale lângă dînsele adunate, de intrare...* Lemberg, 1778 [Foaie volantă].
- AP. = *Atlasul peștilor din apele R.P.R.* de Th. Bușniță – I. Alexandrescu. București, Editura științifică, 1963.
- APA MINER. = Dr. Vidmann, *Despre apa minerală de la Balta Albă*. Descriere povătuitoare. București, Tipografia lui C. A. Rosetti și Winterhalder, 1847.
- APE MIN. = L. Steege, *Apele minerale de la Slănic, în Moldova. În privirea analoghiilor cu ape minerale streine și a lucrării terapeutice*. Iași, Institutul Albinei, 1854.
- APOLZAN, P. I. = Lucia Apolzan, *Portul și industria casnică textilă în Munții Apuseni*. București, Institutul de științe sociale al României, 1944. (Sociologia României. 5. Biblioteca de sociologie, etică și politică).
- I. APOLZAN, U. = I. Apolzan, *Unelte de mână de la lemnărit*. Partea primă. I. Rîndecele. II. Dălțile. III. Ferestrele. Sibiu, Drotloff, 1908. (Biblioteca meseriașului, nr. 1).
- APOSTOL, LEX. ZOOL. = Dr. Odiseu Apostol, *Lexicon zoologic*. Partea I. Cluj, Tip. „Ardealul“, 1936. (Biblioteca cercetașului naturalist, no. 2).
- AR (18...) = „Albina românească“. Gazetă politică-literală. Ieși, Tipografia Albinei, 1829–1850.

- ARCHIRIE = *Istoria lui Anadam cu unchiu-seu Archirie*. [Manuscris din 1777; Bibl. Acad. R.P.R., cota 4104].
- ARDELEANU, D. = C. Ardeleanu, *Diplomatul, tăbăcarul și actrița*. Roman. (Ediția II-a, a 10 mie). București, Editura „Cartea românească”, 1928.
- ARDELEANU, U. D. = C. Ardeleanu, *Am ucis pe Dumnezeu*. Roman. București, Editura „Cartea românească”, [1929].
- ARDELEANU, V. P. = C. Ardeleanu, *Viermii pământului*. Roman. București, Adevărul [f. a.]
- ARGHEZI, B. = Tudor Arghezi, *Cu bastonul prin București*. [București], Editura pentru literatură, 1961.
- ARGHEZI, C. J. = Tudor Arghezi, *Cartea cu jucării*. Ediția a IV-a. București, Editura tineretului, 1958.
- ARGHEZI, C. O. = Tudor Arghezi, *Cântare omului*. Stihuri de... [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1956.
- ARGHEZI, F. = T. Arghezi, *Frunze*. [București], Editura pentru literatură, 1961.
- ARGHEZI, P. N. = Tudor Arghezi, *Poarta neagră*. București, Cultura națională, [1930].
- ARGHEZI, P. T. = Tudor Arghezi, *Pagini din trecut*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1955].
- ARGHEZI, S. P. = Tudor Arghezi, *Stihuri peștrite*. [București], Editura tineretului, 1957.
- ARGHEZI, T. C. = Tudor Arghezi, *Tablete de cronicar*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1960.
- ARGHEZI, V. = Tudor Arghezi, *Versuri*. Ediție definitivă îngrijită de autor. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1936.
- ARGHEZI, VERS. = Tudor Arghezi, *Versuri*. Cu o prefață de Mihai Beniuc. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1959.
- ARH. FOLK. I ș. u. = *Anuarul Arhivei de folklor*. Publicat de Ion Mușlea. Cluj-București, Academia Română. Anul I (1932) ș. u.
- ARHIVA I ș. u. = „Arhiva Societății științifice și literare din Iași”. Iași. Anul I (1889) ș. u.
- ARHIVA R. I-II = „Arhiva românească”. Subt redacția lui M. Kogălniceanu. Iași, tom. I-II, 1841-1845.
- ARH. OLT. I ș. u. = „Arhivele Olteniei”. Publicație trimestrială sub direcțiunea d-lui Dr. Ch. Laugier. Craiova, Anul I (1922) ș. u.
- ARH. SOM. I ș. u. = „Arhiva someșeană”. Revistă istorico-culturală. Năsăud. Anul I (1924) ș. u.
- ARICESCU, A. R. = C. D. Aricescu, *Arpa română*. București, Tipografia sfintei mitropolii, 1852.
- ARICESCU, F. = C. D. Aricescu, *Florica*. București, Tipografia lui C. A. Rosetti și Winterhalder, 1847.
- ARICESCU, P. E. = C. D. Aricescu, *Procesul și esilul meu la Snagov*. București, Tipografia jurn[alului] Naționalul, 1859.
- ARISTIA, PLUT. = C. Aristia, *Plutarh*. Paralela sau viețile bărbaților illustri. Tradus din elenește de... Tomul I. București, Tip. Colegiului național, 1857. [S-au extras numai cuvintele cuprinse în glosar].
- ARISTIA, P. R. = C. C. Aristia, *Prințul român*. Stanțe epice închinare românilor. București, [Tipografia Colegiului Național Sfântul Sava], 1843.
- ARISTIA, S. = Alfieri, *Saul*. Traducere de C. Aristia. București, Tipografia lui Eliad, 1836.
- ARISTIA, V. = Alfieri, *Virginia*. Tragedie în cinci acte, tradusă de C. Aristia. București, Tipografia lui Eliad, 1836.
- ARITM. (1805) = Gr. Obradovici, *Povățuirea către învățătura socoatei sau aritmetica*. La Buda, în Crăiasca Tipografie a Universității din Peștiu, 1805.
- ARITM. (1806) = *Povățuire către aritmetică sau învățătura numerilor*. Buda, tipărită cu cheltuiala Crăieștii Tipografii a Universității ungurești, 1806.
- ARITM. (1823) = *Aritmeti[ca] sau știința socotelii*. [Manuscris din 1823].
- ARTAXERXU = [Metastasio], *Artaxerxu*. [Traducere din neogreacă făcută, probabil, de Al. Beldiman; manuscris din 1808; Bibl. R.P.R., cota 1187].
- ARVINTE, TERM. = V. Arvinte, *Terminologia exploatării lemnului și a plutăritului*, în „Studii și cercetări științifice”. Filologie. Anul VIII (1957), fasc. I, p. 1-185. (Academia Republicii Populare Române. Filiala Iași).
- ASACHI, ALGHEBRA = Gh. Asachi, *Algebra*. Acea întâia oare scrisă în limba românească, spre folosul și învățătura junimei Moldovii, în anul 1817, de comisul..., mădule Academiiei de Roma. Iași, 1818. [Manuscris; Bibl. Acad. R.P.R., cota 447].
- ASACHI, A. LIT. = Gh. Asachi, *Adaos literar la Monitorul oficial a Moldovei*, de Anul nou 1861. Iassy, Institutul Albinei romîne.

- ASACHI, ARITMETICA = Gh. Asachi, *Aritmetica*. [Copie manuscrisă după cursul ținut de... între 1814–1818; Bibl. Seminarului matematic din Iași, cota 1916/1].
- ASACHI, E. I–III = Gh. Asachi, *Elemente de matematică* de aga..., mădulari Academiei de Roma. Partea I: *Aritmetică*. Partea II: *Algebră*. Partea III: *Gheometria elementară*. Iași, în Tipografia Albinei, 1836–1838.
- ASACHI, E. D. = Gh. Asachi, *Elena Dragoș de Moldavia*. Dramă istorică originală. În 3 acte. Iași, 1863.
- ASACHI, F. = Gh. Asachi, *Fabule*, înfîie oară în limba romînă versuite de... A patra ediție adăogită cu viața lui Esop. Iași, Institutul Albinei, 1862.
- ASACHI, FABULE = Gh. Asachi, *Fabule*. Versuite de... mădular Academiei de Roma și a mai multor soțietăți învătate. Ediția a treia, adăogită. Iași, 1844.
- ASACHI, G. = Gh. Asachi, *Elementurile gheometriei teoreticești*. [Traducere manuscrisă, copie după cursul ținut de Gh. Asachi între anii 1814 și 1818; Bibl. Acad. R.P.R., cota 2496].
- ASACHI, I. = I. Kaidanov, *Istoria Imperiului rosienne*. Tradusă de aga Gheorghe Asachi, mădular Academiei de Roma. Partea I. Iași, în privilegiata Tipografie a Albinei, 1832. Partea II-a, 1833.
- ASACHI, Î. = Gh. Asachi, *Expoziția stărei învățaturilor publice în Moldova de la a lor restatornicire, 1828, până la anul 1843 și o socotintă pentru a lor îmbunătățire*. Iași, 1845.
- ASACHI, L. = Gh. Asachi, *Lexicon de conversație*. Prelucrat și publicat de o soțietate literară supt direcția agăi... Broșura I. [Iași, Institutul Albinei], 1842.
- ASACHI, L. M. = Gh. Asachi, *Lupta moldovenilor cu cavalerii crucieri la anul 1423*. Iași, 1845.
- ASACHI, M. = Gh. Asachi, *Elemente de matematică*. De postelnicul..., mădulari a mai multor academii. Partea I: *Aritmetica*. [Ediția a II-a], Iași, la Institutul Albinei, 1843.
- ASACHI, M. H. = Gh. Asachi, *Mirtil și Hloe*. Pastorală. Iași, Tipografia Institutului Albinei, 1850.
- ASACHI, N. = Felice Romani, *Norma*. Tragedie lirică, compusă de... Tradusă de Gh. Asachi. Iași, la Institutul Albinei, 1838.
- ASACHI, P. = Gh. Asachi, *Poesii*. A lui..., mădulari Academiei de Roma. Iași, Tipografia Albinei, 1836.
- ASACHI, PED. = A. von Kotzebue, *Pedagogul*. Comedia-vodevil... prelucrată pentru Teatrul național de aga G. Asachi. Iași, Tipografia Albinei, 1839.
- ASACHI, P. R. = Gh. Asachi, *Petru-Rareș*. Dramă istorică în patru părți, de... Partea I. Iași, Institutul Albinei, 1853.
- ASACHI, R. = Gh. Asachi, *Relație de starea învățaturilor publice în Moldova, pe anul școlar 1839/1840*. Iași, Institutul Albinei, 1841.
- ASACHI, S. L. I–II = Gh. Asachi, *Scrieri literare*. [Vol. I și II]. Ediție îngrijită, cu prefață, note și glosar de N. A. Ursu. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1957]. (Biblioteca pentru toți).
- ASACHI, T. B. = Gh. Asachi, *Turnul Butului*. Dramă originală în 3 acte, dupre tradiții poporane. Iași, Tipografia Institutului Albinei române, 1863.
- ASACHI, T. = Gh. Asachi, *Tigani*. Idil cu cantece de... Iași, Tipografia Institutului Albinei, 1856.
- ASACHI, V. = Gh. Asachi, *Voichița de Romanie*. Dramă originală istorică de... Iași, Institutul Albinei române, 1863.
- D. ASACHI, T. = Dimitrie Asachi, *Topografia sau elemente de inginerie aplicate la hotărîrea moșiilor*. Iași, Tipografia Institutului Albinei, 1854.
- E. ASACHI, Î. = Silvio Pellico, *Despre îndatoririle oamenilor*. Tradus de... Ermiona Asachi. Iași, Institutul Albinei, 1843.
- L. ASACHI, J. = *Jucăreia norocului sau istorisirea pentru prințipul Menșikov, carele pe vremea lui Petru cel Mare au fost slăvit în toată Europa*. Acum s-au tălmăcit pe limba romînească, cu oarecare adăogite cuvinte spre podoaba limbii și a buneii înțelegeri, prin... Lazăr Asachi. În orașul Iașului, la anul 1816.
- LEON ASACHI, B. = B. de Saint-Pierre, *Bordeiul indienesc*... [Tradus] de Leon Asachi, arhimandrit a mitropoliei Iașului. Tipărit în Iași, 1821.
- AȘEZ. = [Așezământul lui Iosif II pentru cadastru]. Sibiu, 1786.
- ATILA, P. = F. R. Atila, *Pești și pescuitul*. București, Editura Librăriei Frățilă, 1916.

B

- B (1938) = *Biblia adică dumnezeiască scriptură a Vechiului și a Noului Testament*, tradusă după textele originale ebraice și grecești de preoții profesori Vasile Radu și Gala Galaction. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1938.
- BABEȘ, O. A. I = V. Babeș, *Opere alese*. Vol. I. [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, 1954.
- BACALBAȘA, M. T. = Anton Bacalbașa, *Moș Teacă. Din cazarmă*. București, Editura Librăriei E. Graeve, 1893.
- BACOVIA, O. = G. BACOVIA, *Opere*. București, Fundația pentru literatură și artă, 1944.
- BALADE, I–III = *Balade populare românești*. I–III. Ediții critice de folclor-genuri. București, Editura pentru literatură, 1964.
- BANUȘ, P. = Maria Banuș, *Poezii*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1958.
- BANUȘ, Z. = Maria Banuș, *Ziua cea mare* (În *Teatru*, vol. II, [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1951]).
- BARANGA, I. = Aurel Baranga, *Iarbă rea* (În *Teatru*, vol. I, [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1951]).
- BARANGA, R. F. = Aurel Baranga, *Rețeta fericirii sau Despre ceea ce nu se vorbește*. Piesă în trei acte. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1957].
- BARANGA, V. A. = Aurel Baranga, *Vocea Americii*. București, Editura pentru literatură și artă, 1949.
- BARANGA – MORARU, F. = Aurel Baranga și Nicolaie Moraru, *Pentru fericirea poporului* (În *Teatru* vol. I, [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1951]).
- BARASCH, B. = Iuliu Barasch, *Manualul de botanică silvică*. București, Imprimeria statului, 1861.
- BARASCH, I. = Iuliu Barasch, *Cursul de igienă populară*. Seria I, partea generală, cuprinde 12 lecțiuni. București, Tipografia Colegiului Sfântul Sava, 1857.
- BARASCH, I. F. = Iuliu Barasch, *Despre unele din institutele filantropice în Europa*. București, Tipografia Colegiului național, 1853.
- BARASCH, I. N. = Iuliu Barasch, *Istoria naturală potrivită pe înțelegerea copiilor, cu întrebări și figuri*. De G. Bezeze. Tradusă din franțuzește cu adnotații... Ediția a doua. București, Tipografia Colegiului național, 1856.
- BARASCH, M. I–III = Iuliu Barasch, *Minunile naturei*. Conversații asupra deosebitelor obiecte interesante din științele naturale, fizică, chimie și astronomie, compuse de... Tomul I–III. București, Tipografia Colegiului național, 1852.
- BARBU, P. = Eugen Barbu, *Prânzul de duminică*. [București], Editura pentru literatură, 1962.
- BARBU, Ș. N. = Eugen Barbu, *Șoseaua Nordului*. Roman. [București], Editura pentru literatură și artă, [1959].
- BARBU, Z. = Eugen Barbu, *Cît în 7 zile*. [București], Editura pentru literatură și artă, 1960.
- BARCIANU = Sab. Pop-Barcianu, *Dicționar român-german și german-român*. Partea I-a: *Română-germană*. Ediția a treia. Revidat și complectat de dr. P. Barcianu. Sibii, W. Krafft, 1900.
- BARCIANU, V. = Sab. Pop-Barcianu, *Vocabulari roman-nemțesc...* Sibii, Tipariul și editura lui Teodoru Steinhausen, 1868.
- BARÎȚIU, P. A. I–III = George Barițiu, *Părți alese din istoria Transilvaniei*. Pre două sute de ani din urmă. Sibiu, Tipografia W. Krafft, volumul I: 1889; volumul II: 1890; volumul III: 1891.
- BARÎȚIU, S. A. = Gheorghe Barițiu, *Studii și articole*. Cu o prefață de Dr. Ioan Lupaș. Sibii, Editura Asociațiunii, 1912.
- BARONZI, C. I–VIII = Al. Dumas, *Contele de Monte-Cristo*. Traducere de G. A. Baronzi. Vol. I–VIII. București, Librar-editor George Ioanid, 1857.
- BARONZI, I. C. I–V = M. Guizot, *Istoria civilizațiunii în Franța*. Edițiune nouă. Traducere de G. Baronzi. Vol. I–V. București, Tipografia națională a lui Romanov & Comp., 1856–1859.
- BARONZI, I. G. = A. Dumas, *Iacobinii și girondinii*. [*Le chevalier de Maison-Rouge*]. Traducere de G. A. Baronzi. București, Librar-editor George Ioanid, 1855. (Biblioteca literară).
- BARONZI, I. L. I–IV = Alexandre Dumas, *Isaak Lakedem*. Tradus de G. A. Baronzi. [Vol. I–IV]. București, Tipografia bisericească, 1855–1856.
- BARONZI, L. = George Baronzi, *Opere complete*. Vol. I: *Limba română și tradițiunile ei*. Galați, G. D. Nebunely și fii, 1872.
- BARONZI, M. I–II = Eugène Sue, *Matilda sau memoriile unei femei june*. Tradusă de George A. Baronzi. Vol. I–II. București, Imprimeria sfintei mitropolii, 1853–1854. (Biblioteca literară).

- BART, E. = Jean Bart (Eug. Botez), *Europolis*. Roman. Cu o prefață de G. Călinescu. Ediția III-a. București, Editura „Cugetarea“, [1939].
- BART, S. M. = Jean Bart, *Schițe marine*. [București], Editura tineretului a C. C. al U.T.M., 1953.
- BASSARABESCU, I. A. = *Schițe și nuvele*. București, 1923, ap. CADE.
- BASSARABESCU, S. N. = I. A. Bassarabescu, *Schițe și nuvele*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1953].
- BASSARABESCU, V. = I. A. Bassarabescu, *Vulturii*. Schițe și nuvele. Ediția II. București, Editura „Cartea românească“, [1925].
- BĂCESCU, P. = Dr. Mihai Băcescu, *Peștii, așa cum îi vede țăranul pescar român*. Studiu etnozoologic, zoogeografic și bioeconomic de... București, Imprimeria națională, 1947. (Institutul de cercetări piscicole al României. Monografia nr. 3, 1946).
- BĂCESCU, PĂȘ. = Mihai C. Băcescu, *Păsările în nomenclatura și viața poporului român*. [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, [1961].
- BĂLĂȘESCU, D. R. – FR. = Nifon Bălășescu, *Dicionari romano-frances*. Volum I. Fascicul I. București, Tipografia mitropolitului Nifon, 1859.
- BĂLĂȘESCU, GR. = Nicolau Bălășescu, *Gramatica română*. Pentru seminarii și clase mai înalte (*Gramatica daco-romana*). Sibiu, în privileghiata Tipografie a lui Gheorghe de Clozius, 1848.
- BĂLCESCU, M. V. = Nicolae Bălcescu, *Istoria românilor sub Mihai Vodă Viteazul*, urmată de scrieri diverse de... Publicație de pre decisiunea Societății Academice Române însoțite cu o precuventare și note de A. I. Odobescu. [București], 1878.
- BĂLCESCU, P. A. = N. Bălcescu, *Puterea armată și arta militară de la întemeierea principatului Valahiei pînă acum*. Iași, La Cantora Foaiei satești, 1844.
- BĂNUȚ, T. P. = A. P. Bănuț, *Tempi passati*. Umor și satiră din Ardealul de ieri. București, Editura „Bucovina“ 1931.
- BĂRAC, A. = Ioan Bărac, *Istoria prea frumosului Arghir și a prea frumoasei Elena cea Măiastră și cu părul de aur*. Adecă: O închipuire, subț care se înțelege luarea țării Ardealului prin Traian chesariul Rîmului. București, 1852.
- BĂRAC, A. E. = Ioan Popovici Bărac, *Istoria prea frumosului Arghir și a prea frumoasei Elena cea Măiastră și cu părul de aur*. Adecă: O închipuire supț care să înțelege luarea țării Ardealului prin Traian, chesariul Rîmului... În privileghiata Tipografie din Brașov, 1809.
- BĂRAC, R. = Ioan Bărac, *Risipirea cea de pre urmă a Ierusalimului, care s-au împlinit după cuvîntul ce s-au zis că nu va rămînea piatră pe piatră*. Scoasă din cartea lui Iosif Flavie pre scurt și în 9 cântări, în stihuri, alcătuită de... București, 1821.
- BĂRAC, S. = [Scrieri în proză și în versuri]. Întocmite de Ioan Bărac. 1842–1845. [Manuscris; Bibl. Acad. R.P.R., cota 209].
- BĂRAC, T. = I. Bărac, *Toată viața, istețiile și faptele minunatului Til Buhoglindă, cele de rîs și minunate la cetire, spre trecere de vreme, în zilele sau ceasurile omului cele de odihnă*, după limba nemțească tălmăcită și acum a doua oară tipărită. Brașov, 1846.
- B. DARW. = *Bazele darwinismului*. Manual pentru clasa a XI-a de Traian Tretiu. București, Editura de stat didactică și pedagogică, 1962.
- BELDICEANU, P. = N. Beldiceanu, *Poezii*, cu un studiu introductiv de I. Vitner. [București], Editura pentru literatură și artă a Uniunii scriitorilor din R.P.R., [1950]. (Biblioteca pentru toți).
- BELDIMAN, A. = S. Gessner, *Moartea lui Avel*. De... Acum întâi tălmăcită din limba franțuzească în cea românească. La Buda, în Crăiasca Tipografie a Universității Ungariei, 1818.
- BELDIMAN, ALEXII = Fr. G. Ducray Duminiil, *Alexii sau căsuța din codru*. Acum întâi tălmăcită din limba franțuzească întru ce moldovenească de cel mai gios iscălit Aleco Beldeman. [Manuscris din 1806; Bibl. Acad. R.P.R., cota 1781].
- BELDIMAN, E. = Vornicul Alecu Beldiman, *Eterie sau jalnicile scene prilejite în Moldovia din rezvrătirile grecilor, prin șeful lor Alexandru Ipsilanti, venit din Rusia la anul 1821*, de... Editată de banul și cavaleriul Alecu Balica. Iași, Tipografia Buciumului român, 1861.

- BELDIMAN, IST. = Abatele Prévost, *Istorie cavalierului de Grie și a iubirii sale Manon Lesco*, care tălmăcindu-se de pe limba franceză în limba moldovenească prin osteneala și osârdie dreptii dumisale banului Aleco Beldiman, s-au prescris acum de mine, în anul 1815... Costachi Borș. [Manuscris; Bibl. Acad. R.P.R., cota 193].
- BELDIMAN, Î. = Gh. A. Rückert, *Învățătura sau povățuire pentru facerea pînii ceii de obște mai neagră, pentru cea albă de casă pentru făina cea spre întrebuințarea bucatelor, pentru hriși, și altele, din cartofle, pentru sămănatul lor, lucrarea și păstrarea lor*. Alcătuită de cătră... în limba nemțească, acum întîi tălmăcită întru cea grecească de cătră Dimitrie Samurcaș. Iași, în Tipografia sfintei mitropolii, 1818. [Tradusă, după textul lui D. Samurcaș, de Alex. Beldiman].
- BELDIMAN, M. = J. Fr. Regnard, *Minegmii sau frații cei de gemine*. [Traducere din limba franceză făcută de Al. Beldiman în 1803; manuscris; Bibl. Acad. R.P.R., cota 3095].
- BELDIMAN, N. P. I-II = Florian, *Istoria lui Numa Pompiliu, al doilea crai al Romii*. Tălmăcită din limba franțuzească de dumnealui postelnicul Alexandru Beldiman... Vol. I-II. Iași, 1820.
- BELDIMAN, N. POMP. = Florian, *Numa Pompiliu, al doilea crai al Rîmului*. Tomul al doilea... Tălmăcită de pe franțuzie de Alexandru Beldiman, paharnic, la leat 1795. [Manuscris; Bibl. Acad. R.P.R., cota 3192].
- BELDIMAN, O. = Voltaire, *Tragodia lui Orest*. De preaînvățatul... marele postelnic Alexandru Beldiman, acum întîi tălmăcită din limba franțuzească în cea românească. La Buda, în Crăiasca Tipografie a Universității Ungariei, 1820.
- BELDIMAN, S. = *Elisaveta sau cei surguniți în Siberia*. [Dramă tradusă de Al. Beldiman în 1815; manuscris; Bibl. Acad. R.P.R., cota 437].
- BELDIMAN, SAP. = [I. Fr. Regnard], *Tragodia lui Sapor*. Tradusă de Aleco Beldiman. Iași, 1801. [Manuscris; Bibl. Acad. R.P.R., cota 3106].
- BELDIMAN, T. = [Istoria lui Tarlo. Traducere din limba franceză de Al. Beldiman; manuscris din 1786; Bibl. Acad. R.P.R., cota 25].
- BELDIMAN, TR. = *Vornicul Alecu Beldiman: Tragedia sau mai bine a zice Jalnica Moldovei întîmplare după răsvrătirea Grecilor*, 1821. În *Cronicele Romîniei*, Ediția M. Kogălniceanu. Tom. III. București, 1874, p. 337-433.
- I. BELDIMAN, I. = Ioan Beldiman, *Istorie a celor mai gingașe amoruri a Parisului*. Din ce grecească s-au tălmăcit în limba moldovenească, prin osteneala și osârdie dreptii sale... S-au prescris de mine iscălitul la 1818, Costachi Borș. [Manuscris; Bibl. Acad. R.P.R., cota 126].
- BELEA, P. A. = Dr. Octavian Belea, *Primul ajutor și îngrijirea sănătății*. Pentru activul Crucii roșii. Crucea roșie a R.P.R., București, 1959.
- BENIUC, A. R. = Mihai Beniuc, *Un om așteaptă răsăritul*. Versuri. [București], Editura de stat, 1946.
- BENIUC, C. P. = *Cântece de pierzanie*, Colecția abecedar [f. a.].
- BENIUC, M. = Mihai Beniuc, *Mărul de lîngă drum*. Versuri. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1954.
- BENIUC, M. C. I = Mihai Beniuc, *Pe multe de cuît*. Roman. [Vol.] I. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1959.
- BENIUC, M. V. = Mihai Beniuc, *Materia și visele*. București, Editura pentru literatură, 1961.
- BENIUC, P. = Mihai Beniuc, *Despre poezie*. Studii literare. [București], Editura pentru literatură și artă, [1953].
- BENIUC, S. = Mihai Beniuc, *Steaguri*. Poeme. [București], Editura pentru literatură și artă a Uniunii scriitorilor din R.P.R., 1951.
- BENIUC, V. = Mihai Beniuc, *Versuri alese*. [București], Editura pentru literatură și artă a Societății scriitorilor din R.P.R., 1949.
- BENIUC, V. A. I-II = Mihai Beniuc, *Versuri alese*. [Vol.] I-II. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1955. (Biblioteca pentru toți).
- BENIUC, V. CUC. = Mihai Beniuc, *În Valea Cucului*. Comedie în trei acte. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1959.
- BERTOLDO = G. Croce, *Viața lui Bertoldo și a lui Bertoldino, feciorul lui, dinpreună și a lui Cacasino, nepotul lui*. Acum întîi culeasă din cărți istoricești foarte desfătătoare. Sibii, Tipografia lui Petru Bart, 1799.
- BIANU, D. S. = Doctorul Vasile Bianu, *Doctorul de casă, sau Dicționarul sănătății*. Buzău, Imprimeria Al. Georgescu, 1910.

- I. BIANU, D. R. = Ioan Bianu, *Documente românești reproduse după originale sau după fotografii*. Partea I. Epoca dinainte de Matei Basarab (1632) și Vasile Lupu (1634). Tomu I, fasc. 1–2 (1576–1632). București. Inst. de arte grafice Carol Göbl, 1907. (Biblioteca Academiei Române).
- BIBICESCU, P. P. = I. G. Bibicescu, *Poezii populare din Transilvania*. Culese și adnotate de... București, Imprimeria statului, 1893.
- BIBLIA (1688) = *Biblia, adecă dumnezeiasca scriptură ale cei vechi și ale cei noao leage toate*, care s-au tălmăcit duple limba elinească, spre înțeleagerea limbii rumînești cu porunca prea bunului creștin și luminatului domn Ioan Șărbănt Cantacozino Basarab Voievod și cu îndemînarea dumnealui Costadin Brîncoveanu marele logofăt... Tipăritu-s-au... în scaunul mitropoliei Bucureștilor... la anul 1688.
- BÎRLEA, B. = Pr. I. Bîrlea, *Balade, colinde și bocete din Maramureș*. București, Editura Casei școalelor, 1924.
- BÎRLEA, C. P. = Pr. I. Bîrlea, *Cîntece poporane din Maramureș. Descîntece, vrăji, farmece și desfaceri*. Culese de... București, Editura Biblioteca Casei școalelor, 1924.
- I. BÎRSEANU, P. C. = Ion Bîrseanu, *Primele cînturi*. Budapesta, 1906.
- BL I ș. u. = *Bulletin linguistique*. Faculté des lettres de Bucarest. Publié par A. Rosetti. București – Paris – Copenhagen. Vol. I (1933) ș. u. Vezi și BULL. LINGU.
- BLAGA, L. U. = *Din lirica universală*. Tălmăcirii de Lucian Blaga. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1957.
- BLAGA, P. = Lucian Blaga, *Poezii*. Un cuvînt înainte de George Ivașcu. [București], Editura pentru literatură, 1962.
- BO = *Buletinul oficial al Republicii Populare Române*. [București], 1952 ș. u.
- BOBB, Î. = Ioan Bobb, *Înștiințare... despre rîdicarea capitolului în Blaj la anul 1808...* Tipărită în Blaj, cu tipariul Seminarului.
- BOCĂNEȚU, T. A. = Al. Bocănețu, *Terminologia agrară în limba română*. Studiu filologic – istoric – cultural (în revista „Codrul Cosminului”, II–III, 1925–1926, p. 119–274).
- BOCEANU, GL. = Ion Boceanu, *Glosar de cuvinte din județul Mehedinți*. București, 1913 (Anal. Acad. Rom. Tom. XXXV, Memoriile Secț. literare).
- BOGDAN, D. ȘT. I–II = Ioan Bogdan *Documentele lui Ștefan cel Mare*. Publicate de... Volumul I: *Hrisoave și cărți domnești 1457–1492*. Volumul II: *Hrisoave și cărți domnești 1493–1503*. București, Sococ și Co., 1913.
- BOGDAN, O. = I. Bogdan, *Documentul rîzenilor din 1484 și organizarea armatei moldovene în sec. XV*. București, Carol Göbl, 1908. (Extras din *Analele Academiei Române*. Seria II-a. Tom. XXX. Memoriile Secțiunii istorice).
- D. BOGDAN, GL. = Damian P. Bogdan, *Glosarul cuvintelor românești din documentele slavo-române*. București, 1946. (Institutul de studii și cercetări balcanice. Seria filologică, nr. 1).
- N. A. BOGDAN, C. M. = N. A. Bogdan, *Din trecutul comerțului moldovenesc și mai ales al celui ieșan*. Productele solului, porturi, tîrguri și iarmaroace... documente, memorii și note culese și comentate de... Tipărite din inițiativa și cu o prefață a d-lui N. V. Ștefăniu... cu 89 ilustrații. Iași, Institutul modern de arte grafice N. V. Ștefăniu & D. Staierman, [1925].
- BOGZA, A. Î. = Geo Bogza, *Anii împotrivirii*. Reportaje, pamflete, articole 1934–1939. [București], Editura tineretului a C.C. al U.T.M., 1953.
- BOGZA, C. O. = Geo Bogza, *Cartea Oltului*. București, [Editura Fundațiilor], 1945.
- BOGZA, M. S. = Geo Bogza, *Meridiane sovietice*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1953].
- BOGZA, P. C. = Geo Bogza, *Pagini contemporane*, 1944–1956. București, Editura tineretului, 1957.
- BOGZA, Ț. = Geo Bogza, *Tara de piatră*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1951].
- BOGZA, V. J. = Geo Bogza, *Oameni și cărbuni în Valea Jiului*. [București], Editura de stat, 1947.
- BOJINCĂ, A. I–II = Damaschin T. Bojincă, *Anticile romanilor – Antiquitates Romanorum*. Acum înția oară românește scrise. Vol. I–II. Buda, Tipariul Universității din Pesta. I: 1832; II: 1833.
- BOJINCĂ, D. = Damaschin T. Bojincă, *Dirigătorul bunei-creștere*. Spre îndreptarea multor părinți și bun-folosul tinerimei române. Buda, Tipografia Universității ungurești, 1830.
- BOJINCĂ, R. = Damaschin T. Bojincă, *Răspundere dezgustătoare la Cîrtirea cea în Hale, în anul 1823 sub titula: Erweis, dass die Walachen nicht römischer Abkunft sind (adecă arătare cum că românii nu sînt viță de romani)*. Buda, în Crăiasca Tipografie a Universității ungurești din Pesta, 1828.

- BOLINTINEANU, ap. W. Rudow. Neue Belege zu türkischen Lehnwörtern im Rumänischen în Zeitschrift, XVII-XX. Neue Belege zu rumänischen Wörtern nichttürkischer Herkunft, în Zeitschrift, XXII.
- BOLINTINEANU, B. = D. Bolintineanu, *Bătăliile românilor (Fapte istorice)*. De... București, Tipografia națională a lui J. Romanov et Comp., 1859.
- BOLINTINEANU, C. = D. Bolintineanu, *Călătorii în Palestina și Egipt*. Iași, Tipografia Buciumului român, 1856.
- BOLINTINEANU, C. P. = D. Bolintineanu, *Cîntece și plîngeri*. Iași, Tipografia Buciumului român, 1852.
- BOLINTINEANU, O. = Dimitrie Bolintineanu, *Opere*. Cu un studiu introductiv de Al. I. Ștefănescu. [București], Editura de stat pentru literatură științifică și didactică, 1951.
- BOLINTINEANU, P. I-II = Dimitrie Bolintineanu, *Poezii*. Culegere ordnată de chiar autorul, cu o prefață de G. Sion. Vol. I: *Legende istorice, Florile Bosforului, Basme, Note*; vol. II: *Macedonele, Reverii, Diverse*. București, Editura Librăriei Sococ, 1877.
- BOLINTINEANU, POEZII = D. Bolintineanu, *Colecție din poeziile domnului...* Tipărite cu fondurile Asociației literare... București, Tipografia lui C. A. Rosetti și Vinterhalder, 1847.
- BOLLIAC, M. = Cezar Boliac, *Meditații*. București, Tipografia lui Eliad, 1835.
- BOLLIAC, O. = Cezar Boliac, *Opere alese*. [București], Editura de stat, 1950. (Clasicii români).
- BOLLIAC, P. = Cezar Bolliac, *Poesii nouă*. București, Tipografia lui Eliad, 1847.
- BORDEIANU, P. = T. Bordeianu, *Curs de pomologie*. Partea III-a. [București], Editura Institutului agronomic „N. Bălcescu”, 1957.
- BORZA, D. = Borza Al., *Dicționar etnobotanic* cuprinzând denumirile populare românești și în alte limbi ale plantelor din România. Colaborator principal: Al. Beldie. Colaboratori: Val. Butură, V. Codoreanu, I. Morariu, A. Nyárády, C. Papp, Viorica Păun, Șt. Péterfi, I. Popu-Cîmpeanu, Gh. Silaghi, I. Tăzlăuanu, Em. Țopa. [București], Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1968, 319 p.
- BOTA, P. = Ioan Bota, *Culegere din cele mai frumoase povești*. Ediția II. Brasso Editura Librăriei Ciurcu, 1910.
- BOTANICA = *Botanica*. Manual pentru clasa a VIII-a de I. Ciobanu – Eugen Ghișa – Traian Tretiu. București, Editura de stat didactică și pedagogică, 1962.
- BOTEZ, A. = Dr. Pagliano, *Arta vindecării pentru părinți sau Doctorul de casă*. Tradus din limba germană de S. Botez. Iași, Tipografia „Minervei”, 1861.
- D. BOTEZ, F. S. = Demostene Botez, *Floarea soarelui*. Versuri. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1953.
- D. BOTEZ, P. A. = Demostene Botez, *Prin ani*. Versuri. [București], Editura pentru literatură și artă, 1958.
- D. BOTEZ, P. O. = Demostene Botez, *Povestea omului*. Versuri. [Iași], Editura „Viața românească”, [f. a.].
- I. BOTEZ, B. I-II = Ioachim Botez, *Însemnările unui belfer*. București, Fundația regală pentru literatură și artă, [I]: 1935, [II]: 1939. (Scriitori români contemporani).
- I. BOTEZ, ȘC. = Ioachim Botez, *Schițe și însemnări din școala de ieri și de azi*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1953].
- ION BOTEZ, STR. = Ion G. Botez, *Strîngerea și păstrarea produselor agricole*. [București], Casa școalelor, [f. a.].
- BOTEZAT, U. = A. von Kotzebue, *Uniforma feldmareșalului Velington*. Comodie în un act... Acum întâia dată tălmăcită și tipărită în limba românească de Samuil Botezat. Iași, 1835.
- BOUREANU, S. P. = Radu Boureanu, *Sîngele popoarelor*. Poeme. [București], Editura pentru literatură și artă a Societății scriitorilor din R. P. R., [1948]. (Cartea poporului).
- BR (18...) I ș. u. = *Biblioteca românească*. Întocmită în 12 părți după numărul celor 12 luni. Întăia oară tipărită pentru nația românească, prin Zaharie Carcalechi, ferlegher de cărți a Crăieștii și mai marei Tipografii din Buda a Universității Ungariei. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungariei, 1821, 1829, 1830, 1834.
- BRAD, O. = Ion Brad, *Mă uit în ochii copiilor*. București, Editura pentru literatură, 1962.
- BRAD, T. = Ion Brad, *Cu timpul meu*. București, Editura tineretului, 1958.
- BRAN, S. = Emiliu Bran, *Graiul românesc din Selagiu de lângă Someș*. (În ziarul „Tribuna”, Sibii, a. VI 1889, nr. 121).
- BRANDZA, D. = Dr. D. Brandza, *Flora Dobrogei*. Edițiunea Academiei Române, îngrijită de Sabba Ștefănescu. București, Institutul de arte grafice Carol Göbl, 1898.
- BRANDZA, FL. = Doctorul D. Brandza, *Prodromul florei române sau enumerațiunea plantelor pînă astăzi cunoscute în Moldova și Valachia*. București, Tipografia Academiei Române, 1879-1883.

- BRĂESCU, A. = [Gh.] Brăescu, *Amintiri*. București, Editura „Cartea românească”, 1937.
- BRĂESCU, M. B. = Maiorul Gheorghe Brăescu, *Maiorul Boțan*. Schițe umoristice. București, Editura „Viața românească”, 1921.
- BRĂESCU, O. A. I–II = Gh. Brăescu, *Opere alese*. Text ales și stabilit, studiu introductiv, note și bibliografie de Niculaie Gheran. Vol. I–II. București, Editura pentru literatură, 1962.
- BRĂESCU, V. = Gh. Brăescu, *Doi vulpoi*. Schițe umoristice. [București], Alcalay & Calafeteanu, [1925].
- BRĂESCU, V. A. = Gh. Brăescu, *Din vechea armată*. Schițe umoristice. Ediție îngrijită și adnotată de G. C. Nicolescu. [București], Editura de stat pentru literatură și artă [1951].
- I. BRĂESCU, M. = Ion Brăescu, *Măsurătoarea pământului la români, din vechime pînă la punerea în aplicare a sistemului metric*. București, Atelierele grafice Socec, 1913.
- BRĂTESCU-VOINEȘTI, Î. = Ioan Al. Brătescu-Voinești, *Întuneric și lumină*. Nuvele și schițe. Iași, „Viața românească”, 1914.
- BRĂTESCU-VOINEȘTI, L. D. = Ioan Alexandru Brătescu-Voinești, *În lumea dreptății*. Iași, 1926.
- BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. = I. Al. Brătescu-Voinești, *Proză. Întuneric și lumină. În lumea dreptății*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1957.
- V. BREBAN, D. G. = Vasile Breban, *Dicționar general al limbii române*. [București], Editura Științifică și Enciclopedică, 1987.
- BREBENEL, GR. P. = I. B. Brebenel, *Graiul popular, în jurul ocupațiilor și obiceiurilor țaranului român de pe vatra Oltului în Transilvania*. (În jurnalul „Țara Oltului”, Făgăraș, 1907, nr. 25–30 și 1909, nr. 12–36, 38, 44, 45).
- BRESLAȘU, D. = Marcel Breslașu, *Dialectica poeziei sau Cîntece despre cîntec*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1957.
- BREZOIANU, A. = Ion Brezoianu, *Curs elementar de agricultură și de economia rurală*. Tradus de... I. Plugăria. București, Tipografia lui C. A. Rosetti și Vinterhalder, 1850.
- BREZOIANU, Î. = Ion Brezoianu, *Învățătorul primar sau povețe și sfaturi pentru a pregăti pe învățătorii primari la cariera lor și a-i călăuzi în lucrarea funcțiilor lor*. Tradus din franțoeze de... București, Tipografia lui C. A. Rosetti și Vinterhalder, 1848.
- BREZOIANU, R. = Ion Brezoianu, *Rudiment agricol universal prin întrebări și răspunsuri sau Agricultura învățată prin principii săi, aplicabili la a sa prăcică în toate țările și cliemele*. De D. marchisul de Travanet și tradus în românește de... [București], tipărit în Tipografia lui Iosif Copainig, 1850.
- BRUJA. D. comunicant (Câmpulung Moldovenesc).
- BUCAVNA = ABC sau bucavna, spre folosul scolelor neamului romanesc. Sibiu, 1783.
- BUCUȚA, R. V. = Emanoil Bucuța, *Românii dintre Vidin și Timoc. Cu un adaus de documente, folklor, glosar, fotografii, hărți de...* Tip. Cartea Românească, 1923.
- BUCV. = *Bucvari sau începere de învățătură celor ce vor să învețe carte cu slove slovenești*. Tipăritu-s-au în chesaro-crăiasca cetate Beci... prin chir Iosif Lavrentie Curtbec, 1771.
- BUCVARI = *Bucvari. Pentru pruncii cei românești, carii să află în crăia ungurească și hotarele ei împreunate*. S-au tipărit în Beci, la Iosif Curtbec, 1781.
- BUD, P. P. = Tit Bud, *Poezii populare din Maramureș*, adunate de... București, 1908. (Academia Română. Din viața poporului român. Culegeri și studii III).
- BUDAI-DELEANU, LEX. = Ion Budai-Deleanu, *Lexicon românesc-nemțesc și nemțesc-românesc* alcătuit de Ioanu Budai, chesaro-crăiescul sfetnic la județul nemeșilor în Livău. În patru tomuri. [Manuscris din 1818; Bibl. Acad. R.P.R., cotele 3728–3731].
- BUDAI-DELEANU, M. = Metastasio, [Temistocle]. [Traducere manuscrisă fragmentară de I. Budai-Deleanu, făcută în jurul anului 1810; Bibl. Acad. R. P. R., cota 2427].
- BUDAI-DELEANU, T. GR. = I. Budai-Deleanu, *Temeiurile gramaticii românești*. Partea I: *Ortografia*. Partea II–III: *Morfologia și sintaxa*. [Manuscris de la începutul sec. al XIX-lea; Bibl. Acad. R.P.R., cotele 2425–2426].
- BUDAI-DELEANU, T. V. = I. Budai-Deleanu, *Trei viteji*. Ediție și glosar de J. Byck, cu o prefață de I. Oană. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1955. (Biblioteca pentru toți).
- BUDAI-DELEANU, T. = I. Budai-Deleanu, *Tiganiada*. Ediție îngrijită de J. Byck. Studiu introductiv de Ion Oană. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1953]. (Clasicii români).

- BUDAI-DELEANU, ȚIG. = [I. Budai-Deleanu], *Țiganiada sau tabăra țiganilor*. Poemation eroi-comico-satiric, alcătuit din douăsprezece cântece de Leonachi Dianeu. Îmbogățit cu multe însemnări și luări-aminte: critice, filozofice, istorice, filologice și gramatece, de cătră Mitru Perea și alții mai mulți. [Manuscris din 1800; Bibl. Acad. R.P.R., cota 2429].
- BUGNARIU, N. = Iuliu Bugnariu, *Dicționar popular*. Cuvinte românești din jurul Năsăudului, de popor grăite și tot pentru popor alcătuite. Adunate de dascălul... (În ziarul „Gazeta de Transilvania“, Brașov, 1887, nr. 251–265; 1888, nr. 48–49).
- BUJOR, S. = Paul Bujor, *Scrieri alese*. [București], Editura pentru literatură și artă a Societății scriitorilor din R.P.R., [1951]. (Biblioteca pentru toți).
- BUJOREAN, B. L. = Dr. George Bujorean, *Boli, leacuri și plante de leac cunoscute de țărâna română*. Sibiu, Editura Asociațiunii „Astra“, 1936 (Biblioteca populară a Asociațiunii „Astra“, an. 26, nr. 229–233).
- BUL. COM. IST. I ș. u. = „Buletinul Comisiei istorice a României“, publicat de Ion Bogdan. București, Atelierele grafice Socec. Vol. I (1915) ș. u.
- BULET. GRĂD. BOT. I ș. u. = „Buletinul de informații al Grădinii botanice și al Muzeului botanic de la Universitatea din Cluj“. Cluj. Anul I (1921) ș. u.
- BULETIN, F. (18...) = „Buletin“. Foaie oficială. Iași, 1833–1859.
- BULETIN, G. (18...) = „Buletin“. Gazetă administrativă [ulterior: Gazetă oficială]. București, 1832–1859.
- BUL. FIL. I ș. u. = „Buletinul Institutului de filologie română «Alexandru Philippide»“. Universitatea din Iași. Director Iorgu Iordan. Iași. Vol. I (1934) ș. u.
- BULGĂR, GH. comunicant
- BULL. LINGU. = „Bulletin linguistique“. Faculté des lettres de Bucarest, Institut de linguistique roumaine, Publié par A Rosetti, Paris–Bucarest–Copenhague, 1922–1948. Vezi și BL.
- BUZNEA, C. = D. N. Darvar, *Culegere de înțelepciune*. Scrisă în limba grecească de..., iar acum tălmăcită în cea rumânească de Iancu Nicolaie [Buznea] Moldovean. București, 1827.
- BUZNEA, F. = Iancu Buznea, *Filosoful indian sau Chipul de a trăi cineva fericit în societate*. Acum întâia oară tălmăcit rumânește din cel franțuzesc de... Iași, Tipografia sfintei mitropolii, 1834.
- BUZNEA, M. = Iancu Nicola [Buznea], *Manual de patriotizm*. Tălmăcit și mai adăogat de... Iași, Tipografia sfintei mitropolii, 1829.
- BV I–IV = Ioan Bianu și Nerva Hodoș, *Bibliografia românească veche 1508–1830*. București. Tom. I (1508–1716), 1903. Tom. II (1716–1808), 1910. Tom. III (1809–1830), fasc. I–II, 1912; fasc. III–VIII [Ioan Bianu și Dan Simionescu], 1936. Tom. IV (Adăogiri și îndreptări) [Ioan Bianu și Dan Simionescu], 1944.

C

- CABA, SĂL. = Caba Vazul, *Szilágy vármegye román népe, nyelve és népköltészete*. Irta... Beci, 1918.
- CADE = I.-Aurel Candrea – Gh. Adamescu, *Dicționarul enciclopedic ilustrat*. Partea I: *Dicționarul limbii române din trecut și de astăzi* de I.-Aurel Candrea. Partea II: *Dicționarul istoric și geografic universal* de Gh. Adamescu. București, Editura „Cartea românească“, [1926–1931].
- CAIAN, P. = Demetrie Caian, *Predică despre statul milităresc și semnele lui de învingere*. [Blaj], 1927.
- CAIET = *Caiet de istoria naturală și botanică*. *Caiet pentru economia rurală* – care să paradoxese de cătră d. d. Leon Filipescu. [Manuscris; note luate la lecțiile lui L. Filipescu de Ioan Cernătescu, în 1842; Bibl. Acad. R.P.R., cota 43].
- CALAFATI, A. S. = Fr. Th. Marie de Baculard d'Arnaud, *Adelson și Salvini*. Poveste englezască sau jalnică timplare. Tălmăcită de pe cea franțuzască pe limba moldovenească de Fotis Calafati. [Manuscris din 1806; Bibl. Acad. R.P.R., cota 558].
- CALENDAR (18...) = *Calendar pentru poporul românesc* (devenit apoi *Calendar pentru români*). [Cu suplimentul *Almanah de învățătură și petrecere*]. Iași, 1847–1862. [Editat anual, de Gh. Asachi].
- CALENDAR (1841) = *Calendar pe anul de la Hristos 1841*. Iași.
- CALENDAR BUC. (18...) = *Calendar* [apărut la București], anul 1838 ș. u.
- CALENDARI (1733) = *Calendari*. Acum întâi rumânesc alcătuit de pe cel sîrbesc. Brașov, 1733.
- CALENDARI (1802) = *Calendari românesc vechi a lui Iulian pă anul de la Hristos 1802... lângă care s-au mai adăogat Calendariul nou nemțesc a lui Gregorian*. Sibii, Tipografia a lui Ioann Bart.

- CALENDARIU (1794) = *Calendariu la anul de la nașterea lui Hristos 1794, cari e prost, cuprinzând în sine 365 de zile*. Vienna, la slaveno-sârbeasca, româneasca privigheliata tipografie.
- CALENDARIU (1814) = *Calendariu ce slujește pre 100 de ani, începând de la anul 1814 până în anul 1914*. Acum întâi românește alcătuit... La Buda, în Crăiasca Tipografie a Universității Ungariei, [1814].
- CALENDARIU (1820) = *Calendariu pe anul lui Hristos 1820, care este bisect și să cuprindă din 366 de zile. Întocmit pe gradurile și clima marelui prințipat al Ardealului și a altor țări învecinate*. Sibii, Tipografia lui Ioann Bart.
- CALENDARIU (1844) = *Calendariu pe anul de la Hristos 1844, întocmit pe gradurile și clima țării ungurești a marelui principat al Ardealului, a Țării Românești și a Munteniei...* în Buda, la Crăiasca Tipografie a Universității ungurești.
- CALENDARIU BUDA (18...) = *Calendariu pe anul de la Hristos 18...* În Buda, 1817 ș. u.
- CALENDARIU IAȘI (18...) = *Calendariu pe anul de la Hristos 18...* Iași, 1821 ș. u.
- CALUL, anchetă dialectală
- CAMILAR, C. = Eusebiu Camilar, *Cordun*. Roman. București, Editura Fundațiilor, 1942. (Scriitori români contemporani).
- CAMILAR, C. P. = E. Camilar, *Cartea poreclelor*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1957.
- CAMILAR, N. I-II = Eusebiu Camilar, *Negura*. Roman. [București], Editura de stat, volumul I: 1949, volumul II: 1950.
- CANDREA, F. = I. Aurel Candrea, *Folklorul medical român comparat*. Privire generală. Medicina magică. [București], Casa școalelor, 1944.
- CANDREA, Ț. O. = I. A. Candrea, *Graiul din Tara Oașului*. (Extras din „Buletinul Societății filologice“, II). București, Atelierele Socec, 1907.
- CANELLA, V. = C. Canella, *Vocabular de câteva vorbe sinonime*. Tradus de... întâia ediție. București, Tip. Națională, 1867.
- CANTACUZINO, A. = Montesquieu, *Arsachie și Ismenia*. Istorie din parte Răsăritului, scrisă după franțuzește de... Și este tălmăcită de I[oa]n C[antacuzino] la let 1794, iar de mine s-au prescris la let 1803. [Manuscris; Bibl. Acad. R.P.R., cota 3099].
- CANTACUZINO, N. P. = Florian, *Numa Pompilius, al doilea crai al Romii...* Pă frantuzește scris de monsiul Florian și tălmăcit de I[oa]n C[antacuzino], 1796. [Manuscris; Bibl. Acad. R.P.R., cota 1550].
- CANTEMIR, HR. = Principele Dimitrie Cantemir, *Hronicul vechimei romano-moldo-vlahilor*, publicat sub auspiciile Academiei Romîne... de Gr. C. Tocilescu. (Cu un portret și două facsimile), București, Inst. de arte grafice Carol Göbl, 1901.
- CANTEMIR, IST. = Operele principelui Dimitrie Cantemir. Tipărite de Societatea Academică Romînă. Tom.VI: *Istoria ieroglică*. (Operă originală inedită scrisă în limba romînească la 1704). București, 1883.
- CANTEMIR, O. V. = Operele Principelui Demetriu Cantemir. Tipărite de Societatea Academică Romînă. Tom. V. Partea I: *Evenimentele Cantacuzinilor și Brîncovenilor*. Partea II: *Divanul*. Publicate și însoțite cu o prefață și un glosariu de G. Sion. București, Carol Göbl, 1878.
- CANTEMIR, S. M. = D. Cantemir, *Scrisoarea Moldovei* de..., care acum întâi s-au tipărit. În sfînta monastire Neamțul, la anul 1825.
- CANTUNIARI, L. M. = Dr. Șt. N. Cantuniari, *Lexic mineralogic petrografic*. București, Editura tehnică, [f. a.].
- CARABELLA, A. D. = A. D. Carabella, *Animale dăunătoare agriculturii*. [București], Casa școalelor, [1943].
- CARAFOLI, AERODIN. = Acad. Elie Carafoli, *Aerodinamica*. [București], Editura tehnică, 1951.
- CARAFOLI-OROVEANU, M.F. I = Acad. E. Carafoli și T. Oroveanu, *Mecanica fluidelor*. Vol. I. [București], Editura Academiei Republicii Populare Romîne, 1952.
- CARAGEA, L. = *Legiuire a prea înălțatului și prea pravoslavnicului domn și oblăduitoriu a toată Ugrovlahiia, Io Ioan Gheorghe Caragea Vr*. Tipărită în privileghiata Tipografie... Mavrogheni, București, 1818.
- CARAGIALE, M. = I. L. Caragiale, *Momente*. București, Editura Librăriei Socec & Comp., 1901.
- CARAGIALE, N. F. = *Nuvel și fragmente literare*. București, Editura Librăriei Stork & Müller, 1897. (Biblioteca pentru toți).
- CARAGIALE N. S. = I. L. Caragiale, *Note și schițe*. București, Editura Librăriei C. Sfetea, 1892.
- CARAGIALE, O. I-VII = I. L. Caragiale, *Opere*. Vol. I-VII. [Ediție îngrijită de Paul Zarifopol (vol. I-III) și Șerban Cioculescu (vol. IV-VII)]. București, Cultura națională și Fundația regală pentru literatură și artă, 1930-1942.
- CARAGIALE, S. = I. L. Caragiale, *Schițe*. (Traduceri și originale). Iași, Editura Librăriei școalelor Frații Șaraga, 1897.

- CARAGIALE, S. N. = [I.L.] Caragiale, *Schițe nouă*. București, Editura „Adevărul”, 1910.
- CARAGIALE, S. U. = I. L. Caragiale, *Schițe ușoare*. București, Editura Librăriei Carol Müller [1896]. (Biblioteca pentru toți), 1896.
- CARAGIALE, T. II = I. L. Caragiale, *Teatru*. Vol. II. Iași, Editura Librăriei Frații Șaraga, [f. a.].
- M. I. CARAGIALE, C. = Mateiu Ion Caragiale, *Craii de Curtea-Veche*. București, Editura „Cartea românească”, [1929].
- CARCALECHI, C. = Zaharia Carcalechi, *Carte de mână împreună cu Calendariul pre anul 1825, carele se cuprinde 365 de zile, cum și Ghenealoghia a împăraților, crailor și a prințipilor din Europa și alte folositoare lucruri și istorii*. Cu cinci icoane. Prin... Buda, în Crăiasca Tipografie a Universității Ungariei, 1825.
- CARDAȘ, C. P. = Gh. Cardaș, *Cântece populare moldovenești*. Editura Librăriei diec., Arad, 1926. (Cu un glosar). (Biblioteca Semănătorul, nr.-le 157–159).
- CARIBOLU, C. = C. Caribolu, *Carte de doftorii de orice boală, bună și încercată întru toate de...* [Manuscris de la sfârșitul secolului al XVIII-lea; Bibl. Acad. R.P.R., cota 4743].
- CARTE DE BUCATE (1749)
- CARTE TREB. I–II = *Carte trebuincioasă pentru dascălii școalelor de jos neunite, în chesaro-crăiștile țări de moștenire*. [Două volume]. Vienna, Iosif Curțbec, 1785.
- CAS (18...) = „Curier de ambe sexe”. Jurnal literar, 1836–1849. A doua ediție. București, Tipografia Heliade și asociați, 1862.
- CATANELE = Șt. St. Tuțulescu și P. Danilescu, *Monografia istorică, economică, culturală, socială a satului Catanele din districtul Dolj*. Craiova, Librăria și stabilimentul grafic Fane Constantinescu, 1908.
- CATEHISM (1607)
- CATEHISM (1648)
- CATEHISMUL CALVINESC
- CAT. MAN. I–II = *Catalogul manuscriptelor românești*. Edițiunea Academiei Române. [Tomul I] întocmit de Ioan Bianu, București, 1899. Tomul II întocmit de Ioan Bianu și R. Caracaș, București, Socec & C. Sfetea, 1913.
- CATON = [Metastasio], *Caton*. Dintr-ale lui... [Manuscris din jurul anului 1800; Bibl. Acad. R.P.R., cota 3454].
- CAZABAN, V. = Al. Cazaban, *Din vremea ceea...* Schițe și nuvele. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1951].
- CAZIMIR GR. = Otilia Cazimir, *Grădina cu amintiri. Și alte schițe*. București, Cartea românească, [1929].
- CAZIMIR, L. U. = Otilia Cazimir, *Lumini și umbre*. Iași, Editura „Viața românească”, [1923].
- CAZIMIR, P. = Otilia Cazimir, *Poezii*. București, Editura Fundațiilor, 1939.
- CĂLĂTORIE, I–IV = *A toată lume călătorie sau înștiințare de lumea nouă și cea veche*. Tomu I–IV. [Traducere a operei abatelui Delaporte; I–III manuscris din 1785. Bibl. Univ. Iași, cota IV–18; IV: manuscris din 1788, Bibl. Acad. R.P.R., cota 3771].
- CĂLINESCU, E. = G. Călinescu, *Viața lui Mihai Eminescu*. Ediția a treia revăzută. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1938. (Scriitorii români contemporani).
- CĂLINESCU, E. O. I–II = G. Călinescu, *Enigma Otiliei*. [Vol.] I–II. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1946.
- CĂLINESCU, I. = G. Călinescu, *Impresii asupra literaturii spaniole*. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1946. (Scriitorii români contemporani).
- CĂLINESCU, I. C. = G. Călinescu, *Viața lui Ion Creangă*. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1938. (Scriitorii români contemporani).
- CĂLINESCU, IST. = George Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*. Ediția a 2-a, rev. și adăugită. Editată și prefătată de Al. Piru. București, „Minerva”, 1982.
- CĂLINESCU, N. = G. Călinescu, *Trei nuvele*. [București], [1949]. (Colecția Contemporanul).
- CĂLINESCU, T. S. P. = George Călinescu, *Texte social-politice 1944–1965*. București, Editura politică, 1971, 254 p.
- CĂLINESCU, S. = G. Călinescu, *Scriinul negru*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1960].
- CĂPĂȚINEANU, B. = Stanciu Căpățineanu, *Biblioteca desfătătoare și plină de învățătură*. Tradusă din franțuzește de... [Sibiu], 1830.
- CĂPĂȚINEANU, M. = Stanciu Căpățineanu, *Mitologie pe limba românească*. [Sibiu], 1830.

- CĂPĂȚINEANU, M. R. = Montesquieu, *Mărimea romanilor sau băgare de samă asupra pricinilor îndlțării și căderii lor*. Tradusă din franțoește de Stanciu Căpățineanu. [Sibiu], 1830.
- CĂPĂȚINEANU, S. = Voltaire, *Sadic sau ursitoarea*. Istorie asiatică de... Tradusă din franțoește de S. Căpățineanu. 1831.
- CĂȚANĂ, B. = Gheorghe Cătană, *Balade populare*, din gura poporului bănățean, culese de... Brașov, Editura Librăriei Ciurcu, 1895.
- CĂȚANĂ, P. B. I-III = Gheorghe Cătană, *Poveștile Bănatului*, culese din gura poporului bănățan de... Tomul I-III. Gherla, Tipografia „Aurora”, 1893-1895.
- CCM = *Condica criminalicească a Moldaviei*. Iași, 1838.
- CCR = Tim. Cipariu, *Crestomația sau Analecte literare din cărțile mai vechi și nouă românești*... Blasiu, 1858.
- C. CRIM. = *Partea întâi și a doua a Condiții criminalicești, ce s-au alcătuit în scurt pentru multa feliurime a faptelor criminalicești*. Iași, Tipografia sfintei mitropolii, 1826.
- ✓ CDDE = I. A Candrea [și] Ov. Densusianu, *Dicționar etimologic al limbii române. Elementele latine*. (A-Putea). București, Socec, 1907-1914.
- T. CERCEL în „Sămănătorul”, IV 1765, 1795
- CERNA, P. = P. Cerna, *Poezii*. București, „Minerva”, 1910.
- CERNE, D. M. = Titus Cerne, *Dicționar de muzică. Voci și instrumente*. Vol. I: A-D; Vol. II: E-L. Iași, „Viața românească”, [1934].
- CF = „Cercetări filozofice”. Revistă de filozofie. Academia Republicii Populare Române. București. Anul I (1955) ș. u.
- CHEIA ÎN. = *Cheia înțelesului*. Scoasă pre limbă rum[î]nească. București, 1678. vz. mai sus.
- CHESARIE, M. octombrie (1776) = *Mineiul, luna lui octomvrie*, care s-au tipărit acum întâi rumînește..., prin osîrđia sfinții sale iubitoriului de Dumnezeu Chesarie... în sfînta episcopie a Rîmnicului, la anul de la Hristos 1776.
- CHESARIE, M. noiembrie (1778) = *Mineiul, luna lui noiemvrie*, care s-au tipărit acum întâi rumînește..., prin nevoința și tălmăcirea iubitoriului de Dumnezeu Chesarie... în sfînta episcopie a Rîmnicului, la anul de la Hristos 1778.
- CHESARIE, M. ianuarie (1779) = *Mineiul, luna lui ianuarie*, care s-au tipărit acum întâi rumînește..., prin nevoința și tălmăcirea iubitoriului de Dumnezeu Chesarie... în sfînta episcopie a Rîmnicului, la anul de la Hristos 1779.
- CHESARIE, M. februarie (1779) = *Mineiul, luna lui februarie*, care s-au tipărit acum întâi rumînește..., prin nevoința și tălmăcirea iubitoriului de Dumnezeu Chesarie... în sfînta episcopie a Rîmnicului, la anul de la Hristos 1779.
- CHESARIE, M. martie (1779) = *Mineiul, luna lui martie*, care s-au tipărit acum întâi rumînește..., prin nevoința și tălmăcirea iubitoriului de Dumnezeu Chesarie... în sfînta episcopie a Rîmnicului, la anul de la Hristos 1779.
- CHESARIE, M. decembrie (1779) = *Mineiul, luna lui dechemvrie*, care s-au tipărit acum întâi rumînește..., prin nevoința și tălmăcirea iubitoriului de Dumnezeu Chesarie... în sfînta episcopie a Rîmnicului, la anul de la Hristos 1779.
- CHEST. I-VIII = *Chestionar pentru un atlas lingvistic al limbei române. Chestionarul I-VIII* (I. *Calul*. Cluj, „Ardealul”, 1922; II. *Casa*. Sibiu, „Dacia Traiană”, 1926; III. *Firul*. Cluj, „Ardealul”, 1929; IV. *Nume de loc și nume de persoane*. Cluj, „Ardealul”, 1930; V. *Sfîna, păstoritul și prepararea laptelui*. Cluj, „Ardealul”, 1931; VI. *Stupăritul*. Cluj, „Ardealul”, 1933; VII. *Instrumente muzicale*. Cluj, „Cartea românească”, 1935; VIII. *Mîncări și băuturi*. Cluj, „Ardealul”, 1937). Muzeul limbei române.
- CHIM. AN. CALIT. = Acad. prof. Raluca Ripan, prof. Ervin Popper, prof. Candin Liteanu, *Chimie analitică calitativă. Semimicroanaliza*. Ediția a doua. București, Editura tehnică, 1957.
- CHIRIAC = *Calătoriale călugărului Chiriace de la Mănăstirea Secul*. Publicate cu introducere și adnotări de G. Giuglea. București, Tip. cărților bisericești, 1937.
- CHIRIACOPOL, D. Î. = Necolaie Chiriacopol, *Douăsprezece învățături folositoare. Pentru fimeile acele îngreoaie, pentru ceasul nașterii, pentru lehusia, pentru chipul a să hrăni copiii cei mici și pentru boalele lor*. Alcătuite de doftorul... Iași, Tipografia sfintei mitropolii [a] Moldovei, 1827.
- CHIRIȚĂ, P. = Dr. Const. D. Chiriță, *Pedologie generală*. București, Editura agro-silvică de stat, 1955.
- CHIRIȚESCU, GR. = M. I. Chirițescu, *Grănicerul*. București, „Minerva”, 1912.
- CHREST. ROM. = Teodor Racoc, *Chrestomaicul românesc sau adunare a tot feliul de istorii și alte făptorii, scoase din autorii di pe osebite limbi*... Parte întâia. S-au tălmăcit de către... Cernăuți, Petru Ecart, 1820.
- CIAUȘANU, GL. = G. F. Ciaușanu, *Glosar de cuvinte din județul Vâlcea*. București, Imprim. națională, 1931. (Academia Română. Memoriile Secțiunii literare. Seria III. Tom. V. Mem. 6).

- CIAUȘANU, R. SCUT. = G. F. Ciaușanu, *Răsuri scuturate*. Schițe și amintiri. Cu o prețuire de maestrul I. AL. Brătescu-Voinești. Craiova, Tipografia „Speranța”, [f. a.].
- CIAUȘANU, V. = G. F. Ciaușanu, G. Fira și C. M. Popescu, *Culegere de folclor din jud. Vâlcea și împrejurimi*, cu un glosar. București, Cultura națională, 1928. (Academia Română. Din viața poporului român. XXXV).
- CIHAC, I-II = A. de Cihac, *Dictionnaire d'etymologie daco-romane*. Vol. I. *Éléments latins, comparés avec les autres langues romanes*, Francfort A/M., Ludolphe St. Goar; Berlin, A. Asher; Bucarest, Socec, 1870. Vol. II. *Éléments slaves, magyars, turcs, grecs-moderne et albanais*, Francfort Ludolphe St. Goar; Berlin, S. Calvary; București, Sotschek, 1879.
- J. CIHAC, I. N. = J. Ch. Cihac, *Istoria naturală*. Întîia oară în limba românească compusă de doctorul medeținei și cavalier... Cu 20 stampe litografiate. Iași, Institutul Albinei, 1837.
- CIOCÎRLAN, P. P. = Ion Ciocîrlan, *Pe plai*. Schițe de la țară. București, Institutul de arte grafice „M. Eminescu”, [f. a.].
- CIPARIU, C. = Timotei Cipariu, *Compendiu de gramateca limbei române*. Blasiu, Tipariul Sem[inariului] diecesan, 1855.
- CIȘMAN, FIZ. I-II = Prof. Alexandru Cișman, *Fizica generală*. [Vol.] I-II. București, Editura tehnică, 1956-1957.
- CIUPALĂ, T. = I. Ciupală, *Terminologia întrebuințată la plutăria lemnelor pe Bistrița*. (În „Revista pădurilor”, București, XXVII, aug.-sept. 1913).
- CÎMPEANU, GR. ROM. = P. M. Cîmpeanu, *Gramatica românească*. Iași, Tipografia Institutului Albinei, 1848.
- CÎRLOVA, P. = N. Nicoleanu, *Poezii și proză*. Vasile Cîrlova, *Poezii*. C. Stamati, *Poezii și proză*. Publicație îngrijită de G. Bogdan-Duică. București, „Minerva”, 1906. (Biblioteca scriitorilor români).
- CL = „Cercetări de lingvistică”. [Cluj], Academia Republicii Populare Romîne. Filiala Cluj. Institutul de lingvistică. Anul I (1956) ș. u.
- CLEMENS = Andreas Clemens, *Kleines walachisch-deutsch und deutsch-walachisches Wörterbuch*. Hermannstadt, bei W. H. Thierry, Buch-und Kunsthändler, 1823.
- CLIMESCU, A. = Constantin Climescu, *Aritmetica raționată*. Curs de științele matematice pentru școlile secundare. Ediția II, corectată, Iași, H. Goldner, 1806.
- CM I-II = *Cronicari munteni*. Ediție îngrijită de Mihail Gregorian. Studiu introductiv de Eugen Stănescu. I: Stolnicul Constantin Cantacuzino. Anonimul Cantacuzinesc (abreviat: ANON. CANTAC.) Radu Popescu. II: Radu Greceanu. Anonimul Brâncovenesc (abreviat: ANON. BRÂNCOV.). București, Editura pentru literatură, 1961.
- CN = *Cărticica năravurilor bune pentru tinerime*. Acum întîi de pre nemție pre romînie întoarsă. Sibii, Tipografia lui Ioann Bart, 1819.
- COBÎLCESCU, G. = Gr. Cobîlcescu, *Elemente de geologie pentru clasele gimnaziale*. Prelucrată după [F. S.] Beudant de... Iași, Tipografia lui Goldner, 1859.
- COCEA, P. = N. D. Cocea, *Pamflete antidinastice*. [București], Editura de stat, 1949.
- COD. CALIMAH, ap. ȘIO, TDRG
- COD. PUȘC. = Constantin Lacea, *Codicele Pușcașul*. (Extras din „Revista filologică”, Cernăuți, a. I, 1927, nr-le 1, 2, p. 67-84).
- CODRESCU, C. I-II = Harriet Beecher Stowe, *Coliba lui Moș Toma sau Viața negrilor în sudul Statelor Unite din America*. Traducere de pe a lui León Pilatte de T. Codrescu... Tomul I-II. Iași Tipografia Buciumului român, 1853.
- CODRESCU, D. P. = Thieres, *Despre dreptul proprietății*. Tradus de Teodor Codrescu. Iași, Tipografia Buciumului român, 1850. (Suplementul „Zimbrului”).
- CODRESCU, GR. FR. = T. Codrescu, *Mică gramatică franțeză, pentru învățătura tinerimei moldo-romîne*. Dupre Noël și Șapsal. Publicată... de T. Codrescu. Partea I. Iași, Institutul Albinei, 1841.
- COD. PEN. R.P.R. = V. Papadopol, I. Stoenescu, V. Protopopescu, *Codul penal al Republicii Populare Romîne*. Adnotat. [București], Editura de stat pentru literatură juridică, 1948.
- CODRU-DRĂGUȘANU, C. = I. Codru-Drăgușanu, *Călătoriile unui român ardelean în țară și în străinătate (1835-44)* (Peregrinul transilvan). Ediție prefăcută în stilul literar de astăzi de Constantin Onciu, cu o prefață de N. Iorga. Vălenii de Munte, Editura „Neamul românesc”, 1910.

- CODRU-DRĂGUȘANU, R. = Ioan Germaniu Codru [-DRĂGUȘANU], *Rudimentele gramaticii române*. Extrase din *Tentamen criticum* cu adaus de regule simple si diverse anotaciuni pentru usul școlarilor începători. București, Tipografia Colegiului Sfântu-Sava, 1848.
- COD. SILV. = *Cel mai vechi cod silvic românesc. Orânduiala de pădure pentru Bucovina*, dată de împăratul Iosif al II-lea în 1786. Publicată cu introducere și indice de Gh. T. Kirileanu. București, Göbl, 1908.
- COD. TOD. = Dr. Nicolaie Drăganu, *Două manuscripte vechi. Codicele Todorescu și Codicele Marțian*. Studiu și transcriere de... Edițiunea Academiei Române. București, Librăriile Soccec et. Comp. și C. Sfetea; Leipzig, Otto Harrassowitz; Wiena, Gerold et Comp., 1914.
- COD. ȚIV. = *Codica țivilă sau politicescă a Prințipatului Moldovii*. Iași, privileghiata Tipografie a Albinei, 1833. [„A“ după indicația paginii însemnează „Tâlcuirea“ de la sfârșitul cărții].
- COD. VOR. = Ion al lui G. Sbiera, *Codicele Voronețean*, cu un vocabulariu și studiu asupra lui de... Cernăuți, 1885.
- COLUMN A I ș. u. = „Columna lui Traian“. Revistă mensuală pentru istorie, linguistica și psihologia poporană. Sub direcțiunea d-lui B. P. Hasdeu. București. Anul I (1870) ș. u.
- COMAN, GL. = Petre Coman, *Glosar dialectal*. București, Monitorul oficial și Imprimeria națională, 1939. (Academia Română, Memoriile Secțiunii literare. Seria III. Tom IX, Mem. 5).
- COMODIA = *Comodia ce s-au lepădat la vistierie, care s-au urmat între cei mai gios arătați, avînd nădejdi unii de Hangerliu a veni domn, și alții de Mihai vodă Șutu, frică fiindu-le dă Calimah*. [Manuscris din 1821; Bibl. Acad. R.P.R., cota 5531].
- COM. SAT. I ș. u. = „Comoara satelor“. Revistă lunară de folclor. Blaj, Anul I (1923) ș. u.
- COMȘA, N. Z. = Prof. D. Comșa, *Nana Zamfira*. Îndrumări din economia casnică și grădinărit. Cu 20 ilustrații în text. Sibiu, Tipografia Cavaleriei, Editura autorului, 1929.
- CONACHI, L. = *Tragodia Lentor*. [Traducere din limba franceză de C. Conachi; manuscris din 1805; Bibl. Acad. R.P.R., cota 4746].
- CONACHI, P. = Logofătul Costachi Konaki, *Poesii*. Alcătuiuri și talmăcirii. Partea I. [Ed. II]. Iași, Editura Librăriei Frații Șaraga, [1886].
- CONCORDIA = *Concordia*. Jurnal politic și literar. București, 1857.
- CONDICA = *Condica de comerț cu anexele ei...* Acum înția oară tipărită. București, Tipografia lui I. Eliad, 1840.
- CONDICA O. = *Condica penală ostășească, cu procedura ei și osebit suplement pentru starea de impresurare...* București, Tipografia Colegiului național, 1852.
- CONOFAU, V. = Zisu Conofau, *Descriere pentru boala vărsatului celui mare, pentru întinderea și primejdiile ei și pentru mîntuitoria aflare și întrebuințare a vacinei sau a altoiului cu puroi de vacă*. Alcătuită și dată în tipar de... București, Tipografia lui Eliade, 1833.
- P. CONSTANT, O. = Paul Constant, *Oameni cu cioc*. Schițe umoristice. Craiova, „Ramuri“, 1939.
- P. CONSTANT, R. = Paul Constant, *Rîia*. Roman. Craiova, „Ramuri“, 1936.
- CONST. R.P.R. = *Constituția Republicii Populare Române*. [București], Editura pentru literatură politică, 1952.
- CONTA, O. C. = Vasile Conta, *Opere complete*. Volumul I. În românește de Ana Conta-Kernbach și dr. P. Zosin. București, Cultura națională, 1923. (Biblioteca filozofică).
- CONTA, O. F. = Vasile Conta, *Opere filosofice*. Ediție revăzută și însoțită de o introducere de N. Petrescu. București, Editura „Cartea românească“, [f. a.].
- CONTEMP. = „Contemporanul“. Săptămănal politic, social, cultural, Seria a II-a. [București], 1948 ș. u.
- CONTEMPORANUL I ș. u. = „Contemporanul“. Revistă literară și științifică. Redactori: V. G. Moțun și I. Nădejde. Iași, Anul I (1881) ș. u.
- CONTRIBUȚII I-III = *Contribuții la istoria limbii române literare în secolul al XIX-lea*. [Vol.] I-III. [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, 1956 [I]; 1958 [II]; 1962 [III]. (Academia Republicii Populare Române. Institutul de lingvistică).
- CONV. GEOM. = [A. Marin], *Moș Pătru sau învățătorul de sat. Convorbiri asupra geometriei*. București, Tipografia Colegiului Sfântul Sava, 1839.
- CONV. LIT. I ș. u. = „Convorbiri literare“. Iași, apoi București. Anul I (1867-1868) ș. u.
- CONV. MEC. = [A. Marin], *Moș Pătru sau învățătorul de sat. Convorbiri asupra mecanicii*. București, 1842. (Biblioteca pentru tinerimea română. Tomul IV).

- CORBEA, A. = Dumitru Corbea, *Anii tineri*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1951].
- CORCEA, B. = Avram Corcea, *Balade populare*, culese de... Caransebeș, 1889.
- CORESI, EV. = Diaconul Coresi, *Carte de învățătură (1581)*, publicată de Sextil Pușcariu și Alexie Procopovici. Vol. I. Textul. București, Atelierele grafice Socec et Comp., 1914. (Comisia istorică a României).
- CORESI, L. = Diaconul Coresi, *Lucrul Apostolesc. Apostolul*. Tipărit de... în Brașov la anul 1563. București, Cultura națională, 1930. (Academia Română. Secțiunea literară. Texte de limbă din sec. XVI, reproduse în fascimile, îngrijite de I. Bianu. IV).
- CORESI, = *Fragment din Molitvenicul diaconului...* (1564). În *Prinos lui D. A. Sturza*. București, 1903, p. 235–276.
- CORESI, PS. = Diaconul Coresi, *Psaltirea*, publicată românește la 1577 de... Reprodusă cu un studiu bibliografic și un glosar comparativ de B. Petriceicu-Hasdeu. Edițiunea Academiei Române. Tomul I: Textul. București, Tipografia Academiei Române, 1881.
- CORESI, TETR. = *Tetraevanghelul* diaconului Coresi. Reimprimat după ediția primă din 1560-61 de arhiereul dr. Gherasim Timuș Piteșteanu. Cu o prefață de Constantin Erbiceanu. București, Tipografia cărților bisericești, 1889.
- CORNEA, E. I–II = Dionisie Piru Tesaleanu, *Encolpiul doctorilor sau medicina practică, cuprinzând 363 de boale numite elinește, italienește și românește, cunoștința patimelor, caracterul, cauzele (pricinel) și vindecarea sau cura lor, fiziologia și anatomia trupului omenesc, materia sau medicina vindecării, dietetica (paza), igiena (ținerea sănătății)*. Adunate din cărțile osebiților doctori (medici) de... Tipărită de a doua oară în Atena la anul 1840, iară acum tradusă pe românie și tipărită prin postelnicul D. Cornea. Tomul I–II. Iași, Tipografia Institutului Albinei, 1849.
- COSMOGRAFIE = *Această carte ce să cheamă Cosmografie, adevă izvodirea lumii*, s-au scris în zilele mării sale prealuminatului Io Scarlat Grigorie Ghica voievod... în anii de la zidirea lumii 7275, iară de la Hristos 1766. [Manuscris; Bibl. Acad. R.P.R., cota 1556].
- L. COSTIN, GR. BĂN. = Lucian Costin, *Graiul bănățean*. Studii și cercetări. Timișoara, „Cartea românească”, 1926.
- L. COSTIN, M. B. = Lucian Costin, *Mărgăritarele Banatului*. (Mare colecție de folclor). Din popor adunate și poporului redade. Ediția I. Timișoara „Cartea românească”, [f. a.].
- M. COSTIN, ap. GÎDEI = Al. Gîdei, *Studiu asupra cronicarilor moldoveni din punct de vedere al limbei, metodei și cugetării...* Cu o prefață de V. A. Urechia. București, 1898.
- M. COSTIN, O. = Miron Costin, *Opere*. Ediție critică cu un studiu introductiv, note, comentarii, variante, indice și glosar de P. P. Panaitescu. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1958.
- N. COSTIN, L = Nicolaie Costin, *Letopisețul Țării Moldovei de la zidirea lumii până la 1601*. Ediție cu o introducere de Ioan Șt. Petre. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1942. (Scriitori români vechi).
- COSTINESCU = Ion Costinescu, *Vocabular romîno-francesu*. București, 1870.
- COȘBUC, AE. = P. Vergilius Maro, *Opere complete*. Partea I: *Aeneis*. Traducere în formele originale de George Coșbuc. București, Editura Librăriei C. Sfetea, 1896.
- COȘBUC, B. = George Coșbuc, *Balade și idile*. București, Editura Librăriei Socec & Comp., 1893.
- COȘBUC, F. = George Coșbuc, *Fire de tort*. Versuri. Ediția II. București, C. Sfetea, 1898.
- COȘBUC, P. I–II = G. Coșbuc, *Poezii*. [Vol.] I–II. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1953]. (Clasicii români).
- COȘBUC, S. = *Sacontala*. Poemă indiană. Traducere liberă după *Calidasa* de George Coșbuc. [București], Editura „Cartea românească”, [f. a.].
- COTEANU, PL. = I. Coteanu, *Prima listă a numelor românești de plante*. București, Institutul de lingvistică română, 1942. (Seria II. Studii 1).
- CP = T. Cipariu, *Principia de limba și de scriptura*. Edițiunea II revediuă și inmultită. Blasiu, 1866.
- CPÎ II = *De lipsă cărțice pentru învățători a neuniților rumâneștilor mai mici școale în împără[teștile]și crăteștile țări*. Partea a doua. Viena, Iosif Curtbec, 1785.
- C. PRAV. I–II = *Carte de pravilă, ce cuprinde legele asupra faptelor răle și a călcărilor grele de poliție*. Partea întâi. *Carte de pravilă asupra greșilor călcări a politiceștilor orânduiei atingătoare de poliție*. Parte a două. Cernăuți, Peter Echard, 1807.
- CR (18...) = *Curierul românesc*. Gazetă politică, comercială și literară. București, 1829 ș. u. Editori: I. Eliad și C. Moroiu.

- CRĂINICEANU, IG. = Dr. Gheorghe Crăiniceanu, *Igiena țăranului român*. Locuința, încălțăminte și îmbrăcăminte. Alimentațiunea în diferite regiuni ale țării și în diferite timpuri ale anului. București, Carol Göbl, 1895.
- CREANGĂ, A. = Ioan Creangă, *Scrierile lui...* Vol. II: *Diverse*. Iași, Tipolitografia H. Goldner, 1892. [Cuprinde *Amintiri din copilărie*, p. 1–129].
- CREANGĂ, GL. = Al. Vasiliu, învățător, (Tătăruși-Suceava) și Gh. T. Kirileanu, *Tâlmăcire cuvintelor mai neobicinuite*, făcută de... (în formă de glosar la: Ion Creangă, *Opere complete*. Cu o prefață și un indice. Ediție nouă revăzută. București, „Minerva”, 1906.
- CREANGĂ, O. = Ion Creangă, *Opere*. Ediție critică cu note, variante și glosar de G. T. Kirileanu. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1939. (Scriitorii români moderni).
- CREANGĂ, P. = Ioan Creangă, *Scrierile lui...* Vol. I: *Povești*. Iași, Tipolitografia H. Goldner, 1890.
- CREȚEANU, M. = George Crețianu, *Melodii intime*. București, Imprimeria sîntei metropolie, 1855.
- CRITIL = *Critil și Andronius*. Acum întîi tipărită... de pre limba grecească pre limba noastră moldovenească... Iași, în sfînta mitropolie, 1794.
- CUCIURAN, D. = Gh. Cuciuran, *Descrierea celor mai însemnate spitale din Ghermania, Engllitera și Franția, spre introducerea planului pentru urzîrea unui spital central în Iași*. Compusă de... Iași, Institutul Albinei, 1842.
- CUCIURAN, M. = Gh. Cuciuran, [*Memoriu pentru înființarea spitalului de boli venerice*]. Iași, 1849. [Manuscris; Bibl. Acad. R.P.R., cota 4488].
- CUCIURAN, P. = Gh. Cuciuran, *Povățuiri pentru sătenii Moldovei la tîmplare de holeră*. Iași, 1848.
- CUGETĂRI, I-II = Oxenstiern, [*Cugetări*]. [Traducere manuscrisă din limba franceză. Cartea I, 1799, Bibl. Acad. R. P. R., cota 2773; Cartea a II-a, 1780, Bibl. Acad. R.P.R., cota 96].
- CULIANU, A. = N. Culianu, *Curs elementar de algebră*. Edițiunea a IV-a. Iași, 1890.
- CULIANU, C. = N. Culianu, *Curs de cosmografie pentru uzul școalelor secundare*. Iași, Tipografia națională, 1895.
- CULT. C. = *Învățătura despre cultura sau lucrarea cînepei*. Buda, Tipografia Universității din Pesta, 1828.
- CUPARENCU, V. = Ioan Cuparencu, *Învățătura practică a medicinei veterinare*. Iași, Tipografia H. Goldner, 1860.
- CURIOSUL (18...) = „Curiosul”. Gazetă de literatură, industrie, agricultură și noutăți. București, [1836–1837].
- CUV. = Fontenelle, *Cuvîntări pentru mulțimea lumilor, alcătuite de Fontenel filosoful și tâlmăcite pe limba rumînească...* [Manuscris de la începutul sec. al XIX-lea; Bibl. Acad. R.P.R., cota 1383].
- CUV. D. BĂTR. I-III = B. Petriceicu-Hasdeu, *Cuvente den bătrîni*. București, Tomul I. *Limba romîndă vorbită între 1550–1600*, Studiu paleografico-linguistic de... Cu observațiuni filologice de Hugo Schuchard, 1878. Tomul II. *Cărțile poporane ale romînilor în secolului XVI, în legătură cu literatura poporană cea nescrisă*, 1879. Tomul III. *Istoria limbei romîne*. Partea I: *Principie de linguistica*, 1881.

D

- DA = *Dicționarul limbii române*. Tomul I, partea I: A–B. București, Librăriile Socec, 1913; Tomul I, partea II: C. București, Tipografia ziarului „Universul”, 1940; Tomul I, partea III, fascicula I: D – de. București, „Universul”, 1949; Tomul II, partea I: F–I. București Imprimeria națională, 1934; Tomul II, partea II, fascicula I: J – lacustru. București, „Universul”, 1937; Tomul II [partea III]: *Ladă-lojniță* [fără editură și an]. (Academia Română).
- DACIA LIT. = „Dacia literară”, sub redacția lui Mihail Kogălniceanu. Ediția a doua. Iași, 1859.
- DAMÉ, T. = Fr. Damé, *Încercare de terminologie poporană romîndă*. București, Stabilimentul grafic I. V. Socec, 1898.
- DA ms = *Dicționarul limbii române*, manuscris existent în arhivele institutelor de lingvistică ale Academiei Române.
- DAN, U. = Pavel Dan, *Urcan bătrînul*. Nuvele. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1938.
- DANIELOPOLU, F. N. I-II = Acad. D. Danielopolu, *Probleme de farmacodinamie nespecifică*. Vol. I. *Bazele „farmacodinamiei nespecifice” și „terapeuticii nespecifice”*. Vol. II. *Medicamentele considerate ca avînd acțiune digitalică*. [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, 1954.
- DAS = *Ducere de mîndă cîtră aritmetică sau socoteală, pentru treaba pruncilor rumînești celor neuniților ce se învață în școale cele mice*. Tipărită în Vienna, la Iosif, nobil de Curtbec, 1777.
- DAVIDOGLU, C. = Mihail Davidoglu, *Cetatea de foc*. (În *Teatru*, vol. II. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1951]).
- DAVIDOGLU, M. = Mihail Davidoglu, *Minerii*. Dramă în 3 acte. [București], Editura de stat, 1949.

- DAVIDOGLU, O. = Mihail Davidoglu, *Omul din Ceatal*. Dramă în 3 acte (8 tablouri). [București], Editura „Europolis“, 1948.
- DAVILA, V. V. = Alexandru Davila, *Vlaicu Vodă*. Dramă în 5 acte, în versuri. Ediția a VI-a. [București], Editura „Cartea românească“, [1938].
- DDRF = Frédéric Damé, *Nouveau dictionnaire roumain-français*. [Vol. I–IV]. Bucarest, Imprimerie de l'état, 1893–1895.
- DELAMARINA, P. B. = Victor Vlad Delamarina, *Poesii bănățenești*. Întocmire. Adunate de Dr. Valeriu Braniște. Lugoj, 1902.
- DELAVRANCEA, A. = [Barbu] Delavrancea, *Apus de soare*. Dramă în IV acte. București, Socec & Comp., 1912.
- DELAVRANCEA, H. T. = [Barbu] Delavrancea, *Hagi-Tudose*. Tipuri și moravuri. București, Editura Librăriei Socec, 1903.
- DELAVRANCEA, O. II = [Barbu] Delavrancea, *Opere*. Vol. II: *Teatru*. Ediție îngrijită, prefață și bibliografie de Aurel Martin. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1954]. (Clasicii români).
- DELAVRANCEA, S. = [Barbu] Delavrancea, *Sultânica*. București, Tipolitografia St. Mihailescu, 1885.
- DELAVRANCEA, T. = [Barbu] Delavrancea, *Trubadurul*. București, Ig. Haimann, 1887.
- DELAVRANCEA, V. V. = B. Delavrancea, *Între vis și viață*. București, Socec, 1903.
- DEMETRESCU, O. = Traian Demetrescu, *Opere alese*. Ediție îngrijită și comentată de Geo Șerban. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1951]. (Biblioteca pentru toți).
- DEMETRIUS, A. = Lucia Demetrius, *Album de familie*. Nuvele, București, Editura Fundațiilor regale, [1945]. (Scriitori români contemporani).
- DEMETRIUS, C. = Lucia Demetrius, *Cumpăna*. Piesă în trei acte. [București], Editura de stat, [1949].
- DEMETRIUS, C. M. = Lucia Demetrius, *Cei de mâine. Trei generații. Arborele genealogic*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1958].
- DEMETRIUS, V. = Lucia Demetrius, *Vadul nou*. (În *Teatru*, vol. II. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1951]).
- DENSUSIANU, H. L. R. vezi DHLR.
- DENSUSIANU, L. = Ovid Densusianu, *Literatura română modernă. Școala latinistă. Începuturile literaturii poetice*. Ediția a IV-a. București, „Cugetarea“ Georgescu Delafras, [1943].
- DENSUSIANU, L. A. = Ovid Densusianu, *Limanuri albe*. București, Editura „Vieții nouă“, 1912.
- DENSUSIANU, Ț. H. = Ovid Densusianu, *Graiul din Țara Hațegului*. București, Socec & Co., 1915.
- DER = *Dicționar enciclopedic român*. Vol. I: A–C (1962), vol. II: D–J (1964). București, Editura politică.
- DESC. AM. = I. H. Campe, *Descoperirea Americii*. O carte foarte folositoare, alcătuită de... Acum întâi... pre românie tâlmăcită și dată afară la lumină. Tomul I, cu 4 figuri. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității din Peșta, 1816.
- DESCR. APE = M. Wertheimer, *Descrierea tuturor apelor minerale din România și unele din străinătate, cele mai cunoscute și obicinuite, precum și o indicație despre modul întrebuițării lor...* București, Tipografia santei mitropolii, 1853.
- DESCR. AȘEZ. = Carol Munde, *Descriere cu de-amănuntul asupra așezământului de cură cu apă rece și asupra metodului de tămăduire a lui Prisnit...* Tălmăcită din nemțește și românește. București, Tipografia Colegiului Sfântul Sava, 1840.
- DESEN. ARH. = Carol Valștain [=Wallenstein], *Elemente de deseniu și de arhitectură*. București, Tipografia lui I. Eliad, 1836.
- DEȘLIU, C. = Dan Deșliu, *Ceva mai greu*. Versuri. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1958.
- DEȘLIU, G. = Dan Deșliu, *Goarneau inimii*. București, Editura pentru literatură și artă a Uniunii scriitorilor din R.P.R., 1949.
- DEȘLIU, M. = Dan Deșliu, *Minerii din Maramureș*. Poem. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1951].
- DEȘLIU, N. = Dan Deșliu, *În numele vieții*. Poeme. [București], Editura pentru literatură și artă a Uniunii scriitorilor din R.P.R., [1950].
- DEX² = *Dicționarul explicativ al limbii române*. Ediția a II-a. București, EUE, 1998. Autorii DEX: *Conducătorii lucrării*: acad. Ion Coteanu, dr. Luiza Seche, dr. Mircea Seche. *Redactori*: Alexandra Burnei, Elena Ciobanu, Eugenia Contraș, Zorela Creța, Valentina Hristea, dr. Lucreția Mareș, Elena Stângaciu, Zizi Ștefănescu-Goangă, Tatiana Țugulea, Ileana Vulpescu. *Autorii suplimentului la DEX: Conducătorii lucrării*: acad. Ion Coteanu, Ion Dănilă, Nicoleta

Tiugan. *Redactori*: Elena Ciobanu, Zorela Creța, Eugenia Guțulescu, Valentina Hristea, dr. Lucreția Mareș, Georgeta Mitran, Maria Păun, Zizi Ștefănescu-Goangă, Nicoleta Tiugan, Tatiana Țugulea. *Au mai colaborat*: dr. Mircea Seche (la revizia definitivă), dr. Andrei Bantaș (la revizia și definitivarea etimologiilor), Aurelian Lăzăroi de la Institutul de Cercetări Etnologice și Dialectologice din București (la revizia și la definitivarea unor articole din domeniul tehnic), Aurelia Ulici și Rodica Zafiu (la definitivarea manuscrisului pentru tipar). *Redactorii prezentei ediții*: Larisa Avram, Corina Gheorghe, Daniela Grădinescu, Eugenia Guțulescu, Irina Koch, dr. Lucreția Mareș, Georgeta Mitran, Eleonora Popa, Ariadna Ștefănescu, Radu Trif, Romana Tulbure.

DEX-S = Academia Republicii Socialiste România. Institutul de Lingvistică din București. *Supliment la Dicționarul explicativ al limbii române DEX*. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1988. Lucrarea a fost elaborată în cadrul Sectorului de lexicologie și lexicografie al Institutului de Lingvistică din București. Autorii DEX: *Conducătorii lucrării*: acad. Ion Coteanu, dr. Luiza Seche, dr. Mircea Seche. *Redactori*: Alexandra Burnei, Elena Ciobanu, Eugenia Contraș, Zorela Creța, Valentina Hristea, dr. Lucreția Mareș, Elena Stângaciu, Zizi Ștefănescu-Goangă, Tatiana Țugulea, Ileana Vulpescu. A colaborat la revizia etimologiilor dr. Theodor Hristea. Autorii DEX-S: *Conducătorii lucrării*: acad. Ion Coteanu, Ion Dănilă, Nicoleta Tiugan. *Redactori*: Elena Ciobanu, Zorela Creța, Eugenia Guțulescu, Valentina Hristea, dr. Lucreția Mareș, Georgeta Mitran, Maria Păun, Zizi Ștefănescu-Goangă, Nicoleta Tiugan, Tatiana Țugulea. *Au mai colaborat*: dr. Mircea Seche (la revizia definitivă), dr. Andrei Bantaș (la revizia și definitivarea etimologiilor), Aurelian Lăzăroi de la Institutul de Cercetări Etnologice și Dialectologice din București (la revizia și la definitivarea unor articole din domeniul tehnic), Aurelia Mihailovici, Rodica Zafiu (la definitivarea manuscrisului pentru tipar).

DHLR I-II = Ovide Densusianu, *Histoire de la langue roumaine*. Paris, Ernest Leroux. Tome premier: *Les origines*, 1901. Tome II: *Le seizième siècle*, 1938.

DIACONOVICI-LOGA, CH. = C. Diaconovici-Loga, *Chemare la tipărirea cărților românești și versuri pentru îndreptarea tinerilor*, făcute de... Buda, Tipariul Crăieștii Universității a Ungariei, 1821.

DIACONOVICI-LOGA, GR. ROM. = C. Diaconovici-Loga, *Gramatica românească pentru îndreptarea tinerilor*. Acum înția oară lucrată prin... Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungarii, 1822.

DIACONOVICI-LOGA, O. = C. Diaconovici-Loga, *Ortografia sau dreapta scrisoare pentru îndreptarea scriitorilor limbii românești*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungare, 1818.

DIACONU, P. = Ion Diaconu, *Păstoritul în Vrancea*. București, 1930. (Extras din „Grai și suflet“, revista Institutului de filologie și folclor).

DIACONU, VR. = Ion Diaconu, *Ținutul Vrancei*. Etnografie. Folclor. Dialectologie. București, Atelierele grafice Socec et Co., 1930 (Institutul de filologie și folclor).

DIACONU, TEODOR, comunicant din Lunca-Banului -Fălciu.

DIARIU (1817) = *Diariu sau zioariu pe anul de la Hristos 1817, cel ce are 365 de zile*. Acum înția oară ... tipărit ... cu toată cheltuiala dumnealui Pashal Gheorg Ceapo... Buda, Chesaro-crăiasca Tipografie a Universității din Pestu.

DICT. = Cuvânt atestat în dicționare (contemporane).

DIETET. = P. Vasilici-Ungurean, *Dietetica sau Învățătura a păstra întreagă sănătate; a domoli boalele; a se feri de primejdia morții și a se mîntui dintr-însa*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității ungurești, 1831.

T. DINU, Ț. O. = Titu Dinu, *Graiul din Tara Oltului*. București, Atelierele Socec et Co., 1923. Extras din revista „Grai și suflet“.

DIONISIE, C. = Dionisie Eclesiarcul, *Chronograful Tierei Rumanesti, de la 1764 pana la 1815*, scris de... la anul 1814. [în TES. II, 159 ș. u.].

DÎ = *Pentru descoperirea a multor împărății și locuri, care s-au descoperit și s-au aflat de portugali*. [Manuscris din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea; Bibl. Acad. R.P.R., cota 3533].

DÎMBOVIȚA (18...) = „Dîmbovița“. Foaie politică și literară. București. Redactor responsabil: Dimitrie Bolintineanu. Anul I (1858) ș. u.

DL = *Dicționarul limbii române literare contemporane*. Vol. I-IV. [București], Editura Academiei Republicii Populare Romîne. Volumul I: A-C (1955); volumul al II-lea: D-L (1956); volumul al III-lea: M-R (1957); volumul al IV-lea: S-Z (1958). (Academia Republicii Populare Romîne).

DM = *Dicționarul limbii române moderne*, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1958, București, Academia Republicii Populare Române, a fost elaborat de Institutul de Lingvistică din București al Academiei R.P.R., sub direcția prof. univ. D. Macrea. *Comisia de revizie finală*: prof. univ. Dimitrie Macrea, conf. univ. Ilie Stanciu, Mircea Seche, Ana Canarache, Gheorghe Bulgăr. *Au colaborat parțial*: acad. Iorgu Iordan, prof. univ. Jacques Byck, Nicolae Dănilă, Florența Sădeanu. *Revizori*: Cecilia Burghilea, Eugenia Contraș, Florica Ficșinescu, Ion Gheție, Gherghina Haneș, Maria Iliescu, Ecaterina Ionașcu, Georgeta Marin, Dimitrie Marmeliuc, Luiza Seche, Maria Turdeanu. *Redactori*: Petre Alexandrescu, Dan Bugeanu, Elena Ciobanu, Valentina Hristea, Virgil Orghidan, Lidia Sadoveanu-Cucu, Gheorghe Șerban, Zizi Ștefănescu-Goangă, Valeriu Șuteu, Marina Vlasiu, Ileana Zamfirescu. *Au colaborat parțial*: Jana Albin, Andrei Avram, Dorina Bârsan, Alexandrina Burnei, Ana Buzi, Steliana Costin, Ileana Dinescu, Nasica Mayer, Liana Nadolu, Ludmila Paicu, Rodica Rahmil, Flora Șuteu, Angela Vasiliu. *Colectivul de etimologii*: Ion Șiadbei, Stela Cismaș, Ion Popescu, Alexandrina Tzureau. *Au colaborat parțial*: Grigore Brîncuș, Gheorghe Mihăilă, Florica Dimitrescu-Niculescu, Alexandru Niculescu. *Colectivul de ilustrații*: Alexandru Alexe, Lipa Alămaru, Marcel Condor, Ilie Costescu, Ioan Drugă, Nicolae Popescu, Viorel Radu. *Colectivul de corectură*: Ion Lecca, Aurelia Brezeanu, Beatrice Grămescu, Octav Minculescu, Marieta Pietreanu. *Colectivul de tehnoredacție*: Valter Grigoriu, Elena Babi, Petre Brumă, Elena Preda.

DMC = *Ducere de mîndă către cînte și dreptate adecă la copiii rumanestii neuniții, cei ce în școale cele mici să învață, spre cetanie rînduită cartea*. Beci, Iosif de Curțbec, 1777.

DN = Florin Marcu – Constant Maneca, *Dicționar de neologisme*. București, Editura științifică, 1961.

DN² = Florin Marcu – Constant Maneca, *Dicționar de neologisme*. Ediția a II-a. București, Editura științifică, 1968.

DN³ = Florin Marcu – Constant Maneca, *Dicționar de neologisme*. Ediția a III-a. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1978, 1163 p.

DN⁴ = Florin Marcu – Constant Maneca, *Noul dicționar de neologisme*. Ediția a IV-a. București, Editura Academiei Române, 1997.

DOC. 1629

DOC. = document

DOC. EC. = *Documente privitoare la economia Țării Românești, 1800–1850*. Culese de J. Cojocar. Vol. I–II. [București], Editura științifică, 1958.

DOFTORII = *Carte de doftorii foarte de mare folos cercate*. [Manuscris de la sfârșitul secolului al XVIII-lea; Bibl. Acad. R.P.R., cota 1171].

DOINE = *1000 Doine, strigături și chiuituri*, culese de mai mulți învățători zeloși. Culegere de doine, strigături și chiuituri, ce se obicinuesc la jocurile și petrecerile noastre populare. Brașov, Ciurcu, 1891.

DOMBROWSKI = Ritter von Dombrowski, *Materialien zu einer Ornithologie Rumäniens* (în „Buletinul Societății de științe“ din București, XII, p. 296–336). București, 1903.

DOMBROWSKI, P. = Robert Ritter von Dombrowski, *Păsările României (Ornis Romaniae)*. Descriere sistematică și biologică-geografică, completată, ilustrată și prelucrată. Traducere din limba germană, prelucrare și completare de prof. Dionisie Linția. Vol. I. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1946. (Biblioteca enciclopedică 1).

DONICI, F. = Al. Donici, *Fabule*. Cu o prefață de Emil Boldan. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1952]. (Biblioteca pentru toți).

DONICI, F. I–II = Al. Donici, *Fabule*. Cartea I–II. Ediția a doua. Iași, Cantora Foaiei sătești, 1842.

DONICI, Ț. = A. Pușkin, *Țigani*. Tălmăcită din limba rusienească de Alexandru Donici. București, 1837.

DOSOFTEI, MOL. = D. Pușchilă, *Molitvelnicul lui Dosoftei*. Studiu de... București, Librăriile Sococ & Comp. și C. Sfetea, 1914. Academia Română. (Extras din „Analele Academiei Române“, seria II, tom. XXXVI, 1913–1914. Memoriile Secțiunii literare, p. 1–114).

DOSOFTEI, PS. = Dosoftei, mitropolitul Moldovei (1671–1686), *Psaltirea în versuri*, publicată de pe manuscrisul original și de pe edițiunea de la 1673 de prof. Bianu. București, 1887, Edițiunea Academiei Române.

DOSOFTEI, V. S. = Mitropolitul Dosoftei, *Viața și petrecerea svinților*. Iași, 1682 [„II“ după V. S. însemnează „partea a II-a“].

DP = Ing. Zissu Karniol, ing. Carol Neumann, prof. Radu Țițeica, *Dicționar politehnic*. București, Editura tehnică, 1957.

DR. I ș. u. = „Dacoromania“. Buletinul Muzeului limbii române condus de Sextil Pușcariu. Cluj, Anul I (1920–1921) ș. u.

DRAGOMIR, O. M. = Nicolaie Dragomir, *Din trecutul oierilor mărgineni din Săliște și comunele din jur*. Cluj. „Ardealul“, 1926. (Extras din „Lucrările Institutului de geografie al Universității din Cluj“, vol. II, 1926).

DRAGOMIRESCU, T. P. = M. Dragomirescu, *Teoria poeziei cu aplicare la literatura română*. București, Tip. Gutenberg, 1906.

DRĂGANU, ROM. = Nicolaie Drăganu, *Românii în veacurile IX – XIV, pe baza toponimiei și a onomasticei*. București, Imprimeria națională, 1933. (Academia Română. Studii și cercetări. XXI).

DRĂGHICEANU, C. = Mathei Drăghiceanu, *Elemente de cosmographia prelucrate în usul școalelor secundare*. Text + charta. București, H. C. Wartha, 1866.

DRĂGHICI, D. = V. Drăghici, *Doctorul și iconomul casnic sau Rețeti pentru tot soiul de boali omenеști*. Iași, Tipografia lui Adolf Bermann, Podul vechi, 1858.

DRĂGHICI, R. = Sardariul Vasile Drăghici, *Robinson Cruzoe, sau Întîmplările cele minunate a unui tîndr*, compus de Kampe și tradus pe române de... Parte I (p. 1–136) – II (p. 137–338). Iași, Tipografia Albinei, 1835.

M. DRĂGHICI, F. I, III = *Fizica sau știința firii*. Partea I, III. În limba românească tradusă de Meletie Drăghici. [Manuscris de la începutul sec. al XIX-lea; Bibl. Acad. R.P.R., cotele 3304–3305].

MANOLACHE DRĂGHICI, I. = Manuil [=Manolache] Drăghici, *Iconomia rurală și dumesnică sau învățătura pentru lucrarea pămîntului și îmbunătățirea gospodăriei de cîmp și de casă*. Culeasă din cărți în limbi străine de postelnicul... Iași, Tipolitografia Albinei, 1834.

MANOLACHE DRĂGHICI, R. = Manolachi Drăghici, *Rețete cercate în număr de 500 din bucătăria cea mare a lui Robert, întîiul bucătar a curții Franței*. Potrivit pentru toate stările. Tradus de postelnicul... Iași, Tipografia Institutului Albinei, 1846.

DRESDA = *Trista întîmplare a cetății Dresda*. De la spargerea încoace a podului pînă la apărarea cetății. La Buda, Crăiasca Tipografie a Universității ungurești, 1814.

DRLU = *Dicționar rumanesc, latinesc și unguresc*. Din orenduiala excelenții sale preasfințitul Ioann Bobb, vladicul Făgărașului... în două tomuri. Cluj, cu tipariul Tipografiei Colegiului reformatilor, prin Stephan Török. Tom. I: A–L, 1822; tom. II: M–Z, 1823.

DS = *Dicționar tehnic silvic* (Romîn-francez-german-englez-italian-ungar-rus) de ing. Aurelian Ionescu și ing. Ștefan Sprangate. București, Tip. „Tirajul“, 1936.

D. SUP. = *Datorintele supușilor către monarhul lor*. Pentru folosul școalelor romînești celor din Țara Ungurească și din părțile ei împreunate. Buda, Tipografia Universității ungurești, 1806.

DT = *Dicționar tehnic*. [București], Editura tehnică, 1953.

DUMITRACHE = Biv vel stol[nic] Dumitrache, *Istoria evenimentelor din Orient cu referință la principatele Moldova și Valahia din anii 1769–1774*, scrisă de... și editată, după copia lui Necolai Piteșteahul din anii 1782, de V. A. Urechia. București, Tipografia Academiei Romîne, 1889. Extras din *Analele Academiei Romîne*. Seria II. Tom. X. Memoriile Secțiunei istorice, p. 351 ș. u.

DUMITRAȘCU, STR. = N. I. Dumitrașcu, *Strigoii*. Din credințele, datinile și povestirile poporului român. București, Cultura națională, 1929. (Academia Română. Din viața poporului român XXXVIII).

DUNĂREANU, CH. = N. Dunăreanu, *Chinuții*. Nuvele și schițe din viața de port. București, „Minerva“, 1907.

DUNĂREANU, N. = N. Dunăreanu, *Nuvele și schițe*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1952].

DUNĂREANU, R. = N. Dunăreanu, *Răsplata*. Nuvele. București, „Minerva“, 1908.

DZ = *Dissertație a lui Ioann Burgher M. D. despre zahar carele din must de tulei de cucuruz și de jugastru se face*. Scurtată și pre limba rumînească prefăcută. La Buda, Tipariul Crăieștei Tipografii a Universității ungurești din Peșta, 1813.

E

EC. AGR. = *Probleme de economie agrară*. București, Editura de stat pentru literatură politică, 1957. (În ajutorul celor ce studiază probleme de economie concretă).

ECONOMIA = *Povățuire către Economia de cîmp*, pentru folosul școalelor romînești celor din Țara Ungurească și din părțile ei împreunate. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității ungurești, 1806.

- EFTIMIU, C. = Victor Eftimiu, *Cocoșul negru*. Fantezie dramatică în șase acte. București, Editura „Viața românească”, 1920.
- EFTIMIU, Î. = Victor Eftimiu, *Înșir-te mărgărite!... Strămoșii. Rapsozii*. București, Editura Librăriei Socec, 1922.
- EFTIMIU, N. = Victor Eftimiu, *O nuntă aristocratică*. Nuvele. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1952].
- EG = *Elementuri de gheografie pentru trebuința tinerilor începători*. [București], 1834.
- EGT = *Elementuri despre gheometrie. Elementuri despre trigonometria dreptliniată*. [Manuscris dintre anii 1820–1830; Bibl. Univ. Iași, cota III–11].
- EL. AN. = *Elemente de anatomie descriptivă*. București, 1857.
- ELEM. ALG. = Hippolyte Sonnet, *Întîile elemente de algebră a lui...* Traduse din franțuzește de D. P[aulid], cu un adaos din ale sale lucrări. București, Tipografia Colegiului național, 1852.
- ELEM. G. = *Elementele gheografiei, cuprinzătoare preliminarelor și descrierei ghenerale a cinci părți a pămîntului*. Partea I. Iași, Tipografia s[finței] mitropolii, 1834.
- EMINESCU, G. P. = M. Eminescu, *Geniu pustiu*. Roman inedit. Cu o introducere critică și cu note de Ion Scurtu. București, Editura „Minerva”, 1904.
- EMINESCU, I. V. = M. Eminescu, *Icoane vechi și icoane nouă*. Vălenii de Munte, „Neamul românesc”, 1909.
- EMINESCU, L. P. = M. Eminescu, *Opere complete*. Vol. I: *Literatură populară*. Scrieri inedite. București, Editura „Minerva”, 1902. [S-a utilizat *Motive din popor*, p. 100–219].
- EMINESCU, N. = Mihail Eminescu, *Nuvele*. Iași, Editura Librăriei școalelor Frații Șaraga, [f. a.].
- EMINESCU, O. I, IV = M. Eminescu, *Opere*. Ediție critică îngrijită de Perpessicius. [Vol. I: *Poezii tipărite în timpul vieții*. București, Editura Fundația regală pentru literatură și artă, 1939; vol. IV: *Poezii postume*. București, Editura Academiei R. P. R., 1952.
- EMINESCU, P. = Mihai Eminescu, *Poesii*. Ediția a șaptea. București, Socecu, 1895.
- EMINESCU, P. L. = Eminescu, *Proză literară*. Ediție îngrijită de Eugen Simion și Flora Șuteu. Cu un studiu introductiv de Eugen Simion. București, Editura pentru literatură, 1964.
- EMINESCU, S. P. = M. Eminescu, *Scrieri politice și literare*. Manuscrise inedite și culegeri din ziare și reviste. Vol. I (1870–1877). Ediție critică. București, „Minerva”, 1905.
- ENC. AGR. = *Marea enciclopedie agricolă*. Director C. Filipescu. [Vol. I–V]. București, Editura P. A. S. Vol. I: 1937; vol. II: 1938; vol. III: 1940; vol. IV: 1942; vol. V: 1943.
- ENC. ROM. = *Enciclopedia română*, publicată din însărcinarea și sub auspiciile Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român, de Dr. C. Diaconovici. Sibiu, W. Kraft. Tomul I: *A–Copenhaga*, 1898; tomul II: *Copepode–Keman*, 1900; tomul III: *Kemet–Zymotic* 1904.
- ENC. TEHN. I–II = Ing. Nic. P. Constantinescu, *Enciclopedia invențiunilor tehnice*. [Vol. I–II]. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1939 (I), 1942 (II). (Biblioteca informativă).
- ENC. VET. = General veter. Gr. Hortopan, *Enciclopedia veterinară*. Creșterea și boalele animalelor domestice. Ediția II-a. București Tipografia „Revista genului”, [f. a.].
- EPISCUPESCU, A. = Șt. V. Episcopescul, *Apele metalice ale Rumîniei mari*. Cercetate, descrise și însoțite cu o dietetică și macroviotică... de... Buzău, Tipografia sfintei episcopii, 1837.
- EPISCUPESCU, O. Î. = Vasile Episcopescul, *Oglinda înțelepciunii, cunoștința sineșului, cuprinzătoare de antropologie și cosmologie, spre aflare puterilor omului și ale naturii*. București, Tipografia Colegiului Sfântul Sava, 1843.
- EPISCUPESCU, PRACTICA = Ștefan Vasile Episcopescul, *Practica doctorului de casă, cunoștința apărării și a tămăduirii boalelor bărbătești, femeiești și copilărești*. C-o prescurtare de hirurgie, de materia medică și veterinerie, pentru doctor și norod. București, Tipografia Colegiului Sfântul Sava, 1846.
- EPISCUPESCU vz și PISCUPESCU.
- EPURE, P. = Ioan Epure, *Poesii și cîntece populare din Bănat*, culese de... Brașov, Ciurcu, 1892.
- ER = [*Curs de economie rurală*]. [Manuscris moldovenesc de la jumătatea sec. al XIX-lea; probabil o traducere din limba franceză; Bibl. Acad. R.P.R., cota 785].
- ETIMOL. = *Tretaj pentru tihnologia etimolog[hică]*. [Fragment de gramatică. Manuscris moldovenesc, semnat „Theofan, 1810”; Bibl. Acad. R.P.R., cota 3051].

- EUSTATIEVICI, GR. RUM. = Dimitrie Eustatievici Braşoveanul, *Gramatica rumînească*. Braşov, 1757. [Manuscris; Bibl. Acad. R.P.R., cota 583].
- EUSTATIEVICI, I. = Dimitrie Eustatievici, *Scurt izvod pentru lucruri de obşte şi de chilin în scrisori de multe chipuri*. De pre limba slovenească pre limba rumînească scoasă... Sibii, Chesarocrăiasca rumînească privilegiata a Răsăritului Tipografie a lui Petru Bart, 1792.
- EUSTATIEVICI, P. = *Ducere de mîndă sau povătuire către aritmetica sau socoteală, pentru întrebuintarea pruncilor rumîneşti celor neuniţi ce să învaţă în şcoalele cele mici*. Îndreptată în limba românească prin Dimitrie Eustatievici... Sibii, Tip. Petru Bart, 1789.
- EUSTRATIE, PRAV. = *Carte romînească de învăţătura de la Pravilele împărăteşti şi de la alte giudete. Cu zisa şi toată cheltuiala a lui Vasile Voievodul... din multe scripturi tălmăcită din limba ilenească în limba romînească*. Botoşani, 1875.
- EV. CONT. = *Curs elementar*. Seria manualelor 1949/50. Ediţia a II-a (Min. Finanţelor).

F

- F (18...) = „Familia“, foaie enciclopedică şi beletristică cu ilustraţiuni. Pesta, apoi Oradea Mare. Redactor responsabil, proprietar şi editor: Iosif Vulcan. Anul I (1865), ş. u.
- FABIAN-BOB = V. Fabian-Bob, *Gheografia elementară cuprinzătoare preliminarilor şi descrierii ghenerale a celor cinci părţi a pământului*. Compusă de... Ediţia a doua. Iaşi, tipografia Albinei, 1840.
- FACTOR, M. = A. Factor, *Manualul meu. Carte de obşte folositoare pentru economii de casă şi de câmp*. Dată la lumină de... Bucureşti, Tipografia lui Eliad, 1837.
- FAUNA R.P.R. I-II = *Fauna Republicii Populare Romîne*. Vol I-II. Bucureşti, Editura Academiei R.P.R., 1958. (Academia Republicii Populare Române).
- FAUNA R. P. R. VIII₁ = *Fauna Republicii Populare Romîne. Insecta*. Vol. VIII, fascicula I. [Bucureşti], Editura Academiei R.P.R., 1951. (Academia Republicii Populare Române).
- FAUNA R.P.R. Î. I = *Fauna Republicii Populare Romîne. Îndrumător*. Partea I. [Bucureşti], Editura Academiei R.P.R., 1951. (Academia Republicii Populare Romîne).
- FĂTU, D. = Dr. A. Fătu, *Descrierea şi întrebuintarea apei simple şi a apelor minerale din Moldova*. Compusă de... Iaşi, Tipografia romîno-franceză, 1851.
- FĂTU, M. = Anastasie Fătu, *Manual pentru învăţătura moaşelor*. Compus de banul... Iaşi, Tipografia Buciumului romîn, 1852.
- FD I ş. u. = *Fonetică şi dialectologie*. [Bucureşti], Editura Academiei R.P.R., Vol. I. (1958) ş. u. (Academia Republicii Populare Romîne, Institutul de lingvistică din Bucureşti).
- F. DUM. I-II = *Foaia duminicii, spre înmulţirea cei de obşte folositoare cunoştinţe*. Alcătuite de o soţietate de învăţaţi. [Partea I-II]. Braşov, Tipografia lui Ioan Gött, 1837.
- FILARET, M. aprilie = *Mineiul, luna lui aprilie*, carele s-au tipărit acum întîi rumîneşte... prin nevoinţa şi tălmăcirea iubitorului de Dumnezeu chir Filaret, episcopul Rîmnicului... la anul de la Hristos 1780.
- FILARET, M. mai = *Mineiul, luna lui mai*, carele s-au tipărit acum întîi rumîneşte... prin nevoinţa şi tălmăcirea iubitoruluui de Dumnezeu chir Filaret, episcopul Rîmnicului... la anul de la Hristos 1780.
- FILARET, M. iunie = *Mineiul, luna lui iunie*, carele s-au tipărit acum întîi rumîneşte... prin nevoinţa şi tălmăcirea iubitorului de Dumnezeu chir Filaret, episcopul Rîmnicului... la anul de la Hristos 1780.
- FILARET, M. iulie = *Mineiul, luna lui iulie*, carele s-au tipărit acum întîi rumîneşte... prin nevoinţa şi tălmăcirea iubitorului de Dumnezeu chir Filaret, episcopul Rîmnicului... la anul de la Hristos 1780.
- FILARET, M. august = *Mineiul, luna lui august*, carele s-au tipărit acum întîi rumîneşte, prin nevoinţa şi tălmăcirea iubitorului de Dumnezeu chir Filaret, episcopul Rîmnicului... la anul de la Hristos 1780.
- FILIMON, C. I-II = Nicolaie Filimon, *Ciocoii vechi şi noi*. În „Revista romînă“ II şi III (Bucureşti), 1862, 1863.
- FILIMON, O. I-II = Nicolaie M. Filimon, *Opere*. [Vol. I-II]. Ediţie, glosar şi bibliografie de George Baiculescu. Cu o introducere de George Ivaşcu. [Bucureşti], Editura de stat pentru literatură şi artă, [1957]. (Clasicii romîni).
- FILIPESCU, D. I-II = Leon Filipescu, *Dascalul agronomiei sau mînoducătorul practic în toate ramurile economiei*. De pe limba ghermană, a d[umnealui] Şlipf, cu adaosuri pentru Prinţipate, prelucrat de... Partea I-II, cu figuri. Iaşi, Institutul Albinei, 1844.

- FIN. COLH. = *Finanțele colhoznice*. București.
- FIS. = T. E. Ciocanelli, *Estract de fisiognomie, fisionomie și patognomie*. După Lavater, Kiuro de la Șambru, la Porta, Lebrun și alți fisionomiști... întocmit de... București, Tipografia bisericească din sfânta mitropolie, 1855.
- FIZICA manual.
- FIZIOGN. = Mihai Strilbițki, *Curioznică și în scurt arătare celor ce iubesc a cerca vrednice învățături din Fiziognomie*. Tălmăcită de pe limba nemțească în cea rusască, cum și pe limba această moldovenească. S-au tălmăcit și s-au tipărit în tipografie cea politicească de popa... Iași, 1785.
- FL (1838) = „Foaie literară pe I semestru al anului 1838”. Întocmită de redactorul Gheorghe Bariț. Anul I-lea. Brașov, tipărită la Ioan Gött.
- FLACĂRA = „Flacăra”. Revistă social-politică și literar-artistică. [București], Piața Scânteii, 1963 ș. u.
- FL. D. (1680) = *Floarea darurilor*. [Manuscris din 1680; Bibl. Acad. R.P.R., cota 1436].
- FLECHTENMACHER, T. = I. Morison, *Tractație despre izvorul sănătății și pricina boalilor*. [Traducere de Cr. Flechtenmacher, Iași; manuscris din 1829–1831; Bibl. Acad. R.P.R., cota 368].
- FLORA MOLD. I–III = I. Szabo, *Flora Prințipatului Moldovei*. Iași. [Manuscris în trei volume, 1840–1842; Bibl. Muzeului de ist. naț. al Univ. Iași, cota II 503].
- FLORA R.P.R. I–VI = *Flora Republicii Populare Române*. *Flora Republicae Popularis Romanicae*. Vol. I–VI. [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, 1952–1958. (Academia Republicii Populare Române).
- FLORESCU, G. = Florian, *Gemenii din Bergam*. Comedie într-un act, tradusă de la... de praporșcicul I. Florescul. București, Tipografia lui I. Eliad, 1836.
- FM (18...) = „Foaie pentru minte, inimă și literatură”. Brașov, 1838–1865.
- FN = Emil Vărtosu, *Foietul novel*. Calendarul lui Constantin Vodă Brâncoveanu. 1693–1704. București, 1942.
- FOLC. TRANSILV. I–II = *Folclor din Transilvania*. I–II. Texte alese din colecții inedite. Cu un cuvânt înainte de Mihai Beniuc. [București], Editura pentru literatură, 1962.
- FONTANIN, C. = G. Mar. Fontanin, *Curs elementariu de geografia fizică și matematică*. Cu o introducere în studiul geografiei. De... În usul tinerimii studioase. București, Tipografia Colegiului național, 1855.
- FOTINO, ap. ȘIO.
- FRĂȚILĂ, S. Î. = Frățilă Bene, *Scurtă învățătură pentru vărsatul cel mîntuitori*. Scrisă de... Dată a doua oară la lumină, mai avuțită. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității de la Pestu, 1817.
- FRÂNCU–CANDREA, M. = Teofil Frîncu și George Candrea, *Romîni din Munții Apuseni (Moții)*. Scriere etnografică cu 10 ilustrațiuni în fotografie. București, Tipografia modernă, 1888.
- FRUNZĂ, Z. = Eugen Frunză, *Zile slăvite*. Versuri. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1951].
- FULEA, B. = Moisi Fulea, *[Bucoavnă de normă]*. De... Sibiu, [1815].
- FUND. = *Fundamentalnice legi pentru granița militărească al Carlstadului, Varasdinului, Banalului, Slavoniei și a Banatului*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității ungurești, 1808.
- FUNDESCU, L. P. I–II = I. C. Fundescu, *Literatura populară, basme, orații, păcălituri și ghicitori*, adunate de... Cu o introducere despre literatura populară de d. B. P. Hajdeu. Edițiunea a IV revăzută și adăogită. Vol. I: *Basme*. București, Tipolitografia Dor. P. Cucu, 1896. Vol. II: *Anecdote, păcălituri, ghicituri și orații*. București, H. Steinberg, 1896.
- FURNICĂ, D. C. = Dum. Z. Furnică, *Documente privitoare la comerțul românesc 1473–1868*. Cu o scrisoare a d-lui profesor N. Iorga. Publicate de... București, Tipografia Romînia nouă. Theodor I. Voinea, 1931.
- FURNICĂ, I. C. = D. Z. Furnică, *Din istoria comerțului la romîni, mai ales băcănă*. Publicațiune de documente inedite 1593–1855. București, Socec, 1908.
- FURTUNĂ, C. = Dumitru Furtună, *Cuvinte scumpe*. Taclale, povestiri și legende romînești. Cu un glosar la sfîrșit. Culese de... București, Librăriile Socec & Comp. și C. Sfetea, 1914. (Academia Romîna. Din viața poporului român. Culegeri și studii. XXIII).
- FURTUNĂ, V. = Dumitru Furtună, *Vremuri înțelepte*. Povestiri și legende romînești. Culese de... București, Librăriile Socec & Comp., C. Sfetea și Librăria națională, 1913. (Academia Romîna. Din viața poporului român. Culegeri și studii. XV).

G

- GALACTION, A. = Gala Galaction, *Opere alese*. Vol. II: *Articole*. Ediție îngrijită de Teodor Vîrgolici, cu o introducere de D. Micu. Editura pentru literatură, 1961.
- GALACTION, O. = Gala Galaction, *Opere*. [Vol.] I. București, Editura pentru literatură și artă a Societății scriitorilor din R. P. R., 1949.
- GALACTION, O. A. I-II = Gala Galaction. *Opere alese*. I. *Doctorul Taifun. Roxana. Papucii lui Mahmud. Nuvele și povestiri*. București, Editura de stat pentru literatură și artă, vol. I: 1956; vol. II: 1958.
- GALAN, B. I-II = V. Em. Galan, *Bărăgan*. [București], vol. I, Editura de stat pentru literatură și artă, [1954]; vol. II, Editura Tineretului, 1959.
- GALAN, Z. R. = V. Em. Galan, *Zorii robilor*. Roman. Ediția a II-a. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1951].
- GÁLDI, M. PHAN. = Gáldi Ladislás, *Les mots d'origine néogrecque en roumain à l'époque des Phnariotes*. Budapest, 1939.
- GANE, N. I-III = N. Gane, *Novele*. Vol. I-III. Ediția a VI-a. [București], Editura „Viața românească”, 1921. (Biblioteca pentru toți).
- C. GANE, TR. V. = C. Gane, *Trecute vieți de doamne și domnițe*. Vol. II. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1935. (Scriitori români contemporani).
- GAVRIL, NIF. = Chir Gavriil Protul, adevă marea Sfetagorei, *Viața și traiul sfinției sale părintelui nostru Nifon, patriarhul Tarigradului...* Scrisă de... București, Tipografia cărților bisericești, 1888.
- GCR I-II = M. Gaster, *Chrestomație română*. Texte tipărite și manuscrise (sec. XVI-XIX), dialectale și populare, cu o introducere, gramatică și un glosar româno-francez de... Vol. I: *Introducere, gramatică, texte (1550-1710)*. Vol. II: *Texte (1710-1830). Dialectologie, literatură populară, glosar*. Leipzig-București, F. A. Brockhauss-Socce & Co., 1891.
- GENILIE, G. = I. Genilie, *Geografie istorică, astronomică, naturală și civilă a continentelor în general și a României în parte*. București, Tipografia lui Eliad, 1835.
- GENILIE, P. = I. Genilie, *Prințipuri de geografie sau începuturi de geografie statistică, politică, fizică și astronomică*. București, Tipografia Colegiului național, 1841.
- GENILIE, PRINCIP. = I. Genilie, *Principe de geografie pentru tinerimea studioasă*. [Ediția a doua]. București, Tipografia Colegiului național, 1851.
- GEOGR. DAC. = V. Popescu-Scriban, *Mică geografie a Daciei, Moldovei și a Țării Românești*. Publicată de pitariu... Iași, Tipografia Albinei, 1838.
- GEOGR. MAT. = *Gheografia matematică, naturală, politică*. [Note manuscrise aparținând lui Ioan Belciugățeanu, datate: 1837, ianuarie 6; Bibl. Acad. R.P.R., cota 776].
- GEOGR. N. = V. Fabian și D. Gusti, *Geografia nouă pentru școalele începătoare*. Partea astronomică și fizică, de răposatul paharnic V. Fabian. Partea politică cu geografia Moldovei, de stolnicul D. Gusti. Ediția a III-a. Iași, Institutul Albinei, 1843.
- GEOLOGIA = *Geologia*. Manual pentru clasa a XI-a de Ion Băncilă. București, Editura de stat didactică și pedagogică, 1962.
- GEOMETRIA A. M. = Al. Costinescu, *Geometria pentru studenții... din Academia mihăileană*. De paharnicul... [Manuscris din secolul al XIX-lea; Bibl. Acad. R.P.R., cota 1814].
- GEOMETRIE VIII = *Geometrie*. Manual pentru clasa a VIII-a de Cezar Coșniță și G. D. Simionescu. București, Editura de stat didactică și pedagogică, 1962.
- GEOMETRIE IX = *Geometrie*. Manual pentru clasa a IX-a de G. D. Simionescu și Cezar Coșniță. București, Editura de stat didactică și pedagogică, 1962.
- GEOM. SP. = *Geometrie în spațiu*. Manual pentru clasa a X-a reală de Cezar Coșniță. București, Editura de stat didactică și pedagogică, 1962.
- GEORGESCU-TISTU, B. = N. Georgescu-Tistu, *Folclor din județul Buzău*. București, Cultura națională, 1928 (Academia Română. Din viața poporului român. XXXIV).
- GEORGESCU-TISTU, O. B. = N. Georgescu-Tistu, *Orientări bibliologice*. București, 1938.

- GHEOGRAFIA, II = *Partea a doua a gheografiei pentru arătarea globului*. [Manuscris din 1802; Bibl. Acad. R.P.R., cota 1152].
- GHEOGRAFIE = *Gheografie nouă, care cearcă de obște toată fața a sferii...* [Traducere manuscrisă din grecește făcută în Moldova pe la 1780; Bibl. Arhivelor Statului – Iași, cota 121].
- GHEOM.-TRIGON. = *Începuturile gheometrii a lui Volfii, a căria parte cea întâi arată începuturile a gheometriei ce să zice epipedos, adică măsurare de câmp. Începuturile trigonometriei cei di pi câmp*. [Traducere manuscrisă din neogreacă făcută în Moldova în jurul anului 1800; Bibl. Acad. R.P.R., cota 923].
- GHEORGACHI, CER. (1762) = Dan Simonescu, *Literatura românească de ceremonial. Condica lui Gheorgachi, 1762*. Studiu și text de... București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1939. [Secția istorică III. Studii].
- GHEORGHI, LOGOFĂTUL, ap. LET III, 148.
- GHERASIM, IST. = Voltaire, *Istoria craiului Sveziei Carol 12*. [Traducere manuscrisă din limba franceză făcută de arhimandritul Gherasim din Iași, la 1792; Bibl. Univ. Iași, cota IV –5].
- GHERASIM, T. = Abatele Prau, *Taina francmasonilor*, care acum întâi s-au tălmăcit de pe limba franțozască pe limba moldovenească de chir Gherasim... la velet 1787, oct. 20. [Manuscris; Bibl. Acad. R.P.R., cota 451].
- GHEREA, ST. CR. I–III = I. Gherea (C. Dobrogeanu) *Studii critice*. Volumul I, edițiunea 2-a, București, Editura Librăriei Socec & Comp., 1890; volumul II, edițiunea II, București, „Viața românească”, 1923; volumul III, edițiunea 3-a, București, „Viața românească”, [f. a.].
- GHERGHEL, O. = *Omu de lume sau sontice regule cuviinții, grației, mai alesului mod a vieței și a adevăratelor blîndețe, spre întribuințarea tinerimei romanesti*. Acum întâi pe limba dacoromană tradus și adaus de Vasile Gherghely de Csokotis. Viena, Tipografia lui Dimitrie Davidovici, 1819.
- GHERMAN, TR. comunicat din Timiș și din Sâmboteni – Turda.
- GHEȚIE, R. M. = Ion Gheție, *Dicționar român-maghiar pentru școală și privați. Român-magyar szótár*. Budapest, 1896.
- Ghibănescu, I. Z. I–VI = Gh. Ghibănescu, *Ispisoace și zapise*. (Documente slavo-romîne). Vol. I–VI. Iași, Tipografia Dacia, 1906–1923; Huși, 1924–1933.
- Ghibănescu, S. I. I–XXXV = Gh. Ghibănescu, *Surete și izvode*. Publicate de... Vol. I–XXXV. Documente slavo-romîne. Iași, 1906–1933.
- GHICA, A. = Ion Ghica, *Amintiri din pribegia după 1848*. Nouă scrisori către V. Alecsandri. București, Editura Librăriei Socec & Comp., 1889.
- GHICA, C. E. I–III = Ion Ghica, *Convorbiri economice*. Edițiunea a treia. Vol. I–III. București, Editura Librăriei Socec & Comp., 1887.
- GHICA, S. = Ion Ghica, *Scrisori către V. Alecsandri*. Edițiune nouă. București, Editura Librăriei Socec & Comp., 1887.
- GHICA – STURDZA, A. = Ion Ghica și Dimitrie A. Sturdza, *Ajutorul comerciantului, al agriculturului și al inginerului. Greutăți și măsuri*. București, Socec și Comp., 1873.
- I. D. GHICA, P. = Molière, *Precioasele*. Comedie într-un act, tradusă de... București, Tipografia lui Eliad, 1835.
- GIUGLEA, C. L. = George Giuglea, *Cercetări lexicografice. Elemente latine în limba romîna*. I. București, Inst. de arte grafice Carol Göbl, 1909.
- GIUGLEA, U. = G. Giuglea, *Uralte Schichten und Entwicklungsstufen in der Struktur der dakorumänischen Sprache*. Centrul de studii și cercetări privitoare la Transilvania. Sibiu, 1944.
- Gî = „Gazeta învățămîntului”. Organ al Ministerului Învățămîntului, Culturii și al Uniunii sindicatelor din instituțiile de învățămînt și cultură. [București], 1961 ș. u.
- GÎRLEANU, L. = Em. Gîrleanu, *Din lumea celor care nu cuvîntă*. Ediția IV. București, Editura Librăriei Universala Alcala & Co., 1927.
- GÎRLEANU, N. = Em. Gîrleanu, *Nucul lui Odobac*. Nuvele și schițe. București, „Minerva”, 1910.
- GL = „Gazeta literară”. Organ săptămânal al Uniunii scriitorilor din Republica Populară Romîna. București. Anul I (1954) ș. u.
- GLOSAR REG. = V. Arvinte, D. Ursu, M. Bordeianu, *Glosar regional*. [București], Editura Academiei Republicii Populare Romîne, [1961].
- GL. V. J. = *Glosar din Valea Jiului*. [Material manuscris culeș din Valea Jiului].

- GM (18...) = „Gazeta din Moldavia“. Urma Albinei românești, cu a ei foileton. Iași. Anul I (1850) ș. u.
- GOGA, C. P. = Octavian Goga, *Ne cheamă pământul*. Poezii. București, Editura „Minerva“, 1909.
- GOGA, P. = Octavian Goga, *Poezii*. București, „Minerva“, 1907.
- GOGA, POEZII = Octavian Goga, *Poezii*. Text ales și stabilit, prefață, note, bibliografie de I. D. Bălan. București, Editura pentru literatură, 1963.
- GOGA, Ț. N. = Octavian Goga, *Tara noastră*.
- GOLESCU, E. = Neofit Vamva, *Elementuri de filosofie morală*. Alcătuite de... și tălmăcite în limba românească, spre folosul tinerilor români, de Constantin Radovici dintre Golești. București, Tipografia de la Cișmea, 1827.
- GOLESCU, Î = Constantin (Dinicu) Golescu, *Însemnare a călătoriei mele, făcută în anul 1824, 1825, 1826*. Tipărită din nou și însoțită de o introducere de Nerva Hodoș. București, Tipografia „Cooperativa“, 1910.
- GOLESCU, P. = [Dinicu Golescu], *Adunare de pilde bisericești și filosofice, de întâmplări vrednice de mirare, de bune gândiri și bune năravuri, de fapte istoricești și anecdote*. Tălmăcite de pre limba grecească în cea românească de Constantin din Golești. Deosebită în trei părți. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungariei 1826.
- GOLESCU, T. = [DINICU GOLESCU], *Adunare de tractaturile ce s-au urmat între preaputernica împărăție a Rusiilor și nalta Poartă...* Tălmăcită de Constandin Radovici din Golești. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungariei, 1826.
- I. GOLESCU, B. = Iordache Golescu, *Băgări de seamă asupra canoanelor gramaticești, de...* București, Tipografia lui Eliad, 1840.
- I. GOLESCU, C. = *Condica limbii rumînești*. Alcătuită dă dumnealui... [Manuscris în șapte volume, circa 1832; Biblioteca Academiei Române, cotele 844–850].
- GOLOGAN, C. R. = N. G. Gologan, *Cercetări privitoare la trecutul comerțului românesc din Brașov*. București, 1928.
- GORJAN, H. I–IV = I. Gherasim Gorjan, *Halima sau povestiri mitologicești arabești, pline de băgări de seamă, și de întâmplări foarte frumoase și de mirare...* [Vol.] I–IV. [București], tom. I și II: 1835; tom. III: 1837; tom. IV: 1838.
- GOROVEI, C. = Artur Gorovei, *Cimiliturile românilor*. Edițiunea Academiei Române. București, Institutul de arte grafice Carol Göbl, 1898.
- GOROVEI, CR. = Artur Gorovei, *Credinți și superstiții ale poporului român*. București, Librăriile Socec & Comp., Pavel Suru, C. Sfetea, 1915. (Academia Română. Din viața poporului român. Culegeri și studii. XXVII).
- GORUN, F. = Ion Gorun, *Goethe, Faust*. Tragedie. Traducerea de... București, Institutul de arte grafice Carol Göbl, 1906.
- GRAIUL, A. comunicat (Reviga)
- GRAIUL I. = *Graiul nostru. Texte din toate părțile locuite de români*, publicate de I. A. Candrea, Ov. Densusianu, Th. Speranția. [Vol.] I. București, Socec & Co., 1906.
- GRAM. MOLD. = *Verb-scrib-reguleta sau Gramatica moldovoromânească*. Prescrise de-al doilea din cărțile d[ale] d-[lui] Gheorghe Dimitriu, în Seminaria Socola. [Manuscris din jurul anului 1840; Bibl. Acad. R. P. R., cota 528].
- GRAM. ROM.¹ I–II = *Gramatica limbii române*. Vol. I: *Vocabularul, fonetica și morfologia*; vol. al II-lea: *Sintaxa*. [București], Editura Academiei R.P.R., 1954. (Academia Republicii Populare Române).
- GRAM. ROM.² I–II = *Gramatica limbii române*. I–II. Ediția a II-a, revăzută și adăugită. București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1963.
- GRAUR, E. = Al. Graur, *Etimologii românești*. [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, 1963.
- GRAUR, F. L. = Al. Graur, *Încercare asupra fondului principal lexical al limbii române*. [București], Editura Academiei R.P.R., 1954.
- GRAUR, I. L. = Al. Graur, *Introducere în lingvistică*. București, Editura științifică, 1958.
- GRAUR, S. L. = Acad. Al. Graur, *Studii de lingvistică generală*. [București], Editura Academiei R.P.R., 1955.
- GRĂDIȘTEANU, D. P. = Molière, *Domnu Pursoniac*. Comedie în trei acte. Tradusă de d. Gr. Grădișteanu fiul... București, 1836.
- GR. BĂN. = Romul S. Molin, *Din graiul bănătenilor*. (Glosar publicat în „Noua revista română“, București, 1910, vol. VIII, nr-le 13–14, p. 191–196.

- GRECEANU, Î. = Polyzois Contos, *Învățăture de multe științe, folositoare copiilor creștinești cei ce vor vrea să învețe și să știe dumnezeiasca scriptură*. Așăzate de dascălul..., iar acum tălmăcite după cea grecească pe limba românească... [de] Nicodim Greceanul. Sibii, Tipografia lui Ioann Bart, 1811.
- GRECESCU, FL. = Doctorul D. Grecescu, *Conspectul florei României. Plantele vasculare indigene și cele naturalizate ce se găsesc pe teritoriul României, considerate sub punctul de vedere sistematic și geografic*. București, Tipografia „Dreptatea”, 1898.
- GRECU, P. = Vasile Grecu, *Cărți de pictură bisericească bizantină*. Cernăuți, Tiparul „Glasul Bucovinei”, 1936.
- GREGORIAN, CL. = M. Gregorian, *Graiul din Clopotiva*. (Extras din revista „Grai și suflet”, VII, București, 1937).
- GRIGORIE, L. = Ioan Damaschin, *Loghică, care acum întâi s-au tălmăcit în limba patriei, cu îndemnarea preasfințitului mitropolit al Ugrovlahiei chir Grigorie... de carele iaste și tălmăcită*. București, Tipografia sfintei mitropolii, 1826.
- GRIGORIU, E. = S. Gessner, *Erast*. Povestire de o tragedie păstorească. Împărțită în două părți, și tălmăcită din limba nemțească în limba grecească... iar acum tălmăcită în limba moldovenească de către dumneai sărdăreasa Zoîța, din îndemnul soțului său... Costachi Grigoriu. [Iași], 1822.
- GRIGORIU-RIGO, M. P. I-II = Gr. Grigoriu-Rigo, *Medicina poporului*. Memoriul I: *Boalele oamenilor*. Memoriul al II-lea: *Boalele vitelor*. București, Göbl, 1907. (Extras din Analele Academiei Române. Seria II. Tom. XXX. Memoriile Secțiunii literare).
- GR. R. (1835) = *Gramatică românească*. Tipărită cu cheltuiala din casa școalelor publice și primită în clasurile de începători. București, Tipografia lui Eliad, 1835.
- GR. R. (1853) = *Gramatică românească*. Primită în clasele de începători ale școalelor publice. A douăsprezecea ediție. București, Librăria lui A. Daniilopolul, 1853.
- GR. R. N. I-II = *Gramatică românească și nemțească pentru tinerimea națională*. Vol. I-II. Brașov, Tipografia lui Ioan Gött, 1838-1839.
- GRIGOROVITZA, în „Noua revistă română”.
- GR. S. I ș. u. = „Grai și suflet”. Revista Institutului de filologie și folclor publicată de Ovid Densusianu. București, Atelierele Socce & Co. Vol. I (1924) ș. u.
- GS = *Gheografie a tuturor stăpînirilor*. [Manuscris din 1834; Bibl. Acad. R.P.R., cota 2771].
- GT (18...) = „Gazeta de Transilvania”. Redactor: George Barițiu. Brașov. Anul I (1839) ș. u.
- GTN (18...) = „Gazeta Teatrului național”. București. Anul I (1835) ș. u.
- GUSTI, G. V. = D. Gusti, *Geografia veche*. Pentru clasele colegiale din Academia Mihăileană. Iași, Institutul Albinei, 1843.

H

- H I-XVIII = *Răspunsuri la Chestionarul lingvistic al lui B. P. Hasdeu* (Manuscris legat în 18 volume; cifra romană indică volumul manuscrisului, cea arabă localitatea anchetată).
- HALIMA (1783) = *Halima*. [Manuscris din 1783; Bibl. Acad. R.P.R., cota 2587].
- HAMANGIU, C. C. = Const. Hamangiu, *Codul civil român*. Conform textului oficial. Precedat de Constituțiune și un index alfabetic. București, Carol Müller, 1897. (Biblioteca pentru toți).
- HASDEU, I. C. I-II = B. P. Hasdeu, *Istoria critică a românilor. Pământul țării românești*. Volumele I-II. București, Imprimeria statului și Tipografia Antoniu Mănescu, 1875.
- HASDEU, I. V. = B. Petriceicu-Hasdeu, *Ion-Vodă cel cumplit*. București, Imprimeria Ministerului de Resbel, 1865.
- HASDEU, R. V. = B. Petriceicu-Hasdeu, *Răzvan și Vidra*. Poemă dramatică în cinci cînturi. București, Editura Leon Alcalay, 1909. (Biblioteca pentru toți).
- HASDEU, S. I. = B. P. Hasdeu, *Sarcasm și ideal*. 1887-1896. Ultimii nouă ani de literatură. București, Socce, 1897.
- HASDEU, T. C. = B. P. Hasdeu, *Trei crai de la răsărit*. Comedie în 2 acte. București, 1879.
- HELIADÉ, A. = I. Eliad, *Aritmetica lui L. B. Francoeur*. Tradusă și pusă în lucrare în Școala națională din Sfântul Sava de... București, Tipografia lui Eliad, 1832.
- HELIADÉ, AMF. = I. Eliad, *Amfitrion*. Comedie în trei acte, de la Mollier. Tradusă de... București, Tipografia lui Eliad, 1835.
- HELIADÉ, B. = I. Eliad, *Bărbatul bun*. Din povestirile morale ale lui Marmontel. Tradus de... București, Tipografia lui Eliad, 1832.

- HELIAD, C. = I. Eliad, *Culegere din scrierile lui..., de proză și de poezie*. București, Tipografia lui Eliad, 1836. [Ediția cu 144 de pag.].
- HELIAD, D. C. = I. [Heliade-] R[ădulescu], *Don Chischot de la Mancha*. Din scrierile lui M. Cervantes. Tradus în românește din franțoește după Florian de... București, Tipografia lui Eliad, 1840.
- HELIAD, D. J. = I. Eliade, *Don Juan*. De la lord Byron. Poemă epică, tradusă de... București, Tipografia lui Eliade, 1847.
- HELIAD, F. = *Lucrările Societății filarmonice de la 1 dechemvrie 1833 până la 1 aprilie 1835*. București, Tipografia lui Eliad, 1835.
- HELIAD, F. B. = I. Eliad, *Femeia bună*. Din povestirile morale ale lui Marmontel. Tradusă de... București, Tipografia lui Eliad, 1832.
- HELIAD, GRAM. = I. Eliad, *Gramatică românească*. [Manuscris anterior anului 1828; Bibl. Acad. R.P.R., cota 4796].
- HELIAD, GR. P. = I. Eliad, *Regulile sau gramatica poeziei*. Traduse în rumânește de... București, 1831. (Adaos literal la „Curierul românesc“, partea a II-a).
- HELIAD, GR. ROM. = I. Eliad, *Gramatică românească*. De... [Sibiu], 1828.
- HELIAD, HR. = I. Eliad, *Hristianismu la începutul său. Ecstract din Cele din urmă zile ale lui Pompei*. Imitație... de... București, Tipografia lui Eliad, 1836.
- HELIAD, L. B. I–III = I. Eliade, *Din scrierile lui lord Byron*. Partea I–III. Traduse de... București, Tipografia lui Eliad, 1834.
- HELIAD, M. = Voltaire, *Fanatismul sau Mahomet proorocul*. Tragedie în cinci acte, tradusă de I. Eliad. București, Tipografia lui Eliad, 1831.
- HELIAD, M. P. = I. Eliade, *Meditații poetice*. Dintr-ale lui A. de La Martin. Traduse și alăturate cu alte bucăți originale prin... [f. I.], 1830.
- HELIAD, O. I–II = I. Heliade-Rădulescu, *Opere*. Tomul I–II. Ediție critică, cu introducere, note și variante de D. Popovici. București, Fundația regală pentru literatură și artă. I: 1939; II: 1943.
- HELIAD, PARALELISM = I. Heliade, *Paralelism între limba română și italiană*. (Partea a II-a cu titlul: *Paralelism între dialectele român și italian sau forma ori gramatica acestor două dialecte...*). Partea I–II. [București, Tipografia lui Heliade], 1840–1841.
- HELIAD, V. = I. Eliade, *Vocabular de vorbe streine în limba română, adică: slavone, ungurești, turcești, nemțești, grecești etc.* București, Tipografia lui Eliade, 1847.
- HEM = B. Petriceicu Hasdeu, *Etymologicum Magnum Romaniae. Dicționarul limbei istorice și poporane a românilor*. Tomul I–III. București, Stabilimentul grafic Sococ și Teclu. Tom I–II: 1887; tom III: 1893. [Add. după numărul volumelor I–III însemnează „Addenda“].
- HEPITES, Î. = C. Hepites, *Însemnări asupra pietrilor meteorice și asupra puturilor arteziene*. Adunate de... Brăila. [Manuscris din 1835; Bibl. Acad. R.P.R., cota 2859].
- HERODOT (1645) = *Herodot* (1645). Traducere românească publicată după manuscrisul găsit în mănăstirea Coșula de N. Iorga. Vălenii de Munte, Tip. „Neamul românesc“, 1909.
- HERZ.-GHER. M. I ș. u. = E. Herzog și V. Gherasim, *Glosarul dialectului Mărginean*, în „Codrul Cosminului“, I–VII (1924–1932). Cernăuți, Institutul de Arte Grafice și Editura „Glasul Bucovinei“.
- HILL, GRAM. LAT. = Gheorghe Hill, *Începuturi de gramatică latină*. Pentru clasele de limba latină, în Colegiul Sfântul Sava. București, Tipografia Colegiului, 1842.
- HODOȘ, C. = E. Hodoș, *Cîntece bănățene*. Cu un răspuns d-lui Dr. G. Weigand. Caransebeș [Editura proprie], [1898].
- HODOȘ, P. P. = Enea Hodoș, *Poezii populare din Banat*. Culegere I publicată de... Caransebeș, editor Enea Hodoș, 1892.
- HOGAȘ, DR. I–II = C. Hogaș, *Pe drumuri de munte*. București, Fundația regală pentru literatură și artă. Vol. I: *Amintiri dintr-o călătorie în Munții Neamțului*, 1944. Vol. II: *Răzlete și diverse*, 1947.
- HOGAȘ, H. = Calistrat Hogaș, *Cuconul Ioniță Hrisanti*. București, „Cartea românească“, [1938].
- HOGAȘ, M. N. = Calistrat Hogaș, *În Munții Neamțului*. Ediția III. București, Editura „Cartea românească“, [1937].
- HOL = *Povătuiri pentru holeră*. [București; foi volante din 1829–1830].
- HOLBAN, R. = Maria E. Holban, *Un raport francez despre Moldova (1828) al consulului Lagan*. Buletinul comisiei istorice a României, vol. IX. București, Tip. „Datina românească“, 1930.
- HOREA, C. = Ion Horea, *Coloană în amiază*. Versuri. București, Editura pentru literatură, 1961.

- HOREA, P. = Ion Horea, *Poezii*. București, Editura pentru literatură și artă, 1956.
- HRISOVERGHI, A. = Al. Dumas, *Antoni*. Dramă în cinci acte. Din compunerile lui... Tradus în românește de A. Hrisoverghi. București, Tipografia lui Eliad, 1837.
- HRISOVERGHI, P. = A. Hrisoverghi, *Poezii*. Ediție completă. Iași, Cantora Foaiei sătești, 1843.
- HRONOGRAF, ap. GCR.
- HUBOGI, Î. = I. Hubogi, *Oarecare învățături pentru căutarea boalelor și prăsirea vitelor domestice*. Alcătuite și înția oară date la lumină în limba rumînească, pentru folosul de obște, de... București, Tipografia Colegiului Sfântul Sava, 1842.
- HURMUZAKI, XI = Eudoxiu de Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria romînilor*. Vol. XI (1517–1612), cuprinzând documente adunate, adnotate și publicate de Neculai Iorga, sub auspiciile Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice și ale Academiei Române, București, 1900.

I

- IA I–II = *Istoria Americăi*... acum întâi tălmăcită în dialectul moldovenesc prin osteneala smeritului Gherasim, arhimandrit mitropoliei Iașului. [Traducere manuscrisă din grecește; tom I, 1800; tom II, 1795; Bibl. Univ. – Iași, cota IV–17].
- IACOB, MAT. SUP. = Caius Iacob, *Curs de matematici superioare*. București, Editura tehnică, 1957.
- IACOV, SYN. = Iacov, mitropolitul Moldovei, *Synopsis*, adecă adunare de multe învățături care acum întâi s-au tipărit întru aceștia chip... Iași, 1757.
- IARCU, D. S. I–II = J. Jacot, *Doppia scriptură sau ținerea catastiselor, în partidă simplă și în partidă îndoită*. Alcătuită în douăzeci și una de lecții... [Traducere din limba franceză de D. Iarcu]. Partea I–II. București, Tipografia lui Eliade, 1844–1845.
- IARCU, S. A. = Dimitrie Iarcu, *Mesuri și greuteți sau Aritmetica soțială*. Culeasă și tipărită de... București, Tipografia „Secolului”, 1857.
- IBRĂILEANU, A. = G. Ibrăileanu, *Adela. Fragment din jurnalul lui Emil Codrescu (iulie-august 189...)*. București, Editura „Adevărul”, [f. a.].
- IBRĂILEANU, S. = G. Ibrăileanu, *Scriitori romîni și străini*. Iași, Editura „Viața romînească”, 1926.
- IBRĂILEANU, S. L. = G. Ibrăileanu, *Studii literare*. București, „Cartea romînească”, [1930].
- IBRĂILEANU, SP. CR. = G. Ibrăileanu, *Spiritul critic în cultura romînească*. Ediția II. Iași, „Viața romînească”, 1922.
- I. C., POEZII = I[oa]n C[antacuzino], *Poezii nouă*. [Dubăsari sau Movilău, 1796?].
- IC. LUM. (184. . .) = „Icoana lunei”. Foaie pentru îndeletnicirea moldoromînilor. Iași, 1840–1841; 1845–1846.
- I. CR. I ș. u. = „Ion Creangă”, revistă de limbă, literatură și artă populară. Bîrlad, Anul I (1954) ș. u.
- IL = „Iașul literar”. Revistă a Uniunii scriitorilor din R.P.R. Filiala Iași. Anul I (1954) ș. u.
- IMBERIE (1789) = *Imberie și Margaronă*. [Manuscris din 1789; Bibl. Acad. R.P.R., cota 1817].
- I. NAT. = Gh. Șincai, *Istoria naturei sau a firei*. [Traducere manuscrisă din limba germană, după Helmuth, de pe la 1810; Bibl. Filialei din Cluj a Acad. R.P.R., fondul Oradea, cota 40].
- INSTR. = [Instrucțiuni pentru iertarea dezertorilor]. Cluj, 1796. [Foaie volantă].
- INSTR. D. = [Instrucțiuni pentru iertarea dezertorilor]. Cluj, 1797. [Foaie volantă].
- INSTRUCȚIE = *Instrucție pentru școalele romanesti în Bănat*. Buda, Tipografia Universității ungurești, 1809.
- INSTRUCȚII = *Instrucții* [date de Iosif al II-lea, împăratul Austriei]. Sibiu, 1787.
- INSTRUCȚIUNI = [Instrucțiuni pentru evidența populației]. Sibiu, 1785. [Foaie volantă].
- IOANOVICI, TEHN. = Dr. ing. Liviu Ioanovici, *Tehnologia mecanică*. Ediția a VII-a [București], Editura de stat, 1949.
- G. IONESCU, C. T. = George Ionescu, *Călăuza tipografului*. Cu un rezumat din istoricul tipografiei de la invențiune și până în zilele noastre. București, Institutul de arte grafice Carol Göbl, 1906. [S-au extras termenii din *Vocabularul de cuvinte tipografice* de la p. 407 ș. u.].
- I. IONESCU, C. = Ioan Ionescu, *Calendar pentru bunul gospodar*. Iași, Cantora Foaiei sătești, 1845.
- I. IONESCU, D. = Ion Ionescu, *Agricultura romîna din județul Dorohoi*. București, Imprimeria statului, 1866.
- I. IONESCU, F. = I. Ionescu de la Brad, *Ferma modelă și Institutul de agricultură în Moldavia*. Iași, Tipografia Institutului Albinei, 1847.
- I. IONESCU, M. = Ion Ionescu, *Agricultura romîna din județul Mehedinți*. București, Imprimeria statului, 1868.

- I. IONESCU, P. = Ion Ionescu, *Agricultura română din județul Putna*. București, Imprimeria statului, 1869.
- I. IONESCU, V. = I. Ionescu de la Brad, *Vitele albe din Englitera*. Traducție. Iași, Institutul Albeinei, 1842.
- R. IONESCU, C. = R. Ionescu, *Cînturi intime*. Poesii, București, Librăria A. Danilopol, 1854.
- T. V. IONESCU, E. = Theodor V. Ionescu, *Electricitatea*. Curs... București, Editura tehnică, 1957.
- IONESCU-BOTENI, S. N. = Ion Ionescu-Boteni, *Din satul nostru*. Nuvele și schițe. București, „Minerva”, 1908.
- IONESCU-MUSCEL, FIL. = Prof. ing. Iosif Ionescu-Muscel, *Curs de filatură*. București, Editura „Tehnica textilelor”, 1947.
- IONESCU-MUSCEL, TES. = Prof. ing. Iosif Ionescu-Muscel, *Tratat de țesătorie*. București, Editura „Tehnica textilelor”, 1948.
- IONESCU-RION, C. = Raicu Ionescu-Rion, *Culegere de articole*. Cu o prefață de Pompiliu Andronescu-Caraioan. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1951]. (Biblioteca pentru toți).
- IONESCU-TEODOSIU, J. Ș. = D. Ionescu și Gr. Teodosiu, *Jocuri școlare, pentru uzul familiilor și al școalelor*. Ediția a II-a. București, Steinberg, 1905.
- IODAN, G. = Iorgu Iordan, *Gramatica limbii române*. București, „Cartea românească”, [1937].
- IODAN, L. M. = Iorgu Iordan, *Lexicul graiului din sudul Moldovei* (în revista „Arhiva”, organul Soc. istorico-filologice, Iași, anul XXVIII 1921, p. 186-202).
- IODAN, L. R. = Acad. prof. Iorgu Iordan, *Limba română contemporană*. [București], 1956. (Ministerul Învățămîntului).
- IODAN, L. R. A. = Iorgu Iordan, *Limba română actuală. O gramatică a „greșelilor”*. [Ed. a II-a]. București, Editura Socec et. Co., [1948].
- IODAN, N. L. I = Acad. Iorgu Iordan, *Nume de locuri românești în Republica Populară Română*. Volumul I. [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, 1952.
- IODAN, STIL. = Iorgu Iordan, *Stilistica limbii române*. București, Institutul de lingvistică română, 1944. (Societatea română de lingvistică. Seria II. Studii 4).
- IODAN, T. = Iorgu Iordan, *Toponimia românească*. București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1963.
- IORGA, A. I-II = N. Iorga, *Anciens documents de droit roumain*. Avec une préface contenant l'histoire du droit coutumier roumain. Volume I-II. Paris-Bucarest, 1930-1931.
- IORGA, B. R. = N. Iorga, *Brașovul și romîni. Scrisori și lămuriri*. București, Socec, 1905. [în Iorga S. D. X].
- IORGA, C. D. = N. Iorga, *Cîteva documente de cea mai veche limbă românească. (Sec. al XV-lea și al XVI-lea)*. București, Carol Göbl, 1906. (Extras din *Analele Academiei Romîne*. Seria II. Tom. XXVIII. Memoriile Secțiunii istorice No. 2).
- IORGA, C. I., I-III = N. Iorga, *Istoria romînilor în chipuri și icoane*. Volumul I-III. București, „Minerva”, 1905-1906.
- IORGA, D. B., I-II = N. Iorga, *Documente românești din arhivele Bistriței. (Scrisori domnești și scrisori private)*. Partea I-II. București, Socec & Comp., 1899-1900.
- IORGA, I. L. I-III = N. Iorga, *Istoria literaturii românești în veacul al XIX-lea, de la 1821 înainte. În legătură cu dezvoltarea culturală a neamului*. Vol. I-III. Vol. I: București, Editura „Minerva”, 1907; vol. II: București, Editura „Minerva”, 1908; Vol. III: Vălenii de Munte, Editura „Neamul Românesc”, 1909.
- IORGA, L. I-II = N. Iorga, *Istoria literaturii romîne în secolul al XVIII-lea (1688-1821)*. Vol. I-II. București, Editura „Minerva”, 1901.
- IORGA, L. R. = N. Iorga, *Istoria literaturii religioase a romînilor pînă la 1688*. București, Socec, 1904.
- IORGA N. R. A. I-II = N. Iorga, *Neamul românesc în Ardeal și Țara ungurească*. Vol. I-II. București, „Minerva”, 1906.
- IORGA, S. D. I-XXXI = N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria romînilor*. Vol. I-XXXI. București, „Minerva”, 1901-1906.
- IORGA, S. N. = N. Iorga, *Scrisori de negustori*. București, 1925.
- IORGA, V. F. = N. Iorga, *Viața femeilor în trecutul românesc*. Vălenii de Munte, „Neamul Românesc”, 1910.
- IORGOVICI, O. = Paul Iorgovici, *Observații de limba rumînească...* Buda, Tip. Crăiasca Universitate, 1799.
- IOSIF, A. P. = Alexandru Petöffi, *Apostolul și alte poezii*. Traduceri libere de Șt. O. Iosif. [București], Editura Librăriei „Universala”, [f. a.]. (Bibl. pentru toți, nr. 99).
- IOSIF, P. = St. O. Iosif, *Poezii (1901-1902)*. București, Editura Librăriei Socec & Comp., 1902.
- IOSIF, PATR. = St. O. Iosif, *Patriarhale*. Poesii. București, Editura „Viața românească”, 1922.
- IOSIF, T. = St. O. Iosif, *Tălmăciri*. București, Editura „Minerva”, 1909.

- IOSIF, V. = St. O. Iosif, *Versuri*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1952]. (Biblioteca pentru toți).
- IOVESCU, N. = Ion Iovescu, *Nuntă cu bucluc*. Roman. București, „Cugetarea“, [1935].
- IPOCRAT = *Alegerile lui Ippocrate*. [Manuscris din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea; Bibl. Univ. Iași, cota VI-1].
- ISAC, O. = Emil Isac, *Opere*. Ediție definitivă, îngrijită de Miron R. Paraschivescu. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1946.
- ISANOS, T. L. = Magda Isanos, *Tara luminii. Versuri*. București, Editura pentru literatură și artă, 1946.
- ISANOS, V. = Magda Isanos, *Versuri*. București, Editura pentru literatură, 1964.
- ISER = Andrei Iser, *Vocabular românesc-nemțesc*. Brașov, I. Gött, 1850.
- ISIS (185...) = *Isis sau Natura*. Jurnal pentru răspândirea științelor naturale și ecsacte în toate clasele. Redijat de doctor Iulius Barasch. București, Imprimeria națională a lui I. Romanov et Comp. Anul I (1856) ș. u.
- ISMINI = [Eumathios Macrembolites, *Întâmplările lui Ismini și ale Isminiei*]. [Manuscris din 1789; Bibl. Univ. Iași, cota II-69].
- ISPIRESCU, L. = P. Ispirescu, *Legende sau basmele românilor*. Adunate din gura poporului. București, Tipografia Academiei Române, 1892.
- ISPIRESCU, M. V. = P. Ispirescu, *Isprăvile și viața lui Mihai Viteazul*. Edițiunea a doua. București, Tipografia Academiei Române, 1885.
- ISPIRESCU, U. = P. Ispirescu, *Din poveștile unchișului sfântos*. Basme păgânești întocmite de... Cu o precuvântare de A. I. Odobescu. Partea I. București, Tipografia Academiei Române, 1879.
- IST. AM. = *Istoria Americăii...* acum întâi tălmăcită în dialectul moldovenesc prin osteneala smeritului arhimandrit Gherasim... [Manuscris din 1795; Bibl. Acad. R.P.R., cota 40].
- IST. A. Z. = Vincent Voiture, *Istoria lui Altidalis și a Zelidiei*. [Traducere manuscrisă din limba franceză, de la 1783; Bibl. Acad. R.P.R., cota 343].
- IST. CAROL XII = *Istoria craiului Sfeziei Carol al XII-lea*, tălmăcită pe limba moldovinească de sfinția sa... Gherasim, arhimandritul mitropoliei Iașului, despărțită în 8 cărți. [Manuscris din 1799; Bibl. Acad. R.P.R., cota 4619].
- IST. M. = Ioan Albineț, *Manual de istoria principatului Moldaviei...* Partea I. Iași, 1845.
- IST. NAT = Gh. Șincai, *Vocablari ce țin de istoria naturei*. [Manuscris dintre anii 1804-1808; Bibl. Filialei Cluj a Acad. R. P. R. fondul ORADEA, cota 125].
- ISTRATI-LONGINESCU, CH. = Dr. C. I. Istrati și G. G. Longinescu, *Curs metodic de chimie și mineralogie pentru licee și cursuri speciale*. Ediția IV. București, Carol Göbl. 1908.
- IST. R. M. = *Istorie lui Raimond și a Mărinei, amorezați, și a maică sa Ameliei*. [Manuscris din 1808; Bibl. Acad. R.P.R., cota 445].
- IST. T. R. = *Istoria Țării Românești de la octombrie 1688 până la martie 1717*. Cronică anonimă. Ediție întocmită de Constantin Grecescu. [București], Editura științifică, 1959.
- IST, UNIV. I-IV = *Prescurtarea istoriei universale*. Tălmăcită după cea elinească în limba noastră românească... de chir Grigorie. București. Vol. I-II: 1826; vol. III-IV: 1827.
- IZV. I ș. u. = „Izvoarașul“, revistă muzicală și populară. Turnu-Severin, Tipografia și Legătoria de cărți Victor P. Măldărescu. Anul I (1920) ș. u.
- IZVOADE = C. Giurescu, *Izvoadele lui Tudose Dubău, Miron Logofătul și Vasile Demian*. București, Atelierele grafice Socec et Comp., 1915. (În „Buletinul Comisiei istorice a României“, vol I. Cu 6 planșe în fotocopie).

Î

- ÎNCEPUTURI = *Începuturi temeinice ale istoriiei de obște*. Istorii vechi. Partea dintâi. Sibii, Tipografia lui Petru Bart, 1798.
- ÎNDREPTAREA = *Îndreptarea dregătoriilor de ținerea sănătății de grije purtătoare...* Cluj, 1831. [Foaie volantă].
- ÎNDR. MORAL. = *Îndreptări moralicești, tinerilor foarte folositoare*. Cu cheltuiala jupînului Ioann Logofet. Buda, Tipografia Universității ungurești din Peșta, 1813.
- ÎNSEMNARE = *Însemnare pentru cîte doftorii să află întru această cârtică*. [Manuscris anterior anului 1788; Bibl. Acad. R.P.R., cota 3750].

ÎNȘTIINȚARE = *Înștiințare*... scoasă de Societatea filozofică a neamului românesc în mare prințipatul Ardealului. [Sibii, 1975].

ÎNTÎMPL. = *Întîmplările războiului francezilor și întoarcerea lor de la Moscova ș. c. l.* Tălmăcită de pre nemție... Buda, Crăiasca Tipografie a Universității ungurești, 1814.

ÎNV. ADEV. = A. Szöts și J. Eckstein, *Învățătura adevărată pre scurt a vindeca boala sfranțului*. Sibii, Petru Bart, 1803.

ÎNVĂȚĂTURĂ = *Învățătura pentru ferirea și doftoria boalelor ale vitelor celor cu coarne, precum și a cailor, a oilor și a porcilor*. Buda Crăiasca Tipografie a Universității Ungariei, 1816.

ÎNV. DASC. = *Învățături către dascalii normalicești a școalelor neunite din marele prințipat al Ardealului*. Sibii, 1809.

ÎNV. FRĂG. = L. Mitterpacher, *Învățătura despre cultura sau creșterea frăgarilor și a vermilor de mătăsă*... Buda, Crăiasca Tipografie a Universității din Pesta, 1823.

ÎNV. IN. = *Învățătura despre semănarea inului, pentru Bohemia, Moravia și Silezia*. Liov, 1804.

ÎNV. LUCR. = *Învățătura pentru lucrătorii de tăbăcă în Țara Ungurească și Galiția*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității din Peșta, 1823.

ÎNV. POM. = Fr. Heintl, *Învățătura pentru prăsirea pomilor*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității ungurești, 1812.

ÎNV. ȘT. = *Mult de lipsă și folositoare învățături și științe despre mai multe lucruri*. [Traducere manuscrisă din grecește, din 1832; Bibl. Univ. Cluj, cota 1938/85].

ÎNV. TAB. = *Învățătura pentru sămănătorii de tăbăc din Bucovina*. Liov, [circa 1800].

ÎNV. VIN. = Ludovic Mitterpacher, *Învățătura despre agonisirea vitei de vie și despre măiestria de a face vin, vinars și otet*. Întocmită de autorii Șaptal, Rozier, Parmentier și Dussieux, și întru acest chip scurtată de..., iară acum prefăcută în limba românească. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității ungurești din Peșta, 1813.

ÎNV. ZĂH. = I. Neuhold, *Învățătura de a face sirup și zahar din mustul tuleilor de cucuruz, după ce s-au cules cucuruzul de pre ei*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității ungurești, 1812.

J

JAHRESBER. I ș. u. = Gustav Weigand, *Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (Rumänische Seminar) zu Leipzig*. Leipzig, Johann Ambrosius Barth. Vol. I–XXIX, 1894–1921.

JARNÍK – BÎRSEANU, D. = Dr. Ioan Urban Jarník și Andrei Bîrseanu, *Doine și strigături din Ardeal*. Date la iveală de... București, 1885. (Edițiunea Academiei Romîne).

JEBELEANU, C. = Eugen Jebeleanu, *Ceea ce nu se uită*. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1945.

JEBELEANU, V. A. = Eugen Jebeleanu, *Versuri alese*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1954.

JIANU, C. = Nicolaie Jianu, *Cumpăna luminilor*. Roman. [București], Editura tineretului a C. C. al U.T.M., 1952.

JIPESCU, O. = Gligore M. Jipescu, *Opincaru, cum este și cum tribuie să hie sățeanu*. Scriere-n limba țaranului muntean. București, 1881.

JN = „Justiția nouă”. Revistă juridică democratică. București, Editura cooperativei Justiția nouă. An I, 1945.

JOJA, S. L. = Ath. Joja, *Studii de logică*. [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, 1960.

JUN. LIT. I ș. u. = „Junimea literară”. Revistă literară și științifică sub direcția unui comitet de redacție. Editor și redactor responsabil: I. Nistor. Cernăuți, Suceava. Anul I (1904) ș. u.

K

KLEIN, D. = Gáldi László, *Samuelis Klein Dictionarium Valachico-Latinum*. (Erdélyi Tudományos Intézet). Budapest, 1944.

KLOPȘTOCK, F. = Sărmanul Klopștock, *Feciorul lui nenea Take Vameșul. Biblia unui trecut 1879–1925* [Vol.] II, București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1935.

KOGĂLNICEANU, A. = M. Kogălniceanu, *Album istoric și literar*. Ilustrat cu 12 litografii. Iași, Librăria nouă, [1845].

KOGĂLNICEANU, C. = M. Kogălniceanu, *Cuvînt pentru deschiderea cursului de istorie națională în Academia mihăileană, rostit în 24 noiembrie 1843*. București, Editura Librăriei Socec et Co., 1909. (Biblioteca românească enciclopedică Socec, nr. 52).

- KOGĂLNICEANU, S. = M. Kogălniceanu, *Scrisori (1834–1849)*. Cu o prefață, un indice de lucruri, de nume proprii și de cuvinte de Petre V. Haneș. București, „Minerva”, 1913.
- KOGĂLNICEANU, S. A. = Mihail Kogălniceanu, *Scrieri alese*. Omul. Opera. Comentarii. Ediție îngrijită de prof. Al. I. Ștefănescu. [București], Editura de stat, 1948.
- KOTZEBUE, U. = [August] Kotzebue, *Urîrea de oameni și pocăința*. [Traducere manuscrisă din 1816; Bibl. Acad. R.P.R., cota 2911].
- KRETZULESCU, A. = N. A. Krețulescu, *Manual de anatomie descriptivă*. București, 1843.
- KRETZULESCU, M. = F. E. Fodéré, *Manual pentru îngrijitorii și îngrijitoarele de bolnavi, pentru îngrijitoarele de femei lehuze, pentru moașe și pentru mume de familie îndeobște*. De... Tradus în românește [de N. A. Kretzulescu]. București, Tipografia lui Eliade, 1842.

L

- L = „Luceafărul”. Revistă a Uniunii scriitorilor din R.P.R. [București]. Anul I (1958) ș. u.
- LABIȘ, P. = Nicolaie Labiș, *Primele iubiri*. Poezii. [București], Editura pentru literatură, 1962.
- LAURIAN, F. = A. Delavigne, *Manual de filosofie*. Lucrat după programma Universității de la Paris din 1840... Tradusă de A. Treb. Laurian. București, Colegiul național, 1846.
- LAURIAN, M. III = T. Laurian, *Manual de geografie pentru clasa III a școalelor primare din Moldavia*. Lucrat după metoda inductiv... Edițiunea a doua. Iași, Tipografia lui Goldner, 1857.
- LAURIAN, M. IV = A. T. Laurian, *Manual de geografie pentru clasa IV-a [ș]coalelor primare din Moldavia*. Iași, Tipografia Buciumului român, 1857.
- LAZARINI, M. = Prof. G. Lazarini, *Matematică*. Partea I-a. Iași, Tipografia româno-francesă, 1854.
- LAZĂR, A. = Gh. Lazăr, *Aritmetică matematicască*. București. [Manuscris din 1821; Bibl. Acad. R.P.R., cota 2787].
- LAZĂR, P. T. = [Gh. Lazăr?], *Povățuitorul tinerimei către adevărata și dreapta cetire*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității a Ungariei, 1826.
- LAZĂR, T. = Gh. Lazăr, *Trigonometria cea dreaptă*. București. [Manuscris din 1821; Bibl. Acad. R.P.R., cota 2788].
- LĂCUSTEANU, A. = *Amintirile colonelului Grigore Lăcusteanu*, publicate și adnotate de Radu Crutcescu. Cu un comentariu istoric de I. C. Filiitti. București, Fundația regală pentru literatură și artă..., 1935. (Biblioteca documentară).
- LĂNCRĂNȚAN, C. I–III = Ion Lăncrănțan, *Cordovanii. Roman. I–III*. București, Editura pentru literatură, 1963.
- LĂZĂRESCU, S. = A. Lăzărescu, *Sanuto*. Dramă în cinci acte. București, Tipografia lui C. A. Rosetti și Vinterhalder, 1851.
- LB = *Lexicon romanesc-latinesc-unguresc-nemțesc, care de mai mulți autori, în cursul a trideci și mai multor ani s-au lucrat, seu: Lexicon valachico-latino-hungarico-germanicum quod a pluribus auctoribus decursu triginta et amplius annorum elaboratum est*. Budae, 1825.
- LECA, CR. = A. von Kotzebue, *Cruciații*. [Dramă tradusă de Constantin Leca]. Craiova, 1839.
- LEG. COND. = *Învățătură a însuși stăpînitoarei măriri Ecaterinii II către orînduita epitropie preste alcătuirea arătării a unii noae Legiuitoare condică*. Tălmăcită pre limba moldovenească și tipărită... de Toma II logofet, la anii de la Hristos 1773. [Iași].
- LEG. EC. PL. = *Legislatia economiei planficate*. București, 1949.
- LEON, ST. = *Pentru știința stihilor, unde să cuprindi și alte științi...* [Tălmăcită de preasfinția sa mitropolitul Leon din limba franțuzască în ce moldovenească...]. [Manuscris din 1814; Bibl. Acad. R.P.R., cota 194].
- N. LEON, MED. = Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală a poporului român*. București, 1903 (Extras din „Analele Academiei Române”. Seria II. Tom. XXV. Memoriile Secțiunii științifice)
- LESNEA, A. = George Lesnea, *Argint*. Poezii. București, Editura „Cartea românească”, [1938].
- LESNEA, C. D. = George Lesnea, *Cîntec deplin*. Versuri. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1934. (Scriitori români contemporani).
- LESNEA, I. = George Lesnea, *Izvod*. Poezii. [București], Casa școalelor, 1943.
- LESNEA, P. E. = George Lesnea, *Poeme de Serghei Esenin*. [Traduse de...]. A treia ediție. Iași, Cartea Moldovei, 1943.
- LET. I–III = M. Kogălniceanu, *Letopisițile Țării Moldovii*, publicate pentru întâiași dată de... Tom. I–III. Iași, [La Cantora Foaiei sătești și Institutul Albinei românești]. Tom I: KOGĂLNICEANU, p. I –XXXVIII, M.COSTIN,

- p. 214–348, URECHE, p. 95–207, N. COSTIN, p. 35–89 și A 6–29, 40–54, 59–105, EVSTRATIE LOGOFĂȚUL, A 3–4, MISAIL CĂLUGĂRUL, A 4–5, SIMION DASC., p. 4, 30–37, 55–58, 1852; tom II: N. COSTIN, p. 3–130, AXINTE URICARIUL, p. 133–192, NECULCE, p. 195–458, 1845; tom III: MUSTE, p. 7–80, AMIRAS, p. 85–174, CANTA, p. 177–178, E. KOGĂLNICEANU, p. 189–286, GHEORGACHI, p. 289–324 1846. [Indicația „A” după vol. I înseamnă „Apendicele” tomului I].
- LET.² I–III = Mihail Kogălniceanu, *Cronicele României sau Letopisețele Moldaviei și Valahiei*. A doua edițiune... Tom. I–III. București, Imprimeria națională, Tom. I–II: 1872; tom. III: 1874.
- LEX. BOBB = *Dictionariu rumanesc, lateinesc si unguresc den orenduiala pre osfintitului Ioan Bobb, vladeicul Fagarasului*. Cluj, 1822.
- LEXIC REG. = *Lexic regional*. [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, 1960. (Societatea de științe istorice și filologice).
- LEX. MARS. = Dr. Carlo Tagliavini, *Il „Lexicon Marsilianum”*. *Dizionario latino-umeno-ungherese del sec. XVII*. Studio filologico e testo. București, Cultura națională, 1930, (Academia Română. Études et recherches. V).
- LEX. TEHN. vezi LTR.
- LINȚIA, P. II–III = Dionisie Linția, *Păsările din R.P.R.* Vol. II–III. [București], Editura Academiei R.P.R., 1954–1955.
- LIT. ANTIMONARHICĂ = *Din literatura antimonarhică*. [București], Editura pentru literatură și artă a Uniunii scriitorilor din R.P.R., [1950]. (Biblioteca pentru toți).
- LITINSCHI, M. = D. Litinski, *Manual de agronomie practică pentru Moldova*. Iași, Tipografia Buciumului român, 1853.
- LEX. BUD. vezi LB.
- LIUBA – IANA, M. = Sofronie Liuba și Aurelie Iana, *Topografia satului și hotarului Măidan*. [Urmată de *Studii despre celti și numele de localități*, de dr. At. M. Marienescu]. Caransebeș, 1895. [S-a utilizat numai *Topografia satului și hotarului Măidan*].
- LL I ș. u. = „Limbă și literatură”. București, Societatea de științe istorice și filologice. Vol. I (1955) ș. u.
- LM = A. T. Laurian și I. C. Massim, *Dicționarul limbei române*. După însărcinarea dată de Societatea Academică Română. Elaborată ca proiect. București, Noua tipografie a laboratorilor români. Tomu I (A–H), 1871 [în realitate: 1873]; tomu II (colaboratori Iosef Hodoș și G. Barițiu: I–Z), 1876; tom III: *Glossariu, care cuprinde vorbele din limba română străine prin originea sau forma lor, cum și cele de origine înduioasă*, 1871 [în realitate: 1877].
- LÖBEL, C. = Teofil Löbel (Löbel Efendi), *Contribuțiuni la stabilirea originii orientale a unor cuvinte românești*. București, Institutul de arte grafice, Carol Göbl, 1908. (Extras din *Analele Academiei Române*. Seria II. Tom. XXX. Memoriile Secțiunii literare).
- LOVINESCU, C. IV, V, VII, VIII = Eugen Lovinescu, *Critice*. Ediție definitivă. [București], Editura Ancora, IV, V, VII: 1928; VIII: 1914–1923.
- LOVINESCU, M. = E. Lovinescu, *Memorii (1900–1916)*. București, Cugetarea, [f. a.].
- H. LOVINESCU, C. S. = Horia Lovinescu, *Citadela sfărâmată*. Dramă în 3 acte. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1955].
- LP = *Scurtă arătare despre luarea Parisului și alte întâmplări*. De la un iubitori de pace. Buda, Crăiasa Tipografie a Universității ungurești, 1814.
- L. ROM. = „Limba română”. [București]. Academia Republicii Populare Române. (Institutul de lingvistică). Anul I (1952) ș. u.
- LTR = *Lexiconul tehnic român*. București, Editura tehnică, Vol. I: 1949; vol. II: 1950; vol. III: 1951; vol. IV: 1952; vol. V: 1954; vol. VI–VII: 1955. Vezi și LEX. TEHN.
- LTR² = *Lexiconul tehnic român*. I ș. u. Elaborare nouă. Întocmită prin îngrijirea A.S.I.T. de un colectiv sub conducerea prof. Remus Răduleț. București, Editura tehnică, 1957 ș. u.
- LUC. I ș. u. = „Lucașul”. Revistă literară. Budapesta. Vol. I (1901) ș. u.
- LUCACI, M. = V. Lucaci, *Manual de epidemicele boale ale dobitoacelor*. București, Imprimeria santei metropolie, 1855.
- LUCR. FOL. = C. Vinețchi, *Această cârtică, cea acum înfăiași dată s-au tipărit și s-au tălmăcit după limba leșască pre limba rumânească, care cuprinde întru sine multe lucruri spre folosul a toată obștea, afit oamenilor cât și dobitoacelor...* [București], 1806.

- LUCR. PĂMÂNT. = *Oarecare secreturi ale lucrării pământului și ale meșteșugului sădării*. Tălmăcite dintru o carte a unui dascal vestit și iscusit în meșteșugul lucrării de pământ, adecă al plugului. [București], 1796.
- LUNGIANU, CL. = Mihail Lungianu, *Clacă și robot. Icoane din viața țăranimii*. A III-a tipăritură adăugită și revăzută. București, Socec & Co., 1921.

M

- M = „Muzica“. Revista Uniunii compozitorilor din R.P.R. și a Ministerului Învățământului și Culturii. [București]. Anul I (1951) ș. u.
- MA = [Manuil Glyzounios Hiotul, *Manual de aritmetică practică*]. [Traducere manuscrisă din grecește, din 1793; Bibl. Acad. R.P.R., cota 1316].
- MACARIE¹, GRAM. = Macarie arhimendritul, *Gramatica mold[ovenească]*. Iași. [Manuscris de pe la 1770; Bibl. Acad. R.P.R., cota 102].
- MACARIE², I = Macarei ieromoahul, *Irmologhion sau Catavasieri musicesc, care cuprinde în sine catavasiele praznicilor împărătești și ale născătoarei de Dumnezeu, ale triodului și ale penticostariului... Acum întâiași dată tipărită... Alcătuit românește... după cel grecesc, de smeritul... Viena, 1823.*
- MACARIE², T. = Macarie ieromonahul, *Teoriticon sau Privire cuprinzătoare a meșteșugului musichiei bisericești după așezământul sistimii celei nooă. Acum întâiași dată tipărită... Tălmăcită din grecește pre limba românească de smeritul... Vienna, 1823.*
- MACAROVICI, CH. = C. Gh. Macarovici, *Chimie generală*. Manual pentru școli tehnice, București, 1958.
- MACAROVICI, GHIM. CANT. = Prof. dr. Const. Gh. Macarovici, *Manual de chimie analitică cantitativă. Gravimetria*. București, Editura tehnică, 1956.
- MACEDONSKI, O. I–IV = Alexandru Macedonski, *Opere*. Ediție critică cu studii introductive, note și variante de Tudor Vianu, București, Fundația regală pentru literatură și artă. Vol. I: *Poezii*, 1939; vol. II: *Teatru*, 1939; vol. III: *Nuvele, schițe și povestiri*, 1944; vol. IV: *Articole literare și filosofice*, 1946. (Scriitori români).
- MACHEN = François-Thomas-Marie de Baculard D'Arnaud, *Istoria lui Machen*. Povestire englezească, scrisă de pe franțuzască de Abati Arno și tălmăcită, aceasta cum și cele ce urmează, de I[oa]n C[antacuzino] la anul 1794. [Copie manuscrisă din 1803; Bibl. Acad. R.P.R., cota 3099].
- MACREA, F. = Dimitrie Macrea, *Probleme de fonetică*. [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, 1953.
- MAER, I. = Gavriil Grigore Maer, [*Instrucțiuni la moartea Mariei Thereza*]. Blaj, 1780. [Foaie volantă].
- MAGAZIN, IST. vezi mai jos.
- MAG. IST. = „Magazin istoric pentru Dacia“. Supt redacția lui A. Treb. Laurian și Nicol. Bălcescu. Tom. I–V. București, Colegiul național, 1845–1847 vezi și mai sus.
- MAIOR, D. = P. Maior, *Dialog pentru începutul limbii română întră nepot și unchi*. Buda, Typis Regiae Universitatis Ungaricae, 1819. [Anexă la *Orthographia romana sive latino-valachica* a aceluiași].
- MAIOR, I. B. = Petru Maior, *Istoria besericeii românilor, atît a cestor dincoace precum ți a celor din colò de Dunăre*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității din Peșta, 1813.
- MAIOR, IST. = Petru Maior de Dicio-Sân-Martin, *Istoria pentru începutul românilor în Dachia*. Întocmită de... iar acum pretipărită prin Iordachi de Mălinescu... Buda, Tipariul Crăieștei Tipografie a Universității ungurești, 1834.
- MAIOR, P. = P. Maior, *Propovedanii la îngropăciunea oamenilor morți*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității ungurești, 1809.
- MAIOR, PRED. = P. Maior, *Prediche sau învățăture la toate duminicile și sărbătorile anului*. [Părțile I–III]. Buda, 1810–1811.
- MAIOR, RĂSP. = [Petru Maior], *Răspunsul la cîrtirea carea s-au dat asupra persoanei... autorului Istoriei celei pentru începutul românilor în Dachia*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungariei, 1814.
- MAIOR, T. = Fénelon, *Întâmplările lui Telemah, fiului lui Ulise (Odiseys), întocmite de... Acum întâi de pre limba italienească pre limba românească prefăcute de Petru Maior de Dicio-Sămărtin*. Tomul I. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității din Pestu, 1818.
- MAIORESCU, CR. I–III = Titu Maiorescu, *Critice (1867–1892)*. Ediție nouă și sporită. Vol. I–III. București, Socec & Comp., 1892–1893.

- MAIORESCU, D. I-IV = Titu Maiorescu, *Discursuri parlamentare, cu priviri asupra dezvoltării politice a României...* Vol. I: (1866-1876); vol. II: (1876-1881); vol. III: (1881-1888); vol. IV: (1888-1895). București, Socec, 1897, 1899, 1904.
- MAIORESCU, L. = Titu Maiorescu, *Logica*. Ediția a cincea. București, Socec & Comp., 1898.
- MAN. GÖTT = Ștefan Pașca, *Manuscrisul italian-român din Göttingen* (în revista „Studii italiene“, II 1935, p. 119-136).
- MANIFEST(1813) = *Manifestul înălției sale împăratului Austriei, craiul Ungariei și al Bohemiei*. Buda, Tipariul Crăieștei Tipografii a Universității ungurești, 1813.
- MAN. ING. AGR. = *Manuscrisul inginerului agronom*. [Vol.] I. București, Editura agrosilvică de stat, 1959.
- MAN. ING. CHIM. = *Manualul inginerului chimist. Tabele fizico-chimice și tehnice* [de] prof. dr. ing. Costin D. Nenitescu, ing. Viorica Ioan. Volumul I. [București], Editura tehnică, 1951.
- MAN. ING. P. = *Manualul inginerului petrolist. Forajul sondelor de țitei și gaze*. Partea III-a: *Metode speciale de foraj*. București, Editura tehnică, 1957.
- MAN. ÎNV. = *Manuductor pentru învățătorii școlasticești sau îndreptare către cuviincioasa împlinire a direcției învățătorești*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungariei, 1818.
- MAN. JUR. (1814) = *Manualul juridic al lui Andronachi Donici*. Ediție critică. (Adunarea izvoarelor vechiului drept românesc scris). [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, 1959.
- MAN. LEG. = [*Mic manual de legi despre buna orânduială și datoria fiecăreia din instanțele și din slujbele Principatului Valahiei, privitoare la cârmuire...*] București, 1780. [Text în limba neogreacă și română; titlul dat numai în grecește].
- MANOLESCU, I. = Dr. N. Manolescu, *Igiena țăranului*. Locuința, luminatul și încălzitul ei, îmbrăcăminte, încălțăminte, alimentațiunea țăranului în deosebitele epoce ale anului și în deosebitele regiuni ale țării. Scriere premiată și tipărită de Academia Română, București, Carol Göbl, 1895.
- MAN. SĂNĂT. = B. Raspail, *Manualul sănătății sau medicina și farmacia domestice*. Tradus în limba română de I. B[rezoianu]. București, Tipografia Santei Mitropolii, 1852.
- MARCOVICI, C. = Serdarul Simeon Marcovici, *Culegere din cele mai frumoase nopți ale lui Yung*. A doua ediție, îndreptată și adăugită... București, Tipografia lui Eliad, 1835.
- MARCOVICI, D. = Paharnicu Simeon Marcovici, *Datoriile omului creștin. Întemeiate pe învățăturile Sfintei Scripturi*. București, 1839.
- MARCOVICI, R. = Simeon Marcovici, *Curs de retorică*. București, Tipografia lui Eliad, 1834.
- MARCOVICI, V. = [M-me de Tencin], *Viața contelui de Comminj sau triumful virtuții asupra patimii amorului*. Romanț moral, tâlmăcit din franțuzește de Simeon Marcovici. București, 1830.
- MARCOVICI, VEL. = Marmontel, *Velisarie*. Scriere morală, compusă în limba franțuzească de... și tradusă slobod în cea rumînească de... Sim. Marcovici. București, Tipografia curții lui Fr. Valbaum, 1843.
- MARDARIE, L. = Mardarie Cozianul, *Lexicon slavo-românesc și tâlcuirea numelor din 1649*. Publicate cu un studiu, note și indicele cuvintelor românești de Grigorie Crețu. Cu mai multe facsimile. Edițiunea Academiei Române. București, Carol Göbl, 1900.
- MARGELA, GRAM. I-II = Ștefan Margela, *Gramatică rusască și rumînească*. Închipuită de... și tipărită de Dipartamentul opșteștei învățări. Tom întâi [și al doilea]. Sanktpetersburg, 1827.
- MARIAN, CH. = S. Fl. Marian, *Chromatică poporului român*. Discurs de recepțiune, rostit în ședința Academiei Române de la 12 martie 1862. București, Tipografia Academiei Române, 1882. (Extras din *Analele Academiei Române*. Seria II. Tom V. Secț II: Memorii și notiții).
- MARIAN, D. = S. Fl. Marian, *Descântece poporane române*, culese de... Suceava, Tipografia lui R. Eckhardt, 1886.
- MARIAN, H. = Sim. Fl. Marian, *Hore și chiuituri din Bucovina*, adunate de... București, Socec & Comp., 1910. (Din viața poporului român. Culegeri și studii. IX. Academia Română).
- MARIAN, INS. = Sim. Fl. Marian, *Insectele în limba, credințele și obiceiurile românilor*. Studiu folkloristic. Edițiunea Academiei Române. București, Institutul de arte grafice Carol Göbl, 1903.
- MARIAN, Î. = S. Fl. Marian, *Înmormântarea la români*. Studiu etnografic de... Edițiunea Academiei Române, București, Litotipografia Carol Göbl, 1892.
- MARIAN, NA. = S. Fl. Marian, *Nașterea la români*. Studiu etnografic. Edițiunea Academiei Române. București, Litotipografia Carol Göbl, 1892.

- MARIAN, NU. = S. Fl. Marian, *Nunta la romîni*. Studiu istorico-etnografic comparativ. Edițiunea Academiei Romîne. București, Tipografia Carol Göbl, 1899.
- MARIAN, O. I-II = S. Fl. Marian, *Ornitologia poporană romîna*. Tom. I-II. Cernăuți, Tipografia lui R. Eckhardt, 1883.
- MARIAN, P. P. = Simeon Fl. Marian, *Poesii populare despre Avram Iancu*. Adunate și publicate de... Suceava, Editura autorului, 1900.
- MARIAN, SA = S. Fl. Marian, *Satire populare romîne*. Adunate de... București, Editura Librăriei Socec & Comp., 1893.
- MARIAN, S. R. I-III = Sim. Fl. Marian, *Sărbătorile la romîni*. Studiu etnografic. Vol. I-III. I: *Cîrnilegile*; II: *Păresimile*; III: *Cincizecimea*. Edițiunea Academiei Romîne. București, Institutul de arte grafice Carol Göbl, 1898-1901.
- MARIAN, T. = S. Fl. Marian, *Tradiții populare romîne din Bucovina*. Adunate de... București, Imprimeria statului, 1895.
- MARIAN-ȚIȚEICA, FIZ. I-III = Victor Marian și Radu Țițica, *Curs de fizică generală*. Vol. I-II. Cluj, Editura Lepage, 1947-1948.
- MARIAN, V. = S. Fl. Marian, *Vrăji, farmece și desfaceri*. Adunate de... București, Litotipografia Carol Göbl, 1893. (Extras din *Analele Academiei Romîne*. Seria II. Tom. XV. Memoriile Secțiunei literare).
- MARIN, F. = C. Pouillet, *Noțiuni generale de fizică și de meteorologie spre usul junimei*. Traduse de A. Marin. București, 1857.
- MARIN, P. = A. Marin, *Prescurtare de cunoștințe uzuale*. A doua ediție. București, Tipografia Colegiului Sfântul Sava, 1842.
- MARIN, PR. I-II = J. Pelouze și Ed. Frémy, *Prescurtare de chimie*. Tradusă în limba romînă... de Alexie Marin. București, tomu întâi, 1852; tomu II, 1854.
- MARINESCU, P. A. = Gh. Marinescu, *Pagini alese din opera lui...* Cu studiu introductiv de prof. C. I. Gulian. [București], Editura Academiei Republicii Populare Romîne, 1955.
- MARKI, E. = [Anton de Marki], *Auszug aus der für Normal und Hauptschulen vorgeschriebenen deutschen Sprachlehre in deutscher und wallachischer Sprache, enthaltend das Wichtigste der deutschen und wallachischen Sprache...* Tschernowitz, Petrus Echardt, 1810.
- MARȚIAN, S. = Dionisie Pop Marțian, *Studii sistematice în economia politică*. Partea primă: *Economia socială*. București, Imprimeria mitropolitului Nifon, 1858.
- MARX, C. = Karl Marx, *Capitalul*. București, Editura politică, 1956.
- MAT. DIALECT. I = *Materiale și cercetări dialectale*. [Vol.] I. [București], 1960. (Academia Republicii Populare Romîne. Filiala Cluj. Institutul de lingvistică).
- MATEESCU, B. = C. N. Mateescu, *Balade*, adunate de... Cu o prefață de N. Iorga. Vălenii de Munte, „Neamul românesc“, 1909.
- MAT. FOLK. = *Materialuri folkloristice*. Culese și publicate sub auspiciile Ministerului Cultelor și Învățământului Public prin îngrijirea lui Gr. G. Tocilescu. Volumul I (*Poesia poporană*, partea I-II) – II. București, Tipografia Corpului didactic, 1900.
- MAT. MEDIC. = M. Wertheimer, *Manual de materie medicală*. București, 1858.
- MĂN. SUCEVIȚA = M. A. Musicescu și M. Berza, *Mănăstirea Sucevița*. [București], Editura Academiei Republicii Populare Romîne, 1858. (Monografii de monumente. I).
- MDA ms = *Micul dicționar academic*, manuscris.
- MDENC = *Mic dicționar enciclopedic*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1972; ed. a II-a: 1978, 1851 p.
- MDT = *Mic dicționar tehnic*. [București], Editura tehnică, 1950.
- MEHEDINȚI, G. F. = S. Mehedinți, *Geografia fizică pentru clasa V-a secundară*. București, Socec, 1901.
- MEHEDINȚI, P. = S. Mehedinți, *Pământul*. Text-atlas pentru clasa IV primară urbană și pentru divizia III, anul II al școalelor rurale. București, Alcalay, 1905.
- MELIK, G. = I. M. Melik, *Elemente de geometrie*. Edițiunea a IX-a. Iași, Tipolitografia H. Goldner, 1897.
- MERA, L. B. = I. T. Mera, *Din lumea basmelor*. Cu 87 ilustrațiuni originale. București, „Minerva“, 1906.

- MEȘT. DOFT. I-II = *Meștesugul doftorii*. [Cartea întâi]. *Meștesugul doftoricesc*. [Cartea a doua]. [Traducere manuscrisă din neogreacă a operei lui Fr. Pápai *Pax corporis*, făcută în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea; Bibl. Acad. R.P.R., cotele 933 și 4841].
- MEȘT. MOȘ. = I. Sporer, *Meștesugul moșirii pentru învățătura moașelor la Institutul maternității din București*. București, Tipografia lui August Ruof, 1839.
- MG I = *Monografia geografică a Republicii Populare Române*. I. *Geografia fizică*. [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, 1960.
- MH = Florian, *Mirtil și Hloe*. Pastorală a lui... [Traducere manuscrisă; copie din 1820; Bibl. Acad. R.P.R., cota 2364].
- MICU, C. = Samuil Micu, *Carte de rogacioni, pentru evlavia omului creștin*. Viena, tipărită de Joseph de Kurzbeek, 1779.
- MICU, L. = Baumeister, *Loghica, adecă partea cea cuvîntătoare a filosofiei*. [Traducere de S. Micu]. Buda, Crăiasca Tipografie orientalicească a Universității Peștii, 1799.
- MICU, L. F. = Baumeister, *Legile firei, itica și politica sau filosofia cea lucrătoare*. În patru părți împărțită și întru acest chip așăzată pre limba romînească [de S. Micu]. [Partea întâi]. *Filosofia cea lucrătoare a rînduialelor dreptului firei*. [Partea a doua]. Sibii, Tipografia lui Petru Bart, 1800.
- MICU, P. = *Praxisul furumului bisericesc*. De Samuil Micu. [Manuscris din jurul anului 1800; Bibl. Acad. R.P.R., cota 414].
- MICU, ST. = *Statuta sau legile scaonilor săsești din Ardeal...* [Traducere manuscrisă de Samuil Micu; 1802; Bibl. Filialei din Cluj a Acad. R.P.R., cota 184].
- MICU, T. I-II = Samuil Micu, *Teologhia moralicească sau Bogoslovia, carea cuprinde învățătura năravurilor celor bune și a vieții creștinești...* Cartea a doua a Teologhiei moralicești, carea cuprinde învățătura despre contracturi și osibite detorii a fiștecărui stat, și despre darul lui Dumnezeu și tainele sfintei biserici și celelalte. Acum întâi tipărită. Blaj, 1796.
- MIHAIL, L. = Mihail Logofătul, *Lexicon slavo-romîn*, întocmit în Târgoviște în anul 1678. [Manuscris; Bibl. Acad. R.P.R., cota 1348].
- MIHALE, O. = Aurel Mihale, *Ogoare noi*. Roman. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1953].
- MIHALI, C. = Simeon Mihali, *Compediu de istoria naturală pentru începători*. Ediția a II-a. Blaj, 1856.
- MIHALIC, O. = C. Mihalic de Hodocin, *Observații asupra stărei pădurilor din Valea Bistriței de sus*. Iași, Institutul Albinei, 1840.
- MIHALIC, P. = C. Mihailic [=Mihalic] de Hodocin, *Proiect pentru băi publice și o shoală de înotat... și Disertația despre folosul unui asemenea așezămînt...* Iași, Institutul Albinei, 1843.
- MIJLOCIRI = Nils Nyström, *Mijlociri noauă aflate pîntru stîngerea focului*. Tălmăcit din limba svedeză în nemțască și moldovenească. Liov, Tipariu lui Piller, 1794.
- MILLE, V. P. = C. Mille, *Versuri și proză*. Ediție îngrijită, prefată și bibliografie de G. C. Nicolescu. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1953]. (Biblioteca pentru toți).
- MILLO, A. = Matei Millo, *Aritmetica*. Arătare pentru pravilele întîie, pentru cele alte feliuri, prifacere a celor mari în mai mici și a celor mici în mai mari, cu povățuiri la toate pravilele. [Manuscris din 1795; Bibl. Acad. R.P.R., cota 4566].
- MILOSÎRDIA = [Metastasio], *Milosîrdia lui Tit*. [Traducere manuscrisă din grecește, 1784; Bibl. Acad. R.P.R., cota 181].
- MIL. TIT. = Metastasio, *Milostivirea lui Tit*. [Traducere manuscrisă din grecește, din jurul anului 1800; Bibl. Acad. R.P.R., cota 3454].
- MINEIUL (1776) = Chir Chesarie, episcopul Rîmnicului, *Mineiul*, luna lui octombrie, care s-au tipărit acum întâi rumînește... 1776.
- MINULESCU, V. = Ion Minulescu, *Versuri*. Cu o postfață de acad. Tudor Vianu. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1957.
- MIRONESCU, S. A. = I. I. Mironescu, *Scrieri alese*. Cu o prefată de Sanda Radian. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1953]. (Biblioteca pentru toți).
- MÎNDRESCU, I. G. = Simion C. Mîndrescu, *Influența culturei germane asupra noastră. Influența germană asupra limbei romîne*. Iași, Tip. „Dacia”, 1904.

- MÎNDRESCU, L. P. = Simion C. Mîndrescu, *Literatură și obiceiuri poporane din comuna Rîpa de Jos, comitatul Mureș – Turda (Transilvania)*. Publicate de... București, Tipografia F. Göbl fii, 1892.
- MÎNDRESCU, UNG. = Simeon C. Mîndrescu, *Elemente ungurești în limba română*. București, Tipografia F. Göbl fii, 1892.
- MN (18...) = „Muzeul național“. Gazetă literală și industrială. Suplement la „Curierul românesc“. [Redactor: I. Heliade-Rădulescu]. București. Anul I (1836) ș. u.
- MO (1860) = „Monitorul oastei“. Ziar oficial al Țerii Românești. Imprimeria Buciumului român. Iași. Anul 1860. Volumul I. Edițiunea a doua.
- MOLDOVAN, Ț. N. = I. Silvestru Moldovan, *Țara noastră*. Descrierea părților Ardealului de la Murăș spre miazăzi și Valea Murășului. Sibii, 1894.
- MOLIN, R. B. = R. S. Molin, *Românii din Banat*. Timișoara, 1928. (Extract din revista „Arhivele Olteniei“, 1927, nr. 33 și 1928, nr. 34).
- MOLIN, V. T. = Virgil, Molin, *Vocabularul tipografului*. [București], Editura Uniunea camerelor de muncă, 1940. (Biblioteca de tehnică și artă meșteșugărească. Nr. 8).
- MOLITVENIC (sec. XVII) = Nicolae Drăganu, *Un fragment din cel mai vechi molitvenic românesc*. (În revista „Dacoromania“, II 1922, p. 254–326).
- MOLNAR = [I. Molnar], *Wörterbüchlein deutsch und wallachisches. Vocabularium nemțesc și românesc*. Sibii, 1822.
- MOLNAR, D. = Ioan Molnar, *Deutsch-walachische Sprachlehre*. Wien, Joseph Edlen von Kurzbek, 1788.
- MOLNAR, E. S. = Ioan Molnar, *Economia stupilor*. Vienna, Iosif de Curțbec, 1785.
- MOLNAR, I. = Millot, *Istorie universală, adecă de obște, care cuprinde în sine întâmplările veacurilor vechi*. Întocmită prin... înțîia dată tîlmăcită în limba românească [de I. Molnar]. Tomul întîi. Buda, Crăiasca Tipografie orientalicească a Universității Peștii, 1800.
- MOLNAR, RET. = Ioan Molnar, *Retică, adecă învățătura și întocmirea frumoasei cuvîntări*. Acum întîi izvodită pe limba românească, împodobită și întemeiată cu pildele vechilor filosofi și dascali bisericești. Buda, Crăiasca Tipografie orientalicească a Universității Peștii, 1798.
- MON. IST. I ș. u. = „Buletinul Comisiunii monumentelor istorice“. Publicațiune trimestrială. București. Anul I (1908) ș. u.
- MON. OF. = „Monitorul oficial“. București, 1906 ș. u.
- MONTAN, S. = Gh. Montan, *Străinul în Pesta*. Adecă o vorbire între un străin din Țara turcească și între un cetățean din Pesta... Buda, Crăiasca Tipografie a Universității ungurești, 1816.
- MORARIU, PL. = Iuliu Morariu, *Noi numiri populare românești de plante*. (În revista „Arhiva someșană“. Nășăud, 1937, nr. 23, p. 453–468).
- MOROIANU, S. = George Moroianu, *Chipuri din Săcele*. București, Fundația regală pentru literatură și artă, [1938]. (Col. Cartea satului, 29).
- MOXA = *Cronica lui Mihail Moxa*. În *Cuvente den bătrâni*, I, p. 337 ș. u.
- MOZAICUL (18...) = „Mozaicul“. Editat de Constantin Leca. Craiova, 1838–1839.
- MUMULEANU, C. = Paris Mumuleanu, *Characteruri*. București, Tipografia de la Cișmeaua lui Mavroghene, 1825.
- MUMULEANU, P. = Paris Mumuleanu, *Poezii ale lui...* București, 1837.
- MUMULEANU, PL. = Paris Mumuleanu, *Plîngerea și tînguirea Valahiei*. Buda, Tipografia crăieștei Universitate din Pesta, 1825.
- MUMULEANU, R. = B. P. Mumuleanu, *Rost de poezii, adecă stihuri*. Acum întîi alcătuite în limba românească... București, în cea de nou făcută tipografie, 1820.
- MUREȘANU, I. = Cr. Saltman și Carol Han, *Icoana creșterei rele cu mijloace de a o face și mai rea*. Ca un îndreptariu pentru oricare părinte înțelept... tradusă și prelucrată pentru romîni de Andrei Murășanu. Brașov, Tipografia lui Ioan Bart, 1848.
- MUREȘIANU, P. = Andrei Mureșianu, *Din poeziile lui...* Brașov, cu tipariul lui Ioane Gött, 1862.
- MURGOCI-LUDWIG, M. = Dr. G. M. Murgoci și dr. E. Ludwig, *Noțiuni de mineralogie*. Manual pentru clasa VI liceală... București, Göbl, 1902.
- MURNU, GR. = George C. Murnu, *Studiu asupra elementului grec antefanariot în limba romînă*. București, Tipografia F. Göbl fii, 1894.

- MURNU, I. = Omer, *Iliada. Douăsprezece cînturi*, traduse în versuri de George Murnu. Budapesta, Institutul de arte grafice și editură „Luceafărul“, 1906.
- MURNU, O. = Homer, *Odiseea*. În românește de George Murnu. [București], Cultura națională, [1924].
- MUSCEL = C. Rădulescu-Codin și D. Mihalache, *Sărbătorile poporului cu obiceiurile, credințele și unele tradiții legate de ele. Culegere din părțile Muscelului*. București, 1909. (Din viața poporului român. Culegeri și studii. VII. Academia Română).
- MUSTE, ap. LET. II, III.
- MUTSO, O. = Gh. Mutso, *Scurtă ortografie a limbei dacoromîna, cu strămoșeștile, latineștile litere*. Pesta, 1829.

N

- NAPOLEON = Napoleon Bonaparte ce au fost și ce iaste. *O întocmită arătare despre viața și faptele lui, dimpreună cu bătaia ce s-au întîmplat la luarea Parisului până la ducerea lui în insula Elba*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungariei, 1815.
- NARCHIS = J. J. ROUSSEAU, *Narchis sau îndrăgitul însuși de sine*. Comedie de... tălmăcită de I[oa]n C[antacuzino] la anu [1]794. [Copie manuscrisă din 1803; Bibl. Acad. R.P.R., cota 3099].
- NATURA, I ș. u. = „Natura“. Revistă științifică de popularizare, publicată sub îngrijirea lui G. ȚIȚEICA și G. G. LONGINESCU. București. Anul I (1905–1906) ș. u.
- NAUM, IST. ART. = Alexandru Naum, *Istoria artei de la începutul creștinismului până în secolul al XIX-lea*. Volumul I: *Vechea artă creștină în apus*. București, Tipografia „Cultura“, 1925.
- NEAGOE, ÎNV. = *Învățăturile bunului și credinciosului domn al Țării Românești, Neagoe Basarab Vvd. către fiul său Teodosie Vvd*. București, Tipografia Colegiului Sfântul Sava, 1843.
- NEAM. ROM. = „Neamul românesc“, periodic.
- NECULCE, L. = Ion Neculce, *Letopisețul Țării Moldovei și O samă de cuvinte*. Text stabilit, glosar, indice și studiu introductiv de Iorgu Iordan. Ediția a II-a, revăzută. [București], Editura de stat pentru literatură și artă. 1959.
- NECULUȚĂ, Ț. D. = D. Th. Neculuță, *Spre țărmul dreptății*. Cu un studiu introductiv de Maria Banuș. [București], Editura pentru literatură și artă a Uniunii scriitorilor din R.P.R., [1950]. (Biblioteca pentru toți).
- NEGRUZZI, A. = Victor Hugo, *Angelo, tiranul Padovei*. Tradus de... C. Negruțți. București, Tipografia lui Eliad, 1837.
- NEGRUZZI, A. P. = C. Negruzzi, *Aprodul Purice*. Anecdote istoric. Iași, Tipografia Albinei, 1837.
- NEGRUZZI, B. = Victor Hugo, *Ballade*. Traduse de C. Negruzzi. Iași, la Cantora Foaiei satești, 1845.
- NEGRUZZI, C. = C. Negruzzi, *Carantina*. Comedie-vodevil într-un act. Prelucrat de... Iași, Tipografia franțezo-romînă, 1851.
- NEGRUZZI, M. T. = Victor Hugo, *Maria Tudor*. Tradusă de d. C. Negruțți. București, Tipografia lui Eliad, 1837.
- NEGRUZZI, P. T. = C. Negruzzi, *Păcatele tineretelor. Amintiri din junete. Fragmente istorice. Neghină și pălămidă. Negru pe alb*. Iași, Tipografia lui Adolf Berman, 1857.
- NEGRUZZI, S. I–III = Constantin Negruzzi, *Scrierile lui...* Volumul I: *Păcatele tineretelor*; volumul II: *Poezii*; volumul III: *Teatru*. București, Librăria Socec & Comp., 1872–1873.
- I. NEGRUZZI, S. I–IV = Iacob, Negruzzi, *Scrieri complete*. Vol. I–V. I: *Copii de pe natură. Scrisori*. II: *Poesii*. III: *Mihai Vereanu. Primblări prin munți*. IV: *Teatru*. V: *Pe malul mării. Din Carpați. Traduceri din Schiller*. VI: *Traduceri din Schiller*. București, Socec & Comp., 1893–1897.
- NEGRUZZI, T. = V. Ducange și M. Dinaux, *Triizeci ani sau viața unui jucători de cărți*. Melodramă în trii zile. Tradusă din franțoește de căminariul C. Negruțți. Iași, Tipografia Albinei, 1835.
- NEGULICI = I. D. Negulici, *Vocabular romîn de toate vorbele străbune reprimate pînă acum în limba romînă, și de toate cele ce sunt a se mai primi d-acum înainte, și mai ales în științe*. București, Tipografia Colegiului, 1848.
- NEGULICI, E. I–II = L. Aimé Martin, *Educația mumelor de familie sau civilizația neamului omenesc prin femei*. Tradusă slobod după a patra ediție de I. D. Negulici. București, Tipografia lui Fr. Walbaum, vol. I: 1844; vol. II: 1846.
- NENIȚESCU, C. O. I–II = Acad. ing. Costin D. Nenițescu, *Tratat elementar de chimie organică*. Ed. IV. București, Editura tehnică, vol. I: 1956; vol. II: 1958.
- NEP. VIND. = Dr. P. Vasici-Ungureanu, *Neputința și a ei totală vindecare cu mijloace simple cercate prin experiență și aprobate de mulți pătimași*. Brașov, Tipografia lui Ioan Gött, 1846.

- NICA, L. VAM. = N. C. Nica, *Lexicon vamal* cuprinzând: denumirea comercială (uzuală) a mărfurilor, prevăzute cu art. respectiv de taxare, cu taxele vamale și modul de taxare, conform tarifului vamal român din 1929. București, [Craiova, Tip. „Scrișul românesc“], 1930.
- NICHIFOR, P. = Em. I. Nichifor, *Allgemeine Handlungs-und Wechsel Ordnung* sau *Pravilă comercială, care cuprinde regulile comerțului, ale catastifelor și ale vexelilor și socoteala interesurilor ș.a.* Acum întâiași dată tălmăcită după cea germănească, de... Brașov, Tipografia lui Johann Gött, 1837.
- NICOLAU, P. = Pierre Blanchard, *Plutarh nou sau pe scurt scrierea vieților celor mai vestiți bărbați și muieri a toate neamurilor, din cele mai vechi vremi până în vremile noastre.* În limba franțuzească de..., iar acum întâi pentru nația românească pre românie tălmăcită și dată la lumină. Tomul I, cu 26 chipuri. Cu toată cheltuiala d[umnealui] Nicola Nicolau. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungariei, 1819.
- NICOLEANU, P. = N. Nicoleanu, *Poezii și proză.* Vasile Cîrlova, *Poezii.* C. Stamati, *Poezii și proză.* Publicație îngrijită de G. Bogdan-Duică. București, „Minerva“, 1906. (Biblioteca scriitorilor români).
- NIȚESCU, ȘT. N. = A. von Kotzebue, *Ștefu Nerod sau ce știi, aceasta la ce e bună.* Farsă într-un act după a lui Kotzebue. Tradusă de I. Nițescu. București, Tipografia lui Eliad, 1835.
- NOM. MIN. I-II = *Nomenclatura minimală a produselor și utilajului.* Vol. I-II. Volumul I: *Nomenclatura*; Vol. II: *Indice alfabetic.* Ediția a II-a. București, Imprimeria națională, 1949. (Comisiunea de Stat a Planificării. Institutul central de statistică).
- NOM. PROF. = *Nomenclatura profesiunilor și întreprinderilor, cuprinzând și codul profesiunilor.* București, 1933. (Ministerul Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale. Institutul de demografie și recensământ).
- NORME ȘI PRECIZĂRI = *Terminologia științifică românească.* I: *Norme și precizări generale. Științe matematice și fizice.* București, Imprimeria națională, 1940. (Academia Română).
- NOVACOVICIU, C. B. I-II = Emilian Novacoviciu, *Cuvinte bănățene* adunate de... Oravița, Tipografia Felix Weiss, 1925.
- N. REV. R. I ș. u. = „Noua revistă română pentru politică, literatură, știință și artă“. București, Anul I (1900) ș. u.
- N. TEST. (1648) = *Noul Testament sau împăcarea au leagea noao...* În cetatea Bălgradului, 1648.

O

- OBLĂDUIREA = T. Thornton, *Starea de acum din Oblăduirea gheograficească, orășenească și poliicească a prințipurilor Valahiei și a Moldaviei...* Tipărită la Paris în anul 1812, iar acum tălmăcită în limba românească... Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungariei, 1826.
- OBRADOVICI, D. = Gr. Obradovici, *Datorințele a subdaților, adică suptpușilor, către monarhul lor, spre întrebuințarea în școalele cele românești naționalnice.* Traduse de pre limba cea nemțească, și cu nește adaogeri mai direse prin... Buda, Crăiasca Tipografie a Universității ungurești, 1805.
- ODOBESCU, S. I-III, = A. I. Odobescu, *Scrieri literare și istorice ale lui...* Volumul I-III. București, Editura Librăriei Socce, 1887.
- OLLĂNESCU, H. A. P. = Quintus Horatius Flaccus, *Ad Pisones (Ars Poetica).* Traducțiune în versuri de Dumitru Constantin Ollănescu. Edițiunea I. București, Carol Göbl, 1891.
- OLLĂNESCU, H. O. = Quintus Horatius Flaccus, *Ode, epode, carmen saeculare.* Traducțiune în versuri de Dumitru Constantin Ollănescu. Volumul I. București, Socce & Comp., 1891.
- OLLĂNESCU, T. = Dimitrie C. Ollănescu, *Teatrul la români.* București, Carol Göbl. Partea I. *Datine, năravuri, jocuri, petreceri, spectacole publice și altele*, 1897. Partea II. *Teatrul în Țara Românească*, 1798-1898. Întîiul memoriu, 1898. (Extrase din Analele Academiei Române. Seria II. Tom. XVIII [și] XX. Memoriile Secțiunii literare).
- ONCESCU, G. = N. Oncescu, *Geologia Republicii Populare Romîne.* București, Editura tehnică, 1957.
- OPRESCU, I. A. I-IV = G. Opreșcu, *Manual de istoria artei.* Vol. I-IV. Ediția II-a. București, Editura Universul, 1943-1946.
- ORBONAȘ, MEC. = I. Orbonaș, *Manual de atelier mecanic.* București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1935.
- OR. EC. = Gr. Obradovici, *Carte de mîină pentru bineorînduita economie, lucrarea cîmpului și pentru plămădirea și pîndirea a vitelor și a pasărilor celor casnice.* Tradusă de pre limba cea serbească prin... Buda, Crăiasca Tipografie a Universității ungurești, 1807.

- ORESCU, T. = A. Orescu, *Tratație asupra geometriei descriptive*. Tomul I. Traducție din franțuzește după Louis Etienne Lefevre de Fourcy. București, 1851.
- ORESTE = Voltaire, *Oreste, fiul Clitinnestrii și a lui Agamemnon*. [Traducere manuscrisă din 1823; Bibl. Acad. R.P.R., cota 3696].
- ORG. SĂN. = *Organizarea ocrotirii sănătății*. Sub redacția prof. dr. T. Ilea, prof. dr. L. Grom și conf. dr. P. Pruteanu. București, Editura medicală, 1956.
- ORÎND. P. = [Orînduiala paraclisurilor împărătești]. Iași, Tipografia cea politică a lui Mihail Strilbițchi, 1789.
- ORÎNDUIALA = [Orînduiala căsătoriei soților foștilor militari, morți sau dispăruți în timpul războiului]. Sibiu, [1803]. [Foaie volantă].
- ORTOGR. = *Ortografie sau scrisoare dreaptă, pentru folosul școalelor neamicești*. Vienna, Iosif Curtbec, 1784.
- OȘTIREA = *Oștirea franțezilor în Rosia la leat 1812*. Cu adeogare de oareșcare cărți împărătești, publicuite în vremea răzmiriții. Tălmăcită după cea grecească în limba rumînească de Parascheva, clucerul de arie... București, 1826.
- OTESCU, CR. = I. Otescu, *Credințele țăranului român despre cer și stele*. București, [1907] (Analele Academiei Române. Mem. Sect. lit. Seria II. Tom. XXIX).
- OȚETEA, R. = Andrei Oțetea, *Renășterea și reforma*. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1941. (Scriitori români contemporani).
- OȚETEA, T. V. = A. Oțetea, *Tudor Vladimirescu și mișcarea eteristă în țările românești, 1821–1822*. București, 1945. (Institutul de studii și cercetări balcanice. Seria istorică, nr. 5).

P

- PALIA (1581) = *Palia d'Orăștie*. (1581–1582). I: *Préface et livre de la Genèse*, publiés avec le texte hongrois et une introduction par Mario Roques. Les premières traductions roumaines de l'Ancien Testament. Paris, Champion, 1925.
- PALLADI, C. = Teodor Palladi, *Către toți iubitorii de lumină compatrioți, cinste și închinăciune*. [Prospect la publicațiunea „Împrumutată învățătură”; București, 1824].
- PAMFILE, A. R. = Tudor Pamfile, *Agricultura la români*. Studiu etnografic cu un adaus despre măsurătoarea pământului și glosar. București, Librăriile Socec și C. Sfetea, Leipzig, Otto Harrassowitz, Viena, Gerold, 1913. (Academia Română. Din viața poporului român. Culegeri și studii, XVII).
- PAMFILE, B. = Tudor Pamfile, *Boli și leacuri la oameni, vite și păsări după datinile și credințele poporului român*, adunate din comuna Țepu (Tecuci). București, Librăriile Socec & Comp., 1911. (Academia Română. Din viața poporului român. Culegeri și studii, XII).
- PAMFILE, C. = Tudor Pafile, *Cimilituri românești*. Introducțiune și glosar, București, 1908 (Academia Română. Din viața poporului român. Culegeri și studii, II).
- PAMFILE, CER. = Tudor Pamfile, *Cerul și podoabele lui după credințele poporului român*. București, Librăriile Socec & Comp., Pavel Suru, C. Sfetea, Leipzig, Otto Harrassowitz, Viena, Gerold & Comp., 1915 (Academia Română. Din viața poporului român. Culegeri și studii, XXVI).
- PAMFILE, COM. = Tudor Pamfile, *Mitologie românească. II. Comorile*. București, Librăriile Socec & Comp., 1916. (Academia Română. Din viața poporului român. Culegeri și studii, XXX).
- PAMFILE, CR. = Tudor Pamfile, *Sărbătorile la români. Crăciunul*. Studiu etnografic, București, Librăriile Socec & Comp. și C. Sfetea, Leipzig, Otto Harrassowitz, Viena, Gerold & Comp., 1914 (Academia Română. Din viața poporului român. Culegeri și studii, XX).
- PAMFILE, C. Ț. = Tudor Pamfile, *Cîntece de țară*, adunate de... București, Socec, 1913. (Academia Română. Din viața poporului român. Culegeri și studii, XIII).
- PAMFILE, D. = Tudor Pamfile, *Diavolul învrăjbitor al lumii, după credințele poporului român*. București, Librăriile Socec & Comp., 1914. (Academia Română. Din viața poporului român. Culegeri și studii, XXV).
- PAMFILE, DUȘM. = Tudor Pamfile, *Mitologie românească. I. Dușmani și prieteni ai omului*. București, Librăriile Socec, 1916. (Academia Română. Din viața poporului român. Culegeri și studii, XXIX).
- PAMFILE, I. C. = Tudor Pamfile, *Industria casnică la români*. Trecutul și starea ei de astăzi. Contribuțiuni de artă tehnică și populară. București, Tipografia „Cooperativa”, 1910. (Academia Română. Din viața poporului român. Culegeri și studii, VIII).

- PAMFILE, J. I–III = Tudor Pamfile, *Jocuri de copii*, adunate din satul Țepu (jud. Tecuci). [București]. Vol. I: (Analele Academiei Române. Tom. XXVIII. Memoriile Sect. literare), 1906; vol. II: (Analele Academiei Române. Tom. XXIX. Memoriile Sect. literare), 1907; vol. III: (Acad. Română. Din viața poporului român. Culegeri și studii. VI), 1909.
- PAMFILE, S. T. = Tudor Pamfile, *Sărbătorile la români. Sărbătorile de toamnă și postul crăciunului*. Studiu etnografic. București, Librăriile Socec & Comp. și C. Sfetea, Leipzig, Otto Harrassowitz, Viena, Gerold & Comp., 1914. (Academia Română. Din viața poporului român. Culegeri și studii. XIX).
- PAMFILE, S. V. = Tudor Pamfile, *Sărbătorile de vară la români*. Studiu etnografic. București, Librăriile Socec & Comp., C. Sfetea și Librăria națională, Leipzig, Otto Harrassowitz, Viena, Gerold & Comp., 1910. (Academia Română. Din viața poporului român. Culegeri și studii. XI).
- PAMFILE, VĂZD. = Tudor Pamfile, *Văzduhul după credințele poporului român*. București, Librăriile Socec & Comp., C. Sfetea, Pavel Suru, Leipzig, Otto Harrassowitz, Viena, Gerold & Comp., 1916. (Academia Română. Din viața poporului român. Culegeri și studii. XXVII).
- PAMFILE–LUPESCU, CROM. = Tudor Pamfile și Mihai Lupescu, *Cromatică poporului român*. București, Librăriile Socec & Comp. și C. Sfetea, Leipzig, Otto Harrassowitz, Viena, Gerold & Comp., 1914. (Academia Română. Din viața poporului român. Culegeri și studii. XXIV).
- PANN, A. = Anton Pann, *Înțeleptul Archir și nepotul său Anadam*. Ediția a doua. București, Tipografia lui Anton Pann, 1854.
- PANN, E. I–V = Anton Pann, *Noul Erotocrit*, compus în versuri. Tomul I–V, Sibiu, Klozius, 1837.
- PANN, H. = Anton Pann, *Nesdrăvaniile lui Nastratin Hoge*. Culese și versificate de... București, Tipografia lui Anton Pann, 1853.
- PANN, P. V. I–III = Anton Pann, *Culegere de proverburile sau Povestea vorbei*. De prin lume adunate și iarăși la lume date. București, Tipografia lui Anton Pann. Partea I: 1852; partea a II-a și a III-a: 1853.
- PANN, Ș. I–II = Anton Pann, *O șezătoare la țară sau Călătoria lui Moș Albu*. București. Tipografia lui Anton Pann. Partea I. A doua ediție, 1853. Partea II. [Întâia ediție]. 1852.
- PANȚU, PL. = Zach. C. Panțu, *Plantele cunoscute de poporul român*. Vocabular botanic cuprinzând numirile române, franceze, germane și științifice. Ediția II-a. București, Editura Casa școalelor, 1929.
- I. PANȚU, C. = I. C. Panțu, *Curs complet de corespondență comercială cu explicarea termenilor comerciali*. Ediția a doua prelucrată și augmentată. Brașov, Mureșianu, 1904.
- I. PANȚU, PR. = I. C. Panțu, *Procent, promil, interese și teoria conturilor curente*. Ediția II-a... Brașov, Ciurcu, 1910.
- T. PAPAHAĞI, C. A. = Tache Papahagi, *Cercetări în Munții Apuseni*. București, 1925. (Extras din revista „Grai și suflet“, vol. II).
- T. PAPAHAĞI, C. L. = T. Papahagi, *Contribuții lexicale*. București, Socec, 1939.
- T. PAPAHAĞI, M. = Tache Papahagi, *Graiul și folclorul Maramureșului*. București, Cultura națională, 1925. (Academia Română. Din viața poporului român. XXXIII).
- PARAB. = M. Wertheimer, *Curs de parabolanologie pentru formare de garde malade (îngrijitori de bolnavi)...* Aranjată după d[umnealui] doctoru Schmidt, profesor de parabolanologie, de... București, Imprimeria Nifon mitropolitul, 1857.
- PARACLIS (1639) = N. Drăganu, *Cea mai veche carte rakoczyană*. (În „Anuarul Institutului de istorie națională“ de pe lângă Universitatea din Cluj I, 1921–1922). Cluj, Institutul de arte grafice „Ardealul“, 1922.
- PARHON, B. = Acad. C. I. Parhon, *Bătrânețea și tratamentul ei*. Problema reîntineririi. București. Editura de stat pentru literatura medicală, 1948.
- PARHON, O. A. I = C. I. Parhon, *Opere alese*. Vol. I. [București], Editura Academiei R.P.R., 1954.
- PAS, L. I–II = Ion Pas, *Lanțuri*. Roman. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, vol. I: 1950; vol. II: 1951.
- PAS, Z. I–IV = Ion Pas, *Zilele vieții tale*. [București], Editura de stat, vol. I–II: 1949; vol. III–IV: 1950.
- PASCU, C. = George Pascu, *Despre cimilituri*. Studiu filologic și folcloric. Partea I. București, Librăria Socec & Comp., C. Sfetea și Librăria națională, 1911. (Analele Academiei Române. Seria II. Tomul XXXIII. Memoriile Secțiunii literare).
- PASCU, S. = Dr. G. Pascu, *Sufixe românești*. Edițiunea Academiei Române. București, 1916.

- PAȘCA, GL. = Ștefan Pașca, *Glosar dialectal*, alcătuit după material lexical cules de corespondenți din diferite regiuni. București, Cultura națională, 1928. (Academia Română. *Memoriile Secțiunii literare*. Seria III. Tom. IV. Mem. 3).
- I. PAȘCA, M. = *Meșteșugul lungimei de viață prin doftoreasca grije a trupului și a sufletului*. [Traducere manuscrisă din limba latină, făcută de Iosif Pașca în 1815; Bibl. Filialei din Cluj a Acad. R.P.R., fondul Oradea, cota 79 a].
- PAT. CHIR. = Dr. P. Protici, *Elemente de patologia chirurgicală*. [Curs manuscris copiat de studentul Vlădescu Vasile. București, 1859; Bibl. Acad. R.P.R., cota 707].
- PATENT = *Patent pentru ținerea sărbătorilor*. Blaj, 1787. [Foaie volantă].
- PAULETI, C. = *Cîntări și strigături românești de cari cîntă fetele și feciorii jucînd, scrise de Nicolaie Pauleti în Roșia, în anul 1838*. Ediție critică, cu un studiu introductiv de I. Mușlea, 1962.
- PAULINI, GRAM. = V. Paulini, *Gramatica romîno-latină. Partea etimologică*. Prelucrată de... Ieși, Institutul Albinei, 1840.
- PĂCALĂ, M. R. = Victor Păcală, *Monografia comunei Rășinari*. Sibiu, Tiparul Tipografiei arhidiecezane, 1915.
- PĂCALĂ, R. = Victor Păcală, *Din etnografia comunei Rășinari*. Construcțiunea și întocmirea locuinței și a celorlalte clădiri economice. (În revista „Transilvania“, Sibiu, XLI 1901, p. 57-84).
- PĂMÎNTEANUL = *Pămînteanul*. București, 3 iulie-25 septembrie 1839.
- PĂSCULESCU, L. P. = Nicolaie Păsculescu, *Literatură populară romînescă*. Adunată de... Cu 30 arii notate de Gheorghe Matei. București, Librăria Socec, Viena, Gerold, Leipzig, O. Harrassowitz, 1910. (Academia Română. Din viața poporului romîn. Culegeri și studii. V).
- PĂTRĂȘCANU, S. A. = D. D. Pătrășcanu, *Schite și amintiri*. Iași, „Viața românească“, 1909.
- PĂUN-PINCIO, P. = Ioan Păun-Pincio, *Poezii, proză, scrisori*. [București], Editura pentru literatură și artă a Uniunii scriitorilor din R.P.R., [1950]. (Biblioteca pentru toți).
- PÂRVAN, G. = Vasile Pârvan, *Getica*. O protoistorie a Daciei. București, Cultura națională, 1926. (Academia Română. *Memoriile Secțiunii istorice*. Seria III. Tomul III. Mem. 2).
- PÂRVAN, I. F. = Vasile Pârvan, *Idei și forme istorice*. Patru lecții inaugurale. București, Editura „Cartea românească“, 1920.
- PÂRVAN, Vasile, în „Conv. Lit.“ XL, 773
- PÂRVESCU, C. = Pompiliu Pârvescu, *Hora din Cartal*. Cu arii notate de C. M. Cordoneanu. București, 1908. (Academia Română. Din viața poporului romîn. Culegeri și studii. I).
- PELIMON, I. = Al. Pelimon, *Impresiuni de călătorie în România*. București, Imprimeria națională a lui Iosif Romanov et Comp., 1858.
- PELIMON, S. = Al. Pelimon, *Suliotul. Grecia liberă*. Poezii. București, Tipografia lui Iosif Copainig, 1847.
- PENESCU, M. = I. Penescu, *Manual de economia casnică sau datoriile morale și materiale ale stăpîniei de casă*. Pentru învățătura fetelor. București, Tipografia lui Anton Pann, 1846.
- PENESCU, PR. = I. Penescu, *Prințipuri de agricultură, cu adăogire de cele patru lucruri din aritmetică cu numere întregi și cîteva sentenții morale*. Prelucrată de... București, Tipografia lui Anton Pann, 1845.
- PERPESSICIUS, M. I-IV = Perpersicius, *Mențiuni critice*. Seria I (1923-1927), București, Editura literară a Casei școalelor, 1928; II, București, Editura Fundațiilor, 1934; III, București, Editura Fundațiilor, 1936; IV, București, Editura Fundațiilor, 1938.
- PERPESSICIUS, S. = Perpersicius, *Scut și targă*. Poezii. București, Tipografia „Jockey-club“, Ion C. Văcărescu, 1926.
- PETICĂ, O. = Șt. Petică, *Opere*. [București], Imprimeria națională, 1938. (Scriitori romîni uitați).
- CAMIL PETRESCU, B. = Camil Petrescu, *Bălcescu*. Dramă, 3 acte, 15 tablouri. [București], Editura de stat, 1949.
- CAMIL PETRESCU, N. = Camil Petrescu, *Nuvela*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1953]. (Biblioteca pentru toți).
- CAMIL PETRESCU, O. I-III = Camil Petrescu, *Un om între oameni*. Roman. Vol. I-III. [București], Editura tineretului a C.C. al U.T.M., I: 1953; II: 1955; III: 1957.
- CAMIL PETRESCU, P. = Camil Petrescu, *Patul lui Procust*. Roman. [București], Editura națională Ciornei, [f.a.].
- CAMIL PETRESCU, P. V. = Camil Petrescu, *Cei care plătesc cu viața*. Nuvelă. [București], Editura pentru literatură și artă a Societății scriitorilor din R.P.R., [1947]. (Cartea poporului, 35).
- CAMIL PETRESCU, T. I-III = Camil Petrescu, *Teatru*. Vol. I-III. București, Fundația regală pentru literatură și artă, vol. I-II: 1946; vol. III: 1947. (Scriitori români contemporani).

- CAMIL PETRESCU, U. N. = Camil Petrescu, *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1946.
- CAMIL PETRESCU, V. = Camil Petrescu, *Versuri. Ideea. Ciclul morții*. [București], Cultura națională, [1923].
- C. PETRESCU, A. = Cezar Petrescu, *Aurul negru*. Roman. [București], Editura de stat, 1949.
- C. PETRESCU, A. R. = Cezar Petrescu, *Ajun de revoluție 1848*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1954].
- C. PETRESCU, C. V. = Cezar Petrescu, *Calea Victoriei*. Roman. București, Editura națională S. Ciornei, [1931].
- C. PETRESCU, Î. I-II = Cezar Petrescu, *Întunecare*. Roman. Partea I-II. Craiova, Editura „Scrișul românesc”, 1928.
- C. PETRESCU, O. P. I-II = Cezar Petrescu, *Oraș patriarhal*. Roman [Vol.] I-II. București, Editura „Cugetarea”, [f. a.].
- C. PETRESCU, R. DR. = Cezar Petrescu, *Comoara regelui Dromichet*. Roman. [București], Editura națională S. Ciornei, [f. a.].
- C. PETRESCU, S. = Cezar Petrescu, *Scrisorile unui răzeș*. [București], Cultura națională, [1922].
- PETRI, V. = S. Petri, *Vocabularul portativ românesc-nemțesc și nemțesc-românesc*. Sibiu, G. de Clozius, 1861.
- PETROVICI, P. = Villaume, *Pedagoghia și metodică pentru învățătorii școalelor orășenești și satești*. Acum întâi pre limba dacoromânească tradusă și prefăcută de Naum Petrovici... Buda, Crăiasca Tipografia a Universității Ungariei, 1818.
- PHILIPPIDE, P. = Alexandru Philippide, *Istoria limbii române*. Volumul întâi. *Principii de istoria limbii*. Iași, Tipografia națională, 1894.
- AL. PHILIPPIDE, A. = Al. A. Philippide, *Aur sterp*. Poeme. Iași, 1922.
- AL. PHILIPPIDE, S. = Al. A. Philippide, *Sfinci fulgerate*. Poeme. București, Cultura națională, 1930.
- PILDE = *Pilde filosofice*. Sibii, Tipografia lui Petru Bart, 1795.
- PIRAMIDA = *Vrednica de pomenire biruintă, ce în vremea noastră s-au făcut, sau Piramida cea din tunuri înălțată în marea cetate Moscva...* La Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungariei, 1815.
- PISCUPESCU, M. = Șt. V. Piscupescu, *Mijloace și leacuri de ocrotirea ciумii*. Alcătuite și întocmite, spre ajutorii și folosul neamului românesc. București, 1824.
- PISCUPESCU, O. = Doctorul Ștefan Vasilie Piscupescu, *Oglinda sănătății și a frumuseții omenesci. Mijloace și leacuri de ocrotirea și de îndreptarea stricăciunilor*. Alcătuită și întocmită spre folosul neamului românesc. București. Tipografia de la Cișmea, 1829.
- PITIȘ, ȘCH. = G. I. Pitiș, *Nunta în Scheiu pînă pe la 1830*. (În „Revista nouă”, I, p. 104-112 și 150-156). *Jocuri de petrecere* (În „Revista nouă”, I, p. 231-236). *Comori* (În „Revista nouă”, I, p. 434-437).
- PÎCLEANU, I. I-II = Torquato Tasso, *Ierusalimul liberat*. Poemă epică în două volume. Traducție în proză... de Atanasie N. Picleanu. Tomul I-II. București, Tipografia lui Iosef Kopainig, 1852.
- PÎRVESCU, C. = Pompiliu Pîrvescu, *Hora din Cartal*. Cu arii notate de C. M. Cordoneanu. București, 1908. (Academia Română. Din viața poporului român. Culegeri și studii. I).
- PLATON, M. = C. Platon, *Manual de gramatică română*. Compusă după scrierile celor mai buni autori. Iași, Institutul Albinei, 1845.
- PLEȘOIANU, A. = Gr. Pleșoianu, *Abetedar franțezo-românesc*. Pentru tinerii începători. Acum întâi cules și într-acestași chip cu rumînește întocmit. A doua ediție. [Sibiu], 1829.
- PLEȘOIANU, AB. = Gr. Pleșoianul, *Abetedar înlesnitor pentru învățătura copiilor*. [Sibiu], 1828.
- PLEȘOIANU, A. I. = Marmontel, *Aneta și Luben*. Istorie adevărată, din poveștile morale ale lui... Tradusă din franțuzește de G. Pleșoianul. [Sibiu], 1829.
- PLEȘOIANU, A. M. = Gr. Pleșoianu, *Abetedar moral și religios sau leții scose din sfînta scriptură*. Acum întâi tradus din franțuzește și adăugat, pentru învățătura copiilor. [f. l.], 1833.
- PLEȘOIANU, C. = Gr. Pleșoianul, *Cele dintîi cunoștințe pentru trebuința copiilor care încep a citi*. Traduse din franțuzește și adăogate de... [Sibiu], 1828.
- PLEȘOIANU, GRAM. = M. Fournier, *Limba franțuzească și ortografia ei, arătată prin principii în 24 de leții; au Gramatecă franțuzească, prin ajutorul căria poate să învețe cinevași, singur și fără dascăl, a vorbi și-a scri regulat*. Acum întâi și cu rumînește spre folosul tinerimii [române], de G. Pleșoianul. [Sibiu], 1830.
- PLEȘOIANU, T. I-IV = [Fénelon], *Întîmplările lui Telemah, fiul lui Ulise*. Acum întâi traduse din franțuzește de G. Pleșoianul. Ediție în patru tomuri. [Sibiu], 1831.

- PLOPȘOR, C. = [C. S.] Nicolaescu-Plopșor, *Ceaur*. Povești oltenesti. Craiova, Tiparnița „Craiova“, 1928.
- PLOPȘOR, V. O. = C. S. Nicolaescu-Plopșor, *Vorbe oltenesti*. [București], Tipografia „Convorbiri literare“, 1922. (Extras din „Convorbiri literare“, anul 1922).
- PLUSC, D. = T. Plusc, *Dezertatie sau descrierea apelor minerale de la Borca, din ținutul Sucevii, în Moldova*. Acum dată la lumină... Iași, Tipolitografia Albinei, 1834.
- PODARIU, FL. = Doctorul T. Podariu, *Flori de pe cîmpie*. Poezii populare, culese de... Sibiu, Asociațiunea (Astra), 1929. (Biblioteca populară a Asociațiunii „Astra“, nr. 16).
- POENARU, E. A. = P. Poenaru, *Elemente de algebră, după Appeltauer*. Tradus din latinește, cu oarecare modificatii, de... București, Tipografia Colegiului Sfântul Sava, 1841.
- POENARU, G. = P. Poenaru, *Elemente de geometrie, după Legendre*. București, Tipografia lui Eliad, 1837.
- POENARU, Î. = P. Poenaru, *Învățăture pentru prăsierea duzilor și creșterea gândacilor de mătasă, adunate și întocmite pe clima Țării Românești*. București, Tipografia C. A. Rosetti și Winterhalder, 1849.
- POGOR, HENR. = Voltaire, *Henriada*. Tradusă de comisul V. Pogor. București, Tipografia lui Eliad, 1838. [S-au extras numai cuvintele cuprinse în glosar].
- POLIZU = G. A. Polizu, *Vocabular romîno-german*, compus și întocmit cu privire la trebuințele vieții practice de..., înăvuiț și cores de G. Bariț. Brașov, 1857.
- POLIZU, H. = [G. A. Polizu], *Mica chirurgie*. București, 1844.
- POLIZU, P. = G. A. Polizu, *Prescurtare de anatomie descriptivă, cu scurte notițe fiziologice care deslușesc lămurit tot ce se petrece în om*. București, Imprimeria națională a lui I. Romanov et Comp., 1859.
- POLIZU, T. = G. A. Polizu, [Tratat de mică chirurgie]. București, [1859].
- POMPILIU, B. = Miron Pompiliu, *Balade populare române*, adunate de... Iași, 1870.
- PONI, CH. = Petru Poni, *Curs de chimie elementară, fundat pe teoria atomică*. Edițiunea a treia. Iași, 1891.
- PONI, F. = Petru Poni, *Elemente de fizică*. Edițiunea VII-a. Iași, Tipografia H. Goldner, 1897.
- PONTBRIANT, D. = Raoul de Pontbriant, *Dictionar romîno-frances*. București – Göttingen – Paris, 1862.
- PONTURI = Ponturi alcătuite prin obșteasca adunare de preaosfințitul mitropolit, cu dumnealor veliții boieri, pentru urmarea ce are să se păzească a avaeturilor și a împlinelelor i altele. 1815, ianuarie 1.
- POP. = Text popular (reprodus dintr-o culegere, dintr-un autor cult etc.).
- A. POP, CHIRURG. = Prof. dr. Alexandru Pop, *Elemente de chirurgie*. Sibiu, Editura H. Welther, 1943.
- D. POP, M. = Darius Pop, *Mărturii strămoșești*. Note paleografice pe margini de cărți bisericești sătmărene. Satu Mare, Athenaeum, 1938.
- G. POP, A. = D. G. Popp, *Prescurtare de aritmetică spre întrebuințarea școalelor începătoare*. București, Tipografia lui Eliad, 1833.
- G. POP, E. = G. Pop, *Elemente de aritmetică rațională*. Tradus din franțuzește de... București, Tipografia Colegiului Sfântul Sava, 1850.
- G. POP, G. = G. Pop, *Elemente de geometrie teoretică și practică*. [Traducere din limba franceză]. București, 1852.
- I. POP, L. = Ioan Pop, *Lecții de analiză logică*... Culese și așezate în românește, după alte asemenea lucrări, pentru trebuința școalelor elementare, de... București, Tipografia lui Iosif Copainig, 1848.
- T. POP, D. J. = Dr. Traian Pop, *Dictionar juridic romîn-maghiar și maghiar-romîn*. Cluj, „Ardealul“, 1921.
- POPA, B. = Victor Ion Popa, *Bătaia*. București, Editura „Vremea“, [1942].
- POPA, T. = Victor Ion Popa, *Teatru*. Ediție îngrijită de Ștefan Cristea. Cu o prefață de Sanda Radian. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1958].
- POPA, V. = Victor Ion Popa, *Velerim și Veler Doamne*. Roman. București, Editura Cultura națională, [f. a.].
- POPESCU, B. I-IV = N. D. Popescu, *Carte de basme*. Culegere de basme și legende populare adunate de... Vol. I, II și III, ed. II; vol. IV, ed. III. București, Editura Librăriei H. Steinberg, 1892.
- SP. POPESCU, M. G. = Spiridon Popescu, *Moș Gheorghe la expoziție*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă a Uniunii scriitorilor din R.P.R., [1950]. (Biblioteca pentru toți).
- POPORUL = „Poporul suveran“. Gazetă politică și literară. București, 1848.
- POPOVICI, C. = Toma Popovici, *Tristă cuvîntare la îngroparea strălucitului și înalt învățatului domn Naum Petrovici*... Buda, Tipariul Crăieștii Universitate din Pesta, 1824.

- I. POPOVICI, R. D. = Iosef Popovici, *Rumaenische Dialekte*. [Band] I: *Die Dialekte der Munteni und Pădureni im Hunyader Komitat*, Halle a. d. S. Verlag von Max Niemeyer, 1905.
- N. POPOVICI, O. = Nicolaie Horga Popovici, *Oglindă arătată omului înțelept...* Buda, Crăiasca Tipografie a Universității ungurești, 1807.
- T. POPOVICI, S. = Titus Popovici, *Străinul*. Roman. Ediția a II-a. [București], Editura tineretului, 1956.
- T. POPOVICI, SE. = Titus Popovici, *Setea*. Roman. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1958].
- TIM. POPOVICI, D. M. = Timotei Popovici, *Dicționar de muzică cu mai multe ilustrațiuni*. Sibii, W. Kraft, 1905.
- POPOVICI-BĂNĂȚEANU, V. M. = Ion Popovici-Bănățeanu, *Din viața meseriașilor*. Nuvele. Ediția a doua. București, Editura Librăriei Alcalay, [f. a.]. (Biblioteca pentru toți).
- POPOVICI-KIRILEANU, B. = A. Popovici-Kirileanu, *Descrierea moșiei regale Broșteni județul Suceva*. București, Instit. de arte grafice Carol Göbl, 1906.
- I. POPP, T. = Ioan Popp, *Tractat de punctuațiune*. București, Christ. Ionnin et Romanov, 1858.
- V. POPP, A. M. = Vasilie Popp, *Despre apele minerale de la Arpățac, Bodoc și Covasna și despre întrebuintarea acelorasi în deschilinite patimi...* Sibii, Tipografia lui Ioan Bart, 1821.
- PORONCA DIV. = *Copii de pe poronca d[umnealui] deplin-împuternicitului prezident divanurilor către înaltul comitet a stărpirei boalei molipsitoare*. [Iași, 1829–1830]. [Foaie volantă].
- PORUNCĂ = [Poruncă pentru depunerea jurământului de către locuitorii din Bucovina]. Dată de Maria Thereza, împărăteasa Austriei. Tipografia episcopiei Blajului din Ardeal, [1777]. [Foaie volantă].
- POTECĂ, C. P. = Eufrosin Poteca, *Cuvinte panighirice și moralnice*. București, Tipografia sfintei mitropolii, 1829.
- POTECĂ, F. = Heineccius, *Filosofia cuvîntului și a năravurilor, adecă loghica și itica elementare, cărora să pune înainte istoria filosoficească*. Scrise întâi latinește... apoi traduse în limba elinească... iar acum în limba românească de Eufrosin Dimitrie Poteca. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungariei, 1829.
- POTECĂ, G. = Dim. Darvar, *Mai nainte gătire spre cunoștința de Dumnezeu prin privirea celor ce sînt*. Tălmăcită din limba grecească de smeritul întru ieromonahi Eufrosin Dimitrie Poteca. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungariei, 1818.
- POTECĂ, I. = Eufrosin Poteca, *Ideile faptelor mele pã anul 1828, pînã la aprilie 1829*. [Manuscris; Bibl. Acad. R.P.R., cota 1564].
- POV. = I. Seligher, *Povățuire pentru curățenia gurii și păstrarea sănătății dinților și a altor boale ale gurii*. București, 1828.
- POVĂȚ. (18...) = „Povățuitorul sănătății și a economiei“. Foaie periodică pentru poporul românesc. Supt redacția dr. C. Vîrnav. Iași, 1844–1845.
- POVĂȚ. ÎNV. = Gr. Obradovici, *Scurtă de mîna povățuire către modrul cel înainte scris de învățatură, pentru învățătorii cei de sate și orașă (vernaculi)*. [Traducere manuscrisă din limba germană, 1810; Bibl. Filialei din Cluj a Acad. R.P.R., fondul Oradea, cota 180].
- POVĂȚUIRI = *Povățuiri pentru holera morbus*. [București, 1829]. [Foaie volantă].
- POV. HOL. = Mihail Chifalov, *Povăț nouă împotriva holerii, adecă măsuri de pază și lecuire*. Tradusă de... București, Tipografia lui Iosif Copainig, 1847.
- POV. ȚĂR. = *Povestea țărilor și a împărățiilor cîte-s în pămîntul Asiei. Cosmografie, ce să zice împărteala pămîntului pre hotară și pre alte semne ce sînt în cercurile ceriului*. [Traducere manuscrisă fragmentară de pe la 1703; Bibl. Acad. R.P.R., cota 1436].
- PR. = *Păstrătorul prunciei și tinereții sau mijloace de a se întrebuința la creșterea copiilor, de la nașterea lor pînă în vîrsta de pubertate (junie)*. Tălmăcit din limba franțuzească în cea românească spre folosul romînilor. București, 1835.
- PRALE, P. = Ioan Prale, *Psaltirea prorocului și împărat David*. În versuri alcătuită. Brașov, Tipografia Franțisc de Șobeli, 1827.
- PRAV. = *Pravila Moldovei din vremea lui Vasile Lupu*, însoțită 1. de izvoarele sale, 2. de varianta sa muntenească întrupată în *Îndreptarea legii* a lui Matei Basarab, de S. G. Longinescu, 3. de tălmăcirea sa în franțuzește de A. Patroget. (Vol. I din *Legi vechi românești și izvoarele lor*). București, Carol Göbl, 1912. [Varianta din paranteză, urmată de indicația MUNT., reprezintă textul sau forma corespunzătoare din *Îndreptarea legii*].

- PRAV. COND. (1780) = *Pravilniceasca Condică (1780)*. Ediție critică. București, Editura Academiei R.P.R., 1957. (Adunarea izvoarelor vechiului drept românesc scris).
- PRAV. GOV. = *Pravila* aceasta iaste dreptătoriu de leage, tocmeala sfinților apostoli tocmită de zece săboară cătră aceasta și a precucvioșilor părinți învățătorilor lunei. Tipăritu-s-au în tipari prealuminatului domn Io Matei Basarab voievod a toată țara Ungrovlahiei în mănăstirea Govora vleit 7148 iară de la nașterea lui Hristos 1640.
- PRAVILA (1788) = *Pravilă de obște asupra faptelor rele și a pedepși[rui lor]*. Tipărită în Vienna, cu tipariul lui Iosif de Kurtbec, 1788.
- PRAVILA (1814) = *Adunare cuprinzătoare în scurt din cărțile împărăteștilor pravile*. Acum întâi tipărită... Alcătuită cu osteneala și osîrdia boiarului Moldaviei Andronaki Donici. Iași, 1848.
- PRAV. MOLD. = *Carte românească de învățătură de la pravilele împărătești și de la alte giudeațe*, cu zisa și cu toată cheltuiala lui Vasilie Voivodul. Iași, 1646.
- PR. DRAM. = *Primii noștri dramaturgi*. Ediție îngrijită și glosar de Al. Niculescu. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1956]. (Clasicii români).
- PR. DREPT = *Principii de drept*. București, Editura științifică, 1959. (Ministerul Justiției).
- PRECUP, P. = Emil Precup, *Păstoritul în Munții Rodnei*. Cluj, Inst. de arte grafice „Ardealul“, 1926. (Biblioteca „Dacoromaniei“, nr. 3).
- PREDA, D. = Marin Preda, *Desfășurarea*. Ediția II-a. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1954].
- PREDA, Î. = Marin Preda, *Întîlnirea din pămînturi*. Nuvele. [București], Editura „Cartea românească“, [1948].
- PREDA, M. = Marin Preda, *Moromeții*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1955].
- PREDA, R. = Marin Preda, *Risipitorii*. [București], Editura pentru literatură, [1962].
- PRETORIAN, DR. C. = Alexandru Pretorian, *Noțiuni de drept constituțional și administrativ, pentru usul școalelor publice din țară*. Edițiunea IV-a, corectată și adăogită. București, Alcalay, 1899.
- PREV. ACCID. = *Prescripțiuni tehnice pentru prevenirea accidentelor de muncă*. București, 1949.
- PRIBEAGUL, P. R. = Petru Tincra Pribeagul, *Pietre rămase*. (Contribuție la monografia județului Arad). București, Imprim. națională, 1936.
- PROB. GEOGR. I-II = *Probleme de geografie*. Vol. I-II. [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, I: 1954, II: 1955.
- PROB. LIT. N. = *Probleme ale literaturii noi în R.P.R.*. București, Editura de stat pentru literatură și artă, [1952].
- PRODAN - BUIA, F. I. = I. Prodan - Al. Buia, *Flora mică ilustrată a Republicii Populare Române*. [Ediția a IV-a].
- PROPĂȘIREA = „Propășirea“. Foaie științifică și literară. Iași, 1844.
- PROT. - POP., N. D. = E. Protopopescu și V. Popescu, *Nou dicționar portativ de toate zicerile radicale și streine reintroduse și introduse în limbă, coprinzând și termeni științifici și literari*. Volumul I-II. București, T. Teodorescu, 1862.
- PSALT. = *Psaltirea scheiană comparată cu celelalte psaltiri din sec. XVI și XVII* traduse din slavonește. Edițiune critică de I. A. Candrea. I: Introducere. II: Textul și glosarele. București, Socec et Comp., 1916. (Comisia istorică a României). [Pentru variantele paralele citate se folosesc abrevierile editorului].
- PSALT. (1651) = *Psaltirea ce să zice cîntarea a fericitului proroc și împărat David*. Bălgrad (Alba-Iulia), 1651. [După glosarul întocmit de Ion Popp și publicat în revista „Jahresbericht“, III, p.170-182].
- PSALT. HUR. = *Psaltirea Hurmuzaki*. [Manuscris din sec. al XVI-lea; Bibl. Acad. R.P.R., cota 3077].
- PSALT. SCH. = *Psaltirea scheiană (1482)*, publicată de prof. I. Bianu. Tomul I: *Textul în facsimile și transcriere cu variantele din Coresi (1577)*. București, Carol Göbl, 1889.
- PUȘCARIU, ET. WB. = Dr. Sextil Pușcariu, *Etymologisches Wörterbuch der rumänischen Sprache. I: Lateinisches Element mit Berücksichtigung aller romanischen Sprachen*. Heidelberg, K. Winter, 1905.
- PUȘCARIU, L.R. I = Sextil Pușcariu, *Limba română*. Vol. I: *Privire generală*. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1940. (Biblioteca enciclopedică).
- PV = *Poeziile Văcăreștilor*, cu un studiu asupra poeziilor Văcărești de Al. Odobescu. București, 1908.

R

- RALEA, F. = Mihail Ralea, *Cele două Frante*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1956].
- RALEA, E. O. = Mihai Ralea, *În Extremul Occident. Note de drum din Antile, California, Canada*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1955].

- RALEA, S. T. I-III = Mihail Ralea, *Scriseri din trecut*. [Vol.] I-III. [București], Editura de stat pentru literatură și artă. I: *În literatură*, 1957; II: *În filozofie*, 1957; III: *În literatură și filozofie*, 1958.
- RĂDULESCU, S. = Anton V. Rădulescu, *Silvicultură generală*. [București], Editura agro-silvică, 1956.
- RĂDULESCU-CODIN = C. Rădulescu-Codin, *O seamă de cuvinte din Muscel*, cu o introducere de dr. Gustav Weigand. Ediția I. Câmpulung, [1901].
- RĂDULESCU-CODIN, Î. = C. Rădulescu-Codin, *Îngerul românului. Povești și legende din popor*. București, Librăriile Socec & Comp., 1913. (Academia Română. Din viața poporului român, Culegeri și studii. XVII).
- RĂDULESCU-CODIN, L. = C. Rădulescu-Codin, *Legende, tradiții și amintiri istorice*, adunate din Oltenia și din Muscel de... București, Librăriile Socec & Comp., 1910. (Academia Română. Din viața poporului român. Culegeri și studii. X).
- RĂDULESCU-CODIN, L. TR. = C. Rădulescu-Codin, *Literatură, tradiții și obiceiuri din Corbi Muscelului*. București, Atelierele grafice Cultura națională, 1929. (Academia Română. Din viața poporului român. XXXIX).
- RĂDULESCU-CODIN, M. N. = C. Rădulescu-Codin, *Muscelul nostru. I: Comuna Corbi și locuitorii săi*. Istoric și legende. Întindere, populațiune. Portul, cântece, obiceiuri. Situația economică. Lămuriri asupra rostului și cuprinsului monografiei județului și a celor 63 de comune. Cu hărți, vederi, figuri și arii populare. Câmpulung, N. Vlădescu, 1922.
- RĂȘCANU, L. = Petru Rășcanu, *Lefile și veniturile boierilor Moldovei în 1776*. Document de la Grigore A. Ghica Vv, publicat cu o introducere de... Iași, Tipografia națională, 1887.
- REBREANU, I. = Liviu Rebreanu, *Ion*. Roman. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1955].
- REBREANU, N. = Liviu Rebreanu, *Trei nuvele*. București, Cultura națională, [1924].
- REBREANU, NUV. = Liviu Rebreanu, *Nuvele*. [București], Editura tineretului, 1957.
- REBREANU, P. S. = Liviu Rebreanu, *Pădurea spînzuraților*. Roman. Ed. II. București, „Cartea românească”, [1922].
- REBREANU, R. I-II = Liviu Rebreanu, *Răscala*. Roman. Volumul I-II. [București], Editura „Adevărul”, [1932].
- REG. ORG. = *Regulamentul organic* [al Țării Românești]. București, 1832.
- REG. ORG. MOLD. = [*Regulamentul organic al Moldovei*]. [Manuscris din 1831; Bibl. Univ. Iași, cota VI – 61].
- REG. SCOLAST. = *Regulele scolasticești, care sînt orînduite și așezate pentru ținerea și procopseala școalelor românești celor din Țara Ungurească și din părțile ei împreunate*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității ungurești, 1806.
- REG. SHOLAST. = *Regulele sholastice, care sînt orînduite și așezate pentru ținerea și procopseala școalelor românești celor din Țara Ungurească și din părțile ei împreunate*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității ungurești, 1816.
- REGULAMENT = *Regulament ostășesc pentru miliția pămîntenească a prințipatului Valahiei*. [București, 1832].
- REGUL. ORG. = *Regulamentul organic, întrupat cu legiuirile din anii 1831, 1832 și 1833, și adăogat, la sfîrșit, cu legiuirile de la anul 1834 pînă acum, împărțite pe fiecare an, precum și cu o scară deslușită a materiilor*. Acum a doua oară tipărit. București, tipărit la pitarul Z. Carcalechi, 1847.
- REGUL. ORG. MOLD. = *Regulamentul organic a prințipatului Moldovei*. Ieși, Tipografia Albinei, 1837.
- RETEGANUL, CH. = Ion Pop-Reteganul, *Cine nu știe striga, cetească cartea asta, adecă chiuituri de care strigă feciorii...*, adunate din popor de... Edițiunea II. Gherla, A. Todoran, 1897.
- RETEGANUL, P. I-V = Ioan Pop-Reteganul, *Povești ardelenesti*. Culese din gura poporului de... Partea IBV. Brașov, Editura Librăriei Nicolae Ciurcu, 1888.
- RETEGANUL, P. P. = I. Pop-Reteganul, *Povești din popor*. Sibiu, 1895.
- RETEGANUL, TR. = Ion Pop-Reteganul, *Trandafiri și vioarele*. Poesii populare culese și ordinate de... Edițiunea II, amplificată. Gherla, „Aurora”, 1891.
- REȚ. HOL. = *Retetă pentru boala ce să numește holera morbus*. [Iași], 1831. [Foaie volantă].
- REȚ. MED. = [*Retete medicale*]. [Manuscris de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea; Bibl. Acad. R.P.R., cota 1320].
- REV. CRIT. I ș. u. = „Revista critică literară”. Director Ar. Densusianu. Iași. Anul I (1893) ș. u.
- REV. IST. I ș. u. = „Revista pentru istorie, arheologie și filologie”, sub direcțiunea lui Gregoriu G. Tocilescu. București. Anul I (1893) ș. u.
- REV. NOUĂ I ș. u. = „Revista nouă”. Director B. P. Hasdeu. București. Anul I (1888) ș. u.
- REV. PĂD. XXVII = „Revista pădurilor”. Tom. XXVII. Sibiu, 1895.
- RF I-II = „Revista filologică”. Organ al Cercului de studii filologice de pe lângă Facultatea de filozofie și litere din Cernăuți. Director Al. Procopovici. Cernăuți. Vol. I-II, 1927-1928.

- RÎMNICEANU = [Naum Rîmniceanu, *Introducere în gramatica grecească și românească*]. [Manuscris grecesc și românesc din 1805; Bibl. Acad. R.P.R., cota 1492].
- RÎMNICEANU, H. = Naum Rîmniceanu, *Hristoitie*. [Manuscris românesc și grecesc de la începutul secolului al XIX-lea; Bibl. Acad. R.P.R., cota 1487].
- RÎND. JUD. = *Rînduiala judecătorească de obște*. Pentru Bohemie, Moravie, Silesie, Austrie de jos de Enț și de sus de Enț, dimpreună cu hotarăle ei împreună... Vienna, Iosif de Curtbec, 1787.
- RÎND. N. = *Rînduiala despre neutralitate*. Sibiu, 1803. [Foaie volantă].
- RÎNDUIALA = *Rînduiala căsătoriilor*. Sibiu, 1786. [Foaie volantă].
- RL = „Romînia liberă”. Organul sfaturilor populare din Republica Populară Română. București, 1952 ș. u.
- ROMANESCU, ZET. = Vasile Romanescu, *Istoria unei cărți*. I: *Zetarul*. București, „Cartea românească”, 1934.
- ROMANIA = „Romania”. [Ziar]. București, ianuarie-decembrie 1838.
- ROMANO, B. I-II = Dionisie Romano, *Biblioteca tinerilor începători sau culegere de înfîle cunoștințele trebuincioase pentru învățătura copiilor ce încep a ceti*. Tradusă din franțoeze de ierodiaconul... București, tipărită la Zaharia Carcalechi. Partea I: 1837; partea a II-a: 1838.
- ROMÂNUL (18...) = „Romînul”. Ziariu politic, comercial, literar. București. Anul I (1857) ș.u.
- ROMÂNUL GLUMET = *Romînul glumet*. Basme, legende, tradițiuni, orațiuni de anul nou de nuntă, cântece populare vechi, ghicitori, povestea vorbii sau proverburile etc. Partea I: *Proverburile și ghicitori*. București, Tipografia Thiel & Weiss, 1874.
- ROM. LIT. = „Romînia literară”. Foaie periodică, sub direcția d-lui V. Alecsandri. Iași, Tipografia franco-română, 1855.
- ROSETTI, B. = Alexandre Rosetti, *Lettres roumaines de la fin du XVI-e et du début du XVII-e siècle tirées des archives de Bistritza (Transylvanie) publiées par...* București, Sococ et Co., 1926. (Institutul de Filologie și Folclor).
- ROSETTI, I. L. R. I = Alexandru Rosetti, *Istoria limbii romîne*. I. *Limba latină*. Ediția a treia, revăzută și adăugită. București, Editura științifică, 1960.
- ROSETTI, I. SL. = Acad. Al. Rosetti, *Influența limbilor slave meridionale asupra limbii romîne (sec. VIB XII)*. București, Editura Academiei Republicii Populare Romîne, [1954].
- ROSETTI, L. R. I-VI, VI = Al. Rosetti, *Istoria limbii romîne*. [Vol.] I-IV, VI. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1938-1946.
- ROSETTI, S. L. = Acad. Al. Rosetti, *Studii lingvistice*. [București], Editura Academiei Republicii Populare Romîne, 1955.
- ROSETTI - BYCK, G. = Al. Rosetti - J. Byck, *Gramatica limbii române*. Ediția a doua revăzută și adăogită. București, Editura Universul, 1945.
- ROSETTI - CAZACU, I.L.R. I = Acad. Al. Rosetti - B. Cazacu, *Istoria limbii romîne literare*. [Vol.] I. De la origini pînă la începutul secolului al XIX-lea. București, Editura științifică, 1961.
- C. A. ROSETTI, C. = C. A. Rosetti, *Ceasurile de mulțumire ale lui...* București, Tipografia curții a lui Fred. Walbaum, 1843.
- C. A. ROSETTI, N. I. = C. A. Rosetti, *Note intime 1844-1859*, scrise zilnic... Adnotate și publicate de Vintilă C. A. Rosetti. Vol. I. 1844-1846. București, 1902. (Pagini din trecut).
- RT = *Romanul Troadei*. [Manuscris din 1766; Bibl. Acad. R.P.R., cota 1283].
- RUDOW, XVII-XIX, XXII = W. Rudow, *Neue Belege zu turkischen Lehnwörtern im Rumänischen* (În revista „Zeitschrift für romanische Philologie”, Halle, vol. XVII-XIX. *Neue Belege zu rumänischen Wörtern nichttürkischen Herkunft* (ib. vol. XXIII)).
- RUS, I. I-III = Ioan Rus, *Icoana pământului sau carte de gheografie*. Tom. I-III. Blaj, Tipografia seminariului, 1842.
- RUSET, Z. = Molière, *Zgîrcitul*. Comedie în cinci acte de la... Tradusă de I. Ruset. București, Tipografia lui I. Eliad, 1836.
- RUSSO, S. = Alexandru Russo, *Scrieri*. Publicate de Petre V. Haneș. Edițiunea Academiei Române. București, Institutul de arte grafice Carol Göbl, 1908.
- RUSSU, L.T. = I. I. Russu, *Limba traco-dacilor*. [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, 1859.

S

S = „Steaua”. Revistă a Uniunii scriitorilor din R.P.R. Cluj. Anul I (1954) ș.u.

SADOVEANU, A.L. = Mihail Sadoveanu, *Aventură în lunca Dunării*. [București], Editura tineretului, 1954.

- SADOVEANU, B. = Mihail Sadoveanu, *Baltagul*. Roman. București, Editura „Cartea Românească”, [1930].
- SADOVEANU, D. = Mihail Sadoveanu, *Dureri înăbușite*. București, „Minerva”, 1904.
- SADOVEANU, D. P. = Mihail Sadoveanu, *Divanul persian*. Poveste orientală. București, Editura „Cartea românească”, [1946].
- SADOVEANU, E. = Mihail Sadoveanu, *Evocări*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1954]. (Studii literare).
- SADOVEANU, F. J. = Mihail Sadoveanu, *Frații Jderi*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1953.
- SADOVEANU, Î. A. = Mihail Sadoveanu, *Împărăția apelor*. Ediție revăzută. București, Editura „Cartea Românească”, [1947].
- SADOVEANU, M. = Mihail Sadoveanu, *Mormîntul unui copil*. București, „Minerva”, 1906.
- SADOVEANU, M. C. = Mihail Sadoveanu, *Mitrea Cocor*. Ediția a II-a. [București], Editura pentru literatură și artă a Ununii scriitorilor din R.P.R., 1950.
- SADOVEANU, N. F. = Mihail Sadoveanu, *Nada Florilor*. Amintirile unui pescar cu undița. [București], Editura tineretului, 1951.
- SADOVEANU, N. P. = Mihail Sadoveanu, *Nicoară Potcoavă*. Povestire istorică. [București], Editura tineretului a C.C. al U.T.M., [1952].
- SADOVEANU, O. I–XVIII = Mihail Sadoveanu, *Opere*. Vol. I–XVIII. București, Editura de stat pentru literatură și artă, 1954–1959.
- SADOVEANU, O.L. = Mihail Sadoveanu, *Ostrovul lupilor*. București, Editura „Cartea Românească”, [1941].
- SADOVEANU, P. = Mihail Sadoveanu, *Povestiri*. București, Editura „Minerva”, 1904.
- SADOVEANU, P. C. = Mihail Sadoveanu, *Poezia cimiliturilor*. [București]. Editura pentru literatură și artă a Uniunii scriitorilor din R.P.R., [1949]. (Cartea poporului, 62)
- SADOVEANU, P. M. = Mihail Sadoveniu, *Păuna Mică*. București, Editura [Cartea românească], [1948].
- SADOVEANU, P. S. = Mihail Sadoveanu, *Povestiri de seară*. București, „Minerva”, 1910.
- SADOVEANU, Ș. = Mihail Sadoveanu, *Șoimii*. Roman. București, „Minerva”, 1904.
- SADOVEANU, T.F. = Mihail Sadoveanu, *Trenul fantomă*. Roman. București, [f.e.], 1906.
- SADOVEANU, V. F. = Mihail Sadoveanu, *Valea Frumoasei*. Ediția a III-a. București, Editura „Cartea românească”, [1947].
- SADOVEANU, Z. C. = *Zodia cancerului*. Roman istoric. București, Editura „Cartea românească”, [1946].
- SAHIA, N. = *Nuvele*. [București], Editura de stat, [1948].
- SAHIA, S. A. = Alexandru Sahia, *Scrieri alese*. Cu un cuvînt înainte de G. Macovescu și o postfață de Pompiliu Marcea. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1960.
- SAHIA, U.R.S.S. = Alexandru Sahia, *U.R.S.S. azi*. [Craiova], Editura „Ramuri”, [1935].
- SANDU-ALDEA, A. M. = C. Sandu-Aldea, *Ape mari*. Nuvele și schițe. București, „Minerva”, 1910.
- SANDU-ALDEA, D.N. = C. Sandu-Aldea, *Două neamuri*. Roman. București, „Minerva”, 1906.
- SANDU-ALDEA, D. P. = C. Sandu-Aldea, *Drum și popas*. Note de drum. Schițe. București, „Minerva”, 1904.
- SANDU-ALDEA, S. = Constantin Sandu-Aldea, *Selecțiunea metodică a cerealelor și bazele științifice ale selecțiunii*. București, „Minerva”, 1907.
- SANDU-ALDEA, U. P. = C. Sandu-Aldea, *În urma plugului*. Nuvele și schițe. București, „Minerva”, 1905.
- SANIELEVICI, R. = Prof. Alex. Sanielevici, *Radioactivitatea*. (Fenomene și legi generale). Vol. I. [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, 1956.
- SAVA, DOC. I–II = Aurel V. Sava, *Documente putnene*. Publicate cu un studiu introductiv de... Prefață de prof. N. Iorga. [Vol.] I–II. Chișinău, 1929–1931.
- SĂGHINESCU, S. = V. Săghinescu, *Scrutare Dicționarului universal al limbei romîne*, de Lazăr Șăineanu... Iași, 1898.
- SĂGHINESCU, V. = V. Săghinescu, *Vocabular romînesc de vreo câteva mii cuvinte, cu o critică minuțioasă și cu îndreptar erorilor „Dicționarului universal al limbei romîne” de Lazăr Șăineanu etc.* Iași, 1901–1902.
- SĂM. I ș.u. = „Sămănătorul”. Revistă literară săptămînală. București. Anul I (1901) ș. u.
- SĂULESCU, GRAM. ROM. I–III = Gh. Săulescu, *Gramatică romînească sau observații gramăticești asupra limbei romînești*. Pentru școalele normale și gimnaziale. Partea I-ia etimologică, II sintactică, III de prosodia limbei

- românești și de versificație, la care s-au adăos mai multe exempluri de versuri. Iași, Tipografia sfintei mitropolii, partea I-II: 1833; partea a III-a: 1834.
- SĂULESCU, HR. I-II = Gh. Săulescu, *Hronologia și istoria universală*. Prelucrată pe scurt de... Tom. I-II. Iași, 1837.
- SĂULESCU, Î. = Gh. Săulescu, *Întîile cunoștințe de litere și de idei, pentru tinerimea școalelor începătoare*. Iași, Tipografia Albinei, 1832.
- SĂVULESCU, M. U. I-II = Acad. Traian Săvulescu, *Monografia uredinalelor din Republica Populară Română*. [Vol.] I-II. [București], Editura Academiei Republicii Populare Romîne, 1953. (Academia Republicii Populare Romîne).
- SĂVULESCU, PAT. VEG. = Acad. Traian Săvulescu, *Patologia vegetală*. Generalități, fitoterapie, viroze și bacterioze. [București], 1946-1947. [Curs litografiat].
- SĂVULESCU, USTIL. I-II = Prof. Tr. Săvulescu, *Ustilaginele din Republica Populară Română*. [Vol.] I-II. [București], Editura Academiei R.P.R., 1957. (Academia Republicii Populare Romîne).
- SB = „Scrișul bănețean”. Revistă a Uniunii scriitorilor din R.P.R. Timișoara. Anul I (1949) ș. u.
- S. BĂRB. = D. I. Sebeni, *Sculamentul bărbaților și femeilor, cu doctoriile sale apărătoare și lecuitoare*. București, Tipografia lui Eliad, 1837.
- SBIERA, F. S. = Dr. Ion G. Sbiera, *Familia Sbiera după tradițiune și istorie și Amintiri din viața autorului*. Cernăuți, R. Eckhardt, 1899.
- SBIERA, P. = Ion al lui G. Sbiera, *Povești populare românești*. Din popor luate și poporului date de... Cernăuți, Editura proprie, Tipografia arhiepiscopală, 1886.
- SCARĂ = *Scară a cuvintelor celor streine și celor făcute din firea limbii, care cuvinte au cerut neapărat trebuința a să metahirisi în alcătuirea pravililor*. În Iașul Moldaviei, 1815.
- SCAVINSCHI, M. = Cr. W. Hufeland, *Macroviotică sau metodu a lungi viața ominiască*. Alcătuită prin... Acum întăia oară tradusă din limba ghermană întru această română prin spițăriul D. Scavinschii. [Manuscris de pe la 1830; Bibl. Acad. R.P.R., cota 409].
- SCAVINSCHI, O. = D. Scavinschi, *Odă din partea opștiei întru slava nunții luminării sale prințesii Elenco Sturza, ce să prăznuiește astăzi, octomvrii 18. Anul 1825*. [2 foi].
- SCÎNTEIA = „Scînteia”. Organ al Comitetului Central al P.M.R. [București], 1952 ș. u.
- SCL = „Studii și cercetări lingvistice”. [București], Editura Academiei Republicii Populare Romîne. Institutul de lingvistică din București. Anul I (1950) ș. u.
- SCLF = „Studii și cercetări de istorie literară și folclor”. București, Editura Academiei Republicii Populare Romîne. Anul I (1952) ș. u.
- SCRIBAN, D. = August Scriban, *Dicționaru limbii romînești*. (Etimologii, înțelesuri, exemple, citațiuni, arhaizme, neologizme, provincializme). Edițiunea întăia. Iași, Institutul de arte grafice „Presa bună”, 1939.
- S. C. ȘT. (CLUJ) = „Studii și cercetări științifice”. Academia R.P.R. Filiala Cluj. Anul I (1950) ș. u.
- S. C. ȘT. (IAȘI) = „Studii și cercetări științifice. Filologie”. Academia R.P.R. Filiala Iași. Anul I (1950) ș. u.
- SEBASTIAN, T. = Mihail Sebastian, *Opere. Teatru*, București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1946.
- SEVASTOS, C. = Elena Didia Odorica Sevastos, *Cîntece moldovenești*. Iași, Tipografia națională, 1888.
- SEVASTOS, N. = Elena Sevastos, *Nunta la romîni*. Studiu istorico-etnografic-comparativ. (Edițiunea Academiei Romîne). București, Tipografia Carol Göbl, 1889.
- SEVASTOS, P. = Elena D. O. Sevastos, *Povești*. Iași, Editura Librăriei Frații Șaraga, [1892]. (Colecțiunea Șaraga. No. 1).
- SEVERIN, S. = C. I. V. Severin, *Sinonimele limbii romîne cu radicali diferiți în raport mai cu seamă la lucrurile divine, la cult și la terminologia ecleziastică*. Vol. I Iași, „Viața românească”, 1923.
- SFC I-III = *Studii și materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba romînă*. Vol. I-III. [București], Editura Academiei Republicii Populare Romîne. Vol. I: 1959; vol. II: 1961; vol. III: 1962. (Institutul de lingvistică din București)
- SG I-III = *Studii de gramatică*. Vol. I-III. [București], Editura Academiei R.P.R. Vol. I: 1956; vol. II: 1957; vol. III: 1961. (Institutul de lingvistică din București)
- SIBINEANU, C. = Ioan Sibineanu, *Despre vestita cometa anului 1834 și despre sistema soarelui*. Traduse de... Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungariei, 1833.

- SIHLEANU, A. = Al. Sihleanu, *Armonii intime*. București, Imprimeria lui Ferdinand Om, 1857.
- SIMA, M. = Gr. Sima al lui Ion, *Materialuri de limbă*. (În: „Revista pentru istorie, arheologie și filologie“, vol. II, 183 ș. u.).
- SIMB. PL. = Petru Moaler, *Simbolul plinelor de bucurie simțiri...* Buda, Tipariul Crăieștii Universitate din Pesta, 1829.
- SIMION DASC., ap. LET. = Simion Dascălu, *Letopisetul Țării Moldovei până la Aron Vodă (1359–1595) întocmit după Grigorie Ureche, vornicul, Istratie logofătul și alții...* Ediție de Const. Giurescu cu o prefață de I. Bogdan. București, Socec et Co., 1916 (Comisia istorică a României).
- SIMIONESCU, FL. = Prof. I. Simionescu, *Flora României*. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1939. (Biblioteca enciclopedică).
- SIMIONESCU, F. R. = Prof. I. Simionescu, *Fauna României*. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1938. (Biblioteca enciclopedică).
- SINDIPA (1704) = *Sindipa filozoful*. [Manuscris din 1704; Bibl. Acad. R.P.R., cota 1436].
- SINDIPA (1786) = *Sindipa filozoful*. [Manuscris in 1786; Bibl. Acad. R.P.R., cota 830].
- SION, C. = Gh. Sion, *Ceasurile de multemire a lui...* Iași, Cantora Foaiei sătești, 1844.
- SION, M. = A. de Lamartine, *Moartea lui Socrate*. De... Tradusă de Gheorghe Sion. Iași, Tipografia Institutului Albinei, 1847.
- SION, P. = G. Sion, *Proză. Suvenire contimporane*. Ediție îngrijită, cu un studiu introductiv, glosar și note de Radu Albala. București, Editura de stat pentru literatură și artă, 1956. (Biblioteca pentru toți).
- SION, POEZII = George Sion, *Din poeziile lui...* București, Imprimeria națională Iosif Romanov et Comp., 1857.
- SIROE = [Metastasio, *Siroe*]. [Traducere manuscrisă din neogreacă, din 1784; Bibl. Acad. R.P.R., cota 181].
- SIROIU = [Metastasio], *Siroiu*. [Traducere manuscrisă din neogreacă, din jurul anului 1800; Bibl. Acad. R.P.R., cota 3454].
- SLAVICI, N. I-II = Ioan Slavici, *Novele*. Vol. I-II. București, Editura Librăriei Socec. Vol. I: 1892; vol. II: 1896.
- SLAVICI, Ō. I-II = Ioan Slavici, *Opere*. Vol. I: *Nuvele*. Vol. II: *Mara*. [București]. Editura de stat pentru literatură și artă, 1952.
- SLAVICI, P. = Ioan Slavici, *Pădureanca*. Novelă. Sibii, Tipariul Tipografiei archidiecezane, 1884. (Biblioteca populară a „Tribunei“. nr. 1)
- SLAVICI, V. P. = I. Slavici, *Vatra părăsită*. Nuvelă din popor. București, Editura „Minerva“, 1900.
- SLĂTINEANU, A. = [Metastasio], *Ahilefs la Schiro*. Fapta lui chir Metastazie, chesaricescului poetic. Acum întâi tălmăcită de pe grece de către dumnealui Iordache Slătinean, vel paharnic, în Bucureștii Țării Rumunești, la a[nul] 1797, iară la sfârșit s-au adăugat *Istoria lui Sofronim...* Sibii, Tipografia lui Martin Hohmaister.
- SLOV. = *Bucvari sau începere de învățatură celor ce vor să învețe carte cu slove slovenești*, ce s-au tipărit acum întâi cu porunca preasfințitului mitropolit al Moldovii kir Iacov, în sfânta mitropolie, în Iași. Leat 1755.
- SOARE, MAȘ. = D. D. Soare, *Elemente de mașini*. București, Institutul de doc. bibliografie și Edit. tehnică, 1949.
- SOBARU, EC. PLAN. = Al. Sobaru, *Economia și planificarea comerțului socialist în R.P.R.* București, Editura științifică, 1957.
- SOB. HRIS. = *Sobornicescul Hrisov* (1785, 1835, 1839). Ediție critică. [București], Editura Academiei R.P.R., 1958. (Adunarea izvoarelor vechiului drept românesc scris. IV).
- SOVEJA, O. = Soveja [= S. Mehedinți], *Oameni de la munte*. Ediția II. București, Socec, 1921.
- SP I-II = *Gheografia sau scrierea pământului*. Întocmită după orînduiala cea mai nouă, așezată pentru 4 părți ale pământului, adică: Europa, Asia, Africa, America, cu tot cuprinsul lor. Acum întâi... tălmăcită și dată afară la lumină. Tomul I-II. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungariei, 1814[-1815].
- SPIC. = „Spicitorul moldo-român“. Jurnal științific, literar și industrial, rediguit de o societate de literați. Iașii, Institutul Albinei, 1841.
- SP. POP. = „Sportul popular“. București, Organ al Uniunii de cultură fizică și sport din Republica Populară Română. București, 1959 ș. u.
- STAMATI, D. = Pah. T. Stamati, *Disionăraș românesc de cuvinte tehnice și altele greu de înțeles*. Întîia ediciune. Iași, Tipografia Buciumului român, 1851.
- STAMATI, F. = Teodor Stamati, *Fizica elementară pentru clasele colegiale din prințipatul Moldovei*. Compilată după F. Crișu de... întăia ediție. Iași, Tipografia Institutului Albinei, 1849.

- STAMATI, M. = T. Stamati, *Manual de istoria naturală, prescurtat pentru tinerimea românească*. Iași, Institutul Albinei, 1841.
- C. STAMATI, G. = Florian, *Galatia*. Tragodie păstorească a domnului... tălmăcită de pe limba grecească pe limba moldovinească de Constantin Stamate. Iași, 1808. [Manuscris; Bibl. Acad. R.P.R., cota 3502].
- C. STAMATI, P. = N. Nicolescu, *Poezii și proză*. Vasile Cîrlova, *Poezii*. C. Stamati, *Poezii și proză*. Publicație îngrijită de G. Bogdan-Duică. București, „Minerva”, 1906. (Biblioteca scriitorilor români).
- C. STAMATI, POV. = C. Stamati, *Povestea povestelor*. Iași, Cantora Foaiei sătești, 1843.
- STANCU, C. = Zaharia Stancu, *Clopotul de aur*. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1939.
- STANCU, D. = Zaharia Stancu, *Descult*. Roman. Ediția a IV-a. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1952].
- STANCU, P. S. = Zaharia Stancu, *Poeme simple*. 1923–1943. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1957.
- STANCU, R. A. I–V = Zaharia Stancu, *Rădăcinile sînt amare*. [Vol.] I–V. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1958–1959].
- STANCU, U.R.S.S. = Zaharia Stancu, *Călătorind prin U.R.S.S.* Note și impresii de drum. Ediția a doua. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1951].
- STĂNCESCU, B. = Dumitru Stăncescu, *Basme, culese din gura poporului*. Cu o prefață de Ionnesco-Gion. București, Haimann, 1892.
- STĂNOIU, C. I. = Damian Stănoiu, *Călugări și ispite*. Scene din viața mănăstirilor. București, Editura „Cartea românească”, [1928].
- STEAUA (18...) = „Steaua Dunării”. Jurnal politic, literar și comercial. Sub redacția lui M. Kogălniceanu. Iași. Anul 1 (1855) ș. u.
- STERESCU, N. = St. Sterescu, *Năroji*. (Poveste populară din Gorj, cu note lingvistice). (În revista „Convorbiri literare”, XLVI 1912, p. 1044–1055 și 1164–1168).
- ST. INST. = [D. Țichindeal], *Arătare despre acestor nouă introduse șolasticesti instituturi ale nației românești, sîrbești și grecești*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității ungurești din Peșta, 1813.
- STÎNCĂ, MED. SOC. = Ștefan Stîncă, *Mediul social ca factor patologic*, cu un studiu introductiv și adnotări de Samuil Iszak. [București], Editura Academiei R.P.R., 1956.
- ST. LEX. = [Grămăticul Staicu], *Lexicon slavo-romîn*. [Manuscris de pe la 1660; Bibl. Acad. R.P.R., cota 312].
- STOIAN, PĂST. = I. Stoian, *Păstoritul în Rîmnicul Sărat*. (În revista „Grai și suflet”, VI 1934).
- STOICA, VÎN. = Coriolan Stoica, *Călăuza vîntătorului*. Cluj, „Cartea românească”, 1937.
- STOILOV, T. F. = Acad. S. Stoilov, *Teoria funcțiilor de o variabilă complexă*. Vol. I: *Noțiuni și principii fundamentale*. [București], Editura Academiei Republicii Populare Romîne, 1954.
- STUDII = „Studii”. Revistă de știință, filozofie, arte. București. Anul I (1948) ș. u.
- STURDZA, M. N. = Dimitrie A. Sturdza, *Memoriu asupra numismaticei românești*. București, Tip. Soc. Academice Romîne, 1878. (Extract din „Columna lui Traian”, 1877, no. 10–11).
- STURDZA, N. = Dimitrie Sturdza, *Numismatica romînă*. București, Tipografia națională C. N. Rădulescu, 1878.
- ST = *Cei de obște articuli pentru soțietățile și țehurile de supt crăimea Ungariei*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității ungurești, 1813.
- SUCEVEANU, I. A. I–IV = W. Robertson, *Istoria Americii*. [Traducere din grecește de C. Suceveanu. În patru volume manuscrise, Iași, 1818–1920; Bibl. Univ. din Iași, cota III – 23]
- SUCIU, S. = Moise Suciu, *Semnul bucuriei și a poștei inimei...* Buda, Tipariul Crăieștii Universitate din Pesta, 1829.
- SUFL. OLT. I ș. u. = *Suflet romînesc*. Culegeri și cercetări folclorice. Anul I (1927) ș. u.

Ș

- ȘANDRU – BRÎNZEU, JINA = D. Șandru și F. Brînzeu, *Printre ciobanii din Jina*. București, Socec, 1934. (Extras din revista „Grai și suflet”, vol. V, VI).
- ȘĂINEANU = Lazăr Șăineanu, *Dicționar universal al limbii romîne*. Craiova, [1896].
- ȘĂINEANU, D. U. = Lazăr Șăineanu, *Dicționar universal al limbii romîne*. A opta edițiune. Revăzut și adăogit la ediția VI-a. Ortografia Academiei Române. [Craiova], Editura „Scrișul romînesc”, [1930].

- ȘĂINEANU, Î. = Lazăr Șăineanu, *Încercare asupra semasiologiei limbei române*. Studii istorice despre tranzițiunea sensurilor. Cu o alocuțiune prefațată de B. P. Hasdeu. București, Tipografia Academiei Române, 1887.
- ȘĂINEANU, T. = L. Șăineanu, *Elemente turcești în limba română*. București, Tipografia Academiei române, 1885.
- ȘCOLERIU, L. = Toader Școleriu, *Lectione, adecă cuvîntare, scoase de la întîie parte a gramaticii...* Pentru învățătura limbii moldovenești și rusești. Ieși, în Tipografie cea politicească, 1789.
- ȘEZ. I ș. u. = „Șezătoarea”. Revistă pentru literatură și tradițiuni populare. Director: Artur Gorovei. Fălticeni. Anul I (1892) ș. u.
- ȘINCAI, C. = Gheorghe Gavriil Șincai, *Catehismul cel mare, cu întrebări și răspunsuri*. Alcătuit și întocmit pentru folosul și procopsala tuturor școalelor normălești a neamului românesc. Blaj, Tipariul seminariului, 1783.
- ȘINCAI, HR. I–III = Georgie Șincai din Șinca, *Hronica romînilor și a mai multor neamuri încît au fost ele așa de amestecate cu romîinii cît lucrurile, întîmplările și faptele unora fără de ale altora nu se pot scrie pe înțeles*. Din mai multe mii de autori, în cursul de 34 ani culeasă. [Tom.] I–III. Iași, 1853–1854.
- ȘINCAI, HR., în CALENDAR (18...) = Gheorghe Șincai din Șinca, *Hronica romînilor și a mai multor neamuri, încît au fost așa de amestecate cu romîinii, cît lucrurile, întîmplările și faptele unora fără de ale altora nu se pot scrie pe înțeles*. Din mai multe mii de autori în cursul de 34 de ani culeasă... Buda, Crăiasca Tipografie a Universității ungurești din Pesta, 1808. [Tipărit ca adaos la *Calendarul de Buda* din 1808–1809].
- ȘINCAI, Î. = G. Șincai, *Îndreptare către aritmetică*. Întîia parte... Blaj, Tipariul seminariului, 1785.
- ȘINCAI, ÎNV. = Gh. Șincai, *Învățătura firească spre surparea superstiției norodului*. [Traducere manuscrisă din limba germană, după Helmuth, dintre anii 1804–1808; Bibl. filialei din Cluj a Acad. R.P.R., fondul Oradea, cota 39].
- ȘINCAI, P. P. = Gh. Șincai, *Prima principia latinae grammatices quae ad usum scholarum valachico-nationalium propter majorem incipientium puerorum facilitatem, adjecta Valachica lingua, în hunc ordinem redegit...* Balasfalvae, Typis seminarii diocesani, MDCCLXXXIII [= Blaj, 1783].
- ȘIO I–II_{1,2} = Lazăr Șăineanu, *Influența orientală asupra limbei și culturei romîne*. I. *Introducerea*. II. *Vocabularul*. 1. *Vorbe populare*. 2. *Vorbe istorice*. București, Socec, 1900.
- ȘTEFANELLI, D. C. = T. V. Ștefanelli, *Documente din vechiul ocol al Cîmpulungului Moldovenesc*. Culese, adnotate și publicate de... Cu mai multe iscălituri facsimilate în text și 19 reproduceri facsimilate de documente originale. Edițiunea Academiei Romîne. București, Socec, 1915.
- ȘTEFĂNESCU. C. = Theodor Ștefănescu, *Curs de contabilitate în partidă dublă*. [A patra edițiune]. București, 1896.

T

- T = „Teatru”. Revistă lunară editată de comitetul de stat pentru cultură și artă și de Uniunea scriitorilor din R.P.R. [București], 1961 ș. u.
- TAFRALI, S. = O. Tafrali, *Scene din viața dobrogeană*. București, Nițeanu, 1906.
- TDRG = Dr. H. Tiktin, *Rumänisch-deutsche Wörterbuch*. [Band I–III]. Bukarest Staatsdruckerei. I: 1903; II: 1911; III: 1924.
- TEAHA, C. N. = Teofil Teaha, *Graiul din valea Crișului Negru*. [București], Editura Academiei Republicii Populare Romîne, 1961. (Academia Republicii Populare Romîne. Institutul de lingvistică).
- TELEGRAFUL (18...) = „Telegraful român”. Ziar. Sibiu, 1853 ș. u.
- TELEMAH, I–II = Fénélon, *Întîmplările lui Telemah, fiul lui Odisseus*. Vol. I (cărțile 1–5) – II (cărțile 6–10). [Traducere manuscrisă din neogreacă de la 1772; Bibl. Acad. R.P.R., cota 262].
- TELEMAHOS = Fénélon, *Întîmplările lui Telemahos, fiului lui Ulises*. [Traducere manuscrisă de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea; Bibl. Acad. R.P.R., cota 1576].
- TEM. GHEOM. I–II = *Temeiurile gheometrii*. [Manuscris de pe la 1820, probabil o copie după cursul lui Gh. Lazăr; Bibl. Acad. R.P.R., cota 1189].
- TEMPEA, GRAM. = Radu Tempea, *Gramatică romînească*. Sibii, Tipografia lui Petru Bart, 1797.
- TEODOREANU, L. = Ionel Teodoreanu, *Lorelei*. Roman. București, „Cartea românească” [1935].
- TEODOREANU, M. II = Ionel Teodoreanu, *La Medeleni*. Vol. II: *Drumuri*, Ediția I. București, „Cartea românească”, [1926].
- TEODOREANU, M.U. = Ionel Teodoreanu, *Masa umbrelor. Întoarerea în timp*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1957].

- TEODORESCU, P. P. = G. Dem. Teodorescu, *Poesii populare române*. Culegere de... București, Tipografia modernă, 1885.
- A. TEODORESCU, A. = A. Teodorescu, *Aritmetică sau învățătura socotelilor*. Acum întâia oară întocmită... Iași, Tipografia sf. mitropolii, 1839.
- TEODORI, A. = Al. Teodori, *Scurtă arătare despre om și despre întocmirile lui*. (În calendarul *Carte de mînă pentru nația românească*. Buda, 1825).
- TEODOROVICI, I. = Pavel Kengyllăcz, *Istoria universală sau a toată lumea...* Acum întâia oară pre limba românească prefăcută și așezată de Ioann Theodorovici. Partea I, cu o mapă despre pămîntul făgăduinței sau Palestina – *Historia universalis*, pars I. Buda, Crăiasca Universitate din Pesta, 1824.
- TEODOROVCI, M. = Ioan Teodorovici, *Moralnice sentenții sau folositoare pilde*. Traduse [de]... Buda, Crăiasca Tipografie a Universității ungurești, 1813.
- TEODOROVICI, P. = Leopold Simani, *Pruncii cei părăsiți, ajutorul lui Dumnezeu și purtătorii de grijă a unei bătrîne și credincioasă crescătoare încredințați...* acum în limba românească așezată de Ioan Theodorovici. Cu o figură în aramă tăiată. Buda, Crăiasca tipografie a Universității din Pesta, 1830.
- TES. I–III = A. Papiu Ilarian, *Tesauru de monumente istorice pentru Romînia, atît de vechi tipărite, cît și manuscrise*, cea mai mare parte străine, adunate, publicate cu prefațiuni și note ilustrate de... Tom. I–III. București, Tipografia națională, 1862–1864.
- TETRAEV. (1574) = *La versione rumena del Vangelo di Matteo, tratta del Tetrevangelion del 1574* (ms. del Museo Britanico: Horbey 6311 b), e publicată per la prima volta da M. Gaster, în „Archivio glottologico italiano“, vol. XII, p. 197–253; *Tetraevanghelul diaconului Coresi din 1561*, prelucrat de dr. M. Gaster. București, Imprimeriile statului, 1929.
- TEULESCU, C. = A. de Lamartine, *Istoria lui Cesar*. Tradusă de D. P. Teulescu. București, Tipografia națională a lui Roman et C-nie, 1856.
- TEULESCU, I. = George Sand, *Indiana...* [Tradusă] de P. Teulescu. București, Tipografia lui C. A. Rosetti și Vinterhalder, 1847.
- THEODORESCU, C. = Cicerone Theodorescu, *Un cîntec din ulița noastră*. Versuri. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1953.
- THEODORESCU, V. I–II = Cicerone Theodorescu, *Versuri alese*. [Vol.] I–II. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1955.
- TIMPUL (18...) = „Timpul“. Jurnal politic-comercial. București, 1856–1857.
- TIN. ROM. = *Sholasticescul fruct al tinerimii romane din libera crăiască cetate Pesta, carele în cursul de vează l-au făcut, și la publica examenare, în 2 septemvrie 1824, s-au arătat*. Buda, Tipariul Universității din Pesta, 1824.
- TÎMPEANUL, G. = Serdariul Scarlat Timpeanul, *Gheografia Țării Rumînești*. București, Tipografia pitarului Constandin Pencovici, 1840.
- TOCILESCU, MON. I–II = G. G. Tocilescu, *Monumetele epigrafice și sculpturale ale Museului național de antichități din București*, publicate sub auspiciile Academiei Române. Partea I–II, colecțiunea epigrafică a Museului pînă la anul 1881. București, 1902–1908.
- TODORAN, GL. = Romulus Todoran, *Mic glosar dialectal*. Alcătuit după două manuscrise din Biblioteca centrală de la Blaj din 1887. Cluj, „Cartea românească“ 1949.
- TOMESCU, GL. = Mircea Tomescu, *Glosar din județul Olt*. Slatina, Tipografia „Tiparul Oltului“, 1944. (Aspecte lingvistice și folclorice din județul Olt. 11).
- TOMICI, C. A. = Ioan Tomici, *Cultura albinelor sau învățătura despre ținerea stupilor în magaținuri*. Tradusă și prin iscusința din mai mulți ani cercată și prin folosul de comun întocmită, prin... Buda, Tipariul Crăieștei Universității din Pesta, 1823.
- TOMICI, C. B. = Ioan Tomici, *Cultura bombițelor sau învățătura despre ținerea și creșterea omidelor sau goangelor de mătasă*. Ca o adăogare mult folositoare lîngă ținerea stupilor în magaținuri. Tradusă după manipulația cea mai nouă și îndreptată a domn[ului] Iosif Blașcovici... întocmită prin... Buda, Tipariul Crăieștei Universității din Pesta, 1823.
- TOMICI, Î. = Ioan Tomici, *Scurte învățături pentru creșterea și buna purtare a tinerimei romană*. Buda, 1827.
- TOPÎRCEANU, B. = G. Topîrceanu, *Balade vesele și triste*. Ediția IV-a. București, Editura „Cartea românească“, [1931].

- TOPÎRCEANU, M. = G. Topîrceanu, *Migdale amare*. Versuri umoristice și fanteziste. Ediția IV-a. București, Editura „Cartea românească”, [1947].
- TOPÎRCEANU, P. O. = G. Topîrceanu, *Parodii originale*. Ediția III-a. Iași, „Viața românească”, 1927.
- TOPÎRCEANU, S. A. = G. Topîrceanu, *Strofe alese. Balade vesele și triste*. Iași, Editura „Viața Românească”, 1920.
- TRIBUNA = „Tribuna”. Săptămînal de cultură. Cluj. Anul I (1857) ș. u.
- TRIGON. DR. = D. P[aulid], *Elemente de trigonometrie drept-liniată și sferică*. București, Tipografia colegiului Sfântul Sava, 1850.
- TRIGONOM. = *Trigonometrie*. Manual pentru clasa a X-a reală de O. Sacter. București, Editura de stat didactică și pedagogică, 1962.
- TRIGONOMETRIE = *Trigonometrie*. Manual pentru clasa a X-a umanistică de Popescu Gh., Schüzler Alfred. București, Editura de stat didactică și pedagogică, 1962.
- TUDORAN, P. = Radu Tudoran, *Toate pînzele sus!* [București], Editura tineretului, 1954.
- TULBURE, V. R. = Victor Tulbure, *Vioara roșie*. Poeme. [București], Editura de stat, 1948. (Biblioteca de buzunar, 72).
- TURCU, E. = Ioan Turcu, *Excursiuni pe munții Tărei Bîrsei și ai Făgărașului, din punctul „La om” de pe „Bucegi” Până dincolo de „Negoiul”*. Descreri, întregite cu schițe istorice despre castelele și Țara Făgărașului. Brașov, Mureșianu, 1896.
- TURNESCU, C. = N. Turnescu, *Curs de clinică chirurgicală*. [Copie manuscrisă de Vasile Vlădescu, București, 1859; Bibl. Acad. R.P.R., cota 1706].
- TURNESCU, MED. OP. = N. Turnescu, *Curs elementar de medicină operatorie sau de operație*. [Copie manuscrisă de Vasile Vlădescu, București, 1857; Bibl. Acad. R.P.R., cota 1705].

T

- ȚICHINDEAL, A.M. = Dosithe Obradovici, *Adunare de lucruri moralicești, de folos și spre veselie...* Acum în limba dacoromînească traduse prin părintele Dimitrie Țichindeall. Partea întâi. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității ungurești, 1808.
- ȚICHINDEAL, F. = Dimitrie Țichindeal, *Filosoficești și politicești prin fabule moralnice învățături*. Acum întâia oară culease și întru acest chip pre limba dacoromînească întocmite, Buda, Tipariul Crăieștei Tipografii a Universității ungurești din Peșta, 1814.
- ȚICHINDEAL, S. = Dosithe Obradovici, *Sfaturile a înțelegerii cei sănătoase...* Acuma întâia dată întoarse de pre limba serbească și întru acest chip în limba dacoromînească așezate. Buda, Crăiasca Tipografie orientalicească a Universității Peștii, 1802.
- ȚIPLEA, P. P. = Alexandru Țiplea, *Poezii populare din Maramureș*, adunate de... București, Carol Göbl, 1906. (Extras din *Analele Academiei Romîne*. Seria II. Tom. XXVIII. Memoriile Secțiunii literare).
- ȚOPA, C. = Emilian Țopa, *Contribuțiuni etnobotanice*. Cernăuți, 1938. (Extras din „Buletinul Facultății de științe din Cernăuți”, vol. XI, 1937, p. 217–224).

U

- ULIERU, C. = Dr. George Ulieru, *Din carnetul unui medic de plasă*. Însemnări. București, Editura pentru literatură și artă, 1948. (Scriitorii noștri contemporani).
- UNIVERSUL (18...) = „Universul”. [Ziar]. Noutăți din toată natura, cultura, literatura. București, 1845–1848.
- URECHE, L. = Grigore Ureche, *Letopisetul Țării Moldovei*. Ediție îngrijită, studiu introductiv, indice și glosar de P. P. Panaitescu. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1955.
- URICARIUL I–XXV = Theodor Codrescu, *Uricariul cuprinzătoriu de hrisoave, anafocale și alte acte din suta a XV–XIX, atingătoare de Moldova*. Sub direcțiunea dsale... Vol. I–XXV. Iași, 1852–1895.
- URSU, T. Ș. = N. A. Ursu, *Formarea terminologiei științifice romînești*. București, Editura științifică, 1962.
- USC. CER. = Dr. Udelco, *Învățături pentru uscarea și curățirea cerealelor*. Cluj], 1788. [Foaie volantă].

V

- VAIDA = Vasile Vaida, *Material jargon de dialect sălăgian* [În ziarul „Tribuna, Sibiu”, 1890, nr. 83 ș. u.].
- VALIAN, V. = I. A. Vallian [=Vaillant], *Vocabular purtăreț rumînesc-franțozesc și franțozesc-rumînesc, urmat de un mic vocabular de omonime*. București, Tipografia lui Friderih Valbaum, 1839.

- VARLAAM, C. = Varlaam, mitropolitul Moldovei, *Cazania (1643)*. [ed. de J. Byck], București, Editura Fundațiilor, 1943 (Scriitori români vechi).
- VARLAAM-IOASAF = Varlaam și Ioasaf. [Manuscris din 1786; Bibl. Acad. R.P.R., cota 9].
- VARLAAM-SADOVEANU = *De la Varlaam la Sadoveanu*. Studii despre limba și stilul scriitorilor. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1958].
- VARONE, D. = G. T. Niculescu-Varone, *Dicționarul jocurilor românești*. Coreografie populară. București, 1931.
- VARONE, J. R. = G. T. Niculescu-Varone, *Alte jocuri românești necunoscute*. Noi contribuții la folclorul nostru coreografic. București, 1931.
- VASICI, M. I-II = Cr. W. Hufeland, *Macroviotica sau măiestria a lungi viața*. După... Tradusă și întocmită pentru orice român cultivat de dr. Pavel Vasici. Tomul I-II. Brașov, Tipografia lui Ioan Gött, 1844-1845.
- VASILIU, C. = Alexandru Vasiliu, *Cîntece, urături și bocete de-ale poporului*, adunate de... însoțite de 43 arii notate de d-na Sofia Teodoreanu. București, 1909. (Academia Română. *Din viața poporului român*. Culegeri și studii. VII),
- VASILIU, P. L. = Alexandru Vasiliu, *Povești și legende*, culese de... București, Cultura națională, 1928. (Academia Română. *Din viața poporului român*. XXXVI).
- VATRA = „Vatra“, foaie ilustrată pentru familie. București. Directori: I. Slavici, I. L. Caragiale și G. Coșbuc. Anul I (1894), ș. u.
- VĂCĂRESCUL, GR. = Ianache Văcărescul, *Observații sau băgări de seamă asupra regulilor și orînduieilor grammaticii românești*. În tipografia sfintei episcopii a Râmnicului, 1787.
- VĂCĂRESCUL, I. I-II = Ianache Văcărescul, *Istoria preaputernicilor împărați otomani*. Tomul IBII. [Manuscris din 1788-1784; Bibl. Acad. R.P.R., cotele 2905 și 2906].
- VĂCĂRESCUL, IST. = Ianache Văcărescul, *Istorie a preaputernicilor împărați otomani*, adunată și alcătuită pe scurt... (în TES. II, p. 237 ș. u.).
- I. VĂCĂRESCUL, B. = [Racine], *Britanicul*. Tragedie de Ioan Rasin, 1669. De marele logofăt Iancu Văcărescul lucrată. [Manuscris din 1827; Bibl. Acad. R.P.R., cota 251].
- I. VĂCĂRESCUL, E. = Fr. Ziegler, *Ermiona, mireasa lumii ceilalte*. Tragedie patetică în cinci acturi, tradusă din nemțește... de d[umnealui] I. Văcărescul. București, Tipografia lui Eliad, 1834.
- I. VĂCĂRESCUL, G. = [A. von Kotzebue], *Gredinaru orb sau aloiul înflorit*. Comedie cu cîntece în două acte, tradusă de d[umnealui] marele logofăt I. Văcărescul. București, Tipografia lui Eliad, 1836.
- I. VĂCĂRESCUL, P. = I. Văcărescul, *Colecție din poeziile d-lui marelui logofăt...* [Prefață de I. Voinescu II]. București, Tipografia lui C. A. Rosetti și Vinterhalder, 1848.
- I. VĂCĂRESCUL, P. A. = Iancu Văcărescul, *Poezii alese*. Din ale marelui logofăt... [București], 1830.
- I. VĂCĂRESCUL, R. = Heinric Joseph von Collin, *Regulu*. Traghedie tradusă de Iancu Văcărescul. București, 1834.
- VEISA, I. = [Dr. TollHausen], *Instructie în scurt de prințipurile ighienismului sau a sistemii morizoniane și de întrebuițarea doftoriei universale de veghetaluri*. Aduse în limba moldovenească de pe acele franțuzești... tălmăcite [de căminarul C. Veisa] de pe însuși cartea dumisale Morizon, ce au ieșit în limba germană. Iași, Tipografia s[fintei] mitropolii, [1836].
- VIANU, A. P. = Tudor Vianu, *Arta prozatorilor români*. [București], Editura contemporană, 1941.
- VIANU, E. = Tudor Vianu, *Estetica*. Ediția a treia. București, Editura Fundațiilor, 1945. (Biblioteca de filozofie).
- VIANU, M. = Tudor Vianu, *Problemele metaforei și alte studii de stilistică*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1957].
- VIANU, S. = Tudor Vianu, *Probleme de stil și de artă literară*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1955]. (Studii literare).
- VICIU, COL. = Alexiu Viciu, *Colinde din Ardeal*. Datini de Crăciun și credințe populare. Culegere cu anotațiuni și glosar. București, Librăriile Socec & Co., 1914. (Academia Română. *Din viața poporului român*. Culegeri și studii. XXII).
- VICIU, GL. = Alexiu Viciu, *Glosar de cuvinte dialectale din graiul viu al poporului român din Ardeal*. Adunate și explicate de... București, Carol Göbl, 1906. (Extras din Analele Academiei Române. Seria II. Tom. XXIX. Memoriile Secțiunii literare).

- VICIU, S. GL. = Alexiu Viciu, *Suplement la Glosar de cuvinte dialectale din graiul viu al poporului român din Ardeal*. Adunate și explicate de... București, Cultura națională, 1925. (Academia Română. Mem. Secț. lit. Seria III. Tom. III. Mem. 2).
- VIDA, GRAM. = Gheorghe Vida, *Gramatică practică romano-frânțozască*. Buda, Tipariul Crăieștii Universității, 1833.
- VINTILĂ, O. = Petru Vintilă, *Oamenii și faptele lor. Poeme*, [București], Editura pentru literatură și artă a Uniunii scriitorilor din R.P.R., 1949.
- VISSARION, B. = I. C. Vissarion, *Ber-Căciulă*. Povestiri. Ediția IV. București, Editura „Cartea românească”, [1943].
- VISSARION, FL. = I. C. Vissarion, *Florica și alte nuvele*. București, Librăria nouă, 1916.
- VISSARION, Î. = I. C. Vissarion, *Învietorul de morți*. București, Fundația regală pentru literatură, [1935]. (Cartea satului).
- VÎN. PESCE. = „Vînătorul și pescarul sportiv”. Revista vînătorilor și pescarilor sportivi din Republica Populară Română. București, 1960 ș. u.
- VÎRCOL, M. = V. Vîrcol, *Din graiul popular al județului Mehedinți*. (În „Noua revistă română”, București, 1910, vol. VIII, nr. 3).
- VÎRCOL, V. = V. Vîrcol, *Graiul din Vâlcea*. București, Atelierele grafice Socec, 1910. (Publicațiunile Societății filologice. I).
- VÎRNAV, F. = Rollin, *Frumusețile a istoriei românești sau tabla întâmplărilor cari au înveșnicit pe romani*. Acum întâieși dată tălmăcită de pe limba franțuzască pe limba moldovenească prin serdariul Vasilie Vîrnav. [Manuscris din 1823; Bibl. Acad. R.P.R., cota 175].
- VÎRNAV, F. M. I-II = Muratori, *Filosofia moralicească*. [Două volume]. [Traducere manuscrisă din neogreacă de Vasile Vîrnav, făcută în 1825; Bibl. Acad. R.P.R., cotele 183 și 189].
- VÎRNAV, G. P. = Chesar Becearia, *Pentru greșele și pedepsi, politicește prăvite*. De pe limba grecească vulgare în moldovenească tălmăcită de banul Vasilie Vîrnav. [Manuscris din 1824; Bibl. Acad. R.P.R., cota 185].
- VÎRNAV, L. = Condillac, *Loghica sau întâile tălmăciri meșteșugului de a să socoti cineva bine*. Scrisi de... și acum întâieși dată de pe grecească pe limba moldovenească tălmăcită de banul Vasile Vîrnav [Manuscris din 1825; Bibl. Acad. R.P.R., cota 425].
- C. VÎRNAV, H. = Costachi Vîrnav, *Despre holera epidemiască sau istoria ei în scurt, chipul în care să arată și în care să lătește, cât și mijloacele de a să feri și de a să vindeca de ea și fără doftor*. Iași, Tipografia Institutului Albinei, 1848.
- VLAHUȚĂ, CL. = A. Vlahuță, *Clipe de liniște*. (Nuvele). București, Editura Librăriei Socec, 1899.
- VLAHUȚĂ, D. = A. Vlahuță, *Dan*. București, Graeve, 1894.
- VLAHUȚĂ, N. = A. Vlahuță, *Nuvele*. București, Stabilimentul grafic Socec și Teclu, 1886.
- VLAHUȚĂ, O. A. = A. Vlahuță, *Opere alese*. Ediție îngrijită de Mariana Șora și Silvian Iosifescu. [București], Editura de stat, 1949. (Clasicii români).
- VLAHUȚĂ, O. A. I-III = Al. Vlahuță, *Opere alese*. Cu o prefață de Mariana Șora. Vol. I-III. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1952-1953]. (Biblioteca pentru toți)
- VLAHUȚĂ, P. = Al. Vlahuță, *Poesii vechi și nouă*. A treia ediție. București, Editura Librăriei H. Steinberg, 1894.
- VLAHUȚĂ, R. P. = A. Vlahuță, *România pitorească*. Ed. VI. [București], Editura „Minerva”, 1908.
- VLAHUȚĂ, S. A. I-III = A. Vlahuță, *Scrieri alese*. Vol. I-III. Ediție îngrijită, studiu introductiv, note, comentarii și bibliografie de Valeriu Rîpeanu. București, Editura pentru literatură, 1963-1964.
- VLASIU, A. P. = Ion Vlasie, *Am plecat din sat*. București. Editura de stat pentru literatură și artă, 1957.
- VLASIU, D. = Ion Vlasie, *Drum spre oameni*. București. Editura pentru literatură, 1961.
- VOCEA OLTULUI = *Vocea Oltului*. Jurnal politic și literar. Craiova, 1857.
- VOICULESCU, L. = V. Voiculescu, *Toate leacurile la îndemână*. [București], Fundația culturală, 1935. (Cartea satului. 4).
- VOINESCU II, B. = Molière, *Bădăranul boierit*. Comedie în cinci acte... tradusă de d[umnealui] căpitanul I. Voinescu [II]. [București], Tipografia lui Eliad, 1836.
- VOINESCU II, M. = A. von Kotzebue, *Misanthropia și pocăința*. Dramă în cinci acte... tradusă de d[umnealui] maiorul Voinescu II. București, Tipografia lui Eliad, 1837.

VORNIC, O. = Tiberiu Vornic, *Oameni sub patrafir*. Roman. [București], Editura pentru literatură și artă a Uniunii scriitorilor din R.P.R., [1950].

VORNIC, P. = Tiberiu Vornic, *Sub pajura împărăției*. Roman. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1954].

VRÂNCEANU, G. D. I-II = Gheorghe Vrânceanu, *Lecții de geometrie diferențială*. Vol. I-I. [București], Editura Academiei Republicii Populare Romîne, 1951-1952.

VRÂNCEANU, GEOM. AN. = Gh. Vrânceanu, *Geometrie analitică și proiectivă*. [București], Editura tehnică, 1954.

V. ROM. = „Viața romînească”. Revistă lunară de literatură a Uniunii scriitorilor din R. P. R. București, 1952 ș. u.

VUIA, Ț. H. = R. Vuia, *Țara Hategului și regiunea Pădurenilor*. Cluj, „Ardealul”, 1926. (În „Lucrările Institutului de geografie al Universității din Cluj”, vol. II 1924-1925, p. 35-152).

VULCAN, T. = *Tratat despre vindecarea morburilor poporului de la țară*. [Manuscris autograf al lui Samuil Vulcan de la începutul sec. al XIX-lea; Bibl. Filialei din Cluj a Acad. R.P.R., fondul Oradea, cota 283].

W

WEIGAND, B. B. = Prof. Dr. Gustav Weigand, *Dialekte der Bukowina und Bessarabiens*. Leipzig, Barth, 1904.

X

XENOPOL, I. R. I-XIV = A. D. Xenopol, *Istoria romînilor din Dacia Traiană*. Ediția III-a îngrijită de I. Vlădescu. Vol. I-XIV. București, „Cartea românească”, [1925-1930].

Y

YGREC, M. N. = Doctorul Ygrec, *Medicul nostru*. Dictionar enciclopedic medical. Consultații medicale, chirurgicale, igienă, medicină și igienă socială... București, „Adevărul”, [1931].

Z

ZALOMIT, E. F. = A. Charma, *Elemente de filosofie*. Traduse... de I. Zalomit. București, Tipografia Colegiului național, 1854.

D. ZAMFIRESCU, A. = Duiliu Zamfirescu, *Romanul Comăneștenilor*. V. *Anna*. Craiova, „Scrișul românesc”, 1938.

D. ZAMFIRESCU, Î. = Duiliu Zamfirescu, *Romanul Comăneștenilor*. IV *Îndreptări*. Craiova, „Scrișul românesc”, 1937.

D. ZAMFIRESCU, R. = Duiliu Zamfirescu, *În război*. Roman. Edițiune populară București, Editura Tipografiei „Clementa”, 1902.

D. ZAMFIRESCU, T. S. = Duiliu Zamfirescu, *Romanul Comăneștenilor*. II. *Tănase Scatiu*. Craiova, „Scrișul românesc”, 1936.

D. ZAMFIRESCU, V. Ț. = Duiliu Zamfirescu, *Romanul Comăneștenilor*. I. *Viața la țară*. Craiova, „Scrișul românesc”, 1939.

G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I-II = George Mihail Zamfirescu, *Maidanul cu dragoste*. Roman, Volumul I-II. București, Editura națională Ciornei, [f.a.].

G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I-II = George Mihail Zamfirescu, *Sfînta mare nerușinare*. Roman, [Vol] I-II. București, Editura „Cartea românească”, [1935-1936].

ZANNE, P. I-X = Iuliu A. Zanne, *Proverbele românilor*. Vol. I-X. [București], Editura Librăriei Soccec, 1895 - 1912.

ZEITSCHRIFT, I ș. u. = *Zeitschrift für romanische Philologie*, herausgegeben von Dr. Gustav Gröber. Halle. Vol. I (1876) ș. u.

ZIARELE = atestări din diferite ziare românești contemporane.

ZILOT, CRON. = Zilot Românul, *Scrierile inedite ale lui...* publicate de Gr. G. Tocilescu. (În „Revista pentru istorie, arheologie și filologie”, vol. V, p. 58-88, 331-358).

ZIMBRUL (18...) = „Zimbrul”. [Ziar]. Iași. Anul I (1850) ș. u.

ZOOLOGIA = *Zoologia*. Manual pentru clasa a IX-a de C. Bogosescu, Emil Sanielevici, C. Nițescu-Vernescu. București, Editura pentru stat didactică și pedagogică, 1962.

A

a¹ sm [At: DA / E: lat *a*] **1** Prima literă a alfabetului limbii române. **2** Sunetul corespunzător primei litere a alfabetului (vocală deschisă, nerotunjită, medială). **3** (Fam; îe) **De la ~ la z** De la început până la sfârșit. **4** (Fam; îae) În întregime.

a² pp [At: DOSOFTEI, V. S. 12/1 / E: lat *ad*] La.

a³ pp [At: DA ms / E: fr *à*] De câte.

a⁴ i [At: MARCOVICI, C / V: *aa, aha* / E: fo] Sunet reflex care exprimă: **1** Mirare. **2** Admirație. **3** Entuziasm. **4** Satisfacție. **5** Plăcere. **6** Durere. **7** Necaz. **8** Supărare. **9** Regret. **10** Indignare. **11** Reamintire bruscă a ceva uitat.

a⁵ arp [At: DA / E: nct] Înlocuiește numele obiectului posedat.

a⁶ [At: DEX² / E: fr *a-*] **1-2** Element de compunere care indică absența, excluderea etc.

aa i vz a⁴

aalenian, ~a [At: DEX² / P: *a-a-le-ni-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr *aalénien*] **1 sn** Primul etaj al jurasicului mediu sau ultimul etaj al jurasicului inferior. **2 a** Care aparține aalenianului (**1**). **3 a** Privitor la aalenian.

aba¹ i [At: HEM 59 / V: (reg) *haba* / E: ns cf *aba¹*] **1-2** (Înv) Exprimă mirarea și îndoiala.

aba² sf [At: (a. cca 1660) IORGA, B. R. / V: (reg) *haba, haba* / Pl: *~le* / E: tc *aba*] **1** Țesătură groasă de lână utilizată la confecționarea hainelor țărănești Si: (reg) *dimie, panura*. **2** Îmbrăcăminte confecționată din *aba¹* (**1**).

aba³ sn [At: CADE / Pl: *~ace* / E: fr *abaque*, lat *abacus*, rs *абакс*] Instrument pentru calcule aritmetice elementare, format dintr-un cadru de lemn cu vergele pe care se pot deplasa bile.

abac² sn vz abaca

abaca sf [At: CADE / V: *abac¹ sn* / Pl: *~ace* / E: fr *abaque*] **1** (Aht) Placă de piatră care formează partea superioară a capitelului unei coloane și pe care se sprijină arhitrava. **2** (Mat) Sistem de linii înscrise într-un plan, care corespund unei ecuații. **3** (Fiz) Reprezentare geometrică și algebrică a unui spectru luminos.

abager sm [At: URICARIUL II, 43 / Pl: *~i* / E: *abagiu* + *-er*] **1-3** (Mol) Abagiu (**1-3**).

abageresc, ~ească a [At: HEM 110 / Pl: *~ești* / E: *abager* + *-esc*] **1-3** (Olt) Care aparține abagerului (**1-3**). **4-6** Specific abagerului (**1-3**). **7-9** De abager (**1-3**). **10-14** Care aparține abageriei (**1-4**). **15-19** Specific abageriei (**1-4**). **20-23** De abagerie (**1-4**).

abagerie sf [At: MUSTE, ap. LET. III, 9 / Pl: *~ii* / E: *abager* + *-ie*] (Iuz) **1** Fabrică de *aba²*. **2** Prăvălie de *aba²*. **3-4** Meseria abagiului (**1-3**).

abagiu sm [At: (a. 1684) ap. HEM 63 / Pl: *~ii* / E: tc *abaği*] (Iuz) **1** Fabricant de *aba²* (**1**). **2-3** Negustor de *aba²* (**1-2**). **4** Croitor de *aba²* (**1-2**).

abagiuba sf [At: BĂRCIANU / Pl: *~be* / E: nct] Arbust din familia oleaceae, cu frunzele opuse, cu florile albe dispuse în raceme, cu corola în formă de pălnic și fructele bace, adesea cultivat pentru garduri vii (*Ligustrum vulgare*).

abajur sn [At: LTR / Pl: *~uri* / E: fr *abat-jour*] Obiect de pânză, hârtie, sticlă etc. fixat la o lampă pentru a proteja ochii sau pentru a îndepărta fluxul luminos în direcția dorită.

abaldă sf [At: LB / Pl: *~de* / E: pbl pmz din ger *Ablade (raum)*] (Îrg) **1** Depozit de mărfuri Si: *magazie*. **2** Personalul unei abalde (**1**). **3** Mărfurile aflate într-o abaldă (**1**). **4** Depozitul împreună cu personal și cu mărfuri.

abandon sn [At: 1. PANȚU, C. 287 / Pl: *~uri* / E: fr *abandon*, it *abbandono*] **1** Renunțare la ceva. **2** (Sp; Spt) Renunțare a unui concurent la continuarea probei în care este angajat. **3-4** (Jur; îs) *~ de familie* Părăsirea familiei, mai ales a copiilor, de către persoana care are obligația legală de întreținere.

abandona [At: 1. PANȚU, C. 287 / Pzi: *~nez* / E: fr *abandonner*, it *abbandonare*] **1 vi** A renunța la ceva. **2 vi** (D. sportivi) A renunța la continuarea probei în care este angajat. **3 vt** (C. i. persoane față de care cineva are obligația legală de a le întreține) A părăsi.

abandonare sf [At: COD. PEN. R. P. R. 479 / Pl: *~nări* / E: *abandona*] **1-4** Abandon (**1-4**).

abandonat¹ sn [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: *abandona*] **1** Renunțare. **2** Abandon. **3-4** Abandon (**3-4**).

abandonat², ~a a [At: DICT. / Pl: *~ați, ~e* / E: *abandona*] **1-2** Părăsit (**1-2**).

abanos sm [At: (a. 1669) DOC., ap. HEM 67 / Pl: *~osi* / E: tc *abanos*, ngr *εφενος*] **1** Arbore din familia ebenaceelor, cu lemnul negru, greu și tare. **2** (Sp) Lemnul abanosului (**1**) folosit la fabricarea unor mobile de lux, a unor instrumente muzicale de suflat etc.

abataj sn [At: ARDELEANU, V. P. 40 / Pl: *~e* / E: fr *abatage*] **1** Țăiere sau desprindere manuală ori mecanică a minereului din peretele sau frontul unei galerii de mină. **2** (Îs) *Ciocan de ~* Instrument acționat cu aer comprimat, cu ajutorul căruia se desprinde cărbunele în straturile cu înclinație mare. **3** Parte a galeriei de mină de unde se extrage minereul. **4** Doborâre a arborilor în exploatarea forestieră. **5** (Rar) Ucidere a vitelor la abator printr-o singură lovitură.

abate¹ sm [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 10 / Pl: *~ați* / E: it *abbate*, lat *abbas, -atis*] **1** Stareț al unei abații. **2** Titlu onorific dat unor clerici catolici.

abate² v [At: DOSOFTEI, V. S. 242/1 / Pzi: *abat* / E: lat *abbatere*] **1-2 vtr** A (se) îndepărta de la un drum, de la o direcție Si: *a devia*. **3-10 vtr** (Fig) A (se) îndepărta de la o normă, de la o linie de conduită sau de judecată etc. **11** (Sp; îe) **A se ~ din** (sau **de la**) **vorbă** A face digresiuni. **12-14 vr** A se opri (în treacăt) undeva sau la cineva (părăsind drumul inițial). **15-16 vri** (D. fenomene ale naturii, calamități, nenorociri) A veni (cu putere) pe neașteptate. **17 vii** (Ccd) A-i trece prin minte Si: *a apuca, a căsuna, a năzari, a veni*. **18 vi** (Îvr; fig; urmat de o construcție finală introdusă prin pp „de”) A-și da silința.

abate³ vr [At: ALECSANDRI, P. III, ap. DA ms / Pzi: *abat* / E: fr *abattre*] (Frm) **1** A culca pe pământ Si: *a doborî*. **2** (Fig) A deprima.

abaterē¹ sf [At: (a. 1776) URICARIUL XI, 248 / Pl: ~ri / E: **abate²**] 1-2 Îndepărtare de la un drum, de la o direcție Si: *deviere*. 3 Îndepărtare de la o normă, de la o linie de conduită sau de judecată etc. 3 (Înv; îls) ~ **de la vorbă** Digresiune. 4 (Îls) ~ **de la regulă** Excepție.

abaterē² sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: **abate³**] (Frm) 1 Culcare pe pământ Si: *doborâre*. 2 (Fig) Deprimare.

abațiză sf [At: LTR / Pl: ~ze / E: fr **abbatis**] (Mil) Baraj realizat, de obicei, în păduri din copaci tăiați și culcați la pământ cu vârful îndreptat spre inamic.

abator sn [At: BACOVIA, O. 17 / Pl: ~oare / E: fr **abbatoir**] 1 Loc în care se taie vitele Si: (înv) *zalhana*. 2 Personalul unui abator (1).

abație sf [At: ȘINCAI, HR. II, 43 / Pl: ~i / E: it **abbazia**] 1 Mănăstire catolică ale cărei venituri constituiau un beneficiu pentru starețul ei. 2 Clădirea unei abații (1). 3 Credincioșii dintr-o abație (1).

abazie sfs [At: BREBAN, D. G. 6. / E: fr **abatie**] Tulburare a sistemului nervos, caracterizată prin mers dezordonat, uneori cu tulburări de echilibru.

abărlău sn [At: FRÂNCU-CÂNDREA, M. 97 / Pl: ~laie / E: mg **abárló**] „vas de opărit“, cf *abárolni* „a opărit“ (Trs; mgm) 1 Vas în care se strecoară laptele. 2 Conținutul unui abărlău (1).

abătătoare sf [At: LB / Pl: ~ori / E: **abate¹** + *-ătoare*] (Îrg) 1-2 Han (cu birt). 3-4 Personalul unei abătători (1-2). 5-6 Clienții unei abătători (1).

abătător, ~oare a [At: Com. LACEA – BRAȘOV, ap. DA / Pl: ~i, ~oare / E: **abate** + *-tor*] (Reg) Harnic.

abătătura sf [At: PISCUPESCU, O. / Pl: ~ri / E: **abate** + *-atură*] (Îvr) Gând ascuns.

abătut, ~ă a [At: CANTEMIR, HR. I, 127 / Pl: ~uți, ~e / E: fr **abattu**] 1 Care este descurajat. 2 Trist.

abces sn [At: A. POP, CHIRURG. / Pl: ~e / V: **absces** / E: fr **abcés**, lat **abscessus**] (Med) Acumulare de puroi într-un țesut sau organ.

abdica vi [At: MAIORESCU, D. I, 6 / Pzi: **abdíc** / E: fr **abdiquer**, lat **abdicare**] 1 (D. monarhi) A renunța la tron. 2-3 (Pex) A renunța la o acțiune, o activitate (în fața unor greutăți).

abdicare sf [At: MAIORESCU, D. I, 34 / Pl: ~cări / E: **abdica**] 1 Renunțare la tron a unui monarh. 2-3 Renunțare la o acțiune, o activitate (în fața unor greutăți).

abdomen sn [At: SAHIA, N. 78 / Pl: ~e / E: lat **abdomen**] (Atm) Parte a corpului cuprinsă între torace și bazin și care conține stomacul, ficatul, splina, rinichii, pancreasul, vezica biliară și intestinale Si: *burtă, pântece*, (pop) *foale*.

abdominal, ~ă a [At: KRETZULESCU, A. 35 / Pl: ~i, ~e / E: fr **abdominal**] (Atm) Care ține de abdomen.

abdominalgie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr **abdominalgie**] (Med) Durere abdominală.

abductor am [At: KRETZULESCU, A. 239 / Pl: ~i / E: fr **abducteur**, lat **abductor**] (Atm; d. mușchi) Care produce abducție.

abducție sf [At: CADE / V: (înv) ~țiune / Pl: ~ii / E: fr **abduction**] Mișcare de îndepărtare a unui membru de axul median al corpului.

abducțiune sf vz **abducție**

abea av vz **abia**

abecedar sn [At: NEGRUZZI, S. I, 7 / V: (îvp) ~ete, ~etadar, **abițedar**, **abițidar** / Pl: ~e / E: lat **abecedarius**, fr **abécédaire**] 1 Manual pentru învățarea scrisului și a cititului Si: (înv) *azbucoavnă*. 2 (Fig) Carte din care se învață noțiunile elementare ale unei discipline.

aberrant, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~nți, ~e / E: fr **aberrant**, lat **aberrans**, ~ntis] 1-2 Care se abate de la tipul normal sau corect.

aberrativ, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr **aberratif**] 1-3 (Liv) Care este departe de adevăr, normalitate sau corectitudine. 4 Care ține de aberație (1).

aberație sf [At: MAIORESCU, D. I, 515 / V: (îvp) ~iune / Pl: ~ii / E: fr **aberration**, lat **aberratio**] 1-3 Abateră de la ceea ce este normal, corect sau moral. 4-5 (Pex) Faptă absurdă, inadmisibilă Si: *absurditate*, *ineptie*,

prostie, *stupiditate*. 6 (Îs) ~ vizuala Astigmatism. 7 (Ast; îs) ~a luminii Variație aparentă a poziției unui astru pe cer, ca urmare a mișcării Pământului în jurul Soarelui și a vitezei finite de propagare a luminii.

aberațiune sf vz **aberație**

aberoscop sn [At: DEX² / Pl: ~oape / E: fr **aberoscope**] Instrument care servește la observarea defectului de distorsiune pe care îl prezintă un ochi anormal.

abeș i [At: ANON. CAR. / E: nct] (Ban; înv) Cuvânt folosit în vorbire ca afirmație.

abețadar sn vz **abecedar**

abețe sn vz **abecedar**

abhora vt [At: DEX² / Pzi: ~rez / E: fr **abhorrer**, lat **abhorre**] 1-3 (Rar) A avea ură, dezgust, aversiune față de ceva sau de ceva.

abi av vz **abia**

abia av [At: DOSOFTEI, V. S. februarie, 91/2 / V: ~i, ~ie, ~bea / E: lat **ad vix**] 1 De (foarte) puțin timp Si: *tocmai*. 2 (Îlav) De ~ Cu greu.

abie av vz **abia**

abietin sn [At: DEX² / P: ~bi-en- / Pl: ? / E: fr **abietin**] Substanță rășinoasă extrasă din lemnul de brad, care se prezintă sub formă de cristale incolore, solubile în apă și în alcool.

abietace sfp [At: DEX² / P: ~bi-e- / E: fr **abietacées**] Familie de conifere cuprinzând arbori din specia bradului Si: *abietinee*, *pinacee*.

abietinee sfp [At: DEX² / E: fr **abietinées**] Abietacee.

abii av vz **abia**

abil, ~ă a [At: MAIORESCU, D. I, 573 / Pl: ~i, ~e / E: fr **habile**, lat **habilis**] Care se descurcă cu ușurință Si: *descurcâret*, *iscusit*, *îndemânatic*.

abilită vt [At: CADE / Pzi: ~tez / E: ger **habilitieren**, fr **habilitier**, lat **habilitare**] 1-2 (Înv) A recunoaște cuiva, în urma unui examen, calitatea de profesor sau docent. 3 (Pex) A recunoaște unei persoane o calificare. 4 (Jur) A face pe cineva apt pentru săvârșirea unui act juridic.

abilitare sf [At: MDA ms / Pl: ~ări / E: **abilită**] 1-2 (Înv) Recunoaștere, în urma unui examen a calității de profesor sau docent. 3 (Pex) Recunoaștere a calificării unei persoane.

abilitate sf [At: CADE / E: fr **habileté**, lat **habilitas**] Îndemânare.

abiogen, ~ă a [At: DEX² / P: ~bi-o- / Pl: ~i, ~e / E: fr **abiogène**] 1 (Blg; d. mediu) Care este lipsit de viață. 2 (D. procese) Care are loc fără participarea materiei vii.

abiogeneză sf [At: DEX² / P: ~bi-o- / E: fr **abiogénese**] Concepție după care originea materiei vii trebuie căutată în materia fără viață.

abiolan sns [At: KLOPSTOCK, F. 302 / E: nct] (Reg; ned) Joc de copii.

abiologie sf [At: DEX² / P: ~bi-o- / Pl: ~e / E: fr **abiologie**] Disciplină care are ca obiect studiarea elementelor lipsite de viață.

abiotic, ~ă a [At: DEX² / P: ~bi-o- / Pl: ~ici, ~ice / E: fr **abiotique**] 1 Lipsit de viață. 2 Incompatibil cu viața.

abiotrofie sf [At: DEX² / P: ~bi-o- / Pl: ~ii / E: fr **abiotrophie**] Scădere a vitalității unui organism sau a unui organ din cauza unor defecte ereditare de dezvoltare sau a lipsei factorilor nutritivi, fapt care determină slăbirea capacității de adaptare - apărare.

abioză sf [At: DEX² / P: ~bi-o- / Pl: ~e / E: fr **abiose**] 1 Stare lipsită de viață. 2 Procedu de conservare a produselor alimentare de natură animală și vegetală, bazat pe distrugerea totală a microorganismelor existente în produs prin termo-, foto-, chimiosterilizare sau prin iradiere ionizante.

abis sn [At: NEGRUZZI, S. I. 286 / Pl: ~uri / E: fr **abyse**, lat **abyssus**, ngr **ἀβυσσος**] Povârniș adânc, abrupt (lipsit de vegetație) situat, de obicei, într-o regiune muntoasă Si: *genune*, *hău*, *prăpastie* (1), (îvr) *prăpadere*, (îvr) *prăpastenie* (1), (înv) *precipitiu*, (reg) *praval* (4).

abisal, ~ă a [At: ENC. AGR. / Pl: ~i, ~e / E: fr **abyssal**] 1 De abis. 2 (Îs) *Groapă* ~a Regiune de mare adâncime în mări și oceane. 3 Care se referă la subconștient. 4 Care aparține subconștientului.

abitatie *sf* [At: HAMANGIU, C. C. 141 / Pl: ~ii / V: (inv) ~iune / E: fr (droit d') *habitation*] (Jur) Drept de folosință a unei case de locuit aflate în proprietatea altcuiva.

abitațiune *sf* *vz* **abitație**

abitir *av* [At: HEM 88 / E: *tc betir*] 1-2 (Pfm) Mai mult, mai bine (decât).

abiturient, ~a *smf* [At: BUL. FIL. V, 198 / P: ~ri-ent / Pl: ~nți, ~e / E: ger *Abiturient*] (Trs; Buc; iuz) 1-2 Elev(ă) în ultimul trimestru, înaintea bacalaureatului.

abitedar *sn* *vz* **abecedar**

abitudar *sn* *vz* **abecedar**

abiuța *av* *vz* **abieluța**

abiziană *sf* [At: BUL. FIL. V, 249 / Pl: ~ne / E: rs *обезьяна* „maimuță”] (Arg; iuz) 1-2 Femeie (depravată).

abject, ~a *a* [At: CADE / Pl: ~cți, ~e / E: fr *abject*, lat *abiectus*] 1-2 (D. noțiuni morale, acțiuni, caractere etc.) Care inspiră dezgust, dispreț Si: *mârșav*, *josnic*, *ticalos*, (liv) *repugnant*.

abjecție *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 120, 11/1 / P: ~ți-e / Pl: ~ii / E: fr *abjection*, lat *abiectio*] Faptă abjectă Si: *josnicie*, *mârșavie*, *ticalosie*.

abjudeca *vi* [At: DEX² / Pzi: ~abjudec / E: lat *abjudicare*] A anula, a suspenda (un titlu, un drept etc.) printr-o hotărâre judecătorească.

abjudecare *sf* [At: DEX² / Pl: ~cări / E: *abjudeca*] Anularea, suspendarea (unui titlu, a unui drept etc.) printr-o hotărâre judecătorească.

abjura *vi* [At: MACEDONSKI, O. II, 117 / Pzi: ~jur / E: fr *abjurer*, lat *abjurare*] A nega, public, o credință religioasă, o doctrină, o concepție etc.

abjurare *sf* [At: CADE / Pl: ~rări / E: *abjura*] Renegare publică a unei credințe religioase, a unei doctrine, a unei concepții etc. Si: *abjurat*¹.

abjurat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *abjura*] Abjurare.

abjurat², ~a *a* [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *abjura*] (D. credințe religioase, doctrine, concepții) Care a fost renegat public.

ablactare *sf* [At: DEX² / E: cf lat *ablactare*] Înlocuire a laptelui matern prin alte alimente necesare sugarului.

ablactație *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: ger *Ablaktation*] 1 Trecere treptată și progresivă de la alimentația exclusiv lactată a sugarului la o alimentație diversificată. 2 Oprea a secreției lactate la femeile la care alăptarea este contraindicată sau inutilă.

ablas *sm* [At: I. IONESCU, M. 185 / Pl: ~ași / E: ger *Ablass*] (Înv) Contribuabil de la sate.

ablativ *sn* [At: DA / E: lat *ablativus*] Caz al declinării care arată că substantivul este punctul de plecare sau instrumentul acțiunii exprimate de verb.

ablație *sf* *vz* **ablațiune**

ablațiune *sf* [At: DEX² / V: *ablație* / P: ~ți-u~ / Pl: ~ni / E: fr *ablation*, lat *ablatio*, ~onis] 1 Transportare (prin acțiunea vântului, a apelor sau a ghețarilor) a materialului rezultat în urma dezagregării solului sau a rocilor. 2 Îndepărtare chirurgicală a unui organ, a unui membru al corpului omenesc, a unei tumori etc. 3 Fenomen fizic prin care un corp care străbate atmosfera cu mare viteză pierde din substanță, devenind incandescent prin frecarea cu aerul.

ablaut *sn* [At: DEX² / Pl: ~uri / E: ger *Ablaut*] (Lin) Apofonie.

ablefarie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *ablépharie*] Malformație congenitală caracterizată prin absența parțială sau totală a pleoapelor.

ablegat *sm* [At: DA / Pl: ~ați / E: lat *ablegatus*, fr *ablégat*, ger *Ablegat*] 1 Trimis al Papei. 2 (Trs; inv) Deputat.

ablepsie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *ablépsie*] (Med) Cecitate.

abligeană *sf* *vz* **obligeană**

ablișoară *sf* *vz* **ablișoară**

abluțiune *sf* [At: DA / Pl: ~ni / E: lat *ablutio*, ~nis, fr *ablution*] 1 (Med) Spălare (cu buretele) a corpului. 2 (Tlg) Spălare rituală a corpului prescriasă de unele religii.

abnega *vi* [At: DA / Pzi: *abneg* / E: lat *abnegare*] 1 (Rar) A tăgădui. 2-3 A se lepăda de ceva sau ceva.

abnegare *sf* [At: ALECSANDRI, P. III, 476 / Pl: ~gări / E: *abnega*] 1 (Rar) Tăgăduire. 2-3 Lepădare de ceva sau ceva.

abnegație *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 289 / P: ~ți-e / Pl: ~ii / V: ~țiune / E: lat *abnegatio*, fr *abnégation*] 1 Devotament (dus până la sacrificiu).

2 Sacrificiu voluntar *Vz* **abandonare**, **renunțare**.

abnegațiune *sf* *vz* **abnegație**

abnorm, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: ger *abnorm*] 1 (Rar) Anormal. 2 Neobișnuit.

abnormitate *sf* [At: MAIORESCU, CR. I, 313 / Pl: ~răți / E: ger *Abnormität*] Ceea ce are caracter anormal.

abo *i* [At: ANON. CAR. / E: ns cf *aba*²] (Îrg) Cuvânt care exprimă mirarea.

aboală *sf* *vz* **boală**

aboli *vi* [At: ODOBESCU, S. II, 322 / Pzi: ~lesc / E: fr *abolir*] (C. i. instituții, stări, uzanțe etc.) A desființa.

abolire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *aboli*] 1-3 Desființare de instituții, stări, uzanțe etc. Si: *abolit*¹, *abolitie*.

abolit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *aboli*] Abolire.

abolit², ~a *a* [At: MDA ms / Pl: ~ți, ~e] (D. instituții, stări, uzanțe) Desființat².

abolitie *sf* [At: GHICA, A. 511 / V: (inv) ~țiune / E: lat *abolito*] Desființare.

abolitionism *sn* [At: DEX² / P: ~ți-o~ / E: fr *abolitionnisme*] 1 Mișcare politică apărută la sfârșitul sec. XVIII, care urmărea desființarea sclaviei negrilor din America. 2 (Pgn) Mișcare politică ce susține desființarea sclaviei.

abolitionist, ~a *smf* [At: DEX² / P: ~ți-o~ / Pl: ~iști, ~e / E: fr *abolitionniste*] Adept al abolitionismului.

abolitiune *sf* *vz* **abolție**

abolla *sf* [At: DEX² / E: lat *abolla*] (Înv) Manta militară la romani.

abominabil, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *abominable*, lat *abominabilis*] 1 Infiorător. 2 Dezgustător. 3 Urât.

abona [At: DA ms / Pzi: ~nez / E: fr *aboner*] 1 *vr* A-și face un abonament. 2 (Fig) *vr* A veni cu regularitate într-un loc.

abonament *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 253 / Pl: ~e / E: fr *abonnement*] Convenție scrisă prin care (în schimbul unei sume de bani) o persoană (fizică sau juridică) poate obține ceva în mod regulat pentru o perioadă determinată.

abonare *sf* [At: (a. 1851) URICARIUL XIII, 343 / Pl: ~nări / E: *abona*] Efectuare a unui abonament Si: *abonat*¹.

abonat¹ *sn* [At: DA ms / Pl: ~uri / E: *abona*] Abonare.

abonat², ~a *a*, *smf* [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *abona*] 1-3 (Persoană sau instituție) care a făcut un abonament.

abonda *vi* *vz* **abunda**

abondare *sf* *vz* **abundare**

abondat¹ *sn* *vz* **abundat**¹

abondat², ~a *a* *vz* **abundat**²

aborda [At: NEGRUZZI, S. I, 273 / Pzi: ~dez, (inv) *abord* / E: fr *aborder*]

1 *vi* (D. nave) A trage la țarm pentru debarcare. 2 *vr* (Spc) A lovi. 3 *vr* (Fig; cps) A se apropia pentru o discuție. 4 (Cio) A începe o discuție, studiul unei probleme etc.

abordabil, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *abordable*] 1 Care poate fi abordat. 2 (Pex) Accesibil.

abordagiu *sn* *vz* **abordaj**

abordaj *sn* [At: DA / Pl: ~e / V: (inv) ~agiu / E: fr *abordage*] (Mrn)

1-2 Ciocnire (a două nave sau) a unei nave de un obstacol. 3 Atac al unei nave asupra altei nave.

abordare *sf* [At: DEX² / Pl: ~dări / E: *aborda*] 1 (D. nave) Apropierea de țarm pentru debarcare. 2 (Spc) Lovire. 3 (Fig) Apropiere pentru o discuție. 4-5 Începere a unei discuții sau a studierii unei probleme etc.

abori *vi* *vz* **aburi**

aborigen, ~a *a*, *smf* [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *aborigène*] (Liv) Băștinăș.

aborire *sf* *vz* **aburire**

aborit¹ sn vz *aburit¹*
aborit², ~ă a vz *aburit²*
aborta vi vz *avorta*
abortare sf vz *avortare*
abortat¹ sn vz *avortat¹*
abortat², ~ă a vz *avortat²*
abortiv, ~ă [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *abortif*, lat *abortivus*] **1** a (Blg) Care se produce înainte de vreme, prematur. **2** a (Blg) Care nu a evoluat în întregime. **3-4** *sn, a* (Substanță sau mijloc) care provoacă avortul.
abotit, ~ă a vz *botit*
abracadabra i [At: DEX² / E: fr, it *abracadabra*] Cuvânt cabalistic căruia i se atribuie puterea magică de a realiza un lucru supranatural.
abracadabrant, ~ă a [At: CARAGIALE, S. N. 92 / Pl: ~nți, ~e / E: fr *abracadabrant*] **1** Ciudat. **2** Încâlcit.
abraș, ~ă a [At: HEM 1800 / Pl: ~i, ~e / V: (reg) *ibraș* / E: tc *abraș*] **1** (Dom) Care are părul de culoare deschisă Si: *blond, balai, balan*. **2** (Dasc) Care are o pată albă (mai ales sub coadă). **3** (Dom) Care se manifestă cu răutate, cu violență Si: *rau, violent*. **4** (Dasc) Greu de stăpânit Si: *nărăvaș*. **5** (Îe) **A ieși (ceva)** ~ **A** nu izbuti.
abrazare sf [At: DEX² / Pl: ~zări / E: ns cf fr *abrasion*] (Rar) Abraziune (**2**).
abraziune sf [At: DEX² / P: ~zi-u~ / Pl: ~ni / E: fr *abrasion*] **1** Proces de eroziune a țărmurilor din cauza valurilor mării. **2** Producere a unui corp ca urmare a frecării lui de alt corp abraziv sau mai dur Si: *abrazare*.
abraziv, ~ă sn, a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *abrasif*] **1-2** (Corp, material dur) care are proprietatea de a roade prin frecare.
abrazor sn [At: DEX² / Pl: ~oare / E: ns cf *abraziune*] Unealtă alcătuită dintr-un material abraziv (natural sau artificial) folosită la prelucrarea prin așchiere.
abrevia vt [At: DA / P: ~vi-a / Pzi: ~iez / E: lat, it *abbreviare*] A prescurta.
abreviare sf [At: DA / V: ~iere / P: ~vi-a~ / Pl: ~eri / E: *abrevia*] Prescurtare.
abreviat¹ sn [At: MDA ms / P: ~vi-at / Pl: ~uri / E: *abrevia*] Prescurtare.
abreviat², ~ă a [At: MDA ms / P: ~vi-at / Pl: ~ați, ~e / E: *abrevia*] Prescurtat.
abreviativ, ~ă a [At: CULIANU, A. 1 / P: ~vi-a~ / Pl: ~i, ~e / E: fr *abréviativ*] (Mol) De prescurtare.
abreviator sm [At: DEX² / P: ~vi-a~ / Pl: ~i / E: fr *abréviateur*] **1** Funcționar al cancelariei papale. **2** Persoană care prelucrează restrângând sau rezumând scrierile unui autor.
abreviație sf [At: DA / P: ~vi-a / V: (înv) ~fiune / Pl: ~ii / E: lat *abbreviatio*, fr *abréviation*] Prescurtare.
abreviațiune sf vz *abreviație*
abreviere sf vz *abreviare*
abroga vt [At: DA / Pzi: *abrog* / E: lat *abrogare*, fr *abroger*] (Cild) A declara lipsit de valabilitate Si: *a anula, a desființa*.
abrogare sf [At: DA / Pl: ~gări / E: *abroga*] Declinare a unei legi, a unui decret etc. ca fiind fără valabilitate Si: *abrogat¹, anulare, desființare*.
abrogat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *abroga*] Abrogare.
abrogat², ~ă a [At: MAIORESCU, D. I. 165 / Pl: ~ați, ~e / E: *abroga*] (Dldc) Care a fost declarat ca fiind lipsit de valabilitate Si: *anulat², desființat²*.
abrogație sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: lat *abrogatio*, fr *abrogation*] Anulare, suprimare a unei legi, a unui act normativ etc.
abruceana sfa [At: HEM 1523 / V: ~uzana / E: *Abrud* + *-ean*] **1** Dans popular din zona Abrudului Si: *abruceanca*. **2** Melodie după care se execută abruceana (**1**). Si: *abruceanca*.
abruceanca sfa [At: VARONE, D. / Pl: ~dence / E: *Abrud* + *-eanca*] **1-2** Abruceana (**1-2**).
abrudul sna [At: VARONE, D. / Pl: ? / E: *Abrud*] **1** Dans popular asemănător brăului. **2** Melodie după care se execută abrudul.
abrupt, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~pti, ~e / E: fr *abrupt*, lat *abruptus*] **1** (D. povârnișuri, prăpăstii etc.) Cu pantă repede, greu accesibil Si: *accidentat*,

prăpăstios. **2** (Fig; d. stil) Fără legătură. **3** (Fig; d. stil) Inegal. **4** (D. un organ) Târător.
abrutiza vir [At: DEX² / Pzi: ~zez / E: fr *abrutir*] **1-2** A face să-și piardă sau a-și pierde însușirile morale, specific umane. **3-4** A deveni sau a face să devină insensibil, asemănător cu un animal, cu o brută Si: *a (se) îndobitoci, a (se) dezumaniza*.
abrutizant, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~nți, ~e / E: fr *abrutissant*] Care abrutizează.
abrutizare sf [At: DEX² / Pl: ~zări / E: *abrutiza*] **1-2** Determinarea pierderii sau pierderea însușirilor morale, specific umane. **3** Transformare în brută Si: *îndobitocire, dezumanizare*.
abrutizat, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: *abrutiza*] **1** Care a devenit insensibil, brutal. **2** Care și-a pierdut însușirile morale, specific umane.
abruzana sf vz *abruceana*
absces sn vz *abces*
abscisa sf [At: MAIORESCU, L. 173 / Pl: ~se / E: fr *abscise*, lat *abscissa* (linea)] (Mat) **1** Coordonată carteziană orizontală care servește la stabilirea poziției unui punct în plan sau în spațiu. **2** Distanță pe o axă orientată de la origine la un punct fix.
absciziune sf [At: DA / P: ~zi-u~ / Pl: ~ni / E: fr *abscission*] (Med) Rezecție.
abscons, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~nși, ~e / E: fr *abscons*, lat *absconsus*] **1** (Liv) Greu de înțeles. **2** (Liv) Tainic. **3-4** (Liv) (Voi) obscur.
absent, ~ă a [At: MAIORESCU, D. I. 69 / Pl: ~nți, ~e / E: fr *absent*, lat *absens*, ~ntis] **1** Care nu este de față. **2** Care lipsește. **3** (Fig) Distrat.
absenta vi [At: DA / Pzi: ~tez / E: fr (s') *absenter*, lat *absentare*] (Dom) A lipsi dintr-un loc unde ar trebui să fie.
absentare sf [At: DA / Pl: ~tări / E: *absenta*] Absență (**1**).
absental¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *absenta*] Absență (**1**).
absental², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *absenta*] Care este absent.
absenteism sn [At: DEX² / E: fr *absentéisme*] **1** Absență îndelungată a deținătorului unei proprietăți funciare, pe care o exploatează printr-un intermediar. **2** (Îs) ~ *parlamentar* Practică folosită mai ales de către deputații aflați în opoziție, constând în neparticiparea la sesiunile parlamentului, cu scopul de a întârzia sau de a împiedica adoptarea unei legi.
absenteist, ~ă smf, a [At: DEX² / Pl: ~iști, ~e / E: fr *absentéiste*] **1-2** (Persoană) care trăiește în străinătate, administrându-și bunurile prin intermediari.
absență sf [At: DA / Pl: ~te / E: fr *absence*, lat *absentia*] **1** Lipsă a unei persoane din locul în care trebuia să se afle Si: *absentare*. **2** (Ccr) Semn cu care se marchează o absență (**1**). **3** Pierdere bruscă, de scurtă durată, a conștiinței, întâlnită în unele boli. **4** (Fig) Lipsă de atenție Si: *distracție*.
absidal, ~ă a vz *absidial*
absidă sf [At: ODOBESCU, S. I. 389 / Pl: ~e / E: fr *abside*, lat *absida*] Încăpere semicirculară (sau poligonală) destinată altarului în bisericile creștine.
absidial, ~ă a [At: DEX² / V: ~del / P: ~di-al / Pl: ~i, ~e / E: fr *absidal*] **1** Care ține de absidă. **2** Privitor la absidă.
absidiolă sf [At: DEX² / P: ~di-o / Pl: ~le / E: fr *absidal*] **1** Mică absidă laterală la unele biserici romane. **2** Mică absidă lângă altar la bisericile creștine.
absint sn [At: DA / Pl: ~e, ~uri / E: fr *absinthe*, lat *absinthium*] Băutură alcoolică tare, amară, de culoare verde, preparată cu uleiuri de pelin, anason și alte plante aromatice.
absolut [At: MAIORESCU, D. I. 58 / Pl: ~uți, ~e / E: lat *absolutus*] **1-2** a Care este independent de orice condiții sau relații Si: *deplin, desăvârșit, necondiționat*. **3** a (Grm; îs) *Genitiv* ~ Propoziție în care verbul este înlocuit printr-un participiu sau adjectiv atributiv în cazul genitiv. **4** a (Grm; îs) *Ablativ* ~ Propoziție în care verbul este înlocuit printr-un participiu sau adjectiv atributiv în cazul ablativ. **5** (Dnum) A cărei valoare este independentă față de orice sistem de referință. **6** a (Chm) Pur. **7** a (Flz) Ceea ce există prin sine, în afară de orice condiții ale fenomenelor. **8** av Perfect. **9** a (Trs; îs) *Teolog* ~ Absolvent de teologie.

absolutism *sn* [At: MAIORESCU, CR. IV, 121 / Pl: ~e / E: fr *absolutisme*] 1 Regim politic în care conducătorul are putere absolută. 2 Teorie care admite absolutismul (1). 3-4 (Pex) Purtare sau judecată a unei persoane care cere supunere absolută.

absolutist, ~a *a* [At: MAIORESCU, D. I, 112 / Pl: ~iști, ~e / E: fr *absolutiste*] 1 Care este bazat pe absolutism. 2 Care respectă principiile absolutismului.

absolutiza *vt* [At: DEX² / Pzi: ~zez / E: *absolut* + -iza] 1 A atribui, în mod eronat, unui fapt sau unei idei o valoare absolută prin ignorarea caracterului relativ, condiționat, limitat de celelalte laturi sau însușiri ale faptului sau idei respective. 2 A considera, în mod greșit, o latură a unui lucru ca o entitate de sine stătătoare, rupând-o de complexul căreia îi aparține.

absolutizare *sf* [At: DEX² / Pl: ~zări / E: *absolutiza*] 1 Atribuire eronată a unei valori absolute unui fapt sau unei idei prin ignorarea caracterului relativ, condiționat, limitat de celelalte laturi sau însușiri ale faptului sau ideii respective. 2 Considerare greșită a unei laturi sau a unui lucru ca fiind o entitate de sine stătătoare.

absolutoriu, ~ie [At: MAIORESCU, CR. II, 133 / Pl: ~ii / E: lat *absolutorius*, ger *Absolutorium*] 1 *a* (Inv) Care atestă terminarea studiilor. 2 *sn* (Trs; liv) Certificat de absolvire a unei școli superioare.

absoluție *sf* *vz* *absoluțiune*

absoluțiune *sf* [At: DA / V: ~ție / P: ~ti-u~ / Pl: ~ni / E: fr *absolution*, lat *absolutio*] Iertare a păcatelor acordată, de obicei, de papă.

absolva *vi* [At: DA / Pzi: ~esc / E: *absolvi* css] 1-4 (Îvr) *vt* A absolvi (1-4).

absolvare *sf* [At: DA / Pl: ~vări / E: *absolva*] 1-3 (Îvr) Absolvire (1-3).

absolvat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *absolva*] 1-3 (Îvr) Absolvit¹.

absolvat², ~a *a* [At: MDA ms / Pl: ~ati, ~te / E: *absolva*] 1-3 (Îvr) Absolvit² (1-3).

absolvent, ~a *smf* [At: DA / Pl: ~nți, ~e / E: lat *absolvens*, ~ntis] 1 Persoană care a terminat (un an școlar sau) un ciclu (ori o formă de învățământ). 2 (Prc) Absolvent (1) fără diplomă.

absolvență *sf* [At: DEX² / Pl: ~te / E: *absolvent*] Terminare a unui ciclu sau a unei forme de învățământ *Si*: *absolvire*.

absolvi *vt* [At: DA / Pzi: (1) ~vesc, (2) *absolv* / E: lat *absolvere*] 1 A termina (un an școlar), un ciclu (sau o formă de învățământ). 2 A ierta de păcate. 3 A scuti pe cineva de o pedeapsă.

absolvire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *absolvi*] 1 Terminare (a unui an școlar), a unui ciclu (sau o formă de învățământ) *Si*: *absolvit*¹ (1-3). 2 Iertare de păcate *Si*: *absolvit*¹ (3).

absolvit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *absolvi*] 1-3 Absolvire (1-3).

absolvit², ~a *a* [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *absolvi*] 1 Care a terminat (un an școlar), un ciclu (sau o formă de învățământ). 2 Ale cărui păcate au fost iertate. 3 Iertat de o pedeapsă.

absorbant, ~a *smf*, *a* [At: URUS, T.Ș. I, 49 / Pl: ~nți, ~e / E: fr *absorbant*] 1-2 *smf*, *a* (Substanță) care are proprietatea de a absorbi fluide. 3-4 *smf*, *a* (Substanță) care reține o parte din particulele sau din energia unei radiații.

absorbi *vt* [At: BĂLCESCU, M. V. 12 / Pzi: *absorb* / E: lat *absorbere* d. *sorbi*] 1 (C. i. substanțe) A încorpora (în întregime). 2 (Fig) A interesa în cel mai înalt grad. 3 (Fig) A preocupa în cel mai înalt grad.

absorbire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~iri / E: *absorbi*] 1 Încorporare. 2 Interesare. 3 Preocupare.

absorbii¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *absorbi*] 1 Încorporare. 2 Interesare. 3 Preocupare.

absorbii², ~a *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 27 / Pl: ~iți, ~e / E: *absorbi*] 1 (Dgl) Care a fost încorporat (în întregime). 2 (Fig) Interesat. 3 (Fig) Preocupat.

absorbitor, ~oare *a* [At: PONI, F. 149 / Pl: ~i, ~oare / E: *absorbi* + -tor] 1-2 Care absoarbe (2-3).

absorbție *sf* [At: DEX² / V: ~iune / Pl: ~ii / E: fr *absorption*, lat *absortio*, ~onis] 1 Fenomen fizic prin care un corp lichid sau solid încorporează, prin difuzie, din afară, o substanță oarecare. 2-3 Micșorare (sau anulare)

a intensității unei radiații care cade pe un corp. 4 Fenomen optic caracteristic lentilelor ochelarilor de vedere de a reține, filtra etc. razele de lumină care dăunează ochilor. 5 Proces de pătrundere a apei, a substanțelor minerale și organice, precum și a gazelor în celulele organismului. 6 (Is) ~ *intestinală* Pătrunderea în sânge și în limfă a produșilor rezultați din digestia alimentelor. 7 Încrucisare repetată a unei rase perfecționate cu una ameliorată în scopul îmbunătățirii radicale a acesteia.

absorbțiune *sf* *vz* *absorbție*

abstenționism *sn* [At: DEX² / P: ~ți-o~ / E: fr *abstentionnisme*] 1 Abținere demonstrativă de la exercitarea dreptului de vot. 2 Doctrină care susține această atitudine.

abstenționist, ~a [At: DEX² / P: ~ți-o~ / Pl: ~iști, ~e / E: fr *abstentionniste*] 1 *a* Care aparține abstenționismului. 2 *a* Privitor la abstenționism. 3 *smf* Adept al abstenționismului.

abstențiune *sf* [At: DA / P: ~ti-u~ / Pl: ~ni / E: fr *abstention*] 1 (Rar) Abstenință. 2 (Jur) Comportare a unui judecător care nu participă la proces, deoarece există motiv să fie recuzat.

abstinent, ~a *smf*, *a* [At: DA / Pl: ~nți, ~e / E: fr *abstinent*] 1-2 (Persoană) care își impune restricții la mâncare, băutură, fumat etc.

abstenință *sf* [At: DA / Pl: ~te / E: fr *abstinence*] Impunere de restricții la mâncare, băutură, fumat etc.

abstract, ~a [At: MAIORESCU, L. 39 / Pl: ~cți, ~e / E: lat *abstractus*] 1 *a* Care se poate percepe doar prin procese mentale, de separare și generalizare a însușirilor caracteristice unui grup de obiecte sau de fenomene. 2-3 *a*, *sn* (Grm; șis) *Cuvânt* ~ *Cuvânt* cu sensul abstract (1).

abstractiza *vti* [At: DEX² / Pzi: ~zez / E: *abstract* + -iza] 1-2 A efectua o abstractizare.

abstractizant, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~nți, ~e / E: *abstractiza* + -ant] Care abstractizează.

abstractizare *sf* [At: DEX² / Pl: ~zări / E: *abstractiza*] 1 Operație a gândirii prin care se desprind și se rețin unele dintre caracteristicile și relațiile esențiale ale obiectului cercetării *Si*: *abstracție*. 2 Trecere de la concret la abstract.

abstracție *sf* [At: MAIORESCU, D. I, 47 / V: (inv) ~țiune / Pl: ~ii / E: fr *abstraction*, lat *abstractio*, ~onis] 1 Operație a gândirii prin care se desprind și se rețin unele dintre caracteristicile și relațiile esențiale ale obiectului cercetării. 2 (Ccr) Lucru abstract (1). 3 (Îe) A face ~ de ceva A nu lua în considerare *Si*: *a ignora*.

abstracționism *sn* [At: DEX² / P: ~ti-o~ / E: fr *abstractionnisme*] Curent în artele plastice europene, a cărui trăsătură dominantă o constituie încercarea de a elimina din reprezentarea operei de artă orice referire la realitățile exterioare, ideile și sentimentele fiind redată prin pete de culoare sau prin figuri geometrice.

abstracționist, ~a [At: DEX² / Pl: ~iști, ~e / E: fr *abstractionniste*] 1 *a* Care aparține abstracționismului. 2 *a* Referitor la abstracționism. 3 *smf* Adept al abstracționismului.

abstracțiune *sf* *vz* *abstracție*

abstrage *vt* [At: DA / Pzi: *abstrag* / E: fr *abstraire* după *trage*] (C. i. părți, însușiri izolate etc.) 1 A desprinde de întreg. 2 A judeca izolat.

abstragere *sf* [At: DA / Pl: ~ri / E: *abstrage*] 1 Desprindere de întreg *Si*: *abstras*¹ (1). 2 Judecare izolat de întreg *Si*: *abstras*¹ (2).

abstras¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *abstrage*] 1-2 Abstragere (1-2).

abstras², ~a *a* [At: MDA ms / Pl: ~ași, ~e / E: *abstrage*] 1 Care este desprins de întreg. 2 Care este judecat izolat.

abstrus, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~uși, ~e / E: fr *abstrus*] 1 (Rar) Neclar. 2 Încurcat.

absurd, ~a [At: TICHINDEAL, F. 224 / Pl: ~rzi, ~e / E: fr *absurde*, lat *absurdus*] 1-2 *av*, *a* (Într-un mod) care contrazice gândirea logică, bunul-simț *Si*: *illogic*.

absurditate *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 212 / Pl: ~răți / E: fr *absurdité*, lat *absurditas*, ~atis] 1 Caracterul a ceea ce este absurd (1). 2-3 (Ccr) Lucru, idee etc. absurd (1).

abtibild *sn* [At: DEX² / Pl: ~uri / E: ger *Agziehbild*] 1 Imagine în culori imprimată pe un strat subțire de colodiu, care se aplică pe o suprafață netedă, umezindu-se și dezlipindu-se de pe hârtia pe care a fost lipit. 2 (Fig: lpl) Nimicuri. 3 (Fig: lpl) Mici șmecherii.

abțigui [At: DEX² / Pzi: ~esc / E: nct] 1 *vr* (Fam) A se îmbăta. 2 *vr* A da (cuiva) o bătaie ușoară. 3 *vr* A face (cuiva) un rău. 4 *vr* A modifica date, un text etc. pentru a corespunde mai bine (scopului urmărit). 5 *vr* (Pex) A falsifica.

abțiguire *sf* [At: DEX² / Pl: ~ri / E: *abțigui*] 1 (Fam) Îmbătare. 2 (Fam) Bătaie ușoară. 3 Rău (făcut cuiva). 4 Modificare a unor date, a unui text etc. făcută cu scopul de a corespunde scopului urmărit. 5 (Pex) Falsificare.

abțigui, ~a [At: DEX² / Pl: ~iți, ~e / E: *abțigui*] 1 (Fam) Beat. 2 (Fam) Modificat. 3 (Pex) Falsificat.

abține *vr* [At: I. NEGRUZZI, S. IV, 274 / Pzi: *abțin* / E: fr (s') *abtenir* (după *tine*)] 1 A nu participa. 2 (Dom) A-și controla acțiunile, manifestările, sentimentele etc.

abținere *sf* [At: DA / Pl: ~ri / A și: ~nere / E: *abține*] 1 Reținere. 2 Înfrânare.

abținut¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *abține*] 1 Reținere. 2 Înfrânare. **abținut**², ~a [At: MDA ms / Pl: ~uți, ~e / E: *abține*] 1 Reținut². 2 Înfrânat².

abua *i vz bua*

abubă *sf vz bubă*

abulic, ~a *smf, a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *aboulique*] 1-2 (Persoană) care suferă de abulie.

abulie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *aboulie*] 1 Boală psihică ce se caracterizează prin absența, mai mult sau mai puțin pronunțată a voinței. 2 (Fig) Nehotărâre. 3 (Pex) Inertie.

abunda *vi* [At: DA / Pzi 3: ~undă / E: fr *abonder*, lat *abundare*] 1 A fi din belșug. 2 A avea din belșug.

abundant, ~a *a vz abundent*

abundantă *sf vz abundență*

abundare *sf* [At: DA / V: ~ondare / Pl: ~dări / E: *abunda*] (Înv) Îmbelșugare.

abundat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *abunda*] (Înv) Îmbelșugare.

abundat², ~a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *abunda*] Îmbelșugat².

abundenți, ~a [At: DA / V: ~ant / Pl: ~nți, ~e / E: fr *abondant*, lat *abundans*, -ntis] Îmbelșugați¹.

abundență *sf* [At: MAIORESCU, CR. I, 51 / V: (înv) ~danță / E: fr *abondance*, lat *abundantia*] Belșug.

abur *sm* [At: COD. VOR.² 65^v/10 / Pl: ~i / E: ns cf alb *avull*] 1 Vapor de apă. 2 Răsuflare. 3 (Înv) Suflet. 4 (Pfm; îe) A scoate ~i pe gură A vorbi zadarnic.

abura [At: PISCUPESCU, O. 68 / Pzi: *abur* și ~rez / E: *abur* + -a] (Îvr) 1-2 *vir* A (se) aburi (1-2). 3 *vr* A exala. 4 *vr* (D. vânt) A adia. 5-6 *vr* (Dom; fig; rar) A (se) îmbujora. 7 *vr* (Arg) A aburi (7). 8 *vr* (Pfm) A se aburi (8).

aburare *sf* [At: MDA ms / Pl: ~rări / E: *abura*] 1 Aburire (1). 2 Exalare. 3 Adiere. 4 (Dom; fig; rar) Îmbujorare. 5 (Arg) Aburire (6). 6 (Pfm) Aburire (7). 7 Sufflare.

aburat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *abura*] 1 Aburire (1). 2 Exalare. 3 Adiere. 4 (Dom; fig; rar) Îmbujorare. 5 (Arg) Aburire. 6 (Pfm) Aburire (7). 7 Sufflare.

aburat², ~a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *abura*] 1 Care este aburit (1). 2 Exalat². 3 Adiat². 4 (Fig; rar) Îmbujorat². 5 (Arg) Aburit². 6 (Pfm) Aburit². 7 Suflat².

aburca *vir* [At: CREANGĂ, A. 49 / Pzi: *aburc* / E: ns cf *urca*] (Mol) 1-2 (Reg) A (se) urca.

aburcare *sf* [At: MDA ms / Pl: ~cări / E: *aburca*] (Mol) Urcare.

aburcat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *aburca*] (Mol) Urcare.

aburcat², ~a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *aburca*] (Mol) Urcat².

abureală *sf* [At: LB / V: ~oreală / Pl: ~eli / E: *aburi* + -eală] 1 Exalație. 2 Adiere.

aburel *sm* [At: DOSOFTEI, ap. HEM 103 / E: *abur* + -el] (Îvr) 1 Vântuleț. 2 (Fig) Sufflare.

aburi [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 38^v/1 / Pzi: ~resc / V: *aburi* / E: din *aburi*] 1-2 *vr* A (se) expune la aburi Si: *abura* (1-2). 3 *vr* (D. materiale, obiecte etc.) A exala. 4 *vr* (D. vânt) A adia. 5-6 *vr* (Dom; fig; rar) A (se) îmbujora. 7 *vr* (Arg) A induce în eroare prin cuvinte multe și abile Si: *a abura* (7). *a ameți, a vrăji*. 8 *vr* (Pfm) A se ameți ușor Si: (pfm) *a abura* (8).

aburire *sf* [At: LB / V: ~orire / Pl: ~iri / E: *aburi*] 1 Expunere la aburi Si: *aburit*¹ (1), *aburat*¹ (1). 2 Exalare. 3 Adiere. 4 (Dom; fig; rar) Îmbujorare. 5 (Arg) Inducere în eroare prin cuvinte multe și abile Si: *aburare* (5) *aburit*¹ (5), *amețire, amețit*¹, *vrajire, vrajit*¹. 6 (Pfm) Amețire ușoară Si: *aburit*¹ (6). 7 Sufflare.

aburit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *aburi*] 1 Aburire (1). 2 Exalare. 3 Adiere. 4 (Dom; fig; rar) Îmbujorare. 5 (Arg) Aburire (5). 6 Aburire (6). 7 Sufflare.

aburit², ~a [At: DOSOFTEI, PS. 265 / Pl: ~iți, ~e / E: *aburi*] 1 Care degajă aburi. 2 Exalat². 3 Adiat. 4 (Fig) Îmbujorat². 5 (Arg) Păcălit². 6 Ușor băut. 7 Suflat². 8 Înfierbântat de supărare.

aburitor, ~oare *a* [At: DA / V: ~toriu / Pl: ~i, ~oare / E: *aburi* + -tor] 1-3 Care aburește (1-3).

aburitoriu, ~oare *a vz aburitor*

aburos, ~oasă *a* [At: ALECSANDRI, P. III, 363 / Pl: ~oși, ~oase / E: *abur* + -os] (Rar) 1 Plin de aburi. 2 Ca aburii.

abusile *av vz bușe*

abuz *sn* [At: MAIORESCU, D. II, 226 / Pl: ~uri / E: fr *abus*, lat *abusus*] 1 Încălcare a legalității. 2 Faptă ilegală. 3 (Jur; îs) ~ de putere Delict săvârșit prin depășirea de către cineva a împuternicirii sale. 4 (Îs) ~ de încredere Delict săvârșit prin înșelarea încrederii cuiva. 5 Întrebuinare fără măsură a ceva Si: *exces*. 6 (Îlav) Prin ~ Abuziv.

abuză *vi* [At: NEGRUZZI, S. I, 348 / Pzi: ~zez / E: fr *abuser*] 1 A comite un abuz (1). 2 A comite ilegalități, profitând de o situație, de un titlu sau de putere.

abuzare *sf* [At: DA / Pl: ~zări / E: *abuză*] 1 Comiterea unui abuz (1) Si: *abuzat*¹ (1). 2-3 Comiterea unei ilegalități, profitând de un titlu sau de putere Si: *abuzat*¹ (2).

abuzat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *abuză*] 1-2 Abuzare (1-2).

abuzat², ~a [At: MAIORESCU, CR. I, 31 / Pl: ~ați, ~e / E: *abuză*] (Înv) Care este folosit abuziv.

abuziv, ~ă [At: NEGRUZZI, S. I. 241 / Pl: ~i, ~e / E: fr *abusif*, lat *abusivus*] 1-2 *a, av* (Într-un mod) care este folosit în exces. 3 *a* Arbitrar.

ac *sn* [At: CORESI, ap. HEM 112 / Pl: *ace* / E: lat *acus*] 1 Ustensilă de oțel subțire, lustruită, ascuțită la unul din capete și prevăzută cu un orificiu prin care se trece un fir, care servește la cusut. 2 (Îe) (A scăpa) ca prin urechile ~ului (A scăpa) cu mare greutate dintr-o încurcătură, o primejdie etc. 3-4 (Îe) A călca (sau a umbla) ca pe ace A călca (sau a umbla) încet, cu grijă. 5-6 (Îe) Nici cât un vârf de ~ Foarte mic (ca dimensiuni, cantitate etc.). 7 (Îe) A căuta ~ul în carul cu fân A face o muncă zadarnică. 8-9 (Îe) A avea ~de cojocul cuiva A avea mijloace de a înfrâna sau a pedepsi pe cineva. 10-11 (Îe) A băga (sau a ascunde) ~ în miere A face vrajbă între oameni. 12 (Îs) ~ cu gămalie Bold. 13 (Îs) ~ de siguranță Ustensilă alcătuită dintr-un ac și un sistem de închidere, folosit pentru prinderea materialelor textile. 14 (Îs) ~ de păr Agrafă. 15 (Pan; șis ~ de gheață) Cristal de gheață lung și subțire, asemănător ca formă cu un ac (1). 16 Piesă în formă de ac (1) care servește ca indicator la unele aparate sau instrumente (de măsură). 17-18 Dispozitiv montat la bifurcarea a două linii de tren sau de tramvai, care permite trecerea vehiculului pe una din liniile bifurcației Si: *macaz*. 19-20 (Zlg) Organ în formă de ac (1) sau de ghimpe la unele animale, folosit pentru apărare sau atac. 21-22 (Zlg) Organ în formă de ac sau de ghimpe care acoperă pielea unor animale, servindu-le la apărare. 23 (Bot) Frunză îngustă, ascuțită, caracteristică coniferelor. 24 (Bot; îc) ~ul doamnei Plantă erbacee din familia umbeliferelor, cu flori albe și cu fructe terminate cu un cioc lung (*Scandix pecten veneris*). 25 (Bot; îc; reg) ~ui pământului Strașnic. 26 (Zlg) ~de mare Pește marin

cu corpul lung și subțire, acoperit cu plăci osoase (*Syngnathus rubescens*).

acacia *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: lat, fr *acacia*] Nume dat arborilor sau arbuștilor tropicali din familia leguminoaselor cu flori albe sau galbene, cultivați ca plante ornamentale, pentru industria parfumurilor și pentru extragerea gumei arabe (*Acacia*).

acadea *sf* [At: ALECSANDRI, T. 511 / Pl: ~ele / E: tc *akide*] Bomboană preparată din zahăr topit.

academic, ~a *a* [At: MAIORESCU, CR. II, 331 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *académique*, lat *academicus*] 1 Care ține de academie (3). 2 Privitor la academie (3). 3 (Dcîs) Sobru.

academiceste *av* [At: MAIORESCU, CR. II, 268 / E: *academic* + ~este] 1 În felul academei (3). 2 În felul academicienilor.

academician *sm* [At: CADE / Pl: ~cieni / E: fr *académicien*] Membru titular al unei academei (3).

academie *sf* [At: EMINESCU, P. 230 / A și (înv): ~demie / Pl: ~ii / E: lat *academia*, ngr *ακαδημία*] 1 Școală de învățământ superior. 2 (Pex) Așezământ școlar privat în care se aprofundează unele arte sau meșteșuguri. 3 Instituție superioară a cărei menire este dezvoltarea științei și culturii unei țări.

academism *sm* [At: DEX² / E: fr *académisme*] 1 Atitudine estetică promovând imitația necondiționată a creațiilor artei antice și ale Renașterii. 2 Trăsătură caracteristică oricărei arte care cultivă un ideal de frumusețe canonică, convențională, manieristă. 3 Fel de a se comporta academic, rigid, rece.

acadian *sm* [At: DEX² / P: ~di-an / E: fr *acadien*] A doua perioadă a cambrianului.

acafister *sn* *vz* *acatister*

acaju [At: PANȚU, PL. / E: fr *acajou*, port *acaju*] 1 *sm* Arbore din regiunea tropicală a Americii, al cărui lemn se folosește la confecționarea mobilelor de lux (*Svietenia mahagoni*) Si: *mahon* (2). 2 *ai* Care este de culoarea lemnului de mahon Si: *maro-roșcat*. 3 *sn* Culoare maro-roșcat, asemănătoare lemnului de mahon. 4 *sn* Lemnul de acaju (1).

acalmie *sf* [At: DA / E: fr *accalmie*] 1-2 Potolire (sau încetare) temporară a vântului care, uneori, prevestește furtuna. 3 (Fig) Răstimp de liniște după o perioadă frământată.

acana *av* *vz* *hacana*

acant *sm* *vz* *acanta*

acantacee *sf* [At: CADE / E: fr *acanthacises*] 1 (Lpl) Familie de plante erbacee sau lemnoase, răspândită în regiunile calde, cu flori dispuse în raceme și fructe capsule (*Acanthus longifolius*) Si: *brâncă ursului*, *talpa ursului*, (reg) *buietea mamei bune*, *matrună*, *matrună*, *pălămidă*, *spinul talpii ursului*. 2 (Lsg) Exemplar de acantacee (1).

acantă *sf* [At: CADE / V: *acant* *sm* / Pl: (sf) ~te, (sm) ~nți / E: fr *acanthé*, lat *acanthus*] 1 Nume dat mai multor plante erbacee decorative din familia acantaceelor, cu frunze mari și, adesea, cu spini. 2-3 Ornament arhitectonic sculptat sau pictat care imită frunza acantei (1).

acantocefal *sm* [At: DEX² / Pl: ~i / E: fr *acanthocéphales*] 1 (Lpl) Clasă de viermi paraziți nematelminti, cu o trompă retractilă înconjurată de cârlige de apărare (*Acanthocephala*). 2 (Lsg) Vierme care face parte din această clasă.

acantoză *sf* [At: DEX² / Pl: ~ze / E: fr *acanthose*] Boală de piele caracterizată prin prezența unor pete pigmentate, îngroșate pe diferite părți ale corpului.

acapara *vt* [At: COȘBUC, AE. 27 / Pzi: ~rez, (rar) *acapăr* / E: fr *accaparer*] A lua totul pentru sine (în paguba altora).

acaparare *sf* [At: VLAHUȚĂ, D. 269 / Pl: ~ări / E: *acapara*] Luare pentru sine (în dauna altora) Si: *acaparare*¹.

acaparare¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *acapara*] Acaparare.

acaparare², ~a *a* [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *acapara*] Care a fost luat (spre dauna altora).

acaparator, ~oare *smf, a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~oare / E: *acapara* + ~tor] 1-2 (Persoană) care acaparează.

a cappella *a, av* [At: DEX² / E: it *a cappella*] 1-2 (D. muzică sau despre o formație corală) Fără acompaniament instrumental.

acar¹ *sn* [At: HEM 20 / Pl: ~e / E: *ac* + ~ar cf fr *aiguillier*] Cutie în care se păstrează acele și celelalte instrumente de cusut Si: (Mol) *acariță*¹, *acarniță*.

acar² *sn* [At: MARIAN, N. U. 379 / Pl: ~e / E: nct] Instrument de alamă sau de fier cu capetele curbate, folosit de femeile de la țară pentru a construi în jurul lui conciliul.

acar³ *sm* [At: DA / Pl: ~i / E: *ac* + ~ar] Muncitor feroviar care manipulează dispozitivele de acționare a acelor de macaz și asigură întreținerea acestora Si: *macagiu*.

acar⁴ *av* [At: N. TEST. (1648), 219 / V: *acăr* / E: mg *akār*] (Îrg; urmat de un pronume relativ, un adverb relativ sau o conjuncție) Măcar (4).

acaret *sn* [At: PRAVILA (1814), 51 / V: (reg) *eca*~ / Pl: ~uri / E: tc *acaret*] 1 Construcție auxiliară care ține de o clădire, de o gospodărie. 2 Unelte (mai ales agricole) dintr-o gospodărie.

acarian *sm* [At: DEX² / P: ~ri-an / Pl: ~ieni / E: fr *acariens*] 1 (Lpl) Arahnide mici, cu capul, toracele și abdomenul, de obicei, nediferențiate, unele dintre ele fiind purtătoare de germeni ai unor maladii grave. 2 (Lsg) Exemplar din acest ordin.

acaricid *sn, a* [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *acaricide*] 1-2 (Substanță) care omoară acarienii.

acarinată *sf* [At: DEX² / Pl: ~te / E: lat *acarinatus*] 1 (Lpl) Păsări alergătoare cu sternul lipsit de carenă și cu aripi reduse. 2 (Lsg) Pasăre care face parte din această clasă.

acarioză *sf* [At: DEX² / P: ~ri-o~ / Pl: ~ze / E: fr *acariose*] Nume dat unor boli de piele contagioase, parazitare (la oameni și la animale), provocate de acarienii.

acarniță *sf* [At: HEM 121 / Pl: ~te / E: *acar*¹ + ~niță] (Mol) *Acar*¹. **acasă** *av* [At: VARLAAM, C. 48⁹/2 / E: *a*³ + *casă*] 1 (Înv; construit și cu pronume personal sau reflexiv) Spre casa în care locuiești. 2 În casă. 3 (Îs) *Cei de ~* Rudele apropiate, familia. 4-5 (Îe) *A nu-i fi boii ~* A nu se simți bine (dispus). 6 (Îe) *Așa* (sau *acum*) *mai vii de ~* Înțeleg sau admit ce spui. 7 (Îe) *O vrea frumoasă, mănoasă* (sau pop.) *lăptoasă și devreme* ~ Cere mult prea multe. 8 (Fig) La locul natal.

acatafazie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *acataphasie*] Dispunere greșită a cuvintelor în vorbire.

acatagrafie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *acatagraphie*] Dispunere greșită a cuvintelor în scris.

acatalectic *an* [At: DA / Pl: ~ice / E: lat *acatalecticus*] (Îs) *Vers ~* (Îmgl) *Vers căruia nu-i lipsește nici o silabă*.

acatalepsie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *acatalepsie*] 1 Deficiență a intelectului. 2 Nesiguranță în punerea unui diagnostic la un bolnav.

acaustobiolitic, ~a *a* [At: DEX² / P: ~ca-us-to-bi-o~ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *acaustobiolitique*] 1 (Glg) Referitor la acaustobiolite. 2 Propriu acaustobiolitelor. 3 De acaustobiolite.

acatist *sn* [At: AXINTE URICARIUL, ap. LET. II, 158 / V: ~test, ~fist / A și: *acatist* / Pl: ~e / E: vsl *акатистъ*, ngr *ακαθιστος ὕμνος*] 1 Imn religios ortodox mai ales în cinstea lui Dumnezeu, a Fecioarei Maria și a altor sfinți, care se cântă stând în picioare. 2 Slujbă religioasă ortodoxă la care se cântă acatiste (1). 3-4 (Îe) *A da ~* A cere preotului să se roage lui Dumnezeu, Fecioarei Maria sau altor sfinți pentru o persoană sau pentru reușita unei acțiuni. 5 Acatister.

acatister *sn* [At: DA / V: ~stier, ~fistier / Pl: ~e / E: *acatist* + ~er] Carte bisericească care conține acatistele.

acatistier *sn* *vz* *acatister*

acaț *sm* [At: POLIZU / V: (reg) ~au, ~ie, *acățiu*, *arcăț* / Pl: ~i / E: mg *akác*] (Bot; reg) Salcâm (*Robinia pseudoacacia*).

acațau *sm* *vz* *acaț*

acație *sm* *vz* *acaț*

acaul, ~ă a [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *acaule*, ngr *ἄκαυλος*] (D. plante) 1-2 Care este fără de cotor sau cu cotor invizibil.

acautobiolit sn [At: DEX² / P: ~ca-us-to-bi-o- / Pl: ~e / E: fr *acautobiolit*] (Glg) Rocă sedimentară de origine organică, necombustibilă.

acăr av vz **acăr**

acărița¹ sf [At: HEM 131 / Pl: ~te / E: *acar*¹ + -ița] (Mol) Acar¹.

acărița² sf [At: LB / Pl: ~te / E: ngr *ακαρίτς* + -ița] (Reg) Căpușă (*Ixodes*).

acastău [At: MĂNDRESCU, UNG. 30 / Pl: (1-2) ~steie, (3) ~stai / E: ns cf mg *akasztó* „care atârână”, *akasztófa* „spânzurătoare”] 1 sn (Trs) Spânzurătoare. 2 sn (Reg) Lucrare de construcție de mari proporții. 3 sm (Fig) Persoană înaltă și subțire.

acătărea ai vz **acătării**

acătării ai [At: (a. 1689) IOAN DIN VINȚI, ap. HEM. 133 / V: ~rea / E: net] 1 (Pfm; d. lucruri) Care posedă calități corespunzătoare scopului sau destinației. 2 Bun. 3 Frumos. 4 De seamă. 5 (D. oameni) Cumsecade. 6 Vrednic. 7 (Pex) Înzestrat cu calități deosebite.

acăta vi vz **agăta**

acățare sf vz **agățare**

acățat¹ sn vz **agățat**¹

acățat², ~ă a vz **agățat**²

acățacios, ~oasă a vz **agățacios**

acățara vi vz **cățara**

acățărare sf vz **cățărare**

acățărăt¹ sn vz **cățărăt**¹

acățărăt², ~ă a vz **cățărăt**²

acățător, ~oare a vz **agățător**

acățătura sf vz **agățătura**

acățele sfp [At: BOBB, Î. / E: *acăta* + -el] Cărcei la vița de vie.

acățiu sn vz **acăț**

acău sn [At: LB / Pl: *acaua* / E: mg *akó*] (Trs) Măsură de capacitate mai mare decât vadra Si: (Ban) *acov*.

aceea sf [At: BĂRAC, ap. TDRG / Pl: ~ele / E: tc *aqça*] Veche monedă de aramă cu valoare redusă, care a circulat în Moldova.

accede vi [At: DEX² / Pzi: *acced* / E: fr *accéder*] 1-2 A avea acces (unde sau) la cineva. 3-4 A ajunge (unde sau) la cineva.

accedere sf [At: ODOBESCU, S. II, 401 / Pl: ~ri / E: *accede*] 1-2 Primire (unde sau) la cineva. 3-4 Ajungere (unde sau) la cineva.

accelera [At: DA / Pzi: ~rez / E: fr *accélérer*] 1-2 *viti* (D. viteza de deplasare a unui mobil, de funcționare a unui sistem tehnic) A (se) mări. 3-4 *vir* (Dean) A (se) grăbi.

accelerando av [At: DEX² / E: it *accelerando*] (D. modul în care se execută o bucată muzicală) Din ce în ce mai repede.

accelerare sf [At: DA / Pl: ~rări / E: *accelera*] 1-2 (Fiz) Mărire a vitezei de deplasare (a unui mobil) sau de funcționare a unui sistem tehnic Si: *accelerat*¹ (1-2), *amestecat*¹ (1). 3 Grăbire a unei acțiuni Si: *accelerat*¹ (3), *amestecat*¹ (2).

accelerat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *accelera*] 1-2 (Fiz) Accelerare (1-2). 3 Accelerare (3).

accelerat², ~ă [At: PONI, F. 24 / Pl: ~ați, ~e / E: *accelera*] 1 a Care are o viteză sau o frecvență din ce în ce mai mare. 2-3 a, sn (Șis) *Tren* ~ (Tren) care are viteză mai mare decât a personalului și care oprește numai în găurile importante.

accelerator, ~oare [At: DEX² / Pl: ~i, ~oare / E: *accélérateur*] 1 a Care accelerează. 2 sn Mecanism care permite accelerarea turărilor unui motor. 3 sn (Prc) Pedală care comandă acest mecanism. 4 sn Instalație pentru accelerarea microparticulelor. 5-6 sm, a (Substanță) care se adaugă unor materiale pentru a mări viteza unor reacții chimice sau a unor procese fizico-chimice.

acelație sf [At: DA / Pl: ~ii / V: (inv) ~țiune / E: fr *accélération*] (Fiz) Creștere a vitezei unui corp mobil în raport cu unitatea de timp.

acelațiune sf vz **acelație**

accelerograf sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *accélérographe*] Accelerometru care înregistrează accelerațiile.

accelerometru sn [At: DEX² / Pl: ~re / E: fr *accéléromètre*] 1 Aparat cu care se măsoară accelerațiile, îndeosebi la vehiculele aeriene. 2 Transductor electromecanic de măsurat structurile vibrante.

accent sn [At: NEGRUZZI, S. II, 14 / Pl: ~e, (rar) ~uri / E: fr *accent*, lat *accentus*] 1 Pronunțare mai intensă sau pe un ton mai înalt a unei vocale, a unei silabe, a unui cuvânt sau a unui grup de cuvinte. 2 Semn grafic care marchează un accent (1). 3 (Pex) Pronunțare. 4 (Fig) Ton.

accentua vi [At: MAIORESCU, CR. II, 206 / Pzi: ~uez / E: fr *accentuer*] 1 (D. vocale, silabe, cuvinte sau grupuri de cuvinte) A marca prin accent (1). 2 (Fig) A reliefa. 3 (Fig) A intensifica.

accentuare sf [At: MAIORESCU, CR. I, 148 / Pl: ~ări / E: *accentua*] 1 Marcare prin accent (1) Si: *accentuat*¹ (1). 2 (Fig) Reliefare.

accentuat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *accentua*] 1 Accentuare (1). 2 (Fig) Reliefare.

accentuat², ~ă [At: MAIORESCU, CR. III, 219 / P: ~tu-at / Pl: ~ați, ~e / E: *accentua*] 1 a (D. vocale, silabe, cuvinte sau grupuri de cuvinte) Care este marcat prin accent (1). 2 a (Fig) Reliefa. 3 av (Indică modul de executare a unei bucăți muzicale) Putemic Si: *forzato*.

accentuație sf [At: DA / P: ~tu-a-ți-e / Pl: ~ii / E: *accentua* + -(a)ție] 1-2 (Inv) Accentuare (1-2).

accentuațiune sf [At: DA / P: ~tu-a-ți-u- / Pl: ~ni / E: *accentua* + -țiune] 1-2 (Inv) Accentuare (1-2).

accept sn [At: I. PANȚU, C. 287 / Pl: ~e / E: ger *Akzept*] 1 Consimțământ scris pe o poliță prin care o persoană desemnată de emitentul poliței se obligă să plătească beneficiarului, la scadență, suma prevăzută în poliță Si: *acceptare*, (inv) *acceptațiune*. 2 (Pex) Poliță.

accepta vi [At: MAIORESCU, D. II, 189 / Pzi: *accept* / E: fr *accepter*] A fi de acord.

acceptabil, ~ă a [At: MAIORESCU, CR. I, 25 / Pl: ~i, ~e / E: fr *acceptable*, lat *acceptabilis*] Care poate fi acceptat Si: *admisibil*.

acceptant, ~ă smf [At: I. PANȚU, C. 287 / Pl: ~nți, ~e / E: fr *acceptant*] 1-2 (Inv) Comerciant care acceptă o cambie.

acceptare sf [At: CADE / Pl: ~ări / E: *accepta*] 1 Manifestare a voinței de a dobândi un anumit drept Si: *acceptat*¹ (1). 2 Accept (1).

acceptat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *accepta*] Acceptare (1).

acceptat², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *accepta*] Cu care este de acord.

acceptațiune sf [At: DA ms / Pl: ~ni / E: *accepta*] (Iuz) 1 Acceptare (1). 2 Accept (1).

acceptor sm [At: DEX² / Pl: ~i / E: fr *accepteur*] (Fiz) Atom trivalent care, introdus într-un semiconductor, primește electroni de la un atom din rețeaua cristalină a acestuia.

accepție sf [At: MAIORESCU, CR. II, 296 / V: ~țiune / Pl: ~ii / E: fr *acceptio*, lat *acceptio* + -onis] Sens al unui cuvânt Si: *înțeles*.

accepțiune sf vz **accepție**

acces sn [At: MAIORESCU, D. II, 134 / Pl: ~e, (rar) ~uri / E: fr *accès*, lat *accessus*] 1 Posibilitate de a ajunge la un loc sau la o persoană. 2 (Med) Tulburări clinice ale organismului care se manifestă brusc, în stare de sănătate aparentă și care se repetă la anumite intervale. 3 Izbucnire violentă (și trecătoare) a unei stări sufletești.

accessibil, ~ă a [At: MAIORESCU, D. II, 53 / Pl: ~i, ~e / E: fr *accessible*, lat *accessibilis*] La care se poate ajunge cu ușurință.

accessibilitate sf [At: MAIORESCU, CR. II, 340 / Pl: ~ități / E: fr *accessibilité*, lat *accessibilitas*, ~atis] Însușirea de a fi accesibil.

accesie sf vz **accesiune**

accesit sn [At: DA / Pl: ? / E: fr *accessit*] (Inv) Distanță acordată celui care se apropie cel mai mult de condițiile de premiere.

accesiune sf [At: HAMANGIU, C. C. 155 / P: ~si-u- / V: ~sie / Pl: ~ni / E: fr *accessio*, lat *accessio*] (Jur) Mod de dobândire a unei proprietăți rezultând din alipirea (naturală sau prin intervenția omului) a unui bun la un alt bun.

acesor, ~oară a, sn vz **acesoriu**

accessoriu, ~ie [At: HASDEU, I. C. 31 / V: ~or, ~oară / Pl: ~ii / E: fr *accessoire*, lat *accessorius*] 1-2 *sn*, *a* (Obiect, piesă etc.) care constituie un element secundar, anex, complementar. 3 *a* (D. drepturi) Secundar în raport cu un altul, dar legat de acesta.

accident [At: DA / Pl: ~e, ~i / E: fr *accident*, lat *accidens*, ~ntis] 1 *sn* Întâmplare neprevăzută care poate provoca o avarie, rănirea sau moartea cuiva. 2 *sn* (Glg) Neregularitate a terenului. 3 *sn* (Fon; îs) ~ *fonetic* Modificare întâmplătoare, fără caracter de lege a unui sunet. 4 *sm* (Muz) Modificare a intonației unei note Si: *alterație*. 5 *sn* Semn grafic care indică un accident (4).

accidenta vir [At: MDA ms / Pzi: ~tez / E: fr *accidanter*] 1-2 *A* fi implicat într-un (sau a provoca un) accident (1).

accidental, ~ă [At: BĂLCESCU, M. V. 4 / Pl: ~i, ~e / E: fr *accidentel*] 1-2 *a*, *av* Întâmplător. 3 *a* Secundar. 4 *a* (Muz; îs) *Semn* ~ Accident (5). 5 *a* (Muz; îs) *Linii* ~e Linii situate deasupra sau dedesubtul portativului.

accidentare sf [At: MDA ms / Pl: ~ări / E: *accidenta*] 1-2 Implicare într-un (sau provocare de) accident (1) Si: *accidentat*¹ (1-2).

accidentat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *accidenta*] 1-2 Accidentare (1-2).

accidentat², ~ă [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: *accidenta* cf fr *accidenté*] 1-2 *smf*, *a* (Persoană) care a suferit un accident (1). 3 *a* (D. teren, forme de relief etc.) Care prezintă neregularități.

accidente sfp [At: DEX² / E: ger *Akzidenz*] Lucrări tipografice de tip special care folosesc în mod variat literele, liniile și ornamentele în scopul realizării unor efecte de reclamă.

acciz *sn* vz *acciză*

accizar *sm* [At: DA / V: ~csizar / Pl: ~i / E: *acciz* + ~ar] Funcționar care încasează accizele.

acciză sf [At: PRETORIAN, DR. C. 110 / V: (înv) ~iz (Pl: ~zuri) / Pl: ~ze / E: fr. *accise*] 1-2 Taxă (vamală).

acefal, ~ă *a* [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *acéphale*] (Zgl; duni) Fără cap.

acefalie sf [At: DEX² / E: fr *acéphalie*] 1 (Zlg) Lipsă a capului, specifică unor animale inferioare. 2 (Med) Monstruoasă congenitală (incompatibilă cu viața) care constă în lipsa capului la făt.

acel¹, *acea* ad [At: COD. VOR.² 16^v/13 / G-D: ~ui, ~ei (Pl: ~or) / Pl: ~ei, ~le / E: lat *ecce-illu*, *ecce-illa*] 1-2 (Antepus) Care este (relativ) depărtat în spațiu sau în timp de vorbitor.

acel², *acea* pd vz *acela*

acela, *aceea* ad, pd [At: COD. VOR.² 49^v/3 / G-D: ~luia, ~leia / (Pl: ~lora) / V: (înv) *acel*, *acea* / Pl: ~eia, ~leia / E: lat *ecce-illu*, *ecce-illa*] 1-2 pd ad (Indică ființa sau obiectul) Care este (relativ) depărtat în spațiu sau în timp de vorbitor. 2 (Îrg; îlav) *Ca* ~la, *ca* ~ea Însemnat. 3 (Îlav) *De aceea* Din această cauză. 4 (Îlav) *Drept aceea* Deci. 5 (Îlav) *În afară de aceea* În plus.

acelalalt, *acealalta* pd vz *celalalt*

același, *aceeași* ad, pd [At: COD. VOR.² 83^v/10 / Pl: ~ceiași, ~leuși / G-D: ~luiași, ~leiași. (Pl: ~lorași) / E: *acela* + ~și] 1-2 (Care este) tot acela. 3-4 Chiar acela.

acera vi vz *acira*

aceracee sf [At: DEX² / E: fr *acéracée*] 1 (Lpl) Familie de plante leguminoase dicotiledonate, cu frunze opuse, cu flori grupate în inflorescențe și cu fructe disamare, folosite în industria lemnului sau ca plante decorative. 2 (Lsg) Plantă care face parte din această familie.

acerateriu *sm* [At: DEX² / V: ~therium / E: lat *acerateriu*] Mamifer fosil neozoic, strămoș al rinocerului, caracterizat prin absența cornului.

aceratherium *sm* vz *acerateriu*

aceră sf vz *acvila*

acerb, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *acerbe*, lat *acerbus*] 1 Necruțător. 2 Înverșunat. 3 Aspru. 4 Agresiv. 5 Caustic.

acest, *această* ad [At: COD. VOR.² 17^v/1 / Pl: ~cești, ~e / G-D: ~ui, ~ei (Pl: ~stor) / E: lat *ecce-istu*, *ecce-ista*] 1-2 (Antepus) Care este (relativ) apropiat în spațiu sau în timp de vorbitor. 3 (În legătură cu substantive

care denumesc momentul sau perioada în care se petrece o acțiune). Care este în curs Si: *curent*, *prezent*.

acesta¹, *aceasta* ad, pd [At: COD. VOR.² 4^v/13 / Pl: ~estia, ~tea / G-D: ~tuia, ~teia. (Pl: ~ra) / E: *ecce-istu*, *ecce-ista*] 1-4 pd Indică ființa (sau obiectul) care este (relativ) apropiat de vorbitor. 5 ad (Postpus) Acest (1).

acesta², ~asta pr vz *acest*

acestași, ~astași ad, pd [At: COD. VOR.² 67^v/ marg. / Pl: ~stiași, ~asteași / G-D: ~stuiasi, ~steiași. Pl: ~storași / E: *acesta* + ~și] 1-2 (Înv) (Care este) tot acesta; chiar acesta. 3 (Îvr; îlav) **Într-aces** ~ chip Astfel. **acetaldehida** sf [At: DEX² / Pl: ~de / E: fr *acétaldéhyde*] (Chm) Aldehidă acetică.

acetamidă sf [At: DEX² / Pl: ~de / E: fr *acétamide*] (Chm) Amidă a acidului acetic.

acetat *sm* [At: PONI, CH. 296 / Pl: ~ați / E: fr *acétate*] 1-2 Sare sau ester ale acidului acetic.

acetazolamidă sf [At: DEX² / Pl: ~de / E: fr *acétazolamylde*] Diuretic folosit în cazurile de insuficiență cardiacă, de criză hepatică etc.

acetic, ~ă *a* [At: DA / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *acétique*] (Îs) ~ *acetic* Acid organic obținut sintetic sau prin oxidarea alcoolului etilic ca lichid incolor, cu miros înțepător folosit în industria chimică, farmaceutică și în alimentație Si: *otet*.

acetifica vi [At: DEX² / Pzi: *acetific* / E: fr *acétifier*] A transforma alcoolul etilic în acid acetic.

acetificare sf [At: DEX² / E: *acetifica*] Transformare a alcoolului etilic în acid acetic.

acetyl *sm* [At: DEX² / Pl: ~i / E: fr *acétyle*] (Chm) Radical organic monovalent, derivat de la acidul acetic.

acetylacetică *a* [At: DEX² / E: fr *acétylacétique*] (Chm; îs) Acid ~ Acid instabil care se descompune în acetonă și bioxid de carbon.

acetilare sf [At: DEX² / Pl: ~lări / E: *acetyl*] Proces chimic de introducere a radicalului acetyl în molecula unui compus organic.

acetilena sf [At: DA / E: fr *acétylène*] Gaz incolor rezultat din acțiunea apei asupra carbidului, utilizat în industria chimică, la iluminat, sudură etc.

acetilsalicilică *a* [At: DEX² / E: fr *acétylsalicylique*] (Îs) Acid ~ Medicament folosit în stările gripale pentru proprietățile sale febrifuge și analgezice Si: *aspirină*.

acetylură sf [At: DEX² / Pl: ~ri / E: fr *acétylure*] Derivat al hidrocarburilor acetilenice.

acetobutirat *sm* [At: DEX² / Pl: ~ați / E: fr *acétobutyrate*] (Îs) ~ *de celuloză* Ester mixt al celulozei, folosit la fabricarea fibrelor de celuloză, a lacurilor, emailurilor etc.

acetofan *sn* [At: DEX² / E: fr *acétophane*] Folie transparentă folosită ca suport pentru desenele animate.

acetofenonă sf [At: DEX² / Pl: ~ne / E: fr *acétophénone*] Cetonă mixtă cu miros plăcut, solubilă în alcool și în eter, folosită în industria farmaceutică și a parfumurilor.

acetonă sf [At: PONI, CH. 302 / Pl: ~ne / E: fr *acétone*] Lichid incolor, volatil și inflamabil folosit ca solvent.

acetonomie sf [At: DEX² / E: fr *acétonémie*] Prezență anormală a acetonei în sânge, mai ales la bolnavii de diabet.

acetonurie sf [At: DEX² / E: fr *acétonurie*] Prezență a acetonei în urină, întâlnită în diabet, în stările de inanție etc.

acetos, ~oasă *a* [At: DA / Pl: ~oși, ~oase / E: fr *acéteux*] Cu gust de otet (1) Si: *acru*.

achenă sf [At: DEX² / Pl: ~ne / E: fr *akène*] Tip de fruct indehiscent, a cărui sămânță, acoperită cu un înveliș tare, nu e sudată de acest înveliș.

acherontic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *achéronique*] (Rar) Subpământean.

acheș *sn* [At: HEM 203 / Pl: ~e / E: *ac* + ~e] (Ban) Acar¹.

achian *sn* vz *ocean*

achiesa vi [At: DEX² / P: ~chi-e~ / Pzi: ~sez / E: fr *acquiescer*] **1** (Rar) A accepta condițiile dintr-o acțiune juridică. **2** A renunța la atacarea unei hotărâri judecătorești.

achiesare sf [At: DEX² / P: ~chi-e~ / Pl: ~sări / E: *achiesa*] **1** (Rar) Recunoaștere, de către un acuzat, a pretențiilor dintr-o acțiune de justiție. **2** Renunțare la atacarea unei hotărâri a justiției.

achilie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *achylie*] **1-2** Absență sau diminuare a secrețiilor digestive sau a unora dintre componentele lor (acid clorhidric, pepsină etc.) întâlnită în cancerul gastric și în anemia pernicioasă.

achilmit, ~a a [At: HEM 170 / Pl: ~iți, ~e / E: ns cf mg *kellem*, *kellemiteni*] (Îrg) Chivernisit.

achindei sn vz *chindie*

achindie sf vz *chindie*

achinezie sf [At: DEX² / E: fr *akinésie*] **1** Imposibilitate de a executa mișcări. **2-3** Imposibilitate (și rigiditate) a mușchilor, fără ca bolnavul să fie paralizat.

achingiu sm [At: DEX² / Pl: ~ii / E: tc *akinci*] (În evul mediu, în Imperiul Otoman) Călăreț turc care trăia din prada de război.

achisitiv sn vz *achizitiv*

achisitor, ~oare smf vz *achizitor*

achit sn [At: PRETORIAN, DR. C. 67 / Pl: ~uri / E: fr *acquit*] (Jur; d. agenții fiscali; ie) **A fi** (sau **a se afla**) în ~ A nu rămâne dator după încheierea socotelilor.

achita [At: DA ms / Pzi: *achit* / E: fr *acquiter*] **1-2** vir A(-și) plăti o obligație materială sau morală. **3** vt (Jur) A declara pe cineva nevinovat (prin judecată). **4** vt (Pfm) A omori.

achitare sf [At: ȘTEFĂNESCU, C. 41 / Pl: ~tări / E: *achita*] **1** Îndeplinire a unei obligații materiale sau morale Si: *achitat*. **2** (În tranzacții comerciale) Declarație a purtătorului care confirmă primirea sumei înscrise pe poliță.

achitat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *achita*] Achitare (1).

achita², ~a a [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *achita*] **1** (D. obligații materiale sau morale) Care a fost îndeplinită în totalitate. **2** (D. o sumă de bani) Care a fost plătită integral. **3** (Pfm; d. oameni) Omorât².

achiu¹ sni [At: BĂRCIANU / E: lat *apium*] (Bot; inv) Țelină (*Apium graveolens*).

achiu² sn [At: CONV. LIT. II, 212 / Pl: ~ri / E: (1) rs *ky*, pn *kij*; (2) fr *acquit*] **1** (Mol; la biliard) Tac. **2** (Mun; inv; ie) A da ~ A da prima lovitură de bilă pentru a hotărî care jucător va începe jocul.

achizitiv, ~a a [At: DA ms / V: ~isi~, *acquisi-* / Pl: ~i, ~e / E: fr *acquisitif*] **1** (Jur; d. un titlu) Pe baza căruia se dobândește un drept sau un bun. **2** Care are valoarea unei achiziții (3).

achizitor, ~oare [At: CADE / V: *achisitor*, *acquisitor* / Pl: ~i, ~oare / E: fr *acquisiteur*] **1-2** smf, a (Persoană) care face o achiziție (3). **3-4** a (Jur; d. un titlu) Achizitiv (1-2).

achiziție sf [At: HAMANGIU, C. C. 330 / V: (inv) ~țiune / P: ~ti-e / Pl: ~ii / E: fr *acquisition*, lat *acquisitio*, ~onis] **1** Formă de comerț constând în cumpărarea de produse sau de materiale (pe baza unor contracte speciale). **2** Procurare de bunuri, obiecte etc. (de preț). **3** Bun obținut printr-o achiziție (2). **4** (Îe) A face o ~ A procura un lucru de preț în condiții avantajoase.

achiziționa vi [At: CONTEMP., Seria II, 1951, nr 223, 4 / P: ~ti-o~ / Pzi: ~nez / E: *achiziție* + ~ona] **1** A procura produse sau materiale. **2** A procura obiecte rare.

achiziționare sf [At: DA ms / P: ~ti-o~ / Pl: ~nări / E: *achiziționa*] **1** Procurarea de produse sau materiale. **2** Procurarea de obiecte rare.

achizițiune sf vz *achiziție*

aci¹ av vz *aici*

aci² sm [At: LEX. MARS. 224 / Pl: ~ / E: mg *ács*] (Inv; Ban) Tâmplar.

acia av vz *aici*

acianopsie sf [At: DEX² / P: ~ci-an~ / E: fr *acyanopsie*] Defect de vedere care constă în incapacitatea de a distinge culoarea albastră.

aciași av vz *aci*

aciăra av vz *acira*

acic sn [At: ȘIO II, I / Pl: ~uri / E: tc *açik*] (Înv) Luntre în formă de saică.

acicea av vz *aici*

aciciuca av [At: T. PAPAHAĞI, M. 173 / E: *acicea* + ~uc] Aici.

aciclic, ~a a [At: ENC. AGR. I, 39-40 / Pl: ~ici, ~ice / E: a- + *ciclic*] (Bot; d. flori) Care are organele (bractee, sepale, petale, stamine și carpele) așezate pe o linie spirală continuă.

acicul sm [At: DEX² / Pl: ~i / E: fr *acicule*] **1** Spin mic, subțire și drept care se găsește la unele plante. **2** Fir de păr de forma unui ghimpe la unele specii de viermi.

acicular, ~a a [At: GRECESCU, FL. 257 / Pl: ~i, ~e / E: fr *aciculaire*] (Bot; d. frunze, spini) Care are formă de ac (1).

acid [At: PONI, CH. 30 / A și: (după lat) *acid* / E: fr *acide*, lat *acidus*] **1-2** sm, a (Chm) (Substanță) care, în soluție apoasă, are gust acru și înroșește hârtia de turnesol, iar în combinație cu metalele, formează săruri.

acidamină sf [At: DEX² / Pl: ~ne / E: fr *acidamine*] Produs obținut prin transformarea treptată a albuminoidelor alimentare.

acidifica vir [At: DEX² / Pzi: *acidific* / E: fr *acidifier*] **1-2** A (se) transforma în acid.

acidificabil, ~a a [At: NEGULICI / Pl: ~i, ~e / E: ns cf fr *acidifiable*] (Chm) Care poate fi transformat într-un acid (1).

acidificant, ~a a [At: NEGULICI / Pl: ~nti, ~e / E: ns cf fr *acidifiant*] (Chm) Care transformă o substanță în acid (1).

acidificare sf [At: DEX² / Pl: ~cări / E: *acidifica*] Transformare în acid.

acidificat, ~a a [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: *acidifica*] Transformat în acid.

acidificație sfs [At: NEGULICI / E: fr *acidification*] Proces de transformare a unei substanțe în acid (1).

acidimetrie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *acidimétrie*] Metodă volumetrică de determinare a concentrației unui acid prin neutralizare cu o bază.

acidimetru sn [At: DEX² / Pl: ~re / E: fr *acidimètre*] Aparat pentru măsurarea concentrației de ioni de hidrogen a unei soluții.

aciditate sfs [At: LTR / E: fr *acidité*, lat *aciditas*, ~atis] **1** (Chm) Cantitatea de acid dintr-o soluție. **2** (Med; fs) ~ gastrică Creștere a cantității de acid din sucul gastric.

acidofil a [At: DEX² / E: fr *acidophile*] (Is) Lapte ~ Produs lactat dietetic, de culoare albă-gălbui, preparat din lapte de vacă sterilizat, cu un anumit conținut de bacterii și fermentat.

acidorezistență sf [At: DEX² / E: *acid* + *rezistență*] Proprietate a unor bacterii colorate cu anilină de a rezista la acțiunea decolorantă a acizilor.

acidoză sfs [At: DA ms / E: fr *acidose*] (Med) Perturbare a echilibrului dintre acizi și baze în organism, ca urmare a creșterii patologice a acidității.

acidula vir [At: DA ms / Pzi: ~lez / E: fr *aciduler*, it *acidulare*] **1** (Chm) A da unei soluții proprietățile unui acid. **2** (Chm) A amesteca un lichid cu un acid. **3** A da un gust acrișor unei băuturi.

acidulare sf [At: DA ms / Pl: ~lări / E: *acidula*] **1** (Chm) Tratarea unei soluții astfel încât să dobândească proprietățile unui acid Si: *acidulat¹* (1).

2 (Chm) Amestecarea unui lichid cu un acid Si: *acidulat¹* (2). **3** Tratarea unei băuturi astfel încât aceasta să capete un gust acrișor Si: *acidulat¹* (3).

acidulat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *acidula*] **1-2** (Chm) Acidulare (1-2). **3** Acidulare (3).

acidulat², ~a a [At: PONI, CH. 280 / Pl: ~ați, ~e / E: *acidula*] (D. alimente, soluții etc.) **1** Care a primit un adaus (mic) de acid. **2** Acrit ușor.

acie sf [At: CONV. LIT. XXV, 608 / A: ? / Pl: ? / E: nct] (Trs) Metodă populară folosită pentru a feri vacile de descântătură.

aciera v vz *acira*

acieși av vz *aici*

acii av vz *aici*

aciiși av vz *aici*

acil sm [At: DEX² / Pl: ~i / E: fr *acil*] Radical monovalent al unui acid organic.

acila vr [At: DEX² / Pzi: ~lez / E: fr *aciler*] A introduce, pe cale chimică, un radical acil în molecula unui compus organic în scopul obținerii de cetone, esteri și amide.

acile av vz **aici**

acilea av vz **aici**

acin sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *aciunus*] Mică dilatație, în formă de boabă de strugure, a capătului terminal al unei glande sau al unei bronhiole.

acina¹ vr [At: PAȘCA, GL. / Pzi: *acin* și ~nez / E: nct] (Reg) A se speria foarte tare.

acina² vi [At: BL IV 64 / Pzi: 3 ~na / E: nct] (Reg; d. lună) A răsări târziu după apusul soarelui.

acinos, ~oasă a [At: DEX² / Pl: ~osi, ~oase / E: fr *acineux*] 1 Care prezintă acine. 2 Care are forma unor boabe de strugure.

acintuș sm [At: HEM 184 / Pl: ~i / E: ns cf lat *hyacinthus*] (Bot; Trs) Zambilă (*Hyacinthus orientalis*).

acioa v vz **aciua**

acioaie sfi [At: CUV. D. BĂTR. II, 260 / E: nct] 1-2 (Îvp) Aliaj sau metal (mai ales alamă, aramă, bronz) din care se fac sfeșnice, cădelnițe, clopote etc.

aciola sf [At: HEM 187 / Pl: ~le / E: *aciola*] (Reg) 1 Adăpost. 2 Șopron.

acioare sf vz **aciure**

acioat¹ sn vz **aciuat**¹

acioat², ~a a vz **aciuat**²

aciola vr [At: HEM 188 / P: a-cio-la / Pzi: *aciol*, ~lez / E: ns cf *aciua*] (Îvp) A se aciua.

aciolare sf [At: MDA ms / P: a-cio-la-re / Pl: ~lări / E: *aciola*] (Îvp) Aciurare.

aciolat¹ sn [At: MDA ms / P: a-cio-lat / Pl: ~uri / E: *aciola*] (Îvp) Aciurare.

aciolat², ~a a [At: MDA ms / P: a-cio-lat / Pl: ~ați, ~e / E: *aciola*] Care s-a aciuat.

aciotor sm vz **aciuator**

acipai v vz **achipui**

acipaire sf vz **achipuire**

acipait¹ sn vz **achipuit**¹

acipait², ~a a vz **achipuit**²

acipensericultură sf [At: DEX² / E: *acipensirid* + *cultură*] Ramură a pisciculturii care se ocupă cu cultura sturionilor.

acipenserid sm [At: DEX² / Pl: ~izi / E: cf lat *acipenser*] (Zlg) Sturion.

acira vi [At: CORESI, ap. HEM 159 / V: *aciara*, ~iera / Pzi: *acir* / E: nct] (Îvr) 1 A aștepta. 2 A stăruia. 3 A pândi.

acirat¹ sn [At: ANON. CAR. / E: *acera*] (Îrg) Așteptare.

acirat², ~a a [At: MDA ms / Pl: ~ți, ~e / E: *acira*] (Îrg) Care este așteptat.

aciră sf vz **acvilă**.

aciua sm [At: BIBLIA (1688) / Pl: *acii* / E: mg *ács*] (Îrg) Dulgher.

aciua vr [At: CORESI, ap. HEM 192 / P: a-ciu-a / V: ~uia / Pzi: ~uez / E: lat *accubiliare*] (Îrg) 1-2 A (se) adăposti. 3-4 A (se) odihni. 5-6 (Pex) A (se) liniști.

aciurare sf [At: CANTEMIR, ap. HEM 192 / V: ~uiare / P: a-ciu-a / Pl: ~uări / E: *aciua*] (Îrg) 1 Adăpostire. 2 Odihnire. 3 (Pex) Liniștire.

aciuaș sn [At: SBIERA, P. 217 / P: a-ciu-aș / Pl: ~e / E: *aciua* + -aș] (Pop; rar) Adăpost.

aciuat¹ sn [At: MDA ms / V: ~uiat¹ / Pl: ~uri / E: *aciua*] (Îrg) 1 Adăpostire. 2 Odihnire. 3 (Pex) Liniștire.

aciuat², ~a a [At: CANTEMIR, IST. 94 / V: ~uiat² / P: a-ciu-at / Pl: ~ați, ~e / E: *aciua*] (Îrg) 1 Adăpostit². 2 Odihnit².

aciuator sm [At: DA ms / V: *aciotor* / Pl: ~oare / E: *aciua* + -(a)tor] (Îrg) Adăpost.

aciugă sf [At: VICIU, GL. / Pl: ~uge / E: nct] (Reg) Lemn gros, bătrân, netăiat.

aciua vr [At: VĂCĂRESCUL, IST. 284 / Pzi: ~iesc / E: *aciua*] (Pfm) 1-6 A (se) aciua (1-6).

aciuiare sf [At: MDA ms / Pl: ~iări / E: *aciua*] (Pfm) 1-6 Aciuiare (1-6).

aciuiat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *aciua*] (Pfm) 1-6 Aciuiare (1-6).

aciuiat², ~a a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *aciua*] (Pfm) 1-6 Care s-a aciuat (1-6).

aciui vr vz **aciua**

aclama vr [At: ODOBESCU, S. II, 523 / Pzi: *aclam* / E: fr *acclamer*, lat *acclamare*] 1-3 A-și manifesta aprobarea, simpatia sau entuziasmul prin urale sau aplauze Si: a *aplauda*, a *ovationa*.

aclamare sf [At: MAIORESCU, D. I, 8 / Pl: ~mări / E: *aclama*] 1-3 Manifestare a aprobării, simpatiei sau entuziasmului prin urale sau aplauze Si: *aclamat*¹, *aplaudare*, *ovationare*.

aclamat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *aclama*] 1-3 Aclamare (1-3).

aclamat², ~a a [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *aclama*] Primit cu ovații.

aclamație sf [At: CADE / V: (inv) ~țiune / Pl: ~ii / E: fr *acclamation*, lat *acclamatio*] (Mpl) 1-3 Strigăt de aprobare, simpatie sau entuziasm.

aclamațiune sf vz **aclamație**

aclaz sn vz **atlaz**

aclimata vr [At: CADE / Pzi: ~tez / E: fr *acclimater*] 1-4 A (se) aclimatiza (1-4).

aclimatare sf [At: CADE / Pl: ~tări / E: *aclimata*] 1-2 Aclimatizare (1-2).

aclimatat¹ sn [At: DEX² / Pl: ~uri / E: *aclimata*] 1-2 Aclimatizat¹ (1-2).

aclimatat², ~a a [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: *aclimata*] 1-2 Aclimatizat² (1-2)

aclimație sf [At: DA ms / V: (inv) ~iune / Pl: ~ii / E: fr *acclimation*] 1-2 (Rar) Aclimatizare (1-2).

aclimațiune sf vz **aclimație**

aclimatiiza vr [At: DA / Pzi: ~zez / E: ger *akklimatisieren*] 1-2 (D. plante, animale etc.) A (se) adapta la un climat nou Si: a (se) *aclimata* (1-2). 3-4 vr (D. oameni; fig) A (se) obișnuia cu noi condiții de viață Si: a (se) *aclimata* (3-4).

aclimatizare sf [At: DA / Pl: ~zări / E: *aclimatiiza*] 1 Adaptare la un climat nou Si: *aclimatare* (1), (rar) *aclimație* (1), *aclimatizat* (1). 2 (Fig) Obișnuire cu noi condiții de viață Si: *aclimatare* (2), (rar) *climație* (2), *aclimatizat* (2).

aclimatizat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *aclimatiiza*] 1-2 Aclimatizare (1-2) Si: *aclimatat*¹ (1-2).

aclimatizat², ~a a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *aclimatiiza*] 1 Care este adaptat la un climat nou Si: *aclimatat*² (1). 2 Care s-a obișnuit cu noi condiții de viață Si: *aclimatat*² (2).

aclicnic, ~a a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *acclinique*] (D. o regiune) Lipsită de câmp magnetic.

aclo av vz **acolo**

acmu av vz **acum**

acmuși av vz **acuși**

acmuși av [At: N. COSTIN, ap. LET. I A 27/38 / E: *acmu* + *și*] (Îvr) Acuși.

acnee sfs [At: DA ms / E: fr *acné*] 1 (Med) Boală de piele, caracterizată prin apariția a numeroase coșuri. 2 (Pgn) Coșuri.

acneiform, ~a a [At: DEX² / P: ~ne-i~ / Pl: ~i, ~e / E: fr *acnéiforme*] (Med) Care are aspect de acnee.

acnu av vz **acum**

acnuma av vz **acum**

acoace¹ v vz **coace**

acoace² av vz **înoace**

acoaci av vz **înoace**

acoi sn [At: ANON. CAR. / V: ~on / Pl: ~oai / E: *ac* + -oi, cf it *agone*] Ac (1) mare.

acol sn vz **ocol**

acolada sn [At: CARAGIALE, S. U. 35 / Pl: ~de / E: fr *accolade*] 1 Cere-monial medieval de învestire a unui cavaler, constând dintr-o îmbrățișare și o atingere cu latul spadei. 2 Semn grafic în formă de arc ce unește, pe vertical sau orizontal, cuvinte, formule, cifre, portative muzicale etc.

acole av vz **acolea**

acolea av [At: VARLAAM, C. 380/1 / V: ~le / A: *acolea* / E: ns cf *acolo*] 1 Pe aici, prin apropiere. 2 (Îvr) Acolo.

acolie *sf* [At: DEX² / E: fr *acholie*] 1-2 Absență sau diminuare notabilă a secreției biliare.

acoleși *av* [At: CANTEMIR, HR. 74/21 / A: nct / E: *acole* + *-și*] (Îvp) Tot acolea.

acoliși *vr* [At: (a. 1631) HEM 199 / V: *-losi*, *ocolisi* / Pzi: *-sese* / E: ngr *ἀκολύτῃ* aor. lui *ἀκολύ*] 1 (Mol; înv) A se ține de capul cuiva (cu intenții rele). 2 (Îvr) A nu lăsa din stăpânire ceea ce este cucerit.

acolisire *sf* [At: (a. 1818) GCR II, 221/18 / Pl: *-ri* / E: *acoliși*] 1 (Mol; înv) Ținere de capul cuiva (cu intenții rele) Si: *acolisit*¹ (1), *acolisitura* (1). 2 (Îvr) Păstrare a ceea ce este cucerit Si: *acolisit*¹ (2) *acolisitura* (2).

acolisit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *-uri* / E: *acoliși*] 1 (Mol; înv) Acolisire (1). 2 (Îvr) Acolisire (2).

acolisit², *~a* *a* [At: MDA ms / Pl: *-iți*, *-e* / E: *acoliși*] 1 Care se ține de capul cuiva (cu intenții rele). 2 (Îvr) Care nu lasă din stăpânire ceea ce a cucerit.

acolisitor, *~oare* [At: BELDIMAN, T. 400 / V: *-toriu*, *~rie* / Pl: *-i*, *~oare* / E: *acoliși* + *-tor*] (Înv; Mol) 1-2 *smf*, *a* (Persoană) care se cramponează de cineva (cu intenții rele) Si: *obraznic*. 3 *a* Molipsitor.

acolisitoriu, *~rie* *a* *vz* *acolisitor*

acolisitura *sf* [At: (a. 1648) HEM 200 / Pl: *-ri* / E: *acoliși* + *-tura*] (Înv) 1 Acolisire (1). 2 Acolisire (2).

acolit *sm* [At: CADE / Pl: *-iți* / E: fr *acolyte*, lat *acolytus*] 1 Slujitor cu rang inferior în clerul catolic, cu atribuții legate de serviciul divin. 2 Persoană care ajută pe cineva într-o acțiune. 3 Persoană care urmează ideile, teoriile cuiva. 4 (Spc) Persoană care ajută pe cineva într-o acțiune criminală, un complot, o uvertură etc. Si: *complice*, *părtas*.

acolo *av* [At: (a. 1651) HEM 201 / V: (reg) *aclo* / A și: *acolo* / E: lat *ecum illoc*] 1 În acel loc (relativ depărtat de vorbitor). 2 (Îvr) Într-o perioadă îndepărtată Si: *atunci*. 3 (Îlav) **Până** ~ Până la o situație care depășește limita.

acoloși *av* [At: CANTEMIR, HR. 149 / E: *acolo* + *-și*] (Îvr) Tot acolo.

acomercial, *~a* *a* [At: DEX² / P: *-ci-al* / Pl: *-i*, *~e* / E: *a⁵* + *comercial*] (D. atitudini, manifestări) Care este lipsit de spirit comercial.

acomoda *vr* [At: DA / Pzi: *-dez* / E: fr *accommoder*, lat *accommodare*] A se deprinde cu noi condiții (de viață, de muncă etc.) Si: *a se adapta*, *a se obișnui*.

acomodabil, *~a* *a* [At: DA ms / Pl: *-i*, *~e* / E: fr *accommodable*] 1 Care se poate acomoda. 2 Cu care te acomodezi ușor.

acomodare *sf* [At: DA / Pl: *-dări* / E: *acomoda*] Deprindere cu noi condiții (de viață, de muncă etc.) Si: *acomodar*¹, *adaptare*, *obișnuire*.

acomodar¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *-uri* / E: *acomoda*] Acomodare.

acomodar², *~a* *a* [At: DA / Pl: *-ați*, *~e* / E: *acomoda*] Care s-a deprins cu noi condiții (de viață, de muncă etc.) Si: *adaptat*¹, *obișnuit*.

acomodație *sf* [At: PARHON, B. 62/3 / V: *~iune* / Pl: *~ii* / E: lat *accommodatio*, *-onis*] (Rar) Acomodare.

acomodațiune *sf* *vz* *acomodație*

acomodeala *sf* [At: GR. S. IV, 232 / Pl: *~eli* / E: *acomoda* + *-eala*] Acomodare.

acompania *vr* [At: EMINESCU, N. 46 / P: *~ni-a* / Pzi: *~iez* / E: fr *accompagner*] 1 A însoți. 2 A executa partea de acompaniament a unei piese muzicale.

acompaniament *sn* [At: ODOBESCU, S. III, 100 / Pl: *~e* / E: fr *accompagnement*, it *accompagnamento*] Totalitatea elementelor armonice, ritmice subordonate uneia sau mai multor linii melodice principale, vocale sau instrumentale.

acompaniat¹ *sn* [At: DA ms / P: *~ni-at* / Pl: *~uri* / E: *acompania*] Acompaniere.

acompaniat², *~a* *a* [At: DA ms / P: *~ni-at* / Pl: *~ați*, *~e* / E: *acompania*] Care are acompaniere.

acompaniator, *~oare* *smf* [At: DA / V: *~ietor*, *~oare* / P: *~ni-a* / Pl: *~i*, *~oare* / E: *acompania* + *-tor*] 1-2 Persoană care acompaniază (2).

acompaniere *sf* [At: SBIERA, F. S. 326 / P: *~ni-e* / Pl: *~ri* / E: *acompania*] Executare a părții de acompaniament a unei piese muzicale.

acompanietor, *~oare* *smf* *vz* *acompaniator*

acompt *sn* *vz* *aconit*

acon *sn* *vz* *acoi*

achondroplazie *sf* [At: DEX² / E: fr *achondroplasie*] Boală congenitală caracterizată prin oprirea creșterii oaselor membrului, în contrast cu dezvoltarea normală a oaselor capului și ale trunchiului.

aconit *sm* [At: BRANDZA, FL. 10-13 / Pl: *~iți* / E: fr *aconit*, it *aconito*, lat *aconitum*, ngr *ἀκόνιτου*] (Bot) Omag (*Aconitum variegatum*).

aconitifină *sf* [At: DEX² / Pl: *~ine* / E: fr *aconitine*] Substanță alcaloidă extrasă din omag care provoacă inhibiția centrilor nervoși ai aparatului respirator, circulator și vasomotor.

aconită *sf* [At: HEM 203 / Pl: *~te* / E: *acoi* + *-nița*] (Ban) Acar¹.

aconit *sn* [At: HAMANGIU, C. C. 376 / V: *aconito* / E: it *aconito*, fr *acompte*] 1-2 Sumă de bani plătită (sau încasată) înainte din prețului unor servicii, al unor furnizări sau dintr-o datorie Si: *avans*, (pop) *arvuna*.

aconta *vr* [At: DEX² / Pzi: *~tez* / E: *aconit*] A plăti un acont Si: *a arvuni*.

acontare *sf* [At: DEX² / Pl: *~ări* / E: *aconta*] Plătire a unui acont Si: *arvunire*.

aconto *sn* *vz* *aconit*

acoperământ *sn* [At: CORESI, PS. 34 / V: *~rem*, (pop) *co* / E: *acoperi* + *-mânt*] Ceea ce servește la acoperit Si: (Îvr) *acoperea*¹.

acoperea¹ *sf* [At: N. A. BOGDAN, ap. TDRG 475 / Pl: *~eli* / E: *acoperi* + *-eala*] (Îvr) Acoperământ.

acoperemânt *sn* *vz* *acoperământ*

acoperi [At: CORESI, PS. 77 / Pzi: *acopâr*, *acoper*, 3 *~pera*, (reg) *~pere*, (îrg) *acoapere*, Cj 3 *~pere* / E: lat *acco(o)perire*] 1 *vr* (Înv) A înveli de jur-împrejur. 2 *vr* (C. i. obiecte sau ființe) A pune deasupra în scop de protecție, împodobire etc. 3 (Spc) *vr* A pune acoperiș unei clădiri. 4 *vr* (Fig) A coplesi. 5 *vr* (Îvr) A se umple. 6 *vr* (Îe) A *~cheltuielile* A face față cheltuielilor. 7 *vr* (Fig) A ascunde o faptă (reprobabilă). 8 *vr* A aplica un strat de material pe o suprafață pentru a o face mai rezistentă, a o înfrumuseța etc. 9 *vr* (Mil) A executa o acoperire (9).

acoperire *sf* [At: CHEIA ÎN., ap. GCR I, 237/5 / Pl: *~ri* / E: *acoperi*] 1 (Înv; ccr) Înveli de jur-împrejur. 2 (Ccr; înv) Scut. 3 (Înv) Veșmânt. 4 Punere deasupra în scop de protecție, împodobire etc. 5 (Spc) Așezare a acoperișului pe o clădire. 6-7 Posibilitate de a face față unei plăți, unei cheltuieli. 8 Aplicare a unui strat de material pe o suprafață pentru a o face mai rezistentă, a o înfrumuseța etc. 9 (Mil) Ansamblu de măsuri pentru protecția trupelor și a obiectivelor împotriva atacurilor inamice. 10 (Fig) Ascundere a unei fapte (reprobabile).

acoperiș *sn* [At: LB / Pl: (în) *~e*, *~uri* / E: *acoperi* + *-iș*] 1 (Înv) Capac. 2 (Înv; îs) *~ul rătelor* Suten. 3 (Înv; îs) *~ul capului* *muieresc* Basma.

4 Parte superioară a unei clădiri Si: (pop) *acoperământ*, *culme*.

acoperiș¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: *acoperi*] 1-9 Acoperire (1-9)

acoperiș², *~a* [At: (a. 1574) ap. HEM 210 / Pl: *~iți*, *~e* / E: *acoperi*] 1 *a* Care este învelit. 2 *a* (D. clădiri) Care are acoperiș (4). 3-4 *a*, *av* Tăinuit.

5-6 *a*, *av* (D. oameni; fig) Lipsit de sinceritate Si: *fals*, *fătaric*, *ipocrit*, *prefăcut*. 7-8 *a*, *av* Ascuns.

acoperitor, *~oare* [At: BIBLIA (1688), 50¹/7 / V: (Îvr) *~iu* / Pl: *~i*, *~oare* / E: *acoperi* + *-tor*] 1-9 *a* Care acoperă (1-9). 10 *a* (Îvr) Ocrotitor.

11 *sf* Acoperământ.

acoperitură *sf* [At: BIBLIA (1688), ap. DA ms / Pl: *~uri* / E: *acoperi* + *-tura*] (Înv) 1-8 Acoperire (1-8).

acord *sn* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 70 / Pl: *~uri* / E: fr *accord*, it *accordo*] 1 Înțelegere între două sau mai multe persoane fizice sau juridice.

2 (Îe) A fi (sau a *cădea*, a se *găsi*) de ~ A se învoi la ceva. 3 (Îlav) De comun ~ Într-o perfectă înțelegere. 4 (Îs) *Plata în* ~ Retribuire a muncii în raport cu rezultatele obținute. 5 (Grm) Concordanță în gen, număr, caz sau persoană la cuvinte legate între ele prin raporturi sintactice. 6 (Muz) Sonoritate rezultată din reunirea a cel puțin trei sunete de înălțimi diferite care formează o armonie.

acorda [At: HASDEU, I. C. 6 / Pzi: *acord* (1,3), ~dez (2) / E: fr *accorder*] 1 *vr* A realiza acordul gramatical. 2 *vr* (Muz) A aduce tonurile unui instrument muzical la înălțimea corectă. 3 *vt* A oferi.

acordabil, ~a *a* [At: DA ms / Pl: ~i, ~e / E: *acorda* + -bil] (Nob) 1-3 Care se poate acorda (1-3).

acordaj *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *accordage*] Acordare (2).

acordant, ~a *smf* [At: DEX² / Pl: ~nți, ~e / E: ger *Akkordant*] (Rar) Persoană care execută lucrări în acord (4).

acordare *sf* [At: DA / Pl: ~dări / E: *acorda*] 1 Realizare a unui acord gramatical Si: *acordat*¹ (1). 2 (Muz) Aducere a tonurilor unui instrument muzical la înălțimea corectă Si: *acordaj*, *acordat*¹ (2). 3 Oferire.

acordat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *acorda*] 1-3 Acordare (1-3).

acordată, ~a *a* [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *acorda*] 1 Dat². 2 (Grm; d. unele părți ale propoziției) Pus în același caz, număr, gen sau persoană ca și cuvântul de care este legat printr-un raport de determinare. 3 (Muz; d. un instrument) Care are tonurile în consonanță.

acordeon *sn* [At: DA / Pl: ~oane / E: fr *accordéon*, ger *Akkordeon*] Instrument muzical portativ cu burduf, clape și bași, ale cărui sunete se produc prin vibrația unor ancii.

acordeonist, ~a *smf*, *a* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 112, 6/3 / P: ~de-o~ / Pl: ~iști, ~e / E: fr *accordéoniste*, ger *Akkordeonist*] 1-2 (Persoană) care cântă la acordeon.

acordic, ~a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: *acord* + -ic] 1 *a* (D. sunete muzicale) Care intră în componența acordului (6). 2 *sf* Disciplină care studiază diferitele acorduri (6) muzicale.

acorie *sf* [At: DEX² / E: fr *acorie*] Anomalie congenitală care constă în absența pupilei.

acordor [At: DA / Pl: (1) ~i sm, (2) ~oare sn / E: fr *accorder*] 1 *sm* Persoană care se ocupă cu acordarea (2) instrumentelor muzicale. 2 *sn* Unealtă care servește la acordarea (2) instrumentelor muzicale.

acos, ~oasă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 73/21 / Pl: ~oși, ~oase / E: *ac* + -os] (lvr) Întepător.

acosta [At: DA / Pzi: ~tez / E: fr *accoster*] 1 *vi* (D. nave) A se apropia de chei, de țarm, de o geamandură etc. în vederea debarcării. 2 *vr* (Fig; c. i. persoane) A opri pe drum și a adresa cuvinte supărătoare, jignitoare.

acostament *sn* [At: DA ms / Pl: ~e / E: fr *accotement*] Fâșie laterală din platforma unui drum, de obicei nepavată, situată la marginea părții carosabile.

acostare *sf* [At: DA ms / Pl: ~ări / E: *acosta*] 1 (D. nave) Apropiere de chei, de țarm, de o geamandură, în vederea debarcării Si: *acostat*¹ (1). 2 (Dom) Opre din drum și adresare de cuvinte supărătoare, jignitoare Si: *acostat*² (2).

acostat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *acosta*] 1-2 Acostare (1-2).

acostat², ~a *a* [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *acosta*] 1 (D. nave) Care s-a apropiat de chei, de țarm, de o geamandură, în vederea debarcării. 2 (D. oameni) Care este oprit din drum pentru a i se adresa cuvinte supărătoare, jignitoare.

acotiledon [At: DA / Pl: ~oane sn / E: fr *acotylédone*] 1 *a* Acotiledonat. 2 *snp* Vegetale care nu au embrion format înainte de germinare.

acotiledonat, ~a *a* [At: CADE / Pl: ~ați, ~e / E: fr *acotylédone*] (D. plante) Care are embrionul lipsit de cotiledoane Si: *acotiledon* (1), *acotiledonic*.

acotiledonic, ~a *a* [At: GRECESCU, FL. 15 / Pl: ~ici, ~ice / E: *acotiledon* + -ic] Acotiledonat.

acov *sn* [At: I. IONESCU, M. 734 / Pl: ~e / E: srb *acov*] (Ban) 1 Măsură de capacitate mai mare decât vadra Si: (Trs) *acau*. 2 Conținutul unui acov (1). 3 Măsura împreună cu conținutul.

acqua-tofana *sf* [At: DEX² / P: *a-cua*~ / E: it *acqua-tofana*] Otravă celebră în Italia în sec. XVI-XVII.

acquisitiv *sn* *vz* **achizitiv**

acraniat, ~a *smf* [At: DEX² / P: ~ni-at / Pl: ~ați, ~e / E: fr *acraniate*] 1 (Lpl) Subîncrengătură de animale primitive lipsite de craniu. 2 Animal care face parte din subîncrengătura acraniate (1).

acquisitor, ~oare *a* *vz* **achizitor**

acreală *sf* [At: VLAHUȚĂ, N. 75 / Pl: ~eli / E: *acri* + -eală] 1 Acrire. 2 Însușirea de a fi acru (1). 3-4 (Ccr) (Măncare sau) băutură cu gust acru. 5-6 (Fig) (Fire sau) atitudine ursuză, supărăcioasă.

acreată *sfs* [At: (a. 1778) ap. HEM 211 / E: *acru* + -eată cf it *agrezza*] Acreală (1).

acredita *vr* [At: CADE / Pzi: ~tez / E: fr *accréditer*] 1 (Fin) A deschide cuiva un credit comercial. 2 A numi un reprezentant diplomatic permanent într-o țară străină. 3 (le) **A ~ o idee** A susține o idee.

acreditant, ~a [At: DEX² / Pl: ~nți, ~e / E: *acredita* + -ant] (Rar) Care acreditează (1).

acreditare *sf* [At: HASDEU, I. C. I, 138 / Pl: ~ări / E: *acredita*] 1 (Inv) Atestare. 2 Numire a unui reprezentant diplomatic permanent într-o țară străină Si: *acreditat*¹ (2). 3 (ls) *Scrisori de ~* Documente oficiale care atestă calitatea unui diplomat de a-și reprezenta statul în raporturile sale cu un alt stat.

acreditat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *acredita*] 1 (Inv) Atestare. 2 Acreditare (2).

acreditat², ~a [At: I. PANTU, C. 287 / Pl: ~ați, ~e / E: *acredita*] 1-2 *smf*, *a* (Fin) (Persoană) care beneficiază de un credit. 3 *a* (D. diplomați) Numit oficial ca reprezentant permanent într-o țară străină. 4 *a* Recunoscut (oficial).

acreditiv *sn* [At: CADE / Pl: ~e / E: fr *accréditif*, ger *Akkreditiv*] (Fin) 1-2 (Document prin care se certifică o) dispoziție dată de emitent unei bănci de a plăti, din disponibil sau din creditul acordat de bancă o sumă de bani unui beneficiar.

acrescământ *sn* [At: DEX² / Pl: ~minte / E: fr *accroissement*] Creștere a dreptului unei persoane la o succesiune, ca urmare a înlăturării de la această succesiune a altor persoane ori a renunțării lor la drepturile izvorâte din lege ori din testament.

acrescent, ~a *a* [At: DA / Pl: ~nți, ~e / E: fr *acrescent*] (Bot; d. organele de reproducere ale florii) Care continuă să crească până la maturitatea fructului.

acri [At: ISPIRESCU, L. 336 / Pzi: ~resc / E: *acru*²] 1-2 *vr* A face să devină sau a deveni (mai) acru². 3 *vr* A se altera prin acrire. 4-5 *vr* (le) **A i se ~ cuiva de (sau cu) ceva** A (se sătura sau a) se plictisi de (ori cu) cineva sau ceva.

acribie *sf* [At: DEX² / E: fr *acribie*] 1 (Liv) Exactitate, corectitudine în cercetarea științifică. 2 (Pgn) Conștiinciozitate.

acribologie *sf* [At: DEX² / E: fr *acribologie*] 1 Precizie în folosirea cuvintelor. 2 Corectitudine în respectarea proprietății termenilor. 3 Alegere riguroasă a cuvintelor. 4 Studiul preciziei maxime în cercetarea științifică.

acricios, ~oasă *a* [At: DA / Pl: ~oși, ~oase / E: *acru* + -icios] (Reg) Acrisior.

acrid *sm* [At: GRECESCU, FL. 146 / Pl: ~izi / E: ngr *ἀκρίδα*] (Bot; inv) Viță de vie (*Vitis vinifera*).

acridă *sf* [At: (a. 1894), ap. TDRG / A: ? / Pl: ~de / E: vsl *акрида*] (Ent; inv) Coșac.

acridină *sf* [At: DEX² / Pl: ~ne / E: fr *acridine*] Combinație organică, incoloră, care se găsește în gudroanele cărbunilor de pământ și care este folosită în industria coloranților, farmaceutică etc.

acrilat *sm* [At: DEX² / Pl: ~ați / E: fr *acrylate*] Material plastic sintetic folosit în stomatologie pentru confecționarea protezelor, a diverselor aparate și suporturi dentare etc.

acrilic, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *acrylique*] 1 (Chm; fs) Acid ~ Lichid incolor cu miros înțepător obținut prin oxidarea acroleinei și folosit la fabricare unor materiale sintetice. 2 (D. produse industriale) Care este obținut cu ajutorul derivaților acidului acrilic (1).

acrimie *sf* [At: ECONOMIA, 160 / Pl: ~mi / E: *acru* + -ime] 1 Acreală. 2 (Ccr) Aguridă.

acrimonie *sf* [At: DEX² / E: fr *acrimonie*] (Liv) Atitudine plină de ironie usturătoare.

acrimonios, ~oasă [At: DEX² / P: ~ni-os / Pl: ~oși, ~oase / E: fr *acrimonieux*] (Liv) Care denotă acrimonie Si: *sarcastic*.

acrinie sf [At: DEX² / E: fr *acrinie*] Lipsă de secreție a unei glande.

acrire sf [At: DA / E: *acri*] 1-2 Starea de (a fi acru sau) de a acri (1) Si: *acreală* (1), *acreată*.

acris¹ sn [At: HEM 212 / Pl: ~uri / E: *acru* + ~is] (Trs; Ban; înv) 1-2 Zer înăcrit sau jintă folosite pentru acrirea mâncării.

acris² sm [At: DA ms / Pl: ~i / E: *acru* + ~is] 1 (Bot; pop) Măcriș (1) (*Rumex acetosa*). 2 (Trs; șic) ~roșu Dracilă (*Berberis vulgaris*).

acris³ sm vz *agris*

acrișor, ~oară a [At: CADE / Pl: ~i, ~oare / E: *acru* + ~ișor] Care este puțin acru (1) Si: *acruț*, (reg) *acricios*, *acriu*.

acri¹ sn [At: DA / Pl: ~uri / E: *acri*] 1-2 Acire (1-2).

acri², ~ă a [At: DA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *acri*] 1 Care a fost acrit. 2 Care a devenit acru. 3 Care s-a alterat.

acritor, ~oare [At: HEM 214 / Pl: ~i, ~oare / E: *acri* + ~tor] 1 a Care acrește. 2 sf (îvp; ie) A mânca o ~oare A mânca bătaie.

acritură sf [At: PISCUPESCU, O. 195 / Pl: ~ri / E: *acri* + ~tura] 1 Aliment acru (1). 2 (Spec) Murătură. 3 (Fig) Persoană veșnic nemulțumită.

acrițar sm [At: T. PAPAHAĞI, M., ap. DA ms / Pl: ~i / E: *acriță* + ~ar] 1-2 Persoană care face sau se hrănește cu acriță.

acriță sf [At: T. PAPAHAĞI, M., ap. DA ms / Pl: ~țe / E: *acru* + ~iță] (Reg) Fiertură de prune.

acriu, ~ie a [At: DA / Pl: ~ii / E: *acru* + ~iu] Acrișor.

acrobat, ~ă smf [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: fr *acrobate*, ngr *ἀκροβάτης*] Gimnast specializat în acrobații (1).

acrobație, ~ă [At: ODOBESCU, S. I, 40 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *acrobatique*] 1 a Care se referă la acrobat. 2 a De acrobație. 3 sf Artă de a executa acrobații.

acrobație sf [At: CADE / Pl: ~ii / E: fr *acrobatie*] 1 Exercițiu dificil de echilibristică. 2 (Fig; lpl) Eforturi deosebite pentru ieșirea dintr-o situație dificilă. 3 (Lpl) Evoluții dificile ale unui avion în afara zborului obișnuit. 4 Artă acrobatului.

acrocefal, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: *acrocéphale*] Cu craniul ascuțit, conic.

acrocefalie sf [At: DEX² / E: fr *acrocéphalie*] Malformație a craniului, constând în aspectul ascuțit, conic al cutiei craniene Si: *oxicefalie*.

acrocianoză sf [At: DEX² / P: ~ci-a~ / E: fr *acrocyanose*] Sindrom caracterizat prin răcirea și prin aspectul vânăt-albăstrui și umed al mâinilor și uneori al picioarelor, din cauza unor tulburări de circulație.

acrofobie sf [At: DEX² / E: fr *acrophobie*] Teamă patologică de locuri înalte.

acroleină sf [At: DEX² / P: ~le-i~ / Pl: ~ne / E: fr *acroléine*] Aldehidă nesaturată care se obține prin distilarea glicerinei cu acid sulfuric și care se prezintă ca un lichid cu miros înecăcios, lacrimogen.

acrolit sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *acrolithe*] Statuie ale cărei extremități sunt executate din piatră sau din marmură, iar corpul din alte materiale.

acromanie sf [At: DEX² / E: fr *acromanie*] (Rar) Grad extrem de nebunie.

acromat, ~ă [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: ger *Achromat*, fr *achromat*] 1-4 sm, a (Obiectiv fotografic) căruia i-a fost corectată sau înlăturată aberația cromatică.

acromatic, ~ă a [At: CADE / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *achromatique*] (D. sisteme optice, lentile etc.) Care lasă să treacă lumina albă fără a o descompune.

acromatism sn [At: CADE / E: fr *achromatisme*] Proprietate a unui sistem optic de a fi lipsit de aberație cromatică.

acromatiza vr [At: DEX² / Pzi: ~zez / E: fr *achromatiser*] 1-2 A corecta sau a înlătura aberația cromatică.

acromatizare sf [At: DEX² / Pl: ~zări / E: *acromatiza*] 1-2 Corectare sau înlăturare a aberației cromatice.

acromatopsie sf [At: DA / E: fr *achromatopsie*] (Med) Defect de vedere care constă în incapacitatea de a distinge (în totalitate sau în parte) culorile.

acromegalie sf [At: DA ms / E: fr *acromégalie*, it *acromegalia*, ger *Akromegalie*] Boală endocrină caracterizată prin dezvoltarea exagerată a capului și a membrelor.

acromicrie sf [At: DEX² / E: fr *acromicrie*] Stare patologică manifestată prin oprirea din creștere a corpului și a membrelor, din cauza unui dereglaj hormonal al epifizei.

acromie sf [At: DEX² / E: fr *achromie*] Decolorare congenitală a pielii, ca urmare a dispariției pigmentului colorant.

acromion sn [At: DEX² / P: ~mi-on / Pl: ~oane / E: fr *acromion*] Apofiză a omoplatului care se articulează cu clavicula.

acronic, ~ă a [At: DA ms / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *acronique*] Care nu are legătură cu timpul Si: *atemporal*.

acroparestezie sf [At: DEX² / E: fr *acroparesthésie*] Tulburare de sensibilitate manifestată la extremitățile corpului.

acropolă sf [At: DA ms / V: ~le / A: (rar) ~polă / Pl: ~le / E: fr *acropole*, ngr *ἀκρόπολις*] 1 Partea cea mai înaltă a orașelor grecești, care servea de citadelă și în care se găseau principalele edificii. 2 (Pex) Oraș vechi fortificat, situat pe o înălțime.

acrospor sm [At: DEX² / Pl: ~i / E: fr *acrospore*] Spor dezvoltat la extremitatea unei celule de reproducere, caracteristic ciupercilor.

acrostih sn [At: MINEIUL (1776) 21²/1 / Pl: (înv) ~e și ~uri / E: ngr *ἀκροστιχίον*, fr *acrostiche*] (Scurtă) poezie în care literele inițiale ale fiecărui vers alcătuiesc un cuvânt (de obicei un nume de persoană) sau o propoziție.

acru¹ sm [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr 113, 3/3 / Pl: ~ri / E: lat *acru*, fr, eng *acre*] Unitate de măsură pentru suprafețe de teren egală cu aproximativ 4047 m².

acru², ~ă a [At: HEM 215 / Pl: ~ri, ~re / E: lat *acrus* (forma populară a lui *acer*)] 1 Care are gustul caracteristic oțetului, lămâii etc. 2 (Pop, d. fructe) Necopt. 3 (Îs) *Lapte* ~ Lapte nefiert, (ușor) fermentat. 4 (Pop; îs) *Piatra acră* Alaun. 5 (Trs; îs) *Apă acră* Apă minerală.

acru³ av vz *acum*

acrum¹ av vz *acum*

acrum² sm [At: PISCUPESCU, O. 215/14 / Pl: ~i / E: ngr *ἀκροῦμι*] 1 (Med) Aftă. 2 (Înv) Medicament nedefinit mai îndeaproape.

acruma av vz *acum*

acruț, ~ă a [At: SADOVEANU, O. X, 48 / Pl: ~i, ~e / E: *acru* + ~uț] Acrișor.

acsizar sm vz *accizar*

acșor sn vz *acușor*

act sn [At: KOGĂLNICEANU, ARH. I, 95 / Pl: ~e, (înv) ~uri / E: fr *acte*, lat *actum*] 1 Manifestare a activității umane Si: *actiune*, *fapta*. 2 (Îe) A face ~ de prezentă A se duce într-un loc pentru puțin timp, din datorie sau din politețe. 3 (Îe) A lua ~ de ceva A constata. 4 Document eliberat de o autoritate prin care se atestă un fapt, o obligație etc. 5 Subdiviziune a unei opere dramatice.

actă sf [At: BARONZI, L. 161/25 / Pl: ? / E: lat *acta* (pl lui *actum*)] (Înv; Mol) Dosar.

actinamea sf vz *ahitinamea*

actinic, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *actinique*] (D. radiații) Capabil să producă reacții (foto)chimice.

actinide sfp [At: DEX² / E: fr *actinides*, ger *Aktiniden*] Grup de 14 elemente chimice din sistemul periodic al lui Mendeleev, situate după actiniu, având proprietăți asemănătoare cu ale acestuia.

actinie sf [At: CADE / Pl: ~nii / E: fr *actinie*] (Zlg) Animal marin nevertebrat, din încrengătura celenteratelor, cu orificiul bucal înconjurat de tentacule retractile, care trăiește fixat pe stânci Si: *dedițel-de-mare*, *trandafir-de-mare*.

actiniu sms [At: DA ms / E: fr *actinium*] Element chimic radioactiv din mineralele de uraniu.

actinograf sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *actinographe*] Actinometru înregistrator.

actinografie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *actinographie*] 1 Procedeu de pregătire în tipografie a unui clișeu, folosind un negativ obținut cu raze X. 2 Imagine obținută cu un clișeu pregătit prin actinografie (1).

actinometric, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *actinométrie*] 1 Care aparține actinometriei (2). 2 Referitor la actinometrie (2). 3 Specific actinometriei (2). 3 De actinometrie.

actinometrie sfs [At: DA ms / E: *actinométrie*] 1 (Fiz) Măsurare a intensității radiațiilor electromagnetice din atmosferă. 2 Disciplină a fizicii care studiază radiațiile electromagnetice din atmosferă.

actinometru sn [At: DA / Pl: ~re / E: fr *actinomètre*] (Fiz) Aparat cu care se măsoară intensitatea radiațiilor luminoase sau acțiunea chimică a razelor spectrului.

actinomicete sn [At: DEX² / E: fr *actinomycètes*] 1 (Lpl) Grup de micro-organisme foarte răspândite în natură, înrudite cu ciupercile inferioare, dintre care unele sunt patogene pentru om și pentru animale, iar altele produc antibiotice. 2 Exemplar din actinomicete (1).

actinomicoză sf [At: DEX² / Pl: ~ze / E: fr *actinomycose*] 1 Boală infecțioasă (la oameni și animale) provocată de anumite ciuperci și bacterii, care se manifestă prin apariția unor abcese cronice. 2 (Îs) ~a cartofului Boală a cartofului provocată de bacteria *Actinomyces scabies*.

actinomorf, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *actinomorphe*] (D. flori) Cu simetrie radială.

actinon sn [At: DEX² / Pl: ? / E: fr *actinon*] Izotop al radonului obținut prin dezintegrarea actiniului.

actinopterigian sm [At: DEX² / Pl: ~gieni / E: fr *actinoptérygiens*] 1 (Lpl) Subclasă de pești fosili, osoși, apărută în mezozoic, din care face parte majoritatea peștilor actuali. 2 Exemplar din această subclasă.

actinot sm [At: DEX² / E: fr *actinote*] (Glg) Silicat natural hidratat de calciu, magneziu și fier din grupa amfibolilor, frecvent în șisturile cristaline.

actinoterapie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *actinothérapie*] Tratament medical în care se folosesc radiații luminoase, ultraviolete sau infraroșii, aplicat în special în rahitism.

activ, ~ă [At: MAIORESCU, CR. III, 171 / Pl: ~i, ~e / E: fr *actif*, lat *activus*, rs *активъ*] 1 a Care participă efectiv la o acțiune Si: *harnic*, *sârguincios*, (pop) *sârguitor*, *vrednic*. 2 a (Mil) Care este în serviciu efectiv. 3 a (Med; îs) *Medicament* ~ Medicament cu acțiune intensă. 4 a (Grm; îs) *Verb* ~ Verb tranzitiv. 5 a (Fin; îs) *Datorii* ~e Sume pentru care ești creditor. 6 sn Totalitatea bunurilor unei persoane fizice sau juridice. 7 sn Parte a bilanțului care cuprinde mijloacele economice concrete aparținând unei întreprinderi, instituții sau organizații economice. 8 sn (Îe) A-i pune cuiva ceva la ~ A pune o acțiune (gravă) pe seama cuiva.

activă [At: DA / Pzi: ~vez / E: fr *activer*] 1-2 vt A intensifica (sau a stimula) o activitate, un proces etc. 3 vi A desfășura o activitate. 4 vr A intra în cadrele active ale armatei.

activant, ~ă [At: DEX² / Pl: ~nți, ~e / E: fr *activant*] 1-2 smf, a Activator (1-2). 3 sm Reactiv anorganic folosit în flotația minereurilor.

activare sf [At: DEX² / Pl: ~vări / E: *activa*] 1-2 Intensificare (sau stimulare) a unei activități Si: *activat*¹ (1-2). 3 Desfășurare a unei activități Si: *activat*¹ (3). 4 Intrare în cadrele active ale armatei Si: *activat*¹. 5 Operație prin care se obține creșterea reactivității unei substanțe.

activat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ? / E: *activa*] 1-4 Activare (1-4).

activat², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *activa*] (D. activități) 1 Stimulat. 2 Desfășurat.

activator, ~oare smf, a [At: DEX² / Pl: ~i, ~oare / E: *activa* + -tor] 1-2 (Substanță) care realizează o activare (5) Si: *activant* (1-2).

activist, ~ă smf [At: DEX² / Pl: ~iști, ~e / E: rs *активист*] (luz) Membru al unei organizații de partid sau de masă, care se consacră (exclusiv) muncii în acea organizație. 2 (Îs) ~ cultural Activist (1) care lucrează în domeniul vieții culturale.

activitate sf [At: CANTEMIR, IST. 152 / Pl: ~răți / E: fr *activité*, lat *activitas*, ~atis] 1 Participare activă la un proces, la o acțiune etc. Si:

munca, *ocupatie*. 2 Hărnicie. 3 (Mil, îs) *În* ~ Activ (2). 4 (Îs) *Sferă de* ~ Domeniu limitat în care acționează cineva sau ceva.

activiza vt [At: DEX² / Pzi: ~zez / E: *activ* + -iza] 1 A stimula pe cineva să lucreze mai intens. 2 A grăbi desfășurarea unui proces, a unui fenomen etc.

activizare sf [At: DEX² / Pl: ~zări / E: *activiza*] 1 Stimulare a cuiva cu scopul de a-și intensifica lucrul Si: *activizat*¹ (1). 2 Grăbire a desfășurării unui proces, a unui fenomen etc. Si: *activizat*¹ (2).

activizat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ? / E: *activiza*] 1-2 Activizare (1-2).

activizat², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *activiza*] 1 (D. oameni) Stimulat. 2 (D. procese, fenomene etc.) Grăbit.

activizator, ~oare a [At: DEX² / Pl: ~i, ~oare / E: *activiza* + -tor] Care activează.

actor sn [At: ALECSANDRI, T. 1398 / V: (îvr) *actor*, *aftior*, *aftor*, *ahtor* / Pl: ~i / E: fr *acteur*, lat *actor*] Persoană care interpretează diferite roluri în piese de teatru sau în filme Si: *artist*.

actoraș sm [At: VLAHUȚĂ, D. 101 / Pl: ~i / E: *actor* + -aș] Actor de mână a doua.

actoricesc, ~ească a [At: DN³ / Pl: ~ești / E: *actor* + -icesc] 1 Care ține de actori. 2 Referitor la actori. 3 Specific actorilor. 4 De actori.

actorie sf [At: DN³ / E: *actor* + -ie] Profesie de actor.

actorită sf [At: NEGRUZZI, S. I, 343 / Pl: ~te / E: *actor* + -iță] (Înv) Actriță.

actriță sf [At: NEGRUZZI, S. I, 212 / Pl: ~te / E: fr *actrice*] Femeie cu o pregătire specială, care interpretează diferite roluri în piese de teatru sau în filme Si: *artista*, (înv) *actorită*.

actual, ~ă a [At: MAIORESCU, CR. II, 140 / Pl: ~i, ~e / P: ~tu-al / E: fr *actuel*, lat *actualis*] 1 Care există sau se petrece în prezent, în momentul de față. 2 Care corespunde momentului prezent, de actualitate. 3 (Fiz; înv; d. energia unui corp în mișcare) Care poate produce în acel moment un travaliu.

actualism sn [At: DEX² / P: ~tu-a~ / E: fr *actualisme*] Principiu metodologic de cercetare a istoriei Pământului, bazat pe compararea fenomenelor geologice din trecut cu cele actuale.

actualitate sf [At: MAIORESCU, CR. II, 117 / Pl: ~răți / E: fr *actualité*] 1 Timpul de față Si: *prezent*. 2 (Îla) *De* ~ De interes pentru prezent. 3 (Îs) *Om de* ~ Om întreprinzător, energic. 4 (Îe) A pune în ~ A pune în mișcare. 5 (Îe) A trece la ~ A întreprinde ceva. 6 (Rar; îs) ~ armată Operațiune militară. 4 Desfășurare.

actualiza vt [At: DEX² / P: ~tu-a~ / Pzi: ~zez / E: fr *actualiser*] 1-2 A (re)aduce în prezent. 3 A face să corespundă gusturilor, cerințelor prezentului. 4 (Pex) A reînvia ceva.

actualizare sf [At: DEX² / P: ~tu-a~ / Pl: ~zări / E: *actualiza*] 1-2 (Re)-aducere în prezent Si: *actualizat*¹ (1-2). 3 Corespondență cu gusturile și cerințele prezentului Si: *actualizat*¹ (3). 4 (Pex) Reînviere a ceva Si: *actualizat*¹ (4).

actualizat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ? / E: *actualiza*] 1-4 Actualizare (1-4).

actualizat², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *actualiza*] 1-2 (Re)adus în prezent. 3 Corespunzător cu gusturile și cerințele prezentului. 4 (Pex) Reînviat.

actualmente av [At: DEX² / P: ~tu-a~ / E: fr *actuellement*] În momentul de față Si: *acum*.

actuar sm [At: DEX² / P: ~tu-ar / Pl: ~i / E: fr *actuaire*, lat *actuarius*] 1 Specialist în calcule statistice privitoare la asigurări și, în general, la probleme financiare. 2 (luz) Scrib care redacta procesele-verbale la romani.

actuarial sn [At: DEX² / P: ~tu-a-ri-at / E: *actuar* + -iar] Totalitatea operațiilor și normelor pe baza cărora se efectuează calculele financiare.

acționa [At: MAIORESCU, D. I, 179 / Pzi: ~nez / E: fr *actionner*] 1 vt A introduce o acțiune juridică. 2 vi A întreprinde ceva. 3 vi (C. i. sisteme tehnice) A pune în mișcare.

acționar, ~ă smf [At: CADE / Pl: ~i, ~e / E: fr *actionnaire*] Persoană care posedă acțiuni (11).

acționare *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 91 / Pl: ~nări / E: *acționa*] 1 (Jur) Introducere a unei acțiuni în justiție Si: *acționare* (1). 2 (Mec; d. sisteme tehnice) Punere în mișcare Si: *acționat*¹ (2).

acționat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *acționa*] 1-2 Acționare.

acționat², ~ă *a* [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *acționa*] 1 (Jur; d. persoane fizice sau juridice) Care este chemat în judecată. 2 (Mec; d. sisteme tehnice) Care este pus în funcțiune.

acțiune *sf* [At: MAIORESCU, CR. III, 171 / Pl: ~ni / E: fr *action*, lat *actio*, -onis] 1 Desfășurare a unei activități. 2 Faptă întreprinsă pentru atingerea unui scop. 3 (Is) *Om de ~* Om întreprinzător, energetic. 4 (Îe) **A pune în ~** A pune în mișcare. 5 (Is) **A trece la ~** A întreprinde ceva. 6 (Is) ~ *armată* Operațiune militară. 7 Desfășurare a întâmplărilor într-o lucrare de ficțiune. 8 (Urmat de „asupra”) Efect determinat de un obiect, fenomen etc. 9 (Jur) Proces. 10 (Ccr) Act prin care se cere deschiderea unui proces. 11 Hârtie de valoare care reprezintă o parte fixă a capitalului unei societăți și-i dă dreptul deținătorului să primească dividende.

acu *av* **vz** *acum*

acquarela *sf* [At: I. NEGRUZZI, S. III, 325 / V: *acquarela* / Pl: ~le / E: fr *aquarelle*] 1 Tehnică în pictură care folosește vopsele diluate cu apă. 2 Vopsea folosită în acquarelă (1). 3 Pictură realizată în acquarelă (1).

acquarelist, ~ă *smf* [At: DA / V: *acquarelist* / Pl: ~iști, ~e / E: fr *acquarelliste*] Pictor care lucrează în acquarelă (1).

acufunda *vt* **vz** *cufunda*

acufundare *sf* **vz** *cufundare*

acufundat¹ *sn* **vz** *cufundat*¹

acufundat², ~ă *a* **vz** *cufundat*²

acuitate *sf* [At: MAIORESCU, CR. II, 347 / P: ~cu-i- / E: fr *acuité*] 1 (Liv) Capacitate a organelor de simț de a percepe și a analiza excitații de slabă intensitate Si: *agerime*. 2 (Îlav) **Cu ~** Cu necesitate. 3 Grad de înălțime pe care îl poate atinge o voce sau un instrument muzical.

aculeat, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 216 / P: ~le-at / Pl: ~ați, ~e / E: lat *aculeatus*] 1 (Bot) Aculeiform. 2 *a* (D. insecte) Care are ac. 3 *sf* (Lpl) Grup de insecte himenoptere care au ovipozitorul terminat cu un ac. 4 *sf* Insectă care face parte din grupul aculeate (4).

aculeiform, ~ă [At: GRECESCU, FL. 267 / P: ~le-i- / Pl: ~i, ~e / E: fr *aculeiforme*] (D. plante sau părți ale acestora) În formă de ac (1) Si: *aculeat* (1).

aculeol *sm* [At: GRECESCU, FL. 216 / P: ~le-ol / Pl: ~i / E: fr *aculéole*] Spin¹.

aculeț *sn* [At: DA / Pl: ~e / E: ac + -uleț] (Pfm) Acușor.

aculeu *sm* [At: DEX² / E: lat *aculeus*] (Îvr) Ghimpe.

aculma *vt* [At: LB / Pzi: *aculm* / E: a² + *culme*] (Îvr) A atârna.

aculturație *sf* [At: DEX² / E: fr *acculturation*] Preluare de către o comunitate a unor elemente de cultură sau a întregii culturi a altei comunități aflate pe o treaptă superioară de dezvoltare.

acum *av* [At: ANON. CAR. / V: *acuma*, (pop) *acu*, *acmu*, *acru*, *acruma* / E: lat *accum modo*] 1 În momentul de față. 2 Imediat. 3 (Urmat de precizări cantitative) În urmă cu... 4 (Îe) **Acu-i acu** A sosit clipa hotărâtoare.

acuma *av* **vz** *acum*

acumbet, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~eți, ~e / E: lat *accumbens*, -ntis] (D. părți ale plantei) Culcat.

acumetrie *sf* [At: DEX² / E: fr *acumétrie*] Metodă de examinare medicală care constă în măsurarea acuității auditive cu ajutorul acumetrului.

acumetru *sn* [At: DEX² / Pl: ~re / E: fr *acumètre*] Aparat cu ajutorul căruia se măsoară acuitatea auditivă.

acuminat *a* [At: GRECESCU, FL. 62 / Pl: ~ați, ~e / E: fr *acuminé*, lat *acuminatus*] (D. frunze, fructe etc.) Care se termină cu un vârf lung și ascuțit.

acumula *vt* [At: PONI, F. 305 / Pzi: ~lez / E: fr *accumuler*, lat *accumulare*] (C. i. obiecte, elemente etc.; pex ideii, noțiuni etc.) A aduce (succesiv) și a opri într-un singur loc (obținând mari aglomerări cantitative) Si: *a aduna*, *a concentra*, *a strânge*.

acumulare *sf* [At: DA ms / Pl: ~lări / E: *acumula*] (D. obiecte, elemente, pex. d. ideii, noțiuni etc.) Care sunt aduse (succesiv) și puse într-un singur loc (obținându-se mari aglomerări cantitative) Si: *acumulat*¹, *adunat*, *concentrat*, *strâns*.

acumulat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *acumula*] Acumulare.

acumulat², ~ă *a* [At: MAIORESCU, CR. I, 306 / Pl: ~ați, ~e / E: *acumula*] (D. obiecte, elemente, ideii, noțiuni etc.) Care a fost adus (succesiv) și pus într-un loc (obținându-se o mare aglomerare cantitativă).

acumulativ, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *accumulatif*] (Rar) Care acumulează.

acumulator *snm* [At: PONI, F. 304 / Pl: ~oare și (m) ~ori / E: fr *accumulateur*, ger *Akkumulator*, rs *аккумулятор*] 1 Aparat sau rezervor utilizat pentru înmagazinarea energiei sau a agenților energetici. 2 (Îs) ~electric Aparat care înmagazinează energia electrică dată de un curent continuu și o cedează apoi când aparatul este conectat la un circuit electric receptor.

acumulație *sf* [At: DA ms / V: (inv) ~țiune / Pl: ~ii / E: lat *accumulatio*, fr *accumulation*, rs *аккумуляция*] (Rar) Acumulare.

acumulațiune *sf* **vz** *acumulație*

acupla [At: DA ms / Pzi: ~lez / E: *accoupler*] 1 *vt* A realiza o legătură între două elemente ale unui sistem tehnic Si: *a cupla*. 2 *vr* (Fig; d. oameni) A forma un cuplu, o pereche Si: *a se cupla*. 3 *vr* (D. oameni) A avea relații sexuale.

acuplaj *sn* [At: LTR / Pl: ~e / E: fr *accouplage*] 1 Legătură realizată între două elemente ale unui sistem tehnic Si: *acuplare*, *cuplaj*, *cuplare*. 2 (Teh) Organ care asigură legătura elastică sau rigidă între organele de acționare ale unei mașini Si: *cuplaj*.

acuplare *sf* [At: SOARE, MAȘ. 16 / Pl: ~lări / E: *acupla*] 1 Legătură realizată între două elemente ale unui sistem tehnic Si: *acuplaj*, *acuplat*¹, *cuplaj*, *cuplare* (1). 2 (Rar; fig; d. oameni) Cuplare. 3 (D. oameni) Contact sexual.

acuplat *sn* [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *acupla*] Acuplare (1).

acupresură *sf* [At: DEX² / E: ger *Akupressor*] (Med) Metodă terapeutică ce constă în presarea sau măsurarea unor puncte ale tegumentului cu activitate biologică deosebită Si: *presopunctura*.

acupunctor *sm* [At: DEX² / Pl: ~i / E: fr *acupuncteur*] Specialist în acupunctură.

acupunctură *sf* [At: DEX² / E: fr *acupuncture*] (Med) Metodă terapeutică originară din China, bazată pe acțiune reflexă, care constă în înțeparea pielii, în anumite puncte ale corpului, cu ace metalice fine.

acurat, ~ă [At: ECONOMIA, 88/12 / Pl: ~ați, ~e / E: ger *akkurat*] (Înv; Trs) 1 A făcut cu grijă. 2 A îngrijit. 3 A întocmai. 4 A Evident.

acuratetă *sf* **vz** *acuratețe*

acuratețe *sfs* [At: BĂLCESCU, M. V. 583 / V: ~ta / E: it *accuratezza*] Grijă deosebită, exactitate în realizarea unui lucru.

acurge *vi* [At: LB / Pzi: *acurg* / E: lat *accurro*, *a curere*] (Îvr) A ajuta.

acurmezis, ~ă *a* **vz** *curmezis*

acusa *vt* [At: COMAN, GL. / Pzi: ~sez / E: nct] (Reg) A câștiga cu mare greutate ceva.

acustic, ~ă [At: NEGRUZZI, S. I, 345 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *acoustique*, ngr *ᾠχοποιός*] (Fiz) 1-3 *a* Care emite, transmite sau recepționează unde sonore. 4 *a* Care se referă la acustică. 5 *sf* Disciplină a fizicii care studiază emiteria, transmiterea și recepționarea undelor sonore. 6 *sf* Calitate a unei încăperi, a unui aparat etc. de a asigura o bună audiere.

acustician *smf* [At: DEX² / P: ~ci-an / Pl: ~cieni, ~ciene / E: fr *acousticien*] Specialist în acustică (5).

acustomat *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: ger *Akustomat*] Adaptor electronic pentru pornirea și oprirea automată a magnetofonelor, care asigură înregistrarea numai atunci când se vorbește.

acusa *av* **vz** *acuși*

acuși *av* [At: NEGRUZZI, S. III, 9 / V: ~sa / E: *acu*(m) + -și] (Pop) 1 (Și în construcții pleonastice) Imediat. 2 (Îlav) *Mai ~* Peste puțin timp. 3 (Îe) **Acuși ... acuși** Când ... când.

acușica *av* [At: GORJAN, H. IV, 76 / E: *acuși* + *-ica*] (Fam) Acuși.
acușor *sn* [At: HEM 238 / V: *acușor* / Pl: *-oare* / E: *ac* + *-ușor*] Ac de dimensiuni mici Si: (pfm) *aculet*, *acut*.

acut, *~ă a* [At: GRECESCU, FL. 24 / Pl: *-uți*, *~e* / E: lat *acustus*] 1 (Grm; d. accent) Ascutit. 2 (Bot; d. frunze) Ascutit. 3 (Med; d. boli, în opoziție cu „cronic”) Care are o evoluție rapidă și manifestări intense. 4 (Muz; d. sunete) Înalt.

acuș *sn* [At: CV.1951, nr. 3, 3 / Pl: *~e* / E: *ac* + *-uș*] (Trs; pfm) Acușor.
acuză *vt* [At: SAHIA, N. 68 / Pzi: *acuz* / E: fr *accuser*, lat *accusare*] 1 A formula o plângere (în justiție) împotriva cuiva Si: *a inculpa*, *a învinui*, *a învinovați*, *a pârî* (4). 2 (Frm) A face evident Si: *a arda*, *a vâdi*, *a manifesta* (1).

acuzabil, *~ă a* [At: DA / Pl: *~i*, *~e* / E: fr *accusable*, lat *acusabilis*] (Jur) Care poate fi acuzat.

acuzare *sf* [At: DA / Pl: *~zări* / E: *acuză*] 1 Formulare a unei plângeri (în justiție) Si: *acuzat*, *inculpate*, *învinuire*, *învinovație*, *pârâre*. 2 (Ccr) Acuzație. 3 (Ccr) Parte care acuză într-un proces.

acuzat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: *acuză*] Acuzare (1).
acuzat², *~ă* [At: DA / Pl: *~ați*, *~e* / E: *acuză*] 1-2 *smf*, *a* (Persoană) care face obiectul unei plângeri (în justiție) Si: *inculpat*, *învinuit*, *învinovați*, *pârât*.

acuzativ *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: lat *accusativus*] Caz gramatical care are ca funcție specifică exprimarea complementului direct și a unor atribute.

acuzator, *~oare smf*, *a* [At: DA / Pl: *~i*, *~oare* / E: fr *accusateur*] (Persoană) care acuză.

acuzăție *sf* [At: DA / V: (înv) *~țiune* / Pl: *~ii* / E: fr *accusation*, lat *accusatio*] 1 Acuzare (1). 2 (înv) Acuzare (3).

acuzățiune *sf* *vz* **acuzăție**
acuză *sf* [At: DEX² / Pl: *~ze* / E: *acuză*] (Liv) Acuzare (2).

acvacultură *sf* [At: DEX² / E: fr *aquaculture*] Maricultură.

acvadag *sn* [At: DEX² / E: ger *Akvadag*] (Elt) Soluție de grafit coloidal folosită ca strat conductor pe suprafața interioară a părții tronconice a tuburilor catodice.

acvaforte *sfs* [At: DA / E: it *acquaforte*] 1 Procedu de gravare a unei imagini pe o placă de cupru cu ajutorul acidului azotic. 2 (Ccr) Gravură obținută prin acvaforte (1).

acvafortist, *~ă smf* [At: DA / Pl: *~iști*, *~e* / E: it *acquafortista*, fr *acquafortiste*] Gravur în acvaforte (1).

acvamarin *sn* [At: DEX² / Pl: ? / E: it *acquamarina*] Varietate limpede de heril de culoare albastru-deschis sau verzuie, folosită ca piatră prețioasă.

acvanaut, *~ă smf*, *a* [At: DEX² / P: *~na-ut* / Pl: *~uți*, *~e* / E: fr *aquanaute*] 1-2 (Persoană) care este specializat(ă) în scufundări făcute cu scopul de a cerceta mediul marin.

acvanautic, *~ă a* [At: DEX² / P: *~na-u-* / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr *aquanautique*] De acvanaut.

acvaplan *sn* [At: DEX² / Pl: ? / E: fr *aquaplane*] Planșă de lemn, remorcată de o embarcație cu motor, căreia sportivul, ținându-se de o coadă fixată dinaintea planșei, îi imprimă diferite moduri de alunecare pe apă.

acvarelă *sf* *vz* **acuarela**

acvarelist, *~ă smf* *vz* **acuarelist**

acvarist, *~ă* [At: DEX² / Pl: *~iști*, *~e* / E: *acvariu* + *-ist*] 1-2 *smf*, *a* (Persoană) care crește pești în acvariu.

acvaristică *sf* [At: DEX² / Pl: ? / E: ger *Aquaristik*] Creșterea peștilor în acvariu.

acvariu *sn* [At: DA / Pl: *~ii* / E: lat *aquarium*] 1 Vas sau bazin cu apă în care se țin plante sau animale acvatice vii. 2 Sală cu acvarii (1).

acvatic, *~ă a* [At: GRECESCU, FL. 18 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: lat *aquaticus*, fr *aquatique*] 1 Care trăiește în apă. 2 Format din apă. 3 (Îs) Mediu ~ Apă ca mediu de viață.

acvatintă *sf* [At: DEX² / Pl: ? / E: it *acquatinta*] 1 Procedu de gravură cu acid azotic, care imită desenul în tuș. 2 Gravură obținută prin acvatintă (1). 3 Procedu de tipar de artă pentru imagini în semitonuri, în care forma

de cupru se pregătește prin gravare manulă și coroziune chimică. 4 Imagine în semitonuri obținută prin acvatintă (3).

acvatipie *sf* [At: DEX² / Pl: ? / E: fr *aquatypie*] 1 Procedu de tipar de artă care imită pictura în acuarela. 2 Pictură în acuarela obținută prin acvatipie (1).

acvatubular, *~ă a* [At: DEX² / Pl: *~i*, *~e* / E: fr *aquatubulaire*] (D. cazane de abur) În care apa circulă prin țevi, încălzită la exterior de agentul de încălzire.

acvifer, *~ă a* [At: DEX² / Pl: *~i*, *~e* / E: fr *aquifere*] Care conține apă.

acvilă *sf* [At: ALEXANDRESCU, M. 161 / V: (îrg) *acera*, *aciră* / Pl: *~le* / E: lat *aquila*] 1 (Orm) Pasăre răpitoare mare, de zi, cu ciocul încovoiat la vârf, cu gheare puternice și aripi lungi și ascuțite. Si: *pajură* (*Aquila*).

2 (Fig) Stemă în formă de acvilă (1).

acvilidă *sf* [At: DEX² / Pl: *~de* / E: fr *aquilidés*] 1 (Lpl) Familie de păsări răpitoare, având ca tip principal acvila (1). 2 Pasăre care face parte din familia acvilidelor (1).

acvilin, *~ă a* [At: DA / Pl: *~i*, *~e* / E: lat *aquilinus*, fr *aquilin*] 1 (Îs) Nas ~ Nas corioat. 2 (Îs) Privire ~ Privire ageră, pătrunzătoare.

acvilon *sns* [At: NEGRUZZI, S. II, 15 / E: fr *aquilon*] (Îvr) Vânt de nord.

acvitanian, *~ă sn* *a* [At: DEX² / P: *~ni-un* / Pl: *~ieni*, *~iene* / E: fr *aquitainien*] (Glg) 1 *sn* Ultimul etaj al oligocenului, considerat și primul etaj al miocenului. 2 *a* Care aparține acvitanianului (1). 3 *a* Referitor la vârsta și formațiile acvitanianului (1). 4 *a* Specific acvitanianului (1).

ad *sn* *vz* **iad**

adactilie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr *adactylie*] Malformație congenitală care constă în absența tuturor degetelor.

adagio [At: DA / P: *~gi-o* / E: it *adagio*] (Muz) 1 *av* Lent, rar. 2 *sn* Compoziție muzicală (sau parte a unei compoziții) care se interpretează adagio (1).

adagiu *sn* [At: CANTEMIR, HR 88/3 / Pl: *~ii* și (înv) *~giuri* / E: lat *adagium*] (Liv) Aforism.

adalău *sn* [At: DR III, 732 / Pl: *~uri* / E: tc *adale*] (Trf) Locuitor al unei insule Si: *insular*.

adamant *sn* *vz* **diamant**

adamantin, *~ă a* [At: DEX² / Pl: *~i*, *~e* / E: lat *adamantinus*, fr *adamantin*] (D. luciul mineralelor) Diamantin.

adamantina *sfs* [At: DEX² / E: fr, eg *adamantine*] (Atm) Smalt dentar.

adamască¹ *sf* *vz* **damasc**

adamască² *sf* [At: HEM 2181 / Pl: ? / E: nct] (Mol; înv) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

adam *vr* [At: ZANNE, P. VI, 469 / Pzi: *~mesc* / E: *Adam*] (Îvp) A se îmbăta.

adamic, *~ă a* [At: DA ms / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr *adamique*, it *adamico*] (Rar) Care se referă la oameni.

adamsită *sfs* [At: DEX² / E: fr *adamsite*] Gaz de luptă lacrimogen, care provoacă și strănutul.

adaoge *vi* *vz* **adauga**

adaogere *sf* *vz* **adaugare**

adaos¹ *sn* [At: URECHE, ap. LET I, 94/13 / V: *~aus* / Pl: *~uri* / E: *adauga*] 1 Adăugare (1). 2 Ceea ce se adaugă Si: *completare*, *supliment*, (înv) *adaosatura* (2). 3 (Pop; ie) A porni într-~ A rămâne însărcinată.

adaos², *~ă a* *vz* **adaugat**

adapta [At: MAIORESCU, CR. II, 125 / Pzi: *~iez* / E: fr *adapter*, lat *adaptare*] 1 *vt* A transforma pentru a face să se potrivească. 2-3 *vr* A se acomoda. 4 *vr* (Blg) A se transforma pentru a rezista condițiilor de mediu.

adaptabil, *~ă a* [At: DA / Pl: *~i*, *~e* / E: fr *adaptable*] Care se poate adapta (cu ușurință) Si: *acomodabil*.

adaptabilitate *sf* [At: DEX² / Pl: *~răți* / E: *adaptabil* + *-itate*] Însușirea de a fi adaptabil.

adaptare *sf* [At: MAIORESCU, CR. I, 138 / Pl: ~tări / E: *adapta*] 1 Potrivire Si: *acomodare*. 2 (Blg; îs) ~ *la mediu* Capacitate a organismelor vii de a se modifica în raport cu schimbările condițiilor de viață.

adaptat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *adapta*] Potrivire.

adaptat², ~*a* a [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: *adapta*] Care a fost modificat în vederea unei anumite utilizări sau pentru a corespunde unor cerințe.

adaptatie *sf* [At: DA / Pl: ~ii / V: (înv) ~țiune / E: fr *adaptation*] Adaptare (1).

adaptatiune *sf* *vz adaptatie*

adaptiv, ~*a* a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: *adapta* + -iv] Care se poate adapta.

adaptor *sn* [At: DEX² / Pl: ~oare / E: fr *adapteur*] Circuit electric intercalat între un generator sau un transmițător și un receptor pentru a le adapta unul la altul.

adaus *sn* *vz adaos*

adamaș *sn* *vz aldamaș*

adămăni *v* *vz ademeni*

adămănire *sf* *vz ademenire*

adămănit¹ *sn* *vz ademenit*

adămănit², ~*a* a *vz ademenit*²

adămesce, ~*eașcă* a [At: SEVASTOS, N. 132 / Pl: ~ești / E: *adamasc* + ~esc] (Înv) De damasc.

adaoga *vt* *vz adauga*

adaogare *sf* *vz adaugare*

adaogat¹ *sn* *vz adaugat*

adaogat², ~*a* a *vz adaugat*

adaogământ *sn* *vz adaugământ*

adaogător, ~*oare* a, *smf* *vz adaugător*

adaogătură *sf* *vz adaugătură*

adaogi *vt* *vz adauga*

adaogire *sf* *vz adaugire*

adaogit¹ *sn* *vz adaugit*

adaogit², ~*a* a *vz adaugit*

adaogitor, ~*oare* a *vz adaugitor*

adaogitură *sf* *vz adaugitură*

adaosatură *sf* [At: DOSOFTEI, ap. GCR I, 214/20 / Pl: ~ri / E: *adaos* + -atură] (Înv) Adăugare.

adaosură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 209/1 / Pl: ~ri / E: *adaos* + -ură] (Înv) 1 Adăugare (1). 2 Adaus (2).

adaosag *sn* [At: NECULCE, L. 157 / Pl: ~uri / E: *adaos* + -sag] (Fin; înv) Impozit suplimentar perceput în epoca fanariotă, care se adăuga la vâdrărit, pogonărit și vâcărit.

adăp *i* [At: CHEST. V 77 / E: *adapa*] (Reg; de obicei repetat) Cuvânt cu care se îndeamnă vitele la adăpat¹.

adapa [At: PSALT. SCH. 336/10 / Pzi: *adăp* și *adap* / E: lat *adaquare*] 1-2 *vt* (D. vite, uneori și d. oameni) A (se) duce la apă pentru a bea. 3 *vt* A da apă de băut. 4-5 *vt* A (-și) potoli setea cu apă. 6-7 *vt* (D. pământ) A (se) uda. 8 *vt* (Nob) A turna apă în lapte. 9-10 *vt* (Fig) A da de băut sau a bea alt lichid decât apa. 11 *vt* (Înv; îe) A ~ *sculele* A înmuia sculele în leșie sau în apă înainte de întrebuintare. 12-13 *vt* (Îrg) A (se) otrăvi (1). 14-15 *vt* (Fig; d. dorințe, pasiuni etc.) A face să-și piardă sau a-și pierde din intensitate Si: a (se) *potoli* (1). 16 *vt* A conduce. 17-18 *vt* (Fig; c. i. bunuri culturale) A (se) pătrunde (3). 19 *vr* (Pop; îe) A *ști în ce apă se ~ cineva* A-i cunoaște gândurile sau scopurile.

adapare *sf* [At: (a. 1742) GCR II, 30/39 / Pl: ~pări / E: *adapa*] 1 Potolire a setei Si: *adapat*¹ (1), (înv) *adapăciune*. 2 Îndestulare cu apă Si: *adapat*¹ (2). 3 (D. pământ) Udare Si: *adapat* (3). 4 (Înv; d. dorințe, pasiuni) Potolire (1) Si: *adapat* (4). 5 (Fig) Pătrundere (3) Si: *adapat*¹ (5).

adapat¹ *sn* [At: CONACHI, P. 159 / Pl: ~uri / E: *adapa*] 1-5 Adăpare (1-5).

adapat², ~*a* a [At: MINEIUL (1776) [prefață], 4 / Pl: ~ați, ~e / E: *adapa*] 1 (D. ființe) Care a băut apă sau alt lichid. 2 (Fig; înv; d. dorințe, pasiuni, cerințe intelectuale) Satisfăcut.

adapăciune *sf* [At: DA ms / Pl: ~ni / E: *adapa* + -ciune] (Înv) Adăpare (1).

adapător, ~*oare* [At: (a. 1642) GCR I, 98/18 / Pl: ~i, ~oare / E: *adapa* + -tor] 1-2 *a* Care (se) adapă. 3 *a* (Fig) Care satisfacă. 4 *sf* Loc în care se adapă vitele. 5 *sf* (Ccr) Jghiab sau vas care servește la adăpatul animalelor. 6 *sf* (Reg) Vas special din care se adapă albinele.

adapătos, ~*oasă* a [At: SEVASTOS, N. 196 / Pl: ~oși, ~oase / E: *adapa* + -tos] (Îrg) Care adapă din belșug.

adapătură *sf* [At: CANTEMIR, HR. 14 / Pl: ~ri / E: *adapa* + -(ă) *tură*] 1 Udare. 2 (Ccr) Udătură.

adăpost *sn* [At: CONACHI, P. 296 / Pl: ~uri / E: lat *ad appos(itum)* sau *ad depos(itum)*] 1 Loc sau construcție menită să apere de intemperii sau de primejdii. 2 (Prec) Acoperiș. 3 (Îs) ~ *antiaerian* Loc amenajat pentru apărarea împotriva atacurilor aeriene. 4 (Îlv) A *da cuiva* ~ A adăposti. 5 (Îal) A ocroti. 6-7 (Îe) A *fi* (sau a *se pune*) *la ~ de ceva* A preveni sau a evita un neajuns. 8 Adăpostire.

adăposta *vi* [At: PANN, Ș. II, 22/18 / Pzi: ~tez / E: *adăpost*] (Îvr) A se adăposti (1).

adăpostea *sf* [At: VARLAAM, C. 57 / Pl: ~eli / E: *adăposti* + -eală] 1 Adăpost (1). 2 (Îlv) A *se da la* ~ A se adăposti (2).

adăposti [At: CORESI, ap. GCR I, 9/32 / Pzi: ~tesc și (înv) *adăpostez* / E: *adăpost*] 1-2 *vt* A (se) pune într-un loc ferit. 3 *vr* A-și găsi un refugiu Si: *a se pripăsi* (1).

adăpostire *sf* [At: MINEIUL (1776), 89²/2 / Pl: ~ri / E: *adăposti*] 1 Punere într-un loc ferit Si: *adăposti*¹. 2 Pripășire (1). 3 (Înv; ccr) Adăpost (1).

adăpostit¹ *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: *adăposti*] Adăpostire (1).

adăpostit², ~*a* a [At: GORJAN, H. I, 3/3 / Pl: ~iți, ~e / E: *adăposti*] 1 Care este ferit, apărut. 2 Care și-a găsit refugiul într-un loc.

adăpostitor, ~*oare* a [At: DA / V: (înv) ~toriu / Pl: ~i, ~oare / E: *adăposti* + -tor] Care adăpostește (1).

adăpostitoriu, ~*toare* a *vz adăpostitor*

adăpostitură *sf* [At: CORESI, ap. GCR I, 29/22 / V: *adăpostură* / Pl: ~ri / E: *adăposti* + -(i) *tura*] (Îvr) Adăpost (1).

adăpostură *sf* *vz adăpostitură*

adăsta *vt* [At: COD. VOR.² 78⁹/4 / Pzi: *adăst*, *adăstesz*, *adăst* / E: lat *ad-astare*] (Îm) 1 A aștepta. 2 (Pop; îe) A ~ *ca mortul colacul* A aștepta cu nerăbdare.

adăstare *sf* [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 53 / Pl: ~tări / E: *adăsta*] (Înv) 1 Așteptare Si: *adăstat*¹. 2 (Îs) Loc de ~ Anticameră.

adăstat¹ *sn* [At: DA / Pl: ~e / E: *adăsta*] (Rar) Adăstare.

adăstat², ~*a* a [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: *adăsta*] (Îvr) Așteptat.

adăstător, ~*toare* a [At: DA / Pl: ~i, ~oare / V: (îvr) ~toriu / E: *adăsta* + -tor] (Rar) Care rămâne în așteptare.

adătiu *sn* *vz adel*

adău *sn* [At: (a. 1675) GCR I, 218/7 / Pl: ? / E: mg *ado*] (Îvr; Trs; Ban) Impozit.

adauga [At: PSALT. SCH. 309/11 / V: ~aoga, (înv) ~aoga, *adaoge*, (înv) ~aogi, ~ugi / P: -dă-u- / Pzi: *adaug*, *adaog*, (înv) *adaugesc* / E: lat *adaugere*] 1 *vt* A (mai) pune peste. 2 *vt* (Jur; îvr; îe) A *adaoge cu pără* A discreditat o persoană pârând-o. 3-4 *vt* A (se) alătura. 5-6 *vt* A (se) alipi. 7 *vt* (Înv; d. țări, regiuni) A anexa. 8 *vr* (Înv; îe) A *se adauge cuiva* A semăna cu cineva. 9 *vt* A continua. 10 *vt* A spori (3).

adaugare *sf* [At: PANN, E IV, 40 / V: (înv) ~ogare / P: -dă-u- / Pl: ~gări / E: *adauga*] 1 Punere peste Si: *adaos* (1), *adaugat*¹, (înv) *adaosatură* (1). 2 (Pfm; îlv) Cu ~ Pe deasupra, în plus. 3 Alăturare. 4 Alipire. 5 Anexare. 9 Continuare. 10 Sporire.

adaugat¹ *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: *adauga*] 1 Adăugare (1). 2 Alăturare. 3 Alipire. 4 Anexare. 5 Continuare. 6 Sporire.

adaugat², ~*a* a [At: MDA ms / V: *adaos*, ~*a* / Pl: ~ați, ~e / E: *adauga*] 1 Care este pus peste. 2 Alăturat. 3 Alipit. 4 Anexat. 5 Continuat. 6 Sporit.

adaugământ *sn* [At: P. MAIOR, IST. 262 / V: ~aog- / Pl: ~uri / E: *adauga* + -mânt] (Înv) Adaus.

adaugător, ~oare [At: DA / V: ~aogător, ~oare, (inv) ~iu, ~oare / Pl: ~i, ~oare / E: *adauga* + -tor] 1-2 *smf, a* (Persoană) care adaugă (1).

adaugătoriu, ~toare smf, a *vz adaugător*
adaugătură sf [At: LB / V: (ivr) ~adaog~ / Pl: ~ri / E: *adauga* + -tura] (Îvr) Adaos.

adaugi vtr *vz adauga*

adaugire sf *vz adaugare*

adaugită a [At: DEX² / P: ~da-u~ / Pl: ~te / E: *adaugi*] (Îs) Ediție ~ Ediție care a fost completată cu material nou.

adăvâsi v *vz adevâsi*

adăvăsire sf *vz adevăsire*

adăvâsit¹ sn *vz adevâsit¹*

adăvâsit², ~ă a *vz adevâsit²*

adânc, ~ă [At: CUV. D. BĂTR. II, 454 / Pl: ~nci / E: lat *aduncus*] 1 *a* (D. ape, cavități etc.) Care are fundul la distanță (relativ) mare de marginea de sus Si: *adâncat, adâncit, adâncos, afund*. 2 *a* (Îe) **A ajunge** (sau **a trăi**) **până la ~nci bătrâneți** A ajunge (sau a trăi) până la o vârstă înaintată. 3-4 *a, av* Care se află sau se întinde departe (în interior sau pe orizontală). 5 *a* Care este greu de străbătut Si: *compact, des*. 6-7 *a, av* Care vine sau pare că vine din interior. 8 *a* (Fig: d. senzații, sentimente etc.) Puternic, profund, intens. 9-10 *a, av* (D. voce, timbru, ton) Grav. 11 *a* (D. culori) Închis. 12-13 *a, av* (Fig) Care ține de esență, de fondul lucrurilor Si: *profund, serios, temeinic*. 14-15 *a, av* Desăvârșit. 16-17 *a, av* Deplin. 18-19 *a, av* Total.

adâncă vtr [At: PSALT. SCH. 152²/4 / Pzi: ~chez, *adânc* / E: *adânc*] (Înv) 1-4 *A* (se) *adânci* (1-4).

adâncare sf [At: DA / Pl: ~cări / E: *adâncă*] (Înv) *Adâncire* (1).

adâncat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *adâncă*] (Înv) *Adâncire* (1).

adâncat², ~ă a [At: COD. VOR.² 8^v/4 / Pl: ~ați, ~e / E: *adâncă*] 1 *a* (Îvp) *Adâncit²* (1). 2-3 *a* (Îvr; fig) *Adânc* (1, 3).

adâncătură sf [At: (a. 1648) GCR I, 130/10 / Pl: ~ri / E: *adâncă* + -tura] (Îvp) *Adâncitură*.

adânci [At: CORESI, PS. 255/8 / Pzi: ~ncesc / E: lat **adancare*, cf *adânc*] 1 *vt* A face (mai) *adânc* (1) Si: (inv) *a adâncă* (1). 2 *vr* A pătrunde în *adâncime* (2) Si: (inv) *a adâncă* (2). 3 *vr* (Fig) A se lăsa absorbit în ... Si: *a adâncă* (3). 4 *vt* (Fig) A cerceta în profunzime Si: *a aprofunda, a adâncă* (4).

adâncime sf [At: PSALT. (1651), ap. HEM 274 / Pl: ~mi / E: *adânc* + -ime] 1 Calitatea de a fi *adânc* (1). 2 (Ccr) Loc *adânc* Si: *adâncit¹* (2), *adâncitură*. 3 (Gmt; inv) Înălțime.

adâncire sf [At: HEM 270 / Pl: ~ri / E: *adânci*] 1 Pătrundere în *adâncime* Si: *adâncit¹*, (inv) *adâncare*. 2 (Fig) Cufundare. 3 (Fig) Cercetare în profunzime Si: *aprofundare*.

adâncit¹ sn [At: CORESI, PS. 362/15 / Pl: ~uri, (inv) ~e / E: *adânci*] 1 *Adâncire* (1). 2 (Ccr) *Adâncime* (2).

adâncit², ~ă a [At: NEGRUZZI, S. I, 221 / Pl: ~iți, ~e / E: *adânci*] 1 Care este sau a devenit *adânc* Si: (îvp) *adâncat* (1). 2 (Fig) Absorbit. 3 Profund.

adâncitor, ~oare a [At: DA / V: (îrg) ~iu, ~oare / Pl: ~i, ~oare / E: *adânci* + -tor] Care *adâncește* (1).

adâncitoriu, ~oare a *vz adâncitor*

adâncitură sf [At: (a. 1893) ap TDRG / Pl: ~ri / E: *adânci* + -(i)tura] Parte *adâncită* (1) a unei suprafețe Si: (îvp) *adâncătură*.

adâncos, ~oasă a [At: DEX² / Pl: ~osi, ~oase / E: *adânc* + -os] (Nob) *Adânc*.

adâncușor, ~oare [At: MARIAN, ap. DA / Pl: ~i, ~oare / E: *adânc* + -(u)șor] 1-2 *a, av* (Nob) (Care este) puțin *adânc*.

adâncuț, ~ă a [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: *adânc* + -uț] Care este puțin *adânc*.

addenda sfs [At: DEX² / E: lat *addenda*] 1 (Ltm) Ceea ce se adaugă la o lucrare pentru a o completa. 2 (Îs) ~ *corrige* Ceea ce se adaugă la o lucrare pentru a-i corecta unele greșeli Cf *corrigenda, erata*.

adease av *vz adesea*

adeatiu sm *vz adet*

adecă av *vz adică*

adecăle av *vz adicăle*

adecălea av *vz adicălea*

adecâte av *vz adicate*

adecătelea av *vz adicătelea*

adecuat, ~ă a *vz adecvat*

adecva vtr [At: DEX² / Pzi: ~vez / E: drr *adecvat*] 1-2 *A* deveni (sau a face să devină) *adecvat*.

adecvare sf [At: DEX² / Pl: ~vări / E: *adecva*] Transformare în ceva *adecvat*.

adecvat, ~ă a [At: MAIORESCU, CR, I, 11 / V: ~cuat, ~ă / Pl: ~ați, ~e / E: fr *adéquat*, lat *adaequatus*] Care corespunde cerințelor Si: *potrivit*.

ademană sf [At: PSALT. (1651), 25/1 / Pl: ? / E: mg *adomány*] (Trs; inv) Camătă.

ademenală sf [At: SEVASTOS, N. 203 / Pl: ~neli / E: *ademeni* + -eală] (Nob) *Ademenire* (1).

ademeni vtr [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 110 / V: (reg) ~mini, *ademeni*, *adămăni* / Pzi: ~nesc / E: ns cf mg *adomány*] 1 (D. oameni) A determina, prin vorbe sau gesturi măgulitoare, prin promisiuni mincinoase, să participe la o acțiune Si: *a atrage, a ispiti, a tenta*. 2 A induce în eroare abuzând de încrederea cuiva Si: *a amăgi, a înșela, a momi* (1), (îrg) *a prilești* (1), (ivr) *a arvoni, a celui, a încelui*. 3 (Sp; mai ales despre bărbăți; c. i. fete sau femei) A seduce (1).

ademenire sf [At: CONACHI, P. 151 / V: (reg) ~dim~ / Pl: ~ri / E: *ademeni*] 1 Determinare a cuiva prin vorbe sau gesturi măgulitoare, prin promisiuni mincinoase să participe la o acțiune Si: (nob) *ademenală, atragere, ispitire, tentare*. 2 Inducere în eroare abuzând de încrederea cuiva Si: *amăgire, înșelare, momire* (1), (îrg) *prilestire*, (ivr) *aromire, celuire*. 3 (Sp) Seducere (1).

ademenit¹ sn [At: GANE, CONV. LIT. XX, 130 / Pl: ~uri / E: *ademeni*] (Nob) *Ademenire* (3).

ademenit², ~ă a [At: ALECSANDRI, P. II, 109 / V: (reg) ~dim~ / Pl: ~iți, ~e / E: *ademeni*] 1 Care este determinat, prin vorbe sau gesturi măgulitoare, prin promisiuni mincinoase, să participe la o acțiune Si: *atras, ispitit, sedus* (1), *tentat*. 2 Care este indus în eroare Si: *amăgit, înșelat*.

ademenitor, ~oare a [At: BELDIMAN, O. 21 / V: (reg) ~minitor, ~oare / Pl: ~i, ~oare / E: *ademeni* + -tor] 1 Care *ademeniște* (1) Si: *atrăgător, ispititor, tentant*. 2 Care *ademeniște* (2) Si: *amăgitor, înșelător*.

ademinii vtr *vz ademeni*

ademinire sf *vz ademenire*

ademinii¹ sn *vz ademniit¹*

ademinii², ~ă a *vz ademniit²*

ademptiune sf [At: CADE / V: *ademptiune* / Pl: ~ni / E: lat *ademptio*, ~onis, fr *ademption*] (Jur) Revocare sau anulare a unui testament sau a unei donații.

ademptiune sf *vz ademptiune*

adenită sf [At: DEX² / Pl: ~te / E: fr *adénite*] Inflamație acută sau cronică a ganglionilor limfatici.

adenocarcinom sn [At: DEX² / Pl: ~oame / E: fr *adénocarcinome*] Tumoare malignă cu punct de plecare într-o glandă.

adenofibrom sn [At: DEX² / Pl: ~oame / E: fr *adénofibrom*] Tumoare glandulară benignă.

adenohipofiză sf [At: DEX² / Pl: ~ze / E: fr *adénohypophyse*] (Atm) Hipofiză.

adenoid, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~izi, ~e / E: fr *adénoide*] 1 Care aparține țesutului glandular. 2 Specific țesutului glandular.

adenoidită sf [At: DEX² / P: ~no-i~ / Pl: ~te / E: fr *adénoidite*] Afecțiune frecventă mai ales la copii, provocată de o infecție microbiană sau virotică a țesutului glandular din regiunea nazo-faringiană.

adenom an [At: DEX² / Pl: ~oame / E: fr *adénome*] Tumoare glandulară benignă, constituită din celule epiteliale.

adenopatie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *adénopathie*] Boală a glandelor sau a ganglionilor limfatici, care se manifestă prin creșterea în volum și inflamarea acestora.

adenotomie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *adénotomie*] Îndepărtare pe cale chirurgicală a unui adenom.

adepreună *av vz împreună*

adept, ~ă *smf* [At: MAIORESCU, CR. II, 301 / Pl: ~pți, ~e / E: fr *adepte*] 1 Persoană care aderă la o teorie, la o doctrină etc. 2 (Pex) Persoană care împărtășește convingerile cuiva.

adera *vi* [At: DA / Pzi: *ader*, ~rez / E: fr *adhérer*] 1 A se lipi strâns. 2 (Cu determinări introduse prin prep. „la”) A se alătura unei acțiuni, ideologii etc.

aderare *sf* [At: DEX² / Pl: ~rări / E: *adera*] 1 Lipire strânsă Si: *aderat*¹ (1). 2 Alăturare la o acțiune, ideologie etc. Si: *aderat*¹ (2).

aderat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *adera*] 1-2 Aderare (1-2).

aderat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e] 1 Care este lipit strâns. 2 (D. oameni) Care s-a alăturat unei acțiuni, ideologii etc.

aderent, ~ă [At: MAIORESCU, D. II, 5 / Pl: ~nți, ~e / E: fr *adhérent*] 1 a Care se ține strâns lipit de ceva. 2-3 *smf*, *a* (Persoană sau colectivitate) care se alătură unei acțiuni, unei ideologii etc.

aderență *sf* [At: DA ms / Pl: ~te / E: fr *adhérence*, it *aderenza*] 1 Lipire strânsă Si: *aderare* (1). 2 (Pex) Solidarizare. 3 (Med) Țesut fibros dezvoltat mai ales în cavitățile seroase, ca urmare a unei infecții sau a unei intervenții chirurgicale, care unește organe separate în mod normal Si: *brida*. 4 (Teh) Forță care menține alăturate două corpuri aflate în contact.

adermină *sfs* [At: DEX² / E: fr *adermine*] (Med) Vitamina B₆.

ades *av vz adesea*

adese *av vz adesea*

adesea [At: COD. VOR.² 32^v/5 / V: *ades*, *adese*, (înv) *adease* / E: *a*² + *des*] 1 *av* De multe ori, în repetate rânduri Si: *adeseori*, *des*. 2 *a* (Înv) Des.

adeseori *av* [At: CONACHI, P. 212 / P: ~se-ori / E: *adese(a)* + ~ori] Adesea.

adet *sn* [At: ȘINCAI, HR. II, 243/29 / V: *adătiu*, *adeatiu* / Pl: ~uri, ~tiuri / E: tc *adet*] (Iuz) 1 Obicei, datină. 2 (Spc) Împozit. 3 (Olt) Dijnă în rachiul plătit celui căruia îi aparține cazanul.

adetină *sf* [At: DA ms / Pl: ~ne / E: ctm *det* și *datină*] (Îlav) După ~ Cum e obiceiul.

adetiuri, ~oare *a*, *smf* *vz dator*

adevăr [At: CORESI, ap. HEM 318 / V: (înv) ~vară *sf* / Pl: ~uri / E: lat *ad* + *de* + *verum*] 1 *av* (Înv) (Cu) adevărat. 2 *av* (Ave; înv) Adevărat. 3 *i* (Înv) Amin. 4 *a* (Înv) Adevărat. 5 *av* (Înv; cu prep. „în”, „întru”, „de”, „cu”) Într-adevăr. 6 *sn* Ceea ce corespunde realității Si: (înv) *adevărare*, *adevărătat*, *adevericiune*, *adeverința* (1), *adeveritură*. 7 *sm* Ceea ce este real, existent. 8 *sn* Ceea ce este drept, exact.

adevără *vir* [At: N. TEST. (1648), ap. HEM 320 / Pzi: ~rez / E: *adevăr*] (Înv) 1-2 A (se) adevări (1-2).

adevărare *sf* [At: DOSOFTEI, ap. HEM 322 / Pl: ~rări / E: *adevără*] (Îvr) Adevăr (6).

adevărăt¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *adevără*] (Îvr) Adevăr (6).

adevărăt², ~ă [At: BIBLIA (1688) [prefață], 5/8 / Pl: ~ați, ~e / E: *adevără*] 1 *a* Care corespunde adevărului Si: (înv) *adeverit* (2). 2 Real. 3 Încredințat Si: *convins*, (înv) *adeverit*² (2). 4 (Îoc *fuls*) Veritabil. 5 (Pex; d. oameni și manifestările lor) Sincer. 6-7 *a*, *av* (Îoc *gresit*) Corect, drept. 8 *av* (Îlav) Cu ~, sau cu de~, (înv) pre ~ Într-adevăr. 9 *i* (Înv) Amin.

adevărăciune *sf* *vz adevericiune*

adevărătate *sfs* [At: CORESI, ap. HEM 327 / E: *adevăr* + ~atate] (Înv) Adevăr (6).

adevâsi *vi* [At: PALIA (1581), ap. CIPARIU, C. 57 / V: *dăvâsi*, *adiavesi*, *dăvâsi*, *tăvâsi* / Pzi: ~sesc / E: mg *adaveszni*] (Îvr) 1 A risipi. 2 A cheltui. 3 (La Dosoftei; c. i. puterea trupestă) A extenua. 4 (D. trup) A înfrâna.

adevâsi¹ *sn* [At: MDA ms / V: *dăvâsi* / Pl: ~uri / E: *adevâsi*] (Îvr) 1 Risipire. 2 Cheltuire. 3 Extenuare. 4 Înfrânare.

adevâsi², ~ă *a* [At: DOSOFTEI, ap. HEM 391 / V: *dăvâsi*, ~ă / Pl: ~iți, ~e / E: *adevâsi*] (Îrg) 1 Risipit. 2 Cheltuit. 3 Extenuat. 4 Înfrânat.

adeveri *vir* [At: (a. 1622) ap. HEM 331 / Pzi: ~resc / E: *adevăr*] 1-2 A (se) confirmă exactitatea, justetea unui fapt, a unei afirmații etc. Si: (înv) *adevără* (1). 3-4 A (se) dovedi conform cu adevărul Si: (înv) *adeveri* (2). 5-6 (Înv) A (se) încredința, a (se) convinge.

adevericiune *sf* [At: BIBLIA (1688), 481²/17 / V: (înv) ~răc~ / Pl: ~ni / E: *adeveri* + ~ciune] (Înv) Adevăr (6).

adeverința *vir* [At: (a. 1634) MAG. IST. IV, 334/10 / Pzi: ~tez / E: *adeverință*] (Îvr) 1-2 A (se) adevări (1).

adeverință *sf* [At: VARLAAM, C. 81/1 / Pl: ~te / E: *adeveri* + ~ință] 1 (Înv) Adevăr (6). 2 (Înv) Asigurare solemnă Si: *încredințare*. 3 Dovedă prin care se atestă un fapt, un drept etc.

adeverire *sf* [At: BIBLIA (1688), 180¹/2 / Pl: ~iri / E: *adeveri*] 1 Confirmare a exactității unui fapt, a unei afirmații etc. 2 (Jur; înv) Legalizare. 3 (Înv; îlav) Cu ~ Într-adevăr.

adeveri¹ *sn* [At: MOXA 401/14 / Pl: ~uri / E: *adeveri*] (Îvr; îla) De ~ Care asigură veridicitatea.

adeveri², ~ă *a* [At: CORESI, ap. HEM 329 / Pl: ~iți, ~e / E: *adeveri*] (Înv) 1 Adevărat (1). 2 Adevărat (3).

adeveritor, ~oare [At: HEM 335 / Pl: ~i, ~oare / E: *adeveri* + ~tor] 1 *a* Care adevărește. 2 (Jur; înv; Mun; îs) Boier ~ Boier care avea însărcinarea de a verifica la fața locului delimitarea averilor imobile din mediul rural sau urban.

adeveritură *sf* [At: CORESI, ap. HEM 330 / Pl: ~ri / E: *adeveri* + ~tură] (Îvr) Adevăr (6).

adeziune *sf* [At: DA / P: ~zi-u~ / Pl: ~ni / E: fr *adhésion*, lat *adhaesio*, ~onis] 1 (Fiz) Atracție între două suprafețe aflate în contact foarte strâns, determinată de forțele intermoleculare care acționează la distanțe relativ mici. 2 Aderare (la ceva). 3 Solidarizare conștientă (cu ceva). 4 (Île) A-și da ~a (la ceva) A adera (2).

adeziv, ~ă [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *adhésif*] 1 *a* (D. materiale) Care stă strâns lipit de ceva. 2 *sm* Produs care permite lipirea a două suprafețe din același material sau din materiale diferite.

adezivitate *sf* [At: DEX² / E: fr *adhésivité*] Însușirea de a fi adeziv.

ad-hoc [At: CREANGĂ, A. 152 / E: lat *ad-hoc*] 1 *av* Anume pentru acest scop. 2 *a* (Îs) *Divan* (sau *adunare*) ~ Fiecare dintre cele două adunări speciale care s-au întrunit în 1857 (la Iași și București) și au cerut unirea Țărilor Române.

adia [At: CANTEMIR, IST. 371 / P: *a-di-a* / Pzi: (3) *adie* / E: lat *adiare*] 1 *vi* (Reg) A atinge ușor. 2 *vi* (Reg) A mișca ușor. 3 *vi* (Reg) A mângâia. 4 *vi* A clătina. 5 *vi* (D. vânt) A sufla ușor. 6 *vi* (Rar) A aburi. 7 *vi* (D. miros) A veni în unde ușoare. 8 *vi* (Fig; înv) A cânta cu glas stins. 9 *vi* (Fig; înv) A murmura.

adiabată *sf* [At: DEX² / P: ~di-a~ / Pl: ~te / E: fr *adiabate*] Curbă care reprezintă grafic o transformare adiabatică.

adiabatic, ~ă *a* [At: DEX² / P: ~di-a~ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *adiabatique*] (D. fenomene fizico-chimice) Produs în interiorul unui sistem închis, fără a ceda sau a primi căldură din exterior.

adiacent, ~ă *a* [At: DEX² / P: ~di-a~ / Pl: ~nți, ~e / E: fr *adjacent*, lat *adjacens*, ~ntis] 1 (Îs) Unghiuri ~e Unghiuri care au același vârf, o latură comună și se află de o parte și de cealaltă a laturii comune. 2 Care se învecinează. 3 Care se învecinează.

adiată *sf* *vz diată*

adiator *sn* [At: DEX² / P: ~di-a~ / Pl: ~oare / E: fr *adiateur*] Aparat simplu pentru efectuarea operațiilor de adunare și de scădere.

adică [At: COD. VOR.² 45¹/12 / V: (îrg) *adeaca*, ~iacă, (reg) *dica* / A: *adica* / E: net] 1 *i* (Înv) Iată. 2 *i* (Înv) Când colo. 3 *av* (Și) anume, cu alte cuvinte Si: (reg) *adicate*, (pop) *adicale*, *adicalea*, *adicalea*, (îrg) *adicatea*. 4 *sf* (Îlav) La (o) ~, (reg) la *dică* În momentul decisiv. 5 *sf* (Îal) La drept vorbind.

adicălea av [At: DEX² / V: *adec~* / E: *adica* + *-le* + *-a*] (Pop) Adică (3).

adicătele av vz *adicătelea*

adicătelea av [At: DEX² / V: *adec~*, *adicătele* / E: *adica* + *-te* + *le* + *-a*] (Pop) Adică (3).

adiere sf [At: NEGRUZZI, S. I, 99 / P: *~di-e~* / Pl: *~ri* / E: *adia*] 1 Suflare lină de vânt Si: *abur*, *abureala*, *vânticel*. 2 Curent de aer.

adietor, **~oare** a [At: DA ms / Pl: *~i*, *~oare* / E: *adia* + *-(a)tor*] Care adie.

adimeni v vz *ademeni*

adimenire sn vz *ademenire*

adimenit¹ sn vz *ademenit¹*

adimenit², **~ă** a vz *ademenit²*

adimenitor, **~oare** a vz *ademenitor*

adimensional, **~ă** a, av [At: DN³ / Pl: *~i*, *~e* / E: *a⁶* + *dimensional*] 1-2 (Care este) fără dimensiuni.

adinamic, **~ă** a, av [At: DN³ / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr *adynamique*] 1-6 (Caracterizat) prin adinamie (1-3).

adinamie sf [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr *adynamie*] 1 Slăbiciune. 2 Stare de prostrație fizică sau morală. 3 Scădere accentuată a forței musculare care apare în cursul unor boli grave.

adineaorea av vz *adineauri*

adineaori av vz *adineauri*

adineaura av vz *adineauri*

adineaură av vz *adineauri*

adineaurea av vz *adineauri*

adineauri av [At: DOSOFTEI, V. S. 106/1 / V: *~aorea*, *~aori*, *~rea*, *~ura*, *dineaori*, *~aorea*, *din~*, *dineaorea*, *dineaurea*, *~nioara*, *~nioarea*, *adiniori*, *~aunea* / E: ml *ad* + *de* + *in* + *illa* + *hora*] 1 Cu puțin înainte. 2 De curând. 3 (Îlav) **Până** ~ **Până** de curând.

adinioara av vz *adineauri*

adinioară¹ av vz *adineauri*

adinioară² av vz *adinioara*

adinioarea av vz *adineauri*

adiniori av vz *adineauri*

adins [At: COD. VOR. 159/1 / E: ml *ad ipsum*] 1 pp (Înv) Între. 2 pi (Înv) Însuși. 3 av (Îcs) *Mai de ~* Mai puternic. 4 av (Îcs) *Cu de ~* Cu stăruință. 5 av (Îcs) *Mai cu de ~* Mai ales. 6 av (Îcs) *Cu de ~ul* În mod serios. 7 av Cu îngrijire Si: *scrupulos*. 8 av Din toată inima Si: *sincer*. 9 av (Îcs) *Mai cu de ~ul* Mai cu seamă. 10 av (Îcs) *Cu tot de ~ul* Cu toată silința. 11 av (Îac) Cu toată seriozitatea. 12 av De-a binelea Si: *bine*, *vârtos*. 13 av (Jur; Îcs) *Cu de ~* Cu premeditare. 14 av (Îcs) *Din ~* Cu intenție Si: *anume*. 15 av (Îcs) *Cu din ~* Cu minuțiozitate. 16 av De-a binelea. 17 av (Îcs) *Cu din ~ul* stăruință Si: *bine*. 18 av Anume. 19 av (Îcs) *Mai cu din ~ul* Înainte de toate. 20 av (Îcs) *Cu tot din ~ul* Cu orice preț. 21 av De tot. 22 av (Îcs) *În~*, *într~*, *într-un ~* (Înv) *între ~* Cu intenție Si: *anume*. 23 av (Îacs) Cu un anumit scop. 24 av (Îcs) *Voința într~* Intenție. 25 av Intenționat. 26 av Special. 27-28 sm, a (Om) trimis anume Si: *curier*, *expres*.

adinta vi [At: ȘAPTE TAINE (1645) / Pzi: *adint* / E: nct] (Pbl) 1 A lua aminte. 2 A fi cu gândurile la ceva.

adintare sf [At: MDA ms / Pl: *~tări* / E: *adinta*] 1 Luare-aminte. 2 Îngândurare.

adinte av vz *ainte*

ad-interim ai [At: DN³ / E: lat *ad interim*] Care ține provizoriu locul titularului Si: *interimar*.

adio [At: NEGRUZZI, S. I, 43 / E: it *addio*, fr *adieu*] 1 sms Salut care se spune la despărțire. 2 i Cuvânt de rămas-bun. 3 i (Îrn) S-a terminat cu. 4 i (Îrn; fam; Îe) **și n-am cuvinte** Am terminat, puțin îmi pasă de rest Si: *salutare!*. 5 (Îe) **A-și lua ~de la ceva** A socoti ceva pierdut pentru totdeauna.

adipic, **~ă** a [At: DN³ / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr *adipique*] (Îs) *Acid ~* Acid saturat, folosit ca materie primă la fabricarea unor fibre sintetice poliamidice.

adipo- [At: DN³ / E: fr *adip(o)-*] Element prim de compunere, care are sensul de (referitor la) grăsime.

adipogeneza sf [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr *adipogenèse*] (Blg) Producere de grăsimi în organism.

adipoliză sf [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr *adipolyse*] (Blg) Funcție prin care un țesut restituie sângelui grăsimile depozitate.

adipopexie sf [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr *adipopexie*] (Blg) Fixare de grăsimi pe anumite țesuturi sau organe.

adipos, **~oasă** a [At: ENC. AGR. 1 70 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: fr *adipeux*] 1 Care prezintă caracteristicile grăsimii Si: *gras*. 2 (Îs) *Țesut ~* Țesut conjunctiv format din celule pline cu grăsime. 3 (Îs) *Celulă ~oasă* Celulă de grăsime.

adipoză sf [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr *adipose*] Adipozitate.

adipozitate sf [At: DN³ / Pl: *~răți* / E: fr *adiposité*] Acumulare (patologică) de grăsime într-un țesut celular subcutanat Si: *adipoza*.

adipsie sf [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr *adipsie*] Lipsă parțială sau totală a senzației de sete.

adirato av [At: DN³ / E: it *adirato*] (Muz; d. execuție) Cu furie.

adista vi [At: VICIU, GL. / Pzi: *~rez* / E: ger *adjustieren*] (Reg) A repara.

aditiv, **~ă** [At: DN³ / Pl: *~i*, *~e* / E: fr *additif*] 1 a (Mat) Referitor la operația de adunare. 2 a (Fiz; d. o proprietate, un efect) Care este exprimat printr-o mărime fizică ale cărei valori se însumează algebric. 3 sm Substanță care se adaugă la un ulei mineral sau la prepararea betoanelor pentru a le ameliora proprietățile.

aditivitate sf [At: DN³ / Pl: *~răți* / E: *aditiv* + *-itate*] Proprietate a unei substanțe sau mărimi de a fi aditivă (2).

aditon sn [At: DN³ / E: fr *adyton*] (Ant) Încăpere secretă a unui templu grecesc.

adiție sf [At: MACAROVICI, CH. 442 / V: *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr *addition*, lat *additio*] 1 (Mat; Înv) Adunare. 2 (Chm) Adăugare. 3 (Chm; Îs) *Reacție de ~* Reacție chimică prin care se introduc atomi sau molecule într-o moleculă cu caracter nesaturat. 4 (Flz; Îs) *~latentă* Apariție a unei reacții fiziologice într-un organism în urma unor excitații succesive Si: (Înv) *sumatie*.

adiționa vi [At: DA ms / P: *~ți-o~* / Pzi: *~nez* / E: fr *additionner*, it *addizionare*] 1 (Mat) A aduna. 2 A adăuga. 3 (Fig) A strânge.

adițional, **~ă** a [At: DA ms / P: *~ți-o~* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr *additionnel*] 1 Care se adaugă la ceva. 2 Care trebuie adăugat. 3 (Muz; lpl; Îs) *Linii ~e* Linii suplimentare.

adiționare sf [At: MACAROVICI, CH. 442 / Pl: *~nări* / E: *adiționa*] 1 (Mat) Adunare. 2 Adăugare. 3 (Fig) Strângere.

adițional¹ sn [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: *adiționa*] 1 (Mat) Adunare. 2 Adăugare. 3 (Fig) Strângere.

adițional², **~ă** a [At: DEX² / P: *~ți-o~* / Pl: *~ați*, *~e* / E: *adiționa*] 1 (Mat) Adunat. 2 Adăugat. 3 (Fig) Strâns.

adițiune sf vz *adiție*

adivunct a, sm vz *adjunct*

adiutant sm vz *aghiotant*

adjectiv [At: MACAROVICI, CH. 662 / Pl: *~e* / E: fr *adjectif*] 1 sn (Grm) Parte de vorbire flexibilă, care arată însușirea unui obiect sau a unei ființe și determină numărul acestora, acordându-se cu ele în gen, număr și caz. 2 a (Chm) Care se adaugă la ceva. 3 a (Chm) Care necesită un adaos.

adjectiva vtr [At: DEX² / Pzi: *~vez* / E: *adjectiv*] (Grm) 1-2 A (se) transforma în adjectiv (1) Si: a (se) *adjectiviza* (1-2).

adjectival, **~ă** a [At: DA / Pl: *~i*, *~e* / E: *adjectiv* + *-al*] (Grm) 1 Care are funcție de adjectiv (1). 2 Care se exprimă prin adjectiv (1). 3 (Îs) *Articol ~* Articol hotărât, cu forme speciale, care însoțește un adjectiv determinant al unui substantiv articulat sau al unui nume propriu.

adjectivare sf [At: DEX² / Pl: *~vări* / E: *adjectiva*] (Grm) Transformare în adjectiv (1) Si: *adjectivizare*.

adjectivat, **~ă** a [At: DEX² / Pl: *~ați*, *~e* / E: *adjectiva*] (Grm) Transformat în adjectiv (1) Si: *adjectivizat*.

adjectiviza *vt* [At: DEX² / Pzi: ~zez/ E: *adjectiv* + *-iza*] (Grm) 1-2 A (se) adjectiva (1-2).

adjectivizare *sf* [At: DEX² / Pl: ~zări / E: *adjectiviza*] (Grm) Adjectivare. **adjectivizat**, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: *adjectiviza*] (Grm) Adjectivat.

adjoncțiune *sf* [At: DN³ / P: ~ți-u~ / Pl: ~ni / E: fr *adjonction*] 1 Unire. 2 Adăugare.

adjudeca *vt* [At: CADE / Pzi: *adjudgec* / E: fr *adjuger*] (Jur) A atribui (prin hotărâre judecătorească) un bun scos la licitație persoanei care oferă prețul cel mai mare.

adjudecare *sf* [At: DA ms / Pl: ~cări / E: *adjudeca*] (Jur) Atribuire (prin hotărâre judecătorească) a unui bun scos la licitație persoanei care oferă prețul cel mai mare.

adjudecatar *sm* [At: DA ms / Pl: ~i / E: fr *adjudicataire*] (Jur) Persoană căreia i se atribuie (prin hotărâre judecătorească) un bun scos la licitație.

adjudecator, ~oare *smf, a* [At: DA ms / V: ~că~ / Pl: ~i, ~oare / E: *adjudeca* + *-ator*] 1-2 (Persoană) care face adjudecarea la o licitație publică.

adjudecație *sf* [At: (a. 1851) URICARIUL VI, 93 / V: ~iune / Pl: ~ii / E: fr *adjudication*, lat *adjudicatio*] Act prin care se adjudecă un obiect, o antrepriză de la o licitație publică.

adjudecațiune *sf* *vz* *adjudecație*

adjudecator, ~oare *smf* *vz* *adjudecator*

adjunct, ~a [At: (a. 1847) URICARIUL VII, 234 / V: *adiunct* / Pl: ~cți, ~el / E: ger *Adjunkt*, lat *adjunctus*] 1-2 *smf, a* (Persoană) care face parte din conducerea unei instituții, întreprinderi sau a unui serviciu din interiorul acestora, având funcția imediat subordonată titularului. 3 *smf* Ajutor. 4 *smf* Locuitor.

adjura *vt* [At: CADE / Pzi: *adjur* / E: fr *adjurer*, lat *adjurare*] (Rar) 1 A ruga stăruitor în numele divinității. 2 A ruga stăruitor pe cineva Si: *a conjura, a implora*.

adjurație *sf* [At: DA ms / V: ~iune / Pl: ~ii / E: fr *adjuration*] (Înv) 1 Rugăciune. 2 Rugămintă stăruitoare. 3 Formulă a exorcismului care începe cu cuvintele „adjuro te”.

adjurațiune *sf* *vz* *adjurație*

adjuțant *sm* [At: DA ms / Pl: ~nți / E: fr *adjuțant*] 1 *sm* Ofițer atașat unui comandant sau unui șef militar, îndeplinind atribuții similare unui secretar Si: *aghioțant*. 2 *sm* Ofițer care face parte dintr-un stat major. 3 *sm* (luz) Grad pentru personalul aviatic corespunzător plutonierului. 4 *smf* Persoană având gradul de adjuțant (1). 5 *smf* Grad de subofițer cu rangul cel mai mare. 6 *smf* Persoană având acest grad.

adjuțantură *sf* [At: DN³ / Pl: ~ri / E: ger *Adjutantur*] 1-2 Funcția de adjuțant (1-2).

adjuvant, ~a *sn, a* [At: DN³ / Pl: ~nți, ~e / E: fr *adjuvant*] 1-2 (Medicament secundar) care se asociază cu un alt medicament.

ad libitum *av* [At: DN³ / E: lat *ad libitum*] 1 După voie. 2 După faptă. 3 După plac. 4 Oricum.

ad litteram *av* [At: DN³ / E: lat *ad litteram*] 1 Cuvânt cu cuvânt Si: *literal*. 2 Fără nici o schimbare Si: *întocmai*.

administra *vt* [At: BĂLCESCU, M. V. 413 / Pzi: ~rez / E: fr *administrer*, lat *administrare*] 1 A conduce. 2 (C. i. instituții, afaceri) A supraveghea. 3 A da unui bolnav un medicament. 4 (Îrn) A trage o palmă, o bătaie cuiva. 5 (Jur; îe) A ~o probă A folosi o dovadă într-un proces.

administrabil, ~a *a* [At: CADE / Pl: ~i, ~e / E: *administra* + *-bil*] 1-3 Care se poate administra (1-3).

administrare *sf* [At: (a. 1774) URICARIUL I, 182 / Pl: ~rări / E: *administra*] 1 Conducere. 2 Supraveghere a unei instituții, afaceri etc. 3 Dare de medicamente unui bolnav. 4 (Îrn) Dare a unei bătaii, palme etc. cuiva. 5 (Jur; îs) ~a unei probe Folosire a unei dovezi într-un proces.

administrat, ~a *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 111 / Pl: ~ați, ~e / E: *administra*] 1 Conduc. 2 (D. o instituție, afaceri etc.) Supraveheat. 3 (D. medicamente) Dat unui bolnav. 4 (Îrn; d. o palmă, bătaie) Dat cuiva. 5 (Jur; d. o probă) Folosită ca dovadă într-un proces.

administrativ, ~a *a* [At: URICARIUL II, 218 / Pl: ~i, ~e / E: fr *administratif*, lat *administrativus*] 1 Care aparține administrației. 2 Referitor la administrație. 3 Care emană de la un organ al administrației de stat. 4 (Îe) Pe cale ~ă Prin organele administrației de stat.

administrator, ~oare *smf* [At: DA ms / Pl: ~i, ~oare / E: fr *administrateur*, lat *administrator*] 1-2 Persoană care administrează (1-2) afacerile, o instituție. 3 Persoană care conduce o administrație sau un serviciu de administrație. 4 Persoană care conduce un serviciu în administrația statului.

administrație *sf* [At: URICARIUL XXII, 447/2 / V: (înv) ~iune / Pl: ~ii / E: fr *administration*, lat *administrativus*, rs *администрация*] 1-2 Administrare (1-2). 3 Totalitatea organelor administrative ale unui stat. 4 Secție a unei instituții, însărcinată cu administrarea acelei instituții. 5 (Îs) ~ de stat Formă de activitate (executivă și de dispoziție) a statului pentru realizarea funcțiilor sale. 6 (Îas) Totalitatea organelor de stat prin care se realizează această activitate. 7 (Îs) *Consiliu de ~* Consiliu însărcinat cu conducerea unei întreprinderi sau instituții. 8 Parte a armatei care se ocupă cu organizarea, întreținerea, completarea și mobilizarea forțelor armate, precum și cu probleme referitoare la ordinea interioară a trupelor. 9 Conducerea politică și administrativă a unui stat sau a unei regiuni (ocupate), exercitată de militarii ocupați.

administrațiune *sf* *vz* *administrație*

admira *vt* [At: NEGRUZZI, S. II, 144 / Pzi: *admir* / E: fr *admirer*, lat *admirare*] 1-2 A (se) privi cu un sentiment de încântare, stimă, plăcere etc. **admirabil**, ~a *a* [At: MAIORESCU, CR. I 17 / Pl: ~i, ~e / E: fr *admirable*, lat *admirabilis*] Demn de a fi admirat Si: *minunat, excelent, încântător*.

admiral *sm* *vz* *amiral*

admirare *sf* [At: MACEDONSKI, O. I 98 / Pl: ~rări / E: *admira*] (Înv) Admirație.

admirat¹ *sn* [At: DA ms / E: *admira*] (Înv) Admirare.

admirat², ~a *a* [At: ALEXANDRESCU, M. 27 / Pl: ~ați, ~e / E: *admira*] Care este privit cu admirație.

admirativ, ~a [At: DA ms / Pl: ~i, ~e / E: fr *admiratif*, lat *admirativus*] 1 A Care exprimă admirație. 2 a Care arată admirație. 3 *av* Cu admirație. **admirator**, ~oare *smf, a* [At: MAIORESCU, CR. II, 305 / Pl: ~i, ~oare / E: fr *admirateur*, lat *admirator*, ~oris] 1-2 (Persoană) care admiră ceva sau pe cineva.

admirație *sf* [At: MAIORESCU, CR. II, 93 / V: (înv) ~iune / Pl: ~ii / E: fr *admiration*, lat *admiration*] Sentiment de încântare, stimă, apreciere față de ceva sau de cineva Si: (înv) *admiraire, admirat¹*.

admis, ~a *a* [At: DA ms / Pl: ~iși, ~e / E: *admitte*] 1 Primit ca bun. 2 Socotit ca adevărat. 3-4 (Și cu sens concesiv) Care este de acord cu ceva. 5 Îngăduit. 6 (D. o cerere) Căreia i s-a dat curs favorabil. 7 (D. un solicitator) Primit. 8 (D. un candidat) Acceptat.

admisibil, ~a *a* [At: DA ms / Pl: ~i, ~e / E: fr *admissible*] 1-8 Care poate fi admis (1-8) Si: *acceptabil*.

admisibilitate *sf* [At: DA ms / Pl: ~rări / E: fr *admissibilité*] (Rar) 1-8 Posibilitatea de a fi admis (1-8). 9-16 Calitatea a ceea ce este admisibil (1-8).

admisie *sf* *vz* *admisune*

admisune *sf* [At: ENC. TEHN. I, 313 / V: ~sie / P: ~și-u~ / Pl: ~ni / E: fr *admission*] 1 Pătrundere. 2 (Teh) Intrare dirijată a unui fluid într-o mașină care transformă o formă de energie în altă formă de energie. 3 (Teh) Fază a ciclului de funcționare a unei mașini, efectuată în timpul intrării agentului motor în mașină.

admitanță *sf* [At: DN³ / Pl: ~te / E: fr *admittance*] (Elt) Mărime inversă impedenței unui circuit electric alternativ egală cu câtul dintre valoarea efectivă a curentului electric absorbit și valoarea efectivă a tensiunii de alimentare.

admittanțmetru *sn* [At: DN³ / Pl: ~re / E: fr *admittancemètre*] Instrument pentru măsurarea admitanței.

admite *vt* [At: EMINESCU, N. 44 / Pzi: *admit* / E: fr *admettre*, lat *admittere*] 1 A primi drept bun. 2 A considera ca adevărat. 3 A fi

(provizoriu) de acord cu ceva. 4 A îngădui. 5 A da curs favorabil unei cereri. 6 A primi un solicitator. 7 A accepta un candidat.

admitere *sf* [At: DA ms/ Pl: ~ri/ E: *admīte*] 1 Primire drept bun. 2 Considerare ca adevărat. 3 Acord (provizoriu) cu ceva sau cu cineva. 4 Îngăduire. 5 Curs favorabil dat unei cereri. 6 Primire a unui solicitator. 7 Acceptare a unui candidat. 8 (Is) *Examen de ~* Examen care se dă pentru acceptarea unui candidat într-o instituție de învățământ.

admonesta *vt* [At: DA ms/ Pzi: ~tez/ E: fr *admonester*] 1 A mostra pe cineva. 2 A dojeni aspru (mai ales un subaltern) în calitate oficială.

admonestare *sf* [At: KLOPSTOCK, F. 291/ Pl: ~tări/ E: *admonesta*] 1 Muștrare. 2 Dojenire, mai ales, a unui subaltern în calitate oficială. 3 (Ccr) Pedepsă. 4 (Ccr) Hârtie oficială care conține o muștrare adresată cuiva (pentru unele abateri) Si: *admonițiune* (2).

admonestat, ~ă *a* [At: DA ms/ Pl: ~ați, ~e/ E: *admonesta*] 1 Muștrat. 2 (D. un subaltern) Dojenit.

admonestație *sf* [At: DN³/ Pl: ~ii/ E: fr *admonestation*] 1-4 (Liv) Admonestare (1-4).

admonia *vt* [At: DA ms/ Pzi: ~iez/ E: lat *admonere*] 1-2 A admonesta (1-2).

admonitiv, ~ă *a* [At: DN³/ Pl: ~i, ~e/ E: fr *admonitīf*] 1-2 Care admonestează (1-2). 3 Care cenzurează.

admonițiune *sf* [At: DN³/ P: ~ti-u~ / Pl: ~ni/ E: fr *admonition*, lat *admoniō*] 1 (Jur) Cercetare făcută de un judecător. 2 Admonestare (4).

adnat, ~ă *a* [At: DN³/ Pl: ~ați, ~e/ E: lat *adnatus*, fr *adné*] 1 (Bot; d. părți ale plantelor) Crescut pe ceva. 2 Care se adaugă. 3 Aderent.

adnota *vt* [At: DA ms/ Pzi: ~tez/ E: lat *adnotare*, *annotare*] A face note sau însemnări pe marginea unui text.

adnotare *sf* [At: DA ms/ Pl: ~tări/ E: *adnota*] Însemnare pe marginea unui text Si: *adnotație*.

adnotat, ~ă *a* [At: DEX²/ Pl: ~ați, ~e/ E: *adnota*] (D. texte) Cu explicații marginale.

adnotator, ~oare *smf*, *a* [At: DA ms/ Pl: ~i, ~oare/ E: lat *adnotator*, -oris] 1-2 (Persoană) care adnotează.

adnotație *sf* [At: DA ms/ V: ~iune/ Pl: ~ii/ E: lat *adnotatio*] Adnotare.

adnotațiune *sf* *vz adnotație*

adnora no, *a* *vz doi*

adogmatic, ~ă *a* [At: DN³/ Pl: ~ici, ~ice/ E: fr *adogmatique*] 1-2 *a* Referitor la dogmatism (1-2). 3-4 *a* Propriu dogmatismului (1-2). 5-8 *smf*, *a* (Adept) al dogmatismului (1-2).

adogmatism *sn* [At: DN³/ E: fr *adogmatisme*] 1 Sistem de gândire care este împotriva dogmelor. 2 Sistem religios care nu admite dogmele.

adoi *vt* [At: P. MAIOR, IST. 150-151/ Pzi: ~esc/ E: *a² + doi*] (Înv; numai la P. Maior) A repeta.

adoire *sf* [At: P. MAIOR, IST. 150/ Pl: ~ri/ E: *adoi*] (Înv) Repetare.

adolescent, ~ă *smf* [At: COD. PEN. R. P. R. 180/ Pl: ~nți, ~e/ E: fr *adolescent*, lat *adolescens*, -ntis] 1 Persoană care se află la vârsta adolescenței. 2 (Jur) Minor între 12 și 18 ani.

adolescentin, ~ă *a* [At: DN³/ Pl: ~i, ~e/ E: *adolescent + -in*] (Rar) 1 De adolescent (1). 2 Specific adolescenței.

adolescentinism *sn* [At: DEX²/ E: *adolescentin + -ism*] (Rar) 1 Stare de adolescent (1). 2 Manifestare de adolescent (1).

adolescență *sf* [At: MACEDONSKI, O. I, 78/ Pl: ~te/ E: fr *adolescence*] Perioadă din viața omului cuprinsă între vârsta pubertății și cea adultă Cf *tinerețe*.

adonic *an* [At: DA ms/ Pl: ~ice/ E: fr *adonique*] (Is) *Vers ~* Vers format dintr-un dactil și un spondeu sau troheu, folosit în versificația greacă și latină.

adonis *sm* [At: DN³/ E: *Adonis*] Nume dat (după un personaj legendar din antichitate) unui tânăr foarte frumos.

adopta *vt* [At: CĂLINESCU, E. O. I, 233/ Pzi: *adopt* și ~tez/ E: fr *adopter*, lat *adoptare*] 1 A înfia un copil. 2 A-și însuși felul de a vedea al altuia. 3 A-și însuși comportamentul altuia. 4 A accepta o părere, o metodă etc. 5 A alege cu predilecție. 6 A accepta ceva (prin vot).

adoptabil, ~ă *a* [At: DN³/ Pl: ~i, ~e/ E: *adopta + -bil*] 1 Care poate fi adoptat (1). 2 (Fig) Care poate fi acceptat.

adoptant, ~ă *smf* [At: DA ms/ Pl: ~nți, ~e/ E: fr *adoptant*] (Jur) Adoptator.

adoptare *sf* [At: DA ms/ Pl: ~tări/ E: *adoptare*] 1 Înfier. 2 Însușire a felului de a vedea al altuia. 3 Însușire a comportamentului altuia. 4 Acceptare a unei păreri, metode etc. 5 Alegere cu predilecție. 6 Acceptare (prin vot). 7 (Is) ~a *legilor* Votare a proiectelor de lege de către organele legislative.

adoptat, ~ă *a* [At: DA ms/ Pl: ~ați, ~e/ E: *adopta*] 1 (D. un copil) Înfiat. 2-3 (D. felul de vedea sau de a se comporta) Însușit. 4 (D. o părere, metodă etc.) Acceptat. 5 Ales cu predilecție. 6 Acceptat prin vot.

adoptator, ~oare *smf* [At: HAMANGIU, C. C. 85/ Pl: ~i, ~oare/ E: *adopta + -tor*] Persoană care adoptează (1) Si: *adoptant*.

adoptiv, ~ă *a* [At: BĂLCESCU, M. V. 7/ Pl: ~i, ~e/ E: lat *adoptivus*, fr *adoptif*] 1 (D. copil) Primit în familie cu drepturi și obligații de copil propriu. 2 (D. părinți) Care a adoptat un copil. 3 (Mpl; is) *Părinți ~i* Părinți care înfiază un copil.

adopție *sf* [At: HAMANGIU, C. C. 80/ V: ~iune/ Pl: ~ii/ E: fr *adoption*, lat *adoptio*, -onis] Înfiere.

adopțiune *sf* *vz adopție*

adora *vt* [At: NEGRUZZI, S. I 110/ Pzi: *ador*/ E: fr *adorer*] 1 A iubi pe cineva fără limită. 2 A avea un cult pentru cineva sau ceva. 3 A slăvi o divinitate. 4 A cinsti. 5 A venera.

adorabil, ~ă *a* [At: VLAHUȚĂ, D. 59/ Pl: ~i, ~e/ E: fr *adorable*, lat *adorabilis*] 1-3 Vrednic de adorat (3-5). 4 Plin de farmec Si: *fermecător*, *încântător*.

adoral, ~ă *a* [At: DN³/ Pl: ~i, ~e/ E: ger *adoral*] Care este situat lângă gură.

adorare *sf* [At: ALECSANDRI, P. II, 133/ Pl: ~rări/ E: *adora*] 1 Iubire nemărginită. 2 Cult pentru cineva sau ceva. 3 Slăvire a unei divinități. 4 Cinstire. 5 Venerare.

adorat, ~ă [At: EMINESCU, P. 128/ Pl: ~ați, ~e/ E: *adora*] 1-2 *smf*, *a* (Om) extrem de iubit. 3 *a* Care are un cult pentru cineva sau ceva. 4 *a* (D. o divinitate) Slăvită. 5 *a* Cinstit. 6 *a* Venerat.

adorator, ~oare *smf* [At: DA ms/ Pl: ~i, ~oare/ E: *adora + -tor*] 1-5 Persoană care adoră (1-5) pe cineva sau ceva.

adoratie *sf* [At: DA ms/ V: ~iune/ Pl: ~ii/ E: fr *adoration*, lat *adoration*, -onis] 1-5 Adorare (1-5).

adoratiune *sf* *vz adorație*

adormi [At: PSALT. SCH. 422/12/ Pzi: *adorm*/ E: lat *adormire*] 1 *vi* A trece la starea de somn Cf: *a arome*, *a ațipi*, *a moțai*, *a piroți*. 2 *vr* (Frm; nob; fig) A-și pierde vigoarea Si: *a se amorti*, *a se liniști*. 3 *vi* (Îe) A ~ *din greu*, (ca) *duș* sau (ca) *mort* A cădea într-un somn greu sau în stare de letargie. 4 *vi* (Fig; îlb) A muri. 5 *vi* (Îe) A ~ *somn veșnic* sau *somnul cel de veci* A muri. 6 *vt* A aduce pe cineva la starea de somn. 7 *vt* (Fig) A alina. 8 *vt* (Înv; fig) A omorî.

adormire *sf* [At: MOXA, 362/14/ V: (îrg) *adur~*/ Pl: ~ri/ E: *adormi*] 1 Trecere în starea de somn. 2 Stare în care se află cineva când doarme Si: *somn*. 3 (Fig) Amorțire. 4 (Fig; îlb) Moarte. 5 (Fig) Alinare. 6 (Înv; fig) Omorâre. 7 (Îe) ~a *Maicii Domnului* Sărbătoare religioasă de Sfânta-Maria-Mare, celebrată pe 15 august.

adormi¹ *sn* [At: CORESI, ap. HEM 365/ V: (îrg) *adur~*/ E: *adormi*] 1-6 Adormire (1-6).

adormi², ~ă [At: PSALT. SCH. 255/18/ V: (îrg) *adur~*/ Pl: ~iți, ~e/ E: *adormi*] 1 *a* Care doarme. 2 *a* (Nob; fig) Amorțit. 3-4 *smf*, *a* (Fig; îlb) Mort. 5 *a* Care a fost adus în stare de somn. 6 *a* (Fig) Alinat. 7 *a* (Înv; fig) Omorât. 8 *a* Somnoroș. 9 *a* (Fig) Lipsit de vicioieune. 10 *a* (Fig) Încet la treabă.

adormi³ *vi* [At: PSALT. SCH. 287/8/ V: *adur~*/ Pzi: ~tez/ E: *a + dormi³*] (Înv) A adormi (1).

adormi⁴ *sf* [At: LB/ Pl: ~tări/ E: *adormi⁴*] (Înv) Adormire (1).

adormi⁵, ~ă *a* [At: CALENDARIU (1814), 114/6/ Pl: ~ați, ~e/ E: *adormi⁵*] (Înv) Adormit (1).

adormițele *sf* [At: PANTU, PL.²/ E: **adormit** + *-ele*] (Bot) 1 Deditei (*Pulsatilla montana*). 2 Zorele (*Pharbitis purpurea*). 3 (Trs) Volbură (*Convolvulus arvensis*).

adormitor, *~oare a* [At: ISPIRESCU, L. 106/ V: (reg) **adur**~/ Pl: *~i*, *~oare* / E: **adormi** + *-itor*] 1 Care adoarme. 2 Care provoacă somn. 3 (Fig) Plictisitor.

adosat, *~a a* [At: DN³ / Pl: *~ați*, *~e* / E: fr **adosé**] (Aht; d. coloane) Alipit de perete fără a face corp comun cu acesta.

adpres am [At: DN³ / Pl: *~i* / E: lat **adpressus**] (Bot; d. peri) Alipit de tulpină.

a-drag av vz drag

adragant, *~ă a* [At: DN³/ E: fr **adragant**] Gumă vegetală secretată de un arbust spinos, folosită în farmacie.

a-dreapta av vz drept

adreasă sf vz adresă

ad-referendum av [At: DN³/ E: lat **ad referendum**] Termen folosit la semnarea unui tratat internațional de către un reprezentant diplomatic împuternicit să negocieze, dar nu să angajeze statul în privința semnării tratatului.

adrenalină sf [At: PARHON, B. 42/ E: fr **adrénaline**] (Med; chm) Hormon produs de glandele suprarenale sau fabricat pe cale sintetică utilizat ca medicament datorită proprietăților vasoconstrictoare și stimulative ale mușchiului cardiac Si: *epinefrina*.

adrenalinemie sf [At: DN³/ E: fr **adrénalinémie**] Prezența adrenalinei în sânge.

adrenakon sn [At: DN³/ E: fr **adrénalon**] (Blg) Produs intermediar de oxidare a adrenalinei, cu acțiune vasoconstrictoare.

adrenergic, *~a a* [At: DN³/ Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr **adrénergique**] 1 (Blg; d. substanțe) Care provoacă secreție de adrenalină. 2 (Is) *Nervi ~i* Nervi simpatici ale căror terminații provoacă adrenalină.

adrenocrom sn [At: DN³/ E: fr **adrénochrom**] Produs de oxidare a adrenalinei, de culoare cărămizie, cu acțiune hemostatică și tonifiantă asupra pereților vaselor sanguine.

adres sn vz adresă

adresa [At: (a. 1776) URICARIUL I, 181 / Pzi: *~sez* / E: fr **adresser**] 1 *vt* A trimite o scrisoare, un pachet la o anumită adresă. 2 *vt* A scrie adresa pe o scrisoare, un pachet etc. 3-4 *vt* A (se) îndrepta cu vorba către cineva. 5-6 *vt* A (se) îndrepta către o persoană, instituție cu o invitație, cerere etc.

adresant, *~ă smf* [At: I. PANTU, C. 288/ Pl: *~nți*, *~el* / E: ger **Adressant**] 1 (Com) Persoană care adresează (1) ceva. 2 Persoană căreia îi este adresată o scrisoare, un colet etc. Si: *destinatar*.

adresare sf [At: DN³/ Pl: *~sări* / E: **adresa**] 1 Trimitere a unei scrisori, pachet etc. 2 Scriere a adresei pe o scrisoare, pachet etc. 3 Îndreptare către cineva pentru a spune ceva. 4 Îndreptare către o persoană, instituție cu o invitație, cerere etc.

adresarisi vir [At: DRĂGHICI, R. 107/ Pzi: *~sesc* / E: ns cf **adresa**] 1-6 A (se) adresa (1-6).

adresat, *~ă a* [At: PANTU, C. 288/ Pl: *~ați*, *~el* / E: **adresa**] (Com) Persoană căreia i se adresează (1) ceva Si: *destinatar*, *primitor*.

adresă sf [At: C. NEGRUZZI I, 208/ V: (inv) **adres sn**, (Trs) **adreasă** / Pl: *~se* / E: fr **adresse**] 1 Indicație (pe scrisori, colete etc.) a numelui și domiciliului unei persoane. 2 Date care indică domiciliul unei persoane. 3 (Is) *~ bibliografică* Totalitatea datelor de apariție a unei cărți. 4-5 (Is) (A spune, sau a vorbi ceva) **la ~a cuiva** (A spune sau a vorbi ceva) cu privire la cineva. 6 (Is) A **greși ~a** A nimeri în alt loc sau la altă persoană decât cea indicată. 7 (Fam; fae) A avea o părere greșită despre cineva sau ceva. 8 (Fam; fae) A se înșela în privința cuiva. 9 Comunicare oficială făcută în scris de o organizație, instituție etc. 10 (Inf) Expresie (numerică) pentru localizarea informației în memorie. 11 (În statele monarhiste) Răspuns dat de parlament mesajului de deschidere a sesiunii parlamentare.

adresării vi [At: ALECSANDRI, DACIA LIT. 280/ Pzi: *~esc* / E: rus **адресовать**] (Inv) A adresa (2).

adsorbant sm, a [At: DN³/ Pl: *~nți* / E: fr **absorbant**] 1-2 (Corp) pe suprafața căruia se fixează o substanță prin adsorbție.

adsorbat sm [At: DEX² / Pl: *~ați* / E: fr **adsorbat**] Substanță fixată prin adsorbție pe suprafața unui corp.

adsorbi vr [At: DN³/ Pzi: 3 **adsoarbel** / E: fr **adsorber**] (D. substanțe) A se produce o adsorbție.

adsorbție sf [At: LTR² / Pl: *~ii* / E: fr **adsorption**] Fixare și acumulare a moleculelor unui gaz sau unui corp lichid pe suprafața unui corp solid.

adstrat sn [At: DN³/ Pl: *~urii* / E: fr **adstrat**] (Lin) Totalitatea elementelor străine care se adaugă unui idiom deja constituit.

aducător, *~oare* [At: LITURGHIE (1702), ap. GCR I 345/32/ V: (îrg) *~riu* / Pl: *~i*, *~oare* / E: **aduce** + *-(a)tor*] 1-2 *smf, a* (Persoană) care aduce. 3 (Is) *~ aminte* Care aduce aminte. 4 (Inv; ie) *~ aminte de rău* Răzbușător.

aduce [At: COD. VOR. 54/14/ Pzi: **aduc** / E: ml **adducere**] 1 *vt* A lua cu sine un lucru și a veni cu el la cineva (pentru a-l preda). 2 (Is) **Ce vânt te aduce?** Se spune cuiva care a venit pe neașteptate. 3 (Is) A *~ vorba de* (sau *despre*) **ceva** A îndrepta discuția către un anumit subiect. 4 (Is) A pomeni despre ceva. 5 *vt* (Jur; inv; ie) A *~ pâra* A acuza în fața judecătorilor. 6 *vt* (Inv; ie) A *~ la mijloc* A cita ceva în sprijinul unei afirmații. 7 *vt* (Is) A *~ înainte* A cita. 8 *vt* (Inv) A se referi la ceva. 9 *vt* (Cop „la îndeplinire”) A îndeplini. 10 *vt* (Cop „la cunoștință”) A înștiința. 11 *vt* (Cop „la capăt”) A sfârși. 12 (Inv; cop „în isprava”) A isprăvi. 13 *vt* (Inv; cop „la săvârșit”) A săvârși. 14 *vt* (Inv; cop „la mirare”) A se minuna. 15 *vt* (C. este o persoană) A conduce. 16 *vi* (Nob; numai la imperativ) Haide! 17 (Fig) A decide. 18 *vt* A face. 19 (Is) A *~ la brazda bună* A îndrepta. 20 (Is) A *~ la (sau în) sapă de lemn* A sărăci. 21 *vt* A produce. 22 *vt* A crea. 23 (Is) **Ce-i aduce?** Ce-i pasă? 24 *vt* A apropia ceva de sine sau de o parte a corpului. 25 *vt* A da unei părți a corpului o anumită direcție. 26 *vt* A îndoi. 27 *vt* (C. este mâna, piciorul etc.) A mișca pentru a îndoi. 28 *vt* A face o mișcare cu mâna pentru a lovi cu putere. 29-30 *vi* (Is) A (o) *~ (bine) din condei* A vorbi sau a scrie cu artă. 31 *vi* (Is) A (se) dovedi abil, diplomat într-o anumită împrejurare. 32 *vi* (Is) A *~ din meșteșug* A face ceva cu multă artă. 33 *vt* A procura. 34 *vt* A pricinui. 35 *vt* A face să ajungă într-o anumită stare, situație. 36-37 *vt* (Is) A (*-si*) *~ aminte* A (*-si*) aminti. 38-39 *vt* (Is) A se aștepta la ceva. 40 *vi* A semăna puțin cu ceva sau cu cineva.

aduce sf [At: COD. VOR. 32/5 / Pl: *~ri* / E: **aduce**] 1 Luare cu sine a unui lucru care este apoi predat cuiva. 2 (Cop „la îndeplinire”) Îndeplinire. 3 (Cop „la cunoștință”) Înștiințare. 4 (Cop „în isprava”) Isprăvire. 5 (Inv; cop „la săvârșit”) Săvârșire. 6 (Inv; cop „la mirare”) Minunare. 7 Conducere. 8 (Fig) Decidere. 9 Facere. 10 Producere. 11 Creare. 12 Apropiere a ceva de sine sau de o parte a corpului. 13 Dare a unei anumite direcții unei părți a corpului. 14 Îndoire. 15 Mișcare a mâinii pentru a putea fi îndoită. 16 Mișcare a mâinii pentru a lovi cu putere. 17 Procurare. 18 Pricinuire. 19 Ajungere într-o anumită situație. 20 (Inv) Jertfă. 21 (Is) *~ spre îndeplinire* Executare. 22 (Grm; iuz; is) *Semnul ~rii* Ghilimele. 23 (Jur; inv; ie) **Mandat de ~** Ordin scris prin care un inculpat este chemat în fața justiției. 24 (Is) *~ aminte* Amintire.

aduct sn [At: DEX² / Pl: ? / E: fr **aducte**] Amestec cristalin în care o substanță este înglobată în rețeaua cristalină a altei substanțe.

aductor am [At: DEX² / Pl: *~i* / E: fr **aducteur**, lat **aductor**] (Is) *Muschi ~* Mușchi care apropie un membru de planul de simetrie al corpului sau două organe unul de celălalt.

aducție sf [At: DA / V: (inv) *~iune* (Pl: *~iuni*) / Pl: *~ii* / E: lat **adductio**, *~onis*, fr **adduction**] 1 (Teh) Transportare. 2 (Teh) Îndreptarea apei către un anumit loc. 3 (Is) *Conductă de ~* Conductă sau canal sub presiune cu nivel liber, care transportă un lichid de la punctul de captare până la cel de distribuție. 4 Ansamblu hidrotehnic constituit din astfel de conducte. 5 (Is) *~ de apă* Apeduct. 6 (Atm) Mișcare efectuată de un mușchi aductor.

aducțiune sf vz aducție

aduia v vz adia

adula *vi* [At: TEODOREANU, L. 428 / Pzi: ~lez / E: fr *aduler*, it *adulare*, lat *adulor*, ~ori] 1 A manifesta admirație (deosebită) pentru cineva. 2 (Psi) A flata pe cineva. 3 A lășuși.

adular *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: fr *adulaire*] (Glg) Varietate de ortoză, transparentă, incoloră, cu reflexe argintii.

adulare *sf* [At: DA / Pl: ~lări / E: *adula*] 1 Manifestare a admirației pentru cineva. 2 (Psi) Flatare. 3 Lășuire.

adulator, ~oare *smf*, *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~oare / E: fr *adulateur*, it *adulatore*, lat *adulator*, ~oris] 1-6 (Persoană) care adulează (1-3).

adulație *sf* *vz* **adulare**

adulațiune *sf* *vz* **adulație**

adulma *v* *vz* **adulmeca**

adulmaca *v* *vz* **adulmeca**

adulmăca *v* *vz* **adulmeca**

adulmeca *vi* [At: CANTEMIR, HR. 298 / V: (înv) ~maca, ~măca, ~urmăca², ~urmeca / Pzi: *adulmec* / E: lat *adulmicare*] 1 (D. animale) A simți vântul, dușmanul sau prada cu ajutorul mirosului. 2 (Fig) A lua urma. 3 (Fig) A descoperi. 4 (Fig) A mirosi.

adulmecare *sf* [At: CANTEMIR, IST. 94 / V: (reg) ~urme / Pl: ~cări / E: *adulmeca*] 1 Mirosire. 2 (Fig) Urmărire. 3 (Fig) Descoperire. 4 (Fig; d. oameni) Mirosire.

adulmecat¹ *sn* [At: DA ms / V: ~urme / Pl: ? / E: *adulmeca*] 1-4 Adulmecare (1-4).

adulmecat², ~ă *a* [At: CANTEMIR, IST. 202 / V: (reg) ~urme / Pl: ~ați, ~e / E: *adulmeca*] (D. vânat) 1 Mirosit. 2 Descoperit.

adulmecător, ~oare *a* [At: CANTEMIR, ap. HEM 385 / V: (îvr) ~iu / Pl: ~i, ~oare / E: *adulmeca* + -tor] 1 (Rar) Care adulmecă. 2 (D. câini) Cu miros fin.

adulmecătoriu *a* *vz* **adulmecător**

adulmecos, ~oasă *a* [At: CANTEMIR, IST. 83 / Pl: ~oși, ~oase / E: *adulmeca* + -os] 1-2 (Înv) Adulmecător (1-2).

adult, ~ă *smf*, *a* [At: GRECESCU, FL. 410 / Pl: ~lți, ~e / E: fr *adulte*, it *adulto*, lat *adultus*] 1-2 (Persoană) care a ajuns la maturitate.

adulter, ~ă *a*, *sn* [At: MACEDONSKI, O. I. 243 / Pl: ~i, ~e / E: fr *adultère*, it *adultero*, lat *adulterium*] 1-2 (Care ține de) nerespectarea fidelității conjugale.

adultera *vi* [At: EMINESCU, P. / Pzi: ~rez / E: fr *adultérer*] 1 (Frm; nob) A falsifica. 2 (Spc) A altera un text.

adulterare *sf* [At: DN³ / Pl: ~rări / E: *adultera*] (Frm; nob) 1 Falsificare. 2 (Spc) Alterare a unui text.

adulterin, ~ă *smf*, *a* [At: COD. PEN. R.P.R. 472 / Pl: ~i, ~e / E: *adulterin*, it *adulterino*, lat *adulterinus*] 1-2 (Persoană) născută dintr-un adulter.

adumbri [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 154 / Pzi: ~resc / E: lat *adumbro*, ~are] 1 *vi* A umbri. 2 *vr* (Fig) A pune în umbră. 3 *vr* A se adăposti la umbră. 4 *vr* (Fig) A se întrista. 5 (Rar; fig) A apăra.

adumbrire *sf* [At: BARONZI, L. 100 / Pl: ~ri / E: *adumbri*] 1 Umbrire. 2 (Fig) Punere în umbră. 3 Adăpostire la umbră. 4 (Fig) Întristare. 5 (Rar; fig) Apărare.

adumbrit¹ *sn* [At: DA / Pl: ? / E: *adumbri*] 1-5 Adumbrire (1-5).

adumbrit², ~ă *a* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 91 / Pl: ~iți, ~e / E: *adumbri*] 1 Umbrit. 2 Așezat la umbră. 3 Apărat. 4 (Fig) Întristat.

adumbritor, ~oare *a* [At: DA / Pl: ~i, ~oare / E: *adumbri* + -tor] 1-5 Care adumbrește (1-5).

aduna [At: COD. VOR. 8/5 / Pzi: *adun*, (înv) ~nez, (îvr) *aduini*] 1 *vi* A strânge la un loc ceea ce se află împrăștiat. 2 *vr* (Îvr; ie) A ~ pâinea A așeza aluatul (sau mălaiul) în tăvi pentru coacere. 3 *vi* A strânge (alegând de ici și colo). 4-5 *vr* A (se) concentra. 6-7 *vr* (Fig; ie) A-și ~ gândurile (~ puterile) A se concentra. 8 A depozita. 9 *vr* A pune deoparte bani sau alte bunuri materiale Cf *agonisi*. 10 *vi* A colecționa. 11 *vi* (Rar) A colecta impozitele. 12-13 *vr* (D. ființe) A (se) strânge la un loc, formând un grup. 14-15 *vr* (D. ființe) A (se) întruni. 16 *vr* (Înv; d. persoane) A veni în contact. 17 *vr* (Înv; d. persoane) A se împreuna. 18 (Mat) A totaliza mai

multe numere într-unul singur Cf *a aditiona*. 19 (D. o sumă) A ajunge. 20 (Înv) A consta. 21 (Pop; d. persoane; ie) **Parcă a tunat și i-a ~t** A pune la un loc persoane foarte deosebite una de alta.

adunare [At: DOSOFTEI, ap. HEM 401 / Pl: ~nări / E: *aduna*] 1 *sf* (D. o sumă) Strângere la un loc. 2 *sf* (Înv; d. persoane) Întâlnire. 3 *sf* Concentrare. 4 *sf* Colecționare. 5 *sf* Operație aritmetică, constând în totalizarea mai multor numere într-unul singur. 6 *sf* Întrunire a mai multor persoane în vederea discutării unor probleme de interes general. 7 *sf* Grupul format din persoanele legal întrunite. 8 *sf* (Îs) ~ constituanta Organ ales în scopul de a redacta și a vota sau de a modifica o constituție. 9 *sf* (Îs) ~ legislativa Organ reprezentativ al statului, competent a se pronunța prin vot asupra proiectelor de lege. 10 *sf* (Îs) ~ nationala Organ suprem al puterii de stat în unele țări. 11 *sf* (Îas) Organ de stat cu funcții legislative sau consultative. 12 *sf* (Îs) ~ generala Întrunire a tuturor membrilor unei organizații, întreprinderi etc. în scopul de a controla și a dirija activitatea acestora. 13 *sf* (Înv; Îs) ~ populara Organ de conducere a administrațiilor din comune. 14 *sf* (Înv; Îs) ~a deputaților Camera deputaților. 15 *sf* Grup de persoane care prezintă un caracter asemănător Cf *multime*. 16 *sf* (Pop) Grup de persoane reunit în vederea petrecerii Cf *petrecere*, *sezoare*. 17 *i* (Art) Semnal dat pentru strângerea într-o formație ordonată a unei trupe sau a unui grup organizat.

adunat¹ *sn* [At: PSALT. 220/1 / Pl: ? / E: *aduna*] 1 (D. cereale) Strângere la un loc. 2 (Înv) Avere. 3 (D. oameni) Adunare (15).

adunat², ~ă [At: MARCOVICI, CH. 11/g / Pl: ~ați, ~te / E: *aduna*] 1 *a* (D. lucruri) Care sunt strânse (la un loc). 2 *a* (D. gânduri, idei, sentimente, amintiri etc.) Concentrat. 3 *a* (D. oameni) Întrunit. 4-5 *smf*, *a* (Lpl) (Persoane) care stau alăturate.

adunata *sf* [At: PAMFILE, S. 59 / Pl: ? / E: *aduna*] (Reg) Figură din jocul călușarilor.

adunăciune *sf* [At: CADE / Pl: ~ni / E: *aduna* + -ciune] 1 (Înv) Adunare. 2 (Înv) Împreunare.

adunător, ~oare [At: URICARIUL I, 69 / V: (îrg) ~iu *a*, *sm* / Pl: ~i, ~oare / E: *aduna* + -tor] 1-2 *smf*, *a* (Persoană) care adună (1). 3-4 *smf*, *a* (Pex) (Persoană) econoamă. 5 *sm* Muncitor care adună fânul, cerealele etc. 6 *sn* Mașină pentru recoltarea cerealelor și a fânului. 7 *sf* (Îs) ~oare de miere Albină.

adunătoriu, ~oare *a*, *sm* *vz* **adunător**

adunatură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 43₂ / Pl: ~ri / E: *aduna* + -tura] 1 Grup format prin adunarea la un loc a unor obiecte disparate. 2 (Rar) Adunare (15). 3 (Prt) Grămadă de oameni (fără valoare) adunați din întâmplare Cf *strânsură*.

adunc, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: ~nci, ~nce / E: it *adunco*, lat *aduncus*] (Blg; d. organe) 1 Încovoit la vârf. 2 Curbat.

aduncat, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: ~ați, ~e / E: *adunc* + -at] 1-2 Adunc (1-2).

adupleca *v* *vz* **îndupleca**

adurmăca¹ *vi* [At: T. PAPAHAĞI, M. / Pzi: *adurmăc* / E: net] (Reg)

A adormi.

adurmăca² *v* *vz* **adulmeca**

adurmec *sn* [At: COȘBUC, F. 69 / Pl: ? / E: *adurmeca*] 1-4 (Rar; d. animale) Adulmecare (1-4).

adurmeca *v* *vz* **adulmeca**

adurmecare *sf* *vz* **adulmecare**

adurmecat¹ *sn* *vz* **adulmecat¹**

adurmecat², ~ă *a* *vz* **adulmecat²**

adurmi *v* *vz* **adormi**

adurmita *v* *vz* **adormita**

adurmitor, ~oare *a* *vz* **adormitor**

adurol *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: ger *Adurol*] Substanță folosită de fotografi la dezvoltare.

adus¹ *sn* [At: PSAL. SCH. 125/10 / Pl: ~e și ~uri / E: *aduce*] 1 Aducere (1). 2 (Înv) Danie. 3 (Înv) Jertfă. 4 (Înv; nob; Îs) **Aminte** ~ Amintire.

adus², ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. II, 296 / Pl: ~uși, ~e / E: *aduce*] 1 Dus dintr-un loc în altul. 2 (D. discuții) Îndreptat asupra unui lucru sau a unei persoane. 3 (Pop; ie) A fi ~(ă) **din mestesug** Mestesugit. 4 (D. ființe)

Încovoiat. 5 Îndoit. 6 (Fam; îla) ~ (bine) **din condei** Exprimat cu dibăcie. 7 (Îal) Făcut cu diplomatie. 8 (Îlv; îla) ~ **la mijloc** Citat în sprijinul unei afirmații. 9 (D. persoane) Conduc. 10 (Fam; îla) ~ **în sapă de lemn** Sărăcit.

adusătură *sf* [At: MARIAN, V. 175 / Pl: ~uri / E: *adus* + -(ă)tura] 1 (Îsp) Făcătură. 2 (Pex; Îsp; pop) Boală adusă în casă prin vrăji.

adusoare *sf* [At: DOSOFTEI, ap. HEM 408 / Pl: ~ori / E: *adus* + -oare] (Înv) Aducere (1).

ad valorem *la* [At: DEX² / E: lat *ad valorem*] (D. calcularea taxelor vamale) După valoare.

advar *sn* [At: BIBLIA (1688), ap. HEM 409 / V: (Înv) *avgar* / Pl: ~e / E: nct] 1 (Înv) Bentiță sau brățară cu texte religioase purtate de evrei în timpul rugăciunii. 2 (Înv) Talisman.

advecție *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *advection*] (Liv) Mișcare a aerului atmosferic în direcție (aproape) orizontală.

adventice *sfi* [At: DEX² / E: fr *adventice*] (Blg) Foiță externă care învelește arterele.

adventism *sn* [At: DA ms / Pl: ? / E: eg *adventism*, ger *Adventismus*] Doctrină religioasă care predică a doua venire a lui Hristos.

adventist, ~a [At: DA ms / Pl: ~iști, ~e / E: eg *adventist*, fr *adventiste*] 1-2 *smf*, a (Adept) al adventismului. 3 a Privitor la adventism. 4 a Specific adventismului.

adventiv, ~ă a [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *adventif*] 1 (Jur) Care este obținut pe altă cale decât succesiunea directă. 2 (Bot; d. plante) Originar din alte țări sau continente și care s-a răspândit în altă parte decât locul obișnuit (fără a fi cultivat). 3 (Îs) *Rădăcină* ~ă Rădăcină care se dezvoltă pe diferite părți ale plantei. 4 (Îs) *Mugure* ~ă Mugure care se dezvoltă din țesuturi. 5 (Glg; Îs) *Crater* ~ă Crater vulcanic secundar.

adverb *sn* [At: DA / Pl: ~e / E: fr *adverbe*, lat *adverbium*] Parte de vorbire, care determină un verb, un adjectiv sau alt adverb, arătând locul, timpul, modul, cauza sau scopul.

adverbial, ~ă a [At: DA / Pl: ~bi-al / Pl: ~i, ~e / E: fr *adverbial*, lat *adverbialis*] (D. cuvinte, construcții ale limbii) Care are valoare de adverb.

adverbializa *vr* [At: DEX² / Pl: ~bi-a- / Pzi: ~zez / E: fr *adverbialiser*] 1-2 (Grm) A (se) transforma în adverb.

adverbializare *sf* [At: DEX² / Pl: ~bi-a- / Pzi: ~zări / E: *adverbializa*] (Grm) Transformare în adverb.

adverbializat, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~bi-a- / Pl: ~ati, ~e / E: *adverbializa*] (Grm) Transformat în adverb.

advers, ~ă a [At: IORDAN, L.R.A. 476 / Pl: ~rși, ~e / E: fr *adverse*, lat *adversus*] 1 Așezat opus. 2 (Fig) Contrar. 3 (Fig) Ostil. 4 (Îs) *Parte* ~ă Adversar într-un proces, într-o afacere etc. 5 (Fig) Nefavorabil.

adversar, ~ă *smf* [At: ODOBESCU, S. III, 38 / Pl: ~i, ~e / E: fr *adversaire*, lat *adversarius*] 1 Persoană care luptă împotriva alteia într-un proces. 2 Dușman. 3 Persoană care concurează cu alta Si: *rival*. 4 (Pol) Contracandidat. 5 Persoană care se opune unei concepții sau unei ideologii.

adversativ, ~ă a [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *adversatif*, lat *adversativus*] 1 Care exprimă o opoziție. 2 (Grm; Îs) *Propoziție* ~ă Propoziție care exprimă o opoziție față de coordonata ei. 3 (Grm; Îs) *Conjunție* ~ă Conjunție care introduce o propoziție adversativă.

adversitate *sf* [At: BOGZA, C. O. 271 / Pl: ~tăți / E: fr *adversité*, lat *adversitas*, -atis] 1 Situație potrivnică. 2 Dificultate. 3 Necaz.

advocat, ~ă *smf* *vz* *avocat*

advocateasă *sf* *vz* *avocateasă*

advocatlăc *sn* *vz* *avocatlăc*

advocatură *sf* *vz* *avocatură*

advocățel *sm* *vz* *avocățel*

advocățesc, ~ească a *vz* *avocățesc*

advocație *sf* *vz* *avocație*

advocațime *sf* *vz* *avocațime*

advon *sn* [At: DEX² / Pl: ~uri / E: ns cf *amvon*] Tinda dinăuntru a unei biserici creștine.

aed *sm* [At: ODOBESCU, S. I, 199 / Pl: *aezi* / E: fr *aède*] 1 Poet-cântăreț în Grecia antică, care își recita versurile în acompaniament de liră. 2 (Pex) Scriitor talentat.

aedicula *sf* [At: DN³ / P: *ed-* / Pl: ~le / E: lat *aedicula*] (Ant) 1 Templu în miniatură. 2 Capelă mică Cf *edicul*.

aenesc, ~ească a [At: T. BURADA, ap. T. PAPAHAĞI, C. L. / Pl: ~ești / E: *aian* + -esc] 1 (Reg) Bun. 2 (Reg) De prima calitate.

aer¹ *sn* [At: APOSTOLUL (1683), ap. GCR 260/12 / Pl: *aere* (20-21) / E: lat *aer*, -is, fr *air*] 1 Amestec de gaze care alcătuiesc straturile inferioare ale atmosferei, absolut necesar vietăților aerobe. 2 (Îs) ~ *lichid* Lichid obținut prin răcirea aerului până sub -183° C la presiune normală și folosit pentru separarea elementelor sale componente. 3 (Îs) ~ *comprimat* Aer la presiuni mai mari decât presiunea atmosferică, obținut cu compresoare.

4 (Îs) ~ *condiționat* Sistem de ventilație a aerului din încăperi în scopul păstrării proprietăților fizice normale ale acestuia. 5 (Îs) ~ *curat* Aer nepoluat. 6 (Îlav) **La** (sau **în**) ~ (**liber**) Afară. 7 (Îe) **A lua** ~ **A ieși** din casă pentru a respira aer curat. 8 Climă. 9 Spațiul dintre cer și pământ Si: *atmosfera*, *văzduh*. 10 (Fig) Atmosferă. 11 (Îe) **A fi** (sau **a se simți**) **ceva în** ~ **A exista** semne că se pregătește ceva (în ascuns). 12 (Îe) **A fi** (sau **a rămâne**) **în** ~ **A se afla** într-o situație critică. 13 (Îae) **A nu avea** nici o perspectivă. 14 (Fig) Înfățișare. 15 (Fig) Expresie. 16 (Îe) **A avea** -ul **că...** **A da** impresia că... 17 (Îe) **A da** ~ (**de**) **A da** înfățișare (de). 18 **A-și da** -ul **A se** preface. 19 (Lpl) Ifose. 20 (Îe) **A-și da** (sau **a-și lua**) ~ **E** **A** lua atitudine de superioritate Si: *a se îngâmfa*. 21 (Înv; fam) Melodie.

aer² *sn* [At: DOSOFTEI, ap. HEM 416 / Pl: ~e / E: ngr *áēr*] (Bis) 1 Cel mai mare dintre cele trei văluri cu care se acoperă discul și potirul Si: *procovăt*, *poalele de la icoane*. 2 Văl care simbolizează piatra de pe mormântul lui Isus Si: *epitaf*.

aer³, -vz *aero-*

aera [At: DA ms / Pzi: ~rez / E: fr *aérer*] 1 *vt* (Înv) A aerisi. 2 *vr* (Înv) A-și face vânt. 3 *vt* A introduce aer¹ (1) în masa unui lichid, a unui material granulos sau fluid. 4-5 *vt* A răci cerealele dintr-un siloz prin introducerea de aer¹ (1) sub presiune sau prin vânturare cu lopeți.

aeraj *sn* [At: DA ms / Pl: ? / E: fr *aérage*] 1 Introducere de aer¹ (1) (proaspăt) într-un loc închis (mină, sală de spectacole etc.) *Vz aerisire* (1), *ventilație*. 2 (Îs) *Galerii de* ~ *Galerii* care servesc la aerisire.

aerare *sf* [At: DEX² / Pl: ~ări / E: *aera*] 1 (Înv) Aerisire. 2 Introducere de aer¹ (1) într-un mediu lichid, granulos sau fluid. 3 Răcire a cerealelor din componența silozului cu ajutorul aerului.

aerarium *sn* [At: DN³ / P: *a-e-ra-ri-um* / Pl: ? / E: lat *aerarium*] (Ant) 1 Tezaur public din Roma antică. 2 Administrare acestui tezaur.

aeraz, ~ă a [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 74 / Pl: ~ați, ~e / E: *aera*] 1 (Înv) Aerisit. 2 (Dlc) Tratat prin introducerea de aer¹ (1). 3-4 (D. cereale) Răcit prin introducerea de aer¹ (1) sub presiune sau prin vânturare cu lopeți. 5 (D. pagini, foi, texte etc.) Spațiat.

aerator *sn* [At: DEX² / Pl: ~oare / E: fr *aérateur*] 1 Dispozitiv folosit pentru aerare. 2 Mașină de lucru folosită în turnătorie pentru afânarea amestecului de formare Si: *afânător*.

aerație *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *aération*] 1-3 Aerare (1-3).

aereală *sf* [At: N. LEON, MED. 90 / Pl: ~eli / E: *aer¹* + -eală] 1 Tărie. 2 Esență.

aerel *sms* [At: PANȚU, PL.² / E: *aer* + -el] 1 (Bot) Planta *Laser trilobum*. 2 (Far) Substanță albă sau brună, cu miros urât și gust neplăcut extrasă din rădăcina plantei *Ferula Assa foetida*, care se întrebuințează în medicină (pentru proprietățile sale digestive și antispasmodice).

aerenchim *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: fr *aerenchyme*, ger *Aerenchym*] (Bot) Țesut parenchimatic prevăzut cu mari spații intercelulare pline cu aer, care se găsește la plantele acvatice submerse.

aeresc, ~ească a [At: DA / Pl: ~ești / E: *aer¹* + -esc] (Înv) Aerian.

aeri, -vz *aero-*

aerian, ~ă a [At: ALECSANDRI, P. III, 48 / P: *a-e-ri-an* / Pl: ~ieni, ~iene / E: fr *aérien*] 1 Care se află în aer¹ (9). 2 Care se produce în aer¹ (9). 3 Care se referă la aviație. 4 (Îs) *Linie* ~ă Traseu aeronautic. 5 (Îas)

Companie de transport aerian (2). 6 *Alarma* ~a Semnal prin care se anunță (în timp de război sau cu scop instructiv) un atac aerian inamic. 7 (Is) *Fenomen* ~ Fenomen care se produce în aer¹ (9), la distanțe relativ mari deasupra pământului. 8 (Is) *Perspectivă* ~a Perspectivă care se datorează prezenței aerului¹ (1) între obiectul văzut și ochi. 9 (Is) *Atac* ~ Atac dat de aviația militară (mai ales asupra unui oraș). 10 (Is) *Luptă* ~a Luptă între unități inamice de aviație. 11 (Is) *Unde* ~iene Unde herțiene. 12 (Is) *Gaz* ~ vz gaz. 13 (Fig) Transparent. 14 (Fig) Gingaș. 15 (Fig) Vaporos. 16 (Fam; fig; d. persoane) Care a pierdut legătura cu realitatea.

aericol, ~a a [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr *aéricole*] (D. plante) Care trăiește în întregime în aer¹ (1).

aerifer, ~a a [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *aérifère*] Care conduce aerul¹ (1).

aeriform, ~a a [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *aériforme*] (Chm) 1 Care are aspectul aerului¹ (1). 2 Care are proprietățile aerului¹ (1).

aeriseală sf [At: DA / Pl: ~eli / E: *aerisi* + -eală] (Înv) 1-5 Aerisire (1-5).

aerisi [At: URICARIUL V, 192/6 / Pzi: ~esc / E: ngr *αερίσω*] 1 vr A lăsa să pătrundă aer¹ (1) proaspăt într-o încăpăre. 2 vr A expune un obiect (de îmbrăcăminte) la aer¹. 3 vr A ieși afară pentru a respira aer¹ proaspăt. 4 vr A se răcori. 5 vr (Fig) A înnoi.

aerisire sf [At: DA / Pl: ~ri / E: *aerisi*] 1 Pătrunderea aerului¹ proaspăt într-o încăpăre Si: *aerisit*¹ (1). 2-3 Expunere a unui obiect (de îmbrăcăminte) la aer¹ (1) Si: *aerisit*¹ (2-3). 4 Respirare a aerului¹ proaspăt în timpul unei plimbări Si: *aerisit*¹ (4). 5 Răcorire Si: *aerisit*¹ (5). 6 (Fig) Înnoire Si: *aerisit*¹ (6).

*aerisit*¹ sn [At: DA ms / Pl: ? / E: *aerisi*] 1-6 Aerisire (1-6).

*aerisit*², ~a a [At: KLOPSTOCK, F. 55 / Pl: ~iti, ~e / E: *aerisi*] 1 În care s-a lăsat să intre aer¹ curat. 2 Care a fost expus la soare. 3 Care a respirat aer¹ proaspăt în timpul unei plimbări. 4 Răcorit. 5 (Fig) Înnoit.

aerlft sn [At: DEX² / V: *er*~ / Pl: ~uri / E: eg *airlift*] Metodă de explorare a zăcămintelor lichide prin împingerea acestora la suprafață cu ajutorul aerului¹ comprimat.

aero- [At: DEX² / V: *aer*-³, *aeri-* / E: *aer*¹] Element prim de compunere savantă, care servește la formarea unor substantive și adjective.

aeroamfibiu sn, a [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *aéroamphibie*] 1-2 (Vehicul cu pernă de aer) adaptat la navigația terestră și pe apă.

aeroautomobil sn [At: DN³ / P: *a-e-ro-au*~ / Pl: ~e / E: *aero-* + *automobil*] Vehicul terestru care se poate susține deasupra solului cu ajutorul unei peme de aer.

aerob, ~a a [At: CADE / V: ~iu / Pl: ~i, ~e / E: fr *aérobe*] (D. microorganisme) Care nu poate trăi fără oxigen Si: *aerobiotic*.

aerobic, ~a a [At: DEX² / E: fr *aérobique*] (Is) *Gimnastică* ~ Gimnastică de întreținere executată pe fond muzical.

aerobiologie sf [At: DN³ / P: *a-e-ro-bi-o*~ / Pl: ~ii / E: fr *aérobiologie*] 1 Ramură a biologiei care studiază organismele aerobionte. 2 Biologia aeroplantonului.

aerobionte snp [At: DN³ / P: *a-e-ro-bi-on*~ / E: ger *Aerobionten*] Bacterii care nu pot trăi fără oxigen.

aerobiotic, ~a [At: DEX² / P: *a-e-ro-bi-o*~ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *aérobique*] Aerob.

aerobioză sf [At: DEX² / P: *a-e-ro-bi-o*~ / Pl: ~ze / E: fr *aérobiose*] (Bot) Formă de viață a microorganismelor aerobe.

aerobiu, ~ie a vz *aerob*

aerobuz sn [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *aérobuz*] Avion de pasageri de mare capacitate, folosit pe distanțe medii.

aerocartograf sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *aérocartographe*] (Teh) Aparat automat pentru întocmirea hărților și a planurilor topografice după fotograme aeriene.

aerocartografie sf [At: DEX² / Pl: ? / E: fr *aérocartographie*] Tehnică de întocmire a hărților și a planurilor topografice cu ajutorul aerocartografului.

aerocartofilie sf [At: DEX² / E: *aero-* + *cartofilie*] Ramură a cartofiliei care se ocupă de stampilele poștei aeriene.

aerocârlan sn [At: VISSARION, ALAS 21 XII 1930, 3/3 / Pl: ~e / E: *aero-* + *cârlan*] (Pop; gmt) Aeroplan.

aeroclub sn [At: DEX² / P: *a-e*~ / Pl: ~uri / E: fr *aéro-club*] 1-2 Organizație sportivă în care sunt încadrați membri ce practică sau simpatizează sporturile aeronautice.

aerocolie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *aérocologie*] Acumulare de gaze în intestinul gros, care provoacă balonarea abdomenului.

aerocosmic, ~a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: *aero* + *cosmic*] 1-4 Aerospațial (1-4).

aerodinam sn [At: DA ms / Pl: ~uri / E: *aero-* + *dinam*] Tren automotor cu formă aerodinamică.

aerodinamic, ~a [At: LEX. TEHN. / Pl: ~ici, ~ice a / E: fr *aérodynamique*] 1 sm Aerodinam. 2 sf Ramură a mecanicii fluidelor care se ocupă cu studiul mișcării aerului¹ (1) și, în general, a gazelor, precum și cu studiul mișcării corpurilor într-un mediu gazos. 3 a Referitor la aerodinamică (2). 4 a (D. vehicule) Care este astfel construit încât să întâmpine, în deplasare, o rezistență minimă din partea aerului¹ (9).

aerodinamician, ~a smf [At: DN³ / Pl: ~ieni, ~iene / E: fr *aérodynamicien*] Specialist în aerodinamică (2).

aerodină sf [At: DEX² / Pl: ~ne / E: fr *aérodyné*] Vehicul aerian mai greu decât aerul¹ (1).

aerodrom sn [At: DA ms / Pl: ~uri (și ~oame) / E: fr *aérodrome*] 1 Teren special amenajat pentru decolarea, aterizarea și staționarea avioanelor, cuprinzând și instalațiile, asistența tehnică etc. necesare activității de zbor. 2 Terenul unui aerodrom (1). 3 Clădirile unui aerodrom (1). 4 Instalațiile unui aerodrom (1). 5 Personalul unui aerodrom (1). 6 Pasagerii unui aerodrom (1).

aeroelasticitate sf [At: DEX² / Pl: ~tăți / E: fr *aéroélasticité*] Ramură a fizicii care studiază comportarea sistemelor elastice solide sub acțiunea forțelor aerodinamice.

aeroembolie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: ns cf fr *aéroembolisme*] (Blg) Prezența unor bule de gaze în țesuturi.

aerofagie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *aérophagie*] Act reflex caracterizat prin înghițirea, o dată cu saliva sau cu alimentele ingerate, a unei cantități mari de aer¹ (1) (ducând la tulburări funcționale).

aerofar sn [At: DEX² / Pl: ~uri / E: fr *aérophare*] Dispozitiv optic de semnalizare la mare distanță, care servește ca punct de reper pentru avioane în zbor.

aerofilatic, ~a a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *aérophilatélique*] 1-2 Referitor la aerofilatelie (1-2). 3-4 De aerofilatelie (1-2).

aerofilatelie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *aérophilatélie*] 1 Ramură a filateliei care se ocupă de mărcile pentru poșta aeriană. 2 Colectționarea de mărci poștale utilizate de poșta aeriană.

aerofilatelist, ~a smf, a [At: DN³ / Pl: ~istri / E: ger *Aerophilatelist*] 1-4 (Persoană) care se ocupă cu aerofilatelia (1-2).

aerofiltru sn [At: DN³ / Pl: ~re / E: fr *aérofiltre*] Biofiltru cu aeratie artificială.

aerofit, ~a sf, a [At: DN³ / Pl: ~iti, ~e / E: fr *aérophyte*] 1-2 (Plantă) care trăiește pe alte plante fără a se hrăni din acestea sau din sol.

aerofobie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *aérophobie*] Fobie față de curenții de aer¹ (9).

aerofor sn [At: DEX² / Pl: ~oare / E: fr *aérophore*] Aparat care furnizează aerul¹ (1) necesar scafandrilor în timpul șederii lor sub apă.

aerofotografic, ~a a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *aérophotographique*] 1-2 Referitor la aerofotografie (1-2). 3-4 De aerofotografie (1-2).

aerofotografie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *aérophotographie*] 1 Tehnică a fotografierii unei zone, a unui obiectiv etc. de la bordul unui avion. 2 Fotografie obținută cu ajutorul acestei tehnici.

aerofotogramă sf [At: DEX² / Pl: ~me / E: fr *aérophotogramme*] Fotogramă aeriană.

aerofotogrammetrie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *aérophotogrammétrie*] Metodă a fotogrammetriei care măsoară, determină metric și reprezintă grafic și fotografic porțiuni din suprafața terestră.

aerofrână *sf* [At: DN³ / Pl: ~ne / E: fr *aéofrein*] Frână aerodinamică.
aerogară *sf* [At: DA ms / Pl: ~gări / E: fr *aérogare*] Gară pentru traficul aerian de pasageri și de mărfuri.

aerogastrie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *aérogastrie*] (Med) Acumulare de gaze în stomac.

aerogen, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr *aérogène*] (Blg) Care este produs prin intermediul aerului¹ (1).

aerogenerator *sn* [At: DEX² / Pl: ~oare / E: eg *aerogenerator*] Instalație folosită la transformarea forței eoliene în energie electrică.

aerogeologie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: ger *Aerogeologie*] Culegere de informații geologice din avion.

aeroglisor *sn* [At: DEX² / Pl: ~oare / E: fr *aéroglisser*] Ambarcație acvatică cu pernă de aer, a cărei înaintare este asigurată de motoare cu elice asemenea celor de avion.

aerograf *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *aérographe*] Pulverizator cu ajutorul căruia se acoperă cu straturi de vopsea uniforme suprafețe mari ale unor desene, zugrăveli etc.

aerografie *sf* [At: DA / Pl: ~ii / E: fr *aérographie*] Disciplină care studiază aerul¹ (9) și proprietățile lui.

aerogramă *sf* [At: CADE / Pl: ~me / E: fr *aérogramme*] 1 Comunicare transmisă prin telegrafie fără fir. 2 Scrisoare pentru poșta aeriană. 3 Impri-mat special pentru o astfel de scrisoare.

aeroion *sm* [At: DEX² / P: a-e-ro-i-on / Pl: ~i / E: fr *aéroion*] (Fiz) Ion atmosferic (eliberat prin descărcări electrice, evaporarea apei etc.).

aeroionizator *sn* [At: DEX² / P: a-e-ro-i-o~ / Pl: ~oare / E: fr *aéroio-nisateur*] Aparat pentru concentrarea aeroionilor negativi într-o încăpere în scopul obținerii unui aer asemănător celui natural.

aeroionoterapie *sf* [At: DEX² / P: a-e-ro-i-o~ / Pl: ~ii / E: *aeroion + terapie*] (Med) Tratament cu aeroioni.

aerolit *smn* [At: CULIANU, C. 368 / Pl: (m) ~iți și (n) ~e / E: fr *aérolithe*, ger *Aerolith*] Meteorit format în cea mai mare parte din silicați, cu aspect de piatră, care cade pe pământ.

aerolog, ~ă *smf* [At: DEX² / Pl: ~ogi, ~oge / E: fr *aérologue*] Specialist în aerologie.

aerologic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *aérologique*] 1 Referitor la aerologie. 2 De aerologie.

aerologie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *aérologie*] Ramură a meteorologiei care se ocupă cu studiul proprietăților atmosferei.

aeromaritim, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr *aéromaritime*] 1-4 Aero-naval (1-4).

aeromecanică *sf* [At: DEX² / Pl: ? / E: fr *aéromécanique*] 1 Ramură a mecanicii care studiază mișcarea și echilibrul gazelor. 2 Mecanica gazelor.

aeromedicină *sf* [At: DN³ / Pl: ? / E: ger *Aeromedizin*] Ramură a medicinei care studiază influența zborului asupra organismului.

aerometrie *sf* [At: DA / Pl: ~ii / E: fr *aérométrie*] Ramură a fizicii care studiază proprietățile fizice ale aerului¹ (1) și ale gazelor și măsoară efectele lor mecanice.

aerometru *sn* [At: DA / Pl: ~re / E: fr *aéromètre*] 1-2 Aparat pentru măsurarea sau determinarea densității aerului¹ (1).

aeromobil *sn*, a [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *aéromobile*] 1-2 (Corp solid) care se poate menține și mișca în aer¹ (9).

aeromodel *sn* [At: SP. POP., 1956, nr. 1730 / Pl: ~e / E: fr *aéromodèle*] 1-2 Machetă de avion sau de planor, care poate zbura pe o distanță oarecare fără pilot.

aeromodelism *sn* [At: SP. POP., 1950, nr. 1754 / Pl: ? / E: fr *aéromodélisme*] 1-2 Tehnica de a construi aeromodele (1-2). 3-4 Sport aviatic care constă în lansarea și conducerea aeromodelelor (1-2).

aeromodelist, ~ă *smf*, a [At: SP. POP., 1950, nr. 1754 / Pl: ~isti, ~e / E: *aeromodel + -ist*] 1-8 (Persoană) care se ocupă cu aeromodelismul (1-4).

aeromotor *sn* [At: DEX² / Pl: ~oare / E: fr *aéromoteur*] Motor eolian.

aeronaut, ~ă *smf* [At: LTR / Pl: ~uți, ~e / E: fr *aéronaute*] 1 Persoană care conduce un vehicul aerian. 2 (Rar) Persoană care călătorește cu un vehicul aerian.

aeronautică, ~ă [At: DA / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *aéronautique*] 1-2 *sf* Teh-nica construirii și a conducerii aeronavelor. 3 *sf* Știința navigației aeriene. 4-6 *a* Care aparține aeronauticii (1-3). 7-9 *a* Privitor la aeronautică (1-3).

aeronaval, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *aéronaval*] 1-2 Referitor la aviație și la marină Si: *aeromaritim* (1-2). 3-4 Care aparține aviației și marinei Si: *aeromaritim* (3-4).

aeronavă *sf* [At: DA ms / Pl: ~ve / E: *aero- + navă*] Vehicul aerian care se menține și se deplasează în aer¹ (9) Si: *aerovehicul*.

aeronavigație *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: ger *Aeronavigation*] Navigație aeriană.

aeroplan *sn* [At: BACOVIA, O. 81 / Pl: ~e / E: fr *aéroplane*] (luz) 1 Avion. 2 (Fam; îe) A se face ~ A pleca repede pentru a executa un ordin. 3 (Im) Pălărie de damă (cu boruri mari).

aeroplancton *sn* [At: DEX² / Pl: ~oare / E: ger *Aeroplankton*] Plancton care trăiește în atmosferă.

aeropoligonatie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *aéropolygonation*] Triangu-lație fotogrametrică spațială care folosește fotograme de lungimi mici pentru determinarea coordonatelor punctelor terestre caracteristice unei regiuni.

aeropot *sn* [At: DA ms / Pl: ~uri / E: fr *aéropot*] 1 Ansamblu constituit din terenul, clădirile și instalațiile necesare decolării, aterizării, manevrării, adăpostirii și întreținerii avioanelor. 2 Terenul unui aeroport (1). 3 Clădirile unui aeroport (1). 4 Instalațiile unui aeroport (1). 5 Personalul unui aeroport (1). 6 Pasagerii unui aeroport (1).

aeroportuar, ~ă *a* [At: DEX² / P: a-e-ro-por-tu-ar / Pl: ~i, ~e / E: fr *aéroportuaire*] 1 Referitor la aeroport (1). 2 De aeroport (1).

aeropoștal, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *aéropostal*] 1 Care aparține poștei aeriene. 2 Referitor la poșta aeriană.

aeroproietor *sn* [At: DN³ / Pl: ~oare / E: fr *aéroprojecteur*] Aparat de restituție fotogrametrică, folosit pentru proiectarea spațială simultană a mai multor fotograme aeriene.

aeropurtat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: *aero- + purtat*] Care se transportă cu aeronavele.

aeroreactor *sn* [At: DEX² / P: a-e-ro-re-ac-tor / Pl: ~oare / E: fr *aéroréacteur*] Reactor la care combustibilul necesar arderii combustibilului este aerul atmosferic precomprimat.

aeros, ~oasă *a* [At: NEGRUZZI, S. III 284 / Pl: ~oși, ~oase / E: *aer¹ + -os*] 1-3 (Inv) Aerian (13-15).

aeroscop *sn* [At: DEX² / Pl: ~oape / E: fr *aéroscope*] Aparat cu care se colectează praful din aer¹ (9), pentru a putea fi examinat la microscop.

aeroscuter *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: eg *aeroscooter*] Motocicletă care se deplasează cu ajutorul unei perne de aer.

aerosol *sm* [At: DEX² / Pl: ~i / E: fr *aérosol*] 1-2 (Mpl) Sistem prin care se realizează împrăștierea mecanică în aer¹ (1) sau într-un gaz a unor particule solide sau lichide, care este folosit în medicină în tratamentul unor boli, în agricultură la combaterea dăunătorilor etc.

aerosoloterapie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: *aerosol + terapie*] Procedeu terapeutic prin care medicamentele sunt introduse pe căile respiratorii sub formă de aerosoli, cu ajutorul unor pulverizatoare speciale.

aerosondaj *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *aérosondage*] Sondaj al straturilor înalte ale atmosferei cu ajutorul balonului.

aerospațial, ~ă *a* [At: DEX² / P: a-e-ro-spa-ti-al / Pl: ~i, ~e / E: fr *aérospatial*] 1-2 Referitor la navigația în spațiul aerian terestru și cosmic Si: *aerocosmic* (1-2). 3-4 Care aparține acestei navigații.

aerostat *sn* [At: PONI, F. 95 / Pl: ~e / E: fr *aérostas*] Balon umplut cu gaz mai ușor decât aerul, care îi permite ascensiunea în atmosferă.

aerostatic, ~ă [At: LTR² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *aérostatique*] 1-2 *sf* Ramură a mecanicii fluidelor care se ocupă cu studiul echilibrului aerului¹ (1) și, în general, al gazelor. 3-4 *sf* Tehnica construirii și dirijării aérostatelor. 5-7 *a* Care aparține aerostaticii (1-4) (sau aerostatelor). 8-10 *a* Privitor la aerostatică (1-2) (sau la aerostate).

aerostație *sf* [At: DA ms / Pl: ~ii (2) / E: fr *aérotation*] 1-2 Ramură a aeronauticii care se ocupă cu studiul construcției și al zborului aerostatelor. 3 Stație de vehicule aeriene.

aerostier *sm* [At: DN³ / Pl: ~i / E: fr *aérostier*] 1-2 Specialist care se ocupă cu aerostația (1-2). 3 Soldat din serviciul aerostației militare.

aerotactism *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: fr *aérotactisme*] Formă de chemotactism prin care microorganismele se orientează în raport cu concentrația de oxigen dizolvat în apă.

aerotanc *sn* [At: DN³ / Pl: ~uri / E: eg *aerotank*] Construcție pentru epurarea biologică a apelor de canalizare.

aerotaxație *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: *aero-* + *taxație*] 1-2 Metodă pentru determinarea speciilor de arbori, a înălțimii, a diametrului coroanei etc. prin observare directă sau prin intermediul fotogramelor aeriene.

aerotehnic, ~ă [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice (3, 4) / E: fr *aérotechnique*] 1-2 *sf* Disciplină care se ocupă cu studiul și cu construcția aeronavelor. 3 *sf* Tehnică a condiționării aerului. 4-6 *a* Referitor la aerotehnică (1-3).

aeroterapie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *aérothérapie*] Metodă de tratament a unor boli cu ajutorul aerului¹ (5) (de munte).

aeroterestru, ~ă [At: DN³ / Pl: ~estri, ~re / E: fr *aérotterestre*] 1 Referitor la forțele terestre și aeriene. 2 Care aparține forțelor terestre și aeriene.

aeroterm *sn* *vz* **aerotermă**

aerotermă *sf* [At: DEX² / V: ~m *sn* / Pl: ~me / E: fr *aérottherme*] Aparat electric de încălzire cu aer.

aerotermodinamică *sf* [At: DN³ / Pl: ~ici / E: fr *aérotthermodynamique*] Știință care studiază fenomenele calorice provocate de scurgerile aerodinamice la viteze supersonice.

aerotermodoterapie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *aérotthermothérapie*] Terapeutică bazată pe utilizarea aerului cald.

aerotopograf *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *aérotopographe*] Aparat fotogrametric folosit pentru executarea hărților și a planurilor topografice.

aerotopografie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: eg *aerotopography*] Tehnică a măsurătorilor terestre cu ajutorul fotografiilor aeriene.

aerotransport *sn* [At: DEX² / Pl: ~uri / E: fr *aérottransport*] Transport executat cu avionul.

aerotransportor *sn* [At: DN³ / Pl: ~oare / E: *aero-* + *transportor*] Aerovehicul destinat transportului de pasageri și de mărfuri.

aerotren *sn* [At: DN³ / Pl: ~uri / E: fr *aérotren*, it *aerotreno*] Tren aerian monorai.

aerotriangulație *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *aérottriangulation*] Metodă de determinare a punctelor de triangulație cu ajutorul fotogramelor aeriene.

aerotropism *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: fr *aérotropisme*] (Blg) Tendință a organismelor de a se îndrepta către o sursă de aer.

aerovehicul *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: *aero-* + *vehicul*] Aeronavă.

aerozină *sf* [At: DEX² / Pl: ? / E: fr *aérozine*] Carburant lichid pentru motoarele rachetelor.

aest, **aiastă** *pd*, *ad* *vz* **acest**

aesta *pd*, *ad* *vz* **acesta**

aevea *av* *vz* **aiavea**

afabil, ~ă [At: HASDEU, I. C. VIII / Pl: ~i, ~e / E: lat *affabilis*, fr *affable*] (D. persoane și manifestările lor) 1 Binevoitor. 2 Primitor. 3 Cordial.

afabilitate *sf* [At: DA / Pl: ? / E: fr *affabilité*, lat *affabilitas*, -atis] 1 Bunăvoință. 2 Cordialitate.

afabulație *sf* [At: CĂLINESCU, E. O. II, 211 / V: (inv) ~iune / Pl: ~ii / E: fr *affabulation*, lat *affabulatio*] 1-2 (Frm) Ansamblu al întâmplărilor care constituie intriga unei opere literare epice sau dramatice. Si: *fabulație*. 3 Morală a unei fabule.

afabulațiune *sf* *vz* **afabulație**

afacere *sf* [At: MACEDONSKI, O. IV, 102 / Pl: ~ri / E: *a-* + *facere* (după fr *affaire*)] 1-3 Tranzacție financiară, comercială sau industrială, bazată uneori pe speculă sau pe speculații. 4 (Is) *Cifra de ~ri* Cuantumul vânzărilor făcute de o întreprindere comercială într-un timp dat. 5 (Fam)

Activitate cu rezultat favorabil. 6-7 Treabă (importantă). 8 (Frm) Chestiune. 9 (Inv; is) ~ de *onoare* Duel. 10-11 (Is) ~ri *interne* (sau *externe*) Treburile obștești privind problemele interne (sau externe) ale unei țări. 12 (Ivp; is) *Însărcinat cu ~ri* Ambasador. 13-14 (Is) Atașat comercial (militar, cultural etc.).

afacerism *sn* [At: DA ms / Pl: ? / E: *afacere* + -ism] Utilizare, în tranzacții comerciale, financiare, industriale, a poziției sociale, profesionale sau politice a cuiva în interes personal.

afacerist, ~ă *smf*, *a* [At: DA ms / Pl: ~iști, ~e / E: *afacere* + -ist] 1-2 (Persoană) care practică afacerismul.

afachie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *aphachie*] (Med) Lipsă a cristalinului ochiului.

afagie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *aphagie*] (Med) Incapacitate de a înghiți.

afan *sn* [At: DA ms / Pl: ? / E: ns cf it *affano*] (Rar) Durere sufletească Cf *necaz*.

afanisi [At: (a. 1788) DOC., ap. HEM 420 / V: *afin-* / Pzi: ~nesc / E: ngr *ἀφανίζω* (aor al lui) *ἠφανισα*] 1 *vr* (Inv) A nimici. 2 *vr* (Rar) A plictisi (pe cineva). 3-4 *vt* (Rar) A (se) enerva.

afanisire *sf* [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *afanisi*] 1 (Inv) Nimicire. 2 (Rar) Plictiseală. 3 (Rar) Enervare.

afanisit, ~ă [At: DA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *afanisi*] 1 (Inv) Nimicit. 2 Plictisit. 3 (Rar) Enervat.

afanit *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: eg *aphanite*] (Glg) Rocă granulată fin și cu o textură compactă.

afară [At: COD. VOR. 79/13 / V: (inv) *afoa-* / E: lat *ad foras*] 1-2 *av* Dincolo de limitele unui spațiu închis sau apropiat. 3 *av* În exterior. 4-5 *av* (Îe) **A da** ~ A scoate (cu forță) de undeva. 6 *av* (Îae) A exclude. 7 *av* (Îae) A concedia dintr-un post. 8 *av* (Inv; îae) A da în vileag. 9 *av* (Fam; îae) A vomita. 10 *av* (Îe) **A iese** ~ A părăsi un loc închis. 11 *av* (Spc; îae) A defeca. 12 *av* (Inv; îlav) **În** (sau **din**) ~ În (sau din) exterior. 13 *av* (Inv; îlav) Pe suprafața exterioară. 14 *a* (Inv; îal) Extern. 15 *av* (Îlav) **Pe din** ~ Pe partea exterioară. 16 *av* (Îal) După înfățișare. 17 *av* (Fig; îal) În aparență. 18 *av* (Fam; îal) Pe de rost. 19 *av* (Pop; îe) A (se) **judeca pe din** ~ A (se) judeca în libertate. 20 *av* (Inv; îlp) ~ **din** (și ~ **de**) Exterior față de ceva. 21 *av* (Pop; îe) A-și **ieși ~ din răbuș** A-și pierde socotelile. 22 *av* (Fig; pfm; îae și fe) A-și **ieși ~ din fire** (sau **din sine**, **din pepeni**, **din tătâni**, **din papuci**) A-și pierde cumpătul. 23 *av* (Ivp; îlp) **Din ~ de** Dincolo de... 24 *av* (Îvp; îal) Afară de... 25 *av* (Îlp) **(În) ~ de** Cu excepția. 26 *av* (Fam; îe) **A fi ~ din cale** (sau **a fi din cale-~**) A fi peste măsură. 27 *av* (Inv; îe) **A fi din ~ de minte** A fi ieșit din minți. 28 *av* (Îlc) ~ (**numai doar**) **dacă nu** Numai cu condiția că. 29 *i* (Exclamativ) **leși!** 30 *av* (Îe) **A fi în ~ de (orice) pericol** A scăpa cu bine.

afazic, ~ă [At: DA / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *aphasique*] 1 *a* De afazie. 2 *a* Privitor la afazie. 3-4 *smf*, *a* (Persoană) care suferă de afazie.

afazie *sf* [At: DA / Pl: ~ii / E: fr *aphasie*] Pierdere totală sau parțială a facultății de a comunica prin limbaj, produsă de leziuni cerebrale sau disfuncții. Si: *mutenie*, *amuțire*.

afâna *vr* [At: DA / Pzi: ~nez / E: ml **affenare*] A face ca un material granular să fie mai rar, mai puțin compact, măbindu-i, implicit, volumul *Vz* *a înfoia*.

afânare *sf* [At: DA / Pl: ~nări / E: *afâna*] 1 Micșorare a densității unui material granular și mărirea implicită a volumului acestuia. 2 (Is) ~ea *solului* Lucrare agricolă executată asupra pământului, la suprafață, pentru a favoriza aerisirea, pătrunderea apei, distrugerea buruienilor.

afânat, ~ă [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: *afâna*] 1 (D. pământ, zăpadă) Care este mai puțin compact *Vz* *înfoiat*. 2 (Rar; d. pâine, cozonaci etc.) Cu miezul poros.

afânător *sn* [At: DEX² / Pl: ~oare / E: *afâna* + -tor] Aerator (2).

afebril, ~ă [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *afébrile*] (Med) 1 Care nu face febră. 2 Care nu are febră.

affect *sm* [At: NEGRUZZI, S. I, 230 / Pl: ~e / E: ger *Affekt*, lat *affectus*] 1 Reacție emotivă, cu o desfășurare puternică și, relativ, de scurtă durată.

2 (În sens larg) Denumire generică pentru stările afective.

*afecta*¹ *vt* [At: DA / Pzi: ~tez / E: fr *affecter*] 1 A destina (o sumă de bani, o cantitate de materiale) unui anumit scop. 2 A ipoteca.

*afecta*² [At: DA / Pzi: ~tez / E: fr *affecter*] 1 *vt* A impresiona. 2 *vt* A întrista. 3 *vt* A simula o anumită stare sufletească. 4 *vr* (Prt) A-și da aere Si: *a se scilfosi*. 5 *vt* A prejudicia.

afectabil, ~*a* *a* [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: *afecta* + -bil] 1-2 (Rar) Care (se) poate afecta¹ (1-2).

*afectare*¹ *sf* [At: DEX² / Pl: ~ări / E: *afecta*¹] 1 Destinare (a unei sume, a unei cantități de materiale etc.) unui anumit scop. 2 Ipotecare.

*afectare*² *sf* [At: DA / Pl: ~ări / E: *afecta*²] 1 Impresionare. 2 Întristare. 3 Simulare a unei anumite stări. 4 Comportare nenaturală. 5 Prejudiciere.

*afectat*¹, ~*a* *a* [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *afecta*¹] 1 (D. sume de bani, cantități de materiale) Care a fost destinat unui anumit scop. 2 Ipotecat².

*afectat*², ~*a* *a* [At: TIM. POPOVICI, D. M. / Pl: ~ați, ~e / E: *afecta*²] 1 (Rar; d. lucruri) Destinat. 2 Întristat. 3 Care se arată altfel decât este în realitate pentru a face impresie favorabilă Vz *prefăcut*, *nenatural*. 4 (Muz) Exagerat.

afectație *sf* [At: CANTEMIR, HR. 62, cf 116 / V: (înv) ~iune / Pl: ~ii / E: fr *affectation*, lat *affectatio*, ~onis] 1-5 (Rar) Afectare² (1-5). 6 Programare pe termen lung a unei exploatare forestiere. 7 (Cib) Instrucțiune care dă o valoare unei variabile.

afectiv, ~*a* [At: DL / Pl: ~i, ~e / E: fr *affectif*, lat *affectivus*] 1 Care aparține afectivității (1). 2 Privitor la sentimente. 3 Care denotă afecțiune (2) Si: *sensibil*, *sentimental*, *emotiv*.

afectivitate *sf* [At: PARHON, B. 69 / Pl: ~ități / E: fr *affectivité*] 1 Totalitate a proceselor afective. 2 Comportare emotivă Vz *sensibilitate*.

afectuos, ~*oasă* *a* [At: CĂLINESCU, E. O. I, 74 / Pl: ~oși, ~oase / E: fr *affectueux*, lat *affectuosus*] 1-2 Care manifestă afecțiune (1-2) pentru cei din jur Si: *prietenos*. 3 Tandru.

afectuoșitate *sf* [At: DA / Pl: ~ități / E: fr *affectuosité*] 1-3 (Rar) Atitudine afectuoasă (1-3).

afecție *sf* vz *afecțiune*

afecționa [At: V. ROM. octombrie 1934, 68 / Pzi: ~nez / E: fr *affectionner*] (Frr) 1 *vt* A îndrăgi (pe cineva sau ceva). 2 *vi* A ține (la cineva sau ceva). 3 *vi* A avea înclinație (pentru ceva).

afecțiune *sf* [At: CĂLINESCU, E. O. I, 88 / Pl: ~ni / E: fr *affection*, lat *affectio*, ~onis] 1 Simpatie. 2 Dragoste față de cineva. 3 Stare patologică a unui organ Si: *boala*.

afeliu *sf* vz *afeliu*

afeliu *sn* [At: MARIAN - ȚITEICA, FIZ. I, 97 / V: (înv) ~lie *sf* / Pl: ? / E: fr *aphélie*] (Ast) Punctul cel mai depărtat de soare de pe orbita unei planete.

afemeiat *sm*, *a* [At: MACEDONSKI, O. II, 142 / P: ~me-iat / Pl: ~ați / E: *femeie* + -at] 1-2 (Bărbat) care are slăbiciune pentru femei. 3-4 (Bărbat) căruia îi place să facă curte femeilor Si: *muieratic*.

afemie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *aphémie*] Imposibilitate de a vorbi.

afene *sm*, *sf* vz *afin*

afencele *sm*, *sf* vz *afin*

aferat, ~*a* *a* [At: BRĂESCU, M. B. 154 / Pl: ~ați, ~e / E: fr *affaire*] (Fam) 1 Care este foarte ocupat. 2 Care vrea să pară foarte ocupat. 3 Plin de importanță.

afèrent, ~*a* *a* [At: DA / Pl: ~nți, ~e / E: fr *afférent*] 1 Care este în legătură cu ceva. 2 (Jur) Care revine de drept cuiva. 3 (Atm; îs) Vase ~ Vase care se varsă în altele. 4 (Îas) Vase care aduc un lichid la un organ. 5 (Atm; îs) *Nervi ~nți* Nervi care transmit excitațiile periferice centrilor nervoși.

aferenție *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *afférentation*] Transmitere a excitațiilor de la neuronii receptori periferici la neuronii centrali.

afereză *sf* [At: DA / Pl: ~ze / E: fr *aphérèse*, lat *aphaeresis*] 1 (Med) Tăiere a unei părți a corpului Vz *amputare*. 2 (Grm) Fenomen lingvistic

constând în suprimarea unui sunet sau a unui grup de sunete de la începutul unui cuvânt. 3 Poezie rebusistă formată din două părți, prima definind un cuvânt-bază, din care, dacă suprimăm prima literă, obținem un alt cuvânt, definit în a doua parte a poeziei. 4 Figură retorică prin care se respinge ceea ce nu trebuie admis, enunțându-se ceea ce este demn de reținut.

afetim [At: NECULCE, ap. LET. II, 444/20 / V: ~in / E: tc *afetim*] *i*, *sn* 1-2 (Cuvânt) care exprimă o încurajare adresată cuiva Si: *admirabil*, *bine*, *bravo*, *perfect*. 3-4 *sn*, *i* (Îrn) (Cuvânt) care exprimă dezaprobare Vz *halal*. 5 *sn* Cuvânt care exprimă invocarea Si: *Doamne ferește!*

afetin *i*, *sn* vz *afetim*

afet *sns* [At: CAMILAR, N. I, 228 / Pl: ~uri / E: fr *affût*, ger *Laffette*] Suport pe care se fixează țeava unui tun.

afeto *sns* [At: DN³ / E: it *affetto*] (Muz; ca indicație de execuție; îlav) Con ~ Cu simțire.

afetuos *av* [At: DN³ / E: it *affetuoso*] (Muz; ca indicație de execuție) Expresiv.

affretando *av* [At: DN³ / E: it *affretando*] (Muz; ca indicație de execuție) În ritm grăbit.

afgan, ~*a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *Afghan*] 1-2 *smf*, *a* (Persoană) care face parte din populația Afganistanului. 3 *a* Care aparține afganilor (1). 4 *a* Care aparține Afganistanului. 5 *a* Din Afganistan. 6-7 *sf*, *a* (îs) *Limba ~a* (Limba din grupul limbilor iraniene) vorbită de afgani (1). 8 *sm* Unitate monetară din Afganistan. 9 *sm* (*a*, îs, *ogar* ~) Rasă de ogar cu păr foarte lung.

afibrinogenemie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *afibrinogénémie*] (Med) Dispariție treptată a fibrinogenului din sânge, având ca urmare apariția de tulburări ale coagulării.

afic *sf* [At: BORZA AL. / Pl: ? / E: nct] Planta *Lysimachia nummularia*, folosită în medicina populară la băi pentru creșterea părului și contra durerilor de dinți Si: *drete*.

aficionado *am*, *sm* [At: DN³ / Pl: ? / E: sp, fr *aficionado*] (Rar) 1-2 (Amator) de lupte cu taurii. 3-4 (Pex) (Amator) de un anumit sport.

afid *sf* [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *affide*] 1 (Lpl) Subordin de insecte homoptere cuprinzând păduchii de plante mici, cu forme aripate și nearipate (*Aphidinea*). 2 (Lsg) Insectă care face parte din acest subordin.

afidavit *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr, eg *affidavit*] (Jur) Depoziție scrisă sau orală dată sub prestare de jurământ.

afierosi [At: (a. 1765) MS., ap. GCR II, 78/28 / V: (reg) *afir* ~ / P: ~fi-e- / Pzi: ~sesc / E: nct] (Înv) 1 *vt* A risipi o avere, un bun etc. 2-3 *a* (se) dedica cuiva.

afierosire *sf* [At: URICARIUL I, 86, cf 147 / P: ~fi-e / Pl: ~ri / E: *afierosi*] (Înv) 1 Risipire. 2 Dedicare.

afierosit, ~*a* *a* [At: ZILLOT, CRON., ap. HEM 434 / P: ~fi-e / Pl: ~iti, ~e / E: *afierosi*] (Înv) 1 Risipit. 2 Dedicat.

afif, ~*a* [At: ALECSANDRI, T. 530 / Pl: ~i, ~e / E: tc *hafif*] (Reg) 1-2 *smf*, *a* (Persoană) care nu are nici un ban Si: *leftier*, (reg) *afiflu*, *ififliu*. *afiflu*, ~*ie* [At: DA ms / Pl: ~ii / E: *afif* + *ififliu*] (Reg) 1-2 *smf*, *a* Afif (1-2).

afige *vt* [At: CADE / Pzi: *afig* / E: lat *affigeore*] (Ltf) A afișa.

afil, ~*a* *a* [At: GRECESCU, FL. 363 / Pl: ~i, ~e / E: fr *aphylle*] (Bot) Fără frunze.

afilia *vt* [At: DA / P: ~fi-a / Pzi: ~iez / E: fr *affilier*] 1-2 (D. organizații, instituții etc.) A se asocia unei organizații, instituții etc., stabilind raporturi de subordonare sau de colaborare.

afiliare *sf* vz *afiliere*

afiliat, ~*a* [At: DA / P: ~li-at / Pl: ~ați, ~e / E: *afilia*] 1-2 *smf*, *a* (Persoană) care se asociază unei organizații, instituții etc., fiind cu aceasta în raport de subordonare sau de colaborare.

afiliație *sf* [At: DA / V: (înv) ~iune / P: ~li-a- / Pl: ~ii / E: fr *affiliation*] Afiliere.

afiliațiune *sf* vz *afiliație*

afiliere *sf* [At: DA ms / V: (înv) ~liare / P: ~li-e~ / Pl: ~ri / E: *afilia*] Asociere a unei persoane, a unei grupări mai mici sau a unei instituții, organizații etc. la alta mai mare *Si: afiliată*.

afin¹ *sm* [At: ODOBESCU, S. III, 179 / Pl: ~i / E: nct] Plantă cu aspect de arbust seund, foarte ramificat, cu frunze oval-alungite, cu flori de culoare roz-deschis și cu fructe în formă de bobită neagră-albăstruie, comestibile (cu gust acrișor), răspândită în regiunile de munte (*Vaccinium Myrtillus*).

afin², ~a [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: lat *affinis*] (Jur) 1-2 *smf, a* (Persoană) care este rudă prin alianță.

afina *vt* [At: DA ms / Pzi: ~nez / E: fr *affiner*, it *affinare*] 1 A separa de impurități o masă metalică. 2 (D. fibre textile) A face mai fin *Si: a subția*.

afinagiu *sn* *vz* **afinaj**

afinaj *sn* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 171 / Pl: ~el / V: ~agiu *sn* / E: fr *affinage*] 1-5 Afinare (1-5).

afinant *sm* [At: DEX² / Pl: ~nți / E: *afina* + -ant] Substanță care se adaugă materiilor prime din care se fabrică sticla pentru a se realiza afinarea (4).

afinar *sm* [At: HEM 453 / Pl: ~i / E: *afin¹* + -ur] (Bot; reg) Tufă de afin¹.

afinare *sf* [At: NOM. MIN. 74 / Pl: ~nări / E: *afina*] 1-2 Proces de îndepărtare a impurităților dintr-un metal sau dintr-un aliaj. 3 Perioadă din procesul de elaborare a oțelului, în care se produce oxidarea elementelor însoțitoare și se îndepărtează oxizii rezultați. 4 Eliminarea completă a gazelor produse în topitura de sticlă pentru a se realiza omogenizarea acestuia. 5 Operație de purificare a zahărului brut, premărgătoare decolorării și rafinării. 6 (D. fire textile) Subțiere.

afinat, ~a [At: NOVACOVICIU, C. B. / Pl: ~ați, ~e / E: cf *afinată*] 1-2 *smf, a* (Ban) (Persoană) care este amestecată de afinită.

afinată *sf* [At: DEX² / Pl: ~te / E: *afina* + -ată] Băutură alcoolică preparată din afine.

afină *sf* [At: DA / Pl: ~ne / E: *afin¹* + -a] Fruct comestibil al afinului¹.

afinele *sf* [At: BUJOREANU, B. L. 367 / E: *afina* + -ele] 1-2 (Bot; shp) Afină (bună).

afinet *sn* [At: HEM 435 / Pl: ~uri / E: *afin¹* + -et] Afiniș.

afinisi *v* *vz* **afanisi**

afiniș *sn* [At: HEM 435 / Pl: ~uri și (înv) ~e / E: *afin¹* + -is] Loc pe care cresc tufe de afini¹ *Si: afinet*.

afinitate *sf* [At: PONI, CH. 8 / Pl: ~tăți / E: fr *affinité*, lat *affinitas*, ~atis] 1-2 Potrivire între oameni sau între manifestările lor, datorită unor înclinații comune. 3 (Chm) Proprietate a două substanțe de a se combina. 4 Proprietate a unui material textil de a se vopsi cu un anumit colorant. 5 (Jur) Legătură de rudenie creată prin căsătorie între unul dintre soți și rudele celui alt. 6 (Muz) Înrudire a tonalităților.

afinor *sm* [At: DA ms / Pl: ~i / E: fr *affineur*] 1-6 Muncitor care lucrează la afinare (1-6).

afion *sm* *vz* **afion**

afion *sm* [At: ANON. CAR. / V: (înv) ~om / P: ~fi-on / E: tc *afyon*] 1 Opiu. 2 Plantă din care se extrage afionul (2). 3 (Fig) Letargie (provocată, de obicei, de opiu).

afipt *sn* [At: ARDELEANU, D. 285 / Pl: ~e / E: ns cf *afige* (după *infipit*)] (înv) Afis.

afirma [At: MACEDONSKI, O. I, 266 / Pzi: *afirm* / E: fr *affirmer*, lat *affirmo*, -are] 1-2 *vt* A enunța existența a ceva sau a cuiva *Vz a zice, a întări, a susține, a încredința, a adevăra*. 3-4 *vt* A declara (în mod ferm). 5 *vt* A susține că ceva este adevărat. 6 *vt* (Log) A enunța existența unui raport dintre un subiect și predicat. 7 *vt* (Log) A enunța ceva ca fiind adevărat sau fals. 8 *vt* (Jur) A declara ceva în instanță. 9 *vt* A se manifesta în mod deosebit *Si: a evidentia*.

afirmare *sf* [At: BOGZA, C. O. 93 / Pl: ~mări / E: *afirma*] 1-2 Enunțare a existenței a ceva sau a cuiva *Si: afirmație* (1-2), *Vz întărire, susținere, adevărare*. 3-4 Declarație (făcută în mod ferm) *Si: afirmație* (3-4). 5 Susținere a ceva ca fiind adevărat *Si: afirmație* (5). 6 (Log) Enunțarea existenței

unui raport dintre un subiect și predicat *Si: afirmație* (6). 7-8 (Log) Enunțare a ceva ca fiind adevărat sau fals *Si: afirmație* (7-8). 9 (Jur) Declarație a ceva în instanță *Si: afirmație* (9). 10 Manifestare în mod deosebit.

afirmat, ~a *a* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 164, 6/3 / Pl: ~ați, ~e / E: *afirma*] 1 Care este declarat cu certitudine *Vz susținut*. 2 (Fig) Viguros.

afirmativ, ~a [At: PARHON, B. 133 / Pl: ~i, ~e / E: fr *affirmatif*, lat *affirmativus*] 1 *a* (D. un enunț) Care are un caracter de afirmare *Vz pozitiv*. 2 *a* (D. o judecată) Care conține o afirmație. 3 *a* (Log; is) *Silogism* ~ Silogism cu premise și concluzii afirmative. 4 *a* (Îe) În caz ~ Dacă se va întâmpla aceasta. 5 *a* (Îae) În cazul în care împrejurările sunt favorabile. 6 *sf* (Grm) Propoziție în care se afirmă.

afirmație *sf* [At: CĂLINESCU, E. O. I, 93 / V: (înv) ~iune / Pl: ~ii / E: fr *affirmation*, lat *affirmatio*] 1-9 Afirmare (1-9). 10 (Lpl) Cuvinte care exprimă o afirmare.

afirmatiune *sf* *vz* **afirmație**

afiroseală *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: ~seli / E: *afierosi* + -eală] (Reg) Risipă.

afiroși *vir* *vz* **afierosi**

afis *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 345 / Pl: ~e, (înv) ~uri / E: fr *affiche*] 1-2 Înștiințare publică, de obicei tipărită (uneori și desenată), care se fixează sau se distribuie în anumite locuri cu scopul de a anunța anumite lucruri *Si: afiș*. 3 (Îs) *Cap de* ~ Primul nume de pe afișul care anunță un spectacol *Vz: vedeta*. 4 Gen de artă grafică cu funcție mobilizatoare, de informare, de reclamă, de instructaj etc. 5 (Îrg; Îe) A rămâne ~ A rămâne încremenit.

afișă [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 108, 12/1 / Pzi: ~șez / E: fr *afficher*] 1 *vt* A lipi un afiș (1). 2 *vt* A aduce la cunoștință tuturor (printr-un afiș). 3-4 *vt* (Fig) A manifesta, în mod ostentativ, o anumită atitudine. 5-7 *vir* (Fam) A apărea (în societate) în tovărășia cuiva în mod ostentativ.

afișabil, ~a *a* [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr *affichable*] Care poate fi afișat (1).

afișaj *sn* [At: DA ms / Pl: ~e / E: fr *affichage*] 1-4 Afișare (1-4). 5-6 (Teh) Punere în evidență a datelor și a rezultatelor.

afișar *sn* *vz* **afișier¹**

afișare *sf* [At: DEX² / Pl: ~șări / E: *afișă*] 1 Lipire a afișelor *Si: afișaj* (1), *afișat¹* (1). 2-3 Aducere la cunoștință tuturor (printr-un afiș) *Si: afișaj* (2-3), *afișat¹* (2-3). 4 (Fig) Manifestare ostentativă a unei atitudini *Si: afișaj* (4), *afișat¹* (4). 5-6 (Fam) Apariție ostentativă în compania cuiva *Si: afișat¹* (5-6). **afișat¹** *sn* [At: DN³ / Pl: ~uri / E: *afișă*] 1-6 Afișare (1-6).

afișat², ~a *a* [At: DA / Pl: ~ați, ~te / E: *afișă*] 1-7 Care se afișează (1-7).

afișer¹ *sn* *vz* **afișier¹**

afișer² *sm* *vz* **afișier²**

afișeta *sf* [At: DN³ / Pl: ~te / E: fr *affiche*] 1-2 (Shp) Afiș (1) (mic). **afișier¹** *sn* [At: DA ms / V: (înv) ~șer / P: ~și-er / Pl: ~e / E: *afiș* + -ier] 1-2 Loc (special amenajat, vitrină sau panou) unde se fixează diferite anunțuri.

afișier² *sm* [At: KLOPSTOCK, F. 102 / V: (înv) ~șer, ~șor / P: ~și-er / Pl: ~i / E: fr *afficheur*] 1-2 Persoană care lipește sau distribuie afișe *Si: afișor* (1-2).

afișor, ~oare [At: DA / Pl: ~i, ~oare / E: fr *afficheur*] 1-2 (înv) *smf* Afișier² (1-2). 3 *sn* (Elt) Dispozitiv pe a cărui suprafață apar caractere alfanumerice comandate electric *Si: afișaj optic*.

afix *sn* [At: DA ms / Pl: ~e / E: fr *affixe*, lat *affixus*] 1 (Grm) Nume generic pentru prefixe, sufixe și infixe. 2 (Mat) Punct care reprezintă un număr complex într-un sistem de coordonate carteziane.

afixal, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *affixal*] 1-2 Referitor la afix (1-2). 3 (Grm) Cu afix (1).

afixoid *sn* [At: DN³ / P: ~xo-id / Pl: ~e / E: fr *affixoïde*] (Rar) Element de compunere tematică *Si: pseudoafix*.

afla [At: COD. VOR. 99/9 / Pzi: *aflu* / E: lat *afflare*] 1 *vt* A lua cunoștință despre ceva. 2 *vt* A căpăta informații, vești, noutăți despre ceva sau cineva. 3 *vt* A auzi o veste, o noutate etc. 4-5 *vir* A (se) descoperi ceva (întâmplător). 6-7 *vir* (Înv) A (se) întâlni. 8 *vt* (Pop; Îe) A-și ~ (sau a ~ de bine ori de cuvânt, cu cale) A găsi potrivit. 9-10 *vt* (Pop; Îe) A ~ chip (sau chip și cale, chip de cale) A găsi mijlocul de a... 11-12 *vir* (Înv; Îe) A ~ pricină (sau a-și ~ prilej, a ~ vreme) A găsi un pretext, un moment

oportun (spre a îndeplini ceva plănuțit de mult). **13-14** *vr* (Pop; îe) **A nu-și ~ loc(ul)** A nu putea sta liniștit (de mare bucurie, de emoție etc.). **15** *vr* (Pop; îe) **A-și ~ omul** A da peste persoana pe care nu poți s-o înșeli, s-o învingi Si: *a-și găsi nașul*. **16-17** *vt* (Fam; îe) **A ~ nod în papură** VZ: *papură*. **18-19** *vr* (Fam; îm; mls d. soți; îe) **Si-a ~ sacul peticul** (sau **și-a ~ tingirea capacul**) A-și găsi perechea potrivită. **20** *vr* A se găsi într-un loc, într-o poziție, într-o împrejurare oarecare. **21-22** *vr* A exista în realitate Si: *a fi*. **23** *vr* (Fam; îe) **A se ~ în treabă** A interveni într-o discuție sau într-o acțiune numai de formă, fără a aduce vreo contribuție. **24** *vr* (Pop; îe) **Să nu se ~le (ca) să...** (Să) nu cumva să... **25** *vr* (Fam; îe) **Cum nu se (mai) ~lă** Care iese din comun Si: *extraordinar*. **26** *vr* (Pop; îe) **Nu se (sau unde se) ~lă!** Nu-i adevărat! **27** *vr* (Fam; îe) **A se ~de fată** A fi prezent. **28** *vr* (Fam; îe) **Cum te ~li?** Cum te simți? **29** *vr* (Îac) Cum îți merge? **30** *vt* (Pop) A scormi.

afare *sf* [At: ANTIM, P. 211 / Pl: ~lări / E: *afra*] **1** Luare la cunoștință despre ceva Si: *afară* **(1)**. **2** Căpătare de informații, vești, noutăți despre ceva sau cineva Si: *afară* **(2)**. **3** Auzire a unei vești, a unei noutăți Si: *afară* **(3)**. **4** Descoperire a ceva (căutând sau întâmplător) Si: *afară* **(4)**. **5** Existență. **6** (Înv) Invenție. **7** (Nob) Stare a sănătății Si: *afară* **(7)**.

afară *sn* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 29/18 / Pl: ~uri / E: *afra*] **1-7** Aflare **(1-7)**. **8** (Îlav) **Din (sau dintru) ~e** Din auzite. **9** (Îla) **De ~** Cășigat cu ușurință.

afară, ~a [At: BIBLIA (1688) / Pl: ~ați, ~te / E: *afra*] **1** Găsit. **2** (Îuz; îs) *Copil ~* Copil abandonat. **3** (Îuz; îe) **A fi ~de nevoie** A fi bolnav de epilepsie.

afară, ~oare [At: DOSOFTEI, V. S. 126/2 / V: (Înv) ~iu / Pl: ~i, ~oare / E: *afra* + ~tor] **1-2** a Care (se) află. **3** *sm* (Înv) Inventator.

afărăriu *a, sm* vz *afară*

afectiv, ~a [At: DA ms / Pl: ~i, ~e / E: fr *affictif*] **1-2** (Jur; d. pedepse) Care răpește unui condamnat libertatea sau viața.

afecțiune *sf* [At: DEX² / P: ~ti-u~ / Pl: ~ni / E: fr *affliction*] **1** Durere mare. **2** Pedepsă directă.

aflogistic, ~a [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *aphlogistique*] Neinflamabil.

afloiment *sf* [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *affleurement*] **1** (Glg) Parte a unui zăcământ care apare la suprafața solului. **2** Loc unde rocile din subsol apar la suprafața scoarței pământesti datorită eroziunii sau a descompunerii artificiale VZ *deschidere geologică*.

afluent, ~a [At: BOGZA, C. O. 83 / P: ~flu-ent / Pl: ~nți, ~e / E: fr *affluent*, lat *affluens*, ~nis] **1** *sm* Curs de apă care se varsă într-o apă mai mare. **2** a Care curge spre ceva.

afluentă *sf* [At: DA / P: *a-flu-en-* / Pl: ~te / E: fr *affluence*, lat *affluentia*] **1** Multime de oameni care se îndreaptă spre același punct Si: *aflux*, *îmbulzeala*, *îngrădădire*, *navala*. **2** Cantitate mare. **3** Belșug de produse Si: *abundență*.

aflui *vi* [At: DN³ / P: *a-flu-i* / Pzi: ~iesc / E: fr *affluer*, lat *affluere*] **1** (Rar; d. sânge) A se concentra într-o zonă a corpului. **2** (Fig) A se îmbulzi.

aflux *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: fr *afflux*, lat *affluxus*] **1** Afluență. **2** Concentrare a unui lichid (mls a sângelui) într-o zonă a corpului.

afoară *av* vz *afară*

afocal, ~a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *afocal*] (D. sisteme optice) Care este format din două (grupuri de) lentile, așezate astfel încât focarul-imagine al uneia să coincidă cu focarul-obiect al celeilalte.

afolat, ~a [At: DN³ / Pl: ~ați, ~e / E: fr *afolé*] (Frm) **1** Care și-a ieșit din minți. **2** Care și-a pierdut cumpătul (de frică, de durere) Si: *înnebunit*.

afon, ~a [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *aphone*] **1-4** *smf*, a (Persoană) care suferă de afonie **(1-2)**. **5-6** *smf*, a (Persoană) care nu are voce sau simț muzical. **7-8** *smf*, a (Persoană) care cântă fals. **9-10** *sf*, a (Lin) (Consoană) care se articulează fără vibrarea coardelor vocale.

afonic, ~a [At: DA / Pl: ~ici, ~ice / E: *afon* + ~ic] **1-4** Afon **(2, 4, 6, 8)**.

afonie *sf* [At: DA / Pl: ~ii / E: fr *aphonie*] **1** Imposibilitate de a vorbi ca urmare a lezării laringelui sau a nervilor acestuia. **2** (Fig) Răgușeală.

afonizare *sf* [At: DEX² / Pl: ~zări / E: fr *aphonisation*] (Lin) Asurzire a unui sunet.

aforisi *vr* vz *afurisi*

aforism *sn* [At: MAIORESCU, CR. II, 109 / V: (nob) ~a / Pl: ~e / E: fr *aphorisme*, lat *aphorismus*] Cugetare enunțată într-o formă concisă, memorabilă Si: *adagiul*, *maxima*, *sentință*.

aforismă *sf* vz *aforism*

aforistic, ~a [At: HOGAȘ, DR. II, 81 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *aphoristique*] **1-2** (În formă) de aforism. **3** Care conține aforisme.

afortiori [At: DA ms / P: ~ti-ori / E: lat *a fortiori*] **1** *ai* (Liv) Care este necesar. **2** *ai* (D. raționamente) Care constă în trecerea de la o judecată la alta, în favoarea celei de-a doua judecăți existând tot atâtea temeiuri sau chiar mai multe. **3** *av* Cu atât mai mult.

afotic, ~a [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *aphotique*] Lipsit de lumină.

afrazie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *aphrasie*] Dificultate în întrebuintarea corectă, gramaticală, a cuvintelor în frază.

aframeasă *sf* vz *avrameasă*

afrescă *sf* vz *frescă*

afresco *la, lav* [At: DN³ / E: it *a fresco*] **1-2** (D. picturi) Pictat pe zidul ud, proaspăt.

afreta *vt* [At: DEX² / Pzi: ~tez / E: fr *affréter*] A închiria o navă pentru transportul de mărfuri Si: *a navlosi*.

afretare *sf* [At: DEX² / Pl: ~tări / E: *afreta*] Închiriere a unei nave pentru transportul de mărfuri Si: *navlosire*.

african ~a [At: ALECSANDRI, P. III, 13 / Pl: ~i, ~e / E: *Africa* + ~un] **1-2** *smf*, a (Persoană) care face parte din populația băștinașă de rasă negroidă a Africii. **3** a Care aparține Africii. **4** a Care aparține populației din Africa. **5** a Privitor la Africa. **6** a Privitor la populația Africii. **7** a Referitor la Africa.

africană, ~a *smf* vz *afrikaander*

africanist, ~a *smf* [At: DEX² / Pl: ~iști, ~e / E: fr *africaniste*] (Rar) Africanolog.

africanistica *sf* [At: DEX² / Pl: ~ici / E: ger *Afrikanistik*] (Rar) Africanologie.

africanitate *sf* [At: DEX² / Pl: ~tări / E: fr *africanité*] **1-2** Caracter specific (culturii) popoarelor africane. **3** Civilizație africană.

africanolog *smf* [At: DEX² / Pl: ~ogi, ~oge / E: *Africa*] Specialist(ă) în africanologie.

africanologie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: *Africa*] Disciplină care are ca obiect studiul Africii.

africană, ~a *sf*, a [At: DA ms / Pl: ~e / E: fr *affriquée*, ger *Affrikate*] **1-2** (Consoană) cu caracter complex, a cărei articulație începe cu o occluziune și se termină printr-o constricție Si: *semioclusivă*.

afrikaander *sm* [At: DEX² / V: ~icand / Pl: ~i / E: eg *afrikaander*] Nume dat albilor născuți în Africa, în special celor ce se trag din buri Si: *bur*.

afrikaans *sn* [At: DEX² / Pl: ? / E: eg *Afrikaans*, fr *afrikaans*] (Lin) Dialect al limbii olandeze vorbit de afrikaanderi în Republica Africa de Sud.

afro [At: DEX² / E: fr *afro*, eg *Afro*] **1-2** *ai*, *av* (Cu părul de pe cap) foarte încrețit.

afro-asiatic, ~a [At: DEX² / P: ~si-a~ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *afro-asiatique*] **1-2** a Care este comun (din punct de vedere politic) Africii și Asiei. **3** a Privitor la Asia și Africa. **4** *smp* Populație din Africa și Asia. **5-6** *smf*, a (Persoană) care aparține acestei populații.

afrodiziac, ~a *sn*, a [At: DA / P: ~zi-ac / Pl: ~aci, ~ace / E: fr *aphrodisiaque*] **1-2** *sn*, a (Substanță) care stimulează impulsurile sexuale.

afrodizie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *aphrodisie*] (Med) Exacerbare a instinctului sexual.

afrofront *sn* [At: NEGRUZZI, S. III, 463 / Pl: ~uri / E: fr *afrofront*] Ofensă adusă cuiva în public Si: *insultă*, *jignire*, *ultrație*.

afrofronta *vt* [At: DEX² / V: ~run~ / Pzi: ~ront / E: fr *afrofronter*] **1** (Rar) A înfrunta. **2** (Med) A apropia, prin operație, marginile unei plăgi pentru o bună cicatrizare.

afrofrontare *sf* [At: DEX² / V: ~run~ / E: *afrofronta*] **1** (Rar) Înfruntare. **2** (Med) Apropiere a marginilor unei plăgi pentru o bună cicatrizare.

afrontat, ~a a [At: DN³ / Pl: ~ați, ~e / E: fr *affronté*] (D. motive ornamentale) Aranjat față în față.

afrunta vt vz *afronta*

afruntare sf vz *afrontare*

aft i vz *ah*

aftă sf [At: DA / Pl: ~te / E: fr *aphte*, lat *aphtae*] 1-2 Bășicuță plină cu lichid opalescent, care apare pe mucoasa gurii sau a faringelui și care, prin spargere, lasă în loc o mică ulceratie.

afterbeat sn [At: DN³ / Pl: ~ta-bî / Pl: ~beați / E: eg *after-beat*] (Muz) 1 Denumire a timpilor pari sau „slabi” ai măsurilor binare, în jaz. 2 (Pex) Accentuare a timpului par.

after hours ls [At: DN³ / Pl: ~ta auars / E: eg *after hours*] Reuniune amicală după orele de activitate cotidiană, folosită, mai ales, ca prilej de a cânta muzica în ansamblu.

afterpic sn [At: DN³ / Pl: ~uri / Pl: ~aftă~ / E: eg *afterpeak*] (Mar) Compartimentul cel mai apropiat de pupă al unei nave.

aftoid, ~a a [At: DEX² / Pl: ~to-id / Pl: ~izi / E: fr *aphtoïde*] (Med) Cu aspect de aftă.

aftor sm vz *actor*

aflos, ~oasă a [At: DA / Pl: ~oși, ~oase / E: fr *aphteuse*] 1 Cu afte. 2 (ls) *Febra ~oasă* Boală contagioasă specifică vitelor cornute, dar transmisibilă omului, care se manifestă prin stare febrilă și prin erupții (afte) localizate pe mucoasa bucală și, uneori, pe diverse regiuni cutanate.

afuire sf [At: DN³ / Pl: ~fu-ir / Pl: ~ri / E: fr *affouillement*] 1-2 (Glg) Degradare a albiei unui râu sau a terenului din jurul unei fundații datorită eroziunii apelor.

afum sn [At: CREANGĂ, ap. CADE / Pl: ~uri / E: *afuma*] (Îvr) Miros caracteristic afumăturilor, cămurilor conservate prin fum.

afuma [At: PSALT. SCH. 464/19 / Pl: *afum* / E: lat *affumare* (= *adfumare*)] 1-2 vt A expune un aliment la fum, cu scopul de a-l conserva sau de a-i da o aromă. 3-4 vt A da cu fum pentru a distruge sau a alunga vietățile, în special, insectele. 5 vt (Îvp) A umple cu fum o încăpăre, pentru a înlătura un miros urât. 6 vt (Îcp) A descânta cu fum. 7 vt A scoate fum. 8-9 vtr A (se) acoperi cu un strat de fum. 10-11 vtr A (se) înnegri de fum. 12 vr (D. mâncăruri) A căpăta gust neplăcut de fum (când începe să se ardă). 13 vt (Teh) A da sticlei o culoare fumurie (în procesul de fabricație). 14-15 vtr (Înv; d. trupuri) A parfuma cu fum de mirodenii. 16-17 vtr (Fig; fam) A (se) ameți (ușor) de băutură. 18 vr (Îvr) A fuma. 19 vt (Fig) A minți. 20-21 vtr (Pfm) A (se) îmbăta.

afumare sf [At: cf PSALT. SCH. 195/15 / Pl: ~mări / E: *afuma*] 1-2 Expunere a unui aliment la fum, cu scopul de a-l conserva sau de a-i da o aromă Si: *afumat*¹ (1-2), *afumătură* (1-2). 3-4 Răspândire, în mod intenționat, a fumului pentru a distruge sau a alunga vietățile, în special insectele Si: *afumat*¹ (3-4), *afumătură* (3-4). 5 (Îvp) Umplere a unei încăperi cu fum pentru a înlătura un miros urât Si: *afumat*¹ (5), *afumătură* (5). 6 (Îcp) Descântare cu fum Si: *afumat*¹ (6), *afumătură* (6). 7 Acoperire cu un strat de fum Si: *afumat*¹ (7), *afumătură* (7). 8 Înnegrire de fum Si: *afumat*¹ (8), *afumătură* (8). 9 (D. mâncăruri) Căpătare a gustului neplăcut de fum (când începe să se ardă) Si: *afumat*¹ (9), *afumătură* (9). 10 (Teh) Întunecare a sticlei (în procesul de fabricație) Si: *afumat*¹ (10), *afumătură* (10). 11 (Înv) Fum de mirodenii Si: *afumat*¹ (11), *afumătură* (11). 12 (Pfm) Îmbătare.

*afumat*¹ sn [At: DA / Pl: ~uri / E: *afuma*] 1-11 Afumare (1-11).

*afumat*², ~a [At: DRĂGHICI, R. 140/9 / Pl: ~ați, ~e / E: *afuma*] 1-2 a (D. alimente) Care a fost expus la fum în scopul conservării sau al obținerii unei arome. 3 a Înnegrit de fum. 4 a (Pex) Îngălbenit de vechime. 5 a (D. mâncăruri) Cu gust neplăcut de arsură. 6 a (Fig; fam) Beat. 7 sf (Bot; reg) Strugure alb-gălbui-roșietic, cu pigment negru.

afumător, ~oare [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 38/25 / Pl: ~i, ~oare / E: *afuma* + -(a)tor] 1 sf Instalație specială pentru afumarea cărnii, a peștelui, a prunelor etc. Si: *afumătorie* (1). 2 sf Încăpăre în care are loc procesul de afumare (1-2) Si: *afumătorie* (2). 3 sf Utilaj pentru producerea fumului fără flacără în vederea liniștirii familiei de albine când se lucrează

în stup. 4 sf (Înv) Vas în care se ard mirodenii. 5 a Care afumă. 6 sf (Lpl) Mirodenii cu care se afumă prin casă.

afumătorie sf [At: DA ms / Pl: ~ii / E: *afumator* + -ie] 1-2 Afumătoare (1-2).

afumătură sf [At: DA / Pl: ~uri / E: *afuma* + -(a)tură] 1-11 (Îrg) Afumare (1-11). 12 (Pfm) Îmbătare. 13-14 Produs alimentar afumat² (1-2). 15-16 (Pex) Carne afumată² (1-2).

afumega vtr [At: PISCUPESCU, O. 33/3 / Pl: ~umeg / E: *fumega* (cu a protetic)] (Înv) A fumega.

afumegat, ~ă a [At: PISCUPESCU, O. 67/11 / Pl: ~ați, ~e / E: *afumega*] (Înv; d. mirosuri) Încăcios.

afund, ~a [At: MOXA, 356/16 / Pl: ~uri (2); ~nzi, ~de (1) / E: a + *fund*] 1 a (Pfm) Adânc. 2 sn (Pfm) Adâncime. 3 av (Pfm) La o distanță (relativ) mare în adâncime Si: *adânc*, *departe*. 4 av (Pfm; îe) A (se) da ~ A (se) cufunda într-o apă. 5 av (Pfm; îae) A (se) ascunde. 6 av (Înv; îe) A trage ~ A trage la fund. 7 av (Reg; îlav) De~elea Profund. 8 av (Reg; îe) A dormi ~ A dormi adânc, profund. 9 av (Îvp; pe lângă vb. „a cunoaște”, „a ști”) Temeinic.

afunda [At: VARLAAM, C. 310 / Pl: *afund* și (îvr) ~dez / E: lat *affundare*] 1-4 vtr (Pfm) A intra sau a face să intre într-un lichid sau într-o materie moale Si: a (se) *adânci*, a (se) *cufunda*. 5-6 vtr A pătrunde sau a face să pătrundă adânc. 7 vi A dispărea. 8-9 vtr (Fig) A (se) izola. 10-11 vtr (Înv) A (se) îneca. 12 vr (Înv; d. ape curgătoare) A se vărsa. 13 vr (Reg) A ponegri pe cineva (în fața altuia). 14-15 vtr (Fig) A (se) cufunda într-o acțiune. 16-17 vtr (Rar) A (se) înfunda.

afundare sf [At: MINEIUL (1776), 65₂ / Pl: ~dări / E: *afunda*] 1 (Pfm) Cufundare. 2 (Rar) Pătrundere adâncă Si: *afundat*¹ (2). 3 (Fig) Dispariție. 4 (Fig) Izolare. 5 (Înv) Înecare. 6 (Înv; d. ape curgătoare) Vărsare. 7 (Reg) Ponegrire. 8 (Fig) Cufundare într-o acțiune Si: *afundat*¹ (8). 9 (Rar) Înfundare. *afundat*¹ sn [At: HEM 472 / Pl: ~uri / E: *afunda*] 1-8 Afundare (1-8). *afundat*², ~ă a [At: DOSOFTEI, V. S. 179₂ / Pl: ~ați, ~e / E: *afunda*] 1 Cufundat. 2 (Rar) Foarte depărtat.

afundător, ~oare [At: DA / V: (îrg) ~iu / Pl: ~i, ~oare / E: *afunda* + -tor] 1 a Care se afundă Si: *cufundător*. 2 sn (Înv) Loc adânc în care te afunzi Si: *bulboana*.

afundătoriu a vz *afundător*

afundătură sf [At: ISPIRESCU, L. 57 / Pl: ~ri / E: *afunda* + -tura] (Rar) 1 Adâncime. 2 Înfundătură.

afundiș sn [At: MURNU, O. 76 / V: ~nziș / Pl: ~uri și ~e / E: *afund* + -iș] (Rar) Adâncime.

afunzime sf [At: LEX. BOBB. / Pl: ~imi / E: *afund* + -ime] (Rar) Adâncime.

afunziș sn vz *afundiș*

afurca vt [At: DA ms / Pl: *afurc* / E: it *afforcare*, fr *affourche*] A ancora o navă cu două ancore, ale căror lanțuri se încrucișează ca o furcă, pentru a nu se încurca atunci când vasul e răscuit de vânt.

afurcare sf [At: DA ms / Pl: ~cări / E: *afurca*] Ancorare a navei cu două ancore, ale căror lanțuri se încrucișează ca o furcă, pentru a nu se încurca atunci când vasul e răscuit de vânt.

afurca sf [At: DEX² / Pl: ~rci / E: *afurca*] Ansamblu de manevre și de lanțuri folosite la afurcarea unei nave.

afurisanie sf vz *afurisenie*

afurisenie sf [At: PRUV. MOLD. 54, / V: (înv) ~san~ / Pl: ~ii / E: *afurisi* + -enie] 1 (Bis) Anatemă. 2 Blestem. 3 (Fig; termen inj.) Afurisit. 4-5 (Fam; îlav) (Nici măcar) de~ Deloc.

afurisi [At: VARLAAM, C. 194, / V: (înv) *afor*~ / Pl: ~sesc / E: vsl *афорисать*] 1 vt (Bis) A arunca anatema asupra cuiva Si: a *anatemiza*, a *excomunica*. 2 vt A blestema. 3 vr A se jura.

afurisire sf [At: DA / Pl: ~iri / E: *afurisi*] 1 (Bis) Aruncare a anatemei asupra cuiva Si: *afurisit*¹, *anatemizare*, *excomunicare*. 2 Blestemare. 3 Jurare.

*afurisit*¹ sn [At: DA / Pl: ~uri / E: *afurisi*] 1-3 Afurisire (1-3).

*afurisit*², ~a smf, a [At: (a. 1604) CUV. D. BĂTR. I, 136/11 / Pl: ~iți, ~e / E: *afurisi*] 1-2 (Om) blestemat. 3-4 (Om) ticălos. 5-6 (Copil) poznaș. 7-8 (Om) răutăcios. 9-10 (Om) inflexibil. 11-12 (Om) abil.

afuriș av vz furis

afuzali sm [At: DEX² / Pl: ~i / E: tc *Afuz-Ali*] (Soi de) viță de vie originar din Asia Mică, cu ciorchini grei până la 2 kg și boabe mari, de culoare galben-verzuie și miez cărnos. 2 Ciorchine de afuzali (1).

afuziune sf [At: DN³ / P: ~zi-u- / Pl: ~ni / E: fr *affusion*] Stropire cu dușul ca mijloc terapeutic.

aga sf vz agă

agabanu sn [At: (a. 1785) DOC., ap. HEM 481 / V: *aganbani* / Pl: ? / E: tc *agabāni*] (Îvr) Stofă scumpă orientală Cf *sevai*.

agabaritic, ~a a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: a + *gabaritic*] Care depășește un gabarit standard.

agagie av [At: GR. BĂN. 192 / E: nct] (Răr) Tiptil.

agalactie sf [At: DEX² / V: ~axie / Pl: ~ii / E: fr *agalactie*] 1 Absență a secreției lactate la femeia care a născut. 2 (Is) ~contagioasă Boală epizootică a oilor și a caprelor, provocată de un microb, care are drept consecință lipsa laptelui la animalele bolnave Si: (reg) *râsful alb*.

agalaxie sf vz agalactie

agale av [At: ISPIRESCU, U. 53 / E: ngr *ἀγᾶλε*] Fără grabă.

agam, ~a a [At: GRECESCU, FL. 10 / Pl: ~i, ~e / E: fr *agame*] (Zlg; blg) Lipsit de sexualitate.

agamet sm [At: DN³ / Pl: ~eti / E: fr *agamète*] (Blg) Celulă germinativă care dă naștere unui nou individ fără fecundație.

agamic, ~a a [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *agamique*] (D. organisme vegetale) Care nu produce gameți.

agamie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *agamie*] (Blg) Tip de înmulțire asexuată care nu implică un proces de fecundație.

aganbani sn vz agabanu

agapă sf [At: ULIERU, C. 25 / Pl: ~pe / E: fr *agape*] 1 (Răr) Ospăț cu caracter intim, prietenesc. 2 Masă colegială. 3 Masă comună frățască la vechii creștini.

agar-agar s [At: DEX² / E: fr *agar-agar*, ger *Agar-Agar*] Substanță gelatinoasă extrasă din unele alge marine, care se întrebuințează în medicină, în bacteriologie, în industria alimentară, textilă etc. Si: *geloză*.

agarean sm [At: PSALT. 269/19 / V: (înv) ~rinean / P: ~re-an / Pl: ~reni / E: vsr *агарянинъ*] (Înv) 1 Descendent al lui Agar. 2 Cel care făcea parte din tribul agarenilor. 3-4 Păgân (turc sau tătar).

agaricacee sfp [At: DEX² / P: ~ce-e- / E: fr *agaricacées*] 1 Familie de ciuperci, cu picior și pălărie prevăzută la partea inferioară cu numeroase lamele. 2 (Lsg) Ciupercă din această familie.

agarici smi [At: BARCIANU / Pl: ~ / E: lat *agaricus*] (Bot) Ciupercă de copac.

agarinean sm vz agarean

agarinesc, ~ească a [At: DOSOFTEI, V. S. 221₂ / Pl: ~ești / E: *agarean* + -esc] (Înv) Păgănesc.

agasa vi [At: CĂLINESCU, E. O. II, 77 / Pzi: ~sez / E: fr *agacer*] (Frm) 1 A enerva. 2 A plictisi cu insistențele.

agasant, ~a a [At: KLOPȘTOCK, F. 231 / Pl: ~nți, ~e / E: fr *agaçant*] Enervant.

agasure sf [At: DA ms / Pl: ~sări / E: *agasa*] 1 Enervare. 2 Plictisire cu insistențele.

agatat, ~a a [At: CĂLINESCU, E. O. II, 64 / Pl: ~ați, ~e / E: *agasa*] (D. persoane) Enervat.

agastrie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: a + *gastrie*] Lipsă a stomacului.

agat [At: MACEDONSKI, O. I, 66 / V: ~a / Pl: ~e / E: fr *agate*] 1 sn Varietate cristalină de silice, cu benzi divers colorate, folosită ca piatră semiprețioasă. 2-3 sn (Șlp) Bijuterie (sau obiect) din agat (1). 4 sf (Îf ~a) Literă cu corpul de 5,16 puncte tipografice.

agală sf vz agat

agatârși smp [At: DEX² / E: lat *Agathyrsi*, fr *Agathyrses*] Populație scitică, amintită de Herodot ca locuind în secolul al VI-lea î.e.n. în regiunea cursului mijlociu al Mureșului.

agavă sf [At: MEHEDINȚI, P. 16 / Pl: ~ve / E: fr *agave*] Nume al mai multor plante ornamentale, cu frunze lungi până la 2 m, late și groase, cu spini pe margini, originare din Mexic.

agă sm [At: URECHE, ap. LET. I, 105/14 / V: *aga* (pl ~le) / Pl: *agi* / E: tc *aga*] (Înv) 1 Titlu dat comandantului din armata otomană. 2 Titlu dat comandantului pedestrilor însărcinați cu paza orașului de reședință, iar ulterior șefului agiei. 3-4 Persoană care avea titlul de agă (1-2). 5 (Îrg) Om nepoliticos.

agădăi vi [At: DOSOFTEI, ap. HEM 490 / Pzi: ~iesc / E: *agadui* csp] (Înv) A îngădui.

agădui vi [At: DOSOFTEI, ap. HEM 490 / Pzi: ~iesc / E: *îngadui* csp] (Înv) A îngădui.

agăița vr [At: TOMESCU, GL., CV, 1951, nr. 3-4 / Pzi: *agăiț* / E: nct] (Reg; mls d. copii) A se prinde scai de cineva.

agănău sn [At: HEM 490 / Pl: ? / E: nct] (Reg) 1 Horă nedefinită mai îndepărtată de bărbăți. 2 Melodie după care se execută această horă.

agărenie sf [At: DOSOFTEI, V. S. 221₂ / Pl: ~ii / E: *agarean* + -ie] (Înv) Religie păgână.

agărlăc sn [At: NECULCE, ap. LET. II, 288/23 / V: *agăr~*, *ang~* / Pl: ~uri / E: tc *agirlik*] (Înv) Bagaț.

agărni vi [At: ANON. CAR. / Pzi: ? / E: srb *granati*] (Înv) A acoperi.

agărnire sf [At: DA ms / Pl: ~iri / E: *agărni*] (Înv) Acoperire.

agărnit, ~a a [At: ANON. CAR. / Pl: ~iți, ~e / E: *agărni*] (Înv) Acoperit².

agărnitură sf [At: ANON. CAR. / Pl: ~ri / E: *agărni* + -tură] (Înv) Acoperământ.

agărui vi [At: COMAN, GL. / Pzi: ~ărui / E: nct] (Reg) A pândi.

agăta [At: ISPIRESCU, L. 212 / V: (înv) *acă~* / Pzi: *agăt* / E: ml **accapitare*] 1 vi A suspenda ceva de un cârlig, de un cui etc. Si: a *utârna*, a *spânzura*. 2 vi A prinde fără voie o țesătură într-un obiect ascuțit, care o găurește sau o rupe. 3 vr (Fam) A acosta o persoană (de sex opus). 4 vr A se prinde de ceva sau de cineva. 5 vr (Fig) A se crampona.

agătare sf [At: DA ms / V: (înv) *acă~* / Pl: ~ări / E: *agăta*] 1 Suspendare a ceva de un cârlig, de un cui etc. Si: *agătat*¹ (1), *utârna*, *spânzurare*. 2 Prindere, fără voie, a unei țesături într-un obiect ascuțit, care o găurește sau o rupe Si: *agătat*¹ (2). 3 (Fam) Acostare a unei persoane (de sex opus) Si: *agătat*¹ (3). 4 Prindere de ceva sau de cineva Si: *agătat*¹ (4). 5 (Fig) Cramponare.

agătat¹ sn [At: DA ms / V: (înv) *acă~* / Pl: ~uri / E: *agăta*] 1-5 Agățare (1-5).

agătat², ~a a [At: EMINESCU, P. 184 / V: (înv) *acă~* / Pl: ~ați, ~e / E: *agăta*] 1 Atârnat². 2 (D. îmbrăcăminte) Prins fără voie într-un obiect ascuțit, care găurește, deșiră, rupe. 3 (Fam; d. persoane) Acostat (de către o persoană de sex opus).

agătător, ~oare [At: DA ms / V: (înv) *acă~* / Pl: ~i, ~oare / E: *agăta* + -tor] 1-2 a Care (se) agată. 3-4 sf Șiret (lăntșor) cusut la o haină spre a o putea atârna în cui Si: *atârnatouare*. 5 sf (Lpl) Grup de păsări având, la fiecare picior, câte două degete dispuse înaintea și câte două înapoi, care le permit să se agăte cu ușurință în copaci.

agăvâra vi [At: CV 1951, nr. 3, 39 / Pzi: ~rez / E: nct] (Reg) A se uita cu poftă la ceva ce nu-i aparține.

agâmba vi [At: ȘEZ. II, 229 / V: *gâm~* / Pzi: *agâmb* / E: a² + lat *gambare*, cf fr *enjambe*] (Reg) 1 A da de urma cuiva. 2 (Îm) A călca.

agâmbală sf [At: DA ms / Pl: ~le / E: *agâmba* + -ala] (Reg) 1 Epilepsie. 2 Nevoie.

agâmbare sf [At: DA ms / Pl: ~bări / E: *agâmba*] (Reg) Prindere a cuiva.

agâmbat, ~a smf, a [At: MARIAN, SA. 264 / Pl: ~ați, ~e / E: *agâmba*] 1-2 (Reg) (Om) nenorocit.

agărlăc sn vz agărlăc

age i, sn [At: PAȘCA, GL. / V: *aghe* / E: nct] 1-2 (Psr; reg) Cuvânt care redă un îndemn pentru gonirea oilor sau a caprelor.

agea-agea av vz *ageat*

ageamiu, ~ie [At: GORJAN, H. I, 159/12 / V: *agiam~* / Pl: *~ii* / E: tc *acemi*] (Fam) 1-2 *smf, a* (Om) începător. 3-4 *smf, a* (Om) care nu se pricepe.

ageat [At: HEM 502 / V: *agea-agea, agit* / Pl: ? / E: nct] (Reg) 1 *sn* (Îe) A fi ~ (sau a avea *agit să facă ceva*) A fi dispus să facă ceva. 2 (Îlav) *Agea-agea* Gata-gata.

agem sm [At: (a. 1681) DOC., ap. HEM 495 / Pl: *~i* / E: *acem*] (Înv) 1 Locuitor din Persia. 2 (Îc) *~pilaf* Pilaf cu stafide. 3 Stofă persană nedefinită mai îndeaproape. 4 Semn în notele muzicale orientale bisericești.

agemesc, ~ească a [At: (a. 1681) DOC., ap. HEM 495 / V: *agim~, hagim~* / Pl: *~esti* / E: *agem + -esc*] (Înv) 1 Persan. 2 Privitor la țara persilor.

agenda sf [At: DA / Pl: *~de* / E: lat *agenda*] 1 Carnet cu foi ca de calendar, în care se notează lucrările care urmează să fie făcute la anumite date. 2 Ordine de zi.

agenezie sf [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr *agénésie*] (Blg) 1 Incapacitate de reproducere biologică. 2 Dezvoltare embrionară insuficientă.

agenitalism sn [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr *agénitalisme*] (Blg) 1 Absență a organelor genitale. 2 Lipsă a secreției interne a organelor sexuale.

agenosomie sf [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr *agénosomie*] (Blg) Dezvoltare insuficientă a organelor sexuale.

agent, ~ă [At: URICARIUL I, 1656 / V: (Înv) *aghent* / Pl: *~nti, ~e* / E: fr *agent, lat agens, ~ntis*] 1-3 *smf* (Șis ~ *diplomatic, ~de transmisiuni, ~secret* etc.) Reprezentant (oficial) al unei instituții, al unei organizații, al unui stat etc., care îndeplinește anumite însărcinări. 4 *sm* (Șis ~ *nti atmosferici*) Factor activ care provoacă diferite fenomene fizice, chimice etc. 5-6 *sn* (Îs) ~ *nti geografici*) Factori fizici sau biologici care, prin acțiunea lor, produc transformări continue în învelișul geografic. 7-8 *sn* (Îs) ~ *corosiv* Vz *corosiv*. 9-10 *sm* (Blg; Îs) ~ *patogen* Microorganism capabil să pătrundă și să se înmulțească într-un organism animal sau vegetal, provocând manifestări patologice. 11-12 *sm* (Lin; Îs) *Nome de ~* Substantiv sau adjectiv care îl indică pe autorul acțiunii unui verb.

agentură sf [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 112, I/I / V: (Înv) *aghen~* / Pl: *~ri* / E: ger *Agentur*] 1 Casă de afaceri condusă de un agent (1) Vz *agenție*. 2 Totalitate a afacerilor efectuate de o astfel de casă. 3-6 Grupare din interiorul unui stat, unui partid etc., aflată în slujba intereselor unui stat străin sau ale unor cercuri financiare ori politice străine.

agenție sf [At: ALECSANDRI, T. 1393 / V: (Înv) *aghen~* / Pl: *~ii* / E: it *agenzia*] 1-2 Filială a unei întreprinderi sau instituții. 3 (Îs) ~ *telegrafică* (sau de *presă*) Instituție care culege informații din toate domeniile de activitate, furnizându-le presei sau televiziunii. 4 Reprezentanță diplomatică. 5 Misiune condusă de un agent diplomatic. 6 (Îs) ~ *economica* Reprezentanță a unei țări într-o țară străină, care efectuează operații economice internaționale. 7 (Îs) ~ *de bilete* Birou unde se vând anticipat bilete pentru spectacole, concerte etc. 8 (Îs) ~ *de voiaj* Birou unde se vând anticipat bilete de călătorie (pentru distanțe mai mari).

ager, ~ă [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 228/33 / Pl: *~i, ~e* / E: lat *agilis*] 1 *a* lute în mișcări Si: *sprinten*. 2 *a* (D. minte, inteligentă) Isteț. 3 *a* (D. ochi, privire) Pătrunzător. 4 *a* (Înv; d. obiecte) Tăios. 5 *a* (Înv) Mânios. 6 *s* (Pop; Îs) ~ *ul pământului* Monstru.

agerazie sf [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr *agérasie*] (Liv) Aparentă tinerească la o persoană în vârstă.

agereste av [At: LEX. BOBB. / E: *ager + -este*] (Înv) Cu agerime.

ageri vtr [At: MUMULEANU, ap. GCR II, 274/8 / V: (Înv) *ina~* / E: *ager*] 1-2 (Rar) A (se) face ager.

agerie sf [At: CANTEMIR, IST. 295 / Pl: *~ii* / E: *ager + -ie*] (Înv) 1 Sprinteneală. 2 Vivacitate.

agerime sf [At: MARIAN, S.R. II, 82 / Pl: *~mi* / E: *ager + -ime*] 1 (Rar; privind mișcări) Luțime. 2 (Cu referire la minte) Inteligență. 3 (Înv; lpl) Exerciții de învioreare practicate de soldați înainte de programul instructiv-militar.

agesc, ~ească a [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 89/21 / Pl: *~esti* / E: *aga + -esc*] (Înv) Care ține de agă Si: (Înv) *agiesc*.

agest [At: HEM 500 / V: ~ *ru, ajestru, agicestru* / Pl: *~e și ~uri* / E: lat *aggestum*] (Reg) 1 *sn* Îngrămădire de bușteni, crengi, pietre etc. aduse

de ape când ies din albie. 2 *sn* Loc la cotul unui râu unde se îngrămădesc bușteni, crengi etc. aduse de ape. 3 *sn* Buștean adus de ape. 4 *sn* Loc fără vânt. 5 *a* (D. un loc) Deschis vederii. 6 *sn* Venetic.

agesta vtr [At: FRÂNCU - CANDREA, M. 48 / V: *agies~* / Pzi: *~tez* / E: *agest*] 1-2 (Reg) A (se) proteja.

agesti vtr [At: HEM 501 / V: ~ *tri* / Pzi: ~ *tesc* / E: *agest*] (Reg) 1 A stăvili o apă curgătoare, îngrămădind bușteni, crengi etc. la o cotitură a ei. 2 (D. bușteni, crengi etc.) A se îngrămădi la cotitura unui râu, formând un fel de stăvilă. 3 (Fig; d. persoane) A se pripăși.

agestri vtr vz *agesti*

agestru¹ sn vz *agest*

agestru² sn [At: DEX² / Pl: ~ *re* / E: fr *agestre*] Con de dejecție.

ageu sn vz *aghieu*

ageuzie sf [At: DN³ / P: ~ *ge-u~* / Pl: ~ *ii* / E: fr *ageusie*] (Med) Pierdere a simțului gustativ.

agfacolor a [At: DEX² / Pl: ~ *e* / E: ger *Agfakolor*] (Îs) *Procedeu ~* Procedeu de obținere a imaginii colorate prin suprapunerea a trei straturi fotosensibile la culorile primare sau cele fundamentale, utilizate în fotografie sau cinematografie.

aghe i, sn vz *age*

agheasmatar sn [At: HEM 505 / V: (Îrg) ~ *iu, aghias~* / Pl: ~ *e* / E: ngr *ἀγασματοριον*] 1 Vas liturgic (de metal) în care se ține agheasma. 2 Clădire vecină cu biserica, destinată sfințirii agheasmei. 3 Carte care cuprinde rugăciunile ce se rostesc în timpul aghesmuirii și în alte împrejurări.

agheasmatoriu sn vz *agheasmator*

agheasmă sf [At: DOSOFTEI, V. S. 129 / V: *aghia~, aghiazmă, aia~, ia~* / Pl: ~ *me* / E: ngr *ἀγίασμα*] 1 (Îrc) Apă sfințită. 2 (Gmt) Rachiu.

aghent sm vz *agent*

aghentură sf vz *agentură*

aghenție sf vz *agenție*

aghesmui [At: ALECSANDRI, T. 753 / V: *aie~, ~ezm~* / Pzi: ~ *iesc* / E: *agheasmă + -ui*] 1 *vr* A stropi cu agheasmă. 2-3 *vr* (Fam) A (se) îmbăta. 4 *vr* (Fig; reg) A bate pe cineva.

aghesmuire sf [At: HEM 504 / V: *aghezm~* / P: ~ *mu-i~* / Pl: ~ *ri* / E: *aghesmui*] 1 Stropire cu agheasmă Si: *aghesmuir¹* (1). 2 (Fam) Îmbătare. 3 (Fig) Bătere.

aghesmuir¹ sn [At: HEM 504 / V: *aies~, aghezm~* / E: *aghesmui*] Aghesmuire (1). 2 (Fam) Îmbătare.

aghesmuir², ~ă a [At: CREANGĂ, A. 93 / V: *aie~, aghezm~* / E: *aghesmui*] 1 Stropit cu agheasmă. 2 (Fig; fam) Beat.

aghezmui v vz *aghesmui*

aghezmuire sf vz *aghesmuire*

aghezmui¹, ~ă a vz *aghesmuir¹*

aghezmui², ~ă a vz *aghesmuir²*

aghiag sn vz *agiag*

aghiamant sn vz *diamant*

aghiasmator sn vz *agheasmator*

aghiasmă sf vz *agheasmă*

aghias [At: VAIDA / Pl: ? / E: mg *agzās*] (Reg) 1 *sn* Așternut de paie pe câmp. 2 *a* (D. fân, snopi) Împrăștiat pe pământ.

aghiasmă sf vz *agheasmă*

aghiău sn vz *aghieu*

aghieu sn [At: BL II, 57 / V: *aghiău* / Pl: ~ *cie* / E: mg *agyr*] (Mgr) Tun.

aghiasta sn [At: CV, 1950, nr. 11-12, 41 / Pl: ~ *uri* / E: cf *anghemafst*] (Reg) Cremă folosită în cosmetică.

aghiast sn vz *diamant*

aghiastă sf vz *aghios*

aghios sn [At: DOSOFTEI, ap. HEM 507 / V: ~ *oasă* / P: ~ *ghi-os* / Pl: ~ *oase* / E: ngr *ἄγιος*] (Înv) 1 Cântare liturgică ce începe cu cuvintele „aghios, aghios” (sfinte, sfinte). 2 (Îe) A *trage (la) ~oase* A cânta monoton și târăgănat. 3 (Gmt; îae) A dormi. 4 (Îae; gmt) A sforăi. 5 (Îe) I-a *cântat popa ~ul* A murit. 6 (Reg; Îf ~ *oasă*) Chef.

aghiotant *sm* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 70/9 / V: (înv) *adiut*~ / P: *aghi-o*~ / Pl: ~*ni* / E: cf rs *агху.аутъ*] Ofițer atașat unui comandant sau unui șef într-o unitate militară, îndeplinind atribuții similare unui secretar Si: *adjutant*.

aghipet *sm* [At: GIUGLEA – VÂLSAN, R. S. 236, CF 238 / Pl: ~*eți* / E: *Eghipet* np] (Reg) Drac.

aghireș *sm* vz *agriș*

aghireșă *sf* vz *agrișă*

aghistin *sm* [At: DA / Pl: ~*i* / E: mg *gesztenye(fa)*] (Bot; reg) Castan.
aghistină *sf* [At: VICIU, GL. / V: *agus*~ / Pl: ~*ne* / E: mg *gesztenge*] (Bot; reg) Castană (*Aesculus hyppocastanus*).

aghiuță *sm* [At: ISPIRESCU, U. 65 / P: ~*ghi-u*~ / Pl: nct / E: cf ngr *ἀγρός*] (Fam; gmt) 1 Drac. 2 (Îe) **L-a luat** ~ A pățit-o rău. 3 (Îae) A murit. 4 (Îe) **L-a furat** ~ A dormit.

aghițău *sn* [At: ALRM II/I, h. 246 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Pământ de busuioac cu care se stropește cu agheasmă.

agiac *sn* [At: MARIAN, Î. 330 / V: *aghiag, ajag* / P: ~*gi-a*~ / Pl: ~*uri* / E: mg *agvag*] (Reg) Argilă.

agialăc *sn* vz *hagialăc*

agiato *av* [At: DN³ / E: *agiato*] (Muz; cide) Rar și liniștit.

agie *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 337/14 / V: *ha*~ / Pl: ~*ii* / E: *aga* + *-ie*] (Înv) 1 Organ administrativ din sec. XVIII-XIX în Țara Românească și în Moldova, însărcinat cu menținerea ordinii publice în capitală. 2 Sediul unei agii (1). 3 Totalitatea funcționarilor din această instituție. 5 Titlu de boierie. 6 Prefectură a poliției. 8 Totalitatea funcționarilor din poliție. 9 (Îs) *Ocolul* ~i Parte centrală a capitalei administrată de un vel-agă.

agiesc, ~*escă* *a* [At: (a. 1784) DOC., ap. ȘIO / Pl: ~*esti* / E: *agie* + *-esc*] (Înv) Agesc.

agiestru *vt* vz *agest*

agil, ~*a* *a* [At: MACEDONSKI, O. II, 247 / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr *agile*, lat *agilis*] 1 Care se mișcă ușor și repede. 2 Suplu. 3 Îndemânic.

agile *av* [At: DN³ / E: it *agile*] (Muz; ca indicație de execuție) Vioi.

agilitate *sf* [At: TIM. POPOVICI, D. M. / Pl: ~*ități* / E: fr *agilité*, lat *agilitas*, ~*atis*] 1 Ușurință în mișcări. 2 Suplete. 3 Îndemânare.

agimă *sf* vz *hasma*

agimesc, ~*escă* *a* vz *agemesc*

agio *sn* [At: ZAHARESCU, E. P. 98 / V: ~*iu*~ / P: ~*gi-o*~ / Pl: ~*iuri* / E: fr *agio*, it *aggio*] 1-2 Diferență cu care prețul (cursul) unui semn monetar sau al unei hârtii de valoare depășește valoarea nominală a acesteia. 3-4 Supraprofit rezultat din speculații cu semne monetare sau hârtii de valoare. **a giorno ilav** [At: DEX² / E: it *a giorno*] (Itm) Ca ziua.

agiota *vi* [At: I. PANȚU, C. 288 / P: ~*gi-o*~ / Pzi: ~*tez* / E: fr *agioter*] A face speculă cu valoarea sau cu marfa al cărei preț este variabil.

agiotagiu *sn* vz *agiotaj*

agiotaj *sn* [At: I. PANȚU, C. 288 / V: (înv) ~*agiu* / P: ~*gi-o*~ / Pl: ~*e* / E: fr *agiotage*, it *agiotaggio*] Speculare cu valoarea sau cu marfa al cărei preț este variabil.

agiotor *sm* [At: DA ms / P: ~*gi-o*~ / Pl: ~*i* / E: fr *agioteur*] Persoană care face agiotaj.

agistiru *vi* [At: NOVACOVICI, C. B. / Pzi: ~*esc* / E: nct] (Reg) A echipa cu toate hainele.

agit *sn* vz *ageat*

agita [At: MACEDONSKI, O. I, 19 / Pzi: *agit* / E: fr *agiter*, lat *agitare*] 1-2 *vt* A (se) mișca repede încoace și încolo Si: *a (se) clătina*, *a (se) zgudui*. 3-4 *vt* (Fig) A (se) frământa. 5 *vt* A amesteca două sau mai multe substanțe prin clătinarea lor (într-un vas). 6 *vr* (Fam; d. ființe) A se manifesta prin mișcări grăbite și dezordonate sub impulsul unei enervări, a emoțiilor, a neliniștii. 7 *vi* (Fig) A ridica masele (la revoltă) Si: *a atăta*, *a răzvrăti*. 8 *vi* (Îe) A ~o idee (sau chestiune, problemă) A discuta public o idee (chestiune, problemă) în vederea rezolvării ei.

agitare *sf* [At: NEGRUZZI, S. III, 46 / Pl: ~*rări* / E: *agita*] 1 Mișcare bruscă, în toate direcțiile Si: *agitat*¹ (1). 2 Clătinare. 3 Zguduire. 4 Frământare. 5 Amestecare a două sau a mai multor substanțe prin clătinarea lor (într-un vas) Si: *agitat*¹ (5). 6 (Fam; d. ființe) Manifestare prin mișcări grăbite și

dezordonate sub impulsul unei enervări, a emoțiilor, a neliniștii Si: *agitat*¹ (6). 7 (Fig) Frământare. 8 (Fig) Ațătare.

agitat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~*uri* / E: *agita*] 1-8 Agitare (1-8).

agitat², ~*a* *a* [At: I. NEGRUZZI, S. III, 21 / Pl: ~*ati*, ~*e* / E: *agita*] 1 (D. ființe) Care se agită. 2 (Fig) Tulburat. 3 (D. mare, pomi etc.) Cuprins de mișcări repezi în toate direcțiile. 4 (D. timp, viață) Bogat în evenimente Si: *tumultos*.

agitato *av* [At: DN³ / E: it *agitato*] (Muz; ca indicație de execuție) *Agitat*² (2).

agitator, ~*oare* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 430 / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: fr *agitateur* (1-2), rs *агхтатор*] 1 *sm* Persoană care face agitație (politică) în vederea unei acțiuni. 2 *sm* Mijloc prin care se realizează agitația (3). 3-4 *sn* (Chm) Dispozitiv sau aparat care servește la amestecarea substanțelor solide sau fluide în vederea omogenizării lor. 5 *sn* Organ de mașină montat în rezervoarele mașinilor de stropit, de prăfuit, de împrăștiat îngrășăminte, de semănat etc.

agitatoric, ~*a* *a* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 161, 13 / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: *agitator* + *-ic*] 1 Care se referă la agitație (5).

agitație *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 295 / V: (înv) ~*iune* / Pl: ~*ii* / E: fr *agitation*, lat *agitatio*, ~*onis*, rs *агхтациа*] 1 Mișcare intensă încolo și încoace efectuată de oameni, de vehicule etc. 2-4 Stare de neliniște excesivă, de tulburare, de tensiune nervoasă (manifestată prin mișcări grăbite și dezordonate). 5 (Șis ~ *politica*) Mijloc de influențare a conștiinței publice folosit de un partid în scopuri imediate, prin mass-media, întruniri etc. 6 (Chm; Fiz; îs) ~*moleculara* Mișcare neregulată a moleculelor.

agitațiune *sf* vz *agitație*

agiu¹ *sn* vz *agio*

agiu² *sn* vz *hagiu*

agivi *vi* [At: CV, 1951, nr. 5, 27 / Pzi: ~*vesc* / E: nct] (Reg) 1 A ajunge din urmă. 2 A prinde. 3 A termina un lucru.

agivit, ~*a* *a* [At: NOVACOVICI, C. B. II / Pl: ~*iti*, ~*e* / E: *agivi*] (Reg) 1 Cuprins de boală. 2 Împătimit de alcool. 3 Dat gata.

aglandular, ~*a* *a* [At: DN³ / Pl: ~*i*, ~*e* / E: *a* + *glandular*] Lipsit de glande.

aglica *sf* [At: HEM 515 / V: ~*ice*, ~*iciu*, ~*is*, *agrice*, *iglice*, *oglice* / Pl: ~*ice* / E: bg *арлика*, srb *jaglika*] Planta erbacee *Spirea Filipendula*, din familia rozaceelor, cu frunze penate, cu flori albe sau roz-albe, parfumate, dispuse în inflorescențe.

aglice *sf* vz *aglica*

aglicel *sm* [At: MANGIUGA, ap. HEM. 519 / V: (reg) *ancl*~, *angliciu*, *ang*~, *oglc*~, *aglu*, *agricea* / Pl: ~*e* / E: *aglica* + *-el*] (Bot) Plantă erbacee din familia primulaceelor, cu flori galbene și parfumate (*Primula officinalis*).

agliciu *sm* vz *aglica*

aglis *sm* vz *aglica*

aglobuie *sf* [At: DN³ / Pl: ~*ii* / E: fr *aglobulie*] Scădere a numărului globulelor roșii din sânge.

aglomera [At: I. IONESCU, M. 101 / Pzi: ~*rez* / E: fr *agglomérer*, lat *agglomerare*] 1-2 *vt* A (se) strânge la un loc în număr mare Vz *a (se) îngrămădi*, *a se înghesui*. 3 *vr* (D. un loc) A deveni suprapopulat. 4 *vi* (D. unele substanțe) A uni între ele granulele, firele sau fâșiile care compun un material. 5 *vr* A încărcă pe cineva cu prea multe treburi.

aglomerant [At: DEX² / Pl: ~*nti* (1), ~*e* (2) / E: fr *agglomérant*] 1 *sm* Substanță care unește între ele granulele, firele sau fâșiile care compun un material Si: *liant*. 2 *a* Care aglomerează.

aglomerare *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 32 / Pl: ~*rări* / E: *aglomera*] 1 Îngrămădire. 2 (D. un loc) Suprapopulare. 3 Unire între ele a granulelor, a firelor sau a fâșiilor care compun un material folosind un aglomerant (1). 4 Încărcare a programului de muncă.

aglomerat, ~*a* [At: DA / Pl: ~*ati*, ~*e* / E: *aglomera*] 1 *a* Îngrămădit. 2 *a* (D. un loc) Plin de oameni, de vehicule etc. Si: *suprapopulat*, *ticsit*. 3-4 *sn*, *a* (Material) obținut prin aglomerare (3). 5 *sn* Rocă formată prin acumularea de materiale provenite din explozii vulcanice.

aglomerator *sn* [At: DN³ / Pl: ~*oare* / E: fr *agglomérateur*] 1-2 Instalație sau mașină folosită pentru aglomerarea minereurilor.

aglomerație *sf* [At: CULIANU, C. 55 / V: (înv) ~iune / Pl: ~ii / E: fr *agglomération*] 1-2 Aglomerare (1-2). 3 Așezare omenească.

aglomerațiune *sf* *vz* **aglomerație**

aglosie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *aglossie*] Malformație congenitală care constă în lipsa limbii.

aglutina *vr* [At: DA / Pzi: ~nez / E: fr *agglutiner*, lat *agglutinare*] 1 (D. particulele unor materiale) A se lipi unele de altele prin adeziune. 2 (D. bacterii, hematii etc.) A se lipi și a se precipita sub acțiunea unor substanțe. 3 (D. elementele vorbirii) A se lipi unul de altul, formând un singur cuvânt.

aglutinant, ~a [At: DA / Pl: ~nți, ~e / E: fr *agglutinant*, lat *agglutinans*, ~ntis] 1 a Care unește. 2 a (Îs) *Limbă ~a* Limbă în care raporturile gramaticale se exprimă prin alipirea unor afixe la rădăcina cuvântului. 3 *sm* Anticorp care coagulează bacteriile pătrunse în organismele animale. 4 *sn* Substanță vâscoasă din amidon, dextrină, gumă și albumină, care fixează imprimeul pe țesături.

aglutinare *sf* [At: DA / Pl: ~nări / E: *aglutina*] 1 Adeziune a unor particule *Si: aglutina¹ (1), aglutinație (1)*. 2 Alipire a bacteriilor hematomiiilor *Si: aglutinat¹ (2), aglutinație (2)*. 3 Formare a unui cuvânt din mai multe elemente lexicale *Si: aglutinat¹ (3), aglutinație (3)*.

aglutinat¹ *sn* [At: MDA *ms* / Pl: ? / E: *aglutina*] 1-3 Aglutinare (1-3).

aglutinat², ~a [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: *aglutina*] (D. materiale) Ale cărui particule sunt lipite unele de altele prin adeziune.

aglutinație *sf* [At: DA *ms* / Pl: ~ii / E: fr *agglutination*] 1-3 Aglutinare (1-3).

aglutinină *sf* [At: DEX² / Pl: ~ne / E: fr *agglutinine*] Substanță specifică de tipul anticorpilor, care apare în serul sangvin în urma administrării de vaccinuri.

aglutinogen *sm* [At: DEX² / Pl: ~i / E: fr *agglutinogène*] Substanță de natură proteică, care, introdusă în organism, stimulează producerea aglutininei.

agnat, ~a *smf* [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: fr *agnat*, lat *agnatus*] (Jur) Rudă în linie paternă.

agnată *sf* [At: DEX² / Pl: ~te / E: fr *agnathes*] 1 (Lpl) Clasă de vertebrate acvatice lipsite de maxilarul inferior. 2 (Lsg) Animal care face parte din această clasă.

agnatostomi *sm pl* [At: DN³ / E: ger *Agnathostomen*] Animal din agnate (1).

agnațiune *sf* [At: DA / P: ~ti-u- / Pl: ~ni / E: fr *agnation*, lat *agnatio*, ~onis] (Jur) Legătură de rudenie civilă în raport cu înrudirea naturală.

agneț *sn* [At: VARLAAM, C. 45/2 / Pl: ~ / E: vs *агнѣцъ*] (Bis) Bucată de prescură din care se taie anafura pentru împărtășanie.

agnomen *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: lat *agnomen*] Supranume purtat de romani în urma unor fapte deosebite.

agnostic, ~a [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 120, 3/4 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *agnostique*] 1 a Care aparține agnosticismului. 2 a Privitor la agnosticism. 3 *smf* Adept al agnosticismului.

agnosticism *sn* [At: DA / Pl: ~e / E: fr *agnostique*] Concepție filosofică idealistă care neagă, parțial sau total, posibilitatea cunoașterii obiective a lumii, a esenței fenomenelor.

agnozie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *agnosie*] 1 Pierdere a funcțiilor intelectuale de recunoaștere a informațiilor primite prin simțuri. 2 Tulburare a acestor funcții.

agoaie *sf* [At: ALECSANDRI, T. III, 1436 / Pl: ? / E: *agă + -oai*] 1-2 (Rar; im) Nevastă a unui agă (3-4).

agoană *sf* *vz* **agonă¹**

agod *sn* [At: CADE / V: *og~* / Pl: ~oade / E: cf srb *ugod*] (Reg) 1 Rânduială. 2 Nărav.

agodi *vr* [At: T. PAPAHAĞI, M. 12 / Pzi: ~desc / E: mg *aggod*] 1-2 (Reg) A (se) aștepta.

-agog *ec* [At: DN³ / V: -agogic, -agogie / E: fr -agogue, -agogie] Element secund de derivare savantă cu semnificația „care conduce”, „care provoacă”.

agogic, ~a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice (2) / E: ger *Agogik*, fr *agogique*] 1 *sf* (Muz) Teorie a abaterilor ușoare de la tempo în executarea unei lucrări. 2 a Care aparține acestei teorii. 3 a Referitor la această teorie.

-agogic *ec* *vz* **-agog**

-agogie *ec* *vz* **-agog**

agonal, ~a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: it *agonale*] 1-2 Privitor la agonale (1-2).

agonale *sf* [At: DEX² / E: lat *agonalia*] 1 Întreceri atletice la vechii greci. 2 (La romani) Serbări în cinstea zeului Ianus.

agonă¹ *sf* [At: CANTEMIR, HR. 360 / V: ~oană / Pl: ~oane / E: gr *ἀγών*] (Înv) Agonie.

agonă² *sf* [At: DEX² / Pl: ~ne / E: fr *agone*] Linie de pe suprafața pământului ale cărei puncte nu prezintă declinație magnetică.

agonic¹, ~a [At: ARDELEANU, V. P. 255 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *agonique*] 1 a Referitor la agonie. 2-3 *smf*, a (Persoană) care este în agonie (1).

agonic², ~a [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: ger *agoniseh*] (Fiz; îs) *Curbă ~a* Linie de declinație magnetică zero *Si: agona²*.

agonie *sf* [At: MARCOVICI, C. 48/4 / Pl: ~ii / E: fr *agonie*, lat *agonia*] 1 Stare a organismului care precedă moartea. 2 (Îla) *În ~* Pe moarte. 3 (Fig) Zbucium.

agoniseala *sf* [At: (a. 1681) DOC., ap. HEM 525 / Pl: ~eli / E: *agonisi + -eala*] 1 (Pop) Economii. 2 Câștig (dobândit prin muncă).

agonisi *vr* [At: COD. VOR. 45 / Pzi: ~sesc / E: ngr *αγωνίζομαι*] 1 A câștiga prin muncă. 2 A economisi. 3 A obține. 4 (Înv) A munci.

agonisie *sf* [At: BIBICESCU, P. P. 290 / Pl: ~ii / E: *agonisi + -ie*] 1-3 (Rar) Agonisire (1-3).

agonisire *sf* [At: CANTEMIR, IST. 43, cf ZANNE, P. V, 11] 1 Dobândire (a averii, a banilor) prin muncă *Si: agonisie (1), agonisii¹ (1)*. 2 Economisire. 3 Obținere.

agonisi¹ *sn* [At: JAHRESBER. VII, 82 / Pl: ? / E: *agonisi*] 1-3 (Reg) Agonisire (1-3).

agonisit², ~a [At: VARLAAM, C. 302/1 / Pl: ~iți, ~e / E: *agonisi*] 1 a Câștigat (prin muncă). 2 a Economisit. 3 a Obținut. 4 *sf* Resurse de trai, hrană. 4 *sf* (Înv) Leafă.

agonisitor, ~oare *smf*, a [At: P. MAIOR, IST. 10/18 / Pl: ~i, ~oare / E: *agonisi + -tor*] 1-2 (Persoană) care agonisește.

agonist¹, ~a *smf* [At: DN³ / Pl: ~iști, ~e / E: ger *Agonist*] Atlet.

agonist² *sm*, a [At: DN³ / Pl: ~iști, ~e / E: fr *agoniste*] 1-2 (Mușchi) care produce o relaxare.

agonistic, ~a [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice a / E: fr *agonistique*] 1 a (Spt) Referitor la lupte. 2 a Athletic. 3 a (Flz) Privitor la lupta de idei. 4 *sf* (La vechii greci) Disciplină sportivă care se ocupa cu luptele atletice.

agoniza *vi* [At: EMINESCU, N. 45 / Pzi: ~zez / E: fr *agoniser*] A fi în agonie (1).

agonizant, ~a a [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 160, 1/5 / Pl: ~nți, ~e / E: fr *agonisant*] Care agonizează.

agonotesie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: gr *αγωνοθεσία*] Președinție a întrecerilor atletice la grecii antici.

agonotet *sm* [At: DN³ / Pl: ~eți / E: gr *αγωνοθέτης*, fr *agonothète*] Cel care prezida întrecerile atletice la grecii antici.

agora *sf* [At: DA / Pl: nct / E: fr, it, *agora*, gr *ἀγορά*] 1 Piață publică în care se concentrau negoțul și toată viața civică a unui oraș din Grecia antică. 2 (Pex) Adunare populară ținută în această piață.

agorafobie *sf* [At: DA *ms* / Pl: ~ii / E: fr *agoraphobie*] 1 (Med) Teamă patologică de spațiile largi. 2-3 Repulsie (sau incapacitate) de a vorbi în public.

agor¹ *vr* [At: T. PAPAHAĞI, M. / Pzi: *agor* / E: nct] 1 (Reg) A surpa. 2 (Reg; d. fructe) A scutura.

agost *sms* *vz* **august**

agostru¹ *sms* *vz* **august**

agostru² *sms* *vz* **austru**

agrafa *vr* [At: DA *ms* / Pzi: ~fez / E: *agrafa*, cf fr *agrafer*] 1-6 (Rar) A prinde cu o agrață (1-6).

agrafare *sf* [At: SOARE, MAȘ. 162 / Pl: ~fări / E: *agrafa*] 1-6 (Rar) Prindere cu o agrață (1-6).

agrafa *sf* [At: ODOBESCU, S. I. 420 / Pl: ~fe / E: fr *agrafe*] 1 Obiect de prins părul, format din două părți unite printr-o balama. 2 Brosă. 3 Clemă.

4 Piesă de metal cu care se leagă blocurile de piatră, se fixează zidăria etc. 5 (Med) Copcă¹. 6 (Art) Ornament în formă de consolă la capătul unui arc.

agramat, ~a [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 111, 4/3 / Pl: ~ați, ~e / E: lat *agrammatos*] 1-2 *smf*, a (Persoană) care face greșeli elementare de limbă. 3 a (Pex) Ignorant. 4 a (Pex) Incult. 5 a (D. texte scrise) Care conține greșeli elementare de gramatică și ortografie.

agrar, ~a a [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *agraire*, lat *agrarius*] 1 Care se referă la proprietatea funciară și la problemele ei Si: *agrarian*. 2 Care aparține proprietății funciare și problemelor ei Si: *agrarian*. 3 Agricol (S). 4 (D. terenuri) Destinat culturilor agricole.

agrarian, ~a a [At: DEX² / Pl: ~ieni, ~iene / E: fr *agrarien*] 1-3 Agrar (1-3). **agrava** *vt* [At: SADOVEANU, Z. C. 20 / Pzi: ~vez / E: fr *aggraver*, lat *aggravare*] 1 (D. vina sau fapta reprobabilă a cuiva) A (se) mări. 2 (Med; Mol) A (se) înrăutăți.

aggravant, ~a a [At: DA ms / Pl: ~nți, ~e / E: fr *aggravant*, lat *aggravans*, -ntis] 1 Care înrăutățește. 2 (Iuz) Agravațiune (2). 3 (Jur; is) *Circumstante* ~e Împrejurări care agravează culpa unui acuzat.

agravare *sf* [At: DA ms / Pl: ~vări / E: *agrava*] 1 (D. vina, fapta reprobabilă etc. a cuiva) Mărire. 2 (Med; d. boli) Înărutătire.

agravațiune *sf* [At: COD. PEN. R. P. R. 130 / Pl: ~ni / E: fr *aggravation*, it *aggravazione*] 1-2 (Jur) Agravare (1-2). 3 (Jur) Circumstanță agravantă.

agrăi *vr* [At: HEM 527 / Pzi: ~esc / E: a- + *grāi* cf ger *anredere*, *ansprechen*] (Reg) A adresa cuiva vorbe.

agrămădi *vr* [At: HEM 528 / Pzi: ~desc / E: a² + *grāmada*] (Reg) A îngrămădi.

agrea *vr* [At: CONTEMP., Seria II, 1950, nr. 178, 6/1 / P: -gre-a / Pzi: ~eez / E: fr *agrérer*] 1 A primi cu plăcere. 2 A simpatiza. 3 A se învoi bucuos (la ceva).

agreabil, ~a a [At: SADOVEANU, N. F. 165 / P: ~gre-a- / Pl: ~i, ~e / E: fr *agréable*] 1 Plăcut. 2 (D. oameni) Simpatice.

agreat, ~a a [At: DA ms / Pl: ~ați, ~te / E: *agrea*] Plăcut².

agrega *vr* [At: DA ms / Pzi: 3 *agregă* / E: *agréger*, lat *aggregare*] (D. elemente) A se uni (într-un tot) Si: a se alipi.

agregare *sf* [At: DA ms / Pl: ~gări / E: *agrega*] 1 (D. elemente) Unire (într-un tot) Si: *agregatie* (1), *alipire*. 2 Fiecare dintre stările de consistență și rezistență diferite sub care se pot prezenta substanțele Si: *agregatie* (2).

agregat¹ *sn* [At: MACAROVICI, CH. 158 / Pl: ~e / E: rs *aperat*] 1 (Min) Asocieri de roci cristaline unite prin simplă alăturare, fără ciment. 2 (Chm) Asocieri de molecule. 3 (Is) ~mineral Material inert folosit la prepararea betoanelor. 4 (Teh) Grup de mașini care lucrează împreună pentru realizarea unei operații tehnice.

agregat², ~a [At: GRECEANU, FL. 14 / Pl: ~ați, ~e / E: fr *agrége*] 1 a (Rar) Care s-a unit într-un tot. 2 a (Bot; d. organe sau d. indivizi foarte apropiați unii de alții, formând un tot, dar păstrându-și fiecare individualitatea) Care se naște din același punct. 3-4 *sm*, a (Iuz) Profesor universitar care funcționează pe lângă o catedră condusă de alt profesor.

agregatie *sf* [At: PONI, CH. 10 / V: ~iune / Pl: ~ii / E: fr *aggregation*, lat *aggregatio*] 1-2 (Chm) Agregare (1-2). 3 (Iuz) Primire într-o societate (sau companie). 4 (Iuz) Titlu de agregat la o universitate. 5 (Iuz) Funcția de agregat la o universitate.

agregatiune *sf* *vs* *agregatie*

agrement *sn* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 112, 11/1 / Pl: ~e / E: fr *agrément*] 1 Plăcere. 2 Distracție. 3 (Pol) Aprobare dată sau cerută de guvernul unei țări pentru numirea reprezentanților diplomați.

agrementa *vr* [At: VITNER, CR. 83 ap DA ms / Pzi: ~tez / E: fr *agrémenter*] (Rar) 1 A da culoare și relief. 2 A înfrumuseța ceva prin adăugarea unei podoabe Si: a împodobi.

agresiune *sf* [At: SAHIA, U. R. S. S. 56 / P: ~si-u- / Pl: ~ni / E: fr *agression*, lat *agressio*, -onis] Atac neprovocat împotriva unei persoane sau a unui stat.

agresiv, ~a a [At: EMINESCU, N. 103 / Pl: ~i, ~e / E: fr *agressif*] 1 Care atacă (fără provocare). 2 (Fig) Care caută prilej de ceartă Si:

provocator. 3 (Chm; d. substanțe) Care atacă chimic corpurile cu care ajunge în contact.

agresivitate *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 160, 3/1 / Pl: ~răți / E: fr *agressivité*] 1-2 Însușire de a fi agresiv (1-2). 3 (Spc) Însușire a unor agenți patogeni de a ataca organismul animal sau vegetal.

agresor, ~oare *smf*, a [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 109, 6/1 / Pl: ~i, ~oare / E: fr *agresseur*, lat *aggressor*] 1-3 (Persoană sau stat) care săvârșește o agresiune.

agreș *sm* *vs* *agris*

agreși *vi* [At: VARLAAM, C. 150 / Pzi: ~șesc / E: a + *greși*] (Îvr) A greși.

agreș *sn* [At: PAMFILE, A. 8 / Pl: ~uri / E: *agru* + -e] (Îrg) Recoltă agricolă.

agrice *sf* *vs* *aglică*

agricea *sf* *vs* *aglicel*

agricol, ~a a [At: (a.1817) URICARIUL IV, 303/8 / Pl: ~i, ~e / E: fr *agricole*] 1 Care ține de agricultură. 2 Care se referă la agricultură. 3 Folosit în agricultură. 4 (D. lucrători) Care se ocupă cu agricultura. 5 (D. o regiune, o țară) Care își sprijină economia în special pe agricultură Si: *agrar* (3). 6 (D. terenuri) Cultivat cu cereale sau legume.

agricultor, ~oare *smf* [At: DA ms / Pl: ~i, ~oare / E: lat *agricultor*, fr *agriculteur*] Persoană care se ocupă cu agricultura.

agricultură *sf* [At: BĂLCESCU, M. V. 7 / Pl: ~ri / E: lat *agricultura*, fr *agriculture*] 1 Cultivare a pământului. 2 Cultură a plantelor și creștere a animalelor în vederea obținerii unor produse alimentare și a unor materii prime. 3 Totalitate a lucrărilor și a metodelor întreprinse în agricultură (2).

agriș *sm* *vs* *agris*

agrimensură *sf* [At: DA ms / Pl: ~ri / E: lat *agrimensura*] Tehnică a măsurătorilor topografice și cadastrale simple ale terenurilor agricole (3).

agriș *sm* [At: ANON. CAR., ap. LB / V: *acriș*, ~reș, *agriș*, *aghires* / A și: *agriș* / Pl: ~i / E: mg *egres*] (Bot) 1 Arbust din familia fragecelor cu ramuri spinoase, cu frunze lobate, cu flori mici, verzui și cu fructe comestibile, verzi, galbene sau roșii, care crește în regiunile de munte Si: (reg) *agurida*², *borhoana*, *coacăz*, *flocoșele*, *fragi*, *razachie*, *smirdar*, *struguri* (*Ribes grossularia*). 2 (Is) ~negru Struguri negri (*Ribes nigrum*). 3 (Is) ~neultuit Cuișoare (*Ribes aureum*). 4 (Is) ~porumșoară Păltior (*Ribes petracum*). 5 (Is) ~roșu Coacăz (*Ribes rubrum*).

agrișă *sf* [At: DA ms / V: ~reșă- / A și: *agrișă* / Pl: ~se / E: *agriș* + -a] Fruct comestibil al agrișului, în formă de boabă verzuie, roșie sau galbenă, cu gust dulce-acrișor și cu multe semințe Si: (reg) *borhoană*, *coacăza-salbitică*.

agrobiolog, ~ogă *smf* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 126, 9/2 / P: ~bi-o- / Pl: ~i, ~e / E: *agro* + *biolog*] Specialist în agrobiologie.

agrobiologic, ~a a [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 126, 9/1 / P: ~bi-o- / Pl: ~ici, ~ice / E: *agro* + *biologic*] 1 Privitor la agrobiologie. 2 Care aparține agrobiologiei. 3 De agrobiologie.

agrobiologie *sf* [At: COTEMP., Seria II 1948, nr. 105, 7/11 / P: ~bi-o- / Pl: ~ii / E: *agro* + *biologie*, cf. ger *Agrobiologie*, rs *агробиология*] Știință a dezvoltării plantelor industriale.

agrominim *sn* [At: SCÂNTEIA, 1952, nr. 2389 / E: rs *агроминимум*] (Iuz) 1 Măsură obligatorie care are drept scop creșterea producției agricole. 2 Complex de cunoștințe agronomice care urmăresc creșterea producției agricole.

agronom *sm* [At: DEȘLIU, G. 48 / Pl: ~i / E: fr *agronome*] 1 Specialist în ramura economiei agricole. 2 Organizator al producției agricole.

agronomic, ~a a [At: SCÂNTEIA, 1951, nr. 2178 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *agronomique*] 1 Care provine de la agronomie. 2 Care se referă la agronomie. 3 Care este specific agronomiei. 4 Care aparține agronomiei.

agronomie *sf* [At: (a. 1841) URICARIUL VII, 236 / Pl: ~ii / E: fr *agronomie*, it *agronomia*, rs *агрономия*] Știința legilor de cultivare a pământului.

agrotehnic, ~a a [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 113, 1/1 / Pl: ~ici, ~ice / E: *agro* + *tehnic*] 1 Care provine de la agrotehnică. 2 Care se referă la agrotehnică. 3 Care este specific agrotehnicii. 4 Care aparține agrotehnicii.

agrotehnică *sfs* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr 112, 5/5 / E: *agro- + tehnică*] Știință a vegetației și mijloacelor de ameliorare a plantelor.
agrotehnician *sm* [At: DA ms / Pl: ~cieni / E: *agro- + tehnician*] Specialist în agrotehnică Si: *agronom*.

agru *sn* [At: COD. VOR. 132 / V: (înv) *agur* / Pl: ~uri, (înv) *agre* / E: lat *ager, agri*] 1 Ogor. 2 (Reg) Strat de pământ.

agud *sm* [At: VARLAAM, C. 380 / V: ~ut, *iagod* / Pl: ~uzi / E: srb *iagoda* „fragă” (Reg) Dud.

agudă *sf* [At: ALECSANDRI, P. P. 257 / V: ~ută, *iagodă* / Pl: ~de / E: *agud*] (Reg) Dudă. 2 Pepene verde lunguieț.

agudo *sm* [At: C V, 1950, nr 4, 41 / Pl: ~ / E: *agud+ -oi*] (Reg) Dud cu flori masculine, care nu face fruct.

agur *sm* [At: CADE / Pl: ~i / E: cf *agurida*] (Ban) Viță de vie sălbatică cu struguri acri.

agura *vi* [At: REV. CRIT. IV, 336 / Pzi: ~rez / E: lp *agurare*] A prooroci bine.

agurida *sf* [At: BIBLIA (1688) / Pl: ~de, (înv) ~izi / E: ngr *αγούριδα*] 1 Strugure necopt. 2 Agriș (1).

aguridar *sm* [At: PANTU, PL.² / V: ~izar / Pl: ~i / E: *agurida+ -ar*] (Bot; reg) Viță de vie.

agurișoară *sf* [At: KLOPSTOCK, F. 218 / Pl: ~re / E: *agurida+ -ioară*] Plantă erbacee decorativă cu tulpina cămoasă, ramificată și cu flori mari de culoare galbenă, albă, roză sau roșie (*Portulaca grandiflora*).

agurit, ~ă *a* [At: CHEST. II, 386 / Pl: ~iți, ~e / E: nct] Umed.

aguriza *v* *vz* *agurizi*
agurizar *sm* *agurider*

agurizi [At: CADE / V: ~za / Pzi: ~zez / E: *agurida*] 1 *vi* (Înv) A rodi struguri acri. 2 *vi* (Reg) A acri cu zeamă de aguridă.

agut *sm* *vz* *agud*
ah [At: (a. 1805) CONACHI, P. 83 / V: *aht* (Pl: ~e și ~uri), *aft* (Pl: ~uri) / Pl: ~uri / E: fo] 1 i Cuvânt care exprimă o durere fizică mare. 2-3 i, *sn* (Cuvânt care exprimă un) regret. 4 *sn* Suspîn. 5 *sn* Durere. 6 *sn* Dorință. 7 *sn* Surprindere. 8 *sn* Admiratie. 9 *sn* Entuziasm. 10 *sn* Plăcere (mare). 11 *sn* Supărare. 12 *sn* Indignare.

aha *i* *vz* *a*
ahă, **ahaea** *pd* *vz* *al*
ahăst, **ahastă** *pd* *vz* *ăst*
aho *i* [At: HEM 546 / V: *haho*, (Trs) *ho* / E: fo] 1-4 Cuvânt care exprimă ordinul de a încetini (sau de a se opri) mersul boilor (sau al unui om).
ahotă *sf* [At: ALECSANDRI, DACIA LIT. 272 / Pl: ~te / E: rs *oxotă*] (Mol; îvr) Pasiune.

ahotnic, ~ă *a*, *sm* [At: CREANGĂ, A. 13 / Pl: ~ici, ~ice / E: rs *охотник*] (Mol) 1 *a* Doritor. 2 *sm* Persoană foarte harnică.

ahot *sn* *vz* *ah*
ahitiare *sf* [At: DELAVRANCEA, S. 87 / V: ~iere / Pl: ~ieri / E: cf ngr *αχτ*] 1 Patimă. 2 Poftă.

ahitiat *sn* [At: DELAVRANCEA, S. 21 / Pl: ~uri / E: *ahitia*] 1-2 Ahtiare (1-2).

ahitiat, ~ă *a* [At: M. I. CARAGIALE, C. 13 / Pl: ~ați, ~e / E: *ahitia*] 1 Pătimaș. 2 Pofticios.

ahitiare *sf* *vz* *ahitiare*
ahitinam *sn* [At: GRECEANU, ap. GCR I, 335/32 / V: ~ea *sf*, *actinamea* *sf* / Pl: ~uri / E: tc *ahdname*] (Înv) Tratat de pace (între Poartă și alte state).

ahitinamea *sf* *vz* *ahitinam*
ai¹ *i* *vz* *hai*

ai² *i* [At: ALECSANDRI, T. 736 / E: fo] 1-4 Exclamație care exprimă: durere, spaimă, uimire, amenințare.

ai³ *av* *vz* *aici*
ai⁴ *i* [At: FILIMON, ap. TDRG / E: fo] (Fam) Exclamație cu sens interogativ.

ai⁵ *sm* [At: DEX² / Pl: ~i / E: fr *ai*] Mamifer arboricol de talie mică din America de Sud și Madagascar, care are mișcări foarte lente (*Danbontonia madascarenzsis*).

ai⁶ *sm* [At: ȘINCAI, HR. III, 142/30 / Pl: ~ / E: lat *alium*] (Reg) 1 Usturoi. 2 (Îs) ~ *salbatic* Plantă erbacee din familia liliaceelor, cu frunze lunguiețe și cu flori galbene (*Allium ochroleucum*). 3 (Îs) Plantă erbacee din familia liliaceelor, cu frunze lunguiețe și cu flori roz (*Allium paniculatum*). 4 (Îs) Plantă erbacee din familia liliaceelor, cu frunze lunguiețe și cu flori albe-verzui sau roșietice (*Allium oleraceum*). 5 (Îs) ~ul șarpelui Plantă erbacee din familia liliaceelor, cu tulpina în formă de spirală și cu flori roșii-purpurii, dispuse în umbel, folosită în alimentație Si: (pop) prazul-iepurelui (*Allium scorodoprasum*). 6 (Îc) ~de-munte, ~ciovâsc Plantă erbacee din familia liliaceelor, cu flori albe-gălbui, dispuse în umbel la vârful tulpinii și care crește în regiunile subalpine (*Allium victorialis*). 7 (Îc) ~de-toamnă Usturoi de toamnă. 8 (Îc) ~de-pădure Plantă erbacee bulboasă, comestibilă din familia liliaceelor, cu flori albe și miros și gust de usturoi Si: *leurdă* (*Allium ursinum*).

aiă¹ *pdf* *vz* *aceea*
aiă² *av* [At: PRIBEAGUL, P. R. 55 / E: cf *ia*] (Rar) Nu.

aiă³ *a* *vt* *vz* *aia*
aian *sm* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 281 / V: *aghi-*, *ha-* / Pl: ~i / E: tc *avan*] (Dob; îvr) Funcționar turcesc pus în fruntea administrației unei comune sau raiale.

aiar *sn* [At: DA ms / Pl: ? / E: nct] (Îvp; rar) Verificare oficială a greutăților, măsurilor și cântarului.

aiasmă *sf* *vz* *aghiasmă*
aiat ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: *ajura*] 1-2 Împodobit cu ajururi (1-2). 3 Deșirat². 4-5 Împodobit cu ajururi (4-5).

aice *sf* *vz* *aici*
aicea *sf* *vz* *aici*

aici *av* [At: LET. II, 460/36 / P: *a-i-* / V: *aci, aicia, acilea, aice, aicea, ad-hicce*] 1 În acest loc. 2 (Însoțit de pp „de”) Din acest loc. 3 În acest moment. 4 (Fam; îe) De ~ încolo De acum înainte. 5 (Fam; îe) ~e ~a! Acum este momentul hotărâtor. 6 (Fam; îe) Până ~! Destul! 7 (Fam; îe) P-acii ~e drumul Pleacă! 8 (Fam; îe) Cât p-acii Gata-gata. 9 (Cu valoare corolativă) ~ ... ~ Ba ... Ba.

aide *i* *vz* *haide*
aide *i* *vz* *haide*

aidamac *sm* *vz* *haidamac*
aidoma *av* [At: DOSOFTEI, V. S. 230/1 / V: (îvr) *avidomă, aghidomă*,

agi-, *idoma* / P: *a-i-* / E: *ai*³ + vsi *вѣдомѣ*] 1 În văzul tuturor. 2 În mod evident. 3 În mod real. 4 La fel.

aiduc *sm* *vz* *haiduc*
aiedui *vr* [At: CV, 1951, nr. 5, 27 / Pzi: ~esc / E: nct] (Reg) A se căsători.

aienesce, ~ească *a* [At: HEM 582 / Pl: ~ești / E: *aian* + -esc] (Reg) 1 Care aparține aianilor. 2 Privitor la aiani. 3 De aiani.

aiept *sn* [At: HEM I, Add / Pl: ~uri / E: *aiepta*] (Reg) Avânt.

aiepta¹ [At: LB / V: (pop) *aliep-*, *alef-* / Pzi: *aiept*, (rar) ~tez / E: ml *ajectare*] (Reg) 1 *vr* A-și lua avânt. 2 *vt* A arunca un lucru cu putere. 3 *vr* (Fig) A se mândri. 4 *vt* A aranja (un obiect de îmbrăcăminte). 5 *vt* A îndruma pe calea cea dreaptă. 6 *vt* A arăta cuiva drumul. 7 *vi* (Îf *alepta*) A aminti cuiva de o datorie bănească.

aiepta² [At: LB / P: *a-ie-* / Pzi: *aiept* / E: lat *allectare*] 1-2 *vt* A (se) îndemna la o plăcere. 3-4 *vt* A (se) amăgi. 5 *vi* A reflecta asupra unui lucru.

aieptare¹ *sf* [At: DA / Pl: ~tări / E: *aiepta*¹] (Reg) 1 Avânt. 2 Aruncare puternică. 3 Mândrie. 4 Aranjare (a unui obiect vestimentar). 5 Îndrumare. 6 Aducere-amine de o datorie bănească.

aieptare² *sf* [At: MDA ms / Pl: ~tări / E: *aiepta*²] (Rar) 1 Îndemnare la o plăcere. 2 Amăgire. 3 Reflectare.

aieptat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-ie-* / Pl: ? / E: *aiepta*¹] 1-6 Aieptare¹ (1-6).
aieptat² *sn* [At: MDA ms / P: *a-ie-* / Pl: ? / E: *aiepta*²] 1-3 Aieptare² (1-3).

aieptat³, ~ă *a* [At: P. MAIOR, IST. 262/20 / P: *a-ie-* / Pl: ~ați, ~e / E: *aiepta*¹] (Reg) 1 Avântat. 2 Aruncat cu putere. 3 Aranjat. 4 Îndrumat. 5 Amintit.

aieptat⁴, ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-ie-* / Pl: ~ați, ~e / E: *aiepta*²] (Reg) 1 Îndemnat. 2 Amăgit. 3 Reflectat.

aierlea av vz *aiurea*
aiest, *aiastă* a [At: DA / V: *aist* / P: *a-ie~* / Pl: *~esti*, *~e* / E: ml *ad + istum*] (Reg) Acest.
aiesta, *aiasta* pd, ad [At: DA / V: *aiest* / P: *a-ie~* / E: *aiest*] 1-2 (Reg) Acesta.
aiève av vz *aièvea*
aièvea av [At: VARLAAM, C. II, 66 / P: *a-ie~* / E: vsl *зашн*, bg *жабе*] 1 Fățiș. 2 Public. 3 Evident. 4 În mod real. 5 În stare de veghe.
aîi vt [At: ANON. CAR. / P: *ai-i* / E: *aî*] (Îvp) A pune usturoi în mâncare.
aiure sf [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: *aîi*] (Îvp) Condimentare cu usturoi.
aimintere av vz *altminteri*
aiminterea av vz *altminteri*
aiminterelea av vz *altminteri*
aiminteri av vz *altminteri*
aimpren sn [At: CHEST. VIII, 11 / P: *aim-pren* / Pl: *~e* / E: ger *Einbreune*] (Reg) Fel de mâncare săracios, făcut din rântaş subţiat cu apă.
ainde av vz *aindere*
aindere av *aindere*
aindere av [At: HEM 555 / V: (reg) *ainde*, *~re*, *~ngher~*, *ingir~* / E: nct] (Reg) Aiurea.
ainfas sn [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ger *Einfass*] (Tip; înv) Chenar decorativ cu care se încadrează textul.
aingherea av vz *aindere*
aingirea av vz *aindere*
ainin sm vz *arin*
ainine sm vz *arin*
aior sm [At: BORZA D. 202 / Pl: *~i* / E: *ai + -or*] Plantă erbacee cu frunze lanceolate şi cu flori galbene dispuse în umbrele (*Euphorbia esula*).
aire av vz *aiurea*
aisberg sn [At: DA / Pl: *~uri* / E: fr, eg *iceberg*] Bloc (mare) de gheaţă desprins din calotele glaciale, care pluteste spre zonele calde, influenţând clima regiunilor învecinate.
aisfild sn [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: fr, eg *ice field*] Câmp de gheaţă.
aist a vz *aiest*
aista ad, pd vz *aiesta*
aistalalt, *~a* pd [At: ŞEZ. II, 156 / A: *~alt* / Pl: *~lţi*, *~e* / E: *aista + -alt*] (Pop) Celălalt.
aisor sm [At: PANTU, PL.² / V: *aiuş* / Pl: *~i* / E: *ai⁶ + -(i)sor*] (Bot) 1 Usturoiţă. 2 Plantă erbacee din familia liliaceelor cu frunze plane, roşietice şi cu flori galbene-aurii (*Allium ammoophilum*). 3 Ghiocci. 4 Crin de pădure. 5 Dalac.
aişte av vz *vraiste*
ait¹ i vz *hait*
ait² sn [At: MDA ms / Pl: ? / E: *aîi*] (Îvp) Condimentare cu usturoi.
ait³, *~a* [At: LB / Pl: *~iţi*, *~e* / E: *aîi*] 1 sn (Îvp) Condimentat cu usturoi. 2 (Reg; lpl; if *~uri*) Piftie.
aiti i vz *hait*
aitui [At: VAIDA / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg) 1 vt A îndemna pe cineva la ceva. 2 vr A se deda la ceva.
aituire sf [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: *aitui*] (Reg) 1 Îndemn. 2 Obişnuinţă de a face fapte rele.
aituit¹ sn [At: MDA ms / Pl: ? / E: *aitui*] (Reg) 1 Îndemn. 2 Obişnuinţă de a face fapte rele.
aituit², *~a* a [At: MDA ms / Pl: *~iţi*, *~e* / E: *aitui*] (Reg) 1 Îndemnat. 2 Obişnuit să facă fapte rele.
aiură sf [At: ŞEZ. V, 25 / Pl: *~ri* / E: *ai + -ura*] (Reg) 1 Substanţă gelatinoasă. 2 (Prec) Piftie.
ait i [At: CHEST. V, 77 / P: *a-î* / E: fo] Strigăt cu care se mână caprele la păşune.
aiuiu i [At: JARNÍK – BÎRSEANU, D. 40 / E: fo] (Pop) Strigăt de bucurie cu care încep unele dansuri populare.
aiura [At: ODOBESCU, ap. HEM 606 / V: *~ri* / Pzi: *~rez* / E: *aiure(a)*] 1 vi A delira. 2 vi A vorbi fără sens. 3 vi (Rar) A se pierde în visări. 4 vi (Fam; if *~ri*) A ameţi pe cineva cu vorba.

aiurare sf [At: VLAHUŢĂ, D. 319 / V: (fam) *~rire* / Pl: *~rări* / E: *aiura*] 1 Delir. 2 Vorbire fără sens. 3 (Rar) Revenire. 4 (Fam; if *~rire*) Ameţire, derutarea a cuiu prin vorbire.
aiurat sn [At: MDA ms / Pl: ? / E: *aiura*] 1-4 Aiurare (1-4).
aiure av vz *aiurea*
aiurea [At: CORESI, EV. IV/12 / V: *~re*, *~ri*, *avrea* / E: lat *aliubi + -re + a*] 1 av În alt loc, nedeterminat. 2 av (Îlav) Într~ Fără ţintă. 3 av La întâmplare. 4 av (Fam; ie) A vorbi ~ A vorbi fără rost. 5 i (Fam) Nu este adevărat. 6 a (Fam) Zăpăcit. 7 av (Înv; ie) A călca într~ A nu fi fidel. 8 av (Fam; ie) ~n tramvai Fără sens. 9 av (Fam; iae) Fără ţintă. 10 av (Fam; pex; iae) Greşit.
aiureală sf [At: BARONZI, L. 150/15 / Pl: *~eli*, (reg) *~ele* / E: *aiuri + -eală*] (Fam) 1 Delir. 2 Vorbire lipsită de sens. 3 Absurditate. 4 Zăpăceală. 5 Dezordine.
aiuri¹ av vz *aiurea*
aiuri² v vz *aiura*
aiuire sf vz *aiurare*
aiurit¹ sn [At: EMINESCU, P. 18 / Pl: ? / E: *aiuri*] (Rar) Băguit.
aiuri², *~a* [At: HEM 607 / Pl: *~iţi*, *~e* / E: fr *ahuri*] 1-2 smf, a (Persoană) care este zăpăcit(ă). 3 av Trăsnit.
aiurist, *~a* a [At: DA ms / Pl: *~işt*, *~e* / E: *aiuri + -ist*] (Înv; fam) Zăpăcit.
aiuristic, *~ici* a [At: DA ms / Pl: *~ici*, *~ice* / E: *aiurist + -ic*] (Înv; fam) 1 Zăpăcit. 2 Excentric.
aiursum i [At: G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. / V: (iuz) *hair~*, *airusum* / E: tc *hayir olsun*] (Iuz) 1 Halal! 2 Să-i fie de bine!
aiuş sm [At: HEM 607 / V: *auş* / Pl: *~i* / E: *ai⁵ + -uş*] (Bot; pop) 1 Arpagic. 2 (Îc) ~sălbatic Planta *Allium sylvestrum*.
aizânban sn [At: COMAN, GL. / Pl: *~uri* / E: ger *Eisen Bahn*] (Trs; Ban; gms) Tren de marfă.
ajder sm [At: CADE / Pl: *~i* / E: nct] (Înv) Balaure.
ajumeală sf [At: DA ms / Pl: *~eli* / E: *ajumi + -eală*] (Trs) 1 Adormire. 2 Jocul de-a v-aţi ascunselea.
ajumi [At: BĂRCIANU / V: *ajomi* / Pzi: *~mesc* / E: alb *gume*] (Trs) 1 vi A adormi. 2 vt A juca de-a v-aţi ascunselea.
ajumire sf [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: *ajumiri*] Ajumeală.
ajumit¹ sn [At: HEM 609 / Pl: *~uri* / E: *ajumi*] Jocul de-a v-aţi ascunselea Si: *ajumeală*.
ajumit², *~a* a [At: MDA ms / Pl: *~iţi*, *~e* / E: *ajumi*] (Trs) Adormit.
ajun sn [At: CORESI, PS. 87 / V: (reg) *agiun* / Pl: *~uri* / E: *ajuna*] 1 Zi care precedă un eveniment. 2 (Pex) Perioadă care precede un eveniment. 3 (Îlav) În ~ Cu o zi (sau seară) înainte. 4 (Îal) Cu puţin timp înainte. 5 Postit. 6 Zi în care se ajunează (1).
ajuna vi [At: DOSOFTEI, V. S. 312 / V: (reg) *agiun* / Pzi: *~nez*, (înv) *ajun* / E: ml **adjunare*] 1 A ţine post complet. 2 (Fig) A răbda de foame.
ajunar sm [At: ALRM II/I h. 265 / Pl: *~i* / E: *ajun + -ar*] Colindător.
ajunare sf [At: CORESI, PS. 312 / Pl: *~nări* / E: *ajuna*] 1 Postit. 2 (Fig) Înfometare.
ajunat¹ sn [At: CORESI, PS. 178 / Pl: ? / E: *ajuna*] 1 Zi de post. 2 Postit.
ajunat², *~a* a [At: DA ms / Pl: *~aţi*, *~e* / E: *ajuna*] (Iuz) 1 Care a postit. 2 (Fig) Care a răbdat de foame.
ajunător, *~oare* smf, a [At: CUV. D. BĂTR. II, 467 / Pl: *~i*, *~oare* / E: *ajuna + -tor*] 1-4 (Persoană) care ajunează (1-2).
aura av vz *aiurea*
ajunge [At: COD. VOR. 86 / V: (reg) *agiunge* / Pzi: *ajung*, pfs: *ajunsei*, (înv) *ajunsu* / E: ml *adjungo*, *-ngere*, it *aggiungere*, fr *adjoindre*] 1-2 vtr A (se) întâlni. 3-4 vtr A (se) atinge. 5-6 vtr (Fig) A (se) înţelege. 7 vt A prinde din urmă pe cineva. 8 vt (Fig) A egala pe cineva. 9 vt A nimeri pe cineva cu ceva. 10 vt (Fig; c. indică neajunsuri) A da peste... 11 vt (Pop; ie) Ce te-a ajuns? Ce ţi s-a întâmplat? 12 vt (Îe) A-l ~ pe cineva zilele A-i fi trecut vremea. 13 vt (Reg; ie) A-l ~ pe cineva anii de pe urmă A îmbătrâni. 14 vt (Îae) A fi în pragul morţii. 15-16 vtr (Pop; ie) A-l ~ pe cineva băutura sau vinul A (se) îmbăta. 17 vt (Înv; ie) A-l ~ pe cineva judecata A fi condamnat. 18 vt (Înv; ie) A-l ~ pe cineva dajdia

(sau **birul**) sau **partea (de plată)** A-i veni rându-l la plată. **19 vi** A sosi. **20 vi** (Pfm; îe) A ~ la mal (sau la **maidan**) A scăpa de greutate și a-și atinge scopul dorit. **21 vi** (Pfm; îe) A ~ din lac în put A o păți mai rău. **22 vi** (Pfm; îe) A ~ pe drumuri sau la sapă de lemn ori (reg) la lulele sau la mucuri de țigări A sărăci. **23 vi** (Pop; îe) A ~ din pod în glod A decădea. **24 vi** (Pop; îe) A ~ deasupra nevoilor A ajunge la stare materială multumitoare. **25 vi** (Pop; îe) A ~ pe mâinile cuiva A fi la discreția cuiva. **26 vi** (Reg; îe) A ~ la aman A fi la mare strămoare. **27 vi** (Pop; îe) A-i ~ (cuiva) cuțitul la os (sau la ciolan) sau (focul la unghii ori mukul la deget) A ajunge la capătul puterilor. **28 vi** (Îae; îe) A ajuns funia la par A fi într-o situație disperată. **29 vi** (Pop; îe) A ~ treaba la... A evolua spre... **30 vi** (Înv; îe) A ~ în doaga morții A fi în pragul morții. **31 vi** (Pfm; îe) A ~ în doaga (sau mintea) copiilor A deveni senil. **32 vi** (Pfm; îe) A ~ departe A reuși. **33 vi** (Pfm; îe) A ajuns funia la par A sosit ora prânzului. **34 vi** A atinge. **35 vi** (Pfm; în urări) A trăi mult și în fericire. **36 vi** (Pfm; în imprecatii) A trăi puțin și cu multe necazuri. **37 vi** (D. prețuri) A atinge un anumit nivel (mare sau mic). **38-39 vi** A reuși să atingă ceva situat (sus sau) departe. **40 vi** (Înv) A umbla mult într-un anumit scop. **41 vi** (Înv; îe) A ~ cu clevetiri A țese intrigi. **42 vi** A deveni. **43 vi** (Îe) A ~ cal de poștă A munci fără odihnă. **44 vi** (Reg; îe) A ~ slugă la dăroagă A asculta de ordinele cuiva care îți este inferior ca rang sau pregătire. **45 vi** (Reg; îe) A ~ de izbeliste A ajunge în voia soartei. **46 vi** (Îe) A ~ rău A decădea. **47 vi** (Îe) A ~ bine (sau repede) A parveni. **48 vi** (În imprecatii) A avea parte numai de lucruri rele și de nenorociri. **49 vi** (În urări) A avea parte numai de lucruri bune și de fericire. **50 vi** (Înv) A valora. **51 vi** (Înv) A fi în stare. **52 vi** A fi în cantitate suficientă. **53 vi** Ajunge! (și ajungă!) Destul! **54 vi** (Înv; îe) A-l ~ pe cineva mintea (sau capul) A ști ce este de făcut. **55 vi** A trebui. **56 vi** A atinge o limită de timp. **57 vi** (Fig; d. stări sufletești sau fizice) A cuprinde. **58 vi** A se întinde până la... **59 vi** (Îe) A nu-i ~ (cuiva nici) cu prăjina la nas A fi înfumurat. **60 vi** A realiza. **61 vi** A fi în situația de a...

ajungere sf [At: ANTIM, P. XXV / V: (reg) *agiun~* / Pl: ~ri / E: *ajunge*] 1 Întâlnire. 2 Atingere. 3 (Fig) Întelegere. 4 (Fig) Prindere din urmă a cuiva. 5 (Fig) Egalare a cuiva cu cineva. 6 Nimerire a cuiva cu ceva. 7 (Fig) Coplesire a cuiva de necazuri. 8 Îmbătrânire. 9 (Reg) Agonie. 10 Sosire. 11 (Reg; în urări) Viață lungă și fericită. 12 (Reg; în imprecatii care cer) Viață scurtă și nefericită. 13 Cuprindere. 14 (Pfm) Realizare.

ajuns¹ sn [At: URECHE, ap. LET. I 170/17 / V: (reg) *agiuns sn, ~ă sf* / Pl: nct / E: *ajunge* cf *neajuns*] 1-15 Ajungere (1-15). 16 (Îs) Bun ~! Bine ai venit! 17 (Pfm; îlav) De ~ sau (reg) în de ~ Destul.

ajuns², ~ă a [At: MINEIUL (1776), 97¹/2 / V: (reg) *agiuns, ~ă* / Pl: ~nși, ~e / E: *ajunge*] 1 Întâlnit². 2 Atins². 3 Atras². 4 Înteles². 5 Îmbătat². 6 Sosit². 7 Sărăcit². 8 Decăzut². 9 Evaluat². 10 Parvenit². 11 (Înv; d. fructe) Copt². 12 Desăvârșit². 13 (Înv) Mituit². 14 (Pfm; îs) ~ de bătrânete Bătrân. 15 (Îrg; îe) ~ la (de) minte (cap) Deștept.

ajunsă sf vz **ajuns¹**

ajunsătura sf [At: URICARIUL XI, 245 / Pl: ~ri / E: *ajuns¹* + -ătura] (Jur; înv) Mituire.

ajur sn [At: ALECSANDRI, ap. ȘĂINEANU, D.U. / Pl: ~uri / E: fr *ajour*] 1 Broderie pe o țesătură obținută prin scoaterea firelor din urzeală. 2 Rărituri cu scop decorativ de-a lungul unei țesături. 3 Tricou cu găurele obținute în timpul tricotării. 4 (Aht) Orna ment perforat care permite pătrunderea luminii. 5 Orna ment format din găuri practicate într-o placă de metal sau în pereții unui vas de lut.

ajura [At: DA / Pzi: ~rez / E: *ajur*] (Frm) 1-2 vt A lucra un obiect de pânză cu ajururi (1-2). 3 vr (Fig) A se deșira. 4-5 vt A lucra un obiect de metal cu ajururi (4-5).

ajurare sf [At: DEX² / Pl: ~ări / E: *ajura*] (Frm) 1-2 Împodobire a unui obiect cu ajururi (1-2) Si: *ajurat¹* (1-2). 3 Deșirare. 4-5 Împodobire a unui obiect cu ajururi (4-5) Si: *ajurat¹* (4-5)

ajurat sn [At: DA / Pl: ~uri / E: *ajura*] 1-2 Ajurare (1-2). 3 Deșirare. 4-5 Ajurare (4-5).

ajusta vt [At: DA / Pzi: ~tez / E: fr *ajuster*] 1 (Teh) A adapta o piesă la un ansamblu. 2 (D. haine) A potrivi ca să vină bine pe corp. 3 (Arg;

îe) A ~ pe cineva A pune pe cineva la respect. 4 (Arg; îe) A ~ pe cineva la bani A reține cuiva o sumă de bani datorată. 5 (Îae) A trage pe cineva pe sfoară. 6 (Sts) A înlocui, după anumite reguli, valorile statistice empirice cu valori teoretice, dispuse continuu și regulat, care să dea o imagine cât mai reală a unui fenomen.

ajustabil, ~ă a [At: DN / Pl: ~i, ~e / E: *ajusta* + -bil cf fr *ajustable*, eg *adjustable*] Care poate fi ajustat.

ajustabilitate sf [At: DN³ / Pl: ~răți / E: cf eg *adjustability*] Capacitate de reglare.

ajustaj sn [At: DA / Pl: ~e / E: fr *ajustage*] (Teh) 1 Ajustare. 2 (Spc) Mărime care măsoară exactitatea contactului fețelor a două corpuri Si: *ajustare* (2), *ajustat¹* (2).

ajustare sf [At: LTR / Pl: ~rări / E: *ajusta*] 1-2 Ajustaj (1-2).

ajustat¹ sn [At: DA / E: *ajusta*] 1-2 Ajustaj (1-2).

ajusta², ~ă a [At: SCÂNTEIA, 1951, nr. 1954 / Pl: ~ați, ~e / E: *ajusta*] 1 Potrivit la locul său. 2 Croit după măsură.

ajutor, ~oare smf [At: LEG. EC. PL. / Pl: ~i, ~oare / E: fr *ajuteur*] Specialist în operații de ajustare a diferitelor piese.

ajuta [At: COD. VOR. 32 / V: (reg) *agiut* / E: lat *adjutare*, it *ajutare*] 1-2 vtr A (se) servi (de cineva sau de ceva) ca ajutor Si: (rar) *ajutora* (1-2), (rar) *ajutori* (1-2).

3-4 vtr A-(și) da ajutor. **5-6 vr** (Înv; îe) A-l ~ pe cineva puterea (sau capul, mintea etc.) A avea capacitatea fizică (sau intelectuală) de a face un anumit lucru. **7 vr** (Îe) Așa să-mi ~te Dumnezeu! Formulă cu care se încheie depunerea unui jurământ. **8 vr** (Pfm; îe) Doamne ~tă! Formulă de invocare a divinității la începutul unei acțiuni.

9-10 vr (Îae) Situație favorabilă în (evoluția unei acțiuni sau în) starea cuiva. **11 vr** (Îae) Bun mers al treburilor. **12 vr** (Îe) A-i da tot cu Doamne ~tă A sili pe cineva să facă un lucru. **13 vr** (Îrn; îs) Doamne ~tă Bătaie.

14 vr (Îas; ccr) Lovitură. **15 vr** (Îas; ccr) Ciomag. **16 vr** (Îe) Mai de Doamne ~tă Mai bun. **17 vr** (Jur; înv) A ocroti. **18 vi** (Înv) A fi de folos.

ajutaj sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *ajoutage*] (Teh) Tub adaptat la deschizătura de scurgere a unor fluide, pentru a le regla debitul Si: *duza*.

ajutare sf [At: CORESI, PS. 244 / V: (reg) *agiut* / Pl: ~rări / E: *ajuta*] 1-2 Servire de (ceva sau de) cineva ca ajutor Si: *ajutat¹* (1-2). 3 Ajutorare (1). 4 Ocrotire. 5 Utilitate.

ajutat¹ sn [At: DOINE, 182 / V: (reg) *agiut* / Pl: nct / E: *ajuta*] 1-2 Ajutare (1-2). 3 Ocrotire. 4 Utilitate.

ajutat², ~ă a [At: NEGRUZZI, S. I, 10 / V: (reg) *agiutat, ~ă a* / Pl: ~ați, ~e / E: *ajuta*] 1 Care servește ca ajutor (1). 2 Sprijinit. 3 Ocrotit. 3 Înlesnit.

ajutător, ~oare [At: PSALT. SCH. 87 / V: (îrg) ~iu, ~oare, *agiutător, ~oare, agiutătoriu, ~oare a, smf* / Pl: ~i, ~oare / E: *ajuta* + -ător] 1 a Care ajută (1). 2 (Grm; înv; îs) Verb ~ Verb auxiliar. 3-4 smf, a (Persoană sau lucru) care este de ajutor (1). 5 a Protector. 6 a (Jur; înv) Complice.

ajutătorie sf [At: CORESI, ap. HEM / P: ~ri-e / Pl: ~ii / E: *ajutător* + -ie] (Îvr) Ajutorare (1).

ajutătoriu, ~oare a, smf vz **ajutător**

ajutor [At: COD. VOR. 79 / V: (îrg) *agiut* ~, *agiuturiu, ~iu* / Pl: ~oare, (reg) ~oara, (rar) ~uri / E: lat *adjutorium*] 1 sn Participare la efortul cuiva.

2 sn Sprijin bănesc. **3 sn** (Îe) A cere cuiva ~ A cere cuiva să te ajute.

4 sn (Îe) A da ~ cuiva A ajuta pe cineva. **5 sn** (Îae) A fi complicele cuiva.

6 sn (Îe) A sări sau a veni cuiva în (ori într-) ~ A ajuta (1) pe cineva.

7 sn (Pop; îe) A lua pe cineva (în, ca sau de) ~ A lua pe cineva să ajute (1).

8 sn (Înv; îe) A fi de (sau a veni, a sta în) ~ (cuiva) A fi de folos (cuiva).

9 i Strigăt al celui aflat în primejdie. **10 sn** (Îlav) Cu ~ul... Datorită ajutorului... **11 sn** (Înv; îe) A da (sau a pune ori a fi sau a sta) (o) mână de ~ A da (sau a fi de ori a sta) în ajutor. **12 sn** Îndrumare (în împrejurări dificile).

13 sn Asistență acordată cuiva. **14 sn** Drept bănesc acordat salariaților în cazul pierderii temporare a capacității de muncă. **15 sn** (Îs) ~ de șomaj Sprijin bănesc acordat, pe o anumită perioadă de timp, persoanelor care și-au pierdut locul de muncă. **16 sn** (Îs) ~ de înmormântare Sumă de bani primită de familia cuiva în cazul decesului acestuia.

17 smf Persoană care ajută pe alta într-o activitate (secundând-o și subordonându-i-se).

ajutora [At: BIBLIA (1688) 296² / V: (reg) *agiu~* / Pzi: *~rez*, *ajutor* / E: *ajutor*] 1-2 *vr* A (se) ajuta (1-2) pe cineva din punct de vedere (moral sau) material Si: (iuz) *ajutori* (1-2) 3 *vr* A se folosi.

ajutorare *sf* [At: (a. 1785) URICARIUL I. 104 / V: (reg) *agiu~* / Pl: *~rări* / E: *ajutora*] 1-2 Sprijinire (morală sau) materială a cuiva Si: *ajutare* (3-4), *ajutorat*¹ (1-2), *ajutorit*¹ (1-2). 2 Folosire.

ajutorat¹ *sn* [MDA ms / Pl: *~uri* / E: *ajutora*] 1-2 Ajutorare (1-2). 3 Folosire.

ajutorat², *~a a* [At: MARCOVICI, D. 12 / Pl: *~ați*, *~e* / E: *ajutora*] 1-2 Care este sprijinit de cineva din punct de vedere (moral sau) material Si: (iuz) *ajutorit*² (1-2). 3 Folosit².

ajutori *vr* [At: VARLAAM, C. 300 / Pzi: *~resc* / E: *ajutora* css] (iuz) 1-2 A ajutora (1-2). 3 A folosi.

ajutoriat *sn* [At: C. PETRESCU, ap. IORDAN, L.R.A. 165 / P: *~ri-at* / Pl: *~e* / E: *ajutor* + (*i*)at (pan cu *notariat*)] (iuz) 1 Funcția de ajutor (1) al cuiva. 2 Titlul de ajutor (1) al cuiva.

ajutorie *sf* [At: CORESI, ap. HEM 651 / P: *~ri-e* / Pl: *ajutori* + *-ie*] (iuz) Ajutor (1).

ajutorință *sf* [At: DOSOFTEI, PS. 85 / V: (reg) *agiu~* / Pl: *~te* și *~ți* / E: *ajutori* + *-ință*] (Inv) 1 Ajutor (1). 2 (Fin) Impozit din sec. XVIII din Țara Românească și din Moldova.

ajutorire *sf* [At: RETEGANUL, P. III, 8 / Pl: *~ri* / E: *ajutori*] (iuz) 1-2 Ajutorare (1-2). 3 Folosire.

ajutorit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: *ajutori*] (iuz) 1-2 Ajutorare (1-2). 3 Folosire.

ajutorit², *~a a* [At: URECHE, ap. LET. I, 11] (iuz) 1-2 Ajutorat² (1-2). 3 Folosit².

ajutoritoriu, *~oare a*, *smf* [At: DOSOFTEI, V. S. 185/2 / V: (reg) *agiu~*, *~oare* / Pl: *~ri*, *~oare* / E: *ajutori* + *-(i)tor*] (iuz) 1-2 (Persoană) care ajutorează (1).

ajutoriu¹ *sn* *vz* *ajutor*

ajutoriu², *~oare a*, *smf* *vz* *ajutor*

ajutornic, *~a a* [At: HEM 653 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: *ajutor* + *nic*] (Rar) Săritor

akân *sm* [At: DEX² / Pl: *~i* / E: rs *акан*] 1-3 Poet, recitator și cântăreț popular la kazahi, kirghizi etc.

akermanit *sn* [At: DN / E: rs *акерманит*] (Glg) Silicat natural de calciu și de magneziu.

al, **a**¹ [At: COD. VOR. 109/7 / G-D: *~, ~ui, ai, ~lor, f a, alei, ale, alor* / Pl: *ai, ale* / E: lat **illu, illa*] 1 *arh* Formează numerele ordinale începând cu al doilea. 2 *arp* Însușește pronumele posesiv sau numele posesorului, în cazul când substantivul care exprimă obiectul posedat este nearticulat sau însoțit de un atribut nearticulat, legat direct de numele posesorului. 3 *arp* (În limba veche) Precedă pronumele posesiv sau substantivul în cazul genitiv cu rolul de nume predicativ. 5 *arp* Precedă pronumele posesiv sau substantivul în cazul genitiv când posesorul precedă obiectul posedat. 6 *arp* (Îs) *Ai săi* Membrii familiei. 7 *arp* (Îas) *Cei apropiați*. 8 *arp* (Îs) *Ale sale* Treburile sale. 9 *arp* (Îas) *Avea sa*. 10 *arp* (Îe) *Ale tale dintr-ale tale* Noi îți aducem din bunurile tale. 11 *arp* (Îe) *~dracului* Îndrăcit. 12 *arp* (Îae) *Răutăcios*. 13 *arp* (Îs) *De-ale gurii* Provizii.

al, **a**² *pron*, *art* *vz* *al*

ala, **aia** *pron* *vz* *al*

alababulă *sf* *vz* *arababură*

alababură *sf* *vz* *arababură*

ala-bala i [At: ISPIRESCU, L. 202 / E: nct (cf *alandala*)] 1 (Îe) *Ce mai ~?* Ce se mai petrece? 2 (Îae) *Ce mai tura-vura?* 3 În formulele recitative din jocurile copiilor.

alabandină *sf* [At: DEX² / E: fr *alabandine*] Sulfură naturală de mangan, care se prezintă ca o masă negricioasă, cu un luciu aproape metalic.

alabastru *sn* [At: MINEIUL (a. 1776) 42²/2 / V: (Inv) *~ava~* / Pl: *~ri* / E: lat *alabastrum*] 1 (Min) Varietate de ghips cu aspect de marmură albă

străbătută de vine transparente, întrebuințată la fabricarea unor obiecte ornamentale. 2 (Pex) Obiecte din alabastru (1).

alac¹ *sm* [At: DOSOFTEI, ap. HEM 664 / Pl: *~ace* / E: nct cf mg *alakur*] 1 (Bot) Specie de grâu foarte rezistentă, cu un singur bob în spiculeț, care se cultivă în regiunile muntoase (*Triticum speltu*). 2 Orz de toamnă. 3 (Lpl) Spice de alac¹ (1).

alac² *am* *vz* *alaciu²*

alaci *sn* [At: PORUCIC, E. / Pl: nct / E: nct] (Reg) Pământ alburii. **alaci**, *~ace a* [At: MARIAN, D. 30 / V: *alac am* / E: tc *alaça*] 1 *a* (D. vite) Bălțat². 2 *sf* Vacă cu păr sur spre cap și spre coadă, iar, la mijloc, negru. 3-4 *sm* (led sau) câine alb cu pete negre. 5 *a* (Pcf *alac sm*, ca nume de bou) Care seamănă la păr cu spicul alacului¹ (1).

alagea *sf* [At: DOC. (a. 1716), ap. HEM 669 / V: (reg) *alăgea*, *halagea* *sf* / Pl: *~ele* / E: tc *alağa*] 1 Stofă vărgată țesută din fire de in și de mătase. 2 (Înv; Îe) *A-și căpăta ~ua* sau *a păți vreo ~* A o păți.

alagică *sf* [At: MARIAN, NU. 351 / V: (reg) *alăgecă* *sf* / Pl: *alagele* / E: *alăgea* + *-ică* css, pac *viorea*, *viorică* etc.] 1-2 (Șhp) Alagea.

alai *sn* [At: NECULCE, ap. LET. I, 269/35 / V: *h~* / Pl: *~uri*, (rar) *~e* / E: tc *alay*] 1 (Înv) Suită care întovărășea sau întâmpina un domnitor. 2 Mulțime de oameni care însoțește o ceremonie, o persoană de seamă etc. 3 Mulțime de oameni care se ia după cineva. 4 (Pex) Gălăgie provocată de alai (3). 5 Ceartă cu vorbe injurioase. 6 (Îlav) *Cu* (sau *în*) *~* Cu solemnitate.

alait *sn* [At: DEX² / P: *~la-it* / E: nct] Mineral rar de culoare roșie, care se găsește în Asia Centrală.

alalaie *sf* *vz* *halalaie*

alalalt, **ailaltă** *pd* *vz* *alalalt*

alalant, **ailanta** *pd* *vz* *alalalt*

alalie *sf* [At: DEX² / P: *~li-e* / Pl: *~ii* / E: fr *alalie*] (Med) Incapacitate de a vorbi sau de a pronunța unele sunete.

alalt, *~a* *pd*, *ad* [At: COD.VOR. 163 / Pl: *~lți*, *~e* / E: lat *ille* + *alter*] 1 (Înv) Celălalt. 2 (D. ani) Următor.

alaltăieri *av* [At: BIBLIA (1688), 129¹ / V: *~tai~*, *aila~* / E: *alalt* + *ieri* cf *it* *altriieri*] 1 În ziua care precedă ziua de ieri. 2 (Îlav) *De ieri*, *de ~* De curând. 3 (Îlav) *Mai ~* Zilele trecute.

alaltămâne *av* [At: LB / E: *alalt*, *~a* + *mâne*] (Înv) Poimăine.

alaltăsără *av* *vz* *alaltăseara*

alaltăseară *av* [At: (sec. XVI) CUV. D. BĂTR. II, 449 / V: (reg) *alaltăsără* / A: *alaltăseară* / E: *alalt*, *~a* + *sără*] 1 În seara zilei de alaltăieri. 2 (Înv; Îe) *Mai ~* (Într-una din) serile trecute.

alamam *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: nct] Unealtă de pescuit dintr-un sac central cu mai multe fășii de plasă cu care se încercuiesc și se adună bancurile de pești marini.

alamani *sm* *vz* *alemani*

alamaș *sn* *vz* *alomaș*

alamă *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 73/41 / Pl: *alămuri* / E: ns cf *it lama*, srb *lama*, *lim*] 1 Aliaj de cupru și zinc, galben-auriu, maleabil, ductil, ușor de prelucrat, cu numeroase și variate întrebuințări în industrie. 2 (Lpl) Obiecte de alamă (1) Si: *alamărie*². 3 (Lpl) Instrumente muzicale de suflat din alamă.

alambic *sn* [At: CANTEMIR, IST. 140 / V: (Inv), *lambic* / Pl: *~ice* și *~uri* / E: fr *alambic*] Aparat metalic pentru distilarea lichidelor.

alambica *vr* [At: DA / Pzi: *~chez* / E: fr *alambiquer*] 1 A distila cu alambicul. 2 (Fig) A face ceva prea subtil.

alambicare *sf* [At: DA / Pl: *~cări* / E: *alambica*] 1 Distilare cu alambicul Si: *alambicat*¹ (1). 2 (Fig) Subtilitate în gândire și expresie Si: *alambicat*¹ (2).

alambicat¹ *sn* [MDA ms / Pl: *~uri* / E: *alambica*] 1-2 Alambicare (1-2).

alambicat², *~a a* [DA / Pl: *~ați*, *~e* / E: *alambica*] 1 Care este distilat cu alambicul. 2 (Fig) Excesiv de subtil.

alandala *av* [At: IANOV, ap. TDRG / V: *~ntala*, *h~* / A: *alandala* / E: ngr *άλλὰ όντ άλλά*] (Fam) 1 La întâmplare. 2 Pe dos. 3 În dezordine.

alani *sm* [At: DEX² / E: lat *alani*] Triburi de origine sarmată, care locuiau în secolele al II-lea și I a. C. în regiunea Mării Negre și în nordul Caucazului și care, împinși de huni, au ajuns, în sec. V, împreună cu vandalii, până în Spania și Africa.

alanină *sf* [At: DEX² / Pl: ~ne / E: fr *alanine*] Aminoacid produs prin hidroliza proteinelor naturale.

alantoidă *sf* [At: DA / P: ~to-i- / Pl: ~de / E: fr *allantoïde*] 1 Membrană a embrionului la vivipare și ovipare cu respirație pulmonară. 2 (Lpl) Animale vertebrate care au această membrană.

alantoină *sf* [At: DN / P: ~to-i- / E: fr *allantoïne*] Produs de oxidare al acidului uric, prezent în urina mamiferelor.

alar, ~ă [At: DN / Pl: ~i, ~e / E: lat *alaris*, *alares*] (Ant) 1 *a* Referitor la ală². 2 *a* Din ală². 3 *a* Caracteristic alei². 4 *sm* Trupe de cavalerie care asigurau flancurile.

alarma [At: VLAHUȚĂ, D. 228 / Pzi: ~mez / E: fr (s') *alarmer*] 1 *vt* A da alarma (3). 2-3 *vt* (Fig) A (se) neliști. 4-5 *vt* A (se) înfricoșa.

alarmant, ~ă *a* [At: BACOVIA, O. 240 / Pl: ~nți, ~e / E: fr *alarmant*] 1-3 Care alarmează (1-3).

alarmare *sf* [At: VLAHUȚĂ, D. 329 / Pl: ~mări / E: *alarma*] 1 Chemare la arme. 2 Strângere a trupeii pe locul de adunare, cu echipamentul și muniția de război. 3 Nelinistire. 4 Înfricoșare.

alarmat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *alarma*] 1-2 Alarmare (1-2). 3 Nelinistire. 4 Înfricoșare.

alarmat², ~ă *a* [At: PAS, Z. I, 157 / Pl: ~ați, ~e / E: *alarma*] 1 Chemat la arme. 2 Strâns pe locul de adunare cu echipamentul și muniția de război. 3 Nelinistit². 4 Înfricoșat².

alarmă *sf* [At: EMINESCU, P. 122 / Pl: ~me / E: fr *alarme*] 1 Semnal de chemare la arme. 2 (În garnizoane, cantonamente, tabără) Semnal dat pentru strângerea trupeii pe locul de adunare, cu echipamentul și muniția de război. 3 (Îe) A *da* (sau a *sună*) ~ma A anunța o primejdie. 4 (Fig) Neliniste. 5 Anunțare a unei primejdii sau calamități, care amenință populația. 6 Semnal prin care se anunță asemenea primejdii.

alarmist, ~ă [At: DA / Pl: ~iști, ~e / E: fr *alarmiste*] 1-2 *smf*, *a* (Persoană) care împrășteie, intenționat, știri alarmante, adesea inventate. 3-4 *smf*, *a* (Persoană) care se alarmează ușor. 5 *a* (D. vorbe, știri etc.) Care provoacă panică.

alas *sn* [At: LB / Pl: ~uri / E: nct] (Trs) 1 (Aht) Schelă. 2 Adăpost pentru vite. 3 (Îs) ~ul *firezului* Acoperișul ferestrelui.

alat¹ *sn* [At: DA ms 68 / Pl: ~uri / E: nct] (Csc) Dependințele gospodăriei.

alat², ~ă *a* [At: DN / Pl: ~ați, ~e / E: it *alato*] 1 (Liv) Înăripat. 2 (Liv) Sublim. 3 (Bot) d. organe ale plantelor) Cu aspect de aripă.

alature *av* *vz* *alături*

alaun *sm* [At: CALENDARIU (1814) 177/7 / P: *a-l-a-u-n* / V: (după fr) *alun* / E: ger *Alaun*] 1 Sulfat dublu al unui metal trivalent și al unui metal monovalent. 2 (Prc) Sulfat dublu de aluminiu și potasiu.

alaur *sm* *vz* *laur*

alavastru *sm* *vz* *alabastru*

ală¹ *sf* [At: JAHRESBER. III, 313 / V: *h-* / Pl: nct / E: srb *ala*, *hala*] Balaur.

ală² *sf* [At: DEX² / Pl: *ale* / E: lat *ala*] Unitate romană de cavalerie (formată din trupe auxiliare).

ălăcustă *sf* *vz* *lăcustă*

ălăm *sm* [At: AMIRAS, ap. LET. III, 130/7 / V: *ălăm* / Pl: ? / E: tc *alym*, tăt *alem* sau *alym*] (Înv) Dare plătită fiscolei de către locuitorii tătari (din Moldova).

ălămar *sm* [At: DA / Pl: ~i / E: *alamă* + ~ar] Meseriaș care lucrează obiecte de alamă (1). 2 Negustor de alămuri (3).

ălămărie¹ *sf* [At: GALACTION, O. I, 261 / P: ~ri-e / Pl: ~ii / E: *ălămar* + ~ie] 1-3 (Fabrică sau) atelier ori (prăvălie) de obiecte de alamă.

ălămărie² *sf* [At: DEX² / P: ~ri-e / Pl: ~ii / E: *alamă* + ~arie] Obiecte de alamă (1) Si: *alame* (3).

ălămăi *sm* *vz* *lămăi*

ălămăie *sf* *vz* *lămăie*

ălămăioară *sf* [At: DA / P: ~mă-ioa- / Pl: ~re / E: *ălămăie* + ~ioara] (Bot; reg) Gutuie (*Cydonia oblonga*).

ălămăișă *sf* *vz* *lămăișă*

ălămi *vt* [At: DA / Pzi: ~mesc / E: *alamă*] A acoperi un obiect cu un strat subțire de alamă Si: (reg) *ălămui*.

ălămire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *ălămi*] Acoperirea unui obiect cu un strat subțire de aramă Si: *ălămit*¹, *ălămuire*, *ălămuir*¹.

ălămit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *ălămi*] Alămire.

ălămit², ~ă *a* [At: TEODORESCU, P. P. 298 / Pl: ~iți, ~e / E: *ălămi*] Acoperit cu alamă.

ălămiu, ~ie *a* [At: HEM 688 / Pl: ~ii / E: *alamă* + ~iu] De culoarea alamei.

ălămui *vt* [At: SEVASTOS, C. 270 / P: ~mu-i / Pzi: ~esc] (Reg) A alămi.

ălămuire *sf* [At: MDA ms / P: ~mu-i- / Pl: ~ri / E: *ălămui*] (Reg) Alămire.

ălămuir¹ *sn* [At: MDA ms / P: ~mu-it / Pl: ~uri] (Reg) Alămit¹.

ălămuir², ~ă *a* [At: MDA ms / P: ~mu-it / Pl: ~iți, ~e / E: *ălămui*] (Reg) Alămit².

ălămojnă *sf* [At: CUV. D. BĂTR. II, 51 / Pl: ~ne / E: vsi *аламожна*, mg *alamizsna*] (Înv) Pomană.

ălămură *sf* [At: PAMFILE, C.T. / E: *alamuri*] (Reg; csc) Armă portabilă de foc acoperită cu un strat subțire de alamă.

ălăpta *vt* [At: BIANU, D. S. 27 / Pzi: ~tez / E: fr *allaiter*] A hrăni puii cu laptele propriu, secretat de glandele mamare.

ălăptare *sf* [At: BIANU, D. S. 29 / Pl: ~tari / E: *ălăpta*] Hrănire a puilor cu laptele secretat de glandele mamare Si: *ălăptat*¹.

ălăptat¹ *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: *ălăpta*] Alăptare.

ălăptat², ~ă *a* [At: MDA / Pl: ~ați, ~e / E: *ălăpta*] Hrănit cu lapte secretat de glandele mamare.

ălăsidă *sf* *vz* *alesidă*

ălătra *v* *vz* *lătra*

ălătrare *sf* *vz* *lătrare*

ălătrat¹ *sn* *vz* *lătrat*¹

ălătrat², ~ă *a* *vz* *lătrat*²

ălătura [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 315/4 / Pzi: *ălătur*, ~rez / E: *ălături*] 1-2 *vt* A (se) așeza alături Si: *alipi* (1-2). 3-4 *vt* (Înv) A (se) învecina. 5-6 *vt* (Înv) A (se) apropia de ceva. 7 *vt* (Înv) A adăuga. 8 *vt* (Înv) A adera la o cauză, la o mișcare. 9 *vt* A compara.

ălăturare *sf* [At: CANTEMIR, IST. 108 / Pl: ~ări / E: *ălătura*] 1 Așezare alături Si: *ălăturat*¹ (1), *alipire* (1), *alipit*¹ (1). 2 (Înv) Învecinare. 3 (Înv) Apropiere de ceva Si: *ălăturat*¹ (3). 4 (Înv) Adăugare. 5 (Înv) Aderare la o cauză, la o mișcare Si: (Înv) *ălăturat*¹ (5). 6 Comparare.

ălăturaș, ~ă [At: CARAGEA, L. 8/13 / Pl: ~i, ~e / E: *ălături* + ~aș] 1 *a* Apropiat. 2 *a* (Îs) *Cal* ~ *Cal* legat numai cu un căpăstru (fără a fi înhămat) la stânga sau la dreapta celor doi cai de la roată sau a celor înaintași. 3 *smf* Vecin cu moșia.

ălăturat¹ *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: *ălătura*] 1 Alăturare (1). 2 (Înv) Învecinare. 3 (Înv) Alăturare (3). 4 (Înv) Adăugare. 5 (Înv) Alăturare (5). 6 Comparare.

ălăturat², ~ă [At: NEGRUZZI, ap. DA / Pl: ~ați, ~e / E: *ălătura*] 1 *a* Pus alături. 2-3 *a*, *av* (Care este) anexat².

ălătura *av* *vz* *alături*

ălături [At: DOSOFTEI, V. S. 51/1 / V: (Înv) *alature*, *alaturea*, *alaturia*, ~ea / E: lat *ad-latera*]. 1-2 *a*, *av* (Care este) lângă (cineva sau) ceva. 3-4 *a*, *av* (Care este) la (dreapta sau la) stânga cuiva (ori a ceva). 5-6 *a*, *av* (Care este) unul lângă altul. 7-8 *a*, *av* (Care este) unul împreună cu alții. 9 *av* Lângă. 10 *av* Împreună cu... 11 *av* În același timp. 12 *av* Asemenea. 13 *av* Laolaltă. 14 *av* (Îla) *De* ~ învecinat. 15 *av* (Îs) *Rudele* (sau *neamurile*) de ~rea *Rudele* de sânge. 16 *av* (Îe) A *nimeri* (sau a *fi*, a *merge*, a *călca*) ~rea cu drumul A greși în comportare, în păreri etc. 17 *av* (Îae) În alt punct decât cel vizat (dar foarte aproape de acesta). 18 *av* (Îe) A *fi* ~ de *cineva* A fi solidar cu cineva.

ălăturiș *av* [At: ALEXICI, L. P. I, 23 / E: *ălături* + ~iș] (Înv) Într-o parte.

*alău*¹ *sn* [At: NOVACOVICIU, C.B. / Pl: ~uri / E: nct] (Înv; îe) **A lua în** ~ (Înv) A lua la goană.

*alău*² *sn vz aleu*

alautas, ~a *smf* [At: P. MAIOR, IST. 130 / 5 / P: ~la-u~ / Pl: ~i, ~e / E: *alaută* + -as] **1** (Trs) Lăutar. **2** Ceteras.

alaută *sf vz lăută*

alautită *sf* [At: MARIAN, Î. 490 / P: ~la-u~ / Pl: ~te / E: *alaută* + -ită] **1-2** (Șhp) Lăută (mică).

alăuzi [At: PLOPȘOR, V. O. / P: ~la-u~ / Pzi: ~zesc / E: nct] (Reg) **1** *vr* A asurzi. **2** *vi* (D. urechi) A vui.

alăuzire [At: MDA ms / P: ~la-u~ / Pl: ~ri / E: *alăuzire*] (Reg) **1** Asur-zire. **2** *Vuire* a urechilor Si: *alăuzit*¹ (2).

*alăuzit*¹ *sn* [At: MDA ms / P: ~la-u~ / Pl: ~uri / E: *alăuzi*] (Reg) **1** Asurzire. **2** *Vuire* a urechilor Si: *alăuzire* (2).

*alăuzit*², ~a *a* [At: PLOPȘOR, V. O. / P: ~la-u~ / Pl: ~iți, ~e / E: *alăuzi*] (Ban; Olt) **1** Asurzit². **2** Ale cărui urechi vuiesc. **3** Zăpăcit.

ălăm *sm vz alam*

ălângar *s* [At: PANȚU, PL.² / Pl: ~i / E: nct] (Bot; reg) Viță de vie (*Vitis vinifera*).

ălंगा *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: ~nge / E: nct] (Reg) Tufă de mărăcini sau lemne prin care au crescut plante.

alb, ~a [At: PALIA (1582), ap. GCR I, 36/9 / E: lat *albus*] **1** *a* De culoarea zăpezii sau a laptelui. **2** *a* (D. culori) Ca zăpada sau ca laptele. **3** *a* (Îs) *Bilă* ~a Bilă de culoare albă care se pune în urnă la vot (în parlament), însemnând vot pentru. **4** *a* (Înv; îas) Nota cea mai mare la examene. **5** *a* (Îs) *Carne* ~a Carne de pasăre și de pește. **6** *a* (Îs) *Peste* ~ Pește cu carne albă (5). **7** *a* (Îas) Albișor. **8** *a* (Îs) *Hârtie* (sau *coală*) ~a Hârtie nescrisă. **9** *a* (Îs) *Rând* ~ Spațiu între două rânduri nescrise. **10** *a* (Fig; îas) Rând nescris. **11** *a* (Îs) *Pâine* (sau *pită*) ~a Pâine făcută din făină albă. **12** *a* (Îas; pop) Grâne. **13** *a* (Îs) *Vin* ~ Vin făcut din struguri albi. **14** *a* (Îs) *Vite* ~e Bovine. **15** *a* (Îs) *Versuri* ~ Versuri fără rimă. **16** *a* (Îs) ~ *la față* Palid. **17** *a* (Îe) *Ba e* ~a, *ba e neagră* Se zice despre spusile cuiva care se contrazice. **18** *a* (Îe) *Nici* ~a, *nici neagră* Nici așa, nici așa. **19** *a* (Îae) Fără vorbă multă. **20** *a* (Îae) Deodată. **21** *a* (Îe) *De când lupii* ~i Din timpuri străvechi. **22** *a* (Îe) *Până-n pânzele* ~e Până la moarte. **23** *a* (Îs) *Săptămâna* ~a A opta săptămână înainte de Paști. **24** *a* (Îe) A scoate cuiva *peri* ~i A necăji mereu pe cineva. **25** *a* (Îae) A agasa. **26** *a* (Îe) A împleti *coadă* ~a A rămâne fată bătrână. **27-28** *smf, a* (Persoană) care are pielea albă. **29** *a* (D. obiecte de metal) Strălucitor. **30** *a* (Pop; îe) A strânge *bani* ~i *pentru zile negre* A păstra o sumă de bani pentru situații dificile. **31** *a* (Îs) *Arma* ~a Armă cu lamă de oțel. **32** *a* (Rar; îas) Armă scoasă din teacă. **33** *a* (D. lumina zilei) Însorit¹. **34** *a* (Îs) *Noapte* ~a Noapte petrecută fără somn. **35** *a* (Îs) *Lume* ~a Lumea reală. **36** *a* Curat. **37** *a* (Reg; îs) *Calea* ~a Calea pe care o face mireasa la casa mirelui, îndată după nuntă. **38** *a* (D. băuturi) Lîmpede. **39** *a* (Fig; d. vânt) De miazăzi. **40** *a* (Îe) A trăi *lumea* ~a A duce viața în petreceri. **41** *a* (Pop; îe) A avea (sau a duce) *zile* ~e A duce un trai tihnit. **42** *sn* Culoarea albă (1). **43** *sn* (Îrn; îe) A da de ~ A se spăla (bine) pe față, pe mâini etc. **44** *sn* (Îs) ~ul *ochiului* Sclerotică. **45** *sn* (Îlav) *Negru pe* ~ În scris. **46** *sn* (Îe) A semna în ~ A iscăli o poliță în care nu sunt specificate nici suma, nici scadența. **47** *sn* (Fig; îae) A acorda cuiva încredere deplină. **48** *sn* (Îs) ~ul *zilei* Zorii zilei. **49** *sf* (Pop; îe) A intrat ~a-n sat S-a făcut ziua. **50** *sf* (Îae) A început să ningă. **51** *sf* (Fig) Făină de grâu. **52** *sf* (Pop; îs) ~ în *capistere* (sau în *strachina*) Făină de grâu. **53** *sf* (Pop; îas) Mălai. **54** *sf* (Pop; îas) Merinde. **55** *sf* (Pop; îe) A vedea ~ în *capistere* A-și atinge scopul. **56** *sf* (Pop; îae) A se îmbogăți. **57** *sf* (Lpl) Albituri. **58** *sf* (Îe) A fi îmbrăcat în ~ A purta haine de culoare albă (42). **59** *sf* (Trs) Lemnișoare folosite în jocul *de-a-ele*. **60** *sm* (Ent) Vierme dăunător cartofilor nedefinit mai îndeaproape. **61** *sf* (Bot) Varietate de viță de vie Cf *albișoara*. **62** *sm* (Iuz; supranume pentru) Conservator. **63** *sn* (Reg) Partizan al regimului țarist. **64** *sn* (Chm; îs) ~ de *plumb* Carbonat bazic de plumb

folosit în industria vopselelor. **65** *sn* (Îs) ~de *balena* Spermatet. **66** *sn* (Îs) *Rasa* ~a Unul dintre grupurile de popoare în care este împărțită, convențional, omenirea și care se caracterizează prin culoarea albă-roz a pielii. **67** *a* (D. oameni sau părul lor) Cărunț. **68** *a* (Îs) *Nopti* ~e Nopti luminoase, obișnuite, în perioada solstițiului de vară, în regiunile situate între paralele de 50° și 65° nord și sud, în care nu se produce întunecare completă din cauză că soarele nu coboară suficient sub orizont. **69** *a* (Îs) *Magie* ~a Capacitate a unor persoane de a săvârși fapte neobișnuite, în aparență, miraculoase, care însă pot fi explicate științific. **70-72** *sn* (Îs) *Negru pe* ~ Asigurare că cele spuse sunt (adevărate sau) sigure (ori scrise). **73** *sn* (Îs) ~ de *zinc* Oxid de zinc (folosit în vopsitorie). **74** *sm* Denumire generică dată unor rase de porcine de culoare albă (1) crescute pentru producția de carne. **75** *sf* Piese albe (1) de la unele jocuri distractive sau de noroc. **76** *sma* (La jocul de șah) Jucătorul care are piese albe (75).

alba *v vz albi*

albadă *sf* [At: DEX² / Pl: ~de / E: sp *albada*] (Liv) Alboradă.

albanăz, ~a [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *albanais*] **1-2** *smf, a*, (Persoană) care face parte din populația de bază a Albaniei. **3-4** *a* Care aparține (Albaniei sau) albanezilor. **5-6** *smf, a* (Persoană) care este originară din Albania. **7-8** *a* Privitor la Albania sau la albanezi. **9-10** *a* Caracteristic (Albaniei sau) albanezilor. **11** *sf* Limba albaneză. **12** *sf* (Iuz) Paznic Cf *arnăut*.

albanezoaică *sf* [At: DA / Pl: ~ice / E: *albanez* + -oaică] (Rar) Albaneză (1).

albanistică *sf* [At: DEX² / E: ger *Albanistik*] Studiul limbii și culturii albaneze.

albaspină *sf* [At: MACEDONSKI O. IV / Pl: nct / E: fr *aubépine*] (Bot; rar, nob) Păducel (*Crataegus monogyna*).

albastru, ~a [At: (a. 1588), CUV. D. BĂTR. I, 199 / Pl: ~astri, ~re / E: ml **albaster*, -tra, -trum] **1** *a* Care are culoarea cerului senin. **2** *a* A cincea culoare din spectrul solar Cf *azuriu*, *sineliu*. **3** *a* (Îe) *Cu sânge* ~ De neam nobil. **4** *a* (D. cer, zare etc.) Senin. **5** *a* (Îvp) Cu luciu albastrui. **6** *a* (Fig) Trist. **7** *a* Sumbrou. **8** *a* (Îs) *Înimă* ~a Suflet trist. **9** *a* (Pex; îas) Jale. **10** *a* (Îs) *Cântece de inimă* ~a Cântece melancolice de dragoste. **11-12** *a*, *av* (Fam) Nefavorabil. **13** *sn* Culoarea albastră Si: *albastreală*, *albastime* **14** *sf* (Bot; reg; lpl) Albăstrițe (*Centaurea cyanus*) **15** *sf* (Fig; iuz; lpl) Haine orășenești Si: (iu) *albastrân*. **16** *a* (Fam; îe) **E** (cam) ~ Situația e cam dificilă. **17** *sn* (Îs) ~ de *metilen* Colorant albastru întrebuințat în vopsitorie, în lucrări de biologie și în medicină. **18** *sn* (Îs) ~ de *Prusia* (sau de *Berlin*) Ferocianură de fier folosită ca pigment albastru (1).

albatros *sm* [At: ANGHEL, SĂM. V 84 / Pl: ~oși / E: fr *albatros*] (Orn) Pasăre marină, asemănătoare cu pescărușul, dar mult mai mare, de culoare albă, cu aripile lungi, înguste și negre la vârf (*Diomedea exulans*).

albatră *sf vz albitură*

albatrita *sf* [At: DA / Pl: ~te / E: *albeață* + -arita] (Med; reg) Remediu împotriva cataractei.

albața *sf vz albeață*

albastrân, ~a [At: TEODORESCU, P. 293 / Pl: ~i, ~e / E: *albastru* + -ân (cf *matasân*)] (Iuz) Îmbrăcat orășenește Si: (iu) *haine albastre*. *albastrea* *sf* [At: PANȚU, PL.² / Pl: ~ele, ~eli / E: *albastru* + -ea] (Bot) Planta compozită *Centaurea cyanus* Si: (reg) *albastrita* (1).

albastreală *sf* [At: ODOBESCU, ap. HEM 725 / Pl: ~eli / E: *albastru* sau *albastru* + -eală] (Pop) **1** Culoare albastră (15). **2** Substanță de culoare albastră-indigo, care are proprietatea de a descompune culoarea galbenă și care se folosește în gospodărie și în industrie pentru accentuarea albului unor obiecte.

albastrel, ~ea *a* [At: ALECSANDRI, P. III, 85 / Pl: ~ei, ~e / E: *albastru* + -el] **1-2** (Șhp) Albastru (1).

albastri [At: MACEDONSKI, O. I, 76 / Pzi: ~resc / E: *albastru*] **1** *vr* A colora în albastru (2). **2** *vr* A deveni albastru (2). **3** *vr* (D. lapte) A se subția și a se face albastru (2). **4** *via* (Fig) A avea o lucire albastră (2).

5 vt (Fig) A răspândi o lumină albastră (2). 6 vr (luz; prt) A se îmbrăca în haine orășenești (albastre) Cf *albastrân*. 7 vt A clăti rufele în apă amestecată cu albastră (2).

albastrime sf [At: ALECSANDRI, P. IV, 122 / Pl: ~mi / E: *albastru* + -ime] 1 Întindere de culoare albastră (2). 2 Spațiu albastru (2). 3 Calitatea de a fi albastru (2). 4 Culoare albastră (15). 5 (luz; prt) Termen pentru oamenii îmbrăcați în haine orășenești (albastre). 6 (luz; prt; pex) Ciocoime. **albastrior**, ~oară a [At: DA / Pl: ~i, ~oare / E: *albastru* + -ior] 1-2 (Șhp) (Cam) albastru (2).

albastrire sf [At: MARIAN, CH. 52 / Pl: ~ri / E: *albastru*] 1 Colorare în albastru (2) Si: *albastru*¹ (1). 2 Tratament chimic prin care piesele de oțel se acoperă cu un strat (albastru) de oxid de fier, care le protejează contra coroziunii Si: *albastru*¹ (2). 3 Clătire a rufelor în apă amestecată cu albastră (2) Si: *albastru*¹ (3).

albastru¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *albastru*] 1-3 Albăstrire (1-3). **albastru**², ~ă a [At: MARIAN, CH. 26 / Pl: ~iți, ~e / E: *albastru*] 1 Colorat în albastru (2). 2 (Fig; iuz) Îmbrăcat în haine orășenești (albastre). 3 Care este clătit în apă cu albastră (2).

albastruri sfp [At: CIAȘANU, V. / E: *albastru* + -tura] 1-2 (luz) (Boieri sau) târgoveți în haine albastre (2). 3 (Prt) Cioflingari.

albastru, ~ie [At: NEGRUZZI, S. II, 86 / Pl: ~ii, ~ie / E: *albastru* + -iu] 1-2 sf, a (Culoare) care bate în albastru (15) Si: *abastru* (1-2).

albastrită sf [At: PANTU, PL.² / Pl: ~ita / E: *albastru* + -ita] (Bot; reg) Albăstrea (*Centurea cyanus*).

albastrui, ~e a [At: DELAVRANCEA, S. 58 / P: ~trui / Pl: ~e / E: *albastru* + -ui] 1-2 Albăstru (1-2).

albău, ~ăie a vz *albiu*

albeală sf [At: CALENDARIU (1844), 68 / V: (reg) ~bală / Pl: ~eli, (înv) ~ele / E: *albi* + -eală] 1 Albire (1). 2 (Ccr) Culoare albă (42) Si: *albea* (1), (rar) *albe*, *albicune*, *albime*, (îvr) *albie*². 3 (Lpl) Cosmetice de culoare albă (42).

albea sf [At: NECULCE, ap. LET. II, 203/8 / V: (reg) ~bată / Pl: ~ete / E: *alb* + -eata] 1 Albeală (2). 2 (Med) Leucom. 3 (Med; imp) Cataractă. 4 (Fig) Orbire. 5 (Îe) A avea ~ A nu percepe bine lucrurile. 6 (Fig; îae) A judeca greșit. 7 (Reg) Sclerotică. 8 (Bot; reg) Cerentel (*Geum urbanum*). 9 (Bot; reg) Punga-habei (*Pulicaria dysenterica*).

albedo sn [At: DN³ / E: fr *albédo*] (Fiz) Mărimă fotometrică egală cu raportul dintre intensitatea luminii radiate difuz de pe un corp și intensitatea luminii care cade pe acel corp.

albedometru sn [At: DN³ / Pl: ~re / E: *albdometre*] Instrument pentru determinarea albedoului.

albei [At: ȘEZ. II, 126 / Pl: ~e / E: *alb* + -ei] (Reg) 1 a (D. oameni) Blond. 2 sm (Bot) Pir-gros (*Panicum dactylon*). 3 sm (Bot) Pir (*Agropyron repens*).

albel, ~ea a [At: MÂNDRESCU, L. P. 2 17 / Pl: ~ei, ~e / E: *alb* + -el] 1-2 (Șhp) (Cam) alb (1). 3 (Rar) Bătrânel.

albenet, ~eafă a vz *albinet*

albescentă sf [At: DEX² / Pl: (rar) ~te / E: fr *albescence*] (Liv) Culoare albă (42) (strălucitoare).

albet sm [At: BOCEANU, GL. / Pl: ~eți / E: *alb* + -ete] (Reg) Alburn. **albet**, ~eafă [At: LB / Pl: ~i, ~e / E: *alb* + -er] (Reg) 1 a Albinet. 2 sn Alburn.

albet sf [At: PANN, P.V. II, 129/21 / Pl: ~ti / E: *alb* + -ete] (Rar) Albeală (2).

albgardist, ~ă smf [At: DEX² / Pl: ~iști, ~e / E: *alb* + *gardist* (calc după rs белогардцы)] Combatant împotriva bolșevismului în perioada războiului civil din Rusia (1918-1920).

albi [At: CORESI, ap. HEM 733 / Pzi: ~besc / E: *alb*] 1 vir A deveni (mai) alb (1). 2 vir A încărungi. 3 vir (Pex) A îmbătrâni. 4 vi A ieși în evidență datorită culorii albe (1). 5 vi (Fig) A străluci (bătând în alb 1). 6 vi (Pop; îe) A-i ~ (cuiva) **ochii după** (sau **la**) A privi cu intensitate ceva. 7 vi (Pop; îae) A privi cu aviditate ceva. 8 vi (Pop; îae) A aștepta ceva în zadar. 9 vi (Înv) A se face ziuă. 10 vt A face să devină mai alb (1).

11 vt (Pop, îe) A ~ **pânza** A spăla și a usca la soare pânza albă (1) nouă. 12-13 vtr (Înv) A (se) face demn de stimă. 14 vt A trata produsele textile cu agenți antioxidanți sau reducători pentru a le face mai albe (1), distrugând pigmentii naturali. 15 vt A colora ușor în albastru un produs textil pentru a obține un efect de alb (1) intens. 16 vt A decolora (parțial sau total). 17 vt (Fig; a **scoate peri albi** și) A face pe cineva să îmbătrânească înainte de vreme printr-o purtare rea sau obositoare. 18 vr (luz) A se farda.

albian, ~ă [At: DEX² / P: ~bi-an / Pl: ~eni, ~iene / E: fr *albien*] 1 sn Primul etaj al cretacului mijlociu, considerat ultimul etaj al cretacului inferior. 2-3 a Referitor la (vârsta și la) formațiile albianului (1). 4 a Care aparține albianului (1).

albias sn [At: PĂSCULESCU, L. P. 236 / P: ~i-as / Pl: ~e / E: nct] (Reg) Fluieraș.

albiat, ~ă a [At: MURNU, O. 44 / P: ~i-at / Pl: ~ați, ~e / E: *albie* + -at] (Pop) Scobit ca o albie Si: *adâncit*², (reg) *scovârdat*².

albică a [At: POP, ap. HEM 736 / Pl: ~ici / E: *alb* + -ică] Albea.

albicel, ~ea a [At: MARIAN CH. / Pl: ~ei, ~e / E: *alb* + -icel] 1-2 (Șhp) Cam alb (1).

albie [At: ARDELEANU, U. D. 126 / Pzi: ~icesc / E: *alb*] 1 vt A albi (10) ușor. 2 vt(a) A apărea alb (1). 3 vt(a) A sclipi.

albicios, ~oasă a [At: CANTEMIR, I. I. II, 81 / Pl: ~oși, ~oase / E: *alb* + -icios] Care bate în alb (1) Si: *alburu*, *albu*, (rar) *albiu*, *albulet*, (reg) *alboi*, (rar) *albinu*, (îvr) *albotin*.

albicune sf [At: BIBLIA (1688), ap. DA / Pl: (îvr) ~ni / E: *alb* + -iciune] (Fam) Albeală (2)

albie¹ sf [At: DOSOFTEI, V. S. 4/2 / V: (reg) *alvie* / P: ~bi-e / Pl: ~ii / E: ml *alvea*] 1 Vas lunguiet făcut din lemn cioplit sau din doage Si: *covata*, *copaie*. 2 (Fig; îlav) **Din ~ Din pruncie**. 3 (Fam; îe) **A face** (pe cineva) ~ (sau **troacă de porci** (sau, rar, **de câini**) A batjocori. 4 Porțiune a unei văi acoperită, permanent sau temporar, cu apă Si: *matca*. 5 (Reg; fig) Adâncitură între două dealuri.

albie² sf [At: DOSOFTEI, V. S. 8/1 / P: ~bi-e / Pl: ~ii / E: *alb* + -ie] (Îvr) Albeală (2).

albier sm [At: HEM 740 / P: ~bi-er / Pl: ~i / V: (reg) *al~*, *albiu* / E: *albie* + -er] (Reg) 1 Fabricant de albi¹ (1). 2 Vanzător de albi¹ (1).

albigeană sf vz *obligeana*

albigenzi smf [At: DEX² / E: lat (civitas) *Albigensium*, ger *Albigenter* cf fr *albigeois*] Adepți ai unei secte rigoriste și anticlericiste cu centrul în orașul Albi din sudul Franței, reprimată sângeros de papalitate (sec. XII-începutul sec. XIII).

albi vr [At: ALECSANDRI, P. III, 86 / P: ~bi-i / Pzi: ~biesc / E: *albie*] (Îvr) A lua forma unei albi¹ (1).

albiure sf [At: MDA ms / P: ~bi-i~ / Pl: ~ri / E: *albiu*] (Îvr) Luarea formei unei albi¹ Si: (îvr) *albiu*¹.

albiu¹ sn [At: MDA ms / P: ~bi-i / Pl: ~uri / E: *albiu*] (Îvr) Albiure. **albiu**², ~ă a [At: MDA ms / P: ~bi-i / Pl: ~iți, ~e / E: *albiu*] (Îvr) Care a luat forma unei albi¹ (1).

albiu³ sf [At: MARIAN, INS. 238 / Pl: ~te / E: *alb* + -iliu] (Ent) Fluture-de-varză (*Pieris brassicae*).

albime sf [At: ALECSANDRI, P. III, 71 / Pl: ~mi / E: *alb* + -ime] Albeală (2).

albin, ~ă [At: MARIAN CH. / Pl: ~i, ~e / E: *alb* + -in] (Reg) 1 a Alburu. 2 sf (Îf *albina*) Vită cu părul alb.

albina¹ vru [At: CADE / Pzi: 3 ~neaza / E: *alb* cf *albin*] (Olt) A se lumina de ziuă.

albina² vi [At: CADE / Pl: ~nez / E: *albina*] 1 (Mar) A alerga cu treburi, ca o albină. 2 (Ban) A-și îngheba o situație. 3 (Ban) A se pune pe picioare încet, încet, după o boală lungă.

albinar sm [At: MARIAN, INS. 191 / Pl: ~i / E: *albină* + -ar] 1 (Pop) Apicultor. 2 (Orn) Prigoare (*Merops apiaster*).

albinare¹ sf [At: MDA ms / Pl: ~ări / E: *albinare*¹] (Olt) Luminare de ziuă Si: *albinat*¹.

albinare² *sf* [At: MDA ms / Pl: ~nări / E: **albinare²**] 1 (Mar) Alergare cu treburi ca o albină Si: **albinar²** (1). 2 (Ban) Înjghebare a unei situații Si: **albinat¹** (2). 3 (Ban) Punere pe picioare încet, încet, după o boală lungă Si: **albinat¹** (3).

albinat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: **albina¹**] (Olt) Albinare¹.

albinat² *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: **albina²**] 1 (Mar) Albinare² (1). 2-3 (Ban) Albinare² (2-3).

albinat³, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: **albina²**] 1 (Mar) Care aleargă cu treburi ca o albină. 2 (Ban) Care și-a înjghebat o situație. 3 (Ban) Care s-a pus pe picioare încet, încet, după o boală lungă.

albină [At: CORESI, ap. HEM 744 / Pl: ~ne / E: ml **alvina**, „stup“] 1 Insectă din familia apidelor, cu picioarele posterioare adaptate pentru strângerea polenului și cu abdomenul prevăzut cu un ac veninos, care trăiește în familii și produce miere și ceară Si: (pop) **băza, biza, găza-folosi-toare, găza-de-miere, găzuța, musca (Apis melifica)**. 2 (Îs) ~ **lucrătoare** (sau, pop, **lucroaie**) Albină care lucrează la fagure. 3 (Pop; îc) ~ **împără-tească** Matcă. 4 (Reg; îc) ~ **mare, ~de-pădure, ~de-pământ, ~tigă-nească, ~țigănească** Bondar. 5 (Reg; îc) ~ **țigănească** Viespe. 6 (Mun; îc) ~ **țigănelui** Gărgăun. 7 Plantă erbacee cu frunze lanceolate și cu flori violacee, dispuse în spic, asemănătoare cu o albină (1) (*Ophrys cornuta*).

albinărel *sm* [At: MARIAN, O. I, 61 / Pl: ~ei / E: **albinar** + **-el**] (Orn) Prigoare (*Merops apiaster*).

albinaret *sns* [At: DA ms / E: **albina** + **-(a)ret**] Albinărie² (1).

albinărie¹ *sf* [At: DA / P: ~ri-e / Pl: (rar) ~ii / E: **albinar** + **-ie**] Apicultură.

albinărie² *sf* [At: MARIAN, O. I, 58 / P: ~ri-e / Pl: ~ii / E: **albina** + **-arie**] 1 Multime (mare) de albine Si: **albinaret, albinărima, albinet**. 2 (Rar) Stupină.

albinărima *sf* [At: CHEST. VI, 37 / Pl: ~mi / E: **albinarie** + **-ime**] 1 Albinărie² (1). 2 Loc cu multe albine.

albinărit *sn* [At: MARIAN, S.R. II, 199 / E: **albina** + **-arit**] 1 Apicultură. 2 (În evul mediu, în Țara Românească) Dare reprezentând a zecea parte din miera și ceara produse.

albinea *sf* [At: MARIAN, INS. 174 / E: **albina** + **-ea**] 1-2 (Reg; șhp) Albiniță (1-2).

albinea¹ *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN, ap. DA ms / Pl: ~eli / E: **albin** + **-eala**] (Reg) 1 Însănătoșire. 2 Dezvoltare.

albinet *sn* [At: MARIAN, INS. 191 / Pl: ~uri, ~e / E: **albina** + **-et**] Albinărie² (1).

albinet¹, ~eață [At: DOSOFTEI, V. S. 202 / V: ~ben~, ~beneață / Pl: ~i, ~e / E: **alb** + **-inet**] 1 a Blond. 2 a Palid. 3 s (Pop) Varietate de grâu din Banat, cu bob mare și spic mustăcios.

albin [At: RĂDULESCU-CODIN, ap. DA ms / Pzi: ~nesc / E: **albina** css] 1 vrA se însănătoși. 2 vr(a) A da la iveală. 3 vr(a) A crește.

albinică *sf* [At: MARIAN, INS. 190 / Pl: ~ici / E: **albina** + **-ica**] 1-2 (Reg; șhp) Albiniță (1-2).

albinioară *sf* [At: MARIAN, INS. 190 / P: ~nioa~ / Pl: ~re / E: **albina** + **-ioară**] 1-2 (Reg; șhp) Albiniță (1-2).

albinire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: **albin**] 1 Însănătoșire. 2 Dare la iveală. 3 Creștere.

albinism *sm* [At: DA ms / E: fr **albinisme**] 1 Anomalie congenitală care constă în lipsa totală sau parțială de pigmenți în celulele inferioare ale pielii, determinând culoarea albicioasă a pielii și a părului și, uneori, culoarea roșiatică a irisului. 2 Insuficiență de materii colorante la plante, determinând decolorarea totală sau parțială a frunzelor.

albinis *sm* [At: MARIAN, INS. 191 / Pl: ~e / E: **albina** + **-is**] 1 Albinărima (2). 2 Albinărit (1).

albinisa *sf* [At: MARIAN, INS. 174 / Pl: ~se / E: **albina** + **-isa**] 1-2 (Reg; șhp) Albiniță (1-2).

albinu¹ *sn* [At: DA ms / Pl: ~uri / E: **albinu¹**] 1 Însănătoșire. 2 Dare la iveală. 3 Creștere.

albinu², ~ă *a* [At: DA ms / Pl: ~iți, ~e / E: **albinu¹**] 1 Însănătoșit. 2 Dat la iveală. 3 Crescut².

albinuță *sf* [At: MARIAN, INS. 191 / Pl: ~te / E: **albina** + **-ița**] (Șhp) 1-2 Albină (mică) Si: **albinica** (1-2), **albinioară** (1-2), (1-2), **albinușă** (1-2), **albinuța** (1-2), (reg) **albinea** (1-2), **albinisa** (1-2). 3 (Lpl) (Bot; reg) Lipsănoaice (*Coreopsis tinctoria*).

albinuțe *sf* [At: BORZA, D. 202 / E: nct] (Bot; reg) Lipsănoaice.

albinu, ~ie *a* [At: MARIAN, CH. 50 / Pl: ~ii / E: **albin** + **-iu**] (Rar) Albicios.

albinoidism *sn* [At: DN³ / P: ~no-i~ / E: fr **albinoidisme**] Formă incompletă de albinism (1).

albinos¹, ~oasă *a* [At: DA ms / Pl: ~oși, ~oase / E: fr **albinos**] 1-2 Persoană sau animal care suferă de albinism (1).

albinos² *a* [At: ATILA, P. 422 / Pl: ~oși, ~oase / E: fr **albinos**] (lht) Varietate de morun alb din Delta Dunării.

albinușă *sf* [At: MARIAN, INS. 174 / Pl: ~se / E: **albina** + **-ușă**] 1-2 (Reg; șhp) Albiniță (1-2).

albinuță *sf* [At: MARIAN, INS. 190 / Pl: ~te / E: **albina** + **-uța**] (Reg; șhp) Albiniță (1-2).

albioară *sf* [At: ȘEZ. III, 64 / P: ~bi-oa~ / Pl: ~re / E: **albie** + **-oară**] 1-2 Albiniță (1-2). 3 (Mol) Postavă.

albiar, ~oară [At: ALECSANDRI, P. III, 53 / P: ~bi-or / E: **alb** + **-iar**] 1-2 a Albișor (1-2). 3-4 *sf* (lht; reg) Behliță.

albiare *sf* [At: MARIAN, CH. 52 / Pl: ~ri / E: **albi**] 1 Dobândire a culorii albe. 2 Încărunțire. 3 (Pex) Îmbătrânire. 4 (Fig) Curățare. 5 Tratare a produselor textile cu agenți oxidanți sau reducători pentru a le face mai albe, distrugând pigmenții naturali. 6 Colorare ușoară în albastru a unui produs textil pentru a obține un efect de alb intens. 7 Decolorare (parțială sau totală) a unui produs.

albiestre *sf* [At: PANȚU, PL.² / E: **albastru** + **-ea**] (Bot; Buc) Trei-frați-pătați (*Viola arvensis*).

albișor, ~oară [At: HEM 756 / V: (pop) **abli-** / Pl: ~i, ~oare / E: **alb** + **-ișor**] 1-2 (Șhp) (Cam) alb Si: **albiar** (1-2), **albuț** (1-2). 3 *smf* (lht) Obieț. 4 *sf* (lht) Sorean. 5 *sf* (Pgn) Albitură (5). 6 *smf* (Pop) Bani de argint. 7 *smf* Negrișori. 8 *sf* Varietate de viță de vie cu struguri albi, timpurii, de masă. 9 *sf* (Reg) Varietate de prune alb-gălbui. 10 *sf* (Bot; reg) Cuișoară (*Alyssum repens*).

albi¹ *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr **albite**] Mineral verzui, roșiatic sau lăptos, cu luciu sidefiu ori sticlos, folosit în ceramică.

albi², ~ă *a* [At: CANTEMIR, HR. 253/20 / Pl: ~iți, ~e / E: **albi**] 1 Devenit (mai) alb (1) Si: **inalbii²**. 2 Făcut (mai) alb (1). 3 (D. păr) Cărunț. 4 (Pex; d. oameni) Îmbătrânit². 5 (Pop) Văruit². 6 (Fig) Curățat².

albitizare *sf* [At: DN³ / Pl: ~zări / E: fr **albitisation**] Transformare a feldspațiilor în albite¹.

albitor, ~oare [At: I. IONESCU, C. 197/26 / V: (îrg) ~iu *sm* / Pl: ~i, ~oare / E: **albi** + **-tor**] 1 a (Înv) Care albește (10). 2 *smf* Muncitor care lucrează într-o albitorie (2). 3 *sm* (Înv) Rafinator de zahăr.

albitorie *sf* [At: MARIAN, CH. 52 / P: ~ri-e / Pl: ~ii / E: **albitor** + **-ie**] 1 (Înv) Loc unde se produce culoarea albă. 2 Secție într-o întreprindere textilă unde se albesc (14) produsele.

albitoriu, ~ie *a*, *smf* vz **albitor**

albitură *sf* [At: ODOBESCU, S. I, 480 / V: (reg) ~băt~ / E: **alb** + **-itură**] 1 Albire (1). 2-3 (Ccr) Materie albită (1, 2). 4 (Reg) Sclerotică. 5 (Lpl) Lenjerie albă. 6-7 (Pfm) Pești (mici) sau pui de pește Si: **albișoara** (5). 8-9 (Fam) Rădăcină de pătrunjel sau păstârnac pentru gătit. 10 (Tip) Mici piese de plumb ce servesc la completarea spațiului alb dintre litere sau rânduri. 11 (Pex) Spațiu alb dintre rândurile tipărite. 12 (Arg) Ban de argint. 13 (Rar; lpl) Obiecte care, privite din depărtare, par albe. 14 (loc **negritura**) Totalitatea strugurilor albi dintr-o vie.

albiță *sf* [At: HEM 757 / Pl: ~te / E: **alb** + **-ița**] 1-2 Albișor (1-2). 3 (lht; reg) Obieț (1). 4 (Bot; reg) Ciucușoară (*Alyssum calycium*). 5 (Bot; reg) Bărbișoară (*Alyssum desertorum*). 6 (Bot; reg) Ciucușoară (*Berteroa incana*).

albiu, ~ie *a* [At: (a. 1683) ap. HEM 726 / V: (reg) ~bâu, ~bâe / Pl: ~ii / E: **alb** + **-iu**] (Rar) Albicios.

albiuță *sf* [At: CREANGĂ, A. 20 / V: (reg) *al-* / P: *~bi-u-* / E: *albie*¹ + *-uță*] 1-2 (Șhp) Albie¹ (1) (cam) mică Si: *albioara* (1-2).

alboare *sf* [At: COȘBUC, AE. 84 / Pl: *~ori* / E: ml *albor*, *-oris*] (Îvr) Lucire albă.

alboradă *sf* [At: DN³ / Pl: *~de* / E: sp *alborada*] Compoziție muzicală instrumentală inspirată din poeziile populare din Peninsula Iberică, executată în zori Si: *albada*.

alboi, ~oale [At: HEM 753 / V: (Ban) *~onu sm* / Pl: *~* / E: *alb* + *-oi*] 1 *a* (D. câini) Alb (ca neaua). 2 *a* (Reg, d. porci, îf *albon*) Alb-bălan. 3 *a* (Reg) Albicios. 4 *smf* Obiect (sau ființă) albă (1). 5 *sm* (lht; îf *albonu*) Albișor (3).

albotin, ~ă a [At: DENSUSIANU, T. H. 307 / Pl: *~i, ~e* / E: *alb*] (Îvr) Albicios.

albuginee *sf* [At: DN³ / P: *~ne-e* / Pl: *~* / E: fr *albuginée*] (Atm) Țesătură conjunctivă densă, care învelește ovarul și testiculul.

albugo sni [At: DN³ / E: fr, lat *albugo*] (Med) 1 Opacifiere inflamatorie a corneei, ca o pată albă. 2 Pată albă formată pe unghie din cauza unor bule de aer situate între celule.

albu, ~e a [At: SBIERA, F. S. 6 / Pl: *~* / E: *alb* + *-ui*] Albicios.

albiet, ~eată a [At: JAHRESBER. IV, 325 / P: *~bu-iet* / Pl: *~eți, ~e* / E: *albu* + *-et cf albastru*] (Îrg) Albăstrui.

albiet, ~eată [At: I. IONESCUL, M. 396 / V: (Înv) *~iu sn* / Pl: *~i, ~e* / E: *alb* + *-ulet*] (Reg) 1 *a* Albicios. 2 *sn* Album.

album sn [At: NEGRUZZI, S. I, 43 / A: (Trs) *al-* / Pl: *~e, (rar) ~uri* / E: lat, fr *album*] 1 (Înv) Caiet în care se scriau versuri, citate sau se schițau desene. 2 Caiet cu foile dintr-o hârtie specială, în care se păstrează fotografii, mărci poștale etc. 3 (Rar) Listă de nume. 4 Colecție de fotografii, ilustrații, schițe etc. reunite într-un volum, după o temă unitară. 5 Colecție de melodii (cu temă comună) ale unui muzician, înregistrate pe disc. 6 Muzica unui album (5).

alumeală *sf* [At: PANȚU, PL.² / Pl: *~eli* / E: ns cf *alb*] (Bot; reg) 1 Floare-de-colt (*Leontopodium alpinum*). 2 Flocoșele (*Filago arvensis*). 3 Firică (*Filago germanica*). 4 Steluță (*Stellaria nemorum*)

albumen sn [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: fr, lat *albumen*] Țesut vegetal din semințele unor plante, în care se depozitează substanțele nutritive de rezervă și care servește embrionului ca hrană în timpul germinației.

albumin- [At: DN³ / V: *albumino-* / E: *albumină*] Element prim de compunere cu semnificația „(referitor la) albumină”.

albumină *sf* [At: PONI, CH. 386 / Pl: *~ne* / E: fr *albumine*] Substanță organică din grupul proteinelor, solubilă în apă, coagulabilă prin încălzire și precipitabilă la acțiunea acizilor anorganici, care intră în compoziția albușului de ou, a sângelui și a altor lichide organice.

albuminemie *sf* [At: DN³ / P: *~mi-e* / Pl: *~ii* / E: fr *albuminémie*] 1-3 (Med) (Buletin de) analiză cu (prezența albuminei în plasma sanguină).

albumino- vz albumin-

albuminoid, ~ă [At: DA ms / P: *~no-id* / Pl: *~izi, ~e* / E: fr *albuminoïde*] 1 *a* De felul albuminei (1). 2 *snp* Proteine insolubile care se găsesc în țesuturile cartilajinoase.

albuminometru sn [At: DEX² / Pl: *~re* / E: fr *albuminomètre*] Aparat pentru determinat cantitatea de albumină dintr-un lichid organic.

albuminone *sfp* [At: DN³ / E: fr *albuminones*] (Blg) Partea de proteine din serul sanguin care nu se coagulează prin încălzire.

albuminuric, ~ă [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *albuminurique*] 1 *smf* Persoană care suferă de albuminurie (3). 2 *a* Referitor la albuminurie (3). 3 *a* De albuminurie.

albuminurie *sf* [At: DA ms / P: *~ri-e* / Pl: *~ii* / E: fr *albuminurie*] 1-3 (Med) (Buletin de) analiză cu (prezența albuminei în urină).

albumită *sf* [At: DA / Pl: *~te* / E: ns cf *alb*] (Bot; reg) Floare-de-colt. (*Leontopodium alpinum*).

albumoză *sf* [At: DEX² / Pl: *~ze* / E: fr *albumose*] Derivat necoagulabil al albuminei.

albumozurie *sf* [At: DN³ / P: *~ri-e* / Pl: *~ii* / E: fr *albumosurie*] 1-6 (Med) (Buletin de) analiză cu (prezența în urină a) peptonei (sau a albumozei).

alburî vi [At: DDRF / Pzi: *~resc* / E: *alboare*] 1 *A* răspândi o lumină albicioasă. 2 *A* se zări ca ceva alb.

alburire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: *alburî*] 1 Răspândire a unei lumini albicioase Si: *alburit*¹ (1). 2 Zărire a ceva alb Si: *alburit*¹ (2).

alburit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: *alburî*] 1-2 Alburire (1-2).

alburit², ~ă *a* [At: JIPESCU, O. 75 / Pl: *~iți, ~e* / E: *alburî*] 1 Care răspândește o lumină albicioasă. 2 (D. ceva alb) Care este acoperit cu pulbere sau culoare albă (42).

alburu, ~ie a [At: ODOBESCU, S. III, 184 / Pl: *~ii* / E: *alboare* + *-iu*] 1 Albicios. 2 (D. culori) Deschis. 3 (D. culori) Șters².

alburn sn [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: it *alburno*, lat *alburnum*] Totalitatea straturilor tinere situate între scoarța și inima trunchiului unui copac, prin care trec apa și sărurile minerale Si: *albet* (2), (reg) *albuț* (2).

albuș sn [At: CANTEMIR, I. I. I, 100 / Pl: *~uri* / E: *alb* + *-us*] 1 (Atm; îvr) Sclerotică. 2 Substanță albă-transparentă, vâscoasă, compusă, în cea mai mare parte, din albumină, care înconjoară gălbenușul oului de păsări, reptile, pești etc.

albușău sm [At: ȘEZ. V, 25 / Pl: *~ăi* / E: *albuș* + *-au*] (Reg; lpl) Specie de pește nedefinită mai îndepărate.

albușcă *cf* [At: ULIERU, C. 39 / Pl: *~ște* / E: *alb* + *-ușcă*] (lht; reg) 1-2 Albișoară (1-2).

albușel sm [At: BĂCESCU, P. / Pl: *~ei* / E: *alb* + *-ușel*] (lht; reg) Oblet.

albușor sm [At: BORZA, D. 202 / Pl: *~i* / E: *alb* + *-ușor*] (Bot; reg) Cuișoară (*Alyssum repens*).

albut, ~ă [At: SBIERA, P. 298 / Pl: *~i, ~e* / E: *alb* + *-ut*] 1-2 Albișor (1-2).

alca *sf vz halca*

alcade sm [At: DEX² / V: *~alde* / Pl: *~azi* / E: fr *alcade*] (În Spania) 1 Magistrat municipal. 2 Primar.

alcaic, ~ă a [At: DA ms / P: *~ca-ic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *alcaïque*] 1 (Îs) Vers ~ Vers antic format din cinci picioare, cu cezura după al doilea picior. 2 (Îs) Strofa ~ Strofă compusă din două versuri alcaice, unul iambic și unul coriambic.

alcalde sm vz alcade

alcali¹ - [At: DN³ / E: *alcalin*] Element prim de compunere cu semnificația „alcalin”.

alcali² *sn vz alcaliu*

alcalic, ~ă a [At: DR. V, 556 / Pl: *~ici, ~ice* / E: *alcalin* + *-ic*] (Înv) Alcalin (1).

alcaliceluloză *sf* [At: DEX² / E: fr *alcalicellulose*] Derivat alcalin al celulozei folosit la fabricarea mătăsii artificiale prin procedeul viscozei.

alcalimetric, ~ă a [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *alcalimétrique*] 1-2 Referitor la alcalimetrie (1-2). 3-4 De alcalimetrie (1-2).

alcalimetrie *sf* [At: LTR / P: *~tri-e* / E: fr *alcalimétrie*] 1 Capitol al chimiei care se ocupă cu determinarea concentrației bazelor. 2 Procedeul de analiză chimică ce determină concentrația unei baze.

alcalimetru sn [At: DA ms / Pl: *~re* / E: fr *alcalimètre*] Aparat pentru determinarea gradului de concentrație a alcaliilor.

alcalin, ~ă [At: PONI, CH. 196 / Pl: *~i, ~e* / E: fr *alcalin*] 1 *a* (D. substanțe chimice) Care are, în soluție, o reacție bazică, albăstrind hârtia de turnesol și neutralizând acizii Si: *bazic*, (Înv) *alcalic*, (pop) *leșios*. 2 *a* (Îs) Metal ~ Element din grupul metalelor monovalente. 3 *a* (Îs) Medicament ~ Medicament folosit în tratamentul acidității gastrice. 4 *sm* (Înv) Substanță cu proprietăți alcaline.

alcalinitate *sf* [At: PARHON, B. 27 / E: fr *alcalinité*] (Chm) 1 Proprietate a unei substanțe de a albăstri hârtia de turnesol și de a neutraliza acizii Si: *bazicitate*. 2 Grad de saturație cu alcaline a unei soluții.

alcaliniza vt [At: DA ms / Pzi: *~zez* / E: fr *alcaliniser*] (Chm) *A* da unei substanțe proprietăți alcaline.

alcalinizare *sf* [At: DEX² / Pl: *~zări* / E: *alcaliniza*] (Chm) Proces prin care se dau proprietăți alcaline unei substanțe Si: *alcalinizat*¹.

*alcalinizat*¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *alcaliniza*] (Chm) Alcalinizare.
*alcalinizat*², ~a *a* [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *alcaliniza*] (Chm; d. substanțe) Care are proprietăți alcaline.

alcalino-pământos *a* [At: DEX² / Pl: ~oase / E: *alcalin* + *pământos* (după fr *alcalino-terreux*)] (Îs) *Metal* ~ Metal care aparține grupei a doua din sistemul periodic al elementelor.

alcaliu *sn* [At: DA ms / V: (înv) *alc* ~ *ali* *sn* / Pl: nct / E: fr *alcali*] 1 (Chm) Bază. 2 Plantă marină din a cărei cenușă se produce sodă.

alcaliza *vt* [At: DA ms / Pzi: ~zez / E: fr *alcaliser*] (Chm) A alcaliniza.

alcalizare *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *alcaliza*] (Chm) Alcalinizare.

*alcalizat*¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *alcaliza*] (Chm) Alcalinizare.

*alcalizat*², ~a *a* [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *alcaliza*] (Chm) Alcalinizat².

alcaloid *sm* [At: LTR / P: ~lo-id / Pl: ~izi / E: fr *alcaloïde*] Substanță bazică azotată toxică, folosită în doze mici ca medicament.

alcaloidic, ~a *a* [At: DN³ / P: ~lo-i- / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *alcaloïdique*] 1 Referitor la alcaloizi. 2 De alcaloizi.

alcaloză *sf* [At: DEX² / Pl: ~ze / E: fr *alcalose*] (Med) Mărire anormală a rezervei alcaline din sânge, cauzată de unele tulburări funcționale.

alcam *sn* [At: CORESI, ap. HEM 768 / Pl: ~uri / E: mg *alkalom* „prilej”] (Îvr) 1 Vicienie. 2 Capcană. 3 Prilej de ceață. 4 (Fam; lpl) Fițe.

*alcan*¹ *sn* *vz arcan*¹

*alcan*² *sm* [At: DEX² / Pl: ~i / E: fr *alcane*] 1 (Lpl) Denumire generică pentru hidrocarburile aciclice saturate. 2 Hidrocarbură parafinică. 3 (Spc) Parafină.

alcarazas *sn* [At: DEX² / Pl: ~uri / E: fr *alcarazas*] (Rar) Vas poros de pământ în care se produce răcirea lichidului pe care-l conține, datorită evaporării prin pereți.

alcazar *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr, sp *alcazar*] Palat fortificat de origine maură, cu multe ornamentații, construit în evul mediu în principalele orașe spaniole.

*alcătui*¹ [At: CORESI, ap. HEM 772 / P: ~tu-i / Pzi: ~esc / E: mg *alkotni*] 1 *vr* A face. 2 *vr* A construi. 3 *vr* A crea. 4 *vr* A concepe. 5 *vr* A redacta. 6 *vr* (Înv) A se transforma. 7 *vr* A se preface. 8 *vr* A lua ființă. 9 *vr* A se forma. 10 *vr* A forma împreună. 11 *vr* A constitui. 12 *vr* A fi format din... 13 *vr* A consta din... 14 *vr* (Îvp) A strânge. 15 *vr* (Îvp) A aranja. 16-17 *vt* (Îvp) A dispune.

*alcătui*² *vr* [At: PRAV. (1814), 9/13 / P: ~tu-i / Pzi: ~esc / E: mg *alkudni*] (Reg) A se înțelege.

alcătuiala *sf* [At: SLAVICII, N. I 9 / P: ~tu-ia- / Pl: ~ieli / E: *alcătui*¹ + *-eala*] 1-8 Alcătuire¹ (1-4, 9, 11, 12, 17). 9 (Ccr) Ceea ce este format, constituit.

alcătuiinta *sf* [At: LB / P: ~tu-in- / Pl: ~te / E: *alcătui* + *-inta*] (Înv) 1-8 Alcătuială (1-8).

*alcătuire*¹ *sf* [At: PRAV., ap. CADE / P: ~tu-i- / Pl: ~ri / E: *alcătui*¹] 1 Facere. 2 Construire. 3 Creare. 4 Concepere. 5 Redactare. 6 Transformare. 7 Organizare. 8 Întocmire. 9 Prefacere. 10 Apariție. 11 Constituire. 12 Structură. 13 Strângere. 14 Punere. 15-16 (Îvp) Dispoziție administrativă (sau legislativă). 17 Culegere. 18 Colectare. 19 Compilație. 20 (Înv) Combinație.

*alcătuire*² *sf* [At: PRAV. (1814), 41/13 / P: ~tu-i- / Pl: ~ri / E: *alcătui*²] (Reg) Înțelegere.

*alcătui*¹ *sn* [At: DA ms / P: ~tu-it / Pl: ~uri / E: *alcătui*¹] 1-20 Alcătuire¹ (1-20).

*alcătui*² *sn* [At: DA ms / P: ~tu-it / Pl: ~uri / E: *alcătui*²] (Reg) Alcătuire².

*alcătui*³, ~a *a* [At: ANTIM, P. 188 / P: ~tu-it / Pl: ~iți, ~e / E: *alcătui*¹] 1 Făcut². 2 Construit². 3 Creat². 4 Conceput². 5 Redactat². 6 Transformat². 7 Organizat². 8 Întocmit². 9 Prefăcut². 10 Apărut². 11 Constituit². 12 Condiționat. 13 Structurat². 14 Strâns². 15 Pus². 16 Cules. 17 Colectat². 18 Compilat². 19 Combinat².

alcătuiitor, ~oare [At: (a. 1815) URICARIUL, I, 333/29 / V: (îrg) ~iu, ~oare *a* / P: ~tu-i- / Pl: ~i / E: *alcătui*¹ + *-tor*] 1 *a* Care intră în compoziția unui lucru *Si: constituitiv*. 2 *smf* Persoană care alcătuieste¹ (1-5) ceva.

alcătuiitoriu, ~oare *a* *vz alcătuiitor*

alcăzi *vr* [At: VAIDA / Pzi: ~esc / E: ns cf *alcătui*] (Îrg) A se tocmi.

alcăzire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *alcăzi*] (Îrg) Tocmire.

*alcăzit*¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *alcăzi*] (Îrg) Tocmire.

*alcăzit*², ~a *a* [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e] (Îrg) Tocmit².

alchenă *sf* [At: DEX² / Pl: ~ne / E: fr *alkène*, ger *Alkene*] Hidrocarbură aciclică nesaturată.

alchidal *sm* [At: DEX² / E: ger *Alkidal*] (Chm) Rășină sintetică poli-esterică, folosită la prepararea unor lacuri și vopsele.

alchil *sm* [At: DEX² / Pl: ~i / E: fr *alkyle*] (Chm) Radical organic monovalent, obținut dintr-o alchenă și o hidrocarbură aromatică sau parafinică.

alchilare *sf* [At: DEX² / Pl: ~ări / E: fr *alkylation*] (Chm) Introducere a unui alchil în molecula unui compus organic.

alchimic, ~a *a* [At: DA / V: (înv) *alhi*~ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *alchimique*] 1 Referitor la alchimie. 2 Care aparține alchimiei.

alchimie *sf* [At: MACAROVICI, CH. 3 / P: ~mi-e / V: (înv) *alhi*~ / Pl: (rar) ~ii / E: fr *alchimie*, lat *alchemia*] 1 Știință ocultă din sec. XII-XVIII, fondată pe principiul analogiei, cu limbaj simbolic și exoteric, ce urmărea descoperirea principiului care să permită transmutarea metalelor în aur și obținerea tinereții veșnice. 2 (Fig) Suită de transformări complexe sau subtile. 3 (Fig) Sublimare a realității prin artă.

alchimist, ~a *sm* [At: CANTEMIR, I. I. I, 60 / V: (înv) *alhi*~ (P: *alhi*~) / E: fr *alchimiste*] Persoană care practica alchimia.

alchină *sf* [At: DEX² / Pl: ~ne / E: ger *Alkine*] (Chm) Hidrocarbură aciclică nesaturată, cu o triplă legătură.

alcion *sm* [At: DICT. / P: ~ci-on / Pl: ~i / E: fr, lat *alcyon*] 1 Specie de pescăruș albastru *Si: (pop) ielcovan*. 2 (Liv) Pasăre marină legendară. *alcui* *vt* [At: DA ms / P: ~ciu-i / Pzi: ~esc / E: net] (Îrg) A disciplina (uneori cu bătaia).

alcohol *sm* *vz alcool*

alcoholic, ~a *smf*, *a* *vz alcoolice*

alcoholism *sn* *vz alcoolism*

alcoholiza *v* *vz alcooliza*

alcool [At: PONI, CH. 11 / V: (înv) ~cohol / P: ~co-ol / Pl: ~i *sm*, ~uri *sn* / E: fr *alcool*] 1 *sm* Derivat obținut prin înlocuirea unui atom de hidrogen din molecula unei hidrocarburi cu un oxidril. 2 *sn* (Șis ~ *etilic*) Lichid incolor, inflamabil, cu miros și gust specific, obținut prin fermentarea zaharurilor din cereale, fructe etc. sau pe cale sintetică și folosit la prepararea băuturilor spirtoase, ca dezinfectant, combustibil, dizolvant etc. *Si: etanol*, (pop) *spirt*. 3 *sn* (Îs) ~ *denaturat* Alcool (2) brut sau rafinat cărui i s-au adăugat denaturanți pentru a-l face impropriu consumului alimentar, folosit în industrie sau drept combustibil. 4 *sn* (Îs) ~ *rafinat* Alcool (2) brut din care au fost îndepărtate impuritățile prin rectificare. 5 *sn* (Îs) ~ *sanitar* Alcool (2) colorat cu albastru de metilen și denaturat cu salicilat de metil, întrebuințat ca dezinfectant extern. 6 *sn* (Îs) ~ *solidificat* Polimer al acetaldehidei, insolubil în apă, greu solubil în alcool și eter, întrebuințat drept combustibil solid. 7 *sn* (Pex) Băutură alcoolică.

alcoolat *sm* [At: DA / Pl: ~ați / E: fr *alcoolate*] 1 (Chm) Derivat al alcoolului (1), obținut prin înlocuirea hidrogenului din grupa hidroxil cu un metal *Si: aloxid*. 2 (Far) Medicament lichid obținut prin distilarea alcoolului (2) peste substanțe aromatice.

alcoolemie *sf* [At: DEX² / P: ~co-o-le-mi-e / Pl: ~ii / E: fr *alcoolemie*] (Med) 1-3 (Buletin de) analiză cu prezența temporară a alcoolului (2) în sânge. 4 Procent de alcool (2) în sânge.

alcoolice, ~a [At: BACOVIA, O. 49 / P: ~co-o- / Pl: ~ici, ~ice / V: (rar) ~cohol- / E: fr *alcoolique*] 1 *a* Care conține alcool (2). 2-3 *smf*, *a* (Persoană) care consumă abuziv băuturi alcoolice *Si: bețiv*.

alcoolism *sn* [At: CARAGIALE, ap. CADE / P: ~co-o- / V: (rar) ~cohol- / E: fr *alcoolisme*] 1 Abuz permanent de băuturi alcoolice. 2 Stare

patologică determinată de consumul excesiv de alcool. **3** Intoxicație alcoolică cronică Si: *etilism*.

alcooliza [At: DA / V: (rar) ~*coho*~ / P: ~*co-o*~ / Pzi: ~*zez* / E: fr *alcooleriser*] **1** vr (Rar) A consuma permanent și excesiv băuturi alcoolice. **2** vr (Rar) A deveni alcoolic (2). **3** vr A mări concentrația de alcool dintr-o soluție.

alcoolizabil, ~*a* a [At: DN³ / P: ~*co-o*~ / Pl: ~*i*-, ~*e* / E: fr *alcoolisable*] Care se poate transforma în alcool.

alcoolizare sf [At: DA / V: (rar) ~*coho*~ / P: ~*co-o*~ / Pl: ~*zări* / E: *alcooliza*] **1** (Rar) Consumare permanentă și excesivă de băuturi alcoolice. **2** Mărirea concentrației de alcool (2) dintr-o soluție. **3** Folosirea alcoolului etilic în scop terapeutic prin injecții.

alcoolizat, ~*a* a [At: BACOVIA, O. 61 / P: ~*co-o*~ / Pl: ~*ați*-, ~*e* / E: *alcooliza*, cf fr *alcoolisé*] **1** (D. lichide) În care s-a introdus alcool (2). **2** (D. oameni; gmt) Care consumă băuturi alcoolice peste măsură.

alcoolomanie sf [At: DN³ / P: ~*co-o*~ / E: fr *alcoolomanie*] Primul stadiu al alcoolismului cronic.

alcoolometrie sf [At: DA / P: ~*co-o*~ / E: fr *alcoo(lo)métrie*] Totalitatea procedeelelor folosite pentru determinarea concentrației unei soluții alcoolice.

alcoolometru sn [At: I. IONESCU, P. 150 / P: ~*co-o*~ / Pl: ~*re* / V: ~*com*~, ~*lom*~ / E: *alcool* + *metru* (după fr *alco(lo)mètre*)] Instrument pentru măsurarea concentrației de alcool a unei soluții.

alcoolometru sn vz *alcoolometru*

alcoolscop sn [At: DEX² / P: ~*co-o*~ / Pl: ~*coape* / E: *alcool* (după *bronhoscop*, *stetoscop* etc.)] Instrument pentru determinarea alcoolemiei.

alcoometru sn vz *alcoolometru*

alcov sn [At: CONACHI, P. 195 / V: (iuz) ~*a* sf / Pl: ~*uri*-, (inv) ~*oave* / E: fr *alcôve*] **1** Loc mai ridicat decât podeaua unde se așază patul. **2** Firdă într-o cameră de dormit unde se așază patul. **3** (Pex) Dormitor (al unei femei). **4** (Pex) Pat.

alcovă sf vz *alcov*

alcoxid sm [At: DEX² / Pl: ~*i* / E: fr *alcoxid*] (Chm) Alcoolat.

alcșut sn [At: ENC. AGR. / V: *als*~ / E: nct] Varietate de porumb timpuriu, cultivat mai mult în Moldova și Muntenia de nord-est Si: *cicantin(a)*, *morcovei*, (rar) *pignoletto*.

aldan sm [At: HEM 774 / V: *h~*, *hăl~*, *hlandan* / Pl: ~*i* / E: nct] (Reg) Căneapă de toamnă care produce sămânță (*Cannabis sativa*).

aldaș sm [At: LB / E: mg *aldás*] (Trs; mgm) **1** Har. **2** Dar. **3** Binecuvântare.

aldată av vz *altădata*

aldamaș sn [At: ANON. CAR. / V: *adalm~*, *adalm~* / Pl: ~*uri* / E: mg *aldomás*] **1-2** Băutură (și gustare) oferită de cineva după încheierea unei tranzacții. **3** (Pop, îe) *Bun* ~ Se spune celui care și-a cumpărat ceva nou (mai ales haine), care a încheiat cu succes o afacere etc. **3** (Trs) Bani care se oferă cuiva pentru un serviciu oarecare drept cinste. **4** (Trs) Bașciș.

aldalmașeri sm vz *aldamașar*

aldamașar sm [At: (a. 1596) CUV. D. BĂTR. I, 67 / V: (îrg) ~*mașeri* sm / Pl: ~*i* / E: *aldamaș* + ~*ar*] (Inv) Participant la aldamaș (**1**), după ce a fost martor la tranzacția încheiată.

alde anh [At: DOSOFTEI, ap. HEM 788 / V: *ande* / Pl: (ivr) *aide* / E: *al+ de⁴*] (Pfm; exprimă ideea de plural; urmat de indicarea persoanei) **1** Cei din familia... **2** Cei din anturajul lui... **3** Oameni ca... **4** A(l) lui... **5** (Urmat de un substantiv la singular) Exprimă (o oarecare) reverență. **6** (Dep) Specimene ca... **7-8** (Pex) (Lucruri sau) întâmplări de felul...

aldebaran sm [At: CADE / E: fr *aldébaran*] (Ast) Stea de mărime întâi, din constelația Taurului Si: *porcar*, *luceafăr porcesc*, *deșteptător*.

aldehidă sf [At: MACAROVICI, CH. 511 / Pl: ~*de* / E: fr *aldéhyde*] (Chm) **1** Substanță rezultată ca prim produs de oxidație a unui alcool primar, care se găsește în esența de mușetel, de scorțișoară etc. și care are o largă întrebuințare în industria farmaceutică, la prepararea parfumurilor sintetice, la fabricarea coloranților etc. **2** (Îs) ~ *formica* Formol. **3** (Îs) *Meta*~ Alcool solidificat care se găsește în comerț sub formă de cuburi presate și care se întrebuințează la ardere. **4** (Îs) ~ *benzoică* Aldehidă

care dă esența artificială de migdale amare. **5** (Îs) ~ *cinamica* Aldehidă care dă esența artificială de scorțișoară.

aldimine sfp [At: DN³ / E: fr *aldimines*] (Chm) Substanțe care derivă din aldehide prin înlocuirea grupării aldehidice și care, prin reducere, dau amine primare.

aldin, ~*a* a [At: DA / Pl: ~*e* / E: it *aldino*] **1-2** sf, a (Îs *Litera* ~*a* sau *caracter* ~) (Caracter tipografic sau literă tipografică) care are conturul mai gros decât al literelor obișnuite Si: *gras*. **3** sn Text cules cu litere sau cu caractere aldine (2).

aldoi vr [At: I. CR. VII, 154 / P: ~*do-i* / Pzi: ~*esc* / E: mg *aldani*] (Reg) **1** A potrivi. **2** A îndoi puțin.

aldoire sf [At: MDA ms / P: ~*do-i*~ / Pl: ~*ri* / E: *aldoi*] (Reg) **1** Potrivire Si: *aldoi¹* (**1**). **2** Îndoire ușoară Si: *aldoi¹* (**2**).

aldoi¹ sn [At: MDA ms / P: ~*do-it* / Pl: ~*uri* / E: *aldoi*] (Reg) **1-2 Aldoire (**1-2**).**

aldoi², ~*a* a [At: MDA ms / P: ~*do-it* / Pl: ~*iti*-, ~*e* / E: *aldoi*] (Reg) **1 Care este potrivit din cuțitoit. **2** Îndoit puțin.**

aldol sm [At: DEX² / Pl: ~*i* / E: fr *aldol*] (Chm) Aldehidă-alcool obținută prin polimerizarea unei aldehide.

aldosteron sm [At: DEX² / Pl: ~*i* / E: fr *aldostérone*] Hormon cu structură steroidă, asemănătoare corticosteronului, extras din glanda suprarenală.

aldovani vr [At: PALIA (1581), ap. DHLR 538 / Pzi: ~*nesc* / E: mg *aldozni*, srb *aldooanje*] (Îrg) A se sacrifica.

aldovănire sf [At: MDA ms / Pl: ~*ri* / E: *aldovani*] (Îrg) Sacrificare.

aldovani¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~*uri* / E: *aldovani*] (Îrg) Aldovănire.

aldovani², ~*a* a [At: MDA ms / Pl: ~*iti*-, ~*e* / E: *aldovani*] (Îrg) Care se sacrifică.

aldoză sf [At: DEX² / Pl: ~*ze* / E: fr *aldose*] (Chm) Monozaharidă având în moleculă gruparea carbonil caracteristică aldehidelor.

aldui vr [At: POMPILIU, B. 1004 / P: ~*du-i*~ / Pzi: ~*esc* / E: mg *aldani*] (Trs) A binecuvânta.

alduala sf [At: (a. 1683) ap. GCR I, 270/32 / P: ~*du-ia*~ / Pl: ~*ieli* / E: *aldui* + ~*ea*] (Trs) Binecuvântare.

alduire sf [At: DA / P: ~*du-i*~ / Pl: ~*ri* / E: *aldui*] (Trs) Binecuvântare.

aldui¹ sn [At: DA / P: ~*du-it* / Pl: ~*uri* / E: *aldui*] (Trs) Binecuvântare.

aldui², ~*a* a [At: ANON. CAR. / P: ~*du-it* / Pl: ~*iti*-, ~*e* / E: *aldui*] (Trs) Binecuvântat².

aldur sm vz *handur*

aldural sn [At: DN³ / E: *al*(uminiu) + *dural*(uminiu)] (Thn) Bimetal format din plăci sau benzi de duraluminu, rezistent la coroziune.

ale i vz *alelei*

aleam i vz *alem*

alean [At: COD. VOR. 100/14 / Pl: (6-13) ~*uri* / E: mg *ellen*] **1** pp (Trs; inv) Împotriva. **2** pp (Trs; inv; îlpp) În ~ sau într~ Împotriva. **3** pp (Îal) Către. **4** pp (Trs; inv; îlpp) ~ *spre* Contra. **5** av (Trs; inv; îlav) În ~ sau într~ Împotriva. **6** sn (Trs) Necaz. **7** sn (Trs) Dușmănie. **8** sn (Trs; îe) A avea ~ pe cineva A dușmăni pe cineva. **9** sn (Pop) Durere sufletească (din cauza unei dorințe neîmplinite) Si: *dor*. **10** sn (Pop) Sentiment de duioșie. **11** sn (Pop) Melancolie. **12-13** sn (Reg; ccr) Umflătură (sau erupție) pe corp, provenită de la o boală venerică.

aleanș sm [At: PALIA (1582), ap. CCR. 73 / Pl: ~*i* / V: ~*niș* / E: mg *ellenes*] (Inv) Dușman.

aleaniș sm vz *aleanș*

alearga-cale sms [At: PSALT. SCH. 55/1 / E: *alearga* + *cale* cf sp *pasacalle*, ger *Gassenhauer*] (Inv; nob) Figură mitologică din vechile povești.

aleatiu sn vz *aletiu*

aleator, ~*oare* a vz *aleatoriu*

aleatoric, ~*a* a [At: DEX² / P: ~*le-a*~ / Pl: ~*ici*-, ~*ice* / E: *aleator*[iu] + ~*ic*] **1** (Liv; d. fenomene) Care se produce întâmplător Si: *stocastic*. **2** (Muz) Care se bazează pe improvizație. **3** (Muz) Care lasă execuția la inspirația interpretului.

aleatorism *sn* [At: DN³ / P: ~le-a~ / E: fr *aléatorisme*] 1 Procedeu de creație care urmărește, prin caracterul întâmplător al configurației finale a structurii, stimularea interesului și a imaginației spectatorului. 2 (Muz) Curent în cadrul căruia aceeași compoziție se poate prezenta sub aspecte variate, datorită libertății ce se acordă interpretului.

aleatoriu, ~ie *a* [At: HAMANGIU, C. C. 410 / P: a-le-a~ / V: *aleator*, ~oare / Pl: ~ii / E: lat *aleatorius*, -a, -um] (Jur) Întâmplător.

alebardă *sf* *vz* **halebardă**

alebardier *sm* *vz* **halebardier**

alechiu *sn* *vz* **aletiu**

alee *sf* [At: NEGRUZZI, S. I. 45 / P: ~le-e / Pl: ~lei / E: fr *allée*] 1 Drum (într-un loc închis) mărginit de arbori de amândouă părțile. 2 Stradă plantată cu arbori într-un cartier rezervat pentru locuințe. 3 Stradă lungă care are, pe amândouă părțile, același fel de construcții.

alefta *v* *vz* **alepta**

alega¹ [At: ISPIRESCU, L. 25 / Pzi: *aleg* / E: ml *alligare*] (Îvp) 1-2 *vir* A (se) ține de cineva. 3 *vi* A insistă pe lângă cineva. 4 *vt* A cuprinde. **alega**² *vt* [At: DA / Pzi: ~eghez / E: fr *alléguer*] (Jur) A invoca, în sprijin, un fapt, o afirmație, o împrejurare spre a se justifica.

alegare¹ *sf* [At: DA / Pl: ~gări / E: *alega*¹] (Îvp) 1 Ținere de cineva Si: *alega*¹ (1). 2 Stăruire pe lângă cineva Si: *alega*¹ (2). 3 Cuprindere.

alegare² *sf* [At: MDA ms / Pl: ~gări / E: *alega*¹] (Jur) Învocare, în sprijin, a unui fapt, a unei afirmații, a unei împrejurări, spre a justifica ceva Si: *alega*².

alega¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *alega*¹] (Îvp) 1 Ținere după cineva 2 Stăruire pe lângă cineva. 3 Cuprindere.

alega² *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *alega*²] *Alegare*².

alega³, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *alega*¹] 1 Care se ține de cineva. 2 Care stăruie pe lângă cineva. 3 Cuprins².

alega⁴, ~a *a* [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *alega*²] (Jur; d. o teorie, o opinie etc.) Invocat în sprijinul unei idei, al unei afirmații etc.

alegație *sf* [At: ODOBESCU, S. II, 279 / P: ~ti-e / Pl: ~ii / V: ~iune (pl: ~ni) / E: fr *allégation*] 1 (Jur) Invocare a unei teorii, a unei păreri în sprijinul unei afirmații sau pentru a justifica ceva. 2 Afirmație. 3 Motiv. 4 Scuză.

alegațiune *sf* *vz* **alegație**

alegadi *vir* [At: VAIDA / Pzi: ~desc / E: *alegădui*] (Trs; mgm) 1-2 A (se) multumi. 3-4 A (se) îndestula.

alegădire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *alegădi*] (Trs; mgm) 1 Mulțumire. 2 Îndestulare.

alegădi¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *alegădi*] (Trs; mgm) 1 Mulțumire. 2 Îndestulare.

alegădi², ~ă [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *alegădi*] (Trs; mgm) 1 Mulțumit². 2 Îndestulat².

alegădui *v* [At: MARIAN, NU. 757 / P: ~du-i / Pzi: ~esc / E: mg *elégadni*] (Trs; mgm) 1-2 *vir* A (se) multumi. 3-4 A (se) îndestula.

alegăduire [At: MDA ms / P: ~du-i~ / Pl: ~ri / E: *alegădui*] (Trs; mgm) 1 Mulțumire. 2 Îndestulare.

alegădui¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *alegădui*] (Trs; mgm) 1 Mulțumire. 2 Îndestulare.

alegădui², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *alegădui*] 1 Mulțumit². 2 Îndestula.

alegător, ~oare [At: (a. 1755) URICARIUL XIV, 115/11 / Pl: ~i, ~oare / E: *alege* + -(a)tor] 1-2 *smf*, *a* (Persoană) care alege. 3 *a* (Jur; înv; îs) *Boieri* ~i Boieri care stabileau (având acest drept) delimitarea oficială a moșiilor. 4-5 *smf*, *a* (Reg) (Persoană) cu gust delicat la mâncare și pretențios. 6-7 *smf*, *a* (Persoană) care are dreptul de a vota la alegeri Si: *elector*, *votant*. 8-9 *smf*, *a* (Persoană) care votează.

alegătoresc, ~ească *a* [At: JIPESCU, ap. CADE / Pl: ~esti / E: *alegător* + -esc] (Înv) Electoral.

alegătură *sf* [At: HEM / Pl: ~uri / E: *alege* + -(a)tura] (Înv) 1 (Prt) Alegere proastă. 2 Alesătură (2).

alegând *av* [At: PSALT. HUR. 497/15 / E: *alege*] (Înv) 1 (Urmat adesea de *dacă*, *fără*, *de*) Afară numai dacă (nu). 2 Numai (în mod excepțional). 3 Mai ales.

alege [At: COD. VOR. 3/12 / Pzi: *aleg* / Ps: *alesei*, (îvp) *ales(u)* / Pt: *ales* / E: ml *allegere* (= *eligere*)] (Construit adesea cu pp *din*, *dintre*, *de la*, *în*, *între*, *de*) 1 *vt* A separa ceva sau pe cineva dintre alte lucruri sau ființe. 2 *vt* A despărți ceva în două sau în mai multe părți. 3 *vt* (Îe) A ~ **cărare** A despărți părul în două părți cu pieptenele. 4 *vt* (Jur; înv; d. moșii) A hotărâni. 5 *vr* (D. ființe) A se desprinde dintr-o mulțime. 6 *vr* (Pop; îe) **Alege-te!** Dă-te în lături! 7-8 *vr* (D. ființe) A (se) împărți, formând mai multe grupe. 9 *vr* (D. animale) A se răzleți. 10 *vr* (D. materii solide) A ieși la suprafața unui lichid (în urma unui proces chimic sau fizic). 11-12 *vr* (Pop) A (se) deosebi dintre alții Si: *a* (se) *distinge*. 13 *vt* (Pop) A discerne. 14 *vt* (Pop) A înțelege. 15 *vt* (Pop; îe) A-i ~ **cuiva ceva** (din vorbe, din răspuns etc.) A înțelege clar ce spune cineva. 16 *vt* (Îae) A sesiza intențiile cuiva. 17 *vr* (Înv; îe) A i se ~ **cuiva ceva** A înțelege ceva. 18 *vi* (Înv; îe) A ~ **de ceva** A face deosebire între diferite lucruri. 19-20 *vi* (Îae) A vorbi (sau a scrie) deosebit despre ceva. 21 *vt* (D. țesături) A țese în (sau cu) flori ori desene (în diferite culori). 22 *vt* (D: boabele plantelor leguminoase, semințe etc.) A curăța prin selecție. 23 *vt* A căuta. 24 *vt* (Îe) A ~ **pe** (sau **de pe**) **sprânceană** A selecta ce este mai bun, mai valoros dintr-un anumit punct de vedere. 25 *vt* (Îe) A **ales până a cules** Se spune despre persoanele pretențioase, care se decid greu (în alegerea unui lucru), iar în final optează pentru o soluție proastă. 26 *vt* A găsi. 27 *vt* (Șilv, înv, a ~ **mai vârtos** sau, pop, a ~ **mai bine**) A prefera ceva sau pe cineva. 28 *vt* (Șal) A părtini. 29 *vt* A-și fixa preferințele asupra unui fapt sau asupra unei persoane. 30 *vt* (Spc) A desemna pe cineva prin vot Si: *a vota*. 31 *vrp* (Îfm) A-și depune candidatura pentru a fi desemnat prin vot pentru o funcție (primar, deputat etc.). 32 *vt* (Jur; înv) A decide. 33 *vt* (Pop; îe) **Urma alege!** În final se decid lucrurile. 34 *vt* (Îae) La final se va hotărî cine a avut dreptate. 35 *vt* (Pop; îe) **Clopotul** ~ Averea unei persoane se va cunoaște după moartea acesteia. 36 *vt* (Înv; îe) A ~ **într-un sfat** A decide unanim. 37 *vt* (Înv; îe) A ~ **cu sfatul** sau **a-si ~ sfat să...** A decide în urma unei consfățuirii. 38 *vt* (Înv; îe) A se ~ **pricina asupra cuiva** A face pe cineva responsabil, vinovat de ceva. 39 *vr* A se hotărî. 40 *vr* A se dezvălui. 41 *vr* A se termina într-un fel sau în altul. 42 *vr* A se ~ **să...** A fi hotărât de soartă să... Si: *a fi menit să...*, (pop) *a fi ursit să...* 43 *vr* (Îvp; îe) A i se ~ **cuiva** (din două una sau într-un fel sau altul sau la un fel) A se sfârși într-un fel sau altul. 44 *vr* (Îae) A se decide ceva pentru cineva. 45 *vr* (Îe) **Alegă-se!** Fie ce-o fi! 46-47 *vr* (Îe) A (nu) i se ~ **cuiva de ceva** A (nu) mai avea dispoziția (vremea) să... 48 *vr* (Îvp; îe) A se ~ **cineva ceva** A deveni. 49 *vr* (Îe; de obicei în construcții interrogative sau exclamative) A se ~ **de** (sau **din**) **ceva** sau **cineva** A ajunge într-o anumită situație (rea). 50 *vr* (Îe) A nu se ~ **nimic de ceva** sau **cineva** A nu rezulta nimic. 51 *vr* (Îe) A se ~ **praf și pulbere** (scrum, cenușă) sau a se ~ **praful de cineva** (sau **de ceva**) A se distruge complet. 52 *vr* (Îe) A se ~ **cu ceva** (din...) A rămâne cu ceva de pe urma unei acțiuni, a unei împrejurări etc. 53 *vr* (Îae) A profita de o ocazie.

alegere *sf* [At: VARLAAM, C. 306 / Pl: ~ri / E: *alege*] 1 (D. substanțe, materii etc.) Separare. 2 Despărțire a părților unui lucru. 3 Selecție. 4 Preferință. 5 Decizie. 6 Sesizare a deosebirii dintre lucruri. 7 (Pop) Distingere a cuiva sau a ceva dintr-o mulțime. 8 (Fig) Înțelegere clară a spuselor cuiva. 9 Căutare. 10 (Înv) Hotărânicie a unei moșii. 11 (Pop) Răzlețire a animalelor. 12 (D. materii solide) Ieșire la suprafață în urma unui proces chimic sau fizic. 13 Țesere cu ornamente (colorate). 14 Curățare prin selecție a boabelor plantelor leguminoase. 15 (Jur; înv) Sentință. 16 (Îlav) Fără ~ La întâmplare. 17 (Îlav) La ~ După voia, placul cuiva. 18 Desemnare, prin vot, a unui delegat, a unui laureat etc. 19 (Lpl) Procedură constituțională prin care cetățenii își exercită dreptul de vot pentru a-și desemna reprezentanții la nivelul administrației locale sau naționale.

alegoric, ~ă [At: CAMIL PETRESCU, V. 68 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *allégorique*, lat *allegoricus*] 1 *a* Caracteristic alegoriei. 2 *a* Care reprezintă o alegorie. 3 *a* Exprimat prin pilde. 4 *a* (Îs) *Car* ~ Vehicul amenajat cu

o platformă, pe care se reprezintă o scenă simbolică și cu care se defilează în anumite zile de sărbătoare. 5 *av* În mod alegoric.

alegorie *sf* [At: MINEIUL (1776), 5 pr. / V: (inv) *alig~* / Pl: *~ii* / E: fr *allégorie*, lat *allegoria*] 1 Procedeu artistic constând în exprimarea unei idei abstracte prin mijloace concrete. 2 Operă literară sau plastică folosind alegoria (1) (fabulă, parabolă etc.). 3 (Muz) compoziție care dă impresia că urmărește desfășurarea unei povestiri imaginare.

alegorism *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr *allégorisme*] 1 Exprimare prin alegorii (1). 2 Abuz de alegorii (1).

alegorist, *~a smf* [At: DN³ / Pl: *~iști*, *~e* / E: fr *allégoriste*] 1 Persoană care explică alegoriile (1) unor texte, ale unor autori etc. 2 Autor de alegorii (2).

alegoriza *vt* [At: DEX² / Pzi: *~zez* / E: fr *allégoriser*] 1 A reprezenta ceva prin alegorii (1). 2 A da un sens alegoric (unei opere).

alegorizant, *~a a* [At: DEX² / Pl: *~nți*, *~e* / E: *alegoriza* + *-ant*] 1-2 Care alegorizează (1-2).

alegorizare *sf* [At: DEX² / Pl: *~zări* / E: *alegoriza*] 1 Reprezentare prin alegorii (1). 2 Atribuire de sens alegoric (unei opere).

alegorizat, *~a a* [At: DEX² / Pl: *~ați*, *~e* / E: *alegoriza*] 1 (D. un text) Cu alegorii (1). 2 (D. o idee, noțiune etc.) Reprezentat prin alegorii (1).

alegrețe *sf* [At: DEX² / Pl: *~i* / E: fr *allégresse*] (Liv) Viociune (a tonului, a exprimării).

alegru, *~a a* [At: PANN, E. II, 13/7 / E: fr *allègre*] 1 *a* (Înv) Vioi. 2-4 *sf* (Muz) Allegro (2-4).

aleguș *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~uri* / E: *alege* + *-us*] Separare a vitelor mici de celelalte.

aleguș *i* [At: MARIAN, INS. / E: *alege* + *-uș*] (Buc) În lături!

aleguța *vi* [At: DA / Pzi: *~tez* / E: *aleguș*] (Reg) A lua vițelul de la vacă, pentru a o putea mulge.

aleguțare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ări* / E: *aleguța*] (Reg) Luarea vițelului de la vacă, pentru a o putea mulge.

aleguțat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: *aleguța*] (Reg) Aleguțare.

aleguțat², *~a a* [At: MDA ms / Pl: *~ați*, *~e* / E: *aleguța*] (Reg; d. vițel) Care este luat de la vacă pentru a o putea mulge.

alei *i* [At: CREANGĂ, P. 88 / V: *alele*, *alelei*, *dale*, *dalelei*, *dalelele* / A: *dali* și *alele* și, pentru rimă, pentru rimă *aleleu* / E: ns cf bg *о.л.л.*] (Îppl) Exclamație folosită ca introducere la invocații, al cărei conținut emoțional variază după felul sentimentului din care se naște invocația (cu excepția notei dureroase).

alejveris *sn* vz *alișveris*

alela *sf* [At: DEX² / Pl: *~le* / E: fr *allèle*] (Gen) Genă de un anumit tip de pe același cromozom.

alele *i* vz *alei*

alelei *i* vz *alei*

alelele *i* vz *alei*

alelism *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr *allelisme*] (Gen) Fenomen prin care două sau mai multe gene afectează același caracter.

alelomorf, *~a a* [At: DN³ / Pl: *~i*, *~e* / E: fr *alléomorphe*] (D. un caracter ereditar) Care se opune altui caracter.

alelomorfism *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr *alléomorphisme*] (Gen) Totalitatea relațiilor dintre alelele aceluiași caracter.

alelopatie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr *allelopathie*] (Blg) Influență reciprocă a plantelor prin intermediul colinelor².

aleluia [At: CORESI, PS. 400 / V: *ali~* / E: ngr *Αλληλουια*] 1 *i* (În cântări bisericești, mai ales în psalmi) Exclamație care, în limba ebraică, înseamnă „Lăudați pre Domnul”. 2 *sm* (Îe) **A-i cânta cuiva** ~ A-i face prohodul cuiva. 3-*sm* (Pex; iae) A înmormânta pe cineva. 4 *i* (Fam) S-a sfârșit!

alem [At: LET. III, 286/4 / V: *aleam*, *alam* / E: tc *alem*] 1-2 *sn* (Înv) Semiluna sau steaua din vârful minaretului unei moschei. 3 *sm* (Înv) Stindard cu semiluna în vârf, pe care îl primeau domnii români de la sultan, împreună cu celelalte însemne ale suzeranității. 4 *i* (Îe) **Nu e de ~ Nu e de nici o pricopseală**. 5 *i* (Îe) **Alam de el!** Ferice de el!

alemani *smp* [At: DEX² / V: *allam~* / E: ger *Alemanne*, fr *Alamans*] Numele unor triburi germanice care au trăit (prin sec. III-VI) în regiunea Rinului.

alemi *vr* [At: HEM / Pzi: *~mesc* / E: pbl *ad + lama* „gaură sub pământ”] (Îvp; csnp) 1 A străbate în lama (culcușul șoimului). 2 A vâna. 3 A stârni un pui de șoim. 4 A prepara. 5 A îngriji.

alenă *sf* [At: DN³ / Pl: *~ne* / E: fr *allène*] (Chm) Hidrocarbură cu dublă legătură în moleculă.

alene *a*, *av* [At: ODOBESCU, ap. HEM 822 / E: *a² + lene*] 1-2 (Care este) lipsit de vioiciune, trădând lenea.

alensig *sn* [At: ANON. CAR. / V: *~șug* / Pl: *~uri* / E: mg *ellenség*] 1 (Înv) Dușmănie. 2 (Ccr) Dușman.

alensug *sn* vz *alensig*

alenzui *v* [At: ANON. CAR. / P: *~zu-i* / Pzi: *~esc* / E: mg *ellenezni*] (Îrg) A dezaproba.

alenzuire *sf* [At: MDA ms / P: *~zu-i-* / Pl: *~ri* / E: *alenzui*] (Îrg) Dezaprobare.

alenzuit¹ *sn* [At: MDA ms / P: *~zu-it* / Pl: *~iti*, *~e* / E: *alenzui*] (Îrg) Dezaprobare.

alenzuit², *~a a* [At: MDA ms / P: *~zu-it* / Pl: *~iti*, *~e* / E: *alenzui*] Care este dezaprobat².

aleo *i* vz *aoleo*

aler *i* vz *lerui*

alercina *v* [At: DOSOFTEI, V. S. 196 / E: ns cf *alerga*] (Înv; csnp) *vi* A alerga.

alerg *sn* [At: COȘBUC, AE. 90 / E: *alerga*] Alergare (1).

alerga [At: PRAV. MOLD. 100 / 1 / Pzi: *alerg* / E: ml **allargare* (< *largus*)] 1 *vt* A alunga. 2 *vt* A urmări. 3-4 *vr* A (se) fugări. 5 *vr* A se hârjoni. 6 *vt* (Construit cu complementul „ochii”) A privi în depărtare. 7 *vt* (Construit cu complementul „ochii”) A parcurge rapid cu privirea. 8 *vt* (Pop; ie) **A-și ~ gura** A vorbi repede. 9 *vt* (Îae) A pâlăvrăgi. 10-11 *vt* A goni caii (în cadrul unei curse). 12 *vt* (Pfm; ie) **A-și ~ calul înaintea cuiva** A-și permite multe libertăți față de cineva Si: *a-și face mendecele*. 13 *vrm* (D. anumite competiții sportive în care concurenții se întrec alergând) A se desfășura. 14 *vt* (Pop; e. i. locul în care se face mișcarea) A cutreiera. 15 *vi* A merge (foarte) repede Si: *a goni*, *a fugi*. 16 *vi* A fugi după cineva sau ceva pentru a-l ajunge. 17 *vi* A se grăbi într-o direcție sau către un scop. 18 *vi* A se îndrepta spre... 19 *vi* (Fig) A năzui spre... 20 (Îe) **A ~ după treburi** A umbla din loc în loc pentru rezolvarea unor interese practice. 21 *vi* A umbla de colo până colo, fără o țintă precisă. 22 *vi* (Fig) A se răspândi cu rapiditate Si: *a se întinde*. 23 *vi* (Ște **a ~ pe la toți sfinții pentru cineva**) A recurge la cineva ca la o sursă de ajutor, de asistență. 24 *vi* (Jur; inv) A apela. 25 *vi* (Spt) A participa la probele de alergări.

alergaci *sm* [At: COSTINESCU / Pl: *~* / E: *alerga* + *-aci*] 1 (Înv) Alergător (1). 2 Servitor călare.

alergare *sf* [At: ZILLOT, CRON., ap. HEM. 834 / Pl: *~gări* / E: *alerga*] 1 Fugă. 2 Urmărire. 3 Alungare. 4 Peregrinare. 5 Alergătură (6). 6 (Înv; fig) Osteneală. 7 (Jur; inv) Apelare. 8 (Mpl) Probă athletică de fugă pe anumite distanțe. 9 Cursă de cai. 10 (Îs) *Loc de ~* Hipodrom.

alergat¹ *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 3 / 2 / Pl: *~uri*, (înv) *~e* / E: *alerga*] 1-4 Alergare (1-4). 5 Alergătură (6). 6 (Îlav) **Cu ~ul, pe ~e, în(tr-) ~e** În fugă. 7 (Îal) Curând.

alergat², *~a a* [At: COȘBUC, F. 123 / Pl: *~ați*, *~e* / E: *alerga*] 1 Fugărit. 2 Alungat. 3-4 (D. cai) Gonit (în cadrul unei curse). 5 Care umblă pentru rezolvarea unor interese practice. 6 Care este mânat de colo până colo, fără o țintă precisă. 7 (Pop; d. locul unde se face mișcarea) Cutreierat.

alergăreț, *~eată a* [At: DA / Pl: *~i*, *~e* / E: *alerga* + (*a*)*ret*] 1 Căruia îi place să alerge în diverse locuri pentru a se face util. 2 Care umblă mult. 3 (Prt) Care își pierde vremea colindând fără un scop precis.

alergăriște *sf* [At: CADE / Pl: *~ti* / E: *alergare* + *-iște*] (Înv) 1 Alergare. 2 Hipodrom.

alergător, ~oare *a* [At: OMILIAR (1640), ap. HEM 837 / V: (15) **lergătoare** *sf* / Pl: ~i, ~oare / E: **alerga** + -(a)tor] 1-2 *smf*, *a* (Persoană) care aleargă (15) Si: (Trs; înv) **alergău**. 3-4 *sf*, *a* (Șis *piatră ~oare*) Piatră de moară care se află deasupra și prin învârtirea căreia se macină grăunțele Cf *pârpariță*. 5 *sf* (Pex) Sistem de măcinat compus din două pietre (una fixă și alta mobilă). 6-7 *sfp*, *a* (Șis *păsări ~oare*) Ordin de păsări din familia struthionidelor, de proporții uriașe, care aleargă foarte repede și care trăiesc în țările calde. 8 *smf* Atlet care concurează la probe de alergări. 9 *smf* (Rar) Curier (însărcinat cu transmiterea unui mesaj). 10 *sm* Cal de curse. 11 *smf* (Olt; mpl) Rude ale mirilor, care ajută la gătit și care servesc la masă Si: (reg) *pocânzi*. 12 *smf* Participant la un joc cu mingea nedefinit mai de aproape. 13 *sm* (Îvr; csnp; îs) ~ *de noapte* Bărbat afemeiat. 14 *sf* Alergare (1). 15 *sf* Dispozitiv pe care se pun moșoare cu fire pentru a se face urzeala la răboaiile de țesut țărănești. 16 *sf* (Înv) Parc vast, împrejmuț, în care erau ținute anumite animale și în care se organizau vânători.

alergătură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 59/2 / Pl: ~ri / E: **alerga** + -(a)tură] 1 Alergare (1). 2-3 (Înv; îs) ~ *de cai* (Alergare sau) cursă de cai. 4 (Îs) ~ *de cal* Unitate aproximativă de distanță egală cu distanța pe care o poate parcurge un cal fără să se oprească. 5 (Prt) Alergare zadarnică, fără izbândă. 6 Muncă intensă, cu deplasare continuă, pentru aranjarea treburilor unei gospodării Si: **alergare** (5). **alergat** (5), *du-te-vino*. 7 (Fig; îs) *Cal de ~* Persoană folosită fără nici o cruțare, la orice nevoie. 8 (Înv; îs) ~ *de mucenicie* sau ~ *ra nevoitei* Muncă multă (cu folos mic). 9 (Reg) Agonisire. **alergău** *sm*, *a* [At: LB / Pl: ~găi / E: **alerg** + -au] 1-2 (Trs; înv) Alergător (1-2).

alergen, ~ă *sn*, *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr **allergène**] 1-2 (Substanță de natură proteică) care provoacă o alergie.

alergic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr **allergique**] 1 *a* De alergie. 2 *a* Specific alergiei. 3 *a* Referitor la alergie. 4 *smf* Persoană care manifestă o alergie.

alergidă *sf* [At: DN³ / Pl: ~de / E: fr **allergide**] (Med) Afecțiune de natură alergică.

alergie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr **allergie**] (Med) Mod specific de a reacționa al organismului sub acțiunea unor microbi sau a unor substanțe străine introduse pe căi variate (digestivă, respiratorie, injectii etc.).

alergografie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr **allergographie**] (Med) Studiul alergiilor.

alergolog, ~ă *smf* [At: DEX² / Pl: ~ogi, ~oge / E: drr **alergologie**] Specialist în alergologie.

alergologic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr **allergologique**] 1 Referitor la alergologie. 2 *a* De alergologie.

alergologie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr **allergologie**] Parte a medicinei care se ocupă cu procesele și cu bolile de natură alergică.

alergoză *sf* [At: DN³ / Pl: ~ze / E: ger **Allergose**] (Med) Nume generic pentru bolile alergice.

alert, ~ă *a* [At: ALAS 24 II 1935, 5/6 / Pl: ~rți, ~e / E: fr **alerte**] 1 Vioi. 2 Agil. 3 lute (la mișcări).

alerta [At: DEX² / Pl: ~rez / E: fr **alerter**] 1-2 *vt* *A* (se) alarma (1-2). 3 *vt* *A* mobiliza.

alertare *sf* [At: DEX² / Pl: ~rări / E: **alerta**] 1-3 Alarmare (1-3).

alertat *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: **alerta**] 1-3 Alarmare (1-3).

alertat², ~ă *a* [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: **alerta**] 1-3 Alarmat² (1-3).

alertă *sf* [At: DEX² / Pl: ~te / E: fr **alerte**] 1 (Adesea figurat) Alarmă.

2 Semnal convențional internațional prin care se atrage atenția oamenilor de știință asupra producerii sau iminenței producerii unor fenomene cerești ale căror evoluții și consecințe geofizice trebuie urmărite.

alerte *sfs* [At: DEX² / E: it **all'ertezza**] (Rar) 1 Vioiciune. 2 Agerime. 3 Elan. 4 Exuberanță.

ales¹ [At: (a. 1697) ap. HEM 851 / Pl: ~uri / E: **alege**] 1 *sn* (Înv) Descurcare. 2 *sn* (Înv) Hotărâre. 3 *sn* (Înv) Rezultat¹. 4 *sn* (Rar) Alegere (18). 5 *sn* (Sp) Sărbătoarea păcurarului¹, care are loc la 22 aprilie, la întâia mulsoare a oilor și întâia separare a mieilor dintre oi. 6 *sn* (Sp) Separare a oilor mulgătoare de cele sterpe când sunt aduse la muls. 7 *i*

Exclamație care se strigă atunci când se aleg oile la strungă. 8 *sn* (Îlav) **De ~** De preferat. 9 *sn* (Îla) **Pe ~(e)** Deosebit. 10 *sn* (Îlav) **Pe ~(e)**, **pe ~ul** sau **într-~(uri)** La liberă alegere. 11 *sn* (Îlav) **Pe ne-(e)** De-a valma. 12 *sn* (Ban; înv; îs) ~ul *viilor* Culesul viilor.

ales², ~easă [At: COD. VOR. 72 / 9 / Pl: ~eși, ~e / E: **alege**] 1 *a* Pur. 2 *a* De calitatea întâi. 3 *a* (Înv; d. moșii) Hotărnicit². 4 *a* Separat². 5 *a* (Înv) Descurcat². 6 *a* (Înv) Hotărât². 7-8 *a*, *av* (Îvp) Clar. 9 *a* (Pop; ie) **Nici acasă nu-i ~easă** Se spune despre o situație încurcată. 10-11 *a*, *av* (Jur; înv, șis *lucru* ~) Evident. 12-13 *a*, *av* (Îvp) Precis. 14 *a* Deosebit de alții sau dintr-un tot. 15 *a* Remarcabil. 16 *a* Distins. 17 *a* Nobil. 18 *a* Excepțional. 19 *a* Prețios. 20 *a* Rar. 21 *a* (Îe; mpl) ~ **pe** (sau **de pe** ori **după**) **sprânceană** Seleccionat după criterii foarte stricte Si: *tot unul și unul*. 22 *a* (Îlav) **Mai ~** În special. 23 *a* (D. țesături) Lucrat cu diverse modele ornamentale. 24-25 *smf*, *a* (Reprezentant) care a fost desemnat prin vot. 26 *sm* (Tlg) Martir. 27 *a* (Tlg; îs) **Poporul** (sau **neamul**) ~ Poporul evreu. 28 *smf* (Șis ~ul *inimii*) Logodnic. 29 *smf* (Îas) Iubit. 30 *smf* (Înv; îs) ~eșii *satului* Cei patru frunțași ai satului, desemnați prin vot de consătenii lor și investiți cu autoritate administrativă și drept de jurisdicție în litigiile de importanță mai mică. 31 *smf* (Adi; îs) ~eșii *poporului* Reprezentanții puterii politice, administrative etc. 32 *av* (Îvp) Sigur. 33 *av* (Îvp) Amănutit. 34 *av* (Îvp) Anume. 35 *av* (Îvp) Deosebit. 36 *av* (Îvp) Îndeosebi.

aleș [At: PRAV. MOLD. 172 / Pl: ~uri / E: *a*(= *la*) + *mg* **leş**] 1 *av* (Înv; ie) **A se pune ~** A pândi. 2 (Înv) *sn* Pândă. 3 (Reg) *sn* Plasă de pescari. **alesător** *sm* [At: URECHE, ap. LET. I, 104/8 / Pl: ~i / E: **ales**² + -ator] (Înv) Boier de divan însărcinat cu hotărnicirea moșiilor.

alesătură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: ~ri / E: **ales**² + -atură] 1-2 (Înv) Alegere (proastă). 3 Hotărnicire. 4 Alegerea părului în cărări, în codițe. 5 (Mpl) Desen, flori dintr-o țesătură. 6 Flori și mustre ornamentale (în felul celor țesute), sculptate în piatră, lemn etc. 7 Țesături împodobite cu flori și cu mustre.

alesidă *sf* *vz* **alisidă**

alestâncă *sf* [At: LB / V: *alas*~, *halas*~, *alis*~ / E: nct] (Mol) Un fel de stofă de bumbac.

alesură *sf* [At: COSTINESCU / Pl: ~ri / E: **ales**² + -ură] (Înv) Alesătură (3).

alesui *v* *vz* **leșui**

alesuire *sf* *vz* **leșuire**

alesuit¹ *sn* *vz* **leșuit**¹

alesuit², ~ă *a* *vz* **leșuit**²

alesveris *sn* *vz* **alisveris**

aletiu *sn* [At: E. BRAN, TRIBUNA, 1889, 482 / V: **aleatiu**, ~**chiu** / E: *mg* **elöl**] (Trs; îlav) **În** (sau **de**) ~ În preajma cuiva sau a ceva Si: (Trs) *aletu*.

aletuț *sn* [At: T. PAPAHAĞI, M. 122 / E: **aletiu** + -ur] (Îlav) **În ~u** Aletiu.

aleu¹ *i* *vz* **aoeu**

aleu² *sn* [At: LB / V: ~**lău** / E: *mg* **elö-(pénz)**] (Trs) 1 Arvună 2 Amanet. **aleulău** *sn* *vz* **aleu**²

aleurit *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr **aleurite**] 1 Rocă sedimentară detritică, neconsolidată, formată din fragmente de minerale și de roci cu dimensiunile foarte mici. 2 Frațiune din sedimente cu aceeași granulație.

aleuritic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr **aleuritique**] 1 Care se referă la aleurite. 2 Care aparține aleuritelor.

aleurolit *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr **aleurolite**] Rocă sedimentară aleuritică, compactă.

aleuometru *sn* [At: DEX² / Pl: ~re / E: fr **aleuromètre**] Aparat pentru determinarea calității glutenului din făinurile de cereale.

aleuronat *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr **aleuronat**] Produs alimentar bogat în proteine, obținut din gluten, din care se fac preparate culinare dietetice pentru bolnavii de diabet.

aleurona *sf* [At: DEX² / Pl: ~ne / E: fr **aleurone**] Substanță proteică aflată în celulele stratului aleuronic din fructe, din semințe de cereale sau de leguminoase.

aleuronic *an* [At: DN³ / Pl: ~ice / E: *aleuronique*] (Îs) *Strat* ~ *Strat* din celule bogate în proteine, care se găsește sub învelișul bobului de cereale.

aleves *sn* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~uri / E: mg *elevesedik*] (Mgm) Poșică.

alevin *sm* [At: SADOVEANU, N. F. 74 / Pl: ~i / E: fr *alevin*] 1 Larvă de pește. 2 Pui de pește.

alevinaj *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *alevinage*] (Rar) Îngrijire și hrănire a puietului de pește.

alexandrin, ~ă [At: MACEDONSKI, O. IV, 46 / Pl: ~i, ~e / E: fr *alexandrin*, lat *alexandrinus*] 1 Care ține de civilizația elenistică din Alexandria. 2 (Pex) Care ține de epoca elenistică. 3 (Îs) *Vers* ~ *Vers* iambic de 12 silabe (cu cezura după silaba a șasea). 4 (Îs) *Poezie* ~ă *Poezie* de tip rafinat, erudit, adesea ezoteric, caracteristică epocii elenistice.

alexandrinism *sn* [At: DEX² / Pl: (rar) ~e / E: fr *alexandrinisme*] 1 Ansamblu de manifestări ale civilizației elenistice, semigrecești, semi-egiptene, cu centrul în orașul Alexandria (sec. III î.e.n. – III e.n.). 2 Caracterul operei poetilor alexandrini. 3 (Pex) Caracterul rafinat, erudit, subtil, ezoteric al artei și filozofiei în perioadele lor de decadentă. 4 (Pex) Subtilitate excesivă a ideilor sau a expresiei.

alexandrit *sn* [At: LTR / Pl: ~e / E: fr *alexandrite*, ger *Alexandrit*] Varietate de crisoberil, de culoare verde, folosită ca piatră prețioasă.

alexandrinean, ~ă [At: DEX² / Pl: ~eni, ~ene / E: *Alexandria* + ~ean] 1-2 *sm* Persoană născută și crescută în municipiul Alexandria. 3-4 *sm*, a (Locuitor) din municipiul Alexandria.

alexandrineancă *sf* [At: DEX² / Pl: ~ence / E: *alexandrinean* + ~că] 1-2 Femeie născută și crescută în municipiul Alexandria. 3 Locuitoare din municipiul Alexandria.

alexie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *alexie*] (Med) Incapacitate de a citi provocată de unele leziuni în centrul nervos; Si: *cecitate verbală*.

alexina *sf* [At: DEX² / Pl: ~ne / E: fr *alexine*] (Blg) Substanță proteică aflată în plasma sanguină, care ia parte la reacțiile de imunitate.

aleza *v* [At: LTR / Pzi: ~zez / E: fr *aléser*] (Mec) 1 A prelucra (cu alezorul) interiorul unui cilindru, mărindu-i diametrul. 2 A șlefui (la alezor) o gaură conică sau cilindrică, sfredelită, mai întâi, rudimentar cu burghiul.

alezaj *sn* [At: LTR / Pl: ~e / E: fr *alésage*] 1-4 Operația (de lărgire sau de modificare a forme interioare (a unui cilindru ori) a unei găuri cilindrice dintr-o piesă de metal; Si: *alezare* (1-4), *alezat*¹ (1-4). 5 Diametrul interior al unui cilindru; Si: *alezare* (5), *alezat*¹ (5).

alezare *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ări / E: *aleza*] 1-5 Alezaj (1-5).

alezat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *aleza*] 1-5 Alezaj (1-5).

alezat², ~ă a [At: ORBONAS, MEC. 251 / E: *aleza*] 1 (D. cilindrii motoarelor cu explozie) Care a fost prelucrat (cu alezorul), mărindu-i-se diametrul. 2 (D. găuri conice sau cilindrice sfredelite mai întâi, rudimentar cu burghiul) Șlefuit (la alezor).

alezie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *alésie*] (Med) Incapacitate de a citi litere, cifre sau note muzicale.

alezor *sn* [At: LTR / Pl: ~oare / E: fr *alésoir*] (Mec) Unealtă (conică sau cilindrică) prevăzută cu dinți puternici și tăietori, servind la alezaj.

alezui *vr* [At: ȘEZ. XXI, 101 / Pzi: ~esc / E: nct] (Reg) A blestema.

alezuire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~iri / E: *alezui*] (Reg) Blestemare.

alezuit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *alezui*] (Reg) Blestemare.

alezuit², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *alezui*] (Reg) Blestemat². **alfa**¹ *smi* [At: N. TEST. (1648), ap. HEM 864 / E: gr *ἄλφα*] 1 Numele celei dintâi litere din alfabetul grecesc. 2 (Fig) Început. 3 (Îe) *De la ~ la omega* De la început până la sfârșit. 4 (Îe) (A fi) ~și *omega* (A fi) începutul și sfârșitul. 5 (Îae) (A fi) atotcunoscător. 6 (Îae) (A fi) factorul esențial. 7 (Fiz; Îs) *Particula* ~ Particulă alcătuită din doi protoni și doi neutroni, emisă de unele substanțe radioactive. 8 (Fiz; Îs) *Radiație* ~ Radiație constituită din particule alfa¹ (7).

alfa² *sms* [At: DICT. / E: fr *alfa*] 1 Plantă exotică din familia gramineelor, din a cărei tulpină flexibilă se împletesc frânghii, rogojini etc. sau se fabrică hârtie (*Stipa tenacissima*). 2 (Șis *hârtie* ~) Hârtie de calitate superioară, fabricată din alfa² (1).

alfabet *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 9 / Pl: ~e / E: fr *alphabet*, lat *alphabetum*] 1 Totalitatea literelor așezate într-o ordine convențională, reprezentând sunetele de bază ale unei limbi și din care se alcătuiesc cuvintele Cf *alfavita*, *azbuche*. 2 Orice sistem convențional de (alte) semne scrise pentru reprezentarea sunetelor cuvintelor unei limbi. 3 (Muz) Sistem de notație a sunetelor muzicale. 4 (Îs) ~ *fonetic* Alfabet care asociază fiecărei litere un cuvânt de circulație a cărui inițială o constituie litera respectivă, în scopul evitării erorilor la transmisiile telefonice și radiotelefonice. 5 (Îs) ~ul *Morse* Alfabet folosit în telegrafie, în care literele sunt reprezentate prin linii și puncte.

alfabetar *sn* [At: IORDAN, L. R. A. 164 / Pl: ~e / E: *alfabet* + ~ar] 1 (Rar) Listă alfabetică. 2 (Rar) Repertoriu. 3 Set de litere și silabe folosit ca material didactic pentru formarea cuvintelor.

alfabetic, ~ă a [At: EMINESCU, N. 45 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *alphabetique*] În ordinea literelor alfabetului.

alfabeticeste *av* [At: DA / E: *alfabetic* + ~este] (Înv) În mod alfabetic.

alfabetiza *v* [At: DA / Pzi: ~zez / E: fr *alphabetiser*] 1 A învăța să citească și să scrie pe adulții fără aceste cunoștințe. 2 A combate analfabetismul și a-l lichida.

alfabetizare *sf* [At: LEG. EC. PL. 448 / Pl: ~ări / E: *alfabetiza*] 1 Instruire a analfabeților; Si: *alfabetizat*¹ (1). 2 Combatarea analfabetismului și lichidarea a lui (2); Si: *alfabetizat*¹ (2).

alfabetizat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *alfabetiza*] 1-2 Alfabetizare (1-2).

alfabetizat², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *alfabetiza*] (D. analfabeți) Care a fost învățat să scrie și să citească.

alfanumeric, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *alphanumérique*] (Teh; d. indicații) Care este exprimat prin intermediul literelor și al cifrelor.

alfatron *sn* [At: DEX² / Pl: ~oane / E: fr *alphatrone*] Vacuummetru care se bazează pe efectul ionizant al radiației alfa emise de o sursă etalonată. **alfavita** *sf* [At: MINEIUL (1776), 67, 2/1 / E: ngr *ἄλφῖται*] (Înv) 1 Alfabet. 2 (Pex) Abecedar Cf *alfabet*, *azbuche*, *azbucoavna*, *bucoavna*.

alfenid *sms* [At: DA / E: nct] (Înv) Alpaca.

alfior *sm* [At: POP, ap. HEM 891 / P: ~fi-or / Pl: ~i / E: *alior* + *alifie* sau *fior* prin et. pop] (Bot; Trs) Plantă nedefinită mai de aproape, probabil alior.

alga *sf* [At: LESNEA, I. 111 / Pl: ~lge / E: fr *algue*] (Bot) Plantă criptogamă, talozită, care crește în apă și în locuri umede și care servește la îngrășarea pământului și la prepararea iodului.

algăci i [At: I. CR. XIII, 114 / E: nct] (Reg) Cuvânt cu care se îndeamnă caii la treierat.

algebraică, ~ă a *vz algebraic*

algebră *sf* [At: NEGRUZZI, S. II, 178 / Pl: ~re / A: (înv) *alge* ~ / E: fr *algèbre*, lat *algebra*] 1 Teorie a operațiilor privind numerele reale (pozitive ori negative) sau complexe și rezolvarea ecuațiilor prin substituția prin litere a valorilor numerice și a formulei generale de calcul numeric particular. 2 Manual școlar care se ocupă cu studiul algebrei (1). 3 (Îs) ~ra *logicii* Parte a logicii matematice care cuprinde calculul propozițiilor, al claselor și al relațiilor.

algebraic, ~ă a [At: CULIANU, A. 4 / Pl: ~ici, ~ice / V: (reg) ~braic / E: fr *algébrique*] 1 De algebră (1). 2 Referitor la algebră (1).

algebraiceste *av* [At: DA / E: *algebraic* + ~este] 1 În mod algebraic. 2 Pe cale algebraică.

algebrist, ~ă *smf* [At: DEX² / Pl: ~iști, ~e / E: fr *algébriste*] Specialist în algebră.

algerian, ~ă [At: DEX² / P: ~ri-an / Pl: ~ieni, ~iene / E: fr *algérien*] 1 *smf* Persoană care face parte din populația de bază a Algeriei. 2-3 *a* Care aparține Algeriei sau poporului algerian. 3-4 *a* Privitor la Algeria sau la poporul algerian.

algezie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: ger *Algesiel*] (Med) 1 Capacitatea de a simți durerea. 2 Durere.

algid, ~ă a [At: DA / Pl: ~izi, ~e / E: fr *algide*] (Med) 1 Care se caracterizează printr-o răceală mare a trupului. 2 Care dă senzația de frig.

algiditate *sf* [At: DEX² / Pl: ~răți / E: fr *algidité*] (Med) Simptom al unor boli caracterizat prin răcirea treptată a corpului.

algie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *algie*] (Med) Durere apărută spontan sau în urma excitației patologice a nervilor senzitivi.

algină *sf* [At: DEX² / Pl: ~ne / E: fr *algine*] Substanță mucilaginoasă extrasă din anumite alge marine și folosită pentru apretare în industria pielăriei.

algofobie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *algophobie*] (Med) Teamă patologică de durere.

algogen, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *alogène*] (Med) Care este produs de o excitație puternică și care atacă terminațiile nervoase.

algol *sn* [At: DEX² / E: eg, fr *algot*] (Inf) Limbaj simbolic folosit în programarea automată, orientat în probleme de calcul științific.

algolog, ~a *smf* [At: DEX² / Pl: ~ogi, ~oge / E: fr *algologue*] Specialist în algologie.

algologic, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *algologique*] 1 Referitor la algologie. 2 De algologie.

algologie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *algologie*] Ramură a botanicii care se ocupă cu studiul algelor.

algomanie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *algomanie*] (Liv) Căutare a unei plăceri în durere.

algonkian, ~a [At: DEX² / P: ~ki-an / Pl: ~ieni, ~iene / E: fr *algonkien*] 1 *sn* Eră geologică căreia îi aparțin formațiile dintre arhaic și paleozoic și care conține urme de organisme și de cărbuni. 2-3 *a* Care se referă la vârsta sau la formațiile algonkianului (1).

algoritm *sn* [At: DA / Pl: ~e / E: fr *algorithme*] 1 Ansamblu de simboluri folosite în matematică și în logică, permițând găsirea în mod mecanic (prin calcul) a unor rezultate. 2 (Pgn) Succesiune de operații necesare în rezolvarea unei probleme oarecare.

algoritmice, ~a *a* [At: DA / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *algorithmique*] 1 Care se bazează pe algoritmi (1). 2 (Is) *Logica* ~a Logică care utilizează notații algoritmice.

algrafie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *algraphie*] Procedeu de executare a formelor de imprimare pe plăci de aluminiu, folosit pentru tiparul plan.

alhimie *sf* *vz* **alchimie**

alhimist *sm* *vz* **alchimist**

afi *vi* [At: JAHRESBER. VII, 82 / Pzi: *alesc* / E: ger *eilen*] (Reg) A se grăbi.

alia *vr* [At: NEGRUZZI, S. I, 277 / P: *a-li-a* / Pzi: ~iez / E: fr *allier*] 1 *vr* A încheia un tratat de alianță. 2 *vr* A se înțelege cu cineva în vederea unei acțiuni comune Si: *a se coaliza*. 3 *vr* (luz) A se întruni. 4 *vr* (Frm) A intra în raport de rudenie cu cineva prin căsătorie. Si: (pfm) *a se încuscri*. 5 *vr* A topi laolaltă anumite metale sau anumite metale cu metaloizi pentru a obține un aliaj.

aliagiu *sn* *vz* **aliaj**

aliaj *sn* [At: HASDEU, I. C. 118 / P: ~li-aj / Pl: ~e (iuz) ~uri / V: ~agiu / E: fr *alliage*] 1 (Rar) Aliere. 2 (Ccr) Produs metalic obținut prin topirea laolaltă a anumitor metale sau a unor metale cu metaloizi.

aliant, ~a *a* [At: DA ms / P: *a-li-ant* / Pl: ~nți, ~e / E: nct] (D. metale) Care intră în aliaj (2).

alianță *sf* [At: DIONISIE, C. 174 / P: *a-li-an* / Pl: ~te / V: (inv) ~tie (pl ~tii) / E: fr *alliance*] 1 Înțelegere politică între două sau mai multe state, pe bază de tratat, prin care statele respective se obligă să acționeze în comun sau să se ajute în anumite împrejurări, în special în caz de război ori al unui atac îndreptat de alte state împotriva unuia dintre statele aliate. 2 Înțelegere între două sau mai multe grupuri în vederea realizării unui obiectiv comun Si: *coalitie*. 3 (luz) Legământ. 4 (Inv) Armistițiu. 5 (Frm) Uniune prin căsătorie Si: (pfm) *încuscrire*, *cuscrire*. 6 (Is) *Ruda prin* ~ Persoană devenită, prin căsătorie, rudă cu rudele soției sau ale soțului.

alianție *sf* *vz* **alianță**

aliare *sf* *vz* **aliere**

alias *av* [At: DEX² / P: *a-li-as* / E: lat *alias*] 1 Zis și... 2 Pe nume și...

aliat *sn* [At: DA / P: *a-li-at* / Pl: (nob) ~uri / E: *alia*] Aliere (4).

aliat², ~a [At: ȘINCAI, HR, II, 26/32 / P: *a-li-at* / Pl: ~ați, ~e / V: (inv) ~ant / E: *alia*] 1 *a* (D. un stat) Care a încheiat un tratat de alianță (1). 2-3 *smf*, *a* (Persoană, clasă, partid, stat etc.) care se alătură cuiva în vederea realizării unei acțiuni comune. 4-5 *smf*, *a* (Pex) (Persoană) care sprijină pe cineva într-o acțiune. 6-7 *smf*, *a* (Frm) (Persoană sau familie) înrudită prin căsătorie. 8 *a* (D. metale) Căruia i s-a adăugat o anumită cantitate din unul sau mai multe elemente pentru a forma un aliaj (2).

alibi *sn* [At: DA / Pl: ~uri / V: ~u / E: fr *alibi*] 1 (Jur) Situația de a nu se găsi la locul crimei sau al delictului, în timpul când s-au săvârșit acestea. 2 (Jur) Mijloc de apărare care aduce în sprijin un alibi (1). 3 (Fig) Pretext. 4 (Fig) Scuză. 5 (Fig) Justificare. 6 (Îe) A (nu) avea (nici) un ~ A (nu) avea (nici) o motivare.

alibiu *sn* *vz* **alibi**

alibiu *sn* *vz* **arbiu**

alibzi *vr* [At: ARH. OLT. XXI, 257 / Pzi: ~zesc / E: nct] (Reg) A potrive la margine două scânduri, astfel ca nici una dintre ele să nu fie ieșită în afară.

alibzire *sf* [At: DA / Pl: ~ri / E: *alibzi*] (Reg) Potrivire a două scânduri la margine, astfel încât nici una dintre ele să nu fie ieșită în afară Si: *alibzi*¹.

alibzi¹ *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: *alibzi*] (Reg) Alibzire.

alibzi², ~a *a* [At: CHEST. II, 236/72 / Pl: ~iți, ~e / E: *alibzi*] 1-2 (D. scânduri, șindrilă etc.) Potrivite (sau retezate) la margine.

alic *sn* *vz* **alica**

alica *sf* [At: LM / Pl: ~ice / V: ~lic, (reg) *h~*, *haliciu* (Pl: ~ri) / E: ngr *χαλκία*] (Mpl) 1 Proiectile sferice de plumb cu care sunt încărcate unele cartușe de vânătoare. 2 Granule de oțel sau de fontă folosite pentru curățarea prin împrăscare a suprafeței pieselor de foraj. 3 Bucățele de piatră sau de cărămidă care se pun în tencuială pentru a astupa un gol.

alicare *sf* [At: LTR / Pl: ~ii / E: *alica* + *-arie*] Spărturi de piatră sau de cărămidă, întrebuințate la construirea drumurilor.

alici¹ [At: ISPIRESCU, L. 336 / Pzi: *alicesc* / E: ns cf *licari*] (Reg) 1 *vr* A se evidenția. 2 *vr* (D. vreme) A se îndrepta. 3 *vr* (D. oameni) A se îndrepta după boală.

alici² *vr* [At: TDRG 479 / Pzi: *alicesc* / E: *alica*] 1 (D. tencuială) A întări prin amestecare cu mici bucăți de țiglă. 2 (Cng) A atinge o pasăre cu o alică (1).

alicare *sf* [At: MANOLESCU, I. 22 / Pl: ~ri / E: *alici*²] 1 Întărire a tencuiei prin amestecare cu bucăți de țiglă. 2 Atingere cu o alică (1).

alicneală *sf* *vz* **lihneală**

alicni *vi* [At: CV, 1950, nr. 4, 15 / Pzi: ~nesc / E: nct] (Reg) A șchiopăta puțin.

alicnire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *alicni*] (Reg) Șchiopătare abia vizibilă.

alicni¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *alicni*] (Reg) Alicnire.

alicni², ~a *a* [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e] (Reg) Care șchiopătează abia vizibil.

alikota *af* [At: I. IONESCU, D. 124 / V: ~cuota, ~cvota / E: fr *aliquote*] (Mat; Is) *Parte* ~ Parte care se cuprinde, în mod exact, de un anumit număr de ori, într-o cantitate dată.

alicuantă *af* [At: DEX² / Pl: ~te / E: fr *aliquante*] (Mat; Is) *Parte* ~ Parte care nu se cuprinde exact, de un anumit număr de ori, într-o anumită cantitate dată.

alicuotă *af* *vz* **alikota**

alicvotă *af* *vz* **alikota**

alidadă *sf* [At: CULIANU, C. 12 / Pl: ~de / E: fr *alidade*] (Top) Instrument care servește la măsurarea unghiurilor sau la ridicarea planurilor și care constă dintr-o riglă având la cele două capete câte o placă perpendiculară pe ea, una prevăzută cu o crăpătură verticală, iar cealaltă cu un orificiu prin care se vizează obiectele a căror direcție trebuie determinată.

aliea *vr* [At: PĂSCULESCU, L. P. 52 / P: *a-li-e-a* / Pzi: ~eesc / E: nct] (Reg) A îndestula.

alieare *sf* [At: MDA ms / P: *a-li-e-a* / Pl: ~eări / E: *aliea*] Îndestulare.

alieal *sn* [At: MDA ms / P: *a-li-e-at* / Pl: ~uri / E: *aliea*] (Reg) Îndestulare.

aliat², ~ă [At: MDA ms / P: a-li-e-at / Pl: ~ați, ~e / E: aliea] Care îndestulează.

aliena [At: DA / P: a-li-e~ / Pzi: ~nez / E: fr *aliéner*, lat *alienare*] **1** vr (Jur) A trece altuia dreptul de proprietate asupra unei posesiuni (prin vindere, cesiune etc.) Si: a *ceda*, a *înstrăina*. **2** vr (Fig) A se înstrăina de sine însuși. **3** vr (Fig) A-și pierde mințile. **4** vr A deveni ostil societății, factorilor de civilizație. **5** vr A se simți izolat în societatea modernă.

alienabil, ~ă a [At: SBIERA, F. S. 339 / P: a-li-e- / Pl: ~i, ~e / E: fr *aliénable*] (Jur) Care se poate înstrăina (prin vânzare, cesiune etc.).

alienabilitate sf [At: DA / P: a-li-e~ / E: fr *alienabilité*] Însușirea unui lucru de a fi alienabil.

alienare sf [At: DA / P: a-li-e~ / Pl: ~nări / E: aliena] **1** (Jur) Trecere asupra altuia a dreptului de proprietate asupra unei posesiuni (prin vindere, cesiune etc.). **2** Înstrăinare de sine însuși. **3** (Med: fs) ~ mintală Nebunie.

alienat¹ sn [At: DA / P: a-li-e~ / Pl: (nob) ~uri / E: aliena] **1-2** Alienare (**1-2**).

alienat², ~ă [At: I. IONESCU, P. 135 / P: a-li-e~ / Pl: ~ați, ~e / E: aliena] **1** a (Jur) Care a trecut asupra altuia dreptul de proprietate asupra unei posesiuni (prin vindere, cesiune etc.). **2-3** smf, a (Persoană) care s-a înstrăinat de sine însuși. **4-5** smf, a (Persoană) care suferă de o boală mintală Si: *nebul*, *dement*. **6** a (ls) Institut de ~ați Ospiciu.

alienație sf [At: DA / P: a-li-e / Pl: ~ii / V: (rar) ~iune / E: fr *aliénation*, lat *alienatio*, ~onem] **1** Alienare (**2**). **2** (Sis ~ mintală) Nebunie.

alienațiune sf vz alienație

alienist, ~ă smf, a [At: DA / P: a-li-e~ / Pl: ~iști, ~e / E: fr *aliéniste*] (Rar) **1-2** (Persoană) specializată în bolile mintale.

aliepta v vz iepta

aliere sf [At: IOANOVICI, TEHN. 197 / P: a-li-e~ / V: ~lia~ / Pl: ~ri / E: alia] **1** Încheiere a unui tratat de alianță. **2** Înțelegere între două sau mai multe grupuri în vederea realizării unui interes comun Si: *coalizare*. **3** (Frm) Intrare în legături de rudenie Si: (pfm) *încuscare*. **4** Proces tehnologic prin care sunt topite și amestecate anumite metale sau anumite metale cu metaloizi, în scopul obținerii unui aliaj (**2**).

alifatic, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: ger *aliphatisch*] (D. substanțele chimice organice) Format din atomi de carbon legați în lanț liber la ambele capete.

alifie sf [At: (1692) ap. GCR I, 304 / Pl: ~ii / V: *alef~*, (înv) *alefiu* (~fii) / E: ngr *άλφις*] Preparat farmaceutic de uz extern, compus din substanțe medicamentoase încorporate într-o masă onctuoasă și întrebuințat în medicină și în cosmetică Si: *unguent*.

alifios, ~oasă a [At: TDRG, 479 / Pl: ~oși, ~oase / E: *alifie* + ~os] Unsuros.

aligator sm [At: DA / Pl: ~ri / E: fr *alligator*] (Zlg) Specie de crocodil care trăiește în fluviile Americii sau Chinei (*Alligator mississippiensis*).

aligni¹ viu [At: ALECSANDRI, P. P. 2 / E: ns cf mg *legyezni*, *legvinteni*] (Nob) A adia.

aligni² v vz lihni

aligorie sf vz alegorie

aligote sn [At: DEX² / Pl: (rar) ~uri / E: fr *aligoté*] **1** Soi de viță de vie originar din Franța, cu boabe mici, rotunde, albe-verzui. **2** Vin (sec) din aligote (**1**).

alihneală sf vz lihneală

alijveris sn vz alișveris

alilodidactic, ~ă a [At: GHICA, ap. CADE / Pl: ~ici, ~ice / E: gr *αλληλοδιδασκαλός*] (Înv: d. școală) În care elevii se învață unii pe alții, sub conducerea profesorului.

alihuia i vz aleluia

aliman¹ sn vz liman

aliman² sms [At: CIHAC II, 633 / E: ns cf tc *alaman* (sau srb *alaman*), cf *alimani*, *alimănit*¹] **1** (Înv: fe) A *ajunge la* ~ A nu mai fi chip de scăpare. **2** (lae) A se afla într-o situație dificilă.

aliman³ sn [At: PAMFILE-LUPESCU, CROM. 196 / V: ol~ / Pl: ~uri / E: fr *eau allemande*] (Îvr) Fard roșu Si: (înv) *rumeneală*, *suliman*.

alimana v vz alimani

alimănare sf vz alimănire

alimănat¹ sn vz alimănit¹

alimănat², ~ă a vz alimănit²

alimani vr [At: RĂDULESCU-CODIN / V: ~na (Pzi: ~nez) / Pzi: ~nesc / E: *aliman*³] (Reg) **1** A se stabili într-un sat Si: (pop) a se *aciui*, a se *pripăși*, (reg) a se *adevesti*, a se *agești*, a se *agiestă*. **2** (Îf *alimăna*) A se așeza.

alimănire sf [At: MDA ms / V: ~nare / Pl: ~ri / E: *alimani*] (Reg) **1** Stabilire într-un sat Si: *aciuire*, *adevestire*, *ageștire*, *agiestare*, *pripășire*. **2** (Îf *alimănare*) Așezare.

alimănit¹ sn [At: MDA ms / V: ~nat¹ / Pl: ~uri / E: *alimani*] (Reg) **1-2** Alimănire (**1-2**).

alimănit², ~ă a [At: HEM 872 / V: ~nat² / Pl: ~iți, ~e / V: ~monit, ~a / E: *alimani*] (Reg) **1** Care s-a stabilit într-un sat Si: (pop) *aciuit*², *pripășit*², (reg) *adevestit*², *ageștit*², *agiestit*². **2** (Îf *alimănat*) Așezat. **3** Afurisit.

alimba vt [At: DEX² / Pzi: ~bez / E: ns cf *limb*] A descărca pe alte vase o parte din încărcătura unei nave, pentru a-i permite să navigheze în ape de mică adâncime.

alimbare sf [At: DEX² / Pl: ~bări / E: *alimba*] Descărcare a unei părți din încărcătura unei nave pe alte vase, pentru a-i permite să navigheze în ape de mică adâncime.

aliment sn [At: MACEDONSKI, O. I, 43 / Pl: ~e / E: fr *aliment*] **1** Substanță care servește la hrănire Si: *hrană*. **2** (Jur; lpl) Mijloace de trai (acordate prin tribunal pentru întreținerea părinților, soției divorțate, copiilor născuți din părinți divorțați etc.).

alimenta v [At: HAMANGIU, C. C. 54 / Pzi: ~tez / E: fr *alimenter*] **1-2** vtr A (se) hrăni. **3-4** vtr (D. o mașină industrială) A (se) aproviziona cu combustibilul sau cu materia primă necesare pentru o bună funcționare. **5** vt (Jur) A acorda mijloace de trai. **6** vt (Fig; d. conflicte, stări neplăcute etc.) A duce la accentuare.

alimentar, ~ă [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *alimentaire*, lat *alimentarius*] **1** a Privitor la alimente. **2** a (Jur) Care face cuiva cu putință procurarea mijloacelor de trai. **3** a (ls) *Industrie* ~ă Industrie care transformă materiile prime de origine animală și vegetală în produse necesare hranei. **4** a (ls) *Pensie* ~ă Sumă de bani necesară întreținerii unei persoane pe care cineva o plătește, lunar, în temeiul unei obligații stabilite prin lege sau prin hotărâre judecătorească Si: *pensie de întreținere*. **5** sf Băcănie.

alimentare sf [At: DA / Pl: ~tări E: *alimenta*] **1** Hrănire. **2** (Ind) Aprovizionare cu combustibilul sau cu materia primă necesară pentru o bună funcționare Si: *alimentat*¹ (**2**). **3** (Fig) Accentuare.

alimentat¹ sn [At: MD ms / Pl: ~uri / E: *alimenta*] **1** Hrănire. **2** (Ind) Alimentare (**2**).

alimentat², ~ă a [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: *alimenta*] **1** (D. ființe) Hrănit². **2** (Ind) Care este aprovizionat cu combustibilul sau cu materia primă necesară pentru o bună funcționare.

alimentator, ~oare sn, a [At: LTR / Pl: ~i, ~oare E: *alimenta* + ~tor] **1-2** (Dispozitiv) care servește la alimentarea unei mașini (a unei instalații) cu combustibil, cu materie primă de prelucrat etc.

alimentație sf [At: SADOVEANU, P. M. 20 / Pl: ~ii / V: ~iune (pl: ~ni) / E: fr *alimentation*] **1-2** Alimentare (**1-2**).

alimentațiune sf vz alimentație

alimojder sn vz limujder

alimojdii sfp [At: REV. CRIT. IV, 85 / E: ns pbl srb *almojivo*] (Reg) Fleacuri.

alimon sm [At: DA / Pl: ~i / E: ngr *λιμων*] (Bot; reg) Lemnu-Domnului (*Artemisia abrotanum*).

alimonit, ~ă a vz alimănit

alimori smp [At: HEM 874-877 / E: ns cf bg *balenope*] (Reg) Sărbători populare însoțite de diferite datini, îndeosebi aceea de a aprinde, în unul sau în mai multe locuri, focul, de a învărti tăciuni aprinși în jurul corpului, în timp ce se strigă „alimori”.

alimpit, ~ă a [At: REV. CRIT. IV, 336 / E: *limpi*] (Reg) Hămesit de foame. **alin** av [At: ODOBESCU, S. II, 51 / E: a + *lin*] (Rar; șla *fără de* ~) Lin.

alina¹ [At: VARLAAM, C. 310 / Pzi: *alin*, (înv) ~nez / V: ~lini (pzi: ~nesc) / E: *lin*] 1-2 *vr* (D. fenomene naturale) A (se) micșora în intensitate. 3-4 *vr* (D. fenomene naturale) A (se) potoli. 5 *vi* (înv) A opri o mișcare pornită. 6-7 *vr* (D. sentimente neplăcute, senzații dureroase) A (se) calma. 8-9 *vr* (D. ființe cuprinse de emoție puternică, de surescitare) A (se) liniști. 10 *vt* (D. ființe, în special, oameni) A mângâia. 11 *vr* (D. lucruri) A așeza. 12 *vr* (D. oameni) A se liniști ducându-se la culcare. 13 *vr* (D. păsări) A se așeza (pe ceva).

alina² *vi* [At: DA / Pzi: *alin* / E: nct] (îrg) A șchiopăta ușor Cf *alinta*, *alinci*.

alina³ *vr* *vtz* *anina*

alinare¹ *sf* [At: NEGRUZZI, S. II, 16 / Pl: ~nări / E: *alina*] 1 Micșorare a intensității unui fenomen natural Si: *alinat¹* (1), (rar) *alinatură*. 2 Potolire a unui fenomen natural Si: *alinat¹* (2). 3 Oprire a unei mișcări pornite Si: *alinat¹* (3). 4 Calmare a unor sentimente neplăcute, senzații dureroase Si: *alinat¹* (4). 5 Liniștire a unei ființe cuprinse de emoție puternică, de surescitare Si: *alinat¹* (5). 6 Mângâiere a unei ființe, a unui om Si: *alinat¹* (6). 7 Așezare a unor lucruri Si: *alinat¹* (7). 8 Liniștire a cuiva prin ducere la culcare Si: *alinat¹* (8). 9 Așezare a unei păsări pe ceva Si: *alinat¹* (9). **alinare²** *sf* [At: DA / Pl: ~nări / E: *alina¹*] Șchiopătare ușoară Si: *alinat²* Cf *alintare*, *alincire*.

alinat¹ *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: *alina¹*] 1-9 Alinare (1-9).

alinat² *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: *alina²*] Alinare².

alinat³, ~a [At: VARLAAM, C. 165 / Pl: ~ați, ~e / E: *alina*] 1 *a* (D. fenomene naturale) Micșorat² în intensitate. 2 *a* (D. fenomene naturale) Oprit². 3 *a* (D. mișcări pornite) Potolit². 4 *a* (D. senzații neplăcute, sentimente dureroase) Calmat². 5 *a* (D. ființe cuprinse de emoții puternice, de surescitare) Liniștit². 6 *a* (D. ființe, oameni) Mângâiat². 7 (D. lucruri sau fenomene naturale) Așezat². 8 *a* (D. oameni) Liniștit² (prin ducere la culcare). 9 *av* Lin.

alinar⁴, ~a *a* [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *alina²*] (îrg) Care șchiopătează ușor.

alinător, ~toare *a* [At: I. NEGRUZZI, S. V. 197 / Pl: ~i, ~oare / V: (înv) ~iu, ~oare / E: *alina* + -ător] 1-4 Care (domolește) (liniștește) (ușurează sau) mângâie.

alinătoriu, ~toare *a* *vtz* *alinător*

alinatură *sf* [At: SADOVEANU, V. F. 83 / Pl: ~ri / E: *alina* + -(a)tura] 1 Alinare (1). 2 (Reg) Pământ fin, negru, adus de apa ploilor pe pământurile lucrate. 3 (Reg) Loc (într-un râu) unde apa stă liniștită.

alinderea *av* *vtz* *alt*

alineea *sf* *vtz* *alineat*

alineat *sn* [At: MAIORESCU, D. II, 181 / P: *a-li-ne-at* / Pl: ~e / V: ~niat / E: fr *alinéa*] 1 Rând retras într-un text pentru a marca schimbarea ideii. 2 Fragment de text care începe cu un alineat (1). 3 Pasaj în articolele de legi.

alingări *v* *vtz* *lingări*

alini *v* *vtz* *alina*

alinia [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 104, 9/1 / Pzi: ~iez / E: fr *aligner*] 1-2 *vr* A (se) așeza în linie dreaptă. 3 *vr* A îndrepta traseul unei străzi. 4 *vr* (Aht) A așeza un grup de construcții după o linie dinainte stabilită. 5 *vr* (D. țări) A se asocia într-o grupare pe baza unui tratat. 6 *vr* A ajusta elementele componente ale unui sistem pentru a-i asigura o bună funcționare.

aliniament *sn* [At: CULIANU, C. 44 / Pl: ~e / E: *alignement*] 1 Poziția mai multor puncte sau obiecte de-a lungul unei linii. 2 (Top) Materializare (prin jaloane, țărui de pichetare etc.) a unei linii drepte sau a axei unui traseu de cale de comunicație. 3 (Ast) *Metoda ~elor* Trecerea de la poziția unei constelații la aceea a celorlalte prin simple prelungiri de linii, pentru a cunoaște constelațiile pe holta cerească.

aliniare *sf* *vtz* *aliniere*

aliniat¹ *sns* [At: DA / E: *alinia*] Aliniere.

aliniat² *sn* *vtz* *alineat*

aliniat³, ~a *a* [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: *alinia*] 1 Așezat în linie dreaptă. 2 (D. țări) Care aparține unei grupări constituite pe baza unui tratat.

aliniere [At: CAMILAR, N. I, 204 / V: (rar) ~niare / Pl: ~ri / E: *alinia*] 1 *sf* Jalonare, în linie dreaptă, a unui traseu. 2 *i* (Îf *alinierea*!) Comandă militară pentru alinierea soldaților aflați în formație.

aliniere *sn* *vtz* *alinare*

alinit¹ *sn* *vtz* *alinat¹*

alinit², ~ă *a* *vtz* *alinat²*

alint *sn* [At: COȘBUC, B. 71 / Pl: ~uri / E: *alinta*] 1 Dezmierdare.

2 Legănare a trupului.

alinta¹ *v* [At: DOSOFTEI, V. S. 3/32 / Pzi: *alint*, (rar) ~tez / E: lat **allentare*] 1-2 *vr* (înv) A (se) alina (1). 3 *vt* A dezmierda. 4-5 *vr* (Prt) A (se) răzgâia. 6-7 *vr* A (se) răsfăța. 8 *vr* A fi mofturos.

alinta² *v* [At: PAȘCA, GL. / Pzi: *alint* / E: nct] (Reg) A șchiopăta ușor Cf *alinta*, *alinci*.

alintare *sf* [At: DOSOFTEI, PS. 140 / Pl: ~ări / E: *alinta*] 1 (înv) Alinare (1). 2 Dezmierdare. 3 (Prt) Răzgâiere. 4 Răsfățare.

alintat¹ *sn* [At: DA / E: *alinta*] 1-4 Alintare (1-4).

alintat², ~a *a* [At: EMINESCU, P. 12 / Pl: ~ați, ~e / E: *alinta*] 1 (înv) Alinat² (1). 2 Dezmierdat². 3 (Prt) Răzgâiat². 4 Răsfățat².

alintă *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: ~te / E: nct] (Reg) Șchiopătare.

alintător, ~oare [At: CONACHI, P. 288 / Pl: ~i, ~oare / V: (îrg) ~iu / E: *alinta* + -(a)tor] 1-2 *smf*, *a* (Persoană) care alintă¹.

alintătură *sf* [At: CIHAC I / Pl: ~ri / E: *alinta* + -ură] 1 Răsfățare. 2 Răzgâietură. 3 Cochetărie. 4 Ființă care se răsfăță.

alion *sm* [At: HEM 888 / P: *a-li-on* / Pl: ~i / E: *Alion*] (Orn; reg) Presură-sură.

alior *sm* [At: HEM 892 / P: *a-li-or* / Pl: ~i / V: (Mun) ~leur, (Mol) ~leor, *aior*, (reg) *arior*, *o* / E: ns cf *helliborus*] (Bot) 1 Plantă erbacee din familia euforbiaceelor, cu frunze ca niște linii înguste, numeroase și îngrămădite, cu flori galbene dispuse în umbel, care crește pe coline aride, câmpuri nisipoase și pe lângă drumuri Si: *lapele-câinelui*, *lapele-cucului* (*Euphorbia Cyparissias*). 2 Plantă otrăvitoare, înaltă de 2-4 m, cu floarea în umbel, care, ruptă, secretă un suc alb Si: *lapele-cucului* (*Euphorbia helioscopia*). 3 (Buc) Plantă erbacee din familia euforbiaceelor, de 30-60 cm înălțime, cu frunze lunguiețe, acoperite, pe dos, cu peri moi, având, la baza florilor, foliole opuse și unite (*Euphorbia amygdaloides*).

aliori *vr* [At: CHEST. VIII, 108/9 / P: ~li-o~ / Pzi: ~resc / E: *alior*] (Reg) A se amei puțin.

aliorire *sf* [At: MDA ms / P: ~li-o~ / Pl: ~ri / E: *aliori*] (Reg) Amețire ușoară Si: *aliorit¹*.

aliorit¹ *sn* [At: MDA ms / P: ~li-o~ / Pl: ~uri / E: *aliori*] Aliorire.

aliorit², ~a *a* [At: MDA ms / P: ~li-o~ / Pl: ~iți, ~e / E: *aliori*] Amețit.

aliosman *sm* *vtz* *aliotman*

aliotman [At: CANTEMIR, HR. 387 / P: ~li-oz~ / V: ~osm~ *sn* / Pl: (1) ~i, (sn) ~uri / E: tc *Aliosman*] 1 *sm* (înv) Turc. 2 *sns* Totalitatea poporului turc. 3 *sns* (înv) Imperiul Otoman.

alipi [At: STURDZA, N. 8 / Pzi: ~pesc / E: *a² + lipi*] 1-2 *vr* A (se) alătura (1-2). 3-4 *vr* A (se) atașa. 5-6 *vr* A (se) încorporează. 7 *vr* (Prt) A trăi cu cineva. 8 *vr* A adera la ceva.

alipicios, ~oasa *a*, *av* [At: TDRG / Pl: ~oși, ~oase / E: *alipi* + -icios] (înv; d. obiecte de îmbrăcăminte) Care se mulează pe corp.

alipire *sf* [At: DA / Pl: ~ri / E: *alipi*] 1 Alăturare (1). 2 Atașare. 3 Încorporare. 4 (înv) Concubinaj. 5 Aderare la ceva.

alipit¹ *sns* [At: DA / E: *alipi*] 1-5 Alipire (1-5).

alipit², ~a *a* [At: DA / Pl: ~iți, ~e / E: *alipi*] 1 Care s-a alăturat (1) la ceva. 2 Care s-a atașat de cineva. 3 Care este încorporat undeva. 4 (înv) Care trăiește cu cineva fără a fi căsătorit. 5 Care a aderat la ceva.

alipui *v* [At: ALEXICI, L. P. I, 152 / Pzi: ~esc / E: mg *alapūni*] (Reg) 1-2 *vr* (D. lucruri) A (se) așeza. 3 *vr* (D. ființe) A (se) liniști.

alisidă *sf* [At: DA / V: *ales* / Pl: ~de / E: ngr *ἀλίσκος*] (Mol; înv) 1-2 Lănțșor (de ceasornic) din metal prețios.

alismataceae *sfp* [At: DEX² / E: fr *alismacées*] Familie de plante acvatice, monocotiledonate, cu frunzele bazale dispuse în rozetă, cu canale aerifere în tulpini și în frunze.

alistâncă *sf* *vz* **halastâncă**

alispân *sm* [At: DA / Pl: ~i / E: mg *alispán*] (Trs; înv) Funcționar administrativ, corespunzând subprefectului Si: (reg) *vișspan*, *subcomite*, *vicecomite* (*suprem*).

alișveris *sn* [At: (1799) URICARIUL I, 88/15 / Pl: ~uri / V: (în) *alișv*~, *alejv*~, *ales*~, *ariș*~ / E: tc *alyš-veriř* (cf *daravere*)] (Pfm) 1-2 Negot (mic). 3 Târguială. 4 (Asr; îe) **A face cuiva** ~ A cumpăra de la cineva. 3 Amestecătură.

alitău *sn* [At: DA ms / Pl: ~ri / E: nct] (Reg) Astupător al cuptorului.

aliterare *sf* *vz* **aliteratie**

aliteratie *sf* [At: DA / Pl: ~ii / V: (în) ~iune (pl: ~ni) / E: fr *alliteration*] 1 Armonie rezultată din repetarea (intenționată) a aceluiași sunet (sau a unei combinații de sunete) în două sau în mai multe cuvinte care se succed în aceeași frază. 2 (Med) Repetare a unor sunete sau silabe în stări de puternică excitație psihică.

aliteratiune *sf* *vz* **aliteratie**

alitosi *v* *vz* **litrosi**

alitosire *sf* *vz* **litrosire**

alitosit¹ *sn* *vz* **litrosit¹**

alitosit², ~a *v* *vz* **litrosit²**

aliurit, ~a *v* *vz* **aiurit²**

alivanca *sf* [At: HEM 894 / V: ~venciu (~uri) / Pl: ~venci, (rar) ~vence / E: nct] (Mol; Buc; mpl) 1 Turtă făcută din mălai amestecat cu lapte bătut și cu brânză și coaptă în cuptor cu unt sau cu smântână. 2 (Pgn) Plăcintă mică. 3 (Lpl; îcs ~venci-plăcinte, ~venci-plăcinte moi) Horă care se dansează în perechi. 4 Melodie după care se execută alivanca (3).

alivant *sm* [At: HEM 898 / Pl: ~nti / E: fr *lavande*] (Bot; reg) Levănțică (*Lavandula angustifolia*).

alivanta [At: HEM 896 / V: ~tea / E: nct] (Îrg) 1 Exclamație glumeată, rostită când cade cineva. 2-4 *av* (Îe) **A (se da)** sau **a cădea, a trânti, a veni** ~ A se da sau a cădea, a trânti ori a veni peste cap. 5 (Îe) **A pleca** ~tea A hoinări.

alivantea *vz* **alivanta**

alivani [At: GALACTION, O. I, 51 / Pzi: ~nesc / E: nct] (Înv) 1-2 *vr* A (se) arunca. 3-4 *vr* A (se) rostogoli. 5-6 *vr* A (se) răsturna. 7 *vi* (Fig) A hoinări. 8 *vr* (Reg) A se alipi de cineva ca să trăiască.

alivei *sm* [At: LTR / Pl: ~ / E: nct] Coridor în partea superioară a unui vapor, în care se depozitează mărfuri și carbuni.

alivenciu *sm* *vz* **alivanca**

aliventica *sf* *vz* **levanțica**

alizarină *sfs* [At: DA / E: fr *alizarine*] Materie colorantă roșie, pentru vopsit bumbacul, extrasă în trecut din rădăcini de plante, iar astăzi preparată sintetic.

alizat *sn* *vz* **alizeu**

alizeu *sn* [At: PONI, F. 183 / V: (rar) ~zat / Pl: ~ce / E: fr *alizé*] (Ggf) Vânt care suflă regulat, în tot cursul anului, de la tropice la ecuator, în emisfera nordică, de la NE către SV, iar, în cea sudică, de la SV către NV.

alla breve *lav* [At: DEX² / E: it *alla breve*] Termen care indică executarea într-o mișcare rapidă în doi timpi a unei compoziții muzicale scrise în măsura de patru timpi.

allegretto [At: TIM. POPOVICI, D. M. / E: it *allegretto*] 1 *av* (Muz; d. tempo) Cu oarecare vioiciune, dar puțin mai rar decât allegro. 2-3 *sn* (Parte dintr-o) bucată muzicală, cântată allegretto.

allegro [At: TIM. POPOVICI, D. M. / E: it *allegro*] 1 *av* (Muz; d. tempo) Vioi. 2-3 *sn* (Parte dintr-o) bucată cântată allegro (1).

allemanda *sf* [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *allemande*] 1 Vechi dans de origine populară germană, la început cu caracter vesel, vioi, ulterior moderat, grav, în doi timpi. 2 Melodie după care se execută allemanda (1).

almageste *sfp* [At: DEX² / E: fr *almageste*] Culegere de observații astronomice, făcută pentru prima dată de Ptolemeu.

almanac *sn* *vz* **almanah**

almanah *sn* [At: MAIORESCU, CR. I, 35 / V: ~nac / Pl: ~uri / E: fr *almanach*, lat *almanachus*] 1 Tip de calendar în broșură care, pe lângă partea strict calendaristică, cuprinde și informații accesibile publicului larg, din diferite domenii ale științei (astronomie, medicină etc.), povestiri, anecdote etc. 2 Publicație periodică (de obicei anuală) cuprinzând articole dintr-un anumit domeniu de activitate (știință, tehnică, literatură, artă).

almandin *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *almandine*] Aluminosilicat de fier din grupa granatelor, de culoare roșie-brună, frecvent în șisturile cristaline și în aluviuni, folosit uneori ca abraziv sau ca piatră semiprețioasă.

almar *sn* *vz* **armar**

almas *sn* [At: (a. 1580) ap. HEM A I / V: *olmaz* / Pl: ~uri / E: tc *almas*] (Înv) Diamant.

almce *sf* [At: BOLINTINEANU, ap. RUDOW, XVII, 381 / E: fr *almée*] Dansatoare egipteană care își însoțește dansul cu cântece.

almicantara *sn* [At: CULIANU, C. 9 / V: ~t (pl: ~e) / Pl: ? / E: fr *almicantarat*] (Ast) Orice cerc imaginat pe sfera cerească paralel cu orizontul, care sevește la determinarea înălțimii astrelor.

almicantarat *sn* *vz* **almicantara**

almintere *av* *vz* **altminteri**

alminterea *av* *vz* **altminteri**

alminteri *av* *vz* **altminteri**

almintire *av* *vz* **altminteri**

almintrea *av* *vz* **altminteri**

almintrele *av* *vz* **altminteri**

almintrelea *av* *vz* **altminteri**

almintrenea *av* *vz* **altminteri**

almintrine *av* *vz* **altminteri**

almojnă *sf* [At: CUV. D. BĂTR. II, 62 / Pl: ~ne / E: vsi *алможино*] (Înv) Pomană.

almojnean *sm* [At: JAHRESBER. VII, 62 / Pl: ~eni / E: *almojna* + -ean cf srb *almono*] (Îrg) Sărac.

alnic, ~a *a* [At: PALIA (1581), ap. TDRG / Pl: ~ici, ~ice / E: mg *álnok*] (Trs; înv) Viclean.

alnicie *sf* [At: PALIA (1582) / Pl: ~ii / E: *alnic* + -ie] (Îrg) Viclenie. *alo¹* *i* [At: REV. CRIT. IV, 336 / E: ger *hallo*] (Trs) Pleacă!

alo² *i* [At: SEBASTIAN, T. 188 / E: fr *allô*] 1 Exclamație convențională prin care, în convorbirile telefonice, cineva cheamă pe altcineva (și acesta din urmă răspunde, dând de știre că a stabilit legătura). 2 Exclamație de chemare în toate împrejurările, când cel care cheamă nu este observat și vrea să atragă atenția celui cărui a se adresează.

aloat *sn* *vz* **aluat**

aloavă *sf* [At: I. IONESCU, M. 85 / Pl: ~ve / E: srb *alov* (*halor*)] (Pes; reg) Mreajă de prins pește.

alobrogi *smp* [At: DEX² / E: fr *Allobroges*] Populație celtică din SE Franței de azi, supusă de Cezar în timpul campaniei din Galia.

aloca *vr* [At: DA / Pzi: *aloc*, (rar) ~ochez / E: *alocație*] 1-2 *a* (scop) destina o sumă oarecare sau anumite materiale, obiecte etc. pentru un scop anumit (dintr-o listă întreagă de mai multe cheltuieli, mai ales la o administrație publică).

alocabil, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: *aloca* + -bil] Care poate fi alocat.

alocare *sf* [At: DA ms 471 / Pl: ~cări / E: *aloca*] Destinare de bani și materiale pentru un anumit scop Si: *alocat¹*, *alocație* (1).

alocat¹ *sn* [At: DA ms / Pl: ~uri / E: *aloca*] Alocare.

alocat², ~a *a* [At: MAIORESCU, D. I, 161 / Pl: ~ați, ~e / E: *aloca*] (D. bani, materiale etc.) Destinat unui scop anumit.

alocație *sf* [At: CADE / V: (în) ~iune (pl: ~ni) / Pl: ~ii / E: fr *allocation*] 1 Alocare. 2-3 (Ccr) Sumă (sau cantitate de materiale) alocată. 4 Indemnizație acordată de stat, în anumite condiții, unei persoane.

alocațiune *sf* *vz* **alocație**

alocromatic, ~a a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: ger *allochromatisch*] Care prezintă alocromatism.

alocromatism *sns* [At: DEX² / E: fr *allochromatisme*] Proprietate a cristalelor de a prezenta culori diferite în funcție de substanțele pe care le conțin.

alocure *av* *vz* **alocurea**

alocurea [At: (a. 1661) ap. GCR I, 178 / V: ~ri, (înv) *alocure* / E: a(l) + *locuri* (înv *locure*)] 1 *av* (Dob în legătură cu pp *pe*, înv, *pre*) În unele locuri. 2 *sf* (înv; îlav) **Prespre toată alocure** Pretutindeni.

alocuri *av* *vz* **alocurea**

alocuție *sf* *vz* **alocuțiune**

alocuțiune *sf* [At: KLOPȘTOC, F. 208 / Pl: ~ni / E: fr *allocution*] 1 (La romani) Cuvântare a unui general sau împărat adresată oștirii sale. 2 Cuvântare scurtă, ocazională.

alodial, ~a a [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *alodial*] 1 Care ține de un alodiu. 2 (Îs) **Pământ** ~ Proprietate seniorială în evul mediu.

alodiu *sm, sn* [At: ȘINCAI, HR. III, 277/3 / Pl: (sm) ~ii, (sn) ~ri / E: lat med *alodium*, cf ger *Allod(ium)*] (În evul mediu, în Apusul și Centrul Europei) Proprietate funciară liberă, scutită de orice sarcini de vasalitate.

aloe *sfs* [At: TDRG / V: ~s, ~oi / E: lat *aloe*] 1 Plantă din familia liliaceelor, cu tulpină groasă și lemnoasă, cu frunze cămoase și flori mari, așezate în ciorchini sau spice, care crește mai ales în Africa (*Aloe*). 2 Substanță solidă cu miros plăcut și cu gust amar extrasă din frunzele unor specii de aloe (1) și întrebuințată în farmacie Si: *sabur*.

aloes *sm* *vz* **aloe**

alofon *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *allophone*] (Fon) Variantă pozițională a unui fonem.

alogam, ~a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *alogame*] 1 *sf* Plantă a cărei fecundare se face cu polen de la altă plantă din aceeași specie. 2 *a* Referitor la alogamie. 3 *a* În legătură cu alogamie.

alogamie *a* [At: DEX² / E: fr *alogamie*] Fecundare cu polen provenit de la altă plantă din aceeași specie.

alogen, ~a a [At: LTR / Pl: ~i, ~e / E: fr *allogène*] 1 *a* Care se deosebește prin natură și origine de mediul în care se află. 2 *a* (D. oameni) De origine străină, aparținând unei populații imigrate. 3 *sm* (Glg) Constituent mineral format înainte și în alt loc decât roca din care face parte.

alogenetic, ~a a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *allogénétique*] Alogen.

aloghiță *sf* *vz* **ialovita**

alogic, ~a a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *alogique*] Lipsit de logică.

alogism *sn* [At: DEX² / E: ger *Alogismus*] Curent filozofic ce nega statutul gândirii logice ca mijloc științific de cunoaștere.

aloi *sm* *vz* **aloe**

aloh-ton, ~a a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *alloch-tone*] (D. roci) Care s-a deplasat, sub influența mișcării scoarței Pământului, de la locul de formare.

alomaș *sn* [At: DA / V: *alam* / Pl: ~uri / E: mg *állomás*] (Reg; mgm) Gară.

alona *sf* [At: DEX² / Pl: ~je / E: fr *allonge*] 1 Piesă mobilă sau demontabilă care servește la prelungirea unor obiecte. 2 (Spt) Mișcare de întindere rapidă a brațelor. 3 Lungime a brațelor unui sportiv aflat în luptă cu un adversar. 4 (Pgn) Prelungire (a unui document, act).

alopat *sm* [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: fr *allopathe*] (Med) Medic care tratează prin alopatie.

alopatic, ~a a [At: DA / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *allopatique*] 1-2 De (sau prin) alopatie.

alopatie *sf* [At: DA / Pl: ~ii / E: fr *allopathie*] (loc *homeopatie*) Tratament medical care întrebuințează medicamente ce produc efecte contrarii celor ale bolii.

alopécie *sf* [At: DA / Pl: ~ii / E: fr *alopécie*] (Med) Cădere (temporară) a părului în urma unei boli infecțioase sau de piele.

alorghidă *sf* *vz* **alurghidă**

alos, ~oasă *a* [At: ȚICHINDEAL, F. 50/13 / Pl: ~osi, ~oase / E: mg *ál* + -os] (Trs; mgm) Viclean.

aloșit *am* [At: MAT. FOLK. 569 / E: net] (Csn, îpp) *Și pe* [cutărită] *il afluase adormit, aloșit*.

alotrii *sfp* [At: MAIORESCU, CR. III, 54 / E: ger *Allotria*] Lucruri nepotrivite cu subiectul în chestiune.

alotropie, ~a a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *allotropique*] 1 Referitor la alotropie. 2 Care aparține alotropiei. 3 Care prezintă alotropie.

alotropie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *allotropie*] Proprietate a unui element chimic de a exista în două sau mai multe forme care diferă din punct de vedere fizic și, uneori, chimic Cf *izometrie*.

alotfel *sn* *vz* **aluațel**.

alovă *sf* *vz* **aloavă**

alovită *sf* *vz* **ialoviță**

aloxan *sn* [At: DEX² / E: eg *aloxan*] Substanță derivată prin oxidare din acidul uric, cu acțiune distructivă asupra celulelor pancreatice secretoare de insulină, care provoacă diabetul experimental.

alozom *sm* [At: DEX² / Pl: ~i / E: fr *alosome*] Cromozom cu rol esențial în determinarea sexului.

alpaca *sfs* [At: DA / V: ~aga / E: fr *alpaca*] 1 Animal rumegător din familia lamelor, cu lână mătăsoasă, lungă și foarte subțire, de culoare albă, uneori neagră care trăiește în America de Sud (*Lama pacos*). 2 Stofă fină din lână de alpaca¹ (1).

alpaca *sfs* [At: DA / V: ~aga / E: ger *Alpaka*] Aliaj inoxidabil de nichel, cupru și zinc, care (argintat) servește la fabricarea tacămurilor de masă, a instrumentelor medicale și optice etc. Si: *alfenid*.

alpagă *sf* *vz* **alpaca**

alpagă *sf* *vz* **alpaca**

al-pari *av* [At: DA / E: ger *al-pari*, it *alla pari*] (Înv; cmr) 1 De aceeași valoare. 2 Cu preț egal cu valoarea nominală.

alpenstoc *sn* [At: DEX² / Pl: ~uri / E: ger *Alpenstock*, fr *alpenstock*] 1 Baston lung, cu vârf metalic ascuțit, folosit în alpinism. 2 Piolet.

alpestru, ~a a [At: DA / Pl: ~estri, ~re / E: fr *alpestre*] 1-6 Alpin.

alpic, ~a a [At: BOLINTINEANU, ap. ȘĂINEANU, D. U. / Pl: ~ici, ~ice / E: lat *alpicus*, -a, -um] (Îvr) 1-6 Alpin (1-6).

alpin, ~a a [At: HASDEU, I. C. 49 / Pl: ~i, ~e / E: fr *alpin*] 1-6 Care (trăiește sau) se găsește (în Alpi ori) în munți înalți sau (în creierul munților) Si: *alpic* (1-6). 7 Care aparține munților Alpi. 8-9 Caracteristic munților Alpi sau regiunilor muntoase înalte. 10-11 Referitor la munții Alpi sau la regiunile muntoase înalte.

alpinism *sns* [At: DA / E: fr *alpinisme*] 1 Ramură sportivă, practică, de obicei, în grup, constând în ascensiuni pe munți înalți, prin locuri greu accesibile. 2 (Îe) **A face** ~ **A practica** alpinismul.

alpinist, ~a *smf* [At: DA / Pl: ~iști, ~e / E: fr *alpiniste*] Persoană care practică alpinismul.

alsacian, ~a [At: DEX² / P: ~ci-an / Pl: ~ieni, ~iene / E: fr *alsacien*] 1-2 *smf* Locuitor sau persoană originară din Alsacia. 3-4 *a* Referitor la Alsacia sau alsacieni (2). 5-6 *a* Care aparține Alsaciei sau alsacienilor (2). 4 *sm, a* (Șis *lup* ~) Rasă de câini ciobănești, de talie mare, originară din Franța.

alsău *sn* [At: DOSOFTEI, ap. HEM 907 / Pl: ~uri / E: *al său* prin substantivare] (Înv) Însușire.

alsut *sn* *vz* **aleșut**

alt, **altă** *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 151 / Pl: *ați*, ~e / E: lat *alt(e)rum*] 1 Arată că ființa sau lucrul al cărui nume îl determină nu este aceeași cu ființa sau lucrul despre care a fost vorba, care este de față sau este cel obișnuit. 2 (Pop, îe) **Câte** ~e Multe.

altaic, ~a a [At: DA ms / P: ~a-ic / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *altaïque*] 1 Originar din Munții Altai. 2 Care trăiește în Munții Altai. 3 Care se referă la Munții Altai.

altan *av* [At: PRIBEAGUL, P. R. 55 / E: net] (Reg) 1 Dincolo. 2 Dincoace.

altanac *sm* *vz* **altângie**

altar¹ sn [At: PSALT. SCH. 76/2 / V: (îrg) ~i, ~tariu / S: (înv) ~turi / Pl: ~e, (rar) ~uri / E: lat *altarium*] 1 Parte a bisericii în care preotul oficiază liturghia și care este despărțită de naos prin catapeteasmă. 2 (Fig) Biserică. 3 (Pex) Religie. 4 (Pfm) Cununie religioasă. 5 Ridicătură din pământ, piatră etc., pe care se aduceau, în vechime, jertfe zeilor. 6 Monument sacru. 7 Masă de cult pe care se oficiază liturghia, în biserica creștină. 8 (Îe) *Pe ~ul patriei* (Sacrificându-se) pentru patria sa. 9 (Teh) Perete de material refractar situat în spatele unui focar pentru a dirija flacăra.

altar² sn [At: FRÂNCU – CANDREA, M. 97 / Pl: ~e / E: nct] (Mun; înv) Scrin în care se păstrau documentele, banii etc.

altari sn vz **altar¹**

altariu sn vz **altar¹**

altădată av [At: PRAV. MOLD. 210 / E: *alta + dată*] 1-2 Într-un moment nedeterminat (din trecut sau) din viitor Si: *altcândva, alteori, cândva, odată, altăoară*.

altăoară av [At: DA / E: *alta + oară*] 1-2 Altădată (1-2).

altăraș sn [At: DA / Pl: ~e / E: *altar + -as*] 1-2 Altar (mic). 3 (Bot; Mol) Urzică-moartă (*Lamium maculatum*).

altângea sf vz **altîngic**

altîngic sn [At: HEM 929 / V: *atin~*, *aptan~* / Pl: ~uri / E: tc *altynyk*] (Bot; Mol, Dob) Condurul-doamnei (*Tropaeolum majus*).

altcareva pn [At: DA / E: *alt + careva*] Altceineva.

altcândva av [At: DA / E: *alt + cândva*] 1-2 Altădată (în trecut sau în viitor).

altceva pn [At: COD. VOR. 10/13 / E: *alt + ceva*] Alt lucru.

altcineva pn [At: VARLAAM, C. 294 / E: *alt + cineva*] Altă persoană Si: *altcareva*.

altcum av [At: NECULCE, ap. LET. II, 250/1 / E: *alt + cum*] Altfel.

altcumva av [At: DA / E: *alt + cumva*] Altfel.

alteori av [At: MINEIUL (1776), 146 / P: ~te-ori / V: (înv; lsg) *altă-oară* / E: *alte + ori*] 1-2 Altădată (1-2). 3 (Îcs) ~uneori Altă dată.

altera vtr [At: DA / Pzi: ~rez / E: fr *altérer*] 1-2 A (se) schimba (de obicei, în rău). 3-4 (D. materii organice) A (se) descompune. 5-6 (Muz) A modifica o notă (înălțând-o sau) coborând-o cu un semiton. 7-8 A (se) tulbura. 9-10 A (se) falsifica. 11 (D. sunete) A (se) transforma.

alterabil, ~ă a [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *altérable*] 1 Care se poate altera (1). 2 Care se poate descompune. 3-4 (Muz; d. o notă) Care poate fi ridicată sau coborâtă cu un semiton.

alterabilitate sf [At: DA / E: fr *altérabilité*] 1-8 Însușirea de a fi alterabil (1-8).

alterare sf [At: MAIORESCU, L. 25 / Pl: ~rări / E: *altera*] 1-2 Transformare sau modificare în rău. 3 Descompunere. 4-5 (Muz) Modificare a unei note muzicale (înălțând-o sau) coborând-o, punând, înaintea ei diezul sau bemolul. Si: *alterație* (3-4). 6 Tulburare. 7 Falsificare. 8 (Fon; d. sunete) Transformare.

alterat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *altera*] 1-8 Alterare (1-8).

alterat², ~ă a [At: VLAHUȚĂ, D. 292 / Pl: ~ați, ~e / E: *altera*] 1-2 Transformat sau modificat. 3 (D. materii organice) Descompus. 4-5 (Muz; d. note) Care s-a schimbat prin (urcare sau) coborâre. 6 Turburat². 7 Falsificat².

alterație sf [At: DA / V: (înv) ~iune / Pl: ~ii / E: fr *altération*] 1-2 Alterare (1-2). 3-4 (Muz) Urcare sau coborâre a unei note cu un semiton, punând, înaintea ei, diezul sau bemolul. 5 (Pex) Semn pus înaintea unei note muzicale, care indică modificarea înălțimii unui sunet Si: *accident*.

alterațiune sf vz **alterație**

alteră sf vz **halteră**

altercație sf [At: CĂLINESCU, E. O. II, 34 / V: (înv) ~iune (pl: ~ni) / Pl: ~ii / E: fr *altercation*] 1 Schimb violent de cuvinte. 2 (Pex) Ceartă.

altercațiune sf vz **altercație**

alter ego sm [At: DEX² / E: lat *alter ego*] 1 Persoană identică în comparație cu alta. 2 (Fig; rar) Om de încredere.

altern, ~ă a [At: NEGRUZZI, S. I, 102 / Pl: ~i, ~e / E: fr *alterne*] 1 De o parte și de alta. 2 (Gmt; îs) *Unghiuri ~e* Unghiuri formate două câte

două, simetric, de două drepte pe care le taie o secantă. 3 (Bot; d. flori sau frunze) Care cresc pe tulpină de o parte și de alta, la distanță. 4-5 (Bot; d. flori; îs) *Alterni-sepal, alterni-petal* Petale sau sepal care cresc câte două, la distanță. 6 (Îs) *Sistem ~ Sistem* de agricultură bazat pe alternarea culturilor.

alterna [At: ODOBESCU, S. I, 368 / Pzi: ~nez, (rar) *altern* / E: fr *alternier*] 1-2 *vir A* (se) schimba pe rând. 3 *vi A* Veni unul după altul, în rând. 4 *vif A* face să urmeze pe rând.

alternant, ~ă a [At: DA / Pl: ~nți, ~e / E: fr *alternant*] Care alternează.

alternanță sf [At: POPOVICI-KIRILEANU, B. 29 / Pl: ~te / E: fr *alternance*] 1 Schimbare. 2 (Fiz) Totalitatea valorilor dintr-o semiperioadă a unui fenomen alternativ, începând cu momentul în care valoarea mărimii alternative trece prin zero. 3-4 (Fon) Schimbarea (calității sau) cantității unei vocale la cuvintele din aceeași familie sau în cursul flexiunii aceluiași cuvânt.

alternare sf [At: IORGA, C. I. 21 / Pl: ~nări / E: *alterna*] 1 Schimbare pe rând Si: *alternat¹* (1). 2 Succedare Si: *alternat¹* (2).

alternat¹ sn [At: MDA ms / E: *alterna*] 1-2 Alternare (1-2)

alternat², ~ă a [At: IOANOVICI, TEHN. 44 / Pl: ~ați, ~e / E: *alterna*] 1 Care se schimbă pe rând. 2 Care vine unul după altul.

alternativ, ~ă a [At: HAMANGIU, C. C. 244 / Pl: ~i, ~e / E: fr *alternatif*] 1 *a* Care vine pe rând. 2 (Îs) *Propoziții ~ Propoziții* care cuprind două afirmații opuse, dintre care ori una, ori alta trebuie acceptată neapărat. 3 (Jur; îs) *Obligație ~ Obligație* care specifică, pentru debitor, mai multe feluri de a se achita și posibilitatea de a alege între ele. 4 (Fiz; îs) *Curent electric ~ Curent electric* a cărui intensitate variază periodic, astfel încât media aritmetică, pe o perioadă, a intensității lui, să fie nulă. 5 *av La rând*.

alternativă sf [At: MAIORESCU, D. II, 125 / Pl: ~ve / E: fr *alternative*] Obligația de a alege între două căi, două lucruri, două părți etc. Cf *din două una*.

alternator sn [At: DA / Pl: ~oare / E: fr *alternateur*] (Teh) ~ *electric* Generator electric care produce tensiuni și curenți alternativi.

altetă sf [At: (a. 1866) URICARIUL VII, 239/18 / Pl: ~te / E: it *altezza*] 1 Titlu de cinste dat prinților și prințeselor dintr-o casă domnitoare Si: *Înaltîme, Marie*. 2 Persoană care poartă titlul de altetă (1).

altfel av [At: NEGRUZZI, S. I, 40 / V: (Mol) ~feliu, *alfel* / A și: *altfel* / E: *alt + fel*] 1 *av* În alt fel. Si: *altcum, altcumva, altminteri*. 2 *a* Care este în alt fel. 3 *av* (În amenințări) De unde nu... dacă nu... Altminteri. 4 *av* (Îla) ~ *de* De altă natură. 5 *av* (Îla) *De ~* Însă. 6 *av* (Îal) Cu toate acestea.

altfeliu av vz **altfel**

althorn sm [At: DEX² / Pl: ~i / E: ger *Althorn*] Instrument de suflat de alamă, asemănător cornului, folosit la fanfară.

altigraf sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *altigraphie*] Altimetru care înregistrează în timpul zborului înălțimile atinse de avion.

altilele sf vz **artilerie**

altimetric, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *altimétrique*] De altimetrie.

altimetrie sf [At: LTR / E: fr *altimétrie*] Știința care se ocupă cu stabilirea altitudinilor de teren față de nivelul mării.

altimetru sn [At: LTR / Pl: ~re / E: fr *altimètre*] Instrument cu care se măsoară altitudinea (față de nivelul mării sau față de o anumită cotă a terenului).

altissimo av [At: CADE / E: it *altissimo*] (Muz) Cu note foarte înalte. **altist, ~ă smf** [At: KLOPSTOCK, F. 67 / Pl: ~iști, ~e / E: ger *Altist*] 1-3 (Muz) Persoană (care are voce de alto) care cântă alto. 4 Instrumentist care cântă la violă.

altilemetru sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *altitélémetre*] Instrument cu care se măsoară altitudinea unui punct inaccesibil.

altitudinal, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *altitudinal*] (Aflat) la altitudine.

altitudine sf [At: POPOVICI-KIRILEANU, B. 35 / Pl: ~ni / E: *altitude*, lat *altitudo*, ~inem] (Ggf) Înălțime a unui loc deasupra nivelului mării Si: *înălțime*.

altita sf [At: (sec. XVII), ap. HEM 932 / V: ~*tițe*, (reg) *latita* / Pl: ~*te* / E: srb *latica*] 1 (Mpl) Parte a mânecii de pe umerii cămășilor femeiești (sau bărbătești) brodată cu cusături (sau cu fluturi) Cf *umăras*. 2 Cusătură cu aminci și cu mătase de-a lungul mânecilor cămășilor femeiești. 3 (Pex) Cămașă femeiască.

altite sfp vz **altita**

altincotro av [At: DEX² / E: *alt* + *incotro*] (Rar; îe) A nu avea (face) ~ A nu putea să facă altfel.

altminte av vz **altminteri**

altminterea av vz **altminteri**

altminteri av [At: (a. 1610) ap. HEM 589 / V: *aimintre*, *aimintrea*, *aimintrile*, *almin*~, ~*mintre*, *almintere*, ~*mintrea*, *alminterea*, *almintire* ~*mintrea*, ~*mintrele*, *almintrele*, ~*trene*, ~*mintrine*, *amintele*, *amintere*, *aminterea*, *aminteri*, *aminterle*, *amintire*, *amintirea*, *amintre*, *amintreale*, *amintrele*, *amintrele*, *amintrile* / E: *alius*, ~*a*, ~*um* + *mentem*] 1 (loc astfel; precedat de pp *întru*) Altfel. 2 (îe) A se face ~ A se schimba. 3 (Îlav) *Aimintrea* ... *aimintrea* Într-un fel, într-alt fel. 4 (Îlav) Așa și ~ Așa și așa. 5 Dacă nu. 6 (Adesea în legătură cu pp *de*) De altfel.

altmintrea av vz **altminteri**

altmintrine av vz **altminteri**

altmintrele av vz **altminteri**

altmintrele av vz **altminteri**

altmintrenea av vz **altminteri**

alto sms [At: TIM. POPOVICI, D. M. / E: it *alto*] 1 (Muz) Registru vocal la femei și copii, situat, ca înălțime, între vocea de sopran și cea de tenor. 2 Partea din cor care cântă cu asemenea voce. 3 Instrument muzical cu tonalitate alto. 4-5 (Parte din) partitură pentru alto (1). 6 Violă¹.

altoaie sf [At: MARIAN, NU. 640 / V: *ul*~ / Pl: ~ / E: *altoi* css] 1 Altoi (3). 2 (Trs) Altoi (4).

altoan sn vz **altoi¹**

altoană sf vz **altoan**

altocumulus sm [At: DEX² / Pl: ~*uși* / E: fr *altocumulus*] Formație de nori cu aspect de pături albe sau cenușii, formate pe la 6000 m înălțime și conținând picături mici de apă.

altogravura sf [At: DEX² / Pl: ~*ri* / E: fr *altogravure*] Reproducere după opere de artă prin folosirea clișeeilor metalice gravate de mână sau pe bază de acvaforte.

altoi¹ [At: PRAV. MOLD. 15/1 / V: ~*tui¹*, *ol*~, *ul*~, (reg) *altoan* (Ban) *olton*, *oltoan*, *oltan*, *ultoan*, *hultoan*, *hultuan* sn (css) *altoană*, *ultoană*, *hultoană*, *hultuoană*, *hultuana* sf / Pl: ~*toaie*, ~*uri*, ~*toi* / E: mg *oltovany*, *oltvany*] 1 sn (Hor) Altoire. 2 sm (Med; iuz) Vaccin. 3 sn (Hor) Plăntă altoită, după ce s-a prins și a crescut. 4 sn Pepinieră de altoaie. 5 sn Mlădiță cu care se altoiește.

altoi² vtr [At: PRAV. MOLD. 12/2 / V: ~*tui²*, (Trs) *oltui*, (Mol) *ultoi*, *ultui*, *holtui*, *hultui* / Pzi: ~*esc* / E: mg *oltani*] 1 A introduce vâstarul unei plante într-o altă plantă, de obicei de o specie inferioară, pentru ca aceasta să producă floarea și rodul celei dintâi. 2 A transforma prin altoire(1). 3 (Fig) A sădi, în suflul cuiva, o anumită însușire. 4 (Reg) A vaccina. 5 (Fam) A da o lovitură zdravănă cuiva. 6-7 (Pex) A bate (zdravăn) pe cineva.

altoială sf [At: DA ms / V: *altui*~, (Trs) *oltoi*~, *oltui*~, (Mol) *ultui*~, *hultui*~ / Pl: ~*iei* / E: *altoi* + *-ială*] Altoire.

altoire sf [At: (a. 1804) BV II, 450 / V: *altui*~, (Trs) *oltoi*~, *oltui*~, (Mol) *ultui*~, *ultoi*~, *hultui*~ / Pl: ~*ri* / E: *altoi*] 1 (Hor) Introducere a vâstarului unei plante într-o altă plantă, de specie inferioară, pentru ca aceasta să aibă calitățile celei dintâi Si: *altoir¹* (1). 2 Transformare prin altoire (1) Si: *altoir¹* (2). 3 (Fig) Sădire, în suflul cuiva, a unei anumite însușiri. 4 (Reg) Vaccinare. 5 (Fam) Lovire zdravănă a cuiva. Si: *altoir¹* (4). 6 Bătaie zdravănă dată cuiva Si: *altoir¹* (6).

altoir¹ sn [At: ECONOMIA, 127/6 / V: ~*tuit*, (Trs) *ol*~, *oltu*~, (Mol) *ultu*~, *hultu*~ / E: *altoir²*] 1 (Hor) Altoire(1). 2 (Reg) Vaccinare. 3-4 Bătaie (zdravănă).

altoir², ~ă a [At: ECONOMIA, 118/9 / V: ~*tuit*~, ~*ă* (Trs) *olto*~, ~*ă*, (dial) *oltonit*, ~*ă*, *oltuit*, ~*ă*, (Mol) *ultuit*, ~*ă* *hultuit*, ~*ă* / Pl: ~*ii*, ~*e* / E: *altoir²*] 1 (Hor) Care a fost altoit² (2). 2 (Reg) Vaccinat². 3 (Fam) Bătut².

altoitor, ~*oare* [At: CANTEMIR, HR. 14/27 / P: ~*to-i*~ / V: *altui*~, ~*oare*, (reg) *altuitoriu*, ~*oare*, (Trs) *oltoi*~, ~*oare*, *oltui*~, ~*oare*, (Mol) *ultui*~, ~*oare*, *hultui*~, ~*oare* / Pl: ~*ri*, ~*e* / E: *altoi* + *-(i)tor*] 1-2 smf, a (Persoană) care altoiește.

altoitură sf [At: CONACHI, P. 283 / V: *altui*~, (Trs) *oltoi*~, *oltui*~, (Mol) *ultui*~, *hultui*~ / P: ~*to-i*~ / Pl: ~*ri* / E: *altoi* + *-iura*] Altoire.

alto-relief sn [At: DA / V: ~*liev* / Pl: ~*uri* / E: formație hibridă, prin înlocuirea lui *haut* din fr. cu *alto*, după analogia lui *baso-relief*] (Scp) Relief ale cărui elemente ies în evidență puternic.

alto-reliev sn vz **alto-relief**

altostratus sm [At: DEX² / E: fr *altostratus*] Formație de nori situată la o altitudine medie de 6000 m, care se prezintă ca un strat dens și uniform, de culoare cenușie sau albastruie, cu aspect fibros sau ușor striat.

altruism sn [At: KLOPȘTOCK, F. 126 / Pl: ~*e* / E: fr *altruisme*] (În opoziție cu *egoism*) 1 Încălinare de a ajuta pe altul, de a se jertfi pentru aproapele său, pornire generoasă. 2 (Flz) Doctrină morală care preconizează o asemenea atitudine.

altruist, ~*ă* smf, a [At: DA / Pl: ~*ști*, ~*e* / E: fr *altruiste*, ger *Altruist*] 1-2 (Flz; loc *egoist*) (Persoană) care lucrează, care acționează pentru binele altora. 3-4 (Pex) Generos.

altui¹ snm vz **altoi¹**

altui² v vz **altoi²**

altuială sf vz **altoială**

altuire sf vz **altoire**

altuit¹ sn vz **altoi¹**

altui², ~ă a vz **altoi²**

altuitor, ~*oare* a, smf vz **altoitor**

altuitoriu smf, a vz **altoitor**

altuitoră sf vz **altoitură**

altul, *alta* pnh [At: COD.VOR 10/13 / Pl: *alții*, *altele* / GD: *altuia*, *alteia*, *altora* / E: ml *alter*] 1 Înlocuiește un nume de ființă sau de obiect care nu este același cu cel despre care s-a vorbit, care este de față sau care este cel obișnuit *Sa răspundă altul*. 2 (Îs) *Unuia și ~uia* Orișicui. 3 (Îs) *Unii și alții* Mulți. 4 (Îe) *Unul ca ~ La fel*. 5 (Îe) *Unul după ~* Succesiv. 6 (La feminin, cu sens neutru) Problemă, poveste. 7 (Îe) ~*ta acum* Exprimă dezaprobarea față de cele auzite. 8 (Îe) *Unul una, ~ta* Fiecare câte ceva. 9 (Îe) *Nici una, nici ~ta* Cu orice preț. 10 (Îae) Pe negândite. 11 (Îe) *Până una~ta* Deocamdată. 12 (Îe) *Ba din una, ba din ~ta* sau *din una-n ~ta* Din vorbă-n vorbă. 13 (Îe) *Nu de~ta* Nu din alt motiv. 14 (În alternanță cu *unul, una*) Celălalt.

altunde(va) av [At: DA / E: *alt* + *-unde(va)*] 1 În alt loc. 2 În altă parte.

altar sm vz **artar**

altier sm [At: DOINE / Pl: ~*i* / E: nct] (Bot; csnp) Artar.

aluaș sm [At: VAIDA / Pl: ~*i* / E: ns cf mg *alattas*] (Reg) Valet.

aluat sn [At: CORESI, ap. HEM 939 / V: *aloat* / P: *a-lu-at* / Pl: ~*uri* / E: lat ~*allevatum*] 1 Făină frământată cu apă, din care se face pâine Si: *coca, maia*. 2 Orice cocă sau pastă din care se fac plăcinte, prăjituri sau medicamente Si: *coca, maia*. 3 (Lpl) Prăjituri. 4 (Fig) Material. 5 Aluat (1) de pâine, în cantitate mică, dospit și acrit, întrebuințat (la sate) în locul drojdiei de bere, pentru a produce o fermentație ușoară într-un aluat nedospit Si: *alotel, maia, plamada*. 6 (Fig) Ferment. 7 Pâine dospită.

aluătel smn vz **aluătel**

aluătel [At: HEM 939 / V: ~*uat*~, *aloț*~ / Pl: ~*ei*, ~*e* / E: *aluat* + *-atel*] 1 sm (Bot; reg) Numele unei plante, probabil o varietate de *Ophrys*. 2 sn (Șhp) Aluat. 3 sn Aluat aspru pentru dospit. 4 sm (Îrg; fig; lpl) Urmași. **alucina** v vz **halucina**

alugă sf [At: LTR / Pl: ~uge / E: nct] Scobitură în peretele unui tunel, în care se introduce capătul unei bârne de susținere.

aluger sm vz **lujer**

aluminat sm [At: V. ROM. noiembrie 1950, 113 / Pl: ~ați / E: **aluminu** + -at] (Chm) Compus chimic obținut din hidroxid de aluminiu (cu rol de acid) și un metal.

alumin sm vz **alumina**

alumina sf [At: DA / V: **alumin** sm / E: fr **alumine**] (Chm; Min) 1 Oxid de aluminiu care servește la fabricarea aluminiului prin electroliză. 2 (Îf -in) Varietate de caolin, folosită în industria cauciucului.

aluminifer, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr **aluminifère**] (D. terenuri, roci etc.) Care conține aluminiu sau alumină.

aluminat s vz **alumină**

alumină sf [At: LTR / V: **alumin** / Pl: ~te / E: nct] (Chm) Sulfat bazic natural de aluminiu.

aluminu sn [At: DA / V: ~um / Pl: ~ri / E: fr **aluminium**] (Min) Metal maleabil și ductil, ușor ca sticla, dar tare și elastic, a cărui culoare se apropie de a argintului, foarte răspândit în natură în formă de silicați, fluoruri, oxizi, hidroxizi și sulfati, care se extrage, îndeosebi, din bauxită.

aluminium sn vz **aluminu**

aluminiza vt [At: DEX² / Pzi: ~zez / E: **aluminiza**] 1 A acoperi suprafața unui obiect cu un strat protector de aluminiu. 2 (Teh) A caloriga.

aluminizare sf [At: DEX² / Pl: ~zări / E: **aluminu**] Acoperire a suprafeței unui obiect cu un strat protector de aluminiu Si: **aluminizat**¹.

aluminizat¹ sn [At: DA ms / Pl: ~uri / E: **aluminiza**] Aluminizare.

aluminizat², ~ă a [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: **aluminiza**] (D. obiecte) A cărui suprafață a fost acoperită cu un strat protector de aluminiu.

aluminos, ~oasă a [At: DA / Pl: ~oși, ~oase / E: **alumina** + -os] 1 Care conține alumină. 2 (D. substanțe) Care conține compuși de aluminiu.

aluminotermie sf [At: LTR / Pl: ~ii / E: fr **aluminothermie**, ger **Aluminothermie**] (Teh) Procedeu de sudură autogenă a fierului și a oțelului prin aprinderea pulberii de aluminiu.

aluminioză sf [At: DN³ / Pl: ~ze / E: **aluminose**] (Med) Pneumoconioză provocată de inhalarea pulberilor fine de aluminiu.

alumn, ~ă smf [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: ger **Alumnus**, lat **alumnus**] (luz) 1 Discipol. 2 Elev.

alumnat sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: ger **Alumnat**, fr **alumnat**] (Rar) 1 Internat școlar în Germania și în Statele Unite ale Americii. 2 Clădirea unui alumnat (1). 3-4 (Personalul și) elevii unui alumnat (1).

alumosilicat sm [At: DEX² / Pl: ~ați / E: fr **alumosilicate**] Sare naturală a acizilor siliciici, în a cărei structură cristalină, o parte din ionii de siliciu sunt înlocuiți cu cei de aluminiu.

alun¹ sm [At: EMINESCU, P. 237 / Pl: ~i / E: **alună**] (Bot) 1 Arbust din familia betulaceelor, cu frunze rotunde, cu flori monoice, cu fructe comestibile, care crește prin păduri și tufișuri, fiind uneori cultivat Si: (reg) **alunar** (4), **alunaș** (1), **alunel** (1), **fundici**, **rânză**, **tufă** (*Corylus avellana*). 2 (Șis) ~ **turcesc**, ~ **sălbatic** Arbust din familia betulaceelor, cu scoarța crăpată, frunzele mai lungi și mai mari decât la *Avellana*, cu fructele scurte, comestibile, care crește pe colinele din regiunea montană, fiind uneori cultivat (*Corylus colurna*) 3 (Șis) ~ **turcesc** Arbust foarte asemănător cu *Avellana*, deosebindu-se doar prin forma și culoarea brun-roșcată a fructelor și a involucrului (*Corylus tubulosa*). 4 (Îs) ~ **ursăresc** Arbust din familia betulaceelor (*Corylus maxima*).

alun² sms vz **aluna**

aluna vtr [At: CONTEMPORANUL VII, 467 / Pzi: ~nez / E: **alună**] 1 A deschide ochii cât aluna (1) Si: a (se) **holba**, a (se) **zgâi**. 2 (D. ochi) A privi ceva, holbându-se.

alunar sm [At: HEM 946 / V: (reg) ~iu / Pl: ~i / E: **alună** + -ar] 1 Vânzător de alune Cf **alunăreasa**. 2 (Orn) Pasăre de culoare pestriță, de mărimea unei ciori, care se hrănește cu alune Si: **gaiță de munte** (*Nucifraga caryocatactes*). 3 (Zlg; reg) Mic șoarece de pădure de culoare roșiatică Si: **vișinar**, **pricolici**, **pâls** (*Myoxus avellanarius*). 4 Alun (1). 5 Aluniș.

alunariu sm vz **alunar**

alunaș sm [At: HEM 947 / Pl: ~i / E: **alun** + -as] 1-8 (Șhp) Alun (1-4) (mic). 9-10 (Cor) Alunel (11-12).

alunat¹ sn [At: ȚIPLEA, P. P. 62 / Pl: ~uri / E: **alun** + -at] Aluniș. **alunat**², ~ă a [At: CONTEMP., Seria II, 654 / Pl: ~ați, ~e / E: **aluna**] Holbat².

alună sf [At: NECULCE, ap. LET. II, 343/17 / Pl: ~ne / E: lat ***abellna**] (Bot) 1 Fructul (comestibil al) alunului (1). 2-3 (Șis) ~e **turcești** Fructul (comestibil al) alunului (2-3) **turcesc**. 4-5 (Îs) ~e **americane**, ~e de **pământ** (Semințe oleaginoase, comestibile de la) planta *Arachis hypogaea*, originară din America tropicală și cultivată mult pentru semințele sale Si: **arahida**. 6-7 (Îs) ~e de **pământ** (Fructele obținute de la) planta *Oenanthe fistulosa*. 8-9 (Trs; șic ~de-pământ) Cartof (1-2). 10 (Îac) Mândălaci (*Bunium bulbocastanum*). 11 (Reg, îf **nună**) Alunică (2). 12 (Reg; îaf) Oreșniță (*Lathyrus tuberosus*).

alunăreasa sf [At: DA / Pl: ~ese / E: **alunar** + -easă] Vânzătoare de alune (1).

alunea sf [At: LB / V: **anunea** / Pl: ~ele / E: **alună** + -ea] 1-2 (Bot; șhp) Aluniță (1-2). 3 Pistrui. 4 Aluniță (4). 5-6 Alunel (11-12). 7 (Bot; lpl) Coadă șoricelului (*Achilea millefolium*). 8 (Bot; lpl) Mândălaci (*Bunium bulbocastanum*). 9 (Bot; lpl) Coadă-șoricelului (*Achilea setacea*). 10 (Bot; lpl) Baraboi (*Chaerophyllum bulbosum*).

alunească sf [At: PĂSCULESCU, L. P. 207 / Pl: ~ești / E: **alun** + -ească] 1 (Cor) Hora nașului. 2 Melodie după care se execută aluneasca (1).

aluneca vi [At: DEX² / V: **lu**~ / Pzi: **alunec** / E: ml **lubricare**] 1 A se mișca lin, fără a întâmpina vreo rezistență. 2 (D. două corpuri aflate în contact) A se deplasa unul față de celălalt tangențial, fără a se rostogoli. 3 A-și pierde echilibrul călcând pe o suprafață licioasă. 4 A cădea alunecând (3). 5 (Fig) A se lăsa ispitit. 6 (Pex) A greși. 7 A se strecura ușor.

alunecare sf [At: DEX² / Pl: ~cări / E: **aluneca**] 1 Mișcare lină, fără a întâmpina vreo rezistență Si: **alunecătura** (1). 2 (D. două corpuri aflate în contact) Deplasare tangențială, fără rostogolire Si: **alunecătura** (2). 3 Pierdere a echilibrului prin călcarea pe o suprafață licioasă Si: **alunecătura** (3). 4 Cădere datorată alunecării (3). 5 Cădere în ispită. 6 Greșeală.

alunecător, ~oare [At: CADE / Pl: ~i, ~oare / E: **aluneca** + -tor] 1 a Care alunecă (1). 2 sn (Mec; în angrenajul unui mecanism) Piesă pe care alunecă altă piesă. 3 sn (Spc; la armele de foc) Bucată de oțel pe care alunecă înălțătorul pentru reglarea distanței de tragere. 4 sn (La acele macazurilor) Piesă de reazem pe care alunecă acul.

alunecătură sf [At: DEX² / V: **lu**~ / Pl: ~ri / E: **aluneca** + -tura] 1-3 Alunecare (1-3).

alunecos, ~oasă a [At: DEX² / V: **lu**~ / Pl: ~oși, ~oase / E: **aluneca** + -os] 1-3 Care alunecă (1-3) ușor. 4-6 Pe care se alunecă (1-3) ușor.

alunecuș sn [At: DEX² / V: **lu**~ / Pl: ~uri / E: **aluneca** + -uș] 1 (Rar) Alunecare (3). 2 Loc alunecos (3). 3 Ghețuș.

alunel sm [At: HEM 954 / Pl: ~nei / E: **alun** + -el] 1-8 (Bot; șhp) Alun (1-4) (mic) Si: **alunuc** (1-8). 9 Aluniș. 10 (Lpl) Aluniță (3). 11 (Cor; ned) Un dans țărănesc. 12 Melodie după care care se execută alunelul (11) Si: **alunaș** (9-10), **alunea** (5-6), **alunica** (5-6).

alunele sfp [At: DEX² / E: **alună** + -ea] (Bot) Plantă erbacee cu flori albe, cu tubercule și frunze comestibile (*Carum bulbocastanum*) 4 (Bot) Baraboi (*Chaerophyllum bulbosum*). 5 (Bot) Coadă-șoricelului (*Achilea millefolium*). 6 (Reg) Pistrui.

alunet sn [At: LB / Pl: ~uri / E: **alun** + -et] 1 Aluniș (1). 2 Mulțime de alune.

alunga [At: DOSOFTEI, ap. HEM 960 / V: (înv) **lu**~ / Pzi: **alung** / E: lat ***al-longare**] 1-2 vtr A (se) fugări. 3 vr (Fig) A se succeda. 4 vr A se repezi după... 5 vtr A goni. 6 vt (Îe) A ~ (pe cineva) **din tară** A expulza. 7 vr (D. vite) A fi în rut. 8 vtr A îndepărta. 9 vt (Fig) A elimina.

alungare sf [At: DDRF / Pl: ~gări / E: **alunga**] 1 Fugărire. 2 Succedare. 3 Gonire. 4 Îndepărtare. 5 Eliminare.

alungat ¹sn [At: DA / Pl: (rar) ~uri / E: *alunga*] 1 Fugărire. 2 Succedare. 3 Gonire. 4 Îndepărtare. 5 Eliminare.

*alungat*², ~ă a [At: HEM 964 / Pl: ~ați, ~e / E: *alunga*] 1 Fugărit². 2 Succedat². 3 Gonit². 4 Îndepărtat². 5 Eliminat².

alungător, ~oare a [At: VLAHUȚĂ, N. 27 / V: (îrg) ~iu, ~oare / Pl: ~i, ~toare / E: *alunga* + -tor] 1-6 Care alungă (1-2, 4-5, 7-8).

alungătoriu, ~oare a vz *alungător*

alungătura sf [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *alunga* + -tură] 1 Fugărire. 2 Succedare. 3 Gonire. 4 Îndepărtare. 5 Eliminare.

alungi [At: DEX² / Pzi: -gesc / E: fr *allonger*] 1-2 vtr A (se) lungi. 3-4 vtr A (se) subția. 5-6 vt A (se) prelungi.

alungire sf [At: DEX² / Pl: ~ri / E: *alungi*] 1 Lungire. 2 Subțiere. 3 Prelungire.

*alungit*¹sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *alungi*] 1 Lungire. 2 Subțiere. 3 Prelungire.

*alungit*², ~ă a [At: SADOVEANU, SĂM. V, 909 / Pl: ~iți, ~e / E: *alunga*] 1 Lungit². 2 Subțiat². 3 Prelungit².

alunguț, ~ă a vz *lunguț*

alunică sf [At: LB / Pl: ~nele / E: *alună* + -ică] 1-2 Aluniță (1-2). 3 Pistru. 4 Aluniță (4). 5-6 (Cor) Alunei (11-12).

aluniș sn [At: ALEXANDRESCU, M. 228 / Pl: ~e, ~uri / E: *alun* + -iș] Pădure de aluni Si: (pop) *alunar*¹, *alunar* (2), *alunet* (1), *aluniște*.

aluniște sf [At: DR XI, 65 / Pl: ~ii / E: *alun* + -iște] Aluniș.

alunit sm [At: DA / V: ~ită sf / E: fr *alunite*] (Min) Sulfat natural hidratat de aluminiu și potasiu, alb-gălbui, utilizat în industria vopselelor, a medicamentelor etc. Si: *piatră-acră*.

alunită sf vz *alunit*

aluniță sf [At: VLAHUȚĂ, ap. TDRG 479 / Pl: ~te / E: *alună* + -ită] 1-2 (Șhp) Alună (1) (mică) Si: *alunea* (1-2), *alunică* (1-2), *alunuță* (1-2). 3 (Mpl) Pistru. 4 (Mpl) Mici semne naturale sau artificiale pe obraz sau pe trup Si: *alunea* (4), *alunică* (4).

aluniu, ~ie a [At: MARIAN, CH. 50 / Pl: ~nii / E: *alun* + -iu] (Rar) De culoarea alunei (1).

aluniza vi [At: DEX² / Pzi: ~zez / E: fr *allunir*] A aseleniza.

alunizare sf [At: DEX² / Pl: ~zări / E: *aluniza*] Aselenizare.

alunos, ~oasă a [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~oși, ~oase / E: *alun* + -os] (Reg) Strijit.

alunuc sn [At: ȘEZ. III, 156 / Pl: ~uci / E: *alun* + -uc] 1-8 (Nob; șhp) Alunei (1-8).

alunuță sf [At: ȘEZ. III, 63 / P: ~liu~ / Pl: ~te / E: *alună* + -uță] 1-2 (Rar) Aluniță (1-2).

alură sf [At: DA / Pl: ~ri / E: fr *allure*] 1 Felul cuiva de a merge, de a se mișca. 2 Modul în care se mișcă un cal (la pas, trap, galop). 3 Felul în care înaintează o navă în raport cu direcția vântului (de pupa, de prova etc.). 4 (Spt) Modul în care se desfășoară o întrecere sportivă. 5 (Fig) Întorsătură pe care o ia un eveniment. 6 Înfățișare.

alurghidă sf [At: DOSOFTEI, V. S. 146/2 / V: *alor~* / Pl: ~de / E: ngr *αλουργίδα*] (Înv) Manta de purpură.

aluvial, ~ă a [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 55 / P: ~vi-al / Pl: ~i, ~e / E: fr *alluvial*] Produs prin aluviune Si: *aluvionar*. Cf *mălos*.

aluvion sn vz *aluviune*

aluvionar, ~ă a [At: DA ms / P: ~vi-o~ / Pl: ~i, ~e / E: fr *alluvionnaire*] Aluvial.

aluvionare sf [At: DA ms / P: ~vi-o~ / Pl: ~nări / E: *aluvion*] 1 Acțiunea de depunere a unui material (pământ, nisip, pietriș) pe malurile apelor, care îl transportă. 2 Formare de aluviuni.

aluviu sms [At: LTR / E: ger *Alluvium*] (Glg) Epocă geologică începută o dată cu retragerea ghețurilor de pe suprafața globului pământesc și în care ne mai găsim și astăzi Si: *holocen*.

aluviune sf [At: I. IONESCU, D. 51 / V: (înv) ~vion sn / Pl: ~ni / E: fr *alluvion*] (Glg) Depozit de pământ, pietriș sau nisip, adus de râuri și fluvii pe malurile acestora. Cf *ageș(r)u*.

aluzi vi [At: ANON. CAR. / Pzi: ~zesc / E: ns cf srb *luditi se*] (Ban) A-și pierde mințile Cf *zaluzi*.

aluzie sf [At: MAIORESCU, D. II, 145 / V: ~iune / Pl: ~ii / E: fr *allusion*] 1 Cuvânt, expresie sau frază prin care se face referire la o întâmplare sau la o persoană, fără a o numi. 2 (Îe) A face ~la ceva A da să se înțeleagă ceva.

aluziune sf vz *aluzie*

aluziv, ~ă [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr *allusif*] 1 Care face aluzie (1). 2 Care conține aluzii (1).

alva v vz *holba*

alvanit, ~ă smf, a [At: SADOVEANU, Z. C. 267 / Pl: ~iți, ~e / E: ngr *αλβανίτης*] 1-2 (Grm; înv) Albanez.

alvaluc sn [At: GR. BĂN. 192 / Pl: ~uri / E: srb *halvaluk*] (Reg) 1 Aldămaș. 2 Arvună.

alveograf sn [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *alvéographie*] Aparat pentru determinarea capacității făinii de a forma cu apa un aluat bun Si: *extensimetru*.

alveogramă sf [At: DN³ / Pl: ~me / E: fr *alvéogramme*] Înregistrare la alveograf.

alveolar, ~ă a [At: DA / P: ~ve-o~ / Pl: ~i, ~e / E: fr *alvéolaire*] 1 (Atm) Care este în legătură cu alveolele (7). 2 (Atm) Care prezintă alveole (7). 3 (Fon) Care se articulează cu limba lipită de alveolele gingiei interioare de sus Cf *post-dental*.

alveolare sf [At: DEX² / Pl: ~lări / E: *alveolă*] (Glg) Formarea alveolelor coliene.

alveolat, ~ă a [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: fr *alvéolé*] Care are alveole (7).

alveolă sf [At: I. IONESCU, M. 394 / P: ~ve-o~ / Pl: ~le / E: fr *alvéole*, lat *alveolus*] 1 (Ape) Căsuță de ceară făcută de albine, în care pun mierea și ouăle, totalitatea căsuțelor formând fagurele Si: (pop) *casuica*, *chilioara*, *chiliuță*, *gdoace*, *gaură*. 2 (Atm) Capăt al bronhiilor pulmonare, de dimensiuni microscopice, având forma unui fund de sac. 3 (Atm; șis) ~dentară Cavitate a osului maxilar în care e înfipt dinte. 4 (Fon) Totalitatea acestor cavități, care formează gîngia de sus și dinlăuntru gurii. 5 (Bot; fig) Fiecare dintre gropițele în care sunt înfiți sămburii anumitor fructe. 6 (Agr) Găurile din fundul distribuitorului unei semănători în rânduri sau al unui cilindru tare. 7 (Pgn) Cavitate. 8 Scobitură creată la suprafața unei roci omogene, datorită eroziunii chimice sau mecanice. 9 (Îs) ~eoliana Mică excavație în rocile regiunilor de deșert, rezultată din acțiunea vântului. 10 Întrând format prin retragerea de la alinierea unei clădiri pe o stradă. 11 Loc retras de la alinierea unei străzi, a unei alei sau dintr-un spațiu plantat, amenajat special și cu bănci. 12 Fiecare dintre scobiturile practicate în balconetul unui frigider, unde se păstrează ouăle.

alveolectomie sf [At: DN³ / E: fr *alvéolectomie*] (Med) Intervenție chirurgicală la nivelul alveolei dentare.

alveolită sf [At: DEX² / P: ~ve-o~ / Pl: ~te / E: fr *alvéolite*] (Med) Inflamație acută sau cronică a alveolelor (3).

alveoliză sf [At: DN³ / Pl: ~ze / E: fr *alvéolise*] (Med) Distrugere fiziologică sau patologică a țesuturilor alveolare dentare.

alveoloclație sf [At: DN³ / E: ns cf *alveolă* + -clazie] (Me1) Topire progresivă a procesului osos alveolar prin resorbția elementelor țesutului osos.

alveolon sn [At: DN³ / E: fr *alvélon*] (Med) Punct craniometric situat la suprafața posterioară a alveolelor maxilare.

alveolotomie sf [At: DN³ / E: fr *alvéolotomie*] (Med) Deschidere chirurgicală a alveolei dentare.

alvie sf vz *albie*

alvin, ~ă a [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *alvin*, ~e] Care se referă la hipogastru.

alvițar sm [At: ALECSANDRI, T. 531 / V: (rar) *h~* / Pl: ~i / E: *alviță* + -ar] 1-2 Fabricant sau negustor de alviță (1).

alviță sf [At: GHICA, S. 676 / V: (rar) *h~* / Pl: ~te / E: (h) *alva* + -iță] 1 Produs zaharos, fabricat din nuci, zahăr sau miere și amidon sau albuș

de ou. 2 (fcr) **Bateria -ei** Joc de copii, obicei popular practicat în seara zilei de Lăsatul Secului de Paști.

alvițarie sf [At: DA / V: (rar) *h~* / Pl: *~ii* / E: (h) *alvițar* + *-ie*] Prăvălie unde se face sau se vinde alviță.

ama¹ [At: FILIMON, C. II, 354 / E: tc *amma*, cf ngr *μ*, srb *ama*] 1 i Exclamație disprețuitoare sau ironică, apropiată ca sens de *ca zău!*, *zău așa!*, *ce mai treabă!* 2 c Însă.

ama² av [At: FRÂNCU – CANDREA, M. 97 / E: net] (Trs) Acuma. **amabil, ~ă a** [At: NEGRUZZI, S. I, 310 / Pl: *~i*, *~e* / E: fr *aimable*, lat *amabilis*] 1 Care este vrednic de a fi iubit. 2 Politicos. 3 Prietenos. 4 (Muz) Plăcut (ca termen de execuție).

amabile av [At: DEX² / E: it *amabile*] (Indică modul de execuție al unei bucăți muzicale) În mod grațios, plăcut.

amabilitate sf [At: SAHIA, N. 102 / Pl: *~răți* / E: fr *amabilité*] 1 Firea unei persoane vrednice de iubit. 2 Însușire, calitate a tot ceea ce este sau se arată amabil (1) Si: *gentilețe, îndatorare, prietenie*. 3 Faptă a celui ce se arată amabil (1). 4 Compliment.

amag sn [At: CHEST. V, 167/34 / E: nct] (Bot; reg; ned) Plantă care crește pe marginea râurilor și care produce oilor care o pasc umflarea stomacului Cf *omag*.

a-mainte av [At: DA / E: nct] (luz) Înainte.

amalgam sn [At: HASDEU, I. C. I / Pl: *~e*, *~uri* / E: fr *amalgame*, lat *amalgama*] 1 (Chm) Aliaj de mercur cu alte metale. 2 (Fig) Amestec de elemente eterogene, dispartate.

amalgama vir [At: HASDEU, I. C. I, 44 / Pzi: *~mez* / E: fr *amalgamer*] 1 A face un amalgam, aliind mercurul cu un metal. 2 A amesteca elemente eterogene. 3 (Fig) A confunda. 4 (Lin) A amesteca sensuri diferite.

amalgamare sf [At: DA / Pl: *~mări* / E: *amalgama*] 1 Producere a unui amalgam (1) Cf *amalgama* (1). 2 Amestecare a unor elemente eterogene, dispartate Cf *amalgama* (2). 3 Confundare.

amalgamat, ~ă a [At: PONI, F. 257 / Pl: *~ați*, *~e* / E: *amalgama*] 1 Amestecat cu mercur. 2 Amestecat.

amalgamator sn [At: LTR / E: fr *amalgamateur* (centrifuge)] (Teh; is) ~ *centrifug* Aparat pentru amalgamarea (1) minereurilor aurifere, care folosește forța centrifugă.

amalgamor sn [At: DA ms / Pl: ? / E: fr *amalgameur*] Lucrător care face o amalgamare (1-2).

aman¹ c [At: TICHINDEAL, F. 225/18 / E: ns cf *ama*, *aman²*] Însă.

aman² i [At: NECULCEA, ap. LET. II, 377/22 / V: *~zaman* / E: tc *aman*] 1 (Strigătul turcilor învinși sau aflați la necaz; inv) Îndurare! Iertare! 2 (f) A cădea cu ~ la cineva, a zice ~ A se ruga de (a cere) iertare. 3 (f) A fi sau a ajunge la ~ A ajunge rău de tot. 4 (f) A lăsa pe cineva (tocmai când e) la ~ A părăsi pe cineva când are cea mai mare nevoie de ajutor. 5 (Mun; îlav) ~ *zaman!* Repede. 6 (Mun; ial) Cu orice preț.

amandament sn vz amendament

amandă sf vz amendă

amandea i [At: ALECSANDRI, T. 723 / V: *~ela*, *~dilea* / E: tc *amadè*] (Mol) Exclamație care exprimă un îndemn, o avertizare Si: *pe ei, păzea*.

amandela i vz amandea

amandilea i vz amandea

amandină sf [At: DEX² / Pl: *~ne* / E: fr *amandine*] 1 Prăjitură preparată din ciocolată și cremă (de migdale). 2 Bomboană în formă de migdală, umplută cu cremă de ciocolată și tăvălită în cacao.

amanet sn [At: LET. III, 233/10 / Pl: *~uri*, *~e* / E: tc *amanet*] 1 (Jur) Gaj. 2 (f) A pune ceva ~ A zălogi. 3 (f) A scoate un ~ A scoate un obiect lăsat în gaj. 4 (Pex) Ostatic. 5 (Reg; imp) Acaret.

amaneta vir [At: I. IONESCU, D. 267 / Pzi: *~tez* / E: *amanet*] (Jur) A da (pune) gaj Si: *amanetari*.

amanetar sm, am [At: HAMANGIU, C. C. XLIV / Pl: *~i* / E: *amanet* + *-ar*] 1-2 (Jur; sis) *Creditorile* (creditorul) ~ (Persoană) care primește ceva ca amanet Si: (inv) *amanetarisitor, zalogop*.

amanetare sf [At: DA / Pl: *~tări* / E: *amaneta*] Dare a unui obiect în gaj.

amanetari vir [At: DA / V: *~si* / Pzi: *~resc* / E: *amaneta*] (Inv) A amaneta.

amanetarisir v vz amanetari

amanetarisit, ~ă a [At: DA / Pl: *~iți*, *~e* / E: *amanetarisiti*] (Inv) Amanetat.

amanetarisitor sm [At: PRAV. (1814), ap. CADE / Pl: *~i* / E: *amanetarisiti* + *-tor*] (Jur; inv) Amanetar (1).

amanetat, ~ă a [At: (a. 1835), URICARIUL VIII, 141/26 / Pl: *~ați*, *~e* / E: *amaneta*] (Jur) Care a fost pus amanet (1).

amanetator sm [At: DA ms / Pl: *~i* / E: *amaneta* + *-tor*] Cel care amanetează.

amansă sf vz amasă

amant, ~ă smf [At: NEGRUZZI, S. I, 108 / Pl: *~nți*, *~e* / E: fr *amant*, *amante*, lat *amans*, *-ntem*] 1 Persoană care are relații intime cu o persoană cu care nu este căsătorit Si: *amoretz*, (pop) *dragut*, (pfm) *ibovnic*. 2 Persoană care iubește și este iubită de altă persoană.

aman~zaman i vz aman

amar, ~ă [At: COD. VOR. 125/5 / Pl: *~i*, *~e*, *~uri sn* / E: lat *amarus*, *~a*, *~um*] 1 a (D. gust; fcc *dulce*) Care produce la înghițire o senzație de gust neplăcut, la fel cu aceea a pelinului, a fierii etc. 2 a (f) *Leacuri* ~ Medicament cu gust rău. 3 a (f) *Sare ~ă* Substanță compusă din sulf, oxigen și magneziu, întrebuințată ca purgativ Si: *sulfat de magneziu*. 4 a (f) *Migdale* ~ Un soi de fructe ale migdalului, cu gust amar. 5 a (f) *Cirese ~e* Fructele cireșului amar. 6 a (f) A avea (a-și simți, a-i fi) gura ~ A simți un gust amar în gură (fără a fi suferind). 7 a (Fig) Măhnitor. 8 a (f) *Viață ~ă, zile ~e* Trai nesuferit, plin de necazuri. 9 a (f) *Pâine ~ă* Avut agonisit cu multe necazuri, cu multe umiliri. 10 a (f) *Durere ~ă* Durere adâncă. 11 a (Rar) Răutăcios. 12 a Care denotă amărăciune sufletească. 13 av (Fig) Cumplit. 14 sn (Fig) Jale. 15 sn (f) A-și vărsa ~ul A-și povesti necazurile. 16 sn (f) A-și înghiți ~ul A răbda necazurile suferind în tăcere. 17 sn (f) A-și minca ~ul cu cineva A trăi (o viață nefericită) alături de cineva. 18 sn (f) A bea tot ~ul A simți toată amărăciunea unei întâmplări ori a unei vieți dureroase. 19 sn (În imprecății) Dă-l (lasă-l) ~ului Dă-l (sau lasă-l) în plata Domnului. 20 sn (f) Cu ~ Cu ciudă, cu obidă. 21 sn (Urmă de prepoziția „de”) Mult. 22 sn (Construit cu „de” sau cu dativul) Exprimă compătimirea Cf *biet, vai*.

amara vir [At: DEX² / Pzi: *~rez* / E: fr *amarer*] 1 A lega o ambarcație cu un cablu de țârm sau de altă navă. 2 A fixa un obiect pe o ambarcație astfel încât acesta să nu se deplaseze din cauza balansului ambarcației.

amaraj sn [At: DN³ / E: fr *amarage*] 1-2 Amarare (1-2). 3 Bordaj de susținere a unui obiect pe o navă.

amarant sm [At: ENC. ROM. I, 135 / E: lat *amarantus*] 1 (Bot) Arbore din familia leguminoaselor, originar din America de Sud, cu lemn fin, de culoare violacee, cu structură compactă și fină, folosit pentru obiecte ornamentale, din care se extrage esența de terebentină, cunoscută sub numele de „balsam de copahu” (*Copaifera bracteata*). 2 Colorant roșu albăstrui.

amarantacee sf [At: DEX² / Pl: *~* / E: fr *amarantacées*] 1 (Lpl) Familie de plante erbacee cu frunze întregi, alterne sau opuse, cu flori unisexuate sau hermafrodite grupate în inflorescențe. 2 Plantă din familia amarantacee (1).

amarantă sf [At: BARCIANU / Pl: *~te* / E: fr *amarente*] (Bot) Stir. **amarare sf** [At: DEX² / Pl: *~rări* / E: *amara*] 1 Legare a unei ambarcații de țârm sau de altă navă. 2 Fixare a unui obiect pe o navă astfel încât să nu se deplaseze din cauza tangajului.

amară sf [At: CADE / Pl: *~re* / E: fr *amarre*] (Mrn) 1 Odgon prin care se leagă o corabie de țârm sau de altă corabie. 2 Orice funie folosită la legarea mărfurilor de pe un vas.

amarilidacee sf [At: DEX² / Pl: *~* / E: fr *amarilidacées*] 1 (Lpl) Familie de plante erbacee monocotiledonate, de obicei cu bulb și cu ovar inferior. 2 (Lsg) Plantă care face parte din familia amarilidacee (1).

amarilideu, ~ee sf, a [At: DA ms / E: fr *amaryllidées*] 1-2 (Bot; ned) (Plantă) din familia amarilidaceelor.

amarilis *sm* [At: DN³ / E: fr *amaryllis*] Plantă erbacee cu bulb și cu flori mari, colorate în portocaliu, roz sau roșu.

amarina *vr* [At: DN³ / V: ~niza / Pzi: ~nez / E: fr *amariner*] (Rar) A obişnui echipajul unei nave cu marea, cu viața de bord.

amariniza *v* **vz** *amarina*

amarnic, ~ă [At: MOXA, 347/12 / Pl: ~ici, ~ice / E: *amar* + *-nic*] 1 *a* (Fig) Crunt. 2 *a* Ironic. 3 *a* Intens. 4 *a* (Înv) Vrednic de milă Si: *amărât*. 5 *av* Fără cruțare. 6 *a* (Fig) Curajos.

amartol *sm* [At: BOGDAN, GL. / Pl: ~i / E: ngr *αρματωλος*] (Îrg) Haiduc.

amasă *sf* [At: DA / V: ~ansă / Pl: ~se / E: nct] (Mol) Un fel de corcodușă timpurie.

amastie *sf* [At: DN³ / E: fr *amastie*] Absența congenitală sau atrofia glandelor mamare.

amatie *sf* [At: DHLR II, 544 / Pl: ~ii / E: nct] (Înv) Ametit.

amator, ~oare *smf*, *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 206 / Pl: ~i, ~oare / E: fr *amateur*, lat *amator*] 1-2 (Construit, adesea, cu pp *de*) (Persoană) căreia îi place ceva, care caută ceva cu plăcere, cu pasiune Si: *iubitor*. 3 *smf*, *a* (Persoană) căruia-i place o artă, o știință etc. și o cultivă pentru propria sa plăcere, fără a se îndeletnici cu ea cu tot dinadinsul sau a o avea ca meserie Si: *diletant*, (reg) *pârât*.

amatorism *sn* [At: DEX² / E: *amator* + *-ism* cf fr *amateurisme*] Practicare, ca amator (1) a unui sport, a unei arte etc Si: *diletantism*.

amaurotic, ~ă [At: DA / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *amaurotique*] (Med) 1-2 *smf*, *a* (Bolnav) de amauroză. 3 *a* (Îs) *Idiotie* ~ă Cretinism datorat insuficienței tiroidiene.

amauroză *sf* [At: DA ms / E: fr *amaurose*] (Med) Diminuare sau pierdere a vederii din cauza lezării retinei, a căilor nervoase sau a centrilor cerebrați ai vederii.

amaxofobie *sf* [At: DN³ / E: fr *amaxophobie*] (Med) Teamă patologică de vehicule.

amazonă *sf* [At: CANTEMIR, HR. 59/7 / V: ~onă / Pl: ~ne / E: fr *amazone*, lat *amazon*, gr *αμαζών*] 1 (Mit) Femeie dintr-o gîntă de războinică, care nu admitea nici un bărbat printre ele. 2 Femeie care face călărie.

amazonă *sf* **vz** *amazonă*

amazonit *sn* [At: LTR / Pl: ~e / E: fr *amazonite*] (Min) Varietate verde sau albăstruie de feldspat microlin folosită ca piatră semiprețioasă.

amazonomahie *sf* [At: DN³ / E: cf fr *amazomachia*] (Mit) Luptă a amazonelor cu oamenii.

amazuchim *sm* **vz** *hasmatuchi*

amăgeală *sf* [At: NECULCE, ap. LET. II, 436/13 / Pl: ~gele, ~geli / E: *amăgi* + *-eală*] 1 (Mpl) Amăgire. 2 (Fig) Obiect dat cuiva cu scopul de a-l amăgi, de a-l abate de la altă preocupare.

amăgelnic, ~ă *a* [At: CANTEMIR, HR. 23 / Pl: ~ici, ~icel / E: *amăgi* + *-elnic*] (Înv) Amăgitor.

amăgeu [At: VARLAAM, C. 126 / E: ngr **μαγος, -εως*] (Înv) 1 *sm* Șarlatan. 2 *a* Înselător.

amăgi [At: (a. 1594), HEM 1005 / Pzi: ~gesc / E: ml **ammagire*] 1 *vr* (Înv) (făcând semne cabalistice cu mâna). 2 *vr* A înșela pe cineva cu vorbe sau cu purtări ademenitoare. 3 *vr* A purta cu vorba. 4 *vr* A ispiți la o faptă rea. 5 *vr* A seduce. 6 *vr* A-și înșela bărbatul. 7 *vr* (Pex) A înșela. 8 *vr* A-și face iluzii zadarnice. 9 *vr* A greși. 10 *vr* (Mol) A păcăli (în glumă).

amăgiaș *sn* [At: ȘEZ. I, 34 / P: ~gi-as / Pl: (rar) ~gieșe / E: *amăgi* + *-as*] Păcăleală (în glumă).

amăgie *sf* [At: MOXA, 381/28 / Pl: ~gii / E: *amăgi* + *-ie*] (Înv) 1-3 Amăgire (1-3) Cf *amăgi* (1, 4-5).

amăgire *sf* [At: MARCOVICI, C. 23/8 / Pl: ~ri / E: *amăgi*] 1 Înselăciune Cf *amăgi* (1). 2 Ispitare Cf *amăgi* (4). 3 Seducere Cf *amăgi* (5). 4 (Înv) Adulter Cf *amăgi* (6). 5 Iluzionare Cf *amăgi* (7). 6 Greșeală Cf *amăgi* (9).

amăgișag *sn* [At: DDRF / Pl: ~uri / E: *amăgi* + *-șag*] (Reg) Înselare Cf *amăgi* (2).

amăgit *sn* [At: CONACHI, P. 14 / E: *amăgi*] Înselare Cf *amăgi* (2).

amăgit, ~ă *a* [At: (a. 1594) HEM 1005 / Pl: ~iți, ~e / E: *amăgi*] 1 Înselat. 2 Ispitit. 3 Sedus. 4 (Înv) Înselat de soț(ie). 5 Iluzionat. 6 Care a greșit.

amăgitor, ~oare [At: VARLAAM, C. 334 / Pl: ~i, ~oare / E: *amăgi* + *-tor*] 1-2 *smf*, *a* Înselător. 3-4 *smf*, *a* Ispititor. 5 *sf* (Orn; Mol) Berbecel.

amăgitoresc, ~ească *a* [At: CANTEMIR, IST. 149 / Pl: ~ești / E: *amăgitor* + *-esc*] (Înv) 1-2 Care ține de amăgire (1) sau de amăgitori (1).

amăgitura *sf* [At: PSALT. (1651), 9 / Pl: ~ri / E: *amăgi* + *-tura*] (Înv) Înselăciune Cf *amăgi* (2).

amăgsag *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: *amăgi* + *-șag*] (Rar) Înselăciune Cf *amăgi* (2).

amăgulă *v* **vz** *măgulă*

amăgulire *sf* **vz** *măgulire*

amăgulit¹ *sn* **vz** *măgulit*¹

amăgulit², ~ă *a* **vz** *măgulit*²

amăhăi *v* **vz** *măhăi*

amăhăire *sf* **vz** *măhăire*

amăhăit¹ *sn* **vz** *măhăit*¹

amăhăit², ~ă *a* **vz** *măhăit*²

amăjni *v* **vz** *amegini*

amăjnire *sf* **vz** *ameginire*

amăjniu¹ *sn* **vz** *ameginiu*¹

amăjniu², ~ă *a* **vz** *ameginiu*²

amăju *vr* **vz** *amegiu*

amăn *i* [At: GR. BĂN. / A: nct / E: nct] 1-2 (Ban) Exclamație care exprimă o admonestare, un avertisment Cf *destul!* *ajunge!*

amănunt, ~ă [At: CORESI, ap. HEM 1032 / V: ~ăru~ / Pl: ~e, (rar) ~uri / E: *a*³ + *mănunt*] 1 *sm* (Îlav) **În** ~ (În mod) minuțios, conștiincios, observând chiar și cele mai mici și neînsemnate părți (detalii) ale unui lucru. 2 *sn* (Cmr; Îlav) **Cu** (sau, Înv, **pre**) ~ul **Cu** bucată. 3 *sn* Detaliu. 4 *sn* (Îe) **A da** ~e **A** intra în detalii. 5 *sn* (Îlav) (**Cu**) **de** ~ sau **până în cele mai mici** ~e sau **în** ~, **în toate** ~ele Minuțios. 6 *a* (Înv) Amănunțit².

amănunțea *sf* [At: DA / Pl: ~eli / E: *amănunți* + *-eală*] (Înv) Detaliu.

amănunți *vr* [At: I. IONESCU, C. 31 / V: ~ărunți¹ / Pzi: ~țesc / E: *amănunt* cf fr *détailler*] 1 (Agr) A mărunți, a afâna pământul prin săpare, arare, prășire etc. 2 *a* arăta în amănunte.

amănunțime *sf* [At: BARONZI, L. 101 / V: *amăru*~ / Pl: ~mi / E: *amănunt* + *-ime*] (Îe) **În** ~ În detaliu.

amănunțire *sf* [At: I. IONESCU, C. 31 / V: ~ăru~ / Pl: ~ri / E: *amănunți*] 1 (Înv) Mărunțire, afânare a pământului. 2 Arătare în detalii.

amănunțit¹ *sn* [At: I. IONESCU, M. 327 / V: *amăru*~ / Pl: ~uri / E: *amănunți*] (Agr) Amănunțire.

amănunțit², ~ă *a* [At: I. IONESCU, C. 34 / V: *amăru*~ / Pl: ~țiți, ~e / E: *amănunți*] 1 *a* (Agr) Afănat. 2-3 *a*, *av* Detaliat.

amănunțitor, ~oare *a* [At: I. IONESCU, C. 80 / V: ~ăru~, ~ăru~ (reg) ~iu / Pl: ~i, ~oare / E: *amănunți* + *-tor*] (Agr; d. sol) Ușor de sfărâmat, de fărâmițat, de afănat.

amărală *sf* **vz** *amăreală*

amărat, ~ă *a* **vz** *mărat*

amăracios, ~oasă *a* [At: DA / V: *amăra*~ / Pl: ~oși, ~oase / E: *amar* + *-acios*] Amărui (1).

amărațiune *sf* [At: CORESI, EV. 15 / Pl: ~ni / E: *amări* (sau *amar*) + *-(a)ciune*] 1 Însușirea de a fi amar (1) Si: *amăreală* (2), (rar) *amărie*. 2 (Mpl) (Obiect cu gust amar. 3 (Fig) (Sentiment de) durere. 4 Rea-voință. 5 (Stare sufletească de) indignare împreună cu tristețe. 6 (Bot; reg) Hașmaciuță (*Anthriscus silvestris*). 7 (Bot; reg) Coroniste (*Coronilla varia*). 8 (Bot) Amăratăciune.

amăraluță *sf* [At: PANȚU, PL. / Pl: ~te / E: *amarel* + *-uță*] (Reg) Mică plantă erbacee din familia gentianaceelor, cu tulpina ramificată chiar de la bază, cu mici flori galbene-aurii, ce conține un suc amar cu proprietăți tonice Si: *amăruță* (*Cicendia filiformis*).

amăratăciune *sf* [At: PANȚU, PL. / Pl: ~ni / E: *amărât* + *-(a)ciune*] (Reg) Plantă erbacee din familia compozitelor, cu tulpina roșiatică, cu flori galbene mirositoare, îngrămădite în vârful tulpinii, care crește prin

ambarcader *sn* [At: DA / Pl: ~e / E: fr *embarcadère*] (Mrn) Loc unde se îmbarcă mărfurile și călătorii pe un vapor.

ambarcație *sf* [At: DEX² / V: ~iune / Pl: ~ii / E: fr *embarcation*] Vas plutitor (de dimensiuni mici).

ambarcațiune *sf* *vz* **ambarcație**

ambarda *vi* [At: DEX² / Pzi: ~dez / E: fr *embarder*] (D. mare) A determina o ambardece.

ambardce *sf* [At: DEX² / E: fr *embardée*] Îndepărtare bruscă involuntară a unei nave de la drumul urmat din cauza curentilor sau a vântului.

ambasadă *sf* [At: NEGRUZZI, S. III, 466 / Pl: ~de / E: fr *ambassade*] 1 Reprezentanță diplomatică pe lângă guvernul unei țări străine, condusă de un ambasador. 2 Funcționarii ambasadei (1). 3 Clădirea unde e instalată ambasada (1).

ambasador, ~oare *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 178 / Pl: ~i, ~oare / E: fr *ambassadeur*] 1 Persoană însărcinată cu o misiune diplomatică pe lângă un guvern străin. 2 (Sp) Șeful unei misiuni diplomatice permanente de primul rang a unui stat pe lângă guvernul altui stat. 3 (Irn; pex) Persoană trimisă de cineva cu o însărcinare.

ambeta *vir* [At: DA ms / Pzi: ~tez / E: fr *embêter*] 1-2 (Fr) A (se) plictisi.

ambetant, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~nți, ~e / E: fr *embêtant*] (Fr) Plictisitor.

ambient, ~ă a [At: DA / Pl: ~nți, ~e / E: fr *ambient*] 1 Înconjurător. 2 (Is) *Atmosfera* ~ă Atmosfera în care trăim.

ambianță *sf* [At: DA ms / Pl: ~te / E: fr *ambiance*] Mediu material, social sau moral în care trăiește cineva sau se află ceva Si: *climat*.

ambidextrie *sf* [At: DEX² / P: ~dex-tri-e / E: fr *ambidextrie*] Capacitatea de a se folosi cu aceeași ușurință de ambele mâini.

ambidextru, ~ă smf, a [At: DA / P: ~dex-tru / Pl: ~ri, ~re / E: fr *ambidextre*] 1-2 (Persoană) care se folosește cu aceeași îndemânare de ambele mâini.

ambielaj *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *embiellage*] Ansamblu alcătuit din bieiele arborelui cotit al unui motor.

ambient *sn* [At: DEX² / P: ~bi-ent / Pl: (rar) ~e / E: fr *ambient*] (Liv) Ambianță.

ambiental, ~ă [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *ambiental*] (Liv) 1 *sn* Ambient. 2 *a* Care aparține ambientului. 3 *a* Referitor la ambient.

ambigen, ~ă [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: lat *ambigenus* „corcit”] (Grn; înv) 1-2 *sn, a* (Is) *Gen* ~ Genul neutru. 3 *a* (Is) *Substantiv* ~ Substantiv neutru.

ambiguitate *sf* [At: MAIORESCU, CR. III, 161 / Pl: ~ți / E: fr *ambiguité*] 1 Lipsă de precizie, de claritate. 2 (Ccr) Afirmație echivocă. 3 (Lin) Prezența simultană a mai multor sensuri care generează interpretări multiple.

ambiguiza *vt* [At: DEX² / Pzi: ~zez / E: *ambiguu* + -iza] (Liv) A face să devină ambiguu.

ambiguizare *sf* [At: DEX² / P: ~gu-i- / Pl: ~zări / E: *ambiguiza*] Dobândire a unui caracter ambiguu.

ambiguizat, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: *ambiguiza*] (Liv) Care a devenit ambiguu.

ambiguu, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~ui, ~ue / E: lat *ambiguus*] (Liv; d. enunțuri, cuvinte etc.) 1 Echivoc. 2 Neclar.

ambii, ~bele *nc* [At: NEGRUZZI, S. I, 42 / E: it *ambe*] Amândoi.

ambiofonie *sf* [At: DEX² / P: ~bi-o- / E: fr *ambiofonie*] Metodă de modificare a acusticii unei săli prin mijloace electroacustice pentru crearea ambianței sonore adecvate unui anumit gen de program.

ambitus *sn* [At: DEX² / E: fr *ambitus*] Întindere a unei melodii, de la sunetul cel mai grav până la cel mai înalt.

ambiș *sn* *vz* **amibiție**

amibiție *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 30 / V: *ambit*, ~iune / Pl: ~ii / E: *ambition*] 1 Dorință arzătoare de a realiza ceva. 2 Dorință de glorie (sau de onoruri). 3 Dorință de parvenire. 4 (Îlv) **A pune pe cineva la ~** A (se) ambiționa.

ambiționa [At: (a. 1774) URICARIUL I, 178/22 / Pzi: ~nez / E: fr *ambitionner*] 1 *vr* A avea ambiție. 2 *vr* A stimula ambiția cuiva. 3 *vr* A se încapățâna. 4 *vr* (Înv) A râvni.

ambițios, ~oasă [At: NEGRUZZI, S. I, 139 / Pl: ~oși, ~oase / E: fr *ambitieux*, lat *ambitiosus*] 1-6 *smf, a* (Persoană) plină de ambiție (1-3). 7 *a* Pornit din ambiție (1-3).

amibițiune *sf* *vz* **amibiție**

ambivalent, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~nți, ~e / E: fr *ambivalent*] Cu ambivalență.

ambivalență *sf* [At: DEX² / Pl: ~te / E: fr *ambivalence*] Existența simultană a două aspecte diferite.

ambliop, ~ă [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *amblyope*] 1-2 *smf, a* (Bolnav) de ambliopie.

ambliopie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *amblyopie*] Slăbire a vederii determinată de leziuni ale mediilor transparente ale globilor oculari, de excесе sau de bătrânețe.

ambliopode *sn* [At: DEX² / E: fr *amblyopodes*] Mamifere erbivore fosile cu picioarele terminate cu cinci degete scurte, având copite la vârf.

amblistoma *sf* [At: DEX² / E: fr *amblystome*] Gen de amfibieni cu corpul lung de 15-25 cm, de culoare cărămizie, cu pete mari deschise, care trăiesc în America de Nord (*Amblystoma*).

ambon *sn* *vz* **amvon**

ambransament *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *embranchement*] Rami-ficație secundară a unei linii ferate, a unei conducte etc.

ambrasă *sf* [At: DEX² / Pl: ~se / E: fr *embrasse*] (Rar) Cordon care servește pentru a ține strâns mijlocul unei perdele sau al unei draperii.

ambrazură *sf* [At: LTR / Pl: ~ri / E: fr *ambasure*] 1 (Mil) Deschizătură în pereții unei fortificații, prin care se execută trageri cu armele sau cu tunul. 2 (Aht) Deschizătură în zid pentru montarea unei ferestre.

ambra *sfs* [At: CRITIL și ANDRONIUS, ap. HEM 1039 / E: fr *ambre*] 1 Substanță ceroasă, brumă-cenușie, cu miros de mosc, formată în intestinul unei specii de cașalot și întrebuințată în parfumerie. 2 (Is) ~ *galbena* Chihlimbar.

ambreia *vt* [At: LTR / P: ~bre-ia / Pzi: ~iez / E: fr *embrayer*] A realiza cuplarea a două mecanisme cu ajutorul ambreiajului.

ambreiaj *sn* [At: LTR / Pl: ~e / P: ~bre-iaj / E: fr *embreyage*] Dispozitiv prin care se leagă solidar, pe un anumit interval de timp, două mecanisme și care permite decuplarea în timpul funcționării.

ambreiere *sf* *vz* **ambreiere**

ambreiere *sf* [At: LTR / V: ~iare / Pl: ~ri / E: *ambreia*] Cuplare a două mecanisme cu ajutorul ambreiajului.

ambrozic, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~aci, ~ace / E: fr *ambrosiaque*] (Liv) 1 Cu parfum de ambrozie. 2 (Pex) Minunat.

ambrozie *sf* [At: PANN, E. V, 70 / V: *amvrozie* / Pl: ~ii / E: fr *ambroise*, lat *ambrosia*] 1 (În mitologia greacă) Hrană aromată a zeilor, despre care se credea că dă nemurire și tinerețe veșnică. 2 (Pex) Băutură minunată.

ambulacrar, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *ambulacraire*] 1 Care aparține unui ambulacru. 2 Care se referă la ambulacru.

ambulacru *sn* [At: DEX² / Pl: ~re / E: fr *ambulacre*] Organ tubular subțire, terminat de obicei cu o ventuză, caracteristic echimodermelor și care servește la locomoție, respirație și pipăit.

ambulant, ~ă a [At: I. NEGRUZZI, S. III, 417 / Pl: ~nți, ~e / E: fr *ambulant*, lat *ambulans*, ~ntis] Care se deplasează dintr-un loc în altul.

ambulanță *sf* [At: ALECSANDRI, ap. DA / Pl: ~te / E: *ambulance*] 1 Instalație sanitară mobilă, în spatele frontului, care îngrijește răniții. 2 Vehicul special amenajat pentru transportul la spital al persoanelor accidentate sau grav bolnave Si: *salvare*.

ambulatoriu, ~ie [At: DA / Pl: ~ii / E: fr *ambulatoire*, lat *ambulatorius*] 1 *a* (D. tratamente medicale) Care nu necesită spitalizare. 2 *sn* Instituție medico-sanitară în care se acordă bolnavilor asistență medicală fără internare.

ambuscadă sf [At: DEX² / Pl: ~de / E: fr *embuscade*] 1 Acțiune de luptă în care inamicul este atacat prin surprindere. 2 Loc amenajat și ocupat de o subunitate militară, în scopul executării unui atac prin surprindere asupra dușmanului.

ambuscat sm, am [At: DEX² / Pl: ~ați / E: fr *embusqué*] (Frm) 1-4 (Soldat) dispensat de obligațiile grele ale serviciului militar (sau scutit de lupta pe front).

ambusură sf [At: DEX² / Pl: ~ri / E: fr *embouchure*] Parte a unui instrument muzical de suflat prin care se suflă aerul cu gura Si: *muștiuc*.

ambuteia vt [At: DEX² / P: ~te-ia / Pzi: ~iez / E: fr *embouteiller*] (Frm) A bloca cu vehicule, nave etc. căi rutiere sau de navigație.

ambuteiaj sn [At: DEX² / P: ~te-iaj / Pl: ~e / E: fr *embouteillage*] 1 (Frm) Îmbuteiere. 2 Blocare într-un port sau într-un bazin a unor nave din cauza îngrămădirii lor într-un spațiu mic. Si: *ambuteiat*¹ (2), *ambuteiere*. 3 Blocare a circulației rutiere, din cauza îngrămădirii (în dezordine) a unor vehicule Si: *ambuteiat*¹ (3), *ambuteiere* (3).

ambuteiat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ? / E: *ambuteia*] 1-3 Ambuteiaj (1-3).

ambuteiat², ~ă a [At: LTR / P: ~te-iat / Pl: ~ați, ~e / E: *ambuteia*] (D. căi de circulație) Blocat cu vehicule.

ambuteiere sf [At: DEX² / P: ~te-ie~ / Pl: ~ri / E: *ambuteia*] 1-3 Ambuteiaj (1-3).

ambutisa vt [At: LTR / Pl: ~sez / E: cf fr *emboutir*] A prelucra prin deformare plastică, la cald sau la rece, un semifabricat din tablă pentru a obține capace, cutii, farfurii etc.

ambutisare sf [At: DEX² / Pl: ~sări / E: *ambutisa*] Prelucrare prin deformare plastică, la cald sau la rece, a unui semifabricat din tablă pentru a obține capace, cutii, farfurii etc. Si: *ambutisat*.

ambutisat sn [At: MDA ms / Pl: ? / E: *ambutisa*] Ambutisare.

amegiueala sf [At: CIAUȘANU, V. / Pl: ~eli / E: *amegiui* + *-eala*] (Reg) Amăgeală.

amegiui vt [At: CIAUȘANU, V. / V: ~eju, *amăju* / Pzi: ~esc / E: cf *amăgi*] (Reg; rar) 1 A înșela. 2 A fermeca. 3 A adormi.

amejui vt vz *amegiui*

ameletătura sf vz *amenințatura*

amelică sf vz *america*

amelie sf [At: ALAS 27 III 1938, 12/4 / Pl: ~ii / E: ngr *ἀμέλεια*] (Csnp) Pădică.

amelinta vt vz *amenința*

amelintare sf vz *amenințare*

amelințat, ~ă a vz *amenințat*

ameliora [At: BĂLCESCU, M. V. 4 / P: ~li-o~ / Pzi: ~rez / E: fr *ameliorer*] 1-2 vtr A (se) îmbunătăți. 3-4 vtr A (se) îndrepta. 5 vr A supune ameliorării un animal sau o plantă.

ameliorabil, ~ă a [At: DEX² / P: ~li-o~ / Pl: ~i, ~e / E: fr *ameliorable*] (Rar) Care poate fi ameliorat.

ameliorant, ~ă a [At: DA ms / P: ~li-o~ / Pl: ~nti, ~e / E: fr *ameliorant*] Care ameliorează Si: *ameliorator*.

ameliorare sf [At: MEHEDINȚI, P. 19 / P: ~li-o~ / Pl: ~rări / E: *ameliora*] 1 Îmbunătățire. 2 Îndreptare. 3-4 Proces de creare a noi rase de animale și a noi soiuri de plante de cultură (sau de îmbunătățire a celor existente) Si: *ameliorație*.

ameliorat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ? / E: *ameliora*] 1-2 Ameliorare (1-2).

ameliorat², ~ă a [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *ameliora*] 1 Îmbunătățit.

ameliorativ, ~ă a [At: DEX² / P: ~li-o~ / Pl: ~i, ~e / E: fr *amelioratif*] (Liv) Care ameliorează.

ameliorator, ~oare a [At: DEX² / P: ~li-o~ / Pl: ~i, ~oare / E: *ameliora* + *-tor*] (Rar) Ameliorant.

ameliorație sf [At: DA ms / P: ~li-o~ / V: ~iune / Pl: ~ii / E: fr *amelioration*] 1-3 Ameliorare (1-3). 4 (Lpl) Îmbunătățiri funciare.

ameliorațiune sf vz *ameliorație*

amelita v vz *amenința*

amelitare sf vz *amenințare*

amelitât, ~ă a vz *amenințat*²

amenaja vt [At: MDA ms / Pl: ~jez / E: fr *aménager*] 1 A organiza în vederea unei anumite utilizări. 2 A realiza o amenajare (2).

amenajabil, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *aménageable*] Care se poate amenaja.

amenajament sn [At: LTR / Pl: ~e / E: fr *aménagement*] 1 Sistem de măsuri pentru organizarea exploatărilor forestiere, cuprinzând refacerea, ameliorarea, mărirea fondului forestier, protecția și exploatarea irațională. 2 Sistem de măsuri privind organizarea, folosirea și îmbunătățirea unei pășuni pentru o anumită perioadă de timp.

amenajare sf [At: V. ROM. decembrie 1950, 26 / Pl: ~jări / E: *amenaja*] 1 Organizare în vederea unei anumite utilizări Si: *amenajat*¹. 2 Ansamblu de lucrări prin care elementele unui sistem sunt dispuse și utilizate astfel încât sistemul să corespundă cât mai bine scopului pentru care a fost realizat. 3 (Is) ~ *hidraulică* Amenajare pentru prevenirea acțiunilor dăunătoare ale unui curs de apă și pentru valorificarea resurselor lui potențiale.

amenajat¹ sn [At: DA ms / Pl: ? / E: *amenaja*] Amenajare (1).

amenajat², ~ă a [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *amenaja*] 1 Organizat în vederea unei anumite utilizări. 2 (Sil) Organizat după un plan definit, pentru tăierea rațională.

amenda¹ vt [At: PAS, Z. I, 298 / V: (reg) *amânda*¹ / Pzi: ~dez / E: *amenda*] A aplica cuiva o amendă.

amenda², ~ă a [At: ODOBESCU, S. II, 321 / V: (reg) *amânda*² / Pzi: ~dez / E: fr *amender*] 1 A modifica prin amendamente (1) un text, mai ales o lege. 2 (Agn) A îmbunătăți unele însușiri ale solului prin încorporarea unor amendamente (2).

amendabil, ~ă a [At: DA ms / Pl: ~i, ~e / E: fr *amendable*] 1-3 Care se poate amenda² (1-3).

amendament sn [At: I. IONESCU, M. 315 / V: *aman*~ / Pl: ~e / E: fr *amendement*] 1 Modificare adusă unui proiect de act normativ sau de tratat. 2 (Agn) Operație de îmbunătățire a proprietăților fizice ale solului cultivat, în vederea obținerii unor recolte sporite. 3 (Agn) Substanță care se încorporează în sol pentru a schimba unele însușiri nefavorabile ale acestuia, în vederea îmbunătățirii condițiilor de nutriție ale plantelor.

amendare¹ sf [At: DA ms / Pl: ~dări / E: *amenda*¹] Aplicare a unei amenzi cuiva Si: *amendat*¹.

amendare² sf [At: DA ms / Pl: ~dări / E: *amenda*²] 1 Modificare prin amendamente (1) a unui text, mai ales al unei legi. 2 (Agn) Îmbunătățire a unor însușiri ale solului prin încorporarea unor amendamente (2).

amendat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ? / E: *amenda*¹] Amendare¹.

amendat² sn [At: MDA ms / Pl: ? / E: *amenda*²] Amendare².

amendat³, ~ă a [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *amenda*¹] Căruia i s-a aplicat o amendă.

amenda⁴, ~ă a [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *amenda*²] 1 (D. un text, mai ales al unei legi) Modificat prin amendamente (1). 2 (Agn; d. soluri) Îmbunătățit prin încorporarea unor amendamente (2).

amendă sf [At: SADOVEANU, N. F. 43 / V: *aman*~, *amân*~ / Pl: ~nzi / E: fr *amende*] Pedepsă în bani.

amenința [At: CORESI, ap. HEM 1046 / Pzi: *ameninț* / V: (înv) *amânun*~, ~nița, ~erința, (îvr) ~elința, *amelita*, *melita*, *meliți*, *menința* / E: lat **amminaciare* < *minaciae* „amenințări”] 1 vt (înv; if *melița*) A provoca pe cineva prin mimică. 2 vt (înv) A face (cu mâna) un gest poruncitor adresat cuiva. 3 vt (înv) A pomeni. 4-5 vr, vi (Construit cu „asupra” sau „cătră”; instrumentul acțiunii este în acuzativ și este introdus de „cu”) A arăta intenția de a face rău cuiva (pentru a-l intimida sau) pentru a obține ceva. 6 vr A constitui o primejdie pentru (cineva sau) ceva.

amenințare sf [At: CORESI, ap. CP 364 / Pl: ~ări / V: ~elințare, ~elițare, ~ițare, ~erințare, *melițare* / E: *amenința*] 1 (înv) Gest poruncitor cu mâna al cuiva (mai ales al divinității) adresat cuiva Si: *amenințat*¹ (1). 2-3 (înv; pex) Vointă (divină) Si: *amenințat*¹ (2-3). 4 (înv; pex) Vreere a cuiva Si: *amenințat*¹ (5) (Pex) Primejdie.

amenințat¹ sn [At: DA / Pl: ~uri / V: ~ițat¹, ~erîn~ / E: *amenința*] 1-4 (înv) Amenințare (1-4). 5 (înv; pex) Primejdie.

amenințat², ~a a [At: CANTEMIR, HR. 299 / V: *amelin~*, *amelit*at, ~ițat / Pl: ~ați, ~e / E: *amenința*] 1 (Inv) Căruia i s-a adresat un gest poruncitor cu mâna. 2 (Pex) Căruia i s-a arătat voința divină.

amenințător, ~oare a, av [At: MARCOVICI, D. 14 / V: *amerin~* / Pl: ~i, ~oare / E: *amenința*] 1-4 (Într-un mod) care amenință (5-6)

amenințătura sf [At: CANTEMIR, HR. 300 / V: (îvr) *ameletăt~* / Pl: ~ri / E: *amenința* + -(a)tura] (Îvr) Primejdie.

amenințea sf [At: DOSOFTEI, V. S. 56 / V: (îvr) *melita~*, *melitea~* / Pl: ~eli / E: *amenința*] (Îvr) Primejdie.

amenitate sf [At: NEGRUZZI, S. 1, 11 / Pl: ~ități / E: fr *aménité*] (Frm) 1 Atitudine binevoitoare. 2 Amabilitate. 3 Politețe.

amenita v vz *amenința*

amenitoare sf vz *amenințare*

amenit¹ sn vz *amenințat*¹

amenit², ~a a vz *amenințat*²

amenoree sf [At: DA / E: fr *aménorrhée*] Absență fiziologică a ciclului menstrual în timpul sarcinii, al alăptării sau de natură patologică, pricinuită de o insuficiență ovariană sau hipofizară.

ament sm [At: DEX² / Pl: ~nti / E: it *amento*, lat. *amentum*] Inflorescență a unor arbori sau arbuști, cu flori foarte mici, unisexuate, dispuse de-a lungul unui ax care atârână cu un ciucure Si: *mâtișor*, *mât*.

amentacee sf [At: DEX² / Pl: ~ / E: fr *amentacée*] 1 (Lpl) Familie de plante lemnoase cu inflorescență în ament. 2 Plantă care face parte din familia amentacee (1).

american, ~a [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: *America* + -an cf it *americano*, fr *américain*] 1-3 smf, a (Persoană) care face parte din populația de bază a Statelor Unite ale Americii sau a unui alt stat al Americii. 4-7 a Care aparține (populației) Statelor Unite ale Americii sau altui stat al Americii. 8-11 a Care privește (populația) Statelor Unite ale Americii sau altui stat al Americii.

americanism sn [At: DA / Pl: ~e / E: fr *américanisme*] 1-2 Fel de a fi sau expresie specifice americanilor (1). 3 Tendință de a imita comportarea americanilor.

americanist, ~a smf [At: DEX² / Pl: ~isti, ~e / E: fr *américaniste*] 1 Specialist în americanistică. 2 Adept al americanismului (1).

americanistică sf [At: DEX² / E: ger *Amerikanistik*] 1 Studiul limbilor, culturilor și al civilizațiilor americane (1).

americaniza [At: DEX² / Pzi: ~zez / E: fr *américaniser*] 1-2 vtr A (se) transforma în american (1). 3 vr A se comporta ca americanii (1).

americanizare sf [At: DEX² / Pl: ~zări / E: *americaniza*] 1 Transformare în american (1) Si: *americanizat*¹ (1). 2 Comportare ca americanii (1) Si: *americanizat*² (2).

americanizat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *americaniza*] 1-2 Americanizare (1-2).

americanizat², ~a a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *americaniza*] 1 Care s-a transformat în american (1). 2 Care se comportă ca americanii (1). **americă** sf [At: I. IONESCU, M. 691 / E: *America*] Pânză de bumbac de calitate inferioară.

americănesc, ~ească a [At: DEX² / Pl: ~ești / E: *american* + -esc] 1 Ca în America. 2 Din America.

americănește av [At: DEX² / E: *american* + -este] În felul americanilor (1).

americium sn [At: DEX² / V: ~m / E: fr *américium*] Element chimic radioactiv sintetic, din familia elementelor transuranice, care se prezintă ca un metal alb-argintiu.

americium sn vz *americium*

amerindian, ~a a [At: DEX² / P: ~di-an / Pl: ~ieni, ~e / E: fr *amérindien*] 1 smf (Lpl) Populații băștinase din America, de rasă mongoloidă, numite „piei roșii” sau „indieni”. 2 smf Persoană care face parte din amerindieni (2). 3 a Care aparține amerindienilor (2). 4 a Privitor la amerindieni (2).

amerința v vz *amenința*

amerințare sf vz *amenințare*

amerințat sn vz *amenințat*¹

amerințător, ~oare a, av vz *amenințător*

ameriza vi [At: DEX² / Pzi: ~zez / E: ns cf fr *amerrir*] (D. hidroavioane) A cobori până la atingerea suprafeței unei ape și oprire.

amerizaj sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: *ameriza*] Amerizare.

amerizare sf [At: DEX² / Pl: ~zări / E: *ameriza*] Evoluare prin coborâre a unui hidroavion până la atingerea suprafeței unei ape și oprire Si: *amerizaj*, *amerizat*¹.

amerizat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *ameriza*] Amerizare.

amerizat², ~a a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *amerizare*] (D. hidroavioane) Care a evoluat, prin coborâre, până la atingerea unei ape și s-a oprit.

amerizor sn [At: DEX² / Pl: ~oare / E: *ameriza* + -or] Dispozitiv al unui hidroavion care permite manevrarea în timpul decolării și al amerizării.

amestec sn [At: (a. 1621) DOC., ap. HEM / Pl: ~uri / E: drd *amesteca*] 1 Reunire de lucruri diverse. 2 Complex format din elemente diferite Si: *amestecătura* (1), *mixtura*, *combinație*. 3 (Chm) Produs obținut prin punerea laolaltă a mai multor substanțe care își păstrează proprietățile. 4 Confuzie. 5 Intervenție într-o acțiune. 6-7 Participare (necerută sau forțată) în treburile sau relațiile altora Si: (liv) *ingerință*. 8-9 (Îe) A (nu) avea (vreun) ~ A (nu) avea legătură cu cineva sau ceva. 10-11 (Îae) A (nu) avea (vreun) rol într-o afacere.

amestec¹ [At: (a. 1640) ap. GCR I, 90 / Pzi: ~estec / E: lat *ammixticare* Cf *mesteca*] 1-2 vtr A (se) uni. 3-4 vtr A (se) pune la un loc. 5-6 vtr A (se) combina două sau mai multe elemente (lichide, substanțe, lucruri, ființe etc.) diferite sau de același fel (dând, adesea, un corp nou). 7 vi (D. lichide) A înceta să fie curat. 8 vi (Îe) A ~ vinul (sau laptele) cu apă A subția punând apă. 9 vi A introduce ceva într-un lichid, cu scopul de a prepara o mixtură. 10 vi (D. lucruri diferite; Îe) Între miere ~că fiere Spune vorbe supărătoare între altele mai plăcute. 11-12 vtr (D. popoare) A (se) schimba în urma unui amestec cu elemente străine. 13 vi (D. lucruri de același fel) A schimba șirul, poziția reciprocă. 14 vi (D. ființe și lucruri) A dispărea. 15 vr A se confrunța în... 16 vr A se face una cu... 17 vr (Inv; d. ființe de sex opus) A se împreuna sexual. 18 vr (Inv) A se căsători. 19 vr A se da de partea cuiva. 20-21 vtr A (se) confunda. 22 vi A-și pierde mințile. 23 vra (Construit cu pp în, întru, la sau cu o propoziție introdusă prin unde) A se introduce într-un mediu străin. 24 vr A se vâri unde nu este chemat, unde nu este potrivit, unde n-are dreptul să participe. 25 vr A-și face de lucru, intervenind nechemat. 26 vr (Pfm; Îe) Se ~că ca cimburl Se amestecă în toate. 27 va A interveni. 28 vr (Îe) A nu se ~ A își hotărât să nu ia parte la ceva. 29 vr (Îae) A sta de (sau la) o parte fără să intervină sau să participe. 30 vi (Inv; fig) A defăima. 31 vi A cleveți, făcând intrigi împotriva cuiva. 32 vi (Construit, adesea, cu pp. cu; d. lichide, cereale etc. de același fel) A omogeniza prin agitare.

amesteca² v vz *mesteca*¹

amestecare¹ sf [At: VARLAAM, C. II, 87 / Pl: ~cări / E: *amesteca*¹] 1 Unire. 2 Punere la un loc. 3 Combinare a două sau mai multe elemente (lichide, substanțe, lucruri, ființe) diferite sau de același fel. 4. Încetare de a mai fi curat. 5. Introducere a ceva într-un lichid (sau amestec) pentru a face mixtură. 6 Schimbare prin amestec de elemente străine. 7 Schimbare a șirului Si: *amestecat*¹. 8 Dispariție. 9 (Inv) Împreunare sexuală. 10 (Inv) Căsătorire. 11 (Îs) ~ de sânge Incest. 12 Dare de partea cuiva. 13 Confundare. 14 Pierdere a minții. 15 Introducere într-un mediu străin. 16 Vârare unde nu este chemat sau potrivit. 17 Intervenire în toate. 18 Defăimare. 20 Omogenizare prin agitare. 21 Ingerință.

amestecare² sf vz *mestecare*¹

amestecat¹ sn [At: DA / E: *amesteca*¹] Amestecare (7).

amestecat², ~a [At: (a. 1640) ap. GCR I, 90 / Pl: ~ați, ~e / E: *amesteca*¹] 1-2 a, av Combinat. 3-4 a, av Reunit. 5-6 a, av Adunat laolaltă. 7-8 a, av Pus în legătură cu ceva. 9-10 a, av Angrenat în ceva. 11-12 a, av Împestrițat. 13 a (Îs) Lume ~a Oameni de bună condiție și oameni cu reputație rea sau de condiție inferioară. 14-15 a, av Încurcat și neorânduit.

16 a (Jur; înv) Nedelimitat. 17 a (Jur; înv; îs) Sânge ~ Incest. 18 av (Înv) Incestuos.

amestecăciune sf [At: (a. 1640) ap. HEM 1057 / Pl: ~ni / E: *amesteca* + -(a)ciune] (Înv) 1 (Îs) ~ de sânge Incest. 2 Promiscuitate.

amestecător, ~oare [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 115 / V: (înv) ~iu, ~oare / Pl: ~i, ~oare / E: *amesteca* + -ător] 1 a Care amestecă (5). 2 sm (Înv) Intrigant. 3 sn Unealtă pentru amestecat. 4 sn (Teh) Malaxor.

amestecătoriu, ~oare smn, a vz *amestecător*
amestecătură sf [At: VARLAAM, C. 182 / Pl: ~ri / E: *amesteca* + -ătură] 1 Amestec. 2 (Prt) Confuzie. 3 (Înv) Complicație. 4 Încurcătură. 5 Zarvă. 6 Divergență. 7 Neînțelegere. 8 Neorânduială. 9 Încăierare. 10 Conflict. 11 Ingerință. 12 (Înv) Intrigă. 13 Clevetire. 14 (Ccr) Rezultat al amestecării (5) unor substanțe. 15 (Înv; d. metale) Aliaj. 16 Lume amestecată Vz *amestecat*² (13).

amestecaș sn [At: BIBLIA (1688), ap. TDRG 59 / Pl: ~uri / E: *amestecat* + -is cf ngr *σύνμιχτος*] (Înv) Lucruri diferite puse la un loc Si: *amestec* (1).

amestecus sn [At: MARIAN, ap. DA / Pl: ~uri / E: *amesteca* + -us] (Pop) Amestec (1).

ametabolă af [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *amétabole*] (D. insecte) Care se dezvoltă fără metamorfoză.

ametist sn [At: ALEXANDRIA, 153 / S: (după fr) *améthiste* / V: (rar) ~ă sf / Pl: ~e / E: fr *améthyste*] (Mnr) 1 Piatră prețioasă (varietate de cuarț) de culoare violetă. 2 (Îs) ~ orientat Varietate de ametist (1).

ametistă sf vz *ametist*

ametrop, ~ă smf, a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *amétrope*] 1-2 (Persoană) care suferă de ametropie.

ametropie sf [At: DEX² / E: fr *amétropie*] Tulburare a vederii provocată de un viciu de refracție în mediile transparente ale ochiului.

amețală sf [At: NECULCE, ap. LET. II, 425/36 / Pl: ~țeli, ~țele / E: *ameți* + -eală] 1 Turburare a echilibrului stării fizice a unei persoane (din cauza bolii, a indispoziției, a emoției) Si: *amețitură*. 2 Pierdere (parțială și de scurtă durată) a cunoștinței Si: *buimăcare, zăpăceală*. 3 (Înv) Congestie cerebrală. 4 Îmbătăre. 5 (Fig) Agitație. 6 Epilepsie. 7 (Reg; adesea îs ~ pentru pești) Gogoși otrăvite care se aruncă în apă pentru a produce amețirea peștilor. 8 (Bot; îc) ~ la-oilor sau *cailor* Răsfug (*Chondrilla juncea*).

ameți [At: DOSOFTEI, V. S. 145/2 / Pzi: ~țesc, (Trs) *amet* / V: (reg) *amofii, amăfi* / E: lat* *armattire*] 1-2 vtr (A face să-și piardă sau) a-și pierde (pentru un moment) claritatea cunoștinței astfel încât să i se pară că totul se învârtă în jur Si: a (se) *zăpăci, a (se) năuci*. 3-4 vtr (Fig) A scoate sau (a-și ieși) din minți Si: a (se) *zăpăci*. 5 vt (Pfm; îc) A ~ capul *cuiva* cu vorbe A vorbi mult și repede pentru a convinge pe cineva. 6 vt (Pfm; îc) A o ~ A acționa incomplet și superficial, lăsând impresia că duce lucrul până la capăt Si: a o *încurca*. 7-8 vtr A (se) *îmbăta*. 9-10 vtr (Fig) A (se) *însela*.

amețire sf [At: POLIZUO / Pl: ~iri / V: (reg) *amofire, amăfire* / E: *ameți*] 1 Pierdere a clarității cunoștinței, astfel încât să i se pară că totul se învârtă în jur Si: *amețit*¹ (1), *zăpăcire, năucire*. 2-3 (Scoater sau) ieșire din minți Si: *amețit*¹ (2) *zăpăcire, năucire*. 4 Acționare incompletă și superficială, lăsând impresia că duce cu greu lucrul până la capăt Si: *amețit*¹ (3), *încurcare*. 5 Îmbătăre. 6 Înselare.

amețit¹ sn [At: GOROVEI, C. 394 / V: (reg) *amofit¹, amăfit¹* / Pl: ~uri / E: *ameți*] 1-4 Amețire (1-4). 5 Îmbătăre. 6 Înselare.

amețit² [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 311 / V: (reg) *amofit², ~ă, amăfit², ~ă* / Pl: ~iți, ~e / E: *ameți*] 1-2 a, av (Care este) cuprins de amețală. 3-4 a, av (Care este) zăpăcit. 5-6 a, av (Fig) (Care este) cu mintea în altă parte. 7-8 a, av (Care este) îmbătat (ușor). 9 a (Îs) *Vorbă ~ă* Vorbă echivocă.

amețitor, ~oare a [At: NEGRUZZI, S. I, 54 / Pl: ~i, ~oare / V: *amă~*, ~oare, (îrg) ~iu, ~oare / E: *ameți* + -(i)tor] 1 Care amețește (1). 2 (Îs) *Înălțime ~toare* Înălțime atât de mare, încât nu poți privi la ea (de jos) sau de pe ea, fără să amețești.

amețitoriu, ~toare a vz *amețitor*

amețitură sf [At: DA / Pl: ~ri / E: *ameți* + -itură] (Rar) Amețală (1).

ameza v vz *amieza*

amezare sf vz *amieza*

amezat¹ sn vz *amiezat¹*

amezat², ~ă a vz *amiezat, ~ă*

amfetamină sf [At: DEX² / Pl: ~ne / E: fr *amphétamine*] (Chm) Benzodrină.

amfiartroză sf [At: DEX² / Pl: ~ze / E: fr *amphiarthrose*] Articulație semimobilă.

amfibian sm [At: DEX² / Pl: ~bieni / E: fr *amphibie*] (Zlg) Batracian.

amfibiu, ~ie [At: NEGRUZZI, S. I, 10 / Pl: ~ii / E: fr *amphibie*] 1 a (D. plante și animale) Care poate trăi și pe pământ și în apă (în bălți, care pot scădea, în cazul plantelor). 2 a (Fig) Care are o natură sau un aspect dublu, care ține de două stări în același timp. 3-4 smf, a (Teh; șis vehicul ~) (Vehicul) cu caroseria transformată pentru a merge pe uscat și a pluti și pe apă. 5 sf (Zlg) Animal care are, în primele faze ale dezvoltării lui, branhiile (putând respira în apă), iar, mai târziu, plămâni Cf *batracian*.

amfibol sm [At: LTR / Pl: ~i / E: fr *amphibole*] (Min) Silicat complex de mangan, fier, calciu, cu puțin potasiu și aluminiu, care se găsește în rocile eruptive și în sisturile cristaline.

amfibolie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *amphibolie*] (Liv) Ambiguitate.

amfibolit sn [At: LTR / Pl: ~e / E: fr *amphibolite*] (Min) Rocă metamorfică, formată în cea mai mare parte din hornblendă și feldspat.

amfibologic, ~ă a [At: DA / Pl: ~gici, ~gice / E: fr *amphibologique*] (Liv) Cu două înțelesuri Si: *echivoc, ambiguu, obscur*.

amfibologie sf [At: DA / Pl: ~gii / E: fr *amphibologie* lat *amphibologia*] Construcție defectuoasă de stil, de limbă etc. care poate avea două înțelesuri Si: *ambiguitate*.

amfibrah sm (rar) n [At: DA / Pl: ~i (sm), ~uri (sn) / V: ~brahiu / lat *amphibrachus*] 1 Unitate metrică în retorica antică, formată dintr-o silabă lungă încadrată de două silabe scurte. 2 Unitate ritmică în retorica modernă, formată dintr-o silabă accentuată încadrată de două silabe neaccentuate. 3-4 (Pex) Vers format din amfibrahi (1-2).

amfibrahic, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *amphibrachique*] 1-2 (Lit; d. vers, ritm) Care este obținut din amfibrahi (1-2).

amfibrahiu sn vz *amfibrah*

amficion sm [At: DEX² / P: ~ți-on / Pl: ~i / E: fr *amphictyon*] (În Grecia antică) Membru al unei amficionii.

amficionie sf [At: DEX² / A *amficionie* / P: ~ți-on / Pl: ~ii / E: fr *amphictyonie*] (În Grecia antică) Uniune de triburi sau asociație de orașe-state, grupate în jurul unui sanctuar comun.

amfidromic an [At: DEX² / Pl: ? / E: fr *amphidromique*] (Îs) Punct ~ Nivel maxim al mareelor.

amfigonie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *amphigonie*] (Blg) Înmulțire sexuală în care gameții uniți provin de la indivizi diferiți.

amfiguric, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *amphigourique*] (Frm; d. scriere, vorbire, stil) Obscur.

amfimacru sn [At: DEX² / Pl: ~re / E: fr *amphimacre*] Unitate ritmică în retorica antică formată din trei silabe, prima și ultima lungi, cea din mijloc scurtă.

amfimixie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *amphimixie*] (Blg) Tip de înmulțire în care zigotul se formează după unirea gameților de sex contrar.

amfineurian sm [At: DEX² / P: ~ne-u-ri-an / Pl: ~ieni / E: cf fr *amphineures*] 1 (Lpl) Clasă de moluște marine, din regiunile de coastă, cu caractere primitive (*Amphineura*). 2 Animal care face parte din clasa amfineuriilor (1).

amfiox sm [At: DA ms / V: (îf lat) ~us / Pl: ~ocii / E: fr *amphioxus*] (Zlg) Mic animal acvatic, în formă de pește, a cărui structură face legătura dintre nevertebrate și vertebrate.

amfioxus sm vz *amfiox*

amfipod *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *amphipode*] **1** (Lpl) Clasă de crustacee care au două feluri de picioare, unele pentru sărit și altele pentru înnotat. **2** (Sls) Animal care face parte din amfipode (**1**).

amfiprostil *sn* [At: DEX² / Pl: ~uri / E: fr *amphiprostyle*] Templu care are un portic pe fațada anterioară și unul pe cea posterioară.

amfiteatru *sn* [At: NEGRUZZI, S. III, 219 / P: ~tea-tru și (inv) ~te-a~ / Pl: ~re, (inv) ~ri / E: lat *amphiteatrum*] **1** (Ant) Edificiu în formă rotundă (sau semicirculară), de obicei neacoperit, cu șiruri de trepte de jur-împrejur, unde aveau loc lupte de gladiatori, de fiare sălbatice, jocuri etc. **2** (Ant) Spectatori dintr-un amfiteatru (**1**). **3-4** (Îljv) În ~ (În plan) înclinat. **5** Sală cu locuri așezate în trepte sau pe un plan înclinat pentru cursuri, experiențe etc. **6** Cursanți ai unui amfiteatru (**5**). **7** (Fig) Configurație a unor terenuri muntoase sau deluroase în caturi circulare.

amfiteriu *sm* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *amphithéâtre*] Mamifer jurasic din care se presupune că au luat naștere marsupialele și mamiferele placentare.

amfitrion, ~oană *smf* [At: DA / P: ~tri-on / Pl: ~i, ~oane / E: fr *amphitryon*] Stăpân al unei case în raport cu oaspeții săi Si: *gazda*.

amforă *sf* [At: ALECSANDRI, P. III, 526 / Pl: ~re / E: lat *amphora*] (Ant) **1** Vas de lut de formă ovoidală, cu fundul ascuțit, cu două toarte așezate simetric, folosit pentru păstrarea vinurilor, untdelemnului etc. **2** Conținut al unei amfore (**1**).

amfoter, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *amphotère*] (D. substanțe) Care are proprietatea de a acționa ca un acid în prezența unei baze și ca o bază în prezența unui acid.

amfotonie *sfs* [At: DEX² / E: fr *amphotonie*] Stare de hiperactivitate a sistemelor simpatic și parasimpatic.

amhara *sfs* [At: DEX² / E: Amhara] Populație majoritară a Etiopiei, de religie creștină și având o limbă hamito-semitică.

amiabil, ~ă [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *amiable*] **1** a Înțelegător. **2** a Prietenos. **3** a Binevoitor. **4** av (D. litigii) Rezolvat prin negociere.

amiant *sm* *vz* **amiantă**

amiantă *sf* [At: DA / V: ~nt *sm* (Pl: ~nți) / Pl: ~e / E: fr *amiante*] Varietate de azbest, cu fire strălucitoare care se pot țese, necombustibilă, conducătoare de căldură și electricitate, flexibilă, inalterabilă la foc, care este întrebuințată în tehnică.

amiaz *sm* *vz* **amiază**

amiază [At: PSALT. SCH. 169/18 / V: *amiaz* *sn*, (reg) ~z *sn*, (reg) *amiez* *sn*, (reg) ~zi *sf*, ~zizi, ~zi *sf*, (inv; art) ~zădza *sf*, ~zia *sf* / Pl: ~iezi, ~ieze / E: lat *meridies*, cf alb *mjezdite*] **1** av (Pop; uneori cop de zi) Momentul înălțării maxime a Soarelui deasupra orizontului (corespunzător aproximativ orei 12). **2** av (Îlv; îlav) **Cruce**~(zi) La zenit. **3** *sf* Timpul de la mijlocul zilei. **4** av (Îlav) În (sau întru, la) ~ (zi) Amiază (**1**). **5** av (Îlv; îlav) **Pe la** (sau **către**, **spre**) ~ (zi) Către amiază (**1**). **6** (Îlav) **După** ~ (zi) După amiază (**1**). **7** *sm* (Îlv; îlav) **Deasupra** ~zului La zenit. **8** av (Pop; îlav) **De** ~ (zi) În jurul amiezii (**1**). **9** av (Mol; îlav) După-amiază (**1**). **10** av (Pop; îlav) **De** ~ (zi) De prânz. **11** *sf* sau *sn* (Îlav) **Ziua la** (sau în) ~za (sau ~zul) (cea sau cel) mare În plină zi. **12** *sf* (Îlav) **Ziua în** ~ albă La prânz. **13** *sf* (Reg; îs) ~za oilor Timpul cuprins între ora 9 și ora 11 Cf *miezul-zilei*, *sub amiază*. **14** *sf* (Fig) Jumătatea vieții. **15** *sf* (Cct) Zenit. **16** *sf* (Reg; ccr) Masă principală care se ia aproximativ la jumătatea zilei Si: *prânz*. **17** (Îlv; îs) *Miazănoapte* Sud. **18** *sn* (Reg; îf *amiez*) Loc unde stau vitele la amiază (**1**).

amiază-noapte *sf* [At: BIBLIA (1688), 256 / E: a² + *miază-noapte*, după analogia lui *amiazăzi*] Nord.

amiază *av* *vz* **amiază**

amiazăzi *av*, *sf* *vz* **amiază**

amiazăzia *sf* *vz* **amiază**

amiazizi *sf* *vz* **amiază**

amibă *sf* [At: DA *ms* / V: *ameba* / Pl: ~be / E: fr *amibe*] Animal (microscop) din genul protozoarelor, cu corpul format dintr-o masă de protoplasmă (în genere incoloră), în interiorul căreia se găsește unul sau mai multe nuclee și care se mișcă cu ajutorul pseudopodelor (*Amoeba*).

amic, ~ă *smf* [At: MAIORESCU, CR. II, 394 / Pl: ~ici, ~ice / E: lat *amicus*, a] **1** Prieten(ă). **2** (Im) Individ Cf *cetățean*, *tip*.

amicabil, ~ă *a* [At: EMINESCU, N. 115 / Pl: ~i, ~e / E: lat *amicabilis*] (Lit; rar) Prietenos.

amical, ~ă [At: ODOBESCU, S. III, 9 / Pl: ~i, ~e / E: fr *amical*, lat *amicalis*] **1** a Prietenos. **2** av Prietenește.

amicie *sf* [At: PANN, P. V. III, 19/1 / P: ~ci-e / Pl: ~cii / E: *amic* + -ie] (Rar) Prietenie.

amiciție *sf* [At: DA / Pl: ~ii / E: lat *amicitia*] Prietenie.

amidază *sf* [At: DEX² / Pl: ~ze / E: fr *amidase*] Enzimă care desface legătura dintre carbon și azot din substanțe, fixând elementele apei.

amidă *sf* [At: MACAROVICI, CH. 586 / Pl: ~de / E: fr *amide*] (Chm; mpl) Derivat organic al amoniacului în care unul sau mai mulți atomi de hidrogen sunt înlocuiți cu acizi monovalenți.

amidină *sf* [At: DEX² / Pl: ~ne / E: fr *amidine*] Substanță organică pe bază de amidă, folosită în medicație.

amidol *sn* [At: DEX² / Pl: ? / E: fr *amidol*] Substanță folosită ca dezvoltator în fotografie.

amidon *sn* [At: DA / Pl: ? / E: fr *amidon*] (Chm) Substanță organică hidrocarbonată (de rezervă) care ia naștere în frunzele verzi ale plantelor sub acțiunea razelor soarelui și se acumulează în semințe, fructe, tubercule, în fructele unor palmieri etc. și care se folosește în industrie ca materie primă pentru fabricarea dextrinei și glucozei și ca apret (în industria textilă) Si: (pfm) *scrobeala*, (reg) *crohmală*.

amidona *vr* [At: DA *ms* / Pzi: ~nez / E: *amidon*] (Nob) A scrobi.

amidonare *sf* [At: MDA *ms* / Pl: ~nări / E: *amidona*] (Nob) Scrobire.

amidona¹ *sn* [At: DA *ms* / Pl: ? / E: *amidona*] (Nob) Scrobire.

amidona², ~ă *a* [DA *ms* / Pl: ~ati, ~e / E: *amidona*] (Nob) Scrobire².

amidonerie *sf* [At: LTR / Pl: ~ii / E: fr *amidonnerie*] Fabrică în care se prelucurează cerealele pentru a extrage amidonul.

amidopirină *sf* [At: DEX² / Pl: ~ne / E: fr *amidopyrine*] Medicament obținut din antipirină, cu acțiune febrifugă și analgezică și care, folosit în mod abuziv, provoacă leucemie Si: *piramidon*.

amidură *sf* [At: DEX² / Pl: ~ri / E: fr *amidure*] Produs chimic obținut din amoniac prin substituția unui atom de hidrogen cu un metal.

amielnic, ~ă *a* [At: DEX² / P: ~mi-e~ / Pl: ~ici, ~ice / E: cf fr *améline*] Lipsit de mielină.

amiez¹ *sn* *vz* **amiază**

amiez², ~ă *a* *vz* **miază-cale**

amieza [At: BĂRCIANU / V: (rar) *ameza*, (Trs) *amiezăza* (pzi: ~ăzesc) / Pzi: ~zez / E: *amiază*] **1** *vr* (Trs; d. oameni) A prânzi. **2** *vr* (Mol; d. vite) A se odihni la amiază. Si: *amiezire* (**2**).

amiezare *sf* [At: MDA *ms* / V: (rar) *amezare*, (Trs) ~zăzare / Pl: ~zări / E: *amieza*] **1** (Trs) Prânzire. **2** (Mol; d. vite) Odihnire la amiază Si: (Mol) *amiezat¹* (**2**), *amiezit¹* (**2**), *amiezire* (**2**).

amiezat¹ *sn* [At: MDA *ms* / V: (rar) *amezat¹*, (Trs) ~ezăzat¹ / Pl: ~uri / E: *amieza*] **1-2** Amiezare (**1-2**).

amiezat², ~ă *a* [At: MDA *ms* / V: (rar) *amezat²*, (Trs) *amiezăzat²* / Pl: ~ati, ~e / E: *amieza*] **1** (Trs) Care prânzește Si: *amiezit²* (**1**). **2** (Mol; d. vite) Care s-a odihnit la amiază Si: *amiezit²* (**2**).

amiezăza *vr*, *vr* *vz* **amieza**

amiezăzare *sf* *vz* **amiezare**

amiezăzat¹ *sn* *vz* **amieza¹**

amiezăzat² *a* *vz* **amiezat²**

amieză *vr* [At: I. POPOVICI, R. D. 121 / Pzi: ~zesc / E: *amieza* *css*] **1-2** A amieza (**1-2**).

amiezire *sf* [At: PAMFILE, J.I. II / Pl: ~ri / E: *amiezi*] **1-2** Amiezare (**1-2**).

amiezit¹ *sn* [At: DA *ms* / Pl: ~uri / E: *amiezi*] **1-2** Amiezare (**1-2**).

amiezit², ~ă *a* [At: MDA *ms* / Pl: ~iti, ~e / E: *amiezi*] **1-2** Amiezare² (**1-2**).

amiezită *sf* [At: DEX² / P: ~mi-e~ / Pl: ~te / E: fr *amiésite*] Îmbrăcăminte rutieră permanentă, din beton asfaltic cu fier de var stins.

amigdal *sm* *vz* **mgdala**

amigdală¹ *sf* *vz* **mgdala**

amigdală² *sf* [At: DA / Pl: ~le / E: fr *amygdale*] (Atm) Fiecare dintre cele două organe limfoide, în formă de migdală, așezate la intrarea gâtului, de o parte și de alta a omușorului Si: (Trs) **mandula**.

amigdalectomie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *amygdalectomie*] Îndepărtare pe cale chirurgicală a amigdalelor.

amigdalian, ~a *a* [At: DEX² / P: ~li-an / Pl: ~ieni, ~iene / E: fr *amygdalien*] (Atm) 1 Propriu amigdalelor. 2 Referitor la amigdale. 3 De amigdale.

amigdalită *sf* [At: DA / Pl: ~lite / E: fr *amygdalite*] (Med) Boală cauzată de infecția și inflamarea amigdalelor Si: (Pop) **gâlci**.

amigdaloid [At: DA / P: ~lo-id / Pl: ~izi, ~e / E: fr *amygdaloïde*] 1 *sm* (Min) Rocă eruptivă a cărei masă conține substanțe de natură diferită, ca un fel de sâmburi, de forma unei migdale. 2 *a* (Pex) În formă de migdală.

amiji [At: CREANGĂ, ap. HEM, 1072 / Pzi: ~jesc / E: a² + **miji**, *pac adormi*, *atipi* etc] 1 *via* A atipi. 2 *vr* A se crăpa.

mijloc *av* [At: HEM 40 / A (pbl și): ~loc / V: a **mijloc** / E: a² + **mijloc**] (Înv) La mijloc.

amil *sn* [At: DA / Pl: ~i / E: fr *amyle*] (Chm) Radical organic monovalent, provenit din pentan prin îndepărtarea unui atom de hidrogen.

amilaceu, ~cee *a* [At: GRECESCU, FL, 19 / Pl: ~cei, ~cee / E: fr *amylacé*] (Chm) 1 De natura amidonului. 2 Care conține amidon.

amilază *sf* [At: ENC. TEHN. / Pl: ~ze / E: fr *amylase*] (Chm) Substanță azotată neutră produsă de pancreas, care transformă amidonul în maltază și glucoză și care se găsește în protoplasma celulei și în salivă.

a-mila la *vz* **milă**

amildui *vt* [At: T. PAPAHAĞI, C. L. / Pzi: ~iesc / E: nct] 1 A drege. 2 A potrivi.

amilduire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: **amildui**] 1 Dregere. 2 Potrivire.

amildui¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: **amildui**] 1-2 Amilduire (1-2).

amildui², ~a *a* [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: **amildui**] 1 Dres². 2 Potrivit².

amilic *am* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *amylique*] (Chm; îs) Alcool ~ Alcool aciclic saturat, derivat din pentan Si: **pentanol**.

amilodextrină *sf* [At: DEX² / Pl: ~ne / E: fr *amylodextrine*] Polizaharidă obținută prin hidroliza parțială a amidonului.

amilograf *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *amylographe*] Aparat care măsoară și înregistrează consistența gelului de amidon dintr-o făină pentru a-i demonstra capacitatea de panificație.

amilogramă *sf* [At: DEX² / Pl: ~me / E: fr *amylogramme*] (Teh) Diagramă înregistrată la amilograf.

amiloidoză *sf* [At: DEX² / P: ~lo-iz / Pl: ~ze / E: fr *amyloïdose*] Fenomen patologic constând în formarea și depozitarea în anumite organe a unei substanțe proteice amorfice.

amilopectină *sf* [At: DEX² / Pl: ~ne / E: fr *amylopectine*] Component al amidonului care constituie învelișul exterior și insolubil al granulelor de amidon.

amiloză *sf* [At: DEX² / Pl: ~ze / E: fr *amylose*] Constituent solubil al amidonului.

amimie *sf* [At: DEX² / E: fr *amimie*] Stare patologică constând în incapacitatea de exprimare prin mimică a stărilor afective.

amin [At: COD. VOR. 165/6 / V: (rar) *amen* / E: vsl **אָמין**, ngr **αμίν**, ebr **amen**] 1 *i* (Îter sau îpbc, folosit ca formulă de încheiere) Așa să fie! 2 (Îter sau îpbc, folosit ca formulă de încheiere) Adevărat! 3-4 *av* (Îe) A zice ~ la toate A primi fără a se gândi (sau fără nici o obiecție). 5 *sn* (Înv; îe) În veci de ~ Pentru totdeauna. 6 *sn* (Îe) Nici (ori până) la ~ Niciodată. 7 *sn* (Îc) Cât(u-i) ~ul Niciodată. 8 *sn* (Îe) Până la ~ Până la sfârșit. 9 *sn* (Pop; îe) Hăt ~ul Deloc. 10 *i* (Fam; îm) Adio!

amină *sf* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 406 / E: fr *amine*] (Chm) 1 Derivat organic al amoniacului obținut prin înlocuirea atomilor de hidrogen cu radicali carbonici, care se întrebuințează în industria coloranților și în cea farmaceutică. 2 (D. un corp, o substanță etc.; îc) Amino-acid Compus dintr-o amină și un radical acid.

amino *sns* [At: DEX² / E: fr *amino*] (Chm) Grupare funcțională monovalentă rezultată prin înlocuirea unui atom de hidrogen din molecula amoniacului.

aminoacid *sn* [At: DEX² / P: ~no-a~ / Pl: ~izi / E: fr *aminoacide*] Substanță specifică materiei vii, care intră în compoziția proteinelor și care se caracterizează prin prezența în aceeași moleculă a unei funcții acide și a unei funcții bazice.

aminoacidemie *sf* [At: DEX² / P: ~no-a~ / Pl: ~ii / E: fr *aminoacidémie*] (Flz) 1 Prezență a aminoacizilor în sânge. 2 Cantitate de aminoacizi prezentă în sânge.

aminoacidurie *sf* [At: DEX² / P: ~no-a~ / Pl: ~ii / E: fr *aminoacidurie*] (Flz) 1 Prezență a aminoacizilor în urină. 2 Cantitate de aminoacizi prezentă în urină.

aminoalcool *sm* [At: DEX² / P: ~no-al~ / Pl: ~i / E: fr *aminoalcool*] (Chm) Compus organic ce conține amină și alcool.

aminobenzen *sm* [At: DEX² / Pl: ~i / E: fr *aminobenzène*] (Chm) Anilină.

aminobenzoic *am* [At: DEX² / P: ~zo-ic / Pl: ~ici / E: fr *aminobenzoïque*] (Chm; îs) Acid ~ Pulbere cristalină incoloră, solubilă în apă și alcool, folosită ca reactiv de determinare a cuprului, plumbului, mercurului etc. și ai cărei derivați sunt folosiți în farmacie, parfumerie Si: *acid antrianilic*.

aminoplast *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *aminoplaste*] Rășină sintetică obținută prin reacții de policondensare între formaldehidă și compuși cu gruparea amino.

aminosa *v* *vz* **mirosa**

aminosi *v* *vz* **mirosi**

aminozaharuri *sn* [At: DEX² / E: *amino* + **zaharuri**] Derivați cu amină ai zaharurilor, care intră în componența unor substanțe naturale.

aminte *av* [At: DA / E: a¹ + **minte**] 1-2 (Îlv) A (-și) aduce ~ A (-și) aminti. 3 (Înv; îlv) A fi (sau a lua, a pica, a veni) ~ A da atenție. 4 (Înv; îalv) A asculta. 5 (Îe) A lua ~ la ceva A observa cu atenție ceva. 6 (Îe) A-i fi (cuiva) ~ (de ceva) A dori (să facă ceva).

aminteală *sf* [At: ap. HEM 1080 / Pl: ~eli / E: *aminte* + *-eală*] 1-4 (Reg; rar) Amintire (1-4).

amintele *av* *vz* **altminteri**

amintere *av* *vz* **altminteri**

aminteri *av* *vz* **altminteri**

aminterea *av* *vz* **altminteri**

aminterle *av* *vz* **altminteri**

aminti [At: NEGRUZZI, ap. HEM 1080 / Pzi: ~tesc (Înv; rar) *amint* / E: *aminte*] 1-2 *vr* A-i reveni în minte un fapt, un lucru din trecut. 3 *vr* A face pe cineva să-și aducă aminte de ceva. 4 *vr* A menționa ceva sau pe cineva.

amintire¹ *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 38 / Pl: ~iri / E: *aminti*] 1 Revenire în mintea cuiva a unui fapt, a unui lucru din trecut. 2 (Îlav) În ~a cuiva (sau a ceva) Ca semn că cineva (sau ceva) nu a fost dat uitării. 3 Imagine păstrată în memorie. 4 Obiect (dăruit) care amintește de cineva (sau de ceva) Si: *suvenir*. 5 (Lpl) Gen literar, asemănător cu memoriile, în care scriitorul descrie fapte din propria viață.

amintire² *av* *vz* **altminteri**

amintirea *av* *vz* **altminteri**

aminterea *av* *vz* **altminteri**

amintiri¹ *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: *aminti*] 1-4 Amintire (1-4).

amintiri², ~a *a* [At: DA / Pl: ~iți, ~e / E: *aminti*] Care este (sau a fost) amintit (4) Si: *pomenit*, *menționat*.

amintitor, ~oare *a* [At: IORGA, C. I. II 40 / Pl: ~i, ~oare / E: *aminti* + *-(i)tor*] (Rar) Care amintește.

amintre *av* *vz* **altminteri**

amintrea *av* *vz* **altminteri**

amintreale *av* *vz* **altminteri**

amintrele *av* *vz* **altminteri**

amintrelea *av* *vz* **altminteri**

amintrile *av* *vz* *aliminteri*

aminune *av* *vz* *minune*

amiotrofie *sf* [At: DEX² / P: ~mi-o-tro-fi-e / Pl: ~ii / E: fr *amiotrophie*]

Atrofie a unui grup de mușchi, frecventă în unele boli ale sistemului nervos, în boli articulare, musculare etc.

amira *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. 191/2 / V: ~m / E: ngr *αμύρας* cf *amiroana*] (Inv) 1 Împărat. 2 Guvernator.

amiral *sm* [At: DA / Pl: ~i / E: fr *amiral*] 1 (Mn) Cel mai înalt grad în marina militară, corespunzător gradului de general-colonel în armata terestră. 2 Persoană cu gradul de amiral (1). 3 Funcția amiralului (2). 4 Titlul amiralului (2). 5 Perioada cât amiralul (2) a exercitat funcția. 6 (fs) Vas (sau *nava*) ~ Vas care poartă steagul amiralului. 7 (Ent) Specie de fluture frumos colorat (*Vanessa atalanta*).

amiralitate *sf* [At: DA / Pl: ~ități / E: *amiral* + *-itate*] 1 Comandament suprem al marinei militare. 2 Sediul amiralității (1). 3 Clădire în care-și are sediul amiralitatea (1). 3 Personal al amiralității (1).

amiram *sm* *vz* *amira*

a-mirare *av* *vz* *mirare*

amirez *sn* [At: DA / Pl: ? / E: nct] (frg) Loc unde stau vitele la amiază Si: *amiază* (18).

amiroană *sf* [At: MOROIANU, SĂM. I, 121 / Pl: ~ne / E: *amira* + *-(o)ană*] (Reg; inv) 1 Împărăteasă. 2 Boieroaică. 3 Cucoană mare.

amirosa *v* *vz* *mirosa*

amiroseală *sf* *vz* *miroseală*

amiroși *v* *vz* *miroși*

amiroșire *sf* *vz* *miroșire*

amiroșitor, ~oare *a* *vz* *miroșitor*

amiroșitură *sf* *vz* *miroșitură*

amirueală *sf* [At: PAMFILE, A. R., 8 / Pl: ~eli / E: *amirui* + *-eală*] (Reg) 1 Câștig cu țărâta Si: *strânsură*, *avere*, *mişină*.

amirui *vr* [At: BĂRCIANU / Pzi: ~irui, ~uesc / E: *mirui* + *-a*] (Reg) 1 A dobândi. 2 A strânge munca de pe câmp.

amistui *v* [At: DA / Pzi: *amistui*, ~esc / E: *a*² + *mistui*] (Inv) A mistui.

amitoză *sf* [At: DEX² / Pl: ? / E: fr *amitose*] Diviziune directă a celulelor prin strângulare, înmugurire etc., fără apariția cromozomilor Cf *sciziparitate*.

amnar *snm* [At: CANTEMIR, IST. 97 / V: *amân*~, (frg) ~iu, ~i / Pl: ~e *sn*, ~i *sm* / E: *mână*, *manușă*, *mâner*] 1 Unealtă de oțel cu care se lovește cremenea pentru a scoate scântei în vederea aprinderii iască și care se folosește și pentru ascuțit obiecte de tăiat. 2 (fe) Cât ai da (sau ai bate, ai zbate) în (ori ai scăpăra din) ~ Cât ai clipi din ochi. 3 (fe) Într-o bătaie de ~ Într-o clipă (it)ă. 4 (fe) Cine știe ~ul Se spune despre lucrurile care nu se pot ști. 5 (Ban; Mun; Plg) Bucată de fier ca un cui, cu care se reglează adâncimea la care se ară cu fierul lat al plugului. 6 (Reg) Dispozitiv fix la colții mașinii de secerat prin care trece coasa. 7 (Arh; reg; mpl) Fiecare dintre cei patru stâlpi de lemn care se pun la colțurile unei construcții țărănești pentru a sprijini acoperișul. 8 (Țes, la război) Bucată de lemn la războiul de țesut, de forma unui diapozon, cu extremitățile de sus unite, cu care se ține întinsă (sau se strânge) țesătura Cf *amndrus*, *zavor*. 9 (Mol; lpl) Raze ale urzitoarei. 10 (Reg; la căruță) Fiecare dintre cele patru speze de la extremitățile draginilor Cf *manușă*, *brățare*.

amnariu *snm* *vz* *amnar*

amnări *vr* [At: REV. CRIT. III, 86 / Pzi: ~resc / E: *amnar*] (Trs; pfm) A se chercheli.

amnărit, ~ă *a* [At: REV. CRIT. III, 86 / Pl: ~iți, ~e / E: *amnări*] (Trs; pfm) Cherchelit.

amnărșu *sn* [At: ȘEZ. V, 25 / Pl: ~e / E: *amnar* + *-us*] 1-6 (Șhp) Amnar (1, 5-6) (mic).

amnestia *v* *vz* *amnistia*

amnestiabil, ~ă *a* *vz* *amnestiabil*

amnestie *sf* *vz* *amnistie*

amnezic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *amnésique*] 1-2 *sn*, *a* (Inv) (Substanță) care produce amnezic. 3-4 *smf*, *a* (Persoană) care suferă de amnezic.

amnezie *sf* [At: DA / Pl: ~ii / E: fr *amnésie*] (Psh) Pierdere totală sau parțială a memoriei.

amnios *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: fr *amnios*] Membrană interioară în care este învelit fetusul până la naștere la mamifere, păsări și reptile Si: (pop) *camêșă*, *căiță*.

amniot, ~ă *a* [At: DEX² / P: ~ni-ot / Pl: ~oți, ~e / E: fr *amniotes*] 1 *sm* (Lpl) Grup de vertebrate al căror embrion are amnios și alantoidă. 2-3 *sm*, *a* (Șls) (Animal) al cărui embrion are amnios și alantoidă.

amniotic, ~ă *a* [At: DA / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *amniotique*] 1 Care se află în amnios. 2 Care ține de amnios. 2 (fs) Lichid ~ Lichid care se află în amnios și apără embrionul, eliminându-se înainte de naștere.

amnistia *vr* [At: DA / P: ~ti-a / Pzi: ~iez / V: ~nes~ / E: fr *amnistier*] A acorda amnistie.

amnistabil, ~ă *a* [At: COD. PEN. R.P.R. / P: ~ti-a~ / Pl: ~i, ~e / V: ~nes~ / E: fr *amnistiable*] Care poate fi amnistiat.

amnistare *sf* *vz* *amnistiere*

amnistiat, ~ă *smf*, *a* [At: DA / P: ~ti-a / Pl: ~ați, ~e / V: ~nes~ / E: *amnistia*] 1-2 (Persoană) căreia i se aplică prevederile amnistiei. 3-4 (ivr) (Persoană) care a fost ștearsă din amintire.

amnistie *sf* [At: ȘINCAI, HR. III, 22 / Pl: ~ii / E: fr *amnistie*] (Jur) Act al puterii suverane, cu caracter colectiv, prin care unei categorii întregi de indivizi sau de fapte penale (crime, delict etc.) li se suspendă pedeapsa Si: (pop) *iertare obștească*.

amnistiere *sf* [At: DA ms / Pl: ~ri / V: ~iare / E: *amnistia*] Acordare a amnistiei.

amnu *av* *vz* *acmu*

amoare *sf* *vz* *amor*

amoc *sn* [At: BOUREANU, S. P. 24 / Pl: ~uri / V: ~ok / E: ger *Amok*] 1 (Med) Boală mintală tropicală datorată abuzului de stupefiante și care se manifestă prin izbucniri de agresivitate și înclinație spre omucidere. 2 (Fig) Nebunie.

amofos *sn* [At: DEX² / Pl: ? / E: fr *amophos*] Îngrășământ chimic constituit din azot și anhidridă fosforică.

amoi *av* [At: ANON. CAR. / E: *a*¹ + **moiu* (substantiv postverbal al verbului *muia*)] 1 (fgr; ie) A pune (sau a băga) ~ A băga ceva într-un lichid, pentru a muia (sau a mura). 2 (D. aluat) A pune în apă caldă pentru a se plămădi. 3 (Reg; uneori copt de sau în; ie) A pune hainele în (sau, fgr, *pieile ghe*) ~ A pune la înmuiat.

amoietură *sf* [At: BĂRCIANU / Pl: ~ri / E: *amuia* + *-atură*] (ivr) Decălire a oțelului Si: *de(s)calitură*, *topitură*.

amoniac *sn* [At: DA / P: ~ni-ac / Pl: (rar) ~uri / E: fr *amoniaque*] (Chm) 1 Gaz incolor, cu miros foarte tare, înecăcios, caustic, obținut din combinarea hidrogenului cu azotul, care este întrebuințat la fabricarea acidului azotic, a îngrășămintelor azotoase, a explozivelor etc. 2 (fs) ~ lichid Soluție de amoniac în apă (întrebuințată în industrie la fabricarea gheții artificiale etc).

amoniacal, ~ă *a* [At: DA / P: ~ni-a~ / Pl: ~i, ~e / E: fr *ammoniacal*] (Chm) Care conține amoniac (1).

amoniât *sm* [At: DEX² / P: ~ni-at / Pl: ~ați / E: fr *ammoniate*] Combinație a amoniacului cu un oxid metalic.

amoniificare *sf* [At: DEX² / Pl: ~cări / E: *amoni*ac + *-(i)ficare*] Descompunere a proteinelor din materia organică a solului sub acțiunea microorganismelor, având ca rezultat formarea amoniacului.

amoni *sm* [At: DA / Pl: ~iți / E: fr *ammonite*] (Glg; lpl) 1 Ordin de moluste cefalopode fosile, cu cochilia spiralată împărțită în compartimente, care au trăit în paleozoic. 2 Moluscă din ordiul amoniților (1).

amoniție *sf* *vz* *munție*

amoniu *sns* [At: DA / E: fr *ammonium*] (Chm) 1 Corp cu moleculă alcătuită din hidrogen și azot, radical al amoniacului. 2 (fs) Clorură de ~Țipirig.

amoniurie *sf* [At: DEX² / P: ~ni-u- / Pl: ii / E: fr *ammoniurie*] Eliminare patologică a amoniului prin urină.

amont *av* *vz* **amonte**

amonte *av* [At: SADOVEANU, V. F. 29 / V: *amont* / E: fr *amont*] (D. un punct pe cursul unei ape; în opoziție cu *aval*: ilav) În ~ (de)... Situat mai în susul apei (decât alt punct).

amor [At: GORJAN, H. II, 159 / V: (Mol; înv) ~iu, (îvp) ~mar, (irn) ~oare / A și: (în) *amor* / Pl: ~uri *sn*, (rar) ~i *sm* / E: lat *amor*] 1 *sn* (Înv) Iubire adâncă (pentru Dumnezeu, pentru natură etc.). 2 *sn* (Îs) *Amor-propru* Sentiment de prețuire pentru propria persoană, provenind din aprecierea (uneori exagerată) a propriilor calități. 3 *sn* (Îas) *Ambiție*. 4 *sn* Iubire (pasionată) între persoane de sex opus Si: *dragoste*. 5 *smn* (D. ambele sexe) Obiect al iubirii Si: (pop) *drag*, *drăgut*, *amant*, *ibovnic*. 6 *sm* (Mit) Zeul amorului, Eros. 7 *sn* (Bot) Arbust din familia Plumbaginaceelor, cu flori de culoare albastră, originar din Africa de Sud, care înflorește în mai-septembrie (*Plumbago copensis*) Si: *Floarea amorului*, *amoras* (4).

amoral, ~ă *a* [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 232 / Pl: ~i, ~e / E: fr *amoral*] 1 Lipsit de moralitate. 2 Indiferent față de morală.

amoralism *sn* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr 126, 6/2 / Pl: ? / E: *amoral* + -ism] 1-2 (Concepție sau doctrină care preconizează o) atitudine indiferentă față de morală.

amoralist, ~ă *smf*, *a* [At: DEX² / Pl: ~isti, ~e / E: fr *amoraliste*] (Rar) 1-2 (Adept) al amoralismului.

amoralitate *sf* [At: DA *ms* / Pl: ~ități / E: fr *amoralité*] 1 Lipsă de moralitate. 2 Indiferență față de morală.

amoraș *sm* [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 466 / Pl: ~i / E: *amor* + -as] 1-2 (Îvp; șhp) Iubit. 3 Reprezentare, în artele plastice, a zeului amorului (6) ca un copil gol cu aripi. 4 (Bot) Amor (7).

amorz, ~ (rar) ~ă *smf* [At: GORJAN, H. IV, 179 / Pl: ~i, ~e / V: (în) *amu*~, ~reaz, ~rează / E: fr *amoureuse*, refăcut după feminin *amora(a)ză*] 1 (În teatru; îe) **Prim** ~ Actor care interpretează pe scenă rolul tânărului îndrăgostit. 2 (Pop; irn) Iubit.

amoreza *vr(a)* [At: PANN, E. II, 95 / Pzi: ~zez / V: *amur*~, *amuriza* / E: *amorz*] 1 (Pop; irn) A se îndrăgosti (de cineva) Si: *a se înamora*. 2 (Îe) A se ~ *lulea* A se îndrăgosti la nebunie.

amorezare *sf* [At: DA / V: *amur*~, *amuriz*~ / Pl: ~zări / E: *amoreza*] Îndrăgostire.

amorezat¹ *sn* [At: ȘEZ. IV, 138 / V: *amur*~, *amuriz*~ / E: *amoreza*] Îndrăgostire.

amorezat², ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. 251 / V: *amur*~, *amuriz*~ / Pl: ~zați, ~e / E: *amoreza*] 1-2 *smf*, *a* (Persoană) care s-a amoretat (1) Si: *îndrăgostit* (1). 3 *a* (Îe) **A fi ~ lulea** Îndrăgostit foarte tare (de cineva). 4 *a* (Înv) Plin de dragoste Si: *amoros*. 5 *smf* (Înv) Iubit.

amorf, ~ă [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *amorphe*] 1 *a* (D. corpuri) Care nu prezintă o structură cristalină, regulată. 2 *a* (Pex) Fără formă precisă. 3 *a* (Fig) Care nu este organizat, structurat etc. 4 *a* (Rar) Care este în stare de pulbere necristalizată. 3-4 *a*, *sm* (Med) (Făt) monstruos, complet deformat și nedezvoltat. 5 *a* (Fig; d. ființe) Fără personalitate Si: *moale*, *apatic*.

amoriu *sn* *vz* **amor**

amoros, ~oasă *a* [At: NEGRUZZI, S. I 61 / Pl: ~oși, ~oase / E: *amor* + -os] 1 Plin de iubire, de dragoste Si: *îndrăgostit*. 2 Care se referă la amor. 3 Privitor la dragoste. 4 De dragoste.

amoroșo [At: DA / E: it *amoroso*] (Muz) 1 *av* (Imem) În mod duios. 2 *s* Bucată muzicală la începutul căreia este menționată indicația amoroso (1).

amorsa *vi* [At: DEX² / Pzi: ~sez / E: fr *amorser*] A pregăti și a provoca din exterior un fenomen (explozie, reacție chimică etc.).

amorsare *sf* [At: DEX² / Pl: ~sări / E: *amorsa*] Pregătire și provocare din exterior a unui fenomen (explozie, reacție chimică etc.) Si: (rar) *amorsat*¹.

amorsat¹ *sn* [At: MDA *ms* / Pl: ~uri / E: *amorsa*] (Rar) Amorsare.

amorsa², ~ă *a* [At: MDA *ms* / Pl: ~ați, ~e / E: *amorsa*] (D. explozii, reacții chimice etc.) Pregătit² și provocat² din exterior.

amorsă *sf* [At: ENC. TEHN. 418 / Pl: ~se / E: fr *amorce*] 1 Nadă.

2 Dispozitiv pentru aprinderea unei încărcături de pulbere sau de exploziv. 3 (Îs) ~sa *drumului* Porțiune din traseul unui drum la intrarea în oraș, care are de obicei o lățime mai mare decât restul traseului.

amortibil, ~ă *a* [At: DA *ms* / V: (în) ~rți~ / Pl: ~i, ~e / E: fr *amortible*] (Frm) Amortizabil.

amortiment *sn* [At: I. IONESCU, D. 310 / Pl: ~e / E: fr *amortissement*] (Fin) Stingere treptată a unei datorii Si: *amortizare* cf *anuitate*.

amortiza [At: CLIMESCU, A. 282 / Pzi: ~zez / E: fr *amortir*] 1-2 *vr* (Fin; mai ales d. datorii) A (se) stinge în timp prin plăți succesive. 3 *vt* A recupera o investiție.

amortizabil, ~ă *a* [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *amortissable*] (Fin) Care se poate amortiza Si: *amortibil*.

amortizare *sf* [At: I. IONESCU, D. 22 / Pl: ~zări / E: *amortiza*] 1 (Fin) Stingere prin plăți succesive a unei datorii (publice sau particulare) sau a unei investiții Si: *amortizație* (1). 2 Atenuare a unui șoc.

amortizat, ~ă *a* [At: DA *ms* / Pl: ~ați, ~e / E: *amortiza*] 1 (Fin; d. o datorie, un împrumut de stat etc.) Stins (prin plata integrală). 2 (D. un șoc, o lovitură etc.) Atenuat.

amortizație *sf* [At: COD. TIV. / Pl: ~ii / E: *amortiza* + -ație] (Înv) 1 (Fin) Amortizare (1). 2 Anulare (prin publicație) a unui act pierdut sau furat.

amortizor *sn* [At: ENC. TEHN. 460 / V: (după fr) ~țisor / Pl: ~zoare / E: fr *amortisseur*] Dispozitiv (mecanic) pentru a amortiza (4-5) zgometul, trepidațiile, smuciturile, șocurile (unui motor, vehicul etc.).

amorteala *sf* [At: ISPIRESCU, L. 106 / V: (reg) ~tala / Pl: ~eli / E: *amorti* + -eala] Stare de insensibilitate totală față de durere, produsă de un accident, de o boală sau cu ajutorul unei substanțe anestezice Si: *amortire* cf *anestezie*.

amorti [At: (a. 1669) ap. GCR I, 184 / V: (în) *amur*~ / Pzi: ~țesc, (reg) ~țasc, (îrg) *amurt* / E: lat* *ammortire*] 1 *vi* (D. oameni) A încrămeni. 2 *vi* (Fig) A adormi. 3 *vi* (D. o acțiune) A se opri. 4 *vi* (D. foc) A se stinge. 5 *vi* (D. ființe, d. corpul lor sau d. o parte a corpului lor; fig d. oase) A deveni insensibil. 6 *vi* (Spec; d. oameni) A amuți. 7 *vi* (Îe) A ~ *gura* A încetat cu gălăgia. 8-9 *vt* (D. suflet, sentimente sau dureri; fig) A-și pierde vioiciunea (sau puterea). 10 *vi* (D. unele animale) A intra în perioada de hibernare. 11 *vt* (Fig; d. apă, zăpadă) A îngheța ușor, pe deasupra. 12 *vt* (Fig) A face să se atenuze. 13 *vt* (Fig) A face să înceteze.

amortibil, ~ă *a* *vz* **amortibil**

amortire *sf* [At: BĂLCESCU, M. V. 580 / Pl: ~ri / V: (în) *amur*~ / E: *amorti*] 1 Încrămenire. 2 (Fig) Adormire. 3 (Fig) Oprire. 4 (Fig) Stingere. 5 Insensibilitate. 6 (Fig) Amuțire. 7-8 (Fig) Pierdere a vioiciunii (sau a puterii). 9 Hibernare. 10 (Fig) Înghețare pe deasupra Si: *amortit*¹ (10). 11 (Fig) Atenuare. 12 (Fig) Încetare. 13 (Fig) Indiferență.

amortit¹ *sn* [At: DA / Pl: ? / V: (în) *amur*~ / E: *amorti*] 1-13 Amortire (1-13).

amortit², ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. III, 51 / V: (în) *amur*~ / Pl: ~iți, ~e / E: *amorti*] 1 *a* (D. vietăți) Insensibil. 2 *a* (Fig; d. oameni) Încrămenit. 3 *a* (Fig) Adormit². 4 *a* (D. o acțiune) Oprită². 5 *a* (D. foc) Stins². 6 *a* (D. oameni) Amuțit². 7 *a* (D. trup) Neînsuflețit. 8 *a* (D. somn) Greu. 9 *a* (D. unele animale) Cuprins² de somnul hibernal. 10 *a* (Fig; d. sentimente) Lipsit² de intensitate. 11 *a* (Reg; îs) *Apă* ~ *Apă caldă*. 12 *av* Fără putere. **amortitor**, ~oare *a* [At: DA / Pl: ~i, ~oare / V: (în) ~iu / E: *amorti* + -(i)tor] Care amorteste.

amortitoriu, ~oare *a* *vz* **amortitor**

amortitură *sf* [At: MARIAN, S. R. I, 236 / Pl: ~ri / E: *amorti* + -itura] (Pop; rar) Stare anormală care se manifestă prin amortire (5) temporară totală sau parțială a corpului.

amofi *v* *vz* **amefi**

amofire *sf* *vz* **amefire**

amofit¹ *sn* *vz* **amefit**¹

amofit², ~ă a vz *ameiit²*

amovibil, ~ă a [At: MAIORESCU, D. II, 42 / Pl: ~i, ~e / E: fr *amovible*]

1 (D. funcționari) Care poate fi mutat, revocat sau concediat. 2 (D. obiecte, organe de mașini etc.) Care poate fi separat de restul asamblului fără ca acesta să se defecteze.

amovibilitate sf [At: ALECSANDRI, T. I, 33 / Pl: ~ități / E: fr *amovibilité*] 1-2 Condiție (sau calitate) a celui amovibil.

ampalament sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *empattement*] Distanța dintre axele osiilor extreme ale unui vehicul.

ampelidacee sfp [At: DEX² / E: fr *ampélidacées*] Familie de plante dicotiledoate având ca tip vița de vie.

ampelograf, ~ă smf [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *ampélographe*] Specialist în ampelografie.

ampelografic, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *ampélographique*] 1 Propriu ampelografiei. 2 Privitor la ampelografie. 3 De ampelografie.

ampelografie sfs [At: DEX² / E: fr *ampélographie*] Știință care studiază genurile, speciile și soiurile de viță de vie.

ampenaj sn [At: LTR / Pl: ~e / E: fr *empennage*] (Teh) Dispozitiv fix sau mobil, montat pe partea de dinapoi a aripilor și fuselajului unui avion, pentru menținerea echilibrului.

amper sm [At: PONI, F. 258 / Pl: ~i / E: fr *ampère*] (Fiz) Unitate de măsură pentru intensitatea curentului electric. 2 (Îc) ~oră Unitate de măsură pentru sarcina electrică, egală cu cantitatea de electricitate transportată de un curent electric cu intensitatea de un amper printr-un conductor în timp de o oră, egală cu 3600 coulombi.

amperaj sn [At: IOANOVICI, TEHN. 170 / Pl: ~e / E: fr *ampérage*] (Fiz) Intensitate a unui curent electric (exprimată în amperi).

ampermetru sn [At: LTR / Pl: ~re / E: fr *ampèremètre*] Instrument pentru măsurarea directă și indirectă (în amperi) a curenților electrici.

amperormetru sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: (după) fr *ampèreheuremètre*] Instrument de măsură a sarcinii electrice care trece printr-un circuit electric de curent continuu.

amper-spiră sf [At: DEX² / Pl: ~re / E: *amper + spiră*] Unitate de măsură pentru tensiunea magneto-motoare și pentru solenaj.

ampicilină sf [At: DEX² / Pl: ~ne / E: eg *ampicillin*] Antibiotic cu spectru larg.

amplasa vtr [At: DA ms / Pzi: ~sez / E: fr *emplacer*] (Teh) 1 A așeza o mașină, o instalație etc. într-un anumit loc.

amplasament sn [At: DA ms / Pl: ~e / E: fr *emplacement*] 1 Loc de așezare a unei instalații, a unui dispozitiv sau a unei construcții existente, desființate sau proiectate. 2 (Mil) Loc de așezare a unei arme.

amplasa sf [At: DEX² / Pl: ~ări / E: *amplasa*] (Teh) Așezare.

amplasa¹ sn [At: DEX² / Pl: ~uri / E: *amplasa*] (Teh; rar) 1 Așezare. 2 Situație.

amplasa², ~ă a [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: *amplasa*] (Teh) 1 Așezat². 2 Situat².

amplectiv, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *amplectif*] (Bot; d. părți ale plantei) Care îmbrățișează complet alte organe.

amplexicaul, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *amplexicaule*] (D. frunze) Care îmbrățișează tulpina.

amplexiflor, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *amplexiflore*] (Bot) Care îmbrățișează floarea.

amplexiune sf [At: DEX² / P: ~xi-u- / Pl: ~ni / E: lat *amplexio, -onis*] (Rar) 1 Îmbrățișare. 2 Cuprindere. 3 Tratare superficială.

amplifica vtr(a) [At: MAIORESCU, CR. II, 352 / Pzi: *amplific* / E: lat *amplificare*] 1 A dezvoltă. 2 (Fig) A da proporții, exagerând prin adăugare de detalii sau amănunte (inventate). 3 (Fiz) A crește mărimea unor valori electrice, optice etc. 4 (Opt) A mări o imagine.

amplificare sf [At: MAIORESCU, CR. II, 158 / Pl: ~ări / E: *amplifica*] 1 Dezvoltare. 2 Exagerare, prin adăugare de detalii sau amănunte (inventate) Si: *amplificat¹* (2). 3 (Ret) Figură de stil constând din repetarea aceleiași idei, în forme variate. 4 (Fiz) Creșterea a valorilor energiei (electrice, optice etc), obținută printr-un amplificator Si: *amplificație*.

amplificat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *amplifica*] 1-2 Amplificare (1-2).

amplificat², ~ă a [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: *amplifica*] 1 a Dezvoltat. 2 a (Fiz; d. energia electrică, optică etc) Crescut (cu ajutorul unui amplificator (2)). 3 av Pe larg, cu dezvoltări întinse.

amplificator, ~oare [At: DA / Pl: ~i, ~oare / E: fr *amplificateur*] 1 a Care amplifică. 2 sn (Fiz) Aparat care servește la creșterea valorii mărimilor ce caracterizează un fenomen, prin energia necesară luată de la o sursă de energie separată. 3 sn (Îs) ~ de antenă Amplificator (2) montat în imediata apropiere a unei antene pentru asigurarea unei bune recepții atât a posturilor locale cât și a posturilor îndepărtate. 4 sn (Îs) ~ de putere Aparat electronic de amplificare a semnalului furnizat de preamplificator. 5 sn (Îs) ~ stereofonic Ansamblu constituit din două sau mai multe amplificatoare.

amplificație sf [At: HEM 1110 / Pl: ~ii / V: (înv) ~țiune (Pl: ~ni) / E: fr *amplification*] Amplificare (4).

amplificațiune sf vz *amplificație*

amplitudine sf [At: CULIANU, C. 317 / Pl: ~ni / E: lat *amplitudo, ~inis*] 1 Mărime (mai ales în înălțime) a unui lucru. 2 (Mat; fiz) Mărime a unui arc. 3 Întindere între valorile maxime și minime consecutive ale unei mărimi care variază periodic. 4 (Îs) ~marină Variație de nivel cuprinsă între marea culminantă și marea joasă următoare. 5 (Fig) Amploare.

amploiat, ~ă smf vz *amplioiat*

amploare sf [At: DA ms / E: fr *ampleur*] 1 Mărime. 2 (Fig) Desfășurare largă a unor gesturi sau fraze.

amplioiat, ~ă smf [At: ALEXANDRESCU, M. 245 / P: ~plo-iat / V: (după fr) ~oait / Pl: ~ați, ~e / E: fr *employé*] (Fr) 1 Funcționar. 2 Impiegat.

amplu, ~ă a [At: DA / Pl: ~li, ~le / E: fr *ample*] 1 Care se desfășoară pe larg. 2 Dezvoltat. 3 Cu multe amănunte.

ampolozitate sf [At: DEX² / Pl: ~ități / E: it *ampollosità*] (Itm) Emfază.

amprentă sf [At: ALAS 21 X 1934, 9/1 / Pl: ~te / E: fr *empreinte*] 1 Reproducere exactă (în spațiu sau în plan) a unui obiect, obținută prin imprimarea lui pe o suprafață plastică Si: *urmă, tipar, întipărire*. 2 (Mpl; Îs) ~ digitală Urmă (luată prin diferite procedee) a desenului liniilor epidermice pe care le prezintă suprafața pielii de pe ultima falangă a degetelor de la mâini (la om) sau de pe bot (la animale). 3 (Îs) ~ vocală Ansamblu al particularităților vocale specifice unui individ. 4 (Fig) Urmă lăsată de o idee, de o stare psihică etc.

amprentologie sfs [At: DEX² / E: fr *empreintologie*] Studiu al amprentelor digitale.

ampriză sf [At: DEX² / Pl: ~ze / E: fr *emprise*] Lățime a fâșiei de teren pe care urmează să se construiască o șosea, o cale ferată, un dig etc.

amproor av, sm vz *proor*

ampulă sf [At: DEX² / Pl: ~le / E: fr *ampoule*] 1 Organ de mers la echinoderme. 2 (Frm) Fiolă. 3 (Rar) Glob de sticlă al unui bec.

amputa [At: DA / Pzi: ~tez / E: fr *amputer*] (Med) 1-2 vtr A tăia pe cale chirurgicală (sau a pierde accidental) un membru al corpului sau o parte din el, un organ. 3 vt (Fig) A scurta.

amputare sf [At: DA / Pl: ~tări / E: *amputa*] (Med) 1-2 Amputație (1-2).

amputat¹ sn [At: DA / Pl: ? / E: *amputa*] 1-2 (Med) Amputație (1-2).

amputat², ~ă a [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: *amputa*] 1 a Retezat. 2 smf Persoană căreia i s-a făcut o amputație (1).

amputație sf [At: DA / V: (înv) ~iune / Pl: ~ii / E: fr *amputation*] 1-2 Tăiere pe cale chirurgicală (sau pierdere accidentală) a unui membru al corpului, a unui organ Si: *amputare* (1), *amputat¹* (1). 2 (Fig) Tăiere dintr-un lucru oarecare Si: *amputare* (2), *amputat¹* (2).

amputațiune sf vz *amputație*

amu [At: COD. VOR. 85 / 8 / V: (reg) ~ia / A: *amu* / E: *acum*] 1 av (Buc; Mol; Trs) În momentul de față Si: *acum*. 2 av (Îlav) De ~ De acum înainte. 3 c (Introduce adesea povestirea sau, după expunerea generalităților ori după digresiuni, fraza care povestește un nou eveniment) Acum (2). 4 av (Pop) Atunci. 5 av (Transpune în prezent o acțiune trecută) Deja. 6 c (Înv; reluând firul povestirii) Așadar. 7 av (Înv; îoc un moment trecut)

lată. **8 av** (Pop; mai ales în legătură cu alt adverb al timpului prezent) (**Adică**) ~ **acum** lată acum, dar acum. **9 av** (Îrg) Într-adevăr. **10 c** (Înv) Căci.

amuia¹ av vz amu

amuia² vtr [At: BUDAI-DELEANU, ap. HEM 1114 / Pzi: *amoi*, (rar) ~iez / E: *amoi* (prin apropiere de *muia*)] (Înv) **1-2 A** (se) muia. **3-4 A** (se) topi (otetul).

amulet sn vz amuleta

amuletă sf [At: ALECSANDRI, ap. DDRF / V: (Trs; Buc) ~et sn / Pl: ~te / E: fr *amulette*] Obiect (purat de om) căruia i se atribuie o putere magică de a feri de rele, de a apăra de boli.

amuma av [At: PAMFILE, J. II / E: ctm *amu* + *acuma*] (Olt) Acum.

amuniție sf vz muniție

amunte av [At: DA ms / E: *a¹* + *munte*] (Îrg) La munte.

amur sn vz amor

amurez, ~ează smf vz amorez

amureza v vz amoreza

amurezare sf vz amorezare

amurezat¹ sn vz amorezat¹

amurezat², ~ă a, smf vz amorezat²

amurg sn [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 110 / Pl: ~uri / E: *a²* + *murg*] **1** Apus al soarelui Si: (reg) *amurgeala*. **2** (Pdt pe *la*, *prin*, *din*, și *îlav*) **Într-~ul** Când se îngână ziua cu noaptea. **3** (Înv) Zori. **4** (Îe) **A da în ~** A se însera. **5** (Fig) Declin. **6** (Fig; uneori cop *vietii*) Bătrânețe. **7** (Fig) Semiîntuneric.

amurgeala sf [At: HEM 1115 / Pl: ~eli, ~ele / E: *amurgi* + *-eala*] (Reg) Amurg (**1**) Cf *murgeala*.

amurgi viu [At: BIBLIA (1688), 207/2 / Pzi: ~rgeste / E: *amurg* cf *murgi*] A se însera.

amurgire sf [At: DA / Pl: ~ri / E: *amurgi*] Înserare.

amurgit¹ sn [At: HEM 1116 / Pl: ~e / E: *amurgi*] **1** (Rar) Amurg. **2** (Reg; îlav) **Pe ~e** La vremea amurgului.

amurgit², ~ă a [At: ODOBESCU, S. II, 246 / Pl: ~giri, ~e / E: *amurgi*] Învăluit în amurg.

amuriza v vz amoreza

amurizare sf vz amorezare

amurizat¹ sn vz amorezat¹

amurizat², ~ă a vz amorezat²

amurți v vz amorți

amurțire sf vz amorțire

amurțit¹ sn vz amorțit¹

amurțit², ~ă smf, a vz amorțit²

amuș¹ sn [At: POPOVICI-BĂNĂȚEANU, V. M. 85 / V: ~ă sf / Pl: ~e / E: ns cf mg *hamus*, *hamvas*] (Tăb) **1** (Ban) Baie de leșie de var în care se țin pieile (înainte de argăsire) pentru a li se curăța părul. **2** Groapă (sau cadă) îngropată în pământ în care se face amușul (**1**).

amuș² av vz amuși¹

amușă sf vz amuș

amuși¹ av [At: ECONOMIA, 52 / V: *amuș* / E: *amu* + și (cf *acmuși* și *acusii*)] **1** Îndată. **2** Tocmai. **3** (Îe) ~... Când ... când. **4** (Îae) Câteodată... altădată. **5** (Îe) ~ ~ Tot mereu.

amuși² vtr [At: LIUBA-IANA, M. 123 / Pzi: ~yesc / E: *amuș¹*] **1-2** (Tăb; Ban) A smulge părul (sau lăna) de pe o blană (sau de pe o piele), după ce a stat în amuș¹ (**1**) Si: *a panuși*, *a păruși*.

amușina vtr [At: REV. CRIT. IV, 336 / Pzi: *amușin* / E: nct] **1-2** (Pop) A adulmea (vânatul).

amușinare sf [At: MDA ms / Pl: ~nări / E: *amușina*] (Pop) Adulmecare a vânatului Si: (pop) *amușinat¹*.

amușinat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ? / E: *amușina*] (Pop) Amușinare. **amușinat², ~ă a** [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *amușina*] (Pop; d. vânat) Care a fost adulmecat.

amușire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *amuși*] (Tăb; Ban) Smulgere a părului (sau a lănei) de pe o blană (sau de pe o piele), după ce a stat în amuș¹ Si: *amușir¹* (**1**), *panusire*, *paruire*.

amușit¹ sn [At: DA / Pl: ~uri / E: *amuși²*] (Tăb; Ban) Amușire.

amuși², ~ă a [At: DA / Pl: ~iți, ~e / E: *amuși¹*] **1** (Ban; Tăb) (D. pielea destinată tăbăcitului) Cu părul smuls după ce a stat în amuș. **2** Cu părul smuls, cu lăna smulsă Si: *darapat*.

amușului vtr(a) [At: REV. CRIT. I, 235 / V: *m-~*, *mușlui*, *mușuli* / Pzi: ~iesc / E: ns cf *mușina*] (Reg) **1** (D. câini de vânătoare) A adulmea urma vânatului. **2** (Îf *mușului*, *mușlui*) A adulmea.

amușuire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *amușului*] (Reg) **1-2** Adulmecare (a vânatului) Si: (reg) *amușului¹* (**1-2**).

amușului¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *amușului*] (Reg) **1-2** Amușuire (**1-2**).

amușului², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~iți ~e / E: *amușului*] (Reg; d. vânat) Care a fost adulmecat.

amuța vtr [At: PRAV. MOLD. II / Pzi: *amuț* / E: lat * *am-mucciare* (cf *muța*, *asmuța*, *smuța*)] (Șie) **A ~câinii** (asupra cuiva) (sau pe cineva) ori **a ~pe cineva cu câinii** A asmuți câinii.

amuțare sf [At: DA / Pl: (nob) ~tări / E: *amuța*] **1-6** Asmuțire (**1-6**).

amuțat¹ sn [At: DA / Pl: ~uri / E: *amuța*] **1-6** Asmuțire (**1-6**).

amuțat², ~ă a [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: *amuța*] Asmuțit².

amuțător, ~oare smf, a [At: DA / V: (reg) ~iu, ~oare / Pl: ~i, ~oare / E: *amuța* + -(a)tor] **1-2** (Persoană) care amuțe.

amuțatură sf [At: DA / Pl: ~ri / E: *amuța* + -(a)tură] Asmuțitură.

amuțală sf [At: ANTIM, P. 91 / V: (reg) ~fală / Pl: ~eli, (rar) ~ele / E: *amuți²* + *-eala*] Stare de muțenie.

amuți¹ vi [At: DA / Pzi: ~tesc / E: *amuța* css] A asmuța.

amuți² v [At: PSALT. SCH. 121/15 / Pzi: ~tesc și (înv) *amut* / E: lat* *am-mutire* cf *muți*] **1-2** *vir* A(-și) pierde graiul. **3** *vi* (Fig) A rămâne ca mut. **4** *virf* (Îe) **A ~pe cineva (de gură)** A face pe cineva (prin vrajă sau argumente hotărâtoare) să-și piardă graiul sau să tacă din gură.

amuțire¹ sf [At: DA / Pl: ~ri / E: *amuți¹*] **1-6** Asmuțire (**1-6**).

amuțire² sf [At: CANTEMIR, ap. HEM 1120 / Pl: ~ri / E: *amuți²*] **1** Pierdere a graiului. **2** (Fig) Încetare a oricărui zgomot. **3** (Liv) Fenomen fonetic care constă în pronunțarea din ce în ce mai puțin perceptibilă, până la dispariția totală, a unui sunet.

amuțit¹ sn [At: DA / Pl: ~uri / E: *amuți²*] Amuțire² (**1**). **2** (Fig) Tăcere.

amuțit², ~ă a [At: EMINESCU, N. 5 / Pl: ~iți, ~e / E: *amuți²*] **1** Devenit mut. **2** Mut (pentru scurt timp). **3** (Pop; Îe) ~ **de gură** Lipsit (prin vrăji) de facultatea de a vorbi.

amuți³ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *amuți¹*] **1-6** Asmuțire (**1-6**).

amuți⁴, ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *amuți¹*] Asmuțit².

amuțitură sf [At: ANON. CAR. / Pl: ~ri / E: *amuți²*] (Rar) Amuțală.

amuza v [At: DA / Pl: ~muz, (îvr) ~zez / E: fr *amuser*] **1-2** *vtr* A face pe cineva să se distreze. **3** *vr* A-și petrece vremea cu lucruri plăcute.

amuzament sn [At: DA / Pl: ~e / E: fr *amusement*] Petrecere cu lucruri, agreabile, cu glume Si: *distractie*.

amuzant, ~ă a [At: DA / Pl: ~nți, ~e / E: fr *amusant*] Care amuză Si: *nostim*, *hazliu*, *distractiv*.

amvoană sf vz amvon

amvon sn [At: VARLAAM, ap. HEM 1038 / V: (înv) ~bon, an~, ~vonă, ~voană, *amvoană*, *amvonă* / Pl: ~oane, ~uri / E: vsr *амвоны*, ngr *ἀμβων*] (Bis) Loc înălțat în biserică, de unde se citește Evanghelia sau se țin predici.

amvonă sf vz amvon

amvozie sf vz ambrozie

an¹ sm [At: COD. VOR. 135/8 / Pl: *ani*, (îrg) *ai* / E: lat *annus*] **1 sm** Perioadă de timp, cuprinzând 12 luni, sau 52 de săptămâni, sau 365 de zile. **2** (Bis; Îe) **În** (sau **la**) ~ul **măntuirii** sau ~ul **Domnului** În anul de la (nașterea lui) Hristos. **3** (Înv; Îe) (Azi) e ~ul, de când... S-a împlinit un an (sau) anul, de când... **4** (Îs) ~ul *vechi* Anul care se încheie la 31 decembrie la miezul nopții. **5** (Îs) ~ul *nou* Anul care începe la 31 decembrie la miezul nopții. **6** (Îlav) ~cu ~sau ~de ~ori (înv) ~pre ~ În fiecare an. **7** (Îlav) **Din ~în ~** Din ce în ce mai mult (cu fiecare an ce trece). **8** (Îlav) **Acum** (sau **acusii**) **un ~** Anul trecut pe vremea aceasta. **9** (Îal) Cu un an în urmă. **10** (Îlav) **În ~ul** sau **la ~ul...** La o anumită dată din cursul unei perioade... Cf *veleat*. **11** (Îlav) **La** sau **(într-)un ~(odată)** O singură dată

într-un an. **12** (Fig; fal) Rar. **13** (Îlav) **La ~ul** În anul viitor. **14** (Îlav) **Peste ~** În cursul unui an. **15** (Îlav) **Peste un ~** (doi etc. ~i) De-acum într-un an (în doi ani etc.). **16** (Îlav) **De un ~** (doi etc. ~i) De un an (doi etc. ani) încoace. **17** (Îlav) **Până-ntr-un ~** (până-n doi etc. ~i) În timp de un an (doi etc. ani) de la o anumită dată. **18** (Trs; îlav) (Într)-alt ~ Anul viitor, peste un an. **19** (Îlav) **Est~** Anul acesta. **20** (Reg, îlav) **Dincolo de ~** Acum doi ani Si: *antart*. **21** (Înv; îlav) **Întru ~, în doi ~i** etc. (Timp de) un an, doi ani etc. **22** (Îe) **Întru mulți ~i!** sau **(la) mulți ~i!** Să trăiești sau să fie (pentru) mulți ani. **23** (Însoțit de atributele *tot, întreg, încheiat, împlinit, în cap* și cu complinirea *de-a rândul, de zile*) Se sugerează trecerea grea a timpului, (ocupat cu activități dificile, obositoare). **24** (Îlav) **Cu ~ii** sau **cu ~ul** Ani întregi, ani de-a rândul. **25** (Îlav) **Ani și ani** Ani mulți, vreme îndelungată. **26** (Răspunde la întrebarea *cum?*; îlav) **Cu ~ul** Pe câte un an (cf *cu luna, cu ziua, cu ruptura*). **27** (Îlav) **Pe ~** sau **într-un (întru) ~** În interval de un an. **28** Unitate de măsură pentru evenimente petrecute în decursul unui an. **29** (Înv; îs) **~ul jalii** An de doliu. **30** (Înv; îs) **~ul teatral** Stagiune. **31** (Îs) **~ul Nou** Ziua de 1 ianuarie. **32** (Îe) **Are ... ~i** Trăiește (sau funcționează) de ... ani. **33** (Îe) **A intra în al doilea (al treilea etc.) ~** sau **a merge pe doi (trei etc.) ~i** A împlini vârsta de doi (trei etc.) ani, a fi în al doilea (al treilea etc.) an al vieții. **34** (Îla) **Mic de ~i** Tânăr. **35** (Îla) **Mare de ~i** Bătrân. **36** (Lpl; art) Bătrânețe. **37** (Lpl; art) Viață. **38** (Lpl; art) Epocă. **39** (Lpl; art) Experiență (pe care o aduce înaintarea în vârstă). **40** (Ast; îs) ~ *astronomic, solar, tropic* sau *echinoctial* Timp de 365 de zile, 5 ore, 48 minute și 47 de secunde în care Pământul face o rotație (revoluție) completă în jurul Soarelui. **41** (Pan; îs) ~ *sideral* Timp necesar Soarelui pentru a reveni la același punct fix pe ecliptică. **42** (Îs) ~ *lunar* Durată de timp necesară pentru 12 (uneori 13) rotații ale Lunii în jurul Pământului. **43** (Îs) ~ *planetar* Durată necesară unei rotații făcută de o planetă în jurul Soarelui. **44** (Îs) ~ *lumina* Unitate de lungime, egală cu drumul parcurs de o rază de lumină într-un an, cu care se măsoară distanțele dintre astre. **45** (Îs) ~ *comun* (sau *civil*) An calendaristic (alcătuit numai din 365 de zile) care începe la 1 ianuarie și se termină la 31 decembrie. **46** (Îs) ~ *bisect* (*visect, bis(s)ext* sau *bis(s)extil* ori, pop, ~ *mare* An de 366 de zile (urmând din 4 în 4 ani), care cuprinde fracțiunile de 5 ceasuri, 48 de minute și 47 de secunde a 4 ani laolaltă. **47** (Îs) ~ *iulian* An ținut de biserica ortodoxă, numit astfel după Iulius Cezar, care socotea anul tropic de 365 de zile și 6 ceasuri. **48** (Îs) ~ *gregorian* An ținut de biserica catolică, numit astfel după papa Grigorie XIII, care a suprimat din calendarul iulian câte trei ani bisecți la fiecare patru secole.

an² av [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 207/18 / E: lat *annus*] **1-2** (Și în legătură cu numele anotimpurilor) Anul (sau anotimpul) trecut. **3** (În legătură cu *mai*, exprimă un timp neprecizat în trecut) Mai acum câțiva ani.

ana sf [At: ANTIPA, P. 320 / Pl: ~ale / E: nct] (Pex) Frânghie, lungă și groasă, de care atârnă atât undițele, cât și plutele mrejelor și ale altor rețele pescărești.

anabaptism sn [At: DA / E: fr *anabaptisme*] (Tlg) Credință (eretică, din punctul de vedere al bisericii creștine) care constă în a nega eficacitatea botezului înainte de vârsta matură și care cere botezarea din nou la vârsta adultă.

anabaptist, ~a [At: DA / Pl: ~iști, ~e / E: fr *anabaptiste*] **1-2 smf, a** (Persoană) adeptă a anabatismului. **3 a** Care aparține anabatismului. **4 a** Referitor la anabaptism.

anabatic, ~a a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *anabatique*] (Med) **1** Care crește. **2** Care se mărește.

anabioză sf [At: DEX² / P: ~bi-o~ / Pl: ~ze / E: fr *anabiose*] Reducere a activității vitale la unele organisme în condiții neprielnice de viață.

anabolism sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *anabolisme*] Fază a metabolismului în care materiile nutritive introduse în organism sunt transformate în substanțe proprii acestuia Si: *asimilație*.

anacard sm [At: DA / Pl: ~rzi / E: fr *anacarde*] **1** Anacardier. **2** Fructul anacardierului.

anacardier sm [At: DEX² / Pl: ~i / E: fr *anacardier*] (Bot) Arbore tropical, din al cărui fruct comestibil se extrage o substanță folosită la lustruirea mobilei.

anaciclic, ~a a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *anacyclique*] (D. versuri) Care are întotdeauna sens, fie că citim de la început, fie că citim de la sfârșit.

anaciditate sf [At: DEX² / E: fr *anacidité*, eg *acidity*] Lipsă a acidității gastrice.

anaclorhidrie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *anachlorhidrie*] Absență a acidului clorhidric din sucii gastric, întâlnită în unele forme de anemie, în cancerul gastric etc.

anacolut sn [At: DA / Pl: ~e, ~uri / E: fr *anacoluthie*] (Grm) **1** Construcție eliptică a unei propoziții, în care lipsește corelativul unui cuvânt exprimat. **2** Schimbare a construcției unei fraze, astfel încât se lasă neterminată construcția cu care începe și se termină cu altă construcție.

anaconda sf [At: DEX² / Pl: ~de / E: fr *anaconda*] Șarpe semiacvatic neveninos din America Centrală și de Sud, lung de câțiva metri, care se hrănește cu păsări și mamifere (*Eunectes murinus*).

anacoret sn vz *anaboret*

anacreontic, ~a [At: DA / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *anacréontique*] **1 a** În genul erotic al micilor poezii atribuite poetului grec Anacreon. **2 a** (Pgn; înv; îs) *Poezie ~* Cântec de petrecere. **3 smf** Persoană care scrie poezii anacreontice (**1**) sau este admiratorul lor. **4 sf** Poezie sau scriere anacreontică (**1**).

anacronic, ~a a [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 105 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *anachronique*] Nepotrivit cu obiceiurile sau ideile actuale.

anacronism sn [At: KOGĂLNICEANU, ARHIVA R. I, 94/1 / V: (înv) ~chr- (S: ~chronism) / Pl: ~e / E: fr *anachronisme*] **1** Eroare constând în punerea unei întâmplări în alt timp decât în cel când a avut loc. **2** Trăsătură ce nu corespunde spiritului unui timp.

anacronistic, ~a a [At: ODOBESCU, S. I, 392 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *anachronisme*] **1** De anacronism. **2** Caracteristic anacronismului.

anacruză sf [At: DEX² / Pl: ~ze / E: fr *anacrouse*] **1** Notă (sau grup de note) care formează o măsură incompletă la începutul unei compoziții muzicale. **2** Primă silabă neaccentuată a unui vers.

anacruzic, ~a a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: *anacruză* + -ic] Cu anacruză.

anacuzie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *anacousie*] (Med) Surditate totală.

anadiploză sf [At: DA / Pl: ~ze / E: fr *anadiplose*] Figură retorică ce constă în repetarea sfârșitului unei fraze la începutul frazei următoare.

anadipsie sfs [At: DEX² / E: fr *anadipsie*] (Liv) Sete exagerată.

anadol sn [At: M. COSTIN, ap. ȘIO / Pl: ~uri / E: tc *Anadol* (Asia Mică)] (Înv) Specie de blănuri importate din Anatolia.

anadolean, ~a [At: CADE / P: ~le-un / Pl: ~eni, ~ene / E: *Anadol* + -ean] **1-10 smf, a** Anatolean (**1-10**). **11 sm** Soldat turc din Anatolia.

anadolesc, ~ească a [At: ALECSANDRI, ap. CADE / Pl: ~ești / E: *Anadol* + -esc] **1-10** Anatolesc (**1-10**).

anaerob, ~a [At: CADE / Pl: ~i, ~e / V: (înv) ~iu, ~ie / E: fr *anaérobie*] (D. microorganisme; ioc *aerob*) Care trăiește fără să consume oxigenul din aerul atmosferic.

anaerobie sfs [At: ENC. AGR. / E: fr *anaérobie*] Viață a microorganismelor care nu pot trăi în aer.

anaerobiotic, ~a a [At: DEX² / P: ~bi-o~ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *anaérobique*] Anaerob.

anaerobioză sf [At: DEX² / P: ~bi-o~ / Pl: ~ze / E: fr *anaérobiose*] Formă de viață a unor microorganisme anaerobe Si: *anoxibioză*.

anaerobiu, ~ie a vz *anaerob*

anafază sf [At: DEX² / Pl: ~ze / E: fr *anaphase*] (Blg) A treia fază a diviziunii celulare prin mitoză.

anafema sf, a vz *anatemă*

anafilactic, ~a a [At: RALEA, E. O. 62 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *anaphylactique*] **1-2** (Med) Cu caracter (sau pe bază) de anafilaxie. **3** (Îs) Șoc ~ Reacție violentă a organismului, provocată de injectarea sau înghițirea unei anumite substanțe.

anafilaxie *sf* [At: DA ms / Pl: ~ii / E: fr *anaphylaxie*] (Med; foc imunitate) Creștere a sensibilității față de o otrăvă sau de o albumină, datorită prezenței acesteia în sânge.

anafor *sn* [At: CV, II, 5 / Pl: ~oare / E: ngr *ἀνάφορον*] (Reg)Vârtej format în lungul țărmurilor unui curs de apă Si: *bulboana, sorb*.

anafora *sf* [At: (a. 1802) URICARIUL 1, 7/20 / Pl: ~le / E: ngr *ἀνάφορα*] **1** (Înv) Raport făcut domnitorului de către un mare dregător. **2** Proclamație a domnului.

anafora¹ *sf* [At: DEX² / Pl: ~re / E: fr *anaphore*, lat *anaphora*] Procedeu stilistic care constă în repetarea aceluiași cuvânt la începutul mai multor fraze succesive pentru accentuarea unei idei sau pentru obținerea unor simetrii.

anafora² *sf* vz *anafură*

anaforeză *sf* [At: DEX² / Pl: ~ze / E: fr *anaphorèse*] Deplasare a particulelor dintr-o soluție coloidală spre anod sub acțiunea unui curent electric.

anaforic, ~a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *anaphorique*] Care reia o noțiune sau o idee exprimată anterior, în vederea accentuării ei.

anaforniță *sf* [At: IORGA, S. D. X, 91 / Pl: ~te / E: *anaforă* + *-niță*] **1** Vas (de metal sau de lemn) în care se păstrează anafura. **2** Conținut al unei anafornite (**1**). **3** Vas împreună cu conținutul. **4** Vâltoare.

anafrodit, ~a *smf, a* [At: DA / Pl: ~iți, ~e / E: fr *anaphrodite*, ngr *ἀναφρόδιτος*] (Med) **1-2** (Persoană) bolnavă de o insuficiență glandulară, care cauzează lipsa instinctului (apetitelui) sexual Cf *frigid*.

anafrodiziac, ~a [At: DA / P: ~zi-ac / Pl: ~aci, ~ace / E: fr *anaphrodisiaque*] (Med) **1-2** *sn, a* (Substanță) care produce lipsa (parțială și temporară) instinctelor sexuale. **3-4** *smf, a* (Persoană) care nu are dorințe sexuale.

anafrodizie *sf* [At: DA / Pl: ~ii / E: fr *anaphrodisie*] (Med) Încetare (temporară și parțială) a instinctelor sexuale.

anafemă *sf* vz *anatemă*

anafimă *sf* vz *anatemă*

anafură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 9/17 / V: ~foră, *naforă, nafură* / E: vsl *анафора*] (Bis) **1** Pâine binecuvântată care se împarte creștinilor la sfârșitul liturghiei.

anageneză *sf* [At: DEX² / Pl: ~ze / E: fr *anagenèse*] Regenerare a țesuturilor vii distruse accidental.

anaglifă *sf* [At: DA / V: ~iptă / Pl: ~fe / E: fr *anaglyphe, anaglypte*] **1** Lucrare de sculptură în basorelief realizată prin cizelură. **2** Procedeu prin care se obține imaginea în relief a unui obiect fotografiat.

anaglicptic, ~a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *anaglyptique*] Imprimat în relief pentru a putea fi urmărit cu degetele de către orbi.

anagnost *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. 218^b / V: (înv, după ngr) ~is / Pl: ~oști / E: vsl *анагностъ*, ngr *ἀναγνώστης*] **1** (Bis; înv) Țărcovnic. **2** Băiat care ține arhiereului cărja și cartea în timpul slujbei. **3** Sclav însărcinat să facă lectură, să copieze manuscrise etc. în Roma antică.

anagogic, ~a [At: DEX² / Pl: ~gici, ~gice / E: fr *anagogique*] **1** Propriu anagogiei. **2** Referitor la anagogie. **3** De anagogie.

anagogie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *anagogie*] Interpretare a Bibliei care se ridică de la sensul literar la cel mistic.

anagram *sn* vz *anagramă*

anagrama *vr* [At: DEX² / Pzi: ~mez / E: *anagramă*] **1** A schimba ordinea literelor unui cuvânt pentru a obține alt cuvânt Si: (rar) *anagramatiza* (**1**). **2-3** A transcrie sub formă de anagramă (**1-2**) Si: (rar) *a* *anagramatiza* (**2-3**).

anagramare *sf* [At: DEX² / Pl: ~mări / E: *anagrama*] **1** Schimbare a ordinii literelor unui cuvânt pentru a obține alt cuvânt Si: (rar) *anagrama¹* (**1**), *anagramatizare* (**1**), *anagramatizat¹* (**1**). **2-3** Transcriere sub formă de anagramă (**1-2**) Si: (rar) *anagrama¹* (**2-3**), *anagramatizare* (**2-3**), *anagramatizat¹* (**2-3**).

anagrama¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *anagrama*] (Rar) **1-3** Anagramare (**1-3**).

anagrama², ~a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *anagrama*] (D. cuvinte) **1** Căruia i s-a schimbat ordinea literelor pentru a obține alt cuvânt Si: (rar) *anagramatizat²*. **2** Care a fost transcris sub formă de anagramă (**1-2**) Si: (rar) *anagramatizat²* (**2-3**).

anagramatic, ~a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *anagramatique*] **1** (D. cuvinte) Care formează o anagramă. **2** (D. texte) Care conține anagrame.

anagramatiza *vr* [At: DEX² / Pzi: ~zez / E: *anagramat* + *-iza*] (Rar) **1-3** A anagrama (**1-3**).

anagramatizare *sf* [At: MDA ms / Pl: ~zări / E: *anagramatiza*] (Rar) **1-3** Anagramare (**1-3**).

anagramatizat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *anagramatiza*] (Rar) **1-3** Anagramare (**1-3**).

anagramatizat², ~a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *anagramatiza*] (Rar) **1-3** Anagramat² (**1-3**).

anagramă *sf* [At: MAIORESCU, L. 99 / V: ~gram *sm* / Pl: ~me / E: fr *anagramme*] **1-2** Cuvânt format (din citirea de-a-ndoaselea sau) din schimbarea ordinii literelor care alcătuiesc un alt cuvânt. **3** Schimbare a ordinii literelor unui cuvânt (sau a ordinii cuvintelor unei fraze) pentru a obține un alt cuvânt (sau o altă frază). Si: *antimetabola*. **4** Joc distractiv care folosește procedeul anagramei (**3**).

anahoret *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. 18 / V: (înv; după ngr) ~ritu / Pl: ~eți / E: fr *anachorète*] (Rar) Pustnic.

anahoretic, ~a [At: HOGAȘ, M. N. 117 / Pl: ~ici, ~ice / E: *anahoret* + *-ic*] **1** (Rar) De anahoret. **2** (Fig) Modest.

anal, ~a [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *anal*] (Atm) **1** Cu privire la anus. **2** Care ține de anus. **3** Care se află în regiunea anusului.

analcid *sn* [At: DEX² / Pl: ? / E: ns cf *insecticid*] (Com) Insecticid puternic pentru combaterea insectelor nezburaătoare (ploșnițe, păduchi etc.).

anale *sf* [At: ȘINCAI, HR. II, 53/10 / V: (înv) *anali* *smp* / E: lat *annales*] **1** Scriere istorică în care se povestesc an cu an întâmplările din viața unui popor, a unui oraș, a unei familii. **2** (Pex) Istorie a unui popor. **3** Istorie a unei instituții. **4** Publicație periodică (a unei instituții).

analecte *sf* [At: DA / E: fr *analectes*, lat *analecte*, ngr *ἀνάλεκτα*] **1-2** (Înv) Texte (sau fragmente) alese și reunite din operele unuia sau mai multor scriitori Si: *crestomație*. **2** Titlu al unor antologii savante.

analepsie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *analepsie*] Refacere după o boală.

analeptic, ~a *sn, a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *analeptique*] **1-2** (Medicament) cu acțiune stimulantă asupra sistemului nervos central, în special asupra centrilor nervoși respiratori și circulatori.

analfabet, ~a [At: DA / Pl: ~eți, ~e / E: lat *analphabeticus*, ~a, ~um, ngr *ἀναλφάβητος*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care nu știe să citească și să scrie. **3-4** *smf, a* (Pex; dep) (Persoană) care nu știe să se exprime corect, oral sau în scris Si: *agramat*. **5** *a* (Pex; dep) Încult Cf *ignorant*.

analfabetism *sn* [At: SCÂNTEIA, 1949, nr. 1346 / Pl: ~e / E: fr *analphabétisme*, ger *Analphabetismus*] **1** Necunoaștere a scrisului și a cititului. **2** (Pex) Încapacitate de a se exprima corect. **3** Încultură.

analgeziant, ~a [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: fr *analgésiant*] (Med; fr) **1-3** Analgezic (**1-3**).

analgezic, ~a *sf, a* [At: A. POP, CHIRURG. 540 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *analgésique*] **1-4** (Med) (Substanță) care micșorează (sau înlătură) senzațiile dureroase, pe un timp limitat Si: *analgeziant* (**1-3**) Cf *calmant*.

analgezie *sf* [At: DA / Pl: ~ii / E: fr *algésie*, ngr *ἀναλγησία*] (Med) Lipsă totală sau parțială a sensibilității la durere (a unui organ sau a unei părți dintr-un organ) provocată de introducerea în organism a unei substanțe analgezice.

analgezină *sf* [At: DEX² / Pl: ~ne / E: fr *analgésine*] (Far) Medicament care înlătură (temporar) durerea.

anali *smp* vz *anale*

analis *sn* vz *analiza*

analist¹, ~a *smf* [At: HASDEU, I. C. I, 5 / Pl: ~iști, ~e / E: fr *annaliste*] **1** Persoană care scrie anale (**1**). **2** (Pex) Cronicar.

analist², ~a *smf*, a [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 63 / Pl: ~isti, ~e / E: fr *analyste*] **1-2** (Persoană) care este versată în analiza matematică (sau psihologică). **3-4** (Chimist) care se ocupă cu analize chimice. **5** (Rar) (Persoană, scriere, gândire etc.) care are putere de analiză.

analitic, ~a a [At: HASDEU, I. C. VIII / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *analytique*, lat *analyticus*, ngr *αναλυτικός*] **1-2** Care se bazează pe analiză (**1, 4**). **3-4** Care procedează prin analiză (**1, 4**). **5** (Îs) *Chimie* ~a Ramură a chimiei care se ocupă cu cercetarea elementelor și combinațiilor lor. **6** (Îs) *Spirit* ~ Capacitate mintală de a disocia părțile componente ale unui întreg, spre a-l cunoaște Si: *analitism* (**5**). **7** (Îs) Persoană care are capacitate analitică (**6**). **8** (Îs) *Limba* ~a Limbă care exprimă raporturile gramaticale prin cuvinte izolate. **9** (Îs) *Geometrie* ~a Ramură a geometriei care folosește calculul algebric. **10** (Îs) *Fizică* ~a Ramură a fizicii care folosește calculul infinitezimal.

analitism *sn* [At: DEX² / Pl: ? / E: *analitic* + *-ism*] **1-2** Caracter a ceea ce este bazat pe analiză (**1, 4**). **3-4** Caracter a ceea ce procedează prin analiză (**1, 4**). **5** Spirit analitic (**6**).

analiza *vr* [At: ODOBESCU, S. III, 50 / Pzi: ~zez / E: fr *analyser*] **1** A cerceta un întreg, un fenomen etc., examinând fiecare element în parte. **2** A examina un text din diferite puncte de vedere. **3** (Chm) A identifica compoziția unei substanțe. **4** (Muz) A studia și a aprecia o lucrare muzicală din punctul de vedere al formei, al fondului și al armoniei.

analizabil, ~a a [At: DA ms / Pl: ~i, ~e / E: fr *analysable*] **1-3** Care poate fi analizat².

analizare *sf* [At: MDA ms / Pl: ~zări / E: *analiza*] **1** Cercetare a unui întreg, a unui fenomen etc., constând în examinarea fiecărui element în parte. **2** Examinare a unui text din diferite puncte de vedere. **3** (Chm) Identificare a compoziției unei substanțe. **4** (Muz) Studiere și apreciere a unei lucrări muzicale din punctul de vedere al formei, al fondului și al armoniei.

analizat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri E: *analiza*] **1-4** Analizare (**1-4**). **analizat²**, ~a a [At: NEGRUZZI, S. I, 317 / Pl: ~ați, ~e / E: *analiza*] **1** (D. obiecte, fenomene etc.) Descompus² în părțile constitutive spre a fi cercetat. **2** (D. un text) Examinat² din diferite puncte de vedere. **3** (Chm; d. compoziția unei substanțe) Identificat². **4** (Muz; d. o lucrare muzicală) Studiat² și apreciat² din punct de vedere al formei, al fondului și al armoniei.

analizator, ~oare [At: GHEREA, ST. CR. I, 231 / V: (înv) ~zător / Pl: ~i, ~oare / E: fr *analisateur*] **1-2** *smf*, a (Persoană) care analizează (**3**). **3** *sn* (Atm) Organ de simț. **4** *sn* Aparat care servește la determinări analitice în chimie și în fizică.

analiza *sf* [At: (a. 1847) URICARIUL VII, 237 / V: (înv) ~lis / Pl: ~ze / E: fr *analyse*] (Îoc *sinteză*) **1** Descompunere a unui lucru (prin mijloace chimice sau fizice) în părțile (sau elementele) sale componente, spre a-l studia. **2** (Chm; îs) ~ *calitativă* Descompunere chimică a unei substanțe pentru a determina natura componentelor ei. **3** (Chm; îs) ~ *cantitativă* Descompunere chimică a unei substanțe pentru a determina raportul cantitativ în care se găsesc componentii ei. **4** (Chm; fiz; îs) ~ *spectrală* Metodă care permite să se recunoască, într-o substanță, prezența unui sau a mai multor corpi simpli, prin examinarea radiațiilor luminoase emise de acea substanță. **5** (Fig) Cercetare printr-o examinare minuțioasă a unui corp, a unui fapt, a unei situații etc. **6** (Îs) ~ *matematică* Ramură a matematicii care studiază, limitele, derivatele și aplicațiile lor. **7** (Îs) ~ *gramatică* Descompunere a unei propoziții în părțile ei componente. **8** (Îs) ~ *logică* Relevare a propozițiilor unei fraze și a părților unei propoziții. **9** (Îs) ~ *literară* Punere în evidență a ideilor principale, a valorii artistice, a caracterelor distinctiv etc. ale unei scrieri literare. **10** (Îs) ~ *psihologică* Examinare a diferitelor stări sufletești și a motivelor lor (într-o scriere dramatică etc.). **11** (Îs) ~ *za muncii* Cercetare a modului cum s-a muncit (într-o instituție, într-un colectiv, într-o anumită perioadă de timp etc.). **12** (Flz) Metodă prin care cineva (un gânditor, un cercetător etc.) pleacă de la efect la cauză, de la general la particular, de la compus la simplu. **13** (Muz) Aprecieare a unei compoziții din punctul de vedere al

formei, fondului, armoniei, melodiei, modulațiilor etc. **14** (Îlav) În ultimă ~ în concluzie.

analizor *sn* [At: DEX² / Pl: ~oare / E: fr *analyseur*] **1** Aparat cu ajutorul căruia se realizează o analiză (**1**). **2** (Îs) ~ *electronic* Aparat electronic pentru analiza armonică experimentală a semnalelor electronice. **3** (Îs) ~ *de spectru* Aparat pentru observarea sau înregistrarea unui semnal.

analog ¹*sn* [At: (a. 1803) URICARIUL I, 125/11 / V: (înv) după ngr ~oghion, (după sl) ~oghi, ~oghiiu / Pl: ~uri / E: ngr *αναλόγιον*, bg *аналогъ*, rus *аналогия*] (Bis; înv) Pupitr mobil care se așază în mijlocul bisericii, pentru a se pune cărțile sfinte pe el și care se poate strânge Si: *tetrapod*.

analog² *sn* [At: (a. 1803) URICARIUL I, 125/11 / V: (înv) ~on, ~gos / Pl: ~uri / E: ngr *το ανάλογον* cf dubletul *analog¹*] (Mol; înv; fin) Taxă ce se impunea fiecăruia și se aduna prin cotizație.

analog³, ~oagă a [At: MAIORESCU, CR. II, 125 / V: ~ogă / Pl: ~ogi, ~oage / E: fr *analogue*] Asemănător cu ceva (cu alt lucru sau cu altă împrejurare, situație etc.)

analoghie *sf* [At: (a. 1773) URICARIUL II, 22 / V: ~ogie / Pl: ~ghii / E: ngr *ἀναλογία* Cf dubletul *analogie*] (Îvp) **1** Raport. **2** Proportie. **3** Repartiție proporțională. **4** (Îlav) Cu (sau după) dreaptă ~ Cu (sau după) o justă proporție. **5** (Înv) Împozit Cf *analog²*.

analoghion *sn* vz *analog¹*

analoghisi *vr* [At: (a. 1804) URICARIUL I, 23/26 / Pzi: ~sesc / E: ngr *ἀναλογίζω*] (Înv) **1-2** A (se) repartiza. **3-4** A (se) împărți. **5-6** A (se) impune după o anumită proporție.

analoghisit, ~a a [At: (a. 1814) URICARIUL, I, 217/12 / V: ~logisit, ~a / Pl: ~iți, ~e / E: *analoghisi*] (Înv) **1** Repartizat². **2** Împărțit². **3** Împus după o anumită proporție.

analoghiu *sn* vz *analog¹*

analogic, ~a a [At: DA / Pl: ~gici, ~gice / E: fr *analogique*, lat *analogicus*, ~a, ~um] **1-2** Intemeiat pe (o) analogie (**2-3**). **3** (Îs) *Modificare* ~a Schimbarea unui alt element asemănător. **4** (Elt; d. valoarea semnelor) Care poate fi reprezentată printr-o funcție continuă în timp, putând lua o infinitate de valori cuprinse în domeniul său de variație. **5** (Elt; d. aparate, dispozitive, instrumente și sisteme) Care generează măsoară, prelucrează și stochează semnale analogice (**1**).

analogiceste *av* [At: DA / E: *analogic* + *-este*] În mod analogic.

analogie¹ *sf* [At: MAIORESCU, L., 157-158 / Pl: ~ii / E: fr *analogie*, cf dubletul *analoghie*] **1** Raport. **2** Asemănare (parțială) între două sau mai multe lucruri, împrejurări, situații, fapte, idei etc. **3** Potrivire (cu privire la mărimea, forma, compoziția etc.) a două lucruri etc., de altfel, deosebite. **4** (Log; îs) *Raționament prin ~* Inferență probabilă care, din asemănarea a două obiecte în unele privințe, conchide asemănarea lor și în alte privințe. **5** (Lin) Fenomene care constă în modificarea formei sau a sensului unui cuvânt sub influența unei alte forme a aceluiași cuvânt (sau sub influența unui alt cuvânt).

analogie² *sf* vz *analoghie*

analogism *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *analogisme*] **1-4** Analogie (**1-3, 5**).

analogist *sm* [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 145 / Pl: ~giști / E: *analogie* + *-ist*] (Rar) Adept al teoriei lingvistice a lui Aron Pumnul, care se baza numai pe analogie în formarea și derivarea cuvintelor.

analogon *sms* vz *analog²*

analogos *sms* vz *analog²*

anamneză *sf* [At: DEX² / Pl: ~ze / E: fr *anamnèse*] **1** Reamintire a trăirilor pe care sufletul le-ar fi cunoscut într-o existență anterioară. **2** Totalitate a datelor pe care medicul le adună întregând bolnavul asupra apariției și evoluției bolii de care suferă, asupra antecedentelor ei etc. **anamniote** *sfp* [At: DEX² / P: ~ni-o~ / E: fr *anamniotes*] Vertebrate al căror embrion nu are amnios și alantoidă.

anamorfozat, ~a a [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: fr *anamorphosé*] Deformat față de aspectul obișnuit.

anamorfoza *sf* [At: DEX² / Pl: ~ze / E: fr *anamorphose*] **1** Imagine deformată, grotescă (dată de o oglindă curbă). **2** Tip de metamorfoză în care larva are un număr mai mic de segmente decât adultul. **3** (Cin)

Procedeu optic folosit pentru comprimarea imaginii, astfel încât să se poată înregistra pe pelicula cinematografică normală o imagine corespunzătoare ecranului lat.

ananas [At: PANȚU, PL. / Pl: ~asi / E: fr *ananas*] (Bot) 1 *sm* Plantă erbacee din familia bromeliaceelor, originară din America tropicală, azi cultivată în mai toate regiunile calde ale globului și chiar în Europa (în sere), cu frunze lungi și tulpină scurtă, care poartă în vârf o inflorescență simplă, ca un spic (*Ananas setivus*). 2 *sm* Fruct comestibil al ansamblului (1), de culoare gălbuie-roșiatică, cu un buchet de frunze la vârf, cu gust dulce-acrișor și foarte aromat. 3 *ai* Cu gust de ananas(2).

anănu *av* [At: CV, 1951, nr. 6, 30 / E: nct] (Reg) Fără rost.

anandru, ~ă *a* [At: DA / Pl: ~ri, ~re / E: fr *anandre*] (Bot) Cu flori fără organe bărbătești.

ananghie *sf* [At: VLAHUȚĂ, ap. TDRG / Pl: (rar) ~ghii / E: ngr *ἀναγχία*] 1 (Mls la singular) Nenorocire. 2 (Reg; îs) *Vreme de ~ Necaz*. 3 (Pfm; îrn; îe) **A ajunge la** ~ A da de necaz.

anapada *av*, a *vz* **anapoda**

anaperi *smi* [At: PANȚU, PL.² / A: nct / E: nct] (Bot; reg) Ienupăr (*Juniperus communis*).

anapest *snm* [At: DA / Pl: (m) ~ești, (n) ~uri și ~e / E: lat *anapestus*, ngr *ἀναπαιστός*] 1 (În versificația greco-romană, bazată pe cantitate) Picior metric format din două silabe scurte urmate de una lungă. 2 (În metrica modernă, bazată pe accent) Picior metric alcătuit din două silabe neaccentuate, urmate de una accentuată.

anapestic, ~ă *a* [At: DA / Pl: ~ici, ~ice / E: lat *anapesticus*, ~a, ~um, ngr *ἀναπαιστικός*] 1-2 Format din anapești (1-2).

anaplastic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *anaplastique*] 1 Propriu anaplastiei. 2 Referitor la anaplastie. 3 De anaplastie.

anaplastie *sf* [At: DA / Pl: ~ii / E: fr *anaplastie*] (Chir) Operație chirurgicală estetică (bazată pe autogrefe) cu scopul refacerii unei părți mutilate din corp.

anapoda [At: ZILLOT, CRON. ap. HEM 1158 / V: (Mol) ~pada / E: ngr *ἀναπόδα*] (Fam) 1 *av* Pe dos. 2 *av* Cu totul în altă direcție. 3 *av* Altfel decât trebuie. 4 *av* În mare dezordine. 5 *av* (Îe) **A se uita** ~ (peste câmp) A se uita cruciș. 6 *av* (D. femei; îe) **A umbla** ~ A umbla cu vorbe din casă-n casă și a nu-și vedea de rostul casei. 7 *a* (D. oameni) Afurisit. 8 *a* Pe dos.

anaptixă *sf* [At: DEX² / Pl: ~xe / E: fr *anaptyxe*] Apariție accidentală a unei vocale între două consoane.

anarchic, ~ă *a* *vz* **anarhie**

anarchie *sf* *vz* **anarhie**

anarchism *sn* *vz* **anarhism**

anarchist, ~ă *a* *vz* **anarhist**

anarghie *sf* [At: CARAGEA, L. 90 / Pl: ~ii / E: ngr *ἀναργία*] (Jur; înv; în epoca fanariotă) Recunoaștere de a fi dator față de cineva pentru o sumă de bani pe care nu ai primit-o sau din care nu ai primit decât o parte.

anarh, ~ă *a* [At: CANTEMIR, HR., 3 / Pl: ~i, ~e / E: ngr *ἀναρχος*] (Înv) Fără început.

anarhic, ~ă [At: DA / V: ~rchie / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *anarchique*] 1 *a* De anarhie. 2 *a* Răzvrățitor. 3 *a* Care favorizează anarhia. 4 *av* (loc organizat, planificat) Fără organizare.

anarhie *sf* [At: MAIORESCU, D. I. 55 / Pl: ~ii / V: ~rchie / E: fr *anarchie*, ngr *ἀναρχία*] 1 Dezordine produsă într-un stat prin lipsa de guvernământ sau prin slăbiciunea celor care guvernează. 2 Lipsă a unei puteri, a unei conduceri. 3 Dezorganizare. 4 Lipsă de supunere față de legi sau de autorități.

anarhism *sn* [At: DA / V: ~rchism / E: fr *anarchisme*] 1 Teorie a anarhiei. 2 Doctrină care admite sau propagă anarhia.

anarhist, ~ă *smf*, *a* [At: DA / Pl: ~iști, ~e / V: ~chist, ~ă / E: fr *anarchiste*] 1-4 (Persoană) care (admite sau) propovăduiește anarhia. 5-6 (Om) care este partizan al anarhiei.

anarhosindicalism *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *anarcho-syndicalisme*, rs *анархосиндикализм*] Curent din mișcarea sindicală internațională influențat de ideile anarhismului.

anarhosindicalist, ~ă *smf*, *a* [At: DEX² / Pl: ~iști, ~e / E: rs *анархосиндикалист*] 1-2 (Adept) al anarhosindicalismului.

anartrie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *anarthrie*] Incapacitate patologică de a articula cuvinte.

anarți *smf* [At: DEX² / E: lat *anarti*] Populație celtică din antichitate care a trăit și pe teritoriul Daciei.

anasarcă *sf* [At: DEX² / Pl: ? / E: fr *anasarque*, ger *Anasarka*] Anasarhie.

anasarhie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: ger *Anasarkie*] Infiltrație generalizată de lichid seros în țesutul conjunctiv subcutanat, care apare în unele boli de rinichi, de inimă, de ficat etc. Si: *anasarcă*.

anasâna i [At: DIONISIE, C., ap. HEM 1159 / V: (înv) ~sâni (~sini) / E: tc *anasyny*] 1 (Tem) Înjurătură trivială atribuită turcilor. 2 (Mun, Mol; pop; îe) **A lua, a duce, a aduce** sau **a trimite** etc. (pe cineva sau ceva) *cu* ~ A lua, a duce, a aduce etc. *cu* sila.

anasâni i *vz* **anasâna**

anasini i *vz* **anasâna**

anason *sm* [At: ECONOMIA, 124 / V: (după ngr) *anis*~, (după lat) *anis*, (după mg) *anis*, *aniș*, (Mol) *anos*, *hanos* / E: tc *anason*, ngr *ἀνισον*, cf *anason-rakisy*] 1 (Bot) Plantă erbacee aromatică originară din Orient, din familia umbeliferelor, cu flori mici albe, care crește prin iulie-august; fructele ei se întrebuințează drept condiment și la prepararea unor rachiuri (*Pimpinella anisum*) Si: *anason-românesc*, (Trs) *badean*. 2 (Bot) Molură. 3 Rachiul de anason. 4 (Îc) ~frantuzesc Anason stelat. 5 (Îc) ~mare Molură. 6 (Îc) ~nemțesc Molură. 7 (Îc) ~românesc Anason (1). 8 (Îc) ~stelat Mic arbust din familia magnoliaceelor (originar din China și Japonia), cu frunze persistente, prevăzute cu punctuații semitransparente, aromatice, cu flori galben-verzui, hermafrodite și fructe în formă de stea; răspândește un miros aromatic plăcut (*Illicium anisatum*) Si: ~frantuzesc. 9 (Îac) Fructul arbustului.

anastaltic, ~ă *sn*, *a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *anastaltique*] 1-2 (Medicament) cu acțiune astringentă puternică.

anastasimar *sn* *vz* **anastasimatar**

anastasimatar *sn* [At: PANN, ap. TDRG / V: (înv) ~simar / Pl: ~e / E: ngr *ἀναστασιματός*, cu același sufix ca în *agheasmatar*] (Bis) Carte de tropare referitoare la Înviere.

anastatic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *anastatique*] Care reproduce o tipăritură prin imprimare sau gravare cu ajutorul anumitor procedee chimice.

anastigmat *ai* [At: DA / E: fr *anastigmat*, ger *anastigmat*] (D. obiectivele aparatelor fotografice) Anastigmatic.

anastigmatic, ~ă *a* [At: DA / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *anastigmatique*] (Fiz) Care are proprietatea de a corecta efectele astigmatismului.

anastigmatism *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *anastigmatisme*] Proprietate a unui sistem optic de a fi lipsit de stigmatism.

anastomotie, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *anastomotique*] 1 Propriu anastomozei. 2 Privitor la anastomoză. 3 De anastomoză.

anastomoza *vt* [At: DEX² / Pzi: ~zez / E: fr *anastomoser*] A stabili (chirurgical) o legătură între două vase sanguine sau între două organe cavitare.

anastomozare *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ări / E: *anastomoza*] Stabilire (chirurgicală) a unei legături între două vase sanguine sau între două organe cavitare Si: (rar) *anastomozat*¹.

anastomozat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *anastomoza*] (Rar) Anastomozare.

anastomozat², ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: *anastomoza*] 1 (D. vase sanguine sau organe cavitare) Care a fost legat (chirurgical). 2 (Bot; d. nervuri) Ramificat și iarăși unit.

anastomoză *sf* [At: CADE / Pl: ~ze / E: fr *anastomose*] 1 (Atm) Loc de îmbinare a două vase sanguine sau a doi nervi. 2 Îmbinare a filamen-telor unei plante.

anastrofă *sf* [At: DA ms / Pl: ~fe / E: fr *anastrophe*] (Grn) Răsturnare a ordinii obișnuite a cuvintelor.

anatefter *sn* [At: MAG. IST. IV, 141/12 / Pl: ~uri / E: tc *ana* „mamă”, *tefter* „registru”] (Înv) Registru.

anatemă¹ *sf* *sz* *anatemă*

anatemă² *vi* [At: DA / Pzi: ~mez / E: din *anatemă*] (Înv) Anatemiza.

anatemare *sf* [At: DA / Pl: ~mări / E: *anatemă²*] (Înv) Anatemizare.

anatemat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *anatemă²*] (Înv) Anatemizare.

anatemat², ~ă [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: *anatemă²*] (Înv) 1-2 *smf*, a Anatemizat² (1-2).

anatematisi *vi* *sz* *anatematiza*

anatematisire *sf* *sz* *anatematizare*

anatematisit¹ *sn* *sz* *anatematizat¹*

anatematisit², ~ă a *sz* *anatematizat²*

anatematiza *vi* [At: DOSOFTEI, V. S. 212/I / Pzi: ~zez / E: gr *ἀναθεματίζω*] (Înv) Anatemiza.

anatematizare *sf* [At: DA / Pl: ~zări / E: *anatematiza*] (Înv) Anatemizare.

anatematizat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *anatematiza*] (Înv) Anatemizare.

anatematizat², ~ă *smf*, a [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: *anatematiza*] (Înv) 1-2 Anatemizat² (1-2).

anatematizi *vi* *sz* *anatematiza*

anatematizire *sf* *sz* *anatematizare*

anatematizit¹ *sn* *sz* *anatematizat¹*

anatematizit², ~ă a *sz* *anatematizat²*

anatemă *sf* [At: (sec. XVI), CUV. D. BĂTR. II, 147 / V: ~afema, ~afema, ~afima, ~ma, ~tima / V: (Înv) ~the~ / A: ~temă / Pl: ~me / E: gr *ἀναθεμα*] 1 (Adesea construit eliptic de predicat, cu dativul) Afurisenie prin care biserica excomunica pe cineva. 2 (Rar; întărit și prin alte cuvinte de blestem) Afurisenie. 3 (Îe) A arunca (sau a rosti) ~ împotriva (sau asupra) cuiva, a lovi cu ~ pe cineva A afurisi.

anatemesi *vi* *sz* *anatemisi*

anatemisire *sf* *sz* *anatemisire*

anatemisit¹ *sn* *sz* *anatemisit*

anatemisit², ~ă *smf*, a *sz* *anatemisit²*

anatemisi *vi* [At: DA / V: ~mesi / Pzi: ~sesc / E: *anatemiza* *css*] (Înv) 1 Anatemizare (1). 2 Afurisire.

anatemisire *sf* [At: DA / V: ~mes~ / Pl: ~ri / E: *anatemisi*] (Înv) 1 Anatemizare (1). 2 Afurisire.

anatemisit¹ *sn* [At: DA ms / V: ~mes~ / Pl: ~uri / E: *anatemisi*] (Înv) 1 Anatemizare (1). 2 Afurisire.

anatemisit², ~ă [At: MDA ms / V: ~mes~ / Pl: ~iți, ~e / E: *anatemisi*] (Înv) 1-2 *smf*, a Anatemizat² (1-2). 3 A Afurisit².

anatemiza *vi* [At: DA / V: ~timisa / Pzi: ~zez / E: *anatemă* + ~iza] 1 A arunca anatema asupra cuiva Si: (Înv) a anatema (1), a anatematiza (1), a anatemisi (1), a afurisi, (iuz) a proclăti.

anatemizare *sf* [At: DA / V: ~timisa~ / Pl: ~zări / E: *anatemiza*] 1 Aruncare a anatemei asupra cuiva Si: *anatemizat¹* (1), (Înv) *anatemare* (1), *anatemat¹* (1), *anatematizare* (1), *anatematizat¹* (1), *anatemisire* (1), *anatemisit¹* (1), *afurisire*, (iuz) *proclăti*.

anatemizat¹ *sn* [At: MDA ms / V: ~timisat¹ / Pl: ~uri / E: *anatemiza*] 1 Anatemizare.

anatemizat², ~ă *smf*, a [At: DA / V: ~timisat² / Pl: ~ați, ~e / E: *anatemiza*] 1-2 (Persoană) asupra căreia s-a aruncat anatema Si: *anatemat²* (1-2), *anatematizat²* (1-2), *anatemisit²* (1-2), *afurisit*, (iuz) *proclătit*.

anathemă *sf* *sz* *anatemă*

anatima *sf* *sz* *anatemă*

anatimisa *vi* *sz* *anatemiza*

anatimisare *sf* *sz* *anatemizare*

anatimisat¹ *sn* *sz* *anatemizat¹*

anatimisat², ~ă *smf*, a *sz* *anatemizat²*

anatocism *sn* [At: HAMANGIU, C. C. XLIV / Pl: ~e / E: fr *anatocisme*] (Jur; rar) Dobândă la dobândă.

anatomic, ~ă [At: CONTEMPER, IST. 7 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *anatomique*, (ad 2) lat *anatomicus*, ~a, ~um] 1 A De anatomie. 2 *sm* (Înv) Anatomist.

anatomiceste *av* [At: DA / E: *anatomic* + ~este] 1 În mod anatomic. 2 După regulile sau procedeele anatomice.

anatomie *sf* [At: DA / Pl: ~ii / E: fr *anatomie*] 1 Știință care studiază structura ființelor (oameni, animale, plante) și raporturile dintre diferitele organe care le constituie. 2 Cercetare, studiere amănunțită, meticuloasă.

3 Manual sau tratat de anatomie. 4 (Fig) Structură.

anatomist, ~ă *smf* [At: DA / Pl: ~isti, ~e / E: fr *anatomiste*] 1 Persoană care se ocupă cu studiul anatomiei, care practică sau predă anatomia (1).

2 Specialist în anatomie (1).

anatomopatolog, ~ă *smf* [At: DEX² / Pl: ~ogi, ~oge / E: drr *anatomopatologic*] Specialist în patologia modificărilor de structură ale organismului.

anatomopatologic, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *anatomopathologique*] Care se referă la modificările patologice de structură ale organismului.

anatoxină *sf* [At: DA ms / Pl: ~ne / E: fr *anatoxine*] (Med) Toxină a microbilor (unei boli) care se poate introduce în sângele bolnavilor (după ce a fost făcută nevătmătoare) pentru a combate (sau atenua) efectele acelei boli.

ancabluță *sf* [At: DEX² / Pl: ~ri / E: fr *encablure*] Unitate de măsură pentru lungime egală cu a zecea parte dintr-o milă marină.

ancadrament *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *encadrement*] Chenar decorativ în relief care înconjoară o ușă, o fereastră etc.

ancastrament *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *encastrement*] Locaș în zidăria unui chei pentru fixarea unei pasarele, a unei schele etc.

ancăr *sn* [At: CADE / Pl: ~ / E: ger *Hangerle*] Șervețel pe care-l ține chelnerii în mână sau sub braț.

ance *sf* *sz* *ancie*

anceaus *sm* [At: BĂCESCU, P. 19 / Pl: ~i / E: nct] (Iht; reg) Hamsie.

anceps *sn* [At: DEX² / Pl: ? / E: lat *anceps*] Senn care marchează cantitatea unei silabe.

ancestral, ~ă a [At: GHEREA, ST. CR. III, 110 / Pl: ~i, ~e / E: fr *ancestral*] 1 Strămoșesc. 2 Transmis prin ereditate, prin atavism Si: *atavic*.

ancheta *vi* [At: DA / Pzi: ~tez / E: *ancheta*] A face o anchetă.

anchetare *sf* [At: DEX² / Pl: ~ări / E: *ancheta*] Efectuare a unei anchete Si: (rar) *anchetat¹*.

anchetat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *ancheta*] (Rar) Anchetare.

anchetat², ~ă *smf*, a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *ancheta*] 1-2 (Persoană) care face obiectul unei anchete.

anchetator, ~oare *smf*, a [At: DEX² / Pl: ~i, ~oare / E: *ancheta* + ~tor] 1-2 (Persoană) care efectuează o anchetă.

anchetă *sf* [At: MAIORESCU, D. II, 165 / Pl: ~te / E: fr *enquête*] 1 Cercetare (la fața locului) făcută pentru a stabili ceva, prin interogări, prin ascultare de martori etc. 2 Cercetare dispusă sau efectuată de o autoritate publică. 3 (Îs)~ *dialectala* Cercetare, adunare de material documentar, în legătură cu dialectele unei limbi.

anchicel *sm* *sz* *aglicel*

anchilostom *sm* [At: DEX² / Pl: ~i / E: fr *ankylostome*] Vierme intestinal care perforează vasele de sânge din intestin (*Ankilostoma duodenale*).

anchilostomiază *sf* [At: DEX² / P: ~mi-a~ / Pl: ~ze / E: fr *ankylostomiase*] Boală provocată de anchilostom, caracterizată prin inflamația mucoasei intestinale și pierderea hemoglobinei.

anchiloza *virp* [At: DA / Pzi: ~zez / E: fr *ankyloser*] 1-2 (Med) A (se) paraliza prin anchiloză. 3-4 (Fig) A (se) înțepeni prin rutină.

anchilozant, ~ă a [At: ENC. VET. / Pl: ~nți, ~e / E: fr *ankylosant*] Care produce anchiloză.

anchilozare *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1950, nr. 178, 4/4 / Pl: ~zări / E: *anchiloza*] 1 Paralizare prin anchiloză Si: *anchilozat¹* (1). 2 (Fig) Înțepenire prin rutină Si: *anchilozat¹* (2).

anchilozat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *anchiloza*] 1-2 Anchilozare (1-2).

anchilozat², ~a smf, a [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 156, 1/3 / Pl: ~ați, ~e / E: **anchiloză**] 1-2 (Persoană) paralizată prin anchiloză. 3-4 (Fig) (Persoană) înțepenită prin rutină.

anchiloză sf [At: DA / Pl: ~ze / E: fr **ankylose**] (Med) Înțepenie (temporară sau definitivă, parțială sau totală) a unei articulații.

anchir sn [At: CADE / Pl: ~e / E: fr **alkyr**] (Buc; inv) Dormitor.

anchiră sf [At: COD. VOR. 93/14 / V: (după ger) ~ghiră (S: ~ghyra) / Pl: ~re / E: vs! **ankupa** cf dubletul **ancora**] 1 (Mrn; inv) Ancoră Cf **măta**, **rac**. 2 (Fig) Punct de sprijin.

ancie sf [At: TIM. POPOVICI, D. M. / V: ~ce (pl:) / Pl: ~cii / E: it **ancia**] (Muz) Mică lamă elastică de lemn (trestie) sau de metal, așezată la gura unui instrument de suflat pentru a produce sunetele sau pentru a le intensifica.

ancilar, ~a a [At: DN² / Pl: ~i, ~e / E: fr **ancillaire**] (Liv) 1 De slugă. 2 (Pex) Subordonat. 3 (Pex) Slugarnic. 4 (Pex) Umil.

anclanșa vr [At: DEX² / Pzi: ~șez / E: fr **enclencher**] (Teh) 1 A angrena un mecanism în vederea declanșării. 2 A transmite o mișcare unei piese. 3 A închide un circuit electric într-un releu printr-un dispozitiv (electro)mecanic.

anclanșare sf [At: DEX² / Pl: ~șări / E: **anclanșa**] (Teh) 1 Angrenare a unui mecanism în vederea declanșării Si: (rar) **anclanșat**¹ (1). 2 Transmitere a unei mișcări unei piese Si: (rar) **anclanșat**¹ (2). 3 Închidere a unui circuit electric într-un releu printr-un dispozitiv (electro)mecanic Si: (rar) **anclanșat**¹ (3).

anclanșat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: **anclanșa**] (Teh; rar) 1-3 Anclanșare (1-3).

anclanșat², ~a a [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: **anclanșa**] (Teh) 1 (D. mecanisme) Angrenat în vederea declanșării. 2 (D. piese) Căreia i s-a transmis o mișcare. 3 (D. circuite electrice) Închis într-un releu printr-un dispozitiv (electro)mecanic.

anclavă sf [At: DEX² / Pl: ~ve / E: fr **enclave**] (Glg) Fragment de rocă variată, înglobat în masa unui corp de roci eruptive.

anclichel sm vz **aglicel**

ancluz sm [At: PAMFILE, DUȘM. 84 / Pl: ~i / E: nct] (Îvp) Ban fermecat care (după vechi superstiții) ar avea puterea de a aduce banii de la alții sau de a se întoarce singur la stăpânul lui, după ce acesta l-a dat cuiva Si: *ban spiridus*.

ancola vr [At: DEX² / Pzi: ~lez / E: fr **encoller**] (Teh; rar) A încheia.

ancolare sf [At: DEX² / Pl: ~lări / E: **ancola**] (Teh; rar) Încheiere.

ancolat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: **ancola**] (Teh; rar) Încheiere.

ancolat², ~a a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: **ancola**] (Teh; rar) Încheiat².

ancombrament sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr **encombrement**] (Frm) Spațiu necesar pentru amplasarea, montarea etc. a unui utilaj, a unui obiect etc.

ancora vri [At: MACEDONSKI, O. I, 161 / Pzi: ~rez / E: **ancora**] 1 A arunca ancora. 2 A opri (corabia, vasul etc.) într-un loc, aruncând ancora. 3 (Fig) A trage la... 4 A fixa bine (2). 5 (Fig) A aduce la realitate.

ancorașiu sf vz **ancoraș**

ancoraș sn [At: IOANOVICI, TEHN. 351 / V: (rar) ~agiū (pl: ~agii) / Pl: ~e, ~uri / E: fr **ancorage**, it **ancoraggio**] 1 (Mar) Ancorare. 2 Spațiu sau loc pentru ancorare. 3 Taxă plătită pentru ancorare. 4 (Teh) Fixare a unei piese sau a unei construcții metalice (ori de lemn) pe o zidărie. 5 (Teh) Dispozitiv metalic pentru fixarea unui zid, a unui stâlp, a unui pilon, a pavajului etc.

ancorare sf [At: DA / Pl: ~ări / E: **ancora**] 1 Aruncare a ancorei. 2 Fixare.

ancorat, ~a a [At: CONTEMPORANUL IV, 138 / Pl: ~ați, ~e / E: **ancora**] 1 Fixat cu o ancoră. 2 Care a aruncat ancora.

ancorator sn [At: DA ms / Pl: ~oare / E: **ancoră** + (-a)tor] Instrument care înlesnește aruncarea ancorei.

ancoră sf [At: (a. 1700) ap. HEM 1201 / V: (inv) ~nho~ / Pl: ~re / E: lat **ancora** (cf dubletul: **anchiră**, **anghiră**)] 1 (Mrn) Piesă grea de metal, cu doi (sau mai mulți) dinți mari în formă de cârlige, care se lasă în apă (de pe corabie sau vapor) cu ajutorul unei frânghii, odgon sau lant, pentru

ca să se îngăie pe fundul apei și astfel să țină corabia (sau vaporul) pe loc Cf **măta**, **rac**. 2 (Îe) **A arunca** (sau **lăsa**) ~ra A ancora. 3 **A ridica** ~ra A porni la drum. 4 (Aht) Piesă de fier în formă de S, T, sau X, (fixată la capătul unei bare, al unui cablu etc.) servind la legarea zidurilor între ele, a grinzilor de ziduri, a coșurilor de pe șarpanta acoperișului etc., pentru a împiedica deplasarea lor (datorită greutateii sau a presiunilor exercitate asupra lor). 5 (Îs) ~de **turla** Cablu care asigură turnul sondei petroliere (al unui pilon etc.) contra răsturnării pe care ar cauza-o vântul. 6 (Fig) Refugiu. 7 (Pop) Simbolul credinței, al stabilității, al calmului și al constanței pentru cineva.

ancorot sn [At: BART, E. 231 / Pl: ~uri / E: nct] Ancoră (1) mică întrebuințată la ancorarea ambarcațiilor ușoare.

ancoșă sf [At: LTR² / Pl: ~se / E: fr **encoche**] 1 (Cin) Decupare pe marginea peliculei cinematografice pentru a declanșa anumite operații în procesul de dezvoltare. 2 (Elt) Canal într-o piesă metalică realizat pentru a introduce în el conductorii electrici ai unei înfășurări.

ancrasa vir [At: DA / Pzi: ~sez / E: fr **encrasser**] (D. un motor, o bujie etc.) A (se) îmbăcsi, prin depunerea unor corpuri străine (praf de cărbune, ulei ars etc.), pe electrozii bujiei.

ancrasare sf [At: DA / Pl: ~sări / E: **ancrasa**] (D. motor, bujii) Îmbăcsire prin depunere de corpuri străine.

ancrasat, ~a a [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: **ancrasa**] (D. motor, bujii etc.) Îmbăcsit prin depunerea de corpuri străine.

anda pp [At: VARLAAM, C. II, 43 / E: **înde**] (Înv; construit totdeauna cu *sine*) Indică: 1 Interioritatea. 2 Reunirea. 3 Reciprocitatea.

andabă sm [At: DEX² / Pl: ~ați / E: **andabate**, lat **andabata**] Gladiador a cărui casă nu avea deschizătură pentru ochi, fiind obligat să se lupte orbește, spre hazul spectatorilor.

andaluz, ~a a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr **andalou**] 1-2 smf, a (Persoană) care face parte din populația de bază a Andaluziei. 3-4 smf, a (Locuitor) din Andaluzia. 5-6 a Care aparține Andaluziei sau andaluzilor. 7-8 Referitor la Andaluzia sau la andaluzi. 9 a Care provine din Andaluzia.

andaluzit sn [At: DEX² / E: fr **andalousite**] Silicat natural de aluminiu cristalin, folosit în industria ceramicii.

andante [At: DA ms / E: it **andante**] (Muz) 1 av (Ca indicație de executare a unei bucăți muzicale) Cu o mișcare mai înceată, mai cumpătată, și într-un ritm lent, liniștit, rar. 2 sms Bucată ce se cântă rar, într-un ritm lent.

andantino [At: DA / E: it **andantino**] (Muz) 1 av (Ca indicație de executare) Într-un tempo moderat, mai puțin repede decât andante. 2 sm Bucată muzicală ce se cântă într-un tempo moderat, mai puțin repede decât andante.

andart sm [At: SCÂNTEIA, 1947, nr. 725 / V: (inv) **antart** / Pl: ~rți / E: ngr **ἀνταρτης**] 1 Haiduc grec (în Peninsula Balcanică). 2 Partizan în războiul de eliberare a Greciei.

andăli v [At: BUGNARIU, N. / V: (inv) **îndalui**, (reg) **undului** / Pzi: ~lesc / E: mg **indulni**] (Reg) 1 vi (Trs) A pleca. 2 vr A pierde vremea. 3 vi (Complinit printr-un verb, de obicei, la infinitiv) A porni (la ceva) 4 vi A trimite undeva. 5 vr A alunga.

andălire sf [At: MĂNDRESCU, UNG., ap. DA / V: **îndu**~, **îndalui**, **undului**~ / Pl: ~ri / E: **andăli**] (Reg) 1 Plecare. 2 Pierdere de vreme. 3 Pomire să facă ceva. 4 Trimitere (undeva). 5 Urzire de intrigă. 6 Alungare.

andăra av [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg; ics) ~ **bandăra** Alandala.

andă uin vz **alde**

anderete av [At: POMPILIU, B. 1004 / E: nst cf ger **anderwärts**] (Reg) Într-alt loc.

andezin sn [At: DEX² / E: fr **andésine**] Mineral din silicat de sodiu și de calciu, care face parte din familia plagioclazilor.

andezit sn [At: CADE / V: ~a sf / Pl: ~e / E: fr **andésite**] (Glg) Rocă vulcanică de culoare brună, care se folosește ca piatră de pavaj și de construcție.

andezită sf vz **andezit**

andidie sf vz **andiva**

andilandi s [At: D. ZAMFIRESCU, ap. CADE / E: ngr *άνθρακος*, tc *anadie*] Pasăre cu pene colorate și strălucitoare, de care se vorbește în basme.

andiva sf [At: (a. 1799) IORGA, S. D. VIII, 36 / V: (înv) *~idie*, *amdidie*, *~vie*, *endivie* / Pl: *~ve* / E: fr *endive*] (Bot) Cicoare-de-grădină (*Chihorium endivia*).

andivie sf vz *andiva*

andoca vt [At: DA ms / Pzi: *~chez* / E: nct] A aduce un vapor în docuri (pentru reparații).

andocare sf [At: DA ms / Pl: *~cări* / E: *andoca*] Aducere a unui vapor în docuri (pentru reparații).

andocat, *~a* a [At: DA / Pl: *~ați*, *~e* / E: *andoca*] (D. vapoare) Adus în docuri (pentru reparații).

andosa vt [At: DA ms / Pzi: *~sez* / E: fr *endosser*] (Fin) A gira o poliță iscăliind-o pe dos.

andosament sn [At: DA / Pl: *~e* / E: fr *endossement*] Andosare.

andosant, *~ă* smf [At: SCÂNTEIA, 1947, nr. 743 / Pl: *~nți*, *~e* / E: fr *endossant*] Persoană care andosează o poliță.

andosare sf [At: DA / Pl: *~sări* / E: *andosa*] (Fin) Girare a unei polițe prin iscălirea pe dos.

andosat, *~a* a [At: DA / Pl: *~ați*, *~e* / E: *andosa*] (D. polițe) Girat, prin semnarea pe dos.

andrea sf [At: DEX² / V: *un~* / Pl: *~ele* / E: nct] 1 Fiecare dintre acele cu care se împletesc obiecte de lână, de bumbac etc. 2 Ac mare pentru cusut saci, saltele etc.

andrișea sf [At: HEM 1187 / V: *~șel* / Pl: *~ele* / E: nct] (Bot; reg) 1 Pălăria-cucului (*Geranium phaeum*). 2 Greghetin (*Geranium pratense*). 3 Năprasnică (*Geranium robertianum*).

andrișel sm vz *andrișea*

andrișie sf [At: HEM 1187 / Pl: *~ii* / E: nct] (Bot; reg) Andrișea (3).

androacă sf vz *androc*

androc sn [At: HEM 1187 / V: (reg) *on~*, *han~*, *~droacă*, *ondroacă* / Pl: *~oace* / E: sās *ondor* (= *unter*)-*rock*, *angderrock*] (Reg) Fustă de lână lucrată în casă (la război), cu dungi colorate, pe care o poartă (mai ales) femeile bătrâne.

androceu sn [At: GRECESCU, FL. 12 / Pl: *~cee*, *~ceuri* / E: fr *androcée*, *androécie*] (Bot) Totalitatea staminelor unei flori.

androfobie sf [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr *androphobie*] Aversie față de bărbați.

androgen, *~a* a [At: DEX² / Pl: *~i*, *~e* / E: fr *androgène*] 1 Care se referă la caracterele sexuale masculine. 2 Care provoacă în organism modificări cu caracter masculinizat.

androgîn, *~ă* [At: CARAGIALE, N. 30 / Pl: *~i*, *~e* / E: fr *androgyne*] 1 a Cu organe de amândouă sexele Si: *hermafrodit*, (pop) *fătălu*, *fatarau*. 2 a (Îs) *Plantă ~ă* Plantă care are atât androcen, cât și gineceu, dar în flori deosebite. 3 smf Persoană cu organe de amândouă sexele Si: *hermafrodit*, *fătălu*, *fatarau*.

androginie sf [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr *androgynie*] 1 Anomalie congenitală care constă în prezența caracterelor secundare masculine la o femeie. 2 (Zlg) Hermafroditism

android sm [At: DEX² / Pl: *~izi* / E: fr *androïde*] (Liv) Robot cu aspect uman.

androgie sf [At: DEX² / E: fr *andrologie*] Ramură a medicinei care studiază fiziologia și patologia organelor sexuale masculine.

andromedidă sf [At: DEX² / Pl: *~ide* / E: fr *andromédides*] Ploaie periodică de meteoriți produsă la mijlocul lunii noiembrie din direcția constelației Andromeda.

andropauză sf [At: DEX² / P: *~pa-u~* / Pl: *~ze* / E: fr *andropause*] (Flz) Perioadă de involuție a funcției testiculare, însoțită de tulburări neurovegetative.

androsteron sm [At: DEX² / Pl: *~i* / V: *~a sf* / E: fr *androstérone*] Hormon sexual masculin prezent în urină.

androsteronă sf vz *androsteron*

andruc sn [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: ger *Andruck*] Tipar de probă.

aneantiza vt [At: DEX² / P: *~ne-an~* / Pzi: *~zez* / E: fr *anéantir*] (Liv) A distruge total.

aneantizare sf [At: DEX² / P: *~ne-an~* / Pl: *~zări* / E: *aneantiza*] (Liv) Distrugere total.

aneantizat, *~ă* a [At: DEX² / P: *~ne-an~* / Pl: *~ați*, *~e* / E: *aneantiza*] (Liv) Distrus total.

anecdota sf [At: NECULCE, ap. LET. II, 197 / Pl: *~te* / E: fr *anecdote*] 1 (Ant; îvr) Fapt curios, nepovestit de alți istorici de mai înainte. 2 Istoriează hazlie și scurtă, de multe ori batjocoritoare Cf *snoava*. 3 Totalitatea elementelor care formează intriga unei povestiri.

anecdotic, *~ă* a [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 112, 13/5 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr *anecdotique*] 1 Cu caracter de anecdota. 2 Plin de anecdote.

anecdoticist, *~ă* smf [At: DEX² / Pl: *~iști*, *~e* / E: *anecdota* + *~ist*] 1-2 (Autor sau) povestitor de anecdote.

anecoid, *~ă* a [At: DEX² / Pl: *~izi*, *~e* / E: fr *anéchoïde*] (D. încăperi, spații; liv) Lipsit de ecou.

anelid [At: DA / V: *~ă* / Pl: *~e*, *~izi* sm / E: fr *annélides*] 1 sn (Lpl) Încrângătură de viermi cu corpul cilindric, segmentat în numeroase inele 2-3 sn, a (Vierme) care face parte din încrângătura anelidelor (1).

anelidă sf vz *anelid*

anemia [At: DA / Pzi: *~iez* / E: fr (s') *anémier*] 1-2 vtr (A aduce sau) a ajunge într-o stare de slăbiciune, prin anemie. 3-4 vtr (Fig) (A face sau) a ajunge fără putere.

anemiare sf vz *anemiare*

anemiât, *~ă* smf, a [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 206 / Pl: *~ați*, *~e* / E: *anemia*] 1-2 (Om) care este slăbit de anemie (1). 3-4 (Fig) (Om) care este fără putere.

anemic, *~ă* a [At: VLAHUȚĂ, D. 156 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr *anémique*] 1 Slăbit din cauza anemiei. 2 (Fig; d. ființe) Fără putere.

anemie sf [At: MEHEDINȚI, G. F. 189 / Pl: *~ii* / E: fr *anémie*] 1 Stare de slăbiciune cauzată de scăderea globulelor roșii și a hemoglobinei din sânge. 2 (Îs) *~pernicioasă* Formă gravă de anemie (1), cronică și progresivă (produsă de îmbolnăvirea măduvei oaselor) datorită acțiunii unei toxine care împiedică formarea elementelor celulare din sânge.

anemiare sf [At: DA ms / V: (rar) *~iare* / Pl: *~ri* / E: *anemia*] Slăbire din cauza anemiei.

anemocror, *~ă* sf, a [At: DEX² / Pl: *~i*, *~e* / E: fr *anémochore*] 1-2 (Plantă) care are fructe sau semințe adaptate pentru a fi răspândite de vânt.

anemofil, *~ă* sf, a [At: DEX² / Pl: *~i*, *~e* / E: fr *anémophile*] 1-2 (Plantă) ale cărei flori se polenizează prin intermediul vântului.

anemofilie sf [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr *anémophilie*] Polenizare prin intermediul vântului.

anemograf sf [At: DA ms / Pl: *~e* / E: fr *anémographe*] (Met) Instrument pentru înregistrarea datelor privind forța eoliană.

anemografie sf [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr *anémographie*] Disciplină care se ocupă cu studierea vânturilor.

anemogramă sf [At: DEX² / Pl: *~me* / E: fr *anémogramme*] Diagramă de înregistrare a unui anemograf.

anemometric, *~ă* a [At: DEX² / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr *anémométrique*] 1 Care aparține anemometriei. 2 Referitor al anemometriei.

anemometrie sn [At: DA ms / E: fr *anémométrie*] Știința care studiază viteza curenților de aer.

anemometru sn [At: HASDEU, I. C. 220 / Pl: *~re* / E: fr *anémomètre*] (Met) Instrument pentru măsurarea vitezei curenților de aer Si: (înv) *masurator de vânt*.

anemonă sf [At: BRANDZA, FL. 25 / Pl: *~ne* / E: fr *anémone*] 1 (Bot; reg) Dedițel (*Pulsatilla montana*) 2 (Zlg; îc) *~de mare* Actinie (*Actinia*).

anemoscop sn [At: DA / Pl: *~oape* / E: fr *anémoscope*] (Met) Instrument care indică direcția vântului Si: *girueta*.

anemostat sn [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr *anémostat*] Aparat folosit pentru difuzarea aerului cald dintr-o instalație de încălzire centrală în încăperi.

anemotrop sn [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr *anémotrope*] Motor eolian.

anencefalie *sf* [At: DEX² / P: ~li-e / Pl: ~ii / E: fr *anencéphalie*] Absență a creierului.

energie *sf* [At: DEX² / P: ~gi-e / Pl: ~ii / E: fr *énergie*] 1 Lipsă de reacție a organismului la atingeri. 2 Energie termică a unui sistem fizic aflat în echilibru termodinamic cu mediul înconjurător, care nu poate fi transformată în lucru mecanic.

aneriși *vr* [At: (a. 1817) URICARIUL IV, 338/7 / Pzi: ~sesc / E: ngr *ἀναρῶ*] (Jur; inv) 1-2 A (se) desființa. 3-4 A (se) retrage. 5-6 A (se) anula. **anerișire** *sn* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *aneriși*] (Jur; inv) 1 Desființare. 2 Retragere. 3 Anulare.

aneriși¹ *sf* [At: (a. 1803) FURNICĂ, I. C. II, 234 / Pl: ~uri / E: *aneriși*] (Jur; inv) 1 Desființare. 2 Retragere. 3 Anulare.

aneriși², ~ă *a* [At: (a. 1815) URICARIUL II, 21/10 / Pl: ~iți, ~e / E: *aneriși*] (Jur; inv) 1 Desființat². 2 Retras. 3 Anulat.

aneroïd, ~ă [At: CARAGIALE, N. S. 83 / P: ~ro-id / Pl: ~e / E: fr *anéroïde*] 1 a (Met) Fără lichid. 2 *sn*, a (Șis *barometru* ~) Barometru metalic.

anestezia *vr* [At: DA / P: ~zi-a / Pzi: ~iez / E: fr *anesthésier*] A produce insensibilitate la durere cu ajutorul unui anestezic.

anesteziant, ~ă *sn*, a [At: DEX² / P: ~zi-ant / Pl: ~nți, ~e / E: fr *anesthésiant*] 1-2 Anestezic (1-2).

anestezic, ~ă *sn*, a [At: PONI, CH. 105 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *anesthésique*] 1-2 (Med) (Substanță) care produce anestezie (1) Si: *adormitor*, *amortitor*, *anesteziant* (1-2).

anestezie *sf* [At: DA / Pl: ~ii / E: fr *anesthésie*] 1 (Med) Stare de insensibilitate la durere, de amortire (generală sau parțială) cauzată de un agent chimic sau fizic ori de o boală. 2 (Îs) ~ *totală* Anestezie (1) a întregului corp. 3 (Îs) ~ *locală* Anestezie (1) locală (a unei părți din corp).

anesteziere *sf* [At: DEX² / Pl: ~ri / E: *anestezia*] Reducere a sensibilității la durere cu ajutorul unui anestezic (1).

anestezimetru *sn* [At: DEX² / Pl: ~re / E: fr *anesthésimètre*] (Med) Aparat care măsoară cantitatea de anestezic (1) inhalat.

anestezilog, ~ă *smf* [At: DEX² / P: ~zi-o~ / Pl: ~ogi, ~oge / E: dr *anestésiologie*] (Rar) Anestezist.

anestésiologie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *anestésiologie*] Disciplină medicală care se ocupă cu anestezia.

anestezist, ~ă *smf* [At: DEX² / Pl: ~iști, ~e / E: fr *anesthésiste*] Medic specialist în anestezie Si: (rar) *anestezilog*.

aneuploid, ~ă *a* [At: DEX² / P: a-ne-u-plo-id / Pl: ~izi, ~e / E: fr *aneuploïde*, eg *aneuploid*] (Blg; d. organisme) Care are un număr de cromozomi diferit față de cel normal.

aneuploidie *sf* [At: DEX² / P: a-ne-u-plo-i~ / Pl: ~ii / E: eg *aneuploidy*] (Blg) Stare a unui organism aneuploid.

aneurie *sf* [At: DEX² / P: ~ne-u~ / Pl: ~ii / E: fr *aneurie*] Slăbire a funcțiilor nervoase Si: *aneuroză*.

aneurină *sf* [At: DEX² / P: ~ne-u~ / Pl: ~ne / E: fr *aneurine*] Vitamina B₁.

aneuroză *sf* [At: DEX² / P: ~ne-u~ / Pl: ~ze / E: fr *aneurose*] Aneurie.

anevoae *av*, *sf* vz *anevoie*

anevoaie *av*, *sf* vz *anevoie*

anevoie [At: DOSOFTEI, V. S. 45/1 / V: (inv) ~oae / Pl: (nob) ~oi / E: a² + *nevoie*] 1 *av* (loc *lesne*, *ușor*) Greu. 2 *av* Abia (2). 3 (Îlav) Cu ~ Cu greutate. 4 *sf* (Rar) Dificultate. 5 (Îlav) Cu ~ de... (ori a..., să...) Dificil. **anevointă** *sf* [At: BĂLCESCU, M. V. 109 / P: ~vo-iu / Pl: ~te, (inv) ~ti / E: *anevoie* + -inta cf *nevointă*] (Înv) 1 Greutate. 2 Necaz.

anevoios, ~oasă [At: ODOBESCU, S. I, 87 / Pl: ~oși, ~oase / E: *anevoie* + -os] 1 a Obositor. 2 *av* Cu greutate.

anevrism *sm* [At: DA / Pl: ~e / E: fr *anévrisme*] (Med) Dilatare patologică a pereților unei artere sau ai inimii.

anevrismal, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *anévrismal*] (Med) Referitor la anevrism.

anevrismatic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *anévrismatique*] Care se aseamănă cu un anevrism.

anex *sn* vz *anexa*

anexa *vr* [At: IORGA, C. I. II, 68 / Pzi: ~xez / E: fr *annexer*] 1 A alipi la (de) ceva. 2 A uni (cu). 3 A adăuga (la). 4 (Îe) A ~ o țară (provincie, oras) A încorpora la o altă țară (mai mare).

anexare *sf* [At: DA / Pl: ~xări / E: *anexa*] 1 Alipire la... 2 Unire. 3 Adăugare. 4 Alăturare. 5 Încorporare (a unui stat sau a unei provincii) Si: *anexat¹* (5), *anexiune* (5).

anexat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *anexa*] 1-5 Anexare (1-5).

anexat², ~ă *a* [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: *anexa*] 1 Alipit². 2 Unit². 3 Adăugat². 4 Alăturat². 5 (D. state sau provincii) Încorporat².

anexă *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1705 / V: (Trs; după lat) *anex* *sn* / Pl: ~xe / E: fr *annexe*, lat *annexus*, -a, ~um] 1 Ceea ce (este alăturat sau) alipit pe lângă altceva mai mare ori mai de seamă Si: *adaos*. 2 Parte secundară a unei publicații Si: *apendice*. 3 (Atm) Țesut, formație sau organ legat structural de alte organe în cadrul unei funcții comune. 4 (Lpl; îs) ~xe *embrionare* Formații temporale ale embrionului, la reptile, păsări și mamifere, cu rol de nutriție și de asigurare a nutriției, respirației și excreției.

anexionism *sn* [At: DA / P: ~xi-o~ / Pl: ~e / E: fr *annexionnisme*] 1 Tendință a unor state de a anexa (4) teritorii străine. 2 Politică de anexiune.

anexionist, ~ă [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 160, 11/1 / P: ~xi-o~ / Pl: ~iști, ~e / E: fr *annexionniste*] 1 a Care urmărește anexarea de teritorii străine. 2 *smf* Adept al anexionismului (2).

anexită *sf* [At: DEX² / Pl: ~te / E: fr *annexite*] Boală constând din inflamația trompelor uterine și a ovarelor, din cauza unei infecții Si: *salpingoovarita*.

anexiune *sf* [At: ODOBESCU, S. III, 372 / P: ~xi-u-ne / Pl: ~ni / E: fr *annexion*] 1-5 Anexare (1-5).

anfiladă *sf* [At: DEX² / Pl: ~de / E: fr *enfilade*] 1 Șir de clădiri (de portice sau de colonade) care se succed în linie dreaptă. 2 (Îe) Tragere de ~ Tragere în ținte înșirate perpendicular sau oblic față de frontul de tragere.

angaja [At: (a. 1866) URICARIUL X, 365 / Pzi: ~jez / E: fr (s') *engager*] 1-2 *vr* A (se) încadra ca salariat Si: (inv) a (se) *tocmi*. 3 *vr* A-și lua angajamentul. 4 *vr* A solicita și a obține participarea cuiva la o anumită acțiune. 5-6 *vr* A intra într-o afacere. 7 *vr* A atrage după sine o obligație. 8-9 *vr* (Mil) A (se) începe o acțiune. 10 *vr* (Inv) A lua cu chirie un vehicul. 11 *vr* (D. conducători auto) A o lua pe un anumit drum. 12 *vr* (Spt) A pune pucul sau mingea în joc.

angajament *sn* [At: ALECSANDRI, T. 1429 / V: (rar) ~mânt (pl -mânturi) / Pl: ~e / E: fr *engagement*] 1 Legământ (verbal sau scris). 2 Obligație (verbală sau scrisă). 3 (Îe) A (-și) lua ~ (de a ... să) A se lega. 4 (Îae) A (-și) lua o obligație. 5 (Spt) Punerea în joc a mingii sau a pucului. **angajant**, ~ă *a* [At: DA ms 15 / Pl: ~nți, ~e / E: fr *engageant*] (Frm) Care implică pe cineva într-o acțiune.

angajare *sf* [At: DA / Pl: ~jări / E: *angaja*] 1 Încadrare a cuiva ca salariat. 2 Participare a cuiva la o anumită acțiune. 3 Intrare a cuiva într-o afacere. 4 Atragere a unei obligații. 5 (Mil) Începere a unei acțiuni. 6 Închiriere a unui vehicul. 7 Orientare (a conducătorilor auto) pe un anumit drum. 8 (Spt) Punere a pucului sau a mingii în joc.

angajat, ~ă *smf*, a [At: NEGRUZZI, S. I, 107 / Pl: ~ați, ~e / E: *angaja*] 1-2 (Om) care este legat printr-un angajament.

angala [At: TOMESCU, GL. / Pl: ~lez / E: nct] (Reg) 1-2 *vr* A (se) compromite. 3 *vr* A săvârși fapte nedemne, în vederea unui câștig material.

angara *sf* [At: (a. 1629) ap. HEM 1193 / V: (reg) ~rie, ~gărie, ~rea, *hangărea*, *hangarale* / Pl: ~le / E: ngr *ἀγγαρεία*] 1 (Înv) Corvoadă. 2 Dare. 3 Contribuție (în bani, în natură sau în muncă) către (stăpân sau) domnitor. 4 (Reg; lpl) Greutăți (mai ales bănești). 5 (Spc) Dări către stat Cf *bellic*, *clacă*, *robota*.

angarea *sf* vz *angara*

angarie *sf* vz *angara*

angarlăc *sn* vz *agarlăc*

angărie¹ *sf* [At: PAMFILE, J. II / E: net] (Mol) Mulțime de păsări de curte.

angărie² *sf* vz *angara*

angâs *sn* [At: HEM 1196 / V: (reg) ~gâslă (pl: ~le) / Pl: ~uri / E: nct] (Dob) 1 Fiecare dintre carâmbii de la loitrele carului, în care se introduc spetezele. 2 (Îf ~gâslă) Una dintre loitrele lungi (ale carului țărănesc) cu țepuși pentru snopi.

angâslă *sf* *vz* **angâs**

angeita *sf* [At: DEX² / Pl: ~te / E: fr *angéite*] (Med) Inflamație a vaselor sangvine.

angel *sm* *vz* **angel**

angeles *sn* *vz* **anghilest**

angelic, ~a *a* [At: TDRG / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *angélique*] Îngeresc.

angelică *sf* *vz* **angelică**

angelină *sf* [At: (a. 1749) ap. GCR II, 45/15 / V: (rar) ~ghelină / Pl: ~ne / E: nct] 1 (Trs; îc) ~sălbatică Plantă erbacee din familia umbeliferelor, cu frunzele mari, cu flori numeroase, albe-roșiatice, dispuse în umbel compuse; crește prin fânețe și locuri umede din păduri, prin iulie-septembrie (*Angelica silvestris*). 2 (Bot; reg) Angelică (*Angelica archangelica*).

angelolatrie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *angélolâtrie*] Adorare a îngerilor.

angelolătru, ~a *smf*, *a* [At: DEX² / Pl: ~ri, ~re / E: fr *angélolâtre*] 1-2 (Persoană) care practică angelolatriea.

angelologie *sf* [At: DEX² / E: fr *angélogogie*] Parte a dogmaticii care tratează despre îngerii.

angelus *sm* [At: DEX² / E: fr *angelus*] Rugăciune catolică în cinstea Bunei-Vestiri.

anger *sn* *vz* **hanger**

angeroane *sm* [At: BĂCESCU, P. 20 / V: *age*~, *arge*~ / E: ger *Argine*] Obieț.

anghel *sm* [At: VARLAAM, C. 288 / V: (după lat) *angel* / Pl: ~i / E: ngr *ἄγγελος*] (Înv) Înger.

anghelest *sn* *vz* **anghilest**

anghelică *sf* [At: CALENDARIU (1814), 183/4 / V: *ange*~, *anghi*~ / A: ~ghel~ / E: lat *angelica* cf *angelina*] 1 (Bot) Plantă erbacee aromatică din familia umbeliferelor, cu rădăcină groasă, tulpină cilindrică (ajungând până la 2 m înălțime), frunze mari, flori numeroase alb-verzui și fruct oval; crește pe lângă torente, pâraie și râuri în pădurile de munte, prin iulie-august; rădăcina ei se întrebuințează în farmacie Si: (Trs) *angelină*, *antonica*, *hucinis* (*Archangelica officinalis*). 2 Băutură alcoolică tare, făcută cu (rădăcină de) anghelică (1) și întrebuințată ca leac în durerile de stomac și în colici sau vătămături.

angelină *sf* [At: (a. 1749) ap. GCR II, 45 / E: *An(h)elina*] (Bot) Plantă erbacee din familia primulaceelor, cu tulpina cilindrică (de 10-30 cm înălțime), cu frunze lunguiețe, verzi pe partea superioară și albe-făinoase pe cea inferioară, și flori roșii-violete dispuse în umbel; crește pe pășunile umede din regiunea alpină, prin iunie-iulie Si: *anglici*, *tâta-vacii* (*Primula longiflora*).

anghelină *sf* *vz* **angelina**

anghemacht *sn* *vz* **anghemaht**

anghemaht *sn* [At: DA ms / V ~macht, ~ghimaht / Pl: ~uri / E: ger *Eingemachtes*] (Reg) Mâncare de pui sau de vițel cu sos de făină și lămâie.

anghenar *sm* *vz* **anghinare**

anghenară *sf* *vz* **anghinare**

anghenare *sf* *vz* **anghinare**

anghenarie *sf* *vz* **angherie**

anghenariu *sm* *vz* **anghinare**

angherest *sn* *vz* **anghilest**

angherie *sf* [At: BIANU, ap. T. PAPAAGI, C. L. / Pl: ~ii / V: ~ghenarie / E: nct] 1 Dare. 2 Pocitanie.

angherist *sn* *vz* **anghilest**

anghila *sf* [At: ANTIPA, P. 59 / V: (înv) ~gui~ / Pl: ~le / E: fr *anguille*] Pește migrator din familia murenoidelor, asemănător cu un șarpe (*Anguilla anguilla*) Si: (imp) *țipar*, *țipar de mare*, *chipear*, *pișcar*, *șarpe-de-apă*.

anghilest *sn* [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 196 / V: (înv) ~list, *anghelest*, ~gherest, ~gherist, ~ghirete, ~ghiriate / Pl: ~uri / E: nct] (Înv) Octoih.

anghlică *sf* *vz* **angelică**

anghlist *sf* *vz* **anghilest**

anghimaht *sf* *vz* **anghemaht**

anghinar *sn* *vz* **anghinare**

anghinară *sf* *vz* **anghinare**

anghinare *sf* [At: POP, ap. HEM 1200 / V: ~ghinar, ~ghenar, ~ghenariu *sm*, ~ră, ~ghen~, ~ghenară / E: ngr *νῆρ ἀρχινάρα*] (Bot) 1 Plantă erbacee spinoasă, din familia compozitelor, cu frunze mari, spinoase și flori roșii-vioace, originară din regiunea mediteraneană și cultivată ca plantă culinară pentru solzii cămoși și receptaculul floral care sunt foarte pufoși (*Cynara scolymus*). 2 (Îc) ~ră-sălbatică Scai măgăresc. 3 (Îc) **Anghenare-mică** Bardon. 4 (Îc) ~a-oilor Plantă erbacee din familia compozitelor, cu rizomul gros, flori galben-aurii, reunite într-un capitol; crește prin pășunile regiunii alpine prin iulie-august (*Hypochaeris uniflora*).

anghinat *sn* *vz* **anghinat**

anghină *sf* [At: COSTINESCU / Pl: ~ne / E: fr sau ger *Nankin* (oraș din China)] (Cmr; înv) Pânză tare de bumbac (de cânepă), mai ales de culoarea gălbuie a pânzei nemălbite, întrebuințată, îndeosebi, pentru învelitorile în care se bagă fulgii în perne Si: *nanchin* Cf *anghinat*.

anghină *sf* *vz* **angina**

anghinat *sn* [At: (a. 1813) IORGA, S. D. XII, 146 / V: ~nat (pl: ~naturi) / Pl: ~uri / E: fr *Nankinette* (cf *anghină*)] (Cmr; îrg) Pânză mai fină decât *anghina*.

anghiră *sf* *vz* **anchiră**

anghirete *sn* *vz* **anghilest**

anghiriate *sf* *vz* **anghilest**

anghină *sf* [At: N. LEON, MED. 122 / Pl: ~ne / V: (pop) ~ghină / E: fr *angine*] 1 (Med) Boală infecțioasă constând din inflamarea (cu sau fără membrane false) a mucoasei gâtului și a faringelui Si: (pop) *gâlci*, *bolje*, *sopârlaită*, *sopârlaită cea rea*. 2 (Îs) ~pectorală (sau de piept) Boală cauzată de alterări funcționale sau anatomice ale arterelor coronare în regiunea inimii (însoțită de dureri), care provoacă accese de înăbușire și chiar asfixie. 3 (Reg; îf *anghina*) Difterie.

angiocolită *sf* [At: DEX² / P: ~gi-o~ / Pl: ~te / E: fr *angiocholite*] Inflamație a căilor biliare, întâlnită în febra tifoidă, calculoza biliară etc.

angiofluorografie *sf* [At: DEX² / P: ~gi-o-flu-o~ / Pl: ~ii / E: fr *angiofluorographie*] 1 (Med) Studiu radiosopic sau radiografic al vaselor sangvine cu ajutorul fluorului.

angiogenie *sf* [At: DEX² / P: ~gi-o~ / Pl: ~ii / E: fr *angiogénie*] 1-2 Formarea și dezvoltarea vaselor de sânge.

angiografic, ~a *a* [At: DEX² / P: ~gi-o~ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *angiographique*] 1 (Med) Referitor la angiografie. 2 De angiografie.

angiografie *sf* [At: DEX² / P: ~gi-o~ / Pl: ~ii / E: fr *angiographie*] Studiu radiosopic (sau radiografic) al vaselor sangvine după introducerea în organism a unor substanțe radioopace.

angiologic, ~a *a* [At: DEX² / P: ~gi-o~ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *angio-logique*] 1 Referitor la angiologie. 2 De angiologie.

angiologie *sf* [At: DEX² / P: ~gi-o~ / E: fr *angiologie*] Parte a anatomiei care se ocupă cu studiul vaselor sangvine și limfatice.

angiom *sn* [At: DEX² / P: ~gi-om / Pl: ~oame / E: fr *angiome*] Tumoare benignă a vaselor sangvine și limfatice.

angiotipie *sf* [At: DEX² / P: ~gi-o~ / Pl: ~ii / E: fr *angioptipie*] Denumire generică pentru bolile vaselor sangvine.

angiospasm *sn* [At: DEX² / P: ~gi-o~ / Pl: ~e / E: fr *angiospasme*] Contractie spastică a unui vas sangvin, în special a unei artere.

angiospermă *sf*, *a* [At: DA ms / Pl: ~me / E: fr *angiosperme*] 1-2 (Bot; mpl) (Plantă) care are semințele închise în cavitatea fructului.

anglaise *sf* [At: DEX² / P: *anglez* / E: fr *anglaise*] 1 Dans popular englez, care se execută în grup, dansatori schimbându-și neconținutul prin repetarea aceleiași figuri. 2 Melodie după care se execută *anglaise* (1).

anglezesc, ~ească *a* *vz* **englezesc**

angli *sm* [At: DEX² / E: fr *Angles*] Populație germanică ce a cucerit în sec V estul Insulelor Britanice, dând numele ei acestui teritoriu.

anglican, ~ă *smf*, *a* [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *anglican*, eg *anglican*] 1-2 (Persoană) care ține de Biserica Anglicană.

anglicanism *sn* [At: DA / E: fr *anglicanisme*] Formă a protestantismului devenită religie de stat a Angliei.

anglicel *sm* *vz* *aglicel*

anglicesc, ~ească *a* [At: ȘINCAI, HR. I, 337/24 / Pl: ~ești / E: *Anglia* + -icesc] (Înv) Englezesc.

anglicism *sn* [At: DA ms / Pl: ~e / E: fr *anglicisme*] 1 Expresie proprie limbii engleze. 2 Cuvânt de origine engleză împrumutat de o altă limbă și integrat în aceasta.

anglicist, ~ă *smf* [At: DEX² / Pl: ~iști, ~e / E: fr *angliciste*] (Rar) Anglist.

angliciu *sm* *vz* *aglicel*

angliciza [At: DEX² / Pzi: ~zez / E: fr *angliciser*] 1 *vt* A da un aer englezesc. 2 *vt* (C. i. vorbire) A da un accent englezesc. 3 *vr* A imita modul de a fi al unui englez.

anglicizare *sf* [At: DEX² / Pl: ~zări / E: *angliciza*] 1 Acțiune în urma căreia ceva capătă un aer englez. 2 Imitare a accentului englez în vorbire, scriere. 3 Imitare a modului de a fi al unui englez.

anglicizat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *angliciza*] 1 Căruia i s-a dat un aer englezesc. 2 (D. vorbire) Care imită accentul englezesc. 3 (D. persoane) Care imită modul de a fi al unui englez.

anglie *sf* [At: (a. 1700) IORGA, S. D. XII, 10 / V: *dan~* / A: *anglie* / Pl: ~ii / E: *Anglia* (cf *anadol*, *olandă* etc.)] (Cmr; îvp) 1 Un fel de stofă (englezească) Si: (Trs) *anglus*. 2 Oțel englezesc Si: *anglius*¹ (2). 3 Creion.

anglist, ~ă *smf* [At: DEX² / Pl: ~iști, ~e / E: fr *angliste*] Specialist în anglistică Si: (rar) *anglicist*.

anglistică *sf* [At: DEX² / E: eg *Anglistics*] Studiul limbii, culturii și civilizației engleze.

anglius¹ *sn* [At: BARCIANU / Pl: ~e / E: mg *angolos*] (Cmr; Trs) 1-2 Anglie (1-2).

anglius², ~ă *smf* [At: DA ms / Pl: ~i, ~e / E: nct] (Reg) Englez.

anglo- Element prim de compunere frecvent în neologisme (v. *anglofil*, *anglofob*, *angloman*) și în formații ocazionale, arătând că, în conținutul noțiunii exprimate prin cuvântul respectiv, intră ideea de „englez”.

anglo-american, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: ~i, ~e / E: *anglo* + *american*] Care aparține englezilor și americanilor.

anglofil, ~ă *smf*, *a* [At: DA ms / Pl: ~i, ~e / E: fr *anglophile*] 1-2 (Persoană) care manifestă anglofilie.

anglofilie *sf* [At: DA / E: fr *anglophilie*] Iubire sau admirație pentru englezi și pentru obiceiurile lor.

anglofob, ~ă *smf*, *a* [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *anglophobe*] 1-2 (Persoană) care urăște pe englezi și obiceiurile lor.

anglofobie *sf* [At: DA / Pl: ~ii / E: fr *anglofobie*] Ură față de englezi și față de obiceiurile lor.

angloman, ~ă *smf*, *a* [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *anglomane*] 1-2 (Persoană) care are o admirație exagerată pentru însușirile, limba și obiceiurile poporului englez și caută să le imite.

anglomanie *sf* [At: DA / Pl: ~ii / E: fr *anglomanie*] Admirație exagerată pentru firea, limba și, mai ales, obiceiurile poporului englez și imitare a lor.

anglo-saxon, ~ă *smf*, *a* [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *anglo-saxon*] 1 *smp* Nume generic al populațiilor germanice care au invadat Anglia în sec. V, întemeind o serie de regate. 2 *sm* Nume generic al popoarelor de origine engleză răspândite în Marea Britanică, în coloniile engleze și în Statele Unite ale Americii. 3-4 *a* Care aparține anglo-saxonilor (1-2). 5 *sf*, *a* (Șis *Limba* ~ă) Limbă germanică vorbită de anglo-saxoni în secolele VIII-XII Si: *engleza veche*.

angoasa *vt* [At: DEX² / Pzi: ~sez / E: fr *angoisser*] (Liv) A neliniști (profund).

angoasant, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~nți, ~e / E: fr *angoissant*] (Liv) (Profund) neliniștor.

angoasare *sf* [At: DEX² / Pl: ~sări / E: *angoasa*] (Liv) Neliniștire (profundă).

angoasat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: *angoasa*] (Liv) Care este (profund) neliniștit.

angoasă *sf* [At: DEX² / Pl: ~se / E: fr *angoisse*] (Liv) Neliniște, tulburare, îngrijorare (adesea patologică).

angoba *sf* *vz* *engoba*

angolez, ~ă [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *Angolais*] 1-2 *smf*, *a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Angolei. 3-4 *smf*, *a* (Persoană) din Angola. 5 *smp* Popor care trăiește în Angola. 6-7 *a* Care aparține Angolei sau angolezilor (5). 8-9 *a* Care se referă la Angola sau la angolezi (5).

angora [At: CADE / Pl: ~re / E: *Angora*] 1-4 *sf*, *a* (Zlg) (Varietate de pisici, iepuri și capre) care sunt originare din Angora (Anatolia), acoperite cu păr lung și mătășos. 5 *sf* Păr (de capră, pisică sau iepure angora 1-3) folosit în industria textilă. 6 *sf* Lână toarsă din păr de angora (5).

angrena [At: DA / Pzi: ~nez / E: fr *engrener*] 1 *vt* (Mec) A face ca dinții unei roți dințate să intre în locurile goale dintre cei ai altei roți dințate, transmitându-i, astfel, mișcarea sa de rotație. 2-3 *vtr* (Fig) A (se) încadra (într-o desfășurare de evenimente) într-un curent de idei etc. 4 *vr* A fi părtaș la ceva.

angrenaj *sn* [At: DA / Pl: ~e / E: fr *engrenage*] 1 (Mec) Sistem de roți dințate, care se înbină unele într-altele Si: *îmbucare*. 2-5 (Fig) Complex de lucruri sau împrejurări care se țin strâns unele de altele sau care se complică unele pe altele.

angrenare *sf* [At: DA ms / Pl: ~nări / E: *angrena*] 1 (Mec) Punere în mișcare a roților unui mecanism Si: *angrenat*¹ (1). 2 (Fig) Încadrare și participare într-o desfășurare de evenimente, într-un curent de idei etc. Si: *angrenat*¹ (2).

angrenat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *angrena*] 1 (Mec) Angrenare (1). 2 (Fig) Angrenare (2).

angrenat², ~ă *a* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 159, 1/4 / Pl: ~ați, ~e / E: *angrena*] 1-4 Care (a fost sau) s-a angrenat (1-4).

angrișai *smp* *vz* *indrișaim*

angro [At: FURNICĂ, I. C. 450 / V: ~s, *engros* / E: fr *en gros*] 1 *av* (Cmr; îoc *detaliu*; uneori, în forma greșită *în angro*) În cantitate mare Si: *cu ridicata*, *cu toptanul*, (înv) *cu hurta*. 2 *sn* Loc unde se vinde angro (1).

angros *av* *vz* *angro*

angrosist, ~ă *smf* [At: DA ms / V: (după fr) *engrosist*, ~ă / Pl: ~iști, ~e / E: *angros* + -ist] Comerciant care vinde marfa angro Si: *toptangiu*.

angstrom *sm* [At: DEX² / P: *eng-ștrom* / Pl: ~i / E: fr *angstroem*] (Fiz) Unitate de măsură pentru lungimi de undă egală cu a zecea milioana parte dintr-un milimetru.

anguila *sf* *vz* *anghilă*

angulăr, ~ă *a* [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *angulaire*, lat *angularis*] (Liv) Unghiular.

angulr, ~ă *a* [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *angulaire*] (Frm; iuz) Unghiular.

angulos, ~oasă *a* [At: CĂLINESCU, IST. LIT. 536 / Pl: ~oși, ~oase / E: fr *anguleux*] (Frm) 1 Colțuros. 2 (D. fața omului) Cu pomeții și maxilarul inferior mult în relief.

anhidridă *sf* [At: PONI, CH. 32/19 / Pl: ~de / E: fr *anhydride*] (Chm) 1 Substanță anorganică ce reacționează cu apa, ducând la formarea unui acid. 2 Substanță organică rezultată, de obicei, din eliberarea unei molecule de apă din două grupări carboxil. 3 (Îs) ~ *carbonica* Bioxid de carbon. 4 (Îs) ~ *acetică* Lichid incolor cu miros înțepător, întrebuințat la fabricarea coloranților, a medicamentelor, a acetatului de celuloză etc. 5 (Îs) ~ *sulfuroasă* Bioxid de sulf. 6 Corp rezultat din eliminarea apei din grupările oxidurile ale unui acid. 7 Combinație oxigenată care, unindu-se cu apa, poate produce un acid.

anhidrit *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *anhydrite*] (Chm) Sulfat natural de calciu, rombic, incolor, alb sau ușor colorat, sticlos, utilizat în industria materialelor de construcții, la confecționarea unor obiecte de artă etc.

anhidroză *sf* [At: DEX² / Pl: ~ze / E: fr *anhydrose*] Stare patologică, dobândită sau congenitală, caracterizată prin reducerea sau suprimarea secreției sudorale.

anhidru, ~a a [At: DA / Pl: ~ri, ~re / E: fr *anhydre*] 1 (Chm) Fără apă. 2 Din care s-a eliminat apa pe care o conținea.

aniconic, ~a a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: an + *iconic*] (D. unele religii) Fără icoane.

anihila vr [At: MAIORESCU, D. II, 210 / Pl: ~lez / E: fr *annihiler*, lat *annihilare*] 1 A anula efectul unui lucru Si: a *înlătura*, a *neutraliza*. 2 A anula acțiunea cuiva. 3 (Fig) A reduce la tăcere pe cineva.

anihilare sf [At: DA / Pl: ~lări / E: *anihila*] 1 Anulare a efectului unui lucru Si: *anihila*¹ (1). 2 Anulare a acțiunii cuiva Si: *anihila*¹ (2). 3 (Fig; d. oameni) Reducere la tăcere (3) Si: *anihila*¹ (3).

anihila¹ sn [At: DA / Pl: ~uri / E: *anihila*] 1-3 Anihilare (1-3).

anihila², ~a a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *anula*] 1 Al cărui efect a fost anulat. 2 (D. oameni) A cărui acțiune a fost anulată. 3 (Fig; d. oameni) Care a fost redus la tăcere.

anihila³, ~oare a [At: DEX² / Pl: ~i, ~oare / E: *anihila* + -tor] (Rar) 1-3 Care anihilează (1-3).

anil sm [At: DA / E: fr *Anil*] Planta din care se extrage substanța colorantă numită *indigo*.

anilină sf [At: D. ZAMFIRESCU, R. 28 / Pl: ~ne / E: fr *aniline*, ger *Anilin*] Substanță chimică lichidă, uleioasă, obținută prin distilarea indigoului sau prin reducerea nitrobenzonului și care este utilizată în industria coloranților, a medicamentelor etc. Si: *aminobenzen*, *fenilamină*.

anilism sn [At: DEX² / Pl: ? / E: fr *anilisme*] Intoxicație cu anilină.

anima [At: ȘINCAI, HR. I, 306/23 / Pzi: ~mez / E: fr *animer*, lat *animare*] 1-2 *vr* A (se) face mai activ. 3-4 *vr* A (se) face mai expresiv. 5-6 *vr* (Șfg) A da viață. Si: a *însufleți*.

animal, ~a [At: POLIZU / Pl: ~e sn, a, ~i a / E: fr *animal*, lat *animalis*] 1 *sn* Ființă mono- sau pluricelulară, înzestrată cu facultatea de a simți și a se mișca. 2 *sn* (Prc) Mamifer. 3 *sn* Persoană brutală și needucată. 4-5 a Care aparține animalelor (1-2). 6-7 a Privitor la animale (1-2). 8 a De natură organică.

animalcul sm [At: DA / V: ~licul / Pl: ~i / E: fr *animalcule*] (Blg; înv) Spermatozoid.

animalculist sm [At: DEX² / Pl: ~isti / E: fr *animalculiste*] Biolog preformist din secolele XVII-XVIII, care credea că în spermatozoid se află, miniaturizat, viitorul organism.

animalic, ~a a [At: MAIORESCU, CR. I, 52 / Pl: ~ici, ~ice / E: *animal* + -ic] 1-2 Care aparține animalelor (1-2). 3-4 Specific animalelor (1-2). 5-6 Referitor la animale (1-2). 7 Exclusiv fiziologic. 8 (Pex; d. comportamentul oamenilor) Bestial.

animalicul sm *vz* **animalcul**

animalier a [At: DEX² / P: ~li-er / Pl: ~i, ~e / E: fr *animalier*] 1-2 Care aparține animalelor (1-2). 3-4 Specific animalelor (1-2). 5-6 Referitor la animale (1-2). 7 (D. opere de artă) Care reprezintă animale (2). 8 (D. artiști) Care înfățișează animale (2) în operele lor.

animalitate sf [At: DA / E: fr *animalité*] 1 Stare de animal (1). 2 Comportament de animal (1). 3 Lipsă de bun-simț. 4 Lipsă de omenie.

animaliza *vr* [At: DA / Pzi: ~zez / E: fr *animaliser*] 1-2 A (se) abrutiza.

animalizare sf [At: DEX² / Pl: ~zări / E: *animaliza*] Abrutizare.

animaliza¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *animaliza*] Abrutizare.

animaliza², ~a a [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: *animaliza*] Abrutizat².

animare sf [At: MDA ms / Pl: ~mări / E: *anima*] 1 Activare. 2 Însuflețire.

anima¹ sn [At: MDA ms / Pl: ? / E: *anima*] 1-2 Animare (1-2).

anima², ~a a [At: NEGRUZZI, S. I, 109 / Pl: ~ați, ~e / E: *anima*] 1 Activat. 2 Însuflețit. 3 Viu. 4 Expresiv. 5 (Îs) *Desen* ~ Film alcătuit dintr-o suită de desene, a căror proiecție succesivă dă impresia mișcării.

animato av [At: DEX² / E: it *animato*] (Indică modul de executare a unei bucăți muzicale) Cu vioiciune.

animator, ~oare [At: DEX² / Pl: ~i, ~oare / E: fr *animateur*] 1-2 *smf*, a (Persoană) care inițiază și supraveghează o acțiune sau o activitate. 3-4 *smf*, a (Persoană) care creează atmosferă într-un spectacol de varietăți. 5 *sf* Femeie de moravuri ușoare care distrează bărbații în localuri.

animație sf [At: DA / V: (înv) ~țiune / E: fr *animation*, lat *animatio*] 1 Mișcare continuă și zgomotoasă (de ființe, vehicule etc.). 2 Creare de desene animate. 3 Colectiv care creează desene animate.

animațiune sf *vz* **animație**

animism sm [At: DA / E: fr *animisme*] Formă primitivă de religie constând în credința în spirite și în existența unor duhuri ale obiectelor, ale plantelor, ale vietăților etc.

animist, ~a [At: DA / Pl: ~iști, ~e / E: fr *animiste*] 1 a Care aparține animismului. 2 a Referitor la animism. 3-4 *smf*, a (Om) care este adept al animismului.

animozitate sf [At: DA / Pl: ~tăți / E: fr *animosité*] 1 Atitudine ostilă față de cineva. 2 Neînțelegere între două persoane.

anin sm *vz* **arin**

anina [At: NECULCE, ap. LET. II, 244 / V: (îvp) *arina* / Pzi: *anin* / E: ml **anninare*] (Pop) 1 *vr* A agăța. 2 *vr* (Fig; rar) A se lega de cineva, căutând ceartă.

aninare sf [At: DA / Pl: ~nări / E: *anina*] 1 (Pop) Agățare. 2 (Fig; rar) Încercare de a se lega de cineva, căutând ceartă Si: *aninat*¹ (2).

aninat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ? / E: *anina*] 1 (Pop) Agățare. 2 (Fig; rar) Aninare (2).

aninat², ~a a [At: POP, ap. HEM / Pl: ~ați, ~e / E: *anina*] (Pop) Agățat².

aninatoare sf [At: RUCĂREANU, ap. HEM 1213 / Pl: ~ori / E: *anina* + -tor] (Pop) 1 Agățătoare. 2 (Rar) Loc îngust între stâncile munților, în care se prinde vânatul cu ușurință.

aniniș sn *vz* **arinș**

aniniște sf *vz* **arinște**

anion sm [At: LTR / P: ~ni-on / Pl: ~i / E: fr *anion*] (Chm) Ion cu sarcină negativă, care este atras de anod.

anionactiv, ~a a [At: DEX² / P: ~ni-on~ / Pl: ~i, ~e / E: *anion* + *activ*] (Chm; îs) *Rășina* ~ Anionit.

anionit sm [At: DEX² / Pl: ~iți / E: fr *anionite*] (Chm) Substanță schimbătoare de ioni, rășină naturală sau sintetică ce reține anionii într-o soluție Si: *rășină anionactivă*

aniset sn [At: DEX² / Pl: ? / E: fr *anissette*] Băutură preparată din anason.

anisol sm [At: DEX² / Pl: ~i / E: fr *anisole*] (Chm) Eter metilic al fenolului.

anison sm *vz* **anason**

anistoric, ~a a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: an- + *istoric*] Care este situat în afara realităților istorice.

anistorism sn [At: DEX² / E: *anistoric* + -ism] Înlocuire a studiului concret istoric al realității sociale prin speculații abstracte.

anișor sm [At: CARAGIALE, S. 107/4 / Pl: ~i / E: an + -ișor] 1-2 (Șhp) An (din perioada copilăriei sau a tinereții).

aniversa vr [At: DEX² / Pzi: ~sez / E: *aniversar*] A sărbători împlinirea unui număr de ani de la data la care s-a petrecut un eveniment.

aniversar, ~a a [At: NEGRUZZI, S. I, 329 / V: (înv) ~iu / Pl: ~i, ~e / E: fr *anniversaire*] Care amintește (printr-o sărbătoare) de un eveniment petrecut la aceeași dată cu unul sau mai mulți ani în urmă.

aniversară sf *vz* **aniversare**

aniversare sf [At: DEX² / V: (înv) ~sară / Pl: ~sări / E: *aniversa*] 1 Sărbătorire a unui număr de ani de la data la care s-a petrecut un eveniment Si: *aniversat*¹.

2 Zi în care se sărbătorește un număr de ani de la producerea unui eveniment.

aniversariu, ~ie a *vz* **aniversar**

aniversat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *aniversa*] Aniversare (1).

aniversat², ~a a [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: *aniversa*] Sărbătorit.

anizocitoză sf [At: DEX² / Pl: ~ze / E: fr *anisocytose*] Tulburare care apare în anemiile grave, caracterizată prin inegalitatea în dimensiuni a hematiilor.

anizogamie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *anisogamie*] (Blg) Heterogamie.

anizometropie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *anisométrie*] Inegalitate a puterii vizuale a ochilor.

anizotrop, ~a a [At: LTR / Pl: ~i, ~e / E: fr *anisotrope*] (D. corpuri) 1 Care nu are aceleași proprietăți fizice în toate direcțiile.

anizotropie sf [At: LTR / Pl: ~ii / E: fr *anisotropie*] Însușire a unui corp de a fi anizotrop.

anluminura sf [At: DEX² / Pl: ~ri / E: fr *enluminure*] Pictură pe manuscris medieval.

anod sm [At: LTR / Pl: ~ozi / E: fr *anode*] Element pozitiv al unei pile electrice, al unui aparat de electroliză etc.

anodic, ~a a [At: LTR / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *anodique*] 1 Care aparține anodului. 2 Specific anodului. 3 Care provine de la anod.

anodin, ~a a [At: CARAGIALE, N. 30 / Pl: ~i, ~e / E: fr *anodin*] 1 Care nu are importanță. 2 Care nu are valoare. 3 Care nu are urmări.

anodontia sf [At: DEX² / Pl: ~te / E: fr *anodontie*] (Zlg) Scoică de lac.

anofel a [At: DEX² / Pl: ~i / E: fr *anophèle*] (Îs) Tântar ~ Gen de țânțari caracterizați prin poziția oblică în timpul repausului și ale căror femele înțepă oamenii și animalele, unele specii propagând malariala (*Anopheles maculipennis*).

anofelogen, ~a a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *anophelogene*] (D. terenuri, bălți) Care constituie un focar de dezvoltare a țânțarilor anofeli.

anoftalmie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *anophthalmie*] 1 Lipsă congenitală sau accidentală a unui ochi sau a ambilor. 2 (Îs) ~ciclopica Monstruoasă congenitală caracterizată prin unirea ochilor și a orbitelor, rudimentar dezvoltate.

anomal, ~a a [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *anomal*] 1-4 Care prezintă o anomalie (1-4). 5-8 Referitor la o anomalie (1-4).

anomalie sf [At: CANTEMIR, IST. 146 / Pl: ~ii / E: fr *anomalie*] 1 Abateră de la normal. 2 Abateră de la regulă. 3-4 Defect (patologic).

anome av, a vz *anume*

anomie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *anomie*] (Rar) 1 Dezordine într-o societate dată. 2 (Pex) Haos.

anonim, ~a [At: CANTEMIR, IST. 7 / Pl: ~i, ~e / E: fr *anonyme*, lat *anonymus*] 1-2 smf, a (Persoană) al cărui nume nu este cunoscut. 3-4 smf, a (Persoană) care își ascunde numele. 5 a (D. o operă) Al cărui autor nu este cunoscut. 6 sf Scrisoare nesemnă. 7 a (Fig) Care rămâne necunoscut. 8 a (Fig) Fără personalitate. 9 a (Îs) Societate ~a (pe acțiuni) Întreprindere industrială, comercială sau financiară, formată prin asocierea capitalului mai multor acționari.

anonimat sn [At: DA / Pl: ? / E: fr *anonymat*] 1-3 Situația a ceea ce este anonim (1, 3, 5). 4-6 Postura de anonim (1, 3, 5).

anorectic, ~a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *anorectique*] (Med) 1-4 smf, a (Om) care este bolnav de anorexie (1-2). 5-6 a De anorexie (1-2).

anorexie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *anorexie*] (Med) 1 Inapetență asociată diferitelor boli. 2 (Îs) ~mintală Repulsie de alimente, însoțită de pierderea totală a poftelor de mâncare.

anorganic, ~a a [At: MAIORESCU, CR. II, 155 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *anorganique*] 1 (D. corpuri) În compoziția căruia intră numai substanțe din regnul mineral. 2 (Îs) Chimie ~a Chimia corpurilor minerale.

anorhidie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *anorchidie*] 1 (Med) Absență congenitală a testiculelor. 2 Rezecție a testiculelor.

anormal, ~a [At: HASDEU, I. C. 20 / Pl: ~i, ~e / E: fr *anormal*] 1 a Care se abate de la normal. 2 a Contrar regulilor. 3-4 smf, a (Individ) care are infirmități fizice sau psihice.

anormalitate sf [At: DEX² / Pl: ~rită / E: fr *anormal + -itate*] 1-3 Situație a ceea ce este anormal (1-3). 4-5 Stare de fapt anormală (1-2).

anortit sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: ger *Anorthit*] (Min) Feldspat plagioclas cu calciu, cu aspect cenușiu, sticlos, întâlnit în rocile eruptive bazice și în unele șisturi cristaline.

anosmie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *anosmie*] (Med) 1-2 Diminuare (sau lipsă a) mirosului.

anost, ~a a [At: GHEORGACHI, ap. LET. III, 32/15 / Pl: ~osti, ~e / E: ngr *ἀνοστός*] 1 Plicticos. 2 Searbăd. 3 Fad. 4 Monoton. 5 Uniform.

anosteală sf [At: BARCIANU / Pl: ~teli / E: *anost + -eală*] (Rar) 1 Plictiseală. 2 Persoană plicticoasă.

anosti vtr [At: VLAHUȚĂ, D. 35 / Pzi: ~tesc / E: *anost*] 1-2 (Rar) A (se) plictisi.

anostie sf [At: ALECSANDRI, T. 1427 / Pl: ~ii / E: *anosti + -ie*] (Rar) 1 Lipsă de gust. 2 Plictiseală.

anostire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *anosti*] 1 Plictisire. 2 Plictis.

anosti! sn [At: MDA ms / Pl: ? / E: *anosti*] 1-2 Anostire (1-2)

anosti!, ~a a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *anosti*] Plictisit².

anoșcând av vz *anușcând*

anotimp sn [At: MOXA, ap. HEM / Pl: ~uri / E: *an + timp*] Diviziune calendaristică a anului, stabilită în funcție de caractere specifice de climă și lumină.

anoxemie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *anoxémie*] (Med; rar) Proastă oxigenare a sângelui.

anoxibioză sf [At: DEX² / P: ~bi-o- / Pl: ~ze / E: fr *anoxibiose*] (Blg) Anaerobioză.

anoxie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *anoxie*] Tulburare patologică provocată de scăderea, sub valorile normale, a oxigenului din țesuturi și de diminuarea circulației sanguine.

anrobare sf [At: DEX² / Pl: ~bări / E: cf fr *enrober*] Amestecare a unui material granular cu un liant.

anrocament sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *enrochement*] Îngrămădire de beton, bolovani, piatră etc. care formează diguri sau platforme de întărire.

ansamblu sn [At: DA / Pl: ~ri / E: fr *ensemble*] 1-2 Tot unitar rezultat din unirea unor elemente (de același gen) Si: *totalitate*. 3 Mulțime. 4-5 (Îla; îlav) De ~General. 6 (Îlav) În ~În esență. 7 (Îal) În general. 8 Grup de artiști. 9 Compoziție muzicală scrisă pentru un ansamblu (8).

ansă sf [At: DEX² / Pl: ~se / E: fr *anse*] 1 Toartă curbată a unui vas, a unui coș etc. 2 (Pan) Obiect din metal ușor, în formă de sârmă curbată ca litera „V”, ascuțită la ambele capete și care servește radiesteziștilor la depistarea diferitelor surse energetice. 3 (Pan) Formație anatomică în formă de toartă sau de laț. 4 Fir de platină terminat cu un laț, care servește la înșămânțarea germenilor în diferite medii de cultură. 5 (Teh) Conductor de cupru folosind ca vârf pentru pistolul electric de lipit.

anseriform, ~a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *anseriforme*] 1-2 sf, a (Pasăre) care are formă de gâscă. 3-4 sf, a (Pasăre) care seamănă cu gâsca. 5 sf (Lpl) Ordin de păsări înotătoare, cu gâtul lung, cu picioarele scurte, având trei degete unite printr-o membrană. 6-7 sf, a (Pasăre) care face parte din ordinul anseriformelor (5).

ansilaj sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *ensilage*] (Rar) Operație de conservare a nutrețurilor verzi prin murare.

anșoa [At: DEX² / E: fr *anchois*] 1 sn Pește mic care trăiește în Marea Mediterană și în Oceanul Atlantic. 2 sf Pastă preparată din carnea peștelui anșoa (1), care se servește ca aperitiv.

antablament sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *entablement*] Element de arhitectură așezat deasupra zidurilor sau coloanelor unei construcții, care susține acoperișul.

antagonic, ~a a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *antagonique*] 1 Care se află în contradicție Si: *antagonist* (1). 2 Care se află în relație de opoziție. 3 (Îs) *Contradicție* ~ Componentă a procesului de dezvoltare care constă în distrugerea elementului vechi în favoarea celui nou.

antagonism sn [At: I. IONESCU, M. 279 / Pl: ~e / E: fr *antagonisme*] 1 Contradicție de neînțeles. 2 Formă a contradicției dintre grupuri și clase sociale cu interese fundamentale opuse.

antagonist, ~a a [At: DA / Pl: ~iști, ~e / E: fr *antagoniste*] 1 Antagonic (1). 2 (Îs) *Contradicție* ~a Contradicție antagonică.

antal sn [At: CREANGĂ, GL. / Pl: ~e / E: ucr *анта́л*] (Reg) 1 Butoi mare de stejar pentru băuturi alcoolice. 2 Conținutul unui antal (1).

antalgic, ~a sf, a [At: DEX² / Pl: ~gici, ~gice / E: fr *antalgique*] 1-2 (Medicament, substanță) care calmează durerea.

antanaclază sf [At: DEX² / Pl: ~ze / E: *antanaclease*] Repetare succesivă a unui cuvânt cu alte sensuri, din motive stilistice.

antanagogă sf [At: DEX² / Pl: ~oge / E: fr *antanagoge*] 1 Răspuns la o acuzație. 2 Contraargument.

antantă sf [At: DEX² / Pl: ~te / E: fr *entente*] Alianță politică și militară între state.

antarctic, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *antarctique*] 1 Situat la Polul Sud. 2 Situat în regiunea Polului Sud. 3-4 Care aparține (regiunii) Polului Sud. 5-6 Referitor la (regiunea) Polul(ui) Sud. 7 Care are caractere proprii Polului Sud.

antă af [At: DEX² / Pl: ~te / E: fr *ante*] Element de construcție decorativ și de întărire situat la colțurile unui edificiu.

ante- [At: DEX² / E: lat *ante*] Element principal de compunere cu sensul „înainte”, „în față”, „anterior” și care servește la formarea unor substantive, adjective și adverbe.

antebelic, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: cf lat *bellicus*] Dinaintea unui (anumit) război

antebraț sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: *ante- + braț*] Parte a membrului superior al corpului uman, de la articulația cotului la cea a pumnului și care cuprinde oasele cubitus și radius.

antecalcul sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: *ante- + calcul*] (Rar) Antecalculație.

antecalcula vr [At: DEX² / Pzi: ~lez / E: *antecalcul + -a*] A calcula dinainte.

antecalculare sf [At: DEX² / Pl: ~ări / E: *antecalcula*] Calculare dinainte.

antecalculat, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: *antecalcula*] Calculat dinainte.

antecalculație sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: *ante + calculație*] Calculație a prețului de cost, făcută înainte de producerea unei mărfi sau de începerea unei lucrări Si: (rar) *antecalcul*.

antecameră sf vz *anticameră*

antecedent [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *antécédent*] 1 sn Întâmplare anterioară unei anumite date sau stări. 2 sn (ls) ~ *penal* Fapt penal existent în trecutul inculpatului și de care instanța judecătorească ține seama la stabilirea pedepsei. 3 sn (Lpl) Simptome (personale sau ereditare) care preced o boală și care sunt luate în calcul de medic la stabilirea diagnosticului și a tratamentului. 4 a Care se află înainte. 5 a Care s-a întâmplat înainte. 6 a (Log) Primul termen al unei judecăți ipotetice, introdus prin conjuncția „dacă”. 7 a (Pgn) Tot ceea ce poate constitui punctul de plecare al unei demonstrații.

antecedentă sf [At: DEX² / Pl: ~te / E: *antécédence*] 1 Fenomen prin care un râu își păstrează traseul cursului său, indiferent de deformările provocate de fenomenul tectonic. 2 (Rar) Precădere. 3 (Rar) Preferință. 4 Anterioritate.

antecesor, ~oare smf [At: DEX² / Pl: ~i, ~oare / E: it *antecessore*] Predecesor.

antecliză sf [At: DEX² / Pl: ~ze / E: fr *anteclise*] (Glg) Platformă caracterizată printr-o ridicare a fundamentului cristalin, care provoacă o boltire a învelișului de roci sedimentare.

antedată vr [At: DEX² / Pzi: ~tez / E: *ante- + data*] A pune o dată anterioară celei reale pe un document, pe un act, pe o scrisoare etc.

antedatare sf [At: MDA ms / Pl: ~ări / E: *antedata*] Punerea unei date anterioare celei reale pe un act, document, scrisoare etc. Si: *antedatat*.

antedatat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ? / E: *antedata*] Antedatare.

antedatat², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *antedata*] Datat cu o dată anterioară celei reale.

antedată sf [At: DEX² / Pl: ~te / E: *ante + dată* cf fr *antidate*] 1-2 Dată anterioară celei considerate ca prezentă sau anterioară unei date reale.

antedeviz sn [At: MDA ms / Pl: ~e / E: *ante + deviz*] Evaluare scrisă prealabilă a costului unei construcții proiectate.

antediluvian, ~ă [At: MDA ms / P: ~vi-an / Pl: ~ieni, ~iene / E: fr *antediluvien*] 1-2 sn, a (Perioadă) care aparține unei epoci străvechi a omenirii, dinainte de glaciația cuaternară. 3 a (Fig) Străvechi. 4 a (Fig) Perimat.

antefix sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *antéfixe*] Ornament (de pământ ars) așezat la marginea inferioară a acoperișului.

antegardă sf [At: DA ms / Pl: ~gărzi / E: *ante + gardă*] (Rar) Avangardă.

antemăsurare sf [At: DA ms / Pl: ~rări / E: *ante + măsurare*] Evaluare cantitativă referitoare la o lucrare sau la o operație făcută (în scris) înaintea executării ei Si: *antemăsurătoare*.

antemăsurătoare sf [At: DEX² / Pl: ~ori / E: *ante- + măsurătoare*] Antemăsurare.

antemeridian, ~ă a [At: DEX² / S: a. m. / P: ~di-an / Pl: ~ieni, ~iene / E: lat *antimeridianus*] De dinainte de amiază.

antenat [At: DEX² / Pl: ~e / E: eg *antennata*] 1 sn Subîncrângătură care cuprinde animale cu antene. 2-3 sn, a (Lsg) (Animal) care face parte din subîncrângătura atenatelor (1).

antenatal, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: eg *antenatal*] (Rar) Prenatal.

antenă sf [At: LTR / Pl: ~ne / E: fr *antenne*] 1 (Fig) Fiecare dintre cele două firisoare mobile care se află la capul unor insecte, al crustaceelor și al miriapodelor și care servește ca organ de simț. 2 Dispozitiv de emisie sau de recepție a undelor electromagnetice conectat la aparate care funcționează pe baza acestui tip de unde. 3 Bară lungă, mobilă, prinsă transversal de catarg, care ajută la susținerea pânzelor unei corăbii. 4 (Fam; mpl) Sursă de informații.

antenuptial, ~ă a [At: DA ms / P: ~ți-al / E: fr *anténuptial*] Anterior nunții.

antepathie sf vz *antipatie*

antepenultim, ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~i, ~e / E: fr *antépénultième*, lat *antepaenultimus*] Înainte de penultimul.

anteport sn [At: DEX² / Pl: ~uri / E: *ante- + port*] Zonă la intrarea într-un port, înconjurată, parțial, de diguri, în care staționează temporar navele Si: *avanport*.

anteprogramat, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: *ante- + programat*] Care este programat dinainte.

anteproiect sn [At: DEX² / P: ~pro-iect / Pl: ~e / E: *ante- + proiect*] Schiță sumară a unui proiect, care cuprinde numai elementele esențiale și caracteristice ale unei lucrări.

antepune vr [At: DEX² / Pzi: ~pun / E: *ante- + pune* cf fr *antéposer*] A pune înainte.

antepunere sf [At: DEX² / Pl: ~ri / E: *antepune*] Punere înainte.

antepus, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~uși, ~e / E: *antepune*] Care a fost pus înainte.

anteră sf [At: DEX² / Pl: ~re / E: fr *anthère*] Partea superioară a staminelor în care se află polenul.

antereu sn vz *anteriu*

anteridie sf [At: DA ms / Pl: ~ii / E: fr *anthéridie*] Organ de înmulțire a unor plante (alge, mușchi etc.) în care iau naștere celulele sexuale masculine.

anterior, ~oară a, av [At: DA / P: ~ri-or / Pl: ~i, ~oare / E: fr *antérieur*, lat *anterior*] 1-2 Care precedă o anumită dată Si: *precedent*. 3-4 (Care este așezat) în partea dinainte. 5-6 (D. sunete) (Articulat) în partea din față a cavității bucale.

anterioritate sf [At: DEX² / Pl: ~ități / E: fr *antériorité*] 1-3 Calitatea de a fi anterior (1, 3, 5).

anteriu sn [At: DA / V: (pop) ~reu / Pl: ~ie / E: tc *anteri*] 1 Haină lungă purtată de preoții ortodocși Si: *sutana*. 2 Haină lungă pe care o purtau boierii români. 3 Haină lungă purtată în trecut de lăutari.

anteroposterior, ~oară a [At: DEX² / P: ~ri-or / Pl: ~i, ~oare / E: fr *antéropostérieur*] Care are direcția din față către spate.

anterozoid sm [At: DEX² / Pl: ~izi / E: fr *anthérozoïde*] Celulă sexuală masculină a unor plante, formată în anteridie.

antisoclu sn [At: DEX² / Pl: ~uri / E: fr *antisocle*] (Aht) Bază ieșită în afara soclului unei clădiri.

antestepă sf [At: DA ms / Pl: ~pe / E: *ante- + stepă*] (Liv) Silvestepă.

antet *sn* [At: DEX² / Pl: ~uri / E: fr *en-tête*] Indicație tipărită în partea de sus a unei foi de hârtie sau a unui plic, cuprinzând numele, adresa etc. unei instituții sau a unei persoane.

antefilu *sn* [At: DEX² / Pl: ~ri / E: *ante- + tilu*] Text care apare înaintea titlului propriu-zis al unei lucrări, cuprinzând numele instituției sub auspiciile căreia apare cartea, numărul seriei, numele colecției etc.

antetren *sn* [At: DEX² / Pl: ~uri / E: *ante- + tren*] Vehicul pe două roți care se cuplează cu o bucătărie de campanie, cu un tren sau cu un cheson.

antetrupită *sf* [At: DEX² / Pl: ~te / E: *ante- + trupita*] Piesă la plugurile perfecționate, cu ajutorul căreia se răstoarnă brazdele.

antevorbitor, ~oare *smf* [At: DEX² / Pl: ~i, ~oare / E: *ante- + vorbitor*] Persoană care a vorbit (public) înaintea alteia.

anthracen *sn* *antracen*

anthracit *sn* *antracit*

anthraxi *sm* *antrax*

anti- [At: DEX² / E: fr *anti-*] Element de compunere cu sensul „împotriva”, „(în) contra”, „opus” și care servește la formarea unor substantive și adjective.

antiacademic, ~ă *a* [At: DEX² / P: ~ti-a- / Pl: ~ici, ~ice / E: *antiaca- démie*] Care respinge principiile academice.

antiaccident *a* [At: DEX² / P: ~ti-ac- / E: *anti- + accident*] (D. caracteristici tehnice) Care preîntâmpină accidentele.

antiacid, ~ă *a* [At: DEX² / P: ~ti-a- / Pl: ~izi, ~e / E: fr *antiacide*] 1 (D. medicamente) Care neutralizează aciditatea gastrică. 2 (D. materiale) Rezistent la acțiunea acizilor.

antiaerian, ~ă [At: DEX² / P: ~ti-a-e-ri-an / Pl: ~ieni, ~iene / E: fr *anti-aérien*] 1 *a* Destinat să lupte împotriva atacurilor aeriene. 2 *sf*, *a* (Șis artilerie ~) Artilerie care luptă împotriva atacurilor aeriene.

antialcoolic, ~ă [At: DEX² / P: ~ti-al- / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *antialcoolique*] 1-2 *smf*, *a* (Persoană) care este împotriva abuzului de alcool. 3-4 *smf*, *a* (Persoană) care nu consumă alcool. 5 *a* Care combate alcoolul.

antialcoolism *sn* [At: DEX² / P: ~ti-al- / E: fr *antialcoolisme*] 1 Atitudine împotriva alcoolismului. 2 Măsurile luate împotriva alcoolismului.

antialergic, ~ă *sm*, *a* [At: DA ms / P: ~ti-a- / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *antiallergique*] 1-2 (Medicament) care previne sau combate alergii.

antiamerican, ~ă [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 106, 8/3 / P: ~ti-a- / Pl: ~i, ~e / E: *anti- + american*] 1-2 *smf*, *a* (Persoană) care este împotriva americanilor. 3 *a* (Înv) Comunist.

antiamericanism *sn* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 112, 16/2 / P: ~ti-a- / Pl: ~e / E: *antiamerican + -ism*] Atitudine antiamericană.

antianticorp *sm* [At: DEX² / P: ~ti-a- / Pl: ~i / E: fr *antianticorps*] (Med) Substanță formată în organism după injectarea de anticorpi și care neutralizează acțiunea acestora.

antiapoplectic, ~ă *sn*, *a* [At: DA ms / P: ~ti-a- / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *antiapoplectique*] 1-2 (Substanță) care se utilizează împotriva apoplexiei.

antiaristocratic, ~ă *a* [At: DEX² / P: ~ti-a- / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *antiaristocratique*] (D. atitudini, manifestări etc.) Care este împotriva aristocratismului sau aristocrației.

antiarta *sf* [At: DEX² / P: ~ti-a- / Pl: ~e / E: fr, eg *anti-art*] 1 Producție care nu respectă principiile artei (academice). 2 Producție antiartistică.

antiartistic, ~ă *a* [At: DEX² / P: ~ti-a- / Pl: ~ici, ~ice / E: *anti- + artistic*] (Despre opere, creații) 1 Care nu respectă principiile artei consacrate. 2 Lipsit de valoare artistică.

antiartritic, ~ă *sn*, *a* [At: DEX² / P: ~ti-a- / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *anti-arthritique*] (Med) 1-2 (Medicament, tratament etc.) pentru prevenirea sau tratarea artritei.

antiastmatic, ~ă *sn*, *a* [At: DA ms / P: ~ti-a- / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *anti-astmatique*] (Med) 1-2 (Medicament) care combate sau tratează astma.

antiatom *sm* [At: DEX² / P: ~ti-a- / Pl: ~i / E: *anti- + atom*] Atom constituit dintr-un antinucleu, în jurul căruia se află pozitroni.

antiatomic, ~ă *a* [At: DEX² / P: ~ti-a- / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *anti-atomique*] Care este împotriva războiului și a armelor atomice.

antibacterian, ~ă *a* [At: DEX² / P: ~ri-an / Pl: ~ieni, ~iene / E: *anti- + bacterian*] Care combate acțiunea bacteriilor.

antibiogramă *sf* [At: DN² / P: ~bi-o- / Pl: ~me / E: fr *antibiogramme*] Determinare, prin diverse procedee de laborator, a gradului de sensibilitate a unui microb la antibiotice.

antibioterapie *sf* [At: DEX² / P: ~bi-o- / Pl: ~ii / E: fr *antibiothérapie*] Tratament cu antibiotice.

antibiotic, ~ă [At: DEX² / P: ~bi-o- / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *antibiotique*]

1 *sn* Substanță organică solubilă, produsă de unele microorganisme animale și vegetale, care are capacitatea de a distruge anumiți microbi sau de a le opri dezvoltarea, fapt pentru care sunt utilizate în tratamentul bolilor infecțioase. 2-3 *sn*, *a* (Medicament) care conține un antibiotic (1). 4 *a* Referitor la antibiotic. 5 *a* Propriu antibioticului. 6 *a* De antibiotic. 7 *a* Care se face cu antibiotice.

antibioză *sf* [At: DEX² / P: ~bi-o- / Pl: ~ze / E: fr *antibiose*] Inhibare a înmulțirii unui microorganism prin asociere de germeni antagoniști.

antibronșitic, ~ă *sn*, *a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: *anti- + bronșitic*] 1-2 (Medicament) împotriva bronșitei.

antiburghez, ~ă *smf*, *a* [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: *anti- + burghez*] 1-2 (Persoană) care este împotriva burgheziei.

antic, ~ă [At: ALEXANDRESCU, M. 161 / A: *antic* / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *antique*, lat *antiquus*] 1 *a* Care a existat în trecutul îndepărtat. 2 *a* Care datează din trecutul îndepărtat. 3 *a* Care aparține popoarelor antice. 4 *a* Care este caracteristic civilizației și culturii antice. 5 *a* În genul creațiilor artistice antice. 6 *smf* Persoană aparținând popoarelor din antichitate. 7 *sf* (Înv) Obiect de artă din antichitate. 8 *a* Care are perfecțiunea unei opere de artă din antichitate

anticalofil, ~ă [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: *anti- + calofil*] 1-2 *smf*, *a* (Persoană) al cărei stil respinge calofilia. 3 *a* Care denotă respingere a calofiliilor. 4 *a* Referitor la respingerea calofiliilor. 5 *smf* Adept al anticalofiliei.

anticalofilie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: *anti- + calofilie*] 1 Respingere a cultivării excesive a frumuseții stilului. 2 Atitudine împotriva calofiliilor. 3 Calitate a stilului de a nu fi prea mult cizelat, în dauna conținutului.

anticameră *sf* [At: NEGRUZZI, S. II, 194 / V: ~tec- / Pl: ~e / E: it *anticamera*] 1 Sală de așteptare situată la intrarea într-un apartament, într-un birou, într-un cabinet al unei persoane importante. 2 (Îe) *A face* ~ A aștepta mult pentru a fi primit în audiență la cineva.

anticanceros, ~oasă *a* [At: DEX² / Pl: ~oși, ~oase / E: fr *anticancéreux*] 1 Care previne cancerul. 2 Care combate cancerul. 3 Care luptă împotriva cancerului.

anticanonice, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: ~ici, ~ice / E: *anti- + canonic*] Împotriva canoanelor.

anticapitalist, ~ă *smf*, *a* [At: DEX² / Pl: ~iști, ~e / E: fr *anti-capitaliste*] 1-2 (Persoană) care este împotriva capitalismului sau a capitaliștilor.

anticar¹ *ai* [At: CAMILAR, N. 242 / E: *anti- + car* (de luptă)] 1 (D. o armă) Care acționează sau servește ca mijloc de apărare împotriva carelor de luptă. 2 Antitanc.

anticar² [At: ALEXANDRESCU, M. 11 / V: ~riu, ~cvar / Pl: ~i / E: fr *antiquaire*, ger *Antiquar*] 1 *sm* Colecționar de cărți vechi. 2 *sm* Vănzător de cărți vechi sau la mâna a doua. 3 *sm* Colecționar de obiecte de artă din antichitate. 4 *sm* Vănzător de antichități. 5 *sm* (Pex) Vănzător de obiecte de artă la mâna a doua. 6 *sm* (Înv; pex) Arheolog. 7 *a* (Înv; if ~riu) Privitor la antichități. 8 *a* (Înv) Arheologic.

anticariat *sn* [At: SCL I, 74 / V: ~cva- / Pl: ~e / E: ger *Antiquariat*] 1 (Rar) Profesie sau pasiune de a colecționa cărți vechi Si: *anticărie* (1). 2 Profesie sau pasiune de a colecționa obiecte de artă vechi Si: *anticărie* (2). 3 Instituție care colecționează și vinde cărți vechi sau opere vechi de artă Si: *anticărie* (3). 4 Magazin în care se vând cărți vechi sau la mâna a doua Si: *anticărie* (4). 5 Magazin în care se vând antichități Si: *anticărie* (5).

anticariu *sm* *anticar*²

anticat, ~ă *a* [At: DA ms / V: ~cva- / Pl: ~ați, ~e / E: ger *antiquiert*] (Îvr) 1 Început. 2 De modă veche. 3 Perimat.

anticataliză *sf* [At: DEX² / Pl: ~ze / E: fr *anticatalyse*] Încetinire a vitezei de reacție sau oprire a unei reacții chimice din cauza unor substanțe cu acțiune inhibitoare Si: *cataliză negativă*.

anticataral, ~a *sn*, *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *anticatharral*] 1-2 (Medicament) care previne sau tratează catarul.

anticatod *sm* [At: LTR / V: (înv) ~ă *sf* / Pl: ~ozi / E: fr *anticathode*] Placă metalică în interiorul unui tub de raze X care, lovită de razele catodice, devine izvor de raze X.

anticatodă *sf* *vz* **anticatod**

antică *sf* [At: DN³ / Pl: ~ice / E: fr *antique*] Obiect de artă din antichitate.

anticărbunos, ~oasă *a* [At: DEX² / Pl: ~oși, ~oase / E: *anti- + cărbunos*] (D. seruri și vaccinuri) Folosit pentru combaterea antraxului.

anticăreasă *sf* [At: DA ms / V: ~că~ / Pl: ~ese / E: *anticar² + -easă*] 1-5 Soție a anticarului² (1-5). 6 Vânzătoare de cărți vechi sau la mână a doua. 7 Vânzătoare de obiecte de artă vechi.

anticăresc, ~ească *a* [At: DA ms / V: ~că~ / Pl: ~ești / E: *anticar² + -esc*] 1-5 Referitor la anticar² (1-5). 6-10 Propriu anticarului² (1-5). 11-15 De anticar² (1-5).

anticărie *sf* [At: DA ms / V: ~că~ / Pl: ~ii / E: *anticar² + -ie*] 1-5 Anticariat (1-5). 6 (Ccr) Obiect de artă vechi. 7 (Ccr; lpl; prt) Vechituri.

anticentru *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: *anti- + centru*] Loc de pe suprafața pământului diametral opus epicentrelui unui cutremur.

anticchimic, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: *anti- + chimic*] Destinat protecției împotriva armelor chimice și războiului chimic.

antichitate *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 191 / V: (înv) ~ticit~, ~cui~, ~cvi~ / Pl: ~ăți / E: fr *antiquité*, lat *antiquitas*, ~atis] 1 Epocă a civilizației vechi. 2 (Sp) Civilizație greco-romană. 3 (Pex) Vechime. 4 (Ccr) Obiect antic. 5 (Ccr) Monument antic. 6 (Ccr; lpl) Vestigii arheologice.

anticiclon *sn* [At: PONI, F. 181 / Pl: ~oane și (înv) ~uri / E: fr *anticyclone*] Centru de presiune atmosferică mai înaltă decât în regiunile învecinate.

anticiclonal, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *anticyclonal*] 1-3 (Rar) Anticiclonic (1-3).

anticiclonic, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *anticyclonique*] 1 Referitor la anticiclon Si: (rar) *anticiclonal* (1). 2 Cu caracter de anticiclon Si: (rar) *anticiclonal* (2). 3 De anticiclon Si: (rar) *anticiclonal* (3).

anticinematografic, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: *anti- + cinematografic*] Care nu corespunde principiilor artei cinematografice.

anticipa *vi* [At: CĂLINESCU, E. O. II, 49 / Pzi: ~pez și (înv) *anticip* / E: fr *anticiper*, lat *anticipare*] 1 A face sau a spune ceva înainte de o anumită dată (fixată). 2 A face sau a spune ceva înaintea momentului potrivit. 3 A prezice fapte viitoare ale altcuiva. 4 A ghici următoarele decizii ale unui adversar. 5 A imagina descoperiri științifice viitoare și consecințe posibile ale lor, în literatura de science-fiction.

anticipare *sf* [At: MDA ms / Pl: ~pări / E: *anticipa*] 1 Acțiune sau declarație făcută înainte de o anumită dată (fixată) Si: *anticipat¹* (1), *anticipatie* (1). 2 Faptă sau declarație făcută înaintea momentului potrivit Si: *anticipat¹* (2), *anticipatie* (2). 3 Precizare a unor fapte viitoare ale altcuiva Si: *anticipat¹* (3), *anticipatie* (3). 4 Ghicire a următoarelor decizii ale unui adversar Si: *anticipat¹* (4), *anticipatie* (4). 5 Imaginare a unor descoperiri științifice viitoare și a unor consecințe posibile ale lor, în literatura de science-fiction Si: *anticipatie* (5).

anticipat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *anticipa*] 1-4 Anticipare (1-4).

anticipat², ~a [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: *anticipa*] 1 *a* Realizat sau considerat realizat înainte de termenul fixat. 2 *av* Făcut înainte de momentul potrivit. 3 *av* Primit în mod devansat față de un termen. 4 *a* Prezis de cineva. 5 *a* (D. deciziile adversarului) Ghicit². 6 *a* (D. descoperiri științifice viitoare) Imaginat².

anticipativ, ~a [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *anticipatif*] 1-4 *a* Care anticipează (1-4). 5 *av* Cu anticipație (6).

anticipator, ~oare [At: DEX² / Pl: ~i, ~oare / E: fr *anticipateur*] 1-2 *smf*, *a* (Persoană) care face sau zice ceva înainte de o anumită dată fixată. 3-4 *smf*, *a* (Persoană) care face sau zice ceva înainte de momentul potrivit.

5 *smf* Precizător. 6-7 *smf*, *a* (Tactician) care ghicește următoarele decizii ale adversarului. 8 *smf* (Rar) Scriitor de literatură science-fiction.

anticipație *sf* [At: ODOBESCU, S. III, 640 / V: ~fiune / Pl: ~ii / E: fr *anticipation*] 1-5 Anticipare (1-5). 6 (Îlav) Cu ~ Înainte de un termen fixat. 7 (Îs) *Literatură de ~* Literatură care are ca temă imaginarea științifico-fantastică a viitorului Si: *literatură științifico-fantastică, literatură S. F.*

anticipațiune *sf* *vz* **anticipație**

anticitate *sf* *vz* **antichitate**

anticivilizator, ~oare *smf*, *a* [At: MAIORESCU, D. VI, 77 / Pl: ~i, ~oare / E: *anti- + civilizator*] 1-2 (Persoană) care luptă împotriva civilizației.

anticlerical, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: ~i, ~e / E: fr *anticlérica*] 1 Care este împotriva influenței bisericii. 2 Care este contra preoției. 3-7 Referitor la anticlericalism (1-5). 8-12 Propriu anticlericalismului (1-5). 13-17 De anticlericalism (1-5).

anticlericalism *sn* [At: DA ms / Pl: ~e / E: fr *anticléricisme*] 1 Atitudine sau doctrină ostilă clerului. 2 Respingere a instituției bisericii. 3 Respingere a influenței bisericii asupra culturii. 4 Respingere a amestecului clerului în viața politică. 5 Atitudine de ireligiozitate.

anticlimax *sn* [At: DN³ / Pl: ~uri / E: fr *anticlimax*] 1 Gradație descendentă. 2 Opoziție într-un context a două gradații, una ascendentă și alta descendentă.

anticlinal *sn* [At: DA ms / Pl: ~e / E: fr *anticlinal*] (Glg; îoc *sinclinal*) Parte a unei cute geologice ridicate în formă de boltă.

anticlinorior *sn* [At: DN³ / Pl: ~rii / E: fr *anticlinorium*] (Glg) Structură de cute în formă de anticlinal.

anticlor *sn* [At: DEX² / Pl: ~uri / E: fr *anticlore*] Substanță care fixează clorul, formând compuși netoxici.

anticoagulant, ~ă *sn*, *a* [At: DEX² / Pl: ~co-a~ / Pl: ~nți, ~e / E: fr *anticoagulant*] 1-2 (Substanță) care împiedică coagularea sângelui.

anticolesterol *sn* [At: DEX² / Pl: ~uri / E: *anti- + cholesterol*] Medicament care reduce colesterolul din sânge.

anticolonialism *sn* [At: DEX² / Pl: ~ni-a~ / Pl: ~e / E: fr *anticolonialisme*] Mișcare îndreptată împotriva colonialismului.

anticolonialist, ~ă *smf*, *a* [At: DEX² / Pl: ~ni-a~ / Pl: ~iști, ~e / E: fr *anticolonialiste*] 1-2 (Persoană) care luptă împotriva colonialismului. 3-4 (Adept) al anticolonialismului.

anticomercial, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: *anti- + comercial*] Care contravine legilor comerțului.

anticomunism *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *anticommunisme*] 1 Politică îndreptată împotriva partidelor comuniste. 2 Concepție politico-filozofică împotriva doctrinei marxist-leniniste.

anticomunist, ~ă *smf*, *a* [At: DA ms / Pl: ~iști, ~e / E: fr *anticommuniste*] 1-2 (Persoană) care este împotriva comunismului.

anticonepțional, ~ă *sn*, *a* [At: DEX² / Pl: ~ni-a~ / Pl: ~i, ~e / E: fr *anticoneptionnel*] 1-2 (Substanță) care împiedică fecundația.

anticonformism *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: *anti- + conformism*] 1 Respingere a conformismului Si: *nonconformism*. 2 Comportare care sfidează conformismul Si: *nonconformism*.

anticonformist, ~ă *smf*, *a* [At: DEX² / Pl: ~iști, ~e / E: *anti- + conformist*] 1-2 (Persoană) care se opune conformismului. 3-4 (Persoană) care are o comportare care sfidează conformismul.

anticongelant, ~ă *sn*, *a* [At: DEX² / Pl: ~nți, ~e / E: *anti- + congelant*] 1-2 (Substanță) care face să scadă punctul de congelare a unui lichid.

anticonstituțional, ~a [At: DA ms / Pl: ~i, ~e / E: fr *anticonstitutionnel*] 1 Care contravine spiritului sau încalcă prevederile constituției. 2 Care preferă o altă formă de guvernare decât cea constituțională.

anticonstituționalism *sn* [At: DA ms / Pl: ~e / E: fr *anticonstitutionnalisme*] 1 Mișcare pentru o guvernare neconstituțională. 2 Caracter a ceea ce este anticonstituțional (1).

anticonvulsiv, ~ă *sn*, *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *anticonvulsiv*] 1-2 (Medicament) care calmează convulsiile.

anticorosiv, ~ă *sm*, *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: *anti- + corosiv*] 1-2 (Substanță) care împiedică coroziunea.

anticorp *sm* [At: LTR / Pl: ~i / E: fr *anticorps*] Substanță care se formează în organism spre a neutraliza o infecție.

anticeștin, ~ă a [At: GALACTION, O. I, 230 / Pl: ~i, ~e / E: *anti- + creștin*] 1-2 Care se opune (creștinismului sau) creștinilor. 3 Contrar preceptelor religiei creștine.

anticeștinesc, ~ească a [At: DA ms / Pl: ~ești / E: *anti- + creștinesc*] Anticeștin (3).

anticeză *sf* *vz* *antihreza*

anticriptogamic, ~ă sn, a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *anticryptogamique*] 1-2 (Produs chimic) folosit împotriva bolilor provocate de ciuperci.

anticritică *sf* [At: MAIORESCU, CR. I, 237 / Pl: ~ici / E: ger *Antikritik*] (Rar) Critică a unei critici Si: (ivr) *anticris*.

anticris *sn* [At: ȘINCAI, HR. I, 287/10 / Pl: ~uri / E: ngr *ἀντίκρισις*] (İvr) Anticritică.

anticrist *sm* [At: N. TEST. (1648), ap. HEM 1232 / V: ~tehârs, ~tehârșt, ~ihârs, ~ihârșt, ~ihârț, ~ihâr~ / Pl: ~iști / E: vsl *антихристъ*] 1 Messia cel neadevărat, despre care se proceea că va întemeia o lege nouă, potrivnică lui Hristos. 2 Diavol care va ieși pe pământ pentru a îndemna pe oameni la rău. 3 (Pex) Om foarte rău. 4 (Pex) Om care se ridică împotriva religiei creștine.

anticristianism *sn* [At: DA ms / Pl: ~e / E: fr *antichristianisme*] (Rar) Atitudine sau doctrină contrară creștinismului.

anticuitate *sf* *vz* *antichitate*

anticultural, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: *anti- + cultural*] (D. atitudini, manifestări etc.) Care este împotriva culturii.

antieva *sfs* [At: DEX² / V: ~vă / E: lat *antiqua*] (Tip) Caracter de litere de tipar care respectă forma și proporțiile celor folosite pe inscripțiile din Roma antică.

antievar *sm* *vz* *anticar*²

antievariat *sn* *vz* *anticariat*

antievat a *vz* *aticat*

antievă *sf* *vz* *antieva*

antievărească *sf* *vz* *anticareasă*

antievăresc, ~ească a *vz* *anticăresc*

antievărie *sf* *vz* *anticărie*

antievitare *sf* *vz* *antichitate*

antidată *sf* *vz* *antedată*

antideflagrant, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~nti, ~e / E: fr *antidéflagrant*] (D. unele utilaje electrice) Care poate fi folosit fără pericole în spații în care se găsesc materiale explozive.

antideluvian, ~ă a *vz* *antedeluvian*

antidemocratic, ~ă a [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 106, 3/1 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *antidémocratique*] 1 Care este contrar spiritului sau conceptelor democratice. 2 Care luptă contra democrației.

antiderapant, ~ă a [At: DA ms / Pl: ~nti, ~e / E: fr *antidérapant*] (D. cauciucuri) Care împiedică deraparea autovehiculelor.

antidetontant, ~ă snm, a [At: DA ms / Pl: ~nti, ~e / E: fr *antidétonant*] 1-2 (Substanță, produs) care se adaugă la un amestec carburant spre a-i micșora detonația.

antidetontantă *sf* [At: DEX² / Pl: ~te / E: *anti- + detonanță*] Proprietate a unei benzine de a fi rezistentă la detonație.

antidiabetic, ~ă sn, a [At: DEX² / P: ~di-a~ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *antidiabétique*] 1-2 (Medicament) care este administrat în tratamentul diabetului.

antidialectic, ~ă a [At: MARX, C. 16 / Pl: ~ici, ~ice / E: *anti- + dialectic*] (Flz) 1 Contrar dialecticii. 2 Care nu ține seamă de principiile dialecticii.

antidifteric, ~ă sn, a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *antidiphthérique*] 1-2 (Medicament) care combate difteria.

antidinastic, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *antidynastique*] Care este împotriva dinastiei.

antidiuretic, ~ă sn, a [At: DEX² / P: ~di-u~ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *antidiurétique*] 1-2 (Substanță) care diminuează diureza.

antidogmatic, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *antidogmatique*]

1 Care respinge dogmatismul. 2 Care luptă împotriva dogmatismului. **antidogmatism** *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *antidogmatisme*] 1 Atitudine antidogmatică. 2 Doctrină antidogmatică.

antidoping ai [At: DEX² / E: eg *antidoping*] 1 (D. teste) Care depistează dopajul. 2 (D. măsuri, atitudini, manifestări etc.) Care este împotriva dopajului.

antidot *sn* [At: CANTEMIR, IST. 7 / Pl: ~uri / E: lat *antidotum*] 1 Substanță care neutralizează acțiunea unei otrăvi, a unui virus etc. din organism Si: *contraotravă*. 2 Leac ce se dă împotriva unei boli. 3 Leac cu care se neutralizează o vrajă rea. 4 (Fig) Vindecător. 5 (Fig) Apărător.

antidrog ai [At: DEX² / E: fr *antidrogue*] (D. măsuri, atitudini, manifestări etc.) Care este împotriva drogurilor.

antidumping *sn* [At: DEX² / P: ~dam~ / Pl: ~uri / E: eg *antidumping*] Apărare a unei țări împotriva unui dumping străin, mai ales prin aplicarea unei taxe vamale protecționiste.

antielectron *sn* [At: DEX² / P: ~ti-e~ / Pl: ~i / E: *anti- + electron*] Pozitron.

antiemetic, ~ă sn, a [At: DEX² / P: ~ti-e~ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *antiémétique*] 1-2 (Medicament) antivomitiv.

antienzimă *sf* [At: DEX² / P: ~ti-e~ / Pl: ~me / E: fr *antienzyme*] Anticorp, agent sau enzimă cu acțiune neutralizantă asupra unei enzime.

antiepidemic, ~ă a [At: SCÂNTEIA, 1947, nr. 742 / P: ~ti-e~ / Pl: ~ici, ~ice / E: *anti- + epidemic*] 1 Care combate epidemiile. 2 Care se folosește în lupta contra epidemiilor.

antiestetic, ~ă a [At: D. ZAMFIRESCU, R. 12 / P: ~ti-es~ / Pl: ~ici, ~ice / E: *anti- + estetic*] 1 Contrar principiilor esteticii. 2 Care contrariază simțul estetic Si: *inestetic*.

antiexantematic, ~ă sn, a [At: DA ms / Pl: ~ici, ~ice / E: *anti- + exantematic*] 1-2 (Medicament) care tratează tifosul exantematic.

antifading ai [At: DEX² / P: ~fed~ / E: eg *antifading*] (D. instalații de radiocomunicații) Care are proprietatea de a reduce fenomenele de fading.

antifarmac *sn* [At: CANTEMIR, IST. 7 / Pl: ~ace / E: ngr *ἀντιφάρμακον*] (İnv) Antidot.

antifascism *sn* [At: DA ms / Pl: ~e / E: it *antifascismo*, ger *Antifascismus*] 1 Mișcare social-politică orientată împotriva fascismului. 2 Atitudine antifascistă.

antifascist, ~ă smf, a [At: DA 205 / Pl: ~iști, ~e / E: fr *antifasciste*] 1-2 (Persoană) care luptă împotriva fascismului. 3-4 (Persoană) care are o atitudine antifascistă.

antifază *sf* [At: DN³ / Pl: ~ze / E: eg *antiphase*] (Teh) Opoziție de fază.

antifebril, ~ă sn, a [At: DA ms / Pl: ~i, ~e / E: fr *antifébrile*] 1-2 (Medicament) care combate febra Si: *febrifug*.

antifebrină *sf* [At: DEX² / Pl: ~ne / E: fr *antifébrine*] Nume generic dat medicamentelor analgezice și febrifuge.

antiferment *sm* [At: ENC. AGR. / Pl: ~nti / E: fr *antiferment*] Substanță care previne sau oprește acțiunea fermenților.

antifermentescibil, ~ă a [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: *anti- + fermentescibil*] Care împiedică fermentarea.

antifeudal, ~ă a [At: DEX² / P: ~fe-u~ / Pl: ~i, ~e / E: fr *antiféodal*] (D. atitudini, manifestări etc.) Care este împotriva feudalismului sau a feodalilor.

antifilistinism *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: *anti- + filistinism*] Atitudine opusă filistinismului.

antifilosofic, ~ă a [At: DA ms / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *antiphilosophique*] 1 Împotriva spiritului filosofic. 2 Care este nepotrivit cu filosofia.

antifiziologic, ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~ici, ~ice / E: *anti- + fiziologic*] Care este împotriva activității fiziologice normale.

antiflogistic, ~ă sn, a [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *antiphlogistique*] 1-2 Antiinflamator (1-2).

antifon¹ *sn* [At: DOSOFTEI, ap. HEM. 1232 / A: ~tîf~ / Pl: ~oane / E: vsl *антѣфонъ*] Imn religios, în care două coruri repetă alternativ același vers din psalmi.

antifon² sn [At: LTR / Pl: ~oane / E: fr *antiphone*] Mic corp elastic introdus în ureche pentru a o apăra de zgomote (intense).

antifonar sn [At: DA / Pl: ~e / E: *antifon* + -ar] Carte bisericească în care sunt notate antifoanele¹.

antifonic¹, ~a a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *antiphonique*] (D. solist și cor sau d. două părți ale corului) Care cântă alternativ aceeași partitură.

antifonic², ~a a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: *anti-* + *fonic*] (D. materiale) 1 Care atenuează zgomotul Si: *antizgomot*. 2 Izolator fonic.

antifonie sf [At: CERNE, D. M. 58 / Pl: ~ii / E: fr *antiphonie*] (Muz; foc *omofonie*) Nume dat în antichitate modulului de a cânta pe mai multe voci alternativ.

antiformant sm [At: DEX² / Pl: ~nți / E: fr *antiformant*] (Fon) Zonă de minimă energie, situată între doi formați apropiati.

antifrază sf [At: DA ms / Pl: ~ze / E: fr *antiphrase*] (Ret) Figură prin care o locuțiune, o frază etc. este enunțată pentru a exprima un sens contrar celui obișnuit.

antifrictiune sf [At: IOANOVICI, TEHN. 72 / P: ~ți-u~ / Pl: ~ni / E: fr *antifriction*] 1 (Is) *Aliaj de* ~ Aliaj moale, dar rezistent, cu coeficient de frecare mic, folosit la căptușirea cuzinelor. 2 (Teh; inv) Frecare.

antifurt sn, a [At: DEX² / E: *anti-* + *furt* (după fr *anti-vol*)] 1-2 (Dispozitiv) care avertizează în cazul pătrunderii unei persoane în spațiul controlat. 3-4 (Dispozitiv) care face mai dificil furtul.

antigel sn [At: DEX² / Pl: ~uri / E: fr *antigel*] Soluție care coboară punctul de îngheț al apei de răcire din motoarele cu ardere internă.

antigen sm [At: ENC. AGR. / Pl: ~i / E: fr *antigène*] Substanță de natură proteică (toxina microbiană, venin de șarpe etc.) care, injectată în organism, determină producerea de anticorpi.

antigenic, ~a a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *antigénique*] 1 Propriu antigenului. 2 Privitor la antigen. 3 De antigen.

antigivraj sn [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *antigivrage*] Tehnică având ca scop prevenirea sau remediarea efectelor givrajului.

antigivrant, ~a sn, a [At: DN³ / Pl: ~nți, ~e / E: fr *antigivrant*] 1-2 (Substanță) care împiedică givrajul.

antigraf sn [At: DN³ / Pl: ? / E: lat *antigraphum*] Copie manuscrisă de pe un original.

antigravitație sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *antigravitation*] Efect de anihilare a gravitației prin metode speciale sau cu ajutorul unor substanțe ipotetice.

antigravitațional, ~a a [At: DN³ / P: ~ți-o~ / Pl: ~i, ~e / E: it *anti-gravitazionale*] Care se opune acțiunii gravitației.

antigrecesc, ~ească a [At: IORGA, L. I, 233 / Pl: ~ești / E: *anti-* + *grecesc*] 1 Care este împotriva grecilor.

antigrindină ai [At: DEX² / E: *anti-* + *grindină*] Care protejează împotriva grindinei.

antigripal, ~a sn, a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *antigrippal*] 1-2 (Medicament, vaccin) care tratează sau previne gripa.

antigrizu sni [At: LTR / E: fr *antigrisou*] Exploziv special, format dintr-un amestec de azotat de amoniu și dinitronaftalină, folosit în mine pentru a împiedica explozia gazelor de mină.

antigrizutos, ~oasă a [At: DEX² / Pl: ~oși, ~oase / E: fr *antigrisouteux*] (D. mașini electrice) Care este prevăzută cu dispozitive speciale de protecție ce îi asigură folosirea, fără pericol de explozie, în minele de cărbuni cu emanații de grizu.

antiguvernamental, ~a a [At: DA ms / Pl: ~i, ~e / E: fr *anti-gouvernemental*] Care este împotriva guvernului.

antihalo sn [At: DEX² / Pl: ~uri / E: fr *antihalo*] Peliculă de lac sau de gelatină colorată care acoperă un film sau o placă fotografică, împiedicând producerea efectului halo.

antihârs sm *vz. anticrist*

antihârș sm *vz. anticrist*

antihârș sm *vz. anticrist*

antihelmintic, ~a sn, a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *antihelminthique*] 1-2 (Medicament) care se folosește pentru combaterea viermilor intestinali.

antihemoragic, ~ă sn, a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *antihémorragique*] 1-2 (Medicament) care combate hemoragiile.

antihemoroidal, ~ă sn, a [At: DEX² / P: ~ro-i~ / Pl: ~i, ~e / E: *anti-* + *hemoroidal*] 1-2 (Medicament, ceai) care se folosește împotriva hemoroizilor.

antihistaminic, ~ă sn, a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *antihistaminique*] 1-2 (Medicament) care se folosește împotriva alergiilor.

antihitlerist, ~ă smf, a [At: SCÂNTEIA, 1949, nr. 1325 / Pl: ~iști, ~e / E: *anti-* + *hitlerist*] 1-2 (Persoană) care este împotriva doctrinei și practicilor partizanilor lui Hitler. 3-4 (Persoană) care luptă contra hitlerismului.

antiholeric, ~ă sn, a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *antiholérique*] 1-2 (Medicament) care tratează sau previne holera.

antihormon sm [At: DEX² / Pl: ~i / E: fr *anti-hormone*] Substanță de apărare aflată în serul sanguin și produsă de organism în cazul unui tratament îndelungat cu hormoni.

antihreză sf [At: LM / V: ~icr~ / Pl: ~ze / E: fr *antichrèse*] (Jur; inv) Contract prin care se dă creditorului dreptul de a uza de un bun imobil ipotecat, scăzând eventualele beneficii din dobânzile și apoi din capitalul datorat.

antihrisis sm [At: CARAGEA, L. 34/18 / Pl: ~uri / E: ngr *ἀντίχρσις*] Antihreză.

antihrist sm *vz. anticrist*

antiimperialism sn [At: DEX² / P: ~ri-a~ / Pl: ~e / E: *anti-* + *imperialism*] Mișcare socială și politică antiimperialistă.

antiimperialist, ~ă smf, a [At: ZAHARESCU, E. P. 400 / P: ~ri-a~ / Pl: ~iști, ~e / E: *anti-* + *imperialist*] 1-2 (Persoană) care luptă împotriva imperialismului. 3-4 (Persoană) care se opune ideilor doctrinei imperialismului.

antiinfecțios, ~oasă sn, a [At: DEX² / P: ~ți-os / Pl: ~oși, ~oase / E: fr *antiinfectieux*] 1-2 (Medicament) care previne infecțiile. 3-4 (Medicament) care tratează infecțiile.

antiinflamator, ~oare sn, a [At: DEX² / Pl: ~i, ~oare / E: fr *anti-inflammatoire*] 1-2 (Medicament, substanță) care împiedică infecțiile Si: *antiflogistic* (1-2).

antiinflaționist, ~ă a [At: DEX² / P: ~ți-o~ / Pl: ~iști, ~e / E: fr *anti-inflationniste*] Care previne și combate inflația.

antiintelectualism sn [At: DA ms / P: ~tu-a~ / Pl: ~e / E: rs *антиинтеллектуализм*] 1 Concepție care neagă valoarea cunoașterii raționale. 2 Concepție care neagă drepturile sau pretențiile rațiunii.

antiintelectualist, ~ă [At: DA ms / P: ~tu-a~ / Pl: ~iști, ~e / E: *anti-* + *intelectualist*] 1-2 *smf, a* (Persoană) care este împotriva aspirațiilor sau influenței intelectualilor în societate și politică. 3-4 *a* Referitor la antiintelectualism (1-2). 5-6 *a* De antiintelectualism (1-2). 7-10 *smf, a* (Adept) al antiintelectualismului (1-2).

antiistorism sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: *anti-* + *istorism*] Concepție care respinge sau ignoră principiul istoric în analiza proceselor sau fenomenelor.

antijunimism sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: *anti-* + *junimism*] Atitudine antijunimistă.

antijunimist, ~ă smf, a [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 126, 3/1 / Pl: ~iști, ~e / E: *anti-* + *junimist*] 1-2 (Persoană) care este contra ideilor junimistilor în literatură sau politică.

antilatinit, ~ă smf, a [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 88 / Pl: ~iști, ~e / E: *anti-* + *latinit*] 1-2 (Persoană) care este împotriva curentului latinit din Transilvania.

antiler sm *vz. artilerist*

antileri sf *vz. artilerie*

antiliteratură sf [At: DEX² / Pl: ~ri / E: fr *antilittérature*] 1 Creație literară care nu respectă principiile estetice general-acceptate. 2 Creație lipsită de valoare literară.

antilogaritm sm [At: DEX² / Pl: ~i / E: fr *antilogarithme*] Număr corespunzător unui logaritm dat.

antilogie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *antilogie*] Contradicție între două idei sau între două expresii.

antilopă *sf* [At: DA / Pl: ~pe / E: fr *antilope*] 1 Nume dat mai multor rumegătoare, cu trupul suplu, cu picioarele lungi și subțiri, care trăiesc prin țările calde. 2 Piele tăbăcită de antilopă (1), moale și catifelată, din care se confecționează mănuși, genți, pantofi etc. 3 Piele de animal care imită antilopă (2).

antiluetic, ~a *sn, a* [At: DEX² / P: ~lu-e~ / Pl: ~ici, ~ice / E: anti- + luetic] 1-2 (Medicament) împotriva sifilisului Si: *antisifilitic*.

antimagnetic, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *antimagnétique*] (Teh) Care este insensibil la câmpuri magnetice.

antimalaric, ~a *sn, a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: anti- + malaric] 1-2 (Medicament) împotriva malariei Si: *antipaludic* (1-2).

antimarxist, ~a *smf, a* [At: DEX² / Pl: ~iști, ~e / E: rs *антимарксистский*] 1-2 (Persoană) care susține doctrine contrare marxismului. 3-4 (Persoană) care luptă împotriva marxismului sau marxștilor.

antimaterialist, ~a [At: DA ms / Pl: ~iști, ~e / E: anti- + materialism] 1-2 *smf, a* (Persoană) care este contra teoriei materialiste. 3 *a* (D. teorii) Care se opune sau este opus materialismului.

antimaterie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: anti- + materie (după fr *antimatière*)] Denumire dată unei substanțe ipotetice constituite din antiparticule, care prin aspect și prin însușiri seamănă cu substanța corpurilor din jur, dar, în situația în care ar intra în contact cu materia propriu-zisă, ambele s-ar anihila spontan, degajând o mare cantitate de energie.

antimaluric, ~a *sn, a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: anti- + malură + -ic] 1-2 (Substanță) care se folosește pentru combaterea mălurii cerealelor.

antimalurire *sf* [At: DEX² / Pl: ~ri / E: anti- + malurire] Operație de apărare a cerealelor contra mălurei cu ajutorul substanțelor antimălurice.

antimeftic, ~a *sn, a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *antiméphitique*] 1-2 (Substanță) care se folosește pentru a combate mirosurile neplăcute.

antimemorii *sf* [At: DEX² / E: fr *antimémoires*] Lucrare literară cu caracter evocativ care nu respectă procedeele consacrate ale genului memorialistic.

antimeridian *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *antiméridien*] Meridian diametral opus altuia.

antimetabolă *sf* [At: DEX² / Pl: ~le / E: fr *antimétabole*] 1 Repetare în ordine inversă a aceluiași cuvinte, prin care se schimbă de obicei sensul comunicării Si: *antimetatepsă*, *antimetateză*. 2 (Rar) Anagramă.

antimetatepsă *sf* [At: DN³ / Pl: ~se / E: fr *antiméteapse*] Antimetabolă (1).

antimetateză *sf* [At: DN³ / Pl: ~ze / E: fr *antiméthèse*] Antimetabolă (1).

antimezon *sm* [At: DN³ / Pl: ~i / E: fr *antiméson*] Antiparticulă a mezonului.

antimilitarism *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *antimilitarisme*] Mișcare internațională de masă îndreptată împotriva politicii militariste.

antimilitarist, ~a *smf, a* [At: DA ms / Pl: ~iști, ~e / E: fr *antimilitariste*] 1-2 (Persoană) care luptă împotriva militarismului.

antiministerial, ~a *a* [At: DN³ / P: ~ri-al / Pl: ~i, ~e / E: fr *antiministériel*] 1 Care se opune unei decizii ministeriale. 2 Opus guvernului sau politicii sale.

antimis *sn* [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 201/11 / Pl: ? / E: ngr *ἀντιμύστος*] (Bis) Bucată pătrată de pânză (sfîșțită de către episcop) pe care, la liturghie, preotul o întinde pe pristol, ca așternut pentru potir și sfințele daruri și care poate ține loc de altar.

antimitotic, ~a *sn, a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *antimitotique*] 1-2 (Medicament) care se utilizează împotriva unor forme de cancer.

antimonarhic, ~a *a* [At: DA ms / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *antimonarchique*] 1 Care se opune monarhiei. 2 Care este îndreptat împotriva monarhiei.

antimonarhist, ~a *smf, a* [At: DEX² / Pl: ~iști, ~e / E: fr *antimonarchiste*] 1-2 (Persoană) care luptă împotriva monarhiei.

antimoniat *sm* [At: DEX² / P: ~ni-at / Pl: ~ati / E: fr *antimoniate*] Sare a acidului antimonice.

antimonice *am* [At: DEX² / Pl: ~ici / E: fr *antimonique*] (Îs) Acid ~ Acid al antimonului.

antimonie *sf* *vs antimoniu*

antimonil *sm* [At: DN³ / Pl: ~i / E: fr *antimonyle*] Ion care ia naștere în urma tratării unor săruri de stibiu cu apă.

antimonit *sm* [At: DN³ / Pl: ~iți / E: fr *antimonite*] Stibină.

antimoniu *sms* [At: PONI, CH. 30/10 / V: ~ie / E: fr *antimoine*, lat *antimonium*] Metaloid de culoare albă-cenușie folosit în industrie Si: stibiu.

antimoniură *sf* [At: DN³ / Pl: ~ri / E: fr *antimoniure*] Combinație a stibiului cu un alt corp simplu.

antimonopolist, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~iști, ~e / E: rs *антимонополист*] 1 Care este împotriva monopolismului. 2 Care combate monopolismul.

antimuncitoresc, ~ească *a* [At: ZAHARESCU, E. P. 261 / Pl: ~ești / E: anti- + muncitoresc] Îndreptat împotriva muncitorilor.

antinațional, ~a *a* [At: DA ms / P: ~ti-o~ / Pl: ~i, ~e / E: fr *antinational*] Care este împotriva intereselor naționale.

antinaționalism *sn* [At: CV, 1949, nr. 9, 39 / Pl: ~e / E: fr *antinationalisme*] Atitudine, doctrină, politică împotriva teoriei șovine a naționalismului.

antinefretic, ~a *sn, a* [At: DA ms / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *antinéphritique*] 1-2 (Medicament) împotriva colicilor renale.

antineutrino *sm* *vs antineutrino*

antineutrino *sms* [At: DEX² / P: ~ne-u~ / V: ~in / E: eg, fr *antineutrino*] (Fiz) Particulă ipotetică implicată în procesele nucleare.

antineutron *sm* [At: DEX² / P: ~ne-u~ / Pl: ~i / E: fr *antineutron*] (Fiz) Antiparticulă a neutronului.

antinevralgic, ~a *sn, a* [At: DA ms / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *antinévralgique*] 1-2 (Medicament) care combate nevralgiile.

antinicotinic, ~a *sn, a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *anticotinique*] 1-2 (Substanță) care combate sau atenuează efectele nicotinei.

antinomic, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *antinomique*] 1 Care formează o antinomie. 2 Referitor la antinomie. 3 Propriu antinomie. 4 De antinomie.

antinomie *sf* [At: DA / Pl: ~ii / E: fr *antinomie*, lat *antinomia*] Contradicție aparent insolubilă între două teze, două legi sau două principii (filozofice), care se exclud reciproc și care totuși pot fi demonstrate, fiecare în parte, la fel de convingător.

antinomism *sn* [At: DN³ / Pl: ~me / E: ger *Antinomismus*] (Flz) 1 Tendință de negare a legilor sau legității. 2 Diminuare a influenței unor legi tradiționale.

antinuclear, ~a *a* [At: DEX² / P: ~cle-ar / Pl: ~i, ~e / E: fr *antinucéaire*, eg *antinuclear*] 1 Care este împotriva armelor nucleare. 2 Care este împotriva utilizării energiei nucleare poluante.

antinucleu *sm* [At: DN³ / Pl: ~ei / E: fr *antinucéus*] Nucleu ipotetic format din antiprotoni și antineutroni.

antioxidant, ~a *sn, a* [At: DEX² / P: ~ti-o~ / Pl: ~nti, ~e / E: fr *antioxydant*] 1-2 (Substanță) care împiedică sau întârzie acțiunea de oxidare Si: *antioxidant*.

antioxigen *sn* [At: DEX² / P: ~ti-o~ / E: fr *antioxygène*] Antioxidant.

antip *sm* *vs antep*

antipalaga *sf* [At: DN³ / Pl: ~age / E: it *antipallage*] (Grm) 1 Anacoluf în care discontinuitatea sintactică prezintă o abatere de la congruența cazuală în propoziție. 2 Permutare a cazurilor și a modurilor.

antipaludic, ~a *sn, a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *antipaludique*] 1-2 Antimalaric (1-2).

antipapă *sm* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 141 / Pl: ~pi / E: fr *antipape*] Papă nerecunoscut de biserica catolică, a cărei alegere nu a fost canonică.

antipapism *sn* [At: DEX² / E: fr *antipapisme*] Stare a bisericii catolice în perioada condusă de un antipapă.

antiparalel, ~a *a* [At: CULIANU, C. 123 / Pl: ~i, ~e / E: fr *antiparallèle*] (D. doi vectori) Care sunt paraleli și cu sensuri opuse.

antiparastază *sf* [At: DN³ / Pl: ~ze / E: fr *antiparastase*] (Lit) Figură retorică prin care se urmărește a se demonstra că faptul incriminat este, dimpotrivă, lăudabil.

antiparazit, ~a a [At: DEX² / Pl: ~iți, ~e / E: fr *antiparasite*] 1-2 (D. dispozitive, antene) Care combate (sau reduce) perturbațiile atmosferice.

antiparazitar, ~a sn, a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *antiparasitaire*] 1-4 (Substanță) care reduce (sau combate) paraziții vegetali sau animali.

antiparlamentar, ~a smf, a [At: DA ms / Pl: ~i, ~e / E: *anti- + parlamentar* cf fr *antiparlamentaire*] 1-2 (Persoană) care este împotriva uzului parlamentar. 3-4 (Persoană) care este împotriva parlamentarismului.

antiparlamentarism sn [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *antiparlamentarisme*] 1 Concepție împotriva sistemului parlamentar. 2 Opoziție față de regimul parlamentar.

antipartinic, ~a a, av [At: DA ms / Pl: ~ici, ~ice / E: *anti- + partinic* cf rs *антипартийный*] 1-6 (Care este îndreptat) împotriva concepțiilor, principiilor și metodelor partidului din care face parte.

antipat sm [At: COD. VOR. 13/2 / S: ~thi- / Pl: ~ați, (înv) ~i / E: ngr *αντίπατος*] (Înv) Proconsul (care avea și funcție de judecător).

antipatic, ~a smf, a [At: V. ROM. decembrie 1950, 122 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *antipatique*] 1-6 (Înc simpatie) (Persoană) care inspiră antipatie (1-3) Si: *nesuferit*, *respingător*.

antipatie sf [At: CANTEMIR, IST. / V: (înv) ~tepathie / Pl: ~ii / E: fr *antipathie*, lat *antipathia*] 1-3 (Înc simpatie) Sentiment de neplăcere, (de aversiune, de silă) față de cineva.

antipatiza vt [At: / Pzi: ~zez / E: *antipatic + -iza*] 1-3 A manifesta antipatie (1-3) față de cineva.

antipatrioată sf vz *antipatriot*

antipatriot, ~a smf [At: DA ms / V: ~oată sf / Pl: ~oți, ~e / E: fr *antipatriote*] Persoană care este împotriva patriei.

antipatriotic, ~a [At: DA ms / P: ~tri-o- / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *antipatriotique*] 1-2 a, av (Care este) îndreptat împotriva patriei. 3 a Care este lipsit de patriotism.

antipatriotism sn [At: MDA ms / E: *anti- + patriotism*] 1 Atitudine îndreptată împotriva patriei. 2 Lipsă de patriotism.

antipepsină sf [At: DN³ / Pl: ~ne / E: fr *antipepsine*] Antiferment al pepsinei.

antiperistaltic, ~a a [At: DA ms / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *antipéristaltique*] (D. mișcări ale tubului digestiv) Care contractă stomacul și intestinalele în sens invers celui normal.

antiperistaltism sn [At: DEX² / E: fr *antipéristaltisme*] Activitate a tubului digestiv care constă în contracții inverse sensului normal (de la intestinul gros spre stomac).

antipiesă sf [At: DEX² / Pl: ~se / E: fr *antipèce*] 1 Piesă de teatru care nu respectă procedeele dramatice consacrate, ilustrând o nouă estetică Si: (rar) *antiteatru* (1). 2 Piesă fără valoare artistică Si: (rar) *antiteatru* (2).

antipiretic, ~a sn, a [At: LTR 133 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *antipyrétique*] 1-2 (Medicament) care combate febra Si: *febrifug*.

antipirină sf [At: DA ms / Pl: ~ne / E: fr *antypirine*] Medicament folosit împotriva febrei Si: *fenazonă*.

antipod sm [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 113, 8 / 4 / Pl: ~ozi, (6) ~e / E: fr *antipode*] 1-2 Loc (sau punct) de pe suprafața pământului diametral opus altuia. 3-5 (Fig) Lucru (fapt, idee) în totală opoziție cu alt lucru, (fapt, idee). 6 (Bot; lpl) Cele trei celule dintr-un capăt al sacului embrionar.

antipodal, ~a a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *antipodal*] 1-5 Care se găsește la antipodi (1-5).

antipodară sf [At: DN³ / Pl: ~re / E: fr *antipodaire*] (Mat) Curbă a cărei podară în raport cu un punct este o curbă dată.

antipodic, ~a a, av [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: *antipod + -ic*] 1-2 (Care este) diametral opus.

antipoem sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: *anti- + poem*] 1 Poem care nu respectă procedeele lirice, ilustrând o nouă estetică. 2 Poem fără valoare artistică.

antipoetic, ~a a, av [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *antipoétique*] 1-2 (Care este) contrar poeziei.

antipoezie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: *anti- + poezie*] 1 Poezie care nu respectă estetica liricii, ilustrând o nouă estetică. 2 Poezie fără valoare artistică.

antipoliomielitic, ~a sn, a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *antypoliomielitique*] 1-2 (Vaccin) care este împotriva poliomielitei.

antipolitic, ~a smf, a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: *anti- + politic*] 1-2 (Persoană) care este împotriva politicii.

antipoluant, ~a sn, a [At: DEX² / P: ~lu-ant / Pl: ~nți, ~e / E: fr *anti- + poluant*] 1-4 (Procedeu, substanță, bacterie) care este folosit împotriva poluării.

antipoluare sf [At: DEX² / P: ~lu-a- / Pl: ~uări / E: *anti- + poluare*] Acțiune de combatere a poluării.

antipopular, ~a a [At: SCÂNTEIA, 1949, nr. 1324 / Pl: ~i, ~e / E: *anti- + popular*] 1 Care este îndreptat împotriva poporului. 2 Care nu ține cont de interesele poporului. 3 Care nu se bucură de simpatie printre oameni.

antiporno ai [At: DEX² / E: *anti- + porno* (grafie)] Care este împotriva pornografiei Si: *antipornografic*.

antipornografic, ~a a [At: MDA ms / Pl: ~ici, ~ice / E: *anti- + pornografic*] Antiporno.

antipricon sn [At: HAMANGIU, C. C. XLIV / A: nct / Pl: ? / E: ngr *ἀντί*, „împotriva“ + *πρῶτος*, „zestre“] (Jur; înv) Schimb al imobilului dotat.

antiprogresist, ~a smf, a [At: CV, 1950, nr. 2, 14 / Pl: ~iști, ~e / E: *anti- + progresist*] 1-2 (Persoană) care este împotriva progresului Si: *conservator*² (1-2).

antiproton sn [At: DEX² / Pl: ~i / E: fr *antiproton*] (Fiz) Antiparticulă a protonului.

antipruriginos, ~oasă sn, a [At: DEX² / Pl: ~oși, ~oase / E: fr *antiprurigineux*] 1-3 (Medicament, tratament) folosit în cazuri de prurigo.

antipsoriazis sn, ai [At: DEX² / E: *anti- + psoriazis*] 1-3 (Medicament, tratament) folosit pentru combaterea psoriazisului.

antipublicitar, ~a a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: *anti- + publicitar*] 1 Care combate publicitatea. 2 Care este împotriva publicității.

antiputrid, ~a sn, a [At: DEX² / Pl: ~izi, ~e / E: fr *antiputride*] 1-2 (Medicament) care combate putrefacția.

antirabic, ~a sn, a [At: DA ms / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *antirabique*] 1-2 (Vaccin) care combate turbarea.

antirachetă sf, ai [At: DEX² / Pl: ~te sf / E: *anti- + rachetă* cf eg *antimissile*] 1-2 (Rachetă) care distruge o rachetă înainte ca aceasta să-și atingă ținta.

antiradar ai [At: DEX² / A: ~radar / E: fr *antiradar*] 1 Care perturbă funcționarea radarului. 2 Care detectează prezența radarului.

antirahitic, ~a a [At: DA ms / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *antirachitique*] 1-2 Care preîntâmpină și combate rahitismul.

antirațional, ~a [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 120, 4/2 / Pl: ~i, ~e / E: *anti- + rațional*] 1-2 smf, a (Persoană) care este împotriva rațiunii Si: *antiraționalist* (1-2). 3 a Irrațional.

antiraționalist, ~a smf, a [At: DA ms / Pl: ~iști, ~e / E: *anti- + raționalist*] 1-2 Antirațional (1-2). 3-4 (Persoană) care luptă împotriva curentului raționalist.

antirăzboinic, ~a smf, a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: *anti- + războinic*] 1-2 (Persoană) care este împotriva războiului.

antirealism sn [At: DEX² / P: ~re-a- / E: fr *antiréalisme*] Negare a realității obiective, a existenței și a legilor acesteia.

antirealist, ~a [At: VITNER, CR. 121 / P: ~re-a- / Pl: ~iști, ~e / E: fr *antiréaliste*] 1-2 a Care este îndreptat împotriva realismului sau a realității. 3 smf Adept al antirealismului.

antireclamă sf [At: DEX² / Pl: ~me / E: *anti- + reclamă*] Reclamă prost făcută care are rezultat contrar celui urmărit.

antireflex, ~a sn, a [At: DN³ / Pl: ? / E: fr *antireflet*] (Fot) 1-2 (Strat subțire, transparent) care atenuează reflexiile produse de suprafețele opace.

antiregalism sn [At: MDA ms / E: *anti- + regalism*] Concepție politică împotriva monarhiei ca formă de guvernământ.

antiregalist, ~a [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 138 / Pl: ~iști, ~e / E: **anti- + regalist**] 1-2 *smf, a* (Persoană) care luptă împotriva regalității. 3 *smf* Adept al antiregalismului.

antireligios, ~oasă *smf, a* [At: DA ms / P: ~gi-os / Pl: ~oși, ~oase / E: fr **antireligieux**] 1-2 (Persoană) care este împotriva religiei.

antirepublican, ~a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: **antirépublicaine**] 1-4 *smf, a* (Persoană) care este împotriva republicanismului și a republicanilor.

5 *smf* Adept al antirepublicanismului.

antirepublicanism *sn* [At: MDA ms / E: **anti- + republicanism**] Concepție politică împotriva republicii ca formă de guvernământ.

antireu *sn* *vz* **anteriu**

antirid, ~a *sn, a* [At: DN³ / Pl: ? / E: fr **antirides**] 1-2 (Produs cosmetic) care combate ridurile.

antireumatic, ~a *sn, a* [At: DEX² / P: ~re-u- / Pl: ~ici, ~ice / E: **anti- + reumatic**] 1-2 Antireumatismal (1-2).

antireumatismal, ~a *sn, a* [At: DEX² / P: ~re-u- / Pl: ~i, ~e / E: cf fr **antirheumatismal**] 1-2 (Medicament) care este împotriva reumatismului Si: **antireumatic** (1-2).

antirevolutionar, ~a [At: DA ms / P: ~ti-o- / Pl: ~i, ~e / E: fr **antirévolutionnaire**] 1-2 *smf, a* (Persoană) care este împotriva revoluției. 3 *a* Contrar revoluției.

antirezonanant, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~nți, ~e / E: fr **antirésonnant**, eg **antiresonant**] (Fiz) Care se află în stare de antirezonanță.

antirezonanță *sf* [At: DEX² / Pl: ~te / E: fr **antirésonnance**, eg **antiresonance**] (Fiz) Stare de vibrație opusă rezonanței.

antiriu *sn* *vz* **anteriu**

antiroman *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr **antiroman**] 1 Roman care nu respectă estetica consacrată a romanului. 2 Roman fără valoare artistică.

antischeling *sn* [At: DEX² / S: ~skating / Pl: ~uri / E: eg **antiskating**] Dispozitiv de reglaj la pick-up-urile moderne pentru compensarea forței centripete.

antisclavagism *sn* [At: MDA ms / E: **anti- + sclavagism**] Concepție împotriva sclavagismului.

antisclavagist, ~a [At: DEX² / P: ~iști, ~e / E: fr **antiesclavagiste**] 1-2 *smf, a* (Persoană) care se opune sclavagismului. 3 *smf* Adept al antisclavagismului.

antiscorbutic, ~a *sn, a* [At: MACAROVICI, CH. 642 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr **antiscorbutique**] 1-2 (Medicament) împotriva scorbutului.

antisegregationist, ~a [At: DN³ / Pl: ~iști, ~e / E: fr **antiségrégationniste**] Care se opune discriminării rasiale.

antiseismic, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: **anti- + seismic**] Care este rezistent la cutremur.

antisemit, ~a [At: SAHIA, N. 86 / Pl: ~iți, ~e / E: fr **antisémite**] 1-4 *smf, a* (Persoană) care admite sau practică antisemitismul. 5 *smf* Adept al antisemitismului (1).

antisemitism *sn* [At: DA ms 6 / Pl: ~e / E: fr **antisémitisme**] 1-2 Atitudine (sau practică) ostilă evreilor.

antiselena *sf* [At: DN³ / Pl: ~ne / E: it **anti-selene**] Fenomen asemănător anteliei, care se formează în raport cu luna.

antiseptic *sf* [At: DA ms / Pl: ~ii / E: fr **antiseptie**] 1-3 Ansamblu de măsuri antiseptice (2, 4, 6).

antiseptic, ~a *smf, a* [At: DA ms / Pl: ~ici, ~ice / E: fr **antiseptique**] 1-4 (Medicament) care previne sau înlătură infecțiile microbiene. 5-6 (Substanță) care împiedică putrefacția.

antisepticizare *sf* [At: DN³ / Pl: ~zări / E: **antisepti**[c] + **-izare**] Tratare cu diferite substanțe antiseptice a materialului lemnos pentru prevenirea atacurilor de ciuperci și insecte.

antiser *sn* [At: DEX² / Pl: ~uri / E: fr **antisérum**] Ser sangvin provenit de la un animal injectat cu un virus, care conține anticorpi.

antisicativ, ~a *sm, a* [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr **antisicatif**] 1-2 (Substanță) care reduce capacitatea de uscare a unui lichid.

antisifilitic, ~a *sn, a* [At: ULIERU, C. 70 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr **antisiphilitique**] 1-2 Antiluetic (1-2).

antisimetric, ~a *a* [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr **antisymétrique**] 1 (D. un sistem fizic) Care, printr-o transformare simetrică față de un centru de simetrie, capătă proprietăți opuse celor inițiale. 2 (Mat; d. funcții) Care își schimbă semnul prin permutarea variabilelor.

antisindical, ~a *a* [At: MDA ms / Pl: ~i, ~e / E: fr **antisindical**] Care este împotriva sindicatului.

antisindicalist, ~a *smf, a* [At: MDA ms / Pl: ~iști, ~e / E: **anti- + sindicalist**] 1-2 (Persoană) care este împotriva sindicatului.

antisocial, ~a *a* [At: DA ms / P: ~ci-al / Pl: ~i, ~e / E: fr **antisocial**] 1 Care se abate de la regulile de bună conviețuire în societate. 2 Care constituie o primejdie pentru societate. 3-4 Care este contrar spiritului social și societății. 5 Care nu se poate integra în societate. 6 (Fiz) Care nu explică fenomenele de infrastructură prin cauze sociale.

antisolar, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr **antisolaire**] Care apare împotriva soarelui.

antisporific, ~a *sn, a* [At: DA ms / Pl: ~ici, ~ice / E: fr **antisporifique**] 1-2 (Medicament, substanță) care combate somnul.

antisovietic, ~a *smf, a* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 109. 1/1 / Pl: ~ici, ~ice / E: **anti- + sovietic**] 1-4 (Persoană) care era împotriva sovieticilor sau a fostei Uniuni Sovietice. 5-8 (Persoană) care lupta împotriva sovieticilor sau a fostei Uniuni Sovietice.

antispașmatic, ~a *sn, a* [At: PISCUPESCU, O. 229/10 / Pl: ~ici, ~ice / E: **anti- + spasmatic**] 1-2 Antispașmodic (1-2).

antispașmodic, ~a *sn, a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr **antispasmodique**] 1-2 (Medicament) care combate spasmele Si: **antispașmatic** (1-2), **antispaștic** (1-2).

antispașt *sn* [At: DEX² / Pl: ~uri / E: fr **antispaste**, lat **antispastus**] 1 Picior de vers (antic) alcătuit din două silabe. 2 Două silabe lungi între două silabe scurte.

antispaștic, ~a *sn, a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr **antispastique**] 1-2 Antispașmodic (1-2).

antisportiv, ~a *smf, a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr **antisportif**] 1-4 (Persoană) care este împotriva sportului sau a spiritului sportiv.

antispumant, ~a *sn, a* [At: DEX² / Pl: ~nți, ~e / E: **anti- + spumant**] 1-2 (Substanță folosită în industria petrolieră și alimentară) care distruge spuma.

antistatal, ~a *a, av* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: **anti- + statat**] 1-2 (Care este) împotriva statului.

antistatic, ~a *sn, a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr **antistatique**] 1-2 (Substanță) care împiedică electrizarea materialelor plastice. 3-4 (Substanță) care împiedică electrizarea discurilor.

antistatizare *sf* [At: DEX² / Pl: ~zări / E: **antistatic** css] 1 Operație prin care se împiedică electrizarea materialelor plastice. 2 Operație prin care se neutralizează electrizarea discurilor.

antiste *sm* [At: BĂRCIANU / Pl: ~iști / E: lat **antistes**] (Înv) 1 (Trs) Primar comunal. 2 (Buc) Epitrop bisericesc.

antistie *sf* [At: BĂRCIANU / A: ~ie / Pl: ~ii / E: **antiste + -ie**] (Trs; inv) 1 Primărie comunală. 2 Municipality.

antistrofă *sf* [At: LM / Pl: ~fe / E: fr **antistrophe**] 1 A doua parte a unei poezii lirice, cântată de cor după strofă și înainte de epodă, în teatrul antic grec. 2 Repetare în ordine inversă a cuvintelor dintr-un vers, frază etc. 3 Figură retorică prin care se repetă același cuvânt de mai multe ori într-o frază.

antisubmarin *ain* [At: DEX² / E: **anti- + submarin** cf fr **anti-sous-marin**] 1 Care este împotriva submarinelor. 2 Care detectează submarinele.

antisudorific, ~a *sn, a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: **anti- + sudorific**] 1-2 Antitranspirant (1-2).

antișoc *ain* [At: DEX² / E: fr **antichoc**] (D. materiale) Care amortizează șocurile.

antiștiințific, ~a *a* [At: VITNER, CR. 43 / Pl: ~ici, ~ice / E: **anti- + științific**] 1-2 Care se opune științei (sau progresului). 3 Care este în dezacord cu știința.

antitabac *ain* [At: DEX² / E: fr **antitabac**] 1-4 Antitabagic (1-4).

antitabagic, ~a a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: *anti-* + *tabagic*] 1-4 Care este (folosit) împotriva tutunului și a fumatului Si: *antitabac* (1-4). **antitanc** *ain* [At: DEX² / E: fr *antitank*] Anticar¹.

antiteatru *sn* [At: DEX² / Pl: ~re / E: fr *antithéâtre*] 1-2 (Rar) Antipiesă (1-2).

antitehnic, ~a a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: *anti-* + *tehnic*] 1 (D. atitudini) Care este împotriva tehnicii. 2 (D. persoane) Care nu se pricepe la tehnică Si: *atehnic* (1). 3 (D. oameni) Care nu are talent la tehnică Si: *atehnic* (2).

antitermic, ~a a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *antithermique*] Febrifug.

antiterorism *sn* [At: MDA ms / E: *anti-* + *terorism*] Luptă împotriva terorismului.

antiterorist, ~a [At: MDA ms / Pl: ~iști, ~e / E: fr *antiterroriste*] 1-2 *smf*, a (Persoană) care este împotriva terorismului. 3-4 *smf*, a (Persoană) care luptă împotriva terorismului. 5 *smf* Adept al antiterorismului. 6 a Care se referă la antiterorism.

antitetanic, ~a *sn*, a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *antitétanique*] 1-4 (Medicament) care previne (sau combate) tetanosul Si: *antitetanos* (1-4).

antitetanos *sn*, *ain* [At: DEX² / E: *anti-* + *tetanos*] 1-4 Antitetanic (1-4).

antitetic, ~a a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *antithétique*] 1-2 Care conține o antiteză (1-2). 3-5 Care se referă la antiteză (1-3). 6-7 Care folosește antiteza (1-2).

antiteză *sf* [At: NEGRUZZI, S. III, 55 / Pl: ~ze / E: fr *antithèse*] 1 Opoziție dialectică între două fenomene, idei, judecăți etc. 2 Figură de stil bazată pe opoziția dintre două fenomene, situații, personaje etc. care se pun reciproc în relief. 3 (Flz) Idee care constituie al doilea element al unei antinomii.

antitífic, ~a *sn*, a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *antityphique*] 1-2 (Medicament) care se folosește împotriva febrei tifoide.

antitiroidian, ~a *sn*, a [At: DEX² / P: ~ro-i- / Pl: ~ieni, ~iene / E: fr *antithyroïdien*] 1-2 (Medicament) care combate hipertiroidia.

antiton *sn* [At: DEX² / Pl: ~uri / E: *anti-* + *ton*] Emulsie din ulei de in, gumă arabică și acid fosforic, folosită în tipografie pentru combaterea fenomenului de tonare.

antitoxic, ~a *sn*, a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *antitoxique*] 1-2 (Substanță) care distruge otrăvurile. 3-4 (Substanță) care anihilează efectele otrăvii.

antitoxină *sf* [At: DA ms / Pl: ~ne / E: fr *antitoxine*] Substanță produsă de organism, capabilă să anihileze acțiunea toxinelor microbiene.

antitraditionalist, ~a *smf*, a [At: DN³ / P: ~ti-o- / Pl: ~iști, ~e / E: *anti-* + *traditionalist*] 1-2 (Persoană) care luptă împotriva tradițiilor.

antitranspirant, ~a *sn*, a [At: DEX² / Pl: ~nți, ~e / E: *anti-* + *transpirant*] 1-2 (Substanță) care împiedică transpirația Si: *antisudorific* (1-2).

antitrinitar, ~a [At: DEX² / Pl: ~e / Pl: ~i, ~e / E: fr *antitrinitaire*] 1 *smf* Adept al trinitarismului. 2 a Privitor la antitrinitarism.

antitrinitarism *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *antitrinitairisme*] Doctrină religioasă care neagă dogma creștină a unității dintre Dumnezeu, Iisus Hristos și Sfântul Duh.

antitrombină *sf* [At: DN³ / Pl: ~ne / E: fr *antithrombine*] Substanță capabilă să neutralizeze trombina.

antitrust *ain* [At: DEX² / E: eg *antitrust*] 1-2 Care este (folosit) împotriva trusturilor.

antituberculos, ~oasă *sn*, a [At: DA ms / Pl: ~oși, ~oase / E: fr *antituberculeux*] 1-2 (Medicament) care combate tuberculoza.

antitusiv, ~a *sn*, a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *antitussif*] 1-2 (Medicament) care combate tusea.

antiuman, ~a a [At: DEX² / P: ~ti-u- / Pl: ~i, ~e / E: *anti-* + *uman*] 1 Care este lipsit de omenie. 2 Care este îndreptat împotriva omului.

antiumanism *sn* [At: DEX² / P: ~ti-u- / E: *anti-* + *umanism*] Orientare în filozofie care neagă posibilitatea de desăvârșire a ființei umane precum și demnitatea și valoarea acesteia.

antiumanitar, ~a a [At: DEX² / P: ~ti-u- / Pl: ~i, ~e / E: *anti-* + *umanitar*] 1 Care este împotriva sentimentelor omenesti. 2 Care este împotriva drepturilor și libertăților omului.

antitumoral, ~a *sn*, a [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: it *antitumorale*] 1-2 (Substanță, medicament) care previne sau combate tumorile.

antituniorist, ~a *smf*, a [At: DA ms / P: ~ti-u-ni-o- / Pl: ~iști, ~e / E: *anti-* + *unionist*] 1-2 (Persoană) care este împotriva unirii a două țări.

3-4 (Sp) (Persoană) care era împotriva unirii Principatelor Române.

antivariolic, ~a *sn*, a [At: DEX² / P: ~ri-o- / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *antivariolique*] 1-3 (Ser sau vaccin) care combate variola.

antivoal *sn* [At: DN³ / P: ~voal / Pl: ~uri / E: fr *anti-voile*] (Fot) Substanță chimică adăugată unui revelator pentru a împiedica voalarea materialului fotosensibil în cursul procesului de dezvoltare.

antivedetă *sf* [At: DEX² / Pl: ~te / E: *anti-* + *vedetă*] 1-2 Artist (sau sportiv) a cărui comportare denotă antivedetism.

antivedetism *sn* [At: DEX² / E: *anti-* + *vedetism*] Atitudine a unui actor, sportiv, opusă vedetismului.

antiveneric, ~a *sn*, a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: *anti-* + *veneric*] 1-2 (Medicament) care combate bolile venerice.

antivenin *sn* [At: DEX² / E: *anti-* + *venin*] (Blg) Anticorp care neutralizează acțiunea toxică a veninului.

antiveninos, ~oasă a [At: DEX² / Pl: ~oși, ~oase / E: *anti-* + *veninos* cf fr *antivenimeux*] Care combate veninul.

antivibrator, ~oare a [At: DEX² / Pl: ~i, ~oare / E: *anti-* + *vibrator*] (D. un sistem tehnic) Care se opune transmiterii vibrațiilor de o anumită frecvență.

antiviral, ~a *sn*, a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr, eg *antiviral*] 1-2 (Medicament) care distruge virușii.

antivirus *sm*, *ain* [At: DEX² / Pl: ~uși / E: fr *antivirus*] 1-2 (Substanță) care împiedică dezvoltarea virușilor.

antivitamină *sf* [At: DEX² / Pl: ~ne / E: fr *antivitamine*] Substanță care se opune efectelor unei vitamine.

antivomitiv, ~a *sn*, a [At: DA ms / Pl: ~i, ~e / E: *anti-* + *vomitiv*] 1-2 (Medicament) împotriva vărsăturilor.

antizgomot *ain* [At: DEX² / E: *anti-* + *zgomot*] (Rar) Antifonic².

antizimic, ~a *sn*, a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *antyzimique*] 1-2 (Substanță) care împiedică fermentațiile.

antocian *sn* [At: DEX² / P: ~ci-an / Pl: ~ieni / E: fr *antocian*] Pigment din sucii plantelor care dă florilor, frunzelor și fructelor culoarea roșie, albastră sau violetă.

antofită *sf* [At: DEX² / Pl: ~te / E: fr *antophytes*] 1 (Lpl) Grup de plante cu flori. 2 (Lsg) Plantă care face parte din acest grup Si: *spermatofită*.

antofitoză *sf* [At: DEX² / Pl: ~ze / E: fr *antophytose*] Boală a plantelor provocată de unele plante parazite sau antiparazite cu flori.

antologa *vr* [At: DEX² / Pzi: ~ghez / E: *antologie*] A include într-o antologie.

antologabil, ~a a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: *antologa* + *-bil*] 1 Care merită să fie inclus într-o antologie. 2 (Pex) Care este demn de reținut.

antologare *sf* [At: DEX² / Pl: ~gări / E: *antologa*] Includere într-o antologie.

antologat, ~a a [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: *antologa*] Care a fost inclus într-o antologie.

antologhie *sf* vz *antologie*

antologhion *sn* [At: (a. 1705) GCR I, 357/24 / Pl: ~oane / E: ngr *ἀνθολόγιον* cf *antologie*] (Înv) Carte bisericească cuprinzând slujbele sărbătorilor de peste an Cf (înv) *ivetoslov*, *trifologhiu*.

antologie, ~a a [At: CONTEMP., Seria II, 1951, nr 224, 2/2 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *anthologique*] 1 Privitor la antologie. 2 Care aparține antologiei. 3 De antologie.

antologie *sf* [At: MAIORESCU, CR. I, III (bis) / V: (înv; după ngr) ~oghie / Pl: ~ii / E: fr *antologie*, lat *antologia*, gr *ἀνθολογία*] Colecție de bucăți literare alese, scrise în versuri sau în proză Cf *crestomatie*.

antonescian, ~a a [At: SCÂNTEIA, 1949, nr 1324 / Pl: ~ieni, ~iene / E: (Ion) Antonescu + -ian] 1-2 smf, a (Om) care este partizan al politicii lui Ion Antonescu. 3 a Care este specific politicii antonesciene (2).

antonica sf [At: HEM 1246 / V: ~nigă / Pl: ~ici / E: Anton + -ica] (Bot) 1 (Reg; sf: ~de scaldaliri) Plantă erbacee din familia umbeliferelor, cu tulpina umflată sub articulații, cu flori albe și fructe aromatice, care crește prin tufișuri, poieni umede (din pădurile montane) (*Chaerophyllum aromaticum*) Si: (reg) *borșer*, *laba-gâștii*, *obrintitoare*. 2 (Reg; if ~igă) Angelină sălbatică (*Angelica sylvestris*).

antonigă sf vz **antonică**

antonim sn [At: DA ms / Pl: ~e / E: fr *antonyme*] Cuvânt care, considerat în raport cu altul (cu care este în corelație), are sensul contrar.

antonimic, ~a a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *antonymique*] 1 Care se află în raport de antonimie. 2 Referitor la antonimie.

antonimie sf [At: DA ms / Pl: ~ii / E: fr *antonymie*] Raport dintre doi termeni antonimi.

antonomaj sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *anthonomage*] 1-2 Operație de strângere (și de distrugere) a gărgărițelor care trăiesc în florile de măr.

antonomasie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: ngr *ἀντονομασία*, it *antonomasia*] 1-2 (Ret) Antonomază (1-2).

antonomază sf [At: DA / Pl: ~ze / E: fr *anthonomase*] 1 Figură de stil prin care se folosește un nume comun în locul unui nume propriu Si: *antonomasie* (1). 2 Figură de stil prin care se folosește un nume propriu sau o perifrază în locul unui nume comun Si: *antonomasie* (2).

antozoar sn [At: DEX² / P: ~zo-ar / Pl: ~e / E: fr *anthozoaires*] 1 (Lpl) Clasă de celenterate care cuprinde polipii izolați sau grupați în colonii Si: *coralier* (*Anthozoa*). 2 (Lsg) Animal care face parte din această clasă.

antracen sn [At: DA / V: ~ă sf, ~thra~ / E: fr *anthracène*] (Chm) Carbură de hidrogen ciclică, din care se extrag alezina și alte substanțe folosite în industria coloranților.

antracenă sf vz **antracen**

antrachinonă sf [At: DEX² / Pl: ~ne / E: fr *anthraquinone*] Substanță organică, derivată din antracen, alcătuită din cristale gălbui, servind ca materie primă pentru unii coloranți.

antracit sn [At: PONI, CH. 127 / V: (după fr) *anthra*~ / Pl: ~uri / E: fr *anthracite*] (Mnr) Cărbune huilic superior.

antracoză sf [At: DEX² / Pl: ~ze / E: fr *anthracnose*] Boală a unor plante provocată de ciuperci parazite, care se manifestă prin apariția unor pete brune-roșietice sau galben-portocalii pe frunze, tulpini și fructe.

antracoteriu sm [At: DEX² / Pl: ~ii / E: lat *anthracoterium*] 1 Gen de mamifer din care s-a dezvoltat porcul mistreț. 2 Animal aparținând acestui gen.

antracoză sf [At: DEX² / Pl: ~ze / E: fr *anthracose*] Boală cauzată de inhalarea prafului de cărbune în plămâni.

antract sn [At: DA / Pl: ~e și (iuz) ~uri / E: fr *entracte*] 1 Pauză dintre două acte sau două părți ale unei reprezentări, unui spectacol. 2 (Muz) Piesă muzicală executată într-un antract (1).

antranilic am [At: DEX² / Pl: ~ici / E: fr *anthranilique*] (Is) Acid ~ Pulbere cristalină, incoloră, solubilă în apă și în alcool, întrebuințată în chimie ca reactiv de determinare a cuprului, mercurului, plumbului etc. Si: acid aminobenzoic.

antranol sm [At: DEX² / Pl: ~i / E: fr *anthranol*] Acid obținut prin reducerea antrachinonei cu staniu și acid acetic, folosit în industria materiilor colorante.

antranx sm vz **antranx**

antravon sn [At: ENC. AGR. 263 / Pl: ~oane / E: eg *entravon*] (Mdv) Dispozitiv pentru imobilizarea calului în vederea unei operații.

antrax sm [At: BIBLIA (1688), 355/47 / V: (inv) ~anx, ~traxă (sf), (2, inv) ~thraxi / A și: (după fr) ~trax / Pl: (inv) ~acși, ~achi / E: fr *anthrax*, ngr *ἀνθράξ*] 1 (Min; inv) Piatră scumpă, de culoarea cărbunelui aprins Si: *rubin*. 2 Boală infecțioasă și contagioasă (la animale și la oameni), manifestându-se prin abcese pulmonare, gastrointestinale și cutanate Si: (pop) *hubă-neagră*, *carbune*, *dalac*.

antraxă sf vz **antranx**

antrea sf vz **antreu**

antrecot sm vz **antricot**

antreiaș sn [At: DA / Pl: ~e / E: *antreu* + -aș] 1-2 Antrețel (1-2).

antreluță sf [At: CARAGIALE, M. 173 / Pl: ~te / E: *antreu* + -uță] 1-2 (Rar) Antrețel.

antren sns [At: DA ms / E: fr *entraîn*] Bună dispoziție.

antrena [At: VLAHUȚĂ, D. 256 / Pzi: ~nez / E: fr *entraîner*] 1-2 vtr (Spt) A (se) pregăti prin exerciții fizice și metodice pentru competiții. 3-4 vt A stimula sau a face pe cineva (părtaș) la o activitate, discuție etc. 5-6 vt A atrage după sine pe cineva (la ceva reprobabil). 7-8 vtr (Rar; fig) A (se) înflăcăra. 9-10 vtr A (se) pune în mișcare.

antrenament sn [At: CĂLINESCU, E. O. II, 26 / Pl: ~e / E: fr *entraînement*] 1 Proces de pregătire a unui sportiv. 2-3 Exercițiu fizic sau mental folosit la antrenament (1).

antrenant, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~nți, ~e / E: fr *entraînant*] 1 Care atrage. 2 Care stimulează (într-o activitate). 3 Distractiv. 4 Plin de antren.

antrenare sf [At: DA / Pl: ~nări / E: *antrena*] 1 Pregătire prin exerciții fizice și metodice pentru competiții Si *antrenat*¹. 2 Stimulare la o activitate, discuție etc Si: *antrenat*¹ (2). 3-4 Atragere după sine (la ceva reprobabil) Si: *antrenat*¹ (3-4). 5 Implicare. 6 Punere în mișcare Si: *antrenat*¹ (1-6).

antrenat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *antrena*] 1-6 Antrenare (1-6).

antrenat², ~ă a [At: CONTEMP., Seria II, 1951, nr. 224, 2/5 / Pl: ~ați, ~e / E: *antrena*] 1 Pregătit prin exerciții fizice și metodice. 2 Stimulat la o activitate, discuție. 3 Făcut părtaș la o activitate, discuție. 4-5 Atras după cineva la ceva (reprobabil). 6 Implicat. 7 Pus în mișcare.

antrenor, ~oare smf [At: DA / Pl: ~i, ~oare / E: fr *entraîneur*] 1 smf Persoană care antrenează (1). 2-3 Utilaj folosit pentru punerea în mișcare a unei mașini.

antrepozit sn [At: DA / V: (rar) *in*~, *în*~ / Pl: ~e / E: fr *entrepôt* cf *depozit*] (Inv) Clădire (publică), pentru depozitarea stocurilor de mărfuri, materiale etc.

antrepozitar, ~ă smf [At: DA ms / Pl: ~i, ~e / E: fr *entrepôitaire*] (Rar) Persoană care are mărfuri într-un depozit.

antreprenor, ~oare smf [At: (a. 1852) URICARIUL III, 248/26 / Pl: ~i, ~oare / E: fr *entrepreneur*] 1-2 Persoană care execută anumite lucrări sau servicii (publice ori particulare) Si: *întreprinzător*. 3 (Spc) Întreprinzător de construcții publice.

antrepriză sf [At: I. IONESCU, P. 148 / Pl: ~ze / E: fr *entreprise*] 1 Executare a unei lucrări în schimbul unui preț determinat. 2 Afacere comercială sau industrială.

antresol sn [At: DEX² / Pl: ~uri / E: fr *entresol*] (Rar) Mezanin.

antret sn vz **antreu**

antretoază sf [At: DEX² / Pl: ~ze / E: fr *entretoise*] 1 Fiecare din grinzile transversale care leagă grinzile principale ale unui pod. 2-3 Bară care servește la legarea a două piese dintr-un mecanism și la menținerea lor la distanță. 4 Piesă metalică, cilindrică, goală în interior, folosită pentru consolidarea pereților unui cazan cu abur.

antrețel sn [At: DA ms / Pl: ~i / E: *antret* + -el] 1-2 Antreu (mic) Si: *antreiaș* (1-2).

antreu sn [At: NEGRUZZI, S. II, 205 / V: (Mol) ~tret (pl *trete*) (rar, mlg) ~treă sf (pl *trele*) / Pl: ~euri / E: fr *entrée*] Cea dintâi încăpere, în care se intră de afară într-o casă și din care dau uși în celelalte Si: *intrare*, *vestibul*.

antricot sn [At: ENC. AGR. / V: ~rec~ / Pl: ~oate / E: fr *entrecôte*] 1 Carne de vită din zona intercostală. 2 Friptură preparată din această carne Si: *cotlet*.

antropic an [At: DEX² / Pl: ~ici / E: fr *anthropique*] (Is) Fenomen ~ Fenomen antropogen.

antropo- [At: DEX² E: fr *anthropo-*, ngr *ἄνθρωπος*] Element de compunere cu sensul „referitor la om”.

antropobiologie sf [At: DEX² / P: ~bi-o~ / Pl: ~ii / E: fr *anthropobiologie*] Ramură a biologiei care studiază specia umană și maimuțele antropoide.

antropocentric, ~a a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *anthropocentrique*] 1 Privitor la antropocentrism. 2 Care aparține antropocentrismului.

antropocentrism sn [At: DEX² / E: fr *anthropocentrisme*] Concepție filozofică potrivit căreia omul este centrul și scopul universului.

antropofag, ~a smf, a [At: DA / Pl: ~agi, ~age / E: fr *anthropophage*, lat *anthropophagus*] 1-2 (Persoană) care se hrănește cu carne de om Si: canibal Cf *capcaun*.

antropofagie sf [At: DA / Pl: ~ii / E: fr *anthropophagie*] Stare caracterizată prin obiceiul de a se hrăni cu carne de om.

antropofob, ~a smf, a [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *anthropophobe*] 1-2 (Persoană) care urăște oamenii Cf *mizantrop*. 3-4 (Persoană) care se teme de (alți) oameni.

antropofobie sf [At: DA / Pl: ~ii / E: fr *anthropophobie*] 1-2 Sentiment de ură sau de frică de oameni Cf *mizantropie*.

antropogen an [At: DEX² / Pl: ~i / E: fr *anthropogène*] (Îs) Fenomen ~ Fenomen datorat acțiunii omului cu urmări asupra reliefului, vegetației și climei Si: fenomen antropic.

antropogenetic, ~a a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *anthropogénétique*] 1 Referitor la antropogeneză. 2 De antropogeneză.

antropogeneză sf [At: DEX² / Pl: ~ze / E: fr *anthropogénese*] Proces al apariției și dezvoltării omului Si: antropogenie.

antropogenie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *anthropogénie*] Antropogeneză.

antropofonie sf [At: CV, 1949, nr. 9, 9 / Pl: ~ii / E: antro- + fonie] Fonetică fiziologică.

antropogeografie sf [At: DA / Pl: ~ii / E: fr *anthropogéographie*, ger *Anthropogeographie*] Ramură a geografiei generale care studiază extinderea și repartiția oamenilor pe pământ.

antropografic, ~a a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *anthropographique*] 1 Referitor la antropografie. 2 De antropografie.

antropografie sf [At: DA / Pl: ~ii / E: fr *anthropographie*] Știință care studiază trăsăturile fizionomice specifice raselor și tipurilor umane.

antropoid, ~a [At: DA / Pl: ~po-id / Pl: ~izi, ~e / E: fr *anthropoïde*] 1 a (D. animale) Care seamănă cu omul (la înfățișare). 2 smp (Zlg) Specie de maimuțe. 3 sm Animal aparținând acestei specii.

antropolatrie sf [At: DA / Pl: ~ii / E: fr *anthropolatrie*] 1 (Rar) Adorație a omului (cu referire la erezia nestoriană a adorării lui Iisus Hristos ca om, nu ca divinitate). 2 Cult al unui zeu conceput ca om, nu ca divinitate.

antropolatru, ~a smf, a [At: DOSOTEL, V. S. 248^b / V: *anthro-* / Pl: ~ri, ~re / E: fr *anthropolâtre*, ngr *ανθρωπολάτρης*] 1-2 (Rar) (Persoană) care este partizan(ă) a antropolatriei. 3-4 (Persoană) care adoră omul. 5-6 (Spe) (Eretic) care adoră pe om în persoana lui Iisus Hristos.

antropolog, ~ogă smf, a [At: DA / V: ~loagă / Pl: ~ogi, ~oge / E: fr *anthropologue*, ger *Anthropologe*] 1-2 (Rar) (Persoană) care se ocupă cu studiul antropologiei.

antropologic, ~a a [At: DA / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *anthropologique*] 1 De antropologie. 2 Caracteristic antropologiei.

antropologie sf [At: MAIORESCU, L. 122 / Pl: (nob) ~gii / E: fr *anthropologie*] Știință care se ocupă cu studiul tipurilor omenești, din punct de vedere anatomic și psihologic și cu originile civilizației omenești.

antropologism sn [At: DEX² / E: fr *anthropologisme*] (Flz) Concepție materialistă care privea omul în mod abstract, ca pe o ființă naturală, fără a ține seama de relațiile sociale în continuă schimbare de-a lungul istoriei.

antropometric, ~a a [At: DA / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *anthropométrique*] 1 De antropometrie. 2 Caracteristic antropometriei.

antropometrie sf [At: DA / E: fr *anthropométrie*] Tehnică a măsurării diferitelor părți ale corpului omeneș și studiu al proporțiilor corpului omeneș, aplicat în special la criminali sau delincvenți, în vederea identificării lor.

antropomorf, ~a a [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: ngr *άνθρωπος* și *μορφή*] 1-2 Cu formă sau aparență de om.

antropomorfism sn [At: DA / Pl: ~e / E: fr *anthropomorphisme*] 1 Credință prin care se atribuie divinităților chip de om, sentimente și pasiuni

omenești. 2 (Flz) Credință mistică prin care se atribuie lucrurilor și fenomenelor naturii însușiri și sentimente omenești.

antropomorfist, ~a smf, a [At: DA / Pl: ~iști, ~e / E: fr *anthropomorphiste*] 1-2 (Persoană) care admite antropomorfismul (1-2).

antropomorfiza vta [At: RALEA, E. O. 211 / Pzi: ~zez / E: fr *anthropomorphiser*] (Rar) 1 A atribui lucrurilor caractere omenești Si: a umaniza. 2 A atribui divinităților chip de om și sentimente omenești.

antroponimic, ~a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *anthroponymique*] 1 a Referitor la antroponimie (1) Si: antroponomastic (1). 2 a Care ține de antroponimie (1) Si: antroponomastic (2). 3 sn Nume de persoană.

antroponimie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *anthroponymie*] 1 Ramură a lingvisticii care studiază numele de persoană Si: antroponomastică (3). 2 Totalitate a numelor de persoană dintr-o localitate, regiune, limbă etc.

antroponomastic, ~a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *anthroponomastique*] 1-2 a Antroponimic (1-2). 3 sf Antroponimie (1).

antropopitec sm [At: DEX² / Pl: ~eci / E: fr *anthropopitèque*] Maimuță considerată precursorul omului.

antropozofie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *anthroposophie*] Doctrină religioasă care înlocuiește pe Dumnezeu cu omul, conceput ca esență divină, accesibilă numai inițiaților.

antum, ~a sf, a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: cf lat *ante*] 1-2 (Scriere) publicată în timpul vieții autorului.

anturaj sn [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 238 / Pl: ~e / E: fr *entourage*] Totalitate a persoanelor care formează societatea obișnuită a cuiva.

antărt av [At: NECULCE, ap. LET. II, 367/34 / V: ~tert, ~terți / A și: an~ / E: lat *anno tertio*] (Reg) 1 (Adesea foc an, ast-timp etc.) Acum doi ani. 2 (În legătură cu mai) Acum câțiva ani.

antert av vz **antărt**

antian¹ sn [At: CALENDARIU (1814), 163/27 / E: ger *Enzian*] (Bot; Înv) Ghinură.

antian² sn vz **entură**

anual, ~a [At: MEHEDINȚI, G. F. 163 / Pl: ~i, ~e / E: lat *annualis* cf *anuelnic*] 1-2 a, av (Care se întâmplă) în (sau pe) fiecare an. 3 a Care durează numai un an. 4 a O dată pe an.

anuar sn [At: DA / V: (Înv) ~ariu / Pl: ~e / E: fr *annuaire*] 1-2 Publicație (periodică) care conține relații sau informații (statistice, de comerț etc.) despre ceva pe timp de un an.

anuariu sn vz **anuar**

anuelnic, ~a a [At: (a. 1862) URICARIUL I, 119/2 / Pl: ~ici, ~ice / E: an + -elnic] (Înv) Anual.

anuitate sf [At: MAIORESCU, D. I, 277 / P: ~nu-i~ / Pl: ~răți / E: fr *annuité*] 1 (Fin) Sumă fixă care se plătește anual pentru a rambursa un capital sau o datorie. 2 (Spe) Sumă anuală ce se plătește pentru o asigurare Cf *rată*.

anula vt [At: MAIORESCU, CR. III, 134 / Pzi: ~lez / E: fr *annuler*, lat *annulare*] 1-2 (A face sau) a declara nul, fără nici o valoare Si: a anularisi (1-2), a nimici, a desființa, a ridica, a șterge, a oborî Cf a anerisi.

anulabil, ~a a [At: HAMANGIU, C. C. 480 / Pl: ~i, ~e / E: fr *annulable*] 1-2 Care poate sau trebuie să fie anulat (1-2).

anulabilitate sf [At: HAMANGIU, C. C. 480 / E: fr *annulabilité*] 1-2 Posibilitatea de a fi anulat (1-2).

anular, ~a a [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *annulaire*] În forma unui inel Si: inelar (1-2).

anulare sf [At: HAMANGIU, C. C. 428 / Pl: ~ări / E: **anula**] 1-2 (Facere sau) declarare nul. Si: **anulat**¹ (1-2), Si: **anulație** (1-2) (Înv) **anularisire** (1-2), **anulat**¹ (1-2), **desființare**, **nimicire**, **ridicare**, **ștergere**.

anularisi vtr [At: DA / Pzi: ~sesc / E: **anula** + -isi] 1-2 (Înv) A anula (1-2).

anularisire sf [At: COD. ȚIV. / Pl: ~ri / E: **anularisi**] 1-2 (Înv) Anulare (1-2).

anularisi¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: **anularisi**] 1-2 (Înv) Anulare (1-2).

anularisii², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *anularisi*] 1-2 (Înv) Anulat² (1-2).

anulat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *anula*] 1-2 Anulare (1-2).

anulat², ~ă a [At: MAIORESCU, CR. III, 137 / Pl: ~ați, ~e / E: *anula*] 1-2 (Desființat sau) declarat nul Si: *abrogat*, Si: (Înv) *anularisii²* (1-2).

anulație sf [At: HAMANGIU, C. C. XLIV / V: ~lațiune / Pl: ~ii / E: fr *annulation*] 1-2 (Rar) Anulare (1-2).

anulațiune sf vz *anulație*

anumăra vi vz *număra*

anumărare sf vz *numărare*

anumărat¹ sn vz *numărat¹*

anumărat², ~ă a vz *numărat²*

anume [At: CORESI, EV. VII / V: (Buc) ~mea, *anome* / E: *a³ + nume*] 1 av (Înv) (În legătură cu verbe ca *a striga*, *a chema*, *a pomeni*, *a scrie*, *a cunoaște*, *a ști* etc.) Cu numele. 2 av (Adesea precedat de *și*) Adică. 3 av Amănușit. 4 av Exact. 5 av (Îlav) Mai ~ Chiar. 6 av (Îal) Tocmai. 7 av Cu intenția. 8 av Oare? 9 a Anumit.

anumea av vz *anume*

anumit, ~ă [At: POP, ap. HEM 1250 / Pl: ~iți, ~e / E: *anume*] 1 a (Mai ales în legătură cu măsuri de timp) Hotărât. 2 a (În legătură cu alte noțiuni) Știut, cu pricina. 3-4 a Pe care nu pot sau nu vreau să-l spun pe (sau cu) nume(le) Si: *oarecare*, *oarecine*, *nescai*, *niște*, *un*. 5 av Sigur.

anunțator sn [At: DEX² / P: ~ci-a~ / Pl: ~oare / E: fr *annonciateur*] Aparat care anunță modificări sau abateri în timpul funcționării unui sistem tehnic.

anunțu sn vz *anunț*

anunț sn [At: MAIORESCU, CR. I, 120 / V: (Înv; după lat) ~nunciu, ~nunțiu / Pl: ~uri / E: fr *annonce*] 1 Înștiințare (tipărită, mai ales într-un jurnal) prin care se aduce ceva la cunoștința publicului Si: *încununștințare*, *vestire*. 2-3 (Pex) Foaie volantă (sau spațiu dintr-un jurnal) cu anunțuri (1).

anunța vi [At: NEGRUZZI, S. I, 68 / Pzi: ~nunț / E: fr *annoncer*] 1 A face cunoscut. 2 (Spe) A spune numele cuiva care a venit în vizită sau pentru afaceri.

anunțare sf [At: DA / Pl: ~tări / E: *anunța*] 1 Aducere la cunoștință. 2 Vestire.

anunțat, ~ă a [At: NEGRUZZI, S. I, 329 / Pl: ~ați, ~e / E: *anunța*] Adus la cunoștință.

anunțator, ~oare smf, a [At: DA ms / Pl: ~i, ~oare / E: *anunța + -(a)tor*] 1-2 (Persoană) care anunță, vestește sau prevestește ceva.

anură sf [At: DEX² / Pl: ~re / E: fr *anures*] 1 (Lpl) Ordin de amfibieni lipsiți de coadă în stadiul de adult, cu membre adaptate pentru salt. 2 (Lsg) Animal aparținând acestui ordin.

anunțu sn vz *anunț*

anurce pnh [At: PAȘCA, GL. / E: nct] (Reg) Oarece.

anurie sf [At: DA / Pl: ~ii / E: fr *anurie*] (Med) Încetare patologică a secreției urinare.

anus sn [At: DA / Pl: ~uri / E: fr *anus*] (Atm) Orificiu exterior al intestinului gros (rectum) prin care se elimină materiile fecale.

anuscând av [At: FRÂNCU - CANDREA, M. / V: *anoș~* / E: *a² + nu + știu + când*] (Reg) 1 Adineauri. 2-3 Câteva zile (sau săptămâni) în urmă.

anuș sm [At: TIPLEA, P. P. (Glosar) / E: *an + -uș*] (Mar; îpp) 1-2 (Șhp) Anișor (1-2). 3 (Îlav) Pe la ~ La anul viitor.

anvelopă sf [At: CADE / Pl: ~pe / E: fr *enveloppe*] 1 (La roata de cauciuc a automobilului, a bicicletei etc.) Parte exterioară de cauciuc vulcanizat care acoperă (protejează) camera cu aer. 2 Parte exterioară, de piele foarte groasă și rezistentă, a unei mingi de fotbal, care învelește camera cu aer. 3 Parte din afară a căldării unui vapor. 4 (Rar) Plic. 5 Supracoperță. 6 (Pct) Atmosferă difuză care învâluie figurile dintr-un tablou.

anvergură sf [At: DA ms / P: ~ghiura / Pl: ~ri / E: fr *envergure*] 1-6 Cadru, ampoare, grad până unde se întinde spiritul și inteligența cuiva sau cuprinsul unei opere (științifice). 7 (Teh) Distanță dintre extremitățile unei aripi de avion, măsurată perpendicular pe axa ei longitudinală.

anverzile av [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg; îlav) D~ Nu e multumitor nimic din ceea ce face.

anvoană sf vz *amvon*

amvon sn vz *amvon*

anxietate sf [At: V. ROM. aprilie 1934, 88 / Pl: ~tări / E: fr *anxiété*] 1 Împrejurare. 2 Neliniște. 3 Teamă. 4 Stare de neliniște însoțită de palpitații, sufocare etc. întâlnită în unele boli nervoase.

anxious, ~oasă [At: CĂLINESCU, E. O. II, 51 / Pl: ~oși, ~oase / E: fr *anxieux*] 1 a Neliniștit. 2 a Îngrijorat. 3 a Temător. 4 smf Persoană care își face griji (sau temeri) nemotivate.

anză sf vz *ansă*

anzeriformă [At: DEX² / Pl: ~me / E: *ansériformes*] 1 sf (Lpl) Ordin de păsări înotătoare, cu gâtul lung, cu picioarele scurte, având trei degete unite printr-o membrană. 2-3 sf, af (Lsg) (Pasăre) care aparține acestui ordin.

aoace¹ av [At: JAHRESBER. IV, 325 / V: *ana~*, *anaci*, *anașa*, ~cea, ~aci, ~așia, *naci*, *oaci* / E: lat *hoc-ce* cf *încoace*] (Reg) Aici.

aoace² av [At: REV. CRIT. IV, 336 / V: ~ci / E: lat *illac-ce*] (Reg) Acolo.

aoacea av vz *aoace¹*

aoaci¹ av vz *aoace¹*

aoaci² av vz *aoace²*

aoare av vz *aorea*

aoarea av vz *aorea*

aoaș sm [At: BOGDAN, GL. / V: *aoos*, *ooși*, *ooșus*, *ooșuz* / Pl: ~i / E: (Pbl) mg *havas*] (Numai în documente slave) Deal.

aoașia av vz *aoace¹*

aoileo i vz *aoleo*

aolea i vz *aoleo*

aoleală sf [At: HEM 1256 / V: (ad) *dao~* / Pl: ~eli / E: *aoli* (*daoli*) + -eală] 1 (Reg) Văicăreală. 2 (Reg; spc; gmt; îrn; îf *daoleala*) Cântec interpretat la bărbieritul mirelui.

aolean sn [At: VARONE, D. / Pl: ~uri / E: nct] (Cor) Horă nedefinită mai îndepăroape.

aoleo [At: NECULCE, ap. LET. II, 280 / V: ~eu, ~ea, ~lo, (Mol) *aleu*, *alo*, *ileo*, *elio*, *valeu*, *va~*, *valo*, *valu*; (Trs) *auieu*, *auļu*, *aulea*, *d-a~*, *d-aleu* / A: *ao~* / Pl: ~uri / E: *a(u) + le(le)*] Exprimă: 1 i Durere. 2 i Plâns. 3 i (Îrn) Spaimă. 4 i (Îrn) Surprindere. 5 i Amenințare. 6 i Compătimire. 7 i Falsă compătimire. 8 i Rugămintă. 9 i Regret. 10 i Admirație. 11 i Rememorare a ceva. 12 i Dorință. 13 sn Bocet. 14 sn Văicăreală. 15 sn (Pfm; îrn; îf *aoleu*) Aur. 16 sn (Pfm; îrn; îf) Imitație de aur.

aoleu i vz *aoleo*

aoi¹ vi [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / V: *auli*, *dăo~*, *dăuli*, *hăo~*, *hăuli* / Pzi: ~lesc / E: *aoleo*] 1-2 A (se) boci. 3-4 A (se) văicări. 5-6 A (se) plânge.

aoi² v vz *hăuli*

aoică a [At: ap. TDRG / V: *au~*, ~lico, ~lica, *d-a~* / E: *aoleo!* + -ică] (Îppl; gmt) Exprimă o ușoară părere de rău, amestecată cu iubire sau cu plăcere.

aoiio i vz *aoleo*

aorar sn vz *arar*

aorea av [At: MOXA, 404/2 / V: *aoar~*, *aoare*, ~ria / E: *a² + oare* sau *ori* (cf *a-dese-ori*, *a-rare-ori*, *a-buna-oara* etc.) cf alb *ahere*] 1 (Îrg) Câteodată. 2 (Reg) Uneori.

aoreală sf vz *aureală*

aoria av vz *aorea*

aorist sn [At: DA / E: fr *aoriste*, ger *Aorist*, lat *aoristus*, ngr *ἀόριστος*] (Grm) Timp verbal reprezentând o acțiune nedeterminată din sfera trecutului.

aortă sf, a [At: DA / Pl: ~te / E: fr *aorte*] 1-2 (Atm) (Arteră principală) care pleacă de la inimă și din care se desfac apoi toate vasele arteriale ale circulației sângelui.

aortic, ~ă a, av [At: DA / Pl: *ici*, ~ice / E: fr *aortique*] 1-2 (Atm) (Care ține) de aortă.

aortită *sf* [At: DA / Pl: ~te / E: fr *aortite*] (Med) Inflamație a (tunicii externe a) aortei.

apagogenic, ~ă a [At: MAIORESCU, L. 138 / Pl: ~ici, ~ice /] (Log; gmt) Care dovedește ceva prin arătarea imposibilității contrariului, prin reducerea la absurd.

apalt *sn* [At: (a. 1823) URICARIUL V. 56/21 / Pl: ~uri / E: it *appalto*] (Îvr) Dare în antrepriză a veniturilor (comunei, statului) rezultate din vânzarea unor lucruri de consum.

apanagiu *sn* *vz* **apanaj**

apanaj *sn* [At: (a. 1827) URICARIUL VII, 108/5 / V: ~agiu (pl ~agii) / Pl: ~e și ~uri / E: fr *apanage*] 1-3 (Înv) Domeniu, proprietate, venit anual acordat de suveran sau de parlament unui membru al familiei domnitoare și (pex) altcuiva. 4 (Fig) Țară exploatată de cei care dețin puterea politică. 5 (Pex) Ceea ce este propriu cuiva Si: *parte, privilegiu*.

apaos *sn* [At: ap HEM 1260 / V: ~aus / Pl: (nob) ~se și ~uri / E: a + paos] Paos.

apar *sm* [At: CANTEMIR, IST. 259 / Pl: ~i / E: apă + -ar] 1 (Mol) Persoană care cară apă. 2 (Mol) Persoană care vinde apă Si: *sacagiu*. 3 (Îvr) Constelație așezată între zodia țapului și a peștelui. 4 (Îvr) Corăbier.

aparat *sn* [At: MAIORESCU, D. I, 334 / Pl: ~e, (nob) ~uri / E: fr *appareil*, lat *apparatus*] 1 Sistem de piese care servește pentru o operație tehnică, mecanică, științifică etc. 2 Sistem care transformă o formă de energie în alta. 3 (Blg; atm; pan) Totalitate a organelor care servesc la îndeplinirea unei funcții Si: *sistem*. 4 Ansamblul mijloacelor care servesc unui anumit scop. 5 (Îs) ~ *critic* Totalitate a notelor și comentariilor care însoțesc o ediție critică. 6 (Îs) ~ *științific* Totalitate a mijloacelor de investigație științifică folosite de un cercetător. 7 Totalitate a serviciilor care asigură bunul mers al unei instituții sau a unui domeniu de activitate. 8 (Pex) Totalitate a personalului care asigură buna funcționare a unei instituții. 9 Desfășurare solemnă a unui eveniment Si: *pompă, magnificență*. 10 (Pex) Totalitate a elementelor necesare desfășurării solemne a unui eveniment.

aparataj *sn* [At: ALAS 25 IV 1937, 19/1 / Pl: ~e / E: Colp fr *appareillage*] (Teh) Totalitate a aparatelor folosite într-un anumit domeniu de activitate Si: *aparatură* (2).

aparatură *sf* [At: SCÂNTEIA, 1947, 2, IV / Pl: ~ri / E: *aparat* + -ura] 1 Totalitate a aparatelor care asigură funcționarea și controlul unei anumite instalații, mașini etc. 2 (Pex) Aparataj.

apare *sf* [At: DOSOFTEI, ap. HEM 1294 / Pl: ~pări / E: lat *aqualis*, ~em] (Înv) Vas în care se ține apă.

aparent, ~ă a [At: CULIANU, C. 164 / V: (înv) ~rinte / Pl: ~nti, ~e / E: fr *apparent*] 1 a Care se vede. 2 a (Îs) *Caramida ~ă* Cărămidă specială destinată decorării interioare a pereților sau zidirii unor fațade care nu se acoperă cu tencuială. 3 a (Sp; jur; îs) *Servitute ~ă* Servitute care se arată (de la prima vedere) prin locuri vizibile (uși, ferestre etc.). 4 a Care este altfel decât apare la prima vedere. 5 av În aparență.

aparență *sf* [At: VARLAAM, C. II, 58 / V: (înv) ~rință / Pl: ~te / E: fr *apparence*] 1-2 Fel în care cineva sau ceva se arată în exterior sau pe dinafară Si: *înfățișare, față*. 3 (Îe) *A salva ~tele* A nu lăsa să se (între)vadă nimic, din cele ce ar putea dezvălui un rău. 4 Înfățișare înșelătoare, care ascunde adevărata natură a lucrurilor sau a persoanelor. 5 (Îlav) *În ~ă* Pe cât pare la prima vedere, la o cercetare superficială.

aparinte a *vz* **aparent**

aparintă *sf* *vz* **aparență**

aparitie *sf* [At: DA / V: ~țiune / Pl: ~ii / E: fr *apparition*] 1 Arătare (pe neașteptate). 2 Leșire la lumină. 3 (Sp; d. cărți) Leșire de sub tipar. 4 Vedenie.

aparițiune *sf* *vz* **aparitie**

aparitor *sm* [At: DA / Pl: ~i / E: fr *appariteur*, lat *apparitor*] (Rar) 1 (Ant) Nume generic al slujbașilor inferiori (lictori, scribi, interpreți) care însoțeau pe magistrații romani. 2 Aprod (la judecătoria). 3 Pedel (la universități).

apartament *sn* [At: (a. 1834) URICARIUL VII, 192/5 / Pl: ~e, (înv) ~uri / E: fr *appartement*, it *appartamento*] Locuință (într-un bloc, casă) compusă din mai multe camere legate și dependente între ele, astfel încât să formeze un tot (cu o destinație unică).

aparte ai, av [At: I. NEGRUZZI, S. V, 144 / E: fr *à part*] 1-2 (În mod) separat. 3-4 (La teatru) Ca și cum ar vorbi cu sine însuși, dar cu glas tare. 5-6 Deosebit.

apartenență *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 112, 13/2 / Pl: ~te / E: fr *appartenance*] (Der de sau mai rar la) 1-2 Depindere ori legare de cineva sau de ceva Si: *apartinere*. 3 Raport dintre un individ și clasa socială, colectivitatea, partidul etc. din care face parte.

aparteu *sn* [At: MACEDONSKI, O. II, 414 / S: *aparté* / Pl: ~euri / E: fr *aparté*] 1 (Teatru) Scurt monolog rostit de personaj pentru sine (și pentru public), presupunându-se că celelalte personaje de pe scenă nu aud Cf *aparte* (3-4). 2 Convorbire între patru ochi.

apartheid *sn* [At: DEX² / P: ~haid / E: eg *apartheid*] Politică de segregare rasială practică până în anul 1991 de guvernul Republicii Sud-Africane împotriva populației de culoare din țară.

apartinire *sf* [At: PRAV. (1814), 4/17-18 / Pl: ~ri / E: *părtini*] (Înv) Părtinire.

apartine vi [At: HASDEU, I. C. 3 / Pzi: *apartîn*, (înv) ~țiu / E: fr *appartenir*] 1 A ține de cineva sau de ceva. 2 A fi proprietatea cuiva. 3 (Fig) A se cuveni. 4 A fi în sarcina cuiva. 5 A face parte din...

apartinere *sf* [At: DA ms / A: ~țin~ / Pl: ~ri / E: *apartine*] (Rar) Ținere de cineva.

apas [At: MACEDONSKI, O. I, 201 / Pl: ~i / E: fr *apache*] 1 *sm* (Iuz) Derbedeu. 2 *sm* (Lpl) Trib de indieni din Texax. 3-4 *sm, a* (Indian) care aparține acestui trib.

apatie, ~ă a [At: ALECSANDRI, DACIA LIT. 261/23 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *apatique*] 1 Cuprins de apatie. 2 Lipsit de energie Cf *indolent*.

apatie *sf* [At: KOGĂLNICEANU, ARHIVA R. I, 113 / Pl: ~ii / E: fr *apathie*, lat *apathia*] 1 Stare sufletească a unui om, pe care nimic nu-l poate mișca Si: *nepăsare, nesimțire, lipsă de energie* Cf *indolență*. 2 (Flz) Ideal moral, la stoicii antici, care consta în înăbușirea oricărei pasiuni.

apatit *sn* [At: DEX² / E: fr *apatite*] Fosfat natural de calciu, sticlos, incolor sau variat colorat, utilizat la fabricarea îngrășămintelor minerale și la extragerea fosforului.

apatrid, ~ă *smf* [At: DA ms / Pl: ~izi, ~e / E: fr *apatride*, ngr *ἀπατρίδης*] 1 Persoană care a pierdut calitatea de cetățean al patriei sale (părăsind-o în mod ilegal) și n-a dobândit nici cetățenia țării în care s-a stabilit. 2 Om fără patrie.

apatridie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *apatridie*] (Rar) Situație a unui apatrid.

apaos *sn* *vz* **apaos**

apă *sf* [At: (a. 1591) ap. GCR I, 38/28 / S: *appā* / Pl: *ape*, (rar) *apuri* / E: ml *aqua*] 1 Lichid incolor, fără gust și fără miros, compus din hidrogen și oxigen. 2 (Îe) *A cere pământ și ~ă* A cere supunere deplină din partea dușmanului (la vechii persi). 3 (Îe) *A bate apa în piua* A spune mereu aceleași lucruri. 4 (Îae) A vorbi mult și fără rost. 5 (Îe) *Sângele ~ nu se face* Sentimentul înruderii de sânge nu slăbește sau nu se pierde niciodată. 6 (Îe) *A nu avea (nici) după ce bea ~ă* A fi extrem de sărac. 7 (Îe) *A sorbi (pe cineva) într-o lingură* (sau într-un pahar) de ~ă A plăcea pe cineva foarte mult. 8 (Îe) *A îmbăta pe cineva cu ~ rece* A amete pe cineva cu vorba. 9 (Îe) *A fierbe pe cineva fără ~ă* A chinui pe cineva fără milă. 10 (Îe) *A spăla (sau a da) (ceva) în mai multe ape* A spăla în mai multe rânduri de apă. 11 (Îe) *A face un lucru* ~ă A face un lucru să dispară. 12 (Îae) A fura un lucru. 13 (Îe) *A fi (toți) o ~ă* A fi (toți) la fel. 14 (Îe) *A face o ~ (din toate)* A șterge toate deosebirile. 15 (Îe) *A scoate ~ din piatră (seacă)* A realiza un lucru imposibil. 16 (Îae) A fi foarte ingenios. 17 (Îe) *A scrie pe ~ă* A da uitării. 18 (Îae) A nu ține cont (de ceva). 19 (Îe) *A duce ~ cu ciurul* A face încercări zadarnice. 20 (Îe) *A căra ~ la puț* A face încercări zadarnice. 21 (Îe) *A face cuiva ~ă* A omorî pe cineva. 22 (Îe) *A face ~ unei lăuze* A face o lăuză la preot ca

să o sfințească. **23** (Îe) **A da ~ la soareci** A plânge. **24** (Îs) ~ **dulce** (în opoziție cu *apa sărată* a mărilor) Apă de băut cu conținut scăzut de sare (din râuri sau lacuri). **25** (Îas) Apă potabilă. **26** (Mnr; Trs; Îs) ~ **poleita** Apă care conține aur. **27** (Îs) ~ **aspră** (sau *dură*) Apă calcaroasă, care nu e bună de spălat (rufe). **28** (Îs) ~ **moale** (în opoziție cu ~ **aspră**) Apă de ploaie, bună de spălat. **29** (Îs) ~ **goală** (sau *chioară*) Apă curată, neamestecată cu vin. **30** (Fig; Îas) Ciorbă subțire, fără zarzavat sau carne. **31** (Fig; Îas) Lucru fără valoare. **32** (Îs) ~ **minerală** Apă care conține în soluție săruri, gaze sau substanțe radioactive, având proprietăți terapeutice. **33** (Îs) ~ **ne(î)ncepută** (pentru descănțece) Apă proaspătă din care încă nu a băut nimeni. **34** (Îs) ~ **vie** Apă despre care se spune în basmele populare că învie morții. **35** (Îs) ~ **moartă** Apă care poate omorî pe cineva. **36** (Îs) **Apa morților** Fata morgana. **Vz morgana**. **37** (Îs) ~ **mare** (sau *sfințită*) Agheasmă. **38** (Îc) ~ **botează** Bobotează. **39** (Îs) ~ **molizată** Apă sfințită. **40** Masă de apă (1) formând un râu, un lac, o mare etc. **41** (Complinit prin râu, izvor, mare etc.) Întreaga masă de apă (1) a râului, a izvorului, a mării etc. **42** (Lpl) Valuri unde. **43** (Îs) ~ **curgătoare** Apă (40) care curge (râu, izvor, fluviu etc.). **44** (Îs) ~ **statătoare** Apă (40) care nu curge (baltă, lac, mare etc.). **45** (Îs) ~ **lină** Apă (40) care curge încet, fără valuri. **46** (Îs) ~ **repede** Apă (40) (de munte) care curge repede. **47** (Îs) ~ **adâncă** Om potolit în aparență, dar cu o fire ascunsă. **48** (D. o apă curgătoare; Îe) **În susul apei** În partea superioară a cursului apei. **49** (D. o apă curgătoare; Îe) **În josul apei** În partea dinspre vărsare a cursului apei. **50** (Îe) **A ști (sau a vedea) în ce ~ (sau ape) se adapă (sau se scaldă) cineva** A cunoaște gândurile, intențiile sau dispoziția cuiva. **51** (Îe) **A lăsa pe cineva (să se scalde) în apele sale** A lăsa pe cineva în voia lui. **52** (Îe) **Toți se scaldă într-o ~** Toți sunt deopotrivă. **53** (Îe) **A pluti în apele cuiva** A fi de aceeași părere cu cineva. **54** (Îe) **A nu fi (sau a nu călători) în apele sale** A nu se simți bine. **55** (Îae) A fi abătut. **56** (Îae) A fi prost dispus. **57** (Îe) **A nu fi cu toată apa sau în toate apele sale** A nu fi în toate mințile. **58** (Îe) **A-i veni cuiva ~ la moară** A se schimba împrejurările în favoarea cuiva. **59** (Îe) **A-i lua (sau a-i tăia) cuiva apa (de la moară)** A schimba împrejurările în defavoarea cuiva. **60** (Îae) A pune pe cineva în imposibilitatea de a face ceva. **61** (Îe) **A scăpa căciula pe ~** A pierde ocazia. **62** (Îlav) **Ca pe ~ (sau ca apa)** În mod curgător, fluent. **63** (Îal) Pe de rost. **64** (Îe) **A pescui în ~ tulbure** A profita în urma unei situații confuze. **65** (Îsp; Îs) **Apa sâmbetei** Râu care curge pe o câmpie stearpă aflată în jurul iadului și care se revarsă în iad. **66** (Îs) **Apa duminicii** Râu mare și împede care curge pe câmpiile din jurul raiului și care se revarsă în rai. **67** (Îe) **A se duce pe apa sâmbetei** A se distruge. **68** (Îae) A se pierde. **69** (Îe) **Duce-te-ai pe (sau cu) apa sâmbetei** Lua-te-ar dracul. **70** (Îe) **A închea apele** A face să înghețe apele sau să stea pe loc. **71** (Îe) **Minte de încheagă (sau îngheață) apele** Spune minciuni mari. **72** Joc de culori făcut în lumină de unele obiecte lucioase. **73** (Urmad de determinări) Denumire dată unor preparate lichide industriale, farmaceutice, de parfumerie etc. **74** (Îs) ~ **de soda** Sifon. **75** (Îs) ~ **gazoasă** Sifon. **76** (Îs) ~ **oxigenată** Lichid cuprinzând o cantitate de oxigen dublă decât apa (1) obișnuită și care are proprietăți dezinfectante și decolorante. **77** (Îs) ~ **de clor** Soluție slabă de clor cu apă (1) folosită ca dezinfectant și decolorant. **78** (Îs) ~ **de brom** Soluție de brom în apă (3,5%) folosită ca decolorant și (rar) dezinfectant. **79** (D. produse industriale, farmaceutice etc.) Indică starea lichidă a preparatului. **80** (Îs) ~ **acra** Apă minerală. **81** (Chm; Îs) ~ **regală** Amestec de acid clorhidric și acid azotic, care dizolvă aurul și platina. **82** (Chm; Îs) ~ **tare** Acid azotic diluat cu apă (1) folosit în tinichigerie pentru lipit. **83** (Îs) **Apa crătesei** Alcoolat de rozmarin. **84** (Mol; Îc) ~ **de-nimic** Preparat pentru tuse. **85** (Îc) ~ **de-oase** Iodură de potasiu. **86-88** (Fig) Denumire a unor secreții apoase ale corpului (lacrimi, salivă, sudoare etc.). **89** (Pfm; Îe) **A-i lăsa (cuiva) gura ~ (după ceva)** A avea poftă de ceva. **90** (Îae; fig) **A dori ceva foarte mult**. **91** (Reg; Îe) **T-e-a trecut ~ sub limbă** sau **îți îngheață apa sub limbă** E ger mare. **92-94** (Pop; Îe) **A lăsa ~ (unui animal)** A sparge (sau a înțepa) o bubă, o umflătură ca să se scurgă lichidul din ea. **95** (Fig; Îe) **A lăsa ~ cuiva** A scoate cuiva o idee greșită din cap. **96** (Pfm; Îe) **A fi (numai) (o) ~ A fi**

foarte transpirat. **97** (Pat; pop) Dropică. **98** (Pop; Îe) **A avea ~ la cap** A fi hidrocefal. **99** (Fig; Îae) A fi prost. **100** (Pop; la vite și cai) Umflătură plină cu lichid a picioarelor de la genunchi în jos. **101** (Pop; Îe) **Are ~ la picioare** Se spune despre cineva care alunecă și cade mereu. **102** (Înv; Îc) **Apa trândului** Dizenterie. **103** (Pop; Îc) ~ **albă** Cataractă. **104** (Pop; Îc) ~ **neagră** Glaucom. **105** Dans popular românesc la nunțile țărănești. **Si: găleata**. **106** Melodia după care se execută acest dans. **107** (Reg) Rană.

apăduc *sn* **vz apeduct**

apăducere *sn* **vz apeduct**

apăi *av* **vz apoi**

apăra [At: COD. VOR. 63/3 / Pzi: *apar* / E: lat *apparare*] **1-2** *vr* (Îrg) A (se) opri. **3-4** *vr* A (se) respinge. **5-6** *vr* A împiedica o acțiune. **7-8** *vr* (Sp; păs; d. oi, vaci, cai etc.) A (se) abate de la un drum greșit. **9-10** *vr* A se îndepărta de un loc îngrădit, apropiindu-se de locul unde se află păzitorii. **11** *vr* (Pex; Înv; d. oameni) A încerca să determini pe cineva să se răzgândească. **12-13** *vr* A (se) sfătui. **14-15** *vr* (Fig; Înv) A refuza ceva cuiva. **16** *vr* A se retrage. **17** *vr* A se da înapoi de la ceva. **18** *vr* A nu consimți. **19** *vr* A nu accepta. **20** *vr* (Jur; spc; Înv) A refuza o tutelă. **21** *vr* A pretexta. **22-23** *vr* A evita ceva (sau pe cineva). **24-26** *vr(a)* A(-și) garanta siguranța personală (sau avutul) prin ferire de o primejdie, prin adăpostire împotriva ploii, vântului, frigului etc., prin împotrivire la un atac. **27-28** *vr(a)* (Fig) A (se) proteja. **29-30** *vr* (Fig) A sustine. **31-32** *vr* (d. Dumnezeu) A ocroti. **33** (Pfm; Îe) **Doamne-apără!** Cu nici un preț. **34** (Îae; euf) Dracul. **35-36** *vr* A (se) dezvinovăți. **37** *vr* (Jur; spc) A pleda înaintea instanțelor judecătorești o cauză. **38** *vi* A face o mișcare bruscă (în fața unei primejdii) Cf *a para*.

apăraie *sf* [At: CREANGĂ, P. 66 / E: *apă* + *-araie*] (Pfm) Apărie.

apărare *sf* [At: CORESI, ap. HEM 1308 / Pl: *~ări* / E: *apăra*] **1** (Înv) Opreliște. **2** Protejare. **3** (Jur; Îvp; Îe) **A se găti de ~** A se pregăti să se apere. **4** (Îe) **A lua ~a** A apăra pe cineva. **5** (Jur; Îs) *Caz de legiuită* ~ Situație în care, fiind atacat, ai dreptul de a lovi pe cel ce te atacă. **6** Ferire. **7-10** (Jur; Înv) Scutire (de o sarcină fiscală sau de o hotărâre ori pedeapsă judecătorească). **11** Motiv de scutire. **12** (Jur) Pledoarie. **13** (Pex) Partea (sau persoana) care apără într-un proces. **14** (Mil) Formă de luptă ce urmărește oprirea ofensivei inamicului. **Si: apărât**. **15** (Mil) Totalitatea măsurilor luate pentru oprirea ofensivei inamicului. **16** (Mil; pex) Cei care luptă pentru paza unui teritoriu. **17** Fortificații.

apărat *sn* [At: PSALT. SCH. 335/17 / E: *apăra*] **1** (Înv; fig) Amenințare pentru încălcarea a ceva (oprit). **2** Apărare (2). **3** Apărare (8). **4-6** Apărare (10-11). **7** (Înv; Îlav) **Pe ~e** În defensivă. **8** (Reg; Îe) **E bun de ~ și depărat** Se spune despre cineva cu care te poți ajuta la orice lucru.

apărat², -ă [At: CORESI, ap. HEM 1308 / Pl: *~ați*, *-e* / E: *apăra*] **1** *a* (Înv) Oprit. **2** *a* Păzit. **3** *a* (Jur; spc) Căruia i se pledează cauza într-un proces. **4-5** *a* (Înv) Scutit (de răspundere, de dări etc.). **6-7** *sn* (Reg) (Cu omisiunea substantivului *loc*) Apărătură (4-5).

apărăământ *sn* [At: DOSOFTEI, ap. CCR 664 / Pl: *~minte*, *~uri* / E: *apăra* + *-ământ*] (Înv) Apărare.

apărătoare *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ori*, *~oare* / E: *apăra* + *-(a)toare*] **1** Obiect cu rol protector. **2** (Sp) Obiect cu care ne apărăm de muște. **3** Evantai. **4** Funie cu care se strungește legătura dintre proțap cu sania (spre a o ține mai strânsă) **Si: cetlân, coarda, gânj, lambă, lanțuș, legatură, prăjină, vlăioaga**.

apărător, -oare [At: PSALT. SCH. 49/88 / V: (Îrg) *~riu* / Pl: *~i*, *~oare* / E: *apăra* + *-(a)tor*] **1** *a* Care apără. **2** *smf* (Adesea în credințe religioase, ca atribut al lui Dumnezeu) Persoană care apără **Si: ocrotitor, sprijinitor, (iuz) scutitor**. **3** *sm* (Înv) Prezervativ. **4** *smf* (Jur) Persoană care pledează, înaintea unei instanțe judecătorești, o cauză. **5** *smf* (Înv; în vechea organizare judecătorească) Persoană care avea dreptul de a pleda numai în fața instanțelor inferioare, fără a avea un titlu universitar. **6** *sf* Plantă erbacee din familia labiatelor, cu tulpina dreaptă, păroasă, cu frunze ovale și flori purpurii, care crește prin tufișuri, la margini de pădure, prin locuri necultivate în iulie-august (*Clinopodium vulgare*) **Si: (reg) somnisor**. **7** *sf* (Bot; reg) Busuiocul-cerbilor.

apărătoriu¹ sn [At: BĂRAC, ap. TDRG / Pl: ~ii / E: *apăra* + -(a)tor(iu)] 1-3 (Înv) Apărătoare (1-3).

apărătoriu² sm *vz* **apărător**

apărătuș sm [At: DA / Pl: ~i / E: **părat* + -uș] (Atm; pfm) Uvulă.

apărătură sf [At: CORESI, ap. HEM 1312 / Pl: ~ri / E: *apăra* + -atură] 1 (Înv) Obstacol. 2 Loc apărat printr-o îngrăditură Cf **apărat²** (5). 3 (Reg) Pădure tăiată Cf **popritură**. 4-5 (Reg) Loc (pășune, pădure etc.) în care accesul este interzis. 6 Apărare (2). 7 (Înv) Scutire. 8 (Înv) Fortificație.

apărea vi [At: ALECSANDRI, P. III, 3 / V: (nrc) *apare* / Pzi: *apar* / E: lat. *appareo*, ~ere] 1 (Loc *dispărea*) A deveni vizibil. 2 A se ivi brusc. 3 A lua naștere. 4 A părea. 5 A ieși în evidență. 6 (Spc; d. publicații) A ieși de sub tipar.

apăresc, ~ească a [At: MAG. IST. III, 69/12 / Pl: ~ești / E: *apar* + -esc] (Înv) De apar (1).

apărie sf [At: CREANGĂ, A. 134 / E: *apă* + -arie] Apă multă vărsată pe jos Si: (pfm) *apăraie*.

apăruș i [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Strigăt cu care se alungă vițelul ca să nu mai sugă Cf *aleguș*.

apărut, ~ă a [At: DA ms / Pl: ~uți, ~e / E: *apărea*] 1 Care a devenit vizibil. 2 Ivit. 3 Care a luat naștere. 4 (D. cărți, publicații) Ieșit de sub tipar.

apăs sn [At: N. COSTIN, ap. LET. I, A. 60/40 / Pl: ~uri / E: *apasa*] (Înv) 1 Asuprire. 2 (Înv; îs) ~ de nevoie sau ~ul nevoii Strămtorare mare. 2 Necaz.

apăsa [At: VARLAAM, C. 222, 2 / Pzi: *apăs* / E: **appensare*] 1 vi A atârna greu. 2 vi A cântări. 3-5 *vti(a)* A (se) lăsa cu toată greutatea sa asupra unui lucru. 6 vi (D. un obiect) A fi prea greu (de purtat) pentru cineva. 7 vi (Cst *pe*) A exercita o presiune asupra unui corp Si: *a presa*. 8 vi A împinge la fund. 9-10 (Reg) *vti* A se urca (sau a ajuta cuiva să urce) într-un pom Si: *a burica*. 11 vi (Fig; d. o vorbă, un cuvânt, o frază etc.) A accentua. 12-13 *vti* (Fig; subiectul este omul) A asupri. 14-16 *vti* (Adeseori subiectul activ e o abstractizare) A (se) oprima. 17 vi A simți o greutate (în trup).

apăsare sf [At: VĂCĂRESCU, ap. ODOBESCU, S. I, 305 / Pl: ~sări / E: *apasa*] 1 Presiune. 2 (Spc) Presiune a aerului. 3 (Fig) Asuprire. 4 (Fig) Opreziune. 5 Coșmar. 6 (Reg) Energie. 7 (Înv) Accent (ritmic), cantitate a silabelor.

apăsat¹ sn [At: DA / E: *apasa*] 1-4 Apăsare (1-4).

apăsat², ~ă a [At: ANON. CAR. / Pl: ~ați, ~e / E: *apasa*] 1 a Care este presat. 2 a Turtit. 3 a Îndesat. 4 a (Fig; d. vorbă etc.) Accentuat în mod deosebit. 5 a Greu. 6 a Asuprit. 7 a Copleșit. 8 a Încordat. 9-10 *av* (D. felul de a vorbi, de a umbla etc.) Accentuat.

apăsător¹ sn [At: REV. CRIT. IV, 336 / Pl: ~oare / E: *apasa* + -(a)tor] (Teh; reg) Instrument cu care se bate pământul, ca să se niveleze bine și să se bătătoarească Si: (pop) *berbece*, *mai²*.

apăsător², ~oare [At: I. NEGRUZZI, S. VI, 437 / V: (îrg) ~iu / Pl: ~i, ~oare / E: *apasa* + -(a)tor] 1 a Care apasă. 2 a (Fig) Care asuprește. 3 a Sever. 4-5 *smf* (Persoană) care asuprește Si: *asupritor*.

apăsătoriu, ~oare a *vz* **apăsător**

apăsătură sf [At: ANON. CAR. / Pl: ~ri / E: *apasa* + -atură] 1-4 Apăsare (1-4).

apăști v *vz* **apești**

apăștire sf *vz* **apeștire**

apătos, ~oasă a [At: DOSOFTEI, ap. HEM 1296 / Pl: ~oși, ~oase / E: **aquatosus* cf *apos*] 1 Care cuprinde apă în cantități mari. 2 (Mls d. pământ, țărână etc.) Îmbibat de apă. 3 (Spc; d. vin) Slab. 4 (D. culoarea strugurilor, îoc *negru vârtos*) Negru cenușiu.

apătoșă vir [At: DOSOFTEI, PS. 258 / V: ~și / Pzi: ~sez / E: *apătos*] 1 A îmbiba cu apă. 2 (Pex; med) A secreta un lichid apos.

apătoși v *vz* **apătoșă**

apātuică sf [At: PAȘCA, GL. / E: nct] (Reg) Mâncare proastă Cf *apă-chioară*.

apeduc sn *vz* **apeduct**

apeduct sn [At: ȘINCAI, HR. I, 7 / V: ~duc, *apăduc* (pl ~uri), *apăducere* (pl ~uce), ~duc (pl ~e, ~uri), (Trs) *acvad~* / Pl: ~e, (Înv) ~uri / E: fr *aqueduc*, lat *aquaeductus*] Ansamblu de construcții și de instalații care servesc la transportarea apei de la locul de captare până la cel de folosire.

apel sn [At: (a. 1774) URICARIUL I, 183 / Pl: ~uri / E: fr *appel*] 1 Chemare. 2 (Pex) Rugămintă. 3 Invocare. 4 (Îe) A face ~la... A apela (1). 5 (Spc) Citire cu glas tare a numelor unor persoane dintr-un colectiv, spre a verifica prezența lor într-un anumit loc. 6 (Pex) Lista cu membrii unei colectivități constituite. 7 (Jur) Adresare la jurisdicția imediat superioară, spre a schimba sau anula o sentință dată de prima instanță. 8 (Jur; îe) A face ~ A intenta recurs (contra unei sentințe date de o instanță) la instanța superioară. 9 (Jur; îs) *Fara* ~ Fără drept de recurs. 10 (Jur; îs) *Curte de* ~ Instanță judecătorească superioară tribunalului care judecă, în a doua instanță sau în recurs, litigii soluționate de o instanță inferioară.

apela [At: MAIORESCU, CR. III, 166 / Pzi: ~lez / E: fr *appeler*] 1-2 *vti* A (se) adresa cu (o rugămintă, o scrisoare etc.) cuiva. 3 *vi* (Jur; rar) A face apel (7) Si: (Înv) *a alerga*.

apelabil, ~ă a [At: HAMANGIU, C. C. 427 / Pl: ~i, ~e / E: fr *appellable*] (Jur) În privința căruia se poate face apel (7).

apelant, ~ă a [At: HAMANGIU, C. C. 67 / Pl: ~nți, ~e / E: fr *appellant*] 1 a Care face apel împotriva unei sentințe judecătorești. 2-3 *smf* Persoană (fizică sau juridică) care apelează contra unei sentințe judecătorești.

apelare sf [At: DA / Pl: ~lări / E: *apela*] 1-5 Apel (1-3, 5, 7).

apelariș vi [At: CADE / Pzi: ~sesc / E: *apela* + -(r)isi] (Înv) A apela (2).

apelat¹ sn [At: DA ms / E: *apela*] 1-5 Apelare (1-5).

apelat², ~ă a [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *apela*] (Jur; d. o sentință judecătorească) Contra căreia s-a făcut apel (7).

apelativ, ~ă a [At: SBIERA, F. S. 265 / Pl: ~i, ~e / E: fr *appellatif*] 1 *sn*, *a* (Substantiv) comun. 2 *a* (Jur; d. o instanță) Care judecă apelurile. 3-6 *sn*, *a* (Nume, cuvânt) calificativ (cu care este strigat cineva).

apelație sf [At: PRAV. (1814), 13 / V: ~iune / Pl: ~ii / E: fr *appelation*] 1 (Frm; rar) Chemare. 2 Numire. 3 (Jur; Înv) Apel (7). 4 (Pex) Adresarea unei reclamații (către cineva).

apelațiune sf *vz* **apelație**

apella sfs [At: DEX / E: ngr *απελλα*] Adunarea poporului în Sparta antică.

apelpiseală sf [At: DA / Pl: ~eli / E: *apelpisi* + -eală] (Înv) Disperare. **apelpisi** [At: DA / V: *apil~* / Pzi: ~sesc / E: ngr *απελπισω*] 1-2 *vti(f)* A dispera (sau a aduce la disperare pe cineva). 3 *vr* A deznădăjdui.

apelpisie sf [At: CANTEMIR, IST. 80 / Pl: ~ii / E: ngr *απελπισία*] (Îvr) Apelpiseală.

apelpisire sf [At: DA / Pl: ~ri / E: *apelpisi*] (Rar) 1-2 (Aducere a cuiva în starea de) disperare. 3 Deznădăjduire.

apelpisit, ~ă a [At: ALECSANDRI, ap. HEM 1299 / Pl: ~iți, ~e / E: *apelpisi*] 1 A adus la disperare. 2 a Scos din sărite. 3 *smf*, *a* (Persoană) care nu se mai poate controla. 4 *a* (Fig) Neobișnuit.

apendice snm [At: P. MAIOR, IST. 31 / V: (Înv) ~ix / A: ~dice / Pl: ~ice, ~ici / E: fr *appendice*, lat *appendix*] 1 Parte secundară a unui obiect pe care îl completează și a cărui prelungire este. 2 (Atm; sfs) ~ *vermicular* sau *ileo-cecal* Mică prelungire a tubului intestinal aflată în partea inferioară a cecumului. 3 (Pan) Anexă la sfârșitul unei cărți.

apendicită sf [At: DA / Pl: ~te / E: fr *apendicite*] Boală cauzată de inflamarea apendicelui vermicular.

apendicul sn [At: DA / Pl: ~e / E: *apendicule*] Mic apendice (2).

apendicular, ~ă a [At: GRECESCU, FL. 4 / Pl: ~i, ~e / E: fr *appendiculaire*] 1 De forma unui apendice (2). 2 Care ține de un apendice (1).

apendiculat, ~ă a [At: GRECESCU, FL. 66 / Pl: ~ați, ~e / E: *apendicul* + -at (după fr *appendiculé*)] 1 Înzestrat cu unul sau mai multe apendice (1). 2 În formă de apendice (2).

apendix sn *vz* **apendice**

apepsic, ~ă smf, *a* [At: DA ms / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *apepsique*] 1-2 (Med) (Persoană) bolnav(ă) de apepsie.

apepsie sf [At: DA / Pl: ~ii / E: fr *apepsie*, gr *ἀπεψία*] (Med) Digestie defectuoasă, din cauza secreției gastrice insuficiente.

apercepe [At: DA / Pzi: ~cep / E: ger *apperzipieren*] 1 vr (Flz; înv; d. suflet, în metafizică) A se cunoaște, a se percepe imediat prin conștiință. 2-3 vtr (Psh) A (se) percepe clar, activ, cu atenție, un fenomen sufletec.

apercepe sf [At: DA / Pl: ~ri / E: fr *apercepe*] Apercepție.

aperceptibil, ~a a [At: DA ms / Pl: ~i, ~e / E: fr *aperceptible*] Care poate fi apersept.

aperceptibilitate sf [At: DA ms / Pl: ~tăți / E: fr *aperceptibilité*] 1 Calitatea de a fi aperseptibil. 2 Proprietate de a apersepe Si: *aperceptivitate*.

aperceptiv, ~a a [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *aperceptif*] 1 Care posedă facultatea apersepiei. 2 Referitor la apersepie. 3 (Is) *Organul intelectual* ~ Fondul vechi sufletec prin care se percepe și se asimilează o idee nouă. 4 (Is) *Pregătire* ~a Momentul unei lecții, în care se face apel la cunoștințele anterioare, pentru asimilarea unei lecții noi. 5 (Is) *Fond* ~ Totalul cunoștințelor asimilate de cineva, de care se leagă datele noi.

aperceptivitate sf [At: DA ms / Pl: (nob) ~tăți / E: *aperceptivité*] (Flz) Aperseptivitate.

apercepție sf [At: DA / V: ~iune / P: ~ii / E: ger *Apperception*, fr *aperception*] (Flz) Percepție clară, activă, însoțită de reflecție, pusă în legătură cu experiențele mai vechi ale conștiinței Si: *apercepere*.

apercepțiune sf vz *apercepție*

aperiodic, ~a a [At: DEX² / P: ~ri-o~ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *aperiodique*] Care variază periodic.

aperitiv, ~a [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *apéritif* (lat *aperitivus*, -a, -um)] 1 a Care deschide pofta de mâncare. 2 sn Mâncare (picantă) înaintea felului de rezistență Si: *gustare*. 3 sn Băutură alcoolică consumată înainte de masă (pentru a stimula pofta de mâncare).

apertometru sn [At: DEX² / Pl: ~re / E: fr *apertomètre*, eg *apertometer*] (Fot) Instrument pentru măsurarea unghiului.

apertură sf [At: PONI, F. 73 / Pl: ~uri / E: lat *apertura*] Deschidere.

apești [At: LB / V: ~ești, ~păști / Pzi: ~resc / E: ns cf *pesti*] 1 vi A întârzia. 2-3 vtr A amâna (pe cineva) cu o datorie. 4 vi A ațipi.

apeștire sf [At: MARDARIE, L. 1875 / V: ~eșt~, *apașt~* / Pl: ~ri / E: *apești*] 1 Întârziere. 2 Amânare. 3 Ațipire.

apeștit, ~a a [At: MARDARIE, L. 1875 / V: *apașt~* / Pl: ~iți, ~e / E: *apești*] 1 Întârziat. 2 Amânat. 3 Ațipit.

apești v vz *apești*

apetal, ~a a [At: GRECESCU, FL. 5 / Pl: ~i, ~e / E: fr *apétale*] (Bot) 1 a (D. flori) Care nu are petale. 2 sfp Clasă de plante dicotiledonate, fără petale, având un singur înveliș floral. 3 Plantă din această clasă.

apetentă sf [At: DA ms / Pl: ~te / E: fr *appétence*] 1-2 Dorință (instinctivă). 3 Pofță.

apetisant, ~a a [At: DA ms / Pl: ~nți, ~e / E: fr *appétissant*] (Frm) 1 Care stimulează pofta de mâncare. 2 (Fig) Ispititor.

apetit sn [At: NEGRUZZI, S. I, 58 / Pl: ~uri, (rar) ~e / E: fr *appétit*, lat *appetitus*, -a, -um] 1 Pofță de mâncare. 2 (Pex) Orice fel de pofță. 3 (Is) ~ sexual Dorință de a-și satisface poftele sexuale.

apetiție sf [At: DA ms / Pl: ~ii / E: fr *appétition*] (Rar) Apetentă.

apex sm [At: ENC. AGR. / E: fr *apex*, ger *Apex*] 1 (Ast; foc *antapex*) Punctul spre care se mișcă sistemul solar. 2 (Atm) Vârful, extremitatea unui organ. 3 Vârful staminei.

api av vz *apoi*

apical, ~a a [At: ENC. AGR. / Pl: ~i, ~e / E: fr *apical*] 1 (Atm; med) Care este situat la extremitatea unui organ. 2 (Bot; fs) *Dehiscentă* ~a Deschiderea la vârf a anterelor și a fructelor uscate (capsule). 3 (Lin; d. consoane) Articulat cu vârful limbii.

apicol, ~a a [At: HASDEU, I. C. 199 / A: ~col / E: fr *apicole*] 1 Care aparține apiculturii. 2 Referitor la apicultură. 3 Specific apiculturii. 4 De apicultură.

apiculat, ~a a [At: GRECESCU, FL. 23 / Pl: ~ați, ~e / E: fr *apiculé*] (Bot) Care e terminat cu un vârf scurt și ascuțit.

apicultor, ~oare smf, a [At: DA / A: (Trs) ~cul~ / Pl: ~i, ~oare / E: fr *apiculteur*] 1-2 (Persoană) care se îndeletnicește cu creșterea albinelor Si: *prisăcar*, *stupar*.

apicultură sf [At: DA / Pl: ~ri / E: fr *apiculture*] 1 Știința creșterii și îngrijirii albinelor Si: *albinarie*, *albinarit*, *prisăcarie*, *stupărit*. 2 Creșterea și îngrijirea albinelor Si: *albinarie*, *albinarit*, *prisăcarie*, *stupărie*.

apidă sf [At: DEX² / Pl: ~de / E: fr *apidés*] 1 (Lpl) Familie de insecte himenoptere care cuprinde albinele și bondarii. 2 (Lsg) Insectă care aparține acestei familii.

apiol sn [At: DEX² / P: ~pi-ol / Pl: ? / E: fr *apiol*] (Far) Ulei extras din semințe de pătrunjel care servește la producerea menstruației și ca febrifug.

apiretic, ~a a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *apyrétique*] 1 Care are temperatura corpului în limite normale Si: *afebril*. 2 (D. boli) Care nu este însoțit de febră Si: *afebril*.

apirexie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *apyrexie*] Absență a febrei în manifestarea unei boli.

apipai v vz *pipai*

apisti vu [At: CV, 1951, nr. 1, 35 / Pzi: 3 ~tește / E: nct] (Reg; d. lună) A întârzia să apară Si: *a acina*.

apișcă sf [At: CHEST V / 85 / E: *apă* + *-ișcă*] (Reg) Lapte acru, diluat cu apă.

apiterapic, ~a a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: *apiterapie* + *-ic*] 1 Care aparține apiterapiei. 2 Referitor la apiterapie. 3 Specific apiterapiei. 4 De apiterapie.

apiterapie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: *api(col)* + *terapie*] Tratament cu produse apicole.

apitui v [At: CV, 1951, nr. 3, 47 / Pzi: ~esc / E: net] (Reg) A pune laolaltă, a strânge.

apițura sfa [At: ARH. FOLK. VII, 54 / E: nct] (Reg) Colind de copii.

apla av [At: PAMFILE, J. II / E: ngr *ἀπλά*] (Ifm) 1 Simplu. 2 Fără meșteșuguri. 3 (Pop; ie) A rămas întâmplarea ~ A rămas baltă, nerezolvată.

aplana vtr [At: ODOBESCU, S. II, 80 / Pzi: ~nez / E: fr *aplanir*] 1-4 A (se) înlătura, cu binele, (o neînțelegere, greutate etc.). 5-6 A (se) netezi calea, înlăturând, prin bună învoială, piedicile ce stau împotriva unei bune înțelegeri între două sau mai multe părți.

aplanare sf [At: MAIORESCU, D. II, 101 / E: *aplana*] 1-2 Înlăturare a unui conflict (sau a unei piedici) Si: *aplanat¹*, *liniștire*, *potolire*.

aplanat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *aplana*] Aplanare.

aplanat², ~a a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *aplana*] 1-2 (D. conflicte, piedici) Înlăturat.

aplatiza vtr [At: DEX² / Pzi: ~zez / E: fr *aplatir*] 1-2 vti A face (sau a deveni) plat. 3-4 vtr A (se) turti (prin presare).

aplatizare sf [At: DEX² / Pl: ~zări / E: *aplatiza*] Turtire (prin presare) Si: *aplatizat¹*.

aplatizat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *aplatiza*] Aplatizare.

aplatizat², ~a a [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: *aplatiza*] 1 Plat. 2 Turtit (prin presare).

aplauda [At: ALEXANDRESCU, M. 209 / Pzi: *aplaud*, (rar) ~dez / E: fr *applaudir*, lat *applaudo*, ~ere] 1-3 vtr A bate din palme în semn de vie aprobare, de admirație, de mare mulțumire (la reprezentații teatrale sau muzicale), adesea și cu intenția de a chema la rampă pe cel aplaudat. 4-5 vtr (Fig) A arăta o vie aprobare pentru ceva sau cineva. 6 vt A lăuda.

aplaudare sf [At: DA / Pl: ~dări / E: *aplauda*] 1-5 Bătaie din palme în semn de vie aprobare, de admirație, de mare mulțumire (la reprezentații teatrale sau muzicale), adesea și cu intenția de a chema pe cel aplaudat. 6-7 Vie aprobare manifestată pentru ceva sau cineva. 8 Lăudare.

aplaudat¹ sn [At: MDA ms / Pl: (nob) ~uri / E: *aplauda*] 1-3 Aplaudare (1-3).

aplaudat², ~a a [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: *aplauda*] (Include ideea unei acțiuni) Primit cu aplauze, cu ovații Si: *aplaudat¹*.

aplaos sn vz *aplauze*
aplaudă sf vz *aplauze*

aplaus *sn* *vz* *aplaue*

aplauz *sn* *vz* *aplaue*

aplaue *sn* [At: (a. 1848) URICARIUL X, 6 / V: (Rls; if) ~lauz, ~laus (și mai rar) ~laos, (înv) ~uda (pl ~de) / S: ~use / E: lat *applausus*] 1 Batare din palme în semn de vie aprobare sau admirație. 2 (Fig) Semn de vie aprobare.

aplazie, ~a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: *aplasique*] (Med; d. țesuturi, organe) 1 Care prezintă aplazie. 2 Referitor la aplazie. 3 Specific aplaziei. 4 De aplazie.

aplație *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *aplasie*] 1-2 Atrofie a unui țesut sau a unui organ prin întreruperea procesului de dezvoltare.

apleca [At: PRAV. MOLD. 53/1 / Pzi: *aplec* / E: lat *applicare*] 1-2 *vr* A (se) înclina (spre ceva așezat mai jos). 3-4 *vr* (Fig) A (se) umili. 5-6 *vr* A (se) supune. 7-8 *vr* (Cst cu prepoziția *de*) A (se) încovoia. 9-10 *vr* A (se) ploconi. 11 *vr* (Pop; ie) Se *apleacă ziua* Se face seară. 12-13 *vr* (D. oameni și d. animale) A alăpta. 14-15 *vr* (Pat) A-i veni rău. 16 *vr* A i se face greață Si: (reg) *a se ciumurli* Cf *pleca*. 17-18 *vr* (Pex) A se sătura de un fel mâncat prea des. 19 *vr* (Fig) A avea înclinare spre ceva. 20 *vr* (Fig) A fi disgustat de ceva. 21 *vr* A fi dispus a... 22 *vr* (Înv; numai la unii scriitori din școala latinistă) A aplica.

aplecare *sf* [At: LB / Pl: ~cări / E: *apleca*] 1 Înclinare spre ceva Si: *aplecat*¹ (1). 2 Alăptare. 3 Predispoziție. 4 (Înv) Dispoziție sufletească. 5 Greață.

*aplecat*¹ *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 26/2 / Pl: ~e / E: *apleca*] 1 Aplecare (1). 2 Alăptare. 3 (Med pop; lpl) Îndigestie.

*aplecat*², ~a [At: ȚICHINDEAL, F. 251 / Pl: ~ați, ~e / E: *apleca*] 1-2 *a*, *av* Înclinat. 3 *a* (Fig) Supus. 4 *a* Alăptat. 5 *sm* (Îvp) Sugar. 6 *a* (Fig) Cu înclinații spre ceva.

aplecăcios, ~oasă *a* [At: DA ms / Pl: ~oși, ~oase / E: *apleca* + -(ă)cios] 1 Cârnia i se apleacă (7). 2 Predispus la stări emetice.

aplecăciune *sf* [At: ȚICHINDEAL, ap. HEM 1322 / Pl: ~ni / E: *apleca* + -(a)ciune] (Înv) 1 Aplecare (3). 2 Plecăciune.

aplecător, ~oare [At: PSALT. (1651), 172 / Pl: ~i, ~oare / E: *apleca* + -(a)tor] 1-2 *a* Care (se) apleacă. 3 *a* Care alăptează. 4 *smf* Cel care crește copii. 5 *sf* Oaică cu lapte Cf *plecatoare*.

aplectură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: ~ri / E: *apleca* + -ura] 1 (Rar) Aplecare (1). 2 (Rar) Alăptare. 3 (Med pop) Aplecare (3).

aplecuș [At: DA ms / Pl: (1) ~i, (2) ~uri / E: *apleca* + -us] (Reg) 1 *sm* Miel care sugă. 2 *sm* Povânis.

aplecușat, ~ă *a*, *av* [At: ȚICHINDEAL, F. 9 / Pl: ~ați, ~e / E: (pbl) (*a se*) *apleca*] 1-2 Gârbovit.

aplica [At: NEGRUZZI, S. I, 72 / Pzi: *aplic* / E: fr *s'appliquer* lat *applicare*] 1-6 *vr* A pune ceva pe (sau peste) un lucru, astfel încât să se prindă (să se lipească de el sau să se întipărească pe el). 7 *vr* (Pex) A da. 8 *vr* (Fam; după fr) A da o palmă, o lovitură. 9 *vr* A supune la un tratament. 10-17 *vr* A pune o știință (o artă, o inovație, o îndeletnicire omenească) în serviciul alteia. 18 A pune în practică. 19 A întrebuința. 20-23 *vr* A raporta (o maximă, un proverb, un principiu general) la un caz dat. 24-25 *vr* (Frm; înv) A (se) deda (la ceva). 26 *vr* A studia (ceva) cu sârguință. 27-28 *vr* (Trs) A da la o meserie. 29-30 *vr* A se apuca (de o îndeletnicire).

aplicabil, ~ă *a* [At: MAIORESCU, CR. II, 131 / Pl: ~i, ~e / E: fr *applicable*] 1-6 Care se poate aplica (1-6). 7 Care se poate pune în practică.

aplicabilitate *sf* [At: MAIORESCU, CR. II, 137 / E: fr *applicabilité*] Calitatea de a fi aplicabil (1-7).

aplicare *sf* [At: (a. 1855) URICARIUL IV, 430/11 / Pl: ~cări / E: *aplica*] 1 Punere a unui lucru peste altul (pentru a-l fixa sau pentru a lăsa o întipărire) Si: *aplicat*¹. 2 Punere în practică Si: *aplicat*¹. 3 Raportare la ceva Si: *aplicat*¹.

*aplicat*¹ *sn* [At: DA / E: *aplica*] 1-3 Aplicare (1-3).

*aplicat*², ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. II, 234 / Pl: ~ați, ~e / E: *aplica*] 1 Pus în practică. 2 (Îs) Științele ~e Științe practice. 3 Cusut pe deasupra.

aplicație *sf* [At: COD. ȚIV. / V: ~iune / Pl: ~ii / E: fr *application*, lat *applicatio*, ~onem] 1 Așezare a unui lucru pe altul Si: *aplicare* (1). 2 (Pex) Bucată de stofă aplicată pe alta. 3 Punere în practică Si: *aplicare* (2). 4 (Înv; îs) Școala de ~ (pe lângă o școală normală de învățători etc.) Școală de punere în practică a teoriei învățate mai înainte. 5 (Rar) Sârguință.

aplicațiune *sf* *vz* *aplicație*

aplică *sf* [At: C. PETRESCU, R.DR. / Pl: ~ice / E: fr *applique*] 1 (Arh) Ornament (de orice fel) care se aplică pe un obiect. 2 Mic candelabru (de obicei din două, trei lumânări electrice) cu picior vertical, fixat pe perete. 3 (Pex) Obiect (rotund) de iluminat așezat pe perete.

aplie *sf* [At: DICT. / Pl: ~ii / E: ngr *ἀπλή*] Frânghie care servește la înălțarea unei pânze, a unui steag sau a unui pavilion.

aplit *sn* [At: DEX² / Pl: ? / E: fr *apliue*, ger *Apliu*] Rocă eruptivă de culoare deschisă, cu aspect granulat fin.

aplomb *sn* [At: ENC. AGR. / Pl: (ad 2) ~uri / E: fr *aplomb*] 1-2 Siguranță și hotărâre în comportare sau în vorbire. 3 Linie perpendiculară pe planul orizontului. 4-5 (Mdv) Direcția și dispoziția pe care o au față de verticală membrele unui patruped care se sprijină deopotrivă pe toate picioarele.

aplos *av* [At: CANTEMIR, IST. 82 / E: ngr *ἀπλός*] (Grî) Simplu.

apnee *sf* [At: DEX² / Pl: ~ / E: fr *apnée*] (Med) Oprire temporară a respirației cu retenție de aer.

apocalips *sn* [At: BIBLIA (1688), prefață, 6/9 / V: ~ă, (înv; grm) ~is / E: fr *apocalypse*, lat *apocalypsis*] 1 Carte din Noul Testament, care cuprinde revelațiile făcute Sfântului Ioan, evanghelistul, în insula Patmos. 2 (luz; îs) Stil de ~ Foarte greu de înțeles, obscur. 3 (Fig) Lucru care produce spaimă. 4 Cataclism. 5 Sfârșitul lumii.

apocalipsă *sf* *apocalips*

apocaliptic, ~ă *a* [At: IBRAÎLEANU, A. 146 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *apocalyptique*, ger *apokalyptisch*] 1 Din apocalips. 2 (Fig) Fantastic. 3 Fabulos. 4 Monstruos. 5 Însălmântător. 6 (D. stil; fig) Greu de înțeles Si: *obscur*. 7 Care aparține apocalipsului (1). 8 Referitor la apocalips (4). 9 Specific apocalipsului (4). 10 De apocalips (4).

apocinaceae *sf* [At: DEX² / Pl: ~ / E: fr *apocynacées*] 1 (Mpl) Familie de plante erbacee sau leguminoase care secretă un suc lăptos. 2 (Lsg) Plantă din această familie.

apocopa *sf* [At: DA / A: (Trs) *apo*~ / Pl: ~pe / E: fr *apocope*, lat *apocopa*] (Grm) Dispariția unuiu sau a mai multor sunete de la sfârșitul unui cuvânt Cf *sincopa*.

apocrif, ~ă *sn*, *a* [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *apocryphe*, lat *apocryphus*, ~a, ~um] 1-2 (Scriere) a cărei autenticitate nu e dovedită Cf *falsificat*, *neautentic*, *scornit*. 3-4 (Bis) (Carte) nerecunoscută de biserică, atribuită părinților bisericii.

apocrisiar *sm* [At: ȘINCAI, HR. II, 41/9 / V: (înv) ~iu / Pl: ~i / E: lat *apocrisiarius*] 1-2 (Ist; îvr) Dregător (în Imperiul Bizantin și, pex, și în Imperiul Otoman), însărcinat cu transmiterea răspunsurilor și a edictelor împăratului (sau ale sultanului). 3-4 Mandatar (sau trimis) al papilor, al patriarhilor.

apocrisiariu *sm* *vz* *apocrisiar*

apod, ~ă [At: DA / Pl: ~ozi, ~e / E: fr *apode*, ngr *ἀποδος*] (Zlg) 1 *a* Fără picioare. 2 *sm* (Pex) Pește lipsit de aripiorele dorsale. 3 *sf* Larvă de insecte lipsită de picioare.

apodictic, ~ă *a* [At: MAIORESCU, L. 61 / Pl: ~ici, ~ice / E: lat *apodicticus*, ~a, ~um] (Flz) 1-2 Cu caracter de necesitate și de universalitate absolută. 3 (Pex) Cu înfățișare de adevăr absolut.

apodixis *sn* [At: (a. 1825), FURNICĂ, I. C. 350 / E: ngr *ἀποδείξις*] (Înv) Dovadă.

apodoză *sf* [At: DA / P: (după gr) ~dosa / E: fr *apodose*, ngr *ἀποδοσις*] (Grm; îoc *proteza*) Partea a doua a unei perioade condiționale în care este cuprinsă propoziția principală.

apoetic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: *a* + *poetic*] 1 Care nu este poetic. 2 Care nu este utilizat cu valoare poetică.

apofasis *sn* [At: FURNICĂ, I. C. ap DA ms / E: ngr *ἀπόφασις*] (Grî) Hotărâre.

apofasistico *av* [At: CANTEMIR, IST. 290 / E: ngr *ἀποφασιστικός*] (Grî) Cu hotărâre.

apofiza *sf* [At: DA / Pl: ~ze / E: fr *apophyse*, lat *apophysis*] 1 (Atm) Parte proeminentă a unui os. 2 Partea superioară, îngroșată, a solzilor conurilor de la speciile de pin.

apofonie *sf* [At: DA / Pl: ~ii / E: fr *apophonie*] (Lin) 1-2 Variație, după anumite reguli, a timbrului (sau/și a cantității) unei vocale, în diferitele aspecte morfologice pe care le iau aceeași rădăcină, același sufix sau aceeași desinență.

apoftegmat, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: *apophthegmatique*] (Liv) Care reprezintă o apoftegmă.

apoftegmă *sf* [At: CANTEMIR, IST. 8 / V: (înv) ~*thegma* / Pl: ~*me*, (înv) ~*mate* / E: fr *apophthegme*, gr *ἀποφθεγμα*] (Grî) 1-2 Vorbă înțeleaptă, sentențioasă a (sau atribuită de obicei) unei personalități.

apofthegma *sf* *vz* **apoftegmă**

apogamie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *apogamie*] Formare a embrionului vegetal dintr-o altă celulă decât oosfera.

apogeu *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 201 / Pl: ~ee, ~ri / E: fr *apogée*, lat *apogeus*] 1 (Ast; fîc *perigeu*) Punctul la care un astru se află la cea mai mare depărtare de pământ. 2 (Fig) Culme. 3 Punct culminant.

apogiatură *sf* [At: CERNE, D. M. 60 / Pl: ~ri / E: it *apogiatura*] (Muz) Notă de ornament (reprezentată grafic printr-o notă mai mică decât cele obișnuite) care precedă nota reală la distanță de un ton sau de un semiton.

apoi [At: PSALT. SCH. 493/5 / V: *apăi, apă, api, apu* / A: *apoi* / E: lat *ad + post*] 1 *av* (Înv; local) Înapoi. 2 *av* (Rar; înv; îl) **Mai ~ de** După, în urma... 3 *a* Situat la urmă. 4 *sn* Urmare. 5 *av* (Temporal, în corelație, uneori, cu *întâi* sau urmând după și ori *iar*; alc) După aceea. 6 *av* În cele din urmă. 7 *av* (Îe) **S~ ...** (sau **c~**) ... De acum încolo. 8 *av* (Îac) După aceea. 9 *av* (Îlav) **Mai (de) ~** Mai târziu. 10 *av* (Îlav) **Mai ~ de toate** În cele din urmă. 11 *av* (Îcs) **După ce ~ ... și** Nu numai, ci și. 12 *av* (Îe) **De joi până mai (de) ~** Puțin (timp). 13 *av* (Îac) Lesne. 14 *av* (Îac) La nesfârșit. 15 *av* (Csc) La urma urmelor... 16 *av* (Îcra *dacă* sau *de*; adesea precedat de *c(a)*, *d(a)*, *dar* sau urmat de *atunci*) În cazul acesta. 17 *av* (Înt; uneori, precedat de *și*) Arată indiferența noastră față de cele auzite. 18 *av* Prin urmare. 19 *av* **Vezi!** 20 *av* La drept vorbind. 21 *av* Doară. 22 *av* Căci. 23 *av* Încă. 24 *av* Afară de aceasta... 25 *av* Cu toate acestea. 26 *av* Dar. 27 *av* (Precedat de *ca*) Altminteri. 28 *av* (Precedat de *și*, ca formulă introductivă în poezie, în strigături sau în proverbe). 29 *av* (Urmă de *da* sau *de*, introduce răspunsul, mai adesea concesiv, evaziv sau cuprinzând în sine o scuză) Ce să fac? Cf *pai*. 30 *a* (Precedat de *de*, cu sau fără articolul *cel*, adesea în legătură cu *mai* înv) Cel din urmă. 31 *av* (Azi; îs) **Vremea (ziua, veacul, județul, venirea, lumea) (cea) de ~** Vremea etc. de la judecata cea din urmă. 32 *s* (Înv; fără *cel de*) Cel din urmă. 33 *s* (Înv; numai lpl) Sfârșit. 34 *s* (Înv) Capăt. 35 *s* (Înv) Margine. 36 *av* (Înv) **Cea (mai) de ~** Sfârșit. 37 *av* (Înv) (În sau la) **cea (mai) de ~** În cele din urmă.

apoiț *av* *vz* **apoiți**

apoiți *av* [At: FRÂNCU - CANDREA, M. 97 / V: *apoiț* / E: *apoi + -iți* (pl de la *-iță*?)]] (Reg) 1 Apoi. 2 Mai apoi.

apolinic, ~a *a* [At: DA ms / Pl: ~ici, ~ice / E: ger *apolinisch*] (D. atitudinea în fața vieții, fîc *dionisiac*) 1 Senin. 2 Echilibrat.

apolitic, ~a *smf, a* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 104, 23/1 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *apolitique*, rs *аполитичный*] 1-2 (Persoană) care este (pretinde a fi) lipsit(ă) de spirit politic. 3-4 (Persoană) care rămâne străină de viața politică.

apolitism *sn* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 112 / E: fr *apolitisme*] Atitudine de indiferență față de politică.

apolog *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 336 / Pl: ~uri, ~oage / E: fr *apologue*, lat *apologus*] Scurtă povestire (în versuri sau în proză), cuprinzând o învățătură morală practică, sub formă alegorică, de cele mai multe ori prin atribuirea de însușiri omenești unor animale sau lucruri neînsufletețe Cf *fabulă*, *parabola*.

apologet *sm* [At: DA / Pl: ~eți / E: ger *Apologet*] 1 (Tlg; d. scriitorii bisericești din primele secole ale creștinismului) Apărător al credinței creștine împotriva celor ce o atacă. 2-3 Persoană care laudă (în mod interesat) ceva sau pe cineva.

apologetic, ~a [At: DA / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *apologétique*, lat *apologeticus*] 1-2 *a* Care constituie o apologie a ceva (sau a cuiva). 3 *a* De laudă. 4 *sf* Ramură a teologiei care are ca scop apărarea creștinismului împotriva atacurilor ce i se aduc acesteia. 5-8 *sf* (Fig) Glorificare (servilă și interesată) a cuiva (sau a ceva).

apologetism *sns* [At: DEX² / E: *apologet + -ism*] (Rar) Apologie.

apologie *sf* [At: DA / Pl: ~ii / E: fr *apologie*, lat *apologia*] 1-2 Scriere sau discurs de apărare a cuiva (împotriva unor învinuiri). 3 (Pex) Laudă (aprinșă) a meritelor cuiva sau a ceva.

apologist, ~a *sm* [At: MAIORESCU, CR. I, 251 / Pl: ~ogști / E: fr *apologiste*] Cel care face apologia cuiva sau a ceva.

apologiza *a* [At: DEX² / Pzi: ~zez / E: *apologie + -iza*] (Rar) A face o apologie.

apometru *sn* [At: LTR / Pl: ~re / E: *apă + metru*] Aparat pentru măsurarea volumului de apă scurs printr-o conductă.

aponevrotic, ~a *a* [At: DA / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *aponévrotique*] (Atm) 1 Care aparține aponevrozei. 2 Referitor la aponevroză. 3 Specific aponevrozei. 4 De aponevroză.

aponevroză *sf* [At: DA / Pl: ~ze / E: fr *aponévrose*] (Atm) Membrană fibroasă albă, foarte rezistentă, care acoperă și ține mușchii, separă între ele fasciculele musculare sau le leagă de oase.

apoplectic, ~a [At: D. ZAMFIRESCU, R. 86 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *apoplectique*, lat *apoplecticus*, ~a, ~um] (Med) 1 *a* (Rar) Propriu apoplexiei. 2-3 *smf, a* (Persoană) care se arată a fi predispus(ă) la apoplexie Si: (pop) *damblagiu*, *dambblău*.

apoplexie *sf* [At: (a. 1725) MAG. IST. IV, 134/21 / V: (înv) ~*lix*~ / Pl: ~ii / E: fr *apoplexie*, lat *apoplexia*] 1 (Med) Paralizie mai mult ori mai puțin completă, pricinuită de o hemoragie cerebrală Si: (pop) *dambla*, *gută*. 2 (Pop; îs) ~ *trăsnitoare* (sau *fulgerătoare*) Apoplexie care provoacă moartea imediată.

apoplaxie *sf* *vz* **apoplexie**

aporetic, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *aporetique*] (Liv) 1 Care are aspectul unei aporii. 2 Care aparține unei aporii. 3 Referitor la o aporie. 4 Specific unei aporii. 5 De aporie.

aporie *sf* [At: CANTEMIR, IST. 8 / Pl: ~ii / E: ngr *ἀπορία*] (Grî) Dificultate logică greu (sau imposibil) de rezolvat.

aport *i, sn* [At: DONICI, ap. TDRG / Pl: ~uri / E: fr *apporte*] 1-2 (Frm) Strigăt cu care se îndeamnă câinii să aducă vânatul împușcat sau un obiect aruncat.

aport *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: fr *apport*] 1 (Fin; cmr) Partea adusă de fiecare într-o asociație sau într-o întreprindere comună. 2-3 Contribuție (de muncă, de luptă etc.) în vederea unui scop.

aporta *v* [At: I. NEGRUZZI, S. VI, 105 / Pzi: 3 ~*tează* / E: fr *apporter*] (Vân; d. câini) A aduce (prins cu dinții) vânatul împușcat sau un obiect aruncat.

aportat *sn* [At: DA / E: *aporta*] (Vân; d. câini) Aducerea vânatului împușcat sau a unui obiect aruncat.

apos, ~oasă [At: DOSOFTEI, ap. HEM 1343 / Pl: ~oși, ~oase / E: lat *aquosus* sau din *apă + -os*] 1-2 *a* Care e de natura sau de felul apei. 3 *a* Care conține (foarte multă) apă Si: *apatos*. 4 *sf* Mare.

apostasie *sf* *vz* **apostazie**

apostat, ~a [At: DOSOFTEI, V. S. 127/2 / V: (înv) ~a / Pl: ~ați, ~e / E: lat *apostata*, gr *ἀποστατης*, fr *apostat*] 1-2 *smf, a* (Persoană) care a săvârșit o apostazie Cf *renegat*. 3 *a* (Pex) Răzvrătit (împotriva autorității statului) Si: *rebel*.

apostata *sm* *vz* **apostat**

apostazie *sf* [At: DA / V: ~*asie* / Pl: ~ii / E: fr *apostasie*, lat *apostasia*] 1 Renunțare publică la o anumită credință religioasă Cf *renegare*. 2-3 Renunțare la viața monahală și intrare în viața laică. 4-5 Renegare a unei

doctrine sau concepții (politice, religioase etc.) și adoptare a alteia. 6 Revoltă împotriva stăpânirii.

aposteriori *ai*, *av* [At: MAIORESCU, L. 40 / P: ~ri-o~ / E: (Im a posteriori)] 1-2 (Flz; foc *apriori*) Bazat pe experiență.

aposteriorism *sns* [At: DEX² / P: ~ri-o~ / E: *apostériorisme*] Concepție filozofică potrivit căreia toate cunoștințele se capătă prin experiență individuală.

apostil *sn* *vz* **apostila**

apostila *sn* [At: NEGRUZZI, S. II, 69 / V: (înv) ~til, ~liu (pl ~lii) / Pl: ~le / E: fr *apostille*] 1 Rezoluție scrisă pe o petiție, pe un raport etc. 2 (Pex) Semnătura pusă pe o apostilă (1).

apostiliu *sn* *vz* **apostila**

apostimă *sf* [At: CIHAC II, 635 / Pl: ~iune / E: ngr *ἀπόστημα*] 1 (Grc; iuz) Abces. 2 (Azi; fig) Atac cardiac.

apostol *sm* [At: COD. VOR. 138/3 / V: (înv) ~tul / Pl: ~i / E: vsl *ἀπόστολος*] 1 Nume dat celor doisprezece ucenici ai lui Hristos, trimiși de el în lume, să propovăduiască Evanghelia. 2 (Pex) Propovăduitorul unei învățături. 3 Carte canonică cuprinzând o parte din faptele apostolilor după înălțarea Mântuitorului Si: *Pravin*.

apostolat *sn* [At: DA / Pl: ~e / E: fr *apostolat*] 1 Misiunea de apostol Si: *apostolie*. 2-5 Misiune ori sarcină (ca a apostolilor) de propagare a unor idei, a unei doctrine (politice, sociale etc.).

apostola *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 124/1 / Pl: ~le / E: *apostol* + -a] Femeie-apostol (2).

apostolesc, ~*ească* *a* [At: CORESI, EV. III/3 / Pl: ~ești / E: *apostol* + -esc] 1 Care are drept sursă învățătura apostolilor Si: *apostolicesc* (1). 2-3 Care este potrivit cu învățătura sau tradiția apostolilor Si: *apostolicesc* (2). 4 De apostol(i) Si: *apostolicesc* (3). 5 Ca a(l) unui apostol Si: *apostolicesc* (5).

apostolește *av* [At: (a. 1580) CUV. D. BĂTR. II, 338/20 / E: *apostol* + -este] 1 În felul apostolilor (1) Si: *apostolicește*. 2 (Îe) A merge ~ A merge pe jos, cu piciorul (ca apostolii 1).

apostolic, ~*a* *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 313 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *apostolique*, lat *apostolicus*, ~*a*, ~*um*] 1 Care aparține apostolilor (1). 2 În felul apostolilor (1). 3 De apostol (1) Si: *apostolesc*, (înv) *apostolicesc*. 4 Care depinde de papa sau emană de la Sfântul Scaun.

apostolicesc, ~*icească* *a* [At: CANTEMIR, ap. HEM 1351 / Pl: ~icești / E: *apostol* + -icesc] 1-5 (Înv) Apostolesc (1-5).

apostolicește *av* [At: ALECSANDRI, ap. HEM 1352 / E: *apostolic* + -este] 1 (Înv) Apostolește. 2 (Îe) A se plimba ~ A se plimba pe jos.

apostolie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 10, 2 / Pl: ~ii / E: *apostol* + -ie] Misiune sau slujbă apostolească (1) Si: *apostolat*.

apostrofi *sn* [At: NEGRUZZI, S. I. 266 / V: (după fr) ~ă (pl ~e) / Pl: ~e, (rar) ~oafe, ~uri / E: fr *apostrophe*, lat *apostrophus*] (Grm) Semn ortografic de forma unei virgule, așezat în partea de sus a cuvântului, prin care se notează eliziunea unuia sau a mai multor sunete, de obicei, a unor vocale.

apostrofi² *sn* *vz* **apostrofa**¹

apostrofa *v* [At: I. NEGRUZZI, S. I, 367 / Pzi: ~fez / E: fr *apostropher*] A vorbi cuiva pe un ton mustrător.

apostrofare *sf* [At: DA / Pl: ~fări / E: *apostrofa*] Vorbire cu cineva pe un ton mustrător Si: *apostrofa*¹.

apostrofa¹ *sn* [At: DA ms / Pl: ~uri / E: *apostrofa*] Apostrofare.

apostrofa², ~*a* *a* [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e E: *apostrofa*] Căruia i se adresează pe un ton mustrător.

apostrofa¹ *sf* [At: CANTEMIR, IST. 98 / V: (înv; prin confuzie cu *apostrof*) / Pl: ~fe / E: fr *apostrophe*, lat *apostropha*] 1 Imputare. 2 Mustrare adresată cuiva (pe un ton violent). 3 Figură retorică prin care emițătorul își întrerupe expunerea adresându-se direct unei persoane sau unui lucru personificat. 4-5 (Pan) Cuvinte de imputare sau de atac, adresate cuiva pe neașteptate.

apostrofa² *sf* *vz* **apostrof**

apostrofi *v* [At: P. MAIOR, IST. 241 / Pzi: ~fesc / E: ger *apostrophieren*] (Gmf) A elida un sunet (în vorbire).

apostul *sm* *vz* **apostol**

apotecar *sm* [At: CANTEMIR, IST. 8 / V: ~tic~, *potic*~ / Pl: ~i / E: ml *apothecarius*, ger *apotheke*] (Trs; Buc) Farmacist.

apotecă *sf* [At: NECULCE, ap. LET. II, 450/29 / V: (înv) *apti*~ (pl ~tice), (reg) *afți*~, (Trs) *poti*~ (pl ~tice), ~*tica* / Pl: ~eci / E: ger *Apotheke*] (Trs; Buc; gmf) Farmacie.

apotemă *sf* [At: MELIK, G. 126 / Pl: ~me / E: fr *apothème*] (Gmf)

1 Perpendiculara dusă din centrul unui poligon regulat pe mijlocul unei laturi. 2 Raza cercului înscris într-un poligon regulat. 3 (Îs) ~*ma* *piramidei* Înălțimea unuia dintre triunghiurile care formează fețele unei piramide.

apoteotic, ~*a* *a* [At: ODOBESCU, ICON. TR. 5 / Pl: ~ici, ~ice / E: *apoteoză* + -(o)tic] 1 (Rar) De apoteoză. 2 Care constituie o apoteoză.

apoteoza *v* [At: DA / P: ~te-o~ / Pzi: ~zez / E: *apoteoza*] 1 (Ant) A pune pe cineva în rândul zeilor Si: *a zeifica*. 2 (Fig) A aduce (cuiva) laude sau onoruri extraordinare.

apoteozare *sf* [At: DA / Pl: ~zări / E: *apoteoza*] 1 Zeificare Si: *apoteozat*¹ (1) 2-3 Aducere de laude sau onoruri extraordinare cuiva. Si: *apoteozat*¹ (1), *apoteoză*.

apoteozat¹ *sn* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 240 / Pl: ~ați, ~e / E: *apoteoza*] 1 Zeificat¹. 2 Onorat¹.

apoteozat², ~*a* *a* [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *apoteoza*] 1 Zeificat². 2 Onorat².

apoteoză *sf* [At: EMINESCU, N. 66 / Pl: ~ze / E: fr *apothéose*, lat *apotheosis*] 1 (Ant) Punere în rândul zeilor. 2 (Pex) Onoruri extraordinare acordate cuiva.

apoticar *sm* *vz* **apotecar**

apotică *sf* *vz* **apotecă**

apotropaic [At: CANDREA, F. 55 / Pl: ~ice / E: nct] 1-2 *sn*, *a* (Obiect) căruia i se atribuie proprietatea magică de a feri pe purtătorul lui de fărmece, de boli etc. Si: *amuletă*.

apozitiv, ~*a* *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *appositif*] (Grm) Apozitional.

apozitie *sf* [At: DA / V: (nob) ~iune / Pl: ~ii / E: fr *apposition*, lat *appositio*, ~*onem*] 1 (Grm) Atribut care se află pe același plan cu cuvântul determinat (de obicei, în cazul nominativ). 2 (Bot) Depunere, prin adăugare, de straturi. 3 (Med) Depunere de celuloză în membrana celulei.

apozitiune *sf* *vz* **apozitie**

aprod *sm* *vz* **aprod**

aprofunda *v* *vz* **aprofunda**

aprofundare *sf* *vz* **aprofundare**

apropiativ, ~*a* *vz* **apropiativ**

apropriator, ~*a* *vz* **apropriator**

apropriatie *sf* *vz* **apropriatie**

aproviziona *v* *vz* **aproviziona**

aproxima *vt* *vz* **aproxima**

aproximativ, ~*a* *vz* **aproximativ**

aproximație *sf* *vz* **aproximație**

apus¹, ~*a* *vz* **apus**¹

apus² *sn* *vz* **apus**¹

apassionato *av* [At: DEX² / P: ~si-o~ / E: it *appassionato*] (Imem) Cu pasiune.

aprașten *sn* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Înjurătură.

apravă *av* [At: I. CR. II, 109 / E: *a* + *pravă*] (Reg) 1 Alături. 2 (Reg) Aproape.

apraxic, ~*a* *smf*, *a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *apraxique*] (Med) 1-2 (Bolnav) de apraxie.

apraxie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *apraxie*] (Med) Lipsă de coordonare în mișcări cauzată de leziuni ale creierului.

apranjior *sn* *vz* **apranjor**

apranjor *sn* [At: HEM 1353 / V: (reg) ~ngior / E: *apranz* + -ior] Interval de timp cuprins între zorii zilei și, aproximativ, ora 7 dimineața Si: *apranzul cel mic* Cf *apranz*.

apranz *sn* [At: M. COSTIN, ap. CCR. I, 201/30 / Pl: ~uri / E: a(2) + prânz] (Îvp) 1 Interval de timp cuprins între orele 7 și 9 dimineața. 2 (Îs) ~ul (cel) mic Timpul cuprins între orele 9 și 10 dimineața. Cf *apranzor*. 3-4 (Îs) ~ul (cel) mare (Masa de) prânz.

aprecia *vtr* [At: MAIORESCU, CR. I, 9 / P: ~ci-a / V: (înv) ~eția / Pzi: ~ciez / E: fr *apprécier*, lat *appretiare*] 1-2 A-și da seama de valoarea (morală) a (unui lucru sau a) unei persoane. 3 A prețui la justa valoare. 4 (Pex) A avea o bună idee despre cineva, a-l prețui, a-l admira, a-l stima. 5 A evalua. 5 A-și da părerea Si: a socoti, a conchide.

apreciabil, ~ă *a* [At: DA / V: (înv) ~reția~ / P: ~ci-a~ / Pl: ~i, ~e / E: fr *appréciable*] 1 (Rar) Care se poate aprecia (3) Si: *evaluabil*. 2-3 (Destul de) mare, considerabil.

apreciare *sf* *vz* **apreciere**

apreciat, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, T. 1321 / V: (înv) ~eți~ / P: ~ci-at / Pl: ~ați, ~e / E: *aprecia*] Care se bucură de considerație, de stimă Si: *stimat*, *prețuit*.

apreciativ, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *appréciatif*] 1 Care constituie o apreciere. 2 Care conține o apreciere.

apreciație *sf* [At: DA / V: ~iune, (înv) ~eția~, ~ețiațiune / P: ~ci-a~ / Pl: ~ii / E: fr *appréciation*] (Fm) Aprecie.

apreciațiune *sf* *vz* **apreciație**

apreciator, ~oare *smf*, *a* [At: DA / V: (înv) ~eția~ / P: ~ci-a~ / Pl: ~i, ~oare / E: *aprecia* + -(a)tor] 1-2 (Persoană) care apreciază.

apreciere *sf* [At: MAIORESCU, CR. I, 297 / V: (nob) ~ciare, (înv) ~eție~, ~ețiare / E: *aprecia*] 1 Prețuire. 2 Considerare. 3 Analiză. 4 Judecare. 5 Judecată. 6 Părere. 7 (Îe) A face ~ri A emite anumite păreri asupra unei valori.

apreg, ~ă *a*, *av* *vz* **aprig**

aprehensiune *sn* [At: VLAHUȚĂ, D. 138 / Pl: ~ni / E: fr *appréhension*, lat *apprehensio*, ~onem] 1 (Frr) Teamă. 2-3 Frică (nedeslușită).

aprehensiv, ~ă *sn* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: *aprehensiv*] 1 Care exprimă aprehensiune. 2 Care trădează aprehensiune. 3 Care simte aprehensiune.

apret *sn* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 382 / Pl: ~uri / E: fr *apprêt*] (Teh) Substanță cu care se tratează țesăturile (și, uneori, firele) pentru diferite scopuri (îngreunare, plinătate, moliciune etc.).

apreta *vtr* [At: DA / Pzi: ~tez / E: fr *apprêter*] (Thl) A supune diferite produse (țesături, hârtie etc.) unei operații chimice care le dă consistență și lustru Si: *a da apret*.

apretare *sf* [At: DA / Pl: ~ări / E: *apreta*] (Thl) Supunere a unor produse (țesături, hârtie etc.) unei operații chimice care le dă consistență și lustru Si: *apretat*!

apretat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *apreta*] Apretare.

apretat², ~ă *a* [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: *apreta*] (Thl; d. țesături, fibre textile etc.) Care a fost supus apretării.

apretor, ~oare *smf* [At: DA ms / Pl: ~i, ~oare / E: fr *apprêteur*] Persoană care aprează.

apretură *sf* [At: LEG. EC. PL. 27 / Pl: ~ri / E: ger *Appretur*] (Ind) 1 Operație fizico-chimică de impregnare a fibrei textile cu pastă de apret Si: *apretare*. 2-3 Instalația (sau localul) în care se efectuează apretura. 4 Totalitatea operațiilor (fierbere, înălbire, mercerizare, călcare, vopsire, imprimare, apretură) prin care trece materialul textil. 5 Rezultatul acestei operații.

apreția *v* *vz* **aprecia**

aprețiabil, ~ă *a* *vz* **apreciabil**

aprețiare *sf* *vz* **apreciere**

aprețiat, ~ă *a* *vz* **apreciat**

aprețiator, ~oare *a*, *smf* *vz* **apreciator**

aprețiație *sf* *vz* **apreciație**

aprețiațiune *sf* *vz* **apreciațiune**

aprețiere *sf* *vz* **apreciere**

apretui *vr* [At: NEGRUZZI, S. I, 338 / Pzi: ~esc / E: *aprecia* + *prețui*] A aprecia.

aprețuire *sf* [At: DEX² / Pl: ~ri / E: *apretui*] Prețuire.

apriat, ~ă *a*, *av* [At: ȘINCAI, HR. I, 295/22 / Pl: ~ați, ~e / E: nct] (Înv) (În mod) fățis, limpede, deslușit, lămurit, pe-nțeles, hotărât.

apric, ~ă *a* *vz* **aprig**

aprichi *vr* [At: FRÂNCU - CANDREA, M. 97 / Pzi: ~esc / E: nct] (Reg) A face atent.

aprig, ~ă *a*, *av* [At: DOSOFTEI, V. S. 189/1 / V: ~reg, (înv) ~ic / Pl: ~igi, ~ige / E: nct] 1-2 *a* (D. oameni; construit cu prepoziția *la*) Lacom, hrăpăreț. 3 *a* Neîndurător. 4 *a* Irascibil. 5 *a* Impetuos. 7 *a* Grozav. 8 *a* (D. animale) Sălbatic. 9 *a* (Fig) Aspru. 10 *a* Puternic. 11 *a* (Fig; d. conformații ale naturii) Primejdios. 12 *av* Cu toată puterea, cu impetuoșitate, cu strășnicie.

aprigime *sf* [At: CIHAC I, 13 / E: *aprig* + *-ime*] (Rar) 1 Impetuoșitate. 2 Vehementă.

apriumi *v* [At: MINEIUL (1776), 64²/2 / Pzi: ~mesc / E: *a* + *priumi*] A primi.

apriune *sf* [At: SBIERA, F. S. 184 / E: *aprig* + *-iune*] (Îvr) Vehementă.

april *smi* *vz* **aprilie**

aprilie *smi* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 44 / V: (Mol; ptc) *april* / E: vs1 *Апрѣлий* (și *Апрѣлѣи*) sau ngr *Ἀπρίλιος*] 1 A patra lună a anului Si: *prier*. 2 (Ptc) Primăvara.

aprinde [At: COD. VOR. 97/1 / Pzi: *aprint*, (reg) *aprinz* / E: lat *apre(he)ndere*] 1-3 *vtr* (D. foc) A face (ceva) să înceapă să ardă *Vz a atâta, a cuprinde, a încinge*. 4 *vr* (D. foc) A se porni. 5 *vif* A face (foc). 6-7 *vtr* (Focul e instrumentul aprinderii) A face să înceapă să ardă. 8 *vr* (Subiectul este omul; d. orice corp combustibil) A face să ardă. 9 *vr* A da foc. 10 *vr* A pune foc (cu intenția de a produce un incendiu). 11 *vr* A lua foc. 12 *vr* (Fam; îe) A i se ~ cuiva *călcăiele (după cineva)* A se îndrăgosti tare de cineva. 13 *vr* (Fig; d. revolte etc.) A izbucni. 14 *vr* (Îe) A-si ~ *paie-n cap* A provoca iritarea neașteptată a cuiva, printr-o vorbă spusă (sau o faptă făcută) fără intenția rea Si: (pfm) *a o pați*. 15 *vr(a)* (Sp; vân) A împușca. 16 *vr* A lua foc. 17 *vr* (D. corpuri incandescente) A lua foc (de la sine). 18 *vtr* (D. obiecte ce servesc pentru luminat) A face să lumineze. 19-20 *vtr(a)* (D. lumina electrică) A lumina. 21 *vr* (D. chibrituri) A lua foc. 22 *vr* (Fig) A scăpăra. 23 *vr* (D. ochi) A începe să strălucească datorită unei stări sufletești intense. 24-25 *vr* A încălzi (cuptorul) printr-un foc mare. 26 *vr* (D. var) A intra în eferescență Cf *arde*. 27 *vr* (D. fân, semințe, bucate, făină etc.) A se strica în urma unui început de fermentare Si: *a se încinge*. 28 *vr* (Înv; pat) A se inflama. 29-30 *vtr* A se face roșu ca focul. 31 A se înroși la față (de plăcere, rușine, mânie etc.). 32 *vr* (Fig; d. sentimente vii, pasiuni sau manifestări ale lor) A izbucni. 33 *vtr* A face să se ivească (în mod impetuos), a deștepta. 34 *vr* (Fig; d. oameni, construit cu prepoziția *de* sau *absol*) A se înflăcăra. 35 *vr* (Îe) A se ~ *foc* A se înfuria foarte tare. 36 *vr* (Îe) A se ~ *lesne* A se înfuria ușor. 37 *vr* (Înv) A răvni.

aprinde *sf* [At: CALENDARIU (1814), 164/5 / Pl: ~ri / E: *aprinde*] 1 Declanșare a arderii. 2 Pornire a focului. 3 Pornire a unui incendiu. 4 Pornire să ardă. 5 Izbucnire a revoltei. 6 (Fam) Îndrăgostire de cineva. 7 Găsire a unui necaz. 8 Provocare a unei irități neașteptate a cuiva printr-o vorbă sau intenție rea. 9 Împușcare. 10 Izbucnire a focului. 11 Luminare. 12 Scăpărare. 13 Strălucire datorată unei stări sufletești intense. 14 Încălzire a cuptorului cu un foc mare. 15 Intrare în eferescență, dezvoltând căldură. 16 Stricare a fânului, semințelor, cerealelor, făinei printr-un început de fermentare. 17 Inflamare. 18 Înroșire la față de plăcere, rușine, mânie, din timiditate. 19 Înfruiere rapidă. 20 Răvnire. 21 (Fig) Înflăcărare, exaltare, pasiune. 22 (Îlav) Cu ~ Cu ardoare, cu pasiune. 23 (Pat; pop) Inflamație. 24 Infecție. 25 Temperatură. 26 Febră. 27 (Îs) ~ *de plămâni* Congestie pulmonară. 28 (Îs) ~ *de ochi* Oftalmie. 29 (Îs) ~ *de creieri* Meningită. 30 (Îs) ~ *de mate* Gastrită.

aprinjor, ~oară *smf* [At: BARCIANU, V / Pl: ~i, ~oare / E: *aprinde* + *-ior*, ger *Zündhölzchen*] (Trs: mpl) Chibrit.

aprins¹ sn [At: ANON. CAR. / Pl: (rar) ~uri / E: *aprinde*] 1 Aprindere (1). 2 (Îe) (Pe) **la** (sau **în**) ~ul **luminărilor** Seara. 3 Incendiere. 4 (La animale) Pneumonie.

aprins² ~a [At: MINEIUL (1776), 110¹/1 / Pl: ~nși, ~e / E: *aprinde*] 1 a Care arde. 2 a Încins. 3 a Incandescent. 4 a (Fig) Îndrăgostit. 5-6 av, a (Într-un mod) pasionat. 7 a (Fig; d. ochi) Strălucitor Si: (lor) *ardent*. 8 a (Despre cereale, făină etc.) Încins. 9 a (Fig) Uscat. 10 a Febril. 11 a (Pop; d. animale) Care a făcut pneumonie. 12 a Îmbujorat. 13 a Înroșit. 14 a (D. culori) Strălucitor. 15 a (Înv; îs) *galben* ~ Galben ca focul. 16 a (D. surse de lumină) Care luminează. 17 a (D. aparate electronice) Pus în funcțiune.

aprinșătură sf vz *aprinșătură*.

aprinșori sfp [At: CADE / E: *aprinș* + -ori] (Îrg; îlav) (Pe) **la** ~ Seara.

aprinșură sf [At: BĂRCIANU, V. / E: *aprinde* + -ura] (Trs; înv) Inflamație.

aprinzare sf [At: DICT. / Pl: ~zări / E: *aprinde*] (Înv) Aprindere.

aprinzător, ~oasă a [At: PROT. - POP., N. D. / Pl: ~oși, ~oase / E: *aprinde* + -acios] 1-2 (Înv) Inflamabil.

aprinzătoare sf [At: PROT. - POP., N. D. / Pl: ~ni / E: *aprinde* + -aciune] 1-2 (Înv) Inflamare.

aprinzător, ~oare [At: DOSOFTEI, V. S. 88/2 / V: (îrg) ~iu, ~oare / Pl: ~i, ~oare / E: *aprinde* + -ator] 1-2 smf, a (Persoană) care aprinde (3). 3 smf (Înv) Persoană cu ocupația de a aprinde (1) ceva. 4 smf Instrument sau obiect pentru aprins. 5 sn Dispozitiv de aprindere (1) a unui combustibil, a fitilului unui explozibil etc. 6 sf (Trs; mpl) Chibrit. 7 a Inflamabil. 8 a (Înv; fig) Excitant.

aprinzătoriu, ~oare a, s vz *aprinzător*

aprinșătură sf [At: ANON. CAR. / V: (îvr) ~nsă~ / Pl: ~ri / E: *aprinde* + -atură] 1 (Îvr) Îmbrățișare. 2 (Înv) Iluminare a unui loc. 3 (Înv) Ardere (3). 4 (Înv; med) Inflamație.

aprinzeală sf [At: PISCUPESCU, O. 231 / Pl: ~eli / E: *aprinde* + -eală] (Înv) Febră.

aprinzibil, ~ă a [At: BĂRCIANU, V. / Pl: ~i, ~e / E: *aprinde* + -bil] (Îvr; fig) Încântător.

a priori [At: MAIORESCU, CR. I, 110 / P: *apri-o* / E: lat *a priori*] 1-2 la, lav (Flz) Aprioric (1-2).

aprioric, ~ă a, av [At: DAMÉ / P: ~pri-o~ / Pl: ~ici, ~ice / E: *a priori* + -(ic), după ger *apriorisch*] 1-2 av, a (Flz) (Într-un mod) independent de experiență, bazat numai pe rațiune Si: *a priori*.

apriorism sms [At: DA ms / P: ~pri-o~ / E: fr *apriorisme*, ger *Apriorismus*] (Flz) Teorie (kantiană) care consideră că spațiul, timpul și cauzalitatea sunt noțiuni apriorice.

apriorist, ~ă smf, a [At: DN³ / P: ~pri-o~ / Pl: ~iști, ~e / E: fr *aprioriste*] 1-2 (Persoană) care gândește aprioric. 3-4 (Adept) al apriorismului.

aprioristic, ~ă a, av [At: DA ms / P: ~pri-o~ / Pl: ~ici, ~ice / E: ger *aprioristisch*] 1-2 (Într-un mod care ține) de apriorism.

aprioritate sfs [At: DA ms / P: ~pri-o~ / E: fr *apriorité*, ger *Apriorität*] (Flz) Caracter aprioric (1) al unei construcții logice.

apristui v [At: VICIU, GL. / Pzi: ~uesc / E: **apristui*, din vsl *пристрой* (*пристроить*), cf rs *пристроити*] (Reg) 1 A câștiga. 2 (Adesea precedat de negație) A se apropia. 3 (Adesea precedat de negație) A veni.

aproape [At: COD. VOR. 118/6 / E: ml *ad-prope*] 1 av (Construit și cu pronumele personal în dativ, îf ~mi, ~ti) La distanță mică în spațiu de cineva (sau ceva) Si: *în apropiere, în preajmă, lângă*. 2 av (Îlav) **Pe** ~ Prin apropiere. 3 av (Îe) **A cunoaște de** ~ A cunoaște foarte bine. 4 av (Înv; îe) **A avea pe cineva** ~ A-și pune (toată) încrederea în cineva. 5 a (Înv; îs) ~ *cercetare* Amănuțit. 6 a (Înv; lpl; îf *apropi*) Confident. 7-8 av La un interval mic de timp (în trecut sau viitor). 9 av (Îlav) ~ *de*... Cu puțin timp înainte de... 10 av (Precedat de „rudă”, îla) **De** ~ Cu care există relații de rudenie strânse. 11 av (Îs) *Prieten de* ~ Amic intim. 12 av (Înv; îlav) ~ *de* Aproximativ. 13 av (Construit cu conjuncțiile *ca, să* sau cu infinitivul) Puțin lipsea ca... Si: *cât pe ce, mai-mai*. 14 sa (Îpp; rar) Până

aproape (1). 15 av (Îvr; fig; îe) ~ *de minte* Ușor de înțeles. 16 sma (și *cel de* ~, înv, *de* ~le) Semen.

aproba [At: STAMATI, D. / Pzi: *aprob* / E: lat *approbare*] 1 vt(a) A fi de acord cu ceva Si: *a consimți, a încuviința*, (înv) *a aproba* (1). 2 vt (Spc) A rezolva favorabil și oficial cererea, propunerea cuiva Si: (înv) *a aproba* (2). 3 vr (Înv) A socoti ca bună propria purtare, propria faptă.

aprobare sf [At: ANTONESCU, D. / Pl: ~bări / E: *aproba*] 1 Încuviințare a ceva S: *consimțire*, (rar) *aprobat*² (1), (înv) *aprobare* (1), *aprobatiune* (1), *aprobaliure* (1). 2 (Spc) Răspuns favorabil și oficial la o cerere, la o propunere etc. Si: (rar) *aprobat*² (2), (înv) *aprobare* (2), *aprobatiune* (2), *aprobaliure* (3). 3 Autoapreciere pozitivă Cf *aproba* (3).

aprobat¹ sn [At: DA / E: *aproba*] (Rar) 1-2 Aprobare (1-2).

aprobat², ~ă a [At: PRAV. (1814), XXI / Pl: ~ați, ~e / E: *aproba*] 1 Încuviințat. Si: *consimțit*, (înv) *aprobat* (1). 2 (Spc) Care a fost consimțit oficial Si: (înv) *aprobat* (2).

aprobativ, ~ă [At: NEGULICI / Pl: ~i, ~e / E: fr *approbatif*] 1-2 a Care arată sau implică o aprobare (1) Si: *aprobat* (2). 3 av În chip de aprobare (1).

aprobat, ~oare [At: DA / V: ~bă~, (reg) ~bătoriu / Pl: ~i, ~oare / E: *aproba* + -tor] 1-2 smf, a (Persoană) care aprobă (1). 3 a Aprobativ (1).

aprobare sf [At: NEGULICI / V: ~iune / Pl: ~ii / E: fr *approbation*] (Înv) 1 Aprobare (1). 2 (Spc) Aprobare (2).

aprobatiune sf vz *aprobare*

aprobalui vt [At: (a. 1814), ap. DA / Pzi: ~esc / E: nct] (Înv) 1-2 A aproba (1-2).

aprobaluit, ~ă a [At: PRAV. (1814), XXI, 6 / Pl: ~iți, ~e / E: *aprobalui*] (Înv) 1-2 Aprobat² (1-2).

aprobat, ~oare smf, a vz *aprobat*

aprobatoriu, ~ie smf, a vz *aprobat*

aproctie sf [At: DN³ / Pl: ~cții / E: fr *aprocție*] Anomalie congenitală constând în închiderea anusului.

aprosimăție sf vz *aproximație*

aprod sm [At: (a. 1443) DER / Pl: ~ozi / E: mg *aprod* „paj, ucenic”] (Înv) 1-2 (Șis ~ *de curte*) Fecior de boier care îndeplinea, la curtea domnească, serviciul de paj și de scutier, așteptând să fie boierit. 3-6 (Mol; Mun) Dregător al curții domnești, cu atribuții administrative, fiscale sau juridice. 7 (Pex) Mesager. 8 (Reg) Erou. 9 (Reg) Dorobant. 10 (Îs) ~ *de târg* Perceptor. 11 (Îs) ~ *de divan* Agent care aducea la judecată pe împincați și constrângea la plată pe debitori. 12 Slujbaş care păzea sălile și introducea publicul în instituții.

aprofundă vt [At: PROT. - POP., N. D. / V: (înv) *app* / Pzi: ~dez / E: fr *approfondir*] 1 A cerceta în amănunțime. 2 (Înv; c. indică o persoană) A cunoaște, în profunzime, sufletul, caracterul.

aprofundare sf [At: NEGULICI / S: (înv) *app* / Pl: (rar) ~dări / E: *aprofunda*] Cercetare temeinică a unui lucru.

aprofundat, ~ă a [At: PROT. - POP., N. D. / P: ~ați, ~e / E: *aprofunda*] Care este cunoscut temeinic Cf *aprofunda* (1).

apropia¹ [At: COD. VOR. 128/13 / V: ~pria / P: ~pi-a / Pzi: *apropii*, (înv) ~ropiu, (rar) ~iez / E: ml *appropriare*] 1 vr A se deplasa în spațiu tot mai aproape de cineva sau ceva. 2 vr (Înv; îe) **A se ~ cu târgul** A cădea la învoială. 3 vr (Pan; construit cu prepoziția *de*; înv, c. în dativ) A fi credincios cuiva. 4 vr A se afla foarte aproape de un anumit moment, timp etc. 5 vr (Îe) **A se ~ de ziua** A se face ziua. 6-7 vr (Îe) **Nu te poți ~ de** (cineva) A nu reuși să vorbești sau să te înțelegi cu cineva. 8 vr (Îe) **Nu te poți ~ de** (ceva) A nu putea să cumperi din cauza scumpetei. 9 vr (Îe) **A se ~ funia de** (sau **la**) **par** A se apropia deznodământul. 10 vr (Fig) A adera. 11-12 vti (Îpp) A ajunge aproape (1). 13 vr (Îe) **A ~ mālăul din traistă** A cheltui (aproape) tot. 14-15 vr A duce ceva sau pe cineva lângă... 16 vr (Fig) A lega suflutește sau prin afinități. 17 vr (Îvp) A fi aproape de împlinirea unui număr de ani. 18 vr (Înv; construit cu infinitivul sau conjunctivul) A fi cât pe ce să... 19 vr (Fig; urmat de prepoziția *de*) A se asemăna. 20 vr (Fig) A-și face prieten pe cineva. 21-22 vr, vt (Fig; pan)

A-(și) atrage de partea sa pe cineva. **23** vr A avea însușiri sau trăsături asemănătoare, comune.

apropia² v vz **apropia**

apropiabil, ~a a [At: BĂLĂȘESCU, D. R. - FR. / Pl: ~i, ~e / E: **apropia** + -bil] (Înv) **1** Accesibil. **2** Care poate fi apropiat.

apropiare sf vz **apropiere**

apropias, ~a a, smf [At: COSTINESCU / P: ~pi-as / Pl: ~i, ~e / E: **apropia** + -as] (Înv) **1-2** (Vecin) care stă aproape.

apropiat¹ sn [At: ANON. CAR. / V: ~iet / E: **apropia**¹] **1** (Înv) Apropiere (1). **2-3** (Îs) Loc (sau persoană) greu de ~ Loc (sau persoană) greu accesibil(ă).

apropiat², ~a [At: PSALT. SCH. 285 / V: ~iet / Pl: ~ați, ~e / E: **apropia**] **1** a Ajuns aproape (1). **2** a (Cu sens local; îoc îndepărtat) Aflat la distanță mică unul de altul. **3** a (Cu sens temporal; îoc îndepărtat) Aflat în timp la mică distanță de prezent. **4** a Aproape la fel. **5** a (Înv) Aproximativ. **6-7** a, smf (îoc străin) Prieten (intim). **8** a De care te poți apropia (13) cu ușurință, fiindcă este prietenos și binevoitor Si: (înv) **apropielnic**.

apropiativ, ~a a [At: BĂLĂȘESCU, D. R. - FR. / S: ~pi-a- / Pl: ~i, ~e / E: ctm **apropiat**¹ + **aproximativ**] (Înv) Aproximativ (1)

apropiator, ~ie a [At: BĂLĂȘESCU, D. R. - FR. / S: ~pi-a- / Pl: ~i, ~e / E: nct] (Înv) **1** Care apropie (1). **2** Iminent.

apropiatie¹ sf vz **apropiere**

apropiatie² sf vz **apropiatie**

apropiator, ~oare a, smf vz **apropietor**

apropiatoriu, ~ie a, smf vz **apropietor**

apropielnic, ~a a [At: POLIZU / Pl: ~ici, ~ice / E: **apropia**¹ + -elnic] (Îvr) Apropiat¹ (8).

apropiere sf [At: CORESI, EV. 8/14 / V: (înv) ~iare / P: ~pi-e- / Pl: ~ri / E: **apropia**¹] **1** (îoc depărtare) Venire (tot) mai aproape (1) S: (înv) **apropiat**². **2** (îoc depărtare) Vecinătate. **3** Prezență a cuiva (simțită ca o instanță sau ca o forță). **4** Împrietenire sau câștigare a încrederii unei persoane, unui grup etc. **5** Împăcare. **6** (Îlav) În ~ (sau în ~ a) Aproape (1) **7** (Îlav) Prin ~ (sau prin ~a) (Pe) aproape (1). **8** (Îlav) Din ~ sau din ~a De aproape (1). **9** (Înv; îlav) Cu (sau prin) ~ Aproximativ. **10-12** (Înv) Proprietate, caracteristică, însușire. **13** (Înv; îe) Îmi vine cu ~iare Îmi vine la îndemână.

apropiet¹, ~a a vz **apropiat**¹

apropiet² sn vz **apropiat**²

apropietiv, ~a a vz **apropiativ**

apropietnic, ~a a [At: POLIZU / P: ~pi-e- / Pl: ~ici, ~ice / E: **apropiet** + -nic] (Înv; d. oameni) Prietenos.

apropietor, ~oare [At: PSALT. SCH. 169/22 / V: (înv) ~iu, ~iator, (îrg) ~iatoriu, iutoriu / P: ~pi-e- / Pl: ~i, ~oare / E: **apropia**¹ + -(a)tor] (Înv) **1-2** smf, a (În Biblie) (Persoană dușmănoasă) care se apropie¹ (1) (amenințător). **3** a Care are un grad mic.

apropietoriu, ~orie a, smf vz **apropietor**

apropietura sf [At: CARAGIALE, ap. CADE / P: ~pi-e- / Pl: ~ri / E: **apropia**¹ + -ura] (Nob) Loc de apropiere.

apropiitoriu, ~orie a, smf vz **apropietor**

apropios, ~oasa a, av [At: GENILIE, G. 2 / P: ~pi-os / E: **apropia**¹ + -os] **1-2** (Înv) Aproximativ.

apropișor av [At: MARIAN, NA. 436 / E: **aproape** + -isor] **1-2** (Pop; rar; șis) **Aproape**~ (De) foarte aproape (1).

apropitar, ~a smf vz **proprietar**

apropo [At: ALECSANDRI, T. 418 / V: ~u sn, ~os av, (înv; eig) ~ont sn, (itm) ~zito av / S: **apropos** / Pl: ~uri / E: fr **à-propos**] **1** av (Înv; șif ~s) Fiindcă veni vorba. **2** av (Înv; șif ~s) Fiindcă s-a întâmplat să-mi amintesc. **3** av (Îlpp) ~de (sau, înv, ~zito de) În legătură cu. **4** sn (Îf ~u, înv ~ont; mpl) Aluzie la adresa cuiva. **5** sn (Îf ~u, înv ~ont; mpl) Propunere făcută pe ocolite. **6** sn (Îf ~u, înv ~ont; mpl) Propunere deocheată. **7-8** sn (Îe) A face un ~u (sau ~uri) ori a bate ~uri A face aluzii (uneori la adresa vieții intime). **9** sn (Înv) Prezență de spirit. **10** sn (Înv; fam; îe) A face ceva la ~ont A face ceva la momentul oportun. **11-12** av (luz; fam;

îe) A veni (a cădea) tare (foarte) ~ A veni la momentul potrivit sau tocmai când era așteptat.

apropont sn vz **apropo**

apropos av vz **apropo**

apropou sn vz **apropo**

apropozito av vz **apropo**

apropia vt [At: (a. 1848) URICARIUL X, 15/33 / P: ~pri-a / V: ~pia² / Pzi: ~iez / E: lat **appropriare**] **1** (Cdt) A-și însuși un lucru (străin). **2** A adapta un lucru pentru un anumit scop Vz: **acomoda**.

apropriare sf vz **apropriere**

apropriat, ~a a [At: BOGZA, C. O. 270 / P: ~pri-at / Pl: ~ați, ~e / E: **apropia**] (Rar) **1** (D. un lucru străin) Însușit. **2** Adecvat.

apropriatie sf [At: NEGULICI / P: ~pri-a- / V: (itr) ~tione, **app**~, (înv) ~piatie², (frm) ~iune / Pl: ~ii / E: lat **appropriatio**] (Frî) Apropiere (1).

apropriatiune sf vz **apropriatie**

apropriere sf [At: NEGULICI / P: ~pri-e- / V: (înv) ~iare / Pl: ~eri / E: **apropia**] **1** (Rar) Însușire a unui lucru străin Si: (înv) **apropiatie**. **2** (În economia politică) Totalitatea mijloacelor de însușire a unor bunuri.

3 (În economia politică; înv; îs) **Legea** ~rii **Legea** proprietății private.

aproxexie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr **aproxexie**] Incapacitate (nervoasă) de a-și concentra atenția.

aprosima vt vz **aproxima**

aprosimare sf vz **aproximare**

aprosimativ, ~a a vz **aproximativ**

aprosimățiune sf vz **aproximație**

aprossima sf vz **aproxima**

aprossimativ, ~a a vz **aproximativ**

aprossimatie sf vz **aproximație**

aprova vir [At: LTR² / Pzi: ~veaza / E: ns cf **prova**] (D. nave) A se înclina longitudinal, cu pupa mai sus decât prora (din cauza încărcării neuniforme).

aprova sf [At: LTR² / Pl: ~vări / E: **aprova**] (D. nave) Înclinație longitudinală.

aprova¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: **aprova**] Aprobare.

aprova², ~a a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: **aprova**] (D. nave) Înclinat longitudinal, cu pupa mai sus decât prora (din cauza încărcăturii neuniforme).

aprovisiona vtr vz **aprovisiona**

aprovisionare sf vz **aprovisionare**

aprovisione sf vz **aprovisionare**

aprovisiona vtr [At: (a. 1840) ap. TDRG² / P: ~zi-o- / V: (înv) **aprovisi**~, ~iuna, (înv) **app**~ / Pzi: ~nez / E: fr **approvisionner**] A-(și) procura (pentru o vreme oarecare) hrană, materiale etc.

aprovisionar, ~a smf [At: NEGULICI / P: ~zi-o- / Pl: ~i, ~e / E: **aprovisiona** + -ar] (Înv) **1-2** Aproximativ (1-2).

aprovisionare sf [At: I. IONESCU, M. 354 / P: ~zi-o- / V: (înv) ~visi~, ~isione, ~iune, (înv) **app**~ / Pl: ~nări / E: **aprovisiona**] **1** Procurare de hrană, materiale etc. **2** Hrana, proviziile etc. necesare traiului pentru o vreme oarecare. **3** Dotare cu utilaje, materiale etc. pentru un anumit scop. **4** Serviciul dintr-o instituție care se ocupă cu aprovizionarea (5). **5** Personalul de la aprovizionare (5).

aprovisionat¹ sn [At: MDA ms / P: ~zi-o- / Pl: ~uri / E: **aprovisiona**] **1-2** Aproximativ (1-2).

aprovisionat², ~a a [At: MDA ms / P: ~zi-o- / Pl: ~ați, ~e / E: **aprovisiona**] **1** Asigurat cu produse alimentare, materiale etc. în cantitate mare. **2** Dotat cu utilaje, materiale etc.

aprovisionator, ~oare smf, a [At: NEGULICI / P: ~zi-o- / V: (înv) **pr**~ / Pl: ~i, ~oare / E: **aprovisiona** + -tor] **1-2** (Înv) (Persoană) care se ocupă cu aprovizionarea (1) S: (înv) **aprovisionar**.

aproxima vr [At: (a. 1840) ap. TDRG / V: (înv) ~osi~, (înv) **app**~, ~ocsi~, ~ossi~ / Pzi: ~mez / E: lat **approximare**, fr **approximer**] **1** A stabili valoarea aproximativă a unei mărimi. **2** A echivala o mărime cu una apropiată ca valoare. **3** (Rar; iuz) A realiza (artizanal) substitutul unui obiect tehnic, respectând numai anumite cerințe.

aproximare *sf* [At: NEGULICI / V: (înv) ~osi~, (înv) *app*~, ~ossi~, ~ocsi~/ Pl: ~mări / E: *aproxima*] 1 Stabilire a valorii aproximative a unei mărimi. 2 Echivalare a unei mărimi cu alta, de valoare apropiată.

aproximat, ~a *a* [At: POENARU, G. 167 / Pl: ~ați, ~e / E: *aproxima*] (înv) 1-2 Aproximativ (1-2).

aproximativ *a* *vz.* **aproximativ**

aproximativ, ~a *a* [At: ASACHI, ap. URSU, T. Ș. / V: (pop) ~osum~, (înv) *app*~, ~ocsi~, ~ossi~, ~osi~, ~if / Pl: ~i, ~e / E: fr *approximatif*] 1 *a* Care este aproape de o mărime dată Si: (înv) *apropietiv* (1). 2 *a* Care este aproape de adevăr Si: (înv) *apropietiv* (2). 3 *av* În jur de..., cam. 4 *a* (Mai ales despre abstracte) Relativ. 5 *a* (Im; pex) Îndoielnic și nesatisfăcător.

aproximație *sf* [At: (a. 1840) ap. TDRG / P: ~i-e / V: (înv) ~ione, ~iune, ~osimație, (înv) *app*~, ~ocsi~, ~ossi~, ~ossi~/ Pl: ~ii / E: fr *approximation*, lat *approximatio*] 1-2 Evaluare a unei mărimi, situații făcute fără pretenție de exactitate. 3 (Îlav) *Cu* ~ sau *prin* ~ Pe cât se poate de exact în funcție de ceea ce se cunoaște Si: (înv) *cu* sau *prin apropiere* (11). 4 (Mat) Situația valorii unei mărimi în jurul valorii ei exacte, astfel încât să difere cât mai puțin de aceasta. 5 (Mat; îs) *Cu* ~ de *Cu* eroare de. 5 (Mat; îs) *Cu* ~ mare *Cu* eroare mare.

aproximațiune *sf* *vz.* **aproximație**

aproximațiune *sf* *vz.* **aproximație**

aprozar *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: *apro*{vizionare} + *zar*{zavat}] Unitate comercială pentru produse agroalimentare.

aprozarist, ~a *smf* [At: DEX² / Pl: ~iști, ~e / E: *aprozar* + *-ist*] 1 Vânzător într-un aprozar. 2 (Dep) Persoană incompetentă. 3 (Dep) Persoană needucată.

aprozariță *sf* [At: DEX² / Pl: ~te / E: *aprozar* + *-iță*] Vânzătoare într-un aprozar.

aprozel *sm* [At: TEODORESCU, P. P. 56/6 / Pl: ~ei / E: *aprod* + *-el*] 1-2 (Îvr; shp; uneori întrebuințat din necesități metrice) Aprod (tânăr).

aprozie *sf* [At: GHEORGACHI, ap. LET. III, 293/6 ap. DA / E: *aprod* + *-ie*] (înv) 1 Demnitatea de aprod (pe lângă domn). 2 Slujba de aprod la autorități (judiciare). 3-4 Durata aproziei (1, 2).

aprozopie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *aprosopie*] Malformație congenitală constând în absența feței.

aprumuta *vt* [At: PSALT. SCH. 113/16 / Pzi: *aprumut* / E: *av* **a^b*-*prumut* (= *îm-prumut*) întrebuințat în legătură cu verbele „a da”, „a lua”] (înv) A împrumuta.

apsidal, ~a *a* [At: LTR² / Pl: ~i, ~e / E: fr *apsidal*] 1 Care aparține apsidei (1). 2 Referitor la apsidă (1).

apsidă *sf* [At: NEGULICI / Pl: ~de, (înv) ~izi / E: fr *apside*] 1 (Ast) Fiecare din cele două puncte extreme ale axei mari a orbitei eliptice pe care un corp ceresc o descrie în jurul altuia. 2 (Ast; îs) *Linia* ~delor *Axa* cea mare a elipsei pe care se află apsidele (1).

apsifisi *vt* [At: (a. 1793) VĂCĂRESCUL, ap. TIKTIN² / Pzi: ~sesc / E: ngr *ἀψιφίσσω*] 1-2 (luz) A îngădui cu oarecare dispreț sau cu superioritate.

apsifisie *sf* [At: (a. 1705) CANTEMIR, I. I. I, ap. TIKTIN² / E: ngr *ἀψιφισία*] (luz) Dispreț.

apoșara *sf* [At: GOLESCU, Î., ap. HEM 1388 / V: *apus*~ / Pl: ~re / E: *apă* + *-usoră*] 1 Apă mică. *Vz* *pârâias*, *râulet*. 2 (Shp) Apă. 3 (Reg) Băsică cu apă, care iese la vite înainte de a făta și se sparge singură.

apt, ~a *a* [At: DA / Pl: *apți*, ~e / E: fr *apte*] Capabil.

aplangic *sn* *vz.* **alângic**

apter, ~a *a* [At: GRECESCU, FL. 66 / Pl: ~i, ~e / E: fr *aptère*] 1 (Zlg; d. insecte) Fără aripioare. 2 (Bot; d. plante sau părțile lor) Fără aripioare.

apterigotă *sf* [At: DEX² / Pl: ~ie / fr *apterygote*] 1 (Lpl) Subclasă de insecte fără aripi. 2 (Lsg) Insectă din subclasa apterigote (1).

apterix *sm* [At: DN³ / Pl: ~icși / E: fr *apteryx*] Pasărea kiwi.

aptialie *sf* [At: DN³ / P: *apti-a*~ / Pl: ~ii / E: fr *aptyalie*] Asialie.

aptialism *sn* [At: DN³ / P: ~ti-a~ / Pl: ~e / E: fr *aptyalisme*] Asialie.

aplică *sf* *vz.* **apotecă**

aptitudinal, ~a *a* [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: eg *aptitudinal*] (Rar) Referitor la aptitudine.

aptitudine *sf* [At: MAIORESCU, D. II, 240 / Pl: ~ni / E: fr *aptitude*, lat *aptitudo*, ~inis] Însușire individuală care determină obținerea de rezultate bune într-o anumită activitate Si: *înclinație*.

apțian, ~ă [At: DEX² / P: ~ți-un / Pl: ~i, ~e / E: fr *apțien*] (Glg) 1 *sn* Ultimul etaj al cretaciceului inferior. 2 *a* Care aparține apțianului (1). 3 *a* Referitor la apțian (1).

apu *av* *vz.* **apoi**

apuca [At: PSALT. SCH. 59/9 / Pzi: *apuc* / E: ml *aucupare*] 1-2 *vt* A (cu)prinde cu mâna. 3 *vt* A lua (repede) în mână *Vz* *prinde*, *înghăta*. 4 *vi* (Îe) A ~ *armele* A începe războiul. 5 *vt* (Înv; Îe) A ~ *cap de funie* A găsi un punct de plecare. 6 *vt* (Îe) A ~ *pe Dumnezeu de (un) picior* A se bucura (ca) de o mare reușită sau un mare noroc. 7 *vt* (Îvr; reg; Îe) A ~ (pe cineva) *de ochi* A atrage prin frumusețe. 8 *vt* (Îvr; reg; Îae) A face pe cineva să creadă lucruri nerealabile. 9 *vt* (Îvr; reg; Îae; d. culori) A se armoniza Si: *a prinde de ochi*. 10 *vt* (Îpp; Îe) A ~ *putere* A prinde putere. 11 *vt* (Îpp; Îe) A ~ *la suflăt* A prinde curaj. 12 *vt* (Îpp; Îe) A ~ *și ~ suflătul* A sufla din greu. 13 *vt* (Pop; Îe) *Îi ~că mâna la toate* Se pricepe (câte puțin) la toate. 14 *vt* (D. senzații, stări, sentimente etc.) A cuprinde. 15 *vt* (Îe) A ~ *pe cineva de scurt* A-i cere socoteală (pe neașteptate). 16 *vt* (Înv; Mol; Îe) A ~ *pe cineva pe-a-mânele* A avea (mare) căutare. 17 *vt* A (se) cuprinde cu brațele. 18 *vt* A înbucă. 19 *vt* A mușca. 20 *vi* (Pop; Îe) A ~ *ca lupul* A mânca cu lăcomie. 21 *vt* (Îpp; Îe) A ~ *foc cu gura* A se expune pericolului pentru cineva. 22 *vt* (Îe) A ~ *cu ochii* (sau *cu căutătura*) A cuprinde cu privirea. 23 *vt* (Urmat de „cuvinte”, „vorbe” etc.) A auzi. 24 *vt* (Îe) A ~ *cu mintea* A pricepe. 25 *vt* (Îvr; Îe) A ~ *pe cineva cu cuvinte* (sau *vorbe*) A ademini cu vorba. 26 *vt* A surveni pe neașteptate. 27-29 *vt* (Îe) A ~ *pe cineva foamea* (setea, somnul etc.) A i se face foame, sete, somn etc. 30 *vt* (Îe) *Mult te ține când te-~?* Nu mai isprăvești o dată? 31 *vt* (Îe) *Ce te-a ~cat?* Ce ai? 32 *vt* (Îpp; Îe) A se ~ *la luptă* (la joc etc.) A porni la luptă (joc etc.). 33-34 *vt* (Îpp; Îe) A se ~ *cu* (sau *de*) A se lua la luptă cu. 35 *vt* (D. câini; Îe) A se ~ *la* (sau *în*) *colți* A se mușca. 36 *vt* (Îae; d. oameni) A se lua la ceartă. 37 *vt* (Urmat de pp *de*) A se prinde cu mâna de... 38 *vt* (Urmat de pp *de*) A se atârna de ceva. 39 *vt* (Îpp; urmat de pp *de*) A ataca. 40 *vt* (Pop; urmat de pp *de*) A avea relații cu... 41 *vt* (Îpp; upp *de*) A bârbi. 42 *vt* (Îe) A se ~ *de capul cuiva* A nu-l (mai) lăsa în pace. 43 *vt* (Îpp; Îe) A (i) se ~ *cuva vinele* A înțepeni. 44 *vt* A înșfăca. 45 *vt* (Înv) A elibera. 46 *vt* (Înv) A răpi. 47 *vt* (Înv) A uzurpa. 48 *vt* A prinde un loc (rămas liber). 49 *vt* (Îpp) A lua pe cineva din scurt. 50 *vt* (Îpp) A trage la răspundere (pentru o datorie neachitată). 51 *vt* (În legătură cu „a putea”) A lua (în grabă și la nimereală) ce poate. 52 *vt* (Precedat de „a putea”) A căpăta. 53 *vt* (În legătură cu rudele cuiva) A pune mâna pe o moștenire. 54 *vi* (Înv; Îe) *Abia ~c* Aștept cu nerăbdare să... 55 *vt* A găsi la sosirea sa pe cineva care încă n-a plecat. 56 *vt* (Complementul indică trenul) A prinde. 57 *vt* (Complementul indică de obicei persoane) A fi o vreme contemporan cu cineva. 58 *vt* (Pex) A fi martorul unei stări de fapt. 59 *vt* (Pop; Îe) *De când (m-)am ~t* De când pot să-mi amintesc. 60 *vt* (Adesea cu complinirile „din moși strămoși”, „din tată-n fiu”) A primi ceva prin tradiție. 61 *vt* (a) (Construit cu „să”, „de”, „a”) A avea (încă) puțin timp ca să mai facă ceva. 62 *vt* (Îae) A încheia o acțiune imediat înaintea alteia. 63 *vt* (Îae; Înv; Îe) A ~ *cu* (sau ~) A începe. 64 *vt* (Îae) A ajunge să. 65 *vt* (Înv) A recurge la. 66 *vt* (Înv) A întreprinde. 67 *vt* (a) A începe să facă ceva. 68 *vt* (Înv) A începe să practice o meserie. 69 *vt* (Construit cu supinul) A se deda. 70 *vi* (Pop; indicând starea materială; Îe) A ~ *la* (bine, avere etc.) A ajunge la... 71 *vi* (Trs) A deveni. 72 *vt* (Complementul este „drumul”, „calea”) A se îndrepta într-o direcție oarecare. 73 *vt* (Fig; complementul este *drumul*, *calea*) A-și orienta existența după anumite repere. 74 *vi* (Îe) A ~ *care încotro* A merge fiecare în altă direcție. 75 *vi* (Înv) A se întinde începând de la un anumit loc după anumite repere. 76 *vi* (Îe) A ~ *lumea-n cap* A lua lumea-n cap. 77 *vi* (Îe) A ~ *câmpii* A o lua razna. 78 *vi* (Îe) A ~ *la* (sau *de*) *fugă* A o lua la fugă. 79 *vi* (Îe) A o ~ *la sănătoasă* A o lua la sănătoasă. 80 *vi* (Îe) A o ~ *la picior* A pleca repede. 81 *vt* (Înv; Îae)

A se pregăti de drum lung. **82-83 vi** (fe) **A ~ înainte** A pleca mai iute sau înaintea altcuiva. **84 vi** (fae) A întrece. **85 vi** (Fig; fae) A anticipa. **86 vi** (fe) **A ~ peste câmp** A traversa un câmp. **87 vi** (Pfm; fig; fae) A divaga (inutil). **88 vi** (Pfm; fig; fae) A aiura. **89 vi** (Pfm; ie) **A (o) ~ cu gura înainte** A se grăbi să răspundă. **90 vi** (Înv) A se adresa cuiva. **91 vr** (Mol; Buc) A se angaja la ceva. **92 vr** (Mol; Buc) A se angaja. **93 vr** (Înv; Mol; Buc) A se obliga solemn. **94 vr** (Mol; Buc; pex) A se jura. **95 vr** (Înv; ie) **A se ~ la (sau în) rămășag** A face prinsoare. **96 vr** (Înv; complinit prin „chezas”, „pe capul său” etc.) A se pune chezas. **97 vr** (Înv; ie) **A se ~ de lege ca să jure** A jura pe Biblie. **98 vi** (Îcs) (Care) **pe unde ~că** (Care) pe unde nimereste.

apucare sf [At: CORESI, PS. 159 / Pl: ~cări / E: **apuca**] **1** Prindere. **2** (Înv; is) **~a armelor** Pornirea unui război. **3** (Înv; pex; fas) Război. **4** (Înv) Răpire. **5** (Înv) Jaf. **6** (Înv) Uzurpare. **7** (Rar) Dedare.

apucat¹ sn [At: CANTEMIR, ap. HEM 1425 / Pl: ~uri, ~e / E: **apuca**] **1** Prindere. **2** (Îlav) **Pe ~e(ie)** În fugă. **3** (fal) În mod superficial. **4** Epilepsie. **5-10** (Înv) Apucare (2-6).

apuca², ~ă [At: DOSOFTEI, V. S. 22/2 / Pl: ~ați, ~e / E: **apuca**] **1 a** Prins. **2 a** Surprins de... **3 a** Luat. **4 a** Agătat. **5 a** (Înv) Atacat. **6 a** (Pop) Primit prin tradiție. **7 a** (Înv) Moștenit. **8 a** (Pop) Făcut pe fugă. **9-10 smf, a** (Om) țicnit. **11-12 smf, a** (Pex) (Om) năbădăios. **13 a** (Construit cu prepoziția „de”) Care are o boală acută. **14 a** (D. copii, oameni) Epileptic. **15 av** (Îlav) **Ca ~ații** Ca nebunii. **16 av** (fal) Cu pasiune. **17 smf** (Îvp) Persoană care și-a impus să postească strict. **18 smf** (Îvp; pex) Persoană care s-a jurat.

apucător, ~oare [At: VARLAAM, C. 382 / V: (Înv) ~iu / Pl: ~i, ~oare / E: **apuca** + -(a)tor] **1 a** Care apucă (1). **2-3 smf, a** (Prt) (Persoană) care-și însușește (cu lăcomie) ce nu este al său. **4 a** (Fig; d. oameni) Lacom. **5-6 sn** (Teh) (Partea activă a unui) aparat cu care se apucă (1) o sarcină pentru a o ridica și transporta. **7 sf** (La un instrument de apucat) Falcă. **8 sn** (La un instrument de apucat) Gheară. **9 sf** (Bot; reg) Talpa găștei (*Leonurus cardiaca*).

apucătoriu a vz apucător

apucătură sf [At: MUSTE, ap. LET. III, 26/2 / Pl: ~ri / E: **apuca** + -(a)tura] **1** Prindere cu mâna. **2** (Înv) Însușire a unui lucru care nu-i aparține. **3** (Înv) Răpire. **4** (Înv) Jaf. **5** (Trs; rar) Avere. **6** (Trs; sîs) **Om cu ~** Om bogat. **7** (Pop) Îndemânare. **8** (Pop; lpl) Înclinație. **9** (Pop; lpl) Manieră. **10** (Prt; lpl) Tertipuri. **11** (Pop) Boală acută. **12** (Pop) Durere de stomac. **13** (Îvp) Intoxicație (cu mercur).

apucit sn vz apuțit

apucitură sf vz apuțitura

apud pp [At: DEX² / Abr: **ap.** / E: lat **apud**] (Indică o citare preluată de la alt autor) După.

apuitor, ~oare a vz apunător

apuitoriu, ~oare a vz apunător

apuli smp [At: DEX² / E: lat **Apulli**] Trib dacic care a trăit în centrul Transilvaniei.

apunător, ~oare a [At: CANTEMIR, ap. HEM 1436 / V: (Înv) ~uitor, ~uitoriu, ~iu / Pl: ~i, ~oare / E: **apune** + (a)tor] **1** Care apune (1). **2** (Fig) Care se sfârșește, încetează.

apunătoriu, ~oare a vz apunător

apune vi [At: (a. 1669), ap. GCR I, 184/30 / Pzi: **apun** / E: ml **appone**, -ere] **1** (D. aștri) A dispărea sub orizont Si: *a asfințit*, (pop) *a scăpata*. **2** (Îc) **Soare ~ Vest**. **3** (Îac) Occident. **4** (Fam; ie) **A-i ~ steaua** A decădea. **5** (Înv; fae) A muri. **6** (Înv; d. ochi) A orbi. **7** (Fig) A pieri. **8** (Fig; pex) A-și pierde strălucirea, faima etc.

apunere sf [At: P. MAIOR, IST. 79/7 / Pl: ~ri / E: **apune**] **1** (D. astre, în special despre soare) Asfințit¹. **2** (Îvr; fig) Defăimare.

apunta vi [At: DEX² / Pzi: ~tez / E: **a-punte**] (D. aeronave) A cobori (din zbor) pe puncta unui portavion Si: *apuntiza*.

apuntaj sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr **apontage**] Apuntare.

apuntament sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr **apontement**] Punte (de lemn) pe malul apei, servind la acostarea ambarcațiilor.

apuntamente sfp [At: DA / E: fr **apontement**] (Frî) Salariu al unui funcționar.

apuntare sf [At: DEX² / Pl: ~tări / E: **apunta**] Coborâre pe puncta unui portavion Si: *apuntizare*.

apuntiza vi [At: MDA ms / Pzi: ~zez / E: **apunta** + -iza] (Rar) A apunta.

apuntiză sf [At: DEX² / Pl: ~zări / E: **apuntiza**] (Rar) Apuntare.

apupa vir [At: DEX² / Pzi: **apup** / E: **pupa**] **1-2** (D. nave) A se înclina longitudinal cu prora mai sus decât pupa (datorită încărcării neuniforme).

apupare sf [At: DEX² / Pl: ~pări / E: **apupa**] Înclinare longitudinală a navei.

apururea av [At: VĂCĂRESCUL, IST. 300/26 / E: **a + pururea**] (Înv; șilav) **De ~** Pururi.

apus¹ sn [At: PSALT. SCH. 154/14 / V: (Înv) **app~** / Pl: (Înv) **~e, ~uri** / E: **apune**] **1** Trecere a unui astru sub orizont Si: *asfințit*, (pop) *scăpatat*. **2** Locul pe orizont unde apune soarele. **3** Priveliște la apusul (1) soarelui. **4** Vest. **5** (fe) **A vorbi una de la răsărit și alta de la ~** A vorbi confuz, cu analogii și legături prea îndepărtate. **6** (fe) **A sta cu un picior la răsărit și altul la ~** A nu avea domiciliu stabil. **7** (Îs) **~miazăzi** Sud-vest. **8** Occident. **9** (Pm) Concepțiile occidentului. **10** Peisaj crepuscular. **11** (Fig) Sfârșit. **12** (Fig) Declin. **13** (Pex) Prăbușire.

apus², ~ă [At: P. MAIOR, IST. 70/15 / Pl: ~uși, ~e / E: **apune**] **1 a** (D. astre) Care a apus (1). **2 a** (Fig; d. vreme, timp) Trecut. **3 a** (D. ochi) Fără vedere. **4 a** (Îvr; Trs; d. societate și oameni) Înapoiat. **5 av** (Înv; nob) Cu dispreț.

apusan, ~ă a vz apusean

apusat, ~ă a [At: GRAIUL I, 84 / Pl: ~ați, ~e / E: lat ***appausatus**] (Îrg) Ascuns.

apusean, ~ă [At: NEGRUZZI, S. I, 347 / V: (reg) **~san** / Pl: **~eni, ~ene** / E: **apus** + -ean] (loc *răsăritean*) **1 a** Care se află la apus¹ (1). **2-3 smf, a** (Locuitor) din apus¹ (8). **4 a** Care aparține apusului (8). **5 a** Caracteristic apusului (8). **6 a** (Îs) **Biserica ~ă** Biserica catolică.

apust sn [At: HEM 1440 / Pl: ~uri / E: ucr **onyct**] (Înv; Mar; Mol) Stăvilar.

apusoară sf vz apsoara

apuți vi [At: CORESI, PS. 322 / Pzi: ~uț, ~tesc / E: **puți**, după *amiroși*, *apipai*] (Înv; Ban) A miroși (a ceva neplăcut).

apuțit sn [At: CORESI, ap. HEM 1442 / V: **~ucit** / E: **apuți**] (Înv) **1** Miroș neplăcut Si: *apuțitura* (1). **2** Simțul mirosului Si: *apuțitura* (2).

apuțitura sf [At: ANON. CAR. / V: **~ucit** / Pl: ~ri / E: **apuți** + -(i)tura] (Înv) **1-2** Apuțit (1-2).

ar¹ c vz ară¹

ar² sm [At: CLIMESCU, A. 203 / V: (reg) **ară², ară², arie¹** sf (Pl: nct) / Pl: ~i / E: fr **are**] **1** Unitate de măsură pentru suprafețe agricole, egală cu 100 m².

ară¹ i vz ară³

ară² sf vz ară²

ară³ smi [At: DN³ / E: fr **ara**] Specie de papagal frumos colorat, cu coada lungă, din America de Sud.

ară⁴ vr [At: PRAV. MOLD., ap. GCR I, 119/31 / Pzi: **ar** / E: lat **arare**] A face brazde cu plugul, pentru pregătirea pământului înaintea cultivării.

arab, ~ă [At: NECULCE, ap. LET. II, 396 / V: (Înv) **~av** / Pl: ~i, ~e / E: fr **arabe**, lat **arabus**] **1-2 smf, a** (Persoană) care este din Orientul Apropiat sau nordul Africii Si: *maur, sarazin*, (Îvp) *arap* (1-2), *harap*. **3 smf** Populație originară din Orientul Apropiat și nordul Africii Si: *maur, sarazin*, (Îvp) *arap* (3), *harap*. **4-7 a** Care aparține (sau este specific) arabilor sau Arabiei Si: *arabic, arabesc*, (Îvp) *arap, arabesc*. **8-9 a** Referitor la arabi (1) sau Arabia. **10 a** Produs de arabi (1). **11 a** (Îs) **Cal ~** Cal de rasă pentru călărie originar din Arabia. **12-13 sf, a** (Șîs) **Limbă ~ă** (Limbă) vorbită de arabi (1) Si: (Înv) *arabeasca* (7-8), (Îvp) *arapă*. **14-15 sn** Cuvânt sau expresie (neasimilată încă) împrumutată din arabă (12) Si: (Îvp) *arap*. **16 a** (Îs) **Cifra ~ă** Cifra care aparține celui mai utilizat sistem zecimal de numerație, inventat de arabi (3).

araba sf vz haraba

arababură *sf* *vz* *harababura*

arabagiu *sm* *vz* *harabagiu*

arabesc, ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 284 / V: ~ă *sf* / Pl: ~uri, ~bești, (înv) ~besce / E: *fr arabesque*] **1** *sn* Ornamentație specifică artei arabe (2), cu împletituri complicate de linii și motive vegetale. **2** *sf* Scurtă compoziție muzicală grațioasă. **3** *sn* Ornement muzical. **4** *sn* Figură de dans în care un picior e întins orizontal înapoi iar brațele sunt întinse înaintea.

arabescă *sf* *vz* *arabesc*

arabic, ~ă *a* [At: DA / Pl: ~ici, ~ice / E: *fr arabique*] **1-7** Arab (2, 4-9). **8** (Șis) *Gumă* ~ă Substanță vâscoasă obținută din lichidul secretat de unele specii de salcâm (sau sintetic), folosită ca adeziv pentru hârtie.

arabil, ~ă *a* [At: I. IONESCU, M. 54 / Pl: ~i, ~e / E: *fr arable*] **1-2** (D. pământ) Bun de arat și cultivat.

arabism *sn* [At: HASDEU, I. C. 104 / Pl: ~e / E: *fr arabisme*] **1-2** (Rar) Fel, înfățișare arabică (2). **3-4** Cuvânt sau expresie dintr-o limbă arabă.

arabist, ~ă *smf* [At: DEX² / Pl: ~iști, ~e / E: *ger Arabist*] Specialist în arabistică.

arabistică *sf* [At: DEX² / E: *arabist* + *-ica*] Disciplină care studiază limba, istoria etc. popoarelor arabe (2).

arabiza *vr* [At: DEX² / Pl: ~zez / E: *fr arabiser*] **1-2** A face să devină arab (2) sau a da caracter arab (4).

arabizare *sf* [At: DEX² / Pl: ~zări / E: *arabiza*] Acțiune în urma căreia cineva sau ceva capătă caracter arab (4).

arabizat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~ati, ~e / E: *arabiza*] **1-2** Care a devenit arab (2) sau a căpătat caracter arab (4).

arac¹ *sm* [At: (a. 1704) URICARIUL IV, 44/6 / V: *ha*~, *harag*, *hărag*, *hă*~, ~ag *sm* / Pl: ~aci / E: *ngr* *ααρακα*] **1** Par lung pentru susținerea viței de vie, a fasolei etc. **2** (Înv) Băț cu creștături cu care ciobanii măsurau cantitatea de lapte, prin introducerea lui în vas Cf *tanc*. **3** (Înv) Lineal (1). **4** (Înv) Spațiu dintre liniile unei hârtii liniate. **5** (Îvp; d. soare; îe) **A fi de un** ~ A fi de-o suliță.

arac² *sn* [At: DA / E: *fr arack*] **1-2** Rachiu de orez sau din must de cocos, asemănător, la gust, cu romul.

arac³ *sn* [At: VAIDA / V: *aroc* / Pl: ~ace / E: *mg* *árook*] (Reg) Șanț pentru scurgerea apei.

aracan *sm* *vz* *sărăcan*

araceivism *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: *Aracceev* (np) + *-ism*] (Rar) Atitudine brutală, despotică a unui conducător.

aracee *sf* [At: DN³ / P: ~ce-e / E: *fr aracées*] **1** (Lpl) Familie de plante erbacee, monocotiledonate perene, având ca tip rodul-pământului. **2** (Lsg) Plantă din familia aracee (1).

arachida *sf* *vz* *arahida*

araciu *sn* *vz* *haraciu*

arag *sm* *vz* *arac*

aragaz *sn* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 268 / Pl: ~uri / E: A(stra) R(omână) + a +gaz] **1** Gaz petrolier lichefiat folosit drept combustibil. **2** (Înv; șis) *Mașină de* ~ Mașină de gătit la care se folosește aragaz (1).

aragna *av* [At: DR. III, 564 / E: *bg* *ααρακα*] (Îrg) Într-o răună.

aragonez, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: *fr aragonaise*] **1-2** *smf*, *a* (Persoană) din Aragon. **3** *a* Care aparține Aragonului. **4** *a* Care aparține aragonezilor (1). **5** *a* Referitor la Aragon. **6** *a* Privitor la aragonezi (1). **7** *smf* Populația din Aragon. **8** *sf* Dialect spaniol vorbit în Aragon. **9-10** *sf*, *a* (Rar; șis) *Jotă* ~ă Varianta aragoneză a jotei. **11** *sf* Melodia după care se dansează aragoneza (9).

aragonit *sn* [At: CADE / V: ~ă *sf* / Pl: (iuz) ~e / E: *fr aragonite*] Carbonat natural de calciu cristalizat din care se fac obiecte de ornament.

aragonită *sf* *vz* *aragonit*

arahida *sf* [At: PANTU, PL. / V: ~achida / Pl: ~de / E: *fr arachide*] (Bot) **1** Alună de pământ (*Arachis hypogaea*). **2** (Lpl) Alune.

arahnid *sn* *vz* *arahnida*

arahnida *sf* [At: CADE / V: ~id *sn* / Pl: ~de / E: *fr arachnide*] **1** (Lpl) Clasă de nevertebrate, artropode terestre, cu corpul format din cefalotorace

cu șase perechi de appendice și din abdomen, din care fac parte păianjenul, scorpionul etc. **2** (Lsg) Animal din clasa arahnidelor (1).

arahnoidă *sf* [At: DA / P: ~no-i~ / Pl: ~de / E: *fr arachnoïde*] (Atm) Membrana mijlocie din cele trei membrane care învelesc creierul și măduva spinării.

arahnoiden, ~ce *a* [At: DN³ / P: ~no-i-deu / E: *fr arachnoïdien*] (Liv) Asemănător pânzei de păianjen.

arahnoidian, ~ă *a* [At: DN³ / P: ~i-di-an / Pl: ~ieni, ~iene / E: *fr arachnoïdien*] **1** Care aparține arahnoidei. **2** Referitor la arahnoidă.

arahnoidită *sf* [At: DEX² / P: ~no-i~ / Pl: ~te / E: *fr arachnoïdite*] Boală constând în inflamarea arahnoidei.

arahnolog, ~ă *smf* [At: DN³ / Pl: ~i, ~oage / E: *fr arachnologue*] Specialist în arahnologie.

arahnologie, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: *fr arachnologie*] **1** Care ține de arahnologie. **2** Care aparține arahnologilor. **3** Referitor la arahnologie. **4** Privitor la arahnologi.

arahnologie *sf* [At: DN³ / E: *fr arachnologie*] Ramură a zoologiei care studiază arahnidele (2).

aralac *sn* [At: POLIZU, ap. HEM / Pl: ~uri / E: *tc aralk*] (Îrg) **1** Loc. **2** Luminiș. **3** Ocazie. **4** Ajutor. **5** (Îe) **A face cuiva** ~ A ajuta.

arald *sm* *vz* *erold*

araliacee *sf* [At: DEX² / P: ~li-a-ce-e / Pl: ~ / E: *fr araliacées*] **1** (Lpl) Familie de arbori și arbuști, rar de plante erbacee, cu frunze adânc lobate sau compuse, cu flori actinomorfe în umbel și cu fruct bacă sau drupă. **2** (Lsg) Plantă din familia araliacee (1).

aram *sm* *vz* *haram*

aramaic, ~ă *sf*, *a* [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: *sem aramaik*] (Iuz) **1-2** Arameic (1-2).

araman *ai* [At: COMAN, GL. / Pl: ~i, ~e / E: *net*] (Reg; ned) Rasă de oi.

aramă *sf* [At: PSALT. SCH. 358/18 / V: (înv) ~me / Pl: ~me, *arăm*, *arămuri*, (înv) *areme* / E: *ml* **aramon* (= *aeramen*)] **1** (Pfm) Cupru. **2** (Pfm) Aliaj de aramă (1) cu alte metale. **3** (Pfm; îe) **A-si arăta** (sau **da**) ~**ma pe față** A-și dezvălui prin fapte și fără voie caracterul (urât). **4** (Pfm; îe) **A bate** (la cineva) **ca la** ~ A bate zdravăn. **5** (Pfm; pm) Clopot. **6** (Înv; pm) Puscă. **7** (Înv) Tun (de bronz). **8** (Înv; îf *arăm*) Bani de aramă (1) Si: *arămărie* (5), *arămet* (2). **9** (Pfm; îf *arămuri*) Vase de aramă (2) Si: *arămărie* (6), *arămet* (3). **10** (Pfm; lpl) Obiecte din aramă (2). **11** (Reg) Horă nedefinită mai îndeaproape. **12** (Bot; reg) Firicea (*Poa bulbosa*).

arambaș *sm* *vz* *harambaș*

arame *sf* *vz* *aramă*

aramean, ~ă [At: DEX² / P: ~me-an / Pl: ~ecni, ~ene / E: *fr araméen*] **1** *smf* Populații semitice nomade care trăiau în antichitate în Palestina, Siria și Mesopotamia. **2-3** *smf*, *a* (Persoană) care aparținea populației arameenilor (1). **4** *a* Referitor la arameeni (2). **5** *sf* Arameică (1).

aramaic, ~ă *sf*, *a* [At: DEX² / P: ~me-ic / Pl: ~ici, ~ice / E: *ns* cf *aramean*] **1-2** (Limbă) care aparține limbilor semitice vorbite de arameeni (1).

aramet *sn* [At: ȘEZ., ap. CADE / V: *arām*~ / Pl: ~uri / E: *arama*+*-et*] **1** (Pfm) Aramă (2) multă. **2-3** Arămuri (8-9). **4** (Lpl) Aramă (10). **5** (Lpl) Podoabe de aramă (2).

aramgiu *sm* *vz* *haramgiu*

aramin, ~ă *smf* *vz* *haramin*

arană *sf* *vz* *hrană*

aranca *sf* *vz* *haranca*

aranéide, ~ă [At: GALACTION, O. I, 324 / P: ~ne-id / E: *fr aranéide*] **1** *sf* Ordin de arahnide care cuprinde păianjenii. **2-3** *sf*, *a* (Exemplar) care aparține araneidelor (1). **4** *a* Referitor la araneide (1). **5** *a* (Fig) Fin ca pânza de păianjen.

arangel *sm* *vz* *arhanghel*

arangel *sm* *vz* *arhanghel*

arangia *v* *vz* *aranja*

arangiament *sn* *vz* *aranjament*

aranie *sf* [At: HEM 1468-1469 / V: *aranie* / Pl: *~ii* / E: bg *арания*] (Reg) 1 Vas de aramă cilindric (de cca doi decaltri) cu toate groase, folosit pentru fierberea rufelor și a vopselelor. 2 Tavă mare de aramă (1).

aranja [At: COSTINESCU / V: (înv) *~ngia*, *~ngea* / Pzi: *~jez* / E: fr *arranger*] 1 *vt* A pune într-o anumită ordine. 2-3 *vt* A(-și) potrivi ținuta exterioară. 4 *vt* A pune la cale o afacere, o căsătorie etc. 5 *vt* (Fam) A face cuiva un rău (din răzbunare). 6 *vt* (Fam) A bate zdravăn. 7-8 *vt* A conveni cu cineva să procedeze într-un anumit fel. 9 *vr* A(-și) face o situație, un rost în viață. 10 *vt* A prelucra o bucată muzicală pentru instrumente sau voce. 11 *vt* (Fam; d. jocuri, întreceri etc.) A măslui. 12 *vt* (Fam) A sabota. 13 *vt* (Fam) A face să fie convenabil. 14 *vt(a)* (Fam; ie) Se **aranjează**! Se rezolvă.

aranjament *sn* [At: COSTINESCU / V: (înv) *~ngia*~, *~ngemânt* / Pl: *~e* / E: fr *arrangement*] 1 Punere în ordine Si: *aranjare* (1). 2 Felul cum e aranjat ceva. 3 (Pex) Decorare. 4 Punere la cale a unei afaceri, căsătorii etc. 5 Înțelegere. 6 Prelucrare muzicală pentru instrumente sau voce. 7 (Mat) Fiecare dintre grupele de obiecte luate dintr-un ansamblu și care se deosebesc între ele prin natura sau prin ordinea obiectelor. 8 (Cmr; înv) Stabilirea unei norme la anumite tranzacții, la tocmeli, la falimente. 9 (Fam; lpl) Afaceri necinstite.

aranjare *sf* [At: DA / V: (înv) *~ngia*~ / Pl: *~jări* / E: *aranja*] 1 Punere în ordine Si: *aranjat*¹ (1). 2 (Pex) Decorare.

aranjat¹ *sn* [At: IBRĂILEANU, A. 91 / Pl: *~uri* / V: (înv) *~ngiat* / E: *aranja*] 1-2 Aranjare (1-2).

aranjat², *~a* *a* [At: IBRĂILEANU, A. 91 / V: (înv) *~ngiat* / Pl: *~ați*, *~e* / E: *aranja*] 1 Pus în ordine. 2 (D. oameni) Cu ținuta exterioară îngrijită. 3 (D. oameni) Care și-a făcut un rost în viață. 4 (D. o bucată muzicală) Prelucrat pentru instrumente sau voce. 5 (Fam) Convenit. 6 (Fam) Bătut zdravăn. 7 (Fam) Măsluit. 8 (Fam) Sabotat.

aranjator, *~oare* [At: DA / V: (înv) *~ngia*~ / Pl: *~i*, *~oare* / E: *aranja* + *-(a)tor*] 1-2 *smf*, *a* (Rare) (Persoană) care aranjează (4). 3 *smf* (Înv) Aranjor (1). 4 *smf* Aranjor (2).

aranjor, *~oare* *smf* [At: CONV. LIT. XL, 524 / Pl: *~i*, *~oare* / E: fr *arrangeur*] 1 (Înv) Persoană care aranjează dansurile la baluri. 2 Persoană care face un aranjament muzical.

arap¹ *sn* [At: MARIAN, ap. DA / E: ns cf *rapan*] (Buc) Rapăn la capre sau la porci.

arap², *~a* [At: BIBLIA (1688), 315/2 / V: *ha*~ / Pl: *~i*, *~e* / E: bg *арав*] (Îvp) 1-9 *smf*, *a* Arab (1-7, 9, 10). 10 *sm* (Fig) Bărbat oacheș. 11 *sm* (Ent; pop) Soi de lăcustă, cafenie sau neagră, cu aripile de dinainte înguste și negre, iar cele dinapoi mari și roșii, care produce un sunet pârâitor când zboară Si: (reg) *caluț negru*, *cosas negru*, *lăcustă roșie*, *pârâitoare*.

arapă *sf* vz *aripa*

arapcă [At: VARLAAM, C. 51/2 / V: *ha*~ / Pl: *~pce* / E: bg *аравка*] (Înv) 1 *sf* (Pop) Femeie din Arabia. 2-3 *sf*, *a* (În cărțile bisericești) (Asiatcă) originară din regiunile situate în vecinătatea Arabiei Si: *arapoaica*. 4 *sf* Negresă.

arape *sfp* [At: BORZA, D. / E: nct] (Bot; reg) Ridiche *Raphanus sativus*.

arapină *sf* [At: ISPIRESCU, L. 204 / V: *ha*~ / Pl: *~ne* / E: srb *arapina*, *harapina*, augmentativul lui *arap*] (Îvp; gmt) Poreclă dată Țiganilor Cf *haramină*.

arapnic *sn* vz *harapnic*

arar¹ [At: DIONISIE, C., ap. HEM 1463 / V: (înv) *ha*~, *haral*, (îvp) *~iu*, *harariu*, *~i*, *urari*, *or*~, *ur*~ (pl *urure*) / Pl: *~i*, *~e* / E: tc *harâr*] 1 (Îrg) *sn* Țesătură groasă și rară, din păr de capră, din care se făceau traiste pentru cai sau cu care se acopereau căruțe. 2 *sn* (Îrg) Țesătură de păr din care se făceau corturi. 3 *sn* (Îrg) Coviltir acoperit cu arar (2). 4 *sn* (Pop) Giulgiu. 5 *sm* (Îrg) Sac mare din pânză groasă. 6 *sm* (Îrg) Sac mare de lână. 7 *sn* (Îrg) Cantitatea de lână pentru un arar (6).

arar² *av* [At: ANON. CAR., ap. DA / V: *~e*¹, (nob) *ararul* / E: *a* + *rar*] (Îoc *ades*, *adesea*, *adeseori*) Rar.

arare¹ *av* vz *arar*²

arare² *sf* [At: PALIA (1582), ap. CCR 81/6 / Pl: (rar) *arări* / E: *ara*⁴] Lucrare a pământului cu plugul.

arareori *av* [At: CALENDARIU (1814), 173/16 / P: *~re-ori* / E: *a* + *rare* + *ori*] Rar (1).

arari *sm* vz *arar*¹

arariță *sf* vz *rariță*

arariu *sn* vz *arar*¹

ararul *av* vz *arar*²

arască *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg) Lânică.

arasna *av* vz *razna*

arasta *sf* [At: DA / Pl: *~le* / E: tc *ârastê*] (Îrg) 1 Piață dintr-un oraș (mic). 2 (Phl) Uliță strămtă, cu prăvălii vechi, din centrul unui oraș.

arat¹ *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 246 / Pl: *~uri* / E: *ara*⁴] 1 Brăzdare a pământului cu plugul pentru însămânțare. 2 Timpul când se fac arăturile. 3 (Rare) Arătură (3). 4 (Pop; art) Plugușorul.

arat², *~a* *a* [At: (a. 1612) ap. HEM 1463 / Pl: *~ați*, *~e* / E: *ara*⁴] Care a fost lucrat cu plugul.

atoriu, *~ie* *a* [At: I. IONESCU, D. 134 / V: *arato*~¹ / Pl: *~ii* / E: fr (instruments) *aratoire*] (Îvr) 1 (D. unelte) De arat¹ (1). 2 Referitor la agricultură.

arătel *sm* vz *arătel*

arătiel *sm* vz *arătel*

araucan, *~ă* [At: DEX² / P: *~ra-u*~ / Pl: *~i*, *~e* / E: fr *Araucan*] 1 *smf* (Lpl) Grup de indieni din Chile și Argentina. 2 *smf* Persoană aparținând araucanilor (1). 3 *a* Care aparține araucanilor (1). 4 *a* Referitor la araucani (1).

araucaria *sfi* [At: LTR² / P: *~ra-u*~ / E: fr *araucaria*] Specie de conifer originar din America de Sud și Australia (*Araucaria angustifolia*).

araucariacee *sf* [At: DN³ / E: fr *araucariacées*] 1 (Lpl) Familie de conifere având ca tip araucaria. 2 (Lsg) Plantă din familia araucariacee (1).

arav, *~ă* *smf*, *a* vz *arab*

aravon *sn* vz *arvună*

aravonă *sf* vz *arvună*

aravoni *v* vz *arvuni*

aravonire *sf* vz *arvunire*

aravuna *v* vz *arvuni*

arazna *av* vz *razna*

ară¹ *c* vz *iar*

ară² *sf* vz *ar*¹

arăbesc, *~ească* [At: GORJAN, H. 1/3 / Pl: *~ești* / E: *arab* + *-esc*] 1-6 *a* Arab (2, 4-8). 7-8 *sf*, *a* (Șis) *Limba* ~ (Limba) arabă (12-13). 9 *a* Arab (10). 10 *a* (Pex) Oriental.

arăbește *av* [At: DA / E: *arab* + *-ește*] 1 Ca arabii (1) Si: (îvp) *arăpește*. 2 (Îlav) *Pe* ~ În limba arabă (13).

arăbime *sm* [At: MDA / E: *arab* + *-ime*] Arăpime (1).

arăboaică *sf* [At: DEX² / Pl: *~ice* / E: *arab* + *-oaică*] 1 Femeie din neamul arabilor (1) Si: (îvp) *arăpoaică* (1). 2 (Pex) Femeie cu înfățișare de arăboaică (1) Si: (îvp) *arăpoaică* (2). 3 (Pex; imp) Negresă.

aracel *sm* [At: GOROVEI, C. 140 / V: (înv) *~ăgel*, *hărăgel* / Pl: *~ei* / E: *arac* + *-el*] (Pop; șhp) 1-2 Arac (mic și subțire).

araci *vt* [At: LB / V: (înv) *hâr*~, *hărăgi* / Pzi: *~cesc* / E: *arac*¹] (În legătură cu plante agățătoare) A susține cu pari.

araci¹ *sn* [At: H II / Pl: *~uri* / V: (înv) *hâr*~, *hărăgit* / E: *araci*] Susținere cu pari.

araci², *~ă* *a* [At: ȘEZ. II, 42^b/33 / V: (înv) *hâr*~, *hărăgit* / Pl: *~iți*, *~e* / E: *araci*] 1 Susținut cu pari. 2 (Reg; îs) *Fură* ~a Fată bătrână. 3 (Reg; îf) *hărăgin* Pocit.

arădean, *~ă* [At: DEX² / Pl: *~eni*, *~ene* / E: *Arad* np + *-ean*] 1-2 *smf* Persoană născută (și crescută) în Arad. 3-4 *smf*, *a* (Locuitor) din Arad. **arădeancă** *sf* [At: DEX² / Pl: *~ence* / E: *arădean* + *-că*] 1-3 Arădeană (1-3).

arădica *v* vz *ridica*

arădicătură *sf* vz *ridicătură*

arăduce v vz *raduce*
arădui vi [At: ȘINCAI, HR III, 26/33 / Pzi: *arădui*, ~esc / E: mg *eredni*] (Mgm; reg) 1 A porni. 2 A începe.
arăgel sm vz *arăcel*
arăma v vz *arămi*
arămar sm [At: HEM 1468 / V: (pop) ~iu / Pl: ~i / E: *aramă* + -ar(iu)] (Pop; asr) 1 Lucrător în aramă (2). 2 Vânzător de obiecte de aramă (2). 3 (Spc) Căldărar.
arămare sf vz *arămire*
arămariu sm vz *arămar*
*arămat*¹ sn vz *arămiu*¹
*arămat*², ~ă a vz *arămiu*²
arămân, ~ă smf vz *aromân*
*arămarie*¹ sf [At: ALMANAHUL SATULUI (1837), ap. HEM 1468 / Pl: ~ii / E: *aramă* + -arie] (Pop; asr) 1 Atelier de arămuri (9). 2 Prăvălie de arămuri (9). 3 (Spc) Căldărărie. 4 Negoc cu aramă (2) sau arămuri (9). 5 Arămi. 6 Arămuri.
*arămarie*² sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: *arămar* + -ie] (Pop; asr) Meseria arămarului (1).
arămân, ~ă smf, a vz *aromân*
arămânaș sm vz *aromânaș*
arămânesc, ~ească a, sn vz *aromânesc*
arămânește av vz *aromânește*
arămânime sf vz *aromânime*
arămeasă sf [At: FILIMON, C. II, 608 / Pl: ~ese / E: *aramă* + -easă] (Înv) Măsură de aramă (2) (de o oca sau o jumătate de oca).
arămet sn vz *aramet*
arămi [At: LB / V: ~ma / Pzi: ~mesc / E: *aramă*] (Pop) 1 vt A acoperi un obiect (de metal) cu un strat subțire de aramă (1). 2 vt A da culoare arămie. 3 vr A căpăta culoare arămie Si: *arămiu*¹ (3).
arămie sf vz *aranie*
arămioară sf [At: (sec. XVII), ap. HEM 1451 / Pl: ~re / E: *aramă* + -ioară] (Înv) Ban (mărunt) de aramă (1).
arămire sf [At: DA / V: ~mare / E: *arămi*] (Pop; asr) Acoperire a unui obiect (de metal) cu un strat subțire de aramă (1).
*arămiu*¹ sn [At: SEVASTOS, N. 269/13 / Pl: ~uri / V: ~mat¹ / E: *arămi*] (Pop; asr) Arămire.
*arămiu*², ~ă a [At: MON. OF. (1875), ap. TDRG / V: ~mat² / E: *arămi*] (Pop; asr) 1 Care este acoperit cu un strat subțire de aramă (1). 2 Care are culoarea aramei Si: *arămiu*² (2).
arămiu, ~ie a [At: VLAHUȚĂ, N. 90 / Pl: ~ii / E: *aramă* + -iu] (Pop) De culoarea aramei (1).
arămiz sn [At: CADE / Pl: ~uri / E: nct] (Reg) 1 Arnici de bumbac sau de mătase. 2 Mătase.
*arămoi*¹ sn [At: CV, 1949, nr. 9, 33 / E: nct] (Pop) Rachiu foarte tare, întrebuintă și pentru frecții Si: (pop) *fuză*, *șum*.
*arămoi*² sn [At: CV, 1949, nr. 7, 33 / E: nct] (Reg) Pământ moale rămas după retragerea apei care-l acoperise.
arămos, ~oasă a [At: LB / Pl: ~oși, ~oase / E: *aramă* + -os] 1 (Rar) Ca arama (1). 2 (Rar) Bogat în aramă (1). 3 (Fig; reg; d. oameni) Hain.
*arămiu*¹ vtr [At: DA / Pzi: ~esc / E: *aramă* + -ui] (Înv) 1-3 Arămi (1-3).
*arămiu*², ~ie a [At: DA / Pl: ~i / E: *aramă* + -ui] (Înv) Arămiu.
arămuire sf [At: DA / Pl: ~ri / E: *arămiu*] (Înv) Arămire.
*arămiu*¹ sn [At: DA / Pl: ~uri / E: *arămiu*] (Îvp) Arămit¹.
*arămiu*², ~ă a [At: DA / Pl: ~i / E: *arămiu*] (Îvp) 1-2 Arămit² (1-2).
arăni v vz *hrâni*
arăpesc, ~ească [At: VARLAAM, C. II, 44/2 / V: *hâr~* / E: *arăp*² + -esc] (Îvp) 1-8 a Arab (2, 4-10). 11 a (Pex) Care aparține unei rase negre. 12 *sfa* Dans popular din Dobrogea, nedefinit mai îndeaproape.
arăpește av [At: CANTEMIR, ap. HEM 1471 / E: *arăp*² + -ește] (Îvp) 1-2 Arăbește (1-2).
arăpie sf [At: LET² III, 285 / E: *arăp*² + -ie] (Înv; îlav) Pe ~ Arăbește (2).

arăpilă sm [At: ALECSANDRI, P. P. 117 / E: *arăp*² + -ilă] (Fam) Om care seamănă cu un arab (1).

arăpime sf [At: BIBLIA (1688), 129, 1 / E: *arăp*² + -ime] (Îvp) 1 Mulțime (mare) de arabi (1) Si: *arabime*. 2 (Iuz) Țară locuită de arabi (1).

arăpoaică sf [At: ALECSANDRI, T. 1117 / V: *hâr~* / Pl: ~ice / E: *arăp*² + -oaică] 1-3 (Îvp) Arăboaică (1-3). 4 (Pop) Găină cu oasele, carnea și creasta vinete.

arări v vz *rări*

arăriel sm [At: BRANDZA, FL. 370 / Pl: ~i / E: nct] (Bot; reg) 1 Limba mielului (*Borago officinalis*). 2 Planta erbacee *Cynoglossum officinale* din familia boraginaceelor, cu frunze verzi-albicioase și flori roșii-închise, rar albe, cu miros greu, care crește pe coline uscate, pe pământ calcaros Si: *arătel* (1), *arățel* (1), *atrătel* (1), *limba bouului*, *limba câinelui*, *limba cucului*, *limba mielului*, *lipici*, *otrătel*, *otrătele*, *papucul doamnei*, *plescaita roșie*, *plescaita roșie*, *poamele mâtei*.

arărit sn [At: POLIZU / E: *ară*⁴ + -ariu] (Înv) Dare impusă de proprietar asupra recoltei obținute.

arăstos s [At: REV. CRIT. IV, 337 / E: *a+ra*[măi] *șlana*[tos] 1 (Îrg; îe) A-și lua (sau a zice cuiva) ~ A spune adio. 2 (Îae) A-și pierde speranța.

arăstui vt [At: DA / Pzi: ~esc / E: mg *ereszteni*] (Îrg) A vesti cununia a doi tineri la biserică.

arăstuire sf [At: DA / Pl: ~ri / E: *arăstui*] (Îrg) Vestirea la biserică a unei cununii.

arăt sms vz *aret*

arăta [At: COD. VOR. 120/8 / Pzi: ~arăt / E: ml **arrectare*] 1 vt A expune privirii. 2 vt (Îoc a ascunde) A descoperi. 3 vt (Pex) A revela. 4 vt (Înv; îe) A-și ~ *obrajii* A-și cere scuze. 5 vt (Înv; îe) A ~ *cuvânt* A face cunoscut. 6 vt A înfățișa. 7 vt (Înv) A denunța. 8 vt (Înv; îe) A ~ *pricină* A învinui. 9 vt A indica (printr-un gest) pe cineva sau ceva. 10 vt A te face să bănuiești ceva după aspect. 11 vt (Înv) A face semn în batjocură spre cineva. 12 vt (Înv) A privi. 13 vt (Îe) A ~ *pe cineva* (cu *degetul*) A supune pe cineva opoziției publice. 14 vt (D. ceasuri) A indica ora. 15 (Pfm; îe) vt A ~ *cuiva ușa* A da afară. 16 vt A lăsa să se vadă. 17 vt A manifesta un sentiment. 18 vt (Îe) A-și ~ *părerea* A spune ceea ce gândește. 19 vt A demonstra. 20 vt A pune la curent. 21 vt A dovedi. 22 vt A demasca. 23 vt (Înv) A prevesti. 24 vt (Înv; îe) A ~ *dar* A recompensa cu daruri. 25 vt A expune. 26 vt (Pex) A cita. 27 vt A spune. 28 vt A susține. 29 vt A explica. 30 vt A învăța pe cineva. 31 vt (În textele vechi traduse din grecește) A face să fie (într-un anumit fel). 32 vt A părea (după înfățișare). 33 vt A semăna cu... 34 vt (Pfm; îe) A ~ *ca dracul* A arăta (32) prost. 35 vt (Înv) A se dovedi. 36 (Îvp; îe) Nu prea arăți Nu prea pari om de ispravă. 37 vr A se ivi. 38 vr (Pex) A se dovedi. 39 vr (D. holi) A apărea. 40 vr A se înfățișa. 41 vr A se revela ca divinitate. 42 vr (Pex) A se ivi pe neașteptate sau în mod miraculos. 43 vr (Construit mai ales cu o propoziție introdusă prin „că” sau cu un nume predicativ) A-și da la iveală o însușire. 44 vr (Înv) A se purta. 45 vr (Înv) A deveni. 46 vr A se da drept altceva decât ceea ce este. 47 vr (Pex) A se preface. 48 vr (Îcs) După cum se arată După aparențe. 49 vr (Îe) A i se ~ A i se părea. 50 vr (Pop; îae) A-i merge bine. 51 vr (Pop; îae) A-i merge rău. 52 vr (Îe) A se ~ *doctorului* A se duce la un consult medical. 53-54 vr A (se) exterioriza. 55 vt A indica o măsură, o direcție etc. 56 vt (Fam; îe) Îți arăt eu ție! Exprimă amenințare.

arătanie sf [At: MERA, L. B. 6 / Pl: ~ii / E: *arăta* + -anie] (Pop) Monstru.

arătare sf [At: CORESI, ap. HEM 1559 / Pl: ~tări / E: *arăta*] 1 (Înv; urmat de prepoziția „de”) Manifestare (a unui sentiment). 2 (Înv) Manifestare a divinității. 3 (Înv) Revelație. 4 (Înv) Îndrumare. 5 (Înv) Expunere. 6 (Înv) Denunțare. 7 (Înv) Reclamație. 8 (Înv; îe) A face ~ A reclama. 9 (Înv; jur) Dovadă. 10 (Înv; îs) *Chip și* ~ Exemplu și pildă. 11 (Înv; pl) după grm *Schauspiel*, *Vorstellung* Spectacol. 12 (Îlav) La ~ În fața tuturor. 13 (Înv; îal) De ochii lumii. 14 (Înv; îal) Ostentativ. 15 (Jur; înv; îal) Neîndoicelnic. 16 (Pfm; îal) După inspirația de moment. 17 (Pop; îe) A fi la ~ A fi aproape. 18 (Pop; îe) A veni la ~ A ieși la iveală. 19 (Pop;

îe) **A pune la** ~ A pune ceva în lumină adevărată. **20** (Pop; îe) **A scoate la** ~ A dovedi. **21** (Înv; îe) **A fi de** ~ A fi bun de exemplu, de model. **22** (Îs) **Arătarea Domnului** Boboteaza. **23** Înfățișare. **24** Vedenie. **25** (Înv) Semn (rău) prevestitor. **26** Monstru. **27** Fantomă.

arătat¹ *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 50, 1 / Pl: ~uri / E: *arăta*] **1** (Înv) Vizuire mistică. **2** (Îe) **A face** ~ A prezenta o situație.

arătat², ~a [At: VARLAAM, C. 290, 2 / Pl: ~ați, ~e / E: *arăta*] **1 a** Dovedit. **2 a** Istorisit. **3 a** Expus. **4 a** Destăinuit. **5 a** (Înv) Înfățișat în chip de... **6 a** (Înv) Vizibil. **7 a** (Înv; d. o calitate) Evident. **8 a** (Înv; îe) ~ (**lucru**) este (**cum**) că Este dovedit că... **9 a** (Înv) Real. **10 av** (Înv) În mod evident. **11 a** Indicat.

arătăcios, ~oasă *a* [At: DA ms / Pl: ~oși, ~oase / E: *arăta* + -cios] **1** (Rar) Arătos. **2** (Îrn) Care se crede arătos.

arătător, ~oare [At: CORESI, ap. HEM 1563 / V: (reg; înv) ~iu / E: *arăta* + -ator] **1 a** (Înv) Care arată (1). **2 a** (Înv; pex) Care te face să înțelegi ceva. **3 a** (Grm; înv; îs) *Modul ~iu* Modul indicativ. **4 a** (Grm; înv; îs) *Pronumele ~iu* Pronume demonstrativ. **5-6 sn, a** (Pop; spc; îs) *Deget ~* Al doilea deget de la mână Si: *index*. **7 smf** (Înv) Persoană care te face să vezi, să înțelegi un lucru. **8 sn** (Pop; la instrumente de măsurat) Ac indicator. **9 sn** Baghetă cu care se arată ceva.

arătătos, ~oasă *a* [At: BĂRCIANU / Pl: ~oși, ~oase / E: pbl ctm între *arătat* și *arătos*] (Trs; rar) Arătos.

arătătura *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 1, 1 / Pl: ~ri / E: *arăta* + -atura] **1** (Îvr) Semnalare printr-un gest. **2** (Înv) Poruncă. **3-6** (Înv) Arătare (24-27). **7** (Pop) Om mic și urât. **8** (Pop) Om necuviincios.

arător, ~oare [At: ANON. CAR. / V: (îrg) ~iu² / Pl: ~i, ~oare / E: *arăta* + -ator] **1 a** (Rar; d. pământ) Arabil. **2 a** (Îs) *Loc ~* Teren arabil (1). **3 a** (D. animale) Care trage la plug. **4 sm** Plugar.

arătoriu¹, ~ie *a* *vz* *arătoriu*

arătoriu², ~ie *a*, *sm* *vz* *arător*

arătos, ~oasă *a* [At: N. COSTIN, ap. LET. I, 133/34 / Pl: ~oși, ~oase / E: *arăta* + -os] **1** (D. ființe; spc d. oameni) Chipeș. **2** (D. ființe; spc d. oameni) Cu o înfățișare măreață. **3** (D. lucruri, md. case) Impozant. **4** (Pex; d. lucruri) Cu aspect plăcut.

arătoșenie *sf* [At: IORDAN, L. R. A. 170 / Pl: ~ni-e / Pl: ~ii / E: *arătos* + -enie] **1-2** Însușirea de a fi arătos (1-2) Si: *arătoșie* (1-2).

arătoșie *sf* [At: DICT. / Pl: ~ii / E: *arătos* + -ie] (Rar) **1-2** Arătoșenie (1-2).

arătura *sf* [At: (a. 1579) ap. HEM 1476 / Pl: ~ri / E: lat *aratura*] **1** Munca aratului¹ (1). **2-3** (Îs) *Loc de ~* Teren arabil (1-2). **4** (Rar) Recolta de pe un loc arat² și semănat. **5** Câmp cultivat Si: *ogor*, *țarină*. **6** Timpul aratului¹ (1).

arățel [At: BRANDZA, FL. 370 / V: *arățel*, *arățiel*, ~țiel, *arețel*, *atră* ~ / Pl: ~ei, ~e / E: mg *aratzél*] (Reg) **1-2 sm** (Bot) Arățiel (1-2). **3 sfp** Farduri.

arățiel *sm* *vz* *arățel*

arăvoană *sf* *vz* *arvună*

arăvon *sn* *vz* *arvună*

arăvonă *sf* *vz* *arvună*

arăvoni *v* *vz* *arvuni*

arăvonisi *vi* [At: DOSOFTEI, ap. HEM 1787 / Pzi: ~nesc / E: ngr *ἀρῶνισι*] (Înv) **1-4** Arvuni (1-4).

arădica *v* *vz* *ridica*

arănda *v* *vz* *arenda*

arăndare *sf* *vz* *arendare*

arăndaș *sm* *vz* *rândaș*

arăndaț¹ *sn* *vz* *arendat¹*

arăndaț², ~ă *a* *vz* *arendat²*

arănda *sf* *vz* *arenda*

arăndațului *vi* [At: I. IONESCU, D. 354 / Pzi: ~esc / E: *arănda* + -lui] **1-2** A arenda (1-2).

arăndaluire *sf* *vz* *arendaluire*

arăndașesc, ~ească *a* *vz* *arendășesc*

arăndașeste *av* *vz* *arendășeste*

arăndașie *sf* *vz* *arendășie*

arăndașită *sf* *vz* *arendășită*

arăndașoacă *sf* *vz* *arendășoacă*

arăndea *sf* *vz* *rândea*

arăndunea *sf* *vz* *rândunea*

arăng¹ *sm* *vz* *hering*

arăng² *sn* [At: BUCUȚA, R. V. 129, ap. DA ms / Pl: ~uri / E: net] (Reg) Clopot de biserică.

arăni *v* *vz* *hrâni*

arbagie *sn* *vz* *arpagic*

arbagică *sf* *vz* *arpagic*

arbaletstră *sf* [At: DA ms / Pl: ~re / E: fr *arbalêtre*] (Înv) Arbaletă.

arbaletă *sf* [At: DA ms / Pl: ~te / E: fr *arbalète*] Armă de aruncat săgeți sau proiectile, asemănătoare cu un arc orizontal Si: (înv) *arbaletstră*, *arcubalistă*.

arbaletrier [At: DEX² / P: ~tri-er / Pl: (1) ~i, (2) ~e / E: fr *arbalétrier*] **1 sm** Ostaș care lupta cu arbaleta. **2 sn** Parte a acoperișului care susține învelitoarea propriu-zisă.

arbalț *sn* *vz* *orbalț*

arbănaș *sm* [At: MOXA, 395/14 / V: (pop) *alb* ~ / Pl: ~i / E: bg *арбанаш*] (Înv) Albanez.

arbiăș *sn* [At: POP, ap. ȘIO II, 401 / Pl: ~e / E: *arbiu* + -aș] (Înv; șhp) Arbiu (mic).

arbir *sn* *vz* *arbiu*

arbitra *vi* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 191 / Pzi: ~rez / E: fr *arbitrer*] **1-2** A soluționa un litigiu în calitate de arbitru¹ (1-2). **3 a** face o evaluare în calitate de arbitru¹ (3). **4** (Spt) A supraveghea desfășurarea regulamentară a unei întreceri sau competiții stabilind rezultatele obținute de competitori. **5** (Fig; rar) A avea un cuvânt hotărâtor într-o situație.

arbitrabil, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr *arbitrable*] (D. contestații, conflicte etc.) Care poate fi arbitrat (1).

arbitragist *sm* [At: DN³ / Pl: ~iști / E: fr *arbitragiste*] Persoană care se ocupă cu arbitrajul (4) de bursă.

arbitragiu *sn* *vz* *arbitraj*

arbitraj *sn* [At: CLIMESCU, A. 294 / V: (înv) ~agiu / Pl: ~e, (înv) ~uri / E: fr *arbitrage*] **1-2** Soluționare a unui litigiu de către un arbitru¹ (1-2). **3** (Înv) Judecata unui litigiu de către judecători aleși de amândouă părțile împlicate Si: (înv) *eretocrisie*. **4** Hotărâre dată de arbitri (3). **5** (Fin; spc) Operație bancară de aflare a celei mai avantajoase piețe pentru cumpărarea sau vânzarea valorilor de bursă. **6** Conducere de către un arbitru (7) a unei competiții sportive.

arbitral, ~ă *a* [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *arbitral*, lat *arbitralis*, ~e] **1-2** Hotărât de arbitru (1-2). **3** Alcătuit din arbitri (1).

arbitrar, ~ă [At: (a. 1848) URICARIUL X, 1/9 / V: (înv) ~iu (pl: ~iuri), ~ie / Pl: ~i, ~e / E: fr *arbitraire*, lat *arbitrarius*] **1 a** Care pornește dintr-o hotărâre individuală, fără a ține cont de părerea altora, de adevăr etc. Si: *abuziv*. **2 av** Samavolnic. **3 a** (Mat; îs) *Cantitate ~ă* Cantitate căreia i se atribuie o valoare oarecare. **4 a** Care este făcut, ales etc. la întâmplare. **5 a** (Mat; d. constante, numere, funcții etc.) Care este ales la întâmplare Si: *oarecare*. **6-7 sn** Faptă, acțiune, situație arbitrară (1, 4). **8 sn** (Jur) Judecată proprie liberă, nesupusă nici unui articol de lege.

arbitrare *sf* [At: DA ms / Pl: ~ări / E: *arbitra*] **1** (Spt) Supraveghere a unei întreceri sportive. **2-3** Soluționare a unui litigiu de către un arbitru¹ (1-2).

arbitraricește *av* [At: DA / E: *arbitrar* + -icește] (Înv) Samavolnicește.

arbitrarie *a* *vz* *arbitrar*

arbitrarietate *sf* *vz* *arbitrarietate*

arbitrariție *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 138, 8/2 / V: (înv) ~riet ~ / Pl: ~ități / E: *arbitrar* + -(e)itate] **1-2** (Liv) Caracterul a ceea ce este arbitrar (1, 4). **3-4** (Ccr) Atitudine sau act subiectiv. **5-6** (Ccr) Atitudine sau act samavolnicește.

arbitrariu *a* *vz* *arbitrar*

arbitrat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *arbitra*] (Spt; rar) 1-3 Arbitrare (1-3). 4 Ocupația unui arbitru (7).

arbitrat², ~a a [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *arbitra*] 1 Soluționat de un arbitru (1). 2 (Spt) Supravegheat de un arbitru (7).

arbitriu sns vz arbitru²

arbitru¹ sm [At: PRAV. (1814), 14/15 / Pl: ~ri / E: fr *arbitre*, lat *arbitr*] 1 Judecător ales de părțile împlicate pentru a rezolva un litigiu Si: (inv) *eretocrit*. 2 Instanță aleasă pentru a rezolva un litigiu. 3 Expert numit de tribunal și însărcinat să-și dea părerea într-o afacere. 4 (Is) ~ *de stat* Arbitru (2) care judecă litigiile patrimoniale dintre organele și instituțiile de stat, dintre organizațiile și întreprinderile economice ale statului. 5 Judecător suprem și stăpân absolut. 6 Persoană care impune o modă. 7 (Spt) Persoană care conduce desfășurarea unei competiții sportive.

arbitru² sns [At: LM / V: (inv) ~riu / E: lat *arbitrium*] 1 Putere de hotărâre proprie omului. 2 (Flz; is) *Liberul* ~ Libertatea omului de a hotărâ după propria sa voință.

arbiu sn [At: POLIZU / V: ~ir, *arghir*, *alibiu²* / Pl: ~ie / E: tc *harbi*] (Inv) Vergeaua cu care se curăța sau se încălzea pușca.

arbor sm vz arbore

arbora vt [At: REBREANU, J. 244 / Pzi: ~rez / E: fr *arborer*, it *arborare*] 1 A înălța un steag, un pavilion pe o clădire, pe catargul unei nave etc. 2 (Spc) A monta catargele unei nave. 3 (Fig; complementul exprimă ținuta, atitudinea etc.) A etala cu ostentație.

arborada sf [At: LTR / Pl: ~de / E: *arbor* + -ada] (Mm) Ansamblu format din catargele și vergile unei nave.

arborare sf [At: DA / Pl: ~rări / E: *arbora*] 1 Înălțarea unui steag, unui pavilion. 2 (Fig) Etalare ostentativă.

arboras sm [At: DEX² / Pl: ~i / E: *arbore* + -as] (Shp; rar) 1-2 Arbore (mic).

arborat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *arbora*] (Rar) 1-2 Arborare (1-2).

arborat², ~a a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *arbora*] 1 (D. steaguri, pavilioane) Înălțat. 2 (Fig; d. ținute, atitudini etc.) Etalat ostentativ.

arbore sm [At: (sec. XVI) CUV. D. BĂTR. II, 190, ap. HEM 1481 / V: ~or, ~bur, ~bure / Pl: ~ri / E: ml *arbor*] 1 Nume generic pentru orice plantă cu trunchi înalt, puternic, lemnos și cu mai multe ramuri cu frunze care formează o coroană Si: *copac*, *pom*. 2 Schemă în formă de arbore (1). 3 (Reg; ic) ~ *le-vietii* Tuia (*Thuja occidentalis*). 4 (Fig; is) ~ *le vietii* Schemă reprezentând evoluția omului de-a lungul vieții sale. 5 (Med; fas) Secțiune a creierului înfățișând o structură ca de arbore (1). 6 (Reg; ic) ~ *puturos* Cenușer (*Ailanthus altissima*). 7 (Reg; ic) ~ *de-pâine* Plantă lemnoasă din familia curcubitaceelor, al cărei fruct fierț sau copt are gust de pâine (*Artocarpus incisa*). 8 (ic) ~ *de-cacao* Plantă lemnoasă tropicală, cultivată pentru fructele din care se obține cacao (*Theobroma cacao*). 9 (ic) ~ *de-cafea* Plantă lemnoasă din regiunile calde ale Americii Latine, Asiei și Africii, cultivată pentru fructele ei din care se obține cafea (*Coffea arabica*). 10 (ic) ~ *de-cauciuc* Plantă lemnoasă originară din America de Sud, din scoarța căreia se extrage cauciucul natural (*Hevea brasiliensis*). 11 (Reg; ic) ~ *de-ludca* (sau ~ *le ludei*, ~ *le lui Iuda*) Plantă din familia leguminoase (*Cercis siliquastrum*). 12 (Mol; ic) ~ *schinosel* Măr pădureț (*Malus sylvestris*). 13 (Mm; is) ~ *le mare* Catargul principal. 14 (Mm; is) ~ *mic* Trinchet. 15 (Is) ~ *genealogic* Reprezentare sub forma unui arbore (2) a filiației membrilor unei familii (aristocratice). 16 (Is) ~ *enciclopedic* Tablou al cunoștințelor omenești sub formă de arbore (2). 17 (Chm; is) ~ *de plumb* (sau *al lui Saturn*) Grupare (arborescentă) de mici cristale de plumb, formată în jurul unei lame care a fost cufundată într-o soluție de sare de plumb. 18 (Med; inv; is) ~ *rul circulator* Sistemul sanguin. 19 (Fig; is) ~ *le cunoașterii binelui și răului* Mărul din Rai ale cărui fructe au fost interzise lui Adam și Eva. 20 (Mec) Organ de mașină care primește și transmite o mișcare de rotație Si: *axă*, *fus*. 21 (Mec; is) ~ *motor* Arbore (20) care transmite mișcarea de rotație de la motor la sistemul antrenant. 22 (Mec; is) ~ *cotit* Arbore (20) cu unul sau mai multe

coturi, care primește de la una sau mai multe biele o mișcare de rotație, pe care o transmite unui sistem antrenat Si: *vilbrochen*.

arborescent, ~a a [At: COBÎLCESCU, G. 105 / Pl: ~nți, ~e / E: fr *arborescent*, lat *arborescens*, -ntis] 1 Care are aspectul unui arbore (1). 2 Ramificat.

arborescentă sf [At: DA / Pl: ~te / E: fr *arborescence*] 1 Formă a unei plante arborescente (1). 2 Totalitatea ramurilor.

arboret sn [At: P. ANTONESCU, A. 76 / Pl: ~uri / E: lat *arboretum*] 1 (Sil) Porțiune de pădure cu vegetație omogenă, deosebită de restul zonei forestiere Si: *masiv de arbori*. 2 Partea superioară a catargului.

arboretum sni [At: DICT. SILV. 25 / E: fr *arboretum*, lat *arboretum*] (Rar) 1 Loc plantat cu arbori. 2 Pepinieră silvică. 3 Grădină botanică. 4 Grădină pentru cultura experimentală a unor arbori.

arbori- [At: DN³ / E: lat *arbor*] Element de compunere cu semnificația „referitor la arbore”, „de arbore”.

arboricid, ~a sn, a [At: DN³ / Pl: ~izi, ~e / E: fr *arboricide*] 1-2 (Substanță) care servește la combaterea unor plante lemnoase sau la devitalizarea rădăcinilor.

arboricol, ~a a [At: RALEA, E. O. 69, ap. DA ms / Pl: ~i, ~e / E: fr *arboricole*] (D. insecte, animale, plante) 1 Care trăiește pe sau printre arbori. 2 Caracteristic traiului pe arbori (1).

arboricultor sm [At: DA / Pl: ~i / E: fr *arboriculteur*] Persoană care se ocupă cu arboricultura.

arboricultură sf [At: DA / Pl: ~ri / E: fr *arboriculture*] Disciplină care studiază cultura arborilor (1).

arborizat, ~a a [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: fr *arborisé*] (Min) Care prezintă arborizații.

arborizație sf [At: DA / V: (inv) ~iune / E: fr *arborisation*] (Min) Desen natural reprezentând o arborescență (1) în tăietura făcută în unele minerale.

arborizațiune sf vz arborizație

arbut sm vz harbut

arbure sm vz arbore

arbure sm vz arbore

arbut sm [At: BREZOIANU, R. 8 / Pl: ~uști / E: fr *arbut*] Plantă lemnoasă mai mică și mai subțire decât arborii (1) (care se ramifică de la rădăcină ca o tufă).

arbutiv, ~a a [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr *arbutif*] (Liv) 1 (D. vegetație) Cu caracter de arbut. 2 Constituit din arbuști.

arbut sm vz harbut

arbutarie sf vz harbutarie

arc sn [At: CORESI, PS., ap. HEM 1485 / V: (irg) *harc* / Pl: (1-6, 9-12) ~uri, (7-8) ~ce / E: ml *arcus*] 1 Armă de aruncat săgeți, alcătuită dintr-o vargă flexibilă încovoiată și o coardă prinsă de extremitățile vergii. 2 (Rar; ie) A avea mai multe (sau alte) coarde la ~ A dispune de mai multe mijloace pentru atingerea scopului. 3 (Pan) Ceea ce are forma încovoiată ca a unui arc (1). 4 (Pfm; is) ~ *ul ochiului* Iris. 5 (Muz) Linie curbă care leagă notele. 6 (Med; is) ~ *reflex* Ansamblul elementelor nervoase care asigură transmiterea unei excitații până la un ganglion nervos și reacția consecutivă inconștientă a unui mușchi. 7 Porțiune dintr-o circumferință sau dintr-o linie curbă. 8 (Aht) (Element de) construcție în formă arcuită Cf *bolta*. 9 (Is) ~ *de triumf* (sau, rar, *triumfal*) Construcție monumentală în formă de portic arcuit, împodobită cu basoreliefuli, inscripții, clădită în amintirea sau pentru sărbătorirea unei victorii. 10 Construcție decorativă provizorie în formă de arc (9), împodobită cu verdeață, lampioane etc. 11 (Muz; pop) Arcuș. 12 (Pop; rar) Pirostrie. 13 Resort. 14 (La ceas) Piesă din oțel special care suportă eforturi de încovoiere și care, prin destindere, pune în mișcare mecanismul Si: (*fir de*) *par*. 15 Resort în formă de spirală pentru amortizarea șocurilor produse de rostogolirea roților. 16 (La fotolii, canapele) Droturi. 17 (Is) ~ *electric* (sau *voltaic*) Descărcare electrică foarte luminoasă între doi electrozi prin care circulă un curent de mare intensitate. 18 (Fam; ie) *Parc-ar fi pe ~uri* Se spune despre o persoană sprintenă (și suplă). 19 (Fam; iae) Se spune despre o persoană care are permanent ceva de făcut.

arca *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 278/17 / Pl: ~le / E: tc **arca**] 1 (Reg; mpl) Temelie. 2 (Înv; fig; pentru sprijinitorii domnitorilor români la Înalta Poartă) Protector. 3 (Îvr) Avocat. 4 (Îvr) Mijlocitor.

arcaci *sn* [At: HEM 1429 / V: (înv) ~u (P: ~ciu) / Pl: ~ce / E: tc **arkač**] (Reg) 1 Vale adăpostită. 2 Loc adăpostit. 3 Îngrăditură în care se închid oile pentru a le separa unele de altele. 4 Îngrăditură rotundă de nuiele, trestie sau stuf (de forma unui țarc), pentru prinderea peștilor din bălți iarna.

arcadaș *sm* [At: GORJAN, H. I, 143 / Pl: ~i / E: tc **arkadaš**] (Înv; fam) Tovarăș.

arcadă *sf* [At: KRETZULESCU, A. 271 / Pl: ~de / E: fr **arcade**] 1 Element architectural format din unul sau mai multe arce, susținute de coloane, ziduri etc. 2 (Atm) Formațiune osoasă (arterială sau aponevrotică) în formă de arc (3). 3 (Spc) Partea curbată de la baza osului frontal, deasupra ochiului. 4 Bolțitură de fier la șaua calului. 5 (Îs) ~ de rodire Curbura unei ramuri datorită aplecării sub greutatea rodului. 6 (Glg) Microrelief de forma unui arc (3) suspendat.

arcadic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: it **arcadico**] (Liv) 1 Care aparține Arcadiei Cf **arcadier**. 2 Referitor la creația Arcadiei Si: *pastoral, idilic*.

arcadier *sm* [At: DN³ / Pl: ~i / E: ger **Arkadier**] (Liv) Membru al academiei poetice italiene „Arcadia”, fondată în 1960, care avea ca model poezia pastorală antică.

arcaic, ~ă *a* vz **arhaic**

arcaism *sn* vz **arhaism**

arcalie *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~ii / E: nct] (Reg) 1 Vitalitate. 2 Sănătate.

arcaliu, ~ie *sm, a* [At: E. KOGĂLNICEANU, ap. LET. III, 249/19 / Pl: ~ii / E: tc **arkaly**] (Înv) 1-2 (Om) cu influență Cf: **arca** (2).

arcam *sn* vz **alcam**

arcant *sn* [At: AMIRAS, ap. LET. III, 118/4 / V: *ha~*, (reg) **alcan**¹, ~ana, ~anea / Pl: ~e / E: ucr **аркан**] 1 Laț pentru prinderea sau prapionirea vitelor. 2 (Înv) Laț folosit pentru capturarea dușmanilor. 3 (Pop; îe) A prinde (duce) cu ~ul A duce pe cineva cu forța. 4 (Înv; îae; d. tineri) A duce cu forța în armată. 5 (Reg; art) Dans popular românesc, asemănător cu sârba. 6 Melodia arcanului¹ (5).

arcant² *sn* [At: PROT. – POP., N. D. 1/8 / V: (înv) **alcan**² / Pl: ~e / E: fr **arcane**] (Liv; înv) 1 Operație misterioasă a alchimistilor. 2 Preparat ținut secret. 3 (Mpl) Taină. 4 (Ccr) Loc ascuns.

arcana *sf* vz **arcan**¹

arcanea *sf* vz **arcan**¹

arcangel *sm* vz **arhanghel**

arcar *sm* [At: MUSTE, ap. LET. III, 50/2 / V: (înv) ~iu / E: **arc** + **-ar**] (Înv) 1 Persoană care lucrează arcuiri (1). 2 Persoană care vinde arcuiri (1).

arcariu *sm* vz **arcar**

arceaș *sm* [At: BIBLIA (1688), 14/1 / Pl: ~i / E: **arc** + **-aș**] 1 Oștean înarmat cu arc (1). 2 Persoană care trage cu arcul (1). 3 (Astr; înv; art) Săgetătorul. 4 (Înv; Buc) Pompier (la sat), membru al unei societăți tradiționale țărănești, întemeiată în amintirea arcașilor lui Ștefan cel Mare. 5 (Înv; Buc; pex; lpl) Asociația arcașilor (4).

arcat, ~ă *a* [At: BARONZI, L. 100 / Pl: ~ați, ~e / E: **arc** + **-at**, dfnz **arque**] (Rar) Arcuit (1).

arcatură *sf* [At: BĂRCIANU / Pl: ~ri / E: fr **arcature**] (Aht) Element architectural alcătuit dintr-o serie de arcade (1).

arcaț *sm* vz **acat**

arcă *sf* [At: MARIAN, NU. 337 / Pl: **arce** / E: it, lat **arca**] 1 (Îs) ~ca lui Noe Corabia lui Noe. 2 (Fig; îas) Îngrămădire de oameni și animale. 3 (Rar) Corabie. 4 (Înv; îs) ~a alianței Chivotul legii.

arcami *vr* [At: ALECSANDRI, P. II, 287 / Pzi: ~nesc / E: **arcan**¹] (Îvr) 1-2 A prinde cu arcanul¹ (1-2).

arcărie *sf* [At: (a. 1752) URICARIUL XXII, 361/28 / Pl: ~ii / E: **arcar** + **-ie**] 1 (Înv) Cartierul arcarilor (1). 2 (Rar) Cantitate mare de arcuiri (1).

arcăsel *sm* [At: PONTBRIANT, D / Pl: ~ei / E: **arceaș** + **-el**] 1-2 (Șhp) Arcaș (1) (drag). 3 (Îvr; spc) Denumire dată lui Cupidon.

arcășie *sf* [At: ALECSANDRI, P. II, 378 / E: **arceaș** + **-ie**] (Înv) 1 Artă de a trage cu arcul (1). 2 (Buc) Corporație de pompieri (sătești) Cf **arceaș** (5).

arcăt *sn* vz **acat**

arcear *sn* vz **arcer**²

arcer¹ *sm* vz **arțar**¹

arcer² *sn* [At: (a. 1826) GCR II, 253/33 / V: (îrg) ~ear, ~iu, **alceriu** / Pl: ~e / E: nct] (Reg) 1 Cută din lemn (de arțar), care a stat mai mulți ani în apă și s-a pietrificat. 2 Piatră de ascuțit bricele sau coasa.

arceriu¹ *sm* vz **arțar**¹

arceriu² *sn* vz **arcer**²

arcește *av* [At: S. BODNĂRESCU, ap. TDRG / E: **arc** + **-ește**] (Înv) 1 În linie arcuită (1). 2 (Îe) A merge ~ A face un înconjur în formă de arc (3). 3 În felul cum se poartă arcul (1) Si: (reg) **arcis**, **arcit**.

arcebuza *sf* [At: BĂLCESCU, ap. CADE / Pl: ~ze / E: fr **arquebuse**] Veche armă de foc asemănătoare cu pușca.

arcebuzier *sm* [At: BĂLCESCU, ap. CADE / P: ~zi-er / Pl: ~i / E: fr **arquebusier**] Soldat înarmat cu arcebuza.

archenea *sf* [At: VARONE, D. / Pl: ~ele / E: nct] (Rar) Varietate a brăului.

archiș *sm* [At: HEM 1502 / Pl: ~i / E: nct] (Bot; reg) Ienupăr (*Juniperus communis*).

archit *sm* [At: LB / Pl: ~iți / E: ns cf ngr **ἄρχιτεχνος**] (Bot; reg) 1 Curpen (*Clematis vitalba*). 2 Ienupăr (*Juniperus communis*).

archiviola *sf* [At: CERNE, D. M. / P: ~vi-o~ / Pl: ~le / E: it **archiviola**, fr **archi-viole**] (Înv) Vechi instrument cu coarde din familia violelor, înlocuit de contrabas și violoncel Si: (înv) *contrabas de viola*.

arciar *sm* vz **arțar**¹

arciariu *sm* vz **arțar**¹

arciform, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr **arciforme**] (Rar) În formă de arc (1).

arcior *sm* [At: SEVASTOS, N. 190/24 / P: ~ci-or / Pl: ~i / E: nct] (Nob; pbl) Arțar.

arciș *av* [At: S. BODNĂRESCU, ap. TDRG / E: **arc** + **-iș**] (Buc) Arcește (3).

arciți, ~ă *a* [At: S. BODNĂRESCU, ap. TDRG / Pl: ~iți, ~e / E: **arc** + **-iți**] (Buc) Arcește (3).

arcuii *vr* [At: BUCUȚA, R. V. 129, ap. DA ms / Pzi: ~esc / E: nct] (Reg) A consuma (praful de pușcă).

arcos, ~oasă *a* [At: CANTEMIR, I. I. I, 74 / Pl: ~oși, ~oase / E: **arc** + **-os**] (Înv) 1-2 Arcuit (1-2).

arcosolium *sn* [At: DEX² / Pl: ~li-um / E: fr **arcosolium**] Nișă funerară (arcuită) într-o catacombă.

arcoză *sf* [At: DEX² / Pl: ~ze / E: fr **arkose**] Gresie bogată în feldspați.

areșor *sn* vz **arcușor**

arctic, ~ă *a* [At: CANTEMIR, I. I. I, 170 / Pl: ~ici, ~ice / E: lat **articus**, ~a, ~um, fr **arctique**] 1 Situat în regiunea Polului Nord Cf **boreal**, **nordic**, **septentrional**. 2 (Îs) Regiune ~a Regiune polară din nordul pământului care include regiunile nordice ale Eurasiei, Americii de Nord și Oceanul Înghețat. 3 Care aparține regiunii arctice (2). 4 Care are caracteristici ca ale regiunii arctice (2).

arcuat, ~ă *a* [At: DN³ / P: ~cu-at / Pl: ~ați, ~e / E: lat **arcuatus**] (Rar) 1-4 Arcuit (1-4).

arcubalistă *sf* [At: CANTEMIR, ap. CADE / Pl: ~te / E: lat **arcuballista**] (Liv; înv) Arbaletă.

arcui [At: POENARU, ap. DA / Pzi: ~esc / E: **arc** + **-ui**] 1-2 *vr* A (se) îndoi în formă de arc (1). 3-4 *vr* A (se) încovoia. 5 *vr* (Înv; d. bărne, tavane etc.) A se deforma la mijloc. 6 *vr* (Pfm; fig; rar) A bate. 7 *vr* (Pfm; fig; rar) A pedepsi.

arcuire *sf* [At: ARDELEANU, D. 43 / Pl: ~ri / E: **arcui**] 1 Îndoie în formă de arc (1). 2 Încovoie. 3 (D. bărne, tavane etc.) Deformare. 4 (Ccr) Formă arcuită (1).

arcuit, ~a a [At: ODOBESCU, S. I, 88 / Pl: ~iți, ~e / E: **arcui**] 1 Îndoitor în formă de arc (1) Si: *arcut, curbat*. 2 Încovoiat. 3 Deformat. 4 Prevăzut cu arcade (1).

arcuitor, ~oare a [At: DA / Pl: ~i, ~oare / E: **arcui** + -tor] 1-4 (Rar) Care (se) arcuiește (1-4).

arcuitură sf [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~ri / E: **arcui** + -(i)tura] 1-4 Arcuire (1-4). 5 Parte arcuită (1) a unui obiect.

arculeț sn [At: ISPIRESCU, L. 335 / Pl: ~e / E: **arc** + -uleț] 1-10 (Șhp) Arc (1, 5, 11, 13, 14) (mic).

arcuș [At: GHICA, ap. HEM 1504 / Pl: ~uri, (înv) ~e / E: **arc** + -uș] 1 sn Vergea între capetele căreia sunt întinse fire de păr de cal, care servește la producerea sunetelor la instrumentele muzicale (cu coarde). 2 sn (Pop; îe) A **trage din** ~ (sau **cu**) ~ul A cânta din vioară. 3 sms (Fig; rar) Artist care cântă la un instrument cu coarde.

arcușor sn [At: PANN, E. IV, 142 / V: ~eșor / Pl: ~oare / E: **arc** + -ușor] (Șhp) 1-10 Arculeț (1-10).

arcuș sn [At: DA / Pl: ~e / E: **arc** + -uș] (Șhp; rar) 1-2 Arc (1-2) (mic).

ardalac sn vz **odalac**

ardalap sn vz **odalac**

ardar sm [At: DA ms / Pl: nct / E: nct] (Bot; reg) Plantă sălbatică, cu fructul în formă de păstăie și boabele ca piperul, care crește de obicei în holdele de în Cf **hardal**.

ardău¹ sm [At: ȘEZ. II, 22 / Pl: ~ai / E: pbl mg **erdélyi**] (Buc; Mol) Ardelean.

ardău² sm [At: CV, 1951, nr. 6, 28 / Pl: ~ai / E: nct] (Reg) Pădurar.

arde [At: VARLAAM, C. 239, I / Pzi: **ard**, (pop) **arz** / E: lat **ardeo**, **arsi**, **arsum**, ***ardere**] 1 vi (D. foc) A fi aprins. 2 vi (D. obiecte, orașe etc.) A fi distrus prin foc. 3 vi (Pop; îe) A ~ **la cineva** A fi incendiu la o casă, într-o gospodărie. 4 vt A incendia. 5 vt (Pfm; îe) ~ **la ar focul** A blestema să moară de foc. 6 vt (Gm; rar; îae) Exprimă bucurie. 7 vt (Gm; rar; îae) Exprimă apreciere. 8 vt (Pfm; îe) A **nu-i** ~ (cuiva) **tăciunii în vatră** A fi necăjit. 9 vr (D. becuri, aparate electrice) A se strica. 10-12 vtri (D. curentul electric, lemne, gaze etc.) A (se) consuma. 13 vt A trece o flăcără peste o suprafață, pentru a coji vopseaua, a da un anumit aspect etc. 14 vt A incinera. 15 vt (D. animale; îe) A ~ **cu fierul roșu** A însemna cu un fier înroșit în foc. 16 vt (D. oameni; îae) A stigmatiza. 17 vi (D. cuprător) A încinge. 18 vi (D. lămpi cu gaz) A consuma combustibil pentru a produce lumină. 19 vi (D. aparate electrice de încălzit) A încălzi. 20 vi (D. soare) A răspândi căldură mare Si: *a dogori*. 21 vr (Pop; cu pp „în”, „la”) A se încălzi la soare, la un foc etc. 22-23 vtr (Pfm; îe) A ~ (pe cineva) **soarele la cap** A face insolatie. 24 vi A lumina. 25 vi (Pex) A străluci. 26 vi (Pop; d. grădini; îe) ~ **de trandafiri** A avea mulți trandafiri. 27 vi (Pfm; d. obiecte; îe) ~ **de curat ce e** A fi foarte curat. 28 vt (Pfm; îe) A ~ **gazul (de pomană sau degeaba)** A pierde timpul. 29-30 vtr A (se) părli. 31-32 vtr A (se) înnegri. 33 vr A se bronză excesiv. 34-35 vtr A (se) distruge prin acțiunea focului. 36-37 vtr (D. mâncare) A (se) strica pentru că a fost expusă prea mult la foc (mare). 38 vt (D. răni) A cauteriza. 39 vt A dezinfecționa un instrument trecându-l prin flăcără. 40-41 vtr A distruge printr-o reacție chimică. 42 vt (D. obiecte de lut, ceramică etc.) 43 vt (Înv; îe) A ~ **un coș** A curăța prin arderea funinginei depuse pe pereți. 44-45 vtr A produce cuiva (sau a suferi) o arsură Si: *a (se) frige*. 46-47 vtr A (se) tortura cu focul sau cu obiecte incandescente. 48-49 vtr A (se) opări. 50 vt (Pex; rar) A produce o senzație asemănătoare cu o arsură. 51 vi (Pfm; fig; d. corp sau părțile lui) A avea febră. 52 vi (Pfm; fig; îe) A-i ~ **călcăiele** sau **tălpile (după cineva)** A fi îndrăgostit. 53 vi (Pfm; fig; îe) A-i ~ **călcăiele** sau **tălpile (după ceva)** A fi mânat de o dorință mare. 54 vi (Pfm; fig; îae) A fi fără astâmpăr. 55 vi (Pfm; fig; îe) A-i ~ **buza după...** A avea mare nevoie de ceva. 56 vi (Fig; în legătură cu gura, gâtul etc.) A suferi de sete. 57-58 vtr (Pop; fig) A face să sufere (sau a suferi) sufletește. 59 vt (Pop; fig; îe) A ~ **pe cineva (cu vorba)** A critica aspru. 60 vt (Pop; fig; îae) A ironiza. 61-62 vtr (Fam; fig) A (se) păcăli. 63 vr (Fam; fig) A se înșela, pierzând într-o afacere. 64 vt (Fam; fig) complementul indică biciul, nuiaua etc.) 65 vt (Fam; fig; complinit de

„palme”, „pumnii” etc.) A lovi. 66 vt (Pfm; fig; îe) A-i ~ **câteva** A bate cu lovituri puternice și iuți. 67-68 vtr (Fig; în legătură cu sentimente, dorințe etc.) A covârși. 69 vi (Fam; fig; îe) A ~ **de...** A fi cuprins de... 70 vi (Fam; fig; îe) ~ **să (sau de a)**... A aștepta cu nerăbdare să... 71 vi (Pop; fig; îe) A ~ **la inimă** A suferi sufletește. 72 vi (Pfm; fig; îae) A simți o mare plăcere. 73-74 vtr (Pop; fig; îe) A i se ~ **inimă (sau sufletul)** A suferi de dragoste. 75 vi (Pfm; fig; îe) A-i ~ (cuiva) **de (ceva)** A dori mult să... 76 vi (Pfm; fig; îae) A fi preocupat de ceva. 77 vt (Fam; fig; d. dansuri, cântece etc.) A face (ceva) cu pasiune. 78 vi (Pop; fig) A se înroși tare (din cauza unei stări emotive). 79 vr (Reg; fig) A-și da seama. 80 vt (Fam; fig; d. băuturi) A bea rapid. 81 vr (Fam; fig) A avea relații sexuale.

ardeasca sf [At: MARIAN, ap. DA / E: nct] (Pop) Dans în jurul focului, de Bobotează.

ardei sm [At: PISCUPESCU, O. 194 / V: (înv) ~u / Pl: ~ / E: **arde** + -ei] 1 (Șic ~american, ~borcânos, ~cireasă, ~de-Caiene, ~gras, ~iute, ~lung, ~roșu) Plantă erbacee cu flori albe și fructe bace verzi, roșii sau galbene, introdusă în Europa în sec. XVI, din America de Sud Si: (reg) *ardeica* (1), *beșică*, *chiper borcânos*, *chiper chiperat*, *chiper de cel dulce*, *chiper iute*, *chiper lung*, *chiper gras*, *cornul caprei*, *paprică*, *piparcă*, *pipărișcă*, *pipărușă*, *pipărușcă*, *piper amar*, *piper dulce*, *piper roșu*, *piper turcesc* (*Capsicum annuum*). 2 Fructul ardeiului (1), întrebuințat la gătit Si: (reg) *ardeica* (2), *beșică*, *chiper borcânos*, *chiper chiperat*, *chiper de cel dulce*, *chiper iute*, *chiper lung*, *chiper gras*, *cornul caprei*, *paprică*, *piparcă*, *pipărișcă*, *pipărușă*, *pipărușcă*, *piper amar*, *piper dulce*, *piper roșu*, *piper turcesc*. 3 (Îs) ~ **umpluți Ardei** (2) umpluți cu came tocată și orez. 4 (Îs) *Faină de ~* Boia. 5 (Fam; îe) A **pune ~ pe (sau, rar peste) rană** A înrăutăți și mai mult o situație. 6 (Pfm; îe) A **da cuiva cu ~ pe la nas** A întârâta. 7 (Pfm; îe) A **fi iute ca ~ul** A fi fără astâmpăr. 8 (Pfm; îae) A fi foarte rapid. 9 (Îc) ~american, ~de-Caiene Ardei (1), varietatea *Capsicum frutescens*. 10 (Bot; reg; îe) ~bucureștean Cornul caprei (*Capsicum longum*). 11 (Îc) ~cireasă Ardei (1), varietatea *Capsicum cerasiforme*. 12 (Îc) ~gras Ardei (1), varietatea *Capsicum grossum*. 13 (Bot; reg; îe) ~salbatic Busuioc-sălbatic (*Galinsoga parviflora*). 14 (Bot; reg; îe) ~ul-broaștei lărbă-roșie (*Polygonum persicaria*). 15 (Bot; reg; îe) ~ul-dracului sau ~porcului Dintele-dracului (*Polygonum hydropiper*). 16 (Fam; îe) A **fi tăios ca ~ul** A fi usturător. 17 (Fig) Fire iute sau aspră.

ardeia [At: POLIZU / P: ~de-ia / Pzi: ~iez / E: **ardei**] 1 vt A condimenta o mâncare cu ardei (2) iute sau cu boia. 2 vt (Pex) A pipera. 3 vi (Înv) A pișca la limbă. 4 vr (Fam; fig; d. oameni) A se irita (lesne).

ardeiare sf vz **ardeiere**

ardeias sm [At: TDRG / Pl: ~i / E: **ardei** + -as] 1-2 (Șhp) Ardei (2) mic. 3 (Bot; reg) Barba-împăratului (*Mirabilis jalapa*). 4 (Bot; reg; lpl) lărbă-roșie (*Polygonum persicaria*).

ardeiat, ~a [At: COSTINESCU / Pl: ~ați, ~e / E: **ardeia**] 1 a (D. mâncăruri) În care s-a pus (mult) ardei (sau piper, boia etc.). 2 a (Înv; fig) Supărăcios. 3 a (Înv; fig) Irascibil. 4 a (Fig) Care este usturător și dureros. 5 a (Rar; îs) *Preturi ~e* Preturi exagerate. 6 av (Rar; îe) A **vinde** ~ A vinde la preț mare.

ardeica sf [At: HEM 1515 / Pl: ? / E: **ardei** + -(i)ca] (Reg) 1-2 Ardei (1-2).

ardeiere sf [At: DA / V: (înv) ~iare / Pl: ~ri / E: **ardeia** + -ere] 1 Condimentare cu ardei (2) iute, cu boia etc. 2 (Pex) Piperare.

ardeietură sf [At: ȘEZ. IV, 133^b/14 / Pl: ~ri / E: **ardeia** + -(a)tura] (Pop; lpl) Ardei (2) pisat (împreună cu alte condimente).

ardelean, ~a [At: (a. 1639) ap. HEM 1521 / Pl: ~leni, ~lene / E: **Ardeal** + -ean(a)] 1-2 smf, a (Persoană) din Ardeal Si: *transilvănean*, (îrg) *ardevan*. 3-4 smf, a (Român) originar din Ardeal. 5 smf Populație care locuiește în Ardeal. 6 a Care aparține Ardealului. 7 a Care aparține ardelenilor (5). 8 a Referitor la Ardeal. 9 a Privitor la ardeleni (5). 10 a Care este specific Ardealului. 11 a Care este caracteristic ardelenilor (5). 12 a Care provine din Ardeal. 13 a Care provine de la ardeleni (5). 14 sfa (Reg) Dans popular de perechi cu ritm viu, originar din Ardeal Si: (reg)

ardeleanca (5), *ardeleneasca* (6), *abrudeana*, *hategana*, *lugojana*, *somesana*, (rar) *ardeleneste* (4). 15 *sfa* Melodia după care se dansează ardeleana (14).

ardeleană [At: HEM 1523 / Pl: ~lence / E: *ardelean* + -că] 1-2 *sf*, *af* (Femeie) din Ardeal. 3-4 *sf*, *af* (Româncă) originară din Ardeal. 5-6 *sfa* Ardeleana (14-15).

ardelenaș *sm* [At: DA / Pl: ~i / E: *ardelean* + -aș] (Șhp) 1-2 Tânăr (drăguț) din Ardeal.

ardelencuță *sf* [At: DA / Pl: ~te / E: *ardeleană* + -uț(a)] (Șhp) 1-2 Tânără (drăguță) din Ardeal.

ardelenesc, ~*escă* [At: ALECSANDRI, P. P. 311 / Pl: ~ești / E: *ardelean* + -esc] 1 *a* Care este din Ardeal. 2 *a* Care aparține Ardealului. 3 *a* Care aparține ardelenilor (5). 4 *a* Referitor la Ardeal. 5 *a* Privitor la ardeleni (5). 6-7 *sfa* Ardeleana (14-15). 8-9 *sfa*, *a* (Grai) vorbit de populația din Ardeal.

ardeleneste [At: HEM 1527 / E: *ardelean* + -este] 1 *av* În felul ardelenilor (5). 2 *av* Ca în Ardeal. 3 *av* (Complînd vb. *a vorbi*) În graiul ardelenesc (9) sau cu particularități ale acestuia. 4 *sf* (Rar) Ardeleana (14).

ardeleni *vt* [At: DA ms / Pzi: ~nesc / E: *ardelean*] 1-2 *A* (se) ardeleniza.

ardelenie *sf* [At: DA ms / Pl: ~ii / E: *ardelean* + -ie] (Rar) 1 Însușirile caracteristice ardeleanului (1). 2 (Îlav) *Pe* ~ Ardelenește (1). 3 Însușirile caracteristice felului de viață al ardelenilor (5). 4 (Spc) Ardelenism (5). **ardelenism** *sn* [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 162 / Pl: ~e / E: *ardelean* + -ism] 1 Curent de promovare a problemelor Ardealului. 2 Prețuire excesivă a însușirilor ardelenilor (1) și Ardealului. 3 Însușire caracteristică ardelenilor (1). 4 Ansamblul ardelenismelor (3). 5 (Spc) Cuvânt, expresie, construcție caracteristică graiului ardelenesc (9) Si: (rar) *ardelenie* (3).

ardeleniza *vt* [At: IORDAN, L. R. A. 240 / Pzi: ~zez / E: *ardelean* + -iza] 1-2 *A*-și însuși caracteristicile și modul de manifestare a ardelenilor (1).

ardelenuță *sf* [At: POP, ap. HEM 1521 / Pl: ~te / E: *ardeleană* + -uță] (shp) 1-2 Ardelencuță (1-2).

ardenez, ~*ă* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *ardennais*] 1-2 *smf*, *a* (Locuitor) din Ardeni. 3-4 *smf*, *a* (Persoană) originară din Ardeni. 5 *sm* Rasă de cai mari, puternici, de tracțiune.

ardent, ~*ă* [At: GHICA, ap. CADE / Pl: ~nți, ~e / E: fr *ardent*] (Liv) 1 Pasionat. 2 Care înflăcărează Si: *înflăcărare*. 3 (Fig; d. ochi) Aprins (4). 4 (D. nave) Care, sub acțiunea vântului, se întoarce cu prora în direcția din care bate vântul.

ardentă *sf* [At: DEX² / Pl: ~te / E: *ardent*] (Liv) 1 Ardoare (1). 2 (Mar) Întoarcere a navei cu prora în vânt.

ardioane *sf* *vz* *ardioane*

ardere *sf* [At: URECHE, L. 148 / Pl: ~ri / E: *arde*] 1 Faptul de a arde (1). 2 Distrugere prin incendiere (mai ales în atacuri militare). 3 Incendiu. 4 Trecere a unei flăcări peste o suprafață. 5 (D. curentul electric, lemne, gaze etc.) Consum. 6 Incinerare. 7 (D. aparate electrice) Defecțiune. 8 (D. soare) Dogorire. 9 Luminare. 10 Strălucire. 11 (D. gaz, petrol) Consum pentru iluminat. 12 Părlire. 13 Înnegrire. 14 Distrugere prin acțiunea focului. 15 Stricarea mâncării. 16 Cauterizare. 17 Dezinfectarea unui instrument prin foc. 18 Distrugere printr-o reacție chimică. 19 (Lpl) Proces de oxidare a substanțelor în cursul metabolismului. 20 Combustibil. 21 (D. obiecte de lut, ceramică) Expunere la acțiunea focului în procesul de fabricare. 22 Arsură. 23 Torturare cu focul. 24 Opărire. 25 (Fig) Suferință. 26 (Fig) Patimă suflătoare. 27 (În ritualurile religioase la evrei; îs) ~ *de tot* Jertfă.

ardewan *sm* [At: ȘEZ. I, 10 / Pl: ~i / E: nct] (Reg) Ardelean (1).

ardezie *sf* [At: DA / Pl: ~ii / E: fr *ardoise*, it *ardesia*] Gresie argiloasă sau argilă cu granule fine, care se desface ușor în plăci subțiri, folosite la acoperirea caselor, ca dale pentru pardoseli, în trecut la fabricat tăblițe pentru școlari începători etc.

ardica *v* *vz* *ridica*

ardioane *sf* *vz* *ardioane*

ardioane *sf* [At: REV. CRIT. III, 86 / V: ~deoa~, ~aie, ~doan / P: ~di-oa~ / Pl: ~ / E: nct] (Bot; reg) Iorgovan (*Syringa vulgaris*).

ardiste *sf* [At: HEM 1748 / Pl: ~ti / E: *arde* + -iste] (Reg) Pădure arsă (în parte) de foc Cf: *jăriste*.

ardoan *sn* *vz* *ardioane*

ardoare *sf* [At: NEGRUZZI, S. II, 75 / E: fr *ardeur*] 1 Înflăcărare stărnită de o pasiune. 2 (Pex) Zel.

ardoază *sf* [At: CADE / P: ~do-a-za / Pl: ~ze / E: fr *ardoise*] (Frî) Ardezie.

ardometru *sn* [At: DN³ / Pl: ~re / E: ger *Ardometer*] (Fiz) Pirometru cu radiație pentru temperaturi mari.

arduvie *sf* *vz* *hardughie*

are *sf* *vz* *arie*

area *i* *vz* *hărea*

aread *sms* *vz* *aret*²

areal *sn* [At: SBIERA, F. S. 401 / V: (înv) *arial* / P: ~re-al / E: ger *Areal*] 1 (Înv) Arie. 2 Suprafață de răspândire a unei specii, a unui gen de plante etc.

areapă *sf* *vz* *aripa*

areate *sm* *vz* *arete*¹

areci *sn* *vz* *hareci*

areflexie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *aréflexie*] Absență a reflexelor.

areic, ~*ă* [At: DEX² / P: ~re-ic / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *arétique*] (Glg; d. sol) Uscat.

areism *sn* [At: DN³ / P: ~re-ism / E: fr *aréisme*] Stare a unei regiuni areice.

arel *sm* [At: HEM 1539 / Pl: ~i / E: nct] (Bot; reg) Ochincele (*Ecentiana verne*).

arenaceu, ~*ee* *a* [At: LTR / E: fr *arenacé*] (Glg) 1 (D. roci) Care s-a format din nisipuri. 2 (D. pământ) Nisipos.

arenal *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: it *arenale*] (Glg) Șes fără vegetație din preajma unui vulcan.

arenar *sm* [At: DN³ / Pl: ~i / E: lat *arenarius*] (Rar) Gladiator.

arenarie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: lat *arenaria*] (Ant) Cimitir al sclavilor gladiatori uciși în arenă.

arenă *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 335 / Pl: ~ne / E: fr *arène*, lat *arena*] 1 Spațiu circular (ăsternut cu nisip) din mijlocul unui amfiteatru antic unde se țineau reprezentațiile și luptele. 2 Spațiul din mijlocul unui circ modern unde se desfășoară reprezentațiile. 3 (Mpl) Construcție în stil de amfiteatru antic. 4 (Pex) Stadion. 5 (Fig) Domeniu de desfășurare a unei activități. 6 (Fig) Loc de luptă de idei. 7 (Fig; îe) **A intra** (sau **a apărea**) **pe** (sau **în**) ~ **A** se manifesta activ într-un domeniu.

arenda *vt* [At: (a. 1834) URICARIUL V, 356/3 / V: (îrg) *arân*~ / Pzi: ~dez / E: *arendă*] 1 **A** da în arendă (1). 2 **A** lua în arendă (1) Si: (rar) *a subarendă*, (înv) *a arendalui*, *a arendui*, *a arândalui*.

arendar *sm* [At: I. IONESCU, C. 66 / Pl: ~i / E: *arendă* + -ar] (Înv) Arendaș.

arendare *sf* [At: (a. 1833) URICARIUL V, 345/16 / V: (îrg) *arân*~ / Pl: ~dări / E: *arendă*] 1 Dare în arendă (1). 2 Luare în arendă (1) Si: (rar) *arendat*², (înv) *arendalui*, *arenduire*, *subarendare*.

arendăș *sm* [At: (a. 1772) IORGA, S. D. XII, 186 / V: (îvr) *arân*~ / Pl: ~i / E: *arendă* + -aș, cf mg *arendás*] Persoană care ia în arendă (1) Cf *chirias*.

arendat¹ *sn* [At: DA / V: (îrg) *arândat*¹ / E: *arendă*] (Rar) 1-2 Arendare (1-2).

arendat², ~*ă* *a* [At: DA / V: (îrg) *arândat*² / Pl: ~ați, ~e / E: *arendă*] Care a fost dat în arendă (1). 2 Care a fost luat în arendă (1).

arendator, ~*oare* *smf* [At: BARCIANU / A și: ~ator / Pl: ~i, ~oare / V: ~dât~ / E: *arendă* + -(a)tor] Persoană care dă în arendă (1).

arendatorie *sf* [At: CODICA CIV., ap. CIHAC I. 15 / V: (înv) ~dât~ / E: *arendator* + -ie] (Îvr) Arendașie (2).

arendă *sf* [At: (a. 1776) IORGA, S. D. XII, 93 / V: (îrg) *arân*~, *arin*~ / Pl: ~nzi, ~de / E: rs *apeniza*, pn *arendă*, mg *arendă*] 1 Cedare a dreptului de folosință a unui bun, de obicei teren agricol, pe un timp determinat,

în schimbul unei plăți. 2 Folosire a unui bun astfel cedat. 3 (Pex) Sumă plătită proprietarului pentru arendare (2).

arendăului *vt* [At: DA / V: *arân~* / Pzi: *~esc* / E: *arenda* + *-alui*] (Înv) 1-2 Arenda (1-2).

arendăuire *sf* [At: DA / V: *arân~* / Pl: *~ri* / E: *arendăului* + *-ire*] (Înv) 1-2 Arendare (1-2).

arendășel *sm* [At: DA / Pl: *~ei* / E: *arendăș* + *-el*] 1-2 (Șhp) Arendaș tânăr. 3 Arendaș al unui teren mai mic.

arendășesc, ~ească *a* [At: CONV. LIT. IX, 34, ap. TDRG / V: (reg) *arân~* / Pl: *~ești* / E: *arendăș* + *-esc*] 1 Care aparține unui arendaș. 2 Care este specific unui arendaș. 3 Care provine de la un arendaș. 4 Referitor la un arendaș.

arendășește *av* [At: DA / V: (reg) *arân~* / E: *arendăș* + *-ește*] În felul arendașilor.

arendăși *vi* [At: SANDU-ALDEA, D. N. 211 / Pzi: *~șesc* / E: *arendăș*] (Îvr) 1 A fi arendaș. 2 (Îrn) A face pe arendașul.

arendășie *sf* [At: I. IONESCU, D. 216 / V: (îrg) *arân~* / E: *arendăș* + *-ie*] 1 Ocupația de arendaș. 2 Exploatarea unei moșii prin arendare (2) Si: (îvr) *arendătorie*.

arendășit *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: *arendăși*] (Rar) 1-2 Arendășie (1-2).

arendășită *sf* [At: DA / V: (îrg) *arân~* / Pl: *~te* / E: *arendăș* + *-ită*] 1-2 (Șhp) Nevastă (tânără, subțirică etc.) de arendaș. 3-4 (Șhp; rar) Femeie (tânără, frumoasă etc.) care ține ceva în arendă (2).

arendășoaică *sf* [At: ODOBESCU, S. I, 384 / V: (reg) *arân~* / Pl: *~ice* / E: *arendăș* + *-oaică*] (Și dep) 1-2 Nevastă (grasă, antipatică, rea etc.) de arendaș. 3-4 Femeie (grasă, antipatică, rea etc.) care ține ceva în arendă (2).

arendășoi *sm* [At: NEAM. ROM. III, 1856, ap. DA / Pl: *~* / E: *arendăș* + *-oi*] (Și dep) 1-2 Arendaș (gras, urât etc.).

arendătorie *sf* *vz* *arendătorie*

arendui *vi* [At: POLIZU / Pzi: *~esc* / E: *arenda* + *-ui*] (Înv) 1-2 A arenda (1-2).

arenduire *sf* [At: (a. 1833) URICARIUL V, 345/16 / Pl: *~ri* / E: *arendui*] (Înv) 1-2 Arendare (1-2).

arenicol, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr *arénicole*] (Blg; d. plante) Care crește pe nisipuri, pietrișuri sau grohotișuri mărunte.

areo- [At: DN³ / E: fr *areo-*] Element prim de compunere cu semnificația „puțin dens”, „ca aerul”, „aerat”.

areografie *sf* [At: DN³ / P: *~re-o~* / Pl: *~ii* / E: fr *aréographie*] (Ast) Studiul descriptiv al planetei Marte.

areolar, ~ă *a* [At: DA / P: *~re-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr *aréolaire*] 1 (Atm; îs) *Țesut* ~ Țesut cu areolă (2). 2 (Mat) Care aparține ariei². 3 (Mat) Referitor la arie². 4-7 Referitor la areolă (1-4). 8 (D. eroziuni) Care acționează lateral.

areolat, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 68 / P: *~re-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *areolă* + *-at*, cf fr *aréolé*] Care are areole (2).

areolă *sf* [At: DA / P: *~re-o~* / Pl: *~le* / E: fr *aréole*] 1 (Atm) Suprafață inelară pigmentată din jurul mamelonului. 2 (Atm) Spațiu mic între fibrele țesutului celular. 3 (Med) Zonă mai roșie din jurul unui punct inflamatoriu. 4 (Atm) Suprafață de piele diferit colorată de aceea a tegumentelor din jur.

areometric, ~ă *a* [At: DA / P: *~re-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *aréométrique*] (Fiz) 1 De areometrie. 2 Referitor la areometrie. 3 Specific areometriei.

areometrie *sf* [At: DA / P: *~re-o~* / E: fr *aréométrie*] Parte a fizicii care studiază măsurarea densității lichidelor (cu areometrul).

areometru *sn* [At: PONI, F. 61 / P: *~re-o~* / Pl: *~re* / E: fr *aréomètre*] Aparat de măsurare a densității unui lichid sau a concentrației unei soluții.

areopag *sn* [At: (a. 1847) GCR II, 359 / V: (înv) *ario~* / P: *~re-o~* / Pl: *~uri* / E: fr *aréopage*, lat *areopagus*] 1 Consiliu și tribunal suprem în Atena antică. 2 (Fig; îv) Adunare de savanți și de artiști de valoare.

areopagit *sm* [At: DA / P: *~re-o~* / Pl: *~iți* / E: fr *aréopagite*, lat *areopagites*] 1-2 Membru al areopagului (1-2).

areostil *sn* [At: DA / P: *~re-o~* / Pl: *~uri* / E: fr *aréostyle*] 1 Colonadă spațiată. 2 Edificiu cu areostil (1). 3 Sistem arhitectonic în care coloanele sunt dispuse în grupuri de câte două.

arepă *sf* *vz* *aripa*

arest *sn* [At: (a. 1737) IORGA, S. D. XII, 37 / V: (înv; Trs) *~ești sm, ~ește, ariște, arista* / Pl: *~uri* / E: ger *Arrest*, it *arresto*] 1 Deținere pe termen scurt, din ordinul unei autorități, a unei persoane Si: *detenție, închisoare*, (pop) *popreală*. 2 (Îs) ~ *preventiv* Arest (1) înainte de a fi judecat. 3 Locul arestului (1) Si: *închisoare*, (înv) *temniță*, (pfm) *gros*. 4 (Îlv) **A băga la ~** A aresta. 5 (Îs) *Stare de ~* Situația unei persoane private de libertate prin sentință judecătorească. 6 (Îs) *~ la domiciliu* (Sentință judecătorească de) efectuare a detenției la domiciliul inculpatului.

aresta *vt* [At: NEGRUZZI, S. III, 462 / Pzi: *~tez* / E: *arest*, dfr *arrêter*] 1 A priva de libertate în temeiul unui mandat de arestare (2) Si: *a închide*, (înv) *a întemnița*, (pop) *a popri*, (îvr) *a arestălui*, (înv) *a arestui*. 2 (Fam; rar) A-și însuși.

arestant, ~ă *smf, a* [At: NEGRUZZI, C. 312 / Pl: *~nți, ~e* / E: ger *Arrestant*] (Înv) 1-2 Arestat² (1-2).

arestare *sf* [At: DA / Pl: *~tări* / E: *aresta*] 1 Privare de libertate a unei persoane condamnate sau învinuite Si: (îvr) *arestăluire*, (înv) *arestuire*, *arestat¹*, (înv) *întemnițare*, (pop) *popreală*. 2 (Îs) *Mandat de ~* Act oficial emis pentru arestarea (1) unui (presupus) inculpat.

arestat¹ *sn* [At: MDA / Pl: *~uri* / E: *aresta*] (Rar) Arestare (1).

arestat², ~ă [At: GALAN, Z. R. 358 / Pl: *~ați, ~e* / E: *aresta*] 1-2 *smf, a* (Persoană) privată de libertate în temeiul unui mandat de arestare Si: (înv) *întemnițat*, (pop) *poprit*, (îvr) *arestăluir¹*, (înv) *arestuit²*, *arestant*.

arestălui *vi* [At: ȘINCAI, HR. III, 59/5 / Pzi: *~esc* / E: *arest* + *-alui*] (Îvr) A aresta (1).

arestăluire *sf* [At: MDA / Pl: *~ri* / E: *arestălui*] (Îvr) Arestare (1).

arestăluir¹ *sn* [At: MDA / Pl: *~uri* / E: *arestălui*] (Înv) Arestat¹.

arestăluir², ~ă *smf, a* [At: MDA / Pl: *~iți, ~e* / E: *arestălui*] (Îvr) 1-2 Arestat² (1-2).

arestui *vi* [At: ALECSANDRI, T. 1342 / Pzi: *~esc* / E: *arest* + *-ui*] (Înv) A aresta (1).

arestuire *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1407 / Pl: *~ri* / E: *arestui*] (Înv) Arestare (1).

arestuiri¹ *sn* [At: MDA / Pl: *~uri* / E: *aresta*] (Înv) Arestat¹.

arestuiri², ~ă *smf, a* [At: (a. 1848) URICARIUL X, 8/ 39 / Pl: *~iți, ~e* / E: *arestui*] (Înv) 1-2 Arestat² (1-2).

areșcă *sf* [At: DA ms / V: *~riș~* / Pl: *~șce, ~ște* / E: rs *peuka*] 1 Pajură. 2 (Înv; îcs) *Arolă sau ~?* Cap sau pajură?

arește *sf* *vz* *arest*

arești *sm* *vz* *arest*

aret¹ *sms* [At: N. COSTIN, L. II, 121/37 / V: (îvr) *arăt* / E: nct] 1 (Înv; Mol) Pază militară. 2 (Înv; Mol; îe) **A fi de ~** A păzi. 3 (Înv; Mol) Avanpost. 4 (Înv; Mol) Apărare (militară). 5 (Înv; Mol; îs) *Loc de ~* Zonă de apărare. 6 (Trs; îe) **A fi în ~ul cuiva** (sau **a ceva**) A fi împotriva cuiva sau a ceva.

aret² *sms* [At: ȘEZ. II, 126 / A și: *aret* / V: (îrg) *aread, ariat* (P: *a-read, a-riat*) / E: nct] (Ban; Trs; Mol) 1 Ținut. 2 Împrejurime. 3 (Îe) **A fi în ~ul cuiva** (sau **a ceva**) A fi în preajma cuiva sau a ceva. 4 (Îe) **Nu-mi tot umbra în ~ul meu** Nu-mi mai sta în cale. 5 (D. flăcăi; îe) **A umbra în ~ul cuiva** A curta (timid) o fată. 6 (Îe) **A nu-i fi cuiva ~** A nu se simți în largul său.

aret³ [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: fr *arrêt*] 1 *sn* (Îs) *Câine de ~* Câine de vânătoare dressat să semnaleze prezența vânatului prin oprire într-o poziție specifică. 2 *sm* (Rar; îas) Prepelicar. 3 *sn* Oprire într-o poziție caracteristică unui câine de aret (1). 4 *sn, i* (Cuvânt) ce exprimă comanda „stai” adresată câinelui de vânătoare.

aret⁴ *sm* *vz* *arete¹*

areta *vi* [At: ENC. VET. 803 / Pzi: (3) *~eta* / E: fr *arrêter*] (D. câini de vânătoare) A se opri într-o poziție fixă, cu botul întins și cu una din labele dinainte ridicată, pândind vânatul Si: *a aținti, a poanta*.

arete¹ *sm* [At: CORES, ap. HEM 1545 / V: *~et¹, ha~*, (înv) *arie~*, (înv) *~et, areate* / Pl: *~eți* / E: lat *aries, *aretem* (= *arietem*)] (Înv; Trs; Ban; Olt) 1 Berbec lăsat de prăsilă. 2 Berbec mare și frumos de doi ani. 3 (Pex) Cocos lăsat de prăsilă. 4 (Lpl) Ziua de desfacere a stănei, când se separă

areții (1) de oi, care se sărbătorește printr-o petrecere. 5 (Fig) Berbec. 6 (Lpl; if ~eate) Bolovani care în luptă se aruncă în zidurile cetăților. 7 (Asl) Constelația berbecului.

*arete*² sm vz *herete*

areț sm vz *arete*¹

aretar sm [At: HEM 1544 / V: (îrg) ~iu / Pl: ~i / E: *areți* + -ar] (Ban; Trs) Păstor de areți (1).

arețariu sm vz *aretar*

arețel sm vz *arețel*

areu sm [At: PONTBRIANT, D. / V: (reg) *ariu*, *arieu* / E: nct] 1 (Reg) Alior (*Euphorbia heliscopia*). 2 (Rar) Chimen (*Carum carvi*).

arfă sf vz *harpă*

arfimandrit sm vz *arhimandrit*

arfiriu sm vz *arhiereu*

argalie sf [At: (a. 1816) FURNICĂ, I. C. 288 / Pl: ~ii / E: ngr *ἄργαλειόν*] (Înv) Unealtă.

argar sn vz *advar*

argat, ~ă smf [At: DOSOFTEI, ap. HEM 1565 / Pl: ~ați, ~e / V: (reg) *ha-*, *hâr-* / E: ngr *ἀργάτης*] 1 smf (Rar la feminin) Slugă angajată (în trecut) pentru muncile agricole, creșterea vitelor sau muncile din gospodăria stăpânului. 2 smf (Reg) Lucrător cu ziua (la câmp). 3 (Îvr) sf Servitoare.

argați smp vz *acat*

argavan sm vz *argovan*

argăsar sm [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~i / E: *argăsi* + -ar] (Înv) Tăbăcar.

argăsărie sf [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~ii / E: *argăsar* + -ie] (Înv) 1 Industria tăbăcirii pieilor de animale. 2 Meșteșugul tăbăcarului. 3 Atelierul tăbăcarului.

argăsărită sf [At: DA / Pl: ~te / E: *argăsar* + -ită] (Trs) 1 Tăbăcărească. 2 Nevastă de tăbăcar.

argăseală sf [At: ANON. CAR. / V: (îrg) ~ghisa~, ~ghis~ / Pl: ~eli, (înv) ~ele / E: *argăsi* + -eală] 1 Tăbăcire. 2 (Ccr) Amestec de substanțe folosit la tăbăcirea pieilor. 3 (Îvp; îe) A se duce în putina cu ~ A se prăpădi.

argăsi [At: (sec XVIII), ap. HEM 1569 / V: (îrg) ~ghisi / Pzi: ~sesc / E: ngr *ἀργᾶς* (aor) *ἀργῶσα*] 1 vt A tăbăci. 2 vt (Fig; înv) A se farda. 3 vr (Rar) A se supăra.

argăsire sf [At: DA / V: (îrg) ~ghis~ / Pl: ~ri / E: *argăsi*] Tăbăcire.

argăsi¹ sn [At: KLOPȘTOK, F. 49 / V: (îrg) ~ghis~ / Pl: ~uri / E: *argăsi*] (Rar) Argăsire.

argăsi², ~ă a [At: BIBLIA (1688), 66¹ / V: (îrg) ~ghis~ / E: *argăsi*] Tăbăcit².

argășitor, ~oare [At: LB / V: (îrg) ~ghisitoriu / Pl: ~i, ~oare / E: *argăsi* + -(i)tor] 1-2 smf, a (Persoană) care argăsește (1).

argășitorie sf [At: CADE / Pl: ~ii / E: *argășitor* + -ie] (Înv) 1 Meșteșugul argășitorului (1). 2 Atelierul argășitorului (1).

argășitură sf [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~ri / E: *argăsi* + -(i)tură] Argăseala (2) după ce a fost întrebuințată.

argățel sm [At: ALECSANDRI, P. P. 122 / V: (reg) *h-* / Pl: ~ei / E: *argat* + -el] (Șhp) 1-2 Argat (tânăr și frumos).

argățesc, ~ească a [At: DDRF / V: (reg) *h-* / Pl: ~ești / E: *argat* + -esc] (Rar) 1 Specific argatului (1). 2 Referitor la argat (1). 3 Al argatului (1).

argățeste av [At: DA / E: *argat* + -este] (Rar) În felul argaților (1).

argați [At: PANN, ap. HEM 1572 / V: (reg) *h-*, *hâr-* / Pzi: ~tesc / E: *argat*] (Înv) 1 vi A munci ca argat (1). 2 vi A slui din greu și aproape pe degeaba în folosul cuiva. 3 vt A folosi pe cineva ca argat (1). 4 vr (Pex) A pune pe cineva la munci grele.

argație sf [At: ALECSANDRI, P. II, 111 / Pl: (rar) ~ii / E: *argat* + -ie] 1 Slujba de argat (1). 2 Starea argatului (1).

argațime sf [At: ALECSANDRI, P. II, 106 / E: *argat* + -ime] 1 Multime de argați (1) adunați la un loc. 2 Totalitatea argaților (1). 3 Clasa socială a argaților (1).

argăfire sf [At: DA / V: (reg) *h-*, *hâr-* / E: *argăti* + -ire] (Rar) 1 Munca argatului (1). 2 Slujire (a unui stăpân) muncind din greu și pe degeaba. 3 (Pex) Exploatare a cuiva la munci mai ales agricole.

argățit sn [At: DA / V: (reg) *h-*, *hâr-* / Pl: ~uri / E: *argăti*] 1-3 Argățire (1-3).

argăvan sn vz *argovan*

argea sf [At: DOSOFTEI, V. S. 88, ap. DA / V: (reg) *harjea* / Pl: ~gele / E: ns cf ngr *ἀργύλλα*, tc *arğa*] (Îvp) 1 Bordei dreptunghiular, acoperit cu stuf, în care vara se țese, iar iarna se țin stupii. 2 Construcție rudimentară de scânduri în care se așază vara războiul de țesut. 3 (Pex) Război de țesut. 4 (Pex) Fiecare din cele două scânduri transversale care unesc extremitățile războiului de țesut Si: *blană*, *chingă*, *scândura*, *spetează*, *stinghie*. 5 Boltă a unei clădiri, mai ales a unei biserici. 6 (Spe; rar) Firidă boltită. 7 Gârliciu pivniței. 8 Scheletul de lemn al unei case, șure. 9 Acoperișul unei case. 10 Fiecare din cele două grinzi legate de marginile opuse ale unei plute pentru a o întări și a împiedica desfacerea ei Si: *argică*. 11 Trunchi care în exploatarea de păduri se așază pe laturile potecilor de alunecare. 12 (Mpl) Butuci (lungi) puși la marginea unei grămezi de lemne pentru a le sprijini și a le împiedica să cadă.

argela vr [At: DA ms / Pzi: ~lez / E: cf *argea*] (Îvp) A fasona un lemn pentru a-l face ca o argea Cf *argea* (4, 10).

argelaș sn [At: ANON. CAR. / Pl: ~e / E: *argea* + -aș] 1-2 (Șhp; îrg) Bordei (mic).

argelă sf vz *arghelă*

argeluță sf [At: DA ms / Pl: ~te / E: *argea* + -uță] (Șhp) 1-2 Argea (mică).

argentan sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *argentan*] Varietate de alpaca², având culoarea argintului.

argenti- [At: DN³ / V: ~nto- / E: fr *argenti-*] Element prim de compunere cu sensul de „argint”, „în legătură cu argintul”.

argentifer, ~ă a [At: DA / V: ~gin- / Pl: ~i, ~e / E: fr *argentifère*] Care conține argint (1).

argentin sn [At: DEX² / Pl: ~uri / E: fr *argentine*] Praf de staniu folosit la fabricarea hârtiei și în imprimarea textilă.

argentină sf [At: BORZA, D. / Pl: ~ne / E: nct] (Bot; reg) Coadă racului (*Potentilla auserina*).

argentinian, ~ă [At: DEX² / P: ~ni-an / Pl: ~ieni, ~iene / E: *Argentina* + -ean] 1-2 smf, a (Locuitor) din Argentina. 3 smp Populația Argentinei. 4 a Care aparține Argentinei. 5 a Care aparține argentinienilor (3). 6 a Referitor la Argentina. 7 a Privitor la argentinieni (3). 8 a Care provine din Argentina. 9 a Produs în Argentina.

argenti¹ sn [At: DEX² / Pl: ~uri / E: fr *argentite*] Minereu de argint care cristalizează în sistemul rhomboic sau cubic, în cristale cenușii.

argento- vz *argenti-*

argentometru sn [At: DEX² / Pl: ~re / E: fr *argentomètre*] (Fiz) Instrument pentru măsurarea conținutului de argint al unei soluții.

argentotipie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: *argentotypie*] Procedu de multiplicare prin fotoreproducere cu dezvoltare în soluția de nitrat de argint și oxalat de potasiu.

argentură sf [At: BORZA, D. / Pl: ~ri / E: nct] (Bot; reg) Arginică (1).

argentică sf vz *argintică*

argenti², ~ă a vz *argintat²*

argeșean, ~ă [At: DEX² / Pl: ~eni, ~ene / E: *Argeș* + -ean] 1-2 smf, a (Locuitor) din județul Argeș. 3 smp Populația din județul Argeș. 4 a Care aparține argeșenilor (1). 5 a Specific argeșenilor (1). 6 a Care provine de la argeșeni (1). 7 a Referitor la argeșeni (1). 8 a Care provine din județul Argeș.

argeșeancă sf [At: BĂCESCU, P. 183 / Pl: ~ence / E: *argeșean* + -că] 1 Femeie născută și crescută în județul Argeș. 2 Argeșeană (1). 3 (Reg) Pește migrator care urcă în râurile din regiunea Muscelului venind de pe Argeș.

arghelar *sm* [At: BIBICESCU, P. P. 309 / Pl: ~i / E: *arghelă* + -ar] (Ban) Hergheliegii.

arghela *sf* [At: ȘIO I, LXXXI / Pl: ~le / E: srb *ergela*, *erdela*] (Ban) Herghelie.

arghelegiu *sm* *vz* **hergheliegii**

arghezi *an*, ~ă *a* [At: DEX² / P: ~zi-an / Pl: ~ieni, ~iene / E: *Arghezi* (n. pr.) + -an] 1 Care aparține lui Argezi. 2 Referitor la Argezi. 3 În maniera lui Argezi.

arghihal *sn* *vz* **arzihal**

arghină *sf* *vz* **albina**

-arghirie [At: DN³ / E: ns cf ngr *ἀργυρος*] Element secund de compunere cu semnificația „în legătură cu banii”, „argint”, „bani”.

arghiro- [At: DN³ / E: ngr *ἀργυρος*, „argint”] Element prim de compunere cu semnificația „în legătură cu banii”, „argint”, „bani”.

arghirofil, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: ~i, ~e / E: ngr *ἀργυρόφιλος*] 1-2 *smf*, *a* (Om) Iacom de bani. 3 *a* Care aparține arghirofilului (1). 4 *a* Referitor la arghirofil (1).

arghirofilie *sf* [At: DA / Pl: ~ii / E: ngr *ἀργυροφιλία*] (Liv; mls d. clericii) care iau bani pentru cele sfinte) Lăcomie de bani Cf *simonie*.

arghisală *sf* *vz* **argăseală**

arghiseală *sf* *vz* **argăseală**

arghisi *vr* *vz* **argăsi**

arghisire *sf* *vz* **argăsi**

arghisit¹ *sn* *vz* **argăsit**¹

arghisit², ~ă *a* *vz* **argăsit**²

arghisitoriu, ~ie *smf*, *a* *vz* **argăsi**

argică *sf* [At: DA ms / Pl: *argele* / E: *argea* + -ică] (Reg) Argea (10).

argie *sf* [At: DA ms / Pl: ~ii / E: nct] (Reg) Pământ din cel mai bun.

argihal *sn* *vz* **arzihal**

argil *sn* *vz* **argila**

argila *sf* [At: STAMATI, D. / V: (inv) *argil* / Pl: ~le / E: fr *argile*] Rocă sedimentară formată dintr-un amestec de silicați de aluminiu cu alte substanțe, care, îmbibată cu apă, poate fi modelată Cf *lut*, *huma*, *clivă*.

argilifer, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *argillifère*] Argilos (1).

argilit *sn* [At: DEX² / Pl: ~uri / E: fr *argilite*] Rocă rezultată din recristalizarea argilei.

argiliza *vr* [At: DN³ / Pzi: ~zez / E: *argila* + -iza] 1-2 *A* forma minerale argiloase prin alterarea silicaților. 3-4 *A* impermeabiliza o rocă prin umplerea fisurilor cu argilă.

argilizare *sf* [At: DN³ / Pl: ~zări / E: *argiliza*] 1 Formarea de minerale argiloase prin alterarea silicaților. 2-3 (Metodă de) impermeabilizare a unei roci prin umplerea fisurilor cu argilă.

argilos, ~oasă *a* [At: PONI, CH. 124 / Pl: ~osi, ~oase / E: *argilă* + -os cf fr *argileux*] 1 Care conține (multă) argilă. 2 (Fig; rar; d. oameni) Pământiu la față.

argimagzar *sn* *vz* **arzimahzar**

argimagzariu *sn* *vz* **arzimahzar**

arginază *sf* [At: DEX² / Pl: ~ze / E: fr *arginase*] (Blg) Enzimă solubilă prezentă în cantitate mare în ficatul mamiferelor.

argindeană *sf* [At: BORZA, D. / Pl: ~ene / E: nct] (Bot; reg) Coadă racului (*Potentilla anserina*).

arginină *sf* [At: DEX² / Pl: ~ne / E: fr *arginine*] (Blg) Aminoacid existent în proteine, care participă la sinteza ureei în ficat.

argint [At: COD. VOR. 7/1 / Pl: ~uri *sn*, ~nți *sm* / E: ml *argentum*] 1 *sn* Metal prețios, inoxidabil, maleabil și ductil, alb-cenușiu strălucitor, cu mare conductibilitate electrică și calorică, utilizat pentru podoabe, obiecte uzuale, instrumente medicale, la fabricarea oglinzilor, în fotografie etc. 2 *sn* (Fig) Culoare de un alb strălucitor care simbolizează de obicei puritatea. 3 *sn* (Is) *Nunta de* ~ A 25-a aniversare a căsătoriei cuiva. 4 *sn* (Is) Petrecere dată cu ocazia nunții de argint (3). 5 *sn* (Inv; ic) ~tăetoriu Argintar (1). 6 *sn* (Inv) Argintărie (1). 7 *sm* (Mpl) Ban de argint (1). 8 *sm* Avere în bani (de argint). 9 *sn* (Inv; is) *Iubire de* ~ sau *iubirea* ~ului Arghirofilie. 10 *sm* (Lsg; inv; ic) *Iubitor de* ~ Arghirofil

(1). 11 *sn* (Pop; ic) ~viu Mercur. 12 *sn* (Fig; pop; ic) Om plin de energie. 13 *sn* (Bot; reg) Mei pășăresc (*Lithospermum arvense*).

arginta *vr* [At: PONI, F. 268 / V: (inv) ~ti, ~nți / Pzi: ~tez / E: *argint*] 1 *A* acoperi cu un strat de argint (1) Si: (inv) *argintui* (1) *Vz* *polei*, *auri*.

2 (Fig) *A* face să aibă luciul și strălucirea argintului (1) Si: (inv) *argintui* (2).

argintar *sm* [At: COD. VOR. 8/1 / V: (pop) ~iu / Pl: ~i / E: *argint* + -ar cf ml *argentarius*] 1 Persoană care lucrează obiecte de argint (1). 2 Persoană care vinde obiecte de argint (1). 3 (Pex) Bijutier.

argintare *sf* [At: PONI, F. 268 / V: (rar) ~tire, ~nțire / Pl: ~tări / E: *arginta*] Acoperire a unui obiect cu un strat de argint (1) Si: (rar) *argintar*², (inv) *argintuire*, (inv) *argintuit*² Cf *aurire*, *poleire*.

argintăriță *sf* [At: HEM 1614 / Pl: ~te / E: *argint* + -ăriță] (Bot; reg) Coadă-racului (*Potentilla anserina*).

argintariu *sm* *vz* **argintar**.

argintat¹, ~ă *a* [At: PSALT., ap. HEM, 1623 / V: (rar) ~tit¹, ~nțit¹ / Pl: ~ați, ~e / E: *arginta*] 1 Acoperit cu un strat de argint (1) Si: (inv) *argintuit*¹ (1). 2 Argintiu (1).

argintat² *sn* [At: DA / V: (rar) ~tit², ~nțit² / E: *arginta*] (Rar) Argintare.

argintăreasă *sf* [At: DA / Pl: ~ese / E: *argintar* + -easă] 1-2 Soție de argintar (1, 3) Si: *argintăriță* (1). 3-4 Fabricantă (sau vânzătoare) de obiecte din argint (1) Si: *argintăriță* (3).

argintărie¹ *sf* [At: NECULCE, L. II, 165/25 / Pl: ~ii / E: *argint* + -arie] 1 Tacămuri, vase, sfeșnice etc. de argint (1) dintr-o casă Si: (inv) *arginturi*

(6). 2 Obiecte de argint care formează o garnitură. 3 Cusături cu fir de argint (1) pe haine, șa etc. 4 Arta de a lucra în argint (1) obiecte, bijuterii.

argintărie² *sf* [At: COSTINESCU / Pl: ~ii / E: *argintar* + -ie] 1 Atelier unde se prelucurează argintul (1). 2 Magazin unde se vând obiecte din argint (1).

argintăriță *sf* [At: DA / Pl: ~te / E: *argintar* + -iță] 1-6 (Șhp) Argintă-reasă (1-3) (tânără). 7 (Bot; reg) Cerențel (*Dryas octopetala*).

arginteală *sf* [At: DA / Pl: ~eli, (rar) ~ele / E: *arginti* + -eală] (Inv) 1-2 Arta de a arginta (1) (sau de a face aplicații cu argint) Cf *argintarie*¹ (2, 3). 3 Strat subțire de argint (1) depus pe un obiect.

arginti *vr* *vz* **arginta**

argintică *sf* *vz* **argintică**

argintifer, ~ă *a* *vz* **argintifer**

argintire *sf* *vz* **argintare**

argintit¹ *sn* *vz* **argintat**¹

argintit², ~ă *a* *vz* **argintat**²

argintiu, ~ie *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 119 / V: ~nțiu / Pl: ~ii / E: *argint* + -iu] 1 Cu luciul (sau cu aspect) ca al argintului (1) Si: *argintos* (3), *argintat*¹ (2). 2 Care sună ca argintul (1) Si: *argintos* (4), *cristalin*, *limpede*.

argintos, ~oasă *a* [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 111 / Pl: ~osi, ~oase / E: *argint* + -os] 1 Argintifer. 2 (Inv; is) *Terenuri* ~oase Terenuri argintifere. 3-4 Argintiu (1-2).

argintui [At: POLIZU / Pzi ~esc / E: *argint* + -ui] (Inv) 1-2 *vr* *A* (se) arginta (1-2). 3 *vr* *A* fereca în argint.

argintuire *sf* [At: DA / Pl: ~ri / E: *argintui*] (Inv) Argintare.

argintuit¹ *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: *argintui*] (Inv) Argintare.

argintuit², ~ă *a* [At: SLAVICI, ap. HEM 1618 / Pl: ~iți, ~e / E: *argintui*] (Inv) 1 Argintat² (1). 2 Ferecat cu argint (1).

argintuitor, ~oare [At: POLIZU / V: (ivp) ~iu / Pl: ~i, ~oare / E: *argintui* + -(i)tor] 1-4 *smf*, *a* (Persoană) care argintuiește (1, 3).

argintură *sf* [At: CADE / Pl: ~ri / E: *argint* + -ură] (Bot; reg) 1 Coadă-racului (*Potentilla anserina*). 2 Urechelniță (*Sempervivum tectorum*).

argintut *sms* [At: POP, ap. HEM 1618 / E: *argint* + -ut] (Pop; hip) Argintel (1).

argintăl *sn* *vz* **argintel**

argintean, ~ă *a* [At: VICIU, COL. 132 / Pl: ~eni, ~ene / E: *argint* + -ean] (Reg; rar; csnz) Argintiu (1).

argintel *sn* [At: ȘEZ. I, 183 / Pl: ~ei / V: (pop) ~tăl / E: *argint* + -ef] (Pop) 1-2 (Șhp) Argint (1) apreciat pentru valoarea și frumusețea sa Si:

argintuț. 3 Culoare argintie. 4 (Înv; îe) A **bate-n** ~ A fi aproape argintiu. 5-6 (Șhp) Bani de argint Cf *argint* (7). 7 (Bot; reg) Coadă-racului (*Potentilla anserina*).

arginfi vt vz *arginta*

arginifica sf [At: HEM 1615 / V: ~nti~ / Pl: ~tele / E: *argint* + -ica] (Bot; reg) 1 Arbust (mic) din familia rozaceelor, cu frunze verzi, lucitoare pe partea superioară și albe pe partea inferioară și cu flori mari albe (*Dryas octopetala*) Si: *cerenel*, *cerenel*. 2 Mei pășăresc (*Lithospermum arvense*). 3 Coadă-racului (*Potentilla anserina*). 4 (Îc) ~ de grădina Armurariu (*Silybum marianum*). 5 (Îc) ~ de pădure Splină (*Chrysosplenium alternifolium*).

arginfie sf [At: BORZA, D / Pl: ~ii / E: nct] (Bot; reg) 1 Ochiul-boului (*Potentilla reptans*). 2 Scrântitoare (*Potentilla supina*).

arginfire sf vz *argintare*

*arginfi*¹ sn vz *argintat*²

*arginfi*², ~ă a vz *argintat*²

arginfiu, ~ie a vz *argintu*

argirism sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *argyrisme*] (Med) Intoxicație cu săruri de argint Si: *argiroza*.

argiroză sf [At: DEX² / Pl: ~ze / E: fr *argyrose*] (Med) Argirism.

argol sn [At: DN³ / Pl: ? / E: fr *argol*] Depozit de cristale roșiatice-cafenii, formate pe pereții vaselor în care fermentează mustul.

argon sns [At: MEHEDINTI, G. F. 20 / E: fr *argon*] Gaz rar, inert, incolor și inodor care se găsește în atmosferă și care se întrebuințează la umplerea becurilor electrice.

argonaut sm [At: DA / A: (Înv) ~naut / Pl: ~uți / E: fr *argonaute*] 1 (În mitologia greacă) Numele eroilor greci plecați pe corabia lui Argo spre Calchida pentru cucerirea lânii de aur. 2 (Fig) Aventurier pornit în căutare de aur. 3 (Pex) Navigator îndrăzneț. 4 (Zlg) Specie de moluscă cefalopodă din apele tropicale (*Argonauta argo*) Si: *nautil*.

argonautic, ~ă a [At: DA / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *argonautique*] 1-2 De argonaut (1, 4). 3-4 Referitor la argonauți (1, 4). 5-6 Care provine de la argonauți (1, 4). 7-8 Specific argonauților (1, 4).

argos am [At: BELDIMAN, ap. HEM (1624) / E: ngr *ἀργός*] (Înv; d. preoți) Căruia i s-a interzis pentru un timp să officieze slujbele divine.

argosi vt [At: NEGRUZZI, S. I, 242 / Pzi: ~sesc / E: *argos*] (Înv) A interzice unui preot să officieze slujbe divine, ca pedeapsă canonică.

argosire sf [At: DA / Pl: ~ri / E: *argosi*] (Înv) Interdicție dată unui preot de a oficia slujbe divine Cf *argos*.

argosit am [At: DA / Pl: ~iți / E: *argosi*] (Înv; d. preoți) Care a fost oprit temporar de a mai oficia serviciul divin.

argot sn vz *argou*

argotic, ~ă a [At: IORDAN, L. R. A. 491 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *argotique*] 1 Care aparține argoului. 2 Specific argoului. 3 Referitor la argou. 4 Care provine de la argou. 5 (Is) *Vocabular* ~ Vocabular care conține (exclusiv) cuvinte din argou.

argotizant, ~ă [At: IORDAN, L. R. A. 492 / Pl: ~nti, ~e / E: **argotiza* + -ant] (Liv) 1-2 smf, a (Persoană) care are un vocabular argotic (5).

argou sn [At: IORDAN, L. R. A. 488 / V: (Înv) ~ot / Pl: ~ri / E: fr *argot*] Limbaj convențional, întrebuințat mai ales de vagabonzi, răufăcători etc. pentru a nu fi înțeleși de restul societății.

argovan sm [At: BORZA, D. / V: (reg) ~gav~, ~gav~ / Pl: ~i / E: pbl mg *boroslán*] (Bot; reg) Liliac (*Syringa vulgaris*).

argument sn [At: CANTEMIR, I. I. I, 9 / Pl: ~e, (Înv) ~uri / E: fr *argument*, lat *argumentum*] 1 Raționament (sau dovadă) ce sprijină o afirmație Si: (Înv) *cuvânt*. 2 (Îvr; ltm sau frm) Expunere pe scurt a conținutului reprezentății artistice care urmează să se joace. 3 (Mat) Variabilă independentă a unei funcții.

argumenta vt [At: MAIORESCU, L. I / Pzi: ~tez / E: fr *argumenter*] A aduce argumente (1) Si: (Înv) *argumentirui*.

argumentare sf [At: CR., 1829, 159 / Pl: ~ări / E: *argumenta*] 1 Aducere de argumente (1) Si: *dovedire*, (rar) *argumentat*¹, (Îvr) *argumentiruire*.

2 (Log) Raționament prin care se demonstrează ceva pe baza argumentelor (1) aduse. 3 (Ret) Argumentație (2).

*argumentat*¹ sn [At: MDA ms / Pl: nct / E: *argumenta*] (Rar) Argumentare (1).

*argumentat*², ~ă a [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: *argumenta*] 1 La care s-au adus argumente (1). 2 (Pex) Care este (bine) informat.

argumentativ, ~ă a [At: RALEA, E. O. 224 / Pl: ~i, ~e / E: fr *argumentatif*] 1 a Care argumentează. 2-4 a Care conține argumente (1-3). 5 a (Pex) Care este rațional, logic. 6 (Îlav) **În mod** ~ Prin argumentare (1).

argumentator, ~oare smf, a [At: DA ms / Pl: ~i, ~oare / E: *argumenta* + -tor] 1-2 (Persoană) care argumentează abuziv.

argumentație sf [At: (a. 1855) URICARIUL V, 198 / V: (Înv) ~iune / Pl: ~ii / E: fr *argumentation*, lat *argumentatio*, ~onis] 1 (Ret) Tehnicile folosite pentru a convinge un auditoriu. 2 Discurs (sau text) persuasiv Si: *argumentare* (3).

argumentațiune sf vz *argumentație*

argumentirui vt [At: ȚICHINDEAL, F. 415 / Pzi: ~esc / E: *argumenta* + -irui cf ger *argumentieren*] (Înv) A argumenta.

argumentiruire sf [At: MDA / Pl: ~ri / E: *argumentirui*] (Înv) Argumentare (1).

argus sm [At: DICT. / S: (5, 6) *Ar* ~ sp / Pl: ~usi / E: fr *argus*] 1 Gen de păsări galinacee, din familia fazanidelor, pe ale căror pene sunt pete rotunde, ca niște ochi. 2 Specie de fluturi pe ale căror aripi sunt pete rotunde. 3 Specie de pești cu pete rotunde, ca niște ochi. 4 Specie de păianjeni cu pete rotunde ca niște ochi. 5 Om cu privire ageră, pătrunzătoare. 6 Om care păzește ceva cu mare grijă.

argut, ~ă a [At: DN³ / Pl: ~uți, ~e / E: lat *argutus*] 1 (Liv) Ascutit. 2 (Bot) Acuminat.

argutie sf [At: ODOBESCU, S. III, 453 / P: ~ție / Pl: ~ii / E: lat *argutia*] (Liv) 1 Subtilitate (exagerată) în argumentare (3) Cf *chichiță*, *chițibus*. 2 Argumentare sprijinită pe fapte nesemnificative.

-arh [At: DN³ / S: -arch / E: fr -*arque*] Element secund de compunere cu semnificația „conducător”.

arhaic, ~ă [At: MEHEDINTI, G. F. 6 / P: ~ha-ic / S: (Înv) *arch*~, (Îvr) *arcaic* / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *archaïque*] 1 a Străvechi. 2 a (D. cuvinte, expresii etc.) leșit din uz. 3 sn Cea mai veche eră geologică. 4 a Care aparține arhaicului (3) Si: *arheian*. 5 a Referitor la arhaic (3).

arhaiciza vt [At: DA ms / P: ~ha-i~ / Pzi: ~zez / E: *arhaic* + -iza] (Rar) Arhaiza.

arhaism sn [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 52 / P: ~ha-ism / S: (Înv) *archa*~, (Îvr) *arca*~ / Pl: ~e / E: fr *archaïsme*] Cuvânt (sau expresie) arhaică (2).

arhaistic, ~ă a [At: DA / S: (Înv) *archa*~, (Îvr) *arca*~ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *archaistique*, ger *archaistisch*] (Rar; d. cuvinte, expresii) Care imită vocabularul (sau stilul) arhaic.

arhaitate sf [At: DEX² / P: ~ha-i~ / Pl: ~ități / E: *arha*(ic) + -itate] (Rar) Stare arhaică.

arhaiza vt [At: DA ms / P: ~ha-i~ / Pzi: ~zez / E: *arhaic*] (D. cuvinte, stil etc.) A da aspect arhaic Si: (rar) *arhaiciza*.

arhaizant, ~ă a [At: CV, 1950, nr. 1, 29 / P: ~ha-i~ / Pl: ~nti, ~e / E: fr *archaïsant*] 1 (D. cuvinte, stil) Cu aspect arhaic. 2 Care recurge la mijloace de exprimare ieșite din uz.

arhaizare sf [At: DEX² / P: ~ha-i~ / Pl: ~ări / E: *arhaiza*] Transpunere într-un stil arhaic.

arhamac sm [At: CONTEMPORANUL IV, 298 / Pl: ~aci / E: tc *argamak*] (Reg) Cal de rasă.

arhangel sm vz *arhanghel*

arhanghel sm [At: VARLAAM, C. 288/1 / V: (Înv) ~ngel, *arcangel*, (pop) *aran*~, *haran*~, *hran*~ / S: (Înv) ~ngel, *archa*~ / E: vsl *архангелъ*, gr *ἀρχαγγέλος*] 1 (Bis) Căpetenie a îngerilor. 2 (Șif; Înv *haran*~, Îvp *hran*~) Sărbătoare ortodoxă consacrată arhanghelilor (1) Mihail și Gavril, în ziua de 8 noiembrie Si: *Sfinții Voievozi*. 3 Colac mai mare pentru

pomană Cf *colac, scară, prescură*. 4 (Reg; gmt; ff *aran~*) Bici (sau băț) cu care se pedepsesc copiii obraznici.

arhanghelesc, ~ească a [At: DOSOFTEI, V. S. 112 / Pl: ~ești / E: *arhanghel* + -esc] 1 (Inv) Care face parte din cetelile arhanghelilor (1) Si: (inv) *arhanghelicesc*. 2 De arhanghel.

arhanghelicesc, ~ească a [At: AARON, ap. GCR II, 192/23 / Pl: ~ești / E: *arhanghel* + -icesc] (Inv) 1-2 Arhanghelesc (1-2).

arhegon sn [At: DEX² / Pl: ~oane / E: fr *archégone*] Organ feminin de reproducere, caracteristic pentru mușchi, ferigi și gimnosperme.

arhegoniate sfp [At: DN³ / P: ~ni-a~ / E: it *archegoniate*, lat *archegoniatae*] Grup de plante cu arhegon.

arhetian, ~ă a [At: DN³ / P: ~he-ian / Pl: ~ieni, ~iene / E: fr *archéen*] (Glg) Arhaic (4).

arheo- [At: DN³ / P: ~he-o / E: fr *archéo*-] Element prim de compunere cu semnificația „vechi”, „primar”, „primitiv”.

arheochimie sf [At: DEX² / P: ~he-o~ / Pl: ~ii / E: *arheo*(logic) + *chimie*] Chimie specializată pentru arheologie.

arheograf, ~ă smf [At: DEX² / P: ~he-o~ / Pl: ~i, ~e / E: drr *arheografie*] Specialist în arheografie.

arheografie sf [At: DEX² / P: ~he-o~ / Pl: ~ii / E: fr *archéographie*] (Liv) 1 Reprezentare prin desen, pictură sau sculptură a unor scene antice. 2 Disciplină istorică care se ocupă cu publicarea textelor și a manuscriselor antice.

arheolog, ~ă smf [At: NEGRUZZI, S. I, 203 / P: ~he-o~ / S: (inv; dfnz) *arhe~* (P: *arhe~*) / Pl: ~ogi, ~oge / E: fr *archéologue*] Specialist în arheologie.

arheologic, ~ă a [At: ODOBESCU, S. II, 157 / P: ~he-o~ / S: (inv; dfnz) *arhe~* (P: *arhe~*) / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *archéologique*] 1 Specific arheologiei Si: (inv) *arheologicesc* (1). 2 Referitor la arheologie Si: (inv) *arheologicesc* (2). 3 Care provine de la arheologie Si: (inv) *arheologicesc* (3). 4 Care aparține arheologiei Si: (inv) *arheologicesc* (4).

arheologicesc, ~ească a [At: POLIZU / P: ~he-o~ / Pl: ~ești / E: *arheologic* + -esc] 1-4 (Inv) Arheologic (1-4).

arheologicește av [At: POLIZU / P: ~he-o~ / E: *arheologic* + -este] (Inv) 1 Ca arheologii. 2 Printr-o metodă arheologică.

arheologie sf [At: (a. 1828) URICARIUL III, 35/5 / V: (inv) *arhi~* / S: (inv; dfnz) *arhe~* (P: *arhe~*) / P: ~he-o~ / E: fr *archéologie*] Știință istorică care studiază trecutul omenirii pe baza descoperirii și interpretării vestigiilor, așezărilor, monumentelor etc.

arheopterix sn [At: DEX² / P: ~he-o~ / E: fr *archéoptéryx*] Pasăre fosilă care a făcut trecerea de la reptile la păsări.

arheozoic, ~ă [At: DEX² / P: ~he-o-zo-ic / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *archéozoïque*] 1 sn Perioadă geologică în care au apărut primele semne de viață. 2 a Care aparține arheozoicului (1). 3 a Referitor la arheozoic (1).

arhetip sn [At: DA / S: (inv; dfnz) *arhe~* (P: *arhe~*) / Pl: ~uri / E: fr *archétype*] 1 Model original care stă la baza unui mit, unei legende, unei lucrări Si: *prototip*. 2 (Spec) Model după care se face o lucrare. 3 (Rare) Prototip. 4 (Prec) Manuscris original al unei opere.

arhetipal, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: *arhetip* + -al] Care constituie un arhetip (1) Si: *arhetipic*.

arhetipic, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: *arhetip* + -ic] Arhetipal. **arheu** sn [At: DN³ / Pl: ? / E: gr, it *arhe*] (Flz) Forță vitală.

arhi- [At: DEX² / E: fr, lat *archi*-] Element de compunere care dă substantivelor un sens de superioritate, iar adjectivelor un sens superlativ.

arhicunoscut, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~uți, ~e / E: *arhi*- + *cunoscut*] Foarte cunoscut.

arhidiacon sm [At: ÎNDREPTAREA LEGII (1652), ap. GCR I 158/27 / S: (inv) *archi~* (P: *archi~*) / A: (reg) ~con / P: ~di-a~ / Pl: ~i / E: gr *ἀρχιδιάκονος*] 1 Primul diacon pe lângă episcop. 2 (Pex) Titlu onorific acordat diaconilor Si: *protodiacon*.

arhidiaconat sn [At: COSTINESCU / S: (inv) *archi~* (P: *archi~*) / P: ~di-a~ / Pl: ~e / E: lat *archidiaconatus*] 1 Parte dintr-o dieceză supusă

jurisdicției unui arhidiacon (1). 2 Demnitate a unui arhidiacon (1) Si: *arhidiaconie*. 3 Atribuțiile arhidiaconului (1) Si: (rar) *arhidiaconie*.

arhidiaconese, ~ească a [At: BĂRCIANU / S: (inv) *archi~* (P: *archi~*) / P: ~di-a~ / Pl: ~ești / E: *arhidiacon* + -esc] 1 Specific arhidiaconului (1). 2 Care provine de la un arhidiacon (1). 3 Care aparține unui arhidiacon (1). 4 Referitor la un arhidiacon (1).

arhidiaconie sf [At: LM / S: (inv) *archi~* (P: *archi~*) / P: ~di-a~ / Pl: ~ii / E: gr *ἀρχιδιακονία*] 1-2 Arhidiaconat (2-3).

arhidiecezan, ~ă a [At: DA / V: ~ioce~ / S: *archi~* (P: ~di-e~ / Pl: ~i, ~e / E: fr *archidiocésain*] 1 Care aparține unei arhidieceze. 2 Referitor la o arhidieceză.

arhidieceză sf [At: CALENDARIU (1844), 36 / V: ~ioce~, (îrg) ~eșe~ / S: (inv) *archi~* (P: ~di-e~ / Pl: ~ze / E: lat *archidiocesis*] Arhiepiscopie.

arhidiețeză sf vz *arhidieceză*

arhidiecezan, ~ă a vz *arhidiecezan*

arhidieceză sf vz *arhidieceză*

arhiducal, ~ă a [At: DA / S: (inv) *archi~* (P: ~i, ~e / E: fr *archiducal*] 1 Specific unui arhiduce. 2 Referitor la un arhiduce. 3 Care aparține unui arhiduce. 4 Care provine de la un arhiduce.

arhiducat sn [At: DA / S: (inv) *archi~* (P: ~e / E: lat *archiducatus*] 1 Teritoriu al unui arhiduce. 2 Demnitatea de arhiduce. 3 Funcția de arhiduce.

arhiducă sm vz *arhiduce*

arhiduce sm [At: ȘINCAI, HR. II, 153 / V: (inv) ~ucă, ~ux / S: (inv) *archi~* (P: ~uci / E: lat *arhidux*, fr *archiduc*] 1 Titlu dat prinților din Casa imperială a Austriei. 2 Bărbat care purta titlul de arhiduce (1).

arhiduceasă sf vz *arhiduceasă*

arhiduceasă [At: DA ms / V: (inv) ~ceasă / S: (inv) *archi~* (P: ~se / E: fr *archiduchesse*] 1 sf Titlu dat prințeselor din Casa imperială a Austriei. 2-3 sf, a (Femeie) care purta titlul de arhiduceasă (1). 4 sf Soție de arhiduce (2).

arhidux sm vz *arhiduce*

-archie [At: DN³ / P: ~hi-e / E: fr *-archie*, it *-archia*] Element secund de compunere cu semnificația „stăpânire”, „putere”.

arhiiepiscop sm [At: CORESI, EV. I/14 / S: (inv) *archi~* / A: (inv) ~cop / P: ~hi-e~ / E: vsr *архиепископъ*] 1 Episcop sau mitropolit (primat) superior altor episcopi sau mitropoliți. 2 Titlu onorific dat episcopului unei eparhii.

arhiiepiscopal, ~ă a [At: MEHEDINȚI, P. 21 / S: (inv) *archi~* (P: ~hi-e~ / Pl: ~i, ~e / Pl: ~i / E: fr *archiépiscopal*] 1-2 Care aparține arhiiepiscopilor (1) (sau unei arhiiepiscopii (1) Si: (ivr) *arhiiepiscopesc* (1-2). 3-4 Care provine de la arhiiepiscopi (1) (sau de la o arhiiepiscopie 3-4) Si: (ivr) *arhiiepiscopesc* (2). 5-6 Specific arhiiepiscopilor (sau arhiiepiscopiei (1) Si: (ivr) *arhiiepiscopesc* (5-6). 7-8 Referitor la arhiiepiscopi (sau la arhiiepiscopie (1) Si: (ivr) *arhiiepiscopesc* (7-8). 9 Dat de un arhiiepiscop (1).

arhiiepiscopal sn [At: DA / S: (inv) *archi~* (P: ~hi-e~ / Pl: ~e / E: lat *archiepiscopatus*] 1-4 Arhiiepiscopie (1-4).

arhiiepiscopese, ~ească a [At: DA / S: (inv) *archi~* (P: ~hi-e~ / Pl: ~ești / E: *arhiiepiscop* + -esc] (Inv) 1-9 Arhiiepiscopal (1-9).

arhiiepiscopește av [At: POLIZU / S: (inv) *archi~* (P: ~hi-e~ / E: *arhiiepiscop* + -este] Ca arhiiepiscopii (1).

arhiiepiscopie sf [At: DA / S: (inv) *archi~* (P: ~hi-e~ / Pl: ~ii / E: vsr *архиепископия*] 1 Eparhie condusă de un arhiiepiscop (1) Si: *arhidieceză*, *arhiiepiscopat*. 2 Reședință a unui arhiiepiscop (1). 3 Demnitatea (sau funcția) de arhiiepiscop (1). 4 (Pex) Durata arhiiepiscopiei (3).

arhierarh sm [At: DA / S: (inv) *archi~* (P: ~hi-e~ / Pl: ~i / E: *arhi*- + *ierarh*] (Rare) Cel mai mare în rang dintre ierarhi.

arhierarie sn [At: LM / S: (inv) *archi~* (P: ~hi-e~ / Pl: ? / E: gr *ἀρχιερατικός*] 1 Eparhie condusă de un arhiiepiscop (1) Si: *arhidieceză*, *arhiiepiscopat*. 2 Reședință a unui arhiiepiscop (1). 3 Demnitatea (sau funcția) de arhiiepiscop (1). 4 (Pex) Durata arhiiepiscopiei (3).

arhierarh vi [At: DOSOFTEI, V. S. 82 / P: ~hi-e~ / Pzi: ~tesc / E: ngr *ἀρχιερατέω*] A arhier.

arhieriei sm vz *arhiereu*

arhieresc, ~ească a [At: DOSOFTEI, V. S. 12 / S: (înv) *archi-* / P: ~hi-e- / Pl: ~ești / E: *arhieru* + -esc] 1 Care ține de arhieriei (1). 2 Privitor la arhieriei (1). 3 De arhieru (1) Si: (îvr) *arhipastoresc*.

arhiereste av [At: POLIZU / S: (înv) *archi-* / P: ~hi-e- / E: *arhieru* + -este] Ca arhieriei (1).

arhieru sm [At: COD. VOR. 45/12 / V: (înv) ~ei(u), ~ireu, arfiru / S: (înv) *archi-* / P: ~hi-e- / Pl: ~ei / E: vs! *ap̄nepen*] 1 Denumire generală pentru gradele superioare ale clerului Si: (înv) *vlădică*, (îvr) *arhipăstor*. 2 (Sp) Episcop fără eparhie și fără jurisdicție episcopală, dar care oficiază ceremoniile prescrite în arhieratic.

arhieru vt [At: RF1, 83 / Pzi: ~resc / P: ~hi-e- / E: *arhieru*] A îndeplini funcția de arhieru.

arhierie sf [At: DOSOFTEI, V. S. 232 / S: (înv) *archi-* / P: ~hi-e- / Pl: ~ii / E: gr *ἀρχιερεῖα*] 1 Demnitatea (sau funcția) de arhieru Si: (îvr) *arhipăstorie* (1). 2 Durata arhieriei (1) Si: (îvr) *arhipăstorie* (2). 3 (Înv; îfa) Titlu de adresare către un arhieru Si: *arhipăstorie* (3). 4 Eparhie condusă de un arhieru. 5 Reședință a unui arhieru.

arhifonem sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *archiphonème*] (Fon) Unitate fonologică superioară fonemului, caracterizată prin îmbinarea unor trăsături distinctive provenind din mai multe foneme înrudite.

arhiloc [At: DEX² / Pl: ~uri / E: *Arhiloc* (np)] 1-2 a, sn (Șis) Vers ~ Vers antic format din șapte sau trei picioare. 3 a (Îs) Mure ~ Arhiloc (1) din șapte picioare, primele patru dactili și ultimele troiei.

arhilochian a [At: DN³ / P: ~chi-un / Pl: ~e / E: fr *archiloquien*] (D. versuri) Care se grupează în strofe de structuri diferite în dactili sau dactili și iambi.

arhimandrie [At: CAZANIA (1644), ap. HEM 1633 / S: (înv) *archi-* / Pl: ~ii / E: ngr *ἀρχιμανδρεῖα*] 1 Demnitatea (sau funcția) de arhimandrit. 2 Mănăstire care are ca stareț un arhimandrit Cf *abatie*.

arhimandrit sm [At: URECHE, ap. LET. I, 143 / V: (pop) *arfi-* / S: (înv) *archi-* / Pl: ~iți / E: ngr *ἀρχιμανδριτης*] 1 Titlu inferior arhiericului, pe care-l poartă stareții unor mănăstiri ortodoxe mai mari. 2 (Șis ~ de scaun) Titlu dat călugărilor ortodocși cu o slujbă mai înaltă pe lângă o episcopie în semn de cinste. 3-4 Persoană cu titlul de arhimandrit (1-2).

arhimilionar, ~ă smf, a [At: DA ms / P: ~li-o- / Pl: ~i / E: fr *archimillionnaire*] 1-2 Multimilionar (1-2).

arhimitropolit sm [At: (a. 1581) GCR I, 33/19 / Pl: ~iți / E: *arhi-* + *mitropolit*] (Înv) Mitropolit primat.

arhipăstor sm [At: ZILLOT, CRON. 73 / V: (îvr) ~iu / S: (înv) *archi-* / Pl: ~i / E: *arhi-* + *păstor*] Arhieru (1).

arhipăstoresc, ~ească a [At: ZILLOT, CRON., ap. HEM 1634 / S: (înv) *archi-* / Pl: ~ești / E: *arhi-* + *păstoresc*] Arhieresc.

arhipăstorie sf [At: ZILLOT, CRON., 73 / Pl: ~ii / E: *arhipăstor* + -ie] 1-3 Arhierie (1-3).

arhipăstoriu sm vz *arhipăstor*

arhipel sn vz *arhipelag*

arhipelag sn [At: MEHEDINȚI, P. 5 / V: (îvr) *arhipel* / S: (înv) *archi-* / Pl: ~uri / E: it *arcipelago*] Grup de insule dintr-o mare (sau dintr-un ocean). **arhipeti** smp [At: CIAUȘANU, V. 140 / V: *aghip-*, *ghip-* / E: nct] (Reg) 1 Draci. 2 Duhuri rele.

arhiplin, ~ă a [At: DA ms / Pl: ~i, ~e / E: *arhi-* + *plin*] Care este plin până la refuz.

arhipresbiter sm [At: (a. 1817) URICARIUL V, 27/17 / V: (înv) ~svi- / S: (înv) *archi-* / A și: ~ter / Pl: ~i / E: lat *archipresbyter*] (Trs; rar) Protopop.

arhipresviter sm vz *arhipresbiter*

arhireu sm vz *arhieru*

arhistrateg sm [At: DOSOFTEI, V. S. 25/21 / V: (înv) ~tig / Pl: ~egi / E: fr *archistratège*] 1 (Sp); (îf ~tig) Arhanghel (1). 2 (Îvr) Comandant suprem al armatei în timp de război Si: *generalisim*. 3 (Îvr) General comandant al unei armate. 4 (În Grecia antică) Comandantul suprem al armatei.

arhistratig sm vz *arhistrateg*

arhistrabun sm [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 73 / Pl: ~i / E: *arhi-* + *străbun*] (Nob) Cel mai vechi ascendent al unei familii.

arhitect, ~ă smf [At: (a. 1812) ap. GCR II, 207/19 / V: (înv) ~on, ~or / S și: (înv) *archi-* / Pl: ~cți, ~e / E: fr *architecte*, lat *architectus*] Specialist în proiectarea și construirea clădirilor.

arhitecton sm vz *arhitect*

arhitectonic, ~ă [At: LM / S: (înv) *archi-* / Pl: ~ici, ~ice / E: lat *architectonicus*, ~a, ~um] 1 a Care aparține arhitecturii Si: *arhitectural* (1), (înv) *arhitectonicesc* (1). 2 a Folosit în arhitectură Si: (înv) *arhitectonicesc* (2). 3 av După regulile arhitecturii. 4 sf (Flz) Construcție sistematică a unui șir de idei. 5 sf (Afg) Îmbinare artistică a elementelor constitutive ale unei construcții.

arhitectonicesc, ~ească a [At: GOLESCU, Î., ap. CADE / Pl: ~ești / E: *arhitectonic* + -esc] (Înv) 1-2 Arhitectonic (1-2).

arhitectonește av [At: NEGRUZZI, ap. CADE / E: *arhitectonic* + -este] Arhitectonic (3).

arhitectonie sf [At: DRĂGHICI, R. 251/25 / E: ngr *ἀρχιτεκτονία*] (Îvr) Arhitectură.

arhitector sm vz *arhitect*

arhitectoresc, ~ească a [At: POLIZU / Pl: ~ești / E: *arhitector* + -esc] (Înv) Propriu arhitecților.

arhitectorește av [At: POLIZU / E: *arhitector* + -este] (Înv) În felul arhitecților.

arhitectural, ~ă a [At: SAHIA, U.R.S.S. 152 / S: (înv) *archi-* / Pl: ~i, ~e / E: fr *architectural*] 1-2 Arhitectonic (1-2).

arhitectură sf [At: NEGRUZZI, S. I, 193 / S: (înv) *archi-* / Pl: ~ri / E: fr *architecture*, lat *architectura*] 1 Știința și arta de a proiecta și de a construi clădiri. 2 (Pex) Planul unei clădiri. 3 (Îs) ~ militara Știința și arta de a construi fortificații. 4 (Îs) ~ navala Știința și arta de a construi vapoare, porturi etc. 5 (Pex) Structură. 6 (Fig) Structură sufletească.

arhitravă sf [At: TOCILESCU, A. 38 / S: (înv) *archi-* / P: *ar-hi-* / Pl: ~ve / E: fr *architrave*] (Arh) Element de construcție (caracteristic arhitecturii clasice) care se sprijină pe capitelul coloanei sau pe zid, constituind partea inferioară a antablamentului Si: (pop) *brâu*.

arhitravee sf [At: DN³ / Pl: ~ / E: fr *architravée*] (Arh) Antablament fără friză.

arhiv sn vz *arhivă*

arhivar sm [At: (a. 1844) URICARIUL VIII, 97/8 / V: (îvp) ~iu / Pl: ~i / E: *arhivă* + -ar] Funcționar însărcinat cu păstrarea și clasarea documentelor unei arhive (2) Si: (îvr) *arhivist*, *condicar*.

arhivariu sm vz *arhivar*

arhivă sf [At: P. MAIOR, IST. 252/2 / V: (îrg) ~iv sn / S: (înv) *archi-* / Pl: ~ve, (îrg) ~vuri / E: fr *archives*, ger *Archiv*] 1 Totalitatea actelor sau documentelor care se referă la activitatea trecută a unei instituții, unui oraș, unei familii etc. 2 Instituție, serviciu etc. care păstrează arhiva (1).

arhivăras sm [At: (a. 1814) DA / Pl: ~i / E: *arhivar* + -as] 1 Mic funcționar la arhive (2). 2 (Dep) Arhivar.

arhivist sm [At: (a. 1849) URICARIUL XIII, 378 / Pl: ~iști / E: fr *archiviste*] 1 (Înv) Arhivar. 2 Specialist în păstrarea, organizarea și studierea arhivelor (1).

arhivistică sf [At: DEX² / Pl: ~ici / E: fr *archivistique*] Știință care se ocupă cu studiul și organizarea documentelor istorice.

arhivologie sf [At: DN³ / Pl: ? / E: nct] (Liv) Arhivistică.

arhivoliă sf [At: DA / Pl: ~te / E: fr *archivolte*] (Arh) Detaliu de arhitectură, de regulă decorat cu muluri, așezat deasupra unei arcade la o ușă, la o fereastră, la un portal etc. Si: (înv) *ciubuc*.

arhon sm [At: ZILLOT, CRON. 82 / V: (înv) ~da / E: ngr *ἀρχων*, pv *ἀρχωντας*] (Înv; în epoca fanariotă, până la mijlocul sec. XIX; urmat întotdeauna de nume sau rang) Titlu de politețe cu care se adresa cineva unui boier Cf *domn*, *boier*.

arhonda sm vz *arhon*

arhondar *sm* [At: COSTINESCU / V: ~ntar / Pl: ~i / E: ngr ἀρχοντάριος] (Înv) Călugăr care conducea și administra o arhondărie, primind oaspeții mănăstirii.

arhondaric *sn* [At: XENOPOL, ap. TDRG / V: ~nta~ / Pl: ? / E: ngr ἀρχονταρικός] (Mol) Arhondărie.

arhondăreasă *sf* [At: COSTINESCU / V: ~ntă~ / Pl: ~ese / E: arhondar + -easă] Călugăriță care conduce și administrează o arhondărie, primind oaspeții mănăstirii.

arhondărie *sf* [At: CIHAC II, 363 / V: ~ntă~ / Pl: ~ii / E: ngr ἀρχονταρεία] Aripă dintr-o mănăstire (sau casă) destinată oaspeților, drumeților *Si*: (Mol) *arhondaric*.

arhondărița *sf* [At: DEX² / Pl: ~te / E: arhondar + -iță] Arhondăreasă.

arhondologie *sf* *vz* *arhondologie*

arhondologie *sf* [At: POLIZU / V: (înv) ~ntologie, ~nto~ / Pl: ~gii / E: ngr ἀρχοντολογία] 1 Istorie a nobilimii. 2 (Ccr) Registrul familiilor boierești dintr-o țară *Si*: (înv) *arhontologiu*. 3 (Îvr) Noblețe *Si*: (îvr) *arhontologiu*.

arhonie *sf* [At: I. IONESCU, M. 439 / Pl: ~ii / E: arhon + -ie] (Înv) Boierie.

arhont *sm* *vz* *arhonte*

arhontar *sm* *vz* *arhondar*

arhontaric *sn* *vz* *arhondaric*

arhontat *sn* [At: DA / Pl: ~e / E: fr *archontat*] (În antichitatea greacă) 1 Demnitatea de arhonte. 2 Durată a funcției de arhonte.

arhontăreasă *sf* *vz* *arhondăreasă*

arhontărie *sf* *vz* *arhondărie*

arhonte *sm* [At: POLIZU / V: (înv) *arhont* / Pl: ~nți / E: fr *archonte*] (În antichitatea greacă) 1 Titlul dat magistraților care conduceau republica ateniană. 2 Persoană care avea titlul de arhonte (1). 3 (Îs) ~ *epnim* Primul arhonte după care se dădea numele anului.

arhontologie *sf* *vz* *arhondologie*

arhontologie *sf* *vz* *arhondologie*

arhontologiu *sm* [At: (a. 1858) RALLETI, ap. TDRG / Pl: ~gii / E: ngr ἀρχοντολόγιον] (Termen din epoca fanarioților, păstrat până la jumătatea sec. XIX) 1-2 Arhondologie (2-3).

aria *sm* *vz* *arie*³

arial *sn* *vz* *areal*

arian¹, ~a [At: DA / P: ~ri-an / Pl: ~ieni, ~iene / E: fr *aryen*] 1 *smf* (Lpl) Popoare indo-europene. 2 *smf* (Lpl) Popoare indo-iranice. 3-4 *smf* (Ls) Persoană care aparține arienilor (1-2). 5 *a* (Îs) *Rasa* ~a Termen folosit de rasiști pentru a denumi populațiile albe considerate pure etnic și pe strămoșii germanilor. 6-7 *a* (Îs) *Limbi* ~iene Limbi vorbite în India și Iran. 8-10 *a* Care aparține arienilor (1, 2, 5) *Si*: (iuz) *arie* (3-5). 11-13 *a* Referitor la arieni (1, 2, 5) *Si*: (iuz) *arie* (6-8). 14-16 *a* Care provine de la arieni (1, 2, 5) *Si*: (iuz) *arie* (9-11).

arian², ~a [At: VARLAAM, ap. HEM (1637) / P: ~ri-an / Pl: ~ieni, ~iene / E: vsl *аріанъ*] 1-2 *smf*, *a* (Adept) al arianismului. 3 *smf* (Pex; Mol; înv) Armean. 4 *a* Referitor la arianism. 5 Care ține de arianism.

arianie *sf* *vz* *arienie*

arianism *sn* [At: DA / P: ~ri-a~ / Pl: ? / E: fr *arianisme*] Doctrină creștină formulată de preotul Arie, care neagă natura divină a lui Hristos.

ariat *sm* *vz* *are*²

aribal *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: ngr ἀριβαλλος] (Ant) Vas mic grecesc, cu gât foarte strâmt și cu baza răsfrântă, lată, folosit mai ales pentru păstrarea parfumurilor.

aribi *sn* [At: BORZA, D. / E: nct] (Bot; reg) Alior (*Euphorbia cyparissias*).

arie, ~a *a* [At: DA / Pl: ~ici, ~ice / E: ger *arisch*] (Iuz) 1-11 Arian¹ (6-16).

aricar *sm* [At: BORZA, D. / Pl: ~i / E: ns cf *aricor*] (Bot; reg) Ploșnicar (*Ceratocephalus testiculatus*).

arice *sm* *vz* *arici*¹

ariceală *sf* [At: (sec. XVIII) ap. HEM 1642 / Pl: ~eli / E: *arici* + -eală] 1 Boală de piele la cai și la unele vite cornute, manifestată prin inflamarea pielii la chișită *Si*: *arici*, *arici*², *aricitură*. 2 Boală a viței de vie, manifestată prin apariția de umflături noduroase pe părțile lemnoase ale plantei.

arice¹ *sm* [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 337/22 / Pl: ~ei / E: *arici* + -e] 1 Pui de arici¹ (1). 2-3 (Șhp) Arici¹ (1) (mic).

arice² *si* [At: VÎRCOL, V. 89 / V: (reg) *m*~ / E: nct] (Reg) 1 Lucru oarecare. 2 Taină.

arichiță *sfs* [At: HEM 1643 / E: nct] Ceea ce rămâne din zer după extragerea urdei.

arici¹ *sm* [At: PRAV. (1640), ap. GCR I, 90 / V: ~ice, *h*~(u) / Pl: ~ / E: ml *ericius*] 1 Mamifer patruped insectivor, acoperit pe spate cu țepi lungi, care se face ghem când simte primejdia (*Erinaceus europaeus*). 2 (Pop; îe) **Parcă i-a spus** (sau **i-a șoptit**) ~**ui la ureche** Se spune despre cineva care a luat o hotărâre înțeleaptă. 3 (Pop; îe) **L-a îndemnat** ~**ui** Se spune despre cineva care a luat o hotărâre greșită. 4 (Îe) ~**de barbă** (sau **barbă de** ~) Barbă deasă și țepoasă. 5 (Îc) ~**de-mare** Animal echinoderm marin cu corpul sferic, acoperit cu țepi (*Echinus melo*). 6 (Fig; pop) Nume dat unui om zgribulit de frig. 7 (Bot; reg) Ciumăfaie (*Datura stamonium*). 8 (Bot; reg) Rostogol (*Echinops sphaerocephalus*). 9 (Bot; Buc) Mușchi formând tufe, cu frunze ascuțite, având pe margini și pe dos dințișori ascuțiți, care crește pe marginea drumurilor, în locuri nisipoase și argiloase, în păduri până la 2500 m (*Pogonatum urnigerum*). 10 (Bot) Varietate de grâu cu spicul des (*Triticum compactum*). 11 (Trs) Tăciune (*Ustilago tritici*). 12 Ariceală. 13 (Pop) Bubă. 14 (Reg) Herpes. 15 (Reg) Bătătură în talpă. 16 (Reg; lpl) Hemoroizi. 17 (Reg) Cancer. 18 (Pop) Horă. 19 (Pop) Dans comic la nuntă, în care un dansator imită mișcările ariciului (1). 20 Instrument cu care se îndepărtează crusta de pe pereții unor canale. 21 (Mil) Element de baraj împotriva tancurilor sau infanteriei, alcătuit din pari sau grinzi metalice dispuse cruciș.

arici² *vr* [At: REV. CRIT. III, 86 / Pzi: ~icesc / E: *arici*¹] (Reg) 1 (D. om) A se strânge ca ariciul (1). 2 (D. păr) A se zbârli. 3 A se îmbolnăvi de ariceală.

aricioaică *sf* [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 337/29 / Pl: ~ice / E: *arici*¹ + -oaică] Femela ariciului¹ (1) *Si*: (reg) *aricioane*.

aricioane *sf* [At: HEM 1646 / Pl: ~ / E: *arici*¹ + -oane] (Ban) Aricioaică.

aricire *sf* [At: DA / E: *arici*²] (Reg) 1 Ghemuire Cf *arici*² (1). 2 (D. păr) Zbârlire Cf *arici*² (2). 3 Îmbolnăvire de ariceală.

arici¹ *sn* [At: HEM 1645 / Pl: ~uri / E: *arici*²] 1-2 Ariceală (1-2).

arici², ~a *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 19/1 / Pl: ~iți, ~e / E: *arici*²] 1 (Reg; d. oameni) Ghemuit. 2 (Reg; d. păr) Zbârlit. 3 (Reg; d. păr) Creț. 4 (D. animale) Atins de ariceală Cf *arici*² (3). 5 (Reg; d. vița de vie) Atinsă de arici¹ (11). 6-7 (D. oameni) Bolnav de arici¹ (12-13). 8 (Reg; d. om, animale) Slab din cauza bolii. 9 (Reg; d. plante) Ofilit.

aricitură *sf* [At: CIHAC I, 16 / Pl: ~ri / E: *arici*² + -(t)ură] 1-2 Ariceală (1-2).

ariciu *i* *vz* *hareciu*

aricor *sm* [At: GRECESCU, FL. 30 / Pl: ~i / E: ns cf mg *alakor*] (Bot) Ploșnicar (*Ceratocephalus testiculatus*).

aricos, ~oasă *a* [At: VÎRCOL, V. 89 / Pl: ~oși, ~oase / E: *arici*¹ + -os] (Reg) 1 (D. pământ) Cu dealuri și văi. 2 Cu venele umflate.

arid, ~a *a* [At: I. IONESCU, M. 35 / A: (înv) *arid* / Pl: ~izi, ~e / E: fr *aride*, lat *aridus*] 1 (D. terenuri) Uscat. 2 Lipsit de vegetație *Si*: *sterp*. 3 (Fig) Din care se obțin greu rezultate (spectaculoase).

aridica *v* *vz* *ridica*

aridicat, ~a *a* *vz* *ridicat*, ~a

ariditate *sf* [At: KLOPȘTOK, F. 230 / E: fr *aridité*, lat *ariditas*] 1 Climă continentală în care cantitatea precipitațiilor este redusă. 2 Lipsă a capacității de a rodi. 3 (Fig) Caracter dificil al unui subiect, al unui text, din care se obțin cu greu rezultate (spectaculoase).

arie¹ *sf* [At: PRAV. MOLD. 13 / V: (înv) *are* / P: *a-ri-e* / Pl: ~ii, (reg) *arii* / E: ml *area*] 1 Loc neted și bătătorit (circular) pe care se treieră

cerealele Si: (pop) *arman*. 2 (Pex) Suprafață circulară în jurul unui obiect. 3 Suprafață circulară pe care se aleargă un cal ca să se învețe cu călăritul. 4 (Inv is) *Clucer* (sau *za*) de ~ Clucer. 5 (Pex; reg) Curte. 6 (Pop; ie) A începe la ~ A treiera. 7 Suprafață de teren sau platformă pe care se așază cărămizile la uscat, se prepară betonul etc.

arie² sf [At: MELIK, G. 109 / P: ~ri-e / Pl: ~ii / E: lat *area* (cf fr *aire*)] 1 Suprafața unei figuri exprimată numeric. 2-3 (Suprafață considerată ca) zonă de răspândire naturală a unui grup de plante, animale etc. 4 (Is) ~ *lingvistica* Zonă de răspândire a unei limbi, a unui dialect, a unui fenomen lingvistic. 5 (Is) ~ *laterală* (sau *periferică*) Zonă lingvistică de la marginea teritoriului de formare a unei limbi sau a unui grup de limbi înrudite. 6 (Is) ~ *dialectală* Zonă de răspândire a unui dialect. 7 Spațiu străbătut într-un timp dat de raza vectară a unei planete. 8 (Fig) Întindere.

arie³ sm [At: VARLAAM, ap. HEM (1636) / V: ~ia / P: ~ri-e / Pl: ~ii / E: vs! *apum*] 1 (Pex de la np *Arie*) Om rău Cf *arianism*. 2 (Is) A fi ~ A fi rău la inimă. 3 (Fig; pop) Eretic.

arie⁴ sf [At: NEGRUZZI, C. 124 / V: (Inv) *aer* / Pl: ~ii / P: *a-ri-e* / E: it *aria*, ger *Arie*] 1 Compoziție muzicală vocală, care face parte dintr-o operă, operetă etc. 2 Compoziție muzicală instrumentală asemănătoare ariei (1).

ariel s [At: BORZA, D. / Pl: ? / E: ns cf *aratel*] (Bot; reg) Arăriel (2) (*Cynoglossum*).

arienesc, ~*escă* a [At: ANTIM, P. 196 / P: *a-ri-e* / Pl: ~ești / E: *arian²* + ~esc] (Inv) 1 Care aparține arianismului. 2 Specific arianismului. 3 Referitor la arianism.

arienie sfs [At: DOSOFTEI, V. S. 98, 2 / P: *a-ri-e* / V: ~ian~ / E: *arian²* + ~ie] (Inv) Arianism.

arier [At: DN³ / P: *a-ri-er* / E: fr *arrière*] Element prim de compunere cu semnificația „în urmă”.

arierat, ~*a* [At: DA ms / P: *a-ri-e* / Pl: ~ați, ~e / E: fr *arriéré*] 1-2 smf, a (Individ) înapoiat mintal. 3 sfp (Lpl) Datorii bănești restante.

arieratie sf [At: DEX² / P: *a-ri-e* / Pl: ~ii / E: fr *arriération*] (Med) Înapoiere mintală.

arierbec sn [At: DEX² / P: *a-ri-er* / Pl: ~uri / E: fr *arrière-bec*] Parte a unei pile de pod situată în aval, astfel construită încât să ușureze scurgerea apei.

arierdună sf [At: DN³ / Pl: ~ne / E: fr *arrière-dune*] (Glg) Dună aflată în partea dinspre uscat a unui complex de dune litorale.

ariergardă sf [At: HASDEU, I. C. 155 / P: *a-ri-er* / Pl: ~gărzi / E: fr *arrière-garde*] Parte a armatei care se găsește în urma trupelor aflate în marș, pentru a le apăra de atacurile din spate și a strânge informații Si: (ivp) *coada ostiilor*.

arierplajă sf [At: DN³ / Pl: ~je / E: fr *arrière-plage*] (Glg) Porțiunea de plajă dintre linia atinsă de apele cele mai mari și baza falezei.

arierplan sn [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *arrière-plan*] 1 (Liv) Linie de perspectivă aflată la cea mai mare depărtare de spectator. 2 (Is) În ~ Într-o poziție inferioară. 3 (Fig; fas) În umbră.

arietă sf [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 129 / P: *a-ri-e* / Pl: ~te / E: fr *arriette*] (Rar) 1-4 Arie⁴ (1-2) scurtă (și ușor de executat).

aricte sm vz *arete¹*

aricu sm vz *areu*

arigan sn [At: BORZA, D. / Pl: ~e / E: nct] (Bot; reg) Sovârv (*Origanum vulgare*).

aril¹ sn [At: DA / Pl: ~e / E: fr *arille*] (La fructe) Partea cărnoasă care acoperă parțial (sau total) sămânța Si: *arilod*.

aril² sm [At: DEX² / Pl: ~i / E: fr *aryle*] (Chm) Radical organic monovalent obținut dintr-o hidrocarbură aromatică prin îndepărtarea unui atom de hidrogen.

arilare sf [At: DN³ / Pl: ~lări / E: fr *arylation*] Introducere a unui radical aril² în molecula unui compus organic.

arilod sn [At: DN³ / Pl: ~uri / E: fr *arillode*] (Bot) Aril¹.

arim sm vz *arin*

arima vt [At: DEX² / Pzi: ~mez / E: fr *arrimer*] A repartiza și fixa încărcătura la bordul unei nave (sau aeronave) pentru a obține menținerea echilibrului acesteia.

arimaj sn [At: TLR / Pl: ~e / E: fr *arrimage*] Aranjare și fixare a încărcăturii unei nave (sau aeronave) pentru obținerea echilibrării necesare Si: *arimare*.

arimare sf [At: DA ms / Pl: ~mări / E: *arima*] Arimaj.

arimbaș sm vz *harambaș*

arime sm vz *arin*

arin [At: NECULCE, ap., LET. II, 244 / V: (reg) *anin*, *arim*, *arime*, *anine*, ~*de*, ~*e* / Pl: ~i, *arinde*, ~*inzi*, (4-7) ~*e* / E: ml **alnius*] 1 Arbore din familia betulaceelor, cu frunze ovale, lipicioase pe partea superioară și păroase pe partea inferioară, cu flori verzui-roșietice, în formă de spic, care crește pe malurile râurilor de munte și prin păduri umede de șes și este întrebuințat pentru împădurirea terenurilor umede (*Alnus glutinosa*) Si: *alin*, *alin negru*, *aninaș*, *lipicios*, *arinaș*. 2 (Îc) ~ *alb*, ~ *roșu*, ~ *cenusiu*, ~ *de munte* Plantă din familia betulaceelor, foarte asemănătoare cu arinul (1), cultivată uneori ca plantă ornamentală (*Alnus incana*). 3 (Îc) ~ *de munte*, ~ *verde* Planta *Alnus viridis* Si: *liliac de munte*. 4 Fructul arinului (1). 5 Lăstăriș. 6 Lăstar. 7 (Pop) Pădure tânără.

arina [At: LB / Pzi: ~nez / E: *arina¹*] (Trs) 1-2 vtr A (se) curăța cu nisip. 3 vr (D. cuțite) A se curăța prin înfigere repetată în pământ nisipos. 4 vr (Rar) A presăra cu nisip.

arinariță sf [At: BĂRCIANU / Pl: ~te / E: *arin* ff *arina*] 1 (Reg) Studenită (*Arenaria serpyfolia*). 2 Nisiparniță.

arinaș sm [At: CIHAC I, 16 / Pl: ~i / E: *arin* + ~as] Arin (1) negru (*Alnus glutinosa*) Cf *aninaș*.

arina¹ sn [At: COD. VOR., ap. DA / V: (îrg) ~*iră*, *ani*~ / Pl: ~*ne* / E: lat *arena*] (Inv) 1 Nisip. 2 (Trs) Nisipul fin al râurilor. 3 (Reg) Nisip cu pietre. 4 Plajă.

arina² sf [At: MARIAN, CH. 52 / V: *ani*~ / Pl: ~*ne* / E: *arin*] Fructul arinului.

arina³ sf [At: HEM 1660 / Pl: ~*ne* / E: *arin*] Ariniște.

arinarie sf [At: DA ms / Pl: ~ii / E: *arin* + ~*arie*] Ariniș.

arinde sm vz *arin*

arindeaua sf, a [At: HEM 1662 / Pl: nct / E: nct] (Mun) 1 Dans țărănesc. 2 Melodie după care se execută acest dans.

arine sm vz *arin*

arinesc, ~*escă* a [At: HODOȘ, P. P. 225 / Pl: ~ești / E: *arin* + ~esc] (Reg) De arin.

arinct sn [At: HEM 1213 / V: *ani*~ / Pl: ~*uri* / E: *arin* + ~er] Ariniște.

arineu sn vz *arneu*

arini vtr [At: DA / Pzi: ~nesc / E: *arina¹*] 1-4 Arina (1-4).

ariniș¹ sn [At: (a. 1646) DOC., ap. HEM 1214 / V: *ani*~ / Pl: ~*uri* / E: *arin* + ~iș] (Mun) Ariniște.

ariniș² sn [At: NEGRUZZI, S. I, 294 / Pl: ~*uri*, (rar) ~*e* / E: *arina¹* + ~iș] (Reg) Deșert.

ariniște sf [At: EMINESCU, P. 102 / V: *ani*~ / A: *arin*~ / Pl: ~*ti* / E: *arin* + ~iște] Pădure de arini Si: *arinarie*, *ariniș¹*, *arinet*, *arina³*.

arinos, ~*oasă* a [At: ECONOMIA, 210/4 / Pl: ~oși, ~oase / E: lat *arenosus*, ~*a*, ~*um*] 1 Nisipos. 2 Acoperit cu nisip. 3 (Reg; fig) Vicios.

arioci smp [At: PAMFILE, I. C. 281 / E: nct] Uruioc.

arioi¹ sn [At: CADE / P: *a-ri-oi* / Pl: ~oai / E: *arie* + ~oi] 1 Arie¹ (1).

2 (Sp) Arie pentru mai multe feluri de cereale. 3 (Reg) Movilită de grăunțe și pleavă Si: *vraf*, *vran*, *bocluc*.

arioi² sn [At: DR. III, 454 / P: *a-ri-oi* / Pl: ~oai / E: nct] Grup de oi despărțit de turmă.

arioplan sn vz *aeroplan*

arior¹ sm [At: PANȚU, PL. / Pl: ~i / E: nct] 1-4 Alior. 5 (Is) ~ *de balta* Plantă erbacee cu tulpina foarte ramificată, cu frunze alterne în formă de lance, flori galbene sau brune dispuse în umbel, care crește în locuri mlăștinoase și pe malurile apelor Si: (reg) *alior* (*Euphorbia palustris*).

6 (Reg) Aior (*Euphorbia esula*). 7 (Reg) Laptele-câinelui (*Euphorbia platyphyllos*). 8 (Reg) Traista-ciobanului (*Capsella bursa-pastoris*).

arior² *sm* *vz* **alior**

arioso [At: CADE / P: *a-ri-o-zo* / E: it **arioso**] (Muz) 1 *av* Indicație muzicală ce arată faptul că aria trebuie cântată grav sau patetic. 2 *sm* Compoziție muzicală intermediară între arie și recitativ, cu caracter declamativ și acompaniament instrumental.

aristic, ~ă *a* [At: DA *ms* / Pl: ~ici, ~ice / E: **Ariosto** + *-ic*] (Rar) 1 În felul lui Ariosto. 2 (Prt) Emfatic.

aripa [At: BOLINTINEANU, ap. ȘĂINEANU, D. U. / Pzi: ~pez / E: **aripa**] 1 *vt* A împușca o pasăre în aripă. 2 *vt* A înaripa. 3 *vr* (Rar) A-și lua zborul.

aripane *sf* [At: BORZA, D. / Pl: ~ / E: nct] (Bot; reg) Ridiche (*Raphanus sativus*).

aripat, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. I, 212 / Pl: ~ați, ~e / E: **aripa**] 1 (Cng) Împușcat în aripă (1) Cf **aripa** (1). 2 (Cng; pex) Atins numai de o alică la aripă (1) Cf **aripa** (1). 3 (Rar) Înaripat (1). 4 (D. fructe și semințe) Prevăzut cu aripi (17). 5 (Thn) Care este prevăzut cu dispozitive în formă de aripă (18) sau aripioră.

aripă *sf* [At: PSALT. SCH. 335/5 / A: **aripa** / V: (înv) **arapă**, **areapă**, **arepă**, **arpie**, *h~*, **hâr~**, **harpă**, **haripe** *sn* / Pl: ~pi, (înv) ~pe / E: ml **alapa**] 1 Organ al păsărilor, insectelor și al unor mamifere care servește la zbor. 2 (D. puil de pasăre; ie) A face (sau a prinde) ~pi A fi suficient de dezvoltat ca să zboare. 3 (D. oameni; ie) A căpăta (sau a prinde, a face, a-i crește) ~pi A căpăta independență, curaj. 4 (D. oameni; fig; iae) A se înflăcăra. 5 (D. oameni; fig; ie) A-i tăia (sau frânge) ~pile A descuraja. 6 (Fig; ie) A fi sub ~pa (cuiva) A fi protejat (de cineva). 7 (Psr; is) ~pa oilor Locul îngrădit din stână unde stau oile în timpul nopții. 8 (Reg; ie) A sta la ~ A păzi oile pe câmp. 9 (Lpl; îvp) Boală la sugari constând din convulsii intestinale. 10 (Îc) ~pa-gâstei Fluture mic, alb, cu aripiile din față despicate în două, iar cele din spate despicate în trei părți în forma unei pene de gâscă (*Pterophorus pentadactylus*). 11 (Pop; is) ~pa-satanei Duhul rău. 12 (Iht) Înotătoare. 13 Parte membranoasă a unor semințe sau fructe care face ca acestea să fie împrăștiate de vânt. 14 (Teh) Parte care seamănă cu o aripă (1). 15 Organ de susținere la un avion. 16 (La moara de vânt și de apă) Fofează. 17 Cele două scânduri laterale care mărginesc scocul ce duce apa la moară. 18 (Țes) Fofează. 19 (La grapa articulată) Fofează. 20 Extremitățile unei construcții în raport cu partea centrală. 21 Zidurile de sprijin care pleacă de la portalul unui tunel și susțin taluzurile de la capete. 22 (Aht; is) ~pa bisericii Streașina de la cel mai de sus turn. 23 Părțile laterale ale nasului. 24 Pulpana unei haine. 25 Fâșie de pânză care prelungește pânza inferioară a corăbiei. 26 Fiecare din cele două extreme ale fundului unui butoi Si: **sfârc**. 27 (La vehicule) Apărătoare de noroi așezată deasupra roții. 28 Flanc al unei armate terestre sau navale dispuse în vederea unei lupte sau aflate în marș. 29 (Spt) Jucătorii plasați în marginea terenului de sport Si: **extremă**. 30 (Fig) Frațiune cu o anumită orientare politică din cadrul unei organizații, al unui partid. 31 (În Biblie; is) ~pile pământului Extremitățile Pământului. 32 Oile de pe laturile unei turme în mers.

aripărită *sf* [At: DAMÉ, T. 68 / Pl: ~te / E: **aripă** + *-arită*] Oaie care întotdeauna merge la marginea cârdului.

aripi *vr* [At: ȘEZ. III, 150 / Pzi: ~pesc / E: **aripă**] (Îvp; d. copii) A căpăta boala aripii (13).

aripioară [At: NEGRUZZI, C. II, 90 / P: ~pioa~ / Pl: ~re / E: **aripă** + *-ioară*] 1 Aripă (1) mică. 2 (Spc) Înotătoare. 3 (Teh; la piese, instrumente, ustensile, aparate, mașini etc.) Parte proeminentă având forma unei aripi (18) mici. 4 (Avt) Eleron. 5-6 (Bot) Aripă (17) (mică).

aripit, ~ă *a* [At: HEM 1673 / Pl: ~iți, ~e / E: **aripă** + *-it*] (Reg; rar) Care are aripi (1).

aripos, ~oasă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~oși, ~oase / E: **aripă** + *-os*] (Îvr) 1 Cu aspect de aripi. 2 Tare în aripi (1).

ariră *sn* *vz* **arindă**

aristat, ~ă *a* [At: DA *ms* / Pl: ~ați, ~e / E: fr **aristée**] (D. frunze) Cu un vârf lung și subțire ca o țepușă.

aristă *sf* [At: DN³ / Pl: ~te / E: lat **arista**] Pai de la spicele unor graminee.

aristo- [At: DN³ / E: fr **aristo-**, gr **aristos**] Element prim de compunere cu semnificația „nobil”.

aristocrat, ~ă [At: NEGRUZZI, S. I, 99 / Pl: ~ați, ~e / E: fr **aristocrate**]

1-2 *smf*, *a* (Persoană) care aparține aristocrației Si: **aristocratic** (1) V: **nobil**.

3-4 *smf*, *a* (Persoană) care reprezintă aristocrația Si: **aristocratic** (2). 5-6 *smf*, *a* (Pex) (Persoană) cu atitudine și ținută alese Si: **aristocratic** (3).

aristocratic, ~ă [At: (a. 1848) URICARIUL X, 18 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr **aristocratique**, gr **ἀριστοκρατικός**] 1-3 *a* Aristocrat (2, 4, 6). 4 *a* În spiritul aristocrației. 5 *a* Specific aristocrației. 6 *a* Care provine de la aristocrație. 7 *av* Ca aristocrații.

aristocratește *av* [At: DA *ms* / E: **aristocratic** + *-este*] (Înv) Ca aristocrații (1).

aristocratism *sn* [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 214 / E: fr **aristocratism**]

1 Atitudine aristocrată (2). 2 Eleganță de nobil.

aristocratiza [At: DN³ / Pzi: ~zez / E: fr **aristocratiser**] 1 *vt* A da caracter aristocratic. 2 *vr* A-și însuși o manieră aristocratică.

aristocrație *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 72 / Pl: ~ii / E: fr **aristocratie**] 1

Clasă socială cu mari privilegii datorate originii, bogăției și poziției sale sociale Si: **boierime**, **nobilime**, **protipendadla**, (rar) **aristocrație**. 2 (Înv; is) ~muncitorească Categorie de muncitori bine plătiți, aflați sub influența burheziei. 3 (Is) ~intelectuala Elită intelectuală.

aristocrație *sf* [At: DA *ms* / Pl: ~mi / E: **aristocrat** + *-ime*] (Rar) Aristocrație (1).

aristoloh *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr **aristoloche**] Plantă apetală cățărătoare, cu flori galbene ca niște tuburi, cultivată pentru umbrare.

ariston *sn* [At: CERNE, D. M. / Pl: ~oane / E: fr **ariston**] Aparat muzical

asemănător unei flașnete, care, acționat cu o manivelă, execută mecanic ariile înregistrate pe cilindri sau discuri din carton sau din tablă perforată.

aristotelian, ~ă *a* [At: DEX² / P: ~li-an / Pl: ~ieni, ~iene / E: **Aristotel** + *-ian* cf **aristotelicien**] 1-4 Aristotelic (1-4).

aristotelic, ~ă *a* [At: DA / Pl: ~ici, ~ice / E: fr **aristotélique**] 1 Care aparține lui Aristotel. 2 Referitor la Aristotel. 3 Specific filozofiei lui Aristotel Si: **peripatetic**. 4 Bazat pe ideile lui Aristotel.

aristotelism *sn* [At: DEX² / Pl: (rar) ~e / E: fr **aristotélisme**] 1 (Rar) Ceea ce este specific lui Aristotel (sau concepției sale filozofice). 2 Concepția filozofică a lui Aristotel, care arată că generalul există în lucruri individuale și că lucrurile materiale concrete sunt în realitate primordiale și independente.

aristă *sf* *vz* **arest**

ariste *sf* *vz* **arest**

arışveriş *sn* *vz* **alişveriş**

aritenoidectomie *sf* [At: DN³ / P: ~no-i~ / Pl: ~ii / E: fr **aryténoidectomie**] (Med) Extirpare chirurgicală a aritenoidului.

aritenoid *sn* [At: DEX² / P: ~no-id / E: fr **aryténôide**] (Atm) Cartilaj mobil al laringelui care întinde coardele vocale.

arimetic, ~ă [At: MAIORESCU, L. 75 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr **arithmétique**, lat **arithmeticus**] 1-2 *a*, *av* (Care ține) de aritmetică (6) Si: (înv) **aritmicesc** (1). 3 *a* Specific aritmeticii (6) Si: (înv) **aritmicesc** (2). 4 *a* Care provine de la aritmetică (6) Si: (înv) **aritmicesc** (3). 5 *a* Întemeiat pe aritmetică (6) Si: (înv) **aritmicesc** (4). 6 *sf* Parte a matematicii care se ocupă cu proprietățile elementare ale numerelor raționale. 7 *sf* Manual de aritmetică (6).

aritmicesc, ~ească *a* [At: DA / Pl: ~ești / E: **arimetic** + *-esc*] (Înv) 1-5 Aritmetic (1-5).

aritmicește *av* [At: DA / E: **arimetică** + *-este*] (Înv) Conform regulilor aritmeticii (5).

aritmician *sm* [At: DICT. / Pl: ~ieni / E: fr **arithméticien**] (Îvr) Specialist în aritmetică (5).

aritmie, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr **arythmique**] 1-2 Care este lipsit de ritm (regulat).

aritmie *sf* [At: DICT. / Pl: ~ii / E: fr *arythmie*] **1** (Înv) Dereglare a ritmului de funcționare a unui organ. **2** (Med) Tulburare în activitatea inimii, manifestată prin dereglarea ritmului și a intensității contracțiilor mușchiului cardiac.

aritmio- [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *arithmo-*, it *aritmio*] Element prim de compunere cu semnificația „număr”, „numărătoare”.

aritmograf *sn* [At: DA / Pl: ~e / E: fr *arithmographie*] Aritmometru înregistrator.

aritmogri *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: ger *Arithmograph*] Joc de cuvinte încrucișate în care litere ale mai multor cuvinte orizontale, din același domeniu, sunt înlocuite cu cifre.

aritmologie *sf* [At: LTR / Pl: ~ii / E: fr *arithmologie*] Studiul proprietăților numerelor și măsurătorilor mărimilor.

aritmomanie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *arithmomanie*] Mania de a face operații aritmetice.

aritmometru *sn* [At: DA / Pl: ~re / E: fr *arithmomètre*] Aparat care face mecanic operații aritmetice, folosit în geodezie.

ariu *sm* *vz* **areu**

ariug *am* *vz* **ariuș**

arial *sm* *vz* **alior**

ariuș, ~ă *a* [At: REV. CRIT. III, 86 / V: ~ug, *amiug* / Pl: ~i, ~e / E: nct] (Numai îs) *Măr* ~ Specie de măr timpuriu cu gust acrișor.

arivaj *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *arrivage*] (Liv) **1** Intrare în port a unei nave. **2** (Pex) Sosire de mărfuri (pe apă).

arivism *sn* [At: DA / Pl: ~e / E: fr *arrivisme*] **1** Comportare de arivist (**1**) Si: *parvenitism*. **2** Situație specifică unui arivist (**1**) Si: *parvenitism*. **3** Tendință manifestată de un arivist (**1**) Si: *parvenitism*.

arivist, ~ă *smf*, *a* [At: DA / Pl: ~iști, ~e / E: fr *arriviste*] **1-2** (Persoană) care caută să parvină la o situație în societate prin orice mijloace Si: *parvenit*.

arjun *sn* *vz* **ajun**

arlechin [At: DA ms / V: (reg) *h-* / Pl: ~i / E: fr *arlequin*, ger *Harlekin*] **1** Personaj comic din vechea comedie italiană, înfățișat întotdeauna într-o costumație pestriță și viu colorată Si: *bufon*, *paiată*, (înv) *caraghioz*, *soțariu*. **2** (Îvr; fig) Om (politic) fără principii, care a trecut prin mai multe partide politice. **3** Extremitățile laterale ale unei scene. **4** (Îs) *Reflector de ~* Reflector lateral din fața scenei, situat lângă arlechin (**3**).

arlechinadă *sf* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 191 / Pl: ~de / E: fr *arlequinade*] **1** Piesă de teatru bufă în care personajul principal este un arlechin (**1**) Si: *bufonadă*. **2** Bufonerie a arlechinului. **3** Gest, atitudine, comportare, acțiune ridicolă Si: *comiecarie*.

arm *sn* [At: DOSOFTEI, ap. HEM 1676 / V: ~ur, ~ure / Pl: ? / E: ml *armus*] **1** (La animale) Parte a picioarelor dintre genunchi și pulpă. **2** (Reg) Șold (sau picior de dinapoi) al mielului. **3** (Înv; la om) Coapsă. **4** (Reg; la om) Braț.

arma *v* [At: ANON. CAR. / Pzi: ~mez, (îvr) *arm* / E: fr *armer*, lat *armo*, ~are] **1-2** (Înv) *vt* A (se) înarma. **3** *vt* A pune mecanismul unei arme (de foc) în poziția imediat precedentă descărcării ei. **4** *vt* A lansa în serviciu o navă cu întreg utilajul necesar. **5** *vt* (Îe) A ~ **barca** A da echipajului dispoziții pentru a intra în barcă și a fi gata de a primi ordine. **6** *vt* A dota cu armătură un element de construcție din beton pentru a-i mări rezistența. **7** *vt* A consolida o galerie de mină prin montarea unei armături.

armada *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 67/7 / V: ~die, ~de / Pl: ~de, (înv) ~di / E: ngr *ἀρμαδα*, srb *armada*, mg *armada*, fr, sp *armada*] **1** (Înv; sec. XVIII-XIX) Armată (**1**). **2** (Înv) Flotă. **3** (La spanioli) Flotă de mari proporții.

armade *sf* *vz* **armada**

armadie *sf* *vz* **armada**

armament *sn* [At: HAMANGIU, C. C. 208 / Pl: ~e / E: fr *armement*] **1-2** (Frî) Echipare (a unei corăbii). **3** Totalitate a mijloacelor tehnice de luptă. **4** (Pex) Arme.

arman¹ *sn* [At: DAMÉ, T. 56 / V: *h-*, ~mean² / Pl: ~mene / E: tc *harman*] (Reg) **1** Arie¹ (**1**). **2** Loc îngrădit lângă casă (sau pe câmp) unde

se treieră, se pune fânul sau paie, se închid vitele etc. Cf *curte*, *obor*. **3** Locul unde au fost hrănite oile iarna. **4** Cerc la suprafața apei. **5** (Îe) **Jocul în ~** (sau **trei ~mene**) Joc cu arșice (sau cu bani de metal) care se aruncă în (trei) cercuri desenate pe pământ.

arman², ~ă *smf*, *a* *vz* **armean**¹

armancă *sf* *vz* **armeană**

armangiu *sm* [At: POLIZU / Pl: ~gii / E: tc *harmany*] **1** Lucrător cu ziua la un arman¹ (**1**). **2** Argat care păzește armanul¹ (**1**).

armar *sn* [At: ȘINCAI, HR. III, 48/18 / V: (înv) ~iu / Pl: ? / E: ml *armarium*] **1-2** (Trs; înv) Dulap pentru haine (sau vase).

armare *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 161, 7/2 / Pl: ~mari / E: *arma*] **1** (Înv) Înarmare. **2** Operație de așezare și fixare a unei armături.

armariu¹ *sn* [At: DDRF / Pl: ~ii / E: *arm* + -ar] (Bot) Armurar (*Silybum marianum*).

armariu² *sn* *vz* **armar**

armasar *sm* *vz* **armăsar**

armaș [At: (a. 1602) CUV. D. BĂTR. 2 I, 155 / Pl: ~i / E: *armă* + -aș] **1** *sm* (Îvr) Om înarmat care îndeplinește rolul de soldat (în timp de război) și paznic înarmat (în timp de pace). **2** *sm* (În evul mediu, în Țara Românească și Moldova) Dregător domnesc însărcinat cu paza temnițelor, cu aplicarea pedepselor corporale și executarea pedepselor capitale. **3** *sm* (Înv) Jandarm. **4** *sm* (Înv; îs) ~-mare (sau *marele-*, *vel-*) Boier numit de domn în slujba de căpetenie a armașilor (**1**) din țară. **5** *sm* (Înv; îs) *Al doilea* (sau *al treilea* ~) Boier sau boiernaș subordonat armașului (**3**). **6** *sm* (Îvr) Înlocuitor de primar. **7** *sm* (Fig; înv) Călău. **8** *sm* (În obiceiurile de Paști ale Junilor; îs) ~ul-mare Al doilea conducător după vătaf. **9** *sm* (În obiceiurile de Paști ale Junilor; îs) ~ul-mic Al treilea conducător după vătaf. **10** *sm* (Înv; la jocul de arșice) Cel care bate din porunca împăratului. **11** (Înv; la jocul de arșice) Poziția arșicului numită „siciu” Cf *vizir*. **12** *sm* (La jocuri de cărți; pop) Cel care face cărțile Si: (pop) *bataș*. **13** *sm* (Pop) Joc de cărți. **14** *a* (Reg; îs) *Vin* ~ Soi de vin tare de Comari. **15** (Înv; îcn) *De-a* ~ul Joc de copii în care un participant aplică celorlalți lovituri la palmă cu o batistă înmădată.

armat, ~ă [At: (a. 1782) GCR II, 127/16 / Pl: ~ați, ~e / E: *arma*] **1** *a* (Înv) Înarmat. **2** *a* (Îs) *Forta* (sau *putere*) ~ă Armată (**1**). **3** *a* (D. conflicte) Însoțit de acțiuni militare. **4** *a* (Îs) *Intervenție* ~ă Acțiune militară pentru rezolvarea unui conflict. **5** *sfp* (Îvr) Soldați. **6** *a* Prevăzut cu o armătură.

armatan *sn* [At: DEX² / Pl: ? / E: fr *harmattan*] Vânt fierbinte și uscat ce suflă dinspre Sahara spre Oceanul Atlantic.

armata¹ *sf* [At: FN 65 / Pl: ~te / E: it *armata*] **1** Totalitatea forțelor militare ale unui stat Si: *oaste*, *ostire*, (înv; asr) *armie*, (iuz) *armadie*. **2** Serviciu militar Si: *militarie*, *catanie*. **3** Mare unitate militară, compusă din câteva corpuri și unități din diferite arme. **4** (Pgn) Unitate militară. **5** (Îs) ~ *populară* Armata¹ (**1**) unui stat socialist (sau comunist). **6** (Fig) Cărd. **7** (Fig) Multime. **8** (Înv; în concepția marxist-leninistă; îs) ~ *industrială de rezervă* Multime a muncitorilor care rămân fără o repartizare în întreprinderi. **9** (Înv; în concepția marxist-leninistă; îs) ~ *muncitorească activă* Multime a muncitorilor din întreprinderi.

armata² *sf* *vz* **harmata**

armatol *sm* [At: DA ms / Pl: ~i / E: ngr *ἀρματούλης*] Rebel grec din timpul stăpânirii turcești Cf *martalog*.

armator *sm* [At: DRĂGHICI, R. 15/17 / Pl: ~i / E: fr *armateur*] **1** Persoană care armează o navă. **2** Proprietar al unei nave.

armatură *sf* *vz* **armătură**

amazar *sn* *vz* **arz-mahzar**

armă *sf* [At: PSALT. SCH. 17/22 / Pl: ~me / E: ml *arma*] **1** Obiect, aparat sau mașină care servește în lupta împotriva inamicului, la vânat sau în unele probe sportive. **2** (În comenzile militare) Pușcă. **3** (Îe) **A depune ~mele** A se preda. **4** (Îe) **A fi sub ~me** A face serviciul militar. **5** (Îs) *La ~me* Comandă (sau îndemn) de a se pregăti de luptă. **6** (Lpl; îs) *Maestru de ~me*, *sală de ~me* Scrimă. **7** (Lpl) Semne heraldice. **8** (Îs) ~ *alba* Armă (**1**) de metal care taie (sau care străpunge). **9** (Îs) ~ *gola*

Armă (8) scoasă din teacă. 10 (Is) ~ *de foc* Armă (1) cu cartușe. 11 Parte dintr-o armată specializată și dotată pentru un anumit tip de luptă. 12 Serviciu militar. 13 (Is) ~ *atomică* Armă de nimicire în masă care folosește energia produsă de dezagregarea atomului. 14 (Is) ~ *bacteriologică* Armă de nimicire în masă care răspândește bacterii producătoare de boli periculoase. 15 (Is) ~ *ecologică* Nume generic dat metodelor și tehnicilor de război destinate modificării condițiilor normale ale mediului înconjurător al inamicului. 16 (Pm) Armată. 17 (Inv; fe) A *veni la ~me* A se înrola pentru a începe un război. 18 (fe) A *ridica ~mele asupra cuiva* A ataca pe cineva. 19 (Inv; is) *Conținere* (sau *încetare*) de ~me Armistițiu. 20 (Lpl) Armament. 21 (Fig) Mijloc de luptă politică, ideologică, pe planul ideilor dominante din diferite domenii. 22 (Fig; rar; is) ~ *mele sufletului* Orice virtute prin care se păstrează integritatea morală. 23 (fe) A *bate* (pe cineva) *cu propriile ~me* A învinge pe cineva cu propriile argumente (sau mijloace). 24 (Pfm) Penis.

armăcsar *sm* *vz armăsar*

armănaș *sm* [At: VICIU, GL. / Pl: ~i / E: *arman* + -aș] (Reg) 1-2 (Șhp) Armean tânăr.

armănesc, ~*eașcă* *a* *vz armenesc*

armănit *sn* [At: DAMÉ, T., 56 / V: *h~*, *hâr~* / Pl: ~uri / E: *arman* + -it] (Reg) Treierat¹ (la un arman¹).

armăraș *sn* [At: DR. V, 318 / Pl: ~i / E: *armur* + -aș] 1-4 (Șhp) Armur (mic).

armărie *sf* [At: CANTEMIR, ap. DG. / Pl: ~ii / E: *armă* + -arie] (Îpp) Depozit de arme (1).

armării *sf* *vz armoarii*

armăroaie *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: ~ / E: *armar* + -oaie] (Trs) Lădiță pentru păstrarea laptelui, a vinarsului etc., făcută după dimensiunile firidei unde se așază.

armăsar [At: HEM 1689 / V: ~iu, ~*masar*, *harmas~*, *h~*, ~*acs~*, (pop) *h~iu*, *hâr~*, (reg) *trăcs~* / E: ml (*equus*) *admisarius*] 1-2 *sm*, *a* (Reg; șis) Cal ~ Cal mascul necastrat (falcnic și iute) Si: (*cal*) *armig*, *cal nejugănit*. 3 *sm* (Fig) Bărbat recunoscut pentru potența sa. 4 *sm* (fe) A *face din tântar* ~ A exagera. 5 *sm* (Pop; fe) L-*a făcut mama* ~ A avea fire iute. 6 *sm* (Pop; fe) Fierbe oala cu *harmasar* Fierbe în clocot. 7 *sm* (Pan; pop) Armăsar tânăr (3). 8 *sm* (Pan; pop) Cuiul care se bagă prin capătul proțapului și care prinde jugul. 9 *sm* (Pan; pop; if *hâr~*) Partea mai ridicată dintr-un proțap care nu este alcătuit dintr-o bucată Cf *armăsărel* Si: (pop) *cătușă*. 10 *sm* (Pop; if *h~iu*) Aparat cu care se îndreaptă la plug roțița la mic sau la mare. 11 *sn* (Pop; if *h~*) Element la moară cu care se dă drumul (sau se îngreunează) piatra morii Si: (pop) *tâlpoaie*, *ursoaie*, *armăsărel*. 12 *sm* (Pop; la războiul de țesut; if ~*iu*) Slobozitor. 13 *sm* (Arg; inv) Cântar fals. 14 *sm* (Tip) Bielă care conduce platforma mașinii de tipărit în mișcarea de du-te-vino la imprimare.

armăsariu *sm* *vz armăsar*

armăsăraș *sm* [At: HEM 1690 / V: *h~* / Pl: ~i / E: *armăsar* + -aș] 1-4 (Șhp) Armăsar (2) mic (și tânăr) Si: *armăsărel* (1-2), *armăsăruș* (1-2).

armăsărel *sm* [At: HEM 1690 / V: *hâr~* / Pl: ~ei / E: *armăsar* + -el] 1-4 (Șhp) Armăsar tânăr (1-4) Si: *armăsăruș* (1-2). 5 (Mol; la car; if *h~*) Cuiul mai gros, aproape de jug, care prinde cătușa de proțap (împreună cu alte câteva cuie mai mici) și se prelungește până la pământ pentru a ține jugul ridicat.

armăsăresc, ~*eașcă* *av*, *a* [At: TDRG / V: *hâr~* / Pl: ~ești / E: *armăsar* + -esc] 1-2 (Ca) de armăsar (1).

armăsărește *av* [At: JIPESCU, ap. TDRG / E: *armăsar* + -ește] Ca armăsarii (1).

armăsărit *sn* [At: (a. 1824) IORGA, S. D. VIII, 172 / E: *armăsar* + -it] 1 Împreunare a iepelor cu armăsarul (1). 2 Taxă luată de proprietarul armăsarului pentru armăsărit (1).

armăsăroaică *sf* [At: M. I. CARAGIALE, C. 118 / Pl: ~ice / E: *armăsar* + -oaică] (Rar; dep) Femeie de moravuri ușoare, foarte voinică.

armăsăruș *sm* [At: ODOBESCU, S. I, 132 / Pl: ~i / E: *armăsar* + -uș] 1-2 Armăsar tânăr (1-2) Si: *armăsărel* (1-2).

armășăl *sm* *vz armășel*

armășel *sm* [At: PRAV. MOLD. 154 / V: ~șăl / Pl: ~ei / E: *armaș* + -el] (Inv) Slujbaș aflat sub porunca marelui armaș (3).

armășesc, ~*eașcă* *a* [At: HEM 1693 / Pl: ~ești / E: *armaș* + -esc] 1-2 Care ține de (marele-)armaș (sau de armășie). 3-4 Referitor la (marele-)armaș (sau la armășie). 3 Care provine de la marele-armaș. 6-7 Specific (marelui-)armaș (sau armășiei).

armășește *av* [At: DA / E: *armaș* + -ește] Ca armașii (1).

armăși [At: VARLAAM, C. 264/2 / Pzi: ~șesc / E: *armaș*] 1 (Inv) A face pe cineva armaș (1). 2 (Fig; inv; în limba cărților bisericești) A chinui precum chinuiau armașii pe osândiți. 3 (Fig; inv; îlb) A martiriza.

armășie *sf* [At: VARLAAM, C. 228/2 / Pl: ~ii / E: *armaș* + -ie] (Inv) 1 Funcție de vel-armaș (3). 2 Administrație în fruntea căreia se află vel-armașul (3). 3 Perioadă cât durează armășia (1). 4 (Fig) Chinuire. 5 (Fig) Oprimare.

armășoale *sf* [At: HEM 1680 / Pl: ~ / E: *armaș* + -oale] (Inv) Soția armașului (1).

armătură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 172 / V: ~mat~ / Pl: ~ri / E: fr *armature*, lat *armatura*] 1 (Inv) Armură (1). 2 (Pop) Echipament folosit în lupte. 3 (Inv) Arsenal. 4 (Inv; is) *Ofiter cu ~ra* Ofiter care are în supraveghere și gestionare armamentul unei unități militare. 5 (Inv; lpl) Stemă (a unei țări). 6 Totalitatea barelor metalice care întăresc o construcție (de beton armat). 7 Construcție care susține o galerie subterană. 8 Totalitatea pieselor metalice ale unei instalații din țevi (sau conducte). 9 Totalitatea aparatelor și dispozitivelor de control, comandă și siguranță ale unei instalații sau ale unei mașini. 10 Ansamblul conductoarelor unui condensator electric. 11 Înveliș protector al unui cablu electric. 12 (Blg; is) ~ *bucală* Totalitatea pieselor anatomice ale aparatului bucal al insectelor și crustaceelor. 13 (Muz) Armură (5).

armăn, ~*ă* *smf*, *a* *vz aromân*

armănaș *sm* *vz aromănaș*

armâncă *sf* *vz aromâncă*

armănesc, ~*eașcă* *a*, *sn* *vz aromănesc*

armănește *av* *vz aromănește*

armânime *sf* *vz aromânime*

armânt *sn* [At: PAMFILE, C. T. 342 / V: ~mint / Pl: ? / E: nct] (Reg) Armament.

armean¹, ~*ă* [At: MOXA, 381/34 / V: ~man² / Pl: ~eni, ~ene, (inv) ~i, ~e / E: vsl *армян*] 1-2 *smf*, *a* (Persoană) care face parte din populația Armeniei. 3-4 *smf*, *a* (Persoană) din Armenia. 5 *smf* Populația care locuiește în Armenia. 6-7 *a* Care aparține armenilor¹ (5) (sau Armeniei). 8-9 *a* Referitor la armeni¹ (5) (sau la Armenia). 10-11 *a* Care este specific armenilor¹ (5) (sau Armeniei). 12 *a* Care provine din Armenia. 13 Care este produs de armeni (5). 14 *sfa* (Șis limba ~ă) Limba vorbită de armeni¹ (5).

armean² *sn* *vz arman¹*

armeancă *sf*, *af* [At: HEM 1695 / V: (inv) ~man~ / Pl: ~ence / E: *armean* + -că] 1-4 Armeană (1-4).

armelin *sm* *vz ermelin*

armendin *sm* *vz arminden*

armendina *sfa* *vz arminden*

armenesc, ~*eașcă* [At: MUSTE, ap. LET. III, 27 / V: ~mân~, ~min~ / Pl: ~ești / E: *armean* + -esc] 1-8 *a* Armean (6-13). 9 *sfa* Armeană (14). 10 Dans popular nedefinit mai îndeaproape. 11 Melodie după care se execută acest dans. 12 (Pop; ic) *Cuc* ~ Pupăză. 13 (Pop; is) *Vizita* ~*eașcă* Vizită foarte lungă.

armenește *av* [At: TDRG / E: *armean* + -ește] 1 În felul armenilor¹ (5). 2 În limba armeană¹ (14).

armenime *sf* [At: E. KOGĂLNICEANU, ap. LET. III, 191 / E: *armean* + -ime] 1 Colectivitate de armeni¹ (5). 2 Totalitate a armenilor¹ (5).

armenist, ~*ă* *smf* [At: DA ms / Pl: ~iști, ~e / E: *armean* + -ist] Specialist în cultura și civilizația armeană.

armic *sm* *vz armig*

armie *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 67/6 / Pl: ~ii / E: rs *армия*] (Inv; aap) Oaste.

armig *sm* [At: POP, ap. HEM 1708 / V: ~ic / Pl: ~igi / E: nct] (Trs, Ban) Armăsar (1).

armindar *sm* *vz* **arminden**

arminden *sm* [At: HEM 1709 / V: ~i, ~mendin, ~mendina *sfa*, ~er, ~dar / P: (reg) ~ngeni *sm* / Pl: ~ngeni / E: vsr *арменинзэъни*] 1 Ziua Sfântului Ieremia, sărbătorită la 1 Mai (considerată începutul primăverii). 2 Sărbătoare populară ținută de arminden (1). 3 (Lpl; if) ~ngeni Crengi verzi care se pun de arminden (1) la poarta, ușa sau ferestrele caselor.

armindea *sfa* [At: VARONE, D. / V: *arni*~ / Pl: ~ele, ~ee / E: nct] 1 Dans popular din zona Caransebeșului. 2 Melodia după care se execută armindrea (1).

arminesc, ~ească *a* *vz* **armenesc**

armint *sn* *vz* **armânt**

armioară *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN, ap. CADE / Pl: ~re / E: *armă* + -ioară] (Rar; şhp) 1-2 Armă (mică).

armirai *sm* [At: BORZA, D. / Pl: ~ / E: nct] (Bot; reg; ic) ~ sălbatic Planta *Caruus hamulosus*.

armistiție *sf* *vz* **armistițiu**

armistițiu *sm* [At: CANTEMIR, I. I. II, 209 / V: ~ție / Pl: ~ii / E: fr *armistice*] Suspendare temporară a acțiunilor militare în urma unui acord între părțile beligerante.

armoarii *sf* [At: POLIZU / V: ~marii, ~morie, ~mori / E: fr *armoires*] Blazon.

armonia *vt* [At: LB / P: ~ni-a / V: (inv) *harmoni*, *harmonii* / Pzi: ~iez / E: fr *harmonier*] (Îvr) 1-2 A (se) armoniza (1-2).

armonic, ~ă [At: MAIORESCU, D. I. 182 / S: (inv) *h*~ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *harmonique*, lat *harmonicus*, gr *αρμονικός*] 1 a Bazat pe principiile armoniei¹. 2-3 *sf*, *a* (Fiz; şis *Sunet* ~) Vibrație care însoțește vibrația fundamentală de același tip și care are o frecvență egală cu un multiplu întreg al frecvenței vibrației fundamentale. 4 *a* Care sună plăcut. 5 *av* Cu armonie.

armonica *sf* [At: TIM. POPOVICI, D. M. / V: ~nie² / S și: (inv) *h*~ / P și: (inv) *h*~ / Pl: ~ici / E: ger [Mund] sau [Zieh] *Harmonika*, it *armonica*] 1 Mic instrument de suflat cu anei de abanos. 2 (Şis ~ de gură) Muzicuță. 3 (Reg; şif ~nie²) Acordeon de dimensiuni reduse, acționat prin butoane. 4 (Lpl) Tonuri secundare și suprapuse care însoțesc orice ton principal. 5 (Thn) Dispozitiv cu formă de burduf cu mai multe articulații pliante. 6 (Fig; d. haine) Încrețitură. 7 (İc) A (se) face (ceva) ~ A (se) turti. 8 (Fiz) Oscilație de frecvență egală cu un multiplu întreg al frecvenței fundamentale a unui sistem oscilant.

armonie¹ *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 119 / S: (inv) *h*~ / Pl: ~ii / E: fr, it *armonia*, lat *harmonia*] 1 Potrivire desăvârșită a părților unui întreg. 2 Bună înțelegere între două persoane, două colectivități etc. 3 (Fiz; la Leibniz; İs) ~ prestabilită Raport mutual între monade, care nu rezultă din acțiunea uneia asupra celeilalte, ci din dezvoltarea lor paralelă, stabilită mai dinainte de puterea divină. 4 (Spc; muz) Consonanța sunetelor concomitente și în succesiune produse de voci sau de instrumente muzicale. 5 (Îvr) Concert de orchestră. 6 Parte a teoriei muzicale care studiază acordurile în compoziție. 7 (Fon; İs) ~ vocalică Fenomen fonetic de potrivire a timbrului vocalelor din elementele alcătuitoare ale unui cuvânt. 8 Succesiune de unități prozodice care produc un efect armonios Si: *cadentă*. 9 Eufonie. 10 (İs) ~ imitativă Frază, vers care, printr-o anumită eufonie, sugerează un zgomot din natură, un obiect V: *onomatopee*. 11 (Îvr; fig; İs) ~iile trupului Echilibru organic.

armonie² *sf* *vz* **armonică**

armonios, ~oasă [At: ALECSANDRI, P. I, 133 / V: (rar) *h*~ / P: ~ni-os / Pl: ~oși, ~oase / E: fr *harmonieux*] 1-4 *a* Plin de armonie¹ (1, 3, 7, 8). 5-6 *av* Având (sau producând) armonie¹ (1).

armoniu¹ *vt* [At: TICHINDEAL, F. 433 / Pzi: ~esc / E: ger *harmonieren*] (Inv) 1-2 A (se) armoniza (1-2).

armonist, ~ă *smf* [At: POLIZU / Pl: ~iști, ~e / E: fr *harmoniste*, ger *Harmonist*] 1 Specialist în teoria armoniei¹ (5). 2 Persoană care cântă la armonică (3) sau la armoniu.

armoniu *sn* [At: DA / V: ~m / Pl: ~ii / E: ger *Harmonium*] Instrument muzical asemănător cu o orgă mică, cu anei de alamă libere în loc de tuburi, care vibrează la presiunea aerului ieșit dintr-un burduf acționat cu pedale.

armonium *sn* *vz* **armoniu**

armoniza [At: LB / V: *h*~ / Pzi: ~zez / E: fr *harmoniser*] 1-2 *vt* A (se) pune în armonie¹ (1) Si: (inv) *armonia* (1), *armonirui* (1). 3 *vt* A face acompaniamentul de voci sau de instrumente muzicale la o melodie Si: (inv) *armonia* (1), *armonirui* (2) Cf *armonie*¹ (5). 4-5 *vt* (Fig) A (se) stabili relații de înțelegere, de prietenie Cf *armonie*¹ (10).

armonizare *sf* [At: IORGA, I. L. I, 29 / Pl: ~zări / E: *armoniza*] 1 Punere în armonie¹ (1). 2 Devenire armonioasă (1). 3 Concepere a acompaniamentului de voci sau de instrumente muzicale la o melodie Si: (rar) *armonizat*¹ (2). 4 (Fig) Stabilire de relații de înțelegere, de prietenie.

armonizat¹ *sn* [At: DA / Pl: ? / E: *armoniza*] (Rar) 1-2 Armonizare (1-2)

armonizat², ~ă *a* [At: CĂLINESCU, E. O. I, 84 / Pl: ~ați, ~e / E: *armoniza*] 1 Care este pus în armonie¹ (1). 2 Care a devenit armonios

(1). 3 Care are acompaniamentul de voci sau de instrumente la o melodie. **armonograf** *sn* [At: DEX² / S: (rar) *h*~ / Pl: ~e / E: fr *harmonographe*] Aparat mecanic cu care se pot obține serii de curbe cu aspect grafic armonios, inedit.

armorare *sf* *vz* **armurar**¹

armorial, ~ă [At: DA / P: ~ri-al / Pl: ~i, ~e / E: fr *armorial*] 1 *sn* Carte care cuprinde armoariile (2) familiilor nobile dintr-o țară, regiune etc. 2 *a* Care se referă la blazoane, embleme, steme.

armorie *sf* *vz* **armoarii**

armorii *sf* *vz* **armoarii**

armos, ~oasă *a* [At: T. PAPAHAĞI, M. 157 / Pl: ~oși, ~oase / E: *arma* + -os] (Reg) 1-2 Înmarmat (bine).

armur *sm* *vz* **arm**

armurar¹ *sm* [At: MARIAN, ap. HEM, 1713 / V: ~e², ~ie, ~morare, (reg) ~iu¹ / Pl: ~i / E: nct] 1 Plantă medicinală erbacee din familia compositelor, cu frunzele superioare lucioase și cele inferioare colțuroase și spinoase, folosită pentru vindecarea unei boli de vite Cf *armurare*¹ (1), *armurariță* (*Sylbium marianum*). 2 (Reg) Planta *Echinops commutatus*. 3-5 Armurare¹ (1, 3, 4).

armurar² *sm* *vz* **armurier**

armurar³ *sm* *vz* **armurare**¹

armurare¹ *sf* [At: HEM, 1712 / V: ~ar³, ~ariu², ha~ / E: ml **armoralis*] 1 Boală de vite cornute, care se manifestă prin umflături la picioarele dinapoi Si: *armurar*¹ (3), *armurariță* (1). 2 (La cai) Răpciugă. 3 (İf ~ar²) Bubă la picioarele dinapoi ale vitelor Si: *armurariță* (2). 4 (İf ~ar²) „Dalac”. 5 Paralizie a picioarelor dinapoi ale vitelor tinere. 6 (Reg) Boală a porcilor nedefinită mai îndeaproape.

armurare² *sf* *vz* **armurar**²

armurarie *sf* *vz* **armurar**²

armurariță *sf* [At: (a. 1788) MSS, ap. HEM, 1713 / V: ~răriță / Pl: ~te / E: *armurare*² + -iță] 1-2 Armurare¹ (1, 3). 3 (Pop; İlv) A-i tăia de ~ A opera o vită de armurare¹ (1).

armurariu¹ *sm* *vz* **armurar**¹

armurariu² *sm* *vz* **armurare**¹

armură *sf* [At: ALEXANDRESCU, M. 14 / V: *h*~ / Pl: ~ri / E: fr *armure*] 1 Echipament metalic pentru protecția individuală a războinicilor din antichitate și din evul mediu Si: (inv) *armatură* (1). (pop) *haine de fier*. 2 (Prc; pop) Armele unui haideuc. 3 Mod de împletire a firelor de urzeală cu firele de bătătură într-o țesătură. 4 Înveliș protector al unui cablu electric. 5 Totalitatea semnelor de alterație de la începutul unui portativ care indică tonalitatea lucrării muzicale Si: *armatură* (13).

armurărie *sf* [At: DA / V: ~erie / Pl: ~ii / E: fr *armurerie*] (Rar) 1 Atelier (sau magazin) de arme (de foc). 3 Meseria de armurier.

armurăriță sf vz *armurăriță*

*armure*¹ sm vz *arm*

*armure*² sm vz *armurar*

armurerie sf vz *armurarie*

armurier sm [At: DA / P: ~ri-er / V: (rar) ~rar² / Pl: ~ri / E: fr *armurier*] 1-3 Persoană care vinde (sau fabrică, repară) arme (de foc). 4 Persoană însărcinată cu păstrarea și întreținerea armamentului într-o unitate militară.

arnăut sm [At: (sf. sec. XVIII) URICARIUL IV, 346/8 / P: ~nă-ut / Pl: ~uți / E: tc *arnaut*] 1 (Inv) Soldat mercenar albanez îmbrăcat în costum național, angajat în garda domnească din Țările Române Cf *seimean*. 2 (Inv; pex) Servitor înarmat angajat de boieri pentru paza personală. 3 (Inv) Albanez. 4 (La nunțile țărănești) Flăcăii care poartă pe spate și pe piept curele cu nasturi încrucișate. 5 (Lpl) Bucăți mici de metal strălucitor cu care se împodobesc năframele, iile etc. Cf *fluturi*. 6 (Șis Grâu ~) Specie de grâu de primăvară cu bobul mare și lunguieț de culoare galben-deschis. 7 (Reg) Grâu. 8 Dans la nunțile țărănești, după masa de cununie Cf *arnăuteasca*. 9 Melodie după care se execută dansul arnăut (8). 10 (Reg) Ghireă. 11 (Reg) Grâu de toamnă.

arnăuțel sm [At: ALECSANDRI, P. P. 182 / P: ~nă-u- / Pl: ~ei / E: *arnăut* + -el] (Inv; șhp) 1-8 Arnăut (1-8).

arnăuțesc, ~ească [At: GHEORGACHI, ap. LET. III, 315/12 / P: ~nă-u- / Pl: ~ești / E: *arnăut* + -esc] 1 a (Inv) Specific albanezilor. 2 a (Inv) Referitor la albanezi. 3 a (Inv) Care provine de la albanezi. 4 a (Inv) Care aparține albanezilor. 5-6 a (Inv) Specific arnăuților (1-2). 7-8 a Referitor la arnăuți (1-2). 9-10 a Care aparține arnăuților (1-2). 11-13 av (Rar) Ca arnăuții (1-3). 14 sf (Mun) Dans mai lent decât alunelul, preluat de la arnăuți (1). 15 sf (Pex) Melodie după care se execută arnăuteasca (14).

arnăuțește av [At: HEM 1719 / P: ~nă-u- / E: *arnăut* + -este] Ca arnăuții. *arnăuțime* [At: ZILLOT, CRON. 66 / P: ~nă-u- / E: *arnăut* + -ime] 1-3 sf (Inv) Mulțime de arnăuți (1-3). 4-6 sfa Totalitate a arnăuților (1-3).

arneu sn [At: ANON. CAR. / V: ~nieu, arin~, er~, ernieu, hernieu, herneu, hierneu / P: ~neu / Pl: ~cie / E: mg *ernyi*] (Reg) 1 Coviltir. 2 Coliba strungii care adăpostește pe cei care mulg.

arneză sf [At: DN³ / Pl: ~ze / E: fr. *arnèse*] Figură de stil prin care se evidențiază însușiri legate de o calitate omenească, pentru a arăta că cineva nu are această calitate.

arnic sn vz *arnici*.

arnică sf [At: HEM 1720 / A și: ~ică / Pl: ~ice / E: ger *Arnika*] 1 Plantă erbacee medicinală cu flori galben-portocalii și fructe achene negricioase, întrebuințată pentru vindecarea rănilor Si: *carul pădurilor, carul zânelor, ciudă, cujda, iarba soarelui, podbal, podbal de munte, roit, tubacu câmpului, țâța oilor* (*Arnica montana*). 2 (Bot; reg) Solovârvață (*Inula britanica*). 3 (Bot; reg) Cununiță (*Spiraea ulmifolia*). 4 (Bot; reg) Tălăhărea (*Mycelis muralis*).

arnici sn [At: (a. 1779) ap. GCR II, 118/40 / V: ~u, n~u / Pl: (3) ~uri / E: nct] 1 Bumbac răscuit într-un singur fir, colorat, pentru cusut înflorituri pe cămăși, ștergare. 2 (Spe) Ață de bumbac roșie sau mov. 3 (Și lpl) Diferite tipuri de arnici (1) de culori diferite. 4 (lvr) Creolină.

arniciu sn vz *arnici*

arnieu sn vz *arneu*

arnindrea sf vz *arnindrea*

aroc sn vz *arac*

arodie sf [At: BORZA, D. / Pl: ~ii / E: a- + *rodie*] 1 (Bot; reg) Rodiu (*Punica granatum*). 2 (Bot; reg) Rodie (*Punica granatum*).

aroga vr [At: I. NEGRUZZI, S. V, 45 / Pzi: 3 ~gă / E: fr *s'arroger*, lat *arrogare*] A-și atribui abuziv o calitate, un drept.

arogant, ~a [At: GALACTION, O. 302 / Pl: ~nți, ~e / E: fr *arrogant*] 1-2 smf, a (Persoană) care se poartă cu aroganță. 3 av Cu aroganță. 4 a Care trădează aroganță.

arogață sf [At: MAIORESCU, CR. I, 314 / Pl: ~te / E: fr *arrogance*] 1 Purtare sfidătoare (și obraznică) a cuiva care se crede superior Si: *trufie*, (inv) *semeție*. 2 Atitudine de mândrie disprețuitoare.

arogare sf [At: DA ms / Pl: ~gări / E: *aroga*] Atribuire abuzivă a unui drept, a unei calități.

arogat, ~a a [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *aroga*] Care a fost atribuit abuziv.

arol sn [At: TAFRALI, S. 102 / V: ~a cf / Pl: ~e / E: net] 1 (La monede) Pajură. 2 (Inv, în opoziție cu *areșca*) Joc în care se aruncă în sus o monedă, câștigând cel al cărui ban cade cu pajura în sus.

arolă sf vz *arol*

arom sn vz *aromă*

aroma vr [At: DA / Pzi: ~mez / E: gr *ἀρωμα*] 1-10 Aromi (1-10).

*aromat*¹ sn [At: CORESI, ap. MURNU, GR. 7 / A și: (inv) *aromat* / V: ~a sf / Pl: ~e / E: vs *аромат*, fr *aromate*] 1 (Rar) sn Mirodenie. 2 (Inv) sn Cuișoare.

*aromat*², ~ă [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *aroma*] 1 a Care conține arome (4). 2 a Care are aromă (1) Si: *aromatic, binemiroșitor, parfumat*. 3 sf (Inv) O băutură aromată.

aromată sf vz *aromat*¹

aromatic, ~a a [At: ALECSANDRI, P. III, 85 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *aromatique*] 1 Care are sau răspândește aromă (1). 2 Care conține aromate¹ (1). 3 (Șs) Oțet ~ Oțet cu aromate¹ (1). 4 Care are în moleculă un ciclu de 5-6 atomi cu o structură specifică.

aromatiza vr [At: DA ms / Pzi: ~izez / E: fr *aromatiser*] 1 A face să aibă aromă punând aromate² (1). 2 A obține prin procedee chimice o hidrocarbură aromatică (4).

aromatizare sf [At: DA ms / Pl: ~zări / E: *aromatiza*] 1 Punere de aromate¹ (1). 2 Proces de obținere a hidrocarburilor aromatice.

aromatizat, ~a a [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *aromatiza*] Care are aromă deoarece conține aromate¹ (1).

aromă sf [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 503 / V: (inv) *arom* sn / Pl: ~me / E: fr *arôme*] 1 Miros plăcut al unor substanțe (cu gust plăcut). 2 (Pan) Parfum. 3 Substanță care dă unui produs (alimentar) miros sau gust plăcut.

aromân, ~ă [At: DA ms / V: *arâm~, armân, arum~* / Pl: ~i, ~e / E: *armân* ml *romanus* și modificat după *român*] 1-2 smf, a (Persoană) care face parte din grupul meridional al poporului român răspândit în Peninsula Balcanică (mai ales în Epir și Macedonia) Si: (depr) *cuțovlah, raman, roman, rumân, țintar* Vz *aromâncă*. 3 smp Ramură a poporului român care trăiește în Epir și în Macedonia. 4 a Care aparține aromânilor (3) Si: *aromânesc* (1). 5 a Care provine de la aromâni (3) Si: *aromânesc* (2). 6 a Specific aromânilor Si: *aromânesc* (3). 7 a Referitor la aromâni Si: *aromânesc* (4). 8 sf Idiomul aromânilor (3). 9 sn Cuvânt sau construcție lingvistică din aromână (8) Si: *aromânesc* (5).

aromânaș sm [At: DA ms / V: *arâm~, arm~, arum~* / Pl: ~i / E: *aromân* + -aș] (Șhp) 1-2 Aromân (1).

aromâncă sf [At: DA ms / V: *arm~* / Pl: ~nce / E: *aromân* + -că] Femeie aromână (1).

aromânesc, ~ească [At: DA ms / V: *arâm~, arm~, arum~* / Pl: ~ești / E: *aromân* + -esc] 1-4 a Aromân (4-7). 5 sn (Rar) Aromân (9).

aromânește av [At: DA ms / V: *arâm~, arm~, arum~* / E: *aromân* + -este] 1 Ca aromâni (3). 2 În aromână (8). 3 După obiceiurile aromânilor (3).

aromânime sf [At: DA ms / V: *arâm~, arm~, arum~* / E: *aromân* + -ime] 1 Colectivitate a aromânilor (3). 2 Mulțime de aromâni (1).

aromeala sf [At: (a. 1675) ap. GCR I, 222/1 / V: (inv) *arum~* / Pl: ~eli și (rar) ~ele / E: *aromi* + -eală] 1 Ademenire. 2 Stare de somnolență Si: *aromire* (1). 3 Ațipeală.

aromi [At: MOXA, 347/5 / V: (inv) *arumi* / Pzi: ~mesc / E: gr *ἀρωμα*] 1 vr (Inv) A afuma pe cineva cu mirodenii Vz *tămăia*. 2 vr (Pex) A amăți prin miros îmbătător. 3 vr (C. i. somnul) A ațipi. 4 vr (Inv; pex) A amăgi. 5 vr (Pop) A zăpăci pe cineva. 6 vi A pierde știrile gândurilor prin adormire. 7 vi A fi cuprins de un somn lin. 8 vi A adormi puțin. 9-10 vtr (Fig) A liniști.

aromire *sf* [At: ZILLOT, CRON. 70 / Pl: ~ri / E: **aromi**] 1-2 Aromeală (1-2). 3 Afumare cu mirodenii.

aromit, ~a *a* [At: MOXA, 367/28 / Pl: ~iți, ~e / E: **aromi**] 1 Afumat cu mirodenii. 2 (Mol) Afumat până ce asudă. 3 Înmiresmat. 4 Ametit de miros îmbătător. 5 Adormit. 6 (Înv) Amăgit. 7 (Fig) Liniștit.

aromitor, ~oare *a* [At: HEM 1728 / V: **arum** / Pl: ~i, ~oare / E: **aromi** +-tor] 1 (Rar) Care afumă cu mirodenii. 2 (Rar) Îmbătător prin parfumul pe care-l răspândește. 3 (Rar) Adormitor. 4 (Înv) Amăgitor.

aron¹ *sms* [At: PANȚU, PL. / V: ~a *sf* / E: ger **Aron**] (Bot; reg) 1 Rodul pământului (*Arum maculatum*). 2 Pana cocoșului (*Aspidistra elatior*).

aron² *sn* *vz* **arvună**

aronă *sfs* *vz* **aron¹**

aronda *sf* [At: DEX² / Pzi: ~dez / E: fr **arrondir**] 1 A împărți un teritoriu în zone, pentru o mai bună administrare. 2 A repartiza cartierele sau populația unui cartier la un centru de distribuție a unor produse, la o școală etc.

arondare *sf* [At: DEX² / Pl: ~lări / E: fr **aronda**] 1 Împărțire a unui teritoriu în zone Cf **aronda** (1). 2 Repartizare a unor cartiere sau a populației unui cartier la un centru de distribuție produse, la o școală etc.

arondat, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: **aronda**] 1 Împărțit în zone Cf **aronda** (1). 2 Repartizat la un centru de distribuție, la o școală etc. Cf **aronda** (2).

arondisment *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr **arrondissement**] (În Franța) Subdiviziune administrativă a departamentelor sau a orașelor mari.

arpacaș *sn* [At: (a. 1754) IORGA, S. D. XII, 67 / A și: (Trs) *arpacas* / V: (înv) ~păc- / Pl: ~uri / E: mg *árpakása*] 1 Boabă de grâu, orz sau mei decorticate. 2 (Reg) Arpagic (*Allium schoenoprasum*). 3 (Lpl) Soiuri de arpacaș (1).

arpacic *sms* *vz* **arpagic**

arpacă *sfs* *vz* **arpagic**

arpagic *sf* [At: FILIMON, C. II, 341 / V: *arba*-, ~acic, ~acică; *h*-, ~a, *harba*- / E: tc *arpacek*, bg *арпачик*] 1 Plantă erbacee din familia liliaceelor, cu flori purpurii, care face cepe mici, întrebuințate pentru răsădit și la gătit (*Allium schoenoprasum*). 2 (Bot; reg) Ceapă (*Allium cepa*). 3 (Bot; reg) Hajme (*Allium ascalonicum*). 4 (Bot; reg) Pur (*Allium rotundum*). 5 Bulb mic de ceapă obținut din sămânță și care răsădit dă ceapa obișnuită.

arpagon *sm* *vz* **harpagon**

arpatac *sn* [At: VARONE, D. 18 / Pl: ~uri / E: nct] (Reg) 1 Dans care seamănă cu brăul. 2 Melodie după care se dansează arpatacul (1).

arpă *sf* *vz* **harpă**

arpacaș *sn* *vz* **arpacas**

arpegia *vi* [At: DA ms / Pzi: ~giez / E: **arpeggiu**] 1 A executa succesiv notele unui acord. 2 (Rar) A executa arpegii.

arpegio *sn* *vz* **arpeggiu**

arpegione *sni* [At: DN³ / E: ger **Arpeggione**] Instrument cu coarde asemănător cu chitara, de la începutul sec. XIX.

arpeggiu *sn* [At: BACOVIA, O. 182 / P: ~giu / V: (înv) ~gio, ~ej / Pl: ~gii / E: it **arpeggio**] 1 Executare succesivă a notelor unui acord. 2 Semnul care se pune înaintea unui acord spre a arăta că trebuie executat ca arpeggiu (1). 3 Înlățime a treptelor principale dintr-o gamă.

arpej *sn* *vz* **arpeggiu**

arpentagiu *sn* *vz* **arpentaj**

arpentaj *sn* [At: TRIGON, DR. 114 / V: (înv) ~agiu / Pl: (2) ~e / E: fr **arpentage**] 1-2 (Metoda de) întocmire a unui plan topografic prin folosirea instrumentelor de măsurat lungimi *Vz* *agrimensura*. 3 Tehnica măsurării pe teren a parcelelor cadastrale.

arpentor *sm* [At: PONI, F. 53 / Pl: ~i / E: fr **arpenteur**] Specialist în arpentaj (1).

arpie *sf* *vz* **aripă**

arpun *sm* *vz* **arvune**

arpus *sm* *vz* **arvune**

arpusă *sf* [At: BORZA, D. / Pl: ~se / E: nct] (Reg) Pepene verde.

ars¹ *sn* [At: CORESI, PS. 46 / Pl: ~uri, ~e / E: **arde**] 1 Distrugere prin foc. 2 Incendiere. 3 (Rar) Defectare a unui aparat electric. 4 Consumare. 5 Incinerare. 6 Însemnare cu fierul înroșit în foc. 7 Încălzire cu combustibil. 8 (Înv; sfs ~ul *soarelui*) Dogorire. 9 Strălucire. 10 Consumare de combustibil pentru a produce lumină. 11 Părlire. 12 Înnegrire. 13 Bronzare excesivă. 14 Stricare din cauza expunerii la foc. 15 Păuzare. 16 Dezinfectare. 17 Distrugere printr-o reacție chimică. 18 Expunere la foc în procesul de fabricare. 19 Opărire. 20 Șfichiuire. 21 Lovire. 22 Expunere la acțiunea focului. 23 (luz, lpl) Jertfire Cf *ardere* de tot.

ars², ~a [At: CORESI, PS. 352 / Pl: ~rși, ~e / E: **arde**] 1 *a* (D. obiecte, orașe etc.) Distrus de foc. 2 *a* (Cdpți „de” care indică focul) Părlit. 3 *a* (Cdpți poziția „de” care indică fulgerele) Fulgerat. 4-5 *smf*, *a* (Ființă) care are arsuri sau care a murit într-un incendiu. 6 *a* (D. diferite obiecte, ace, cuțite) Care a fost trecut prin foc pentru dezinfectare. 7 *a* (Înv, fig) Pur Cf *lămurit*. 8 *a* Incendiat. 9 *a* Fierbinte. 10 *a* (D. curentul electric, lemne, gaze etc) Consumat. 11 *a* Incinerat. 12 *a* (D. animale) Înfiertat. 13 *a* Întărit prin foc. 14 *a* (Îs) *Oțel* ~ *Oțel* care prin supraîncălzire a devenit sfărâmișos. 15 *a* Înnegrit. 16 *a* Bronzat excesiv. 17 *a* (D. piele, buze etc.) Crăpat de vânt, de ger. 18 *a* (D. răni) Cauterizat. 19 *a* Supus acțiunii focului. 20 *a* (D. becuri, siguranțe) Stricat de un curent electric prea puternic. 21 *a* (Sp; d. obiecte de lemn) Pirogravat. 22 *a* Distrus sub acțiunea unui agent corosiv, a unui acid etc. 23 *a* (D. oameni) Torturat cu foc sau cu obiecte incandescente. 24 *a* (D. gură, gât) Care are senzația de uscăciune, de arsură din pricina setei. 25 *a* (D. mâncare) Care s-a stricat pentru că a stat prea mult la foc. 26 *a* Părjolit de secetă. 27-28 *a* (Îe) **A sări** (sau **a striga ca**) ~ **A** reacționa instantaneu (sau a țipa). 29 *a* (Îe) **A trece ca** ~ **A** trece repede, ca fulgerul Cf *glont*, *puscă*. 30 *a* (Îe) **A mirosi** a ~ **A** avea un miros specific materiilor arse. 31 *a* (Gmț; îe) **A mirosi a creier** ~ Atmosfera denotă o intensă activitate intelectuală. 32 *a* (Fig; mai ales d. inimă și suflet) Zdrobit. 33 *a* (Fig; d. obraji) Ofilit. 34 *a* (Fig; d. limbă) Încărcat. 35 *a* (Fig; pop; îs) *Batrânețe* ~ *a* Bătrânețe tristă. 36 *a* (Îs) *Fier* ~ Fier înroșit în foc. 37 *a* (Îe) **A-i trece** (sau **a-i da**) **un fier** ~ **prin inimă** A-i pricinui cuiva pe nepregătite o mare durere, o mare spaimă.

arsa *sf* [At: DA ms / Pl: ? / E: nct] (Trs; îlav) **Cu** ~ **Cu** ridicată.

arsana *sf* [At: (a. 1747) ap. GCR II, 41/5 / Pl: ~le / E: ngr *ἀρσενάειος*] (Înv) 1 Debarcader Si: (înv) *pristaniste*. 2 (Rar) Arsenal (1).

arsătură¹ *sf* [At: PALIA (1581), ap. CDDE / Pl: ~ri / E: **ars²** + -*atură*] 1 (Înv) Jertfă Cf *ardere* de tot. 2 Ardere. 3 Arsură. 4 (Înv) Febră. 5 (Pop; îe) ~ **la inimă** Junghieri în piept. 6 (Pop; lpl; îe) ~ **ri de soare** Pistruie sau pete pe obraz.

arsătură² *sf* *vz* **arzătură**

arsăt, ~a *a* *vz* **hârsit**

arsen¹ *sns* [At: DEX² / Simbol **As** / E: ger **Arsen**] 1 Element chimic gri, cu luciu metalic, ale cărui combinații sunt în general foarte toxice, folosit în aliaje pentru mărirea durității Si: **arsenic¹** (1). 2 (Îs) *Trioxid de* ~ Pulbere cristalină albă, foarte toxică Si: *șoricioaică*, *săricică*, *anhidridă* (3), *arsenioasă*.

arsen², ~a *a* *vz* **arșinic**

arsenal *sn* [At: I. IONESCU, M. 214 / Pl: ~e / E: fr **arsenal**] 1 Întreprindere în care se fabrică, se depozitează (și se păstrează) armament. 2 (Adesea fig) Totalitatea mijloacelor de luptă. 3 (Fig) Toate mijloacele de care se folosește cineva într-o acțiune, în exercitarea unei profesii etc.

arsene *si* [At: VISSARION, B. ap. BUL. FIL. I, 114 / E: **Arsene**] (Arg; înv) 1 Pricel aluzia! 2 Atenție! 3 (Îe) ~ **te cheamă** Te-ai fript!

arseniat [At: KLOPȘTOCK, F. 131 / P: ~ni-at / Pl: ~ați, ~e / E: fr **arséniate**] 1 *sn* Sare a acidului arsenic. 2 *a* Care conține arsen (1). 3 *a* (Îs) *Hidrogen* ~ Gaz incolor cu miros de usturoi, foarte toxic, compus al arsenului (1) cu hidrogenul.

arsenic¹ [At: DA ms / V: (înv) ~ică *sf* / A: (înv) ~nic / E: fr **arsenic**, lat **arsenicum**] 1 *sn* Arsen (1). 2 *sn* Arsen (2). 3 *a* (Îs) *Acid* ~ Acid al arsenului (1) pentavalent ($H_3AsO_4 \cdot 1/2 H_2O$), în formă de cristale albe higroscopice, solubile în apă, care e folosit în sinteze de laborator.

arsenic² sm vz *arșinic*

arsenical, ~a a [At: DA ms / Pl: ~i, ~e / E: fr *arsenical*] Care conține arsenic¹ (1).

arsenică sf vz *arsenic¹*

arsenicism sn [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *arsenicisme*] Intoxicație cu arsenic.

arseniemie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *arseniémie*] Prezență în sânge a arsenicului.

arsenios, ~oasă a [At: DA ms / Pl: ~oși, ~oase / E: fr *arsénieux*] 1 Cu arsenic¹ (1). 2 (Is) Acid ~ Acid oxigenat al arsenului trivalent stabil numai în soluții apoase. 3 (Is) Anhidridă ~oasă Tiroxid de arsen (2) Si: *arsenic¹* (2), *șoricioaică, sâricică*.

arsenit sm [At: DA ms / Pl: ~iți / E: fr *arsénite*] Sare a acidului arsenios (2), folosită ca insecticid și erbicid.

arsenitură sf [At: DEX² / P: ~ni-tu~ / Pl: ~ri / E: fr *arséniure*] Combinație a arseniului cu un metal.

arsenolit sm [At: DN³ / Pl: ~iți / E: ger *Arsenolith*, fr *arsénolithe*] Oxid de arsen natural.

arsenopirită sf [At: DN³ / Pl: ~te / E: fr *arsénopyrite*] Minerul din care se obține arsen prin încălzire în absența aerului Si: *mispichel*.

arsine sfp [At: DN³ / E: fr *arsines*] Nume dat unor compuși organici cu arsen folosiți ca gaze de luptă.

arsis sn [At: DN³ / Pl: ? / E: fr, lat *arsis*] 1 (În versificația antică) Silabă neaccentuată. 2 (Rar) Ridicare a vocii. 3 (Rar) Accent tonic.

arsit, ~a a vz *hârșit*

arșlan sm vz *aslan*

arșoare sf [At: CADE / Pl: ~ori / E: *ars* + -oare] 1 (Ban) Arșiță (1). 2 (Reg) Febră.

arșoi, ~oaie a, sf, sn vz *arșoi*

arșov sn vz *asov*

arșură sf [At: PRAV. MOLD. 13/1 / Pl: ~ri / E: lat *arsura*] 1 Ardere. 2 Leziune produsă de foc, de căldură, de un agent chimic. 3 Senzație dureroasă, usturătoare. 4 Arsură (3) produsă de sete sau de boală. 5 (Înv) Febră. 6 Arsură (3) la stomac. 7 (Înv) Arșiță (1). 8 (Înv) Vânt arzător de miazăzi. 9 (Înv; cu sensul pasiv al lui *arde* (1)) Ardere. 10 (Înv) Incendiu. 11 (Trs; șis ~ de noapte) Bășicuță care apare pe trup în timpul nopții și dispăre repede. 12 (Is) ~ în streang (sau ~ în pana căpăstrului) Rană ce apare la chișită, când calul se încurcă în lanț sau în pana căpăstrului. 13 (Îvt; is) ~ de soare (sau ~ra soarelui) Înnegrire a pielii. 14 (Mpl) Arșiță (4). 15 (Reg; mpl) Arșiță (5). 16 (Mpl) Locuri în pădure devastate de foc. 17 Ofilire a grânelor din cauza secetei Vz *mană*. 18 (Pop) Partea atinsă de foc dintr-un obiect. 19 (Pop) Rămășițele unui obiect ars.

arșă sf vz *hârșă*

arșă sf [At: ȘEZ. II, 126 / V: *arși* / Pl: ~șe / E: nct] (Mol; if *arș*) Bici cu pleasnă.

arșău¹ sn vz *arșov*

arșău² sn vz *așău*

arșăie sf vz *hâșic*

arșea sf vz *hârșă*

arșelută sf [At: DDRF / V: *h~* / Pl: ~te / E: *arșă* + -ută] (Șhp) 1-2 Arșă (mică) Cf *hârșă*.

arșenic sm vz *arșinic*

arșetă sf vz *arșiță*

arșeu sn vz *așău*

arșic sn [At: (a. 1742) GHICA, ap. HEM / V: ~ă sf, (reg) *așic* / E: tc *aşik*] 1 (La vite) Os al articulației de deasupra copitelor. 2 Os al genunchiului la picioarele de dinapoi ale mieilor și caprelor, folosit la un joc de copii. 3 (Lpl; șis *De-a ~ ele*, rar *în ~ e* sau *cu ~ e*) Joc de copii în care se aruncă arșicele (2) (înspre un cerc trasat pe pământ) astfel încât acesta să cadă într-o anumită poziție Si: *cioacă, țigănească, perghel, cătea, tutuiu, de-a scoasa, de-a armașul, în trei armene*, (Trs; Mun) *capre*, (Mol) *gioale*.

arșicar sm [At: LM / Pl: ~i / E: *arșic* + -ar] Copil care are pasiunea jocului cu arșice (3) Si: *giolar*.

arșică sf vz *arșic*

arșiie sf vz *hârșie*

arșin¹ sm [At: CANTEMIR, I. I. 1, 166 / Pl: ~i, (înv) ~uri / E: rs *аршин*] Veche unitate rusească de măsură pentru lungime, egală cu 0,711 m. Si: *halep*.

arșin² sn [At: LM / Pl: ~i / E: tc *arșin*] Jurubițe de tort ridicate pe rășchitor și răsucite în formă de spirală, care se coc și se prepară pentru țesut. *arșin³ s* [At: DA ms / Pl: ? / E: nct] (Reg) Lespede.

arșinic [At: (a. 1736) HEM / V: *arsenic², arșen~, ~a* / Pl: ~ici / E: nct] 1 sm (Bot; reg; șif *arsenic, arșinic*) Plantă erbacee din familia carofilaceelor, cu flori roșii, albe sau pestrițe, originară din Orient și care se cultivă ca plantă ornamentală Si: *cruciliuțe* (1), *floare de stea, buchet roșu, chinezoaică focșor, focul drăguții, garoafe roșii, garofiță de grădiniță, lemnus, para focului, pene de mătase, pietricele, scaunul popii, scânteiuță, scânteiuță roșie, stele, urșinic* (*Lychnis chalcedonica*). 2 sf (Îf *arsenica*) Brumărele (*Phlox paniculata*). 3 (Reg; ic) ~ de cătun Rujă (*Sedum rosea*).

arșinică sf vz *arșinic*

arșiță sf [At: N. COSTIN, L. 1, 294/35 / V: (înv) *arșetă* / A: (Ban; Trs; înv) *arșiță* / Pl: ~te / E: ml **arsicia*] 1 Căldură arzătoare a soarelui Si: *dogoare, dogoreala, zăpușală, zăduf*, (pop) *arșoare*, (înv) *arșura* (7), *friptoare, păclă, prigoare, pripeală, strapăț, zăpuc, vîpie*. 2 (Mol) Febră. 3 (Pop și fig) Senzație de căldură mare și de sete pe care o are omul bolnav. 4 (Pop) Parte a muntelui dinspre soare Si: *arșura* (14) 5 (Pop) Loc pietros sau nisipos ars de soare pe care nu crește nici o plantă Si: *arșură* (15). 6 (Pop) Loc de fână sau pășune în mijlocul unei păduri sau pe un deal mereu înșorit Si: *arșură, mutare, pârlaogă*. 7 (Trs) Tântarul *Culex annulatus* a cărui mușcătură e dureroasă, usturătoare. 8 (Trs; def; îla) *Rea ca o ~* Foarte rea. 9 (Pop) Un fel de bășici care apar din cauza temperaturii. 10 (Pop) Herpes. 11 (Pop) Constipație.

arși sf vz *arșă*

arșov sn [At: LIUBA-IANA, M. 101 / V: *arșău¹* / Pl: ~oave / E: rsb *аршов*] Hârlet.

arștioaga sf vz *hârștioaga*

artan sn vz *hartan*

artă¹ sf [At: (a. 1851) URICARIUL XIII, 341/22 / Pl: ~te / E: lat *ars, artis*] 1 Activitate care folosește mijloace de exprimare specifice pentru a produce valori estetice. 2 Totalitatea operelor cu valoare estetică dintr-o epocă, țară etc. 3 Îndeletnicire practică cu rigoare și talent. 4 (Pgn) Măiestrie. 5 (Fam; ie) *De amorul* (sau *de dragul*) ~tei Dezinteresat. 6 (Îlav) *De ~* Artistic. 7 (În învățământul medieval; is) ~te *liberale* Discipline studiate în facultatea de filozofie (*facultas artium*), grupate în două cicluri -trivium (gramatica, retorica, logica) și *quadrivium* (aritmetica, geometria, astronomia, muzica). 8 (Înv; dfnz) Artă (3) în care se pune accent pe iscusița minții Vz *profesii libere*. 9 (Is) ~ pură (sau ~ pentru ~) Artă (1) din care deliberat lipsește intenția de a avea o influență de natură socială. 10 (În concepția proletcultistă; is) ~ *decadentă* Artă considerată a avea un conținut imoral pentru că nu promova valorile culturii proletare. 11 (Is) ~ *cu tendință* Artă (1) care promovează o anumită teză, tendință socială sau morală. 12 (Is) ~ *poetică* Reguli, principii despre creația literară reflectate în opera unui scriitor sau a unui curent literar.

artă² sf vz *hartă*

artârdisi v vz *atârdisi*

artârdisi vi [At: (a. 1775) DOC., ap. ȘIO / V: *atir~, artâr~, artiroși, arturisi, arturisi, artiroși, art~, ~tirisi, ~torisi* / E: ngr *артардисъ*, bg *атардисам*] (Înv) A supralicita.

artârdisitor, ~oare a vz *artorisitor*

artefact¹ sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *artefact*] 1 Structură de origine artificială sau accidentală apărută în timpul observării sau experimentării asupra unui fenomen natural. 2 (His) Modificare produsă în structura naturală a celulelor și țesuturilor de reactivi și procedeele folosite.

artefact² sn [At: MDA / Pl: ~e / E: eg *artefact*] Obiect produs de activitatea umană.

artefice sm [At: DN³ / Pl: ~ici / E: it *artefice*] (Nob) 1 Meșteșugar. 2 Artist. 3 Om îndemânatic.

artel *sn* [At: ANTIPA, F. I. 493 / Pl: ~uri / E: rs *артель*] (Iuz) 1 Asociație cooperatistă (sovietică) compusă din lucrători și meseriași *Vz colhoz, colectivă, cooperativa, tovarășe*.

artelnic *sm* [At: BL VI, 139 / Pl: ~ici / E: rs *артельник*] (Iuz) 1 Persoană care împărțește hrana într-un regiment sau într-un spital. 2 (Reg) Magazinerul unui regiment.

arteră *sf* [At: I. IONESCU, M. 718 / V: (Trs; inv) ~rie / Pl: ~re, (inv) ~ri / E: fr *artre*] 1 Vas sangvin ce asigură circulația sângelui de la inimă la diverse organe și țesuturi. 2 (Îs) ~aortă Aortă. 3 (Îs) ~pulmonară Arteră (1) care pleacă din ventriculul drept și conduce sângele la plămâni ca să se oxigeneze. 4 Cale importantă de comunicație și de transport. 5 Conductă principală prin care se transportă apa la locul de consum. 6 Linie electrică prin care se transportă energia spre locul de consum.

arterial, ~ă *a* [At: DA ms / P: ~ri-al / Pl: ~i, ~e / E: fr *artériel*] 1 Care aparține arterelor (1). 2 Referitor la artere (1). 3 Care circulă prin artere (1). 4 Specific arterelor (1).

arterie *sf* *vz* **arteră**

arteriectazie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *artériectasie*] (Med) Dilatare a arterelor.

arteriectomie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *artériectomie*] (Med) Rezecție a unei porțiuni dintr-o arteră.

arterio- [At: DN³ / V: ~re- / P: ~ri-o- / E: fr *artério-*] Element prim de compunere cu semnificația „arteră”.

arteriografie *sf* [At: DN³ / P: ~ri-o- / Pl: ~ii / E: fr *artériographie*] Radiografie a arterelor, făcută cu ajutorul unei substanțe de contrast *Si: sfigmografie*.

arteriogramă *sf* [At: DN³ / P: ~ri-o- / Pl: ~me / E: fr *artériogramme*] Reprezentare grafică obținută la pulsograf *Si: sfigmogramă*.

arteriolă *sf* [At: PARHON, B. 16 / P: ~ri-o- / Pl: ~le / E: fr *artériole*] Ramificație subțire a unei artere.

arteriologie *sf* [At: DN³ / P: ~ri-o- / Pl: n / E: fr *artériologie*] Ramură a anatomiei care studiază arterele.

arteriopatie *sf* [At: DEX² / P: ~ri-o-pa- / Pl: ~ii / E: fr *artériopathie*] (Med) Denumire genetică pentru afecțiunile pereților arteriali.

arterioragie *sf* [At: DN³ / P: ~ri-o- / Pl: ~gii / E: fr *artériorragie*] Hemoragie a unei artere.

arterioscleroză *sf* [At: DA ms / P: ~ri-o- / E: fr *artériosclérose*] Boală datorată îngroșării și sclerozării pereților arterelor.

arteriostenoză *sf* [At: DN³ / P: ~ri-o- / Pl: ~ze / E: fr *artériosténose*] Stenoza arterială.

arteriotom *sn* [At: DN³ / Pl: ~oame / E: fr *artériotome*] Instrument chirurgical folosit la arteriotomie.

arteriotomie *sf* [At: DA ms / P: ~ri-o- / Pl: ~ii / E: fr *artériotomie*] Secționare chirurgicală a unei artere.

arteriși *v* *vz* **atârdisi**

arterită *sf* [At: DEX² / Pl: ~te / E: fr *artérite*] Boală datorată inflamației unei artere.

arteritic, ~ă [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *artéritique*] 1-2 *smf*, *a* (Persoană) care suferă de arterită. 3 *a* Care ține de arterită.

arteziian, ~ă [At: PONI, F. 51 / P: ~zi-an / Pl: ~iene / E: fr *artésien*] 1 *a* (Îs) Izvor ~ Izvor care țâșnește (cu presiune) din pământ. 2-3 *sf*, *a* (Îs) Fântână (sau, rar, put) ~ă Fântână artificială, decorativă din care apa țâșnește în sus.

artic¹ *sn* [At: PRAV. MOLD. 129/2 / Pl: ~ice / E: ml *articulus*] (Iuz) Petiție Cf **articol** (3).

artic² *sn* *vz* **artig**

articlier *sm* [At: IORDAN, L. R. A. 179 / P: ~cli-er / E: fr *artichier*] (Inv) Ziarist care scrie articolul de fond *Si: columnist*.

articlu *sn* *vz* **articol**

articol *sn* [At: CANTEMIR, I. I. 1, 9 / V: (inv) ~cul, ~cule, ~culus, ~clu / Pl: ~e, (inv) ~i sm / E: lat *articulus*] 1 (Inv) Percept al unei dogme sau credințe (religioase) *Si: cap*. 2 (Inv; if *articul*) Articulare a sunetelor vorbirii, a cuvintelor. 3 (Inv) Petiție. 4 Articulație (1). 5 Inele articulate

ale artropodelor *Si: segmente*, (inv, fam) *bucățele*. 6 (Trs; inv; sif *articulus*) Diviziune într-un document oficial, marcată printr-un număr de ordine sau printr-o literă *Si: (inv) punct*, (inv) *articulus*, (reg) *articus*. 7 Diviziune într-un buget, într-un plan financiar, care conține denumirea sursei de venit sau a motivului de cheltuieți *Si: (inv) condei*. 8 Text publicistic pe o temă politică, economică, culturală etc. *Vz comunicat, informație, stare*. 9 (Îs) ~program Articol (7). 10 (Îs) ~de fond Articol (7) care exprimă punctul de vedere al redacției unei publicații periodice asupra unei probleme de actualitate. 11 Obiect care se vinde în comerț. 12 Parte de vorbire flexibilă care stă pe lângă un substantiv sau, mai rar, pe lângă alte părți de vorbire și care marchează diferite funcții gramaticale ale acestora.

articolăș *sn* [At: IORDAN, STIL. 183 / Pl: ~e / E: *articol* + -as] 1 Articol (8) de dimensiuni mici. 2 (Prt) Articol (8) neînsemnat sau prost scris.

articol *sn* *vz* **articol**

articula *v* [At: NEGRUZZI, S. I, 52 / Pzi: ~lez / E: fr *articuler*, lat *articulare*] 1-2 *vtr* A (se) lega prin articulații. 3 *vr* A pronunța un sunet, un cuvânt. 4 *vr* (Pex) A rosti un cuvânt, o propoziție. 5 *vr* (Jur; iuz) A arăta ceva în mod clar sau a demonstra bazându-se pe un articol de lege. 6 *vr* A pune articolul unui substantiv sau unei alte părți de vorbire. 7 *vr* (Fam; șic) A ~o palmă A plesni. 8 *vr* (Fam) A bate.

articular, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: ~i, ~e / E: lat *articularis*, fr *articulaire*] 1 Privitor la articulațiile corpului. 2 Care se produce la articulațiile corpului.

3 (Îs) *Reumatism* ~ Reumatism al articulațiilor

articulare *sf* [At: MDA ms / Pl: ~lări / E: *articula*] 1 Pronunțarea unui sunet, unui cuvânt *Si: (rar) articulație* (5). 2 (Muz) Exprimare corectă și clară a textului unui cântec. 3 (Rar) Articulație (1). 4 Punere a articolului la un substantiv sau altă parte de vorbire *Si: (iuz) articulație* (6). 5 (Fig) Înlănțuire ca rezultat al unei potriviri. 6 (Jur) Argumentare bazată pe articole de lege.

articular¹ [At: DA ms / Pl: ~e / E: *articula*] 1 *sn* (Rar) Legare prin articulații. 2-4 *sf* Articulare (1, 4, 5). 5 *sf* (Fig; fam) Bătaie.

articular², ~ă [At: MAIORESCU, CR. I, 160 / Pl: ~ați, ~e / E: *articula*] 1 *a* (D. cuvinte etc) Pronunțat deslușit. 2 *a* (Desn) Pronunțat cu ajutorul organelor vorbirii (într-un fel particular). 3 *a* Care are articol. 4 *a* Cu articulații. 5 (Zlg; bot; spe) Cu membrele formate din articule (4). 6 *sf* (Zlg; mpl) Insecte. 7 *sf* (Zlg; mpl) Crustacei. 8 *a* (Jur) Care a fost demonstrat într-un mod clar, bazându-se pe lege.

articulatoriu, ~ie *a* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *articulateur*] 1 Referitor la articulare. 2 Care determină articularea.

articulație *sf* [At: DA ms / V: ~iune / P: ~ți-e / Pl: ~ii / E: fr *articulation*, lat *articulatio*] 1 Legătură între două sau mai multe oase (prin intermediul ligamentelor). 2 Locul articulației (1) *Si: încheietura*. 3 Legătură mobilă a segmentelor unui antropod. 4 Legătură care permite rotația unor corpuri în jurul unei axe sau a unui punct. 5 (Rar) Articulare (1). 6 (Iuz) Articulare (4). 7 (Îs) *Buza de* ~ Modul de pronunțare a sunetelor, specific fiecărei limbi sau dialect.

articulațiune *sf* *vz* **articulație**

articule *sn* *vz* **articol**

articulus *sn* *vz* **articol**

articeș *sn* [At: VICIU, GL. / V: ~ișug / Pl: ~e / E: ns cf fr *articulus*] (Reg) 1 Datină. 2 Articol (6).

artifi *sn* [At: BORZA, D. / Pl: ? / E: pbl mg *artifiola*] (Bot; reg) Salată de iarnă (*Scorzonera hispanica*).

artificial, ~ă *a*, *av* [At: (a. 1859) URICARIUL, V, 171/15 / V: (inv) ~ital / P: ~ci-al, (iuz) ~fi-ti- / E: fr *artificiel*, lat *artificialis*] (Îop *natural*) 1 Făcut de mâna omului. 2 Contrafăcut. 3 Care imită un produs al naturii. 4 Care nu are maturitatea, spontaneitatea a ceea ce este natural *Si: artificios, fals*. 5 Prefăcut. 6 Care este făcut după criteriul arbitrar.

artificialism *sn* [At: DEX² / P: ~ci-a- / Pl: ~e / E: *artificial* + -ism] Caracter artificial al unui lucru, al unei manifestări etc.

artificialitate *sf* [At: DA ms / Pl: ~ități / E: *artificial* + -itate] Lipsă de naturalețe *Si: (liv, rar) artificiozitate*.

artificializa *vt* [At: DA ms / Pzi: ~zez / E: **artificial**+ -iza] (Rar) 1-5 A face să fie sau a deveni artificial (1-5).

artificializare *sf* [At: DA ms / Pl: ~zări / E: **artificializa**] (Rar) 1 Obținere a ceva în mod artificial (1). 2 Contrafacere. 3 Imitare a unui produs al naturii. 4 Prefăcătorie. 5 Obținere a ceva după criteriul arbitrar.

artificializat, ~a *a* [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: **artificializa**] (Rar) Care a fost transformat prin artificializare.

artificialmente *av* [At: HASDEU, I. C. 38 / E: fr **artificiellement**] (Rar) În mod artificial (4).

artificier *sm* [At: DA ms / V: (înv) ~ițier / P: ~ci-er, (iuz) ~fi-ti- / Pl: ~i / E: fr **artificier**] 1 Persoană care confecționează artificii. 2 Militar specializat în manipularea explozivelor. 3 Muncitor specializat în mănuierea explozivelor (în mine).

artificios, ~oasă *a* [At: POLIZU / V: (înv) ~cibos / P: ~ci-os, (iuz) ~fi-ti-os / Pl: ~oși, ~oase / E: lat **artificiosus**] (Rar) 1 a Artificial (4). 2 *av* Artificial (8).

artificiozitate *sf* [At: DEX² / Pl: ~rați / E: **artificios** + -itate] (Liv; rar) Artificialitate.

artificiu *sn* [At: CR. I, 274 / V: (înv) ~iție / P: ~fi-ciu, (iuz) ~ti-e / E: fr **artifice**, lat **artificium**] 1 (Înv) Artificialitate (2). 2 Procedu ingenios folosit pentru a îmbunătăți sau a înfrumuseța realitatea. 3 (Pex) Podoabă inutilă în care se simte artificialitatea (4). 4 (Îs) ~de calcul Procedu prin care se ajunge la rezolvarea unui calcul pe o cale mai scurtă și mai ingenioasă. 5 Argument specios în susținerea unei teze, unui raționament. 6 (Liv; pex) Șmecherie. 7 Amestec de substanțe chimice și de carburanți, folosit la semnalizări luminoase în scop decorativ etc., prin aprindere producând o lumină vie (frumos colorată). 8 (Lpl) Sărmă scurtă pe care se află artificii (7) care aprinse ard decorativ împrăștiind scântei.

artifițial, ~a *a* *vz* **artificial**

artifiție *sm* *vz* **artificiu**

artifițier *sm* *vz* **artificier**

artifițios, ~oasă *a* *vz* **artificios**

artig *sn* [At: MANGIUCA, ap. HEM 1750 / V: (reg) **arcig**, ~ic, **h-ic** / Pl: ~ige / E: nct cf. **hartan**, **hartau**] 1 (Ban) Ciosvartă. 2 (Reg) Copan.

artiler *sm* *vz* **artilierist**

artilere *sf* *vz* **artilerie**

artileri *sf* *vz* **artilerie**

artilerie *sf* [At: N. COSTIN, L. II, 73 / V: (pop) ~lere, **antileri**, **artileri**, **atilire** / A: (Trs; înv) ~rie / P: ~rie / Pl: ~ii / E: fr **artillerie**, rs **артиллерия**] 1 Ansamblu de arme de foc (cu accesoriile lor) care aruncă proiectilele grele la distanță. 2 Parte a armatei specializată în mănuierea artileriei (1). 3 Specialitate militară care studiază artileria (1) și tehnicile de mănuiere a ei. 4 (Fig) Succesiune de tunete și fulgere. 5 (Fig) Atacuri și critici numeroase într-o polemică.

artilierist *sm* [At: NEGRUZZI, S. I, 325 / V: (dfnz) ~ler, (pop) **antiler** / Pl: ~iști / E: ger **Artillerist**, rs **артиллерист**] Militar într-o unitate de artilerie (2).

artimon *sn* [At: DICT. / Pl: ~oane / E: fr **artimon**] Catargul de la pupă la vasele cu trei catarge.

artinskian, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: rs **артинский**] 1 *sn* Etaj al permianului inferior de facies marin, dezvoltat pe platforma rusă. 2 *a* Care aparține artinskianului (1). 3 *a* Referitor la artinskian (1).

artiodactil, ~a *a* [At: DEX² / P: ~ti-o- / Pl: ~i, ~e / E: fr **artiodactyles**] 1 *sn* Ordin de mamifere erbivore cu picioarele cu două degete dezvoltate și două degete mici. 2 *sn* Animal din ordinul artiodactilelor (1). 3 *a* Care aparține artiodactilelor (1). 4 *a* Specific artiodactilelor (1).

artirisi *v* *vz* **artoris**

artirisitor, ~oare *a* *vz* **artorisitor**

artirosi *v* *vz* **artorosi**

artirositor, ~oare *a* *vz* **artorisitor**

artist, ~a *smf* [At: NEGRUZZI, S. I, 77 / Pl: ~iști, ~e / E: fr **artiste**] 1 Creator de opere de artă. 2 (Pm; șis ~dramatic) Actor. 3 (Pm; șis ~liric) Cântăreț. 4 (Pex) Persoană cu talent în profesiunea pe care o exercită.

5 (Îs) ~al **poporului** Titlu de supremă distincție acordat unui artist (1). 6 (Îs) ~ **emerit** *Vz* **emerit**.

artistic, ~a *a* [At: MAIORESCU, CR. II, 182 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr **artiste**, lat **artista**] 1-2 *a* Care aparține artei sau artiștilor. 3-4 *a* Referitor la artă sau artiști. 5 *a* Din domeniul artei. 6-7 *a*, *av* Executat cu artă Si: (pop) **măiestrit**.

artisticeste *av* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 159, 10/2 / E: **artistic** + -este] (Rar) 1 În mod artistic (4). 2 Din punct de vedere artistic (1).

artișug *sn* *vz* **articiș**

artitor, ~oare *a* [At: PĂSCULESCU, L. P. 139 / Pl: ~i / E: nct] (Pop) Atotputernic.

artizan *sm* [At: I. GHICA, ap. CADE / Pl: ~i / E: fr **artisan**] 1 Meșteșugar care lucrează cu artă. 2 Persoană care execută produse de artizanat.

artizanal, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr **artisanal**] 1-2 Care aparține artizanilor (sau artizanatului). 3-4 Referitor la artizani (sau artizanat).

artizanal *sn* [At: DA ms / Pl: ~e / E: fr **artisanat**] 1 Meșteșug practicat cu artă. 2 (Șis *Produse de* ~) Produse lucrate artistic de meșteșugari. 3 Magazin unde se vând produse de artizanat.

artoasă *sf* *vz* **artos**

artofor *sn* [At: (a. 1750) IORGA, S. D. XII, 54 / V: (înv) ~iu, ~ion / Pl: ~e, ~i / E: ngr **αρτοφόριον**] (Înv) 1 *sn* Vas în care se păstrează anafură. Cf **chivot**. 2 *sm* Fabricant de artofore (1).

artoforion *sn* *vz* **artofor**

artoforiu *sn* *vz* **artofor**

artorisi *v* *vz* **artorosi**

artorisitor, ~oare *a* [At: DA ms / V: ~târdi-, ~artiros-, ~tur-, ~tir- / Pl: ~i, ~oare / E: **artorisi** + -ator] Atârdisitor.

artorosi *vi* [At: (a. 1775) DOC., ap. ȘIO / V: **arti-**, **artirisi**, **artorisi**, **arturisi** / Pzi: ~esc / E: nct] Atârdisi.

artos *sn* [At: LM / V: (rar) ~oasă *sf* / Pl: ~uri / E: ngr **ἄρτος**] Pâine adusă la biserică în ajunul sărbătorilor pentru a fi binecuvântată de preot, și care servește la împărțășanie Cf **litie**, **prescura**.

artralgie, ~a *a* [At: DN³ / P: **ar-tra-** / Pl: ~gici, ~gice / E: fr **arthralgique**] Referitor la artralgie.

artralgie *sf* [At: DN³ / P: **ar-tra-** / Pl: ~ii / E: fr **arthralgie**] Durere a articulațiilor Si: (liv) **artrodinie**.

artrectomie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr **arthrectomie**] Rezecție a unei articulații.

-artrie [At: DN³ / E: fr **-arthrie**] Element secund de compunere cu semnificația „(în legătură cu o) articulație”.

artrită *sf* [At: DA / Pl: ~te / E: fr **arthrite**, lat **arthritis**] Inflamare a articulațiilor în urma unei infecții microbiene.

artritic, ~a *a* [At: DA / Pl: ~ici, ~ice / E: fr **arthritique**, lat **arthriticus**] 1-2 *a* Cauzat de artrită (sau artrism). 3-4 *a* Caracteristic artritei (sau artrismului). 5-6 *smf* Suferind de artrită (sau de artrism).

artrism *sn* [At: DA / E: fr **arthritisme**] 1 Predispoziție la boli articulare și de nutriție. 2 Boală articulară sau de nutriție provocată de artrism (1).

artro- [At: DN³ / E: fr **arthro-**] Element prim de compunere cu semnificația „articulație”.

artropod [At: DA / Pl: ~e / E: fr **arthropodes**] (Folosit și la singular) 1 *sn* Încrângătură de animale nevertebrate, cu corpul din inele articulate, cu membre perechi, simetrice și articulate, și cu schelet extern chitinos. 2-3 *sn*, *a* (Animal) din încrângătura artropodelor (1).

artrodeza *sf* [At: DN³ / Pl: ~ze / E: fr **arthrodèse**] Suprimare chirurgicală a mobilității unei articulații.

artrodie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr **arthrodie**] 1 Articulație plană cu un singur grad de libertate. 2 Alunecare a unei suprafețe articulare pe o alta.

artrodinie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr **arthrodynie**] (Liv) Artralgie.

artrografie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr **arthrographie**] (Med) Radiografie a unei articulații.

artogramă *sf* [At: DN³ / Pl: ~me / E: fr *arthrogramme*] Clișeu radiografic al unei articulații.

artrogripoză *sf* [At: DN³ / Pl: ~ze / E: fr *arthrogryposis*] Imobilizare persistentă a unei articulații prin contracția spasmodică a musculaturii corespunzătoare.

artroliză *sf* [At: DN³ / Pl: ~ze / E: fr *arthrolyse*] Secționare chirurgicală a ligamentelor unei articulații anchilozate.

artrologie *sf* [At: DEX² / Pl: n / E: fr *arthrologie*] Ramură a anatomiei care studiază articulațiile.

artropatie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *arthropatie*] Nume dat bolilor articulare cu cauze diverse.

artroplastie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *arthroplastie*] Operație chirurgicală pentru redarea mobilității unei articulații.

artropode [At: DN³ / E: fr *arthropodes*] 1 *sn*p Încrengătură de animale nevertebrate, cu schelet extern chitinos, segmentat și articulat. 2-3 *sn*, a (Animal) din încrengătura artropodelor (1).

artrospor *sm* [At: ENC. AGR. 321 / Pl: ~i / E: fr *arthrospore*] Organ de rezistență care se formează în anumite condiții de viață la unele bacterii.

artrotomie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *arthrotomie*] Deschidere chirurgicală a unei articulații.

artroză *sf* [At: DEX² / Pl: ~ze / E: fr *arthrose*] Boală artritică cronică deformantă.

artrozic, ~ă *smf*, a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: *arthrosique*] 1-2 (Bolnav) de artroză.

arturisi *vi* *vz artoris*

arturisor, ~oare *a* *vz artorisitor*

artut, ~ă *a* [At: VICIU, GL. / Pl: ~uți, ~e / E: ml **artutus*] (Trs; rar) Isteț.

artuți *vt* [At: VÎRCOL, M. 85 / Pzi: ~tesc / E: nct] (Reg) A ademini într-un colț.

art¹ *sm* *vz harți*

art² *s* *vz hârta*

artag *sn* [At: ȚICHINDEAL, F. 238 / V: *h~*, *hâr~* / Pl: ~uri / E: mg *harcag*] 1 (Înv; d. detașamente armate) Hărțuire 2 (Înv; pex) Luptă 3 (Pfm) Pomire spre ceartă. 4 (Pop; ie) **Plâns cu h~** Plâns nervos care cu cât încerci să-l domolești, cu atât se întărește. 5 (Rar; ie) **A-și găsi ~ul cu cineva** A se trezi într-o dispută cu cineva cu chef de ceartă. 6 (Pfm; ie) **Tot ~ul își găsește pârtagul** Orice naș își are nașul. 7 (Înv) Părul de la ceafă.

artagaș *a* *vz artăgaș*

artar¹ *sm* [At: DAMÉ, T. / V: (îvp) ~iu, *h~*, *arcer(iu)*¹, *arcia(iu)*; *artar* / Pl: ~i / E: nct] 1 (Șic ~ *coaje*, *mic*) Arbore cu lemnul alb și tare, rezistent, cu frunze opuse și fructe aripate, care crește prin pădurile montane și este adesea cultivat ca plantă ornamentală (*Acer platanoides*). 2 (Bot; reg) Jugastru (*Acer campestre*). 3 (Bot; reg; șis ~ *american*, ~ *alb*¹, ~ *frasinu*) Arborele (*Acer negundo*). 4 (Bot; reg; șis ~ *tătăresc*) Gladiș (*Acer tataricum*). 5 (Bot; reg) Salcâm. 6 (Bot; reg; șis ~ *alb*², ~ *de codru*) Paltin (*Acer pseudoplatanus*). 7 (Pop; if *artariu*) Drug mic, subțirel și rotund sau în patru muchii, care se pune de-a curmezișul laturilor din față ale stativeilor.

artar² *sn* [At: (a. 1759) HEM / E: nct *vz altar*] (Reg) Stână acoperită cu scoarță și cetină Si: *scoartar*.

artariu *sm* *vz artar¹*

arta *sf* *vz hârta*

artăgaș, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, ap. HEM / V: ~tag~, *hâr~* / S: (înv) *ghâr~* / Pl: ~i, ~e / E: *artag* + *-as*] (Înv) Certăreț.

artăgos, ~oasă [At: GORJAN, H. IV, 214 / V: ~tăg~, *hâr~* / Pl: ~oși, ~oase / E: *artag* + *-os*] 1-2 *smf*, a (Om) certăreț Si: (îvp) *gâlceviitor*. 3 *av* Cu artag (3).

artăniș *sn* [At: BORZA, D. / Pl: ~e / E: nct] (Bot; reg) Căldărușă (*Aquilegia vulgaris*).

artăraș *sm* [At: TEODORESCU, P. P. 478 / Pl: ~i / E: *artar*¹ + *-as*] 1-2 (Șhp; bot) Artar¹ (1) Si: *artarel* (mic). 3 Horă nedefinită mai îndeaproape. 4 Melodia după care se dansează artărașul (3).

artărel *sm* [At: SEVASTOS, C. 173/10 / Pl: ~ei / E: *artăr* + *-el*] (Bot; reg) Artăraș (1).

artăgos, ~oasă *a*, *smf*, *av* *vz artăgos*

artegănă *sf* [At: VARONE, D. 18 / Pl: ~ne / E: nct] (Reg) 1 Joc popular cu strigături, compus dintr-o legănată și o învărtită. 2 Melodie după care se joacă artegana (1).

arți *sm* *vz harți*

artibur, ~ă *smf* *vz harțibur(ie)*

artivurți *sm* *vz harțiburie*

artivurț *sm* *vz harțiburie*

artun *av* *sm* *vz hartun*

aruli *vt* [At: CV, 1949, nr. 3, 35 / Pzi: ~lesc / E: mg *ărulni*] (Reg) A trăda.

arumă *sf* [At: BARONZI, I. L. I, 128/3 / Pl: ~me / E: *arum* (*maculatum*)] (Bot; reg) Rodul-pământului.

arumân, ~ă *smf*, a *vz aromân*

arumânaș *sm* *vz aromânaș*

arumânesc, ~ească *a*, *sn* *vz aromânesc*

arumânește *av* *vz aromânește*

arumânime *sf* *vz aromânime*

arumeală *sf* *vz aromeală*

arumi *v* *vz aromi*

arumitor, ~toare *a* *vz aromitor*

arunc *sn* [At: BĂRCIANU / Pl: ~uri / E: *arunca*] (Trs) Dare directă și personală.

arunca [At: COD. VOR. 164/9 / Pzi: *arunc* / E: ml *averruncare*] 1 *vt* (Înv) A îndepărta de la cineva un rău. 2 *vt* (Pfm; ie) A ~ *vina asupra cuiva* (sau *pe cineva*) A învinovăți. 3 *vt* (Pfm; ie) A ~ *moartea în țigani* A învinovăți pe cineva pentru o greșală comisă de altcineva. 4 *vt* (Îvr) A imputa cuiva ceva pe nedrept. 5 *vt* (Înv) A împovăra pe cineva abuziv cu impozite. 6 *vt* (Înv) A sili. 7 *vt* (Înv; în superstiții) A vrăji pe cineva, făcându-i farmece. 8 *vt* (Înv; îlv) A ~ *pizmă* A pizmui. 9 *vt* (Înv; îlv) A ~ *urgie* A urgisi. 10 *vt* (Înv; îlv) A ~ *scârbă* A scârbi. 11 *vt* (Înv; îlv) A ~ *năpasta* A năpăstui. 12 *vt* (Înv; ie) A ~ *grija (spre cineva)* A-și destăinui grijiile cuiva. 13 *vt* (Înv; îlv) A ~ *nădejdea spre cineva* A nădăjdui. 14 *vt* A îndepărta (de la sine) un lucru nefolositor sau fără valoare Si: (pop) *lepada*. 15 *vt* A trimite un obiect la o oarecare distanță, imprimându-i o mișcare rapidă Si: *a azvârli*. 16 *vt* (Pr) A da deoparte. 17 *vt* (Pfm) A risipi. 18 *vt* (Fam; ie) A ~ *pe ușă afară* A goni din casă. 19 *vt* (Pop; c.i. persoane sau grupuri mari de persoane) A izgoni. 20 (C.i. îmbrăcăminte) A pune în grabă. 21 *vt* (C.i. năvod, undiță) A lansa în apă. 22 *vt* (Îlv) A ~ *ancora* A ancora. 23 *vt* (C.i. semințe) A semăna. 24 *vt* (Înv; ie) A ~ *sorti* A trage la sorti. 25 *vt* (Pfm; ie) A ~ *bobii* A ghici în bobii. 26 *vt* (D. mirosuri, gaze, fum, vapori etc.) A emana. 27 *vt* (Îlv) A ~ *lumina* A lumina. 28 *vt* (Îlv) A ~ *umbră* A umbri. 29 *vt* (Înv; d. ochi) A străluci (adememoritor). 30 *vt* (Îvr) A rodi. 31 *vt* (Nob; ie) A ~ *căruntea* A încărunti. 32 *vt* (Pfm; ie) A(-și) ~ *ochii* (sau *o ochire*, *privire*, *căutătură*) la (ori *asupra*, *pe*, *prin*, *spre*, *peste* etc.) A privi repede. 33 *vt* (Pop; iae) A cerceta sumar. 34 *vt* A face să dispară un obiect azvârlindu-l undeva unde nu se vede. 35 *vt* (Pop; ie) **Parcă ~nci în Olt** Lucrezi fără spor. 36 *vt* (Pop; iae) Lucrezi în pierdere de mult timp, material. 37 *vt* A da ceva, cuiva prin aer. 38 *vt* (Fig) A împinge pe cineva la ceva. 39 *vt* (Îe) A ~ *pe cineva la închisoare* A băga pe cineva la închisoare (pe nedrept). 40 *vt* (Îe) A ~ (pe cineva) *pe drumuri* sau *pradă mizeriei* ori *foamei* A lipsi pe cineva de cele necesare traiului. 41 *vt* (Îae) A da pe cineva afară din serviciu. 42 *vt* (Pfm; ie) A ~ *banii pe fereastră* A cheltui fără socoteală. 43 *vt* (D. retori, oratori; ie) A ~ *vorbe* A vorbi pompos și fără conținut. 44 *vt* (Îe) A ~ *o vorbă* A face o aluzie. 45 *vt* (Pfm; ie) **A-i ~ cuiva sare** (sau **praf**) *în ochi* A încerca să-l faci pe cineva să nu vadă starea adevărată a lucrurilor. 46 *vt* (Pop; ie) **A-și ~ (ca buhaiul) tărână după** (sau **în**) **cap** (ori **pe spinare**)

A se păgubi prin acțiuni necugetate, făcute la mânie. **47 vr** (Fam; îe) **A-i** (sau **a-l**) **~ cuiva pe cineva în spinare** A încerca să te descotorosești de cineva, dându-l în răspunderea altuia. **48 vi** (Cu pp „cu”) A da în cineva cu ceva. **49 vi** (Pop; îlav) **Cât ai ~ cu securea** (sau **toporul, bățul, praștia, piatra, sburătura**) La mică distanță. **50 vr** (Înv; îe) **A ~ cu funia** A măsura în lungime. **51 vi** (Pop; cu pp „cu” cu valoare instrumentală) A izbi ceva sau în cineva. **52 vr** (Pfm; pop) A azvârli. **53 vi** (Pop; complementul este capul, mâna) A clătina nervos Si: (pop) **a ~ bânănai**. **54 vi** (Pop; d. animale) A lovi cu piciorul. **55 vr** (Pop; îe) **A ~ ochi(șori)** A trage ocheade. **56 vr** A se izbi de ceva. **57 vi** (D. vânt) A trânti la pământ. **58 vr** (Îvp; d. arme de foc) A trage. **59 vr** (Îe) **A ~ ceva în aer** A distruge ceva cu explozibil. **60 vr** (Îe) **A ~ literale** A scrie în grabă, neîngrijit. **61 vr** (D. ființe, mai ales oameni; cu pp *în, la, spre, după, asupra, înaintea*) A se repezi. **62 vr** (Îe) **A se ~ pe cal** A încăleca dintr-o săritură. **63 vr** (Fig) A se avânta. **64 vr** (Fig) A se consacra. **65 vr** (D. ape) A se vărsa. **66 vr** (Pop; d. boli) A da pe neașteptate peste cineva. **67** (Pfm; îe) **A se ~ în** (sau **de**) **partea cuiva** A semăna cu cineva din familie.

aruncare sf [At: ȘINCAI, HR. III, 7/14 / Pl: ~ări / E: *arunca*] **1** Probă athletică de azvârlire a discului, sulitei, greutății etc. **2** (Înv) Îndepărtare a unui rău de la cineva. **3** (Pfm; îs) **~a vinei asupra cuiva** Învinovățire. **4** (Pfm; îs) **~a morții în țigani** Învinovățire pe nedrept. **5** (Înv) Împovărare abuzivă cu impozite. **6** (Înv; îs) **~a pizmei** Pizmuire. **7** (Înv; îs) **~a urgiei** Urgisire. **8** (Înv; îs) **~a scârbei** Scârbire. **9** (Înv; îs) **~a napastei** Năpăstuire. **10** (Înv; îs) **~a grijii spre cineva** Destăinuire a grijilor. **11** (Înv; îs) **~a nădejdi** Nădăjduire. **12** Îndepărtare de la sine a unui lucru nefolositor, fără valoare. **13** Trimitere rapidă și la distanță a unui obiect Si: **azvârlire**. **14** (Ptr) Dare deoparte. **15** (Pfm) Risipire de bunuri, bani etc. **16** (Fam; îs) **~ pe usa afară** Gonire. **17** Izgonire. **18** Lansare în apă a năvodului, a undiței. **19** (Îs) **~a ancorii** Ancorare. **20** Semănat¹. **21** (Înv; îs) Tragere la sorți. **22** (Pfm; îs) **~a hobilor** Ghicire în hobi. **23** Emanare de mirosuri, gaze, fum, vapori etc. **24** (Îs) **~ de lumină** Luminare. **25** (Îs) **~ a umbrei** Umbră. **26** (Înv) Rodire. **27** (Îs) **~a ochilor** (sau **a privirii**) la (ori... *pe, prin, spre, peste* etc.) ceva Privire rapidă. **28-29** (Îas) Cercetare (sumară). **30** Dispariție a unui obiect pus unde nu se vede. **31** Dare prin aer a ceva. **32** (Îs) **~ în închisoare** Băgare la închisoare (pe nedrept). **33** (Îs) **~ pe drumuri** (sau **prada mizeriei ori foamei**) a cuiva Lipsire a cuiva de cele necesare traiului. **34** (Îas) Dare afară din serviciu. **35** (Îs) **~a banilor pe fereastră** Cheltuială fără socoteală. **36** (Îs) **~a unei vorbe** Aluzie. **37** (Îs) **~ de vorbe** Vorbire pompoasă și fără conținut. **38** (Pfm; îs) **~ de sare** (sau **praf**) **în ochii cuiva** Încercare de a ascunde realitatea. **39** (Pop; îs) **~ (ca buhaiul) a țăranei după** (ori **în**) **cap** (ori **pe**) **spinare** Păgubire prin fapte necugetate, făcute la mânie. **40** (Fam; îs) **~ a cuiva în spinarea altcuiva** Încercare de descotorosire a cuiva prin dare în răspunderea altcuiva. **41** Dare cu ceva în cineva. **42** (Înv; îs) **~ cu funia** Măsurare în lungime. **43** (Pfm) Azvârlire. **44** (Pop) Clătinare nervoasă a capului sau a mâinilor Si: (pop) **bănănaire**. **45** (Pop) Lovire cu piciorul de la un animal. **46** (Pop; îs) **~ din ochi(șori)** Tragere de ocheade. **47** (Îvp) Tragere cu un proiectil. **48** (Îs) **~ a ceva în aer** Distrugere cu explozibil. **49** Repeziere asupra cuiva. **50** (Îs) **~ pe cal** Încălecare dintr-o săritură. **51** (Fig) Avântare. **52** (Fig) Consacrare. **53** Vărsare de ape. **54** (Pop) Îmbolnăvire bruscă a cuiva. **55** (Pfm; îs) **~ în** (sau **de**) **partea cuiva** Asemănare cu cineva din familie.

arunca¹ sn [At: I. IONESCU, ap. HEM (1776) / Pl: ~uri / E: *arunca*] **1** (Pop) Semănat¹. **2** (Îe) **De-a ~ul** (sau **~ele**) Joc în care copiii se întrec în azvârlirea de pietre. **3** (Îlav) **Pe ~e** În dezordine. **4** (D. cai de călărie; îlav) **La ~e** În galop. **5** (În credințe populare) Boală pricinuită de vrăji.

arunca², ~a a [At: CORESI, ap. GCR / Pl: ~ați, ~e / E: *arunca*] **1** Care este trimis cu viteză la o distanță oarecare Si: **azvârlit²**. **2** Care este nefolositor, vără valoare Si: (pop) **lepătat**. **3** Risipit². **4** (D. persoane) Izgonit. **5** (D. undițe, năvoade) Care este lansat în apă. **6** Semănat². **7** (D. haltere) Care este ridicată până la piept, apoi înălțată brusc. **8** (Pop; îe) **A fi ~ cu sorții** A fi tras la sorți.

aruncător, ~oare [At: ANON. CAR. / Pl: ~i, ~oare / E: *arunca* + -(a)tor] **1 a** Care aruncă (15). **2 smf** Țintăș. **3 smf** (Înv; îs) **~ de vorbe** Flecăr. **4 sn** (Înv) Proiector. **5 sn** (Îs) **~ de flăcări** Armă care aruncă lichid inflamabil. **6 sn** (Spec) Dispozitiv, în cutia închizătorului armei de foc, care aruncă (15) tuburile cartușelor trase. **7 sn** (Șis ~ de mine) Brand. **8 sn** Aparat. **9 sn** (Înv; îs) **~ de apă** Havuz. **10 smf** Atlet specializat în probele de aruncare a discului, a sulitei, a greutății etc.

aruncătură sf [At: ANON. CAR. / Pl: ~ri / E: *arunca* + -atura] **1** (Înv) Risipire. **2** Distanța parcursă de un lucru aruncat. **3** (Spec; îs) **~ de piatra** Distanța până la care aruncă cineva o piatră. **4** (Spec; îs) **~ de băi** Distanță până la care aruncă cineva un băț. **5-6** (Îe) **A fi la o ~ de băi** A fi foarte aproape. **7** (Spec; îs) **~ de arc** Distanța până la care cineva trage cu arcul. **8** (Pan; îs) **~ de ochi** Privire. **9** (Înv) Țăsnire în sus a apei cu putere. **10** (Înv) Săritură cu avânt. **11** (Înv; îlav) **La ~ în galop**. **12** (Înv) Impozit. **13** (Îvr; îe) **A face cuiva ~ ri** A imputa. **14** (Trs; cer; îpl) Lemne uscate (pentru ars în cuptor). **15** (Pop) Bubă. **16** (Pop) Lucru vrăjit aruncat în calea cuiva. **17** (Înv) Literă scrisă deasupra sau dedesubtul rândului, mai ales în iscălituri.

aruncături vr [At: DA ms / Pzi: ~resc / E: *aruncături* (pl lui *arunca-tura*)] (Trs; d. lemne) A începe să putrezească.

aruncăturit, ~a a [At: VICIU, GL / Pl: ~iți, ~e / E: *aruncături*] (Trs; d. lemne) Putrezit.

aruspice sm [At: DICT. / Pl: ~ici / V: *h-* / E: fr *aruspice*] Preot roman care prezicea viitorul cercetând măruntaiele animalelor de jertfă.

arvanit, ~a [At: CARAGIALE, ap. CADE / V: *alv-* / Pl: ~iți, ~e / E: ngr *αρβανίτης*] (Înv) **1 smf** Albanez. **2 sm** Arnăut.

arval sm [At: DN³ / Pl: ~i / E: lat *arvales*] Unul din cei 12 preoți ai colegiului religios al zeiței Ceres care conduceau ambarvalele.

arvant sm vz *arvune*

arva¹ sm [At: HEM 1800 / Pl: ~ați / E: nct] (Îht; reg) **1** Oblet (*Aburnus alburnus*).

arva², ~a [At: N. COSTIN (1780), ap. HEM / Pl: ~ați, ~e / E: vsl *арват*] (Înv; cuvânt literar la scriitorii vechi) **1-2 smf**, a Croat. **3 sm** Mercenar. **4 sm** (Dep) Zavergiu jefuitor.

arv sf [At: HEM 1780 / V: *avă* / Pl: ~ve / E: nct] Dans popular nedefinit mai îndeaproape.

arvânt sm vz *arvune*

arvele sfp [At: DDRF / E: nct] (Înv) Conuri de brad.

arvoană sn vz *arvună*

arvon sn vz *arvune*

arvonă sf vz *arvună*

arvoni vtr vz *arvuni*

arvonire sf vz *arvunire*

arvonit¹ sn vz *arvunit¹*

arvonit², ~a a vz *arvunit²*

arvonitor, ~oare a, smf vz *arvunitor*

arvun¹ sm vz *arvune*

arvun² sn, vz *arvună*

arvuna v vz [At: PANN, P. V. I, 151 / Pzi: ~nez / E: *arvună*] (Înv) A arvuni (2).

arvunare sf [At: LM / Pl: ~nări / E: *arvuna*] (Înv) Arvunire.

arvună sf [At: N. TEST. (1648) / V: ~vona, ~voana; (înv) *aravona, aravonă, sn aravon, aravon*; ~un², aron, rav / Pl: ~ne / E: ngr *αρβανών*] **1** (Pfm) Acont. **2** (Înv) Amanet. **3** (Înv) Daruri făcute la logodnă, care angajează ambele părți la căsătorie.

arvune sm [At: TEODORESCU, P. P. 50 / V: *arpun, arvant, ~vânt, ~von, ~vun¹, iarvant* / Pl: ~ni / E: nct] (Pop) Arbore.

arvunel sm [At: HEM 1789 / Pl: ~ei / E: *arvune* + *el*] **1-2** (Pop; șhp) Arbore (mic).

arvuni [At: DOSOFTEI, ap. HEM / V: (Mol) ~voni / Pzi: ~nesc / E: *arvună*] **1 vi** (a) A confirma contractul prin darea înainte a unei sume din prețul total convenit. **2 vr** A angaja munca sau serviciile cuiva ca lucrător, ca servitor, ca lăutar etc. dându-i arvună (1) Si: (înv) *arvuna*.

3 *vr* A da cuiva arvună (1) în vederea achiziționării unui lucru. 4 *vr* (Buc) A găsi nași pentru nuntă. 5 *vr* (Înv; spec) A logodi. 6 (Reg) A lua de la cineva un angajament în schimbul unei favori acordate. 7 *vr* A(-și) lua un angajament mutual.

arvunire *sf* [At: POLIZU 754 / V: ~*von* / E: *arvuni*] 1 A tocmi pe cineva ca lucrător (îrg) *arvunare*. 2 (Buc; spec) Găsirea nașilor pentru nuntă. 3 (Înv) Logodire.

arvunit¹ *sn* [At: DA ms / V: ~*von* / E: *arvuni*] Angajare a muncii sau a serviciilor cuiva ca servitor, lucrător etc., dându-i arvună (1).

arvunit², ~*a* [At: (sec XVII) DA, ap. HEM 1787 / V: ~*von*² / Pl: ~*ii*, ~*e* / E: *arvuni*] 1 *a* Angajat prin dare de arvună (1). 2 *a* (D. obiecte) Tocmit prin dare de arvună (1). 3 *sn* (luz; în jargonul studenților) Muc de țigară solicitat de mai înainte. 4 *sm* (Înv) Logodnic.

arvunitor, ~*oare smf*, *a* [At: DA ms / V: ~*von* / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: *arvuni* + ~*itor*] 1-2 (Persoană) care tocmește dând arvună (2).

arz *sn* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 282/13 / V: *harez* (I A: ?) / Pl: ~*uri* / E: tc *arz*] (Înv) Plângere împotriva domnului țării adresată de către boieri sau un alt domn sultanului, marelui vizir, sau, mai rar, unui pașă Si: (Înv) *arzihal*, *arzmahzar*.

arzahl *sn* vz *arzihal*

arzaval *sn* vz *arzihal*

arzacios, ~*oasă a* [At: COSTINESCU / Pl: ~*oși*, ~*oase* / E: *arz* (pzi al verbului *arde*) + ~*acios*] (Înv) Inflamabil.

arzminte *sf* [At: CIAUȘANU, V. 5 / V: ~*zâm* / Pl: ~*nți* / E: *arz* (pzi al verbului *arde*) + ~*aminte*] (Înv) 1 Dogoare. 2 Piroză.

arzător, ~*oare* [At: CORESI, PS. 5 / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: *arz* (pzi al lui *arde*) + ~*ător*] 1 *a* (luz) Inflamabil. 2 *a* Torid. 3 *a* (Fig) Înfocat. 4 *a* (Pex) Chinuit. 5 *a* (Fig) Care cere o soluționare imediată. 6 *sm* Muncitor calificat care încinge cuptoarele. 7 *sn* Aparat care servește la amestecarea cu aer a combustibililor în scopul arderilor. 8 *sn* Focar.

arzătură *sf* [At: PALIA (1581), ap. CADE / V: *arsă* / Pl: ~*ri* / E: *arz* (pzi al lui *arde*) + ~*atură*] (Înv) 1 Arsură. 2 Jertfă.

arzminte *sf* vz *arzminte*

arzante *av* [At: CIAUȘANU, V. 5 / E: de la *arz* (pzi al lui *arde*)] (Înv) Fierbinte.

arzahl *sn* vz *arzihal*

arzihal *sn* [At: URICARIUL, ap. LET. III, 104/31 / V: *argi*~, ~*zah*~, ~*zavae*~, ~*zeh*~, ~*zoh*~, ~*zohal*, ~*zoh*~, ~*harzohal* / Pl: ? / E: tc 'arzi hal, 'arzu hal] (Înv) Plângere prezentată de un particular sultanului sau marelui vizir.

arzime *sf* [At: ȘEZ. X, 45 / E: *arz* (pzi al lui *arde*) + ~*ime*] (Reg) Febră.

arzmahzar *sn* [At: BELDIMAN, TR. 353 / V: *argimagzari*, *armazar*, ~*marzar*, *arzmahzar* / Pl: ~*e* și ~*uri* / E: tc 'arzi mahzar] (Înv) Petiție colectivă prezentată sultanului sau marelui vizir în numele unei provincii întregi.

arzmahzar *sn* vz *arzmahzar*

arzoaică *sf* [At: DA ms / Pl: ~*ice* / E: *arzoaie* + ~*ca*] (Fam) Femeie pasională Si: *arzoaie* (3).

arzahl *sn* vz *arzihal*

arzoai, ~*oai* [At: POLIZU / V: (Înv) *arsoi* / Pl: ~, ~*oai* / E: pbl *arz* (pzi al lui *arde*) + ~*oi*] 1 *a* (Înv) Torid. 2 *a* (Înv) Înfocat. 3 *sf* (Fam) Arzoaică. 4 *sf* (În descântece, vrăji) Personaj din mitologia populară care arde, incendiază. 5 *smf* (Reg) Persoană iute, mereu în mișcare, ca și cum ar avea foc sub tălpi. 7 *sn* (Reg) Mâncare din lapte fierț și mămligă.

arzos, ~*oasă a* [At: DOSOFTEI, V. S. 128 / Pl: ~*oși*, ~*oase* / E: *arz* + ~*os*] 1 (Înv) Inflamabil. 2 (Înv) Înfocat. 3 (Pop) Vin roșu aprins.

arzoval *sn* vz *arzihal*

arzahl *sn* vz *arzihal*

arzu, ~*uie* [At: MACEDONSKI, O. III 25 / Pl: ~ / E: *arz* + ~*ui*] (Rar) 1 *a* Înfocat. 2 *sn* (Îs) Vremea ~ului Vremea când se făceau plângeri împotriva domnului țării de către boieri sultanului.

arzuică *sf* [At: CADE / Pl: ~*ici* / E: *arz* (pzi al lui *arde*) + ~*uică*] (Ban) Joc de copii asemănător cu de-a poarca.

arzu, ~*ie a* [At: MARDARIE, L. 4116 / V: (Înv) ~*uriu* / Pl: ~*ii* / E: tc *arzu*] (Pop) Înfocat (3).

arzumazar *sn* vz *arzmahzar*

arzur, ~*ie a* vz *arzu*

as *sm* [At: CONTEMPORANUL II, 25 / Pl: *ași* / E: lat *as*, *assis*, fr *as*, it *asso*, grc *δοσ*] 1 Unitate de greutate romană egală cu 328g. 2 Monedă romană de aramă sau de bronz de greutatea unui as (1). 3 Carte de joc marcată cu un singur punct sau semn, care, de obicei, este cea mai valoroasă dintre cărțile de aceeași culoare Si: (pop) *birlic*, *ochi*, (Înv) *tui*, (arg) *taica*. 4 (Fam) Maestru.

asab *sm* [At: DEX² / Pl: ~*i* / E: nct] Soldat din armata Imperiului Otoman.

asalt *sn* [At: E. VĂCĂRESCU, ap. HEM 1795 / Pl: ~*uri* / E: it *assalto*] 1 Atac decisiv pentru cucerirea unui loc întărit și pentru a sparge rezistența inamicului Si: (pop) *iures*, *năvala*. 2 Asediu (1). 3 (Îe) **A da** ~ A ataca cu forțe militare. 4 (Îe) **A lua cu** ~ A cucerii printr-un asalt (1). 5 (Îs) *Batalion de* ~ Batalion de șoc. 6 (Pan) Luptă asiduă în politică, ideologie etc. 7 (Pan) Insistență amoroasă. 8 Formă de atac la scrimă.

asalta *vr* [At: VĂCĂRESCU, ap. HEM / Pzi: ~*tez*, (Înv) *asalt* / E: it *assaltare*] 1 A ataca cu forțe militare. 2 (Pan) A copleși cu rugăminți, cu cereri etc. insistente.

asaltare *sf* [At: DEX² / Pl: ~*ări* / E: *asalt*] 1 Efectuarea unui asalt (1) Si: *asaltar*¹ (1). 2 (Fig) Copleșire cu rugăminți, cereri etc. Si: *asaltar*¹ (2).

asaltat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~*uri* / E: *asaltă*] (1-2) Asaltare (1-2).

asaltat², ~*a* [At: DA ms / Pl: ~*ati*, ~*e* / E: *asaltă*] 1 Care a fost atacat cu forțe militare. 2 Care a fost copleșit cu rugăminți, cereri etc.

asambla *vr* [At: SOARE, MAȘ. 12 / Pzi: ~*lez* / E: fr *assembler*] A îmbina între ele piese ale unui mecanism.

asamblaj *sn* [At: DEX² / Pl: ~*e* / E: fr *assemblage*] Sistem din două sau mai multe elemente îmbinate sau articulate.

asamblare *sf* [At: DA ms 154 / Pl: ~*ări* / E: *asambla*] Îmbinare a pieselor unui mecanism Si: *asamblar*¹.

asamblat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~*uri* / E: *asambla*] Asamblare.

asamblat², ~*a* [At: DA ms / Pl: ~*ati*, ~*e* / E: *asambla*] Îmbinat.

asambleză *sf* [At: DN³ / V: ~*enză* / E: fr *assembleuse*] Mașină de răsucit cabluri.

asamblor [At: DN³ / Pl: ? / E: fr *assembleur*] 1 *sm* Muncitor care assemblează. 2 *sn* Program de calculator care transformă limbajul simbolic în coduri ale limbajului de mașină.

asamțui *sn* vz *asmățui*

asana *vr* [At: SBIERA, F. S. 415 / V: (reg) *sana* / Pzi: ~*nez* / E: fr *assainir*, ger *assanieren*] 1 A înlătura surplusul de ape dintr-o regiune în scopuri economice, de salubritate sau estetice prin lucrări hidrotehnice ample. 2 (Fig) A redresa o situație.

asanare *sf* [At: DA / Pl: ~*nări* / E: *asana*] 1 Înlăturarea surplusului de ape în scopuri economice, de salubritate sau estetice prin lucrări hidrotehnice ample Si: *asanat*¹ (1). 2 (Fig) Redresare a unei situații Si: *asanat*¹ (2).

asanat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~*uri* / E: *asana*] 1-2 Asanare (1-2).

asanat², ~*a* [At: DA ms / Pl: ~*ati*, ~*e* / E: *asana*] 1 De pe care s-a înlăturat surplusul de apă. 2 Redresat.

asanator *sm* [At: CONTEMP., Seria II, 1950, nr. 184, 3/1 / Pl: ~*i* / E: *asana* + ~*tor*] (Rar) Care asanează (1).

asar *av* vz *aseară*

asara *av* vz *aseară*

asasen *sm* vz *asasin*

asasin, ~*a smf* [At: BĂRAC, A. 4 / V: (Înv) ~*sen* / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr *assassin*] Persoană care omoară premeditat pe cineva.

asasina *vr* [At: DA ms / Pzi: ~*nez* / E: fr *assiner*] 1 A omorî pe cineva cu premeditare. 2 (Fig) A plictisi și a enerva pe cineva cu insistențele.

asasinare *sf* [At: URICARIUL XIV, 245/17 / Pl: ~*nări* / E: *asasina*] Omorâre cu premeditare.

asasinat¹ *sn* [At: DA ms / Pl: ~*e* / E: *asasina*] Omor cu premeditare Si: *asasinare*.

asasina², ~ă a [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *asasina*] Care a fost omorât cu premeditare.

asaul sm [At: M. COSTIN, L. I, 296/20 / Pl: ~i / E: tc *yasaul*] 1-2 (Înv) (Persoană cu) rangul de subhatman la cazacii zaporojeni.

asămălu v vz **asemălu**

asămăna v vz **asemăna**

asămănare sf vz **asemănare**

asămănat, ~ă a vz **asemănat**

asămănător, ~oare a vz **asemănător**

asămănătură sf vz **asemănătură**

asămăna v vz **asemăna**

asămănare sf vz **asemănare**

asămănat, ~ă a vz **asemănat**

asămănător, ~oare a vz **asemănător**

asămănătură sf vz **asemănătură**

asămîne ain, av vz **asemenia**

asămînea ain, av vz **asemenia**

asân sm vz **asin**

asân, ~ă smf vz **asin**

asbest sn vz **azbest**

ascari sm [At: ENC. AGR. / V: (înv) ~ă sf / Pl: ~izi / E: fr *ascaride*] 1 (Lpl) Familie de viermi paraziți din tubul digestiv la om și la animale. 2 Limbric.

ascari sf vz **ascari**

ascari sf [At: ENC. VET. 31 / Pl: ~ze / E: fr *ascaridose*] Boală parazitată provocată de limbrici.

ascari sf [At: DR. V, 557 / Pl: ~te / E: *ascari(d)* + -ita] (Reg) Limbric.

ască sf [At: ENC. AGR. / Pl: *asce* / E: fr *asque*] (Bot) Celulă-mamă în formă de măciucă sau de sac alungit, producătoare și purtătoare de spori interni la unele ciuperci.

ascendent, ~ă [At: HAMANGIU, C. C. 159 / V: (înv) ~e / Pl: ~nți, ~e / E: lat *ascendens*, ~entem] 1 a (Îoc *descendent*) Care urcă Si: *suitor*. 2 a (Mat; îs) *Progresie* ~a Progresie ai cărei termeni cresc. 3 a (Îs) *Armonie* ~a Armonie care ia naștere dintr-o suită ce urcă. 4 a (Îs) *Gamă* ~a Gamă care urcă de la tonuri grave la tonuri ascuțite. 5 a (Ast; îs) *Mod* ~ Punct în care planeta traversează de la Sud la Nord ecliptica. 6 a (Îs) *Linie* ~a Linie genealogică care urcă de la fiu la părinți, de la nepoți la bunici etc. Si: *ascendență*. 7 a (Pan) Care se dezvoltă progresiv, de la inferior la superior, de la simplu la complex. 8 smf Rudă în linie ascendentă (6). 9 sn Autoritate morală Si: (nob) *ascendență* (4).

ascendente a, sn vz **ascendenta**

ascendență sf [At: HASDEU, I. C. 61 / V: (înv) ~din~ / Pl: ~te / E: fr *ascendence*] 1 (Iuz) Ascensiune. 2 Linie de rudenie ascendentă (6). 3 (Pex; ccr) Familie din care se trage cineva. 4 (Nob) Ascendent (9).

ascendință sf vz **ascendență**

ascensional, ~ă a [At: DEX² / P: ~si-o~ / Pl: ~i, ~e / E: fr *ascensionnel*] Care tinde (sau face) să suie.

ascensiune sf [At: DA / P: ~si-u~ / Pl: ~ni / E: fr *ascension*] 1 (Liv) Urcare. 2 (Spe) Urcare pe munte. 3 Mișcare de jos în sus a unui mobil. 4 (Spe) Înlăturare cu balonul. 5 (Fig) Dezvoltare. 6 (Fig) Evoluție pe scară profesională sau socială.

ascensor sn [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 135 / Pl: ~oare / E: fr *ascenseur*] Cabină sau platformă cu care se transportă pe verticală persoane sau mărfuri Si: (liv) *lift*.

ascet, ~ă smf [At: DOSOFTEI, V. S. 43 / V: ~chit, (înv) *chet* / Pl: ~eți / E: fr *ascete*] 1 (Liv) Pustnic. 2 (Pan) Persoană care duce o viață austeră și retrasă.

ascetic, ~ă [At: DA / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *ascétique*] 1 a De ascet (1) Si: (înv) *pustnicesc*, *schimnicesc*. 2 a Care aparține ascetismului (1). 3 a Ca un ascet (1) Si: (înv) *pustnicesc*, *schimnicesc*. 4 sf Ramură a teologiei care se ocupă cu viața și operele unor asceți creștini.

ascetism sn [At: DA ms / Pl: ~e / E: fr *ascétisme*] 1 Doctrină etico-religioasă a renunțării la viața lumească și la orice plăceri pentru a se dedica

în întregime rugăciunii și lui Dumnezeu Si: *pustnicie*, *schimnicie*, *sihăstrie*, (liv) *asceza*. 2 Viață de ascet (1) Si: *pustnicie*, *schimnicie*, *sihăstrie*, (liv) *asceza*. 3 Viață austeră și retrasă.

asceza sf [At: DEX² / Pl: ~ze / E: fr *ascèse*] 1-3 Ascetism (1-3). 4 (Pex) Ansamblu de exerciții fizice și spirituale (considerate purificatoare) practicate de unii călugări.

ascher sm [At: ZILLOT, CRON., ap. HEM / V: *ascher* / Pl: ~i / E: tc *asker*] (Înv) Armată turcească.

ascherliu sm [At: (a. 1774) URICARIUL VI, 437 / Pl: ~ii / E: tc *askerliü*] (Înv) Soldat turc.

aschet, ~ă smf vz **ascet**

aschimodie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: ns cf gr *ἀσχιμοδία* vlf] (Pfm; prt) Persoană foarte urâtă (prin slăbiciune exagerată, statură mică etc.)

aschit, ~ă smf vz **ascet**

aschitac sm [At: DOSOFTEI, ap. HEM / V: (înv) ~aci / Pl: ~aci / E: ngr *ἀσχιτάς*] (Îvr) Pustnic.

aschitaciu sm vz **aschitac**

aschitean sm [At: (a. 1652) ap. MURNU, GR. 7 / Pl: ~eni / E: ngr *ἀσχιτης* + -ean] (Îvr) Pustnic.

ascidie sf [At: DEX² / V: (înv) ~iu sn / Pl: ~ii / E: fr *ascidie*] 1 (Lpl) Clasă de animale marine inferioare, cu corpul în formă de sac. 2 Animal din clasa ascidilor. 3 Organ în formă de cupă, din frunzele plantelor carnivore.

ascidiu sn vz **ascidie**

ascita sf [At: CANDREA, F. 220 / Pl: ~te / E: fr *ascite*] Hidropizie abdominală.

ascitic, ~ă smf, a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *ascitique*] 1 a De ascită. 2-3 (Persoană) care suferă de ascită.

asclepiad, ~ă [At: DICT. / P: ~pi-ad / Pl: ~azi, ~e / E: fr *asclépiade*, lat *asclepiadeum* (*metrum*)] 1-3 sm, a, sn (Șif ~eu; șis vers~) (Vers) care este compus dintr-un spondeu (sau troheu), doi sau trei coriambi și un iamb. 4 sm Membru al corporației medicilor greci. 5 sn (Bot) Plantă erbacee perennă, cu flori albastre parfumate și cu fructul îngroșat și cărnos Si: (pop) *iarba-fiurelor*.

asclepiadacee sf [At: DN³ / Pl: ~ / E: lat *asclepiadaceae*] 1 (Lpl) Familie de plante dicotiledonate, gamopetale, având ca tip asclepiadul (5). 2 Exemplar din asclepiadacee (1).

asclepiadeu sn vz **asclepiad**

ascomicete [At: DN³ / Pl: ~ / E: fr *ascomycètes*] 1 sfp Clasă de ciuperci care se înmulțesc prin spori produși de o ască. 2 sf Ciupercă din clasa ascomicete (1).

ascorbic am [At: DN³ / Pl: ~ici / E: fr *ascorbique*] (Îs) Acid ~ Vitamina C, cu proprietăți antiscorbutice.

ascospor sm [At: DN³ / Pl: ~i / E: fr *ascospore*] Spor format într-o ască.

ascruma vr [At: DOSOFTEI, V. S. 110/24 / Pzi: ~um / E: a- + *scrum*] (Înv) A preface în scrum.

asculta [At: COD. VOR. 58/2 / Pzi: *ascult* / E: lat *asculture*] 1 vt (D. ființe) A-și încorda auzul pentru a auzi ceva. 2 vt (D. animale) A ciuli urechile spre a auzi ceva. 3-4 vt (D. oameni) A urmări atent vorbele cuiva sau muzica. 5 vt A trage cu urechea (la ușă). 6 vt (Îe) A ~ **liturgia** A participa la slujba bisericească. 7 vt A audia (un curs). 8 vt (Spe) A examina oral un elev, un candidat la un examen Si: (înv) *prociti*. 9 vt (Fam; șie) A ~ **martorii** (sau **un martor**) A audia martorii. 10 vt (Înv) A înțelege. 11-12 vt A face voia stăpânului, mai-marelui, superiorului, părintelui etc. Si: (înv) a da *asculture*. 13 vt (Cu complementul „cuvântul”, „porunca”, „ordinul”) A îndeplini. 14-15 vt A urma sfatul cuiva. 16 vt (Pfm; îe) A ~ **la cineva** A da crezare cuiva. 17 vt A îndeplini o dorință, o rugămintă 18 vt (Înv; construit cu „de”) A fi sub autoritatea, stăpânirea sau suzeranitatea, ascultarea cuiva. 19 vt (Îe) A-și ~ **inima** A se supune pasiunii. 20 vt (Fig; construit cu prepoziția „de”; complementul este „bunul-simt”, „rațiunea” etc.) A acționa după un criteriu rațional, corect, verificat prin experiență. 21 vt (Med) A asculta.

ascultare sf [At: COD. VOR. 143/12 / Pl: ~ări / E: *asculta*] 1 Încordare a auzului pentru a distinge clar ce se spune sau zgomotele ori sunetele înconjurătoare Si: (înv) *ascultatura* (1). 2 Cuiure a urechilor spre a auzi ceva. 3 Tragere cu urechea (la uşă). 4 (Îs) ~a *liturghiei* Participarea la slujba bisericească. 5 (Pfm) Audiere de cursuri, prelegeri etc. Si: *ascultat*¹. 6 (Jur; îs) ~aui murtor Audiere a martorului. 7 (Înv) Sală de *ascultare*. 8 (Înv) Îndeplinire a unei dorințe. 9 Îndeplinire a cuvântului, poruncii, ordinului cuiva. 10 Urmare a sfatului cuiva. 11 Supunere față de stăpân, mai-mare, superior, părinte. 12 (Îe) **A da cuiva o clipă de** ~ A da cuiva atenție, importanță. 13 (Bis) Împlinire a dorinței (tainice) exprimate în rugăciune. 14 (Înv) Supunere față de o instituție, de o cărmuire. 15 (Înv; îs) ~a spre domnul țării Supunere a vasalului față de domnitor. 16 (Îe) **A fi** (sau a rămâne, a sta etc.) **sub ~a cuiva** A face voia cuiva. 17 (Înv; îe) **A fi (încă, tot) sub ~a părinților** A fi minor. 18 (Bis) Ucenicie înainte de a intra în cinul bisericesc. 19 (Bis) Slujire a unui călugăr sau călugărițe mai tânăr(ă) la unul sau una mai bătrân(ă). 20 (Bis; înv; îe) **Dat de** (sau spre, la) ~ Orânduiri (ca o pedeapsă) să slujească în cinul călugăresc. 21 (Mil; înv; îe) **A fi sub ~a cuiva** A fi sub comanda cuiva. 22 (Fig; îs) ~a inimii Lăsare în voia sentimentelor, pasiunilor. 23 (Fig) Acționare după un criteriu rațional, corect, verificat prin experiență. 24 Făgăduință de deplină supunere față de biserică făcută de monahi. 25 (Med) Auscultatie. *ascultat*¹ sn [At: CORESI, EV. 16/3 / Pl: ~uri / E: *asculta*] 1 (Bis; înv) Înțelegere a Sfintei Scripturi. 2 (Înv; pex) Urmare a percepțelor creștine. 3 (Înv; spe) Urmare a vieții lui Iisus Hristos. 4-9 *Ascultare* (1, 2, 3, 5, 10, 11).

*ascultat*² ~a a [At: HEM 1815 / Pl: ~ați, ~e / E: *asculta*] 1 Auzit. 2 Audiut. 3 Examinat. 4 Căruia, în calitate de stăpân, mai-mare, superior i s-a făcut voia. 5 (D. porunci, ordine) Îndeplinit. 6 (D. sfaturi) Urmat. *ascultaciune* sf [At: BUDAI-DELEANU, ap. HEM 1812 / Pl: ~ni / E: *asculta* + ~aciune] (Înv) *Ascultare* (13).

ascultământ sn [At: COD. VOR. 138/10 / Pl: ~uri / E: *asculta* + ~ământ, cf it *ascoltamento*] (Bis; înv) *Ascultare* (13).

ascultăreț, ~eală a [At: BUDAI-DELEANU, ap. HEM 1816 / Pl: ~i, ~e / E: *asculta* + ~ăreț] (Înv) *Ascultător*.

ascultător, ~oare [At: COD. VOR. 154/9 / Pl: ~i, ~oare / E: *asculta* + ~ător] 1 a Care ascultă (14). 2 a (Pex) Supus. 3 smf Persoană care ascultă (3) o povestire, audiază un concert etc. 4 a (Înv) Aflat sub administrația, puterea, jurisdicția cuiva. 5 sf (Înv; sst) Loc de unde poate cineva asculta (sau auzi) fără să fie văzut.

ascultătură sf [At: CORESI, ap. HEM / Pl: ~ri / E: *asculta* + ~atură] (Înv) 1 *Ascultare* (1). 2 Bârfă.

ascultoi, ~oale a [At: PRAV. GOV., ap. HEM 1818 / Pl: ~ / E: *asculta* + ~oi] (Bis; înv) 1 Supus. 2 (Îe) **A sta** (sau **a se arăta**) ~ A asculta (15) de cineva.

ascuma vr [At: DA ms / Pzi: *ascum* / E: nct] (Reg) A asmuți.

ascunde [At: TETRAEV. (1574), 206 / Pzi: *ascund*, (reg) *ascunz* / E: lp *abscondere*] 1-2 *vr* A (se) așeza într-un loc în care să nu poată fi văzut, găsit Si: (pop) a (se) *pitii*, a (se) *pitula*. 3 *vt* A acoperi. 4 *vr* A se feri de cineva din pricina sfiei, fricii, rușinii. 5 *vr* A tăinu. 6 *vt* (Complementul este „ura”, „răutatea”, „frica” etc.) A disimula. 7-8 *vr* (Pex) A minți. 9 *vr* (D. soare, lună, stele) A intra în nori. 10 *vr* (Pfm; îe) **A se ~ după deget** A încerca să se dezvinovățească cu argumente nevalabile. 11 *vr* (Buc) A pune bine, la păstrare ceva.

ascundere sf [At: BIBLIA (1688), 372/2 / Pl: ~ri / E: *ascunde*] 1 Așezare într-un loc în care să nu poată fi văzut, găsit Si: *pitire*, *pitulare*, (rar) *ascuns*¹ (1), *ascunzătură* (1). 2 Acoperire. 3 Ferire de cineva din cauza sfiei, fricii, rușinii. 4 Tănuire. 5 (Pex) Taină. 6 Disimulare. 7 Mințire. 8 (Prin metonimie; rar) Minciună. 9 Intrare în nori a soarelui, a lunii, a unei stele.

*ascuns*¹ sn [At: COD. VOR. 148/10 / Pl: (rar) ~e, ~uri / E: *ascunde*] 1 (Rare) *Ascundere* (1). 2 (Îes) *De-a ~ul* (sau *~elea*, *v-ați ~elea*) Joc în care jucătorii se ascund, în afară de unul care trebuie să-i caute și să-i găsească pe ceilalți Si: (pop) *ajumitul*, (*de-a*) *cucul*, *de-a mija*, *jumetca*, *mijioarca*, *mijioacă*, *pitulicica*. 3 (Înv; lpl; îs) ~ele inimii Tainele inimii. 4 (Înv) Taină.

5 (Pop; îs) ~ul *vorbelor* Tăle. 6 (Îlav) **În ~** (sau, înv, **într-~**), ori **pe** sau (înv) **pre ~**, ori (înv) **printr-~** sau **pe sub ~** În taină. 7 *Ascunzătoare*. 8 (Înv) Loc inaccesibil. 9 (Înv) Apărătoare. 10 (Înv; îe) **A se da ~** A se retrage în ascunzișuri.

*ascuns*², ~ă [At: SIMION DASC., ap. LET. I, A. 34/39 / Pl: ~nși, ~e / E: *ascunde*] 1 Așezat într-un loc în care să nu poată fi văzut și găsit Si: *pitii*, *pitulat*. 2 smf (Îvr) Persoană care s-a ascuns (1). 3 a Ferit de privirile oamenilor Si: *dosnic*. 4 a (D. fapte, gânduri, intenții, sentimente) Nedezvăluit. 5 a (Pex; d. fapte, gânduri, intenții, sentimente) Tainic. 6 a (D. oameni) Care nu-și dezvăluie gândurile, sentimentele, intențiile, faptele. 7 a (D. astre) Acoperit cu nori, ceață. 8 av (Înv) Pe furis.

ascunsoare sf [At: MARDARIE, L. 3252 / Pl: ~ori / E: lp **absconsoria*] (Înv) 1 *Ascunzătoare* (5). 2 Loc de pândă. 3 Vistierie.

ascunzător, ~oare [At: I. RUSSET (1836), ap. HEM 1833 / Pl: ~i ~oare / E: *ascunde* + ~(a)tor] 1-2 smf, a (Persoană) care ascunde (1) ceva. 3-4 smf, a (Rare) (Persoană) care se ascunde (1) de cineva. 5 sf Loc în care poți ascunde (1) ceva sau pe cineva Si: *ascunziș* (1), (pop) *tainiță*, (îvr) *ascunsoare* (1), (îvr) *ascunzătură* (2). 6 sf Loc de pândă Si: *ascunziș* (2), (îvr) *ascunsoare* (2), *ascunzătură* (3).

ascunzătură sf [At: POLIZU / Pl: ~ri / E: *ascunde* + ~atură] 1 (Îvr) *Ascundere* (1). 2-3 *Ascunzătoare* (5-6).

ascunziș sn [At: POP, ap. HEM III, Add. XXVI / Pl: ~uri / E: *ascunde* + ~is] 1-2 *Ascunzătoare* (5-6). 3 (Pop) Tănuire. 4 (Pop; îlav) **Cu ~uri** Fără sinceritate.

ascuteală sf vz *ascuteală*

ascuța vr [At: DA ms / Pzi: ~tez / E: net] (Înv) 1-23 A (se) ascuți (1-23). *ascuțare* sf [At: DA ms / Pl: ~ări / E: *ascuța*] (Înv) 1-6 *Ascuțire* (1-6). *ascuțat*¹ sn [At: DA ms / Pl: ~uri / E: *ascuța*] (Înv) 1-5 *Ascuțit*¹ (1-5). *ascuțat*², ~ă a [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *ascuța*] (Înv) 1-18 *Ascuțit*² (1-18).

ascuteală sf [At: LB / V: (înv) ~utea~ / E: *ascuți* + ~eală] (Înv) 1-2 *Ascuțire* (1-2). 2 *Ascuțitură* (3).

ascuți [At: URECHE, L. I, 124/14 / Pzi: *ascut*, (reg) *ascuț* și ~tesc / E: ns cf lat *excitare*] 1 *vr* A face vârf unui obiect înțepător. 2 *vrp* A căpăta o formă lunguiată (la vârf). 3 *vr* (Pop; îe) A i se (sau a-și) ~ (cuiva) *dintii după ceva* A pofti cu lăcomie ceva. 4 *vr* A face mai tăioasă lama unei arme sau a unei unelte. 5-6 *vr* (Fig) A (se) face mai ager. 7 *vr* (Pfm; fig; îe) **A-și ~ limba** (sau **condeiul ori pana**) A se pregăti pentru a împunge cu vorba. 8 *vr* (Pfm; fig; îe) **A(-și) ~ cuvântul** A-și șlefui felul de a vorbi. 9 *vr* (Pfm; fig; îe) **A-și ~ glasul** (sau **vocea**) A ridica tonul la cineva. 10 *vr* (Fig; pfm; îe) **A se ~ la cineva** A țipa, a ridica tonul la cineva. 11 *vr* (Pfm; fig; d. oameni; îe) **A-și ~ colții** (sau **dintii**) A se obrăznic. 12 *vr* (Îrg; construit cu pp „asupra”) A amenința. 13 *vr* (Îrg; d. câini) A se repezi să muște. 14 *vr* (Pfm; fig; îe) **A-și ~ urechile** (sau **auzul**) A asculta ceva cu atenție. 15 *vr* (Pfm; fig; îe) **A-și ~ ochii** (sau **văzul**, **privirea**) A privi cu atenție. 16 *vr* (Reg; fig; îe) **A-și ~ picioarele** A se pregăti s-o ia la fugă. 17 *vr* (Pfm; fig; îe) **A-și ~ mintea** sau **a se ~ la minte** ori **a i se ~ mintea** A deveni mai isteț Si: (pop) *a se ageri*, *a se isteți*. 18 *vr* (Pfm; fig; îe) **A-și ~ inima** sau **a se ~ la inimă** ori **a i se ~ inima** A căpăta curaj. 19 *vr* (Înv; pfm; îe) **A ~ ceva din capul său** A născoci. 20 *vr* (Înv) A sta gata de a întreprinde ceva. 21-22 *vr* (D. conflicte politice, sociale, economice etc.) A (se) intensifica Si: (pop) *a (se) înțeți*, (liv) *a (se) acutița*. 23 *vr* (Pfm; îe) **A se ~ (la față)** A slăbi foarte tare.

ascuțime sf [At: CONACHI, P. 268 / Pl: (nob) ~mi / E: *ascuți* + ~ime] 1 Calitate a unui obiect ascuțit. 2 (Fig) *Acuitate*. 3 (Fig; îs) ~a *minții* Istetism. 4 (Înv; îlav) **Cu ~** Hotărât.

ascuțire sf [At: CANTEMIR, ap. HEM 1836 / Pl: (nob) ~ri / E: *ascuți*] 1 Operație prin care se face vârf unui obiect înțepător Si: (îvr) *ascuteala* (1). 2 Operație prin care lama unei unelte sau arme se face mai tăioasă Si: (îvr) *ascuteală* (2). 3 (Fig) Istetism. 4 (Fig; d. privire, văz) *Agerime*. 5 (Fig) Agravare a unui conflict, a unei crize, a unei lupte politice etc. 6 (Fig; pex) Intensificare.

ascuși *sn* [At: (a. 1773) GCR II, 88 / Pl: ~uri / E: *ascuși* + -iș] **1** Vârful unui obiect ascuțit, mai ales al unei arme. **2** Taiș. **3** (Înv; ie) **A trece prin ~ui fierului** (sau **sabiei**) A ucide un număr mare de oameni (într-un conflict armat).

ascușit¹ *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 193 / Pl: (rar) ~uri / E: *ascuși*] **1-2** Ascuire (1-2). **3** (Fig; inv) Agerime. **4** (Înv; ccr) Taiș. **5** (Înv; ie) **A trece prin** (sau **sub**) **~ul fierului** (sau **sabiei**) A ucide mulți oameni.

ascușit², ~ă *a* [At: (a. 1632) EUSTRAȚIE, ap. HEM 1838 / Pl: ~iți, ~e / E: *ascuși*] **1** Cu vârf lunguiet, înțepător. **2** Cu taiș. **3** (Înv; d. teren) Pietros. **4** Lunguiet. **5** (Îs) **Unghi** ~ Unghi mai mic de 90 de grade. **6** (Fig; d. minte) Pătrunzător. **7** (Fig; d. exprimare, stil) Taiș. **8** (Fig; ie) **A avea limba** ~ă A fi tăios în aprecieri. **9** (Fig; d. ton, glas) Strident. **10** (Fig; d. auz) Fin. **11** (Fig; d. urechi) Ciulit. **12** (Fig; d. privire) Ageră. **13** (D. stări sufletești) Pregnant. **14** (Fig; d. miros) Pătrunzător. **15** (Fig; rar; d. căldură) Care s-a înțepit. **16** (Fig; d. conflicte, ciocniri) Violent. **17** (Fig; d. idei, stări sociale, lupte politice) Acut. **18** (Gm; ie) **A fi ~ ca lupta de casă** A fi foarte slab.

ascușitor, ~oare [At: DA / Pl: ~i, ~oare / E: *ascuși* + -tor] **1 sf** Unealtă sau aparat de ascuțit obiectele tăioase Si: (pop) *cute, gresie*. **2 sf** Aparat (mic) cu care se ascut creioanele. **3-5 a** Care ascute (1-2, 4). **6 smf** Persoană specializată în ascuțirea (2) obiectelor tăioase.

ascușitorie *sf* [At: SCÂNTEIA, 1951, nr. 1950 / Pl: ~ii / E: *ascușitor* + -ie] Atelier sau secție a unei fabrici unde se ascut obiecte tăioase.

ascușitură *sf* [At: CANTEMIR, ap. HEM 1841 / Pl: ~ri / E: *ascuși* + -tură] (Rar) **1-2** Ascuire (1-2). **3** (Ccr) Partea ascuțită (1) a unui obiect. **4** (Îvp; îs) ~ de deal Vârf de deal.

ascușitel, ~ea *a* [At: CANTEMIR, IST. 207 / Pl: ~ci, ~e / E: *ascușit* + -el] (Înv) **1-2** Puțin ascușit² (1-2).

asdic *sn* [At: DN³ / E: fr *asdic*, eg A(l)ied) S(ubmarine) D(etection) I(nvestigation) C(ommittee)] Sonar.

aseame ain, av vz **asemenea**

aseamene ain, av vz **asemenea**

aseamenea ain, av vz **asemenea**

aseaminea ain, av vz **asemenea**

asear av vz **aseară**

aseară av [At: CUV. D. BĂTR. II, ap. DA / V: (reg) *asa*~, *as(e)ar* / E: *a*³ + *seară*] În seara precedentă.

aseca *vr* [At: DEX² / Pzi: *asec* / E: *seca* cf fr *assecher*] **1** (Rar) A deseca. **2** (Spc) A evacua apa din puțurile de mină în curs de săpare, din rocile și substanțele minerale utile etc.

asecare *sf* [At: DEX² / Pl: ~cări / E: *aseca*] **1** (Rar) Desecare. **2** (Spc) Evacuarea apei din puțurile de mină în curs de săpare, din rocile și substanțele minerale utile etc.

asecat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *aseca*] **1** (Rar) Desecat. **2** (Spc; d. puțuri de mină, roci și substanțe minerale) Din care s-a evacuat apa.

asecura v vz **asigura**

asecurare *sf* vz **asigurare**

asecurat, ~ă *a*, *smf* vz **asigurat**²

asedia *vr* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 257/31 / P: ~di-a / Pzi: ~iez / E: it *assediare*] **1** A încercui și ataca cu forțe armate un loc întărit pentru a-l cucerii. **2** (Fig) A insista foarte mult pe lângă cineva în vederea atingerii unui scop.

asediat, ~ă *a* [At: DA / P: ~di-at / Pl: ~ați, ~e / E: *asedia*] **1** (D. cetăți) Încercuit și atacat de forțe armate. **2** (Fig; d. persoane) Asalatat cu rugăminți, cereri etc.

asediator, ~oare *smf*, *a* [At: DA / P: ~di-a~ / Pl: ~i, ~oare / E: *asedia*] **1-4** (Persoană) care asediază (1-2).

asediere *sf* [At: DA / P: ~di-e~ / Pl: ~ri / E: *asedia*] Asediu (1).

asedii *vr* [At: DA / Pzi: net / E: net] (Înv) A asedia (1).

asedia *sn* [At: ALECSANDRI, T. 1424 / P: ~diu / V: (înv) ~ie *sf* / Pl: ~ii / E: it *assedio*] **1** Încercuire și atacare cu forțe armate a unui loc întărit,

pentru a-l cucerii Si: (pop) *împresurare*. **2** (Îs) *Stare de ~* Regim de suspendare a libertăților democratice și acordare a unor drepturi speciale poliției, armatei etc., instituit în împrejurări excepționale.

aseismic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *aséismique*] (D. zone geografice) Care e lipsit de cutremure.

aseismicitate *sf* [At: DEX² / Pl: ~ități / E: fr *aséismicité*] Absență a cutremurelor într-o zonă geografică.

aseleniza *vr* [At: DEX² / Pzi: ~zez / E: *a*³ + *Selene* (np) + -iza] A cobori pe Lună Si: (rar) *a aluniza*.

aselenizare *sf* [At: DEX² / Pl: ~zări / E: *aseleniza*] Coborâre pe Lună Si: *alunizare*.

aselghicesc, ~ească *a* [At: DOSOFTEI, ap. HEM 1841 / Pl: ~ești / E: *aselghie* + -esc] (Îvr) Desfrânat.

aselghiciune *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 74/2 / Pl: ~ni / E: *aselghie* + -iciune] Desfrânare.

aselghie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 53 / Pl: ~ii / E: ngr *ἀσελγία*] (Îvr) Desfrânare.

asemălu [At: (a.1817) URICARIUL IV, 300/14 / V: *asăm*~, ~mel~ / Pzi: ~esc / E: ns cf *semălu*] **1-2** *vr* (Înv) A (se) asemăna. **3** *vr* (Îvr) A se contopi.

asemăluire *sf* [At: DDRF / Pl: ~ri / E: *asemălu*] (Îvr) **1-9** Asemănare (1-9).

asemăna [At: COD. VOR. 110/11 / V: (înv) *asămă*~, (reg) *asămăna*, (îrg) ~ăra, (reg; sst) ~ma / Pzi: *asemăna* / E: ml *assimilare*] **1-2** *vr* (Înv; d. terenuri denivelate) A (se) aduce la același nivel Si: (reg) *a (se) asemeni*. **3** *vr* (Pop) A așeza lucrurile astfel încât să nu mai rămână locuri goale între ele. **4** *vr* (Înv; ie) **A ~ cu pământul** A face una cu pământul. **5-6** *vr* A (se) face sau a fi asemenea cu... **7** *vr* (Înv; nob) A face să pară. **8** *vr* (Înv; d. vise) A interpreta. **9** *vr* A se considera la fel ca altul Si: *a (se) asemui*.

asemănare *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 42/21 / V: (înv) *săm*~, *asăm*~, (reg) *asămăna*~ / Pl: ~nări / E: *asemăna*] **1** (Înv) Nivelare. **2** Faptul de a semăna cu cineva sau ceva Si: (înv) *asemănătură*, (pop) *semanătură, similitudine*. **3** (Pfm; îlav) **După** (sau, înv, **pre**) **chipul și ~a cuiva** Întocmai după imaginea cuiva. **4** (Înv; ccr) Chip. **5** (Înv) Comparatie. **6** (Îlv) **A face ~ între...** A compara. **7-8** (Îlav; îla) **Fără ~** Incomparabil. **9** (Îvr; îlav) **Cu ~ Aproape** (ca...). **10** (Mat) Corespondență între punctele a două figuri în care raportul lungimilor segmentelor omoloage este constant.

asemănat¹ *sn* [At: DA / V: (înv) *asăm*~, (reg) *asămăna*~ / E: *asemăna*] Asemănare (2).

asemănat², ~ă [At: ESOP (1812), ap. GCR II, 209 / V: (înv) *asăm*~, (reg) *asămăna*~ / E: *asemăna*] **1 a** (Înv) Nivelat. **2 a** Identic. **3 a** Asemănător. **4 av** (Înv) În conformitate cu...

asemănător, ~oare *a* [At: ANTIM, P., ap. HEM 1852 / V: *asăm*~, (reg) *asămăna*~, (înv) ~iu / Pl: ~i, ~oare / E: *asemăna* + -tor] (Construit cu dativul sau cu pp „cu”) Care seamănă cu cineva sau cu ceva Si: *asemănat, asemenea* (1), *analog, similar*, (înv) *asemuitor*.

asemănătoriu, ~ie *a* vz **asemănător**

asemănătură *sf* [At: ANON. CAR. / V: (înv) *asăm*~, (reg) *asămăna*~ / Pl: ~ri / E: *asemăna* + -ătură] (Rar) Asemănare (2).

asemăra v vz **asemăna**

ascme a, av vz **asemenea**

asemelui v vz **asemălu**

asemenea [At: (cca. 1550) MSS, ap. HEM 1843 / V: (înv) *aseamene*, *aseam*~, *aseamin*~, ~me, (reg) ~mine, ~minea, *asămine*, *asămin*~, ~ni, ~merea / E: ml *assimilis*] **1-2 ai**, av Asemănător. **3-4 sf**, ai (Înv; mpl; îf) *aseamenile*; *șis cel (de) ~* Seamăn. **5 smf** (Rar; adeseori construit cu articolul nehotărât) Persoană care este egal social sau se aseamănă cu cineva. **6 av** La fel Si: *deopotrivă, identic*, (pop) *așjiderea*. **7 a** (De obicei la începutul unei propoziții sau fraze) Formulă de continuare a comunicării care indică adăugarea altor informații Si: *tot așa, tot astfel, la fel, în același fel, pe lângă acestea*, (pop) *așjiderea*. **8 ai** Așa de (mare, puternic, bun, deosebit etc.). **9 av** (Înv; ie) **A face ~ cu pământul** A face una cu pământul. **10 ai** (Spc; d. figuri geometrice) Care are unghiurile

corespunzătoare egale și laturile corespunzătoare proporționale. **11 ai** (Înv; d. terenuri) Netez. **12 av** (Înv; îlav) ~ **cu drumul** Paralel cu drumul.

asemeni¹ a, av vz **asemenea**

asemeni² vt [At: MERA, L. B. 219 / Pzi: ~nesc / E: **asemenea**] (Trs; înv; d. terenuri denivelate) A asemana (1).

asemeni³ sf [At: HEM 1851 / Pl: ~te / E: **asemeni** + -inta] (Reg) Asemănare (2).

asemenea ai, av vz **asemenea**

asemine ai, av vz **asemenea**

aseminea ai, av vz **asemenea**

asemna vt [At: DA / Pzi: ~nez / E: ns cf fr **assignation**] (Trs; înv) 1-3 A asigna (1-3).

asemna¹ sf vz **asemna¹une**

asemna²une sf [At: DA / Pl: ~ni / E: fr **assignation**] (Trs; înv) 1-2 Asignație (1-2).

asemui [At: ZILLOT, CRON., ap. HEM 1852 / Pzi: ~esc / E: a³ + seama + -ui] 1-2 vtr (Construit cu pp „cu“, rar cu dativul) A (se) asemana. 2 vt (Înv) A compara. 3-4 vtr (Rar; construit cu pp „cu“, rar cu dativul) A fi la fel cu. 5 vt (Înv; pex) A confunda.

asemuire sf [At: ZILLOT, CRON., ap. HEM 1853 / Pl: ~ri / E: **asemui**] (Înv) 1 Asemănare. 2 Comparare.

asemuit, ~ă a [At: DELAVRANCEA, S. 107 / Pl: ~iți, ~e / E: **asemui**] 1 Asemănător. 2 (Construit cu pp „cu“, rar cu dativul) Care este comparat.

asemuitor, ~oare a [At: ARDELEANU, U.D. 44 / Pl: ~i, ~oare / E: **asemui** + -itor] (Înv) Asemănător.

asen sm vz **asin**

asenta vt [At: DA / Pzi: ~tez / E: ger **assentieren**] (Trs) 1 A recruta. 2 (D. animale, în special cai) A înmatricula pentru o eventuală rechiziție.

asentare sf [At: CV, 1951, 5 / Pl: ~tări / E: **asenta**] 1 Recrutare Cf **asenta** (1). 2 (În special despre cai) Înmatriculare pentru o eventuală rechiziție Cf **asenta** (2).

asentiment sn [At: (a. 1865) URICARIUL X, 379/3 / Pl: ~e / E: fr **assentiment**] 1 Consimțire dată cuiva pentru a face ceva Si: **consimțământ**, (fam) **învoire**, (iuz) **pozvolenie**, **pozvolire**. 2 (Îe) A fi în ~ul cuiva A proceda conform dorințelor cuiva.

asenție sf vz **esență**

asepsie sf [At: A. POP, CHIRURG. 466 / E: fr **asepsie**] 1 Metodă de sterilizare a instrumentelor chirurgicale, a sălii de operație etc. cu ajutorul căldurii, ultrasunetelor etc. 2 Absență a microbilor în urma aplicării asepsei (1).

aseptic, ~ă a [At: A. POP, CHIRURG. 440 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr **aseptique**] Lipsit de germeni patogeni Si: **sterilizat**.

aseptiza vt [At: DEX² / Pzi: ~zez / E: fr **aseptiser**] A steriliza.

aseptizare sf [At: HAXDEU, I. C. IX / Pl: ~zări / E: **aseptiza**] Sterilizare.

asertiv, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr **assertif**] (Liv) Cu caracter de aserțiune Si: **asertoric** (1).

asertoric, ~ă a [At: MAIORESCU, L. 61 / V: (înv) ~iu / Pl: ~ici, ~ice / E: fr **assertorique**] (Liv) 1 Asertiv. 2 (Îs) Judecată ~ă Judecată în care se afirmă sau se neagă ceva fără a prezenta dovezi.

asertoriu, ~ie a vz **asertoric**

asertiune sf [At: HASDEU, I. C. IX / Pl: ~ni / E: fr **assertion**] 1 (Flz) Propoziție care are valoare de adevăr. 2 (Pgn) Afirmatie.

aservi vt [At: DA / Pzi: ~vesc / E: fr **asservir**] A supune un popor, un grup social, un individ unei clase dominante sau unor interese străine Si: a subjugă, a înrobi, (pop) a robi, (îvp) a serbi.

aservire sf [At: DA / Pl: ~ri / E: **aservi**] Supunere a unui popor, a unui grup social, a unui individ intereselor altora Si: subjugare, înrobire, (pop) robire, (îvp) serbire.

aservit, ~ă a [At: DA / Pl: ~iți, ~e / E: **aservi**] (D. un popor, o clasă socială, un individ) Care este supus de alții intereselor acestora Si: subjugat, înrobit, (pop) robit, (îvp) serbit.

asesor, ~oare smf [At: (sf. sec. XVII), IORGA, S. D. XII, 233 / V: (îvr) **asușor sm** / A: (înv) **asesor** / Pl: ~i, ~oare / E: fr **assesseur**] 1 Membrii unui complet de judecată, în afară de președinte. 2 Persoană de pe lângă un judecător, un președinte de birou etc. Si: **ajutor**, **asistent** Cf **supleant**. 3 (Înv) Reprezentant al poporului în unele complete de judecată. 4 (În perioada comunistă; îs) ~ **popular** Judecător atașat pe lângă președinții tuturor instanțelor, în afară de Curtea Supremă, ales de sindicate și numit de Ministerul Justiției.

asexual, ~ă a [At: ENC. AGR. / P: ~xu-at / Pl: ~ați, ~e / E: fr **asexué**] 1 (D. plante și animale) Care nu are caractere de apartenență la unul dintre sexe. 2 (Îs) Reproducere ~ă Reproducere prin spori sau prin diviziune.

asezona vt [At: DA ms / Pzi: ~nez / E: fr **assaisonner**] 1 A pune ingrediente într-o mâncare pentru a-i da un gust bun (picant) Si: a condiimenta. 2 (Fig; îrn) A adăuga ceva la un lucru pentru ca acesta să fie mai atractiv, mai deosebit.

asezonare sf [At: DEX² / Pl: ~nări / E: **asezona**] 1 Condimentare. 2 Operație care face ca un lucru să pară mai atractiv, mai deosebit Si: **asezonat¹** (2).

asezonat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: **asezona**] 1-2 Asezonare (1-2).

asezonat², ~ă a [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: **asezona**] 1 (D. mâncăruri) Condimentat. 2 Ornamentat.

asfalt sn [At: VLAHUȚĂ, ap. CADE / Pl: ~uri / E: fr **asphalte**] 1 Rocă sedimentară, brună-neagră, formată prin bituminizarea unor substanțe organice sau prin oxidarea și polimerizarea petrolului. 2 Amestec de bitum cu materiale minerale folosite la pavarea drumurilor. 3-4 (Imp) Drum sau loc asfaltat.

asfalta vt [At: DA / Pzi: ~tez / E: fr **asphalter**, ger **asphaltieren**] A acoperi un drum, un teren etc. cu un strat de asfalt (2).

asfaltare sf [At: DA / Pl: (rar) ~tări / E: **asfalta**] Acoperire a unui drum, a unui teren cu un strat de asfalt (2) Si: **asfaltat¹**.

asfaltat¹ sn [At: DA / Pl: ~uri / E: **asfalta**] Asfaltare.

asfaltat², ~ă a [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: **asfalta**] Acoperit cu asfalt (2).

asfaltene sfp [At: DN³ / E: fr **asphaltènes**] Hidrocarburi cu masă moleculară mare, constituite ale asfalturilor, care dau bitumului calitatea de aglomerant.

asfalic, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr **asphaltique**] 1 Care conține asfalt (1). 2 Care este acoperit cu asfalt (2).

asfaltit sn [At: DN³ / E: fr **asphaltite**] Amestec natural de bitum și materii organice.

asfaltizare sf [At: DN³ / Pl: ~zări / E: **asfalt** + -iza] 1 Transformare lentă a țițeiului în asfalt. 2 Transformare a bitumului din păcura asfalică în asfalt.

asfaltor sm [At: DA ms / Pl: ~i / E: fr **asphalteur**] Muncitor la lucrări de asfaltare.

asfigmie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr **asphygmie**] (Med) Absență temporară a pulsului.

asfinte sf [At: S. NĂDEJDE, ap. TDRG / E: ns cf **asfinți**] (Mol; îlav) Pe la ~a soarelui La asfințit (1).

asfinți [At: CONACHI, P. 103 / V: (îvp) **asân~** / Pzi: ~tește, (reg) ~nte / E: a³ + **sfinți**] 1 vi (D. soare și astre) A apune. 2 vim (Rar) A se face noapte. 3 vt (Pfm; fig; îe) A-i ~ (cuiva) ochii A i se închide ochii de somn. 4 vt (Fig; complementul este „ochii“) A întunece.

asfintire sf [At: DRĂGHICI, R. 139 / Pl: (mob) ~ri / E: **asfinți**] 1 Apus¹. 2 (Fig; d. viață) Declin. 3 (Fig; d. viață) Sfârșit.

asfințit¹ sn [At: ALECSANDRI, P. 1, 237 / V: ~a sf / Pl: ~uri, (rar) ~e / E: **asfinți**] 1 Apus¹. 2 Timpul când apune soarele. 3 (Îlav) Pe ~e Pe la asfințit (2). 4 Locul unde asfințește (1) soarele Si: **apus**, **vest**, **occident**, (pop) **soare-apune**. 5 (Fig; d. viață) Declin. 6 (Fig; d. viață) Sfârșit.

asfințit², ~ă a [At: DA / Pl: ~iți, ~e / E: **asfinți**] Care a apus.

asfințita sf vz **asfințit¹**

asfixia vtr [At: DA / P: ~xi-a / Pzi: ~iez / E: fr **asphyxier**] 1-2 A provoca sau a suferi o asfixie (1). 3-4 (Pex) A omorî sau a muri prin asfixie (1).

asfixiant, ~a a [At: DA ms / P: ~xi-a~ / Pl: ~nti, ~e / E: fr *asphyxiant*] Care provoacă asfixie (1) Si: *înăbușitor*, *sufocant*.

asfixiare sf vz **asfixiere**

asfixiat, ~a a [At: DA ms / P: ~xi-at / Pl: ~ați, ~e / E: *asfixia*] 1-2 Care a suferit o asfixie (1-2) Si: *sufocat*.

asfixie sf [At: SADOVEANU, N. F. 73 / P: ~xi-e / Pl: ~ii / E: fr *asphyxie*] 1 Stare de sufocare datorită înecării, strangulării, inhalării de gaze toxice, ca simptom al unor boli etc. 2 Moarte prin asfixie (1).

asfixiere sf [At: DA / V: (înv) ~iare / P: ~xi-e~ / Pl: ~ri / E: *asfixia*] 1 Sufocare prin asfixie (1). 2 Asfixie (2).

asfodel sn [At: BRANDZA, D. 415 / V: ~a sf / Pl: ~e / E: fr *asphodèle*] 1 Plantă de grădină (mediteraneană), din familia liliaceelor, cu flori albe sau galbene, cu fructul o capsulă. 2 (Îs) ~ galben Asfodel (1) cu flori galbene.

asfodela sf vz **asfodel**

asfolit sn [At: DN³ / E: fr *asphaltite*] Beton asfaltic rezistent la temperaturi joase, folosit la îmbrăcăminti rutiere.

asialie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *asialie*] Diminuare a secreției salivare Si: *aptialie*, *aptialism*.

asiat, ~a smf [At: DEX² / P: ~si-at / Pl: ~ați, ~e / E: fr *asiate*] (Frm) Asiatic (1).

asiatic, ~ă [At: CANTEMIR, HR. 12 / S: (înv) *azi*~ / P: ~si-a~ / Pl: ~ici, ~ice / E: lat *asiaticus*, fr *asiatique*] 1-4 smf, a (Persoană) care este originară din Asia sau care face parte din populațiile Asiei Si: *oriental*, (înv) *asiean*, *asiaticesc*, *asiesc*. 5-6 sm Populație sau grup de persoane dintr-o țară din Asia. 7-8 a Care este specific Asiei sau asiaticilor (2) Si: *oriental*, (înv) *asiaticesc*, *asiean*, *asiesc*. 9-10 a Care provine din Asia sau de la asiatici (2) Si: *oriental*, (înv) *asiaticesc*, *asiean*, *asiesc*. 11-12 a Referitor la Asia sau la asiatici (2) Si: *oriental*, (înv) *asiaticesc*, *asiean*, *asiesc*. 13-14 av Ca în Asia sau ca asiaticii (1) Si: *oriental*, (înv) *asiaticesc*, *asiaticeste*. 15 a (Fig) Care este plin de fast, de farmec asiatic (7) Si: *oriental*, (înv) *asiaticesc* (7).

asiaticesc, ~ească a [At: CANTEMIR, I. I. II, 184 / P: ~si-a~ / V: (reg) ~iet~, ~ă / Pl: ~ești / E: *asiatic* + -esc] (înv) 1-13 Asiatic (1-13).

asiaticeste av [At: POLIZU / P: ~si-a / E: *asiatic* + -este] (înv) Asiatic (13).

asibila vtr [At: DN³ / Pzi: ~lez / E: fr *assibiler*] (Fon) 1-2 A face să capete sau a căpăta caracterul unei consoane africată.

asibilare sf [At: DN³ / Pl: ~lări / E: fr *asibila*] (Fon) Fenomen prin care un sunet nesiflant se transformă într-un sunet siflant.

asibilație sf [At: DN³ / V: (înv) ~iune / Pl: ~ii / E: fr *asibilation*] Asibilare.

asibilațiune sf vz **asibilație**

asiduitate sf [At: I. NEGRUZZI, S., ap. DA / P: ~du-i~ / E: lat *assiduitas*, -atis, fr *assiduité*] 1 (înv) Prezență stăruitoare pe lângă cineva. 2 Perseverență în realizarea unui scop Si: (liv) *tenacitate*, (fam) *stăruință*, *silință*.

asiduu, ~ă [At: ODOBESCU, S. II, 403 / P: ~du-u / Pl: ~ui, ~ue / E: fr *assidu*, lat *assiduus*] 1 a (înv) Care stă tot timpul în preajma cuiva. 2 a Care manifestă asiduitate (2) Si: *perseverent*, *stăruitor*, (liv) *tenace*. 3 av Cu asiduitate (2).

asiean, ~eană a [At: COD. VOR. 15/1, 83/7 / P: ~si-ean / Pl: ~eni, ~ene / E: *Asia* + -(e)an] (înv) 1-10 Asiatic (1-4, 7-12).

asiesc, ~ească a [At: COD. VOR. 83/7 / P: ~si-esc / Pl: nct / E: *Asia* + -esc] (îvr) 1-10 Asiatic (1-4, 7-12).

asietă sf [At: DEX² / P: ~si-e~ / Pl: ~te / E: fr *assiette*] 1 Înclinare longitudinală a unei nave din cauza repartizării neuniforme a încărcăturii. 2 Mod de fixare a impozitelor datorate statului.

asigna vr [At: DA / Pzi: ~nez / E: lat *assignare*, fr *assigner*] 1 (Rar) A repartiza cuiva ceva ce i se cuvine sau de care trebuie să aibă grijă Si: (îrg) a *asemna* (1). 2 (Jur; cmr) A afecta un fond pentru plata unei datorii, unei rente Si: (îrg) a *asemna* (2). 3 (Trs) A emite un mandat de plată Si: (îrg) a *asemna* (3). 4 (Rar) A atribui unei mărimi un indice, un semn oarecare etc.

asignant sm [At: COD. ȚIV. / Pl: ~nți / E: nct] 1 (Jur; cmr; înv) Datornicul ce dă asignația (1). 2 (Trs; rar) Asignatar (1).

asignare sf [At: DA / Pl: ~nări / E: fr *assignation*] 1 (înv) Repartizare a unei părți sau a unei responsabilități Cf *asigna* (1). 2 (Jur; cmr) Afectarea unui fond pentru plata unei datorii, unei rente. 3 (Trs) Emitere a unui mandat de plată. 4 Indicare printr-un indice, printr-un semn oarecare etc. 5 (Rar) Repartizare a frecvențelor de lucru pentru diferite stații de radiocomunicații.

asignat¹ sn [At: DA / Pl: ~e / E: fr *assignat*] 1 Bancnotă franceză emisă în timpul Revoluției din 1789, destinată vânzării proprietăților naționale Si: *asignație* (2). 2 Nume dat bancnotei în trecut în unele țări.

asignat², ~ă [At: COD. ȚIV. / Pl: ~ați, ~e / E: *asigna*] 1 a (Rar) Repartizat ca parte sau ca responsabilitate. 2 a (Jur; cmr; d. fonduri) Afectat pentru o plată oarecare. 3 a Indicat printr-un indice, printr-un semn oarecare etc. 4 sm (Jur; cmr; înv) Debitorul în calitate de terță persoană de la care creditorul își ia datoria Si: *asignant* (2), *asignatar* (1).

asignatar sm [At: COD. ȚIV / V: (înv) ~iu / Pl: ~i / E: ger *Assignatar*] (înv) 1 Creditorul care primește asignația (1) Si: (reg) *asignant* (2). 2 Beneficiar. 3 Mandatar (1).

asignatariu sm vz **asignatar**

asignație sf [At: COD. ȚIV. / V: (înv) ~iune / Pl: ~ii / E: lat *assignatio*, fr *assignation*] (înv) 1 (Jur; cmr) Cambie dată la ordinul unei terțe persoane Si: (reg) *asemnațiune* (1) Vz *poliță*. 2 Asignat¹ (1).

asignațiune sf vz **asignație**

asigura [At: ȘINCAI, HR. II, 15 / V: (înv) *asecu*~ / Pzi: *asigur*, (înv) ~rez / E: a³ + *sigur* cf fr *assurer*] 1 vt A face ca înfăptuirea unui lucru să fie sigură, durabilă. 2-3 vtr A încheia un contract de asigurare (3) a vieții, a unui bun. 4 vr (luz; ie) A se ~ la „Dacia” A căpăta o notă rea și a i se schimba dramatic situația școlară. 5 vr A-și lua toate măsurile de precauție pentru a se pune în siguranță. 6 vr A se îngriji să aibă cele necesare traiului. 7 vr (Teh) A fixa elementele asamblate ale unui sistem tehnic pentru a nu se deplasa. 8 vr A da cuiva garanții asupra unui lucru Si: a *garanta*, a *încredința*.

asigura sf [At: NEGRUZZI, S. III, 320/10 / V: (înv) *asecu*~ / Pl: ~rări / E: *asigura*] 1 Acțiune care face ca înfăptuirea unui lucru să fie sigură Si: (rar) *asigura*¹. 2 Promisiune fermă Si: *garanțare*, *încredințare*. 3 Operație financiară, decurgând dintr-un contract sau o obligație legală, prin care asiguratorul se obligă ca în schimbul unor sume primite periodic să despăgubească pe asigurat pentru pierderile pe care le-a suferit în anumite situații. 4 Actul de asigurare (3). 5 (Lpl; îs) ~rări sociale de stat Formă de ocrotire a populației prin asigurarea de către stat, în schimbul unei cotizații lunare, de indemnizații, prestări de servicii în cazul bolii, invalidității, bătrâneții etc. 6 (Lpl; îs) ~rări de sănătate Formă a asigurărilor (5) prin care persoanele asigurate au dreptul la servicii medicale, materiale medicale și medicamente. 7 Fixare.

asigurat¹ sn [At: DA ms / Pl: ~uri / E: *asigura*] Asigurare (1).

asigurat², ~ă [At: COSTINESCU / V: (înv) *asecu*~ / Pl: ~ați, ~e / E: *asigura*] 1 a Devenit ori făcut sigur sau durabil. 2 a Garantat printr-o asigurare (3). 3 a Pus în siguranță. 4 smf Persoană care se asigură (2). 5 smf Salarat care beneficiază de asigurările (5) sociale. 6 a Fixat.

asigurator, ~oare smf, a vz **asigurator**

asiguratoriu, ~orie a vz **asigurator**

asigurator, ~oare [At: HAMANGIU, C. C. 429 / V: (înv) ~rator, ~ratoriu / Pl: ~i, ~oare / E: *asigura* + -ator] 1 a Care asigură (1) ceva sau pe cineva. 2 smf Persoana sau societatea care garantează asiguratului (4) îndeplinirea contractului de asigurare. 3 a (Îs) *Sechestr* ~ Sechestr ordonat de justiție pentru garantarea intereselor și a drepturilor părților împlicate.

asiguripsi vr [At: DA / Pzi: ~sesc / E: nct] (înv) 1-8 A asigura (1-8). **asiguripsit**, ~a smf, a [At: DA / Pl: ~iți, ~e / E: *asiguripsi*] (înv) 1-6 Asigurat² (1-6)

asilabie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *asyllabie*] Formă de afazie manifestată prin incapacitatea de a uni fonemele în silabe.

asimbohe *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *asymbolie*] Incapacitate patologică de a înțelege simbolurile (limbii vorbite).

asimetric, ~a *a* [At: MACEDONSKI, O. IV, 136 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *asymétrique*] Fără simetrie.

asimetrie *sf* [At: IBRĂILEANU, A. 113 / Pl: ~ii / E: fr *asymétrie*] Lipsă de simetrie.

asimila [At: MAIORESCU, CR. I, 391 / Pzi: ~lez / E: fr *assimiler*, lat *assimilare*] 1 *vt* A transforma în propria substanță materiile nutritive introduse în organism. 2-3 *vt* A (se) face asemănător ori de același rang cu altceva sau altceva. 4-5 *vt* A (se) integra în alt grup social sau național prin pierderea trăsăturilor caracteristice proprii (limbă, obiceiuri etc.). 6-7 *vt* A (-și) însuși temeinic cunoștințe. 8-9 *vt* (Fon) A (se) transforma sub influența altui sunet aflat în apropiere. 10 *vt* A introduce în viața cotidiană sau în procesele de fabricație idei, produse, tehnologii etc. noi.

asimilabil, ~a *a* [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *assimilable*] 1 Care poate fi asimilat (1) (ușor). 2 Care poate deveni asemănător ori de același rang cu altceva sau altceva. 3 Care se poate integra într-un alt grup social sau național. 4 (D. cunoștințe) Care poate fi însușit.

asimilare *sf* [At: DA / Pl: ~lări / E: *asimila*] 1 Asimilație (1). 2 Fenomenul de transformare (aproape identică) a cuiva sau a ceva în cineva sau în ceva. Si: *asimilație* (3). 3 Integrare în alt grup social sau național decât cel nativ. 4 Însușire temeinică a cunoștințelor învățate. 5 (Fon) Modificare, care poate merge până la identificare, produsă de un sunet asupra altuia aflat în apropiere. Si: *asimilație* (4). 6 (Fon; îs) ~ *regresivă* Transformare a unui sunet sub influența altuia care-l urmează. Si: *asimilație* (5). 7 (Fon; îs) ~ *progresivă* Transformare a unui sunet de către altul care-l precedă. Si: *asimilație* (6). 8 (Fon; îs) ~ *reciproca* Transformarea a două sunete prin acțiune reciprocă. Si: *asimilație* (7). 9 Introducere în viața cotidiană sau în procesele de fabricație a unei tehnologii, a unor idei, produse etc. noi.

asimilat, ~a *a* [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *asimila*] 1 (D. mâncare, d. materii introduse în organism) Transformat în substanțe necesare organismului. 2 Transformat în cineva sau în ceva. 3 Integrat într-un alt grup social sau național. 4 (D. cunoștințe) Însușit temeinic. 5 (D. sunete ale vorbirii) Transformat sub influența altui sunet aflat în apropiere. 6 (D. tehnologii, idei etc.) Introdus în cotidian.

asimilativ, ~a *a* [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr *assimilatif*] 1-3 Asimilator (1-3).

asimilator, ~oare [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 210 / Pl: ~i, ~oare / E: *asimila* + -tor] 1-3 a Care asimilează (1, 3, 5). 4 *smf* (Rar) Persoană care asimilează (4) o cultură străină. 5 *sm* Persoană care urmărește asimilarea (3) forțată a unui popor.

asimilație *sf* [At: DA ms / V: (înv) ~iune / Pl: ~ii / E: fr *assimilation*, lat *assimilatio*, -onis] 1 Fază a metabolismului în care materiile nutritive introduse în organism sunt transformate în substanțe proprii acestuia. Si: *asimilare* (1). 2 (îs) ~ *clorofiliană* Proces fiziologic prin care plantele verzi sintetizează cu ajutorul luminii absorbite de clorofilă substanțele organice din bioxidul de carbon și din apă și eliberează oxigen. 3-7 *Asimilare* (2, 5-8).

asimilațiune *sf* *vz asimilație*

asimini *vt* [At: DA ms / Pzi: ~nesc / E: nct] (Reg) A netezi.

asimptomatic, ~a *a* [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *asymptomatique*] (D. boli) Fără simptom clinic.

asimptota *sf* [At: DN³ / Pl: ~te / E: fr *asymptote*] (Mat) Dreaptă de care se apropie o curbă și pe care o atinge la infinit.

asimptotic, ~a [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *asymptotique*] 1 *a* Referitor la asimptotă. 2 *av* (îe) *A tinde* ~ A se apropia din ce în ce mai mult și a se atinge la infinit.

asimți [At: DOSOFTEI, ap. HEM 1864 / Pzi: ~tesc / E: a- + *simți*] (Înv) 1 *vt* A simți cu (mare) intensitate. 2 *vi* A medita.

asin, ~a [At: CORESI, ap. HEM 1861 / V: (reg) *asăn*, *asen* *sm*, *asăn* *sn* / A: (înv) *asin* / Pl: ~i, ~e / E: ml *asinus*] 1 *sm* Măgar. 2 *sf* (Rar) Măgăriță. 3 *a* (Îvr) Măgăresc.

asinas *sm* [At: HEM 1863 / E: *asin* + -as] 1-2 (Înv; șhp) Asin (1) mic. Si: *asinel* (1-2).

asincron, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *asynchrone*] (D. mașini electrice sau modul lor de funcționare) Care are turația motorului diferită de câmpul magnetic al statorului.

asincronic, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *asynchrone*] (D. mișcări, fenomene etc.) Care nu se suprapune în timp cu altă mișcare, cu alt fenomen etc.

asincronism *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *asynchronisme*] Lipsă de sincronism.

asindet *sn* [At: DEX² / V: ~on / Pl: ~e / E: lat *asyndetus*, *asyndeton*, fr *asyndète*] Figură de stil constând în suprimarea conjuncțiilor (copulative).

asindetic, ~a *a* [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: it *asindetico*] 1 Referitor la asindet. 2 Care aparține asindetului.

asindeton *sn* *vz asindet*

asine *sf* *vz afine*

asinel *sm* [At: HEM 1863 / Pl: ~ei / E: *asin* + -el] (Înv) 1-2 Asinaș (1-2).

asinerie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *asynergie*] (Med) Tulburare a proceselor de coordonare a mișcărilor ce stau la baza actelor complexe de mișcare.

asintactic, ~a *a* [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *asyntactique*] (D. cuvinte compuse) Care nu e format pe baza regulilor sintactice de îmbinare a cuvintelor.

asir, ~a *smf*, *a* [At: EMINESCU, P. 82 / Pl: ~i, ~e / E: creație personală] (Rar) 1-7 Asirian (1-7).

asirian, ~a [At: EMINESCU, N. 33 / P: ~ri-an / Pl: ~ieni, ~iene / E: fr *assyrien*] 1-2 *smf*, *a* (Persoană) care a trăit în Asiria. Si: (nob) *asir*. 3 *sm* Populație semitică ce a trăit în statul antic Asiria. Si: (nob) *asir*. 4-5 *a* Care aparține Asiriei sau asirienilor (1) Si: (nob) *asir*. 6-7 *a* Care este specific Asiriei sau asirienilor (1) Si: (nob) *asir*.

asirianca *sf* [At: DA ms / P: ~ri-an / Pl: ~ience / E: *asirian* + -ca] Asiriană (1).

asiriolog, ~a *smf* [At: DA ms / Pl: ~ogi, ~oge / E: fr *asyriologue*] Specialist în asiriologie.

asiriologie *sf* [At: DA ms / V: (rar) ~rol- / E: fr *assyriologie*, ger *Assyriologie*] Disciplină care studiază istoria, cultura, limba din Asiria și întreaga civilizație mesopotamiană.

asirologie *sf* *vz asiriologie*

asista [At: DACIA LIT. 265/10 / Pzi: *asist*, (înv) ~tez / E: lat *assistere*, fr *assister*] 1 *vi* A fi de față (la un eveniment). 2 *vt* A sta lângă cineva pentru a-l ajuta, apăra etc.

asistare *sf* [At: DA / Pl: (rar) ~tări / E: *asista*] 1 Prezență la un eveniment. 2 (Rar) Susținere pentru cineva.

asistat, ~a [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: *asista*] 1 *a* (Rar) Care are sprijinul unui asistent. 2 *smf* Persoană care beneficiază de asistență (4) socială.

asistălu *vt* [At: DA / Pzi: ~esc / E: *asista* *css*] (Înv) 1-2 A asista.

asistent, ~a [At: I. GHICA, ap. CADE / Pl: ~nți, ~e / E: fr *assistant*, lat *assistsens*, -ntis, ger *Assistent*] 1 *a* Care asistă (1) la ceva. 2 *smf* Persoană care asistă (2) pe cineva pentru a da ajutor. 3 *sm* (îs) ~ *societă* Persoană care asistă (2) (moral, medical, juridic sau material) un individ sau o familie. 4 *smf* (Spc) Cadru medical care dă ajutor unui doctor. 5 *smf* (Spc; șis ~ *universitar*) Grad didactic universitar inferior lectorului. 6 *smf* (Spc) Persoană cu gradul de asistent (5). 7 *sm* (Buc; înv) Nume generic dat în trecut unui funcționar administrativ, militar sau bisericesc (corespunzând unui sublocotenent în armată).

asistență *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 341 / Pl: ~te / E: fr *assistance*] 1 (Csc) Persoanele care asistă la o conferință, la un spectacol etc. Si: *public*. 2 (Csc) Asistare (1) la ceva. 3 Sprijin (medical, material etc.). 4 (îs) ~ *societă* Sistem de ajutorare materială a celor inapți de muncă și fără mijloacele necesare traiului. 5 (îs) ~ *mutuală* Înțelegere politico-militară între două sau mai multe state privind apărarea comună.

asistolic, ~a a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *assistolique*] (Med) 1-2 Privitor la asistolie (1-2). 3-4 Specific asistoliei (1-2). 5-6 Care aparține asistoliei.

asistolie sf [At: DA ms / Pl: ~ii / E: fr *asystolie*] (Med) 1 Slăbire a contracțiilor inimii. 2 (Imp) Insuficiență cardiacă totală.

asiză sf [At: DEX² / Pl: ~ze / E: fr *assise*] Fiecare dintre straturile orizontale de cărămidă ale unei construcții.

aslan sn [At: PSALT. SCH. 37/2 / Pl: ~uri / E: rs *OCULMB*] (Inv) 1 Camăță. 2 (Pex) Avariție. 3 (Pex) Înșelăciune.

aslan sm [At: PITARUL HRISACHI, ap. HEM 1866 / V: *ars*~ / Pl: ~i / E: tc *aslan*] (Tcî) Leu.

aslo sns [At: MDENC² / E: a[n]ti[s]trept[o]l[i]zina[o] (Med) Test pentru depistarea infecției produse de streptococul hemolitic, constând în evidențierea anticorpului ce neutralizează streptolizina.

asman sm [At: HEM 1868 / V: *h*~, *hazm*~ / Pl: ~i / E: ns cf tc *hasi* „scopit”] (Îrg) Batal¹.

asmatic, ~a smf, a vz *astmatic*

asmațiu sm vz *hasmațuchi*

asmațuc sm vz *hasmațuchi*

asmațuchi sm vz *hasmațuchi*

asmațuc sm vz *hasmațuchi*

asma¹ sf [At: HEM 1688 / Pl: ~me / E: tc, bg *asma*] (Îrg) Vie care iese din nou după ce a fost tăiată de tot.

asma² sf vz *astm*

asmăciuc sm vz *hasmațuchi*

asmăfel sm [At: BĂRCIANU, ap. TDRG / Pl: ~ei / E: *asmăfui* css] (Bot) 1-7 Hasmațuchi (1-7).

asmăfui sm vz *hasmațuchi*

asmonie sf vz *iasomie*

asmute vt [At: POLIZU / Pzi: *asmut* / E: ns cf lp **ex-mucciare*] (Inv) 1-6 A asmuți (1-6).

asmutere sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *asmute*] 1-6 Asmuțire (1-6).

asmuța vt [At: ODOBESCU, S. I, 106 / V: *azm*~ / Pzi: *asmut* / E: ns cf lp **ex-mucciare*] 1-6 A asmuți (1-6).

asmuțare sf [At: DA / V: *azm*~ / Pl: ~ări / E: *asmuța*] 1-6 Asmuțire (1-6).

asmuțat¹ sn [At: DA / V: *azm*~ / Pl: ~uri / E: *asmuța*] 1-5 Asmuțire (1-5).

asmuțat², ~a a [At: DA / V: *azm*~ / Pl: ~ați, ~e / E: *asmuța*] 1-6 Asmuțit² (1-6).

asmuțător, ~oare smf, a [At: DA / V: *azm*~ / Pl: ~i, ~oare / E: *asmuța* + -tor] 1-12 Asmuțitor (1-12).

asmuțătura sf [At: DA / V: *azm*~ / Pl: ~ri / E: *asmuța* + -(a)tura] 1-3 Asmuțitură (1-3).

asmuțea sf [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~eli / E: *asmuți* + -eală] (Rar) 1-2 Asmuțire (1-2).

asmuți vt [At: ODOBESCU, S. I, 464 / V: *azm*~ / Pzi: *asmut* și ~tesc / E: ns cf lp **ex-mucciare*] 1 A îndemna câinii, cu strigăte caracteristice, să atace un om sau un animal Si: a *asmuța*, a *asmutere*, a *asmuța*, a *asmuțea*, a *asmuțea*. 2 (Pex) A întârâta câinii. 3 (Fig) A instiga pe cineva la acte violente. 4-5 (Fig) A incita la (ceartă sau) revoltă. 6 (Fig) A excita.

asmuțire sf [At: PONTBRIANT, D. / V: *azm*~ / Pl: ~ri / E: *asmuți*] 1 Îndemnare a câinilor să atace Si: *asmutere*, *asmuțare*, *asmuțat*¹, *asmuțătura*, *asmuțea*, *asmuțit*¹, *asmuțitură*, *asmuțare*, *asmuțat*¹. 2 (Pex) Întârâta a câinilor Si: *asmutere*, *asmuțare*, *asmuțat*¹, *asmuțătura*, *asmuțea*, *asmuțit*¹, *asmuțitură*, *asmuțare*, *asmuțat*¹. 3 (Fig) Instigare a cuiva la acțiuni violente Si: *asmutere*, *asmuțare*, *asmuțat*¹, *asmuțea*, *asmuțit*¹, *asmuțare*, *asmuțat*¹. 4-5 (Fig) Incitare la (ceartă sau) revoltă Si: *asmutere*, *asmuțare*, *asmuțat*¹, *asmuțea*, *asmuțit*¹, *asmuțare*, *asmuțat*¹. 6 (Fig) Excitare.

asmuțit¹ sn [At: DA / V: *azm*~ / Pl: ~uri / E: *asmuți*] 1-6 Asmuțire (1-6).

asmuțit², ~a a [At: PONTBRIANT, D. / V: *azm*~ / Pl: ~iți, ~e / E: *asmuți*] 1 (D. câini) Care se repede, îndemnat de stăpân, la un om sau

animal Si: *asmuțat*², *asmuțat*². 2 Întârâta. 3 (Fig; d. oameni) Instigat la violență Si: *asmuțat*², *asmuțat*². 4 (Fig; d. oameni) Incitat la ceartă Si: *asmuțat*², *asmuțat*². 5 (Fig; d. oameni) Revoltat. 6 (Fig) Excitat.

asmuțitor, ~oare smf, a [At: TEODORESCU, P. P. 62 / V: *azm*~ / Pl: ~i, ~oare / E: *asmuți* + -tor] 1-12 (Persoană) care asmută (1-6) Si: *asmuțitor*.

asmuțitura sf [At: POLIZU / V: ~tăt~, *asmuțat*~, *azm*~ / Pl: ~uri / E: *asmuți* + -(i)tura] (Rar) 1-2 Asmuțire (1-2). 3 Strigăt prin care se asmut câinii Si: *asmuțătura*.

asocia [At: NEGRUZZI, S. I, 341 / P: ~ci-a / V: (gmî) ~tia / Pzi: ~iez / E: fr *associer*, lat *associare*] 1-2 vtr A (se) grupa cu cineva pentru atingerea unui scop comun. 3 vr A se alătura altora, la o acțiune comună. 4 vr (Pex) A susține opinia exprimată de altcineva. 5-6 vtr (Sp; d. idei sau stări sufletești) A (se) lega între ele după anumite legi psihologice. 7 vt (Nob) A face pe cineva sociabil.

asocial, ~a a [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr *asocial*] 1 (D. oameni) Care este inadapabil. 2 Care este refractar la integrarea socială. 3 (D. fapte) Care este contrar intereselor societății.

asociare sf vz *asociere*

asociat¹ sn [At: DA ms / P: ~ci-at / V: (gmî) ~țiat / Pl: ~uri / E: *asocia*] 1-5 Asociere (1-5).

asocia², ~a [At: HAMANGIU, C. C. 385 / P: ~ci-at / V: (gmî) ~țiat / Pl: ~ați, ~e / E: *asocia*] 1-2 smf, a (Persoană) care s-a unit cu alta sau altele într-un anumit scop. 3-4 smf, a (Persoană) care face parte dintr-o asociație (4). 5 smf Partener de afaceri Si: (inv) *coasociat*, *companion*, *tovarăș*. 6 a (Pex) Unit cu altcineva sau altceva prin ceva comun. 7 a (Psh; d. o idee) Care decurge din alta.

asociativ, ~a a [At: RALEA, E. O. 32 / P: ~ci-a~ / Pl: ~i, ~e / E: fr *associatif*] 1 Privitor la asociație (4). 2 (D. memorie) Care evocă imagini prin asociație (7). 3 (D. operații matematice) Care duce la același rezultat, independent de modul cum au fost grupate elementele unui grup ordonat.

asociativitate sf [At: DN³ / P: ~ci-a~ / Pl: ~ități / E: fr *associativité*] 1 Proprietate a memoriei de a fi asociativă (2). 2 Proprietate a unei operații matematice de a fi asociativă (3).

asociație sf [At: URICARIUL XIII, 342/10 / V: ~iune, (gmî) ~tia~ / P: ~ci-a~ / Pl: ~ii / E: fr *association*] 1-3 (Rar) Asociere (1-3). 4 Grupare de persoane creată pentru atingerea unui scop comun și organizată pe baza unui statut Si: *societate*, (inv) *reuniune*. 5 Grup de plante format din mai multe specii caracteristice unui anumit mediu de viață. 6 Grupare de molecule, de stele etc. cu însușiri comune. 7 Proprietate a psihicului de a lega între ele mai multe imagini senzoriale, idei etc., astfel încât apariția uneia din ele atrage în conștiință o alta asemănătoare sau întâlnită anterior împreună. 8 (Pex) Legătură între fenomene psihice pe baza asociației (7).

asociaționism sn [At: DA ms / P: ~ci-a-ți-o~ / Pl: ~e, ~uri / E: fr *associationnisme*] 1 Doctrină filozofică potrivit căreia asociația anumitor stări elementare de conștiință explică dezvoltarea vieții intelectuale. 2 Concepție psihologică ce pune la baza vieții sufletești asociația (7).

asociaționist, ~a [At: RALEA, E. O. 94 / P: ~ci-a-ți-o~ / Pl: ~iști, ~e / E: fr *associationniste*] 1-2 smf Adept al asociaționismului (1-2). 3-4 a Privitor la asociaționism (1-2). 5-6 a De asociaționism (1-2).

asociațiune sf vz *asociație*

asociere sf [At: MAIORESCU, L. 41 / V: ~iare / Pl: ~ri / E: *asocia*] 1 (D. oameni) Grupare pentru atingerea unui scop Si: *asociat*¹. 2 (D. oameni) Alăturare către un grup, la o acțiune comună Si: *asociat*¹. 3 Susținere a opiniei exprimate de altcineva Si: *asociat*¹. 4-5 (D. idei, stări sufletești) (Auto)relaționare după anumite legi psihologice.

asoga vt [At: DA / Pzi: ~og / E: a- + *soga*] A soage.

asogare sf [At: MDA ms / Pl: ~gări / E: *asoga*] Soagere.

asola vt [At: DN³ / Pzi: ~lez / E: fr *assoler*] (Agr) A cultiva pământul în asolamente.

asolament sn [At: I. IONESCU, D. 135 / V: (fri) ~lem~ / Pl: ~e / E: fr *assolement*] Tehnică a împărțirii unui teren cultivabil în mai multe loturi (în raport cu numărul de plante care urmează a fi cultivate) și a repartizării prin rotație a fiecărei plante pe un alt lot.

asolare *sf* [At: MDA ms / Pl: ~lări / E: *asola*] (Agr) Cultivare a pământului în asolamente Si: *asolat*¹.

asolat *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *asola*] (Agr) Asolare.

asolement *sn* *vz* **asolament**

asoma *vt* [At: DN³ / Pzi: ~mez / E: fr *assommer*] 1 A ameți animalele la abator înainte de tăiere (cu o lovitură puternică). 2 A lovi de moarte. 3 (Frm; pex) A lovi. 4 (Frm; fig) A inoportuna.

asomant, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: ~nți, ~e / E: fr *assommant*] (Frî) Care plictisește în cel mai înalt grad.

asomare *sf* [At: DN³ / Pl: ~mări / E: *asoma*] 1 Amețire a animalelor înainte de tăiere, printr-o lovitură puternică Si: *asomat*¹. 2 Lovire de moarte Si: *asomat*¹. 3 (Frm; pex) Lovire. 4 (Frm; fig) Inoportunare.

asomat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *asoma*] 1-4 Asomare (1-4).

asomat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *asoma*] 1 (D. animale) Amețit cu o lovitură puternică. 2 Lovit de moarte. 3 (Pex) Lovit². 4 (Frm; fig) Inoportunat².

asonant, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: ~nți, ~e / E: fr *assonnant*] 1-3 Care este în asonanță (1-3). 4-6 Referitor la asonanță (1-3). 7-9 De asonanță (1-3).

asonanță *sf* [At: DA ms / Pl: ~te / E: fr *assonnance*] 1 (Lit) Rimă imperfectă formată numai din identitatea vocalei accentuate. 2 Repetare a aceluiași vocale accentuate într-un vers sau într-o frază, însoțită de consoane asemănătoare, pentru a produce efecte expresive. 3 Corespundență de sunete.

asomie *sf* *vz* **iasomie**

asoreala *sf* [At: BÎRLEA, C. P. II, 346 / Pl: ~reli / E: *asori* + *-eala*] (Pop) Sorit¹.

asori *vir* [At: ȚIPLEA, P. P. (Glosar) / Pzi: ~resc / E: *a-* + *sori*] (Pop) 1-2 A (se) sori (1-2).

asorire *sf* [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *asori*] (Pop) 1 Sorire. 2 Insolatie.

asorit¹ *sn* [At: T. PAPAHAĞI, M. / Pl: ~uri / E: *asori*] (Med; pop) Insolatie.

asorit², ~ă *a* [At: DA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *asori*] (Pop) 1-2 Sorit² (1-2). 3 Care are insolatie.

asorta [At: DA / Pl: ~rez / E: fr *assortir*] 1 *vt* A pune laolaltă diverse obiecte pentru a forma un tot armonios. 2 *vt* A aproviziona (un magazin) cu mărfuri variate. 3 *vr* A se potrivi (ca nuanță, ca mărime etc.) Si: (pop) *a se lovi*.

asortare *sf* [At: DA / Pl: ~tări / E: *asorta*] 1 Formare a unui tot armonios din obiecte diverse puse laolaltă Si: *asortat*¹. 2 Aprovizionare cu mărfuri diverse Si: *asortat*¹. 3 Potrivire (ca nuanță, ca mărime etc.) Si: *asortat*¹.

asortat¹ *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: *asorta*] 1-3 Asortare (1-3).

asortat², ~ă *a* [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: *asorta*] 1 Care este pus laolaltă pentru a forma un tot armonios. 2 Aprovizionat cu mărfuri variate. 3 Care se potrivește (la mărime, la culoare, la calitate).

asortiment *sn* [At: I. IONESCU, P. 186 / Pl: ~e / E: fr *assortiment*] (Frm) 1 Sortiment. 2 Totalitatea unor obiecte asortate (1) Si: (înv) *dichis*.

asofia *v* *vz* **asocia**

asofiat¹ *sn* *vz* **asociat**¹

asofiat², ~ă *a* *vz* **asociat**²

asofiație *sf* *vz* **asociație**

asparagină *sf* [At: DN³ / Pl: ~ne / E: fr *asparagine*] Alcaloid din mlădițele de sparanghel, din rădăcinile de nalbă etc. întrebuițat ca diuretic.

asparagus *sn* [At: DN³ / Pl: ~uși / E: fr *asparagus*] Plantă ornamentală din familia liliaceelor, cultivată pentru frunzele ei foarte fine și decorative (*Asparagus silvestris*).

aspect *sn* [At: ALECSANDRI, P. IV, 103 / Pl: ~e și (îvr) ~uri / E: lat *aspectus*, fr *aspect*] 1 Fel de a se prezenta al unei ființe sau al unui lucru Si: *înfățișare*, *aer*, (înv) *aratare*. 2 (Îlpp) **Sub ~ul...** Din punctul de vedere al... 3 (fal) În raport cu... 4 Categorie gramaticală caracteristică anumitor limbi, care arată stadiul de realizare a acțiunii exprimate de verb. 5 (Ast) Diferitele poziții opuse ale Soarelui, planetelor și sateliților, așa cum apar de pe pământ.

aspectiv, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr *aspectif*] 1-2 Aspectual (1-2).

aspectomat *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: ger *Aspektomat*] Diaproiector cu telecomandă.

aspectos, ~oasă *a* *vz* **aspectuos**

aspectual, ~ă *a* [At: DN³ / P: ~tu-al / Pl: ~i, ~e / E: ns cf fr *aspectuel*]

1 Referitor la aspect (4). 2 De aspect (4).

aspectuos, ~oasă *a* [At: IOANOVICI, TEHN. 136 / V: ~tos / Pl: ~osi, ~oase / E: *aspect* + *-os*] Cu aspect (1) plăcut Si: *prezentabil*, (îvp) *aratos*.

aspenchiu *sm* [At: BĂRCIANU / Pl: nct / E: lat *Asplenium*] (Bot; reg) Spinarea-lupului (*Adiantum capillus-veneris*).

aspergil *sm* [At: DN³ / Pl: ~i / E: fr *aspergillus*] Mucegai care se dezvoltă pe substanțe dulci.

aspergiloză *sf* [At: DN³ / Pl: ~ze / E: fr *aspergillose*] Boală cauzată de dezvoltarea aspergilului în organismul omului și al animalelor (în special păsări și albine), caracterizată prin apariția de noduli în căile respiratorii, pe pielea etc.

asperitate *sf* [At: DA / Pl: ~ități / E: lat *asperitas*, *-atis*, fr *aspérité*] 1 Proprietatea de a fi aspru². 2 Parte aspră a unei suprafețe. 3 (Fig) Lipsă de delicatețe, de suplețe. 4 (Fig) Parte aridă în firea sau scrisul cuiva Si: *ariditate*.

aspermatic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: ns cf ger *aspermatisch*] Lipsit de lichid seminal.

aspermaticism *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: ns cf ger *Aspermaticismus*] 1 Imposibilitate de producere sau de evacuare a lichidului seminal. 2 Sterilitate masculină.

aspermie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *aspermie*] Absență a ejaculării datorată obstrucției căilor de excreție a lichidului seminal sau inhibiției psihice.

aspersiune *sf* [At: LTR / Pl: ~ni / E: fr *aspersion*, lat *asperso*, *-onis*] Stropire a solului sau a unui obiect cu apă sau cu o soluție lichidă aruncată sub formă de picături asemănătoare cu ploaia Si: *ploaie artificială*.

aspersor *sn* [At: DN³ / Pl: ~oare / E: fr *aspersoir*] Dispozitiv de pulverizare a apei folosit la irigarea prin aspersiune.

aspic¹ *sm* [At: PANȚU, PL² / Pl: ~ici / E: cf ger *Spick*] Levănțică.

aspic² *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: fr *aspic*] Substanță gelatinoasă obținută din suc de oaie și carne, folosită ca garnitură la unele mâncăruri reci Cf *piftie*.

aspida¹ [At: CORESI, PS. 382 / Pl: ~izi, ~de / E: vsl *аспида*] 1 *sf* Șarpe veninos din Egipt sau Libia, cu gâtul umflat Si: *viperă*, (înv) *năpârca*. 2 *sf* (Fig) Femeie foarte rea Si: *scorpie*. 3 *sf* (Fig) Ființă șireată, înșelătoare. 4 *af* (Fig; rar, *am*) Răutăcios.

aspida² *sf* [At: (a. 1875) PANN, ap. HEM. / Pl: ~de / E: ngr *ασπίς*, *-ιδος*] (Îvr) Scut.

aspira [At: (a. 1866) URICARIUL, VII, 229 / Pzi: *aspir* și, rar ~rez / E: lat *aspirare*, fr *aspirer*] 1 *vt* A inspira. 2 *vt* (Pex) A inhala, o dată cu aerul, alte substanțe, sub formă de pulbere, gaze etc. 3 *vt* A trage cu o pompă un gaz sau un lichid. 4 *vt* (Fon) A rosti un sunet astfel încât, înainte sau simultan cu articularea lui, coardele vocale să aibă poziția de inspirație, sunetul fiind însoțit sau precedat de o spirantă laringală, notată aproximativ prin litera „h”. 5 *vi* (Fig) A năzui spre ceva.

aspirant, ~ă [At: NEGRUZZI, S. I, 79 / Pl: ~nți, ~e / E: fr *aspirant*, rs *аспирант*] 1 *a* Care trage aerul, apa. 2-3 *smf*, *a* (Persoană) care dorește să obțină ceva. 4 *smf* (Înv) Persoană care se pregătea, în cadrul aspiranturii, pentru titlul superior de „candidat în științe”. 5 *smf* (În unele țări) Doctorand. 6 *smf* (Buc; gmî) Funcționar subaltern și provizoriu la judecătoria, căi ferate etc. 7 *sm* (Înv; spc) Elev al unei școli de marină. 8 *sm* (Înv; spc) Primul grad de ofițer în marina militară. 9 *sm* (În unele țări) Tânăr practicant pe o navă civilă în vederea obținerii gradului de ofițer stagiar. 10 *sm* Arbore de cea mai bună calitate, selecționat dintr-un arboret.

aspirantură *sf* [At: DN³ / Pl: ~ri / E: rs *аспирантура*] 1 (Înv) Grad de învățământ superior, organizat pe lângă universități și institute, pentru pregătirea cadrelor de specialiști și cercetători științifici. 2 (Înv) Sistem de pregătire postuniversitară și academică a viitorilor candidați în științe. 3 (În unele țări) Doctoratură.

aspirare *sf* [At: ALEXANDRESCU, M. 84 / Pl: ~rări / E: *aspira*] 1 Inspirare. 2 Inhalare a unor substanțe Si: *aspirat*¹ (2). 3 Tragere a aerului sau apei cu o pompă Si: *aspirat*¹ (3). 4 (Muz) Introducere a sunetului „h” între secvențele vocalice ale unui cuvânt Si: *aspirat*¹ (4). 5 (Fon) Rostire a unui sunet astfel încât, înainte sau simultan cu el, coardele vocale având poziția de inspirație, să apară o spirantă laringală, notată aproximativ prin litera „h” Si: *aspirat*¹ (5). 6 (Inv) Aspirație (5).

aspirat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *aspira*] 1-5 Aspirare (1-5).

aspirat², ~ă *a* [At: PONI, F. 90 / Pl: ~ați, ~e / E: *aspira*] 1 (D. aer) Inspirat. 2 (D. substanțe) Inhalat. 3 (D. aer sau apă) Tras cu pompa. 4 (Fon) Rostit cu aspirație (4).

aspirator, ~oare [At: PONI, F. 89 / V: (inv) ~rât-, ~rătoriu / Pl: ~i, ~oare / E: *aspira* + -tor] 1-2 *sn*, *a* (Aparat) care aspiră (aerul, apa). 3 *sm* Tuh care aspiră, în alcătuirea pompei.

aspirație *sf* [At: MAIORESCU, CR. III, 215 / V: (inv) ~iune / Pl: ~ii / E: fr *aspiration*] 1 Inspirare. 2 Inhalare. 3 (Fon) Pronunțare aspirată (4) a unui sunet. 4 (Pex) Spiranta laringală *h*. 5 (Teh) Deplasare a unui fluid într-o conductă prin micșorarea presiunii aerului la capătul conductei către care acesta se deplasează. 6 (Med) Pătrundere în căile aeriene a unor lichide (sânge, lichid amniotic, apă, vomă) care pot produce asfixie mecanică sau pneumonie. 7 Metodă de extragere a conținutului lichid dintr-o cavitate sau plagă. 8 (Fig) Năzuință. 9 (Psh; fs) *Nivel de* ~ Nivel pe care subiecții speră să-l atingă în executarea unei activități specifice și standardizate, care se evaluează prin raportarea succesului real la succesul presupus.

aspirațiune *sf* *vs* **aspirație**

aspirător, ~toare *smf*, *a* *vs* **aspirator**

aspiratoriu, ~oare *smf*, *a* *vs* **aspirator**

aspirină *sf* [At: DA ms / Pl: ~ne / E: ger *Aspirin*] Acid acetilsalicilic, folosit ca medicament febrifug și calmant.

aspreală *sf* [At: LB / Pl: ~eli (rar) ~ele / E: *aspru* + -eală] 1 Asprime (1). 2 (Trs) Scrobeală (albastră) Si: (reg) *crohmala, sâneala*.

asprete *sm* [At: DEX² / Pl: ~eți / E: *aspru*² + -ete] 1-2 (Specie de) pește de râu, cenușiu-brun, lung de 10-12 cm, acoperit cu solzi aspri și mărunți Si: *poprete, sforete* (*Romanichthys valsanicola*).

asprete *sf* [At: BOLINTINEANU, ap. TDRG / Pl: ~eți / E: *aspru*² + -ete] Asprime (3).

aspru [At: LB / Pl: ~resc / E: *aspru*²] 1-2 *vtr* (Rar) A (se) înăspri. 3 *vr* (Fig) A se întărâta. 4 *vr* (Fig) A se face frig. 5 *vr* (Trs; rar) A se răsti (la cineva). 6 *vr* A trata pe cineva cu asprime (2). 7 *vt* (Trs) A apreta. 8 *vi* (Rar) A îngheta puțin.

asprilișor *sm* [At: VICIU, COL. 197 / Pl: ~i / E: *aspru*¹ + -(ili)șor] (Reg) Asprisor.

asprime *sf* [At: MARCOVICI, D. 26/1 / Pl: ~mi / E: *aspru*² + -ime] 1 Proprietate a unui obiect de a fi aspru (1) Si: (rar) *aspreală* (1). 2 (Fig) Severitate. 3 Vigoare. 4 Parte aspră a unui obiect. 5 (Pex) Loc greu de urcat. 6 (Ilav) *Cu* ~ Aspru (15).

asprire *sf* [At: (1794) FĂLCOIANU, ap. GCR II, 155 / Pl: ~ri / E: *aspru*] 1 Înăsprire. 2 (Fig) Întărâtare. 3 (D. vreme) Răcire. 4 (Reg; rar) Răstire. 5 Tratare cu asprime (2) a unei persoane Si: (rar) *aspru*¹ (5). 6 (Reg) Apretare. 7 (Rar) Înghetare ușoară Si: (rar) *aspru*¹ (7). 8 (Inv) Asprime (2).

asprisor¹ *sm* [At: POP, ap. HEM 1878 / Pl: ~i / E: *aspru*¹ + -isor] 1 (Îrg) Bănui (de argint) Si: *banișor, albișor*. 2 (lht) Biban.

asprisor², ~oară [At: JIPESCU, ap. TDRG / Pl: ~i, ~oare / E: *aspru*² + -isor] 1-10 *a* (Cam) *aspru*² (1-2, 4, 8, 11). 11-18 *a*, *av* (Cam) *aspru* (9-10, 19-20). 19 *sf* (Bot) Turia (Agrimonia cupatoria).

aspru¹ *sn* [At: DEX / Pl: ~uri / E: *aspru*] (Rar) 1 Înăsprire. 2 (Fig) Întărâtare. 3 (D. vreme) Răcire. 4 (Reg; rar) Răstire. 5 Asprime (5). 6 (Reg) Apretare. 7 Asprire (7).

aspru², ~ă *a* [At: COȘBUC, AE. 103/28 / Pl: ~iti, ~e / E: *aspru*] 1 (D. vreme) Înăsprit. 2 (D. oameni) Îndârjit.

aspru, ~ie *a* [At: BARCIANU / Pl: ~ii / E: *aspru*² + -iu] 1-6 (Reg; rar) (Cam) *aspru* (1-2, 19).

asproi, ~oale *a* [At: VAIDA / Pl: ~ / E: *aspru* css] (Reg) 1-6 (Reg; rar) (Mai) aspru (1-2, 19).

aspru¹ *sm* [At: (1471), ap. HEM 1882 / Pl: ~ri și (inv) ~re *sn* / E: ngr *ἀσπρου*] (Inv) 1 Cea mai mică monedă turcească de argint, valorând în sec. XVII a 6-a parte dintr-un potronic de argint. 2 Mică monedă de argint de 22 bani.

aspru², ~ă [At: DOSOFTEI, V. S. 95/2 / Pl: ~ri, ~re / E: ml *asper*] 1 *a* Cu suprafața zgrunțuroasă, care dă (la pipăit) o senzație de zgâriere. 2 *a* Neplăcut la pipăit. 3 *sn* (luz; lpl) Obiecte aspre. 4 *a* (D. păr) Tare și țepos. 5 *a* (D. perii) Cu fire aspre (3). 6 *a* (D. ovine) Cu lâna răsucită, cu fir gros. 7 *a* (D. apă) Care coține săruri calcaroase. 8 *a* (D. vin) Care are gust acru, înțepător. 9-10 *a*, *av* Puternic. 11 *a* (D. vreme) Geroasă. 12 *a* (D. voce) Care zgârie auzul. 13-14 *a*, *av* (Fig) (Într-un mod) neplăcut. 15-16 *a*, *av* (Fig) (Într-un mod) greu suportabil. 17-18 *a*, *av* Dificil. 19-20 *a*, *av* (În mod) sever. 21 *sn* (Ilav) *Cu* ~ *Cu* asprime (6). 22 *sm* (lht) Biban (*Perca fluviatilis*).

aspuma [At: CORESI, ap. GCR I, 12/4 / Pzi: ~mez și (inv) *aspu* / E: ml *expumare*] (Inv) 1-2 *vit* A spuma. 3 *vt* (Reg) A asmuți (1).

aspuare *sf* [At: LB / Pl: ~mări / E: *aspuma*] (Inv) Spumare.

aspuat¹ *sn* [At: MDA / Pl: ~uri / E: *aspuma*] (Rar) Spumare.

aspuat², ~ă *a* [At: CUV. D. BĂTR. II, 470 / Pl: ~ați, ~e / E: *aspuma*] (Inv) 1 Aruncat ca o spumă. 2 Însputat.

assai *av* [At: DN³ / E: it *assai*] (Muz) 1 (Îs) *Allegro* ~ Mai repede decât allegro. 2 (Îs) *Adagio* ~ Mai încet decât adagio.

assembler *sns* [At: DN³ / E: eg *assembler*] 1 Asamblor specific unor microcalculatoare. 2 Limbaj de asamblare al microcalculatoarelor.

assiris *sns* [At: DER² I / E: fr *assiris*] 1 Denumire a asamblorului sistemului de operare al sistemului Siris. 2 Limbaj de asamblare pentru calculatorul Felix C.

assize *sf* [At: DER² I / E: fr *assises*] 1 (Îem) Adunări care reunesc pe suveran și pe vasalii săi. 2 Adunări ale reprezentanților regalității și ai regiunilor din Franța și Anglia, în care erau adoptate hotărâri juridice, administrative etc. 3 (Lsg) Hotărâre juridică sau administrativă adoptată la assize (2).

ast, **astă** *pd*, *ad* *vs* **asta**, **asta**

asta [At: DOSOFTEI, ap. DA / Pzi: *astau* / E: ml *astare*] (Inv) 1 *vi* A sta alături de cineva. 2 *vi* A fi în slujba cuiva. 3 *vi* (Pex) A înfrunta pe cineva. 4 *vi* A asista. 5 *vi* A se prezenta înaintea unei autorități. 6 *vi* A apărea. 7 *vi* A prezenta pe cineva. 8 *vi* A preda pe cineva.

astalâș *sm* [At: (a. 1750) IORGA, S. D. XII, 54 / V: ~luș, ~teluș, *stal*~, *staluș* / Pl: ~i / E: mg *asztalos*] (Trs; mgm) Tâmplar.

astaluș *sm* *vs* **astalâș**

astar *sn* [At: GHEORGACHI, ap. LET. III, 321/7 / V: ~riu, *c*~ / Pl: ~e, ~uri / E: tc *astar*] (Inv) Pânză groasă care servea (mai ales) pentru căptușeală de haine (dar și pentru acoperit fața morților, pentru împodobi caii domnești, pentru strecurat etc.).

astaragiu *sm* [At: (1784), ap. ȘIO / Pl: ~ii / E: *astar* + -(a)giu] (Inv) 1 Fabricant de astar. 2 Negustor de astar.

astară *av* [At: DOSOFTEI, ap. HEM. 1890 / E: *ast*¹ + *seară* cu simplificarea grupului -sts-] (Îrg) Astă-seară.

astariu *sn* *vs* **astar**

astatic, ~ă [At: LTR / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *astatique*] 1 *a* Care este în echilibru în toate pozițiile. 2 *a* (D. un ac magnetic) Care este astfel dispus, încât să fie în echilibru indiferent de acțiunile exercitate asupra lui de către un câmp magnetic în care a fost plasat. 3 *a* (Îs) *Echilibru* ~ Echilibru indiferent. 4-5 *smf*, *a* (Persoană) care suferă de astazie.

astatin *sn* *vs* **astatinu**

astatinu *sns* [At: DN³ / P: ~niu / V: *astatin* / E: ger *Astatinium*, fr *astatine*] (Chm) Element radioactiv sintetic.

astatizare *sf* [At: DN³ / Pl: ~zări / E: cf fr *astatisation*] Mărire a sensibilității unor sisteme deformabile față de acțiunile deformante, micșorându-le stabilitatea.

astazie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *astasie*] (Med) Imposibilitatea de menținere în poziție verticală, ca urmare a necoordonării motorii.

astămâneală av [At: CANDREA, T. O., ap. DA ms / E: *astă* + **mâneală*] (Pop) Azi-dimineață.

astăreală sf [At: TDRG / V: ~ter~ / Pl: ~eli / E: *astări* + *-eala*] (Reg) 1 Căptușeală. 2 (Pex) Căptușeală de scânduri așezată pe un schelet de lemn, care susține un strat de material sau șindrila, țigla ori tabla constituind acoperișul unei case.

astări vt [At: COSTINESCU / Pzi: ~resc / E: *astar* cf te *astarmalak*, ngr *ασταρδω*] 1 (Inv) A căptuși o haină cu astar. 2 A acoperi un schelet de lemn cu astăreală (2).

astărire sf [At: MDA / Pl: ~ri / E: *astări*] 1 (Inv) Căptușire a unei haine cu astar Si: *astărit*¹ (1). 2 Acoperire a unui schelet de lemn cu astăreală (2) Si: *astării*¹ (2).

astărit¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *astări*] 1-2 Astărire (1-2).

astărit², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *astări*] 1 (Inv) Căptușit cu astar. 2 Acoperit cu astăreală (2).

astătit, ~ă a [At: DOSOFTEI, V. S. 61/2 / Pl: ~uți, ~e / E: *asta*] (Inv) 1 Înfățișat cuiva. 2 Prezentat. 3 Predat.

astăura v [At: JAHRESBER. III, 313 / Pzi: *astaur* / E: *a*¹ + *staur*] (Ban) A pândi.

astăurare sf [At: MDA ms / Pl: ~rări / E: *astăura*] (Ban) Pândire.

astăurat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *astăura*] (Ban) Pândire.

astăural², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *astăura*] (Ban) Pândit².

astăvi v [At: LB / Pzi: ~vesc / E: *a* + *stăvi*] (Trs) A zăbovi.

astăvire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *astăvi*] (Trs) Zăbovire.

astăvit¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *astăvi*] (Trs) Zăbovire.

astăvit², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *astăvi*] (Trs) Zăbovit².

astăz av vz *astăzi*

astăzi av [At: COD. VOR. 38 / V: *astăz*, ~tăzi / E: *astă* + *zi*] 1 În ziua în curs Si: *azi*. 2 (Pex) În timpul în care trăim Si: *azi*. 3 (Prt) Acum. 4 (Îlav) De ~ înainte Începând de acum. 5 (Îlav) În ziua de ~ Astăzi (2). 6 (Îal) În prezent. 7 (Îlav) Până (în ziua de) ~ Până acum. 8 (Îlav) De ieri până ~ sau (inv) de ~ de mâine Instabil și nesigur. 9 (Îal) Într-un timp neașteptat de scurt. 10 (Îal) Cu amânări succesive. 11 (Îlav) ~măine Într-una din zilele acestea. 12 (Îal) Imediat. 13 (În corelație cu *ieri* sau cu *măine*) Continuu, de lungă durată. 14 (Îlav) Când ~, când mâine (sau când ieri, când ~) Nestatornic.

astămpăr sms [At: POP, ap. HEM 1899 / E: *astămpăra*] 1 (Inv) Odihnă. 2 (Îe) A nu (mai) avea ~ A fi în mișcare continuă. 3 (Îae) A fi neliniștit. 4 (Îe) A nu-și (mai) găsi (sau afla) ~ A nu avea liniște. 5 (Îe) A nu da (cuiva) ~ A nu da (cuiva) pace. 6 (Îlav) Fără ~ Neobosit. 7 (Îal) Întruna. **astămpăra** [At: (a. 1756) URICARIUL XXI, 166 / V: (reg) ~tim~ / Pzi: *astămpăr* / E: ml **ex-temperare*] 1 vt (Inv; d. apă sau aer foarte fierbinte sau foarte rece) A face suportabil Si: *a tempera*. 2 vt (D. pasiuni, sentimente) A potoli. 3-4 vtr (D. pasiuni, sentimente) A nu (se) manifesta Si: *a (se) abține*. 5 vi A nu se mai mișca. 6-7 vtr (D. oameni) A (se) liniști. 8 vr (Pex; d. evenimente agitate) A se domoli.

astămpărare sf [At: BELDIMAN, N. POM. I, 49 / Pl: ~rări / E: *astămpăra*] 1 (Inv) Răcorire. 2 Potolire a zbuciumului Si: *astămpărat*¹ (2). 3 Abținere. 4 Nemișcare. 5 Odihnă. 6 Domolire.

astămpărat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *astămpăra*] 1-6 Astămpărare (1-6).

astămpărat², ~ă a [At: BELDIMAN, TR., ap. HEM 1900 / Pl: ~ați, ~e / E: *astămpăra*] 1 Domolit. 2 Potolit. 3 Liniștit. 4 Calm.

astămpărător, ~oare a [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~i, ~oare / E: *astămpăra* + *-tor*] (Rar) Care astămpără (1).

astăz av vz *astăzi*

asteatoză sf [At: DN³ / P: ~ste-a~ / Pl: ~e / E: fr *astéatose*] (Med) Absență a secrețiilor grase ale pielii.

asteism sn [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *astéisme*] (Lit) Figură de stil constând în deglăzirea unei laude sau a unei flatări sub aparența blamului sau a reproșului.

asteluș sm vz *astalăs*

astenia vtr [At: DN³ / Pzi: ~iez / E: *astenie*] 1-2 A (se) asteniza (1-2).

asteniare¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *astenia*] 1-2 Astenizare (1-2).

asteniare², ~ă smf, a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *astenia*] 1-4 Astenizat² (1-4).

astenic, ~ă [At: DA / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *asthénique*] (Med) 1 a Privitor la astenie. 2 a De astenie. 3-4 smf, a (Persoană) care suferă de astenie.

astenie sf [At: DA / Pl: ~ii / E: fr *asthénie*] 1 Stare patologică de oboseală intensă și prelungită, însoțită de slăbiciune fizică, de scăderea capacității de lucru intelectual. 2 (Fam) Stare de irascibilitate și proastă dispoziție permanentă.

asteniza vtr [At: DN³ / Pl: ~zez / E: *astenie* + *-iza*] 1-2 A (se) îmbolnăvi de astenie Si: *astenia* (1-2).

astenizare sf [At: MDA ms / Pl: ~zări / E: *asteniza*] 1 Îmbolnăvire de astenie (1) Si: (rar) *asteniare*¹ (1), *asteniare* (1), *astenizat*¹ (1). 2 Aducere a cuiva în stare de astenie (2) Si: (rar) *asteniare*¹ (2), *asteniare* (2), *astenizat*¹ (2).

astenizat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *asteniza*] (Rar) 1-2 Astenizare (1-2).

astenizat², ~ă smf, a [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *asteniza*] 1-4 (Persoană) care suferă de astenie (1-2).

astenobioză sf [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *asthénobiose*] (Blg) Fază de activitate redusă care intervine temporar în viața unor specii de insecte.

astenonevrotic, ~ă [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: *astenie* + *nevrotic*] 1 a Referitor la astenia nervoasă. 2 a De astenie nervoasă. 3-4 smf, a (Persoană) suferindă de astenie nervoasă.

astenopie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *asthénopie*] Oboseală oculară.

astenوسف sf [At: DER² I / Pl: ~re / E: fr *asténosphère*] Parte constituantă a Terrei, între adâncimile de 70-700 km, cu viscozitate scăzută, materia fiind într-un stadiu de fuziune parțială, cu scădere accentuată a vitezei undelor seismice.

aster¹ sm [At: DN³ / Pl: ~i / E: fr *aster*] (Bot) Plantă erbacee decorativă cu flori în diferite tonuri de roz și violet Si: (pop) *steluță*. 2 (Blg) Formație filamentosă cu aspect radiant care înconjoară centrosfera unei celule.

aster²- vz *astro-*

astereală sf vz *astăreală*

astereognozie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *astéréognosie*] Pierdere a capacității de recunoaștere a obiectelor prin pipăit, datorită unor leziuni nervoase.

asteride sfp [At: DN³ / E: fr *astérides*] 1 (Zlg) Clasă de echinoderme cu corpul în formă de stea. 2 (Lsg) Animal din această clasă.

asterie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *astérie*] (Zlg) Stea-de-mare.

asterise sn [At: DA / V: ~ic / Pl: ~uri / E: fr *astérisque*] 1 Semn grafic în formă de stelută, care, pus după un cuvânt, trimite la o notă aflată în subsolul paginii. 2 (Lin) Semn pus înaintea unui cuvânt, formă, rădăcină, care indică faptul că este o reconstituire, neatestată. 3 Obiect liturgic format din două semicercuri de metal prețios, având în punctul de intersecție o cruce, care simbolizează steaua văzută de magi la Nașterea Domnului.

asterism sn [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *astérisme*] 1 Proprietate a unor minerale de a prezenta, în masa lor, cercuri luminoase în lumina reflectată prin ele în diferite direcții. 2 (Rar) Constelație.

astero- vz *astro-*

asteroid sm [At: DA / Pl: ~izi și (inv) ~ide sn / E: fr *astéroïde*] (Ast) Fiecare dintre micile planete ale sistemului nostru solar, ale căror orbite se află, în general, între orbitele planetelor Marte și Jupiter Si: *planetoid*.

asteronim sn [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *astéronyme*] 1-3 Steluță, grup de stelute sau literă urmată de stelute care înlocuiesc, într-o operă literară, numele autorului sau al unui personaj.

asteroxilon sms [At: MDENC² I / E: lat *Asteroxylon*] Criptogamă vasculară din Devonian, cu tulpină subterană și acriană, acoperită cu frunze mici în partea bazală, cu înmulțirea prin spori.

astfel av [At: BĂLCESCU, M. V. 5/10 / V: (reg) *asf*~, ~liu / A și: (rar) ~fel / E: *ast* + *fel*] 1 Așa (nu altfel). 2 Așa încât. 3 Prin urmare. 4 De

aceea. 5 Atunci. 6 Așa precum. 7 Atât de. 8 În așa fel. 9 (Determină un substantiv, de care se leagă prin pp *de*) Asemenea.

astfelu av vz astfel

astian [At: DN³ / P: ~ti-an~ / Pl: ~ieni, ~iene / E: fr *astien*] (Glg) 1 *sn* Ultimul etaj al pliocenului. 2 *a* Care aparține astianului (1).

astigmat, ~ă smf, a [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: fr *astigmat*] 1-2 (Persoană) care suferă de astigmatism.

astigmatic, ~ă a [At: DA ms / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *astigmatique*] 1 Afectat de astigmatism. 2 (Fiz: îs) *Imagine ~ă* Imagine deformată produsă de un sistem optic cu astigmatism. 3 Referitor la astigmatism. 4 De astigmatism.

astigmatism sn [At: BIANU, D. S. / Pl: ~e / E: fr *astigmatisme*] 1 Imperfecțiune a unui sistem optic care formează o imagine întinsă pentru un obiect punctiform. 2 Defect al cristalinului sau al unei lentile, constând în inegalitatea de curbură, care duce la deformarea imaginilor.

astigmometru sn [At: DN³ / Pl: ~re / E: fr *astigmomètre*] Aparat pentru măsurarea gradului de astigmatism.

astîmpăra v vz astîmpăra

astînge vir vz stînge

astîu s [At: VICIU, GL. / A: nct / Pl: nct / E: ns cf ger *Stielstich*] (Ban) Un fel de cusătură.

astîuz sn [At: DA ms / Pl: ~uri / E: mg *aszköz*] (Reg) Unealtă.

astm sn [At: MAIORESCU, CR. III 68 / V: *asma, ~tmă sf* / Pl: ~uri / E: lat *asthma*] 1 Stare patologică de greutate în expirație, accese de sufocare și nevoie de aer Si: (înv) *încăciune, năduș, stenoz*. 2 (Îs) ~ *bronic Astm* (1) datorat spasmului mușchilor bronhiolilor, provocat de o stare alergică. 3 Infecție pulmonară cronică. 4 Iritare locală a aparatului respirator. 5 (Îs) ~ *cardiac Astm* (1) provocat de o insuficiență cardiacă acută, ca urmare a acumulării de sânge în plămâni.

astmatic, ~ă [At: DA / V: *asm~* / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *asthmaticque*, lat *asthmaticus*] 1-10 *smf, a* (Persoană) care suferă de astm (1-5). 11-15 *a* Cauzat de astm (1-5). 16-20 *a* Privitor la astm (1-5). 20-25 *a* De astm (1-5).

astmă sf vz astm

astomie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *astomie*] (Med) Absență congenitală a orificiului bucal.

astrafobie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *astraphobie*] Teamă patologică față de fulgere.

astragal sn [At: ODOBESCU, S. I, 442 / Pl: ~e / E: fr *astragale*, lat *astragalus*] 1 (Atm) Unul din cele două oase mai mari ale tarsului, de formă cuboidă Si: *arșic*. 2 (Arh) Element decorativ de secțiune semi-circulară, care separă fusul coloanei de capitel.

astragan sn vz astrahan

astrahan sn [At: I. IONESCU, M. 701 / V: ~aga~ / Pl: ~uri / E: din *Astrahan*] 1 Piele de miel din rasa Caracul, cu lână creată și mătăsoasă. 2 Haină din astrahan (1). 3 (Bot; îc) ~ *alb* Varietate de mere vâratice, cu coaja albă-verzuie, cu dungi roșii, și cu miez alb. 4 (Bot; îc) ~ *roșu* Varietate de mere vâratice, cu coaja roșu-închis și cu miezul roșiatic.

astral, ~ă a [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *astrale*] 1 Care aparține astrilor. 2 Privitor la aștri. 3 De aștri.

astralit sm [At: LTR / V: ~ă sf / Pl: ~iți / E: fr *astralit*, ger *Astralit*] 1 Exploziv de siguranță, mai puțin distrugător decât dinamita și fără gaze toxice, folosit în mine, saline, cariere și la lucrări de derocare.

astralită sf vz astralit

astralon sms [At: MDENC² / E: fr *astralon*] Produs chimic obținut prin copolimerizarea clorurii de vinil și acrilatului de metil, termoplastic, folosit la prepararea plăcilor, foilor sau filmelor transparente, neinflamabile și rezistente la apă.

astrăgaci sn [At: HEM 1901 / V: (Mol) *afterag~* / Pl: ~ / E: ns cf bg *астрѣи* „răzuitor”] (Îrg) 1 Instrument de cizmărie ca un hârleț, pentru întins talpa. 2 Instrument de lemn cu cârlig pentru întors cizmele pe față, după ce au fost cusute pe dos.

astrânge v [At: DOSOFTEI, ap. HEM 1903 / Pzi: *astrâng* / E: ml *astringere*] (Reg) 1 A aduna. 2 A strânge (ceva) de pe jos. 3 A economisi. 4 A uni. 5 A întruni.

astrângere sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *astrânge*] (Reg) 1 Adunare. 2 Strângere a ceva de pe jos Si: *astrâns¹* (2). 3 Economisire. 4 Unire. 5 Întrunire.

astrâns¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *astrânge*] (Reg) 1-5 Astrângere (1-5).

astrâns² ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~nși, ~e / E: *astrânge*] 1 Adunat. 2 Strâns de pe jos. 3 Economisit. 4 Unit. 5 Întrunit.

astreina v [At: VARLAAM, C. 238/2 / V: (îrg) ~riina / Pzi: ~nez și (înv) *astrein* / E: *a² + streina*] (Înv; d. oameni) A (se) înstrăina.

astreinare sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *astreina*] (Înv) Înstrăinare.

astreinat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *astreina*] (Înv) Înstrăinare.

astreinat², ~ă a [At: PSALT. SCH. 176 / V: (reg) ~riin~, ~riirat / Pl: ~ați, ~e / E: *astreina*] (Înv) Înstrăinat.

astrîna v vz astreina

astrînat, ~ă a vz astreinat

astrîrat, ~ă a vz astreinat

astringent, ~ă [At: ENC. AGR. I, 72 / V: *ads-* / Pl: ~nți, ~e / E: lat *astringens, -tis*] 1 *a* Care strânge sau contractează țesuturile (organice). 2 *a* Care face gura pungă Cf *stifos*. 3 *snp* (Chm; med) Medicamente care, coagulând albuminoidele, opresc secrețiile și hemoragiile, pentru tratamentul rănilor și bolilor de piele.

astringentă sf [At: DA ms / Pl: ~te / E: fr *astringence*] 1-2 Proprietate a substanțelor de a fi astringente (1-2).

astro- [At: DN³ / V: ~ter-, ~tero- / E: fr *astro*] Element prim de compunere savantă cu semnificația referitor la aștri sau cosmos Si: *cosmo-*.

astrobiolog, ~ă smf [At: DN³ / Pl: ~ogi, ~oge / E: drr *astrobiologie*] Specialist în astrobiologie.

astrobiologie sf [At: DN³ / P: ~bi-o~ / Pl: ~ii / E: fr *astrobiologie*] Știință care se ocupă cu studiul vieții din alte planete Si: *exobiologie*.

astrobotanică sf [At: DN³ / Pl: ~ici / E: ger *Astrobotanik*] Ramură a astrobiologiei care studiază posibilitatea existenței vegetației pe alte planete.

astroclimat sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *astroclimat*] Totalitatea factorilor care contribuie la stabilirea unui loc adecvat pentru observații astronomice cu instrumente optice perfecționate.

astrodom sn [At: DN³ / Pl: ~uri / E: fr *astrodom*, eg *astrodom*] Cupolă transparentă a marilor aeroporturi.

astrodrom sn [At: DN³ / Pl: ~uri / E: fr *astrodrome*] Cosmodrom.

astrofic, ~ă a [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *astrophique*] (D. versuri) Care nu formează strofe.

astrofizică sf [At: DN³ / Pl: ~ici / E: fr *astrophysique*] Ramură a astronomiei care studiază structura și compoziția astrilor și materiei interstelare, procesele din interiorul astrilor și interacțiunile dintre ei etc.

astrofizician, ~ă smf [At: DN³ / P: ~ci-an / Pl: ~ieni, ~iene / E: fr *astrophysicien*] Specialist în astrofizică.

astrofotografic, ~ă a [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *astrophotographique*] 1 Referitor la astrofotografie. 2 De astrofotografie.

astrofotografie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *astrophotographie*, ger *Astrophotographie*] Parte a astrofizicii care folosește fotografia ca metodă și mijloc de investigație pentru determinarea (numărului) astrilor.

astrofotogrammetrie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *astrophotogrammétrie*] Ramură a fotogrammetriei cu aplicații în măsurările astronomice, care folosește determinări pe cale stereoscopică.

astrofotometrie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *astrophotométrie*] Ramură a astrofizicii care se ocupă cu măsurarea strălucirii corpurilor cerești.

astrograf sn [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *astrographe*] Lunetă astronomică fotografică, folosită la determinarea poziției astrilor.

astrografie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *astrographie*] Ramură a astronomiei care se ocupă cu descrierea stelelor.

astroida *sf* [At: DN³ / Pl: ~de / E: fr *astroïde*] Curbă descrisă de un punct al unui cerc prin rostogolirea acestuia în interiorul unui alt cerc fix, cu raza de patru ori mai mare decât a primului cerc.

astrolab *sm* [At: CANTEMIR, IST. 350 / V: ~av, ~aviu / Pl: ~i / E: fr *astrolabe*] (Ast) 1 Instrument de măsurare a poziției astrilor sau a coordonatelor geografice ale locului. 2 (Ast; if ~av) Linie de aramă sau de lemn în care drumul stelelor se arată. 3 Vechi instrument pentru măsurarea unghiurilor.

astrolatrie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *astrolâtrie*] (Rar) Închinare la stele.

astrolav *sm* *vz* **astrolab**

astrolaviu *sm* *vz* **astrolab**

astrolog, ~a *smf* [At: CANTEMIR, IST. 91 / Pl: ~ogi, ~oge și (înv) ~oghi, ~oghe / E: fr *astrologue*, lat *astrologus*] 1 Persoană care practică astrologia Si: *zodier*, *solomonar*. 2 (Pex) Astronom.

astrologhicesc, ~ească *a* [At: CANTEMIR, IST. 45 / Pl: ~ești / E: *astrologhic* + -esc] (Înv) 1-3 Astrologic (1-3).

astrologhicesc *av* [At: CANTEMIR, HR. 51 / E: *astrologhic* + -ește] (Înv) 1 Conform astrologiei. 2 Ca astrologii.

astrologhie *sf* *vz* **astrologie**

astrologic, ~a *a* [At: EMINESCU, N. 48 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *astrologique*, lat *astrologicus*] 1 Care aparține astrologiei. 2 Privitor la astrologie. 3 De astrologie.

astrologie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 192 / V: (înv) ~oghi~ / Pl: ~ii / E: fr *astrologie*, lat *astrologia*] Descifrare și prezicere a destinului individuale sau colective pe baza studierii poziției și mișcării astrilor, constelațiilor sau unor fenomene cerești.

astrometeorologie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *astroméorologie*] Studiul fenomenelor meteorologice care au loc în atmosfera planetelor.

astrometric, ~a *a* [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *astrométrique*] 1 Referitor la astrometrie. 2 De astrometrie.

astrometrie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *astrométrie*] Ramură a astronomiei care se ocupă cu stabilirea poziției stelelor, cu determinarea coordonatelor geografice etc.

astrometru *sn* [At: DN³ / Pl: ~re / E: ger *Astrometer*] Aparat fotometric pentru măsurarea și compararea gradului de lumină a astrilor.

astronaut *sm* [At: DN³ / Pl: ~uți / E: fr *astronaute*] Persoană care călătorește în spațiul cosmic cu o aeronavă Si: *cosmonaut*.

astronautic, ~a *a* [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *astronautique*] 1 Referitor la astronautică. 2 De astronautică.

astronautică *sf* [At: DN³ / Pl: ~ici / E: fr *astronautique*] Știința și tehnica zborurilor interplanetare Si: *cosmonautică*.

astronautician *sm* [At: DN³ / Pl: ~ci-an / Pl: ~ieni / E: fr *astronauticien*] Specialist în astronautică.

astronavă *sf* [At: DN³ / Pl: ~ve / E: *astro* + *navă*] Navă cosmică.

astronom, ~a *smf* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 323/27 / V: (pop) *ha-* / Pl: ~i, ~e / E: fr *astronomie*, lat *astronomus*] 1 Specialist în astronomie. 2 (Înv) Astrolog (1).

astronomie *av* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 81/9 / E: *astronom* + -este] (Înv) 1 Ca astronomii. 2 Conform astronomiei Si: *astronomic* (2).

astronomic, ~a *a* [At: DA / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *astronomique*, lat *astronomicus*] 1 Referitor la astronomie Si: (înv) *astronomic* (1). 2 De astronomie Si: (înv) *astronomic* (2). 3 Care aparține astronomiei Si: (înv) *astronomic* (3). 4 (Fig) De proporții foarte mari.

astronomic, ~ească *a* [At: GOLESCU, ap. DA / Pl: ~cești / E: *astronomic* + -esc] 1-3 Astronomic (1-3).

astronomic *av* [At: POLIZU / E: *astronomic* + -este] (Înv) 1 După metodele astronomiei. 2 Astronomic (2).

astronomie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 64 / Pl: ~ii / E: fr *astronomie*, lat *astronomia*] 1 Știință care se ocupă cu studiul astrilor, sistemelor de astri, al galaxiilor și al universului. 2 Cosmografie.

astroscop *sn* [At: LTR² / Pl: ~oape / E: fr *astroscopie*] Telescop astronomic pentru examinarea sumară a mișcării astrilor dintr-o zonă dată.

astroscopie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: ger *Astroscopie*] Examinare a bolții cerești.

astrosferă *sf* [At: DN³ / Pl: ~re / E: cf ngr *ἀστροφῆρα*] 1 Aster¹ (2). 2 Masa centrală a unui aster¹ (2), exclusiv radiațiile acestuia.

astrofotografie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *astrophotographie*] Ramură a astrofizicii care caracterizează spectrele corpurilor cerești.

astrospectroscopie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *astrospectroscopie*] Cercetare a spectrelor astrilor pentru a deduce componența și stările fizice ale acestora.

astru *sm* [At: CULIANU, C. 3 / Pl: *astri* și ~re *sn*, (îvr) ~ri *sm* / E: fr *astre*, lat *astrum*] 1 Corp luminos vizibil pe bolta cerească. 2 Stea sau planetă situată în cosmos.

astruca [At: DOSOFTEI, V. S. 2 / V: ~unca, ~upa, ~turca, *azdr~* / Pzi: *astruc* / E: ml **astrucare*] (Îrg) 1-2 *vr* A (se) înveli. 3 *vr* (Pex) A se înveli spre a dormi. 4 *vr* (Pex) A se culca. 5 *vr* (Rar) A acoperi cu pământ pentru a ascunde. 6 *vr* (Pex) A înmormânta. 7 *vr* A se azvârli (pe cal).

astrucan *smf*, *a* *vz* **asturcan**

astrucare *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 29/37 / Pl: ~cări / E: *astruca*] (Îrg) 1 Înveli. 2 (Pex) Înveli spre a dormi Si: *astrucat*¹. 3 (Pex) Culcare. 4 Acoperire cu pământ pentru a ascunde Si: *astrucat*¹ (3). 5 (Pex) Înmormântare. 6 Azvârlire grăbită pe cal Si: *astrucat*¹ (5).

astrucat¹ *sn* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 29 / Pl: ~uri / E: *astruca*] (Îrg) 1-6 *Astrucare* (1-6).

astrucat², ~a *a* [At: FRÂNCU-CÂNDREA, M. 98 / Pl: ~ați, ~e / E: *astruca*] (Îrg) 1 Învelit². 2 (Pex) Culcat². 3 Acoperit pentru a fi ascuns. 4 Însmormântat². 5 (Rar) Azvârlit².

astrucământ *sn* [At: CDDE / Pl: ~uri / E: *astruca* + -ământ] (Ban) 1 Acoperiș. 2 Acoperământ.

astrucătoare *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: ~ori / E: *astruca* + -ătoare] (Ban) Acoperământ.

astrucuș *sn* [At: DA, ap. HEM 1907 / Pl: ~uri / E: *astruca* + -uș] (Reg) Acoperiș.

astrue *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~ui / E: cf *astru*] (Reg) Stea.

astrunca *v* *vz* **astruca**

astrupa *v* *vz* **astruca**

astupa [At: VARLAAM, C. 252 / Pzi: *astup* / E: ml **(d)stuppe*] 1 *vr* A umple cu călți o gaură. 2 *vr* A umple o gaură, crăpătură, deschizătură. 3 *vr* A pune dopul unei sticle. 4 *vr* (Îe) A-si ~ urechile A pune mâinile la urechi pentru a nu auzi. 5 *vr* (Îac) A nu voi să audă, să știe. 6 *vr* (Fig; Îe) A ~ găuri A-si plăti datoriile. 7 *vr* (Îe) A ~ cuiva gura A face pe cineva să tacă. 8 *vr* (Reg; pan) A se constipa. 9-10 *vr* A (se) acoperi, a (se) troieni o intrare, o deschizătură. 11 *vr* (Îs) A-si ~ nasul A pune mâinile la nas, pentru a se feri de un miros neplăcut. 12 *vr* (Îs) A ~ o ușă A desființa o intrare, a o zidi. 13-14 *vr* (Îs) A ~ un drum (A închide un drum sau) a-l face să nu se mai cunoască. 15 *vr* A acoperi ceva, astfel încât să nu se mai vadă, să nu mai străbată la el aerul, lumina. 16 *vr* (Îe) A ~ cuiva ochii A face pe cineva să nu vadă ceva (rău) ce se vrea să rămână ascuns. 17 *vr* A acoperi ceva cu pământ, frunze etc. 18 *vr* (Pex) A înmormânta. 19 *vr* (Îvp) A înveli. 20 *vr* A șterge de pe fața pământului. 21 *vr* A face să nu se mai cunoască. 22 *vr* (Fig; d. sunete) A face să nu se audă. 23 *vr* A șterge din mintea oamenilor. 24 *vr* A ascunde.

astupare *sf* [At: LB / Pl: ~ări / E: *astupa*] 1 Umplere cu călți a unei găuri sau spărturi Si: *astupat*¹ (1), *astupătura* (1). 2 Umplere a unei deschizături Si: *astupat*¹ (2), *astupătura* (2). 3 Înfundare a unei sticle Si: *astupat*¹ (3), *astupătura* (3). 4 (Reg; pan) Constipație. 5 Acoperire a unei intrări cu troiene Si: *astupat*¹ (5), *astupătura* (5). 6 Zidire a unei intrări Si: *astupat*¹ (6), *astupătura* (6). 7 Barare a unui drum Si: *astupat*¹ (7), *astupătura* (7). 8 Facere să nu se mai cunoască un drum Si: *astupat*¹ (8), *astupătura* (8). 9 Izolare a unui obiect de aer, de lumină Si: *astupat*¹ (9), *astupătura* (9). 10 Ascundere. 11 Însmormântare. 12 Nimicire. 13 Ștergere a amintirii Si: *astupat*¹ (13), *astupătura* (13).

astupat¹ *sn* [At: HEM 1916 / Pl: ~uri / E: *astupa*] 1-3 Astupare (1-3). 4 (Reg; pan) Constipație. 5-9 Astupare (5-9). 10 Ascundere. 11 Însmormântare. 12 Nimicire. 13 Astupare (13). 14 (Fig; îs) ~ul gurii Potolire a foamei.

*astupa*², ~ă a [At: (a. 1632) EUSTRAȚIE, PRAV., ap. GCR I, 79 / Pl: ~ați, ~e / E: *astupa*] 1 Umplut². 2 Închis². 3 Înfundat². 4 (Reg; pan) Constipat². 5 Învilit². 6 Înmormântat². 7 Camuflat². 8 Ascuns².

astupător, ~oare [At: ANON. CAR. / Pl: ~tori / E: *astupa* + -(a)toare] 1-36 *smf, a* (Persoană) care astupă (1-3, 6-7, 9, 12-24). 37-42 *sf, a* (Obiect) cu care se astupă (1-3). 43-44 *sf, a* (Obiect) cu care se înveleşte.

astupătură sf [At: CALENDARIU (1814), 169/18 / Pl: ~uri / E: *astupa* + -(a)tura] 1-3 Astupare (1-3). 4 (Reg; pan) Constipație. 5-9 Astupare (5-9). 10 Ascundere. 11 Înmormântare. 12 Nimicire. 13 Astupare (13). 14-16 Stare a ceva astupat (1-3).

astupuș sn [At: COSTINESCU / Pl: ~uri / E: *astupa* + -uș] 1 Dop de lemn. 2 Mototol de cârpă pentru astupat. 3 Cocoloș de hârtie cu care se astupă ceva.

asturca vir vz *astruca*

asturcan, ~ă [At: DA ms / V: ~truc~, ~con / Pl: ~i, ~ne / E: nct] (Îvr) 1-2 *smf, a* (Cal) de rasă persană.

asturcon smf, a vz *asturcan*

asturică afs [At: MDENC I / E: *Asturii*] Fază tectogenetică a megaciclului hercinic, desfășurată între Carboniferul mediu și cel superior.

astut, ~ă a [At: COMAN, GL. / Pl: ~uți, ~e / E: nct] (Reg; d. copii) 1 Răsfățat. 2 Istet.

astuție sf [At: MACEDONSKI, O. II, 15 / Pl: ~ii / E: fr *astuce*, lat *astutia*] (Frm; rar) 1 Șiretenie. 2 (Ccr) Înelătorie.

astuțios, ~oasă a [At: CADE / P: ~ți-os / Pl: ~oși, ~oase / E: fr *astucieux*] (Frm; nob) Șiret.

asud sms [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~uri / E: drr *asuda*] 1 Sudoare. 2 Secreție grasă a pielii ovinelor, cu care se impregnează lâna, devenind moale și impermeabilă Si: *usuc*. 3 (Bot; reg; îc) ~ul-calului (sau ~ul capului) Osul-iepurelui.

asuda [At: URECHE, ap. LET. I, 98/93 / Pzi: *asud* și (rar) ~dez / E: ml *assudare*] 1 *vi* (D. oameni și animale) A secreta sudoarea prin porii pielii Si: *a transpira*, (pop) *a înaduși*. 2 *vi* (Îe; ir) A ~sub limbă A-i fi frig. 3 *vi* (Îae; ir) A se lăuda că a muncit mult, fără să fi făcut mare lucru. 4 *vi* (Îe; ir) A nu-i ~nici limba A acuza de lene un om foarte muncitor. 5 *vi* (Îe) A nu ~de vorba cuiva A nu-i păsa de vorba cuiva. 6 *vi* (Îe) A-i ~cuiva urechea pentru ceva A aștepta cu nerăbdare o veste. 7 *vi* (Fig; d. obiecte) A se aburi. 8 *vi* (Fig; d. oameni) A-și da silința. 9 *vif* (Rar) A face pe cineva să asude. 10 *vif* (Fig) A-i da cuiva mult de lucru.

asudare sf [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~dări / E: *asuda*] 1 Transpirație. 2 (Fig; lpl) Osteenală mare Si: *asudat*¹ (2). 3 Aburire. 4 (Fig) Strădanie. 5 (Bot; reg; îc) ~a-calului Osul-iepurelui.

*asudat*¹ *sn* [At: LB / Pl: ~uri / E: *asuda*] 1 Transpirație. 2 Asudare (2). 3 Aburire. 4 (Fig) Strădanie. 5 (Reg; ccr) Câștig anevoios. 6 (Îs) Baie de ~ Baie de aburi.

*asudat*², ~ă a [At: CANTEMIR, IST. 97 / Pl: ~ați, ~e / E: *asuda*] 1 Transpirat². 2 Ostenit². 3 Aburit². 4 Câștigat cu greu.

asudător, ~oare [At: LB / V: (Înv) ~iu / Pl: ~ori, ~oare / E: *asuda* + -(a)tor] (Înv) 1-2 *smf, a* (Persoană) care asudă (1). 3 *a* Care provoacă asudarea (1). 4-5 *smf, a* (Persoană) care muncește din greu. 6 *sf* (Îvr) Cameră pentru băi de abur.

asudătoriu, ~oare smf, a vz *asudător*

asudătură sf [At: CIHAC, I / Pl: ~ri / E: *asuda* + -(a)tura] 1-4 Asudare (1-4). 5 Sudoare.

asudeală sf [At: PISCUPESCU, O. 290/30 / Pl: ~eli / E: *asuda* + -eală] (Rar; nob) 1 Sudoare.

asudoare sf [At: DA ms / Pl: ~ori / E: *a*³ + *sudoare*] (Reg) Sudoare.

asughit sn [At: DA ms / Pl: ~uri / E: *a*³ + *sughit*] (Reg) Sughit.

asuma vi [At: HASDEU, I. C. 57 / Pzi: *asum*, (Îvr) ~méz / E: fr *assumer*, lat *assumere*] 1 A-lua asupra sa. 2 A se angaja să îndeplinească ceva. 3 (Înv) A-și lua pentru sine ceva Si: *a-și aroga*. 4 (Flz) A presupune.

asumare sf [At: DA ms / Pl: ~mări / E: *asuma*] 1 Luare asupra sa Si: (rar) *asumat*¹ (1). 2 Angajare la ceva Si: (rar) *asumat*¹ (2). 3 Arogare a unui drept Si: (rar) *asumat*¹ (3).

*asumat*¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *asumat*] (Rar) 1-3 Asumare (1-3).

*asumat*², ~ă a [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *asuma*] 1 Luat asupra sa. 2 Promis. 3 Arogat.

asumata vr [At: T. PAPAHAĞI, M. 214 / Pzi: ~tez / E: nct] 1 A se îngreuna la cap. 2 A se îmbăta.

asumatare sf [At: MDA ms / Pl: ~ări / E: *asumata*] 1 Îngreunare a capului Si: *asumata*¹ (1). 2 Îmbătare.

*asumata*¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *asumata*] 1 Asumatare (1). 2 Îmbătare.

*asumata*², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *asumata*] 1 Cu capul îngreunat. 2 Beat.

asumpție sf [At: DN³ / V: ~iune / Pl: ~ii / E: eg *assumption*] 1 (Flz) Actul de a asuma (4). 2 (Log) Premisă minoră.

asumpțiune sf vz *asumpție*

asumuța vi [At: COSTINESCU / Pzi: *asumat* / E: Din *asumuța* și *sumuța*] 1-5 A asmuți (1-5). 6 (Fig) A excita.

asumuțare sf [At: MDA ms / Pl: ~ări / E: *asumuța*] 1-5 Asmuțire (1-5). 6 (Fig) Excitare.

*asumuțat*¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *asumuța*] 1-5 Asmuțire (1-5). 6 (Fig) Excitare.

*asumuțat*², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *asumuța*] 1 Asmuțit² (1). 2 Întăritat. 3-4 Asmuțit² (3-4). 5 (Fig; d. oameni) Revoltat. 6 (Fig) Excitat.

asuna vi [At: COSTINESCU / Pzi: *asun* / E: *a* + *suna*] (Înv) A suna.

asunare sf [At: LB / Pl: ~nări / E: *asuna*] (Înv) Sunare.

*asunat*¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *asuna*] (Înv) Sunare.

*asunat*², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *asuna*] (Înv) Sunat².

asunătoriu, ~oare [At: LB / Pl: ~ori / E: *a*² + *sunător*] (Înv) 1 a Sunător. 2 *sf* (Bot) Sunătoare.

asunet sn [At: LB / Pl: ~e / E: *a*² + *sunet*] (Înv) Sunet.

asunie sf vz *iasomie*

asupra [At: PSALT. SCH. 162 / V: ~ra, ~re / E: ml *ad* + *supra*] 1 *pp* Mai sus față de ceva. 2 *pp* Peste. 3 *pp* Însoteste numele unui dușman care a fost biruit. 4 *pp* Arată un raport de superioritate față de ceva. 5 *pp* Către. 6 *pp* În direcția... 7 *pp* (Îe) A avea ceva ~sa A purta ceva cu sine. 8 *pp* (Îae; Înv) A avea ceva pe conștiință. 9 *pp* (Îe) A prinde ~ faptului A prinde în flagrant delict. 10 *sfs* (Reg; Îlav) Cu ~ (de măsură) Peste măsură. 11 *pp* Spre. 12 *pp* Cu privire la... Si: *despre*. 13 *pp* (Reg) Aproape. 14 *pp* (Reg) În timp, de... 15 *pp* (Îe) A sta ~ unui lucru A stăruia să se vorbească despre un lucru sau să se facă. 16 *av* (Înv) Peste toată întinderea. 17 *av* (Înv) În tot locul. 18 *sfs* (Înv) Partea cea mai de sus a unui obiect. 19 *pp* (Îe) A lua ceva ~sa sau (Înv) a-si lua ~ră, ~sufletului (ori capului) său A se însărcina cu ceva. 20 *pp* (Îae) A-și asuma o răspundere. 21 *pp* (Îae) A-și asuma o vină. 22 *pp* (Îe; Înv) A sta ~ cuiva să... A fi în puterea cuiva să... 23 *pp* (Îe; Înv) A fi ~ unui lucru A fi gata tocmai atunci să se apuce de ceva. 24 *pp* Împotriva. 25 *pp* (Îe; Înv) A fi (sau a sta) ceva cuiva ~ră A apăsa ceva pe cineva. 26 *pp* (Îe; Înv) A veni ceva cuiva ~ră A veni un necaz neașteptat peste cineva. 27 (Îe; Înv) A cădea ceva cuiva ~ră A cădea pacoste pe capul cuiva. 28 (Îe; Înv) A se scula ~ cuiva A ataca pe cineva. 29 *pp* (Îae) A se revolta împotriva cuiva. 30 *pp* (Arată direcționarea unor sentimente binevoitoare) Față de... 31 *sfs* (Înv; Îe) Cu ~ră Cu dobândă. 32 *sfs* (Îae; Înv) Cu prisosință.

asupraveni vi [At: DOSOFTEI, ap. HEM 1931 / V: ~ră~ / Pzi: *asupravin* / E: *asupra* + *veni* cf lat *super-venire*] (Înv; formație personală) 1 A se întâmpla. 2 A da peste ceva.

asupră pp, sfs vz *asupra*

asuprăluare sf [At: COD. VOR. 169/1-2 / Pl: ~uări / E: *asupră* + *luare*] (Înv; formație personală) 1 Avariție. 2 Lăcomie de bani.

asuprăveni v vz *asupraveni*

asupre pp, sfs vz *asupra*

asupreală sf [At: MOXA, 371/38 / Pl: ~eli / E: *asupri* + *-eală*] (Înv) 1 Încălcare a drepturilor cuiva Si: *împilare*. 2 Nedreptate. 3 (Înv) Prigonire. 4 (Lpl) Rele. 5 Primejdie. 6 Cămătărie. 7 Năpastă.

asupreciune sf vz *asupriciune*
asuprelnic, ~a a [At: (a. 1776) URICARIUL XIX, 313 / Pl: ~ici, ~ice / E: *asupreală* + *-nic*] 1-3 (Înv; liv) Asupritor (2, 4-5).

asupri vt [At: MOXA, ap. HEM 1934 / Pzi: ~resc / E: *asupra*] 1 A încălca drepturile cuiva. 2 A nedreptăți pe cineva mai slab Si: *a apăsa*. 3 A învinovăți pe cineva pe nedrept Si: *a calomnia*, (înv) *a năpastui*. 4 A prigoni. 5 A exploata. 6 (Înv) A constrânge. 7 (Înv) A exagera. 8 (Înv) A ataca prin surprindere. 9 (Impr) A chinui.

asupriciune sf [At: CORESI, ap. HEM 1936 / V: ~rec~ / Pl: ~ni / E: *asupri* + *-ciune*] (Înv) 1 Asuprire (1). 2 Nedreptăție. 3 Asuprire (3). 4 Prigonire. 5 Exploatare. 6 (Înv) Constrângere. 7 (Înv) Exagerare. 8 Asuprire (8). 9 (Imp) Chinuire.

asuprire sf [At: URICARIUL XI, 354 / Pl: ~ri / E: *asupri*] 1 Încălcare a drepturilor cuiva Si: *asupriciune* (1), *asuprit*¹ (1), *asupritură* (1). 2 Nedreptăție. 3 Învinovățire pe nedrept Si: *asupriciune* (3), *asuprit*¹ (3), *asupritura* (3). 4 Prigonire. 5 Exploatare. 6 (Înv) Constrângere. 7 (Înv) Exagerare. 8 (Înv) Atac prin surprindere Si: *asupriciune* (8), *asuprit*¹ (8), *asupritura* (8). 9 (Imp) Chinuire.

asuprit¹ sn [At: DA / Pl: ~uri / E: *asupri*] 1 Asuprire (1). 2 Nedreptăție. 3 Asuprire (3). 4 Prigonire. 5 Exploatare. 6 (Înv) Constrângere. 7 (Înv) Exagerare. 8 Asuprire (8). 9 (Impr) Chinuire.

asuprit², ~a a [At: CORESI, ap. HEM 1937 / Pl: ~iți, ~e / E: *asupri*] 1 Apăsut cu o greutate prea mare. 2 (Fig) Oprimat². 3 (Înv; jur) Constrâns (la ceva). 4 Forțat². 5 (Înv) Excesiv.

asupritor, ~oare [At: VARLAAM, C. 383/1 / V: (îrg) ~iu / Pl: ~i, ~oare / E: *asupri* + *-(itor)*] 1-2 smf, a (Persoană) care încălca drepturile cuiva. 3-4 smf, a (Persoană) care nedreptățește. 5 a (Înv; ie) **Pricină** ~oare Forță majoră. 6 smf Prigonitor. 7 smf Exploatator. 8 smf Constrângător. 9 smf Chinuitor.

asupritură sf [At: CORESI, ap. HEM 1938 / Pl: ~ri / E: *asupri* + *-tură*] 1 Asuprire (1). 2 Nedreptăție. 3 Asuprire (3). 4 Prigonire. 5 Exploatare. 6 (Înv) Constrângere. 7 (Înv) Exagerare. 8 Asuprire (8). 9 (Imp) Chinuire. 10 Chin. 11 Caznă.

asura smf [At: MDENC / E: fr *asura*] Creaturi inferioare în mitologia vedică, adversare zeilor, semănând zăzanie în lume Cf *demoni*.

asurisit, ~a a [At: DA ms / Pl: ~iți, ~e / E: ngr *ἀσῦρις* (a *ἀσῦρος*, *ἀσῦρος*)] (Înv) Uscat.

asurzeală sf [At: PISCUPESCU, O. 324/5 / Pl: ~eli / E: *asurzi* + *-eală*] (Rar) Asurzire (1-5).

asurzi [At: DOSOFTEI, V. S. 126/2 / Pzi: ~zesc, (îvr) *asurd* / E: ml^{*} *assurdire*] 1 vi A-și pierde auzul. 2 vt A face pe cineva să-și piardă auzul. 3 A face pe cineva să nu mai audă, să nu poată înțelege ceva. 4 A zăpăci.

asurzire sf [At: PAMFILE, A. 235 / Pl: ~ii / E: *asurzi* + *-ie*] Surzenie.

asurzime sf [At: LB / Pl: ~mi / E: *asurzi* + *-ime*] (Rar) Surzenie.

asurzire sf [At: DA / Pl: ~ri / E: *asurzi*] 1 Pierdere a auzului Si: (rar) *asurzi*¹ (1), *asurzitură* (1). 2 Provocare a pierderii auzului cuiva Si: (rar) *asurzi*¹ (2), *asurzitura* (2). 3 Provocare a incapacității cuiva de a înțelege ceva Si: (rar) *asurzi*¹ (3), *asurzitura* (3). 4 Zăpăcire. 5 Surzenie.

asurzi¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *asurzi*] (Rar) 1-3 Asurzire (1-3). 4 Zăpăcire. 5 Surzenie.

asurzi² ~a a [At: MARIAN, V. 123 / Pl: ~iți, ~e / E: *asurzi*] Surd.

asurzitor, ~oare [At: ALECSANDRI, P. III, 84 / V: (îvr) ~iu / Pl: ~i, ~oare / E: *asurzi* + *-(itor)*] 1-2 smf, a (Persoană) care asurzește. 3-4 smf, a (Persoană) care zăpăcește pe cineva, făcându-l să nu mai audă. 5-6 a, av Cu sonoritate extrem de puternică.

asurzitură sf [At: ANON. CAR. / Pl: ~ri / E: *asurzi* + *-itură*] (Rar) 1-3 Asurzire (1-3). 4 Zăpăcire. 5 Surzenie.

asuș sn [At: MDENC / Pl: ~e / E: fr *assouche*] Partea nedetașabilă a formularelor, chitanțelor etc. confecționate sub formă de carne.

asvânta v vz *azvânta*^{*}

asvârli v vz *azvârli*

asvârlire sf vz *azvârlire*

asvârlit¹ sn vz *azvârlit*¹

asvârlit², ~a a vz *azvârlit*²

asvârlitor, ~oare smf, a vz *azvârlitor*

asvârlitură sf vz *azvârlitură*

as i [At: PANN, ap. HEM 1960 / V: *așa*, *ași*¹ / E: tc *haşa*] (Fam) 1 Exprimă respingerea unei afirmații Si: (fam) *vorba sa fie, nici vorba, ferească Dumnezeu*. 2 Exprimă dezamăgirea Si: (fam) *da de unde*. 3 (Îcst) *Ei ~!* Exprimă surpriza față de ceva ce pare incredibil Si: (fam) *nu mai spune*.

așa¹ [At: COD. VOR. 16/14 / V: (îrg) *așă*, *așe*, *așea*, *așia*, (Trs) *șa*, (înv) *ași* / E: lat *eccum -sic*] 1 av În felul, chipul, modul acesta Si: *astfel*. 2 av (Îlav) **Fie și** ~ Da¹. 3 av (Îlav) **Și** ~ În orice caz. 4 av (Îlav) **Nici** ~ Nu în acest mod. 5 av (Îlav) **Și (mai)** ~, **și (mai)** ~ (sau **altminterlea**) În amândouă felurile. 6 av (Îlav) **Ori** ~, **ori** ~ (sau **tiri** ~, **tui** ~) Sau într-un fel sau într-altul. 7 av (Îlav) ~ **o fi** Probabil. 8 av După cum am zis. 9 av După cum voi zice. 10 (Pop; îlav) **Iaca** (sau **uite**) ~ În felul indicat mai jos. 11 av (Pfm) **Iaca** ~ Pentru că în acest fel vreau eu. 12 av (Îe) ~ **să știi** (sau **să știți**), ori ~ **să-mi** (sau **să-ți**, **să ne** etc.) **ajute Dumnezeu** etc. Sigur că da. 13 av (Îlav) ~i (sau ~ **este**) Da¹. 14 av (Îlav) **Nu-i** ~ (sau **nu este** ~) Nu. 15 av (Pop; îe) **A zice că este** ~ A afirma. 16 av (Pop; îe) **A zice că nu este** (sau **nu-i**) ~ A nega. 17 av (Îlav) **Chiar** ~ Întocmai. 18 av (Gmt; îlav) **Cam** (sau, reg, **mai**) ~ Aproximativ în felul acesta. 19 av (Gmt; îlav) ~ **zău** ori **zău** ~ Incredibil. 20 av (Pop; îlav) **Hop** ~ Bravo! 21 av (Îlav) ~, **da!** sau (rar) **Vezi**, ~ Exprimă aprobarea. 22 av (Îlav) ~i?, sau ~ **e?**, **nu-i** ~? Exprimă solicitarea aprobării interlocutorului. 23 av (Îlav) **Cum** ~? Exprimă surprinderea. 24 av (Îlav) ~ **stă treaba?** Exprimă indignarea, mânia. 25 av (Îlav) **Și** ~ În concluzie Si: (și) *astfel*, (și) *în acest fel*. 26 av (Îlv; îlav) ~ **zicând** sau **ca să zic** ~ Adică. 27 av (Îlc) ~ **că Deci**. 28 av (Îlav) ~ **fiind** Așadar. 29 av Întocmai. 30 av (Îlav) **Tot** ~ La fel. 31 av (Îlav) **Mai tot** ~ Cam la fel. 32 av (Îlav; arată suprapunerea a două voințe) ~ ..., ~ ... În acest chip ai fi putut. 33 av (Îlc) ~ **de** Atât de..., pe cât sau cum este... 34 av (Îlav) **Si** ~ **mai departe** Etcetera. 35 av (Îlav) ~ **și** ~ Nu prea bine. 36 av (Îal) Nu mare lucru. 37 av (Îal) Mediocru. 38 av (Îal) Prea de încredere. 39 av (Îlav) **Azi** ~, **măine** ~ sau (rar) **tot** ~ **și iar** ~ Făcând mereu la fel. 40 av (Pop; îlav) **Tot** ~ **și iar** ~ Exprimă îndemnul pentru continuarea jocului, a dansului. 41 av (Îlav) **Când** (sau **o dată** ori, reg, **ni**) ~ O dată într-un fel, o dată într-alt fel. 42 av (Îlav) **Nici** ~, **nici** ~ Nici într-un fel, nici într-altul. 43 av (Îlav) **Tu** ~, **tu** ~ Nehotărât și înconstanț. 44 (Îlav) ~ **cum** Pe când. 45 av (Îal) Cu toate că ... 46 av (Și îlav ~ **de**) Într-atât (de). 47 av Oarecum. 48 av (Îal) **Numai** ~ sau (înv) ~ **numai** Fără motiv. 49 av (Pop; îlav) **Ia, numai** ~ Cu ușurință. 50 av (Pop; îlav) **Ia(c')** ~ Fără rost. 51 av (Pop; îal) După bunul plac. 52 av (Trs; îal; în strigături) În acest mod. 53 av (Pop; îlav) **Mai** ~ Nu prea ... 54 av (Îlav) ~ **zis** (sau **numit**) Pe nedrept denumit astfel. 55 av (Îal) Convențional denumit astfel. 56 av (Construit cu adjective urmate de **cum este** sau **cum se află**) Cu toate că. 57 ai (Cu sensul reieșind din context) Foarte mult, bun(ă) etc. 58 *ain* Foarte bun. 59 *ain* Foarte puțin. 60 *ain* Foarte rău. 61 *ain* Foarte prost. 62 *ain* Astfel. 63 av (Îlav) ~ **ceva** Cam ca acesta. 64 av (Îe) **A fi** ~ **ceva!** A fi într-un mod care supără, care depășește măsura. 65 av (Pop; îlav) **De** ~ De acest fel. 66 av (Îlav) **Dacă-i** ~ **treaba** În aceste condiții.

așa² i vz *as*

așadar av [At: CONACHI, P. 281 / V: (înv) ~a / E: *așa*² + *dar*] Prin urmare.

așadară av vz *așadar*

așa(d)za v vz *așeza*

așa(d)zare sf vz *așezare*

așa(d)zat¹ sn vz *așezat*¹

așa(d)zat², ~a a, av vz *așezat*²

așaeși vz *așaeși*

așanti *smp* [At: MDENC / S: *asha*~ / E: fr *ashanti*] Populație negroidă din Ghana din grupa de limbi guineică, formând, în evul mediu, statul cu același nume.

așai *av* [At: PRAV. MOLD. 42, 2 / V: *așai*, *asăi*, *~aei*, *așiai*, *așii*, *sa*~ / E: *așă*² (*ași*) + *și* cf lat *itaque*] (Înv) 1 Astfel încă. 2 Așijderea. 3 Chiar așa. 4 Chiar. 5 În felul acesta. 6 Cu atât mai mult. 7 Așa încât. 8 (Îlav) **Tocmai** ~ **Tocmai**. 9 (Îest) **Nu numai (cât) ...**, **ce ~ (și)** Nu doar ... 10 Chiar așa cum era. 11 (Îlav) **Și ~** În concluzie. 12 Îndată. 13 (Îlav) ~ **cum** Întocmai. 14 În acel moment.

așă *av*, *ain* *vz* *așă*¹

așăjdere *av* *vz* *așijderea*

așăjdirea *av* *vz* *așijderea*

așai *av* *vz* *așai*

așău *sn* [At: ECONOMIA, 118 / V: *arș*~, *arșeu*, *harș*~, *harșcu*, *hârș*~, *horș*~ / E: mg *asô*] (Trs) 1 Hârleț. 2 Lopată de lemn cu fier ascuțit la capăt.

așăza *v* *vz* *așeza*

așazare *sf* *vz* *așezare*

*așazat*¹ *sn* *vz* *așezat*¹

*așazat*², *~ă a*, *av* *vz* *așezat*²

așazător, *~oare a*, *smf* *vz* *așezător*

așazătoriu, *~orie a*, *smf* *vz* *așezător*

așazătură *sf* *vz* *așezătură*

așăjdere *av* *vz* *așijderea*

așăjderea *av* *vz* *așijderea*

așai *av* *vz* *așai*

așcă *sf* *vz* *hașcă*

așche *sf* *vz* *așchie*

așcher *sm* *vz* *așcher*

așchia *vt* [At: V. COSMOVICI, SĂM. II, 458 / P: *~chi-a* / Pzi: *~iez* / E: *așchie*] 1 A rupe, a tăia în așchii, șuvițe, fâșii Si: (Trs) *așchii*. 2 (Spc) A prelucra un obiect eliminând surplusul de material sub formă de așchii.

așchiat, *~ă a* [At: DDRF / P: *~chi-at* / V: (reg) *~iet* / Pl: *~ați*, *~e* / E: *așchia*] Sfășiat, desfăcut în șuvițe sau așchii mari (de lemn).

așchie *sf* [At: BIBLIA (1688), ap. TDRG / V: (înv) *~che*, *ha*~, *ia*~, *ies*~ / P: *~chi-e* / Pl: *~ii* / E: lp *ascla*] 1 Bucată mică, subțire, care se desprinde sau sare dintr-un material prin cioplire, prin spargere etc. 2 (Imp) Surcea. 3 (Imp) Fâșii de lemn scoase la rindea. 4 (Rar; nob) Peliță care se desface în jurul unghiilor. 5 (Rar; nob) Zbărâitoare.

așchiere *sf* [At: DEX² / P: *~chi-e* / Pl: *~ri* / E: *așchia*] Prelucrare a unui obiect prin eliminarea surplusului de material sub formă de așchii.

așchiet, *~ă a* *vz* *așchiat*

așchietor, *~oare smf*, *a* [At: DEX² / P: *~chi-e*~ / Pl: *~i*, *~oare* / E: *așchia* + *-tor*] 1-2 (Muncitor) care așchiază (2).

așchii *vt* [At: HEM 1983 / P: *~chi-i* / Pzi: *~esc* / E: *așchie* + *-i*] (Trs) A așchia (1).

așchioară *sf* [At: CDDG / P: *~chi-oa*~ / Pl: *~re* / E: *așchie* + *-ioară*] (Pop) Așchiuță (1).

așchios, *~oasă a* [At: CDDG / P: *~chi-os* / Pl: *~oși*, *~oase* / E: *așchie* + *-os*] Care se desface cu ușurință în așchii (1).

așchiță *sf* [At: LB / V: (reg) *ieș*~ / Pl: *~te* / E: *așchie* + *-iță*] (Pop) Așchiuță (1).

așchiut *sm* [At: BUD, P. P. 27 / Pl: *~uți* / E: mg *askiut*] 1-2 (Reg) Ajutor de jurat sau de pretor Si: *așchiutoi* (1-2).

așchiutoi *sm* [At: BUD, P. P. 27 / P: *~chiu*~ / Pl: *~i* / E: *așchiut* + *-oi*] 1-2 (Reg) Așchiut (1-2).

așchiuță *sf* [At: ȘEZ. VIII, 151 / P: *~chi-u*~ / V: *haș*~ / Pl: *~te* / E: *așchie* + *-uță*] 1 Așchie (1) mică Si: *așchioară*, *așchita*. 2 (Pan) Persoană slabă și scundă.

așculi *vt* [At: VAIDA / Pzi: *~lesc* / E: nct] (Reg) A dojeni.

așe *av*, *ain* *vz* *așă*¹

așea *av*, *ain* *vz* *așă*¹

așestanie *sf* *vz* *sfestanie*

așeza *v* [At: URECHE, L. I, 118/16 / Pzi: *așez*, *asaza* / V: (reg) *așăza*, (Mol) *așă(d)za* / E: ml **assdiare*] 1-2 *vt* A (se) pune pe ceva pentru a șede sau a face să șadă. 3-4 *vt* (Îe) A (se) ~ în pat A (se) întinde în pat. 5-6 *vt* (Îac) A (se) culca. 7 *vt* A se lungi pe jos. 8 *vt* A poposi. 9 *vt* (D. păsări sau insecte) A se lăsa din zbor pe ceva. 10 *vt* A se așterne. 11 *vt* (D. substanțele solide din lichide) A se depune. 12 *vt* (D. lichide în fermentație) A se limpezi. 13-14 *vt* A (se) instala într-o anumită poziție, într-o anumită ordine. 15 *vt* A se astâmpăra. 16 *vt* A se liniști după o agitație, o alergătură, un zbucium etc. 17 *vt* (Fig; înv; d. dureri, pasiuni) A se liniști. 18 *vt* (D. vânt) A slăbi din intensitate sau a înceta să mai bată. 19 *vt* (Îvr) A înfățișa pe cineva sau ceva într-o anumită lumină. 20 *vt* (Fig; Îe) A se ~ pe (sau la) ceva A începe să facă ceva cu multă sârguință Si: *a se așterne pe ceva*. 21 *vt* (Îe) A se ~ la lucru A începe lucrul cu mult zel. 22 *vt* (Pop; Îe) A ~ oile pe lapte A începe mulsul. 23 *vt* (Pop; Îe) A ~ oile pe brânză A începe să facă brânză. 24 *vt* (D. anotimpuri sau fenomene meteorologice; construit cu prepoziția „de”) A începe să se manifeste. 25 *vt* (Înv; Îe) A se ~ pe cuvântul cuiva A se bizui. 26-27 *vt* (Complinit, înv, de „cu locul”, „cu șederea”) A (se) stabili cu locuința într-o localitate, într-un anumit loc Si: *a (se) instala*, (înv) *a (se) salaslui*. 28 *vt* (Înv; Îe) A ~ un loc (cu oști) A pune garnizoană. 29-30 *vt* (Complinit și de „la casa lui”) A (-și) întemeia o gospodărie. 31 *vt* A aranja (pe cineva) într-o situație mai bună Si: (pop) *a chivernisi*, *a capatu*, *a rostui*. 32-33 *vt* (Înv; șfs) A (se) ~ domn, a (se) ~ în domnie, a (se) ~ pe scaun A (se) instala la domnie. 34 *vt* (Îvr) A guverna. 35-36 *vt* (C. este funcția) A (se) instala într-o funcție. 37 *vt* (Trs; gmt; Îe) A-l (sau a o) ~ A-i veni de hac. 38 *vt* (Înv; Îe) A ~ la stăpân A da la stăpân. 39 *vt* (D. obiecte) A pune ceva la locul potrivit pentru a sta bine, în siguranță, în ordine etc. Si: *a aranja*, *a rândui*. 40 *vt* (Fig) A organiza (bine) ceva. 41 *vt* (Îe) A ~ la loc A pune pe locul de unde a fost luat. 42 *vt* (D. bani) A înapoia suma pe care a luat-o. 43 *vt* A amplasa. 44 *vt* (D. părți ale trupului omenesc, mai ales despre membre; cu sau fără complinirea „la loc”) A trata punând la loc Si: (pop) *trage*. 45 *vt* (Înv; Îe) A ~ cuvântul A se înțelege într-un anumit fel. 46 *vt* (Înv; fig; d. o țară, un popor; Îe) A ~ sub ... A pune sub dominația cuiva. 47-48 *vt* (Înv; d. un fapt istoric etc.) A descrie dintr-un anumit punct de vedere. 49-50 *vt* (Înv) A ~ pace sau a se ~ pace cu cineva A încheia pace. 51 *vt* (Înv; Îe) A-și ~ scaunul A-și stabili reședința domnească. 52 *vt* (Fig; înv) A înființa. 53 *vt* (Fig; înv; d. construcții) A zidi. 54 *vt* (Înv; d. impozite, legi, obiceiuri etc.) A institui *Vz așezământ* (14), *așezământar*. 55 *vt* (Înv; fig) A decreta. 56 *vt* (Îe) A ~ masa A pregăti masa și cele necesare mâncării. 57-58 *vt* (Adesă reflexivul are sens pasiv; înv) A repartiza dregătoriile, boierile, impozitele etc. Si: (înv) *a cislui*. 59-60 *vt* (Fam) A (-și) pune în bună rânduială ceva. 61-62 *vt* (Adesă reflexivul are sens pasiv; cu un substantiv abstract) A rezolva temeinic o situație dificilă. 63 *vrc* (Înv; d. oameni) A cădea la învoială cu cineva. 64 *vr* (Urmă de un verb la conjunctiv) A începe o acțiune cu care este de acord, pe care o vrea să o facă. 65 *vt* (Înv; Îe) A ~ cu cineva (ceva) A se înțelege cu cineva asupra unui lucru. 66 *vr* (Îe; pop) A se ~ cu cineva pentru ceva A discuta împreună cu altcineva și a fixa de comun acord ceva. 67 *vt* (Înv; Îe) A ~ logodna A fixa logodna. 68 *vr* (Pop; d. viitorii socri) A se înțelege în privința zestrei.

așezare *sf* [At: CORESI, ap. GCR I, *10/23 / V: (reg) *așăz*~, (Mol) *așă(d)z*~ / Pl: *~zări* / E: *așeza*] 1 Punere a ceva sau a cuiva într-un anumit loc Si: (rar) *așezat*¹ (1), (înv) *așezământ* (3). 2 Organizare a faptelor, a unei situații care are ca rezultat o ordine, o stabilitate Si: *orânduiala*, *ordine*, *rânduiala*, (înv) *tocmire* *Vz: neorânduiala*, (înv) *neășezare*, *netocmeală*, *netocmire*. 3 (Înv) Aplanare a unui conflict. 4 (Înv) Stabilitate Cf *așeza* (55). 5 (Înv) Instituirea unei acțiuni cu valoare preventivă, reglementară. 6 (Înv) Investiție a unui domn Cf *așeza* (32-33). 7 (Înv) Investiție a unui ierarh Cf *așeza* (35-36). 8 (Înv) Repartiție a impozitelor Si: (înv) *așezământ* (14), *așezământar*, *cislă*, *cisluire*. 9 (Înv; Îe) A nu avea ~ Astâmpăr. 10 (Înv) Odihnă Cf *așeza* (16). 11 (Pop) Înfațișare liniștită. 12 (Înv; d. domnitorii Țărilor Române; Îe) A-i face ~ A avea din partea sultanului dreptul de a sta pe tron până la moarte Cf *așeza* (32-33). 13 (Jur;

(inv) Contract. 14 (Inv; pex) Învoială Cf *azeza* (63). 15 (Reg) Învoială prin care țărani închiriau de la un moșier fânețe și pășuni și plăteau printr-o cantitate de lemne. 16 (Reg) Cantitate de lemne date moșierului în urma așezării (16). 17 (Pop) Înțelegere a părinților fetei și băiatului asupra zestrei pe care o vor da la căsătorie Cf *azeza* (68). 18 (Inv) Dispoziție a ocărmuirii Si: (inv) *azezământ* (22) Cf *azeza* (55). 19 (Inv) Locuință Cf *azeza* (26-27). 20 (Șis ~ *omeneasca*) Localitate, (inv) *azezământ* (7) Vz: *siliște*. 21 (Pop) Târlă. 22 (Inv) Post de strajă. 23 (Inv) Așezământ (28) cultural. 24 (Rar) Mod de organizare socială. 25 (Agr; inv) Poziție a unui teren de cultivat față de lumina soarelui. 26 Poziția unui obiect (față de un reper).

*azezat*¹ sn [At: I. CANTA, ap. HEM 1994 / V: (reg) *așaz*~, (Mol) *așad*z~ / E: *azeza*] 1 (Rar) Așezare (1). 2 (Rar) Punere a ceva pe altceva Cf *azeza* (1-2). 3 (Rar; is) ~ul mustului Limpezirea mustului Cf *azeza* (11). 4 Repartiție și fixare a impozitelor Si: (inv) *azezare* (8), *azezământ* (14), *azezământar*, *cisla*, *cisluire* Cf *azeza* (57-58). 5 (Pop) Așezare (19).

*azezat*², ~ă [At: COD. VOR. 111/2 / V: (reg) *așaz*~, *așad*z~ / Pl: ~ati, ~e / E: *azeza*] 1 a, av Care șade pe ceva Cf *azeza* (1-2). 2 a (Inv; d. legături, înțelegeri, învoiei etc.) Care a fost stabilit Cf *azeza* (63). 3 a (Inv; d. impozite) Cf *azeza* (54). 4 a (Inv) Locuit de oameni Cf *azeza* (26-27). 5 a (Inv; pex) Colonizat. 6 a Amplasat. 7 a (Pex) Situat din punct de vedere geografic într-o anumită zonă. 8 a (Sp; pop; is) Vale ~ă Vale situată la un nivel inferior în comparație cu altele. 9 a (Sp; pop; is) Casa ~ă Casă clădită pe un loc jos. 10 a Care este bine întemeiat, durabil Cf *azeza* (26-27). 11 a (D. oameni) Cu locuință stabilă Cf *azeza* (29-30). 12 a (D. oameni) Serios și bun gospodar Si: (pop) *chivernisit*. 13 a (Șis; inv; ~ la minte sau la cap) Chibzuit. 14 av (le) A vorbi ~ A vorbi fără patimă.

azezalas sn [At: ȚIPLEA, P. P. 36 / Pl: ~e / E: *azeza* + -*alas*] (Mar) Așezământ (18).

azezământ sn [At: N. COSTIN, ap. TDRG / Pl: ~minte, (inv) ~uri / E: *azeza* + -*ământ*] 1 (Inv) Descălecarea Cf *azeza* (26-27). 2 (Inv) Colonizare. 3 (Inv) Așezare (20). 4 (Inv; is) ~ul unei fraze Construcția gramaticală a unei fraze. 5 (Inv; is) ~ul soldaților Cantonament Cf *azeza* (26-27). 6 (Inv; is) ~ul unui lagăr Campamentul unui lagăr. 7 (Inv) Așezare (26-27) omenească Vz *siliște* Cf *azeza* (26-27). 8 (Inv; ie) A se pune cu ~ A se pune cu temei undeva. 9 (Inv) Amplasament. 10 (Inv; d. stele) Poziția pe bolta cerească. 11 (Inv) Topografia unui loc. 12 (Inv) Temperatura aerului. 13 (Inv) Așezare (2). 14 (Inv) Repartiția și fixarea impozitelor Si: (inv) *azezare* (8), *azezământar*, *cisla*, *cisluire* Cf *azeza* (54). 15 (Inv) Potolirea unei răscoale, unei agitații, unui zbucium etc. 16 (Inv) Stare de odihnă Cf *azezare* (11). 17 (Inv; șis) ~ul păcii Încheiere a unei păci Cf *azeza* (49-50). 18 (Inv) Învoială Si: (reg) *azezalas*, (inv) *azezare* (16), *azezătură* (2) Cf *azeza* (63). 19 (Inv) Tranzacție politică. 20 (Pop; spe) Învoială (definitivă) pentru o căsătorie, făcută de regulă cu ginerele Cf *azeza* (67) Vz *azezare* (18). 21 (Inv; ilav) Cu ~ Cu temei. 22 (Inv) Dispoziție dată de un domnitor, de un împărat etc. Cf *azeza* (54). 23 (Inv; șis) ~ul organic Regulament. 24 (Inv; is) Vechiul ~ Vechiul Testament. 25 (Inv; is) ~ul cel Nou Noul Testament. 26 Instituție publică Si: (iuz) *stabiliment*. 27 Fundație. 28 (Is) ~ cultural (sau de cultură) Fundație culturală Si: (inv) *azezare* (24).

azezământar, ~ă smf [At: (a. 1814) ap. TDRG / Pl: ~i, ~e / E: *azezământ* + -*ar*] (Inv) Funcționar însărcinat cu repartizarea impozitelor Cf *azezare* (8), *azezământ* (14) Vz *cisluire*.

azezător, ~oare a, smf [At: URECHE, L. I, 173/6 / V: (reg) *așaz*~, (ivr) *așazătoriu* / Pl: ~i, ~oare / E: *azeza* + -(a)tor] (Inv) 1 a Care (se) așază (1). 2 smf Persoană care (se) așază ceva. 3 smf (Tip; is) ~ la tipar Paginator. 4 smf Ctitor. 5 smf Fondator al unui așezământ (26). 6 sm Descălecător Cf *azeza* (32-33). 7 smf Împăciuitoare. 8 smf Persoană care s-a așezat (26-27) într-un anumit loc.

azezătură sf [At: (a. 1743) URICARIUL V, 263/19-20 / V: (reg) *așaz*~ / Pl: ~ri / E: *azeza* + -*ură*] 1 (Rar; prt) Așezare (1) făcută într-un mod neîndemânatic, în grabă etc. 2 (Inv) Învoială. 3 (Ccr) Suprafață de teren

la un nivel ceva mai jos decât cele dimprejur Vz *azezat*² (8). 4 (Inv; Buc) Gropiță în bărbie.

*ași*¹ i vz *aș*

*ași*² av, ain vz *așă*¹

așă av, ain vz *așă*¹

așias s [At: BORZA, D. / V: ~iu / Pl: ? / E: nct] (Bot; reg) Mac (*Papaver somniferum*).

așiși av vz *așăși*

așic sn vz *arșic*

așidere av vz *așiderea*

așideri av [At: COD. VOR. 152/10 / V: ~dere, ~ri, ~dire, (inv) ~rele, ~relea, (reg) *așăjdere*, *așăjderea*, *așăjdere*, *așăjdire*~, ~direa / S: (inv) ~șisd~, *așideria* / A: ~dere / E: *ași* (inv; *asa*) + vsl [TAKO] *de* + *pe* + -*a*] Asemenea.

așiderile av vz *așiderea*

așiderile av vz *așiderea*

așideri av vz *așiderea*

așiderile av vz *așiderea*

așidire av vz *așiderea*

așidirea av vz *așiderea*

așiși av vz *așăși*

ășkenazi smf [At: MDENC / E: fr *askenades*] Denumire a grupului de evrei stabiliți în evul mediu în țările germane, de unde, mai târziu, au emigrat în vestul și estul Europei.

ășteamat av [At: HEM 2008 / E: nct cf *ășteamăta*] 1 (Cu sens nesigur) Pe neașteptate. 2 (le) A se lua ~ul după ... A urmări pe cineva. 3 (le) A umbla ~ul A umbla fără rost.

ăștepta [At: COD. VOR. 15/4 / V: (îrg) ~tap~ / Pzi: *ăștept* / E: ml **astectare*] 1 vt A sta undeva pentru a fi de față la ceva, pentru a vedea pe cineva etc. Si: a *adasta*. 2 vt A da cuiva răgaz pentru a face ceva, a-și achita o datorie, a-și îndeplini o obligație, promisiune Si: a *pasui*. 3 vi (Ilav; ir) La sfântul (sau la mos) ~tă Niciodată. 4 vit (În propoziții negative) A sta la îndoaială Si: a *ezita*. 5 vi (La imperativ) Stai puțin! 6 vi (D. obiecte) A sta undeva în vederea unei anumite utilizări. 7 vi (D. o muncă) A trebui să fie îndeplinită. 8 vt A spera ca cineva să facă ceva sau să se întâmple ceva. 9 vt (Abs) A crede în Dumnezeu. 10 vr (Șie) A se ~ la una ca asta A fi pregătit pentru ceva.

ășteptare sf [At: VARLAAM, ap. HEM 2018 / Pl: ~tări / E: *ăștepta*] 1 Oprise undeva pentru a fi de față la ceva, pentru a vedea pe cineva Si: *adastare*, *ășteptat*¹ (1), *ășteptătura* (1). 2 (Is) A fi în ~ A fi nerăbdător. 3 Lăsare a unui timp cuiva pentru a-și îndeplini o obligație, o promisiune, pentru a-și plăti o datorie Si: *pasuire*, *ășteptat*¹ (2), *ășteptătura* (2). 4 Dorință a ceva să se îndeplinească Si: *ășteptat*¹ (3), *ășteptătura* (3). 5 (Is) În ~a a ceva În timpul rămas până când ceva se va întâmpla. 6 Credință în Dumnezeu Si: *ășteptat*¹ (4), *ășteptătura* (4). 7 Prevedere.

*ășteptat*¹ sn [At: DOSOFTEI, ap. HEM 2019 / Pl: ~uri / E: *ăștepta*] 1-4 Așteptare (1, 3-4, 6). 5 Prevedere. 6 (Ilav; rar) Pe ~e Așteptând mult.

*ășteptat*², ~ă a [At: CANTEMIR, IST., ap. HEM 2018 / Pl: ~ati, ~e / E: *ăștepta*] 1 Care se speră să se întâmple. 2 Care se îngăduie să mai întârzie. 3 Care se crede că se va întâmpla. 4 În care se crede. 5 Care este previzibil.

ășteptător, ~oare smf, a [At: DOSOFTEI, V. S. 5/2 / Pl: ~i, ~oare / E: *ăștepta* + -(a)tor] (Rar) 1-10 (Persoană) care așteaptă (1-2, 4, 8-9).

ășteptătură sf [At: ANON. CAR. / Pl: ~ri / E: *ăștepta* + -(a)tură] (Inv) 1-4 Așteptare (1, 3-4, 6). 5 Prevedere.

ășternător, ~oare [At: CIHAC, I / Pl: ~i, ~oare / E: *ășterne* + -(a)tor] 1-10 smf, a (Persoană) care așterne (1, 3-4, 19-20) ceva.

ășternătură sf [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~ri / E: *ășterne* + -(a)tură] (Inv) 1-12 Așternere (1-3, 8, 12-13, 15-20). 13-20 Așternut¹ (13-20).

ășterne [At: (sec. XVII) MSS. ap. GCR I, 233 / Pzi: *ăștern* / E: ml *asternre*] 1-2 vir A (se) întinde sau împrăștiă pe jos, ca să formeze un strat întins. 3 vt A răspândi pe jos obiecte, (ca) un covor, pe care să calce cineva. 4 vt A amenaja o trecere, (un pod, un drum etc.) pentru cineva.

5 *vr* (Îe) A ~ **pe hârtie** A scrie. 6 *vr* (Îe) A ~ **pe portativ** A compune muzică. 7 *vr* (Înv; îe) A ~ **pe pânză** A picta. 8 *vr* (Înv) A depune o plângere înaintea cuiva. 9 *vr* (Înv) A face o expunere. 10 *vr* (D. oameni) A se întinde. 11-12 *vt* (Pan; d. obiecte) A (se) răsturna. 13 *vr* (Îe; înv) A se ~ **de tot** A se pleca cu umilință în fața cuiva. 14 *vr* (D. cai; îe) A se ~ **drumului** A fugi atât de repede, de parcă ar atinge pământul cu pânțele. 15 *vr* (Fig; îe) A se ~ **pe o treabă** A se apuca serios de o treabă. 16 *vr* A culca pe cineva la pământ. 17 *vr* A ucide pe cineva. 18 *vr* A întinde pe cineva jos spre a-l bate. 19 *vr* A întinde pe jos ceva pentru a face un culcuș. 20 *vr* A pregăti patul pentru culcare. 21 *vr* (Îe) A ~ **la cai** A pregăti grajdul cailor. 22 *vr* (Îe) A ~ **masa** A pune masa. 23 *vr* (Fig) A pregăti cuiva ceva. 24-25 *vt* A (se) acoperi. 26 *vr* (Îe) A ~ **un drum** A pietruir un drum.

asterner *sf* [At: CANTEMIR, HR., ap. HEM 2025 / Pl: ~ri / E: *asterne*] 1 Împrăștiere pe jos, pe o suprafață Si: (îvr) *asternatură* (1), *asternu*¹ (1). 2 Împrăștiere în calea cuiva Si: (îvr) *asternatură* (2), *asternu*¹ (2). 3 Pregătire a unui drum în vederea trecerii cuiva Si: (îvr) *asternatură* (3), *asternu*¹ (3). 4-5 Compunere. 6 Pictare. 7 Expunere. 8 Întindere pe pământ Si: (îvr) *asternatură* (4), *asternu*¹ (4). 9 Răsturnare. 10 Umilire. 11 Alergare. 12 Apucare stăruitoare de o treabă Si: (îvr) *asternatură* (5), *asternu*¹ (5). 13 Trântire a cuiva la pământ Si: (îvr) *asternatură* (6), *asternu*¹ (6). 14 Ucidere. 15 Trântire pe jos a cuiva spre a-l bate Si: (îvr) *asternatură* (7), *asternu*¹ (7). 16 Pregătire a unui culcuș pe jos Si: (îvr) *asternatură* (8), *asternu*¹ (8). 17 Pregătire a patului Si: (îvr) *asternatură* (9), *asternu*¹ (9). 18 Pregătire a grajdului Si: (îvr) *asternatură* (10), *asternu*¹ (10). 19 Aranjare a mesei Si: (îvr) *asternatură* (11), *asternu*¹ (11). 20 Pietruire a unui drum Si: (îvr) *asternatură* (12), *asternu*¹ (12). 21 (Înv; îe) ~ **a socotelilor** Bilanț.

asternu¹ *sn* [At: PSALT. SCH. 14/11 / Pl: ~uri / E: *asterne*] (Îvr) 1-12 Asterne (1-3, 8, 12-13, 15-20). 13 Lucruri împrăștiate pe jos Si: (îvr) *asternatură* (13). 14 Obiecte întinse pe drum pentru a călca cineva în picioare Si: (îvr) *asternatură* (14). 15 (Pex) Preș. 16 Obiecte care se pun pe pat pentru a dormi pe ele sau în ele Si: (îvr) *asternatură* (16). 17 (Pex) Pat. 18 Materiale puse în culcușul animalelor pe timp de iarnă Si: (îvr) *asternatură* (18). 19 (Pex) Culcuș. 20 (Spc) Înelitoare pentru pat Si: (îvr) *asternatură* (20). 21 (Înv; tip) Coli de hârtie pe care se face potrivirea la mașină. 22 (Pesc) Pari de fier cu care se fixează gardurile de baraj. 23 (Pesc) Lanț de fier.

asternu², ~ **a** a [At: I. IONESCU, C. 122 / Pl: ~uți, ~e / E: *asterne*] 1 Întins pe jos (pentru a fi călcat în picioare). 2 Întins (pe pat) pentru a dormi peste el. 3 (D. pat) Aranjat pentru culcare Si: *facut*². 4 (D. masă) Aranjat pentru a mânca Si: *întins*². 5 Pregătit². 6 Acoperit². 7 (Fig) Pardosit².

așunga *vr* [At: FRÂNCU-CANDREA, M. 98 / Pzi: *așung* / E: nct] (Reg) A lovi.

așungare *sf* [At: MDA ms / Pl: ~gări / E: *așunga*] (Reg) Lovire. **așungat**¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *așunga*] (Reg) Lovire. **așungat**², ~ **a** a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *așunga*] (Reg) Lovit². **at**¹ *sm* [At: LET. III / Pl: *ați* / E: *te at*] (Îrg; îvp) 1 Cal turcesc. 2 Cal de călărie. 3 Armăsar. 4 Cal dobrogean.

At² *sm* [At: MDENC / E: fr *At*] Simbol chimic pentru astatiniu.

atac¹ *sn* *vz iatac*

atac² *sn* [At: CARAGIALE, T. II, 6 / Pl: ~uri / E: fr *attaque*] 1 (Mil) Mișcare ofensivă împotriva unui inamic, cu scopul de a-l face să se retragă și a-l distruge Si: *ofensivă*, *asalt*. 2 (Spc) Moment culminant al atacului (1). 3 (Spc) Semnal de trompetă care anunță începerea atacului (2). 4 Invazie împotriva unui stat. 5 Agresiune împotriva unei persoane. 6 (Spt) Mișcare de începere a unei partide sau reprize. 7 (Spt) Inițiativă în joc. 8 (Spt; spc) Linia de înaintași a unei echipe de fotbal, de handbal etc. 9 (Fig) Atitudine hotărâtă, combativă față de cineva sau ceva. 10 (Jur; șis) *Cale de* ~ Mijloc prin care se cere reexaminarea unei hotărâri judecătorești care nu satisface una dintre părți. 11 (Rar) Ofensă. 12 (Med; pop) Criză. 13 (Med; pop) Congestie cerebrală. 14 (Med; pop) Infarct. 15 (Med; pop) Hemoptizie. 16 (Teh) Gen de transmisie între mașina motoare și mașina de acționat sau între mașina generatoare și motorul acționat de ea Si:

antrenare. 17 (Fon) Mișcare articulatorie a coardelor vocale care marchează începutul pronunțării unei vocale. 18 (Muz) Emisiune mai accentuată a unui sunet.

ataca [At: NEGRUZZI, S. I, 334 / V: *atāca* / Pzi: *atac* / E: fr *attaquer*] 1 *vr* A pomi ofensiva împotriva unui inamic Si: *a asalta*. 2 *vr* A comite o agresiune împotriva unui stat sau unei persoane. 3 *vr* (Fig) A lua atitudine hotărâtă și a trece la acțiune pentru schimbarea unei situații existente. 4 *vr* (Fam) A cere cuiva o sumă de bani sau un obiect fără intenția restituirii. 5 *vr* (Fig) A se repezi să mănânce. 6 *vr* A distruge. 7 *vp* (Pop) A se contamina cu un microb. 8 *vrp* (Pop; îe) A se ~ **la plămâni** A fi atins de tuberculoză. 9 *vr* (Jur; șfe) A ~ **în justiție** A cere în justiție anularea sau modificarea unui act sau unei hotărâri. 10 *vr* (Jur; îe) A ~ **(prin însciere) în fals** A reclama (în justiție) că actul e fals și a cere să se tragă consecințele legale Cf *a se înscrie în fals*. 11 *vr* (Fam) A contrazice o opinie. 12 *vr* A nega. 13 *vr* (Frm) A provoca o discuție despre ceva. 14 *vr* (Frm) A se apuca de ceva. 15 *vr* (Muz) A începe execuția unei piese. 16 (Teh; d. mașini) A acționa. 17 *vr* (Fam) A se enerva.

atacabil, ~ **a** a [At: DA ms / Pl: ~i, ~e / E: fr *attaquable*] Care poate fi atacat.

atacabilitate *sf* [At: DA ms / Pl: ~răți / E: *atacabil* + *-itate*] (Rar) Însușire de a fi atacabil.

atacant, ~ **a** [At: SP. POP., 1950, nr. 1790 / Pl: ~nți, ~e / E: fr *attaquant*] 1-16 *smf*, *a* (Persoană) care atacă (1-5, 11-14). 17 *smf* Jucător care face parte din linia de înaintași a unei echipe.

atacare *sf* [At: G. MURGOCI, SĂM. VI 295 / Pl: ~cări / E: *ataca*] 1 Ofensivă. 2 Agresiune a unui stat sau a unei persoane Si: (rar) *atacat*¹ (2). 3 Acțiune pentru schimbarea unei situații existente Si: (rar) *atacat*¹ (3). 4 (Fam) Cerere a unei sume de bani sau a unui obiect fără intenția restituirii Si: (rar) *atacat*¹ (4). 5 Începere cu poftă a unui fel de mâncare Si: (rar) *atacat*¹ (5). 6 Distrugere. 7 (Pop) Contaminare. 8 (Pop) Îmbolnăvire de tuberculoză Si: *atacat*¹ (8). 9 Cerere în justiție de a se anula sau modifica un act sau o hotărâre Si: (rar) *atacat*¹ (9). 10 (Jur) Denunțare a unui fals Si: (rar) *atacat*¹ (10). 11 Contestare a unei opinii Si: (rar) *atacat*¹ (11). 12 Negare Si: *atacat*¹ (12). 13 Provocare a unei discuții despre ceva Si: (rar) *atacat*¹ (13). 14 Începere a unei activități Si: (rar) *atacat*¹ (14). 15 (Muz) Începere a execuției unei piese muzicale Si: (rar) *atacat*¹ (15). 16 Acționare a unei mașini Si: (rar) *atacat*¹ (16). 17 (Fam) Enervare.

atacat¹ *sn* [At: DEX² / Pl: ~uri / E: *ataca*] (Rar) 1-17 *Atacare* (1-17).

atacat², ~ **a** [At: BACOVIA, O. 101 / Pl: ~ați, ~e / E: *ataca*] 1-2 *smf*, *a* (Persoană) care este agresată. 3-4 *smf*, *a* (Fam) (Persoană) căreia i se cere o sumă de bani sau un obiect. 5 *a* Început. 6 *a* Distrus. 7-8 *smf*, *a* (Persoană) contaminată. 9-10 *smf*, *a* (Persoană) bolnavă de tuberculoză. 11 *a* Denunțat. 12 *a* Contestat. 13 *a* Negat. 14 *a* Inițiat. 15 *a* (Muz) Cântat. 16 *a* (Teh) Acționat. 17 *a* (Fam) Enervat.

atacator, ~ **oare** [At: DA ms / Pl: ~i, ~oare / E: *ataca* + *-tor*] 1-17 *smf*, *a* Atacant (1-17). 18 *a* Distrugător. 19 *a* Care contaminează. 20-23 *smf*, *a* (Jur) Care atacă (9-10). 24 *smf* (La şah) Jucătorul cu piesele albe. 25-26 *a* (Dob) Care servește la atac (1, 5).

atagan *sn* *vz iatagan*

ataman *sm* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 296/20 / Pl: ~i / E: rs, ucr *атаманъ*] 1 (Înv) Căpitan de cazaci Si: *hatman*. 2 (Reg) Șef al unei echipe de pescari.

ataraxic, ~ **a** [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *ataraxique*] 1-2 *sn*, *a* (Medicament) cu o puternică acțiune calmantă asupra sistemului nervos central Si: *tranchilizant*. 3-6 *smf*, *a* (Persoană) care suferă de ataraxie (2, 4).

ataraxie *sf* [At: IBRĂILEANU, A. 9 / S: (înv) ~acie / Pl: ~ii / E: fr *ataraxie*] 1 (Flz) Stare de liniște sufletească, de renunțare la orice sentimente și pasiuni, considerată de filozofia antică drept calea spre fericire, binele suprem. 2 (Med) Stare psihică specifică anumitor bolnavi mintali, caracterizată prin nepăsare și sentiment de superioritate față de semenii. 3 Atitudine și comportare ascetică. 4 (Med; șis) ~ *digestivă* Stare patologică de pasivitate a unui organ sau a unei funcții.

atare [At: (a. 1582) PALIA, ap. GCR 77/31 / Pl: invar, (ivr) ~ri / E: ml *talis*] 1 *anh* Astfel. 2 *anh* Oarecare. 3 *anh* (Îrg) Vreun, vreo. 4 *av* (Jur; île) Ca ~ în această calitate. 5 *av* (fal) În consecință.

ataș sn [At: LTR / V: ~a sf / Pl: ~e / E: *attache*] Cutie metalică, pe una sau mai multe roți, cu formă aerodinamică, legată de un vehicul pentru a-i mări capacitatea de transport.

atașa [At: DA / Pzi: ~yez / E: fr *attacher*] 1 *vt* A alătura. 2 *vt* A alipi. 3 *vt* A lega. 4 *vr* (Fig) A se lega sufltește de ceva. 5 *vr* (Fig) A se îndrăgosti.

atașabil, ~a a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: *atașa + -bil*] 1 Care poate fi atașat. 2 (Fig) Care se leagă sufltește ușor. 3 (Fig) Sociabil.

atașament sn [At: LTR² / Pl: ~e / E: fr *attachement*] 1 (Fig) Sentiment de afecțiune puternică față de cineva sau ceva. 2 Dependență sufltească de cineva sau ceva. 3 (Teh; fs) *Carnet de ~* Registru sau jurnal de șantier, în care se țin în evidență, prin notări zilnice, toate operațiunile efectuate la o lucrare. 4 (Teh) Atribuția serviciului de investiții al unei întreprinderi.

atașamentist, ~a smf [At: DN³ / Pl: ~iști, ~e / E: *atașament + -ist*] Persoană care completează carnetul de atașament (3).

atașare sf [At: DA / Pl: ~șări / E: *atașa*] 1 Alăturare. 2 Alipire. 3 Legare. 4 Proces de stabilire a unei legături sufltești Si: (rar) *atașat*¹ (4). 5 Îndrăgostire.

atașat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *atașa*] (Rar) 1 Alăturare. 2 Alipire. 3 Legare. 4 Atașare(4). 5 Îndrăgostire.

atașat², ~a [At: ODOBESCU, S. II, 145 / Pl: ~ați, ~e / E: *atașa*] 1 a Alăturat². 2 a Alipit². 3 a Legat². 4 a Care se simte legat sufltește. 5 a Îndrăgostit². 6 *smf* Funcționar din reprezentanța diplomatică a unei țări. *ataș sf* vz *ataș*

atavic, ~a a [At: CAZIMIR, GR. 59 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *atavique*] Transmis prin atavism.

atavism sn [At: BRĂESCU, M. B. 11 / Pl: ~e / E: fr *atavisme*] Apariția, la un descendent vegetal sau animal, a unor caractere care nu sunt proprii tipului respectiv, dar aparțin ascendenților îndepărtați.

ataxic, ~ă [At: DA ms / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *ataxique*] (Med) 1 a Neregulat. 2 a (D. bolile psihice) Periodic. 3-4 *smf, a* (Bolnav) de ataxie. **ataxie sf** [At: ENC. VET. 535 / Pl: ~ii / E: fr *ataxie*] 1 Neregularitate a funcțiilor fiziologice. 2 Tulburare a coordonării mișcărilor voluntare din cauza lezării unor căi nervoase sau centri nervoși.

ataxofemie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *ataxophémie*] Tulburare în coordonarea musculaturii aparatului fonator.

ataca *vt* vz *atacu*

atagârta *vt* [At: HEM 2035 / Pzi: ~tez și *atagârț* / E: *a² + tagârta*] (Reg) A atârna (1).

atagârțare sf [At: MDA ms / Pl: ~ări / E: *atagârta*] (Reg) Atârnare (1).

atagârțat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *atagârta*] (Reg) Atârnare (1).

atagârțat², ~a a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *atagârta*] (Reg) Atârnat² (1).

ataman av [At: DA / E: *a² + taman*] (Înv) Taman.

atârnat¹ sn vz *atârnat¹*

atârnat², ~ă a vz *atârnat²*

afânt av, a, anh, sm vz *atât*

atârdisea sf [At: COSTINESCU / Pl: ~eli / E: *atârdisi + -eala*] (Grî) Supralicitare.

atârdisi vi [At: I. NEGRUZZI, S. I, 295 / V: *atir~* / Pzi: ~sesc / E: ngr *ατάρδισω*] (Grî) A supralicita.

atârdisitor, ~oare smf, a [At: (a. 1843) URICARIUL IX, 203 / V: *ater~* / Pl: ~i, ~oare / E: *atârdisi + -tor*] (Grî) 1-2 (Persoană) care supralicitează.

atârna [At: P. MAIOR, IST. 255/32 / Pzi: *atârni* / E: *a² + -târni*] 1 *vi* A cădea liber în jos, fiind suspendat, prins de ceva. 2 *vi* (Fig) A nădăjdui în ceva. 3 *vi* (Nob; d. vreme) A fi gata să plouă. 4 *vt* A pune un obiect astfel încât să atârne (1). 5 *vr* (Îrg; îe) A-i ~ *cuiva belciugul* (sau reg. *cinghelu*, ori, rar, *iabașaua*) de nas A supune pe cineva. 6 *vi* (Îe) A-i ~ *cuiva lingura* (sau *lingurile*) de gât A nu da cuiva (care a întârziat) de mâncare. 7 *vr* (Nob) A spânzura un condamnat. 8 *vr* A se agăța (cu mâinile de ceva). 9 *vr* (Fig) A se ruga stăruitor de cineva. 10 *vr* A se apleca sub

propria greutate. 11 *vr* A se apleca sub o povară. 12 *vr* (Rar) A apăsa pe cineva spre pământ. 13 *vi* (Nob) A fi beat. 14 *vi* A trage greu la cântar. 15 *vi* (Fig) A fi de mare preț. 16 *vr* A șovăi între două alternative. 17 *vi* (Îe) A ~ *de azi până mâine* A fi nehotărât. 18 *vi* (Îae) A fi leneș. 19 *vi* A depinde de... 20 *vi* (Îe) A ~ *la* (sau *de*) *mâna* (ori *voia*, *mila* etc.) *altuia* A fi nemulțumit altuia. 21 *vt* A face pe cineva să depindă de ceva. 22 *vi* A proveni de undeva.

atârnaire sf [At: LB / Pl: ~nări / E: *atârna*] 1 Suspendare de ceva Si: (rar) *atârnat*¹ (1), *atârnatūra* (1). 2 (Fig) Nădăjduire în ceva Si: (rar) *atârnat*¹ (2), *atârnatūra* (2). 3 Agățare a ceva Si: (rar) *atârnat*¹ (3), *atârnatūra* (3). 4 (Nob) Spânzurare. 5 Agățare cu mâinile de ceva Si: (rar) *atârnat*¹ (5), *atârnatūra* (5). 6 (Fig) Rugămintea stăruitoare Si: (rar) *atârnat*¹ (6), *atârnatūra* (6). 7 Aplecare sub o povară Si: (rar) *atârnat*¹ (7), *atârnatūra* (7). 8 (Rar) Apăsare a cuiva spre pământ Si: (rar) *atârnat*¹ (8), *atârnatūra* (8). 9 Greutate mare Si: (rar) *atârnat*¹ (9), *atârnatūra* (9). 10 Preț mare Si: (rar) *atârnat*¹ (10), *atârnatūra* (10). 11 Nehotărare. 12 Lene. 13 Dependență. 14 Proveniență.

atârnat¹ sn [At: MDA ms / V: *atâr~* / Pl: ~uri / E: *atârna*] (Rar) 1-3 Atârnare (1-3). 4 (Nob) Spânzurare. 5-10 Atârnare (5-10). 11 Nehotărare. 12 Lene. 13 Dependență. 14 Proveniență.

atârnat², ~ă [At: I. GOLESCU, ap. ZANNE IX, 14 / V: *atâr~* / Pl: ~ați, ~e / E: *atârna*] 1 a Agățat². 2 a Suspendat². 3 a Spânzurat². 4 a Dependent². 5 a Aplecat². 6 a Apăsat². 7 *smf* (Reg) Stâlpi care sprijină streșina casei Si: (reg) *dregi*. 8 *smf* Stâlpi de pălmar.

atârător, ~oare [At: (a. 1836) URICARIUL VII, 194 / V: ~iu / Pl: ~i, ~oare / E: *atârna + -tor*] 1-2 *smf, a* (Persoană) care atârână un obiect undeva. 3 a Care atârână de ceva. 4 a Care este dependent. 5 a Care este sub autoritatea cuiva. 5 *sf* (Reg) Loc unde își atârână cioabanii hainele și obiectele ca să se usuce Si: (reg) *zavoada*. 6 *sf* (Reg) Loc de culcare al oilor. 7 *sf* (Reg) Loc unde se odihnesc oile după muls. 8 *sf* Agățătoare (la haină). 9 Plantă erbacee ornamentală cu flori mici roz purpurii, așezate în fascicule (*Zerbina pendula*).

atârătoriu, ~oare a, sf vz *atârător*

atârnatūra sf [At: HEM 2066 / Pl: ~ri / E: *atârna + -tura*] (Rar) 1-3 Atârnare (1-3). 4 (Nob) Spânzurare. 5-10 Atârnare (5-10). 11 Nehotărare. 12 Lene. 13 Dependență. 14 Proveniență. 15 (Ccr) Obiect care atârână (1).

atârnaței smf [At: RĂDULESCU-CODIN, M. N. 79 / E: *atârnat + -el*] Desene în formă de stâlpi pe ouăle încondeiate Cf *atârnați* (7).

atât [At: COD. VOR. 123 / V: ~a, (ivr) ~ânt / Pl: ~ați, ~ea / E: ml *eccum tantum*] 1-2 *av, a* (Determinând o valoare) (Cu) acest preț. 3-4 *av, a* (Rep; cu ej și) Mult. 5-6 *av, a* (Îcr *cât*, *precum*) (În) același grad. 7-8 *av, a* (Îacr) (Cu) același număr. 9-10 *a, av* (Îacr) (Cu) același preț. 11-12 *av, a* (Îacr) (În) aceeași măsură. 13-14 *av, a* (Îacr) (În) aceeași cantitate. 15 *av* (Îe) Cu (sau, înv, de, pre) *cât ... cu* (sau, înv, de, pre) ~ în mod proporțional. 16 *av* (Îae) În mod gradat. 17 *a* (Comp; îcs *cum*, *precum*, *ca*) Asemenea. 18 *a* La fel de mult. 19 *av* (Înv; îe) ~a ... *cât* (sau *precât*) și mai ales (sau mai cu seamă ori mai vârtos) Și..., și. 20 *av* (Îae) Nu numai..., ci și... 21 *av* (Îe) Tot ~a Același lucru. 22 *av* (Îae) Egal. 23 *av* Indiferent. 24-25 *av, a* (Îe) Încă (sau, înv, mai) pe ~a Dublu. 26 *av* (Fără comp; îe) Cu ~ mai mult (sau mai vârtos) Mai ales că. 27 *av* (Îe) Cu ~ mai bine Este convenabil. 28 *av* (Îe) Cu ~ mai rău Este dezavantajos. 29 *av* (Îe) Nu ~, ... *cât* (mai ales sau mai vârtos ori mai cu seamă) În mai mare măsură... decât... 30 *av* (Îcr *încât*) Așa. 31 *av* (Îcr *până*) Un interval de timp egal cu... 32 *av* (Înv; îe) ~ de... ce Deoarece. 33 *av* (Updd *într-~*) În așa măsură. 34-35 *av, a* Mult. 36 *a* (Îlav) De ~ea ori Adesea. 37 *a* (Îe) De ~ amar de vreme Vz *amar*. 38 *av, a* Neînsemnat. 39 *av* (Îe) Nici ~a Și mai puțin. 40 *av* (Îe) ~a tot Nici o șansă de mai mult. 41 *av* (Îae) Cu asta am încheiat. 42 *a* (Îe) ~a pagubă! (sau ~a rău!) Nu-i nimic. 43 *a* (Îe) ~a grijă! Nu-mi pasă. 44 *av* Numai asta. 45 *a* Numai unul. 46 *av* Pentru ultima oară. 47 *av* (Îe) ~a-i trebuie! Atât așteaptă. 48 *av* (Îae) Nu mai poate răbda. 49 *av* (Îe) ~i-a fost! S-a terminat cu... 50 *av* (Îe) ~a numai Cu condiția ca... 51 *av* (Îe) ~a (numai) că... Doar că... 52 *av* (Îe) ~a..., ~a În mod echivalent. 53 *a* (Înv; după negație) Nu așa de... 54 *av*

(Înv; fe) **Numai cât... ~a...** Îndată. **55 av** (fe) **~a e de mine** S-a isprăvit cu mine. **56 av** (fe) **Ce mai ~a?** Prea multă vorbă pentru nimic. **57 av** (Înv; fe) **~a îi e după...** Se prăpădește după... **58 anh** Un număr neprecizat de... **59 sm** O anumită sumă de bani.

atâta av, a, anh, sm *vz atât*

atâtând av [At: (a. 1582) PALIA, ap. GCR 62/30 / E: nct] (Înv) Pe atât.

atâtic av, a *vz atâtica*

atâtica [At: ALECSANDRI, T. 339 / V: *atâtic, atît~* / E: *atât + -ica*] **1-12 av, a** (Mai puțin decât) atât (**1-4, 38-39**) Si: *atâticuța* (**1-12**), *atâtuca* (**1-12**), *atâtuța* (**1-12**). **13 sf** O nimica toată Si: *atâticuța* (**13**).

atâticuța [At: DA ms / E: *atâtica + -uța*] **1-12 av, a** Atâtica (**1-12**). **13 sf** Atâtica (**13**).

atâtuca av, a [At: CADE / E: *atât + -uca*] **1-12 Atâtica** (**1-12**).

atâtuța av, a [At: LB / E: *atât + -uța*] **1-12 Atâtica** (**1-12**).

atebrină sf [At: DEX² / Pl: *~ne* / E: fr *atébrine*] Medicament folosit în profilaxia și tratamentul malariei.

atehnic, ~a a [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: *a⁵ + tehnic*] (D. oameni) **1** Care nu are talent tehnic. **2** Care nu se pricepe la tehnică.

ateia [At: HEM 142 / Pzi: *~iez și ateia(u)* / E: nct] (Reg) **1-2 vtr A** (se) primeni. **3-4 vtr A** (se) îmbrăca de sărbătoare. **5 vr** (Ban; fig; fe) **Las-că te ~iu eu pe tine!** Las-că-ți dau eu ție! **6 vr** (Ban) A se dezbrăca.

ateia¹ sn [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: *ateia*] (Rar) **1** Primenire. **2** Ateiere (**2**). **3** Dezbrăcare.

ateia², ~a a [At: LIUBA-IANA, ap. HEM. 143-144 / Pl: *~ați, ~e* / E: *ateia*] **1** Primenit². **2** Îmbrăcat de sărbătoare. **3** Dezbrăcat².

ateiere sf [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: *ateia*] **1** Primenire. **2** Îmbrăcare de sărbătoare Si: (rar) *ateia¹* (**2**). **3** Dezbrăcare.

ateieturi sfp [At: DA ms / E: *ateia + -(a)tura*] (Reg) **1** Haine curate. **2** Haine de sărbătoare.

ateism sn [At: DA / Pl: *~e și ~uri* / E: fr *athéisme*] **1** Negare a existenței lui Dumnezeu. **2** Negare a existenței oricărei divinități. **3** Concepție filozofică bazată pe ateism (**2**).

ateist, ~a [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 13/27 / V: (Înv) *athe~, ~a* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr *athéiste*] **1-6 smf, a** Ateu (**1-6**). **7-9 a** De ateism (**1-3**). **10-15 a** Specific (ateismului (**1-3**) sau) ateilor (**1, 3, 5**). **16-21 a** Referitor (la ateism (**1-3**) sau) la ateii (**1, 3, 5**).

ateistic, ~a a [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: *ateist + -ic*] (Rar) **1-3** De ateist (**1, 3, 5**).

ateiu smf, a *vz ateu*

atelașu sn *vz atelaș*

atelaș sn [At: NEGRUZZI, ap. CADE / V: (Îvr) *~agiu* / Pl: *~e* / E: fr *attelage*] **1** Ansamblu format din animalele de tracțiune ale unui vehicul și harnașamentul lor. **2** (Pex) Animale împreună cu vehiculul pe care îl trag. **3** (Impr) Vehicul care este deplasat prin tracțiune animală. **4** Mod de a înhăma sau înjuga animalele la un vehicul Si: *înhamătura, înjugătura*. **5** Echipament de legătură între două vehicule.

atelașier smf [At: DN³ / P: *~i-er* / Pl: *~i, ~e* / E: *atelaș + -ier*] Lucrător într-o întreprindere agricolă care are în grijă atelașele.

atelana sf [At: DN³ / Pl: *~ne* / E: fr *atellanes*, lat *atellana*] Piesă satirică jucată de tinerii romani, cu originea în orașul Atella din Campania.

atela sf [At: ENC. VET. 267 / Pl: *~le* / E: fr *attelle*] **1** Parte a jugului, din metal sau din lemn. **2** (Med) Dispozitiv al unui pansament de imobilizare, din lemn, metal etc., cu rolul de a pune în repaus o regiune a corpului uman sau animal.

atelectazie sf [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr *atélectasie*] Turtire totală sau parțială a unui plămân.

atelia sf [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr *atélie*] Absența congenitală a mame-lonului.

atelier sn [At: IOANOVICI, TEHN. 117 / P: *~li-er* / V: (pop) *atiler* / Pl: *~e* / E: fr *atelier*] **1** Local înzestrat cu unelte sau mașinile necesare, în care se desfășoară o activitate meșteșugărească organizată Si: (reg) *lucrătoare*. **2** Parte dintr-o întreprindere industrială în care se execută aceeași

operație sau același produs. **3** (Înv) Totalitate a uneltelor necesare unei meserii Si: *utilaj*. **4** Totalitate a muncitorilor care lucrează într-un atelier (**2**). **5** (Înv) Șantier. **6** Încăpere special amenajată, în care lucrează un artist plastic. **7** Artiști, elevi sau studenți care lucrează sub îndrumarea aceluiași maestru într-un atelier (**6**). **8** (Fig) Centru de producție artistică-literară. **9** (fe) **Secrete de ~** Secrete de fabricație. **10** (fe) **A nu fi ieșit din ~** A fi în faza proiectării, experimentării, anterioară finalizării. **11** (fe) **Glume** (sau **farse**) **de ~** Glume specifice unui grup profesional, în special artistic.

atelostomie sf [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr *atélostomie*] Anomalie constând în dezvoltarea incompletă a gurii.

atematic, ~a a [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *athématique*] (D. cuvinte) Lipsit de vocală tematică.

atemporal, ~a av, a [At: RALEA, E. O. 165 / Pl: *~i, ~e* / E: fr *atemporel*] **1-2** (În mod) nedeterminat sau neinfluențat de condiții istorice date Si: *metaistoric*. **3-4** (În mod) nesupus modificărilor sau transformărilor care se petrec în timp Si: *etern*.

atemporalitate sf [At: DEX² / Pl: *~ități* / E: it *atemporalità*] **1** Interpretare a unui fenomen în afara cadrului concret istoric. **2-3** Calitate de a fi atemporal (**1-2**).

atenansă sf [At: CARAGIALE, ap. CADE / V: *~ntă* / Pl: *~se* / E: fr *attenance*] (Rar) **1** Corp secundar al unei case, unde se află bucătăria, spălătoria etc. **2** Acareturi.

atenanță sf *vz atenansă*

atenuca sn [At: VLAHUȚĂ, D. 105 / Pl: *~ee* / E: fr *athénée*, lat *Athenaeum*] **1** (Ant) Clădire publică în care poeții și retorii își citeau lucrările. **2** Clădire publică în care au loc manifestații cultural-artistice. **3** (Șis ~ popular) Nume dat unor instituții cultural-științifice. **4** (Îas) Local în care, își desfășoară activitatea aceste instituții și au loc manifestații cultural-științifice. **5** (Pex) Revistă social-culturală.

atenian, ~a [At: DEX² / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr *Athénien*] **1-2 smf, a** (Persoană) care locuiește în Atena. **3-4 a** Care aparține (Atenei sau) ateniilor (**1**). **5-6 a** Privitor (la Atena sau) la ateniieni (**1**).

atent, ~a [At: BACOVIA, O. 73 / Pl: *~nți, ~e* / E: lat *attentus*] **1 a** Cu mintea concentrată asupra unui singur lucru. **2-3 a, av** (Care este făcut) cu atenție (**2**). **4-5 av, a** (În mod) interesat. **6-7 av, a** (În mod) binevoitor. **8-9 av, a** (În mod) politicoș.

atenta vi [At: DA / Pzi: *~iez* / E: fr *attenter*, lat *attentare*] **1** A face o tentativă criminală asupra cuiva. **2** A pune în primejdie de dispariție un obiect (valoros). **3** (Fig) A încălca un drept, un principiu important.

atentare sf [At: DA ms / Pl: *~ări* / E: *atenta*] **1-2** Atentat (**1-2**). **3** (Fig) Încălcarea a unui drept, a unui principiu important Si: *atentat* (**5**).

atentat sn [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 29 / Pl: *~e* / E: *atenta*] **1** Acțiune violentă, criminală, prin care se încearcă suprimarea unei persoane Si: *atentare* (**1**). **2** Acțiune violentă prin care se încearcă distrugerea unui obiect (valoros) Si: *atentare* (**2**). **3** (Fig) Acțiune prin care se încearcă distrugerea reputației cuiva. **4** (Fig) Plan de distrugere a unei doctrine, idei, stări de fapt etc. **5** (Fig) Atentare (**3**).

atentator, ~oare smf, a [At: DN³ / Pl: *~i, ~oare* / E: fr *attentatoire*] **1-10** (Persoană) care înfăptuiește un atentat (**1-5**).

atentism sn [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr *attentisme*] (Rar) Politică de tergiversare și de oportunism.

atentist, ~a [At: DN³ / Pl: *~iști, ~e* / E: fr *attentiste*] (Rar) **1-2 smf, a** (Persoană) care practică atentismul. **3 a** Privitor la atentism. **4 a** Propriu atentismului.

atentiv, ~a a [At: VLAHUȚĂ, ap. CADE / Pl: *~i, ~e* / E: fr *attentif*] (Frî) **1-5** Atent (**1-5**).

atenție sf [At: CONTEMPORANUL VI, II, 198 / V: *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr *attention*] **1** Activitate psihică complexă (conștientă sau inconștientă) de orientare și concentrare în mod clar și precis asupra unui obiect sau a unei activități, selecționare din mediul ambiant Si: *băgare-de-seamă* *Vz seamă, luare-aminte, luare*. **2** (Îs) ~ spontană Atenție (**1**) provocată instantaneu, involuntar, de un obiect care iese în evidență. **3** (fe) ~ la...! la seama la...! **4** (Îae) Ascultă! **5** (Îs; arg) ~ la cotitură! Pericol! **6** Însușire

care constă în capacitatea de atenție (1). 7 Interes. 8 Preocupare specială a cuiva pentru ceva. 9 Îndreptare a bunăvoinței către cineva sau ceva. 10 (Îe) A (nu) da ~ la... A (nu) arăta simpatitudine față de... 11 (Îae) A (nu) da importanță unui fapt. 12 (Ccr) Flori, obiecte oferite cuiva în semn de considerație, recunoștință etc. 13 (Prt) Mită.

atenționa vt [At: DA ms / P: ~ți-o~ / Pzi: ~nez / E: fr *attentionner*] 1 A atrage atenția (1) cuiva asupra ceva. 2 A oferi cuiva un dar, în semn de considerație. 3 A mitui pe cineva.

atenționare sf [At: DEX² / P: ~ți-o~ / Pl: ~nări / E: *atenționa*] 1 Atragere a atenției (1) cuiva asupra unui lucru Si: (rar) *atenționat*¹ (1). 2 Oferire a unui dar Si: (rar) *atenționat*¹ (2). 3 Mituire.

atenționat¹ sn [At: DEX² / P: ~ți-o~ / Pl: ~uri / E: *atenționa*] (Rar) 1-2 Atenționare (1-2). 3 Mituire.

atenționat², ~a a [At: DEX² / P: ~ți-o~ / Pl: ~ați, ~e / E: *atenționa*] 1 Căruia i s-a atras atenția. 2 Căruia i s-a demonstrat atenția de care se bucură. 3 Care a primit un dar. 4 Care a primit mită.

atențios, ~oasă a [At: DA ms / P: ~ți-os / Pl: ~oși, ~oase / E: *atenție* + -os] (Îvr) Plin de atenție (9).

atențiune sf vz *atenție*

atenua vtr [At: DA ms / P: ~nu-a / Pzi: ~uez / E: fr *atténuer*, lat *atenuare*] 1-2 A (se) subția, a (se) face mai slab. 3-4 A (se) ușura de o suferință. 5-6 A (se) micșora intensitatea unui fenomen. 7-8 A (se) reduce importanța unui fapt.

atenuant, ~ă a [At: SADOVEANU, Z. C. 29 / P: ~u-a~ / Pl: ~anți, ~e / E: fr *atténuant*] 1 Care ușurează. 2 Care provoacă scăderea intensității unui fenomen. 3 Care reduce importanța unui fapt. 4 Care reduce gravitatea unei fapte. 5 (Jur, Îs) *Circumstanța* ~ă Împrejurare care contribuie la micșorarea vinei și la reducerea pedepsei unui inculpat. 6 (Fig; Îas) Fapt care poate duce la aprecierea indulgentă a unei stări de lucruri condamnabile.

atenue sf [At: DA ms / P: ~u-a~ / Pl: ~ări / E: *atenua*] 1 Subțiere. 2 Ușurare de o suferință Si: (rar) *atenuat*¹ (2). 3 Micșorare a intensității unui fenomen Si: (rar) *atenuat*¹ (3). 4 Reducere a importanței unui fapt Si: (rar) *atenuat*¹ (4).

atenuat¹ sn [At: MDA ms / P: ~u-a~ / Pl: ~uri / E: *atenua*] (Rar) 1 Subțiere. 2-4 Atenuare (2-4).

atenuat², ~ă a [At: GRECESCU, FL. 52 / P: ~u-a~ / Pl: ~ați, ~e / E: *atenua*] 1 Subțiat². 2 Ușurat². 3 Căruia i s-a micșorat intensitatea. 4 Căruia i s-a redus importanța.

atenuator sn [At: DEX² / P: ~u-a~ / Pl: ~oare / E: fr *atténuateur*] Circuit electric introdus într-un lanț de transmisie în scopul atenuării undelor de anumite frecvențe.

aterdisitor, ~oare smf vz *atârdisitor*

aterina sf [At: ATILA, P. 393 / V: (înv) *athe-* / Pl: ~ne / E: gr *αθηρῖνα*] 1 Peștișorul marin *Atherina hepsetus*, osos, cu două dungi longitudinale argintii strălucitoare, folosit pentru alimentație sau ca nadă. 2 Peștișorul marin *Atherina mochon*, argintiu, aproape transparent Si: *comșa*.

aterisa vi vz *ateriza*

aterisaj sn vz *aterizaj*

aterisament sn [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *atterrissement*] Depozit de aluviuni transportate de ape.

aterizare sf vz *aterizare*

aterizat¹ sn vz *aterizat*¹

aterizat², ~ă a vz *aterizat*²

aterisor sn vz *aterizor*

ateriza vi [At: CAZIMIR, P. 151 / V: ~isa / Pzi: ~zez / E: fr *atterrir*] 1 (D. avioane) A efectua toate operațiile necesare pentru a reveni și a se opri pe sol. 2 (D. oameni; fig) A sosi pe neașteptate. 3 (Arg; Îe) A-i ~ cuiva vreo două focuri A-i da câteva palme. 4 (Înv; Îe) A ~ cu briciul A poticni briciul de obraz, la bărbierit, lăsând semne. 5 (Mm; d. nave) A se apropia de țărm și a acostă. 6 (Mm) A descoperi, de pe mare, țărmul, și a însemna pe hartă punctul unde nava va acostă. 7 (Spt) A atinge pământul după un salt.

aterizaj sn [At: LTR² / V: ~isaj / Pl: ~e / E: fr *atterrissage*] 1 Aterizare (1). 2 (Mar) Loc unde o navă poate fi trasă pe uscat. 3 Stabilire a poziției exacte a unei nave pe mare.

aterizare sf [At: ENC. TEHN. I, 199 / V: ~isa~ / Pl: ~zări / E: *ateriza*] 1 (D. avioane) Efectuare a operațiilor necesare pentru ajungerea și oprirea pe sol Si: *aterizaj* (1), (rar) *aterizat*¹ (1). 2 (Îs) *Tren de ~* Sistem de două sau trei roți cu care avionul rulează pe teren. 3 (D. oameni; fig) Sosire pe neașteptate Si: (rar) *aterizat*¹ (3). 4 (Mar; d. nave) Acostare. 5 (Mar) Determinare pe hartă a punctului unde se va acostă Si: (rar) *aterizat*¹ (5). 6 (Spt) Atingere a pământului după un salt Si: (rar) *aterizat*¹ (6).

aterizat¹ sn [At: MDA ms / V: ~isat / Pl: ~uri / E: *ateriza*] (Rar) 1-2 Aterizare (1, 3). 3 (Mar; d. nave) Acostare. 4-5 Aterizare (5-6).

aterizat², ~ă a [At: LTR² / V: ~isat / Pl: ~ați, ~e / E: *ateriza*] 1 (D. avioane) Care a coborât pe pământ. 2 (D. oameni; fig) Care a sosit pe neașteptate. 3 (D. nave) Care a acostat. 4 (D. sportivi) Care a atins pământul după un salt.

aterizor sn [At: LTR² / V: ~isor / Pl: ~oare / E: fr *atterrisseur*] Tren de aterizare Vz *aterizare* (2).

atermal, ~ă a [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr *athermal*] Referitor la apele minerale reci.

aterman, ~ă a [At: PONI, F. 146 / Pl: ~i, ~e / E: fr *athermane*] (Fiz; rar) Prin care nu trece căldura.

atermic, ~ă a [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *athermique*] (Fiz) 1 Aterman. 2 (D. transformări) Care nu degajă și nu absoarbe căldură.

atero- [At: DN³ / E: fr *athéro-*] Element prim de compunere cu semnificația: 1 În legătură cu ateromul. 2 De aterom. 3 Datorită unor ateroaame.

aterom sm [At: DN³ / Pl: ~oame / E: fr *athérome*] Depozit de substanțe grase și de colesterol pe pereții vaselor sangvine.

ateromatos, ~oasă smf, a [At: DN³ / Pl: ~oși, ~oase / E: fr *athéromateux*] 1-2 (Bolnav) de ateromatoză.

ateromatoză sf [At: DN³ / Pl: ~ze / E: fr *athéromatose*] Prezența în număr mare a plăcilor de aterom în pereții arterelor.

ateroscleroză sf [At: DN³ / Pl: ~ze / E: fr *athérosclérose*] Boală cronică degenerativă produsă prin depunerea de grăsimi și colesterol în perețele intern ale arterelor, determinând sclerozarea acestora.

atesta vt [At: ALEXANDRESCU, M. 161 / Pzi: *atest* și ~tez / E: fr *attester*, lat *attestari*] 1 A confirma 2 A depune mărturie. 3 A dovedi că ceva există. 4 A figura într-un text. 5 A confirma pe cineva într-o anumită funcție sau calitate.

atestare sf [At: (sec. XIX) URICARIUL X, 375 / Pl: ~ări / E: *atesta*] 1 Confirmare. 2 Depunere a unei mărturii Si: *atestat*¹ (2), *atestaluire* (2), *atestăluit*¹ (2). 3 Dovedire a existenței unui obiect Si: *atestat*¹ (3), *atestaluire* (3), *atestăluit*¹ (3). 4 Apariție într-un text Si: *atestat*¹ (4), *atestaluire* (4), *atestăluit*¹ (4). 5 Confirmare a cuiva într-o anumită funcție sau calitate Si: *atestat*¹ (5), *atestaluire* (5), *atestăluit*¹ (5).

atestat¹ sn [At: (a. 1803) IORGA, S. D. XII, 149 / Pl: ~e și (înv) ~uri / E: *atesta*] 1 Confirmare. 2-5 Atestare (2-5). 6-9 Act prin care se atestă (1-3, 5). 10 (Spc) Certificat de studii.

atestat², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *atesta*] 1 Confirmat². 2 Pentru care s-a depus mărturie. 3 Dovedit². 4 (D. cuvinte) Existent într-un text. 5 (D. oameni) Confirmat într-o anumită funcție sau calitate.

atestator, ~oare [At: DA ms / Pl: ~i, ~oare / E: *atesta* + -(a)tor] 1-8 smf, a (Persoană) care atestă (1-3, 5).

atestatum sn [At: DA ms / Pl: ~uri / E: lat *attestatum*] (Îvr) 1-5 Atestat (6-10).

atestație sf [At: (a. 1737) IORGA, S. D. XII, 37 / V: ~iune / Pl: ~ii / E: lat *attestatio*] (Îvr) 1-5 Atestare (1-5). 6-10 Atestat¹ (6-10).

atestăluit vt [At: (a. 1798) CIPARIU, ap. DA / Pzi: ~esc / E: *atesta* + -alui] (Îvr) 1 A confirma. 2-5 A atesta (2-5).

atestăluire sf vz *atestație*

atestăluit sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *atestăluit*] (Îvr) 1 Confirmare. 2-5 Atestare (2-5).

atestatului¹ *sn* [At: (a. 1767) IORGA, S. D. XII, 267 / V: ~tel~/ Pl: ~uri / E: **atestatui**] (Îvr) 1 Confirmare. 2-5 Atestare (2-5).

atestatului², ~a a [At: DA ms / V: ~tel~/ Pl: ~iti, ~e / E: **atestatui**] (Îvr) 1-5 Atestat² (1-5).

atestatului² *sn* *vz* **atestatui¹**

atestatului², ~a a *vz* **atestatui¹**

atezoă *sf* [At: DN³ / Pl: ~ze / E: fr **athérose**] Tulburare motrice constând în mișcări involuntare, lente, neregulate, localizate mai ales în mâini și picioare.

ateu, ~ee [At: MAG. IST. III, 368/18 / V: ~ciu / Pl: ~ei, ~ee / E: fr **athée**, lat **atheus**] 1-2 *smf, a* (Persoană) care neagă existența lui Dumnezeu. 3-4 *smf, a* (Persoană) care neagă existența oricărei divinități. 5-6 *smf, a* (Persoană) care aderă la ateism (3).

atex *sn* [At: MDENC / Pl: ~uri / E: nct] Material termo- și fonoizolator, fabricat din fibre de lemn.

atheist, ~a *smf, a* *vz* **ateist**

atherină *sf* *vz* **aterină**

atic¹ *sn* [At: DA / Pl: ~ice / E: fr **attique**] 1 Parte a antablamentului ridicată deasupra cornișei, împodobită la antici cu pilaștri, menită să mascheze marginea acoperișului. 2 Cat scund, așezat deasupra cornișei, imediat sub acoperiș, la nivelul fațadei sau retras.

atic², ~ă [At: CANTEMIR, IST. 119 / V: ~ici, ~ice / E: fr **attique**, it **attico**] 1-2 *smf, a* (Persoană) care a făcut parte din populația Aticiei antice. 3-4 a De (Atica sau) atic (1). 5-6 a Privitor (la Atica sau) la atic (1). 7-8 a Propriu (Aticii sau) aticilor (1). 9 a Care se distinge prin bun-gust și spirit. 10 a (Fig; îs) *Sare ~a* Ironie fină, în felul aticilor (1). 8 a (Îs) *Frumusețe ~ă* Frumusețe perfectă, ideală.

aticesc, ~ească a [At: CANTEMIR, IST. 119 / V: ~ești / Pl: ~ești / E: **atic + -esc**] (Înv) 1-5 Atic (1-5).

aticism *sn* [At: EMINESCU, P. 225 / Pl: ~e / E: fr **atticisme**, lat **atticismus**] 1 Formă particulară a dialectului atic. 2 Specific stilistic al scrierilor vechilor greci. 3 Stil caracterizat prin măsură, eleganță și rafinament.

aticist, ~ă *smf, a* [At: DN³ / Pl: ~iști, ~e / E: fr **atticiste**, it **atticista**] 1-2 (Persoană) care imită scrierile atice.

atijac *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: ~uri / E: mg **hâtizsak**] (Reg) Raniță.

atiler *sn* *vz* **atelier**

atimanî s [At: COMAN, GL. / Pl: nct / E: nct] (Reg; îs) *Sari-ți-ar ochii, ~, să-ți saie!* Termen de ocară cu sens neprecizat.

atimie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr **atymie**] Absență a manifestărilor afective, frecventă la schizofrenici.

a-timp *av* [At: DOSOFTEI, ap. HEM 2049 / E: **a² + timp**] (Reg) 1 La timp. 2 În momentul potrivit. 3 Anul viitor.

atingător, ~oare [At: (a. 1785) URICARIUL I, 119 / V: (îrg) ~iu / Pl: ~i, ~oare / E: **atinge + -(a)tor**] 1-22 *smf, a* (Persoană) care atinge (1, 7, 9-10, 13-19). 23 a (Înv) Care se referă la... 24 a (Înv, fig) Jignitor. 25 a (Înv, fig) Emoționant.

atingătoriu *smf, a* *vz* **atingător**

atingătură *sf* [At: POLIZU / Pl: ~ri / E: **atinge + -(a)tura**] (Îvr) 1-9 Atingere (1-3, 5-10). 10 Atacare. 11 Atingere (12). 12 Lovire. 13 Jignire. 14-15 Atingere (15-16). 16 Asemănare.

atinge [At: PSALT. SCH. 518/4 / Pzi: **aring**, (îrg) **arind** Ps: **arinsei**, (îrg) **atinsu** / E: ml **atingere**] 1 *vt* A lua contact direct, dar superficial, cu suprafața unui lucru. 2 *vr* (D. două obiecte) A se apropia unul de altul până când intră în contact superficial. 3 *vr* (D. cai; spc) A avea defectul de a-și freca picioarele din spate unul de altul în mers. 4 *vt* (Îe) A nu ~ **pământul** A dansa atât de sprinten și grațios, că nu se vede contactul cu pământul. 5 *vr* (Îas) A fugi foarte repede. 6 *vt* (Îas) A fi fericit. 7 *vt* A ajunge până la ceva sau la cineva. 8 *vt* (Îe) A ~ **cerul** A fi foarte înalt. 9 *vt* (Fig) A impresiona pe cineva. 10 *vr* A pune mâna pe un obiect spre a se apuca de o treabă. 11 *vr* A se lipi de... 12 *vt* (D. un subiect) A aduce vorba despre ceva în treacăt. 13 *vr* A mânca puțin dintr-un aliment. 14 *vr* A reuși să intre în posesia a ceva. 15 *vr* A ataca pe cineva. 16 *vr* A agresa

sexual. 17 *vt* A lovi pe cineva. 18 *vt* A jigni pe cineva. 19 *vt* (Fig) A face aluzie la ceva sensibil. 20 *vr* A avea legătură cu... 21 *vr* (Înv; îe) **Întru** (sau **pe**) **cât se ~ de...** ori (Ceea) **ce se ~ de...** Cât despre... 22 *vr* (Înv) A se asemana cu...

atingere *sf* [At: (a. 1814) URICARIUL IV, 188 / Pl: ~ri / E: **atinge**] 1 Luare de contact direct cu ceva Si: (îvr) **atingătură** (1), **atins¹** (1), **atinsatură** (1), **atinsura** (1). 2 Apropiere și intrare în contact unul cu altul a două obiecte Si: (îvr) **atingătură** (2), **atins¹** (2), **atinsatură** (2), **atinsura** (2). 3 Ajungere până la ceva sau cineva Si: (îvr) **atingătură** (3), **atins¹** (3), **atinsatură** (3), **atinsura** (3). 4 (Mat; înv; îs) **Punct de ~** Punct de tangență. 5 (Fig) Impresionare puternică a cuiva Si: (îvr) **atingătură** (4), **atins¹** (4), **atinsatură** (4), **atinsura** (4). 6 Apucare a unui obiect spre a începe o activitate Si: (îvr) **atingătură** (5), **atins¹** (5), **atinsatură** (5), **atinsura** (5). 7 Alipire de ceva Si: (îvr) **atingătură** (6), **atins¹** (6), **atinsatură** (6), **atinsura** (6). 8 Aducere în discuție a unui subiect Si: (îvr) **atingătură** (7), **atins¹** (7), **atinsatură** (7), **atinsura** (7). 9 Gustare a unui aliment Si: (îvr) **atingătură** (8), **atins¹** (8), **atinsatură** (8), **atinsura** (8). 10 Intrare în posesia unui obiect Si: (îvr) **atingătură** (9), **atins¹** (9), **atinsatură** (9), **atinsura** (9). 11 Atacare. 12 Agresare sexuală Si: (îvr) **atingătură** (11), **atins¹** (11), **atinsatură** (11), **atinsura** (11). 13 Lovire. 14 Jignire. 15 Aluzie la un subiect sensibil Si: (îvr) **atingătură** (14), **atins¹** (14), **atinsatură** (14), **atinsura** (14). 16 Relaționare cu... Si: (îvr) **atingătură** (15), **atins¹** (15), **atinsatură** (15), **atinsura** (15). 17 Asemănare.

atinghie *sf* *vz* **achindie**

atingic *sn* [At: DATCULESCU, ap. HEM 2055-2056 / Pl: ~uri / E: nct] (Bot) Altângic.

atingime *sf* [At: CONACHI, P. 268 / Pl: ~mi / E: **ating + -ime**] (D. simțul pipăitului) Acuratețe.

atins¹ *sn* [At: POP, ap. HEM 2056 / Pl: ~uri / E: **atinge**] (Îvr) 1-9 Atingere (1-3, 5-10). 10 Atacare. 11 Atingere (12). 12 Lovire. 13 Jignire. 14-15 Atingere (15-16). 16 Asemănare.

atins², ~ă a [At: (a. 1645) EUSTRAȚIE, ap. GCR I, 115 / Pl: ~nși, ~e / E: **atinge**] 1 Contactat². 2 Până la care s-a ajuns. 3 (D. un scop) Îndeplinit². 4 Impresionat². 5 (D. obiecte) Apucat². 6 Alipit². 7 Menționat². 8 Gustat². 9 Posedat². 10 Lovit². 11 Jignit².

atinsatură *sf* [At: (a. 1617) ap. IORGA, C. I. II, 244 / Pl: ~ri / E: **atins + -(a)tura**] (Îvr) 1-9 Atingere (1-3, 5-10). 10 Atacare. 11 Atingere (12). 12 Lovire. 13 Jignire. 14-15 Atingere (15-16). 16 Asemănare.

atinsură *sf* [At: VARLAAM, C. 320 / Pl: ~ri / E: **atins + -ura**] (Îvr) 1-9 Atingere (1-3, 5-10). 10 Atacare. 11 Atingere (12). 12 Lovire. 13 Jignire. 14-15 Atingere (15-16). 16 Asemănare.

atipic, ~ă a [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr **atypique**] 1 Care nu are particularitățile tipului. 2 Deosebit de tipul comun.

atipie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr **atypie**] 1-2 Însușire de a fi atipic (1-2).

atirdisi *v* *vz* **atârdisi**

atirezoă *sf* [At: DN³ / P: ~re-o~ / Pl: ~ze / E: fr **athyroéose**] Lipsă a glandei tiroide.

atiroidie *sf* [At: DN³ / P: ~ro-i~ / Pl: ~ii / E: fr **athyroïdie**] Absență completă a secreției tiroidiene.

atișerîf *sm* *vz* **hâtișerîf**

atitica *av, a* *vz* **atâtica**

atitudinal, ~ă a [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: cf it **attitudinale**] 1-6 Referitor la atitudine (1-6). 7-12 De atitudine (1-6).

atitudine *sf* [At: MAIORESCU, D. 1, 102 / Pl: ~ni / E: it **attitudine**] 1 Poziție a corpului. 2 Fel de a fi sau a se purta. 3 Comportare care exprimă dispoziții sufletești. 4 Comportare care reflectă o anumită concepție. 5 (Fig) Fel de a se purta cu cineva care exprimă sentimente sau opinii despre acea persoană. 6 (Fig) Părere despre o problemă în discuție. 7 (Fig; îe) A lua ~ A-și afirma cu hotărâre punctul de vedere. 8 (Fig; îae) A critica.

atlangic *sm* *vz* **altlangic**

atlant¹ *smf* [At: DN³ / Pl: ~nți / E: fr **atlante**] 1 (Rar) Statuie reprezentând un bărbat sau o femeie într-o atitudine de efort care susține antablamentul

unui edificiu sau alte elemente arhitectonice Si: *cariatidă, telamon*. 2 Locuitor legendar al Atlantidei.

atlant² sn [At: DA ms / V: ~e / Pl: ~e / E: it *atlante*] (Îvr) 1-2 Atlas² (1-2).

atlante sn vz **atlant²**

atlantic, ~ă a [At: DA / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *atlantique*] 1-2 Care aparține Oceanului Atlantic (sau țărilor din jurul lui). 3-4 Privitor la Oceanul Atlantic (sau la țărilor din jurul lui). 5 Referitor la țărilor din Pactul Atlanticului de Nord (N.A.T.O.). 6 Care aparține țărilor N.A.T.O.

atlantiza *vr* [At: DA ms / Pzi: ~zez / E: *atlantic* + *-iza*] (Rar) A adera la Pactul Atlanticului de Nord (N.A.T.O.).

atlantizare *sf* [At: MDA ms / Pl: ~zări / E: *atlantiza*] (Rar) Aderare la Pactul Atlanticului de Nord Si: *atlantizar¹*.

atlantizat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *atlantiza*] Atlantizare.

atlantizat², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *atlantiza*] (Rar) Încadrat² în Pactul Atlanticului de Nord.

atlantozaur sm [At: DN³ / Pl: ~i / E: fr *atlantosaure*] Dinozaur mezozoic uriaș, asemănător cu brontozaurul.

atlas¹ sn vz **atlas**

atlas² sn [At: DA / Pl: ~e și (înv) ~uri / E: fr *atlas*] 1 Lucrare de cartografie care conține hărți geografice, cu explicații și date în legătură cu regiunile respective. 2 (Îs) ~ *lingvistic* Lucrare care reprezintă pe hărți răspândirea teritorială a diferitelor fapte de limbă. 3 (Pex) Culegere de stampe sau desene folosită ca material ilustrativ într-un domeniu științific. 4 (Îs) ~ *cultural* Emisiune de radio sau televiziune care cuprinde informații culturale.

atlas³ sn [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *atlas*] Prima vertebră cervicală, care se articulează cu occipitalul și cu axiul.

atlas sn [At: (a. 1572) MSS, ap. HEM 2066 / V: *acl*~, *agl*~, ~as¹ / Pl: ~uri, și ~e / E: te *atlas*] 1 Țesătură de mătase lucioasă numai pe o parte. 2 Țesătură pentru căpușeli și fețe de plapumă, mai groasă decât satinul, cu o singură față lucioasă.

atlașel sn [At: (a. 1792) DOC. ap. ȘIO II / Pl: ~e / E: *atlas* + *-el*] 1-2 (Înv) Atlas (1-2) de calitate inferioară.

atlet, ~ă [At: DA / Pl: ~eți, ~e / E: fr *athlète*, lat *athleta*] 1 *sm* (Ant) Luptător sau gimnast profesionist în jocurile publice. 2 *sm* (Ant; pex) Om cu o mare forță fizică. 3 *smf* Sportiv care practică atletismul. 4 *smf* Persoană cu o constituție fizică robustă și armonioasă. 5 (Fig; rar) Luptător de frunte pentru o doctrină, o idee etc.

atletic, ~ă [At: DA / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *athlétique*] 1-4 a De atlet (1-4). 5-8 a De atletism (1-4). 9-12 a Privitor la atlet (1-4). 13-16 a Privitor la atletism (1-4). 17 *sf* (Șis) ~ă *usoară* Atletism (5). 18 *sf* (Îs) ~ă *grea* Sport cu haltere.

atletism sn [At: DA ms / Pl: ? / E: fr *athlétisme*] 1-4 (Profesie sau) ocupație a atletului (1, 3). 5 Exerciții sportive de sărituri, alergări și aruncări de greutate. 6 Disciplină sportivă care cuprinde atletismul (1).

atliu sm [At: (a. 1788) DOC., ap. ȘIO. I / Pl: ~ii / E: te *atly*] (Mil; iuz) Călăreț din armata otomană.

atloid, ~ă a [At: DA ms / Pl: ~izi, ~e / E: fr *atloide*] 1 Care se referă la atlas³. 2 Care aparține atlasului³.

-atlon [At: DN³ / E: gr *ἄτλων*] Element secund de compunere cu semnificația „probă”, „exercițiu”.

atman sm [At: MDENC / Pl: ~i / E: fr *atman*] (Flz) 1 (În religia hindusă) Principiu unificator constând al ființelor și lucrurilor pământe, precum și al pământului cu universul. 2 Suflet.

atmișcea *sf* [At: (a. 1620) DOC., ap. HEM 2067 / Pl: ~cele / E: *Akmeceet* (sau *Ak-Mesgid*)] (Îvr) Blănă provenind din localitatea Akmeceet.

atmo- [At: DN³ / E: gr *atmos*, „abur”] Element prim de compunere cu semnificația „aer”.

atmofil, ~ă a [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: cf ger *atmophil*] (D. elemente chimice) Care intră în componența atmosferei pământești.

atmolișă *sf* [At: DN³ / Pl: ~ze / E: fr *atmolyse*] Separare a unui amestec de gaze la trecerea prin pereții unui vas poros.

atmosferă *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 291 / Pl: ~re / E: fr *atmosphère*] 1 Sferă de gaze care înconjoară o planetă. 2 (Prc) Aer respirat de ființe. 3 (Fig) Mediu social în care trăiește cineva. 4 (Fig; îc) A face ~ A crea o anumită dispoziție celor din jur. 5 (Fiz) Greutate a unei coloane de mercur cu înălțimea de 76 cm și baza 1 cm² (1, 033g), luată ca unitate de măsură a presiunii. 6 Masă de gaze aflată într-un spațiu în care au loc reacții chimice.

atmosferic, ~ă a [At: HASDEU, I. C. 153 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *atmosphérique*] 1-2 De atmosferă (1-2). 3-4 Care aparține atmosferei (1-2). 5-6 Care se găsește în atmosferă (1-2). 7-8 Privitor la atmosferă (1-2).

atmosferiza [At: BUL. FIL. II, 224 / Pzi: ~zez / E: *atmosferă* + *-iza*] 1 *vr* (D. roci) A se dizolva sau descompune sub influența agenților atmosferici. 2-5 *vr* (D. oameni) A (se) integra într-o anumită atmosferă (3-4).

atmosferizare *sf* [At: MDA ms / Pl: ~zări / E: *atmosferiza*] 1 Dizolvare sau descompunere a rocilor sub influența agenților atmosferici Si: (rar) *atmosferizat¹* (1). 2 (Fig) Integrare a unei persoane într-o anumită atmosferă (3) Si: (rar) *atmosferizat¹* (2). 3 (Fig; rar) Stare de spirit care se creează în societate în jurul cuiva Si: (rar) *atmosferizat¹* (3).

atmosferizat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *atmosferiza*] (Rar) 1-3 Atmosferizare (1-3).

atmosferizat², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *atmosferiza*] 1 (D. roci) Dizolvat² sau descompus² sub acțiunea factorilor atmosferici. 2 (D. oameni) Adaptat² la atmosferă (3).

atnam sn [At: ȘINCAI, HR. III, 73/7 / Pl: ~e / E: nct] (Îrg) Ahtinam.

atoaică *sf* [At: ARICESCU, ap. ȘIO / V: *ha*~ / Pl: ~ice / E: *at* + *-oaică*] (Înv; iuz) Iapă de călărie.

atoate- [At: DA / E: *a*³ + *toate*] Atot.

atoate-înțelegere *sf* [At: SADOVEANU, D. P. 139 / Pl: ~ri / E: *atoate-* + *înțelegere*] Înțelegere pentru toate ideile, situațiile etc.

atoateștiutor, ~oare [At: DA ms / Pl: ~i, ~oare / E: *atoate-* + *știutor*] 1-2 *smf*, *a* (Persoană) care știe totul Si: *atoteștiutor* (1-2). 3-4 *smf*, *a* (Persoană) căruia nu i se poate ascunde nimic Si: *atoatevăzător* (3-4), *atoteștiutor* (3-4), *atotevăzător* (3-4). 5 *sm* Dumnezeu.

atoatevăzător, ~oare *smf*, *a* [At: COSTINESCU / Pl: ~i, ~oare / E: *atoate-* + *văzător*] 1-2 (Persoană) care vede totul Si: *atotevăzător* (1-2). 3-4 Atoateștiutor (3-4). 5 *sm* Dumnezeu.

atocma¹ [At: DOSOFTEI, PS. 25 / E: *a*² + *tocma*] (Îvr) 1 *av* Întocmai. 2-3 *av*, *a* (În mod) egal. 4 *av* În același fel. 5-6 *av*, *a* (În mod) comparabil. 7 *a* Asemănător cu... 8 *av* (Îe) A face ~ cu pământul A face una cu pământul. 9 *av* (fae) A dărâma la pământ.

atocma² vr [At: CANTEMIR, IST. 127 / Pzi: ~mez / E: *a*² + *tocma*] (Înv; nob) 1-2 A atocmi (1-2).

atocmare *sf* [At: CANTEMIR, IST. 127 / Pl: ~ări / E: *atocma*] (Înv; nob) 1 Asemănare. 2 Adaptare.

atocmat¹ sn [At: DA ms / Pl: ~uri / E: *atocma*] (Înv; nob) 1 Asemănare. 2 Adaptare.

atocmat², ~ă a [At: CANTEMIR, HR. 189 / Pl: ~ați, ~e / E: *atocma*] (Îvr; nob) 1 Asemănător. 2 Adaptat.

atocmi vr [At: DA / Pzi: ~mesc / E: *a*² + *tocmi*] (Înv; nob) 1 A se asemăna întocmai Si: *atocma* (1). 2 A se adapta perfect la... Si: *atocma* (2).

atocmire *sf* [At: CANTEMIR, IST. 90 / Pl: ~ri / E: *atocmi*] (Înv; nob) 1 Asemănare. 2 Adaptare.

atocmi¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *atocmi*] (Înv; nob) 1 Asemănare. 2 Adaptare.

atocmi², ~ă a [At: DA ms / Pl: ~iti, ~e / E: *atocmi*] (Îvr; nob) 1 Asemănător. 2 Adaptat.

atol sm [At: LTR² / Pl: ~i / E: fr *atoll*] Insulă de formă inelară, alcătuită din schelete de corali și aluviuni, în mările calde.

atom sm [At: CANTEMIR, IST. 334 / V: (înv) ~mă *sf* / Pl: ~i / E: fr *atome*, lat *atomus*] 1 (Flz; ant) Corpusul indivizibil, infinit de mic, considerat a fi ultimul element constitutiv al corpurilor. 2 (Fiz; chm) Cea mai mică parte a unui element chimic ce mai păstrează însușirile acestuia. 3 (Înv; imp) Element chimic. 4 (Îs) ~ *gram* Greutatea exprimată în grame

a masei unui atom. **5** (Is) ~ *marcat* Trasor radioactiv. **6** (Is) ~ *socal* Cea mai mică unitate viabilă a matricei sociometrice, nucleul tuturor relațiilor socioafective care s-au constituit în jurul unui individ.

atomal, ~a *sn* [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: ger *Atomal*] Revelator fotografic pentru granulație foarte fină.

atomă *sf* *vz* *atom*

atomic, ~a *a* [At: PONI, CH. 3 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *atomique*] **1** Al atomilor (**2**). **2** Privitor la atomi (**2**). **3** De atomi (**2**). **4** Alcătuit din atomi (**2**). **5** (Is) *Model* ~ Reprezentare simplificată, schematică a structurii atomului, pentru a explica proprietățile acestuia. **6** (Is) *De proporții* ~ice Microscopic. **7** (Chm; Is) *Teorie* ~a Teorie bazată pe proprietățile atomului (**2**). **8** (Is) *Energie* ~a Energie nucleară. **9** (Is) *Masă* (sau *greutate*) ~a Raportul dintre masa atomului unui element și a 12-a parte din masa atomului de carbon. **10** (Chm; Is) *Notăție* ~a Notare a elementelor bazată pe greutatea lor atomică. **11** (Is) *Număr* ~ Număr de protoni ai unui atom, egal cu numărul de ordine. **12** (Is) *Reactor* ~ Reactor nuclear. **13** (Is) *Era* ~a Eră a utilizării energiei atomice. **14** (Is) *Armă* ~a Armă nucleară. **15** (Is) *Bombă* ~a Bombă nucleară. **16** (Is) *Pila* ~a Reactor nuclear.

atomicitate *sf* [At: PONI, CH. 146/13 / Pl: ~ități / E: fr *atomicité*] (Înv) Valență atomică.

atomism *sn* [At: DA / Pl: ~e / E: fr *atomisme*] **1** Concepție materialistă datând din antichitate, după care materia este formată din atomi, indestructibili, în veșnică mișcare. **2** Teoria științifică modernă a structurii și proprietăților atomilor. **3** Orientare în domeniul unei științe, care tinde să reducă ansamblurile mai complexe la elementele lor simple.

atomist, ~a [At: CANTEMIR, IST. 300 / Pl: ~iști, ~e / E: fr *atomiste*] **1-3** a De atomism (**1-3**). **4-6** a Al atomismului (**1-3**). **7-9** a Referitor la atomism (**3**). **10-15** *smf*, a (Persoană) care admite, susține, propagă atomismul (**1-3**). **16** *smf* (Spc) Specialist în fizică atomică.

atomistic, ~a [At: DA / Pl: ~ici, ~ice / E: ger *atomistisch*] **1-9** a Atomist (**1-9**). **10** *sf* Sistemul filozofic al atomiștilor (**10**). **11** *sf* Fizică nucleară.

atomiza [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 106, 12/3 / Pzi: ~zez / E: fr *atomiser*] **1-2** *vt* A (se) desface în atomi (**2**). **3-4** *vt* A (se) fărâmița. **5** *vt* A transforma un lichid în picături foarte fine. **6** *vt* (Nob) A adapta ceva ritmului erei atomice.

atomizare *sf* [At: DN³ / Pl: ~ări / E: *atomiza*] **1** Desfacere în atomi (**2**) Si: (rar) *atomizat*¹ (**1**). **2** Fărâmițare. **3** Transformare a unui lichid în picături foarte fine Si: (rar) *atomizat*¹ (**3**). **4** (Chm) Metodă de uscare constând în pulverizarea soluțiilor sau a suspensiilor într-un curent de aer cald Si: (rar) *atomizat*¹ (**4**). **5** (Nob) Adaptare la ritmul erei atomice Si: (rar) *atomizat*¹ (**5**).

atomizat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *atomiza*] (Rar) **1** Atomizare (**1**). **2** Fărâmițare. **3-5** Atomizare (**3-5**).

atomizat², ~a *a* [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *atomiza*] **1** Desfăcut în atomi. **2** Fărâmițat. **3** (D. lichide) Transformat în picături foarte fine. **4** Uscat prin atomizare (**4**). **5** (Nob) Adaptat la ritmul erei atomice.

atomizator *sn* [At: DEX² / Pl: ~oare / E: *atomiza* + -tor] Mic recipient (cilindric) cu dispozitiv pentru pulverizarea fină a unui lichid Si: *atomizor*, *atomizor* *sn* [At: MDENC² / Pl: ~oare / E: fr *atomiseur*] Atomizator.

atomliza *sf* [At: MDENC² / Pl: ~ze / E: fr *atomlyse*] Efuziune.

atomo- [At: DN³ / E: fr *atomo-*] Element prim de compunere cu semnificația „de atom”.

atomoelectric, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *atomoélectrique*] Care se bazează pe electricitatea produsă cu ajutorul energiei atomice.

atomomanie *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 156, 3/6 / Pl: ~ii / E: *atomo-* + *manie*] (Pol) **1** Preocupare obsedantă pentru arma atomică. **2** (luz) Psihoză politică a anglo-americanilor legată de arma atomică.

atomoterapie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: *atomo-* + *terapie*] (Med; rar) Tratamente cu izotopi radioactivi.

aton, ~a *a* [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *atone*] **1** (D. țesuturi musculare) Fără vigoare Si: *lânced*, *obosit*. **2** Atonic (**1**). **3** (D. privire) Fără expresie. **4** (Fig) Adormit. **5** (Fig) Mort. **6** (Grm; vocale, silabe, cuvinte) Neaccentuat².

atonal, ~a *a* [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr *atonal*] (Muz) Compus² după principiile atonalismului Si: *dodecafonic*.

atonalism *sn* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 158, 5/5 / Pl: ~e / E: fr *atonalisme*] (Muz) Mod de a crea o compoziție prin negarea legilor organizării armonice a sunetelor Si: *dodecafonism*.

atonalitate *sf* [At: DA ms / Pl: ~ități / E: fr *atonalité*] (Muz) Lipsă a unei tonalități precise (definite).

atonce *av* *vz* *atunci*

atoncea *av* *vz* *atunci*

atonic, ~a [At: DA / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *atonique*] **1-4** *smf*, a (Persoană) suferindă de atonie (**2-3**). **5-6** a Referitor la atonie (**2-3**). **7-8** a De atonie (**2-3**).

atonie *sf* [At: DA / Pl: ~ii / E: fr *atonie*] **1** (D. țesuturi musculare) Lipsă de energie. **2** (Med) Reducere a elasticității unui țesut, în special muscular. **3** (Med) Stare fizică manifestată prin lipsă de putere.

atonism *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: ns cf *Aton*, „soare” la vechii egipteni] Cult monoteist constând în adorarea soarelui, considerat ca aspect vizibil al divinității.

atopie *sf* [At: MDENC / Pl: ~ii / E: fr *atopie*] (Med) Manifestare de hipersensibilitate alergică, pe fondul unei predispoziții ereditare.

atot- [At: DA / E: a³ + tot] Element prim de compunere care servește la formarea unor adjective și substantive, cu sensul: **1** Pe deplin. **2** Complet. **3** Desăvârșit.

atobiruitoar, ~oare [At: DEX-S / Pl: ~i, ~oare / E: *atot-* + *biruitoar*] **1-2** *smf*, a (Persoană) care triumfă întotdeauna. **3** *sma* Dumnezeu.

atocunoscător, ~oare [At: DEX-S / Pl: ~i, ~oare / E: *atot-* + *cunoscător*] **1-2** *smf*, a (Persoană) care cunoaște totul. **3** *sma* Dumnezeu.

atocuprinzător, ~oare [At: DEX² / Pl: ~i, ~oare / E: *atot-* + *cuprinzător*] **1** a Care cuprinde totul. **2** *sma* Dumnezeu.

atofăcător, ~oare [At: DA / V: (Înv) ~riu / Pl: ~i, ~oare / E: *atot-* + *făcător*] **1-2** *smf*, a (Persoană) care face sau a făcut totul. **3** *sma* Dumnezeu.

atofăcătoriu *sm*, *am* *vz* *atofăcător*

atolmăncător, ~oare [At: DA / Pl: ~i, ~oare / E: *atot-* + *măncător*] (Înv) **1-2** *smf*, a (Persoană) care mănâncă sau a mâncat totul.

atopărinte *sm* [At: BOBB, Î. / Pl: ~nți / E: *atot-* + *părinte*] (Înv) Divinitate care este considerată părinte al tuturor.

atoprezent, ~a *a* [At: BĂRCIANU / Pl: ~nți, ~e / E: *atot-* + *prezent*] Care este prezent peste tot Si: *omniprezent*.

atoprezență *sf* [At: BĂRCIANU / Pl: ~te / E: *atot-* + *prezență*] Prezență în orice loc Si: *ubiquitate*, *omniprezență*.

atopribeag, ~a *a* [At: BOBB, Î. / Pl: ~egi, ~ege / E: *atot-* + *pribeag*] (Îvr) Pribeag oriunde și oricând.

atoputere *sf* [At: CONACHI, P. 272 / Pl: ~ri / E: *atot-* + *putere*] (Înv) Atotputernicie.

atoputernic, ~a [At: NECULCE, ap. LET. II, 144/33 / Pl: ~ici, ~ice / E: *atot-* + *puternic*] **1-2** *smf*, a (Persoană) cu putere nelimitată Si: (Înv) *atoputinte* (**1-2**). **3** *sma* Dumnezeu.

atoputernicie *sf* [At: MARCOVICI, D. 1 / Pl: ~cii / E: *atot-* + *puternicie*] Putere nelimitată Si: (Înv) *atoputere*, *atoputinta*.

atoputinte *smf*, a [At: BĂRCIANU / E: *atot-* + *putinte*] (Înv; liv) **1-3** Atotputernic (**1-3**).

atoputintă *sf* [At: BĂRCIANU / Pl: ~te / E: *atot-* + *putință*] (Înv) Atotputernicie.

atotrădător, ~oare [At: ȘEZ. VI, 102 / Pl: ~i, ~oare / E: *atot-* + *rădător*] **1** a (Înv) Care are o răbdare nesfârșită. **2** *sma* Dumnezeu.

atostăință *sf* [At: BĂRCIANU / Pl: ~te / E: *atot-* + *știință*] (Înv) Știință a tot ce există.

atostăiutor, ~oare *smf*, a *vz* *atostăiutor*

atostăiutor, ~oare [At: POLIZU / V: (Îvr) ~iit-, ~riu / Pl: ~i, ~oare / E: *atot-* + *știutor*] **1-5** *smf*, a Atoateștiutor (**1-5**).

atostăiutoriu *sm*, *am* *vz* *atostăiutor*

atotiilor, ~oare smf, a [At: MINEIUL (1776), 149 1/2 / V: (inv) ~riu / Pl: ~i, ~oare / E: *atot- + fiitor*] (Inv) 1-2 (Persoană) care păstrează existența a tot ce există.

atotiiloru sm, am vz atotiilor

atotiivăzător, ~oare [At: DA / Pl: ~i, ~oare / E: *atot- + văzător*] 1-2 smf, a Atoatevăzător (1-2). 3-4 smf, a Atoateștiutor (3-4). 5 sma Atoateștiutor (5).

atotiitor, ~oare [At: BOBB., 1. / V: (inv) ~riu / Pl: ~i, ~oare / E: *atot- + voitor*] 1-2 smf, a (Persoană) care voiește totul. 3 sma Dumnezeu.

atotiitoriu sm, am vz atotiitor

atotoxic, ~a a [At: DA / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *atotoxique*] (D. substanțe) 1 Neotrăvitor. 2 Inofensiv.

atp sm [At: MDENC² / P: *atepe* / Pl: n / E: abr] (Chm) Denumire prescurtată a acidului adenozintrifosforic, compus, cu rol de acumulator energetic, prezent în toate celulele vii.

atrabilar, ~a a [At: 1. GHICA, ap. CADE / Pl: ~i, ~e / E: fr *atrabilaire*] (Psh; d. temperament) 1 Care aparține tipului umoral melancolic. 2 Cu umoare neagră. 3 Melancolic. 4 Posac.

atrabila sf [At: DN³ / Pl: ~le / E: fr *atrabile*] 1 (Med) Substanță de culoare închisă care se presupune că este secretată de glandele suprarenale și că provoacă melancolia Si: *bila neagră* Vz *bila*. 2 (Rar) Melancolie. 3 (Rar) Ipohondrie.

atrabiliar, ~a a [At: DN³ / P: ~li-ar / Pl: ~i, ~e / E: fr *atrabilaire*] (Liv) Irascibil.

attractanți sm [At: MDENC / E: *atractiv + -ant*] Substanțe produse de insecte (sau de alte organisme) pentru a atrage indivizi de sex opus, polenizatori ori pradă, uneori sintetizate în laborator și industrial pentru a se folosi în combaterea dăunătorilor.

atractiv, ~a a [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *attractif*, lat *attractivus*] 1-9 Atrăgător (1-9).

atractivitate sf [At: DN³ / Pl: ~tăți / E: *atractiv + -(i)itate*] 1-5 Însușirea de a fi atrăgător (2-3, 5-7).

atractie sf [At: NEGRUZZI, S. II, 262/8 / V: (inv) ~iune / Pl: ~ii / E: fr *attraction*, lat *attractio, -onis*] 1 (Fiz) Forță care tinde să apropie corpurile între care se exercită. 2 (Is) ~ *universală* Lege după care toate corpurile din univers se atrag unele pe altele cu o forță direct proporțională cu masa lor și invers proporțională cu pătratul distanței dintre ele. 3 (Is) ~ *magnetică* (sau *electrică*) Putere a unui magnet sau a unui corp electrizat de a atrage alte corpuri. 4 (Is) ~ *capilară* Capilaritate. 5 (Chm; is) ~ *moleculară* Forță de coeziune pe care o au în sine moleculele unui corp. 6 Putere de a atrage ceva după sine. 7 Simpatie puternică pe care o ființă o simte pentru alta sau pentru ceva. 8 Îmbold de a se apropia de cineva sau ceva. 9 Farmec. 10 Ispită pe care cineva o exercită asupra altcuiva. 11 Ceea ce farmecă, ademenește. 12 Ceea ce distrează. 13 (Is) *Număr de* ~ Număr din programul unui varieteu, cu mare succes de public.

atractios, ~oasă a [At: DA ms / P: ~ti-os / Pl: ~oși, ~oase / E: *atractie + -os*] (Inv) 1-9 Atrăgător (1-9).

atractiozitate sf [At: DN³ / Pl: ~tăți / E: *atractios + -itate*] (Inv) 1-5 Atraktivitate (2-3, 5-7).

atractiune sf vz atracție

atrage [At: (a. 1865) URICARIUL, X, 377/4 / Pzi: *atrag* / Pfs: ~răsei / E: *a³ + trage* după fr *attirer*] 1 vt A trage ceva spre sine. 2 vr (D. mai multe obiecte) A tinde reciproc să micșoreze distanța dintre ele. 3 vr (Fig) A se iubi. 4 vt A face pe cineva să simtă dorința de a se apropia de ceva sau de cineva. 5 vt A aduce pe cineva cu sine. 6 vt (Fig) A ispiți. 7 vt (Îe) ~ *atenția* A face ca atenția tuturor să se îndrepte spre sine. 8 vt (Îae) A face ca atenția cuiva să se îndrepte spre un fapt important neglijat. 9 vt (Îae) A avertiza. 10 vt (Fig) A exercita o fascinație asupra cuiva. 11 vt A determina pe cineva (adesea prin viclenie) să vină undeva. 12 vt (Fig) A avea drept consecință un fapt.

atrageri sf [At: DA / Pl: ~ri / E: *atrage*] 1 Trageri spre sine a unui obiect Si: (rar) *atras¹* (1). 2 Tendință reciprocă a mai multor obiecte de a micșora distanța dintre ele Si: (rar) *atras¹* (2). 3 (Fig) Iubire. 4 A provoca dorința cuiva de a se apropia de ceva sau de cineva Si: (rar) *atras¹* (4). 5 Aducere

a cuiva cu sine Si: (rar) *atras¹* (5). 6 (Fig) Ispitare. 7 Polarizare spre sine a atenției tuturor Si: (rar) *atras¹* (7). 8 Polarizare a atenției cuiva spre un fapt important neglijat Si: (rar) *atras¹* (8). 9 (Fig) Exercițiu a unei fascinații asupra cuiva Si: (rar) *atras¹* (9). 10 Determinare a cuiva (adesea prin viclenie) de a veni undeva Si: (rar) *atras¹* (10). 11 (Fig) Antrenare a unei consecințe Si: (rar) *atras¹* (11).

atramentare sf [At: DN³ / Pl: ~tări / E: ger *Atramentverfaren* cf lat *atramentum*] Tratament termochimic al pieselor de oțel, prin încălzire în baie cu soluție de fosfat de fier și de mangan.

atrapă sf [At: DN³ / Pl: ~pe / E: fr *attrape*] (Frm) 1 Farsă. 2 Cursă. 3 Păcăleală. 4 Obiect destinat a înșela pentru amuzament. 5 (Pex) Mulaj.

atras¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *atrage*] (Rar) 1-11 Atrageri (1-11).

atras², ~a a [At: EMINESCU, P. 222 / Pl: ~ași, ~e / E: *atrage*] 1 Tras spre sine. 2 Apropiat². 3 (Fig) Care iubește. 4 Care dorește să se apropie de cineva sau ceva. 5 Dus cu sine. 6 (Fig) Ispitit². 7 Cu atenția polarizată spre ceva. 8 Fascinat². 9 Determinat (prin viclenie) să vină undeva. 10 (Fig) Cauzat².

atrăgător, ~oare a [At: ALECSANDRI, P. III, 98 / Pl: ~i, ~oare / E: *atrage + -(a)tor*] 1 Care trage spre sine Si: *atractiv* (1), (inv) *atractios* (1). 2 (Fig) Care provoacă iubire Si: *atractiv* (2), (inv) *atractios* (2). 3 Care provoacă dorința cuiva de a se apropia de ceva Si: *atractiv* (3), (inv) *atractios* (3). 4 Care aduce pe cineva cu sine Si: *atractiv* (4), (inv) *atractios* (4). 5 Care polarizează spre sine atenția tuturor Si: *atractiv* (5), (inv) *atractios* (5). 6 (Fig) Ispititor. 7 Fascinant. 8 Care promite avantaje mari Si: *atractiv* (8), (inv) *atractios* (8). 9 Care determină pe cineva (adesea prin viclenie) să vină undeva Si: *atractiv* (9), (inv) *atractios* (9). 10 (Îvr) Cauzator.

atrătel sm [At: LB / V: *arat~, ară~, aret~* / Pl: ~ei / E: mg *aracel* cf *otrătel*] (Bot; reg) Planta erbacee din familia boraginaceelor cu miros neplăcut, cu tulpina acoperită cu peri moi de culoare cenușie, cu frunze verzi-albicioase cu puf fin, cu flori de culoare roșu-închis, rar albe, care crește pe pământ pietros, calcaros, necultivat Si: *limbu- câinelui*, *plescaita-roșă* (*Cynoglossum officinale*).

atrepsic, ~a smf, a [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *athrepsique*] 1-2 (Sugar) care suferă de atrepsie.

atrepsie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *atrepsie*] Boală cronică de nutriție la sugarii hrăniți artificial.

atrezie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *atresie*] (Ant) 1-2 Astupare (sau neperforare) a unui orificiu natural.

atribuare vt [At: DA / Pzi: ~uez / E: fr *attribuer*] (Îvr) 1-10 A atribui (1-10).

atribuare sf [At: DA ms / Pl: ~uări / E: *atribua*] (Îvr) 1-10 Atribuire (1-10).

atribuat¹ sn [At: DA ms / Pl: ~uri / E: *atribua*] (Îvr) 1-10 Atribuire (1-10).

atribuat², ~a a [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: *atribua*] (Îvr) 1-10 Atribuit² (1-10).

atribui [At: NEGRUZZI, Ș. I, 11 / Pzi: ~ribui și ~esc / E: fr *attribuer*, lat *attribuere*] 1 vt A da (ceva cuiva) ca un bun ce i se cuvine Si: *a acorda*, *a asigura*, *a conferi*. 2 vr A se da drept proprietarul de drept a ceva Si: *a-și aroga*. 3 vt (Pex) A considera ceva ca proprietatea cuiva. 4 vt (Pex) A considera o calitate ca proprie cuiva. 5 vt A repartiza (ceva cuiva). 6 vt A pune o faptă pe seama cuiva Si: *a acuza*. 7 vr A se afirma drept cauza unui fenomen Si: *a-și aroga*. 8 vt A învinui pe cineva. 9 vt A recunoaște cuiva paternitatea unei opere. 10 vr A se da drept autorul unei opere Si: *a-și aroga*.

atribuire sf [At: MAIORESCU, L. 45 / Pl: ~ri / E: *atribui*] 1 Dare a ceva cuiva ca un bun ce i se cuvine Si: *acordare*, *asigurare*, *conferire*, (rar) *atribuit¹* (1), (ivr) *atribuare* (1), *atribuat¹* (1). 2 Afirmare de către cineva a propriului drept de proprietate asupra a ceva Si: *arogare*, (rar) *atribuit¹* (2), (ivr) *atribuare* (2), *atribuat¹* (2). 3 (Pex) Considerare a ceva ca proprietatea cuiva Si: (rar) *atribuit¹* (3), (ivr) *atribuare* (3), *atribuat¹* (3). 4 (Pex) Considerare a unei calități ca proprie cuiva Si: (rar)

atribui¹ (4), (ivr) *atribuare* (4), *atribuat¹* (4). 5 Repartizare a ceva cuiva Si: (rar) *atribui¹* (5), (ivr) *atribuare* (5), *atribuat¹* (5). 6 Punere a unei fapte pe seama cuiva Si: (rar) *atribui¹* (6), (ivr) *atribuare* (6), *atribuat¹* (6). 7 Autoafirmare a cuiva drept cauza unui fenomen Si: *arogare* (rar) *atribui¹* (7), (ivr) *atribuare* (7), *atribuat¹* (7). 8 Învinuire a cuiva Si: *acuzare*, (rar) *atribui¹* (8), (ivr) *atribuare* (8), *atribuat¹* (8). 9 Recunoaștere a paternității cuiva asupra unei opere Si: (rar) *atribui¹* (9), (ivr) *atribuare* (9), *atribuat¹* (9). 10 Autoafirmare a propriei paternități a unei opere Si: *arogare*, (rar) *atribui¹* (10), (ivr) *atribuare* (10), *atribuat¹* (10).

atribui² *sn* [At: DA ms / Pl: ~uri / E: *atribui*] (Rar) 1-10 Atribuire (1-10).

atribui², ~a a [At: LET. III, 5 / Pl: ~iți, ~e / E: *atribui*] 1 Dat² celui în drept. 2 Ceru² de către cineva în virtutea unui drept. 3 (Pex) Considerat a fi proprietate cuiva. 4 (Pex) Considerat² a fi o calitate a cuiva. 5 Repartizat² cuiva. 6 (D. un fapt) Considerat² a fi rezultatul acțiunii cuiva. 7 (D. un fenomen) Considerat² de către cineva a fi rezultatul propriei sale acțiuni. 8 Învinuit². 9 (D. opere) Recunoscut² ca fiind creat de cineva anume. 10 (D. opere) Autoatribuit² de către un autor.

atribut *sn* [At: NEGRUZZI, S. II, 195/18 / Pl: ~e și (inv) ~uri / E: fr *attribut*, lat *attributum*] 1 Calitate sau fel de a fi considerat ca propriu unei persoane sau unui obiect Si: *calitate*, *însușire*, *proprietate*. 2 (Inv) Emblemă caracteristică unui personaj mitologic, unei meserii etc. Si: *sinhol*. 3 (Inv; ipr) Atribuție. 4 (Spc; grm) Parte secundară de propoziție care determină un substantiv sau un înlocuitor al acestuia. 5 (Pex) Calificativ. 6 (Pex) Epitet. 7 (Inv) Titlu.

atributiv, ~a [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *attributif*] 1 a Care exprimă un atribut (1). 2 a (Grm) Care are funcția în propoziție a unui atribut. 3-4 *sf*, *af* (Șis Propoziție ~a) (Propoziție) care are funcția de atribut pe lângă un substantiv (din propoziția regentă). 5-6 *sf*, *af* (las) (Propoziție) relativă.

atribuție *sf* [At: (a. 1839) URICARIUL V, 152/2 / V: (inv) ~iune / Pl: ~ii / E: fr *attribution*] 1 Competență presupusă de o funcție. 2 Drept conferit unei funcții. 3 Responsabilități care sunt de resortul unei funcții. 4 Autoritate care se exercită într-o anumită sferă de activitate. 5 (Frm; imp) Atribuire (9).

atribuțiune *sf* *vz* *atribuție*

atrichie *sf* [At: DN³ / Pl: ~chii / E: fr *atrichie*] (Med) Lipsă (congenitală) a părului.

atrîsta *vr* [At: DA / Pzi: ~tez / E: fr *attrister*] (Înv) Întrîsta.

atriție *sf* *vz* *atrițiune*

atrițiune *sf* [At: DN³ / P: ~ti-u- / V: *atriție* / Pl: ~ni / E: fr *attrition*] 1 Îndepărtare a particulelor de pe suprafața granulelor minerale prin frecare umedă. 2 Uzură a pietrelor unei îmbrăcămînti rutiere prin frecare între ele. 3 Abraziune.

atriu¹ *sn* *vz* *atrium*

atriu² *sn* [At: DN³ / P: ~tri-u / Pl: ~ii / E: fr *atrium*, lat *atrium*] (Atm) Auricul.

atrium *sn* [At: ODOBESCU, S. I, 389 / P: ~tri-um / V: ~iu / Pl: n / E: lat *atrium*] 1 (Aht) Curte interioară, înconjurată de portice acoperite, a caselor romane. 2 (Aht) Partea din mijloc a unei bazilici. 3 (Glg) Culoar care înconjoară un con vulcanic secundar îmbucut în craterul unui vulcan mai vechi.

atrîzi *sm* [At: MDENC² / E: fr *Atrides*] Membri ai unei familii din mitologia greacă, celebri pentru blestemul care i-a urmărit, datorită nelegiuirilor strămoșului Atreu.

atroce *ai* [At: KLOPŠTOCK, F. 105 / E: fr *atroce*] 1 De o mare cruzime Si: *crunt*, *cumplit*, *sângeros*. 2 Fieros. 3 (Pex) Groaznic.

atrocitate *sf* [At: DA / Pl: ~ități / E: fr *atrocité*, lat *atrocitas*, -atis] 1 Cruzime nespūsă. 2 (Pex) Faptă înfrîtoare.

atrofia *vr* [At: DA / Pzi: ~iez / E: fr *atrophier*] (D. țesuturi și organe) 1 A suferi un proces de regresie morfo-funcțională Si: a *degenera*. 2 A se vîlăui. 3 (Rar) A se usca. 4 A se micșora. 5 A tinde să dispară Si: (pop) a se închirci, a se pipernici.

atrofiant, ~a a [At: DN³ / P: ~fi-ant / Pl: ~nți, ~e / E: fr *atrofiant*] (Med; rar) Care cauzează atrofierea.

atrofiere *sf* *vz* *atrofiere*

atrofiat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *atrofia*] (Med; rar) 1-6 Atrofiere (1-6).

atrofiat², ~a a [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: *atrofia*] (Med) 1 Care a suferit un proces de regresie morfo-funcțională Si: *degenerat*. 2 Vlăguir². 3 Uscat. 4 Micșorat. 5 Care tinde să dispară Si: (pop) *închirci*, *pipernici*.

atrofic, ~a a [At: PARHON, B. 36 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *atrophique*] (Med) 1-2 Căuzat de atrofiere (1-2). 3-5 Atins de atrofiere (3-5).

atrofie *sf* [At: DA / Pl: ~ii / E: fr *atrophie*] (Med) Degenerare a unei părți a corpului sau a unui organ care, nemaifuncționând, nu mai este hrănit de circulația sîngelui Si: *degenerare*, (inv) *consumpțiune*.

atrofiere *sf* [At: GHEREA, CR. III, 88 / V: ~iare / Pl: ~ri / E: *atrofia*] (Med) 1 Slăbire. 2 Vlăguire. 3 (Rar) Uscare. 4 Micșorare. 5 Tendință spre dispariție Si: *închircire*, *pipernicire*, (rar) *atrofiat¹* (5). 6 Uscare treptată a unei celule Si: *atrofiat¹* (6).

atropină *sf* [At: DA / Pl: ~ne / E: fr *atropine*] (Chm) Alcaloid extras din mîtrăgună, măsclariță, laur etc., folosit ca antispasmodic, dilatatant al pupilei etc.

atropiniza *vr* [At: MDA ms / Pzi: ~zez / E: *atropinā*] A administra atropină în scop terapeutic.

atropinizare *sf* [At: DN³ / Pl: ~zări / E: *atropiniza*] (Med) Administrare a atropinei în scop terapeutic Si: (rar) *atropinizat¹*.

atropinizat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ? / E: *atropiniza*] (Rar) Atropinizare. *atropinizat²*, ~a a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *atropiniza*] Căruia i s-a administrat atropină în scop terapeutic.

atropism *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *atropisme*] (Med) Intoxicație cu atropină.

atrupament *sn* [At: COD. PEN. R.P.R. 382 / Pl: ~e / E: fr *atroupement*] (Rar) 1 Grupare de unități militare. 2 (Pex) Adunare zgomotoasă de oameni.

atic, ~a *smf*, a *vz* *atic²*

atică *af* [At: MDENC² / Pl: ~ice / E: fr *atique*] (Glg; is) *Fază* ~ *Fază* tectogenetică în Miocenul superior în bazinul Parathetys, care a avut drept efect separarea ariei centrale a acestuia de cea estică.

aticesc, ~ească a *vz* *aticesc*

atu *sn* [At: DA / V: (ivr) *ata* *sf* / Pl: ~uri și (ivr) *atouri*, *atule* / E: fr *atout*] 1 (La jocul de cărți) Carte cu cea mai mare valoare. 2 (La jocul de cărți) Culoare cu cea mai mare valoare. 3 (Fig) Element care conferă posesorului superioritate. 4 (Fig) Element care conferă posesorului un avantaj. 5 (Fig) Element care dă posesorului o șansă în plus.

atunce *av* *vz* *atunci*

atuncea *av* *vz* *atunci*

atunceași *av* [At: MOXA, 374/29 / V: ~ceși, ~nceși / E: *atunci* + *și*] (Inv) 1 În același timp. 2 Tot în acel moment. 3 Chiar atunci.

atunceși *av* *vz* *atunceași*

atunci *av* [At: COD. VOR. 46/8 / V: *atonce*, *aton*~, ~nce, ~ncea, ~cia / E: *ad* + **tunc-ce*] 1 (Îoc *acum*) Într-un moment situat în trecut sau viitor. 2 În acea epocă. 3 În acel timp. 4 În momentul despre care este vorba. 5 În momentul imediat următor celor indicate sau concomitent cu acestea. 6 (Îlav) Tot ~ În același timp Si: (inv) *atunceași* (1). 7 (Îlav) Chiar (sau tocmai) ~ Chiar în clipa aceea. 8 (Îal) Cu foarte puțin timp înainte. 9 (Îlav) Pe ~ Pe vremurile acelea. 10 (Îlav) Până ~ În timpul anterior momentului indicat. 11 (Îlav) De ~ Începînd din momentul trecut indicat și până în prezent. 12 (Îal) Din acel moment. 13 (Îal) Încă pe acele vremuri. 14 Chiar din timpurile acelea. 15 (Îlav) ~ și nici ~ Nici măcar dacă s-ar întîmpla imposibilul. 16 (Înv; ie) Întîi ... și ~ Mai întîi ... și după aceea... 17 (Îlav) ~ e ~ Atunci va fi momentul hotărîtor. 18 (Îcr condiționale) Numai așa. 19 (Îacr) Numai cu această condiție. 20 (Îcr concesive) Totuși. 21 În concluzie.

atuncia *av* *vz* *atunci*

atuncine *av* [At: DA / V: ~a / E: *atunci* + ~ne] 1-14 Atunci (1-10, 18-21).

atuncinea *av* *vz* *atuncine*

atunciși av vz atunceși

ațapcă sf vz atapoc

ațapoc sn [At: CIHAC II, 430 / V: *ațapcă sf, ~pucă sf, ot~* / Pl: ~oci / E: ns cf bg чечик, rs чечика, очечюкы] (Reg) Așchie.

ațapcă sf vz atapoc

ațapucă sf vz atapoc

ațar sm vz atar

ață sf [At: PRAV. GOV., ap. TDRG / Pl: *ate* / E: ml *acia*] **1** Fir subțire și lung, răsucit (de in, de cânepă, de bumbac etc.), pentru cusut. **2** (Pex) Mosor sau ghem de ață (**1**). **3** (Îe) **Cusut cu ~ albă** Evident fals. **4** (Îae) Care sare în ochi, de care îți dai seama imediat. **5** (Îe) **A nu întinde ață** (să nu se rupă) A nu întrece măsura (căci nu ți se va permite). **6** (Îe) **A se ține numai într-un fir de** (sau **numai într-o**) ~ A fi gata să se rupă. **7** (Îae) A fi în mare primejdie. **8** (D. viață; îae) A fi aproape de sfârșit. **9** (Îe) (Nici) **un fir** (sau **un capăt**) de ~ Fără valoare. **10** (Îe) **A fi cu serpar de ~** A fi foarte sărac. **11** (Îe) **Până-ntr-un** (sau **la un**) **capăt de ~** Până la cel mai mic rest. **12** (Îe) **A spune** (sau **a povesti**) **din fir până-n ~** A povesti cu toate amănuntele. **13** (Îe) **Nu face ață cât fața** Folos puțin și trudă multă. **14** (D. haine; îe) **Mai mult ~ decât față** Ros, de i se vede urzeala stofei. **15** (Îe) **Mai scumpă ață decât fața** E mai scumpă execuția decât materia primă. **16** (Îe) **A-l trage** (pe cineva) **ață spre** (sau **la**) **ceva** A fi atras irezistibil, ca de o forță a destinului. **17** (Îvp; îe) **A rămâne cu ață mămăligii** A rămâne sărac lipit. **18** (Pop; îc) **Ață vieții** Viața. **19** (Îe) **A i se tăia ață vieții** A muri. **20** (Înv; îs) **Ofiter de ~** Ofiter de administrație sau interdență, care avea tresă albă pe epolet Si: (înv) *atist*. **21** (Înv) Șir de mărgel. **22** (Lpl) Feluri (sau culori) diferite de ață (**2**). **23** (Lpl) Zărențe. **24** (Pan) Fir de păianjen. **25** (Pan) Fibră din tulpina unei plante. **26** (Pan) Fir format la păstaia plantelor leguminoase când se maturizează. **27** (Pan) Fibră din carne. **28** (Pop; îs) **Ață limbii** Membrană care unește partea inferioară a limbii cu gura Si: (pop) *frâul limbii*. **29** (Îs) **Ață buricului** Cordon ombilical. **30** (Înv; îs) **Ață cuțitului** Fir de metal care se desprinde prin continuă ascuțire. **31** (Pex; înv) Frânghie. **32** (Îrg; îs) **Atele itelor** Sfori de scripeți la războiul de țesut. **33** (Țes; îrg) O parte a urzitoarei. **34** (Țes; îrg) O parte a suculei. **35** (Înv) Nojiță. **36** (Înv) Funie cu care se trage clopotul. **37** (Înv; pex) Bătaie de clopot. **38** (Înv; îs) **Ață zidarului** Fir cu plumb. **39** (Înv; îe) **Ca pe ~** În linie perfect dreaptă. **40** (Înv; îae) Foarte bine. **41** (Înv; îlav) ~ **la...** Drept la... **42** (Înv; îe) **A merge ~** A merge direct, fără ocolișuri. **43** (Îrg) Fitiș. **44** (Bot; reg; îc) **Ață-apei** Mușchi din familia batrachiaceelor, înalt de 4-10 cm, de culoare verde-gălbui, ce crește în tufe dese, pe malul apelor (*Philonitis fontana*). **45** (Bot; reg; îae) Mușchiul *Minium fontanum*. **46** (Bot; reg; îae) Mătasea-broaștei. **47** (Bot; reg; îc) ~ **de-mare** Plantă acvatică, cu tulpină și frunze filiforme și flori verzui, care crește în ape limpezi sărate (*Ruppia rostellata*). **48** (Îht; îae) Peștișorul marin *Nerophis ophidion teres*, cu corpul filiform.

ațână sf [At: (a. 1633) D. BOGDAN, GL. 27 / Pl: ~ne / E: nct] (Înv; îs) ~ **na potecii** Cuvânt cu sens neprecizat.

ațânta vr vz aținta

ațântare sf vz ațintare

ațântat¹ sn vz ațintat¹

ațântat², ~ă a vz ațintat²

ațântător, ~oare smf, a vz ațintător

ațânti vr vz ațintii

ațântire sf vz ațintire

ațântit¹ sn vz ațintit¹

ațântit², ~ă a vz ațintit²

ațântitor, ~oare smf, a vz ațintitor

ațâta [At: PALIA (1581), ap. GCR 70/1 / V: (înv) *ațâta* / Pzi: *ațât* / E: ml *atitiare*] **1** vr A reaprinde focul care e gata să se stingă. **2** vr A face focul să ardă mai bine. **3** vr A aprinde focul. **4-5** vr (Fig) A (se) întărâta. **6-10** vr (Fig) A asmuți (**1-5**). **11-12** vr (Fig) A (se) excita. **13** vr (Înv; fig) A se întei (un rău). **14** vr (D. animale; îrg) A se înmulți.

ațâtare sf [At: BIBLIA (1688), 2841 / V: *ațî~* / Pl: ~tări / E: *ațâta*] **1** Reaprinde a focului care e aproape stins Si: (rar) *ațâtur¹* (**1**) **2** Întețire a focului Si: (rar) *ațâtur¹* (**2**). **3** Aprindere a focului Si: (rar) *ațâtur¹* (**3**). **4** (Fig) Întărâtare. **5-9** (Fig) Asmuțire (**1-5**). **10** (Fig) Excitare. **11** (Fig) Întețire (a unui rău). **12** (D. animale; îrg) Înmulțire.

ațâtat¹ sn [At: DA / V: *ațî~* / Pl: ~uri / E: *ațâta*] (Rar) **1-2** Ațâtare (**1-12**).

ațâtat², ~ă a [At: BIBLIA (1688), 2841 / V: *ațî~* / Pl: ~ați, ~e / E: *ațâta*] **1** Reaprinș. **2** Întețit². **3** Aprins². **4** (Fig) Întărâtat². **5-9** (Fig) Asmuțit² (**1-5**). **10** (Fig) Excitat². **11** (D. un rău; fig) Întețit².

ațâtător, ~oare [At: URECHE, ap. HEM 2097 / V: *ațî~* / Pl: ~i, ~oare / E: *ațâta* + -tor] **1-6** smf, a (Persoană) care ațâță (**1-3**) focul. **4-5** smf, a (Fig) (Persoană) care întărâta. **6-17** smf, a (Persoană) care asmute (**1-5**). **18-19** smf, a (Persoană) care provoacă înțetirea unui rău.

ațâtătura sf [At: ANON. CAR. / V: *ațî~* / Pl: ~ri / E: *ațâta* + -(a)rură] (Îvr) **1-12** Ațâtare (**1-12**).

ațâtele sfp [At: ALRM II/I h. 381 / E: *ațâta* + -ea] (Trs) Surcele.

ațică sf [At: POLIZU / Pl: ~ici / E: *ață* + -ica] **1-22** (Șhp) Ață (**1, 20-26, 30, 34, 42**) (subțire). **23** (Trs) Bumbac răsucit în două cu care se face urzeala pânzei. **24** (Țes) Pânză țesută din ațică (**23**) și arnici. **25** Pânză de bumbac, rară și subțire, de culoare gălbui. **26** (Mun; art) Nume al unui dans popular. **26** Melodie după care se execută dansul (**25**).

ațifenic sn [At: DA / Pl: ~ice / E: cf *acid'fenic*] (Înv) Acid fenic.

ațimațuchi sms vz hasmațuchi

aținator, ~oare smf, a [At: DA ms / V: ~iu, ~oare / Pl: ~i, ~oare / E: *aține* + -(a)tor] **1-2** (Persoană) care aține.

aținatoriu, ~oare smf, a vz aținator

aține [At: ALECSANDRI, P. II, 94 / V: ~a / Pzi: *ațin* / E: ml **atennere*] **1** vr A fi mereu pe urma cuiva. **2** vr A pândi calea cuiva. **3** vr (Pop; îe) A ~ **calea** A împiedica trecerea cuiva. **4** vr A sta gata să prindă ceva. **5** vr A se pregăti să facă ceva. **6** vr (Pop; îe) ~ **te!** Fii gata! **7** vr (Îae) Fii tare! **8** vr (Înv) A avea pretenție la ceva. **9** vr (D. haiduci; înv) A se pregăti să atace.

aținea vir vz aține

aținere sf [At: N. COSTIN, ap. HEM 2088 / Pl: ~ri / E: *aține*] **1** Urmărire. **2** Pândire a trecerii cuiva Si: (rar) *aținur¹* (**2**). **3** Împiedicare a trecerii cuiva Si: (rar) *aținur¹* (**3**). **4** Pregătire pentru a prinde ceva Si: (rar) *aținur¹* (**4**). **5** Pregătire de a face ceva Si: (rar) *aținur¹* (**5**). **6** (Înv) Ridicare a unei pretenții la ceva Si: (rar) *aținur¹* (**6**). **7** (Înv) Pregătire de atac a haiducilor Si: (rar) *aținur¹* (**7**). **8** (Înv) Ținere de cuvânt Si: (rar) *aținur¹* (**8**).

aținta vr [At: MARCOVICI, D. 3/20 / V: (reg) *ațân~* / Pzi: ~tez și *ațânt* / E: *a³ + ținta*] (Reg) **1-4** A aținti (**1-4**).

ațintare sf [At: MARCOVICI, D. 218 / V: (reg) *ațân~* / Pl: ~ari / E: *aținta*] **1-4** Ațintire (**1-4**).

ațintat¹ sn [At: DA / V: (reg) *ațân~* / Pl: ~uri / E: *aținta*] (Reg) **1-4** Ațintire (**1-4**).

ațintat², ~ă a [At: MARCOVICI, D. 93 / V: (reg) *ațân~* / Pl: ~ați, ~e / E: *aținta*] (Reg) **1-4** Ațintit² (**1-4**).

ațintător, ~oare smf, a [At: PONTBRIANT, D. / V: (reg) *ațân~* / Pl: ~i, ~oare / E: *aținta*] **1-8** Ațintitor (**1-8**).

aținti vr [At: DA / Pzi: ~tesc / E: *a³ + ținti*] **1** A îndrepta bătaia unei arme spre o țintă. **2** A-și fixa privirea spre ceva. **3** A-și îndrepta atenția spre ceva. **4** (Fig; rar) A tinde spre un scop.

ațintire sf [At: DA / Pl: ~ri / E: *aținti*] **1** Îndreptare a bății unei arme spre ceva Si: (rar) *ațintir¹* (**1**), (reg) *ațintare* (**1**), *ațintat¹* (**1**). **2** Fixare a privirii spre ceva Si: (rar) *ațintir¹* (**2**), (reg) *ațintare* (**2**), *ațintat¹* (**2**). **3** Îndreptare a atenției spre ceva Si: (rar) *ațintir¹* (**3**), (reg) *ațintare* (**3**), *ațintat¹* (**3**). **4** (Fig; rar) Tindere spre un scop Si: (rar) *ațintir¹* (**4**), (reg) *ațintare* (**4**), *ațintat¹* (**4**).

ațintit¹ sn [At: DA / V: *ațân~* / Pl: ~uri / E: *aținti*] (Rar) **1-4** Ațintire (**1-4**).

aținut², ~a a [At: FILIMON, ap. HEM 2089 / V: *ațin~* / Pl: ~iti, ~e / E: *aținți*] 1 (D. arme) Îndreptat² spre o țintă. 2 (D. privire, ochi) Fixat² asupra a ceva. 3 (D. atenție) Concentrat². 4 (Fig; rar) Orientat² spre un scop. **aținilor**, ~oare smf, a [At: DDRF / V: *ațin~* / Pl: ~i, ~oare / E: *aținți* + -tor] 1-8 (Persoană) care aținește (1-4).

aținut¹ sn [At: DA ms / Pl: ~uri / E: *aține*] (Rar) 1 Urmărire. 2-7 Aținere (2-7).

aținut², ~a a [At: DA ms / Pl: ~uți, ~e / E: *aține*] (D. drum, cale) Bara². **ațișeală** sf [At: DA / Pl: ~eli / E: *ațișe* + -eală] 1-6 Ațișere (1-6).

ațișe [At: PSALT. SCH. 422/12 / Pzi: ~pesc și (ivr) *ațiș* / E: ml **atēpire*] 1 vi A fi pe cale să adoarmă. 2 vi A fi pe jumătate adormit. 3 vi A dormi ușor, cu întreruperi. 4 vi (Pex) A dormita. 5 vi (Pex) A dormi puțin. 6 vi A face pe cineva să ațișască. 7 vr A se aduce pe sine în stare de somnolență.

ațișire sf [At: DA / Pl: ~ri / E: *ațișe*] 1 Început de adormire Si: *ațișeală* (1), (rar) *ațișit¹* (1). 2 Stare de a fi pe jumătate adormit Si: *ațișeală* (2), (rar) *ațișit¹* (2). 3 Dormire ușoară, cu întreruperi Si: *ațișeală* (3), (rar) *ațișit¹* (3). 4 (Pex) Dormitare. 5 (Pex) Stare de somn de durată prea scurtă Si: *ațișeală* (5), (rar) *ațișit¹* (5). 6 Acțiunea de a face pe cineva să ațișască.

ațișit¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *ațișe*] (Rar) 1-3 Ațișire (1-3). 4 (Pex) Dormitare. 5-6 Ațișire (5-6).

ațișit², ~a smf, a [At: DA / Pl: ~iți, ~e / E: *ațișe*] 1-10 (Persoană) care ațișește (1-5).

ațișoară sf [At: TICHINDEAL, F. 156 / Pl: ~re / E: *ațiș* + -isoară] 1-22 Ațișă (1-22).

ațișă v vz *ațișă*

ațișare sf vz *ațișare*

ațișat¹ sn vz *ațișat¹*

ațișat², ~a a vz *ațișat²*

ațișător, ~oare smf, a vz *ațișător*

ațișătura sf vz *ațișătura*

atmaciuc sm vz *hasmatuchi*

ațos, ~oasă a [At: DRĂGHICI, R. 51 / Pl: ~oși, ~oase / E: *aț* + -os] 1 Fibros. 2 Care se poate desface lesne în fibre. 3 Lemnos. 4 Lipsit de flexibilitate. 5 (D. oameni; fig) Cu caracter inabordabil. 6 (D. carne comestibilă) Care este lipsită de frăgezime. 7 (D. păstăi de fasole) Cu ațe (27).

ațucă sf [At: CDDE / Pl: *ațici* / E: *aț* + -ucă] 1-22 Ațică (1-22).

au¹ [At: COD. VOR. 117/14 / E: ml *aur*] (Îvr) 1 c (Are; disjunctiv) Sau. 2 c (Leagă două noțiuni identice ca sens, deosebite ca formă) Sau mai exact... 3 c (Leagă două alternative, exprimând o nesiguranță în alegere) Ori poate... 4 c (Îcr *ba*) Exprimă alternativa între o afirmație și o negație. 5 c (Rep) Fie... fie... 6 c (Rep) Din două, una. 7 c (Rep) Într-un fel sau într-altul. 8 c (Îcr *ver*, *oare*) Exprimă îndoiala. 9 c (Rep; în interogații) Cere exprimarea clară a opțiunii interlocutorului. 10 c (Cnd) Sau dacă nu... 11 *avn* (Îc) ~unde Oriunde. 12 *avi* (Scoate în evidență interogația) Oare? 13 *avi* (Precedând o interogație negativă) E oare admisibil să...? 14 *avi* (Fals negativ) Doar nu vrei să susții că...? 15 *avi* Dar oare ce...? 16 *avi* (Îc) ~doară Nu cumva crezi că...? 17 *avi* (Îac; rep) Sau și dacă... de asemenea dacă... 18 *avi* (Îac; rep) Și poate... sau poate... 19 *avi* (Îac) Poate fiindcă...

au² i [At: POLIZU / E: fo] 1 Exprimă o ușoară durere fizică. 2 Exprimă mirarea. 3 Exprimă surpriza. 4 Exprimă bucuria. 5 Introduce propoziții exclamative, pentru a da impresia de stil oral.

au³ av [At: HEM 2102 / E: net] (Pop) Da.

Au⁴ sm [At: MDA ms / E: fr *Au*] Simbol chimic pentru aur.

auace av vz *aoace*

auacea av vz *aoace*

auaci av vz *aoace*

auacia av vz *aoace*

auă sfp [At: PSLAT. SCH. 492/1 / A și: *aud* / E: ml *uva*] 1 (luz; sfis *strugur de ~*) Strugure. 2 (Olt; spc) Varietate de strugure cu boabe mărunte și dese Si: *herbecel*.

aubadă sf [At: DN³ / P: *o-ba~* / Pl: ~de / E: fr *aubade*] Poezie lirică medievală care se recită în zori.

aucción sf [At: DN³ / P: *a-uc-ti-u~* / Pl: ~ni / E: lat *aucio*, -onis cf ger *Auction*] 1 Vânzare publică a anumitor bunuri. 2 Vânzare la licitație.

aucuba sns [At: MDENC² / E: fr *aucuba*] (Îs) *Mozaic* ~ Boală a cartofului, a tomatelor etc., provocată de un virus, care se manifestă prin apariția unor pete galbene pe frunze.

audi- vz *audio*

audia vi [At: DN³ / Pzi: ~iez / E: drr *audientă*, *auditor*] 1 (Jur) A lua depoziția unui martor. 2 A asista la o conferință. 3 A participa la lecții într-o școală (sau la cursuri universitare). 4 A face parte din publicul unui concert. 5 A asculta emisiuni la un post de radio. 6 A asculta înregistrări sonore.

audiat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *audia*] (Rar) 1-5 Audiere (1-5).

audiat², ~a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *audia*] 1-2 smf, a (Martor) ascultat într-un proces. 3-4 smf, a (Conferențiar) care este asistat la o prelegere. 5-6 smf, a (Profesor) care se adresează elevilor într-o școală sau la cursuri universitare. 7-8 smf, a (Muzician) care este ascultat de public la un concert. 9 a (D. emisiuni sau înregistrări) Care este ascultat.

audibil, ~a a [At: MARIAN-ȚITEICA, FIZ. II, I / P: *a-u~* / V: *auzi~* / Pl: ~i, ~e / E: fr *audible*, lat *audibilis*] 1-6 Care poate fi audiat (1-6). 7 (Fiz; d. vibrații sonore) Care poate fi auzit.

audibilitate sf [At: DN³ / Pl: ~ități / E: fr *audibilité*] (Fiz) Proprietate a unei vibrații sonore de a putea fi auzită.

audient, ~a [At: DN³ / P: *a-u-di-ent* / Pl: ~nți, ~e / E: lat *audiens*, -tis] 1-2 smf, a (Persoană) care audiază un martor la un proces. 3-4 smf, a (Persoană) care audiază o conferință. 5-6 smf, a (Persoană) care participă la un curs universitar. 7 smf (Spc) Persoană care asistă la lecții într-o școală sau cursuri universitare fără a fi înscrisă printre elevii sau studenții ordinari și fără a da examene. 8-9 smf, a (Persoană) care face parte din publicul unui concert. 10-11 smf, a (Persoană) care urmărește emisiuni la un post de radio. 12-13 smf, a (Persoană) care audiază înregistrări sonore.

audiență sf [At: AXINTE URICARIUL, ap. LET. II, 154/8 / P: *a-u-di-en~* / V: (înv) ~ție, ~ință / Pl: ~te / E: fr *audience*, lat *audientia*] 1 Întrevvedere acordată unui solicitant de către o persoană cu funcție de răspundere. 2 Timpul cât durează o audiență (1). 3 (Îlv) A primi în ~ A accorda o audiență (1). 4 (Pex) Interes pe care cineva îl poartă celui care i se adresează Si: *atenție*, *înțelegere*. 5 (Jur; spc) Ședință publică a tribunalului în care sunt ascultate părțile și pledoariile și este pronunțată sentința. 6 Acceptare entuziastă a ceva. 7 (Îe) A avea ~ A trezi interesul unui public numeros. 8 (Îal) A avea influență asupra unui mare număr de persoane.

audienție sf vz *audiență*

audiere sf [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *audia*] 1 (Jur) Luare a depoziției unui martor Si: (rar) *audiat¹* (1). 2 Asistare la o conferință Si: (rar) *audiat¹* (2). 3 Participare la lecții într-o școală sau instituție de învățământ superior Si: (rar) *audiat¹* (3). 4 Urmărire a unor emisiuni la un post de radio Si: (rar) *audiat¹* (4). 5 Ascultare a unor înregistrări audio Si: (rar) *audiat¹* (5).

audință sf vz *audiență*

audio¹ - [At: DN³ / P: *a-u-di-o* / V: *audi-* / E: lat, fr *audio-*] (Element prim de compunere): 1-5 Referitor la auz (1-2,7-9). 6-10 Auz (1-5). 11 Referitor la frecvențele sonore audibile. 12 Servind la auz. 13 Solicitând auzul.

audio² ai [At: DEX-S / P: *a-u-di-o* / E: fr *audio*] Care servește la percepția auditivă.

audiofon sn [At: DN³ / P: *a-u-di-o~* / Pl: ~oane / E: fr *audiophone*] Aparat acustic folosit de hipocuzici pentru amplificarea sunetelor.

audiofonologie sf [At: DEX-S / P: *a-u-di-o~* / Pl: ~gii / E: fr *audiophonologie*] Disciplină medicală care se ocupă de patologia organelor de fonatie și audiere.

audiofrecvență sf [At: DN³ / P: *a-u-di-o~* / Pl: ~nte / E: fr *audiofréquence*] Frecvență a undelor sonore care pot fi percepute de urechea umană.

audiograf *sn* [At: DN³ / P: a-u-di-o~ / Pl: ~e / E: fr *audiographe*] Audiometru înregistrator.

audiografie *sf* [At: DN³ / P: a-u-di-o~ / Pl: ~ii / E: fr *audiographie*] Înregistrare grafică a rezultatelor audiometrice.

audiogramă *sf* [At: DN³ / P: a-u-di-o~ / Pl: ~me / E: fr *audiogramme*] Grafic ce indică acuitatea auditivă a unei persoane.

audiolog, ~ă *a* [At: DN³ / P: a-u-di-o~ / Pl: ~ogi, ~oge / E: ger *Audiologe*] Medic specialist în audiologie.

audiologic, ~ă *a* [At: DN³ / P: a-u-di-o~ / Pl: ~gici, ~gice / E: fr *audiologique*] 1 Referitor la audiologie. 2 De audiologie. 3 Caracteristic audiologiei.

audiologie *sf* [At: DN³ / P: a-u-di-o~ / Pl: ~gii / E: fr *audiologie*] Disciplină medicală care studiază problemele legate de auz.

audiometric, ~ă *a* [At: DN³ / P: a-u-di-o~ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *audiométrique*] 1 Referitor la audiometrie. 2 De audiometrie. 3 Caracteristic audiometriei.

audiometrie *sf* [At: DN³ / P: a-u-di-o~ / Pl: ~ii / E: fr *audiométrie*] 1 Metodă de măsurare a acuității auditive. 2 Măsurare a acuității auditive.

audiometru *sn* [At: DN³ / P: a-u-di-o~ / Pl: ~re / E: fr *audiomètre*] Aparat pentru determinarea acuității auditive.

audioprotector *sn* [At: DN³ / P: a-u-di-o~ / Pl: ~oare / E: it *audioprotettore*] (Rar) Dispozitiv care protejează urechile de zgomotele prea mari.

audiovideo *ai* [At: DN³ / P: a-u-di-o-vi-de-o / E: lat *audio + video*] (Îs) Mijloace de informare ~ Radiodifuziune și televiziune.

audioviziv, ~ă *a* [At: DN³ / P: a-u-di-o~ / Pl: ~i, ~e / E: it *audiovisivo*] (luz) Audiovizual (1).

audiovizual, ~ă *a* [At: DN³ / P: a-u-di-o~ / Pl: ~i, ~e / E: fr *audio-visuel*] 1 Care se bazează pe perceperea auditivă și vizuală Si: *audioviziv*. 2 (Îs) Mijloace ~e Mijloace de comunicare și informare audiovizuale (1), folosite în didactica modernă.

auditiv, ~ă *a* [At: GHEREA, CR. III, 234 / Pl: ~i, ~e / E: fr *auditif*] 1-5 De auz (1-2, 7-9). 6-10 Al auzului (1-2, 7-9). 11-15 Care aparține auzului (1-2, 7-9). 16-20 Referitor la auz (1-2, 7-9). 21-25 Caracteristic auzului (1-2, 7-9). 26 (Îs) *Tip* ~ Persoană care percepe lumea exterioară mai ales prin sunete.

auditor¹ *sm* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 73 / Pl: ~i / E: pn *auditor*, ger *Auditor*] (Înv) Judecător militar.

auditor², ~oare *smf*, *a* [At: ULIERU, C. 52 / Pl: ~i, ~oare / E: fr *auditeur*] 1-6 Audient (1-6). 7-8 (Persoană) care ascultă un post de radio. 9-10 (Persoană) care ascultă înregistrări audio.

auditoriu¹ *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 341 / Pl: ~ii / E: fr *auditoire*, lat *auditorium*] 1 Totalitatea ascultătorilor unei conferințe, unui curs etc. Si: *asistență, public*. 2 Totalitatea ascultătorilor la un concert. 3 (Fig) Totalitatea cititorilor unui scriitor. 4 Sală mai mare în care se adună auditorii (1) unei conferințe. 5 Sală de prelegeri la o universitate. 6 (Spc) Sală pentru audiții muzicale sau teatrale. 7 (Spc) Sală pentru emisiuni radiofonice sau înregistrări cinematografice.

auditrice *sfi* [At: ALAS 23 IV 1938, 8 / E: fr, it *auditrice*] 1-5 (Îvr) Auditoare (1, 3, 5-6, 8).

audție *sf* [At: BRĂTESCU-VOINEȘTI, L. D. 20 / V: (înv) ~iune / Pl: ~ii / E: fr *audition*, lat *audītio, -onis*] 1-5 Audiare (1-5). 6 (Îs) ~ muzicală Concert dat pentru un grup (restrâns) de ascultători. 7 (Îs) *În primă* ~ Concert sau bucată muzicală prezentate publicului pentru prima dată. 8 Auz. 9 (Psh; frm; is) ~ colorată Particularitate a unor persoane de a vedea imagini colorate la auzirea sunetelor. 10 Recepție de semnale audio.

audiție *sf* vz *audție*

aeala *sf* vz *aiuala*

auftact *sn* [At: DN³ / P: auf~ / Pl: ~uri / E: ger *Auftakt*] Anacruză.

augit *sn* [At: MDENC / P: a-u~ / Pl: ~e / E: fr *augite*] Piroxen monoclinic aluminos de culoare brun-verzuie, translucid, important constituent

al rocilor magnetice efuzive bazice, varietățile alterate fiind utilizate în industria coloranților.

augiit *sn* [At: MDENC / P: a-u~ / Pl: ~e / E: fr *augiite*] Rocă magnetică efuzivă ultrabazică, formată din sticlă vulcanică brună cu fenocristale de augit.

augment *sn* [At: DA / P: a-ug~ / Pl: ~e și (înv) ~uri / E: lat *augmentum*] (Grm; șis ~ silabic, ~ temporal) 1-2 Vocală (sau silabă) adăugată în unele limbi indo-europene la începutul unei forme verbale pentru a marca o acțiune trecută.

augmenta *vi* [At: DA / P: aug~ / Pzi: ~tez / E: lat *augmentare*, fr *augmenter*] (Ltm; frm) 1 A mări. 2 A spori ceva, adăugând elemente noi.

augmentare *sf* [At: MAIORESCU, D. I, 81 / P: aug~ / Pl: ~tari / E: *augmenta*] (Ltm; frm) 1 Mărire. 2 Sporire a ceva, adăugând elemente noi Si: (rar) *augmental*¹ (2), *augmentație* (2). 3 (Muz) Lărgire a valorii notelor în repetarea unei teme sau a unui motiv Si: *augmentație* (3).

augmental¹ *sn* [At: DA ms / P: aug~ / Pl: ~uri / E: *augmenta*] (Ltm; frm; rar) 1 Mărire. 2 Augmentare (2).

augmental², ~ă *a* [At: DA ms / P: aug~ / Pl: ~ați, ~e / E: *augmenta*] (Ltm; frm) 1 Mărit². 2 Sporit prin adăugarea unor elemente noi.

augmentativ, ~ă *sn*, *a* [At: DA / P: aug~ / Pl: ~i, ~e / E: fr *augmentatif*] 1-2 (Afix) care formează un cuvânt nou, denumind un obiect cu dimensiuni crescute sau însușiri superioare față de baza de derivare. 3-4 (Cuvânt) format cu augmentativ (1).

augmentație *sn*, *a* [At: TIM. POPOVICI, D. M. / P: aug~ / Pl: ~ii / E: fr *augmentation*] (Ltm; frm) 1 Mărire. 2-3 Augmentare (2-3).

augur [At: BĂLCESCU, ap. CDDE / P: au~ / Pl: ~i sm, ~e sn / E: lat *augur*] (Ant) 1 *sm* Preot care prevestea viitorul după zborul, cântecul sau măruntaiele păsărilor. 2 (Pex) Persoană care anunță un eveniment sau prevestește viitorul. 3 *sn* Prevestire făcută de augur (1-2). 4 *sn* Auspiciu (1). 5 *sn* (Ît) **A fi de bun** (sau **de rău**) ~ A fi un semn bun (sau rău). 6 *sn* (Îac) A exista premise ca ceva să aibă un final favorabil (sau nefavorabil).

augura *vi* [At: BĂLCESCU, M. V. 40 / P: au~ / Pzi: ~rez / E: fr *augurer*, lat *augurari*] (Frm) 1 A prevesti. 2 A interpreta ceva ca un semn prevestitor. 3 A ura.

augural, ~ă *a* [At: DA / P: au~ / Pl: ~i, ~e / E: lat *auguralis*] 1-4 Referitor la augur (1-4). 5-8 De augur (1-4). 9-10 Caracteristic augurilor (1-2).

augurare *sf* [At: DA ms / P: au~ / Pl: ~rări / E: *augura*] 1 Prevestire. 2 Interpretare a ceva ca semn prevestitor Si: *augurat* (2). 3 Urare (3).

augurat *sn* [At: DN³ / P: au~ / Pl: ~uri / E: *augura*] (Ant) 1-3 Augurare (1-3). 4 Slujbă a augurilor (1). 5 Templu construit după ce s-au consultat augurii (1). 6 (Fig) Profeție.

auguriu *sn* [At: ANGHEL, SĂM. V, 291 / P: au~ / Pl: ~ii / E: lat *augurium*] 1 (Ant) Augur (3). 2 (Pex) Prevestire. 3 (Pex) Semn bun (sau rău).

august¹ *sms* [At: NEGRUZZI, S. I, 330 / A: *august* / V: *agost, ~ru, avg~* / E: lat *augustus*] Numele lunii a opta a anului Si: (pop) *gustar*, (înv) *masalariu, secerar*.

august², ~ă [At: (a. 1774) URICARIUL I, 181/1 / Pl: ~uști, ~e / E: lat *augustus*, fr *auguste*] 1 *sm* Titlu de cinste dat de senatul roman împăratului Octavian. 2 *sm* (Pex) Împărat. 3-4 *smf*, *a* (Titlu de cinste) dat membrilor familiei domnitoare. 4 *a* Preamărit². 5 *a* (Pex) Împărătesc. 6 *a* (Fig) Maestuos. 7 *a* Impunător.

augustin, ~ă *smf*, *a* [At: DA / P: au-gus~ / Pl: ~i, ~e / E: lm *augustinus*] 1-2 (Călugăr) din ordinul Sf. Augustin.

augustinian, ~ă *smf*, *a* [At: MDENC / P: au~ / Pl: ~ieni / E: fr *augustinien*] 1-2 Augustin (1-2).

augustină *sf* vz *aghistina*

augustinism *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *augustinisme*] Doctrina augustinilor (1), fondată pe scrierile Sfântului Augustin.

augustos *sms* [At: HEM 540 / E: *august + -os*] (Bot; reg) Un soi de struguri timpurii cu pielea bobitei străvezie și subțire.

augustru *sms* vz *august*¹

au [At: CARAGIALE, T. I, 51/28 / V: *h~*, *hau* / Pzi: *~esc* / E: *au*] 1 *vi* A răsună prelung Si: *a vui*. 2 *vi* A hăuli. 3 *vf* (Rar) A zăpăci.

auială *sf* [At: CARAGIALE, S. 55 / P: *a-u~* / V: *h~*, *hau~*, *aua~* / Pl: *~ieli* / E: *au* + *-eald*] (Pop) Zgomot prelung, confuz și monoton Si: *auire*, *auitura*, *vuier*.

auire *sf* [At: DA / P: *a-u~* / V: *h~*, *hau~* / Pl: *~ri* / E: *au*] 1 Răsunet prelung Si: *auit* (1), *vuier*, *vuire*. 2 Hăulire. 3 (Rar) Zăpăcire.

auit *sn* [At: GORUN, F. 52 / V: *h~*, *hau~* / Pl: *~uri* / E: *au*] 1 Auire (1). 2 Hăulire. 3 (Rar) Zăpăcire. 4 Urlet.

auitor, *~oare* [At: DA / V: *h~*, *hau~* / Pl: *~i*, *~oare* / E: *au* + *-tor*] 1-6 *smf*, *a* (Persoană) care auiește (1-3). 7 *a* Răsunător.

auitură *sf* [At: CAMILAR, ap. DA / V: *h~*, *hau~* / Pl: *~ri* / E: *au* + *-tura*] Auială.

aul *sn* [At: SADOVEANU, D. P. 46 / Pl: *~e* / E: *rs axu*] Sat de munte în Caucaz, în Crimeea și în Asia Centrală.

aulă *sf* [At: DA / Pl: *~le* / E: *lat aula*] 1 (Ant) Curte în fața locuințelor importante, în jurul căreia se grupau dependențele. 2 (Înv) Curte domnească sau împărătească. 3 Sală mare de festivități (mai ales în incinta unei școli superioare).

alea *i* *vz aoleu*

aleu *i* *vz aoleu*

aleu *i* *vz aoleu*

aul *vz aoli*

aulic, *-a* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 84 / P: *a-u~* / A și: (înv) *aulic* / Pl: *~ici*, *~ice* / E: *lat aulicus*] 1 *a* De curtea domnească sau împărătească. 2 *a* De la curtea domnească sau împărătească. 3 *a* Al curții împărătești sau domnești. 4 *a* De divanul domnesc. 5-6 *sn*, *a* (Șis *Consiliu* ~) Tribunalul suprem în vechiul imperiu germanic. 7 *a* (Îs) *Consilier* ~ *Consilier* al curții imperiale.

aulică *i* *vz aolică*

aulico *i* *vz aolica*

auliu *i* *vz aoleu*

aulma [At: DOSOFTEI, V. S. 81 / Pzi: *aulm* / E: *a² + ulma*] (Rar) 1 *vt* A da de urma (cuiva) Si: *a adulmeca*, *a mirosi*. 2 *vi* (Fig) A presimți.

aulos *sm* [At: MDENC² / E: *ngr αulos*] Instrument muzical de suflat cu ancie dublă, care însoțea procesiunile dionisiace la vechii greci.

aur¹ *sm* [At: BĂCESCU, P. 20 / P: *a-un* / Pl: *~i* / E: *net*] (lht) Pește-lup.

aur² *sm* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 48 / P: *a-un* / Pl: *~i* / E: *fr aune*] (Țes) Măsură de lungime egală cu 1,18m, întrebuințată numai la stabilirea raportului între lungimea și greutatea firelor.

auneori *av* [At: DA / E: *a² + uneori*] (Reg) Uneori.

aunerle *av* [At: DR. IX, 421 / E: *net*] (Reg) Câteodată.

aur *sn* [At: COD. VOR. 22/13 / P: *a-ur* / V: (reg) *aor*, (îvp) *d~* / Pl: (rar) *~uri*, (îvr) *~i* / E: *ml aurum*] 1 Metal prețios de culoare galbenă, strălucitoare, foarte maleabil și foarte ductil, rareori bine cristalizat, folosit la fabricarea obiectelor de podoabă și de artă, a monedelor. 2 Etalon al valorii. 3 (Mol; Buc; fe) **Cruce de** ~ Exclamație de apărare împotriva diavolului, când se rostește numele lui. 4 (Fig) Lucru de valoare. 5 (Îc) ~ **alb** Apa folosită ca izvor de energie. 6 (Îac) Aliaj de metale întrebuințat în stomatologie Cf: *viplă*. 7 (Îc) ~ **negru** Cărbune. 8 (Îac) Țitei. 9 (Îc) ~ **verde** Pădurea ca bogăție naturală. 10 (Îla) **De** ~ Valoros. 11 (Îal) Galben-auriu. 12 (Îal) Blond. 13 (Îal) Strălucitor 14 (D. oameni; îal) Foarte bun. 15 (Îs) *Epocă de* ~ Perioadă de înflorire a vieții materiale și spirituale. 16 (Îe) ~ **bătut la faur** Metal ordinar care imită aurul. 17 (Trs; Îe) ~ **ul mătעי** Mică. 18 (Fig; Îe) **Gură de** ~ Persoană care vorbește mult și frumos, convingător. 19 (Îe) **Fie-ți gura de** ~! Să se împlinească prevestirea ta favorabilă. 20-21 (Îla; d. oameni) **Inimă de** ~ Bun (sau milos). 22 (Îs) *Vârsta* (sau *veacul*) *de* ~ Vreme foarte îndepărtată când oamenii trăiau în nevinovăție și fericire. 23 (Îla; d. vise, idealuri etc.) **De** ~ Intangibil. 24 (Îs) *Nunta de* ~ Aniversare a 50 de ani de căsătorie. 25 Bani de aur. 26 (Fig) Bogăție. 27 (Fig) Belșug. 28 (Frm; Îe) **A plăti în** ~ A plăti foarte scump. 29 (Îe) **Sete de** ~ Lăcomie de bani. 30 (Îac) Avariție. 31 (Frm; Îe) **A fâgădui muntii de** ~ A fâgădui lucruri imposibile. 32 (Îla) Să-l

cântărești în ~ Neprețuit. 33 (Îe) **A înota în** ~ A fi foarte bogat. 34 Fir făcut din aur sau imitând aurul (1), folosit la țesături sau broderii ornamentale. 35 (Pex) Veșmânt făcut sau brodat din fir de aur (34).

aur¹ *vt* [At: LM / P: *a-u~* / Pzi: *~rez* / E: *aur*] 1-3 (Liv; nob) A auri (1-3). **aur²** *vii* [At: TOMESCU, GL. 266 / P: *a-u~* / Pzi: *~rez* / E: *a² + ura*] (Reg) A auri.

auramină *sf* [At: DN³ / Pl: *~ne* / E: *fr auramine*, *ger Auramin*] Colorant de culoare galbenă, pe bază de cetonă, de cloruri de amoniu și zinc, folosit pentru vopsirea materialelor textile.

aurar¹ *sm* [At: LB / P: *a-u~* / V: (îrg) *~iu* / Pl: *~i* / E: *aur* + *-ar*] 1 Meșter care lucrează în aur (și argint). 2 Negustor de obiecte din aur și argint. 3 (Pex) Giuvaergiu. 4 Muncitor care scoate aur din mine sau din nisipul râurilor. 5 (Reg; Îf *~iu*) Spălător de aur (1). 6 (Înv; pex) Țigan rudar care scotea aur din râuri, îl prelucra sau îl vindea.

aurar² *sn* [At: (a. 1690) DOC., ap. IORGA, D. B. I, 88 / V: *~iu* / P: *a-u~* / Pl: *~e* / E: *orâr¹* după *aur*] (Trs; înv) 1 Orar¹. 2 Beteală.

aurare *sf* [At: DICT. / P: *a-u~* / Pl: *~rari* / E: *aurar¹*] 1-3 Aurire (1-3).

aurariu¹ *sm* *vz aurar¹*

aurariu² *sn* *vz aurar²*

auras *sn* [At: CREANGĂ, A. 47 / P: *a-u~* / Pl: *~e* / E: *aur* + *-as*] 1-12 Aurel (1-12).

aurar¹ *sn* [At: DICT. / Pl: *~uri* / E: *aurar¹*] 1-3 Aurire (1-3).

aurar², *~a* [At: DOSOFTEI, V. S. 462 / P: *a-u~* / Pl: *~ați*, *~e* / E: *aurar¹*] 1 *a* (Rar) Aurit². 2 *sf* (Bot; reg) Plantă erbacee, din familia compozitelor, cu florile marginale albe, iar cele centrale formând un disc galben Si: *margarita*, (reg) *ochiul-boului*, *roman*, *romanita-mare*, *tătăisa* (*Chrysanthemum leucanthemum*).

aură *sf* [At: ECONOMIA, 95 / P: *a-u~* / Pl: *~re* / E: *lat aura*] 1 Adiere. 2 Boare. 3 Aureolă (1). 4 Radiație energetică emanată de persoane cu o mare forță spirituală. 5 Atmosferă mistică. 6 (Med) Senzație de neliniște care prevestește apropierea unei crize de epilepsie.

aurăreasă *sf* [At: LM / P: *a-u~* / Pl: *~ese* / E: *aurar* + *easa*] 1-5 Soția auranului (1-5). 6 Femeie care se ocupă cu prelucrarea metalelor prețioase. 7 Negustoreasă de bijuterii. 8 (Pex) Țigancă rudăreasă.

aurărie *sf* [At: LM / P: *a-u~* / Pl: *~ii* / E: *aur* + *-arie*] 1 (Înv) Mină de aur (1). 2 Atelier de prelucrare a metalelor prețioase. 3 Magazin unde se vând obiecte din aur (1). 4 Mărfuri din aur. 5 Totalitatea obiectelor din aur ale unei familii Cf *argintarie*. 6 Mulțime de obiecte din aur Cf *argintarie*.

aurărime *sf* [At: RĂDULESCU-NIGER, ap. TDRG / P: *a-u~* / Pl: *~mi* / E: *aur* + *-ărime*] (Nob) 1-3 Aurărie (4-6).

aurăriță *sf* [At: DA ms / P: *a-u~* / Pl: *~te* / E: *aurar* + *-iță*] 1-8 Aurăreasă (1-8).

aurea *av* *vz aiurea*

aureală *sf* [At: C. PETRESCU, R. DR. 100 / V: *d~* / P: *a-u~* / Pl: *~eli* / E: *aur* + *-eală*] 1-6 Aurire (1-6). 7 Aspect al unui obiect acoperit cu un strat de aur (1). 8 (Fig) Strălucire aparentă.

aurol, *~ea* [At: HEM 2123 / P: *a-u~* / Pl: *~ei*, *~e* / E: *aur* + *-el*] 1-12 (Șhp) *sn* Aur (1, 4, 25-27, 34). 13-17 *a* Auriu (1-5). 18 Soi de strugure alb cu boabe mărunte. 19 Vin din aurol (18).

aureola *vt* [At: DN³ / P: *a-u-re-o~* / Pzi: *~lez* / E: *fr aureoler*] 1 A înconjura cu o aureolă (1). 2 (Fig) A glorifica.

aureolare *sf* [At: DN³ / P: *a-u-re-o~* / Pl: *~lari* / E: *aureola*] 1 Înconjurare cu o aureolă (1) Si: (rar) *aureolar¹* (1). 2 (Fig) Glorificare.

aureolat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u-re-o~* / Pl: *~uri* / E: *aureola*] (Rar) 1 Aureolare (1). 2 (Fig) Glorificare.

aureolat², *~ă* *a* [At: DN³ / P: *a-u-re-o~* / Pl: *~ați*, *~e* / E: *aureola*] 1 Înconjurat cu o aureolă (1). 2 (Fig) Glorificat.

aureolă *sf* [At: HASDEU, I. C. 18 / P: *a-u-re-o~* / Pl: *~le* / E: *fr aureole*] 1 Cerc luminos cu care este înconjurat capul reprezentărilor sfinților sau al altor personaje Si: *aură* (3), *nimb*. 2 (Fig) Strălucire. 3 (Fig) Glorie. 4 (Fig) Faimă. 5 Zonă luminoasă în jurul unei flăcări, arc electric etc. 6 Zonă pe suprafața unui obiect în care există o tranziție continuă de la o culoare

la alta. 7 Fenomen de iluminare parazită, sub formă de inele concentrice care apar în jurul punctelor luminoase de pe ecranul tubului cinescop. 8 Efect nedorit de zonă luminoasă pe mărcile poștale litografiate. 9 Halo în jurul unui astru Si: (rar) *cearcăn*.

aureolizare *sf* [At: V. ROM. aprilie 1934, 67 / P: *a-u-re-o~* / Pl: *~zari* / E: *aureola* + *-iza*] (Nob) 1 Aureolare (1). 2 (Fig) Strălucire.

aureomicină *sf* [At: DN³ / P: *a-u-re-o~* / Pl: *~ne* / E: fr *aureomycine*] Substanță chimică de origine vegetală, sub formă de pulbere cristalină, gălbuie, cu gust amar, puțin solubilă în apă, folosită ca antibiotic.

aureus *sm* [At: DN³ / P: *a-u~* / E: lat *aureus*] Monedă romană de aur (1).

auri¹ [At: DN³ / P: *a-u~* / E: fr *auri*] Element prim de compunere cu semnificația: 1 Referitor la aur (1). 2 Aur (1). 3 De aur (1). 4 Ca aurul (1).

auri² [At: ANON. CAR. / V: *d~* / P: *a-u~* / Pzi: *~resc* / E: *aur*] 1 *vt* A acoperi un obiect cu un strat subțire de aur (1) Si: *aura* (1). 2 *vt* (Fig) A da o strălucire ca de aur Si: *aura* (2). 3 *vt* (Fig) A da un aspect ca de aur Si: *aura* (3). 4 *vt* (Îrg) A alege aurul (1) din nisip, prin spălare. 5 *vt* A îmbrăca un dinte în aur (1). 6-7 *vir* (În basme) A se transforma în aur (1).

auric¹, *~ă* a [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *aurique*] (D. vele) În formă de trapez.

auric², *~ă* [At: BARONZI, L. 128 / P: *a-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: *aur* + *-ic*] 1-17 a (Nob) Aurel (1-17). 18 *sf* Arbust decorativ din familia verbena-ceelor, cu flori galbene-portocalii, cu fructul negru.

auricul *sn* [At: DA ms / V: *~ă sf* / P: *a-u~* / Pl: *~e* / E: fr *auricule*] Fiecare din cele două despărțituri superioare ale inimii Si: *atriu*.

auricular¹ *sm* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~i* / E: fr *auriculaire*] Degetul mic de la mână.

auricular², *~ă* a [At: DA / P: *a-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr *auriculaire*] 1 a De ureche. 2 a Al urechii. 3 a Referitor la ureche. 4 a În formă de ureche. 5 a (D. martori; rar) Care a auzit cu urechile sale. 6 a De auricul. 7 a Al auriculului. 8 a Din regiunea auriculului. 9 a Referitor la auricul. 10 *sn* Accesoriu al aparatelor radioreceptoare și telefonice, care permite ascultarea individuală, la ureche, a transmisiunilor.

auriculat, *~ă* a [At: GRECESCU, FL. 57 / P: *a-u~* și, rar, *au-* / Pl: *~ati, ~e* / E: fr *auriculé*, lat *auriculatus*] 1 Înzeștrat cu auricule². 2 În formă de auriculă². 3 În formă de auricul.

auriculă¹ *sf* *vz* *auricul*

auriculă² *sf* [At: DA ms / P: *a-u~* / Pl: *~le* / E: fr *auricule*] (Atm) Ureche externă.

aurifer, *~ă* a [At: DA / P: *a-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr *aurifère*] 1 (D. râuri) Purtător de aur. 2 (D. terenuri) Care conține aur.

auriga *sm* [At: DN³ / Pl: *n* / E: lat *auriga*] Conducătorul unui car de curse în întrecerile din antichitate.

aurignacian [At: DN³ / Pl: *~cieni* / E: fr *aurignacien*] 1 *sn* Primul subetaj al paleoliticului superior, caracterizat prin unelte de silex fin și prin apariția uneltelor de os. 2 a Care aparține la aurignacian (1). 3 a Caracteristic aurignacianului (1). 4 a Referitor la aurignacian (1). 5 a De aurignacian (1).

aurile *av* [At: IORGA, S. D. XII, 233, ap. DA / E: nct] (Înv) Aiurea.

aurină *sf* [At: MDENC / P: *a-u~* / Pl: *~ne* / E: fr *aurine*, lat *aurinus*] Compus chimic de culoare aurie, bun colorant pentru hârtie.

auripigment *sn* [At: COSTINESCU / V: *~rpi~* / P: *a-u~* / Pl: *~nti* / E: lat *auripigmentum*] Sulfură naturală de arsen întrebuințată ca vopsea galbenă Si: *orpiment*.

aurire *sf* [At: LB / V: *d~* / P: *a-u~* / Pl: *~iri* / E: *auri*] 1 Acoperire a unui obiect cu un strat subțire de aur (1) Si: *aurare* (1), *aurat¹* (1), *aureala* (1), *aurit¹* (1), *auritura* (1). 2 Dare a unei străluciri ca de aur (1) Si: *aurare* (2), *aurat¹* (2), *aureala* (2), *aurit¹* (2), *auritura* (2). 3 Dare a unui aspect asemănător aurului (1) Si: *aurare* (3), *aurat¹* (3), *aureala* (3), *aurit¹* (3), *auritura* (3). 4 (Înv) Alege a aurului de nisip prin spălare Si: (rar) *aureala* (4), *aurit¹* (4), *auritura* (4). 5 Îmbrăcare a unui dinte în aur (1) Si: (rar) *aureala* (5), *aurit¹* (5), *auritura* (5). 6 (Pop) Transformare în aur (1) Si: (rar) *aureala* (6), *aurit¹* (6), *auritura* (6).

aurit¹ *sn* [At: DA ms / V: *d~* / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: *auri*] 1-6 Aurire (1-6).

aurit², *~ă* a [At: BELDIMAN, N. P. II, 136 / P: *a-u~* / Pl: *~iți, ~e* / E: *auri*] 1 Acoperit² cu un strat subțire de aur. 2 Tesut² cu aur (34). 3 Brodat² cu aur (34). 4 (Pex) Asemănător cu aurul (1). 5 (Pex) De aur (1). 6 (Fig) Luminat². 7-10 (Fig) Auriu (1-4). 11 a (D. fructe; spc) Rumen. 12 (Fig) Strălucit². 13 (Fig) Fericit². 14-15 (Îe) A-i fi gura *~ă* A face o prevestire favorabilă (și împlinită).

auritor, *~oare* a [At: DA ms / V: *d~* / P: *a-u~* / Pl: *~i, ~oare* / E: *auri* + *-tor*] 1-2 *smf, a* (Persoană) care poleiește cu aur (1). 3 a Care luminează, făcând să strălucească. 4 a Care dă un aspect ca de aur. 5 *smf, a* (Persoană) care țese cu aur (34). 6 *smf, a* (Persoană) care brodează cu aur (34).

auritură *sf* [At: LM / V: *d~* / P: *a-u~* / Pl: *~ri* / E: *auri* + *-ura*] 1-6 Aurire (1-6). 7 Lucru aurit (1). 8 Țesătură cu aur (34). 9 Broderie cu aur (34).

auriu, *~ie* a [At: BARONZI, L. 94/6 / V: *d~* / P: *a-u~* / Pl: *~ii* / E: *aur* + *-iu*] 1 a De culoarea aurului (1) Si: *aurit²* (7). 2 a Cu strălucirea aurului (1) Si: *aurit²* (8). 3 a (D. păr; spc) Blond Si: *aurit²* (9). 4 a (D. grâu; spc) Copt² Si: *aurit²* (10), *daurit²* (10), *dauriu* (4). 5 a (D. fructe; spc) Rumen. 6 *sn* Culoare ca a aurului (1). 7 *sf* Soi de struguri aurii.

aurma *vi* [At: BĂRCIANU / P: *a-u~* / Pzi: *aurm* / E: din *aulma* și *urma*] 1 A mirosi vânatul Cf *aulma* (1). 2 A urmări vânatul.

aurmă *sf* [At: DA / P: *a-u~* / Pl: *~me* / E: *a²* + *urmă*] Urmă.

aurmător, *~oare* a [At: DA ms / P: *a-u~* / Pl: *~i, ~oare* / E: *aurma* + *-tor*] 1-2 (D. câini) Care aurmă (1-2).

aurolac [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri sn, ~aci sm* / E: *aur(o)* + *lac*] 1 *sn* Vopsea cu bronz aurii și lac folosită pentru rame și alte ornamente, al cărei miros puternic și caracteristic este inhalat de unele persoane ca drog. 2-3 *smf, a* (Persoană) care obișnuiește să inspire aurolac (1).

auroră *sf* [At: MARCOVICI, C. 32/22 / P: *a-u~* / Pl: *~re* și (rar) *~ri* / E: lat *aurora*] 1 Lumină roșie-oranj cu care soarele colorează orizontul înainte de a răsări Si: *zori*. 2 Interval de timp cu lumină difuză care precede răsăritul soarelui. 3 (Pex) Răsărit. 4 (Îs) *~ boreală* (sau *polară, australă*) Lumină difuză, de culori variate, care apare sub forma unui arc în timpul nopții polare. 5 (Fig) Început al vieții. 6 (Fig) Început al unei epoci. 7 (Fig) Început al unei acțiuni.

auror, *~oasă* a [At: SIHLEANU, ap. TDRG / P: *a-u~* / Pl: *~oși, ~oase* / E: *aur* + *-os*] (Iuz) 1-2 Aurifer (1-2) 3-4 Auriu (1-2) 8-12 Aurit² (5-6, 12-3).

auroterapie *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~ii* / E: fr *aurothérapie*] Crisoterapie.

aurpigment *sn* *vz* *auripigment*

ausculta *vi* [At: DA / P: *a-us~* / Pzi: *auscult* / E: fr *auscutter*] (Med) A asculta cu urechea sau cu stetoscopul zgomotul inimii și al plămânilor pentru a stabili diagnosticul.

auscultant *sm* [At: SBIERA, F. S. 361 / P: *aus~* / Pl: *~nti* / E: ger *Auskultant*] (Buc; inv) 1 Mic funcționar judecătoresc, superior practicanului Cf *greșier*. 2 Secretar al judecătorului.

auscultare *sf* [At: DA / P: *a-us~* / Pl: *~ări* / E: *auscultă*] (Med) Ascultare cu urechea sau stetoscopul a zgomotelor inimii și plămânilor, pentru a stabili diagnosticul Si: (rar) *auscultar¹*, *auscultatie*.

auscultat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-us~* / Pl: *~uri* / E: *auscultă*] (Med; rar) Ascultare.

auscultat², *~ă* a [At: MDA ms / P: *a-us~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *auscultă*] (Med) Care este auscultat.

auscultatie *sf* [At: DA / P: *a-us~* / V: *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr *auscultation*] (Med) Ascultare.

auscultatiune *sf* *vz* *auscultatie*

auspiciu *sn* [At: ARHIVA R. I, 100 / V: *~ițiu* / P: *a-us~* / Pl: *~cii* / E: lat *auspicium*] 1 (Ant) Prevestire făcută de auguri (1) înaintea începerii unei acțiuni. 2 (Fig) Premise. 3 (Îe) Sub cele mai bune *~cii* În împrejurări extrem de favorabile. 4 (Fig) Protecție. 5 (Fig) Ocrotire. 6 (Îe) Sub *~ciile cuiva* Sub patronajul cuiva. 7 Augur (1).

auspitiu *sn* *vz* *auspiciu*

austenită *sf* [At: DN³ / P: *a-us~* / Pl: *~te* / E: fr *austenite*] Component al aliajelor de fier și carbon.

auster, ~ă *av*, *a* [At: DA / P: *a-us* / Pl: ~i, ~e / E: fr *austère*, lat *austerus*] 1-2 (D. oameni) (În mod) sever. 3-4 (D. oameni) (În mod) cumpătat. 5-6 (În mod) sobru. 7-8 (În mod) lipsit de ornamente.

austeritate *sf* [At: GHEREA, ST. CR. I, 169 / P: *a-us* / Pl: ~iați / E: fr *austérité*, lat *austeritas*, ~*atis*] 1 (D. oameni) Severitate. 2 (D. oameni) Cumpătare. 3 (D. oameni) Principialitate. 4 Sobrietate. 5 Lipsă de ornamente.

austral, ~ă *a* [At: PONI, F. 237 / P: *a-us* / Pl: ~i, ~e / E: lat *australis*, fr *austral*] 1 Care aparține Polului Sud. 2 De Polul Sud. 3 Referitor la Polul Sud. 4 (Pex) Sudic.

australian, ~ă [At: MEHEDINȚI, G. F. 200 / P: *a-us* / Pl: ~ieni, ~iene / E: *Australia* + ~an] 1-4 *smf*, *a* (Persoană) care locuiește (sau este originară) din Australia. 5-6 *smf*, *a* (Băstinaș) din triburile aborigene ale Australiei. 7-9 *a* Care aparține Australiei sau australienilor (1, 5). 10-12 *a* Referitor la Australia sau australieni (1, 5). 13-15 *a* De Australia sau australieni (1, 5).

australiancă *sf* [At: DA ms / P: *a-us* / Pl: ~ience / E: *australian* + ~că] Australiană.

australoid, ~ă [At: DN³ / P: ~lo-id / Pl: ~izi, ~ie / E: fr *australoides*] 1 *smf* Populație negroidă din Australia și Oceania. 2-3 *smf*, *a* (Persoană) care face parte din australoizi (1). 4 *a* Care aparține australoizilor (1). 5 *a* Caracteristic australoizilor (1). 6 *a* De australoizi (1).

australopitec *sm* [At: DN³ / P: *a-us* / Pl: ~eci, ~ece / E: fr *australopithec*] Maimuță fosilă evoluată din era terțiară, cea mai apropiată de om.

austriac, ~ă [At: CLIMESCU, A. 214 / P: *a-us-tri-ac* / Pl: ~ieci, ~iece / E: it *austriaco*, lat *austriacus*] 1-4 *smf*, *a* (Persoană) care (locuiește sau) este originară din Austria Si: (înv) *austrian* (1-4). 5-7 *a* Care aparține (Austriei sau) austrieilor (1, 3) Si: (înv) *austrian* (5-7), *austrieesc* (1-3). 8-10 *a* Referitor (la Austria sau) la austriei (1, 3) Si: (înv) *austrian* (8-10), *austrieesc* (4-6). 11-13 *a* De (Austria sau) austriei (1, 3) Si: (înv) *austrian* (11-13), *austrieesc* (7-9). 14 *a* (Spt; îs) *Joc* (sau *pariu*) ~ *Joc* (sau *pariu*) la cursele de cai, constând în indicarea cailor câștigători în șapte curse succesive. 15 *a* (Spt; îs) *Premiu* ~ *Premiu* acordat câștigătorului jocului (sau pariului) austriac (14).

austrian, ~ă *smf*, *a* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 278 / P: *a-us* / Pl: ~ieni, ~iene și (înv) ~i, ~e / E: *Austria* + ~an] (Înv) 1-13 Austriac (1-13).

austriacă [At: M. D. ENC / Pl: ~ice / E: fr *austrique*] (Îs) *Fază* ~ *Fază* tectogenetică a ciclului geotectonic alpin, petrecută spre sfârșitul Cretacicului, care a dus la formarea primelor generații de structuri tectonice în Carpați.

austrieesc, ~ească *a* [At: DA ms / P: *a-us-tri-e* / Pl: ~cești / E: *austriac* + ~esc] (Înv) 1-9 Austriac (5-13).

austriecește *av* [At: DA / P: *a-us-tri-e* / E: *austriac* + ~este] 1 Ca în Austria. 2-3 Ca austrieii (1, 3).

austro-asiatică *a* [At: MDENC² / Pl: ~ice / E: fr *austro-asiatique*] (Îs) *Limba* ~ Fiecare din ramurile care alcătuiesc familia de limbi vorbite în India.

austromarxism *sn* [At: DN³ / P: *a-us* / Pl: ~e / E: ger *Austromarxism*] Curent în social-democrația austriacă de la sfârșitul sec. XIX, care neagă ideea revoluției proletare și a dictaturii proletariatului, susținând ideea integrării treptate a capitalismului în socialism.

austromarxist, ~ă [At: DN³ / P: *a-us* / Pl: ~iști, ~e / E: ger *Austromarxist*] 1-2 *smf*, *a* (Persoană) care aderă la austromarxism. 3 *a* Referitor la austromarxism. 4 *a* Caracteristic austromarxismului. 5 *a* De austromarxism.

austroneziană *af* [At: MDENC² / Pl: ~iene / E: fr *austronésienne*] (Îs) *Limba* ~ Fiecare din componentele uncea din cele trei familii de limbi vorbite în Oceania, alături de cea australiană și papua.

austro-ungar, ~ă [At: DA ms / P: *a-us* / Pl: ~i, ~e / E: *austro* + *ungar*] 1-4 *smf*, *a* (Persoană) care (locuia sau) era originară din imperiul austro-ungar. 5-6 *a* Care aparținea (Austro-Ungariei sau) austro-ungarilor (1). 7-9 *a* Referitor (la Austro-Ungaria sau) la austro-ungari (1, 3). 10-12 *a* (De Austro-Ungaria sau) austro-ungari (1, 3).

austru *sm* [At: COD. VOR. 99/7 / V: *agos*~, *aos*~ / P: *a-us*~, (îvr) *aus*~ / Pl: *ausri* / E: ml *auster*, ~*strum*] 1 (loc *crivat*) Vânt din sud. 2 (Înv) Punct cardinal de unde bate austrul (1). 3 Vânt secetos care bate în țara noastră din sud-vest.

ausu *sm* [At: CV I, nr. 9, 34 / Pl: *auși* / E: nct] (luz) Bărbat.

auș *sm* [At: HEM 2139 / V: *aiuș* / Pl: ~i / E: ml *avus*] (îrg) 1 Moș. 2 Bunic. 3 Unchi. 4 Strămoș.

aușel *sm* [At: MARIAN, O. I, 326 / P: *a-u*~ / Pl: ~ei / E: *auș* + ~el] 1 (Șis ~ *cu cap galben, de iarnă, de vară*) Pasăre insectivoră mică, cu pene brune-măslinii pe spate, albicioase-gălbui pe abdomen, cu ciocul negru, cu o pată portocalie pe cap Si: (reg) *ochiul-boului*, *sfredelus*, *tartalac*, *găinușă* (*Regulus regulus*). 2 (Șis ~ *cu cap roșietic*) Pasăre, care are în vârful capului pene lungi de culoare roșie, înconjurată de pene galbene, mărginite cu o dungă neagră catifelată (*Regulus ignicapillus*). 3 (Șis ~ *rusesec*) Pasăre din familia pițigoiului, cu aripile negre, spatele roșu-aprins, vârful capului și gusa albe Si: *pițigoi-punguș* (*Alghithalus pendulinus*). 4 (Șis ~ *de stof*, ~ *barbôs*) Pițigoi de stof.

aușuc *sm* [At: ȘEZ. XXIII, 6 / P: *ă-u*~ / Pl: ~uci / E: *auș* + ~uc] 1-3 Auș (1-3) (mic).

aut [At: DN³ / Pl: ~uri / E: eg *out*] (Spt) 1 *av* În afara terenului de joc. 2 *sn* Situație în care un jucător scoate mingea în afara terenului de joc. 3 *sn* Penalizare acordată de arbitru pentru aut (2).

autarhic, ~ă *a* *vz* **autarhie**

autarhie *sf* *vz* **autarhie**

autarhic, ~ă *a* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 111, 4/5 / V: ~rch~ / P: *a-u* / Pl: ~ici, ~ice / E: it *autarchico*] 1-4 Care are caracter de autarhie (1-4). 5-8 Referitor la autarhie (1-4). 9-12 Care aparține autarhiei (1-4). 13-16 Care provine de la autarhie (1-4). 17-20 Specific autarhiei (1-4). 21-24 De autarhie (1-4).

autarhie *sf* [At: DA ms / V: ~rch~ / P: *a-u*~ / Pl: ~ii / E: fr *autarchie*] 1 Politică prin care se tinde spre crearea unei economii naționale închise, izolate de economia altor țări. 2 (Rar) Stat care practică autarhia (1). 3 Stare de autoizolare economică a unui stat. 4 (Îvr; în filozofia cinică) Independență a indivizilor față de toate convențiile sociale, considerate ca străine naturii.

autecologie *sf* [At: MDENC / Pl: ~gii / E: fr *autécologie*] Ramură a ecologiei care se ocupă de studiul relațiilor individului sau ale organismului cu mediul.

autentic, ~ă *a* [At: CANTEMIR, HR. 113 / V: (grî) *avt*~ / Pl: ~ici, ~ice / E: lat *authenticus*, fr *authentique*] 1 Sigur. 2 Adevărat. 3 Garantat. 4 De netăgăduit. 5 *A* cărui realitate nu poate fi pusă la îndoială. 6 *A* cărui autoritate este recunoscută. 7 Recunoscut ca propriu unui autor sau unei anumite epoci. 8 (Jur; d. un act) *A* cărui certitudine e garantată de un act oficial, de o formalitate legală Cf *omologat*, *legalizat*.

autentica *v* *vz* **autentifica**

autenticare *sf* *vz* **autentificare**

autenticat¹ *sn* *vz* **autentificat**¹

autenticat², ~ă *a* *vz* **autentificat**²

autenticitate *sf* [At: HASDEU, I. C. 67 / P: *a-u*~ / Pl: ~ități / E: fr *authenticité*] 1 Siguranță. 2 Certitudine. 3 Garantare. 4 Autorizare. 5 Originalitate. 6 Legalizare. 7 Omologare.

autentifica *vir* [At: ȘINCAI, HR. I, 359/6 / V: (îrg) ~tica / P: *a-u*~ / Pl: ~ități / E: fr *autentifier*] 1 *A* face să devină autentic. 2 *A* legaliza.

autentificare *sf* [At: ȘINCAI, HR. III, 235 / V: (îvr) ~tic~ / P: *a-u*~ / Pl: ~cări / E: *autentifica*] 1 Dăre a caracterului autentic Si: (rar) *autentificat*¹ (1), *autentificație* (1). 2 Legalizare. 3 Procedură juridică de autentificare (2) a actelor Si: (rar) *autentificat*¹ (3), *autentificație* (3). 4 (Ccr) Totalitate a ștampilelor, pecetilor și mențiunilor scrise care dau unui act caracterul de autenticitate Si: (rar) *autentificat*¹ (4), *autentificație* (4).

autentificat¹ *sn* [At: MDA ms / V: ~icat / P: *a-u*~ / Pl: ~uri / E: *autentifica*] (Rar) 1 Autentificare (1). 2 Legalizare. 3-4 Autentificare (3-4).

autentificat², ~ă *a* [At: MON. OF. (1906), 16 / V: (îrg) ~tic~ / Pl: ~ați, ~e / E: *autentifica*] 1-3 Care a fost făcut autentic (5-7). 4 (Jur) Legalizat.

autentificare *sf* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~ții / E: it *autenticazione*] 1 Autentificare (1). 2 Legalizare. 3-4 Autentificare (3-4).

autigen, ~a *a* [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr *autigène*] (Glg) Format o dată cu roca în componența căreia se află.

autism *sn* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~e / E: fr *autisme*] Stare patologică manifestată prin ruperea contactului cu realitatea exterioară și prin trăirea excesivă a vieții interioare, unul din simptomele fundamentale ale schizofreniei.

autist, ~a [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~iști, ~e / E: fr *autiste*] (Med) 1-2 *smf, a* (Persoană) care suferă de autism. 3-5 *a* Autistic (1-3).

autistic, ~a *a* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *autistique*] 1 Referitor la autism. 2 Caracteristic autismului. 3 De autism.

auto¹ [At: DA / P: a-u~ / V: (înv) *avto~* / E: fr, it *auto*] Element prim de compunere cu semnificația: 1 El însuși. 2 În sine însuși. 3 Prin sine însuși. 4 De la sine însuși.

auto² [At: DA / P: a-u~ / E: fr *auto*] Element prim de compunere cu semnificația: 1 De automobil. 2 De transport cu tracțiune mecanică. 3 Automat. 4 Automatizat. 5 Automatizare.

auto³ [At: DA / P: a-u~ / V: (înv) *au~* / E: fr *auto*] 1 *sn* (Frî; fam) Automobil (1). 2 *ai* (D. tracțiune) Automat. 3 *ai* (D. transport) Efectuat cu un vehicul cu tracțiune mecanică.

auto⁴ *sn* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~uri / E: sp *auto*] (Înv; lit) Dramă sacră într-un act din Spania și Portugalia, în sec. XV.

autoabrogare *sf* [At: DEX-S / P: a-u-to-a~ / Pl: ~gări / E: *auto¹ + abrogare*] (Jur) Abrogare a unei legi la termenul fixat în prevederile ei.

autoaccidenta *vr* [At: DN³ / P: a-u-to-a~ / Pzi: ~tez / E: *auto¹ + accidenta*] A se accidenta.

autoaccidentare *sf* [At: DN³ / P: a-u-to-a~ / Pl: ~tări / E: *autoaccidenta*] Accidentare de către sine însuși Si: (rar) *autoaccidentat¹*.

autoaccidentat¹ *sn* [At: MDA ms / P: a-u-to-a~ / Pl: ~uri / E: *autoaccidenta*] (Rar) Autoaccidentat.

autoaccidentat², ~a *smf, a* [At: DEX-S / P: a-u-to-a~ / Pl: ~ați, ~e / E: *autoaccidenta*] 1-2 (Persoană) care s-a autoaccidentat.

autoacuză *vr* [At: DN³ / P: a-u-to-a~ / Pzi: ~cuz / E: *auto¹ + acuza*] A se acuza.

autoacuzare *sf* [At: DN³ / P: a-u-to-a~ / Pl: ~zări / E: *autoacuză*] 1 Acuzare de către sine însuși Si: (rar) *autoacuzare* (1), *autoacuzat¹* (1), *învinovățire*. 2 (Med) Formă de delir în care bolnavul se învinuiește de fapte imaginare Si: (rar) *autoacuzare* (2), *autoacuzat¹* (2).

autoacuzat¹ *sn* [At: MDA ms / P: a-u-to-a~ / Pl: ~uri / E: *autoacuză*] 1-2 (Rar) Autoacuzare (1-2).

autoacuzat², ~a *smf, a* [At: MDA ms / P: a-u-to-a~ / Pl: ~ați, ~e / E: *autoacuză*] 1-2 (Persoană) care se autoacuză.

autoacuzare *sf* [At: DEX-S / P: a-u-to-a~ / Pl: ~ii / E: fr *autoaccusation*] 1-2 (Rar) Autoacuzare (1-2).

autoadapta *vr* [At: DEX-S / P: a-u-to-a~ / Pzi: ~tez / E: *auto¹ + adapta*] A se adapta fără ajutorul cuiva.

autoadaptare *sf* [At: MDams / P: a-u-to-a~ / Pl: ~tări / E: *autoadapta*] Adaptare fără ajutorul cuiva Si: (rar) *autoadaptat¹*.

autoadaptat¹ *sn* [At: MDA ms / P: a-u-to-a~ / Pl: ~uri / E: *autoadapta*] (Rar) Autoadaptare.

autoadaptat², ~a *smf, a* [At: MDA ms / P: a-u-to-a~ / Pl: ~ați, ~e / E: *autoadapta*] 1-2 (Persoană) care s-a autoadaptat.

autoadministra *vr* [At: DA ms / P: a-u-to-ad~ / Pzi: ~rez / E: *auto¹ + administra*] 1 (D. o localitate sau instituție) A se administra prin mijloace proprii. 2 (D. oameni) A-și administra averile fără ajutorul cuiva.

autoadministrare *sf* [At: DA ms / P: a-u-to-ad~ / Pl: ~rări / E: *autoadministra*] 1 Administrare a unei diviziuni teritoriale sau instituții prin mijloace proprii Si: (rar) *autoadministrat¹* (1), *autoadministrare* (4). 2 Administrare a averilor proprii de către sine însuși Si: (rar) *autoadministrat¹* (2), *autoadministrare* (2).

autoadministrat¹ *sn* [At: MDA ms / P: a-u-to-ad~ / Pl: ~uri / E: *autoadministra*] (Rar) 1-2 Autoadministrare (1-2).

autoadministrat², ~a *a* [At: DA ms / P: a-u-to-ad~ / Pl: ~ați, ~e / E: *autoadministra*] 1 Care este administrat prin mijloace proprii. 2 Care își autoadministrează propriile averi.

autoadministrare *sf* [At: DA ms / P: a-u-to-ad~ / Pl: ~ții / E: *auto¹ + administrare*] 1 Ansamblu al organelor executive ale unei diviziuni teritoriale sau instituții care se autoadministrează. 2 Personal care formează o autoadministrare (1). 3 Local al unei autoadministrări (1). 4-5 Autoadministrare (1-2).

autoadmira *vr* [At: DA ms / P: a-u-to-ad~ / Pzi: ~mir / E: *auto¹ + admira*] A se admira.

autoadmira *sf* [At: MDA ms / P: a-u-to-ad~ / Pl: ~rări / E: *autoadmira*] Admirare de către sine însuși Si: (rar) *autoadmira¹*.

autoadmira¹ *sn* [At: MDA ms / P: a-u-to-ad~ / Pl: ~uri / E: *autoadmira*] (Rar) Autoadmira.

autoadmira², ~a *a* [At: MDA ms / P: a-u-to-ad~ / Pl: ~ați, ~e / E: *autoadmira*] Care se admiră pe sine însuși.

autoadmirație *sf* [At: CONTEMP., Seria II, nr. 160, 9/2 / P: a-u-to-ad~ / Pl: ~ții / E: *auto¹ + admirație*] Admirație față de sine însuși.

autoafirma *vr* [At: DN³ / P: a-u~ / Pzi: *autoafirm* / E: *auto¹ + afirma*] 1 A se afirma fără ajutorul cuiva. 2 A-și afirma propriile idei și propria personalitate.

autoafirmare *sf* [At: DN³ / P: a-u-to-a~ / Pl: ~mări / E: *autoafirma*] 1 Afirmare prin sine însuși, fără ajutorul cuiva Si: (rar) *autoafirmat¹* (1). 2 Afirmare a propriilor idei și a propriei personalități Si: (rar) *autoafirmat¹* (2).

autoafirmat¹ *sn* [At: MDA ms / P: a-u-to-a~ / Pl: ~uri / E: *autoafirma*] (Rar) 1-2 Autoafirmare (1-2).

autoafirmat², ~a *a* [At: MDA ms / P: a-u-to-a~ / Pl: ~ați, ~e / E: *autoafirma*] 1 Care s-a afirmat prin sine însuși, fără ajutorul cuiva. 2 Care își afirmă propriile idei și propria personalitate.

autoaglomerare *sf* [At: MDENC / Pl: ~rări / E: *auto¹ + aglomerare*] Autoaglutinare.

autoaglutinare *sf* [At: DN³ / P: a-u-to-a~ / Pl: ~nări / E: fr *autoagglutination*] Proces prin care unii cărbuni aglutinați pot fi brichetați, prin încălzire, în forme, fără lianți Si: *autoaglomerare*.

autoagresiune *sf* [At: DN³ / P: a-u-to-a~ / Pl: ~ni / E: fr *autoagression*] Stare patologică în care organismul produce substanțe nocive împotriva unora dintre propriile sale celule, țesuturi sau organe.

autoalarmă *sf* [At: DN³ / P: a-u-to-a~ / Pl: ~me / E: fr *auto-alarme*] Radioreceptor care înregistrează automat semnalele de pericol.

autoamăgi *vr* [At: DA ms / P: a-u-to-a~ / Pzi: ~agesc / E: *auto¹ + amăgi*] A se amăgi.

autoamăgire *sf* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 334 / P: a-u-to-a~ / Pl: ~ri / E: *autoamăgi*] Amăgire de către sine însuși Si: (rar) *autoamăgit¹*.

autoamăgit¹ *sn* [At: MDA ms / P: a-u-to-a~ / Pl: ~uri / E: *autoamăgi*] (Rar) Autoamăgire.

autoamăgit², ~a *smf, a* [At: MDA ms / P: a-u-to-a~ / Pl: ~iți, ~e / E: *autoamăgi*] 1-2 (Persoană) care se amăgește pe sine însuși.

autoambulanță *sf* [At: MDA / P: a-u~ / Pl: ~te / E: *auto² + ambulanță*] Autovehicul carosat și utilat pentru transportul bolnavilor, al accidentaților sau al răniților Si: *autosalvare¹* (2), *autosanitară*.

autoamfibiu *sn* [At: DEX² / P: a-u-to-am~ / Pl: ~bii / E: *auto² + amfibiu*] Automobil care se deplasează pe uscat și pe apă.

autoamorsare *sf* [At: DN³ / P: a-u-to-a~ / Pl: ~sări / E: *auto¹ + amorsare*] Amorsare spontană a unei mașini sau a unei reacții care are loc fără intervenția unui agent exterior.

autoanaliza *vr* [At: DN³ / P: a-u-to-a~ / Pzi: ~zez / E: *auto¹ + analiza*] 1 A-și analiza propriile calități și defecte. 2 (Spec) A se supune introspecției.

autoanalizare *sf* [At: MDA / P: a-u-to-a~ / Pl: ~zări / E: *autoanaliza*] 1 Analizare a propriilor calități și defecte Si: (rar) *autoanalizat¹* (1). 2 (Spec) Introspecție Si: (rar) *autoanalizat¹* (2).

autoanalizat¹ *sn* [At: MDA ms / P: a-u-to-a~ / Pl: ~uri / E: *autoanaliza*] (Rar) 1-2 Autoanalizare (1-2).

autoanalizat², ~a a [At: MDA ms / P: a-u-to-a~ / Pl: ~ați, ~e / E: **autoanaliza**] 1 Care și-a analizat calitățile și defectele. 2 Care s-a supus introspecției.

autoanaliză sf [At: DN³ / P: a-u-to-a~ / Pl: ~ze / E: **auto¹- + analiza**] 1 Analiză a propriei personalități. 2 Analiză a conștiinței proprii. 3 (Spec) Introspecție.

autoanclanșare sf [At: DN³ / P: a-u-to-an~ / Pl: ~șări / E: ns cf fr **auto-enclenchement**] Anclanșare automată.

autoanticorp sm [At: DN³ / P: a-u-to-an~ / Pl: ~i / E: fr **auto-anticorps**] Anticorp produs de organism, în cazuri patologice, împotriva propriilor sale celule sau țesuturi.

autoantigen sn [At: DEX² / P: a-u-to-an~ / Pl: ~e / E: fr **auto-antigène**] (Blg) Antigen propriu organismului, care poate iniția un răspuns imun în cursul unei boli autoimune.

autoapăra vr [At: DA ms / P: a-u-to-a~ / Pzi: **autoapăr** / E: **auto¹- + apăra**] A se apăra.

autoapărare sf [At: SCÂNTEIA, 1949, nr. 1, 3 / P: a-u-to-a~ / Pl: ~rări / E: **autoapăra**] Apărare de către sine însuși Si: (rar) **autoapărat¹**.

autoapărat¹ sn [At: MDA ms / P: a-u-to-a~ / Pl: ~uri / E: **autoapăra**] (Rar) Autoapărare.

autoapărat², ~a a [At: MDA ms / P: a-u-to-a~ / Pl: ~ați, ~e / E: **autoapăra**] Care se apără pe sine însuși.

autoaprecia vr [At: MDA ms / P: a-u-to-a~ / Pzi: ~iez / E: **auto¹- + aprecia**] A-și aprecia propriile calități și defecte.

autoapreciat¹ sn [At: MDA ms / P: a-u-to-a~ / Pl: ~uri / E: **autoaprecia**] (Rar) Autoapreciere.

autoapreciat², ~a a [At: MDA ms / P: a-u-to-a~ / Pl: ~ați, ~e / E: **autoapreciere**] Care își apreciază propriile calități și defecte.

autoapreciere sf [At: DN³ / P: a-u-to-a~ / Pl: ~ri / E: **autoaprecia**] Aprecie a propriilor calități și defecte Si: **autoapreciat¹**.

autoaprinde vr [At: DA ms / P: a-u-to-a~ / Pzi: ~ind / E: **auto¹- + aprinde**] A se aprinde fără intervenția unei surse exterioare de căldură.

autoaprindere sf [At: LTR² 236 / P: a-u-to-a~ / Pl: ~ri / E: **autoaprinde**] Aprindere fără intervenția unei surse exterioare de căldură Si: (rar) **autoaprins¹**.

autoaprins¹ sn [At: MDA ms / P: a-u-to-a~ / Pl: ~uri / E: **autoaprinde**] (Rar) Autoaprindere.

autoaprins², ~a a [At: DA ms / P: a-u-to-a~ / Pl: ~nși, ~e / E: **autoaprinde**] Care s-a aprins fără intervenția unei surse exterioare de căldură.

autoaprovizionare vr [At: DEX² / P: a-u-to-a~ / Pzi: ~nez / E: **auto¹- + aproviziona**] A se aproviziona prin mijloace proprii.

autoaprovizionare sf [At: DEX² / P: a-u-to-a~ / Pl: ~nări / E: **autoaprovizionare**] Aprovizionare prin mijloace proprii Si: (rar) **aprovizionat¹**.

autoaprovizionat¹ sn [At: MDA ms / P: a-u-to-a~ / Pl: ~uri / E: **autoaprovizionare**] (Rar) Autoaprovizionare.

autoaprovizionat², ~a a [At: DEX² / P: a-u-to-a~ / Pl: ~ați, ~e / E: **autoaprovizionare**] Care s-a aprovizionat prin mijloace proprii.

autoasigura vr [At: MDA ms / P: a-u-to-a~ / Pzi: ~autoasigur / E: **auto¹- + asigura**] A se asigura.

autoasigurare sf [At: DN³ / P: a-u-to-a~ / Pl: ~rări / E: **autoasigura**] Asigurare de către sine însuși Si: (rar) **autoasigurat¹**.

autoasigurat¹ sn [At: MDA ms / P: a-u-to-a~ / Pl: ~uri / E: **autoasigura**] (Rar) Autoasigurare.

autoasigurat², ~a a [At: MDA ms / P: a-u-to-a~ / Pl: ~ați, ~e / E: **autoasigura**] Care s-a asigurat pe sine însuși.

autoatelier sn [At: DN³ / P: a-u-to-a~ / Pl: ~e / E: **auto²- + atelier**] 1 Atelier de reparații instalat pe un autovehicul. 2 Autodepanare (2).

autoatribui vr [At: DN³ / P: a-u-to-a~ / Pzi: **autoatribui** / E: **auto¹- + atribui**] A-și atribui ceva sieși.

autoatribuire sf [At: MDA ms / P: a-u-to-a~ / Pl: ~ri / E: **autoatribui**] Atribuire a ceva sieși Si: (rar) **autoatribuit¹**.

autoatribuit¹ sn [At: MDA ms / P: a-u-to-a~ / Pl: ~uri / E: **autoatribui**] (Rar) Autoatribuire.

autoatribuit², ~a a [At: MDA ms / P: a-u-to-a~ / Pl: ~iți, ~e / E: **autoatribui**] Care a fost atribuit de cineva sieși.

autobalsam sn [At: DEX² / P: a-u~ / Pl: ~uri / E: **auto²- + balsam**] Unguent pentru mașini.

autobasculantă sf [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~te / E: **auto²- + basculantă**] Autocamion prevăzut cu benă basculantă.

autobază sf [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~ze / E: **auto²- + bază**] Centru de exploatare și întreținere a unor autovehicule.

autobetonieră sf [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~re / E: **auto²- + betonieră**] Autocamion prevăzut cu betonieră.

autobicui vr [At: DA ms / P: a-u~ / Pzi: ~esc / E: **auto¹- + biciui**] 1 A se biciui. 2 (Fig) A se autoflagela (3).

autobicuire sf [At: DA ms / P: a-u~ / Pl: ~ri / E: **autobicui**] 1 Biciuire de către sine însuși Si: (rar) **autobicui¹** (1). 2 (Fig) Autoflagelare (3).

autobicui¹ sn [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~uri / E: **autobicui**] (Rar) 1 Autobicuire (1). 2 (Fig) Autoflagelare (3).

autobicui², ~a a [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~iți, ~e / E: **autobicui**] 1 Care se biciuiește pe sine însuși. 2 (Pex) Care se autocritică.

autobiografic, ~a a [At: DA / P: a-u~ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr **autobiographique**] 1-2 De autobiografie (1-2). 3-4 Cu caracter de autobiografie (1-2). 5-6 Specific autobiografiei (1-2). 7-8 Privitor la autobiografie (1-2).

autobiografie sf [At: DA ms / P: a-u~ / Pl: ~ii / E: fr **autobiographie**] 1 Biografia unei persoane făcută în scris sau oral de ea însăși. 2 Operă literară în care autorul își povestește viața.

autoblindat sn [At: IORDAN, L. R. A. 216-217 / P: a-u~ / Pl: ~e / E: **auto²- + blindat**] 1 Automobil blindat. 2 Vehicul blindat, cu roți sau cu șenile, înarmat ușor și folosit mai ales pentru misiuni de recunoaștere, de siguranță etc.

autoblocaj sn [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~e / E: fr **autoblocage**] Dispozitiv de blocare automată a sistemelor de semnalizare, de macazuri etc.

autobrec sn [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~uri / E: eg **autobreak**] Automobil cu caroserie închisă care poate transporta circa zece persoane.

autobus sn vz autobuz

autobuz sn [At: SEBASTIAN, T. 13 / P: a-u~ / V: (inv) ~us / Pl: ~e / E: fr **autobus**] Autovehicul închis, folosit pentru transportul în comun al unui mare număr de persoane.

autobuzist smf [At: IORDAN, L. R. A. 182 / P: a-u~ / Pl: ~iști, ~e / E: **autobuz** + ~ist] Persoană care face parte din personalul autobuzelor.

autocalcula vr [At: DA ms / P: a-u~ / Pzi: ~lez / E: **auto¹- + calcula**] (Fin) A-și calcula singur impozitele sau alte sume pe care se cuvine a le plăti.

autocalculare sf [At: DA ms / P: a-u~ / Pl: ~ări / E: **autocalcula**] (Fin) Calculare de către sine însuși a impozitelor sau altor sume pe care le are cineva de plătit Si: **autocalculație**, (rar) **autocalculat¹**.

autocalculat¹ sn [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~uri / E: **autocalcula**] (Fin; rar) Autocalculare.

autocalculat², ~a a [At: DA ms / P: a-u~ / Pl: ~ați, ~e / E: **autocalcula**] (Fin) Care este calculat de către sine însuși.

autocalculație sf [At: LEG. EC. PL. 154 / P: a-u~ / Pl: ~ii / E: **autocalcula** + ~ție] (Fin) Autocalculare.

autocalomnia vr [At: DN³ / P: a-u~ / Pzi: ~iez / E: **auto¹- + calomnia**] A se calomnia.

autocalomniat¹ sn [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~uri / E: **autocalomnia**] (Rar) Autocalomniere.

autocalomniat², ~a a [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~ați, ~e / E: **autocalomnia**] Care se calomniază pe sine însuși.

autocalomnie sf [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~ii / E: **autocalomnia**] Calomnie la adresa propriei persoane.

autocalomniere sf [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~ri / E: **autocalomnia**] Calomniere de către sine însuși Si: (rar) **autocalomniat¹**.

autocamion *sn* [At: DUMITRIU, ap. DA ms / P: a-u~ / Pl: ~oane / E: **auto²- + camion**] Mijloc de transport auto prevăzut cu o platformă pentru mărfuri.

autocamionetă *sf* [At: DA ms / P: a-u~ / Pl: ~te / E: **auto²- + camionetă**] Camion de dimensiuni mai mici.

autocapta *vr* [At: MDA / P: a-u~ / Pzi: ~tez / E: **auto¹- + capta**] (D. răuri) A-și capta propriile sale ape.

autocaptare *sf* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~rări / E: **autocapta**] Fenomen caracteristic regiunilor carstice, prin care un râu își captează propriile ape Si: (rar) **autocaptat¹**.

autocaptat¹ *sn* [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~uri / E: **autocapta**] (Rar) Autocaptare.

autocaptat², ~ă *a* [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~ați, ~e / E: **autocapta**] (D. apă) Care este captată de râul din care provine.

autocaptor *sn* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~oare / E: nct] Aparat cu care se iau probe de aer din lucrările miniere subterane.

autocar *sn* [At: DA ms / P: a-u~ / Pl: ~e / E: fr **autocar**] Autobuz amenajat pentru a parcurge distanțe mari, între localități.

autocaracteriza *vr* [At: DN³ / P: a-u~ / Pzi: ~zez / E: **auto¹- + caracteriza**] A se caracteriza.

autocaracterizare *sf* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~zări / E: **autocaracteriza**] Caracterizare de către sine însuși Si: (rar) **autocaracterizat¹**.

autocaracterizat¹ *sn* [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~uri / E: **autocaracteriza**] (Rar) Autocaracterizare.

autocaracterizat², ~ă *a* [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~ați, ~e / E: **autocaracteriza**] Care se caracterizează pe sine însuși.

autocaravană *sf* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~ne / E: **auto²- + caravana**] 1 Autovehicul amenajat pentru proiecția de filme. 2 Caravană de autovehicule.

autocarosier *sm* [At: LEG. EC. PL. 291 / P: a-u~ / Pl: ~i / E: **auto²- + carosier**] Muncitor specializat în construcția de caroserii.

autocartograf *sn* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~e / E: fr **autocartographe**] Aparat pentru obținerea de planuri și hărți prin restituția automată a fotogramelor.

autocataliză *sf* [At: ENC. TEHN. I, 466 / P: a-u~ / Pl: ~ze / E: **auto¹- + cataliză**] Cataliză a unei reacții chimice, datorată chiar produșilor de reacție.

autocălire *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 261 / P: a-u~ / Pl: ~ri / E: **auto¹- + călire**] Călire făcută de la sine.

autocefal, ~ă *a* [At: MAIORESCU, D. I 112 / P: a-u~ / Pl: ~i, ~e / E: fr **autocéphale**] (D. biserica ortodoxă) Care se conduce singur Si: *independent*, (înv) *neatârnat*.

autocefalie *sf* [At: DA / P: a-u~ / Pl: ~ii / E: ngr **αὐτοκεφαλία**] Conducere de sine stătătoare a unei biserici ortodoxe naționale.

autocenzura *vr* [At: DN³ / P: a-u~ / Pzi: ~rez / E: fr **autocensurer**] A-și cenzura propriile gânduri și acțiuni.

autocenzurare *sf* [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~rări / E: **autocenzura**] Cenzurare a propriilor gânduri și acțiuni Si: (rar) **autocenzurat¹**.

autocenzurat¹ *sn* [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~uri / E: **autocenzura**] (Rar) Autocenzurare.

autocenzurat², ~ă *a* [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~ați, ~e / E: **autocenzura**] Care a fost cenzurat de către sine însuși.

autocenzură *sf* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~ri / E: fr **autocensure**] 1 Cenzură efectuată de un ziarist sau scriitor asupra propriului text. 2 (Fig) Atenție a cuiva asupra propriului său mod de exprimare publică.

autochestionare *sf* [At: MDENC / Pl: ~nări / E: **auto¹- + chestionare**] (Psh) Tehnică bazată pe afirmarea dublului status cognitiv al fiecărei personalități în cadrul interacțiunii umane: statusul de observat și statusul de observator.

autocirculație *sf* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~ii / E: fr **autocirculation**] (Fiz) Menținere a deplasării apei în circuitul închis de vaporizare al unor căldări acvatubulare.

autocisternă *sf* [At: NOM. MIN. 107 / P: a-u~ / Pl: ~ne / E: **auto²- + cisternă**] 1 Autovehicul special carosat, prevăzut cu o cisternă în care se transportă lichide. 2 Conținutul unei autocisterne. 3 Autocisternă împreună cu conținutul.

autocița *vr* [At: DN³ / P: a-u~ / Pzi: ~tez / E: it **autocitare**] A se cita.

autocitare *sf* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~rări / E: **autocița**] Citare a cuiva de către sine însuși Si: (rar) **autocitat¹**.

autocitat¹ *sn* [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~uri / E: **autocița**] (Rar) Autocitare.

autocitat², ~ă *a* [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~ați, ~e / E: **autocița**] Care se citează pe sine însuși.

autoclaustra *vr* [At: DN³ / P: a-u~ / Pzi: ~rez / E: **auto¹- + claustra**] A se claustra singur.

autoclaustrare *sf* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~rări / E: **autoclaustra**] Claustrare a cuiva de către sine însuși Si: (rar) **autoclaustrat¹**.

autoclaustrat¹ *sn* [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~uri / E: **autoclaustra**] (Rar) Autoclaustrare.

autoclaustrat², ~ă *a* [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~ați, ~e / E: **autoclaustra**] Care se claustrează pe sine însuși.

autoclav *sn* vz **autoclava**

autoclavă *sf* [At: LTR² / P: a-u~ / V: ~av *sn* / Pl: ~ve / E: fr **autoclave**] 1 Vas cu pereții groși, închis ermetic, care servește la sterilizare sau la efectuarea reacțiilor sub presiune. 2 Capac care închide ermetic un recipient și se menține închis prin presiunea din interior.

autoclaviza *vr* [At: DN³ / P: a-u~ / Pzi: ~zez / E: **autoclavă + -iza**] A trata un material cu aburi sub presiune în instalații industriale prevăzute cu autoclave (1).

autoclavizare *sf* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~zări / E: **autoclaviza**] Tratare a unui material cu aburi sub presiune în instalații industriale prevăzute cu autoclave (1).

autoclavizat, ~ă *a* [At: DEX² / P: a-u~ / Pl: ~ați, ~e / E: **autoclaviza**] (D. beton) Fabricat în condiții de autoclavă.

autocolimație *sf* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~ii / E: fr **autocollimation**] Corectare mecanică a erorii de colimație a unei lunete.

autocoloană *sf* [At: DEX² / P: a-u~ / Pl: ~ne / E: **auto²- + coloană**] (Rar) Coloană de autovehicule.

autocomandă *sf* [At: DEX² / P: a-u~ / Pl: ~menzi / E: fr **autocommande**] Comandă automată.

autocombină *sf* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~ne / E: **auto²- + combină**] Combină autopropulsată.

autocompresor *sn* [At: NOM. MIN. 99 / P: a-u~ / Pl: ~oare / E: **auto²- + compresor**] 1 Autovehicul cu compresor. 2 Ciocan pneumatic.

autoconcura *vr* [At: DN³ / P: a-u~ / Pzi: ~rez / E: **auto¹- + concura**] A se concura pe sine însuși.

autoconcurare *sf* [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~rări / E: **autoconcura**] Concurare a cuiva de către sine însuși Si: (rar) **autoconcurat¹**.

autoconcurat¹ *sn* [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~uri / E: **autoconcura**] (Rar) Autoconcurare.

autoconcurat², ~ă *a* [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~ați, ~e / E: **autoconcura**] Care se concurează pe sine însuși.

autoconduce *vr* [At: MDA ms / P: a-u~ / Pzi: **autoconduc** / E: **auto¹- + conduce**] (D. o colectivitate, o întreprindere, o subdiviziune teritorială) A-și conduce, în mod independent, activitatea socială, economică etc. prin reprezentanții săi.

autoconducere *sf* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~ri / E: **autoconduce**] Conducere a unei colectivități, a unei întreprinderi, a unei subdiviziuni teritoriale de către colectivitatea respectivă sau de către reprezentanții săi Si: (rar) **autocondus¹**.

autocondus *sn* [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~uri / E: **autoconduce**] (Rar) Autoconducere.

autoconserva *vr* [At: DA ms / P: a-u~ / Pzi: ~serv / E: **auto¹- + conserva**] 1 A se conserva prin sine însuși. 2 A-și apăra propria existență.

autoconservare *sf* [At: MARX, C. 545 / P: *a-u~* / Pl: *~vări* / E: *autoconserva*] 1 Conservare prin sine însuși Si: (rar) *autoconservat*¹ (1). 2 (Pex) Acțiune întreprinsă cu scopul de a-și apăra propria existență Si: (rar) *autoconservat*¹ (2).

autoconservat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: *autoconserva*] 1-2 (Rar) Autoconservare (1-2).

autoconservat², *~ă a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *autoconserva*] Care s-a conservat prin sine însuși.

autoconsum *sn* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: *autoconsumo*] (Ecn) Folosire de către un producător pentru consumul propriu a produselor realizate de sine însuși.

autocontempla *vr* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pzi: *autocontemplu* / E: *fr autocontempler*] A se contempla pe sine însuși.

autocontemplare *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~lări* / E: *autocontempla*] Contemplare a cuiva de către sine însuși Si: (rar) *autocontemplat*¹.

autocontemplat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: *autocontempla*] (Rar) Autocontemplare.

autocontemplat², *~ă a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *autocontempla*] Care se contemplă pe sine însuși.

autocontrol *sn* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~oale* / E: *auto¹- + control*] 1 Control asupra calităților și faptelor proprii. 2 Operație de control a unei mașini de calculat.

autocontrola *vr* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pzi: *~ez* / E: *ns cf it autocontrolare*] A-și controla propriile fapte și reacții.

autocontrolare *sf* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~lări* / E: *autocontrola*] Controlare de către sine însuși a propriilor fapte și reacții Si: (rar) *autocontrolat*¹.

autocontrolat¹ *an* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: *autocontrola*] (Rar) Autocontrolare.

autocontrolat², *~ă a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *autocontrola*] Care își controlează sieși faptele și reacțiile.

autocopie *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~ii* / E: *fr autocopie*] Reproducerea unei scrisori sau a unui desen în mai multe exemplare.

autocor, *~ă sf, af* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: *ger Autochore*, *fr autochore*, *it autocoro*] 1-2 (Plantă) care împrăștie semințele prin deschiderea bruscă a fructelor.

autocorecție *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~ii* / E: *fr autocorrection*] Dispozitiv automat pentru corectarea unei mărimi.

autocorie *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~ii* / E: *ns cf it autocoria*] (Bot) Împrăștiere a semințelor fără ajutorul agenților externi.

autocrat, *~ă smf, a* [At: MAIORESCU, D. II, 54 / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *fr autocrate*] 1-2 (Persoană) care conduce un stat în care puterea monarhului este, prin lege și tradiție, nelimitată Cf *despot*, *dictator*, *tiran*. 3-4 Monarh care concentrează toate puterile statului și le exercită după bunul lui plac, disprețuind interesele și sentimentele tuturor claselor sociale. 5-6 (Fig; pex) (Persoană) care impune tiranic voința sa altor persoane inferioare ierarhic.

autocratic, *~ă av, a* [At: DA / P: *a-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: *fr autocratique*] 1-6 (În mod) autocrat (2, 4, 6).

autocraticesc, *~ească a* [At: (a. 1871) URICARIUL I, 130 / P: *a-u~* / Pl: *~ești* / E: *autocratic + -esc*] Autocrat (2, 4, 6).

autocraticește *av* [At: POLIZU / P: *a-u~* / E: *autocratic + -este*] 1-3 Autocratic (1, 3, 5).

autocratism *sn* [At: KLOPŠTOCK, F. 199 / P: *a-u~* / Pl: *~e* / E: *autocrat + -ism*] 1-2 Doctrină politică autocrată (2, 4). 3 (Fig; pex) Atitudine autocrată (6).

autocrator *sm, a* [At: DOSOFTEI, V. S. 17/2 / P: *a-u~* / S și: *afto~* / V: *~avt~* / Pl: *~i* / E: *ngr αυτοκρατωρ*] 1-6 Autocrat (1-6).

autocratoric, *~ă av, a* [At: DA / P: *a-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: *autocrator + -ic*] 1-6 Autocratic (1-6).

autocratorie *sf* [At: POLIZU / P: *a-u~* / Pl: *~ii* / E: *autocrator + -ie*] (Înv) 1-3 Autocrație (1-3).

autocrație *sf* [At: POLIZU / P: *a-u~* / Pl: *~ii* / E: *fr autocratie*] 1 Formă de guvernare în care toate puterile statului sunt concentrate în mâna unei singure persoane. 2 Putere absolută. 3 Stat în care forma de guvernare este autocratică. 4 (Pex) Lipsă de democrație în relațiile cu inferiorii ierarhici.

autocritic, *~ă* [At: D. ZAMFIRESCU, R. 246 / P: *a-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: *auto¹- + critic*] 1 *sf* Critică a propriei persoane. 2 *sf* Metodă de educare comunistă și de îmbunătățire a activității constând în critica propriei activități sau a propriei comportări, în recunoașterea sinceră a greșelilor și lipsurilor, arătând cauzele și modalitățile de îndreptare. 3-4 *a* De autocritică (1-2). 5-6 *a* Privitor la autocritică (1-2). 7 *a* Stabilit prin autocritică (2). 8 *a* Pătruns de spirit autocritic (2).

autocritica *vr* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pzi: *autocritic* / E: *auto¹- + critica*] A se critica pe sine însuși.

autocriticare *sf* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~cări* / E: *autocritica*] Criticare de către sine însuși Si: (rar) *autocriticat*¹.

autocriticat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: *autocritica*] (Rar) Autocriticare.

autocriticat², *~ă a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *autocritica*] Care s-a autocriticat.

autocromie *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~ii* / E: *ger Autochromie*] 1 Tipar colorat executat în poligrafie prin combinarea a două procedee de imprimare diferite. 2 Procedeu de fotografiere în culori. 3 Fotografie obținută prin autocromie (2).

autocron, *~ă smf, a* *vz autohton*

autocunoaște *vr* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pzi: *autocunosc* / E: *auto¹- + cunoaște*] A se cunoaște pe sine însuși.

autocunoaștere *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~ri* / E: *autocunoaște*] 1 Cunoaștere de către sine însuși *Vz autocunoaște*. 2 (Psh) Metodă de autocunoaștere (1) prin introspecție.

autodafe *sn* [At: DA / P: *a-u~* / V: *~eu* / Pl: *~uri* / E: *fr autodafé*] 1 Citire a sentinței prin care tribunalul inchiziției osândește la arderea pe rug pe cei considerați eretici. 2 Ceremonie prin care cei condamnați de inchiziție pentru erezie erau puși să revină la credința părăsită. 3 Executarea sentinței de ardere pe rug dată de inchiziție. 4 (Fig) Aruncare în foc a unor lucruri la care nu mai ținem.

autodafeu *sn* *vz autodafe*

autodeclanșă *vr* [At: DEX² / P: *a-u~* / Pzi: *~sez* / E: *auto²- + declanșa*] A se declanșa automat.

autodeclanșare *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~șări* / E: *autodeclanșa*] Declanșare automată Si: (rar) *autodeclanșat*¹.

autodeclanșat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: *autodeclanșa*] (Rar) Autodeclanșare.

autodeclanșat², *~ă a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *autodeclanșa*] Care s-a declanșat automat.

autodeclanșator *sn* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~oare* / E: *auto²- + declanșator*] Mecanism destinat punerii în mișcare, în mod automat, a obturatorului aparatului fotografic după un anumit interval de timp.

autodefini *vr* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pzi: *~nesc* / E: *auto¹- + defini*] A se defini pe sine însuși.

autodefinire *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~ri* / E: *autodefini*] Definire de către sine însuși Si: (rar) *autodefinir*¹.

autodefinir¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: *autodefini*] (Rar) Autodefinire.

autodefinir², *~ă a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~iți, ~e* / E: *autodefini*] Care s-a definit pe sine însuși.

autodemasca *vr* [At: DA ms / P: *a-u~* / Pzi: *autodemasc* / E: *auto¹- + demasca*] A se demasca.

autodemascare *sf* [At: SCÂNTEIA, 1949, nr. 1345 / P: *a-u~* / Pl: *~cări* / E: *autodemasca*] Demascare de către sine însuși Si: (rar) *autodemascat*¹.

autodemascat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: *autodemasca*] (Rar) Autodemascare.

autodemasca², ~ă a [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~ați, ~e / E: *autodemasca*] Care s-a demascat pe sine însuși.

autodentară sf [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~re / E: *auto²- + dentară*] Autovehicul amenajat pentru tratamente stomatologice.

autodenumi vr [At: DN³ / P: a-u~ / Pzi: ~mesc / E: *auto¹- + denumi*] A se denumi pe sine.

autodenumire sf [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~ri / E: *autodenumi*] 1 Denumire de sine Si: (rar) *autodenumit¹*. 2 (Pex) Nume dat de către sine însuși.

autodenumit¹ sn [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~uri / E: *autodenumi*] (Rar) Autodenumire (1).

autodenumit², ~ă a [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~iți, ~e / E: *autodenumi*] Care s-a denumit.

autodenunț sn [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~uri / E: *auto¹- + denunț*] (Jur) Act prin care cineva se denunță pe sine însuși.

autodenunța vr [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 162, 2/3 / P: a-u~ / Pzi: ~nunț / E: *auto¹- + denunț*] A se denunța pe sine însuși.

autodenunțare sf [At: DA ms / P: a-u~ / Pl: ~ări / E: *autodenunța*] Denunțare de către sine însuși Si: (rar) *autodenunțat¹*.

autodenunțat¹ sn [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~uri / E: *autodenunța*] (Rar) Autodenunțare.

autodenunțat², ~ă a [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~ați, ~e / E: *autodenunța*] Care s-a denunțat pe sine însuși.

autodenunțător, ~oare smf, a [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~i, ~oare / E: *autodenunța + -tor*] 1-2 (Persoană) care se autodenunță.

autodepana vr [At: DN³ / P: a-u~ / Pzi: ~nez / E: *auto²- + depana*] A repara un autovehicul pe locul unde acesta a rămas în pană.

autodepanare sf [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~nări / E: *autodepana*] 1 Reparare a unui autovehicul pe locul unde acesta a rămas în pană Si: (rar) *autodepanat¹*. 2 Autovehicul cu atelier de mecanică pentru autodepanare

(1) Si: *autoatelier* (2).

autodepanat¹ sn [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~uri / E: *autodepana*] (Rar) Autodepanare (1).

autodepanat², ~ă a [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~ați, ~e / E: *autodepana*] Care a fost reparat la locul unde a rămas în pană.

autodepăși vr [At: IORDAN, L. R. A. 219 / P: a-u~ / Pzi: ~șesc / E: *auto¹- + depăși*] A se depăși pe sine însuși.

autodepășire sf [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~ri / E: *autodepăși*] Depășire de către sine însuși.

autodescrie vr [At: DA ms / P: a-u~ / Pzi: ~iu / E: *auto¹- + descrie*] A se descrie.

autodescriere sf [At: DA ms / P: a-u~ / Pl: ~ri / E: *autodescrie*] Descriere de către sine însuși Si: *autodescripție*, (rar) *autodescis¹*.

autodescripție sf [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 108, 12/3 / P: a-u~ / Pl: ~ii / E: *auto¹- + descripție*] Autodescriere.

autodescis¹ sn [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~uri / E: *autodescrie*] (Rar) Autodescriere.

autodescis², ~ă a [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~iși, ~e / E: *autodescrie*] Care s-a descris pe sine însuși.

autodesvolta vr vz autodezvolta

autodesvoltare sf vz autodezvoltare

autodesvoltat¹ sn vz autodezvoltat¹

autodesvoltat², ~ă a vz autodezvoltat²

autodetermina vr [At: DN³ / P: a-u~ / Pzi: ~termin / E: fr *autodétermination*] (D. popoare) A decide singur în problemele politice, economice, administrative, culturale, naționale.

autodeterminare sf [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 107, 3/6 / P: a-u~ / Pl: ~nări / E: *autodetermina*] 1 Dreptul unui popor de a lua singur decizii în problemele politice, economice, administrative, culturale, naționale Si: *autodeterminat¹* (1). 2 Ansamblu de acte normative care pun în aplicare principiul autodeterminării (1) Si: *autodeterminat¹* (2). 3 Decidere de sine stătătoare de către un popor asupra problemelor politice, economice, administrative, culturale, naționale Si: *autodeterminat¹* (3).

autodeterminat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *autodetermina*] 1-3 Autodeterminare (1-3).

autodeterminat², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *autodetermina*] 1 (D. popoare) Care decide de sine stătător asupra problemelor politice, economice, administrative, culturale, naționale.

autodezagregabil, ~ă a [At: DEX² / P: a-u~ / Pl: ~i, ~e / E: *auto¹- + dezagregabil*] Care se dezagregă de la sine.

autodezminți vr [At: DN³ / P: a-u~ / Pzi: *autodezmint* / E: *auto¹- + dezminți*] A se dezice pe sine însuși.

autodezmințire sf [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~ri / E: *autodezminți*] Dezmințire a celor afirmate de către sine însuși Si: (rar) *autodezmințit¹*.

autodezmințit¹ sn [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~uri / E: *autodezminți*] (Rar) Autodezmințire.

autodezmințit², ~ă a [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~iți, ~e / E: *autodezminți*] Care a fost dezmințit de către cel ce a afirmat.

autodezvolta vr [At: DEX² / P: a-u~ / V: ~esv~ / E: *auto¹- + dezvoltă*] A se dezvolta prin sine însuși, fără ajutor din afară.

autodezvoltare sf [At: V. ROM. decembrie 1950, 181 / P: a-u~ / V: ~esv~ / Pl: ~ări / E: *autodezvolta*] Dezvoltare prin sine însuși, fără ajutor din afară Si: (rar) *autodezvoltat¹*.

autodezvoltat¹ sn [At: MDA ms / V: ~esv~ / Pl: ~uri / E: *autodezvolta*] (Rar) Autodezvoltare.

autodezvoltat², ~ă a [At: MDA ms / V: ~esv~ / Pl: ~ați, ~e / E: *autodezvolta*] Care s-a dezvoltat prin sine însuși, fără ajutor din afară.

autodiagnostică vr [At: DN³ / P: a-u~ / Pzi: ~ichez / E: *auto¹- + diagnostică*] A-și pune sieși un diagnostic.

autodiagnosticare sf [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~cări / E: *autodiagnostică*] Stabilire a propriului diagnostic Si: (rar) *autodiagnosticat¹*.

autodiagnosticat¹ sn [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~uri / E: *autodiagnostică*] (Rar) Autodiagnosticare.

autodiagnosticat², ~ă a [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~ați, ~e / E: *autodiagnostică*] (D. un rău) Care a fost diagnosticat de către cineva la sine însuși.

autodictare sf [At: DEX² / P: a-u~ / Pl: ~ări / E: *auto¹- + dictare*] Reproducere în scris a unui text memorat.

autodidact, ~ă smf, a [At: MAIORESCU, CR. III 52 / P: a-u~ / Pl: ~ați, ~e / E: ngr *αὐτοδιδάκτορ*] 1-2 (Persoană) care și-a însușit anumite cunoștințe științifice fără a absolvi o instituție de învățământ superior Si: *autodidacticist* (1-2). 3-4 (Persoană) care învață fără ajutorul unui profesor Si: *autodidacticist* (3-4).

autodidactic, ~ă [At: DA / P: a-u~ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *autodidactique*] 1-2 a De autodidact (1, 3). 3-4 a Propriu autodidactului (1, 3). 5-6 a Care se referă la autodidact (1, 3). 7-8 av Ca un autodidact (1, 3).

autodidacticism sn [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~e / E: *autodidactic + -ism*] 1 Instruire făcută în afara unei instituții de învățământ Si: *autodidaxie*

(1), *autoinstruire* (1), (rar) *autoinstruit¹* (1). 2 Instruire făcută de unul singur, fără ajutorul unui profesor Si: *autodidaxie* (2), *autoinstruire* (2), (rar) *autoinstruit¹* (2).

3 Formație științifică de autodidact (1) Si: *autodidaxie* (3). 4 Concepție potrivit căreia cineva preferă să fie autodidact (2).

autodidacticist, ~ă smf, a [At: DA ms / P: a-u~ / Pl: ~iști, ~e / E: *autodidactic + -ist*] 1-4 (Rar) Autodidact (1-4). 5-6 (Persoană) care aderă la autodidacticism (4).

autodidaxie sf [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~ii / E: ngr *αὐτοδιδάκτω*] (Liv) 1-3 Autodidacticism (1-3).

autodigestie sf [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~ii / E: fr *autodigestion*] Digestie patologică a țesuturilor proprii.

autodină sf [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~ne / E: fr *autodyne*] Montaj de radiorecepție care folosește același tub electronic ca detector și oscilator.

autodisciplină sf [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~ne / E: *auto¹- + disciplină*] Disciplină aplicată de cineva asupra propriei persoane. 2 Disciplină liber consimțită.

autodistrugător *smf*, *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~i, ~oare* / E: **autodistruge** + *-tor*] **1-2** (Persoană) care se autodistruge (1).

autodistruge *vr* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pzi: **autodistrug** / E: **auto¹- + distruge**] **1** A se distruge pe sine însuși. **2** A se distruge de la sine.

autodistrugere *sf* [At: LTR² / P: *a-u~* / Pl: *~ri* / E: **autodistruge**] **1** Distrugere de către sine însuși Si: (rar) **autodistrus¹** (1). **2** Distrugere produsă de la sine Si: (rar) **autodistrus¹** (2). **3** (Mil) Proprietate a unor proiectile de a se distruge automat în cazul în care nu și-au atins ținta.

autodistrus¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: **autodistruge**] (Rar) **1-2** Autodistrugere (1-2).

autodistrus², ~a *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uși, ~e* / E: **autodistruge**] **1-2** Care s-a autodistrus (1-2).

autodizolva *vr* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pzi: **autodizolv** / E: **auto¹- + dizolva**] **1** (D. o adunare) A se desființa prin propria sa decizie. **2** (D. o societate, o organizație) A se desființa prin hotărâre proprie. **3** (D. o autoritate) A-și înceta activitatea de conducere conform prevederilor legale.

autodizolvare *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~vări* / E: **autodizolva**] **1** Desființare a unei adunări prin propria sa decizie Si: (rar) **autodizolvar¹** (1). **2** Desființare a unei organizații prin hotărâre proprie Si: (rar) **autodizolvar¹** (2). **3** Închietare a activității de conducere conform prevederilor legale Si: (rar) **autodizolvar¹** (3).

autodizolvar¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: **autodizolva**] (Rar) **1-3** Autodizolvare (1-3).

autodizolvar², ~a *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: **autodizolva**] **1-3** Care s-a autodizolvat (1-3).

autodocumenta *vr* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pzi: *~tez* / E: **auto¹- + documenta**] **1** A se documenta pe sine însuși, fără ajutorul unui documentarist. **2** (Pex) A se lămurii singur.

autodocumentare *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~rări* / E: **autodocumenta**] **1** Documentare de către sine însuși, fără ajutorul unui documentarist Si: (rar) **autodocumentat¹** (1). **2** (Pex) Lămurire a cuiva de unul singur Si: (rar) **autodocumentat¹** (2).

autodocumentat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: **autodocumenta**] (Rar) **1-2** Autodocumentare (1-2).

autodocumentat², ~a *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: **autodocumenta**] **1-2** Care s-a autodocumentat (1-2).

autodomina *vr* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pzi: **autodomin** / E: **auto¹- + domina**] A se domina pe sine însuși.

autodominare *sf* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~nări* / E: **autodomina**] Dominare a cuiva de către sine însuși Si: (rar) **autodominat¹**.

autodominat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: **autodomina**] (Rar) Autodominare.

autodominat², ~a *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: **autodomina**] Care se autodomină.

autodota [At: DN³ / P: *a-u~* / Pzi: *~tez* / E: **auto¹- + dota**] **1** *vr* A-și achiziționa din resurse proprii bunuri personale. **2** *vt* A autoutila.

autodotare *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~tări* / E: **autodota**] **1** Achiziționare din resurse proprii a unor bunuri personale Si: (rar) **autodotat¹** (1). **2** Autoutilare.

autodotat¹ *sn* [At: DEX² / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: **autodota**] (Rar) **1** Autodotare (1). **2** Autoutilare.

autodotat², ~a *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: **autodota**] **1-2** Care s-a autodotat (1-2).

autodrezină *sf* [At: DEX² / P: *a-u~* / Pl: *~ne* / E: **auto²- + drezină**] Drezină autoproplinsată.

autodric *sn* [At: DEX² / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: **auto²- + dric**] Mașină mortuară.

autodrom *sn* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~oame* / E: fr **autodrome**] **1** Teren special amenajat pentru exerciții de conducere auto. **2** Teren pentru cursele de automobile.

autodrum *sn* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: **auto²- + drum** (Calc după fr **autoroute**)] (Rar) Autostradă.

autoduba *sf* [At: DA ms / P: *a-u~* / Pl: *~be* / E: **auto²- + duba**] Autovehicul prevăzut cu o dubă, folosit pentru transportul unor materiale fragile, produse alimentare etc.

autodumper *sn* [At: DEX² / P: *a-u~* / Pl: *~e* / E: eg **autodumper**] Autocamion cu cupă basculantă.

autoechilibra¹ *vr* [At: MDA ms / P: *a-u-to-e~* / Pl: *~rez* / E: **auto¹- + echilibra**] **1** A-și găsi singur echilibrul, fără sprijin din exterior, evitând căderea. **2** (Fig) A-și găsi echilibrul sufletește fără ajutor din afară.

autoechilibra² *vt* [At: DEX² / P: *a-u-to-e~* / Pzi: *~rez* / E: **auto²- + echilibra**] A echilibra roțile unui automobil.

autoechilibrare¹ *sf* [At: MDA ms / P: *a-u-to-e~* / Pl: *~rări* / E: **autoechilibra¹**] **1** Găsire a poziției de echilibru fără sprijin exterior, evitând căderea Si: (rar) **autoechilibrat¹** (1). **2** (Fig) Găsire a echilibrului sufletește fără ajutor din afară Si: (rar) **autoechilibrat¹** (2).

autoechilibrare² *sf* [At: DEX² / P: *a-u-to-e~* / Pl: *~rări* / E: **autoechilibra²**] Echilibrare a roților unui automobil Si: (rar) **autoechilibrat¹**.

autoechilibrat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u-to-e~* / Pl: *~uri* / E: **autoechilibra¹**] (Rar) **1-2** Autoechilibrare¹ (1-2).

autoechilibrat², ~a *a* [At: MDA ms / P: *a-u-to-e~* / Pl: *~ați, ~e* / E: **autoechilibra²**] (Rar) **1-2** Care s-a autoechilibrat¹ (1-2).

autoechilibrat³ *sn* [At: DEX² / P: *a-u-to-e~* / Pl: *~uri* / E: **autoechilibra²**] (Rar) Autoechilibrare².

autoechilibrat⁴, ~a *a* [At: DEX² / P: *a-u-to-e~* / Pl: *~ați, ~e* / E: **autoechilibra²**] Care a fost autoechilibrat².

autoeduca *vr* [At: DN³ / P: *a-u-to-e~* / Pzi: **autoeduc** / E: **auto¹- + educa**] A se educa.

autoeducare *sf* [At: DN³ / P: *a-u-to-e~* / Pl: *~cări* / E: **autoeduca**] Educare de către sine însuși Si: **autoeducație** (2), (rar) **autoeducat¹**.

autoeducat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u-to-e~* / Pl: *~uri* / E: **autoeduca**] (Rar) Autoeducare.

autoeducat², ~a *a* [At: MDA ms / P: *a-u-to-e~* / Pl: *~ați, ~e* / E: **autoeduca**] Care s-a educat pe sine însuși.

autoeducativ, ~a *a* [At: DN³ / P: *a-u-to-e~* / Pl: *~i, ~e* / E: **autoeduca** + *-tiv*] **1** Referitor la autoeducație. **2** Cu caracter de autoeducație. **3** Caracteristic autoeducației. **4** Cu efect de autoeducație.

autoeducație *sf* [At: DN³ / P: *a-u-to-e~* / Pl: *~ii* / E: **auto¹- + educație**] **1** Activitate desfășurată în mod conștient în vederea dezvoltării proprii personalității. **2** Autoeducare.

autoelogia *vr* [At: DN³ / P: *a-u-to-e~* / Pzi: *~iez* / E: **auto¹- + elogia**] A se elogia pe sine însuși.

autoelogiat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u-to-e~* / Pl: *~uri* / E: **autoelogia**] (Rar) Autoelogiere.

autoelogiat², ~a *a* [At: MDA ms / P: *a-u-to-e~* / Pl: *~ați, ~e* / E: **autoelogia**] Care s-a autoelogiat.

autoelogiere *sf* [At: MDA ms / P: *a-u-to-e~* / Pl: *~ri* / E: **autoelogia**] Elogiere de către sine însuși Si: (rar) **autoelogiat¹**.

autoelogiu *sn* [At: DN³ / P: *a-u-to-e~* / Pl: *~ii* / E: **auto¹- + elogiu**] Elogiu adus sie însuși.

autoemoționa *vr* [At: MDA ms / P: *a-u-to-e~* / Pzi: *~nez* / E: **auto¹- + emoționa**] A se emoționa pe sine însuși.

autoemoționare *sf* [At: MDA ms / P: *a-u-to-e~* / Pl: *~nări* / E: **autoemoționa**] Emoționare a cuiva de către sine însuși Si: (rar) **autoemoționat¹**.

autoemoționat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u-to-e~* / Pl: *~uri* / E: **autoemoționa**] (Rar) Autoemoționare.

autoemoționat², ~a *a* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 111, 4/3 / P: *a-u-to-e~* / Pl: *~ați, ~e* / E: **autoemoționa**] Care s-a emoționat pe sine însuși.

autoencomiastic, ~a *a* [At: IORGA, L. I. 327 / P: *a-u-to-e~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: **auto¹- + encomiastic**] (Rar) **1** Care se laudă pe sine însuși. **2** Cu caracter de autoelogiu.

autoepurație *sf* [At: DN³ / P: a-u-to-e~ / Pl: ~ii / E: fr *auto-épuration*] Purificare naturală a apelor reziduale vărsate în ape de suprafață, datorită acțiunii bacteriilor aerobe.

autoerija *vr* [At: DN³ / P: a-u-to-e~ / Pzi: ~jez / E: *auto¹- + erija*] (Nrc) A se erija pe sine însuși.

autoerijare *sf* [At: DN³ / P: a-u-to-e~ / Pl: ~jări / E: *autoerija*] (Nrc) Erijare a propriei persoane.

autoetansare *sf* [At: DN³ / P: a-u-to-e~ / Pl: ~sări / E: *auto¹- + etansare*] Realizare a impermeabilității unui dig datorită proprietăților materialului de construcție.

autoevalua *vr* [At: DN³ / P: a-u-to-e~ / Pzi: ~uez / E: *auto¹- + evalua*] 1 A evalua propriile merite. 2 A stabili valoarea propriei activități.

autoevaluare *sf* [At: DN³ / P: a-u-to-e~ / Pl: ~uări / E: *autoevalua*] 1 Evaluare a propriilor merite Si: (rar) *autoevaluat¹* (1). 2 Stabilire a valorii propriei activități Si: *autoevaluat¹* (2).

autoevaluat¹ *sn* [At: MDA ms / P: a-u-to-e~ / Pl: ~uri / E: *autoevalua*] (Rar) 1-2 Autoevaluare (1-2).

autoevaluat², ~a *a* [At: MDA ms / P: a-u-to-e~ / Pl: ~ați, ~e / E: *autoevalua*] 1-2 Care a fost autoevaluat (1-2).

autoevidenția *vr* [At: DN³ / P: a-u-to-e~ / Pzi: ~iez / E: *auto¹- + evidenția*] A se evidenția pe sine însuși.

autoevidențiat¹ *sn* [At: MDA ms / P: a-u-to-e~ / Pl: ~uri / E: *autoevidenția*] (Rar) Autoevidențiere.

autoevidențiat², ~a *a* [At: MDA ms / P: a-u-to-e~ / Pl: ~ați, ~e / E: *autoevidenția*] Care se evidențiază pe sine însuși.

autoevidențiere *sf* [At: DN³ / P: a-u-to-e~ / Pl: ~iri / E: *autoevidenția*] Evidențiere de către sine însuși Si: (rar) *autoevidențiat¹*.

autoexamen *sn* [At: DN³ / P: a-u-to-e~ / Pl: ~e / E: *auto¹- + examen*] 1 Examen al propriei conștiințe. 2 Examen al propriului aspect. 3 Examen al propriei activități.

autoexamina *vr* [At: DN³ / P: a-u-to-e~ / Pzi: ~nez / E: *auto¹- + examina*] 1 A examina propria conștiință. 2 A examina propriul aspect. 3 A examina propria activitate.

autoexaminare *sf* [At: DN³ / P: a-u-to-e~ / Pl: ~nări / E: *autoexamina*] 1 Examinare a propriei conștiințe Si: (rar) *autoexaminat¹* (1). 2 Examinare a propriului aspect Si: (rar) *autoexaminat¹* (2). 3 Examinare a propriei activități Si: (rar) *autoexaminat¹* (3).

autoexaminat¹ *sn* [At: MDA ms / P: a-u-to-e~ / Pl: ~uri / E: *autoexamina*] (Rar) 1-3 Autoexaminare (1-3).

autoexaminat², ~a *a* [At: MDA ms / P: a-u-to-e~ / Pl: ~ați, ~e / E: *autoexamina*] 1-3 Care s-a autoexaminat (1-3).

autoexcavator *sn* [At: DN³ / P: a-u-to-e~ / Pl: ~oare / E: *auto²- + excavator*] Autovehicul de șantier, prevăzut cu un braț și o cupă pentru excavare.

autoexcita *vr* [At: DN³ / P: a-u-to-e~ / Pzi: ~cit / E: *auto¹- + excita*] A se excita pe sine însuși.

autoexcitare *sf* [At: DN³ / P: a-u-to-e~ / Pl: ~tări / E: *autoexcita*] 1 Excitare de către sine însuși Si: (rar) *autoexcitat¹* (1), *autoexcitație* (1). 2 Excitare făcută de la sine Si: (rar) *autoexcitat¹* (2). 3 Autoexcitație (2).

autoexcitat¹ *sn* [At: MDA ms / P: a-u-to-e~ / Pl: ~uri / E: *autoexcita*] 1-2 (Rar) Autoexcitare (1-2). 3 Autoexcitație (2).

autoexcitat², ~a *a* [At: MDA ms / P: a-u-to-e~ / Pl: ~ați, ~e / E: *autoexcita*] Care s-a excitat pe sine însuși.

autoexcitație *sf* [At: DA ms / P: a-u-to-e~ / Pl: ~ii / E: *auto¹- + excitație*] 1 Autoexcitare (1). 2 Excitație magnetică a unei mașini sau a unui aparat electromagnetic produsă de ele însele în cursul funcționării Si: *autoexcitare* (3), *autoexcitat¹* (3).

autoexigență *sf* [At: DN³ / P: a-u-to-e~ / Pl: ~te / E: *auto¹- + exigență*] Exigență manifestată față de propria persoană.

autofagie *sf* [At: DN³ / P: a-u-to~ / Pl: ~ii / E: fr *autophagie*] Consumare a propriilor țesuturi de către un organism supus inanției.

autofagocitoză *sf* [At: DN³ / P: a-u-to~ / Pl: ~ze / E: fr *autophagocytose*] Absorbție și distrugere a celulelor de către fagocitele propriului organism.

autofecunda *vr* [At: ENC. AGR. 361 / P: a-u-to~ / Pzi: ~dez / E: *auto¹- + fecunda*] (D. unele plante hermafrodite și animale de specii inferioare) A se fecunda prin sine însuși.

autofecundare *sf* [At: DA ms / P: a-u-to~ / Pl: ~dări / E: *autofecunda*] (Big) Fecundare rezultată în urma unirii a două elemente sexuale provenite de la unul și același individ, la unele plante și specii inferioare de animale Si: (rar) *autofecundat¹*, *autofecundație*.

autofecundat¹ *sn* [At: MDA ms / P: a-u-to~ / Pl: ~uri / E: *autofecunda*] (Big; rar) Autofecundare.

autofecundat², ~a *a* [At: MDA ms / P: a-u-to~ / Pl: ~ați, ~e / E: *autofecunda*] Fecundat² prin sine însuși.

autofecundație *sf* [At: DA ms / P: a-u~ / Pl: ~ii / E: *auto¹- + fecundație*] (Big) Autofecundare.

autofertilitate *sf* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~tări / E: fr *auto-fertilité*] Proprietate a unor specii de pomi fructiferi de a lega rod pe baza fecundației cu polen propriu.

autofinanța *vr* [At: DA ms / P: a-u~ / Pzi: ~tez / E: *auto¹- + finanța*] (D. întreprinderi sau instituții) A se finanța din fonduri proprii.

autofinanțare *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 164, 10/1 / P: a-u~ / Pl: ~tări / E: *autofinanța*] Finanțare din fonduri proprii Si: (rar) *autofinanțat¹*.

autofinanțat¹ *sn* [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~uri / E: *autofinanța*] (Rar) Autofinanțare.

autofinanțat², ~a *a* [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~ați, ~e / E: *autofinanța*] Care se finanțează din fonduri proprii.

autoflagela *vr* [At: DA ms / P: a-u~ / Pzi: ~lez / E: *auto¹- + flagela*] 1 A se supune unor chinuri fizice, sub imperiul unor credințe mistice. 2 (Fig) A-și cauza suferințe morale. 3 (Fig) A face exces de autocritică Si: *a se autobicui* (2).

autoflagelare *sf* [At: DA ms / P: a-u~ / Pl: ~lări / E: *autoflagela*] 1 Chinuire fizică aplicată sieși din fanatism religios, pentru a ispăși un păcat Si: *autoflagelație* (1), *automortificare*, (rar) *autoflagelat¹* (1). 2 (Fig) Cauzare de către sine însuși a unor suferințe morale Si: *autoflagelație* (2), (rar) *autoflagelat¹* (2). 3 (Fig) Exces de autocritică Si: *autobicuire* (2), *autoflagelație* (3), (rar) *autoflagelat¹* (3).

autoflagelat¹ *sn* [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~uri / E: *autoflagela*] (Rar) 1-3 Autoflagelare (1-3).

autoflagelat², ~a *a* [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~ați, ~e / E: *autoflagela*] 1 Care își provoacă sieși chinuri fizice din fanatism religios, pentru a ispăși un păcat. 2 (Fig) Care își provoacă suferințe morale. 3 (Fig) Care se critică pe sine în mod excesiv.

autoflagelație *sf* [At: DA ms / V: (inv) ~iune / P: a-u~ / Pl: ~ii / E: *auto¹- + flagelație*] 1-3 Autoflagelare (1-3).

autoflagelațiune *sf* *vz autoflagelație*
autofon, ~a *a* [At: DEX² / P: a-u~ / Pl: ~i, ~e / E: eg *autophone*] (D. instrumente muzicale) Care produce sunete exclusiv prin vibrarea componentelor sale elastice, fără ajutorul unei tensiuni speciale.

autofonie *sf* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~ii / E: fr *autophonie*] Rezonanță penibilă și obsedantă a propriei voci.

autofrâna *vr* [At: MDA ms / P: a-u~ / Pzi: ~nez / E: *auto¹- + frâna*] (D. mecanisme) A-și opri singur mișcarea datorită frecării suprafețelor de contact.

autofrânare *sf* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~nări / E: *autofrâna*] Împiedicare a mișcării unui mecanism din cauza frecării suprafețelor de contact Si: (rar) *autofrânat¹*.

autofrânat¹ *sn* [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~uri / E: *autofrâna*] (Rar) Autofrânare.

autofrânat², ~a *a* [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~ați, ~e / E: *autofrâna*] (D. mecanisme) Care se frânează singur din cauza frecării suprafețelor de contact.

autofuraja *vr* [At: DEX² / P: a-u~ / Pzi: ~jez / E: *auto¹- + furaja*] (D. întreprinderi agricole sau gospodării) A se aproviziona cu furaje prin mijloace proprii.

autofurajare *sf* [At: DEX² / P: *a-u~* / Pl: *~jări* / E: *autofuraja*] Aprovizionare cu furaje prin mijloace proprii a întreprinderilor agricole sau a gospodăriilor Si: (rar) *autofurajat*¹.

autofurajat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: *autofuraja*] (Rar) Autofurajare.

autofurajat², *~ă a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *autofuraja*] (D. întreprinderi agricole sau gospodării) Care se aprovizionează cu furaje prin mijloace proprii.

autofurgon *sn* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~oane* / E: *auto*² + *furgon*] Autovehicul pentru transportul de mărfuri.

autofurgoneta *sf* [At: DEX² / P: *a-u~* / Pl: *~te* / E: *auto*² + *furgoneta*] Autovehicul prevăzut cu platformă mică pentru transportul de mărfuri.

autogam, *~ă sn, a* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr *autogame*] 1-2 (Organism vegetal) caracterizat prin autogamie.

autogamie *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~ii* / E: fr *autogamie*] Fecundație a florilor unei plante prin polenul produs în aceeași floare.

autogară *sf* [At: LEG. EC. PL. 108 / P: *a-u~* / Pl: *~gări* / E: *auto*² + *gară*] Gară pentru autobuze și autocamioane.

autogen, *~ă* [At: IOANOVICI, TEHN. 162 / P: *a-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr *autogène*] 1 *a* (Is) *Sudură ~ă* Sudură care folosește căldura produsă prin arderea acetilenei în oxigen. 2 *sn* Aparat pentru sudură autogenă (1). 3 *a* Care îmbină ceva prin sine însuși. 4 *a* Care există prin sine însuși.

autogenetic, *~ă a* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger *autogenetisch*] 1 Referitor la autogeneză. 2 De autogeneză. 3 Propriu autogenezei.

autogeneză *sf* [At: ENC. AGR. / P: *a-u~* / Pl: *~ze* / E: *auto*¹ + *geneză*] (Blg) Teorie susținută de naturalistul german Haeckel, care rezolvă unilateral problema dezvoltării în natura vie, absolutizând acțiunea factorilor interni ereditari și negând cu totul acțiunea mediului ambient.

autogenie *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~ii* / E: fr *autogénie*] Capacitate a unui organism vegetal de a se autoreproduce.

autogestiona *vr* [At: DA ms / P: *a-u~* / Pzi: *~nez* / E: *auto*¹ + *gestiona*] A se gestiona pe sine însuși.

autogestionar, *~ă* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: *auto*¹ + *gestionar*] 1-2 *smf, a* (Persoană) care își gestionează propriile afaceri și bunuri. 3-4 *sf, a* (Instituție) care are administrație proprie.

autogestionare *sf* [At: CV, 1949, nr. 6, 27 / P: *a-u~* / Pl: *~nări* / E: *autogestiona*] 1 Gestionare de către o persoană a propriilor afaceri Si: (rar) *autogestionat*¹. 2 Operație prin care manevrarea banilor și gestionarea afacerii se face de una și aceeași persoană. 3 Gestionare automată.

autogestionat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: *autogestiona*] (Rar) Autogestionare (1).

autogestionat², *~ă a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *autogestiona*] 1 Care este gestionat de către sine însuși. 2 Care este gestionat de către aceeași persoană care manevrează banii. 3 Care este gestionat automat.

autogestiune *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~ni* / E: *auto*¹ + *gestiune*] Gestiune proprie a unei persoane sau instituții.

autoghidaj *sn* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~e* / E: fr *autoguidage*] Procedeu care permite unui mobil să-și dirijeze el însuși mișcarea.

autoghidat, *~ă a* [At: DEX³ / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: fr *autoguidé*] (D. mobile) Care își dirijează el însuși mișcarea către țintă.

autogir *sn* [At: DA ms / P: *a-u~* / Pl: *~e* / E: fr *autogire*] Aeronavă prevăzută cu o elice de propulsie antrenată de un motor și cu o elice de suspensie care se învârteste în jurul unui ax vertical prin forța realizată de deplasarea aeronavei.

autognoză *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~ze* / E: fr *autognose*] Cunoaștere de sine însuși.

autognozie, *~ă a* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *autognostique*] 1 Referitor la autognoză. 2 Care este caracteristic autognozei. 3 De autognoză.

autogol *sn* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: *auto*¹ + *gol*] (Spt) Gol în propria poartă.

autogospodări *vr* [At: DEX² / P: *a-u~* / Pzi: *~resc* / E: *auto*¹ + *gospodări*] A se gospodări prin forțe și mijloace proprii.

autogospodărire *sf* [At: DEX² / P: *a-u~* / Pl: *~ri* / E: *autogospodări*] Gospodărire prin forțe și mijloace proprii Si: (rar) *autogospodărit*¹.

autogospodărit¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: *autogospodări*] (Rar) Autogospodărire.

autogospodărit², *~ă a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~iți, ~e* / E: *autogospodări*] Care se gospodărește prin forțe și mijloace proprii.

autografi¹ [At: VLAHUȚĂ, D. 7 / P: *a-u~* / Pl: *~e* / E: fr *autographe*] 1 *a* (D. acte, opere etc.) Care e scris de mâna autorului. 2 *sn* Act scris de mâna autorului. 3 *sn* (Pex) Operă scrisă de un anumit autor. 4 *sn* (Fam) Semnătură. 5 *sn* (Îe) **A da** (sau **a împărți**) *~e* A-și pune semnătura (la cererea admiratorilor) pe o fotografie, o operă proprie, un afiș, un album.

autografi² *sn* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~e* / E: fr *autographe*] Aparat fotogrametric folosit la măsurarea corpurilor cu ajutorul fotogramelor terestre.

autografia *vr* [At: DA ms / P: *a-u~* / Pzi: *~iez* / E: fr *autographier*] A reproduce prin autografie.

autografia¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: *autografia*] (Rar) Autografiere.

autografia², *~ă a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *autografia*] Reprodus prin autografie.

autografic, *~ă a* [At: DA / P: *a-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *autographique*] 1 De autografie. 2 Prin autografie. 3 Referitor la autografie. 4 Caracteristic autografiei.

autografie *sf* [At: DA / P: *a-u~* / Pl: *~ii* / E: fr *autographie*] Procedeu prin care se reproduce pe piatră litografică sau pe o hârtie specială un text, un desen etc.

autografiere *sf* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ri* / E: *autografia*] Reproducere prin autografie Si: (rar) *autografia¹.*

autogramă¹ *sf* [At: DA / P: *a-u~* / Pl: *~me* / E: ger *Autogramm*] 1-2 (Înv) Scrisoare sau semnătură autografă.

autogramă² *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~me* / E: fr *autogramme*] Telegramă pentru automobiliști, afișată la pompele de benzină.

autogravură *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~ri* / E: ger *Autogravure*] Velografie.

autogreder *sn* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~e* / E: *auto*² + *greder*] Greder autopropulsat, la care comenzile de lucru se fac mecanic.

autogrefa *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~fe* / E: fr *autogrefe*] (Med) Autoplastie.

autogunoiera *sf* [At: DEX² / P: *a-u~* / Pl: *~re* / E: *auto*² + *gunoi* + *-iera*] Autovehicul pentru transportul gunoierului.

autoguverna *vr* [At: DA ms / P: *a-u~* / Pzi: *~nez* / E: *auto*¹ + *guverna*] A se guverna singur, fără amestec străin.

autoguvernare *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 164, 7/3 / P: *a-u~* / Pl: *~nări* / E: *autoguverna*] Guvernare fără amestec străin Si: (rar) *autoguvernat*¹.

autoguvernat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: *autoguverna*] (Rar) Autoguvernare.

autoguvernat², *~ă a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *autoguverna*] Care se guvernează fără amestec străin.

autohaltă *sf* [At: LEG. EC. PL. 108 / P: *a-u~* / Pl: *~te* / E: *auto*² + *haltă*] (Înv) Haltă pentru autobuze.

autohemoterapie *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~ii* / E: fr *autohémothérapie*] Metodă de tratament constând în injectarea unei cantități mici de sânge provenit de la același individ.

autoheterodină *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~ne* / E: fr *autohétérodyne*] (Fiz) Oscilator realizat prin cuplarea circuitelor de anod și de grilă ale unui etaj cu triodă, folosit în telegrafie.

autohton, *~ă* [At: MEHEDINȚI, P. 18 / P: *a-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr *autochtone*] 1-2 *smf, a* (Persoană) care aparține primei populații care a locuit un ținut. 3-4 *smf, a* (Persoană) care se află din moși-strămoși pe pământul pe care locuiește Si: *indigen*, (înv) *get-beget*. 5 *a* (D. animale

sau plante) Care a luat naștere într-un anumit ținut. **6 a** (D. limbă) Care este socotit cel mai vechi dintre toate graiurile sau limbile vorbite într-un ținut. **7 sn** (Glg) Regiune care nu a suferit deplasări orizontale și suportă o pânză de sarij. **8 a** (D. zăcămintă de cărbuni) Format pe locul de origine al plantelor din care provine.

autohtonie *sf* [At: ALAS 5 mai 1934, 7/3 / P: *a-u-tohto-ni-e* / Pl: *~ii* / E: *autohton+ie*] (Inv) **1** Calitatea de a fi autohton. **2-3** Autohtonism (1-2).

autohtonism *sn* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~e* / E: fr *autochtonisme*] **1-2** Caracter autohton (**2, 4**) Si: *autohtonie* (**2-3**), *autohtonitate* (**1-2**). **3-4** Totalitate a caracteristicilor autohtonilor (**1, 3**) Si: *autohtonitate* (**3-4**). **5** (Pex) Exagerare a trăsăturilor specifice unei colectivități naționale.

autohtonitate *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~răți* / E: it *autochtonità*] **1-4** Autohtonism (**1-4**).

autohtoniza *vr* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pzi: *~zez* / E: *autohton + -iza*] A da caracter autohton.

autohtonizare *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~zări* / E: *autohtoniza*] Conferire a unui caracter autohton Si: (rar) *autohtonizat*¹.

autohtonizat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: *autohtoniza*] (Rar) Autohtonizare.

autohtonizat², *~a a* [At: DEX² / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *autohtoniza*] Căruia i s-a conferit un caracter autohton.

autoignora *vr* [At: DEX² / P: *a-u-to-ig~* / Pzi: *~nor* / E: *auto¹ + ignora*] A se ignora pe sine însuși.

autoignorare *sf* [At: MDA ms / P: *a-u-to-ig~* / Pl: *~rări* / E: *autoignora*] Ignorare de către sine însuși Si: (rar) *autoignorar*¹.

autoignorat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u-to-ig~* / Pl: *~uri* / E: *autoignora*] (Rar) Autoignorare.

autoignorat², *~a a* [At: MDA ms / P: *a-u-to-ig~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *autoignora*] Care se ignoră pe sine însuși.

autoiluziona *vr* [At: DA ms / P: *a-u-to-i-lu-zi-o~* / Pzi: *~nez* / E: *auto¹ + iluziona*] A se iluziona pe sine însuși.

autoiluzionare *sf* [At: DA ms / P: *a-u-to-i-lu-zi-o~* / Pl: *~nări* / E: *autoiluziona*] Iluzionare de către sine însuși Si: (rar) *autoiluzionat*¹.

autoiluzionat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u-to-i-lu-zi-o~* / Pl: *~uri* / E: *autoiluziona*] (Rar) Autoiluzionare.

autoiluzionat², *~a a* [At: MDA ms / P: *a-u-to-i-lu-zi-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *autoiluziona*] Care se iluzionează pe sine însuși.

autoimita *vr* [At: DN³ / P: *a-u-to-i~* / Pzi: *~mîr* / E: *auto¹ + imita*] A se imita pe sine însuși.

autoimitare *sf* [At: MDA ms / P: *a-u-to-i~* / Pl: *~rări* / E: *autoimita*] Imitare de către sine însuși Si: (rar) *autoimitat*¹.

autoimitat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u-to-i~* / Pl: *~uri* / E: *autoimita*] (Rar) Autoimitare.

autoimitat², *~a a* [At: MDA ms / P: *a-u-to-i~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *autoimita*] Care se imită pe sine însuși.

autoimprecație *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~ii* / E: *auto¹ + imprecație*] Blestem adresat sieși pentru a garanta corectitudinea unei afirmații sau acțiuni proprii.

autoimpune *vr* [At: DA ms / P: *a-u-to-im~* / Pl: *~pun* / E: *auto¹ + impune*] **1** A-și fixa singur o contribuție bănească. **2** A-și calcula singur un impozit, potrivit legii.

autoimpunere *sf* [At: DA ms / P: *a-u-to-im~* / Pl: *~ri* / E: *autoimpune*] **1** Fixare și plată benevolă de către o colectivitate a unei contribuții bănești Si: *autoimpus*¹ (**1**). **2** Contribuție bănească rezultată din autoimpunere (**1**) Si: *autoimpus*¹ (**2**). **3** Calculare de către sine însuși a impozitelor Si: *autoimpus*¹ (**3**).

autoimpus¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u-to-im~* / Pl: *~uri* / E: *autoimpune*] **1-3** Autoimpunere (**1-3**).

autoimpus², *~a a* [At: MDA ms / P: *a-u-to-im~* / Pl: *~uși, ~e* / E: *autoimpune*] **1** (D. contribuții bănești) Fixat și plătit benevol. **2** (D. impozite) Calculat de plătitorul însuși. **3** (D. eforturi) Stabilit benevol de persoana care îl depune. **4** (D. conduită) Adoptat benevol.

autoimun, *~a a* [At: DEX² / P: *a-u-to-i~* / Pl: *~i, ~e* / E: *auto¹ + imun*] **1** Care prezintă autoimunitate. **2** (Îs) *Boala ~a* Boală în care leziunile și tulburările chimice sunt consecința perturbării mecanismelor de imunitate.

autoimunitate *sf* [At: DEX² / P: *a-u-to-i~* / Pl: *~rări* / E: *auto¹ + imunitate*] (Blg) Proces patologic care constă în producerea de anticorpi îndreptați împotriva propriilor constituenți ai organismului.

autoimunizare *sf* [At: DN³ / P: *a-u-to-i~* / Pl: *~zări* / E: *auto¹ + imunizare*] Elaborare de anticorpi față de substanțele propriului organism.

autoinducție *sf* [At: DN³ / P: *a-u-to-in~* / Pl: *~ii* / E: fr *auto-induction*] Inducție electromagnetică proprie.

autoinfecție *sf* [At: ENC. AGR. / P: *a-u-to-in~* / Pl: *~ii* / E: *auto¹ + infecție*] Infectare a unui organism cu microbii nepatogeni pe care îi poartă în sine și care devin la un moment dat patogeni.

autoinfestație *sf* [At: DN³ / P: *a-u-to-in~* / Pl: *~ii* / E: *auto¹ + infestație*] Infestație cu forme infecțioase ale unui parazit care se găsește deja în organism.

autoinstrui *vr* [At: DN³ / P: *a-u-to-in~* / Pzi: *~esc* / E: *auto¹ + instrui*] **1-2** A se instrui ca autodidact (**1, 3**).

autoinstruire *sf* [At: SCÂNTEIA, 1951, nr. 2178 / P: *a-u-to-in~* / Pl: *~ri* / E: *autoinstrui*] **1-2** Autodidacticism (**1-2**).

autoinstruit¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u-to-in~* / Pl: *~uri* / E: *autoinstrui*] (Rar) **1-2** Autodidacticism (**1-2**).

autoinstruit², *~a a* [At: DEX² / P: *a-u-to-in~* / Pl: *~iți, ~e* / E: *autoinstrui*] **1-2** Care se autoinstruiește (**1-2**).

autointitula *vr* [At: DN³ / P: *a-u-to-in~* / Pzi: *~lez* / E: *auto¹ + intitula*] A-și atribui sieși un nume, un titlu.

autointitulare *sf* [At: MDA ms / P: *a-u-to-in~* / Pl: *~lări* / E: *autointitula*] Atribuire de către sine însuși a unui nume sau a unui titlu Si: (rar) *autointitulat*¹.

autointitulat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u-to-in~* / Pl: *~uri* / E: *autointitula*] (Rar) Autointitulare.

autointitulat², *~a a* [At: DEX² / P: *a-u-to-in~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *autointitula*] Care și-a atribuit (nejustificat) un nume sau un titlu.

autointoxicație *sf* [At: DN³ / P: *a-u-to-in~* / Pl: *~ii* / E: fr *auto-intoxication*] Intoxicație produsă în organismul însuși, ca urmare a formării de substanțe toxice.

autoironie *sf* [At: DN³ / P: *a-u-to-i~* / Pl: *~ii* / E: *auto¹ + ironie*] Ironie la adresa propriei persoane.

autoironiza *vr* [At: DN³ / P: *a-u-to-i~* / Pzi: *~zez* / E: *auto¹ + ironiza*] A se ironiza pe sine însuși.

autoironizare *sf* [At: MDA ms / P: *a-u-to-i~* / Pl: *~zări* / E: *autoironiza*] Ironizare de către sine însuși Si: (rar) *autoironizat*¹.

autoironizat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u-to-i~* / Pl: *~uri* / E: *autoironiza*] (Rar) Autoironizare.

autoironizat², *~a a* [At: MDA ms / P: *a-u-to-i~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *autoironiza*] Care se ironizează pe sine însuși.

autoizola *vr* [At: DN³ / P: *a-u-to-i~* / Pzi: *~lez* / E: *auto¹ + izola*] A se izola pe sine însuși.

autoizolare *sf* [At: DN³ / P: *a-u-to-i~* / Pl: *~lări* / E: *autoizola*] Izolare de către sine însuși Si: (rar) *autoizolat*¹.

autoizolat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u-to-i~* / Pl: *~uri* / E: *autoizola*] (Rar) Autoizolare.

autoizolat², *~a a* [At: MDA ms / P: *a-u-to-i~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *autoizola*] Care se izolează pe sine însuși.

autoîncărcător *sn* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~oare* / E: *auto² + încărcător*] **1** Autovehicul pentru transportul pe distanțe scurte al unor materiale. **2** Vehicul care încarcă automat mărfuri, obiecte etc.

autoîncântare *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~rări* / E: *auto¹ + încântare*] Automulțumire.

autoînsămânța *vr* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pzi: *~teaza* / E: *auto¹ + însămânța*] (D. plante) A se însămânța natural prin scuturarea semințelor.

autoînsămânțare *sf* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~ări / E: *autoînsămânța*] Însămânțare naturală a plantelor prin scuturarea semințelor Si: (rar) *autoînsămânțat*¹.

autoînsămânțat¹ *sn* [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~uri / E: *autoînsămânța*] (Rar) Autoînsămânțare.

autoînsămânțat², ~a *a* [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~ați, ~e / E: *autoînsămânța*] (D. plante) Care se însămânțează singur prin scuturarea semințelor.

autojustifica *vr* [At: MDA ms / P: a-u~ / Pzi: ~tific / E: *auto*¹- + *justifica*, cf fr *auto-justifier*] A se justifica față de sine însuși.

autojustificare *sf* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~cări / E: *autojustifica*] Justificare față de sine însuși Si: (rar) *autojustificat*¹.

autojustificat¹ *sn* [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~uri / E: *autojustifica*] (Rar) Autojustificare.

autojustificat², ~a *a* [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~ați, ~e / E: *autojustifica*] Care se justifică față de sine însuși.

autolaborator *sn* [At: DEX² / P: a-u~ / Pl: ~oare / E: *auto*²- + *laborator*] Laborator instalat pe un autovehicul.

autolatric *sf* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~ii / E: it *autolatric*] 1 (Liv; rar) Adorare a propriei persoane. 2 Exagerare a cului propriu.

autolibrarie *sf* [At: DEX² / P: a-u~ / Pl: ~ii / E: *auto*²- + *librarie*] Librarie instalată pe un autovehicul.

autoliniști *vr* [At: DN³ / P: a-u~ / Pzi: ~tesc / E: *auto*¹- + *liniști*] 1 A se liniști pe sine însuși. 2 (Pex) A deveni pasiv și lipsit de vigilență, în urma unor succese.

autoliniștire *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 160, 5/2 / P: a-u~ / Pl: ~ri / E: *autoliniști*] 1 Liniștire de către sine însuși Si: (rar) *autoliniștit*¹ (1). 2 (Pex) Pasivitate și lipsă de vigilență în urma unor succese Si: (rar) *autoliniștit*¹ (2).

autoliniștit¹ *sn* [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~uri / E: *autoliniști*] (Rar) 1-2 Autoliniștire (1-2).

autoliniștit², ~a *a* [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~iți, ~e / E: *autoliniști*] 1 Care s-a liniștit pe sine însuși. 2 (Pex) Care a devenit pasiv și lipsit de vigilență, în urma unor succese.

autolit *sn* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~e / E: fr *autolithe*] (Glg) Rocă magnetică înglobată în altă rocă, cu care a provenit din aceeași magmă inițială.

autolitic, ~a *a* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *autolytique*] 1 Referitor la autoliză. 2 Caracteristic autolizei. 3 De autoliză.

autoliză *sf* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~ze / E: fr *autolyse*] Dezintegrare a celulelor și țesuturilor vegetale și animale sub acțiunea enzimelor proprii.

automacara *sf* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~le / E: *auto*²- + *macara*] Macara montată pe un autovehicul.

automagazin *sn* [At: DEX² / P: a-u~ / Pl: ~e / E: *auto*²- + *magazin*] Magazin instalat pe un autovehicul.

automasaj *sn* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~e / E: *auto*¹- + *masaj*] Masaj făcut de sine însuși.

automat, ~a [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 212 / P: a-u~ / Pl: ~ați, ~e / E: fr *automate*] 1 a (D. aparate) Care este acționat printr-un dispozitiv mecanic. 2 a (D. aparate) Care pare că acționează singur. 3 av în mod automat (1). 4-5 *sn*, a (*Sis arma ~a*) (Armă) care se încarcă cu mai multe proiectile și care aramează și declanșează fără intervenția omului. 6 *sn* (Prc) Pistol mitralieră. 7-8 a, av (D. acte umane) (Care are loc) în mod reflex, fără participarea rațiunii sau voinței. 9 *sn* Aparat care efectuează o anumită operațiune fără intervenția omului. 10 *sn* (Spc; la motoare de automobil) Dispozitiv cu care se pomește motorul fără a învârti manivela acesteia. 11 *sn* (Spc) Aparat conținând mici obiecte de vânzare, distribuite prin declanșarea unui dispozitiv special în urma introducerii unei monede într-un orificiu special. 12 *sn* (Is) ~ de scară Dispozitiv care asigură iluminarea temporizată a holurilor și scăriilor interioare din blocuri. 13 *smf* (Fig) Persoană fără voință care face totul mecanic.

automatic, ~a [At: DA / P: a-u~ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *automatique*] 1-3 a, av Automat (1-3). 4 a De automat (9). 5 a Privitor la automat (9).

6 a (Teh) Care funcționează singur, cu ajutorul unui mecanism, fără intervenția omului. 7 a (Psh) Ca de automat (9). 8 *sf* Ramură a științei și tehnicii care se ocupă cu studiul metodelor și al mijloacelor pentru efectuarea proceselor tehnice fără participarea directă a omului.

automaticeste *av* [At: DA / P: a-u~ / E: *automatic* + -este] (Înv; iuz) Automat (3).

automatician, ~a *smf* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~ieni, ~iene / E: fr *automaticien*] Automatist.

automatism *sn* [At: DA ms / P: a-u~ / Pl: ~e / E: fr *automatisme*] 1 Mișcare ca de automat. 2 Atitudinea unui automat (13). 3 (Psh) Posibilitate a organismului uman și animal (căpătată pe bază de deprindere) de a repeta întocmai anumite mișcări, fără o dirijare conștientă a lor și cu o cât mai mică cheltuială de energie.

automatist, ~a *smf* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~iști, ~e / E: fr *automatiste*] Specialist în automatică (8) Si: *automatician*.

automatiza [At: BUL. FIL. II, 224 / P: a-u~ / Pzi: ~zez / E: fr *automatiser*] 1 vt A modifica un aparat sau un dispozitiv component al acestuia pentru a funcționa automat (1). 2 *vr* (Înv; fig; d. oameni) A reacționa în mod mecanic. 3 vt (Spc) A dota cu un utilaj automat (2). 4 vt (D. gesturi, deprinderi) A dobândi caracter de automatism (3).

automatizare *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 6 / P: a-u~ / Pl: ~zări / E: *automatiza*] 1 Modificare a unui aparat sau a unui dispozitiv component astfel încât să funcționeze automat (1) Si: (rar) *automatizat*¹ (1). 2 (Înv; fig; d. oameni) Reacționare în mod mecanic Si: (rar) *automatizat*¹ (2). 3 Dotare cu un utilaj automat Si: (rar) *automatizat*¹ (3). 4 (D. gesturi, deprinderi) Dobândire a unui caracter de automatism (3) Si: (rar) *automatizat*¹ (4).

automatizat¹ *sn* [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~uri / E: *automatiza*] (Rar) 1-4 Automatizare (1-4).

automatizat², ~a *a* [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~ați, ~e / E: *automatiza*] 1 (D. aparate sau părți componente ale lor) Modificat pentru a funcționa automat. 2 (Înv; fig; d. oameni) Care reacționează în mod mecanic. 3 Care este dotat cu utilaje automate. 4 (D. gesturi, deprinderi) Care a dobândit caracter de automatism (3).

automatizatoare *sf* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~tori / E: *auto*²- + *maturatoare*] Autovehicul pentru măturatul străzilor.

automedicație *sf* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~ii / E: fr *automédication*] Medicație stabilită de bolnav pentru sine.

autometamorfism *sn* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~e / E: fr *autométamorphisme*] Transformare a rocilor eruptive sub influența soluțiilor fierbinți provenite din propria lor magmă.

automistifica *vr* [At: DN³ / P: a-u~ / Pzi: ~tific / E: *auto*¹- + *mistifica*] A se mistifica pe sine însuși.

automistificare *sf* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~cări / E: *automistifica*] Mistificare de către sine însuși Si: (rar) *automistificat*¹.

automistificat¹ *sn* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~uri / E: *automistifica*] (Rar) Automistificare.

automistificat², ~a *a* [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~ați, ~e / E: *automistifica*] Care se mistifică pe sine însuși.

automisicare *sf* [At: DEX² / P: a-u~ / Pl: ~cări / E: *auto*¹- + *mişcare*] 1-2 Mișcare, dezvoltare neîntreruptă a naturii și a societății cauzată de contradicțiile interne.

automitralieră *sf* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~re / E: *auto*²- + *mitraliera*] Automobil blindat prevăzut cu un tun și mitralieră.

autumnal, ~a a *vz autumnal*

automobil, ~a [At: DA / P: a-u~ / A: (înv) ~mobil / V: (înv) *ot*~ / Pl: ~i, ~e / E: fr *automobile*] 1 *sn* Vehicul cu roți pneumatice, mișcat de un motor cu explozie internă, cu aburi, electricitate sau aer comprimat Si: *auto*³ (1). 2 a (D. vehicule) Care se mișcă cu ajutorul unui motor propriu.

automobilism *sn* [At: DA / P: a-u~ / V: (înv) *ot*~ / Pl: ~e / E: fr *automobilisme*] 1 Ramură a cercetării și tehnicii care se ocupă cu construcția unor noi tipuri de automobil (1). 2 Tehnică a întreținerii optime

a automobilelor (1). 3 Turism cu automobilul (1). 4 Sport practicat cu automobilul (1).

automobilist, ~a smf [At: DA ms / P: a-u~ / Pl: ~iști, ~e / E: fr *automobiliste*] 1 Persoană care conduce un automobil (1). 2-3 Specialist în automobilism (1-2). 4-5 Persoană care practică automobilismul (3-4).

automobilistic, ~a [At: IOANOVICI, TEHN. 45 / P: a-u~ / Pl: ~ici, ~ice / E: *automobilist* + -ic] 1 a De automobil (1). 2-6 a De automobilist (1-5). 7 a Caracteristic automobilului (1). 8-12 Caracteristic automobilistului (1-5). 13 a Referitor la automobil (1). 14-18 Referitor la automobilist (1-5). 19 sf Ramură a cercetării științifice și tehnice care are ca obiect producerea unor noi tipuri de automobile (1).

automodel sn [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~e / E: *auto*²- + *model*] Auto-vehicul miniatural prevăzut cu un sistem de propulsie și de comandă.

automodela¹ vr [At: DN³ / P: a-u~ / Pzi: ~lez / E: *auto*¹- + *modela*] (Fig) A se modela pe sine însuși.

automodela² vr [At: DN³ / P: a-u~ / Pzi: ~lez / E: *auto*²- + *modela*] A construi automobile.

automodelare¹ sf [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~lări / E: *automodela*¹] (Fig) Modelare de către sine însuși Si: (rar) *automodelat*¹.

automodelare² sf [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~lări / E: *automodela*²] Construire de automobile Si: (rar) *automodelat*².

automodelat¹ sn [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~uri / E: *automodela*¹] (Rar) Automodelare¹.

automodelat² sn [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~uri / E: *automodela*²] (Rar) Automodelare².

automodelat³, ~a a [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~ați, ~e / E: *automodela*¹] (Fig) Care s-a modelat pe sine însuși.

automodelism sn [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~e / E: fr *automodélisme*] Sport al construirii de automobile.

automodelist, ~a smf [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~iști, ~e / E: fr *automodéliste*] Persoană care practică automodelismul.

automorfism sn [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~e / E: fr *automorphisme*] (Mat) Izomorfism care rezultă din aplicarea unei mulțimi asupra ei însăși.

automortifica vr [At: DA ms / P: a-u~ / Pzi: ~ific / E: *auto*¹- + *mortifica*] Care se mortifică pe sine însuși.

automortificare sf [At: MARX, C. 356 / P: a-u~ / Pl: ~cări / E: *automortifica*] Mortificat de către sine însuși Si: (rar) *automortificat*¹.

automortificat¹ sn [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~uri / E: *automortifica*] (Rar) Automortificare.

automortificat², ~a a [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~ați, ~e / E: *automortifica*] Care s-a mortificat pe sine însuși.

automotor sn [At: DA ms / P: a-u~ / Pl: ~oare / E: fr *automoteur*] 1 Vehicul de transport pe calea ferată, pus în mișcare printr-o sursă de energie proprie. 2 (Is) Tren ~ Tren local sau de lux, format din unul sau două vagoane, care utilizează un motor propriu în locul locomotivei.

automultumire sf [At: DA ms / P: a-u~ / Pl: ~ri / E: *auto*¹- + *multumire*] Multumire de sine în urma unor succese, care duce la suficiență, stagnare, regres, lipsă de vigilență Si: *autoîncântare*.

automitila vr [At: CAMILAR, N. I, 348 / P: a-u~ / Pzi: ~lez / E: *auto*¹- + *mitila*] 1 A se mitila intenționat pe sine însuși. 2 A-și mitila intenționat o parte a corpului.

automitilare sf [At: CAMILAR, N. I, 346 / P: a-u~ / Pl: ~lări / E: *automitila*] 1 Mitilare intenționată de către sine însuși, având ca rezultat o infirmitate Si: (rar) *automitilat*¹ (1). 2 Mitilare intenționată a unei părți a propriului corp Si: (rar) *automitilat*¹ (2).

automitilat¹ sn [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~uri / E: *automitila*] 1-2 (Rar) Automitilare (1-2).

automitilat², ~a smf, a [At: CAMILAR, N. I, 361 / P: a-u~ / Pl: ~ați, ~e / E: *automitila*] 1-4 (Persoană) care s-a automitilat (1-2).

autonega vr [At: DN³ / P: a-u~ / Pzi: ~neg / E: *auto*¹- + *nega*] A se nega pe sine însuși.

autonegare sf [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~gări / E: *autonega*] Negare de către sine însuși Si: (rar) *autonegat*¹.

autonegat¹ sn [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~uri / E: *autonega*] (Rar) Autonegare.

autonegat², ~a a [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~ați, ~e / E: *autonega*] Care s-a negat pe sine însuși.

autonom a [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~i, ~e / E: fr *autonyme*] (D. lucrări, opere) Publicat sub numele adevărat al autorului (5).

autonom, ~a a [At: DA / P: a-u~ / Pl: ~i, ~e / E: fr *autonomie*] 1 Care se conduce după propriile sale legi. 2 Care se administrează singur, deși aparține unei organizații politice mai vaste. 3 Independent.

autonomic, ~a a [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 215 / P: a-u~ / Pl: ~ici, ~ice / E: *autonom* + -ic] 1-4 Referitor la autonomie (1-4). 5-8 Propriu autonomiei (1-4). 9-12 De autonomie (1-4).

autonomie sf [At: (a. 1855) URICARIUL V, 194/17 / P: a-u-to-no-mi-e / Pl: ~ii / E: fr *autonomie*] 1 Drept de a se administra singur în cadrul unei unități mai mari, condusă de o putere centrală. 2 Independență. 3 (Fig; d. oameni) Libertate de acțiune sau de dezvoltare. 4 (Teh) Distanță maximă pe care o poate parcurge un vehicul cu motor (navă, avion etc.) fără alimentare. 5 (Is) ~ financiară Situație a unui serviciu cu gestiune financiară independentă de aceea a organului care l-a creat și care îl controlează. 6 (Is) ~ia artei (sau esteticului) Diferențiere a artei și a valorilor ei de celelalte forme ale conștiinței sociale și de valorile corespunzătoare acestora. 7 (Psh; Is) ~ia voinței Libertate a voinței pe baza legilor morale interne, independent de cauzele externe sau de pornirile afective.

autonomism sn [At: DA ms / P: a-u~ / Pl: ~e / E: fr *autonomisme*] 1-3 Tendință spre autonomie (1-3). 4-6 Concepție politică având ca principiu autonomia (1-2) sau descentralizarea. 7-8 Sistem de organizare politică, economică, administrativă bazată pe autonomism (1-2). 9 Atitudine teoretică în estetică, teoria artei și critica de artă care exagerează autonomia esteticului.

autonomist, ~a smf [At: SBIERA, F. S. 275 / P: a-u~ / Pl: ~iști, ~e / E: fr *autonomiste*] 1-4 Adept al autonomismului (4-6, 9).

autonomistic, ~a a [At: SBIERA, F. S. 155 / P: a-u~ / Pl: ~ici, ~ice / E: ger *autonomistisch*] 1-4 Caracteristic autonomiștilor (1-4). 5-8 Propriu autonomiștilor (1-4). 9-12 De autonomist (1-4).

autonomiza [At: DA ms / P: a-u~ / Pzi: ~zez / E: *autonom* + -iza] 1-3 vt A face să fie autonom (1-3). 4-6 vr A deveni autonom (1-3).

autonomizare sf [At: DA ms / P: a-u~ / Pl: ~zări / E: *autonomiza*] 1-3 Transformare de către cineva a unui organ sau organism în autonom (1-3) Si: (rar) *autonomizat*¹ (1-3). 4-6 Dobândire de către un organ sau organism a caracterului autonom (1-3) Si: (rar) *autonomizat*¹ (4-6).

autonomizat¹ sn [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~uri / E: *autonomiza*] 1-6 (Rar) Autonomizare (1-6).

autonomizat², ~a a [At: DEX² / P: a-u~ / Pl: ~ați, ~e / E: *autonomiza*] 1-3 Care a fost făcut să fie autonom (1-3). 4-6 Care a devenit autonom (1-3).

autoobserva vr [At: DEX² / P: a-u-to-ob~ / Pzi: ~serv / E: *auto*¹- + *observa*] 1 A-și analiza propria persoană și viață (psihică). 2 A-și observa propria conștiință.

autoobservare sf [At: DA ms / P: a-u-to-ob~ / Pl: ~vări / E: *autoobserva*] 1 Analizare a vieții psihice proprii Si: *autoobservație* (1), (rar) *autoobservat*¹ (1). 2 Observare de către sine însuși a propriei conștiințe Si: *autoobservație* (2), (rar) *autoobservat*¹ (2).

autoobservat¹ sn [At: MDA ms / P: a-u-to-ob~ / Pl: ~uri / E: *auto*¹- + *observa*] 1-2 (Rar) Autoobservare (1-2).

autoobservat², ~a a [At: MDA ms / P: a-u-to-ob~ / Pl: ~ați, ~e / E: *autoobserva*] 1 Care își observă propria persoană. 2 Care își observă propria conștiință.

autoobservație sf [At: DN³ / P: a-u-to-ob~ / Pl: ~ii / E: *auto*¹- + *observație*] 1-2 Autoobservare (1-2).

autoobstacol sn [At: RALEA, E. O. 5 / P: a-u-to-ob~ / Pl: ~e / E: *auto*¹- + *obstacol*] Obstacol pe care cineva și-l creează prin sine însuși.

autooscilație *sf* [At: DN³ / P: a-u-to-os~ / Pl: ~ii / E: fr *autooscilation*] Oscilație a unui sistem fizic, obținută prin acțiunea unei forțe exterioare aperiodeice.

autooxidare *sf* [At: DN³ / P: a-u-to-o~ / Pl: ~dări / E: fr *auto²-oxydation*] Oxidare lentă cu ajutorul oxigenului din aer.

autoparalel, ~ă *a* [At: MDENC² / Pl: ~i, ~e / E: *auto¹- + paralel*] (Fiz; îs) Curba ~ă pe o suprafață Curbă pentru care un vector tangent se transportă prin paralelism, rămânând mereu tangent curbei.

autopastișă *vr* [At: DN³ / P: a-u~ / Pzi: ~sez / E: *auto¹- + pastișă*] A-și copia propriile procedee artistice.

autopastișare *sf* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~șări / E: *autopastișă*] Copiere de către sine însuși a propriilor procedee artistice Si: (rar) *autopastișat¹*.

autopastișat¹ *sn* [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~uri / E: *autopastișă*] (Rar) Autopastișare.

autopastișat², ~ă *a* [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~ați, ~e / E: *autopastișă*] Care a fost copiat de către propriul autor (5).

autopastișă *sf* [At: DEX² / P: a-u~ / Pl: ~se / E: *auto¹- + pastișă*] Pastișă a propriilor creații.

autop perfecționa *vr* [At: DA ms / P: a-u-to-per-fec-ti-o~ / Pzi: ~nez / E: *auto¹- + perfecționa*] A se perfecționa pe sine însuși.

autop perfecționare *sf* [At: RALEA, E. O. 185 / P: a-u-to-per-fec-ti-o~ / Pl: ~nări / E: *autop perfecționa*] Perfecționare prin sine însuși Si: (rar) *autop perfecționat¹*.

autop perfecționat¹ *sn* [At: MDA ms / P: a-u-to-per-fec-ti-o~ / Pl: ~uri / E: *autop perfecționa*] (Rar) Autop perfecționare.

autop perfecționat², ~ă *a* [At: MDA ms / P: a-u-to-per-fec-ti-o~ / Pl: ~ați, ~e / E: *autop perfecționa*] Care s-a perfecționat pe sine însuși.

autoperie *sf* [At: DEX² / P: a-u~ / Pl: ~ii / E: *auto²- + perie*] Autovehicul prevăzut cu perii, pentru curățatul străzilor.

autopersifla *vr* [At: DN³ / P: a-u~ / Pzi: ~lez / E: *auto¹- + persifla*] A se persifla pe sine însuși.

autopersiflare *sf* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~lări / E: *autopersifla*] Persiflare de către sine însuși Si: (rar) *autopersiflat¹*.

autopersiflat¹ *sn* [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~uri / E: *autopersifla*] (Rar) Autopersiflare.

autopersiflat², ~ă *a* [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~ați, ~e / E: *auto¹- persifla*] Care se persiflează pe sine însuși.

autopilot *sm* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~oți / E: fr *autopilote*, ger *Autopilot*] Pilot automat.

autoplastie, ~ă *a* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *autoplastique*] 1 Referitor la autoplastie. 2 Caracteristic autoplastiei. 3 De autoplastie. **autoplastie** *sf* [At: DA / P: a-u~ / Pl: ~ii / E: fr *autoplastie*] Intervenție chirurgicală pentru înlocuirea unei părți distruse din țesuturile epiteliale ale corpului, cu ajutorul unei grefe desprinse din altă parte a aceluiași individ Si: *autogrefă*.

autoplug *sn* [At: IORDAN, L. R. A. 469 / P: a-u~ / Pl: ~uri / E: *auto²- + plug*] Dispozitiv împins de un camion pentru spălarea străzilor vara și dezăpezirea lor iarna.

autopolenizare *sf* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~zări / E: *auto¹- + polenizare*] Polenizare cu polen propriu, rezultat din staminele aceleiași flori în care se află și pistilul.

autopompă *sf* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~pe / E: fr *autopompe*] Autocisternă prevăzută cu pompă.

autopornire *sf* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~ri / E: *auto¹- + pornire*] Reluare automată a funcționării unui motor asincron.

autoportret *sn* [At: DA ms / P: a-u~ / Pl: ~e / E: fr *autoportrait*] 1 Prezentare a propriei persoane a artistului în pictură, desen sau literatură. 2 Portret al unui artist făcut de el însuși.

autoprocama *vr* [At: DN³ / P: a-u~ / Pzi: ~clam / E: *auto¹- + procama*] A se procama pe sine însuși.

autoprocama *sf* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~mări / E: *autoprocama*] Proclamare a cuiva de către sine însuși într-o funcție, într-un rang etc. Si: (rar) *autoprocama¹*.

autoprocama¹ *sn* [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~uri / E: *autoprocama*] (Rar) Autoprocama.

autoprocama², ~ă *a* [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~ați, ~e / E: *autoprocama*] Care s-a proclamat pe sine însuși.

autoprograma *vr* [At: DN³ / P: a-u~ / Pzi: ~mez / E: fr *autoprogrammer*] A se programa pe sine însuși, fără intervenție din exterior.

autoprogramare *sf* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~mări / E: *autoprograma*] Programare de către sine însuși, fără intervenție din exterior Si: (rar) *autoprogramat¹*.

autoprogramat¹ *sn* [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~uri / E: *autoprograma*] (Rar) Autoprogramare.

autoprogramat², ~ă *a* [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~ați, ~e / E: *autoprograma*] Care s-a programat pe sine însuși, fără intervenție din exterior.

autoproiector *sn* [At: DN³ / P: a-u-to-pro-iec~ / Pl: ~oare / E: fr *autoprojecteur*] Proiector montat pe un autovehicul.

autopropulsat, ~ă *a* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~ați, ~e / E: fr *autopropulse*] (D. vehicule) Mișcat de propria sa forță.

autopropulsie *sf* [At: DN³ / P: a-u-to-pro-pul-si-e / Pl: ~ii / E: fr *autopropulsion*] Propulsare a unui vehicul realizată cu mijloace proprii.

autopropulsor *sn*, *a* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~oare / E: fr *autopropulseur*] 1-2 (Dispozitiv) care asigură propulsia.

autoproteja *vr* [At: DEX² / P: a-u~ / Pzi: ~jez / E: *auto¹- + proteja*] A se proteja pe sine însuși (prin mijloace proprii).

autoprotejare *sf* [At: DEX² / P: a-u~ / Pl: ~jări / E: *autoproteja*] Protejare de către sine însuși (prin mijloace proprii) Si: (rar) *autoprotejat¹*.

autoprotejat¹ *sn* [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~uri / E: *autoproteja*] (Rar) Autoprotejare.

autoprotejat², ~ă *a* [At: DEX² / P: a-u~ / Pl: ~ați, ~e / E: *autoproteja*] Care se protejează pe sine însuși (prin mijloace proprii).

autopsia *vt* [At: DN³ / P: a-u-to~ / Pzi: ~iez / E: fr *autopsier*] 1-2 A face autopsie (3-4).

autopsiat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *autopsia*] 1-2 (Rar) Autopsiere (1-2).

autopsiat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *autopsia*] 1-2 (D. cadavre) Căruia i s-a făcut autopsie (3-4).

autopsie *sf* [At: NEGRUZZI, S. I. 33 / P: a-u-top-si-e / Pl: ~ii / E: fr *autopsie*, lat, it *autopsia*] 1 (Înv; iuz) Stare de autocontemplare. 2 (Fiz; îvr) Stare de contemplare mistică a dumnezeirii, în care spiritul contemplator își pierde individualitatea. 3-4 Deschidere și examinare a unui cadavru (pentru a stabili cauza morții sau) pentru studiu Si: *necropsie*. 5 (Fig) Cercetare amănunțită.

autopsier, ~ă *smf* [At: IORDAN, L. R. A. 179 / P: a-u-top-si-er / Pl: ~i, ~e / E: *autopsie + -er*] 1-4 Persoană care (face sau) participă la o autopsie (3-4). 5-6 Specialist în autopsie (3-4).

autopsiere *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *autopsia*] 1-2 Efectuare a unei autopsii (3-4) Si: (rar) *autopsiat¹* (1-2).

autor, ~oare *smf* [At: CANTEMIR, HR. 62 / P: a-u~ / V: (înv) ~re *sm*, *avt~ sm* / Pl: ~i, ~oare / E: lat *autor*] 1 (Înv) Persoană care este cauza primă a ceva. 2 (Înv) Creator al unui anumit fapt. 3 (Înv; fig) Tată ceresc. 4 (Jur; înv) Strămoș comun sau părinte. 5 Creator al unei opere artistice. 6 (Spec) Scriitor. 7 (Pex; înv) Carte care conține opera unui scriitor. 8 Inventator. 9 (Îs) Drepturi de ~ Sumă de bani cuvenită creatorului unei opere din vânzarea, reprezentarea, reproducerea sau executarea operci. 10 (Fam; ie) După unii ~i Potrivit părerilor unora. 11 (Jur; înv; frm) Cel de la care avem un drept, o proprietate. 12 (Spec) Persoană care comite o infracțiune.

autoradiografie *sf* [At: DN³ / P: a-u-to-ra-di-o-gra-fi-e / Pl: ~ii / E: fr *autoradiographie*] Imagine a unui organ conținând un produs radioactiv, obținută pe o peliculă fotografică sau radiografică.

autorapid *sn* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~e / E: *auto²- + rapid*] Automotor (1) cu viteză de tren rapid.

autoraş *sm* [At: DA / P: *a-u~* / Pl: *~i* / E: *autor* + *-aş*] 1-6 Autor (5, 6, 8) (lipsit de importanță).

autore *sm* *vz* **autor**

autoreceptare *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~ări* / E: *net*] Uscare a tulpinii puieților din lipsă de lumină sau din altă cauză naturală.

autoreclama *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~me* / E: fr *autoréclame*] Reclamă făcută de sine însuși propriilor calități sau realizări.

autoreferat *sn* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~e* / E: *auto¹- + referat*] 1 Scurtă expunere făcută de autor (5) asupra lucrării sale. 2 Expunere făcută de cineva în vederea susținerii tezei de doctorat.

autoregla *vr* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pzi: *~lez* / E: *auto¹- + regla*] 1-2 A (se) regla automat.

autoreglaj *sn* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~e* / E: fr *autoréglage*] (Mec) Autoreglare (1).

autoreglare *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~lări* / E: *autoregla*] 1 Reglare automată Si: *autoreglaj*, (rar) *autoreglat¹*. 2 (Spc) Proprietate a unui sistem biologic sau cibernetic de a recepționa informația, de a o transmite elementelor sistemului și de a selecționa răspunsul cel mai adecvat.

autoreglat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: *autoregla*] (Rar) Autoreglare (1).

autoreglat², *~ă* *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *autoregla*] Reglat² automat.

autorelaxare *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~ări* / E: *auto¹- + relaxare*] (Med) Relaxare pe cale naturală, fără administrare de calmante.

autoreplicare *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~ări* / E: *auto¹- + replicare*] (Blg) Proprietate a unei molecule de a da naștere unei noi molecule identice.

autoreplică *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~ici* / E: *auto¹- + replică*] Replică pe care un autor (5) și-o dă sieși.

autoreproșă *vr* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pzi: *~șez* / E: *auto¹- + reproșă*] A-și reproșă ceva sieși.

autoritar, *~ă* *a* [At: D. ZAMFIRESCU, R. 57 / P: *a-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr *autoritaire*] 1-2 *av*, *a* (Într-un mod) care impune altora autoritatea (2) sa. 3 *a* Care nu admite replică. 4 *a* Care își impune punctul de vedere. 5-6 *a* Care uzează (și abuzează) de dreptul de a comanda.

autoritarism *sn* [At: (a. 1935) ap. DA ms / P: *a-u~* / Pl: *~e* / E: fr *autoritarisme*] 1 Atitudine autoritară (2). 2 Caracter autoritar (2). 3 Sistem bazat pe supunere necondiționată față de autoritate (6).

autoritarist, *~ă* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr 104, 4/3 / P: *a-u~* / Pl: *~iști, ~e* / E: *autoritar + -ist*] 1-2 *smf*, *a* (Adept) al autoritarismului (3). 3-5 *smf*, *a* (Persoană) care practică autoritarismul (1-2). 6-8 *a* Caracteristic autoritarismului (1-3). 9-11 *a* Referitor la autoritarism (1-3). 12-14 *a* De autoritarism (1-3).

autoritate *sf* [At: (a. 1817) URICARIUL IV, 300/21 / P: *a-u~* / Pl: *~ări* / E: fr *autorité*, lat *auctoritas*, *-atem*] 1-2 (Drept sau) putere de a impune cuiva ascultare. 3 (Jur; îs) *~a* lucrului judecat Principiu în baza căruia o pricină judecată definitiv nu poate fi readusă în fața justiției. 4-5 (Ccr; mpl) Putere (politică sau) administrativă. 6 Instituție a statului care are dreptul de a impune cuiva ascultare. 7 (Ccr) Conducător al unei autorități (6). 8 Reprezentant al forței publice. 9-10 Putere de a se impune altora prin (capacitate sau) merite. 11 Prestigiu de care se bucură cineva datorită calităților sale. 12 (Înv; ie) *A face ~A* se impune. 13 (Înv; îs) **Argument de ~** Argument neîntemeiat logic, ci bazat pe un citat dintr-un autor (6) cunoscut. 14 (Ccr) Persoană cu puterea de a se impune. 15 (Ccr) Persoană cu prestigiu. 16 Prestigiu. 17 (Ccr) Specialist.

autoriza *vr* [At: (a. 1865) URICARIUL X, 370 / P: *a-u~* / Pzi: *~zez* / E: fr *autoriser*] 1 A investi pe cineva cu o autoritate (8) publică Si: (înv) *a împuternici*. 2 A da cuiva dreptul să facă ceva Si: *a îngădui*, *a permite*, (înv) *a îndritui*.

autorizare *sf* [At: MON. OF. (1906) / P: *a-u~* / Pl: *~zări* / E: *autoriza*] 1 Investiție a cuiva cu o autoritate (8) publică Si: *investitura*, (rar) *autorizat¹* (1), (înv) *împuternicire*. 2 Acordare a dreptului de a face ceva Si: *autorizație* (1), *îngăduire*, *permisiune*, (rar) *autorizat¹* (2), (înv) *îndrituire*.

autorizat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: *autoriza*] 1-2 (Rar) Autorizare (1-2).

autorizat², *~ă* *a* [At: MAIORESCU, D. II, 256 / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *autoriza*] 1 Care este investit într-o funcție publică Si: *împuternicit*. 2 Căruia i se permite să facă ceva. 3 Care are autorizație (1) prealabilă de la persoana sau autoritatea (8) de care depinde aprobarea. 4 (Îs) *Traducere ~ă* Traducere făcută cu asentimentul autorului (5) și aprobată de el. 5 (Îas) Traducere a textului unui act oficial efectuată de o persoană autorizată (5). 6-7 Care primește dreptul de a-și exercita autoritatea (1-2). 8-9 Făcut de o persoană care are autorizație (2-3).

autorizație *sf* [At: HAMANGIU, C. C. 687 / V: *~iune* / P: *a-u~* / Pl: *~ii* / E: fr *autorisation*] 1 Autorizare (2). 2 (Ccr) Act scris prin care se atestă autorizarea (2). 3 (Ccr) Document scris prin care se acordă un drept sau o împuternicire cuiva.

autorizațiune *sf* *vz* **autorizație**

autorlăc *sn* [At: IORDAN, L. R. A. / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: *autor + -lăc*] Pretenția de a fi autor (1, 5, 6, 7) (cu orice preț).

autorotație *sf* [At: DN³ / P: *a-u-to-ro-ta-ti-e* / Pl: *~ii* / E: fr *autorotation*] Mișcare de rotație a unei suprafețe portante sau a unui avion, când această mișcare se întreține de la sine.

autorutier, *~ă* *a* [At: DEX² / P: *a-u-to-ru-ti-er* / Pl: *~i, ~e* / E: fr *autoroutier*] 1 Relativ la transportul auto³ (3). 2 Specific transportului auto³ (3). 3 De transport auto³ (3).

autos *smp* [At: MDENC / E: sp *autos*] (Îc) ~ **sacramentales** Drame alegorice într-un act, cu subiect mitologic religios, ilustrând dogme catolice, care, în Spania medievală, se reprezentau în piețe publice.

autosalva *vr* [At: DA ms / P: *a-u~* / Pzi: *~vez* / E: *auto¹- + salva*] (Rar) A se salva pe sine însuși.

autosalvare¹ *sf* [At: EVID. CONT. 135 / P: *a-u~* / Pl: *~vări* / E: *autosalva*] 1 Salvare de către sine însuși Si: (rar) *autosalvat¹*.

autosalvare² *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~vări* / E: *auto²- + salvare*] Autoambulanță.

autosalvat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: *autosalva*] (Rar) Autosalvare¹.

autosalvat², *~ă* *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *autosalva*] Care s-a salvat pe sine însuși.

autosanitară *sf* [At: LTR² / P: *a-u~* / Pl: *~re* / E: *auto²- + sanitară*] Autoambulanță.

autoscară *sf* [At: DEX² / P: *a-u~* / Pl: *~ări* / E: *auto²- + scară*] Autovehicul prevăzut cu o scară pentru lucrări la înălțime.

autoscopic, *~ă* *a* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *autoscopique*] 1 Referitor la autoscopie. 2 Caracteristic autoscopiei. 3 De autoscopie.

autoscopie *sf* [At: DN³ / P: *a-u-to-sco-pi-e* / Pl: *~ii* / E: fr *autoscopie*] Simptom al unor boli, care constă în aceea că bolnavul crede că se vede pe sine însuși în fața sa.

autoscreper *sn* [At: DEX² / P: *a-u~* / Pl: *~e* / E: *auto²- + screper*] Autovehicul prevăzut cu un screper.

autoselector *sn* [At: DEX² / P: *a-u~* / Pl: *~oare* / E: *auto¹- + selector*] Incubator pentru clocitul icrelor.

autoseroterapie *sf* [At: ENC. AGR. 363 / P: *a-u-to-se-ro-te-ra-pi-e* / Pl: *~ii* / E: *auto¹- + seroterapie*] Metodă de tratament cu ser scos din sângele bolnavului, practică în pleurezii, pleuro-pneumonii etc.

autoservi *vr* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~vesc* / E: dr *autoservire*] A se servi pe sine însuși.

autoservice *sn* [At: DN³ / P: *a-u-to-ser-vis* / Pl: *~uri* / E: eg *auto-service*] 1 Stație de întreținere a autovehiculelor. 2 Service pentru autovehicule.

autoservire *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~ri* / E: *auto¹- + servire*] 1 Servire de către sine însuși. 2 Procedu de servire în magazine sau localuri de alimentație publică, potrivit căruia clienții se servesc singuri. 3-4 Magazin sau local de alimentație publică unde clienții se servesc singuri. 5 Muncă depusă de preșcolari, de elevi și studenți, pentru asigurarea unor condiții igienice și estetice de trai în comun.

autosifon *sn* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~oane / E: fr *autosiphon*] Tub pentru prepararea sifonului, cu ajutorul unei minibutelii de acid carbonic, fixată într-un dispozitiv special.

autosincronizare *sf* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~zări / E: *auto*¹- + *sincronizare*] Operație simplificată de conectare a generatoarelor sincrone paralele cu rețeaua.

autospecială *sf* [At: DN³ / P: a-u-to-spe-ci-a~ / Pl: ~le / E: *auto*²- + *special*] Autovehicul cu destinație specială, având caroseria adaptată pentru un anumit scop.

autosport *sn* [At: LTR² / P: a-u~ / Pl: ~uri / E: *auto*²- + *sport*] Automobil (1) destinat curselor de viteză, având un motor foarte puternic, centrul de greutate așezat cât mai jos și o caroserie specială, care să permită o cât mai mică frecare cu aerul.

autostație *sf* [At: DN³ / P: a-u-to-sta-ti-e / Pl: ~ii / E: *auto*²- + *stație*] 1 Stație de autobuze. 2 Stație de întreținere a vehiculelor.

autosteril, ~a *a* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~i, ~e / E: *auto*¹- + *steril*] (D. plante) Care prezintă autosterilitate.

autosterilitate *sf* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~răți / E: *auto*¹- + *sterilitate*] Incapacitate a unor specii de plante de a lega rod prin fecundarea florilor cu polen propriu.

autostivuitor *sn* [At: DEX² / P: a-u-to-sti-vu-i~ / Pl: ~oare / E: *auto*²- + *stivuitor*] Mașină de stivuit.

autostop *sn* [At: LTR² / P: a-u~ / Pl: ~uri / E: *auto*²- + *stop*] 1 Instalație de semnalizare luminoasă care servește la reglementarea circulației pe străzi. 2 Instalație servind la oprirea automată a unui vehicul de cale ferată atunci când linia nu este liberă. 3 Practică constând în oprirea unui autovehicul pentru a-i cere să transporte ocazional pe cineva într-o direcție comună.

autostopist, ~a *a* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~iști, ~e / E: *autostop* + *-ist*] Persoană care face autostopul (3).

autostradă *sf* [At: LTR² / P: a-u~ / Pl: ~răzi / E: it *autostrada*] Șosea modernă de mare capacitate, rezervată circulației autovehiculelor și având cele două sensuri de circulație separate între ele Si: (ivr) *autodrum*.

autostropitoare *sf* [At: DEX² / P: a-u~ / Pl: ~ori / E: *auto*²- + *stropitoare*] Autovehicul pentru stropitul și spălatul străzilor.

autostudia *vr* [At: DN³ / P: a-u-to-stu-di-a / Pzi: ~iez / E: *auto*¹- + *studia*] 1 A se studia pe sine însuși. 2 A se autocontrola.

autosudură *sf* [At: DA ms / P: a-u~ / Pl: ~ri / E: *auto*¹- + *sudură*] Sudură autogenă.

autosugestie *sf* [At: GRIGORIU-RIGO, M.D. 1, 48 / V: ~iune / P: a-u-to-su-ges-ti-e / Pl: ~ii / E: fr *autosuggestion*] 1-2 Sugestie (involuntară sau) intenționată exercitată asupra sine însuși, fără intervenție exterioară. 3 Stare a celui care s-a autosugestionat.

autosugestiona *vr* [At: DA / P: a-u-to-su-ges-ti-o~ / Pzi: ~nez / E: fr *autosuggestionner*] A se sugestiona pe sine însuși.

autosugestionare *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 112, 12/4 / P: a-u-to-su-ges-ti-o~ / Pl: ~nări / E: *autosugestiona*] Sugestionare de către sine însuși Si: (rar) *autosugestionat*¹.

autosugestionat¹ *sn* [At: MDA ms / P: a-u-to-su-ges-ti-o~ / Pl: ~uri / E: *autosugestiona*] (Rar) Autosugestionare.

autosugestionat², ~a *a* [At: MDA ms / P: a-u-to-su-ges-ti-o~ / Pl: ~ați, ~e / E: *autosugestiona*] Care s-a sugestionat pe sine însuși.

autosugestiv *sf* *vr* *autosugestie*

autosupraveghea *vr* [At: DEX² / P: a-u~ / Pzi: ~ghez / E: *auto*¹- + *supraveghea*] A se supraveghea pe sine însuși.

autosupravegheat¹ *sn* [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~uri / E: *auto*¹- + *supraveghea*] (Rar) Autosupravegheare.

autosupravegheat², ~a *a* [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~ați, ~e / E: *auto*¹- + *supraveghea*] Care se autosupraveghează.

autosupravegheare *sf* [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~ri / E: *autosupraveghea*] Supravegheare de către sine însuși Si: (rar) *autosupravegheat*¹.

autoșasiu *sn* [At: DEX² / P: a-u~ / Pl: ~ri / E: *auto*²- + *șasiu*] 1 Șasiu pentru autovehicule. 2 Șasiu lipsit de caroserie.

autoșenilă *sf* [At: NOM. MIN. I, 10 / P: a-u~ / Pl: ~le / E: *auto*²- + *șenilă*] Autovehicul ale cărui roți sunt prevăzute cu șenile, destinat deplasării pe orice fel de teren.

autoșenileta *sf* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~te / E: *autoșenilă* + *-eta*] Autovehicul de transport cu două roți directoare în față și cu două șenile propulsoare în spate.

autotaxare *sf* [At: DEX² / P: a-u~ / Pl: ~xări / E: *auto*¹- + *taxare*] Compostare, de către călători, a biletelor de călătorie în autovehicule.

autotelic, ~a *a* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *autotélique*] (Flz) Care își conține în sine scopul.

autoterapie *sf* [At: DN³ / P: a-u-to-te-ra-pi-e / Pl: ~ii / E: fr *autothérapie*] Vindecare pe cale naturală a unei boli, fără ajutor medical.

autotest *sn* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~e / E: fr *autotest*] (Psh) Chestionar la care răspunde însuși autorul (5), pe baza unor coeficienți numerici stabiliți pentru fiecare întrebare.

autotipie *sf* [At: SBIERA, F. S. 50 / P: a-u-to-ti-pi-e / Pl: ~ii / E: fr *autotypie*] Procedeu fotochimic de executare a unui clișeu într-o singură culoare, nuanțele fiind redată prin descompunerea imaginii în puncte sau linii Cf *similigravura*. 2 Clișeu obținut prin autotipie (1) Cf *similigravura*.

autotomie *sf* [At: DN³ / P: a-u-to-to-mi-e / Pl: ~ii / E: fr *autotomie*] 1 Automutilare la care recurg unele animale (ca șopârta) pentru a scăpa de anumite pericole. 2 Capacitate a unor organisme vegetale de a pierde și apoi de a reface unele părți ale organismului.

autotoxină *sf* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~ne / E: *auto*¹- + *toxină*] Toxină produsă de un organism prin el însuși.

autotractat, ~a *a* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 159, 3/6 / P: a-u~ / Pl: ~ați, ~e / E: *auto*²- + *tractat*] 1-2 Tras (sau pus în mișcare) de un autovehicul.

autotractor *sn* [At: NOM. MIN. I, 107 / P: a-u~ / Pl: ~oare / E: *auto*²- + *tractor*] 1 Autovehicul cu roți sau șenile, prevăzut cu tractor de mare putere. 2 Autocamion pentru orice teren, cu dublu-diferențial în spate (uneori cu tracțiune și în față), echipat cu cabestan. 3 Autoșenilă mică.

autotracțiune *sf* [At: DA ms / P: a-u-to-trac-ti-u~ / Pl: ~ni / E: *auto*²- + *tracțiune*] Tracțiune făcută cu mijloace automobile (2).

autotrafic *sn* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~uri / E: *auto*²- + *trafic*] Trafic de autovehicule.

autotrailer *sn* [At: DEX² / P: a-u~ / Pl: ~e / E: *auto*²- + *trailer*] Autovehicul pentru transportul pieselor grele.

autotransformator *sn* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~oare / E: fr *autotransformateur*] 1 Transformator electric cu o singură înfășurare și cu trei borne, două externe pentru tensiunea înaltă și una intermediară, care, împreună cu câte una din cele externe, constituie bornele pentru tensiunea joasă. 2 Transformator electric în care înfășurările primară și secundară sunt cuplate dublu.

autotransfuzie *sf* [At: DN³ / P: a-u-to-trans-fu-zi-e / Pl: ~ii / E: fr *autotransfusion*] (Med) 1 Dirijare a sângelui de la periferie spre inimă. 2 Autohemoterapie.

autotransplant *sn* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~uri / E: fr *autotransplant*] Fragment de țesut transplantat într-o altă parte a corpului aceluiași individ.

autotransport *sn* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~uri / E: *auto*²- + *transport*] 1 Transport cu autovehicul. 2 Transport executat cu autocamioane.

autotransportor *sn* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~oare / E: *auto*²- + *transportor*] Autovehicul blindat, de luptă, folosit pentru transportul infanteriei.

autotren *sn* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~uri / E: *auto*²- + *tren*] Autovehicul cu una sau mai multe remorci.

autotrenist *sm* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~iști / E: *autotren* + *-ist*] Șofer de autotren.

autotrof, ~a *a* [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~i, ~e / E: fr *autotrophe*] (Blg; d. organisme) 1 Care își produce singur substanțele de care are nevoie. 2 Capabil să transforme substanțele anorganice în elemente organice, necesare hranei.

autotrofic, ~ă a [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *autotrophique*] 1-2 Autotrof (1-2). 3 Privitor la autotrofie. 4 Caracteristic autotrofiei. 5 De autotrofie.

autotrofie sf [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~ii / E: fr *autotrophie*] 1-2 Mod de hrănire al organismelor autotrofe (1-2).

autotun sn [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~uri / E: *auto*²- + *tun*] 1 Tun de calibru mare, tractat de un autovehicul. 2 Autovehicul de luptă, echipat cu tun.

autoturism sn [At: LTR² / P: a-u~ / Pl: ~e / E: fr *autotourisme*] Automobil pentru transportul de persoane, cu capacitate de 2-7 locuri.

autoturist, ~ă smf [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~iști, ~e / E: fr *autotouriste*] 1 Șofer al unui autoturism. 2 Persoană care călătorește cu autoturismul.

autoturistic, ~ă a [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *autotouristique*] 1-2 Referitor la autoturism sau la autoturisti. 3-4 Caracteristic autoturismului sau autoturistilor. 5 De autoturism.

autoturn sn [At: LTR² / P: a-u~ / Pl: ~uri / E: *auto*²- + *turn*] Autovehicul echipat cu o platformă care se poate înălța, folosit la lucrările de instalații și întrețineri electrice aeriene.

autoutila vr [At: DN³ / P: a-u-to-u~ / Pzi: ~lez / E: *auto*¹- + *utila*] A se utiliza din resurse proprii Si: a se autodota (2).

autoutilare sf [At: DN³ / P: a-u-to-u~ / Pl: ~lări / E: *autoutila*] Utilare din resurse proprii Si: *autodotare* (2), (rar) *autodota*¹ (2), (rar) *autoutila*¹.

autoutilat¹ sn [At: MDA ms / P: a-u-to-u~ / Pl: ~uri / E: *autoutila*] (Rar) Autoutilare.

autoutilat², ~ă a [At: DEX² / P: a-u-to-u~ / Pl: ~ați, ~e / E: *autoutila*] Care s-a utilizat din resurse proprii.

autoutilatar sn [At: DN³ / P: a-u-to-u~ / V: ~ă sf / Pl: ~e / E: *auto*²- + *utilitar*] Autovehicul pentru transporturi curente.

autoutilatar sf vz *autoutilatar*

autovaccin sn [At: DA ms / P: a-u~ / Pl: ~e și (rar) ~uri / E: fr *autovaccin*] 1 (Inv) Injectare cu sânge venos sau ser sangvin, făcută bolnavului de la care s-a recoltat, cu scopul de a-i mări imunitatea Cf *autoeroterapie*. 2 Vaccin preparat prin cultura de microbi luați chiar de la bolnavul cărui i se administrează.

autovaccina [At: DN³ / P: a-u~ / Pzi: ~nez / E: fr *autovacciner*] 1-2 vt A face cuiva un autovaccin (1-2). 3-4 vr A se supune unui autovaccin (1-2). 5 vr A se vaccina spontan, fără intervenție exterioară. 6 vr A se vaccina pe sine însuși.

autovaccinare sf [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~nări / E: *autovaccina*] 1-2 Efectuare a unui autovaccin (1-2) asupra cuiva Si: *autovaccinat*¹ (1-2). 3 Producere spontană a unei vaccinări, fără intervenție exterioară Si: *autovaccinat*¹ (3). 4 Vaccinare de către sine însuși Si: *autovaccinat*¹ (4).

autovaccinat¹ sn [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~uri / E: *autovaccina*] 1-4 Autovaccinare (1-4).

autovaccinat², ~ă a [At: DEX² / P: a-u~ / Pl: ~ați, ~e / E: *autovaccina*] 1-2 Care este supus unui autovaccin (1-2). 3 Care s-a vaccinat spontan, fără intervenție exterioară. 4 Care s-a vaccinat pe sine însuși.

autovalorifica vr [At: MDA ms / P: a-u~ / Pzi: ~rific / E: *auto*¹- + *valorifica*] A se valorifica pe sine însuși.

autovalorificare sf [At: MARX, C. 165 / P: a-u~ / Pl: ~cări / E: *autovalorifica*] Valorificare de către sine însuși a propriilor calități, bunuri etc. Si: *autovalorificat*¹.

autovalorificat¹ sn [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~uri / E: *autovalorifica*] Autovalorificare.

autovalorificat², ~ă a [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~ați, ~e / E: *autovalorifica*] 1 Care își valorifică el însuși propriile calități. 2 (D. obiecte) Care a fost valorificat de către posesor.

autovehicul sn [At: IOANOVICI, TEHN. 11 / P: a-u~ / Pl: ~e / E: *auto*²- + *vehicul*] Vehicul cu tracțiune mecanică proprie.

autoverifica vr [At: DN³ / P: a-u~ / Pzi: ~rific / E: *auto*¹- + *verifica*] A-și verifica propria activitate.

autoverificare sf [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~cări / E: *autoverifica*] Verificare a propriei activități Si: *autoverificat*¹.

autoverificat¹ sn [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~uri / E: *autoverifica*] Autoverificare.

autoverificat², ~ă a [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~ați, ~e / E: *autoverifica*] Care își verifică propria activitate.

autozom sm [At: DEX² / P: a-u~ / Pl: ~i / E: fr *autosome*] (Blg) Cromozom din celulele somatice.

autumnal, ~ă a [At: MACEDONSKI, O. 1, 30 / V: ~tom~ / P: a-u~ / Pl: ~i, ~e / E: lat *autumnalis*, it *autunnale*] 1 Caracteristic toamnei. 2 Propriu toamnei. 3 Privitor la toamnă. 4 De toamnă. 5 Tomnatic.

autunian, ~ă [At: DN³ / P: au-tu-ni-un / Pl: ~ieni, ~iene / E: fr *autunien*] (Glg) 1 sn Etaj inferior al permianului de facies continental, limitat la vestul Europei. 2 a Care aparține autunianului (1). 3 a Privitor la autunian (1). 4 a Caracteristic autunianului (1). 5 a De autunian (1).

autunit sn [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~e / E: fr *autunite*] (Glg) Mineral de uraniu.

au-unde av vz *au*

auversian, ~ă [At: DN³ / P: o-ver-si-an / Pl: ~ieni, ~iene a / E: fr *auversien*] (Glg) 1 sn Al doilea etaj al eocenului. 2 a Care aparține auversianului (1). 3 a Privitor la auversian (1). 4 a Caracteristic auversianului (1). 5 a De auversian (1).

auxilia sf [At: MDENC / Pl: ~ii / E: lat *auxilia*] Formațiune tactică de luptă în Roma antică, alcătuită din soldați care nu erau cetățeni romani, compusă din cavalerie, infanterie sau unități navale.

auxiliar, ~ă [At: MAIORESCU, L. 141 / P: a-u-xi-li-ar / Pl: ~i, ~e / E: fr *auxiliaire*, lat *auxiliaris*] 1-2 sn, a (Element) care ajută la ceva, care se află pe plan secundar față de cel principal. 3-4 sn, a (Grm) (Parte de vorbire) care exprimă raporturile între cuvinte. 5-6 sn, a (Grm; șis) *verb* ~ (Verb) cu care se formează timpurile compuse ale verbelor. 7 a (Mat) Cu ajutorul căruia se poate rezolva mai ușor o problemă. 8-9 smf, a (Persoană) care ajută pe cineva la ceva. 10 a (Îs) *Corp* ~ (sau *trupe*) ~e Soldați care luptă sub steagul unei alte națiuni. 11 a (Îs) *Serviciu* ~ Serviciu militar (de birou) îndeplinit de persoane inapte pentru serviciul de front. 12-13 smf, a (Persoană) care aparține unui serviciu auxiliar (11).

auxiliu sn [At: V. ROM. noiembrie 1939, nr. 143 / P: a-u-xi-li-u / Pl: ~ii / E: lat *auxilium*] (Ltm; liv) 1 Ajutor. 2 Leac.

auxină sf [At: MACAROVICI, CH. 445 / P: a-u~ / Pl: ~e / E: fr *auxine*] Substanță hormonală vegetală care condiționează creșterea plantelor.

auxo- [At: DN³ / P: a-u~ / E: fr *auxo-*] Element prim de compunere savantă cu semnificația: 1 De creștere. 2 De stimulare.

auxocrom sm [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~i / E: fr *auxochrome*] 1 Grupă de atomi care, introduși în molecula unei combinații organice colorate, contribuie la intensificarea culorii acesteia. 2 Hormon vegetal care stimulează sinteza pigmentilor.

auxologic, ~ă a [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *auxologique*] 1 Privitor la auxologie. 2 Propriu auxologiei. 3 De auxologie.

auxologie sf [At: DN³ / P: a-u-xo-lo-gi-e / Pl: ~ii / E: it *auxologia*] Știință care studiază creșterea organismelor.

auxometrie sf [At: DN³ / P: a-u-xo-me-tri-e / Pl: ~ii / E: fr *auxométrie*] Parte a dendrometriei care studiază metodele de măsurare a creșterii arborilor sau arboretelor.

auxometru sn [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~re / E: fr *auxomètre*] Aparat folosit în auxometrie.

auxonomic, ~ă a [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *auxonomique*] 1 Privitor la auxonomie. 2 Propriu auxonomiei. 3 De auxonomie.

auxonomie sf [At: DN³ / P: a-u-xo-no-mi-e / Pl: ~ii / E: fr *auxonomie*] Știință care se ocupă cu studiul legilor creșterii și dezvoltării arborilor și arboretelor.

auxopatie, ~ă a [At: MDA ms / P: a-u~ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *auxopatique*] 1 Privitor la auxopatie. 2 Propriu auxopatiei. 3 De auxopatie.

auxopatie sf [At: DN³ / P: a-u-xo-pa-ti-e / Pl: ~ii / E: fr *auxopathie*] (Med) Tulburare a creșterii.

auxospor sm [At: DN³ / P: a-u~ / Pl: ~i / E: fr *auxospore*] (Blg) Zigot al diatomeelor, format din conjugarea a doi indivizi care nu se mai pot divide.

auz *sn* [At: COD. VOR. 104/4 / P: *a-uz* / Pl: *~uri* / E: *dr auz*] **1** Auzire (1). **2** (Îe) **La** (sau, *inv*, **întu**) **~ul** Auzind acestea. **3** (Înv; *pex*) Auzire (3). **4** (Înv) Comunicare din partea cuiva. **5** (Înv; *pex*) Vestă. **6** (Înv; *pex*) Zvon. **7** (Înv; *pex*) Auzire (8). **8** (Înv) Auzire (12). **9** Simț cu ajutorul căruia se percep sunetele, al cărui organ este urechea. **10** (Îe) **A ascuți** (sau, *inv*, **a tinde**) **~ul** A-și încorda atenția pentru a percepe sunete de intensitate slabă. **11** (Îe) **A-i veni cuiva ~ui** A-și recăpăta auzul după o perioadă de surzenie. **12** (Înv; *îe*) **A-i lua cuiva ~ul** A asurzi pe cineva (printr-un zgomot puternic). **13** (Îs) **~ muzical** Capacitate a auzului (9) de a distinge înălțimea precisă a sunetelor. **14** (Mpl; *fig*) Ureche. **15** (Înv; *îe*) **Întu ~ul tuturor (oamenilor)** În mod public. **16** (Înv; *îe*) **A ajunge în ~ul cuiva** A i se aduce la cunoștință.

auzi [At: COD. VOR. 104/4 / P: *a-u~* / Pzi: *aud*, (îrg) *auz*; *cj*: *să aud*, (îrg) *să auz*; *imt*: *auzi* / E: *ml audio*, *-ire*] **1** *vr* A percepe și a distinge sunete cu ajutorul simțului auzului. **2** *vr* A distinge și a înțelege sensul sunetelor vorbirii. **3** *vr* A asculta (pe cineva vorbind). **4** *via* (Îe) **N-aude, na vede (na greul pământului și ușorul vântului)** Nume cu care eroul din basme își strigă ajutoarele animale, lupul, vulpea, (ursul și iepurele), astfel încât interjecția *na!* să se confunde cu negația *nu*. **5** *vta* (Pex; *îae*) Nu vrea să audă și să știe nimic. **6** *vta* (Pex; *îae*) Este complet insensibil la impresii din exterior. **7** *vta* (Îe) **Eu spun, eu aud** Nimeni nu mă bagă în seamă. **8** *vr* A recunoaște sursa de proveniență a sunetelor (un obiect, un animal etc.). **9** *vr* A înțelege. **10** *vr* A afla o știre. **11** *vr* (Îe) **A-si ~ (multe) vorbe** A afla ce vorbește lumea despre sine. **12** *vta* (Îe) **~nd așa...** Afînd acestea. **13** *vrp* A se băfii. **14** *vrp* A se zvoni. **15** *vrp* (Îf *nu se-aude*!) Nu se vorbește. **16** *vrp* (Îaf) Nu se află. **17** *vrp* (Îaf) Nu există. **18** *vrp* (Îaf) Nu se poate întâmpla. **19** *vi* (Îe) **A nu mai ~ de numele cuiva** A-i pierde urma. **20** *vi* (Înv; *îe*) **A nu fi bucuos (sau a nu voi) să audă de numele cuiva** A rupe orice legătură cu cineva. **21** *vi* (Îe) **A ~ din (sau de la) moși-strămoși (sau din oameni, de la strămoși, din bătrâni)** A cunoaște tradițiile orale. **22** *vr* A asculta și a analiza calitatea sau valoarea sunetelor muzicale. **23** *vta* (Îe) **!~!** Fii atent la... **24** *i* (Îe) **~ măi!** (sau *frate, nene, soror*, ori *colo, vorbă* etc. sau, *rep ~!*) Exprimă mirarea. **25** *vta* (Imp; *în strigături*) Hai! **26** *vr* (Îe) **~tu-m-ai?** Ai înțeles? **27** *via* (Îf *aud?*) Ce dorești? **28** *vta* (Îaf) Ce-ai spus? **29** *vta* (Îaf) Nu mă poți contrazice! **30** *vi* (Îe) **S~m de bine!** Formulă de salut, la despărțire. **31** *vr* (Îe) **Să se audă musca (zburând)** Să fie liniște perfectă! **32** *vr* (Cu subiectul divinitate) A împlini dorința exprimată de cineva. **33** *vr* (Îe) **Să te-audă Dumnezeu!** Să se îplinească ceea ce ai zis! **34** *vr* (Îae) Să și se îplinească dorințele. **35** *vr* (Reg) A miroși urât. **36** *vr* (Reg; *îe*) **I se aude din gură** Îi miroase gura. **37** (Reg; *îe*) **A ~ în gură ca cucii** A nu înțelege nimic când cineva e beat.

auzibil, **~a** *vz* **audibil**

auzire *sf* [At: PSALT. SCH. 377/5 / P: *a-u~* / Pl: *~ri* / E: *auzi*] **1** Percepție și distingere a sunetelor cu ajutorul simțului auzului Si: *auz* (1), (îvr) *auzit*¹ (1), *auzitura* (1). **2** Înțelegere a sunetelor vorbirii Si: (îvr) *auzit*¹ (2), *auzitura* (2). **3** Ascultare (a cuiva vorbind) Si: (înv) *auz* (3), (îvr) *auzit*¹ (3), *auzitura* (3). **4** Recunoaștere a sursei de proveniență a sunetelor (un obiect, un animal etc.) Si: (îvr) *auzit*¹ (4), *auzitura* (4). **5** Înțelegere Si: *auzit*¹ (5), *auzitura* (5). **6** Aflare a unei știri Si: (îvr) *auzit*¹ (6), *auzitura* (6). **7** (Înv) Băfrire Si: *auzitura* (7). **8** (Înv; *pex*) Reputație Si: *auz* (7), *auzit*¹ (5), *auzitura* (8). **9** (Jur; *inv*; *îe*) **Mărturie din ~** Mărturie întemeiată pe spusele altora. **10** (Ccr) Vestă Si: *auzit*¹ (9), *auzitura* (9). **11** (Ccr) Zvon Si: *auzit*¹ (10), *auzitura* (10). **12** (Înv) Tradiție orală Si: (înv) *auz* (8), (îvr) *auzit*¹ (11), *auzitura* (11). **13** (Înv) Ascultare și analiză a calității sau valorii sunetelor muzicale Si: (îvr) *auzit*¹ (12), *auzitura* (12). **14** (Înv; *d* divinitate) Împlinire a dorinței cuiva Si: (îvr) *auzit*¹ (13), *auzitura* (13). **15** (Reg) Miroș urât Si: (îvr) *auzit*¹ (14), *auzitura* (14).

auzit¹ *sn* [At: TETRAEV. (1574) 224 / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: *auzi*] **1-14** Auzire (1-8, 10-15).

auzit², **~a** *a* [At: VARLAAM, C. 375 / P: *a-u~* / Pl: *~iți*, *~e* / E: *auzi*] **1** Percept cu ajutorul auzului (9). **2** (D. vorbire) Înțeles. **3** (D. vorbire) Ascultat. **4** (D. sursa sunetelor) Recunoscut. **5** (D. cauza sunetelor) Înțeles.

6 Aflat. **7** Zvonit. **8** Tradițional. **9** (D. sunete muzicale) Analizat din punct de vedere al calității și valorii. **10** (D. o dorință) Împlinit.

auzitor, **~oare** [At: BIBLIA (1688), ap. HEM 2121 / P: *a-u~* / Pl: *~i*, *~oare* / E: *auzi* + *-tor*] **1** *a* (Îvr) Care aude (1). **2** *a* (Îvr) Care poate auzi (1). **3** *a* Care înțelege sensul vorbirii. **4-5** *smf*, *a* (Persoană) care ascultă. **6** *a* (Îvr) Care este sensibil la impresii din exterior. **7** *a* (Îvr) Care recunoaște sursa sunetelor. **8-9** *smf*, *a* (Persoană) care află o veste. **10** *a* Care poate analiza corect calitatea și valoarea sunetelor muzicale. **11** *a* (D. divinitate) Care îndeplinește dorințele.

auzitură *sf* [At: ANON. CAR. / P: *a-u~* / Pl: *~ri* / E: *auzi* + *-tura*] (Îvr) **1-14** Auzire (1-8, 10-15).

avad¹ *sm* [At: DOSOFTEI, V.S. 13/2 / V: *avv~* / Pl: *~azi* / E: *ngr* *ăppăsovi*] (Înv) **1-4** (Șhp) Avă² (1-2) (mic). **5-7** Avă (3-5).

avad² *sm* *vz* **haut**

avaet *sn* [At: (a. 1776) HEM 2140 / V: *ha~* / Pl: *~uri* / E: *tc* *avad*] **1** (Înv) Impozit încasat în epoca fanariotă de la cei care erau numiți într-o slujbă. **2** Taxă plătită la trecerea unui pod. **3** Taxă pentru vite, la vamă. **4** Zeciuială luată din țuica făcută la povama altuia. **5** Plată a fabricantului.

avaiu, **~ie** *a* *vz* **havaiu**

aval¹ *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: *fr* *aval*] **1** (Îoc *omonte*) Parte către care curge un râu. **2** (D. un punct de pe cursul unei ape; *is*) **În ~** Mai aproape de vărsare (față de un alt punct). **3** (Îas) Urmând cursul unei ape.

aval² *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: *fr* *aval*] **1** (Fin) Garanție specială de plată a unei cambii.

avalansă *sf* [At: ALECSANDRI, P. III, 135 / Pl: *~se* / E: *fr* *avalanche*] **1** Masă mare de zăpadă, de pietre etc. desprinsă de pe un povâmiș muntos și care se rostogolește la vale, antrenând alte materiale. **2** (Fig) Cantitate mare de apă. **3** (Fig) Cantitate mare de obiecte. **4** (Fig; *îe*) **~ verbală** Debit verbal mare.

avalea *sf* *vz* **havalea**

avalim *i* [At: HEM 2141 / E: *ctm* *te evalla* + *afirim*] **1** Bravo! **2** Aferim! **a-valma** [At: DOSOFTEI, V. S. 10 / E: *a*² + *valma*] (Îrg; *iuz*) **1-2** *a*, *av* (Care este) amestecat, fără distincție între lucruri disparate. **3-4** *a*, *av* (Care este) îngrămădit și în dezordine. **5-6** *a*, *av* (Care este) adunat împreună, fără deosebire de vârstă, rang, religie etc. **7** *a* Obștesc. **8** *sf* Obște. **9** *sf* Năvală. **10** *a*, *av* (Jur) (Care este) stăpânit în comun. **11** *a* (Jur) (D. investiții, beneficii sau pierderi) La care se participă în mod solidar.

avalmaș *sm* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~i* / E: *a-valma* + *-as*] (Îvr) Devălmaș.

avam, **~ă** [At: MARIAN, O. II, 368 / Pl: *~i*, *~e* / E: *srb* *avan*] (Trs; Buc; *inv*) **1-6** *a*, *av* *Avan*³ (1-6). **7-8** *smf*, *a* (Reg) (Om) sărac.

avan¹ [At: DN³ / V: *~nt-* / E: *fr* *avant*] Element prim de compunere savantă cu semnificația „anterior”.

avan² *sn* *vz* **havan**

avan³, **~ă** [At: DOSOFTEI, ap. HEM 2148 / Pl: *~i*, *~e* / E: *tc* *havan*] (Înv) **1-2** *a*, *av* (Care este) aprig. **3-4** *a*, *av* (Care este) hain. **5-6** *a*, *av* (Pex) (Care este) viclean. **7** *av* (Șie) **~ de** Grozav de...

avanbec *sn* *vz* **avantbec**

avancronică *sf* [At: DN³ / Pl: *~ici* / E: *fr* *avant-chronique*] Cronică a unui spectacol, scrisă înainte de a fi avut loc premiera.

avandună *sf* [At: DN³ / Pl: *~ne* / E: *fr* *avant-dune*] (Glg) Dună litorală paralelă cu țărmul, formată pe partea dinspre mare.

avanfosă *sf* [At: DN³ / Pl: *~se* / E: *fr* *avant-fosse*] (Glg) Depresiune alungită a scoarței terestre, situată între un lanț muntos cutat și o platformă.

avangardă *sf* [At: BELDIMAN, E. 75 / V: (înv) *~guardie*, *~gvarde*, *~ntg~* / Pl: *~gărzi* / E: *fr* *avant-garde*] **1** (Sub)unitate militară care se deplasează în fața forțelor principale, ca element de siguranță Si: (înv; *iuz*) *straja*. **2** (Fig) Înaintaș. **3** (Fig) Apărător. **4** (Îla) **De ~** Care merge în frunte. **5** (Îal) Care conduce. **6** (Fig; *îal*) Care luptă împotriva formelor și tradițiilor consacrate (în artă). **7** (Fig) Mișcare artistică inovatoare. **8** (Fig) Mișcare artistică având rol de precursor pentru alte mișcări moderniste.

avangardism *sn* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 106, 11/2 / Pl: ~e / E: **avangardă** + -ism] 1 Mișcare intelectuală apărută la începutul sec. 20, care căuta soluții radicale și încerca să se rupă de trecut și de tradiție. 2 Curent literar-artistic care protestează împotriva formelor și tradițiilor consacrate, recurând adesea la forme excentrice.

avangardist, ~ă [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 113, 8/1 / Pl: ~iști, ~e / E: fr **avant-gardiste**] 1-4 *smf, a* (Persoană) care aderă la avangardism (1-2). 5-6 *a* Privitor la avangardism (1-2). 7-8 *a* Care aparține avangardismului (1-2). 9-10 *a* De avangardism (1-2).

avangardie *sf* *vz* **avangardă**

avangardie *sf* *vz* **avangardă**

avanie¹ *sf* [At: MAG. IST. IV, 366/4 / V: **avân**~ / Pl: ~ii / E: ngr **όβρυχία**] 1 (Înv; mpl) Storcere de bani. 2 Oprimare.

avanie² *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr **avanie**] (Frr) 1 Afront public. 2 Tratament umilitor.

avanită *sf* [At: DA ms / Pl: ~te / E: srb **avanica**] 1 Intrus. 2 Venetic Cf **avenitură**. 3 Aventurier.

avanplajă *sf* [At: DN³ / Pl: ~je / E: fr **avant-plage**] Sector de plajă situat între linia atinsă de apele cele mai mari și linia apelor celor mai mici (flux și reflux).

avanport *sn* [At: DN³ / Pl: ~uri / E: fr **avant-port**] Zonă amenajată la intrarea într-un port pentru o scurtă staționare a navelor.

avanpost *sn* [At: ODOBESCU, S: III, 576 / V: (Înv) ~ntp~ / Pl: ~uri / E: fr **avant-poste**] (Mpl) 1 Subunitate militară de siguranță, instalată în fața forțelor principale aflate în staționare sau în apărare. 2 Poziție pe care se află un avanpost (1). 3 (Fig) Element izolat care precedă o aglomerare de elemente asemănătoare.

avanpremieră *sf* [At: DA ms / V: (Înv) ~nt-p~ / Pl: ~re / E: fr **avant-première**] Spectacol dat ca ultimă repetiție înaintea premierei, în fața unui cerc de specialiști și invitați.

avanradă *sf* [At: DN³ / Pl: ~de / E: fr **avant-rade**] Lucrare destinată să prevină afuirile, plasată în amonte față de o construcție hidrolică.

avans *sn* [At: I. IONESCU, D. 324 / Pl: ~uri / E: fr **avance**] 1 Plată anticipată a unei părți dintr-o sumă datorată ca retribuție sau salariu, ca acoperire a unei lucrări efectuate, în contul unor zile-muncă, la încheierea unui contract etc. 2 Plată a unei părți dintr-o sumă a cărei scadență e mai târziu. 3 Parte (mică) din prețul unui obiect cumpărat în rate, care trebuie plătită în momentul achiziționării. 4 (Fig) Primele demersuri făcute de cineva pentru a încheia o afacere, înțelegere, alianță. 5 (Îe) **A face cuiva ~uri** A încerca să obțină prietenia sau dragostea cuiva făcând primul pas. 6 (Îac) A face cuiva concesiile (de ordin etic), a face compromisuri spre a-i câștiga dragostea sau prietenia. 7 Interval de timp sau spațiu cu care cineva sau ceva se află înaintea altcuiva sau a altceva. 8 (Teh; la mașini-unelte) Înaintare a unelei sau piesei de lucru, perpendicular pe direcția de tăiere, pentru a se ataca o nouă așchie, a cărei lățime depinde de spațiul parcurs de piesă prin acea înaintare. 9 (Teh; la mașini cu mișcare rotativă) Înaintare a piesei de prelucrat sau a sculei în timpul unei rotații. 10 (Teh; la mașini-motoare) Admisiune și evacuare a amestecului motor. 11 (Teh; la mașini termice) Injecție și evacuare a combustibilului în cilindru înainte ca pistonul să fi ajuns la punctul mort. 12 (Teh; cer; la motoare cu explozie) Manetă cu care se reglează momentul aprinderii combustibilului în camera de explozie.

avansa [At: CADE / Pzi: ~sez / E: fr **avancer**] 1 *vi* A înainta. 2 *vi* A se apropia de o țintă către care e orientată mișcarea. 3 *vi* A se apropia de atingerea unui scop. 4 *vi* (Fig) A progresa. 5 *vi* A numi pe cineva într-o funcție superioară ierarhic celei deținute anterior. 6-8 *vt* A plăti un avans (1-3). 9 *vt* (Fam) A împrumuta o sumă cuiva. 10 *vt* A face o investiție. 11 *vt* (Îvr) A ajuta pe cineva. 12 *vt* A face o afirmație, pentru a deschide discuția. 13 *vt* A lansa o idee.

avansare *sf* [At: DA ms / Pl: ~sări / E: **avansa**] 1 Înaintare Si: (rar) **avansat**¹ (1). 2 Apropiere de o țintă către care e orientată mișcarea Si: (rar) **avansat**¹ (2). 3 Apropiere de atingerea unui scop Si: (rar) **avansat**¹ (3). 4 (Fig) Progres Si: (rar) **avansat**¹ (4). 5 Numire a cuiva într-o funcție superioară

ierarhic celei deținute anterior Si: (rar) **avansat**¹ (5). 6-8 Plată a unui avans (1-3) Si: (rar) **avansat**¹ (6-8). 9 (Fam) Împrumutarea cuiva a unei sume de bani Si: (rar) **avansat**¹ (9). 10 Investire Si: (rar) **avansat**¹ (10). 11 (Îvr) Ajutor dat cuiva Si: (rar) **avansat**¹ (11). 12 Afirmație făcută spre a deschide o discuție Si: (rar) **avansat**¹ (12). 13 Lansare a unei idei Si: **avansat**¹ (13).

avansat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: **avansa**] (Rar) 1-13 Avansare (1-13).

avansat², ~ă *a* [At: LEG. EC. PL. / Pl: ~ați, ~e / E: **avansa**] 1 Care a înaintat mai mult în comparație cu altcineva. 2 Care e aproape de ținta către care se îndreaptă. 3 Care e aproape de atingerea unui scop. 4 Care a progresat. 5 Care a fost numit într-o funcție superioară ierarhic celei deținute anterior. 6-8 (D. o sumă) Care a fost plătit sub formă de avans (1-3). 9 (D. o sumă) Care a fost împrumutat cuiva. 10 Investit. 11 (Cer; d. un ajutor) Care a fost oferit cuiva. 12 Afirmit pentru a deschide discuția. 13 (D. o idee) Lansat.

avanscenă *sf* [At: DA ms / V: ~nt-s~ / Pl: ~ne / E: fr **avant-scène**] 1 Parte dinaintea scenei (unui teatru), cuprinsă între cortină și rampă. 2 Lojă pentru spectatori, așezată de o parte și de alta a sălii, imediat lângă scenă.

avanti¹-*ec* *vz* **avan-**

avant² *sn* *vz* **avantaj**

avantagia *vi* *vz* **avantaja**

avantagiare *sf* *vz* **avantajare**

avantajat¹ *sn* *vz* **avantajat**¹

avantajiat², ~ă *a* *vz* **avantajat**²

avantajos, ~oasă *a* *vz* **avantajos**

avantajiu *sn* *vz* **avantaj**

avantaj¹ *sn* [At: (a. 1855) URICARIUL IV, 438 / V: ~agiu, (reg) ~ant² / Pl: ~e, (Înv) ~uri / E: fr **avantage**] 1 Folos mai mare obținut de cineva în raport cu altcineva. 2 Privilegiu de care se bucură cineva sau ceva. 3 Favoare pe care o primește cineva. 4 Superioritate a cuiva sau a ceva față de altcineva sau altceva, bazată pe o situație favorabilă. 5 (Îlav) **În ~ul** în folosul. 6 (La tenis) Punct marcat de unul dintre jucători când aceștia se află la egalitate la 40 de puncte.

avantaja [At: HAMANGIU, C. C. 381 / V: ~agia / Pzi: ~jez / E: fr **avantager**] 1 *vi* A face pe cineva să obțină foloase mai mari decât altcineva într-o anumită situație. 2-3 *vt* A-(și) pune în evidență calitățile și aspectul față de altcineva.

avantajant, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~nți, ~e / E: **avantaja** + -ant] (Rar) 1-3 Avantajos (1-3).

avantajare *sf* [At: DA ms / V: ~agia~ / Pl: ~jări / E: **avantaja**] 1 Favorizare a cuiva să obțină foloase mai mari decât altcineva într-o anumită situație Si: **avantajat**¹ (1), **privilegiere**. 2 Punere în valoare a calităților fizice ale cuiva față de ale altcuiva Si: **avantajat**¹ (2).

avantajat¹ *sn* [At: MDA ms / V: ~agia~¹ / Pl: ~uri / E: **avantaja**] 1-2 Avantajare (1-2).

avantajat², ~ă *smf, a* [At: DA / V: ~agia~² / Pl: ~ați, ~e / E: **avantaja**] 1-2 (Persoană) care a fost favorizată să obțină foloase mai mari decât altcineva într-o anumită situație. 3-4 (Persoană) căreia i s-au pus în evidență calitățile fizice față de ale altcuiva.

avantajos, ~oasă *a* [At: (a. 1774) URICARIUL I, 175/6 / V: ~agios / Pl: ~osi, ~oase / E: **avantaja**] 1 Care oferă un avantaj (1) pentru cineva față de altcineva. 2 Care face pe cineva să obțină mai multe foloase (nemeritate) față de altcineva. 3 Care ajută pe cineva să-și pună în evidență calitățile fizice față de ale altcuiva.

avantbec *sn* [At: DEX² / V: ~nbec / Pl: ~uri / E: fr **avant-bec**] Parte a unui picior de pod situată către punctul de unde curge apa, amenajată special pentru a-l proteja împotriva presiunii apei și a corpurilor transportate de ea.

avantgardă *sf* *vz* **avangardă**

avanti *i* [At: DN³ / E: it **avanti**] Înainte.

avantop *sn* *vz* **lavanop**

avantpost *sn* *vz* **avanpost**

avantpremieră *sf* *vz* **avanpremieră**

avantren *sn* [At: DN³ / Pl: ~uri / E: fr *avant-train*] 1 Parte anterioară a unei mașini agricole pe roți. 2 (Rar) Antetren. 3 (Tex) Ansamblu de valțuri cu dinți și caneluri dintr-un dispozitiv de cardare, care zdrobesc resturi vegetale atașate de flocoanele de lână.

avant-scenă *sf* *vz* *avanscenă*

avar¹, ~ă *smf*, *a* [At: EMINESCU, P. 91 / Pl: ~i, ~e / E: fr *avare*, lat *avarus*, ~a] 1-2 (Persoană) care e lăcomă de a câștiga bani numai pentru a-i avea. 3-6 (Persoană) care refuză (să cheltuiască sau) să dăruiască ceva. 7-8 (Rar) Econom. 9 *a* (Îs) ~ *la vorba* Care vorbește puțin.

avar², ~ă [At: CANTEMIR, HR. 329 / Pl: ~i, ~e / E: lat *Avarus*] 1-2 *smf*, *a* (Persoană) care face parte dintr-o populație turcică așezată în Câmpia Panoniei în timpul marilor migrațiuni ale popoarelor de la începutul evului mediu. 3 *a* Care aparține avarilor (1). 4 *a* Referitor la avari (1).

avaria *vt* [At: I. PANȚU, C. 290 / Pzi: ~iez / E: fr *avarier*] 1-2 A face să sufere sau a suferi o avarie (1).

avariare *sf* *vz* *avariere*

avariat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *avaria*] Avariare.

avariat², ~ă *a* [At: I. PANȚU, C. 290 / Pl: ~ați, ~e / E: *avaria*] 1-2 Care a suferit sau a fost făcut să sufere o avarie (1).

avarie *sf* [At: I. PANȚU, C. 290 / A și: ~rie / Pl: ~ii / E: fr *avarie*] 1 Defecțiune (gravă) suferită de o navă, de o construcție, de o mașină. 2 (Înv) Pagubă suferită prin deprecierea unor mărfuri. 3 (Înv; îs) ~ *totala* Naufragiu.

avariere *sf* [At: DA ms / V: ~iare / Pl: ~ri / E: *avaria*] Deteriorare (gravă) Si: *avariat¹*.

avariție *sf* [At: DA ms / V: ~iune / Pl: ~ii / E: lat *avaritia*, ~onis] Zgârcenie.

avaritios, ~oasă *a* [At: DN³ / Pl: ~oși, ~oase / E: fr *avaricieux*] 1 Care manifestă avarii în lucruri mărunte. 2 Zgârcit. 3 Meschin.

avarițiune *sf* *vz* *avariție*

avas *sn* [At: CADE / Pl: ~uri / E: mg *avas*] Loc liber, curățat de arbuști și mărăcini.

avat *sm* [At: DA / Pl: ~ați / E: nct] Pește răpitor de apă dulce, asemănător cu crapul, cu spinarea verzuie (*Haut Aspius aspius*) Si: *avato* (1).

avatar *sn* [At: DA ms / Pl: ~uri / E: fr *avatar*] 1 (În unele concepții religioase) Reincarnare succesivă a unei ființe. 2 Metamorfoză. 3 (Înv; fig) Transformare neprevăzută (chinuitoare) care intervine în evoluția unei ființe sau a unui lucru.

avă¹ *sf* [At: LTR² / Pl: *ave* / E: tc *av*] Plasă de pescuit așezată vertical în apă, susținută prin plutele de la marginea superioară și prin plumbul de la cea inferioară.

avă² *sf* *vz* *arvă*

avă³ *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. 56^b/24 / V: *avv* / Pl: *avi* / E: ngr *ἀβάς*] (Înv) 1 Tată. 2 Părinte. 3 Abate Si: *avad¹* (3). 4 Arhimandrit Si: *avad¹* (4). 5 Egumen Si: *avad¹* (3).

avălmășie *sf* [At: PONTBRIANT, D. / P: ~și-e / Pl: ~ii / E: *avalmas* + ~ie] (Îvr) Devălmășie.

avanie *sf* *vz* *avanie¹*

avănit, ~ă [At: BUGNARIU, N., ap. DA / Pl: ~iți, ~e / E: **avani*] 1-2 *smf*, *a* Avam (3-4).

avătoi *sm* [At: HEM 2153 / Pl: ~ / E: *avat* + ~oi] (lht) 1 Avat. 2 Avat mare. 3 Peștele *Aspius rapax*.

a-vânat *av* [At: DOSOFTEI, ap. HEM 2167 / E: *a³*- + ~vânat] La vânatoare.

avânătură *sf* *vz* *avenitură*

avânt *sn* [At: ALECSANDRI, P. III, 73 / Pl: ~uri / E: dr *avânta*] 1 Vioiciune. 2 Energie. 3 Forță în mișcări. 4-7 (Îe) A-și *lua* ~ A se avânta (6-9). 8 (Îae) A-și *lua* elan. 9 (Îvr; Îe) A-și *da* ~ A se lansa. 10 Însuflețire. 11 Elan. 12 Entuziasm. 13 Dezvoltare rapidă într-un domeniu Si: *progres*. 14 (Îe) A *lua* ~ A crește repede. 15 (Îae) A se dezvolta. 16 (Îe) A-i *tăia* *cuiva* ~ul A-i opri *cuiva* mișcarea plină de elan. 17 (Îae) A-i opri *cuiva* tendința spre progres. 18 (Îae) A-i *tăia* *cuiva* entuziasmul pentru ceva.

avânta [At: ALECSANDRI, P. III, 99 / Pzi: *avânt* / E: *a³* + *vânt*] 1 *vt* (Îrg) A învârti un obiect repede prin aer spre a-l putea arunca mai departe sau a putea lovi mai puternic. 2 *vt* (Înv) A împinge ceva sau pe cineva înainte, repede și cu putere Cf a *îmbrânci*. 3 *vt* (Înv; fig) A face pe cineva să se repeadă spre ceva. 4 *vt* (Înv; fig) A trezi *cuiva* elanul de a porni spre ceva sau de a începe ceva. 5 *vt* (Îvr) A însufleți pe cineva. 6 *vr* A se repezi brusc spre... Si: (Trs) *avânta²* (1). 7 *vr* A face o mișcare rapidă spre a atinge un anumit scop Si: (Trs) *avânta²* (2). 8 *vr* A se repezi asupra *cuiva* Si: (Trs) *avânta²* (3). 9 *vr* A-și *lua* zborul Si: (Trs) *avânta²* (4). 10 *vr* A se mișca foarte repede Si: (Trs) *avânta²* (5). 11 *vr* (Fam) A cuteza prea mult Si: (Trs) *avânta²* (6). 12 *vr* (Fig) A-și deschide drum cu îndrăzneală Si: (Trs) *avânta²* (7). 13 *vr* (Fig) A fi îndrăzneț. 14 *vr* (Fig) A fi entuziasmat. 15 *vr* (Fig) A se dezvolta rapid. 16 *vr* (Fig) A progresa foarte mult. 17 *vr* (Fig) A crește foarte repede.

avântare *sf* [At: DA / Pl: ~ări / E: *avânta*] 1 (Îrg) Învârtire a unui obiect repede prin aer, pentru a-l putea arunca mai departe sau a putea lovi mai puternic Si: (rar) *avântat¹* (1). 2 (Înv) Împingere a unui obiect sau a unei persoane înainte, repede și cu putere Si: *îmbrâncire*, (rar) *avântat¹* (2). 3 (Înv; fig) Determinare a *cuiva* să se repeadă spre ceva Si: (rar) *avântat¹* (3). 4 (Înv; fig) Trezire a elanului *cuiva* de a porni într-o direcție sau pentru a începe ceva Si: (rar) *avântat¹* (4). 5 (Îvr) Însuflețire a *cuiva* Si: (rar) *avântat¹* (5). 6 Repeziere bruscă spre ceva Si: (rar) *avântat¹* (6). 7 Efectuare a unei mișcări rapide spre a atinge un anumit scop Si: (rar) *avântat¹* (7). 8 Repeziere asupra *cuiva* Si: (rar) *avântat¹* (8). 9 Pornire în zbor Si: (rar) *avântat¹* (9). 10 Mișcare foarte rapidă Si: (rar) *avântat¹* (10). 11 (Fam) Cutezanță prea mare Si: (rar) *avântat¹* (11). 12 (Fig) Deschidere a unui nou drum cu îndrăzneală Si: (rar) *avântat¹* (12). 13 (Fig) Îndrăzneală Si: *avântat¹* (13). 14 (Fig) Entuziasm Si: *avântat¹* (14). 15 (Fig) Dezvoltare rapidă Si: (rar) *avântat¹* (15). 16 (Fig) Progres mare Si: (rar) *avântat¹* (16). 17 (Fig) Creștere foarte rapidă Si: (rar) *avântat¹* (17).

avântat¹ *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: *avânta*] (Rar) 1-17 Avântare (1-17).

avântat², ~ă *a* [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: *avânta*] 1 (Înv) Învârtit repede prin aer, pentru a-l putea arunca mai departe sau a putea lovi mai puternic. 2 (Înv) Împins înainte, repede și cu putere. 3 (Înv; fig) Determinat să se repeadă spre ceva. 4-5 (Înv; fig) Căruia i s-a trezit elanul (de a porni într-o direcție sau) de a începe ceva. 6 (Îvr) Însuflețit. 7 Care se repede brusc spre ceva. 8 Care efectuează o mișcare rapidă pentru a atinge un anumit scop. 9 Care se repede asupra *cuiva*. 10 Care pornește în zbor. 11 Care se mișcă foarte repede. 12 (Fig) Care este prea cutezător. 13 (Fig) Care își deschide un nou drum cu îndrăzneală. 14 (Fig) Îndrăzneț. 15 (Fig) Entuziasmat. 16 (Fig) Care se dezvoltă rapid. 17 (Fig) Care progresează foarte mult. 18 (Fig) Care crește foarte repede.

avântător, ~oare *smf*, *a* [At: DA / Pl: ~i, ~oare / E: *avântat* + ~tor] 1-2 (Înv) (Persoană) care învârteste ceva rapid prin aer, pentru a-l arunca mai departe sau spre a lovi mai tare. 3-4 (Înv) (Persoană) care împinge ceva înainte, repede și cu putere. 5-6 (Înv; fig) (Persoană) care determină pe cineva să se repeadă spre ceva. 7-8 (Înv; fig) (Persoană) care trezește *cuiva* elanul de a porni într-o direcție sau de a începe ceva. 9-10 (Îvr) Însuflețitor. 11-12 (Fig) (Persoană) care insuflă *cuiva* cutezanță. 13-14 (Fig) (Persoană) care insuflă *cuiva* entuziasm. 15-16 (Fig; rar) (Persoană) care imprimă *cuiva* sau la ceva un progres rapid.

avântura *vr* *vz* *aventura*

ave *i* [At: DN³ / E: lat *ave*] Salut.

avea [At: COD. VOR. 120/5 / Pzi: 1: *am*, (înv) *aib*, 2: *ai*, 3: *are*, 4: *avem*, 5: *aveți*, 6: *au*; cj: 3,6 *să aibă*, (înv) *să aivă*, (reg) *să aibe*; (înv) *se avere*; par: *avur*; grz: *având*, (înv) *aibând* / E: ml *habere*] 1 *vt* A poseda ceva. 2 *vt* A deține ceva. 3 *vt* A fi stăpân pe cineva sau ceva. 4 *vt* (Îe) Ce-am *avut* și ce-am *pierdut* N-am ce pierde. 5 *vt* (Îae) Sărac am fost, sărac am rămas. 6 *vt* (Îae) Puțin îmi *pasă*. 7 *vt* (Îe) A ~ *ac de jocul cuiva* A ști cu ce arme să învingi pe cineva. 8 *vt* (Îae) A ști să înveți minte pe cineva. 9 *vt* (Îe) A *nu ~ după ce bea apă* A fi foarte sărac. 10 *vt* (Înv;

ie) A nu ~ **nici un sfânt** A fi necredincios. 11 *vr* (făe; fig) A nu avea nici o protecție. 12 *vr* (făe) A nu ~ **nici un chichirez** A nu avea nici o logică. 13 *vr* (făe) A nu avea nici un haz. 14 *vr* (făe) A nu ~ **ochi decât pentru...** A fi îndrăgostit de... 15 *vr* (făe) A (nu) ~ **rost să...** A (nu) fi potrivit să... 16 *vr* A purta cu sine. 17 *vr* A fi îmbrăcat cu... 18 *vr* A se folosi de serviciile cuiva. 19 *vr* A ține. 20 *vr* (D. femei; înv; fe) A ~ **pre sine** A avea menstruație. 21 *vr* (D. femei; înv; fe) A ~ **în pânțec** A fi însărcinată. 22 *vr* (făe) A ~ **seu la rărunchi** (sau a ~ **cheag**) A fi bogat. 23 *vr* (făe) A nu ~ **nici în clin, nici în mănecă (cu cineva)** A nu cunoaște pe cineva. 24 *vr* (făe) A nu avea nici o legătură cu... 25 *vr* A ~ **ceva în gând** (sau **în cuget, în minte**) A avea o anumită intenție. 26 *vr* (făe) A ~ **pe** (sau, înv, la) **capul său** A avea o responsabilitate (nedorită). 27 *vr* (făe) A ~ **pe cineva la** (sau **în**) **inima sa** A iubi pe cineva. 28 *vr* (făe) A (nu) ~ **pe cineva la stomac** A (nu) putea suporta pe cineva. 29 *vr* (făe) A ~ **(ceva) pe suflet** (sau **pe conștiință**, ori, înv, la **sufletul său**) A suferi mustrări de conștiință pentru ceva. 30 *vr* (făe) A ~ **(ceva) la îndemână** (sau, înv, a-mână) A avea (ceva) în imediata sa apropiere. 31 *vr* (făe) A se putea ușor folosi (de ceva). 32 *vr* (făe) A ~ **(ceva) pe mână** A dispune de... 33 *vr* (făe) A ~ **la** (sau **în**) **degetul (cel) mic** A domina clar. 34 *vr* (făe) A cunoaște foarte bine. 35 *vr* (făe) A ~ **gărgăuni în cap** A fi înfumurat. 36 *vr* (făe) A avea pretenții nejustificate. 37 *vr* (făe) A avea idei extravagante. 38 *vr* (în; fe) A ~ **pe cineva în tașcă** A avea pe cineva în puterea sa. 39 *vr* (făe) **Nici acasă n-am de coasă** Nu mă grăbesc. 40 *vr* (făe) Nu am nici o treabă. 41 *vr* A fi în relație de rudenie cu cineva. 42 *vr* A fi în relație de subordonare cu cineva. 43 *vr* A fi într-o relație afectivă cu cineva. 44 *vr* (făe) A ~ **pe cineva de aproape** A avea simpatie sau dragoste pentru cineva. 45 *vr* (făe) A ~ **pe cineva drag** A iubi pe cineva. 46 *vr* (făe) A se ~ **dragi** A se iubi. 47 *vr* (făe) A se ~ **bine (cu cineva)** A se înțelege bine. 48 *vr* (făe) A se ~ **rău (cu cineva)** A se certa. 49 *vr* (făe) A fi dușmani. 50 *vr* (Eliptic) A avea o anumită relație cu cineva. 51 *vr* (Eliptic) A fi îndrăgostiți. 52 *vr* (făe) A ~ **pe cineva cu bine** (sau **cu drag**) A iubi pe cineva. 53 *vr* (Înv) A considera pe cineva drept... 54 *vr* (Înv; eliptic) A fi egoist. 55 *vr* (Înv; eliptic) A fi înfumurat. 56 *vr* A dispune de un interval de timp sau spațiu. 57 *vr* (făe) A ~ **vreme (sau timp)** A dispune de timp pentru a face ceva. 58 *vr* (făe) A fi liber. 59 *vr* (făe) A dispune de timp pentru a se ocupa de cineva. 60 *vr* (Înv; fe) A-și ~ **un loc** A ocupa un loc. 61 *vr* (Îlv) A ~ **loc** A găsi un loc. 62 *vr* (făe) A se întâmpla. 63 *vr* (făe) A nu ~ **margini** A fi foarte întins. 64 *vr* (D. o însușire; făe) A fi într-un grad peste măsură de mare. 65 *vr* (Înv; fe) A ~ **cale** A se pregăti să parcurgă un drum lung. 66 *vr* A deține o capacitate abstractă. 67 *vr* (făe) A ~ **dreptate** A fi îndreptățit. 68 *vr* (făe) A ~ **(de) gând să...** A intenționa să... 69 *vr* (făe) A ~ **grijă** A fi neliniștit pentru ceva. 70 *vr* (făe) A nu uita să... 71 *vr* A se simți responsabil. 72 *vr* (făe) A (nu) ~ **greș** (sau **greșeală**) A (nu) greși. 73 *vr* (făe) A (nu) ~ **habar** A (nu) ști. 74 *vr* (făe) A ~ **treabă** A fi ocupat. 75 *vr* (făe) A ~ **(o sau de) vorbă cu cineva** A trebui să discute cu cineva. 76 *vr* (Îlv) A (nu) ~ **asemănare** A (nu) se asemana. 77 *vr* (făe; neg) A fi neasemuit. 78 *vr* (Îlv) A (nu) ~ **deosebire** A (nu) se deosebi. 79 *vr* A (nu) ~ **ființă** A (nu) exista. 80 *vr* (făe) A (nu) se naște. 81 *vr* (Înv; Îlv) A (nu) ~ **întâmplare** A (nu) i se întâmpla. 82 *vr* (Îlv) A (nu) ~ **bănuială** (sau, înv, **prepus**) A (nu) bănui. 83 *vr* (Îlv) A (nu) ~ **spor** A (nu) spori. 84 *vr* (Îlv) A (nu) ~ **trai** (sau **viață**) A nu trăi. 85 *vr* (făe) A (nu mai) putea trăi (cu cineva). 86 *vr* (făe) A (nu) ~ **zile** (sau **zilișoare**) A (nu) mai trăi. 87 *vr* (făe) A (nu) se mai bucura de viață. 88 *vr* (făe) A (nu) (mai) ~ **zile bune (cu cineva)** A (nu) (mai) trăi în pace (cu cineva). 89 *vr* (Îlv) A ~ **(un) vis** A visa. 90 *vr* (Fig; făe) A năzui spre ceva. 91 *vr* (Îlv) A nu ~ **moarte** A fi nemuritor. 92 *vr* (Îlv) A nu ~ **număr** A fi nenumărat. 93 *vr* (Îlv) A (nu) ~ **nădejde** A (nu mai) spera. 94 *vr* (Îlv) A ~ **mare laudă** A fi lăudat. 95 *vr* (Îlv) A ~ **iertare** A fi iertat. 96 *vr* (Îlv) A (nu) ~ **scăpare** A (nu) scăpa. 97 *vr* A primi (ceva) de la cineva. 98 *vr* A câștiga ceva. 99 *vr* A obține ceva. 100 *vr* A fi părtaș la ceva. 101 *vr* A se folosi de serviciile cuiva. 102 *vr* A dispune de ceva. 103 *vr* A fi alcătuit din... 104 *vr* A fi înzestrat cu... 105 *vr* A fi prevăzut cu... 106 *vr* A conține. 107 *vr* A cuprinde. 108 *vr* (Urmă de o unitate de măsură de lungime, greutate etc.) A fi de o anumită

dimensiune. 109 *vr* (făe) A ~ ... **ani** A fi în vârstă de... ani. 110 *vr* (făe) A ~ **ocazia** (sau, înv, **prilejul**) A i se da posibilitatea. 111 *vr* (făe) A ~ **milă** A stărni mila cuiva. 112 *vr* (făe) A simți milă pentru cineva. 113 *vr* (făe) A (nu) ~ **odihnă** A fi mereu activ. 114 *vr* (făe; fig) A fi neliniștit. 115 *vr* (făe) A ~ **semne** (sau **presimțiri**) A presimți ceva. 116 *vr* (D. o marfă; fe) A ~ **căutare** A fi cerut de clienți. 117 *vr* (făe) A ~ **treccere** A fi cunoscut și respectat. 118 *vr* (făe) A fi apreciat de superiorii săi. 119 *vr* (făe) A ~ **folos** (sau **câștig** ori, înv, **dobândă**) A profita. 120 *vr* (făe) **Atâta bine (sau folos ori câștig) să am!** Formulă prin care se garantează adevărul celor exprimate. 121 *vr* (Fam) A înșela pe cineva. 122 *vr* (Fam) A profita de cineva. 123 *vr* (făe) A nu ~ **chip să...** A nu reuși să... 124 *vr* (făe) A ~ **parte (de ceva)** A fi predestinat să... 125 *vr* (făe) A ~ **voie** (sau **permisiunea**) să... A-i fi permis să... 126 *vr* A fi înzestrat cu o anumită însușire sau capacitate de a îndeplini ceva. 127 *vr* (făe) A ~ **gură rea** A prevesti evenimente rele care se împlinesc. 128 *vr* (făe) A ~ **nas** A avea miros fin. 129 *vr* (făe) A fi (prea) îndrăzneț. 130 *vr* (făe) A (nu) ~ **obraz** A fi nerușinat. 131 *vr* (făe) A ~ **ochi** A vedea bine. 132 *vr* (făe) A distinge esențialul. 133 *vr* (făe) A ~ **inimă** A fi curajos. 134 *vr* (făe) A fi milos. 135 *vr* (făe) A ~ **curaj** (sau **îndrăzneală**) A fi curajos. 136 *vr* (făe) A ~ **putere** A fi puternic. 137 *vr* (făe) A ~ **bunătate** A fi bun. 138 *vr* (făe) A ~ **răutate** A fi rău. 139 *vr* (făe) A ~ **darul să...** A fi înzestrat cu puterea de a... 140 *vr* (făe) A ~ **dar** (sau **talent**) A fi talentat. 141 *vr* A ~ **haz** A provoca râsul. 142 *vr* (făe) A ~ **cap** (sau **minte**) A fi deștept. 143 *vr* (făe) A ~ **ținere-de-minte** (sau **memorie**) A putea să-și amintească multe lucruri. 144 *vr* (făe) A ~ **noroc** (sau **sansă**) A fi favorizat de întâmplări. 145 *vr* (făe) A ~ **socoteală** (sau, înv, **rânduială**) A se desfășura potrivit unei ordini și rațiuni. 146 *vr* (făe) A ~ **gură (mare)** A fi certăreț. 147 *vr* (făe) A ~ **(h)artag** A fi certăreț. 148 *vr* (făe) A ~ **(a)plecare** (sau **plecăciune**) A avea înclinație spre... 149 *vr* (făe) A ~ **obicei** (sau **deprindere**) A obișnui să... 150 *vr* (D. cai; fe) A ~ **nărav** A fi năraș. 151 *vr* (D. oameni; fe) A avea un viciu. 152 *vr* (D. oameni; fe) A ~ **beteșug** A fi infirm. 153 *vr* (făe) A ~ **aerul** A părea. 154 *vr* (făe) A ~ **pe vino-ncoace** A fi atractiv. 155 *vr* A fi cuprins de o senzație. 156 *vr* A fi cuprins de un sentiment. 157 *vr* (făe) A ~ **bucurie** A se bucura. 158 *vr* (făe) A ~ **dor** A-i fi dor. 159 *vr* (făe) A ~ **teamă** (sau **groază**) A se înspăimânta. 160 *vr* (făe) A ~ **nevoie** (sau, înv, **lipsă** ori **trebuință**) de... A-i fi necesar ceva. 161 *vr* A suferi de o boală. 162 *vr* (Îvp; fe) A ~ **peri răi** A avea o boală de ochi provocată de genele prea lungi, care irită globul ocular. 163 *vr* (făe) A ~ **un of** A fi necăjit. 164 *vr* (făe) A ~ **pe dracul** A avea un rău inexplicabil. 165 *vr* (făe) A nu avea nimic. 166 *vr* (făe) A fi foarte rău. 167 *vr* (făe) A nu ~ **nici pe dracul** A fi sănătos. 168 *vr* (făe) A nu avea nimic. 169 *vr* (făe) **N-are nimic!** Nu are nici o importanță. 170 *vr* (făe) Nu s-a întâmplat nici un rău. 171 *vr* (făe) A nu ~ **somn** A nu putea dormi. 172 *vr* (făe) A ~ **orbul-gănilor** A nu vedea lucruri evidente. 173 *vr* (făe) A ~ **dureri de cap** A-l durea capul. 174 *vr* (Fig; făe) A fi îngrijorat pentru ceva. 175 *vr* (făe) A ~ **friguri** A suferi de malarie. 176 *vr* (Fig; făe) A fi foarte nerăbdător și emoționat. 177 *vr* (făe) A ~ **iubire** A iubi. 178 *vr* (făe) A ~ **ciudă** (sau, înv, **mânie**) (pe cineva) A urî pe cineva. 179 *vr* (Jur; înv; fe) A ~ **pără** (cu cineva) A fi în proces cu cineva. 180 *vr* (făe) A ~ **ceva (de împărțit) cu cineva** A anticipa pe cineva. 181 *vr* (făe) A ~ **de furcă cu cineva** A avea dificultăți. 182 *vr* (făe) A avea mult de luptat împotriva cuiva. 183 *vr* (făe) A ~ **de gând** A se gândi. 184 *vr* A ~ **de grijă** A fi atent la ceva. 185 *vr* (făe) A ~ **de fală** A se mândri cu ceva. 186 *vr* (făe) A ~ **în dragoste** A iubi. 187 *vr* (făe) A ~ **de știre** A ști. 188 *vr* (Înv; fig) A fi propriul său stăpân. 189 *vr* (Înv) A fi astfel. 190 *vr* (Înv) A se simți. 191 *vr* (Înv; urmat de un infinitiv) A fi merit să... 192 *vr* (Înv; urmat de un infinitiv, conjunctiv sau supin) A voi să... 193 *vr* (Înv; urmat de un infinitiv, conjunctiv sau supin) A trebui să... 194 *vr* (Înv; urmat de un infinitiv) Exprimă o acțiune desfășurată în viitor. 195 *vr* (Înv; urmat de un infinitiv, conjunctiv sau supin) A putea. 196 *vr* (făe) A ~ **de-a face cu...** A avea ceva comun cu... 197 *vr* (făe) A intra în relații cu... 198 *vr* (făe) **N-are a face** Nu se potrivește. 199 *vr* (făe) Nu are nimic comun cu... 200 *vr* (Înv; urmat de un verb la conjunctiv prezent) A fi destinat să... 201 *vr* (Înv; urmat de un verb la conjunctiv prezent) A avea scopul de a...

202 vr (Înv; urmat de un verb la conjunctiv prezent) Exprimă imperativul.
203 vr (Urmă de un verb la supin) A-i rămâne să îndeplinească. **204** vr (Urmă de un verb la supin) A ști. **205** vr (Urmă de un verb la supin) A găsi o soluție pentru a... **206** vr (Îe) **A nu (mai) ~ ce zice** A nu (mai) ști. **207** vr (Îae) A rămâne fără replică. **208** vr (Îe) **A nu (mai) ~ ce face** A nu (mai) putea... **209** vr (Îe) **A nu ~ pentru ce** (sau **de ce**) A nu avea nici un motiv. **210** vr (Îe) **A nu ~ când** A nu mai avea timpul necesar să... **211** vr (Îe) **Ce ai?** Ce simți? **212** vr (Îae) De ce te împotrivești? **213** vr (Îae) Ce-ți pasă? **214** vr (Îe; impersonal) **N-are cum** Nu este posibil. **215** vr (Îae) Nu există modalitatea de a... **216** vr (Îe) **N-are cine să...** Nu există cineva care să... **217** vr (Îe) **A nu ~ unde** A nu exista spațiu disponibil. **218** vr (Îe) **N-are decât să ... și ...** E suficient să ... pentru a... **219** vr (Îe) **N-ai ~ decât!** Ești liber să... **220** vr (Îae) Încearcă numai, dacă îndrăznești! **221** vr (Îae) Nu-mi pasă. **222** va Servește la formarea indicativului perfect compus. **223** va Servește la formarea modului condițional optativ. **224** va (Reg) Servește la formarea unui indicativ mai mult ca perfect compus. **225** va Intră în componența imperfectului perifrastic indicativ. **226** va Intră în componența mai mult ca perfectului perifrastic indicativ. **227** va Servește, împreună cu prezentul conjunctivului, la formarea viitorului popular.
avecerne sf vz **avecernie**
avecernică sf [At: V. HANES, T. O., ap. DA ms / Pl: ~ice / E: **avecerne** + -ica] (Înv; iuz) Vecernie.
avecernie sf [At: (a. 1765) IORGA, S. D. XIII, 253 / V: ~ne / Pl: ~ii / E: **a² + vecernie**] (Trs; Înv; iuz) 1 Vecernie. 2 Timpul cuprins între orele 4 și 5 după-amiază Si: (a)chindie.
avčina vr [At: MACEDONSKI, O. IV, 112 / Pl: ~nez / E: it **avcinarsi**] (Nob) A se învecina.
avedeare av [At: DOSOFTEI, ap. HEM 2155 / V: **a-v~** / E: **a² + vedere**] (Înv; iuz) Fățiș.
a-vedeare av vz **avedeare**
avelă sf [At: HEM / Pl: ~le / E: ngr **ἀβέλλα**] (Mol; Înv; iuz) Femeie rea.
aven sn vz **avena**
avenant sn [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr **avenant**] (Jur) Act scris care constată modificările aduse clauzelor inițiale ale unui contract sau tratat.
avenă sf [At: DN³ / V: **aven** sn / Pl: ~ne / E: fr **aven**] Prăpastie circulară formată din roci calcaroase, în care se scurg adesea apele de suprafață.
aveni vir [At: (a. 1852) PALIA, ap. TDRG / Pzi: ~neste / E: ml **ad-venire**] 1-2 (Îvr) A (se) dospî.
avenida sf [At: DN³ / Pl: ~s / E: sp **avenida**] Bulevard în Spania, Portugalia și în America Latină.
avénire¹ sf [At: PALIA 1852, ap. TDRG / Pl: ~ri / E: **aveni**] (Îvr) Dospîre Si: (Îvr) **avenit¹**.
avénire² sf [At: DA ms / Pl: ~ri / E: it **avvenire**] (Îvr) Luare a puterii în stat.
avenit¹ sn [At: PALIA (1852), ap. TDRG / Pl: ~uri / E: **aveni**] (Îvr) Avenire¹.
avenit², ~a sn, a [At: PALIA (1852), ap. TDRG / Pl: ~iți, ~e / E: **aveni**] 1-2 (Îrg) (Aluat) care a dospit.
aventură sf [At: TDRG / V: **avânât~** / Pl: ~ri / E: **a² + venitură**] (Ban; Îs) (Oameni) de-avânatură (Oameni) venetici.
aventura vr [At: N. XENOPOL, ap. TDRG / V: **avân~** / Pzi: ~rez / E: fr **s'aventurer**] 1 A lua o decizie îndrăzneată. 2 A întreprinde o acțiune riscantă. 3 A se arunca orbește într-o aventură (1), fără a se gândi la consecințe. 4 A acționa la voia întâmplării. 5 A se expune unor pericole.
aventurar sm [At: DA ms / Pl: ~i / E: **aventura** + -ar] (Îvr) 1-12 Aventurier (1-12).
aventurare sf [At: DA ms / Pl: ~rări / E: **aventura**] 1 Luare a unei decizii îndrăznețe Si: (rar) **aventurat¹** (1). 2 Întreprindere a unei acțiuni riscante Si: (rar) **aventurat¹** (2). 3 Avântare inconștientă într-o aventură (1), fără a se gândi la consecințe Si: (rar) **aventurat¹** (3). 4 Acționare la voia întâmplării Si: (rar) **aventurat¹** (4). 5 Expunere la unele pericole Si: (rar) **aventurat¹** (5).

aventurat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: **aventura**] 1-5 (Rar) Aventurare (1-5).
aventurat², ~a a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: **aventura**] 1 Care a luat o decizie îndrăzneată. 2 Care este în curs de a întreprinde o acțiune riscantă. 3 Care s-a avântat în mod inconștient într-o aventură (1). 4 Care acționează la voia întâmplării. 5 Care se expune unor pericole.
aventură sf [At: HASDEU, I. C. 210 / Pl: ~ri / E: fr **aventure**] 1 Acțiune îndrăzneată și riscantă. 2 Acțiune hazardată, bazată pe noroc. 3 Întreprindere în cursul căreia apar întâmplări imprevizibile, surprinzătoare. 4 Întreprindere dubioasă, necinstită. 5 Legătură amoroasă întâmplătoare și trecătoare. 6 Intrigă amoroasă.
aventurier, ~a [At: HASDEU, I. C. 65 / Pl: ~i / E: fr **aventurier**] 1-12 smf, a (Persoană) care se implică adeseori în aventuri (1-6) Si: **aventurar** (1-2), **aventurist** (1-6). 13-18 a Cu caracter de aventură (1-6).
aventurin sn [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr **aventurine**] (Glg) Cuarț cu numeroase foițe de mică, galbene sau verzi, care reflectă puternic lumina.
aventurism sn [At: DA ms / Pl: ~e / E: fr **aventurisme**] 1-6 Spirit de aventură (1-6). 7-12 Faptă de aventurier (1-6). 13 Înclinație a cuiva de a acționa în mod pripit. 14 Preferință pentru luarea unor decizii cu consecințe periculoase.
aventurist, ~a [At: CONTEMP., Seria II, 1948, 16/12 / Pl: ~iști, ~e / E: **aventura** + -ist] 1-6 smf (Nob) Aventurier (1-6). 7-12 Care are caracter de aventură (1-6). 13-18 a Privitor la aventură (1-6). 19-24 a Înclinat spre aventură (1-6). 25-30 a Specific unui aventurier (1-6).
aventuros, ~oasă a [At: IORGA, L. I, 31 / Pl: ~oși, ~oase / E: fr **aventureux**] 1-6 Care umblă după aventuri (1-6). 7-12 Căruia îi plac aventurile (1-6). 13 Riscant. 14 Imprudent. 15 Îndrăzneț. 16 Care se avântă mereu orbește. 17-22 Care constituie o aventură (1-6).
avenue sf [At: DN³ / P: **av-niu** / Pl: ~s / E: fr **avenue**] (Liv; rar) 1 Magistrală. 2 Bulevard. 3 Alea care conduce la o locuință.
average sn vz **averaj**
averaj sn [At: DA ms / V: ~age / Pl: ~e / E: eg **average**] (Spt) 1 Raportul dintre punctele marcate la adversar și cele primite de la acesta de către o echipă, într-un campionat sau competiție sportivă. 2 (Îc) Gol~ Averaj (1) la fotbal. 3 (Îc) Coș~ Averaj (1) la baschet.
avere sf [At: CORESI, EV., VII/26 / Pl: ~ri / E: **avea**] 1 Posedare. 2 Deținere. 3 Stăpânire a cuiva sau a ceva Si: **avut¹** (3). 4 (Ccr) Totalitate a bunurilor care se află în posesia unei colectivități sau a unui individ Si: **avut¹** (4), **avutie** (1), **hogăție**. 5 (Îc) **A avea ~** A fi bogat. 6 (Îe) **A face ~** A agonisi. 7 (Îae) A parveni. 8 (Îe) **A pierde ~** A deveni sărac. 9 (Îe) **A se bucura de ~** A fi lacom de bani. 10 (Îs) ~ **părintească** Moștenire de la părinți. 11 (Înv; Îs) ~ **mișcătoare** Bunuri mobile. 12 (Înv; Îs) ~ **nemiscătoare** Bunuri imobiliare. 13 (Ccr) Bani. 14 (Ecn) Parte dreaptă a unui cont sau a unei partide Si: (rar) **avut¹** (7), **credit**. 15 (Fig) Totalitate a experiențelor și cunoștințelor deținute în mintea cuiva Si: (rar) **avut¹** (8), **avutie** (4). 16-18 (Fig) Relație (de rudenie, de subordonare, afectivă) cu cineva. 19-21 (Fig; ccr) Persoană cu care cineva are o relație (de rudenie, de subordonare, afectivă). 22 (Fig) Deținere a unei capacități abstracte Si: (rar) **avut¹** (9). 23 (Pex; rar) Primire a ceva de la cineva. 24 (Pex; rar) Câștig. 25 (Pex; rar) Dar. 26 (Pex; rar) Participare la ceva. 27 (Pex; rar) Posibilitate de a dispune de serviciile cuiva Si: (rar) **avut¹** (12). 28 (Pex; rar) Componentă. 29 (Pex; rar; ccr) Parte componentă Si: **avutie** (7). 30 (Pex; rar) Conținut. 31 (Pex; rar) Dimensiune. 32 (Fig) Înzeștrare a cuiva cu o anumită calitate Si: (rar) **avut¹** (14). 33 (Fig; rar) Senzație. 34 (Fig; rar) Sentiment. 35 (Fig; rar) Boală. 36 (Fig; rar) Independență. 37 (Înv; fig; rar) Existență. 38 (Înv; fig; rar) Stare. 39 (Înv; fig; rar) Menire. 40 (Înv; fig; rar) Voință. 41 (Înv; fig; rar) Necesitate. 42 (Înv; fig; rar) Posibilitate. 43 (Înv; fig; rar) Destinație. 44 (Înv; fig; rar) Scop.
averoism sn [At: DN³ / P: ~ro-ism / Pl: ~e / E: fr **averoïsme**] Curent în filozofia medievală occidentală având la bază învățătura lui Averoes, care susținea că materia și mișcarea sunt veșnice și nu au fost create și nega nemurirea sufletului și viața de apoi.

averoist, ~ă [At: DN³ / P: ~ro-ist / Pl: ~iști, ~e / E: fr *averoïste*] 1-2 smf, a (Persoană) care aderă la averoism. 3 a Referitor la averoism. 4 a Propriu averoismului. 5 a De averoism.

avers sn [At: I. PANȚU, C. 290 / Pl: ~uri / E: fr *avers*] Față a unei monede, reprezentând chipul unei personalități, stema unei țări etc.

aversă sf [At: DA ms / Pl: ~se / E: fr *averse*] Ploaie torențială de scurtă durată.

aversiune sf [At: MAIORESCU, D. I, 23 / Pl: ~ni / E: fr *aversion*, lat *aversio*, -onem] 1 Repulsie față de cineva sau ceva. 2 Dezgust. 3 Antipatie profundă. 4 Ură.

avertină sf [At: DN³ / Pl: ~ne / E: fr *avertine*] Pulbere cristalină, cu gust și miros aromatic, folosită ca anestezic de bază administrat pe cale rectală.

avertisment sn [At: MAIORESCU, D. I, 365 / Pl: ~e / E: fr *avertissement*] 1 Prevenire prealabilă asupra unui risc sau a unei primejdii. 2 Înștiințare din partea unei autorități sau a unui superior prin care se atrage atenția cuiva asupra unei greșeli. 3 (Îe) A da cuiva un ~ A atrage atenția cuiva să nu repete o greșală. 4 Sancțiune administrativă aplicată cuiva pentru o abatere disciplinară, prin care i se atrage atenția că la următoarea abatere va fi sancționat mai aspru. 5 (Spt) Sancțiune aplicată de arbitru unui sportiv pentru joc neregular și care, la repetarea abaterii, poate fi urmată de eliminarea din joc a celui sportiv. 6 (Înv) Înștiințare de plată a impozitelor (care menționează sancțiunile aplicate în caz de neplată la termen). 7 (Jur; Înv) Solicitare adresată unui jurnal de către o autoritate să înceteze publicarea unor anumite articole, sub amenințarea suspendării.

avertiza vi [At: DA / Pzi: ~zez / E: fr *avertir*] 1 A atrage atenția cuiva asupra pericolelor la care se expune dacă întreprinde o anumită acțiune Si: *aviza* (2). 2 A preveni pe cineva asupra sancțiunilor pe care le va suferi dacă va comite o anumită greșală. 3 A reaminti cuiva urmările rele ale actelor pe care dorește să le îndeplinească.

avertizare sf [At: DA / Pl: ~zări / E: *avertiza*] 1 Atenționare a cuiva asupra pericolelor la care se expune dacă întreprinde o anumită acțiune Si: *avizare* (2), (rar) *avertizat*¹ (1), *avizat*¹ (2). 2 Prevenire a cuiva asupra sancțiunilor pe care le va suferi dacă va comite o anumită greșală Si: (rar) *avertizat*¹ (2). 3 Reamintire a urmărilor rele ale actelor pe care cineva dorește să le îndeplinească Si: (rar) *avertizat*¹ (3).

avertizat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *avertiza*] (Rar) 1-3 Avertizare (1-3).

avertizat², ~ă a [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: *avertiza*] 1 Care a fost atenționat asupra pericolelor la care se expune dacă întreprinde o anumită acțiune Si: *avizat*² (2). 2 Care a fost prevenit asupra sancțiunilor pe care le va suferi dacă va comite o anumită greșală. 3 Căruia i s-au reamintit urmările rele ale actelor pe care cineva dorește să le îndeplinească.

avertizor, ~oare [At: ENC. TEHN. I, 173 / Pl: ~i, ~oare / E: *avertiza* + -or] 1-3 a Care avertizează (1-3). 4 sn Aparat care semnalizează (automat) un pericol, o avarie (la un sistem tehnic etc.).

aves sfp [At: MDENC² / E: lat *aves*] (Blg) Clasă de vertebrate Vz *păsări*.

avesta sfs [At: MDENC² / E: lat *avesta*] Colecție a cărților sacre ale zoroastrismului.

avestiță sfs [At: CANDREA, F. 163 / V: *avistri*~ / E: vsl *авестичка*] (Îvp) 1 Nume al unui duh rău care afectează femeile însărcinate și copii mici, provocându-le îmbolnăviri grave și chiar moartea Si: (reg) *aripa-satanei*, *avezuha* (1), *avistritoiu* (1), *stanca*. 2 Boală provocată de avestița (1) Si: *avezuha* (2), *avistritoiu* (2). 3 Carte care cuprinde formule magice de combatere a avestiței (1) și care se pune sub căpătâiul copiilor Si: *avistritoiu* (3).

avesuha sfs vz *avezuha*

avezuha sfs [At: CANDREA, F. 164 / V: *avesu*~ / E: nct] (Îsp) 1-2 Avestița (1-2).

avgar sn vz *advar*

avgiu sn [At: N. COSTIN, ap. HEM 2166 / Pl: ~ii / E: tc *avi*] (Tci) 1 Vânător care aprovizionează masa domnească în timp de pace, iar în timp de război făcea parte din tabăra domnitorului. 2 (Îc) **Avgi-bașa** Căpitan al avgiilor (1) Si: *baș-vânător*.

avgust sms vz *august*¹

avi- [At: DN³ / E: fr *avi*-] Element prim de compunere cu sensurile: 1 De pasăre. 2 Referitor la pasăre.

aviar, ~ă a [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr *aviaire*] 1 Referitor la păsări. 2 Specific păsărilor.

aviasan sn [At: DEX² / P: ~vi-a~ / Pl: ~e / E: *avia*[ție] + *san*[itară]] 1 Aviație sanitară Vz *aviație* (5). 2 (Spc) Avion al aviasanului (1).

aviatic, ~ă a [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 112, 10/1 / Pl: ~ici, ~ice / E: ger *aviatisch*] 1 De aviație. 2 Privitor la aviație. 3 Specific aviației.

aviator, ~oare smf [At: DA / Pl: ~i, ~oare / E: fr *aviateur*] 1 Persoană care pilotează un avion. 2 Persoană care face parte din echipajul unui avion, ori al altei aeronave mai grele decât aerul.

aviație sf [At: DA / V: ~iune / Pl: ~ii / E: fr *aviation*] 1 Locomoție cu ajutorul unei aeronave mai grele decât aerul. 2 Tehnică a zborului cu aeronave mai grele decât aerul. 3 Ramură a aeronauticii care se ocupă cu construcția și funcționarea aeronavelor mai grele decât aerul. 4 Totalitate a aeronavelor de care dispune o țară, o societate de transport etc. 5 (Îs) ~ *sanitara* Formație sanitară dotată cu avioane în vederea acordării asistenței medicale de urgență Si: *aviasan* (1). 6 (Spc) Forță militară aeriană care cuprinde totalitatea avioanelor militare ale unei armate. 7 Diviziune a armatei care cuprinde aviația (6). 8 (Spc) Armă aeriană. 9 (Îs) ~ *de bombardament* Aviație militară destinată acțiunilor de bombardare. 10 (Îs) ~ *de vândatoare* (sau *de luptă*) Aviație militară destinată să împiedice, prin luptă, acțiunile aeriene ale inamicului. 11 (Îs) ~ *de recunoaștere* Aviație militară care face recunoașteri pe teritoriul inamicului. 12 (Îs) ~ *civilă* (sau *comercială*) Aviație care servește pentru transportul de pasageri sau de mărfuri.

aviațiune sf vz *aviație*

avicol, ~ă a [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr *avicole*] 1-3 Care aparține aviculturii (1-3). 4-6 Care se referă la avicultură (1-3). 7-9 Specific aviculturii (1-3).

avicultor, ~oare smf [At: DA / Pl: ~i, ~oare / E: fr *aviculteur*] 1 Specialist în avicultură (1). 2 Persoană care crește păsări.

avicultură sf [At: DA / Pl: ~ri / E: fr *aviculture*] 1 Știință care se ocupă cu creșterea rațională a păsărilor de curte în scop economic. 2 Profesie bazată pe avicultură (1). 3 Creștere științifică a păsărilor de curte.

avid, ~ă a [At: ODOBESCU, S. III, 367 / Pl: ~izi, ~e / E: fr *avide*] 1 Stăpânit de dorințe puternice. 2 Cuprins de interes, de pasiune. 3 (Prt) Cuprins de poftă necumpătată.

aviditate sf [At: (a. 1848) URICARIUL X, 3/14 / Pl: ~răți / E: fr *avidité*] 1 Dorință arzătoare, nemăsurată. 2 Pasiune. 3 Interes foarte puternic pentru ceva. 4 (Prt) Poftă necumpătată.

avidoma av vz *aidoma*

avidoma av vz *aidoma*

avifaună sf [At: DN³ / Pl: ~ne / E: *avi*- + *faună*] (Blg) Totalitate a speciilor de păsări.

avila vi [At: VÎRCOL, V. / Pzi: ~lez / E: nct] (Reg) A trage să moară.

avilită sf [At: POP, ap. HEM 2167 / Pl: ~te / E: nct] (Reg) Plantă nedefinită mai îndepărate.

aviochimic, ~ă a [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: *avion* + *chimic*] (Îs) *Tratament* ~ Tratament modern al plantelor cu substanțe chimice împrăstiate din avion.

aviofon sn [At: DN³ / Pl: ~oane / E: fr *aviophone*] Tub acustic prin care comunică în timpul zborului membrii echipajului unei aeronave mai grele decât aerul.

avion sn [At: CAMIL PETRESCU, P. 413 / Pl: ~oane / E: fr *avion*] 1 Vehicul aerian mai greu decât aerul, prevăzut cu mari suprafețe plane în formă de aripi și care se deplasează cu ajutorul elicei și al motoarelor sau reactoarelor Si: *aeroplan*. 2 (Îs) ~ *proiectil* Aparat de zbor fără pilot care transportă o încărcătură explozivă sau nucleară.

avional sn [At: MDENC² / Pl: ~e / E: *avion* + *al*[uminiu]] Aliaj de aluminiu cu cupru, magneziu, mangan și siliciu, folosit în construcții aeronautice.

avionetă *sf* [At: SCÂNTEIA, 1949, nr. 743 / Pl: ~te / E: fr *avionnette*] Avion mic (pentru sport, școală etc.).

avionor *sm* [At: DN³ / Pl: ~i / E: fr *avionneur*] 1-2 Constructor de avioane (1-2).

avioprăfuitor *sn* [At: MDENC² / Pl: ~oare / E: avio|n| + prăfuitor] Avion echipat cu un aparat de prăfuit culturile agricole.

aviosondaj *sn* [At: DN³ / Pl: ~je / E: avio|n| + sondaj] Sondaj meteorologic efectuat cu ajutorul unui avion (1).

aviostropitor *sn* [At: MDENC² / Pl: ~oare / E: avio|n| + stropitor] Avion echipat cu un aparat de stropit culturile agricole.

avirulent, ~a *a* [At: DN³ / Pl: ~nți, ~e / E: ger *avirulent*] (D. un germe patogen) Lipsit de virulență.

aviso *sn* vz **avizo**

avistrita *sfs* vz **avestița**

avistritoi *sms* [At: MAT. FOLK. II 1578 / E: *avistrita* + -oi] 1-3 Avestița (1-3).

avital, ~a *a* [At: RALEA, E. O. 215 / Pl: ~i, ~e / E: a⁶- + vital] (Flz) Lipsit de caractere vitale.

avitaminoză *sf* [At: LTR² / Pl: ~ze / E: fr *avitaminose*] (Chm; Blg) Boală de nutriție provocată de lipsa îndelungată a vitaminelor din hrană.

aviva *vt* [At: V. ROM. mai 1939, 53 / Pzi: ~vez / E: fr *aviver*] (Frm; nob) 1 A înviora. 2 (Fig) A întârâta. 3 (Teh) A da culorii unui material textil sau unei piei o nuanță mai vie prin tratarea cu anumite substanțe. 4 (Med) A face să sângereze fețele unei plăgi sau fistule pentru a se suda după cicatrizare. 5 (Fig) A răscoli o durere, o suferință.

avivare *sf* [At: DA ms / Pl: ~vări / E: *aviva*] 1 Înviore. 2 (Fig) Întărâtare. 3 (Teh) Colorare cu o nuanță mai vie a unui material textil sau unei piei prin tratarea cu anumite substanțe Si: (rar) *avivat*¹ (3). 4 (Med) Provocare a sângerării fețelor unei plăgi sau fistule, pentru a se suda după cicatrizare Si: (rar) *avivat*¹ (4). 5 (Fig) Răscolire a unei dureri, a unei suferințe Si: (rar) *avivat*¹ (5).

avivat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *aviva*] (Rar) 1 Înviore. 2 (Fig) Întărâtare. 3-5 Avivare (3-5).

avivat², ~a *a* [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *aviva*] 1 Înviore². 2 (Îvr) Întărât². 3 (D. substanțe textile sau piei) Care este colorat mai intens prin tratare a anumite substanțe. 4 (D. o rană sau fistulă) Care este făcut să sângereze pentru a se suda după cicatrizare. 5 (D. o suferință) Care este răscolit.

aviz¹ *sn* [At: (a. 1865) URICARIUL X, 371 / V: (înv) ~is / Pl: ~e și ~uri / E: fr *avis*] 1 (Frm; înv) Păreră. 2 (Îe) A-și da ~ul A-și exprima punctul de vedere. 3 (D. o autoritate; fae) Aprobare. 4 Rezoluție a unei autorități într-o anumită problemă. 5 Comunicare oficială. 6 Document prin care se face aviz (4). 7 Scrisoare prin care un comerciant înștiințează pe cineva despre un act de comerț. 8 (Îe) ~de plată Înștiințare prin care cineva este informat că trebuie să achite o anumită sumă de bani. 9 (Gm; Îe) ~amatorilor Se spune pentru a atrage atenția cuiva care pare să aibă un interes în problema discutată.

aviz² *sn* vz **avizo**

aviza [At: MON. OF. (1907) / Pzi: ~zez / E: fr *aviser*] 1 *vi* A atrage atenția asupra a ceva ce prezintă interes. 2 *vi* A avertiza (1). 3 *vi* A înștiința verbal sau în scris Si: (înv) *avizalui* (1). 4 *vi* A-și exprima părerea autorizată într-o chestiune oficială Si: (înv) *avizalui* (2). 5 *vi* (Îe) A ~la... A se gândi la ceva ce urmează a fi făcut. 6 *vi* (Îae) A recurge la ceva. 7 (D. o autoritate) A decide.

avizare *sf* [At: DA / Pl: ~zări / E: *aviza*] 1 Atenționare asupra a ceva ce prezintă interes Si: (rar) *avizat*¹ (1). 2 Avertizare (1). 3 Înștiințare verbală sau scrisă Si: (rar) *avizat*¹ (3), (înv) *avizaluire* (1), (îvr) *avizaluit*¹ (1). 4 Exprimare a unei păreri autorizate într-o chestiune oficială Si: (rar) *avizat*¹ (4), (înv) *avizaluire* (2), (îvr) *avizaluit*¹ (2). 5 Reflectare la ceva ce urmează a fi făcut Si: (rar) *avizat*¹ (5). 6 Recurgere la ceva Si: (rar) *avizat*¹ (6). 7 (D. o autoritate) Decizie.

avizat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *aviza*] (Rar) 1 Avizare (1). 2 Avertizare (1). 3-6 Avizare (3-6).

avizat², ~a *a* [At: EMINESCU, N. 36 / Pl: ~ați, ~e / E: *aviza*] 1 Căruia i s-a atras atenția asupra a ceva. 2 Avertizat² (1). 3 Înștiințat verbal sau

în scris Si: (înv) *avizaluit*² (1). 4 Care a primit un aviz (4) favorabil Si: (înv) *avizaluit*² (2). 5 Care a fost proiectat spre a fi realizat în viitor. 6 La care s-a recurs. 7 Care a fost decis de către o autoritate. 8 (Îrg) Constrâns, astfel încât nu-i rămâne decât să...

avizalui *vt* [At: DA ms / Pzi: ~iesc / E: *aviza* + -alui] 1-2 (Înv) A aviza (3-4) (un act).

avizaluire *sf* [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *avizalui*] 1-2 (Înv) Avizare (3-4) (a unui act).

avizaluit¹ *sn* [At: DA ms / Pl: ~uri / E: *avizalui*] 1-2 (Îvr) Avizare (3-4) (a unui act).

avizaluit², ~a *a* [At: (a. 1821) URICARIUL XVII, 245 / Pl: ~iți, ~e / E: *avizalui*] 1-2 (Înv) Avizat² (3-4).

avizie *sf* [At: AXINTE URICARIUL, ap. LET. II, 161/7 / E: it *avvisi* (pll *aviso*)] (Înv; nob) Notițe despre fapte războinice.

avizier *sn* [At: DEX-S / Pl: ~e / E: *aviz* + -ier] Afîșier.

avizo *sn* [At: GHICA, ap. CADE / A și: (înv) *avizo* / V: ~z / Pl: ~uri / E: fr *aviso*] 1 Vas de război de tonaj mic și cu viteză mare. 2 (Înv) Mic vas de război pentru transmiterea avizelor, ordinelor sau poștei, ori în misiuni de recunoaștere.

avizor *sm* [At: DA ms / Pl: ~i / E: *aviz* + -or] Agent, funcționar al unei instituții, care aduce avize abonaților.

avlie *sf* [At: POP, ap. HEM 2170 / Pl: ~ii / E: tc *awly*, srb (h) *avlija*] (Trs; Ban) 1 Curte. 2 Ocol. 3 Ogradă. 4 Voreț. 5 Obor. 6 Cimitir.

avocado *sn* [At: MDENC² / Pl: ~uri / E: sp *avocado*] Fructul arborelui *Persea americana*, din familia lauracee, oval, uleios, de culoare verde gălbuie, parfumat, în greutate de 1-2 kg.

avocat, ~a *smf* [At: PRAV. (1814), 16 / V: *adv~*, (îvr; reg) *advocatâr*, *arv~*, *arvocatâr*, *avrocatâr*, *avuc~* / Pl: ~ați / E: fr *avocat*, lat *advocatus*] 1 Persoană care are profesiunea de a acorda asistență juridică. 2 Persoană căreia i se dă dreptul de a apăra interesele sau de a reprezenta afacerile cuiva într-o instanță judecătorească. 3 (Îs) ~public Reprezentant al Ministerului Public în fața unei instanțe. 4 (Îrn) Persoană care se face apărătorul alteia sau al unui principiu, al unei teorii. 5 (Îrn; îs) A se face (sau a fi) ~ul cuiva A lua în mod insistent apărarea cuiva.

avocație *sn* [At: DA ms / V: *adv~* / Pl: ~uri / E: *avocat* + -lăc] 1 Șiretenie avocătească. 2 Obicei avocătesc.

avocatură *sf* [At: VLAHUȚĂ, D 215 / V: *adv~* / Pl: ~ri / E: *avocat* + -ură] 1 Profesie de avocat (1). 2 Practicare a profesiei de avocat (1).

avocațial, ~a *a* [At: DN³ / P: ~ți-al / V: *adv~* / Pl: ~i, ~e / E: *avocat* + -ial] 1-6 Avocațional (1-6).

avocațional, ~a *a* [At: DN³ / P: ~ți-o~ / V: *adv~* / Pl: ~i, ~e / E: *avocat* + -(i)onal] 1-2 Referitor la avocat (1) sau la avocatură (1) Si: *avocațial* (1-2), *avocătesc* (1-2). 3-4 De avocat (1) sau de avocatură (1) Si: *avocațial* (3-4), *avocătesc* (3-4). 5-6 Caracteristic avocatului (1) sau avocaturii (1) Si: *avocațial* (5-6), *avocătesc* (5-6).

avocateasă *sf* [At: DA ms / V: *adv~*, ~ate~ / Pl: ~ese / E: *avocat* + -easă] (Rar) 1-3 Avocată (1-2, 4). 4-5 Soție a avocatului (1-2) Si: (înv) *avocătoale* (1-2).

avocăteasă *sf* vz **avocateasă**

avocățel *sm* [At: DA ms / V: *adv~* / Pl: ~ei / E: *avocat* + -el] 1-6 (Îrn) Avocat (1-2, 4) (neprețut).

avocătesc, ~ească *a* [At: DA ms / V: *adv~* / Pl: ~esti / E: *avocat* + -esc] 1-6 Avocațional (1-6).

avocație *sf* [At: DA ms / V: *adv~* / Pl: ~mi / E: *avocat* + -ime] 1 Totalitate a avocaților (1). 2 Breaslă a avocaților (1). 3 Multime de avocați (1). **avocațoale** *sf* [At: DA ms / V: *adv~* / Pl: ~ / E: *avocat* + -oale] 1-2 Avocăteasă (4-5).

avorbi *vi* [At: BL IV, 194 / Pzi: ~besc / E: a² + vorbi] (Trs) A grăi. **avort** *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: dr *avorta*] 1 Întrerupere accidentală sau provocată a gravidității înainte ca fătul să poată trăi în afara organismului matern. 2 (Rar; fig) Eșec.

avorta *vi* [At: CARAGIALE, N. S. 21/8 / Pzi: ~tez / E: fr *avorter*] 1-2 A suferi sau a-și provoca un avort (1). 3 (Fig) A-și distruge iluziile și concepțiile pozitive. 4 (Fig) A nu-și atinge scopul.

avortare *sf* [At: DA ms / Pl: ~ări / E: *avorta*] 1-2 Pierdere prematură întâmplătoare sau provocată a gravidității Si: *avortat*¹ (1). 3-4 (Fig) Distrugere a unor iluzii sau concepții pozitive Si: *avortat*¹ (3-4). 5 (Fig) Nerealizare a unui scop Si: *avortat*¹ (5).

avortat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *avorta*] 1-5 Avortare (1-5). **avortat**², ~ă *a* [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *avorta*] 1 *a* (D. un făt) Pierdut înainte de termenul nașterii normale. 2 *a* (Fig; d. iluzii) Distrus². 3 *a* (Fig; d. un scop) Nerealizat². 4 *a* (Fig; d. opere de artă) Ratat². 5-8 *sm* (Ccr) Avorton (1-4).

avorton *sm* [At: DA / Pl: ~i / E: fr *avorton*] 1 (Frî) Copil născut înainte de termen Si: *avortat*² (5). 2 (Fig) Om cu mari defecte, fizice sau morale Si: *avortat*² (6). 3 (Fig) Lucru nereușit Si: *avortat*² (7). 4 (Fig) Operă de artă ratată Si: *avortat*² (8).

avrad *i* vz **avradini**

avradini *i* [At: PITARUL HRISTACHE, ap. HEM 2170 / V: ~ad / E: tc *avradyny*] (luz) Injurie trivială folosită de clasele avute în epoca fanariotă.

avram *sm* [At: PANȚU, PL.² / Pl: ~i / E: drr *avramă*] (Bot; șfs *prun* ~) Varietate de prun.

avramă *sf* [At: PANȚU, PL.² / Pl: ~me / E: ngr *αυράμιλο*] (Bot; șfs *prună* ~) Varietate de prună.

avramească *sf* vz **avramească**

avramească *sf* [At: PANȚU, PL.² / Pl: ~mese / E: bg, rs *аврам*] (Bot) 1 Veninăriță. 2 (Îc) ~-(și)-**crestenească** Veninăriță, cu ramurile ei sterile și cu cele florifere. 3 (Îac) Barba-boierului.

avramească *sf* [At: MARIAN, NU. 781 / V: *mas* / Pl: ~mești / E: *avramească* css] (Bot) 1 Avrămească (1). 2-3 (Îc) ~-(și)-**crestenească** Avrămească (2-3).

avramuș *sm* [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~i / E: nct] (Înv; arg) Aur (cumpărat de contrabandiști).

avremi *av* [At: CORESI, EV. 18/22 / E: *a*³ + *vremi*] (luz) 1 Din timp în timp. 2 Rar. 3 Câteodată.

avrocaltăr *smf* vz **avocat**

avtentic, ~ă *a* vz **autentic**

avto- vz **auto**¹

avtocrator *smf* vz **autocrator**

avtor *sm* vz **autor**

avuabil, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: ~i, ~e / E: fr *avouable*] (Frm) Care poate fi mărturisit.

avucat *smf* vz **avocat**

avulsie *sf* vz **avulsione**

avulsione *sf* [At: DN³ / V: ~ie / Pl: ~ni / E: fr *avulsion*] 1 Îndepărtare prin smulgere a unei formații anatomice, a unui organ etc. 2 Smulgere de către ape a unei porțiuni de mal din pământul unui proprietar și alipirea acesteia la pământul altui proprietar riveran.

avunculat *sn* [At: MDENC² / Pl: ~e / E: lat *avunculus*] + *-at*] (Soc) Relație specială între unchiul după mamă și copiii sorei lui, care predomină în societățile cu descendență matriliniară.

avut¹ *sn* [At: COD. VOR. 8/9 / Pl: ~uri / E: *avea*] 1 Posedare. 2 Deținere. 3-5 Avere (3-4). 6 (Ccr) Bani. 7-9 (Rar) Avere (14-15, 22). 10 (Rar; pex) Câștig. 11 (Rar; pex) Dar. 12 (Rar; pex) Avere (27). 13 (Rar; pex) Componentă. 14 (Rar; pex) Avere (32). 15 (Rar; fig) Senzație. 16 (Rar; fig) Sentiment. 17 (Rar; fig) Boală. 18 (Rar; fig) Independență. 19 (Îvr; fig) Existență. 20 (Îvr; fig) Stare. 21 (Îvr; fig) Menire. 22 (Îvr; fig) Voință. 23 (Îvr; fig) Necesitate. 24 (Îvr; fig) Posibilitate. 25 (Îvr; fig) Destinație. 26 (Îvr; fig) Scop.

avut², ~ă *a* [At: PANN, E. I, 49 / Pl: ~uți, ~e / E: *avea*] (Îvr) 1 Posedat². 2 Deținut². 3 Stăpănit². 4 Care are avere (4). 5 Care a agonisit multe bunuri. 6 Parvenit². 7 (D. obiecte; pex) Care are un conținut bogat. 8 (Fig) Care are multă învățătură. 9 (Fig) Care are numeroase calități. 10 (Fig) Care are multe rude. 11 (Fig) Care are mulți prieteni. 12 (Fig) Care are mulți protectori.

avutor, ~oare *a* [At: COD. ȚIV. 1/7 (TÂLCUIREA) / Pl: ~i, ~oare / E: *avut* + *-or*] (Înv; nob) Care are bunuri materiale.

avuti *vt* [At: DA / Pzi: ~țesc / E: drr *avutie*] (Înv) 1-2 *vt* A (se) îmbogăți. 3 A înăvuti (3).

avutie *sf* [At: CUV. D. BĂTR. II, 451 / Pl: ~ii / E: *avut* + *-ie*] 1-2 Avere (4, 13). 3 Comoară. 4 (Fig) Avere (15). 5-8 (Rar; pex) Avere (24-25, 29-30). 9 (Îs) ~ *naționala* Totalitate a valorilor materiale și spirituale de care dispune un popor la un moment dat.

avuțire *sf* [At: DA ms / Pl: ~iri / E: *avuti*] (Îvr) 1 Îmbogățire. 2 Înăvuire (2).

avuti¹ *sn* [At: DA ms / Pl: ~uri / E: *avuti*] (Îvr) 1 Îmbogățire. 2 Înăvuire (2).

avuti², ~ă *a* [At: DA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *avuti*] (Înv) 1-3 Înăvuit² (1-3).

avuz¹ *sn* vz **havuz**

avuz² *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: ~uri / E: nct] (Reg) Loc pentru adăpostul vitelor Si: *sădlarvan*.

avva *sm* vz **avă**²

avvad *sm* vz **avad**

ax¹ *sn* vz **axă**¹

ax² *sn* [At: DN³ / V: *axa* / Pl: ~e și ~uri / E: fr *axe*] 1 Organ de mașină care susține diferite fusuri care se rotesc Si: *oxie*. 2 (Îs) ~ *cerebrospinal* Ansamblu anatomic și funcțional format din creier și din măduva spinării.

axa [At: BOGZA, ap. DA ms / Pzi: *axe* / E: *axă*] 1 *vt* A aduce o piesă cilindrică în poziția în care axa ei de simetrie sau de rotație coincide cu o axă dată. 2 *vt* A centra. 3 *vt* A construi un obiect în jurul unei axe date. 4-5 *vt* (Fig) A (se) orienta către atingerea unui scop. 6-7 *vt* (Fig) A (se) desfășura într-un anumit sens. 8-9 *vt* (Fig) A (se) concentra în jurul a ceva. 10-11 *vt* (Fig) A (se) susține pe baza unei anumite situații, combinații etc. 12-13 *vt* (Fig) A (se) conforma cu ceva.

axantopsie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *axantopsie*] Imposibilitate de a distinge culoarea galbenă.

axare *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 112, 12/3 / Pl: *axări* / E: *axa*] 1 Aducere a unei piese cilindrice în poziția în care axa ei de simetrie sau de rotație coincide cu o axă dată Si: (rar) *axat*¹ (1). 2 Centrare. 3 Construire a unui obiect în jurul unei axe date Si: (rar) *axat*¹ (3). 4 (Fig) Orientare către atingerea unui scop Si: (rar) *axat*¹ (4). 5 (Fig) Desfășurare într-un anumit sens Si: (rar) *axat*¹ (5). 6 (Fig) Concentrare în jurul a ceva Si: (rar) *axat*¹ (6). 7 (Fig) Susținere pe baza unei anumite situații Si: (rar) *axat*¹ (7). 8 (Fig) Conformare cu ceva Si: (rar) *axat*¹ (8).

axat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *axa*] (Rar) 1-8 Axare (1-8).

axat², ~ă *a* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 112, 15/6 / Pl: ~ați, ~e / E: *axa*] 1 (D. piese cilindrice) Adus în poziția în care axa ei de simetrie sau de rotație coincide cu o axă dată. 2 (D. obiecte) Centrat². 3 (D. obiecte) Construit în jurul unei axe date. 4 (Fig) Orientat către atingerea unui scop. 5 (Fig) Desfășurat într-un anumit sens. 6 (Fig) Concentrat în jurul a ceva. 7 (Fig) Susținut pe baza unei anumite situații. 8 (Fig) Conformat cu ceva.

axă¹ *sf* [At: LTR² 250 / V: *ax* / Pl: *axe* / E: fr *axe*] 1 Dreaptă orientată într-un anumit sens. 2 (Îs) *Axa numerelor* Dreaptă prevăzută cu un punct de origine, de la care se continuă imaginar spre + și -infinit, pe ea găsiindu-și locul toate numerele. 3 Dreaptă imaginară sau reală, care trece prin centrul unui corp și în jurul căreia acel corp se rotește sau se poate roti. 4 Dreaptă imaginară în jurul căreia se execută mișcarea de rotație a unui corp ceresc. 5 (Îs) *Axa lumii* Prelungire a dreptei imaginare care unește polii pământului până la intersecția cu sfera cerească. 6 Linie dreaptă care delimitează părțile simetrice ale unei figuri plane sau în spațiu. 7 (Îs) *Axa unei piramide* Dreaptă care unește vârful și mijlocul bazei. 8 (Îs) *Axa unei prisme* Dreaptă care unește centrele celor două baze. 9 (Îs) *Axa unei elipse* Dreaptă care unește cele două focare. 10 (Îs) *Axa unei nave* Linie imaginară în jurul căreia se fac diferite mișcări de oscilație și rotație ale navei. 11 (Îs) *Axa unei strazi* Linie (continuă) care împarte strada în două direcții de mers. 12 (D. lentile) Dreaptă dusă de la un punct luminos la centrul optic. 13 (Glg; Îs) ~ *de ridicare* Linie a (direcției) după care s-a făcut ridicarea unui șir de munți. 14 (Atm; Înv; Îs) *Axa gâtului* Axis (1). 15-16 (Bot; Înv; Îs) *Axa unei plante* Axis (2-3).

axă² *sf* vz **ax**²

axial, ~a a [At: DA / P: ~xi-al / Pl: ~i, ~e / E: fr *axial*] 1-5 Situat pe o axă (1, 3, 4, 6, 12). 6-10 Care are caracterul unei axe (1, 3, 4, 6, 12). 11-15 Referitor la o axă (1, 3, 4, 6, 12). 16-20 În raport cu o axă (1, 3, 4, 6, 12). 21-25 De axă (1, 3, 4, 6, 12). 26 (Bot) Subțioară.

-axie [At: DN³ / P: ~xi-e / E: fr *-axie*] Element secund de compunere cu semnificația: 1-2 (De) valoare.

axilar, ~a a [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *axillaire*] 1 (Atm) De la subsuoară. 2 (Bot) Care pornește de la ramificația unei ramuri cu trunchiul sau a frunzei cu ramura.

axilă sf [At: DN³ / Pl: ~le / E: fr *axile*] 1 (Atm) Subsuoară. 2 Unghi format de tulpină și ramuri sau de ramuri și frunze.

axiliflor, ~a a [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr *axiliflore*] (Bot) Cu flori axilare.

axio- [At: DN³ / P: ~xi-o- / E: fr *axio-*] Element prim de compunere savantă cu semnificația: 1-2 (De) valoare.

axiologic, ~a a [At: RALEA, E. O. 293/21 / P: ~xi-o- / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *axiologique*] 1-4 Care aparține axiologiei (1-4). 5-8 Privitor la axiologie (1-4). 9-12 Care se bazează pe axiologie (1-4). 13-16 De axiologie (1-4).

axiologie sf [At: DA ms / P: ~xi-o- / Pl: ~ii / E: fr *axiologie*] 1 Disciplină filozofică având drept obiectiv studiul sistematic al originilor, esenței, clasificării, ierarhizării și funcției sociale a valorilor. 2 Metodă filozofică de cercetare, bazată pe ideea de valoare. 3 Problematică a valorilor. 4 Teorie generală a valorilor. 5 (Îs) ~ia artei Perspectivă specifică asupra artei care pune în centrul ei valoarea operei.

axiom sn vz **axiomă**

axioma sf vz **axiomă**

axiomatic, ~a [At: GEOM. SP., ap. DA ms / P: ~xi-o- / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *axiomatique*] 1-2 a întemeiat pe o axiomă (1-2). 3-4 a Cu caracter de axiomă (1-2). 5-6 a (Îlav) În mod ~ Cu certitudine. 7-8 a (Îal) Valabil fără demonstrație. 9 a (Îs) Metodă ~a Metodă științifică de expunere care, pornind de la propoziții prime, numite axiome, deduce noi propoziții, numite teoreme. 10 sf Disciplină care studiază înlănțuirea corectă a axiomelor (2). 11-12 sf Totalitate a axiomelor (1-2). 13 sf Demonstrație prin axiome (2) (a unei idei, a unei teorii etc.). 14-15 sf Culegere de axiome (1-2).

axiomatiza vt [At: DN³ / P: ~xi-o- / Pzi: ~zez / E: fr *axiomatiser*] 1-2 A elabora un sistem de axiome (1-2). 3 A reduce cunoașterea la un ansamblu de axiome (1).

axiomatizare sf [At: DN³ / P: ~xi-o- / Pl: ~zări / E: *axiomatiza*] 1-2 Elaborare a unui sistem de axiome (1-2) Si: (rar) *axiomatizat*¹ (1-2). 3 Reducere a cunoașterii umane la un ansamblu de axiome (1) Si: (rar) *axiomatizat*¹ (3).

axiomatizat¹ sn [At: MDA ms / P: ~xi-o- / Pl: ~uri / E: *axiomatiza*] (Rar) 1-3 Axiomatizare (1-3).

axiomatizat², ~a a [At: MDA ms / P: ~xi-o- / Pl: ~ați, ~e / E: *axiomatiza*] 1-2 Care este elaborat sub forma unui sistem de axiome (1-2). 3 Care este redus la un ansamblu de axiome (1).

axiomă sf [At: CANTEMIR, IST. 145 / P: ~xi-o- / V: ~om sm, ~oma / Pl: ~me / E: fr *axiome*] 1 Adevăr general acceptat fără demonstrație deoarece se impune gândirii ca evident. 2 Fiecare dintre propozițiile prime pe baza cărora se formulează o demonstrație.

axiometru sn [At: DN³ / P: ~xi-o- / Pl: ~re / E: fr *axiometre*] (Mrn) Dispozitiv montat în fața timonei unei nave, care indică permanent unghiul de cârmă.

axion sn [At: N. COSTIN, ap. LET. II 114/6 / A: axion / P: ~xi-on / Pl: ~oane / E: ngr *αἰών*] 1 Imn religios în care se repetă cuvintele „e vrednic”, sau alte expresii sinonime, cu referire la divinitate. 2 Imn asemănător cu axionul (1) care se intona la întronarea domnitorului sau a mitropolitului.

axis sn [At: DA / Pl: ~uri / E: lat *axis*] 1 (Atm) A doua vertebră a gâtului. 2-3 (Bot) (Tulpină principală sau) cilindru central.

axolotl sm [At: DN³ / Pl: ~i / E: fr *axolotl*] Stadiu larvar acvatic al unei specii de salamandre.

axometru sn [At: DN³ / Pl: ~re / E: fr *axometre*] Aparat pentru determinarea axului cilindric al unei lentile.

axon¹ sn [At: CANTEMIR, ap. GCR I, 323 / Pl: ~oane / E: ngr *ἄξων*] (Iuz) Ax² (1).

axon² sm [At: DN² / Pl: ~i / E: fr *axone*] (Atm) Prelungire a neuronului.

axonometric, ~a a [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *axonométrique*] 1-2 Referitor la axonometrie (1-2). 3-4 Care aparține axonometriei (1-2). 5-6 De axonometrie (1-2).

axonometrie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *axonométrie*] 1 Metodă de obținere a proiecției obiectelor din spațiu pe un plan. 2 Disciplină care studiază reprezentările axonometrice.

axunge sfs [At: DN³ / E: fr *axonge*] (Rar) Produs obținut prin topirea grăsimii de porc, folosit ca emolient și ca bază de unguente.

ayatolah sm [At: DEX² / P: a-ia- / Pl: -i / E: fr *ayatollah*] Conducător al religiei musulmane.

az¹ [At: (a. 1642) DOC., ap. GCR I, 102/39 / E: vsl *азъ*] 1 sms (Înv) Primă literă a alfabetului chirilic. 2 ppr (Iuz) Eu, folosit înaintea numelui, la începutul unui act Si: (Înv) Io.

az² av vz **azi**

azaghiu sm vz **iasacciu**

azagiu sm vz **iasacciu**

azalee sf [At: NEGRUZZI, S. I, 99 / Pl: ~ / E: fr *azalée*] Nume al mai multor arbuști ornamentali exotici, cu flori mari, albe, roz sau roșii, din familia ericaceelor (*Azalea*).

azap sm [At: ȘINCAI, HR. II, 40/22 / Pl: ~i, (Îvr) ~izi / E: tc *azeb*] (Iuz) Veche miliție otomană, un fel de infanterie neregulată ce era prima expusă atacului dușmanilor.

azard sn vz **hazard**

azaduși¹ vi vz **zaduși**

azaduși² vi [At: DA / Pzi: ~șesc / E: vsl *зздушити*] (D. boi; reg) A asuda (1).

azâm sf, a vz **azim**

azâmioară sf vz **azimioară**

azâmiu a vz **azimiu**

azavada sf [At: T. PAPAHAĞI, M. 89 / Pl: ~vezi / E: nct] (Reg) 1 Apărătoare de scândură la coșul bordeielor. 2 Adăpost la o târlă. 3 (Pex) Adăpost.

azâm sf, a vz **azim**

azâr av [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg; d. câini; îe) A sta ~ A pândi cu atenție vânatul.

azbest sn [At: LTR² / A și: azbest / V: *asb-* / Pl: ~uri / E: fr *asbeste*] Minereu alb, fibros și mătăsoș, din care se fac piese și țesături neinflamabile și izolatoare.

azbestolit sn [At: MDENC² / Pl: ~uri / E: fr *asbestolythe*] Material de construcție pentru acoperișuri, ușor, rezistent și ignifug, fabricat din fibre scurte de azbest.

azbestoză sf [At: DN³ / Pl: ~ze / E: fr *asbestose*] (Med) Pneumoconioză provocată de inhalarea particulelor fine de azbest.

azbociment sn [At: DN³ / Pl: ~uri / E: rs *азбоцимент*] Material obținut dintr-un amestec de azbest și ciment, folosit sub formă de plăci, de tuburi etc.

azbotoxolit sn [At: MDENC² / Pl: ~uri / E: *azb(est) + textolit*] Material electroizolant obținut prin presare din țesături de azbest impregnate cu rășini fenolice.

azbuche sf [At: DOSOFTEI, ap. HEM 2189 / S: *az-bu-* / Pl: ~chi / E: vsl *азбучки*] (Înv) 1 Alfabet chirilic. 2 Învățământ elementar. 3 (Îe) A fi la ~ A fi la începutul alfabetizării. 4 (Îm) Învățătură.

azbucovană sf [At: NEGRUZZI, S. II 202 / S: *az-bu-* / Pl: ~ne / E: vsl *азбуковина*] (Iuz) Abecedar.

azdruca vtr vz **astruca**

azdruna vtr [At: DR. IX 434 / Pzi: ~nez / E: nct] 1-2 A (se) strămuta.

azeace sf [At: VARLAAM, C., ap. HEM. 411 / S: *a-z-* / Pl: ~aci / E: a ze(a)ce|a parte]] (Înv) Zecuire.

azeaciuire sf [At: CORESI, EV. 7/9 / Pl: ~ri / E: ctm *azeace + zeciuire*] (Înv) Zeciuire.

azeotrop, ~a a [At: DN³ / P: ~ze-on~ / Pl: ~i, ~e / E: fr *azéotrope*] Care prezintă azeotropism Si: *azeotropie*.

azeotropie, ~a a [At: DN³ / P: ~ze-on~ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *azéotropique*] Azeotrop.

azeotropie sf [At: DN³ / P: ~ze-on~ / Pl: ~ii / E: fr *azéotropie*] Azeotropism.

azeotropism sn [At: DN³ / P: ~ze-on~ / Pl: ~e / E: fr *azéotropisme*] Proprietate a unui amestec de substanțe lichide de a nu păstra proprietățile individuale ale corpurilor care intră în componența sa Si: *azeotropie*.

azerbaidjan, ~a [At: DEX² / Pl: ~jeni, ~jene / E: *Azerbaidjan*] 1-2 smf, a (Persoană) care face parte din populația de bază a Azerbaidjanului. 3-4 smf, a (Persoană) originară din Azerbaidjan. 5-7 a Care aparține Azerbaidjanului sau azerbaidjenilor (1, 3). 8-10 a Privitor la Azerbaidjan sau la azerbaidjeni (1, 3). 11-13 a De Azerbaidjan sau azerbaidjeni (1, 3).

azi [At: I. IONESCU, C. 126/41 / V: az / E: ml **hadie*] 1-2 av, sm (În) ziua în curs. 3 av (Îlav) ~**dimineată** În dimineața zilei în curs. 4 av (Îlav) ~**noapte** În noaptea precedentă. 5 av (Îlav) **De** ~ Din ziua prezentă. 6 av (Îal) Începând din ziua prezentă. 7 av (Îlav) **De** ~ în ... zile Peste ... zile. 8 av Acum. 9 av Momentan. 10 av (Îlav) **Până** ~ Până acum. 11 av (Îlav) ~**măine** Zi de zi. 12 av (Îlav) În mod repetat. 13 av (Îal) În curând. 14 av (Îal) Când și când. 15 av (Îlav) **De ieri până** ~ Într-un timp scurt. 16 av (Îal) În mod neașteptat. 17 av (Îlav) **De** ~ **pe mâine** Amănat la nesfârșit. 18 av (Îal) Provizoriu. 19 av (Îlv) **A trăi de** ~ **pe mâine** A trăi în mare lipsă materială. 20 av (Îal) A trăi fără speranțe de viitor. 21 av (Îal) A fi gata să moară. 22 av (Îlav) **Cu** ~ **cu mâine** Încet-încet. 23 av (Îlav) **De cu** ~ Din vreme. 24 av (Îlav) **În ziua de** ~ În zilele noastre. 25 av (Îlav) **Ba** ~, **ba mâine** Nesigur. 26-27 av, sm (În) timpul prezent. 28-29 av, sm (În) epoca contemporană.

azidă sf [At: DN³ / Pl: ~ide / E: fr *azide*] (Chm) Săruri ale acidului azotidric, instabile, care prin încălzire se descompun uneori cu explozie.

azigos, ~oasă a [At: DN³ / V: azyg~ / Pl: ~oși, ~oase / E: fr *azygos*] 1 (D. o formație anatomică) Impar. 2 (Îs) **Venă** ~a Venă care face legătura între cele două vene cave.

azil sn [At: BĂLCESCU, M. V. 7/24 / S: asil / Pl: ~e, (înv) ~uri / E: fr *asile*] 1 (Ant) Loc inviolabil, în care găseau scăpare cei condamnați. 2 (Pex) Loc de scăpare. 3 (Pex) Loc de siguranță. 4 (Pex) Refugiu. 5 Instituție caritabilă care adăpostește și întreține copii, bătrâni, infirmi, săraci. 6 Local în care funcționează un azil (5). 7 (Înv) Persoană care ocrotește. 8 (Îs) **Drept de** ~ Drept al cuiva de a se stabili pe teritoriul unei țări al cărei cetățean nu este. 9 (Îs) ~ **politic** Acordare de către un stat a dreptului de intrare și stabilire pe teritoriul său unei persoane străine persecutate în țara sa din motive politice.

azim, ~a [At: COD. VOR. 15/5 / V: (reg) *adzām*, *adzām*, *azām*, *azām*, *azm*, ~a / Pl: ~i, ~e / E: ngr *αζυμος*] 1 sf Turtă de făină de grâu sau de secară, făcută din aluat nedospit și coaptă sub spuză (folosită de catolici la împărțasanie). 2 sf Pâine nedospită. 3 sf Turtă coaptă în spuză. 4 a (Șis *pâine* ~a) Nedospit. 5 a (Reg; d. legume; îf *azmā*) Crud. 6 a (Reg; d. legume; îf *azmā*) Care nu s-a murat bine. 7 a (Reg; d. varză; îf *azmā*) Dulce. 8 a (Reg; d. varză; îf *azmā*) Acru. 9 a (Reg; d. varză; îf *azmā*) Negătit.

azimioară sf [At: HEM. 2194 / V: *azm*~, *azām*~ / Pl: ~re / E: *azimā* + -ioară] 1-6 (Șhp) Azimă (1-3) (mică). 7 (Bot) Burete nedefinit mai îndepărate.

azimit sn [At: CORESI, ap. MURNU, GR. 9 / Pl: ~uri / E: ngr *αζυμιτης*] (Înv; în cultul religios ebraic) Zile ale azimilor.

azimiu, ~ie a [At: ALECSANDRI, PR. / V: *azām*~ / Pl: ~ii / E: *azimā* + -iu] 1 (Nob; îf *azām*~) Făcut din aluat nedospit. 2 Ca azima (1).

azimut sn [At: CULIANU, C. 12 / Pl: ~uri / E: fr *azimut*] (Ast) Unghi dintre planul meridianului unui punct și planul care trece prin verticala aceluși punct și prin dreapta la care se referă azimutul.

azimutal, ~a a [At: CULIANU, C. 12 / Pl: ~i, ~e / E: fr *azimutal*] (Ast) 1 Care se referă la azimut. 2 Propriu azimutului. 3 De azimut. 4 (Îs) **Cerc** ~ Instrument pentru măsurători astronomice și geodezice de unghiuri orizontale, având un cerc orizontal de diametru mult mai mare decât al teodolitului.

azină sf [At: DN³ / Pl: ~ne / E: fr *azine*] (Chm) Combinație chimică organică cu inele de șase atomi diferiți, printre care cel puțin unul de azot.

azion sn [At: (a. 1832) FURNICĂ, I. C. 382 / Pl: ~oane / E: ngr *αζιον*] (luz; grî) Curs valutar Si: *agio*.

azm, ~a sf, a vz *azim*

azmicioară sf [At: JAHRESBER. VII/71 / Pl: ~re / E: *azimā* + -icior] 1-6 Azimioară (1-6).

azmioară sf vz *azimioară*

azmuța vt vz *asmuța*

azmuțare sf vz *asmuțare*

azmuțat¹ sn vz *asmuțat*¹

azmuțat², ~a a vz *asmuțat*²

azmuțator, ~oare smf, a vz *asmuțator*

azmuțatură sf vz *asmuțatură*

azmuți vt vz *asmuți*

azmuțire sf vz *asmuțire*

azmuțit¹ sn vz *asmuțit*¹

azmuțit², ~a a vz *asmuțit*²

azmuțitor, ~oare smf, a vz *asmuțitor*

azmuțitură sf vz *asmuțitură*

azna sf vz *hazna*

azo sms [At: DN³ / E: fr *azo*] (Chm) Legătură organică notată - N = N -.

azobenzen sm [At: DN³ / Pl: ~i / E: fr *azobenzène*] Substanță care conține în moleculă doi radicali fenil legați prin gruparea azo.

azoderivat sm [At: DN³ / Pl: ~ați / E: fr *azodérivé*] Substanță în care doi radicali, proveniți fiecare prin îndepărtarea unui atom de hidrogen din molecula unei hidrocarburi, sunt legați prin gruparea azo.

azoic¹, ~a a [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *azoïque*] 1 (D. un mediu) Lipsit de viață animală. 2 (D. terenuri) Lipsit de fosile.

azoic², ~a a [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *azoïque*] (D. compuși organici) Care conține azot.

azonal, ~a a [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr *azonal*] (Ggf) 1 Care nu formează zone (compacte). 2 Fără zone.

azoospermie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *azoospermie*] Lipsa spermatozoizilor din lichidul seminal.

azot sms [At: PONI, CH. 62 / E: fr *azote*] (Chm) Element simplu, gazos, incolor, inodor, insipid, inactiv chimic, impropriu pentru ardere și respirație, care intră în componența aerului atmosferic în proporție de 4/5 și a țesuturilor vegetale și animale Si: *nitrogen*.

azotal¹ sm [At: MACAROVICI, CH. 387-388 / Pl: ~ați / E: fr *azotate*] 1 Sare formată prin reacția dintre acidul azotic și o bază Si: *nitrat*. 2 (Îs) ~ **de argint** Compus al acidului azotic cu argintul, sub formă de cristale incolore, folosit în chimia analitică și preparativă, în industria fotografică și cinematografică, la fabricarea oglinzilor și în medicină, la dezinfectări și cauterizări Si: *piatra-iadului*. 3 (Îs) ~ **de potasiu** Compus al acidului azotic cu potasiul, folosit ca îngrășământ, ca oxidant și ca fondant Si: *salpetru de India*. 4 (Îs) ~ **de sodiu** Compus al acidului azotic cu sodiul, folosit ca îngrășământ și oxidant Si: *salpetru de Chile*.

azotal², ~a a [At: PARHON, B. 23 / Pl: ~ați, ~e / E: fr *azoté*] (Chm) Care conține azot (1).

azotemic, ~a a [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr *azotémique*] 1-2 Referitor la azotemie (1-2). 3-4 Caracteristic azotemiei (1-2). 5-6 De azotemie (1-2).

azotemie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *azotémie*] (Med) 1 Cantitate de azot din sânge (sub formă de uree, acid uric etc.). 2 Creștere anormală a cantității de uree din sânge.

azotic, ~a a [At: PONI, CH. 111 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *azotique*] 1 (Îs) Acid ~ Acid oxigenat al azotului, sub formă de lichid incolor, corosiv, oxidant puternic Si: *acid nitric*, *apă tare*. 2 (Îs) **Anhidridă** ~a Anhidridă formată prin oxidarea azotului.

azotiperită sf [At: DN³ / Pl: ~te / E: fr *azotypérite*] Substanță toxică vezicantă de luptă.

azotit sm [At: PONI, CH. 107 / V: ~a / Pl: ~iți / E: fr *azotite*] (Chm) Sare formată din combinarea acidului azotos cu o bază Si: *nitrit*.

azotită sf vz *azotit*

azotobacter *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: fr *azotobacters*] Bacterie aerobă care folosește în nutriția sa azotul atmosferic pe care îl transformă în azot organic.

azotobacterin *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: ger *Azotobakterin*] Îngrășământ bacterian alcătuit din culturi artificiale de azotobacterii Si: *azotogen*.

azotogen *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: ger *Azotogen*] Azotobacterin.

azotometru *sn* [At: DN³ / Pl: ~re / E: fr *azomètre*] Aparat pentru determinarea volumului de azot rezultat din arderea unei substanțe organice.

azotos, ~oasă a [At: PONI, CH. 107 / Pl: ~oși, ~oase / E: fr *azoteux*] (Chm) 1 Format dintr-o valență de azot și una de axigen Si: *nitros*. 2 (Is) Acid ~ Acid oxigenat al azotului, cu însușiri oxidante și reductive Si: *acid nitros*.

azotură *sf* [At: DA / Pl: ~ri, (înv) ~re / E: fr *azoture*] (Chm) 1 Combinație a azotului cu un corp simplu. 2 Combinație chimică rezultată din amoniac Si: *nitrura*.

azoturie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *azoturie*] (Med) Eliminare prin urină a unor cantități mari de uree și de compuși azotați.

aztec, ~ă [At: BOGZA, C. O. 47 / Pl: ~eci, ~ece / E: fr *aztèque*] 1-2 *smf, a* (Persoană) care aparține populației autohtone a Mexicului. 3 *a* Referitor la azteci (1). 4 *a* Specific aztecilor (1). 5 *a* De azteci (1).

azulenă *sf* [At: DN³ / Pl: ~ne / E: ger *Azulen*] (Chm) Hidrocarbură care se găsește în uleiurile eterice extrase din plante și în unele gudroane, utilizată ca infuzie pentru gargarism.

azur, ~ă [At: NEGRUZZI, S. I, 30 / Pl: *sn* ~uri, *a* ~i, ~e / E: fr *azur*, lat *azzurum*] 1-2 *a, sn* (Care are) culoarea albastru-verzui deschis. 3-4 *a, sn* (Care are) culoarea cerului senin. 5 *sn* (Pex) Vopsea de culoarea azur (2).

azura *vi* [At: DN³ / Pzi: ~rez / E: fr *azurer*] A albăstri ușor produsele textile albe pentru a îndepărta slaba colorație galbenă.

azurare *sf* [At: DN³ / Pl: ~rări / E: *azura*] Operație de ușoară albăstrire a produselor textile albe, spre a evita îngălbenirea sub acțiunea luminii și a oxigenului din aer Si: (rar) *azurat*¹.

azurat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *azura*] (Rar) Azurare.

azurat², ~ă *a* [At: BOLINTINEANU, ap. TDRG / Pl: ~ați, ~e / E: *azura*] 1 (D. textile albe) Care a fost albăstrit ușor, spre a evita îngălbenirea. 2 Căruia i s-a dat culoarea azur (2). 3-4 De culoare azur (2, 4).

azuree *sfp* [At: DN³ / E: ger *Azuree*] Trăsături din jurul desenelor sau gravurilor care îndeplinesc rolul umbrelor.

azurit *sn* vz *azurita*

azurita *sf* [At: ISTRATI-LONGINESCU, CH. 195 / V: *azurit sn* / Pl: ~te / E: fr *azurite*] (Min) Carbonat bazic natural de cupru, cristalizat, de culoare albastră, folosit ca piatră ornamentală, ca minereu de cupru și, pulverizat, ca materie colorantă.

azuriu, ~ie [At: NEGRUZZI, I 195 / Pl: ~ii / E: *azur* + ~iu] 1-4 *sn, a* (Culoare) care bate în azur (2, 4). 5-6 *a, sn* (Care are) culoarea albastru-verzui. 7-8 *sn* Ca azurul (2, 4).

azuros, ~oasă a [At: MACEDONSKI, O. I, 243 / Pl: ~oși, ~oase / E: *azur* + ~os] (Nob) 1-3 Azuriu (1, 3, 5).

azvăntă¹ *vir* vz *zvânta*

azvăntă² *vr* [At: MERA, L. B. 268 / S: *asv*~ / Pzi: *azvânt* / E: *az* + *avânta* css] (Trs) 1-7 A se zvânta (6-12).

azvârlî [At: MARCOVICI, C. 9/7 / V: *asv*~ / Pzi: *azvârl*, (reg) ~lesc / E: ctm *arunca* + *zvârlî*] 1 *vr* A arunca un obiect printr-o mișcare energetică. 2 *vr* A izbi cu ceva în ceva. 3 *vr* A da la o parte, a lepăda ceva nefolositor sau vătămător. 4 *vr* A da afară (din casă sau dintr-o situație oarecare). 5 *vr* (D. lichidul dintr-un vas) A deșerta repede. 6 *vr* A răspândi ceva prin mișcări rapide și largi. 7 *vr* (D. bani) A cheltui prea mult. 8 *vr* (Șie) A ~ **bani** pe fereastră A fi foarte cheltuitor. 9 *vr* (D. apă) A izvorî cu presiune. 10 *vr* A erupe. 11 *vr* A arunca un proiectil. 12 *vr* A scăpa de cineva. 13 *vr* A împinge pe cineva într-o primejdie. 14 *vr* (Înv) A respinge. 15 *vr*

(Înv) A nesocoti. 16 *vr* A lovi la distanță cu ceva într-o anumită țintă. 17 *vr* (Îe) A ~ **cu piatra în șatră** A lovi cu vorba pe departe. 18 *vr* (Îae) A face aluzie la ceva sau la cineva. 19 *vr* (Îe) A ~ **cu barda-n Dumnezeu** (sau în lună) A se răzvrăti contra tuturor. 20 *vr* (Îe) Cât ai ~ **cu securea** (sau cu toporul, cu praștia, cu bățul, ori cu o zburătură, cu un lemn) Foarte aproape. 21 *vr* (D. animale) A lovi cu picioarele de dinapoi. 22 *vr* (D. cai) A arunca din șa călărețul. 23 *vr* (D. animale) A lovi pe cineva cu o parte a corpului. 24 *vr* (Fig) A disprețui. 25 *vr* A se repezi. 26 *vr* A se grăbi spre ceva. 27 *vr* A se arunca spre ceva cu mare avânt. 28 *vr* A face un salt spre a ajunge pe un loc mai înalt. 29 *vr* A se năpusti asupra cuiva. 30 *vr* A se mișca iute la treabă.

azvârlire *sf* [At: DA / V: *asv*~ / Pl: ~ri / E: *azvârlî*] 1 Aruncare a unui obiect printr-o mișcare energetică Si: *azvârlit*¹ (1), *zvârlire* (1), *zvârlit*¹ (1). 2 Izbiure cu ceva în cineva Si: *azvârlit*¹ (2), *zvârlire* (2), *zvârlit*¹ (2). 3 Îndepărtare a ceva nefolositor Si: *azvârlit*¹ (3), *zvârlire* (3), *zvârlit*¹ (3). 4 Dare afară (din casă sau dintr-o situație oarecare) Si: *azvârlit*¹ (4), *zvârlire* (4), *zvârlit*¹ (4). 5 (D. lichidul dintr-un vas) Golire rapidă Si: *azvârlit*¹ (5), *zvârlire* (5), *zvârlit*¹ (5). 6 Răspândire a ceva prin mișcări rapide și largi Si: *azvârlit*¹ (6), *zvârlire* (6), *zvârlit*¹ (6). 7 (D. bani) Cheltuire exagerată Si: *azvârlit*¹ (7), *zvârlire* (7), *zvârlit*¹ (7). 8 (D. apă) Izvorăre cu presiune mare Si: *azvârlit*¹ (8), *zvârlire* (8), *zvârlit*¹ (8). 9 Erupere. 10 Aruncare a unui proiectil Si: *azvârlit*¹ (10), *zvârlire* (10), *zvârlit*¹ (10). 11 Scăpare de cineva Si: *azvârlit*¹ (11), *zvârlire* (11), *zvârlit*¹ (11). 12 Împingere a cuiva într-o primejdie Si: *azvârlit*¹ (12), *zvârlire* (12), *zvârlit*¹ (12). 13 Respingere. 14 Nesocotire. 15 Lovire la distanță cu ceva într-o anumită țintă Si: *azvârlit*¹ (15), *zvârlire* (15), *zvârlit*¹ (15). 16 (D. animale) Lovire cu picioarele de dinapoi Si: *azvârlit*¹ (16), *zvârlire* (16), *zvârlit*¹ (16). 17 (D. animale) Aruncare a călărețului din șa Si: *azvârlit*¹ (17), *zvârlire* (17), *zvârlit*¹ (17). 18 (D. animale) Lovire a cuiva cu o parte a corpului Si: (rar) *azvârlit*¹ (18), *zvârlire* (18), *zvârlit*¹ (18). 19 (Fig) Disprețuire. 20 Repezi. 21 Grăbire spre ceva Si: *azvârlit*¹ (21), *zvârlire* (21), *zvârlit*¹ (21). 22 Repezi spre ceva cu mare avânt Si: *azvârlit*¹ (22), *zvârlire* (22), *zvârlit*¹ (22). 23 Sărire spre a ajunge pe un loc mai înalt Si: *azvârlit*¹ (23), *zvârlire* (23), *zvârlit*¹ (23). 24 Năpustire asupra cuiva Si: *azvârlit*¹ (24), *zvârlire* (24), *zvârlit*¹ (24). 25 Efectuare rapidă a treburilor Si: *azvârlit*¹ (25), *zvârlire* (25), *zvârlit*¹ (25).

azvârlit¹ *sn* [At: DA / V: *asv*~ / Pl: ~uri / E: *azvârlî*] 1-8 Azvârlire (1-8). 9 Erupere. 10-12 Azvârlire (10-12). 13 Respingere. 14 Nesocotire. 15-18 Azvârlire (15-18). 19 (Fig) Disprețuire. 20 Repezi. 21-25 Azvârlire (21-25). 26 (La jocurile de-a țurca, de-a ghinca, de-a mincea; is) La ~ Situație a unuia dintre cele două echipe, opusă echipei aflate „la bătaie”.

azvârlit², ~ă [At: HEM 1944 / V: *asv*~ / Pl: ~iți, ~e / E: *azvârlî*] 1 *a* Aruncat printr-o mișcare energetică. 2 *a* Izbit în ceva. 3 *a* Dat la o parte ca fiind nefolositor. 4 *a* Dat afară (din casă sau dintr-o situație oarecare). 5 *a* (D. lichidul dintr-un vas) Vărsat rapid. 6 *a* Răspândit prin mișcări rapide și largi. 7 *a* (D. bani) Cheltuit prea rapid. 8 *a* (D. apă) Izvorât cu presiune. 9 *a* (D. lavă) Erupt². 10 *a* (D. proiectile) Aruncat². 11 *a* Alungat cu intenția de a scăpa de el. 12 *a* Împins într-o primejdie. 13 *a* Respins². 14 *a* Nesocotit². 15 *a* Aruncat la distanță într-o anumită țintă. 16 *a* Aruncat din șa de către cal. 17 *a* (Fig) Disprețuit². 18 *a* Năpustit asupra cuiva. 19 *sf* (Trs) Azvârlitură. 20 *sf* (Îcs) De-a ~a Joc de copii în care aceștia se întrec la aruncarea la distanță a unor obiecte. 21 *sf* (Îe) A da de-a ~a A azvârlit² (3). 22 *sf* (Îae) A rostogoli.

azvârlit³, ~oare [At: POLIZU / V: *asv*~ / Pl: ~i, ~oare / E: *azvârlî* + ~tor] 1-18 *smf, a* (Persoană) care azvârle (1-8, 11-16). 19-21 *a* (D. animale) Care azvârle (21-23). 22 *sf* Parte în contrapantă a unor jilipuri pe care lemnele purtate de apă sar în grămadă.

azvârlitură *sf* [At: PANN, E. II, 156 / V: *asv*~ / Pl: ~ri / E: *azvârlî* + ~tura] 1 Aruncătură. 2 Distanță până la care ajunge un obiect azvârlit. 3 (Îe) La o ~ (de băț) Aproape.

azygos ai vz *azygos*

ă smi [At: DA / E: ml] 1 A doua literă a alfabetului limbii române. 2 Sunet notat cu această literă (vocală medială, cu deschidere mijlocie, nerotunjită).

al, a ad [At: DEX / G-D sg: ~ui, *alei*; G-D pl: *alor* / Pl: *ai, ale* / E: lat *illum, illa*] (Pfm) Cel, cea.

ăla, aia pd, ad [At: DEX / Pl: *aia, alea* / G-D sg: *alui, alei*; G-D pl: *alor* / E: lat *illu, illa*] (Pfm) 1 Acela, aceea. 2 (Îs) *Alta aia* Ciudățenie. 3 (Îas) Monstru. 4 (Îs) *Toate alea* Tot ce trebuie.

ălălalt pd, ad vz *ălălalt*

ălălalt, ailaltă pd [At: DOSOFTEI, V. S. 67 / A: *ălălalt, ălălalt* / V: *ălălalt, ailaltă, ălălalt*, (cu disimilarea lui l > n) *ălălant, ălălant, ălălant, ailantă* (prin sincopare) *ălălalt, ălălanti*, (corespunzând lui *hala*), *hălălalt, hălălant* / E: *al + alalt*] (Pfm) Celălalt.

ălălalt, ailaltă pd, ad [At: DEX / Pl: *ailaltă, alealtă* / G-D sg: *aluilalt, aleilalt*; G-D pl: *alorlaltă, alorlalte* / V: *ălălalt, ălălaltă, ălălalt, ălălaltă, ailaltă* / E: (*al*)a + *alalt*] 1-2 (Pfm) Celălalt.

ălălalt, ailaltă, ailaltă pd, ad vz *ălălalt*

ăra i vz *ira*

ăst, astă pd, ad vz *ăsta*

ăsta, asta [At: NECULCE, ap. LET. II 297/26 / V: *ast (ast), astă, est, easta, hăst, hăstă, hăstra, iest, iastă, ist (iast), iasta* / Pl: *ăstia, astea* / E: ml **istus (iste), -a, -ud*] 1-5 *pd* Acesta (1-5). 6 *pd* Așa ceva. 7 *pd* (Îlav) Cu toate astea Totuși. 8 *pd* (Îlav) De asta Din această cauză. 9 *pd* (Îlav) Pentru asta De aceea. 10 *pd* (Îe) *Asta e!* (sau *asta-i!*) Nu ai ce face, trebuie să suporti. 11 *pd* (Îe) Ei, *asta-i!* Nu cred. 12 *pd* (Îae) Nu sunt de acord.

13 *pd* (Îe) *Asta-i încă* (sau *asta încă-i*) *una!* Tare mă mir. 14 *pd* (Îe) *Asta-i asta!* Iată ce este important. 15 *pd* (Îae) Acum e momentul decisiv Cf *acu-i acu!* 16 *pd* (Îe) *Ce-i asta?* Cum se poate așa ceva? 17 *pd* (Îs) *Cu (una ca) asta* Cu așa ceva. 18 *pd* (Îas) Astfel. 19 (Îs) *De* (sau *despre*) *asta* În ce privește... 20 (Îlav) *Astă-primăvară, astă-vară, astă-toamnă, astă-iarnă, astă-noapte* Precedentul interval de timp. 21 *ad* (Îlav) ~ *an* Anul în curs.

ăstalt, astaltă [At: SADOVEANU, SĂM. VI, 64 / V: ~*tăl~*, ~*ant*, ~*tălant*, ~*stl~* / Pl: *ăstialaltă, astealtă* / E: *ast + alalt (alalalt)*] 1-2 *pd, ad* Cestalt.

ăstalt, astaltă pd, ad vz *ăstalt*

ăstalt, astaltă pd, ad vz *ăstalt*

ăstalt, astaltă pd, ad vz *ăstalt*

ăstalt, astaltă pd, ad vz *ăstalt*

ăsmândău sm vz *hajmandău*

ăui vi vz *hăui*

ăuire sf vz *hăuire*

ăuit¹ sn vz *hăuit¹*

ăuit², ~ă a vz *hăuit²*

â smi [At: DA / E: vsl ɤ] 1 A treia literă a alfabetului limbii române. 2 Sunet notat, în interiorul cuvântului, cu litera „ă”. 3 Vocală medială, închisă, nerotunjită.

B

b smi [At: DA / E: ml *b*] 1 A patra literă a alfabetului limbii române. 2 Sunet corespunzător literei *b*, consoană bilabială explozivă.

ba av [At: COD. VOR². 40^v/10 / E: bg, pn, ucr *ба*, srb *ba*] 1 După o propoziție negativă sau negativ-interogativă, exprimă opoziția față de ideea enunțată anterior. 2 Vorbitorul poate exprima opoziția față de un gând al său, neexprimat anterior. 3 (După o mustrare, un reproș) Vezi bine că da. 4 De ce nu? 5 (Im; după o propunere nepotrivită) Nici gând. 6 (Im; îe) ~ **că chiar!** N-ai prea nimerit-o! 7 (Inv; îe) ~ **asta-i vorbă!** Nicidecum. 8 (Inv; îe) ~ **ce (se potrivește)?** Nici vorbă. 9 (Inv; îlav) ~ **nu!** Într-adevăr! 10 (Îlav) Chiar așa? 11 (Îlav) ~ **(nu), zău!** Să fim serioși! 12 (Îlav) Să fim drepti. 13 (Îlav) Chiar așa este. 14 (Im; îe) ~ **bine (că nu)**! Sigur că da! 15 (Inv; îe) ~ **să (mai) zici!** Așa se pare. 16 (îe) ~ **că bine zici!** E o idee bună. 17 (îae) Ai dreptate. 18 Hotărât nu! 19 (îe) **Da sau ~?** Răspunde clar! 20 (îe) **Nici da, nici ~** Nu e hotărât. 21 În nici un caz. 22 (îe) ~ **da** (sau, reg, ~ **nu**) Introduce o afirmație care contrazice o negație. 23 (îe; în interogative, urmează după un verb afirmativ) **au** (sau, ori) ~? Pune în fața celui chestionat o alternativă. 24 (Inv; îe) **Vodă vrea și Hâncu ~!** A apărut o piedică de la cine nu te-ai fi așteptat. 25 (În antiteze) Imposibil. 26 (În legătură cu conjunctivul) Nu este permis. 27 Nici pomeneală! 28 (îe; cu sens de hiperbolă) **La soare te puteai uita, dar la... ~!** E foarte frumos. 29 (îae) E plin de calități. 30 (Im; îae) E foarte înfumurat. 31 (Reg; îe) **Ca mai ~!** sau **Nici (cam) mai ~!** ori **Nici ~!** Nici nu poate fi vorba! 32 (îe) **A zice ~** A se împotrivi. 33 (îae) A refuza. 34 (Introduce un nou argument) Unde mai pui că... 35 (În sprijinul unei afirmații anterioare) Mai mult decât atâta. 36 (Îlcj) ~ **și** (sau **chiar**) Chiar și. 37 (îae) Încă și. 38 (Îlcj; exprimă nehotărârea între mai multe alternative, având rol de conjuncție disjunctivă) ~ ... / ... Sau... sau... 39 (îac) Când... când... 40 (îac) Acum... acum. 41 (îac) Aici... aici. 42 (îac) Exprimă tergiversarea. 43 (îe) ~ **e albă, ~ e neagră** (sau ~ **e laie, ~ e bălaie**) Nu știi ce să mai crezi. 44 (îae) Se contrazice singur. 45 (îe) **A nu zice nici da, nici ~** A nu se pronunța într-o problemă Si: *a se abține*. 46 (îe) ~ **una, ~ alta** Multe și de toate.

baargic sn [At: DAMÉ, T. 9 / V: (reg) *baingic* / Pl: ~uri / E: ns cf te *barčak*] 1 (Reg; rar) Bucată de lemn care vine deasupra osiei dinainte a carului, formând, împreună cu osia, corpul în care intră gruiul (piscul, furca) și inima carului. 2 Gresie. 3 Perinoc (la car). 4 Scaun dinainte. 5 Masă.

baba sf [At: DA ms / Pl: ~le / E: tc *baba*] Dispozitiv de 40-60 cm în formă de mosor, fixat pe puntea navelor sau pe cheiuri, de care se leagă parâmele navelor acostate.

babac sm vz *babaca*

babacă sm [At: STAMATI, ap. ȘIO / V: *babac, bāb~* / G-D ~achii / Pl: ~aci / E: ngr *παπάς*] 1 (Îvr) Tată. 2 (îe) **Trai, neneaco, pe banii ~achii** Viață fără griji datorită părinților. 3 (îae) Viață îndestulată pe banii altuia. 4 (Fam; lpl) Părinți bătrâni. 5 (Șlp) Bătrân. 6 (Fig) Elev repetent. 7 (Fig) Elev mult mai înalt decât colegii lui.

babacioc, ~oacă smf [At: COMAN, GL. / Pl: ~oci, ~oace / E: *babac* + -(i)oc] Persoană urâtă.

babadam sm [At: IORGA, S. D. VII, 45 / V: *babadan* / Pl: ~i / E: tc *babadam*] 1 (îe) **De când Adam ~** (sau **anadan-babadan**) Din vremea lui Adam. 2 (îae) Din tată în fiu. 3 (îae) De multă vreme.

babadan sn vz *babadam*

babaie sm [At: N. XENOPOL, ap. ȘIO / Pl: *babai* / E: tc *baba*] (Îrg) Tată.

babalău sm vz *băbălău*

babălăc, ~ă smf [At: DIONISIE, C. 186 / V: ~luc, *băbălog, bobolăc, bubuluc* / Pl: ~ăci, ~ăce / E: tc, srb *babalyc*] 1 (Inv) Titlu de respect cu care se adresa cineva unui bătrân. 2 Bătrân. 3 (Reg; prt) Om bătrân și neputincios. 4 (Reg; prt) Om cu obiceiuri bătrânești. 5 (Reg; prt) Om îmbătrânit înainte de vreme. 6 (Teh; pop) Stâlp gros de lemn care străbate ca o axă verticală centrul morii de vânt pentru ca moara să poată fi învârtită în bătaia vântului.

babaluc¹ sm vz *babaluc*

babaluc², ~a smf vz *băbălăc*

baban, ~ă [At: DAMÉ, T. 68 / V: *bāb~* / Pl: ~i, ~e / E: nct] 1 sf Oaie bătrână (și stîrbă) Si: *botoașă, botoșană*. 2 sf (Prt) Babă (32). 3 sf (Reg) Parte a cuptorului unde se fierbe zerul și jintuiala Si: *botcană*. 4 sf (Reg; lpl) Lățuri cu care își încheie țărani pieptarele. 5 a (Pop) Bătrân. 6 a (Pop) Mare. 7 a (Pop) Dolofan.

babar sm vz *băbar*

babarcă sf vz *băbărcă*

babareasă sf vz *băbăreasă*

babaroase sfp [At: I. BOTEZ, B. I, 172 / E: nct] 1 (Arg) Zaruri de os (cu care se joacă barbut). 2 (Pex) Barbut.

babaroi sm [At: COMAN, GL. / Pl: ~ / E: *bābar* + -oi] (Reg) Văduv care vrea să se recăsătorească.

babarugă sf vz *băbălugă*

babaș [At: HEM 2262 / Pl: ~i / E: ns cf mg *bābas*] (Reg; rar) Fagure fiert din care s-a scos ceara Cf *boștină, hoștină, jiniță, vostină*.

babau sms [At: MARIAN, NA. 342 / V: ~a, *baubau* / E: ngr *παπάς*] Personaj imaginar cu care se sperie copiii mici Cf *bolea, caudă, gogorița, mama-pădurii*.

babaua sms vz *babau*

babă sf [At: MOXA, 378/20 / Pl: ~be / E: bg, srb, rs, pn *баба*] 1 (Prt) Femeie bătrână Si: (Rar; mpl) *băbete*. 2 (Hip) Mătușă. 3 (îc) ~**ba-hăra** (sau ~**ba-hora, ~ba-sora, ~ba-țora, ~ba-țura, ~ba-țoandră**) Femeie bătrână care încearcă să joace în rândul tinerilor. 4 (Fig; im) Om fricos. 5 (Fam; gmt) Soție. 6 (Fam; im; îe) **Știe cât ~ba mea** Nu știe nimic. 7 (Pfm) Fată bătrână nemăritată. 8 (îcp) Femeie care vindecă bolile prin descântece sau vrăji. 9 (îcp; îc) (**Stirba**) ~**ba-Cloanta** Vrăjitoare rea și primejdioasă. 10 (îcp; îc) ~**ba-Coaja** Spirit necurat și răuvoitor care omoară copii nebotezați. 11 (îc) ~**ba-Dochia** Sfânta Eudochia, serbată la 1 martie. 12 (îc) ~**ba-Marta** Prima din cele 9 sau 12 babe, care în tradiția populară, personifică zilele începutului lunii martie. 13 (Lpl) Cele 9 sau

12 zile de la începutul lui martie, dintre care femeile și fetele își aleg câte una. **14** (Îs) **De-a ~ba-oarba** Joc de copii, în care se leagă ochii unuia dintre ei, care trebuie să-i prindă pe ceilalți Si: (reg) *de-a mâta ourba*. **15** (Reg) Bunică. **16** (Ban) Moașă. **17** (Reg) Mamă. **18** (Reg; lpl) Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **19** (Reg; îcs) **De-a ~ba-gaia** De-a puia gaia. **20** (Reg; îcs) **De-a ~ba-huța** Joc în care copilul se așază pe stinghia ușii și o împinge ca să se deschidă și să se închidă. **21** (Reg; îcs) **De-a ~ba și unchesul** Joc la priveghiul mortului, în care cineva are un ciomag și încearcă, lovind în toate părțile, să găsească o altă persoană. **22** (lht) Zglăvoacă (*Lotus gobio*). **23** (Ent) Larvă a cărăbușului *Melolonta vulgaris* Si: (reg) *ciormag, ciorman, ciorma*. **24** (Ent; îc) **Câinele ~bei** Larva unor fluturi sub formă de vierme mare, păros, cu cârlig chitinos la unul din capete. **25** (Bot; reg) Ciupercă roșie, comestibilă, care crește pe crăci uscate și putrede Cf *babița*. **26** (Bot; reg; îc) **Urechea ~bei** Planta *Peziza aurantia*. **27** (Bot; reg; îc) **Colțul ~bei** Știuletele porumbului, când are boabe foarte rare. **28** (Teh; pop) Bărna sprijinitoare. **29** (Teh) Trunchi de lemn pentru sprijinit greutăți sau corpuri voluminoase. **30** (Teh) Grindă de lemn așezată de-a lungul unui zid, pe care se sprijină acoperișul sau planșul. **31** (Teh) Element de construcție la poduri, format din una sau două grinzi așezate pe capul piloților. **32** (Teh) Fiecare dintre stâlpii care sprijină podul morii în locul unde e coșul prin care se toarnă grăunțele de măcinat. **33** Stâlp de lemn gros, care trece prin talpa morii de vânt Si: (reg) *bahană* (1). **34** Gaură în pământ la jocul copiilor de-a popicul și de-a cotca, mingea. **35** Încheietoare. **36** Scobitură în lemnul gardului. **37** Femeiușcă (la copcă). **38** Bețșor folosit la fixarea beteliei itarilor. **39** Fiecare dintre cei doi dinți mai groși de la marginile spatei la războiul de țesut. **40** (Lpl) Capete de fire care rămân pe sul fără a mai putea fi țesute Si: *piedin* Cf *uruic*. **41** (Buc) Vârf al unei cofe cu fragi, legat cu o pânză. **42** (Reg) Colac cu stafide. **43** (Reg) Plăcintă în strachină. **44** (Reg) Burtă.

babău sf vz *bobou*

babca¹ sf [At: DA ms / Pl: ~bce și *băbci* / E: ucr, rs, pn *бабка*] (Agr; Buc) Mică nicovală, bătută într-un țărșu de lemn înfipt în pământ, pe care coșaii își bat coasa Cf: *bataca¹*, *batalăie*.

babca² sf vz *batca*

babein sn vz *mabein*

babelic, ~a a [At: DA ms / Pl: ~ici, ~ice / E: *Babel* + -ic] (Rar, cu aluzie la legenda biblică) **1** Amestecat. **2** Împetrișat. **3** Haotic. **4** Ca la turnul Babilonului.

haberca sf [At: CV, 1950, nr. 3 / Pl: ~nce / E: nct] (Reg) Știulete mic și pipernicit Cf *chiciură*, *codina*, *ghinjură*, *glodar*, *șistar*, *ustav* (Mol) *cucurig*.

babeta¹ sf [At: DEX² / Pl: ~te / E: *baba* + -eta] (Fam) Babă (1).

babeta² sf vz *baveta*

babete sm [At: DEX² / Pl: ~eti / E: nct] (lht) Peștele *Cottus gobio* Si: *zglăvoacă*.

babeurre sns [At: DN³ / P: *babör* / E: fr *babeurre*] Preparat alimentar dietetic, din lapte de vacă parțial degresat, pentru sugari.

babic sns [At: DA ms / E: nct] (Reg) Un fel de salam, cu mult piper roșu, preparat la Crăciun și consumat la Paște.

babie sf [At: MARIAN, ap. DA ms / Pl: ~ii / E: nct] (Bot; reg) Smoc de semințe din vârful fușteiului cepei sau al usturoiului.

babilon sn [At: PISCUPESCU, O. 65 / V: *vavi~* / Pl: ~oane / E: *Babilon*] (luz) **1** Loc unde trăiesc mai multe populații. **2-3** Amestec confuz de diferite (neamuri și) limbi. **4** (Îe; lpl) **A fi în ale vaviloane** A fi într-o stare anormală de zăpăceală. **5** (Îe; lpl) **A vorbi în ale vaviloane** A vorbi anapoda. **6** (Îe; lpl) **A se pomeni în ale vaviloane** A se trezi într-o mare zarvă. **7** (Îe; lpl) **A veni în ale vaviloane** A veni repede, necăjit și cu mîntea zăpăcită. **8** Descăntec nedefinit mai îndeaproape.

babiloneană sf [At: BUL. FIL. IV, 106 / Pl: ~ene / E: *Babilon* + -eană] (Înv; arg; iuz) Bancnotă de cinci mii de lei Si: *babiloneanca* (2).

babiloneancă sf [At: DA ms / Pl: ~ence / E: *babilonian* + -că] **1** Babilonian (2). **2** (Înv; arg) Babiloneană.

babilonesc, ~ească a [At: DOSOFTEI, PS. 107 / V: *vavi~* / Pl: ~esti / E: *Babilon* + -esc] (Înv) **1-8** Babilonic (**1-8**).

babilonian, ~ă a [At: DA ms / Pl: ~ieni, ~iene / E: *Babilon* + -ean] **1 smf** (Lpl) Populație semitică ce a trăit în Babilon în milenii 2-1 a. C. **2 smf** (Șls) Persoană din babilonieni (**1**). **3-5** a Babilonic (**1-3**).

babilonic, ~ă a [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 172 / Pl: ~ici, ~ice / E: lat *babylonicus*] **1-2** Privitor (la babilonieni **1** sau) la orașul Babilon. **3-4** Care a aparținut (babilonienilor **1** sau) Babilonului. **5-6** (De babilonieni **1** sau) de orașul Babilon. **7** De la Babilon. **8** Din vremea Babilonului. **9** (Îs) *Robia ~a* Timpul exilului iudeilor în Babilon, în vremea lui Nabucodonosor.

babilonia sf [At: IORGA, L. II, 347 / V: *vavi~* / Pl: ~ii / E: *Babilon* + -ie] **1-2** (Vorbire sau) scriere încălțită, confuză. **3** Învălmășeală. **4** Dezordine.

babina sf [At: SADOVEANU, V. ROM. mai 1939, 8 / Pl: ~ne / E: fr *babine*] (Rar) Parte groasă, care atârnă, a buzelor unor animale.

babirusă sf [At: DN³ / Pl: ~se / E: fr *babiroussa*] (Zlg) Porc sălbatic din Malaysia, cu corpul fără păr și colții de pe maxilarul superior îndreptați în sus, străbătând pielea botului.

babit sn [At: DN³ / Pl: ~iti / E: eg *babbū*] (Teh) Aliaj rezistent la fricțiune, cu temperatură de topire joasă.

babița¹ sf [At: BIBLIA (1688), ap. CCR I, 190/10 / V: *babi~* / Pl: ~te / E: bg, srb *бабика*] **1** (Orn) Pelican. **2** (Zlg) Melc fără casă. **3** (Bot; lpl) Ciupercă cu pălăria foarte tare, care crește pe fagi și mesteceni, din care se prepară iasca Si: *băcalie²* (1) (*Polyporus fomentarius*). **4** (Bot; lpl) Ciupercă cu pălăria acoperită de un strat de peri alipiți, cu aspect, la început, albicios, devenind mai târziu, brun și negricios, care crește pe meri, pruni și sălcii și din care se prepară iască sau fitile pentru candelă Si: *băcalie¹* (2) (*Polyporus ignarius*). **5** (Min; reg) Piatră de var. **6** (Min; reg) Marmură. **7** (Teh; reg) Ferăstrău mare cu o lamă dîntată lungă, având două mănere de care trag doi oameni. **8** (Ban; Țes) Bucată de lemn care ține spata în vătale.

babița² sf [At: ALRM I/II h. 293 / V: *babi~* / Pl: ~te / E: bg *бабикн*] (Pop; mpl) **1** Diaree a sugarilor. **2** Boală a copiilor cu dinți de lapte, care se manifestă prin umflarea burții, dureri mari și diaree. **3** (Reg) Boală cu amețeli și dureri de cap. **4** (Reg; fig; îe) **Are ~te** Se spune despre cineva care se supără din orice.

baboi sm [At: DDRF / V: *bab~* / Pl: ~ / E: bg *бабой*] (lht) **1** Pește mic de orice specie. **2** (Reg; șis) ~ *ghebas* Biban (*Percu fluviatilis*). **3** (Reg; șis) ~ *de nisip* sau *de glod* Guvid (*Gobius*).

baboiș sm [At: TEODORESCU, P. P. 299 / Pl: ~i / E: *baboi* + -as] **1-6** (Șhp) Baboi (**1-3**) (mic).

babon sn [At: DA ms / Pl: ~oane / E: fr *bubon*] (Med; înv) Bubon.

babord sn [At: DN³ / Pl: ~uri / E: fr *bâbord*, it *babordo*] **1** Parte din stînga a unei nave, privind către proră. **2** Margine stîngă a fuselajului unei aeronave, privind spre partea ei de dinainte.

babornă sf [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~ne / E: nct] (Reg) Mîncare sărăcăcioasă, făcută din pâine uscată opărită și amestecată cu brînză.

babornită sf [At: ALECSANDRI, T. 357 / V: *bab~* / Pl: ~te / E: srb *baburina*] **1-22** Băboi (**1-22**).

baboșă sf [At: CADE / Pl: ~se / E: ns cf *babița*] (Orn; reg) Pelican (*Pelecanus onocrotalux*).

babu sms [At: DA ms / E: ns cf *baba*] (Îrg) Nene.

babuin sm [At: DN³ / P: ~bu-in / Pl: ~i / E: fr *babouine*] Maimuță mare, cu botul alungit, care trăiește în Africa.

babură¹ sf [At: HEM 2287 / Pl: ~ri / E: nct] **1-2** (Ban) Picături mari de ploaie (amestecate cu grindină).

babură² sf [At: FRÂNCU-CANDREA, R. 52 / Pl: ~ri / E: nct] (La moți) Vălvătaie.

babură³ sf vz *babură*

babușcă¹ sf [At: ANTIPA, F. I. 179-181 / Pl: ~ște / E: rs *бабушка*] (lht; șis ~ *alba*) Pește de apă dulce lung de 10-12 cm, argintiu pe spate,

alb pe abdomen, cu înotoătoare roșii (*Rutilus rutilus*) Si: *balos, ocheană, taharâu, taran, taranca*.

babușcă² sf *vz* **babușcă**

babuși sm [At: ALECSANDRI, ap. ZEITSCHRIFT, XVII, 385 / E: fr *babouche*, rs *бабушка*] (Inv) Papuci.

babuism sn [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *babouisme* cf *Babeuf*] Curent utopic egalitar, creat de Babeuf.

babuivist, ~ă [At: DN³ / Pl: ~iști, ~e / E: fr *babouviste*] 1 a Referitor la habuivism. 2 a Propriu habuivismului. 3 a De habuivism. 4-5 *smf*, a (Persoană) care aderă la habuivism.

bac¹ sn [At: SCÂNTEIA, 1947, nr. 764 / Pl: ~uri / E: fr *bac*] 1 Pod umblător care servește la transportul peste un râu sau un lac. 2 Recipient de sticlă, de metal sau de ebonită, folosit, de obicei, pentru păstrarea unui lichid. 3 Conținutul unui bac¹ (1).

bac² sn [At: IOANOVICI, TEHN. 174 / Pl: ~uri / E: ger *Backe*] 1 Piesă cu ajutorul căreia se fixează obiectele de prelucrat la menhină, la filieră etc. 2 Piesă în care se fixează vârful bocancului legat de schiuri Si: *falca*. 3 Instalație specială pentru inițierea și perfecționarea canotorilor, caiaciștilor și canoaiștilor.

bac³ sn [At: DELAVRANCEA, S. 123 / Pl: ~uri / E: fr *bac*] 1 Bacara. 2 Suma de (zece sau) douăzeci de puncte de pe cărțile cuiva, la jocul de (bacara sau) maca.

baca i [At: ȚICHINDEAL, F. 297/12 / E: srb *baka*] (Inv; iuz; Ban; întărește o afirmație cu care se răspunde la o întrebare) Sigur că da.

bacal sm *vz* **băcan¹**

bacala sf *vz* **bacalea**

bacalaureat, ~ă [At: DA ms / P: ~la-u-re-at / Pl: ~uri / E: fr *baccalaureat*] 1 *sn* Examen general cu care se încheie cursurile liceului și după care este permisă intrarea la facultate. 2 *sn* Titlu obținut de absolventul unui bacalaureat (1). 3 *smf* Absolvent care a trecut bacalaureatul (1).

bacală sf [At: ȘEZ. II, 126 / Pl: ~le / E: nct] (Inv; Mol) 1 Belea de care nu mai poți scăpa. 2 (le) **Cade** (sau **pici**) ~ Cade necaz pe capul omului.

bacalăm sn [At: GHICA, ap. CADE / Pl: ~uri / E: nct] (Inv) Promisiune.

bacalbașă sm [At: (a. 1783) DOC., ap. ȘIO / Pl: ~și / E: tc *bacal + bașa*] (Inv) Staroste al breslei băcanilor.

bacalea sf [At: ENC. AGR. / V: ~la / Pl: ~ele / E: nct] (lht; inv) Denumire comercială a peștelui *Morm Gadus*, care se pescuia în apele reci ale Atlanticului și se vindea sărat Si: *bacaliar*.

bacalear sm *vz* **bacaliar**

bacaliar sm [At: ENC. AGR. / P: ~li-ar / V: ~lear / Pl: ~i / E: nct] (lht; inv) Bacalea.

bacalica sf [At: (a. 1792) DOC., ap. ȘIO / Pl: ~le / E: ngr *βακαλική*] (Gr) Articole de băcănie.

bacanal, ~ă [At: DA ms / Pl: ~i, ~e / E: fr *bacchanale*] 1 a Care este consacrat lui Bachus. 2 *sf* (Lpl) Sărbătoare în cinstea lui Bachus. 3 *sf* (Fig) Petrecere zgomotoasă Si: *orgie*. 4 *sf* (Fig) Destrăbălare.

bacantă sf [At: EMINESCU, O. I, 289 / Pl: ~te / E: fr *baccante*] 1 Preoteasă a cultului lui Bachus Si: *menada*. 2 (Fig) Femeie cu purtări libertine. 3 Fiecare dintre însoțitoarele zeului Bachus.

bacara¹ sf [At: DA ms / Pl: ~le / E: fr *baccarat*] 1 Cristal fabricat în localitatea Baccarat (Franța). 2 Varietate de cristal de calitate superioară. 3-4 Obiect confecționat din bacara¹ (1-2).

bacara² sf [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 523 / Pl: ~le / E: fr *baccara*] 1 Joc de cărți în care nouarii au valoare, iar decarii, numiți bacara, sunt egali cu zero Si: *maca*. 2 Decar fără valoare la bacara² (1). Partidă de bacara² (1).

bacă sf [At: LTR² / Pl: *bace* / E: lat *bacca*] Fruct cu pericarp cărnos, cu miezul zemos, conținând una sau mai multe semințe.

bacău sns [At: ALECSANDRI, T. 236 / E: *Bacău*] 1 (le) A-și găsi ~ A-și găsi omul care să-l învețe minte. 2 (fac) A-și găsi beleaua. 3 (le) A arăta ~ A amenința pe cineva cu bătaia. 4 (le) Toată lelea își are ~ ei A da peste omul potrivit.

bacăză sf [At: CHEST. II, 16/57 / Pl: ~ze / E: nct] (Reg) Casă dărăpănată.

bacăză sf [At: DA ms / Pl: ~re / E: nct] (Reg) 1 Căldare de aramă. 2 Conținutul dintr-o bacără (1). 3 Căldarea împreună cu conținutul.

baccea sf [At: EMINESCU, I. V. 25 / Pl: ~ele / E: nct] (Fam; prt) 1 Bătrân nevoiaș. 2 Bătrân ramolit Si: *babulăc, căzătura, hodorog*. 3 Bătrân cu idei învechite.

baceli vr [At: DA ms / Pzi: ~lesc / E: *bacce*] (Fam; prt) 1-3 A deveni baccea (1-3).

baceliire sf [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *baceli*] (Fam; prt) 1-3 Transformare în baccea (1-3) Si: *baceliit¹* (1-3).

baceliit¹ sn [At: DA ms / Pl: ~uri / E: *baceli*] (Fam; prt) 1-3 Baceliire (1-3).

baceliit², ~ă [At: DA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *baceli*] (Fam; prt) 1-2 *sm*, a (Bătrân) care este decăzut fizic. 3-4 *sm*, a (Bătrân) care are idei învechite. 5 a (Fig) Gras. 6 a Lăbărtat.

baccevan sm [At: LET. III, 284/51 / Pl: ~i / E: tc *bagcevan*] (Tci) Negustor de legume.

baccil sm *vz* **bacil**

bace sm *vz* **baci²**

bachelit sn *vz* **bachelita**

bachelita sf [At: IOANOVICI, TEHN. 333 / V: *bachelit sn* / Pl: ~te / E: fr *bakélite*] Material izolator format prin condensarea fenolului cu formaldehida, folosit, mai ales, în electrotehnică.

bachic, ~ă a *vz* **bahic**

baci¹ - [At: DN³ / E: lat *bacca*] Element prim de compunere savantă cu sensul de „bacă”.

baci² sm [At: ANON. CAR. / Pl: ~ / E: nct] 1 Păstor însărcinat cu prepararea brânzei, urdei și untului. 2 Administrator al stănei. 3 Șef al ciobanilor dintr-o stână Si: (reg) *opilic, scutar, vâtaf*. 4 (Reg) Cioban cu cel mai mare număr de oi izolate în cadrul turmei de miei cu scopul de a se stabili cantitatea de lapte care i se cuvine. 5 (Îljc) Cel care câștigă și aruncă primul la jocul cu arșice.

baci³ sm [At: (a. 1700) IORGA, S. D. XII, 9 / Pl: ~ / E: mg *bácsí*] (Trs) 1-2 Termen de adresare către (un frate mai mare sau) o rudă mai vârstnică. 3 Apelativ respectuos.

bacie sf *vz* **băcie**

bacifer, ~ă a [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr *baccifere*] (D. plante) Al cărui fruct este o bacă.

baciform, ~ă a [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr *bacciforme*] În formă de bacă.

bacil sm, (inv) *sn* [At: BENIUC, C. P. 47 / V: ~ccil / Pl: ~i, (inv, *sn*) ~e / E: fr *bacille*] Bacterie (patogenă) în formă de bastonaș.

bacilar, ~ă [At: DA ms / Pl: ~i, ~e / E: fr *bacillaire*] 1 a Referitor la bacili. 2 a Ca bacilul. 3 a Cu bacili. 4 a Propriu bacililor. 5 a (D. boli) Cauzat de bacili. 6-7 *smf*, a (Inv) (Om) care este (atins de tuberculoză pulmonară și) (purător al bacilului Koch).

bacilemie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *bacillémie*] 1-3 (Buletin de) analiză cu (pătrunderea bacililor în vasele de sânge). 4 Infecție generalizată datorită bacilemiei (3).

baciliform, ~ă a [At: DA ms / Pl: ~i, ~e / E: fr *bacilliforme*] În formă de bacil.

baciloscopie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *bacilloscopie*] 1-3 (Film de) analiză cu (pătrunderea bacilului tuberculozei în organele, în excrețiile sau produsele patologice ale bolnavului).

baciloză sf [At: DA ms / Pl: ~ze / E: fr *bacillose*] 1 Boală provocată de bacili. 2 (Imp) Tuberculoză pulmonară.

bacilurie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *bacillurie*] 1-3 (Buletin de) analiză cu (prezența bacililor în urină).

bacistoc sn [At: COMAN, GL. / Pl: ~uri / E: nct] (Reg) Bariș.

bacița sf *vz* **batita**

bacivor, ~ă a [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr *baccivore*] (Blg) Care se hrănește cu bace.

background sn [At: DN³ / P: *becgraund* / Pl: ~uri / E: eg *background*] (Agm) 1 (Muz) Acompaniament orchestral (de corzi, de suflători etc.) peste

care se derulează o parte solistică. 2 (Cig) Tehnică de filmare la care o proiecție formează fondul decorativ. 3 (Pex) Fundal.

backhand *sn* [At: DN³ / P: *bec-hend* / V: *bec-hend* / Pl: *~uri* / E: eg *backhand*] 1 Partea din afară a rachetei de tenis ținute corect în mână. 2 (Pex) Lovitură dată cu această parte a rachetei. 3 (Pex) Rever.

baclava *sf* [At: DIONISIE, C. II, 59 / V: *pa~* / Pl: *~le* / E: *tc baklava*] 1 Prăjitură de origine orientală, foarte dulce, din foi subțiri, nuci sau migdale pisate și miere ori sirop de zahăr. 2 (Rar; pex) Suprafață în romburi.

bachiu *sn* [At: CV, 1950, nr. 4, 36 / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) 1 Minciună. 2 (Îe) A tăia la *~ii* A minți.

bacnița *sf* [At: CIAUȘANU, V. / Pl: *~te* / E: nct] (Reg) 1 Cursă de sobolani. 2 Capcană.

bacof *sn* [At: ANTIPA, P. 331 / Pl: *~oafe* / E: nct] Măciucă scurtă, folosită de pescari pentru a omorî pești mari.

bacon *sms* [At: PĂCALĂ, M. R. 137 / E: nct] (Reg) 1 Lujer. 2 Mesteacăn tânăr de pus pe foc.

bacon¹ *sm* [At: PANȚU, PL.² / Pl: *~i* / E: *rs бакун*] (Rar) Tutun-turcesc.

bacon² *sn* [At: DN³ / P: *beican* / Pl: *~uri* / E: eg *bacon*] Șuncă specială, preparată din carne grasă și afumată.

baconița *sf* [At: PANȚU, PL.² / Pl: *~te* / E: *bacon¹ + -ița*] (Rar) Tutun-turcesc.

bacșiș *sn* [At: M. COSTIN, L. I, 250 / Pl: *~uri* și *~e* / E: *tc bahşiş*] 1 (Iuz) Premiu. 2 (Înv) Remunerație (considerabilă) pentru servicii militare deosebite. 3 Mică recompensă (în bani) care se dă, de obicei, servitorilor, birjarilor, chelnerilor, factorilor poștali etc. cuiva pentru calitatea unui serviciu deja plătit sau datorat de drept. 4 (Prt) Recompensă în bani dată funcționarilor pentru un serviciu ilegal Si: (pfm) *ciubuc*, *spaga*. 5 Sumă de bani dată pentru a câștiga bunăvoința sau protecția cuiva.

bacșișui *vr* [At: CADE / Pzi: *~esc* / E: *bacșiș + -ui*] (Îvr) 1-5 A da bacșiș (1-5) cuiva.

bacșișuire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: *bacșișui*] (Îvr) 1-5 Oferire cuiva a unui bacșiș (1-5) Si: *bacșișuit¹* (1-5).

bacșișuit¹ *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: *bacșișui*] (Îvr) 1-5 Bacșișuire (1-5).

bacșișuit², *~a a* [At: JIPESCU, ap. TDRG / Pl: *~iți*, *~e* / E: *bacșișui*] (Îvr) 1-5 Care a primit bacșiș (1-5).

bacteri- *vz bacterio-*

bacterian, *~ă a* [At: DA ms / P: *~ri-an* / Pl: *~ieni*, *~iene* / E: *fr bactérien*] 1 Referitor la bacterii Si: *bacteriologic* (4). 2 Propriu bacteriei. 3 De bacterii. 4 Produs de bacterii.

bactericid, *~ă sn, a* [At: DA ms / Pl: *~izi*, *~e* / E: *fr bactéricide*] 1-2 (Substanță) care distruge bacteriile.

bacteridie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: *fr bactériidie*] (Blg) Bacterie mare, imobilă.

bacterie *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: *fr bactérie*, lat *bacteria*] Nume generic dat unor microorganisme unicelulare microscopice, dintre care unele provoacă boli infecțioase.

bacteriemie *sf* [At: DA ms / P: *~ri-e~* / Pl: *~ii* / E: *fr bactériémie*] 1-3 (Buletin de) analiză cu (infecția provocată de pătrunderea, în sânge, a unor bacterii care pot produce o infecție localizată).

bacterio- [At: DN³ / P: *~ri-o* / V: *bacteri-* / E: *fr bactério-*] 1-3 Element de compunere savantă cu semnificația „bacterian (1-3)”.

bacteriocidie *sf* [At: DN³ / P: *~ri-o-ce-ci-di-e* / Pl: *~ii* / E: *fr bactériocidie*] (Blg) Creștere anormală a țesuturilor pe diferite organe ale plantelor, datorită acțiunii unor bacterii.

bacteriofag, *~ă smf, a* [At: DA ms / P: *~te-ri-o~* / Pl: *~agi* / E: *fr bactériophage*] 1-2 (Microorganism) care distruge bacteriile.

bacteriofagie *sf* [At: DA ms / P: *~ri-o-fa-gi-e* / Pl: *~ii* / E: *fr bactériophagie*] (Blg) Distrugere a bacteriilor de către bacteriofagi.

bacterioliză *sf* [At: DA ms / P: *~ri-o~* / Pl: *~ze* / E: *fr bactériolyse*] (Blg) Dizolvare a bacteriilor sub acțiunea anticorpilor, bacteriofagilor etc.

bacteriolizina *sf* [At: DN³ / P: *~ri-o~* / Pl: *~ne* / E: *fr bactériolysine*] (Blg) Ferment din serul sanguin imun, care produce dizolvarea bacteriilor.

bacteriolog, *~ă smf* [At: DA ms / P: *~ri-o~* / Pl: *~ogi*, *~oge* / E: *fr bactériologue*] Specialist în bacteriologie.

bacteriologic, *~ă a* [At: DA ms / P: *~ri-o~* / Pl: *~ici*, *~ice* / E: *fr bactériologique*] 1 Referitor la bacteriologie. 2 Propriu bacteriologiei. 3 De bacteriologie. 4 Bacterian (1). 5 (Îs) *Arma ~ă* Mijloc criminal de exterminare în masă a unei populații, constând în răspândirea de bacterii ale unor boli infecțioase.

bacteriologie *sf* [At: DA ms / P: *~ri-o-lo-gi-e* / Pl: *~ii* / E: *fr bactériologie*] Ramură a biologiei care studiază bacteriile și acțiunea lor asupra organismelor.

bacterioriză *sf* [At: DN³ / P: *~ri-o~* / Pl: *~ze* / E: *it batteriorizi*] (Glg) Totalitate a florei bacteriene care trăiește în rizosferă.

bacterioscopie *sf* [At: DN³ / P: *~ri-o-sco-pi-e* / Pl: *~ii* / E: *fr bactérioscopie*] 1-3 (Buletin de) analiză cu (examenul unui preparat microscopic, pentru a depista prezența bacteriilor).

bacteriostatic, *~ă sn, a* [At: DN³ / P: *~ri-o~* / Pl: *~ici*, *~ice* / E: *fr bactériostatique*] 1-2 (Substanță) care împiedică dezvoltarea bacteriilor.

bacteriostază *sf* [At: DN³ / P: *~ri-o~* / Pl: *~ze* / E: *fr bactériostase*] (Blg) Împiedicare a înmulțirii bacteriilor.

bacterioterapie *sf* [At: DN³ / P: *~ri-o-te-ra-pi-e* / Pl: *~ii* / E: *bactériothérapie*] (Med) Metodă de tratament care folosește ca medicamente microbi capabili să distrugă germeni patogeni.

bacteriotoxemie *sf* [At: DN³ / P: *~ri-o-to-xe-mi-e* / Pl: *~ii* / E: *fr bactériotoxémie*] 1-3 (Buletin de) analiză cu (intoxicația generală datorată toxinelor bacteriilor).

bacteriotoxină *sf* [At: DN³ / P: *~ri-o~* / Pl: *~ne* / E: *fr bactériotoxine*] (Med) Toxină bacteriană.

bacteriotrop, *~ă sm, a* [At: DA ms / P: *~ri-o~* / Pl: *~i*, *~e* / E: *fr bactériotrope*] 1-2 (Substanță) care are proprietatea de a se fixa pe bacterii.

bacterioză *sf* [At: DA ms / P: *~ri-o~* / Pl: *~ze* / E: *fr bactériose*] Infecție provocată de bacterii.

bacteriurie *sf* [At: DN³ / P: *~ri-u-ri-e* / Pl: *~ii* / E: *fr bactériurie*] 1-3 (Buletin de) analiză cu (prezența bacteriilor în urină).

bacterivor, *~i, ~e a* [At: DN³ / Pl: *~i*, *~e* / E: *fr bactérivore*] (Blg; d. organisme) Care se hrănește cu bacterii.

baculit *sm* [At: DN³ / Pl: *~iți* / E: *fr baculite*] Amonit cu cochilia dreaptă.

badaghernița *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~te* / E: *ns cf babornita*] 1 Femeie bătrână, greoaie. 2 Femeie bătrână răutăcioasă, care învrăjbește.

badahârcă *sf* *vz bahadârcă*

badahuzi *smp* [At: HERZ.-GHER., M. I, 379 / E: nct] (Bot; reg) Brăbin (*Bunias orientalis*).

badaliurce *sf* [At: BĂRCIANU / E: *ns cf bandraburcă*] (Trs) Cartofi.

badan *sn* *vz badan*

badana *sf* *vz bidinea*.

badană *sf* *vz badan*

bade *sms* [At: NECULCE, ap. LET. II, 206/23 / V: *~diu* / E: *ns cf bg бате*, srb *bača*, *bato*, mg *bārya*] (Pop) 1 Termen politicos de adresare către un bărbat mai în vârstă. 2 Termen de adresare al unui copil către un tânăr.

3 (Îoc orăsean) Tăran. 4 Termen de adresare al unei femei către un bărbat matur. 5 (Art) Termen de respect cu care soția se referă la soț. 6 (Art) Termen afectuos cu care o femeie se referă la iubitul ei. 7 (Îrg) Frate mai mare. 8 (Îs) *~ea Ion* Om prost.

badea-ion *sm* *vz badian*

badgiocuri *v* *vz baijocuri*

badian *sm* [At: PANȚU, PL.² / P: *~di-an* / V: *~dea-ion*, *bădean* / Pl: *~ieni* / E: *fr badiane*, ger *Badian*] 1 (Bot; reg) Anason franțuzesc (*Illicium verum*). 2 Arbust din China și Japonia, cu frunze, flori, tulpină și fructe plăcut mirositoare, întrebuintate la fabricarea lichiorurilor, în medicină etc. (*Illicium anisatum*). 3 (Pre) Fructul acestui arbust.

badiera *sf* *vz bandiera*

badii *sf* [At: COMAN, GL. / E: nct] 1 (Reg; îe) *Merge în ~* Merge cu aroganță. 2 (Reg; îae) *Merge după plac*.

badijona [At: ENC. AGR. / Pzi: ~nez / E: fr *badigeonner*] 1-2 vtr A unge cu un medicament un organ sau o parte a corpului. 3 vtr A unge trunchiul unui pom cu o soluție împotriva insectelor. 4 vtr A acoperi o șosea asfaltată cu un strat de produs bituminos spre a o face impermeabilă și a o feri de degradare.

badijonaj *sn* [At: DA ms / Pl: ~e / E: fr *badigeonnage*] 1-3 Badijonare (1-3).

badijonare *sf* [At: DA ms / Pl: ~nări / E: *badijona*] 1 Ungere a unui organ sau a unei părți a corpului cu un medicament Si: *badijonaj* (1), (rar) *badijonat*¹ (1). 2 Ungere a trunchiului unui pom cu o soluție împotriva insectelor Si: *badijonaj* (2), (rar) *badijonat*¹ (2). 3 Acoperire a unei șosele asfaltate cu un strat bituminos spre a o face impermeabilă și a o feri de degradare Si: *badijonaj* (3), (rar) *badijonat*¹ (3).

badijonat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *badijona*] (Rar) Badijonare (1-3).

badijonat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *badijona*] 1 (D. organe sau părți ale corpului) Care a fost uns cu un medicament. 2 (D. trunchiul unui pom) Care a fost uns cu o soluție împotriva insectelor. 3 (D. șosele asfaltate) Care a fost acoperit cu un strat bituminos.

badim *sm* [At: HEM 2843 / Pl: ~i / E: srb *badem*] (Bot; reg) Migdal.

badina *vi* [At: DN³ / Pzi: ~nez / E: fr *badiner*] (Frm) A glumi.

badinaj *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *badinage*] (Frm) Glumă.

badinare *sf* [At: MDA ms / Pl: ~nări / E: *badina*] (Frr) Glumire.

badinat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *badina*] (Frr) Glumire.

badinat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *badina*] (Frr) Cu care s-a glumit.

badinerie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *badinerie*] 1 (Frm) Glumă. 2 (Frm) Copilărie. 3 (Muz) Piesă instrumentală cu caracter glumeț, vesel și ritm vioi (din suitele franceze și germane din sec. XVIII).

badiu *sm* *vz* *bade*

badlands *snp* [At: DN³ / P: *bedlends* / E: eg *badlands*] (Glg) 1 Terenuri argiloase degradate de ape torențiale, cu văi lipsite de vegetație. 2 Pământuri rele.

badminton *sn* [At: DN³ / P: *bedminton* / Pl: ~uri / E: eg *badminton*] 1-2 (Partidă de) joc sportiv, originar din China și Japonia, asemănător cu tenisul, practicat cu o minge mică prevăzută cu pene sau un fel de aripioară de plastic, aruncată cu racheta.

badoacă *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: ~ace / E: mg *bödke*] 1 (Reg) Cutie de lemn pentru mărunțișuri. 2 (Trs) Loc unde apa este mai adâncă, sub rădăcini Si: *bolboacă*.

badoc¹ *sm* [At: VICIU, GL. / Pl: ~oci / E: nct] (Trs; rar) 1 Fleancă. 2 (Îe) **Ține-ți-ul!** Ține-ți gura!

badoc² *sm* *vz* *badog*

badog *sm* [At: T. PAPAHAĞI, M. 214 / V: *badoc* / Pl: ~ogi / E: mg *bádog*] (Reg) 1 Tinichea. 2 Vas de tinichea în care se ține untura. 3 Conținutul unui badog (1). 4 Bidon. 5 Conținutul unui bidon. 6 Cutie de conserve. 7 Conținutul unei cutii.

badraganie *sf* [At: ȘEZ. IX, 155 / P: ~ni-e / Pl: ~ii / E: ns cf *bazdraganie*] (Mol) Umflătură pe corp.

bae *sf* *vz* *baie*

baedeker *sn* [At: DN³ / P: *bedecher* / Pl: ~e / E: ger *Baedeker*] (Rar) Ghid al unui oraș sau al unei țări, alcătuit pentru uzul turiștilor.

baedera *sf* *vz* *baidir*

baer *sn* *vz* *baiera*

baeractar *sn* *vz* *bairactar*

baeram *sn* *vz* *baieram*

baeramlăc *sn* *vz* *bairamlăc*

baftagiu *sm* [At: IORDAN, L. R. A. 158 / V: ~ang~ / Pl: ~ii / E: *bafta* + -(a)giu] (Fam) 1 Om cu noroc Si: *baftos* (1). 2 Om care umblă după câștiguri întâmplătoare, nemuncite.

baftan *sm* [At: CV, nr. 62 / Pl: ~i / E: *baftā* + -un] (Reg; rar) 1 Om care nu se mai satură de mâncare. 2 Om care nu se mai satură de averi.

baftangiu *sm* *vz* *baftagiu*

bafta *sf* [At: VLAHUȚĂ, CL. 61 / Pl: ~te / E: tc *baht*] 1 Noroc. 2 Trecere pe lângă cineva. 3 Cinste.

baftos, ~oasă *smf*, *a* *vz* *baftos*

baga *sf* [At: ODOBESCU, S. I, 451 / Pl: ~le / E: tc *bagha*] 1 Carapace de broască testoașă. 2 Material cornos provenit din бага (1), din care se fabrică piepteni, brățări, tabachere etc.

bagabont *sm* *vz* *vagabond*

bagadl *sn* *vz* *bagatela*

bagagiu *sn* *vz* *bagaj*

bagaj *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 167 / V: (rar) ~agiu / Pl: ~e / E: fr *bagage*] 1 Totalitatea lucrurilor care se iau într-o (călătorie sau, învechit, într-o expediție militară Si: (ivr) *bagalii*. 2 (Îe) A-și face ~ele A se pregăti de plecare. 3 (Pex; iae) A pleca. 4 (Fam; ie) A-i face ~ele A goni din casă. 5 (Îe) A da la ~e A preda bagaje (1) la serviciul special al stației de cale ferată pentru a fi transportate la destinația indicată. 6 (Îs) *Vagon de ~e* Vagon special de cale ferată pentru transportul bagajelor (1). 7 (Fig; aud) Sumă a cunoștințelor cuiva într-un anumit domeniu.

bagalii *snp* [At: (a. 1703) FN 124 / E: it *bagaglio*] (İvr) Bagaje (1).

bagatâr *sm* [At: PAMFILE, CR. 181 / Pl: ~i / E: rs *богатырь*] (Rar) Viteaz.

bagatea *sf* *vz* *bagatela*

bagatel *sn* *vz* *bagatela*

bagatelă *sf* [At: CRITIL, ap. HEM 2336 / V: *bagatel* *sn*, (rar) *bagadel* *sn*, (İnv) *băga*~, ~tea / Pl: ~le / E: fr *bagatelle*] 1 Întâmplare de mică importanță Si: *fleac*. 2 (Reg) Dantelă ușoară, lucrată de mână Si: *horbota*. 3 Piesă muzicală instrumentală de scurtă durată, de obicei cu conținut liric. 4 Obiect de mică importanță.

bagateliza *vi* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 104, 5/2 / Pzi: ~zez / E: *bagatelă* + -iza] 1-3 A diminua importanța (unui lucru, a) unui fapt, a (unei idei) Si: a *minimaliza*.

bagatelizare *sf* [At: RALEA, E. O. 248 / Pl: ~zări / E: *bagateliza*] 1-3 Diminuare a importanței unui lucru, a unui fapt, a unei idei Si: *bagatelizar*¹ (1-3), *minimalizare*.

bagatelizat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *bagateliza*] 1-3 Bagatelizare (1-3).

bagatelizat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *bagateliza*] A cărui importanță a fost diminuată.

bagea *sf* *vz* *bascea*

bagdadi *sf* [At: VLAHUȚĂ, N. 204 / V: (reg) ~gra~, ~gladea / Pl: ~ii / E: tc *bağdâdi*] 1 (Mol) Tavan. 2 (Trs; spe) Tavan de biserică ornamentat.

bagea *sf* [At: SADOVEANU, ap. CADE / V: (reg) ~auă / Pl: ~le / E: tc *bâga*] (Reg) 1-2 Bageac¹ (1-2).

bageac¹ *sn* [At: ALECSANDRI, T. 895 / V: (reg) ~ag, ~giag *sn*, ~acă, ~agă, bageagă, begeacă *sf* / Pl: ~uri / E: *bagea* + *ogeac*] (Reg) 1-2 Deschizătură în podul caselor țărănești sau al șurilor, prin care pătrunde lumina sau poate ieși fumul Si: *bagea* (1-2), *buhlina*, *băngica*, *lucarna*.

bageac² *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: ~uri / E: nct] (Reg; mpl) Nimicuri.

bageacă *sf* *vz* *bageac*¹

bageag *sn* *vz* *bageac*¹

bageagă *sf* *vz* *bageac*¹

bageauă *sf* *vz* *bagea*

baghetă *sf* [At: HOGAȘ, M. N. 47 / Pl: ~te / E: fr *baguette*] 1 Bețișor subțire (mai mult sau mai puțin lung) și flexibil Si: (İnv) *nuielea*, *vergea*, *varguță*, *vergelusa*. 2 (Îs) ~ *magica* Nuielea răjită cu care, în basme se fac minuni. 3 (Îas) Bețișor pe care prestidigitatorii îl țin în mână, pretinzând că le atribuie puterea de a face scamatorii. 4 (Îs) ~ *de prospectiune* Nuielea în formă de V pe care o folosesc solomonarii pentru a descoperi, în pământ, apă sau anumite zăcămintă miniere. 5 Bețișor de lemn, metal etc., cu care dirijorii bat măsura și conduc orchestra sau corul. 6 (Fig) Talentul unui dirijor. 7 (Îlav) **Sub ~ta** Sub conducerea dirijorului. 8 Bețișor de formă variată cu care sunt lovite membranele, corzile sau lamele unor instrumente. 9 Băț de lemn pe care stă întins pârul arcușului. 10 (Mil; rar) Vergea

de metal întrebuințată la curățirea și la încărcarea armelor de foc. **11** Piesă tehnică cilindrică, subțire, care îndeplinește o funcție bine determinată la diverse mecanisme sau aparate. **12** (Aht) Ornament din lemn, var sau ipsos, cu secțiune semicirculară, netedă sau cu perle, așezat la extremitatea superioară a pereților unei încăperi sau la marginea superioară a tapetelor ce acoperă pereții unei încăperi. **13-14** (Ajur sau) dungă ornamentală la ciorapi, pe partea exterioară a gleznelor. **15** Pâine albă, din aluat special, lungă și subțire, cu miez puțin.

baghionetă *sf* *vz* **baionetă**

baghiunetă *sf* *vz* **baionetă**

bagiac *sn* *vz* **bageac**¹

bagi-beșlic *sn* *vz* **balgi-baslâc**

bagică *sf* *vz* **bagea**

bagiocuri *v* *vz* **batjocori**

bagiocurire *sf* *vz* **batjocorire**

bagiocurit¹ *sn* *vz* **batjocori**¹

bagiocurit², ~a *a* *vz* **batjocorit**²

bagionetă *sf* *vz* **baionetă**

bagladea *sf* *vz* **bagdadie**

baglama *sf* *vz* **balama**

baglamă *sf* *vz* **balama**

bagnet *sn* *vz* **baionetă**

bagniță *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: ~te / E: ns cf **bañiță**] (Reg; îe) A avea **capul** ~ A avea capul greu (ca o bañiță) din cauza răcelii.

bagradie *sf* *vz* **bagdadie**

bagrin *sm* *vz* **bagrin**

bahadârcă *sf* [At: PAMFILE, J. II, 131 / V: ~hod~, ~dahâ~ / Pl: ~rce / E: ucr **багатка**, pn **bohâtârka**] (Mol) **1** Femeie grasă Si: (reg) **baharauca** (1), **baharoasă**. **2** Femeie bătrână care face pe rușinoasă Si: (reg) **baharauca** (2).

bahahui, ~ie [At: CADE / Pl: ~ / E: nct] (Mol) **1** a (D. oameni) Nebun. **2** *sf* Femeie proastă. **3** *sf* Matahală.

bahamet *sm* *vz* **bahmet**

baharauca *sf* [At: ȘEZ. II, 126 / P: ~ra-u~ / Pl: ~uce / E: nct] **1-2** (Mol) Bahadârcă (1-2).

baharoasă *sf* [At: ȘEZ. II, 126 / Pl: ~se / E: nct] (Mol) Bahadârcă (1).

bahic, ~a [At: SCRIBAN, D. / V: **bachic** / Pl: ~ici, ~ice / E: lat **bacchicus**] **1** Referitor la zeul Bachus. **2** Închinat lui Bachus. **3** Referitor la băutura. **4** (Is) **Cântece** ~ice Cântece de petrecere. **5** (Is) **Sărbători** ~e Sărbători închinat zeului Bachus.

bahlina *sf* [At: CHEST. II, 262/226 / Pl: ~ne / E: nct] **1-2** (Reg) Bageac¹ (1-2).

bahmet *sm* [At: ALECSANDRI, P. P. 79 / V: ~ham~ / Pl: ~eți / E: rs, ucr **бахметъ**] (Înv; Mol) Cal tătăresc (din Bugeac).

bahnă *sf* [At: BIBLIA (1688), ap. HEM 2342 / Pl: ~ne, ~nuri / E: ucr **бахно**] **1** Loc mlăștinos (pe care crește papură sau stuț) Si: (îrg) **bahnuiș**, (reg) **bahnuiță**¹, **bahnar**. **2** (Pop) Câmp mlăștinos. **3** (Reg) Iarbă care crește în baltă.

bahnuiță¹ *sf* [At: ȘEZ. II, 77 / Pl: ~te / E: **bahnă** + ~iță] (Reg) Bahnă (1). **bahnuiță**² *sf* [At: ISPIRESCU, L. 63 / Pl: ~te / E: nct] (Mun; prt) **1-2** Țigan (bătrân).

bahodârcă *sf* *vz* **bahadârcă**

bahor *sn* [At: ANTIPA, P. 313 / Pl: ~oare / E: nct] Cârlig fixat la capătul unui băț de lemn cu care se apucă și se scot din apă peștii mari prinși la pripoane și carmace Si: **bură**, **buret**.

bahorniță *sf* [At: JIPESCU, O. 56 / Pl: ~te / E: srb **bahornica**] **1** (Mun) Vrajitoare. **2** Babă urâtă și rea.

bai *sn* *vz* **baiu**¹

bai¹ *sn* [At: (a. 1767) IORGA, S. D. XIII, 266 / V: ~u / Pl: ~uri / E: mg **baj**] (Reg) **1** Necaz. **2** Grijă. **3** (Îe) N-are ~ (de) Este indiferent. **4** (Îe) Nu-i (nici un) ~ (că...) sau **de asta nu** (mi-i) ~ Nu face nimic. **5** (Îe) A avea ~ul (cuiva) A băga în seamă pe cineva. **6** Lucru. **7** (Îe) A avea ~cu... A avea greutatea cu... **8** (Îe) A avea ~cu (cineva) A avea o afacere

cu cineva. **9** (Îae) A avea de furcă cu cineva. **10** (Îe) Ce-i ~ul? Ce este? **11** Durere. **12** Boală. **13** (Îe) Am ~cu ... Mă doare (ceva). **14** (Îe) Ce ~ai? Ce-ți lipsește?. **15** (Îe) ~ul **cela** sau **cel rău** Epilepsie. **16** Vină. **17** (Îe) A nu-i da ~ A nu învinovăți.

bai² *i* [At: NEGRUZZI, S. III, 21 / V: ~io, ~iu / E: **ba** + **io** (eu)] (Reg) **1** Nicidecum. **2** (Îe) A zice ~ A se împotrivi **3** (Îae) A refuza.

baiader *sm* *vz* **baidir**

baiaderă *sf* [At: NEGRUZZI, S. II, 131 / P: **ba-ia**~ / Pl: ~re / E: fr **bayadère**] **1** Dansatoare din India. **2-3** (Pex; rar) Dansatoare la (teatru) sau circ.

baian [At: DEX-S / P: **ba-ian** / Pl: ~i (1), ~e (2) / E: rs **баиъ**] **1** *sm* Cântăret rus sau ucrainean de balade. **2** *sn* Armonică de mână folosită de baiani (1).

baiarac *sn* *vz* **bairac**

baiaractar *sm* *vz* **bairactar**

baiaram *sn* *vz* **bairam**

baib *a* [At: BARONZI, L. 128 / E: nct] (Mol; rar; îs) **Usturoiu** ~ **Usturoi** de sămânță.

baibafir *sn* [At: TEODORESCU, P. P. 31 / V: (reg) **bașb**~, **bașfir**, (înv) ~așar / Pl: ~e / E: tc **baibafir**, **bașfir**, **bașvafir**, **baibazyr**] (Pop; în colindele din Mun) Fir de aur folosit la brodat Si: (îvp) **bașbafir**.

baibarac *sn* [At: URECHE, ap. LET. I, 110/37 / V: (înv) **baibar**~, (reg) **buibâr**~, **buibălac** / Pl: ~ace / E: tc **bai-barak**] **1** (Înv) Haină de culoare roșie. **2** (Reg) Haină scurtă (de doc) purtată de țărani.

baibazar *sn* *vz* **baibafir**

baibă *sf* [At: DA / Pl: ~be / E: ns cf **baib**] (Rar) Smoc de semințe din vârful cepei sau usturoiului.

baibară *sn* [At: CV, 1951, nr. 3, 26 / Pl: ~e / E: **baibarac** css] (Reg) Veston.

baică *sf* [At: HEM 2356 / Pl: ~ice / E: srb **babka** (după **maica**)] (Ban) Moașă.

baictar *sm* *vz* **baraictar**

baidel *sn* *vz* **baidir**

baidir *sn* *vz* **baidir**

baideraș *sn* [At: VLAHUȚĂ, ap. TDRG / Pl: ~e / E: **baidir** + ~as] (Rar) Șal mic.

baidir *sn* [At: COSTINESCU / V: (reg) ~der, ~iader, ~del *sn*, **baideră** *sf* / E: fr (étouffé) **bayadère**] **1** (Mol) Fular de lână sau bumbac. **2** (Înv) Șal.

baie¹ *sf* [At: CORESI, ap. HEM 2344 / Pl: **băi** / E: ml **bannea** (**balnea**), cf rs **баиъ**] **1** Încăpere special dotată unde se spală cineva Si: (fam) **scaldat**, **îmbaiere**, (pop) **scaldă**, (reg) **scaldusa**, **scaldusca**. **2** Vas special pentru spălat Si: **cada**, **ciupa**, **feredeu**, **scaldătoare**. **3** Apă de spălat. **4-5** (Mol; îe) **Tot** (sau **cam**) **de-o** ~ De aceeași categorie sau de același fel. **6** (Îs) ~ **de sânge** Cantitate mare de sânge pierdută de cineva. **7** (Pex; îas) Măcel. **8** (Șis ~ **publica**) Clădire amenajată cu instalații speciale pentru baie¹ (1). **9** (Pan; udt) Expunere a corpului (gol), în scop (igienic sau) curativ, la acțiunea vaporilor de apă, a soarelui, a aerului etc. **10** (Înv; udt) Botez. **11** (Înv) Closet. **12** Recipient de lemn, de metal etc. în care se pune un lichid, o soluție chimică pentru realizarea unor operații tehnice. **13** (Pex) Lichid, soluție de săruri în care se introduc, pentru a fi tratate chimic, diferite materiale. **14** (Lpl) Stațiune balneară.

baie² *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 21/11 / Pl: **băi** / E: mg **bánya**] **1** (Îrg) Mină¹ din care se extrag metale, minerale etc. **2** (Reg; îc) **Vălva-băilor** Zână răuvoitoare, care ia aurul băilor¹ (1).

baie³ *sf* [At: DA / Pl: **băi** / E: fr **baie**] (Ggf) Golf mic cu deschidere îngustă spre largul mării.

baier *sn* *vz* **baiera**

baierac *sn* *vz* **bairac**

baieractar *sm* *vz* **baraictar**

baieră *sf* [At: PRAV. (1652), ap. GCR I, 162/22 / V: (îrg) **bairă** *sf*, ~ier, (reg) ~ir, ~ior *sn* (iuz) **bae**~ / Pl: **băieri** și ~ri / E: lat **bajulus**, **bajula**] **1** (Mpl) Parte a unui obiect (de obicei curea, sfoară, ață etc.) care ajută

la transportarea, atârănarea sau strângerea obiectului respectiv. Si: *toarta*. 2 (Îe) **A strânge ~rile pungii** A face economii. 3 (Îe) **A avea nouă ~ri la (gura de la) pungă** A fi foarte zgârcit. 4 (Îe) **A-i tăia (cuiva) ~rile pungii** A face (pe cineva) să-ți dea bani. 5 (Îvp; spc) Cheotoare. 6 (Reg; îlav) **În baier** Dezbrăcat². 7 (Pop; fig; îs) **~rile inimii** (sau, rar, **~rul pieptului**) Valvele inimii. 8-12 (Îe) **A(i se) rupe ~rile inimii** A simți (sau a produce cuiva) o mare durere (fizică sau) morală. 13 (Îe) **A-și dezlega ~rile inimii** A se destăinui. 14-16 (Îe) **A ofta** (sau **a râde ori a striga din ~rile inimii**) A ofta, (a râde sau) a striga foarte tare, cu toate puterile. 17 (Îvr) Adâncime. 18 (Reg) Minte. 19 (Trs) Salbă de bani. 20 (Îvp) Amuleță. 21 (Înv; îlav) **În ~** Ca amuleță. 22 (Bot; îc) **~a-ungurului** Plantă erbacee cu tulpina ramificată, cu flori în mici capitule violacee deschis (*Centaurea micranthos*).

baieu sn vz *baiau*

bainet sn vz *baionetă*

baingie sn vz *baargie*

baionet sn vz *baionetă*

baionet sn vz *baionetă*

baionetă sf [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 68/27 / P: *ba-io-* / V: (înv) **~ognet** sn. (îrg) *baghio-*, *baghiun-*, *bagio-* sf. (reg) **~net**, **~inet** sn / Pl: **~te** și (înv) **~turi** / E: fr *baionnette*] 1 Armă albă formată dintr-o lamă de oțel ascuțită la un capăt și cu un mâner la celălalt capăt, care se poate fixa la țeava puștii, pentru a servi soldatului la atac Si: (îrg) *panganet*. 2 (Îs) *Atac* (sau *asalt*) *la ~* (sau *cu ~a*) Atacul decisiv al infanteriei care întrebuițează baioneta (1). 3 (Fig) Persoană care poartă baionetă (1). 4 (Pex) Armată. 5 (Îs) *Îmbinare în ~* Îmbinare demontabilă a două piese care se fixează una într-alta prin împingere și rotire cu un sfert sau o jumătate de cerc.

baior sn vz *baiera*

baioș av [At: DA ms / E: mg *bajos*] (Reg) Greu.

bair¹ sn [At: (a. 1715) ap. ȘIO / V: **~iur** / Pl: **~uri** / E: tc *baiyur*] (Îvr) Povârniș.

bair² sn vz *baiera*

bairac sn [At: (a. 1788) DOC., ap. ȘIO / P: *ba-i-* / V: (înv) **~iar-**, (reg) **~ier-**, **~aiac** / Pl: **~ace**, **~uri** / E: tc *bayrac*] 1-2 (Înv) Steag (turcesc) de mătase, purtat înaintea sangiacului și introdus și în armata română. 3 (Înv) Unitate militară (de voluntari) care servea sub același drapel. 4 (Reg; pex) Steag. 5 (Îrg) Cort cu prăjină înaltă (și probabil cu un steag în vârf), unde se strânge lumea la bălciuri, să petreacă.

bairactar sm [At: (a. 1776) URICARIUL, XIX, 387 / V: **~iu**, *baictar*, *baer-* / P: *ba-i-* / Pl: **~i** / E: tc *bairāk - dār*] (Înv) Bărbat care purta bairacul (1).

bairactariu sn vz *bairactar*

bairaiam sn vz *bairam*

bairaiac sn vz *bairac*

bairam sn [At: CONDICA (1694-1704), ap. HEM 2365 / P: *ba-i-*, *bai-ram* / V: (înv) **~aer-**, **~aiar-**, **~aiam**, *bariam* / Pl: **~e**, **~uri** / E: tc *bayrām*] 1-2 Numele a două mari sărbători la musulmani, care se celebrează după postul Ramadanului. 3 (Îc) **~peșches** Dar pe care îl trimeteau domnii români cu ocazia bairamului (1) Cf *bairamlâc*, *ramazanlâc*. 4 (Fam) Petrecere.

bairamlâc sn [At: CONDICA (1694-1704), ap. HEM 2366 / P: *ba-i-*, *bai-ram-* / V: *baraim-*, **~riaml-**, *baer-* / Pl: **~uri** / E: tc *bairāmlyk*] (Înv) Dar oferit sultanului (și altor demnitari turci) cu prilejul bairamului (1).

bairă sf vz *baiera*

baistruc, **~ă** [At: ALRM I/II h. 292 / V: **~ă** sm / Pl: **~uci**, **~uce** / E: ucr *байстрик*] 1-2 smf (îrg; șic *Copil-de-~*) Bastard. 3 sm (Reg) Sperietoare (de ciori).

baistruși smf [At: CHEST. II, 230/169 / E: ns cf *baistruc*] (Reg) Bucăți de lemn care unesc căpriorii de la acoperișul casei, pentru a le mări rezistența împotriva vântului.

bait sm [At: DEX - S / A: nct / Pl: **~iți** / E: eg *byte*] (Inf) Ansamblu de biți (de obicei 8) folosit pentru exprimarea capacității de memorie a unui calculator.

bait sn [At: LTR / Pl: **~uri** / E: ger *Beize*] Substanță, de obicei lichidă, întrebuințată în tehnică pentru obținerea unor modificări la suprafața corpurilor solide cu scopul de a le curăța, colora sau imprima un aspect de obiect prelucrat.

baiu¹ sn vz *bai¹*

baiu² i vz *bai²*

baiur sn vz *bair¹*

bajoaier sn [At: DM / P: **~joa-ier** / Pl: **~e** / E: ns cf fr *bajoyer*] Perete lateral al unei ecluze.

bajocori v vz *batjocori*

bajocorire sf vz *batjocorire*

bajocorit¹ sn vz *batjocorit¹*

bajocorit², **~ă** a vz *batjocorit²*

bajocură sf vz *batjocură*

bajocuri v vz *batjocuri*

bajocurire sf vz *batjocurire*

bajocurit¹ sn vz *batjocorit¹*

bajocurit², **~ă** a vz *batjocorit²*

bajor sn vz *bujor*

bal¹ sn [At: NEGRUZZI, S. I, 46 / Pl: **~uri** / E: fr *bal*] 1 Petrecere (publică) făcută cu scopul de a dansa (de obicei seara sau noaptea) într-un local sau într-o sală mare special amenajată. 2 (Pop) Petrecere în sărbătorile Crăciunului. 3 (Pop; îe) **Dacă-i ~, ~ să fie** Petrecere fără restricții. 4 (Pex; îae) Acțiune fără restricții. 5 (Îs) **~ mascat** Bal (1) la care participanții sunt deghizați și poartă mască.

bal² sn [At: E. KOGĂLNICEANU, ap. LET.² III, 253 / V: (înv) **~ă** sf / Pl: **~uri** / E: fr *balle*, ger *Ballen*] (Înv) Balot (de mărfuri).

bal³ sn [At: (a. 1882) URICARIUL IV, 286 / Pl: **~uri** / E: fr *balle*] (Rar) Mică bilă pentru votat.

bal⁴ sn [At: CV 1949, nr. 8, 31 / Pl: **~uri** / E: nct] (Reg) Partea dinainte a gheței, pornind de la scobitura piciorului, spre vârf.

balaban¹ sm [At: CANTEMIR, I. I. I, 31 / Pl: **~i** / E: tc *balaban*] (Orn; înv) Specie de șoim.

balaban² sm [At: ANTIPA, F. I. 76 / Pl: **~i** / E: tc *balābān*] (Iht; reg) Chefalul-mare (*Mugil cephalus*).

balaban³, **~ă** a [At: DA ms / Pl: **~i**, **~e** / E: nct] (Reg) Mare¹ (1).

balabustă sf [At: ALECSANDRI, ap. CADE / V: **~lavușă** / Pl: **~te** / E: ebr *baal- habaia*] 1 Soție de evreu. 2 (Glumet) Nevastă. 3 (Fam; dep) Femeie grasă.

balabuscă sf [At: ALRT II, 177 / Pl: **~ști** / E: nct] (Reg) Turtă din mălai făcută de fetele de la țară în seara de Sfântul Andrei.

baladă sf [At: HASDEU, I. C. 30 / Pl: **~de** / E: fr *balade*] 1 Creație epică în versuri care povestește o legendă, o acțiune eroică sau o întâmplare istorică, uneori cu elemente supranaturale sau superstiții Si: *cântec bătrânesc*. 2 Melodie care însoțește balada (1). 3 Bucată muzicală cu caracter narativ.

balader sn [At: LTR / Pl: **~e** / E: ger *Band leder*] (Lîn) Bucată de piele care umple golul de sub călcâi.

baladesc, **~escă** a [At: DA / Pl: **~ești** / E: it *ballatesco*] (Liv; d. stilul unei lucrări) 1 Care aparține baladei (1) Si: (rar) *baladier* (4). 2 Care provine de la baladă Si: (rar) *baladier* (1). 3 Referitor la baladă (1) Si: (rar) *baladier* (2). 4 Specific baladei (1) Si: (rar) *baladier* (3).

baladier, **~ă** a [At: DEX - S / P: **~di-er** / Pl: **~i**, **~e** / E: *baladă* + **~ier**] (Rar) 1-4 Baladesc (1-4).

baladin, **~ă** smf [At: NEGRUZZI, S. III, 266 / Pl: **~i**, **~e** / E: fr *baladin*] 1-2 (Frî) Bufon.

balador sn [At: LTR / Pl: **~oare** / E: fr *baladeur*] (Teh) Piesă de angrenaj în formă de ax cu multe roți dințate, cu ajutorul cărora se schimbă viteza de rotație.

balafon sn [At: DN² / Pl: **~oane** / E: fr *balafon*] Instrument de percucie format din lame de lemn acordate diatonic și folosit în muzica africană.

balafra *sf* [At: DA / Pl: ~re / E: fr *balafre*] (Frr) 1 Rană lungă făcută pe obraz cu o armă tăioasă. 2 Cicatrice rămasă după vindecarea balafrei (1).

balagan *sn* [At: JAHRESBER. XXVI, 13 / Pl: ~e / E: nct] (İrg) 1 Cort. 2 Sătră.

balaian, ~ă *a* [At: MACEDONSKI, O. III, 25 / Pl: ~i, ~e / E: *bălai* + -ian] (Rar) Baloacheș.

balalaica *sf* [At: CERNE, D. M. 99 / P: ~lai-ca / Pl: ~ici / E: rs *балайка*] Instrument muzical asemănător cu chitara, format dintr-o cutie de rezonanță triunghiulară și trei coarde.

balama *sf* [At: (a. 1805) IORGA, S. D. VIII, 41 / V: (inv) *bagl*~, (rar) *blaga*~, (reg) *bagl*~, ~lemare, *bălamari* / Pl: ~le / E: tc *balama*] 1 Dispozitiv metalic (mic) format din două plăci metalice unite pe un ax, dintre care cel puțin una este mobilă în jurul axului, spre a permite unei uși, unei ferestre, unui capac să se închidă și să se deschidă prin rotire parțială Si: *sarniera*, (pop) *tâtâna*. 2 (Fam; fig; lpl) Articulații ale corpului Si: *încheieturi*. 3-9 (İe) A-i (sau a i se) slăbi ori a i se (în)muia (cuiva) sau a nu-l (mai) ajuta (sau ține) pe cineva ~alele A-și pierde vigoarea (din cauza bătrâneții, a oboselii, a fricii). 10 (İe) A-i tremura (cuiva) ~lele A se teme. 11 (İe) A scoate (pe cineva) din ~le A enerva. 12-13 (İe) A ieși (sau a sări) din ~le A-și pierde firea. 14 (İe) A strânge (pe cineva) în ~le A constrânge.

balamuc *sn* [At: CONV. LIT. XVI, 118 / Pl: ~uri / E: *Malamuc*] 1 Clinică pentru alienați mintali Si: *casă de nebuni*, *ospiciu*. 2-3 (Clădirea împreună cu) pacienții și personalul medical din balamuc (1). 4 (İe) A fi bun de dus la ~ A fi nebun. 5 (Fig) Gălăgie (ca la casa de nebuni). 6 Scandal. 7 Necaz.

balamut¹, ~ă [At: MOXA, 387/30 / Pl: ~uți, ~e / E: ucr *баламут*] 1-2 *smf*, a (Inv) (Om) seducător. 3-4 *smf*, a (Om) mincinos. 5-6 *smf*, a (Inv) (Om) bârfitor. 7 a (Ljc) Măsluit¹. 8-9 *smf*, a (Om) mut din naștere. 10-11 *smf*, a (Om) bâlbâit.

balamut² *sm* [At: BĂCESCU, P. 20 / Pl: ~uți / E: nct] (Pop) 1 Peștele *Pneumotophorus* (*Scomber*) *colias*. 2 Exemplar mare din specia *Scomber scombrus*.

balamuți *vr* [At: PRAVILA (1652), ap. HEM 2370 / Pzi: ~țesc / E: *balamut* cf rs *баламутить*] (Inv) A bârfi.

balamuțe *sf* [At: PRAVILA (1652), ap. HEM 2370 / Pl: ~ii / E: *balamut* + -ie] (Inv) Bârfă.

balamuțire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *balamuți*] (Inv) Bârfire.

balamuțit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *balamuți*] (Inv) Bârfit¹.

balamuțit², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *balamuți*] (Inv) Bârfit².

balan, ~ă *smf*, a *vz balan*

balancă *sf* [At: STAMATI, ap. HEM 2371 / Pl: ~lănci / E: nct] (Reg) 1 Băț lung, la un capăt mai subțire, iar la celălalt mai gros. 2 (İcs) De-a ~ca Joc de copii, în care se aruncă cu balanca (1).

balang *i* [At: SPIRESCU, ap. DDRF / V: ~a / E: fo] Imită sunetul unui clopot (mare) Si: *bang* (1).

balanga *i vz balan*

balangă *sf* [At: BARONZI, L. 101 / Pl: ~lângi / E: *balang* + -a] (Rar) 1 Clopot la gâtul vitelor, a cailor și oilor Cf *talangă*. 2 Sunet produs de balangă (1).

balans *sn* [At: BACOVIA, O. 16 / Pl: ~uri / E: *balansa*] 1-2 Mișcare de legănare (sau oscilatorie) a unui obiect Si: *balansare* (1-2), *pendulare*. 3 (İs) ~ul *culorilor* Reglare a semnalelor video ale unui sistem de televiziune în culori, pentru obținerea reproducerii fidele a culorilor. 4 (İs) ~stereofonic Reglaj al unui sistem stereofonic pentru a egaliza nivelele sonore ale canalelor.

balansa [At: BĂLCESCU, M. V. 14 / V: ~nta / Pzi: ~sez / E: fr *balancer* cf *balantă*] 1-2 *vr* A (se) oscila în jurul unui centru de echilibru Si: a (se) *legăna*, a (se) *clatina*, (inv) a (se) *doina*. 3-4 *vr* A (se) mișca când într-o parte, când într-alta Si: a (se) *legăna*, a (se) *hătâna*, a (se) *pendula*. 5 *vi* (Fig) A fi nehotărât. 6-7 *vr* A (se) compensa un lucru prin altul ajungând la un echilibru Si: a (se) *cumpăni*, a (se) *echilibra*. 8-9 *vr* A

(se) echilibra părțile unei balanțe, ale unui decont. 10-11 *vr* (Inv; imp) A (se) contrabalansa.

balansare *sf* [At: DA / V: ~tare / Pl: ~sări / E: *balansa*] 1 Oscilare în jurul unui centru de echilibru Si: *legănare*, *clatinare*, (inv) *doinare*. 2 Mișcare când într-o parte, când într-alta Si: *balansat*¹ (2), *legănare*, *hătânare*, *pendulare*. 3 Nehotărâre. 4 Compensare a unui lucru cu altul, ajungându-se la un echilibru Si: *balansat*¹ (4), *cumpănire*, *echilibrare*. 5-7 Echilibrare a părților unei balanțe, ale unui decont Si: *balansat*¹ (5-7). 8 (Inv; imp) Contrabalansare.

balansat¹ *sn* [At: DA ms / V: ~tat¹ / Pl: ~uri / E: *balansa*] 1-2 Balansare (1-2).

balansat², ~ă *a* [At: DA / V: ~tat², ~ă / Pl: ~ati, ~e / E: *balansa*] 1 Legănat². 2 (D. dispozitive) Echilibrat. 3 (İs) *Cont* ~ *Cont fără sold*.

balansier *sn* [At: NEGRUZZI, S. II, 253 / P: ~si-er / V: ~țier / Pl: ~e / E: fr *balancier*] 1 Piesă care reglează, prin oscilațiile ei, mișcarea unui mecanism Si: *balansoar* (1). 2 (İs) ~ul *orologiului* (sau al *pendulei*) (Limba sau) pendulul ceasornicului. 3 Ceea ce servește la menținerea echilibrului unei persoane (sau al unui lucru). 4 Bară lungă și subțire utilizată de dansatorii pe sarmă, pentru menținerea echilibrului. 5 Organ de echilibru pentru zbor la insectele diptere, în formă de măciucă, situat pe metatorace.

balansină *sf* [At: DA ms / Pl: ~ne / E: fr *balancine*] 1-2 Paramă de metal sau de cânepă care susține (vergile încrucișate ale catargului unei nave cu pânze sau) stâlpii bigilor de încărcare montate pe nave.

balansoar¹ *sn* [At: MARIAN - ȚIȚICA, FIZ. II, 82 / V: ~sor / Pl: ~e / E: fr *balançoire*] 1 Balansier (1). 2 Scândură de lemn, susținută la mijloc pe un punct fix de sprijin, pe ale cărei extremități se așază două persoane (mai ales copii) imprimându-i mișcări de ridicare și coborâre prin balans (1). 3 Fotoliu care se balansează (2) pe două tălpici curbate. 4 (Rar) Leagăn.

balansor² *sn vz balansoar*

balanța *v vz balansa*

balantare *sf vz balansare*

balanțat¹ *sn vz balansat*¹

balanțat², ~ă *a vz balansat*², ~ă

balanță *sf* [At: OTESCU, CR. 27 / V: (pop) *pa*~ / Pl: ~te / E: fr *balance*] 1 Instrument pentru cântărirea corpurilor prin echilibrarea lor cu greutateți etalonate. 2 (İs) ~română Cântar cu o singură greutate etalonată, care se mișcă pe brațul lung al pârghiei inegale de al cărei punct fix este atârnat un talger pentru obiectele de cântărit. 3 (İe) A pune în ~ A compara două lucruri, două fapte sau argumente, idei diferite pentru a lua o hotărâre. 4 (Fig; İe) A ține ~ta dreaptă A fi nepărtinitor. 5 (Fig; İe) A apleca ~ta (în favoarea cuiva) A fi părtinitor. 6 (Ast) Constelație din emisfera australă situată între Oficiu și Fecioară. 7 (İs) ~cu *bascula* Balanță în care echilibrarea greutateii corpurilor se realizează cu greutateți-etalon de zece ori mai mici. 8 Comparatie, raport între mai mulți indicatori care trebuie echilibrați. 9 (Ccr) Tabel care conține balanța (8). 10 (İs) ~de *verificare* Operație contabilă de totalizare a cifrelor din debit și a celor din credit. 11 (İas) Situație a conturilor la o anumită dată. 12 (İs) ~comercială (a unei țări) Raportul dintre valoarea generală a importului și cea a exportului.

baloacheș, ~ă [At: VLAHUȚĂ, D. 65 / Pl: ~i, ~e / E: *bălai* + *oacheș*] 1-2 *smf*, a (Fir) (Om) negricios. 3 *smf* (Dep) Țigan.

balaor *sm vz balaur*

balast *sn* [At: SBIERA, F. S. 309 / Pl: ~uri / E: fr, eg *ballast*] 1 Încărcătură de nisip, pietriș etc. folosită pentru echilibrarea unei ambarcațiuni sau care realizează ridicarea în aer a unui aerostat Si: *lest*, *savura*. 2 Cameră care se umple cu aer sau cu apă pentru a modifica greutatea unui submarin în vederea scufundării sau ridicării lui la suprafață. 3 (Rar) Greutate. 4 (Rar) Povară. 5 (Fig) Lucru nefolositor. 6 Pietriș, zgură etc. folosite ca bază pentru montarea traverselor la șinele de tren. 7 Amestec de pietriș și de nisip întrebuințat la prepararea betonului, la pietruirea șoselelor etc.

balasta *vi* [At: LTR / Pzi: ~rez / E: fr *ballaster*] 1 A acoperi cu balast (6) o șosea, un teren etc. 2 A încărea, suplimentar, cilindrii compresori, pentru a le mări greutatea.

balastare *sf* [At: LTR / Pl: ~ări / E: *balasta*] 1 Acoperire cu balast (6) Si: *balastat*¹ (1). 2 Încărcare suplimentară a cilindrilor compresori Cf *balastat*² (2).

balastat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *balasta*] 1-2 Balastare (1-2).

balastat², ~a *a* [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *balasta*] 1 Care este acoperit cu balast (1). 2 (D. cilindri compresori) Care este încărcat suplimentar.

balastieră *sf* [At: LTR / P: ~ti-e~ / Pl: ~e / E: fr *ballastière*] Carieră (aluvială) de nisip, pietriș etc.

balastor *sn* [At: DEX² / Pl: ~oare / E: *balasta* + -or] Mașină folosită pentru balastarea liniilor de cale ferată.

balas *sn* [At: (a. 1644) HEM 2372 / V: *bă~* / Pl: ~uri și ~e / E: it *balascio*] (Înv) Varietate de rubin de culoare mai deschisă spre portocaliu.

balasticuri *snp* [At: RĂDULESCU-CODIN, I. 331 / E: nct] (Reg) Minciuni (care produc încreduturi).

balata *sf* [At: MACAROVICI, CH. 600 / E: fr *balata*] (Chm) Substanță asemănătoare cu cauciucul și gutaperca extrasă dintr-o plantă originară din Antile.

balaure [At: VARLAAM, C. 425 / V: (rar) ~e, (îvp) *bă~*, (reg) ~aor / P: ~la-ur / Pl: ~i / E: ns cf alb *bolle*, srb *blavor*] 1 *sm* (Mit; pop) Monstru fantastic, adesea înaripat, care întruchipează răul, cu înfățișarea unui șarpe uriaș cu coadă lungă, având șapte, nouă sau douăsprezece capete cu limbile ascuțite și prin care varsă flăcări Vz *ala*, *bala*, *zmeu*. 2 *sm* (Îc) ~de șarpe (sau, a) *șarpe* ~ Monstru târător. 3 *sm* (Fig) Om înfricoșător, crud Si: *monstru*. 4 *sm* (Îrn) Țigan (mai ales lăutar). 5 *sm* (Reg) Zmeu cu care se joacă copiii. 6 *sm* (Ast; pop) Constelația dragonului situată între Cefeus și Carul Mic. 7 *sm* (Reg) Un fel de cerc de scânduri care încinge luntrea pe marginea gurii. 8 *sn* (Reg) Grindă groasă pe care se bate podeaua la poduri.

balaure *sm* vz *balaure*

balaurel *sm* [At: ȘEZ. I, 113 / V: *balău~* / P: ~la-u~ / Pl: ~ei / E: *balaure* + -el] (Pop) 1-2 (Șhp) Balaure (1) (mic).

balauroaică *sf* [At: ODOBESCU, S. I, 82 / P: ~la-u~ / V: *bală~* / Pl: ~ice / E: *balaure* + -oaică] (Pop) 1 Nevastă de balaure (1). 2 Mamă de balaure (1).

balavenie *sf* [At: CV, 1951, nr. 1, 37 / Pl: ~ii / E: nct] (Reg) Secătură.

balavuşă *sf* vz *balabustă*.

bală¹ *sf* [At: CALENDARIU (1814), 122/5 / Pl: ~le / E: nct] 1 (Îvp) Fiară groaznică. 2 (Reg; îe) A fi altă ~ A avea ceva drăcesc. 3 (Reg; îe) A fugi ca de altă ~ A fugi nebun (de ceva rău). 4 (Reg) Urs fioros.

bală² *sf* vz *bal*²

bală³ *sf* vz *bălie*

bală⁴ *sf* vz *bale*

balăc *sm* [At: HEM 2376 / Pl: ~lici / E: tc (calcan) *balyk*, rs *балык*] 1 (Reg) Calcan¹ (*Scophthalmus maoticus*). 2-3 Spinare de nisetră sau de morun conservată în sare și uscată la aer Cf *batog*. 3 Preparat alimentar obținut din balăc (2).

balăcdiș *sn* [At: (a. 1761) ap. HEM 2376 / V: ~lăg~ / Pl: ~uri / E: tc *balykdiș*] (Înv) Balenă.

balăgdîș *sn* vz *balăcdiș*

balbaș *sn* [At: (a. 1870) ap. ȘIO / E: ns cf tc *bâl*] (Îvr) Mied.

balbor *sm* vz *bâlbor*

balbotină *sf* vz *bolbotină*

balcaniada *sf* [At: IORDAN, L. R. A. 157 / P: ~ni-a~ / Pl: ~de / E: *Balcani* + -iada] Competiție sportivă care are loc la intervale regulate și la care participă sportivi din țările balcanice Si: *jocuri balcanice*.

balcanic, ~a [At: DA ms / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *balkanique*] 1-2 *smf*, a (Persoană) care face parte din populația de bază a Balcanilor. 3-4 *smf*, a (Om) originar din Munții Balcani sau din regiunea acestor munți. 5-8 *a* Din (sau privitor la) Munții Balcani sau din regiunea acestor munți. 9 *a*

(Îs) *Limbi ~ice* Grup de limbi care se vorbesc în regiunea Balcanilor. 10 *a* (Îs) *Jocuri ~ice* Balcaniadă. 11 *sm* (Prt) Persoană necivilizată.

balcanism *sn* [At: DN / Pl: ~e / E: *Balcani* + -ism] 1 Manifestare specifică a mentalității și moravurilor din zona Peninsulei Balcanice. 2-3 (Cuvânt sau) construcție specifică uneia din limbile balcanice (5).

balcanist, ~a *smf* [At: DEX - S / Pl: ~iști, ~e / E: ger *Balkanist*] Balcanolog.

balcanistică *sf* [At: DEX² / E: *Balcani* + -istică] Balcanologie.

balcanolog, ~a *smf* [At: DEX² / Pl: ~ogi, ~oge / E: *Balcani* + -olog] Specialist în balcanologie Si: *balcanist*.

balcanologie *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 160, 10/6 / E: fr *balkanologie*] Ramură a științelor istorice și filologice, care se ocupă de limbile, folclorul, etnografia și istoria popoarelor balcanice (5) Si: *balcanistică*.

balcă¹ *sf* [At: DA ms / Pl: *bâlci* / E: nct] (Reg) Vale puțin adâncă, lungă, cu pante line și slab accidentate.

balcă² *sf* [At: CHEST. II, 97/159 / V: ~lșă / Pl: ~lce, *bâlci* / E: ger *Balken*] (Reg) Grindă la baza casei, pe zidul de temelie, pe care se construiește prispa sau pridvorul.

balcău *sn* [At: REV. CRIT. IV, 337 / V: *bâl~* / Pl: ~ri / E: *bâlci* + -au] (Reg) 1 Băltoacă mare. 2 Pârâu (de hotar).

balcăz, ~a [At: ALECSANDRI, CONV. LIT. XIX, 494 / Pl: ~i, ~e / E: nct] (Reg) 1-2 *smf*, a (Om) care este urât (la față și la corp). 3 *av* (D. privire) Chiorăș.

balci-bașa *sm* vz *balgi-bașa*

balci-bașlăc *sn* vz *balgi-bașlăc*

balci-beșlic *sn* vz *balgi-bașlăc*

balciic *sn* [At: DA ms / Pl: ~uri / E: tc *balciic*] (Reg) 1-2 Loc (nămolos sau) acoperit, în mod permanent, de bălți.

balcon *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 231 / Pl: ~oane și (rar) ~uri / E: fr *balcon*, it *balcone*] 1 Platformă ieșind în afara fațadei unei clădiri, susținută pe capete de grinzi, pe console sau pe coloane, înconjurată de o balustradă și comunicând cu interiorul (casei) prin una sau mai multe uși Cf *cerdac*, *foisor*, *pridvor*. 2 Parte a unei săli de spectacol, de conferințe etc. așezată deasupra parterului. 3 (Imp) Bilet de intrare pentru un loc la balcon (2). 4-5 (Fam; lpl) Sâni de femeie (excesiv de) mari și rotunzi.

balconas *sn* [At: DA / Pl: ~e / E: *balcon* + -as] 1-2 (Șhp) Balcon (1) (mic).

balcoș, ~a *a* [At: DA ms / Pl: ~i, ~e / E: *bal* + -coș] (Reg; d. părul oamenilor) Blond spălăcit.

baldac *sn* vz *baltag*

baldachin *sn* [At: VĂCĂRESCUL, IST., ap. TES. II, 290 / V: (înv) ~ahin / Pl: ~e, ~uri / E: fr *baldachin*, it *baldachino*] 1 Acoperământ (ornamental) susținut pe stâlpi, împodobit cu stoffe scumpe sau perdele, așezat deasupra unui tron laic sau ecleziastic, a unui pat, a unui altar sau catafalc etc. 2 (Pex) Lucrare de arhitectură în bronz, lemn sculptat etc. care imită baldachinul (1). 3 Acoperământ din stoffe scumpe purtat deasupra unui demnitar bisericesc (sau laic) în timpul unor procesiuni.

baldahin *sn* vz *baldachin*

baldăr, ~a [At: HEM 3025 / V: (reg) *bal~*, *baldăr* / Pl: ~uri, ~e / E: tc *baldyr*] (Reg) 1 *sn* Stomac de vită. 2 *smf* (Îrn) Persoană grasă și mătăhăloasă.

baldisi *vi* [At: CV, 1949, nr. 8, 32 / Pzi: ~sescl E: nct] (Reg) A leșina (din cauza căldurii, a oboselii etc).

baldisire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *baldisi*] (Reg) Leșinare (din cauza căldurii, a oboselii etc) Si: (reg) *baldisir*¹.

baldisir¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *baldisi*] (Reg) Baldisire.

baldisir², ~a *a* [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *baldisi*] Care a leșinat (din cauza căldurii, a oboselii etc.).

bale *sfp* [At: BIBLIA (1688), 212²/11 / V: ~la sg / E: ns cf lat **baba*] 1 Salivă spumoasă, groasă care se prelinge din gura oamenilor, a copiilor sau din botul animalelor. 2-3 (Îc) A-i curge ~le (după ceva sau cineva) A dori mult ceva sau pe cineva. 4 (Îe) A lăsa pe cineva în ~le lui A lăsa să-și facă voia. 5 (Îsp; Îs) ~le vrasmașului Balele dracilor (sau ale altor

duhuri rele) care, curgând pe pământ, aduc oamenilor tot felul de rele. 6-7 (Îsp; îs) ~le sfințelor Fântână (sau izvor) care are apa nepotabilă într-o anumită perioadă. 8 Materie mucilaginoasă care acoperă solzii de pe corpul peștilor. 9 Urmă mucoasă lăsată de melc în mers.

balearcă *sf* *vz balercă*

balgă *sf* *vz baliga*

balējaj *sn* [At: LTR / P: ~le-iaj / Pl: ~e / E: fr *balayage*] Eliminare forțată a gazelor de ardere din cilindru unui motor cu ardere internă printr-un curent de aer sau un amestec combustibil proaspăt.

balēmare *sfp* *vz balama*

balenă *sf* [At: NEGRUZZI, S. II, 72 / Pl: ~ne / E: fr *baleine*, lat *balaena*] 1 Gen de mamifere acvatice, de dimensiuni uriașe, lungi de 10-20 m, cu cap mare și cu gura largă, prevăzută cu lame cornoase, lungi în loc de dinți și care trăiesc mai ales în oceane Si: (înv) *chiu²* (*Balaena*). 2 Exemplar de balenă (1). 3 (Fam; im) Persoană foarte grasă. 4 Constelație din emisfera australă situată între Eridan și Vărsător. 5 Lamă flexibilă, cornoasă de balenă (1), sau din material plastic, întrebuintată la corsete, umbrele, gulere etc. pentru a ține pânza foarte întinsă.

balenieră *sf* [At: DA ms / P: ~ni-e~ / Pl: ~re / E: fr *baleinière*] 1 Ambarcație special echipată pentru vânătoarea de balene (2). 2 Ambarcație ușoară și rapidă (cu motor), care servește la transportul de pe navele mari la țarm.

baler *sm* [At: CHEST. II, 264/151 a / A: nct / Pl: ~i / E: nct] (Reg) Ceea ce se pune pe vârful acoperișului casei, în loc de cruce.

balercă *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 254/6 / V: (înv) ~rileă, (reg) ~lir~, ~bă~, ~belear~ / Pl: ~rce, ~rci / E: ucr *балука*] (Reg) 1 Butoiuș. 2 Conținutul balercii (1). 3 (Îe) A face gâtul leică și pânțele ~ A bea peste măsura.

balercuță *sf* [At: POP, ap. GCR II, 318 / Pl: ~te / E: *balercă* + ~uță] (Reg) 1-2 (Șhp) Balercă (1) (mică). 3 Conținutul unei balercuțe (1).

balerin, ~ă *smf*, a [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *ballerin*, *ballerine*, it *ballerino*, *ballerina*] 1-2 (Persoană) care are ca profesie baletul (1) Si: (înv) *baletist*.

balet *sn* [At: MAIORESCU, CR. I, 328 / Pl: ~e și (rar) ~uri / E: fr *ballet*, it *ballo*] 1 Dans artistic figurativ, executat de una sau mai multe persoane, după o compoziție muzicală. 2 Spectacol format din balet (1). 3 Ansamblu de balerini și ballerine.

baletist, ~ă *smf* [At: DA / Pl: ~iști, ~e / E: *balet* + ~ist] (Înv) Balerin.

balēuța *sf* *vz baliuța*

balghemez *sn* *vz balimez*

balgi-bașa *sm* [At: MUSTE, ap. LET. III, 29/9 / V: ~ci~, ~aba~ / A și: ~bașa / Pl: ~și / E: tc *balğy-başı*] (Tcî) 1 Trimis al Porții care strângea miera și ceara necesară seraiului. 2 Trimis al hanului tătăresc care lua tributul în miere de la moldoveni.

balgi-bașlăc *sn* [At: N. COSTIN, ap. LET. I, 112/26 / V: ~beșlic, (înv) ~ci~, ~ci-beșlic, *bagi-beșlic*, (îvr) ~fi-pașalichi / Pl: ~uri / E: tc *balğy-başılyk*] 1 Tribut încasat de balgi-bașa (1). 2 Tribut încasat de balgi-bașa (1-2).

balgi-beșlic *sn* *vz balgi-bașlăc*

balgiu *sm*, a [At: NECULCE, ap. LET. II, 461/5 / Pl: ~ii / E: tc *balğy*] 1-2 (Înv) (Turc) care umbla și cumpăra miere din Țările Române pentru aprovizionarea Porții Otomane.

balhui *sn* [At: HEM 2340 / V: *bâlhoi*, *bâhlui* / Pl: ~ri, ~hoale / E: nct] (Reg) 1 Mocirlă. 2 Baltă mare. 3 Braț părăsit, plin de apă, al unui râu ce și-a schimbat albia. 4 Bulbuci de ploaie.

balii *vr* [At: BUL. FIL. IV, 103 / Pzi: ~lesc / E: nct] (Arg) A fura.

balic *sm* [At: BUL. FIL. IV, 158 / Pl: ~ici / E: rrm *balih* „purceluș”] (Arg; în limbajul licenilor și studenților) Student în anul întâi Si: *boboc*.

balie *sf* [At: N. REV. R. II, supl. II, 95 / Pl: ~ii / E: ucr *балія*] (Reg) Vas mare (rotund sau oval) făcut din doage scurte, în care se spală rufele sau copiii mici.

balimez *sn* *vz balimez*

baligă *sf* [At: DOSOFTEI, ap. HEM 2383 / V: ~legă / Pl: ~igi, ~ige / E: cf srb *balega*, alb *baigë*] 1 Excremente de animale mari Si: *baligar* (1). 2 (Fam; îs) ~ de via botezată Excrement de om. 3-4 (Pop; îe) (A o trânti) ca ~ga în gard (A spune) vorbă nepotrivită. 5 (Pop; îe) La ~moale puțin(tii)că apă (sau ploaie) trebuie Pe cei slabi de tot, îi dau gata mici întâmplări. 6 (Fam; îe) Vitelul după ~se cunoaște ce bou o să (se) facă Omul se cunoaște din copilărie cât va fi de prost. 7 (Fam; îe) S-a aprins ~ga în el A se supăra. 8 (Fam; îe) A face sânge în ~ A se lăuda cu ceva grozav, pe care nu este în stare să-l facă. 9 (Înv; imp) Gunoi. 10-11 (Fig) Om moale, (fără voință sau) fără energie Cf *baligos* (2).

balimez *sn* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 251/31 / V: (înv) ~liem~, ~lghe~, ~ni~ / Pl: ~uri / E: tc *bal-yeméz*] (Tcî) Tun de calibru mare.

balircă *sf* *vz balercă*

balire *sf* [At: MDA ms / E: *balii*] (Arg) Furare

balistă *sf* [At: ȘINCAI, HR. I, 337/24 / Pl: ~te / E: lat *ballista*] Mașină de război, în antichitate, care arunca proiectile (în special pietroaie) împotriva vrăjmașului Si: *catapultă*.

balistic, ~ă *sf* [At: DA / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *ballistique*, it *balistica*] 1 a Privitor la mișcarea corpurilor grele (proiectile) în spațiu. 2 a (Îs) *Curba ~ă* Traietorie a unui proiectil din momentul lansării până la atingerea obiectivului. 3 a (Îs) *Pendulul ~* Pendul fizic, masiv, care măsoară viteza proiectilului. 4 *sf* Ramură a mecanicii teoretice care studiază legile mișcării unui corp greu sau ale unui proiectil aruncat sub un anumit unghi față de orizont.

balistician, ~ă *smf* [At: DEX - S / P: ~ci-an / Pl: ~ieni, ~iene / E: fr *balisticien*] Specialist în balistică (4).

balit¹ *sn* [At: MDA ms / E: *balii*] (Arg) Furare.

balit², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *balii*] (Arg) Furat².

balivernă *sf* [At: CARAGIALE, M. 65 / Pl: ~ne / E: fr *baliverne*] (Fam; mpl) Palavă.

baliza *vt* [At: DM / Pzi: ~zez / E: fr *baliser*] 1 A marca prin balize (1), diverse puncte de pe un teren. 2 A fixa o baliză (2) în punctele primejdioase pe mare sau pe apele curgătoare. 3 A marca aerodromurile, pistelesau traseele aeriene cu balize (3).

balizaj *sn* [At: LTR / Pl: ~e / E: fr *balisage*] 1-3 Semnalizare prin balize (3). 4 Totalitate a balizelor de pe un teren. 5-7 Balizare (1-3). 8 (Îs) ~hertzian Semnalizare radioelectrică a pozițiilor și traseelor necesare navigației aeriene sau maritime. 9-10 Marcarea (culoarelor sau a) distanței de parcurs în sporturile nautice.

balizare *sf* [At: DA ms / Pl: ~zări / E: *baliza*] 1-3 Delimitare cu balize (1-3) Si: *balizaj* (5-7), *balizat¹* (1-3).

balizat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *baliza*] 1-3 Balizare (1-3).

balizat², ~ă a [At: DM / Pl: ~ați, ~e / E: *baliza*] 1-3 Care a fost marcat cu balize (1-3).

baliză *sf* [At: LTR / Pl: ~ze / E: fr *balise*] 1 Semn topografic pentru indicarea punctelor de reper (de pe un teren). 2 Instalație de forme și mărimi diferite care emite semnale optice, fixată în punctele primejdioase pe mare sau pe apele curgătoare. 3 Instalație specială care, cu ajutorul unor semnale optice, acustice sau de radio balizează aerodromurile, pistelesau traseele aeriene. 4 (Îs) ~avertizoare Semnal fix așezat înaintea semnalelor de cale ferată.

balizor *sm* [At: DN² / Pl: ~i / E: fr *baliseur*] 1-6 Persoană care (instalează sau) supraveghează balizele (1-3).

balmaș *sn* *vz balmoș*

balmaj *sn* *vz balmoș*

balmaș *sn* *vz balmoș*

balmeș *sn* *vz balmoș*

balmiș ~*balmuș* *sn* [At: ALECSANDRI, T. 60 / E: ns cf *balmoș*] (Reg) Amestecătură.

balmoș *sn* [At: ALECSANDRI, T. 323 / V: (reg) ~muș, ~muș, ~maș, ~maș, ~maj, ~meș / Pl: (rar) ~e, ~uri / E: ns cf mg *bálmos*] 1 Mâncare ciobănească din caș dulce de oaie, fiert în lapte (sau unt) cu puțin mălai.

2-3 (Reg; îe) Se **îmbie ca țiganul la** ~ A se invita (ca țiganul) la (chilipir sau, mls) la mâncare și băutură fără plată.

balmuj *sn* *vz* **balmos**

balmuji *v* *vz* **balmăji**

balmujire *sf* *vz* **balmăjire**

balmujit¹ *sn* *vz* **balmăjit¹**

balmujit², ~a *a* *vz* **balmăjit²**

balmuș *sn* *vz* **balmos**

balnear, ~a *a* [At: MEHEDINȚI, P. 12 / P: ~ne-ar / Pl: ~i, ~e / E: fr **balnéaire**, lat **balnearius**] 1 De băi¹ (14). 2 Privitor la băile (8) de mare. 3-5 (Îs) **Stațiune ~a** Localitate unde se fac băi curative pentru anumite boli.

balneo- [At: DM / E: fr **balnéo-**, lat **balneum**] Element de compunere însemnând „balnear”, care servește la formarea unor adjective.

balneoclimateric, ~a *a* [At: DA ms / P: ~ne-o~ / Pl: ~ici, ~ice / E:

balneo- + climateric] Balnear (1) și climateric Si: **balneoclimatic**.

balneoclimatic, ~a *a* [At: DA ms / P: ~ne-o~ / Pl: ~ici, ~ice / E: **balneo- + climatic**] Balneoclimateric.

balneolog, ~a *smf* [At: DA ms / P: ~ne-o~ / Pl: ~ogi, ~oge / E: fr **balnéologue**] Medic specializat în balneologie.

balneologic, ~a *a* [At: DL / P: ~ne-o~ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr **balneologique**] De balneologie.

balneologie *sf* [At: DL / P: ~ne-o~ / E: fr **balnéologie**] Ramură a medicinei care studiază acțiunea profilactică și curativă a apelor termale sau minerale și a nămolurilor.

balneoterapie *sf* [At: DA / P: ~ne-o~ / E: fr **balnéotherapie**] Tratarea bolilor prin întrebuintarea metodică a apelor termale sau minerale și a nămolurilor.

balon *sn* [At: PONI, F. 69 / Pl: ~oane / E: fr **ballon**] 1 Aerostat alcătuit dintr-un înveliș din material subțire și impermeabil umplut cu un gaz mai ușor decât aerul¹ și care are atașată o nacelă. 2 (Fam; îe) **A lua** (pe cineva) **în** ~ A ironiza pe cineva. 3 Jucărie din cauciuc foarte subțire (de obicei sferică) umplută cu aer sau cu un gaz ușor. 4 (Îs) ~ **captiv** Balon (1) legat de un punct fix cu cabluri, pentru a nu se ridica mai sus de o anumită înălțime. 5 (Îs) ~ **de protecție** Balon captiv care împiedică trecerea avioanelor deasupra unei regiuni. 6 (Îs) ~ **de încercare** Mic balon (1) căruia-i se dă drumul pentru a cunoaște direcția vântului. 7-8 (Fig; rar) (Idee sau) știre prin care se încearcă să se constate opinia sau reacția publicului ori a unei persoane în legătură cu o anumită problemă. 9 (Îs) ~ **de săpun** Băsică suflată din spumă de săpun. 10 (Fig; îas) Vorbă goală, amăgitoare. 11 Vas de sticlă (sferic) întrebuintat în laborator la anumite experiențe chimice. 12 (Îs) ~ **de oxigen** Rezervor de oxigen, prevăzut cu un tub de aspirație și întrebuintat la reanimarea unui bolnav. 13 (Spt) Mingie. 14 Balonzaid (2).

balona [At: DA ms / Pl: ~nez / E: fr **balloner**] 1-2 *vt* A (se) umfla. 3 *vr* (Med; d. abdomen) A se dilata din cauza gazelor de fermentație din intestine.

balonare *sf* [At: PARHON, B. 56 / Pl: ~nări / E: **balona**] 1 Umflare. 2 Dilatare a abdomenului din cauza gazelor de fermentație din intestine Si: **balonat¹** (2), **meteorism**.

balonaș *sn* [At: DL / Pl: ~e / E: **balon + -aș**] 1-10 (Șhp) Balon (1, 3, 9, 11, 13) (mic).

balonat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: **balona**] 1 Umflare. 2 Balonare (2).

balonat², ~a *a* [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: **balona**] 1 Umflat² (1). 2 (D. abdomen) Dilatat din cauza gazelor de fermentație din intestine. 3 (D. oameni) Care are abdomenul balonat² (1).

balonet *sn* [At: DM / Pl: ~e / E: fr **ballonet**] 1-2 Compartiment din interiorul unui balon (1) (sau al unui dirijabil), umplut cu un gaz mai ușor decât aerul. 3 Dispozitiv de plutire al aripilor de hidroavion.

balonzaid *sn* [At: DN / V: ~e / A: ~lon-/ Pl: ~e / E: ger **Ballonseide**] 1 Țesătură impermeabilă din bumbac, mătase sau plastic. 2 Pardesiu de

ploaie confecționat din balonzaid (1) Si: **balon** (13). 3 Confecții (pentru bărbați și femei) realizate din balonzaid (1).

balonzaide *sn* *vz* **balonzaid**

balos, ~a *sn*, *a* [At: ANON. CAR. / Pl: ~i, ~e / E: nct] 1-2 (Îrg) (Culoare) care este albastru deschis, spre alb.

balosă *sf*, *a* [At: PRECUP, P. 24 / Pl: ~se / E: ns cf **balușa**] (Reg) 1-2 Capră nici roșie, nici galbenă.

balot *sn* [At: (a. 1883) URICARIUL VII, 224 / Pl: ~uri / E: fr **ballot**] 1 Pachet mare de mărfuri sau de diferite obiecte special ambalate (pentru transportul dintr-un loc în altul). 2 (Spc) Pachet de bumbac, de lână etc. 3 Legătură mare de rufe, de haine etc. 4-5 (Îc) **Otel~** (sau **fier~**) Bandă lată de oțel (sau fier), cu grosime mică, întrebuintată la confecționarea cercurilor de butoaie, a șinelor de pe obada roților de căruță etc.

balota¹ *vr* [At: DEX² / Pzi: ~tez / E: **balot + -a**] 1-3 A strânge în baloturi (1-3).

balota² *vr* [At: DA ms / Pzi: ~tez / E: fr **balotter**] (Frm) A trimite mereu dintr-o parte în alta Cf **balabani**.

balotagiu *sn* *vz* **balotaj**

balotaj *sn* [At: CARAGIALE, O. VI, 153 / V: (rar) ~agiu, ~az / Pl: ~e, (rar) ~uri / E: fr **ballot**] 1 Situația în care, la alegeri sau la votare, nici un candidat nu înfrunțește majoritatea absolută de voturi (cerută de lege). 2 Scrutinul care trebuie să decidă între candidații rămași în balotaj (1).

balotare¹ *sf* [At: DEX² / Pl: ~ări / E: **balota¹**] 1-3 Strângere în baloturi (1-3) Si: **balotat¹** (1-3).

balotare² *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ări / E: **balota²**] (Frm) Trimitere continuă dintr-o parte în alta Si: **balotat¹** Cf **balabani**.

balotat¹ *sn* [At: DEX² / Pl: ~ări / E: **balota¹**] 1-3 Balotare¹ (1-3).

balotat² *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: **balota²**] (Frm) Balotare².

balotat³, ~a *a* [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: **balota¹**] 1-3 Care a fost strâns în baloturi (1-3).

balotat⁴, ~a *a* [At: ALEXANDRESCU, M. 162 / Pl: ~ați, ~e / E: **balota²**] (Frm) Care este trimis mereu dintr-o parte în alta.

balotaz *sn* *vz* **balotaj**

balotal *sn* [At: PĂSCULESCU, L. P. 288 / Pl: ~e / E: nct] (Reg) Vas pentru transportul mărfurilor pe apă.

balsa *smi* [At: DEX² / E: fr **balsa**] Lemn foarte ușor provenit dintr-un arbore tropical și utilizat la confecționarea de machete de avion sau de ambarcații.

balsam *sn* [At: (a. 1642) ap. HEM 2391 / V: (reg) ~izam / A: bal- / Pl: ~e, ~uri / E: it **balsamo**, lat **balsamum**] 1 Substanță rășinoasă, mirositoare, care se scurge din anumiți arbori sau din alte substanțe vegetale, îngroșându-se în contact cu aerul și care este folosită ca preparat curativ și aromatic. 2 (Îc) ~ **de-Canada** Rășină naturală întrebuintată la prepararea plasturilor, la lipirea lentilelor, la preparatele microscopice, în industria ceramică etc. 3 (Fig) Miros foarte plăcut. 4 Substanță aromată folosită la îmbalsămarea cadavrelor. 5 (Înv; șis ~ **de viață** sau ~ **ungurese**) Preparat farmaceutic întrebuintat ca medicament extern împotriva durerilor fizice. 6 Produs cosmetic aromat cu proprietăți emoliente. 7 (Fig) Alinare. 8 (Fig) Mângâiere.

balsama *v* *vz* **bălsăma**

balsamare *sf* *vz* **bălsămare**

balsamat¹ *sn* *vz* **bălsămat¹**

balsamat², ~a *a* *vz* **bălsămat²**

balsamic, ~a *a* [At: GRECESCU, FL. 310 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr **balsamique**] 1-2 (Ca) de balsam (1) Si: (rar) **balsamiu** (1). 3 Care are însușirile balsamului (1). 4 Care conține balsam (1).

balsamină *sf* [At: PANTU, PL. / Pl: ~ne / E: fr **balsamine**] (Bot; reg) Canale (*Impatiens balsamina*).

balsamiu, ~ie *a* [At: N. REV. R. I, 65 / V: (reg) ~lza~ / Pl: ~ii / E: **balsam + -iu**] (Rar) Balsamic (1).

balsamui *vr* [At: DA / Pzi: ~esc / E: **balsam + -ui**] 1 (Înv) A îmbălsăma. 2 A umple aerul cu miros foarte plăcut.

balsamuire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~iri / E: *balsamui*] 1 (Înv) Îmbălsămare. 2 Umplere a aerului cu miros foarte plăcut Si: *balsamui*¹ (2).

balsamui¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *balsamui*] 1 (Înv) Îmbălsămare. 2 Balsamuire (2).

balsamui², ~a *a* [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e] 1 (Înv) Îmbălsămat². 2 (D. aer) Care este umplut cu miros foarte plăcut.

balșă *sf* *vz* *balcă*²

balt, ~a *a* [At: COMAN, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg; csnp) Turnat (în fier).

baltac *sn* *vz* *baltag*

baltag *sn* [At: (a. 1624) ap. HEM 3065 / V: (reg) ~tac, *bal*~, ~dac / Pl: ~age, (rar; în poezie) ~agi, ~uri / E: tc *baltak*] 1-2 (Îvp) Armă veche ca o secure (cu două tășuri) sau ca un topor cu coadă lungă în lemn tare. 3-4 (Îvp) Lovitură aplicată cu baltagul (1-2). 5 (Înv; Mol) Semnul distinctiv al agăi la curtea domnească din Moldova. 6 Secure (ferecată sau ținută) pe care o purtau haiducii. 7 Lovitură cu baltagul (6). 8 Armă a ciobanilor sau a sătenilor asemănătoare cu baltagul (1). 9 Lovitură aplicată cu baltagul (8). 10 (Rar) Măciucă. 11 (Rar) Lovitură aplicată cu baltagul (10).

baltagiu *sm* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 92 / Pl: ~ii / E: tc *băltay*] (Înv) 1 Soldat (pionier) care servea în garda seraiului. 2 (Îc) ~agi-bas(ă) Căpitan de baltagii (1).

baltă *sf* [At: PSALT. SCH. 336 / Pl: *bălti*, (înv) *balte* și (reg) *belți* / E: pbl *vsl* *бѣлто* cf alb *balté*] 1 Întindere (mai mare) de apă stătătoare, naturală geologică, cu adâncime mică, cu vegetație și faună acvatică specifică Cf *baltoacă* (1). 2 (Pex) Lac. 3 (Pfm; d. persoane; îe) **Are ~ta pește** Are de unde să dea (sau să plătească). 4 (Pop; îe) **A râde vârsa de ~** A râde de cusururile altora, fără să le vadă pe ale sale. 5 (Pfm; îe) **A da cu băta** (sau **cu bățul**) în ~ A face o muncă zadarnică, fără folos. 6-7 (îae) A face un gest (sau a spune o vorbă) care deranjează prin caracterul ei nedelicat sau insolit. 8 (îae) A face o gafă. 9 (Pfm; îe) **A sta** (sau **a rămâne**, rar, **a zăcea**) ~ A lăsa ceva în părăsire. 10 (Pfm; îae) A stagna. 11 (Pfm; îae) A sta pe loc. 12-13 (Pfm; îe) **A lăsa ~** (pe cineva sau ceva) A nu (se mai interesa sau a nu) se mai ocupa (de cineva sau ceva). 14 Zonă de luncă inundabilă, cu locuri în care stagnează apa. 15 (Pop; îs) **Al din ~** Diavolul. 16 (Pex) Lac. 17 (Bot; reg; îe) **Iarba-băltii** Iarba-vulpiei (*Alopecurus pratensis*). 18 (Bot; reg; îae) Păiuș (*Agostis tenuis*). 19 (Ent; reg; îe) **Bou-de-~** sau **boul băltii** ori **buhai-de-~** Insecta *Bombinator igneus*. 20 (Orn; reg; îe) **Bou-de-~** Bâtlan de stuh (*Botaurus stellaris*). 21 (Orn; reg; îae) Bufniță (*Bubo bubo*). 22 Întindere de apă stătătoare, rămasă după revărsarea râurilor, în special a Dunării. 23 Apă de ploaie strânsă într-o adâncitură de pământ. 24-25 Groapă cu (apă sau cu) mocirlă. 26 (Prin exagerare) Cantitate mare de lichid vărsat pe jos Si: *baltoacă* (3).

baltic, ~a [At: MDENC / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *baltique*] 1 a Care aparține regiunilor limitrofe Mării Baltice. 2-3 *smf*, a (Persoană) care face parte din populația regiunilor baltice (1). 4-5 *smf*, a (Om) originar din țările baltice (1). 6 a Privitor la regiunile baltice (1).

balta¹, ~a [At: LB / Pl: ~i, ~e și ~uri / E: lat *balteus*, *balteum*, it *balza*] 1 *sn* (Reg) Lăț cu care (se prinde) se leagă (sau se strânge) ceva. 2 *sm* (Reg; lpl) Baierele sacului. 3 *sn* (Reg) Văl de mireasă. 4 *sn* (Reg) Vălul de pe fața mortului. 5 *smf* (Reg) Animal (de obicei oaie) cu gâtul alb sau pestriț cu negru.

balta² *sn* [At: ALRM I/I h. 50 / V: *blaț* / Pl: ~uri / E: nct] (Reg) Bărbie. **balustradă** *sf* [At: I. NEGRUZZI, S. III, 434 / Pl: ~de / E: fr *balustrade*] 1-2 (Perete sau) gard format dintr-un șir de baluștri (1) uniți la partea superioară printr-o grindă și care folosește ca rezemătoare sau element ornamental arhitectonic Si: *purmălăc*. 3 Apărătoare la marginea unei punți de navă, a unei pasarele etc. pentru siguranța călătorilor.

balțat, ~a *a* *vz* *balțat*²

balustră *sf* *vz* *balustru*

balustru *sm* [At: ODOBESCU, S. II, 504 / V: ~tra / Pl: ~uștri / E: fr *balustre*] 1 Stâlp (mic) de lemn, de piatră etc. care, împreună cu alții la fel, formează o balustradă. 2 Compas special folosit pentru trasarea cercurilor foarte mici.

balzacian, ~a *a* [At: DEX² / P: ~ci-an / Pl: ~cieni, ~ciene / E: *Balzac* + -ian] 1-3 Ca (sau de, ori al lui) Balzac. 4 În memoria lui Balzac.

balzacianism *sn* [At: DEX² / P: ~ci-a- / E: *balzacian* + -ism] 1 Ceea ce este specific operei balzacienne (3). 2 Tendință de a prelua și cultiva teme, motive etc. balzacienne (2).

balzam *sn* *vz* *balsam*

balzărița *sf* *vz* *bulzărița*

bam *i* [At: TDRG / E: fo] (Rar; dbi reduplicat sau precedat de *him*) Redă sunetul produs de un clopot mare Cf *balang*, *bang*.

bamă *sf* [At: PISCUPESCU, O. 194/21 / V: (reg) ~mbă- / Pl: ~me (reg) ~mi / E: tc *bamya*, *bamye*] 1 Plantă leguminoasă, ierboasă, din familia mibaceelor, cu frunze mari verzi-închise, cu flori galbene având miezul brun sau violaceu și fructul în formă de capsulă cu numeroase semințe cenușii-verzui, cultivată ca plantă alimentară (*Hibiscus esculentus*). 2 (Prec) Fructul comestibil al bamei (1).

bambarie *sf* [At: DA / E: nct] (Reg; fam) Persoană mică de statură.

bambă *sf* *vz* *bamă*

bambu *sm* *vz* *bambus*

bambura¹ *sf* [At: REV. CRIT. III, 87 / E: ns cf mg *bâmba*, *bâmbu*] (Reg) 1 Învălmășeală de oameni și de glasuri. 2 (Îlav) **De-a ~ra** În dezordine. 3 (Pfm; îe) **A bate ~ra** A umbla haimana. 4 (îae) A bate din picioare de frig. 5-6 (îe) **A sări ~ra** A sări în sus (de bucurie sau de durere). 7 Persoană buclucasă, cu chef de ceartă.

bambura² *sf* [At: CHEST. V, S / E: nct] (Reg) Baston lustruit.

bambura³ *sf* [At: CHEST. V, S / E: nct] (Reg) Partea care rămâne pe fundul căldării când se fierbe zerul ca să facă jintiță.

bambus *sm* [At: CAMIL PETRESCU, V. 25 / V: (rar) ~bu / Pl: ~uși / E: ger *Bambus*, fr *bambou*] 1 Plantă exotică arborescentă, cu tulpina lemnoasă prevăzută cu noduri și goală pe dinăuntru (*Bambusa*). 2 (Prec) Tulpina bambusului (1) folosită ca lemn de construcție, la împletitul coșurilor, al rogojinilor sau la confecționat mobilă, bastoane etc.

bampir *sm* *vz* *vampir*

bamușală *sf* [At: CV, 1951, nr. 5, 23 / E: nct] (Tăb; reg) Părul picilor puse la tăbăcit.

ban¹ *sm* [At: ANON. CAR. / Pl: ~i / E: ns cf mg *bán*, srb *ban*] (luz) 1-2 (Rangul de) guvernator al unei regiuni de graniță în Ungaria federală. 3-4 (Rangul de) mare dregător în Țara Românească după secolul XV-lea. 5-6 (Îs) **Mare** (sau **vel**) ~ (Rangul de) guvernator al Banatului, Severinului și, apoi, al Olteniei. 7-8 (Mun) Persoană care avea (cel mai înalt rang boieresc). 9 (Pop; îe) ~ul-Mărăcine Dans popular asemănător horei. 10 (Pop; îae) Melodie după care se execută acest dans.

ban² *sm* [At: N. TEST. (1648), ap. GCR I, 126/28 / Pl: ~i / E: nct] 1 Monedă. 2 Cea mai mică monedă divizionară a leului, reprezentând a suta parte din acesta, făcută din aramă, nichel, (rar) hârtie, argint sau aur și recunoscută ca instrument de schimb și ca mijloc de plată Si: *argint*, (înv) *albișor*, *art*, *bancuța*, *fîrfirică*, *gologan*, *obd*, *ortița*, *para*, (fpp) *pitac*, *pițuța*. 3 (Pfm; îe) **A strânge ~i albi pentru zile negre** A economisi. 4 (Pfm; îe) **A umbla cu doi ~i în trei pungi** A încerca să înșeli (pe cineva cu ceva). 5 (Reg; d. femei; îae) A avea mai mulți iubii. 6 (Reg; îe) **A umbla în ~ii lui** A umbla în voie, cu aroganță. 7 (Reg; îe) **A fi în ~ii lui** A nu fi în pagubă. 8 (Îlstd; îe) **Oameni cu hrana în ~i** Soldați care primesc bani pentru hrană. 9 (Pfm; îe) **A plăti în ~i gata** (sau ~gheată, **peșin**, **în naht** sau **numărați**) A plăti imediat suma întreagă. 10 (Pfm; îe) **A lua ceva de (sau drept) ~i buni** A considera ceva ca adevărat. 11 (Pfm; îe) **A trăi (pe lângă cineva) ca ~ul cel bun** A fi foarte prețuit. 12 (Lpl) Avere. 13 (Pfm; îe) **A avea ~i gărlă** (sau **a se culca pe ~i**, (reg) **a măsura ~ii cu dimerlia**) A fi foarte bogat. 14 (îe) **A avea ~i (strânsi) la ciorap** A fi econom. 15 (Pfm; îe) **A strânge ~i la ciorap** A economisi. 16 (îae) A fi zgărcit. 17 (Înv; îe) **A-și spune ~ii** A se lăuda cu averea. 18 (Îs) **Fecior** (sau *băiat*) de ~i *gata* Fiul al unei familii avute care se remarcă prin cheltuieli extravagante. 19-20 (Fig; îe) **A fi** (sau **a lăsa**) **(pe cineva) în ~ii săi** A fi (sau a lăsa pe cineva) liber să facă ce vrea. 21 (Îlav) **Măcar de-un ~** (sau **nici de-un ~**) Cât de puțin. 22 (Pfm; îe) **A nu face**

(sau a nu plăti) un ~ (chior) (sau doi ~i) A nu valora nimic. 23 (Reg; îs) ~ii-măţului Părţile cristaline ale cremenci, care se desfac în plăci subţiri. 24 (Bot; reg; îc) ~ul-popii Gălbenele (*Lysimachia punctata*). 25 (Reg; îac) Dreţe (*Lysimachia nummularia*). 26 (Reg) Măsură veche echivalentă cu jumătate de gram aur. 27 (Reg) Bănuţ (4).

banal, ~ă [At: ODOBESCU, S. I, 185 / Pl: ~i, ~e / E: fr *banal*] 1-2 a, av (Care este) lipsit de originalitate Si: *comun, cunoscut, obişnuit, ştiut*.

banalitate sf [At: BRĂTESCU-VOINEŞTI, ap. DA / Pl: ~răţi / E: fr *banalité*] 1 Caracterul a ceea ce este banal (1). 2 Fel de a fi comun şi lipsit de originalitate. 3 (Ccr) Lucru banal (1). 4 (Fig) Idee banală (1) Si: *platitudine, prozaism*.

banaliza vr [At: DA ms / Pzi: ~zez / E: fr *bandiser*] 1-2 A deveni (sau a face să devină) banal (2).

banalizare sf [At: DA ms / Pl: ~zări / E: *banaliza*] Transformare în ceva banal Si: *banalizat*¹.

banalizat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *banaliza*] 1-2 Banalizare (1-2).

banalizat², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~aţi, ~e / E: *banaliza*] 1 Care a devenit banal. 2 Care a fost făcut să devină banal.

banan sm [At: MEHEDINTI, G. F. 174 / Pl: ~i / E: *banană*] Plantă tropicală erbacee cu aspect arborescent, din familia musaceelor, cu tulpina cărnoasă încoronată de frunze late şi lungi, din mijlocul cărora cresc fructele comestibile în ciorchine (*Musa paradisiaca*) Si: (liv) *bananier* (1).

bananau sn [At: COMAN, GL. / Pl: ~aie / E: nct] (Reg) Cimitir.

banană sf [At: PANTU, PL. / Pl: ~ne / E: fr *banane*] 1 Fruct de banan, de culoare galbenă, cu forma lunguiaţă, cu miezul cărnos, făinos, zaharos şi aromatic. 2 Piesă de metal, cilindrică, înfăşurată, pe jumătate, într-un manşon izolat, care se montează la capătul unei conducte electrice pentru a stabili contactul electric.

bananier [At: DM / Pl: (m) ~i, (n) ~e / E: fr *bananier*] 1 sm (Liv) Banan. 2 sn Navă care serveşte la transportul bananelor.

banat sn [At: BĂLCESCU, M. V. 593 / V: *bă~* / E: lat *banatus*] 1-2 (Provincie sau) ţinut administrat de un ban¹ (1). 3 Dans ţărănesc asemănător cu brăul. 4 Melodie după care se execută acest dans. 5 (Rar) Bănie (2).

banatit sn [At: DEX² / E: fr *banatite*] Rocă eruptivă cu structură granitică, existentă în Banat şi în Munţii Apuseni şi utilizată ca material de construcţie.

bană sf [At: DEX² / Pl: ~ne / E: nct] Bucată de lemn, de plută etc., folosită de pescari pentru a marca locul unde au pus carmacele.

banc¹ sn [At: NEGRUZZI, S. I, 87 / Pl: ~uri / E: fr *banque*] 1 Joc de cărţi în care un jucător ţine banca³ (5) Si: *bancă³ (5) Cf *bacara*. 2 Bani pe care-i pune în joc (la banc¹) plătind sau încasând cel care ţine jocul împotriva tuturor celorlalţi jucători Si: *bancă³ (6), *banco* (3). 3 (Îe) A da (un) ~ A ţine banca³ la banc¹ (1). 4 (Fam) Anecdota (scurtă) glumeaţă, cu poantă (politică) ironică. 5 (Pex; fam) Minciună.**

banc² sn [At: I. IONESCU, M. 702 / Pl: ~uri / E: ger *Bank*] 1 Postament sau suport (de obicei din fontă) al unei maşini-unelte. 2-3 (Masă sau) platformă special amenajată, pe care sunt montate uneltele specifice exercitării unei profesii manuale. 4 (Îs) ~ de probă Instalaţie pentru controlul calităţilor tehnice ale unor motoare. 5 Banchetă la ambarcaţii mici.

banc³ sn [At: CONTEMPORANUL IV, 43 / V: (înv) ~ă sf / Pl: ~uri / E: fr *banc* (de sable)] 1 Îngrămădire de nisip, pietriş sau nămol formată pe fundul mărilor sau al fluviilor, care poate ajunge uneori până la suprafaţă Si: *prag*. 2-3 Mare cantitate de peşti (de diferite specii) sau de scoici, care apar într-un anumit loc, în diferite etape ale anului.

banc⁴ sn vz *bancă*²

banc⁵ sn vz *bancă*³

banc⁶ i vz *bang*

banca sf [At: CIAUŞANU, V. / V: ~nga / E: nct] (Reg; îe) A pune ~ua (pe cineva) A bănuî pe cineva într-o afacere necinstită.

bancaizan sn [At: CADE / Pl: ~e / E: ger *Bankseisen*] 1 Unealtă de fier de la bancul² (2) tâmplarului, care serveşte ca opritor al scândurilor date la rîndea. 2 Scoabă de fier cu care se fixează în perete un dulap, o bibliotecă etc.

bancar, ~ă a [At: DA ms / Pl: ~i, ~e / E: it *bancario*, fr *bancaire*] 1 Care aparţine băncii³ (1). 2 Referitor la bancă³ (1). 3 Specific băncii³ (1). 4 De bancă³ (1).

bancă¹ sf vz *banc*³

bancă² sf [At: NEGRUZZI, S. I, 328 / V: (reg) ~ngă, *banc* sn / Pl: *bănci* / E: fr *banc*, it *banca*] 1 Scaun îngust şi lung (ca sau fără spătar) pentru două sau mai multe persoane. 2 (Îs) ~ca ministerială Locurile din parlament rezervate membrilor guvernului. 3 (Îs) ~ca apărării Locurile dintr-o sală de tribunal destinate avocaţilor care apără pe acuzaţi. 4 (Îs) ~ca catargului Banca unei lotci prin care trece catargul. 5 Scaun (cu sau fără pupitrul în faţă) pe care stau şcolarii în clasă. 6 (Îlav) (De) pe băncile şcolii (De) la şcoală. 7 (Îal) Din (sau în) timpul petrecut în şcoală. 8 (Îe) A sta (sau a rămâne) în ~ca sa A rămâne la locul său (fiind pasiv). 9 (Îae) A fi docil.

bancă³ sf [At: LB / V: (reg) ~ngă, *banc* sn / Pl: *bănci*, (înv) *bănce* / E: it *banca*, fr *banque*] 1 Întreprinderea financiară care efectuează operaţii de plată şi credit (şi organizează circulaţia bănească). 2 (Îs) ~ de organe Serviciu medical care păstrează atât sângele pentru perfuzii, cât şi diferite organe interne pentru transplantul de organe. 3 (Îs) ~ de date (sau de informaţii) Cantitate (mare) de informaţii stocate şi redată cu ajutorul computerului. 4 (Înv) Bancnotă. 5 Banc¹ (1). 6 Banc¹ (2). 7 (Îe) A sări (sau a face să sară) ~ca (în aer) A câştiga un pot egal cu întreaga sumă pusă de bancher în joc. 8 (Îe) A sparge ~ca A câştiga dintr-o dată toţi banii puşi în joc.

bancărută sf vz *bancrută*

bancher sm [At: NEGRUZZI, S. III, 160 / V: ~chier / Pl: ~i / E: fr *banquier*, it *banchiero*] 1 Proprietarul unei bănci³ (1). 2 Persoană care, prin intermediul unei bănci³ (1), dă bani cu împrumut sau finantează în schimbul unei dobânzi sau a unei părţi din profit, investind în industrie, comerţ, agricultură etc. 3 Persoană care (la unele jocuri de cărţi) ţine banca³ (6).

bancheresc, ~ească a [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 112, 13/3 / Pl: ~eşti / E: *bancher* + ~esc] 1-2 (Rar) Care aparţine (sau este caracteristic) bancherului (2).

bancherie sf [At: POLIZU / V: (rar) ~chie~ / Pl: ~ii / E: *banquier* + ~ie] 1-2 (Rar) Profesiunea bancherului (1-2). 3 (Nob) „Casă de bancă³” (1).

banchet¹ sn [At: ALECSANDRI, P. 227 / Pl: ~e, (înv) ~uri / E: it *banchetto*, fr *bancquet*] 1 Masă festivă, bogată, la care se sărbătoreşte o persoană sau un eveniment Si: *ospăt*, (liv) *ugapa*, *festin*, (reg) *praznic*, *prăznuire*. 2 (Fig; îs) ~ul vieţii (sau al lumii) Plăcerile vieţii.

banchetă² sn vz *bancheta*

bancheta vi [At: DA / Pzi: ~tez / E: fr *banqueter*] (Frr) A lua parte la banchetă¹ (1).

banchetare sf [At: MDA ms / Pl: ~tări / E: *bancheta*] (Rar) Participare la banchetă Si: *banchetat*¹.

banchetat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *bancheta*] (Rar) Banchetare.

banchetat², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~aţi, ~e / E: *bancheta*] (Rar) Care participă la banchetă¹ (1).

banchetă sf [At: I. IONESCU, M. 706 / V: (înv) *banchet* / Pl: ~te / E: fr *banchette*] 1 Bancă² (1) mică (şi capitonată, umplută, de obicei, cu păr de animale, câlţi etc.) fără spătar. 2-3 Bancă² (1) sau (canapea montată în vehicule). 4 (Înv; imp) Şir de lucruri întinse pe pământ, unul lângă altul, formând un fel de banc³ (1). 5 (Îs) ~ de tragere Bandă îngustă de teren sau de zidărie pe care stau trăgătorii, la adăpostul parapetelor lucrărilor de fortificaţii. 6 Porţiune orizontală, în formă de treaptă, într-o lucrare de terasament. 7 Construcţie accesorie a unui dig. 8 (Ech) Obstacol natural format dintr-o moviilită acoperită cu iarbă.

banchierie sf vz *bancherie*

banchist, ~ă smf. a [At: IORDAN, L.R.A. 182 / Pl: ~isti, ~e / E: *banc*¹ (4) + ~ist] 1-4 (Persoană) care (crează sau) povesteşte bancuri¹ (4).

banchiză sf [At: DA / Pl: ~ze / E: fr *banquise*] Bloc de gheaţă (cu întindere mare de suprafaţă) format de-a lungul coastelor mării în regiunile polare.

bancnotă sf [At: ODOBESCU, S. I, 469 / Pl: ~te / E: ger *Banknote*, fr *bank-note*] Ban² (1) de hârtie emis de o bancă³ (1) și folosit ca mijloc de plată Si: *bilet de banca, hârtie-monedă*, (înv) *bancă*³ (4), *banco-tedula, bancot*.

banco sni [At: DELAVRANCEA, S. 125 / E: it, fr *banco*] 1 Valoarea unei monede la bancă³ (1). 2 (Înv; îs) ~*tedula* Bancnotă. 3 La banc¹ (1) Banc¹ (2). 4 (Îe) A face (în sau din) ~ A susține singur miza jocului împotriva băncii³ (6).

bancot sm [At: FURNICĂ, I. C. 247 / Pl: ~oți / E: ns cf *bancnotă*] (Înv) Bancnotă.

bancrot¹ sn vz *bancrută*

bancrot², ~ă smf, a vz *bancrutar*

bancrotă v vz *bancrută*

bancrotare sf vz *bancrutar*

bancrotat¹ sn vz *bancrutat¹*

bancrotat², ~ă a vz *bancrutat²*

bancrut sm vz *bancrutar*

bancrută vi [At: DA / V: (reg) ~cro~ / Pzi: ~tez / E: ger *Banknotieren*] A da faliment.

bancrutar, ~ă smf, a [At: MAIORESCU, D. I, 207 / V: (reg) ~crot, ~crut / Pl: ~i, ~e / E: *bancrută* + ~ar cf fr *banqueroutier*] 1-2 (Om) falit.

bancrutare sf [At: MDA ms / V: ~cro~ / Pl: ~ări / E: *bancrută*] (Rar) Falimentare.

bancrutat¹ sn [At: MDA ms / V: ~cro~ / Pl: ~uri / E: *bancrută*] Falimentare.

bancrutat², ~ă a [At: MDA ms / V: ~cro~ / Pl: ~ați, ~e / E: *bancrută*] Care a dat faliment.

bancrută sf [At: MAIORESCU, D. I, 488 / V: (reg) *crot* sn, (înv) ~*căru* / Pl: ~te / E: fr *banqueroute*] 1 Faliment (însoțit de nereguli financiare făcute în dauna creditorilor) prin proasta administrare sau prin operațiuni frauduloase. 2 (Îs) ~*simplă* Bancrută (1) pricinuită de proasta gestiune și considerată ca delict. 3 (Îs) ~*frauduloasă* Bancrută (1) pricinuită de fraudă și considerată drept crimă.

bancuță sf vz *băncuță¹*

banda i [At: DA ms / E: it *banda*] (Mrm) Comandă de rotire a cârmei la maximum.

bandagist, ~ă smf, a vz *bandajist*

bandagiu sn vz *bandaj*

bandaj sn [At: D. ZAMFIRESCU, R. 270 / V: (înv) ~*dagiu* / Pl: ~e / E: fr *bandage*] 1 Fâșie (elastică) cu care se leagă, pentru a proteja, o parte bolnavă a corpului. 2 Totalitatea fâșiilor sau bucăților de țesătură ori tifon, vată etc. cu care se acoperă și se fixează o parte bolnavă (de obicei o rană) Si: *pansament*. 3 Aparat anume făcut pentru (a fixa un pansament sau) a ține strâns un organ care tinde a se depărta de poziția normală. 4 (Îs) ~*pentru hernie* Cerc de oțel elastic îmbrăcat în pânză și cu o perniță la capăt, care apasă pe locul unei hernii inghinale. 5 Fâșie de pânză cu care boxerii își înfășoară pumnii și peste care își pun mănușile. 6 Fâșie de cauciuc care învelește mânerul diferitelor obiecte de sport, pentru ca să nu alunece din mână și să fie mai ușor de ținut. 7 Îmbrăcăminte inelară de oțel sau de cauciuc care se montează pe osia unei roți de vehicul pentru a o feri de degradare. 8 (Min; lpl) Dulapi laterali așezați în lungul unui tunel sau al unei galerii de mină Si: *captuseala*.

bandaja vtr [At: DA / Pzi: ~jez / E: *bandaj* + ~a] 1-2 A(-și) aplica un bandaj (1) Si: *pansa*.

bandajare sf [At: DA / Pl: ~ări / E: *bandaja*] 1-2 Aplicarea unui bandaj (1-2) Si: *pansare, bandajat¹* (1-2).

bandajat¹ sn [At: DA ms / Pl: ~uri / E: *bandaja*] 1-2 Bandajare (1-2).

bandajat², ~ă a [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 275 / Pl: ~ați, ~e / E: *bandaja*] 1-2 (Acoperit sau) strâns cu un bandaj (1-2) Si: *pansat¹*.

bandajist, ~ă smf, a [At: DA / V: (înv) ~gist, ~ă / Pl: ~iști, ~e / E: fr *bandagiste*] 1-4 (Persoană) care (fabrică sau) vinde bandaje (1-2).

bandă¹ sf [At: (a. 1834) URICARIUL VIII, 184 / Pl: ~de / E: fr *bande*, it *banda*, ger *Banda*] 1 (Înv) Ceață de soldați care luptă sub aceeași bandieră (2). 2 Grup de răufăcători care acționează sub conducerea unui șef. 3 (Fam) Grup de prieteni mereu împreună. 4 Trupă de muzicanți. 5 Fanfară. 6 Taraf de lăutari.

bandă² sf [At: FILIMON, ap. HEM 2459 / V: ~tă / Pl: *benzi* și (rar) ~de / E: fr *bande*, ger *Bande*] 1 Fâșie (de stofă, de pânză, de hârtie etc.) cu care se înfășoară se leagă sau se ține strâns ceva Si: *banda* (1-3), *banderolă* (7). 2 Fâșie din alt material sau din altă culoare cu care se mărginește, pentru podoabă, un articol de îmbrăcăminte. 3 (Îs) ~*de imagini* Peliculă cinematografică. 4 (Îs) ~*de magnetofon* Fâșie magnetizată pe care se imprimă și de pe care se reproduc sunetele cu ajutorul magnetofonului. 5 (Îs) ~*rulanta* (sau *de transport* ori *continua*) Conveier. 6 (Îs) *Lucru la* (sau *pe*) ~*rulanta* Sistem de lucru constând din operații executate succesiv de un șir de lucrători asupra unui obiect aflat pe o bandă rulanta (5) care trece prin fața fiecăruia dintre ei. 7 (Îs) ~*de circulație* Partea carosabilă a unui drum, rezervată circulației în același sens. 8 (Îs) ~*de rulment* Partea din anvelopa unei roți de autovehicul care vine în contact cu pământul. 9 (Îs) ~*de frecvență* Interval de frecvență în care un aparat electronic își menține caracteristicile specifice. 10 (Îas) Ansamblu de frecvențe radioelectrice atribuite diferitelor servicii de radiocomunicații prin reglementări naționale și internaționale. 11 (Îs) ~*X* Bandă de frecvențe cuprinse în domeniul microundelor. 12 Fiecare dintre marginile elastice ale mesei de biliard, de care se lovesc bilele pentru a avea direcția voită de jucător. 13 Margine a terenului de popice. 14 (Îe) A *da* (sau a *lua*) ~ A atinge cu bila marginea șoselei popicelor. 15 Șină care leagă cele două țevi ale unei arme de vânătoare. 16-17 Grup de frecvențe vecine sau apropiate ale unei radiații (electromagnetice ori) sonore.

banderilă sf [At: DA ms / Pl: ~le / E: fr *banderille*, sp *banderilla*] (Rar; mpl) Suliță mică împodobită cu fâșii multicolore de pânză și cu un steguleț în vârf, pe care toreadorii o înfig în ceafa taurului, pentru a-l ațâța în timpul luptei.

banderiu sn [At: ȘINCAI, HR. II, 129/30 / P: ~de-riu și ~de-ri-u / Pl: ~ii, ~ri / E: lm *banderium*] (Îrg) Bandieră (1).

banderolă sf [At: ODOBESCU, S. I, 403 / Pl: ~le / E: fr *banderole*] 1-2 Bandă² (1) mică de stofă (ori steguleț) care fâlfâie pe vârful unui catarg, al unei lăncii etc. ca semn distinctiv. 3 (Spc) Fâșioară de inscripție (o deviză sau o legendă) pusă în mâna unor personaje sau încadrând figuri. 4 Fâșie de hârtie lipită în jurul unui ambalaj sau pe locul lui de deschidere, ca mijloc de control spre a împiedica deschiderea frauduloasă. 5 Bandă² (1) de hârtie lipită în jurul unui volum recent apărut pentru a împiedica deschiderea lui și pe care se imprimă, de obicei, titlul și reclama editurii. 6 (Înv) Fâșie de hârtie cu care se învelesc imprimarele trimise la (sau prin) poștă Si: *banda*² (3). 7 Brasardă.

bandieră sf [At: ZILLOT, CRON. 70 / V: (înv) *badi*~ / P: ~di-e~ / Pl: ~re / E: it *bandiera*] 1 (Înv) Steag. 2 (Spc) Steag al unei unități militare. 3 Steag al unei țări înălțat pe vapoarele sale și pe clădirile unde se află rezidenții ei în străinătate Si: *pavilion*.

bandist sm vz *bandit*

bandit sm [At: CĂLINESCU, E. O. II, 308 / V: (rar) ~dist / Pl: ~iți / E: it *bandito*, fr *bandit*] 1 Persoană care face parte dintr-o bandă¹ (2) Si: *gangster, răufăcător, tâlhar*. 2 (Fam) Afurisit. 3 (Fam) Ticălos.

banditesc, ~ească a [At: CĂLINESCU, I. 237 / Pl: ~ești / E: *bandit* + ~esc] De bandit (1) Si: *tâlharesc, gangsteresc*.

banditește av [At: DA / E: *bandit* + ~ește] Ca bandiții (1).

banditiism sn [At: DA / Pl: ~e / E: fr *banditisme*] 1-3 (Atitudine sau) comportare (ori faptă) de bandit (1) Si: *tâlharie, tâlharit¹*.

bandoală sf [At: ȘEZ. II, 126 / Pl: ~le / E: ns cf *bandura*¹] (Reg; prt) Femeie proastă.

bandol sn [At: SBIERA, P. 321 / Pl: ~oale / E: ger *Bändel*] (Reg) 1 Cărpă. 2 Obială.

bandolieră sf vz *banduliera*

bandon¹ sn [At: DA ms / Pl: ~oane / E: rs **бандонъ**, pn **bandon**] (Inv) Ghemotoc de păr sau de lână pe care femeile și-l puneau sub păr (la cocuri), ca să-și facă o pieptănătură mai înaltă.

bandon² sf vz **bandol**

bandor sm [At: MARDARIE, L. 3786 / Pl: ~i / E: ns cf **bândoc**] 1 (Îrg; mla) Stomac. 2 (Reg) Înelișul intestinelor. 3 (Reg; prt) Pântece de om gras. 4 (Reg; lfm) Posterior prea dezvoltat.

bandoră sf vz **bandură¹**

bandoteca sf [At: DEX² / Pl: ~eci / E: ger **Bandoteck**] 1 Colecție de benzi de magnetofon. 2-3 Cameră (sau dulap) în care se păstrează bandoteca (1).

bandou sn [At: KLOPSTOCK, F. 209 / Pl: ~ri / E: fr **bandeau**] (Frm) 1 Panglică legată în jurul capului sau al frunții. 2 Șuviță de păr.

bandrabuc sm vz **bandraburcă**

bandrabucă sf vz **bandraburcă**

bandrabură sf vz **bandraburcă**

bandraburcă sf [At: BRANDZA, FL. 342 / V: ~bucă, ~buc sm, ~bură, **branda**~, **hada**~ / Pl: ~rce, ~rci / E: ger **Brandenburg**] (Reg) Cartof.

bandula sf [At: BART, E. 121 / Pl: ~le / E: nct] (Mrm) Pară de lemn îngreunată cu plumb, fixată la capătul unei frânghii subțiri, care se aruncă pe țărni spre a se lega de ea și a se trage parămele de acostare.

bandulieră sf [At: DA / V: (reg) ~dol~ / P: ~li-e~ / Pl: ~re / E: fr **bandoulière**] 1 Bandă² (1) trecută de-a curmezișul pieptului, de la umăr la coapsa opusă, de care se agată sabia sau pușca. 2 (Îlav) În ~ Purtat de-a curmezișul spatelui sau al pieptului.

bandurar sm [At: SADOVEANU, O. 1, 177 / Pl: ~i / E: **bandură²** + -ar] (Rar) Bandurist.

bandură¹ sf [At: VAIDA / V: ~doră / Pl: ~re / E: nct] (Reg) 1 Cărpă de pânză groasă și aspră folosită pentru șters praful. 2 (Prt) Curvă.

bandură² sf [At: CERNE, D. M. / Pl: ~re / E: ucr **бандура**] Instrument muzical popular ucrainean, asemănător unei chitare cu gâtul scurt, cu 8 până la 24 de coarde, dintre care doar unele sunt întinse pe gâtul instrumentului.

bandurist, ~ă smf, a [At: DEX² / Pl: ~iști, ~e / E: **bandură** + -ist] 1-2 (Cântăret) din **bandură²** Si: (rar) **bandurar**.

bandzeg sn [At: LTR / Pl: ~uri / E: ger **Bandsäge**] Ferăstrău cu bandă² (1).

baneț sf [At: LTR / Pl: ~te / E: ns cf **banită**] (Reg) 1 Oală pentru băut apă. 2 Conținutul unei banețe (1).

bang i [At: PAMFILE, C. 32 / V: **banc** / E: fo, (3) eg **sonic bang**] 1 Cuvânt care imită sunetul unui clopot Si: **balang**, **dang**. 2 Cuvânt care imită sunetul unei împușcături Si: **bum**, **bam**. 3 (Fiz; is) ~ **sonic** Zgomot puternic produs în momentul când un corp în mișcare depășește viteza sunetului.

bangă¹ sf vz **banca²**

bangă² sf vz **banca³**

bangăhău sm vz **bangău¹**

bangăt sf [At: BACOVIA, O. 40 / Pl: ~e / E: **bang** + -ar] 1 Sunet puternic produs de un clopot mare Si: **dangăt**. 2 Sunet puternic produs de o armă de foc.

bangău¹ sm [At: ȘEZ, II, 126 / V: ~găhău / Pl: ~ăi / E: mg **bangô**] (Reg) Persoană înaltă și proastă.

bangău² sm [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~ăi / E: nct] (Reg) Golan.

banieră sf [At: BĂLCESCU, M. V. 609 / P: ~ni-e~ / Pl: ~re / E: fr **bannière**] (Fr) 1 Drapel militar feudal. 2 Unitate militară feudală.

banimez sn vz **balimez**

banită sf [At: I. IONESCU, C. 163/11 / Pl: ~te, (rar) ~ți / E: bg **баника**] 1 Unitate de măsură pentru cereale, a cărei valoare a variat (în provinciile românești) între 21-34 l Si: **dublu-decalitru**, (pop) **dubla**, **măsura**, (reg) **dimirle**, **ferdela**, **sinica**. 2 Conținutul unei banițe (2). 3 Unitatea de măsură împreună cu conținutul. 4 Vas special (din doage) care are capacitatea unei banițe (1). 5 Conținutul unei banițe (3). 6 Vasul împreună cu conținutul. 7 (Pfm; ie) A avea capul cât ~ta A avea un cap mare. 8 (Îae)

A avea dureri de cap. 9 (Fig; îae) A fi mahmur (după o petrecere). 10 (Reg; ie) A da ~ta și a scoate cu ciurul (sau cu lingura) A da mulți bani împrumut și a-i primi foarte greu înapoi. 11 (Reg; ie) ~ta cu care dai, cu aceea primești După faptă și răsplată.

banjo sn [At: CERNE, D. M. / Pl: ~uri / E: fr **banjo**] Instrument muzical asemănător cu mandolina, cu gâtul lung, cutia de rezonanță ca o tamburină (partea superioară dintr-o piele întinsă) și având între 5 și 9 corzi de metal.

bantă sf [At: PANN, ap. HEM. 2467 / V: (reg) **bean**~ / Pl: **benți**, **benie** / E: rs **бант(а)**] 1 Bandă² (1). 2-3 Fâșie de pânză cusută (în locul gulerului sau) ca manșetă la cămașă. 4 (Inv) Bandă² (3). 5 (Inv) Șină de metal cu care se strâng baloturile de mărfuri pentru expediere. 6 (Reg; if **beanta**) Balama (la ușă). 7 (Îrg; lpl) Cătușă.

bantie sf [At: CHEST. II, 230/249 / Pl: **bântii** / E: ns cf **bantă**] (Reg) Bantină (2).

bantină sf [At: CHEST. II, 226/151 / Pl: ~ne / E: ns cf **bantă**] (Reg) 1 Căpriorii încheiați ai casei. 2 Bucată de lemn prinsă de căpriorii acoperișului casei, pentru a le mări rezistența împotriva vântului Si: **bantie**.

bantu [At: DEX² / A: **bantu** / E: fr **bantous**] 1 smi Populație africană negroidă, de o mare diversitate antropologică, din Africa Ecuatorială și Meridională. 2-3 smi, a (Persoană) care face parte din bantu (1). 4-5 a De bantu (1-2). 6-7 a Referitor la bantu (1-2). 8-9 a Specific pentru bantu (1-2). 10-11 a Care aparține de bantu (1-2). 12-13 sf, a (Limbă) care este vorbită de bantu (1-2).

bantustan sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: eg **bantustan**] 1-2 (Regiune sau teritoriu etc. rezervat negrilor, sub regimul rasist din Republica Sud-Africană).

bantustanizare sf [At: DEX² / Pl: ~zări / E: **bantustan** + -izare] Politică din perioada rasistă a regimului din Republica Sud-Africană care urmărea izolarea negrilor în bantustane (1-2).

banț sn [At: COMAN, GL. / Pl: ~uri / E: nct] (Reg) Supărare (de lungă durată).

baobab sm [At: DA fms / P: **ba-o**~ / V: **boab**~ / Pl: ~i / E: fr **baobab**] Arbore din familia malvaceelor, cu dimensiuni uriașe, cu tulpina ajungând până la un diametru de 20 m, cu fructe mari, alungite și care crește în Africa tropicală (*Adansonia digitata*).

bapcă sf vz **batcă**

baptism sm [At: DA ms / E: fr **baptisme**] 1 Cult religios creștin protestant, care consideră că botezul trebuie oficiat numai la adulți. 2 Doctrină a baptismului (1).

baptist, ~a [At: DA ms / Pl: ~iști, ~e / E: fr **baptiste**] 1-2 smf, a (Om) care este adept al baptismului (1). 3 a Care aparține baptismului (1). 4 a Referitor la baptism (1). 5 a Specific baptismului (1).

baptisteriu sn [At: ȘINCAI, HR. III, 116/19 / Pl: ~ii / E: lat **baptisterium**] 1 Vas în care se botează copiii în cultul catolic Si: **cristelnița**. 2 Mic edificiu construit lângă o biserică de rit catolic, pentru oficierea botezului. 3-4 (Capelă sau) spațiu în interiorul unei biserici catolice în care se află baptisteriul (1).

bar¹ sn [At: PAMFILE, J. II, 295 / Pl: ~uri / E: fr **barres**] (Pop; lujp) 1 Hotarul marcat de o linie pe pământ, de unde copiii aruncă pietre sau ichiuri. 2 Linia de fund la jocul de oină. 3 (Îe) A lua ~ol A bate mingea dincolo de bar (2). 4-5 (Spațiu sau) loc de odihnă și de refugiu stabilit de jucători. 6 Joc de alergare pentru copiii împărțiți în două tabere.

bar² sn [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 92 / Pl: ~uri / E: fr, eg **bar**] 1-2 (Spațiu separat dintr-un) local în care se servesc băuturi alcoolice; cafea etc. în care consumatorii stau, de obicei, în picioare sau pe scaune înalte în fața unei teighele. 3 (Prc) Teighele (înaltă) acoperită cu marmură, metal etc. unde se servesc băuturi (preparate pe loc). 4-5 (Compartment într-un) dulap în care se țin sticlele cu băuturi alcoolice (fine) și pahare. 4 Local (luxos) de noapte cu program muzical-distractiv.

bar³ sm [At: LTR / Pl: ~i / E: fr **bar**] Unitate de măsură a presiunii atmosferice egală cu un milion de barii.

bar⁴ av [At: VAIDA / E: ns cf **barim¹**] (Reg) Barem².

bara *vt* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 161, 3/1 / Pzi: ~rez / E: fr *barrer*] 1-2 A închide (circulația sau) accesul pe un drum cu o bară (1). 3-4 (Fig) A împiedica ceva în (dezvoltare sau) progres. 5 A trage o linie peste un text scris anulându-l.

baraba *sf* [At: I. CR. XIII, 152 / E: ns cf *barabari*] 1-2 (Reg; ie) A fi tot de-o ~ (cu cineva) A fi de același fel cu cineva.

baraban [At: LM / V: ~ă / Pl: ~i, ~e / E: rs *барaban*] (Îrg) 1 *sn* Tobă folosită, mai ales, la (vânzare la mezin sau la) lăcătarea unor obiecte Si: (îrg) *barabană*. 2 *sm* Toboșar care cheamă la un mezin.

barabană *sf* *vz* *baraban*

barabană *sf* [At: DELAVRANCEA, ap. TDRG / Pl: ~nce / E: *baraban* + -că] (Îrg) Baraban (1).

barabă *sf* [At: DA ms / Pl: ~be / E: *Barabas*] (Reg) Hot.

baraboi *sm* [At: PANȚU, PL. / V: (reg) ~ră~, *bărlă*~, *barboi* / E: bg *барабой*, mg *barabolya*] (Pop) 1 Plantă erbacee din familia umbeliferelor, cu tulpina înaltă, cu flori albe, cu rădăcina în formă de bulb, comestibilă și cu gust aromatic (*Chaerophyllum bulbosum*) Si: (reg) *alunele*, *gusniță*. 2 Dans țărănesc asemănător cu hora. 3 Melodia după care se execută acest dans. 4 (le) A nu plăti un ~ A nu valora nimic.

baraboi *sm* *vz* *barabula*

baraboiste *sf* [At: DR. X, 65 / Pl: ~ti / E: *baraboi* + -iste] (Îrg) Barabuliște.

baraboistină *sf* [At: DR. XI, 65 / Pl: ~ne / E: *baraboi* + -istina] (Reg) Barabuliște.

barabulă *sf* [At: SLAVICI, O. I, 64 / V: (reg) ~boi / Pl: ~le / E: bg *барабой*, ucr *бараболь*] (Reg) Cartof (*Solanum tuberosum*).

barabuliște *sf* [At: MARIAN, ap. HEM 2480 / Pl: ~ti / E: *barabulă* + -iste] (Reg) Ogor cultivat cu cartofi Si: *baraboiste*, *baraboistină*.

barabușcă *sf* [At: ȘEZ. IV, 44 / Pl: ~ște / E: *baraboi* + -uscă] (Reg) Cartof (*Solanum tuberosum*).

barac, ~ă *smf* [At: H II, 289 / V: *bă*~, ~ă *smf* / Pl: ~aci, ~ace / E: tc *baraq*] (Reg) 1 Căine cu blană și mustăți mari, stufoase. 2 Copoi.

baracament *sn* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 162, 11/1 / Pl: ~e / E: fr *baraquement*, it *baraccamento*] Ansamblu de barăci (1) folosite pentru personal, materiale etc.

baracă *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 70 / V: (reg) ~ancă, ~atcă / Pl: ~răci, (iuz) ~ace / E: fr *baraque*, it *baracca*] 1-3 Construcție provizorie de scânduri care poate servi (ca locuință sau) magazie (ori prăvălie). 4 (Reg) Casă de vară construită în grădina Cf *chiosc*. 5 (Înv) Odăiță mobilă (pe roți) de scânduri, care servea ca bucătărie pentru negustorii și artiștii din bălciuri, pentru aprovizionarea trupelor pe front etc.

baractar *sm* *vz* *bairactar*

baragă *sf* *vz* *baranga*

barageancă *sf* [At: DA ms / E: nct] Joc de cărți nedefinit mai îndeaproape.

baraghina *sf* [At: DA ms / A: nct / E: nct] Femeie grasă și leneșă.

baragiu *sn* *vz* *baraj*

baragladină *sf* [At: I. NEGRUZZI, S. I, 320 / Pl: ~ne / E: pbl *baraon* + bg *баран* „flămând”] (Prt) Rrom.

baratac *sn* *vz* *bairac*

baraiam *sn* *vz* *bairam*

baraietar *sm* *vz* *bairactar*

baraimlăc *sn* *vz* *bairamlăc*

baraj *sn* [At: I. IONESCU, M. 323 / V: (înv) ~agiu / Pl: ~e, (rar) ~uri / E: fr *barrage*] 1 Construcție care oprește cursul unui râu pentru a ridica nivelul apei în amonte, a crea o rezervă de apă, o cădere de apă pentru hidrocentrale etc. Si: *stăvilar*, *zăgaz*. 2 (Fig) Piedică în calea unei acțiuni. 3 (Îs) ~ psihic Simptom al schizofreniei care constă în oprirea bruscă și nemotivată a unui act. 4 (Îs) ~ de artilerie Tir de artilerie executat ca să împiedice acțiunea terestră sau aeriană a inamicului într-un spațiu limitat. 5 (Îs) ~ de mine (terestre sau marine) Dispozitiv sau grupare de mine (terestre sau marine) așezate camuflat într-o anumită regiune, pentru a distruge oameni, vehicule sau vase. 6 Închidere a unui drum printr-o barieră.

7 (Spt) Probă suplimentară pentru a desemna câștigătorul într-o competiție foarte strânsă.

barajist, ~ă *smf*, a [At: LTR² / Pl: ~iști, ~e / E: fr *barragiste*] (Persoană) care supraveghează întreținerea unui baraj (1).

baramoiu *sn* [At: DA ms / Pl: ~uri / E: nct] (Reg; prt) Petrecere.

barancă¹ *sf* [At: CADE / Pl: ~nce / E: nct] (Reg) Piele de miel tăiat îndată după fătare sau a căruia mamă a fost înjunghiată înainte de a fătă.

barancă² *sf* *vz* *baracă*

barangă *sf* [At: HEM 2484 / V: *baragă* / Pl: ~nge / E: nct] 1 Lup bătrân care începe primul să urle într-o haită. 2 (Reg) Taurul cel mai mare și cel mai puternic care conduce cireada și căruia i se atâră clopotul. 3-4 Vită (steapă) care merge înaintea cirezii. 5 (Reg) Persoană căreia îi place să facă scandal.

baraon *sm* [At: HEM 2486 / Pl: ~i / E: *fa*~] (Prt) Rrom.

barare *sf* [At: PREV. ACCID. 50 / Pl: ~ări / E: *bara*] 1 Oprire a circulației Si: *barat*² (1). 2 Închidere a accesului de pe un drum Si: *barat*² (2). 3 Tragere a unei linii peste un text scris, pentru a-l anula Si: *barat*² (3).

barașan *sn* *vz* *barașan*

barat¹ *sm* *vz* *bărat*

barat² *sn* [At: MDA ms / P: ~uri / E: *bara*] 1-3 Barare (1-3).

barat³, ~ă a [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *bara*] 1 (D. circulație) Care este oprită. 2 (D. drumuri, intrări) Care este închis. 3 (D. texte, cifre, litere etc.) Peste care s-au tras linii.

baratcă *sf* *vz* *baracă*

baratcută *sn* *vz* *băratcută*

baraterie *sf* [At: DA ms / Pl: ~ii / E: fr *baraterie*, it *baratteria*] Fraudă făcută de căpitanul unui vas.

bară *sf* [At: DEX² / Pl: ~re / E: fr *barre*] 1 Bucată lungă de lemn sau de metal căruia i se dau diferite întrebuințări. 2 Stâlp de poartă la unele jocuri sportive. 3 (Îs) ~ fixă Aparat de gimnastică format dintr-o vergea groasă de metal montată între doi stâlpi. 4 Barieră care desparte pe judecători de avocați și de împrișinați. 5 (Pex) Locul din instanță unde pledează avocații. 6 Linie verticală sau orizontală care separă părți dintr-un text. 7 (Muz) Linie verticală care separă măsurile pe portativ. 8 Prag de nisip situat sub apă, de obicei în fața gurii de vărsare a unui fluviu. 9 Val de mare care urcă o dată cu fluxul de la gura unui fluviu spre amonte.

barăcă *sf* *vz* *baracă*¹

barâșnic [At: SCRIBAN, D. / V: ~riș~, ~ruș~ / Pl: ~ici / E: rs *барышник*] 1 (Mol) Samsar. 2 (Prt) Proxenet.

barbacană *sf* [At: LTR / Pl: ~ne / E: it *barbacane*, fr *barbacane*] 1-2 Deschizătură mică practică, din loc în loc, de-a lungul unui zid pentru a permite scurgerea apelor (sau, de-a lungul unui zid de fortificații, pentru ochirea dușmanului).

barbar, ~ă [At: PSALT. SCH. 379 / V: (înv) *varvar*, ~ă / E: lat *barbarus*, -a, -um] 1-2 *smf*, a (Ant; d. oameni) (Persoană) care nu face parte din civilizația greco-romană. 3-4 *smf*, a (Persoană) care vorbește altă limbă. 5-6 *smf*, a (Înv) (Om) păgân. 7-8 *smf*, a (Înv) (Om) incult. 9-10 *smf*, a (Persoană) fără rafinament. 11-12 *smf*, a (Om) grosolan. 13-14 *av*, a (Într-un mod) crud.

barbarătișă *sf* *vz* *barbălatișă*

barbaric *sns* [At: TEODORESCU, ap. HEM 2498 / V: (reg) ~biric, *varva*~, *varvalăc* / E: nct] (D. mustăți; cnsnp; îla) De sau în ~ Răsuțit în sus.

barbarie *sf* [At: GCR II, 184 / V: (înv) *varva*~, *vărvă*~ / Pl: ~ii / E: fr *barbarie*] 1 Stare de inferioritate a unei grupări sociale în ceea ce privește civilizația și cultura Si: (înv) *barbarism* (1). 2 Sălbăticie. 3-8 Concepție, atitudine, comportare care dovedesc (lipsă de respect), dispreț sau (ură) față de cultură și de civilizație. 9-11 Faptă care rezultă din barbarie (3-5).

barbarină *sf* [At: DA / Pl: ~ne / E: nct] (Reg) 1-2 Iapă cu păr negru-roșcat (sau sur-încăpat).

barbarism *sn* [At: CANTEMIR, IST. 119 / V: (înv) *varvarismos* / Pl: ~e / E: lat *barbarismus*] 1 (Înv) Barbarie (1). 2 Cuvânt neasimilat, împrumutat dintr-o limbă străină. 3 Cuvânt de jargon.

barbariza *vt* [At: V. PÂRVAN, CONV. LIT. XL, 773 / Pzi: ~zez / E: fr *barbariser*] 1-2 A (se) aduce într-o stare de barbarie (1).

barbarizare *sf* [At: MDA ms / Pl: ~zări / E: *barbariza*] Aducere într-o stare de barbarie (1) Si: *barbarizat*¹.

barbarizat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *barbariza*] Barbarizare.

barbarizat², ~a a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *barbariza*] Care a fost adus într-o stare de barbarie.

barbă *sf* [At: VARLAAM, C. II, 50 / Pl: *bărbi*, (înv) ~be / E: lat *barba*] 1 Părul care crește la bărbați pe bărbie, pe gât și pe obraji. 2 (Pfm; îe) A trage nădejde ca spânul de ~ A nădăjdui (la) ceva ce nu se poate realiza niciodată. 3 (Pfm; îe) A râde în ~ A râde în sine (cu răutate). 4 (Pfm; îlav) Când mi-o crește iarbă-n ~! Niciodată. 5 (Pfm; îe) A purta gâsca în ~ (sau a-i ieși brânza în ~) A(-i) încărungi (cuiva) barbă (1). 6 (Îe) A-și da ~a pe mâna altuia A se lăsa la discreția altuia. 7 (Pfm; îe) A face dără (drum) prin ~ A deschide calea. 8 (Pfm; îae) A stabili un obicei. 9 (Pfm; îe) A sopți în ~ A spune ceva numai pentru sine, încet. 10 (Pfm; d. o anecdotă; îe) A avea ~ A fi veche și cunoscută. 11 (Pfm; îe) A pune o ~ cuiva A înșela. 12 (Pfm; îe) A pune (sau a trage) bărbă A minți. 13 (Pfm; îe) A se trage de ~ (cu cineva) A fi bun prieten. 14 (Îc) ~cot sau Statu-palmă ~cot Pitic din basme. 15 (Reg; îs) ~ba lui Dumnezeu Suprafață foarte mică, cultivată cu grâu, nesecărată. 16 (Îs) ~ albastra Bărbat care schimbă mereu nevestele. 17 (Bot; îc) ~ba-boierului Planta labiată *Ajuga laxmanni*. 18 (Bot; reg; îac) Vinerită (*Ajuga reptans*). 19 (Bot; reg; îc) ~ba-boierului (sau ~ba-leului) Chica-voinicului (*Nigella damascena*). 20 (Bot; reg; îc) ~ba bradului (sau ~ba copacilor, ~ba-împăratului, ~ba-ursului) Mătreacă-brazilor (*Usnea*). 21 (Bot; reg; îc) ~ba popii (sau, reg, ~ba caprei, ~ba tapului) Planta rozacee *Aruncus vulgaris*. 22 (Bot; reg; îc) ~ba-caprei Bărboasă (*Botriochloa ischaemum*). 23 (Bot; reg; îac) Ciuperca necomestibilă *Calocera viscosa*. 24 (Bot; reg; îac) Merișor (*Buxus sempervirens*). 25 (Bot; reg; îac) Crețișoară (*Dryodron coraloides*). 26 (Bot; reg; îac) Crețușcă (*Filipendula ulmaria*). 27 (Bot; reg; îac) Aglică (*Filipendula vulgaris*). 28 (Bot; reg; îac) Gheață (*Cryophytum crystallinum*). 29 (Bot; reg; îac) Bureți-de-veveriță (*Ramaria botrytis*). 30 (Îac) Planta *Ramaria flava*. 31 (Bot; reg; îac) Brustan (*Telekia speciosa*). 32 (Bot; reg; îc) ~ba-ciutei Iarba-fiarelor (*Cynancum vincetoxicum*). 33 (Bot; reg; îc) ~ba-cucului Poroinic (*Orchis*). 34 (Bot; reg; îc) ~ba-dracului Torțel (*Cuscuta epithymum*). 35 (Reg; îc) ~ba-împăratului Neghină (*Agrostemma githago*). 36 (Bot; reg; îac) Lalea-peștiță (*Fritillaria imperialis*). 37 (Bot; reg; îac) Flocosele (*Lychnis coronaria*). 38 (Îac) Planta *Mirabilis Jalapa*. 39 (Bot; reg; îac) Zorele (*Pharbitis purpurea*). 40 (Reg; îac) Planta violacee *Viola tricolor*. 41 (Bot; reg; îc) ~ba-lui-Aron Rodul-pământului (*Arum maculatum*). 42 (Bot; reg; îc) ~ba-lupului Planta compozită *Crepis biennis*. 43 (Bot; reg; îac) Sunătoare (*Crepis foetida*). 44 (Bot; reg; îac) Gălbănoasă (*Crepis biennis*). 45 (Bot; reg; îc) ~ba-sasului Ferigă (*Dryopteris filix-mass*). 46 (Bot; reg; îac; șic) ~ba-ursului Coadă-calului (*Equisetum arvense*). 47 (Bot; reg; îc) ~ba-lui-Tatin (sau ~ba-tatei, ~întări-toare) Tătăneasă (*Symphitum officinale*). 48 (Îc) ~ba-ungurului Planta *Dianthus spiculifolius* Si: (reg) căsuțe-albe. 49 (Bot; reg; îac) Garoafe-de-munte (*Dianthus superbus*). 50 (Bot; reg; îc) ~ba-ursului Coadă-calului. 51 (Bot; reg; îc) ~ungurească Ochii-șoricelului (*Saxifraga adscendens*). 52 Țepii de la spicele cerealelor. 53 Bărbie. 54 (Pop; îe) A da banii prin ~ A freca de bărbie primii bani încasați într-o zi sau la o afacere, pentru a avea noroc. 55 (Ban) Vârful dinainte al trupeii plugului.

barbei *sm* [At: CADE / Pl: ~eji / E: fr *barbet*] (Frm; iuz) Căine lăptos.

barbete¹ *sf* [At: VLAHUȚĂ, D. 9 / Pl: ~te / E: fr *barbette*] (Mpl) Barbă tunsă mărunt de o parte și de alta a feței.

barbete² *sf* [At: LTR / Pl: ~te / E: fr *barbette*] (Mil) Platformă de tragere cu tunul, folosită în vechile lucrări de fortificație.

barbete³ *sf* [At: LTR / Pl: ~te / E: it *barbetta*] (Mn) Bucată de parămă pentru legarea bărcilor, a baloanelor (captive) și a trîncheților.

barbete⁴ *sf* [At: DA ms / Pl: ~te / E: fr *barbette*] (Reg) Element de îmbrăcăminte feminină care acoperă capul, confecționat din dantelă neagră, ale căru capete se înnoadă sub bărbie și se lasă să atârne pe piept.

barbian, ~a a [At: DEX² / Pl: ~ieni, ~iene / E: *Barbu* + ~ian] 1 Care aparține lui Ion Barbu. 2 Care se referă la Ion Barbu. 3 Care este specific lui Ion Barbu. 4 De Ion Barbu.

barbiric *sn* vz *barbarie*

barbișă *sf* [At: I. NEGRUZZI, S. III, 50 / Pl: ~șe / E: fr *barbiche*] (Frm) Barbă lăsată să crească numai în vârful bărbiei Si: *barbișon*, cioc(ulet), (pop) *țacălie*.

barbișon *sn* [At: DELAVRANCEA, S. 123 / Pl: ~oane / E: fr *barbichon*] Barbișă.

barbituric, ~a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *barbiturice*] 1 a (Îs) Acid~ Substanță sintetică rezultată prin condensarea ureei, care stă la baza multor medicamente sedative, hipnotice, anestezice etc. 2-4 *sn*, a (Substanță, medicament) care are o acțiune calmantă, sedativă, anestezică etc.

barbiturism *sns* [At: DEX² / E: fr *barbiturisme*] Totalitatea tulburărilor care apar în intoxicațiile acute cronice cu barbiturice (2-3).

barboi *sm* vz *baraboiu*

barboră *sf* vz *barbură*

barbota *vt* [At: MACAROVICI, CH., ap. DA ms / Pzi: ~tez / E: fr *barboter*] (Chm; d. gaze) 1-2 A trece forțat printr-un lichid.

barbotage *sn* vz *berbotej*

barbotaj *sn* [At: ENC. VET. 47 / V: ~age / Pl: ~e / E: fr *barbotage*] 1 Trecere forțată a unui gaz printr-un lichid. 2 (Teh) Ungere automată a organelor interne ale unui motor prin scaldarea lor într-un rezervor de ulei special. 3 (Med.) Bătură pentru animale din tărâțe și apă.

barbotare *sf* [At: MDA ms / Pl: ~tări / E: *barbota*] Trecere forțată a unui gaz printr-un lichid Si: *barbotat*¹.

barbotat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *barbota*] Barbotare.

barbotat², ~a a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *barbota*] (D. gaze) Care trece forțat printr-un lichid.

barbun *sm* [At: FILIMON, C. II, 338 / Pl: ~i / E: srb *barbun*] Pește mare, de culoare roșiatică, cu înotătoare galbene, cu două fire lungi în formă de mustați, sub bărbie, și cu carnea foarte gustoasă (*Mullus barbatus*).

barbur¹ *sm* [At: LIUBA-IANA, M. 119 / V: ~e / Pl: ~i / E: lat *barbula*, -ae] (Reg) 1-4 Partea de jos a lamei (cuțitului sau a fierului (ori a toporului) sau a bardei etc. 5 Cep.

barbur² *sn* vz *barbură*

barburară *sf* vz *barbură*

barbură *sf* [At: H II, 34 / V: ~rară, ~bur / Pl: ~re / E: lat *barbara*] (Reg) 1 Obicei de Sfânta Barbara (4 dec.). 2 (Bot; reg) Călin (*Viburnum opulus*). 3 (Bot) Fructul călinului.

barbure *sm* vz *barbur*

barbut *sn* [At: PAS, L. I, 46 / Pl: ~uri / E: nct] Joc de noroc cu zaruri.

barbutar *sm* [At: IORDAN, L. R. A. 493 / Pl: ~i / E: *barbut* + -ar] Lucător de barbut.

barbută *sf* [At: TDRG / E: nct] (Înv) Monedă veche de la începutul sec. XIX, cu valoare de 2 1/2 hani vechi.

barc *sn* vz *bărc*

barcagiu *sm* [At: DUNĂREANU, SĂM. VI, 376 / Pl: ~gii / E: *barca* + -agiu] Persoană care conduce o barcă (1) Si: (rar) *barcaș*.

barcană *sf* [At: DEX² / Pl: ~ne / E: fr *barkhane*] Dună de nisip în formă de potcovă sau de semilună, cu convexitatea în partea de unde bate vântul.

barcarolă *sf* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, E. 154 / Pl: ~le / E: fr *barcarolle*] 1 Cântec al barcagiilor venețieni. 2 Piesă muzicală care imită mișcarea legănată sau cadența valurilor.

barcaș *sm* [At: CADE / Pl: ~i / E: *barcă* + -aș] (Rar) Barcagiu.

barcăz *sn* [At: ANTIPA, P. 717 / Pl: ~e / E: rs *баркац*] Barcă cu pânze, întrebuințată (în special) de pescari.

barcă *sf* [At: NEGRUZZI, S. II, 192 / Pl: *bărce*, (înv) *barce* / E: it *barca*] 1 Ambarcație de dimensiuni mici, cu vâsle. 2 Barcă (1) cu pânze. 3 Barcă (1) cu motor. 4 (Îs) ~ de salvare Barcă pentru salvarea personalului și pasagerilor unei nave, în caz de naufragiu. 5 (Reg) Albie pentru cărat var.

barchet *sn* vz *barhent*

barchetat, ~ă a [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 285 / E: *barchet* + -ai] (D. o țesătură) Scămoșat ca barhentul.

bard sm [At: EMINESCU, O. I, 104 / Pl: ~rzi / E: fr *barde*] 1-2 (Înv) Poet (celt) care compunea și recita cânturi de gloriificare a zeilor și a eroilor naționali.

barda i [At: DA ms / V: *par~* / E: fo] La o parte!

bardac, ~ă [At: DRĂGHICI, ap. ȘIO / V: *bărdaca* (sf), *băr~*, *bâr~*, *bărdace*, *bărdace*, *bardaci* (sm) / Pl: ~aci (m), ~ace (f) / E: tc *bardak*] (Reg) 1-3 sn (Vas mic de pământ sau) cană mică ori (ulcică cu toartă), de obicei, cu gura strâmtă și cu smalt, întrebuințată la țară Si: *bâlca*. 4 sn Vas de lemn de formă cilindrică folosit ca unitate de măsură de o oca pentru lichide. 5 sn Conținutul unui bardac (4). 6 sn Vasul împreună cu conținutul. 7 sm (Bot) Varietate de prun. 8 sf Fructul bardacului (7).

bardaci sm vz *bardac*

bardahan sn vz *burduhan*

bardaș sm vz *bardaș*

bardă sf [At: BIBLIA (1688), ap. HEM 2520 / Pl: ~de, *bărzi*, (înv) *berde* / E: mg *bard*] 1 Secure cu tăișul lat și cu coada scurtă, întrebuințată, mai ales, la cioplitul lemnului și, în trecut, ca armă de luptă. 2 Lovitură dată cu barda (1). 3 (Îe) A fi cioplit numai din (sau neluat în) ~ A fi bădăran. 4 (Îe) A da (sau a azvârli) cu ~da în lună A fi nesocotit. 5 (Îe) A da (sau a azvârli) cu ~da (ori cu securea, cu pușca) în Dumnezeu A se răzvrăti. 6 (Îae) A nu avea respect față de nimeni. 7 (Ast) Constelația Perseu Si: *carul-dracului*, *capătâna*, *toporul*.

bardaș sm [At: HEM 2528 / V: ~doș, ~rzoș, ~rzuș / Pl: ~i / E: cf *barză*] 1 (Orn; reg) Barză (*Cicomia cicomia*). 2 Cocostărc.

bardiș sn vz *bardișă*

bardișă sf [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 247/14 / V: ~diș sn / Pl: ~se / E: pn *bardysz*] (Înv) 1-2 Armă de forma (halebardei sau a) baltașului.

bardoș sm vz *bardoș*

bardou sm [At: DEX² / Pl: ~oi / E: fr *bardot*] Hibrid obținut prin încrucișarea dintre armăsar și măgăriță (*Equus hinnus*).

barej sn vz *baris*

barelf sf sn vz *basorelf*

barem¹ sn [At: ÎNS. ÎEȘ. august 1936, 42 / Pl: ~e, ~uri / E: fr *barème*] 1 Tabel care dă rezultatele unor calcule curente în funcție de elementele luate în considerare. 2 Minimum de rezultate care trebuie să fie obținute spre a putea trece dintr-o etapă de concurs la etapa următoare sau pentru a putea promova un examen.

barem² [At: ȘINCAI, HR. I, 8 / V: ~i, ~rim / E: bg *барем*, srb *barem*] 1 av Măcar. 2 c (Îvr) Dei.

baremi av, c vz *barem²*

bareș sn vz *bari*

baretă¹ sf [At: BĂLCESCU, M. V. 596 / V: (înv) *barată*, (pl ~răți) / Pl: ~te / E: fr *barrette* cf it *baretta*] 1 Căciuliță de postav sau catifea. 2 Bonetă pătrată.

baretă² sf [At: LTR / Pl: ~te / E: fr *barrette*] 1 Fâșie îngustă de stofă, piele, metal etc. cu care se încheie încălțăminte. 2 Inel plat de metal așezat transversal pe panglica unei decorații sau a unei medalii și purtând o mențiune onorifică. 3 (Îs) ~ de acumulator electric Piesă conducătoare de electricitate, de care se sudează racordurile plăcilor de aceeași polaritate, ca și piesa polară a acumulatorului.

barez sn vz *baris*

barhent sn [At: KLOPŠTOK, F. 41 / V: ~chet / Pl: ~uri, ~e / E: ger *Barchent*] Țesătură de bumbac sau cu urzeală de in și bățătură de bumbac, flanelată pe una sau pe ambele fețe.

bariam sn vz *bairam*

bariamlăc sn vz *bairamlăc*

baric, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *barbique*] 1 Care se referă la presiunea atmosferică. 2 Care ține de presiunea atmosferică. 3 (Îs) Sistem ~ Formă de repartitie a presiunii în atmosferă, în regiuni cu presiune ridicată sau scăzută.

baricada [At: VLAHUȚĂ, V. 159 / Pzi: ~dez / E: fr *barricader*] 1 vr A împiedica printr-o baricadă trecerea unei străzi, a unei șosele etc. sau intrarea într-o locuință. 2 vr A se pune la adăpost (după o baricadă). 3-4 vir (Fig) A (se) izola (de cineva sau de ceva).

baricadare sf [At: DA ms / Pl: ~dări / E: *baricada*] 1 Împiedicare printr-o baricadă a trecerii unei străzi, a unei șosele etc. sau a intrării într-o locuință Si: *baricadat¹* (1). 2 Adăpostire în spatele unei baricade Si: *baricadat¹* (2). 3 Izolare de cineva sau de ceva.

baricadat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *baricada*] (Rar) 1-2 Baricadare (1-2).

baricadat², ~ă a [At: DA ms / E: *baricada*] 1 Adăpostit în spatele unei baricade. 2 (Fig) Izolat (de cineva sau de ceva).

baricadă sf [At: EMINESCU, P. 122 / Pl: ~de / E: fr *barricade*] 1 Obstacol improvizat (pe străzile unui oraș, în timpul luptelor de stradă), din diverse materiale (vehicule, saci cu nisip, arbori, bolovani etc.) pentru întreruperea luptelor de stradă sau pentru apărare. 2 (Îe) A muri pe ~de A muri luptând pentru o idee. 3 (Îe) A fi de cealaltă parte a ~dei A fi în tabăra opusă. 4 (Îe) A fi pe ~ A fi la datorie. 5 (Îae) A fi combativ.

barice sf vz *bărăce*

baricentru sn [At: DEX² / Pl: ~re / E: fr *baricentre*] 1 Centru de greutate. 2 Punctul de întâlnire a medianelor unui triunghi.

bariciu sm [At: COMAN, GL. / Pl: ~ici / E: nct] (Reg) Porc slab.

barie sf [At: MARIAN - ȚIȚEICA, FIZ. I 147 / Pl: ~ii / E: fr *barye*] (Fiz) Unitate de măsură pentru presiune, egală cu presiunea de o dină pe un centimetru pătrat.

barieră sf [At: NEGRUZZI, S. I, 36 / P: ~ri-e~ / Pl: ~re / E: fr *barriere*] 1 Bărnă (mobilă) care oprește, temporar, trecerea pe un drum sau intrarea într-un oraș. 2 (Pex) Locul unde este o astfel de bărnă. 3 (Fig) Linie de demarcație Si: *obstacol*, *pedică*. 4 (Înv) Punct de intrare în oraș, unde se încasau taxele pentru mărfurile aduse spre vânzare. 5 (Pex) Periferie.

barij sn vz *baris*

baril sn [At: LTR / Pl: ~e / E: fr *baril*] (Ind) Unitate de măsură pentru volume, întrebuințată, în special, în Statele Unite și în Anglia, pentru produse de petrol.

barilcă sf vz *balerca*

barim av, c vz *barem²*

barimetrie sf [At: LTR / Pl: (nob) ~rii / E: fr *barymétrie*] (Teh) Apreciere a greutateii animalelor vii pe bază de măsurători.

barisferă sf [At: LTR / Pl: ~re / E: fr *barysphere*] Partea centrală a globului pământesc, cu raza de 3500 km și densitatea foarte mare, care se consideră a fi alcătuită din nichel și fier Si: *centrosferă*, *nife*.

bariș sn [At: ALECSANDRI, ap. TDRG / V: (rar) ~ij, (Mol) ~iz, ~ej / Pl: ~uri, ~e / E: fr *barege*] 1 Stofă de lână foarte subțire, fină, ușoară. 2 (Prc) Broboadă din bariș (1). 3 (Reg) Văl de mireasă. 4 (Reg; îe) A-și da ~ul pe ceafă A se face de răs. 5 (Reg; îae) A încălca regulile bunei cuviințe.

barișnic sm vz *barâșnic*

barit sn [At: MACAROVICI, CH. 363 / E: nct] (Chm) Baritină.

bariță sf [At: MACAROVICI, CH. 363 / Pl: ~te / E: fr *barite*] (Chm) Hidrat de bariu.

barițină sf [At: MACAROVICI, CH. 362 / Pl: (nob) ~ne / E: fr *baritine*] (Chm) 1 Sulfat de bariu. 2 Substanță minerală cu luciu sticlos și culori variate, care se folosește ca materie colorantă în industrie.

bariton sm [At: CERNE, D. M. 105 / A: *bariton* / Pl: ~i / E: fr *baryton*] 1 Voce bărbătească între tenor și bas. 2 Cântăreț cu astfel de voce. 3 Nume complementar dat unor instrumente muzicale (saxhorn, saxofon, saransafon) care au extensiunea (sau joacă în orchestră un rol analog cu cel al) baritonului în corul vocal.

bariu sn [At: DA / E: fr *baryum*] (Chm) Metal alcalino-pământos, de culoare albă-argintie (și moale ca plumbul) care se găsește în cantități mici în natură, sub formă de sulfat (baritină) și de carbonat (witherit) și ai cărui compuși au diferite întrebuințări în pirotehnie, ceramică, vopsitorie, medicină etc.

bariz *sn* *vz. baris*
barlaboi *sm* *vz. baraboi*
barloi *sn* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: ? / E: nct] (Reg) Bolovan.
barman *sm* [At: DEX² / Pl: ~i / E: eg *barman*] Bărbat care servește băuturile la bar² (3).
barmaniță *sf* [At: DEX² / Pl: ~te / E: *barman* + ~ită] Femeie care servește băuturile la bar² (3).
barna [At: KLEIN, D., ap. DA ms / E: mg *barna*] 1 *a* (Trs; rar; d. vite) Negricios. 2 *smf* (Îf *barna*) Vită de culoare închisă.
barnat *sn* [At: CHEST. II, 217/210 / Pl: ~uri / E: nct] (Reg) Parte a podului așezată pe capetele ieșite afară ale grinzilor.
barnee *sf* [At: PSALT. (1651) / V: ~nie / E: nct] (Înv) Pradă.
barnie *sf* *vz. barnee*
baroană *sf* [At: DA ms / Pl: ~ne / E: *baron*] 1-2 (Soția sau) fiica unui baron Si: *baroneasa* (1), (rar) *baroniță*.
baroc, ~ă [At: MAIORESCU, CR. III, 350/25 / E: fr *baroque*, por *barroco*] 1 Stil (de arhitectură sau pictură ori muzică) predominant în perioada dintre sfârșitul Renașterii și mijlocul sec. XVIII, care cultivă libertatea și monumentalitatea formelor, ornamentația excesivă, inventivitatea și fantezia exprimării. 2 *a* (D. construcții, mobilă, sculptură, pictură, muzică) Realizat în stil baroc (1). 3 *a* (D. artiști) Care creează opere în stil baroc (1). 4 *sn* Stil de la sfârșitul perioadelor clasice, în care forma se dezvoltă în dauna conținutului. 5 *a* (Fig) Bizar.
barograf *sn* [At: MARIAN – ȚIȚEICA, FIZ. I, 167 / Pl: ~e / E: fr *barographe*] (Teh) Aparat care înregistrează presiunea (la sol sau într-un aparat de zbor), în funcție de timp.
barogramă *sf* [At: LTR / Pl: ~me / E: fr *barogramme*] Curbă înregistrată de barograf.
baroi *sm* [At: I. CR. I, 25 / V: ~on / Pl: ~ / E: *baros* + -oi] (Rar; prt) Rrom.
barometric, ~ă *a* [At: DA ms / E: fr *barométrique*] 1 De barometru. 2 Privitor la presiunea atmosferică.
barometru *sn* [At: I. NEGRUZZI, S. VI, 72 / Pl: ~re / E: fr *barometre*] (Fiz) Instrument pentru măsurarea presiunii atmosferei (a înălțimii unui loc) și, prin aceasta, pentru indicarea schimbărilor probabile ale vremii.
baron¹ *sm* [At: ȘINCAI, HR. II, 52/11 / Pl: ~i / E: fr *baron*] 1 Mare senior (care avea pe pământurile sale plenitudinea drepturilor feudale). 2 Titlu de noblete (ereditar sau conferit de monarh) ocupând, în ierarhia nobiliară, locul între cavaler și viconte. 3 (Îm) Boier.
baron² *vz. baroi*
baroneasă *sf* [At: MARIAN, V. 82 / Pl: ~ese / E: *baron* + -easă] 1 Baroană (1). 2 (Îm) Cucoană mare.
baronet *sm* [At: BOUREANU, S. P. 28 / E: fr *baronnet*] Titlu de noblete în Anglia (superior titlului de cavaler și inferior celui de baron), care se transmite ereditar.
baronie *sf* [At: I. NEGRUZZI, S. V, 72 / Pl: ~ii / E: fr *baronnie*] 1 Titlul de baron¹ (1). 2 Pământurile unui baron¹ (1).
baroniță *sf* [At: LB, ap. DA / Pl: ~te / E: *baron* + -ită] (Rar) Baroană.
baros *sn* [At: MARIAN, ap. GCR. II, 335 / V: (rar) ~rău / Pl: ~oase, (rar) ~uri / E: rrm *baros*] 1 Ciocan foarte mare și foarte greu, folosit în fierărie. 2-3 (Îe) (A fi) între ~ și *nicovală* (A fi) în mare strămoare.
barosan, ~ă *a* [At: ȘEZ. IX, 68 / Pl: ~i, ~e / E: *baros* + -an] (Fam) 1 (D. obiecte) Mare și greu (ca un baros). 2 (Fig; d. oameni) Bogat.
baroscop *sn* [At: MARIAN – ȚIȚEICA, FIZ I 163 / Pl: ~oape / E: fr *baroscope*] (Fiz) Aparat sub formă de balanță, cu care se demonstrează existența presiunii atmosferice și aplicarea principiului lui Arhimede la gaze.
barot *sn* [At: BUCUȚA, R. V. 129 / E: nct] Praf de pușcă.
barou *sn* [At: DA / Pl: ~ri / E: fr *barreau*] Corp al avocaților, organizat pe lângă un tribunal sau o curte de apel.
barsaculă *sf* [At: CV, 1951, nr. 3, 44 / Pl: ~le / E: nct] (Reg) Sac de cânepă scurt, foarte larg la gură.

barșon *sn* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 86 / A: *barșon* / V: ~ârș~, ~raș~, *brașun* / Pl: ~oane / E: mg *bârșoni*] (Reg) 1-2 Catifea (roșie).
barșonit, ~ă *a* [At: DOINE, 282 / E: *barșon* + -it] (Rar) Împodobit cu catifea.
bartă *sf* [At: DA ms / V: *beartă*, *boartă*, *bortă*, *poartă* / Pl: *berte* / E: ger *Borten*] 1 (Trs; Ban) Podoabă în formă de cunună, împodobită cu flori sau cu mărgel. 2 Panglică împletită din paie, care, pe la sate, se pune pe pălărie sau cu care se încing fetele peste brâu. 3 (Trs; Îf *bortă* și *boartă*) Frunza de pe pălărie. 4 (Îs; Șif *bortă*) ~ de mireasă Panglică împodobită pe care o purtau, altădată, fetele în ziua nunții, peste cununa de flori. 5 (Îs; Șif *boartă*) ~ de flori Cunună de flori pe care și-o pun fetele în păr. 6 (Prin apropiere de cuvântul *bata*) Tivitura de sus a izmenelor (sau a rochiei), prin care trec brăcinarul, baiera etc. Si: *betelie*, *bantă*, *bata*.
bartiță *sf* [At: ȘEZ. VI, 64 / V: ~ / E: nct (pbl diminutiv al lui *bartă*)] (Pop) 1 (Rar) Crustă albă care se formează deasupra borșului. 2 (Îf *zbartiță*) Spuma care se formează când fierbe ceva.
bartă *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: ~te / E: nct] (Reg) Cupon.
barușnic *sm* *vz. barășnic*
barut *sm* [At: DA ms / E: tc *barut*] (Îvr) Praf de pușcă.
barutanale *sf* *vz. barutană*
barutană *sf* [At: DIONISIE, C. 173 / V: (liv) ~thana (~nale) / Pl: ~ne / E: tc *barut hane*] (Înv) Depozit de praf de pușcă Si: *pulberărie*.
baruthana *sf* *vz. barutană*
barz, ~ă *a* [At: CADE / E: nct] (Ban; d. păsări) Cu pene de culori amestecate.
barzaon *sn* *vz. bârzaun*
barză *sf* [At: BIBLIA (1688), 137 / Pl: *berze* (rar) ~zi / E: cf alb *bardhë*] 1 (Orn) Pasăre migratoare din ordinul picioroangelor, cu ciocul, gâtul și picioarele foarte lungi (*Ciconia ciconia*) Si: *cocostârc*, (reg) *stârc*. 2 (Orn; Îs) ~grivă (sau *cerniță* ori *neagră*) Varietate de barză (1) cu aripile negre. 3 (Îcs) De-a ~za Joc de copii. 4 (Zlg; pan) Capră bălțată cu negru.
barzeică *sf* *vz. bârzeică*
barzoi *sm* [At: ENC. VET. 709 / Pl: ~ / E: rs *барзои*] Ogar rusesc.
barzoș *sm* *vz. bardăș*
barzuș *sm* *vz. bardăș*
bas *sm* [At: MARIAN, Î. 218 / Pl: *bași* / E: fr *basse*] 1 (Muz) Voce hărbătească adâncă și groasă. 2 (Muz; pex) Bărbat care are o astfel de voce. 3 Muzicant care cântă partea de bas (1). 4 Partitură pentru bas (1). 5 (Îs) Voce de ~ prim Voce de bariton (1).
basalt *sn* *vz. bazalt*
basama *av* [At: POMPILIU, B., 1004 / V: ~ma, ~sema / E: sd *bag seama*] (Reg) Mi se pare (că).
basamac¹ *sn* [At: ȘEZ. III, 65 / Pl: ~ace, (rar) ~uri / E: mg *basszam a...*] (Pop) 1 Rachie de calitate inferioară (din spirt de cereale amestecat cu apă) Si: (pop) *holercă*, *pocirlă*, *poșirca*, *tărăș*. 2 (Fig) Lovitură puternică.
basamac² *sn* [At: ENC. AGR. / Pl: ~ace / E: tc *basamak*] 1 Stâlp mic și gros întrebuințat la construirea coșarelor. 2 Treptele de la scară. 3 Scară de la casă.
basamac³ *sn* [At: DA / Pl: ~ace / E: nct] (Mol) 1-2 Căpiță mică (de păring sau) de fân.
basamă *av* *vz. basma*
basangel *sn* [At: H V, 18 / E: nct] (Reg) 1 Dans țărănesc nedefinit mai îndeaproape. 2 Melodie după care se execută acest dans.
basaochi, ~oache *smf*, *a* *vz. bazaochi*
basca¹ *sn* *vz. bască*
basca², ~ă [At: V. ROM. octombrie 1934, p. 19 / Pl: ~sci, ~sce, ~uri, băști / E: fr *basque*] 1-2 *smf*, *a* (Persoană) care aparține unei populații din Pirineii occidentali, în Franța și în Spania. 3-4 *a* Care aparține (sau este caracteristic) bascilor (1).
basca³ *sf* [At: DEX² / V: *basca* *sn* / E: fr *beret*] *basque*] Beretă cu marginile îndoit înăuntru.
basca⁴ *sf* [At: PSALT. SCH. 220 / E: alb *baske*] (Înv) Lână tunsă de pe oaie.

basca³ *sf* [At: I. CR. II, 13 / E: nct] Albie găurită la mijloc.

basca⁴ *sf* [At: H III, 119, 311 / Pl: ~sca, băști / E: nct] (Reg) 1 Poalele unei bluze sau jachete de damă. 2 Bluză cu bască⁴ (1). 3 Ilie de stambă nevăduit (socotit, în trecut, ca îmbrăcăminte de lux, de modă nouă).

bascea *sf* [At: JAHRESBER. III, 313 / V: bagcea / E: tc *baghče*] (Olt; rar) Grădină.

baschet [At: SP. POP., 1950, nr. 1784, 4 / V: (iuz) ~bal / Pl: ~eti (2) / E: fr *basket*] 1 *sn* Baschetbal. 2 *sm* (Pex; mpl) Ghete de baschet (1).

baschetbal *sm* [At: DEX² / E: eg *basket-ball*] Joc sportiv disputat între două echipe de câte cinci jucători, care marchează punctele făcând să treacă mingea prin coșul de sfoară împletită fixat de un panou înalt pe terenul echipei adverse.

baschetbalist, ~ă *smf*, a [At: DEX² / Pl: ~iști, ~e / E: *baschetbal* + -ist] 1-2 (Sportiv) care practică baschetul (1).

baschină *sf* [At: ȘEZ., ap. CADE / Pl: ~ne / E: fr *basquine*] (Reg) Bluză de stambă ajustată deasupra șoldurilor și cu marginile largi, formând crețuri mari, pe care o poartă femeile la țară.

baschiula *sf* *vz* *bașchiolă*

bascula *vi* [At: DEX² / Pzi: ~lez / E: fr *basculer*] A se roti, parțial, în jurul unei axe orizontale care nu trece prin centrul de greutate Si: a se *balansa*.

basculant, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~nți, ~e / E: fr *basculant*] 1 Care basculează. 2 Care poate bascula. 3 Care se balansează. 4 (Îs) Autocamion (sau camion, vagon) ~ Autocamion (sau camion, vagon) a cărui platformă se ridică pentru a descărca materialele transportate.

basculare *sf* [At: DEX² / Pl: ~lări / E: *bascula*] Rotire parțială în jurul unei axe orizontale care nu trece prin centrul de greutate Si: *basculat*¹.

basculat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *bascula*] Basculare.

basculat², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *bascula*] Care se rotește, parțial, în jurul unei axe orizontale care nu trece prin centrul de greutate.

basculator *sn* [At: LTR / Pl: ~oare / E: *bascula* + -ator] Dispozitiv care servește la basculare.

basculă *sf* [At: DA / A: *bascula* / Pl: ~le / E: fr *bascule*] 1-2 (Scândură sau) pârghie mobilă așezată în cumpănă pe un suport, astfel încât, când un capăt se lasă în jos, celălalt se ridică.

base-ball *sn* [At: DEX² / P: *béiz-bol* / Pl: ? / E: *anm*] Joc sportiv nord-american, practicat între două echipe de câte nouă jucători cu o minge asemănătoare celei de oină, care se lansează cu un bătător spre terenul echipei adverse, de unde poate fi trimisă înapoi tot prin lovire cu bătătorul.

basema *av* *vz* *basema*

basen *sn* *vz* *bazin*

baset *sm* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 72 / S: *basset* / Pl: ~eti / E: fr *basset*] Căine de vânătoare cu capul, urechile și corpul alungite, cu labele scurte, arcuite în afară și cu părul roșiată sau negru Si: *copoi german*.

basic *sn* [At: DEX² / P: *béizic* / A: nct / E: eg *basic*] (Inf) Limbaj simbolic ușor accesibil, universal.

basic-english *sm* [At: DEX² / P: *béizic-înglis* / A: nct / E: eg *basic-english*] Formă simplificată a limbii engleze, având la bază circa 850 de cuvinte și un minimum de reguli gramaticale, creată cu scopul de a servi ca limbă internațională.

basidiu *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: ger *Basidie*] Organ special al unor ciuperci pe care se formează sporii.

basidiomicetă *sf* [At: DEX² / P: ~di-o~ / Pl: ~te / E: fr *basidiomycètes*] 1 (Lp) Clasă de ciuperci saprofite sau parazite la care sporii se formează la exterior, pe basidii. 2 (Lsg) Ciupercă din această clasă.

basilic *sn* *vz* *vasilic*

basilicale *sfp* *vz* *vasilicale*

basin *sn* *vz* *bazin*

basist *sm* [At: CERNÉ, D. M. / Pl: ~iști / E: fr *bassiste*] 1-2 Muzicant care cântă (la contrabas sau) la un instrument bas.

basn *sn* [At: URECHE, ap. GCR I, 360/8 / V: ~sn, ~mu, (rar) *basn* / Pl: ~e, (rar) ~uri / E: vsl *баснь*] 1 Narațiune (populară) cu elemente fantastice supranaturale, care simbolizează forțele binelui și ale răului în lupta

pentru și împotriva fericirii omului. 2 (Fam; îe) A se face de ~ A se face de răs. 3 (Fig) Minciună. 4 (Fig) Născocire.

basma *sf* [At: URICARIUL XVI, 276 / V: *baz~*, *bezmea* / Pl: ~ale, (Mol) ~măli / E: tc *basma*] 1 Element de vestimentație feminină, confecționat din pânză sau din mătase, care acoperă capul. 2 (Pfm; îe) A scoate (pe cineva) ~ curată A scoate (pe cineva) nevinovat. 3 (Pfm; îe) A ieși (a scăpa) ~ curată A scăpa cu bine dintr-o încurcătură. 4 (Reg; îe) Jocul în ~ ale Dans țărănesc nedefinit mai îndeaproape. 5 Melodie după care se execută acest dans. 6 (Reg) Balot de tutun (de calitate superioară) prezentând un mod special de împachetare.

basmagiu *sm* *vz* *basmangiu*

basmațu *sf* *vz* *basmațu*

basmangiu *sm* [At: (a. 1788) DOC., ap. ȘIO / V: ~agiu / Pl: ~ii / E: tc *basmagy*] (Înv) 1-2 (Fabricant sau) negustor de basmale.

basnu *sn* *vz* *basn*

basn *sn* *vz* *basn*

basnă *sf* [At: DA / Pl: ~sme / E: srb *basna*] (Înv) 1 Povestire falsă. 2 Relatare mincinoasă.

bason *sn* [At: CERNÉ, D. M. / Pl: ~oane / E: fr *basson*] (Frr) Fagot.

basorelief *sn* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 39 / V: ~ev, *basr~*, *bar~* / Pl: ~li-ef / Pl: ~uri / E: it *bassorilievo*] Lucrare de sculptură în care figurile ies în relief din blocul la care aderă.

basoreliev *sn* *vz* *basorelief*

basrelief *sn* *vz* *basorelief*

bast *sn* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 327 / Pl: ~uri / E: ger *Bast*] (Bot) Denumire a stratului fibros care se găsește între partea lemnoasă a tulpinii inului și scoarța exterioară.

basta *av* [At: CREANGĂ, ap. DDRF / E: it *basta*] (Pfm) 1 Destul. 2 (Îe) Și cu asta ~! Am încheiat discuția!

bastara *sf* [At: H VII, 384 / E: nct] (Reg) Ceață în timpul verii, periculoasă pentru semănături.

bastard, ~ă *smf*, a [At: HASDEU, I. C. 75 / Pl: ~rzi, ~e / E: it *bastardo*] 1-2 (Copil) din afara căsătoriei Si: (pop) *bitang*, *copil de gara*, *copil de la umbră*, *fochiu*, *propteaua-gardului*, *spur*. 2-3 (Zlg; Bot; Pan) (Exemplar) produs din încrucișarea a două animale sau plante de specii diferite Si: *corciit*, *corcitură*.

bastardare *sf* [At: ENC. AGR. / Pl: ~dări / E: *bastard*] (Agn; Zth; înv) Hibridare.

bastiment *sn* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 144 / Pl: ~e / E: it *bastimenta*] 1 Vapor de mari dimensiuni (de obicei de război). 2 (Fig; gmt) Corăbioară de jucărie.

bastingagiu *sn* *vz* *bastingaj*

bastingaj *sn* [At: CADE / V: ~agiu / Pl: ~e / E: fr *bastingage*] (Mar) Chesoane instalate în cazarma unei nave, de-a lungul pereților sau pe punte, de-a lungul parapetului, în care echipajul ține sacii cu efecte.

bastion *sn* [At: ODOBESCU, S. III, 586 / P: ~sti-on / Pl: ~oane / E: fr *bastion*] (Mil) Lucrare de formă poligonală, cu două flancuri și două fețe, acoperită cu iarbă sau cu zidărie, construită în afara incintei unui loc întărit, spre a-l apăra Cf *bastă*.

baston *sn* [At: CANTA, ap. LET. III, 177/8 / Pl: ~oane / E: it *bastone*] 1 Băt de plimbare sau de sprijinit la mers. 2 Instrument de bătaie Cf *bastonadă*. 3 (Pex) Bătaie. 4 (Bis; înv) Cărbă (de arhieru). 5 (Îs) ~ de mareșal Baston (1) pe care-l purtau mareșalii Franței ca semn al autorității. 6 (Arg; îs) ~ deșfundat Pușcă. 7 (Îc) De-a ~ul Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. 8 (Înv; îs) ~ de zahăr Baton de zahăr Si: (înv) *ciubuc*. 9 (Înv; îs) ~ de ciocolată Baton de ciocolată Si: (înv) *bastonache*. 10 (Fig; îrm; lpl) Picioare subțiri. 11 (În limbagul școlarilor) Nota 1.

bastonache *sm* [At: ALAS 4 III 1934, 5/6 / V: ~chi / Pl: ~ / E: *baston* + -ache] (Înv) Baston de ciocolată.

bastonachi *sm* *vz* *bastonache*

bastonadă sf [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 165, 8/3 / Pl: ~de / E: fr *bastonnade*] Bătaie cu bastonul (1).

bastonaș sn [At: PARHON, B. 39 / Pl: ~e / E: *baston* + -aș] 1-2 (Șhp) Baston (1) (mic) Si: *bastonel* (1-2).

bastonel sn [At: DA ms / Pl: ~e / E: *baston* + -el] 1-2 (Șhp) Bastonaș (1-2).

baș¹ av [At: ȘEZ. I, 275/23 / E: srb *baš*] Tocmai.

baș² sm [At: URICARIUL XIV, 190 / Pl: ~i / E: tc *baš*] 1 (Nob) Cap. 2 Căpetenie. 3-4 Staroste al unei bresle (de negustori sau) de meseriași. 5 (İvp; İs) *Cocoș* ~ *Cocoș* năzdrăvan. 6 (Mar; rar) Capătul din față al bărcii. 7 (Cmr; pop) Ceea ce se lasă schimbătorului pentru schimbul unei monede. 8 (Pex) Spor.

baș³ [At: DA ms / E: tc *baš*] 1-2 (Iuz) Element de compunere cu sensul de „principal” sau „cu gradul cel mai înalt” folosit la formarea unor substantive care desemnau titluri, funcții sau ranguri. 3 (İnv; fam; gmt) Element de compunere pentru formarea unor substantive, cu sensul de „cel mai bun”, „în cel mai înalt grad”, „peste măsură de”.

baș-aga sm [At: E. VĂCĂRESCU, ap. ȘIO / Pl: *baș-agale* / E: tc *bašaga*] (Tci) 1-3 (Persoană cu) rangul de (întâiul) eunuc al haremului sultanului. 4-6 (İppl) (Persoană cu) rangul de (primul) căpitan comandant al unui detașament de turci.

baș-alai-ceauș sm [At: (a. 1776) URICARIUL XIX, 391 / V: *alai-baș-ceauș* / Pl: *baș-alai-ceauși* / E: *baș* + *alai* + *ceauș*] 1-3 (Persoană cu) rangul de (cel mai mare între cei doisprezece ceauși care păseau înaintea alaiului domnesc).

bașa-rachiu sn vz *baș-rachiu*

bașardina sf vz *bașardina*

bașă sm vz *pașă*

bașbafir sn [At: TEODORESCU, P. P. 46 / Pl: ? / E: tc *bašvafir*] (İppl) Baibafir.

bașbagliu sn [At: LTR / Pl: ~ii / E: nct] Balot de tutun de calitate superioară, prezentat într-un mod special de ambalare.

baș-beșleagă sm [At: AXINTE URICARIUL, ap. TDRG / V: *baș-bešli-aga* / Pl: *baș-beșlegi* / E: *baș* + *bešli* + *aga*] 1-3 (Persoană cu) rangul de (comandant suprem al ostașilor de poliție turcească, numiți beșlii).

baș-bešli-aga sm vz *baș-beșleagă*

baș-boier sm [At: (a. 1763) ap. ȘIO / Pl: *baș-boieri* / E: *baș* + *boier*] 1-6 (Persoană cu) rangul de (prim boier al țării și, în același timp, președinte al Divanului, după domn sau chiar guvernator provizoriu ori caimacam al țării).

bașbuzuc sm vz *bașibuzuc*

baș-buliuc-baș sm vz *baș-buluc-baș*

bașbulubășie sf [At: FOTINO, ap. ȘIO / Pl: ~ii / E: *baș-buluc-baș* + -ie] 1-3 (İnv) (Perioadă de) timp cât cineva a avut (rangul de) *baș-buluc-baș*.

baș-bulu(c)-baș sm [At: N. COSTIN, ap. ȘIO / V: *baș-buliuc-baș* / Pl: *baș-bulu(c)-bași* / E: *baș* + *bešli* + *aga*] 1-3 (Persoană cu) rangul de (căpetenie a bulucbașilor, care, ca șef al găzii domnești, supraveghea închisoarea Curții, având pe seimeni sub comanda sa).

baș-buza sm [At: TEODORESCU, ap. CADE / E: *baș* + *buza*] Bragă de prima calitate.

bașbuzuc sm vz *bașibuzuc*

bașca [At: (a. 1715) DOC., ap. HEM 2669 / V: *bașca¹*, *bășca*, *bășca* / A și: (İnv) *bașca* / E: tc *basca*] 1 av (İlav) *De(-a)-* ~ Îndeosebi. 2 av (İal) De o parte. 3 av Deosebit. 4 av Despărțit¹. 5 av (Pex) Singur. 6 av Răzlet. 7 av Altfel. 8 pp (İn) afară de ...

baș-caimacam sm [At: KOGĂLNICEANU, ap. ȘIO / V: ~an / Pl: ~i / E: *baș* + *caimacam*] 1-3 (Persoană cu) (rangul de) cel dintâi dintre caimacami.

baș-caimacan sn vz *baș-caimacam*

bașcaleț sn vz *bașcanet*

baș-calie sm [At: ȘEZ. VI, 169, ap. CREANGĂ, G. / E: *baș* + *calie*] (Gmt) Calic bătrân.

bașcanet sn [At: VICIU, GL. / Pl: ? / V: (reg) ~aleț / E: nct] (Reg) 1-2 (Pungă de piele sau) bășică de porc, în care se ține tutunul.

baș-capicheaie sm [At: (a. 1786) DOC., ap. IORGA, S.D. 189 / V: ~ia / E: nct] 1-3 (Persoană cu) (rangul de) întâiul agent diplomatic, capucheiaie, al Principatelor Române, pe lângă Înalta Poartă.

baș-capigiu sm [At: E. KOGĂLNICEANU, ap. ȘIO / Pl: *baș-capigii* / E: *baș* + *capigiu*] 1-3 Capegi-bașa (1-3).

baș-capucheiaia sm vz *baș-capicheaie*

bașca¹ sn vz *bașca*

bașca² sf vz *bașta*

baș-căpitan sm [At: DA ms / Pl: ~i / E: *baș* + *căpitan*] 1-3 (Csnp) (Persoană cu) (rangul de) superior imediat al căpitanului.

bașcar sm [At: COMAN, GL. / Pl: nct / E: nct] (Bot; reg) Spin care crește pe marginea drumului.

baș-ceauș sm [At: N. COSTIN, ap. LET., II 75/12 / Pl: ~i / E: *baș* + *ceauș*] 1-3 (Persoană cu) (gradul de) ofițer superior cu diferite atribuții Si: *ceauș-bașa*.

bașchiolă sf [At: PLOPȘOR, C. 90 / V: *bașchiolă* / P: ~chi-o~ / Pl: ~oale / E: nct] Bășcălie.

bașchiulă sf vz *bașchiolă*

baș-ciohodar sm [At: GHEORGACHI, ap. LET. III, 298/8 / V: (rar) ~ciuhodar / Pl: ~i / E: *baș* + *ciohodar*] 1-3 (Persoană cu) (rangul de) prim ciohodar sau camerier al sultanului. 4-7 (La noi) (Persoană cu) (rangul de) întâiul cămăraș al domnului, cu diferite funcții administrative.

baș-ciuhodar vz *baș-ciohodar*

baș-conacciu sm [At: GHEORGACHI, ap. HEM 2662 / E: *baș* + *conacciu*] 1-3 (Persoană cu) (rangul de) mai marele conacciiilor, care se îngrijea pentru sălaş, când călătorea domnul Cf *vel-conacciu*.

bașfir sm [At: POP, ap. ȘIO / E: tc *bašfir*] (İvp) Baibafir.

bașibuzuc sm [At: ODOBESCU, S. III, 603 / V: *bașb~* / P: *bași-bu~* / Pl: ~uci / E: tc *basi-bozuc*] 1 (İnv) Voluntar turc, aparținând trupelor neregulate (în opoziție cu *nizam*). 2-4 Om sălbatic, crud, crâncen.

bașkir, ~ă [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: rs *башкир*] 1 sm (Lpl) Populație din Bașkiria. 2-3 smf, a (Lsg) (Persoană) care aparține populației din Bașkiria (sau este originar de acolo). 4-5 a Care aparține bașkirilor (1) (sau Bașkiriei). 6-7 a Referitor la bașkiri (1) (sau la Bașkiria). 8-9 a Caracteristic bașkirilor (1) (sau Bașkiriei). 10 a De bașkiri (1).

bașlăc sn [At: (a. 1792) TARIF, ap. ȘIO / V: ~lic / Pl: ~uri, ~licuri / E: tc *bašl*] 1 (Tem; rar) Căpețel. 2 (Reg; if *bašlic*) Căpătâi creștat și, adesea, înflorit al stâlpilor unei case Si: *capitel*. 3 (İe) A *ajunge de ~lic* A ajunge de răs.

bașlic sn vz *bașlăc*

baș-marghiol sm [At: POP, ap. HEM 2662 / Pl: ~i / E: *baș* + *marghiol*] 1 (İnv) Om însărcinat cu ordinea în localitate. 2 (Gmt) Ștregar mare.

bașoaldă sf [At: BUL. FIL. IV, 132 / Pl: ~de / E: nct] (Reg) 1-2 Bașordină (1-2).

bașoldin sm, a [At: TOMESCU, GL. / Pl: ~i / E: *bașordină*] 1-3 (Bărbat) cu defecte corporale sau mintale Si: *strâmb*, *sucir²*.

bașoldină sf [At: TDRG / Pl: ~ni / A și: ~șo~ / E: ns cf *bașordină*] (Reg) 1-2 Bașordină (1-2).

bașordină sf [At: HEM, ap. DA / V: ~șar~ / Pl: ~ne / E: nct] (Reg) 1 (Prt) Femeie grasă. 2 (Prt) Femeie ușuratică Si: *bașoaldă*, *bașoldină*.

baș-rachiu sn [At: TEODORESCU, P. P. 540 / V: ~a~ / E: *baș* + *rachiu*] (Gmt; csnp) Rachiu vechi și bun.

baș-răzeș sm [At: ALECSANDRI, T. 257 / Pl: ~i / E: *baș* + *răzeș*] (Gmt; csnp) Răzeș bătrân.

bașta sf [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 216/35 / V: (İnv) ~te, ~șca², (pl: *baște*, *băști*), ~tie, (pl: ~tii, *băștii*) / Pl: ~te, *băști* / E: pn *baszta*, mg *bástya*] 1 (İnv) Bastion. 2 Tranșee. 3 (Pex; if *bașca*) Beci. 4 (Pex; İaf) Temniță. 5 (İaf) Lădiță de lemn.

baște sf vz *bașta*

baštenă sf vz *baștină*

baș-tergiman *sm* [At: CANTEMIR, ap. ȘIO / E: *baș* + *tergiman*] 1-3 (Persoană cu) (rangul de) întâi dragoman al sultanului.

bastie *sf* *vz* *bastă*

bastină *sf* [At: (a. 1596) CUV. D. BĂTR. I, 66. / V: (înv) *-tenă* / Pl: *-ni* / E: vs! *Бастина*] 1 Proprietate ereditară de mai multe generații în aceeași familie Si: *moșie, ocină, ohabă, partimoni*. 2 (Îla) **De** ~ Moștenit din moși-strămoși Si: *patrimonial*. 3 (Pex; îal) Din moși-strămoși. 4 (Pex; îal) Get-beget.

baș-tarigradean *sm* [At: TEODORESCU, P. P. 85 / Pl: *-eni* / E: *baș* + *tarigradean*] (Gm; csnp) Vechi locuitor al Tarigradului.

baș-vânător *sm* [At: (a. 1804) DOC., ap. IORGA, S. D. VIII 40 / E: *baș* + *vânător*] 1-3 (Persoană cu) (rangul de) primul vânător al Curții Si: *Avgi-bașa* (1-3).

bat, -ă *a* *vz* *beat*

batac¹ *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *-ace* / E: nct] (Reg) 1 Limba clopotului. 2 (Îe) **A sta** ~ **A sta** în permanență într-un loc.

batac² *sn* [At: (a. 1784) DOC., ap. ȘIO / V: *batag* / Pl: *-uri* / E: tc *batak*] 1 Băltoacă. 2 (Reg; if *batag*) Loc mocirlos.

batac³ *sn* [At: CV, 1950, nr. 3 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Băt.

bataj *sn* [At: DEX² / Pl: *-e* / E: fr *battage*] Operație de lovire repetată cu bățătoare² a masei de material fibros, desfăcut în prealabil, în procesul filării.

batal¹ *sm* [At: HEM 2731 / V: *bât-, -ar* / Pl: *-i* / E: nct (pbl tc *battăil*)] (Reg) 1 Berbec castrat pentru îmbunătățirea cărnii și a lânii. 2 (Îe) **A șede** *bât-* A sta degeaba. 3 (Îe) **A sta ~ la ușa** A se ține de capul cuiva. 4 (Îe) **A sta ~ pe lucru** A stărui. 5 (Îe) **Ți-i cu băt-**? E serios? 6 Berbec mai mare de doi ani.

batal² *sn* [At: CHIRIȚESCU, CONV. LIT. XLIII, 927 / Pl: *-e, -uri* / E: nct] 1 Șant format în urma inundațiilor, a construcțiilor unor șosele sau diguri. 2 Groapă pentru depozitarea țițeiului și a reziduurilor de fabricație.

batal³ *sn* [At: I. CR. XIII, 116 / Pl: nct / E: nct] 1 Bătul cu care se bate mingea la oină Si: *batalau*. 2 Ciocănitul ciocanului pe nicovală.

batalama *sf* *vz* *patalama*

batalan *sm* *vz* *batalan*

batalaucă *sf* [At: DA ms / Pl: *-uce* / E: *bătălau* + *-că*] (Reg) Vas în care se bate și se alege untul Si: *buduroi, putinei*.

batala *sf* *vz* *vatală*

batalion *sn* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 67/22 / Pl: *-oane* / E: it *battaglione*] 1 (Înv) Trupă de soldați în luptă. 2 Unitate militară formată din mai multe companii. 3-4 (Pex; mpl) Multime de ființe (încolonate).

batalist, -ă *a* [At: T. PAPAHAĞI, C. L. / E: pbl *batal* + *-isit*] (Înv; csnp) 1 Neglijat². 2 Părăsit².

batant, -ă *a* [At: DEX² / Pl: *-nți, -e* / E: fr *batant*] (D. uși, ferestre, capace) Care se închide printr-o mișcare de du-te-vino, în jurul unei axe verticale, situate la una dintre margini.

batar *c.* *av* *vz* *batâr*

batard, -ă *a* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 227 / E: fr *batard*] (D. scriere) Care are unele caractere din scrierea rondă și altele din cea cursivă.

batardou *sn* [At: DEX² / Pl: *-ri* / E: fr *batardeau*] 1 Dig provizoriu așezat în amonte de diverse lucrări de fundații, reparații de poduri etc. pentru a seca terenul pe care se fac aceste lucrări. 2 (Pex) Spațiul astfel determinat.

bataș *sm* [At: DEX² / Pl: *-ați* / E: rs *batat*] (Bot; reg) Cartof dulce. 2 (Pre) Tuberculul batatului (1).

batav, -ă [At: DEX² / Pl: *-i, -e* / E: fr *bataves*] 1 *smf* Populație germanică ce locuia, în antichitate, pe teritoriul Olandei de azi. 2 *smf* (Lsg) Persoană care aparține acestei populații. 3 *a* Care aparține batavilor. 4 *a* Referitor la batavi (1). 5 *a* Caracteristic batavilor (1). 6 *a* De batavi (1).

bata¹ *sf* [At: ALECSANDRI, T. 410 / Pl: *bete* / V: *bea-, bete* / E: lat *vitta, -ae*] 1 (Mpl) Cingătoare îngustă și lungă (țesută, mai ales, din lână, cu alesături) cu care se încing țărani și țărăncile peste mijloc de mai multe

ori, de obicei, peste brâu Cf *cingătoare, brânișor, brâneț, bracie*. 2 (Îe) **A da pe-bete** (pe cineva sau faptele ciuva) A da de gol. 3 (Îae) A râde de cineva sau de faptele cuiva. 4 (Îe) **A da pe cineva pe bete afară** A goni pe cineva cu ocară dintr-un loc, dintr-o casă. 5 (Rar) Brăcinar de indispensabil. 6 (Lsg) Parte a unei (fuste sau) rochii ori (fote), care încinge (ca niște bete) mijlocul și prin care poate fi trecut un șiret Si: *banta, betelie*. 7 (Pex) Îndoitura de la (gâtul sau de la mâncile cămășii ori de la izmene, prin care se bagă brăcinarul). 8 Îndoitură îngustă la (haină sau la) cămașă, cu rol estetic. 9 Parte a gulerului de la ie cusută peste ciupag. 10 Marginea postavului care, fiind colorată deosebit de restul stofei, se dă afară din stofă, la croit, și se întrebuintează ca bata¹ (1).

bata² *sf* [At: VICIU, GL. / E: *bate*] (Reg; ljcp; îe) **A fi în ~** (îoc *a fi afară*) A fi înăuntru, adică a fi bătut (sau la bătaie), în jocul de-a puil.

bata³ *sf* [At: ARH. FOLK. IV, 129 / Pl: nct / E: ns cf *bata* „plai (acoperit de stejari)"] Cu sens neprecizat, într-o poezie populară.

batân *c.* *av* *vz* *batâr*

batâr [At: N. TESTAMENT (1648), ap. GCR. II, 226 / V: *-tar* (Mol) *-târ, -tân*, (la moși) *-ter, -tir* (prin metateză) *-tră* / E: mg *bátor*] 1 *c* Deși. 2 *av* În zadar. 3 *av* Măcar.

batâr *c.* *av* *vz* *batâr*

batcană *sf* [At: CHEST. V, 59/36 / Pl: *-ne* / E: nct] Cu sens neprecizat. **batcă¹** *sf* [At: DÔȘOFTEI, V. S. II, 12 / V: *bât-* / Pl: *-tce, batce* / E: cf *babca*] (Agr; Mol; Buc) Babcă¹.

batcă² *sf* [At: CV, 1950, nr. 4 / Pl: ? / E: nct] Unealtă a dogarului în formă de ciocan, cu o parte sănțuită.

batcă³ *sf* [At: ANON. CAR. / V: *babca* / Pl: *-tce* / E: mg *batka*] 1 (Îrg) Monedă mică. 2 (Înv) Unitate de măsură de un sfert de gram.

batcă⁴ *sf* [At: MARIAN, O. II, 400 / Pl: *-tce* / E: pbl vs! **БѢКА* cf vs! *БѢКА*] (Reg) Pelican.

batcă⁵ *sf* [At: H I, 269 / Pl: *-tce* / E: vs! *БѢКА*] (lht; rar) Pește nedefinit mai îndeaproape.

batcă⁶ *sf* [At: PAMFILE, J. II, ap. DA / Pl: *-tce* / E: pbl *bate*] Cursă pentru animale.

batce *sf* [At: ALRM II/1, h. 346 / E: srb *batina*] (Reg) Treptele scării.

bate [At: COD. VOR., 46/7 / Pzi: *bat* / E: lat *battere (battuere)*] 1 *vt* A lovi, de repetate ori, cu un instrument materia dintr-un vas spre a o amesteca sau o freca bine. 2 *vt* (Pex; îe) **A ~ putineiul** A obține unt din lapte sau smântână. 3 *vt* (Pex; îe) **A ~ apa să se aleagă** unt A face o muncă zadarnică. 4 *vt* A lovi ritmic cu ciocanul un metal înroșit în foc pentru a-i da o anumită formă sau a-l durifica. 5 *vt* (Îe) **A ~ bani (sau moneda)** A tăia sau a turna bucăți de metal și a imprima pe ele o legendă care le dă curs legal. 6 *vt* A lovi cu un ciocan tășul coasei ca să taie mai bine. 7 *vt* A băga de-a curmezișul, printre firele urzelii, alte fire și a le îndesa, lovindu-le cu vatalele. 8 *vt* (Lrt) A presa, cu spata, firele din bățele. 9 *vt* A lovi, cu un băt, pe sub pietrele dintr-un râu spre a alunga peștii spre năvod. 10 *vt* A izbi repetat, cu un instrument specific o masă de produse vegetale pentru a desprinde semințele sau fibrele textile. 11 *vt* A lovi repetat, cu o prăjină, crengile pomilor, ca să cadă fructele. 12 *vt* (Trs; rar; îe) **A ~ cuiva perele** A repeta neîncetat un sfat. 13 *vt* A scutura. 14 *vt* (Îe) **A ~ stupii** A muta albinele în alt stup. 15 *vt* A bate cu un ciocan sau cu maiul un metal, un material sau un obiect, în diverse scopuri. 16-17 *vt* (vi „din”, „în”) A produce, cu un instrument muzical, sunete prin lovire. 18 *vt* A da de știre (lovind un instrument). 19 *vt* A da alarma. 20 *vi* (Pop; îe) **A ~ (cuiva) în strună** A vorbi astfel încât să-i faci plăcere cuiva. 21 *vi* (Fig; îe) **A ~ în retragere** A retracta. 22 *vi* (Îae) A se retrage. 23 *vt* (Mol; îe) **A ~ cărțile** A lovi (mereu) de masă cărțile de joc. 24 *vt* (Mol; îae) A amesteca cărțile. 25 *vt* (Mol; îae) A juca (mereu) cărți. 26 *vt* (Ing; îlv) **A ~ telegraful** sau **a ~ o telegramă** (înv *depeșă*) A telegrafia. 27 *vt* (Înv; îlv) **A ~ în tipar** A tipări. 28 *vt* A zdrobi testiculele unui miel sau ied, făcându-l sterp. 29 *vt* A băga un obiect ascuțit în ceva, lovindu-l repetat cu un corp tare. 30 *vt* A fixa un obiect de altul în cuie. 31 *vt* A împodobi un obiect cu ținte, pietre scumpe etc. Si *a fereca*. 32 *vt* A îndesa ceva într-un orificiu prin lovituri repetate. 33 *vt* A bătători. 34 *vi* A tropăi.

35 vr (Pex) A dansa cu foc. 36 vr (Îe) A ~ **drumul** sau **drumurile** (căile, ulițele, țările, codrii) A umbla mult Si: *a alerga, a cutreiera*. 37 vr (Îae) A face mereu același drum (pentru afaceri). 38 vr (Îe) A ~ **mahalalele** sau **târgurile** A umbla mereu prin... 39 vr (Îe) A ~ **satu-n vergi** A cerși. 40 vr (Îe) A ~ **prundurile** sau **podurile** ori **lela, treta, brambura, geamburec** A hoinări. 41 vr (Îs) ~ **poduri** Hoinar. 42 vr (Îe) A ~ **laturile** A rătăci. 43 vr (Îae) A greși. 44 vr (Îe) A ~ **câmpii** A vorbi aiurea. 45 vr (D. încălțăminte) A produce răni sau bătăături Si: *a roade*. 46 vr A ciocăni. 47 vr (Îe) A ~ **din palme** A aplauda. 48 vr (Îlav) **Cât ai ~ din palme** Imediat. 49 vr (Fam; Îe) A ~ **în pumni** A lovi pumnii unul de altul, făcând în necaz cuiva. 50 vr (Fig; pfm; Îe) A ~ **șaua** A da de înțeles, fără a se adresa direct. 51 vr (Îe) A ~ **la usa** sau **ușile oamenilor** A cere (de) pomană. 52 vr (D. păsări și câini) A da din aripi sau din coadă. 53 vr (Fam; pex) A flutura. 54 vr (D. inimă, puls etc.) A palpa. 55 vr (Pop; Îe) A i se ~ **coliva în piept** A fi pe moarte. 56 vr (Fig) A se lavi de repetate ori. 57 vr (D. conținutul oului, la scuturare) A se lavi (de coajă). 58 vr (D. picioarele calului, pex despre cal) A se cosi. 59-60 vtr A (se) lavi. 61 vr (Spec; dfr) A se zdrobi, lovindu-se una de alta. 62 vr A da tare cu ceva în altceva. 63 vr (Îe) A ~ **mingea, turca** etc. A (se) juca cu mingea, cu turca etc. 64-65 vii (Înv) A bombarda. 66-67 vii (D. arme de foc) A trage. 68-69 vii (Pgn) A ajunge. 70 vi (Olt; Îe) A ~ **cu fruntea în nori** A fi înalt. 71 vi (Olt; Îae) A fi mândru. 72 vi (D. foc, raze de soare) A se simți. 73 vi (D. băuturi; Îe) A ~ **la cap** A ameți. 74-75 vii (D. grindină, ploaie, brumă etc.) A cădea în cantitate mare, distrugând recolta. 76-77 vii (D. vânt) A sufla (ceva). 78-79 vii (D. aștri) A lumina (ceva). 80 vr (D. Dumnezeu și sfinți) A pedepsi. 81 vr (Îe) A ~ **tactul** sau **măsura** A marca, prin mișcări regulate cu mâna sau cu bagheta, tactul unei bucăți muzicale sau al unui vers. 82 vr A ~ **mătăanii** A face mătăanii. 83 vi A înclina spre... 84 vi (Fam, d. culori) A avea nuanța... 85 vi (Mol; cyp. „cu”) A plăcea. 86-87 vii (D. obiecte) A suna ritmic. 88-89 vii (D. câini) A lătra scurt și la intervale regulate. 90-91 vii (D. țarcă) A căra. 92 vi(a) A lovi în mod repetat (pentru a pedepsi) Și: *a da bataie*. 93 vr (Pop; Îe) A ~ **ciobănește** (furcă, măr, pe roate dozbă, gros) A bate (92) foarte tare. 94 vr (Înv; Îe) A ~ **la tălpi** A pedepsi, lovind cu un baston, o vargă etc. la tălpi. 95 vr (Fig; Îae; d. avere) A risipi. 96 vr (Îe) A ~ **palma** (sau **laba**) A da mâna cu cineva. 97 vr (Îae) A ajunge la o înțelegere. 98-99 vtr (Cyp „de”) A (se) izbi. 100 vr A lovi ușor și repetat cu palma umărul, mâna sau spatele cuiva, pentru a-i atrage atenția, a-l reconforta, a-l consola sau a-i arăta bunăvoința. 101 vr A lovi ușor cu palma un animal, spre a-l liniști sau a-l mângâia. 102 vr (Pfm; fig; Îe) A ~ **și ~ capul cuiva** A nu da pace. 103 vr (Pgn; fig; Îe) A ~ **la cap** A insista. 104 vr (Fig; Îe) A ~ **și ~ capul** (sau rar **firea**) cu (rar **pentru** sau **de**) ceva A fi preocupat de... Si: *a se framânta*. 105 vr (Fig; Îe) A ~ **pe cineva gândul** A se gândi (insistent) la... 106 vr (Fig; Îe) A ~ **grija pe cineva** A fi neliniștit Si: (iuz) *a fi îngrijat*, (Înv) *a fi muncit*. 107 vr (Fig; pfm; Îe) A ~ **cuiva obrazul** A-i face cuiva imputări. 108 vr (Fig; pfm; Îe) A ~ **și ~ gura** (sau **limba**) **degeaba** (ori **în vânt**) A vorbi în zadar Si: *a vorbi de-a surda*. 109 vr (Fig; pfm; Îe) A ~ **cu gâlceavă urechile cuiva** A supăra cu plângeri. 110 vr (Fig; pfm; Îe) A ~ **și ~ picioarele** A umbla mult. 111-112 vtr (Pop; d. armăsari; pex; d. iepe) A se împreuna. 113 vi (Rar) A da în cineva. 114 vi (Fig; pfm; Îe) A ~ **la ochi** (rar, **la urechi** sau **la auz**) A atrage atenția, trezind interes, bănuială prin neobișnuitul situației Si: *a frapa*. 115-116 vtr (Înv; Îe) A (se) ~ **cu capul în pământ** A (se) umili. 117 vi (Îe) A ~ **(cu vorba)** A face aluzie la... Si: *a aduce vorba a da ponturi*, (Înv) *a pișca cu vorba*. 118 vtr A se lavi unul de altul. 119 vr (Pfm; fig; Îe) A se ~ **cu pumnii în** (sau **peste**) **cap** A fi foarte supărat. 120 vr (Îae) A fi disperat. 121 vr (Fig; pfm; Îe) A se ~ **cu pumnii în piept** A se căi. 122 vr (Îae) A fi supărat. 123 vr (Îae) A se mândri. 124 vr (Pfm; Îe) A se ~ **cu mâna** (sau **palma**) **peste gură** A se lavi peste gură pentru vorbe nesocotite. 125 vr (Îae) A duce mâna la gură înaintea unei întâmplări neașteptate sau îngrozitoare. 126 vtr A se lavi unul pe altul, pentru a se învinge. 127 vr (D. popoare) A se război. 128 vr A se lupta. 129 vr (Îe)

A se ~ **în parte** A se lupta, fără ca nimeni să iasă învingător. 130 vr (Fig; fam; Îe) A se ~ **cu moartea** A fi în agonie. 131 vr (Fig; pfm; Îe) A se ~ **cu gândul** (sau **cu mintea** ori **cu gândurile**) A fi preocupat de ceva. 132 vr (Pfm; Îe) A se ~ **singur** sau **de capul său** A-și îndrepta comportamentul. 133 vr (Fig; d. hotar; Îe) A se ~ **cap în cap** (sau **în cap cu...**) A se mărgini cu... 134 vr (Fig; d. două lucruri, situații) A se contrazice. 135 vr (Fig; Îe) A se ~ **de muscă** A sta degeaba. 136 vr (Pop; Îe) A se ~ **după** (rar **la** sau **pe**) **ceva** A căuta cu tot dinadinsul să ajungă la ceva. 137 vi (Îvr) A tinde. 138 vi (Îvr) A face tot posibilul să... 139 vi (Îvr; cyp „spre”) A porni război împotriva cuiva. 140 vr (Îvp; Îe) A ~ **război** A se război. 141 vr A învinge. 142 vr A năpădi. 143 vr A chinui. 144 vr A fi superior. 145 vr (Spec; la jocuri) A câștiga. 146 vr (Ljc; Îe) A ~ **bancul** A ponta sume mari. 147 vr A se zbate. 148 vr (Îc) **Cum se ~ Dunărea** Dans țărănesc nedefinit mai de aproape. 149 vr (Pan; d. pește) A depune icre. 150 vi (Gmt; Îe) **bătu-te-ar norocul, hazul, pustia, cucul** etc. Exprimă simpatia, mirarea, indignarea. 151 vr (Îe) **Să mă ~tă Dumnezeu** (sau **crucea** sau **Maica-Precistă** etc.) Jurământ pentru a fi crezut. 152 vr (Îe) A ~ **și ~ joc de cineva** (sau **de ceva**) A lua în derădere Si: *a batjocori*. 153 vr (Pop; Îae; complementul este femeia) A seduce, abandonând apoi. 154 vr (Îae; complementul este femeia) A viola. 155 vr (Îae; complementul indică lucruri) A face neglijent. 156 vr (Pfm; Îe) A ~ **și ~ mendrele** A râde de cineva sau ceva. 157 vr (Îae) A-și face, neîmpiedicat, poftele. 158 vi (Înv; Îe) A ~ **pizma cuiva** A invidia. 159 vtr (Fam; Îe) A se ~ **pe burtă cu cineva** A fi foarte apropiat cu cineva. 160 vr (Îe) A ~ **un record** (sportiv) A depăși un record (sportiv). 161 vtr (Îlv) A se ~ **în duel** A (se) duela. 162 vtr (Pfm; Îe) Se ~ **ziua cu noaptea** Se luminează de ziua. 163 vtr (Îae) Amurgește. 164 vi (Fam; Îlv) A ~ **la mașină** A dactilografia. 165 vi (Fam; Îe) A ~ **monedă pe...** A insista pe... 166 vr (Îe) A ~ **toba** A spune peste tot un secret (intim). 167 vr (Îe) A ~ **(pasul) pe loc** A nu progresa. 168 vi (Despre un motor sau un organ de mașină) A funcționa dereglat (scotând zgomote anormale). 169-170 vii (D. un clopot, ceasornic etc.) A emite zgomote ritmice care indică ceva.

batel sn [At: DN³ / Pl: ? / E: it *batello*] Vaporas.

baterier sm [At: DN³ / P: ~li-er / Pl: ~i / E: it *bateriere*] 1 Conducător al echipajului unui batel. 2 Matelot pe un batel.

bateriște sf vz *băteliste*

bater av vz *batâr*

baterie sf [At: EMINESCU, P., 58 / Pl: ~ri / E: *bate*] Lovire repetată.

bateri av vz *batâr*

baterie sf [At: ȘINCAI, HR. II, 117 / V: (Înv) *batâr* / A: (Înv) *bate* / Pl: ~ii / E: fr *baterie*] 1 Subunitate de artilerie compusă din mai multe tunuri. 2 Utilajul unei baterii (1). 3 Personalul unei baterii (1). 4 Grup de aparate, dispozitive sau piese identice, asociate în vederea executării unor operații. 5 (Fig; șis ~ *electrică*) Unire a mai multor elemente voltaice spre a produce electricitate. 6 Grupare de mai multe aparate de același tip (acumulatori, condensatori etc.) în serie sau în paralel. 7 (Îs) ~ *solară* Sursă de energie formată dintr-un grup de generatoare fotoelectrice cu semiconductori, care transformă energia radiației solare în energie electrică. 8 (Înv; Îs) ~ *telefonica locală* Baterie locală care alimentează electric circuitul microfonic local al abonatului telefonic. 9 (Iuz) Vas cu gheață în care se țin la rece sticle cu băutură. 10 (Pex; iuz) Conținutul sticlelor unei baterii (10). 11 (Pex; iuz) Un litru de vin și o sticlă de sifon (sau apă minerală) aduse spre consum la masa din restaurant. 12 (Pex; iuz) Conținutul sticlei de vin și al sifonului consumate la masa din restaurant. 13 Ansamblu al elementelor de percuție (dintr-o orchestră). 14 Instrument alcătuit din mai multe elemente de percuție. 15 Formulă ritmică realizată cu bateria (15). 16 (Zth; lpl; Îs) ~ *de creștere* Cuști suprapuse pentru creșterea intensivă a păsărilor.

baterist sm [At: DEX² / Pl: ~isti / E: *baterie* + -ist] Persoană care interpretează la baterie (14).

batgiocoros, ~oasă smf, a vz batjocoros

batjocura vt [At: ap. HEM 2759 / Pzi: ~rez / E: **batjocori** css] 1 A batjocori (1). 2 (Pex) A umili. 3 A batjocori (3).

batjocurare sf [At: MDA ms / Pl: ~rări / E: **batjocura**] (Inv) 1 Batjocurare (1) 2 (Pex) Umilire. 3 Batjocurare (3).

batjocurat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: **batjocura**] 1 (Inv) Batjocurare (1). 2 Umilire. 3 Batjocurare (3).

batjocurat², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: **batjocura**] 1 (Inv) Batjocurit² (1). 2 Umilit². 3 Batjocorit² (3).

bathonian, ~a [At: DN³ / P: ~ni-an / E: fr **bathonien**] 1 sn Etajul superior al jurasicului mediu. 2 a Care aparține bathonianului (1).

bati- [At: DN³ / V: **bato-** / E: fr **bathy**] Element de compunere: 1 „Adânc”. 2 „Referitor la adâncul mărilor”. 3 „Din adâncul mărilor”.

batială a [At: DEX² / P: ~ti-a- / E: fr **bathyale**] (Mar; is) *Regiune* (sau *zonă*) ~ Regiune (sau zonă) cuprinsă între adâncimea de 200 și 250 m, unde se depun nisipuri și măluri.

batic¹ sn [At: LTR / Pl: ~uri / E: ger **Batic**] 1 Tesătură subțire imprimată în culori. 2 Basma subțire și colorată.

batic² sn vz **embatic**

batice¹ sn vz **baticel**

batigraf sn [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr **bathygraphe**] Batimetru înregistrator. **batigrafic**, ~a [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr **bathygraphique**] 1 De batigraf. 2 Referitor la batigraf.

batigrafie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr **bathygraphie**] Măsurarea adâncimilor mării.

batigramă sf [At: DN³ / Pl: ~me / E: fr **bathygramme**] Diagramă care reprezintă fundul unei mări.

batimetric, ~a a [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr **bathymétrique**] 1 De batimetrie. 2-3 Referitor la batimetru (sau batimetrie) Si: *izobară*. 4 (Is) *Curbura* ~ă Linie ce unește punctele de egală adâncime pe o batigramă.

batimetrie sf [At: DEX² / E: fr **bathymétrie**] Ramură a hidrometriei care se ocupă cu măsurarea adâncimii apei în mări, lacuri, râuri etc.

batimetru sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr **bathymètre**] Aparat care măsoară adâncimea apelor din mări, lacuri, râuri etc.

batipelagic, ~a a [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr **bathypélagique**] (Glg) Referitor la zonele oceanice de mare adâncime.

batiplancton sn [At: DN³ / E: fr **bathypplancton**] (Blg) Plancton din zonele marine de mare adâncime.

batir¹ av vz **batar**

batir² sn [At: LTR / Pl: ~e / E: nct] Fir de bumbac răsucit ușor, puțin mai gros decât ața de cusut, întrebuințat la înșălat.

batiscaf sn [At: DEX² / Pl: ~uri / E: fr **bathyscaphe**] Aparat de explorare a marilor adâncimi submarine, care se poate deplasa prin mijloace proprii.

batisferă sf [At: DEX² / Pl: ~re / E: fr **bathysphère**] Cabină în formă de sferă în care cercetătorii pot coborî până la mari adâncimi submarine, păstrând legătura prin cablu cu nava-mamă.

batist sn [At: IBRĂILEANU, A. 144 / V: (inv) ~ă sf / Pl: ~uri / E: fr **batiste**] Tesătură fină din bumbac sau in.

batistă sf [At: PISCUPESCU, O. 253 / Pl: ~te / E: fr **batiste**] 1 Bucată de pânză (mică) pentru șters nasul, fața etc. 2 (Inv; ie) A scoate (pe cineva) sau a ieși ~curată A scoate pe cineva dintr-o încurcătură.

batistută sf [At: MDA ms / Pl: ~te / E: **batistă** + -uta] 1-2 (Șhp) Batistă (1) (mică).

batiste sf [At: VICIU, GL. / E: **bate** + -iste] (Reg) Curte.

bati-termograf sn [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr **bathythermographie**] Aparat de înregistrat temperatura apei până la 200 m adâncime.

batiță¹ sf [At: PASCU, S. 259 / Pl: ~te, ~ți / E: **bate** + -ița] (Reg) 1 Titirez. 2 Bătaie de inimă.

batiță² sf [At: COMAN, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg) Resturi de la topirea untului.

batiu sn [At: LTR / Pl: ~ri / E: fr **bâti**] Construcție de metal pe care se montează mecanismele unui sistem tehnic stabil, cu rol de fixare.

batiușca sm [At: ARH. FOLK. IV, 219 / E: rs **батюшка**] 1 (Rsî) Preot. 2 (Rsî) Bădie.

batjoc sn vz **batjocura**

batjocură sf vz **batjocura**

batjocuri vt [At: CORESI, ap. HEM 2758 / V: (Trs; Mol; inv) **badgio-curi**, **bagiocuri**, ~curi, (reg) **batjocuri** / P: **baj-** / Pzi: ~resc / E: **batjocura** + -i] 1 A face pe cineva sau ceva de răs, de rușine, de ocară Si: *a-și bate joc, a lua în răs, a batjocura* (3). 2 (Pex) A umili. 3 A necinsti o femeie Si: (inv) *a batjocura* (3).

batjocorie sf vz **batjocorire**

batjocorire sf [At: MARDARIE, L. 2531 / V: ~cu- / Pl: ~ri / E: **batjocori**] 1 Facere de răs, de rușine, de ocară Si: **batjocorit¹** (1), **batere de joc, luare în răs**. 2 (Pex) Umilire. 3 Necinstire a unei femei. Si: **batjocorit¹** (2) **batjocurare**, **batjocurat¹**.

batjocorit¹ sn [At: JARNIK-BÎRSEANU, D. 253 / Pl: ~uri / V: ~cu- / E: **batjocori**] 1 Batjocorie (1). 2 (Pex) Umilire. 3 Batjocorie (3).

batjocorit², ~ă a [At: ȘEZ. III, 35 / V: ~cu- / Pl: ~iți, ~e / E: **batjocori**] 1 Făcut de rușine, de răs, de ocară. 2 Umilit². 3 (Despre femei) Necinstit².

batjocoritor, ~oare smf, a [At: CORESI, ap. GCR I₁, 12/17 / V: **batjocuri**, **batjocuritoare** / Pl: ~i, ~oare / E: **batjocori** + -(i) **tor**] 1-2 (Persoană) care batjocorește (1) Si: (inv) **batjocuricos**. 3-4 (Rar) (Om) umilitor. 5-6 (Îrg) (Om) necinstitor.

batjocuritură sf vz **batjocuritură**

batjocoros, ~oasă smf, a [At: BIBLIA (1688), ap. TDRG / Pl: ~oși, ~oase / V: **batjocoros** / E: **batjocură** + -os] (Inv) 1-2 (Persoană) căreia îi place să batjocorească (1).

batjocorotură sf vz **batjocoritură**

batjocura vt [At: MDA ms / Pzi: ~rez / E: **batjocori** css] 1 (Inv) A batjocori (1) 2 A umili. 3 A batjocori (3).

batjocurare sf [At: MDA ms / Pl: ~rări / E: **batjocura**] 1 (Inv) Batjocurare (1). 2 Umilire. 3 Batjocurare (3).

batjocurat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: **batjocura**] 1 (Inv) Batjocurare (1). 2 Umilire. 3 Batjocurare (3).

batjocurat², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: **batjocura**] 1 (Inv) Batjocurit² (1). 2 Umilit². 3 Batjocorit² (3).

batjocură sf [At: COD. VOR. 10/12 / V: (reg) **badgio-**, ~ocoră, **batjoc** sn / Pl: ~ri / E: refăcut din **batjocuri** pl. lui **batjoc** < **bate** + **joc**] 1 (Inv) Spectacol. 2 Ceea ce constituie bătaie de joc a cuiva. 3 Faptă prin care își bate joc de altcineva sau ceva Si: (inv) **batjocurare**, **batjocuritură**. 4-5 Zeflema (1-2). 6 (Ie) A fi sau a se face (ori a ajunge sau a rămâne) de (ori înăuntru) **batjocura** cuiva A se face de răs.

batjocuri v vz **batjocori**

batjocuricios, ~oasă a [At: OMILIAR (1644), ap. HEM 2762 / Pl: ~oși, ~oase / E: **batjocură** + -icios, -icioasă] (Inv) 1-2 Batjocoritor (1-2).

batjocurie sf [At: M. COSTIN, ap. GCR I, 205 / V: ~cor- / Pl: ~ii / E: **batjocuri** + -ie] (Inv) Batjocură (3).

batjocurire sf vz **batjocorire**

batjocurit¹ sn vz **batjocorit¹**

batjocurit², ~ă a vz **batjocorit²**

batjocuritură sf [At: LB / V: (rar) ~cor- / Pl: ~ri / E: **batjocuri** + -tura] (Inv) 1-3 Batjocură (3-4).

batman sm [At: DN³ / P: ~men / E: eg **batsman**] (La crichet) Jucător. **bato-** ec vz **bati-**

batoacă sf vz **zglavoacă**

batoasă sf vz **botoasă**

batoc sn vz **batog**

batocan sm [At: CHEST. V, 105 / Pl: ~i / E: nct] (Reg) Țăran cu vite, care vinde lapte sau produse din lapte.

batocrom sn [At: DN³ / E: fr **bathochrôme**] Efect de închidere a culorii unei substanțe organice, produs de o grupare de atomi introduși în moleculele acesteia.

batofobie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr **bathophobia**] Teamă patologică de adâncime.

batog sn [At: MARDARIE, L. 3477 / V: ~oc, (inv) **bat-** / Pl: ~uri / E: rs **батор**] 1 Spinare de morun sau de nisetre, sărată și uscată sau afumată.

2 (Pgn) Carne de pește sărată și uscată sau afumată. 3 (Îe) **A face un pește** ~ A săra și usca peștele.

batojit, ~a a [At: DEX² / Pl: ~iti, ~e / E: rs **батоженный**] (Reg) 1 Fără putere. 2 Stors. 3 Istovit (de bătrânețe).

batolit sm [At: DEX² / Pl: ~iti / E: fr **batholite**] Masiv de rocă intruzivă rezultată prin răcirea și consolidarea magmei în interiorul scoarței terestre.

batologie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: it **battologia**, ngr **βαττολογία**] Repetitie de cuvinte sau fraze inutile și plictisitoare.

batometru sn [At: DN³ / Pl: ~re / E: fr **bathomètre**] Aparat de luat probe pentru determinarea aluviunilor râurilor.

baton sn [At: DICT. / Pl: ~oane / E: fr **bâton**] 1 Bucată (de vanilie, ciocolată, ceară etc.) lunguită sau în formă de bastonaș. 2 (Pan) Produs de panificație ca un baton (1-2).

batozar sm [At: SCÂNTEIA, 1951, nr. 2077, ap. DA ms / Pl: ~i / E: **batoză** + -ar] (Rar) Muncitor la batoză (1).

batoză sf [At: DA / Pl: ~ze / E: fr **batteuse**] 1 Mașină agricolă care desface boabele din spice, păstăi sau știuleți și le separă de restul plantei Si: **treierătoare**. 2 (Dep) Femeie grasă.

batracian sm [At: DICT. / P: ~ci-an / Pl: ~cieni / E: fr **batracien**] 1 (Lpl) Clasă de vertebrate care cuprinde animale amfibii. 2 (Ls) Animal din batracieni (1).

batracocultură sf [At: DN³ / Pl: ? / E: nct] Ranicultură.

batră c, av vz **batâr**

batragă sf [At: VICIU, GL. / Pl: ? / E: ns cf **bătuca**] (Trs) Stomacul animalelor rumegătoare Si: (pop) **rânză**.

battement sm [At: DN³ / P: **batman** / E: fr **battement**] (Cor; Scm) Mișcare a piciorului liber înainte, înapoi sau lateral, cu sau fără deplasare de pe sol.

battuta sf [At: DN³ / Pl: ? / E: it **battuta**] (Muz) 1 Accent. 2 Măsură.

batăchină sf vz **pațachină**

batagonie sf vz **bazaconie**

bau [At: DELAVRANCEA, ap. HEM 2765 / E: fo] 1 i Cuvânt care imită strigătul lupului și cu care se sperie, în glumă (copiii). 2 s (Pex; pfm; îljc) Lup.

baubau smi vz **babau**

baucă sf [At: COMAN, GL. / Pl: **băuci** / E: nct] (Reg) Scândură care leagă capetele loitrei la căruță.

baud sm [At: DN³ / P: **bo** / E: fr **baud**] (Teg) Unitate de viteză corespunzând transmiterii unui punct din alfabetul Morse pe secundă.

baudelairian, ~a smf, a [At: MDA ms / P: **bod-le-ri-an** / Pl: ~ieni, ~iene / E: fr **baudelairien**] 1-2 (Poet) care scrie în maniera lui Charles Baudelaire.

baudelairianism sn [At: DN³ / P: **bod-le-ri-a** / E: fr **baudelairien**] Imitație a poeziei lui Baudelaire.

bauf i [At: DA ms / E: ns cf ger **auf**] (La tăietorii de lemne) Păzește!

baur, ~a a [At: FRÂNCU-CANDREA, M. 98 / P: **ba-ur** / E: ger **bauer**] (Rar; la moți) Harnic.

bauxit sn vz **bauxita**

bauxită sf [At: IOANOVICI, TEHN. 66 / V: **bauxit** sn / P: **ba-u** / Pl: ? / E: fr **bauxite**] Oxid de aluminiu care se găsește în natură ca minereu de diferite culori.

bavarez, ~a smf, a [At: CONTEMP., Seria II, 1942, nr. 162, 6/4 / Pl: ~i, ~e / E: **Bavaria** + -ez] 1-2 (Om) originar din Bavaria. 3-4 a (Locuitor) din Bavaria.

bavetă sf [At: DEX² / V: **babe** / Pl: ~te / E: fr **bavette**] 1 Partea de sus a unui șorț. 2 Bărbiță. 3 Șorț de tablă montat deasupra coamei la acoperiș. 4 Apărătoare de cauciuc pusă la roțile din spate ale unui autovehicul, pentru a diminua stropirea.

bavefică sf [At: DEX² / Pl: ~tele / E: **baveta** + -ica] 1-2 (Șhp) Bavetă (2) (mică).

bavură sf [At: LTR / Pl: ~re, ~ri / E: fr **bavure**] 1 (Teh) Material rămas peste profilul normal, pe suprafața pieselor prelucrate sau turnate. 2 (Pgr) Contur îngroșat, lăsat de o cerneală proastă.

baz¹ sn [At: CHEST. II, 280/130 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Pivniță.

baz² sn [At: PANTU, PL.² / Pl: ? / E: nct] (Bot; reg) Floarea-raiului (*Chrysanthemum cinerariaefolium*).

baza [At: LM / Pzi: ~zez / E: fr **baser**] 1-2 vtr A (se) sprijini pe ceva Si: a (se) întemeia, a (se) rezema. 3 vr A se bizui.

bazaconie sf [At: VARLAAM, C. II, 61/2 / V: (înv) **bez**, (rar) **zâc**, **batagonie**, **blazgonie** / Pl: ~ii / E: vsl **базь, законник**] 1 (Înv) Nelegiuire. 2 (Înv) Crimă. 3 Ciudățenie. 4 (Fam) Poznă.

bazaghean-bașa sn vz **pazarghean-bașa**

bazal, ~a a [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr **basal**] 1 Referitor la bază. 2 Al bazei. 3 (Îs) **Membrană ~a** Membrană alcătuită dintr-o țesătură de fibre, pe care se sprijină epiteliul unui țesut conjunctiv. 4 (Blg; îs) **Metabolism** ~ Consum minim de energie al unui organism, în stare de repaus.

bazalt sn [At: SOARE, MAȘ. 220 / V: ~asa / Pl: ~uri / E: fr **basalte**, lat **basaltis**] 1 Rocă vulcanică de culoare închisă, întrebuintată la construcții și pavaje. 2 (Înv; îs) ~ **artificial** Cărămidă obținută dintr-un amestec de lut, nisip și var.

bazaltic, ~a a [At: DA / Pl: ~ici, ~ice / E: fr **bazaltique**] 1 De bazalt (1). 2 Care se referă la bazalt (1). 3 Care conține bazalt (1).

bazaltină sf [At: DN³ / Pl: ~ne / E: fr **basaltine**] Piatră obținută din bazalt (1) concasat.

bazament sn [At: DN³ / Pl: ~e / E: it **basamento**] 1 Piedestal. 2 Temelie.

bazaoaiche sfp vz **bazaochi**

bazaochi, ~oaiche [At: TELEOR., ap. TDRG / V: ~oaiche, **basa** / Pl: ~i, ~e / E: ns cf ucr **безоки**] 1 a Sașiu. 2 sf (Îe) **Se uită ca ~a** Se uită cruciș. 3 a Nebunic.

bazar sn [At: SADOVEANU, D. P. 144 / V: (rar) ~e / Pl: ~uri / E: fr **bazar**] 1 Loc în aer liber unde se vând diverse obiecte și mărunțișuri. 2 Magazin unde se vând diverse obiecte.

bazare sf vz **bazar**

bazarghean-bașa sm vz **pazarghean**

bazarghidean sm vz **pazarghidean**

bazarină sf [At: DICT. / Pl: ~ne / E: nct] (Mun) Stambă subțire, pentru cămăși, rochii etc.

bazarlăc sn vz **pazarlăc**

bază sf [At: NEGRUZZI, S. I, 102 / Pl: ~ze / E: fr **base**] 1 Parte care susține un corp, o clădire sau un element de construcție Si: **temei**, **temelie**, **talpa**. 2-3 Linie sau plan față de care se măsoară înălțimea unei figuri sau corp geometric. 4 (Fig) Ceea ce formează temeiul a ceva. 5 (Șis ~ **economica**) Totalitatea relațiilor de producție într-o etapă a dezvoltării sociale. 6 Loc de concentrare a unor rezerve de oameni, de materiale etc., care servește ca punct de plecare pentru o anumită activitate. 7 Concentrare de cunoștințe necesare pentru studiul unei materii. 8 (Îs) ~ **militară** Structură militară a cărei prezență într-un anumit loc duce la avantaje strategice și tactice. 9 (Îs) ~ **aeriană** sau **de aviație** Aeroport militar. 10 (Îs) ~ **navala** Port militar. 11 (Îs) ~ **operativă** sau **de operații** Zonă unde sunt concentrate trupe pentru operații militare. 12 (Îs) ~ **sportivă** Complex de instalații și terenuri pentru sport. 13 (Mat; îs) ~ **a unui sistem de numerotație** Numărul de unități de un ordin oarecare, care alcătuiește o unitate de ordin imediat superior. 14 Corp chimic alcătuit dintr-un atom legat de unul sau mai mulți hidroxi, care alăstrește hârta de turnesol, are gust leșetic și, în combinație cu un acid, formează o sare. 15 (Fnl; îs) ~ **de articulație** Punct al aparatului fonator unde se produce un sunet. 16 (Îla) **De** ~ Fundamental. 17 (Îla) **Fără** ~ Neîntemeiat. 18 (Îlav) **Pe** (sau **în**) ~za ... sau **pe** ~ **de** ... În conformitate cu ... 19 (Îal) **Pe** principiul ... 20 (Îe) **A avea (ceva) la** ~ A se întemeia pe ceva (sigur). 21 (Îe) **A pune ~zele a ceva** A întemeia. 22 Elementul principal al unei substanțe chimice sau farmaceutice. 23 (Îs) ~za **craniului** Partea craniului care închide cutia craniană înspre ceafă. 24 Distanță între difuzoarele (externe) ale unui sistem de redare stereofonică. 25 (Elt) Electrode corespunzător zonei cuprinse între cele două joncțiuni ale unui tranzistor. 26 (Elt; îs) ~ **de timp** Unitate funcțională a unor aparate electronice, care generează impulsuri la intervale de timp precise. 27 (Inf; îs) ~ **de date** Ansamblu de date astfel

organizate, încât pot fi utilizate de programe multiple. 28 (Îs) ~ de lansare Loc unde se află instalațiile necesare pentru pregătirea, lansarea și controlul zborului rachetelor.

bazaconie sf vz **bazaconie**

bazea sf [At: (a. 1669) ap. ȘIO / E: fr *basin*] (Îvr) Material cu urzeala de ată și băteala de bambac.

bazedov sn [At: DEX² / Pl: ? / E: fr [maladie de] *Basedow*] (Șis *Boula lui Basedow*) Boală endocrină manifestată prin hipersecreția și creșterea în volum a tiroidei, proeminența globilor oculari, nervozitate, insomnii etc.

bazedovian, ~a smf, a [At: DEX² / P: ~vi-an / Pl: ~ieni, ~iene / E: fr *basedowien*] (Rar) 1-2 (Persoană) cu caracteristicile bolii lui Basedow. 3-4 (Persoană) care suferă de boala lui Basedow.

bazgă sf [At: GASTER, ap. REV. P. IST. II, 100 / E: nct] (Înțeles aproximativ, dedus din context) 1 Flacăra. 2 (Fig) Vălvătaia iadului.

bazic, ~a a [At: MACAROVICI, CH. 113 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *basique*] (Chm; d. substanțe) Care are proprietățile unei baze.

bazicitate sf [At: MACAROVICI, CH. 108 / E: *bazic* + -(i)tate] (Chm; d. substanțe) 1 Proprietatea de a se comporta ca o bază. 2 Numărul de atomi de hidrogen ai unei molecule de acid care pot fi înlocuiți.

bazidie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *baside*] (La ciuperci) Organ special pe care se formează sporii.

bazidiomicete sfp [At: DN³ / P: ~di-o~ / E: fr *basidiomycètes*] Clasă de ciuperci la care sporii se formează la exterior, pe bazidii.

bazidiospor sm [At: DN³ / Pl: ~i / E: fr *basidiospore*] (Bot) Spor produs de bazidii.

bazilar, ~a a [At: PARHON, B. 85 / Pl: ~i, ~e / E: fr *basilaire*] (Atm) 1 Care face parte din bază. 2 Care servește de bază.

bazilical, ~a a [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr *basilical*] 1 De bazilică. 2 Care aparține unei bazilici. 3 Referitor la o bazilică.

bazilicale sfp vz **vasilecale**

bazilică sf [At: BĂLCESCU, M. V. 6 / A și: ~lică / Pl: ~ici / E: fr *basilique*, lat *basilica*] 1 (La romani) Edificiu public cu interiorul împărțit, prin șiruri de coloane, în trei sau cinci părți. 2 Biserică romano-catolică medievală, în formă de dreptunghi, împărțită în interior în trei părți, prin șiruri de coloane. 3-4 (Pex) Nume dat unei biserici sau unei catedrale impunătoare.

bazilisc sm [At: DN³ / V: va~ / Pl: ~iște / E: it *basilisco*] 1 (Îcp) Șarpe fabulos, care ucidea cu privirea. 2 Gen de șopărlă cu limba groasă, capul și gâtul scurt, pe cap cu o excrescență epidermică triunghiulară, iar, pe spate și pe coadă, cu o creastă dințată mobilă.

bazin sn [At: DA / Pl: ~e / E: fr *bassin*] 1 Rezervor deschis (de mari dimensiuni), construit din metal, piatră, ciment etc. 2 Rezervor de apă amenajat pentru înot sau sporturi nautice. 3 (Șis ~ hidrografic) Regiune din care un râu, un fluviu, un lac sau o mare își adună apele. 4 Regiune delimitată de albiile tuturor afluenților unui râu sau fluviu. 5 (Îs) ~ portuar Parte a unui port special amenajată pentru staționarea vaselor (în vederea încărcării sau descărcării lor). 6 Regiune geografică bogată în zăcămintele. 7 (Atm) Cavități aflate în partea inferioară a abdomenului și constituite din oasele iliace Si: *pelvis*.

bazinaș sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: *bazin* + -aș] 1-2 (Șhp) Bazin (cam mic).

bazinet sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *bassinet*] (Atm) Segment al canalului excretor al rinichiului, în regiunea hilului.

baziotrib sm [At: DN³ / P: ~zi-o~ / Pl: ~i / E: fr *basiotribe*] (Med) Instrument obstetrical, folosit în baziotripsie.

baziotripsie sf [At: DN³ / P: ~zi-o~ / Pl: ~ii / E: fr *basiotripsie*] (Med) Operație obstetricală prin care se zdrobește capul fătului, când acesta nu poate fi extras prin craniotomie.

bazipetal, ~a a [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: ger *basipetal*] (D. plante; îoc *acropetal*) La care organele se dezvoltă începând de la vârf spre bază.

bazm sn vz **basma**

bazma sf vz **basma**

bazofil, ~a sn, a [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr *basophile*] 1-2 (Leucocită) care are afinitate pentru coloranții bazici.

bazofilie sn [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *basophilie*] (Blg) 1 Însușirea de a fi bazofil. 2 Prezență excesivă a bazofilelor.

bazofobie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *basophobia*] Teamă morbidă de a cădea din mers.

bazon sn [At: DEX² / Pl: ~oane / E: nct] Bucată de stofă, pânză sau piele, aplicată pe turul² pantalonilor, al izmenelor sau chiloților, pentru a-i cârpi sau a-i întări.

bazona vt [At: DEX² / Pzi: ~nez / E: *bazon*] A cârpi cu bazoane.

bazonare sf [At: MDA ms / Pl: ~ări, ~e / E: *bazona*] (Rar) Cărpire cu bazoane Si *bazonat*¹.

bazonat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *bazona*] (Rar) Bazonare.

bazonat², ~a a [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: *bazona*] Care e cârpit cu bazoane.

bazooka s [At: DEX² / P: *bazuca* / E: eg *bazooka*] Aruncător de grenade antitanc.

bă i [At: V. ROM. noiembrie 1950, 31 / E: fo] (Fam; irm) Măi.

băbae sm vz **babacă**

băbacă sm vz **babacă**

băbaică sf [At: DAMÉ, T. 126 / P: *bă-bai-că* / Pl: ~băici / E: ucr *бабайка*] (Reg) Vâslă.

băban, ~a a vz **baban**

băbană sf vz **babană**

băbar sm [At: PANN, P. V. II, 145/12 / V: *bab~* / Pl: ~i / E: *babă* + -ar] 1 (Im) Bărbat matur care umblă după fete tinere. 2 (Gmț) Bărbat însurat. 3 Celibatar. 4 Bărbat căruia îi place să stea cu babele. 5 Om care stă acasă mereu, ca o babă. 6 (Reg; lpl) Bărbați care, deghizați în bătrâni, colindă seara, la sărbătorile de iarnă.

băbască sf vz **băbesc**

băbăcuță sm [At: ALECSANDRI, T., ap. ȘIO / Pl: ~ți / E: *băbăcu* + -uță] 1-4 (Îrg; șhp) Babacă (1, 5) (drag).

băbaic sm [At: DA ms / Pl: ~ici / E: *babaie* + -ic] (Îrg) Bunic.

băbaia sm [At: ALECSANDRI, T. 950 / Pl: ~ți / E: *babaie* + -ita] 1-2 (Îrg; șhp) Babaie (drag).

băbălăcă sf [At: CADE / Pl: ~ace / E: nct] (Trs) Fel de mâncare preparată cu ouă.

băbălău sm [At: GHIĂNESCU, ap. TDRG / V: *babal~* / Pl: ~ăi / E: *babă* + -alău] 1 (Mol) Babălăc (3). 2 Om fără energie, ca o babă. 3 Om înalt și prost. 4 (Fam) Om afemeiat. 5 (Bot; lpl) Plante înalte, cu floarea galbenă, nedefinite mai îndeaproape.

băbălog, ~oagă smf vz **băbălăc**

băbăluc¹ smi [At: VICIU, GL. / V: *babal~* / E: srb *babaluc*] (Îrg; îlav) Din ~ Din moși-strămoși.

băbăluc² ~a smf [At: VICIU, GL. / V: ~bâl~ / Pl: ~uci, ~uce / E: srb *baba-ruga*] (Reg) 1-2 Personaj (sau copil) imaginar cu care se sperie copiii Si: *babau*.

băbălugă sf [At: ALRT II, 325 / V: *babaru~* / Pl: ~uge / E: nct] (Reg) Paparudă.

băbărca sf vz **băbărca**

băbăreasă sf [At: ȘEZ. III, 232 / V: *babar~* / Pl: ~ese / E: ctm *borbăreasa* și *baba*] (Reg) Femeie bătrână care știe să lecuiească, să descante, să ghi-cească Si: (reg) *barbăreasa*.

băbăret sms [At: JIPESCU, O. 151 / E: *babă* + -aret] (Pfm) Multime de babe Si: (pfm) *babet*.

băbarie sf [At: JIPESCU, O. 76 / Pl: ~ii / E: *babă* + -arie] (Mpl) 1 Leacuri. 2-3 Credințe sau superstiții băbești. 4 Vrăji.

băbărog, ~oagă smf [At: CV, 1951, nr. 5, 26 / Pl: ~ogi, ~oage / E: nct] (Reg; prt) Persoană cu corpul disproporționat.

băbărujă sf [At: PANTU, PL.² / Pl: ~je / E: mg *bazsarozsa*] 1 (Bot; reg) Bujor (*Paeonia officinalis*). 2 (Bot; Trs) Rujă (*Sedum rosea*).

băbaruța *sf* [At: DA ms / Pl: ~te / E: nct] (Csnp) Monedă de valoare mică.

băbașcuța *sf* [At: PAMFILE, J. II / Pl: ~te / E: **băbușcă** + -uța] Pepene mic.

băbatie *sf* [At: CREANGĂ, P. 111 / V: ~tuie, ~butie / Pl: ~ii / E: **baba** + -atie] 1-16 Băbuță (1-16). 17 (Îrg) Dispozitiv (de tablă) așezat deasupra vetrei sau cuptorului, la casele fără coș, pentru a prinde fumul și scântelele Si: **babuchie**.

băbatuie *sf* *vz* **băbatie**

băbație *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~ii / E: nct] (Reg) Gură a cuptorului.

băbău *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: ~bae / E: nct] (Reg) Pat acoperit cu un cearșaf, care are un fel de stelaje dedesubt, pentru rufe.

băbău² *sn* *vz* **bobou**

băbâc *sm* [At: DA ms / Pl: ~âci / E: nct] Băbăluga.

băbăluc, ~ă *smf* *vz* **băbăluc**²

băbârcă [At: LB / V: **babar**~, ~bâr~ / Pl: ~rci / E: bg **бабарка**] (Îm) 1 *sf* Femeie trecută. 2 *sm* Moșneag mic, slab și spân. 3 *sf* Fire acră. 4 *sf* Oaie bătrână.

băbârnac *sn* *vz* **bobârnac**

băbârtă *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: ~te / E: **babă** + -ârta] Femeie rea.

băbesc, ~ească [At: CANTEMIR, HR. 221/1 / V: ~bască / Pl: ~ești / E: **babă** + -esc] 1 *a* (Prt) După obiceiul babelor (1). 2 *a* (Prt) În felul babelor (1). 3 *a* (Prt) Îmbrăcat în portul babelor (1). 4 *a* Care se referă la babă (1). 5 *a* (Îs) *Vorbe ~ești* Scornituri. 6 *a* (Îs) *Fleacuri ~ești* Superstiții cărora nu merită să li se dea importanță. 7 *a* (Îs) *Leacuri ~ești* Remedii empirice ale medicinei populare. 8 *a* (Îs) Descăntece. 9 *a* (Îs) *Socoteală ~ească* Calcul mental făcut simplist. 10-11 *a* (Îs) Gândire limitată și superstițioasă. 12 *sf* Soi românesc de viță de vie, cu struguri rămuroși și hoabe rotunde, mari, rare, de culoare neagră-albăstrie. 13 *sf* Strugure din băbească (12). 14 *sf* Vin din băbească (12).

băbește *av* [At: VLAHUȚĂ, ap. TDRG / E: **babă** + -este] 1 (Dep) Ca babele. 2 (Îe) A **socoti** ~ A face calcule cu metode simpliste, empirice. 3 Cu leacuri băbești.

băbet *sms* [At: JIPESCU, ap. TDRG / E: **babă** + -et] (Pfm) Băbăret.

băbete *sm* [At: ȘEZ. IV, 203 / Pl: ~eți / E: **babă** + -ete] (Mol; rar; prt) Babă (1).

babi [At: LM / Pzi: ~besc / E: **babă**] 1 *vi* A deveni babă (1). 2 *vi* A fi babă (1). 3 *vr* A se comporta ca o babă. 4 *vr* (Pan) A îmbătrâni înainte de vreme.

babica *sf* [At: DA ms / Pl: ~ici / E: **babă** + -ica] (Șhp) 1-16 Băbuță (1-16).

băbire *sf* [At: DA ms / Pl: ~ri / E: **babi**] 1 Transformare în babă (1) Si: (rar) **babii**¹ (1). 2 Starea de babă (1) Si: (rar) **babii**¹ (2). 3 Comportare de babă (1) Si: (rar) **babii**¹ (3). 4 (Pan) Îmbătrânire înainte de vreme Si: (rar) **babii**¹ (4).

băbiu¹ *sn* [At: DA ms / Pl: ~uri / E: **babi**] 1-4 (Rare) Băbire (1-4).

băbiu², ~ă *sf*, *a* [At: DA ms / Pl: ~iți, ~e / E: **babi**] 1-2 (Femeie) care a devenit babă (1). 3-4 *sf*, *a* (Femeie) care este babă (1). 5-6 (Femeie) care are comportament de babă (1). 7-8 (Femeie) care a îmbătrâni înainte de vreme.

babița¹ *sf* [At: ALRM I / II, h. 293 / Pl: ~te / E: **babă** + -ița] (Șhp) 1-16 Băbuță (1-16).

babița² *sf* *vz* **babița**¹

băboi¹ *sm* [At: CREANGĂ, P. 97 / Pl: ~ / E: **babă** + -oi] 1-22 (Dep) Babă (1-6, 15-22) (greu de suportat) Si: **babornița** (1-22).

băboi² *sm* *vz* **băboi**

babornița *sf* *vz* **babornița**

băbucă *sf* [At: ȘEZ. I, 120 / Pl: ~uci / E: **babă** + -uca] 1-16 Băbuță (1-16).

băbuchie *sf* *vz* **băbatie**

băbucie *sf* [At: HEM 2785 / Pl: ~ui / E: **babă** + -uie] 1-16 Băbuță (1-16).

băbura viu [At: JAHRESBER. III, 313 / Pzi: ~reaza / E: **babura**¹] 1-2 (Ban) A ploua cu picături mari (amestecate cu grindină).

băburare *sf* [At: DA ms / Pl: ~rări / E: **babura**] 1-2 (Ban; rar) Cădere a unei ploii cu picături mari (amestecate cu grindină) Si: (rar) **babura**¹ (1-2).

băburat¹ *sn* [At: DA ms / Pl: ~uri / E: **babura**] 1-2 (Ban; rar) Băburare (1-2).

băburat², ~ă *a* [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: **babura**] 1-2 (Rare) Care a fost plouat cu picături mari (amestecate cu grindină).

băbură *sf* [At: REV. CRIT. III, 86 / V: **bab**~ / Pl: ~ri / E: srb **babura**] (Reg) Urloi pe care iese fumul în pod, la casele țărănești Si: (reg) **capra**, **ursoane**.

băbură¹ *sf* [At: CHEST. V.S. ap. DA ms / Pl: (Nob) ~ne / E: **babura**¹ + -ină] 1-2 (Ban) Babură¹ (1-2).

băbușcă *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 125 / V: **bab**~ / Pl: ~ști / E: rs **бабушка**] (Șhp) 1-16 Băbuță (1-16). 17 (Trs) Butonieră. 18 (Orn; pop) Sticlete. (*Cardueta carduelis*). 19 (Orn; pop) Scatiu (*Cardueta spicus*). 20 (Orn; pop) Pasăre îmbătrânită, care nu mai cântă. 21 (Bot; reg) Iarbă foarte deasă, înaltă de 10-11 cm. 22-23 (Reg) Oaie (bătrână) Cf **babuna**.

babut *sn* [At: DAMÉ, T., 14 / Pl: ~uri / E: nct] (Mol) Bucată de lemn mobilă așezată orizontal deasupra perinocului (gresiei, scaunului, mesei, baargicului) de pe osia carului țărănesc Si: **vârtej**.

băbutie *sf* *vz* **băbatie**

băbut *sm* [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~i / E: nct] (Reg) Bebeluș.

băbuța *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 68 / Pl: ~te / E: **babă** + -uța] 1-16 (Șhp) Babă (1-2, 5, 7-8, 15-17) (dragă) Si: **babica** (1-16), **babița** (1-16), **babuca** (1-16), **babuie** (1-16), **băbușcă** (1-16).

băcan¹ *sm* [At: (a. 1693) DOC., ap. HEM 2812 / V: (reg) **bacal** / Pl: ~i / E: tc **bakkal**] (luz) Negustor care vindea cu amănuntul diverse produse alimentare.

băcan² *sm* [At: (a. 1761) TARIF, ap. ȘIO / Pl: ~i / E: tc **bakam**] 1 Lemn de culoare roșatică al arborelui exotic *Huamatoxylon campechianum*, folosit ca astringent împotriva diareei. 2 Colorant roșu, obținut, prin fierbere, din băcan² (1).

băcancă *sf* *vz* **bocancă**

băcâi *v* *vz* **băcâi**

băcălesc, ~ească *a* *vz* **băcănesc**

băcălie¹ *sf* *vz* **băcănie**

băcălie² *sf* [At: PANȚU, PL. / Pl: ~ii / E: nct] 1-2 (Bot; reg) Babiță¹ (3-4).

băcălime *sf* *vz* **băcănime**

băcălița *sf* *vz* **băcănița**

băcăneasă *sf* [At: DICT. / Pl: ~ese / E: **băcan**¹ + -easă] (Îvr) 1-3 Băcăniță (1-3).

băcănesc, ~ească *a* [At: TDRG / V: ~ăle~ / Pl: ~ești / E: **băcan**¹ + -esc] (luz) 1 De băcan¹. 2 De băcănie. 3 Al băcanului¹. 4 Al băcăniei. 5 Referitor la băcan¹. 6 Referitor la băcănie.

băcâni¹ [At: HEM 2816 / Pzi: ~nesc / E: **băcan**¹] (Înv) 1 *vt* A vopsi cu băcan² (2). 2 *vr* A se farda. 3 *vt* (Psr) A însemna oile cu vopsea.

băcâni² *vi* *vz* **a** **bocâni**

băcănie *sf* [At: (a. 1778) LET. III, 285/4 / V: ~ălie / Pl: ~ii / E: **băcan**¹ + -ie] (luz) 1 Meseria de băcan¹. 2 Magazin de coloniale. 3 (Mpl) Mărfuri coloniale. 4 (Înv; mpl) Substanțe vegetale aromatice care se folosesc drept condimente. 5-7 (Înv; if ~ălie) Băcăniță (1-3).

băcănime *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 158 / V: ~ăli~ / Pl: ~mi / E: **băcan**¹ + -ime] 1 Mulțime de băcâni¹. 2 Totalitate a băcănilor¹ dintr-o localitate. **băcănioară** *sf* [At: (a. 1827) DOC., ap. HEM 2818 / P: ~ni-oară / Pl: ~re / E: **băcănie** + -ioară] 1-2 (luz; șhp) Băcănie (2) (mică).

băcănire¹ *sf* [At: DA ms / Pl: ~ri / E: **băcâni**] (Înv) 1 Vopsire cu băcan² Si: (rar) **băcăniit**¹ (1). 2 Fardare. 3 (Psr) Însemnare a oilor cu vopsea Si: (rar) **băcăniit**¹ (3).

băcănire² *sf* *vz* **bocănire**

băcăniit¹ *sn* [At: DA ms / Pl: ~uri / E: **băcâni**] (Îvr) 1 Băcănire (1). 2 Fardare. 3 Băcănire (3).

*băcanit*² *sn* *vz* *bocănit*¹

*băcanit*³, ~a *a* [At: DA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *băcâni*] 1 Care a fost vopsit cu băcan². 2 Fardat. 3 (Psr; d. oi) Care a fost însemnat cu vopsea.

*băcanit*⁴, ~a *a* *vz* *bocănit*²

băcanița *sf* [At: CONTEMPORANUL IV, nr. 504 / V: ~ali~ / Pl: ~te / E: *băcan*¹ + -ița] 1 Femeie care vinde într-o băcănie (2). 2 Femeie care vinde coloniale. 3 Soția băcanului¹.

băcăr, ~ă *a* [At: VLASIU, A. P. 99 / Pl: ~i, ~e / E: nct] (Reg; d. oi) Cu sens neprecizat.

băcărăse *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: ~răi / E: ger *Bückerei*] (Reg) Prăjitură.

băcărel *sm* [At: VLASIU, A. P. 99 / Pl: ~ci / E: *băcăr* + -el] (Reg; d. miei) Cu sens neprecizat.

băcăuan, ~ă *sm*, *a* [At: DEX² / P: ~că-uan / Pl: ~i, ~e / E: *Bacău* + -an] 1-8 (Persoană) care este născută și crescută în municipiul sau județul Bacău. 9-12 (Persoană) care locuiește în municipiul sau județul Bacău.

băcăuancă *sf* [At: DEX² / P: ~că-uan~ / E: *băcăuan* + -că] 1-4 Femeie născută și crescută în municipiul sau județul Bacău. 5-6 Locuitoare din municipiul sau județul Bacău.

băcăncă *sf* *vz* *bocanc*

băceag *sn* [At: CHEST. V 8/45 / V: ~ciag, *bășag* / Pl: ~uri / E: nct] (Psr; reg) 1 Băcie. 2 Loc unde a fost o stână Si: *băciliște*. 3 Adăpost la câmp, unde iernează oile.

băchișoară *sf* [At: BUJOREANU, B. L. 368 / Pl: ~e / E: nct] (Bot; reg; pl) Jaleș (*Salvia officinalis*).

băci *v* [At: CHEST. V/166 / Pl: ~esc / E: *băci*] 1-8 A băciui (1-8). 9 (C. este rufa, părul) A unge cu unt și usuc, pentru a fi apărat de insecte.

băciag *sm* *vz* *băceag*

*băciacă*¹ *sm* [At: DA ms / Pl: ~ici / E: *băci*² + -ică] 1-10 (Șhp) Baci² (1-5) (drag) Si: *băciuca* (1-10).

*băciacă*² *sm* [At: DA ms / Pl: ~ici / E: *băci*³ + -ică] 1-6 (Șhp) Baci³ (1-3) (drag).

băcie *sf* [At: HEM 2819 / V: *bac*~ / Pl: ~ii / E: *băci* + -ie] (Psr) 1 Stână. 2 Colibă în care locuiesc ciobanii și unde se prepară brânza. 3 (Înv) Dijmă în brânză asupra oilor Si: *băcit*. 4 Meserie de baci² (1).

*băcioaie*¹ *sf* [At: CHEST. V, 26/98 / Pl: ~ / E: *băci* + -oaie] 1-6 Băciță (1-6).

*băcioaie*² *sf* [At: CHEST. V, 121/46 / Pl: ~ / E: *băci* + -oaie] (Psr) Parte a stânei unde se țin laptele și produsele din lapte Cf *băceag*, *băcie*.

băcioi *sm* [At: HEM 2821 / P: *bă-cioi* / V: (reg) ~oni / Pl: ~ / E: *băci* + -oi] (Îrg) Proprietar al laptelui dintr-o stână.

băcioniu *sm* *vz* *băcioi*

băciure *sf* [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *băci*] 1 Băciuire (1). 2 (Reg; pan) Mocăire. 3 (Reg; d. copii) Plescăire. 4 (Fig) Zăbovire. 5-7 Băciuire (5-7). 8 Ungere cu unt și usuc a părului sau rufelor, pentru a fi apărate de insecte Si: (rar) *băcit*¹ (8).

*băcit*¹ *sn* [At: DA ms / Pl: ~uri / E: *băci*] 1 Băciuire (1). 2 (Reg; pan) Mocăire. 3 (Reg; d. copii) Plescăire. 4 (Fig) Zăbovire. 5-7 Băciuire (5-7). 8 Băciure (8). 9 (Înv) Parte din suma câștigată prin vânzarea produselor, care i se dă baciului³ (1) drept remunerație. 10-11 Ocupație a baciului³ (1-3).

*băcit*², ~ă *a* [At: DA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *băci*] (Îvr) 1 Preparat². 2 Mocăit². 3 Zăbovit². 4 Băciuit² (4). 5 Locuit². 6 (D. păr, rufe) Care a fost uns cu unt și usuc pentru a fi apărat de insecte.

băcița *sf* [At: TURCU, E. 78 / Pl: ~ite / E: *băci* + -ița] 1 (Reg) Femeie care administrează o stână. 2 Femeie care prepară derivatele laptelui de oaie. 3-6 Soție a baciului (1-4).

băciucă *sm* [At: LM / Pl: ~uci / E: *băci*² + -uc] 1-10 Băciică (1-10).

băciui *vr* [At: ANON. CAR. / Pzi: ~esc / E: *băci*¹ + -ui] (Îvr) 1 A prepara brânzeturi Si: *a jintui*. 2 (Reg; pan) A lucra încet de tot, fără spor Si: *a mocaî*. 3 (Reg; d. copii) A plescăi. 4 (Fig) A zăbovi. 5 (Fig) A se opri

des la o casă. 6 (Fig) A stărui într-una pe lângă cineva, pentru ceva. 7 (Fig) A apela mereu la cineva într-o afacere. 8 (Pgn) A locui.

băciuire *sf* [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *băciui*] (Îvr) 1 Preparare a brânzeturilor Si: (rar) *băciure* (1), *băcit*¹ (1), *băciui*¹ (1). 2 (Reg; pan) Mocăire. 3 (Reg; d. copii) Plescăire. 4 (Fig) Zăbovire. 5 (Fig) Oprise adeseori la o casă Si: (rar) *băciure* (5), *băcit*¹ (5), *băciui*¹ (5). 6 (Fig) Stăruire pe lângă cineva, pentru ceva Si: (rar) *băciure* (6), *băcit*¹ (6), *băciui*¹ (6). 7 (Fig) Apelare frecventă la cineva într-o afacere Si: (rar) *băciure* (7), *băcit*¹ (7), *băciui*¹ (7). 8 (Pgn) Locuire.

*băciui*¹ *sn* [At: DA ms / Pl: ~uri / E: *băciui*] (Îvr) 1 Băciuire (1). 2 (Reg; pan) Mocăire. 3 (Reg; d. copii) Plescăire. 4 (Fig) Zăbovire. 5-7 Băciuire (5-7).

*băciuit*², ~ă *a* [At: DA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *băciui*] (Îvr) 1 Preparat². 2 Mocăit². 3 Zăbovit². 4 Oprit adeseori la o casă Si: *băcit*² (4). 5 Locuit².

băciulie *sf* [At: MARIAN, ap. HEM 2827 / V: *boc*~, *bociol*~ / Pl: ~ii / E: etm *bocioaca* și *maciulie*] 1 Căpătână a usturoiului. 2 Măciulie. 3 (Pex) Obiect cu formă de capsulă mică. 4 (Spe) Capac al capsulei.

băcs *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: eg *bax*] 1 Cutie mare de carton în care este ambalat un produs portabil. 2 Conținutul unui bax (1).

băcsai, ~e *smf* *vz* *băcsai*

băcsău *sm* *vz* *bucsău*

băcsi *vr* *vz* *băcsi*

băcsire *sf* *vz* *băcsire*

*băcsit*¹ *sn* *vz* *băcsit*¹

*băcsit*², ~ă *a* *vz* *băcsit*²

băcu, ~e *smf* [At: CADE / Pl: ~ / E: nct] 1 (Olt) Poreclă dată bănătenilor. 2 (Ban) Poreclă dată locuitorilor de la munte.

băcuiață *sf* [At: Com I. POP-RETEGANUL, ap. HEM 2834 / P: ~cu-ia~ / V: ~uiet / Pl: ~te / E: etm mg *băcô* și *săcuieț*] (Trs) Față de pernă folosită în loc de sac.

băcuieț *sm* *vz* *băcuiață*

bădai *sm* [At: HEM 2843 / V: ~dăni / Pl: ~dăi / E: ns cf *badim*] (Reg) Migdal (*Amygdalus communis*).

badan *sn* [At: I. IONESCU, M., 371 / V: *bad*~, *badana*, *sf* / Pl: ~e / E: srh *badan*] 1 Vas mare. 2 Conținutul unui badan (2). 3 Cadă. 4 Conținutul unui badan (4). 5 Cazan mare, mai lat la fund decât la gură, în care se prepară vin sau țuică. 6 Conținutul unui badan (5). 7 (Îf *badana*) Putină. 8 (Îaf) Conținutul unei badane (7).

badaniță *sf* [At: HEM 2837 / Pl: ~te / E: *badan* + -ița] 1 Vas mic de lemn, în care se păstrează făina. 2 Conținutul unui badan (1).

badadai *vi* [At: CREANGĂ, A. 142 / V: *bădădăi* / Pzi: ~dădăi și ~iesc / E: ns cf mg *bódologni*] (Mol) 1 A hoinări. 2 A spune vorbe fără rost.

badădăire *sf* [At: MDA / V: ~dui~, *bădădăi*~ / Pl: ~ri / E: *badadai*] (Mol) 1 Hoinărire. 2 Vorbire fără rost Si: (Mol) *badadai*¹ (2).

*badadai*¹ *sn* [At: DA ms / V: ~dui~, *bădădăi* / Pl: ~uri / E: *badadai*] (Mol) 1 Hoinărit¹. 2 Bădădăire (2).

*badadai*², ~ă *a* [At: DA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *badadai*] (Mol) 1 (D. locuri) Hoinărit². 2 (D. vorbire) Fără rost Si: (Mol) *badadui*² (2).

badadui *vi* [At: I. CR. II, 134 / Pzi: ~esc / E: *badadai* css] (Mol) 1 A hoinări. 2 A bădădăi (2).

badăduire *sf* [At: MDA / Pl: ~ri / V: *badadaire* / E: *badadui*] (Mol) 1 Hoinărire. 2 Bădădăire (2).

*badadui*¹ *sn* [At: MDA / Pl: ~uri / E: *badadui*] (Mol) 1 Hoinărit¹. 2 Bădădăire (2).

*badadui*², ~ă *an* [At: MDA / Pl: ~iți, ~e / E: *badadui*] (Mol) 1 Hoinărit². 2 Bădădăit² (2).

badăi *smn* *vz* *badăi*

badănaluță *sf* [At: CHEST. II, 382 / Pl: ~te / E: *badanale* + -uță] 1-2 (Reg; șhp) Bidinea (mică) Si: (reg) *badanuța* (1-2).

bădănută *sf* [At: ALRM II/I h. 405 / Pl: ~te / E: *badana* + -uță] 1-2 (Reg; șhp) Bădănaluță (1-2).

bădăran, ~ă *smf.* a [At: PANN, P. V. III, 144/4 / Pl: ~i, ~e / E: ns cf mg *budaró*] 1-2 (Om) nepoliticos Si: *mitocan, mojić*. 3-4 (Om) fără educație, cu obiceiuri grosolane Si: *mitocan, mojić*. 5-6 (Om) dintr-o clasă socială inferioară.

bădăranca *sf* [At: DA ms / Pl: ~ce / E: *bădăran* + -ca] 1 Femeie nepoliticoasă. 2 Femeie fără educație, cu obiceiuri grosolane. 3 Femeie dintr-o clasă socială inferioară.

bădărănesc, ~ească *a* [At: JIPESCU, ap. TDRG / Pl: ~ești / E: *bădăran* + -esc] 1-3 De bădăran (1, 3, 5). 4-6 Care aparține bădăranului (1, 3, 5).

bădărănește *av* [At: DA ms / E: *bădăran* + -este] 1-3 În felul bădăranului (1, 3, 5).

bădărăni *vr* [At: DA ms / Pzi: ~nesc / E: *bădăran*] 1-3 A deveni bădăran (1, 3, 5).

bădărănie *sf* [At: SEBASTIAN, T. 58 / Pl: ~ii / E: *bădăran* + -ie] 1-3 Vorbă de bădăran (1, 3, 5). 4-6 Comportare de bădăran (1, 3, 5). 7-9 Însușirea de a fi bădăran (1, 3, 5).

bădărănire *sf* [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *bădărăni*] 1-3 Transformare în bădăran (1, 3, 5) Si: (rar) *bădărănit*¹ (1-3).

bădărăni¹ *sn* [At: DA ms / Pl: ~uri / E: *bădărăni*] (Rar) 1-3 Bădărănire (1-3).

bădărăni², ~ă *a* [At: DA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *bădărăni*] (Rar) 1-3 Care s-a transformat în bădăran (1-3).

bădărănos, ~oasă *a* [At: IORGA, L. II, 506 / Pl: ~oși, ~oase / E: *bădăran* + -os] 1-6 Bădărănesc (1-6). 7-12 Care denotă bădărănie (1-6).

bădărău *sn* [At: I. CR., ap. CADE / Pl: ~raie / E: ns cf mg *badar* „amestecat”] (Mol) 1 Mămăligă. 2 Mămăligă prăjită, cu unt sau cu cașcaval. 3 (Trs) Păine cu legume.

bădăroi *a* [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~ / E: *badar(un)* + -oi] (Reg) Prost.

bădău *smn* vz **bădău¹**

bădăi *smn* [At: HEM 2836 / V: ~dăi, ~dăni², ~dănie *sf*, ~dău², ~dăiu / Pl: ~ sm și ~aie *sn* / E: mg *bōdōny*] 1 Vas de lemn de mărimea unei cofe, în care se adună smântâna pentru scos din ea unt. 2 Conținutul unui bădăi (1). 3 Vas de lemn în care se strâng prunele. 4 Conținutul unui bădăi (3).

bădăn *sm* vz **bădăi**

bădăni¹ *smn* vz **bădăi**

bădăni² *smn* vz **bădăi**

bădănie *sf* vz **bădăi**

bădău¹ [At: HEM 2840 / V: ~dău / Pl: ~ăi *sm* și ~ăie *sn* / E: ns cf mg *bōdō*] (Mol; psr) 1 *sn* Lemn cu care se sfărâmă cașul Cf *bridididau, mătcă*. 2 *sm* Ajutor al baciului. 3 *sm* Poreclă dată unui om molatic Si: *trăncălau*.

bădău² *smn* vz **bădăi**

bădean *sm* vz **bădian**

bădic¹ *sm* vz **bădică**

bădic² *sm* [At: BĂRCIANU / Pl: ~ici / E: nct] (Ban) 1 Tuci. 2 Fier turnat. 3 Ceaur. 4 Conținutul unui bădic² (3).

bădică *sm* [At: CREANGĂ, P. 147 / V: ~ie¹ / Pl: ~ici / E: *bade* + -ică] 1-14 (Șhp) Bade (1-7) (drag) Si: *badicuța* (1-14), *badie* (1-14), *bădies* (1-14), *bădiica* (1-14), *bădița* (1-14), *badiluc* (1-14), *badiluca* (1-14), *badisor* (1-14), *badita* (1-14), *baditel* (1-14), *bădițica* (1-14), *bădiuca* (1-14), *bădiulița* (1-14), *badilut*, *bădiuluța* (1-14).

bădicuș *sm* vz **bădicuță**

bădicuță *sm* [At: NEGRUZZI, S. III, 38 / V: ~uș / Pl: ~ți / E: *badic* + -uță] 1-14 (Șhp) Bădică (1-14).

badie *sm* [At: DUNĂREANU, CH. 147 / V: *băd~* / Pl: ~ii / E: *bade* + -ie] 1-14 (Șhp) Bădică (1-14).

bădies *sm* [At: ȘEZ. IX, 190 / P: ~i-es / Pl: ~i / E: *badie* + -es] 1-14 (Șhp) Bădică (1-14).

bădi *sn* vz **bădăi**

bădiică *sm* [At: DA ms / P: ~i-ica / V: *băd~* / Pl: ~ici / E: *badie* + -ică] 1-14 (Șhp) Bădică (1-14).

bădița *sm* [At: DA ms / P: ~i-ița / V: *băd~* / Pl: ~ți / E: *badie* + -ița] 1-14 (Șhp) Bădică (1-14).

bădiu *smn* vz **bădăi**

badiluc *sm* vz **badiluca**

badiluca *sm* [At: ȘEZ. III, 19 / V: ~uc / Pl: ~uci / E: *badie* + -luc(a)] 1-14 (Șhp) Bădică (1-14).

bădioi *sm* [At: ZANNE, P. IV, 249 / P: ~di-oi / Pl: ~ / E: *bade* + -oi] 1-2 (Îvr) (Șot sau) amant bogat, puternic, dar care nu este iubit.

bădișor *sm* [At: HEM 2860 / Pl: ~i / E: *bade* + -i(șor)] 1-14 (Șhp) Bădică (1-14).

badit *sm* vz **bădița**

bădița *sm* [At: HEM 2866 / V: ~iț / Pl: ~ți / E: *bade* + -ița] 1-14 (Șhp) Bădică (1-14).

bădițel *sm* [At: HEM 2866 / Pl: ~ei / E: *bădița* + -el] 1-14 (Șhp) Bădică (1-14).

bădițic *sm* vz **bădițica**

bădițica *sm* [At: ȘEZ. I, 73 / V: ~ic / Pl: ~ici / E: *bădița* + -ică] 1-14 (Șhp) Bădică (1-14).

bădiuc *sm* vz **bădiuca**

bădiuca *sm* [At: SEVASTOS, N. 327 / V: ~uc / Pl: ~uci / E: *badiu* + -uc(a)] 1-14 (Șhp) Bădică (1-14).

bădiulița *sm* [At: ȚIPLEA, P. P. / Pl: ~ți / E: *badiu* + -ulița] 1-14 (Șhp) Bădică (1-14).

bădiuluș *sm* vz **bădiuluța**

bădiuluța *sm* [At: BUD, P. P. 30 / V: ~uș / Pl: ~ți / E: *badiu* + -uluș] 1-14 (Șhp) Bădică (1-14).

bădoacă *sf* [At: CHEST. V, 169/89 / Pl: ~ace / E: nct] (Reg; csnz) Băt.

băduș *sf* [At: HEM 2868 / Pl: ~uși / E: nct] 1 Flegmă. 2 Puroi.

baerel *sn* vz **baierel**

băeșag, ~ă *a* vz **băieșag**

băet *sm* vz **băiat**

baetan *sm* vz **băietan**

baetană *sf* vz **băietana**

băetanaș *sm* vz **băietanaș**

băetanime *sm* vz **băietanime**

baetan *sm* vz **băietan**

baetandru *sm* vz **băietandru**

baetas *sm* vz **băietas**

băetea *sf* vz **băietea**

baetel *sm* vz **băietel**

băetesc *sm* vz **băietesc**

băește *sm* vz **băieteste**

baetica *sm* vz **băietica**

băetoi *sm* vz **băietoi**

băftos, ~oasă *smf.* a [At: BUL. FIL. IV, 154 / V: *baf~* / Pl: ~oși, ~oase / E: *bafta* + -os] 1-6 (Persoană) care are baftă (1-3).

bagă [At: COD. VOR². 21°/6 / Pzi: *bag* / E: ns cf ngr βάζω (vz βέλλω) „a pune”] 1 *vt* (Cpp „în”; d. obiecte, mai rar despre oameni, ființe sau părți ale lor) A face să intre (ceva sau) cineva într-un spațiu mărginit, într-un recipient etc. și a-l lăsa acolo Si: *a introduce, a vârî*. 2 *vt* (Îe) A(-și) ~ (pentru cineva) **mâna în foc** A nu avea nici cea mai mică îndoială despre cineva Si: *a garanta*. 3 *vt* (Înv; Îe) A(-și) ~ **mâna în sânge** A omorî. 4 *vt* (Pop) A ascunde. 5 *vt* (Înv; Îe) A(-și) ~ **capul în foc** (sau **pentru cineva**) A-și pune viața în primejdie (pentru cineva). 6 *vt* (Fam; Îe) A ~ **în gură** sau (pe) **sub nas**, rar, **sub nări** A mânca. 7 *vt* (Îvp; Îe) A ~ **în** (sau **la**) **urechi** A asculta (cu mare atenție). 8 *vt* (Fam; Îe) A ~ **în** (sau **la**) **cap** A ține minte un lucru Si: *a pricepe*. 9 *vt* (Îe) A ~ (cuiva) **în cap** (ceva) A face (pe cineva) să creadă ceva ce nu este adevărat. 10 *vt* (Îae) A face (pe cineva) să înțeleagă o problemă, o teorie etc. 11 *vt* (Fam; Îe) A(-și) ~ **mintile în cap** A se cuminți. 12 *vt* (Fam; Îe) A(-și) ~ **în cap** (sau **în minte**) A-și propune. 13 *vt* (Fam; Îe) A(-și) ~ **nasul (undeva)** sau **în (ori la) ceva** A se amesteca într-o problemă, afacere etc. care nu-l privește. 14 *vt* (Fam; Îe) A o ~ **pe mână** A se speria (de consecințele unei fapte săvârșite) Si: *a o sfecli*. 15 *vt* (Rar; Îe) A ~ (ceva) **în** (sau **la**) **buzunar** A fura. 16 *vt* (Pop; Îe) A ~ (pe cineva) **în** (sau **la**) **buzunar** (sau **în pungă**) A încasa banii câștigați de la cineva la un rămasăg. 17 *vt* (Pfm; pan; Îe) A ~ **pe cineva în** (sau **la**) **buzunar** A-și dovedi superioritatea cuiva într-o

discuție. 18 vt (D. oameni sau d. animale) (A face să intre sau) a intra (prin convingere sau folosind forța) undeva (în casă, în curte etc.). Si: *a aduce, a conduce, a mâna*. 19 vt (Fam; îe) A ~ (pe cineva) **sub covată** (sau **masă**) A îmbăta pe cineva mai puțin rezistent la o petrecere sau la băutură. 20 vt (Fam; îae) A lăsa în urmă într-o întrecere Si: *a birui, a învinge*. 21 vt (îe) A ~ (pe cineva) **în** (sau **la**) **închisoare** (sau **la**) **temniță**, **puscărie**, **ocnă**, (înv) **prinoare**, (fam) **la gros** A întemnița. 22 vr (Fam; îe) A se ~ **în cârd cu** (cineva) A se întovărăși cu cineva (în vederea unor acțiuni reprobabile) Si: *a se înhaia*. 23 vt (Pfm; îe) A ~ (animalele) **la** (sau **în**) **plug** (sau **în cârd**) **cu cineva** A se întovărăși cu cineva (pentru lucrările agricole sau ale păstoritului). 24 vt (înv; îe) A ~ (pe cineva) **la mijloc** A înconjură. 25 vt (Fam; fig; îae) A pune pe cineva într-o situație dificilă Si: *a încolți*. 26 vt (înv; îe) A ~ (pe cineva) **la mână** A prinde. 27 vt (îvr; îe) A ~ (pe cineva) **în mâinile cuiva** A lăsa pe cineva la discreția sau în puterea cuiva. 28 vt (Psr; îe) A ~ **oile în lapte** A întărca mieii. 29 vt (înv; îe) A ~ **oile în măsură** A alege mieii de la oi. 30 vr (Cp) „în” sau „la”) A intra într-un loc (închis) pentru o durată mai mare sau mai mică de timp Si: *a se vârl, a se ascunde*. 31 vr (Pop; cp) „până la”) A intra în treacăt (la cineva). 32 vr (Pop; d. oameni sau lucruri de același fel; construit cu pp „în”, „între” sau „printru”) A se amesteca. 33 vr (Fam; îe) A se ~ **în ochii cuiva** A fi îndrăzneț cu cineva. 34 vr (îe) A se ~ **în sufletul sau (pe) sub pielea cuiva** A se face, cu insistență, observat de cineva (pentru a-i câștiga încrederea sau a-l descoase). 35-36 vtr (Fig; îe) A (se) ~ (de viu) **în mormânt** sau **în groapă**, (pex) **în pământ** A (se) omorî cu zile. 37-38 vtr (Trs; îe) A (se) ~ **după masă** A (se) așeza la masă pentru a mânca. 39 vt (Fig; construit, de obicei, cu pp „în”, „la”, „între”) A aduce (ceva) undeva Si: *a introduce*. 40 vt (îe) A ~ **zăzanie** (sau **intrigă, răcă, vrajbă**) A produce discordie (între oameni) Si: *a învrăjbi*. 41 vt (Fam; îe) A ~ **un fițil** (sau **fițile**) (împotriva cuiva) A calomnia. 42 vt (înv; îe) A ~ (ceva) **zălog** A zălogi. 43-44 vtr (D. oameni) A (se) angaja. 45 vt (îe) A ~ (pe cineva) **în pâine** A da (cuiva) o slujbă. 46 vt (Fam; îe) A ~ **acte (de căsătorie)** A depune actele necesare pentru căsătorie civilă. 47 vt (Arg; îe) A ~ (pe cineva) **în fabrica de pumni** A lua la bătaie (pe cineva). 48 vr (Trs; îe) A se ~ **soldat** (sau **în soldăție, cătană ori în cătanie**) A intra în armată. 49 vr (îe) A se ~ **la stăpân** A intra slugă la cineva. 50 vr (Fig; îae) A fi obligat să asculte de voința altuia prin angajamentul făcut. 51 vr (Mold; Buc; pex) A lua o decizie hotărâtoare pentru toți Si: *a se angaja, a se învoi*. 52 vt A introduce printr-un spațiu gol Si: *a trece*. 53 vt A împinge pe cineva (într-o stare oarecare, de obicei mai proastă) îndemnându-l la ceva. 54-55 vtr (îe) A (se) ~ **în datorii** A (-l) face (să facă) datorii. 56 vt (Pop; îe) A ~ **pe cineva în boală căinească** sau **în toate boalele, în năbădăi, în alte alea ori a-i ~ cuiva boala în oase** A îmbolnăvi pe cineva. 57 vt (Fig; îae) A face pe cineva să-și piardă cumpătul. 58 vt (îe) A ~ **pe cineva în frică** (sau **în groază, pop în toate grozile, în spaimile morții**) ori **în ceasul morții, în friguri**, (fam) **în răcori, în toate răcorile**, (reg) **în tușă, în (toți) speriet(i)**, ori **a-i ~ (cuiva) frica în oase** A speria rău pe cineva Si: *a îngrozi, a înfricoșa, (pop) a înfrica*. 59 vt (Fpp; îe) A ~ **pe cineva în draci** (sau **în toți dracii**) sau **a ~ draci în cineva** A enerva (foarte rău). 60 vt (îe) A ~ (cuiva) **vină** sau (rar) **a ~ (pe cineva) în vină** A acuza. 61 vt (Fam; îe) A ~ **pe cineva în viteză** A sili pe cineva să acționeze sau să lucreze mai repede, cu promptitudine. 62 vt (D. mașini; îe) A ~ **în viteză** A cupla roțile la motor. 63 vt (îae) A porni. 64-65 vtr (Fig; îae) A (se) grăbi. 66 vt (îe) A ~ **în** (sau **la**) **seamă** (ceva sau pe cineva) A da (deosebită) atenție (la ceva sau cuiva). 67 vt (îe) A ~ **în seamă pe cineva** A fi curtenitor (cu cineva). 68 vt (îae) A asculta de cineva. 69 vt (înv) A ~ **a seamă pe cineva** A da atenție cuiva. 70 vt (îe) A ~ **seamă la ceva** A fi atent la ceva Si: *a observa*. 71 vt (înv; îae) A socoti. 72 vt (îe) A ~ **de seamă** A avea grijă (de ceva). 73-74 vi (îlav) (După) **cum bag de seamă** (După cum) mi se pare.

băgare sf [At: BELDIMAN, N. P. II, 1991 / Pl: ~gări / E: *baga*] 1 Introduce a ceva sau a cuiva într-un spațiu mărginit, într-un recipient etc. și lăsaare acolo Si: *bagat, vârlare*. 2 (îe) ~ **a mâinii în foc pentru cineva** Încredere deplină în cineva. 3 (îe) ~ **a mâinii în sânge** Omorâre. 4 (Pop) Ascundere. 5 (înv; îe) ~ **a capului în foc pentru cineva**

Primejduirea vieții pentru cineva. 6 (Fam; îe) ~ **a în gură** sau (pe) **sub nas ori sub nări** Mâncat¹ (1). 7-8 (îe) ~ **în** sau **la urechi** Ascultare (cu mare atenție). 9 (Fam; îe) ~ **în** sau **la cap** Pricepere a ceva. 10 (îae) Ținere minte a ceva. 11 (îe) ~ **a ceva în capul cuiva** Convingere că ceva nu este adevărat. 12 (îae) Înțelegere a ceva. 13 (îe) ~ **a mintilor în cap** Cumințire. 14 (Fam; îe) ~ **în cap** (sau **în minte**) Propunere a ceva. 15 (Fam; îe) ~ **a nasului undeva** sau **în ori la ceva** Amestecare în ceva care nu îl privește. 16 (Fam; îe) ~ **pe mânecă** Speriere de consecințele unei fapte săvârșite Si: *sfeclire*. 17 (Rar; îe) ~ **a ceva în** sau **la buzunar** Furt. 18 ~ **a ceva în** sau **la buzunar** ori **în pungă** Încasare a banilor câștigați la pariu. 19 (Pfm; pan; îe) ~ **a cuiva la sau în buzunar** Dovedire a superiorității asupra cuiva într-o discuție. 20 (Determinare să intre sau) intrare (prin convingere) ori folosind forța, undeva (în casă, în curte etc.) Si: *aducere, bagat¹, conducere, mânare*. 21 (Fam; îe) ~ **pe cineva sub covată sau sub masă** Îmbătare (la o petrecere) a cuiva mai puțin rezistent la băutură. 22 (Fam; îae) Depășire a cuiva la o întrecere Si: *biruire, învingere*. 23 (îe) ~ **a cuiva în** sau **la închisoare** sau **la temniță, puscărie, ocnă, (înv) prinoare, (fam) la gros, la pârnaie** Întemnițare. 24 (Fam; îe) ~ **în cârd cu cineva** Întovărășire cu cineva (în vederea unor acțiuni reprobabile) Si: *înhaire*. 25 (Pfm; îe) ~ **a animalelor la sau în plug** ori **cârd cu cineva** Întovărășire cu cineva pentru lucrări agricole sau ale păstoritului. 26 (înv; îe) ~ **a cuiva la mijloc** Înconjurare. 27 (Fam; fig; îae) Punere a cuiva într-o situație dificilă Si: *încolțire*. 28 (înv; îe) ~ **pe cineva la mână** Prindere. 29-30 (îvr; îe) ~ **a unei persoane în mâinile cuiva** Lăsare la discreția sau în puterea cuiva. 31 (Psr; îe) ~ **a oilor în măsură** Alegere a mieilor de la oi. 32 (Cp) „în” sau „la”) Intrare într-un loc (închis) pentru o durată mai mare sau mai mică Si: *ascundere, bagat¹ (33), vârlare*. 33 (Pop; d. oameni sau lucruri de același fel; cp) „în”, „între”, „prinde”) Amestecare. 34 (Fam; îe) ~ **în ochii cuiva** Îndrăzneală față de cineva. 35-36 (îe) ~ **în sufletul sau (pe) sub pielea cuiva** Insistență pe lângă cineva pentru (a-i câștiga încrederea sau) a-l descoase. 37 (Fig; îe) ~ **(de viu) în mormânt** sau **în groapă** ori **în pământ** Sinucidere. 38 (Fig; îae) Omorâre. 39 (Trs; îe) ~ **după masă** Așezare a mesei pentru a mânca. 40 (Trs; îae) Așezare la masă a cuiva pentru a mânca. 41 (Fig; construit cu pp „în”, „la”, „între”) Aducere a ceva undeva Si: *introducere*. 42 (îe) ~ **de zăzanie** (sau **intrigă, răcă, vrajbă**) Producere de discordie Si: *învrăjbi*. 43 (Fam; îe) ~ **a unui fițil sau de fițile împotriva cuiva** Calomniere. 44 (înv; îe) ~ **a ceva ca zălog** Zălogire. 45 Angajare la cineva sau la ceva. 46 (Pfm; îe) ~ **a actelor (de căsătorie)** Depunere a actelor necesare pentru căsătoria civilă. 47 (Arg; îe) ~ **a cuiva în fabrica de pumni** Lovirea cuiva la bătaie. 48 (Trs; îe) ~ **ca soldat** (sau **în soldăție, cătană ori în cătanie**) Înrolare (în armată). 49 (îe) ~ **la stăpân** Intrare în slujbă la cineva. 50 (Fig; îae) Obligatorietate de a asculta voința altuia prin angajamentul făcut. 51 (Mol; Buc; pex) Luare a unei decizii hotărâtoare pentru toți Si: *angajare, învoire*. 52 Introduce într-un spațiu gol Si: *trecere*. 53 Împingere a cuiva într-o stare (mai proastă), îndemnându-l la ceva dăunător. 54 (îe) ~ **în datorii** Împrumutare sau cheltuire de sume mari de bani. 55 (îe) ~ **a cuiva în datorii** Determinare a cuiva să facă datorii mari. 56 (Pop; îe) ~ **a cuiva în boală căinească** sau **în toate boalele, în năbădăi, în alte alea sau ~ a bolii în oasele cuiva** Îmbolnăvire a cuiva. 57 (Fig; îae) Determinare a cuiva să-și piardă cumpătul. 58 (îe) ~ **pe cineva în frică** (sau **în groază, în toate groazele, în spaimile morții**) ori **în ceasul morții, în friguri, (fam) în răcori, în toate răcorile, (reg) în tușă, în (toți) speriet(i)** ori ~ **a cuiva frica în oase** Speriere foarte mare a cuiva Si: *înfricare, înfricoșare, îngrozire*. 59 (Fpp; îe) ~ **a cuiva în draci** sau **în toți dracii** ori ~ **a de draci în cineva** Enervare foarte mare. 60 (îe) ~ **de vină cuiva** sau (rar) ~ **în vină pe cineva** Acuzare. 61-62 (Fam; îe) ~ **pe cineva în viteză** Silire a cuiva (să acționeze sau) să lucreze mai repede. 63 (îe) ~ **în viteză** Cuplare a roților automobilului la motor. 64 (îae) Pornire a automobilului. 65 (Fig; îae) Grăbire a cuiva. 66 (Fig; îae) Grăbire a unei acțiuni. 67 (îe) ~ **în seamă a cuiva** Purtare curtenitoare cu cineva. 68 (îae) Ascultare de cineva. 69 (îae) Atenție mare la ceva. 70 (înv) Socotire. 71 (îe) ~ **de seamă** Atenție deosebită.

băgat¹ sn [At: BIBLIA (1688), 66²/11/ Pl: ? / E: *baga*] 1-4 Băgare (1-4). 5 (Spc; fcs) **De-a~ul sau de-a~ele (la arest)** Joc de copii care constă în scoaterea din joc („arestare”) a copilului care nu nimereste o piatră din mijlocul unui cerc, ținând în ea cu o altă piatră. 6 (fcs) **~ul mâinii în foc pentru cineva** Încercare deplină în cineva Si: *băgare* (6). 7 (fcs) **~ul mâinii în sânge** Omorâre. 8 Ascundere. 9 (fcs) **~ul capului în foc pentru cineva** Primejdie a vieții pentru cineva Si: *băgare* (9). 10 (Fam; fcs) **~ul în gură sau (pe) sub nas ori sub nări** Mâncat¹ (1). 11-12 (fcs) **~ în sau la urechi** Ascultare (cu mare atenție). 13 (fcs) **~ în sau la cap** Pricepere a ceva. 14 (fcs) Ținere minte a ceva. 15 (fcs) **~ul a ceva în capul cuiva** Convingere că ceva nu este adevărat. 16 (fcs) Înțelegere a ceva. 17 (fcs) **~ul minților în cap** Cumințire. 18 (Fam; fcs) **~ în cap sau în minte** Propunere a ceva. 19 (Fam; fcs) **~ul nasului undeva sau în ori la ceva** Amestecare în ceva ce nu-l privește. 20 (Fam; fcs) **~ul pe mâncă** Speriere de consecințele unei fapte săvârșite Si: (fam) *sfeclire*. 21 (Rar; fcs) **~ul a ceva în sau la buzunar** Furt. 22 (fcs) **~ul a ceva în sau la buzunar ori în pungă** Încasare a banilor câștigați la pariu. 23 (Pfm; pan; fcs) **~ul cuiva la sau în buzunar** Dovedire a superiorității asupra cuiva într-o discuție. 24-25 (Determinare să intre sau) intrare (prin convingere ori folosind forța) undeva (în casă în curte etc.) Si: *aducere, băgare* (24-25), *conducere, mănare*. 26 (Fam; fcs) **~ul cuiva sub covată sau sub masă** Îmbătăre (la o petrecere) a cuiva mai puțin rezistent la băutură. 27 (Fam; fcs) Depășire a cuiva la o întrecere Si: *băgare* (27), *biruire, învingere*. 28 (fcs) **~ul cuiva la închisoare sau la temniță, pușcărie, ocnă, (fcs) prinsoare, (fam) la gros, la pârnaie** Întemnițare. 29 (Fam; fcs) **~ul în cărd cu cineva** Întovărire cu cineva (în vederea unor acțiuni reprobabile) Si: *închitare, înhăit¹*. 30-31 (Pfm; fcs) **~ul animalelor la sau în plug ori în cărd cu cineva** Întovărire cu cineva la lucrări (agricole sau) ale păstoritului. 32 (fcs) **~ul cuiva la mijloc** Înconjurare. 33 (Fam; fig; fcs) Punere a cuiva într-o situație dificilă Si: *incoltire*. 34-35 (fcs) **~ul unei persoane în mâinile cuiva** Lăsarea unei persoane la discreția sau la puterea cuiva. 36 (Psr; fcs) **~ul ălor în măsură** Alegere a miilor de la oi. 37 (Construit cu pp „în” sau „la”) Băgare (32). 38 (Pop; d. oameni sau lucruri de același fel) Amestecare. 39 (Fam; fcs) **~ul în ochii cuiva** Îndrăzneală față de cineva. 40-41 (fcs) **~ul în sufletul sau (pe) sub pielea cuiva** Insistență pe lângă cineva pentru (a-i câștiga încrederea sau) a-l descoase. 42 (Fig; fcs) **~ul (de viu) în mormânt sau în groapă ori în pământ** Sinucidere. 43 (Fig; fcs) Omorâre. 44 (Trs; fcs) **~ după masă** Așezarea mesei pentru a mânca. 45 (Trs; fcs) Așezare la masă a cuiva pentru a mânca. 46 (Fig; cpp „în”, „la”, „între”) Aducere a ceva undeva. 47 (fcs) **~ul de zăzanie (sau intrigă, răcă, vrajbă)** Producere de discordie Si: *învrăjire*. 48 (Fam; fcs) **~ul unui fiu sau de fiute împotriva cuiva** Calomniere. 49 (fcs) **~ul a ceva ca zălog** Garantare. 50 Băgare (45). 51 Băgare (51). 52 (Pfm; fcs) **~ul actelor (de căsătorie)** Depunere a actelor necesare pentru căsătoria civilă. 53 (Arg; fcs) **~ul cuiva în fabrica de pumni** Luarea cuiva la bătaie. 54 (Trs; fcs) **~ul ca soldat sau în soldație, cătană ori în cătanie** Înrolare (în armată). 55 (fcs) **~ul la stăpân** Intrare în slujbă la cineva. 56 (Fig; fcs) Băgare (56). 57 (Pex; Mol; Buc) Băgare (57). 58 Băgare (58). 59 Băgare (59). 60 (fcs) **~ul în datorii** Băgare (54). 61 (fcs) **~ul cuiva în datorii** Băgare (55). 62 (fcs) **~ul cuiva în boală căinească sau în toate boalele, în năbădal, în alte alea sau ~ul bolii în oasele cuiva** Băgare (56). 63 (Fig; fcs) Băgare (57). 64 (fcs) **~ul cuiva în frică (sau în groază, în toate groazele, în spaimile morții) ori în ceasul morții, în friguri, (fam) răcori, în toate răcorile, (reg) în tușă, în (toți) speriet(i) ori ~ul frigii în oase cuiva** Băgare (58). 65 (Fpp; fcs) **~ul cuiva în draci sau în toți dracii ori ~ul de draci în cineva** Băgare (59). 66 (fcs) **~ul de vină cuiva sau (rar) ~ul în vină a cuiva** Acuzare. 67-68 (fcs) **~ul în viteză a cuiva** Silire a cuiva să (acționeze sau) să lucreze mai repede. 69-73 (fcs) **~ul în viteză** Băgare (63-66). 74-76 (fcs) **~ul în seamă a cuiva** Băgare (67-68). 77 (fcs) Socotire. 78 (fcs) **~ul de seamă** Băgare (71).

băgat², ~a a [At: DOSOFTEI, PS. 189/10 / Pl: ~ați, ~e / E: *baga*] 1-4 (D. oameni sau obiecte; construit cu pp „în”) Făcut să intre într-un spațiu restrâns, într-un recipient etc. și lăsat acolo Si: *introdus², vârat²*. 5-8 Intrat

(în casă sau) în curte (prin convingere sau) folosind forța Si: *adus², condus², mănă²*. 9 (Pop) Ascuns. 10 (Construit cu pp „în” sau „la”) Intrat într-un loc (închis) pentru o durată de timp mai mare sau mai mică Si: *ascundere, vârare*. 11 (D. oameni) Intrat, în treacăt, la cineva Si: *angajar²* Cf *baga* (40). 12 Introdus într-un spațiu gol Si: *trecut²* Cf *baga* (48). 13 (fcs) **~ în seama** Observat². 14 (D. oameni, animale sau bunuri de același fel) Amestecat². 15 (Fig; construit cu pp „în”, „la”, „între”; d. obiecte) Adus² undeva. 16 (Mol; Buc; d. decizii hotărâtoare) Care este luată pentru toți Si: *angajar², învoit*. 17 Introdus într-un spațiu gol. 18 (D. oameni) Care a fost adus într-o stare, de obicei, proastă, prin îndemnare la ceva.

băgat³, ~ă smf, a vz bogat

băgăcios, ~oasă a [At: DL / Pl: ~oși, ~oase / E: *baga* + -ăcios] (Fam) Băgăreț (2).

băgăos sm [At: DA ms / Pl: ~oși / E: *baga* + -os] (Reg) Om lipsit de bună creștere, care supără pe ceilalți prin egoism și atitudine mândră.

băgăret, ~eată smf, a [At: DL / Pl: ~i, ~e / E: *baga* + -ăret] 1-2 (Fam) (Persoană) care se amestecă insistent în toate Si: *băgăcios, (reg) băgator* (1-2), *înfigăret*.

băgătelă sf vz bagatelă

băgător, ~oare smf, a [At: ȚICHINDEAL, F. / Pl: ~i, ~oare / E: *baga* + -ător] 1-2 (Reg) Băgăreț (1-2). 3-4 (Mrc; fcs) **~ de seamă** (Persoană) care observă ceva sau pe cineva. 5-6 (Om) care este atent la ceva sau cineva Si: *circumspect², precaut², prudent²*. 7-8 (fcs) (Persoană) care observă fără să acționeze Si: *rezervat²*. 9-10 (fcs) (Persoană) care nu are un rol precis într-o activitate.

băgătura sf [At: ANON. CAR. / Pl: ~uri / E: *baga* + -ătură] 1 (fcs) Băgare (1). 2 Clin (la mâncă). 3 (Ban) Semn de vărsat la ochi.

băgău sn [At: JARNÍK – BÎRSEANU, D. 452 / Pl: (rar) ~ri / E: mg *bagó*] (Trs) 1 Tutun rămas în lulea și prefăcut în scrum, pe care unii țărani îl mestecă. 2 (fcs) **A nu ajunge nici cât o lule de ~** A nu valora nimic. 3 Materie cleioasă, de culoare galben-murdar, conținând multă nicotină, care se depune după fumat pe pereții interiori ai lulelei sau ai țigării.

băgeacă sf vz bageac

băgeagă sf vz bageac

băgie sn [At: CHEST. VIII, 15/20, 43/34 / Pl: ? / E: nct] (Reg) 1 Măncare din carne de porc proaspătă. 2 (Csnp) Tuci în care se face mămăliga.

băglama sf balama

băgrin sm [At: HEM 126 / V: *bag~*, *braghin²*, *mag~* / Pl: ~i / E: srb *băgrenă* (*băgrem*)] (Bot; Ban) 1 Salcâm (*Robinia pseudoacacia*). 2 Salcâm-galben (*Laburnum anagyroides*).

băhanie sf [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~ii / E: ct *bigidanie* + *dihanie*] (Rar) Monstru.

băhă sf vz băhă

băhlui sn vz balhui

băhnar sn [At: HEM 2875 / E: *bahnă* + -ar] (Reg) Bahnă (1).

băhni vr [At: CIHAC II, 5 / Pzi: ~nesc / E: *bahnă* + -i] 1 (Mol; Buc) A băhli. 2 (Sst) A deveni mocirlos.

băhnire sf [At: CIHAC II, 8 / Pl: ~ri / E: *bahnă*] 1 (Mol; Buc) Băhnire.

2 (Sst) Mocirlă.

băhniș sn [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 280/14 / Pl: ~uri / E: *bahnă* + -iș] Bahnă (1).

băhniș¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *bahnă*] Băhnire.

băhniș², ~ă a [At: EMINESCU, N. / Pl: ~iți, ~e / E: *bahnă*] (Mol; Buc) Băhniș².

băhnos, ~oasă a [At: I. IONESCU, D. 274 / Pl: ~oși, ~oase / E: *bahnă* + -os] (fcs) Mocirlos.

băhuă sf vz băhă

băhvă sf vz băhv

băi¹ vir [At: CONTEMPORANUL I, 205 / V: *băia* / P: *ba-i* / Pzi: ~esc / E: *baie¹* + -i] (Rar) A (se) scălda.

băi² [At: LB / P: *ba-i* / Pzi: ~esc / E: din *baie²* + -i] 1 vi (Îrg) A lucra la o mină. 2 vt (Trs) A exploata o mină.

băia¹ vt [At: LB / P: *ba-ia* / V: (reg) *bă~*, (înv) *băi* / Pzi: ~iez și *bai* / E: nct] 1-2 (Îrg) A alăpta și a îngriji un copil (mic). 3 (Trs; Ban) A mângâia un copil, pe obraz. 4 (Sst) A naște.

băia² v vz *băi¹*

băiala sf [At: BUDAI-DELEANU, ap. HEM 2882 / P: *ba-ia~* / E: *bai* + -eală] (Îrg) Necaz.

băiaș¹ sm [At: (sec. XVII) HEM III, A. 35 / P: *ba-iaș* / Pl: ~ieși / E: *baie¹* + -as] Persoană care pregătește *baia¹* (3) într-o *baie¹* (7) publică.

băiaș² sm vz *băieș*

băiat sm [At: PSALT. SCH. 277/8 / V: (reg) ~iet, *băet* / Pl: ~ietii, (reg) ~iați / E: nct] 1 Copil de sex masculin Si: (pop) *fecior*. 2 (Reg; lpl) Copil. 3 (Reg; ie) De-a ~ietii (sau de-a păpușile) Joc de copii cu marionete (un băiat și o fată) făcute din draniță și îmbrăcate ca păpuși. 4 (Îs) ~ din flori Copil nelegitim Si: *bastard*. 5 (Îs) ~ de familie Descendent al unei familii deosebite (ca poziție socială, intelectuală sau prin ereditate). 6 (Reg; ie) ~ cu colinda (sau cu bună dimineata) Colindător. 7-8 (Pop; ie) (A fi) odată ~ (sau un ~ și jumătate) (A fi) voinic, isteț, iscusit etc. 9 (Îrpt) Fiu (al cuiva). 10 Persoană de sex masculin abia trecută de vârsta copilăriei Si: *băietan*, *fecior*, *flăcăiandru*, *flăcău*. 11 (Pex) Adolescent. 12 (Cu nuanță afectivă, mai ales însoțit de un atribut) Bărbat tânăr. 13 (Fam; dov) Om (mai tânăr sau) inferior celui ce i se adresează. 14 (Fam; pex) Apelativ pentru un animal de sex masculin (iubit). 15 (Rar) Tânăr lucrător angajat la un patron Si: *servitor*, *sluga*. 16 (Îs) ~ de prăvălie Ucenic într-un magazin (particular). 17 (Pex; fac) Vânzător comercial. 18 (luz; ie) ~ de (sau în) casă Valet. 19 (Îrg) Copil întârcat.

băiața sf [At: BĂRAC, T. 8 / P: *ba-ia~* / Pl: (înv) ~te, ~iete / E: *băia¹*] (Reg) Fetiță.

baibarac sn vz *baibarac*

baibaracar sm [At: (a. 1783) URICARIUL II, 43 / Pl: ~i / E: *baibarac* + -ar] (Înv) 1 Fabricant de baibarace (1). 2 Negustor de baibarace (1).

baibarăcări sf [At: CONDICA (1776), ap. ȘIO / Pl: ~ii / E: *baibarăcar* + -ie] (Înv) 1 Fabrică de confecționat baibarace (1). 2 Prăvălie unde se comercializau baibarace (1).

băicaiandru sn vz *băietandru*

băicioc sn vz *băicioc*

băicon sn [At: BOCEANU, GL. / Pl: ~oane / E: nct] (Reg) Bolovan.

băierel sn [At: VICIU, GL. / P: *ba-ie~* / V: *băe~* / Pl: ~e / E: *baier* + -el] 1-2 (Reg) Baier (13) (mic).

băieri vt [At: DA / P: *ba-ie~* / Pzi: ~resc / E: *baiera¹*] 1-2 (Reg) A pune băieri (1) (la o oală în care se transportă mâncare).

băierire sf [At: MDA ms / P: *ba-ie~* / Pl: ~ri / E: *băieri¹*] 1-2 Punere de băieri (la o oală în care se transportă mâncare) Si: (reg) *băierit¹* (1-2).

băierit¹ sn [At: DA / P: *ba-ie~* / Pl: ~uri / E: *băieri¹*] (Reg) 1-2 Băierire (1-2).

băierit², ~a a [At: MDA ms / P: *ba-ie~* / Pl: ~iți, ~e / E: *băieri¹*] (D. oale în care se transportă mâncare) Căreia i s-au pus băieri.

băieruța sf [At: LB / V: *băe~* / Pl: ~te / E: *baiera* + -uță] 1-2 (Înv) Baier (13) (mic).

băiestar sm [At: (a. 1820) HEM 2884 / P: *ba-ie~* / Pl: ~i / E: *băiestru* + -ar] (Îrg) Băiat (slugă) folosit pentru a face curse și comisioane.

băiestru sm vz *buiestru*

băieș sm [At: (a. 1644) HEM 2887 / V: ~iaș², (reg) ~baneș / P: *ba-ieș* / Pl: ~i / E: *baie²* + -as] 1 (Îrg) Lucrător într-o mină¹ Si: *ciocănas*, *miner*, *ocnaș*. 2 (Îrg) Proprietar al unei mine. 3-4 (Reg) Lucrător la o carieră (de var sau) de piatră. 5 (Îrg) Țigan aurar. 6 (Trs; Ban) Meșteșugar (țigan) care face obiecte din lemn sau din nuiele.

băieșag sn [At: ȘINCAI, HR. III, 210 / P: *ba-ie~* / V: ~ișag, *băe~* / Pl: ~uri / E: mg *bányaság*] (Reg) 1 Lucrul din mină¹. 2 Regiune minieră.

băieșanca sfa [At: PAMFILE, J. III, 11 / P: *ba-ie~* / Pl: (nob) ~șancı / E: *băieș* + -(e)anca] (Reg) 1 Dans țărănesc din Țara Oltului, asemănător cu „ungureanca”. 2 Melodie după care se execută acest dans.

băieșesc, ~ească a [At: BARCIANU / P: *ba-ie~* / Pl: ~ești / E: *băieș* + -esc] (Reg) De băieș (1).

băieșeste av [At: LB / P: *ba-ie~* / E: *băieș* + -este] (Reg) Ca băieșii (1).

băieși vi [At: DA ms / P: *ba-ie~* / Pzi: ~șesc / E: *băieș* + -i] (Reg) 1 A fi băieș (1). 2 A duce viață de băieș (1).

băieșime sf [At: DA ms / P: *ba-ie~* / Pl: ~mi / E: *băieș* + -ime] (Reg) 1 Totalitatea lucrătorilor care se ocupă cu băieșitul¹ (1). 2 Mulțime de băieși (1). 3 Regiune auriferă în Munții Apuseni, cu mulți băieși (1), numită astfel de cei care locuiesc în afara ei.

băieșire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *băieși*] (Reg) 1 Meseria minerului Si: *băieșir¹* (1). 2 Lucru de miner Si: *băieșir¹* (2).

băieșir¹ sn [At: HEM 2887 / P: *ba-ie~* / Pl: ~uri / E: *băieși*] 1-2 (Reg) Băieșire (1-2).

băieșir², ~a a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *băieși*] (Reg) 1 (D. oameni) Care are meseria de miner. 2 (D. minerale) Care a fost extras de miner.

băieșit¹ sf [At: DL / P: *ba-ie~* / Pl: ~te / E: *băiuaș* + -iță] Femeie care servește la o baie¹ (7) publică.

băieșit² sf [At: DL / P: *ba-ie~* / Pl: ~te / E: *băiuaș* + -iță] (Reg) 1 Soție de miner. 2-3 Femeie care muncește într-o întreprindere minieră (de suprafață sau) în mină¹.

băiet sm vz *băiat*

băietan sm [At: EMINESCU, N. 35 / P: *ba-ie~* / V: (pop) ~eșan, *băietan* / Pl: ~i / E: *băiat* + -an] 1-2 Băiat (10) (mare). 2 (Reg) Holtei.

băietană sf [At: IORDAN, L. R. A. 101 / P: *ba-ie~* / V: *băe~* / Pl: ~ne / E: *băietan* + -a] (Reg) Fetișcană.

băietanăș sm [At: SADOVEANU, N. F. 46 / P: *ba-ie~* / V: *băe~*, *băit~* / Pl: ~i / E: *băietan* + -as] 1-2 (Șhp) Băietan (1) (mic).

băietătime sf [At: CAMILAR, C. 221 / P: *ba-ie~* / V: *băe~* / E: *băietan* + -ime] 1-2 (Rar) Mulțime de băietani (1-2).

băietoriu, ~oare [At: DOSOFTEI, ap. HEM 2900 / P: *ba-ie~* / Pl: ~ii, ~oare / E: *băia* + -(a)tor] 1 am (Înv; ie) Înger ~ Înger păzitor. 2 sf (Îrg) Doică.

băietan sm vz *băietan*

băietandru sm [At: GORJAN, H. I, 126/5 / V: (reg) *băe~*, *baicatan~* / Pl: ~ri / E: *băiat* + -andru] 1-2 (Șhp) Băiat (10) isteț.

băiețas sm [At: OLLĂNESCU, H. O. 141 / P: *ba-ie~* / V: (reg) ~ițas, *băe~* / Pl: ~i / E: *băiat* + -as] 1-2 (Șhp) Băiețel (1-2). 3 (Dpr) Băiețel (3). 4 (Pop) Băiețel (4).

băiețaraie sfs [At: DA ms / P: *ba-ie~* / E: *băiat* + -araie] (Reg) Mulțime de băieți (10) Si: *băietime*.

băiețea sf [At: MARIAN, NU. 323 / P: *ba-ie~* / V: *băe~* / Pl: ~tele / E: *băiată* + -ea] (Reg; șhp) 1-2 Băiată (mică) Si: *băiețică*¹ (1-2).

băiețel sm [At: MUMULEANU, ap. GCR II, 247 / P: *ba-ie~* / V: (reg) ~ițel, *băe~* / Pl: ~i / E: *băiat* + -el] 1-2 (Șhp) Băiat (10) (mic) Si: *băiețas* (1-2), (reg) *băiețică*² (1-2). 3 (Dep) Băiat (10) fără o valoare sau o importanță deosebită Si: *băiețas* (3), (reg) *băiețică*² (3). 4 (Pop) Băiețas (4). 5 (Reg) Joc țărănesc, asemănător cu „brăul”. 6 (Reg) Melodie după care se execută acest joc. 7 (Mpl) Plantă erbacee din familia scrofulariaceelor, cu tulpina simplă, cu frunze păroase, cu flori albastre și cu fructul ca o capsulă, care crește prin fânețe, pășuni (*Veronica spicata*). **băiețesc**, ~ească a [At: D. ZAMFIRESCU, R. 244 / P: *ba-ie~* / V: *băe~* / Pl: ~ești / E: *băiat* + -esc] 1 (D. înfățișare, obiceiuri, purtare) De băiat (10). 2 Specific băieților (10).

băiețește av [At: CĂLINESCU, E. O. I, 12 / P: *ba-ie~* / V: *băe~* / E: *băiat* + -este] Ca băieții (9).

băieți vr [At: DEX² / P: *ba-ie~* / Pzi: ~tesc / E: *băiat* + -i] (Rar; d. fete) A se comporta ca un băiat.

băiețică¹ sf [At: MARIAN, NA. 348 / P: *ba-ie~* / V: *băe~* / Pl: ~tele / E: *băiată* + -ică] 1-2 (Reg; șhp) Băiețea (1-2).

băiefică² *sm* [At: GHICA, S. 283 / P: *bă-ie~* / E: *băiat* + *-ică*] (Reg; dov) 1-2 (Șhp) Băiețel (1-2). 3 (Dpr) Băiețel (3).

băiețime *sfs* [At: D. ZAMFIRESCU, ap. TDRG / P: *bă-ie~* / E: *băiat* + *-ime*] (Rar) Multime de băieți (1).

băiețoi *sm* [At: LM / P: *bă-ie~* / V: *băe~* / Pl: *~* / E: *băiat* + *-oi*] 1-3 (Șdp) Băiat (1) (mare), (greoi și) obraznic. 4 (Dep) Fată cu apucături de băiat (1).

băiețos, ~oasă *a* [At: DA *ms* / P: *bă-ie~* / Pl: *~oși, ~oase* / E: *băiat* + *-os*] 1 De băiat (1). 2 (D. fete) Care are un comportament băiețos (1).

băigui *v* *uz băigui*

băilui [At: ECONOMIA, 137/22 / Pzi: *~esc* / E: *mg bajlodni*] (Îrg) 1-2 *vr* A se ocupa cu ceva (sau cu cineva). 3-4 *vt* A îngriji de ceva (sau de cineva).

băimărean, ~ă [At: DEX² / Pl: *~eni, ~ene* / E: *Baia Mare* + *-ean*] 1-4 *smf, a* (Persoană) care este născută și crescută în municipiul Baia Mare. 5-6 *smf, a* (Locuitor) din municipiul Baia Mare.

băimăreancă *sf* [At: DEX² / Pl: *~ence* / E: *băimărean* + *-că*] 1-2 Femeie născută și crescută în municipiul Baia Mare. 3 Locuitoare din municipiul Baia Mare.

băioară *sf* [At: LM / P: *bă-i-oa~* / Pl: *~re* / E: *baie¹* + *-ior*] (Îvr; șhp) 1-2 Baie¹ (2) mică.

băios, ~oasă *a* [At: LB / P: *bă-ios~* / Pl: *~oși, ~oase* / E: *baie²* + *-os*] (Îrg; d. regiuni miniere) Care este bogat în băi² (1).

băire *sf* [At: FRÂNCU - CANDREA, M. 41 / E: *băi²*] (Reg) 1 Lucrul într-o baie² (1). 2 (Îe) *~ de la ziuă* Lucrul într-o mină de suprafață, la lumina zilei.

băistruc, ~ă *smf* *uz băistruc*

băisag *sn* *uz băiesag*

băit, ~a *a* [At: BARCIANU / P: *bă-it* / Pl: *~iți, ~e* / E: *băi²*] (Îrg; îe) Piatră *~ă* Piatră din care s-a scos conținutul metalic.

băitanaș *sm* *uz băietanaș*

băitanaș *sn* [At: PASCU, S. 295 / Pl: *~i* / E: *băiat* + *-așan*] (Reg) Băietan (2).

băițaș *sm* *uz băietaș*

băiță¹ *sf* [At: DL / P: *bă-i~* / Pl: *~te* / E: *baie¹* + *-iță*] 1-2 (Șhp) Baie¹ (2) (mică).

băiță² *sf* [At: BARCIANU / P: *bă-ie~* / Pl: *~te* / E: *baie²* + *-iță*] 1-2 (Șhp) Baie² (1) (mică).

băițel *sm* *uz băiețel*

băițui *vt* [At: DA *ms* / Pzi: *~esc* / E: *băiț* + *-ui*] A acoperi suprafața unui corp cu băiț.

băițuire *sf* [At: MDENC / P: *~tu-i~* / Pl: *~ri* / E: *băițui*] Acoperirea suprafeței unui corp cu băiț Si: *băițui¹*.

băițui¹ *sn* [At: NOM. MIN. 345 / P: *băi-tu-it* / Pl: *~uri* / E: *băițui*] Băițuire.

băițui², ~ă *a* [At: MDENC / P: *băi-tu-it* / Pl: *~iți, ~e* / E: *băițui*] Care a fost acoperit cu băiț.

băjagna *sf* [At: DA / Pl: *~tu-it* / E: nct] (Reg) Desagă.

băjani *vr* *uz băjeni*

băjanit¹ *sn* *uz bejenit¹*

băjanit², ~ă *a* *uz bejenit*

băjbăi *v* *uz băjbăi*

băjbăc *sm* *uz bojăbăc*

băjbăi *v* *uz băjbăi*

băjenar *sm* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 128/9 / V: *bej~*, (reg) *bejen~* / Pl: *~i* / E: *băjeni* + *-ar*] 1-6 Persoană care își părăsea, vremelnice, (casa sau) provincia ori (patria) din pricina (invaziilor dușmanului sau a) persecuțiilor politice ori a oprămirii fiscale și care se reîntorcea după trecerea primejdiei. 7 (Rar) Emigrant. 8-10 Persoană reîntoarsă din bejenii (1-3). 11 (Reg) Om sărac lipit pământului.

băjenari *vi* [At: NEGRUZZI, S. I, 217 / V: *băjin~*, (rar) *bejin~*, (înv) *beji~*, (reg) *bejan~* / Pzi: *~resc* / E: *băjenar* + *-i*] 1-3 (Îrg; d. oameni sau colectivități umane) A-și părăsi, vremelnice, (casa sau) provincia ori (patria)

din cauza (invaziilor dușmanilor sau a) persecuției politice ori a oprămirii fiscale Si: (înv) *a se băjeni* (1-3). 4 (Rar) A emigra.

băjenarie *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 119 / V: (rar) *bejin~*, *~ner~*, (înv) *bejenerie*, (reg) *bejan~* / Pl: *~ii* / E: *băjeni* + *-arie*] (Înv) 1-3 Băjenie (1-3). 4 (Rar) Emigrare. 5-8 Timp cât cineva este în băjenarie (1-4) Si: *băjenarire* (5-8), *băjenarit¹* (1-4).

băjenarire *sf* [At: DA / V: (rar) *beji~*, (înv) *bej~*, (reg) *bejan~* / Pl: *~ri* / E: *băjenari*] 1-3 (Înv) Băjenie (1-3). 4 (Rar) Emigrare. 5-8 Băjenărire (5-8).

băjenarit¹ *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 119 / V: (rar) *bejin~*, (înv) *bej~*, (reg) *bejan~* / E: *bejenari*] 1-3 (Înv) Băjenie (1-3). 4 (Rar) Emigrare. 5-8 Băjenărire¹ (5-8).

băjenărit², ~ă *a* [At: AMIRAS, ap. TDRG / V: (rar) *bejin~*, (înv) *bej~*, (reg) *bejan~* / Pl: *~iți, ~e* / E: *bejenari*] 1-3 (Înv) Care își părăsește, vremelnice, (casa sau) provincia ori (patria) din cauza (invaziilor dușmanilor sau a) persecuției politice ori a oprămirii fiscale. 4 (Rar) Emigrat.

băjenerie *sf* *uz băjenarie*

băjeni *vr* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 259/23 / V: (înv) *bej~*, *bejani*, (reg) *~jani* / Pzi: *~nesc* / E: *bejan*] 1-3 (Înv; d. oameni sau o colectivitate) A-și părăsi (casa sau) provincia ori (patria) din cauza (invaziilor dușmanilor sau a) persecuției politice ori a oprămirii fiscale Si: (îrg) *a (se) băjenari* (1-3).

băjenire *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 26^v/18 / V: *bej~*, *bejan~*, (reg) *bejan~* / P: *~ni-e* / Pl: *~ii* / E: *vsb бѣжаник*] 1-3 Părăsire, vremelnice, de către oameni sau o colectivitate, a (casei sau a) provinciei ori (a patriei) din cauza invaziilor dușmanilor sau a persecuțiilor politice ori a oprămirii fiscale Si: (înv) *băjenarie* (1-3), *băjenarire* (1-3), *băjenarit¹* (1-3), *băjenire* (1-3), *băjenit¹* (1-3). 4 (Rar) Emigrare Cf *pribejie*. 5-8 Timpul petrecut în băjenie (1-4). 9 (Înv) Pribejie de la 1821, din timpul Eteriei sau al Zaveriei. 10-11 (Fam; fig) Schimbare de locuință, mutare. 12-17 Locul ascuns sau sigur spre care fugeau băjenarii (1-6) Cf *azil*. 18-20 (Mpl) Mulțimea care ia parte la băjenie (1-3). 21-26 (Îvr) (Familia sau) oamenii ori (servitorii și) bagajul unui băjenar (1-6).

băjenire *sf* [At: CANTEMIR, HR. 475 / V: (înv) *bej~*, (reg) *bejan~* / Pl: *~ri* / E: *băjeni*] 1-3 (Înv) Băjenie (1-3).

băjenit¹ *sn* [At: MUSTE, ap. LET. III, 18/35 / V: (înv) *bej~*, *bejan~*, (reg) *~jan~* / E: *băjeni*] 1-3 (Înv) Băjenie (1-3).

băjenit², ~ă *a* [At: NECULCE, L. 57 / V: (înv) *bej~*, *bejan~*, (reg) *~jan~* / Pl: *~iți, ~e* / E: *băjeni*] 1-4 (Înv) Băjenărit² (1-4).

băjinari *vi* *uz băjenari*

băl, ~ă [At: ANON. CAR. / V: *bel¹* *a*, *bală*, *bea²* *sf*, *bălă* *a* / Pl: *~i, ~e* / E: *vsb бѣла*] (Reg) 1 *a* (D. părul oamenilor) Blond. 2 *a* (D. oameni; îoc *oaches*) Cu părul blond și cu fața albă. 3 *a* Frumos. 4 *sf* Iubită. 5 *sf* Lele. 6 *a* (D. animale; îoc *negru*) Care are corpul sau numai botul alb. 7 *smf* Animal cu corpul sau cu botul alb.

bălaci *sm* [At: PAMFILE, DUȘM. 299 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Pescar.

bălae *sf* *uz bălaie*

bălai, ~e [At: ALECSANDRI, P. I, 26 / V: *~ae sf, af* / E: *băl* + *-ai(e)*] 1 *a* (D. părul oamenilor) Blond. 2 *a* (D. oameni) Blond la păr și albicios la față. 3 *a* (D. animale, mai ales d. vaci și oi) Bălan (4) Cf *plavan*. 4-5 *sf* (Vacă sau) iapă albă Si: *balan* (7). 6 *sf* (Fam; îe) A *întărcat ~a* S-a terminat cu traiul în abundență și fără multă osteneală din partea cuiva. 7 *sf* (Îac) S-a isprăvit cu ceva bun sau avantajos. 8 *sf* (Pop; îe) A *intrat ~a în sat* S-a luminat de ziuă. 9-10 *sf* (Pop) (Fată sau) femeie blondă. 11 *a* (Pop; îe) Ba (sau că) e laie, ba (sau că) e *~e* Ba una, ba alta. 12 *a* (Pop; îe) Ori laie, ori *~e* Ori una, ori alta. 13 *a* (Reg; îlav) Nici (e) laie, nici *~e* Neclar. 14 (Îal) Nici așa, nici așa. 15 (Îrg; d. stabilirea unui preț; îe) Nici lupul pe *~e*, nici *~a* pe lup Nici una, nici alta ci la mijloc. 16 *sf* (Reg; fig; în înjurături) Mamă. 17 *sf* (Reg) Varietate de struguri nedefinită mai îndeaproape. 18 *sf* (lht; reg) Ocheană (*Rutitus rutius*).

bălaies, ~ă *a* [At: HEM 2927 / P: *~la-ies* / V: *bal~* / Pl: *~i, ~e* / E: *bălai* + *-es*] (Îvr) Blond.

balan, ~a [At: PANN, E. II, 82/14 / V: (reg) *bal~* / Pl: ~i, ~e / E: *bâl + -an*] 1 a (D. părul oamenilor) Blond. 2 *smf*, a (Persoană) cu fata albă și părul blond. 3 *sm* (Irn) Dracul. 4 a (D. animale domestice) Cu părul sau blana alb-gălbuie Si: *balai* (3), (rar) *balanuț* (2), (pop) *plavan*, (reg) *baluț* (4). 5 a (D. plante, mai ales d. cereale) De culoare deschisă, galben spre alb. 6 a (Reg; d. cireșele sălbatice) De culoare roz-roșie. 7 *smf* (Nume de) animal domestic de culoare albă Si: *balai* (4), (reg) *bălușă* (1-2), *baluța* (5-8). 8 *sm* (Rar) Zăpadă.

balas *sn* *vz* *balas*

balaure *sn* *vz* *balaure*

balaure *sm* *vz* *balaure*

balaban *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: ~e / E: nct] (Reg) Vas închis, confecționat din lemn.

balabaneala *sf* [At: BĂRAC, T. 7/1 / V: (rar) ~bun~ / Pzi: ~nesc / E: ns cf *balalai*, *bănanai*] 1-2 *vr* (D. persoane și d. membrele sau o parte a corpului uman) A (se) mișca (reflex) (într-o parte) și într-alta, (oscilând cu șovăială sau) legănându-se Si: a (se) *balangani* (3-4), (reg) a (se) *balangai* (1-2), (reg) a (se) *balalai*, a *bănanai* (1-2). 3 *vr* (Reg) A tremura. 4 *vr* (Reg) A trănăni. 5-6 *vr* A face pe cineva (fără voia lui) să se miște sau să se aplece (într-o parte sau în alta) Si: a *hurduca*, a *scutura*, a *zgâlțâi*. 7 *vr* A se clătina greoi încoace și încolo (ca omul beat) Si: a *șovăi*. 8 *vr* (Fam) A se îmbrănci în luptă dreaptă (în glumă). 9 *vr* (Fig; fam) A se certa. 10 *vr* (Îrg; if ~buni) A se învârti în pat. 11 *vr* (Iaf) A avea insomnie. 12 *vi* (Reg) A petrece în voie, flecărind.

balabănire *sf* [At: DA / Pl: ~ri / E: *balabăni*] 1-6 Mers reflex, (într-o parte și în alta), oscilând cu șovăială sau (legănându-se lent și) împleticit Si: (pfm) *balabaneala* (1-6), *balabanii*¹ (1-4), *balanganire* (4-9), (reg) *bănanăeala* (1-6), *bănanăire* (1-6), *bănanăni* (1-6) Cf *balabani* (1-2). 7 Mișcare clătinită, datorată zgâlțâielii Si: *balabaneala* (1-6). **balabanii**¹ *sn* [At: DA / E: *balabăni*] (Pfm) 1-6 Bălăbănire (1-6). **balabanii**², ~a a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *balabăni*] 1-3 (D. mers) Care este (nesigur), lent și împleticit Si: (reg) *balalau* (1-3)². 4 Zgâlțâit². 5 Șovăitor.

balabanos, ~oasă a [At: JIPESCU, O. 94 / Pl: ~oși, ~oase / E: *balabani* + -os] (Rar; d. ochi; csnp) Holbat². **balabățat**, ~a a [At: JORDAN, STIL. 86 / Pl: ~ați, ~e / E: cf *babarțat*, *labarțat*] (Rar) Cu mâinile desfăcute.

balacari¹ *vr* [At: LB / Pzi: ~resc / E: srb *balakati*] 1-2 A (se) vorbi de rău. 3-4 (Pfm) A (se) certa. 5 (Reg) A spune trivialități Si: a *balacatori*.

balacari² *vr* [At: MACEDONSKI, O. III, 110 / Pzi: ~resc / E: nct] (Rar) A se bălăci (1). **balacarie** *sf* [At: LB / Pl: ~ii / E: *balacări* + -ie] (Reg) Vorbă de ocară, trivială Si: (îrg) *balacărirea*.

balacările *sf* [At: DA / Pl: ~ri / E: *balacări*] (Reg) 1 Calomniere. 2 Ceartă. 3 Folosirea trivialităților într-o discuție Si: *balacării*¹ (3), (reg) *balacatori*.

balacării¹ *sn* [At: DA / E: *balacări*] 1-3 Bălăcărire (1-3). **balacării**², ~a a [At: DA / Pl: ~iți, ~e / E: *balacări*] (Pfm) 1 Înjurat². 2 Batjocorit².

balacărirea *sf* [At: LB / Pl: ~ri / E: *balacări* + -itura] (Îrg) Calomniere. **balacatori** *vr* [At: PAȘCA, GL. / Pzi: ~resc / E: ucr *балакати*, srb *balakati*] (Reg) A bălăci (5).

balacatori *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *balacatori*] (Rar) Bălăcărire (3).

balacatori¹ *sf* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *balacatori*] (Rar) Bălăcărire (3).

balacatori², ~a a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *balacatori*] Bălăcări¹ (3).

balăceală *sf* [At: PAMFILE, J. I, 58 / Pl: ~celi / E: *balăci* + -eala] Zbenguială (mai mult joacă) în apă (la scăldat) Si: *balăci* (1), *balăci*¹, (rar) *balăciura*.

balăci [At: ODOBESCU, S. III, 157 / Pzi: ~cesc / E: bg *балакам*] 1 *vr* A se zbenguia în apă (la scăldat) Si: (rar) a se *balăcări*². 2 *vt* A tulbura apa (sau alt lichid) cu mâinile. 3-4 *vr* A(-și) muia mâinile într-un lichid, într-o mocirlă, murdărindu-se. 5-6 *vr* (Fig) A se tăvăli (în mizerie).

balăci *sf* [At: COSTINESCU / Pl: ~ri / E: *balăci*] 1 Bălăceală. 2 Tulburare a apei (sau a altui lichid) cu mâinile Si: *balăci*² (2). 3 Murdărire prin muirea mâinilor într-un lichid, într-o mocirlă etc. Si: *balăci*² (3). 4 (Fig) Tăvălire (în mizerie).

balăci¹ *sn* [At: HEM 2995 / Pl: ~uri / E: *balăci*] Bălăceală.

balăci², ~a a [At: HEM 2995 / Pl: ~iți, ~e / E: *balăci*] (Rar) 1 Care se zbenguiește în apă. 2 (D. apă, lichide etc.) Tulburat în urma bălăcirii (2). 3 (D. ființe) Murdar prin bălăcirea (3) în noroi.

balăciura *sf* [At: HEM 2995 / Pl: ~ri / E: *balăci* + -itura] (Rar) Bălăceală.

balăciune *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~ni / E: *balăci* + -iune] (Reg) 1 Loc mocirlos pe care nu se fac case. 2 (Fig) Trivialitate.

balăciușcă *sf* [At: JIPESCU, O. 161 / E: *balăci* + -ușcă] 1-3 (Reg) (Vin sau) rachiu ori altă băutură turbure, de calitate proastă Cf *holercă*, *poșircă*.

balăceală *sf* *vz* *balăială*

balăel a *vz* *balăiel*

balai¹ *vi* [At: CALENDARIU (1814), 188/19 / Pzi: ~esc / E: nct] (Reg) 1 A behăi. 2 (Fig; d. oameni) A vorbi (la mânie) tipând asemănător behăitului.

balai² *vt* [At: PAMFILE, D. 299 / Pzi: ~esc / E: nct] (Reg) „A vâna pește cu luntrile“.

balăică [At: HEM 2932 / P: ~la-i- / Pl: ~ici / E: *balai* + -ică] 1 *sf*, a (Reg) Bălăior (3). 2-4 *sf* (Reg) (Oaie sau) vițea ori (vacă albă tânără). 5 *sf* (Iht; reg) Ocheană (*Rutilus rutilus*).

balăiel, ~ia [At: ALECSANDRI, T. 898 / P: ~la-iel / V: ~ael / Pl: ~ici, ~e / E: *balai* + -el] 1 a (Rar) Bălăior (2). 2 *sm* Animal plăvan.

balăior, ~oară [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 550/18 / P: ~la-iel / V: (reg) ~laor / Pl: ~i, ~oare / E: *balai* + -ior] 1 a (D. părul oamenilor) Blond deschis Si: *blănel* (1). 2 a (D. oameni) Care are părul și pielea de culoare deschisă, albicioasă Si: (pop) *balanel* (1), (rar) *balăiel* (2). 3-4 *sf* (Pop) (Fată sau) femeie bălăioară (2). 5 a (Reg; d. animale) Bălan (4) mai deschis. 6-7 *sf* (Șhp) (Vacă sau) iapă albă. 8 *sf* (Iht; reg) Ocheană (*Rutilus rutilus*).

balalai *vr* [At: ALECSANDRI, T. 426 / Pzi: ~esc / E: fo] 1-2 (Reg) A (se) bălăbăni (1-2).

balalai *sf* [At: DA / V: ~aea~ / Pl: ~ieli / E: *balalai* + -ială] 1-6 (Rar) Bălăbăneală (1-6).

balalai *sf* [At: DA / Pl: ~ri / E: *balalai*] 1-6 (Rar) Bălăbăneală (1-6). **balalai**¹ *sn* [At: DA ms / E: *balalai*] 1-3 (Rar) Bălăbăneală.

balalai², ~a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *balalai*] (Rar) Bălăbănit² (1-3).

balălu¹ *sm* [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~lăie / E: nct] (Reg) Mâncare făcută din mămăligă, unt și brânză.

balălu², ~aie [At: CREANGĂ, P. 322 / Pl: ~ăi, ~laie / E: *balalai* + -au] (Reg) 1-3 a Bălăbănit² (1-3). 4-5 *smf* Prostănac care umblă cu mâinile bălăbănind. 6 *sn* Variantă a jocului băza.

balamari *sf* *vz* *balama*

balamătuța *sf* [At: TDRG / Pl: ~te / E: *balama* + -aluța] 1-2 (Rar; șhp) Balama (1) mică.

balancani *v* *vz* *balanganii*

balancanie *sf* [At: VISSARION, B. 82 / Pl: ~ii / E: *balancani* + -ie] 1-2 (Nob) Bălăngănire (1-2).

balancănire *sf* *vz* *balanganii*

balancăni¹ *sn* *vz* *balanganii*

balancăni², ~a a *vz* *balanganii*

balancări *v* *vz* *balanganii*

balancări *sf* *vz* *balanganii*

balancări¹ *sn* *vz* *balanganii*

balancări², ~a a *vz* *balanganii*

balănel, ~ea a [At: ȘEZ. VI, 116 / Pl: ~ei, ~e / E: *balan* + -el] 1-2 (Pop; șhp) Bălăior (1-2).

balângai *vr* [At: ȘEZ. VIII, 121 / Pzi: ~esc / E: *balang* + -ai] 1-2 (Reg) A (se) bălăbăni (1-2) (în jocul de-a clopotul).

balângăire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *balângai*] 1-6 (Reg) Bălăbănire (1-6).

balângăit¹ *sn* [At: DELAVRANCEA, ap. HEM 3005 / Pl: ~uri / E: *balângai*] (Rar) 1-6 Bălăbănit¹ (1-6).

balângăit², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *balângani*] Bălăbănit².

balângani [At: JIPESCU, O. 154 / V: (reg) ~ncă~, ~ancări, ~ări / Pzi: ~nesc / E: *balang* + -ani] 1 *vr* (D. un clopot, o balangă) A suna (tare) Si: (reg) a *bângani* (1). 2 *vr* (Reg) A trage clopotul neregulat în dungă Si: (reg) a *bângani* (2). 3-4 A (se) bălăbăni (1-2). 5 *vr* (D. obiecte care atârna) A se legăna.

balângănire *sf* [At: DA ms / V: (reg) ~lăncă~, ~ancări, ~ări~ / Pl: ~ri / E: *balângani*] 1-2 Producere a unui sunet puternic (de clopot) de balangă Si: *balângănit¹* (1-2) (reg) *bângănire* (1-2). 3 Tragerea neregulată a clopotului în dungă. 4-9 Bălăbănire (1-6). 10 Legănare.

balângănit¹ *sn* [At: LUNGEANU, ap. CADE / V: ~ncă~, ~lăncărit¹, ~ărit / Pl: ~uri / E: *balângani*] 1-3 Bălăngănire (1-3). 4-5 Sunetul produs de (clopot sau de) balangă 6-11 Bălăbănire (1-6). 12 Legănare.

balângănit², ~ă a [At: MDA ms / V: ~ncă~, ~ncărit¹, ~ărit¹ / Pl: ~iți, ~e / E: *balângani*] 1-2 Care produce un sunet puternic (de clopot sau) de balangă Si: *balângănit¹* (1-2). 3 Care trage neregulat clopotul în dungă Si: *balângănit¹* (3). 4 Bălăbănit². 5 Legănat².

balângănit³, ~oare a [At: MACEDONSKI, O. III, 100 / Pl: ~i, ~oare / E: *balângani* + -tor] 1-3 Bălăngănit² (1-3). 4-6 Care (se) bălăngănește (1-3). 7 Bălăbănit². 8 Legănat².

balângări *v* *vr* *balângări*

balângărire *sf* *vr* *balângărire*

balângărit¹ *sn* *vr* *balângănit¹*

balângărit², ~ă a *vr* *balângănit²*

balanică [At: JIPESCU, O. 100 / E: *balan* + -ică] 1-2 a (Șhp) (Cam) blonduț. 3 *smf* (Prt) Bălăior (1). 4 *sf* Bălan (7).

balanuf, ~ă [At: MARIAN, INS. 309 / Pl: ~i, ~e / E: *balan* + -uf] (Rar; șhp) 1-2 a (Cam) bălan (1). 3-4 a (Cam) bălan (4). 5-6 *smf*, a (Animal) cu blana albă și de statură mică.

bălaoașes, ~ă a *vr* *bălaoașes*

bălaoașă *sf* [At: MAT. FOLK. 9 / P: ~la-oa~ / Pl: ~ne / E: cf *balaur*] (Reg; îpl) Balaur.

bălaor, ~oară a *vr* *bălaior*

balarie *sf* [At: PANN, Ș. II, 12 / Pl: ~ii / E: nct] 1 Plantă necultivată, care crește spontan *Vz buruiana*. 2 Loc acoperit cu bălării (1) Cf *pârloaga*.

balărit, ~ă a [At: POPA, V. 245 / Pl: ~iți, ~e / E: *balarie* + -ir] 1-2 (Rar; d. un loc, un drum) Acoperit, de bălării (1).

balăscanie *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: ~ii / E: nct] (Reg; mpl) 1 Râu (de cămașă) cusut cu fire nepotrivite la culoare. 2 Cusătură cu flori mari și fără gust.

balăstioagă *sf* [At: MARIAN, T. 345 / Pl: ~oage / E: nct] 1-3 (Reg) Băltoacă (1-3).

balătruc *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: ~uce / E: nct] (Reg) 1-2 Bucată de fier sau de piatră cu care se zdrobește bulgărele de sare. 3 (Fig) Copil mic și gras. 4 Sticlă (de băut) de formă triunghiulară.

balătan, ~ă *smf*, a *vr* *bănătean*

balătenie *sf* [At: I. CR., ap. CADE / Pl: ~ii / E: nct] (Reg) 1 Bală¹ (1). 2 Șarpe mare. 3 Animal mic și degenerat.

balăți *vr* [At: I. CR. V, 375 / Pzi: ~tesc / E: nct] (Reg) A se lăbărta.

balățire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *balăți*] (Reg) Lăbărtare.

balățit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *balăți*] (Reg) Lăbărtat¹.

balățit², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *balăți*] (Reg) Lăbărtat².

balăuc, ~ă a [At: SEVASTOS, N. 106 / P: ~la-uc / Pl: ~uci, ~uce / E: *balai* + -uc] 1-2 (Pfm) Blonduț.

balăunz *sm* [At: TODORAN, GL. / P: ~la-unz / Pl: ~i / E: nct] Persoană care privește la un obiect cu gura căscată, uitându-se fix.

balaur *sm* *vr* *bălur*

balaurăș *sm* [At: I. CR. II, 94 / P: ~la-u~ / Pl: ~i / E: *balaur* + -aș] 1-2 (îpp; șhp) Balaur (1) mic.

balăurel *sm* *vr* *balăurel*

balăuroaică *sf* *vr* *balăuroaică*

balavan *sm* [At: VÎRCOL, V. 90 / Pl: ~i / E: nct] (Reg) Strugure mare, dar cu boabele rare.

balăvâni *vr* [At: PAȘCA, GL. / Pzi 3: ~nește / E: nct] (Reg) A se crăpa de ziuă.

balân, ~ă a [At: DENSUSIANU, T. H. 308 / Pl: ~i, ~e / E: nct] (Reg) De culoare trandafirică, roz.

balbăeală *sf* *vr* *bălbăiala*

balbăi *v* *vr* *bălbăi*

balbăială *sf* *vr* *bălbăiala*

balbăiat, ~ă a [At: COMAN, GL. / P: ~ba-iat / V: ~boit~ / Pl: ~ati, ~e / E: nct] Care are ochii mari, ieșiți în afară Cf *bulbucat*.

balbăila *sm* *vr* *bălbăiala*

balbăire *sf* *vr* *bălbăire*

balbăit¹ *sn* *vr* *bălbăit¹*

balbăit², ~ă *smf*, a *vr* *bălbăit²*

balbăitor, ~oare *smf*, a *vr* *bălbăitor*

balbăitură *sf* *vr* *bălbăitură*

balbătaie *sf* *vr* *bălbătaie*

balbău, ~ăie a [At: CANTEMIR, ap. CADE / Pl: ~ăi, ~ăie / E: *bălbăi* + -au] (Înv) Bălbăit² (1).

balbisa *sf* [At: PANTU, PL. / Pl: ~se / E: nct] 1 Plantă erbacee din familia labiatelor, cu tulpina acoperită de peri aspri, cu frunzele ascuțite și dințate pe margine, cu flori roșii și (rar) albe, care crește prin pădurile umede (*Stachys sylvatica*). 2 Planta erbacee din familia labiatelor (*Stachys palustris*).

balboare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~ori / E: *bălbior* + -oare] (Bot; înv) Bălbior (1) (*Trollius europaeus*).

balboit, ~ă a *vr* *balbăiat*

balbor *sm* *vr* *bălbior*

balbui *vr* [At: DA / Pzi: ~esc / E: fo] 1-2 (Reg) A (se) bălbăi.

balbuire *sf* [At: DA / Pl: ~ri / E: *balbui*] (Reg) Bălbăire.

balbuit¹ *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: *balbui*] 1-2 (Reg) Bălbăire.

balbuit², ~ă a [At: DA / Pl: ~iți, ~e / E: *balbui*] (Reg) Bălbăit².

balcăiu *sn* [At: CHEST. II 282/294 / P: ~că-ii / Pl: ~ie / E: nct cf *balcă* + -ăiu] (Reg) Lemn cu care se proptește ușa pivniței.

balciug *sn* *vr* *belciug*

balcoș, ~ă a *vr* *balcoș*

baldabăc a *vr* *băldăbăc*

baldabeală *sf* [At: HEM 3024 / Pl: ~eli / E: *baldabi* + -eală] 1-2 (Îrg) Slăbiciune (sau neîndemânare) pe care o simte omul vara „după o căldură prea mare”.

baldabi *vi* [At: HEM 3024 / Pzi: ~besc / E: nct] (Îrg) A fi slăbit, moleșit din cauza căldurii.

baldăr, ~ă *sn*, *smf* *vr* *băldăr*

băldăr, ~ă *sn*, *smf* *vr* *băldăr*

baldăoie *sf* [At: JIPESCU, O. 35 / V: ~dova~ / E: *Balde*, *Baldov*(in) + -oie] (Rar) Varietate de struguri nedefinită mai îndeaproape.

baldovaie *sf* *vr* *băldăoie*

balaga *v* *vr* *baliga*

balegar *sn*, *sm* *vr* *baligar*

baligare *sf* *vr* *baligare*

balagariu *sn* *vr* *baligar*

balăgat¹ *sn* *vr* *balăgat¹*

balăgat², ~ă a *vr* *balăgat²*

bălegăra *v* *vr* *baligăra*

bălegărare *sf* *vr* *baligărare*

balegărat¹ *sn* *vz* *baligarat¹*

balegărat², *~a* *a* *vz* *baligarat²*

balegău *sn* *vz* *baligău*

balegos, *~oasă* *a* *vz* *baligos*

baleguță *sf* *vz* *baliguța*

balerca *sf* *vz* *balerca*

balgar, *~ă* *smf*, *a* *vz* *bulgar*

balghiri *smf* [At: I. CR. V, 20 / E: nct] (Reg; d. omul lacom; îe) A-și umple *~i* A se sătura (până în gât).

bălhac *sn* *vz* *bulhac*

bălhui *v* *vz* *bălbăi*

bălhuire *sf* *vz* *bălbăire*

bălhuit¹ *sn* *vz* *bălbăit¹*

bălhuit², *~a* *a* *vz* *bălbăit²*

băfi *vr* [At: DENSUSIANU, T. H. 308 / Pzi: *~lesc* / E: *bal* + *-i*] (Reg) A se decolora.

băliai *vr* [At: NOVACOVICIU, C. B. 5 / P: *~li-a-i* / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg) A orbecăi.

băliaire *sf* [At: MDA ms / P: *~li-a-i* / Pl: *~ri* / E: *băliai*] (Reg) Orbecăire.

băliait¹ *sn* [At: MDA ms / P: *~li-a-it* / Pl: *~uri* / E: *băliai*] (Reg) Orbecăire.

băliait², *~a* *a* [At: MDA ms / P: *~li-a-i* / Pl: *~iți*, *~e* / E: *băliai*] (Reg) Orbecăit².

bălibaș *sm* *vz* *bulibaș*

baliga [At: NECULCE, L. / V: (ivp) *~lega* / Pzi: 3 *baliga*, *balegă* / E: *baligă* + *-i*] 1-2 *vr* (D. animale mari) A elimina baligă (1) Si: (reg) *baligara* (1-2). 3-4 *vr* (Pex; d. oameni) A elimina excremente Si: (reg) *a* (se) *baligara* (3-4). 5 *vr* A murdări pe cineva cu baligă (1). 6 *vr* A murdări pe cineva cu excremente Si: *a* *baligara* (6). 7-10 *vr* (Fig) (A umple sau) a împoșca pe cineva (cu murdării ori) vorbe urâte Si: (reg) *a* *baligara* (7-10).

baligar [At: ZILLOT, ap. HEM 3027 / V: (pop) *~leg~*, (inv) *~legariu* / Pl: *~uri*, *~e* / E: *baligă* + *-ar*] 1 *sn* Baligă (1). 2 *sn* Amestec din baligă (1) și paie folosit ca îngrășământ (după ce putrezește) sau drept combustibil V_z *gunoi¹* de vite. 3-4 *sn* (Îrg) (Loc sau) groapă în care se depozitează bălăgarul (2) Si: (reg) *baligau* (1-2). 5 *sn* (Reg) Amestec de baligă (1) și lut folosit la lipitul caselor. 6 *sm* (Șis *gândac* de ~) Gândac din clasa coleopterelor, de culoare neagră, care trăiește în bălăgar (1) Si: (reg) *gâza*, *gâza-boului*, *gândac-de-gunoi*, *goangă*, *goangă-de-baligă*, *trândus*, *trânt*, *trânz* (*Geotrupes stercorarius* sau *Scarabaeus fimetarius*). 7 (Reg; îs) *~cu-corn* Nasicorn (*Oryctes nasicornis*).

baligare *sf* [At: DA / V: *~leg~* / Pl: *~gări* / E: *baliga*] 1 Eliminare de baligă (1) Si: *baligar¹* (1), (reg) *baligarare* (1), *baligarat¹* (1). 2 Eliminare de excremente Si: *baligar¹* (2), (reg) *baligarare* (2), *baligarat¹* (2). 3 Murdărire cu baligă (1) Si: *baligar¹* (3), *baligarare* (3), *baligarat¹* (3). 4 Murdărire cu excremente Si: *baligar¹* (4), *baligarare* (4), *baligarat¹* (4). 5-8 (Fig) (Umplere sau) împoșcare cu (murdării ori) vorbe urâte Si: *baligar¹* (5-8), *baligarare* (5-8), *baligarat¹* (5-8).

baligar¹ *sn* [At: ȘEZ. IV, 156 / V: *~leg~* / Pl: *~uri* / E: *baliga*] 1-8 Bălgare (1-8).

baliga², *~a* *a* [At: DA / V: *~leg~* / Pl: *~ați*, *~e* / E: *baliga*] 1 Care elimină baligă (1). 2 Care elimină excremente. 3 Care este murdărit cu baligă (1) Si: *baligarat²* (3).

baligara *vr* [At: I. CR., ap. CADE / V: *~leg~* / Pzi 3: *~rez* / E: *baligar*] 1-10 (Reg) A (se) băliga (1-10).

baligarare *sf* [At: MDA ms / V: *~leg~* / Pl: *~gări* / E: *baligara*] 1-8 Bălgare (1-8).

baligarat¹ *sn* [At: MDA ms / V: *~leg~* / Pl: *~uri* / E: *baligara*] 1-8 Bălgare (1-8).

baligarat², *~a* *a* [At: MDA ms / V: *~leg~* / Pl: *~ați*, *~e* / E: *baligara*] 1-8 Bălgat² (1-8).

baligău *sn* [At: PAMFILE, C. T. 336 / V: *~leg~* / Pl: *~găie* / E: *baliga* + *-au*] 1-2 (Reg) Bălgar (3-4).

baligos, *~oasă* *a* [At: LM / V: (îrg) *~leg~* / Pl: *~oși*, *~oase* / E: *baliga* + *-os*] 1 Amestecat cu haligă (1). 2 Plin de baligă (1). 3 (Fam; fig; d. oameni) Fără energie, moale (ca o baligă (9)).

baliguța *sf* [At: LM / V: (inv) *~leg~* / Pl: *~te* / E: *baliga* + *-uța*] 1-2 (Șhp) Baligă (1) mică.

baliuța *sf* [At: MARIAN, NA. 53 / V: *baleu~* / P: *~li-u~* / Pl: *~te* / E: *balie* + *-uța*] 1-2 (Reg; șhp) Balie (mică).

bălmăgi *v* *vz* *bălmăji*

bălmăjeala *sf* [At: DA ms / V: *bolmoj~* / Pl: *~eli* / E: *bălmăji* + *-eala*] 1 Încurcătură de mai multe lucruri Si: *amestecătură*. 2 Ametire cu vorba. 3 Zăpăceală prin vrăji sau farmece. 4 Bombăneală.

bălmăji [At: LB / V: (reg) *balmuși*, *~ăgi*, *~ăși*, *~moși*, *~muși*, *bolmoși*, *bolmoși* / Pzi: *~jesc* / E: *balmos* + *-i*] 1 *vr* A încurca mai multe lucruri Si: *a* *amesteca*. 2 *vr* (D. oameni) A amete pe cineva (cu vorba). 3 *vr* (Pex) A zăpăci prin vrăji sau farmece. 4 *vr* A vorbi încurcat, fără rost. 5 *vr* (Fam) A bombăni. 6 *vr* (Reg; d. oameni) A deveni moale (ca un balmos). 7 *vr* A-și pierde energia.

bălmăjire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: *bălmăji*] 1 Încurcare a mai multor lucruri Si: *amestecare*, *bălmăjit¹* (1). 2 Ametire a cuiva cu vorba Si: *bălmăjit¹* (2). 3 Zăpăcire a cuiva prin vrăji sau farmece Si: *bălmăjit¹* (3). 4 Vorbire fără rost Si: *bălmăjit¹* (4). 5 Bombănire Si: *bălmăjit¹* (5). 6 (Reg) Pierdere a energiei umane Si: *bălmăjit¹* (6).

bălmăjit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: *bălmăji*] 1-6 Bălmăjire (1-6). *bălmăjit²*, *~a* *a* [At: CREANGĂ, A. 88 / V: *balmuși²*, *~moși*, *~muși*, *bolmoși²* / Pl: *~iți*, *~e* / E: *bălmăji*] 1 Încurcat². 2 (D. oameni) Ametit². 3 (Reg; d. oameni) Moleșit, fără energie.

bălmăjitor, *~oare* *smf*, *a* [At: LET.² I, 110 / V: *~meju~* / Pl: *~i*, *~oare* / E: *bălmăji* + *-tor*] 1-8 (Rar) (Persoană) care bălmăjește (1-4).

bălmăjitura *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: *bălmăji* + *-tura*] (Îvr) 1 Amestecătură. 2 Încurcătură.

bălmăși *v* *vz* *bălmăji*

bălmătrucă *sf* *vz* *bălmătuca*

bălmătuca *sf* [At: HEM 3058 / V: *~tru~* / Pl: *~uci* / E: ns cf *balmos*] (Reg) Un fel de balmos făcut din caș, făină, unt și fiert în apă.

bălmăjuitor, *~oare* *smf*, *a* *vz* *bălmăjitor*

bălmăji *v* *vz* *bălmăji*

bălmăși *v* *vz* *bălmăji*

bălmășit, *~a* *a* *vz* *bălmăjit²*

bălmăji *v* *vz* *bălmăji*

bălmăjit², *~a* *a* *vz* *bălmăjit²*

băloiu *sm* [At: ANON. CAR. / P: *~lo-ii*, reg *balon'u* / E: *bal* + *-oiu*] Bou bălan (4).

bălos, *~oasă* [At: ANON. CAR. / Pl: *~oși*, *~oase* / E: *bale* + *-os*] 1 *a* Cu bale (1). 2 *a* Căruia îi curg balele (1). 3 *a* (Pex) Scârbos. 4-5 *a* (Care se întinde) ca balele (6). 6 *a* (D. vin, zeamă de varză, gheață etc.) Lunecos. 7 *sm* (lht; reg) Babușcă (*Rutilus rutilus*). 8 *sf* (Bot; reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape, folosită pentru dureri de spate. 9 *a* (Bot; reg; îc) *Burete~* Băloșel (1). 10 *sm* (Îpp; îsp) Drac. 11-12 *sf* (Pop; îds) Duhuri rele (femeiești).

băloș [At: COSTINESCU / Pzi: *~sez* / E: *bălos* + *-a*] (Reg) 1 *vr* A băloși (1). 2-3 *vr* A (se) băloși (2-3). 4 *vr* A se băloși (4).

băloșare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~șări* / E: *băloș*] 1 Lăsare de bale (1) Si: *băloșar¹* (1), *băloșire* (1), *băloșit¹* (1). 2 Umplere de bale (1) Si: *băloșar¹* (2), *băloșire* (2), *băloșit¹* (2). 3 Băloșire (3).

băloșat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: *băloș*] 1-2 Băloșare (1-2). 3 Băloșire (3).

băloșat², *~a* *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați*, *~e* / E: *băloș*] 1 Plin de bale (1) Si: *băloșit²* (1). 2 Băloșit² (2).

băloșel *sm* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~i* / E: *bălos* + *-el*] 1 (Bot) Ciupercă necomestibilă, din familia agaricaceelor, cu miros neplăcut, având pălăria galbenă-roșiatică, piciorul alb și gros, carnea albă grețoasă și gust acru Si: *bălos* (9), *burete-bălos* (8) (*Russula* sau *Agaricus foetens*). 2 (lht; reg) Grindel (*Nemachilus barbatulus*).

baloși [At: DL / Pzi: ~șesc / E: *bălos* + -i] 1 vr A lăsa bale (1) Si: (reg) *a baloșa* (1). 2-3 vtr A (se) umple de bale (1) Si: (reg) *a (se) baloșa* (2-3) 4 (D. lichide, în special, d. vin, zeamă de varză etc.) A deveni bălos și întins ca uleiul Si: (reg) *a se baloșa* (4).

baloșire sf [At: ENC. AGR. / Pl: ~ri / E: *băloși*] 1 Lăsare de bale (1) Si: (reg) *baloșare* (1), *baloșat*¹ (1), *baloșit*¹ (1). 2 Umplere cu bale (1) Si: (reg) *baloșare* (2), *baloșat*¹ (2), *baloșit*¹ (2). 3 Alterare a unui lichid, care devine bălos și întins ca uleiul Si: *baloșare* (3), *baloșat*¹ (3), *baloșit*¹ (3).

baloșit¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *băloși*] 1-2 Băloșare (1-2). 3 Băloșire (3).

baloșit², ~ă a [At: DA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *băloși*] 1 Băloșat² (1). 2 (D. lichide, în special d. vin, zeamă de varză etc.) Care a devenit bălos (6) Si: *baloșat*² (2).

balsama vr [At: NEGRUZZI, S. II, 156 / V: *balsama* / Pzi: ~mez / E: *balsam* + -a] 1 A îmbălsăma (un cadavru) Si: *a balsămi* (1), *a îmbălsămi* (1). 2 A face să se răspândească un miros foarte plăcut (în aer) Si: *îmbălsăma*, *balsămi* (2), *a îmbălsămi* (2).

balsămare sf [At: DA / V: *balsam*~ / Pl: ~mări / E: *balsăma*] (Rar) 1 Îmbălsămare (1). 2 Parfumare.

balsămat¹ sn [At: DA / V: *balsam*~ / Pl: ~uri / E: *balsăma*] (Rar) 1 Îmbălsămare (1). 2 Parfumare.

balsămat², ~ă a [At: ALEXANDRESCU, M. 77 / V: *balsam*~ / Pl: ~ați, ~e / E: *balsăma*] 1 (Rar) Îmbălsămat². 2-3 (Înv) Care a fost (uns sau) impregnat cu balsam (1) Si: *balsămit*² (2-3). 4 (Fig) Parfumat².

balsămi vr [At: DA / Pzi: ~mesc / E: *balsam*] 1-2 (Înv) A balsăma (1-2).

balsămire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *balsămi*] 1 (Înv) Îmbălsămare (1). 2 Parfumare.

balsămit¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *balsămi*] 1 (Înv) Îmbălsămare (1). 2 Parfumare.

balsămit², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *balsămi*] 1 (Înv) Îmbălsămat² (1). 2-3 Bălsămat² (2-3). 4 Parfumat².

balsâm sn [At: DA ms / Pl: ~uri / E: nct] (Reg) Cantitate de cereale (grâu, orz, secară, ovăz) secerate, care urmează să se lege snop.

băltac¹ sn [At: COSTINESCU / Pl: ~ace / E: *băltă* + -ac] (Reg) Băltoacă (1).

băltac² sn vz *baltag*

băltag¹ sms [At: HEM 3066 / E: ns cf *baltă* + -ag] (Reg) Vânt puternic (care bate de la băltă).

băltag² sn vz *baltag*

băltan sf vz *băltan*

băltăcăială sf vz *băltăcăială*

băltăcel sn vz *băltăgel*

băltăci [At: LM / Pzi: ~cesc / E: *băltac* + -i] (Rar) 1 vr (D. apă) A inunda. 2 vr (D. suprafețe de pământ) A se inunda. 3 vr (D. apă) A stagna, formând o băltă (1) Si: *a bălti*¹, *a băltui* (3). 4 vi (D. oameni) A se deplasa cu greu printr-un loc băltos (1) sau noroios. 5 vi (D. păsări) A zbura cu corpul deasupra apei și cu picioarele în apă.

băltăcire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *băltăci*] 1-2 Inundare. 3 Stagnare a apei care formează o băltă (1) Si: *băltăcit*¹ (3), *băltire*¹, *băltit*¹, *băltuială* (2), *băltuire* (2), *băltuit*¹ (2). 4 Deplasare a cuiva cu greutate printr-un loc băltos (1) sau noroios Si: *băltocit*¹ (4). 5 Zbor al păsărilor cu corpul deasupra apei și cu picioarele în apă Si: *băltăcit*¹ (5).

băltăcit¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *băltăci*] 1-2 Inundare. 3-5 Băltăcire (3-5).

băltăcit², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *băltăci*] 1-2 Inundat². 3 (D. ape) Care stagnează și formează o băltă (1). 4 (D. oameni) Care se deplasează cu greutate printr-un loc băltos (1) sau noroios. 5 (D. păsări) Care zboară cu corpul deasupra apei și cu picioarele în apă.

băltăgan¹ sms [At: HEM 3066 / E: *băltag* + -an] (Rar) Vânt de la răsărit.

băltăgan² sn [At: DA ms / Pl: ~i / E: net] 1-2 (Reg) Poreclă dată de localnicii de la șes locuitorilor de pe malul (Dunării sau) bălților.

băltăgas sn [At: HEM 3070 / Pl: ~e / E: *băltag* + -as] (Reg) 1-10 (Șhp) Baltag (1, 3, 5, 7, 9) (mic) Si: *băltăgel* (1-15).

băltăgel sn [At: TEODORESCU, P. P. 52 / V: ~cel / Pl: ~e / E: *băltag* + -el] 1-10 (Pop; șhp) Băltăgas (1-10). 11-15 Lovitură de baltag (1, 3, 5, 7, 9).

băltăi vr [At: DA / P: ~ta-i / Pzi: ~esc / E: nct] (Reg) A spune prostii.

băltăire sf [At: MDA ms / P: ~ta-i / Pl: ~ri / E: *băltăi*] (Reg) Spunere de prostii Si: *băltăit*¹.

băltăit¹ sn [At: MDA ms / P: ~ta-it / Pl: ~uri / E: *băltăi*] (Reg) Băltăire.

băltăit², ~ă a [At: MDA ms / P: ~ta-it / Pl: ~iți, ~e / E: *băltăi*] (Reg) d. oameni) Care spune prostii.

băltărau sn [At: DDRF / Pl: ~raie / E: *băltă* + -ărau] 1-2 (Rar) Băltău (1-2).

băltăreasca sf [At: HEM 3073 / E: *Băltărești* + -ească] (Reg) 1 Dans popular nedefinit mai îndeaproape. 2 Melodie după care se execută acest dans.

băltăreț, ~eață [At: LM / V: (reg) ~rez sm / Pl: ~i, ~e / E: *băltă* + -ăreț] 1 a De băltă (1). 2 a (Pex) Din regiunea bălților (1). 3-4 sm, a (Vânt) care bate dinspre bălțile (14) Dunării. 5-6 sma, a (Reg) (Vânt) care bate dinspre miazăzi, cald, prielnic pentru recolte și însoțit întotdeauna de o ploaie caldă. 7-8 smf, a (Persoană) care locuiește în regiunea bălților (1). 9 sm (Reg; șis) porc ~ Porc de talie mare, cu urechi drepte și lungi.

băltărez sm vz *băltăreț*

băltărie sf [At: HEM 3076 / Pl: ~ii / E: *băltă* + -ărie] (Reg) Băltiș (2).

băltăfel, ~ea a [At: HEM 3087 / Pl: ~ei, ~ele / E: *băltat* + -el] 1 (D. albine) Pestrîț. 2 (D. grâu) Pătat².

băltăfic, ~ă a [At: HEM 3087 / Pl: ~ici, ~ice / E: *băltat* + -ic] 1 (D. albine) Pestrîț. 2 (D. grâu) Pătat².

băltău sn [At: CREANGĂ, GL. / Pl: ~taie / E: *băltă* + -au] (Reg) 1-2 Băltoi (1-2).

băltăt a vz *bălti*¹

bălti¹ vr [At: RĂDULESCU-CODIN / V: ~lți / Pzi: ~tesc / E: nct] (Reg) 1 (D. funii întinse) A se curba. 2 (D. construcții) A se surpa până la pământ. 3-4 (D. împletituri) A se slăbi și a se lăsa până la pământ.

bălti² vr [At: SLAVICI, V. P. 47 / V: (reg) ~lți / Pzi 3: ~tește / E: *băltă* + -i] (Rar; d. apă) A băltăci (2).

băltică sf [At: HEM 3076 / Pl: ~ici / E: *băltă* + -ică] (Rar) 1-2 (Șhp) Băltiță (1-2).

bălticea sf [At: HEM 3074 / Pl: ~ele / E: *băltă* + -icea] (Rar) 1-2 (Șhp) Băltiță (1-2).

băltică sf [At: HEM 3074 / Pl: ~ele / E: *băltă* + -ică] (Rar) 1-2 (Șhp) Băltiță (1-2).

băltig sn [At: DDRF / Pl: ~uri / E: *băltă* + -ig] (Rar) Băltoacă (1).

băltină sf [At: (1672 - 1699) ap. HEM 3075 / Pl: ~ne / E: vs! *блѣтина*] (Înv) Loc mlăștinos și mocirlos lângă un râu.

băltire¹ sf [At: MDA ms / V: ~lțire / Pl: ~ri / E: *bălti*¹] Băltăcire (2).

băltire² sf [At: MDA ms / V: ~lțire / Pl: ~ri / E: *bălti*²] 1 Lăsare la mijloc a unei funii întinse Si: *băltiit*² (1), *băltiura* (1). 2 Surpare până la pământ a unei construcții Si: *băltiit*² (2), *băltiura* (2). 3-4 Slăbire și lăsare până la pământ a unei împletituri Si: *băltiit*² (3-4), *băltiura* (3-4).

băltiș sn [At: ODOBESCU, S. I, 377 / Pl: ~uri, ~e / E: *băltă* + -iș] 1 (Csc) Mai multe bălți (1) (mici) apropiate, pe un teren băltos (1). 2 Teren băltos (1) Si: *băltărie*.

bălti¹ sn [At: MDA ms / V: ~lți / Pl: ~uri / E: *bălti*¹] Băltăcire (3).

bălti² sn [At: MDA ms / V: (reg) ~lți / Pl: ~uri / E: *bălti*²] 1-3 Băltire² (1-3).

bălti³, ~ă a [At: DA ms / V: (reg) ~lți / Pl: ~iți, ~e / E: *bălti*¹] 1 Plin de bălți (1). 2 (D. un curs de apă) Stagnat în formă de băltă (1).

bălti⁴, ~ă a [At: CIHAC I, 22 / V: (reg) ~lți, ~tăt / Pl: ~iți, ~e / E: *bălti*²] (Reg) 1 (D. funii întinse) Lăsat la mijloc. 2 (D. construcții) Surpat până la pământ. 3-4 (D. împletituri) Slăbit și lăsat până la pământ.

bălțuță *sf* [At: (1751) ap. HEM 3076 / Pl: ~te / E: **baltă** + -iță] 1-2 (Șhp) Bălță (1) (mică) Si: (rar) **baltica** (1-2), **balticea** (1-2), (rar) **balticica** (1-2), (rar) **baltuța** (1-2), (reg) **baltuca** (1-2).

baltoacă *sf* [At: DDRF / V: ~toagă, ~toc, ~tog *sn* / Pl: ~ace / E: **baltă** + -oacă] 1-3 Bălță (1) mică, murdară și mocirloasă Si: (reg) **balastioaga**, **baltac**¹, **baltig**. 4-5 (Adunătură sau scursură de apă de ploaie prin gropile drumurilor. 6 Bălță (17).

baltoagă *sf* *vz* **baltoacă**

baltoc *sn* *vz* **baltoacă**

baltog *sn* *vz* **baltoacă**

baltui *sn* [At: ALECSANDRI, P. 1, 13 / Pl: ~oale / E: **baltă** + -oi] 1 Bălță (1) mare cu apă murdară Si: (reg) **baltău** (1). 2 Cantitate mare de lichid (apă, sânge, vin etc.) vărsat pe jos Si: (reg) **baltău** (2).

baltos, ~oasă *a* [At: PANN, P. V. II, 119/3 / Pl: ~oși, ~oase / E: **baltă** + -os] 1 (D. locuri) Plin de bălți (1). 2 (D. râuri) Care formează bălți (1) în urma deselor revărsări. 3 (Rar; d. plante) De baltă (1).

baltucă *sf* [At: HEM 3078 / Pl: ~uce și ~uci / E: **baltă** + -ucă] 1-2 (Reg; șhp) Bălțuță (1-2).

baltui [At: LB / P: ~tu-i / Pzi: ~iesc / E: **baltă** + -ui] 1-2 *vt* (Rar; d. apă) A (se) inunda. 3 *vt* A bălțaci (3).

baltuială *sf* [At: HEM 3078 / Pl: ~ieli / E: **baltui** + -eală] 1 (Rar) Inundare. 2 Bălțăcire (3).

baltuire *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~ri / E: **baltui**] 1 (Rar) Inundare. 2 Bălțăcire (3).

baltui¹ *sn* [At: HEM 3078 / Pl: ~uri / E: **baltui**] (Rar) 1 Inundare. 2 Bălțăcire (3).

baltui², ~a *a* [At: MDA *ms* / Pl: ~iți, ~e / E: **baltui**] (Rar) 1 Care este inundat. 2 Care este bălțăcit² (3).

baltuță *sf* [At: TICHINDEAL, F. 136 / Pl: ~te / E: **baltă** + -uță] 1-2 (Rar; șhp) Bălțuță (1-2).

baltă *vt* [At: DEX² / Pzi: ~tez / E: **baltat** (drr)] (Fam) 1 A vopsi în culori țipătoare și nearmonizate. 2 A tărcă.

baltare *sf* [At: MDA *ms* / Pl: ~ri / E: **baltă**] (Fam) 1 Vopsire în culori țipătoare și nearmonizate Si: **baltat¹** (1). 2 Tărcare.

baltat¹ *sn* [At: MDA *ms* / Pl: ~uri / E: **baltă**] (Fam) 1 Bălțare (1). 2 Tărcare.

baltat², ~a [At: BIBLIA (1688), 22¹/5 / V: (reg) **bal~** / Pl: ~ați, ~e / E: *ml* **balteatus**, ~a, ~um] 1-2 *smf*, *a* (Animal) care are părul de culori diferite. 3-4 *smf*, *a* (Animal) cu dungi sau cu pete de altă culoare Si: (rar) **flocean**. 5 *a* (D. oameni) Deosebit². 6 *a* (Înv) Colțat². 7 *a* (D. haine, stoffe, tablouri etc.) Cu multe culori țipătoare. 8 *a* Colorat fără gust. 9-10 *a* (Rar; ie) **A fi cu matele** ~e A fi (rău sau) fățarnic. 11-12 *a* (Îrn) Îmbrăcat (fără gust și) neasortat. 13 *a* (Pop) Îmbrăcat în haine orășenești. 14 *a* (Fig; d. noroc, lume etc.) În care nu te poți încrede.

baltatură *sf* [At: DAMÉ, T. / Pl: ~ri / E: **baltat** + -ură] 1 Pată de altă culoare la animalele bălțate (2). 2 (Rar) Amestecătură fără pricepere și fără artă de diverse culori care nu se armonizează. 3-4 Obiect colorat (țipător sau) cu culori multe și neasortate. 5 (Prt) Pată (pe haină) care bate la ochi. 6 (Îvr) Un fel de pete albe pe piele. 7 (Bot; reg) Unguras (*Marrubium vulgare*).

balt¹ *vr* *vz* **baltui¹**

balt² *vr* *vz* **baltui²**

baltică *sf* [At: CHEST. V, 76/30 / Pl: ~ici / E: **baltă** + -ică] 1-2 (Reg; șhp) Vacă (mică) bălțată² (1-2) Si: (reg) **baltuica** (1-2).

baltire¹ *sf* *vz* **baltire¹**

baltire² *sf* *vz* **baltire²**

baltit¹ *sn* *vz* **baltui¹**

baltit² *sn* *vz* **baltui²**

baltit³, ~a *a* *vz* **baltit³**

baltit⁴, ~a *a* *vz* **baltit⁴**

baltitura *sf* [At: CIHAC I, 22 / Pl: ~ri / E: **baltă** + -ură] 1-4 (Rar) Bălțire² (1-4).

baltșat, ~a *a* [At: JIPESCU, ap. CADE / Pl: ~ați, ~e / E: *nct*] (Reg) Lăbărțat.

baltuica *sf* [At: HEM 3090 / Pl: ~ici / E: **baltă** + -uică] 1-2 (Reg; șhp) Bălțică (1-2).

baltuie *sf* [At: HEM 3090 / P: ~tu-ie / Pl: ~ui / E: **baltă** + -uie] 1-2 (Reg) Capră bălțată (1-2).

balucă *af* [At: ȘEZ. II, 126 / Pl: ~uce / E: **bal** + -uca] (Reg) Blondă.

baltuca *sf* [At: MARIAN, ap. DA / Pl: ~ice / E: **bal** + -uică] (Reg) Vacă bălaie (3).

balur *sm* [At: PANȚU, PL. / V: (reg) ~laur / Pl: ~i / E: *bg* **балур**] (Bot; reg) 1 Costrei (*Sorghum halepense*). 2 Mătură (*Sorghum vulgare*).

balură¹ *sf* [At: PANȚU, PL. / Pl: ~re / E: *nct*] (Bot; reg) Brândușă-de-toamnă (*Colchicum autumnale*).

balură² *sf* [At: JAHRESBER. VII, 82 / E: *nct*] (Reg; sst) Pământ lunecos și moale.

balușă *sf* [At: DAMÉ, T. 182 / Pl: ~se / E: **bal** + -ușă] 1-2 (Reg) (Oaie sau) capră bălană (7).

balușcă *sf* [At: PANȚU, PL. / Pl: ~ște / E: **bal** + -ușcă] Plantă erbacee din familia liliaceelor, cu flori albe, mari sau mici (*Ornithogalum umbellatum*) Si: *ceapa-ciorii*, *găniță*, *găinușă*, *laptele-pasarii*, *lapte*, *plisc-păsăresc* *Vz* *plisc*, *rogojea*.

baluș, ~a [At: RETEGANUL, CH. 147 / Pl: ~i, ~e / E: **bal** + -uș] (Reg) 1 *a* (D. părul oamenilor, mai ales la fete) Blond. 2 *sf* Iubită. 3 *sf* Amantă. 4 *a* (D. animale, mai ales d. păsări) Bălan (4). 5-8 *sf* Animale domestic, în special oi, (cu botul sau) blana albă Si: *balan* (7). 9 *a* (Îs) *Măr* ~ Varietate de măr nedefinită mai îndepărtată. 10 *sf* Dans popular cu lăutari, asemănător horei. 11 *sf* Melodie după care se execută băluța (10).

balvan *sm* [At: DAMÉ, T. 98 / V: **bal~**, **bul~** / Pl: ~i / E: *srb* **balvan**] 1 (Reg) Butuc mare de lemn. 2 Bârnă. 3 (Pop) Trunchi de arbore, curățat de ramuri pentru a fi tăiat în joagăr Si: *bustean*. 4 (Reg) Bârnă la teascu de ulei. 5 (Pop; spc) Fiecare dintre bârnele care se pun orizontal pe fundamentul casei pentru a susține stâlpii caselor țărănești Si: *talpa casei* *Vz* *talpa*.

bâmbac *sn* *vz* **bumbac**

bânac *sn* [At: CHEST. II, 325/1 / Pl: ~uri / E: *nct*] (Reg) Loc de pe cuptor unde dorm, de obicei, copiii Si: *bânacut*.

bânar *sm* [At: (1666) ap. HEM 3096 / Pl: ~i / E: **ban**² + -ar] (Înv) Lucrător la monetăria statului, care făcea bani² (1) Si: (înv) *tarapangiu*.

bânat¹ *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 88¹/28 / Pl: ~e, ~uri / E: *mg* **bânat**] (Reg) 1-2 Stare de (durere sufletească și) căință. 3 (Îe) **A fi** (sau **a trage**) (cu) ~ A regreta. 4 Supărare. 5-6 (Frp; ie) **A nu-i fi cuiva cu** ~ A nu lua în nume de rău (rugămintea sau) întrebarea cuiva. 7 Luare în nume de rău. 8 Mănie. 9 Necaz. 10 Ciudă. 11 Înviniuire. 12 Bănuială.

bânat² *sn* *vz* **banat**

bânacut *sn* [At: CHEST. II, 325/1 / Pl: ~uri / E: **bânac** + -ut] (Reg) Bânac.

bânănăeală *sf* [At: DA / V: ~ăia~ / Pl: ~eli / E: **bânănai** + -eală] 1-6 (Reg) Bălăbăneală (1-6).

bânănai *vt* [At: GORJAN, H. II, 63/3 / Pzi: ~iesc, ~nănai / E: *fo*, *cf* *balalai*, *balabani*] 1-2 (Reg) A bălăbăni (1-2).

bânănaială *sf* *vz* **bânănaeală**

bânănaire *sf* [At: DA / Pl: ~ri / E: **bânănai**] 1-6 (Reg) Bălăbănire (1-6).

bânănai¹ *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: **bânănai**] 1-6 (Reg) Bălăbănire (1-6).

bânănai², ~a *a* [At: MDA *ms* / Pl: ~iți, ~e / E: **bânănai**] Bălăbănit² (1).

bânănau [At: ALAS 19 V, 1929, 4/2 / Pl: ~ăi / E: **bânănai** + -au] (Reg) 1-3 A Bălălu² (1-3). 4 *av* (Îe) **A umbla** ~ A umbla fără socoteală. 5 *sm* Muscoi.

bânărie¹ *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 5 / Pl: ~ii / E: **ban**² + -arie] 1 (Înv) Monetărie. 2 (Reg) Bănet (2).

bânărie² *sf* [At: DA / Pl: ~ii / E: *nct*] (Reg) Foc mare.

bânărit *sn* [At: BELDIMAN, T. 117/35 / Pl: ~uri / E: **ban**² + -ărit] (Reg) Bănet (2).

bănăta *v* *vz* **pănăta**

bănătan, ~a *smf*, *a* *vz* **bănătean**

bănătanca sf, af vz *banăteancă*

bănătean, ~a [At: HEM 3189 / V: (reg) *balătan*, ~tan, ~a / Pl: ~eni, ~ene / E: *Banat* + ~ean] 1-2 smf, a (Persoană) care face parte din populația de bază a Banatului. 3-4 smf, a (Persoană) din Banat. 5 smf Populație care locuiește în Banat. 6-7 a Care aparține (Banatului sau) bănătenilor (5) Si: *banătenesc* (1-2). 8-9 a Privitor la (Banat sau) bănăteni (5) Si: *banătenesc* (3-4). 10-11 a Care este specific (Banatului sau) bănătenilor (5) Si: *banătenesc* (5-6). 12 smf (Reg) Țigan de laie. 13 sf (Bot; reg) Varietate de struguri.

bănăteancă [At: HEM 3189 / V: (reg) ~tan~ / Pl: ~ence / E: *banătean* + ~că] 1-2 sf, af (Femeie) care face parte din populația de bază a Banatului Cf *banătean* (1-2). 3-4 sf, af (Femeie) originară din Banat Cf *banătean* (3-4). 5 sfa (Reg) Dans popular românesc din Banat. 6 sfa (Reg) Melodie după care se execută bănăteanca (5).

bănătel sn [At: CORCEA, B. 56 / Pl: ~e / E: *bănat*² + ~el] (Reg; rar; șhp) Banat² (4).

bănătenesc, ~ească a [At: HEM 3190 / Pl: ~ești / E: *banătean* + ~esc] 1-6 Bănătean (6-11).

bănătește av [At: HEM 3190 / E: *banătean* + ~ește] 1 Ca în Banat. 2 Ca bănătenii (5).

băncădit, ~ă a [At: DA ms / Pl: iți, ~e / E: mg *bănkodó*] (Reg; mai ales d. vite) 1-2 Care nu mănâncă (din cauza bolii).

băncuțuț sf [At: POP, ap. HEM 3192 / Pl: ~te / E: nct] 1-2 (Reg) (Pătură sau) cergă, ce se pune sub sa.

băncos, ~oasă a [At: DA ms / Pl: ~oși, ~oase / E: *banc*¹ (4) + ~os] (Arg; d. oameni) Care face bancuri¹ (4).

băncuțuță sf [At: DA / Pl: ~te / E: *bancă*² + ~uțuță] 1-2 (Rar; șhp) Bancă² (mică).

*băncuță*¹ sf [At: LM / V: *ban*~ / Pl: ~te / E: phl ger *Banknote*] 1-2 (Îrg) Ban² de hârtie (de mică valoare).

*băncuță*² sf [At: DA / Pl: ~te / E: *bancă*² + ~uță] 1-2 (Șhp) Bancă² (mică).

*băncuță*³ sf [At: LM / Pl: ~te / E: ger *Bankozettel*] 1 Mică monedă de argint din trecut, în valoare de 50 de bani Si: *firfiric*. 2 (Îrg) Monedă de mică valoare (10-20 creițari). 3 (Lpl) Bani.

băndaon sm vz *bărzăun*

bândar sm vz *bondar*

bândaur sm vz *bondar*

bândăoi sn vz *bărzăun*

bândăon sm vz *bărzăun*

bândărete sm [At: CV, 1950, nr. 11-12, 39 / Pl: ~eți / E: nct] (Reg; prt) Copil mic.

bândurică sf [At: COȘBUC, P. 26 / Pl: ~ici / E: *bandura*¹ + ~ică] 1-2 (Reg; șhp) Bandură¹ (1) mică.

băneasă sf [At: (a. 1646) DOC., ap. HEM 3195 / Pl: ~ese / E: *ban*¹ + ~easă] 1-4 (Înv) Soție de ban¹ (3, 6, 9, 12).

bănească sfsa [At: DEX² / E: cf *ban*¹] (Reg) 1 Dans popular românesc. 2 Melodie după care se execută acest dans.

*bănesc*¹, ~ească a [At: CANTEMIR, ap. HEM 3196 / Pl: ~ești / E: *ban*¹ + ~esc] (Înv) 1 De ban¹. 2 Al băniei¹. 3 Privitor la ban¹.

*bănesc*², ~ească a [At: (a. 1856) URICARIUL IV, 413 / Pl: ~ești / E: *ban*² + ~esc] 1 De bani². 2 În bani². 3 Relativ la bani².

băneș sm vz *băieș*

bănește av [At: (a. 1818) ap. GCR II, 221/29 / E: *ban*² + ~ește] 1-4 (Înv) Cu (sau în) bani² (lichizi). 5 În privința banilor².

bănet sn [At: FILIMON, ap. HEM 3198 / Pl: (reg) ~uri / E: *ban*² + ~et] 1 Bani² (1) mulți. 2 Avere mare în bani² (2) Si: (reg) *bănarie*¹ (2), *bănarit*. 3 (Reg; îs) *Putere* ~ Sumă mare de bani².

băngani vt [At: BENIUC, C. P. 107 / Pzi: ~nesc / E: *bang* + ~ani] 1-2 (Reg) A bălăngăni (1-2).

băngănire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *băngani*] 1-2 (Reg) Bălăngănire (1-2).

*băngănit*¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *băngani*] 1-2 (Reg) Bălăngănit (1-2).

*băngănit*², ~a a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *băngani*] 1-2 (Reg) Bălăngănit² (1-2).

băngică sf [At: CHEST. II, 263 / Pl: ~ici / E: nct] (Reg) Bageac (1). *bani*¹ [At: HEM 3197 / Pzi: ~nesc / E: *ban*¹ + ~i] 1-3 vt A investi pe cineva cu titlul de ban¹ (2, 4, 6). 4-6 vi A exercita funcția de ban¹ (3, 6, 12).

*bani*² vt [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 124/21 / Pzi: ~nesc / E: *ban*² + ~i] 1 A bate bani² (1). 2 (Reg) A cheltui bani² (1). 3-4 (Îrg) A scoate bani² (1) de la cineva (silindu-l).

*bani*³ [At: ANON. CAR. / Pzi: ~nesc / E: mg *bănni*] 1 vt (Înv) A trata cu cineva. 2 vt (Reg) A nu lăsa pe cineva în pace. 3 vr (Reg) A se căi.

bănică sf [At: PANȚU, PL. / Pl: ~ici / E: nct] Plantă erbacee, mică, cu flori albastre (închis), rar albe, dispuse în capitule globuloase, care crește în regiunea alpină și subalpină (*Phyteuma orbiculare*) Si: *splintua* (*Chrysosplenium alternifolium*).

bănicel sm [At: MOLDOVAN, T. N. 128 / Pl: ~ei / E: *ban*² + ~icel] (Reg) Floare brodată pe umărul ici.

bănicer [At: PAMFILE, C. / Pl: ~e / E: *baniță* + ~ar] 1-2 sm Meseriaș care face coșuri sau banițe (din coajă de tei). 3 sm Bărbat care măsoară cereale cu banița (2). 4-5 sn (Reg; șhp) Baniță (1-2). 6-7 sn Conținutul unei banițe (1).

bănicereasă sf [At: DA ms / Pl: ~ese / E: *bănicer* + ~easă] (Reg) 1-2 Soție de bănicer (1-2). 3 Femeie care măsoară cu banița (2).

bănicioară sf [At: DAMÉ, T. 154 / V: ~cior sn / Pl: ~re / E: *baniță* + ~ioară] 1-2 (Pop; șhp) Baniță (2) (mică) Si: *bănicer* (4-5). 3-4 Conținutul unei bănicioare (1-2).

bănicior sn vz *bănicioară*

banie sf [At: NECULCE, L. 237 / Pl: ~ii / E: *ban*¹ + ~ie] (Înv) 1-3 Perioadă cât cineva era ban¹ (1-3). 4-6 Titlu de ban¹ (1-3). 7-9 Reședință a banului¹ (1-3).

*bănire*¹ sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *bani*¹] 1-6 Investire cu titlul de ban² (2, 4, 6) Si: *bani*¹ (1-6). 7-9 Exercițiu a funcției de ban² (1-3) Si: *bani*² (7-9).

*bănire*² sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *bani*²] (Înv) 1 Fabricare de bani² (1) Si: *bani*² (1). 2 Cheltuire de bani² (1) Si: *bani*³ (2). 3 (Îrg) Obținere de bani² (1) de la cineva (silindu-l) Si: *bani*³ (3).

*bănire*³ sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *bani*³] 1 Tratare cu cineva Si: *bani*³ (1). 2 Insistență supărătoare pe lângă cineva Si: *bani*³ (2). 3 Căință.

*bănișor*¹ sm [At: (a. 1629) DOC., ap. HEM 3204 / Pl: ~i / E: *ban*¹ + ~ișor] 1-9 (Înv) Boier care avea (titlul de) subaltern al banului¹ (1-3).

*bănișor*² sm [At: (sec XVII) ap. HEM 3201 / Pl: ~i / E: *ban*² + ~ișor] 1-6 (Șhp) Bănuț (1-6). 7 (Bot; reg) Cărbuni (*Phyteuma spicatum*). 8 (Bot; reg) Clopoței (*Campanula rapunculus*).

bănișorie sf [At: HEM 3203 / Pl: ~ii / E: *bănișor*¹ + ~ie] (Înv) 1-9 Perioadă când cineva era bănișor¹ (1-9). 10-18 Titlu de bănișor¹ (1-9). 19-27 Reședință a bănișorului (1-9).

*bani*¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *bani*¹] 1-9 Bănire¹ (1-9).

*bani*² sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *bani*²] 1-3 Bănire² (1-3).

*bani*³ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *bani*³] 1-2 Bănire³ (1-2). 3 Căință.

*bani*⁴, ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *bani*¹] 1-3 Făcut ban¹ (1-3).

4-6 Conduc de un ban¹ (1-3).

*bani*⁵, ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *bani*²] (Înv) 1 Fabricat².

2 Cheltuit².

*bani*⁶, ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *bani*³] 1 Necăjit de

insistențele cuiva. 2 Care se căiește.

*bani*⁷, ~oasă a [At: GORJAN, H. IV, 135/25 / Pl: ~oși, ~oase / E: *ban*² + ~os] 1 (D. meserii, ocupații etc.) Care aduce mulți bani² Si: *productiv*, *lucrativ*. 2 (Reg; d. persoane) Bogat.

bantăli vir [At: VAIDA / Pzi: ~lesc, *bântăli* / E: cf mg *bântalom*] 1-2 (Reg) A (se) ofensa.

bântălire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *bantăli*] (Reg) Ofensare.

*bântăli*¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *bantăli*] (Reg) Ofensare.

*bântăli*², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *bantăli*] (Reg) Ofensat².

bănte *sf* [At: CHEST. II, 94/7 / Pl: ~ / E: nct] (Reg; csc) Pietre de râu care se pun în temelia unei construcții.

bănu [At: PSALT. (1651), ap. HEM 3224 / Pzi: ~esc / E: mg **bănni**] (Îrg) 1 *vi* A regreta. 2 *vi* A se căi. 3 *vi* (Îe) **Nu-mi ~esc** Nu-mi pasă. 4 *vi* (Reg) A se supăra pe cineva. 5 *vi* (Îe) **Să nu ~ești** sau. (să) **nu ~iți** Să nu mi-o luați în nume de rău. 6 *vi* A căi. 7 *vi* A aduce mustrări cuiva. 8 *vt* A presimți. 9-10 *vt* A întrevedea (o anumită situație sau) o anumită soluție. 11 *vt* A presupune după aparențe Si: *a crede, a imagina*. 12 *vt* A afla în urma unor deducții logice Si: *a prinde de veste*. 13 *vt* A considera pe cineva drept autor al unei fapte (rele) Si: *a suspecta*. 14 *vt* A invidia (pe cineva). 15 *vt* A fi gelos. 16 *vt* A pune la îndoială cinstea cuiva.

bănuială *sf* [At: PRAV. MUNT. (1652), ap. HEM 3216 / P: ~nu-ia / Pl: ~ieli / E: **bănu** + *-eala*] 1 (Îrg) Regret. 2 (Îrg) Căință. 3-4 Bănuire (3-4). 5 Câteală. 6 Mustrare. 7 Presimțire. 8-9 Întrevedere a unei anumite situații sau soluții Si: *credință, imaginare*. 10 Presupunere după aparențe. 11 Aflare în urma unor deducții logice Si: *prindere de veste*. 12 Considerare a cuiva drept autor al unei fapte (rele). 13 (Înv) Invidie. 14 Gelozie. 15 (Rar) Punere la îndoială a cinstei cuiva. 16 (Îe) **A avea ~iel** (că...) A bănu (11) pe cineva. 17 (Îe) **A intra** (sau **a cădea**) **la** ~ A începe să bănuiască (11). 18 (Îe) **A(-i) băga cuiva ~ieli** sau **a băga pe cineva în** (sau **la**) **~ieli** A determina pe cineva să bănuiască (11) ceva. 19 (Rar; Îe) **A băga pe cineva în** (sau **la**) **~eli** A face ca cineva să fie bănu (11). 20 (Îe) **A scoate pe cineva din ~ieli** A face pe cineva să nu mai bănuiască (11) ceva sau pe cineva. 21 (Înv; Îe) **Om de ~** Suspect.

bănuicios, ~oasă *a* [At: DA / P: ~nu-i~ / Pl: ~oși, ~oase / E: **bănu** + *-(i)cios*] 1-2 (Rar) Bănuitor (27-28). 3 Suspect.

bănuicnic, ~ă *a* [At: DA / P: ~nu-iel~ / Pl: ~ici, ~ice / E: **bănuială** + *-nic*] (Rar) 1 Bănuitor (27-28). 3 Suspect.

bănuire *sf* [At: DA ms / P: ~nu-i~ / Pl: ~i / E: **bănu** + *-ie*] 1 (Îrg) Regret. 2 (Îrg) Căință. 3 Supărare pe cineva Si: **bănuială** (3), **bănu** + *-ie* (3). 4 Luare în nume de rău Si: **bănuială** (4), **bănu** + *-ie* (4). 5 Câteală. 6 Mustrare. 7 Presimțire. 8-9 Întrevedere a unei anumite (soluții sau) situații Si: **bănuială** (8-9), **bănu** + *-ie* (8-9). 10 Presupunere. 11 Aflare în urma unor deducții logice Si: **bănuială** (11), **bănu** + *-ie* (11). 12 Considerare a cuiva drept autor al unei fapte (rele) Si: **bănuială** (12), **bănu** + *-ie* (12). 13 Invidie. 14 Gelozie. 15 (Rar) Îndoială de cinstea cuiva Si: **bănuială** (15), **bănu** + *-ie* (15).

bănu + *-ie* *sn* [At: DA ms / P: ~nu-i~ / Pl: ~uri / E: **bănu** + *-ie*] 1 (Îrg) Regret. 2 (Îrg) Căință. 3-4 Bănuire (3-4). 5 Câteală. 6 Mustrare. 7 Presimțire. 8-9 Bănuire (8-9). 10 Presupunere. 11-12 Bănuire (11-12). 13 Invidie. 14 Gelozie. 15 (Rar) Bănuire (15).

bănu + *-ie* *2, ~ă* [At: ZILLOT, ap. HEM 3227 / P: ~nu-it / Pl: ~iți, ~e / E: **bănu** + *-ie*] 1-2 *smf, a* (Om) care este presupus a fi vinovat Si: *suspect*. 3 *a* (Reg) Care regretă după cineva sau ceva. 4 *a* (Reg) Presupus². 5-6 *smf* Om considerat autor al unei infracțiuni care nu este pus sub acuzare din lipsă de probe. 7 *a* (Reg) Supărat². 8 *a* (Îrg) Regretat. 9 *a* Căit. 10 *a* (Înv; d. o persoană) Căruia i s-au adus mustrări. 11 *a* Presimțit. 12 *a* (D. o situație) Căreia i se întrevește o soluție. 13 *a* Aflat în urma unor deducții logice. 14 *a* (D. un om) Invidiat. 15 *a* (Îrg) Gelos. 16 *a* (Rar) A căruia cinstea a fost pusă la îndoială.

bănuitor, ~oare *smf, a* [At: BĂLCESCU, M. V. 422 / P: ~nu-i~ / Pl: ~i, ~oare / E: **bănu** + *-tor*] 1-2 (Persoană) care regretă ceva. 3-4 (Persoană) care se căiește de ceva. 5-6 (Om) care este înclinat să se supere pe cineva. 7-8 (Om) care este înclinat să cătească. 9-10 (Persoană) care face des mustrări. 11-12 *smf, a* (Persoană) care presimte ceva. 13-16 (Persoană) care întrevește o anumită (soluție sau) situație. 17-18 (Persoană) care presupune ceva. 19-20 (Persoană) care află ceva. 21-22 (Persoană) care e înclinată să considere vinovat pe cineva. 23-24 (Persoană) care invidiază pe cineva. 25-26 (Om) care este gelos pe cineva. 27-28 (Persoană) care se îndoiește de cinstea cuiva Si: *neîncrezător, suspicios, temător*, (rar) **bănuicnic** (1), **bănuicios**, (rar) **gelos**.

bănu + *-ie* *sm* [At: PANȚU, PL. / Pl: ~i / E: **ban** + *-ulet*] 1-6 (Rar) Bănuț (1-6). 7 (Bot; reg) Cimișir (*Bellis perennis*). 8 (Bot; reg) Cimișir (*Buxus sempervirens*).

bănu + *-ie* *sm* [At: CALENDARIU (1814), 151/8 / Pl: ~i / E: **ban** + *-ut*] 1-6 (Șhp) Ban² (1-2) (de valoare sau) de dimensiune mică Si: **bănușor**² (1-6), **bănu** + *-ie* (1-6), (reg) **bănu** + *-ie* (1-6). 7 (Lpl) Bani² mulți. 8 Germene al oului (fecundat) Si: **ban** + *-ie* (26), **disc embrionar**. 9 (Bot; lpl) Plantă erbacee din familia compositelor, cu flori mici, rotunde albe sau trandafirii pe margine și cu mijlocul galben (*Bellis perennis*) Si: **parăluțe, floarea-Pastelui, bănu** + *-ie* (7), (reg) **bănu**, **bănu** + *-ie*, **blidărei, bumbici, bumbișori, bumbuscute, floare, floare-frumoasă, floarea-gâștii, frumusea, iarba, iarba-frumoasă, mărgărită, năsturași, năsturei, ochiul-boului, pascute, roțițele, scânteii, scânteioara, scânteuă**. 10 (Bot; reg) Cimișir (*Buxus sempervirens*). 11 (Bot; reg) Saschiu (*Vinca minor*).

bănu + *-ie* *sm* [At: DAMÉ, T. 185 / Pl: ~ei / E: **bănu** + *-el*] 1-6 (Reg) Bănuț (1-6). 7 (Bot; reg; lpl) Bănuț (9) (*Bellis perennis*). 8 (Bot; reg) Cimișir (*Buxus sempervirens*). 9 (Reg) Aluat tăiat în pătrate mici, care se fierbe în supă din carne de vită.

bănu + *-ie* *vi* [At: TOMESCU, GL. / P: **bă** + *-o* / Pzi: **bănu**, ~nesc / E: nct] (Reg) (D. lovituri) A suna înfundat.

bănu + *-ie* *sf* [At: MDA ms / P: **bă** + *-o* / Pl: ~ri / E: **bănu** + *-ie*] (Reg) Sunet înfundat din cauza unei lovituri Si: **bănu** + *-ie*.

bănu + *-ie* *sn* [At: MDA ms / P: **bă** + *-o* / Pl: ~uri / E: **bănu** + *-ie*] Bănuire.

bănu + *-ie* *2, ~ă* *a* [At: MDA ms / P: **bă** + *-o* / Pl: ~iți, ~e / E: **bănu** + *-ie*] (D. sunetele unei lovituri) Înfundat.

bărac, ~ă *smf* *vz* **barac**

bărac + *-ă* *sf* [At: CHEST. II, 463/72 / V: ~ră~, **bără**~, **bară**~ / Pl: ~răci / E: **bară** + *-ac*] (Reg) 1 Bărăcie (1). 2 Fântână făcută într-un loc smârcos.

bărac + *-ă* *sf* *vz* **buracă**

barat + *sm* [At: ODOBESCU, S. I, 101 / V: **bar**~ / Pl: ~ați / E: mg **barat**] (Înv) Preot catolic.

barat + *sn* *vz* **berat**

barat + *sf* *vz* **bareta**

barateș *sm* [At: CUV. D. BĂTR. II, 464 / Pl: ~i / E: **brat** + *-eș*] Tovarăș.

baraban *av* *vz* **barabar**

barabar *av* [At: VICIU, GL. / V: ~an, ~bări² / E: **barabar**] (Reg) 1 Egal. 2 Asemenea. 3 (D. vite; Îe) **A merge** ~ **A merge** unul lângă altul. 4 (D. obiecte de același fel) În rând.

barabani *v* *vz* **barabari**

barabari [At: (a. 1830) IORGA, S. D. XIII, 19 / V: ~ni / Pzi: ~nesc / E: srb **barabariti se**] 1 *vr* (Înv) A se asemana. 2-3 *vi* (Reg) A fi egal (ca mărime, putere etc.). 4 *vt* (Reg) A aranja. 5-6 *vr* (Reg; d. oameni) A se potrivi (la obiceiuri, la păreri).

barabari + *av* *vz* **barabar**

barabari + *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: **barabari**] 1 (Înv) Asemănare. 2-3 (Reg) Egalitate (ca mărime, putere etc.) Si: **barabari** (2). 4 (Reg) Aranjare. 5-6 (Reg) Potrivire a oamenilor (la obiceiuri, la păreri etc.) Si: **barabari** (5-6).

barabari + *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: **barabari**] 1 (Înv) Asemănare. 2-3 (Reg) Bărbărire (2-3). 4 (Reg) Aranjare. 5-6 (Reg) Bărbărire (5-6).

barabari + *2, ~ă* *a* [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: **barabari**] 1 (Înv) Asemănat. 2-3 (Reg) Care este egal (ca mărime, putere etc.). 4 (Reg) Aranjat. 5-6 (D. oameni) Care se potrivesc (la obiceiuri, păreri).

baracie *sf* [At: HEM 3242 / Pl: ~ii / E: ns cf **baracă**] (Reg) 1-2 Groapă cu apă (construită sau) formată de ploi, în care se scaldă rațele și găștele. 3 Suprafață adâncă cu apă.

baraciune *sf* [At: RETEGANUL, ap. HEM 3242 / Pl: ~ni / E: **bara** + *-ciune*] 1 Mlaștină. 2 (Pex) Apă mocirloasă dintr-o mlaștină. 3 (Trs) Ochi de rău.

baracuta *sf* [At: ALRM II/I h. 293 / Pl: ~te / E: **baracă** + *-uta*] 1-2 (Pfm; șhp) Baracă (mică). 3 (Reg) Șopron.

baragan *sn* [At: ALAS 16 VI, 1929, 5/4 / Pl: ~uri / E: nct] 1-2 Șes întins (sterp sau) roditor, acoperit de ierburi, fără păduri sau așezări omenești. 3 Câmp imens. 4 Șepă. 5 (Fig) Loc fără hotar și fără stăpân, pustiu și îndepărtat. 6 (Îe) **A striga** (sau **a umbra, a se comporta**) **ca pe** ~ **A fi** lipsit de educație. 7 (Fig) Om leneș și corpolent.

barăita v vz *barăta*
barăitare sf vz *barătare*
barăitat¹ sn vz *barătat¹*
barăitat², ~a a vz *barătat²*
barăngăi vi [At: DA ms / Pzi: ~iesc / E: *barangă* + -ai] (Reg) A striga cu putere Si: (reg) a *barangi*.
barăngăire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *barăngăi*] (Reg) Strigare cu putere Si: (reg) *barăngăit¹*, *barăngire*, *barăngit¹*.
barăngăit¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *barăngăi*] (Reg) Bă răngăire.
barăngăit², ~a a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *barăngăi*] (Reg) Care este strigat cu putere Si: (reg) *barăngit²*.
barăngi vi [At: RĂDULESCU-CODIN / Pzi: ~gesc / E: *barangă* + -i] (Reg) A striga cu putere Si: (reg) *barăngăi*.
barăngire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *barăngi*] (Reg) Bă răngăire.
barăngit¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *barăngi*] (Reg) Bă răngăire.
barăngit², ~a a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *barăngi*] (Reg) Bă răngăit².
barăni vt [At: CONACHI, P. 279 / Pzi: ~nesc / E: nct] (Mol; Trs) A cere ceva insistent și repetat.
barănire sn [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *barăni*] (Mol; Trs) Cerere insistentă și repetată Si: (Mol; Trs) *barănit¹*.
barănit¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *barăni*] (Mol; Trs) Bă rănire.
barănit², ~a a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *barăni*] (Mol; Trs) Care este cerut insistent și repetat.
barărau av [At: TOMESCU, GL. / E: nct] (Reg) 1 (Îe) A se ține tă rărau~ A se ține unul după altul. 2 (Îae) A menține un lucru încurcat.
barăstui v vz *barătui*
barăstuire sf vz *barătuire*
barăstuit¹ sn vz *barătuit¹*
barăstuit², ~a a vz *barătuit²*
barăta [At: HEM 3247 / V: ~răita, *batr*~ / Pzi: ~tesc / E: nct] 1 vi (Mun) A ocări. 2 vt (Mun) A certa. 3 vr (Vidin-Timoc) A se văita. 4 vt (Olt) A predestina.
barătare sf [At: MDA ms / V: ~răit~ / Pl: ~ri / E: *barăta*] 1 (Mun) Ocări. 2 (Mun) Certare. 3 (Vidin-Timoc) Văitare. 4 (Olt) Predestinare.
barătat¹ sn [At: MDA ms / V: ~răit~ / Pl: ~uri / E: *barăta*] 1 (Mun) Ocări. 2 (Mun) Certare. 3 (Vidin-Timoc) Văitare. 4 (Olt) Predestinare.
barătat², ~a a [At: H V, 147 / V: ~răit~ / Pl: ~ați, ~e / E: *barăta*] 1 (Mun) Ocărât. 2 (Mun) Certat². 3 (Vidin-Timoc) Văitat². 4 (Olt) Predestinat².
barătai [At: POP, ap. HEM 3247 / Pzi: ~esc / E: *barăta* css] (Reg) 1 vt A ocări. 2 vt A certa. 3 vr A se văita. 4 vt A predestina.
barătăire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *barătai*] (Reg) 1 Ocări. 2 Certare. 3 Văitare. 4 Predestinare.
barătăit¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *barătai*] (Reg) 1 Ocări. 2 Certare. 3 Văitare. 4 Predestinare.
barătăit², ~a a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *barătai*] (Reg) 1 Ocărât². 2 Certat². 3 Văitat². 4 Predestinat².
barătcuță sf [At: CHEST. II, 297/302a / V: *barat*~ / Pl: ~te / E: *baracă* + -uță] 1-2 Baracă (mică). 3 (Reg) Bucătărie de vară.
barătui vt [At: HEM 3248 / V: ~ăst~ / Pzi: ~ie / E: srb *baratati*] (Trs) 1 A cumpăra ceva din târg după o îndelungată tocmală. 2 A nădăjdui.
barătuire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / V: ~ăst~ / E: *barătui*] (Trs) 1 Cumpărare a ceva din târg după o îndelungată tocmală Si: (reg) *barătuit¹* (1). 2 Nădăjduire.
barătuit¹ sn [At: MDA ms / V: ~ăstuit / Pl: ~uri / E: *barătui*] (Trs) 1 Bărătuire (1). 2 Nădăjduire.
barătuit², ~a a [At: MDA ms / V: ~ăstuit / Pl: ~iți, ~e / E: *barătui*] (Trs) 1 Cumpărat din târg după o îndelungată tocmală. 2 Nădăjduit².
barăți [At: MDA ms / Pzi: ~tesc / E: *barătai* css] (Reg) 1 vt A ocări. 2 vt A certa. 3 vr A se văita. 4 vt A predestina.
barăție sfs [At: ZANNE, P. VI, 485 / E: *barat* + -ie] 1-2 (Înv) Biserică (sau mănăstire) catolică.

barăție sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *barăți*] (Reg) 1 Ocări. 2 Certare. 3 Văitare. 4 Predestinare.
barăti¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *barăți*] (Reg) 1 Ocări. 2 Certare. 3 Văitare. 4 Predestinare.
barăti², ~a a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *barăți*] (Reg) 1 Ocărât². 2 Certat². 3 Văitat². 4 Predestinat².
barăcă sf vz *baracă¹*
barăce sf [At: REV. CRIT. III, 87 / V: *barice* / Pl: ~ăci / E: ns cf *baracie*] (Reg) 1 Mic pâraieș curgător. 2 Un fel de fântână.
barăcos, ~oasă a [At: CHEST. II, 73/10a / Pl: ~oși, ~oase / E: *baracă* + -os] (D. păământ) Mocirlos.
barăcec sm [At: CONTEMPORANUL V, 98 / Pl: ~eci / E: etm *barăi* + *berbec*] (Mol; rar) Miel.
barăntoc sm [At: CHEST. II, 8/322a / Pl: ~oci / E: ns cf *sărântoc*] Persoană care nu posedă casă¹.
barbăntă sf vz *barbăntă*
barbat, ~a [At: COD. VOR. 38/1 / Pl: ~ați / E: ml *barbatus*, -a, -um „cu barbă”, „bărbos”] 1 sm Persoană matură de sex masculin. 2 sm Persoană de sex masculin (indiferent de vârstă). 3 sm Soț. 4 a Curajos. 5 a Energic.
barbăcar sm vz *berbecar*
barbăcior sm [At: ANON. CAR. / Pl: ~i / E: alb *bërbësorë* „musculos”] 1-2 (Înv; șhp) Bărbătel (1-2).
barbăcuț sm vz *berbecuț*
barbălaie sf [At: V. ROM. sept.-oct. /1931, 363 / Pl: ~lăi / E: nct] (Rar) Bărbărie.
barbălatiță sf [At: VICIU, GL. / V: *barbara*~ / Pl: ~te / E: *barbă-lată* + -iță] 1 (Reg) Persoană masculină. 2 (Îf *barbara*~) Mască purtată de flăcăi la clăci pentru a speria fetele.
barbănac sn vz *bobărnac*
barbănoc sm vz *brăbănoc*
barbăntura sf [At: CHEST. V / Pl: ~ri / E: nct] (Reg) 1 Oaie. 2 Behăituri ale turmei de oi. 3 (Îe) A face ~ A vorbi multe și fără înțeles. 4 Jintită.
barbăreasă sf [At: ȘEZ. IV, 192 / Pl: ~ese / E: *băbareasa*] (Reg) Băbăreasă.
barbărie sfs [At: CARAGIALE, S. 16 / E: *barba* + -arie] 1 Barbă mare și stufoasă. 2 (Fig) Bătrân bărbos.
barbărit, ~a a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *barbări*] (Înv) 1 Asemănat². 2-3 Egalizat² ca mărime, ca putere etc. 4 Aranjat². 5-6 Potrivit² la obiceiuri, la părerii.
barbăsară sf vz *barbișoară*
barbătaie sf [At: DA ms / Pl: ~tai / E: nct] 1 (Reg) Vălvație provenită din arderea paielor (pentru părlirea porcului tăiat). 2 (Reg; rar) Tăierea porcului.
barbătesc, ~ească a [At: GCR I, 20/25 / E: *barbat* + -esc] 1 Caracteristic bărbăților (1). 2 Care se referă la bărbăți (1). 3 Care provine de la bărbăți (1). 4 Care aparține bărbăților (1). 5 De bărbat (1). 6 Viril.
barbătește av [At: EMINESCU, N. 39 / E: *barbat* + -este] 1-2 Ca bărbății (1-2). 3 Cu bărbăție. 4 Matur.
barbătoie sf [At: MARIAN, ap. TDRG / Pl: ~ / E: *barbat* + -oai] 1-2 (Înv) Femeie cu apucături (sau trăsături) bărbătești.
barbătoi sm [At: TDRG / V: ~ătoi / Pl: ~ / E: *barbat* + -oai] (Prt) 1 Bărbat mare și voinic. 2 Bărbat cu apucături grosolane. 3-4 Femeie cu apucături (sau trăsături) bărbătești Si: *hermafrodita*.
barbător, ~oare a [At: ALRT II, 89 / E: ns cf *barbat* + -or] (Reg; d. bărbăți) 1 Voinic. 2 Curajos. 3 Energic.
barbătos, ~oasă a [At: SBIEREA, P. 102/23 / Pl: ~oși, ~oase / E: *barbat* + -os] 1 (Rar; irn; d. bărbăți) Care are aspect viril. 2 (Rar; irn; d. femei) Care are însușiri morale de bărbat (1).
barbătoși vr [At: C. PETRESCU, ap. DA ms / Pzi: ~șesc / E: *barbătos*] (Reg; rar) 1 (D. adolescenți) A face pe bărbatul. 2 (D. copii, adolescenți) A-și da aere de om în toată firea.

barbătuș *sm* [At: ANON. CAR. / Pl: ~i / E: *barbat* + *-uș*] 1-2 Animal (sau pasăre) de sex masculin. 3 (Țes) Cui care se introduce într-una din găurile lopătelei din amnarul războiului.

barbătuș *sm* [At: MĂNDRESCU, L. P. 106 / Pl: ~i / E: *barbat* + *-uș*] 1-2 (Reg; rar; șhp) Bărbătel (1-2).

barbătel *sm* [At: CREANGĂ, P. 7 / Pl: ~ei / E: *barbat* + *-el*] 1-2 (Șhp) Bărbat (3).

barbație *sf* [At: GCR 192/23 / Pl: ~ii / E: *barbat* + *-ie*] 1 Faptul de a fi bărbat. 2 Vârsta de maturitate a bărbatului. 3 (Îlav) Cu ~ Cu curaj. 4 Virilitate. 5 (Fig) Organul genital masculin.

barbătime *sfs* [At: JIPESCU, O. 65 / E: *barbat* + *-ime*] (Rar) Mulțime de bărbați.

barbătoi *sm* *vz* *barbatoi*

barbăcioară *sf* *vz* *berbincioară*

barbântă *sf* [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 206 / V: (reg) *berbin-*, *berbeniță*, *berben-*, *-ban-* / Pl: ~te / E: mg *berbence*, *börbönce*] 1 (Reg) Vas de lemn (de brad) făcut din doage, pentru păstrarea laptelui, brânzeturilor și, mai rar, a băuturilor spirtoase Si: *bătăi*, *butoias*, *putinica*. 2 (Reg; if *berbeniță*) Vas de lemn pentru pus brânza la sărat. 3 (Mol; inv) Taxă plătită pentru intrarea în breasla ciubotarilor. 4 (Bot; if *berbeniță*) Dovleac (mare) Si: *bostan* (*Cucurbita*). 8 (Ent; Buc) Nimfă de furnică Cf *cocon*, *sac*, *săcușor*.

barbădinoc *sm* *vz* *brebenoc*

barbiariu *sm* *vz* *bărbier*

barbie *sf* [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / Pl: ~ii / E: pbl lp *barbilia*, *-am* (din *barbile*, „locul unde crește barba”)] 1 Parte a maxilarului inferior, care formează (la oameni) o proeminență sub buza inferioară. 2 Parte groasă sub barbă (la unele persoane) Si: *gușă*, *gușulița*. 3 (Îc) ~ *dublă* Gușa de sub bărbie (1) la persoanele grase. 4 (Reg; ie) A *lăsa* ~ A face avere. 5 Partea cămoasă care atârnă sub falca de jos la unele animale. 6 (Lpl) Lame roșii și cămoase care atârnă de o parte și de alta sub ciocul găinilor. 7 (Reg) Lobul urechii. 8 Bărbiță (1). 9 Bărbier². 10 Adâncitura de lângă muchea toporului. 11 Călcâi al toporului (sau al bardei). 12 (Pes; ie) ~ *cărligului* Curbă ieșită în afară în locul unde este îndoit cărligul undiței. 13 (Pes) Parte de sus a saltelei unei lese, pe care se îngămădesc bolovani pentru a o ține în fundul apei. 14 (Pes) Pieptene al lesei. 15 (Pes) Dinți ai lesei. 16 (Pes) Guler al șetului la leasă.

barbier¹ *sm* [At: DA ms / V: ~iariu / P: ~bi-er / Pl: ~i / E: *barba* + *-ier*] 1 Frizer. 2 (Fam; fig) Om mincinos. 3 (Fam; fig) Om lăudăros.

barbier² *sn* [At: CERNE, D. M. / Pl: ~e / E: *barba* + *-ier*] Dispozitiv mic aplicat pe cutia de rezonanță a unei viori, pentru a o fixa mai bine sub bărbia (1) violonistului.

barbiereală *sf* [At: PAMFILE, J. II / Pl: ~bi-e~ / Pl: ~eli / E: *barbieri* + *-eală*] 1 (Rar) Radere a bărbii. 2 (Fam) Bătaie. 3 Săpuneală. 4 (Fig) Minciună. 5 (Fig) Exagerare (de rea-credință). 6 (Fig) Flecăreală. 7 (Fig) Înșelătorie.

barbiereasă *sf* [At: DA ms / Pl: ~ese / E: *bărbier* + *-easă*] 1 Soție de bărbier¹ (1). 2 Femeie care se ocupă cu bărbieritul (1).

barbieresc, *~ească* *a* [At: CARAGIALE, N. 47 / P: ~bi-e~ / Pl: ~ești / E: *barbier* + *-esc*] (Rar) 1 Specific bărbierului¹ (1). 2 Care se referă la bărbier¹ (1). 3 Care provine de la bărbier¹ (1). 4 Care aparține bărbierului¹ (1). 5 De bărbier¹ (1).

barbieri [At: NEGRUZZI, S. I, 199 / P: ~bi-e~ / Pzi: ~resc / E: *barbier*] 1 *vr* A rade barba (cuiva) Si: (reg) a *bărgi*. 2 *vr* A-și rade barba. 3 *vi* (Fig) A minți. 4 *vi* (Fig) A exagera (cu rea-credință). 5 *vt* (Fam; fig) A înșela. 6 *vt* (Fam; fig) A trage cuiva o bătaie. 7 *vt* A păcăli pe cineva cu vorba. 8 *vr* A se lăuda.

barbierie *sf* [At: LET. III, 248 / P: ~bi-e~ / Pl: ~ii / E: *bărbier* + *-ie*] 1 Meseria de bărbier¹ (1). 2 (Inv) Frizerie.

barbierire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *barbieri*] 1-7 Bărbierit¹ (1-7).

barbierit¹ *sn* [At: SEVASTOS, N. 89 / Pl: ~uri / E: *barbieri*] 1 Ras¹. 2 Minți¹. 3 (Fig) Exagerat¹. 4 (Fam; fig) Înșelat¹. 5 Bătut¹. 6 (Fam; fig) Păcălit¹. 7 (Fam) Lăudat.

barbierit², *~ă* *a* [At: GALAN, Z. R. 362 / E: *barbieri*] 1 Care are barba rasă. 2 (Fig) Care este mințit². 3 (Fam; fig) Care este înșelat². 4 (Fam; fig) Care este bătut². 5 (Fam; fig) Care este păcălit² cu vorba.

barbieriță *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 322 / P: ~bi-e~ / Pl: ~te / E: *bărbier* + *-iță*] 1-2 Bărbiereasă (1-2).

barbincioară *sf* *vz* *berbincioară*

barbinoc *sm* *vz* *brebenoc*

barbintă *sf* *vz* *berbintă*

barbioară *sf* [At: ALECSANDRI, P. P. 265 / P: ~bi-ou~ / Pl: ~re / E: *barbie* + *-oară*] 1-2 (Șhp) Bărbie (1) (mică).

barbișoară *sf* [At: BĂRCIANU / V: ~basară / Pl: ~re / E: *barba* + *-ișoară*] (Bot; reg) 1 Plantă erbacee din familia cruciferelor, cu frunze albicioase și cu flori palid galbene, care devin mai târziu albe și care crește prin câmpii nisipoase și pe coline aride în lunile mai și iunie (*Alyssum minimum*). 2 Ciucușoară (*Alyssum calycinum*). 3 Albiță (*Alyssum desertorum*). 4 Planta *Alyssum minutum*. 5 Planta *Alyssum saxatile*. 6 Crușătea (*Barbarea vulgaris*).

barbiță *sf* [At: DEX² / Pl: ~te / E: *barba* + *-iță*] 1 Șervețel de pânză, mușama etc. care se leagă la gâtul copiilor mici când mănâncă Si: *baveta*, *bavetiță*, (reg) *barbie* (1). 2-3 (Rar) Bărbuță (1-2).

barbiuță *sf* [At: DA ms / P: ~bi-u~ / Pl: ~te / E: *barbie* + *-uță*] 1-2 (Șhp) Bărbie (1) (mică).

barboi *sn* [At: DEX² / Pl: ~oale / E: *barba* + *-oi*] 1-2 (Șhp) Barbă (mare).

barbos, *~oasă* [At: DEX² / Pl: ~osi, ~oase / E: *barba* + *-os*] 1-2 *sm*, *am* (Om) care are barbă (lungă și deasă). 3 *sf* Plantă erbacee cu frunze păroase și cu flori dispuse în spice cilindrice, pătate cu roșu, verde sau violet (*Andropogon ischaemum*).

barbunc *sn* [At: DEX² / Pl: ? / E: ger *Werbung*] 1 (Îrg) Dans (ostășesc) care, în trecut, se executa cu prilejul recrutării. 2 Melodie după care se executa barbuncul (1). 3 (Inv) Recrutare.

barbușoară *sf* [At: BRÂNDZĂ, ap. TDRG / E: *barba* + *-ușoară*] 1-2 (Rar; șhp) Barbă (mică) Si: *barbuța* (1-2). 3 (Bot) Plantă erbacee din familia cruciferelor, cu flori galbene plăcut mirositoare Si: *micsandra-salbaticea* (*Erysimum wittmanni*). 4 Bărbișoară (*Alyssum dessertorum*). 5 Crușătea (*Barbarea vulgaris*). 6 Micsandră-galbenă (*Erysimum repandum*). 7 Planta *Erysimum silvestre*. 8 Cerențel (*Geum urbanum*). 9 (Îc) ~ *de-munte* Plantă erbacee din familia cruciferelor, cu frunze bazale dispuse în rozetă Si: *tunicea* (*Arabis turrita*).

barbuță *sf* [At: IORGA, N. R. A. I, 227 / Pl: ~te / E: *barba* + *-uță*] 1-2 (Șhp) Barbă (mică).

barc¹ *sn* [At: PONTBRIANT, D. / V: *berc*, *barc* / Pl: ~uri / E: mg *berek*] (Mgm; rar) 1 Tufiș. 2 Dumbravă. 3 Pădurice. 4 Lăstar. 5 Rediu. 6 Huciu. 7 Hugeag. 8 Pământ lunecos și moale. 9 Lac.

barc² *a* *vz* *berc²*

barcar *sm* [At: VAIDA / Pl: ~i / E: *barcă* + *-ar*] Păstor al oilor bercace.

barcă *sf* *vz* *bercă*

barcărie *sf* [At: VAIDA / E: *barcă* + *-arie*] Staul în care se adăpostesc oile bercace.

barcău *sn* [At: CHEST. IV, 65/175a / Pl: ? / E: *barc* + *-au*] (Reg) Loc unde rămâne mocirlă și berc, în urma inundăției unei văi.

barcău *vr* [At: DA ms / V: *bâr-* / Pzi: ~esc / E: *barc* (2)] (Trs) A căuta stupi de albine sălbatice în pădure.

barcăuire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *barcău*] (Trs) Căutare de stupi de albine sălbatice în pădure Si: (Trs) *barcăuit¹*.

barcăuit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *barcău*] (Trs) Bărcuire.

barcăuit², *~ă* *a* [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *barcău*] (Trs; d. stupi de albine sălbatice) Care este căutat în pădure.

barcăuț *sn* [At: CHEST. IV, 102/132 / E: *barc* + *-uț*] (Reg) Pădure tânără.

barcăuță *sf* [At: DA ms / Pl: ~te / E: *barcă* + *-uță*] 1-2 (Șhp) Barcă (mică). **bardac** *sn* *vz* *bardac*

bărdacă sf vz *bărdac*
bărdace sn vz *bărdac*
bărdan sn vz *bărdan*
bărdaș sm [At: ȘINCAI, HR. 220/24 / Pl: ~i / E: *bardă* + -as] (Rar)
 1 Dulgher. 2 Lemnar.
bărdăcel sn [At: SANDU-ALDEA, A. M. 31 / Pl: ~e / E: *bardac* + -el]
 1-2 (Șhp) Bărdăcuț (1-2).
bărdăcuț sn [At: ISPIRESCU, L. 20 / V: ~ă sf / Pl: ~e / E: *bardac* + -uț] 1-2 (Șhp) Bardac (mic). 3-4 Conținutul unui bărdăcuț (1-2). 5 (Bot; nob) Specie de prune nedefinite mai îndeaproape.
bărdăcuța sf vz *bărdăcuț*
bărdăhan sn vz *burduhan*
bărdăhani v vz *burduhani*
bărdăhanire sf vz *burduhanire*
*bărdăhanit*¹ sn vz *burduhanit*¹
*bărdăhanit*², ~ă a vz *burduhanit*²
bărdăhănos, ~oasă a vz *burduhănos*
bărdăhoasă sf [At: LB / Pl: ~se / E: ns cf *burduhos*] Monstru.
bărdăli vr [At: COMAN, GL. / Pzi: ~lesc / E: nct] (Reg) A se înțelege bine cu cineva.
bărdălire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *bărdăli*] (Reg) Bună înțelegere cu cineva Si: (reg) *bărdalir*.
*bărdălit*¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *bărdăli*] (Reg) Bărdălire.
*bărdălit*², ~ă [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *bărdăli*] (Reg; d. oameni)
 Care se înțelege bine cu cineva.
bărdani vtr [At: COSTINESCU / Pzi: ~esc / E: *bărdan*] 1-2 (Reg) A (se) burduhăni.
bărdanire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *bărdani*] (Reg) Eviscerare.
*bărdănit*¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *bărdani*] (Reg) Eviscerare.
*bărdănit*², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *bărdani*] (Reg) Eviscerat.
bărdănos, ~oasă a [At: ȘEZ., ap. CADE / Pl: ~oși, ~oase / E: *bărdan* + -os] Burduhănos.
bărdăos, ~oasă a vz *burduhănos*
bărdăși vr [At: ALEXI, ap. BĂRCIANU / Pzi: ~șesc / E: *bărdăș*] 1-2 (Reg) A bărdui (1-2).
bărdășie sf [At: DA ms / Pl: (nob) ~ii / E: *bărdăș* + -ie] (Trs) Meserie de bărdăș Si: *dulgherie*, *lemnărie*.
bărdășire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *bărdăși*] 1-2 (Reg) Bărduire (1-2).
*bărdăși*¹ sn [At: RETEGANUL, ap. CADE / E: *bărdăși*] 1-2 (Reg) Bărduit (1-2).
*bărdăși*², ~ă a [At: DA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *bărdăși*] (Reg) 1-2 Bărduit² (1-2).
bărdicioară sf [At: DA ms / Pl: ~re / E: *bărdiță* + -ioară] 1-4 (Șhp) Bărdiță (1-2) (mică).
bărdie sf [At: MATEESCU, B. 47 / Pl: ~ii / E: *bărdă* + -ie] (Rar) 1-2 Bardă (1-2). 3 Lovitură cu bărdia (1).
bărdiță sf [At: (a. 1812) URICARIUL XIV, 231 / E: *bărdă* + -iță] 1-2 (Șhp) Bardă (1) (mică). 3 Lovitură cu bărdiță (1).
bărdoi sn [At: FUNDESCU, L. P. 85 / E: *bărdă* + -oi] 1-2 Bardă (mare). 3 Lovitură cu bărdoiul (1).
bărdui vr [At: MARIAN, NU. 620 / Pzi: ~esc / E: *bărdă* + -ui] 1 A ciopli cu barda (1). 2 A fasona cu barda (1).
bărduiala sf [At: CADE / Pl: ~ieli / E: *bărdui* + -eală] 1-2 Bărduire (1-2). 3 Așchii care cad de la bărduială (1).
bărduire sf [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *bărdui*] 1 Cioplire cu barda (1) Si: *bărduiala* (1), *bărduit*¹ (1). 2 Fasonare cu barda Si: *bărduiala* (2), *bărduit*¹ (2).
*bărduit*¹ sn [At: DA / Pl: ~uri / E: *bărdui*] 1-2 Bărduire (1-2).
*bărduit*², ~ă a [At: PANN, ap. TDRG / E: *bărdui*] 1 Care este cioplit cu barda. 2 Care este fasonat cu barda.
băreag sn [At: I. CR. I, 122 / Pl: ? / E: nct] (Mol; rar) Proptea.

băghina sf [At: CV, 1951, nr. 5, 25 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Tavan împletit din nulele.

bărgi vr [At: T. DINU, T. O. 31 / Pzi: ~gesc / E: nct] **1-2** (Reg) A (se) bărbieri (**1-2**).

bărgire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *bărgi*] **1-2** (Reg) Bărbierie (**1-2**).

bărgi¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *bărgi*] **1-2** (Reg) Bărbierie (**1-2**).

bărgi², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *bărgi*] **1-2** (Reg) Bărbieri² (**1-2**).

băriac sn [At: ALRT II, 14 / Pl: ~iece / E: nct] (Reg) **1-2** Păpușă reprezentând o femeie, care se pune în ștangă la claia de grâu (sau la nunți).

bărica v vz *bârăca*

bărnaci, ~ace a [At: ȘEZ. IV, 18 / V: (Mol) *bor~* / Pl: ~aci, ~ace / E: mg *barnás*] (Trs; d. culoarea feței) **1** Negricios. **2** (D. ochi) Închis la culoare. **3** (Pex; d. oameni) Oacheș (**1**).

bărnaș sn vz *bărnaș*

bărnăcuț, ~ă a [At: BIGHIGEAN, ap. KLEIN, D. 104 / Pl: ~i, ~e / E: *barnaciu* + -us] (Trs) Brunet.

bărnăuz sm vz *bărzăun*

bărnuț, ~ă a [At: RETEGANUL, TR. 186 / E: mg *barna* „brun” + -uț] **1-2** (Trs; șhp) Brunetel (**1-2**).

bărșan sn vz *barșon*

bărtac sn [At: DRĂGHICI, ap. TDRG / Pl: ~ace / E: nct] (Îvr) **1** Cazan de încălzit apă. **2** Conținutul unui bărtac (**1**). **3** Cazanul împreună cu conținutul.

bărtăcula sf [At: DA ms / Pl: ~le / E: nct] (Reg) Traistă.

bărtuța sf [At: DA ms / Pl: ~te / E: nct] (Reg) Prag la mașina de gătit.

bărzău a [At: CHEST. V, 76/84 / Pl: ~zaie / E: nct] (D. oaie) Care o ia razna pe câmp.

bărzăun sm [At: MARIAN, INS. 293 / V: *bâr~, barzaon, bâr~e, ~rnăuz, bārdă~, bāndaon, bāndaon*, (Ban) *bāndăoi, bāndaon, ~aon* / Pl: ~i / E: *bānzai* + -un] **1** (Mun; Trs) Specie de himenopteră, cu corpul gros și păros, care trăiește în colonii mici făcându-și fagurele în pământ și care produce, cu o coardă din organul respirator, un sunet foarte caracteristic Si: *bondar, bâgân, bārgan, bānzar, bonzar, bonzăroi, bombar, bumbar, bundar, bunzar, bongar, bongoiu, bozgoiu, albina-tigăneasca, albina-tiganului, muscoiu* (*Rombus terrestris*). **2** (Rar) Gărgăun. **3** (Ban; Mehedinți; îf *barnăuz*) Om fără căpătâi și fără nici o ocupație Si: *gură-casca*. **4** Desene (sau semne) ciudate. **5** Scriere indescifrabilă.

băzroi sm [At: CIAȘANU, R. SCUT. 15 / Pl: ~oi / E: *barzā* + -oi] (Orn; rar) Bărbătușul berzei.

băzroniu, ~onie a [At: CADE / E: nct] (Ban) Barză (**1**).

băsadă sf vz *beseadă*

băsăcan sn [At: MORARIU, PL. / Pl: ? / E: nct] (Bot; reg) Gălbenele (*Lysimachia vulgaris*).

băsadă vi [At: COD. VOR. 16/₁₃₋₁₄ / Pzi: ~desc / E: *bāsada*] (Îrg) **1** A sta de vorbă cu cineva. **2** (Îrn) A flecări.

bășădire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *bāsadi*] (Îrg) **1** Conversație. **2** Flecărire.

bășădi¹ sn [At: MDA ms / Pl: ? / E: *bāsadi*] **1-2** (Îrg) Bășădire (**1-2**).

bășădi², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *bāsadi*] (Reg) **1** Care este răpât de cineva. **2** Flecărit².

bășădi¹ vi [At: DA ms / Pzi: ~esc / E: *bāsada*] **1-2** (Îrg) A bășădi (**1-2**).

bășădiure sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *bāsadiu*] **1-2** (Îrg) Bășădire (**1-2**).

bășădiu¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *bāsadiu*] **1-2** (Îrg) Bășădire (**1-2**).

bășădiu², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *bāsadiu*] **1-2** (Îrg) Bășădit² (**1-2**).

bășălărgi vr [At: I. CR. XIII, 115 / Pzi: ~rgesc / E: nct] (Reg) A se lărgi prea mult.

bășălărgire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *bāsălărgi*] (Reg) Lărgire excesivă Si: *bāsălărgi¹, deformare*.

bășălărgi¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *bāsălărgi*] (Reg) Bășălărgire.

băsalargit², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *băsalargi*] (Reg) Care s-a lărgit excesiv Si: *deformat*².

băsaos, ~oasă a [At: CUV. D. BĂTR. I, 270 / Pl: ~oși, ~oase / E: *băsau* + -os] (Înv) Invidios.

băsaragă sf [At: COMAN, GL. / V: *basalog* sm / Pl: ~age / E: nct] 1 (Reg) Jumătate din desagi. 2 Traistă.

bășău sn [At: CORESI, PS. 93 / Pl: (rar) ~ri / E: mg *bossă*] (Reg; mgm; rar) 1 Răzbunare. 2 Ură. 3 Ranchiună. 4 Batjocură. 5 Ofensă. 6 Nedreptate. 7 Viciu.

băscăcăra vr [At: I. CR. V, 62 / V: *bescărara* / Pzi: ~rez / E: nct] (Reg) A se răscăcăra.

băscăcărare sf [At: MDA ms / Pl: ~rări / E: *băscăcăra*] (Reg) Răscăcărare.

băscăcărăt¹ sn [At: MDA ms / Pl: ? / E: *băscăcăra*] (Reg) Răscăcărare.

băscăcărăt², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *băscăcăra*] (Reg) Răscăcărăt².

băscăcărătăl, ~tea a vz *băscăcărăt*

băscăcărătăl, ~ea a [At: ȘEZ. VI, 162 / V: ~făl / E: *băscăcărăt* + -el] 1-2 (Șhp) Răscăcărăt².

băscăcăreală sf [At: I. CR. V, 62 / Pl: ~eli / E: nct] (Reg) 1 Schimnosire (care urmărește să provoace râsul). 2 Atitudine deplasată.

băscărădău sm [At: DA ms / Pl: ~ăi / E: *boscorodi*] Persoană care mormăie ceva fără ca ceilalți să înțeleagă.

băschii sfp [At: NOVACOVICIU, C.B. 4 / E: nct] (Ban) Cuie lungi.

băscui vr [At: VICIU, GL. / E: cf *băcsi*] (Reg) A umple îndesat ceva.

băscuire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *băscui*] (Reg) Umplere îndesată a ceva Si: (reg) *băscuit*¹.

băscuit¹ sn [At: MDA ms / Pl: ? / E: *băscui*] (Reg) Băscuire.

băscuit², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *băscui*] Care este umplut îndesat.

băsearecă sf vz *biserica*

basma sf vz *basma*

băsmăluță sf [At: ȘEZ. I, 36 / V: *basmal*~ / Pl: ~te / E: *basma* + -uță] 1-2 (Șhp) Basma (mică).

băsmeste av [At: CV, 1949, nr. 8, 32 / E: *băsmi* + -este] (Rar) 1-2 Ca (pe) un basm. 3 În felul basmelor.

băsmi vr [At: CV, 1949, nr. 8, 32 / Pzi: ~mesc / E: *basm*] 1-4 (Înv) A băsnî (1-2, 4-5).

băsmire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *băsmi*] 1-4 (Înv) Băsnire (1-2, 4-5).

băsmi¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *băsmi*] 1-4 (Înv) Băsnire (1-2, 4-5).

băsmi², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *băsmi*] (Înv) 1-2 (D. basme) Care este inventat (sau spus). 3 (D. invenții și minciuni) Care este spus.

băsmui vr [At: DA / Pzi: ~esc / E: *basm* + -ui] 1-4 (Înv) A băsmi (1-4).

băsmuială sf [At: ISTRATI, GR. 27, ap. DA ms / Pl: ~ieli / E: nct] (Înv) Scorneală.

băsmuire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *băsmui*] 1-4 (Înv) Băsmire (1-4).

băsmuit¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *băsmui*] 1-4 (Înv) Băsmire (1-4).

băsmuit², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *băsmui*] 1-4 (Înv) Băsmi² (1-4).

băsnar sm [At: ZILLOT, CRON. 342 / Pl: ~i / E: *basn(a)* + -ar] 1-2 (Înv) Persoană care spune (sau inventează) basme Si: *băguitor*, *bărfitor*.

băsnas sm [At: MUMULEANU, ap. GCR II, 248/30 / V: *băzn*~ / Pl: ~i / E: *basn(a)* + -as] (Înv) 1 Lingușitor. 2 Mincinos.

băsnî vr [At: DOSOFTEI, V. S. / V: (reg) *băzni* / Pzi: ~nesc / E: vsl *басниши*] (Înv) 1-4 A scorni (sau a spune) basme (1-2) Si: (Înv) a *băsmi* (1-4), a *băsmui* (1-4). 5 (Îe) A-i ~ cuiva ceva A-i da prin cap.

băsnire sf [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 349, / V: (reg) *băzn*~ / Pl: ~ri / E: *băsnî*] 1-4 (Înv) Scornire (sau spunere) de basme (1-2) Si: (Înv) *băsmire* (1-4), *băsmi*¹ (1-4), *băsmuire* (1-4), *băsmuit*¹ (1-4).

băsnî¹ sn [At: MDA ms / V: *băzn*~ / Pl: ~uri / E: *băsnî*] 1-4 (Înv) Băsnire (1-4).

băsnî², ~ă a [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 383/8 / Pl: ~iți, ~e / E: *băsnî*] 1 Povestit². 2 (Pex) Scornit².

băsnîtor, ~oare smf, a [At: CANTEMIR, ap. GCR I, 360 / Pl: ~i, ~oare / E: *băsnî* + -(i)tor] 1-8 (Persoană) care băsneste (1-4) Si: *băsnar* (1-2), *băsnas* (1-2).

bășag sn vz *băceag*

bășca¹ sn vz *bășca¹*

bășca² av vz *bășca²*

bășcat av [At: CV, 1950, nr. 5, 31 / E: nct] (Reg) Bășca.

bășcăli vr [At: DA / Pzi: ~esc / E: nct] (Reg; pfm) 1 A certa. 2 A face de râs.

bășcălie sf [At: ȘEZ. XX, 14 / V: ~arie / Pl: ~ii / E: *bășcăli* + -ie] (Reg; pfm) 1 Ceartă. 2 Batjocură. 3 Râs. 4 (Arf; îe) A lua (pe cineva) în ~ A lua pe cineva peste picior. 5 (Arf; îe) A face (de) ~ de cineva (sau pe cineva) A-și bate joc (de cineva).

bășcălios, ~oasă [At: DEX² / P: ~li-os / Pl: ~oși, ~oase / E: *bășcălie* + -os] 1-2 smf, a (Fam) (Om) care își bate joc de cineva. 3 a (D. manifestări ale oamenilor) Care denotă luarea în râs a cuiva (sau a ceva).

bășcălire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *bășcăli*] (Pfm) 1 Certare². 2 Ridiculizare.

bășcăli¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *bășcăli*] (Pfm) 1-2 Bășcălire (1-2).

bășcăli², ~ă a [At: MDA ms / P: ~iți, ~e / E: *bășcăli*] (Pfm) 1 Certat². 2 Care este făcut de râs.

bășcălui [At: M. CHIRÎTESCU, CONV. LIT. XLIV, II, 78 / Pzi: ~esc / E: *bășca* + -alui] (Înv) 1-2 vtr A (se) despărți. 3 vi (Sp) A accepta termenii unui partaj.

bășcăluire sf [At: JIPESCU, ap. TDRG / Pl: ~ri / E: *bășcălui*] (Înv) 1 Despărțire. 2 Acceptare a termenilor unui partaj.

bășcăluit¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *bășcălui*] 1-2 (Înv) Bășcăluire (1-2).

bășcăluit², ~ă a [At: PISCUPESCU, O. 125 / Pl: ~iți, ~e / E: *bășcălui*] (Înv) 1 Despărțit². 2 (D. oameni) Care a rămas cu partea care i se cuvine.

bășcăneală sf [At: VICIU, GL. / Pl: ~ete / E: *bășca* + -aneata] (Reg) Săculeț.

băscărățel, ~ea a [At: ȘEZ. I, 178 / Pl: ~ei, ~e / E: nct] (Rar) Răscăcărătăl.

băscărie sf vz *băscălie*

băscăși [At: CĂTANĂ, B. III, 13 / Pzi: ~esc / E: *bășca* + -ași] (Ban) 1 vt A despărți. 2 vi A divorța.

băscășire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *băscăși*] (Ban) 1 Despărțire. 2 Divorțare.

băscășit¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *băscăși*] 1-2 (Ban) Băscășire (1-2).

băscășit², ~ă a [At: DA / Pl: ~iți, ~e / E: *băscăși*] (Ban) 1 Despărțit². 2 Divorțat².

băscău¹ sm [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: ~ăi / E: pbl mg *băcsikó*] (Reg; rar) Prost.

băscău² sn [At: DA ms / Pl: ~caie / E: nct] (Reg) Băscanet.

băscui [At: PĂSCULESCU, L. P., 216 / Pzi: ~esc / E: *bășcă*] (Reg) 1 vt A despărți. 2 vi A băscălui (3).

băscuire sf [At: FN, 131 / Pl: ~ri / E: *băscui*] 1-3 (Reg) Băscuire (1-3).

băscuit¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *băscui*] (Reg) 1 Despărțire. 2 (Pex) Discriminare. 3 Chibzuință.

băscuit², ~ă a [At: FN, 140 / Pl: ~iți, ~e / E: *băscui*] (Reg) 1 Despărțit². 2 (Pex) Discriminat². 3 Chibzuit².

băși vr [At: ANON. CAR. / V: (reg) *beși* / Pzi: (p. 1) *băș* și (rar) ~esc. (p. 2) *beși*, (p. 3) *hese* / E: ml *vissire*] (Pfm) A elimina gaz intestinal prin anus.

bășica [At: CĂLINESCU, E. O. II, 88 / V: *beș*~ / Pzi: (rar) *bășic* / E: ml *vessicare*] 1-2 vtr A (se) umple de bășici (1). 2 vr A căpăta bășici (1). 3 vr (Fig) A bate pe cineva tare, încât să i se bășice (2) trupul. 4 vr (Pan; d. zugrăveli, ziduri) A se coșcovi.

băsicare *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 158, 9/4 / V: *beș~* / Pl: *~cări* / E: *bășica*] 1 Umplere de bășici (1). 2 (Fig) Batare a cuiva atât de tare, încât i se bășică (2) trupul. 3 (Pan) Coșcovire a zugrăvelii sau a zidului.

bășicat *sn* [At: MDA ms / V: *beș~* / Pl: *~uri* / E: *bășica*] 1-3 Bășicare (1-3).

bășicat², *~ă a* [At: BARONZI, L. 94 / V: *beș~* / Pl: *~ați*, *~e* / E: *bășica*] 1 Care este acoperit cu bășici (1). 2 Care este în formă de bășică (1). 3 (Fig) Bășicat² (1) în urma bătăii. 4 (Pan; d. zugrăveli, ziduri) Coșcovit².

bășică *sf* [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / V: (Mol; Trs) *beș~* / Pl: *~ici*, (nob) *~curi* / E: lat *vessica*] 1 Sac membranos din corpul oamenilor și al animalelor, în care se strâng unele secreții ale organismului Si: *vezică*. 2 (Is) *~ca fierii* Bășică (1). 3 (Spe) Sac membranos din corpul unui porc sau al altui animal, uscat și întrebuințat ca pungă, burduf etc. 4 Organ intern, plin cu aer, care ajută peștii la plutire. 5 Umflătură a pielii plină cu lichid. 6-7 Umflătură mică, plină cu aer care se face la suprafața lichidelor (în timpul fierberii) aluatului (în urma dospirii) etc. 8 Obiect (de sticlă) în formă sferică. 9 (Arg) Mingie (de fotbal). 10 (Bot; reg; ic) *~de ali din vânt* Săpunărită (*Saponaria officinalis*).

bășicător, *~oare a* [At: DA ms / V: *beș~* / Pl: *~i*, *~oare* / E: *bășica* + *-(a)tor*] Care produce bășici (1).

bășicătură *sf* [At: DM / V: *beș~* / Pl: *~ri* / E: *bășica* + *-(a)tura*] Acoperire cu bășici (1).

bășicătul, *~ea a* [At: MARIAN, S.A. II, 260 / Pl: *~ei*, *~ele* / E: *bășicat* + *-el*] 1-4 (Rar; pfm; șhp) (Cam) bășicat² (1-2).

bășicos, *~oasă* [At: ȘEZ. II, 91 / V: (reg) *beș~* / Pl: *~oși*, *~oase* / E: *bășica* + *-os*] 1 a Cu bășici (1). 2 *sf* (Bot; reg) Gușa-porumbelului (*Silene cucubalus*).

bășicuță *sf* [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 18/13 / V: *beș~* / Pl: *~te*, (reg) *~ți* / E: *bășica* + *-uță*] 1-2 (Șhp) Bășică (1) (mică). 3 (Bot; Buc) Lumânărica-pământului (*Gentiana usclepiadea*). 4 (Bot; șis ~ de rozeată) Păpălu (*Physalis alkekengi*). 5 (Bot; ic) *~ta porcului* Grăușor (*Ficaria vana*). 6 (Bot; lpl) Hurmuz (*Symphoricarpos albus*).

bășină *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 249 / V: (Mol) *beș~* / Pl: *~ni* / E: ml **vissina*] 1 Gaz intestinal eliminat prin orificiul anal Si: (med) *flatulație*, (euf) *vânt*, (fam) *pârt*, *fâșdiala*, *fâșăit*. 2 (Bot; reg; ic) *~na-calului* (sau *lupului*, *vulpiei*) Ciupercă necomestibilă (*Globaria gigantea*). 3 (Bot; reg; ic) *~na-porcului* Ciupercă din familia lycoperdaceelor (*Lycoperdon gemmatum*). 4 (Iac) Păduchelnită. 5 (Iac) Buretele-cerbilor (*Scheroderma aurantiacum*). 6 Arbust ornamental din familia leguminoaselor, înalt de 2-3 m, cu frunze compuse, flori galbene și cu fructe păstăi (*Colutea arborescens*). 7 Plantă erbacee din familia campanulaceelor (*Campanula persicifolia*). 8 (Bot) Traista-ciobanului (*Capsela bursa pastoris*). 9 (Bot, ic) *~sasului* Crin galben (*Hemerocalis lilio assphodelus*).

bășinică *sf* [At: POLIZU / V: (Mol) *beș~* / Pl: *~ici* / E: *bășină* + *-ica*] 1-2 (Pfm; șhp) Bășină Si: (pfm) *bășinița* (1-2), *bășinuță* (1-2).

bășiniță *sf* [At: ZANNE, P. VI, 58 / V: (Mol) *beș~* / Pl: *~te* / E: *bășină* + *-uță*] 1-2 (Pfm; șhp) Bășinică (1-2).

bășinos, *~oasă smf, a* [At: ANON. CAR. / V: (Mol) *beș~* / Pl: *~oși*, *~oase* / E: *bășină* + *-os*] 1-2 (Ființă) care elimină des gaze intestinale (1). 3-4 (Persoană) care este lipsită de curaj.

bășinuță *sf* [At: DA ms / V: (Mol) *beș~* / Pl: *~te* / E: *bășină* + *-uță*] 1-2 (Pfm; șhp) Bășinică (1-2).

bășire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: *băși*] (Pfm) Eliminare de gaz intestinal prin anus.

bășinaș, *~ă smf, a* [At: ȘEZ. II, 47 / Pl: *~i*, *~e* / E: *bășină*] 1-2 (Persoană) care se află din singur-strămoși pe pământul pe care locuiește Si: *aborigen*, *autohton*, *indigen*.

bătaci, *~ace* [At: P. MAIOR, IST. 99/8 / V: *~ociu* / Pl: nct / E: *bate* + *-aciu*] 1-2 *smf, a* (Trs; rar) Bătăuș (1-2). 3 *sn* (Mor; if ~*ociu*) Titirez. 4 *sn* Lemn cu care se bate țărșul pentru prapionirea vitelor la pășune.

bătag *sn* *vz. batac*

bătaie *sf* [At: PRAV. MOLD., ap. GCR I, 121/29 / P: *~ta-ie* / Pl: *~tăi* / E: lat *batalia*, *-am*] 1 Lovitură repetată dată de cineva cu mâna sau cu un obiect. 2 (Spt) Izbire a pământului, a trambulinei etc. cu un picior, sau cu amândouă picioarele, înainte de desprinderea de pe sol pentru a efectua o săritură. 3-4 (Îlv) A (se) *lua la* ~ A (se) bate. 5 (Îe) A *stinge* (sau a *snopi*, a *zvânta*), *în* ~ (sau *în* *~tăi*) (pe cineva) A bate (pe cineva) foarte rău. 6 (Îlav) A *da* (sau a *trage*) ~ A da lovituri cuiva. 7 (Îlav) A *primi* (sau a *mânca*) ~ A primi lovituri de la cineva. 8 (Îc) *Într-o* ~ *de amnar* Într-o clipă. 9 (D. prăvălii; îe) A *fi în* *~ia fierului* A se găsi într-un loc foarte potrivit. 10 (Îcs) *De-a* ~*ia* Dans țărănesc nedefinit mai îndepăroape. 11 Melodie după care se execută bătaia (10). 12 (Îcs) *De-a dura-n* ~ Dans țărănesc nedefinit mai îndepăroape. 13 Melodie după care se execută bătaia (12). 14 (Mol; is) *~ia păpușoiului* Operație de desfăcare a boabelor de porumb de pe cocean. 15 (Fam; îe) A *da* ~ A grăbi. 16 (Fig; is) ~ *de cap* Frământare a minții. 17 (Pex; ias) *Trudă*. 18 (Înv; is) ~ *de cuget* Remușcare. 19 (Fam; ic) ~ *de joc* Batjocură. 20 (Pex; iac) *Faptă urată*. 21 (Înv) *Luptă*. 22 (Înv) Bombardament cu artileria. 23 (Îe) A *pune* (ceva) *la* ~ A ofri (ceva) spre a fi cheltuit sau consumat. 24 (Îae) A *risca* (ceva). 25-26 (Îe; îlav) (A *cântări*) *cu bătaie* (A *cântări*) cu puțin peste greutatea exactă. 27 Lovire (repetată) a unui obiect de altul. 28 (Îs) ~ *de aripa* (sau *de aripi*) Fălăit. 29 Lovitură a vatalei la războiul de țesut. 30 Băteală. 31 Stămiră a peștelui sau a vânatului. 32 Lovitură dată într-un obiect (cu mâna, cu ciocanul etc.) 33 Fiecare contracție a inimii Si: *puls*.

34 Fiecare zvâcnire a ochiului. 35 Zgomot (ritmic) produs de un motor sau de un mecanism în funcțiune. 36 Distanță până la care poate ajunge un proiectil, săgeată etc. 37 Felul în care trimite o armă proiectilul. 38 Traectoria unui proiectil. 39 (Pex) Distanță până la care poate ajunge vederea cuiva Si: *rază vizuala*. 40 (Îlav) *În* *~ia vântului* Împotriva direcției vântului. 41 (Îs) *~ia vântului* Adiere. 42 (Îs) *~ia ploii* (sau grindinei etc) Căderea ploii, a grindinei etc. 43 (Îs) *~ia soarelui* Arșiță. 44 (Îas) *Lumină*. 45-46 (Îs) ~ *la cap* (sau *cahla*) Asfixiere cu bioxidul de carbon în urma alopării coșului sobei. 47 Sunet ritmic produs prin loviturile limbii clopotului sau prin mișcarea mecanismului unui ceasornic. 48 Lătră (scut și ritmic) al câinilor de vânatoare. 49 Boiște. 50 (Înv) Aruncare cu flori unul în altul la serbările organizate în luna florilor. 51 (D. mărfuri; îe) A *fi pe* ~ A se vinde foarte repede. 52 (La jocul de șah; cărți etc.) Înfrângere. 53 (Îs) *~ia lui Dumnezeu* Pedepsă. 54 (Îae) Nenorocire. 55 Împreunare (a armăsarului cu iapa). 56 (D. pești) Depunere a icrelor. 57 (Pex) Interval de timp când are loc bătaia (56). 58 Interval de timp în care se împerechează cocoșii-de-munte.

batal *sm* *vz. batal*

bătară *sf* *vz. bătare*

bătare *sf* [At: T. PAPAHAĞI, I. III / V: *~ră* / Pl: *~tări* / E: nct] (Olt) Împletitură de nulele tencuită pe dinafară, pentru păstrarea făinii, sării etc.

bătăcuie *sf* *vz. bătăcui*

bătăcui *sn* [At: CIHAC II, 481 / V: *~ie* *sf* / Pl: *~ie* / E: nct (pbl mg *batú*, *baty* „pachet, legătură”)] (Ban) Sac mic pentru făină.

bătăiaș *sm* [At: COSTINESCU / P: *~ta-iaș* / Pl: *~i* / E: *bătaie* + *-aș*] 1 Hăitaș². 2 Persoană din echipa de combatere a căstelor.

bătăios, *~oasă* [At: GANE, ap. CADE / P: *~ta-ios* / Pl: *~oși*, *~oase* / E: *bătaie* + *-os*] 1 a Căruia îi place să se bată (1) Si: *agresiv*, *impulsiv*, *combativ*. 2 a Care își susține ideile cu violență. 3 a (D. cai) Care sunt greu de stăpânit. 4 a (Fig; d. mâncare) Picantă. 5 *sm* (La joagăr) Lemn de legătură între fierăstrăul vertical și cel circular.

bătăit *sn* [At: HODOȘ, P. P., 217 / Pl: ? / E: *bătai* + *-it*] 1 (Reg) Bătălie.

bătăită *sf* [At: MARIAN, ap. DA / Pl: *~te* / E: *bătaie* + *-ita*] 1-8 (Rar; șhp) Bătaie (1-8) (mică). 9 (Reg) Cusătură la cămășile țărănești Si: *râu*.

bătăiuș *sn* [At: DAMÉ, T. 153 / Pl: *~i* / E: *bătaie* + *-uș*] (Mol) Titirez.

bătăiuță *sf* [At: LM / Pl: *~te* / E: *bătaie* + *-uță*] (Rar; șhp) 1-8 Bătăiță (1-8).

bătălan *sm* [At: ȘEZ. II, 126 / V: (reg) *batal-* / Pl: *~i* / E: nct] Bătăuș (4).

bătălău *snm* [At: DOSOFTEI, V. S. II, 64 / Pl: *~laie* *sn*, *~faie* *sn*, (rar) *~lauri* *sn*, *~lăi* *sm* / E: *bate* + *-(a)lău*] 1 Bătăuș. 2 Lopățiță pentru bătutul

rufelor la gârlă. 3 Pisălog de lemn pentru grâu. 4 Băt scurt și gros cu care se pisează usturoiul. 5 (Lpl; în *bătălie*) Termen colectiv care desemnează două instrumente ale coșăului: batca și ciocanul.

bătălie *sf* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 260 / V: (nob) ~*arie* / Pl: ~*ii* / E: în *battaglia*] 1 Desfășurare a unei acțiuni militare de luptă în cursul unui război Si: *bătaie* (21). 2 (Fig) Eforturi comune făcute în vederea îndeplinirii unei acțiuni importante (și urgente).

bătămătură *sf* *vz* *vătămătură*

bătarau *sn* [At: CHEST. V, 18/96 / Pl: ~*aie* / E: nct] (Reg) Grup mic de oi Si: *clătau*, *boteiu*.

bătărie¹ *sf* *vz* *batalie*

bătărie² *sf* *vz* *baterie*

bătătarnic, ~*a* [At: IONESCU-MUSCEL, ŢES. 108 / E: pbl *bătător* + *harnic*] 1-2 *smf*, *a* (Rar) Silitor. 3 *sf* Plantă erbacee din familia compozitelor, cu frunze ascuțite, cu flori galbene și cu fructe achene acoperite cu peri aspri, care crește prin tufișuri, pe marginea pădurilor, prin locuri umede și pe lângă vii Si: (reg) *petimbroasa*, *cruciuliță* (*Senecio erucifolius*).

bătătarniță *sf* *vz* *bătătarnică*

bătător, ~*oare* [At: CORESI, EV. 724 / V: ~*iu* / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: *bate* + -(*a*)*tor*] 1-2 *smf*, *a* (Persoană) care bate. 3 *a* Care izbește privirea. 4 *a* (Fig; îe) ~*la ochi* Izbitor. 5 *a* (Fig) Stăruitor. 6 *sf* Lopătică de bătut pânza când se înalbește sau când se spală rufe. 7 *sn* Îmblăciu. 8 *sm* Titirez care se mișcă cu bătaie ritmică când joagărul e în acțiune. 9 *sm* Mașină care bate bine smocurile de humbac cu ajutorul unor rigle. 10 *sn* Bucată de lemn dreptunghiulară sau pătrată cu care se bat ușor literele la tipărire, pentru a se așeza la nivel, când se dă corectura sau se începe tipărirea în mașină. 11 *sn* Băt subțire, la un capăt cu o roțiță de lemn cu găurele, cu care se bate laptele prins ca să se aleagă untul Cf *druga*, *berdedeu*, *ferdideu*, *perdideu*, *măică*, *lăcă*, *roată*. 12 *sn* Parte a meliței pe care se așază transversal inul sau cânepa. 13 Lopătică (împletită) în formă de palmă, cu care se bat covoare, perne etc. pentru a le curăța de praf. 14 Suport pentru băutul covoarelor, cuverturilor etc. 15 Scândură mică dreptunghiulară care servește la trasarea pământului semănat din grădina.

bătători [At: I. IONESCU, C. 59/8 / V: ~*turi* / Pzi: ~*resc* / E: *bătatură*] 1 *vr* A tasa un teren (drum, arie, curte etc.) Si: *a bătuți*. 2 *vr* A face băături (6).

bătătorire *sf* [At: DA ms / Pl: ~*ri* / E: *bătători*] 1 Tasare. 2 Bătătură (6). **bătătorit**¹ *sn* [At: DA ms / Pl: ~*uri* / E: *bătători*] 1-2 Bătătorire (1-2). **bătătorit**², ~*a* *a* [At: ȘEZ. III, 150 / Pl: ~*ii*, ~*e* / E: *bătători*] 1 (D. pământ, drum etc.) Tasat². 2 (D. palme sau tălpi) Care au băături.

bătătoriu *sn* *vz* *bătător*

bătătorniță *sf* [At: DEX² / Pl: ~*te* / E: *bătător* + -*niță*] Plantă erbacee din familia compozitelor, cu flori de culoare galben-deschis, dispuse în capitule (*Senecio erucifolius*).

bătătura *vr* [At: DA ms / Pzi: ~*rez* / E: *bata* + -*tura*] 1-2 *a* (se) băături (1-2).

bătatură *sf* [At: DA ms / Pl: ~*rări* / E: *bătatură*] 1-2 Bătătorire (1-2).

bătatură¹ *sn* [At: DA ms / Pl: ? / E: *bătatură*] 1-2 Bătătorire (1-2).

bătatură², ~*a* *a* [At: DA ms / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: *bătatură*] 1-2 Bătătorit² (1-2).

bătatură¹ *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: ~*ri* / E: *bate* + -*tura*] 1 Bătaie. 2 (Agr) Tasare a unui teren. 3 Percuție. 4 (Rar) Bătaie (41). 5 (Rar) Bătaie (36). 6 Îngroșare a pielii palmelor sau tălpilor. 7 (Fam; îe) A călca pe cineva pe ~*ri* A enerva (pe cineva). 8 Teren în preajma (sau mai ales în fața) casei. 9 (Pex) Curte. 10 (Pex) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. 11 Melodie după care de execută băătura¹ (9). 12 (Ţes) Firele care se introduc prin urzitura unei stofe, (bătându-se cu vatalele) Si: *bateala*, *bătaie*.

bătatură² *sf* [At: BĂCESCU, P., 20 / Pl: ~*ri* / E: nct] (lht; reg) Lăteț.

bătăture *v* *vz* *bătători*

bătaturire *sf* *vz* *bătători*

bătaturit¹ *sn* *vz* *bătătorit*¹

bătaturit², ~*a* *a* *vz* *bătătorit*²

bătaus, ~*a* [At: DOSOFTEI, V. S. 36, / Pl: ~*i*, ~*e* / E: *bate* + -*us*] 1 *a* Care caută motiv de bătaie. 2 *a* Căruia îi place să se bată. 3 *sm* Om înarmat cu băte, care provoacă bătaie pe stradă (cu ocazia alegerilor) Si: *scan-dalagiu*. 4 *sn* Lemn cu care se lovește mingea.

bătâră, ~*a* *smf*, *a* *vz* *bătrân*

băcăzi *vi* [At: COMAN, GL. / Pzi: ~*esc* / E: nct] (Reg) A se înțelege bine împreună.

băcăzire *sn* [At: MDA ms / Pl: ~*ri* / E: *băcăzi*] (Reg) Înțelegere bună Si: *băcăzit*¹.

băcăzit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~*uri* / E: *băcăzi*] (Reg) Băcăzire.

băcăzit², ~*a* *a* [At: MDA ms / Pl: ~*ii*, ~*e* / E: *băcăzi*] (Reg) Care se înțeleg bine.

băculiță *sf* [At: CADE / Pl: ~*te* / E: *batca* + -*uliță*] 1 (lht) Batcă. 2-3 (Șhp) Basma (mică).

băteală *sf* [At: STAMATI, D. / Pl: ~*eli* / E: *bate* + -*eală*] 1 (Mol; rar; îe) A sta (cuiva) ~*să*... A sta de capul cuiva să... 2 (Ţes) Bătătură (12). 3 (Olt; Mol; Ţes) Vatale. 4 (Buc) Cursă de șoareci Si: *batcă*. 5 (Reg) Titirez la moară Si: (reg) *bătaius*, *bătător*.

bătește *sf* *vz* *bătește*

bătește *sf* [At: CANTEMIR, IST. 307 / V: ~*les* / Pl: ~*ti* / E: *bate* + -*eliste* Cf *batiste*] 1-2 (Mol; Buc) Loc (sau pământ) bătătorit (mai ales de vite) Si: *batiste*, *bătatură*. 3 Loc de țarină pe unde se umblă cu carul. 4 Loc în care stau de obicei animalele (sălbaticie). 5 (Buc; îs) ~*a dracului* „Locul unde joacă sau calcă dracul”. 6 Loc de adunare. 7 (Rar) Bătaie a vântului.

băteas *sn* [At: LB / Pl: ~*e* / E: *bât*² + -*icay*] 1-2 (Trs) Bețișor (1-2).

băjocuri *v* *vz* *batjocori*

băjocurilor, ~*oare* *smf*, *a* *vz* *batjocurilor*

bălan¹ *sm* *vz* *bitlan*

bălan² *sm* *vz* *bitlan*

bălog *sn* [At: DDRF / Pl: ~*oage* / E: nct] (Reg) Vârșă.

bălociu *sm* [At: DAMÉ, T. 153 / Pl: ~*?* / E: *bate* + -*oci*] (Reg) Titirez.

bătog *sn* *vz* *batog*

batogi¹ *vr* [At: RALLET, ap. TDRG / Pzi: ~*gesc* / E: *batog*] (Îrg) 1 *A* se zbărci. 2 *A* se usca.

batogi² *vt* *vz* *bătuți*

batoji, ~*a* *a* [At: ALECSANDRI, T. 807 / Pl: ~*ii*, ~*e* / E: rs *батожить*] (Mol) Vlăguit.

bătrăși *vi* [At: REV. CRIT. III, 87-88 / Pzi: ~*yesc* / E: nct] (Reg) 1 *A* sta mult într-un loc. 2 *A* sta la taifas.

bătrășire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~*ri* / E: *bătrăși*] (Reg) 1 Poposire îndelungată într-un loc Si: (reg) *bătrășit*¹ (1). 2 Rămânere la taifas.

bătrășit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~*uri* / E: *bătrăși*] 1-2 (Reg) Bătrășire (1-2). **bătrășit**², ~*a* *smf*, *a* [At: MDA ms / Pl: ~*ii*, ~*e* / E: *bătrăși*] (Reg) 1-2 (Om) care stă mult într-un loc. 3-4 (Persoană) care stă la taifas.

bătrăior, ~*ioară* [At: LB (în *bătrunet*) / V: ~*ânior*, ~*ânioară* / Pl: ~*ri*, ~*oare* / E: *bătrân* + -*ior*] 1-2 *a* (Șhp) (Cam) bătrân (8) Si: (rar) *bătrâncior* (1-2), (îvr) *bătrânit* (1-2). 3-4 *smf*, *a* (Persoană) cu atitudini și vorbe de bătrân (8). Si: *bătrânicior* (3-4).

bătrân, ~*a* [At: COD. VOR. 63/2 / V: (înv) ~*târă*, ~*a* / E: ml *betranus* (= *veteranus*)] 1 *smf* Om de vârstă înaintată Cf *moșneag* (1), *moș* (1), (îrg), *ghiu* (1), *vâj* (1), *unchias*, *babă*, *matușă*. 2 *smf* (Înv; îs) ~*ii satului* Reprezentanții comunali (aleși dintre oamenii în vârstă). 3 *smf* (Pop) Strămoși. 4 *smf* (Îlav) Din ~*4* Din moși-strămoși. 5 *smf* (Pfm) Părinți. 6 *sm* (Îrg) Parte de moșie rămasă din moși-strămoși. 7 *sm* (lht) Țigănuș (*Umbră krameri*). 8-9 *a* (D. ființe) (Foarte) înaintat în vârstă. 10 *a* (Înv; d. profesioniști) Cu mulți ani de activitate. 11 *a* (Îs) *Fata* ~*a* Fată care a rămas nemăritată după vremea mărităului. 12 *a* (Îs) *June* ~ Bărbat care a îmbătrânit necăsătorit. 13 *a* (Îs) *Tata* ~ Bunic. 14 *a* (Îs) *Mama* ~*a* Bunică. 15 *a* (Îs) *Zile* (sau *vremuri*) ~*e* De demult. 16 *a* (Înv; d. oameni) Așezat de mult într-un loc.

batrânatic, ~a a [At: DA / Pl: ~ici, ~ice / E: *bătrân* + -atic] (D. oameni)
 1 Care a îmbătrânit înainte de vreme Si: *bătrânicios* (1). 2 Care are înfățișare, apucături, vorbe etc. de bătrân (8) Si: *bătrânicios* (2).

bătrâncior, ~oară smf, a [At: DA ms / Pl: ~i, ~oare / E: *bătrân* -(-i)cior] (Rar) 1-2 (Șhp) Bătrâior (1-2). 3-4 Bătrâior (4-5).

bătrânicios, ~oasă a vz *bătrânicios*

bătrâneală sf *bătrânețe*

bătrânel, ~ea smf [At: CARAGIALE, M. 43 / Pl: ~ei, ~ele / E: *bătrân* + -el] 1-2 (Șhp) Bătrân (9) (simpatie).

bătrânesc, ~ească [At: HASDEU, I. C. 30 / Pl: ~ești / E: *bătrân* + -esc] 1 a Caracteristic bătrânilor (1). 2 a Potrivit pentru bătrâni (1). 3 a Rămăs de la (sau din) bătrâni (4) Si: *de demult*. 4 a (Îs) *Cântec* ~ Baladă populară. 5 a (Îs) *Vorbă* ~ească Proverb. 6 sfa Dans popular nedefinit mai îndeaproape. 7 sf Melodie după care se execută bătrâneasca (6).

bătrânește av [At: LM / E: *bătrân* + -este] Ca bătrânii (1).

bătrânet sn [At: MARIAN, ap. CDDE / Pl: nct / E: *bătrân* + -et] 1 Bătrânie (3). 2 Bătrânie (4).

bătrânet, ~eală [At: CDDE / Pl: ~i, ~e / E: *bătrân* + -et] 1 a (Rar; d. oameni) Bătrânicios (1). 2 sf (lht; reg) Porcușor (*Gabio gobio*).

bătrâneț sf *bătrânețe*

bătrânețe sf [At: VARLAAM, C. 21/2 / V: (înv) ~neală~, ~eță / Pl: ~ți / E: *bătrân* + -ețe] 1 Vârsta înaintată a unui om. 2 Etapă finală din viața ființelor, caracterizată prin diminuarea treptată a funcțiilor fiziologice. 3 (Rar; îs) *Din* ~ Din moși-strămoși. 4 (Rar) Bătrânie (3). 5 (Rar) Bătrânie (4).

bătrâni v vz *îmbătrâni*

bătrânică sf [At: ISPIRESCU, L. 54 / Pl: ~nele / E: *bătrân* + -ica] 1-2 (Șhp) Bătrână (8) (simpatie).

bătrânicios, ~oasă a [At: ANON. CAR. / V: ~ncios~, ~ncioasă~ / Pl: ~oși, ~oase / E: *bătrân* + -icios] 1 (D. oameni) Care a îmbătrânit înainte de vreme Si: *bătrânatic* (1), (rar) *bătrânet* (1). 2 Care are înfățișare și comportament de bătrân Si: *bătrânatic* (2).

bătrânie sfs [At: ȚICHINDEAL, F. 251/13 / E: *bătrân* + -ie] (Îrg) 1 Fel bătrânesc (1) de a fi. 2 Obicei bătrânesc (3). 3 Proverb.

bătrânie sf [At: BIBLIA (1688), 42 / E: *bătrân* + -ime] 1 (Înv) Antichitate. 2 (Rar) Frunțași bătrâni (1) laolaltă. 3 Multime de bătrâni (1) Si: *bătrânet* (1), *bătrânețe* (4). 4 Totalitatea bătrânilor (1) Si: *bătrânet* (2), (rar) *bătrânețe* (5).

bătrâncior, ~oară a, smf vz *bătrâncior*

bătrânire sf vz *îmbătrânire*

bătrâni! sn vz *îmbătrâni!*

bătrâni!, ~a a vz *îmbătrâni!*

bătrâniș sm [At: PANȚU, Pl. / E: *bătrân* + -is] Plantă erbacee din familia compozitelor, cu frunze lanceolate și flori albastre sau liliachii, cultivată ca plantă ornamentală Si: (reg) *buruiană-de-dalac*, *coada-vacii*, *coada-lupului*, *cruguliță*, *măturică*, *spirince*, *steluța*, *steluta-șoricelului*, *struța-mirelui*, *șoricel* (*Erigeron canadensis*).

bătrânut, ~a [At: LB / Pl: ~i, ~e / E: *bătrân* + -ut] (Îvr) 1-2 a (Șhp) Bătrâior (1-2). 3-4 smf, a Bătrâior (3-4).

bătreag smn vz *bedreag*

bătuca! sf [At: LB / Pl: ~uci / E: nct] 1 Pipotă. 2 (Pex) Stomac.

bătuca! sf [At: ALRM I / h. 187 / Pl: ~uce / E: ns cf *bate*] (Reg) 1 Băsică la degetele picioarelor. 2 Bătătură în talpă Si: (reg) *bătucațura*, *bătuca!* (2), *bătucațura*.

bătucațura sf [At: CHEST. IV, 17 / Pl: ~ri / E: *bătuca* + -(a)nura] (Reg) Bătuca! (2).

bătuca! sm [At: MARIAN, INS. 396 / Pl: ~ucei / E: *bătuca* + -el] (Reg) 1 (Ent) Musca-calului (*Gastrophilnsequi*). 2 Bătuca! (2).

bătuca! sm vz *păducel*

bătuca! sf [At: DA ms / Pl: ~ti / E: nct] (Reg) Adăpost închis (de iarnă) pentru oi.

bătuca! [At: ECONOMIA, 159 / 7, 43 / Pzi: ~ucesc / E: *bate* + -uci] 1 vr (Pfm) A bătători. 2 vr (D. drumuri) A așterne cu nisip sau pietriș Si:

(înv) *a soselei*. 3 vr (Reg) A bate merele. 4 vr (Cu indicarea părții corpului) A se acoperi de bătători Si: *a se îngroșa*. 5 vr (Îc) A se ~ la *picioare* A face bășici la picioare (din cauza umblatului). 6 vr A se toci. 7 vr (D. monede) A (se) uza. 8 vr (D. puncte) A se zdrobi prin lovire.

bătuca! sf [At: DICT., ap. DA ms / Pl: ~ri / E: *bătuca!*] 1 (Pfm) Bătătorire. 2 Așternere cu nisip sau pietriș pe drumuri Si: (rar) *bătuca!* (2), (înv) *soseliure*. 3 Batare a merelor Si: (reg) *bătuca!* (3). 4 Acoperire cu bătători Si: (rar) *bătuca!* (4), *îngroșare*. 5 (Îs) ~ la *picioare* Băsicare a picioarelor (din cauza umblatului) Si: (rar) *bătuca!* (4). 6 (Rar) Tocire (1). 7 (Mai ales d. lucruri) Uzare a monedelor Si: (rar) *bătuca!* (7). 8 Zdrobire a fructelor prin lovire Si: *bătuca!* (7).

bătuca! sn [At: DICT., ap. DA ms / Pl: ~uri / E: *bătuca!*] 1 (Pfm) Bătătorire. 2 (Rar) Bătucire (2). 3 (Reg) Bătucire (3). 4 (Rar) Bătucire (4). 5 (Rar) Tocire. 6 (Rar) Bătucire (7).

bătuca!, ~a a [At: SBIERA, P. 289 / Pl: ~iți, ~e / E: *bătuca!*] 1 (Pfm) Bătătorit. 2 Plin de... 3 (Îla) ~ la *cap* Tâmpit. 4 (D. drumuri) Așternut cu nisip sau pietriș Si: (înv) *soseliuit*. 5 (D. părți ale corpului omenesc) Cu bătători. 6 (D. picioare) Care este plin de bătători. 7 (Mai ales d. lucruri; d. monede) Uzat. 8 (D. fructe) Zdrobit prin lovire. 9 (Reg) Desăvârșit.

bătuca! sf [At: CHEST. IV, 17 / V: ~cat~ / Pl: ~ri / E: *bătuca!* + -(i)tura] 1 Loc bătucit (1). 2 (Reg) Bătucă! (2).

bătuca!, ~a a [At: ȘEZ. I, 73 / Pl: ~iți, ~e / E: nct] (Reg; csnp) Bătătorit.

băturoi sn [At: / Pl: ~oale / E: nct] (Reg) Bătătură.

bătuș sm [At: CIHAC I / V: (reg) ~bot~ / Pl: ~i / E: bg бѣтѹш] (Reg) Gheată (de copil).

bătușar sm [At: CORESI, ap. DHLR II, 503 / V: (reg) ~iu / Pl: ~i / E: bg бѣтѹшар] (Înv) Cizmar.

bătușariu sm vz *bătușar*

bătușel sm [At: ȚARA OLT. III, nr. 21-22 / V: (fam) *botoșel* / Pl: ~ei / E: *bătuș* + -el] (Pfm) Încălțăminte de lână pentru sugari.

bătu! sn [At: GOLESCU, Î. 5. / E: *bate*] 1 Batare. 2 Lovirea ritmică a unui instrument muzical. 3 (Referitor la unele animale) Castrare sau zdrobire a testiculelor. 4 (Apc) Trântorit. 5 (Fig) Aluzii.

bătu!, ~a [At: (a. 1591) GCR I, 38/32 / E: *bate*] 1 a (D. alimente) Frecat, prin învârtire și lovire, de pereții unui vas Cf *bate*. 2 a (D. bani) Numerar. 3 a Țesut cu... 4 a (D. țesături, tricotate) Des². 5 a (D. boabe de cereale) Desprins de pe cocean, pai etc. prin loviri repetate. 6 a (D. unele animale) Castrat sau cu testiculele zdrobite. 7 a Fixat. 8 a Brodat. 9 a (D. plante) Îndesat. 10 a (Îs) *Mac* ~ *Mac* de grădină cu multe rânduri de petale (*Papaver orientale*). 11 a Bătătorit. 12 a Rănit de încălțăminte. 13 a Cu bătători. 14 a Care a fost sau este lovit. 15 a (Fig) Istovit. 16 a (Îe) A fi ~ la *cap* (cu *leuca*) Țicnit. 17 a (D. oameni; îe) A fi ~ de *brumă* Încrunțit. 18 a (Îe) A fi ~ de *Dumnezeu* Pedepsit. 19 a Chinuit. 20 a (Îs) *Lapte* ~ *Lapte* fermentat, cu gust acrișor. 21 a (Pop; d. om; îe) *Brânză bună*, ~ă în *foaie de câine* Care are calități, dar este lipsit de caracter. 22 smf Persoană care a fost bătută. 23 sf Dansuri populare. 24 Melodie după care se execută bătutele (23). 25 sfp (Îcs) *De-a ~ele* Joc cu mingea nedefinit mai îndeaproape.

bă! [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 87 / Pl: *bete* și (înv) ~uri / E: nct] 1 sn Bucată de lemn lungă și subțire (tăiată dintr-o ramură dreaptă de copac) cu diverse întrebuințări. 2 sn (Pfm; îe) A pune (cuiva) *bete în roate* A face (cuiva) dificultăți spre a zădărnici o acțiune, un plan. 3 sn (Reg; pop; îe) A da (ca *câinele*) *prin* ~ A fi foarte insistent. 4 sn (Reg; îae) A fi foarte obraznic. 5 sn (Reg; îe) A rămâne cu *traista-n* ~ A sărăci. 6 sn (Pop; îe) A-și lua *traista-n* ~ A porni la drum. 7 a (Reg; îe) A *festeli* ~ul A se face de răs. 8 sn (Reg; îe) A *pipăi vorba cu* ~ul A căuta ceartă. 9 av (Pfm) Drept și rigid. 10 sm (Îlav) *De-a ~ul* Pus pe ceartă. 11 sn (Pex) Lovitură dată cu bățul (1). 12 sn (Pan) Axul umbrelei. 13 sn Vergea la vatale războiului de țesut. 14 sn Pana de răsucit a ferăstrăului de mână.

băta sms vz *bădița*

băta sf vz *băzda*

băta sf vz *băta*

bațic *sn* [At: DAMÉ, T. 87 / Pl: ~uri / E: *baț* + *-ic*] (Reg) Ciocan pentru baterea cercurilor la butoaie.

bațigas *sn* *vz* *bațigas*

bațisor *sn* *vz* *bațisor*

bațoinat, ~a *a* [At: TOMESCU, GL. / Pl: ~ați, ~te / E: nct] (Reg) Dârz.

bațos, ~oasă [At: CARAGIALE, N. F. 24 / Pl: ~oși, ~oase / E: *baț* + *-os*] 1 *a* Drept și țeapăn. 2 *a* (Fig; d. oameni sau firea lor) Rigid. 3 *a* (Fig; d. oameni sau firea lor) Îngâmfat. 4 *a* (D. plante sau legume bătrâne) Lemnos. 5 *av* Țeapăn.

bațosie *sf* [At: DICȚ., ap. DA ms / Pl: ~ii / E: *bațos* + *-ie*] (Rar; fig) 1 Dârzenie. 2 Rigiditate. 3 Înfumurare.

bațuleț *sn* [At: DAMÉ, T. 13 / Pl: ~e / E: *baț* + *-uleț*] (Rar) Bețisor.

băubil, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: *bea* + *-bil*, după fr *buvabil*] Care poate fi băut Si: (frm) *buvabil*.

băuca *sf* *vz* *beuca*

băuna [At: POMPILIU, B. 1005 / V: ~ni / Pzi: ~nez și *băun* / E: ml *baubulare* <*baubari*>] (Trs) 1 *vi* (D. lupi) A urla. 2 *vi* (D. vite) A mugii. 3 *vi* (D. copii) A urla. 4 *vi* A supăra pe cineva cu plânsul. 5 *vr* A se văita.

băunat *sn* [At: ALEXICI, L. P. I, 236 / Pl: ~uri / E: *băuna*] (Trs) 1 Urlet. 2 Lătrat. 3 Muget.

băuni *v* *vz* *băuna*

băuț *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 44 / V: (reg) *beut* / P: *bă-ut* / E: *bea*] 1 Înghițire a unui lichid. 2 (Îlav) **Pe ne-e** Fără să fi băut nimic.

băuț, ~ă *a* [At: LM / V: *beut*, ~ă / P: *bă-ut* / E: *bea*] 1 Care și-a astâmpărat setea. 2 Beat.

băutor, ~oare *smf, a* [At: DOSOFTEI, V. S. 48 / V: *beu*~ / Pl: ~i, ~oare / E: *bea* + *-tor*] 1-2 (Persoană) care are obiceiul să bea (mult) alcool.

băutură *sf* [At: COD. VOR. 158/2 / V: *beu*~ / Pl: ~ri / E: ml **bibitură*] 1 Băuț. 2 (Înv) Chef. 3 Lichid care se bea pentru a astâmpăra setea sau pentru plăcere. 4 Lichid alcoolic potabil. 5 Consum de mari cantități de lichide alcoolice. 6 (Îe) A (nu) **ține la** ~ A (nu) rezista la consumarea (exagerată) a lichidelor alcoolice.

băuturică *sf* [At: CREANGĂ, P. 258 / Pl: ~ici / E: *băutură* + *-ică*] 1-2 (Șhp) Băutură (4) (bună).

băx- *vz* *bacs*-

băzara *sf* *vz* *bezer*

băzai *v* *vz* *băzâi*

băzâoică *sf* *vz* *bărzâuică*

băzâon *sm* *vz* *bărzâun*

băzăr *sn* *vz* *bezer*

băzărău *sn* [At: COMAN, GL / Pl: ~rae / E: nct] 1 Sfoară atârnată la un capăt. 2 Lucru nefasonat.

băzări *vr* [At: DA ms / Pzi: ~resc E: *băzara*] A încreți pânza, pe margini, la țesut.

băzâuc, ~ă *a* [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: ~uci, ~uce / E: nct] (Reg) Țicnit.

băzâdeea *sm* *vz* *beizadea*

băzii *v* *vz* *băzâi*

băzîraș *sm* *vz* *băzuș*

băznă *sf, a* *vz* *beznă*

băzui *v* *vz* *băsui*

băzuire *sf* *vz* *băsuire*

băzuit *sn* *vz* *băsuit*

băzuit, ~ă *a* *vz* *băsuit*

băc *sm* [At: DELAVRANCEA, S. 216 / Pl: *băci* / E: ns cf *bâtic*] (Îlje; înv; iuz) Tată.

băc *sn* [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~uri / E: nct] (Reg) 1 Capriciu. 2 (Îe) A-i **umbla cuiva în** ~uri A căuta să facă cuiva pe plac.

băc *i* [At: REV. CRIT. III, 87 / E: ns cf *săc*] 1 Cuvânt care exprimă bucuria pentru însușirea cuiva. 2 (Îlje; iuz; îe) **Ciudă** ~! Expresie stereotipă pentru a tachina pe cineva.

băca [At: ALECSANDRI, T. 441 / E: fo] (Înv) 1 *i* Cuvânt cu care se avertizează copiii să nu cadă *Vz buț*. 2 *i* (Înv; iuz; îe) A **da** (sau a **veni**, a **face**) ~ A cădea. 3 *sn* (Îlje; iuz) Pământ.

băcă *sf* [At: DELAVRANCEA, S. 167 / Pl: *băci* / E: ns cf *băc*, *bica*] (Îlje; înv; iuz) Mamă.

băcă *sf* [At: ARH. OLT. XXI, 257 / Pl: *băci* / E: nct] (Olt; d. cal sau bou; îe) A **prinde** ~ A avea obiceiul de a nu trage o greutate prea mare, mai ales la deal.

băcăi *vi* [At: BIBLIA (1688), ap. HEM 2814 / V: *băcăi* / Pzi: ~iesc și *băcăi* / E: nct] (Înv; iuz) 1 (D. trâmbiță) A (ră) suna. 2 (D. inimă) A ticăi.

băcăi *vi* *vz* *păcăi*

băcioc *sm* [At: ANTIPA, P. I. 64 / V: ~og / Pl: ~oci / E: nct] (Îlt; reg) Guvid (*Gobius*).

băciog *sm* *vz* *băcioc*

băcsai, ~e [At: LB / V: *băc*~, *boc*~, *buc*~ / Pl: ~i, ~e / E: *băcsi* + *-ai*] 1-4 *smf, a* (Trs; rar) (Om sau) (copil) mic și îndesat. 5-6 *smf, a* (Trs; rar) (Om) gras și urât. 7 *sn* (Reg) Mălai duciat și prăjit în grăsimi. 8 *sf* (Reg) Mămăligă prăjită. 9 *sf* (Reg) Turtă de mălai copt, abia scoasă din cuptor, ruptă bucățele, care se ung cu grăsimi.

băcsauă *sf* [At: DA ms / Pl: ~ale / E: ns cf *băcsi*] (Reg) 1 Mărăciniș des. 2 Lucruri înghesuite.

băcsi [At: HEM 2831 / V: *băc*~, *buc*~ / Pzi: ~esc / E: ctm *baga* + *ticsi*] 1 *vr* A umple ceva până la refuz. 2 *vr* A îndesa. 3 *vr* A ticsi. 4 *vr* A se înghesui unul într-altul.

băcsire *sf* [At: MDA ms / V: *băc*~, *buc*~ / Pl: ~ri / E: *băcsi*] 1 Umplere până la refuz Si: *băcsit* (1). 2 Îndesare. 3 Ticsire. 4 Înghesuire unul într-altul Si: *băcsit* (4).

băcsit *sn* [At: DA ms / V: *băc*~, *buc*~ / Pl: ~uri / E: *băcsi*] 1 Băcsire (1). 2 Îndesare. 3 Ticsire. 4 Băcsire (4).

băcsit, ~ă *a* [At: REV. CRIT. III, 87 / V: *băc*~, *buc*~ / Pl: ~iți, ~e / E: *băcsi*] 1 Umplut până la refuz. 2 Îndesat. 3 Ticsit. 4 Înghesuit.

bădădău *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: ~daie / E: ns cf *badadai*] (Reg) Loc pe care cresc buruieni mari, mai ales mărăcini, unde e greu de pătruns.

bădădăi *v* *vz* *badadai*

bădădăire *sf* *vz* *badadaire*

bădădăit *sn* *vz* *badadait*

bădădăit, ~ă *a* *vz* *badadait*

bădie *sm* *vz* *badie*

bădiica *sm* *vz* *badica*

bădița *sm* *vz* *baduța*

bădlag *sn* [At: BUCUȚA, R. V. / Pl: ~uri / E: nct] (Reg) Băț care sprijină steaua de Crăciun.

băhă *sf* [At: CANTEMIR, ap. HEM 2872 / V: *băhă*, *băvă*, *băuă* / Pl: ~he / E: bg *баха*] (Înv; îe) A **prinde** ~ (sau ~a), a se **apuca de** ~ A persista în negarea unui fapt Si: *a tăinu*. 2 (Reg; îe) A **pune** ~a (sau **băva**, **băua**) A nu spune, a nu recunoaște. 3 (Reg; fig; îae) A se îmbufna. 4 (Reg; îe) A se face de ~ cu lumea A se înjosi. 5 (Reg; îe; d. cai și boi) A **avea** (sau a **pune**, a **da**) ~a A nu vrea să tragă Si: *a se încapățâna*. 6 (Reg) Femeie nevoiașă, lipsită de inițiativă.

băhâi *vr* [At: PAȘCA, GL. / Pzi: *băhâi* și ~esc / E: nct] (Reg) A vântura (semințele).

băhla *sf* [At: POPA, B. / Pl: ~le / E: ess *băhli*] (Reg) 1 Băhlitură (1). 2 (Fig) Măhnire adâncă.

băhli *vr* [At: ȘEZ. VI, 64 / Pzi: ~leste / E: ctm *bahui* + *băhliu*] (Mol; Buc; d. apă sau lichide) A căpăta un miros greu, de stătut (din cauza putrezirii materiilor organice) Si: *a se cloci*, *a se împuți*.

băhlire *sf* [At: DA / Pl: ~ri / E: *băhli*] (Mol; Buc) Clocire, împuțire (a apei sau a altor lichide).

băhlit, ~ă *a* [At: CREANGĂ, P. 204 / Pl: ~iți, ~e / E: *băhli*] (Mol; Buc; d. apă sau lichide) Clocit.

băhlitura sf [At: ANTIPA, P. 774 / Pl: ~ri / E: *băhli* + -tura] 1 (Mol) Apă stagnantă, plină de gaze mefitice. 2 (Reg) Loc mocirlos pe care nu se fac case.

băhlița sf [At: ȘEZ. IV, 199 / Pl: ~te / E: nct] (Mol; prt) Bahniță².

băhlos, ~oasă a [At: CHEST. II, 461/183 / Pl: ~oși, ~oase / E: *băhla* + -os] (Reg; d. apă) Care are un gust clocit, împutit.

băhni vi [At: CADE / Pzi: ~nește / E: nct] 1-2 (Mrm) A lătra.

băhtiseala sf [At: POLIZU / Pl: ~eli / E: *băhtisi* + -eala] (Îvr) 1 Nemulțumire. 2 Plictiseală.

băhtisi vr [At: POLIZU / Pzi: ~sesc / E: tc *bykmaq*, bg *бытис(у)вал*] (Îvr) A se plictisi.

băhtisire sf [At: POLIZU / Pl: ~ri / E: *băhtisi*] (Îvr) Plictiseală.

băhtisitor, ~oare a [At: POLIZU / Pl: ~i, ~oare / E: *băhtisi* + -tor] (Îvr) Plictisitor.

băia¹ [At: MARIAN, ap. DA / V: *bia* / E: ns cf *băja*] (Reg) 1 i Cuvânt pentru atragerea atenției copiilor să se păzească de foc Si: *băja* (1). 2 sf (Îljc) Foc.

băia² v vz *băia*¹

băicioc sm [At: ANTIPA, F. I. 64 / V: *băi* / Pl: ~oci / E: nct] (Iht; reg) Guvid (*Gobius*).

băie af [At: MARIAN, ap. DA ms / E: nct] (Îrg) Foarte alb (curat).

băigucala sf vz *băiguiala*

băigui [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 154/33 / V: *băi*~, *bui*~, (îrg) *buiug*~, (înv) *buigai*, (reg) *băg*~, *bălg*~, *bulg*~, *bvăig*~, (înv) *îmbui*~ / Pzi: ~băigui, ~iesc / E: ns cf mg *bolongni*] 1 vi A vorbi fără rost sau fără temeii Si: *a divaga*. 2 vi (Mai ales d. bolnavi) A vorbi fără șir, în somn sau în delir Si: *a delira*, *a aiura*. 3 vi (Fig; îvr; d. membre) A face mișcări reflexe, fără nici un scop, necontrolate. 4 vr (Îvr) A (se) zăpăci, a (se) amei de cap. 5 vr (Îe) A se ~ de cap A deveni nebun. 6 vr (Rar) A se văita încet și în neștire.

băiguiala sf [At: ALECSANDRI, ap. TDRG / V: (reg) *bui*~, *bul*~, ~ueală / Pl: ~ieli / E: *băigui* + -iala] 1 Vorbă fără rost, fără temeii Si: *aberație*, *băiguire* (1), *divagație*, *ineptie*. 2 (Mai ales la bolnavi) Delirare. 3 (Rar) Zăpăceală.

băiguire sf [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 106/9 / V: (reg) *bui*~, *bul*~ / Pl: ~i / E: *băigui*] 1-3 Băiguială (1-3).

băiguit¹ sn [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 88/1 / V: (înv) *bui*~ / Pl: ~uri / E: *băigui*] (Îvr) Băiguire (2).

băiguit², ~a a [At: VARLAAM, C. 15 / V: (îrg) *bui*~, *buiugu*~, (înv) *băi*~, (reg) *buihuit*, *bulg*~, *buiat* / Pl: ~iți, ~e / E: *băigui*] 1 (D. vorbire) Fără sens, rău articulat. 2 (D. oameni) Zăpăcit. 3 (Îs) ~ de cap Amețit. 4 (Înv) În delir, tulburat. 5 (Înv) Fantastic.

băiguitor, ~oare [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 341/27 / V: (îrg) *bui*~, ~oare, (înv) *buiuitoriu*, (reg) ~toriu, *bulg*~ / P: ~gu-i~ / Pl: ~ri, ~oare / E: *băigui* + -tor] 1 a Care vorbește fără înțeles Si: *confuz*. 2 a (D. bolnavi) Care delirează. 3 a Care te face să delirezi. 4 a (Îvr; îe) ~ în gânduri Zăpăcit. 5-6 smf, a (Persoană) care băiguiește (1).

băiguitoriu, ~oare smf, a vz *băiguitor*

băiguitură sf [At: CANTEMIR, HR. 458 / V: *bui*~, (înv) *buigai*~ / Pl: ~ri / E: *băigui* + -tura] (Îvr) Vorbă fără înțeles Si: *aiurare*.

băja [At: CADE / E: fo] (Reg) 1 i (Îf *băja*) Băia (1). 2 sf Foc. 3 (Îe) A da ~ A da foc. 4 (Fig; prin comparație) Persoană care provoacă teamă.

băjbac sm vz *bojbăc*

băjba sf [At: CIAUȘANU, V. / Pl: ~be / E: nct] 1 (Reg) Oală de lut mare și încăpătoare în care se pregătește (ciorba) pentru praznic. 2 Conținutul unei băjbe (1).

băjbai v vz *băjbai*

băjbaiala sf vz *băjbaiala*

băjbai [At: GORJAN, H. IV, 115/29 / V: (îrg) *bojbai*, (înv) ~băi, (reg) *bajbai*, *baj*~, *boj*~, (îvr) *bozbai*, *bojdai* / Pzi: ~, ~iesc / E: fo *baj-b*(ăj) prin ~desc] 1 vi (Îvp; d. albine) A bâzâi. 2 vi (Îrg) A bolborosi. 3 vi (Îvp; d. mișcări) A umbla repede încoace și încolo. 4 vi (Îvp) A se afla în număr mare și cu mișcări dezordonate Cf *foi*, *fojai*, *forfoti*, *foscalui*, *furnica*, *mișui*,

mișuna, *viernui*. 5 vi (D. albine) A roi². 6 vi (Reg; pex) A fi plin de... 7 vi A umbla șovăitor, într-un loc fără prea mare vizibilitate (întuneric, ceață, apă etc.) Si: *a orbecăi*. 8 vi A căuta ceva pe pipăite prin întuneric Si a dibui.

băjbaiala sf [At: COSTINESCU / V: (înv) ~băi~, (reg) *bajbă*~, *baj*~, *boj*~, *bojbă*~ / Pl: ~ieli / E: *băjbai* + -iala] 1-5 Băjbăire (1-5). 6 Ezitare. 7 Boală a oilor.

băjbăire sf [At: DA / V: (înv) ~băi~, (reg) *bajbăi*~, *baj*~, *boj*~, *bojbăi*~ / Pl: ~ri / E: *băjbai*] 1 Băzăire. 2 Bolborosire. 3 Roire. 4 Orbecăire. 5 Dibuire. **băjbăit** sn [At: DA / V: (înv) ~băit, (reg) *bajbăit*, *boj*~, *bojbăit* / E: *băjbai*] 1-2 Băjbăială (1-2) Cf *băjbai* (7-8). 3 (Îlav) Pe ~ite Pe dibuite. **băjbăitor**, ~oare smf, a [At: DA / V: (înv) ~băi~, ~oare, (reg) *bajbăi*~, ~oare, *baj*~, ~oare, *boj*~, ~oare, *bojbăi*~, ~oare / Pl: ~i, ~oare / E: *băjbai* + -(i)tor] 1-4 (Persoană) care băjbăie (7-8).

băjbăitura sf [At: DUNĂREANU, CH. 120 / V: (înv) ~băi~, (reg) *bajbăi*~, *baj*~, *boj*~, *bojbăi*~ / Pl: ~ri / E: *băjbai* + -(i)tura] 1-2 Băjbăială (1-2).

băjla sf [At: CHEST. II, 49/174 / Pl: ~le / E: nct] (Reg) Casă urâtă.

băla sf vz *bălie*

bălbai v vz *bălbai*

bălbăila sm vz *bălbăila*

bălbăire sf vz *bălbăire*

bălbăit¹ sn vz *bălbăit*¹

bălbăit², ~a a, smf vz *bălbăit*²

bălbăitor, ~oare smf, a vz *bălbăitor*

bălbăitura sf vz *bălbăitura*

bălbăiu sn [At: CADE / Pl: ~ăi / E: nct] (Reg) Bălboare.

bălbăra sf [At: VICIU, GL. / Pl: ~re / E: ns cf **bălbura*] (Reg) Bălboare.

bălbăraci vr [At: COMAN, GL. / Pzi: ~cesc / E: nct] (Reg) A se bălăci în apă (murdară).

bălbă [At: V. ROM. octombrie 1938, 62 / Pl: ~uri / E: fo] 1 i Cuvânt care redă zgomotul unei căderi (în apă) Si: *băldăbăc*, *băltăc*. 2 sn (Rar) Ciocnire între două vehicule.

bălbai [At: CANTEMIR, O. V, 184 / V: ~băi, (rar) *balbăi*, *balbui*, (înv) *bolbăi*, (reg) *blibăi* / Pzi: *bălbăi*, ~esc / E: fo] 1-2 vi A produce sunete nearticulate sau a articula nedeslușit cuvinte, repetându-le și împiedicându-se în rostirea lor, din cauza unui defect natural, a emoției sau a enervării Si: *a băngăvi*, *a găngani*. 3-4 vi A-și pierde șirul vorbelor spunând cuvinte și fraze fără sens Si: *a bolborosi*. 5-6 vi (Reg) A trăncăni. 7 vi (Reg; d. o oală pusă pe foc) A clocoti. 8 vr (Imp) A se zbate (într-un lichid).

bălbăiala sf [At: DL / Pl: ~ieli / E: *bălbai* + -eala] Bălbăire (1).

bălbăila sms [At: HEM 3011 / P: ~bă-i~ / V: ~băi~, *balbăi*~ / E: *bălbai* + -ila] 1 Bălbăit² (1). 2 Poreclă dată unui om bălbăit² (1).

bălbăire sf [At: COSTINESCU / V: ~băi~, *balbăi*~ / Pl: ~ri / E: *bălbai*] 1 Pronunțare neclară, împiedicată și repetată în rostirea unui cuvânt Si: *bălbăiala*, *bălbăit*¹, *bălbăitura*, *găngaveala*, *găngavire*. 2 Pierdere a șirului vorbelor, spunând cuvinte și fraze fără sens Si: *bolboroseala*, *bălbăit*¹. **bălbăit**¹ sn [At: DA / P: ~bă-ii / Pl: ~uri / E: *bălbai*] 1-2 Bălbăire (1-2).

bălbăit², ~a [At: GHICA, S. 325 / V: ~băit~, *balbăit*, *balbui* / Pl: ~iți, ~e / E: *bălbai*] 1-2 smf, a (Persoană) care se bălbăie (1) Si: (înv) *balbau*, *găngav*. 3 av Prin bălbăire (1).

bălbăitor, ~oare smf, a [At: CANTEMIR, ap. HEM. 3012 / V: ~băi~, *balbăi*~ / P: ~bă-i~ / Pl: ~i, ~oare / E: *bălbai* + -tor] 1-4 (Persoană) care este bălbăit² (1-2).

bălbăitura sf [At: CANTEMIR, ap. HEM 3012 / V: ~băi~, *balbăi*~ / P: ~bă-i~ / Pl: ~ri / E: *bălbai* + -(i)tura] 1-2 Bălbăire (1-2).

bălbătaie sf vz *vălvătaie*

bălboacă sf vz *bolboacă*

bâlboare *sf* [At: EPURE, P. 14 / Pl: ~ori / E: nct, cf *bâlbura] (Reg) Flacăra mare Si: (reg) **bâlbala**, **bâlbura**.

bâlbos *sm* [At: LB / V: **bâl~**, (inv) **bal~**, (reg) **bel~**, **bul~** / Pl: ~i / E: nct] (Bot; reg) 1 Bulbucii (*Trollius europaeus*). 2 Calcea-calului (*Caltha palustris*). 3 (Îdt) Anghelică (*Angelica archangelica* sau *officinalis*). 4 (Îdt) Gâlbenele-de-munte (*Ranunculus carpaticus*).

bâlc¹ *sm* [At: (a. 1644) ap. HEM 3014 / Pl: ~uri / E: nct] (Reg) 1 Băltoacă. 2 Mocirlă.

bâlc² *sn* vz **bâlcă**

bâlcă *sf* [At: DAMÉ, T. 74 / V: **bâlc** *sm* / Pl: ? / E: nct] (Rar) 1 Ulcior. 2 Conținutul unei bălci (1). 3 Ulciorul împreună cu conținutul.

bâlcău¹ *sn* [At: DA ms / Pl: ~căie / E: **bâlcă** + -au] (Reg) 1-3 Bâlcă (1-3).

bâlcău² *sn* vz **bâlcau**

bâlcean *sm, a* [At: HEM III, add. XXXV / Pl: ~ceni / E: **bâlci** + -ean] 1-2 (Persoană) care se duce sau vine de la un bălci. 3-4 (Persoană) care își câștigă existența prin bălciuri ca artist sau negustor.

bâlci *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 213^v/15 / V: (îrg) **bul~**, (reg) **bunci** / Pl: ~uri / E: mg **bolesu**] 1 (Înv) Serbare bisericească aniversară Si: *hram, praznic*. 2 (Reg; îc) ~ul-Rusalilor Ziua ielelor. 3 Târg (mare) ținut în zi de sărbători importante (de obicei la date fixe) și însoțit de spectacole și de petreceri populare Si: *iarmaroc*. 4 (Îrg) Învoială făcută între vânzător și cumpărător Si: *tocmeala*. 5 (Fig; fam) Gălăgie.

bâlcos, ~oasă *a* [At: ALEXI, W. / Pl: ~oși, ~oase / E: **bâlc** + -os] (Rar) Mocirlos.

bâlcos, ~ă *a* [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~i, ~e / E: cf mg *gyilkos*] (Reg) Fără inimă.

bâldaș *sn* [At: BOCEANU, GL. / Pl: ~e / E: nct] (Reg) Foc de paie sau de coceni care se face seara, în timpul verii, în drum și la care se strâng tinerii (la povestit și la tors).

bâldăbâc *i* [At: PANN, P. V. 1, 87/16 / V: (reg) ~lu~, **bâldabâc**, ~dâbâc / E: fo] 1 Cuvânt care redă zgomotul produs de căderea sau azvârlirea unui corp (greu) în apă Si: (rar) **bâltâc**. 2 Cuvânt care redă zgomotul produs de căderea unui corp de la o înălțime oarecare.

bâldeșă *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: ~ete / E: **bâldie*** + -eata] (Reg) Bucată de lemn scurtă și groasă, cu care se aruncă în pomi după fructe Si: **bâldete**.

bâldete *sm* [At: COMAN, GL. / V: **bol~** / Pl: ~eți / E: nct] (Reg) Bâldeșă.

bâldie¹ *sf* vz **beldie**

bâldie² *sf* [At: DA ms / Pl: ~ii / E: nct] (Reg) Loc cu apă mai adâncă, bună pentru scăldat, la rădăcinile unor pomi de pe malul unui râu.

bâldihan *sn* vz **burduhan**

bâlfeu *smn* vz **hulfeu**

bâlgui¹ *vr* [At: BOCEANU, GL. / Pzi: **bâlgui** și ~esc / E: nct] (Reg) A se lăcomi.

bâlgui² *vir* vz **bâigui**

bâlhoacă *sf* [At: CIHAC II, 8 / Pl: ~ace / E: ctm **bulhac** + **bâlhoacă**] (Reg) Bulhac.

bâlie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 12^v/7 / V: (reg) **bu~**, ~lă / A: **bâlie** / Pl: ~ii / E: ucr **балуно**] 1 (Înv) Iarbă. 2 (Reg) Cotor de la diferite plante.

bâltan *sn* [At: VÎRCOL, V. / V: **bal~** / Pl: ~e / E: **baltă** + -an] (Reg) Lac.

bâltăbâc *i* vz **bâldăbâc**

bâltăc [At: LM / E: fo] (Rar) Bâldăbâc.

bâltăcâi [At: SANDU-ALDEA, U. P. 37 / Pzi: ~făcai și ~esc / E: **bâltăc** + (ă) -i] (Reg) 1 vi A face „bâltăc” (cu picioarele) în apă. 2 *vr* (D. lichidul dintr-un vas) A se clătina plescăind.

bâltăcăiala *sf* [At: CADE / V: **bâltăcâi** / Pl: ~ieli / E: **bâltăcâi**] (Reg) 1 Scoaterea unui zgomot specific la mersul prin apă. 2 Zgomotul produs de apa care plescăie într-un vas.

bâlvan *sm* vz **balvan**

bâlvani [At: CV, 1949, nr. 7, 34 / Pzi: ~nesc / E: nct] (Reg) 1 vi A lenevi Cf a cloci. 2 *vr* (D. apă sau alte lichide) A (se) bâhli.

bâlvăniț, ~ă *a* [At: BOCEANU, GL. / Pl: ~iți, ~e / E: **bâlvăni**] (Reg; d. apă sau alte lichide) Bâhliț.

bân *i* [At: DA ms / E: fo] (Rar) Imită sunetul scos de tânărul „mornițar”.

bânai *sn* [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~e / E: nct] (Reg) Loc steril, neproductiv.

bânăi *vi* [At: MARIAN, INS. 313 / Pzi: ~ăi / E: **bân** + -i] (Reg) A scoate sunetul caracteristic tânărului „mornițar”²⁴.

bândaon *sm* vz **gârgaun**

bândaen *sm* vz **barzăun**

bândoacă *sf* vz **bândoc**

bândoc *sm* [At: REV. CRIT. III, 87 / V: ~doacă *sf* / Pl: ~oci / E: ns cf mg *bendă*, pn *bandoh*] (Reg) 1 Stomacul porcului. 2 Stomacul porcului preparat cu umplutură. 3 (Csnp) Grăsime de porc.

bânduci *sm* [At: CHEST. II, 78/43 / E: nct] (Reg) Lemnele din care se fac pereții caselor.

bângoiu *sm* vz **bongoiu**

bânițică *sf* vz **bonetică**

bânsag *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: ns cf **bântui** + -sag] (Reg) Vegetație (de copăcei și ierburi) care crește printre arborii unei păduri.

bântăui *v* vz **bintăui**

bântăuire *sf* vz **bintăuire**

bântăuit¹ *sn* vz **bintăuit¹**

bântăuit², ~ă *a* vz **bintăuit²**

bântău *sn* [At: PAMFILE, D. 72 / Pl: ~taie / E: nct] (Reg) Baltă adâncă, nămolosă pe fund.

bântueală *sf* vz **bântuială**

bântui [At: (a. 1602), ap. HEM. 3210 / V: **bân~** / Pzi: **bântui**, (rar) ~esc / E: mg **bântani**] 1-2 *vi* (Înv; mai ales d. oameni) A nu lăsa pe cineva în pace Si: *a asupra, a prizoni*. 3-4 *vi* (Înv; mai ales d. acțiunea unui spirit rău, un vis urât etc.) A întuneca mintea cuiva Si: *a chinui, a tulbura*. 5-6 (Rar; d. un miros neplăcut) A supăra. 7-8 *vi* (Înv; d. hoți, dușmani, monștri) A încălca un ținut (prin atacuri și năvăliri repetate) Si: *a jefui*. 9-10 *vi* (D. războaie, boli molipsitoare etc.) A da peste cineva Si: *a face ravagii, a devasta*. 11-12 *vi* (D. forțele naturii) A lovi repetat și cu violență (o regiune, recolta, livezile, satele etc.) producând pagube. 13 *vi* (Îvr) A pune la încercare Si: *a ispiți*. 14 *vi* (Reg; în imprecății) A pedepsi.

bântuială *sf* [At: (a. 1654), ap. HEM. 3213 / V: (inv) ~ueală / P: ~tu-ia- / Pl: ~ieli, (inv) ~iele / E: **bântui** + -eală] 1 (Pop) Bântuire (1). 2 (Înv; îlav) Fără nici o ~ în bună voie, nesupărat de nimeni. 3 (Înv) Jaf, pustiire (din partea dușmanilor) Si: **bântuire** (4). 4 (Înv) Încercare. 5 (Înv) Ispită.

bântuire *sf* [At: MARCOVICI, C. 137/3 / Pl: ~ri / E: **bântui**] 1 Prigonire Cf **bântui** (1) Si: **bântui** (1), (pop) **bântuială** (1). 2 Tulburare Cf **bântui** (2) Si: **bântui** (2). 3 (Rar) Supărare Cf **bântui** (3). 4 (Înv) Încălcare a unui ținut Cf **bântui** (4) Si: **bântui** (3), **bântuială** (3). 5 Devastare Cf **bântui** (5) Si: **bântui** (4). 6 Producere de pagube Cf **bântui** (6). 7 (Îvr) Ispire Cf **bântui** (7) Si: **bântui** (5), **bântuială** (4).

bântuit¹ *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: **bântui**] (Rar) 1-2 Bântuire (1-2). 3-4 Bântuire (4-5). 5 Bântuire (7).

bântuit², ~ă *a* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 279 / Pl: ~iți, ~e / E: **bântui**] 1 Prigonit. 2 Chinuit. 3 Devastat.

bântuitor, ~oare *smf, a* [At: BIBLIA (1688), ap. HEM 3215 / P: ~tu-i- / Pl: ~i, ~oare / E: **bântui** + -tor] 1-2 (Persoană) care bântuie (1).

bântan *sm* vz **bătan**

bânzar *sm* [At: MARIAN, INS. 193 / Pl: ~i / E: **bânzai** + -ar] (Reg) 1 Bondar (*Bombus*). 2 Tăun. 3 (Îc) ~-de-câmp Muscă-de-cal (*Gastrophilus equi*).

bânzai *v* vz **bâzai**

bânzoi *sm* [At: MARIAN, INS. 194 / E: **bânzai** + -oi] (Reg) Bondar.

bâr *i* [At: ALECSANDRI, T. 613 / V: ~ea, ~cabâr, ~t / E: fo] 1 Cuvânt cu care se îndeamnă, se cheamă sau se gonesc oile. 2 Exclamație reflexă

a persoanei cuprinsă de frig. 3 Exclamație exprimând greață sau dezgust (de o mâncare). 4 (Rar) Cuvânt care imită sunetul tobei.

bărăca [At: PONTBRIANT, D. / V: (reg) *bâr~*, *bărica* / Pzi: *~răc* / E: *aburca*] 1 vr (Îrg) A se călări (mai ales într-un arbore). 2 vt (Reg) A ajuta pe cineva să se urce într-un arbore.

bărăcă sf vz *baracă*

bărăec sm [At: CONTEMPORANUL V. 98 / Pl: *~eci* / E: ctm *bărâi* + *berbec*] (Rar; Mol) Miel.

bărâi [At: CARAGIALE, M. 304 / V: (Trs) *~râi* / Pzi: *bărâi*, (rar) *~esc* / E: *bâr* cf *borâi*, *bornai*, *zbărâi*] 1 vt (Psr) A striga oilor „bâr, bâr!” pentru a le face să meargă într-o direcție oarecare. 2 vt (C. i. oi, miei etc.) A mâna oile în strungă, strigându-le „Bâr!”. 3 vt A alege mieii dintre oi. 4 vi A vorbi răgușit Si: (pop) *a hărâi*. 5 vi A vorbi nedeslușit Si: (fam) *a bolborosi*, *a bologani*, *a mormâi*. 6 vt (Imp) A spune ceva repede și pe negândite Cf *trâncâni*, *balabani* (din gură), *torâi*, *turui*. 7 vt (Îe) A *~ pe cineva* (la cap) A bate la cap. 8 vi (Reg) A-și bate joc (de cineva).

bărbă sf [At: DA ms / Pl: *~be* / E: nct] 1 Haină veche și ruptă. 2 (Mpl) Zdrețe. 3 (Mpl) Hărbur.

bărbăcărie sf vz *berbecarie*

bărbolnic sm vz *bobornic*

bărc sn [At: VICIU, GL. / Pl: *~uri* / E: nct] 1 (Trs) Crestătură făcută pe bățul cu care măsoară ciobanii nivelul laptelui. 2 Lemn mic, scobit, de prins albine.

bărcabâr i vz *bâr*

bărcăș sm [At: ANTIPA, P. 384 / Pl: *~i* / E: *bărcă* + *-as*] (Iht; reg) Sălbioară.

bărcă¹ av [At: DA ms / E: nct] (Reg; îe) A *ține ~ la ceva* A ține morțiș (la ceva).

bărcă² sf [At: BĂCESCU, P. 47 / Pl: *~rci* / E: nct] (Iht; reg) Plătică (mică sau mijlocie). 2 (Pbl) Sălbioară.

bărcăi v vz *zbărcăi*

bărcie sf [At: BĂCESCU, P. 51 / Pl: *~ii* / E: *bărcă²* + *-ie*] (Iht; reg) Sălbioară.

bărcinar sn vz *bracinar*

bărcoace sf [At: PANTU, PL.² / Pl: *~oci* / E: nct] (Bot) Mic copăcel din familia rozaceelor, cu frunzele verzi pe o parte și albicioase pe cealaltă și cu flori albe-roșietice, fructul roșu ca sângele și lucitor, ce crește pe stâncile din pădurile muntoase (*Cotoneaster integerrima vulgaris*).

bărcui v vz *bărcui*

bărdac sn vz *bardac*

bărdace sn vz *bardac*

bărdan sn [At: NEGRUZZI, ap. CADE / V: *bâr~* / Pl: *~e* / E: nct] 1 Burtă (la om). 2 Stomacul vitelor. 3 (Prt) Burtă mare. 4 (Fig) Umflătură. 5 (Sp) Partea cea mai umflată a unei oale. 6 Partea cea mai umflată la scripcă sau cobză. 7 „Burta” năpăcii (de prins pește). 8 (Înv) Piele din stomacul vitelor, care se pune la țară în loc de geamuri.

bărdăhan sn vz *burduhan*

bărdău sn [At: VICIU, GL. / Pl: *~ri* / E: mg *borgó*] (Mgm; reg) Foc făcut din frunze de porumb.

bărdăun sm vz *bărdău*

bărdăcăi vti [At: CV, 1949, nr. 7, 34 / Pzi: *~dăcăi* / E: nct] (Reg) A scotoci.

bărdăhaie sfp [At: I. CR. III, 122 / E: ctm *bărdăhan* + *măruntaie*] Bărhaie.

bărdigoi sm [At: ANTIPA, P. / Pl: *~goi* / E: nct] (Iht; reg) Zglăvoacă (*Cottus gobio*).

bărdizan sn vz *budizan*

bărdoc sm [At: DA ms / Pl: *~oci* / E: nct] (Rar) Berbec.

bărea i vz *bâr*

bărfăș sm [At: MUMULEANU, ap. GCR II 248/23 / E: *bârfi* + *-as*] (Înv) Flecăr.

bărfă sf [At: IORDAN, ap. DA ms / Pl: *~fe* / E: drr *bârfi*] Bârfeală.

bârfeală sf [At: (ante 1633) ap. GCR 185/19 / V: *~fală* / Pl: *~eli*, (îrg) *~ele* / E: *bârfi* + *-eală*] 1 (Înv) Flecărire. 2 (Ban; rar; ccr) Lăudăros. 3 Calomniere.

bârfelnic, *~ă a*, smf [At: (a. 1746) MĂRGĂRITARE, ap. TDRG / Pl: *~ici*, *~ice* / E: *bârfeală* + *-nic*] (Înv) 1-2 Bârfitor (1-2).

bârfi v [At: PRAV. MOLD. 132₂ / V: *bâr~*, (nob) *îm~* / Pzi: *~fesc* / E: nct] 1-2 vtr A (se) vorbi de rău Si: *a defăima*, *a cleveti*, *a huli*. 3 vt A flecări, a îndruga verzi și uscate.

bârfire sf [At: JIPESCU, ap. TDRG / Pl: *~ri* / E: *bârfi*] 1 Flecărire. 2 Calomniere.

bârfit sn [At: ALECSANDRI, T. 23 / Pl: *~uri* / E: *bârfi*] (Rar) 1 Flecărire. 2 Calomniere.

bârfitor, *~oare* smf, a [At: MINEIUL (1776), 61²/1 / Pl: *~i*, *~oare* / E: *bârfi* + *-i(tor)*] 1-2 (Persoană) care bârfește.

bârfitura sf [At: CANTEMIR, ap. TDRG / E: *bârfi* + *-itură*] (Îrg; ccr) Lăudăros.

bârgeică sf vz *bârzeică*

bărgină sf [At: ALRM II/I h. 277 / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) Bărnă.

bărglă sf vz *brăglă*

bărgloază sf [At: FRÂNCU-CANDREA, R. 49 / E: ns cf srb *obrljuga* „femeie murdară”] (Trs; la moți) Femeie urâtă.

bărgui v vz *băigui*

bărhaie sfp [At: ȘEZ. IV, 79 / V: *~hăie*, *~heie* / E: nct] (Reg) Organe interne ale unui animal (sau rar, ale unui om).

bărici sm [At: VÎRCOL, V. 90 / Pl: *~* / E: nct] (Reg) Izvor.

bârjeică sf vz *bârzeică*

bărlaboii sm *baraboii*

bărlac sm [At: COMAN, GL. / Pl: *~aci* / E: nct] (Reg) Încălțăminte de iarnă pentru femei, făcută din împletitură de tort gros de lână, cu talpa simplă și vârf de piele.

bărlag sn [At: GEORGESCU-TISTU, B. 22 / Pl: *~age* / E: nct] (Reg) Butoi de vin.

bărlă sf vz *brăglă*

bărlădean, *~ă* [At: DEX² / Pl: *~deni*, *~dene* / E: *Bărlad* + *-ean*] 1-2 smf, a (Persoană) care face parte din populația de bază a Bărladului. 3-4 smf, a (Om) originar din Bărlad. 5 smf Populație care locuiește în Bărlad. 6 a Privitor la bărlădeni (5). 7 a Care este specific Bărladului.

bărlădeancă sf [At: SEVASTOS, N. 280 / Pl: *~ence* / E: *bărlădean* + *-că*] 1-2 Femeie care (face parte din populația Bărladului sau) este originară de acolo. 3 (Cor; Mol) Joc popular nedefinit mai îndeaproape. 4 Melodie după care se execută bărlădeanca (3).

bărlăgel sn vz *bătlăgel*

bărlăneacă sf [At: CHEST. V. 74/75 / Pl: *~lenci* / E: nct] (Reg) Oaie cu coadă lungă.

bărliga v [At: CARAGIALE, S. 80 / V: *s~* / Pzi: *~lig* / E: vsi *бръл* + rom *cărlig*, *încărliga*] (D. animale) A(-și) întoarce coada cu vârful în sus.

bărligat, *~ă a* [At: ȘEZ. V. 38 / V: *s~* / Pl: *~ați*, *~e* / E: *bărliga*] 1 (D. coada sau coamele animalelor) Adus în sus pe spate Si: *încărligat*. 2 (Fig) Răsucit.

bărlăgă sf vz *bărlag*

bărlac sn vz *bărlag*

bărlag sn [At: DOSOFTEI, ap. GCR I 247/15 / V: *~oc*, *~oagă* sf / E: vsi *брългъ*, cf srb *brlog*] Pl: *~oage*, *~uri*] 1 Vizuină de urs. 2 (Pgn) Vizuină a unor animale sălbatice. 3 (Fig) Culcuș. 4 (Fig; fam) Locuință. 5 Ascunzătoare de răufăcători. 6 (Îf *~oagă*) Gaură de soarece. 7 (Reg) Deschizătură a podului de la grajd, pe unde se scoate nutrețul vitelor.

bărlogar sm [At: DA / Pl: *~i* / E: *bărlag* + *-ar*] (Reg) Vânător de vulpi.

bărlögel sn [At: CHEST. II 54/196 / Pl: *~e* / E: *bărlag* + *-el*] 1-2 (Shp) Bărlag (1) (mic).

bărlugă sf [At: BĂCESCU, P. 21 / V: (Ban) *vâr~* / Pl: *~ugi* / E: nct] (Reg) Molan.

bărnaș sn [At: MOLDOVAN, T. N. 64 / V: *bâr~* / Pl: *~uri* / E: *brâne* (pl *brău*) + *-as*] 1 (Trs; Ban) Șnur cu care se strâng cioarecii peste mijloc Cf *brăcinar*, *brânișor*, *brâneț*. 2 (Trs; Ban) Șnur cu care se tîvesc hainele Cf *primă*.

bârnat, ~a a [At: DA ms / E: ns cf *bârna*] (Într-un plugușor: plb) Dolofan.
bârna¹ sf [At: TETRAEV. (1574), 209 / V: *brâna* / Pl: ~ne / E: vs! *спесне*]
 1 Trunchi de copac (cioplit și făuit cu barda) folosit în construcții. 2 Aparat de gimnastică feminină, format dintr-o grindă de lemn lungă, dispusă orizontal deasupra solului, la o anumită înălțime, pe care se execută exerciții de echilibru.

bârna² sf [At: H IV 51 / V: *bur* / E: plb *bârnița*] (Reg) 1 Ceață. 2 Burhai.

bârna³ a f [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg; d. oală) 1 Lătit. 2 Mare.
bârnacea sf [At: ALAS 3 X 1937, 6/3 / Pl: ~cele / E: *bârname* + -ea] 1-2 (Șhp) Bârname (mică).

bârnărie sf [At: CHEST. II, 27/20 / Pl: ~ii / E: *bârna* + -arie] Multime de bârne.

bârnavuz sm vz *bârzaun*

bârneață sf vz *brânel*

bârnel sn vz *brânel*

bârnița sf vz *burnița*

bârnu vt [At: DA ms / Pzi: ~iesc / E: *bârna* + -ui] (Numai îe) A ~ un perete A așeza bârnele pentru a construi pereții caselor.

bârnuiala sf [At: CHEST. II, 78/186 / Pl: ~ieli / E: *bârnu* + -eala] Lemne ale pereților casei.

bârnuire sf [At: CHEST. II, 78/186 / Pl: ~ri / E: *bârnu*] Așezare a bânelor pentru a construi pereții caselor.

bârpăi v vz *bârăi*

bârsac sm vz *bârzac*

bârsan, ~a [At: MOLDOVAN, T. N. 127 / E: *Bârsa* + -(e)an] 1 a Referitor la Țara Bârsei. 2 a (D. lână oilor) Lung și aspru. 3-4 smf, a (Pex) (Oaie) cu lână bârsană. 5 sn (Pex) Postav țesut din lână bârsană (2). 6-7 smf, a (Oaie) cu coada scurtă și lată.

bârsancă sf, a [At: MARIAN, ap. DA / Pl: nct / E: *bârsan* + -că] 1-2 (Rar) Bârsană (3, 4).

bârsă sf [At: H II 13 / V: ~rta / Pl: ~se / E: ns cf alb vîrș] Bucată de fier sau de lemn care leagă între ele brăzdarul, cormana și plazul plugului.

bârsanel, ~ea smf [At: TEODORESCU, P. P. 514 / Pl: ~ei, ~ele / E: *bârsan* + -el (-ea)] 1-10 (Șhp) Bârsan (3-7) (mic).

bârsănesc, ~ească a [At: URICARIUL IV 42/5 / V: *bar*~, *bur*~ / Pl: ~ești / E: *bârsan* + -esc] 1-2 smf, a (Rasă de cai) din Țara Bârsei.

bârsanica sf, a [At: CHEST. V, 76/50 / Pl: ~ici / E: *bârsan* + -ică] (Reg) 1-2 (Oaie) bârsănea.

bârsăt, ~a a [At: CHEST. IV, 32/264 / Pl: ~âți, ~e / E: nct] (Reg) 1 Umflat. 2 (Îs) *Fata* ~a Fată gătită.

bârt i vz *bâr*

bărtă sf vz *burtă*

bărtă sf vz *bărsă*

bârzac sm [At: MARIAN, INS. 310 / V: ~rsac / Pl: ~aci / E: *bârț* cf *bârzaun*) + -ac] 1 (Ent; Trs) Tântar. 2 (lht) Oblete.

bârțau sn [At: CHEST. II, 489/1 / E: nct] (Reg; îe) A da cuiva ~ A da foc casei sau nutrețului (cuiva).

bârzaun sm vz *bârzaun*

bârzaune sn vz *bârzaun*

bârzeică sf [At: REV. CRIT. III 87 / V: *bar*~, ~rje~, ~rge~ / Pl: ~ici / E: sl *бръзъ*, „repede” + -eică] (Trs) Săniuță de copii, care se trage cu mâna și pe care se aduc lemne de la pădure Cf *hâța*, *cioucla*, *scarlete*.

bârțgan sm [At: CHEST. VI, 186/18 / V: *bârț*~ / Pl: ~i / E: nct] (Ent; reg) Bârțgan.

bârțiu, ~ie a [At: T. PAPAHAĞI, C. L., ap. DA ms / Pl: ~ii / E: nct] (D. coada unui animal) (Ținută) sus.

bârțzoaică sf [At: CHEST. IV, 190/2 / V: *bazăo*~ / Pl: ~ice / E: *bârțzoane*] (Ent; reg) Femelă a bârțzanelui.

bârțoc sm [At: PAMFILE, I. C. 103 / E: cf mg *borzag*] (Mpl; Trs; rar) Căneapă mărunță care rămâne după ce s-a smuls cea înaltă.

bârțoi¹ [At: SANDU-ALDEA, SĂM. III, 742 / V: ~zău / E: *băza* + -oi] 1 a (Îlav) Cu coada ~ Cu coada ridicată în sus. 2 av (Îe) A-și face

coada ~ A o lua nebunește la fugă. 3 a Ștregar. 4 a Tănțos. 5 av (Îe) Cu părul ~ Cu părul măciucă (de spaimă).

bârțoi² sm [At: ȘEZ. II, 149 / E: nct] Floare nedefinită mai îndeaproape.

bârțoia vr [At: TEODORESCU, P. P. 152 / V: *bârțoi*, *burțoi* / Pzi: ~țoi, ~iesc / E: *bârțoi*] (Reg) 1 A-i sări cuiva țandăra. 2 A sta bosumflat. 3 A se umfla în pene Si: a se îngâmfă.

bârțoiat, ~a a [At: CANTEMIR, IST. 129, cf 195 / E: *bârțoia*] (D. coada animalelor) Ridicat în sus.

bășăioc sn vz *busuioc*

bășcaie sf [At: H II, 282 / E: ns cf *bașchie*] (Reg) Unealtă a fierarului nedefinită mai îndeaproape.

bășchi i **băști**

bășdiger sn vz *bășdijer*

bășdijer sn [At: TODORAN, GL. / V: ~iger / Pl: ~e / E: nct] (Reg) Băzdăgău.

băștăcâi vir [At: CIAUȘANU, GL. / V: ~câui, ~câni / Pzi: ~esc / E: nct] (Reg) 1 (Mai ales d. copii) A-și frământa mâinile și picioarele, a se agita. 2 A se hălăbăni, a se cumpăni să nu cadă. 3 A răvăși lucrurile de prin casă, căutând ceva. 4 A căuta de mâncare pe furis. 5 A face ceva nesigur, a lucra în nesiguranță. 6 (Îf ~câni) A se zbate.

băștăcâiala sf [At: DA ms / Pl: ~ieli / E: *băștăcâi* + -eala] (Reg) 1 Frământare a mâinilor și a picioarelor, agitare. 2 Bălăbănire. 3 Răvășire a lucrurilor prin casă. 4 Căutare pe furis a mâncării. 5 Nesiguranță în realizarea unui lucru. 6 Zbateră.

bășchie sf vz *beșchie*

băști¹ [At: HEM 2673 / V: *bășchi* / Pl: ~uri / E: fo] 1 i Expresie onomatopeică sugerând mișcarea rapidă a cuiva care scapă de undeva și dispăre imediat. 2 i (Reg) Strigăt cu care se mână oile Cf *bâr*, *târ*, *hâr*. 3 sn (Îs) *Oaie de* ~ Oaie cu clopot. 4 sn (Mpl) Salt. 5 sn Smucitură. 6 sn (Îlav) În ~uri În lovituri, în brânci.

băști² vi [At: T. CERCEL, SĂM. IV, 767 / E: *băști*] (Pop; rar) A scăpa printr-o mișcare repede din mâinile cuiva.

bât¹ sn vz *băta*

bât², ~a a [At: M. CHIRIȚESCU, CONV. LIT. XLIV, I 38 / E: plb *batrân*] 1 (Reg; mai ales în limbajul copiilor; *Taica*- (sau *tata*)- ~u, *maica*- (sau *mama*)- ~a Bătrân sau bătrână. 2 (Reg; fac) Bunic sau bunică.

băta sf [At: ȘINCAI, HR. II 281/19 / V: *bât* (pl: ~e; rar ~uri) / Pl: ~e / E: nct] Băt lung și gros, de obicei cu măciulie la un capăt.

băta¹ sf [At: (a. 1800) DOC., ap. IORGA, S. D. VI, 9 / Pl: ~tce / E: cf mg *botkō*, *bōtk*, *bōtōk* „măciulie”] 1 (Mol; Buc) Munte mai mic. 2 (Prc) Vârf al unui deal. 3 Loc arid de soare. 4 Pădure.

băta² sf vz *batcă*

băteu sf [At: ȘEZ. II, 4 / Pl: ~te / E: *băta* + -u] 1-4 (Șhp) Băteu¹ (1-2) (mică).

bătea sf [At: LB / Pl: ~ele / E: *băta* + -ea] 1 (Reg) Băt de bătut mingea la jocuri. 2 (Bot; reg) Papură (*Typha angustifolia*). 3 (Bot; reg) Papură (*Typha latifolia*). 4 (Bot; reg) Șovar (*Sparganium ramosum*).

băti vt [At: CĂTANĂ, P. I, 7 / Pzi: ~tesc / E: *băta*] (Ban; rar; gmt) A bate cu băta.

bătic sm [At: PAMFILE, J. I, 384 / Pl: ~ici / E: *bât* + -ic] 1-2 (Șhp) Bunic (drag).

bătica¹ sf [At: PAMFILE, J. I, 384 / Pl: ~ici / E: *bât*(ă)¹ + -ică] 1-2 (Șhp) Bunică (dragă).

bătica² sf [At: GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 142 / Pl: ~ici / E: *băta*² + -ică] 1-2 (Șhp) Bătă (mică).

băticea sf [At: GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 142 / Pl: ~cele / E: *băticea* + -ea] 1-2 (Reg; șhp) Bătuță.

bătice sn [At: MARIAN, Î. 77 / V: *bat*~ / Pl: ~e / E: *bât* + -ice] 1-2 (Șhp) Bețișor. 3 (Ban) Chibrit.

băticuța sf [At: RETEGANUL, P. I, 142 / Pl: ~te / E: *bătica* + -uță] 1-2 (Reg; șhp) Bătuță (1-2).

bătița sf [At: COMAN, GL. / Pl: ~te / E: nct] (Reg) Fată (sau femeie) grasă.

bătlag sn vz *bătlaga*

bătlagă sf [At: H IV 578 / V: (reg) -ag, -og sn / Pl: ~age / E: nct] 1-2 (Șhp) (Reg) Butoiaș (1-2).

bătlan sm [At: CANTEMIR, IST. 34 / V: *băt~*, ~lean / Pl: ~i / E: bg *batlan*] 1 Pasăre de baltă din ordinul picioroangelor, cu înălțime de peste un metru, cu pene cenușii, cu gâtul, ciocul și picioarele lungi și cu un moț de câteva pene date pe ceafă Si: *stărc cenușiu* (Ardea cinerea). 2 (Is) ~ mic Pasărea *Graculus pygmaeus*. 3 (Orn; reg; is) ~ alb, ~ cenușiu Erodin alb. 4 (Is) ~ roșietic sau (inv) *scortişoriu* Pasărea *Ardea purpurea*. 5 (Orn; reg; is) ~ de stuț Buhai-de-baltă. 6 (Dob) Rață mică, neagră, care trăiește în zonele cu pelicanii.

bătlanca sf [At: MARIAN, O. II, 334 / Pl: ~nce / E: *bătlan* + -că] Femelă a bătlanului (1).

bătlaș sn [At: PĂSCULESCU, L. P. 255 / V: *băt~* / Pl: ~e / E: *bătlaș* + -e] 1-2 (Șhp) Butoiaș.

bătlanas sm [At: MARIAN, O. II, 337 / Pl: ~i / E: *bătlan* + -as] Pasăre din ordinul picioroangelor, mai mică decât bătlanul (1), cu gâtul și cu ciocul lung și cu penele roșcate și negre (*Ardea minuta*).

bătlanos, ~oasă a [At: MARIAN, O. I, 171 / Pl: ~oși, ~oase / E: *bătlan* + -os] (Rar; is) 1 Soim ~ Pasărea *Milvus migrans*. 2 (Is) Pasărea *Milvus niger*.

bătlean sm vz *bătlan*

bătlog¹ sn vz *bătlaga*

bătlog² sn vz *butlan*

bătuș sn [At: CĂTANĂ, P. III, 6 / Pl: ~e / E: *bât* + -uș] 1-2 (Reg; șhp) Bătuță (1-2).

bătușă sf [At: MERA, L. B. 228 / Pl: ~e / E: *băta* + -ușă] 1-2 (Reg; șhp) Bătă (mică) Si: *băticea* (1-2), *băticea* (1-2), *bătuș* (1-2). 3 (Trs) Chibrit.

băț [At: DA / V: *băta* / E: fo] (Pfm) 1 i Cuvânt care sugerează o mișcare rapidă și nervoasă (într-o parte și într-alta). 2 sn Mișcare rapidă și nervoasă într-o parte și într-alta. 3 sn (Îe) A-l apuca pe cineva ~ul A deveni foarte nervos și neliniștit.

băta i vz *băț*

bățan sm [At: ȘEZ II, 149 / V: *băț~* / Pl: ~i / E: *b(ă)ț* (care imită sunetul produs de insecte) + -an] (Reg) 1 Țânțar mic, căruia îi tremură picioarele când stă pe loc Si: *zgribulici*. 2 Muscă roșiatică, mare, care se așază pe cai. 3 Bărzăun nedefinit mai îndeaproape.

bățaitor, ~oare sf vz *bățaitor*

bățai v vz *bățai*

bățalui v [At: COMAN, GL. / Pzi: ~esc / E: nct] (Reg) 1 A mișca. 2 A fi neliniștit. 3 A fi instabil.

bățai vir [At: CARAGIALE, M. 227 / V: ~țai / Pzi: ~iesc, *bățai* / E: *băț(a)*] 1 A (se) mișca repede și neliniștit dintr-o parte în alta. 2 A da repede din mâini și din picioare. 3 Mișcare pe care o fac animalele cu coada Cf *bananai*, *măhai*.

bățaiala sf [At: ȘEZ, V, 38 / Pl: ~ieli / E: *bățai* + -eala] Mișcare rapidă și nervoasă într-o parte și într-alta Si: *bățaitura*.

bățaielnic a [At: NOVACOVICU, C. B. 5 / E: *bățai* + -elnic] (Reg) 1 Neonest. 2 Depravat. 3 Înamorat.

bățaitor, ~oare [At: MARIAN, O. I, 327 / V: ~țit~, ~țait~ / E: *bățai* + -(i)tor] 1 a Care bățăie. 2 sf (Orn; reg) Codobatură (*Motacilla alba*).

bățaitura sf [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *bățai* + -tura] Bățaială.

bățaitor sf vz *bățaitor*

băuas, ~a a vz *băuas*

băva sf vz *băha*

băvas, ~a a [At: MĂIDAN, ap. HEM III / V: *băuas*, ~a / E: *băva* + -as] (Ban; d. cai) Năvălaș.

băz¹ sn [At: COMAN, GL. / Pl: ~uri / E: nct] (Reg) 1 A se lua d-un ~ A-și găsi un rost în viață. 2 (Îae) A-și împlini un gând.

băz² i [At: PAMFILE, J. II / P: *bzz* / E: fo] Cuvânt care imită sunetul produs de muște și albine când zboară.

băz³ i [At: ISPIRESCU, L. 164 / E: nct] (Îe) A face cuiva cu ~ A face în ciudă.

băz⁴ sm vz *băza*

băzalnic, ~a a [At: H II 25,26 / Pl: ~ici, ~ice / E: *băzai* + -alnic] (Reg; d. cai) Năvălaș.

băzară sf vz *bezer*

băza sf [At: MARIAN, INS. 144 / V: *băz* sm, *biză* sf / Pl: ~e / E: *băz* + -a] 1 (Ent; Mol; Ban) Muscă. 2 (Ent; spc) Streche. 3 (Îe) A dat ~za în el E neastămpărat, cuprins de porniri sexuale. 4 (Ent; Ban) Albină. 5 Joc de copii în care unul dintre parteneri, așezat cu spatele la ceilalți și cu o palmă trecută pe subsuara brațului opus, trebuie să ghicească cine dintre cei care strigă „băzz!” l-a lovit peste palmă.

băzai v vz *băzai*

băzarău sn vz *bezărău*

băzâcos, ~oasă a vz *băzâcos*

băzai [At: (a. 1817) IORGA, S. D. XII, 206 / V: *băzai*, *băzi*, ~zâi, *bonzai* / Pzi: *băzai*, ~iesc / E: *băz* + -ai] 1 vi (D. insecte care zboară) A produce un zgomot caracteristic zborului Si: *zumzai*, a *zâzai*, a *zumbai*, a *zuzai*, a *zbărâi*, (inv) a *bombani*, a *vâjâi*. 2 vi (Gmt) A ține isonul la o cântare. 3 vi (Fig; d. oameni) A-și exprima nemulțumirea prin murmur Si: a *cârți*, a *bombani*, (inv) a *murmura*. 4 vi (Fam; ml d. copii) A plânge (încet, târăgănat și mult). 5 vt (Fam) A săcăi. 6 vt A băfri. 7 vi (Rar; nob; ie) A ~ cu vătraiul (în foc) A răscoli cărbunii.

băzâiac [At: DA ms / Pl: ~ace / E: *băzai* + -ac] 1 sn Sfârâiac. 2 sm (Fam; șhp) Mânz (frumos).

băzâiala sf [At: COMAN, GL. / Pl: ~ieli / E: *băzai* + -eala] 1 Băzâit¹ (1). 2 (Fig; reg) Foc slab.

băzâit¹ sn [At: EMINESCU, P. 195 / Pl: ~uri / E: *băzai*] 1 Zgomot caracteristic făcut de unele insecte în timpul zborului. 2 (Gmt) Ison. 3 Cărtire. 4 Plâns prelungit și târăgănat al copiilor. 5 Săcăire. 6 Bărfă.

băzâit², ~a a [At: COMAN, GL. / Pl: ~iți, ~e / E: *băzai*] 1 Cicălit². 2 (D. copii) Care se smiorcăie tot timpul. 3 (Reg; fig) Mânios. 4 (Reg; fig) Supărăcios.

băzâitor, ~oare [At: ISPIRESCU, ap. TDRG / Pl: ~i, ~oare / E: *băzai* + -tor] 1 a Care băzăie. 2 sf Zbămăitoare.

băzâitura sf [At: CREANGĂ, P. 238 / Pl: ~ri / E: *băzai* + -(i)tura] Băzâit¹ (2).

băzâlău sm [At: CONTEMPORANUL I, 804 / Pl: ~lai / E: *băz* (ai) + -alău cf *bonzalai*] (Ent; Mol) Gărgăun.

băzău av vz *bărzo*

băzdară sf [At: VICIU, GL. / Pl: ~re / E: ns cf *băzdari*] (Ent; reg) Streche.

băzdai v vz *băzgoia*

băzdara v vz *băzdari*

băzdari [At: POMPILIU, B. 1005 / V: ~ra, ~dura / Pzi: ~resc / E: rs *баздыри*] 1 vi (D. vite) A alerger (cu coada ridicată) din cauza împunsăturilor strechei Cf *capia*. 2 vt (Reg) A alunga vitele băzându-le la ureche.

băzâc sn [At: JIPESCU, ap. TDRG / Pl: ~uri / V: ~dăg, *băzdoc*, *băzic* / E: nct] 1 Capriciu. 2 (Îe) A-i veni (cuiva) ~ul A-l apuca deodată pofta de ceva. 3 (Îe) A-i sări (cuiva) ~ul A se supăra din nimic Si: a-i *sari tandara*. 4 (Arg; ie) A avea ~dăg A avea farmec, grație.

băzâcăi [At: CADE / Pzi: ~esc / E: ns cf *bândăcăi*] 1 vt (Olt) A amesteca. 2 vi (Ban) A băjbăi.

băzâcos, ~oasă a [At: SCRIBAN, D. / V: ~zâcos, ~oasă / E: *băzâc* + -os] (Fam) Supărăcios.

băzâganie sf [At: CREANGĂ, GL. / V: *băzâg~*, *bizdeg~*, *batag~* / Pl: ~ii / E: nct] (Pop) 1 Monstru. 2 Namilă. 3 Arătare. 4 Minunăție.

băzâgău sn [At: DENSUSIANU, T. H. 151 / Pl: ~găe / E: ns cf *basdiger*] (Reg) Făcălet.

băzâr i [At: VAIDA / E: ns cf *băzdari*] (Reg; sens verbal) Șterge-o!

băzdoacă sf [At: H IX, 7 / V: ~oagă / Pl: ~ace / E: nct] Măciucă.

băzdoagă sf vz *băzdoaca*

bâzdoc *sn* **vz** **bâzdăc**
bâzdocaş [At: CIAUŞANU, GL. / Pl: ~i / E: **bâzdoacă** + -aş] (Reg) 1-2 *sm*, *a* (Persoană) care e gata să lovească cu măciuca.

bâzdura *v* **vz** **bâzări**
bâzgar *sm* **vz** **bâzgaun**
bâzgăiat, ~ă *a* **vz** **bâzgoiat**
bâzgaun *sm* **vz** **gârgăun**
bâzgodii *sfp* [At: COMAN, GL. / E: nct] 1 (Reg; îe) **A băga** (pe cineva) în ~ **A băga** în draci. 2 (Îae) **A înfricoşa**. 3 (Îae) **A pune la index**.

bâzgoia *vir* [At: NOVACOVICIU, C. B. 4 / V: ~oi, ~zdoi / Pzi: ~iesc, ~goi / E: ns cf **zgâi**] (Ban; Trs) 1 **A se holba**. 2 **A se uita urât la cineva**. 3 (Îrn) **A se alinta**. 4 **A-şi schimba portul sau starea**.

bâzgoiat, ~ă *a* [At: DA ms / V: ~gâi~ / E: nct] (Ban) Care îşi dă ochii peste cap.

bâzic *sn* **vz** **bâzdăc**
bâzoi¹ *av* **vz** **bârzo**
bâzo² [At: MARIAN, INS. 217 / V: (Ban) -oniū *sn* / Pl: ~sm, ~oai *sn* / E: **bâz** + -oi] 1 *sm* (Ent; Ban) Viespe. 2 *sn* (Reg) Parte a cimpoiului ce produce bâzâiala specifică instrumentului. 3 *sn* (Pop) Coarda cu timbrul cel mai jos a unor instrumente muzicale. 4 *sn* (Reg; îe) **A ţine cuiva ~ul** **A cânta basul**. 5 *sn* (Îae; fig) **A aproba pe cineva**. 6 *sn* (Îae; fig) **A imita pe cineva**.

bâzoiat, ~ă *a* **vz** **buzoiat**
bâzoniu *sn* **vz** **bâzo**²
băclion *sn* [At: DHLR II, 554 / E: gr βελλιον] (Înv) Răşină a unui soi de palmier.

bdenie *sf* **vz** **denie**
bdenii *vi* [At: BIBLIA (1688), 228 / Pzi: ~esc / E: **bdenie** + -ui cf **denie**] (Rar) **A veghea** (în rugăciuni).

be *sm* **vz** **bei**
bea¹ *i* **vz** **behehe**
bea² *sf* **vz** **bâl**
bea³ [At: COD. VOR. 50 / Pzi: *beau*, *bei*, *bea*, *bem*, *beti*, (înv) *beati*, *beau* / E: ml *bibere*] 1 *vi* **A înghiţi un lichid**. 2 *vi* **A suga**. 3 *vi* **A consuma băuturi alcoolice**. 4 *vi* **A cheful**. 5 *vt* (C. i un fapt, un eveniment sau o persoană) **A bea** (4) în cinstea şi pe cheltuiala cuiva. 6 *vi* (Fam; îe) **A ~ în sănătatea (sau cinstea, ori pentru succesul) cuiva** **A sărbători pe cineva**, consumând băuturi alcoolice în cinstea şi pe cheltuiala lui. 7 *vt* (Pfm; îe) **A-şi ~ (şi) mintile** **A bea până la inconştienţă sau până la nebulie**. 8 *vt* (Fig) **A cheltui**, a risipi bani, avere pe băutură. 9 *vt* (Pop; îe) **A-şi ~ şi cămaşa** **A cheltui totul pe băutură**. 10 *vt* (D. un lucru; înv) **A se învechi**. 11 *vt* (Înv; îe) **A ~ tutun** **A fuma**.

beabe *sf* **vz** **beancă**
beadă *sf* **vz** **bedă**
beahehea *i* **vz** **behehe**
beamter *sm* [At: VINTILĂ, O. 32 / Pl: ~i / E: ger *Beamter*] (Gms; îrg) Funcţionar.

beanc *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: ~uri / E: ns cf **beancă**] (Trs; rar) Hârb.
beancă *sf* [At: LB / Pl: ~nce / E: ns cf **bicas**, **beabe**, **beuță**] (Trs; rar) 1 Pietricică de cremene Si: **cuart**. 2 Pietricică netedă şi lătareată.

beantă *sf* **vz** **bantă**
beartă *sf* **vz** **bartă**
beat¹, ~ă *a* [At: CORESI, PS. 304 / V: (Mol) *bat*, *bata* / Pl: *beti*, *bete* / E: ml *bibiūus*] 1 Ameţit de băutură Si: *aghesmuīt*, *baur*², *cherchelit*, *făcut*, *matosii*. 2 (Fig) Copleşit, tulburat de o stare sufletească plăcută. 3 (Pfm; îe) ~ **de cap** Zăpăcit.

beat² [At: DEX² / P: *bit* / E: eg **beat**] 1 **A** Care aparţine beatnicilor. 2 **a** Specific beatnicilor. 3 **Sn** Stil în rockul modern şi în jaz, ce presupune accentuarea tuturor celor patru timpi ai măsurii, peste această structură suprapunându-se alte celule ritmice secundare. 4 **a** Care aparţine unui stil distinct în rockul modern (şi în jaz). 5 *sn* (Muz) Bătaie. 6 *sn* Timp forte al unei măsurii.

beată *sf* **vz** **bata**¹

beatifica *vt* [At: DA / P: *be-a*~ / Pzi: *beatific* / E: lat *beatificare* cf fr *béatifier*] (La catolici) **A trece o persoană defunctă în categoria fericitorilor bisericii, aflaţi pe o treaptă inferioară sfinţilor**.

beatificare *sf* [At: DIC¹ / Pl: ~cări / E: **beatifica**] Trecere a unei persoane defuncte în categoria fericitorilor bisericii, aflaţi pe o treaptă inferioară sfinţilor.

beatitudine *sf* [At: BOGZA, C.O.159 / P: *be-a*~ / Pl: ~ni / E: lat *beatitudo*, -inis cf fr *béatitude*] 1 Extaz religios. 2 (Liv) Stare de totală fericire.

beatnic *sm* [At: DEX² / P: *bit*~ / Pl: ~ici / E: eg **beatnic**] 1 Intelctual (american) adept al unei filozofii ce contestă valorile societăţii industriale moderne. 2 (Pgn) Tânăr (din Occident) a cărui atitudine, îmbrăcăminte etc. sfidează convenţionalul.

beauă *sf* [At: ALRM I/II h. 328 / E: nct] (Reg) 1 Oaic. 2 (Îe) **A merge de-a ~ua** **A merge de-a buşilea**.

bebe¹ *sfs* [At: REV. CRIT III, 88 / E: sās **Băbă**] 1 (Trs; Buc) Fiinţă închipuită cu care se sperie copiii. Cf *babau*, *gogorița*, *caudă*. 2 (Reg) Om bătrân şi prost. 3 (Reg) Diavol.

bebe² *sm* [At: DIC¹ / V: ~bi / A şi: *bebe* / E: fr *bébé*] 1 Bebeluş (1). 2 Copil în primii ani din viaţă.

bebeacă *sf* [At: BUCUȚA, R. V. 129 / Pl: ~beci / E: ns cf *beuță*] (Reg) Piatră rotundă de gârlă.

bebeluş *sm* [At: DIC¹ / Pl: ~i / E: *bebe* + -alus] 1 Copil în primele luni de viaţă. 2 (Fig; iuz) Tânăr fără experienţă (sexuală) Cf *boboc*.

bebi *sm* **vz** **bebe**²

bec¹ *sn* [At: IORGA, N. R. A. I, 268 / Pl: ~uri / E: fr *bec* [de gaz]] 1 Balonaş de sticlă vidat, ce conţine un filament astfel conceput încât să devină incandescent, emiţând lumină la trecerea curentului electric. 2 (Arg; îe) **A cădea pe ~** **A cădea în mâinile poliţiei**. 3 (Îae) **A ajunge într-o situaţie neplăcută**. 4 (Îae) **A rămâne uimit**. 5 (Înv; şis ~ *de gaz*) Parte componentă a unui dispozitiv pentru iluminat cu gaz, unde se formează flacăra. 6 (Îas) Arzător pentru cantităţi mici de gaz. 7 (Îs) ~ *de control* Lampă electrică portativă, cu care se încearcă dacă un circuit electric este întrerupt. 8 (Îas) Bec (1) electric montat pe un tablou de control pentru a semnaliza defecţiuni. 9 (Îs; iuz) ~ *de siguranţă* Dispozitiv care protejează un aparat, o instalaţie etc., oprindu-l în caz de avarie. 10 (Îs) ~ *de sudură* Piesă componentă a aparatului de sudură, prin care iese amestecul de gaz care întreţine arderea. 11 Orificiu prin care tăşneşte un lichid vaporizat, un jet de gaz sau amestec de gaze, spre a fi aprinse.

bec² *sm* [At: DEX² / Pl: *beci* / E: eg **back**] (La fotbal; rar) Fundaş.

bec³ *i* **vz** **behehe**

becar *sm* [At: DA / Pl: ~i / E: fr *bécarre*] (Muz) Semn grafic ce anulează efectul bemolilor sau diezilor, indicând revenirea la tonul natural al notei muzicale.

becată *sf* [At: MARIAN, O. II, 299 / Pl: ~te / E: ngr βεχάτω cf fr *bécasse*] Nume al mai multor păsări călătoare cu ciocul lung, cu carnea gustoasă, care trăiesc în regiuni mlăştinoase Si: *becaţina* (2) (*Capella*).

becaţina *sf* [At: DOMBROWSKI, P. 328 / Pl: ~ne / E: fr *bécassine* (după *becată*)] 1 Becaţă (*Capella*). 2 (Îs) ~ *mare* sau *dublă* Pasărea *Gallinago major*. 3 (Îs) ~ *mică* sau *surdă* Pasărea *Gallinago gallinula*.

becă *i* **vz** **behehe**

becăcâi *v* **vz** **behăi**

becăcăire *sf* **vz** **behăire**

becăcăit *sn* **vz** **behăit**

becciu *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: ~ccii / E: tc *bekçi*] (Îrg) Paznic de noapte.

bece¹ *i* **vz** **behehe**

bece² *sm* **vz** **beci**

bececi *sn* [At: PAŞCA, GL. / V: *becheş* / Pl: ~cece / E: mg *becses*] (Reg) Cojoc din piele de oaie, frumos lucrat, fără mâneci, pe care îl poartă femeile la sărbători.

becelui *v* **vz** **biciului**

becer¹ sm [At: GHEORGACHI, ap. LET. III, 293/20 V: *beciariu* / Pl: ~i / E: *beci* + -ar] 1 (În epoca fanariotă) Boier de rang inferior însărcinat cu supravegherea bucătăriei domnești Cf *pitar*. 2 (Pex) Bucătar domnesc.

becer² sm [At: COMAN, GL. / Pl: ~i / E: nct] (Reg) Păzitor la schele, timp de trei luni.

becerie sf [At: ODOBESCU, S. I, 126 / Pl: ~ii / E: *becer* + -ie] (Îvr) Bucătărie domnească.

becesnic, ~ă a vz becisnic

becesnic, ~ă a vz becisnic

becher¹ sm [At: (a. 1823) IORGA, S. D. XII, 180 / Pl: ~i / E: tc *bekâr*] 1 (Fam) Burlac. 2 (Fig; reg) Ticălos.

becher² sm vz bicher

beheraș sm [At: DA / Pl: ~i / E: *becher* + -aș] (Fam) 1-2 (Șhp) Burlac (tânăr și frumos).

beheri vi [At: T. PAPAHAĞI, C. L., ap. DA / Pzi: ~resc / E: *becher*] A trăi ca becher.

becherie sf [At: DA / Pl: ~ii / E: *becher* + -ie] (Rar) Burlăcie.

beheroi sm [At: ALRM I/II, h. 386 / V: (reg, 2) ~oni / Pl: ~ / E: *becher* + -oi] 1 (Reg) Burlac. 2 (Ban) Copilandru.

bechet sn vz piket

bechie sf [At: LTR / Pl: ~ii / E: fr *béquille* (de queue)] (Teh) 1 Dispozitiv la coada unui avion, pentru rezemarea acestuia pe sol. 2 Piesă de metal sub elicea unei ambarcațiuni cu motor, care o protejează la navigarea în ape puțin adânci. 3 Proptea care împiedică răsturnarea unei nave naufragiate.

bechită sf [At: VICIU, GL. / V: *bercătă, berchina* / Pl: ~te / E: nct] (Rar; Trs) Împletitură de mărgele purtată de fete la gât.

bechiu si [At: ALECSĂNDRI, T. 1773 / E: nct] (Mol; ie) A nu ști (sau a nu zice, a nu pomeni, a nu pricepe nici) ~ A nu ști (sau a nu zice, a nu pomeni, a nu pricepe) nimic.

beci¹ sn [At: DEX² / Pl: ~uri / E: nct] 1 Pivniță. 2 Închisoare (la subsolul unei clădiri).

*beci² [At: PITIȘ, CONV. LIT. XXIV, 1057 / V: *bece* sm / E: nct] 1-2 sm, a (Berbec) de doi ani, frumos, cu coarne curbate. 3 sm (Reg) Berbec bătrân care merge în fruntea oilor. 4 sm (Reg) Berbec (1).*

beci³ v vz behai

beciariu sn vz becer¹

*becisnic, ~ă [At: CUV. D. BĂTR. II, 450 / V: ~ces~, ~cesn~, bic~, bicișn~, ~izn~ / E: vsi бестникъ] 1-2 smf, a (Om) necinstit. 3-4 smf, a (Om) ticălos. 5-6 smf, a (Om) vrednic de compătimire. 7-8 smf, a (Om) lipsit de personalitate, de inteligență și de energie Si: *ticăit²*. 9-10 smf, a (Om) debil. 11 a (Reg, d. plante și animale, ff *becesnic*) Care a suferit de multe boli.*

becisnicește av [At: NECULCE, ap. LET. II 389/ 17 / V: ~cișn~ / E: *becisnic* + -este] (Înv) Ca becisnicii.

becisnici vr [At: MINEIUL (1776), 40²/1 / Pzi: ~icesc / E: *becisnic*] 1 A deveni becisnic. 2 A se numi pe sine becisnic.

becisnicie sf [At: DOSOFTEI, V. S. 180 / Pl: ~ii / E: *becisnic* + -ie] (Pop) 1 Ticăloșie. 2 Stare a omului becisnic.

*becisnicit, ~ă smf, a [At: DOSOFTEI, V. S. 211/2 / Pl: ~iți, ~e / E: *becisnici*] (Înv) 1-2 Becisnic (1-2).*

becisnicește av vz becisnicește

beciznic, ~ă a vz becisnic

becquerelit sn [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *becquerelite*] Mineral radioactiv de uraniu.

bectemis sn, a vz bectimis

bectemiz sn, a vz bectemis

bectimis sn, a [At: CONV. LIT. XLIII, 925 / V: ~tem~, ~temiz / A: bectimis / E: tc pek-temiz] 1-2 (Tutun) de calitate superioară.

*bedarnic, ~ă a [At: DA / Pl: ~ici, ~ice / E: *bedă* + -arnic] (D. oameni) Rău.*

bedarniță sf [At: DA / Pl: ~te / E: *bedă* + -arniță] (Ban) Om buclușas Si: (reg) *potcaș*.

bedas sm [At: CADE / Pl: ~i / E: *bedă* + -as] (Reg) Sărac.

bedă sf [At: PALIA, ap. DHLR II 503 / V: (înv) *beadă, bida, bidă*, (reg) *bieda, bideu* sm / Pl: ~de / E: vsi *сера*, bg *сера*, ucr *сера*] 1 (Înv) Pată. 2 (Fig; reg) Necaz. 3 (Fig, Ban) Bănuială Si: (îvp) *prepus*. 4 (Reg) Drac. 5 (Ban) Netrebnic. 6 (Mar) Om isteț, vioi, sânguinos.

bedearcă sf [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~derci / E: ucr *бѣра*] (Reg) Vas de lemn asemănător cu o covățea, în care se pune, la stână, cheagul de strecurat.

beden sn [At: (a. 1715) ap. TDRG / Pl: ~uri / E: tc *beden*] (Înv) 1 (Fortificații) Creastă a zidului. 2 Bucată de blană.

bederniță sf vz nabederniță

bedreag sm [At: LB / V: *bătr~* / Pl: ~uri, ~egi / E: ns cf mg *bederegni*] 1 (Reg) Butuc, scaun sau banc de lucru pentru lemnar, rotar, cizmar. 2 (Reg; ie) A sede la ~ A sta la taifas.

bedui vr [At: DA / Pzi: ~esc / E: *bedă* + -ui] (Ban) A bănui.

*beduin, ~ă [At: EMINESCU, P. 70 / Pl: ~i, ~e / E: fr *bédouin*] 1 smf Arab nomad din Peninsula Arabia și Africa de nord. 2 a Care aparține beduinilor (1). 3 a Referitor la beduini (1).*

bee i vz behehe

beefsteak sn vz biftec

beethovenian, ~ă a [At: DEX² / P: be-to-ve-ni-an / Pl: ~ieni, ~iene / E: Beethoven + -ian] 1 De Beethoven. 2 Propriu lui Beethoven sau creației sale. 3 În maniera lui Beethoven.

befel sn [At: HERZ. - GHER. M. 383 / Pl: ~uri / E: ger *Befehl*] (Reg) Ordin.

befele sfp [At: DA / E: nct] (Bot; reg) Nu-mă-uita.

beftec sn vz biftec

beg¹ sm vz bei

beg² a [At: ENC. VET. 149 / Pl: begi / E: nct] (D. cal) Care a depășit opt ani fără a pierde mișuna.

bega vi [At: PAMFILE, I. C. 37 / Pzi: *beg* / E: nct] (Nob) A behăi.

beget vz get-beget

begheu sn [At: CHEST. IV, 40/114 / Pl: ~ei / E: nct] (Reg) 1 Șant prin holdă pentru scurgerea apei. 2 Drum mai jos decât grădinile sau ogoarele prin care trece.

beglerbcg sm vz beilerbei

beglerbei sm vz beilerbei

beglicgiu sm vz beilicciu

begligiu sm vz beilicciu

*begoniacee [At: DN³ / P: ~ce-e / E: fr *bégoniacées*] 1 sfp Familie de plante erbacee perene sau frutescente monoice, având ca tip begonia. 2 sf Plantă din familia begoniacee (1).*

begonie sf [At: DA / Pl: ~ii / E: fr *bégonia*] Gen de plante ornamentale, cultivate pentru flori și frunzele lor decorative (*Begonia*).

begsi vr [At: FRÂNCU - CANDREA, M. 98 / V: *îmb~* / Pzi: ~sesc / E: nct] (Reg) A se înghioldi.

behaviorism sn [At: DEX² / P: ~vi-o~ / E: eg *behaviorism*, fr *béhaviorisme*] Teorie care pune la baza psihologiei comportamentul exterior, eliminând conștiința Si: *comportamentism*.

*behaviorist, ~ă [At: DA / Pl: ~iști, ~e / E: eg *behaviorist*, fr *béhavioriste*] 1-2 smf, a (Adept) al behaviorismului. 3 a Care se referă la behaviorism.*

behai [At: H III, 108 / V: behehăi, (nob) becacai / Pzi: behai, (rar) ~esc / E: fo] 1 vi (D. capre și oi) A scoate strigătul caracteristic speciei Si: a mehai, (îvp) a zbiera. 2 vit (D. oameni, fig) A cânta urât, nearmonios.

behăire sf [At: DA / Pl: ~ri / V: (nob) *becăcăire* / E: *behai*] Behăit.

behăit sn [At: DELAVRANCEA, ap. CADE / V: (nob) *becăcăit* / Pl: ~uri / E: *behai*] 1 Strigăt specific oilor și caprelor Si: *behăire* (1), *behăitura, mehai*.

*behăitor, ~oare smf, a [At: BOGZA, C. O. 370 / Pl: ~i, ~oare / E: *behai* + -tor] 1-2 (Animal) Care behăie.*

behăitura sf [At: DA / Pl: ~ri / E: *behai* + -tura] Behăit.

beheahea i vz behehe

behee *v* *behehe*

behehai *v* *behai*

behehe [At: ȘEZ. IV, 16 / V: *bee*, *bea* / E: fo] 1 *i* Cuvânt care imită strigătul oilor sau caprelor. 2 *s* (Rar) Miel. 3 *s* (Rar) Oaie. 4 *s* (Rar) Capră.

beherbei *sm* *vz* *beilerbei*

behlit *sm* *vz* *behlita*

behlita *sf* [At: ȘEZ. V, 37 / V: *blehni*~, *behlit* (Pl: ~*iti*) *sm* ~*hni*~ / Pl: ~*te* / E: nct] (Iht) 1 (Buc) Lăteț. 2 (Mol) Obleț. 3 (Mol) Boarcă. 4 (Mol) Plevușcă.

behnita *sf* *vz* *behlita*

bei *sm* [At: MOXA, 405 / V: *beg*, *beu*, (7-10) *be* / Pl: ~ / E: tc *bey*] 1 Guvernator al unui oraș sau al unei provincii din fostul Imperiu Otoman. 2 (În evul mediu) Domnitor al unui principat autonom supus suzeranității Turciei. 3 (Înv) Titlu dat de turci domnitorilor țărilor românești. 4 (Pex) Prinț oriental. 5 (În epoca fanariotă, în *bei-mu*, ca formulă de politețe) Domnul meu. 6 (Înv; Mol) Boier mare. 7 Parte scobită a arșicului. 8 Poziție a arșicului cu partea scobită în sus. 9-10 (Îs) ~ *buza* și *sicciiu*~ Varietăți ale jocului cu arșice.

beicache *sm* [At: ALECSANDRI, T. 100 / Pl: ~*chi* / E: *bei* + *-ache*] (Înv) Domnișor.

beica *sf* *vz* *bicas*

beichetui *v* *vz* *benchetui*

beilac *sn* *vz* *beilic*

beilei *sn* *vz* *beilic*

beilerbei *sm* [At: MAG. IST. I, 101/24 / V: *beglerbeg*, *beglerbei*, *beherbei* *sm* / Pl: ~ / E: tc *beylerbeyi*] Guvernator general al unei provincii din Imperiul Otoman.

beilic *sn* [At: NECULCE, ap. LET. II 461/30 / V: ~*lac*, (pop) *beilei* / Pl: ~*uri* / E: tc *beylik*] 1 Casă în care erau găzduiți beii sau alți demnitari turci, trimiși ai Porții în Țările Române. 2 Vânzare forțată de oi în țările românești, făcută în favoarea sultanului, la prețuri fixate de turci. 3 Dîjmă (în oi). 4 Muncă efectuată gratuit în folosul unui bei sau al stăpânirii Cf *angara*, *podvada*, *havalea*, *robotă*, *claca*. 5 (Pex) Lucru gratuit (făcut fără trageră de inimă). 6 (Îe) *A fi de ~*, *a lua de ~* *A lua pe nedrept*. 7 (Îs) *Vita de ~* *Vita* supusă la munci grele. 8 (Fig, îas) Om exploatat de toți.

beiliciu *sm* [At: IORGA, B. R. 357 / V: ~*iciu*, *begliciu*, *begligiu* / Pl: ~*ii* / E: tc *beylikgy*] (Trm) Funcționar turc însărcinat cu cumpărarea forțată de oi, la prețuri fixate de turci, în favoarea sultanului sau cu strângerea dîjmei de oi, în Țările Române.

beiliciu *sm* *vz* *beiliciu*

beii *i* [At: DENSUSIANU, T. H. 309 / A: nct / E: nct] (Mai ales repetat) Strigăt cu care ciobanii cheamă oile.

beiuă *sf* [At: VAIDA / Pl: ~*ugi* / E: mg *bélyeg*] (Reg) 1 Pecete. 2 Litere imprimate prin ardere cu steampul în lemn.

beizadea *sf* [At: NECULCE, ap. LET. II 254/22 / V: *bezad*~, *bezed*~, ~*zeadea*, ~*zed*~, ~*zad*~, ~*zadad*~, ~*zded*~, *bezda*~, *bizda*~, *bazda*~ / Pl: ~*ele* / E: tc *beyzade*] (Înv) Prinț.

beizadesc, ~*escă* *a* [At: POP, ap. ȘIO / V: *bezed*~ / E: *beizadea* + *-esc*] (Îvr) Domnesc.

beizadea *sf* *vz* *beizadea*

beizadadea *sf* *vz* *beizadea*

beizadadea *sf* *vz* *beizadea*

beizeadea *sf* *vz* *beizadea*

beizeadea *sf* *vz* *beizadea*

bej¹ *vz* *baj*

bej² *sn*, *ai* [At: KLOPSTOCK, F. 108 / S: *beige* / E: fr *beige*] 1-2 (Culoarea) cafeniu-deschis.

bejanie *sf* *vz* *bajenie*

bejarca *sf* [At: CIAUȘANU, V. / Pl: ~*jarci* / E: nct] (Reg, îs) *O ~ de palarie* (sau de căciulă) *O pălărie* (sau căciulă) ruptă.

bejănar *sm* *vz* *bajenar*

bejănari *v* *vz* *bajenari*

bejănărie *sf* *vz* *bajenărie*

bejănărit *sn* *vz* *bajenărit*

bejani *v* *vz* *bajeni*

bejenar *sm* *vz* *bajenar*

bejenerie *sf* *vz* *bajenărie*

bejeni *v* *vz* *bajeni*

bejenie *sf* *vz* *bajenie*

bejenire *sf* *vz* *bajenire*

bejenit¹ *sn* *vz* *bajenit¹*

bejenit², ~*a* *vz* *bajenit²*

bejineri *v* *vz* *bajenari*

bejinerie *sf* *vz* *bajenărie*

bel¹, ~*a* *vz* *bal*

bel² *sm* [At: LTR / Pl: ~*i* / E: fr *bel*] Unitate de măsură pentru intensitatea sunetelor, reprezentând raportul logaritmice dintre intensitatea unei sonore măsurate și intensitatea la pragul de audibilitate.

belacoasa *sf* [At: NECULCE, ap. LET. II 249/12 / V: *belece*~, *belic*~ / Pl: ~*se* / E: nct] 1 Stofă de mătase, prețioasă. 2 Rochie din material de mătase, purtată până la începutul sec. XIX.

beladonă *sf* [At: DA / Pl: ~*ne* / E: fr *belladone*] 1 (Bot) Mătrăgună. 2 Medicament din frunzele și rădăcinile mătrăgunei.

belagoni *sf* [At: DA / E: nct] (Bot; reg) Mușcată-creată.

belalău *a* *vz* *belaliu*

belalios, ~*oasă* *a* *vz* *belaliu*

belaliu, ~*ie* *a* [At: CARAGIALE, N. S. 83 / V: ~*lău*, ~*lelău*, ~*lalău*, ~*lel*~ / E: tc *belal*] (Trm; Mun; fam) 1 (D. lucruri) Care cere multă grijă Si: *delicat*. 2 (D. lucruri) Care cere o îngrijire minuțioasă. 3 (D. meserii) Care cere o atenție desăvârșită. 4-5 (D. persoane) Difil (în gusturi). 6 (D. oameni) Nebun. 7 (D. îmbrăcăminte) Nepotrivit. 8 (D. acțiuni, îe) ~*ăe treabă* Difil. 9 (Prt; d. culoarea unei cămăși sau a unei basmale, în *beleliu*) Spălăcit.

belatru *sn* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 88 / Pl: ~*re* / E: fr *bellâtre*] (Frm; nob) Bărbat de o frumusețe fadă, lipsită de expresie.

bela *sf* [At: H IX, 36 / Pl: ~*le* / E: nct] (Reg) Pește nedefinit mai îndeaproape.

belbinoc *sm* *vz* *brăbanoc*

belbița *sf* [At: H V 4 / E: nct] (Iht; reg) Pește mic nedefinit mai îndeaproape.

belc *sm* *vz* *mele*

belcanto *sn* [At: DEX / E: it *bel-canto*] Stil italianesc de interpretare în muzica vocală, caracterizat prin accentul pe frumusețea liniei melodice.

belcă *sf* [At: CADE / Pl: ~*lci* / E: ns cf *bâlcă*] 1 (Olt) Cană de pământ. 2 Conținut al unei belci (1). 3 Cană împreună cu conținutul. 4 (Ban) Sticlă. 5 Conținut al unei sticle (1). 6 Sticlă împreună cu conținutul.

belceu *sn* [At: REV. CRIT. IV, 337 / Pl: ~*cci* / E: mg *bölcstő*] (Mgm; Trs) Leagăn prins cu funii de grindă.

belchița *sf* *vz* *belhița*

belci *av* [At: DA / E: nct] (Îe) *A lega ~ A lega* strâns Si: *a lega cobza*.

belchița *sf* [At: BĂCESCU, P. 21 / Pl: ~*te* / E: nct] (Iht; reg) Lăteț.

belciug *snm* [At: (a. 1579), CUV. D. BĂTR. I, 254 / V: *bâl*~ / Pl: ~*uge*, (rar) ~*ugi*, ~*uri* / E: vsl БѢЛЧУГЪ] 1 Inel de metal fixat de un obiect, de care se prinde un lacăt, un lanț etc. 2 (Înv; îe) *A duce cu ~ul* *A înșela*. 3 (Pop; îe) ~ *de aur la râtul porcului* Lucru nepotrivit. 4 (Pop; îe) *A pune* (sau *a atârna*) (cuiva) ~*ul în nas* *A avea* (pe cineva) în mână. 5 (Fam, îe) *A (nu) fi câștigat la ~e* *A (nu) putea* fi tratat fără considerație. 6 (Înv) Verigă de care se atârna cheile. 7 (Imp) Inel (dintr-un lanț). 8 (Înv; lpl; în ~*gi*) Cingătoare purtată de tineri în zona Mureș. 9 Meandru al unui râu care în perioadele de secetă rămâne izolat de albie.

belciugat, ~*a* [At: DAMÉ, T. 28 / Pl: ~*e* / E: *belciug* + *-at*] 1 *a* (Pop, d. coarnele animalelor) Încârligat. 2-3 *sf*, *a* (Înv) (Oaie) cu coarnele belciugate.

beldar *sn*, *a* [At: (a. 1741-1742) IORGA, S. D. VI, 247 / V: ~*rie* *sf* / Pl: ~*re* / E: tc *beldar*] (Trm) Șal turcesc foarte scump.

beldarie sf vz *beldar*

beldete sm [At: CADE / Pl: ~eți / E: *beldie* + -ete] (Olt) Băt de grosime medie.

beldie sf [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / V: *bâl~* / Pl: ~dii / E: nct] 1 (Mol; Buc) Tulpină la plante erbacee Si: *cotor, tulei, curpen, vrej* Cf *bâlie*. 2 (Mpl) Buruieni. 3 Fâșie din coaja unui copac Si: *beliga*. 4 Prăjină lungă (și subțire). 5 (Înv) Prăjină a undiței. 6 (Iht) Lăteț.

beldioara sf [At: BIANU, ap. TDRG / P: ~di-oa~ / Pl: ~re / E: *beldie* + -oară] 1-2 (Șhp) Beldie (mică).

beldios, ~oasă a [At: PAMFILE, A. R. 149 / E: *beldie* + -os] (D. fân) Care are fire de ierburii înalte și groase sau este îmbătrânit.

beldița sf [At: ANTIPA, F. I. 163 / Pl: ~te / E: nct] (Iht) Pește mic, asemănător cu oblețul, cu spinarea albastră-verzuie, pe părțile laterale cu două linii paralele întrerupte Si: (Mol) *berchița* (*Alburnoides bipunctatus*) Cf *behlita*.

belea sf [At: NECULCE, ap. LET. II, 339/7 / Pl: ~ele / E: tc *belâ*, cf *satara-bela, urdu-belea*] 1 Întâmplare neprevăzută care aduce necaz (și de care scapi greu) Si: *păcoste, năpastă, (îvp) potcă, bucluc, (îvp) lipcă, bacală, satara*. 2 Persoană care provoacă neplăceri, încurcături. 3 (Îe) A da de ~ A avea o supărare, un necaz. 4 (Rar; pop) Menstruație.

beleag sn [At: CANTEMIR, IST. 169 / Pl: ~uri / E: vsl *белая*] (Înv) Semn de recunoaștere Cf *lozinca, parolă*.

beleajă sm [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: ~je / E: nct] (Rar) Prost.

belearcă sf vz *balerca*

bele-arte sfp [At: ARDELEANU, V. D. 32 / E: it *belle arte*] (Rar) Arte frumoase (pictura, sculptura, arhitectura, muzica, poezia, elocvența și coregrafia).

beleaznă sf [At: DOSOFTEI, V. S. 180/2 / Pl: ~ne / E: nct] (Înv) 1 Rană. 2 Cicatrice.

belec sm [At: H II, 244 / Pl: ~eci / E: nct] (Reg) Unealtă de dulgherie nedefinită mai îndeaproape.

belecoasă sf vz *belacoasa*

belecreală sf [At: CHEST. II, 175/401 / Pl: ~creli / E: nct] (Reg) Ramă în care intră fereastra.

belegată sf vz *beregata*

belej sm [At: REV. CRIT. III, 88 / E: bg *бележ*] (Reg) Preput.

belelău, ~ăe a vz belaliu

beleleu, ~eie a vz belaliu

beleliu, ~ie a vz belaliu

belemnit sm [At: N. LEON, MED. 114 / Pl: ~iți / E: fr *bélemnite*] (Glg) Gen de moluscă fosilă din clasa cefalopodelor Si: (îvp) *coadă-de-șarpe*.

belengher sm vz *costrei*

belenjât, ~ă a, sf vz beleujet

belenji vt [At: PAMFILE, D. 114 / Pzi: ~jesc / E: nct] A holba ochii.

belentuială sf vz *beletuială*

beletrist sm [At: GHEREA, ST. CR. III, 70 / Pl: ~iști / E: ger *Belletrist*] (Îvr) Literat.

beletristic, ~ă [At: HASDEU, I. C. XI / Pl: ~ici, ~ice / E: ger *belletristisch, Belletristik*] 1 a Care aparține literaturii artistice. 2 a Care se referă la literatura artistică. 3 sf (Înv) Științe-frumoase (gramatica, elocvența și poezia). 4 sf Literatură artistică în proză.

beletui vt vz *belui*

beletuială sf [At: LB / V: ~lent~ / Pl: ~ieli / E: *beletui*] 1 (Înv) Căptușeală. 2 (Reg) Ramă de lemn a ușii. 3 (Reg) Toc al ferestrei. 4 (Reg) Stinghii ale ușii.

beleuc, ~ă a vz beleuz

beleuj, ~ă a vz beleuz

beleujet, ~ă [At: ȘEZ. V, 41 / V: ~lenjât ~ă, ~uzat ~ă / Pl: ~eți, ~e / E: nct] 1 a Prostănac. 2 a (Pbl prin apropiere de *belui*) Descheiat prea mult la gât. 3 sf Femeie cu părul dat peste cap. 4 a (D. ochi, îf ~uzat) Dat peste cap.

beleujgă sf vz *beleușcă*

beleușcă sf [At: H IV 407/V: ~ujgă / E: nct] (Bot; reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

beleusig sn [At: COMAN, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg) Întreg mobilierul unei case.

beleuz, ~ă a [At: RĂDULESCU-CODIN / V: ~uc, ~uj / Pl: ~i, ~e / E: nct] (Rar) Prostănac.

beleuzat, ~ă a vz bleuzet

belezăc sn vz *belezic*

belezic sn [At: (a. 1821) DOC., ap. ȘIO / V: ~zâc, (reg) *berezăc, berezăc* / Pl: ~uri / E: tc *belezik*] 1 (Înv) Înel sau brățară care leagă patul puștii de țevă. 2 (Reg) Brățară de piele care prinde capul curelei ce iese din cataramă.

belfel sm vz *belfer*

belfer sm [At: GALAN, Z. R. 246 / V: ~fel / Pl: ~i / E: idiș *Belfer* (ger *Beihelfer*)] 1 (Reg) Învățător. 2 (Reg) Profesor. 3 (Fam) Om care trăiește în lux.

belfeu sn vz *bulfeu*

belge sf [At: RETEGANUL, P. II, 8 / Pl: ~gi / E: nct] (Trs) Cap.

belghiță sf [At: BĂCESCU, P. 21 / Pl: ~te / E: nct] (Iht; reg) Boartă.

belgi smp [At: DEX² / E: fr *Belges*] Uniune de triburi celtice care trăia, în antichitate, între Sena și Rin, supuse de romani în sec. I a. C.

belgian, ~ă [At: DA / P: ~gi-an / Pl: ~ieni, ~iene / E: *Belgia* + -an] 1-2 smf Persoană originară din Belgia sau care face parte din populația de bază a Belgiei. 3-4 a Care aparține Belgiei sau populației ei. 5-6 a Care se referă la Belgia sau la populația ei. 7 smp Populația Belgiei.

belgiancă sf [At: DA / P: ~gi-an-ca / Pl: ~ience / E: *belgian* + -că] Femeie din Belgia.

belhița sf [At: BĂCIANU / V: ~lchi~ / Pl: ~te / E: ns cf ger *Bilch*, pn *beliina*] Animal cu blană fină, probabil pârș.

beli [At: DOSOFTEI, V. S. 35/2 / Pzi: ~lesc / E: vsl *белити*] (Pop) 1 vt A jupui. 2 vt (Fam; îe) A-i ~ (cuiva) obrazul A-l face de rușine. 3 vt (Înv; Mol; Trs; îe) A ~ (tapul sau vulpea A vărsa. 4 vt (Pop; îe) A ~ dintii (sau *buzele*, fam *fasolea*) A rânji (prosteste). 5 vt (Pop; îe) A ~ ochii A se holba. 6 vr (Îe) A se ~ (la cineva) A se holba. 7 vr (Pop; îe) A se ~ (la ceva) sau a-și ~ (ceva) A se juli. 8 vt A decoji o plantă. 9 vt (Fig) A jefui. 10 vt (Pop; îe) A ~ stupul A omorî albinele dintr-un stup.

belicism sn [At: RALEA, E. O. 133 / Pl: ~e / E: nct] (Nob) Tendință războinică.

belicist, ~ă a [At: CONTEMP., Seria II, 1948, 107, 3/1 / Pl: ~iști, ~e / E: fr *bellicisme*] (Rar) 1 De război. 2 Războinic.

belicos, ~oasă a [At: RALEA, E. O. 186 / Pl: ~oși, ~oase / E: lat. *bellicosus*] (Liv) 1 Războinic. 2 Amenințător.

belicoasă sf vz *belacoasa*

belicuș sn [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~e / E: nct] (Reg) Fâșie de loc înclinat pe care alunecă băieții, călare pe băț.

belieră sf [At: DN³ / P: ~li-e~ / Pl: ~re / E: fr *bélière*] Verigă de care se atarnă sabia.

beliță sf vz *belița*

beligă sf [At: PAMFILE, J. I / Pl: ~igi / E: *beli* + -iga] Fâșie de coajă jupuită de pe o plantă textilă.

beligerant, ~ă [At: BRĂESCU, M. B. 43 / Pl: ~nți, ~e / E: fr *belligérant*, lat *belligerans, -ntis*] 1-2 smf, a (Stat, armată etc.) care se află în stare de război.

beligerantă sf [At: DEX² / E: fr *belligerance*] Stare de război.

belinograf sn [At: LTR / Pl: ~e / E: fr *bélinographe*] Aparat de transmis imaginile la distanță pe cale electromagnetică.

belinografie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: *bélinographie*] Procedu de transmitere de la distanță a imaginilor fotografice, folosind telefonía sau unde radio.

belinogramă sf [At: DEX² / Pl: ~me / E: fr *bélinogramme*] Imagine transmisă prin belinograf.

belire sf [At: DA / Pl: ~ri / E: *beli*] 1 Jupuire. 2 Rânjire. 3 Holbare. 4 Julire. 5 Decojire a unei plante Si: *beli!* (5). 6 (Fig) Jefuire.

belis sn [At: LTR / V: *berlej* / E: mg *bélés*] (Rar) Căptușeală.

beliște sf [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~ii / E: nct] (Reg) 1 Drum impracticabil pentru vehicule. 2 Izbeliște.

beliș sn [At: IORGA, S. D. XII, 216 / Pl: ~uri / E: **beli**] 1 Jupuire.

2 Rânjire. 3 Holbare. 4 Julire. 5 Belire (5). 6 (Fig) Jefuire.

beliș, ~a [At: GOROVEI, C. 73 / Pl: ~iți, ~e / E: **beli**] 1 a Jupuit. 2 a (Fig; d. cai) Prăpădit. 3 s Mârțoagă. 4 a (D. ochi) Bulbucă.

beliș sf [At: LTR / E: fr **bellite**] Exploziv de siguranță folosit în minele de cărbuni.

belișor, ~oare [At: ANON. CAR. / Pl: ~ori, ~oare / E: **beli** + -tor] (Înv) 1-2 smf, a (Persoană) care jupoaie vitele (la abator).

belișură [At: LET. I A 102/36 / Pl: ~ri / E: **beliș** + -tură] 1 sf Julitură.

2 sfp (Fig; înv) Jefuire (de bani). 3 sf (Îrg; în batjocură) Viță slabă.

belișar sm [At: PASCU, S. 81 / Pl: ~i / E: nct] (lht) Mic pește de apă dulce (*Alburnus lucidus*).

belna sf [At: DA / Pl: ~ne / E: nct] (Reg) Sac scurt și larg, cu capacitatea de 100 kg.

belnic, ~a a [At: PĂCALĂ, M. R. 137 / Pl: ~ici, ~ice / E: nct] (Reg) 1 Șiret. 2 Istet. 3 Zglobiu. 4 (D. copii) Deosebit.

belnița sf [At: BĂCESCU, P. 21 / Pl: ~te / E: nct] (lht; reg) 1 Oblet (*Alburnus alburnus*). 2 Lăteț (*Alburnoides bipunctatus*).

belota sf [At: a. 1936] ALAS 25 IV, 6/1 / Pl: ~te / E: fr **belote**] Joc de cărți cu doi, trei sau patru jucători, cu 32 de cărți, pe puncte.

belșița sf [At: BĂCIANU / Pl: ~te / E: nct] (Bot) 1 Plantă erbacee ornamentală, cu frunze mari, verzi sau purpurii și cu flori mari, galbene sau pestrițe (*Cana indica*). 2 (Reg) Roșătea (*Butumus umbellatus*).

belșug sn [At: VARLAAM, C., ap. DA / V: **bie**~, **bil**~, (înv) **bevs**ag, **bevs**~, **birș**~, **biș**ag, **biș**~, **biuș**ag, **biuș**ig, **biuș**~, **bivș**ag, **bivș**~/ Pl: (rar) ~uri / E: mg **böség**] 1 Cantitate mare de bunuri necesare traiului Si: *abundenta, bogătie, îmbelsugare Cf berechet, har, prisosință, sațiu, sloata, spor.* 2 (Îlav) **Din** ~ În cantitate mare.

belșugos, ~oasă a [At: CANTEMIR, HR. 216 / V: **biș**~, **bilș**~, **bivș**~/ E: **belșug** + -os, cf mg **böséges**] (Reg) Abundent.

beltea sf vz **peltea**

belterie sf vz **beltie**

belțița sf [At: BĂCESCU, P. 21 / Pl: ~te / E: nct] 1 (lht; pop) Lăteț. 2 (lht; pop) Boartă. 3 (Îrg) Cărlig de înnodat târsane.

belui vr [At: MĂNDRESCU, UNG. 40 / V: ~letui, **berecl**~/ Pzi: ~esc / E: mg **bél(l)cl**] (Mgm) A cătușii.

belvedere sf [At: LTR / E: fr **belvédère**] 1 Construcție pe un loc ridicat, de unde se poate privi departe. 2 (Pex) Loc de unde se poate privi departe.

belzebub sm [At: PAS, L. I. 95 / Pl: ~uți / E: ns cf fr **Belzébut**] 1 Diavol. 2 Căpetenie a diavolilor. 3 (Fig) Om puternic (și rău).

bemberg sm [At: DA / E: fr **bemberg**] (Înv) Țesătură de mătase artificială, folosită pentru lenjerie.

bemol sm [At: DA / Pl: ~i / E: fr **bémol**] 1 Semn grafic muzical (asemănător cu litera „b”), care arată că nota sau șirul de note de după el coboară cu un semiton. 2 (Fig; gm) Carie.

bemoliza vr [At: DEX² / Pzi: ~zez / E: fr **bémoliser**] A marca cu bemol o notă sau un șir de note.

bena sf vz **bina**

benă sf [At: DEX² / Pl: ~ne / E: fr **benne**] 1 Parte a autocamionului în care se încarcă materiale. 2 Cupă metalică la macarale, elatoare etc.

benchet sn [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 40/24 / A: (Mol) **ben**~/ Pl: ~e, ~uri / E: ucr **бенкет**] (Îvp) Petrecere mare (cu lăutari și joc) Si: *chef, zaiufet.*

benchetist, ~a smf [At: DA ms / Pl: ~iști, ~e / E: **benchet** + -ist] (Formație personală) Benchetuitor.

benchetui [At: NECULCE, ap. LET. II 346/19 / V: **beic**~/ Pzi: ~esc/ E: **benchet** + -ui] 1 vi (Fam) A chefuli. 2 vr (Îvr) A-i face cuiva o primire sărbătorească, cu mese de gală.

benchetuiala sf [At: DEMETRIUS, A. 25 / Pl: ~ieli / E: **benchetui** + -eala] (Fam) Petrecere.

benchetuitor, ~oare [At: JAR, E. 40 / Pl: ~i, ~oare / E: **benchetui** + -(i)tor] 1-2 smf, a (Persoană) care benchetuiește.

benchi sn vz **benghi**

benchișor sn [At: DRĂGHICI, ap. TDRG / Pl: ~oare / E: **benchi** + -ișor] 1-2 (Fig; șhp) Benghi (1) (mic).

benchiuș sn vz **benghiușă**

benel sn [At: TDRG / Pl: ~e, ~uri / E: nct] (Mol) Bucată de corn pe care cizmarul, când taie marginea tălpii, o pune între talpă și piele, ca să nu taie pielea.

benderliu, ~ie a [At: (a. 1741-1742) IORGA, S. D. VI, 230 / Pl: ~ii / E: tc **benderli**] Din Bender.

bending sn [At: DN³ / Pl: ~uri / E: eg **bending**] (Muz) Procedeu de alternare a ciupirii coardelor cu folosirea arcușului (la contrabas).

bendița sf vz **bentița**

bendix sn [At: DEX² / Pl: ~uri / E: fr **bendix**] (La automobile, avioane etc.) Mecanism care permite angrenarea pinionului demarorului cu coroana dintată de pe volantul motorului.

benedictin, ~a [At: ENC. AGR. / Pl: ~i, ~e / E: **bénédictin**] 1 smf Călugăr (sau călugăriță) din ordinul religios întemeiat de Benedict de Nursia în sec. VI, în Italia, la Monte Cassino. 2 a Care aparține benedictinilor (1). 3 a Care se referă la benedictini. 4 a (Fig) Harnic. 5 sm (Îs) *Munca de ~* Muncă intelectuală intensă și de mare erudiție. 6 sf Băutură spirtuoasă, fină, dulce, de culoare galbenă (preparată la început de benedictini).

benedicțiune sf [At: HAMANGIU, C. C. XVI / Pl: ~ni / E: lat **benedictio**, ~onis, fr **bénédiction**] (Bis) Binecuvântare.

benefic, ~a a [At: DEX / Pl: ~ici, ~ice / E: fr **benefique**] Binefăcător.

beneficia vi [At: MAIORESCU, D. II 174 / Pzi: ~ciez / E: fr **beneficier**] 1 A obține un profit financiar din activitatea unei întreprinderi sau societăți comerciale, pe baza deținerii unor acțiuni ale acesteia. 2 A avea anumite avantaje ce decurg dintr-o situație. 3 A profita de rezultatele unei hotărâri juste.

beneficial, ~a a [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr **beneficial**] Referitor la beneficiile bisericești.

beneficiar, ~a [At: HAMANGIU, C. C. 171 / Pl: ~i, ~e / E: fr **bénéficiaire**, lat **beneficiarius**] 1-4 smf, a (Persoană, colectivitate sau instituție) care are un folos din ceva. 5 smf Destinat al unor bunuri materiale sau al unor servicii.

beneficiere sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: **beneficia**] 1 Obținere a unui profit financiar din activitatea unei întreprinderi sau societăți comerciale, pe baza deținerii unor acțiuni ale acesteia. 2 Deținere a unor avantaje ce decurg dintr-o situație. 3 Profitare de rezultatele unei hotărâri juste.

beneficiu sn [At: HAMANGIU, C. C. 111 / P: ~fi-ciu / Pl: ~cii / E: fr **bénéfice**, lat **beneficium**] 1 Câștig, profit sau folos pe care-l are cineva din ceva. 2 Profit financiar al unei întreprinderi, diferență dintre veniturile realizate și cheltuielile ocazionate de acestea. 3 (E) **Sub ~ de inventar** Clauză a moștenitorului, care nu va plăti datoriile succesorului decât în măsura activului primit, stabilit prin inventar. 4 (Înv) Reprezentatie dată în folosul cuiva. 5 (Bis; înv) Demnitate ecleziastică dotată cu un venit. 6 (În evul mediu) Pământ dat de un suzeran unui vasal în schimbul unor obligații.

benetitale [At: DN³ / E: fr **benetitiales**] (Bot) 1 sfp Grup de plante gimnosperme fosile inferioare care fac trecerea la angiosperme. 2 sf Plantă din grupul benetitale (1).

benevol, ~a a [At: ODOBESCU, S. III, 425 / Pl: ~i, ~e / E: fr **bénévole**, lat **benevolus**] 1 De bunăvoie. 2 (Îs) *Contribuție ~a* Sumă sau taxă al cărei cuantum îi stabilește plătitorul.

benga sm [At: PAMFILE, J. II / E: rrm **benga**] (Mai ales în ocări și blesteme) Diavol.

bengal a [At: DA / Pl: ~e / E: fr [feu de] **Bengale**] 1 (Îs) *Foc ~* Foc de artificii. 2 Din Bengal.

bengalez, ~a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: **bengal** + -ez] 1 smf Popor indo-european din regiunile de pe malurile cursului inferior al Gangelui

și al Brahmaputrei. 2 *smf* Persoană care face parte din poporul bengalez (1). 3 *a* Care aparține bengalezilor. 4 *a* Referitor la bengalezi.

bengali [At: DA / A și: ~gali / E: fr *bengali*] 1 *smi* (Rar) Nume dat mai multor păsări înrudite cu vrabia, cu penajul albastru ori cafeniu, din India. 2-3 *si, ai* (Șis *Limba* ~) Limbă vorbită în Bengal. 4 *ai* Din Bengal.

benghesi v vz *bindisi*

benghiuș sn vz *benghiușă*
benghiușă sf [At: FILIMON, C. I, 757 / V: ~nchi, zberghi, bobenchi / Pl: ~uri, (rar) ~ / E: ns cf tc *benek*] (Pop) 1 Mic semn negru (natural sau artificial) pe obraz sau pe trup. 2 (Pex) Semn. 3 Semn făcut pe fruntea cuiva ca să fie ferit de deochi. 4 (Îs) În ~uri Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. 5 (Reg) Semn în frunte din cauza unei lovituri.

benghiuș sn vz *benghiușă*

benghiușă sf [At: TDRG / V: ~ghiush sn, bench~ / Pl: ~se / E: nct] (Mol; la căruțe) Lemn de care se sprijină partea de sus a leucii și de care se reazemă loitrele.

bengulaș sm [At: COMAN, GL. / Pl: ~i / E: nct] (Reg) Venetic.

bengut, ~ă *a* [At: MARIAN, NA. 95 / Pl: ~i, ~e / E: *benga* + -uț] (Reg) 1 Ciudat. 2 Rău.

benic sn [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I. 199 / E: tc *benek*] (Trm) Atlas cu picățele.

benign, ~ă *a* [At: RALEA, E. O. 176 / V: (înv) ~in, ~ă / E: lat *benignus*, fr *benin*, ~igne] 1 Blând. 2 Indulgent. 3 (D. boli) Fără gravitate Si: ușor. 4 (D. medicamente) Care vindecă fără durere.

benignitate sf [At: DEX² / E: fr *bénignité*] Stare ușoară a unei boli.

benin, ~ă *a* vz *benign*

beninez, ~ă [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: *Benin* + -ez] 1 *smf* Persoană născută și crescută în Benin. 2-3 *smf, a* (Locuitor) din Benin.

beniș sn vz *binîș*

benișel sn vz *binîșel*

benjamin sm [At: DEX² / E: fr *benjamin*] (Rar; frm) 1 Cel mai mic copil al unei familii. 2 Cel mai tânăr membru al unui grup.

benoar sn [At: ALECSANDRI, ap. CADE / P: ~no-ar / V: ~nuar~ / Pl: ~e / E: fr *baignoire*] (Frm) Lojă situată la parter.

bent sn [At: H II 251 / Pl: ~uri / E: tc *bend*] (Rar; tcm) 1 (Reg) Mică vale cu sau fără apă cugătoare. 2 Ochi de apă adânc. 3 Mocirlă. 4 (Înv; îs) Om ~ Om ascuns.

bental, ~ă [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: ger *Benthal*] 1 *a* Bentic. 2 *sn* Bentos.

bentiță sf [At: ODOBESCU, S. I. 418 / Pl: ~te / E: *bantă* + -iță] 1-2 (Șhp) Bantă (mică).

ben tonic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *ben tonique*] Care trăiește pe fundul apelor Si: *bental* (1).

bentonit sn [At: DEX² / V: ~iță sf / E: fr *bentonite*] Rocă sedimentară argiloasă cu proprietăți absorbante, utilizată ca decolorant sau dezodorizant.

bentonită sf vz *bentonit*

bentos sn [At: DEX² / E: fr *benthos*] Totalitate a organismelor care trăiesc pe fundul apelor Si: *bental* (2).

benuar sn vz *benoar*

benzaldehydă sf [At: MACAROVICI, CH. 517 / Pl: ~de / E: fr *benzaldehyde*] (Chm) Lichid cu miros de migdale amare, folosit în parfumerie și în industria coloranților Si: *aldehida benzoică*.

benzedrina sf [At: DEX² / Pl: ~ne / E: fr *benzedrine*] (Fam) Amfetamină.

benzen sm [At: DEX² / Pl: ~i / E: fr *benzène*] (Chm) Hidrocarbură lichidă, incoloră, insolubilă în apă, extrasă din gudroanele cărbunilor de pământ sau din petrol, care se folosește ca decolorant, ca materie primă la fabricarea unor compuși organici etc.

benzenic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *benzénique*] (D. corpuri sau grupuri moleculare) În a cărei compoziție intră benzenul.

benzenism sn [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *benzénisme*] (Rar) Benzolism.

benzidină sf [At: LTR / Pl: ~ne / E: fr *benzidine*] (Chm) Bază organică ce cristalizează în foițe incolore, strălucitoare, solubile în alcool, care se utilizează în industria textilă, ca materie colorantă.

benzil sm [At: DN³ / E: fr *benzile*] Substanță aromatică, insolubilă în apă, sub formă de prisme triunghiulare de culoare galbenă.

benzină sf [At: BOGZA, C. O. 308 / Pl: ~ne / E: fr *benzine*] (Chm) Lichid incolor, ușor inflamabil, cu miros caracteristic, produs petrolier sau de sinteză, folosit mai ales drept combustibil la motoarele cu explozie.

benzinărie sf [At: DA / Pl: ~ii / E: *benzină* + -arie] 1 Depozit de benzină. 2 Magazin pentru aprovizionarea automobilelor cu carburant.

benzipircn sn [At: DEX² / E: eg *benzipiren*] Substanță extrasă din gudron, folosită în oncologie.

benzoat sm [At: LTR / Pl: ~ați / E: fr *benzoate*] (Chm) 1 Sare sau ester al acidului benzoic. 2 (Îs) ~ de sodiu Substanță cristalină, solubilă în apă, cu acțiune antifementativă, întrebuințată ca dezinfectant intestinal și la prepararea conservelor. 3 (Îs) ~ de benzil Lichid uleios, incolor, cu miros plăcut, solubil în alcool, întrebuințat în terapia medicală și în industria parfumurilor.

benzoe sn [At: ENC. AGR. / E: fr *benzoë*] (Chm) Smirnă.

benzofenonă sf [At: DN³ / Pl: ~ne / E: fr *benzophénone*] (Chm) Substanță cristalină, solubilă în alcool și eter, fixator pentru parfumi.

benzoic, ~ă *a* [At: LTR / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *benzoïque*] 1 (Chm; îs) Acid ~ Substanță cristalină, albă, extrasă din rășini naturale sau fabricată sintetic și întrebuințată în industria coloranților, a medicamentelor etc. 2 Aldehida ~a Benzaldehidă.

benzoiare sf [At: DN³ / Pl: ~lări / E: fr *benzoilation*] Introducere a radicalului benzoil în molecula unui compus chimic.

benzol sm [At: CADE / E: fr *benzol*] (Chm) Lichid volatil, inflamabil, obținut prin distilarea gudroanelor, întrebuințat la motoarele cu combustie internă și ca antiparazit extern la animale.

benzolism sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *benzolisme*] Totalitate a tulburărilor care apar în intoxicația (profesională) cu benzen Si: *benzenism*.

benzonafiol sm [At: LTR / Pl: ~i / E: fr *benzonaphiol*] (Chm) Pulbere cristalină, albă, insipidă, solubilă în alcool, întrebuințată ca antiseptic intestinal Si: *benzoat de nafiol*.

benzopirina sf [At: DEX² / Pl: ~ne / E: fr *benzopirine*] (Chm) Substanță gudronată din fumul de țigară.

benzopurpurină sf [At: DEX² / Pl: ~ne / E: fr *benzopurpurine*] (Chm) Substanță colorantă, important colorant roșu pentru humbac.

beoțian, ~ă [At: DA / Pl: ~ieni, ~iene / E: fr *béotien*] 1-2 *smf, a* (Persoană) din Beoția. 3 *a* (Liv; înv; nre) Greoi la minte.

beracea sfi [At: SEVASTOS, N. 280 / V: ~reac~ / E: nct] 1 Dans țărănesc nedefinit mai îndeaproape. 2 Melodie după care se execută acest dans.

berar sm [At: BĂRAC, T. 64/19 / Pl: ~i / E: *beré*¹ + -ar] 1 Fabricant de bere. 2 Negustor care ține o berărie.

berat sn [At: M. COSTIN, ap. LET. I 217/26 / V: *bar~*, *bâr~*², ~reat / E: nct] (Înv) Diplomă sau brevet de investitură dat de Înalta Poartă, mai ales domnilor țărilor românești, la instalarea în domnie Si: *firman*, *wic*.

beratului sm [At: DUMITRACHE, ap. ȘIO II b / Pl: ~lii / E: tc *beratly*] Posesor al unui berat.

berăgată sf vz *beregată*

berăreasă sf [At: COSTINESCU / Pl: ~rese / E: *berar* + -easă] 1 Fabricantă de bere Si: *berărița* (1). 2 Soție a berarului Si: *berărița* (2).

berărie sf [At: ȘINCAI, HR. III 200/1 / Pl: ~ii / E: *berar* + -ie] 1 Local în care se bea bere Si: *braserie*. 2 (Pex) Restaurant. 3 (Rar) Fabrică de bere¹.

berărița sf [At: LB / Pl: ~te / E: *berar* + -iță] 1-2 Berăreasă (1-2).

berban sm [At: H III, 408 / Pl: ~i / E: nct] (Iht) Specie de pește nedefinită mai îndeaproape.

berbant, ~ă [At: BELDIMAN, ap. TDRG / V: *bir~* / Pl: ~nți / E: ngr *βερβάντης*] (Înv; fam) 1-2 *sm, a* (Bărbat) afemeiat Si: *crai*, *craidon*, *strengar*. 3 *a* (Fig; rar) Ușuratic.

berbantlăc sn [At: ALECSANDRI, T. 1278 / V: ~lic / Pl: ~uri / E: *berbant* + -lăc] (Îfm) Fapte de berbant Si: *berbantărie*, *berbanție*, *craillăc*.

berbantlesc, ~ească *a* [At: N. A. BOGDAN, ap. TDRG / Pl: ~ești / E: *berbantlăc* + -esc] (Nob) De berbant Si: *berbantăresc*.

berbanță *sf* *vz* **barbântă**
berbântăresc, ~**neasă** *a* [At: N. A. BOGDAN, ap. TDRG/ Pl: ~**esti** / E: **berbant** + ~**ăresc**] (Nob) Berbantlesc.
berbântărie *sf* [At: I. NEGRUZZI, S. III, 151 / Pl: ~**ii** / E: **berbant** + ~**arie**] (Nob) Berbantlăc.
berbântlăc *sn* *vz* **berbantlăc**
berbanție *sf* [At: ALECSANDRI, ap. TDRG / Pl: ~**ii** / E: **berbant** + ~**ie**] (Nob) Berbantlăc.
berbătură *sf* *vz* **bărburătură**
berbău *sn* [At: H VI, 236 / Pl: ~**ăi** / E: nct] (Reg) Haină scurtă, din dimic.
berbec *sm* [At: NECULCE, ap. LET. II, 203/34 / V: ~**ece**, (rar) ~**eciuri** / Pl: ~**eci**, (rar; în rimă) ~**eciuri** / E: ml **berbex**, ~**ecis** (=vervex)] 1 Mascul al oii (după trei ani) Si: *arete Cf asman, batal, valos*. 2 (Îs) ~**bătu** sau **înors** Berbec (1) castrat. 3 (Înv; îcs) **De-a ~ele** (sau ~**ul** ori ~**ii**) Joc de copii care simulează luptă. 4 (Îs) **Cornul ~elui** Ornament cusut pe ii. 5 (Lsg) Constelație din emisfera boreală. 6 (Art) Primul din cele douăsprezece semne ale zodiacului. 7 (Îs) **Zodia ~ului** Perioadă dintre 21 martie și 21 aprilie, când soarele trece în dreptul Berbecului (5). 8 (În antichitate și evul mediu) Mașină de război cu un gât lung terminat cu un vârf de fier ca un cap de berbec, pentru spargerea zidurilor sau porților unei cetăți asediate. 9 (Îs) ~ **sub scut** Berbec (8) apărut de un eșafodaj în formă de casă. 10 (Lpl) Boabe de porumb din care se fac floricele. 11 Greutate mare, acționată mecanic sau manual, care, prin cădere, servește la baterea pilonilor, la bățuit pământul, la spargerea bucăților mai mari de fontă etc. 12 Instalație mecanică cu berbec (11). 13 (Îs) ~**hidraulic** Veche mașină de ridicat apa, care folosește energia loviturilor de berbec produse prin închiderea și deschiderea automată alternativă a două supape. 14 (Glg; lpl) Stânci proeminente, rotunjite și lustruite de ghețari.
berbecar¹ *sn* [At: N. REV. R III, 1910, 85 / Pl: ~**e** / E: **berbec** + ~**ar**] (Reg) Cojoc lung cu lână mare Cf *șarică, burcă*.
berbecar² *sm* [At: H IV, 155 / V: **bărbăcariu**, **bărbăc**~ / Pl: ~**i** / E: **berbec** + ~**ar**] 1 Păstor de berbeci (1). 2 Epitet dat unuia dintre cei trei Filipi. 3 (Îvp) Sărbătoare celebrată pe 26 septembrie.
berbecat, ~**a** *a* [At: ENC. VET. 105 / Pl: ~**ați**, ~**e** / E: **berbec** + ~**ar**] 1 (Rar; d. capul unui animal) Cu fruntea bombată ca a berbecului (1). 2 (D. botul sau fruntea unui animal) Cu profil convex.
berbecărie *sf* [At: TDRG / V: **bărbăc**~ / Pl: ~**ii** / E: **berbec** + ~**arie**] 1 Cărd de berbeci (1) aleși (după Sfânta Marie) dintre oi. 2 Locul unde pășunează berbecăria (1). 3 Țarc unde se țin berbecii (1) despărțiți de oi.
berbece *sm* *vz* **berbec**
berbecel *sm* [At: GCR II, 329/6 / Pl: ~**cei** / E: **berbec** + ~**el**] 1-2 (Zlg; șhp) Berbecuț (1-2). 3 (Orn) Pasăre, cenușie sau roșiatică pe spate, cu aripile și coada negre Si: *sfrâncioc mare*. 4 (Pop; îs) ~ **-mare** Lupul-vrăbiilor Si: *șoimut*. 5 (Pop; îs) ~ **-mic** Lupul-vrăbiilor mic. 6 (Bot; îs; pop) ~**roșietic** Șofran. 7 (Pop) Strugure cu boabe mici, dese, ruginii și dulci.
berbecesc, ~**neasă** *a* [At: MATEESCU, B. 62 / Pl: ~**cești** / E: **berbec** + ~**esc**] (Rar) 1 De berbec (1). 2 (Fig) Încăpățânat.
berbeceste *av* [At: M. I. CARAGIALE, C. 130 / E: **berbec** + ~**este**] 1 Ca un berbec (1). 2 (Fig) Cu stăruință. 3 Cu încăpățănare.
berbeci *vt* [At: SADOVEANU, M. C. 22 / Pzi: ~**cesc** / E: **berbec**] (Nob) A izbi, a lovi puternic.
berbecică *sf* [At: MARIAN, O. II 79 / Pl: ~**ecce** / E: **berbec** + ~**ică**] (Orn) Femela berbecelului (3).
berbecuț, ~**a** *smf* [At: ECONOMIA 90/19 / V: **bărbăc**~ / Pl: ~**i**, ~**e** / E: **berbec** + ~**uț**] 1-2 (Șhp) Berbec (1) (mic) Si: **berbecel** (1-2). 3 Miel de un an. 4 (Orn; Mol; Buc) Becățină. 5 (Orn; rar) Berbecel (4) mare. 6 (Bot) Papură (*Typha angustifolia*).
berbelăc *sn* [At: ALECSANDRI, T. 433 / Pl: ~**uri** / E: **berbelik**] (Rar) Ustensile ale bărbierului.
berbeleac *sn* [At: GORJAN, H. I/54 / E: ns cf **berbec**] 1 (Reg) Leagăn. 2 (Pop; îlav) **De-a ~ul** sau (rar) **de-a ~a** De-a rostogolul, peste cap Si: **de-a tumba**. 3 (Fig; îe) **A da pe cineva de-a ~ul** A-l face să cadă, cu rușine.

berbeleu *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: ~**ei** / E: nct] (Trs) 1 Om prost, nedestoinic. 2 Copil bătuș.
berbene *sm* *vz* **brebenel**
brebeniță *sf* *vz* **barbință**
berbenog *sn* *vz* **brebenoc**
berbență *sf* *vz* **barbântă**
berber, ~**ă** [At: DEX² / Pl: ~**i**, ~**e** / E: fr **berbère**] 1 *smf* Populație hamito-semitică din nordul Africii. 2 *smf* Persoană aparținând populației berbere (1). 3 *a* Care aparține berberilor (1). 4 *a* Referitor la berberi (1).
berber-bașa *sm* [At: DA / Pl: ~**i-bașale** / E: tc **berber-başa**] (Trf) Șef al bărbierilor de la curtea domnească.
berberidacee [At: DN³ / P: ~**ce-e** / E: fr **berbérédacées**] 1 *sf* Familie de plante dialipetale, erbacee și lemnoase, având ca tip drăcila. 2 *sf* Plantă din familia berberidacee (1).
berberita *sf* [At: ENC. AGR / Pl: ~**te** / E: nct] (Bot; reg) Drăcilă.
berbeteag, ~**a** *a* [At: I. CR. II, 55 / V: **gherghet**~ / Pl: ~**egi**, ~**ege** / E: **bere** + **beaeg**] (Reg) 1 Amețit (de băutură). 2 Năucit. 3 Care de-abia mai merge. 4 Convalescent.
berbiariu *sn* *vz* **bărbier**
berbină *sf* *vz* **verbină**
berbinca *sf* *vz* **verbină**
berbință *sf* *vz* **barbântă**
berbunc, ~**a** *smf* *vz* **bărbunc**
berc¹ *sn* [At: DEX² / Pl: ~**uri** / E: mg **berék**] (Reg) 1 Dumbravă. 2 Pădure.
berc² *sn* *vz* **bărc**
berc³, **bearcă** [At: DAMÉ, T. 29 / V: **berg** / Pl: ~**rci**, **berce** / E: nct] 1 *a* (D. animale) Cu coada scurtă. 2 *a* (Spc; d. bou și vacă) Cu coada fără șfichi. 3 *a* (D. animale) Fără coadă Cf *ciumpav*, *ciopârtac*, *retezat*. 4 *af* (D. căciuli) Fără vârf. 5 *af* (D. căciuli) Teșit. 6 *af* (D. cămăși) Scurt.
berc⁴ *sm* [At: MARIAN, D. 216 / Pl: ~**rci** / E: nct] (Atm; Trs; Buc; sis **bercii** nasului) Parte carnoasă dintre nări Si: (pop) **puncica** nasului.
bercar [At: LB / V: (înv) ~**riu** / Pl: ~**i** sm, ~**e** sn / E: **berc** + ~**ar**] (Reg) 1 *sm* Pădure. 2 *sn* Îngrămădire de vreascuri. 3 *sn* Desiș de druși, spini, curpeni etc., în care nu poți pătrunde. 4 *sn* Tufiș des într-o pădure.
bercariu *sn* *vz* **bercar**
bercă *sf* [At: MĂNDRESCU, L. P. 213 / V: (1, Ban) **bir**~, (2) **băr**~ / Pl: ~**rci** / E: nct] 1 Oaie cu lână creată și mică. 2 Lână bercăi (1), de obicei vopsită.
berceuse *sf* [At: DEX² / P: **bersöz** / E: fr **berceuse**] (Muz) Piesă muzicală cu ritmul unui cântec de leagăn.
berchina *sf* *vz* **bechită**
berchiță *sf* [At: BĂCESCU, P. 21 / Pl: ~**te** / E: nct] (Îht; reg) 1 Boartă. 2 Lăteț.
berci *sm* [At: (a. 1784) ALEXANDRIA, ap. GCR II 133/21 / E: srb **birič**] (Înv) Crainic.
bercie *sf* [At: CHEST. V, 75/97 / Pl: ~**cii** / E: nct] (Reg) Oaie cu lână neagră.
berciuri *smf* [At: DA / E: nct] (Reg; îe) **A umbla pe** ~ **A umbla** hai-hui.
bercuț *sn* [At: LB / V: (înv) ~**iu** sn / Pl: ~**uri** / E: **berc²** + ~**uț**] 1-2 (Șhp) Berc¹ (1) (mic).
bercuțiu *sn* *vz* **bercut**
berdă *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~**de** / E: nct] (Mar) Coastă de deal răpoasă.
berdedeu *sn* *vz* **ferdideu**
berdui *v* *vz* **bărdui**
berc¹ *sf* [At: CORESI, PS. 275 / Pl: **beri** / E: **bea²**] 1 Înghițire a unui lichid. 2 Sugere. 3 Consumare de băuturi alcoolice. 4 Chefuire. 5 Cheltuire a banilor pe băutură. 6 Cinstire cu băutură a cuiva. 7 (Înv; adesea corelat cu **măncare**) Băutură. 8 (Trs; Buc) Petrecere a tineretului, la țară, la începutul căslegilor Si: **bercan**. 9 (Trs; Buc; îe) **Dat în** ~ **Bun** de înșurat. 10 (Trs; Buc; pex) Grup de tineri care aranjează berea (8). 11 Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. 12 (Gmt; d. copii; îe) **A face** ~ **mătii** A plânge fără motiv.

bere² sf [At: DA / Pl: *beri* / E: ger *Bier* (influențat de *bere¹*)] 1 Băutură alcoolică slabă, obținută prin fermentarea unei infuzii rezultate din fierberea în apă a malțului și a florilor de hamei. 2 (Eliptic) Recipient cu bere² (1).

berean sn [At: MARIAN, NU. 67 / Pl: ~uri / E: *bere* + -an] (Reg) Bere¹ (8).

bereat sn vz *berat*

berec s [At: CHEST. V, 165/24 / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Reg) Îmbrăcămintă ciobănească.

berechet [At: DIONISIE, ap ȘIO / Pl: ~uri sn, ~eți sm / E: tc *bereket*] 1 sn (Adesea în leg. cu „spor”, mai ales în urări) Belșug. 2 av Din belșug Si: *din abundență*. 3 sn Prosperitate (neasteptată). 4 sm (lr) Om care aduce noroc. 5 sm (lvp) Om șiret și mincinos Si: *plescar, haimana*.

beregat sf [At: ANON. CAR. / V: (reg) *bele*~, ~răg~, ~gău, ~ghea~, ~gus, ~rig~, *birighia*~, *gher(e)beată*, *verig*~ / Pl: ~te, (Mol) ~găți / E: ns cf srb *berikat*] (Pop) 1 Laringe Si: *înghițitoare, gătiță*. 2 Parte a gâtului unde se află laringele. 3 Gât. 4 (Îe) A avea ~ ta *curcanului* A înghiți repede și nemestecat.

beregăna vi [At: DR. XI, 154 / Pzi: ~regan / E: nct] (Olt) A striga din toate puterile.

beregătui vt [At: CIAUȘANU, V. / Pzi: ~esc / E: *beregat* + -ui] A sugruma Si: *a beregăti*.

beregătuire sf [At: V. ROM. mart.-apr. 1935, 57 / Pl: ~ri / E: *beregătui*] Sugrumare.

beregăți v [At: DA / Pzi: ~tesc / E: *beregat* + -i] A beregătui.

beregău sn vz *beregat*

beregheată sf vz *beregat*

bereglaș s [At: CHEST. II, 274/362 / E: ns cf *berluială*] (Reg) Parte bătută cu scânduri la pridvorul casei.

bereguș s vz *beregat*

berejnic sm vz *bereznic*

berent s [At: I. CR. V, 221 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Ciomag mare și greu.

beret sn vz *bereta*

beretă sf [At: CARAGIALE, M. 124 / V: ~ret sn / Pl: ~te / E: fr *béret*] 1 Șapcă marinărească fără cozoroc. 2 (Pex) Bască.

berezăc sn vz *belezic*

berezăc sn vz *belezic*

berezie sf [At: DENSUSIANU, T. H. / Pl: ~ii / E: nct] (Rar) 1 Destrăbălare. 2 Imoralitate.

bereznic sm [At: ȘEZ. II, 23 / V: ~ejn~ / Pl: ~ici / E: ucr (по)бerezник] (Mol; Buc; rsm) Pădurar.

berg, ~ă a vz *berc²*

bergamască sf [At: CERNE, D. M. / E: it *bergamasca*] 1 Vechi dans popular din Bergam. 2 Melodie după care se dansează bergamasca (1). 3 Rasă de oi din Italia.

bergamot, ~ă a, smf vz *pergamut*

bergamut, ~ă a, smf vz *pergamut*

bergeretă sf [At: DN³ / P: *berjeretă* / E: fr *bergerette*] Mic cântec cu caracter pastoral.

bergheli vr [At: DA / Pzi: ~lesc / E: nct] (lvr; fam) A se urâți (de boală, mizerie sau bătrânețe) Si: (pop) *a se rablagi*.

berginizare sf [At: DN³ / Pl: ~zări / E: fr *berginisation*] (Chm) Procedeu de obținere a combustibililor lichizi prin hidrogenarea hidrocarburilor grele, a gudroanelor etc.

bergsonian, ~ă [At: DN³ / P: ~ni-an / Pl: ~ieni, ~iene / E: fr *bergsonien*] 1-2 a Referitor la Bergson sau bergsonism. 3 smf Adept al bergsonismului.

bergsonism sn [At: DN³ / E: fr *bergsonisme*] Doctrină filozofică a lui Henri Bergson, a cărei categorie centrală e „durată”, susținând că adevărul nu e accesibil cunoașterii științifice, ci numai intuiției.

berhoc s [At: CHEST. V, 72/35 / A: nct / E: nct] Oaie bătrână Si: *mârșă*.

beri-beri sn [At: DEX² / S: *beriberi* / E: fr *béribéri*] Boală din Extremul Orient cauzată de lipsa vitaminei B₁ din organism, caracterizată prin tulburări cardiace și nervoase și apariția unor endeme.

berichital sn vz *berichitel*

berichitel sn [At: SEZ. V, 37 / V: ~fal / Pl: nct / E: ns cf *brighideu*] Bețisor cu laț, pentru sucitul nuielilor.

berigată sf vz *beregată*

beril sn [At: LTR / Pl: ~uri / E: fr *béryl*] Silicat natural de beriliu și aluminiu, având ca varietăți pietre prețioase de diferite culori.

beriliu sn [At: MACAROVICI, CH. 354 / V: ~um / Pl: ~ii / E: fr *béryllium*] (Chm) Metal alcalino-pământos, cenușiu, ductil și maleabil, foarte dur, întrebunțat la aliaje și ca dezoxidant Si: (înv) *gluciniu*.

berilium sn vz *beriliu*

berjeră sf [At: DEX² / Pl: ~re / E: fr *bergère*] Fotoliu adânc și larg, cu spătar înalt cu rezemători laterale pentru cap.

berjinar sm [At: CHEST. II, 8/189 / Pl: ~i / E: nct] (Reg) Om fără casă Si: (reg) *harantoc*.

berkeleian, ~ă [At: DN³ / P: ~cle-ian / Pl: ~ieni, ~iene / E: fr *berkeleyen*] 1-2 a Referitor la George Berkeley sau la berkeleyism. 3 smf Adept al berkeleyismului.

berkeleyism sn [At: DN³ / P: ~cle-ism / Pl: ~e / E: fr *berkeleyisme*] Sistem filozofic al lui George Berkeley, care susține că lucrurile și însușirile lor nu sunt decât senzații ale omului, cauza senzațiilor fiind Dumnezeu.

berkelium sn [At: DN³ / V: ~um / P: ~liu / E: eg *berkelium*] Element sintetic radioactiv.

berkelium sn vz *berkelium*

berlant sn vz *briliant*

berleant sn vz *briliant*

berleș sn vz *berleș*

berleș sn [At: VAIDA / V: ~fiș, ~ej / Pl: ~uri / E: mg *bérlés*] (Reg) 1 Căptușeală. 2 Dos la căciulă, din piele de ied sau iepure.

berliant sn vz *briliant*

berlic smn vz *birlic*

berlină sf [At: DA / Pl: ~ne / E: fr *berline*] 1 (Înv) Trăsură mare, închisă, asemănătoare cupeului, cu două banchete față în față. 2 Autoturism cu două sau patru portiere și patru geamuri laterale.

berlinetă sf [At: DN³ / Pl: ~te / E: it *berlinetta*] Automobil tip berlină de dimensiuni reduse.

berliș sn vz *berleș*

berlui vt [At: COMAN, GL. / Pzi: ~esc / E: nct] (Trs) A căptuși o haină.

berluială sf [At: CHEST. II, 274/330 / Pl: ~ieli / E: *berlui* + -eală] (Pop; la casele țărănești) Parte de pridvor bătută cu scânduri Si: *berluitura*.

berluitură sf [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *berlui* + -tura] Berluiială.

bermă sf [At: LTR / Pl: ~me / E: fr *berme*] 1 (For) Trecere îngustă între șanț și grămadă de pământ rezultată din săparea lui. 2 Banchetă pe taluzurile înalte, lată de circa 1m, pusă pentru a mări stabilitatea.

bernadin sm vz *bernardin¹*

bernardin¹ sm [At: ENC. VET. 684 / V: ~adin / Pl: ~i / E: ger *Bernhardiner*] Câine mare, cu părul lung, de culoare albă cu pete roșcate, originar din Elveția, dresat pentru găsirea celor răătăciți în munți Si: *Saint-Bernard*.

bernardin², ~ă smf [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *bernardin*] Călugăr sau călugăriță catolică, din ordinul Sfântului Bernard.

bernavici smp vz *berneveci*

bernă sf [At: LTR / E: fr *berne*] 1-2 (Îs) *Pavilion* (sau *drapel*) în ~ Pavilion (sau drapel național) coborât pe jumătate în semn de doliu.

bernăvicași smp *berneveci*

berneveci smp [At: MANOLESCU, I. 183 / V: ~navici, ~năvicași, ~venci, ~vici, ~nivici, ~vigi, *birnevigi*, *birni*~, *brinivici* / E: nct] (Reg) Pantaloni țărănești largi și lungi, din stofă groasă (de iarnă) Cf *cioareci*, *itari*.

berneveci smp vz *berneveci*

berneveci smp vz *berneveci*

bernivici smp vz *berneveci*

bernivigi smp vz *berneveci*

bernsteinian, ~ă [At: DN³ / P: ~ștai-ni-an / Pl: ~ieni, ~iene / E: *Bernstein* + -ian] 1-2 a Referitor la bernsteinism sau la Bernstein. 3 smf Adept al bernsteinismului Si: *bernsteinist*.

bernsteinism sn [At: DN³ / P: ~ștai~ / Pl: ~e / E: *Bernstein* + -ism] Curent reformist în social-democrație, apărut în Germania la sfârșitul sec. XIX și începutul sec. XX, care propaga revizuirea în spiritul liberal a tezelor fundamentale ale filozofiei și economiei politice marxiste.

bernsteinist, ~ă smf [At: DN³ / P: ~ștain~ / Pl: ~iști, ~e / E: *Bernstein* + -ist] Bernsteinian (3).

berriasian, ~ă [At: DN³ / P: ~si-an / Pl: ~ieni, ~iene / E: fr *berriasien*] (Glg) 1 sn Prim etaj al cretacicului inferior. 2 a Care aparține berriasianului (1).

bersalier sm [At: DA ms / P: ~li-er / Pl: ~i / E: it *bersagliere*] Soldat din trupele de infanterie italiene Cf *vânător de munte*.

bersan sm [At: COMAN, GL. / Pl: ~i / E: nct] (Reg) Ștrengar.

berta sf [At: CV, 1949, nr 7, 33 / P: ~te / E: fr *berthe*] (Mol) Broboadă mare de lână, cu ciucuri, purtată pe umeri sau pe cap.

bertelhe sf vz *betelie*

bertilonaj sn [At: DN³ / P: ~ti-o~ / E: fr *bertillonage*] Sistem de identificare a criminalilor, bazat pe măsurători ale scheletului omenesc.

bertița sf [At: POMILIU, B. 1004 / V: *bet~* / Pl: ~te / E: *bartă* + -ită] (Trs; Ban) 1-2 (Șhp) Bartă (mică). 3 (La sate) Panglică împletită din paie care se pune la pălărie sau cu care se încing fetele peste brâu.

berton sn [At: DN³ / Pl: ~oane / E: fr *berthon*] Barcă cu vâsle, din pânză cauciucată, care se poate strânge după folosire.

besacștea sf vz *besactea*

besactea sf [At: ALECSANDRI, T. 1394 / V: ~cștea, ~sec~, ~staht~, *bis~*, *bișă* / Pl: ~ele / E: tc *beštahta*] (Înv) Cutioară (de lemn) ornamentată, pentru păstrat bijuterii, obiecte de cusut, tutun etc.

besadă sf vz *beseadă*

besacteluță sf [At: I. NEGRUZZI, S. IV, 77 / V: *bis~* / Pl: ~te / E: *besactea* + -ăluță] 1-2 (Șhp) Besactea (mică).

besădui vi [At: PSALT. HUR., ap. DHLR II 503 / V: *bās~*, ~sed~ / Pzi: ~iesc / E: vsl *besecosaari*, ucr *beserybatu*, mg *beszélni* „a vorbi”] 1 (Reg) A bășădi. 2 (Reg) A ține sfat. 3 (Reg; pex) A complota. 4 (Mol) A fi deprins numai cu un fel de lucru sau de mâncare.

besăcăre v vz *băscăcăra*

beschie sf [At: DAMÉ, T. 112 / V: (reg) ~stie, *beșchiă*, *bis~*, *bischie*, *bischie* / Pl: ~ii / E: nct] (Reg) 1 Ferăstrău mare pentru bușteni, cu pânza cu dinți mari, mai lată la mijloc decât la capete, acționat de doi oameni. 2 (Îf *bischie*) Cuțit cizmăresc. 3 (Îf *bischie*) Instrument tăios pentru făcut jgheabul șindrilelor.

beseadă sf [At: PSALT. SCH. 340 / V: ~sada, *bāsada* / Pl: ~de, (înv) ~săzi / E: vsl *besera*, mg *beszéd*] 1 (Trs) Vorbă. 2 (Trs) Convorbire. 3 (Reg) Anecdota. 4 (Reg) Ghicitoare.

besearecă sf vz *biserică*

beseareică sf vz *biserica*

beseactea sf vz *besactea*

beseđui v vz *besădui*

bescrecă sf vz *biserica*

besman sn vz *bezmân*

besmetic, ~ă a vz *bezmetic*

besmină sf [At: CHEST. VI, 15 S / Pl: ~ne / E: nct] 1 (Îc) ~ de ceară Celulă de albină insuficient de mare. 2 (Îae) Vas în care se varsă ceara topită.

besniță sf [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~te / E: nct] (Reg) Femeie bătrână.

besondrină sf vz *bașondina*

bessi smp [At: DEX² / E: lat *bessi*] 1 Trib trac așezat în antichitate între Munții Rodopi și cursul superior al râului Harghita. 2 Nume al pecenegilor în izvoarele scrise latine.

bestahlea sf vz *besactea*

bestial, ~ă a [At: VLAHUȚĂ, D. 306 / Pl: ~i, ~e / E: *bestie* + -al] 1 Animalic. 2 De o cruzime feroce. 3 (Fig) Formidabil. 4 (Fig) Foarte dificil.

bestialitate sf [At: DA ms / Pl: ~tăți / E: fr *bestialité*] 1 Cruzime feroce. 2 Faptă bestială (2).

bestializa vir [At: DN³ / P: ~sti-u~ / Pzi: ~zez / E: fr *bestialiser*] 1-4 A deveni sau a face să devină bestial (1-2).

bestializare sf [At: DN³ / Pl: ~zări / E: *bestializa*] 1-4 Devenire sau facere a cuiva să devină bestial (1-2).

bestiar [At: DA ms / Pl: ~i sm, ~e sn, ~ii / E: fr *bestiaire*] 1 sm Gladiator roman care lupta cu fiarele. 2 sn Luptă între oameni și animale, în circuri. 3 sn Antologie medievală de fabule sau povestiri alegorice cu animale Si: (înv) fiziolog.

*bestie*¹ sf [At: VLAHUȚĂ, P. 52 / V: (Trs) *beș~*, (reg) *bestieraie* / Pl: ~ii / E: lat *bestia*] 1 (Înv) Animal. 2 (Fig) Om cu apucături sau instincte de fiară.

*bestie*² sf vz *beschie*

best-seller [At: DEX² / P: *bestselar* / E: eg *best-seller*] 1-2 sn, a (Lucrare literară) cu record de vânzări. 3 smf (Rar) Autor al unei lucrări (beletristice) de mare succes. 4-5 sn Articol sau produs foarte căutat.

beș sm [At: DA ms / Pl: ~i / E: nct] 1 (Pop) Bășină. 2 (Bot; îs) ~ul-calului Gogoasă (*Lycopordon bovista*). 3 (Arg) Anus. 4 (În limbajul copiilor) Minge.

beșacștea sf vz *besactea*

beșamel sn [At: DN³ / V: *bechamel* / E: fr *béchamel*] Sos alb făcut cu smântână.

beșâl sn [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~saie / E: nct] (În graiul minerilor) Odihnă.

beșău sm [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~ăi / E: nct] (Reg) Copil mic și slab.

beșchiă sf vz *beschie*

beși v vz *băși*

beșica v vz *bășica*

beșicare sf vz *bășicare*

*beșicat*¹ sn vz *bășicat*¹

*beșicat*², ~ă a vz *bășicat*²

beșică sf vz *bășica*

beșicător, ~oare a vz *bășicător*

beșicos, ~oasă a, sf vz *bășicos*

beșicuri snp [At: PANTU, PL. / E: nct] (Bot; reg) Păpălău (*Physalis alkekengi*).

beșicuță sf vz *bășicuță*

beșină sf vz *bășină*

beșinică sf vz *bășinică*

beșiniță sf vz *bășiniță*

beșinos, ~oasă a vz *bășinos*

beșinuță sf vz *bășinuță*

beșleagă sm [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 123/35 / V: *beșli agă* / Pl: ~legi / E: tc *bisli agasy*] 1 (În epoca fanariotă și în poezia populară) Căpitan de beșlii. 2 (Îvr) Om bătrân, neputincios Si: *babalâc*, *bacceia*, *hodoroagă* *neputincios*, *ramolit*. 3 (Îvr) Om (cam într-o ureche), care-și face dreptate cu pumnul.

beșleg sn [At: FURNICĂ, I. C. 43 / V: ~lug / Pl: ~uri / E: ger *Beschlag*] (Gms; nesigur) Garnitură de metal.

beșlegărit sn [At: BELDIMAN, TR. 94 / Pl: ~uri / E: *beșleagă* + -arit] (Înv) 1 Dare impusă de beșleagă (1). 2 Dare pentru întreținerea beșlegilor (1).

beșlegește av [At: TEODORESCU, P. P. 612 / E: *beșleagă* + -este] (În poezia populară; formație spontană) Ca beșlii.

beșlegie sf [At: ȘIO / Pl: ~gii / E: *beșleagă* + -ie] (Înv) Rang de beșleagă (1).

beșli aga sm vz *beșleagă*

beșlic sm [At: I. GHICA, S. 506 / V: ~ig sn / Pl: ~ici, ~ice / E: tc *beșlic*] 1 (Înv) Monedă turcească de cinci parale, care a circulat și în Țara

Românească Si: (Mol) *feudar*. 2 Bucată rotundă de păsă de pus sub obiectul ce se poartă pe cap.

beslig sn vz *beslic*

beșliu [At: CONDICA (1693), ap. ȘIO / Pl: ~ii / E: te *beșli*] 1 Corp de cavalerie (turcă), cu slujbă de jandarmi și curieri domnești. 2 Soldat din corpul de beșlii (1). 3 a (Rar, îpp) Voinic.

beșlug sn vz *beșleg*

beșniță sf [At: DA ms / Pl: ~te / E: *beși*] (Inj) Femeie grasă, leneșă și nesimțită.

beșoandă sf vz *bașordină*

beștăli vr [At: PAȘCA, GL. / Pzi: ~lesc / E: nct] (Trs) A comanda.

beste s [At: CV, II, 4 / A: nct / Pl: nct / E: ns cf ger *bestellen*] (Reg) Destrăbălat.

beștea sf [At: DENSUSIANU, T. H. 309 / Pl: ~ele / E: formă sincopată din *besicea*] (Reg) Pușchea.

bestegală sf [At: RĂDULESCU-CODIN, I. 130 / E: nct] (Pop; îcs) De-a ~la De-a rostogolul.

beșteleală sf [At: BUL. FIL. IV, 108 / Pl: ~eli / E: *beșteli* + *-eală*] Ocară.

beșteli vtr [At: PAMFILE, J. II / Pzi: ~lesc / E: nct] 1-2 (Pfm) A (se) face de ocară.

beștelire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *beșteli*] Ocărare.

beștelit¹ sf [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *beșteli*] Ocărare.

beștelit², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~iți / E: *beșteli*] 1-2 Care s-a făcut sau este făcut de ocară.

bestie sf vz *bestie²*

bestieraie sf vz *bestie¹*

bet a vz *biet*

beta smi [At: DEX² / E: fr *bêta*] 1 A doua literă a alfabetului grecesc, corespunzând sunetului b. 2 (Fiz; îs) *Particulă* ~ Electron sau pozitron emis de unele substanțe radioactive. 3 (Fiz; îs) *Radiatie* ~ Flux de particule beta.

betaină sf [At: LTR / P: ~ta-i~ / Pl: ~ne / E: fr *bétaine*] (Chm) Derivat trimetilat al glicocolului, existent în plante, mai ales în sfeclă.

betatron sn [At: DEX² / Pl: ~oane / E: fr *bétatron*] (Fiz) Accelerator de particule ce produce electroni de energii înalte.

betaxină sf [At: DN³ / Pl: ~ne / E: nct] Preparat farmaceutic din vitamina B₁.

betcă [At: PAMFILE, I. C. 44 / V: *bet*~ / Pl: ~curi / E: nct] 1 sf (Trs) Coajă de dovleac copt, curățată de miez, în care se adună sămăburi. 2 sfp Bețe încovoiate, lungi de până la 4 m, pe care se întind pieile.

bete sfp, sm vz *bată*

betea sf vz *beteală*

beteag smf, a [At: CUV. D. BĂTR. II, 454 / V: *bit*~, *biteagă* / Pl: ~egi, ~eagi, ~ege / E: mg *beteg*] (Pop) 1-2 (Om) infirm. 3-4 (Om) bolnav.

beteahnă sf vz *meteahnă*

beteală sf [At: ODOBESCU, S. III, 195 / V: *pe*~ / Pl: ~ele / E: ngr *πεταλένογ*] 1 Fir lung de metal auriu sau argintiu. 2 Podoabă din beteală (1) (pentru mirese). 3 (Bot; reg) Orzoică-de-baltă (*Vallisneria spiralis*). 4 (Bot; îs) ~la-miresei Floare nedefinită mai îndeaproape. 5 (Bot; reg) Mătasea porumbului.

betegeală sf [At: CORESI, EV. 216 / Pl: ~egeli / V: (reg) ~tejală, ~tejeală / E: *betegi* + *-eală*] (Pop) 1 Infirmitate. 2 (Spc) Epilepsie.

betegi [At: CORESI, ap. TDRG / V: (reg) ~teji / Pzi: ~gesc / E: *beteag* + *-i*] 1 vr (Pop) A provoca cuiva o infirmitate. 2 vr A rămâne infirm. 3-4 vtr A (se) răni. 5 vr (Spc) A face hernie Si: (reg) *a se surpa*. 6-7 vtr A (se) îmbolnăvi.

betegie sf [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / Pl: ~ii / E: *betegi* + *-ie*] (Înv) 1 Infirmitate. 2 Rană. 3 Hernie. 4 Îmbolnăvire.

betegire sf [At: CANTEMIR, IST. 30 / Pl: ~ri / V: (reg) ~teji / E: *betegi*] (Pop) 1 Infirmitate. 2 Rană. 3 Hernie. 4 Îmbolnăvire.

betegit¹ sn [At: MDA ms / V: (reg) ~teji / Pl: ~uri / E: *betegi*] (Pop) 1 Infirmitate. 2 Rană. 3 Hernie. 4 Îmbolnăvire.

betegit², ~a [At: DOSOFTEI, V. S. 127 / V: (reg) ~jit, ~ă / Pl: ~iți, ~e / E: *betegi*] (Pop) 1-2 smf, a Infirm. 3-4 smf, a Rănit. 5-6 smf, a (Om) cu hernie. 7 Îmbolnăvit.

betegos, ~oasă a [At: LB / Pl: ~osi, ~oase / E: *beteag* + *-os*] 1 (Trs) Bolnăvicios. 2 (Înv) Care aduce boli. 3 (Înv) Plin de boli.

betegșag sn vz *beteșug*

betegșig sn vz *beteșug*

beteică sf [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~ici / E: *bată* + *-eică*] (Olt) Fâșie îngustă de stofă.

betejală sf vz *betegeală*

betejeală v vz *betegeală*

beteji vtr vz *betegi*

betejime sf [At: MDA ms / Pl: ~mi / E: *beteji* + *-ime*] (Pop) 1 Infirmitate. 2 (Spc) Epilepsie.

betejire sf vz *betejire*

betejit¹ sn vz *betegit¹*

betejit², ~ă a vz *betegit²*

betejitură sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *beteji* + *-(i)tură*] (Pop) 1 Infirmitate. 2 (Spc) Epilepsie.

betejune sf [At: DA ms / Pl: ~ni / E: *betegi* + *-une*] 1 (Reg) Infirmitate. 2 (Spc) Epilepsie.

betel [At: ENC. AGR. / Pl: (1) ~i, (2) ~e / E: fr *bétel*] (Bot) 1 sm Frunze ale plantei *Piper melamiris*, cu formă ovală și culoare verde închis. 2 sn Mastic considerat drog, realizat dintr-o frunză de betel (1) îndoită, un bob de var nestins și un sfert din nuca *Areca catechu*.

beteleancă sf [At: REV. CRIT. III, 88 / Pl: ~enci / E: *betelie*] Betelie.

beteleică sf vz *betelie*

beteleucă sf vz *betelie*

betelie sf [At: ODOBESCU, S. I, 418 / V: *bartă*, *belterie*, *berte*~, ~leică, ~leucă / E: *bată* cf ger *Börtel*] 1 Fâșie îngustă, cusută în partea de sus a pantalonilor, fustelor etc. Si: (reg) *bată*. 2 Tivitură de sus a pantalonilor, a rochiei etc., prin care se trece un șiret etc. Si: *refec*. 3 (Pex) Margine tivită la gâtul sau mânecile iei sau ale cămășii. 4 (Rar) Cingătoare Cf *bată*, *bartă*. 5 (Reg; îf *belterie*) Fâșie de pânză sau postav, îngustă și lungă.

beterdisi v vz *bitirdisi*

betermea sf vz *biurmea*

betesag sn vz *beteșug*

betesig sn vz *beteșug*

beteșug sn [At: CORESI, ap. GCR I, 26/7 / V: ~șig, ~șag, (îrg) ~teșig, ~teșag / Pl: ~uri / E: mg *betegség*] 1 (Trs; înv) Boală. 2 (Mol; înv) Boală epidemică mortală. 3 (Mun; înv) Boală ce produce handicap fizic. 4 (Pop) Infirmitate. 5 (Pop; rar) Epilepsie. 6 (Fig) Defect moral Si: *cusur*. 7 (Fig) Defecțiune.

betișoară sf [At: MARIAN, S.R. I, 129 / Pl: ~re / E: *bată* + *-ișoară*] 1-2 Bettiță (1-2).

bețiță sf [At: TEODORESCU, P. P. 380 / Pl: ~te / E: *bată* + *-iță*] 1-2 Bată (mică) Si: *betișoară* (1-2).

beteiem sn vz *vicleim*

betnic, ~ă a [At: I. CR. III, 251 / Pl: ~ici, ~ice / E: nct] Bătrân.

beton [At: LTR / Pl: ~oane / E: fr *béton*] 1 Amestec de pietriș, nisip, ciment (sau asfalt, var hidraulic etc.) și apă, care se transformă prin uscare într-o masă foarte rezistentă și se folosește în construcții. 2 (Îs) ~armat Beton (1) turnat peste o armătură de bare metalice. 3 (Îs) ~vibrat Beton (1) de ciment compactat după turnarea în cofraje prin vibrații, cu aparate speciale. 4 (Spt; îs) *Aparare* ~ Apărare supraaglomerată și foarte eficientă. 5 (Fam; fig; d. demonstrații, argumente etc.) Foarte solid.

betona vr [At: DA ms / Pzi: ~nez / E: fr *bétonner*] A turna beton (1) moale în cofraje, săpături în gropi etc.

betonaj sn [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *bétonnage*] Betonare.

betonar sm vz *betonier*

betonare sf [At: DA ms / Pl: ~nări / E: *betona*] Turnare a betonului moale în cofraje, în gropi, pe anumite suprafețe etc. Si: *betonaj*.

betonat, ~ă a [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: **betona**] 1-2 Construit (sau acoperit) cu beton. 3 (Spt; d. apărare) Foarte eficientă. 4 (Fam; fig; d. argumente, demonstrații etc.) Foarte solid.

betonică sf [At: N. LEON, MED. 93 / V: ~nie / Pl: ~ice / E: lat **betonica**] (Bot) Vindecea (*Betonica officinalis*).

betonie sf vz **betonică**

betonier sm [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr 162, 11/5 / P: ~ni-er / V: ~nar / Pl: ~i / E: **beton** + -ier] 1-2 Betonist (1-2).

betonieră sf [At: LTR / Pl: ~re / E: fr **bétonnière**] Mașină pentru prepararea betonului.

betonist, ~ă smf [At: ALAS 3 IX, 1933, 1/5 / Pl: ~iști, ~e / E: **beton** + -ist] 1-2 Muncitor tehnician (sau inginer) specializat în lucrări de beton Si: **betonier** (1-2).

betonit sn [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr **bétonite**] Bloc prefabricat de beton pentru îmbrăcăminte de tunel.

betos, ~oasă a [At: DENSUSIANU, T. H. 309 / Pl: ~oși, ~oase / E: nct] (Reg) Bețiv (1).

betulacee [At: ENC. AGR. / V: (2) ~ceu sn / Pl: ~ / E: fr **bétulacée**] 1 sfp Familie de plante lemnoase dicotiledonate, cu flori unisexuate grupate în amentii, care polenizează prin intermediul vântului. 2 sf Plantă din familia betulacee (1).

betulaceu sn vz **betulacee**

betunie sf vz **petunie**

beșac, ~ă smf, a vz **beșiv**

beșare sn [At: DA ms / Pl: ~uri / E: ger **Bezirk**] (Grî) Județ.

beșcă sf vz **betcă**

beșic¹ sn vz **beșior**

beșic², ~ă smf, a vz **beșiv**

beșie sf [At: COD. VOR. 157 / Pl: ~ii / E: **beat** + -ie] 1 Petrecere cu multă băutură (cântec și joc) Si: **bautură**, **chef**. 2 Stare în care se află omul beat Si: **ebrietate**. 3 (Fig) Stare sufletească de tulburare cauzată de o pasiune. 4 (Fig; îs) ~ de cuvinte Stil bombastic. 5 Alcoolism. 6 (Îe) A da în darul ~i A deveni alcoolic. 7 (Îs) ~ rece (sau albă ori cu stupefiante) Toxicomanie. 8 (Îs) ~ia adâncurilor Stare de euforie provocată de creșterea concentrației azotului în sânge la persoane care coboară la mari adâncimi în oceane și mări.

beșigaș sn [At: ZILLOT, CRON. 82 / Pl: ~e / E: **bât**] 1-2 Beșior (1-2).

beșior [At: EMINESCU, P. 248 / V: **bât** / Pl: ~oare și ~ri (sm) / E: **bât** + -isor] 1-2 sn Bât (mic) Si: **beșigaș** (1-2). 3 sm (Țes; reg; lpl) Bete pe care stau mosoarele alergătoare. 4 sn (Reg; lpl) Chibrituri.

beșit, ~ă smf, a vz **beșiv**

beșiu, ~ie smf, a vz **beșiv**

beșiv, ~ă [At: CORESI, EV. 18/8 / V: **bâtău**, ~ăe, ~făc, **beșău**, ~făe, ~ic, ~it, ~iu, ~ie, / Pl: ~i, ~e / E: ns cf lat **bibitivus*] 1-2 smf, a (Om) cu viciul beției (5) Si: **alcoolic**, **băutor**, **beșivan** (1-2). 3 sm (Îs) ~ împărătesc Bețiv (1) mare. 4 sm (Îvr; pan; îs) ~ de cârți Cartofor înrăit. 5 a (D. băuturi spirtoase) Tare Si: (Înv) **îmbarator**. 6 a (Ent; îs) **Musculița** ~a **Musculița** care trăiește în roiiuri în jurul vaselor cu băuturi alcoolice (*Drosophila melanogaster*) Si: **musculița** (de vin), **mușita**, **muștița**. 7 a (D. plante) Care cere multă apă.

beșivan, ~ă [At: N. XENOPOL, ap. TDRG / V: (Îvr) ~vlan, **vler**, ~voi, ~voaie / Pl: ~i, ~e / E: **beșiv** + -an] 1-2 smf, a Bețiv (1-2). 3-4 smf Bețiv (1) mare.

beșivanarie sf [At: I. CR. II, 325 / Pl: ~ii / E: **beșivan** + -arie] (Rar) Chiolhan.

beșivani vir vz **beșivi**

beșivi [At: BIBLIA (1688), 141/2 / Pzi: ~vesc / E: **beșiv**] 1 vi (Înv) A petrece în beție. 2 vr (Fam; gmf) A bea un pic mai mult. 3 vr A chefuli.

beșivlan, ~ă smf, a vz **beșivan**

beșivler, ~ă smf, a vz **beșivan**

beșivoi, ~oaie smf, a vz **beșivan**

beuca sf [At: ȘEZ. II, 149 / V: **bău**~, (reg) **bău**~ / A: (1) **beuca** / E: nct] 1 (Reg) Pârâu adânc și cu gropi pe coasta muntelui. 2 (Reg) Prăpastie.

3 Adâncitură strâmtă între dealuri împădurite, considerată loc rău. 4 (Pop; ie) A da (sau a intra) în băucă A conduce o căruță într-o beucă (3). 5 (Mol) Parte superioară a capului.

beunță sf vz **beuță**

beusag sn vz **beșug**

beusug sn vz **beșug**

beut, ~ă a vz **băut**, ~ă

beutor, ~oare smf, a vz **băutor**

beutură sf vz **băutură**

beuță sf [At: LB / V: **bău**~, ~unță, ~fie / A: **beuță** / Pl: ~te / E: srb **bioce** (**bijelac**)] (Min; Trs; Ban) 1 Pietricică (albă și rotundă, din râu). 2 Cremene. 3 Cuarț.

beuție sf vz **beuță**

bevatron sn [At: DN³ / Pl: ~oane / E: fr **bévatron**] Accelerator de particule, pentru obținerea electronilor cu energii de ordinul unui miliard de electronvolți.

bevșag sn vz **beșug**

bevșug sn vz **beșug**

bevșugos, ~oasă s vz **beșugos**

bez av, pp [At: (a. 1799) URICARIUL III, 7 / E: vsi **бѣзъ**] (Înv) 1 Afară de... 2 (Îe) ~Vlasca și Teleormanul Afară de alte foloase (mai ales ilicite).

bezaconic, ~ă a [At: NECULCE, ap. LET. II, 400/20 / Pl: ~ici, ~ice / E: vsi **бѣззаконниѣ**] (Îvr) Nelegiuit.

bezaconie sf vz **bazaconie**

bezaconu vi [At: PSALT. SCH. 234 / Pzi: ~esc / E: vsi **бѣззаконобати**] (Îvr) A comite nelegiuiuri.

bezădea sn vz **beizădea**

bezăr sn vz **bezer**

bezărău sn [At: JAHRESBER. IV, 326 / V: (1) **băz**~, **băz**~, ~zer~, ~zercu sm (Pl: **bezerei**) **biz**~, / Pl: ~raie / E: nct] (Reg) 1 Bezer (1). 2 Untură de porc. 3 (Fig) Guler mare.

bezbojnic, ~ă a [At: DOSOFTEI, ap. HEM. 2148 / Pl: ~ici, ~ice / E: nct] (Înv) Ateu.

bezcisnec, ~ă a vz **becisnic**

bezădea sn vz **beizădea**

bezdedee sf vz **beizădea**

bezdnă sf vz **bezna**

bezea sf [At: DEX² / V: **biz**~ / Pl: ~zele / E: fr **baiser**] 1 (Fam) Sărutare simbolică trimisă cu vârful degetelor. 2 Prăjitură făcută din albuș de ou bătut cu zahăr.

bezeada sf vz **beizădea**

bezede sn vz **beizădea**

bezedesc, ~ească a vz **beizedesc**

bezer sms [At: PAȘCA, GL. / V: **băzăr**, **băzără**, **băzără**, **băzană**, **băzană** sf (Pl: ~zări, ~zări) **biz**~, **bizerău**, ~zăr sn (Pl: ~zări) / Pl: ~i / E: nct] (Reg) 1 Mezentier. 2 Grăsime de pe mațe. 3 (La vițel sau miel) Porțiune din intestinul gros. 4 (Fig; la oameni grași) Bărbie. 5 (Fig; if ~zar) Mâneca de la cămașă de la cot în sus. 6 (Fig; if **băzană**, **băzană**) Încrêștură la gulerul iilor femeiești. 7 (If **băzană**) le.

bezerău sn vz **bezărău**

bezereu sm vz **bezărău**

bezet sn vz **bizet**

bezeveni vr [At: COMAN, GL. / Pzi: ~nesc / E: nct] (Reg) A se boieri. **bezevenit**, ~ă a [At: COMAN, GL. / Pl: ~iți, ~e / E: nct] 1 (Reg) Îmbogățit. 2 Obrăznicit.

bezglasie sf [At: DOSOFTEI, V. S. 213/1] (Înv) Muțenie.

bezidea sm vz **beizădea**

bezir sms vz **bizirea**

bezman sn [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 58/5 / V: **besman**, ~men (A: ~men), **bezmăt**, ~mân, **bezmet bis**~, **bizman** / Pl: ~uri / E: nct] (Mol; Înv) Embatic.

bezmănar sm [At: COD. CALIMAH, ap. ȘIO / V: ~mătar / Pl: ~i / E: **bezmân** + -ar] (Mol; Înv) 1 Embaticar. 2 Slujbaş care strângea bezmănul.

bezmânuire *sf* [At: COD. CALIMAH, ap. TDRG / Pl: ~ri / E: **bez-mânui*] (Mol; înv) Strângere a bezmânului.

bezmât *sn* *vz* **bezman**

bezmân *sn* *vz* **bezman**

bezmea *sf* *vz* **basma**

bezmec *sn* *vz* **bezman**

bezmecet, ~ă *a* *vz* **bezmecic**

bezmecic *sf* [At: PAMFILE, J. III / Pl: ~ii / E: *bezmecet* + -ie] (Mol; rar) Zăpăceală.

bezmecic, ~ă [At: NECULCE, ap. LET. II, 271/30 / V: ~tec, (înv) *besne* / Pl: ~ici, ~ice / E: ucr **безматок**] 1-2 *a*, *av* (Uneori complinit, pop, prin „la minte”) Zăpăcit. 3-4 *a*, *av* Fără rost. 5 *a* (Înv; d. stupi) Fără matcă (sau cu matca steapă ori falsă).

bezmecici *vi* [At: CONACHI, ap. TDRG / Pzi: ~cesc / E: *bezmecic*] (Mol; rar) 1-2 A umbla bezmecic (1, 3) Si: *a se nauci*, *a se ului*.

bezmecicit, ~ă *a* [At: GANE, ap. TDRG / Pl: ~iți, ~e / E: *bezmecici*] Bezmecic (1).

beznatec, ~ă *a* *vz* **beznatic**

beznatic, ~ă *a* [At: POPA, V. 240 / V: ~tec / Pl: ~ici, ~ice / E: *beznă* + -atic] 1 Întunecos. 2 Umbros.

beznă *sf* [At: COD. VOR. 173 / V: *băz~*, *băz~*, (înv) *~zdnă*, (înv) *~nie* / Pl: ~ne / E: vsl **беззвучна**] (Adesea fig) 1 (Înv) Abis. 2 (În scrieri religioase) Adâncimea iadului. 3 Întuneric mare. 4 (Îs *întuneric* ~) Întunecime desăvârșită. 5 Negură groasă.

beznîe *sf* *vz* **beznă**

beznîc, ~ă *a* [At: POP, ap. GCR II, 294 / Pl: ~ici, ~ice / E: *beznă* + -nic] (Rar; îpp; d. cai) Negru (ca beznă).

bezoar *sn* [At: DN³ / P: *be-zoar* / Pl: ~e / E: fr *bézoard*] Concrețiune calculeasă, din resturi vegetale sau păr, în tubul digestiv al unor patrupede.

bezpovovât, ~ă *smf*, *a* [At: N. DUNĂREANU, SĂM. VI, 379 / V: ~ov / Pl: ~i, ~e / E: rs **безпобоуеи**] 1-2 (Persoană) dintr-o sectă religioasă de lipoveni, fără preoți.

bezpovovât, ~ă *smf*, *a* *vz* **bezpovovât**

bezrebarnic, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 98 / V: *bezsr-* / Pl: ~ici, ~ice / E: nct] (Înv) Incoruptibil.

bezrebarnic, ~ă *a* *vz* **bezrebarnic**

bgciuli *v* *vz* **biciului**

bgizdare *sf* [At: PRECUP, P. 11 / Pl: ~dări / E: nct] (Păs; reg) Perete din față al unei colibe de păstori.

bi- [At: DA / E: fr *bi-*] Element de compunere însemnând „de două ori”, „dublu”, care servește la formarea de substantive și adjective.

bia¹ *i* [At: CADE / E: nct] (Mun; Olt) Cuvânt cu care se strigă o femeie sau o fată Cf *fa! fato*, *fețito*, *lelița*.

bia² *i* *vz* **băia¹**

bia³ *sm* [At: SADOVEANU, T. F. 96 / E: nct] (Șhp) 1-2 Apelativ pentru un frate mai mare (și drag).

biacid *sn*, *a* [At: DEX² / Pl: ~acizi / E: fr *biacide*] 1-2 (Substanță) care are două funcțiuni acide.

biadea *sf* [At: DA / Pl: ~ele / E: tc *büade*] (Dob) Lotcă cu fundul lat și prora ascuțită.

bianual, ~ă [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: *bi-* + *anual*] 1-4 *a*, *av* (Care se produce sau apare) de două ori pe an. 5-8 *a*, *av* (Care se produce sau apare) o dată la doi ani. 9 *a* (D. plante) Care poate da două recolte pe an. 10 *a* (D. plante) Cu ciclu de vegetație de 2 ani.

biatlon *sn* [At: DEX² / P: *bi-a-* / Pl: ~oane / E: rs **биатлон**] Probă sportivă ce constă în parcurgerea a 20 km pe schiuri și tragerea la țintă a 20 de focuri în diverse puncte ale traseului.

biatlonist, ~ă *smf*, *a* [At: DEX² / P: *bi-a-* / Pl: ~iști, ~e / E: *biatlon* + -ist] 1-2 (Persoană) care practică biatlonul.

biatomic, ~ă *a* [At: MACAROVICI, CH. 48, 81 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *biatomique*] (Chm; d. o substanță) Care conține doi atomi.

biaz *sn* [At: E. KOGĂLNICEANU, ap. LET. III, 268/3 / P: *bi-iaz* / Pl: ~uri / E: tc *beyaz*] (Trm) Hârtie cu semnătură sau pecete în alb.

biaxial, ~ă *a* [At: DN³ / P: ~xi-al / Pl: ~i, ~e / E: fr *biaxial*] Cu două axe.

biban *sm* [At: ANTIPA, F. I. 10-14 / Pl: ~i / E: bg **бибан**] 1 Pește răpitor de apă dulce, cu laturile corpului acoperite cu dungi negre transversale, cu carnea albă, gustoasă Si: *buboi*, *costrăș*, *costruș*, *ghiban*, *cu-pana-roșie*, *ghigort*, *răspăr* (*Perca fluviatilis*). 2 (lht; îs) *Ghiban-alb* Specia *Cerina cernua*. 3 (Reg) Om căruia îi place să bea și să mănânce.

bibană *sf* [At: DA ms / Pl: ~ne / E: nct] Bivolită.

bibazic, ~ă *a* [At: DA / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *bibasique*] (Chm) Care are două funcțiuni bazice.

bibcă *sn* *vz* **bică**

bibelou *sn* [At: DA ms / V: (iuz) *biblou* / Pl: ~ri / E: fr *bibelot*] Mic obiect decorativ.

biber *sm* [At: HOGAȘ, DR. 69 / V: ~bir / Pl: ~i / E: ger *Biber*] 1 (Zlg) Castor. 2 Blănă de castor. 3 Haină confecționată din biber (2).

biberet *sm* [At: DEX² / Pl: ~eți / E: ger *Biberet*] 1 Blăniță de culoare maro-roșcat imitând blana de biber (1), obținută prin sacrificarea mieilor carnabat de câteva luni. 2 Plus moale gri sau maro, din lână sau fibre sintetice, folosit la gulere, căciuli etc.

biberon *sn* [At: DA / Pl: ~oane / E: fr *biberon*] 1 Sticlucă cu capac de cauciuc ca un sfârc, pentru alăptarea artificială. 2 (Imp) Vârf de cauciuc ca un sfârc al biberonului.

bibi¹ [At: MARIAN, NA. 425 / E: nct] (Trs; înv) 1 *i* Cuvânt prin care cineva este oprit să atingă ceva (fierbinte, murdar, etc.) Cf *hârși*, *băia*, *băja*, *caca*. 2 *s* (În limbajul copiilor) Durere.

bibi² *si* [At: ALECSANDRI, T. 1680 / E: fr *bibi*] (Frm; fam) Termen de mângâiere pentru cineva drag Si: *draga*, *iubit*, *puică*, *scump*.

bibic¹ *sm* [At: BĂRCIANU / Pl: ~ici / E: mg *bibic*] (Orm; Trs) Nagăt (*Vanellus vanellus*).

bibic², ~ă *smf* [At: CARAGIALE, T. II, 84 / Pl: ~ici, ~ice / E: ns cf *bibi²*] (Înv; fam) Termen de dezmiardare Si: *drag*, *iubit*, (gmt) *bibiloi*.

bibic³ *s* [At: H II, 81 / Pl: net / E: nct] (Reg; rar) Haină de damă.

bibica *sf* *vz* **bicas**

biblica *sf* [At: MARIAN, O. III, 273 / V: *pipi~* / Pl: ~ici / E: ns cf bg **библиа**, srb *biba*] 1 Pasăre domestică din familia fasianidelor cu pene negre-ce-nușii împeștrite cu alb și cu o proeminență cornoasă pe frunte Si: *găina-de-mare*, *găina-cu-mărgăritare*, (Trs) *bibița*, *câța*, *pichere*, *pichi-rița*, *pichie*, (Buc) *pică*, *pichiura*, *pipică* (*Numida meleagris*). 2 (Reg) Plantă erbacee cu flori peștrițe cu pete albe, violete sau roșii (*Fritillaria meleagris*).

bibiloi *sm* [At: H IX, 493 / Pl: ~ / E: *bibilica* + -oi] 1 (Orm) Masculul bibilicii (1). 2-3 (Șhp) Bibic² (drag).

bibiloaică *sf* [At: MARIAN, O. II, 273 / Pl: ~ice / E: *bibiloi* + -oaică] Bibilică (1).

bibiluri *snp* [At: I. GHICA, ap. TDRG / E: mg *bibila*] 1 Dantelă lucrată (cu acul) sau cusătură cu colțisori, aplicată la guler, la mâneci sau la poalele cămășii. 2 (Pgn) Lucruri migăloase.

bibir *sm* *vz* **biber**

bibițele *sf* [At: PAȘCA, GL. / E: nct] (Reg) Afaceri mărunte.

biblic, ~ă *a* [At: (a. 1836) URICARIUL VII, 183 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *biblique*] 1 Care aparține Bibliei (1). 2 Referitor la Biblie (1). 3 Din timpul Bibliei. 4 Asemănător cu Biblia (1). 5 Străvechi.

biblicist *sm* [At: IORDAN, L. R. A. 515 / Pl: ~iști / E: *biblic* + -ist] (Rar) Specialist în studiul Bibliei.

biblie *sf* [At: BIBLIA (1688) / Pl: ~ii / E: lat *biblia*] 1 Carte sacră a mozaismului și a creștinismului, cuprinzând Vechiul Testament și Noul Testament, acesta din urmă recunoscut doar de creștini Si: *Sfânta Scriptură*. 2 (Fig) Carte voluminoasă. 3 (Fig) Carte fundamentală a unei literaturi sau științe.

biblio- [At: DN³ / P: ~bli-o- / E: fr *biblio-*] Element prim de compunere, cu semnificația „carte”, „referitor la cărți”.

bibliobuz *sn* [At: LTR / Pl: ~e / E: fr *bibliobus*] Autobuz amenajat ca bibliotecă itinerantă.

biblioclast, ~a *smf* [At: DN³ / P: ~bli-o~ / Pl: ~asti, ~e / E: nct] (Liv) Distrugător de cărți.

bibliofag, ~a *smf*, a [At: DEX² / P: ~bli-o~ / Pl: ~agi, ~age / E: fr **bibliophage**] 1-2 (Insectă) care se hrănește cu celuloza din hârtie.

bibliofil, ~a [At: RUSSO, S. 50 / P: ~bli-o~ / Pl: ~i, ~e / E: fr **bibliophile**] 1-2 *smf* Iubitor (și colecționar) de cărți rare și prețioase. 3 a (Is) *Ediție* ~a Carte rară, frumoasă, prețioasă, editată în condiții grafice deosebite. 4 a (Is) *Ediție* de lux.

bibliofilie *sf* [At: DA ms / P: ~bli-o~ / Pl: ~ii / E: fr **bibliophilie**] 1 Pasiune de a cunoaște, de a evalua și a colecționa cărți rare și prețioase. 2 Ramură a bibliologiei care studiază cărțile rare și valoarea lor artistică.

bibliofilistic, ~a [At: DEX² / P: ~bli-o~ / Pl: ~ici, ~ice / E: **bibliofil** + -istic] 1-2 a (Rar) De bibliofil (1-2). 3-4 av Ca bibliofilii (1-2).

bibliofilm *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr **bibliofilm**] Copie a unui text (prețios) pe film fotografic.

bibliofob *sm* [At: DEX² / P: ~bli-o~ / Pl: ~i / E: ger **Bibliophobe**, eg **bibliophobe**] Dușman al cărților.

bibliofobie *sf* [At: DEX² / P: ~bli-o~ / Pl: ~ii / E: ger **Bibliophobie**, eg **bibliophobie**] Ură față de cărți.

bibliognozie *sf* [At: DA ms / Pl: ~ii / E: fr **bibliognosie**] (Rar) Cunoaștere a cărților din punctul de vedere al valorii prețului și istoricului lor.

bibliograf *sm* [At: DA ms / P: ~bli-o~ / Pl: ~i / E: fr **bibliographe**] Specialist în bibliografie (3).

bibliografia *vi* [At: DN⁴ / Pzi: ~iez / E: fr **bibliographier**] A selecționa, a clarifica, a descrie și a ordona publicațiile dintr-un anumit domeniu sau referitoare la o profesie.

bibliografic, ~a a [At: DA ms / P: ~bli-o~ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr **bibliographique**] 1-4 Care aparține bibliografiei (1-4). 5-8 Care se referă la bibliografie (1-4). 9-12 Specific bibliografiei (1-4). 13-16 Care provine de la bibliografie (1-4).

bibliografie *sf* [At: IORGA, L. 1. 96 / P: ~bli-o~ / Pl: ~ii / E: fr **bibliographie**] 1 Listă (cu indicații asupra titlului, anului și locului tipăriturii) a lucrărilor unui autor sau a celor referitoare la o anumită problemă. 2 Carte care cuprinde o bibliografie (1). 3 Ramură a bibliologiei care se ocupă cu descrierea, aprecierea, sistematizarea și răspândirea publicațiilor. 4 Material informativ asupra unei probleme.

bibliografiere *sf* [At: DN³ / Pl: ~ri / E: **bibliografie**] Selecționare, clasificare, descriere și adnotare a publicațiilor.

bibliolog, ~a *smf* [At: DEX² / P: ~bli-o~ / Pl: ~ogi, ~oge / E: fr **bibliologue**] Specialist în bibliologie.

bibliologic, ~a a [At: DEX² / P: ~bli-o~ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr **bibliologique**] 1 Care aparține bibliologiei. 2 Referitor la bibliologie. 3 Specific bibliologiei. 4 Care provine de la bibliologie.

bibliologie *sf* [At: DA ms / P: ~bli-o~ / Pl: ~ii / E: fr **bibliologie**] Studiu al cărții ca fenomen al vieții sociale, cuprinzând istoria, producția și răspândirea cărții.

biblioman, ~a *smf*, a [At: DA ms / P: ~bli-o~ / Pl: ~i, ~e / E: fr **bibliomane**] 1-2 (Persoană) care are o pasiune excesivă pentru cărți, pentru raritatea lor, pentru modul în care sunt legate etc.

bibliomanie *sf* [At: DA ms / P: ~bli-o~ / Pl: ~ii / E: fr **bibliomanie**] Pasiune exagerată pentru cărți.

bibliograf *sn* [At: NOM. MIN. I, 131 / P: ~bli-o~ / Pl: ~uri / E: **biblio** [tecă] + **raft**] Clasă în formă de carte pentru păstrarea actelor, a corespondenței etc.

bibliotecar, ~a *smf* [At: (a. 1803) URICARIUL III, 30 / V: ~ticar, **vivlio**~sm / Pl: ~i, ~e / E: fr **bibliothécaire**] Persoană care asigură funcționarea unei biblioteci.

biblioteca *sf* [At: (a. 1828) URICARIUL VII, 181 / V: ~tică / A: ~oteca / P: ~bli-o~ / Pl: ~eci / E: fr **bibliothèque**, lat **bibliotheca**] 1 Dulap sau mobilă cu rafturi pentru ținut cărți. 2 Încăpere în care se păstrează și se citesc cărți. 3 Colecție de cărți, periodice, foi volante, imprimate etc. 4 Instituție care colecționează cărți, periodice etc. spre a le pune în mod organizat la dispoziția cititorilor. 5 (Fig. is) ~ambulanta Persoană care are cunoștințe vaste. 6 (Im; înv; șis ~ca **Grimaud** după numele unei forme

de cărți de joc) Cărți de joc. 7 Nume dat unei serii de cărți cu caractere comune, publicate de aceeași editură.

biblioteconomic, ~a a [At: DEX² / P: ~bli-o~ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr **bibliothéconomique**] 1 Care aparține biblioteconomiei. 2 Care se referă la biblioteconomie. 3 Specific biblioteconomiei. 4 Care provine de la biblioteconomie.

biblioteconomie *sf* [At: LTR / P: ~bli-o~ / Pl: ~ii / E: fr **bibliothéconomie**] Ramură a bibliologiei care se ocupă cu formarea, administrarea și organizarea bibliotecilor.

bibliotecuță *sf* [At: LM / Pl: ~te / E: **biblioteca** + -uta] 1-8 (Șhp) Bibliotecă (1-4) (mică).

bibliotehnică *sf* [At: LTR / Pl: ~ici / E: fr **bibliotechnie**] Tehnică a producerii materiale de cărți.

bibliotecar, ~a *smf*, a *vz* **bibliotecar**

bibliotecă *sf* *vz* **biblioteca**

biblișt, ~a *smf* [At: DN³ / Pl: ~ști, ~e / E: fr **bibliște**] (Rar) Specialist în bibliică.

bibliștică *sf* [At: DN³ / E: ger **Biblistik**] Studiul Bibliei (1).

biblou *sm* *vz* **bibelou**

biboarcă¹ *sf* [At: DENSUSIANU, T. H. 309 / Pl: ~rce / E: nct] (Reg) Bivolită.

biboarcă² *sf* [At: CHEST. VIII, 39/2 / Pl: ~rce / E: nct] (Reg) Sortiment de brânză nedefinit mai îndeaproape.

bibol, ~a *smf* *vz* **bivol**

biboliță *sf* *vz* **bivolita**

bic *sm* [At: GOROVEI, C. 371 / V: (reg) **bică**, **bugă**, **bigă** / Pl: **bici** / E: bg **бик**, srb **bik**] 1 (Reg) Taur Cf **bugă**, **buhai**. 2-3 (Reg; șhp) Mânzat. 4 (Reg) Bou. 5 (Ban) Țap.

bicameral, ~a a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr **bicaméral**] (D. sistemul reprezentativ al unui stat) Care are două adunări reprezentative (camere).

bicameralism *sn* [At: MDA ms / Pl: ~e / E: fr **bicaméralisme**] Bicamerism.

bicamerism *sm* [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr **bicamérisme**] Sistem politic cu două adunări legislative Si: bicameralism.

bicarbonat *sm* [At: DA ms / Pl: ~ați / E: fr **bicarbonate**] 1 Sare a acidului carbonic, în care un atom de hidrogen a fost înlocuit printr-un metal. 2 (Șis ~ de sodiu) Sare în formă de pulbere albă, folosită în farmacie și în bucătărie.

bicarbură *sf* [At: DA ms / Pl: ~ri / E: fr **bicarbure**] 1 Carbură cu doi atomi de carbon. 2 (Inv; is) ~ de hidrogen Gaz aerian.

bicarpelar, ~a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr **bicarpelaire**] (Bot; d. gineceu) Format din două carpele.

bicaș *sn* [At: CANTEMIR, ap. TDRG / V: ~az (Pl: ~aji), **ghi**~, (Trs) ~șău, (Pl: ~sei) ~șeu, ~cășeu / Pl: ~i / E: mg **békas** „sarea-broaștei” (Min) 1 (Trs; Mol) Cremene. 2 (Trs; Mol) Cuarț. 3 (If **hghica**) Bolovan alb, cristalin Si: (pop) **sarea-măței**. 4 (If **ghi**~) Piatră albă pentru fabricarea sticlei.

bicașău *sm* *vz* **bicaș**

bicașeu *sm* *vz* **bicaș**

bicașuf *sm* [At: DA ms / Pl: ~i / E: **bicaș** + -ut] 1 Pietricică. 2 (Lpl) Boabe.

bicaț *sm* *vz* **becaț**

bicauă *sf* [At: BUL. FIL. IV, 87 / V: (reg) **bgicauă**, **ghi**~ / E: net] (Reg) Piedică la ambele picioare de dinainte ale unui cal.

bicaz *sm* *vz* **bicaș**

bică *sf* [At: ȘEZ. VII, 177 / V: **bib**~ / Pl: **bice** / E: nct] (Reg) 1 Pietricică. 2 (If **bib**~) Pietricică albă.

bicajel *sn* *vz* **bicașel**

bicașel *sm* [At: PÂRVESCU, C. 77 / V: ~ajel, (reg) **ghi**~, **bigajel** / Pl: ~ei / E: **bicas** + -el] 1 Pietricică. 2 (Lpl) Boabe.

bicașeu *sm* *vz* **bicaș**

bicătoare *sf* [At: PAȘCA, GL. / E: nct] (Reg) Castron.

bicău *s* [At: BARTÓK, ap. DA / E: nct] (Trs) Plantă furajeră.

bice *i* [At: CHEST. V, 77 / E: nct] (Reg; rep) Cuvânt cu care se strigă după oi.

bicefal, ~a [At: DA ms / Pl: ~i, ~e / E: fr *bicéphale*] 1 a (D. animale) Cu două capete Si: *bicefalie* (1). 2 sm Monstru cu două capete. 3 a (Fig; d. o instituție, conducere etc.) Cu doi conducători Si: *bicefalie* (2).

bicefalic, ~a a [At: DA ms / Pl: ~ici, ~ice / E: *bicefal* + -ic] 1-2 Bicefal (1, 3).

bicefalie sf [At: DA ms / Pl: ~ii / E: *bicefal* + -ie] Însușire a unui animal bicefal (1).

bicentear [At: DA ms / Pl: ~i, ~e / E: fr *bicentenaire*] 1 a Care durează de două secole. 2 sn Împlinire a două secole de la un eveniment (important). 3 sn (Cel de-)al doilea centenar.

biceps sm [At: CĂLINESCU, E. O. II, 266 / Pl: ~psi / E: fr, lat *biceps*] 1 Mușchi cu extremitatea superioară despărțită în două ligamente. 2 (Uz curent) Mușchi dintre umăr și cot, care face să se îndoaie antebrațul.

biceu sn [At: DENSUSIANU, T. H. 309 / Pl: ? / E: mg *becsiu*] (Reg) 1 Preț al unui obiect. 2 Despăgubire ce trebuie plătită Cf *biciului*.

bicher sm [At: HODOȘ, P. P. 176 / V: *bec* / Pl: ~i / E: mg *betyár*] 1 (Trs; Ban) Om ștrengar și cheflui. 2 (Reg) Cioban ajuns asociat al stăpânului.

bicherei sn [At: DA ms / Pl: ~uri / E: nct] (Reg; gmt) Bicherie Cf *bicheri* (1).

bicheraș sm [At: TEODORESCU, P. P. 490 / V: *bec* / Pl: ~i / E: *bicher* + -aș] 1-4 (Șhp) Bicher (1-2) (drag).

bicheresc, ~ească a [At: ZEITSCHRIFT XVII, 392 / Pl: ~ești / E: *bicher* + -esc] (Trs; Ban) 1 Specific bicherului (1). 2 Care se referă la bicher (1). 3 Care aparține bicherului (1). 4 Care provine de la bicher (1).

bicherește av [At: DA / E: *bicher* + -este] Ca bicherii (1).

bicheri [At: ȘEZ. II, 149 / V: (reg) ~chiri / Pzi: ~resc / E: *bicher*] 1 vi (Trs; Ban) A se ține de chefură și ștrengării. 2 vi (Reg) A tâlhări. 3 vt (Mol) A face un lucru cu micală Cf *baciui*, *migai*, *mocai*.

bicherie sf [At: ZEITSCHRIFT XVII, 392 / Pl: ~ii / E: *bicheri* + -ie] (Trs; Ban) Stare de bicher (1) Si: *bicherit*.

bicherit sn [At: DA / Pl: ~uri / E: *bicheri*] Bicherie.

bichiri v vz *bicheri*

bichirina sf [At: ȘEZ. II, 149 / Pl: ~ne / E: *bichiri* + -ina] Femeie care bicherește (3).

bichis sn vz *dichis*

bichișeu sn [At: CV, III, 3 / E: mg *békaso*] Pietricică.

bichiu sn [At: H III, 312 / E: nct] (Reg) Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

bici sn [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 319/15 / V: (reg) *sb*~, *zb*~, *sgi*~ / Pl: *bice*, (rar) ~uri / E: vsl *бич*] 1 Obiect alcătuit dintr-o curea sau o împletitură de curele ori de cânepă, legată de un băț, cu care se lovesc sau se îndeamnă vitele Cf *arșă*, *biciușcă*, *camgie*, *corbaci*, *friscă*, *gârbați*, *harapnic*, *iucșă*, *strămurare*. 2 Lovitură dată cu biciul (1). 3 (Mol; înv; îe) A porni (a purcede) în ~ A porni imediat. 4 (Mol; înv; fae) A porni în goană. 5 Flagel. 6 (Pex; îla; d. oameni) ~ul lui Dumnezeu Rău. 7 (Pfm; irm; îe) A face din căcat (sau rahat) ~ Exprimă imposibilitatea de a face din nimic un lucru de calitate.

bicicas¹ sn [At: (a. 1814) DOC., ap TDRG / Pl: ~i / E: mg *bicskás*] (Mgm) Pungaș.

bicicas² sm vz *bicigas*

bicicleta sf [At: BACOVIA, O. 234 / Pl: ~te / E: fr *bicyclette*] 1 Vehicul pentru o persoană cu două roți de diametre egale, mișcarea produsă de două pedale fiind transmisă printr-un lanț roții din spate Cf *velociped*. 2 (Îs) ~ tandem Bicicletă pentru două persoane, fiecare acționând câte o pereche de pedale. 3 (Pfm; îe) A(-i) lua (cuiva) caii de la ~ A nu avea ce-i face. 4 (Fig; dep) Ochelari.

biciclic, ~a a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: *bi*- + *ciclu*] Cu două cicluri. **bicichism** sn vz *ciclistm*

biciclist, ~a [At: SAHIA, U. R. S. S. 7 / Pl: ~iști, ~e / E: fr *bicycliste*] 1-2 smf, a (Persoană) care umblă pe bicicletă Cf *velocipedist*. 3 smf Ciclist.

biciclu sn [At: DA / Pl: ~le, ~ri / E: fr *bicycle*] Velociped cu două roți inegale, prima fiind roata motoare.

bicigaș sm [At: (a. 1814) DOC., ap TDRG / V: ~icaș / Pl: ~i / E: nct] (Reg) 1 Îngrijitor de cai. 2 Surugiu.

biciului v vz *biciului*

bicioaica sf vz *picioaica*

bicioacă sf vz *picioaica*

bicioaica sf vz *picioaica*

bicisnic, ~a smf, a, av, vz *becisnic*

bicișor sn [At: CREANGĂ, A. 3 / V: ~iș~ (P: *bi*-ciu-) / E: *bici* + -șor] 1-2 (Șhp) Bici (1) (mic) Si: *biciulet* (1-2), *biciuț* (1-2).

biciuș sm [At: DA ms / Pl: ~oci / E: mg pop *bécsütök*] (Reg) Dovleac.

biciui [At: DOSOFTEI, V. S. 61 / V: *sb*~, *zb*~ / Pzi: ~esc, *biciui* / E: *bici*] 1-2 vtr A (se) lovi cu biciul. 3-4 vtr (Pex) A (se) lovi cu ceva (ca biciul), producând usturime Si: a (se) *flagela*. 5-6 vtr A (se) lovi cu cravașă. 7 vt (Fig) A critica fără cruțare. 8 vt (Fig) A satiriza.

biciuiala sf [At: BASSARABESCU, ap CADE / P: ~ciu-ia~ / Pl: ~ieli / E: *biciui* + -eala] 1-5 Biciuire (1-5).

biciuire sf [At: MACEDONSKI, O. I, 153 / Pl: ~ri / E: *biciui*] 1 Lovire cu biciul (1) Si: *biciuiala* (1), *biciuit¹* (1), *biciuitura* (1). 2 Lovire cu un obiect asemănător cu biciul Si: *biciuiala* (2), *biciuit¹* (2), *biciuitura* (2). 3 Lovire cu cravașă Si: *biciuiala* (3), *biciuit¹* (3), *biciuitura* (3). 4 (Fig) Critică usturătoare Si: *biciuiala* (4), *biciuit¹* (4), *biciuitura* (4). 5 (Fig) Satirizare.

biciuit¹ sn [At: DA ms / Pl: ~uri / E: *biciui*] 1-5 Biciuire (1-5).

biciuit², ~ă a [At: GALACTION, O. 169 / Pl: ~iți, ~e / E: *biciui*] 1 Lovit cu biciul. 2 Lovit cu un obiect asemănător cu biciul. 3 Lovit cu cravașă. 4 (Fig) Criticat fără cruțare. 5 (Fig) Satirizat.

biciuitor, ~oare a [At: DA ms / P: ~ciu-i-tor / Pl: ~i, ~oare / E: *biciui* + -tor] (Adesea fig) 1 Care biciuiește (4). 2 (Fig) Usturător.

biciuitura sf [At: DA ms / P: ~ciu-i- / Pl: ~ri / E: *biciui* + -(i)tura] 1-5 Biciuire (1-5).

biciula v vz *biciului*

biciulet sn [At: MATEESCU, B. 122 / P: ~ciu-let / Pl: ~e / E: *bici* + -ulet] 1-2 (Șhp) Bicișor (1-2).

biciuli v vz *biciului*

biciului [At: (a. 1825) IORGA, S. D. XII, 296 / V: ~li (reg), *bgiuili*, ~la / Pzi: ~esc / E: mg *becsiulni*] 1 vt (Trs; Mol; mgm) A evalua. 2 vt (Trs; Mol; mgm) A taxa. 3 vt (Trs; Mol; mgm) A aprecia. 4 vt (Reg; îf ~li) A sechestra avuții cuiva. 5-6 vtr (Reg) A (se) vedea. 7 vt (Sst) A bășădui.

bășăduit, ~ă a [At: (a. 1609) URICARIUL XVII, 4 / Pl: ~iți, ~e / E: *biciului*] 1 Evaluat. 2 Taxat. 3 (Trs; Mol; mgm) Apreciat. 4 (D. avuții cuiva) Sechestra. 5 (Reg) Văzut. 6 (Sst) Bășăduit.

biciușcă sf [At: NECULCE, ap. LET. II, 200/20 / V: (Mol; rar) ~utcă, *sb*~, *ghi*~ / Pl: ~ști, (înv) ~sce / E: *bici* + -ușcă] 1 Cravașă. 2 Bici scurt și subțire Cf *f(r)îscă*.

biciușcută sf [At: TDRG / Pl: ~te / E: *biciușcă* + -ută] (Rare; șhp) 1-2 Biciușcă (2) (mică).

biciușor sn vz *bicișor*

biciuț sf [At: DA ms / Pl: ~e / E: *bici* + -uț] 1-2 (Șhp) Bicișor (1-2).

biciuș v vz *bicișor*

biclean sm [At: BĂCESCU, P. 183 / Pl: ~eni / E: nct] (Iht; rar) Pește nedefinit mai îndeaproape.

biclorură sf [At: DN³ / Pl: ~ri / E: fr *bichlorure*] Compus cu doi atomi de clor.

bicolor, ~a a [At: BĂLCESCU, M. V. 599 / Pl: ~i, ~e / E: fr *bicolore*] Care are două culori.

biconcav, ~ă a [At: LTR / Pl: ~i, ~e / E: fr *biconcave*] Care are două fețe concave (opuse).

biconcavitate sf [At: LTR / Pl: ~tăți / E: *biconcav* + -itate] Însușire de a fi biconcav.

biconvex, ~ă a [At: LTR / Pl: ~eciși, ~e / E: fr *biconvexe*] Care are două fețe convexe (opuse).

biconvexitate sf [At: LTR / Pl: ~tăți / E: *biconvex* + -itate] Însușire de a fi biconvex.

bicord, ~a [At: CADE / Pl: ~rzi, ~e a, ~uri sn / E: it *bicordo*] 1 a (D. instrumente muzicale) Cu două coarde. 2 a (D. un acord) Cântat pe două coarde. 3 sn Acord de două note muzicale.

bicordatură sf [At: CERNE, D. M. / Pl: ~ri / E: *bicord* + *-atură*] (Muz) Gamă dublă executată pe un instrument cu coarde.

bicorn, ~a [At: DA ms / Pl: ~i, ~uri, (nob) ~oarne / E: fr *bicorne*] 1 a Care are două coarne. 2 a (Atm; îs) Uter ~ Uter cu jumătatea superioară dublă. 3 sn Pălărie bărbătească (de uniformă) cu două colțuri.

bicotidian, ~a a [At: DN³ / Pl: ~ieni, ~iene / E: fr *biquotidien*] (Rar) Care are loc de două ori pe zi.

bicromat sn [At: MACAROVICI, CH. 404 / Pl: ~ați, (rar) ~e / E: fr *bichromate*] 1 Sare obținută prin tratarea cu acid a cromatului unui metal. 2 (îs) ~de potasiu Sare cristalizată, portocalie, întrebuințată ca oxidant și colorant.

bicromic, ~a a [At: MACAROVICI, CH. 404 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *bichromique*] Cu doi atomi de crom.

bicstii sn vz *bisefit*

biculi vr [At: COMAN, GL. / Pzi: ~lesc / E: nct] (Reg) A se împăca.

bicuspid, ~a a [At: DEX² / Pl: ~izi, ~e / E: fr *bicuspid*] (D. unele formații anatomice) Cu două vârfuri.

bicuță sf [At: DA ms / Pl: nct / E: nct] Juncă.

bida sf vz *beda*

bida¹ sf [At: COMAN, GL. / Pl: ~de / E: nct] (Reg) Glumă.

bida² sf vz *beda*

bide sn vz *bideu²*

bidenar sm vz *bidinar*

bideu¹ sn [At: NICA, L. VAM. / V: *bide* / Pl: ~uri, (rar) ~ee / E: fr *bidei*] 1 Vas al closetului pentru toaleta intimă. 2 (Pex) Vas de faianță pentru spălat al closetului.

bideu² sm vz *beda*

bidî vi [At: BUD, P. P. 26 / Pzi: ~desc / E: *bida*] (Mar) A pătimi.

bidibiu sm vz *bidiviu*

bidicie snp [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Grămadă de lucruri de care te împiedici.

bididel sm [At: ȘEZ. I, 183 / Pl: ~ei / E: *bididiu* + *-el*] 1-8 (Șhp) Bidiviu.

bididie sf [At: CV II, 4 / Pl: ~ii / E: nct] Vorbă de nimic.

bididiu sm vz *bidiviu*

bidiganie sf [At: ȘINCAI, HR. II, 30/19 / V: ~diha~ / Pl: ~gânii / E: ns cf *bâzdlăganie*] (Îvr) Dihanie.

bidihanie sf vz *bidiganie*

bidihole sfp [At: CV II, 4 / E: nct] Animale sălbatice.

bidinar sm [At: PAMFILE, CR. 80 / V: ~den~ / Pl: ~i / E: *bidinea* + *-ar*] 1 Fabricant de bidinele. 2 Vanzător de bidinele. 3 Spoitor de case.

bidinareasă sf [At: ALAS, 22 IX 1935, 4/6 / P: ~rea-sa / Pl: ~ese / E: *bidinar* + *-easa*] 1 Fabricantă de bidinele. 2 Vanzătoare de bidinele. 3 Spoitoare de case.

bidinea sf [At: ALECSANDRI, T. 412 / V: (reg) *badana* / Pl: ~ele / E: tc *badana*] Pensulă mare, de obicei rotundă (cu coadă lungă), pentru vărut.

bidineluța sf [At: PAMFILE, I. C. 2 / V: *badanal~*, *badanuța* / Pl: ~te / E: *bidinea* + *-uța*] Bidinea mică, pentru trasatul brâielor pe pereți și la ferestre.

bidiri vr [At: VICIU, GL. / Pzi: ~resc / E: nct] (Trs; rar) A ocări.

bidiviu sm [At: MOXA, 388/36 / V: ~dibu, ~didu / Pl: ~ii / E: tc *bedevî*] 1 Cal de rasă arabă. 2 Cal ager, frumos și iute Cf *sireap*. 3 (În povești) Cal năzdrăvan. 4 (Mun; înv; fig) Om mic și slab, dar ager.

bidon sn [At: CAZIMIR, GR. 88 / Pl: ~oane / E: fr *bidon*] 1 Vas pentru păstrarea și transportul lichidelor. 2 Ploscă de ținut apă sau altă băutură. 3 Conținut al unui bidon. 4-5 (Nob) (Vas de) sticlă. 6 (Arg; lpl; fig) Sâni.

bidonvil sn [At: DEX² / V: *bidonville* / Pl: ~uri / E: fr *bidonville*] Cartier sărăcăcios cu locuințe improvizate, la periferia marilor orașe.

biduș a [At: DA / Pl: nct / E: mg *büddös*] (Trs; mgm) 1 Murdar. 2 Leneș.

bie sn [At: DEX² / E: fr *biais*] 1 Linie oblică. 2 Direcție oblică. 3 (Îlav) În ~ Oblic. 4 (Ccr) Fâșie de material textil tăiată oblic, utilizată în croitorie.

bied, ~ă a vz *biet*

biedă sf vz *beda*

biedermeier a [At: DN³ / P: *bi-dar-ma-ier* / E: *Biedermeier*] (îs) Stil ~ Stil~ de mobilier, caracterizat prin forme simple, suprafețe netede, lemn curbat, cu aspect general greoi.

bief sn [At: DEX² / Pl: ~uri / E: fr *bief*] Porțiune de canal sau de râu între două baraje sau ecluze.

biel a vz *bâl*

biela sf [At: PONI, F. 167 / P: *bi-e~* / Pl: ~le / E: fr *bielle*] Organ de mașină în formă de bară rigidă articulată, care transformă mișcarea rectilinie în mișcare de rotație și invers.

bieleta sf [At: DEX² / P: *bi-e~* / Pl: ~te / E: fr *bielette*] Bielă de dimensiuni mici, la unele motoare sau mașini.

bielorus, ~a [At: DEX² / Pl: ~uși, ~e / E: rs *белорус*] 1-2 smf, a (Persoană) care face parte din populația Bielorusiei. 3-4 smf, a (Om) originar din Bielorusia. 5 smf Populație care locuiește în Bielorusia. 6 a Care aparține Bielorusiei. 7 a Care aparține bielorușilor (5). 8 a Privitor la Bielorusia. 9 a Privitor la bieloruși (5). 10 a Care este specific Bielorusiei. 11 a Care este specific bielorușilor (5). 12 sf Limbă vorbită în Bielorusia.

bielsug sn vz *belsug*

bienal, ~a [At: ENC. AGR. 337 / P: *bi-e~* / E: fr *biennal*, lat *biennalis*] 1 a Care durează doi ani. 2 a Care are nevoie de (un ciclu de) doi ani pentru a se dezvolta. 3 a (D. plante) Care dă recolte la doi ani după semănare. 4-5 sf, a (Eveniment) care are loc o dată la doi ani.

bieniu sn [At: DA ms / P: *bi-e-niu* / E: lat *biennium*] (Rar) Perioadă de doi ani Cf *trieniu*.

biert sn vz *birt*

biet, **biatâ** [At: MUSTE, ap. GCR II 25/34 / V: (reg) *bet*, *beatâ* / Pl: *bieți*, *biete* / E: ns cf vsl *берны*] 1-2 smf, a (Om) vrednic de milă Si: *sârman*. 3 a (D. morți) Regretat. 4 a Vrednic de dispreț. 5 a Fără însemnătate.

bietuc, ~a smf, a [At: ȚIPLEA, P. P. / P: *bie-tuc* / E: *biet* + *-uc*] (Rar; șhp) 1-4 Bietuleț (1-4).

bietuleț, ~a smf, a [At: JIPESCU, O. 34 / P: *bie-tu~* / E: *biet* + *-(u)leț*] 1-4 (Rar; șhp) Biet (1-2) (drag) Si: *bietuc* (1-4).

biețire sn [At: CV II, 5 / A: nct / E: nct] Judecătorie de ocol.

bifa¹ vt [At: DEX² / Pzi: ~fez / E: fr *biffer*] 1 A pune un mic semn (în formă de „v”) la anumite cifre sau cuvinte dintr-un registru, dintr-o listă etc. spre a ști că au fost verificate. 2 (Fig) A rezolva.

bifa² vt [At: DA ms / Pzi: ~fez / E: nct] (La jocul de cărți) 1 A numi pontă. 2 A se retrage.

bifare sf [At: DEX² / Pl: ~fări / E: *bifa¹*] 1 Marcare a unor cifre sau a unor cuvinte dintr-un registru cu litera „v”, ca semn că au fost verificate Si: *bifa¹* (1). 2 (Fig) Rezolvare.

bifat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *bifa¹*] 1-2 Bifare (1-2).

bifat², ~a a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *bifa¹*] 1 Însemnat cu un „v”, după ce a fost verificat. 2 (Fig) Rezolvat.

bifazat, ~a a [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: fr *biphase*] (Elt) Difazat.

bifazic, ~a a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: ns cf *bifazat*] (Elt) Bifazat.

bifid, ~a a [At: DA ms / Pl: ~izi, ~e / E: fr *bifide*, lat *bifidus*] 1 (Atm; d. vase de sânge) Care este despărțit în două Si: *bifidat* (1). 2 (Bot; d. frunze) Despicat (incomplet) în două părți Si: *bifidat* (2).

bifidat, ~a a [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *bifid* + *-at*] 1-2 Bifid (1-2).

bifilar a [At: DEX² / Pl: ~e / E: eg *biphilar*, fr *bifilaire*] (Teh; d. cabluri electrice) Format din doi conductori izolați între ei.

biflor, ~a a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *biphlor*] (Bot; d. plante) cu două flori.

bifocal, ~a a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *bifocal*] 1 (D. lentile) Cu două distanțe focale diferite. 2 (D. ochelari) Cu lentile bifocale (1).

bifoliat, ~a a [At: DEX / P: ~li-at / Pl: ~ați, ~e / E: *bi- + foliat*] Cu două foliole Si: *bifoliolat*.

bifoliolat, ~a a [At: DN³ / Pl: ~ați, ~e / E: *bi- + foliola*] Bifoliat.

bifora *a* [At: DEX² / Pl: ~e / E: nct] (Aht; d. o fereastră, o ușă etc.) Împărțit în două printr-o colonetă, fiecare despărțitură fiind terminată cu un arc.

biforniță *sf* v. **vișorniță**

biftec *sn* [At: I. IONESCU, M. 684 / V: (îrg) ~ *tiga sf, beefstek, befsteeck* / A: ~ *tec* / Pl: ~ *uri* / E: fr *bifteck*] 1 Felie de carne de vacă friptă. 2 (îrg; if ~ *tiga*) Fel de friptură.

bifuga *sf* v. **biftec**

biftui v. **ghiftui**

bifurca *vir* [At: I. IONESCU, M. 68 / Pzi: 3 ~ *furca* / E: fr *bifurquer*] 1-2 A (se) despărți în două ramuri, direcții sau sensuri.

bifurcare *sf* [At: DA ms / Pl: ~ *cări* / E: *bifurca*] 1 Despărțire în două ramuri, direcții sau sensuri Si: **bifurcație** (1). 2 (Ccr) Loc unde se bifurcă ceva Si: **bifurcație** (2).

bifurcație *sf* [At: DA ms / Pl: ~ *ii* / E: fr *bifurcation*] 1-2 Bifurcare (1-2).

big¹ *sn* [At: DA ms / Pl: ~ *uri* / E: ger *Biegung*] 1 (La cartoane) Linie de îndoire executată prin presare. 2 Mașină, asemănătoare unei prese, cu care se fac biguri (1) Si: *mașina de biguit*.

big² *sn* [At: DEX² / Pl: ~ *uri* / E: din inițialele B (ăcănie) + I (ndustriale) + G (ospodina)] Unitate comercială complexă.

bigam, ~a *smf, a* [At: DA ms / Pl: ~ *i, ~e* / E: fr *bigame*] 1-2 (Persoană) care are două soții, respectiv, doi soți. 3-4 (Jur) (Persoană care a contractat două căsătorii în paralel.

bigamie *sf* [At: DA ms / Pl: ~ *ii* / E: fr *bigamie*] 1-2 Situație a persoanei bigame (1, 3). 3 (Jur) Infracțiune penală ce constă în încheierea unei căsătorii, de către o persoană căsătorită, fără a i se fi desfășurat căsătoria anterioară.

bigaz *sn* [At: DA ms / Pl: ~ *e* / E: bi- + *gaz*] Amestec de două gaze (folosit drept combustibil).

bigă¹ *sf* [At: LTR / Pl: *bigi* / E: fr *bigue*] 1 Aparat pentru încărcat și descărcat mărfuri în porturi, format din două sau trei brațe de sprijin unite printr-o bară prevăzută cu scripete. 2 (Arg) Penis.

bigă² *sf* [At: DN³ / Pl: ~ *ge* / E: lat *biga*] Car roman, de obicei cu două roți, tras de doi cai.

bigă³ *sm* v. **bic**

bigăjel *sm* v. **bicașel**

bigășea *sf* [At: BIBICESCU, P. P. 210 / V: (reg) *bicăjea* / Pl: ~ *ele* / E: *bicaș* + *-ea*] Bicășel.

big band *sn* [At: DN³ / P: *big-bend* / Pl: ~ *uri* / E: eg *big band*] Orchestră mare de jazz, incluzând peste 20 de membri.

big bang *sn* [At: DEX² / P: ~ *heng* / E: eg *big bang* (theory)] (Ast) Explozie (ipoteză) mare ce a inițiat expansiunea universului observabil.

bigbaș *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: ~ *i* / E: nct] (Reg) Supraveghetor într-o fabrică.

bigeminism *sn* [At: DN³ / Pl: ~ *e* / E: fr *bigéminisme*] (Med) Tulburare a ritmului inimii, cu sistole reduse între sistole normale.

bigeneric, ~a *a* [At: DN³ / Pl: ~ *ici, ~ice* / E: ns cf lat *bis-* de două ori, *genus-* gen] (D. plante) Hermafrodit.

bigihlău *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: ~ *laie* / E: ger *Bügler*] (Reg) Fier de călcat.

bigihli *vi* [At: COMAN, GL. / Pzi: ~ *lesc* / E: ger *bügeln*] (Reg) A călca rufe.

bighilușă *sfp* [At: VICIU, GL. / E: ns cf *bigura, bighiroancă*] (Trs) Bucăți de aluat frământate cu cartofi și puțină făină, fierte în apă și apoi prăjite în untură.

bighiroancă *sf* [At: VICIU, GL. / P: ~ *roan* / Pl: ~ *nce* / E: ns cf *bigură*] (Bot; reg) Cartof (*Solanum tuberosum*).

bighistan *sm* [At: C V III, 5 / A: nct / E: nct] Petrecere.

bigi-bigi *sn* [At: G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. II, 167 / E: ns cf te *cici bici*] Pastă gelatinoasă comestibilă (roșie), dulce, amestecată cu miez de nucă, asemănătoare cu rahatul.

bignonia *sf* [At: DN³ / E: fr *bignonia*] (Bot) Arbore decorativ cu frunze mari, în formă de inimă, și flori albe, originar din America sau Asia.

bignoniacee *sf* [At: DN³ / P: ~ *ni-a-ce-e* / E: fr *bignoniacees*] (Bot) 1 (Lpl) Familie de plante gamopetale, cuprinzând plante lemnoase ca bignonia, catalpa etc. 2 (Șls) Plantă din familia bignoniacee (1).

bigosi *vi* [At: ȘEZ. II, 149 / V: *bhi-* / Pzi: ~ *sesc* / E: nct] (Mol; rar) A îngrămădi într-un ungher.

bigot, ~a *smf, a* [At: NEGRUZZI, S. I, 347 / Pl: ~ *oți, ~e* / E: fr *bigot*] 1-2 (Persoană) care urmează, în mod rigid, toate preceptele rituale ale unei religii Si: *habotnic, bisericos*. 3-4 (Pr; fig) (Persoană) care manifestă o atitudine rigidă, intolerantă în anumite chestiuni.

bigoterie *sf* [At: I. NEGRUZZI, S. I, 25 / Pl: ~ *ii* / E: fr *bigoterie*] (Liv) Bigotism.

bigotism *sm* [At: CARAGIALE, T. I, 239 / V: (rar) ~ *izm* / Pl: (rar) ~ *e* / E: fr *bigotisme*] Atitudine, comportare de bigot Si: *bigoterie*.

bigotism *sm* v. **bigotism**

bigrilă *sf* [At: DN³ / Pl: ~ *le* / E: fr *bigrille*] (Elt) Tub electronic cu două grile.

bigudiu *sn* [At: ALAS, 10 IV 1938, 7/3 / Pl: ~ *ri* (P: ~ *di-uri*) / E: fr *bigoudi*] Mic obiect de toaletă feminină, de obicei cilindric, în jurul căruia se răsucesc și se fixează o șuviță de păr, pentru a o ondula.

bigui *vi* [At: DA ms / P: ~ *gu-i* / Pzi: ~ *iesc* / E: *big¹*] A face biguri¹ (1) unui carton.

biguină *sf* [At: DN³ / P: *bi-ghi-nă* / E: sp, fr *biguine*] 1 Dans popular din Antile, cu ritm languros și muzică melodică. 2 Melodie după care se execută biguina (1).

biguit *sn* [At: NOM. MIN. I, 371 / P: ~ *gu-it* / Pl: (rar) ~ *uri* / E: *bigui¹*] 1 Operare de biguri (1)¹ pe un carton. 2 (Îs) *Mașina de ~ Big¹* (2).

bigură *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: ~ *ri* / E: nct] (Bot; reg) Cartof (*Solanum tuberosum*).

bihai *vi* [At: DENSUSIANU, T. H. 309 / Pzi: ~ *iesc* / E: nct] (Reg) A striga la oi.

bihaire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ *ri* / E: *bihai*] (Reg) Strigare la oi Si: (reg) *bihai¹*

bihai¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~ *uri* / E: *bihai*] (Reg) Bihaire.

bihai², ~a *a* [At: MDA ms / Pl: ~ *iti, ~e* / E: *bihai*] (Reg; d. oi) La care se strigă.

bihindisi v. **bindisi**

bihindisire *sf* v. **bindisire**

bihindisit¹ *sn* v. **bindisit¹**

bihindisit², ~a v. **bindisit²**

bihoanca *sf* v. **bihunca**

bihol *sm* v. **bivol**

biholiță *sf* v. **biivolită**

bihorel *sm* v. **vișorel**

bihorean, ~a [At: DEX² / Pl: ~ *eni, ~ene* / E: *Bihor* + *-ean*] 1-2 *smf, a* (Persoană) care face parte din populația județului Bihor. 3-4 *smf, a* (Om) originar din județul Bihor. 5 *smp* Populație care locuiește în județul Bihor. 6 *a* Care aparține județului Bihor. 7 *a* Care aparține bihorenilor (5). 8 *a* Privitor la județul Bihor. 9 *a* Privitor la bihoreni (5). 10 *a* Care este specific județului Bihor. 11 *a* Care este specific bihorenilor (5).

bihoreancă *sf* [At: DEX² / Pl: ~ *ence* / E: *bihorean* + *-că*] 1 Femeie originară din județul Bihor. 2 Locuitoare a județului Bihor.

bihori v. **vișori**

bihorire *sf* v. **vișorire**

bihori¹ *sn* v. **vișorit¹**

bihori², ~a v. **vișorit²**

bihorniță *sf* v. **vișorniță**

bihul *sm* v. **bivol**

bihunca *sf* [At: BUL. FIL. VI, 163 / V: ~ *hoan* (pl: ~ *hoance*) / E: ucr *бигуни*] 1 Trăsură ușoară (de obicei un scaunel pe două roți) trasă de un singur cal, pentru alergările la trap. 2 Trăsură ușoară cu patru roți, trasă de un cal.

bi¹ *i* [At: LM / E: fo] (Are) Strigăt cu care se cheamă curcile.

biiodură *sf* [At: DN³ / Pl: ~ *ri* / E: fr *biiodure*] (Chm) Sare cu două molecule de iod.

bijectiv, ~a a [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr *bijectif*] (Mat; d. funcții) Care este, în același timp, surjectivă și injectivă.

bijecție sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *bijection*] (Mat) Funcție bijectivă.

biji¹ i vz **băia**

biji² vtr [At: DA ms / E: *biji*] 1-2 (Reg) A (se) frige.

bijire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *biji²*] (Reg) Frigere.

bijit¹ sn [At: MDA ms / E: *biji²*] (Reg) Frigere.

bijit², ~a a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *biji²*] (Reg) Fript².

bijoacă sf [At: CREANGĂ, P. 195 / V: ~og sm (pl: ~ogi) / Pl: ~ace / E: nct] (Mol; Buc) Cal bătrân, slab și urât Si: *mârtoaga* Cf *dârlog*, *dârjog*.

bijog sm vz **bijoaga**

bijoi sn [At: VICIU, GL. / Pl: ~oale / E: *bij-* + *-oi*] (Trs) 1 Șipot. 2 Fel de fântână.

biju an [At: DA / Pl: ~uri / E: fr *bijoux*] (Frm; pretențios) Bijuterie.

bijucă sm [At: BUL. FIL. IV, 110 / Pl: (nob) ~uci / E: nct] 1-2 (Șhp) Cățel (mic).

bijuterie sf [At: DA ms / Pl: ~ii / E: fr *bijouterie*] 1 Obiect de podobață făcut din metal nobil (și pietre prețioase) Si: (inv) *giuvaer*. 2-3 Magazin unde (se fac și) se vând bijuterii (1).

bijutier sm [At: DA ms / Pl: ~i / E: fr *bijoutier*] 1-2 Persoană care face sau vinde bijuterii Si: *giuvaerghi*.

bikini sn [At: DEX² / Pl: ~ / E: eg *bikini*, fr *bikini*] Costum feminin de baie, din două piese de dimensiuni reduse.

bil sm [At: I. NEGRUZZI S. VI, 479 / E: fr *bill*] 1 (În Anglia și SUA) 1 Proiect de lege prezentat parlamentului. 2 Lege votată de parlament. 3 (Inv; is) ~ de *indemnitate* Act prin care parlamentul aprobă o dispoziție (nereglementată de lege) a guvernului sau a unui ministru.

bilabial, ~a sn, a [At: DA ms / Pl: ~bi-al / Pl: ~e / E: fr *bilabial*] (Fon) 1-2 (Sunet) care se articulează cu ambele buze.

bilabiat, ~a snf, a [At: ENC. AGR. / P: ~bi-at / Pl: ~ați, ~e / E: fr *bilabié*] (Bot) 1-4 (Caliciu, corolă sau floare) care seamănă cu buzele unei guri deschise.

bilanț sn [At: HASDEU, I. C. 41 / Pl: ~uri / E: ger *Bilanz*] 1 Tablou contabil al activului și pasivului unei întreprinderi sau al unei activități financiare într-o perioadă de timp. 2 (Îe) A **depune** ~ul A se declara în faliment. 3 (Fig) Prezentare rezumativă a unei situații. 4 (Fig) Rezultat sintetic al activității dintr-o perioadă. 5 (Îe) A **face** ~ui A rezuma, caracterizând și apreciind rezultatele. 6 (La organism; is) ~ *nutritiv* Raportul dintre ingerare și eliminare.

bilanțier, ~a [At: DA ms / Pl: ~i, ~e / E: *bilanț* + *-ier*] 1 A De bilanț (1). 2 a Referitor la bilanț (1). 3-4 a Întocmit pe baza (sau în vederea) bilanțului (1). 5 a (Îs) *Contabil* ~ Contabil specializat în bilanțuri (1). 6 sn Registrul cu bilanțuri (1).

bilateral, ~a a [At: ENC. AGR. / Pl: ~i, ~e / E: fr *bilatéral*] 1 Care are două părți (sau laturi) opuse, simetrice. 2 Care se referă la cele două părți (laturi) simetrice ale unui întreg. 3 (Îs) *Solduri* ~e Solduri care arată pasivul și activul. 4 (Bot; d. organele plantelor) Așezat la dreapta și la stânga unei axe. 5 (D. date, contracte, convenții) Care obligă, în mod reciproc, părțile implicate Cf *sinalagmatic*. 6 (Îs) *Tratat* ~ Tratat semnat între două state.

bilateralism sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: *bilateral* + *-ism*] (În comerțul internațional) Acord între două țări privind bunurile și serviciile schimbate între ele.

bilă¹ sf [At: DIONISIE, C. 201 / Pl: ~le / E: bg *бѣла*] 1-2 Trunchi de arbore sau bucată de lemn (de brad) din care se taie bucăți de câțiva metri lungime. 3 Bucată dintr-o bilă¹ (1). 4 Scurtătură de brad. 5 (Pfm; ie) **Parcă ar fi ridicat la ~le** Definește o persoană care se vaită de oboseală tot timpul.

bilă² [At: MAIORESCU, D. II, 122 / Pl: ~le / E: fr *bille*] 1 (Mică) sferă făcută din diferite materiale și întrebuințată în diferite scopuri (la rulmenți, la unele jocuri, la votare etc) Si: (inv) *gogonea*. 2 (Fam; is) ~ *alba* Vot pozitiv. 3 (Fam; is) ~ *neagra* Vot negativ. 4 (Inv; la notarea studenților; is) ~ *alba* Calificativ de „foarte bine” sau „bine”. 5 (Inv; la notarea studenților; is) ~ *roșie* Calificativ între „bine” și „suficient”. 6 (Inv; la notarea

studenților; is) ~ *neagra* Calificativ de „insuficient”. 7 (Îrn; fig) Cap. 8 (Fam; ie) A **atinge la** ~ A lovi în cap. 9 (Fam; ie) A **fi atins la** ~ A fi țicnit.

bila³ sf [At: PARHON, B. 47 / Pl: ~le / E: fr *bile*, lat *bills*] (Med) 1 Fiere. 2 Lichid secretat de fiere.

bilatruc sm [At: COMAN, GL. / V: (reg) *ghi-* / Pl: ~uci / E: nct] (Reg) Butuc de lemn gros și greu.

bildungsroman sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: ger *Bildungsroman*] (Lit) Roman care prezintă procesul de formare a unui caracter.

bildungsromanesc, ~a a [At: DEX² / Pl: ~ești / E: *bildungsroman* + *-esc*] (Lit; rar) 1 De *bildungsroman*. 2 Care se referă la *bildungsroman*.

bileală sf [At: CANTEMIR, IST. 115 / Pl: ~eli / E: ucr *бильяни*] (Îrg) 1 Fard alb. 2 Pudră albă. 3 (Sp) Carbonat de plumb.

bilentilă sf [At: DN³ / Pl: ~le / E: *bi-* + *lentilă*] Sistem optic cu 2 lentile, obținute prin secționarea în diametru a unei lentile convergente.

bilet sn [At: VĂCĂRESCUL, IST. 289 / Pl: ~e (inv) ~turi / E: fr *billet*]

1 Scrisoare de câteva rânduri Si: *ravas* Cf *țidula*. 2 Bucată de hârtie cuprinzând o informație scrisă sau tipărită. 3 (Iuz; is) ~ de *identitate* Buletin de identitate. 4 Bucată mică de hârtie sau de carton imprimată care conferă cuiva un drept temporar. 5 (Îs) ~ de *banca* Bancnotă. 6 (Fam; is) ~ *verde* Dolar. 7 (Îs) ~ *ipotecar* Înscriș de împrumut al statului cu scadență scurtă. 8 (Îs) ~ de *ordin* Hârtie care o persoană se obligă să plătească altei persoane o sumă de bani la cererea acesteia din urmă Si: *cambie* Cf *trata*, *polița*.

biletă sf [At: DEX² / Pl: ~te / E: fr *bilette*] (Teh) Țaglă.

bilețel sn [At: DA ms / Pl: ~ele / E: *bilet* + *-el*] 1-4 (Șhp) Bilet (1-2) (mic).

bilezie sn [At: HURMUZAKI XI, 397 ap DHLR / Pl: net / tc *bilezik*] (Trî) Brățară.

bili [At: DOSOFTEI, V. S. 143 / Pzi: ~lesc / E: nct] 1 vt (Trs; Mol) A înălbi. 2 vr A se farda cu fard alb Cf *bileala*.

biliar, ~a [At: LTR / P: ~li-ar / Pl: ~i, ~e / E: fr *biliaire*] 1 Care se referă la bilă³ (1). 2 Care aparține bilei³ Si: (7) *biliis* (inv; imp). 3 (Îs) *Veșicula* ~a Organ în care se acumulează bilă³ între digestii. 4 (Îs) *Calcul* ~ Piatră la vezicula biliară. 5 (Îs) *Funcție* ~a Ansamblu de procese prin care se produce bilă³ (2). 6 (Îs) *Acizi* ~i Acizi organici aflați în bilă³ (2) care formează, cu multe substanțe insolubile în apă, combinații moleculare solubile în apă, care sunt resorbite de organism prin mucoasa intestinală.

biliard¹ sn [At: EMINESCU, N. 37 / P: ~li-ard / Pl: ~e / E: it. *biliardo*, rs *бильярд*] 1 Joc în care un număr de bile² (1) sunt deplasate pe o masă specială prin lovirea uneia dintre ele cu tacul². 2 Masă acoperită cu postav (verde), cu marginile puțin ridicate și elastice, pentru biliard¹ (1).

biliard² sn [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *billard*] (Rar) Bilon.

biliardgiu sf vz **biliargiu**

biliargiu sm [At: IORDAN, L. R. A. 158 / V: (nob) ~rdgiu / P: ~li-ar~ / Pl: ~ii / E: *biliard* + *-giu*] (Fam) Jucător (pasionat) de biliard.

biliceadnă sf [At: DA ms / Pl: ~cedne / E: nct] (Reg) Beuță.

biligeneză sf [At: DN³ / Pl: ~ze / E: fr *biligènes*] Procesul de formare a bilei³ (2).

bilincv, ~a a vz **bilingsv**

bilincvism sn vz **bilingsvism**

bilingsv, ~a a vz **bilingsv**

bilingsvism sm vz **bilingsvism**

bilinguu, ~uă a vz **bilingsv**, ~ă

bilingsv, ~a a [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr 165, 5/6 / V: (inz) ~guu, ~guă, (rar) ~ng, ~ă, (inv) ~ncv / Pl: ~i, ~e / E: fr *bilingue*] 1 Care utilizează, în mod curent și la fel de bine, două limbi. 2 Scris în două limbi.

bilingsvism sn [At: DA ms / V: (inv) ~guism / Pl: ~e / E: fr *bilingsvisme*] 1-2 (Sin) Fenomen de utilizare curentă, de către o persoană, a două limbi diferite.

bilion sn [At: CLIMESCU, A. 11 / P: ~li-on / Pl: ~oane / E: fr *billion*] 1 Miliard. 2 O mie de miliarde.

bilios, ~oasă a [At: HASDEU, I. C. 179 / P: ~li-os / Pl: ~oși, ~oase / E: fr *bilieux*, lat *biliosus*] (Rar) 1 Care suferă de un exces de secreție biliară. 2 Care are la bază o secreție biliară excesivă. 3 (Is) *Temperament ~* Temperament irascibil. 4 (Is) *Ten ~* Ten gălbejit. 5 (Fig) Melancolic. 6 (Fig) Ursuz. 7 (Inv; imp; d. boli) Biliar (2).

bilire sf [At: MÂNDRESCU, L. P. 239 / Pl: ~ri / E: nct] Înălbire.

bilirubină sf [At: MACAROVICI, CH. 624 / Pl: (nob) ~ne / E: fr *bilirubine*] Pigment biliar, derivat al hemoglobinei, care se află în sânge, bilă³ și în calculii biliari.

bilirubinemie sf [At: DN³ / P: ~mi-e / Pl: ~ii / E: fr *bilirubinémie*] (Med) Prezența bilirubinei în sânge.

biliu¹ sn [At: ALECSANDRI, ap. TDRG / Pl: ~uri / E: *bili*] (Trs; Mol) Înălbire¹.

biliu², ~ă a [At: CREANGĂ, A. 66 / Pl: ~iti, ~e / E: nct] (Trs; Mol) Înălbire².

bilitoare sf [At: POP, ap. DDRF / V: (reg) *ghi~* / Pl: ~ / E: *bili* + -(i)toare] Locul unde se înalbește pâza.

bilitor, ~oare [At: DOSOFTEI, V. S. 143₁ / V: (inv) ~iu sm / Pl: ~i, ~oare / E: *bili* + -(i)tor] 1 a Care înalbește. 2 smf (Inv) Persoană care spală rufe.

bilitoriu sm vz *bilitor*

biliverdină sf [At: MACAROVICI, CH. 624 / Pl: ~e / E: fr *biliverdine*] Pigment verde, derivat prin oxidarea bilirubinei.

bilnic, ~ă a [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~ici, ~ice / E: nct] (Reg) Istet.

bilobat, ~ă a [At: ENC. AGR. / Pl: ~ați, ~e / E: fr *bilobé*] Împărțit în doi lobi.

bilocular, ~ă a [At: GRECESCU, FL. 16 / Pl: ~i, ~e / E: fr *biloculaire*] (Bot; d. organele plantelor) Cu două cavități separate de un perete.

biologie sf [At: DN³ / P: ~gi-e / Pl: ~ii / E: fr *biologie*] (Liv) Dialogie.

bilon sn [At: DA ms / Pl: ~oane / E: fr *billon*] 1 (Frî) Monedă măruntă de aramă sau bronz. 2 (Agr) Ridicătură de pământ de-a lungul unui rând de plante cultivate.

bilonare sf [At: DN³ / Pl: ~nări / E: fr *billonage*] (Agr) Executare a biloanelor (2).

bișug sn vz *beșug*

bișugare sf vz *îmbelșugare*

bișugos, ~oasă a vz *beșugos*

biș sm vz *zbîș*

bișari sm [At: CHEST. II, 220/243 / A: (pbl) ~tari / E: nct] (Reg) Balustrade de lemn.

bișă sf [At: I. CR. V, 278 / Pl: ~te / E: nct] Dovleac în care s-au pus lațuri pentru a prinde păsări.

bilunar, ~ă a [At: DA ms / Pl: ~i, ~e / E: *bi- + lunar* (după fr *bimensuel*)] 1-3 Care are loc, se produce, apare o dată la două luni Si: *bimensual* (1-3).

4-6 Care are loc, se produce, apare de două ori pe lună Si: *bimensual* (4-6).

biman, ~ă smf, a [At: GALACTION, O. I, 305 / Pl: ~i, ~e / E: fr *bimane*] 1-2 (Ființă) cu două mâini.

bimanitate sf [At: DN³ / E: nct] (Rar) Caracter biman (2).

binbaș sm vz *binbașă*

binbașă sm [At: (a. 1788) IORGA, S. D. VIII, 105 / V: ~as, (pop) ~mpașă / A și: ~sa / Pl: ~și, ~șale / E: tc *binbaşı*] (Inv) 1 Comandant peste 1000 de soldați în armata turcă. 2 (Fam; ie) A trăi ca (un) ~ A trăi în beșug.

bimbiric sm [At: DA ms / V: ~ă sf / Pl: ~ici / E: nct] Prichindel.

bimbirică sf vz *bimbiric*

bimensual, ~ă a [At: DEX² / P: ~su-al / Pl: ~i, ~e / E: fr *bimensuel*] 1-6 Bilunar (1-6).

bimestrial, ~ă a, av [At: DA ms / P: ~tri-al / Pl: ~i, ~e / E: fr *bimestriel*] 1-6 (Care are loc, se produce sau apare) la două luni.

bimestru sn [At: DA ms / Pl: ~re / E: fr *bimestre*] (Frm) Perioadă de două luni.

bimetal sn [At: LTR / Pl: ~e / E: fr *bimétal*] (Teh) 1 Produs realizat prin unirea mecanică a două metale. 2 Organ alcătuit din două rigle de

metale diferite sudate care, datorită dilatațiilor termice diferite, poate servi drept indicator.

bimetalic, ~ă a [At: DA ms / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *bimétallique*] 1 Alcătuit din două metale diferite. 2 (D. un sistem monetar) Bazat pe bimetalism Si: *bimetalist* (2).

bimetalism sn [At: LTR / Pl: ~e / E: fr *bimétallisme*] Sistem monetar bazat pe dublu etalon, aur și argint.

bi-metalist, ~ă [At: DA ms / V: *bi-metalist* / Pl: ~iști, ~e / E: *bimétalliste*] 1 sm Adept al bimetalismului. 2 a Bimetalic (2).

bimetalist sm, a vz *bimetalist*

bimilenar, ~ă a, av [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *bimilénnaire*] 1-4 (Care durează sau are o vechime) de (circa) două mii de ani.

bimileniu sn [At: DEX² / P: ~ni-u / Pl: ~ii / E: *bi- + mileniu*] (Rar) Perioadă de două mii de ani.

bimolecular, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *bimoléculaire*] (Fiz; Chm) Cu două molecule.

bimotor, ~oare [At: DA ms / Pl: ~i, ~oare / E: fr *bimoteur*] 1 a Cu două motoare. 2 sn Avion cu două motoare.

binpașă sm vz *binbașă*

bină sf [At: (a. 1794) URICARIUL XI, 314 / V: (rar) *benă* sf / Pl: ~le / E: tc *bină*] (Inv) 1 Clădire în construcție sau în reparație. 2-3 Clădire (mare) Cf *hardughie*. 4 Dependință.

bină-emină sm [At: ȘIO / E: tc *bină-emină*] (Trî; în epoca fanariotă) Inspector de clădiri.

binagiu sm [At: CARAGIALE, T. II, 70 / Pl: ~ii / E: *bină* + -giu] (Îvr) 1 Constructor. 2 Antreprenor de construcții.

binar, ~ă a [At: PONI, F. 262 / Pl: ~i, ~e / E: fr *binnaire*, lat *binarius*] 1 (Mat) Care are la bază numărul 2. 2 Compus din două unități. 3 Care se divide în câte două elemente. 4 (Bot) Cu organele dispuse perechi. 5 (Is) *Relație ~ă* Relație între doi termeni. 6 (Muz; is) *Subdiviziune ~ă* Subdiviziune a unui timp în două, patru sau opt părți egale.

binaritate sf [At: DEX² / Pl: ~răți / E: *binar* + -itate] (Mat) Însușirea de a se diviza în două elemente.

bind¹ sn [At: (a. 1715) DOC., ap. TDRG / Pl: ~uri / E: tc *bend*] (Trî) Steag.

bind² sn [At: MOLIN, V. T. / Pl: ~uri / E: nct] 1 (Țes) Armură. 2 (Lpl) Nervură decorativă la cotorul unei cărți legate.

binder sn [At: DEX² / E: ger *Binder*] Strat de beton asfaltic folosit ca strat de legătură între fundația unui drum și stratul de uzură, ca fundație la trotuarele de asfalt etc.

bindeu sn [At: COMAN, GL. / Pl: ~ee (ns) / E: mg *böndö*] (Reg) 1 (Șis) ~de oaie Burduf de oaie. 2 (La animale) Stomac.

bindi vr [At: DA / Pzi: ~desc / E: nct] (Reg) 1-2 A (se) îndesa. 3-4 A (se) îngrămădi.

bindilic sn [At: COMAN, GL. / Pl: ~uri / E: nct] (Îrg; la femei) Bluză de pânză îmbrăcată în timpul lucrului, pentru a proteja hainele.

bindisi vi [At: CREANGĂ, P. 251 / V: *benghesi*, *been~*, (inv) *bihin~* / Pzi: ~sesc / E: ngr *βενθισσι*] (Constr. cu pp „de”) A se sinchisi (de...).

bine [At: COD. VOR. 126 / E: ml *bene*] 1 av În mod prielnic, avantajos. 2 av (Îe) A(-i) *prinde cuiva* ~ (să...) A-i fi de folos... 3 av (Îe) A(-i) *veni cuiva* ~ (să...) A fi avantajat de o situație. 4 av (Îe) A-i *merge* ~ A prospera. 5 av (Îe) A *sta* ~ A fi într-o situație favorabilă. 6 av (Îe; rar) A fi bogat. 7 av (Îe) ~ ai (sau *ati*) *venit* (sănătos, sănătoși), *fii* (sau *fiiți*) ~ *venit* (sau *veniti*), ~ *te-am* (sau *v-am*) *găsit* (sănătos, sănătoși) 8 av (Îe) *Îmi pare* ~ (de cunoștință) Formulă folosită când faci cunoștință cu cineva. 9 av (Îe) A(-i) *fi* (cuiva) ~ A fi sănătos. 10-11 av (Îe) A *se* (sau *a-i*) *face* ~ A se face (sau a face pe cineva) sănătos. 12 av (Îe) (Ce), *nu ți-e* ~ (Ce), nu ești sănătos? 13 av (Îe) (Ce), ești nebun? 14 av Conform regulilor eticii sociale Si: *cuminte*, *cuvincios*. 15 av (Îe) A *trăi* (sau *a se avea*) ~ *cu* cineva A trăi în înțelegere. 16 av (Pop; ie) A *se avea* ~ *cu* cineva A se iubi cu cineva. 17 av (Fam; ie) ~ *ți-a făcut* ! Așa se cuvenea să-ți faci. 18 av (Îe) *Șezi* ~ Astămpără-te. 19 av Conform regulilor esteticii Si: *agreedabil*, *frumos*, *minunat*. 20 av (D. haine; ie) A *sta* (sau *sade*) ~ A se potrivi. 21 a (D. oameni) Armonios dezvoltat (și elegant). 22 av În

concordanță cu adevărul Si: *clar, deslușit, exact, lămurit, limpede, precis*. 23 av (le) A vedea ~ A observa. 24 av (ilav) De-a ~lea Cu adevărat. 25 av (le) *Vezi ~că* Firește. 26 av (le) *Ba ~că nu* Desigur. 27 av *Bine, facem așa!* Exprimă o afirmație. 28 av (le) (Că) ~ *zici* Ai dreptate. 29 av (le) *Ei ~...* După cum spuneam... 30 av Cu atenție. 31 av Cu grijă. 32 av Deplin. 33 av (La comparativ) Mult. 34 av Mult și prielnic. 35 av (D. obiecte; ie) A pune ~ A ascunde. 36 av (le) A pune ~ (pe cineva) A ponegri. 37 av (le) A se pune ~ (cu cineva) A face pe plac (cuiva). 38 av (le) A aranja ~ (pe cineva) A bate bine. 39 av (lae) A pune într-o situație proastă (prin intrigă). 40 *sns* Ceea ce aduce mulțumire sau folos cuiva. 41 *sns* Mulțumire. 42 *sns* Noroc. 43 *sns* Belșug. 44 *sns* (Înv; ie) De când ~le De mult. 45 *sns* (le) Cu ~ Cu fericire, cu noroc. 46 *sns* (Îs) Om de ~ Om care ajută pe cei din jur. 47 *sns* (le) Să auzim de ~, Dă, Doamne ~ Formule de salut sau de urat. 48 *sns* (le) A face (cuiva un mare) ~ sau a face (cuiva) ~ (cu ceva) A ajuta (pe cineva) la nevoie. 49 *sns* (Jur; inv; ie) În ~le (cuiva) În favoarea cuiva. 50 *sns* (le) Să-ți (sau să vă) fie de ~! Să-ți fie de folos. 51 *sns* (lae; im) Se spune cuiva care a procedat (greșit), împotriva sfaturilor. 52 *sns* (Înv; ie) Cu ~ Binevoitor. 53 *sns* (Înv; iae) Îndatoritor. 54 *sns* (le) Cu ~le, (rar) în de ~ Cu blândete. 55 *sns* (le; inv) A lua (pe cineva sau cuiva ceva) în (nume de) ~ A se arăta mulțumit și binevoitor cu cineva. 56 *sns* (le) A vorbi (sau, inv, a grăi) de ~ A lăuda (pe cineva). 57 *sns* (le) Nu-i a ~ Ceva merge rău. 58 *sns* (Înv) Avere. 59 Ceea ce corespunde cu morala. 60 *sna* (Flz) Obiectul moralei ca știință.

binec sm [At: DRĂGHICI, ap. TDRG / Pl: ~eci / E: tc *binek*] (Trr) Cal de călărie.

binecrescut, ~ă a [At: MDENC / Pl: ~uți, ~e / E: *bine + crescut*] Manierat.

binecșas sn [At: (a. 1782) DOC., ap. ȘIO / Pl: ~e / E: tc *binecșas*] (Înv) Piatră pe care călărețul se urcă pentru a încăleca.

binecuvânta vt [At: BIBLIA (1688), pr 8/19 / V: (reg) *bire~* / Pzi: ~tez, (rar) ~vânt / E: *bine + cuvânta*] 1 (D. Dumnezeu) A revărsa grația divină Si: a *blagoslovi*. 2 (D. preoți) A invoca harul divinității asupra cuiva sau a ceva Si: a *blagoslovi*, (îvr) a *bine-grăi*. 3 (Pan) A dori prosperitate și fericire cuiva (invocând pe Dumnezeu). 4 A slăvi pe Dumnezeu. 5 (Pan) A slăvi (în semn de recunoștință) Si: a *ferici*, a *lauda*, a *preamări*.

binecuvântare sf [At: DRĂGHICI, R. 89 / 10-11 / Pl: ~tări / E: *binecuvânta*] 1 (D. Dumnezeu) Revărsare a grației divine Si: (liv) *benedicțiune*, *binecuvântat*¹ (I), *blagoslovire*, *blagoslovenie*, (înv) *urăciune*. 2 (Ccr) Cuvintele cu care se binecuvântează Si: *binecuvântat*¹ (2). 3 Urare de prosperitate și fericire, cu invocarea numelui lui Dumnezeu Si: *binecuvântat*¹ (3). 4 Slăvire (în semn de recunoștință) Si: *binecuvântat*¹ (4), *fericire*, *laudare*, *preamărire*. 5 (le) A (sau a-și) da ~ A încuviința. *binecuvântat*¹ *sn* [At: DA ms / Pl: ~uri / E: *binecuvânta*] (Rar) 1-4 Binecuvântare (1-4).

binecuvântat², ~ă a [At: DRĂGHICI, R. 117/21 / V: (îrg) *bire~* / Pl: ~ați, ~e / E: *binecuvânta*] 1 Care a primit binecuvântare (religioasă) Si: *blagoslovit*. 2 (Fig) Înzestrat. 3 (D. lucruri) Cu o acțiune binefăcătoare (2). 4 (D. cauze, motive etc.) Justificat.

binecuvântător, ~oare a [At: DA ms / Pl: ~i, ~oare / E: *binecuvânta* + (a)tor] Care binecuvântează.

bineface vi [At: COD. VOR. 149 / Pzi: *binefac* / E: *bine + face*] (Înv) A face bine.

binefacere sf [At: NEGRUZZI S. I, 313 / V: (înv) *bunaf~* / Pl: ~ri / E: *bine + facere* (după lat *benefacere*)] (Șfg) Ajutor (dat cuiva) Si: (înv) *binefaptă*.

binefaptă sf [At: CORESI, PS. 208 / Pl: ~te / E: *bine + faptă*] (Înv) Binefacere.

binefăcător, ~oare smf, a [At: COD. VOR. 148 / V: (îrg) *bire~* / Pl: ~i, ~oare / E: *bine + făcător* (după fr *bienfaiteur* și *bienfaisant*)] 1-2 (Persoană) care face bine.

bine-grăi vi [At: PSALT. HUR., ap. DA ms / Pzi: ~esc / E: *bine + grăi*] (Îvr) A binecuvânta.

bineînțeleș av [At: DEX² / V: *bunî~* / E: *bine + înțeleș* (după fr *bien entendu*)] Desigur.

bineînvoi vi vz binevoi

bineimerita vi [At: DA ms / Pzi: *bineimerit* / E: *bine + merita*] (Urmat de determinări introduse prin pp „de la”) A câștiga dreptul la recunoștința cuiva.

bineimeritare sf [At: MDA ms / Pl: ~tări / E: *bineimerita*] Câștigare a dreptului la recunoștința cuiva Si: *bineimeritat*¹.

bineimeritat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *bineimerita*] Bineimeritare. *bineimeritat², ~ă a* [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: *bineimerita*] Meritat cu prisosință.

bineimiroșitor, ~oare a [At: MDENC / Pl: ~i, ~oare / E: *bine + miroșitor*] Cu miros plăcut.

bineșor av vz bineșor

bineș sn vz bineș

bineșe sfp [At: ȘINCAI, HR. I, 175/35 / V: *bineș* sn / E: *bine ați* (venit)] (Pop; ie) A-și da (sau, rar, face) ~ A (se) saluta.

bienvenit, ~ă a [At: MDENC / Pl: ~iți, ~e / E: *bine + venit*, după fr *bienvenu*] Oportun.

binevesti vi [At: COD. VOR. 158 / V: (îrg) *bire~*, (înv) ~tui / Pzi: ~tesc / E: *bine + vesti*] (Înv) A propăvădui binele.

binevestire sf [At: MDA ms / V: ~tuit¹ / Pl: ~ri / E: *binevesti*] (Înv) Propovăduire a binelui Si: (înv) *binevestit*¹.

binevestit¹ sn [At: MDA ms / Pl: ? / E: *binevesti*] (Înv) Binevestire. *binevestit², ~ă a* [At: COD. VOR. 144 / V: ~tuit¹ / Pl: ~iți, ~e / E: *binevesti*] (Înv) Propăvăduit.

binevestitor, ~oare smf, a [At: DA ms / Pl: ~i, ~oare / E: *binevesti* + -tor] (Înv) 1-2 (Persoană) care aduce o veste bună.

binevestui vi vz binevesti

binevestuire sf vz binevestire

binevestuit¹ sn vz binevestit¹

binevestuit², ~ă a vz binevestit²

binevoi vi [At: CORESI, PS. 106 / P: ~vo-i / V: (înv) ~vrea, ~eînvoi / Pzi: ~esc / E: *bine + voi*] A avea o atitudine favorabilă față de cineva sau ceva.

binevointă sf vz bunavoința

binevoire sf [At: DA ms / Pl: ~ri / V: ~vrere / E: *binevoi*] (Înv; îlb) Atitudine favorabilă față de cineva sau ceva.

binevoit¹ sn [At: MDA ms / Pl: ? / E: *binevoi*] Binevoire.

binevoit², ~ă a [At: DA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *binevoi*] (Îlb) 1 Dorit. 2 Binecuvântat.

binevoitor, ~oare [At: SADOVEANU, N. F. 185 / Pl: ~i, ~oare / E: *binevoi* + -tor] 1-2 *smf, a* (Persoană) care are bunavoință. 3 *a* (Pex) Amabil.

binevrea vi vz binevoi

binevrere sf vz binevoire

binevrut¹ sn vz binevoit¹

binevrut², ~ă a vz binevoit²

binis sn [At: (a. 1783) DOC., ap. ȘIO / V: (îrg) *ben~* / Pl: ~uri / E: tc *binis*] (Înv) 1 Cavalcadă. 2 Haină boierească lungă de ceremonie, cu mâneci largi și despicate, strânsă pe bust și largă în poale (căptușită cu blană), devenită ulterior îmbrăcăminte a vechilor lăutari. 3 (Îvp; ie) Cinci inși p-un ~ Exprimă situația când mai mulți inși împart un lucru puțin valoros.

binisag sn [At: COMAN, GL. / Pl: ~uri / E: *bine + bisag*] (Reg) Mult bine.

binisliu sm [At: FILIMON, ap. ȘIO / Pl: ~ii / E: tc *binisli*] (Înv) 1 Pur-tător de binis (2). 2 (Pex) Curtean.

biniscl sn [At: IORGA, S. D. VI, 109 / V: *ben~, beniscl* / Pl: ~e / E: *binis* + -el] 1-2 (Șhp) Binis (2) (mic).

bineșor [At: PRAV. MOLD. 90 / V: (Mol) ~neș~ / E: *bine + -isor*] 1 av Destul de bine. 2 av Aproape de tot. 3 av Cu (oarecare) băgare de seamă Si: *frumuseț*. 4 av Cu calm. 5 av Fără grabă. 6 av Pe nesimțite. 7 av (le) Sezi ~ Astămpără-te! 8 av Cu blândete. 9 *sm* (le) A lua pe cineva (sau a o lua) cu ~ul A proceda cu calm și tact. 10 av (Rar; ca determinant al unui adverb ca „înainte”, „după” etc.) Destul de mult.

binocla *vi* [At: D. ROSETTI, ap. TDRG / V: *ben-* / Pzi: *~lez* / E: *binoclu*] 1 A privi cu binoclul (1). 2 (If *ben-*) A privi insistent pe cineva Si: *a se holba*.

binoclu *sn* [At: VLAHUȚĂ, D. 110 / Pl: *~ri* / E: fr *binocle*] 1 Instrument optic alcătuit din două lunete mici. 2 (Rar) Pansament care acoperă amândoi ochii.

binocular, *~ă a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr *binoculaire*] 1 Cu două oculare. 2 (Is) *Vedere ~ă* Formare simultană a două imagini ale aceleiași obiect pe retina ochilor Cf *stereoscopic*.

binom *sn* [At: CULIANU, A. 40 / Pl: *~oame* / E: fr *binôme*] 1 (Mat) Sumă algebrică de doi termeni cu una sau mai multe variabile. 2 (Mat; is) *~ul lui Newton* Formulă ce dă dezvoltarea puterilor întregi oarecare ale unui binom (1). 3 Ansamblu de două elemente.

binomial, *~ă a* [At: DA / P: *~mi-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr *binomial*] 1-2 Care se referă la binom (1, 3).

binormală *sf* [At: DN³ / Pl: *~le* / E: fr *binormale*] (Mat) Dreaptă care trece printr-un punct al unei drepte, perpendiculară pe planul oscilator al acesteia în punctul dat.

bint *sn* [At: ALRM II/h. 171 / Pl: *~uri* / E: ger *Binde*] (Reg) Compresă.

bintă¹ *sf* [At: CHEST. IV, 91/556 / Pl: *~te* / E: nct] (Reg) Deal mic.

bintă² *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~te* / E: ns cf mg *büntetni*] (Reg) Pedepsă.

bintă³ *sf* [At: DA ms / Pl: *~te* / E: it *binda*] (Mar) Baba.

bintătu *vr* [At: PALIA (1582), ap. CCR 67/25 / P: *~tu-i* / V: *bân~* / Pzi: *~esc* / E: mg *büntetni*] (Trs; mgm) A pedepsi.

bintătuială *sf* [At: CUV. D. BĂTR. I, 63/27 / P: *~tu-ia~* / V: (reg) *bân~* / Pl: *~ieli* / E: *bintătu* + *-(e)ala*] (Reg) 1 Pedepsire. 2 Pedepsă.

bio- [At: DA / P: *bi-o* / E: fr *bio-*] Element de compunere a substantivelor și adjectivelor cu sensul: „(Referitor la) viață”.

bioacumulare *sf* [At: DEX² / P: *bi-o-a~* / Pl: *~lări* / E: *bio- + acumulare*] Proces de acumulare (în sol) a substanțelor organice în urma descompunerii resturilor animale și vegetale, care fertilizează pământul.

bioacustic, *~ă a* [At: DEX² / P: *bi-o-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger *Bioakustik*, eg *bioacustics*] 1 sf Studiul producerii, structurii și semnalelor acustice la organismele vii. 2 a De bioacustică.

bioacustică *sf* [At: DN³ / E: ger *Bioakustik*, eg *bioacustics*] Disciplină care se ocupă cu aplicațiile acusticii în biologie (1).

bioamplificator *sn* [At: DEX² / P: *bi-o-a~* / E: fr *bioamplificateur*] (Med) Aparat electronic folosit la amplificarea biopotențialelor musculare.

bioastronauic, *~ă a* [At: DEX² / P: *bi-o-as-tro-na-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger *Bioastronautik*, fr *bioastronautique*] De bioastronautică.

bioastronautică *sf* [At: DN³ / P: *bi-o-as-tro-na-u~* / E: ger *Bioastronautik*] Ramură a biologiei (1) care studiază condițiile vieții în cosmos și metodele pentru trimiterea oamenilor în cosmos.

biobibliografic, *~ă a* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr 113, 4/1 / P: *bi-o-bi-bli-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: *bio- + bibliografie*] 1 Care aparține biobibliografiei. 2 Care se referă la biobibliografie.

biobibliografie *sf* [At: DA ms / P: *bi-o-bi-bli-o~* / Pl: *~ii* / E: fr *biobibliographie*] Biografia unui autor împreună cu titlurile lucrărilor lui și ale celor privitoare la viața și activitatea lui.

biocatalizator *sm* [At: LTR / P: *bi-o~* / Pl: *~i* / E: *bio- + catalizator*] Substanță care provoacă sau grăbește o reacție chimică în organismele vii.

biocenologie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr *biocénologie*] Ramură a ecologiei care studiază biocenozele.

biocenotic, *~ă a* [At: DEX² / P: *bi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *biocénotique*] (Blg) 1 De biocenoză. 2 Referitor la biocenoză.

biocenoză *sf* [At: DEX² / P: *bi-o~* / Pl: *~ze* / E: fr *biocénose*] (Blg) Asociație de plante și animale care se află într-un echilibru dinamic dependent de mediu.

biochimic, *~ă a* [At: DEX² / P: *bi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *biochimique*] 1 Care aparține biochimiei. 2 Referitor la biochimie. 3 De biochimie.

biochimie *sf* [At: MACAROVICI, CH. 16 / P: *bi-o-chi-mi-e* / Pl: *~ii* / E: fr *biochimie*] Știință care studiază compoziția și procesele chimice ale materiei.

biochimist, *~ă smf, a* [At: DEX² / P: *bi-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr *biochimiste*] 1-2 (Persoană care este) specialistă în biochimie.

biocibernetic, *~ă a* [At: DEX² / P: *bi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *biocybernétique*] 1 sf Domeniu interdisciplinar fundamentat pe principii teoretice și metodologice din cibernetică și biologie. 2 a De biocibernetică (1). 3 a Referitor la biocibernetică (1). 4 a Care aparține biociberneticii (1).

biociclu *sn* [At: DN³ / Pl: *~ri* / E: fr *biocycle*] 1 Ciclu de viață evolutiv al unui organism. 2 Subdiviziune a biosferei (2), cuprinzând biocenozele din principalele medii de viață.

biocinetic, *~ă a* [At: DEX² / P: *bi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *biocynétique*] 1 sf Studiul mișcării organismelor vii. 2 a De biocinetică (1). 3 a Referitor la biocinetică (1). 4 a Care aparține biocineticii (1).

bioclimatic, *~ă a* [At: DEX² / P: *bi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *bioclimatique*] 1 De bioclimatologie. 2 Referitor la bioclimatologie. 3 Care aparține bioclimatologiei.

bioclimatolog, *~ă smf, a* [At: DEX² / P: *bi-o~* / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr *bioclimatologue*] (Persoană care este) specialistă în bioclimatologie.

bioclimatologie *sf* [At: LTR / P: *bi-o-cli-ma-to-lo-gi-e* / Pl: *~ii* / E: fr *bioclimatologie*] Știință care studiază influența climei asupra ființelor vii. Combustibil biologic (5).

biocompatibil, *~ă a* [At: DEX² / P: *bi-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr *biocompatible*] Compatibil cu materia vie.

biocomplex *sn* [At: DEX² / P: *bi-o~* / Pl: *~e* / E: *bio- + complex*] Ansamblu de specii de organisme vegetale și animale instalate într-o navă spațială pentru cercetări în cosmos sau pentru asigurarea unui sistem ecologic la bordul acesteia.

bioconștiință *sf* [At: DEX² / P: *bi-o-con-ști-in~* / Pl: *~te* / E: *bio- + conștiință*] Formă de conștiință atribuită animalelor (superioare).

biocor *sn* [At: DN³ / V: *~ohor, ~ra* / Pl: *?* / E: ger *Biochor*] (Blg) Grup de plante și animale în cadrul unui biotop.

biocoră *sf* *vs. biocor*

biocorie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr *biochorie*] (Blg) Parte a biocenozii cu durata de existență redusă, care apare în condiții favorabile.

biocrom *sn* [At: DEX² / P: *bi-o~* / E: fr *biochrome*] Pigment vegetal sau animal.

biocurent *sn* [At: DEX² / P: *bi-o~* / Pl: *~nți* / E: *bio- + curent*] Activitate electrică din țesuturile și organele animalelor.

biodegradabil, *~ă a* [At: DEX² / P: *bi-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr *biodégradable*, eg *biodegradable*] (D. materiale, produse chimice etc.) Care poate fi degradat de factori biologici (5).

biodermă *sf* [At: MDENC / Pl: *~me* / E: fr *bioderme*] Peliculă de alge, protozoare etc., ce acoperă părțile scufundate în apă ale plantelor Si: *perifuon*.

biodetector *sn* [At: DEX² / P: *bi-o~* / Pl: *~oare* / E: *bio- + detector*] (Blg) Organ de simț al organismelor vii.

biodeteriorare *sf* [At: DEX² / P: *bi-o-de-te-ri-o~* / Pl: *~rări* / E: *bio- + deteriorare*] Degradare sub acțiunea factorilor biologici (5).

biodinamic, *~ă a* [At: DEX² / P: *bi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *biodynamique*] 1 sf Studiu al dinamicii funcțiilor organice. 2 a De biodinamică (1). 3 a Referitor la biodinamică (1). 4 a Care aparține biodinamicii (1).

bioelectric, *~ă a* [At: DEX² / P: *bi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: eg *bioelectric*] 1 De bioelectricitate. 2 Referitor la bioelectricitate. 3 Care aparține bioelectricității.

bioelectricitate *sf* [At: DEX² / P: *bi-o~* / E: eg *bioelectricity*] Ansamblu de fenomene electrice care însoțesc unele manifestări biologice.

bioelectronică *sf* [At: DN³ / Pl: *~i* / E: fr *bioélectronique*] Parte a biologiei (2) moleculare, ce studiază acțiunile electrice între moleculele celulelor și substanțele implicate în metabolismul celular.

bioelement *sn* [At: LTR / P: *bi-o-* / Pl: *-e* / E: fr *bioélément*] Element chimic din compoziția celulelor vii.

bioenergetic, *~a* [At: DEX² / P: *bi-o-* / Pl: *-ici, -ice* / E: fr *bio-énergétique*, eg *bioenergetics*] 1 *sf* Ramură a biofizicii (1) care studiază sursele energetice și transformările de energie la nivelul materiei vii. 2 *a* De bioenergetică (1). 3 *a* Referitor la bioenergetică (1). 4 *a* Care aparține bioenergeticii (1).

bioenergie *sf* [At: DEX² / P: *bi-o-e-ner-gi-e* / Pl: *-ii* / E: eg *bioenergy*] Energie de natură organică.

biofenomenologie *sf* [At: DN³ / P: *bi-o-fe-no-me-no-lo-gi-e* / Pl: *-ii* / E: fr *biophénoménologie*] Știință care studiază fenomenele vieții.

biofil, *~a* [At: DN³ / Pl: *-i, -e* / E: fr *biophile*] (D. elemente chimice) Care se concentrează în corpul viețuitoarelor.

biofiltru *sn* [At: DEX² / P: *bi-o-* / Pl: *-re* / E: fr *biofiltre*] Filtru (1) biologic pentru purificarea apei poluate.

biofizic, *~a* [At: DEX² / P: *bi-o-* / Pl: *-ici, -ice* / E: fr *biophysique*, rs *биофизика*] 1 *sf* Știința care studiază aplicările fizicii în biologie. 2 *a* De biofizică (1). 3 *a* Referitor la biofizică (1). 4 *a* Care aparține biofizicii (1).

biofizician, *~a smf, a* [At: DEX² / P: *bi-o-fi-zi-ci-an* / Pl: *-ieni, -iene* / E: fr *biophysicien*] 1-2 Specialist în biofizică (1).

biofor *sm* [At: DN³ / Pl: *-i* / E: ger *Biophor*] (Blg) Formă de viață invizibilă.

biofoton *sm* [At: DEX² / P: *bi-o-* / Pl: *-i* / E: eg *biophoton*] Radiație luminoasă emisă de substanțe aflate în organismele vii.

biogaz *sn* [At: DEX² / P: *bi-o-* / E: ger *Biogas*] Gaz rezultat în procesul de fermentare a materiei organice, folosit drept combustibil Si: (rar) *biometan*.

biogen, *~a* [At: LTR / P: *bi-o-* / Pl: *-i, -e* / E: fr *biogène*] 1 *a* (D. roci) Care rezultă din țesuturi vii. 2 *a* Care crește ca parazit pe o plantă. 3 *a* (D. elemente chimice) Care a contribuit la apariția vieții pe pământ. 4 *sn* Îngrășământ agricol obținut din culturi de bacterii bogate în azot.

biogenerator *sm, n* [At: DEX² / P: *bi-o-* / Pl: *-i* (m), *-oare* (n) / E: *bio-generator*] Generator de biogaz.

biogenetic, *~a* [At: DEX² / P: *bi-o-* / Pl: *-ici, -ice* / E: fr *biogénétique*] 1 De biogeneză. 2 Referitor la biogenetică. 3 Care aparține biogeneticii.

biogeneză *sf* [At: DEX² / P: *bi-o-* / Pl: *-ze* / E: fr *biogénèse*] Teorie care susține că orice ființă provine numai din altă ființă (care i-a dat naștere).

biogenie *sf* [At: DN³ / Pl: *-ii* / E: fr *biogénie*] (Blg) Biogeneză.

biogeocenologie *sf* [At: DN³ / Pl: *-ii* / E: fr *biogéocénologie*] Ramură a biologiei (1) care studiază distribuția geografică a comunităților vegetale și animale.

biogeocenoza *sf* [At: DN³ / Pl: *-ze* / E: fr *biogéocénose*] (Glg) Complex unitar al suprafeței Pământului unde biocenoza și părțile corespunzătoare de sol, aer și apă se condiționează reciproc.

biogeochemic, *~a* [At: DEX² / P: *bi-o-ge-o-* / Pl: *-ici, -ice* / E: *biogéochimie*] 1 De biogeochimie. 2 Referitor la biogeochimie. 3 Care aparține biogeochimiei.

biogeochemie *sf* [At: DEX² / P: *bi-o-ge-o-* / Pl: *-ii* / E: fr *biogéochimie*] Ramură a geochimiei care studiază compoziția chimică a biosferei (2).

biogeograf, *~a smf, a* [At: DEX² / P: *bi-o-ge-o-* / Pl: *-i, -e* / E: fr *biogéographe*] 1-2 (Om) care este specialist în biogeografie.

biogeografic, *~a* [At: DEX² / P: *bi-o-ge-o-* / Pl: *-ici, -ice* / E: *biogéographique*] 1 De biogeografie. 2 Referitor la biogeografie. 3 Care aparține biogeografiei.

biogeografie *sf* [At: DEX² / P: *bi-o-ge-o-* / Pl: *-ii* / E: fr *biogéographie*] Știința care studiază repartitia organismelor animale și vegetale pe suprafața pământului.

bioglifă *sf* [At: DN³ / Pl: *-fe* / E: fr *bioglyphe*] (Glg) Urmă lăsată de viețuitoarele fosile pe suprafața inferioară a straturilor sedimentare.

biognoza *sf* [At: DN³ / P: *bi-o-* / Pl: *-ze* / E: ns cf *bios + gnosis*] Studiu al cunoașterii proceselor care au loc în materia vie.

biograf, *~a smf* [At: HASDEU, I. C. 14 / V: (rar) *-fier* / P: *bi-o-* / Pl: *-i, -e* / E: fr *biographe*] Autor al unei biografii.

biografic, *~a* [At: DA ms / P: *bi-o-* / Pl: *-ici, -ice* / E: fr *biographique*] 1 De biografie. 2 Referitor la biografie. 3 Care aparține biografiei.

biografie *sf* [At: EMINESCU, P. 226 / P: *bi-o-gra-fi-e* / Pl: *-ii* / E: fr *biographie*] Expunere (scrisă și comentată) a vieții unei persoane.

biografier *sm* *vz* **biograf**

biohor *sn* *vz* **biocor**

bioi *i* [At: CHEST. V, 77 / E: nct] (Reg) Cuvânt cu care se strigă oile.

bioinginer, *~a* [At: DEX² / P: *bi-o-* / Pl: *-i, -e* / E: *bioingénierie* (după eg *bioengineer*)] 1-2 Specialist în bioinginerie (1-2).

bioinginerie *sf* [At: DEX² / P: *bi-o-* / E: *bio- + ingénierie*] 1 Domeniu interdisciplinar fundamentat pe principii teoretice și metodologice din biologie și științele tehnice. 2 Inginerie genetică.

biol *sm* *vz* **bivol**

biolit *sn* [At: DN³ / Pl: *-e* / E: fr, ger *Biolith*] Rocă sedimentară organică.

biolița *sf* *vz* **bivolita**

biolog, *~a smf, a* [At: DA ms / P: *bi-o-* / Pl: *-ogi, -oge* / E: ger *Biolog*, it *biologo*] 1-2 (Om) care este specialist în biologie (1).

biologic, *~a* [At: MACAROVICI, CH. 16 / P: *bi-o-* / Pl: *-ici, -ice* / E: fr *biologique*] 1 De biologie (1). 2 Care aparține biologiei (1). 3 Referitor la biologie (1). 4 (Is) *Chimie ~a* Biochimie. 5 Alcătuit din materie vie. 6 (Is) *Armă ~a* Armă purtătoare de virusi sau bacterii dăunătoare vieții.

biologie *sf* [At: PARHON, B. 8 / P: *bi-o-* / Pl: *-ii* / E: fr *biologie*] 1 Știință care studiază viața organismelor vii. 2 (Is) *~a* moleculară Ramură a biologiei (1) care studiază moleculele ce alcătuiesc organismele celulare.

biologism *sn* [At: DEX² / P: *bi-o-* / E: fr *biologisme*] Doctrină care consideră fenomenele fizice, psihice și sociale drept manifestări biologice.

biologizant, *~a* [At: DEX² / P: *bi-o-* / Pl: *-nți, -e* / E: *biologie*] Care extinde principiile teoretice și metodologice ale biologiei (1) în alte domenii.

bioluminescent, *~a* [At: DEX² / P: *bi-o-* / Pl: *-nți, -e* / E: fr, eg *bioluminescent*] (D. organisme vii) Care emite lumină.

bioluminescență *sf* [At: DEX² / V: *-nis-* / P: *bi-o-* / Pl: *-te* / E: fr, eg *bioluminescence*] 1 Proprietate a unor organisme vii de a emite lumină. 2 Lumină produsă de unele organisme vii.

bioluminiscență *sf* *vz* **bioluminescență**

biom *sm* [At: DN³ / Pl: *-uri* / E: it *bioma*] (Blg) Complex ecologic ce se formează în raport cu un anumit mediu ambiant.

biomagnetism *sn* [At: DN³ / Pl: *-e* / E: fr *biomagnétisme*] Parte a biofizicii (1) care studiază câmpurile magnetice generate de structurile biologice și efectele lor asupra organismelor vii.

biomasă *sf* [At: DEX² / P: *bi-o-* / Pl: *-se* / E: eg *biomass*, fr *biomasse*] Masa de substanță organică dintr-o unitate de spațiu și timp.

biomatematic, *~a* [At: DEX² / P: *bi-o-* / Pl: *-ici, -ice* / E: fr *biomathématique*, eg *biomathematics*] 1 *sf* Domeniu interdisciplinar fundamentat pe principii teoretice și metodologice din biologie (1) și matematică. 2 *a* De biomatematică (1). 3 *a* Care aparține biomatematicii (1). 4 *a* Referitor la biomatematică (1).

biomatematician, *~a smf* [At: DEX² / P: *bi-o-ma-te-ma-ti-ci-an* / Pl: *-ieni, -iene* / E: fr *biomathématicien*] Specialist în biomatematică (1).

biomecanic, *~a* [At: DN³ / Pl: *-ici, -ice* / E: fr *biomécanique*] 1 Care aparține biomecanicii. 2 Referitor la biomecanică.

biomecanică *sf* [At: DA / P: *bi-o-* / E: fr *biomécanique*] Știință care studiază, pe baza mecanicii generale, structura, evoluția și funcțiile aparatului motor al animalelor și omului.

biomedical, *~a* [At: DEX² / P: *bi-o-* / Pl: *-i, -e* / E: fr *biomédical*, eg *biomedical*] 1 De biomedicină. 2 Care aparține biomedicinii. 3 Referitor la biomedicină.

biomedicină *sf* [At: DEX² / P: *bi-o-* / E: eg *biomedicine*] Domeniu interdisciplinar fundamentat pe principii teoretice și metodologice din biologie (1) și medicină.

biometan *sn* [At: DEX² / P: *bi-o-* / E: *bio- + metan*] (Rar) Biogaz.

biometeorolog, *~a smf* [At: DEX² / P: *bi-o-* / Pl: *-ogi, -oge* / E: fr *biométéorologue*] Specialist în biometeorologie.

biometeorologic, ~a a [At: DEX² / P: bi-o-me-te-o~ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *biométéorologique*] 1 De biometeorologie. 2 Care aparține biometeorologiei. 3 Care se referă la biometeorologie.

biometeorologie sf [At: DEX² / P: bi-o-me-te-o-ro-lo-gi-e / E: fr *biométéorologie*, eg *biometeorology*] Studiu al influenței factorilor meteorologici asupra organismelor vii.

biometrie sf [At: LTR / P: bi-o-me-tri-e / E: fr *biométrie*] 1 Studiul statistic al dimensiunilor și creșterii ființelor vii. 2 Totalitatea măsurărilor efectuate asupra unei ființe vii și interpretarea lor.

biomicină sf [At: DN³ / P: bi-o~ / Pl: ~ne / E: fr *biomycine*] Aureomicină.

biomicroscop sn [At: DN³ / P: bi-o~ / Pl: ~oape / E: fr *biomicroscope*] Microscop folosit în biomicroscopie (1).

biomicroscopie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *biomicroscopie*] 1 Studiul țesuturilor vii la microscop. 2 Examinare cu un microscop special a părților ochiului.

biomorfoză sf [At: DN³ / Pl: ~ze / E: fr *biomorphose*] Totalitatea modificărilor structurale și funcționale ale organismului de la concepție până la moarte.

biomotor sf [At: DN³ / Pl: ~oare / E: ger *Biomotor*] Aparat pentru respirație artificială.

bion sm [At: DN³ / Pl: ~i / E: fr *bion*] (Blg) Organism individual, vegetal sau animal.

bionic, ~ă [At: DEX² / P: bi-o~ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *bionique*] 1 sf Știință care studiază mecanismele proceselor biologice, în scopul găsirii unor modele analoage aplicabile științelor tehnice. 2 sf (ls) ~ă *informațională* Ramură a bionicii (1) care studiază mecanismele de recepție, stocare, prelucrare și transmitere a informației la sistemele biologice pentru transpunerea lor în tehnica informațională. 3 a De bionică (1). 4 a Care aparține bionicii (1). 5 a Referitor la bionică (1).

bionician smf [At: DN³ / P: bi-o-ni-ci-an / Pl: ~ieni, ~iene / E: fr *bionicien*] Specialist în bionică (1) Si: *bionist*.

bionist, ~ă smf [At: DEX² / Pl: ~iști, ~e / E: fr *bionicien* ess] Bionician.

bionomie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *bionomie*] Știință care studiază legile de manifestare a vieții.

bioplasmă sf [At: DEX² / P: bi-o~ / E: fr *bioplasme*] (Blg) Substanță organică vie aflată în constituția organismului oricărei viețuitoare.

biopoieză sf [At: DN³ / P: bi-o-po-ie~ / Pl: ~ze / E: fr *biopoièse*] (Blg) Totalitatea fenomenelor care au contribuit la apariția organismelor vii.

biopolitică sf [At: DEX² / P: bi-o~ / E: fr *biopolitique*] 1 Concepție politică ce motivează acțiunile de acoperire și aservire prin argumentul superiorității biologice, al deosebirilor de rasă. 2 Studiul influenței factorilor biologici asupra politicii.

biopotential sn [At: DEX² / P: bi-o-po-ten-ti-al / Pl: ~e / E: eg *biopotential*] (Blg) Diferență de potențial datorită concentrației diferite de ioni existente în interiorul și în afara celulei.

biopsic, ~a a [At: DEX² / P: bi-op~ / Pl: ~ici, ~ice / E: *biopsie* + -ic] (Med) 1 De biopsie. 2 Care aparține biopsiei. 3 Referitor la biopsie.

biopsie sf [At: DEX² / P: bi-op-si-e / Pl: ~ii / E: fr *biopsie*] Extragere chirurgicală a unui fragment dintr-un țesut viu pentru a fi studiat la microscop, în vederea stabilirii diagnosticului.

biopuncție sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *bioponction*] (Med) Prelevarea, cu un trocar special, a unui fragment de organ pentru diagnosticare.

bioritm sn [At: DEX² / P: bi-o~ / Pl: ~uri / E: eg *biorhythm*] (Blg) Ritm al activității organismului datorat particularităților biologice individuale.

bioritmogramă sf [At: DEX² / P: bi-o~ / Pl: ~me / E: *bioritm* (după *diagramă*, *cardiogramă*)] (Blg) Grafic al evoluției bioritmului.

bioritmologie sf [At: DEX² / P: bi-o~ / E: *bioritm*] Studiu al bioritmului.

bios, ~oasă a [At: ANON. CAR. / P: bi-os / E: *biu* + -os] Roditor.

biosatelit sm [At: DEX² / P: bi-o~ / Pl: ~iti / E: fr, eg *biosatellite*] Satelit cu viețuitoare la bord.

biosferă sf [At: DA / P: bi-o~ / Pl: ~re / E: fr *biosphère*] 1 Totalitatea ființelor care trăiesc pe pământ, în apă și în partea inferioară a atmosferei. 2 Înveliș al Pământului în care se desfășoară viața.

biosime sf [At: ANON. CAR., ap. DA / E: *bios* + -ime] (Înv) Fertilitate. **biosinteză** sf [At: DEX² / P: bi-o~ / Pl: ~ze / E: fr *biosynthèse*, eg *biosynthesis*] (Blg) Sinteză a unui compus chimic în contact cu celulele vii.

biosistem sn [At: DEX² / P: bi-o~ / Pl: ~e / E: fr *biosystème*] (Blg) Grup de indivizi din specii diferite care conviețuiesc.

biosociologic, ~ă [At: DEX² / P: bi-o-so-ci-o~ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *biosociologique*] 1 De biosociologie (1). 2 Care aparține biosociologiei (1). 3 Referitor la biosociologie (1).

biosociologie sf [At: DEX² / P: bi-o-so-ci-o~ / Pl: ~ii / E: fr *biosociologie*] 1 Concepție care explică viața socială și politică în principal prin factori biologici, rasiali. 2 Disciplină care studiază biocenozele.

biospeologic, ~ă smf [At: DEX² / P: bi-o-spe-o~ / Pl: ~ogi, ~oge / E: drr *biospeologie*] Specialist în biospeologie.

biospeologic, ~ă a [At: DEX² / P: bi-o-spe-o~ / Pl: ~ici, ~ice / E: *biospeologie* + -ic] 1 De biospeologie. 2 Care aparține biospeologiei. 3 Referitor la biospeologie.

biospeologie sf [At: DEX² / P: bi-o-spe-o~ / E: *bio* + *speologie*] Ramură a biologiei (1) care studiază fauna și flora peștilor.

biostatistic, ~ă [At: DEX² / P: bi-o~ / E: ger *Biostatistik*, eg *biostatistics*] 1 sf Domeniu interdisciplinar fundamentat pe principii teoretice și metodologice din biologie (1) și statistică. 2 a De biostatistică (1). 3 a Care aparține biostatisticii (1). 4 a Referitor la biostatistică (1).

biostază sf [At: DEX² / P: bi-o-sta-zi-e / Pl: ~ii / E: fr *biostasie*] (Glg) Fază de stabilitate în evoluția reliefului datorată absenței eroziunii, în prezența unei păături permanente de vegetație.

biostimula vr [At: DEX² / P: bi-o~ / Pzi: ~lez / E: fr *biostimuler*] A stimula creșterea și rezistența organismului prin biostimulatori (1).

biostimulare sf [At: DEX² / P: bi-o~ / Pl: ~ări / E: *biostimula*] Stimulare cu biostimulatori (1).

biostimulator, ~oare sm, a [At: DEX² / V: ~iu / P: bi-o~ / Pl: ~ori, ~oare / E: fr *biostimulateur*] 1-2 (Substanță) care stimulează asimilația și dezvoltarea, sporind imunitatea organismului Si: *biostimulent* (1-2).

biostimulatoriu, ~ie a vz *biostimulator*

biostimulent, ~ă sm, a [At: DEX² / P: bi-o~ / Pl: ~nți, ~e / E: fr *biostimulant*] 1-2 Biostimulator (1-2).

biostimulină sf [At: DN³ / Pl: ~ne / E: fr *biostimuline*] Substanță produsă în țesuturile grefate, ce stimulează regenerarea lor.

biostratigrafie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: ger *Biostratigraphie*] Disciplină care studiază răspândirea organismelor de-a lungul epocilor geologice și depozitele sedimentare cu ajutorul fosilelor.

biot sm [At: DEX² / P: bi-ot / Pl: ~oți / E: fr *biot*] (Fiz; rar) Unitate de măsură pentru intensitatea curentului electric, egală cu 10 amperi.

biotar sn [At: DN³ / Pl: ~e / E: ger *Biotar*] Obiectiv fotografic foarte luminos.

biotaxie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / P: bi-o-ta-xi-e / E: fr *biotaxie*] Disciplină care se ocupă cu clasificarea organismelor vii.

biotehnic, ~ă [At: DEX² / P: bi-o~ / Pl: ~ici, ~ice / E: eg *biotechnics*] 1 sf Bionică (1). 2 a De bionică (1). 3 a Care aparține bionicii (1). 4 a Referitor la bionică (1).

biotelemetric, ~ă a [At: DEX² / P: bi-o~ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *biotélémetrique*] 1 De biotelemetrie. 2 Care aparține biotelemetriei. 3 Referitor la biotelemetrie.

biotelemetrie sf [At: DEX² / P: bi-o~ / E: fr *biotélémetrie*, eg *biotelemetry*] Ramură a biologiei (1) moderne care studiază organismele vii de la distanță, cu instrumente adecvate.

bioterapie sf [At: DEX² / P: bi-o-te-ra-pi-e / Pl: ~ii / E: fr *biothérapie*] Utilizare terapeutică a unor produse provenite de la ființe vii.

biotic, ~ă [At: DEX² / P: bi-o~ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *biotique*] 1 a De viață. 2 a Care aparține vieții. 3 a Referitor la viață. 4 sf Disciplină biologică ce studiază aspecte calitative ale organismelor.

biotină sf [At: DEX² / P: bi-o~ / E: fr *biotine*] Vitamina A.

biotip *sn* [At: DEX² / P: *bi-o~* / Pl: *~uri* / E: fr, eg *biotype*] (Blg) Grup de plante sau animale cu structură genetică identică.

biotipologie *sf* [At: DEX² / P: *bi-o-ti-po-lo-gi-e* / Pl: *~ii* / E: fr *biotipologie*, eg *biotypology*] Ramură a biologiei (1) care studiază biotipurile.

bioțit *sn* [At: LTR / P: *bi-o~* / Pl: *~e* / E: fr *biotite*] Mică neagră, brună sau verde.

biotop *sn* [At: DEX² / P: *bi-o~* / Pl: *~uri* / E: eg *biotope*] (Blg) Mediu geografic unde trăiește un grup de plante și animale în condiții omogene Si: *habitat*.

biotron *sn* [At: DN³ / Pl: *~oane* / E: fr *biotron*] (Blg) Cameră de aclimatizare, izolată complet de factorii meteorologici ai mediului înconjurător, folosită pentru tratarea unor boli.

biotropism *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr *biotropisme*] *sn* (Blg) 1 Mărire a virulenței unui microorganism latent sub acțiunea unor agenți chimici, fizici sau bacterieni. 2 Proprietate a unor microbi sau viruși de a nu se putea dezvolta decât în organisme vii.

biovular, *~a* *a* [At: DN³ / Pl: *~i*, *~e* / E: fr *biovulaire*] (Blg) Bivitelin.

biovulat, *~a* *a* [At: DN³ / Pl: *~ați*, *~e* / E: fr *biovulé*] Cu două ovule.

bioxid *sm* [At: DEX² / P: *bi-o~* / Pl: *~izi* / E: fr *bioxyde*] Oxid cu doi atomi de oxigen.

bipac *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: eg *bipack*] (Cig) 1 Pachet de două filme pentru o singură expunere cu emulsiile în contact, fiecare sensibil la altă culoare. 2 Procedu de filmare combinată, pentru realizarea unor trucaje.

bipal, *~a* *a* [At: DN³ / Pl: *~i*, *~e* / E: fr *bipale*] Cu două pale.

bipartid *a* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: *bi- +partid*] (Îs) Sistem ~ Sistem de organizare politică în care, la putere, se succedă două partide.

bipartit, *~a* *a* [At: DEX² / Pl: *~iți*, *~e* / E: fr *bipartit*, lat *bipartitus*] 1 Care e alcătuit din două părți. 2-3 (Îs) Convenție (sau înțelegere) ~a Convenție (sau înțelegere etc.) între două state, două partide etc.

bipartiție *sf* [At: DEX² / P: *~ti-e* / Pl: *~ii* / E: fr *bipartition*, lat *bipartitio*] (Bot) Diviziune în două părți.

bipătrat, *~a* *a* [At: DN³ / Pl: *~ați*, *~e* / E: *bi- +patrat* după fr *bicarré*] (D. ecuații algebrice) Care conține necunoscuta în doi termeni, din care unul are un exponent de două ori mai mare decât exponentul celuilalt.

biped *smf*, *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 202 / Pl: *~ezi*, *~e* / E: fr *bipède*, lat *bipes*, *-edis*] 1-2 (Ființă) care stă sau merge în două picioare.

bipenat, *~a* *a* [At: DN³ / Pl: *~ați*, *~e* / E: fr *bipenné*] (D. frunze compuse) Cu pețiolurile secundare dispuse penat pe pețiolul principal și foliolele dispuse penat pe pețiolurile secundare.

bipenatifid, *~a* *a* [At: DN³ / Pl: *~izi*, *~e* / E: fr *bipenatifide*] (D. frunze compuse) Cu limbul divizat în segmente penate.

bipenă *sf* [At: DN³ / Pl: *~ne* / E: lat *bipennis*] Secure romană cu două tășuri.

bipăcă *sf* [At: MDENC / Pl: *~lăci* / E: *bi- +placă*] Tub electronic cu doi anodi și un catod, folosit pentru detecție și ca element redresor.

biplan *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr *biplan*] Avion cu două aripi de același tip, așezate paralel una deasupra celeilalte.

bipolar, *~a* *a* [At: DEX² / Pl: *~i*, *~e* / E: fr *bipolaire*] 1 Care are doi poli. 2 (D. mașini electrice) Care are doi poli magnetici.

bipolaritate *sf* [At: DEX² / Pl: *~ități* / E: fr *bipolarité*] Starea unui corp care are doi poli magnetici, electrice etc.

bir *sn* [At: TETRAEV. (1574), 230 / Pl: *~uri* / E: mg *bér*] 1 (În evul mediu, în Țara Românească și Moldova) Impozit perceput de domnie de la țărani și meșteșugari Si: (nob) *biruscă*. 2 (Pop; pgn) Impozit. 3 (Trs; înv) Leafă. 4 (Pfm; ie) A da ~ cu fugitii A dispărea (în mod laș). 5 (Înv; îs) ~u(-i)greu Dans țărănesc. 6 Melodie după care se execută acest dans. 7 (İpp; îs) ~ul miresei Banii (sau darurile) care se strâng de la meseni pentru noii căsătoriți. 8 (Înv) Tribut.

birac¹ *sf* *vz* *birăie*

birac² *sm* *vz* *birău*

birar *sm* [At: (a. 1629) DOC., ap. HEM 3204 / Pl: *~i* / E: *bir + -ar*] (Înv) Perceptor.

birăiaș *sm* [At: DOINE, 82/7 / Pl: *~i* / E: *birău + -aș*] (Șhp) 1-2 Birău.

birăie *sf* [At: PÎRVEȘCU, C. 76 / V: *~rac*¹ / Pl: *~i* / E: *birău + -ie*] (Trs; rar) 1 Funcția de primar. 2 Localul primăriei. 3 Personalul primăriei.

birăit *sn* [At: ALAS, 10 I 1937, 6/6 / Pl: *~uri* / E: *birău + -ii*] (Trs) Slujba de birău Si: (îvr) *primărit*.

birăita *sf* [At: IORGA, N. R. A. I, 368 / Pl: *~te* / E: *birău + -ita*] (Trs) Soția birăului Si: (înv) *birăoale*, *primărita*.

birăoale *sf* [At: (a. 1766) IORGA, S. D. XIII, 260 / Pl: *~* / E: *birău + -oale*] Birăiță.

birarie *sf* [At: MAG. IST. IV, 311/10 / Pl: *~ii* / E: *birar + -ie*] (Înv) Funcția de birar.

birău *sm* [At: (a. 1660) IORGA, S. D. XII, 280 / V: *~rac*² / Pl: *~ăi* / E: mg *biró*] (Îrg) Primar rural Si: (Buc) *vornic*, (Ban) *chinez*, *jude* Cf *părcalab*, *vătaman*.

birbant *sm* *vz* *berbant*

bircă *sf* *vz* *bercă*

bircarie *sf* [At: CHEST. II, 39/389 / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) Colibă ciobănească.

birciu *sm* [At: BOGDAN, GL. / Pl: *~ii* / E: nct] (Îrg) Persoană care anunță ordinele.

bircuș *sm* *vz* *bercuș*

bireactor *sn*, *a* [At: DEX² / P: *~re-ac~* / Pl: *~oare* / E: fr *biréacteur*] 1-2 (Avion) cu două reactoare.

birecuvânta *vt* *vz* *binecuvânta*

birecuvântat *a* *vz* *binecuvântat*²

birefăcător, *~oare* *snf*, *a* *vz* *binefăcător*

birefringent, *~a* *a* [At: DEX² / Pl: *~nți*, *~e* / E: fr *biréfringent*] (D. medii optice) Care produce o refracție dublă.

birefringentă *sf* [At: DEX² / Pl: *~te* / E: fr *biréfringence*] 1 Apariție a unei refracții duble la trecerea unei raze de lumină prin anumite medii. 2 Însușire a unor cristaline de a da birefringentă (1).

birema *sf* [At: LTR / Pl: *~me* / E: fr *birème*, lat *biremis*] Navă antică, cu două rânduri de vâsle suprapuse.

bires *sm* [At: CHEST. II / 347 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) 1 Persoană care nu are locuință proprie. 2 Om sărac, care muncește la alții.

biresar *sm* [At: POP. în CONV. LIT. XXXVI, 901 / Pl: *~i* / E: *birîși + -ar*] (Ban) Argat.

birevesti *vi* *vz* *binevesti*

birga *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: (ns) *~gi* / E: nct] (Reg) 1 Vină. 2 Greșeală. 3 (Înv; ie) Are ~ Are un defect.

birghidău *sn* *vz* *brighidău*

birgoș *a* [At: BUL. FIL. IV, 69 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Bolnav.

birin *sn* [At: DHLR II, 551 / Pl: *~uri* / E: nct] (Înv) Cuvertură.

birioză *sm* [At: ARH. FOLK. IV, 218 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Conducător al cetei de colindători.

birîș *sm* [At: ANON. CAR. / Pl: *~i* / E: nct] (Trs) 1 Mercenar. 2 Argat. 3 Slugă la vite.

birîșesc, *~ească* *a* [At: JARNÎK-BÎRSEANU, D. 346 / Pl: *~esti* / E: *birîș + -esc*] 1-3 De birîș (1-3). 4-6 Care aparține birîșului (1-3). 7-9 Care se referă la birîș (1-3).

birjar *sm* [At: I. IONESCU, D. 78 / Pl: *~i* / E: *birja + -ar*] 1-2 Vizitiiu (și proprietar) al unei birje (2) Si: (İpp) *droșcar*, (înv) *muscal*².

birjă *sf* [At: PANN, P. V. II, 155/2 / Pl: *~je*, (înv) *~ji* / E: rs *бѣржа*] 1 (Înv) Piață unde așteaptă trăsurile. 2 Trăsură de piață Si: (İpp) *droșcă*.

birjarese, *~ească* *a* [At: CARAGIALE, ap. CADE / Pl: *~ești* / E: *birjar + -esc*] 1-2 De birjar (1-2). 3-4 Care aparține birjarului (1-2). 5-6 Care se referă la birjar (1-2). 7 (Fig; d. fapte, cuvinte) Grosolan.

birjărește *av* [At: DA ms / E: *birjar + -este*] 1-2 Ca birjarii (1-2). 3 (Fig) Necivilizat.

birjarie *sf* [At: ISPIRESCU, ap. CADE / Pl: *~ii* / E: *birjar + -ie*] 1-2 Ocupația de birjar (1-2).

birje *sf* [At: PAPAĞI, C. L. / Pl: (ns) *~ji* / E: nct] (Reg) Talangă.

birlic [At: FILIMON, C. II, 329 / V: (înv) *zb~* / Pl: *~ici* sm, *~uri* sn, / E: te *birlik*] 1 sm As (1). 2 sm (Mol; îvr; în limbajul școlărilor) Nota unu.

3 sn Spetează verticală a zmeului. 4 sn Fereastră de deasupra ușii.

birlicel *sm* [At: ISPIRESCU, ap. ZEITSCHRIFT XVII, 392 / Pl: *~ei* / E: *birlic + -el*] 1-8 (Șhp) Birlic (1-4).

birman, ~ă [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: drr *Birmania*] 1 smf Persoană din populația de bază a Birmaniei Si: *birmanez* (1). 2-3 smf. a (Persoană) originară din Birmania Si: *birmanez* (1-2). 4-5 a Care aparține Birmaniei sau birmanilor (1). 6 a De Birmania sau birmani (1). 7-8 a Referitor la Birmania sau birmani (1).

birmanez, ~ă smf, a [At: MDA ms / Pl: ~i, ~e / E: *birman* + -ez] 1-2 Birman (1, 3).

birnevigi smf vz *berneveci*

birnic, ~ă [At: BIBLIA (1688), 141 / Pl: ~ici, ~ice / *bir* + -nic] 1-2 smf, a (Înv) (Persoană) care plătește bir. 3 smf (Pgn) Contribuabil. 4 smf (Înv) Tributar.

birniveci smf vz *berneveci*

birocrat, ~ă smf [At: SBIERA, F. S. 156 / V: (înv) *biur*~ / Pl: ~ați, ~e / E: fr *bureaucrate*] 1 (Înv) Funcționar public. 2 Persoană care practică birocratia.

birocratic, ~ă a [At: SAHIA, U.R.S.S. 112 / V: (înv) *biur*~ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *bureaucratique*] 1-2 Care caracterizează birocratismul sau pe birocrati Si: *funcționaresc*.

birocratism sn [At: DA ms / V: (înv) *biur*~ / Pl: ~e / E: *birocrat* + -ism] Birocrație.

birocratiza vr [At: DEX² / Pzi: ~zez / E: fr *bureaucratiser*] 1-2 A (se) transforma în birocrat. 3 A trata birocratic.

birocratizare sf [At: DEX² / E: *birocratiza*] Adoptare a sistemului birocratic.

birocratizat, ~ă a [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *birocratiza*] 1 Care s-a transformat într-un birocrat. 2 Care a căpătat caracter birocratic.

birocratie sf [At: ALECSANDRI, T. 111 / V: (înv) *biur*~ / Pl: (rar) ~ii / E: fr *bureaucratie*] 1-2 Interpretare și aplicare a legilor, regulamentelor etc. în litera lor, fără a le înțelege spiritul. 3 Totalitatea birocratiilor.

biros sn vz *bisor*

birou sn [At: SADOVEANU, P. M. 122 / V: *biurou*, (îrg) *birău* / Pl: ~ri / E: fr *bureau*, rs *бюро*] 1 Masă de scris (cu sertare și alte accesorii). 2 (Înv; fe) A depune (un proiect) pe ~ul unei adunări A prezenta un proiect. 3-5 Local, parte dintr-un local sau încăpere în care lucrează o persoană sau un serviciu. 6 Serviciu public. 7 Persoanele care lucrează într-un birou (3-5). 8-9 (fe) (A lucra, a rezolva etc) din ~ (A lucra, a rezolva etc.) fără a cunoaște realitățile. 10 Grup de persoane alese de o organizație sau de o adunare pentru a-i organiza lucrările.

birșag sn [At: MĂNDRESCU, UNG. 45 / Pl: ~uri / E: mg *birság*] (Trs; mgm) Amendă.

birșăgalui vr [At: IORGA, S. D. XII, 50, 216 / V: ~seg~, ~siglui, ~sugui, ~slugui, ~sigui, ~glui / Pzi: ~iesc / E: mg *birsăgolui*] (Îrg) A amenda.

birșăglui v vz *birșăgalui*

birșegălui v vz *birșăgalui*

birșiglui v vz *birșăgalui*

birșigui v vz *birșăgalui*

birșlugui v vz *birșăgalui*

birșug sn vz *belșug*

birșugui sn vz *birșăgalui*

birt¹ av [At: COMAN, GL. / V: *birta* / E: nct] (Reg) Acum.

birt² sn [At: GOLESCU, Î. 135 / V: (reg) *biert* / Pl: ~uri / E: srb *birt*] 1 Restaurant mic și modest. 2 Personalul unui birt¹ (1). 3 Clienții unui birt¹ (1). 4 Restaurantul ca personal și clienți. 5 (Înv) Han (1-8).

birta av vz *birt¹*

birtaș sm [At: GOLESCU, Î. 129 / Pl: ~i / E: *birt* + -aș] Deținător al unui birt² (1) Cf *cărciumar*, *hangiu*, *hotelier*, *restaurator*.

birta sf [At: T. PAPAHAĞI, C. L. / Pl: ~te / E: nct] Impunere.

birtașita sf [At: MACEDONSKI, O. II, 411 / Pl: ~te / E: *birtaș* + -ita] 1 Soția birtașului Si: *birtașoica* (1). 2 Stăpâna unui birt² (1) Si: *birtașoica* (2).

birtășoică sf [At: DA ms / Pl: ~ice / E: *birtaș* + -oică] (Rar) 1-2 Birtășită (1-2).

birtoc sn [At: DA ms / Pl: ~uri / E: mg *birtok*] (Reg) Avere imobilă considerabilă (mai mare de 12 iugăre).

birtocaș sm [At: CHEST. II, 3/373 / Pl: ~i / E: mg *birtokos*] (Reg) 1 Posesor al unei case. 2 Chiabur.

birțui vr [At: CORESI, EV., ap. DHLR II, 557 / Pzi: ~iesc / E: ns etm. *birui* + *hârțui*] 1-12 (Înv; ns) A birui (1-12).

birui [At: CORESI, EV. 21/29 / Pzi: ~iesc / E: mg *birni*] 1 vr (C. indică un dușman, un adversar, un viciu etc.) A învinge. 2 vr (Fig) A-și înfrânge patimile. 3 vr A fi copleșit. 4 vr (C. e o greutate fizică) A putea duce. 5 vr (Înv; Trs; mgm) A se ridica. 6 vr A izbuti. 7 vr A rezolva. 8 vr (C. e o durere, un necaz etc.) A răbda. 9 via (Înv; c. e un ținut, o țară) A stăpâni. 10 vr (Înv) A se supune (cuiva). 11 vtr (Șie) A se ~ bine A fi bogat. 12 vr (Ban) A-și măsura puterile.

biruință sf [At: PRAV. MOLD. 100₂ / Pl: ~te / E: *birui* + -ință] 1 Stăpânire. 2 Victorie.

biruire sf [At: VARLAAM, C. 315₂ / V: (înv) *ab*~ / Pl: ~ri / E: *birui*] (Înv) 1 Stăpânire. 2 Victorie.

biruit, ~ă [At: PALIA (1581), ap. CCR 80/16 / Pl: ~iți, ~e / E: *birui*] 1 sf (Înv) Stăpânire. 2 a Învin.

biruitor, ~oare [At: PRAV. MOLD. 1/2 / P: ~ru-i~ / Pl: ~i / E: *birui* + -tor] 1-2 a Care biruie (1-2). 3 (Înv) smf Stăpânitor.

birușca sf [At: MAT. FOLK. 67 / Pl: nct / E: *bir* + -ușcă] (Nob) Bir (1).

bis [At: DA / E: fr, lat *bis*] 1 ai (Precedat de un număr) Repetat. 2 i Strigăt prin care se cere repetarea (sau executarea încă a) unei bucați muzicale. 3 sn Bucată muzicală executată la cererea publicului, după programul anunțat.

bisa vr [At: DA / Pzi: ~sez / E: fr *bisser*] 1 A cânta un bis (3). 2 A cere un bis (3). 3 (Fam) A repeta un an școlar.

bisactea sf vz *besactea*

bisacau s [At: SADOVEANU, V. F. 30 / V: *bisăcan* / Pl: nct / E: nct] (Bot; reg) Răscoage.

bisanual, ~ă a [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr *bisannuel*] 1 Care revine la fiecare doi ani. 2 (D. plante) Care trăiește doi ani, rodind în al doilea.

bisacteluță sf vz *besacteluță*

bisăptămânal, ~ă sn, a [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: *bi*- + *săptămână*] 1-2 (Publicație) care apare de două ori pe săptămână.

bisefit sn [At: ARH. FOLK. IV, 219 / V: *bicsf*~ / Pl: ~uri, ~e / E: rs *бисефит*] (Reg) 1 Pișcot. 2 (Îf *bics*-) Bomboană. 3 (Îaf) Turtă dulce.

bischie sf vz *beschie*

bischigiu sm [At: (a. 1795) DOC., ap. ȘIO / Pl: ~ii / E: tc *bičkyi*] (Înv) Tăietor de lemne.

bischof sn vz *bișof*

biscuit sm [At: DA / Pl: ~iți / E: fr *biscuit*] 1 Produs alimentară obținut prin coacerea unui aluat de prăjitură, tăiat în diferite forme Cf *pișcot*, *pesmet*, *posmag*. 2 Semifabricat din ceramică neglazurat, ars numai o dată, folosit la fabricarea faianței sau a porțelanului. 3 Porțelan ars de două ori, a cărui structură imită marmura.

biserică sf vz *biserica*

bisect am [At: DN³ / V: (iuz) *vi*~ / Pl: ~cti / E: ns cf fr *bissext*, lat *bissexus*] (Îs) An ~ An de 366 de zile.

bisector, ~oare [At: GEOM. SP. 18 / Pl: ~i / E: fr *bissecteur*] 1 sf Dreaptă care împarte un unghi în două părți egale. 2 an (Îs) Plan ~ Plan care împarte un diedru în două diedre egale. 3 a Care împarte în două diedre egale.

bisecular, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *biséculaire*] (Rar) Care are două secole.

bisel sn [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *bissel*] Dispozitiv la osiile unor locomotive, ce permite înșcrierea în curbe.

bisercă sf vz *biserica*

bisercuță sf vz *bisericuță*

biserial, ~ă a [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: ger *biserial*] (Bot; d. organe) Dispus pe două rânduri sau serii.

biserica vr [At: DOSOFTEI, ap. CDDE / E: *biserica*] (Înv) A se duce la biserică (1).

bisericaș *sm* [At: DA ms / Pl: ~i / E: **biserică** + -aș] Preot care ține slujbe frumoase.

biserică *sf* [At: COD. VOR. 17^R/7 / V: (inv) **băsearecă**, **besearecă**, **besear-**, **~earică**, (Ban) **băsar-**, (Trs; Mol) **besearecă**, **~rcă** / Pl: ~ici / E: ml **basilica**] 1 Clădire destinată celebrării cultului creștin Si: **Casa-Domnului**. 2 Prelații din biserică (1). 3 Credincioșii din biserică (1). 4 Biserica împreună cu prelații și credincioșii. 5 (Îe) **A lua calea ~icii** A deveni evlavios. 6-7 (Îe) **A (nu) fi ușă (cruce sau lemn) de ~ A (nu) respecta morala religioasă**. 8-9 (Îae; pex) **A (nu) fi cinstit**. 10 (Îe) **A nu fi dus (de multe ori pe) la ~ A** nesocoti conveniențele sociale. 11 (Îae) **A fi o persoană dificilă**. 12 (Îrn; îe) **A veni de la ~ A** fi beat. 13 Instituția creștinismului în ansamblu. 14 Comunitate religioasă de același cult. 15 (Înv) Multime de creștini. 16 (Ent; îs) **~a-dracului** Ploșniță de plante (*Pentatoma beccarum*).

bisericesc, **~ească** *a* [At: BIBLIA (1688), 8/16 / Pl: ~ești / E: **biserică** + -esc] 1 Care aparține bisericii (1). 2 Referitor la biserică (1) Si: **eclezastic** Cf **religios**.

bisericește *av* [At: IORGA, L. I, 420 / E: **biserică** + -ește] (Rar) 1 Ca la biserică (1). 2 Din punct de vedere bisericesc (2).

bisericos, **~oasă** *smf, a* [At: HASDEU, I. C. 130 / Pl: ~oși, ~oase / E: **biserică** + -os] 1-2 (Persoană) care iubește biserică Cf **evlavios**, **religios**. 3-4 (Persoană) care respectă dogmele bisericii. 5 **a** Bigot.

bisericeuce *sf* **vz** **bisericuță**

bisericuță *sf* [At: NECULCE, ap. LET. II, 197/24 / V: (inv) **~uce**, **biser-** / Pl: ~te / E: **biserică** + -uță] 1 Biserică (1) mică Cf **capela**, **paraclis**. 2-3 (Șhp) Biserică (1). 4 (Fig) Cerc îngust de oameni uniți de interese personale, care ignoră interesele colectivității.

bisext, **~a** [At: DA / Pl: ~ecști, ~e / E: lat **bissexstus**, **~a**, **~um**] 1-2 *sf, a* (În calendarul iulian) (Ziua) intercalată la fiecare patru ani, după 28 februarie. 3 *sf* A douăzeci și noua zi a lunii februarie. 4 *a* (Imp) Bisect.

bisextil *am* [At: CULIANU, C. 199 / Pl: ~i / E: fr **bissextil**, lat **bissextilis**, ~e] (Rar; îs) **An ~ An** bisect.

bisexual, **~a** *a* [At: DEX² / P: ~xu-al / Pl: ~ali, ~ale / E: fr **bissexuel**] **Hermafrodit**.

bisexualitate *sf* [At: DEX² / P: ~xu-a~ / Pl: ~răți / E: fr **bissexualité**] Existența la un individ a organelor de reproducere ale ambelor sexe Si: **androgenie**, **hermafroditism**.

bisexual, **~a** *a* [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: fr **bissexuel**] **Bisexual**.

bisi *s* [At: COMAN, GL. / Pl: net / E: net] (Reg) Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

bisilabic, **~a** *a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: **bi-** + **silabic**] Format din două silabe.

bisimetric, **~a** *a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr **bisymétrique**] Cu două planuri de simetrie.

bisioe *sn* **vz** **busuioe**

bismarck *sn* [At: DN³ / Pl: ~uri / E: ger **Bismarck**] **Scrubie marinată**, cu maioneză.

bismut *sn* [At: DA / A: ~mut / Pl: ~uri / E: fr **bismuth**] Element chimic, metal alb cu reflexe roșiatice, ale cărui săruri au întrebuințări în medicină.

bismutat *sm* [At: DN³ / Pl: ~ați / E: fr **bismuthate**] (Chm) Sare de bismut.

bismutil *sm* [At: DN³ / Pl: ~i / E: fr **bismuthyle**] (Chm) Radical monovalent al bismutului care se formează la hidrogenarea sărurilor de bismut.

bismutină *sf* [At: DEX² / Pl: ~ne / E: fr **bismuthine**] Sulfură de bismut naturală.

bismutism *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr **bismuthisme**] Intoxicație cu săruri de bismut.

bismutit *sn* [At: DN³ / Pl: ~e, ~iți / E: fr **bismuthite**] Carbonat natural de bismut.

bison *sm* **vz** **bizon**

bisor *sn* [At: FRÂNCU-CÂNDREA, M. 41 / V: (inv) **biros** / Pl: ~oare / E: vsr **бисер**, **бисер** „mărgăritar”] 1 (În Apuseni; pop) Calcopirită. 2 (Înv; îf) **biros** Piatră prețioasă.

bistos [At: T. PAPAHAĞI, M. 214 / Pl: ~i / E: mg **bistos**] (Trs; inv) 1 *sm* Inspector agricol. 2 *sm* Inspector domenal. 3 *av* Desigur. 4 *a* Trist. **bistrit**, **~a** *a* [At: REV. CRIT. III, 88 / Pl: ~i, ~e / E: net] (Reg; îs) 1 *Prun* ~ *Prun* ce dă prune brumării. 2 *Prune* ~e *Prune* brumării.

bistrițean, **~ă** [At: DEX² / Pl: ~eni, ~ene / E: **Bistrița** + -ean] 1-2 *smf* Persoană născută și crescută în orașul Bistrița sau județul Bistrița-Năsăud. 3-4 *smf, a* (Locuitor) din orașul Bistrița sau județul Bistrița-Năsăud.

bistrițeanca *sf* [At: DEX² / Pl: ~ence / E: **bistrițean** + -că] 1-2 Femeie născută și crescută în orașul Bistrița sau județul Bistrița-Năsăud. 3-4 Locuitoare din orașul Bistrița sau județul Bistrița-Năsăud.

bistro *sn* **vz** **bistrou**

bistrou *sn* [At: DEX² / V: **bistro** / Pl: ~ri / E: fr **bistro**] (Frm) Mic restaurant.

bistru *sn* [At: I. BOTEZ, B. I, 234 / Pl: ~re / E: fr **bistre**] (Înv) Fard brun întunecat, făcut din funingine.

bisturiu *sn* [At: DEX² / Pl: ~ie / E: fr **bistouri**] Instrument chirurgical asemănător cu un cuțitaș.

bisturnaj *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr **bistournage**] (Mdv) Metodă de castrare la taur și berbec, prin torsionarea manuală a fiecărui testicul în interiorul pungii testiculare.

bisulc, **~a** *a* [At: DA / V: ~cat, ~cată / Pl: ~lci, ~lce / E: fr **bisulque**, lat **bisulcus**] (D. animale) Cu copita despicată în două.

bisulcat, **~a** *a* **vz** **bisulc**

bisulfat *sm* [At: DEX² / Pl: ~ați / E: fr **bisulfate**] (Imp) Sare a acidului sulfuric cu un atom de metal în locul unuia de hidrogen Si: **sulfat acid**.

bisulfat *sm* [At: DEX² / Pl: ~iți / E: fr **bisulfite**] (Imp) Sare a acidului sulfuric cu un atom de metal în locul unuia de hidrogen.

bisulfură *sf* [At: DN³ / Pl: ~ri / E: fr **bisulfure**] Sulfură cu doi atomi de sulf.

biș *sm* [At: BĂCESCU, P. 42 / Pl: ~i / E: ns cf **bici** „bivol”] (Îht; îc) **~cu-coarne** Somn american.

bișactea *sf* **vz** **besactea**

bișag *sn* **vz** **belșug**

bișbirica *sm* [At: DA ms / Pl: ~ici / E: net] Poreclă dată unui copil mic Si: (pfm) **pispirica**.

bișboc *sn* [At: DA ms / Pl: ~uri / E: net] 1 Față. 2 Nas.

bișcă *av* [At: COMAN, GL. / E: net] (Reg) 1 (Îe) **A umbla (a călca) de-a ~ A** umbla încet și cu atenție. 2 Încetșor.

bișcă *sf* [At: KLEIN, D. 171 / V: **bicică** / Pl: ~sce / E: mg **bicska**] **Beschie** (2).

bișchie *sf* **vz** **beschie**

bișcot *sn* **vz** **pișcot**

bișcotă *sf* **vz** **pișcot**

bisnițar *sm* [At: DEX² / Pl: ~i / E: **bișnița** + -ar] (Fam) Persoană care face afaceri dubioase Si: (rar) **ghesefar**.

bișnița *sf* [At: DEX² / Pl: ~te / E: eg **business**] Afacere dubioasă mărunță.

bișof *sn* [At: DN³ / V: **bischof** / Pl: ~uri / E: fr **bischof**, eg **bischof**] Băutură alcoolică obținută prin macerarea, în vin, de lămâi sau portocale.

biștar *sm* [At: STANCU, D. 294 / V: **chiștar**, **pi-** / Pl: ~i / E: net] (Arg; lpl) Bani.

bișug *sn* **vz** **belșug**

bișugit *a* **vz** **îmbelșugat**

bit *sm* [At: DEX² / Pl: **biți** / E: eg, fr **bit**] (Inf) Unitate de măsură pentru cantitatea de informație dintr-un semnal, corespunzând logaritmului de bază².

bitan *sm* **vz** **bițang**

bitanc, **~ă** *a* **vz** **bițang**

bițang, **~ă** [At: LB / V: ~an, ~anc, ~gău, ~tong / Pl: ~ngi, ~nge / E: mg **bițang**] (Trs; mgm) 1 *a* Străin. 2 *sm* Vagabond Cf **strengar**. 3-4 *smf, a* Bastard.

bitangăli *vi* [At: MOLDOVAN, ap. KLEIN, D. 108 / Pzi: ~lesc / E: **bițang** + -ali] (Trs) 1 *A* vagabonda. 2 *A* rățaci.

bitangău sm vz *bitang*

bitată sf [At: CHEST. V. 76/48 / Pl: ~te / E: nct] (Reg) Oaie cu lână până la pământ.

biteag, ~a a vz *beteag*

biter sn [At: DEX² / V: *bitter* / Pl: ~e / E: ger *Bitter*] Băutură (aperitiv) dulce-amăruie, preparată prin macerarea unor substanțe în alcool.

bitic, ~a smf vz *bâtic², ~a*

bitie sf [At: PALIA (1581), ap. GCR I 37/35 / Pl: ~ii / E: vsl *бытны*] (Bis; inv) Călea Genezei.

bitirci vt [At: PAȘCA, GL² / Pzi: ~rceșc / E: nct] (Reg) A împreuna.

bitirdisi [At: BELDIMAN, TR. 395 / V: *beter~* / Pzi: ~sesc / E: tc *bitüirmek*] (Inv) 1 vi A duce la capăt. 2 vtrp A compensa.

bitiri vt [At: DA / Pzi: ~resc / E: nct] (Mol; fam) 1 A mătrăși. 2 A alunga.

bitirnea sf [At: BELDIMAN, TR. 404 / V: *beter~* / Pl: ~ele / E: tc *bitürmē*] Învoială privind o compensație bănească.

biton sn vz *bitum*

bitonalism sn [At: DN³ / Pl: ~e / E: nct] (Muz) Bitonalitate.

bitonalitate sf [At: DN³ / Pl: ~răți / E: fr *bitonalité*] (Muz) Mișcare simultană a vocilor în două tonalități diferite Si: *bitonalism*.

bitong, ~a a vz *bitang*

bitronconic, ~a [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: bi- + *tronconic*] 1 a În forma a două trunchiuri de con cu baza comună. 2 sf Vas tronconic (1), răspândit la noi mai ales în prima epocă a fierului.

bitter sn vz *biter*

bitum sn [At: ISTRATI-LONGINESCU, CH. 268 / V: (inv) ~en, ~ton / A și: *bitum* / Pl: ~uri / E: fr *bitume*] 1 Substanță neagră obținută prin oxidarea, la cald, a reziduurilor de petrol sau prin distilarea uilei. 2 Culoare brună strălucitoare, obținută amestecând bitumul (1) cu ulei de în și ceară. 3 (Inv) Procedeu de obținere a bitumului (1) din nisipuri și cărbuni bituminoși.

bituma vt [At: DEX² / Pzi: ~mez / E: fr *bitumer*] 1 A amesteca cu bitum un material (granular). 2 A face bitumajul unei șosele. 3 A umple cu bitum (1) spațiile dintre pavelele sau dalele unei șosele.

bitumaj sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *bitumage*] Așternere de bitum și piatră mărunță pe suprafața unui drum.

bitumare sf [At: DEX² / Pl: ~mări / E: *bituma*] 1 Amestecare cu bitum a unui material (granular). 2 Efectuare a bitumajului unei șosele. 3 Umplere cu bitum (1) a spațiilor dintre pavelele sau dalele unei șosele.

bitumen¹ sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: ger *Bitumen*, lat *bitumen*] Material bogat în hidrocarburi provenit din transformarea, în condiții naturale, a cerii și a rășinii vegetale.

bitumen² sn vz *bitum*

bitumine sf [At: DN³ / E: fr *bitumines*] (Glg) Materii din scoarța Pământului alcătuite din hidrocarburi și alte substanțe organice.

bituminifer, ~a a [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr *bituminifère*] Care produce bitum.

bituminizare sf [At: LTR / Pl: ~zări / E: ns cf fr *bituminisation*] 1 Proces natural de formare a asfaltului din nămolul rezultat prin descompunerea, în absența aerului, a organismelor vegetale și animale în fundul mărilor. 2 (Min) Impermeabilizare a rocilor prin umplerea fisurilor cu bitum.

bituminos, ~oasă a [At: ISTRATI-LONGINESCU, CH. 268 / Pl: ~oși, ~oase / E: fr *bitumineux*, lat *bituminosus*] 1 Care este de natura bitumului. 2 Care conține bitum.

bitușă sf [At: LB / Pl: ~șe / E: nct] (Trs; inv) 1 Procoviță pentru șa. 2 Bundă Cf *cojoc, tihoarca, foliar*.

bitușcă sf [At: VICIU, GL., ap. H IX, 496 / Pl: ~șce / E: nct] (Trs; inv) 1 Cojoc țărănesc scurt (fără mâneci). 2 Cojocel bărbătesc scurt până la curea.

biț sn [At: REV. CRIT. III, 88 / Pl: ~e / E: ns cf *mi(a), vi(a)*] Șuviță de păr sau de lână.

bițan sm [At: DA ms / Pl: ~i / E: nct] (Reg) Țânțar¹ (*Culex*).

biță¹ i [At: CHEST. V. 76/45 / E: nct] (Pop) Cuvânt cu care se strigă după oi.

biță² sm vz *bađița*

bițos, ~oasă a [At: REV. CRIT. III, 88 / Pl: ~oși, ~oase / E: *biț* + -os] Mișos.

biu¹ [At: COD. VOR. 16 / V: (inv) *biv²* / E: mg *bi, biv*] (Mgm; Trs) 1 a Abundent. 2 a Mănos. 3 sms Abundență. 4 sms (Îe) De sau în ~ Din belșug. 5 sms (Ban; Îe) Din ~ Cu prisosință. 6 sms (Îe) A fi în de ~ A trăi.

biu² sm [At: DA ms / Pl: *bii* / E: nct] (Reg) Pui de curcă.

biuluc-bașa sm vz *buluc-bașa*

biunivoc, ~a a [At: DEX² / Pl: ~oci, ~oce / E: fr *biunivoque*] 1 (Mat) Care se află într-un raport reciproc și exclusiv de unu la unu. 2 (Lin) Care se află în raport reciproc.

biunivocitate sf [At: DA ms / Pl: ~răți / E: *biunivoc* + -itate] 1-2 Calitate de a fi biunivoc (1-2).

biureta sf [At: LTR / Pl: ~te / E: fr *burette*] Tuh de sticlă gradat, de diverse forme, folosit la analizele chimice.

biurocrat, ~a smf vz *birocrat*

biurocratic, ~a a vz *birocratic*

biurocratism sn vz *birocratism*

biurocrație sf vz *birocratie*

biurou sn vz *birou*

biușag sn vz *belșug*

biușig sn vz *belșug*

biușug sn vz *belșug*

biută sf [At: DN³ / Pl: *biu~* / E: fr *butte*] 1 Ridicătură de teren folosită pentru trageri, într-un poligon de tir. 2 (Pgn) Ridicătură de teren.

biv¹ ai [At: NECULCE, ap. LET. II, 195/15 / V: ~șii / E: vsl *бѣвѣ*] (Inv; urmat de un titlu, de o funcție) Fost Cf *biosi*.

biv², ~a a, sm vz *biu¹*

bivalent, ~a a [At: DEX² / Pl: ~nți, ~e / E: fr *bivalent*] (D. un element sau un radical chimic) Cu valența doi.

bivalență sf [At: DN³ / Pl: ~te / E: fr *bivalence*] Însușire a elementelor de a fi bivalente.

bivalv, ~a a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *bivalve*] 1 (D. animale) Cu cochilia cu două valve. 2 (Bot; d. capsule) Compus din două părți.

bivel sm vz *bivol*

biverb sn [At: DN³ / Pl: ~e / E: bi- + *verb*] Joc constând în reprezentarea a două cuvinte prin litere sau figuri combinate între ele.

bivitelin, ~a a [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr *bivittellin*] (D. gemeni) Care provine din două ouă diferite.

bivoac sn vz *bivuac*

bivol sm [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 329/13 / V: (inv) *bibol*, (îrg) *bihol, bihul, biol, ~vel* / Pl: ~i / E: vsl *бѣволъ*] 1 Vită comută, rumegătoare, asemănătoare cu boul, cu păr negru sau alb, aspru și rar, cu coame inelate, întoarse spre spate (*Bos bubalus*). 2 (Dep) Epitet dat unui om mătăhălos și nesimțit.

bivolar sm [At: NECULCE, ap. LET. II, 206/21 / Pl: ~i / E: *bivol* + -ar] Păzitor de bivoli.

bivolaș sm [At: DA / Pl: ~i / E: *bivol* + -as] 1 Bivol (1) tânăr. 2-3 (Șhp) Bivol (1).

bivolă sf [At: I. CR. II, 219 / Pl: ~le / E: *bivol* + -a] (Reg) Bivolită (1).

bivolarie sf [At: DA / Pl: ~ii / E: *bivol* + -arie] 1 Grajd de bivoli (1). 2 Turmă de bivoli.

bivolese, ~easca a [At: TEODORESCU, P. P. 360 / V: *biho~* / Pl: ~ești / E: *bivol* + -ești] De bivol.

bivolita sf [At: LET. III, 307/9 / V: *biho~, bibo~, biol~* / A: *bivolita* / Pl: ~te / E: bg *бѣволѣ*] 1 Femela bivolului (1) Si: (reg) *bivola*. 2 (Dep) Epitet dat unei femei grase și nesimțite.

bivoltin, ~a a [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr *bivoltin*] (D. insecte, viermi de mătase) La care ciclul vital are loc de două ori în cursul aceleiași an.

bivșag sn vz *belșug*

bivșii ai vz *biv¹*

bivșug sn vz *belșug*

bivuac *sn* [At: D. ZAMFIRESCU, R. 230 / V: ~voac / Pl: ~uri / E: fr *bivouac*] 1 Staționare temporară a unor trupe în afara unei localități, sub cerul liber. 2 Porțiunea de teren unde se face un bivouac (1). 3 (Rar) Adăpost pentru alpinisti sau turiști.

bivuaca *vi* [At: NEGRUZZI, S. I. 39 / P: ~vu-a~ / Pzi: ~chez / E: fr *bivouaquer*] (D. unități militare) A staționa în afara unei localități, sub cerul liber sau în corturi.

bix *sn* [At: BUL. FIL. IV 110 / Pl: ~uri / E: nct] (Înv; arg) Chiștoc.

bizam *sm* [At: DEX² / Pl: ~i / E: ger *Bisam*] 1 Mamifer rozător, cu blană prețioasă castaniu-roșcată, lung de circa 30 cm, care trăiește în preajma apelor (*Ondatra zibethica*). 2 Blana bizamului (1).

bizantin, ~*ă* [At: NEGRUZZI, S. I. 284 / Pl: ~i, ~e / E: fr *byzantin*, lat *byzantinus*] 1 *smf* Locuitor din Bizanț. 2 *a* Referitor la Bizanț. 3 *a* Specific Bizanțului. 4 *a* Care aparține Bizanțului. 5 *a* (Îs) Stil ~ Stil caracterizat prin predominarea cupolei, a suprafețelor și liniilor curbe în arhitectură și prin bogăție de culori în ornamentație.

bizantinism *sn* [At: DA / Pl: ~e / E: fr *bizantinisme*] 1 Mod de a acționa în viață prin intrigi și viclenie. 2 (Fig) Subtilitate formală, fără substanță. 3 (Fig) Duplicitate.

bizantinist, ~*ă* *smf* [At: DA ms / Pl: ~iști, ~e / E: fr *byzantiniste*] Bizantinolog.

bizantinistica *sf* [At: DEX² / Pl: ~ici / E: ger *Byzantinistik*] Bizantinologie.

bizantiniza *vtfr* [At: ODOBESCU, S. III, 571 / Pzi: ~zez / E: nct] 1-2 A căpăta caracterele bizantinismului (1).

bizantinolog, ~*ă* *smf* [At: DEX² / Pl: ~ogi, ~oge / E: *bizantinologie*] Specialist în bizantinologie Si: *bizantinist*.

bizantinologie *sf* [At: DEX² / E: fr *byzantinologie*] Disciplină care studiază istoria, literatura, limba (medio-greacă) și arta bizantină Si: *bizantinistică*.

bizar, ~*ă* *a*, *av* [At: ALECSANDRI, P. III, 56 / Pl: ~i, ~e / E: fr *bizarre*] (Liv) 1-2 Ciudat.

bizarerie *sf* [At: NEGRUZZI, S. III, 57 / Pl: ~ii / E: fr *bizarrie*] (Liv) 1 Ciudățenie. 2 Extravagantă.

biza *sf* *vz* *bază*

bizărau *sms* *vz* *bezer*

bizdada *sm* *vz* *beizadea*

bizare *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: ~ări / E: nct] (Reg) Instrument pentru încondeiat ouăle cu ceară.

bizdări *sfp* [At: CHEST. V, 37/35 / E: nct] (Reg) Gard de nuiele (lipit cu lut).

bizdiganie *sf* *vz* *bâzdâganie*

bizdigani *vi* [At: ȚARA OLT. III, nr. 19-20 / Pzi: ~nesc / E: nct] (Trs) 1 A îndemna. 2 A sili.

bizea *sf* *vz* *bezea*

bizer *sms* *vz* *bezer*

bizerău *sms* *vz* *bezerău*

bizeț *sn* [At: DA / V: *bez*~ / Pl: ~e / E: ger *Besätze* (*Besatz*)] Garnitură ornamentală de piele la încălțăminte.

bizălană *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: ~ne / E: nct] (Îrg) Totalul obiectelor pentru munca câmpului.

bizirea *sfs* [At: BĂRCIANU, V. / V: *bez*~ / E: tc *bezir*] Ulei de mac.

bizman *sn* *vz* *bezman*

bizon *sm* [At: DA / V: *bison* / Pl: ~i / E: fr, lat *bison*] 1 Animal rumegător sălbatic din subfamilia bovinelor, cu frunte mare, bombată, cu coarne scurte, cu umeri mai ridicați decât crupa, cu coamă deasă (*Bison bison*). 2 Pielea tăbăcită a bizonului (1). 3 Piele de vițel tăbăcită care imită pielea bizonului (1).

bizota *vi* [At: DEX² / Pzi: ~tez / E: fr *biseauter*] A șlefui oblic muchiile unei oglinzi.

bizotare *sf* [At: DEX² / Pl: ~ări / E: *bizota*] Șlefuire oblică a muchiilor unei oglinzi.

bizou *sn* [At: DN³ / Pl: ~ri / E: fr *biseau*] Margine oblică (la oglinzi, pietre prețioase etc.).

bizui [At: URECHE, ap. LET. I, 119/20 / Pzi: *bizui* / E: mg *bizni*] 1 *vr* (Trs; Înv) A încredința. 2 *vr* A se baza. 3 *vr* (Pop) A îndrăzni.

bizuală *sf* [At: LB / Pl: ~ieli / E: *bizui* + *-eala*] (Rar) 1 Încredere. 2 Sprijin.

bizuință *sf* [At: DA ms / Pl: ~te / E: *bizui* + *-inta*] 1-2 Bizuală (1-2).

bizuire *sf* [At: GALACTION, O. I, 21 / Pl: ~ri / E: *bizui*] Încredere.

bizui¹ *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: *bizui*] (Rar) Bizuire.

bizui², ~*ă* [At: (1600-1650), ap. GCR I, 136 / Pl: ~iți, ~e / E: *bizui*] (Înv) 1 *a* Sigur. 2 *av* Desigur.

bizuito, ~*oare* *a* [At: DA / Pl: ~i, ~oare / E: *bizui* + *-(i)tor*] (Înv) 1 Care se bizuie. 2 Credul.

bizune *sf* *vz* *vizuină*

bizunie *sf* *vz* *vizuină*

blacheu *sn* [At: DEX² / V: *pl*~ / Pl: ~ri / E: nct] Bucată (semiovală) de tablă care se aplică pe vârful tălpii și pe tocul încălțămintei pentru a le proteja.

blag *sm* *vz* *blagă*

blagama *sf* *vz* *balama*

blagă *sf* [At: REV. CRIT. III, 88 / V: *blag* *sm* / E: srb *blago*] (Înv) 1 (Trs) Bogăție. 2 (Ban; îe) ~go de el Ferice de el!

blagian, ~*ă* *a* [At: DEX² / Pl: ~ieni, ~iene / E: *Blaga* + *-ian*] (Nrc) 1 De Blaga. 2 Care se referă la Blaga. 3 În maniera lui Blaga.

blagoboret *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. 63/7 / Pl: ~i / E: vsl *БЛАГОБОРЕЦЪ*] (Înv) Luptător împotriva lui Dumnezeu Cf *bogoboret*.

blagoceție *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 82 / V: (Înv) ~ciăst~, ~cis~, ~ivie / Pl: ~ii / E: nct] (Înv) Evlavie.

blagocești, ~*ă* *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 1 / V: (Înv) ~ciăst~, ~cis~ / P: ~i, ~e / E: vsl *БЛАГОЧЕСТИЕ*] (Înv) Evlavios.

blagocești *sf* *vz* *blagocești*

blagociăstie *sf* *vz* *blagocești*

blagociăstiv, ~*ă* *a* *vz* *blagocești*

blagocin *sm*, *a* [At: V. A. URECHE, ap. TDRG / Pl: ~i / E: rs *БЛАГОЧИН*] 1-2 (Înv) Administrator bisericesc al unei plase Cf *proistos*.

blagocistie *sf* *vz* *blagocești*

blagocistiv, ~*ă* *a* *vz* *blagocești*

blagodarenie *sf* [At: MOXA, 388/12 / Pl: ~ii / E: vsl *БЛАГОДАРЕНИЕ*] (Înv) Mulțumire.

blagadari *vi* [At: COD. VOR. 47^R/1 / Pzi: ~resc / E: vsl *БЛАГОДАРИТИ*] (Înv) A mulțumi.

blagoiavlentie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. II, 5/2 / Pl: ~ii / E: vsl *БЛАГОУВЛЕНИЕ*] (Înv) Bobotează.

blagomanie *sf* [At: CONV. LIT., ap. TDRG / Pl: ~ii / E: rs *БЛАГОМАНИЯ*] (Înv) Lucru neînsemnat.

blagonoset *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. II, 78/1 / Pl: ~i / E: vsl *БЛАГОНОСЕЦЪ*] Binefăcător.

blagopriemnic *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. II, 49/1 / Pl: ~ici / E: vsl *БЛАГОПРИЕМНИКЪ*] Bineprimitor.

blagorecenie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 292^b/33 / Pl: ~ii / E: vsl *БЛАГОРЕЧЕНИЕ*] Teorie.

blagorodie *sf* *vz* *blagorodnicia*

blagorodnic, ~*ă* *a* [At: MUSTE, ap. LET. III, 58/19 / Pl: ~ici, ~ice / E: vsl *БЛАГОРОДНИКЪ*] Nobil Cf (Înv) *evghenit*, *nemes*, *slehtici*.

blagorodnicie *sf* [At: AXINTE URICARIUL, ap. LET. II, 172/34 / V: ~die, ~nie / Pl: ~ii / E: *blagorodnic* + *-ie*] (Înv) Noblete.

blagorodnie *sf* *vz* *blagorodnicie*

blagorojdenie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 165/30 / Pl: ~ii / E: vsl *БЛАГОРОЖДЕНИЕ*] Naștere în familie nobilă.

blagoslovenie *sf* [At: COD. VOR. 153 / Pl: ~ii / E: vsl *БЛАГОСЛОВЕНИЕ*] Blagoslovire.

blagoslovi [At: COD. VOR. 30/11 / Pzi: ~vesc / E: vsl *БЛАГОСЛОВИТИ*] 1-2 *vt* (Înv) A (se) cheltui. 3-4 *vt* A (se) binecuvânta. 5 *vt(a)* (Îe) ~veste,

(cinstite) **părinte** Formulă de politețe între preoți. 6 *vt* (Fig) A lovi Cf *mirui*.

blagoslovire *sf* [At: CORESI, PS. 366 / Pl: ~ri / E: **blagoslovi**] Binecuvântare.

blagoslovit, ~a *a* [At: (a. 1600), CUV. D. BĂTR. II, 226 / Pl: ~iți, ~e / E: **blagoslovi**] Binecuvântat.

blagoutrobnă *af* [At: CANTEMIR, I. I.I, 181 / P: ~go-u~ / Pl: ~ne / E: vsl **благотробнѣ**] Milos.

blagoveaștenie *sf* *vz* **blagoveștenie**

blagoveștviu *vt* *vz* **blagovești**

blagoveșnic *sms* [At: MARIAN, SA. II, 234 / E: vsl **благовѣшникъ**] (Îppl) Arhanghelul Gavril.

blagovește *sf* *vz* **blagoveștenie**

blagoveștene *sf* *vz* **blagoveștenie**

blagoveștenie *sf* [At: VARLAAM, C. II, 67/2 / V: ~ște, ~veaș~, ~viș~, ~tene / Pl: ~ii / E: vsl **благовѣщение**] (Pop; lpl) Bunavestire.

blagovești *vt(a)* [At: HRONOGRAF, ap. GCR II, 70/23 / Pzi: ~tesc / E: vsl **благовѣстити**] 1 A propovădui Evanghelia Si: *a binevesti*. 2 A proroci. 3 (Imp) A blagoslovi (2).

blagoveștenie *sf* *vz* **blagoveștenie**

blagovonie *sf* [At: PRAV. (1652), ap. GCR I, 158/17 / Pl: ii / E: vsl **благовоніе**] Mireasmă.

blahoti *v* *vz* **blehai**

blaihuire *sf* [At: CV, III, 5 / Pl: *blaihuiri* / E: nct] (Înv) Depigmentare.

blaivas *sn* *vz* **plaiavaz**

blaj *s* [At: I. CR. V, 346 / Pl: nct / E: nct] Sperietoare de ciori.

blajene *sf* *vz* **blajenie**

blajenie *sf* [At: MINEIUL (1776), 70²/2 / V: **blajene** / Pl: ~ii / E: vsl **блажение**] (Înv) Beatitudine.

blajin, ~a [At: PISCUPESCU, O. 190/9 / V: **blaj**~, (reg) **blajân** / Pl: ~i, ~e / E: vsl **блажень**] 1 *a* (Fig) Blând. 2 *a* (Fig) Binevoitor. 3 *smpt* (Mtp) Ființe blânde și evlavioase care trăiesc pe *Apa Sâmbetei*, la marginea pământului.

blajinătate *sf* [At: MARCOVICI, D. 120 / Pl: ~răți / E: **blajin** + -atate] (Rar) 1-2 (Starea sau) însușirea de a fi blajin.

blajinie *sf* [At: DA / Pl: ~ii / E: **blajin** + -ie] (Rar) Blajinătate.

blam *sn* [At: ALECSANDRI, T. 1305 / Pl: ~uri / E: fr **blâme**] 1 Dezaprobare publică a unei atitudini. 2-3 (Îs) *Moțiune de* ~, *vot de* ~ *Moțiune* sau *vot* prin care o adunare dezaprobă acțiunile unor membri.

blama [At: DA / Pzi: ~mez / E: fr **blâmer**] 1 *vt* A exprima public dezaprobarea față de o atitudine, un gest etc. considerate reprobabile Si: *a condamna*. 2 *vr* (Trs; Buc; gms) A se face de răsul lumii. 3 *vr* (Trs; Buc; gms) A se păcăli.

blamabil, ~a *a* [At: MACEDONSKI, O. IV, 55 / Pl: ~i, ~e / E: fr **blâmable**] (Liv) Reprobabil.

blamare *sf* [At: DA ms / Pl: ~mări / E: **blama**] 1 Exprimare publică a dezaprobării față de o atitudine considerată reprobabilă. 2 Facere de răs. 3 Păcălire.

blamat, ~a *a* [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: **blama**] 1 Dezaprobat public. 2 Făcut de răsul lumii. 3 (Reg) Păcălit.

blană *sf* [At: NECULCE, ap. LET. II, 204/4 / Pl: *blani*, (1-4) *blânuri*, (îvp) ~ne, (înv) ~ni / E: bg **блѣна**] 1 Părul care acoperă pielea unor animale. 2 Piele de animal cu păr cu tot, prelucrată. 3 Haină confecționată din blană (2). 4 Haină căptușită cu blană (2). 5 (Pop) Scândură groasă. 6 (Pop; îe) A-i *scutura* ~a A bate. 7 (Pop; reg; îe) A *dormi* ~ A dormi buștean. 8 (Îvr; pop; îe) A *zăcea* ~ A sta întins, nemișcat. 9 (Reg; îvp) Fundul carului. 10 (Pop) Fiecare din cele două scânduri care leagă tălpile războiului Si: *chingă*, *scândura*, *speteaza*, *stinghie*. 11 (Pop) Speteaza codârlei (1). 12 (Pop) Dulapul de la roata joagărului Si: *sestina*, *scândura*, *tinichea*. 13 (Pop) Tocul ferestrei. 14 (Pop) Colacul de lemn al fântânii. 15 (Pop) Capacul coșciugului Si: *pleopa*.

blanc¹ *sn* [At: DEX² / Pl: ~uri / E: ger **Blank**] 1 Piele tăbăcită, suplă și elastică, folosită în marochinărie. 2 Fâșie de material insensibil la lumină, de protecție, la capetele bobinelor de film sau ale bandei magnetice.

blanc² *sn* [At: DEX² / Pl: ~uri / E: fr **blanc**] Spațiu alb între două cuvinte sau rânduri tipărite.

blancare *sf* [At: DN³ / Pl: ~cări / E: nct] (La televizoare) Oprire a electronilor de a ajunge la ecranul tubului catodic.

blanchet¹ *sn* *vz* **blanchetă**²

blanchetă¹ *sf* [At: NEGRUZZI, S. III, 292 / Pl: ~te / E: ger **Blankett**] 1 (Mol; înv) Bilet de poștă. 2 (Înv) Chitanță. 3 (Înv) Răvaș. 4 Formular (pentru telegrame, polițe etc.).

blanchetă² *sf* [At: DN³ / V: ~et *sn* / Pl: ~te / E: fr **blanchette**] Ciulama.

blanquism *sn* [At: DN³ / P: *blanchism* / Pl: ~e / E: fr **blanquisme**] 1 Curent comunist utopic, apărut în Franța, în sec. XIX, care propaga ideea înfăptuirii revoluției prin comploturile unor grupuri restrânse. 2 Teorie și tactică complotistă în lupta revoluționară.

blanquist, ~ă [At: DN³ / P: *blanchist* / Pl: ~iști, ~e / E: ger **Blanquist**] 1 *a* Care aparține blanquismului. 2 *a* Referitor la blanquism. 3 *smf* Adept al blanquismului.

blanșare *sf* [At: DEX² / Pl: ~șări / E: ns cf fr *blanchir*] Operație de sterilizare prin opărire a alimentelor conservate Si: *blanșisare*.

blanșir *sn* [At: DEX² / Pl: ~uri / E: ns cf *blanșuire*] Rest de la blanșuire.

blanșuire *sf* [At: DEX² / Pl: ~ri / E: ns cf fr *blanchir*, ger *blanschieren*] Operație de curățare a dosului pieilor tăbăcite.

blanșisare *sf* [At: DN³ / Pl: ~șări / E: fr *blanchissage*] Blanșare.

blasfemator, ~oare *smf, a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~oare / E: fr *blasphématoire*] (Liv) 1-2 (Persoană) care defăimează (cele sfinte).

blasfemia *vt(a)* [At: I. IONESCU, D. 393 / Pzi: ~mieș / E: lat *blasphemare*] (Ltm) 1 A huli¹. 2 A defăima.

blasfemie *sf* [At: COȘBUC, B. 145 / Pl: ~ii / E: lat *blasphemia*] (Liv) 1 Defăimare a religiei, a dogmelor și a obiectelor de cult Si: *hula*¹. 2 (Fig) Defăimare a lucrurilor sfinte.

blasmotie *sf* [At: CIHAC II, 16 / Pl: ~ii / E: nct] 1 Scandal. 2 Monstru.

blasnă *sf* *vz* **blazna**

blast [At: DN³ / Pl: ~aști / E: fr **blaste**] 1 *sn* Parte a embrionului, care se dezvoltă după germinare. 2 *ec* Element secund de compunere savantă, cu semnificația „(referitor la) germeni”.

blastemă *sf* [At: DN³ / Pl: ~me / E: fr **blastème**] (Bot) 1 Mugure din care se va regenera un organ. 2 Talul unui lichen.

blasto- [At: DN³ / E: it **blasto**] Element prim de compunere savantă cu semnificația „germen”, „referitor la germen și la embrion”.

blastocarp *sm* [At: DN³ / Pl: ~i / E: fr **blastocarp**] Mugure florifer.

blastocel *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr **blastocoele**] (Blg) Cavitatea centrală a blastulei.

blastocist *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr **blastocyste**] Blastulă (2).

blastocit *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: ns cf ngr **βλαστος, χιτος**] Celulă nediferențiată a unor serii de celule sanguine.

blastoderm *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr **blastoderme**] Membrană vitelină care dă naștere corpului embrionului.

blastodermic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr **blastodermique**] 1 Al blastodermului. 2 Referitor la blastoderm.

blastoforie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr **blastophthorie**] Degenerarea germenilor din citoplasma oului fecundat.

blastogeneza *sf* [At: DN³ / Pl: ~ze / E: fr **blastogenèse**] 1 Primele stadii ale dezvoltării embrionului. 2 Reproducere prin înmugurire.

blastom *sn* [At: DN³ / Pl: ~uri / E: fr **blastome**] Tumoare canceroasă Si: *neoplasm*.

blastomer *sm* [At: DN³ / Pl: ~i / E: fr **blastomère**] (Blg) Celulă formată prin diviziunea primară a zigotului.

blastomicete [At: DN³ / E: fr **blastomycètes**] 1 *sf* Familie de ciuperci care se înmulțesc prin înmugurire. 2 *sf* Ciupercă din familia blastomicete (1).

blastomicoză sf [At: DN³ / Pl: ~ze / E: fr *blastomycose*] Boală provocată de blastomicete (2).

blastomogeneză sf [At: DN³ / Pl: ~ze / E: fr *blastomogenèse*] Proces de formare și dezvoltare a unei tumori maligne.

blastopor sm [At: DN³ / Pl: ~i / E: ger *Blastoporus*] Orificiu al gastrulei.

blastor sm vz *blasture*

blastru sn vz *plature*

blastulă sf [At: DEX² / Pl: ~le / E: fr *blastule*] 1 Stadiu embrionar globular la metazoare, cu celulele dispuse într-un strat și cu o cavitate în interior. 2 A doua fază în dezvoltarea unui embrion Si: *blastocist*.

blastur sn vz *plature*

blat¹ sn [At: DEX² / Pl: ~uri / E: ger *Blatt*] 1 Foaie din aluat pentru tort. 2 Placă de lemn (la masă).

blat² sn [At: DEX² / E: nct] (Arg) 1 (Îe) A merge (a călători) pe ~ sau a face ~ul A călători cu un mijloc de transport fără bilet sau abonament. 2 (Îe) Mergi pe ~ Fă-te că nu știi. 3 (Îae) Fă-te că nu observi. 4 (Înv) A se face ~ (cu cineva) A umbla cu... 5 Meci de fotbal trucat.

blatist sm [At: DEX² / Pl: ~iști / E: *blat²* + -ist] Persoană care merge pe blat² (1).

blați i vz *umbla*

blau sn [At: DEX² / E: ger *blau* (Montag)] (Rar; îe) A face ~ A lipsi de la un lucru a doua zi după o sărbătoare.

blaugaz sn [At: MDENC / E: ger *Blaugas*] (Înv) Amestec de hidrocarburi gazoase și hidrogen obținut din descompunerea fracțiunilor grele de petrol, folosit drept combustibil.

blaz sn vz *blază*

blaza vtr [At: DA / Pzi: ~zez / E: fr *blaser*] 1-4 A(-și) toci sau a (-și) pierde intensitatea simțurilor și a emoțiilor. 5-6 A (se) degusta, devenind indiferent.

blazare sf [At: DA ms / Pl: ~zări / E: *blaza*] 1-4 Tocire sau pierdere a intensității simțurilor, emoțiilor.

blazat, ~a a [At: EMINESCU, N. 43 / Pl: ~ați, ~e / E: *blaza*] 1-4 Care și-a tocit sau și-a pierdut din intensitatea simțurilor, emoțiilor până la a deveni indiferent.

blază sf [At: DEX² / V: *blaz* sn / Pl: ~ze / E: ger *Blase*] Parte a instalației de distilare în formă de recipient unde se introduce amestecul de distilat.

blazer sn [At: DEX² / P: *bleizăr* / Pl: ~e / E: eg, fr *blazer*] Jachetă (bărbătească) de stofă, catifea etc. (cu buzunare aplicate).

blazgonie sf vz *bazaconie*

blază sf [At: PSALT. SCH. 454 / V: ~asn~, *bleaz*~, *blez*~, *bleasmă* / Pl: *blezne* / E: vsl *БЛАЗНЫ* „rătăcire, scandal” (Înv) 1 Înselăciune. 2 Ispită. 3 Arătare. 4 Monstru. 5 Pocitanie. 6 Prostănac. 7 (Trs) Lucru stricat. 8 (Trs) Lucru prost făcut.

blaznic, ~a a [At: ȘEZ. II, 150 / Pl: ~ici, ~ice / E: ucr *БЛАЗНОК*] (Mol; d. oameni) Bun, sfios.

blazon sn [At: NEGRUZZI, S. VI, 466 / Pl: ~oane / E: fr *blason*] 1 Ansamblu de elemente heraldice care constituie emblema unui stat, a unei provincii, a unui oraș, a unei familii nobile, a unei bresle etc. Si: *armoarii*. 2 (Rar) Scut.

blazonist sm [At: HASDEU, I. C. 94 / Pl: ~iști / E: *blazon* + -ist] (Formație personală) Expert în heraldică.

blăbornic sm vz *bobornic*

blăbornică sf vz *bobornic*

blăjinătate sf vz *blăjinătate*

blăjinnie sf [At: DA / Pl: ~ii / E: *blăjin* + -ie] (Rar) Blăjinătate.

blăm i vz *umbla*

blămați i vz *umbla*

blănar sm [At: ANON. CAR. / Pl: ~i / E: *blană* + -ar] 1 Meseriaș care face îmbrăcăminte din blană. 2 (Înv) Meseriaș care îmblănește haine. 3 Negustor de blănuri.

blănareală sf [At: PAMFILE, J. II / Pl: ~eli / E: *blăni* + -areală] (Reg) Bătaie.

blănareasă sf [At: NEGRUZZI, S. IV, 517 / Pl: ~ese / E: *blănar* + -easă] 1 Soția blănarului. 2 Femeie care face îmbrăcăminte din blană. 3 (Înv) Femeie care îmblănește haine. 4 Negustoreasă de blănuri.

blănareasca sfa [At: SEVASTOS, N. 280 / E: *blănar* + -easca] (Mol; pop) 1 Dans țărănesc nedefinit mai îndeaproape. 2 Melodie după care se execută acest dans (1).

blănărește av [At: PAMFILE, J. II / E: *blănar* + -ește] Ca blănarii.

blănărie¹ sf [At: H II, 81 / Pl: ~ii / E: *blănar* + -ie] 1 Meseria blănarului. 2 Atelier unde se face îmbrăcăminte de blană. 3 Magazin de vânzare a blănurilor.

blănărie² sf [At: (a. 1786) URICARIUL II 47 / Pl: ~ii / E: *blană* + -arie] Obiecte de îmbrăcăminte de blană Si: (rar) *blenet²*.

blăndură sf [At: VICIU, GL. / Pl: ~re / E: nct] Vechitură.

blăneală sf [At: PAMFILIE, J. II / Pl: ~eli / E: *blăni* + -eală] (Pop) Bătaie.

blănet sn [At: PISCUPESCU, O. 66/1 / Pl: ~uri / E: *blană* + -et] (Rar) Blănărie².

blăni¹ vt vz *îmblăni*

blăni² vt [At: LB / Pzi: ~nesc / E: nct] (Îvp) 1 A bate. 2 A căpuși cu blăni. 3 A pune tocuri la ferestre.

blăniș sn [At: (a. 1572) IORGA, S.D. XII, 63 / Pl: ~uri / E: *blană* + -iș] (Îvr) Căptușeală de blană.

blănișoară sf [At: DA / Pl: ~re / E: *blană* + -ișoară] 1-2 (Șhp) Blană (mică).

blănit a vz *îmblăni*

blănița sf [At: SADOVEANU, P. S. 105 / Pl: ~te / E: *blană* + -iță] 1-2 (Șhp) Blănișoară (1-2).

blănos, ~oasă a [At: I. NEGRUZZI, ap. TDRG / Pl: ~oși, ~oase / E: *blană* + -os] Cu blană bogată.

blănu vt [At: DA / Pzi: ~esc / E: *blană* + -ui] (Înv) A îmblăni.

blănuța sf [At: PAMFILE, I. C. 424 / Pl: ~te / E: *blană* + -uță] 1-2 (Șhp) Blănișoară (1-2).

blăzni v vz *blăzni*

blăstăm sn vz *blestem*

blăstăma v vz *blestema*

blăstem sn vz *blestem*

blăstema v vz *blestema*

blăzni [At: COD. VOR. 113 / V: ~asni, *blesni* / Pzi: ~nesc / E: vsl *БЛАЗНИТИ* „a rătăci, a (se) înșela” (Înv) 1-2 vtr A (se) înșela. 3-4 vtr A ispitii. 5 vr (Îe) A se ~ cu inima sau a-și ~ inima A se lăsa amăgit. 6 vr A se scandaliza. 7 vr (Reg; fig) A se înmuia.

blăznire sf [At: DA / Pl: ~ri / E: *blăzni*] (Înv) 1 Înselăciune. 2 Ispitire.

blăznitură sf [At: LB / Pl: ~ri / E: *blăzni* + -tură] 1-2 (Înv) Blăznire (1-2).

blăda sf [At: (a. 1827) ap. CA. 658 / Pl: ~de / E: nct] (Îvr) Defăimare.

blădnic, ~a [At: DOSOFTEI, V. S. II, 25/1 / Pl: ~ici, ~ice / E: vsl *БЛАЗНИКЪ*] (Înv) 1-2 smf, a Stricat. 3-4 sf, a Prostituată.

blăglă sf vz *brăglă*

blând, ~a [At: COD. VOR. 149 / Pl: ~nzi, ~e / E: ml *blandus*] 1 a (D. oameni) Pașnic și prietenos Si: *blăjin* (1). 2 a (D. fapte, sentimente etc.) De om bun. 3 a (D. animale) Care acceptă prezența omului. 4 a (Fig; d. natură, timp etc.) Plăcut. 5 av (Îe) Șezi (sau stai) ~ Stai liniștit. 6 av (Îvp) A se face ~ A se îmblăzni. 7 sf (Pop) Urticarie. 8 sf (Pop) Umflătură de la o înțepătură de insectă. 9 sfa (Pop) Dans țărănesc nedefinit mai îndeaproape. 10 sf Melodie după care se execută acest dans.

blândețe sf vz *blândețe*

blândeță sf vz *blândețe*

blândețe sf [At: COD. VOR. 58 / V: (Mol) ~tă, (Înv) ~eafe / Pl: (rar) ~tî, (Îvp) ~eafe / E: *blând* + -ete] 1 Purtare de om blând. 2 (D. animale) Calm în prezența omului. 3 (Fig) Atmosferă plăcută. 4 (Îe) Cu duhul ~tîi (sau ~lor) Cu grijă și calm.

blândișor, ~oară a [At: GORJAN, H. II, 118 / 9-10 / Pl: ~i, ~oare / E: *blând* + -ișor] 1-2 (Șhp) (Destul de) blând.

blândoc, ~oacă *a*, *av* [At: RETEGANUL, ap. CDDE / Pl: ~oci, ~oace / E: **blând** + ~oc] 1-4 (Trs; şhp) Blând (1, 3).

blânduț, ~a *a*, *av* [At: MÂNDRESCU, L. P. 62 / Pl: ~ii, ~e / E: **blând** + ~uț] 1-4 (Şhp) (Cam) blând (1, 3).

blânzie *sf* [At: PSALT. SCH. 434 / Pl: ~ii / E: **blând** + ~ie] 1-3 (Înv) Blândețe (1-3).

bleah *sn* **bleau**²

bleahă *sf* *vz* **bleg**

bleancă *sf* *vz* **bleandă**¹

bleandă¹ *sf* [At: ISPIRESCU, U. 119 / V: ~ncă / Pl: ~ende / E: nct] (Pop) 1 Sperietoare de păsări. 2 Om molău și cam prost.

bleandă² *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1750 / Pl: **blende** / E: **blendi**] (Mol) 1 Lovitură. 2 Brânci. 3 Tiflă.

bleandă³ *sf* [At: (sec XVII), CUV. D. BĂTR. 270 / V: (înv) ~endau *sm* / Pl: **blende** / E: nct] (Orn) Vindereu.

bleasc¹ *sms* [At: LB / V: **blesc** *sm* / E: vsl блещу „luciu”] (Trs; îvp) 1 Salivă. 2 (Trs; Buc) Sufletul animalelor Cf **abur**. 3 (Trs; Buc; im; prt) Sufletul omului. 4 (Reg) Grai.

bleasc² *sm* [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~uri / E: nct] (Reg; sst) Stomac.

blească *av* [At: I. CR. II, 163 / E: bg блъско „apropiat”] (D. modele la cămașă etc.) (Prea) des.

bleasmă *sf* *vz* **blazna**

bleastur *sn* *vz* **plasture**

bleasc *i* [At: DEX² / E: fo] (Și repetat) Cuvânt care imită zgomotul mersului prin băltoace.

blească ai [At: VLAHUȚĂ, D. 246 / V: ~eoas~ / E: ns cf **bleasc**, **fleașcă**] (Mol; Buc) Leoarcă.

bleați *i* *vz* **blați**

bleau¹ *s* [At: PAMFILE, J. III / E: nct] (Reg; îe) A **nu zice** (nici) ~ A nu scoate (nici) o vorbă Si: *a nu zice (nici) cărc, a nu zice (nici) păs.*

bleau² *sn* [At: COSTINESCU / V: ~ah, ~av, ~ehiu, ~ec, ~ef, ~eu, **plec**, **pleu** / Pl: ~ri / E: ger **Blech**, ucr бляча] (Reg) 1 Tablă care îmbracă osia carului. 2 Bucată de fier care căptușește butucul sau căpătâna roții. 3 (Îe) A **face cuie** (sau **piroane**) de ~ A tremura de frig. 4 (Înv; îf **pleu**) Vas de metal, de 250 ml, cu care se bea apă. 5 Cuțit care nu taie. 6 (Fig) Om prostănac.

bleav *sn* *vz* **bleau**²

bleaz *sms* [At: TDRG / E: nct] (Mol; pop; la vite) (Lvt) Grăsime din zona cozii, cu gust deosebit.

bleaznă *sf* *vz* **blazna**

blec¹, ~eacă *a*, *smf* *vz* **bleg**

blec² *sn* *vz* **bleau**²

blecui *v* *vz* **blegui**

bledărău *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: ~raie / E: nct] (Reg) Obiect nezelat.

blef *sn* *vz* **bleau**²

blefaria *sf* [At: DA ms / Pl: ~te / E: fr **blépharite**] Inflație a marginilor pleoapelor.

blefaro [At: DN³ / E: fr **blépharo**-] Element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) pleoape”.

blefaroconjunctivă *sf* [At: DN³ / Pl: ~te / E: fr **blépharoconjunctivite**] (Med) Inflație a conjunctivei și a pleoapei.

blefarofimoza *sf* [At: DN³ / Pl: ~ze / E: fr **blépharophimosis**] (Med) Micșorare a deschiderii fantei palpebrale.

blefarofalmie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr **blépharophtalmie**] (Med) Inflație simultană a pleoapelor și a conjunctivei.

blefaroplastie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr **bléfaroplastie**] (Med) Operație chirurgicală pentru repararea unei pleoape distruse sau deformate de o cicatrice.

blefaroptoza *sf* [At: DN³ / Pl: ~ze / E: fr **bléfaroptose**] (Med) Cădere a pleoapei superioare.

blefarorafie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr **bléfarorrhaphie**] (Med) Sutura a pleoapelor pentru protecția ochiului la logofthalmie Si: **tarsorafie**.

blefarospasm *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr **blépharospasme**] (Med) Contractie spasmodică, involuntară, a mușchiului orbicular al pleoapelor.

blefarostat *sn* [At: DN³ / Pl: ~uri / E: fr **blépharostat**] (Med) Instrument care fixează pleoapele în timpul operațiilor de ochi.

blefarostenoză *sf* [At: DN³ / Pl: ~ze / E: fr **blépharosténose**] (Med) Îngustare a pleoapei.

bleg, ~eagă [At: COSTINESCU / V: ~ec, ~eacă *a*, ~eahă *sf* / Pl: ~egi, ~ege / E: ns cf srb **bleka**] 1 *a* (D. animale) Cu urechi care atârnă Si: (fam) **blegit**², **clapaug**. 2-3 *a* (D. urechi) Care atârnă sau sunt depărtate de cap. 4 *a* (D. oameni) Cu urechi blegi (3). 5-6 *a* (D. oameni) Moale (și cam prost). 7 *a* (Pop; îe) Cu **capul** ~ Cu mintea slabă. 8 *av* (Fig) Toropit. 9 *av* (Fig) Trist. 10 *smi* (Reg; prt; îf **bleahă**) Prost.

blegat, ~a *a* [At: H IV, 70 / Pl: ~ați, ~e / E: **bleg** + ~ar] (Reg) 1 (Îs) Porc ~ Porc cu urechi mari care atârnă. 2 (D. obiecte) Cu margini lăstate în jos.

blegeală *sf* [At: DA ms / Pl: ~geli / E: **bleg** + ~eală] (Pfm) 1 Lipsă de vigoare (și isteție). 2 (Fig) Toropeală. 3 (Fig) Tristețe.

blegenie *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ii / E: **blegire**] (Pfm) Blegeală (1).

blegi [At: TDRG / V: ~ / Pzi: ~egesc / E: **bleg**] 1 *vr* (D. urechi) A deveni bleg (2). 2 (Pex) *vr* A deveni bleg. 3 *vr* (Înv) A spune cuiva „blegule”.

blegire *sf* [At: DA ms / Pl: ~ri / E: **blegi**] 1 Lăsare în jos a urechilor. 2 Blegeală (1).

blegit¹ *sn* [At: DA ms / Pl: ~uri / E: **blegi**] 1-2 Blegire (1-2).

blegit², ~a *a* [At: ODOBESCU, S. III 41 / Pl: ~iți, ~e / E: **blegi**] 1-6 Bleg (1-4, 8, 9).

blegos, ~oasă *a* [At: JIPESCU, O. 160 / Pl: ~oși, ~oase / E: **bleg** + ~os] 1 Bleg (1). 2 Cu capul plecat. 3-7 Bleg (2-4, 6, 8).

blegoșă *vr* [At: ALAS 10 VI 1928, 3/2 / Pzi: ~sez / E: **bleg** + ~oșă] 1-3 A (se) blegi (1-3).

blegoșare *sf* [At: DA ms / Pl: ~sări / E: **blegoșă**] (Pop) Blegire (2).

blegoșat¹ *sn* [At: DA ms / Pl: ~uri / E: **blegoșă**] (Pop) Blegire (2).

blegoșat², ~a *a* [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: **blegoșă**] 1-6 (Pop) Blegit² (1-6).

blegui¹ *vr* [At: DA ms / V: ~ecui / Pzi: ~esc / E: **bleg** + ~ui] (Pop) 1-3 A (se) blegi (1-3).

blegui² *vr* *vz* **bleui**

bleguire *sf* [At: DA ms / Pl: ~ri / E: **blegui**] (Pop) Blegire (2).

blegit¹ *sn* [At: DA ms / Pl: ~uri / E: **blegui**] (Pop) 1-2 Blegit¹ (1-2).

blegit², ~a *a* [At: DA ms / Pl: ~iți, ~e / E: **blegui**] (Pop) 1-2 Blegit (1-6).

blegit³, ~a *vz* **bleuit**²

blehariță *sf* [At: BĂCESCU, P. 21 / Pl: ~te / E: nct] (lht; reg) Boartă.

blehaucă *sf* [At: ȘEZ. II, 150 / Pl: ~uce / E: **bleah** + ~auca] (Reg) Servafă cu urechile mari, blegi.

blehai *vi* [At: LM / Pzi: ~esc / E: ns cf vsl блекати, rs блекать, ger **blen**, **blucken**, ceh **blek(ot)ati**] 1 (Pfm) A lătra. 2 (Pop) A flecări.

blehăire *sf* [At: DA / Pl: ~ri / E: **blehai**] (Pop) Lătrat.

blehait *sn* [At: DA ms / Pl: ~uri / E: **blehai**] 1 (Pop) Lătrat. 2 (Fig) Flecăreală.

blehăitor, ~oare *a* [At: DA / Pl: ~i, ~oare / E: **blehai** + -(i)tor] 1 (Pop) Care lătră (1). 2 (Fig) Care flecărește.

blehefi *vi* [At: FRÂNCU-CANDREA, M. 98 / Pzi: ~tesc / E: **blehai** css] (Reg) A vorbi mult și fără rost.

blehiu *sn* *vz* **bleau**²

blehniță *sf* *vz* **behlița**

blehoti *vr* [At: DDRF / V: **blah**~ / Pzi: ~tesc / E: ns cf **blehai**] (Pop) 1-2 A lătra. 3-4 (Fig) A flecări.

blehui *v* *vz* **bleui**

blehuire *sf* *vz* **bleuire**

blehuit¹ *sn* *vz* **bleuit**¹

blehuit² *a* *vz* **bleuit**²

blejda *sf* [At: COMAN, GL. / V: ~de / Pl: ~de / E: **blejdi**] (Reg) 1 Minunție. 2 (Îrn) Chilipir. 3 (Îrn; îe) ~de **și cascade** Măncăruri dorite dar inexistente Si: **răbdări prajite**.

blejde sf vz *blejda*

blejdecu sn [At: ȚARA OLT., III, nr. 15-16 / Pl: (ns) ~eana / E: nct] (Reg; etc) Ceva ce crește mai mare decât în mod obișnuit Cf *vlaigan*, *prajină*, *bredeleu*, *palita*, *acastau*.

blejdî v vz *bleojdi*¹

blejdî, ~a a vz *bleojdi*²

blejdîta a vz *bleojdi*²

blenciuială sf [At: CADE / Pl: ~ieli / E: nct] (Trs) Balustrada pridvorului la casele țărănești.

blendă sf [At: PONI, CH. 211 / Pl: ~de / E: fr *blende*, ger *Blende*] 1 Minereu de sulfură de zinc, galben, brun sau negru, lucios. 2 (Cin) Suprafață metalizată pentru reflectarea și difuziunea luminii. 3 (Fot) Diafragmă.

blendărau sm [At: I. CR. IV 188 / V: ~dereu / Pl: ~ăi / E: nct] (Mol; prt) 1 Golan. 2 Beșleagă. 3 Holtei. 4 Hândrălu.

*blendău*¹ sm, a [At: PAMFILE, J. II. / Pl: ~ăi / E: *blendă*¹ + -ău] 1-2 (Om) distrat și prost.

*blendău*² sm [At: CANTEMIR, IST. 26 / V: ~doi / Pl: ~ăi / E: *blendă*² + -ău] (Orn; nob) Blandă¹ (1).

*blendereu*¹ sm vz *blendărau*

*blendereu*² sm [At: HIX 122 / Pl: ~ei / E: ctm *bleandă* + *vindereu*] 1 (Orn) Blandă. 2 (Pex) Pasăre răpitoare.

blenderi vtr [At: DA / Pzi: ~resc / E: ucr *блендити*] 1-2 (D. picioare) A (se) bălăbăni.

blendî vr [At: TDRG / Pzi: ~desc / E: *bleandă*] (Mol) A îmbrânci.

blendisit, ~a a [At: ALECSANDRI, T. 89 / Pl: ~iți, ~e / E: ns cf *blendî*] (Mol) 1 Îmbrâncit. 2 Respins.

blendoi sm, a vz *blendău*¹

bleno- [At: DN³ / E: fr *blenno*-] Element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) mucoasă”.

blenoragic, ~a a [At: DA ms / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *blennorragique*] 1 Referitor la blenoragie. 2 Care aparține blenoragiei. 3 De blenoragie.

blenoragie sf [At: DA ms / Pl: ~gii / E: fr *blennorragie*] Boală venerică infecțioasă, însoțită de mâncărime, usturime, scurgeri purulente și gonoree.

blenoree sf [At: DA ms / Pl: ~ei / E: fr *blennorrhée*] (Med) Scurgere blenoragică cronică, fără inflamarea mucoasei organelor genito-urinare.

bleoarcă av vz *leoarcă*

bleoașcă av vz *bleașcă*

bleoază sf [At: CV, 1949, nr. 8, 35 / Pl: (nob) ~ze / E: nct] (Reg) Borhot.

bleodogori v vz *blodogori*

bleodogori v vz *blodogori*

bleoi, ~oale a [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: ~ / E: ctm *bleot* + *greoi*] (Reg) 1 Prostănac. 2 Blandă¹ (2).

bleoj, ~oajă a [At: CIAUȘANU, V. / Pl: ~i, ~oaje / E: nct] (Reg; d. găini) Cu moț și cu smoc de pene lângă ochi.

bleojat, ~a [At: ARH. OLT. XXI, 258 / Pl: ~ați, ~e / E: nct] (Reg) 1 a Bleojdi². 2 s Pălărie veche, cu marginile lăsate.

*bleojdi*¹ vr(a) [At: CARAGIALE, S. 45 / V: *bliaj*~, *blej*~, *bloi*, *boj*~ / Pzi: ~desc / E: vsl *блѣшати*] (Îvp; d. ochi) A holba.

*bleojdi*² vr [At: RĂDULESCU-CODIN / V: *bliaj*~, *blej*~ / Pzi: ~desc / E: fo] (Pop) 1 A se moleși. 2 (D. obiecte) A se lăsa. 3 (D. animale) A lăsa urechile în jos (de boală). 4 (D. păsări) A lăsa aripile să atârne (din cauza bolii). 5 (D. oameni) A se ticăloși. 6 (D. oameni) A deveni impotent Si: (îvp) a se vătămă, a se surpa.

*bleojdire*¹ sf [At: DA ms / Pl: (nob) ~ri / E: *bleojdi*¹] (Îvp) Holbare.

*bleojdire*² sf [At: D. ZAMFIRESCU, R. 7 / Pl: (nob) ~ri / E: *bleojdi*²] (Îvp) Moleșire.

*bleojdi*¹ sn [At: DA ms / Pl: (nob) ~uri / E: *bleojdi*¹] (Îvp) Bleojdire¹.

*bleojdi*² sn [At: DA ms / Pl: (nob) ~uri / E: *bleojdi*²] (Îvp) Bleojdire².

*bleojdi*³, ~a a [At: DELAVRANCEA, S. 40 / V: *blej*~, *blejdîta* / S: ~osd / Pl: ~iți, ~e / E: *bleojdi*¹] (Îvp; d. ochi, mpl) Holbat.

*bleojdi*⁴, ~a a [At: STANCU, D. 148 / Pl: ~iți, ~e / E: *bleojdi*²] (Pop) 1 Moleșit. 2 (D. obiecte) Fleșcăit. 3-4 (D. obiecte) Lăsat (în jos). 5 (D. obiecte) Turtit. 6 (D. oameni) Ticăloșit.

bleomb am [At: CIAUȘANU, V. / Pl: ~i / E: nct] (Reg) 1 Tont. 2 Gângav.

bleonc, ~a a [At: CIAUȘANU, V. / Pl: ~nci, ~oance / E: nct] (Reg) Bleg.

bleoncos, ~oasă [At: ARH. OLT. XXI, 258 / Pl: ~oși, ~oase / E: *bleonc* + -os] (Reg) 1 a (D. lucruri) Care nu e făcut bine. 2 a (D. lucruri) Nefasonat. 3 a (D. lucruri) Greu și noduros. 4 a (D. ființe) Clăpăug și greoi. 5 a (D. ființe) Molău. 6 smf Om mare, urât și nătâng. 7 sm Om cu pomeții excesiv de proeminenți și trupul diform.

bleondăr sm vz *bloandăr*

bleorcoteală sf [At: DA / Pl: ~eli / E: *bleorcoti* + -eală] (Reg) Bălăceală.

bleorcoti [At: GOROVEI, C. 16 / V: *blor*~ / Pzi: ~resc / E: nct] 1-2 vir (D. copii) A(-și) bălăci mâinile prin apă. 3 vir (D. apă) A se mișca, făcând zgomotul specific.

bleosteoră sf [At: DA ms / V: ~tiură / Pl: ~i / E: nct] (Pop) 1 (Îe) A (se) face ~ A se înmuia. 2 (Îae) A se zdrobi în cădere. 3 (Fig; îae) A fi zdrobit de oboseală. 4 (Fig; îae) A fi doborât de boală.

bleostică v vz *blostică*

bleostirăie sf [At: N. REV. R. II, 93 / Pl: ~răi / E: *bleostică* + -aie] Noroi din băltoace Cf *fleașcă*, *fleașcăială*, *fleașcăraie*.

bleostiură sf vz *bleosteoră*

bleot, ~oată smf, a [At: PONTBRIANT, D. / V: *bliot*, ~oată, *blot*, ~oată / Pl: ~oți, ~oate / E: ger *blöd*] (Îvp) 1-2 (Om) tont.

bleotocăreală sf [At: VLAHUȚĂ, ap. TDRG / Pl: ~eli / E: *bleotocări* + -eală] (Îvp) Flecăreală.

bleotocări [At: LB / V: *blia*~, *blo*~, *blotac*~, *blotocori* / Pzi: ~resc / E: fo] (Mol; Buc; d. ființe) 1 vir A bălăci. 2 vir A clătina (mai ales apa) într-un vas. 3 vir A flecări.

bleotocărire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *bleotocări*] (Mol; Buc) 1 Bălăceală. 2 Clătinare a apei într-un vas. 3 (Fig) Flecăreală.

bleotocărit sn [At: MDA ms / Pl: (nob) ~uri / E: *bleotocări*] 1-3 (Mol; Buc) Bleotocărire (1-3).

bleotie sf [At: DA ms / Pl: ~ii / E: *bleot* + -ie] (Înv) Prostie.

blesc sms vz *bleasc*

blescâi vr [At: DA / Pzi: ~esc / E: fo] (Reg) 1-2 A murdări (cu noroi).

blescăire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *blescâi*] (Reg) 1-2 Murdărire (cu noroi).

*blescâi*¹ sn [At: MDA ms / Pl: (nob) ~uri / E: *blescâi*] (Reg) 1-2 Blescăire (1-2).

*blescâi*², ~a a [At: ȘEZ. III, 35 / Pl: ~iți, ~e / E: *blescâi*] (Reg) 1-2 Murdărit (cu noroi).

blescote sfp [At: DA / E: nct] (Pop; im; îe) Cascote și ~ Mâncăruri dorite (și promise), dar inexistente.

blesni v vz *blăzni*

blesnit, ~a a [At: VICIU, GL. / Pl: ~iți, ~e / E: *blesni*] (Reg) 1 Abătut. 2 Blazat.

blestăm sn vz *blestem*

blestăma v vz *blestema*

blestem sn [At: COD. VOR. 125/1 / V: ~tăm, *blăs*~, *blăstăm* / A și: *bles*~ / Pl: ~e, ~uri (Mol; înv) *blăstami* / E: *blestema*] 1-2 Invocare a unei nenorociri (sau a mâinii divine) împotriva cuiva. 3-4 Nenorocire adusă de blestem (1-2) Cf *afurisenie*, *anatemă*. 5 (Îs) Carte de ~e Carte de afurisanie. 6 (Pfm; im; îe) A-și face ~ cu (sau de) cineva A supăra. 7 (Îae) A-și bate joc.

blestema [At: COD. VOR. 124/12 / V: ~tăm, *blăstămă*, *blăs*~ / Pzi: *blestem* (A: *bles*~) / E: ml **blastimare*] 1 vir (Înv) A huli. 2 vir (Înv) A înjura. 3 vr(a) A invoca abaterea nenorocirii asupra cuiva. 4 vr(a) (C. este Dumnezeu) A sorti pe cineva nenorocirii. 5-6 vr (C. e momentul întâmplării unei nenorociri) A-și aminti cu durere (sau mânie). 7 vr (Înv) A se jura. 8-9 vtr (Înv) A jura sau a face pe cineva să jure.

blestemare *sf* [At: DA ms / Pl: ~mări / E: **blestema**] 1 Blestem (1). 2 (Inv) Hulă. 3 (Inv) Înjurătură.

blestemat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: **blestema**] 1-2 Blestemare (1-2).

blestemat², ~a [At: CUV. D. BĂTR. II, 47 / Pl: ~ați, ~e / E: **blestema**] 1 a Pe care l-a blestemat cineva Si: *afurisit, proclătit*. 2 a Pe care l-a ajuns un blestem. 3 *smf* Ticălos. 4 a (D. femei) Depravat. 5 *smf* (Gm; d. copii) Ștrengar.

blestemăciune *sf* [At: NECULCE, ap. LET. II, 412 / Pl: ~ni / E: **blestema** + -ăciune] (Inv) 1 Ticăloșie 2 Depravare.

blestemător, ~oare *smf, a* [At: ANON. CAR. / Pl: ~i, ~oare / E: **blestema** + -(ă)tor] 1-2 (Persoană) care blestemă.

blestemătesc, ~ească *a* [At: NECULCE, ap. LET. II, 229/18 / Pl: ~ești / E: **blestemat** + -esc] (Îvr) 1 De om blestemat. 2 Mișelesc.

blestemătește *av* [At: CANTEMIR, HR. 15 / E: **blestemat** + -este] (Îvr) Ca un blestemat.

blestemăți *vr* [At: CANTEMIR, IST. 114 / Pzi: ~tesc / E: **blestemat**] (Îrg) 1-2 A (se) blestema (3). 3-4 A (se) ticăloși.

blestemăție *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 128/37 / Pl: ~ii / E: **blestemat** + -ie] (Pfm) 1 Ticăloșie. 2 Depravare.

bleșcută *sf* [At: GRIGOROVITZA, ap. CADE / Pl: ~te / E: ger **Blech**] (Buc) Placă de metal.

blești [At: CREANGĂ, P. 207 / Pzi: ~tesc / E: ns cf srb *bleštiti*] (Reg) 1-2 vi A-și trage (cu greu) răsuflarea. 3 vi A articula greu un sunet. 4 vi A răguși. 5 vi A amuți. 6-7 *vr* A (se) moleși. 8-9 *vr* A (se) pleoști. 10 vi A vorbi mult. 11 vi A flecări.

bleștire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: **blești**] (Reg) 1 Răsuflare greoaie Si: (reg) *bleștit* (1). 2 Articulare greoaie a unui sunet Si: (reg) *bleștit* (2). 3 Răgușire Si: (reg) *bleștit* (3). 4 Amuțire Si: (reg) *bleștit* (4). 5 Moleșire Si: (reg) *bleștit* (5). 6 Pleoștire Si: (reg) *bleștit* (6). 7 Flecăreală Si: (reg) *bleștit* (7).

bleștit *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: **blești**] (Reg) 1-7 Bleștire (1-7).

bletogit, ~a *a* [At: ȘEZ. IX, 151 / Pl: ~iți, ~e / E: ctm *bleot* + *blegii*] (Reg) 1-2 (D. om) Moleșit de necazuri sau de vicii Cf *blegit, bleojdi*², *bleot, bleogăsat*. 2 (D. plante) Bătut de brumă.

bleu¹ *sn* vz **bleau**²

bleu² *sn, ai* [At: BRĂESCU, M. B. 85 / P: *blö* / Pl: ~ri / E: fr **bleu**] 1-2 (Culoarea) albastru-deschis Si: *azuriu*.

bleui *vr* [At: COSTINESCU / V: ~egui, ~evui, ~ehui / P: ~u-i / Pzi: ~ucsc / E: **bleau** + -ui] (Îvp) A proteja capetele unei osii cu *bleauri*².

bleuire *sf* [At: DA ms / P: ~u-i-re / Pl: ~ri / E: **bleui**] (Îvp) Protejare cu *bleauri* Si: *bleuit*¹.

bleuit¹ *sn* [At: DA ms / P: ~u-it / Pl: (nob) ~uri / E: **bleui**] (Îvp) Bleuire.

bleuit², ~a *a* [At: ȘEZ. V, 38 / V: ~ehuit, ~evuit, ~eguit / Pl: ~iți, ~e / E: **bleui**] (D. capetele osiei) Protejat cu *bleauri*².

bleumarine *sn, ai* [At: BOGZA, C. D. 25 / P: *blö* / Pl: ~uri sn / E: fr *bleu marine*] 1-2 (Culoarea) albastru-închis.

blevais *sm* vz **plaivas**

blevui *v* vz **bleui**

blevuit, ~a *a* vz **bleuit**

blezgoia *vr* [At: NOVACOVICIU, C. B. 4 / Pzi: ~iez / E: nct] (Reg) 1-2 A (se) crăpa. 3-4 A (se) deschide. 5-6 A (se) sparge.

blezgoiat, ~a *smf, a* [At: NOVACOVICIU, C. B. 5 / Pl: ~ați, ~e / E: **blezgoia**] 1-2 (Reg) (Om) răsfățat.

bleznă *sf* vz **blazna**

blezui *vr* [At: TDRG / Pzi: ~esc / E: **bleaz** + -ui] (Mol) A curăța carnea de grăsimea depusă la coadă.

bliajdi *v* vz **bleojdi**¹

blibai *v* vz **bălbăi**

blid *sn* [At: TETRAEV. (1574), 241 / V: ~ida / Pl: ~e, (rar) ~uri / E: vsl **блѣдъ**] (Pop) 1 Strachină. 2 (Fam; ie) A mânca dintr-un ~ cu cineva A fi în mare intimitate cu cineva. 3 (Fam; ie) Pe sau pentru un ~ de linte Pentru o răsplătă neînsemnată. 4 (le) A ajunge la ~e A ajunge sărac.

5 (Fam; ie) A fi la ~ul cuiva A fi întreținut de cineva. 6 (lae) A fi căsătorit cu cineva. 7 Cupa roții de la moară. 8 (Lpl) Vase de bucătărie.

blidă *sf* vz **blid**

blidar [At: ANON. CAR. / Pl: ~e, ~i / E: **blid** + -ar] (Îvp) 1-2 *sm, a* (Meșesugar) care face blide (1). 3 *sm* (Fig) Lingău. 4 *sn* Raft pentru blide (8). 5 *sn* Dulap (fără uși) pentru blide (8) Cf *armar*.

blidarel [At: CADE / Pl: ~e, (2) ~ei / E: **blidar** + -el] 1 *sn* Dulăpior pentru blide (8) Si: (reg) *blidar* (1-2). 2 *sm* (Bot; reg) Planta *Bellis perennis* Si: (reg) *bănuți*.

blidari *vi* [At: ANON. CAR. / Pzi: ~resc / E: **blidar**] (Îvr) 1 A căuta mâncare prin blide (1). 2 A frecventa mesele străine.

blidar² *sn* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: ~e / E: **blidar** + -us] (1-2) (Îvp; șhp) Blidărel (1-2).

blidăsel *sn* vz **blidișel**

blidișel *sn* [At: MARIAN, NA. 153 / V: ~daș~, ~duș~ / Pl: ~e / E: **blid** + -(i)șel] 1-2 (Îvp; șhp) Blid (1) mic Si: (îvp) *blidarel* (1-2), *blidar* (1-2), *blidușel* (1-2), *bliduț* (1-2).

blidon *sn* vz **bidon**

blidușel *sn* vz **blidișel**

bliduț *sn* [At: LB / Pl: ~e / E: **blid** + -uț] 1-2 (Îvp) Blidișel (1-2).

bligari *vi* [At: COMAN, GL. / Pzi: ~resc / E: ns cf *blidari*] (Reg) A umbla cu mâinile prin apa de spălat vasele.

blihaț *sn* [At: DA ms / Pl: ~e / E: nct] (Reg) Foale de potcovărie.

blimp *sn* [At: DN³ / Pl: ~uri / E: eg **blimp**] (Cin) Carcasă în care se introduce aparatul de filmat, pentru a elimina zgomotul mecanismului de antrenare a peliculei, în cazul filmărilor cu priză directă de sunet.

blinda [At: DA ms / Pzi: ~dez / E: fr **blinder**] 1 *vr* A acoperi cu un blindaj. 2 *vr* (Fig) A lua măsuri de apărare. 3 *vr* (Fig) A deveni insensibil la atacuri.

blindaj *sn* [At: LTR / Pl: ~e / E: fr **blindage**] 1 Înveliș protector de plăci metalice al unui vas de război, tanc etc. 2 Înveliș metalic al proiectilelor de pușcă și de pistol. 3 (Pex) Material special pentru protecție. 4 (Ccr) Înveliș realizat cu plăci de blindaj. 5 Înveliș metalic de izolare a câmpului electromagnetic al unui organ de celelalte organe dintr-un aparat electric. 6 (Fig) Protecție.

blindare *sf* [At: DA ms / Pl: ~dări / E: **blinda**] 1-5 Protejare cu blindaje (1-5).

blindat¹ *sn* [At: DA ms / Pl: ~uri / E: **blinda**] 1-5 Blindare (1-5).

blindat², ~a [At: MAIORESCU, CR. II, 141 / Pl: ~ați, ~e / E: **blinda**] 1 a Prevăzut cu un blindaj. 2 *sn* Vehicul de luptă cu blindaj (1). 3 a (D. unități militare) Care are mijloace de luptă cu blindaje (1).

blindă *sf* [At: LTR / Pl: ~de / E: ns cf *blinda*] Flanșă oarbă.

blince *sf* vz **blinie**

blinie *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 58 / V: ~nee / A și: *blinie* / E: rs **блинь**] Mâncare rusească, făcută din aluat de clătite în straturi, cu diverse umpluturi.

bleojdi *v* vz **bleojdi**²

bloștiicăi *v* vz **bloștiicăi**

bliot, ~oată *smf, a* vz **bleot**

bliotocări *v* vz **bleotocări**

blitz *sn* vz **blit**

blitzkrieg *sn* [At: DN³ / P: *blitkrig* / E: ger **Blitzkrieg**] (Mil) Război „fulger”.

blizi *vi* [At: REV. CRIT. III, 88 / Pzi: ~zesc / E: nct] (Reg) 1 A râde. 2 A chicoti Cf *hlizi*.

blit *sn* [At: DEX² / V: ~iț / Pl: ~uri / E: ger **Blitz**] 1 Sursă de lumină proprie, intensă și de scurtă durată, cu care e prevăzut un aparat fotografic. 2 (Is) ~ secundar Bliț (1) comandat optic de lumina blițului (1) principal, asigurându-se o sincronizare perfectă.

blizi *v* vz **hlizi**

boacă *sf* vz **boalca**²

bloodară *sf* [At: PĂCALĂ, M. R. 137 / Pl: ~re, ~dere / E: nct] (Trs) Fecme netrebnică.

bloandar *sm* [At: VICIU, GL. / V: *bleon* / Pl: *~i* / E: ger *Blonder*] (Trs) 1 (Nrc) Epitet injurios dat sașilor. 2 Nătărău.

bloboji *vi* [At: JAHRESBER. IV, 326 / Pzi: *~jesc* / E: nct] (Reg) A înfolfi.

bloc¹ *sn* [At: SANDU-ALDEA, D. N. 242 / S: (înv) *~ck, ~ok* / Pl: *~uri* / E: ger *Block, fr bloc*] 1 Masă solidă, dintr-o singură bucată. 2 Grămadă de lucruri considerate ca alcătuind o masă unică. 3 (Îs) *~ de desen* Grup de foi de hârtie de desenat lipite între ele la o margine, protejate între două cartoane. 4 (Îlav) *În ~ împreună*. 5 Clădire mare, cu multe etaje Si: (îvr) *blochaus*. 6 (Îs) *~turn* Bloc cu etajele dispuse în formă de turn. 7 Alianță (între state, partide, grupări etc.). 8 (Îs) *~ motor* Organ de motor în care se află cilindrii și pistoanele. 9 (Med; îs) *~ cardiac* Tulburare a sistemului inimii, datorită blocării parțiale a fluxului nervos care străbate mușchiul cardiac. 10 (Med; îs) *~ operator* Săliile de operație chirurgicală și dependențele acestora. 11 (Îs) *~ continental* Sector al scoartei pământeste, de mari dimensiuni, înconjurat de depresiuni marine de mare adâncime. 12 (Pgr) Caracter de literă, înrudit cu caracterul grotesc. 13 (Flt) Ansamblu de mărci poștale, neseperate între ele, desprinse împreună dintr-o coală. 14 (Fer) Mecanism pentru manevrarea acelor din cabina acarului sau din stație. 15 (Îs) *~ sistem* Dispozitiv de semnalizare pentru evitarea ciocnirii trenurilor care manevrează pe aceeași linie. 16 Grup de voleibaliști care sar la fileu pentru a împiedica pe adversari să înscrie dintr-o lovitură de atac Cf *blocaj*.

bloc² *sn* [At: DA ms / V: *~us* / Pl: *~uri* / E: fr *blocus*] (Înv) Blocadă.

bloca [At: LTR / Pzi: *~chez* / E: fr *bloquer*] 1-3 *vt* A izola un oraș, un (port sau un stat) prin blocadă (1). 4-5 *vt* A (se) opri. 6 *vt* A închide circulația pe o arteră rutieră. 7-8 *vt* A nu mai funcționa (sau a face să nu mai funcționeze) (prin fixare sau imobilizare într-o anumită poziție). 9-10 *vt* A interzice prin lege folosirea unor produse (fonduri etc.). 11 *vt* (Spt) A face un blocaj. 12 *vt* (Luz) A opri pentru stat o cotă de cereale. 13 *vt* (Tip) A folosi o literă întoarsă pentru a înlocui provizoriu o literă care lipsește.

blocadă *sf* [At: URICARIUL X 15, ap. DA / Pl: *~de* / E: ger *Blokade*] 1-3 Ansamblu de măsuri de izolare a unui oraș, (stat sau grup de state) prin ruperea legăturilor de comunicare cu exteriorul. 4 (Îs) *~ economica* Izolare a unei țări sau grup de țări, în scopul subminării economiei naționale ale acestora.

blocaj *sn* [At: LTR / Pl: *~e* / E: fr *blockage*] 1-3 (Rar) Blocadă (1-3). 4 (Spt) Tactică de oprire a unei acțiuni adverse sau de apărare strânsă. 5 Intervenție la fileu a unui grup de voleibaliști pentru a-i împiedica pe adversari să înscrie din lovitură. 6 (Teh) Fundație din piatră, bolovani de râu etc. la unele șosele și căi ferate. 7 Dig rudimentar format din îngrămădire de pietre, bolovani etc. 8 (Med; îs) *~ renal* Stază renală.

blocare *sf* [At: MAIORESCU, D. II, 96 / Pl: *~cări* / E: *bloca*] 1-3 Blocadă (1-3). 4-5 Fixare (sau imobilizare) într-o anumită poziție. 6-7 (Rar) Blocaj (6-7).

bloca¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: *bloca*] 1-5 Blocare (1-5).

bloca², *~a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: *bloca*] 1-3 Supus blocadei (1-3). 4-5 Oprit prin blocaj (4-5). 6 (D. bani, marfă etc.) Oprit de a circula liber.

bloctigramă *sf* [At: MDENC / Pl: *~me* / E: fr *bloctigramme*] Desen în perspectivă al unei porțiuni a scoartei terestre, în care sunt redată principalele caracteristici ale reliefului și structura geologică.

blochaus *sn* [At: SAHIA, U.R.S.S. 14 / V: *~ockh-, ~okh-* / Pl: *~uri* / E: ger *Blockhaus*] (Îvr) 1 Bloc. 2 (Gms) Cazemată.

block *sn* *vz* *block*

block chords *sn* [At: DN³ / P: *block cords* / E: eg *block chords*] (Muz) Stil pianistic constând în interpretarea unei piese în acorduri la ambele mâini, pentru a sugera sonoritatea alămulilor.

blockhaus *sn* *vz* *blochaus*

blok-notes *sn* *vz* *blocnotes*

blocnotes *sn* [At: DA ms / V: *~oc(k)-n-* / A: *blocnotes* / E: fr *bloc-notes*] Carnet pentru însemnări curente Si: *notes*.

bloc-start *sn* [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: eg *starting-block*] (Spt) 1 Mecanism special pe linia de plecare la cursele de viteză, pe care alergătorul își sprijină tălpile pentru a lua un start puternic. 2 Mică platformă pe bordura lățimii bazinului de înot, de pe care se ia startul.

blociori *vi* [At: DA / Pzi: *~resc* / E: fo] (Reg) A bălăci.

blocus *sn* *vz* *bloc²*

blodarie *sf* [At: COMAN, GL. / PL: *~ii* / E: nct] (Reg; pbl) Brodare.

blodogori *vi* [At: RĂDULESCU-CODIN / V: *~isi, ~ogodo-, ~ojd-, blagorodi, ~ojdogori* / Pzi: *~resc* / E: vsl *БЛАГОДАРИТИ*] (Îvp) 1 A vorbi de neînțeles (într-o limbă străină) Si: (pfm) *a bolborosi*. 2 (Pop; îf *blagorodi*) A pălăvrăgi.

blodogorisi *v* *vz* *blodogori*

blodogorit *sn* [At: AGĂRBICEANU, D. T. 94 / Pl: *~uri* / E: *blodogori*] (Îvp) 1 Vorbă de neînțeles. 2 Mormăială.

blogi *v* *vz* *bloji*

blodogori *v* *vz* *blodogori*

bloi *v* *vz* *bleoji¹*

bloj, *~oaje* [At: ȚICHINDEAL, F. 229 / V: (1) *~oaja sf* / Pl: *~i, ~oaje* / E: nct] 1-2 *smf*, *a* (Om) ordinar. 3-4 *smf*, *a* (Om) prost. 5 *sm* Persoană mascată Si: (înv) *mască*. 6 *sm* Personaj care face pe măscăriciul la jocurile călușarilor, „turca” și „mutu” cu mutoașca”. 7 *sf* Sperietoare. 8 *smf* Cerșetor.

bløjăritură *sf* [At: CANTEMIR, HR. 472/22 / V: *~jer-, ~jir-* / Pl: *~ri* / E: *bløjori + -ura*] (Îvr) Născocire.

blojdă *sf* *vz* *blojdina*

blojdi *v* *vz* *bleojde*

blojdina *sf* [At: DAMÉ, T. 99 / V: *~dă* / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) 1 Scândură mică. 2 (Lpl) Spărturi de lemn strâmbe.

blojdogori *v* *vz* *blodogori*

blojdogori *v* *vz* *blodogori*

blojeritor, *~oare* *smf* [At: CANTEMIR, HR. 24 / V: *~jvii-, ~jviitoare* / Pl: *~i, ~oare* / E: *bløjori + -(i)tor*] (Îvr) Clevetitor.

blojeritură *sf* *vz* *bløjăritură*

bloji *vt* [At: VICIU, GL. / V: *~ogi* / Pzi: *~jesc* / E: *blojii*] 1-2 (Mar) A (se) murdări.

blojiritură *sf* *vz* *bløjăritură*

blojitură *sf* [At: CANTEMIR, HR. 139/5 / Pl: *~ri* / E: *blojit + -ura*] (Înv; nob; fig) Murdărie.

bløjori *vt(a)* [At: CANTEMIR, HR. 100/32 / Pzi: *~resc* / E: ns cf *bloji*] (Îvr) A cleveti.

blojvitor, *~oare* *smf* *vz* *blojeritor*

blokhaus *sn* *vz* *blochaus*

blonci *sn* [At: BIBICESCU, P. P. nota 65 / Pl: *~uri* / E: nct] (Trs) Nod.

blond, *~a* [At: NEGRUZZI, S. I. 327 / Pl: *~nzi, ~e* / E: fr *blond*] 1 *a* (D. păr) Gălbui. 2 *a* (D. om) Care are păr blond (1) Si: *balai, blondin*. 3 *smf* Persoană cu păr și ten de culoare deschisă Si: (pfm) *balan*. 4 *a* (Îs) Bere *~a* Bere gălbui.

blondă *sf* [At: FILIMON, C. II, 603 / Pl: *~de, (înv) ~duri* / E: fr *blonde*] (Îvr) Dantelă albă, ușoară, de mătase.

blondețe *sf* [At: MACEDONSKI, O. I, 143 / Pl: (nob) *~ti, / E: fr blondeur*] (Rar) Însușirea de a fi blond.

blondin, *~ă* *smf*, *a* [At: MACEDONSKI, O. I, 248 / Pl: *~i, ~e* / E: fr *blondin*] 1-2 (Rar)(Om) blond (2).

blondiu, *~ie* *a* *vz* *blonziu*

blonzi *vt* [At: DEX² / Pzi: *~zesc* / E: *blond*] 1-2 A(-și) face părul blond.

blonziu, *~ie* *a* [At: DA ms / V: *~ndiu, ~ie* / Pl: *~ii* / E: *blond + -iu*] Aproape blond (2).

blorcoti *v* *vz* *bleorcoti*

blotică *vi* [At: CANTEMIR, HR. 139/28 / V: *bleo-, blio-* / Pzi: *~esc* / E: fo] (Îrg) A înainta cu greu prin noroi și băltoace.

blot, *~oată* *a*, *smf* *vz* *bleot*

blotan *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) 1 Butoi mic de țuică.

2 Conținutul unui blotan (1).

blotăcări v vz *bleotocări*

blotocări v vz *bleotocări*

blotocori v vz *bleotocări*

blotor sm [At: ANON. CAR. / A: nct / Pl: ~i / E: nct] (Înv; nob) Om de nimic Cf *bleot*.

blotori vi [At: ALRT II, 40 / Pzi: ~resc / E: nct] (Reg; pbl) A clăti.

blotorire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *blotori*] (Reg; nob) Clătire.

blotorit sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *blotori*] (Reg; nob) Blotorire.

blucan sn vz *butlan*

blucă sf [At: MARIAN, INS. 13 / Pl: ~uci / E: nct] (Ban) Bulgăraș.

blucug sn vz *bucuc*

blue-jeans smp vz *blugi*

blue note smp [At: DN³ / P: *blu năut* / E: eg *blue notes*] (Muz) Treptele a 3-a și a 7-a ale gamei majore coborâte, adesea, cu un semiton.

blues sn [At: DEX² / P: *bluz* / Pl: ~uri / E: eg *blues*] 1 Cântec nostalgic al negrilor din America, devenit piesă instrumentală (de jazz), structurată pe 12 măsuri, organizată melodic-armonic pe 3 secvențe. 2 Dans care se execută după blues (1).

bluetă sf [At: DN³ / P: *blu-e* / Pl: ~te / E: fr *bluette*] 1 (Frm; rar) Mică operă literară fără pretenții. 2 (Muz) Bagatelă.

bluf sn [At: SCÂNTEIA, 1947, nr. 734 / S: *bluff* / P: *blaf* / Pl: ~uri / E: fr *bluff*] 1-2 Acțiune care urmărește intimidarea (sau inducerea în eroare).

blug sn vz *blugi*

blugi smp [At: DEX² / V: *blue-jeans* (P: *blugins*), (incorect) *blug* / E: eg *blue-jeans*] Pantaloni din țesătură specială de bumbac (rezistentă, albastră).

bluhăi sp [At: PAȘCA, GL. / E: nct] (Reg) Intestine.

blum sn [At: DEX² / Pl: ~uri / E: fr *bloom*] Oțel semilaminat în formă de bară, cu secțiunea în general pătrată.

bluming sn [At: DEX² / Pl: ~uri / E: eg *blooming*] Laminor de blumuri.

bluza vii [At: DEX² / Pzi: ~zez / E: dr *bluzat*] 1-2 A face să devină (sau a deveni) bluzat.

bluzar sm [At: ODOBESCU, S. II, 303 / Pl: ~i / E: *bluză* + -ar] (Iuz; nob) Lucrător.

bluzat, ~ă a [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *bluză* + -ar] (D. corsajul unei rochii) Făcut mai lung și mai larg și lăsat să atârne peste cordon.

bluză sf [At: DA ms / Pl: ~ze / E: fr *blouse*] 1 Îmbrăcăminte (largă și) ușoară, asemănătoare cu o cămașă. 2 Haină de serviciu pentru militari, ce înlocuiește vestonul. 3 Haină ușoară de muncă purtată de lucrători deasupra altor haine. 4 (Înv; îs) ~ *albastră* Lucrător.

bluziță sf [At: DEX² / Pl: ~te / E: *bluză* + -iță] 1-2 (Șhp) Bluză (1) (mică).

bluzon sn [At: DEX² / Pl: ~oane / E: fr *blouson*] 1-2 Obiect de îmbrăcăminte (de sport), larg și comod, pentru partea superioară a corpului.

bluzuliță sf [At: SAHIA, U.R.S.S. 21 / Pl: ~te / E: *bluză* + -uliță] 1-2 Bluziță (1-2).

*boa*¹ smi [At: HOGAȘ, DR. 96 / E: fr, lat *boa*] 1 Șarpe tropical, carnivor și neveninos, lung de câțiva metri, care-și sufocă prada înclăcându-se în jurul ei (*Boa constrictor*). 2 Fâșie lungă (de blană sau de pene) purtată, altădată, de femei în jurul gâtului.

*boa*² i vz *bua*

boabab sm vz *baobab*

boabă sf [At: N. LEON, MED. 24 / Pl: ~be / E: ns cf srb *boba*] 1-2 (Specie de) fruct cărnos (ca o mică sferă), cu sâmburi la mijloc Cf *bob*, *bobită*, *broboană*, *buburuz*. 3 (Bot; reg; îs) ~ *ba-vulpă* Dalac (*Paris quadrifolia*). 4 Bob¹. 5 (Fig) Ceea ce se aseamănă cu o hoabă (1). 6 (Pfm; îe) A nu ști (nici o) ~ A nu ști nimic. 7 (Fig) Minge. 8 (Trs) Cartof (*Solanum tuberosum*). 9 (Ban; rar) Bob. 10 (Îvr; nrc) Gaură în care pune piciorul cel care lovește mingea. 11 (Fig) Gol¹. 12 (Fig) Restanță.

boac i [At: ȘEZ. II, 52 / E: fo] Cuvânt care imită sunetul produs la lovirea a două obiecte.

boaca i [At: MARIAN, ap. DA / E: fo] Strigăt cu care se cheamă viței.

boacă sf [At: BĂRCIANU / Pl: ~ace / E: nct] 1 (Bot; Trs; rar) Nap (*Brassica napus*). 2-3 (Reg) Dovleac (*Cucurbita maxima*, *cucurbita pepo*). 4 (Reg) Cap. 5 (Reg; îe) A fi tare de ~ A pricepe greu. 6 (Reg; îae) A fi nepăsător. 7 (Reg; îae) A răbda multe. 8 (Reg; îe) A nu ști (sau pricepe) (nici) ~ A nu ști (sau a nu pricepe) nimic.

boacăn, ~ă a [At: ALECSANDRI, T. 1313 / Pl: ~i, ~e / E: nct] 1 a (Fam; d. acțiuni ale omului) Nepotrivit și prostesc. 2 a (Îe) A făcut una ~ (de tot sau a făcut-o ~) A făcut ceva nepotrivit, prostesc. 3 sp (Înv; nrc) Jocuri de copii nedefinite mai îndepărate.

boacăr, ~ă a [At: PĂCALĂ, M. R. 137 / Pl: ~i, ~e / E: nct] (Reg) Murdar. *boace* sf [At: MARIAN, D. 269 / Pl: *boci* / E: ml *vox*, *vocem*] (Îrg) 1 Voce. 2 Vorbă.

boacet sn vz *bocet*

boacăr sm [At: JAHRESBER. III, 13 / Pl: ~i / E: ger *Wächter*] (Trs; înv) 1 Paznic de noapte. 2 Cantonier. 3 Sergeant. 4 Caraulă.

*boaghe*¹ sf [At: CANTEMIR, ap. TDRG / V: *boghiiu* sm (S: *bodiu*), *boghi* / P: *boa* ~ / Pl: ~ / E: mg *bagoly*] (Trs; Mol) 1 Bufniță (*Bufo bubo*). 2 (Fig) Femeie neîngrijită, cu părul zbârlit. 3 Uliu (*Accipiter gentilis*).

*boaghe*² sf [At: ANON. CAR. / V: *boghe*, *boghiiu* sm (S: *bodiu*, Pl: ~uri) / S: ~ade / Pl: ~ / E: mg *boglya*] 1 (Trs; Mol) Căpiță (mare) de fân. 2 (Reg) Clăie mică de fân fără țepă. 3 (Îvp; fig) Grămadă.

*boaghe*³ sf [At: I. CR. III, 286 / Pl: nct / E: nct] (Atm; reg) 1 Zonă temporală. 2 Zona fontanelei.

*boaghe*⁴ sf [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: nct / E: nct] (Reg) Ceață (mai ales pe munți).

*boaghe*⁵ sf vz *boghie*

boaghil sn [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~e / E: mg *boglya*] 1-3 (Trs) Boaghe².

boaghită sf vz *babițe*

boagiu sm vz *boiangiu*

boahne sfp [At: H III, 102 / E: nct] (Reg) Joc de copii, cu cinci pietricele.

boaică sf [At: DA ms / Pl: ~ice / E: nct] (Reg) Groapă.

boaiou sn [At: DN³ / V: *baicu* / Pl: ~ri / E: fr *boyau*] Cameră subțire în anvelopa unei biciclete de curse.

boaită sf [At: NEGRUZZI, S. I, 161 / Pl: ~te / E: ns cf mg *bojti*] (Pop) 1-2 Viță (slabă). 3 (Nrc) Termen de batjocură pentru preoți.

boala sf [At: TETRAEV. (1574), 205 / Pl: *holi*, (pop) ~le / E: vsl *болы*] 1-2 Modificare organică (sau funcțională) a echilibrului organismului Si: *afecțiune*, *maladie*, (reg) *betejală*, (pop) *beteșug*. 3 (Pop; îe) A ~ Epilepsie.

4 (Pop; îs) ~ *la-babițelor* Babițe. 5 (Pop; îp) ~ *câ(i)nească* Socote. 6 (Pop; îs) ~ *la-cerbului* Tetanos. 7 (Pop; îs) ~ *la-copilor* sau ~ *la-rea* (înv) ori *sfântă* Epilepsie. 8 (Pop; îs) ~ *de-gură-și-de-picioare* Febră aftoasă. 9 (Îvp; îs) ~ *de-lună* Somnambulism. 10 (Înv; îs) ~ *împărătească* Melancolie. 11 (Înv; îs) ~ *la-îndătimilor* sau *munților* Rău de înălțime. 12 (Pop; șlpl; îs) ~ *lumească* sau (înv) *secreta* Boală venerică. 13 (Pop; îs) ~ *lungă*, ~ *mare*, ~ *rea* sau (înv) *rusească* Febră tifoidă. 14 (Pop; nrc; îs) ~ *la-mânzului* Boală la vite nedefinită mai îndepărate. 15 (Pop; îs) ~ *la-rea* Diaree. 16 (Pop; la oi; îs) ~ *roșie* Anemie pernicioasă. 17 (Pop; îs) ~ *seaca* Tuberculoză pulmonară. 18 (Îvp; îs) *Sfânta* ~ Dizenterie. 19 (Îrg; îs) ~ *la-turcilor* Ciună. 20 (Îpp; îs) ~ *la-uscata* Atrofie. 21 (Pop; îs) ~ *la-vacilor* sau a *vitelor* Pesta bovină. 22 (Pop; îs) ~ *la-de-apă* Hidropizie. 23 (Pop; lpl; la femei; îs) ~ *de femei* Boli ale aparatului genital. 24 (Îpp; îs) ~ *de-foale* Diaree. 25 (Îvp; îs) ~ *de-grăsime* Obezitate. 26 (Înv; îep; îs) ~ *de șarpe* Boala (1) celui căruia i-a intrat pe gură un șarpe. 27 (Pop; îs) ~ *de zahar* Diabet. 28 (Îs) ~ *la somnului* Boală (1) infecțioasă gravă transmisă de musca țete. 29 (Îs) ~ *la papagalilor* Psitacoză. 30 (Reg) Sifilis. 31 (Reg) Epilepsie. 32 (Mol) Febră tifoidă. 33 (Pfm; îe) A băga (sau a vâri) pe cineva în (toate) ~le (le) A supăra pe cineva. 34 (Pfm; îae) A enerva. 35 (Pfm; îae) A face să sufere. 36 (Pfm; îae) A face să se simtă prost. 37-39 Modificare organică, patologică sau biochimică. 40-42 Viță slabă, leneșă sau nărașă. 43-45 Capriciu (sau pasiune) pentru ceva (sau cineva). 46 (Pop; îe) A face cuiva ~a A necăji pe cineva până se îmbolnăvește. 47 (Pop; îae) A băga pe cineva în necaz. 48 (Pop; îae) A veni cuiva de hac. 49 (Pop; îe) A avea ~ la cineva A place mult pe cineva. 50 (Îe) A avea ~ pe cineva A avea ciudă

pe cineva. **51** (Îac) A învidia pe cineva. **52** (Îlav) **De ~** Din necaz. **53** (Pfm; Îal) Din invidie. **54** (Îal) Din capriciu.

boalcă¹ sf [At: CONV. LIT. XLIV, II 955 / Pl: ~lce / E: nct] (Pop) Ulciă.

boalea² sf [At: TOMESCU, GL. / V: **bloacă** / Pl: ~lce / E: nct] (Reg) Apă stătută, încălzită la soare.

boalda av [At: REV. CRIT III, 89 / E: **boldi**] (Trs) **1** (Pfm; Îe) **A da cu bățul ~ în cineva** A înțepa cu un obiect ascuțit. **2** (Nrc; Îcs) **De-a ~** Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

boaltă sf vz **bolta**

boamba¹ sf [At: ANON. CAR. / S: **bom~** / Pl: ~be / E: nct] **1-2** (Trs) Boabă (**1-2**). **3** Boabă de strugure. **4** Cartof (*Solanum tuberosum*). **5** (Reg) Zarzăr (*Prunus cerasifera*). **6** (Lpl; Îs) ~ de Cotnar Cireșie petroase din Cotnari. **7** (Reg) Bob. **8** (Mol; Îs) **Fasole ~be** Specie de fasole (*Hibiscus esculentes*). **9** (Mol; Îas) Plantă din această specie. **10** Fir de praf. **11** Grăunte. **12** Obiect sferic.

boamba² sf [At: TDRG / Pl: ~be / E: fo cf **bombăni**] (Ban) Contrabas.

boamba³ sf vz **bomba**

boană sf [At: ECONOMIA, 36/10 / V: (reg) **bon sn** / Pl: ~ne / E: ger **Bohne**] (Trs; gms) **1** Păstăie. **2-3** Bob de mazăre (sau fasole).

boanca¹ sf [At: REV. CRIT. III, 89 / V: (**5**) **bon~** (Pl: **bonce**) / Pl: ~nce / E: nct] (Reg) **1** Copac gros și găunos. **2** Buturugă. **3** Fag înalt, tăiat. **4** Desiș de brad înalt. **5** Ramură. **6** (Bot; lpl) Crăițe (*Tagetes erecta*).

boanca² sf [At: PAMFILE, C. T. 343 / Pl: ~nce / E: nct] **1** Fată urâtă. **2** (Înv; nrc) Epitet injurios dat țigăncilor.

boanda¹ sf, a [At: COMAN, GL. / Pl: ~de / E: ns cf **bondră**] (Reg) **1-2** (Femeie) stupidă.

boanda² sf vz **bunda**

boangă sf [At: MARIAN, INS. V / Pl: ~nge / E: nct] (Trs) Insectă care se târăște pe pământ.

boangerie sf vz **boiangerie**

boanghen, ~ghină smf [At: CONV. LIT. XLV, 374 / Pl: ~i, ~e / E: ns cf vsf **garpunz**] (Nrc) Epitet injurios dat unguirilor.

boanta¹ sf [At: I. CR. III, 251 / Pl: ~te / E: nct] (Reg) Bătaie.

boanta² sf vz **bunda**

boanta¹ sf [At: CV, 1949, nr. 8, 32 / Pl: ~te / E: nct] (Ljcp) **1** Punct pierdut. **2** (Îe) **Joc la ~te** Joc în care se numără punctele pierdute.

boanta² sf [At: CHEST. V A, 72 / Pl: ~te / E: nct] (Reg; pbl) **1** Vezică urinară. **2** Organ genital feminin.

boanta³ sf vz **boață**

boanză sf [At: MARIAN, INS. 353 / Pl: ~ze / E: **bonzai**] (Ent; Buc) **1** Streche. **2** Muscă-mare.

boar¹ sm [At: (1612) ap. BOGDAN, GL. / V: **bouar, buhar**, (Ban) **boier** / P: **bo-ar** / Pl: ~i / E: lat **bo(o)arius, -um**] **1** (Rar) Păstor de oi Cf **văcar**. **2** (Mun) Proprietar de boi. **3** (Înv) Perceptorul dijmii pe boi. **4** (Ast) Constelație Cf **capul-boului, văcarul**.

boar² sm vz **bour**

boarca sf [At: ANTIPA, F. 136 / Pl: ~nce / E: nct] **1** (lht; reg) Zglăvoacă (*Cottus gobio*). **2** (lht; Mol) Blehniță. **3** (Mol; Înv; nrc) Epitet injurios dat țiganilor. **4** Nume de bațocură dat babelor cicălitoare.

boare sf [At: PARACLIS (1639), 30^v / 7 / Pl: (nob) **bori** / E: nct] **1** (Înv) Vifor. **2-3** (Adiere de) vânt lin. **4** Abur. **5** Miroș. **6** Aromă. **7** Zăpușeală. **8** Păclă.

boarfa¹ sf [At: ANTIPA, P. / Pl: ~fe / E: nct] (lht; reg) Boiștean.

boarfa² sf [At: PAMFILE, I. C. 347 / V: **bur~** / Pl: ~fe / E: nct] (Pfm) **1** Îmbrăcăminte veche, uzată. **2** (Pex; lpl) Obiecte de uz personal (îmbrăcăminte, lenjerie, încălțăminte) Si: (pfm) **catrafuse**. **3** Prostituată. **boarice** sf [At: ENC. AGR. / P: ~ri-ce / E: nct] (Bot; reg) Crăițe (*Calendula officinalis*).

boariște sf [At: CHEST. IV, 116/62 / Pl: ~ti / E: **boar + -iște**] (Reg) **1** Coastele dealurilor pe care pasc vitele mari. **2** Teren comun de pășune.

boariță sf [At: LB / P: **bo-a~** / Pl: ~te / E: **boar + -ita**] Păstorită de oi.

boarna sf [At: H IX, 36 / Pl: ~ne / E: nct] **1** Muscă ce trăiește prin păduri și care pișcă Si: (reg) **muscă mare** (*Musca vomitoria*). **2** (Reg) Instrument muzical nedefinit mai îndeaproape.

boarsă sf [At: CHEST. V, 178/24 / V: ~rșă / Pl: ~se / E: nct] (Reg) Trup.

boarsă sf vz **boarsa**

boartă sf vz **bartă**

boartă sf [At: H I, 7 / V: (reg) **bort sm** (Pl: ~i) / Pl: ~te / E: nct] Pește de apă dulce, lung de câțiva centimetri, care își depune icrele între valvele unor moluște Si: **anghelină, belehăriță**, (reg) **belghită, belțiță, berchiță, boarchiță, bontanica, bortiță, burta-verde, burtică, burticuță, cărășoacă, chisoagă, chitic-lat, chizdorongă, chizdurcă, goghiie-roșie, halan, lătană, latită, mioartă, ocheană săracă, ochenică, ocheniță, ochi-roș, pește de arin, pește sărac, preuteasă, proscheras, rânchiță, roșioara, sfei** (*Rhedeus sericeus*).

boarză sf vz **borză²**

boarze sf [At: PANȚU, PL.² / E: nct] (Bot) Chica-voinicului (*Nigella domesuna*).

boască¹ sf [At: H IX, 88 / Pl: (nob) ~aște / E: ns cf srb **vosak, -ska**] (Rar) **1** Tescovină. **2** Drojdie. **3** Resturi (ciorchini, pielțe, sămburi) la obținerea mustului în teacuri.

boască² sf [At: PANȚU, PL.² / Pl: ? / E: nct] (Bot) Șovârf.

boasă sf [At: BIBLIA (1688), 144 / V: **boș snm** (Pl: **boase sn, boși sn**) / Pl: ~se / E: ml * **byrsea, -am**] **1** (Reg) Intestin gros. **2** Intestin. **3** (Lpl) Testicule. **4** (Bot; Îc) ~șele-popii Remf (*Aristolochia clematidis*). **5** (Bot; Îc) ~șale-colitei Untul-vacii (*Orueis morio*).

boată¹ sf [At: LIUBA-IANA, M. 19 / Pl: ~te / E: srb **bota**] (Reg) Bătă mare.

boată² sf vz **bota**

boată³ sf [At: JAHRESBER. III, 313 / Pl: ~te / E: nct] (Ban) **1** Spată. **2** Umăr.

boatcă sf vz **botcă²**

boată sf [At: ȘEZ. VI, 4 / V: ~antă / Pl: ~te / E: nct] (Reg; fam) **1** Boroboață. **2** (Mol; Îe) **A i se întâmpla cuiva** (sau **a da peste**) o ~ A da peste un necaz.

boaz sn vz bogaz

boază sf vz **boz**

boazerie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr **boiserie**] Lambriuri.

boazgă sf [At: VICIU, GL. / Pl: ~zge / E: nct] (Trs) Nisip pe marginea râurilor.

boăreasă sf [At: DDRF / Pl: ~ese / E: **boar + -easă**] Femela bourului.

boărie sf vz **bourie**

bob¹ [At: (1588) CUV. D. BĂTR. I, 309 / V: **boba** (1) (Pl: **bobe**) sf / Pl: ~i sm, **boabe**, (nob) ~uri / E: vsf **бобъ**] **1 sm** Plantă leguminoasă cu flori albe sau trandafirii, cu păstăi mari și cu semințe ovale, turtite (*Vicia faba*). **2 sm** (Îs) ~de-țarină Specie sălbatică a bobului (1), cu flori roșiatice (*Lathyrus platyphyllos*) Si: (Buc) **unge-căi**. **3 sm** Exemplar din această specie. **4 sm** Sămânța bobului (1). **5-6 sm** Sămânță de cereale (sau de legume) care fac fructe păstăi Si: **boabă** (4), **grăunte**. **7** (Pop; Îe) **Cătu-i negru** ~ului Foarte puțin Si: **cât negru sub unghie**. **8** (Pop; d. femei; Îe) **A mânca ~** A rămâne însărcinată. **9 sm** (Îe) **A da (a trage sau a întinde în ~)** A prevesti cu ajutorul bobilor. **10 sm** (Pop; Îe) **A-i fi (cuiva) ~ii numărați** A-l aștepta (pe cineva) o primejdie. **11 sm** (Pop; Îe) (**Parcă**) **a da (cu) ~ii** S-a întâmplat întocmai (și în scurt timp). **12 sn** (Îlav) ~ de ~, ~ cu ~ Cu grijă și răbdare. **13 sn** (Îal) Amănușit. **14 sn** (Îlav) **Din ~ în ~** Amănușit. **15 sm** (Îlav) ~ **numărat** Întocmai. **16 sm** (Îal) Exact. **17 sm** (Îal) Amănușit. **18 sm** (Îal) Clar. **19 sm** Orice părțică de materie care seamănă cu un bob (4). **20 sn** (Teh; Înv) Granulă. **21 sm** (Înv; Îe) **A-i sări cuiva ~ii din nas** A-i sări muci sau sângele din nas. **22 sn** Boabă. **23** (Îe) **Nu ... ~, nici ... ~** Nimic Si: **deloc, nici o iotă**.

bob² sn [At: DA ms / Pl: ~uri / E: eg, fr **bob** (sleigh)] **1** Sanie care se poate conduce cu un volan sau două cabluri. **2** Sport practicat cu bobul (1) Si: **bobslei**.

bob³ sn [At: DEX² / Pl: ~uri / E: nct] Instalație cu turn pentru ridicarea materialelor de construcție.

bobaică sf vz **babaică**

bobală sf [At: VICIU, GL. / Pl: ~le / E: nct] (Reg) 1-2 Drojdie (la vin sau la oțet).

boban, ~ă a vz **baban**

bobană af [At: CHEST. V. / E: **bob** + -ana] (Pop) 1 (Îs) Fasole ~ Soi de fasole cu boabele mari. 2 (Îs) Exemplar din acest soi.

bobar smf, a [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: ~i / E: **bob** + -ar] (Rar; pop) 1-2 (Persoană) care ghicește în bobi.

bobaruțe sfp [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Corcodușe mici, necoapte.

bobată sf [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~te / E: nct] (Reg) Femeie gravidă.

bobă¹ sf vz **bob¹**

bobă² sf [At: FRÂNCU-CANDREA, M. nr 98 / Pl: ~be / E: mg **bobam**] (Reg; mgm) 1 Bunică. 2 Dadă.

bobăetură sf vz **bombănitură**

bobanel sm [At: H IX, 79 / Pl: ~ei / E: **boban** + -el] (Bot; reg) Buruiană nedefinită mai îndeaproape.

bobareasă sf vz **băbareasă**

bobâlca sf vz **bubâlca**

bobălnău sn [At: H IX, 387 / Pl: ~naie, (ns) ~uri / E: nct] (Reg) Ridicătură mică de teren *cf dălmă*.

bobălnic sm vz **bobornic**

bobărnă¹ sf [At: I. CR. II, 302 / Pl: ~ne / E: nct] (Reg; rar; im) Femeie cârnă care vorbește pe nas.

bobărnă² sf [At: DA / Pl: ~ne / E: nct] (Ban) Închisoare întunecoasă în care deținuții erau puși în butuci.

bobărnac sn [At: CARAGIALE, N. F. 71 / V: **bab**~, **bărbă**~ / Pl: ~ace, (rar) ~uri / E: ns *cf bobărnă*] 1 Lovitură dată (peste nas) prin destinderea degetului arătător sau mijlociu după ce a fost încordat pe degetul mare *Cf* (pop) *sfârta, frișca*. 2 (Fig) Aluzie răutăcioasă. 3 (Fig; îe; și pasiv) A da (a lua, a dobândi) un ~ (sau ~ace) A (fi) certa(t). 4 (Îae) A (fi) ironiza(t). 5 (Îf *bab*~, îcs) Joc cu *băbărnaci* Joc de copii cu pietricele mici, rotunde.

bobărnica sf vz **vârluga**

bobărnă³ sf [At: TDRG / Pl: ~te / E: nct] Bobărneasă.

bobeală sf [At: VICIU, GL. / Pl: (ns) ~eli, ~ele / E: nct] (Îrg) Mâncare din făină de porumb, untură și lapte.

bobeică¹ sf [At: VICIU, GL. / Pl: ~ici / E: **bobă** + -eică] (Trs; rar) Babă.

bobeică² sf [At: ȘEZ. II, 150 / V: (3) ~bai~ / Pl: ~ici / E: nct] 1 (Mol) Fund de vale adâncă sub o hâncă. 2 (Buc) Munte. 3 (Mar; îf ~bai~) Loc ridicat, cu un platou în vârf.

bobei sm [At: JAHRESBER. XII, 156 / E: **bobi** + -ei] Câine ager, care dă ușor de urma vânatului.

bobenchi sn [At: ȘEZ. V, 37 / Pl: ~uri / E: nct] (Pop) Semn făcut pe fruntea copiilor, să nu se deoache Si: (pop) *benchi*.

bober sm [At: DEX² / V: ~eur (P: *bobör*) / Pl: ~i / E: **bob**² + -er] Sportiv care practică bobul² (2).

bokeur sm vz **bober**

bobi vr [At: RĂDULESCU-CODIN / Pzi: ~besc / E: **bob**] 1 A ghici cu bobii. 2 A nimeri. 3 A da de urma cuiva. 4 A potrivi.

bobic¹ sn [At: H IV, 227 / Pl: ~uri / E: nct] (Reg) 1 Par cu care pescarii scot peștele din ascunzătorii *Cf* (pop) *bold, știolitic*. 2 Unealtă cu care se amestecă varul cu nisip.

bobic² sm [At: PAMFILE, J. II, 3-5 / Pl: ~ici / E: **bob** + -ic] Fiecare din pietricelele cu care se joacă „în buși” sau „în bobică”.

bobică¹ sf [At: HODOȘ, C. 69 / Pl: ~ici / E: nct] (Reg) 1 Ulicică. 2 Oală.

bobică² sf [At: DA ms / Pl: ~ici / E: **boabă** + -ică] (Pop) Boaba tufelor de stejar.

bobicuță sf [At: H IX, 82 / Pl: ~te / E: **bobică** + -uță] 1-4 (Șhp) Bobică^{1,2} (mică).

bobidragi sfp [At: H V, 28 / E: nct] (Reg) Floarea *Tropaeolum majus*.

bobin sn vz **bobina**

bobina vr [At: DA ms / Pzi: ~nez / E: **bobina**] 1-2 A înfășura un fir (un film etc.) în jurul unui mosor (sau unei bobine).

bobinaj sn [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 113, 11/4 / Pl: ~e / E: nct] 1 Bobinare. 2 Locul unde se bobinează. 3 Totalitatea conductorilor bobinați dispuși într-o mașină sau într-un aparat electric.

bobinare sf [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 59 / Pl: ~nări / E: **bobina**] 1-2 Înfășurare a unui fir (film etc.) în jurul unei bobine Si: *bobinaj, bobinat¹*.

bobinat¹ sn [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 113, 11/4 / E: **bobina**] 1-2 Bobinare (1-2).

bobinat², ~ă a [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: **bobina**] 1-2 Înfășurat pe (sau ca) o bobină.

bobinator, ~oare smf, a [At: LTR / Pl: ~i, ~oare / E: **bobina** + -tor] 1-2 (Lucrător) care construiește și repară bobine.

bobină sf [At: LTR / V: (1) **bobin** sn (pl: ~e, ~uri) / Pl: ~ne / E: fr *bobine*] 1-2 Ghem (sau înfășurare de fire) dispus(e) astfel încât să nu se deșire sau să se încurce. 3-4 Mosor pe care se înfășoară ață, sârmă etc. 5 Mosor cu fire. 6 Ansamblu de spire format prin înfășurarea în serie a unuia sau mai multor conductoare electrice.

bobința sf vz **bobuța**

bobir sn [At: DA / Pl: nct / E: ns *cf bombir*] (Ban) Fructe foarte mici, ce s-au copt nefiind dezvoltate complet.

bobirci sfp [At: COMAN, GL. / E: ns *cf bobir, bobirci*] (Reg) Bobir.

bobisor sn [At: MOLDOVAN, T. N. 301 / Pl: ~oare / E: **bob** + -isor] 1-4 (Șhp) Bob (5-6) (mic). 5 Cusătură neagră pe mânecile cămășilor femeilor *Cf bobuța*.

bobiste sf [At: VAIDA / V: ~tină / Pl: ~ti / E: **bob** + -iste] (Reg) Loc plantat cu bob (1).

bobistina sf vz **bobiste**

bobit, ~ă a [At: JIPESCU, O. 39 / Pl: ~iți, ~e / E: **bobi**] 1 Ghicit în bobi. 2 Nimerit. 3 Găsit. 4 Potrivit.

bobitoare sf [At: GRAIUL I, 290 / Pl: ~ori / E: **bobi** + -(i)toare] (Pop) Femeie care știe să dea în bobi Si: *băbareasă, bobareasă, bobărita*.

bobuța sf [At: VARLAAM, C. 44 / Pl: ~te / E: **boabă** + -uță] 1-6 (Șhp) Boabă (1-2, 5) (mică) *Cf buhuruză*. 7 (Bot; șic ~ta-lupului sau ~ta-tapului) Dalac (*Paris quadrifolia*). 8 (Reg) Agrișă (*Ribes Grossularia*). 9 (Lpl) Picățele. 10 Aluniță. 11 Excrescență (pe piele). 12 (Bot; reg) Vuietoare (*Empetrum nigrum*). 13 Cerculeț imprimat sau desenat. 14 (Gmț; fig) Boabă (12).

bobitar sm [At: VICIU, GL. / Pl: ~i / E: **bobuța** + -ar] (Bot; reg) Agriș (*Ribes Grossularia*).

bobitel sm [At: PANȚU, PL.² / Pl: ~ei / E: **bobuța** + -el] (Bot; reg) Lemnu-bobului (*Cytisus hirsutus*).

bobitos, ~oasă a [At: DDRF / Pl: ~oși, ~oase / E: **bobuța** + -os] (Rar) 1 Cu bobite (5). 2 Cu pete. 3 Cu picățele. 4 (D. pășări) Moțat și pintenat.

boblete¹ sm [At: DA / Pl: ~eți / E: nct] Om bobleț.

boblete² sm vz **obleț**

bobletic, ~ă smf, a [At: CREANGĂ, GL. / Pl: ~ici, ~ice / E: ngr *ἀπολιττικός*] (Reg) 1-2 (Om) prost. 3-4 (Om) bleg. 5-6 (Om) plictisit. 7-8 (Om) trudit. 9-10 (Om) greoi, grosolan. 11-12 (Animal) greoi. 13-14 (Om) neputincios.

boblet¹, ~eață smf, a [At: T. CERCEL, SĂM. IV, 1765 / Pl: ~i, ~e / E: ns *cf bobletic*] 1-2 (Om) prost. 3-4 (Om) bleg.

boblet² sm vz **obleț**

boboa sf [At: CHEST. V, 75/70 / Pl: ~ace / E: nct] (Mol) Oaie cu botul roz.

boboa sf [At: DOSOFTEI, V. S. 163/2 / Pl: ~ne / E: mg *babona*] (Trs; Mol; mgm; lpl) 1 Farmece (făcute vecinilor, să le meargă rău) *Cf solomonii, moșmoane, borboase*. 2 Material folosit pentru farmece. 3 Superstiție. 4 (Îlv) A face ~ne A face farmece.

boboa sf [At: DA ms / Pl: ~ / E: nct] (Med) Uimă.

boboață sf vz **bomboanță**

boboar sm [At: ALEXI, W. / P: ~bo-ar / Pl: ~i / E: *bobou* + -ar] (Îrg) Tesător de postav gros de lână.

boboasă sf [At: ANON. CAR. / Pl: ~se / E: ctm *boabă* + *gogoasă*] (Trs; Ban) Cartof (*Solanum tuberosum*).

boboc [At: CANTEMIR, IST. 262 / V: (înv) *bub~* / Pl: ~oci sm, (rar) ~boace sn / E: plb ngr *буѣѡца*] 1 sm Caliciul nedeschis al unei flori. 2 sn Floare care începe să se deschidă. 3 sm (Înv; îe) **S-a încheiat** (sau **s-a închis**) ~ul Nu se mai poate face nimic. 4 sm (Fig) Termen de dezmiardare. 5 a (Fig) Mic. 6-7 sm Pui de găscă sau de rață. 8 sn (Îe) **A paste** (sau **a păzi**) ~oci A-și pierde vremea degeaba. 9 sm (Îe) **A da (mâncare) la ~ocii** A vomita. 10 sm (Fig) Începător Cf *gâsca, agramat*. 11 sm Recrut. 12-13 sm Student (sau elev) în primul an.

bobocea sf [At: BIBICESCU, P. P. 81 / Pl: ~cele / E: *boboc* + -ea] (Îvr) Tânără frumoasă.

bobocel sm [At: COȘBUC, B. 214 / Pl: ~ei / E: *boboc* + -el] 1-20 (Șhp) Boboc (1, 2, 4, 5-7, 10-13) (mic).

bobocică sf [At: H IX, 74 / Pl: ~ici / E: *boboc* + -ică] 1-2 (Șhp) Boboc (6). 3 Dans țărănesc nedefinit mai îndeaproape. 4 Melodie după care se execută acest dans.

bobolâc sm vz *babalâc*

bobolnic sm vz *bobâlnic*

boboloca sf [At: MARIAN, INS. 13 / V: ~oc sn, *bub~* / Pl: ~ace / E: nct] 1-4 Boboloș¹ (1-4).

boboloc sn vz *boboloca*

bobolocat, ~a a [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: *boboloc* + -at] (Ban) Sferic.

boboloș sm [At: LIUBA-IANA, M. 99 / Pl: ~i / E: ctm *bob* + *cocoloș*] (Reg) 1 Globuleț. 2 Conținutul oului. 3 Bulă ce apare la fierberea apei. 4 (Reg; lpl) Floricele de porumb.

boboloș², ~oasă a [At: DENSUSIANU, T. H. / Pl: ~i, ~oase / E: nct] (Îs) *Prune ~oase* Soi de prune rotunde, care se coc devreme.

boboloșat, ~a a [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: nct] (Reg) Sferic.

boboloș¹ sm [At: PAMFILE, I. C. / V: *bolobot* / Pl: ~i / E: nct] 1 (Îf *bolobot*) Cocoloș mic de unt în smântână Cf *bololoș, bololoz*. 2 (Reg) Piatră rotundă pentru pavat curtea.

boboloș², ~oată a [At: DA ms / Pl: ~i, ~oate / E: nct] (Fam) 1 Rotund. 2 Durduliu.

boboloz sm [At: VICIU, GL. / Pl: ~i / E: nct] (Reg; lpl) Cocoloș în mămăligă.

bobona vr [At: LM / Pzi: ~nez / E: ns cf *boboșu*] (Nob) 1 A se bășica. 2 A se umfla.

bobonat, ~a a [At: PĂSCULESCU, L. P. / Pl: ~ați, ~e / E: *bobona*] Rotund.

boboni *vti(a)* [At: ANON. CAR. / V: *bou~* / Pzi: ~nesc / E: *boboană*] 1-2 (Pop; mgm) A vrăji.

bobonișor, ~oare a, *smf* [At: ANON. CAR. / Pl: ~i, ~oare / E: *boboni* + -(i)tor] (Trs; Ban; mgm) 1-2 Văjitor.

bobonoșag sn [At: (a. 1675) DOC., ap. GCR I, 218/I / Pl: ~uri / E: mg *babonaság*] (Înv; mgm) Vrajă.

bobornic sm [At: LB / V: ~că sf, ~oln~, *baboln~*, *bârboln~*, ~bâln~, *bribonic*, *bribovnic*, *pribolnic* / Pl: ~ici / E: nct] Plantă erbacee cu tulpina înaltă, groasă, cu frunze rotunde și cărnoase, cu flori albastre și fructul ca o capsulă rotundă (*Veronica beccabunga*).

bobornică sf vz *bobornic*

boboroada sf vz *borboasă*

boboroată sf [At: ȘEZ. XXI, 14 / Pl: ~te / E: nct] 1 Glumă copilărească. 2 Glumă prostească.

boboroji v vz *îmboboroji*

bobos, ~oasă [At: H IX, 35 / Pl: ~oși, ~oase / E: *bob* + -os] (Reg) 1 a (Rar) Plin de boabe. 2 a Cu fața aspră, de parcă ar fi compusă din boabe. 3 a Ca o boabă. 4 *sfp* Fructe din familia zmeurei.

boboș¹, ~oasă a [At: REV. CRIT. III, 89 / Pl: ~i, ~e / E: mg *bobos tyúk*] (Reg; mg) 1 Moțat și pintenat. 2 (Îs) *Gâina ~a* Cu pene multe și mari pe picioare și cu moț.

boboș², ~oasă a [At: LB / Pl: ~i, ~e / E: mg *babos*] (Trs; mgm) Pestrîț. **boboș³** sm [At: LB / Pl: ~i / E: *bob* + -os] (Atm; îpl) 1 Glob ocular Si: *bulbuc, gogoasă*. 2 Papilă.

boboșu vr [At: MARIAN, D. 307 / Pzi: ~sez / E: *boboș³*] (Reg) A se umfla.

boboșare sf [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *boboșu*] (Reg) Umflare.

boboșat, ~a a [At: JIPESCU, O. 155 / Pl: ~ați, ~e / E: *boboșu*] (Reg; d. ochi) Umflat.

boboșit, ~a a [At: DEX² / Pl: ~iți, ~e / E: *bob¹*] (Reg; d. ochi) Holbat.

boboșor, ~oară a [At: ȚIPLEA, P. P. 30 / Pl: ~i, ~oare / E: *boboș* + -or] 1-2 (Șhp) (Cam) pestrîț.

bobot sn [At: CONACHI, P. 227 / V: ~a sf / Pl: ~e / E: bg *бобот*, srb *bobot*] 1 (Înv) Vălvătaie. 2 (Îe) **A vorbi în ~e** A vorbi aiurea. 3 (Mol; îae) A vorbi în necunoștință de cauză. 4-5 (Îrg; îe) **A umbla** (sau **a merge**) **în ~e** A umbla fără rost. 6 (Îrg; îlav) **În** (sau **din**) ~e La întâmplare. 7 (Trs) Acces (de furie).

bobotaie sf [At: DOSOFTEI, V. S. 130/22 / Pl: ~tăi / E: *bobot* + -aie] 1 (Reg) Vălvătaie. 2 (Mun; Olt) Foc mic pe care-l fac copiii la începutul primăverii. 3 (Fig) Înfierbântare.

bobotă sf vz *bobot*

bobotenie sf [At: CV, 1946, nr. 8, 35 / Pl: ~ii / E: *bob* + -ot + -enie] Boabe de struguri care cad pe jos la culesul viei.

bobotî [At: DOSOFTEI, V. S. 130/9 / V: (reg) ~buti, *bub~* / Pzi: ~tesc / E: ns cf *bobotanie*] 1 vi (Reg; d. foc) A arde cu vâlvății și trosnituri. 2 vr (Fig) A se infuria. 3-4 *vr* A (se) face flacăra. 5 *vr(a)* (Reg; d. răni) A se inflama. 6 vr (D. apă) A se umfla. 7 *vi(a)* (D. grâu) A lega.

bobotire sf [At: CALENDARIU (1814), 177/19 / Pl: ~ri / E: *bobotî*] Inflamare (a unei bube sau răni).

bobotî¹ sn [At: DA ms / Pl: ~uri / E: *bobotî*] 1 Ardere cu vâlvății și trosnituri. 2 Umflare a apelor.

bobotî², ~a a [At: MARIAN, D. 160 / V: *bub~*, *bubotî* / Pl: ~iți, ~e / E: *bobotî*] 1 (D. o bubă sau rană) Inflamat(ă). 2-3 (Reg; d. o bubă sau rană) Umflat(ă) Si: *obrintit*, (pop) *cateli*. 4 (D. apă) Umflată. 5 (D. oameni) Supărat.

bobotoi sn [At: MARIAN, SA. I 272 / Pl: ~oai / E: *bobot* + -oi] (Ban) Foc cu vâlvății și trosnituri.

bobou sn [At: (a. 1642) TEOFIL, ap. TDRG / V: *bub~*, *bubău*, *băbău* / Pl: ~oai, (înv) ~oai, ~oo / E: mg *guba*] 1-2 (Îrg) Manta groasă de lână (sau de păr de capră cu lână), de culoare închisă, mai scurtă decât sarica (și cu mâneci foarte lungi) Cf *gheba, zeghe, tundra*.

bobreajă sfs vz *pobreajă*

bobreajă sms vz *pobreajă*

bobreț sm vz *bobric*

bobric sm [At: JAHRESBER. III, 314 / V: *bub~*, ~reț / Pl: ~ici / E: srb *bubreg*] (Ban; sbm) Rinichi.

bob-scat sn [At: DN³ / Pl: ~uri / E: ns cf eg *scar*] 1 Scat stilizat, marcat de evoluția improvizatei instrumentale. 2 Mod de interpretare în care vocea concurează instrumentele.

bobslei sn [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 70 / V: ~gh / Pl: ~uri / E: eg, fr *bobsleigh*] (Rar) 1-2 Bob².

bobsleigh sn vz *bobslei*

bobșu sf [At: DA ms / Pl: ~se / E: ns cf *bucșă, bucea*] (Reg) Bucșă roții Si: *bucea*.

bobuleț sn [At: SBIERA, P. 300 / V: ~eu / Pl: ~e / E: *bob* + -uler] 1-4 (Șhp) Bob¹ (5-6) (mic).

bobuleu sn vz *bobuleț*

bobură sf [At: CHEST. II, 340 / Pl: ~ri / E: nct] 1 (Reg) Construcție ca o pânne deasupra vetrei sau cuptorului pentru captarea fumului și a scânteiilor. 2 Coș ce nu iese prin acoperiș.

boburos, ~oasă a [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~oși, ~oase / E: *bob* + -uros] (Reg; d. oameni) 1 Dur. 2 Crud. 3 Ordinar.

bobușor sm [At: PANTU, PL.² / Pl: ~i / E: *bob* + -ușor] 1 (Bot) Măzărice (*Vicia dumetorum*). 2 (Bot) Oreșniță (*Lathyrus tuberosus*). 3-4 (Șhp) Bob¹ (1) (mic) (*Vicia faba*).

bobuți v vz *boboti*

bobuțat, ~ă a [At: COMAN, GL. / Pl: ~ați, ~e / E: *bobuț* + -at] (Reg) Bombat.

boc¹ sn [At: VICIU, GL. / Pl: ~uri / E: ger *Bock* „țap (de bere)”] (Trs) 1 Ulică de circa 1/4 litru Si: *bocal*, *bardac*. 2 Conținutul unui boc (1). 3 Uleica împreună cu conținutul.

boc² sn [At: DAMÉ, T. / Pl: ~uri / E: ger *Bock*] 1 Scăunel pe care se reazămă piciorul calului când i se pilesc cuiele potcoavelor. 2 Masă la cenușar, pe care se curăță pieile de păr și de carne. 3 (Reg; gms) Capră pentru vizitiu. 4 Tălpică de strâns roțile căruței.

boc³ si [At: ȘIO / E: tc *bock yemek*] (Îvr; îe) A mânca ~ (turcesc) A spune minciuni Si: a mânca rahat sau (pfm) *căcat*.

boc⁴ sn [At: REV. ROM. I, 41 / Pl: ~uri / E: ns cf *bocnă*] (Îe) Înghetăt ~ Înghetăt bocnă.

boc⁵ sn [At: VICIU, GL. / Pl: ~uri / E: nct] (Reg) 1 Capete scurte de brad. 2 Capul cu care se leagă lemnul de plută. 3 (Îs) Lemne legate în ~ Lemne legate de plută cu o sârmă împletită care le străbate la capătul subțire.

boc⁶ sn [At: DA ms / Pl: ~uri / E: nct] (Trs) Zăvor la porțile caselor de la țară.

boc⁷ sn, i [At: DELAVRANCEA, S. 249 / V: *boca* / E: fo] 1-2 (Cuvânt care imită) zgomotul produs de lovituri repetate ale unui obiect greu.

boca sn, i vz *boc⁷*

bocal sn vz *pocal*

bocanc sm [At: (a. 1620) DOC., ap. HEM 2815 / V: ~ă (Pl: ~nce) sf, ~câncă (Pl: ~cânce) sf, *băcâncă* (Pl: *băcânce*) sf, ~conci (Pl: ~), ~cânci (Pl: ~), *băcânci* (Pl: ~) / Pl: ~nci / E: mg *bakancs*] 1 Gheață rezistentă, pentru militari, sportivi etc. făcută din piele și cu talpă groasă. 2 (Mol; lpl) Ghete urât făcute. 3 (Mol; înv) Pantof rupt. 4 (Mol; înv) Papuc rupt.

bocancă sf vz *bocanc*

bocaport sm [At: DEX² / Pl: ~rți / E: it *boccaporto*] Deschizătură în punte, prin care se încarcă mărfurile în navă.

bocar sn [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~e / E: nct] (Reg) Plută.

bocâlzi vi [At: COMAN, GL. / Pzi: ~zesc / E: nct] (Reg; d. animale) A schiopăta.

bocânci sm vz *bocanc*

bocaneală sf [At: CONTEMPORANUL V, I, 294 / Pl: ~eli / E: *bocani* + -eală] 1-4 Bocănit (1-4).

bocâneț¹ sn [At: SCRIBAN, D. / V: *boghîn~*, *buchîn~* / Pl: ~i / E: nct] (Reg) 1 Aluat nedospit și uscat. 2 Prăjitură proastă Si: *chilimot*. 3 Prăjitură țărănească din legume învelite în aluat. 4 Un fel de colac.

bocâneț² sn [At: VARONE, D. / Pl: ~e / E: nct] (Reg) 1 Horă care se termină cu un brâu. 2 Melodie după care se dansează această horă. 3 Hora împreună cu melodia.

bocâni [At: ALECSANDRI, T. 14 / V: (reg) *băc~*, ~coni / Pzi: ~nesc, (rar) *bocan* / E: *boc* + -âni] 1 vi A lovi, de repetate ori, cu un obiect tare în ceva. 2 vi A tropăi. 3-4 vir A (se) ciocni.

bocănit sn [At: VLAHUTĂ, ap. CADE / Pl: ~uri / E: *bocâni*] 1 Lovire repetată cu un obiect tare în ceva Si: *bocănitură* (1). 2 Tropăială. 3 Ciocnit¹. 4 Zgomotul produs de bocănit (1) Si: *bocănitura* (2).

bocănitore sf [At: MARIAN, O. I, 76 / Pl: ~ori / E: *bocâni* + -(i)toare] (Orn; pop) Ciocănitore.

bocănitură sf [At: DUNĂREANU, CH. 10 / Pl: ~ri / E: *bocâni* + -(i)tura] 1-2 Bocănit (1, 4).

bocânc, ~ă a [At: I. CR. III, 83 / Pl: ~nci, ~nce / E: nct] (Reg; d. lucruri) Grosolan.

bocâncă sf vz *bocanc*

bocâncar [At: DDRF / V: (înv) ~iu sm / Pl: ~i / E: *bocâncă* + -ar] 1 sm (Rar) Fabricant de bocanci. 2 sm (Rar) Negustor de bocanci. 3-4 sm, a (Înv; irm) (Persoană) care poartă bocanci.

bocâncariu sm vz *bocâncar*

bocânci sm vz *bocanc*

bocârâ, ~ă a [At: I. CR. IV, 6 / Pl: ~i, ~e / E: ns cf *cârâ*] (Reg; d. oameni) Cârâ.

bocârânat, ~ă a vz *borcânat*

bocârță sf vz *mocârță*

bocaccese, ~ă a [At: DN³ / Pl: ~cești / E: *Boccaccio* + -esc] (Liv) 1 Carră apartine operei lui Boccaccio. 2 În stilul operei lui Boccaccio.

bocce sn [At: DN³ / E: it *bocce*] Joc italian în care se urmărește plasarea unor mingi de lemn cât mai aproape de o minge reper a adversarului.

boccea sf [At: (a. 1597) ap. ȘIO / V: *bogcea*, *buc~*, *bohcea*, *bohgea*, *botcea*, *buscea* / Pl: ~ele / E: tc *bohça*] 1 (Îrg) Șal mare pe care îl purtau femeile pe spate. 2 (Îrg) Basmă mare de lână, înflorată. 3-4 (Îrg) Bucată de pânză (sau de alt material). 5 Pânză în care se înfășoară ceva spre a fi transportat. 6 Pachet cu diverse obiecte (casnice mărunte) puse într-o pânză, ale cărei capete se leagă cruciș Si: *boccealâc* (1). 7 (Îrg) Pachet cu mai multe păpuși de tutun.

bocceagiu sm [At: DA / V: ~ceg~ / Pl: ~ii / E: tc *bohçaci*] (Înv) Negustor ambulant de mărunțișuri (pânză, ață, ace) Si: *tolbas*, *coropcar*, *marchitan*, *mămular*.

boccealâc sn [At: (a. 1783) URICARIUL XXI, 368 / V: *bogce~*, *buc~*, *bohce~* / Pl: ~uri / E: tc *bohçalik*] (Înv) 1 Boccea (6). 2 Pachet cu haine și rufe pe care mireasa le dăruia mirelui.

boccegiu sm vz *bocceagiu*

bocceluță sf [At: I. NEGRUZZI, S. I, 327 / Pl: ~te / E: *boccea* + -uță] 1-2 (Șhp) Boccea (5) mică.

boccengerie sf [At: DA / V: *bogce~* / Pl: ~ii / E: *bocce(n)giu* + -arie] (Înv) 1 Fabricare de boccele. 2 Comerț de boccele. 3 Prăvălie unde se vând boccele. 4 Mămulărie.

boccia sf [At: DN³ / Pl: ~cii / E: it *boccia*] Minge de lemn folosită la bocce.

boccie sf [At: H VII, 156 / Pl: ~cii / E: nct] (Reg) Boccea (1).

bocciiu, ~cie [At: BELDIMAN, TR. 368 / V: *buc~* / Pl: ~cii / E: tc *bokçu*] 1-2 sm (Îvr) Curățător de latrine sau gropi. 3 sm (Îvr) Bădăran. 4 sm (Îvr) Palavragiu. 5 a (Pfm; d. oameni) Cu trăsături urâte sau diforme. 6 a (D. față, trăsături etc.) Urât. 7 a (Fig; d. oameni; ilaj) ~ de cap Prost.

bocceala sf [At: ISPIRESCU, L. 388 / Pl: ~eli / *boci* + -eală] Văicăreală.

bocel i vz *bocii*

bocet sn [At: PRAV. MOLD. 84 / V: (înv) *boacet* (Pl: *boacete*, rar *boaceturi*) / Pl: ~e / E: *boci* + -et] 1 Vaiete sau cuvinte prin care se exprimă o durere mare, mai ales sufletească. 2 Plâns zbuciumat, cu vaiete și tânguiuri Si: *jalet*, *valet*. 3 (În ritualul înmormântărilor la țară) Lamentație (improvizată, versificată) cântată pe o anumită melodie Si: *cântare de mort*. 4 (Muz) Cântec melancolic, tânguitor prin care se plânge un mort. *bochioli sm* [At: ȘEZ. III, 139 / E: nct] Floare galbenă care se culege la ziua crucii și este folosită la descântecul de năjet.

boci¹ [At: DOSOFTEI, ap. GCR 258 / 20 / Pzi: *bocesc* / E: *boace*] 1-4 vir A exprima, prin vaiete sau cuvinte, o durere mare (sufletească) Si: a (se) vâita, a (se) tângui, a (se) jeli. 5-6 vir A plânge zbuciumat, cu vaiete și tânguiuri. 7 vi A spune bocete la moartea cuiva.

boci² [At: POMPILIU, B. 1005 / Pl: ~cii / E: nct] 1 sm (Rar; reg) Vițel căruia nu i s-a dat un nume. 2 i Strigăt cu care se cheamă viței.

bocică i vz *bocii*

bocicoi sn [At: CHEST. II, 452/385 / Pl: ~oaie / E: nct] (Reg) Tip de fântână.

bocicu i vz *bocii*

bocii i [At: RĂDULESCU-CODIN / V: *bocel*, ~cică, ~icu / E: *bobocii*] (Reg; repetat) Strigăt cu care se cheamă bobocii de găscă.

bocioacă sf [At: (a. 1815) IORGA, S. D. XII, 204 / V: ~œ sn / Pl: ~ace / E: mg *bucok*] (Reg; mgm) 1 Măciulie. 2 Măciucă de sămânță. 3 (Îf ~oc) Termen batjocoritor pentru copilul cuiva.

bocioală sf vz *băciulie*

bocioc sn vz *bocioacă*

bociolie sf vz *băciulie*

bociolos, ~oasă a vz *bociulos*

bocire *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 147 / Pl: ~ri / E: **boci¹**] 1 Exprimare, prin vaiete sau cuvinte, a unei dureri mari Si: **bocir¹** (1). 2 Plângere zbuciumată, cu vaiete și tânguiri Si: **bocir¹** (2). 3-6 Parte din ceremonialul înmormântării (la țară), când se spun bocete (1-4) Si: **bocir¹** (3-6).

bocit¹ *sn* [At: LAMBRIOR, ap. DDRF / Pl: ~uri / E: **boci¹**] 1-6 Bocire (1-6).

bocit², ~ă *a* [At: DA ms / Pl: ~iți, ~e / E: **boci¹**] 1-4 Care este plâns cu bocete (1-4).

bocitor, ~oare [At: BACOVIA, O. 94 / Pl: ~i, ~oare / E: **boci¹** + -tor] 1-5 *a* Care bocește (1-5). 6 *sf* Femeie care se îndeletnicește cu bocitul morților.

bociulă *sf* *vz* **băciulie**

bociulie *sf* *vz* **băciulie**

bociulos, ~oasă *a* [At: VAIDA / V: ~ciol~ / E: **bociulie** + -os] (Îrg) Cu bociulie.

bociu¹ *sm* [At: POMPILIU, B. 1005 / Pl: ~i / E: **boci²** + -ut] 1-2 (Reg; shp) **Boci²** (1) (mic).

boclă *sf* [At: DA ms / Pl: ~le / E: nct] (Reg) 1 Vas mare de lemn fără mâner. 2 Conținutul unui bociuț.

boclan *sn* [At: DA ms / Pl: ~uri, ~e / E: ns cf **bultan**] (Buc) 1 Sticlă mare pentru rachiu. 2 Conținutul unui boclan (1).

bocluc *sn* *vz* **bucluc**

bocmea *sf* *vz* **bucmes**

bocnă *sf* [At: ALECSANDRI, T. 47 / E: nct] 1 (Mol; înv) Mineral nedefinit mai îndeaproape. 2 (Pfm; îe) **A fi** (sau **a se face**, **a îngheța**) ~ **A îngheța tare**. 3 (Pop; îe) **A vorbi de-a ~na** A vorbi cu răutate despre cineva.

bocoandă *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: ~re / E: nct] (Reg) Revistă.

bocoi *sn* [At: DA ms / Pl: ~oale / E: nct] (Îrg) Fiecare din cele cinci pietricele rotunde pe care le folosesc copii în jocul „de-a bocoalele”.

bocolan, ~ă *a* [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: nct] (Trs) Bucălat.

boconci *sm* *vz* **bocanc**

boconi *v* *vz* **bocani**

bocor *s* [At: VAIDA / E: mg **bokor**] (Bot; reg) Tufă (*Corylus avelana*).

bocotan, ~ă *a* *vz* **bogatan**

bocotancă *sf* *vz* **bogătanca**

bocot¹ *vi* [At: JAHRESBER. VI, 75 / Pzi: ~tesc / E: fo cf **boc**, **bocani**] (Îvp; d. inimă) A bate repede.

bocot² *v* *vz* **zbocoti**

bocotor *s* [At: VAIDA / Pl: nct / E: nct] (Reg) 1-2 (Soi de) viță de vie cu struguri trandafirii.

bocsai *sn* *vz* **băcsai**

bocșai *sn* *vz* **băcsai**

bocșan, ~ă *a* *vz* **bucșan**

bocșă¹ *sf* [At: DENSUSIANU, T. H. 310 / Pl: ~se / E: mg **boksa**] (Trs) 1 Grămadă de lemne care se ard pentru a se face mangal. 2 (Pex) Cărbunărie. 3 (Înv) Mineral pentru vopsit mașinile și sobele de fier.

bocșă² *sf* *vz* **bucșă**

bocșea *sf* *vz* **bucea**

bocșer *sm* [At: DENSUSIANU, T. H. 310 / Pl: ~i / E: **bocșă¹** + -er] (Trs) Cărbunar.

bocși *v* *vz* **bucși**

bocțarie *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: ~ii / E: nct] (Trs; Ban) Haltă.

bodai *sm* [At: ȘEZ. II, 150 / V: **mo~**, ~a / Pl: ~ / E: nct] (Reg; rar) 1 Om sucit. 2 (Îf ~a) „Dracu cel pocit”, cu care se sperie copiii Cf **caudă**.

bodaia *sma* *vz* **bodai**

bodaproste *sf* *vz* **bogdaproste**

bodaprosti *sf* *vz* **bogdaproste**

bodârlău *sm* *vz* **bodârlău¹**

bodârlău² *sm* [At: CHEST. V, 14/30 / Pl: ~oci / E: nct] (Reg) Fluture de noapte, dăunător albinelor.

bodârlan *sm* *vz* **bodârlău¹**

bodârlău¹ *sm* [At: COSTINESCU / V: ~dar~, ~lan / Pl: ~ăi / E: nct] (Orn) 1 Cufundar (*Gavia arctica*). 2 (Îc) ~cu-ferăstrău Pasăre de baltă înrudită cu rața, cu zimții laterali ai ciocului asemănători cu dinții de ferăstrău (*Mergus merganser*).

bodârlău² *sn* [At: JIPESCU, O. 95 / Pl: ~laie, ~lăie / E: nct] (Arg) Închisoare.

bodegă *sf* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 280 / Pl: ~egi / E: ger **Bodega**] 1 Local (mic) unde se consumă gustări și băuturi (alcoolice). 2 Personalul unei bodegi (1). 3 Consumatorii unei bodegi (1). 4 Localul împreună cu personalul și consumatorii.

bodegar *sn* [At: DA ms / Pl: ~i / E: **bodegă** + -ar] Patron de bodegă (1).

bodegăș *sm* *vz* **boghicaș**

bodeu *sn* [At: CHEST. II, 326/367 / Pl: ~ei / E: nct] (Reg) Acoperiș de lemn care adăpostește cuptorul din afara casei.

bodgaș *sm* [At: H IX, 92 / Pl: ~i / E: nct] (Reg) Om care face glume nesărate Cf **bogdășie**.

bodicăi *vit(a)* [At: I. CR VI, 25² / Pzi: ~esc, **bodicăi** / E: nct] (Reg) 1-2 A scotoci.

bodicec *sn* [At: DEX² / Pl: ~uri / E: eg **bodycheck**] 1 (La hochei) Atac regulamentar cu umărul, cu pieptul sau cu șoldul asupra adversarului aflat în mișcare. 2 (Pgn) Lovitură asemănătoare bodicecului (1).

bodiceca *vt* [At: DEX² / Pzi: ~cechez / E: **bodicec**] A practica bodicecul.

bodiet, ~ă *a* *vz* **boghet**

bodigaș *sm* *vz* **boghigaș**

bodigău *sm* *vz* **boghigău**

bodigeu *sm* *vz* **boghigău**

bodină *sf* [At: G. TOFAN / Pl: ~ne / E: ucr **бодня**] (Buc) 1-3 Butoi (1-3).

bodiș *av* [At: DA / E: vsl **бодис**] (Reg; îe) **A se uita ~ la cineva** A se uita la cineva cu coada ochiului, cu mânie Cf **boldis**.

bodnar *sm* *vz* **butnar**

bodnariu *sm* *vz* **butnar**

bodnăreală *sf* *vz* **butnăreală**

bodoarcă *sf* [At: V. BĂJĂNICĂ, ap. DA ms / Pl: ~rce / E: nct] (Reg) Trifoi (*Trifolium*).

bodocăi *vi* [At: PAȘCA, GL. / Pzi: ~lesc / E: nct] (Reg) 1 A flecări. 2 A bălmăji. 3 A bodogăni.

bodogală *sf* [At: PAȘCA, GL. / E: **bodocăli** + **bodogani**] (Reg) Vorbărie.

bodogăneală *sf* [At: IORGA, L. II, 85 / Pl: ~eli / E: **bodogani** + -eală] (Reg) Vorbire înecată, neclară (care redă un protest reținut sau o nemulțumire stăpânită).

bodogăni [At: NEGRUZZI, S. I, 221 / V: ~goni, ~dro~, ~drăg~ / Pzi: ~nesc / E: nct] (Pfm) 1 *vi* A vorbi singur, încet și neclar. 2 *vt* A bombăni supărat, spunând ceva nedeslușit. 3 *vt* A cicăli. 4 *vt* A certa. 5 *vt* A face reproșuri. 6 *vt* (Nob) A-și face de lucru.

bodogănire *sf* [At: NEGRUZZI, S. III, 118 / Pl: ~ri / E: **bodogani**] 1 Bombăneală. 2 Murmur confuz de voci. 3 Cicăleală.

bodogănit *sn* [At: DEX² / Pl: ~uri / E: **bodogani**] 1-3 Bodogănire (1-3).

bodogoni *v* *vz* **bodogani**

bodolan *sn* [At: VICIU, GL. / V: **ho~** / Pl: ~i / E: rs **ходоли**, „catalige”] (Reg; lpl) Ciolan.

bodor *sm* [At: CHEST. V, 76/24 / Pl: ~i / E: nct] (Reg) Bou cu coarne scurte, aduse înainte.

bodoșcă *sf* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Femeie scundă și bine făcută.

bodragăni *v* *vz* **bodogani**

bodrânc *sm* [At: CV, 1949, nr. 8, 35 / Pl: ~nci / E: nct] (Reg) Vierme mare.

bodrângos, ~oasă *a* [At: ȘEZ. XVIII, 167 / Pl: ~oși, ~oase / E: nct] (Reg) 1 Bosumflat. 2 Mânios.

bodri *sm* [At: APOLZAN, P. I. 185 / E: nct] (Trs) Volan în jurul gâtului.

bodrigali *vr* [At: COMAN, GL. / Pzi: ~lesc / E: nct] (Reg) A face o curățenie migăloasă.

bodroante *sf* [At: ȘEZ. VII, 177 / E: nct] (Reg) Catrafuse.

bodrogănele *sfp* [At: SBIERA, P. 273 / E: nct] (Înv) 1 Discuții. 2 Ciorovăieli.

bodrogăni *v* *vz* *bodogăni*

boejniță *sf* *vz* *voieștiuță*

*boem*¹, ~ă [At: DA ms / Pl: ~i, ~e / E: drr *Boemia*] 1-2 *smf, a* (Persoană) din Boemia sau originară de acolo. 3-4 *a* Care aparține Boemiei sau populației ei. 5-6 *a* Referitor la Boemia sau la populația ei.

*boem*² [At: SAHIA, N. 66 / V: *bohem* / E: fr *bohème*] 1-2 *smf* Persoană (mai ales artist) care duce o viață neregulată, neconformă conveniențelor sociale. 3-4 *a* Care corespunde firii sau felului de viață al boemilor² (1). 5 *sf* Mediu în care trăiesc boemii² (1). 6 *sf* Viață dusă de boemii² (1). 7 *sf* (Fig: nob) Artă.

boemoaică *sf* [At: DA ms / Pl: ~ice / E: *boem* + -oaică] Boemă¹ (1).

boernaș *sm* *vz* *boiernas*

boet *sm* [At: BĂCESCU, P. 21 / Pl: ~i / E: nct] (lht; reg) Boiștean (*Phoximus phoximus*).

bofi *i* *vz* *buf*

bofa *i* *vz* *buf*

bofantău *sn* [At: CHEST. IV, 30/550 b-2 / Pl: ~taie / E: nct] (Reg) Loc dintr-o pădure unde se dau lemnele la vale.

boftă *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: ~te / E: *bufi*] 1 (Bot) Crăiță (*Tagetes ereda*). 2 (Reg) Umflătură la gât.

boftan *an* [At: COMAN, GL. / Pl: ~i / E: nct] (Îs) Măr ~ Varietate de măr nedefinită mai îndeaproape.

boftui *v* *vz* *bufui*

boftur *sm* *vz* *boftor*

bogace *sf* *vz* *pogace*

bogacie *sf* [At: LB / Pl: ~cii / E: ger *Bagage*] (Trs) Bagaj.

*bogaciu*¹ *sn* *vz* *bogasiu*

*bogaciu*² *sn* *vz* *pogace*

bogasie *sf* *vz* *bogasiu*

bogasier *sm* [At: (a. 1730) IORGA S. D. XII, 33 / P: ~si-er / Pl: ~i / E: *bogasiu* + -ar] (Înv) Negustor de articole de manufactură, în special, de pânzeturi fine, pentru căptușeli de haine Cf *boltaș*, *lipscan*.

bogasieresc, ~ească *a* [At: PANN, ap. HEM 2893 / V: ~gase~, ~gaserescă / P: ~si-e~ / Pl: ~esti / E: *bogasier* + -esc] (Înv) 1 De bogasier.

2 Care aparține bogasierului. 3 Referitor la bogasier.

bogasieri *vr* [At: ALECSANDRI, T 1226 / Pzi: ~resc / E: *bogasier*] A lua obiceiurile unui bogasier.

bogasierie *sf* [At: (a. 1786) URICARIUL II, 47/4 / Pl: ~ii / E: *bogasier* + -ie] (Înv) 1 Meseria bogasierului. 2 Prăvălia bogasierului Cf *lipscanie*. 3 Marfă de bogasier.

bogasin *sn* *vz* *bogasiu*

bogasiu *sn* [At: (a. 1588) ap. CUV. D. BĂTR. I, 201 / V: ~aciu, ~ie *sf*, ~in, ~găzie *sf*, *po~* / Pl: (rar) ~ri / E: tc *bogasi*] (Înv) 1-2 Stofă sau pânză fină importată din Orient și folosită, mai ales, la căptușeli. 3-4 Bucată de bogasiu (1-2).

bogat, ~ă [At: COD. VOR. 117/14 / V: (reg) *bâg~* / Pl: ~ați, ~e / E: vsl *бѣга*] 1-2 *smf, a* (Om) care are mulți bani Si: (îvp) *avut*, (îvp) *cuprins*. 2 *a* (Îe) *Putred de* ~ Foarte bogat. 3 *a* Care conține ceva în cantitate mare. 4 *a* Rodnic. 5 *a* (D. flori) Involt. 6 *a* (Îe) *Gură ~ă* Guraliv. 7 *a* (Reg: ff *bâgat*) Corpolent. 8 *a* (Înv) Numeros. 9 *a* Scump 10 *a* Fastuos. 11 *a* Luxos. 12 *sf* (Îrg) Bucată de minereu de aur sau argint.

bogatâr, ~ă *sn* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: rs *богатѣ*] Personaj masculin cu însușiri ideale din folclorul rus.

bogaz *sn* [At: M. COSTIN, ap. ȘIO / V: *bohaz*, *boaz* (P: *bo-az*), *buaz* (P: *bu-az*) / Pl: ~uri / E: tc *boghaz*] (Înv) 1 (Numai în poeziile populare) Canal. 2 Gură de râu. 3 (Spc) Bosforul. 4 Pas. 5 (Rare) Margine de blană.

bogăi *smp* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Oamenii bogăți.

bogângiu *sm* *vz* *boiangiu*

bogărea *af* [At: T. PĂPAHAGI, M. / Pl: ~ele / E: nct] (Mar; îs) Oaie ~ Oaie mică.

bogărie *sf* *vz* *bogorie*

bogăseresc, ~ească *a* *vz* *bogasieresc*

bogăt, ~ă *a* *vz* *bugăt*

bogătan, ~ă [At: SADOVEANU, P. M. 107 / V: *bocotan*, ~ă, *botocan*, ~ă *smf* / Pl: ~i, ~e / E: *bogat* + -an] 1-2 (Șdp) Bogătaș. 3 (Spc) Om cu vite, care negustorește produse din lapte.

bogătancă *sf* [At: DA ms / V: *bocot* ~ / Pl: ~nce / E: *bogătan* + -ca] Bogătană (1).

bogătar *sm* [At: BUDAI-DELEANU, T. 366 / Pl: ~i / E: nct] (Trs) Bogătan (1).

bogătas, ~ă [At: DOSOFTEI, V. S. 232 / Pl: ~i, ~e / E: *bogat* + -as] 1 *a* Foarte bogat. 2 *smf* Persoană foarte bogată.

bogătate *sf* [At: CORESI, PS. 317 / Pl: ~răți / E: *bogat* + -(at)ate] 1-2 (Trs) Bogăție (1-2).

bogătoi *sm, a* [At: CHEST. II, 7/52 / Pl: ~ / E: *bogat* + -oi] (Reg) 1-2 (Om) care are mai multe case.

bogătel, ~ea *smf, a* [At: ALECSANDRI, P. P. 41 / Pl: ~ci, ~e / E: *bogat* + -el] 1-2 (Rare; șhp) (Destul de) bogat (1) Si: *bogătica* (1-2).

bogătică *sf, a* [At: DA ms / Pl: ~tele / E: *bogat* + -ică] 1-2 (Rare; șhp) Bogătea (1-2).

bogătel *smp* *vz* *bojotel*

bogăți *v* *vz* *îmbogați*

bogăție *sf* [At: CUV. D. BĂTR. II, 451 / Pl: ~ii / E: *bogat* + -ie] 1 Situația posesorului unei mari cantități de bunuri materiale, de bani etc. 2 Abundență. 3 (Lpl) Bunuri materiale care constituie averea cuiva. 4 (Fig; lpl) Lucruri de preț. 5 Resursele unei țări, regiuni etc. 6 Abundență și varietate de valori spirituale.

bogătos, ~oasă *a* [At: COMAN, GL. / Pl: ~oși, ~oase / E: nct] (Reg) Arătos.

bogăzie *sf* *vz* *bogasiu*

bogăt, ~ă *a* *vz* *bugăt*

bogcea *sf* *vz* *boccea*

bogceală *sn* *vz* *bocceală*

bogcengerie *sf* *vz* *boccengerie*

*bogdan*¹ *sm* [At: CĂTANĂ, P. II, 150 / Pl: ~i / E: rs *богдан*] (Ban) Copil.

*bogdan*² *sm* [At: DAMÉ, T. 147 / Pl: ~i / E: nct] (Îrg) Fiecare dintre cei patru stâlpi ai stăvilărilor morii.

bogdănesc, ~ească *a* [At: ALECSANDRI, ap. DDRF / Pl: ~esti / E: *bogdan*¹ + -esc] (Înv) Moldovenesc.

bogdanliu *sm* [At: CANTEMIR, ap. ȘIO / Pl: ~ii / E: tc *Bogdanli*] (Trm) Moldovean.

bogdaprosta *sf* *vz* *bogdaproste*

bogdaprostă *sf* *vz* *bogdaproste*

bogdaproste [At: (a. 1746) MĂRGĂRITARE, ap. TDRG / V: (pop; reg) ~ta, ~tă, ~ti, *bod~ti*, *bod~* / Pl: ~i, ~sti *sf* / E: bg *бог да просит*] (Pop) 1 *i* Cuvânt de mulțumire pentru cel care dă de pomană. 2 *i* (Îla) *De ~* De pomană. 3 *i* (Îal; d. lucruri) Prost. 4 *i* (Îal; d. oameni) Stingher. 5 *i* (Îe) *Ca un pui de ~* Prăpădit. 6 *i* (Fam; îe) *A umple de ~* A ocări. 7 *i* (Îe) *A se încălca de ~* A da de necaz. 8 *smf* Mulțumire (pentru o pomană). 9 *i* Cuvânt prin care se exprimă mulțumirea sufletească. 10 *sf* Stinghie care leagă picioarele mesei în partea de jos.

*bogdaprosti*¹ *sf* *vz* *bogdaproste*

*bogdaprosti*² *vi* [At: DDRF / Pzi: ~resc / E: *bogdaproste*] (Rare) A mulțumi.

bogdășie *sf* [At: ZANNE, P. VI, 457 / Pl: ~ii / E: nct] (Reg; rare; îe) *A sta* (sau *a fi bun*) *de ~ii* A fi neastâmpărat.

boghe *sf* *vz* *boaghe*²

bogheacă *sf* [At: PAMFILE, J. II / V: ~ghiăc *sn* / Pl: ~aci / E: nct] (Reg) Clăie mică.

boghead *sn* [At: DN³ / P: *boghed* / E: eg, fr *boghead*] (Glg) Huilă din care se extrag hidrocarburi lichide.

boghească *sf* [At: PAMFILE, J. III / E: nct] (Pop) 1 Dans popular cu lăutari, nedefinit mai îndeaproape. 2 Melodie după care se execută acest dans.

boghecuță *sf* [At: SEVASTOS, N. 280 / Pl: ~*te* / E: *bogheacă* + *-uță*] 1-2 (Reg; *shp*) Boghească.

boghet¹ *av* *vz* *bugat*

boghet², ~*eată* [At: CREANGĂ, GL. / V: *bodiet*, ~*ă* *af* / Pl: ~*eți*, ~*e* / E: nct] 1-2 *smf*, *a* (Pasăre) cu moț. 3 (Fig) *a* Frumos și gras.

boghetă *af* *vz* *boghet²*

boghiac *sn* *vz* *bogheacă*

boghicaș *sm* [At: MARIAN, O. I. 122 / V: *bodigaș*, *bodegaș* / Pl: ~*i* / E: nct] (Orn) 1-2 Boghigău (1-2).

boghigău *sm* [At: MARIAN, O. I. 122 / V: ~*odi*~, *bodigeu* / Pl: ~*ăi* / E: nct] (Orn; Trs) 1 Erete. 2 Șoricar.

boghinet¹ *sn* [At: DA / Pl: ~*e* / E: nct] (Reg) Grămadă de fân mai mică decât căpița.

boghinet² *sn* *vz* *bocănel¹*

boghircă *sf* *vz* *poghircă*

boghirci *v* *vz* *poghirci*

boghisi *vr* [At: DA / Pzi: ~*sesc* / E: nct] (Ban) 1 A se strica. 2 A se descompune.

boghisiț, ~*ă* *a* [At: NOVACOVICIU, C. B. 5 / Pl: ~*iti*, ~*e* / E: *boghisi*] (Ban) 1 Stricat. 2 Descompus.

boghiță *sf* [At: MĂNDRESCU, L. P. 219 / V: *bobită* / Pl: ~*te* / E: *boaghe* + *-ită*] 1-6 (*Shp*) Boaghe² (1-3) (mică).

boghiu¹ *sn* [At: DA / Pl: ~*ri* / E: nct] (Reg) Bucată de prescură.

boghiu² *sm* *vz* *boaghe¹*

boghiu³ *sn* [At: MDT / Pl: ~*ri* / E: fr *bogie*, *boggie*] Ansamblu de patru roți pe care este articulat șasiul locomotivelor și al vagoanelor și care le permite luarea curbelor.

bogi *vr* [At: ȘEZ. XVIII, 168 / Pzi: *bogesc* / E: nct] A (se) trăgăna.

boglar *sm* [At: LB / V: *bolgar* / Pl: ~*i* / E: mg *boglár*] (Mgm) 1 (Inv) Podoabă de aur sau de argint. 2 (Bot; if *boglari*) Plantă erbacee veninoasă, cu flori mici, galbene, care crește în locuri mocirloase Si: (pop) *broschită*, *buruiană-de-friguri*, *rânunchi*, *rârunchi*, (Ban) *rânzișoara* (*Ranunculus sceleratus*). 3 (Bot; reg) Gălbenele (*Calendula officinalis*). 4 (Bot; reg) Gălbenele-de-munte (*Ranunculus carpaticus*).

boglarcă *sf* [At: PANȚU, PL. / Pl: ~*rce* / E: nct] (Bot) Bănuț (*Bellis perennis*).

boglă *sf* *vz* *boaghe²*

boglodate *sfp* [At: DENSUSIANU, T. H. 310 / E: nct] (Inv) Duhuri necurate care încearcă să facă rău nou-născuților Si: *lohoane*.

boglosov *sm* *vz* *bogoslov*

bogna *av* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) 1 Pe dibuite. 2 Fără socoteală. 3 Pe neașteptate.

bogo- [At: DA / E: *vsl* *boro*] Element de compunere însemnând „Dumnezeu”.

bogoboret *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. 63 / Pl: ~*i* / E: *vsl* *бoгoбoрeц*] (Inv; nob) Luptător împotriva lui Dumnezeu Cf *blagoboret*.

bogomil *sm* [At: CUV. D. BĂTR. II, XLIV / Pl: ~*i* / E: *Bogomil*] Adept al bogomilismului.

bogomilic, ~*ă* *a* [At: CUV. D. BĂTR. II, XLIV / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: *bogomil* + *-ic*] 1 Care aparține bogomilismului. 2 Referitor la bogomilism.

bogomilism *sn* [At: DA *ms* / E: *Bogomil* + *-ism*] Doctrină a unei secte dualiste apărută în sec. X în Bulgaria și răspândită în țările balcanice și în Rusia, care contesta Sfânta Treime, existența umană a lui Hristos, respingea riturile ortodoxe, botezul și nu accepta autoritatea bisericii.

bogonisi *vr* [At: ODOBESCU, S. I. 66 / Pzi: ~*sesc* / E: *ns* cf *bolborosi*] 1-2 (Inv) A spune rugăciuni încet și nedeslușit.

bogonoset *sm*, *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 44 / Pl: ~*i* / E: *vsl* *бoгoнoсeц*] (Inv; nob) 1-2 (Om) cu frica lui Dumnezeu.

bogonosnic, ~*ă* *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 4 / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: *vsl* *бoгoнoсннкъ*] Bogonoset (3).

bogorecnie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 46/2 / Pl: ~*ii* / E: *vsl* *бoгoрeчeннe*] (Inv; nob) Teorie.

bogorie *sf* [At: LB / V: ~*gâr*~, (2) *bugâr*~ / Pl: ~*ii* / E: mg *bagaria*] (Mgm) 1 Iuft. 2 Curea lată de 3 degete cu care se încing tinerii de 3-4 ori, bătută cu ținte de metal galben.

bogorodjenje *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 165 / Pl: ~*ii* / E: *vsl* *бoгopoждeннe*] (Inv; nob) Naștere de Dumnezeu.

bogoslov [At: DOSOFTEI, V. S. 40 / V: ~*glosov* *sm* / Pl: ~*i* / E: *vsl* *бoгoслoвъ*] (Inv) 1-2 *a*, *sm* Teolog.

bogoslovesc, ~*ască* *a* [At: (a. 1746) MĂRGĂRITARE, ap. TDRG / Pl: ~*ești* / E: *bogoslov* + *-esc*] (Inv) De teolog.

bogoslovie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 64/2 / A și: ~*vie* / Pl: ~*ii* / E: *vsl* *бoгoслoвнe*] (Inv) Teologie.

bogoslovi *vt* (a) [At: MINEIUL (1776) 1/2 / Pzi: ~*vesc* / E: *vsl* *бoгoслoвнн*] (Inv) A propăvădui.

bogză *sf* [At: BIBLIA (1688), 77/1 / Pl: ~*ze* / E: nct] (Orn) Bufniță.

bogzar *sm* [At: ANTIPA, F. 245 / Pl: ~*i* / E: nct] (Iht; reg) Exemplare mici de viză.

bohaci *sn* *vz* *pogace*

boharcă *sf* [At: BUL. FIL. IV, 121 / V: *buh*~, ~*ho*~, ~*rcă*, ~*arcă* *sf* / Pl: ~*hărci* / E: nct] 1 (Rar) Mâncare făcută cu multă apă Si: (pop) *tăspouca*. 2 (Arg) Păhărel de rachiu.

bohaz *sn* *vz* *bogaz*

bohăltane *sfp* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Măruntaie.

bohălti *vr* [At: CHEST. II, 388/101 / V ~*hoti* / Pzi: ~*tesc* / E: nct] (Reg) 1 A se umfla. 2 (D. oameni) A se buhăi. 3 (D. tencuială sau zugrăveală) A se coșcovi.

bohândă *sf* [At: BUGNARIU, N. / Pl: ~*de* / E: mg *bohó* („nătâng”) + *bolândă*] (Reg) Femeie urâtă și proastă.

bohârță *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~*te*, ~*ți* / E: nct] (Reg) Boarfă (2).

bohcea *sf* *vz* *boccea*

bohceală *sm* *vz* *bocceală*

bohdei *sm* [At: DA / Pl: ~ / E: nct] (Buc) 1 Om rău. 2 Băiat neascultător.

bohem, ~*ă* *smf* *vz* *boem*

bohgea *sf* *vz* *boccea*

bohoci *sm* [At: MARIAN, INS. 291 / Pl: ~ / E: nct] Fluturi de noapte de mărime mijlocie, cu corpul acoperit cu perișori lungi și deși și cu aripile cenușii cu pete roșii Si: (pop) *buha-de-curechi*, *sufle*, *sufletul-mortului*, *sufletul-mortilor* (*Mamestra brassicae*).

bohordar *sn* *vz* *buhurdar*

boholi *sn* [At: FRÂNCU-CANDREA, R. 49 / V: (1) *buh*~ / Pl: ~*e* / E: nct] (Reg) 1 Furtună mare. 2 Puhoi de apă.

buhonos *am* [At: COMAN, GL. / Pl: ~*osi* / E: nct] (Reg) Prost.

bohor *sm* *vz* *bour*

bohordar *sn* *vz* *buhurdar*

bohorniță *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~*te* / E: nct] (Reg) Oală mare și bombată.

bohofi *vr* *vz* *bohălti*

boi¹ [At: DRĂGHICI, R. 158 / 30 / Pzi: ~*esc* / E: *dr* *boia*] 1 *vt* (Pop) A vopsi. 2 *vt(a)* A spoii. 3-4 *vt* (Dep) A (se) farda. 5 *vt* (Reg; fam) A înșela.

boi² *v* *vz* *bui*

boi³ *sn* [At: ODOBESCU, S. I, 108 / Pl: ~*uri* / E: *tc* *boy*] (Pop) 1 Trup. 2 Înfățișare. 3 Față. 4 (Îe) A-și bate ~ul Descrie starea unui om grav bolnav care-și prevede sfârșitul. 5 (Îae) Descrie acțiunile unui om, care vor avea un sfârșit prost. 6 Soi. 7 (Reg; îs) ~ de scânduri Scândurile prinse de proptelele gardului.

boi⁴ *sn* [At: DDRF / Pl: ~*uri* / E: nct] (Bot; pop) Micsandără (*Matthiola incana*).

boia *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~*icle* / E: *tc* *boija*] 1 (Reg) Vopsea. 2 Fard. 3 Condiment obținut prin pisarea ardeiului roșu uscat Si: *paprica*. 4 Sos cu oțet, legume și unt sau ulei, ce se pune la mâncăruri.

boială *sf* [At: NEGRUZZI, S. III, 65 / Pl: ~ieli / E: *boi^l* + *-eala*] 1 (Reg) Vopsire. 2 (Prt) Fard.

boiama *sf* [At: (a. 1790) ap. ȘIO / V: *bui~* / Pl: ~le / E: *tc boyama*] (Îrg) Broboadă pătrată de mătase, cu dungi largi de fir sau de bumbac Cf *bumbac*, *dirmea*, *testemel*.

boimă *sf* [At: CDDE, ap. DA / Pl: ~me / E: *bou* + *-amă*] (Ban) Multime de boi.

boian *sm* [At: DAMÉ, T. 181 / Pl: ~ieni / E: ns cf srb *bojan*, bg *бојин*] (Reg) Bou.

boiandroc *sm* [At: DA / V: ~druc, ~drug / Pl: ~oci / E: nct] Grindă de deasupra spațiului lăsat pentru ușă sau fereastră.

boiandruc *sm* *vz* **boiandroc**

boiandrug *sm* *vz* **boiandroc**

boiangerie *sf* [At: (a. 1788) DOC., ap. ȘIO / V: ~ien~, ~in~, *boan~* / P: *bo-ian~* / Pl: ~ii / E: *boiangiu* + *-arie*] 1 Meseria boiangiului. 2 Vopsitorie.

boiagioaie *sf* *vz* **boiengioaie**

boiangilăc *sn* [At: (a. 1788) DOC., ap. ȘIO / Pl: ~uri / E: *tc boyagilyk*] (Înv) Vopsea.

boiangiu *sm* [At: (a. 1788) DOC., ap. ȘIO / V: (pop; reg) ~ien~, ~in~, ~iun~, *buin~*, ~giu (P: *bo-a~*) ~giu / Pl: ~ii / E: *tc boyaci*] Vopsitor de textile.

boianior *sm* [At: BĂCESCU, P. 21 / Pl: ~i / E: nct] (lht; reg) Boiștean (*Phoxinus phoxinus*).

boiar *sm* *vz* **boier**

boiaren *sm* *vz* **boier**

boiarin *sm* *vz* **boier**

boiaru *sm* *vz* **boier**

boiarnic *sm* [At: ODOBESCU, S. II, 150 / Pl: ~ici / E: *boiar* + *-nic*] (Înv) Boier.

boiastră *sf*, *af* [At: ALECSANDRI, P. P. 352 / Pl: ~re / E: *lp bovestris*] 1-2 (Pop) (Vacă) ce nu se lasă mulsă. 3-4 (Pop) (Vacă) în călduri. 5-6 (Reg) (Vacă) „dorită de gonită”.

boică *sf* [At: CHEST. IV, 32/109 / Pl: ~ici / E: net] (Reg) 1 Loc unde începe un pârâu. 2 Groapă săpată (într-un colț al grădinii sau în matca unui pârâu de lângă sat) pentru a strânge apă.

boicot *sn* [At: DA ms / P: *boi-cot* / Pl: ~uri / E: *dr boicota*] 1 Suspendare (concertată) a legăturilor politice sau economice cu o țară, un grup social, o persoană etc., ca ripostă la o anumită acțiune a lor. 2 Neparticipare la o activitate, ca răspuns la o acțiune nepopulară.

boicota *vr* [At: DA / Pzi: ~iez / E: *fr boycotter*] 1-2 A exercita un boicot (1-2).

boicotare *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 158 / Pl: ~ări / E: *boicota*] 1-2 Exercițiu a unui boicot (1-2) Si: *boicotat¹* (1-2).

boicotat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: / E: *boicota*] 1-2 Boicotare (1-2).

boicotat², ~ă *a* [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *boicota*] 1-2 Care e supus boicotului (1-2).

boicuș *sm* [At: DOMBROWSKY, P. 249 / Pl: ~i / E: nct] (Om) Pițigoi pungas.

boiejniță *sf* *vz* **voesnița**

boiengerie *sf* *vz* **boiangerie**

boiengioaie *sf* [At: PANȚU, PL. / V: ~ian~ / Pl: ~oi / E: *boiangiu* + *-oaie*] (Bot) Drobușor (*Isatis tinctoria*).

boiengiu *sm* *vz* **boiangiu**

boienuf *sm* [At: DA ms / Pl: ~i / E: *boian* + *-uf*] 1-2 (Șhp) Bou (mic).

boier¹ *sm* [At: CORESI, E. 29/32 / V: (îvp) ~iar, ~iaren, ~iarin, ~iu, ~iariu / Pl: ~i / E: vs *боиерин*] 1-2 Mare proprietar de pământ (care deținea, uneori, și funcție în stat). 3 Rangul de boier (2). 4 Persoană care are rangul de boier (2). 5 Funcția de boier (4). 6 Titlul de boier (4). 7 Perioada cât boierul (4) a exercitat această funcție. 8 Nobil. 9 Persoană cu atitudini și obiceiuri de aristocrat. 10 (Îpf; îs) ~ *gol* Om mândru și sărac. 11 *a* (Înv; îs) ~ *de Divan* Boier (1) care făcea parte din Divanul domnesc. 12 (Înv; îs) ~ *cu barba* Boier (1) de Divan. 13 (Îc) ~ *bașa* Căpetenia boierilor (1). 13 (Înv; îs) ~ *ul lumii* Dracul. 14 Stăpân. 15 Căpetenie. 16 Om bogat. 17 Sat

Cf *român*, *gospodar*. 18 (Înv) Titlu de politețe (echivalând cu „domnule”) adresat persoanelor importante. 19 (Fam; im) Arhan.

boier² *sm* *vz* **boar**

boieraș *sm* [At: MARIAN, S. R. I, 14 / Pl: ~i / E: *boier¹* + *-aș*] 1 (Dep) Boier (1). 2-3 (Șhp) Boier (1) (tânăr).

boieratic, ~ă *a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: ~ici, ~ice / E: *boieri* + *-atic*] (Rar) Boieros.

boierănaș *sm* *vz* **boierinas**

boierănaș *sm* *vz* **boierinas**

boiereala *sf* [At: JIPESCU, ap. TDRG / Pl: ~eli / E: *boieri¹* + *-eala*] (Im) 1 Starea unui boier (1). 2 Stare de bogăție și confort.

boiereasă *sf* [At: (a. 1580) CUV. D. BĂTR. II, 145 / Pl: ~ese / E: *boier¹* + *-easă*] 1 (Înv) Femeie. 2 Boieroaică.

boierci *smp* [At: CANDREA, T. O. / E: *boier¹* + *-el*] (Bot; reg) Floare galbenă nedefinită mai îndeaproape.

boierel *sm* [At: (a. 1883) POP, ap. COLUMNA 24, I / Pl: ~ei / E: *ctm bourel* + *boier*] Bourel¹.

boierenaș *sm* *vz* **boierinas**

boieresc¹, ~ească [At: (a. 1723) URICARIU X, 179 / Pl: ~ești, ~uri / E: *boier* + *-esc*] 1 *a* Care aparține boierilor¹. 2 *a* Referitor la boieri¹ (1). 3 *a* Ca al boierilor¹ (1). 4 *a* Care imită deprinderile boierilor¹ (1). 5 *a* (Îs) *Pere ~resti* Soi de pere rotunde. 6-7 *sf*, *a* (Șis) *Poamă ~ească* (Soi de strugure) cu boabe mari și dese Si: *babească*. 8 *sn* (Înv) Obligație a țăranilor dependenți de a executa munci agricole în folosul boierului (1-2). 9 *sf* Dans țăranesc nedefinit mai îndeaproape. 10 *sf* Melodie după care se execută boiereasca (8).

boieresc², ~ească *a* *vz* **bouresce**

boiereste *av* [At: SBIERA, P. 4 / E: *boier¹* + *-este*] 1 Specific boierului¹ (1). 2 Care se referă la boier¹ (1). 3 Care provine de la boier¹ (1). 4 De boier¹ (1). 5 (Îe) *A juca ~ A dansa boiereasca* (8).

boieret *sns* [At: JIPESCU, O. 4 / E: *boier¹* + *-et*] 1-2 (Rar) Boierime (1-2).

boieri [At: VARLAAM, C. 300 / Pzi: ~resc / E: *boieri*] 1-2 *vr* (Înv) *A* (se) face boier (1). 3 *vr* (Fig) *A* trăi ca un boier (1). 4 *vr* (Fam) *A* face pe boierul (1). 5 *vr* (Îpf; im) *A* infecta pe cineva cu o boală venerică.

boierie *sf* [At: PRAV. MOLD. 158 / Pl: ~ii / E: *boier¹* + *-ie*] 1 Instituția boierească. 2 Sediul boieriei (1). 3 Localul pentru boierie (2). 4 Personalul boieriei (1). 5 Rangul de boier¹ (1) Cf *arhanie*. 6 Situație de boier¹ (1). 7 Putere. 8 Trai de boier¹ (1). 9 Comportare de boier (1). 10 (Îvp; im) Boală venerică.

boierime *sf* [At: GORJAN, H. I, 4/5 / Pl: ~mi / E: *boier¹* + *-ime*] 1 Totalitatea boierilor¹ (1). 2 Clasa boierilor¹ (1). 3 Multime.

boierinas *sm* *vz* **boiernas**

boierire *sf* [At: DA ms / Pl: ~iri / E: *boieri*] (Reg) Ridicare a cuiu la starea și rangul de boier¹ (1).

boierism *sn* [At: GHICA, ap. TDRG / E: *boier¹* + *-ism*] (Nob) Boierie.

boierisag *sn* [At: IORGA, S. D. XII, 277 / Pl: ~uri / E: *boier¹* + *-isag*] (Trs; îvr) Proprietate boierească.

boierit¹ *sn* [At: ALECSANDRI, P. P. 203 / Pl: ~uri / E: *boieri*] Boierie.

boierit², ~ă [At: LM / Pl: ~iți, ~e / E: *boieri*] 1 *a* Care a devenit boier¹ (1). 2 *sm* (Prt) Parvenit. 3 (Îvp) Sifilitic.

boierită *sf* [At: ALECSANDRI, T. 991 / Pl: ~te / E: *boier¹* + *-ita*] 1-3 (Îrg) Boieroaică (1-3).

boieru *sm* *vz* **boier**

boiernas *sm* [At: ODOBESCU, S. I, 73 / V: ~rinaș, ~renaș, ~rânaș, ~rânaș, (Mol) *boeranas* / E: *boiarin* + *-as*] (Înv) 1 Boier¹ de rang inferior. 2 Agricultor care face pe boierul¹. 3 (lht; reg) Varietate de crap Si: (pop) *împaratul-crapului*.

boieroaică *sf* [At: CREANGĂ, P. 115 / Pl: ~ice / E: *boier¹* + *-oaica*] 1 (Înv) Femeie din rândul boierimii Si: *moșiereasa*, *boiereasa*, *boierita*.

2-3 Soție de boier (1-2). 4 Soție de demnitar, de mare industriaș etc.

boieroaie *sf* [At: (a. 1765) IORGA, S. D. XIII, 255 / Pl: ~ / E: *boier¹* + *-oaie*] 1-4 (Îvr) Boieroaică (1-4).

boieros, ~oasă *a* [At: DA / Pl: ~oși, ~oase / E: **boier**¹ + -os] 1-2 Care are obiceiuri și obiceiuri de boier (1-2). 3-4 Căruia îi place să facă pe boierul (1-2). 5 Mofturos.

boiesc, ~ească *a* [At: GRAIUL I, 137 / Pl: ~ești / E: **bou** + -esc] (Îds) Care aparține boului (1).

boiestri *v* **buiestra**

boiesc *sm* [At: VAIDA / Pl: ~i / E: **bou** + -as] (Reg) Boar.

boiștean *sm* **vz** **boiștean**

boiler *sn* [At: LTR / Pl: ~e / E: ger **Boiler**] Rezervor special pentru încălzirea apei, în instalațiile de apă caldă curentă.

boinarel *sn* [At: CHEST. IV, 92/377 / Pl: ~e / E: nct] (Reg) Loc cu multe ridicături mici.

boingerie *sf* **vz** **boiangerie**

boinic [At: VARLAAM, C. II, 19 / Pl: ~ici / E: vsl **бойниѣ**] (Înv) 1 *sm* Luptător. 2 *sm* Gladiator. 3 *sm* Atlet. 4 *a* Puternic. 5 *sm* (Reg) Bătăuș. **boiniță** *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 86 / Pl: ~te / E: vsl **бойница**] (Înv; nob) 1 Loc de luptă. 2 Ulița mare unde se afla baia publică.

boinog *sn* [At: VICIU, GL. 100 / Pl: ~uri / E: nct] (Trs) Cui de lemn care se bate provizoriu în prima bătăie și de care se ancorează pluta.

boire *sf* [At: PAMFILE, I. C. 85 / Pl: ~ri / E: **boi**] (Pop) Vopsire.

boisă *sf* [At: BĂCESCU, P. 21 / Pl: ~se / E: nct] (lht; reg) Boiștean (*Phoxinus phoxinus*).

boiscar *sm* [At: BĂCESCU, P. 21 / Pl: ~i / E: nct] (lht; reg) Boiștean (*Phoxinus phoxinus*).

boistru *sm* [At: CHEST. II, 228/170 / Pl: ~uci / E: nct] (Reg) 1 Căpriorul din mijloc, care este mai lung decât ceilalți și care se unește cu culmea casei. 2 Fiecare dintre cei patru căpriori de la cele patru cornuri ale acoperișului casei Cf *baistruși*.

boișcă *sf* [At: BĂCESCU, P. 71 / V: ~ște, ~știu *sm* / Pl: ~ște, ~ști / E: nct] (lht; Buc) Boiștean (*Phoxinus phoxinus*).

boișor *sm* **vz** **boișor**

boiște¹ *sf* [At: PĂSCULESCU, L. P. 200 / P: *bo-i* / Pl: ~ti / E: vsl **бойиѣ**] 1 (Pbl; îe) **A merge în** ~ *A* fugi (împiedicându-se) îngrozit. 2 (Reg; pex) Locul unde se bat peștii. 3 (Reg; d. pești; îe) **A bate** ~ *A* se împerechea. 4 Depunerea și fecundarea icrelor. 5 Perioada de rut a peștilor. 6 (lht; reg) Verdete (*Phoxinus laevis*).

boiște² *sf* [At: TOMESCU, GL. / Pl: ~ti / E: nct] (Ent; reg) Streche (*Tatahus fovinus*).

boiște³ *sf* **vz** **boișcă**

boiștean *sm* [At: ANTIPA, F. I., 190 / V: **bioes** / P: *bo-is* / Pl: ~eni / E: **boiște** + -ean] 1 Pește de 8-12 cm, cu spinarea și părțile laterale verde-închis, cu pete și puncte întunecate, alb pe burtă, care trăiește în apele de munte Si: *boet*, *boianior*, *boisă*, *boiscar*, *boișcă*, *boișt*, *boifac*, *crai*, *crăiesc*, *crăiește*, *crăiet*, *dascău*, *foet*, *jăete*, *leancar*, *pește crăiesc*, *pește de bătaie*, *pestele-doumnei*, *pichic*, *pitic roșior*, *roșiută*, *scrofiță*, *verdete*, *verzișoară*, *rai boiștiu* (*Phoxinus phoxinus*). 2 Pui de pește.

boiștiu *sm* **vz** **boișcă**

boiț¹ *sn* [At: VAIDA / Pl: ~uri / E: mg **boiț**] (Reg) Ciucure.

boiț² *sn* [At: DA ms / Pl: ~uri / E: **boiț**] Boire.

boiț³, ~ă *a* [At: HOGAȘ, DR. II, 80 / Pl: ~iți, ~e / E: **boiț**] 1 Vopsit. 2 (Asz; dep) Fardat. 3 (Fig) Fals.

boitar *sm* [At: SLAVICI, N. II, 54 / Pl: ~i / E: mg **boițăr**] (Reg) 1 Ajutor de porcar Si: *boițas*². 2 Cioban care mână turma de oi Si: *mânator*.

boițas¹ *sn* [At: CHEST. II, 284/344 / Pl: ~uri / E: nct] (Reg) Tavanul pivniței.

boițas² *sm* [At: DA ms / Pl: ~i / E: nct] Boitar (1).

boițanească *sf* [At: H III, 5 / Pl: ~ești / E: nct] (Mol) 1 Dans popular nedefinit mai îndeaproape. 2 Melodie după care se execută boițaneasca (1).

boițanește *av* [At: PAMFILE, J. III / E: nct] (Îe) **A juca** ~ *A* dansa ca boițaneasca (1).

boiugă *sf* [At: VAIDA / Pl: ~ugi / E: nct] (Reg) Umflătură în arbore.

boiungiu *sm* **vz** **boiangu**

boi¹ *sm* **vz** **boz**²

boj² *sn* [At: VICIU, COL. 81 / Pl: ~uri / E: fo] (Trs) Zumzăit.

bojatei *smp* **vz** **bojotei**

bojbăi *v* **vz** **băjbăi**

bojbăc *sm* [At: ȘEZ. II, 150 / V: **baj**~, **băjbac** / P: ~ăci / E: **bojbăi**] (Mol) Om gângav.

bojbăci *vi* [At: MDA ms / Pzi: **bojbăci** / E: **bojbăc**] A pipăi în gol, încercând să se orienteze în întuneric, în ceață etc. sau căutând ceva Si: *a băjbăi*.

bojbăi *v* **vz** **băjbăi**

bojdeuca *sf* [At: CREANGĂ, GL. / V: **bujdeau**~ / P: ~deu~ / Pl: ~uce / E: nct] 1 Casă mică, sărăcăcioasă. 2 (Rar) Casă pustie.

bojdi *v* **vz** **bleojdi**

boje *sf* [At: PAMFILE, DUȘM. 119 / Pl: ~ / E: vsl **боже**] (Împ) Zeiță. **bojătel** *sm* [At: H V, 472 / Pl: ~tei / E: ns cf **bojotei**] (Bot) Buruiană nedefinită mai îndeaproape.

bojgău *sm* [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~ăi / E: nct] (Reg) 1 Vagabond. 2 Tânăr flusturatic.

bojgoană *sf* **vz** **boscoana**

bojic *sn* [At: POMPILIU, B. 1005 / V: ~inc / Pl: ~uri / E: nct] (Reg) Buzunar.

bojinchită *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: ~te / E: ns cf **bujeca**] (Reg) Boccea.

bojișor *sm* **vz** **bozișor**

bojiu *sm* **vz** **boz**

bojman *sm* [At: BĂCESCU, P. 32 / V: **boșm**~ / Pl: ~i / E: nct] (lht; reg) Biban (*Perca fluviatilis*).

bojnița *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 136/2 / Pl: ~te / E: vsl **божница**] (Înv) Capiște.

bojogă *sf* [At: CHEST. V, 77/51 / Pl: ~age / E: nct] (Reg; dep) Apelativ pentru oi.

bojoc *sm* [At: CARAGIALE, M. 285 / V: (reg) ~jog, **boșogi**, **borjogi**, **borjoti** *smp* / Pl: ~oci, ~oace / E: nct] (Pop; mai ales la animale) 1 Plămân. 2 (Îe) **A-și vărsa ~ocii** *A* vomita mult. 3 (Îe) **A-și scuipa ~ocii** *A* muri de ftizie. 4 (D. fumători; îac) *A* tuși mult și zgomotos. 5 (Îe) **A-și umfla ~ocii** *A* face scandal. 6 (Îe) **A mânca ~ocii (cuiva)** *A* exaspera.

bojog *sm* **vz** **bojoc**

bojogar *sm* [At: FILIMON, C. II, 338 / Pl: ~i / E: **bojog** + -ar] 1 (Înv) Persoană care adună bojocii (1) aruncați din abatoare și-i vinde pentru hrana câinilor și pisicilor. 2 (Rar) Potlogar.

bojogăreală *sf* [At: DA ms / Pl: ~eli / E: **bojogari** + -eală] (Rar) 1-2 Bojogărie (1-2).

bojogări *vt* [At: PAMFILE, J. II / Pl: ~resc / E: **bojogar**] (Rar) *A* fura.

bojogărie *sf* [At: PAMFILE, J. III / Pl: ~ii / E: **bojogar** + -ie] (Rar) 1 Hoție. 2 Afacere necinstită.

bojor *sm* **vz** **bujor**

bojorăță *sf* [At: H IX, 122 / Pl: ~te / E: mg **bazsaroza**] (Bot; reg; phl) Bujor (*Paeonia*).

bojotel *sm* [At: PANȚU, PL. / V: **bogătel** / Pl: ~ci / E: phl **bojoc** + -el cf **bojătel**, **botătel**, **bozătel**] (Bot; reg; mpl) 1 Cutcurig. 2 Spânz.

bol¹ *sn* [At: PAMFILE, I. C. 382 / Pl: ~uri / E: fr **bol**] 1 Cocoloș. 2 (Îs) ~ *alimentar* Cocoloș rezultat din alimentele mestecate în cavitatea bucală. 3-4 Vas (semîrotund. 5 (Muz) Surdină mobilă în formă de cupă metalică sau de cauciuc.

bol² *sn* **vz** **vol**

bol³ *sn* [At: LTR / E: fr **bol**] Varietate de argilă cu mult oxid de fier.

bol⁴ *sm* [At: H IX, 315 / Pl: ~i / E: vsl **болъ**] (Înv) Bolnav de friguri.

bola *v* **vz** **boli**

bolacrac *a* [At: CV, 1949, nr. 7, 34 / E: nct] (Reg; d. copii; îe) **A umbla**

~ *A* umbla gol.

bolard *sm* [At: DEX² / Pl: ~rzi / E: fr **bollard**] (Mm) Stâlp scurt de metal

sau beton fixat pe chei, de care se leagă paramele navelor.

bolohăneală *sf* **vz** **bolovăneală**

bolahani *v* **vz** **bolovani**

bolând *smf*, *a* **vz** **bolând**

bolătău *sn* **vz** **bulătău**

bolân, ~ă a vz *bolând*

bolând, ~ă [At: (sec. XVIII) IORGA, S. D. XIII, 241 / V: ~lând, *bolân*, ~lond / Pl: ~nzi, ~e / E: mg *bolond*] 1-2 *smf*, a (Trs; Ban) Nebun. 3-4 *smf*, a (Ban) (Om) prost. 5-6 *smf*, a (Îf *bolond*) Domol și cumsecade. 4 a (Reg) Grosolan.

bolândar sm [At: DA ms / Pl: ~i / E: *bolând* + -ar] (Bot; csnp) Bolândariță (*Datura stramonium*).

bolândariță sf [At: PANTU, PL. / V: ~lun~, ~lon~ / Pl: ~te / E: *bolând* + -ariță] (Bot; Trs) Ciumăfaie (*Datura stramonium*).

bolândatic, ~ă a [At: GRAIUL I, 20 / Pl: ~ici, ~ice / E: *bolând* + -atic] (Reg) Cam nebun.

bolânzeala sf [At: CALENDARIU (1844), 69 / V: ~lun~, ~lon~ / E: *bolânzi* + -eala] 1 (Trs) Nebunie. 2 (Lpl) Bolândariță (*Datura stramonium*).

bolânzește av [At: ȚICHINDEAL, F. 44 / V: ~lun~ / E: *bolând* + -ește] (Mgm) Nebunește.

bolânzi vi(f) [At: MARIAN, NA. 389 / V: ~lun~, ~lon~ / Pzi: ~zesc / E: *bolând*] 1-2 (Mgm) A înnebuni (1, 3).

bolânzie sf [At: MARIAN, NA. 67 / V: ~lun~ / Pl: ~ii / E: *bolând* + -ie] (Mgm) Nebunie.

bolbâi v vz bâlbâi

bolbei sm [At: DDRF / Pl: ~ / E: nct] (Zlg; pop) Bursuc.

bolboacă sf vz bulboacă

bolboană sf vz bulboană

bolboare sf vz bolbură

bolboasă sf [At: PREDA, Î. 9 / Pl: ~oși / E: nct] (Pop) 1 Bășică la suprafața apei. 2 Glob ocular.

bolboc sm vz bulbuc

bolboca vi [At: DA ms / Pzi: ? / E: ns cf *bolboc*] A bălăci.

bolbochița sf [At: HEM 3242 / Pl: ~te / E: *bolboacă* + -iță] (Mun; pop) Baltă mică Si: (îvp) *baracie*.

bolboci vi [At: ODOBESCU, S. II, 264 / Pzi: ? / E: *bulbuci*] A bălăci.

bolboia vr [At: RĂDULESCU-CODIN / Pzi: ~iez / E: nct] A se uita urât, holbând ochii.

bolbotat, ~ă [At: DENSUSIANU, Ț. H. 310 / Pl: ~ați, ~e / E: *bolboia*] (Reg) 1 a (D. ochi) Holbat. 2-3 *smf*, a (Om) cu ochii bulbucați. 4-5 *smf*, a (Om) urât.

bolborosi v vz bolborosi

bolbora¹ vi [At: GOROVEI, C. 314 / V: ~bura, *bulbura* / Pzi: *bolbor* / E: nct] (Pop) A bolborosi (1).

bolbora² v vz volbura

bolbora¹ sf vz volbură

bolbora² sf vz bolbură¹

bolborai vi [At: CANTEMIR, IST. 219 / Pzi: ~esc / E: nct] 1-2 (Înv) A bolborosi (1).

bolborăsi v vz bolborosi

bolbore sm [At: LB / Pl: ~ri / E: srb *brobora*] (Înv) Bălbăit.

bolboroc s [At: ȘEZ. VIII, 59 / E: ns cf *bolbora*] (Bot; pop) Volbură (*Convolvulus arvensis*).

bolboros sm [At: CADE / Pl: ~oși / E: drt *bolborosi*] (Înv) 1 Om bălbăit. 2 (Reg) Curcan. 3 Bule de aer. 4 Spume la gură.

bolboroseala sf [At: COSTINESCU / Pl: ~eli / E: *bolborosi* + -eală] 1-4 Bolborosire (1-4).

bolborosi [At: BĂRAC, T. 41/9 / V: *borb*~, ~rasi, ~bolo~ / Pzi: ~sesc / E: fo] 1-2 *vi* A vorbi nedeslușit. 3-4 *vi* (Înv) A vorbi în somn. 5-6 *vi* (Înv) A bălbăi. 7 *vi* (Înv) A vorbi într-o limbă străină. 8 *vi* (D. lichide) A gâlgâi. 9 *vi* (D. curcani) A scoate sunetul specific. 10 *vi* (Rar; d. rațe) A bălăci cu ciocul prin apă. 11 *vi* (Pop; d. mațe) A chiorăi. 12 *vi* (Pop) A mânca cu zgomot.

bolborosire sf [At: CAMILAR, C. 55 / Pl: ~ri / E: *bolborosi*] 1 Vorbire nedeslușită. 2 Bălbăire. 3 Gâlgăire. 4 (Pop) Chiorăire.

bolborosii¹ sn [At: CREANGĂ, A. 93 / Pl: ~uri / E: *bolborosi*] 1-4 Bolborosire (1-4).

bolborosii², ~ă a [At: I. NEGRUZZI, S. V, 76 / V: *borb*~ / Pl: ~iți, ~e / E: *bolborosi*] 1 Mormăit. 2 (Fig) Confuz.

bolborositura sf [At: CADE / Pl: ~ri / E: *bolborosi* + -tura] 1-4 Bolborosire (1-4).

bolboroșă v vz bolboșă

bolboroșat, ~ă a vz *bolboșat*

bolboșă vtr [At: DELAVRANCEA, S. 92 / V: ~oroșă / Pzi: ~sez / E: *bulbuc* + (*lobos*¹)] 1-2 A (se) bulbucă.

bolboșat, ~ă [At: PĂSCULESCU, L. P. / V: ~oșat / Pl: ~ați, ~e / E: *bolboșă*] 1 a (D. ochi) Bulbucat. 2 sf Femeie cu ochii bulbucați.

bolboși vi [At: DELAVRANCEA, S. 92 / Pzi: ~șesc / E: *bolboșă* css] 1-2 (Reg) A (se) bolboșă.

bolbotaie sf vz bălbătaie

bolboți v vz boboți

bolbotină sf [At: VICIU, GL. / V: *gologo*~, *gorgo*~, *got*~ / Pl: ~ne, ~ni / E: nct] 1 Buruiană. 2 (Pop) Plantă cu care se hrănesc rațele. 3 (Pop) Plantă medicinală. 4 (Pop) Resturi (de mâncare). 5 (Reg) Pepene verde (*Citrullus vulgaris*). 6 Poame (necoapte) Cf *gorgoază*, *rogoadele*, *borboană*.

bolbotel, ~ca a [At: H IV, 275 / Pl: ~ei, ~e / E: nct] (Reg) Grăsluiu.

bolbuc sm vz bulbuc

bolbura v vz bolbora¹

bolbura¹ sf [At: COSTINESCU / V: ~bora, ~boare / Pl: ~re / E: ctm *bolboacă* + *volbură*] 1 Bolboacă (1). 2 (Împ) Clocot.

bolbura² sf vz volbura

bolcă sf vz bolfa

bolcâi vi [At: PAȘCA, GL. / Pzi: ~esc / E: fo] (Reg; d. lichidele dintr-un vas clătinat) A plescăi.

bolchie sf [At: VICIU, GL. 96 / P: ~chi-e / Pl: ~ / E: nct] (Îrg; la șteamp²) Fiecare din limbile cu care fusul mișcă săgețile de spart minereul.

bolci¹ vr [At: VÎRCOL, V. 90 / Pzi: ~ecesc / E: nct] (Reg) A se muia.

bolci² sn vz bălci

bolcoti vi [At: CHEST. V, 135/34 / Pzi: ~tesc / E: ns cf *colboti*] (Îrg) A bate untul în untariță.

bolcuța sf [At: CONV. LIT. XLIV II, 955 / Pl: ~te / E: *boalca* + -uță] 1-2 (Șhp) Boalcă (mică).

bold¹ sn [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / V: ~ă sf / Pl: ~uri / E: vsi БОЛДА „ghimpe”] 1 Băț ascuțit pentru îndemnarea vitelor Si: (Înv) *strămurare*. 2 (Îe) A da *cuiva* ~(*uri*) A îndemna. 3 (Îae) A întepa. 4 (Îae) A face aluzie la cineva. 5 (Îcs) *De-a ~u'* Joc de copii Cf *de-a boalda*, *de-a-n boulea*. 6 (Fig) Îmbold. 7 (Înv) Tepușă folosită ca instrument de tortură. 8 (Înv; la albine) Ac. 9 (Înv) Ghimpe. 10 (Înv) Vârful sulitei. 11 (Înv) Cuiul pintenilor. 12 (Reg) Bobic. 13 Obiect ascuțit care se înfige sau se bate în ceva. 14 Ac cu gămălie. 15 (Înv) Bijuterie în formă de bold (14), pentru cap sau corsaj. 16 Caia. 17 (Reg) Cuiul bătut în capul căpătâniului de la roată. 18 (Pop) Cui de metal care împodobește plăselele cuțitelor. 19 (Pop) Fierul ce se pune în capul grindeiului. 20 (Reg) Element de construcție în formă de stâlp sculptat, cu vârf ascuțit Cf *teapa*, *tepușă*, *săgeata*, *istum*, *sulinar*, *magar*, *siston*, *brânca*. 21 Capătul ascuțit, de jos, al fusului. 22 (Ggf; îvp; îs) ~ul *cerului* Pol. 23 (Tip; îs) ~ de *sula* Instrument ascuțit la vârf, cu care se ridică litera spre a corecta greșelile. 24 Gămălie.

bold² sn [At: VAIDA / V: ~ă sf / Pl: ~e / E: mg *bolți*] (Trs) 1 Prăvălie. 2 Boltă. 3 Cicoasă.

boldan sn [At: HEM 1141 / Pl: ~e / E: *bold¹* + -an] (Rar) 1 Vârf de munte inaccesibil. 2 (Atm) Os. 3 (Reg) Fluierul piciorului. 4 (Buc) Picior.

boldaș sm vz boltas

bolda¹ sf vz bold¹

bolda² sf vz bold²

bolda³ sf vz boltă

boldăna vi [At: DA ms / Pzi: ~nez / E: nct] A îmboldi.

boldărie sf [At: ȘEZ. IV, 9 / Pl: ~ii / E: *bold²* + -arie] (Trs) 1-2 Bold² (1-2).

boldărița sf [At: VICIU, GL. / Pl: ~te / E: nct] (Trs) Dulăpior pe perete în care se ține vesela.

boldașita *sf* *vz* **boltașita**

boldănös, ~oasă *a* [At: EPURE, P. 79 / V: ~din~, ~dinos / E: nct] (Ban) Cu ochii mari sau larg deschiși.

boldâni *vr* [At: DA ms / V: ~dini / Pzi: ~nesc / E: nct] (Ban) A îmboldi.

boldeană *sf* [At: HEM 3190 / Pl: ~ene / E: nct] (Ban) Soi de strugure alb.

boldei [At: TEODORESCU, P. P. 419 / Pl: ? / E: **bold¹** + -ei] **1 sm** Câine ciobănesc Cf *cotei*. **3 a** (D. câini) Mic.

boldeica [At: PĂSCULESCU, L. P. / V: ~dica / Pl: ~ici / E: **boldei** + -ca] **1 sf** Cățelușă boldei (1). **2-3 sf, a** (Femeie) scurtă și îndesată. **4-5 sf, a** (Vițică) vârstnică și nedezevoltată.

boldeicușă *sf* [At: H IV, 286 / Pl: ~te / E: **boldeica** + -ușă] **1-2** (Șhp) Boldeică (1) (mică).

boldeț *sn* [At: MARDARIE, L. 4335 / Pl: ~e / E: nct] (Înv) Ac.

boldi [At: ALECSANDRI, T. 747 / Pzi: ~desc / E: **bold¹**] **1 vr** (Trs; Ban) A îmboldi. **2 vr** (Mol; Buc) A holba ochii. **3-4 vri** A privi cu încordare. **5 vr** (Fig) A se certa.

boldică *sf* *vz* **boldeica**

boldiman *sm* [At: DA ms / Pl: ~i / E: nct] (Buc) Om cu ochii bulbucați.

boldini *v* *vz* **boldâni**

boldinos, ~oasă *a* *vz* **boldănös**

boldiș av [At: SBIERA, F. S. 104 / E: **bold¹** + -iș] **1** (Însoțește verbele *a da, a lovi*) Cu vârful ascuțit al unui obiect. **2** Cu ochii holbați. **3** Chiorăș. **4** Cu coada ochiului.

boldișcă *sfs* [At: H XI, 26 / E: **bold¹** + -ișcă] (Reg) **1** (Bot) Secară (*Secale cereale*). **2** Soi de grâu.

boldișor *sn* [At: TEODORESCU, P. P. 153 / Pl: ~oare / E: **bold¹** + -ișor] **1-2** (Șhp) Bold (1) (mic).

boldit, ~a *a* [At: CANTEMIR, I. I, 158 / Pl: ~iți, ~e / E: **boldi**] **1-2** Holbat (1-2).

boldițel, ~ea *a* [At: ȘEZ. I., 178 / Pl: ~ei, ~e / E: **boldit** + -el] **1-2** (Șhp) (Cam) boldit (1-2).

boldo *sm* [At: DN³ / E: fr, sp **boldo**] (Bot) Arbore originar din Chile, ale cărui frunze au proprietăți stimulante, tonice, colagene și laxative.

boldoașă [At: SCRIBAN, D. / Pl: ~șe / E: ns cf *burduși*] (Reg) **1 sf** Ghemotoc. **2-3 sfp** Lucruri îndesate în traistă sau în buzunare.

boldodină *sf* [At: FRÂNCU-CÂNDREA, M. 98 / Pl: ~ne / E: **bold¹** + -odina] Gămlăie.

bolduit, ~a *a* [At: VASILIU, C. 39 / Pl: ~iți, ~e / E: **bold¹**] Împodobit cu humbi sau capete de cuie.

boldur *sm* [At: SCRIBAN, D. / V: ~e / Pl: ~i / E: nct] **1** (Pes; Buc) Bold¹. **2** (Îf *boldure*) Lemn cu care se strânge gura sacului.

boldure *sm* *vz* **boldur**

boldurel¹ *sn* [At: POP, ap. JAHRESBER. III, 280 / Pl: ~e / E: **bold¹** + -el] **1-2** (Șhp) Bold¹ (14) (mic).

boldurel² *sn* [At: BUD, P. P. 13 / Pl: ~e / E: **bold²** + -el] (Trs) Bolduț.

bolduț *sn* [At: MĂNDRESCU, L. P. 76 / Pl: ~e / E: **bold²** + -uț] (Trs) Prăvălioară.

bolea *sm* [At: VICIU, GL. 75 / E: **boală** + -ea] (Trs; Buc) Baubau. **boleas**, ~a *a* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 259/9 / Pl: ~aci, ~ace / E: ns cf rs *болѣза*] (Mol; Trs) **1** Suferind. **2** Bolnăvicios. **3** Slab.

bolean, ~a *a* [At: TEODORESCU, P. P. 667 / Pl: ~eni, ~ene / E: srb **bolan**] (Reg) **1** Molatic. **2-4** Boleac (1-3).

boleazna *sf* [At: ODOBESCU, S. III, 16 / Pl: ~ezne / E: vsl *болѣзна*] (Îvp) Bolesniță.

bolejniță *sf* *vz* **bolesniță**

bolero *sn* [At: DA / V: ~u / Pl: ~uri / E: fr **boléro**] **1** Haină femeiască scurtă până deasupra taliei și deschisă în față. **2** Dans popular spaniol lent, cu ritm ternar, executat cu acompaniament de chitară și castaniete. **3** Melodie după care se execută boleroul (2).

boleroiu *sn* *vz* **bolero**

bolesnița *sf* [At: CARAGIALE, O. VII, 204 / V: (reg) ~ejn~, ~liș~ / Pl: ~te / E: bg *болѣзния*] **1** (Pop) Boală (molipsitoare). **2** Epidemie. **3** (Înv; fig) Cameră mică, insalubră. **4** (Reg) Planta *Mentha longifolia*.

bolf *sn* [At: LB / Pl: ~e / E: nct] (Reg) Bolovan.

bolfac *sm* [At: BĂCESCU, P. 71 / V: **bul~** / Pl: ~aci / E: nct] (Îht; reg) Boiștean (*Phoxinus phoxinus*).

bolfan, ~a *a* [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~i, ~e / E: nct] (Trs; Înv; d. oameni) Bogat.

bolfa *sf* [At: MARIAN, D. 129 / V: (Mol) **boal~**, **bolcă** / Pl: ~fe / E: nct] **1** Umflătură. **2** (Lpl) Gălci. **3** Difterie. **4** (Lpl) Scrofule. **5** (Trs; rar) Nod.

bolfei *sn* [At: DA / Pl: ~e / E: **bolfa** + -ei] (Nob) Morman.

bolfeu *snm* *vz* **bulfeu**

bolfi *vr* [At: MURNU, O. 93 / V: ~fa / Pzi: ~fez, ~fesc / E: **bolfa**] (Reg) **1-2** A (se) umfla.

bolfos, ~oasă *a* [At: HERZ-GHER., M. 388 / Pl: ~oși, ~oase / E: cf **bolfa**] (Reg) **1** Umflat¹. **2** Noduros.

bolfușoară *sf* [At: HEM 1656 / Pl: ~re / E: **bolfa** + -ușoară] **1-2** (Șhp) Bolfă (1) (mică).

bolgariu *sn* [At: (a. 1620) ROSETTI, B. 90 / Pl: ~ii / E: nct] (Înv) Bogorie (1).

bolgie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: it **bolgia**] Compartiment al celui de-al optulea cerc al infernului lui Dante.

boli [At: MOXA, 361/5 / V: **bola** / Pzi: ~lesc / E: vsl *болити*] (Pop) **1** vi A fi bolnav (timp îndelungat). **2** vi A zăcea la pat. **3** vi (Îe) A ~cu inima A suferi moral. **4** vr (În descântece) A îmbolnăvi.

boliboi *sms* [At: VARONE, D. / E: nct] (Pop) **1** Horă în trei. **2** Melodie după care se execută boliboiul (1).

bolid *sm* [At: CULIANU, C. 368 / Pl: ~izi, ~e / E: fr **bolide**] **1** Meteorit de dimensiuni mari, care cade pe Pământ. **2** (Fig) Obiect, vehicul etc. care se deplasează în mare viteză.

bolie *sf* [At: N. LEON, MED. 89 / Pl: ~ii / E: nct] (Rar) Rană.

bolindător *sn* [At: ALARM II/I h. 265 / Pl: ~i / E: nct] (Mun) Colindător.

bolindet *smn* *vz* **colindet**

bolintir *sm* *vz* **volintir**

bolîre *sf* [At: MARDARIE, L. 3826 / Pl: ~ri / E: **boli**] **1** Boală. **2** Zăcere la pat.

bolîșniță *sf* *vz* **bolesniță**

bolit *sn* [At: NÂDEJDE, ap. DDRF / Pl: ~uri / E: **bolit**] **1-2** Bolire (1-2).

bolivar *sm* [At: DN³ / Pl: ~i / E: fr, sp **bolivar**] Unitate monetară de bază din Venezuela.

bolivian, ~a [At: DEX² / P: ~vi-an / Pl: ~ieni, ~iene / E: **Bolivia** + -an] **1-2 smf** Persoană care face parte din populația de bază a Boliviei sau este originară de acolo. **3-4 a** Care aparține Boliviei sau boliviienilor (1). **5 a** Care este originar din Bolivia. **6-7 a** Referitor la Bolivia sau bolivieni.

boliviano *am* [At: DN³ / P: ~vi-a-no / Pl: ~s / E: fr, sp **boliviano**] Veche unitate monetară în Bolivia.

bolmetcu *sm* [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~ei / E: nct] (Reg) Prost.

bolmoajă *sf* [At: ȘEZ. VIII, 82 / Pl: ~je / E: pvb **bolmoji**] (Reg) Vrajă.

bolmoji *v* *vz* **balmaji**

bolmoși *v* *vz* **balmaji**

bolnav, ~a [At: CORESI, EV. VI/4 / A și: **bol~** / Pl: ~i, ~e / E: bg *болѣв*] **1-2 smf, a** (Persoană) care suferă de o boală Si: *suferind*. **3 a** (Reg; fam; îs) ~de oală Suferind de beție. **4 a** (Înv; fig) Justificat. **5 a** (Trs) Milog. **6 a** (Trs) Ciung. **7 a** (Trs) Cu un membru rupt. **8 a** (Trs) Infirmit. **9** (Trs) A Care este incurabil. **10 a** (Trs; Înv) Suferind de o boală venerică.

bolnăhaie *sf* [At: CHEST. II, 16/258 / Pl: ~hăi / E: nct] (Reg; îs ~de casa) Dărpănătură.

bolnavi *vr* [At: DA ms / Pzi: ~vesc / E: **bolnav**] (Pop) A se îmbolnăvi.

bolnavicior, ~oară *a* *vz* **bolnăvior**

bolnăvicios, ~oasă *a* [At: NEGRUZZI, S. III, 289 / V: (reg) ~ani~, ~vos, ~voasă / Pl: ~oși, ~oase / E: **bolnav** + -icios] **1** Care se îmbolnăvește ușor Si: (pop) *gubav*, *betegos*. **2** (Înv; d. lucruri) Nesănătos. **3** (Ca) de bolnav. **4** (Fig) Atras irezistibil spre viciu, lucruri anormale sau exagerate.

bolnavie *sf* [At: CORESI, EV. 243 / Pl: ~ii / E: **bolnav** + -ie] Boală.

bolnăvior, ~oară *a* [At: ALECSANDRI, P. P. 1^b/13 / V: ~icior / Pl: ~i, ~oare / E: **bolnav** + -ior] **1-2** (Fam; șhp) (Cam) bolnav (2).

bolnăvos, ~oasă *a* *vz* **bolnăvicios**

bolni vr [At: (a. 1773) MSS. ap. GCR. II, 96/16 / Pzi: ~nesc / E: vs! **БОЛѢТИ**] 1 (Inv) A se îmbolnăvi.

bolnicear sm [At: VARLAAM, C. 348 / V: (reg) ~cer / Pl: ~i / E: **bolni** + -(ce)ar] (Inv) 1 Infirmer. 2 Veterinar.

bolnicer sm vz **bolnicear**

bolnicereasă sf [At: COSTINESCU / Pl: ~ese / E: **bolnicear** + -easă] (Inv) Infirmeră.

bolnicos, ~oasă a vz **bolnavicios**

bolniță sf [At: PRAV. MOL. 33 / A și: ~niță / Pl: ~te, (inv) ~ice / E: vs! **БОЛНИЦА**] 1 (Inv) Spital (pe lângă o mănăstire sau un așezământ de binefacere). 2 (Inv) Loc unde se izolează și se îngrijesc vitele bolnave. 3 Criptă în paradis. 4 Groapă comună.

bolocan, ~ă [At: PAMFILE, J. II / Pl: ~i, ~e / E: nct] 1 sm Bou mare și greoi. 2 a Prost.

bolocănel sm [At: JIPESCU, O. 157 / Pl: ~ei / E: **bolocan** + -el] 1-2 (Șhp) Bolocan (1) (tânăr).

bolocănos, ~oasă a [At: MARIAN, D. 242 / Pl: ~oși, ~oase / E: **bolocan** + -os] 1 Mare și ciolănos. 2 Greoi.

bologan sm vz **gologan**

bolohan sm vz **bolovan**

bolohăneală v vz **bolovăneală**

bolohăni v vz **bolovăni**

bolohănit, ~ă a vz **bolovanit**

bolohănitură sf [At: MARIAN, ap. DA ms / Pl: ~ri / E: **bolohăni** + -(i)tură] Bolovăneală (2).

bolohonita sf [At: BUGNARIU, N. / Pl: ~te / E: **bolohan** + -ita] (Trs) 1 Femeie mută. 2 Femeie proastă Cf **bolohan**, **bolocan**, **bolând**, **bolomonti**, **bohândă**.

bolojan sm vz **bolovan**

bololoit a [At: NOVACOVICIU, C. B. 4 / Pl: ~iti, ~e / E: nct] (Ban) 1 Acoperit la cap. 2 Acoperit la ochi.

bolometru sn [At: LTR / Pl: ~re / E: fr **bolomètre**] Aparat pentru măsurarea intensității radiației termice prin variația cu temperatura a rezistenței unui conductor electric.

bolomoc a [At: NOVACOVICIU, C. B. 4 / Pl: ~oci, ~oace / E: nct] (Ban) Buimăcit.

bolomont sm [At: ȘEZ. II, 150 / E: nct] (Reg) Om prost și greoi.

bolonciag sn [At: LEX. MARS. 103 / V: **bolunșag** / Pl: ~uri / E: mg **bolondság**] (Mgm) Bolânzic.

bolond, ~ă a vz **bolând**

bolondăriță sf vz **bolândăriță**

bolonică sf [At: PANȚU, PL. / Pl: ~ici / E: mg **bolonyik**] (Bot; mgm) Cosișel (*Sium latifolium*).

bolonzeală sf vz **bolânzeală**

bolonzi v vz **bolânzi**

bolostină sf [At: TOPÎRCEANU, ÎNS. IES. febr. 1938, 202 / Pl: ~ne / E: nct] (Mpl) Fruct.

bolotău sn vz **bulatău**

bolotoacă sf [At: GR. BĂN. / Pl: ~pace / E: nct] (Ban) Apă stătută.

bolotuga sf [At: ȘEZ. V, 33 / Pl: ~ugi / E: nct] (Reg) laz.

bolovan sm [At: CORESI, PS. 215 / V: (Mol) ~lohan, ~lojan / Pl: ~i, (rar) ~e sn / E: bg **БОЛАН**] 1 (Inv) Idol. 2 Piatră (grea și voluminoasă), rotunjită prin rostogolirea ei de ape Si: **pietroi**. 3 Bucată mare de pământ sau dintr-o materie oarecare Cf **bord**¹, **hordan**, **bloc**¹. 4 (Rar) Sloi mare de gheață. 5 (Reg) Dovleac.

bolovăneală sf [At: CADE / V: (reg) ~loha~, ~lăha~ / Pl: ~eli / E: **bolovăni** + -eală] 1-3 Bolovănire (1-3). 4 (Pop; if **bolohaneala**) Boală care provoacă umflarea sânilor la femei și a ugerelor la vaci.

bolovănel sm [At: PĂSCULESCU, L. P. 156 / Pl: ~ei / E: **bolovan** + -el] 1-2 (Șhp) Bolovan (2) (mic). 3 (Art) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. 4 (Art) Melodia după care se execută bolovănelul (3).

bolovăni [At: DELAVRANCEA, S. 64 / V: (reg) ~loha~, ~lăha~ / Pzi: ~nesc / E: **bolovan**] 1 vr A împrejmui cu bolovani (2). 2 vr (D. ochi) A holba. 3 vr (Mol; Buc; d. săni și ugere) A se umfla. 4 vr A se inflama. 5 vr (D. nori) A se îngrămădi.

bolovănire sf [At: DA ms / Pl: ~ri / E: **bolovăni**] 1 Împrejmuire cu bolovani. 2 Holbare. 3 (D. nori) Îngrămădire.

bolovănit, ~ă a [At: (sec. XVIII) MAG. IST. II, 150/11 / V: ~loha~ / Pl: ~iți, ~e / E: **bolovăni**] 1 Împrejmuit cu bolovani. 2 (D. ochi) Holbat. 3 (D. vite) Bolnav de bolovăneală (4).

bolovăniș sn [At: H IX, 387 / Pl: ~uri / E: **bolovan** + -iș] Teren pietros, plin cu bolovani.

bolovănos, ~oasă a [At: IORGA, N. R. A. 86 / Pl: ~oși, ~oase / E: **bolovan** + -os] 1 Cu bolovani. 2 (Fig; d. vorbire, stil) Necizelat (și puțin coerent).

bolozan sn [At: (a. 1693) HEM II, A. VI / V: (ivr) ~oro~, **buraz**~ / Pl: ~e, ~ale / E: nct] (Inv) Luntre mare Cf **caic**, **șaică**.

bolson sn [At: DN³ / Pl: ~oane / E: fr, sp **bolson**] Regiune joasă a unui desert montan, acoperită de roci detritice și mărginită de un abrupt stâncos.

bolșevic, ~ă [At: DA ms / V: (reg) **borșăvic**, **borșovic** / Pl: ~ici, ~ice / E: rs **БОЛШЕВИК**, fr **bolchevik**] 1 smf Adept al bolșevismului. 2 smf (Prt) Comunist. 3-4 a Care aparține bolșevismului sau bolșevicilor (1). 5-6 a Referitor la bolșevism sau la bolșevici. 7-8 a Propriu bolșevismului sau bolșevicilor.

bolșevism sn [At: DA ms / E: rs **БОЛШЕВИЗМ**, fr **bolchevisme**] Curent de gândire politică comunistă apărut în Rusia la începutul sec. XX.

bolșeviza vr [At: DA ms / Pzi: ~zez / E: **bolșevism** + -iza] 1-2 A (se) face bolșevic (1).

bolșevizare sf [At: DA ms / Pl: ~zări / E: **bolșeviza**] 1 Răspândire a bolșevismului. 2 Impunere (forțată) a bolșevismului.

bolșevizat, ~ă a [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: **bolșeviza**] 1 Pătruns de doctrina bolșevică. 2 Căruia i s-a impus (cu forța) bolșevismul.

bolt sn vz **bolta**

boltaș sm [At: IORGA, N. R. A. I, 205 / V: ~ldaș / Pl: ~i / E: **bolta** + -as] (Trs) Prăvăliaș Cf **bogasier**, **lipscan**.

bolta sf [At: (a. 1643) IORGA, D. B. 75 / V: (ivp) **boal**~, (reg) ~lda, (ivr) **bolt** sn, **bold** sn / Pl: ~li, ~e / E: srb **bolta**, mg **bol**] 1 Construcție cu partea superioară în formă de semicerc sau numai bombată. 2 Încăpere, gang sau galerie subterană cu tavanul arcuit. 3 Construcție de lemn sau metalică în formă de arc, pe care se sprijină plante agățătoare. 4 (Fig) Arc de verdeață format de ramurile copacilor. 5 Ghirlandă de flori în formă de arc. 6 (Inv) Înfoiere. 7 (Is) ~ta cerului sau ~ cerească Cer². 8 (Is) Cheie de ~ Piatra din mijlocul unei bolti (1) zidite, care le susține pe celelalte. 9 (Fig; ias) Partea cea mai importantă a unui lucru. 10 (Reg) Salbă de monede, pe care o poartă fetele pe cap. 11 (Inv) Beci. 12 (Reg) Prăvălie. 13 (Reg; if **boalta**, **bolt**) Tavanul pivniței. 14 (Reg; if **boalta**) Căruță cu coviltir. 15 (Atm; is) ~ **craniană** Partea superioară a cutiei craniene. 16 (Atm; is) ~ **palatină** Cerul-gurii.

boltașiu sm [At: DA ms / Pl: ~ii / E: srb **boltašija**] (Reg) Bogătaș.

bolta vr [At: DA ms / Pzi: ~esc / E: nct] (Buc) A scormoni prin apă pentru a speria peștele Cf **balaci**, **baltaci**, **bold**¹.

boltașită sf [At: (a. 1804) IORGA, S. D. XII, 157 / V: ~lda~ / Pl: ~te / E: **bolta** + -ita] (Trs) Negustoriță.

bolteală sf [At: DA ms / Pl: ~eli / E: **bolta** + -eală] Boltitură.

bolhăităș sm vz **bolhăităș**

bolți [At: GORUN, F. 156 / Pzi: ~tesc / E: **bolta**] 1 vt A da (unei construcții) formă de boltă (1). 2 vr A lua formă de boltă (1).

boltire sf [At: IORGA, C. I. II, 8 / Pl: ~ri / E: **bolți**] 1 Construire în formă de boltă (1). 2 (Inv) Bolta (1) cerului.

bolțiș sn [At: V. ROM. februarie 1934, 5 / Pl: ~uri / E: **bolta** + -iș] Boltitură.

bolți¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: **bolți**] Boltire (1).

bolți², ~ă a [At: (a. 1654) MSS. ap. GCR I, 172 / Pl: ~iți, ~e / E: **bolți**] 1 Ca o boltă. 2 (D. ochi) Înfundat în orbite.

bolțitură sf [At: MOLDOVAN, T. N. 37 / Pl: ~ri / E: **bolta** + -(i)tura] Partea boltită a unei construcții.

bolțită sf [At: GORJAN, H. IV, 150/20 / Pl: ~te / E: **bolta** + -ita] 1-2 (Șhp) Boltă (1) (mică). 3 (Trs) Odăiță (scundă) în fundul casei. 4 (Trs) Prăvălioară.

bolțui *vt* [At: COȘBUC AE. 18 / Pzi: ~esc / E: **bolta** + -ui] A săpa în formă de bolță (1).

bolțuire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: **bolțui**] Săpare în formă de bolță Si: **bolțui**¹.

bolțui¹ *sn* [At: MDA ms / E: **bolțui**] Bolțuire.

bolțui², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: **bolțui**] Care este construit în formă de bolță (1).

bolț *sn* [At: LTR / Pl: ~uri / E: ger **Bolzen**] Tijă (cilindrică) de metal pentru asamblarea elementelor unui utilaj.

bolțar *sm* [At: DEX² / Pl: ~i / E: **bolta** + -ar] Bucată de piatră sau de beton special fasonată pentru construirea bolților (1).

bolun¹ *sm* [At: H IV, 70 / Pl: ~i / E: nct] (Reg) Ciupercă gălbuie, unsuroasă la pipăit, care crește toamna pe locuri nisipoase Si: **burete-de-salcie**.

bolun², ~ă *a* [At: PLOPȘOR, V. O. / Pl: ~i, ~e / E: nct] (Reg) Blajin.

bolund, ~ă *smf*, *a* *vz* **bolând**

bolundariță *sn* *vz* **bolândariță**

bolunșag *sn* *vz* **bolonceag**

bolunzeală *sf* *vz* **bolânzeală**

bolunzește *av* *vz* **bolânzește**

bolunzi *v* *vz* **bolânzi**

bolunzie *sf* *vz* **bolânzie**

bolus *sn* [At: DN³ / Pl: ~uri / E: ger **Bolus**] Argilă fină, folosită ca diluant solid.

bolz *sm* *vz* **boz**

bolzit, ~ă *a* [At: CANDREA, T. O. / Pl: ~iți, ~e / E: **bold**² + -ir] (Reg) Cocosat.

bomb¹ *sm* [At: TOMESCU, GL. 267 / Pl: ~i / E: nct] (Olt) Zarzăr (Armeniaca vulgaris).

bomb², **boamba** *a* [At: MARIAN, INS. 199 / Pl: ~i, **boambe** / E: **bombăni**] (Rar; d. oameni) Care bombănește.

bomba *vt* [At: VLAHUTĂ, ap. TDRG / Pzi: ~bez / E: fr **bomber**] 1-2 A da sau a lua o formă arcuită convexă.

bombac *sn* *vz* **bumbac**

bombagist, ~ă *smf* [At: CUV. LIB. 22 XII 1934, 12/2 / Pl: ~isti, ~e / E: **bombă** + -ist] (Îrg) Atentator cu bombe Si: **bombagiu** (1).

bombagiu *sm* [At: DA ms / Pl: ~ii / E: **bombă** + -giu] (Îrg) 1 Bombagist. 2 Persoană care lansează știri senzaționale. 4 Vagabond. 5 Hoț. 6 Chefliu.

bombaj *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: **bombă** + -aj] 1 Transformare a unei suprafețe din plană în convexă. 2 Deformare a capacelor de tablă la conservele alterate.

bombament *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr **bombement**] Parte bombată a unui drum pavat sau asfaltat.

bombar *sm* [At: LB / V: **bum**~ / Pl: ~i / E: srb **bumbar**] (Ent; înv) 1-2 Bărzăun (1-2).

bombarda *vt* [At: ALECSANDRI, T. 762 / Pzi: ~dez / E: fr **bombarder**] 1 A arunca (mai multe) proiectile (explozive) asupra unei ținte. 2 (Fiz) A proiecta particule elementare (neutroni, protoni etc.) asupra unor nuclee atomice. 3 (Fig) A supune (pe cineva) unui număr mare de întrebări, cereri etc. 4 (Frî) A numi (pe cineva) prin intervenții într-o funcție înaltă.

bombardament *sn* [At: DA ms / Pl: ~e / E: fr **bombardement**, it **bombardamento**] 1 Aruncare de proiectile (explozive) Si: **bombardare** (1). 2 (Fiz) Proiectare de particule elementare asupra unui nucleu atomic Si: **bombardare** (2). 3 (Fig) Număr mare de întrebări, cereri etc.

bombardar *sm* [At: ȘINCAI, HR. II, 24/15 / Pl: ~i / E: **bombarda** + -ar] 1-2 (Înv) Persoană care face sau mănuieste bombarde (1-2).

bombardare *sf* [At: MAIORESCU, D. II, 76 / Pl: ~dări / E: **bombardare**] 1-3 Bombardament (1-3).

bombardarisi *vt* [At: (a. 1819) URICARIUL VII, 74 / Pzi: ~sesc / E: nct] (Grî) 1-3 A bombardă (1, 3, 4).

bombardă *sf* [At: ȘINCAI, HR. III, 142/38 / Pl: ~de, (înv) ~dele / E: fr **bombarde**] 1 (În evul mediu) Mașină de război cu care se aruncau proiectile (grele) asupra fortificațiilor. 2 (Înv) Tun de mare calibru Si: (înv) **balimez**.

bombardier [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 108, 12/7 / Pl: (1) ~e, (2) ~i / E: fr **bombardier**] 1 *sn* Avion de bombardament (1). 2 *sm* Aviator care lansează bombe din bombardier (1).

bombardon *sn* [At: DEX² / Pl: ~oane / E: fr **bombardon**] Contrabas de alamă, ca o mare trompetă cu piston.

bombare *sf* [At: DEX² / Pl: ~bări / E: **bomba**] Arcuire convexă.

bombast, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: ~aști, ~e / E: ger **bombast**] (Rar) Bombastic.

bombastic, ~ă *a*, *av* [At: DA ms / Pl: ~ici, ~ice / E: ger **bombastich**] 1-2 (D. vorbe, stil etc.) Emfatic (1-2).

bombasticism *sn* [At: CĂLINESCU, I. 207 / Pl: ~e / E: **bombastic**] Atitudine bombastică.

bombat¹, ~ă *a* [At: CAZIMIR, GR. 30 / Pl: ~ati, ~e / E: **bomba**] (Rar) 1 Convex. 2 Umflat.

bombat², ~ă *a* [At: ECONOMIA, 142 / Pl: ~ați, ~e / E: **boambă** + -at] (Înv; d. pomi) Cu fructe boabe.

bombă *sf* [At: NECULCE, ap. LET. II, 430/13 / V: **boam**~ / Pl: ~be, (înv) **boambe** / E: fr **bombe**] 1 Proiectil încărcat cu materie explozivă, incendiară etc., care se aruncă asupra unor obiective. 2 Dispozitiv de distrugere prin explozie. 3 (Îs) ~ **atomică** (sau **nucleară**) Bombă cu o putere de distrugere foarte mare, care folosește energia nucleară. 4 (Reg) Bolovan mare, rotund Si: **stoampă**. 5 (Pop; îf **boamba**) Bilă. 6 (Îs) ~ **vulcanică** Bucată de lavă aruncată în aer și rotunjită prin învârtirea în atmosferă. 7 (Fiz; îs) ~ **calorimetrică** Vas rezistent de metal, întrebuintat pentru determinarea căldurii de ardere a unei substanțe. 8 (Spt; fig) Lovitură puternică de minge. 9 (Fig) Știre senzațională. 10 (Fig) Moment critic. 11 (Înv; fig) Locuință subterană. 12 (Fig) Cameră insalubră. 13 (Arg) Ascunzătoare pentru hoți și vagabonzi. 14 (Arg; fig) Speluncă. 15 (Arg; îf **boamba**) Pahar cu rachiu. 16 (Frm) Chef dezlănțuit.

bombăi *vi* [At: MARIAN, INS. 147 / Pzi: ~esc / E: **bombăni** css] (Reg) A bombăni (2).

bombăială *sf* [At: MDA ms / Pzi: ~ieli / E: **bombăi**] (Reg) Bombăneală.

bombăire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: **bombăi**] (Reg) Bombănire.

bombăit, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: **bombăi**] (Reg) Care este bombănit.

bombăitura *sf* [At: CANTEMIR, IST. 310 / Pl: ~ri / E: **bombăi**] (Reg) Bombănire.

bombăneală *sf* [At: DA ms / Pl: ~eli / E: **bombăni** + -eală] 1 Bombănire (2). 2 Cicălire.

bombăni [At: LB / V: ~boni, **bum**~ / Pzi: ~esc / E: fo] 1 *vi* (Înv; d. albine) A bâzâi. 2 *vi* A vorbi singur, încet și greu inteligibil (cu nemulțumire) Cf **murmura**, **mormăi**, **bolborosi**, (pop) **cârâi**. 3 *vt* (D. copii mici) A scoate sunete nearticulate. 4 *vt* A-și arăta nemulțumirea prin vorbe spuse pentru sine.

bombănire *sf* [At: SADOVEANU, SĂM. III, 684 / Pl: ~ri / E: **bombăni**] 1 (Înv) Bâzâit de albine. 2 Vorbire înceată și greu inteligibilă (prin care cineva își manifestă nemulțumirea). 3 (Fig) Zgomot surd.

bombănit¹ *sn* [At: SADOVEANU, ap. CADE / E: **bombăni**] Bombănire (2).

bombănit², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: **bombăni**] (D. cuvinte) Încet și neinteligibil din cauza nemulțumirii.

bombănitor, ~oare *a* [At: MACEDONSKI, O. I, 254 / Pl: ~i, ~oare / E: **bombăni** + (i)tor] Care bombănește (2).

bombănitura *sf* [At: CANTEMIR, IST. 310 / V: (pop) **bobaet**~, (reg) ~bon~ / Pl: ~ri / E: **bombăni** + -(i)tura] (Rar) Bombănire.

bombărie *sf* [At: TOMESCU, GL. 267 / Pl: ~ii / E: **bomb** + -arie] (Reg) Multime de zarzări.

bombăriță *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: ~te / E: **bombar** + -iță] (Ent; reg) Bățan.

bombetă *sf* [At: DN³ / Pl: ~te / E: fr **bombette**] (La nave) Lampă de semnalizare.

bombeu *sn* [At: LTR / Pl: ~ri / E: fr **bombé**] 1 Vârful bombat al încălțăminte. 2 (Îe) A **călca** (pe cineva) **pe** ~ sau **a turti** ~ (cuiva) A deranja. 3 (Îae) A ofensa.

bombic *sn* [At: ȘEZ. VII, 177 / Pl: ~ice, ~uri / E: nct] (Reg) Bolovan rotund Cf *bobic*².

bombicat, ~ă *a* [At: COMAN, GL. / Pl: ~ați, ~e / E: nct] (Reg) Supărat pe cineva.

bombir *sm* [At: ALEXICI, L. P. I, 201 / Pl: ~i / E: nct] (Reg) Plantă nedefinită mai îndepoarte Cf *bobir*.

bombiță¹ *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: ~te / E: *boamba*¹ + -iță] 1-2 (Șhp) Boambă¹ (1) (mică).

bombiță² *sf* [At: CAZIMIR, GR. 80 / Pl: ~te / E: *bomba*¹ + -iță] 1-2 (Șhp) Bombă (cu putere mică de distrugere).

bombiță³ *sf* [At: TOMICI, C. A. II, III / Pl: ~te / E: nct] (Reg) Vierme de mătase.

boomboană¹ *sf* [At: GORJAN, H. I, 81/5 / Pl: ~ne / E: ctm *boboană* + *bombăni*] (Reg) Boboană (1).

boomboană² *sf* [At: NEGRUZZI, S. III, 70 / V: (inv) *bonbon* *sn* / Pl: ~ne / E: fr *bonbon*] 1 Mic produs de cofetărie (cu suprafața exterioară tare, fabricat din sirop de zahăr, ciocolată etc., de diverse forme și culori. 2 (Fig; fam) Copil sau lucru dragălaș Si: *bombonea* (3), *bombonica* (3). 3 (Fig; fam) Persoană plină de solitudine Si: *bombonea* (4), *bombonica* (4). 4 (Fig; ie) (Ultima) ~ pe colivă Știre proastă. 5 (Fig; fae) Element negativ care se adaugă unei situații dificile.

boomboanță *sf* [At: PITIȘ, ȘCH. I, 108 / V: (ivr) *boboa*~, *borboa*~ / Pl: ~te / E: nct] (Trs) Bomboană (1).

bomboci *vi* [At: ALAS 5 VI 1938, 7/4 / Pzi: ~cesc / E: ns cf *bombăni*] (Reg) A flecări.

bombolie *sf* [At: DENSUȘIANU, T. H. / Pl: ~ii / E: nct] (Trs) Măciulie.

bombonar *sm* [At: KLOPȘTOK, F. 118 / Pl: ~i / E: *boomboană* + -ar] 1 Persoană care face bomboane (1). 2 Persoană care vinde bomboane (1).

bombonea *sf* [At: DA ms / Pl: ~ele / E: *boomboană* + -ea] 1-2 (Șhp) Bomboană (1) (mică). 3-4 (Fig; fam) Bomboană (2-3). 5 (Fam) Iubită.

bombonel *sm* [At: BASARABESCU, ap. CADE / Pl: ~ei / E: *boomboană* + -el] 1-2 (Șhp) Bomboană² (1) (mică). 3 (Irn) Bărbat cumsecade (și cam naiv).

bombonerie *sf* [At: DN² / Pl: ~ii / E: fr *bonbonnerie*] Magazin unde se vând bomboane.

bomboni¹ *v* *vz* *bombani*

bomboni² *v* *vz* *boboani*

bombonica *sf* [At: DA ms / Pl: ~ici / E: *boomboană* + -ica] 1-2 Bombonea (1-2). 3-4 (Fig; fam) Bomboană (2-3). 5 (Fam; arg; irn) Cochetă.

bombonieră *sf* [At: DA / P: ~ni-e~ / Pl: ~re / E: fr *bombonière*] 1 Vas sau cutie unde se păstrează bomboanele. 2 Conținutul unei bomboniere (1). 3 (İfm) Căsuță aranjată cu gust Cf *cuib*.

bomborat, ~ă *a* [At: COMAN, GL. / Pl: ~ari, ~e / E: nct] (Reg) Bosumflat.

bomborele *sfp* [At: VICIU, COL. 136 / E: nct] (Reg) Grăunte.

bomboriță *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: ~te / E: nct] (Reg) Femeie mânăoasă.

bomboti *vi* [At: DA ms / Pzi: ~esc / E: nct] A bolborosi.

bombușcă *sf* *vz* *bumbușcă*

bombuță *sf* [At: DA ms / Pl: ~te / E: *boamba*¹ + -uță] 1-2 (Șhp) Bombiță (1-2).

bombyx *sm* [At: DN² / Pl: ~ycși / E: fr, lat *bombyx*] Gen de fluturi care cuprinde specia ce dă viermele de mătase și pe cele înrudite cu aceasta.

bomfaier *sn* [At: DN² / A și: *bomfaier* / Pl: ~e / E: ger *Bogenfeilen*, eg *bonfire*] 1 Ferăstrău de mână pentru tăiat metale. 2 (İs) *Pânză* sau *lama de ~* Lama bomfaierului (1).

bompres *sn* [At: DA ms / Pl: ~e, ~uri / E: it *bompresso*] Catarg ușor înclinat față de orizontală, la prora unei corăbii.

bon¹ *sn* [At: I. IONESCU, D. 304 / V: (rar) *bun* / Pl: ~uri / E: fr *bon*] 1 (Șis ~ de *tezaur*) Obligație emisă de stat pentru sume împrumutate pe termen scurt, pentru care statul plătește dobândă. 2 Bilet provizoriu pe baza căruia se eliberează o marfă, un bun etc. Si: *chitanță*. 3 Hartie de valoare emisă de stat sau de o instituție financiară recunoscută de stat.

bon² *sn* *vz* *boană*

bonapartism *sn* [At: DN² / E: fr *bonapartisme*] 1 Dictatură instaurată în Franța de Napoleon Bonaparte. 2 Atașament față de conducerea lui Napoleon Bonaparte.

bonapartist, ~ă [At: DN² / Pl: ~iști, ~e / E: fr *bonapartiste*] 1 *a* Care aparține bonapartismului (1). 2 *a* Referitor la bonapartism (1). 3 *smf* Adept al bonapartismului (1).

bonă *sf* [At: D. ZAMFIRESCU, R. 24 / Pl: ~ne / E: fr *bonne*, ger *Bonne*] Femeie angajată pentru a crește copiii și a-i învăța o limbă străină.

bonăi *vi* [At: DA ms / Pzi: ~esc / E: nct] (İnv; d. albine) A bâzâi.

bonăit *sn* [At: CHEST. VI, 19/30 / Pl: ~uri / E: *bonăi*] (İnv) Bâzâit.

bonbon *sn* *vz* *boomboană*

bonc¹, **boancă** *a* [At: DAMÉ, T. 68 / Pl: ~nci, *boance* / E: nct] (D. oi) Fără dinți.

bonc²(a) *i* [At: DELAVRANCEA, H. T. 92 / E: fo] 1 Cuvânt care imită zgomotul produs de bătaia ciocanului. 2 Cuvânt care imită zgomotul împiedicării cuiva.

boncă *sf* [At: MARIAN, NA. 280 / Pl: ~nce / E: nct] (Bot; Mol) Floare nedefinită mai îndepoarte.

boncăi [At: PRAV. MOLD. 10/2 / V: ~coi, *bun*~, ~alăi, ~ați / Pzi: ~esc / E: ns cf srb *bukati*] 1-2 *vir* (D. cerbi și bovine) A boncălui. 3-4 *vir* (D. cerbi și bovine) A scoate sunete specifice când sunt furioase. 5-6 *vir* (D. copii) A urla. 7 *vt* (D. oameni) A frământa pâine bombăind.

boncăire *sf* [At: DA ms / V: ~coi~, *bun*~, *buncoire* / Pl: ~ri / E: *boncăi*] 1 Boncăluire. 2 (D. cerbi și bovine) Emite de răgete furioase Cf *boncăi*. 3 Urlat.

boncăi¹ *sn* [At: DOINE, 291 / Pl: ~uri / E: *bocăni*] 1-3 Bocăire (1-3).

boncăi², ~ă *a* [At: RETEGANUL, TR. 191 / Pl: ~iți, ~e / E: *boncăi*] (D. aluat) Frământat de cineva care bombăne.

boncăitura *sf* [At: DA ms / V: ~coi~, ~ăluțura / Pl: ~ri / E: *boncăi* + -tura] 1-3 Boncăire (1-3).

boncălai *v* *vz* *boncăi*

boncălaire *sf* *vz* *boncăire*

boncălau *sm* [At: DA ms / Pl: ~ăi / E: nct] (Reg) Om prost.

boncăli *v* *vz* *boncăi*

boncălui *vir* [At: H. I, 99 / Pzi: ~esc / E: nct] 1-2 (D. cerbi și bovine) A scoate sunete specifice rasei în perioada de rut Si: *a boncăi* (1). 3-4 A boncăi (2). 5-6 (D. oameni) A urla. 7-8 (D. oameni) A mormăi.

boncăluire *sf* [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *boncălui*] 1 (D. cerbi și bovine) Emite de sunete specifice în perioada de rut Cf *boncălui* (1). 2 Boncăire (2). 3 Urlat. 4 Mormăit.

boncăluit *sn* [At: SADOVEANU, V. F. 31 / Pl: ~uri / E: *boncălui*] 1-4 Boncăluire (1-4). 5 Răget specific, scos de cerbi și bovine în perioada de rut. 6 (La cerbi) Perioadă de rut. 7 (Fig) Sunet prelung emis de un instrument de suflat.

boncăluțura *sf* *vz* *boncăitura*

boncăni *vi* [At: RĂDULESCU-CODIN, L. / Pzi: ~nesc / E: *bonc(a)* + -ani] 1 A bocăni. 2 A rage.

boncănire *sf* [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *boncăni*] 1 Bocănire. 2-3 Boncănit (1-2).

boncănit *sn* [At: DA ms / Pl: ~uri / E: *bocăni*] 1 Mugetul cerbului în perioada de rut. 2 Perioada de rut la cerbi.

boncănitura *sf* [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *boncăni* + -tura] 1-3 Boncănire (1-3).

bonciag *sn* [At: KLEIN, D. / Pl: ~uri / E: nct] (İrg) 1 Cucută (*Conium maculatum*). 2 (İs) *Fiscan de ~* Jucărie făcută de copii din cucută, ca un instrument de suflat.

boncoi *v* *vz* *boncăi*

boncoire *sf* *vz* *boncăire*

boncoit *sn* *vz* *boncăit*

boncoitură *sf* *vz* *boncăitura*

bond *sn* [At: DN² / Pl: ~uri / E: fr *bond*] Salt al avionului la o aterizare incorectă.

bonda-donda *sf* [At: PAMFILE, J. I / E: ctm **bombăni** + **dondăni**] Trăncăneală.

bondalău *sm* [At: CHEST. VI, 30/23 / Pl: ~ăi / E: nct] (Reg) Bondar (2).

bondar *sm* [At: H I, 59 / V: **bân~**, **bân~**, **bândaur**, **bun~**, **~ngar** / Pl: ~i / E: fo] 1 Insectă himenopteră mare, asemănătoare cu albina Si: **bărzaun** (**Bombus**). 2 (Pop) Insectă mare care bâzâie Si: (reg) **bondalau**. 3 (Ent; Mol) Gărgăun (**Vespa crabro**). 4 Tăun (**Tabanus**). 5 Musca-calului. 5 (Ent) Trântor. 6 (Ent) Cărbuș (**Melolontha melolontha**). 7 (Pop; ics) **De-a ~u** Joc de copii în care unul bâzâie ca bondarul și lovește tare peste palma întinsă a altuia, care trebuie să-l atingă imediat pe cap.

bondaric *sm* [At: BĂCESCU, P. / Pl: ~ici / E: nct] (lht; reg) Ghiborț (**Acerina cernua**).

bondă *sf* **vz** **bundă**

bondăni *vi* [At: NĂDEJDE, ap. TDRG / Pzi: ~nesc / E: **bondari** css] A bondări.

bondăraș *sm* [At: MARIAN, INS., 193 / Pl: ~i / E: **bondar** + **-aș**] 1-12 (Șhp) Bondar (1-6) (mic).

bondăresc, **~ească** *a* [At: DDRF / Pl: ~ești / E: **bondar** + **-esc**] (Îs) **Viespe ~ească** Gărgăun (**Vespa crabro**).

bondări *vi* [At: PAMFILE, J. I / V: ~ani / Pzi: ~resc / E: **bondar**] A bâzâi (ca bondarul) Si: **a bondări**.

bondărici *sm* [At: DA ms / Pl: ~i / E: **bondar** + **-ici**] 1-2 Bondar (1) (mic).

bondărime *sf* [At: DONICI, ap. CADE / Pl: ~mi / E: **bondar** + **-ime**] Mulțime de bondari (1).

bondăroi *sm* [At: MARIAN, INS. 577 / Pl: ~ / E: **bondar** + **-oi**] 1-12 (Șdp) Bondar (1-6) (mare).

bonderiza *vt* [At: DN² / Pzi: ~zez / E: fr **bondériser**] (Teh) A supune operației de bonderizare.

bonderizare *sf* [At: DN² / Pl: ~zări / E: fr **bonderisation**] (Teh) Operație de fosfatare a unor metale pentru a le proteja de rugină.

bondisa *vi* [At: DN³ / Pzi: ~sez / E: ns cf fr **bondir**] (D. avioane) A face bonduri.

bondită *sf* **vz** **bundița**

bondoc, **~oacă** [At: I. GOLESCU, ap. ZANNE, P. VIII, 673 / V: **bunduc**, **~ă**, **bundac** / Pl: ~oci, ~oace / E: tc **bunduk**] 1-2 *smf*, *a* (Om care este) scurt și îndesat. 3 *sm* (Reg; ff **bunduc** sau **bundac**) Stâlp care sprijină coasta prispei Si: **taras**.

bondocel, **~ea** *a* [At: TEODORESCU, P. P. 562 / Pl: ~ci, ~e / E: **bondoc** + **-el**] 1-2 (Șhp) (Cam) bondoc.

bondojci *sm* [At: DA ms / E: nct] (Bot; reg) Copăcel cu buchete de flori albe.

bondră *sf* [At: BUNGARIU, N. / Pl: ~re / E: nct] (Trs) Femeie mută și neputincioasă Si: (pop) **teapa-leapra** Cf **bondriș**, **bondroș**.

bondrăș *sm* [At: MARIAN, INS. 348 / Pl: ~i / E: nct] (Ent) Tăun (**Tabanus**) Cf **bondret**, **bondar**.

bondrânjeală *sf* [At: BUGNARIU, N. / Pl: ~eli / E: **bondârânji** + **-eală**] (Reg) Lucru de clacă.

bondrânji *v* [At: DA / V: ~nți / Pzi: ~jesc / E: **bondraș**] A lucra mult și cu stângăcie la ceva neînsemnat.

bondrăș *sm*, *a* [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~i / E: nct] 1-2 (Trs) Prostănac.

bondrânți *v* **vz** **bondrânji**

bondret *sm* [At: N. LEON, MED. 126 / V: ~ete / Pl: ~i / E: nct] (Ent) 1 Larva viermelui de mătase. 2 Vierme mare. 3 Vierme din lemne putrede. 4 (Reg) Vierme apărut într-un abces dentar, din larvele depuse de muște Si: **carete**.

bondriș *sm* [At: VICIU, GL. / V: ~roș / Pl: ~i / E: mg **bondrus**] 1 (Reg) Om îmbrăcat greu, care merge încet. 2 (Reg) Om mascat care umblă după „crai” la Crăciun Cf **irod**, **brezaie**. 3 Om urât Si: **pocitanie**. 4 (Îvp) Nebun. 5 (Îvp; îs) **Săptămâna ~ilor** Săptămâna albă Si: **săptămâna nebulilor**.

bondroș *sm* **vz** **bondriș**

bonet *sn* **vz** **bonetă¹**

bonetă¹ *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 15 / V: ~et *sn* / Pl: ~te / E: fr **bonnet**] 1 Acoperământ de cap făcut din material textil, fără boruri sau cozoroc

Cf **bereta**, **tichie**, **scufiță**, **caită**. 2 (Îs) ~ **frigiana** Căciuliță de lână cu vârful îndoit înaintea, devenită, în timpul Revoluției Franceze, simbol al libertății.

bonetă² *sf* [At: DN² / Pl: ~te / E: eg **bonnet**, fr **bonnette**, it **bonnetta**] (Mrn) Velă ajutătoare, întinsă numai pe vreme bună lângă velele pătrate.

bonetel *sn* [At: CAZIMIR, GR. 88 / Pl: ~e / E: **bonet** + **-el**] 1-2 (Șhp; rar) Bonetă (1-2).

bonetică *sf* [At: CONTEMPORANUL IV, 393 / Pl: ~tele / E: **bonetă** + **-ica**] 1-2 (Șhp) Bonetă (1) (mică) Si: **bonetel** (1-2).

bong *i* [At: DA ms / E: fo] Cuvânt care redă sunetul unui metal lovit.

bongar *sm* **vz** **bondar**

bonghini *vt* [At: VISSARION, B. 307 / Pzi: ~nesc / E: nct] 1-2 A (se) încovoia.

bongoase *sfp* [At: CREANGĂ, GL. / E: nct] 1 (Mol) Povești hazlii Si: **istorioare**. 2 (Reg) Vrajitorii.

bongoi *sm* [At: MARIAN, INS. 193 / Pl: ~ / E: nct] (Ent) Bărzăun (**Bombus**).

bongos *sn* [At: DEX² / Pl: ~uri / E: sp **bongos**] Instrument de percuție conic sau cilindric.

bongos *sn* **vz** **gombos**

bongută *sf* [At: BUGNARIU, N. / Pl: ~te / E: **boangă** + **-ută**] 1-2 (Trs; șhp) Boangă (mică).

bonier *sn* [At: DA ms / P: ~ni-er / Pl: ~e / E: **bon** + **-ier**] Carnet de bonuri¹ (2).

bonifica *vt* [At: DA / Pzi: **bonific** / E: fr **bonifier**] 1 A scădea dintr-o factură o sumă oarecare (ca despăgubire pentru lipsa la o marfă, pentru o pierdere sau deteriorare întâmplătoare). 2 A face rabat.

bonificare *sf* [At: DA ms / Pl: ~cări / E: **bonifica**] 1 Scădere dintr-o factură a unei sume de bani. 2 Sumă de bani care compensează o daună sau reprezintă o reducere Si: **bonificație**.

bonificație *sf* [At: DA ms / Pl: ~ii / E: fr **bonification**] 1 Bonificare (2). 2 (Spt) Avantaj acordat primilor clasați într-o cursă ciclistă pe etape, prin scăderea unor minute sau secunde din timpul realizat în etapa respectivă.

bonita *vt* [At: ENC. AGR. / Pzi: ~tez / E: ns cf **bonitate**] A determina valoarea economică a unui bun din gospodărie (mai ales capacitatea agricolă a solului).

bonitare *sf* [At: LTR / Pl: ~tări / E: ns cf **bonitate**] 1 Determinare a calității. 2 Clasificare după calitate. 3 Apreciere complexă a unui animal în vederea selecției Si: **bonitură**. 4 (Îs) ~a **apelor** Determinarea valorii economice a unui curs de apă, a unui iaz etc.

bonitate *sf* [At: T. POP, D. J. 38 / Pl: ~tări / E: ger **Bonität**] 1 Solvabilitate. 2 Valoarea economică a unui bun din gospodărie (teren, apă etc.).

bonită *sf* [At: DN³ / Pl: ~te / E: fr **bonite**] Specie de pește din care face parte tonul.

bonitor *sm* [At: LTR / Pl: ~i / E: fr **boniteur**] Specialist în bonificare (mai ales a calității animalelor de reproducție).

bonitură *sf* [At: ENC. AGR. / Pl: ~ri / E: **bonita** + **-tură**] (Zth) Bonitare (3).

bonjur [At: NEGRUZZI, S. III, 58 / Pl: (1-3) ~uri, (2) ~i / E: fr **bonjour**] 1 *sn* (Frm) Cuvânt de salut echivalent cu „bună ziua”. 2 *sm* (Rar) Bonjurist. 3 *sn* Haină purtată de bonjuriști.

bonjurism *sn* [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 126 / Pl: ~e / E: **bonjur** + **-ism**] Ansamblul concepțiilor și manifestărilor bonjuriștilor.

bonjurist *sm* [At: ALECSANDRI, ap. CADE / Pl: ~iști / E: **bonjur** + **-ist**] Nume dat, după 1830, tinerilor români care studiaseră în Franța.

bonom, **~ă** *smf*, *a* [At: DA ms / Pl: ~i, ~e / E: fr **bonhomme**] 1-2 (Om) cumsecade și credul (cu gusturi și purtări simple).

bonomie *sf* [At: KLOPŠTOCK, F. 124 / Pl: ~ii / E: fr **bonhomie**] Caracter de bonom.

bonsai *sm* [At: MDA ms / Pl: ~ / E: jap **bonsai**] Arbore decorativ pitic (obținut prin tehnici speciale de tăiere și legare a ramurilor).

bonsoar *sn* [At: DA ms / V: ~oir / E: fr **bonsoir**] (Frm) Bună seara.

boni¹ *sn* [At: ALECSANDRI, T. 1618 / V: **bunt** / Pl: ~uri / E: pn **bont**, **bunt**] (Mol; înv) Răzvrătire.

bont², **boantă** a [At: ODOBESCU, ap. TDRG / Pl: ~nți, **boante** / E: nct] 1 Fără vârf. 2 Cu vârful tocit. 3 (D. degete și membre) Scurt și gros. 4 (D. membre) Ciung. 5 (D. oameni) Gras.

bontăș sm [At: ALECSANDRI, T. 1772 / V: **bun~** / Pl: ~i / E: **bont¹** + -aș] (Mol; înv) Răzvrătit.

bontă sf vz **bundă**

bontăi v vz **bontăni**

bontăneală sf [At: I. CR. III, 251 / Pl: ~eli / E: **bontăni** + -eală] (Reg) 1 Ciocănire. 2 Bătaie. 3 Burzuluială.

bontăni vi [At: CREANGĂ, ap. DDRF / V: ~ai / Pzi: ~nesc / E: nct] (Reg) A ciocăni.

bontănire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: **bontăni**] (Reg) Ciocănire.

bontănit, ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: **bontăni**] (Reg; d. obiecte de metal) Care este ciocănit².

bontănitură sf [At: SBIERA, P., 170 / Pl: ~ri / E: **bontăni** + (i)tură] (Reg) Ciocănitură.

bontău¹ sn [At: VAIDA / Pl: ~ai / E: pbl mg **bontó**] (Reg) Broască pe care stă așezată roata morii cu capătul exterior.

bontău² sn [At: COMAN, GL. / Pl: ~ai / E: nct] (Reg) Barcă.

bontă vt [At: DEX² / Pzi: ~tesc / E: **bont²**] A teși muchiile unui obiect, dându-i formă cilindrică.

bontire sf [At: DEX² / P: ~ri / E: **bontă**] Teșire a muchiilor unui obiect Si: **bontit¹**.

bontit¹ sm [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: **bontă**] Bontire.

bontit², ~ă sm [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: **bontă**] (D. muchiile unui obiect) Teșit².

bonton sn [At: VLAHUȚĂ, P. 136 / E: fr **bonton**] (Frm) Cod de manieră elegantă al finalității societății.

bontorog, ~oagă a [At: DAMÉ, T. / Pl: ~ogi, ~oage / E: ctm **bont²** + **șontorog**] 1-3 Bont² (1-3). 4 Șchiop.

bontreci sn [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~uri / E: nct] (Reg) Obiect cu care se desfundă luleaua.

bont¹ sn [At: STANCU, D. / Pl: ~uri / E: nct] (Reg) 1 Vârf. 2 Sfârc.

bontat, ~ă a [At: CV, 1951, nr. 1, 37 / Pl: ~ați, ~e / E: nct] Supărat.

bonz sm [At: ALECSANDRI, P. III, 84 / Pl: ~i / E: fr **bonze**] 1-2 Preot (sau călugăr) budist. 3 (Fig) Personaj de vază.

bonzar sm [At: LB / V: **bân~**, **bun~** / Pl: ~i / E: nct] (Ent; reg) 1 Bărzăun (*Bombus*). 2 (Îc) ~negru Viespe țigănească (*Bombus lapidamis*). 3 Gărgăun (*Vespa crabro*). 4 Tăun (*Tabanus*). 5 Streche. 6 Musca-calului Si: ~ de vite; **bonzărăș** (6).

bonzai v vz **băzai**

bonzălău sm [At: MARIAN, INS. 347-348 / Pl: ~ai / E: **bonzai** + -alău] (Ent; reg) Tăun.

bonzărăș sm [At: MARIAN, INS. 194 / Pl: ~i / E: **bonzar** + -aș] (Ent; șhp) 1-6 Bonzar (1-6).

bonzaro sm [At: MARIAN, INS. 194 / Pl: ~ / E: **bonzar** + -oi] (Ent) Bărzăun.

boogie-woogie sn [At: DEX² / P: **bughi-ughi** / E: eg **boogie-woogie**] 1 Stil de jazz foarte ritmat, apărut în 1930 în SUA. 2 Dans în stilul boogie-woogie (1). 3 Melodie în stilul boogie-woogie (1).

bookmaker sm [At: DA ms / P: **bucmeicăr** / Pl: ~i / E: eg **bookmaker**] (La cursele de cai) Intermediar de pariuri.

boolean, ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~eni, ~ene / E: **Boole** + -an] 1-2 Care aparține matematicianului George Boole (sau teoriilor sale). 3 Referitor la George Boole. 4 (Îs) *Variabila ~ă* Variabilă care poate lua valori ce se exclud reciproc (de exemplu 0 și 1).

boom sn [At: DEX² / P: **bun** / E: eg **boom**] 1 Denumire dată unei perioade de avânt economic, când producția crește și șomajul scade. 2 Creștere rapidă a valorilor pe piață. 3 (Îs) ~militar Avânt artificial al producției, provocat de militarizarea economiei. 4 (Spt) Acțiune ofensivă.

boor sm vz **bour**

boos a [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~oși / E: **bou** + -os] (Reg) Prost ca un bou.

booster sn [At: DN³ / P: **buster** / Pl: ~e / E: eg **booster**] 1 (La locomotivele cu abur) Motor cu abur auxiliar folosit pentru mărirea forței de tracțiune. 2 (Elt) Generator auxiliar pentru creșterea tensiunii.

bop sn [At: DN³ / P: **bap** / V: **bep~** / E: eg **be-bop**] Stil de jazz care folosește armoniile cromatice și disonante.

bopsai sn [At: CV, 1951, nr. 3, 44 / Pl: ~e / E: nct] (Pop) Măncare țărănească din mălai și jumări de porc, amestecate și prăjite.

bor¹ sn [At: DA / Pl: nct / E: fr **bore**] (Chm) Element chimic, semimetale negru-cenușiu, cristalin.

bor² sn [At: DN² / Pl: ~uri / E: fr **bord**] Margine (circulară răsfrântă) care înconjoară calota pălăriei.

bor³ sn vz **bord**

bor⁴ vz **bour**

bor⁵, **boară** a [At: APOLZAN, P. I, 194 / Pl: ~i, **boare** / E: nct] (Reg; pbl) Răsfânt.

borb, **boară** a [At: VAIDA / Pl: ~i, **boare** / E: nct] (Trs; rar) 1 Albastru. 2 Vântat (1).

bora smi [At: DN² / Pl: nct / E: it, fr **bora**] Vânt puternic, uscat și rece, care bate, iarna, dinspre munte spre mare, mai ales pe coastele de nord-est ale Mării Adriatice și Mării Negre.

borabăr sm [At: CV, 1951, nr. 3, 43 / V: ~răb~ / Pl: ~i / E: nct] (Reg) Vagabond.

borace sns [At: PONI, CH. 193 / E: it **borace**] (Înv) Borax.

boraci¹ smp [At: ARH. OLT. XI, 258 / E: nct] (Reg) Copii mulți și mici.

boraci² sn [At: DN² / Pl: ~ace / E: ns cf ger *Bohrer*] Unealtă portabilă, manuală, prevăzută cu un burghiu acționat de o roată cu clichet pentru găurirea pieselor metalice mari, greu transportabile.

boracit sn [At: DN³ / Pl: ~uri / E: fr **boracite**] Borat de magneziu incolor sau vântat, foarte dur, folosit în industria chimică.

boraginacee sfp [At: DEX² / E: fr **boraginacées**] 1 Familie de plante erbacee, cu tulpinile acoperite cu peri, cu inflorescențe și cu fructele formate din patru nucule cu câte o sămânță. 2 (Lsg) Plantă din familia boraginaceelor (1).

borala sf [At: DA ms / Pl: ~reli / E: **bori** + -(e)ală] 1 (Pop) Vărsătură. 2 (Reg) Spermă.

borană¹ sf [At: DA ms / V: **bur~** / E: rs **буря**] Furtună.

borană² sf vz **boroană**

borandoi sn vz **borândău**

borangie sn [At: (a. 1761) DOC., ap. ȘIO / V: (înv) **bur~**, **burangiu**, **burun~**, **burungiu**, ~gin, **boronciuc**, ~runciuc / Pl: ~uri / E: tc **bürüncük**] 1 Fir de mătase depănat de pe gogoșile opărite ale viermilor de mătase. 2 Țesătură din borangie (1), făcută în casă. 3 (Pop; îs) *Trasură de ~* Borangie rezultat dintr-o strachină de gogoși, înainte de a fi făcut scul. 4 (Îc) *A se alege ~ul (de ceva)* A se alege alege praful de ceva. 5 (Pop; îs) *Gândac de ~* Vierme de mătase. 6 (Lpl) Diferite feluri de țesături de borangie (1). 7 (Bot) Tortițel.

borangin sn vz **borangie**

boranță sf [At: COSTINESCU / V: ~ață / Pl: ~te / E: ns cf ucr *бурчанник*, pn *borak*, *burak*, rs *бурячник*, srb *борижино*] (Bot) Limba mielului.

borăș sm vz **zborăș**

borat sm [At: DA ms / Pl: ~ați / E: fr **borate**] (Chm) Sare a acidului boric.

boratec sm vz **broatec**

borată sf vz **boranță**

borax sn [At: ORBONAȘ, MEC. 384 / Pl: ~uri / E: fr **borax**] 1 (Chm) Borat de sodiu.

borazău sm vz **bolozău**

borăcină sf [At: ARH. OLT. XXI, 258 / Pl: ~ni / E: nct] (Reg) Multime de copii mici.

borai v vz **bornai**

borani v vz **boroni**

boravi vi [At: ALR I/II, 8/6 / Pzi: ~vesc / E: srb *boraviti*] (Reg) A-și petrece timpul.

borână sf vz *boroană*
borândăi vi [At: NOVACOVICIU, C. B. 5 / Pzi: *borândăi* / E: nct] (Ban) A mesteca.
borândăire [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *borândăi*] (Ban) Mestecare.
*borândăit*¹ [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *borândăi*] (Ban) Mestecare.
*borândăit*², ~a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *borândăi*] (Ban) Mestecat².
borândaie sfp [At: DA ms / E: nct] (Ban) Măruntaie de vită.
borândău sn [At: REV. CRIT. III, 89 / V: ~randoi, ~rin~, / Pl: ~daie / E: nct] (Reg) Măncare din sânge (de vită, de porc etc.) și bucățele de carne, cu sare și oțet, îngroșată cu făină (de porumb) sau fărâmituri de pâine.
borângiu sn [At: DA / Pl: ~uri / E: nct] (Ban) Cojoc scurt.
borâre sf [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *bori*¹] Vomitare.
borâșcăi vi [At: SEZ. XXI, 14 / Pzi: ~râșcăi / E: nct] (Reg; d. tauri; boi) A scormoni pământul cu piciorul.
borâșcăitură sf [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~ri / E: *borâșcăi* + -(i)tură] (Reg) Urma piciorului unui taur sau bou.
*borât*¹ sn [At: LB / Pl: ~uri / E: *bori*¹] Borâre.
*borât*², ~a [At: M. I. CARAGIALE, C., 63 / Pl: ~âți, ~e / E: *bori*¹] 1 a Vomitat. 2 a Care a vomitat. 3 a (Fam) Scârbos. 4 av (Reg; d. persoane înrudite) Identic.
borător, ~oare a [At: DA ms / Pl: ~i, ~oare / E: *bori* + -(i)tor] Care borăște.
borâtură sf [At: PRAV. MOLD. 59 / Pl: ~ri / E: *bori* + -tură] (Pop) 1 Vomă. 2 (Fam) Epitet injurios dat cuiva. 3 (Pop; nrc) Spernă. 4 (Pop; ie) ~de strigă Materie mucoasă ce se consideră a fi produsă de strigă.
borbânoc sm vz *brenoac*
borboană sf vz *broboană*
borboanță sf vz *bomboanță*
borboase sfp [At: H I, 173 / E: nct] (Pop) 1 Barbure. 2 Burduhoși. 3 Vrăji. 4 Certuri. 5 Turte de pâine puse la căpătâiul mortului Si: (reg) *boboroade*. 6 Bube mari, pe tot trupul omului. 7 Fructe necoapte.
borboc sm vz *bulbuc*
borbolină sf [At: CADE / Pl: ~ne / E: nct] Măciucă.
borbon sm [At: VAIDA / Pl: ~i / E: nct] 1 (Bot) Borbonar. 2 (Reg; fcs) De-a ~u Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. 3 Borbonac (2).
borbonac sm [At: VICIU, GL. / Pl: ~aci / E: *borboană* + -ac] (Reg) 1 Pietricică mare cât o alună. 2 Una din cele șase pietricele cu care se joacă „de-a borbonacu” Cf *sici*. 3 (fcs) De-a ~u (sau ~cii) Joc de copii cu șase pietricele, în care cel care are mai multe pietricele îl pișcă de mână pe cel care are mai puține Si: *buse* Cf *arsice*.
borbonar sm [At: DA / Pl: ~i / E: *borboană* + -ar] (Bot; reg) Agriș (Rites *grassularia*).
borbonat, ~a a vz *brobonat*
borborigme snp [At: DN² / E: fr *borborygmes*] Zgomote produse de gazele din stomac sau din intestine.
borborisme snp [At: DN³ / E: cf gr *βορβορῆς* v] Borborigme.
borborosi v vz *bolborosi*
borboti vr [At: COMAN, GL. / Pzi: ~tesc / E: nct] (Reg) 1 A certa. 2 A se aglomera la moară sau la ușa unei gări.
borbotit, ~a a [At: I. CR. V, 220 / Pl: ~iți, ~e / E: *borboti*] (Reg) Îmbulzit.
borbură sf vz *volbura*
borcan sn [At: (a. 1746) MĂRGĂRITARE, ap. TDRG / Pl: ~e, (înv) ~i / E: bg *бъркан*] 1 Vas (cilindric de sticlă) pentru păstrarea conservelor, a preparatelor farmaceutice etc. 2 Conținut al unui borcan (1). 3 Vas împreună cu conținutul. 4 Oală. 5 Ulcior. 6 (Fig; îrn) Nas mare. 7 (Is) Mar ~ Borcânat.
borcă sf [At: VICIU, GL. / Pl: ? / E: nct] (Trs) Rochie de lână neagră, largă și încrețită, purtată de țărânci iarna.
borcănaș sn [At: H I, 208 / Pl: ~e / E: *borcan* + -aș] 1-2 (Șhp) Borcan (1) (mic). 3 Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.
borcânat, ~a a [At: ODOBESCU, S. II, 303 / Pl: ~ați, ~e / E: *borcan* + -at] 1 Ca un borcan. 2 (D. nas) Mare și gros.

borcânci sn [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: ~ece / E: *borcan* + -eci] 1-2 (Șhp) Borcânel (1-2).
borcânel sn [At: PISCUPESCU, O. 315 / Pl: ~e / E: *borcan* + -el] 1-2 (Șhp) Borcan (1) (mic) Si: (reg) *borcânci* (1-2).
borcânos, ~oasă a [At: PAMFILE, J. II / V: ~rchin~ / Pl: ~oși, ~oase / E: *borcan* + -os] (Reg; d. nas) Borcânat (2).
borcea sms vz *bordea*
borceag sn [At: PANTU, PL. / Pl: ~uri / E: bg *боряг*] 1 (Bot) Măzărice (*Vicia augustifolia*). 2 Plantă erbacee agățătoare, cu florile alb-gălbui sau purpurii și cu fructe ca niște păstăi păroase (*Vicia pannonica*). 3 Amestec de măzărice sau de mazăre furajeră folosit ca nutreț.
borchinos, ~oasă a vz *borcânos*
borchiș sn [At: DA / Pl: ~uri / E: ns cf rs *боркоти*] (Reg) Nisip cu apă (și petrol) care, curgând mereu în puț, împiedică săpatul în adâncime.
borci sm [At: DA / Pl: ~cii / E: nct] (Bot) Ciumăfaie (*Datura stramonium*).
borcilă sf [At: CV, 1950, nr 4 / Pl: ~le / E: nct] Loc pustiu între două sate.
borcit sn [At: I. CR. II, 298 / Pl: ~uri / E: nct] (Rar) Boală nedefinită mai îndeaproape.
borciușcă sf [At: MARIAN, S.R. II, 6 / Pl: ~ste, ~sti / E: *borș* + -ușcă] (Buc) Borșer (1).
borcoais, ~ioasă a [At: BOCEANU, GL. / Pl: ~oși, ~oase / E: nct] (Reg; d. vreme) Întunecat.
borcoți vi [At: CHEST. VIII, 102/15 / Pzi: ~tesc / E: nct] (Reg) A mânca cu zgomot.
borcut sn [At: BUD, P. P. / Pl: ~uri / E: ucr *боркит, буркит*, mg *borkút*] (Îrg) Apă minerală Si: *borviz*. 2 Sticlă cu apă minerală.
*bord*¹ sm [At: REV. CRIT. I, 552 / Pl: ~rzi / E: nct] 1 (Trs; Ban) Bulgăre de pământ uscat. 2 (Bot; reg) Dovleac (*Cucurbita pepo*).
*bord*² sn [At: CARAGIALE, M., 37 / Pl: ~uri / E: fr *bord*] 1 Margine laterală a punții unei ambarcații (mari). 2 Comanda unei ambarcații sau a unui vehicul. 3 (Is) Jurnal de ~ Registru în care se notează toate evenimentele importante din timpul călătoriei unei ambarcații sau a unui avion. 4 (Îlav) Pe (sau la) ~ În ambarcație. 5 (Îal) În avion. 6 (Îe) A arunca peste ~ A renunța la ceva considerat nefolositor. 7 (Înv) Bor². 8 (Rar) Margine a unui obiect, profil etc. 9 (Rar; frn) Țarm de mare.
bordaj sn [At: DN² / Pl: ~e / E: fr *bordage*] Înveliș exterior al unei ambarcații.
bordan sm [At: MOLDOVAN, T. N. 383 / Pl: ~i / E: *bord*¹ + -an] (Trs) Bolovan.
bordă sf [At: VICIU, GL. / Pl: ~de / E: nct] (Reg) Cunună de flori artificiale care se pune pe capul miresei.
bordălau sm [At: SADOVEANU, N. F. 58 / Pl: ~ăi / E: nct] (Om) Cufundar (*Gavia arctica*).
bordcă sf [At: CV, 1951, nr. 3, 47 / Pl: ~dei / E: nct] (Reg) Apă mică.
bordea sns [At: COSTINESCU / V: *borcea* sms / E: nct] (Pop) Baubau.
bordeac sn [At: H IX, 87 / Pl: ~ece / E: nct] (Pop; reg) Cuțit stricat Cf *custură, cioarsă*.
bordeai sn vz *bordei*
bordee sfi [At: DN² / P: ~de-e / E: fr *bordée*] 1 Ansamblu al tunurilor de pe o navă. 2 (Rar) Totalitate a oamenilor din echipajul unei nave care servesc într-o anumită parte a bordului. 3 (Mai ales la nave cu pânze) Drum parcurs fără să se vireze la bord.
bordei sn [At: DOSOFTEI, V. S. 25/2 / V: (înv) ~eai, bur~ / Pl: ~ee / E: nct] 1 Încăpere săpată (pe jumătate) în pământ și acoperită cu pământ, paie sau stof. 2 Locuință mică, rudimentară.
bordeiaș sn [At: DOSOFTEI, V. S. 99/2 / V: ~ieș / Pl: ~se / E: *bordei* + -aș] 1-2 (Șhp) Bordei (mic).
bordel sn [At: SAHIA, U.R.S.S. 120 / Pl: ~uri / E: fr *bordel*, it *bordello*] Casă unde se practică prostituția Si: *lupanar*.
borderou sn [At: I. PANTU, PR. 49 / Pl: ~ri / E: fr *borderau*] Listă recapitulativă de mărfuri, de sume ale unui cont, de acte dintr-un dosar, de materiale dintr-o magazie etc.

bordeucă sf vz *bojdeucă*
bordeuț sn [At: DOSOFTEI, V. S. 11 / P: ~de-ut / Pl: ~e / E: *bordei* + -uț] 1-2 (Inv; șhp) Bordei (2) (mic).
bordias, ~ă a [At: BREBENEL, GR. P. / P: ~di-aș / E: *bordei* + -aș] Care locuiește într-un bordei.
bordicen sm [At: COMAN, GL. / Pl: ~i / E: nct] (Reg) Matahală.
bordios, ~oasă a vz *burduhos*
bordită sf vz *borțită*
bordo [At: BASSARABESCU, ap. CADE / S și: *bordeaux* / Pl: ~uri / E: fr *bordeaux*] 1 *sn* Vin (din viță) de Bordeaux. 2 *ai* Roșu-închis.
bordohan sn vz *burduhan*
bordohane sf [At: RĂDULESCU-CODIN, L. 95 / E: ns cf *burduhan*] Măruntaie.
bordos, ~oasă a [At: REV. CRIT. III, 89 / Pl: ~osi, ~oase / E: *bord* + -os] (Reg; d. drumuri, arături etc.) 1 Gloduros. 2 Cu bolovani.
bordoși v vz *burduși*
borduf smn vz *burduf*
borduh sn vz *burduf*
bordun sm [At: H XVI, 30 / Pl: ~i / E: nct] Soi de struguri cu boabe mărunte.
bordura vt [At: DEX² / Pzi: ~rez / E: *bordură*] A răsfărâge marginile unui obiect prin tragere și întindere.
bordurare sf [At: DEX² / Pl: ~ări / E: *bordura*] Răsfărâgere a marginilor unui obiect.
bordură sf [At: NEGRUZZI, S. I, 236 / Pl: ~ri / E: fr *bordure*] 1 Fâșie, panglică sau cusătură la marginea unui obiect (textil). 2 Zonă care înconjoară marginea unui obiect, cu o structură diferită de a acestuia. 3 Zonă de la marginea dinspre carosabil a trotuarului.
borduș sn [At: POP, ap. GCR II, 334 / Pl: ~e / E: *bordei* + -uș] 1-2 (Șhp) Bordei (2) (mic).
borduv sn vz *burduf*
boreal, ~ă a [At: PONI, F. 237 / P: ~re-al / Pl: ~i, ~e / E: fr *boréal*, lat *borealis*] 1-2 (Din emisfera nordică) Si: *septentrional*. 3 (Îs) *Aurora ~a* Fenomen luminos în zona boreală (1), manifestat noaptea prin lumini difuze verzi și roșii, cu aspect de benzi, draperii etc. 4 (Ast; îs) *Coroana ~a* Constelație din emisfera boreală aflată în opoziție cu Vega Si: (pop) *hora, casa cu ogradă, coliba, cociorva*.
boreală sf [At: DA ms / Pl: ~eli / E: nct] (Reg) Vomitare.
boreasă sf [At: JAHRESBER. V, 189 / Pl: ~ese / E: *boiereasă*] (Reg) 1 Nevastă. 2 Văduvă.
borețe afp [At: ALRT II, 60/9 / E: nct] (Reg) Pline de lapte.
borețele ap [At: ALRT II, 60/9 / E: *borețe* + -el] 1-2 (Reg; șhp) Borețe.
borf sn [At: GREGORIAN, CL. / Pl: ? / E: ns cf *burduhan*] 1 Burduhan.
 2 Măncare din măruntaie de oaie.
borfar sm [At: DA ms / Pl: ~i / E: *boarfă* + -ar] (Reg) Borfaș.
borfaș sm [At: GHICA, S. IX / V: *bur*~ / Pl: ~i / E: *boarfe* + -aș] Hoț de lucruri mărunte Si: (fam) *găinar*, (inv) *bojogar*, (reg) *borfar*.
borfai vt [At: (a. 1718) URICARIUL V, 254/10 / Pzi: ~esc / E: *boarfe*] (Mol) 1 A jefui pe cineva, luându-i și hainele de pe el. 2 A scotoci.
borfani v vz *burduhăni*
borfărie sf [At: CADE, ap. DA ms / Pl: ~ii / E: *bo(a)rfă* + -arie] Mulțime de boarfe.
borfașie sf [At: ISPIRESCU, L. 371 / Pl: ~ii / E: *borfaș* + -ie] 1 Hoție de lucruri mărunte. 2 Viață de borfaș.
borfe sf [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 252/2 / V: ~furi / E: nct] 1 Boarfe.
 2 Perne. 3 Plăpumi. 4 Lăicere.
borfei¹ sn vz *bârhaie*
borfei² sn vz *borhaie*
borfet sn vz *boarfă*
borfete sm [At: ANTIPA, F. I, 190 / Pl: ~eți / E: nct] (Iht; reg) Verdete (*Phoximas laevis*).
borfit, ~ă a [At: PLOPȘOR, V. O. / Pl: ~iți, ~e / E: nct] (Reg; d. buți și butoaie) Cu doagele uscate și îndoite.

borfogi sm [At: CV, 1951, nr. 1, 37 / E: nct] (Reg) Bocanci rupți.
borfoi sm [At: ȘEZ. II, 73 / Pl: ~ / E: *bo(a)rfă* + -oi] 1 Om greoi. 2 Om desfigurat.
borfoține sf [At: SEVASTOS, N. 314 / E: *bo(a)rfă* + -ține] Boarfe.
borfuri sf vz *borfe*
borgeac sn vz *borceag*
borghii [At: VAIDA / Pzi: ~lesc / E: nct] (Reg) 1 *vt* A tăia carnea în bucăți. 2 *vr* A face pe frizerul.
borghiș sn [At: LTR / V: ~ghis / Pl: ~e / E: ger *Borgis*] (Tip) Corp de literă de 9 puncte.
borghiz sn vz *borviz*
borhan sn [At: DAMÉ, T. 32 / Pl: ~e / E: nct] Stomac de vită.
borhăi v vz *burduhăni*
borhăie sn [At: CIHAC II / V: ~heie, ~fei / E: nct] 1 (Reg) Organele tubului digestiv. 2 (Reg) Intestine. 3 Măruntaie. 4 (Lpl) Potroace.
borhăni v vz *burduhăni*
borhie sn vz *borhaie*
borhoată sf [At: H IX, 89 / Pl: ~te / E: nct] (Reg) Cizmă largă.
borhoate sn [At: GRIGORIU-RIGO, MED. I, 184 / V: ~hoturi / E: nct] (Pop) 1 Intestine. 2 Măruntaie.
borhot sn [At: COSTINESCU / V: ~rohodnă sf / A și: *bor*~ / Pl: ~uri / E: nct] 1 Amestec de cereale sau fructe fermentate, din care se obțin băuturi alcoolice. 2 Rămășițele de borhot (1), după ce s-au obținut berea, țuica etc. Cf *boșină, boroghină, bozorină, borila, boască*. 3 (Pex) Rămășiță inutilă Cf *brac, goz*. 4 (Rar; lpl) Măruntaie de animal necurățate. 5-6 (Dep) Persoană obeză (și murdară).
borhoti [At: DA / Pzi: ~resc / E: *borhot*] (D. borhot) 1 *vi* A fermenta. 2 *vt* A pune la fermentat.
borhoturi sn vz *borhoate*
bori¹ vi [At: VICIU, COL. 99 / Pzi: ~resc / E: *boare*] (Reg; d. boare, vânt) A adia.
bori² v vz *bori*
boric am [At: DA ms / Pl: ~ici / E: fr *borique*] (Îs) Acid ~ Acid al borului, cu aspect de pulbere albă, cristalină, inodoră, solubilă în apă, folosit ca antiseptic slab.
boricat, ~ă a [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: fr *borique*] 1 Preparat cu acid boric. 2 (Îs) Apă ~ă Apă în care s-a dizolvat acid boric.
boricios, ~oasă a [At: GRIGORIU-RIGO, MED. I, 8 / V: ~icos / Pl: ~oși, ~oase / E: *bori* + -(i)cios] (Pop; în descântece) Care provoacă vărsături.
boricos, ~oasă a vz *boricios*
borilă sms [At: HEM 104 / E: *boare* + -ila] (Reg) 1 Vânt din sud, care aduce ploaie. 2 Vânt din nord.
borindău sn vz *borândău*
borism sm [At: DN³ / Pl: nct / E: ns cf fr *borisme*] Intoxicație cu bor.
boriște sf vz *bouriște*
borit sn [At: VICIU, COL. 123 / Pl: ~uri / E: *bori*] (Reg) Adiere.
boritruș sm [At: CHEST. II, 113/238 / Pl: ~i / E: nct] (Reg) Bărnă cu diferite întrebuințări la construcția casei (se pune deasupra ușii și a ferestrei, sprijină podul sau tavanul casei etc.).
boriță sf [At: TEODORESCU, P. P. 480 / Pl: ~te / E: mg *borica*] 1 (Reg) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. 2 Melodie după care se execută dansul borita (1). 3 Om mascat cu un cap de animal, care colindă de Crăciun.
borium sn [At: DN³ / P: ~ri-um / Pl: nct / E: fr *borium*, ger *Borium*] Carbură metalică (de wolfram), folosită la armarea pieselor de mașină supuse la uzură.
bori¹ vi(a) [At: CUV. D. BĂTR. II, 289 / V: (inv) *bori* / Pzi: ~răsc / E: nct] 1-2 (Pop; nre) A vomita. 3-4 (D. șerpi) A scuipa. 5-6 (Pop; vlg) A ejacula. 7-8 (Îe) A(-și) ~ *sufletul* (sau *aburul*) A muri.
bori² vi [At: DA / Pzi: ~răsc / E: *bor*] (Reg) A-și ridica marginile pălăriei.
borjoci sm vz *bojoc*
borjogi sm vz *bojoc*
borjoți sm vz *bojoc*
borlan, ~ă a [At: VICIU, GL. / Pl: ~i, ~e / E: nct] (Trs; rar) Nesățios.

borla sf [At: CHEST. IV, 36/176 / Pl: ~le / E: nct] (Reg) Loc de întâlnire a două vâi.

borlău, ~lăe a [At: KLOPSTOCK, F. 16 / Pl: ~ăi, ~lăe / E: nct] (Pbl) Sălcu.

bormașin sn vz **bormașină**

bormașină sf [At: PAȘCA, GL. / V: ~șin sn / Pl: ~ni / E: ger *Bohrmaschine*] Mașină de găurit cu burghiu.

borna vt [At: DN² / Pzi: ~nez / E: fr *borner*] A pune borne (1).

bornac sm [At: ȘEZ. III, 198 / Pl: ~aci / E: nct] (Reg) Colăcel dat copiilor care colindă de Moș Ajun Cf *colindet*, *bolindet*.

bornaci, ~ce a vz bārnaci

bornaj sn [At: DN² / Pl: ~e / E: fr *bornage*] Bornare.

bornare sf [At: DN² / Pl: ~nări / E: *borna*] Punere de borne Si: *bornaj*.

bornat, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~ați, ~te / E: *borna*] Cu borne.

bornă sf [At: IOANOVICI, TEHN. 174 / Pl: ~ne / E: fr *borne*] 1 Piatră, stâlp sau alt semn care indică marginea sau punctul caracteristic al unui teren. 2 (Îs) ~kilometrică Piatră așezată pe marginea drumului, care indică distanța până la localitățile de pe șosea. 3 Stâlp implantat la distanțe regulate pe marginea unei suprafețe carosabile. 4 Piesă de contact la capătul unui conductor electric.

bornăi vi [At: LB / V: ~răi / Pzi: ~esc / E: ns cf *zbārnăi*, *boarnă*] (Trs) 1 (D. albine) A bâzâi. 2 (D. vite) A boncăi. 3 (D. copii) A plânge. 4 (D. urși) A mormăi. 5 (D. oameni) A răcni din piept.

bornăilă sms [At: REV. CRIT. III, 90 / E: *bornai* + -ilă] (Reg) Copil plângăcios.

borneol sn [At: DN³ / P: ~ne-ol / Pl: ~uri / E: fr *bornéol*] Camfor de Borneo.

borneu sn [At: HODOȘ, P. P. 207 / Pl: ~cie / E: mg *borj*] (Mil) Raniță.

borni sm [At: DN³ / Pl: ~iți / E: fr *bornite*] Sulfură naturală de cupru și fier.

borniță sf [At: KLOPSTOCK, F. 16 / Pl: ~te / E: nct] Șandrama.

bornut sn [At: REV. CRIT. III, 90 / Pl: ~uri / E: mg *burnót*] (Reg; mg) Tutun de prizat.

boroacă sf [At: BĂCESCU, P. 113 / Pl: ~ace / E: nct] (lht) Guvid (Gobius).

boroagă sf [At: VICIU, GL. / Pl: ~age / E: nct] (Reg) 1 Lemn gros, bătrân, netăiat. 2 Fag cu coroana tăiată Cf *aciugă*, *hăciugă*.

boroaică sf vz **boroi**

boroană sf [At: ALECSANDRI, P. III 44 / V: ~rană, ~rănă, ~ronă, *baronă*, ~rină, ~ron sn, ~run sn / Pl: ~ne / E: ucr *борона*] (Reg) Grapă.

boroanca sf [At: CHEST. IV, 54 a/137 / Pl: ~nce / E: nct] (Reg) Fântână mică.

boroboanță sf vz **boroboată**

boroboată sf [At: DELAVRANCEA, ap. TDRG / V: ~antă / Pl: ~te / E: nct] (Fam) Poznă.

boroboc sn vz **poloboc**

boroboi vi [At: C V, III, 5 / Pzi: ~esc / E: nct] (Reg) A căuta peste tot.

boroc sm vz **boroi**

borodău sn [At: BUGNARIU, N. / Pl: ~daie / E: nct] (Reg) Cuptor din cărămizi.

borodele sfp [At: DA ms / E: nct] (Reg) Fructe puse la fermentat pentru țuică.

borodina sf [At: BUGNARIU, N. / Pl: ~ne / E: nct] (Reg) Femeie grasă, care se mișcă greu.

boroghina sf [At: PAMFILE, I. C. 236 / V: ~ogina, ~ovi- / Pl: ~ne / E: nct] 1 (Rar) Borhot de prune, care se dă la porci Si: *boască*, *bozorina*.

2 Struguri nestorși bine. 3 (Fig; irm) Gloată. 4 Bubă greu de vindecat.

borohodnă sf vz **borhot**

boroi¹, ~oaică smf [At: BOGDAN, ap. TDRG / Pl: ~, ~oaiice / E: nct] 1 (Dep) Poreclă dată rromilor. 2 Drac.

boroi² sn [At: H II, 295 / Pl: ~oaiice / E: nct] Parte a cimpoiului nedefinită mai îndepărate.

boromet sn [At: BUGNARIU, N. / Pl: ~e / E: nct] (Reg) Măncare din caș proaspăt sfărâmat și zer cald Cf *boronet*.

boron sn vz **boroană**

borona v [At: I. IONESCU, C. 65 / Pzi: ~nez / E: *boroană*] (Reg) A grăpa.

boronare sf [At: MDA ms / Pl: ~nări / E: *borona*] (Reg) Grăpare.

boronat, ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *borona*] (Reg) Grăpat².

boronă sf vz **boroană**

boronciuc sn vz **borangic**

borondoc, ~doacă a [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: ~oci, ~oace / E: nct] (Reg) Mititel și iute.

boronet sn [At: DA / Pl: ~e / E: nct] Caș scurs din jintuit și amestecat cu zer cald.

boroni vi [At: I. IONESCU, C. 65/8 / V: ~răni, ~runi / Pzi: ~nesc / E: *boroană*] (Reg) A grăpa.

boronire sf [At: I. IONESCU, C. 28 / Pl: ~ (rar) ~ri / E: *boroni*] Grăpare.

boronit sn [At: DA ms / Pl: ~uri / E: *boroni*] (Reg) Grăpat².

boroscodenie sf [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~ii / E: nct] 1-2 (Reg) Atitudine sau vorbă nerușinată.

boroslan sm [At: LB / V: ~oșlean / Pl: ~i / E: mg *boroszlán*] (Bot; reg) 1 Iederă (*Hedera netex*). 2 Liliac (*Syringa vulgaris*).

borosuc sm [At: HERZ.-GHER. M. 389 / Pl: ~uci / E: nct] (Reg) Borangic.

boroscă sf [At: CHEST. VI, 179/6 / Pl: ~sti / E: nct] (Reg) 1 Borcan. 2 Conținut al unui borcan. 3 Borcanul împreună cu conținutul.

boros-hordău sn [At: COMAN, GL. / Pl: ~daie, ~dăie / E: nct] (Reg) Butoi cu vin.

borosteian sm [At: DA / Pl: ~eni / E: mg *borostyán*] (Bot; reg) 1 Iederă (*Hedera netex*). 2 Dafin (*Daphne laureole*). 3 Liliac (*Syringa vulgaris*).

borostineală sf [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~eli / E: nct] (Reg) Persoană care murdărește peste tot.

borovică sf [At: ENC. AGR. / V: ~vici- / Pl: ~cici / E: pn *boróvczany*] (Pop) Rachi de ienupăr.

borovina sf vz **boroghina**

borozan sn vz **bolozan**

borsetă sf [At: DEX² / Pl: ~te / E: it *borsetta*] Gentuță bărbătească pentru acte, obiecte mărunte etc.

borsină sf vz **bursune**

borsocăie sf vz **bosorcaie**

borsocău sm vz **bosorcău**

borsoli v vz **burzului**

borsumfla v vz **bosumfla**

borsună sf vz **bosorcău**

borș sn [At: NEGRUZZI, S. I, 151 / Pl: ~uri / E: rs, ucr *борш*] 1 Zeamă acră din tărâțe de grâu, de secară sau de sfecă de zahăr fermentate în apă. 2 (Pex) Ciorbă cu borș (1). 3 (Îs) ~rusec Borș (2) cu carne de vacă și legume. 4 (Pop; îs) ~holtei Borș (2) cu ceapă, sare și piper. 5 (Reg; îs) ~sălcui Borș (1) insuficient acrit. 6 (Pfm; îe) A-i sufla (cuiva) în ~ (sau a sufla în ~ul cuiva) A se amesteca (nechemat) în treburile cuiva. 7 (Pfm; îe) A sufla în ~ A sforăi. 8 (Fam; îe) A mânca ~ A minți. 9 (Pfm; îe) A-i da cuiva ~ul în foc A-i sări tandăra. 10 (Pfm; îe) S-a umplut de ~ Nu a rezolvat nimic. 11 (Pfm; îe) S-a iutit tărâța în ~ S-a înfuriat. 12 (Pfm; îe) A veni ca la ~ A veni și a pleca repede. 13 (Pfm; îe) A pune de ~ A nu reuși. 14 (Fig) Sânge. 15 (Pfm; îe) A-i da (cuiva) ~ul A-i țâșni sângele (din nas). 16 (Pfm; îae) A (se) lovi tare făcând să curgă sânge. 17 (Pfm; îe) A se face ~ A se înfuria. 18 Suc acru pe care furnicile (de pădure) îl secretă într-o bășică din partea inferioară a corpului. 19 Joc de copii. 20 Dans popular nedefinit mai îndepărate. 21 Melodie după care se execută acest dans.

borșar sm [At: TDRG / Pl: ~i / E: *borș* + -ar] 1 (Îfm) Poreclă dată soldaților. 2 Negustor de borș. 3 Viță cu struguri roșii, acri, buni pentru borș Si: *borșoaică*.

borseică sf [At: MARIAN, S.R. II, 6 / V: (reg) ~șăi~ / Pl: ~ici / E: *bors* + -eică] Borșer (1).

borșer [At: ȘEZ. V, 69 / V: ~șăr / Pl: ~i / E: *bors* + -er] 1 sn Putinică de brad sau de stejar în care se prepară și se ține borșul. 2 sm (Bot; reg) Antonică (*Chaerophyllum aromaticum*). 3 sm (Lpl; reg; if ~șari) Plantă cu gust acru, asemănătoare cucutei.

borșerită sf [At: MARIAN, S.R. II, 6 / Pl: ~te / E: *borșar* + -ita] 1 Borșer (1). 2 Negustoreasă de borș. 3 Soția borșarului (2).

borșeu s [At: DA ms / E: mg *borsó*] (Reg; mg) Mazăre (*Pisum sativum*).

borși¹ [At: DELAVRANCEA, S. 234 / Pzi: ~șesc / E: *bors*] 1 vt (Nob) A sfășia. 2 vr (D. mâncăruri, fructe etc.) A se strica (înăcrindu-se). 3 vr A se împuși. 4 vr (Fig) A se supăra. 5 vr (Fig) A-și pierde vigoarea.

borși² v vz *zborși*

borșică sf [At: JAHRESBER. IX, 24 / Pl: ~ici / E: mg *borsika*] (Bot; reg) Jneapăn (*Juniperus communis*).

borșisor [At: MARIAN, SĂM., 283 / Pl: ~i sm, ~oare sn / E: *bors* + -(i)șor] 1-2 sn (Șhp) Borș (1) (gustos). 3 sm (Bot) Plantă erbacee cu frunze cărnoase și flori roz, răspândite pe stâncile calcaroase (*Sempervivum schlehani*).

borșit, ~ă a [At: M. I. CARAGIALE, C. 133 / Pl: ~iți, ~e / E: *borși*] 1 Care s-a acrit (ca borșul). 2 (Fig) Trecut. 3 (Fam; fig) Supărat. 4 (Fam) Stricat.

borșița sf [At: PANȚU, PL.² / Pl: ~ițe / E: *bors* + -ita] (Bot) Angelină sălbatică (*Angelica sylvestris*).

borșoaică sf [At: PAMFILE, I. C. 192 / Pl: ~ice / E: *bors* + -oaică] (Reg) Borșar (3).

bort sn [At: DN² / Pl: ~uri / E: fr *bort*] Diamant brut de calitate inferioară, întrebuintat ca abraziv.

bortac¹ sn [At: CHEST. II, 8/165 / Pl: ~aci sm, ~ace sn / E: nct] 1-2 Colț sau lădiță unde se adună cenușa în vatră.

bortac² sn [At: ÎNȘ. IES. III, martie, 1 / Pl: ~ace / E: nct] 1 Vale. 2 Depresiune. 3 Groapă adâncă. 4 Locomobilă de la mașina de treierat.

bortan¹ sm [At: BĂCESCU, P. / Pl: ~i / E: nct] (lht; reg) Crap (*Cyprinus carpio*).

bortan² sm [At: CADE / Pl: ~i / E: nct] Arbore putred și scorburos.

bortar sm [At: CHEST. II, 8/165 / Pl: ~i / E: *bortă* + -ar] (Reg) 1 Om fără casă (care locuiește în bordeie săpate prin pământ). 2 (Dep) Cărmidar.

bortă¹ sf [At: CANTEMIR, I. I. I / Pl: ~te / E: ucr *бопрт*] (Mol; Buc) 1 Scorbură. 2 Firidă. 3 Groapă. 4 Vizuină. 5 Trunchi de arbore scorburos.

bortă² sf vz *bartă*

bortanică sf [At: BĂCESCU, P. / Pl: ~ici / E: *bortan* + -ica] (lht; reg)

1 Crap (*Cyprinus carpio*). 2 Boartă (*Rhodeus sericens*).

bortăscă sf [At: BĂCESCU, P. / Pl: ~șele / E: nct] (lht) Boartă (*Rhodeus sericens*).

borteică sf [At: CHEST. VI, 109/14 / Pl: ~ici / E: *bortă* + -eică] Coșniță (2).

borteli vt [At: DA / V: ~tili / Pzi: ~lesc / E: *bortă* + *sfredeli*] (Reg) A găuri.

bortelire sf [At: MDA ms / V: ~til~ / Pl: ~ri / E: *borteli*] (Reg) Găurit¹.

bortelit¹ sn [At: DA ms / V: ~til~ / Pl: ~uri / E: *borteli*] (Reg) Găurit¹.

bortelit², ~ă a [At: MURNU, O. I, 219 / V: ~til~ / Pl: ~iți, ~e / E: *borteli*] (Reg) Găurit².

bortî vt [At: DRĂGHICI, R. 140/21 / Pzi: ~tesc / E: ucr *борти́ти*] (Reg) A găuri.

borticea sf [At: DA ms / Pl: ~cele / E: *bortă* + -icea] 1-8 (Șhp) Bortă (1-4) (mică).

bortică sf [At: NEGRUZZI, S. II, 300 / Pl: ~icele / E: *bortă* + -ică] 1-8 (Șhp) Bortă (1-4) (mică). 9 (Îs; lpl) Cusături cu ~icele Ajururi.

bortila sfy [At: VICIU, GL. / E: nct] (Trs) Borhot de prune.

bortili v vz *borteli*

bortilire sf vz *bortelire*

bortilit¹ sn vz *bortelit*¹

bortilit², ~ă a vz *bortelit*²

bortire sf [At: CV, 1950, nr 2 / Pl: ~ri / E: *bortî*] (Reg) Găurire.

bortit¹ sn [At: DA ms / Pl: ~uri / E: *bortî*] (Reg) Găurit¹.

bortit², ~ă a [At: DEX² / Pl: ~iți, ~e / E: *bortî*] (Reg) 1 Găurit². 2 (Pop) Scorburos.

bortită sf [At: CANTEMIR, I. I. I, 208 / V: ~rdi~ / Pl: ~te / E: *bortă* + -ita] 1 (Îf *bordita*) Urdiniș.

bortitură sf [At: FILIPESCU, ap. TDRG / Pl: ~ri / E: *borti* + -(i)tura] 1 Gaură. 2 Adâncitură.

bortocan sn [At: CALENDARIU (1814), 170 / Pl: ~i / E: ns cf *burduhan*] 1 Burtă de animal. 2 (Dob) Bucată de stomac de vită, folosită drept geam la casele turcești.

bortonos, ~oasă s vz *bortos*¹

bortos¹, ~oasă a [At: DRĂGHICI, R. 144/6 / V: ~tonos / Pl: ~oși, ~oase / E: *bortă* + -os] 1 Găurit. 2 Scorburos.

bortos², ~oasă a vz *burtos*

bortosa vt [At: DA / Pzi: ~șez / E: *bortos*] Îmbortosa.

bortură sf [At: COMAN, GL. / A: ~tură / E: *borturos*] Scorbură.

borturos, ~oasă a [At: DICT. / Pl: ~oși, ~oase / E: *bortă* + -os] (Pop) Scorburos.

bort¹ sn [At: ISPIRESCU, L. 120 / V: (reg) *bărtă* sf / Pl: ~uri / E: nct] (Atm; pop) Pântecelul femeii gravide.

bort² sm vz *boartă*

boartă sf [At: BĂCESCU, P. / Pl: ~ici / E: *boartă* + -ică] (lht) Boartă (*Rhodeus sericens*).

boartochinos, ~oasă a vz *boartochinos*

boartoi [At: H. VII, 153 / Pl: ~ / E: *bort* + -oi] (Reg) 1 sm (lht) Pește nedefinit mai îndeaproape. 2 sn Piatră mare Cf *bolovan*.

boartos, ~oasă [At: CARAGIALE, M. 21 / Pl: ~oși, ~oase / E: *bort* + -os] 1-2 smf, a (Pfm) (Om) burtos. 3-4 sf, af (Pfm; dep) (Femeie) gravidă.

5 a (Reg) Aspru. 6 a Caractere de litere groase și late.

bortosei, ~ea a [At: PAMFILE, S. T. 27 / Pl: ~ei, ~e / E: *bortos* + -ei] 1-2 (Șhp) Bortos (1).

borugă sf [At: VICIU, GL. / Pl: ~ugi / E: nct] (Reg) 1 Trecătoare îngustă (numai pentru un car). 2 Pârâu.

borumbrel sm [At: H I, 33 / Pl: ~i / E: nct] (Bot; reg) Arbore nedefinit mai îndeaproape.

borună sf vz *boroană*

borunciuc sn vz *borangic*

boruni v vz *boroni*

borură sf [At: DEX² / Pl: ~uri / E: fr *borure*] Compus al borului cu metale.

borus sn [At: H III, 450 / Pl: ~e / E: nct] (Reg; pbl) Baros.

borviz sn [At: H I, 270 / V: (reg) ~rghiz / Pl: ~uri / E: mg *borviz*] Apă minerală.

borz, ~ă [At: MARIAN, O. II, 61 / V: *boarză* sf / Pl: ~i, *borze*, *boarze* / E: nct] 1 a (La păsări; d. pene) Zbârlit. 2 sf (Îcp) Baubau. 3 sfp (Bot; if

boarze) Chica voinicului (*Nigello damasuna*). 4 sf (Reg; mg) Panglică de împodobit ia. 5 sf (Ent) Insectă. 6 sf (Ent; Buc) Insectă cu antene sau

coarne lungi. 7 sf (Ent) Muscă (*Musca domestica*). 8 sf Gândac mare, negru, care trăiește în locuri umede și elimină la atingere o secreție rău

mirositoare (*Blaps mortipaga*) Si: (Buc) *borzoaie*¹, *goanda*, *goandra*, *gândacul-morților*, (Trs) *goamba*.

borzac sm [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 126, 10/6 / Pl: ~aci / E: nct] (Îhm) Spiriduș istet care îl ajută pe Țândărică să scape din încurcături.

borzană sf [At: HERZ.-GHER., M. / Pl: ~ne / E: nct] Soi de fasole cu boabe mari, negre.

borzoaie¹ sf [At: MARIAN, INS. 572 / Pl: ~ / E: *borză* + -oaie] Borză (8).

borzoaie² sf [At: DA / Pl: ~ / E: *borz* + -oaie] (Buc) Vită cu părul de pe cap zbârlit.

borzobe sfp [At: FURNICĂ, I. C. 87 / E: nct] (Înv) Ornament de îmbrăcăminte, în formă de colțișori.

borzoli v vz *burzului*

borzos, ~oasă a vz *borzos*
borzos, ~ă a [At: LB / V: ~zos, ~zoasă, *boarzás*, *boarzásă* / Pl: ~i, ~e / E: mg *borzas*] (Mgm) Zbărlit.
bosacă sf [At: PANTU, PL. / Pl: ~ace / E: nct] (Bot) Ciucurași.
bosaj sn [At: LTR² / Pl: ~e / E: fr *bossage*] 1 Proeminență regulată de pe suprafața unei piese, folosită ca reazem pentru altă piesă. 2 Suprafața pietrelor unei zidării, în relief față de parametrul zidului.
bosă sf [At: DN² / Pl: ~se / E: fr *bosse*] 1 (Atm) Proeminență pe suprafața unui organ. 2 (Frm) Aptitudine.
bosâioc sn vz *busuioc*
bosâmfla v vz *bosumfla*
bosânci vr [At: CV, 1949, nr 8 / Pzi: ~nesc / E: ns cf *bostang*] A migăli.
bosântoc, ~oacă a [At: DA ms / Pl: ~oci, ~pace / E: nct] Greoi (la mers și la lucru).
bosântocie sf [At: ȚARA OLT. III, nr. 12 / Pl: ~cii / E: *bosântoc* + -ie] 1 Încetineală (la mers și la lucru). 2 (Dep) Femeie care se mișcă cu greutate și lucrează încet.
boscar sm [At: ALECSANDRI, ap. TDRG / Pl: ~i / E: *Bosco* (n pr) + -ar] (Mol) Scamator.
boscăi vi [At: CONV. LIT XLIV₂, II 731 / Pzi: ~esc / E: nct] (Reg) A bolborosi.
boscăire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *boscăi*] (Reg) Bolborosire.
*boscăit*¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *boscăi*] (Reg) Bolborosire.
*boscăit*², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *boscăi*] (Reg) Bolborosit².
boscănat, ~ă sm, a [At: ENC. AGR. / Pl: ~ați, ~e / E: nct] 1-2 (Strugure) de calitate inferioară, cultivat, mai ales, în Dobrogea.
boscărie sf [At: ALECSANDRI, T. 1758 / V: ~coană, ~conarie / Pl: ~ii / E: *boscar* + -ie] 1 (Mol) Scamatorie. 2 (Fig) Pungășie.
boscărtă sf vz *boscărtă*
boscelută sf [At: DA ms / Pl: ~te / E: *boscea* + -(l)ută] 1-2 (Șhp) Boșcea (mică).
boschet sn [At: DACIA LIT. 265 / Pl: ~e / E: fr *bosquet*] Grup de arbuști plantați pentru umbră sau pentru înfrumusețarea unui parc, a unei grădini etc.
boschetar sm [At: MDA ms / Pl: ~i / E: *boschet* + -ar] 1 Om foarte sărac, fără locuință, care se sustrage ordinii sociale, trăind prin canalizări, construcții abandonate etc. 2 Termen injurios pentru un om imoral (și bețiv).
boschină sf [At: TOMESCU, GL. / Pl: ~ne / E: ctm *boască* + *tescovină*] Tescovină.
boscoace sfp vz *boscoană*
boscoade sfp vz *boscoană*
boscoane sfp [At: ȘINCAI, HR. I, 158/2 / V: *bojgoane*, ~ace, ~ade, *bozgoane*, *bozoc* / E: ns cf ngr *βοσχοανα*] 1 Farmece. 2 Magie. 3 Mijloace sau obiecte cu care se fac farmece. 4 Obiceiuri superstițioase. 5 Descânțete. 6 (Reg) Lucruri inutile (aruncate), cu care se joacă copiii.
boscodar sm vz *gospodar*
boscodi vi [At: CV, 1949, nr. 8, 34 / Pzi: ~desc / E: nct] (Reg) A plănui.
boscodire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *boscodi*] (Reg) Plănuire.
boscodit, ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *boscodi*] (Reg) Plănuit².
boscomelnița sf vz *bosconița*
boscomende snp [At: CV, 1950, nr. 4 / E: nct] (Reg) Nimicuri.
bosconărie sf vz *boscărie*
bosconi vii [At: LB / Pzi: ~nesc / E: *boscoană*] (Reg) 1 A vrăji. 2 A boscorodi.
bosconire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *bosconi*] (Reg) 1 Vrăjire. 2 Boscorodire.
bosconit, ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *bosconi*] 1 Vrăjit². 2 Boscorodit².
bosconitor, ~oare smf, a [At: DA ms / Pl: ~i, ~oare / E: *bosconi* + -(i)tor] 1-2 (Persoană) care bosconeste (2).
bosconitură sf [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *bosconi* + -(i)tura] 1 Vrăjă. 2 Bolboroseală.

bosconița sf [At: MARIAN, NA. 394 / Pl: ~te / E: *boscoane* + -ita] (Rar) Vrăjitoare.
boscoroad sfp [At: N. A. BOGDAN, ap. TDRG / E: pvb *boscorodi*] (Rar) Bolboroseală.
boscorodeală sf [At: DA ms / Pl: ~eli / E: *boscorodi* + -eală] 1 Bombăneală. 2 (Pop) Descântare.
boscorodenie sf [At: CAMILAR, N. I, 296 / Pl: ~ii / E: *boscorodi* + -enie] 1 Înjurătură. 2 Blestem.
boscorodi [At: NEGRUZZI, S. I, 227 / Pzi: ~desc / E: ns cf ucr *божкородити*] 1-2 vi A bombăni. 3 vi (Îvp) A vrăji. 4 vi A descânta pe cineva. 5 vi A plictisi cu văicăreli sau flecăreală. 6 vi A face observații întruna. 7 vi A muștra. 8 vi A vorbi în șoaptă. 9 vt A spune ceva bolborosind. 10 vi (Îvr) A scotoci.
boscorodire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *boscorodi*] 1 Bombănire. 2 Vrăjire. 3 Descântare. 4 Flecăreală. 5 Muștrare. 6 Vorbire în șoaptă.
*boscorodit*¹ sn [At: MDA ms / Pl: ? / E: *boscorodi*] 1-6 Boscorodire (1-6).
*boscorodit*², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *boscorodi*] 1 Bombănit². 2 Vrăjit². 3 Descântat². 4 Muștrat². 5 Șoptit².
boscorosi v vz *boscorodi*
bosearcă sf [At: CHEST. II, 54/67 / Pl: ~rci / E: nct] (Reg; gmț) Casă.
boselură sf [At: DN³ / Pl: ~ri / E: fr *bosselure*] Ansamblu de bose (1).
bosintoc sm [At: VICIU, GL. / Pl: ~oci / E: nct] Copil mic și răsfățat.
bosioc sn vz *busuioc*
bosleag sm vz *moșneag*
bosma sf [At: COSTINESCU / V: *bozma* / Pl: ~le / E: te *bozma*] (Înv) Poznă.
bosmag sm vz *posmag*
bosnat, ~ă a [At: CUV. D. BĂTR. I, 271 / Pl: ~ați, ~e / E: nct] (Îvr) Posomorât.
bosnean, ~ă smf, a vz *bosniac*
bosniac, ~ă [At: DA / P: ~ni-ac / V: (pop) ~nean, ~neană / Pl: ~aci, ~ace / E: fr *bosniaque*] 1-2 smf, a (Persoană) care face parte din populația Bosniei. 3-4 smf, a (Om) originar din Bosnia. 5 sm (Lpl) Populația care locuiește în Bosnia. 6-7 a Care aparține Bosniei sau bosniacilor (5). 8-9 a Privitor la Bosnia sau la bosniaci (5). 10 a Care provine din Bosnia.
bosoioc sm vz *busuioc*
bosoli vt [At: CIOCĂRLAN, P. P. 85 / Pzi: ~lesc / E: nct] (Mol) A înghesui.
bosolire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *bosoli*] (Mol) Înghesuire.
*bosolit*¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *bosoli*] (Mol) Bosolire.
*bosolit*², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *bosoli*] (Mol) Înghesuit².
bosorcaie sf [At: ȘINCAI, HR. I, 33/26 / V: *bosorca* / Pl: ~căi / E: mg *boszorkány*] (Mit; pop; Trs; mgm) 1 Vrăjitoare ce se transformă în animal și ia laptele vacilor. 2 Strigoaică.
bosorcă sf vz *bosorcaie*
bosorcoi sm [At: ALEXICI, L. P. I, 210/2 / Pl: ~ / E: mg *boszorkány*] 1 Vrăjitor. 2 Strigoi.
bosorăre sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *bosorî*] (D. câini) Ciulire a urechilor.
*bosorât*¹ sn [At: MDA ms / Pl: ? / E: *bosorî*] (D. câini) Bosorăre.
*bosorât*², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~âți, ~e / E: *bosorî*] (D. urechile câinilor) Ciulit.
bosorî vt [At: ȚICHINDEAL, F. 199 / Pzi: ~resc / E: nct] (D. câini) A ciuli (urechile).
boss sm [At: DN² / Pl: *boși* / E: eg *boss*] 1 (Fam) Șef.
bossa-nova sf [At: DEX² / Pl: ~ve / E: por *bossa-nova*] 1 Dans modern de perechi, cu un ritm asemănător sambei, originar din Brazilia. 2 Melodie după care se dansează bossa-nova (1).
bossism sn [At: DN² / Pl: ~e / E: fr *bossisme*] Organizare electorală dezvoltată în SUA, în care alegătorii se grupează în jurul șefilor pe care-i ascultă.

boss windjammer *sm* [At: DN³ / E: amer *bosswindjammer*] Șef al unei orchestre care cântă la un instrument, conducându-și ansamblul fără a-l dirija.

bostan *sn* [At: LB / Pl: ~i / E: tc, srb *bostan*] 1 (Mol) Loc unde se cultivă legume Si: *legumărie*. 2 Pepenărie. 3 (Reg) Dovleac (*Cucurbita pepo*). 4 Pepene verde. 5 (Îe) A *prinde ~ul de coadă* A parveni. 6 (Pop; îs) ~res Fel de mâncare cu dovleac. 7 (Îcs) *De-a ~ul* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. 8 (Fig; irm) Cap (al omului).

bostana *sf* [At: ODOBESCU, S. III, 565/13 / Pl: ~ne / E: *bostan*] (Reg) Pepenărie.

bostangilar-odobășa *sm* [At: DA / Pl: ~și / E: cf tc *bostangy*] (Trm) Reprezentantul lui bostangi-bașa pe lângă marele vizir.

bostangiu *sn* [At: NECULCE, ap. DA / Pl: ~gii / E: tc *bostangy*] 1 Bostănar. 2 Soldat din garda sultanului, care avea grijă și de grădinile seraiului. 3 (Îs) ~bașa (sau *pașa*) Căpetenia bostangiilor (2).

bostavă *sf* *vz* *postavă*

bostănar *sm* [At: COSTINESCU / Pl: ~i / E: *bostan* + -ar] (Reg) 1 Cultivator de pepeni Si: *pepenar*, *harbuzar*. 2 Negustor de pepeni. 3 Paznic la pepenărie.

bostănaș *sm* [At: LB / Pl: ~i / E: *bostan* + -aș] 1-4 (Șhp) Bostan (4) (mic). **bostănărie** *sf* [At: COSTINESCU / Pl: ~ii / E: *bostan* + -ărie] (Reg)

1 Pepenărie. 2 Loc unde se vând pepenii. 3 Loc unde se păstrează bostanii. **bostănel** *sm* [At: ȘEZ, II, 61 / Pl: ~ei / E: *bostan* + -el] (Reg) 1-2 (Șhp) Bostan (4) (mic). 3 Dovlecel (*Cucurbita pepo* var. *oblonga*). 4 (Îcs) *De-a ~ul* (sau *de-a bostănică*) Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

bostangi *vt* [At: IORGA, N. R. A. I, 288 / Pzi: ~gesc / E: *bostangiu*] (Mol; rar) A clădi (prost) cu bolovani mari, neciopliți.

bostangire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *bostangi*] (Mol; rar) Construire cu bolovani mari, neciopliți.

bostăngi¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *bostangi*] Bostăngire.

bostăngi², ~a *a* [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *bostăngi*] Care este construit cu bolovani mari, neciopliți.

bostănică *sf* [At: DA / Pl: ? / E: *bostan* + -ică] Bostănel.

bostănoasă *sf* [At: DEX² / Pl: ~se / E: *bostan* + -oasă] (Bot) 1-2 Cucurbitacee (1-2).

boston¹ *sn* [At: DN² / A: *boston* / Pl: ~oane / E: fr *boston*] 1 Vals cu mișcări lente. 2 Joc de cărți nedefinit mai îndeaproape. 3 Melodie a bostonului (1).

boston² *sn* [At: DN² / Pl: ~oane / E: ger *Boston* (presse)] Presă manuală pentru imprimarea cărților de vizită, a ferparurilor, a afișelor de format redus.

bosuiocă *sf* *vz* *busuiocă*

bosuioc *sn* *vz* *busuioc*

bosumfla *vr* [At: BENGESCU, ap. TDRG / V: *bus~*, ~sâm~, *bozu~*, *buzu~*, *boșu~*, *burs~*, *bors~* / Pzi: ~sumflu / E: nct] (Fam) A-și manifesta supărarea încruntându-se și strângând buzele Si: (pop) *drâmboia*, *îmbonă*, *îmbosânta*, *îmbufna*, *îmbuzna*.

bosumflare *sf* [At: DEX / Pl: ~lări / E: *bosumfla*] (Fam) Îmbufnare.

bosumflat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *bosumfla*] (Fam) Îmbufnat¹.

bosumflat², ~a [At: ALECSANDRI, T., 631 / Pl: ~ați, ~e / E: *bosumfla*] 1-2 *smf*, a (Persoană) care-și strânge buzele și se încruntă de supărare Si: (pop) *bosuat*, *îmbufnat*, *supărat*. 3-4 *smf*, a (Pex) (Om) ursuz.

boș¹ *sn* [At: DA / Pl: *boașe* / E: ml *bursa*] (Pop) Testicul.

boș² *sm* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 109, 5/2 / Pl: ~i / E: fr *boche*] (Dep; frm) Nume dat germanilor, de către francezi, în timpul primului război mondial.

boșantic, ~a [At: BIBICESCU, P. P. 207 / Pl: ~ici, ~ice / E: nct] (Reg) 1-2 *smf*, a (Om) pipernicit.

boșar *sm* [At: DEX² / Pl: ~i / E: nct] Pepene cu coaja verde și miezul galben.

bôșâmfla *sf* [At: DA ms / Pl: ~le / E: nct] 1 Epitet dat unui om bosumflat. 2 Om indispus.

boșântat, ~a *a* *vz* *boșântat*

boșântat, ~a *a* [At: PAȘCA, GL. / V: ~ntat / Pl: ~ați, ~e / E: nct] 1 (Reg; d. un bolnav) Roșu la față din cauza febrei. 2 Mâniat.

boșăcăi *v* *vz* *băjbăi*

boșcaș *sm* [At: LB / Pl: ~i / E: nct] (Înv) Groșiță.

boșcă¹ *sf* [At: GALACTION, V. ROM. iulie-august 1931, 10 / V: *boaș~* / Pl: *boste*, *bosti*, *bosci* / E: nct] 1 Grămadă de lemne acoperite cu iarbă, care se carbonizează în aer liber. 2 Pivniță mică (pentru legume).

boșcă² *sf* [At: LB / Pl: *boscă*, ~ste / E: mg *bocșka*] (Trs; mgm) 1 Butoiaș. 2 Vas pentru ulei.

boșcărtă *sf* [At: SLAVICI, N. II, 170 / V: *bosc~* / Pl: ~te / E: mg *bocskorszi*] 1 Fășie de piele de calitate inferioară, prost argăsită și ruptă. 2 (Îe) A-și lua ~tele A-și lua catrafusele. 3 Fată pipernicită și bolnăvicioasă, dar foarte guralivă și arțăgoasă.

boșiman, ~a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *Boschimans*] 1 *smf* (Lpl) Populație băstinașă negroidă din sudul Africii. 2 *smf* Persoană care face parte dintre boșimani (1). 3 *a* Care aparține boșimanilor (1). 4 *a* Privitor la boșimani (1).

boșoalcă *sf* [At: MON. OF. (1907), 7598 / V: ~olca / Pl: ? / E: nct] 1 Umflătură. 2 Tumoră. 3 Ganglion.

boșogi *sm* *vz* *bojoc*

boșolcă *sf* *vz* *boșoalcă*

boșorog, ~oagă [At: PANȚU, PL. / Pl: ~ogi, ~oage / E: ns cf *boașe*] 1-2 *smf*, a (Pop) (Persoană) care suferă de hernie Si: *surpat*. 3-4 *smf*, a (Dep) (Persoană) în vârstă. 5 *sf* (Bot) Buruiana surpăturii (*Scleranthus annuus*). 6 *smf* Om ramolit.

boșorogea¹ *sf* [At: GRIGORIU-RIGO, M. P. I / Pl: ~eli / E: *boșorog* + -eală] 1 Hernie. 2 (Fig) Stare a omului bătrân și ramolit.

boșorogi [At: COSTINESCU / Pzi: ~ogesc / E: *boșorog*] 1 *vr* A pricinui cuiva hernie. 2 *vr* A se îmbolnăvi de hernie Si: *a se surpa*, *a se vătama*. 3 *vr* A se ramoli.

boșorogire *sf* [At: GRIGORIU-RIGO, M. P. I / Pl: ~ri / E: *boșorogi*] 1 Îmbolnăvire de hernie. 2 Boșorogea² (2).

boșorogi¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *boșorogi*] 1-2 Boșorogire (1-2).

boșorogi², ~a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *boșorogi*] 1 Bolnav de hernie. 2 (Bătrân și) ramolit.

boștean *sm* *vz* *buștean*

boșter, ~a *a* *vz* *boștur*

boșteros, ~oasă *a* *vz* *boștur*

boștinar *sm* [At: PAMFILE, I. C. 96 / V: *hoș~*, *voș~* / Pl: ~i / E: *boștină* + -ar] Cumpărător de boștină.

boștină *sf* [At: BARCIANU / V: *ho~*, *vo~* / E: vsl *бoштинa*] 1 Rămășiță din fagurele fier, după ce s-au scos ceara și miecra Si: *babos*, *comină*, *jintița*. 2 Ceea ce rămâne după ce strugurii au fost tescuiți Si: *grunț*, *prăstina*, *tescovină* Cf *bouscă*, *borhot*, *boroghina*, *drojdii*, *husci*.

boștira *av* *vz* *boștur*

boștiros, ~oasă *a* *vz* *boștur*

boștiur, ~a *a* *vz* *boștur*

boștora *av* [At: DA / V: (reg) ~tioara / E: *boștur*] (Reg) Gol-pușcă.

boștorogi *vr* [At: PAMFILE, J. II / Pzi: ~gesc / E: tc *boș dyr*] A cotonogi.

boștur, ~a [At: V. A. URECHE, ap. TDRG / V: ~er, ~tiora, ~tiur, ~tora / E: ns cf tc *boș*] 1 *a* (Mol) Care este găunos Si: *gol*, *sec*. 2 (Ave; îf ~a) *Sec*. 3 (Ave; îf ~a) Fără nimic Si: *gol*.

boșumfla *vr* *vz* *bosumfla*

bot¹ *sn* [At: ODOBESCU, S. III, 42/279 / Pl: ~uri / E: nct] 1 Parte anterioară alungită a capului animalelor, în care sunt situate nările și gura Cf *flut*, *rât*, *tid*. 2 (Prec; dep) Gură. 3 (Îe) A *bea la ~ul calului* A bea ultimul pahar, înainte de plecare, în picioare (lângă caii înhămați). 4 (Fam; îe) A *da cuiva peste* ~ A pune la punct pe cineva. 5 (Fam; îe) A *se șterge* (sau *linge*) *pe* ~ A fi silit să renunțe la ceva. 6 (Fam; îe) A *pune pe cineva cu ~ul pe labe* A pune la punct pe cineva (făcându-l de rușine). 7 (Fam; îe) A *se întâlni cu cineva* ~ *în* (sau *la* ~) A se întâlni față-n față și pe neașteptate cu cineva. 8 (Îlav) ~ *în* ~ În relații de intimitate, sărutându-se.

9 (Pfm; îe) **A se pupa** (sau **linge**) **în ~ cu cineva** A trăi (sau a fi) în mare intimitate (sau prietenie) cu cineva. **10** (Pfm; îe) **A da în ~ A** cădea (de atâtea muncă). **11** (Pfm; îe) **A avea caș la ~ A** fi tânăr și fără experiență. **12** (La păsări; imp) Cioc gros și mare Si: *clonbont, clont, plisc*. **13** (Orn; îc) **~gros** Ciresar (*Coccothraustes vulgaris*). **14** (Orn; îc) **~roș** Căldăraș (*Pyrrhula europaea*). **15** (Pan) Partea anterioară (și alungită sau ascuțită) a unui obiect. **16** (Fam; îe) **A-și băga ~ul (peste tot sau unde nu-i fierbe oala)** A se amesteca în toate. **17** (Îe) **A face ~ A** se supăra. **18** (Fig) Partea ascuțită sau lunguiată a unui obiect Si: *vârf*. **19** Partea din față a unui vehicul cu tracțiune mecanică.

bot² sn vz botă¹

botan a [At: H IX, 389 / Pl: ~i, ~e / E: *bot + an*] (Îs) **Măr ~ Măr** cu unul din capete lunguiet.

botanic, ~a [At: NEGRUZZI, S. I, 99 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *botanique*] **1 a** Privitor la plante. **2 a** (Îs) **Grădina ~a** Grădina special amenajată pentru cultivarea și studierea a numeroase specii de plante. **3 sf** Știință care se ocupă cu studiul plantelor. **4 a** Care aparține botanicii (3). **5 a** Care se referă la botanică (3).

botanist, ~ă smf [At: DA / Pl: ~iști, ~e / E: fr *botaniste*] Specialist în botanică (3).

botaniza v [At: DA / Pzi: ~zez / E: nct] A strânge plante pentru studiul botanicii Si: *a herboriza*.

botanizare sf [At: DN³ / Pl: ~zări / E: *botaniza*] Culegerea plantelor în vederea studierii lor Si: (inf) *herborizare*.

botanizat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *botaniza*] Botanizare.

botanizat², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *botaniza*] (D. plante) Cules în vederea studierii.

botar¹ sn [At: DAMÉ, T. 50 / Pl: ? / E: *bot¹ + -ar*] **1** Bucată de ștreang de la căpăstru sau de la cureaua de la frâu care cuprinde botul calului Cf *botnița*. **2** Lanțul care leagă capătul de dinainte al grindeiului cu roțile.

botar² sm [At: LM / Pl: ~i / E: *botă¹ + -ar*] **1-2** (Trs) Om care face (sau care vinde) bote Si: *dogar*.

botar³ sm [At: LB / Pl: ~i / E: *bot² + -ar*] (Trs) Persoană care cară struguri la culesul viilor cu bota (1).

botas¹ sm [At: H X, 21 / Pl: ~i / E: *botă² + -as*] **1** (Mol) Hăitaș. **2** (Buc) Bătăuș.

botas² sm vz butas

botă¹ sf [At: I. CR. II, 163 / V: *boată, bot² sn* / Pl: ? / E: bg *бoтa*] **1** Vas de lemn de brad înalt ca o cofă și înfundat la amândouă capetele cu funduri elipsoide (dintre care unul are o vrană), care este purtat cu ajutorul unei sfori legate de o doagă prevăzută cu două găuri. **2** (Trs) Doniță.

botă² sf [At: MARIAN, T. / V: *boată, ~teț sn* / Pl: ~te / E: mg *bot*] **1** (Mol; Buc; Trs de Nord) Bătă. **2** (Pex) Lovitură de bătă. **3** (Îs) ~ *drumului* Om care se află numai pe drumuri, mergând mult.

botă³ sf [At: JIPESCU, ap. ZANÉ, P. III, 483 / V: *boată* / Pl: ? / E: ns cf it *boto*, mg *buta*] (Pop; îe) **A nu ști ~ A** nu ști nimic.

botă⁴ sf [At: DN² / E: fr *botte*, it *botta*] Lovitură de scrimă cu floreta sau cu sabia.

botăși vt vz butăși

botău sn vz botău

botâncă sf [At: MARIAN, ap. DA / Pl: ? / E: nct] (Bot; reg) Vâzdoage (*Tagetes patula*).

botâș sm vz botoș

botău¹ sn [At: ALECSANDRI, P. P. 55/3 / V: ~ău / Pl: ? / E: *botă² + -ău*] Botă² (1) mare.

botău² sm vz botoș

botcă¹ sf [At: MARIAN, INS. 145 / V: *boatca* / Pl: ~ci / E: nct] (Mol; Buc) **1** Alveolă în fagure, în care se reproduce matca Si: *tâta*. **2** Scorbură. **3** Lovitură dată în capul cuiva cu nodul degetului mare și apoi, printr-o întorsătură repede a pumnului, cu nodul degetului mic Si: *castana, nucă, pară*.

botcă² sf vz butca

botcea sf vz boccea

botcută sf [At: MÂNDRESCU, L. P. 48/20 / Pl: ~e / E: nct] Plantă din familia palemoniaceae (*Phlox paniculata*).

botei sn [At: H III, 280 / V: ~eu / Pl: ? / E: nct] Turmă de oi sau de cărlani alcătuită din mai multe ciopoare.

boteiaș sn [At: RETEGANUL, TR. 54/15 / Pl: ? / E: *botei + -as*] **1-2** (Șhp) Botei (mic).

botejune sf [At: COD. VOR. 156/10-11 / Pl: ~ni / E: mpl **baptidio, ~iunem*] **1** (Tlg) Botez. **2** Masă dată la botezul cuiva Si: *cumetrie*.

botel sn [At: DN³ / Pl: ~uri / E: fr *bothel*] Vas fluvial vechi transformat în cabană ancorată pe malul apei.

botelnic sn [At: DAMÉ / Pl: ? / E: *bot¹ + -elnic*] **1-2** Botniță (1-2).

botelniță sf [At: TDRG / Pl: ~te / E: *bot¹ + -elniță*] **1-2** Botniță (1-2).

boterniță sf [At: DAMÉ / Pl: ~te / E: *bot¹ + -erniță*] **1-2** Botniță (1-2).

boteș sm vz butaș

boteș¹ sn vz botă²

boteș² sn [At: VICIU, GL. / Pl: ? / E: *bot² + -eș*] **1-2** (Șhp) Bot² (mic) pentru brânză Si: *șteand*.

boteu sn vz botei(u)

botez sn [At: CORESI, ap. GCR I, 32/31 / Pl: (înv) ~uri, ~e, (rar) ~i / E: *boteza*] **1** Taină a religiei creștine, destinată a șterge păcatul strămoșesc și care constă în cufundarea corpului celui ce se botează, de către preot, în cristelnița cu apă sfințită (în religia ortodoxă) sau în stropirea corpului cu apă (în religia catolică), ocazie cu care este primit și prenumele. **2** (Pex) Udare cu apă (în joacă). **3** (Îs) **~ul de foc** Prima luptă dintr-un război. **4** (Prc) Apă sfințită întrebuințată la botez (1) sau la Bobotează Si: *agheasmă*. **5** Botezare (a enoriașilor) cu agheasmă în prima zi a fiecărei luni și în ajunul Bobotezei. **6** Ospăț și petrecere organizate la botezul cuiva Si: *cumetrie*. **7** (Mar) Cereemonie de lansare la apă a unei nave noi.

boteza [At: CATEHISM (1607), ap. GCR I, 42/29-30 / Pzi: ~tez / E: *boteza*] **1 vt** (D. preot) A săvârși actul de a creștina pe cineva prin botez (1). **2 vtf** A face pe cineva să primească botezul, convertindu-se la creștinism. **3 vt** A stropi cu agheazmă persoane, animale, case etc. în fiecare zi întâi a lunii, la sfeșanie, la Bobotează sau în ajunul Bobotezei. **4 vt** (Pex) A uda. **5 vt** (Fig) A dilua un lichid cu apă. **6 vt** A fi naș la botezul cuiva. **7 vrp** A se creștina prin primirea botezului (1). **8 vr** A merge la preot pentru a fi stropit cu agheasmă. **9 a** porecli.

botezare sf [At: DA / Pl: ~zări / E: *boteza*] **1** Creștinare a cuiva prin botez. **2** Supunere sau îndemnare a cuiva la actul botezului Vz *boteza* (2). **3** Udare cu agheasmă a credincioșilor Cf *botez* (5). **4** Poreclire.

boteza¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *boteza*] **1-4** Botezare (1-4).

boteza², ~ă [At: DDRF / Pl: ~ați, ~e / E: *boteza*] **1 smf** Creștin. **2 a** Care a fost creștinat. **3 smf** Udat cu agheasmă Cf *botez* (5). **4** Poreclit. **5** (Fam; d. lapte, hăuturi etc.) Diluat cu apă.

botezătoare sf [At: DOSOFTEI, V. S. 202₁₂ / Pl: ~tori / E: *boteza + ~ătoare*] Vasul în care se botează copii Si: *cristelnița*. Cf *scaldatoare*.

botfor sm [At: ȘEZ. IX, 35 / V: ~ta, ~fur, ~t / Pl: ~i / E: rs *бoтфoрt*] Cizme țărănești sau militărești cu turetei tari și cu creți.

botfort sm vz botfor

botfortă sf vz botfor

botfur sm vz botfor

bot-gros sm [At: DEX² / Pl: ~oși / E: *bot + gros*] Pasăre mică, cu pene roșietice pe piept și brune pe restul corpului, cu ciocul conic, gros și tare Si: *ciresar* (*Coccothraustes coccothraustes*).

botică¹ sf [At: HEM 2836/23 / Pl: ~ici / E: *botă¹ + -ica*] **1-4** (Șhp) Botă¹ (1-2) (mică).

botică² sf [At: SBIERA, P. 198 / Pl: ~ici / E: *botă² + -ica*] **1-2** Botă² (1) (mică).

boticos, ~oasă a [At: MARIAN ap. DA / Pl: ~oși, ~oase / E: *bot¹ + -ic + -os*] Care are botul mare sau gros.

boticuță¹ sf [At: MÂNDRESCU, L. P. 191 / Pl: ~te / E: *botă¹ + -icuță*] **1-2** (Șhp) Botă¹ (1-2) (mică).

boticuță² sf [At: JAHRESBER. VI, 72 / Pl: ~te / E: *botă² + -ica + -uță*] **1-2** (Șhp) Botă² (1) (mică).

botie sf [At: MARIAN, NA. 257 / Pl: ~ii / E: nct] Măciulie (de mac) Si: *bociulie, gămalie, magalie*.

botină sf [At: PAMFILE, I. C. 350 / V: *botin* sn / Pl: ~ne, (ivp) ~ni / E: fr *botine*] (Reg) 1 Gheată (mai elegantă) pentru femei și copii. 2 Cizmă.

botinească sf [At: PAMFILE, J. I, 17 / Pl: ~ești / E: *botină* + *-ească*] 1 Dans țărănesc nedefinit mai îndeaproape. 2 Melodie după care se execută acest dans.

botișor sn [At: EMINESCU, P. 298, / Pl: ~oare / E: *bot*¹ + *-ișor*] 1-2 (Șhp) Bot mic (și frumos).

botița¹ sf [At: H I, 404 / Pl: ~e / E: *bota* + *-ița*] 1-2 (Pop; șhp) Vas (mic) pentru ducerea apei și a bucatelor la câmp.

botița² sf [At: CĂTANĂ, P. B. II, 145 / Pl: ~te / E: *bota*² + *-ița*] 1-2 (Șhp) Botă² (1) mică.

botnar sm vz *butnar*

botnian [At: DN³ / Pl: ~iene / E: fr *bothnien*] 1 sn Epocă superioară a arhaicului din regiunea baltică. 2 a Care aparține botnianului (1).

botnița sf [At: DAMÉ, T. / Pl: ~te / E: *bot*¹ + *-nița*] 1 Apărătoare (făcută din sârmă sau curele împletite) care se leagă la botul animalelor ca să nu poată mușca, paște sau suga. 2 Bot (15) la luntre și la sanie.

botoasă sf [At: HEM 2255 / V: *bat*~ / Pl: ~se / E: nct] Oaie bătrână, fără dinți și care este îngrișată pentru tăiere.

botocănos, ~oasă a vz *butucănos*

botolcă sf [At: ȚARA OLT. III, nr. 12 / Pl: ? / E: nct] Parte rotundă a lămpii de petrol.

botorog sn [At: VICIU, GL. / Pl: ? / E: cf *bota*¹] (Reg) Bădăi.

botoros, ~oasă a vz *buturos*

botos, ~oasă a [At: COSTINESCU / Pl: ~oși, ~oase / E: *bot*¹ + *-os*] 1 Care are botul mare sau gros. 2 (Fig) Supărat. 3 (Inv; ie) A rămâne ~ A rămâne cu botul umflat. 4 (Fig) Care este fără rușine Si: *îndrăzneț, obraznic*.

botoș sm [At: MARIAN, INS. 400 / V: *bofăz, botoș* / Pl: ~i / E: nct] (Ent; Buc; Trs) Căpușă (*Ivodes*).

botoșă vr [At: I. CR. IV, 85 / Pl: ~sez / E: *botos*] (Reg) A se supăra.

botoșală sf [At: DA / Pl: ~seli / E: *botoșă* + *-ală*] Supărare fără temei.

botoșare sf [At: MDA ms / Pl: ~șări / E: *botoșă*] (Reg) Supărare.

botoșat, ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *botos*] (Reg) Supărat².

botoșănean, ~ă [At: DEX² / Pl: ~neni, ~e / E: *Botoșani* + *-ean*] 1-4 smf, a (Persoană) care face parte din populația municipiului (sau județului) Botoșani. 5-8 smf, a (Om) originar din municipiul (sau județul) Botoșani. 9-10 sm (Lpl) Populație care locuiește în municipiul (sau județul) Botoșani. 11-12 a Care aparține municipiului (sau județului) Botoșani (9-10). 13-14 a Care aparține botoșănenilor (9-10). 15-16 a Privitor la municipiul (sau județul) Botoșani. 17-18 a Privitor la botoșăneni (9-10). 19-20 a Care provine din municipiul (sau județul) Botoșani.

botoșăneancă sf [At: DEX² / Pl: ~nence / E: *botoșănean* + *-că*] 1-4 Femeie născută (și crescută) în municipiul (sau județul) Botoșani. 5-6 Locuitoare din municipiul (sau județul) Botoșani.

botoși sm vz *botâș*

botofel sm vz *bozâtel*

botrac sm vz *broatec*

botridie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *bothridies*] Organ special de fixare, în formă de paletă, franj, fantă, specific unor viermi paraziți.

botrio- [At: DN³ / E: fr *botrio*] Element prim de compunere savantă cu semnificația „ciorchine”.

botriocefal sm [At: DEX² / Pl: ~i / E: fr *bothriocéphale*] Vierme intestinal din clasa cestodelor în formă de panglică, având o lungime de 8-12 m și prevăzut cu două botridii, care trăiește parazit în intestinul subțire al omului și al unor animale care au mâncat pește infectat cu larvele acestui parazit (*Diphyllobotrium latum*).

botriocefaloza sf [At: DEX² / Pl: ~ze / E: fr *bothriocéphalose*] Infecțare cu botriocefali.

botriomicoza sf [At: DEX² / Pl: ~ze / E: fr *bothriomycose*] Boală infecțioasă a cailor, caracterizată prin formarea unor tumori asemănătoare cu fibroamele.

botroahna sf vz *troahna*

botroș sm [At: DEX² / Pl: ~i / E: *bot* + *roș*] Pasăre cântătoare cu ciocul foarte scurt, cu pene roșii închise pe piept, negre pe cap, cenușii pe spate și albe la coadă (*Pyrrhula vulgaris*).

botuleț sn [At: DA / Pl: ~e / E: *bot*¹ + *-uleț*] 1-2 Bot (1) mic) Si: *botișor* (1-2).

botulic, ~ă a [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *botulique*] (Med) Referitor la botulism.

botulinic a [At: DEX² / Pl: ~ici / E: fr *bothulinique*] (Îs) *Bacil* ~ Bacil care se găsește în carnea sau în fructele conservate și în nutrețul însiloizat, care cauzează botulismul.

botulism sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *bothulisme*] Toxiinfecție alimentară provocată de toxina bacilului botulinic.

botoș sm vz *botoș*

botoșor sn [At: DA / Pl: ~oare / E: *bot*¹ + *-ușor*] 1-2 Botuleț (1-2).

boț¹ [At: CANTEMIR, IST. 142 / Pl: ~uri, ~i / E: mpl **bottium* (*botiila*)]

1 sn Bucată de materie aproximativ rotundă. Cf (reg) *bulgăre, cocolos, bulz, bobolos, gogolos, golomez, mototol, tototol*. 2 sn (Pop; ie) A face (*ceva*) ~ A da formă rotundă (cu mâinile). 3 sn (Pop; ie) A face (*ceva*) ~ A strânge ghem în mâini Si: *a mototoli*. 4 sn (Pop; îs) ~ cu *ochi* Om (gras), cu față inexpressivă și cam prostuț. 5 sn Mâncare consistentă căreia i se dă forma rotundă sau ovală Si: *bulz Cf cocolos, dodoc, găscă, urs*. 6 sn (Trs) Pâine mică Si: (reg) *pup, dont, tipău*. 7 (Abrud) Gălușcă. 8 sm (Lpl; reg) Aluat pentru supă Si: *frecăței, pisături*. 9 sn (Pan; reg) Nod de ață. 10 sn (Med; pop) Tumoare abdominală. 11 (Nob) Bobiță. 12 (lht; suspect) Zglăvoacă (*Cottus gobio*).

boț² sn [At: ZILLOT, CRON. / Pl: ~uri / E: nct] Boroboacă.

boț³ sn [At: DEX² / Pl: ~uri / E: rs *boț*] Bucată de parămă sau de lanț cu care se manevrează lanțurile ancorei.

botană sf vz *botolan*

botafel sm vz *bozâtel*

botel sm [At: PAMFILE, I. C. 350 / Pl: ~ei / V: ~eu / E: rs *botel*] Gheată de copil, cu șireturi Cf (reg) *botâș, botina, ciubota*.

boteu sm vz *botel*

boți [At: NECULCE, ap. LET. II, 210/8 / Pzi: ~țesc / E: *bot*] 1-2 vtr (Mol) A (se) face boț. 3-4 vtr A (se) mototoli în mână Si: *a (se) cocoloși, a (se) ghemui, a (se) glomozi, a (se) ponosi*. 5 vt A prinde la strâmtoare pe cineva Si: *a înghesui*. 6-7 vtr A (se) îngrămădi. 8-9 vtr A (se) aduna.

botișor smn [At: SEVASTOS, C. 165 / Pl: ~oare / E: *bot*¹ + *-ișor*] 1-2 (Șhp) Boț (mic).

botiț, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~iți, ~e / E: *boți*] 1 Mototolit. 2 Zbărcit (la față).

botițură sf [At: DEX² / Pl: ~ri / E: *boți* + *-tură*] Cută.

botman sm [At: DEX² / Pl: ~i / E: rs *botman*] 1 Șef de echipaj pe o navă. 2 Cel mai mare în grad dintre marinarii de la bordul unei nave comerciale.

botochină sf vz *motochină*

botog sn [At: ANTIPA, F. 146-148 / Pl: ~ogi / E: *bot*¹ + *-og*] (lht; reg) Specie de pește despre care se crede că este rezultatul încrucișării dintre casac și batcă (*Abramis sapo*).

botușor smn [At: DA ms / Pl: ~oare / E: *bot*¹ + *-(u)șor*] 1-2 (Șhp) Boț¹ (1) (mic).

botuș sm [At: TDRG / V: (pl) *boțiți* / Pl: ~i / E: *bot*¹ + *-uș*] (Bot; reg) Burete-pucios (*Phallus impudicus*).

bou sm [At: CORESI, PS. 168 / Pl: *boi* / E: lat pop **bovus*, ~um] 1 Mascul adult, castrat, din familia bovinelor, folosit la tracțiune și pentru carne (*Bos taurus*). 2 (Pfm; ie) A nu-i fi *cuiva* (*toti*) *boii acasă* A nu se simți bine. 3 (Pfm; ie) A-și *băga* (sau *pune*) *boii în jug cu cineva* A se asocia, a se uni cu cineva. 4 (Pfm; ie) A *lăsa pe cineva în boii lui* A-i da *cuiva* pace. 5 (Pop; ie) A *merge* (sau *a se duce ca*) (sau *cu*) *boi* (sau *carul cu boi*) A merge foarte încet. 6 (Pop; ie) A-i *lua cuiva boii* (de)

dinainte A săraci pe cineva. 7 (Pop; îe) **A scoate pe cineva la drum de boi** A săraci pe cineva din pricina sau în favoarea altcuiva. 8 (Pfm; îe) **S-a dus ~ și a venit vacă** A se întoarce nelămurit, fără să fi învățat sau înțeles ceva. 9 (Îs) ~ *sur* Bour. 10 (Pop; îs) ~ *baltat* Mămăligă cu brânză, strânsă între degete Cf *bulz, cocolos, bot, găscă, urs*. 11 (Ent; îc) ~ **de-baltă** Buhai-de-baltă. 12 (Orn; îc) ~ **de baltă** Bătălan (de stuh). 13 (Îc) ~ **de-Buhă**. 14 (Ent; îc) ~ **de-apă** (sau **de-baltă** sau **~l bălții**) Gândac mare de apă cu capul lat și lung, negru-strălucitor, cu fața anterioară acoperită de păr și cu picioare păroase care ajută la înnotat (*Hidrophilus piceus*). 15 (Îc) ~ **~l-babei** Insectă nedefinită mai îndeaproape. 16 (Îc) ~ **~l lui Dumnezeu** Rădașcă (*Lucanus cervus*). 17 (Îc) ~ **~l lui Dumnezeu** sau ~ **~l popii** Buburuză (*Coccinella septempunctata*). 18 (Îc) ~ **~l Domnului** Vaca Domnului (*Pyrrhocoris apterus*). 19 (Bot; îc) **Boii-pruncilor** Ciumăfaie (*Datura stramonium*). 20 (Fig; termen injurios pentru bărbați) Persoană mărginită la minte Si: *prost* Cf *dobitoc, vită*. 21 (Îs) ~ **~l lui Dumnezeu** Om prost de bun, răbdător și muncitor. 22 (Îe) **A scoate (pe cineva) din boii lui** A enerva pe cineva. 23 (Îe) **A lăsa (pe cineva) în ~ii lui** A lăsa în pace. 24 (Îc) ~ **de-mare** Pește marin mic, de culoare cafenie sau cenușiu închis, cu capul gros și lătareț și cu ochii așezați în partea superioară a capului (*Uranoscopus seaber*). 25 (Îc) ~ **de-noapte** Bufniță.

boulangism sn [At: DN³ / P: *bu-* / Pl: ~e / E: fr *boulangisme*] Mișcare sovunistă din Franța de la sfârșitul sec. XIX, care urmărea restaurarea monarhiei și un război revanșard contra Germaniei.

boulangist, ~a [At: DN³ / P: *bu-* / Pl: ~giști, ~e / E: fr *boulangiste*] 1-2 a Referitor la boulangism (sau la boulangiști). 3-4 a Caracteristic boulangismului (sau boulangiștilor). 5 smf Adept al boulangismului.

bovar sm vz *boar*

boulean sm [At: ȚICHINDEAL, F. 187 / Pl: ~eni / E: *bou* + ~ulean] 1 (Dezmierdător) Bou drag. 2 (Îs) ~ **ul lui Dumnezeu** Boul lui Dumnezeu. 3 (Orn; îc) ~ **de-baltă** Bătălan (de stuh) (*Ardea ciuciea*). 4 (lht) Haut.

bouleț sm [At: ANON, CAR. / P: *bo-u-* / Pl: ~i / E: *bou* + ~uleț] 1-2 (Șhp) Bou (mic).

bour [At: PRUV. MOLD. / V: *buar, boar, buor, boar, bohar, bor* / P: *bo-ur* / Pl: ~i / E: lat *bubalus*] 1 sm Mamifer sălbatic din rasa bovină care trăia odinioară și prin munții Moldovei (*Bos primigenius*). 2 sm (Pan; Trs; ff *bor*) Melc. 3 sm Capăt al unui obiect (adus în sus asemenea coarnelor bourului) Cf *bot*. 4 sm (Prc) Parte de dinainte, curbată în sus, a tălpilor saniei Cf *calcăi*. 5 sm (Prc) Bot al luntrei. 6 sm Emblema de odinioară a Moldovei, reprezentând un cap de bou. 7 sm (Mol; înv) Fier cu marca unui cap de bou cu care se înfierau vitele, măsurile, obiectele care serveau ca puncte de delimitare, criminalii etc. 8 sm (Mol; înv; pex) Orice semn domnesc sau oficial (mai apoi și particular) de înfierare. 9 sm (Pex) Cicatrice cauzată de înfierare. 10 sm (Mol; înv) Impozit asupra vinului care se lua pentru înfierarea buților cu bourul domnesc. 11 a (Îs) **Coarne** ~ Coarne cu vârfurile aduse unul spre altul sau unul înaintea și altul înapoi. 12 av (Înv) lute ca bourul (1).

bourat, ~a [At: CANTEMIR, IST. 101 / Pl: ~ați, ~e / E: *bour*] 1 (D. coarne) Ca ale bourului. 2 (D. vite cornute) Cu coarne ca ale bourului.

boulean sm [At: COSTINESCU / Pl: ~eni / E: *bour* + ~ean] 1-2 (Șhp) Bou (drag).

bourel¹ sm [At: MARIAN, Î. 178 / Pl: ~ci / E: *bour* + ~el] 1-2 (Șhp) Bour (1) (mic).

bourel² sm [At: LB / V: *boier-* / Pl: ~ci / E: *bour* + ~el] 1 Melc. 2 (Ent) Rădașcă (*Lucanus cervus*). 3 (Orn) Împărățel. 4 (Pan) Instrument ce însoțește „Plugușorul” în ziua de Anul Nou, care scoate un fel de muget ca al bouului Si: *buhai*.

bouresc, ~ească a [At: TEODORESCU, P. P. 191 / V: *boier-* / Pl: ~ești / E: *bour* + ~esc] (D. coarnele melcului, în versurile spuse de copii) De bour (1).

bouri [At: CANTEMIR, HR. / Pzi: ~esc / E: *bour*] 1 vt A ține coarnele gata de atac. 2 vii (Pan; d. urechi) A ciuli. 3 vi (Fig) A fi gata de atac. 4 vr (Buc) A căpața forma coarnelor unui bour, cu vârfurile întoarse spre înăuntru. 5 vii (Reg) A încolți.

bourie sf [At: MARIAN, ap. DA / V: ~uar~, *boar-* / Pl: ~ii / E: *bou* + ~(-a)rie] 1 Loc (îngrădit) unde se odihnesc boii (la amiază, noaptea, vara la pășune). 2 Colibă a boarului.

bouriște sf [At: VICIU, GL. 59 / V: *bor-* / Pl: ~ti / E: *bour* + ~iște] Loc unde stau vitele vara, afară, pe câmp.

bouriu a [At: REV. CRIT. III, 90 / Pl: ~ii / E: *bour* + ~iu] 1 (Pop; d. sâni) Tare.

bouroaica sf [At: DEX² / Pl: ~ce / E: *bour* + ~oaică] (Rar) Femelă a bourului.

bourrée sni [At: DEX² / P: *buré* / E: cuv fr] 1 Vechi dans popular cu ritm vioi. 2 Melodie după care se dansează bourrée (1).

boușor sm [At: CREANGĂ, P. 44 / Pl: ~i / E: *bou* + ~ușor] 1-2 (Șhp) Bou (mic și drag) Si: *bout* (1-2).

bout sm [At: SBIERA, P. 189 / Pl: ~i / E: *bou* + ~ut] 1-2 (Șhp) Boușor (1-2). 3 (Pan) Melc.

bouța sf [At: ȚICHINDEAL, F. 288 / Pl: ~te / E: ns cf *beuta*] Pietricică (bună de azvârlit).

bovaric, ~a [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: *bovarism* + ~ic] Propriu bovarismului.

bovarism sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *bovarysme*] Tendință prezentă la unele persoane care, nemulțumite de realitatea propriei lor condiții, își făuresc o personalitate fictivă, corespunzătoare aspirațiilor lor.

bovid sn vz *bovideu*

bovideu sn [At: DEX² / V: ~id / Pl: ~ee / E: fr *bovidés*] 1 (Lpl) Familie de mamifere rumegătoare artiodactile, cu coarne persistente. 2 Mamifer din familia bovidee (1).

bovin, ~a [At: URICARIUL XIV, 243 / Pl: ~i, ~e / E: fr *bovine*] 1 sf (Lpl) Familie de mamifere din care face parte boul. 2 a Specific boului. 3 sf Exemplar de bovine (1). 4 a De bou. 5 a Din familia boului.

bovindou sn [At: DEX² / Pl: ~ri / E: eg *bow-window*] Ieșitură pe fațada unei clădiri, ca un balcon închis, prevăzută cu una sau mai multe ferestre.

bowling sn [At: DEX² / P: *bauling* / E: eg *bowling*] 1 Variantă a jocului de pocipe. 2 Teren amenajat pentru bowling (1) și alte jocuri mecanice.

box¹ sm [At: H I, 120 / V: *mops, mox* / Pl: *boxci* / E: nct] (Adesea atributiv, pe lângă „câine”) Rasă de câini cu botul negru și tutit folosiți și la vânătoare.

box² sn [At: CONTEMPORANUL V, 204 / Pl: ~uri / E: fr *boxe*] 1 Sport în care doi adversari luptă între ei, pe ring, după anumite reguli, cu pumnii îmbrăcați în mănuși speciale Si: *pugilistica, pugilat, pugilism*. 2 Armă mică de atac, ușor adaptabilă la mână (alcătuită dintr-o bucată de metal în formă de patru inele în care se introduc cele patru degete alăturate ale mâinii).

box³ sn [At: DEX² / Pl: ~uri / E: fr *box* -calf] Piele de bovine prelucrată, din care se confecționează fețe de încălțăminte și diverse obiecte de marochinărie.

boxa [At: DEX² / Pzi: ~rez / E: fr *boxer*] 1 vi A practica boxul². 2 vi A lupta după regulile boxului². 3 vi A lovi ca la box².

boxă sf [At: DEX² / Pl: ~xe / E: fr *box*] 1 Despărțitură de dimensiuni reduse în interiorul unui local, al unei încăperi, al unei case (pentru acuzați la tribunal, pentru o masă separată la restaurant etc.). 2 Despărțitură într-un grajd, făcută pentru un singur animal. 3 Compartiment amenajat la malul unei ape, care servește la parcare a ambarcațiunilor cu motor. 4 Ladă care servește la încărcarea și la descărcarea animalelor (de) pe o navă. 5 Incintă acustică. 6 Debara.

boxer¹ sm [At: DEX² / Pl: ~i / E: fr *boxeur*] 1 Sportiv care practică boxul Si: *pugilist*. 2 (Lpl) Poreclă dată de europeni chinezilor participanți la răscoala din 1899-1901.

boxer² sm [At: DN³ / Pl: ~i / E: fr *boxer*] Câine de pază puternic, cu pielea capului cutată și părul scurt și aspru.

boxin sm [At: H IV, 116 / Pl: ~i / E: *box* + ~in] Cea mai rapidă și mai feroce rasă de câini.

box-office sni [At: DN³ / P: *box-ofis* / E: eg *box-office*] (Anm) Ansamblu al încasărilor realizate de un film sau de o piesă de teatru ori de o carte.

boy smi [At: DN³ / E: eg *boy*] (Rar) 1 Servitor indigen din colonii (mai ales în hoteluri). 2 Dansator dintr-un ansamblu de music-hall.

boz' sm [At: MOXA 348/30 / Pl: ~i / E: vsl *божн*] (Iuz) Divinitate păgână Si: idol.

boz² sm [At: DA / V: ~iu, ~ie, *bojiu* / Pl: *boji* / E: ucr *божі*] 1 Plantă erbacee, cu miros neplăcut, cu flori albe, cu frunze despicate și cu fructe negre (*Sambucus ebulus*). 2 (Reg; fe) A tăia **boji la câini** A nu face nici o treabă, pierzând vremea.

boza sf [At: ȘIO / V: *bozan* / Pl: ~ale / E: tc *boza*] (Trm) Băutură (mai ales pentru femei și copii) acrișoară ca braga, obținută prin fermentarea în apă, în timpul iernii, a merelor pădurețe.

bozafer, ~a a [At: FILIMON, C. I, 599 / Pl: ~i, ~e / E: tc *bozaver*] (Trm; iuz) Cenușiu.

bozagerie sf [At: (a. 1796) ap. DA / Pl: ~ii / E: *bozagiu* + -erie] (Iuz) Prăvălie în care se vindea bozaua.

bozagilăc sn [At: (a. 1796) ap. DA / Pl: ~uri / E: nct] 1 Pregătire a bozalei. 2 Meserie de bozagiu.

bozagiu sm [At: (a. 1715) ap. ȘIO / Pl: ~ii / E: *boza*¹ + -giu] Vânzător de boza.

bozan sm vz *boza*

boză sf [At: VICIU, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg) Unsoare de car Si: *dobot* Cf *păcura*.

bozâi [At: BUGNARIU, N., ap. DA / Pzi: ? / E: cf *boza*] (Trs; Buc) 1 (D. vin, here) A face mucegai. 2 (D. fasolea bătută) A se strica. 3 (D. laptele acru) A se serbezi.

bozâială sf [At: DDRF / Pl: ~ieli / E: *bozâi* + -(i)ulă] (Reg) Mucegai al vinului.

bozâire sf [At: BUGNARIU, N., ap. DA / Pl: ~ri / E: *bozâi*] (D. fasolea bătută; reg) Acire.

bozâi¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *bozâi*] (Reg) 1 Mucegăire. 2 Stricare. 3 Acire.

bozâi², ~a a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *bozâi*] (Reg) 1 Mucegăit. 2 Stricat. 3 Acriț.

bozânari sn vz *buzunar*

bozârie sf [At: TDRG / Pl: ~ii / E: *boz*² + -arie] 1 Loc pe care cresc bozi². 2 Mulțime de bozi².

bozâțel sm [At: DDRF / V: *bojot*~, *botâț*~, ~zot~ / Pl: ~ei / E: nct] (Bot) Știrigoaie (*Veratrum album*) Cf *bojâțel*, *bojotei*.

bozbâi vi vz *bâjbâi*

bozdonar sn vz *buzunar*

bozdunar sn vz *buzunar*

bozgândi vi [At: DA / Pzi: ~desc / E: ns cf mg *bozogni*] (Ban) A scotoci (căutând ceva).

bozgoane sf vz *boscoană*

bozgoi sm [At: MARIAN, INS. 194 / Pl: ~ / E: nct] (Reg) Bărzăun.

bozgun sn [At: H II, 239 / Pl: ~uri / E: nct] (Reg) Război.

bozie sf vz *boz²*

bozinar sn vz *buzunar*

bozișor sm [At: MARIAN, Î. 32 / Pl: ~i / E: *boz*²] 1-2 (Șhp) Boz² (mic).

boziu sm vz *boz²*

bozoaie sf [At: N. COSTIN, ap. LET. 48/9 / Pl: ~ / E: *boz*¹ + -oaie] (Iuz) Zeitate păgână feminină.

bozotel sm vz *bozâțel*

bozumfla vr vz *bosumfla*

bozunar sn vz *buzunar*

bozuz sm vz *botuț*

brac¹ sn [At: I. IONESCU, D. 370 / Pl: ~uri / E: ucr *бракъ*] (Reg) 1 Parte proastă (și nefolositoare) care rămâne după ce se alege ceva. 2 (Sp; îs) Cal de ~ Cal care nu mai e bun de nimic.

brac² sm [At: DEX² / Pl: ~aci / E: fr *braque*] Câine de vânătoare cu părul scurt și cu urechile mari și blegi Si: *prepelicar*.

bracaci sn vz *brăcaci*

bracaj sn [At: DN³ / E: fr *braquage*] (Teh) Bracare.

bracare sf [At: DEX² / Pl: ~cări / E: fr *braquage*] Rotire a părții mobile a unor sisteme tehnice pentru a fi duse sau orientate într-o anumită poziție sau direcție.

brace sf [At: MARIAN, Î. 62 / V: ~aci smp / E: lat *bracae*] (Buc; rar) Izmene.

brache sf vz *șabracă*

brachet sn [At: DN³ / Pl: ~e / E: eg *bracket*] (Mrn) Guseu.

brachetă sf [At: DN³ / Pl: ~te / E: fr *braquet*] (Teh) Raport de multiplicare dintre pedalier și micul pinton al unei biciclete.

brachio- vz brahio-

braci smp vz *brace*

bracără sf vz *brâglă*

bracona vi [At: DEX² / Pzi: ~nez / E: fr *braconner*] 1-2 A vâna sau a pescui ilegal.

braconaș sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *braconnage*] 1-2 Practicare ilegală a vânătoriei sau a pescuitului.

braconier sm [At: DEX² / P: ~ni-er / Pl: ~i / E: fr *braconnier*] 1-2 Persoană care braconează (1-2).

bractă sf vz *brâglă*

bracteal, ~a a [At: DEX² / P: ~te-al / Pl: ~i, ~e / E: fr *bractéal*] (Bot) De bractee.

bractee sf [At: DEX² / Pl: ~ / E: fr *bractée*, lat *bractea*] Frunză erbacee sau membranoasă, verde sau divers colorată, care se află la baza florilor.

bracteolă sf [At: DEX² / P: ~te-o~ / Pl: ~le / E: fr *bractéole*] (Bot) Bractee mică.

brad sm [At: NEGRUZZI, S. I. 308 / V: *bread* / Pl: ~azi / E: alb *bradh*, *bredh*] 1 Denumire generică pentru arborii din familia coniferelor, caracterizați prin forma ascuțită și subțire a frunzelor care nu se vestejesc și prin fructele sub formă de conuri, întâlniți, mai ales, în zonele montane (*Hipuris vulgaris*) Cf *jnepen*, *molid*, *pin*, *silbă*, *smirdar*, *tisă*. 2 Lemn obținut prin tăierea coniferelor. 3 Exemplar din familia coniferelor tăiat și împodobit pentru sărbătorile de iarnă Si: *pom de Crăciun*. 4 (Pop; îs) Casa de ~ Sicriu. 5 (Îs) ~ alb Conifere cu coaja alburie, cu frunze mari, late, de culoare verde-închis, lucioase pe fața anterioară și cu două dungi alb-albăstrii pe fața posterioară Si: (Trs) *brad-nemes*, *silbă* (*Abies alba*, *Abies pectinata*). 6 (Îc) ~roșu sau ~negru Molid. 7 (Reg; îc) ~ul-ciumei Jnepen cu fructe mici (*Juniperus communis*) Cf *smirdar*. 8 Vârf sau crengi de conifere (sau de alți copaci) cu care se împodobește carul sau poarta casei miresei, în ajunul cununiei. 9 (Pex) Ajun al nunții și petrecere ce se face cu această ocazie la mireasă acasă. 10 (Îs) *Turtă* ~ Turtă de pâine pe care o aduce fiecare fată în ziua de brad, la mireasă acasă. 11 (Art; șis *hora* ~ului) Horă care se joacă acasă la mireasă în ajunul cununiei. 12 (Îas) Melodie după care se execută hora bradului (11). 13 Vârf sau crengi de brad (sau de alt copac) care se poartă înaintea mirilor când se duc la biserică să se cunune. 14 Vârf sau crengi de brad (sau de alt copac) care se poartă înaintea decedaților necăsătorii (sau se așază înaintea casei mortului). 15 (Bot; pan; reg) Coadă-calului (*Equisetum arvense*). 16 Cusătură în formă de brazi. 17 Tip de țesătură. 18 Arbore din familia pinaceelor care crește în zona muntoasă, înalt de până la 50 m, cu tulpina dreaptă, cu frunzele în formă de ace de culoare verde-închis, persistente, cu florile și semințele în conuri (*Abies alba*). 19 (Pgn) Conifer. 20 (Îs) *Apă de ~* Amestec de apă și ulei extras din frunze de pin, folosit pentru parfumarea încăperilor sau a apei de baie. 21 (Îas) Băutură alcoolică aromată cu esență din semințe de ienupăr.

bradă sf vz *brâglă*

bradford sni [At: DEX² / P: *bradford* / E: eg *bradford*] Sistem englezesc de clasificare a lănușilor, după calitate, în cifre care reprezintă numărul de sculuri obținute dintr-o livră de lână.

bradi- [At: DN³ / E: fr *brady-*] Element prim de compunere savantă cu semnificație: 1 Lent; 2 Rar.

bradiartrie sf [At: DEX² / P: ~di-a~ / Pl: ~ii / E: fr *bradyarthrie*] (Med) Bradialalie.

bradycardic, ~a a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *bradycardique*] (Med) 1 De bradicardie. 2 Care suferă de bradicardie.

bradycardie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *bradycardie*] Rărire normală sau patologică (sub 60 de pulsații) a ritmului cardiac.

bradichinezie sf [At: DEX² / S: ~ki- / E: fr *bradykinésie*] 1 (Psh) Încetinire generală a ritmului activității motrice. 2 (Med) Bradichinezie (1) a astronautilor în timpul zborului cosmic datorată imponderabilității.

bradifagie sf [At: DN³ / E: fr *bradyphagie*] (Med) Consum lent al hranei.

bradifazie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *bradyphasie*] Vorbire cu o încetinire anormală.

bradigeneza sf [At: DN³ / Pl: ~ze / E: fr *bradygenese*] (Biol) Evoluție lentă a unor organisme.

bradilalie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *bradylalie*] Ritm lent de articulare a cuvintelor, întâlnit în unele boli nervoase Si: *bradiatrie*.

bradipepsie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *bradypepsie*] Digestie înceată.

bradipnee sf [At: DN³ / Pl: ~ei / E: fr *bradypnée*] (Med) Rărire anormală a mișcărilor respiratorii.

bradipsihie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *bradypsichie*] Ritm lent de desfășurare a proceselor psihice.

bradiseismic, ~a a [At: DN³ / P: ~se-is- / E: fr *bradyséismique*] Referitor la fenomenul de oscilație lentă a scoarței terestre în regiunile vulcanice.

braditrofie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *bradytrophie*] (Med) Încetinire a proceselor metabolice.

bradoș sm [At: DA / Pl: ~i / E: *brad* + -oș] (Mun) 1 Colac pentru ziua de Sfântul Toader și pentru ziua de Patruzeci-de-mucenici. 2 Zi de Patruzeci-de-mucenici.

bradt sni [At: DEX² / P: *brat* / E: eg *bradt*] Semifabricat obținut prin tocarea fină a cârnii proaspete de vită, folosit la fabricarea salamurilor.

braftură sf vz *prafstură*

bragadir, ~a smf vz *brigadier*

bragerie sf [At: COSTINESCU / V: *brăgarie*, *brăharie* / Pl: ~ii / E: *bragagiu* + -erie] 1 Local unde se prepară sau se vinde braga. 2 Meserie a bragagiului.

bragagiu sm [At: FILIMON, C. I, 610 / V: ~aha- / Pl: ~gii / E: *braga* + -agiu] 1 Fabricant de bragă. 2 Vânzător de bragă. 3 (luz; îs) *Plan de* ~ Proiect care eșuează.

bragă sf [At: LB / V: ~ahă, ~aică / E: rs *бѣра*] 1 (Rar) Orz măcinat care se întrebuintează la fabricarea berii. 2 (Îf *braică*) Rămășițe în urma fierberii rachiiului de bucate. 3 (Îf *braha*) Bobală Si: *laturi*. 4 Băutură răcoritoare preparată din zeamă de mei răsnit, fiert și fermentat sau din bucățile de pâine fermentate în apă. 5 (luz) Băutură preparată din apă și făină de mei sau de mălai care se bea în post drept ciorbă. 6 (Fam; îe) *leftin* ca ~ Foarte ieftin.

braghila sf vz *braghina*

braghin¹ sm vz *braghina*

braghin² sm vz *băgrin*

braghina sf [At: JIPESCU, O. 53 / V: ~gă, ~ilă, *braghin¹* / Pl: ~ne / E: nct] (Mun) Varietate de struguri de culoare galben-albă, roșie sau neagră, cu boabe puține, foarte gustoase, care se coace înaintea altor varietăți și din care se fabrică vinul roșu-deschis.

brăglă sf vz *brâglă*

brah- vz *brahio-*

brahagiu sm vz *bragagiu*

brahaia sf [At: H III, 321 / Pl: ~te / E: nct] (Reg) Ciupercă fără picior de forma unui ou folosită, uscată, la oprirea sângelui.

brahalița sf [At: I. CR. IV, 188 / Pl: ~te / E: ns cf *bârhaiu*] (Îvp) Femeie grasă și greoaie.

brahar sm vz *bragagiu*

brahă sf vz *braga*

brahial, ~a a [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *brachial*] 1 Care aparține brațelor. 2 Referitor la brațe.

brahialgie sf [At: DN³ / Pl: ~gii / E: fr *brachialgie*] (Meh) Durere a brațului.

brahianticinal sn [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *brachyantical*] (Bot) Anticinal scurt.

brahiblast sn [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *brachyblaste*] (Bot) Ramură scurtă care produce și susține frunzele, florile sau fructele.

brahicatalectic [At: DN³ / Pl: ~ici / E: fr *brachycatalectique*] 1-2 sm, a (Vers greco-latin) terminat printr-un picior având lipsă două silabe.

brahicefal, ~a [At: MEHEDINȚI, G. F. 195 / Pl: ~i, ~e / E: fr *brachycéphale*] 1 a Care are țeasta capului aproape rotundă. 2 smf Ființă cu țeasta capului aproape rotundă. 3 sm Craniu aproape rotund.

brahicefalie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *brachycéphalie*] Însușire de a fi brahicefal (1).

brahidactilie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *brachydactylie*] (Med) Malformație congenitală caracterizată prin scurtimea degetelor.

brahiologie sf [At: DEX² / V: ~hiol- / Pl: ~ii / E: fr *brachylogie*] Tip de elipsă care constă în evitarea repetării unui cuvânt exprimat anterior.

brahio- [At: DN³ / P: ~hi-o / S: *brachio-* / E: fr, it *brachi(o)-*] Element prim de compunere savantă cu semnificația 1 Scurt; 2 Îngust.

brahiocefalic, ~a a [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *brachiocéphalique*] Referitor la braț și la cap.

brahiologie sf vz *brahiologie*

brahiopod sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *brachyopode*] 1 (Lpl) Clasă de nevertebrate marine cu cochilie bivalvă și cu brațe pe laturile gurii (*Brachiopoda*). 2 Animal din clasa brahiopodelor (1)

brahiotomie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *brachiotomie*] (Med) 1 Amputare a unui braț. 2 (Spec) Amputare a brațului unui fetus.

brahipnee sf [At: DN³ / Pl: ~ei / E: fr *brachypnée*] (Med) Respirație scurtă, sacadată.

brahisinclinal sn [At: DN³ / E: fr *brachysynclinal*] (Glg) Sinclinal scurt.

brahistocronă sf [At: DN³ / Pl: ~ne / E: fr *brachystochrone*] (Fiz) Traietorie pe care un corp ce se deplasează între două puncte date sub acțiunea gravitației realizează cel mai scurt timp.

brahma sfi [At: DEX² / E: *Brahma* (putra)] Rasă de găini grele (3,5-5,5 kg), originare din Asia, crescute în special pentru carne.

brahman [At: DA / V: (iuz) ~amin, ~am- / Pl: ~i / E: fr *brahmane*] 1 sm Membru al castei sacerdotale, cea dintâi din cele patru caste ale Indiei, castă care se credea ieșită din capul lui Brahma. 2 sm Preot al lui Brahma. 3 a Brahmanic.

brahmanic, ~a a [At: DA / V: *brama-*, ~ă / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *brahmanique*] 1 De brahmani (1). 2-3 Privitor la brahmani sau la brahmanism.

brahmanism sn [At: DA / V: *bram-* / E: fr *brahmanisme*] Religie antică indiană întemeiată pe Vede, al cărei zeu suprem era Brahma.

brahmin sm [At: DN³ / E: fr *Brahmin*] Brahman.

brahni vb vz *brehui*

brahoană sf [At: ȘEZ. II, 150/30 / Pl: ~ne / E: ns cf *bârhaiu*] Femeie înaltă, grasă și toantă.

brai sn [At: DA / Pl: ? / E: ucr *бѣра*] 1 (Mol și Buc) Pisălog de lemn, cu o lungime de peste un metru, rotund și gros cam de un lat de palmă, scrijelit, de obicei, la capăt, cu care se bate brânza în brebiță. 2 Drug de fier cu care se îndeasă făina în saci la moară.

braică sf vz *braga*

brain-drain ls [At: DN³ / E: amer *brain-drain*] (Liv; rar) Emigrare în masă a savanților europeni spre Statele Unite și Canada.

brainstorming sn [At: DN³ / E: eg *brainstorming*] Tehnică de stimulare a creativității individuale prin organizarea unor discuții libere pe o temă dată, în care fiecare spune ce-i trece prin minte.

braișvanț sn [At: DEX² / Pl: ? / E: ger *Breitschwanz*] Blană mătăsoasă de calitate superioară obținută prin sacrificarea mielului înainte de naștere.

braman sm, a vz *brahman*

bramanic, ~a a vz *brahmanic*

bramanism sm vz *brahmanism*

bramă sf [At: DEX² / Pl: ~me / E: fr *brame*] Semifabricat obținut prin laminarea lingourilor de oțel, cu secțiunea dreptunghiulară sau pătrată, cu muchii rotunjite și cu suprafața striată sau punctată.

brambura *av* [At: DA / E: nct] (Fam) 1 Fără rost. 2 În dezordine.
brambureală *sf* [At: DA / Pl: ~eli / E: **bramburi** + ~eală] Debandadă.
bramburi [At: DA / Pzi: ~resc / E: **brambura**] 1 *vt* A încurca. 2 *vr* A umbla fără rost.

bramburire *sf* [At: DA / Pl: ~ri / E: **bramburi**] Brambureală.
bramburit, ~ă *a* [At: DA / Pl: ~iți, ~e / E: **bramburi**] (Fam) 1 (D. oameni) Zăpăcit. 2 (D. obiecte) Aflat în dezordine.

bramin *sm*, *a* *vz* **brahman**
brancarda *sf* [At: DEX² / Pl: ~de / E: fr **brancard**] Targă pentru a transporta răniții sau bolnavii, formată dintr-o pânză întinsă, fixată între două bare de lemn sau de metal.

brancardier, ~ă *smf* [At: DEX² / P: ~di-er / Pl: ~i, ~e / E: fr **brancardier**] 1 Persoană care poartă brancarda. 2 Ostaș care ridică și transportă răniții cu brancarde, pe câmpul de luptă.

branchipus *smi* [At: DEX² / E: lat **branchipus**] Crustaceu inferior din ordinul branhiopodelor, cu corpul gol, transparent, cu picioarele lățite, întâlnit în bălțile temporare (*Branchipus stagnalis*).

branciog *sn* [At: DEX² / Pl: ~uri / E: nct] (Reg) Pământ calcaros, pietros, cu fertilitate slabă sau mijlocie.

brand *sn* [At: DEX² / Pl: ~uri / E: **Brandt**] (Mil) 1 Aruncător de mine. 2 (Pex) Proiectil de aruncător de mine. 3 (Pfm) Pumn.

brandeburg *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: fr **brande-bourg**] (Mpl) Șnururi sau găitane ce atârnă pe piept (mai ales la unele uniforme militare) ca podoabă.

brandy *sn* [At: DEX² / P: **brandi** / Pl: ~uri / E: eg **brandy**] Coniac.
bracte *sm* [At: H XI, 5 / E: nct] (Reg) Strugure din specia crăcănatei, cu boabe dulci, negre-roșii Si: (reg) *părcigan*.

branhi- *vz* **branchio-**
branchial, ~ă *a* [At: DEX² / P: ~hi-al / Pl: ~i, ~e / E: fr **branchial**] (Blg) De branhie.

branchie *sf* [At: DA / Pl: ~ii / E: lat **branchio**] Lamelă care aparține unei serii ce formează aparatul respirator al animalelor acvatice.

branchio- [At: DN³ / P: ~hi-o / E: gr **βραγχια**] Element prim de compunere cu semnificația: 1 De branhi. 2 Referitor la branhi.

branchiopod *sn* [At: DEX² / P: ~hi-o~ / Pl: ~e / E: fr **branchiopodes**] 1 (Lpl) Ordin de crustacee de apă dulce, cu corpul segmentat și cu apendice toracice prevăzute cu o excrescență, care servește la respirație (*Branchiopoda*). 2 Animal din ordinul branchiopode (1).

branchiozaur *sm* [At: DEX² / P: ~hi-o~ / Pl: ~i / E: ger **Branchiosaurus**] Gen de amfibian din carboniferul superior, asemănător cu salamandra, care trăia în mlaștini.

braniște *sf* [At: (a. 1006) CUV. D. BĂTR. I, 152, ap. DA / Pl: ~ / E: bg **бранище**] 1 Pădure rezervată spre păstrare Si: *aparatură, opritură, propitură*. 2 (Pgn) Pădure. 3 (Pop) Luncă împrejmuită de arbori. 4 (Reg; în trecut; is) ~le domnești Loc de pășune și fâneață care aparținea domnitorilor Moldovei. 5 (Trs) Relație de dragoste (prohibită). 6 (Îvp; îe) A avea ~ A face dragoste.

braniță *sf* [At: CHEST. V, ap. DA ms / Pl: ~te / E: nct] (Mol) Braniște.
bransa *vi* [At: CADE / Pzi: ~șez / E: fr **brancher**] 1 A face un bransament (de conductă). 2 A face legătura unui fir electric cu firul principal.

bransament *sn* [At: LTR / Pl: ~e / E: fr **branchement**] (Teh) 1 Legătură între o conductă principală și una secundară. 2 (Ccr) Porțiune de conductă care face legătura între conducta publică de distribuție a apei potabile sau a gazului și instalația interioară de apă sau de gaz a unui consumator. 3 (Îs) ~ electric Racord electric.

bransă *sf* [At: SAHIA, U.R.S.S. 108 / V: (pop) ~șe / Pl: ~șe / E: fr **branche**] 1 Ramură, sector, secție în industrie, în negoț, în meserii. 2 Domeniu de activitate. 3 Specialitate. 4 (Îla) De ~ Specialist.

branșe *sf* *vz* **bransă**
branș *sn* [At: ZANNE, P. III, 30 / Pl: ~uri / E: ger **Brandshohle**] 1 Bucată de piele, de carton sau de plută care se aplică în interiorul încălțămintei,

peste talpa propriu-zisă. 2 (Îvp; îe) A pune (cuiva) ~ul A face pe cineva să tacă. 3 (Îvp; îae) A-și bate joc de cineva.

bras¹ *sn* [At: DEX² / Pl: ? / E: fr **brasse**] Stil de înot în care înotătorul execută simultan cu mâinile și cu picioarele mișcări largi, simetrice, sub nivelul apei.

bras² *sn* *vz* **braț²**
brasaj *sn* [At: LTR / Pl: ~e / E: fr **brassage**] 1 Amestecare cu aer a vaporilor sau a picăturilor unui combustibil lichid înainte de introducerea lui în cilindrul motorului. 2 Amestecare a făinii de malț cu apă caldă pentru a se obține mustul de bere. 3 (Mrn) Brațare.

brasardă *sf* [At: DEX² / Pl: ~de / E: fr **brassarde**] 1 Fâșie de pânză sau de stofă care se trece în jurul brațului pentru a indica funcția sau calitatea cuiva. 2 Parte a armurii care protejează brațul.

braserie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr **brasserie**] 1 Local în care se servesc preparate culinare, specialități de patiserie și de cofetărie, băuturi alcoolice (fine) și răcoritoare, cafea etc. 2 Personal al unei braserii (1). 3 Clienți ai unei braserii (1). 4 Berărie.

brasero *sn* [At: DN³ / E: fr, sp **brasero**] Recipient metalic portativ folosit pentru încălzit.

brasieră *sf* [At: G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. II, 295 / P: ~si-e~ / Pl: ~re / E: fr **brassière**] Obiect de lenjerie de copil sau de femeie, fără mâneci, care acoperă pieptul.

brast, ~ă *smf* [At: DEX² / Pl: ~iști, ~e / E: **bras** + ~ist] Înotător sportiv în stilul bras.

braslă *sf* *vz* **breslă**
brasoavă *sf* [At: CREANGĂ, P. 252 / Pl: ~ve / E: **Brașov**] 1 Minciună. 2 (Îvp; îe) A fi bun de ~ve A fi bun de rele. 3 (Îae) A fi mincinos.

brașon *sn* *vz* **barșon**
brașovean, ~ă [At: GHICA, S. XIV / Pl: ~eni, ~ence / E: **Brașov** + ~ean] 1 *smf* Locuitor din Brașov. 2 *smf* Persoană născută (și crescută) în Brașov. 3 *a* Care aparține orașului Brașov. 4 *sm* (Înv) Negustor din zona Brașovului. 5 *sm* (Reg) Vânt nedefinit mai îndeaproape. 6 *sf* (Reg) Căruță sau trăsură mare cu coviltir Cf *chervan*. 7 *sf* (Reg) Dans popular din zona Brașovului. 8 Melodie după care se execută brașoveana (7).

brașoveancă [At: CONTEMPORANUL V, I 202 / Pl: ~ence / E: **Brașov** + ~eancă] Brașoveană.

brașovenic, ~ă *a* [At: ZANNE, P. VI, 460 / Pl: ~ici, ~ice / E: **Brașov** + ~elnic] (Rar; îe) A fi ~ A fi bun de rele.

brașovenesc, ~ească *a* [At: (a. 1823) URICARIUL V, 58/12 / Pl: ~esti / E: **brașovean** + ~esc] 1 (Înv; d. mărfuri) Care provine din Brașov. 2 Care este specific zonei Brașovului.

brașovenște *av* [At: I. NEGRUZZI, S. I, 48 / E: **brașovean** + ~este] 1 În mod exagerat. 2 În felul în care se joacă brașoveanca. 3 În felul brașovenilor.

brașovenie *sf* [At: MEHEDINȚI, P. 12 / Pl: ~ii / E: **brașovean** + ~ie] (Înv) 1 Marfă care provine din Brașov. 2 Prăvălie în care se vindeau brașovenii (1).

brat *sm* [At: ANON. CAR. / V: ~ă / Pl: ~ați / E: vsl **брат**] 1 (Slm) Frate. 2 (Reg) Frate mai mare Cf *bade*.

brată *sm* *vz* **brat**
bratic *sn* [At: H XI, 132 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Parte a plugului nedefinită mai îndeaproape.

braț¹ *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 25/2 / Pl: ~e și (înv) ~ă / E: lat **brachium**] 1 Segment al membrului superior cuprins între cot și umăr. 2 Parte de la umăr până la încheietura mâinii Si: *mână*. 3 (Îe) A ține (sau a lua ori a cuprinde etc.) în ~e A strânge pe cineva la piept, încrucișând brațele în jurul său. 4 (Fig; îe) A ține pe cineva în ~e A favoriza pe cineva. 5 (Îlav) (~) la ~ (sau de ~) Cu brațul trecut pe sub brațul altcuiva. 6-7 (Îe) A da (sau a oferi, a lua cuiva) ~ul A trece brațul (1) sub brațul cuiva spre a-l conduce sau a fi condus. 8 (Îe) A duce pe cineva de ~ (sau la ~) A sprijini pe cineva, ducându-l de braț (1). 9-10 (Îe) A primi cu ~ele deschise A primi (sau a aștepta pe cineva) cu mare plăcere. 11-12 (Îe) A fi ~ul (drept al) cuiva A fi sau a ajunge omul de încredere al cuiva. 13 (Îe) A ajunge

(sau a aduce, a arunca pe cineva) în ~ele cuiva A ajunge (sau a lăsa pe cineva) la discreția cuiva. **14** (fe) **A sta cu ~ele încrucișate** A nu se implica. **15** (iae) A nu face nimic. **16** (fe) **A fi cu ~ele legate** A nu putea face nimic. **17** (Fig; lpl; șis ~e de muncă) Muncitori. **18** (Pex) Cantitate care se poate cuprinde și duce în brațe. **19** (Pan) Părți ale obiectelor care, prin forma, poziția sau funcția lor, se aseamănă cu brațele omului. **20** (Lpl) Cei patru stâlpișori înfiți în tălpile războiului de țesut în care se sprijină sulurile Si: *furci, mâini, picioare de sul, stâlpi*. **21** (Lpl; lrt) Lemne verticale unite în partea de sus cu arțarul și în partea de jos cu vetalele Si: *băteți, bete, brățare, făcele, fofeze, lopățele, mânuși, mă(i)ni, speteze*. **22** (Lpl) Lemne horizontale care leagă podul coșului morii Si: *chingi, corzi, curmezisuri, legătura-brăului, speteze, stinghii*. **23** (Lpl) Cele două lemne verticale ale ferăstrăului Si: *condace, cotoaie, craci, margini, mâini, mânere, pervazuri, speteze*. **24** Coadă a cleștelui. **25** Loitre a căruții. **26** Mâini ale grapei. **27** (Lpl) Cele două lemne de care se apucă targa Si: *mânuri*. **28** (Lpl) Cele două stinghii verticale ale oloiniței. **29** (Lpl) Stinghii din care se compune războiul de rogojini. **30** (Lpl) Stinghii ale caprelor de la podul caselor. **31** (Lpl) Stinghii de care atârnă polița scrânciobului Si: *holobe, spite*. **32** Element solid al unui sistem tehnic, solidar sau articulată la un capăt cu sistemul respectiv și care servește la preluarea unei sarcini sau la transmiterea unei mișcări. **33** Pară legată la capătul unei vergi și care servește la manevrarea laterală a acesteia. **34** Distanță de la un punct fix la linia de acțiune a unei forțe. **35** Ramificație a cursului principal al unei ape curgătoare. **36** (fs) ~ *mori* Ramificație părăsită a unei ape, alimentată numai la revărsări.

braț² sn [At: LTR² / V: *bras²* / Pl: ? / E: eg *brace*, fr *bras*] (Mm) Manevră folosită la orientarea orizontală a unei vergi, pentru ca vecele să aibă o anumită poziție față de direcția vântului.

brața vt [At: DN³ / Pzi: ~tez / E: fr *braser*] (Mm) A orienta vergile unui velier astfel încât vecele să aibă o anumită poziție față de direcția vântului.

brațare sf [At: LTR² / Pl: ~tări / E: *brața*] (Mm) Orientare a vergilor unui velier Si: *brasaj* Cf *brața*.

brațet sm vz brațeta

brațeta sfs [At: PANN, P. V. II, 115₆ / V: ~țet sm / Pl: ~te / E: *braț + -etă*] (Pfm; ie) **A merge, a fi** (cu cineva) sau **a lua** (pe cineva) **la** (sau **de**) ~ A merge, a fi (cu cineva) sau a lua (pe cineva) **la** (sau **de**) braț.

brauă sf vz brava

braunit sn [At: DN³ / P: *brau~* / Pl: ~e / E: fr *braunite*] Oxid natural de mangan.

brav, ~a [At: ALECSANDRI, P. II, 110 / Pl: ~i, ~e / E: fr *brave*] **1 a** Viteaz. **2 sm** (lvr) Asasin plătit.

brava¹ i vz bravo

brava² vi [At: NEGRUZZI, S. I, 289 / Pzi: ~vez / E: fr *braver*] **1 A** se împotrivi bărbătește unei primejdii. **2 A** provoca (pe cineva) prin vorbe cutezătoare. **3 A** se expune inutil unei primejdii Si: *a sfida*.

bravadă sf [At: DN³ / Pl: ~de / E: fr *bravade*] **1** Provocare cutezătoare. **2** Sfidar.

bravă sf [At: JAHRESBER. III, 314 / V: *brauă* / Pl: *bravi* / E: srb *brava*] (Reg) Broască a uși.

bravissimo i [At: (a. 1799), ap. GCR II, 170 / E: it *bravissimo*] Aprobare entuziastă (însoțită de aplauze) Si: *excelent, minunat*.

bravo i [At: (a. 1799) BERTOLDO, ap. GCR / V: *brava¹*, ~s / E: it *bravo*] **1-3** Exclamație de aprobare (totală), de laudă sau de apreciere (însoțită de aplauze) Si: *excelent, minunat*.

bravos i vz bravo

bravură sf [At: NEGRUZZI, S. II, 203₁₂ / Pl: ~ri / E: fr *bravoure*] **1** Vitejie. **2** Faptă vitejească.

braz s vz breaz

brazdă sf [At: CIHAC II, 27 / V: *breazdă* / Pl: ~de / E: vsl *бразда*] **1** Fâșie de pământ (răsturnată) lucrată cu plugul. **2** Recoltă strânsă de pe brazdă. **3** (D. vite de jug; îla) **Din** (sau **de**) ~ Din dreapta. **4** (Pfm; ie) **A** (se) **da** sau **a aduce (pe cineva) la** (sau **pe**) ~ A aduce pe cineva pe drumul cel bun. **5** (Fig; iae) A deveni harnic și serios. **6** (Fig) Dâră. **7** (Pex) Hotar

(însemnat cu o brazdă (1)) Vz *graniță*. **8** (Pan; Mol) Bucată de pământ (cu iarbă cu tot) Si: *glie*. **9** (Reg) Bucată de pământ luată cu un hârleț. **10** (Pan) Rând cosit de iarbă, de grâu etc. Si: *polog*. **11** (Pan) Strat (de legume sau de flori) Cf *razor*. **12** (fs) ~ *de udare* Element provizoriu al sistemului de irigație, prin care apa este adusă la rădăcina plantelor. **13** Crestătură. **14** (Fig) Cută a feței. **15** (Fig) Rid.

brazilian, ~a [At: DEX² / P: ~li-an / Pl: ~ieni, ~iene / E: *Brazilia + -an*] **1-2 smf** Persoană care locuiește în Brazilia sau este originară de acolo. **3 smf** Populația care trăiește în Brazilia. **4-5 a** Care aparține Braziliei sau brazilienilor. **6-7 a** Referitor la Brazilia sau brazilieni.

brazură sf [At: LTR² / Pl: ~ri / E: fr *brasure*] Lipitură făcută cu un aliaj al cărui punct de topire este mai înalt de 400°C.

brăbănoc sm vz brebenoc

brăbin sm [At: DA / Pl: ~i / E: nct] (Bot; reg) Plantă ierboasă cu flori galbene Si: *coltu-lupului* (*Bunias orientalis*).

brăcaci snm [At: DA ms / V: *brac~* / Pl: ~ace, ~căci / E: nct] (Reg) **1** Un fel de căldare (de o vadră) spoită, folosită pentru cărat apa sau pentru fierberea bucatelor. **2** Conținut al unui brăcaci. **3** Căldare împreună cu conținutul.

brăcăcel sn [At: H II, 245 / Pl: ~e / E: *brăcaci + -el*] (Reg) **1-2** (Șhp) Brăcaci (mic). **3** Conținut al unui brăcăcel. **4** Căldare împreună cu conținutul.

brăcăciă sf [At: JAHRESBER. IX, 225 / Pl: ~ici / E: *brăcaci + -ică*] (Reg) **1-2** (Șhp) Vas (mic) pentru cărat apă. **3** Conținut al unei brăcăci. **4** Vas împreună cu conținutul.

brăcăcie sf [At: H II 285 / Pl: ~ii / E: *brăcaci + -ie*] (Reg) **1** Tingire de aramă, strămtă la gură și largă jos. **2** Conținut al unei brăcăcii (1). **3** Vas împreună cu conținutul.

brăcele sf vz brăcire

brăcie sf [At: VICIU, GL. 21 / Pl: ~i / E: lp**brac*] (Reg) Brăcire.

brăcier sn [At: MOLDOVAN, T. N. 66 / Pl: ~e / E: *brăcie + -er*] (Reg) Brăcire (1).

brăcile sfp vz brăcire

brăcinar smn [At: LM / V: *bărci~*, *breci~*, *brici~* / Pl: ~e, ~i / E: *brăcire + -ar*] **1** Ață (șiret, sfoară, curea) care se bagă prin îndoitura de sus a izmenelor (a itarilor sau cioarecilor) spre a le putea strânge pe mijloc Si: *brâneț* (1), *brânișor* (3). **2** (Pop; ie) **A fi tare în ~** A fi bogat. **3** (Pop; ie) **A-1 ține ~ul** A avea curaj. **4** (Pex) Splină a calului. **5** Vergea de fier care unește coarnele plugului pentru a le întări.

brăcină sf vz brăcire

brăcinărița sf [At: LB / V: *brici~* / Pl: ~te / E: *brăcinar + -iță*] (Inv) **1** Îndoitură de sus de la izmene (sau de la cioareci) prin care trece brăcinarul Si: *bătă, betelie, banta, bartă*. **2** Bețișor crestat la capăt, cu care se introduce brăcinarul în betelie.

brăciră sf vz brăcire

brăcire sf [At: JAHRESBER. III, 277 / V: ~ciră, *brecir*, ~cile, ~cină, ~cele / Pl: ~ri, ~ile / E: lp *brăcele*] **1** (Mpl) Brâu îngust pentru încins, țesut din lână și purtat atât de bărbați, cât și de femei. **2** (Pan; lpl) Lănțușuri care leagă codirla de car.

brăcări ssp [At: BORZA, D. / E: nct] (Bot; reg) Iarbă albă (*Phalaris arundinacea*).

brăclă sf vz brăglă

brăcui vt [At: ȘEZ. V 39/2 / Pzi: ~iesc / E: ucr *бракувати*] (Reg) **1-2 A** selecta și separa lucrurile (obiectele, părțile) bune de cele rele. **3** (Pex) A răvăși. **4** (Pex) A deteriora.

brăcuire sf [At: I. IONESCU, D. 172 / Pl: ~ri / E: *brăcui + -re*] (Reg) **1-2** Selectare și alegere a părților bune de cele rele Si: *brăcuit* (1), *brăcuitură*. **3** Răvășire. **4** Deteriorare.

brăcui¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *brăcui*] (Reg) **1-4** Brăcuire (1-4). **brăcui², ~a a** [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *brăcui*] (Reg) **1** Selectat². **2** Deteriorat.

brăcuitură sf [At: I. IONESCU, D. 172 / Pl: ~ri / E: *brăcui + -tura*] (Reg) **1-4** Brăcuire (1-4).

brădac *sm* [At: BORZA, D. / Pl: ~aci / E: **brad** + -ac] (Bot; reg) 1 Brad. 2 Coadă-calului.

brădaică *sf* [At: BORZA, D. / Pl: ~ici / E: **brad** + -aică] (Bot; reg) 1 Brad. 2 Molid.

brădan *sm* [At: MARIAN, T. 46 / Pl: ~i / E: **brad** + -an] (Pop; aug) Brad stufos.

brădanca *sf* [At: N. REV. R. IV, 74 / Pl: ~nce / E: **brad** + -anca] 1-2 (Pop) Rudă (sau prietenă) a miresei care ia parte la petrecerea și la hora bradului.

brădanița *sf* *vz* **bădanița**

brădănaș *sm* [At: BUGNARIU, N. / Pl: ~i / E: **brădan** + -aș] 1-2 (Șhp) Brăduț (1-2).

brădațel *sn* [At: DA ms / Pl: ~e / E: **brădet** + -el] 1-2 (Reg) Brădet mic sau tânăr. 3 (Bot; reg) Coadă șoricelului. 4 (Bot; Mar) Părul porcului (*Juncus compressus*).

brădău *sm* [At: MARIAN, T. 7 / Pl: ~ăi / E: **brad** + -ău] (Pop; aug) Brad mare (și solid).

brădet *sn* [At: (sec. XVI) CUV. D. BĂTR. I, 243 / Pl: ~uri / E: **brad** + -et] 1 Multime de brazi Si: (reg) **brădinici**, **brădiniș**, **brădiș** (1). 2 Pădure de brazi. 3 (Rar) Familie a coniferelor. 4 (Reg) Floare nedefinită mai îndepărate.

brădet *sm* [At: TDRG / Pl: ~i / E: **brad** + -et] 1-2 (Șhp) Brăduț (1-2) (frumos) Si: **brădișcan** (3-4), **brăducean** (3-4), **brădui** (3-4), **brădușcan** (3-4), **brăduț** (6-7).

brădiică *sf* [At: BORZA, D. / Pl: ~ici / E: nct] (Bot; reg) Tuie (*Thuja orientalis*).

brădinici *sn* *vz* **brădiș**

brădiniș *sn* *vz* **brădiș**

brădioară *sf* [At: DA ms / Pl: ~di-oa- / P: ~re / E: **brad** + -ioara] (Orn; reg) Ieruncă.

brădiș [At: VLAHUȚĂ, D. 52 / V: ~iniș, ~inici / Pl: ~uri, ~e, ~i / E: **brad** + -iș] 1 *sn* Brădet (1). 2 *sm* (Bot) Cosor. 3 *sm* (Bot; șic ~galben) Peniță. 4 *sm* (Bot; reg) Ferigă.

brădișcan *sm* [At: TURCU, E. 202 / Pl: ~i / E: **brad** + -ișcan] (1-2) Brăduț (1-2). 3-4 Brădeț (1-2).

brădișor *sm* [At: LB / Pl: ~i / E: **brad** + -ișor] 1-2 Brăduț (1-2). 3 (Spc) Brad mic ce se pune pe acoperișul caselor în construcție. 4 (Pop; pex) Șomoioag de paie sau de fân care se pune pe acoperișul caselor în construcție pentru a le apăra de rele. 5 Încăpăn (*Juniperus communis*). 6 (Pan) Diverse plante care se aseamănă cu bradul mic. 7 Plantă mică, ierboasă (*Lycopodium selago*) Si: **cornișor-de-munte** Cf **cornișor**, **pedicuța**. 8 (Bot; reg) Barba ursului (*Equisetum arvense*). 9 (Bot; reg) Pedicuță (*Lycopodium clavatum*).

brădoaică *sf* [At: PAMFILE, I. C. 165-166 / Pl: ~ice / E: **brădoaică** + -că] (Reg) Putină mai mică.

brădoaică *sf* [At: I. IONESCU, M. 368 / Pl: ~ / E: mg **budny**] (Reg) 1 Vas de lemn. 2 (Bot) Brad.

brăducean *sm* [At: JAHRESBER. VIII, 81 / Pl: ~eni / E: **brad** + -ucean] 1-2 (Șhp) Brăduț (1-2). 3-4 Brădeț (1-2).

brădui *sm* [At: IL. CHENDI, SĂM. II, 232 / Pl: ~ / E: **brad** + -ui] 1-2 Brăduț (1-2). 3-4 Brădeț (1-2).

brăduiță *sf* [At: BORZA, D. / A: nct / Pl: ~te / E: **brad** + -(u)ita] (Bot; reg) Pin negru (*Pinus nigra*).

brăduță *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: nct / E: **brad** + -uță] (Reg) Bătă mare de lemn.

brăduțel *sm* [At: ALECSANDRI, P. III, 158 / Pl: ~i / E: **brad** + -uleț] 1-2 (Șhp) Brăduț (1-2). 3 (Reg) Buruiună nedefinită mai îndepărate. 4 (Pan; Trs) Cusături pe mânecile iei. 5 Colac împletit care se face în ziua de Sfântul Toader și în ziua de Patruzeci-de-Mucenici.

brăduțuță *sf* [At: BORZA, D. / Pl: ~te / E: **brad** + -(ul)ita] (Bot; reg) Tuie.

brădușcan *sm* [At: DA / Pl: ~i / E: **brad** + -uș + -can] 1-2 (Șhp) Brăduț (1-2). 3-4 Brădeț (1-2).

brădușcare *sm* [At: TURCU, E. 202 / Pl: ~ri / E: **brad** + -uș + -care] 1-2 (Șhp) Brăduț (1-2). 3 (Pop) Tip de țesătură.

brădușor, ~oară *smf* [At: BORZA, D. / Pl: ~i, ~oare / E: **brad** + -(uș)or] (Bot; reg) Otrățel de apă (*Utricularia vulgaris*).

brăduț *sm* [At: MARIAN, Î. 105 / Pl: ~i / E: **brad** + -uț] 1-2 (Șhp) Brad (mic) Si: **brădișor** (1-2), **brăduțel** (1-2), (reg) **brăduș** (1-2), **brădișcan** (1-2), **brăducean** (1-2), **brădui** (1-2), **brădușcan** (1-2), **brădușcare** (1-2). 3 (Bot; reg) Brădișor (6). 4 (Bot; reg; ic) ~ **de apă** Coadă calului (*Hippuris vulgaris*). 5 (Bot; reg; ic) ~ **de pârleală** Coacăză (*Bruckenthalia spiculifolia*). 6-7 Brădeț (1-2).

brăgan *sm* [At: BORZA, D. / Pl: ~i / E: nct] (Bot; reg) Salcâm (*Robinia pseudocacia*).

brăgărie *sf* *vz* **bragagerie**

brăhărie *sf* *vz* **bragagerie**

brăhni *vi* *vz* **brehni**

brăhniț *sn* [DA ms / Pzi: ~uri / E: **brăhni**] 1 Sunet răgușit și sacadat de spaimă scos de căprioare. 2 Scoatere de brăhnituri (1).

brăilean, ~ă [At: JIPESCU, O. 35 / Pl: ~eni, ~ene / E: **Brăila** + -ean] 1 *a* Care este din Brăila. 2 *a* Care aparține Brăilei. 3-4 *smf* Persoană care s-a născut sau locuiește în Brăila. 5 (Reg) *sm* Vânt care bate în zona Brăilei. 6 *sf* (Reg) Plantă care crește pe la poalele munților și este întrebuințată în medicina populară. 7 *sf* (Reg) Dans popular nedefinit mai îndepărate. 8 *sf* (Reg) Melodie după care se execută brăileana (7).

brăileancă *sf* [At: DA / Pl: ~ce / E: Brăila + ~eancă] 1-2 Brăileană (3-4). 3 (Bot; reg) Răchitan (*Lythrum salicaria*). 4 (Bot; reg) Jale de câmp (*Salvia nemorosa*). 5-6 Brăileană (7-8).

brăncuță *sf* *vz* **brăncuță**

brăni *vi* [At: CANTEMIR, HR. 98/17 / E: vsf **бранити**] (Rar) A opri.

brăniștar *sm* *vz* **brăniștear**

brănișteanca *sf* [At: H IV, 159 / Pl: ~tence / E: **Brăniște** (sau **Brănești**) + -eancă] (Reg) 1-2 Dans popular din Brăniște (sau Brănești). 3-4 Melodie după care se execută brănișteanca (1-2).

brăniștear *sm* [At: (a. 1821) IORGA, S. D. XII, 210 / V: **brăniștar** / Pl: ~i / E: **brăniște** + -ar] (Inv) 1 Slujitor însărcinat cu paza. 2 Persoană care administrea brăniștea domnească.

brănuți *vi* [At: DA ms / Pzi: ~esc / E: nct] A împregna cu grăsimi topite pieile tăbăcite, pentru a le face mai elastice, mai suple, mai rezistente și impermeabile.

brăslăș *sm* *vz* **breslăș**

brătac *sf* *vz* **brotac**

brătălu *vr* [At: DA / Pzi: ~esc / E: ns cf **băratui**] (Reg) A se căzni fără spor.

brătăluire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: **brătălu**] (Reg) Căznire zadarnică Si: **brătăluir**.

brătăluir *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: **brătălu**] Brătăluire.

brăterat *am* [At: H IX, 41 / Pl: ~ați / E: nct] 1-2 (Reg; d. boi) Pătat sau vârgat (alb cu negru).

brățar *sn* *vz* **brățară**

brățară *sf* [At: BIBLIA (1688) 16^b / V: (inv) ~țar, ~țea, ~țare / Pl: ~țări / E: lat **brachiale**] 1 Podoabă de metal (prețios) sau din alte materiale, în forma unei verigi, purtată pe braț sau la încheietura mâinii (ori a piciorului). 2 (Aht; pan) Ornaament în formă de brățară care înconjoară o coloană. 3 (Pan) Verigă de metal în formă de brățară care se aplică unui obiect spre a-l întări, a-l lega sau a-l prinde de alt obiect. 4 (Pex) Bandă la mâneca cămășii (cusută cu flori) Cf **fodor**, **manșeta**, **pumnaș**. 5 (Reg) Ciupag. 6 (Teh) Piesă de metal din una sau mai multe bucăți care se strâng în jurul altor piese pentru a le fixa.

brățare *sf* *vz* **brățară**

brățăruie *sf* [At: LM / Pl: ~ui / E: **brățară** + -uie] 1-2 (Șhp) Brățară (mică).

brățăruișă *sf* [At: CDDE ap. DA / Pl: ~șe / E: **brățară** + -ușă] 1-2 Brățăruie (1-2).

brățăruiță *sf* [At: LM / Pl: ~te / E: **brățară** + -uță] 1-2 Brățăruie (1-2).

brățea *sf* *vz* **brățară**

brățesc, ~ească a [At: ANON. CAR. / Pl: ~ești / E: *braț* + -esc] (Iuz) Monahal.

brați vr [At: DA / Pzi: ~tesc / E: rs *брати*] (Iuz) A se călugări.

brațic sn [At: DA / Pl: ? / E: *braț*¹ + -ic] Braț mic.

brațire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *brați*] (Iuz) Călugărire.

brațit¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *brați*] (Iuz) Călugărire.

brațit², ~a a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *brați*] (Iuz) Călugărit².

brațiș av [At: DDRF / E: *braț*¹ + -iș] Corp la corp Cf *îmbrățișa*.

brațișel sn [At: I. CR. III, 151 / Pl: ~e / E: *braț*¹ + -ișel] 1-2 (Șhp) Braț (mic).

brațișor sn [At: BIBLIA (1688), 373₁₂ / Pl: ~oare / E: *braț*¹ + -ișor] 1-2 (Șhp) Braț (mic) Si: (reg) *brațuca* (1-2).

brațoi sn [At: LM / Pl: ~oie / E: *braț*¹ + -oi] 1-2 Braț mare (sau lung).

brațuca sf [At: MARIAN, SA. 31 / Pl: ~uci / E: *braț*¹ + -uca] 1-2 (Reg; șhp) Braț (mic).

brazda vt [At: (a. 1703) URICARIUL XVI, 45 / V: ~di, ~dui, *brez*~, *brezdui* / E: *brazdă*] 1 A trage brazde (cu plugul). 2 (Pan; d. roată, corabie etc.) A lăsa urme sau dăre. 3 (În legătură cu fața) A rida. 4 (Spc; îe) A trage întâia ~dă A face începutul. 5 (Fig; îvp) A atinge (pe cineva) cu vorba Si: *a ofensa*.

brazdar sn [At: DA / Pl: ~e / E: *brazdă* + -ar] 1 Fier al plugului care trage brazdele în pământ. 2 Parte la mașinile de semănat care introduce semințele în pământ.

brazdare sf [At: DA / Pl: ~dări / E: *brazdă* + -re] 1 Tragere de brazde cu plugul Si: *brazdar¹* (1), *brazdatură* (2). 2 Lăsare de dăre în urma roților, a corăbiilor etc. Si: *brazdar¹* (2), *brazdatura* (3). 3 Ridare.

brazdat¹ sn [At: MDA / Pl: ~uri / E: *brazdă*] 1-2 Brăzdare (1-2).

brazdat², ~a a [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: *brazdă*] 1 Arat (cu plugul). 2 Care este marcat de urme Vz *brazda*. 3 Ridat.

brazdător, ~oare sf [At: H II, 207 / Pl: ~ori, ~oare / E: *brazdă* + -tor] (Reg; îs) Fier ~ Brăzdarul plugului.

brazdatură sf [At: DA / Pl: ~ri / E: *brazdat* + -ura] 1 Brazdă (1). 2-3 Brăzdare (1-2). 4 (Pex) Adâncitură.

brazdi v vz brazda

brazdișoare sf [At: H VII, 393 / E: *brazda* + -ișoare] (Reg) Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

brazdița sf [At: GOROVEI, C. 40 / Pl: ~te / E: *brazdă* + -ița] 1-2 (Șhp) Brazdă (mică). 3 (Reg; îc) *De-a ~ta* (sau ~tele) Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

brazdoi sn [At: LM / Pl: ~oie / E: *brazda* + -oi] (Reg) Brazdă rezultată din devierea brăzdarului.

brazdui v vz brazda

brazduire sf [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *brazdui*] 1-3 (Rar) Brăzdare (1-3).

brazduit, ~a a [At: DA ms / P: ~du-it / V: *brez*~, ~ă / Pl: ~iți, ~e / E: *brazdui*] Brăzdat².

brazduța sf [At: I. APOLZAN, U. 15 / Pl: ~te / E: *brazda* + -uța] 1-2 (Șhp) Brazdă (mică).

brăda sf [At: H IX 123 / Pl: ~de / E: nct] (Îrg) Fel de brânză nedefinit mai îndeaproape.

brăglar sn [At: DAMÉ, T. 135 / V: ~e / E: *brăglă* + -ar] (Bot; reg) Arțar (*Acer compesities*).

brăglare sf vz brăglar

brăglă sf [At: PAMFILE, I. C. 273 / V: *bărgă, bărlă, bractă, brada, bragla, brăcla* / Pl: ~le / E: nct] (Țes) 1 Vătală. 2 (Pop; îe) A se pune la ~le mari A se apuca de treabă grea.

brăhci v vz brehui

brăhni v vz brehni

brăie sf vz brei

brăier sn [At: H X, 261 / Pl: ~e / E: *brăie* + -ar] (Înv) Tipar de brăie.

brănar sm [At: MARDARIE, L. 2589 / Pl: ~i / E: *brâne* + -ar] (Înv) 1 Fabricant de brâne. 2 Negustor de brâne.

brânăș sn [At: GRAIUL I, 18 / Pl: ? / E: *brână* + -aș] (Pop) Brână mică.

brână sf [At: ODOBESCU, S. II, 503 / Pl: ~ne / E: *brâu*] (Înv) Brâu (6).

brâncarița sf [At: MAT. FOLK. I, 702 / Pl: ~te / E: *brâncă*² + -arița] (Bot; reg) 1 Brâncă² (2). 2 Buruiună galbenă și lată, care crește pe copacii de talie mare.

brâncă¹ sf [At: CANTEMIR, IST. 153 / V: ~nci sm, ~nga / Pl: ~nci / E: lat *branca*] 1 (Reg) Parte de jos a picioarelor animalelor Cf *laba*. 2 (Bot; îc) ~ca-porcului, ~porcească Buberica (*Scrophularia nodosa*). 3 (Bot; Buc; îac) Cîsteț. 4 (Bot; îc) ~ursului, ~pământului Crucea-pământului (*Heracleum Sphondylium*). 5 (Bot; îac) Pedicuță (*Lycopodium clavatum*). 6 (Bot; îc) ~mătei Crucea-pământului (*Atennaria dioica*). 7 (Pex; reg) Mână. 8 (Pex; reg) Pumn (ca unitate de măsură). 9 (Îlav) *Pe ~nci* (sau *în patru ~ci*) În patru labe. 10 (Pfm; îe) A cădea (sau a da) în (sau pe) ~nci A cădea (cu fața) la pământ (istovit de oboeală sau în semn de închinare). 11 (Ave; îf ~nci) Direct. 12 (Îlv) A da ~ci A împinge. 13 (Fig; îal) A îndemna. 14 (Pan; reg) Arătător al orologiului. 15 (Înv) Mănușă de fier care servea ca instrument de tortură. 16 (Reg) Săgeată (ca un mic stâlp) la intrarea caselor Si: *bold*. 17 Parte a războiului. 18 (Pfm; îe) A munci (sau a lucra) pe (sau în) ~nci A munci până la istovire. 19 (Pfm; îe) A-i da inima ~nci A simți un imbold pentru (a face) ceva.

brâncă² sf [At: ECONOMIA, 102 / E: ns cf srb *brnka*] 1 (Pop) Boală de vite și de porci manifestată prin umflături la gât și la cap. 2 Plantă ierboasă fără frunze, cu flori verzui sau alburii care formează spice cărnoase și crește pe soluri sărate și care se întrebuințează ca medicament contra brâncii² (1) Si: *brâncarița, gusterița, iarba-porcului, iarba-sărata* (*Sulicornia herbacea*). 3 (Med; pop) Bubă ascunsă care afectează oasele picioarelor, mâinilor și capului Si: *bubă, orbalt*. 4 Ciupercă cu pălăria întinsă și răsfântă, prevăzută cu peri aspri (*Stereum hirsutum*).

brâncălău, ~laie a [At: GOROVEI, C. 237 / Pl: ~ăi, ~aie / E: *brâncă*¹ + -alău] (Reg) Care are brânci² (3) mari Si: *brâncovan*.

brânci sm vz brâncă¹

brânciog sn [At: ODOBESCU, S. III, 565 / Pl: ? / E: nct] (Glg) Pământ pietros.

brânciș av [At: DA / E: *brânci* + -iș] Pe brânci.

brâncișor sm [At: RĂDULESCU-NIGER, ap. TDRG / Pl: ~i / E: *brâncă*¹ + -ișor] (Reg) Impuls ușor.

brâncovan, ~ă a [At: GOROVEI, C. 237 / Pl: ~i, ~e / E: *brâncă*¹ + -ovan] (Reg) Brâncălău.

brâncovancă af [At: DA / Pl: ~ce / E: *brâncovană* css] (Reg) Brâncovană.

brânculița sf [At: TDRG / Pl: ~te / E: *brâncă*¹ + -ulița] 1 (Pfm) Mână. 2 (Reg) Bubolnic (*Sisymbrium officinale*).

brâncuța sf [At: LM / V: *bran*~, *bruncruț, bruncuț, brun*~ / Pl: ~te / E: *brâncă*¹ + -uța] (Reg) 1-2 Brâncă (mică). 2 (Bot; îc) ~a-voinicului Voinicică (*Sisymbrium austriacum*). 3 (Bot; îc) ~de-pisică Sulițică (*Dorycnium herbaceum*). 4 (Bot) Planta ierboasă *Sisymbrium officinale* Si: *frunza-voinicului, samcuța*. 5 (Bot) Rapiță sălbatică (*Brassica napus*). 6 (Bot; șis ~ voinicească, brun~ de apa) Năsturel (*Nasturtium officinalis*). 7 (Bot) Bobilnic (*Orabandre ramosa*).

brânduș sm vz brândușă

brândușă sf [At: ODOBESCU, S. III, 173 / V: ~uș sm / Pl: ~șe, ~și / E: net] 1 (Îs) ~galbenă Plantă din familia iridiacee cu flori galbene Si: *șofran brun, șofran galben, șofranel galben* (*Crocus moesiacus*). 2 (Șic) ~de-primăvară, ~de-munte, ~albastră Plantă din familia iridiacee cu flori albastre Si: *nuscea, șofran, șofran de primăvară* (*Crocus heuffelianus*). 3 (Șis ~ alba, ~ mica) Plantă din familia iridiacee cu flori albe sau albastru-deschis Si: *șofranel* (*Crocus variegatus*). 4 (Șic) ~de-toamnă, ~șă mortilor Plantă din familia liliacee cu flori roșietice și liliacii Si: *balură, brândusele, brândușița, brânduște, ceapa ciorii, crinu mătii, ghicitoare, viorele de toamnă, ruscea de poiană, șofran* (*Colchicum autumnale*). 5 (Bot; reg) Lăcrămioare (*Convallaria majalis*). 6 (Bot; reg) Ghiocel (*Galantus nivalis*).

brândușea sf [At: TEODORESCU, P. P. 514 / Pl: ~ele / E: *brândușă* + -ea] (Șhp) Brândușă Si: (rar) *brândușița*.

brândușită *sf* [At: HODOȘ, P. P. 118 / Pl: ~te / E: *brândușă* + -ită] (Rar) Brândușea.

brâneț *sn* [At: SEVASTOS, N. 395^b/10 / V: *bârnet, bârneată, gârnete* / Pl: ~e / E: *brâne* + -eț] 1 (La portul bărbătesc al țăranelor) Brăcinar. 2 (Pan: rar) Fâșie de pământ. 3 (La portul femeiesc) Cingătoare (îngustă și lungă) de pus peste catrință Cf *bete, brăuleț, frânghie*. 4 (Pex; reg) Ștergar îngust de în sau de cănepă, brodat cu flori cu care se decorează icoanele. 5 (Reg) Scuteț pentru copiii nou-născuți Si: *fașă*. 6 (Reg) Baieră la traistă. 7 (Înv) Cingătoare pentru sabie.

brângă *sn* vz *brâncă*¹

brânișor *sn* [At: LM / Pl: ~oare / E: *brâneț* + -ișor] 1-2 (Reg; șhp) Brăduleț (1-2). 3 (Reg; îe) A-și da ~ul A se da de partea cuiva. 4 (Reg) Brăcinar (1). 5 (Rar; pre) Gaură prin care se introduce brăcinarul în bete. 6 (Reg; rar) Splină (a calului).

brânt *sn* [At: M. COSTIN, L. I. 314/5 / Pl: ? / E: ns cf *obrinti*] (Înv) Infamatie.

brănuț *sn* [At: LM / Pl: ? / E: *brână* + -uț] Brână mică.

brânzar *sm* [At: MARIAN, SA 331 / Pl: ~i / E: *brânză* + -ar] 1 Fabricant de brânză. 2 Vanzător de brânză.

brânză *sf* [At: NECULCE, ap. LET. II, 248/19 / E: nct] 1 Produs alimentar obținut din lapte fiert și încheagat. 2 (Îvp; îe) A nu fi de nici o ~ A nu fi bun de nimic. 3 (Pfm; îe) A nu face nici o ~ A nu face nici o ispravă. 4 (Pop; îe) ~a bună se face la stână Fiecare lucru trebuie făcut la locul și la timpul său. 5 (Pop; îe) S-a împuțit ~a S-a stricat prietenia. 6 (Îvp; îe) Unde-i ~ nu-i bărbântă Când ai una, îți lipsește alta. 7 (Pop; îe) S-a băgat ~a-n puțină S-a terminat. 8 (Pfm; îe) Zgărie ~ Zgărcit. 9 (Îs) Săptămâna ~zei A opta săptămână înainte de Paști, în care se mănâncă lactate. 10 (Îs) Lăsatul de ~ Lăsata-secului de Paști, înainte de Săptămâna brânzei. 11 (Pop; îs) Duminica ~zei Lăsata-secului. 12 (Pfm; îe) (Ducă-se) opt cu-a ~zii nouă Se spune când scapi (sau dorești să scapi) de o persoană supărătoare. 13 (Pop; îe) ~ de iepure Lucru imposibil. 14 (Bot; îc) ~za vacii Unțșor (*Ficaria verna*). 16 Dans țărănesc nedefinit mai îndeaproape. 17 Melodie după care se execută acest dans.

brânzăreasă *sf* [At: DA / Pl: ~ese / E: *brânzar* + -easă] 1 Soție a brânzarului. 2 Vanzătoare de brânză.

brânzărie *sf* [At: JIPESCU, O. 69 / Pl: ~ii / E: *brânzar* + -ie] 1 (Rar) Meserie a brânzarului. 2 (Rar) Preparare a brânzei. 3 Loc în care se fabrică brânza. 4 Loc în care se vinde brânza. 5 Cantitate mare de brânză.

brânzeturi *smp* [At: DA / E: *brânză* + -eț] 1 Sortiment de brânză. 2 Loc unde se vând brânzeturile (1).

brânzi [At: CREANGĂ, P. 142 / Pzi: ~zesc / E: *brânză* + -i] 1 (Pop) vr A unge cu brânză. 2 vr (Pop) A prepara cu brânză. 3 vr (D. lapte) A căpăta aspectul brânzei (stricându-se) Si: (pop) a se corăslî.

brânzică *sf* [At: DA ms / Pl: ~ici / E: *brânză* + -ică] 1-2 (Șhp) Brânză puțină (și gustoasă) Si: *brânzișoară* (1-2).

brânzire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *brânzi*] 1 Ungere cu brânză Si: *brânzir* (1). 2 Preparare cu brânză Si: *brânzir* (2). 3 (D. lapte) Acirire.

brânzit *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *brânzi*] 1-2 Brânzire (1-2). 3 Acirire.

brânzit², ~a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *brânzi*] 1 Uns cu brânză. 2 Preparat cu brânză. 3 (D. lapte) Acrit.

brânzișoară *sf* [At: DA / Pl: ~re / E: *brânză* + -ișoară] 1-2 Brânzică (1-2).

brânzoiacă *sf* [At: DA / Pl: ~ice / E: *brânză* + -oiacă] 1 Plăcintă cu brânză făcută din aluat dospit. 2 Mic calup de brânză proaspătă de vaci.

brânzos, ~oasă *a* [At: MARIAN, NU. 669 / Pl: ~oși, ~oase / E: *brânză* + -os] 1 (D. plăcintă sau alt aliment) Care este preparat cu brânză multă. 2 (D. oameni; pop; fig) De ispravă. 3 (Pex) Care conține o materie coagulabilă (ca brânza). 4 Cu aspect de brânză.

brâu *sn* [At: COD. VOR. 27/₃₋₄ / Pl: ~ăie / E: nct] 1 Cingătoare lată purtată de țărani. 2 (Mol) Plăcinte cu poalele-n ~ Plăcinte din bucăți pătrate de aluat ale căror capete se aduc peste umplutura de brânză. 3 (Îc) Legătura-~lui Brațele morii. 4 (Înv; îc) ~I ars Zonă fierbinte. 5 (Îc)

Târâie-~ Om delăsător, pe care nu se poate pune bază. 6 (Pan) Chingă cu care se coboară sicriul în groapă. 7 Ornament vopsit sau aplicat, în formă de dungă (lată, de altă culoare) ce înconjoară, ca un brâu, pereții, ușile, ferestrele. 8 (Dlg) Bară orizontală la mijlocul peretelui. 9 (Agr) Partea de mijloc a unei clăi. 10 (Pop) Curcubeu. 11 (Pex) Parte a corpului situată între șolduri și torace Si: *mijloc*. 12 Dans țărănesc la care jucătorii se apucă, pe la spate, cu mâinile de brăiele vecinilor Si: *hora de brâu*. 13 Muzica după care se dansează brăul (12). 14 Șant muntos sau deluros. 15 (Bot; reg) Împărăteasă (*Bryonia dioica*). 16 (Bot; reg; îc) ~I-Maicii Domnului Iarbă albă (*Phalaris arundinacea*). 17 (Bot; reg; îc) ~I vântului Brădișor (*Lycopodium clavatum*).

brăuleț *sn* [At: PAMFILE, J. II, 274 / Pl: ~e / E: *brâu* + -uleț] 1-2 (Șhp) Brâu mic (și frumos) Si: *brânișor* (1-2), *brăușor* (1-2), *brăuț* (1-2). 3-4 Brâu (12-13).

brăușor *sn* [At: MARIAN, V. 42 / Pl: ~oare / E: *brâu* + -ușor] 1-2 (Șhp) Brăuleț (1-2).

brăuș *sn* [At: ȘEZ. II, 8 / Pl: ~e / E: *brâu* + -uș] 1-2 (Șhp) Brăuleț (1-2).

bre *i* [At: GHICA, S. VII / V: ~a / E: tc *bre*] (Îfm) 1 Modalitate de adresare. 2 Expresie a uimirii. 3 Expresie a indignării. 4 Expresie a fricii.

brea *i* vz *bre*

breabăn *sm* [At: PANȚU, PL. / V: ~bene, *brebenă* / Pl: ~i / E: nct] (Bot; reg) 1 (Șic ~galben, ~roșu) Brebenel (1) (*Corydalis marshalliana*). 2 (Șic ~alb) Floarea-paștilor (*Anemone nemorosa*). 3 Dedițel (*Pulsatilla montanae*). 4 Oită (*Cantarellus cibarius*). 5 Păștiță (*Anemone ranunculoides*). 6 Măruntiș (*Cardamine glanduligera*).

breabene *sm* vz *breabăn*

bread *sm* vz *brad*

breaș, ~a vz *breaș*

break¹ *sn* vz *brec*¹

break² *sn* vz *brec*²

breakfast *sn* [At: DEX² / P: *brecfast* / Pl: ~uri / E: eg *breakfast*] Mic-dejun.

breană *sf* vz *mreană*

breanc *sn* [At: PAMFILE, I.C. 392 / Pl: ~uri / E: nct] (Îvp) Ciob.

breslă *sf* [At: (a. 1693) ap. IORGA, S. D. X, 427 / V: (Înv) *bras~* / Pl: ~le / E: vsl *братѣство*] 1 Corporație formată din oameni de aceeași profesie Cf *ghildă*, (reg) *isnaș, teh*. 2 (Pex) Clasă socială. 3 (Pex) Tagmă. 4 (Spc; Înv) Trupă de soldați recrutați din breslași, din slujbași mai mici și din deosebitele categorii ale burgheziei. 5 (Reg; pex) Meserie. 6 (Pex) Slujbă. 7 (Pex) Funcție.

breașă *sf* [At: SBIERA, P. 39/17 / Pl: ~se / E: nct] (Pbl) Direcție a fibrelor unui copac.

breaș, ~a [At: I. IONESCU, D. 371 / V: *braz, breză* / Pl: *breji* (și *brezi*), *breze* / E: bg *бреж*] 1-2 *smf, a* (Animal) care are (o pată albă în frunte sau) o dungă albă pe bot. 3 *a* (D. oameni, de obicei la comparativ) Deosebit. 4 *sf* (Îf *breză*) Brezaie.

breazdă *sf* vz *brazdă*

breb *smn* [At: LB / Pl: ~i sm, ~uri sn / E: vsl *бръба*] (Zlg; Îvp) 1 Castor (*Castor canadensis*). 2 Animal înrudit cu castorul (*Castor fiber*).

brebenă *sf* vz *breabăn*

brebene *sm* [At: HEM 2339 / Pl: ~uri / E: ns cf *băgrin*] Salcâm (*Robinia pseudacacia*).

brebenea *sf* vz *brebenel*

brebeneac *sm* [At: ANON. CAR. / Pl: ~neci / E: nct] (Orn; reg) Sturz-cântăreț.

brebenel *sm* [At: ALECSANDRI, P. III, 32 / V: ~ea / Pl: ~nei / E: *breabăn* + -el] 1 Plantă ierboasă cu flori purpurii, trandafirii, albe sau gălbui, care crește primăvara prin păduri umbroase (*Corydalis Marshalliana*) Si: *breabăn* (1). 2 (Bot; reg) Ghiocci (*Galanthus nivalis*).

brebenoc *sn* [At: MARIAN, O. II, 83 / V: *barban~, bărbân~, barb~, barbănoacă, barb~, belbinog, berbenog, bilbin~, borba~, braban~, breobenog, briban~, briban~* / Pl: ~oci / E: ucr *барвинок*, rs *барвинок*] (Bot; reg) 1 Saschiu (*Vinca minor*). 2 Saschiu (*Vinca herbacea*).

break¹ *sn* [At: DA / V: **break¹** / Pl: ~uri / E: fr, eg **break**] 1 (Inv) Trăsură ușoară cu patru roți, de obicei neacoperită (sau cu un acoperiș ușor), prevăzută cu două bănci longitudinale. 2 Autoturism al cărui portbagaj nu este despărțit de interiorul mașinii.

break² *sn* [At: DEX² / V: **break²** / Pl: ~uri / E: eg **break**] 1 (La box) Comandă dată de arbitru pentru a despărți boxerii, când aceștia se imobilizează reciproc sau au dat lovituri neregulate. 2 (La tenis) Punct câștigat de un jucător când adversarul are serviciul. 3 (În jazz) Fantezie muzicală sau ritmică, când se întrerupe acompaniamentul și cântă numai solistul.

brechie¹ *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: ~ii / E: nct] (Reg) Nuia lungă, groasă și rezistentă Cf *joarda*.

brechie² *sf* [At: DN³ / E: ger **Breccie**, it **breccia**] Rocă sedimentară tare, constituită din bucăți colțuroase de minerale sau roci dure.

breclar *sn* vz **brăclar**

bredel *sn* [At: PITIȘ, CONV. LIT. XXXVII, 726 / Pl: ~e / E: sas **Bredl**] 1-2 (Reg) Par sau bucată de lemn cu care se răsuțește funia trecută peste un obiect, spre a o întinde.

bredeleu *sn* [At: ȚARA OLT. III, 15-16 / E: **bredel** + -eu] (Reg) Bucată de lemn, care se leagă la grumazul porcilor care ies din cârd.

bregadier, ~a *smf* vz **brigadier**

bregmatic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr **bregmatique**] 1 Care aparține bregmei. 2 Referitor la bregmă.

bregmă *sf* [At: DN³ / Pl: ~me / E: fr **bregma**] (Atm) Punct de întâlnire a oaselor parietale cu osul frontal.

brehanace *sf* vz **brehnace**

brehăi v vz **brehni**

brehăit *sn* [At: CANTEMIR, IST. 203 / Pl: ~uri / E: **brehăi**] (Reg) 1 (Pfm) Lătrat. 2 Muget scos de căprioară. 3 Guîtat. 4 Râs pe înfundate. 5 Ironie.

brehăitura *sf* [At: CANTEMIR, IST. 203 / Pl: ~ri / E: **brehăi** + -itura] (Inv) 1 Lătrat. 2 Muget scos de căprioară. 3 Guîtat. 4 Râs pe înfundate. 5 Ironie.

brehănace *sf* vz **brehnace**

brehănaie *sf* vz **brehnace**

brehău *sm* [At: CANTEMIR, IST. 71 / Pl: ~ăi / E: ucr **бrehати**] Căine care latră.

brehnace *sf* [At: BIBLIA (1688), 369, 2 / V: ~hana~, ~hân~, ~naie, ~nice / E: cf **brehni**] (Bot; reg) Uliu.

brehne *sf* [At: ZANNE, P. VI, 498 / E: **brehni**] (Folosit mai ales în imprecății; îvp) Ființe supranaturale, care, în credința populară, ar trăi în pădure și ar speșia drumetii.

brehni [At: H I, 61 / V: **brăhni**, **brehăi** / Pzi: ~nesc / E: ucr **бrehать**] (Reg) 1 A lătra. 2 (D. căprioare și cerbi) A scoate un sunet răgușit și sacadat de spaimă. 3 A scoate sunetul produs de porci, atunci când se sperie Cf *a grohăi*, *a guîta*. 4 A scoate sunete asemănătoare tusei. 5 (Pex; d. copii) A râde pe înfundate.

brehnice *sf* vz **brehnace**

brehnit *sn* [At: ȘEZ. V, 39/5 / Pl: ~uri / E: **brehni**] 1-5 Brehăit (1-5). **brei** *sm* [At: BRANDZA, FL. 176 / V: **brăie**, **brie** / E: nct] (Reg) 1 Plantă ierboasă cu flori verzui Si: *brei-de-pădure*, *buruiana-căinească*, *slobonov*, *trepădătoare*. 2 (Bot; ic) ~de-câmp, ~de-pădure, ~de-pământ Trepădătoare. 3 (Bot) Împărâteasă.

brelan *sn* [At: DA ms / Pl: ~uri / E: fr **brélan**] (În anumite jocuri de cărți) Grup de trei cărți de aceeași valoare, dar de culori diferite.

breloc *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: fr **breloque**] 1 Obiect (de podoabă) de care se poartă atârnat cheile. 2 Mică podoabă sau amuletă atârnată de gât, la ceas sau la brățară.

bremză *sf* [At: DEX² / Pl: ~ze / E: ger **Bremse**] Plan înclinat cu dispozitiv de frânare pe care circulă vagonetele de mină.

brână *sf* [At: PANȚU, PL.² / E: nct] 1-2 (Bot; ic) ~na ursului Brâncă (4-5) ursului.

brenduș *sm* vz **brados**

breniță *sf* [At: JAHRESBER. VIII, 314 / Pl: ~te / E: **breana**] (Iht; reg) Mreană mică (*Barbus fluviatilis*).

brentă *sf* [At: T. PAPAĞI, I. III, 148 / Pl: ~te / E: srb **brenta**] (Ban) Coș de nuiele care se poartă pe spate, pentru a transporta greutatea mică.

brent *sn* [At: DENSUSIANU, Ț. H. / Pl: ? / E: nct] (Reg; ie) A da ~ A înțeți.

breobenog *sm* vz **breenoc**

breslaș *sm* [At: NECULCE, ap. LET. II, 315 / V: **brăs** / Pl: ~i / E: **bresla** + -aș] 1 Membru al unei bresle. 2 Soldat care face parte din breslă (4). 3 (Pgn) Meseriaș. 4 (Pex) Funcționar. 5 (Sp) Slugă la muncile rurale Cf *cioban*, *văcar*.

breslui *vi* [At: I. CR. I, 61 / Pzi: ~esc / E: nct] (Îvp) A bate pene cu petece de pânză la spițele roților, când joacă.

bresa *sf* [At: LTR / Pl: ~se / E: fr **brèche**] 1 (Mil) Culoar în barajele sau în obstacolele construite de inamic, în scopul trecerii trupelor. 2 (Mil) Spărtură în zidul unei fortificații. 3 (Mil) Străpungere făcută în dispozitivul de luptă al inamicului. 4 Spărtură făcută într-un gard, zid, încluzire etc. 5 (Fig) Gol. 6 Întrerupere.

bret *sn* [At: CV, 1949, nr. 8, 31 / Pl: ~uri / E: ger **Brett**] (Inv) Scândură groasă de tei, pe care se croiește pielea.

bretele *sf* [At: ODOBESCU, S. I, 418 / Pl: ~tele / E: fr **bretelles**] 1 (Lpl) Accesoriu al îmbrăcăminții bărbătești confecționat din două fâșii de material elastic care se trec peste umeri pentru a susține pantalonii Si: (îvp) *cozondroace*, *patești*. 2 (Pex) Fâșie de pânză, mătase, panglică etc. cu care sunt prevăzute unele obiecte de îmbrăcăminte spre a le susține pe umeri.

bretelă *sf* [At: LTR / Pl: ~le / E: fr **bretelle**] 1 Sistem de ramificație de cale ferată așezat între două linii paralele, constituit din două linii diagonale încrucișate, care permite trecerea trenului de pe o linie pe alta în ambele sensuri. 2 Porțiune de șant care face legătura între traseele paralele cu liniile frontului.

bretesă *sf* [At: DEX² / Pl: ~se / E: fr **bretesse**] 1 Lucrare de fortificație medievală care întărea altă fortificație. 2 Armătură mobilă la coif, ce apăra nasul.

breton¹ *sn* [At: KLOPSTOCK, F. 254 / Pl: ~oane / E: fr (à la) **bretonne**] Păr lăsat pe frunte și rețezat în linie dreaptă.

breton² *sn* [At: CHEST. II, 274/86 / Pl: ~oane / E: nct] (Reg) Parte a pridvorului bătută cu scânduri.

breton³ [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr **breton**] 1-2 *smf*, *a* (Persoană) care face parte din populația de bază a peninsulei Bretagne din Franța. 3-4 *smf*, *a* (Om) originar din Bretagne. 5 *smf* Populație care locuiește în Bretagne. 6 *a* Care aparține bretonilor³ (1). 7 *a* Care aparține bretonilor³ (5). 8 *a* Privitor la bretoni³ (1). 9 *a* Privitor la bretoni³ (5). 10 *a* Care este specific peninsulei Bretagne. 11 *a* Care este specific bretonilor³ (5). 12 *a* Care provine din peninsula Bretagne.

brevă *sf* [At: DEX² / Pl: ~ve / E: it **breve**] Scrisoare papală, mai puțin solemnă decât bula.

brevet *sn* [At: DA / Pl: ~e / E: fr **brevet**] 1 Document acordat de o autoritate (de stat) și care dă anumite drepturi Si: *atestat*, *certificat*, *diplomă*, *patent*, (pfm) *patalama*. 2 (Îs) ~de invenție Brevet (1) prin care se atestă dreptul (exclusiv) de a exploata o invenție.

breveta *vi* [At: DA / Pl: ~tez / E: fr **breveter**] A recunoaște o invenție printr-un brevet.

brevetare *sf* [At: DA ms / Pl: ~ări / E: **breveta**] Recunoaștere a unei invenții printr-un brevet Si: *brevetat¹*.

brevetat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: **breveta**] Brevetare.

brevetat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: **breveta**] Recunoscut printr-un brevet.

brevar *sn* [At: ODOBESCU, S. II, 202 / V: (rar) ~ium / Pl: ~e / E: lat **brevarium**] 1 Carte care cuprinde rugăciunile ce trebuie să fie rostite la anumite ore de clerici catolici Cf *ceaslov*. 2 Lucrare în care sunt expuse sumare noțiuni, date etc. dintr-un anumit domeniu.

brevarium *sn* vz **brevar**

brevilin, ~a *smf* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *bréviline*] Tip caracterizat antropologic prin trup și membre scurte și groase.

brevilocent, ~a *a* vz **brevilocvent**

brevilocență *sf* vz **brevilocvență**

brevilocvent, ~a *a* [At: LM / V: (iuz) ~cent / Pl: ~nti, ~e / E: it *breviloquente*] (Liv) Scurt în expunere.

brevilocență *sf* [At: LM / V: (iuz) ~centă / Pl: ~te / E: it *breviloquenza*] (Liv) Scurtime în expunere.

brevitate *sf* [At: DN³ / E: *brevité*, it *brevità*] (Liv) Calitate a ceea ce este succint.

breza *v* vz **brezi**

brezaie *sf* [At: LM / V: *briz*~, ~zoaie *sf*, ~zoi *sn* / E: nct] 1 Joc cu caracter de pantomimă, asemănător cu capra sau cu turca, aparținând teatrului folcloric, întâlnit mai ales în Muntenia. 2 Personaj mascat, cu cap de animal sau de pasăre, îmbrăcat cu zeghe și împodobit cu panglici și petice colorate. 3 (Irn) Femeie (bătrână) care se împodobește în mod ridicol ca să placă.

brezat, ~a *a* [At: ALAS 19 I 1930, 6/4 / Pl: ~ați, ~e / E: *breza*] (Nob) Cu pete sau cu dungii.

breză *sf* vz **brează**

brezai *vr* [At: BARONZI, L. I, 102 / Pzi: ~esc / E: *brezaie*] A se purta ca o brezaie.

brezăia *vr* [At: JIPESCU, ap. TDRG / Pzi: ~iez / E: *brezaie*] A împodobi ca pe o brezaie.

brezăiat, ~a *a* [At: JIPESCU, ap. TDRG / E: *brezaie*] Împodobit ca o brezaie.

brezătură *sf* [At: PAMFILE, J. I, ap. DA / V: ~zet~ / Pl: ~ri / E: *breza* + ~tură] 1 Pată albă în fruntea vitelor. 2 Pete de lut galben pe perețele caselor a căror tencuială se repară.

brezda *v* vz **brăzda**

brezdui *v* vz **brăzdut**

brezdut, ~a *a* vz **brăzdut**

brezetură *sf* vz **brezătură**

brezi *vr* [At: TDRG / V: ~za / Pzi: ~zesc / E: *breaz* + ~i] (Reg) 1 A păta. 2 (Fig) A înfrunta pe cineva. 3 A astupa cu lut spărturile din pereți înaintea de a-i văruia.

brezoaie *sf* vz **brezaie**

brezoi *sn* vz **brezaie**

brezuliță *a* [At: DA / E: *breaz* + ~uliță] 1-3 (Hip) Brează (1, 2, 4).

briant, ~a *a*, *sn* vz **briliant**

briantină *sf* [At: DA / V: *brilian*~, *brilan*~ / Pl: ~ne / E: fr *brillantine*] 1 Produs cosmetic pentru ungerea părului. 2 (Înv) Praf mineral cu care se curăță vasele de aramă.

bribanoc *sm* vz **brebenoc**

bribanoc *sm* vz **brebenoc**

bribău *s* vz **priboi**

bribete *sm* vz **vrabie**

briboi *sm* [At: HODOȘ, P. P. 93 / Pl: ~ / E: nct] 1 (Bot; reg; șis *fratele* ~ului) Plantă erbacee din familia geraniaceelor, cu rizom vertical, gros, cu tulpina ramificată sus, acoperită cu peri, cu frunze palmatipartite, purpuriu-vioace, care crește în zone umbroase alpine și subalpine și este folosită în medicina populară (*Geranium silvaticum*) Si: *baerile-inimii*, *grehetin*, *pliscarița*, *pliscu-cocorului*, *sovdarf*. 2 (Bot; reg) Iarba vântului (*Geranium columbinum*). 3 Priboi.

bribonic *s* vz **bobornic**

bribornic *s* vz **bobornic**

bribovnic *sm* vz **bobovnic**

bric¹ *sn* [At: I. GHICA, ap. CADE / Pl: ~uri / E: eg *brick*] Vas cu pânze, cu două (rar, trei) catarge, uneori cu motor auxiliar, care servea altădată ca vas de comerț sau de război, iar astăzi este folosit mai ales ca navă școală pentru elevii de marină.

bric² [At: DEX² / E: fr *brique*] (Frm) 1 *ai* Căramiziu. 2 *sni* Culoare cărămizie.

bricabrac *sn* [At: DEX² / Pl: ~uri / E: fr *bric-à-brac*] (Frm) 1 Magazin de vechituri. 2 Lucruri fără valoare, uzate și demodate.

brica *i* [At: H III, 262 / E: *b(ă)r* + ~ica] (Îrg) Interjecție cu care se strigă oile.

briceac *sn* vz **briceag**

briceag *sn* [At: SLAVICI, N. 301 / V: (reg) ~ac, ~agă / Pl: ~cege / E: te *bričak*, mg *bicsak*] Cuțit mic de buzunar ale cărui lame sau accesorii se pot închide între plăsele Si: (Mol) *cuțitaș*, *brișcă*¹ Cf *bricică*, *brici*, *bripta*, *buricaș*, *cioarsă*, *custura*.

briceagă *sf* vz **briceag**

briceagană *sf* [At: H V, 18 / Pl: ~ene / E: *briceag* + ~eana] (Reg) 1 Dans țărănesc nedefinit mai îndeaproape. 2 Melodie după care se execută briceagana (1).

bricegel *sn* [At: PISCUPESCU, O. 310 / Pl: ~e / E: *briceag* + ~el] 1-2 Briceguț (1-2).

briceguț *sn* [At: DA / Pl: ~e / E: *briceag* + ~uț] 1-2 (Șhp) Briceag (mic).

bricer *sm* [At: DA ms / Pl: ~i / E: *brici* + ~er] (Reg) Cel care ascute briciul Si: *tocilar*.

bricheta *vr* [At: LTR² / Pzi: ~tez / E: *bricheta*] 1 A face brichete¹. 2 A face brichete² prin aglomerarea sau presarea materialelor mărunte sau pulverulente.

brichetaj *sn* [At: LTR / Pl: ~e / E: fr *briquetage*] Brichetare (2).

brichetare *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 30, ap. DA ms / Pl: ~tări / E: *bricheta*] 1 Fabricare de brichete¹ Si: *brichetai*¹ (1). 2 Fabricare de brichete² prin aglomerarea sau presarea materialelor mărunte sau pulverulente Si: *brichetaj*, *brichetai*¹ (2).

brichetai¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *bricheta*] 1-2 Brichetare (1-2).

brichetai², ~a *a* [At: NOM. MIN. 47, ap. DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *bricheta*] Transformat în brichete².

brichetai¹ *sf* [At: DA ms / Pl: ~te / E: fr *briquet*] Obiect de dimensiuni mici care servește la aprinderea țigărilor.

brichetai² *sf* [At: DA / E: fr *briquette*] 1 Bucată de combustibil, din praf de cărbune aglutinat și turnat în diferite forme. 2 (Îs) ~ *furajeră* Nutreț combinat, presat în mașini speciale.

brichetier *sm* [At: IORDAN, L.R.A. / Pl: ~i / E: fr *briquetier*] Lucrător de brichete¹.

brichini [At: GR. BĂN. / Pzi: ~nesc / E: nct] (Ban) A admonesta.

brichinire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *brichini*] (Nob; Ban) Admonestare.

brichini¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *brichini*] (Nob; Ban) Brichinire.

brichini², ~a *a* [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *brichini*] (Nob; Ban) Admonestat.

brichisana *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: ~ne / E: nct] (Reg) Lucruri de tot felul, mai ales de fier, amestecate la un loc.

brichisea *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: ~ele / E: nct] (Reg) Cuțit de proastă calitate Si: (reg) *gioabla*.

brichiseala *sf* [At: DA ms / V: ~ișala / Pl: ~eli / E: *brichisi* + ~eala] Brichisire (1)

brichisi *v* [At: I. CR. V, 220 / V: ~iși / Pzi: ~sesc / E: nct] (Îvr) 1 A se ocupa cu diferite lucruri mărunte. 2 A roboti. 3 A viola o femeie.

brichisire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *brichisi*] (Îvr; nob) 1 Ocupare a timpului cu lucruri mărunte Si: *brichiseala*, *brichisit* (1). 2 Robotit. 3 Viola Si: *brichisit* (3).

brichisit *sn* [At: PLOȘOR, C. 150 / V: ~ișit / Pl: ~uri / E: *brichisi*] (Îvr) 1 Brichisire (1). 2 Robotit. 3 Brichisire (3).

brichisala *sf* vz **brichiseala**

brichisi *v* vz **brichisi**

brichisit *sn* vz **brichisit**

brici *sn* [At: CORESI, PS. 137 / Pl: ~ice / E: vsl *брич*] 1 Instrument cu limbă de oțel, foarte ascuțită, cu care se rade barba. 2 (Rar; ic) *Buză*~ Persoană tăioasă la vorbă.

bricicar *sm* vz **brișcar**

bricică *sf* vz **brișcă**

bricinar *sn* vz **brăcinar**

bricinăriță¹ *sf* vz **bracinăriță**

bricnăriță *sf* [At: PAMFILE, I. C. 354 / Pl: ~te / E: *bricinar* + -iță] (Îrg) Babă.

bricola *vi* [At: MDA ms / Pl: ~lez / E: fr *bricoler*] (Frm) 1 A face pe lângă gospodărie mici reparații sau lucrări de amenajare. 2 (Rar) A practica mai multe meserii.

bricolaj *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *bricolage*] (Frm) 1 Efectuare pe lângă gospodărie de mici reparații sau lucrări de amenajare. 2 (Rar) Practicare a mai multor meserii.

bricola *sf* [At: LTR² / Pl: ~le / E: fr *bricole*, it *briccola*] (În evul mediu) Mașină de război asemănătoare cu balista.

bricoler *sm* [At: DN³ / S: ~eur / Pl: ~i / E: fr *bricoleur*] (Frm) 1-2 Persoană care bricolează (1-2).

bricoleur *sm* *vz* **bricoler**

bricui *vt* [At: LTR² / Pzi: ~esc / E: fr *briquer*] (Mrn) A curăța puntea unei nave cu cărămidă sau cu nisip.

bricuire *sf* [At: LTR² / Pl: ~ri / E: *bricui*] (Mrn) Curățare a punții unei nave cu cărămidă sau cu nisip.

brida *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 294 / Pl: ~de / E: fr *bride*] 1 Gaică prin care se petrece cordonul sau cu care se încheie o copcă. 2 (Teh) Piesă metalică în formă de „U”, care face legătura între arcuri și osii. 3 (Teh) Piesă metalică în forma unei coroane circulare, care se aplică pe tuburi, la îmbinarea lor. 4 (Teh) Margine răsfrântă a capetelor, care servește la îmbinarea acestora. 5 (Med) Aderență. 6 (Bot; reg) Brânca(4)-ursului.

bridge *sn* [At: SEBASTIAN, T. 61 / P: *brigi* / Pl: ~uri / E: eg *bridge*] 1 Joc de cărți de licitație și levată la care iau parte patru jucători, doi contra doi și la care se folosesc 52 de cărți. 2 Lucrare dentară care constă dintr-o dantură artificială fixă, prinsă de dinții naturali ai pacientului Si: *pod*, *punte*.

bridgist, ~a *smf* [At: DA ms / P: *bridgist* / Pl: ~iști, ~e / E: *bridge* + -ist] Persoană care joacă bridge (1).

brididău *sn* *vz* **brighidău**

bridinea *sf* *vz* **bidinea**

briditel *sn* [At: CIUPALĂ, T. 230 / V: *brighi*~, *brighițăl* / Pl: ~e / E: nct] 1 (Reg) Băț scurt cu care se stoarce cașul la stână. 2 Băț care servește la sucitul nuielilor.

brie *sf* *vz* **brei**

brif *sn* [At: HERZ.-GHER. I, 392 / Pl: ~uri / E: ger *Brief*] (Gms; înv) Scrisoare.

briftas *sn* [At: COMAN, GL. / E: ger *Brieftasche*] (Gms; reg) Pungă sau portofel în care se țin banii.

briftă *sf* *vz* **bripta**

brigadă *sf* [At: (a. 1893) URICARIUL XXII, 475 / Pl: ~găzi / E: fr *brigade*] 1 (Mil) Unitate militară mare, formată dintr-un număr variabil de regimente, batalioane și divizioane. 2 Formație (stabilă) de lucru, compusă din muncitori organizați, adesea, pe echipe și pe schimburi sau pe faze de operație, în vederea îndeplinirii unei sarcini de producție. 3 (Îs) ~ *silvică* Subunitate silvică formată din unul sau mai multe cantoane și condusă de un brigadier silvic. 4 (Înv; îs) ~ *artistică* (de *agitație*) Colectiv în cadrul mișcării artistice de amatori, care prezenta programe artistice (scurte) inspirate din viața colectivului din care făcea parte.

brigadier, ~a *smf* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 72/22 / V: (înv) *bragadir*, *brega*~, ~*dir* / P: ~di-er / Pl: ~i, ~e / E: fr *brigadier*] 1 (Înv) General de brigadă (1). 2 (Înv) Caporal de artilerie sau de cavalerie. 3 Persoană care face parte dintr-o brigadă (2). 4 Tehnician din administrația pădurilor, care conduce o brigadă (3).

brigadir, ~a *smf* *vz* **brigadier**

brigand *sm* [At: DA / Pl: ~nzi / E: fr *brigand*] (Frm) Tălhar de drumul mare.

brigandaj *sn* [At: DA / Pl: ~e / E: fr *brigandage*] (Frm) Tălhărie la drumul mare.

briganin *sn* *vz* **brigantina**

brigantină *sf* [At: DA ms / V: (2) ~*tin* *sn* / Pl: ~ne / E: fr *brigantine*] 1 Pânză specială, de formă trapezoidală, fixată de catargul brigantinei (2). 2 Corăbioară ușoară, cu două catarge și o singură punte.

briganos, ~oasă *vz* **burduhos**, ~oasă

brighidău *sn* [At: H X, 108 / V: ~*deu*, ~*idi*~, *burghi*~, *berghedău*, *birghideu* / Pl: ~*daie* și ~*daie*, ~*deie* / E: ns cf mg *fergeryii*] 1 (Mol) Bătător¹ folosit la bătutul produselor lactate Si: *brai*, *berdedeu*, *drugă*, *ferdideu*, *litcă*, *mâtca*, *perlideu*, *roata*. 2 (Reg) Mai pentru bătut pământul.

brighideu *sn* *vz* **brighidău**

brighidi *v* [At: COMAN, GL. / Pzi: ~desc / E: *brighidau*] (Reg) A mustui o poamă cu un băț.

brighinea *sf* *vz* **bidinea**

brighițăl *sm* *vz* **briditel**

brighitel *sn* *vz* **briditel**

brihan *sn* *vz* **burduhan**

brijoacă *sf* [At: H III, 172 / E: nct] (Îrg) Fel de mâncare nedefinit mai îndeaproape Cf *pârjoala*.

brilantină *sf* *vz* **briantină**

brilantel *sn* [At: CARAGIALE, ap. CADE / Pl: ~e / E: *briliant* + -el] 1-2 (Șhp) Briliant (mic).

briliancă *sf* *vz* **brilioancă**

briliant, ~a [At: I. IONESCU, M. 252 / V: *berlant*, *berleant*, *berliant*, *briant* / Pl: ~e, (înv) ~*uri* / E: fr *brillant*] 1 a (Frm) Strălucitor la lumină Si: *scilpitor*. 2 a (Frm) Splendid. 3 *sn* Diamant tăiat în fețe pe două laturi pentru a deveni mai strălucitor. 4 *sn* (Tip) Nume al unui corp de literă foarte mică (de trei puncte).

brilantat, ~a a [At: COȘBUC, B. 217 / Pl: ~ați, ~e / E: *briliant*] Plin de briliante.

brilantin, ~a a [At: ALECSANDRI, P. III, 365 / Pl: ~i, ~e / E: *briliant* + -in] (Înv) Care strălucește ca briliantul.

brilantină *sf* *vz* **briantina**

brilioancă *sf* [At: LB / V: ~*lian*~ / Pl: ~*nce* / E: nct] (Bot; reg) Iarba fiarelor (*Vincetoxicum officinale*).

brind *sn* [At: ALECSANDRI, P. III, 539 / Pl: ? / E: fr *brinder*] (Frî) Închinare în sănătatea cuiva.

bringhinea *sf* *vz* **brighinea**

brinivici *sm* *vz* **berneveci**

brinolă *sf* [A: BORZA, D. / Pl: ~le / E: nct] (Bot; reg) Busuiocul cerbilor (*Mentha pulegium*).

brio¹ [At: DN³ / E: fr *bryo*-] Element prim de compunere cu semnificația: 1 Mușchi. 2 Plantă.

brio² *sn* [At: VLAHUȚĂ, D. 15 / E: fr *brio*] 1 (Muz; îlav) *Cu* ~ *Cu* multă însuflețire Si: *vioi*. 2 (Îal) În mod remarcabil Si: *stralucit*.

brională *sf* [At: PANȚU, PL. / V: *brională* / P: *bri-oa*~ / Pl: ~le / E: nct] (Bot; reg) Plantă erbacee aromatică din familia umbelifere cu frunze foarte divizate, flori roșietice, dispuse în umbel compuse, petale cu vârf ascuțit, fructe aproape cilindrice, care crește prin pădurile din regiunea alpină Si: (pop) *brie*, *chimen de munte*, *chimenul ursului*, *mărarul ursului*, *smăhoale* (*Ligusticum mutellina*).

briofita *sf* [At: DEX / P: *bri-o*~ / Pl: ~te / E: fr *bryophytes*] 1 (Lpl) Încrângătură de plante cu corpul redus la un tal sau diferențiat în tulpini și frunze, răspândite de obicei în locuri umede. 2 Plantă care face parte din încrângătura briofitelor (1).

brională *sf* *vz* **brională**

briolog, ~a *smf* [At: DN³ / Pl: ~ogi, ~oge / E: fr *bryologue*] Specialist în briologie.

briologic, ~a a [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *bryologique*] 1 Care aparține briologiei. 2 Referitor la briologie.

briologie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *bryologie*] Ramură a botanicii care se ocupă cu studiul mușchilor.

brioașă *sf* [At: DEX² / P: *bri-o*~ / Pl: ~șe / E: fr *brioche*] Produs de patiserie, preparat prin coacerea, în forme mici, rotunde și ondulate, a unui aluat de cozonac.

briozoar *sn* [At: DEX² / P: *bri-o-zo-ar* / Pl: ~e / E: fr *bryozoaires*] 1 (Lpl) Clasă de nevertebrate acvatice mici, care trăiesc pe fundul apei sau pe

obiecte din apă în colonii cu aspect de mușchi (*Bryozoa*). 2 Animal din clasa briozoarelor (1).

briptă *sf* [At: JAHRESBER. III, 314 / V: ~iftă / Pl: ~te / E: *srb britva*] (Reg) 1 Briceag primitiv, cu mânerul de lemn. 2 Cuțit în formă de seceră, cu mâner la ambele capete și cu tăișul în afară, folosit de cojocar la curățatul pieilor. 3 (Îe) A lua la ~ A lua la bătaie.

bristol *sn* [At: CARAGIALE, ap. CADE / Pl: ~uri / E: *fr bristol*] 1 Carton alb, lucios, de calitate foarte bună, din care se fac copertele cărților și cărți de vizită. 2 (Pex) Carte de vizită.

briscar *sm* [At: ALECSANDRI, T. 1761 / V: (înv) *bricicar* / Pl: ~i / E: *briscă* + -ar] 1 Fabricant de briște². 2 Proprietar de briște². 3 Birjar.

briscă¹ *sf* [At: MARIAN, NU. 513 / V: ~șta / Pl: ? / E: *mg brieska*] (Pop) Briceag cu prăsele de lemn și cu o singură limbă.

briscă² *sf* [At: I. IONESCU, M. 436 / V: *bricică* / Pl: ~ste / E: *pn briczka*, *rs брѣчка*] (Pop) Trăsură mică, neacoperită, trasă de un cal sau doi Si: *cabrioletă*.

briscăli *vr* [At: VICIU, GL. / Pzi: ~lesc / E: *pbl briscă² + -ali*] (Reg) A bate cu biciul.

briscui *vr* [At: BOCEANU, GL. / Pzi: ~esc / E: *nct*] (Reg) A tencui.

briscuială *sf* [At: ALRM II/I h. 281 / Pl: ~ieli / E: *briscui + -eala*] (Reg) Tencuială.

briscușă *sf* [At: ODOBESCU, S. I, 384 / Pl: ~te / E: *briscă² + -ușă*] 1-2 (Șhp) Brișcă² mică.

briscuță¹ *sf* [At: RETEGANUL, P. IV, 73/36-7 / Pl: ~te / E: *briscă¹ + -uță*] 1-2 (Șhp) Brișcă¹ mică.

briscuță² *sf* [At: I. NEGRUZZI, S. III, 288 / Pl: ~te / E: *briscă² + -uță*] 1-2 (Șhp) Brișcă² mică.

bristă *sf* *vz briscă¹*

britani *sn* [At: DEX² / E: *lat britanni*] Triburi celtice care constituiau, până la cucerirea anglo-saxonă din sec. V-VI, populația de bază a Britaniei.

britanic, ~ă [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: *fr britannique*] 1-2 *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Marii Britanii. 3-4 *smf, a* (Om) originar din Marea Britanie. 5 *smf* Populație care locuiește în Marea Britanie. 6 *a* Care aparține Marii Britanii. 7 *a* Care aparține britanicilor (5). 8 *a* Privitor la Marea Britanie. 9 *a* Privitor la britanici (5). 10 *a* Care este specific Marii Britanii. 11 *a* Care este specific britanicilor (5). 12 *a* Care provine din Marea Britanie.

brită *sf* [At: ALRT II, 7 / Pl: ~iți / E: *nct*] (Reg) Briceag.

brituță *sf* [At: ALRT II, 12 / Pl: ~te / E: *brită + -uță*] (Reg; șhp) 1-2 Brită (mică) Cf *ciocantina*.

brîta *sf* [At: DA ms / E: *nct*] (Reg) Porumb din care se fac floricele de porumb.

brîu *sm* *vz brei*

brizaie *sf* *vz brezaie*

brizant [At: DA ms / Pl: ~nți, ~e / E: *fr brisant*] 1 *a* (D. explozive) A cărui combustie este atât de rapidă, încât suflul gazelor produse poate distruge corpurile înconjurătoare. 2 *a* (D. bombe) Care conține un exploziv brizant (1). 3 *smf* Valuri care se sparg producând spumă și care semnalează adâncimea redusă a apei sau prezența unui banc de nisip sau de pietriș.

brizantă *sf* [At: LTR / E: *fr brisance*] Proprietate a unui exploziv de a fi brizant (1).

briză *sf* [At: PONI, F. 185 / Pl: ~ze / E: *fr brise*] 1 Vânt ușor, care suflă regulat la țarmul mării ziua, de la mare spre uscat, iar noaptea în sens invers. 2 (Pex) Boare.

brizărau *sn* [At: HERZ.-GHER. M. I, 393 / Pl: ~rae / E: *nct*] (Reg) Șir de cusături (reprezentând flori), cu care se împodobește cămașa la gât.

brizbiz *sn* [At: CHEST. II, 192/144 / V: ~ă, ~briz / Pl: ~e și ~uri / E: *fr brise-bise*] 1 Perdeluță (transparentă) care acoperă numai partea de jos a ferestrei. 2 (Lpl) Volănașe, panglicuțe și alte artificii vestimentare femeiești.

brizbiză *sf* *vz brizbiz*

brizbriz *sn* *vz brizbiz*

brizdeală *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: ~deli / E: *nct*] (Reg) 1 Perete de piatră al unei fântâni. 2 Șopron în care se păstrează căzile pentru făcut țuică.

brizgui *vi* [At: DA ms / Pzi: ? / E: *nct*] (Reg) A ploua mărunț.

brizor *sn* [At: DN³ / Pl: ~oare / E: *fr briseur*] (Tex) Cilindru adaptat la toba mare a coardelor din filatură pentru destrămarea ghemotoacelor.

brizură *sf* [At: DN³ / Pl: ~ri / E: *fr brisure*] (Rar) Sfărâmatură.

broajbă *sf* [At: LB / V: ~așba, ~azba, ~ojba, ~oșba, ~ozba, *bruj~*, ~ojdiu / Pl: ~be / E: *srb broskva* „gulie”] 1 (Bot; mp) Nap. 2 (Bot; reg) Varză. 3 (Bot; reg) Gulie. 4 (Bot; reg; șic *brozbe-de-vite*) Rapiță. 5 (Fig) Glumă. 6 (Fig) Minciună. 7 (Fig) Fleac. 8 (Lpl) Farmede.

broancă¹ *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: ~nce / E: *cf vsl брѣкъ*] (Reg) 1 Insectă mare. 2 Contrabas.

broancă² *sf* [At: CADE / Pl: ? / E: *nct*] Varietate de fasole cu bobul mare.

broască *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: ~aște / E: *mpl *broasca*] 1 Animal amfibiu din clasa batracienilor, fără coadă, cu picioarele dinapoi mai lungi, adaptate pentru sărit, cu gura largă și ochii bulbucați (*Rana rana*). 2 (Pfm; îe) Lac să fie că ~aște se-adună! Numai prilej bun ori belșug să fie, că se-adună întotdeauna cumpărători sau prieteni. 3 (Pfm; îe) Ochi de ~ Ochi bulbucați. 4 (Pfm; îe) Când o face ~ca păr Nieiodată. 5 (Pfm; îe) Plouă cu ~ste Plouă torențială. 6 (Pfm; îe) A se face (a se lipi) ~la (pe) pământ A se ascunde întinzându-se pe pământ pentru a nu fi văzut. 7 (Zlg; îc) ~verde sau ~de-iarbă Brotac (*Hyla arborea*). 8 (Zlg; îc) ~răioasă sau ~de-pământ, ~buboasă, ~buburoasă Specie de broască foarte neplăcută la vedere, având pe corp niște umflături din care se scurge un lichid bălos și iritant (despre care se crede, în mod greșit, că ar fi otrăvitor sau ar răspândi răia) Si: *bombina, cioască, ioarca, lioarca, mioarca*. 9 (Îc) ~testoasă (sau cu test, cu țist, cu troacă, cu carapace) Specie de reptile cu corpul închis într-o carapace osoasă, dintre care unele trăiesc pe uscat (*Testugo graeca* și *hermanni*), iar altele în apă (*Emys orbicularis*). 10 (Bot; îc) ~ca apei Plantă erbacee acvatică, cu tulpina cilindrică, ramificată, frunze ovale sau ascuțite, cufrunze în apă și cu flori verzui (*Potamogeton lucens*). 11 (Bot; îac) Plantă arborescentă exotică cu flori mari, galbene și cu frunze groase, cultivată ca plantă de ornament Si: (reg) *limba-soacrei, palma-cu-spini* (*Opuntia ficus indica*). 12-13 (Bot; îc) Lână ~astei Lână broștească (7-8). 14 (Fig) Copil mic Cf *broscui, brotan*. 15 (Pop; la oameni) Umflătură (nedureroasă) ce se formează sub pielea de la pleoape sau a obrazilor. 16 (Pop) Nod sub piele. 17 (Pop) Gușă. 18 (Pop) Moldăcă. 19 (Pop) Scrofule. 20 (Pop) Umflătură în stomac. 21 (Med; pop) Urcior. 22 (La vite) Umflătură formată pe (sau sub) limbă, la margine sau sub falcă. 23 (Teh) Mecanism montat la o ușă, la un sertar etc., pentru a le încuia cu ajutorul unei chei. 24 (Pop) Rindea folosită la netezirea scândurilor. 25 (Pop) Unealtă de fierărie nedefinită mai îndepărtată. 26 (În industria petrolieră, complinit prin „de pene”) Unealtă cu ajutorul căreia se desfac coloanele de burlane de la gura sondei, când se introduc sau se scot din puț. 27 (Înv) Bucată de lemn sau de fier gros și lat pe care se sprijinea grindeul roții morii Si: *brotac* Cf *bontau*. 28 (Înv) Bucată de fier gros în care se învârtteau călcăiele de fier ale ciuterei (la moară) Si: *brotac* (2). 29 (Înv) Parte de la mijlocul barelor ce susțin sulul leagănului Si: *tigaie*. 30 (Îvp) Osie la teleaga plugului. 31 O parte a mesei dulgherului Si: *drug*. 32 (Pop) Capăt crestă și, adesea, înflorit al stâlpilor unei case Si: *capitel* Cf *bașlăc*. 33 (Pop) Capăt al scăunoaiei. 34 (Pop) Parte în care se fixează sfredelul. 35 (Pop) Șurubelnită cu care se strânge teacul. 36 (Muz) Parte inferioară a arcușului. 37 Porțiune din luntre. 38 (Lpl) Parte din războiul de țesut. 39 (Reg) Bucată de pânză ori de postav în formă de romb cusut la subraț. 40 (Îrg) Bucată triunghiulară cusută la cămașă, pe umăr, lângă guler sau la subraț. 41 (Înv) Model în țesătura pânzei. 42 (Înv) Opincă rău croită Si: *hârzoabă*.

broașbă *sf* *vz broajbă*

broatăc *sm* *vz brotac*

broatec *sm* [At: H II, 88 / Pl: ~eci / E: *lat brothacus*] Brotac (1).

broatic *sm* *vz brotac*

broazba *sf* *vz* **broajba**

brobință *sf* [At: I. IONESCU, M. 64 / V: ~biță, **brub~** / Pl: ~te / E: ctm **bohiță, broboană**] 1 (Bot; reg) Prună. 2 (D. lapte; îrg; îe) A se face ~ A se covăși. 3 (Mpl) Brobinți.

brobiță *sf* *vz* **brobină**

broboadă *sf* [At: SLAVICI, N. II, 33 / V: **brobod, broboda** / Pl: ~de / E: ns cf bg **подборка**] Basma mare și groasă cu care se leagă femeile la cap sau o poartă pe spate Si: (înv) **brobodealnic** Cf **baris, boccea, cârpa, grimea, marama, năframa, rariță, testemel, tulpă**.

broboană *sf* [At: BIBLIA (1688), 30 / V: (îvp) **bob~, burb~, burbană** / Pl: ~ne / E: bg ***бръбона**] 1 Boabă. 2 Picătură mare (de sudoare). 3 (Bot; reg) Zgrăbunță (*Lapsana communis*).

brobod *sn* *vz* **broboadă**

broboda *sf* *vz* **broboadă**

brobodeală [At: DA ms / Pl: ~eli / E: **brobodit** + **-eală**] Îmbrobodeală. **brobodealnic** *sn* [At: BIBLIA (1688) 29, 17₂ / Pl: ~ice / E: **broboadă** + **-ealnic**] (Înv) Broboadă.

brobodi [At: DA ms / Pzi: ~dese / E: **broboadă**] A îmbrobodi.

brobodică *sf* [At: H VI, 143 / E: **broboadă** + **-ică**] (Reg; șhp) 1-2 Broboadă (mică).

brobona *vt* [At: DELAVRANCEA, S. 118 / Pzi: ~nez / E: **broboană**] 1-2 A (se) broboni (1-2).

brobonare *sf* [At: MDA ms / Pl: ~nări / E: **brobona**] Acoperire (a feței) cu picături mari ca broboanele Si: (nob) **brobonat**.

brobonat *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: **brobona**] (Nob) Brobonare. **brobonat**², ~a *a* [At: DULFU, ap. TDRG / V: **borbo~** / Pl: ~ați, ~e / E: **brobona**] 1 Rotund și plin ca broboana (1). 2 Acoperit de broboane.

brobonea *sf* [At: I. CR. II, 262 / Pl: ~ele / E: **broboană** + **-ea**] 1-2 (Șhp) Broboană (2) mică.

broboni *vt* [At: VLAHUȚĂ, D. 186 / Pzi: ~nesc / E: **brobona** ccs] 1-2 A (se) acoperi cu broboane Si: a (se) **brobona** (1-2).

brobonică *sf* [At: DA / Pl: ~ici / E: **broboană** + **-ică**] 1-2 (Șhp) Broboană (mică) Si: **broboniță** (2-3).

broboniță *sf* [At: MDA ms / Pl: ~te / E: **brobona** + **-iță**] 1 (Mpl) Mici macule și papule (care apar, de obicei, sub formă de erupție, mai ales la copilul mic din cauza căldurii) Si: **brobința** (3). 2-3 Brobonică (1-2).

broborigme *sf* [At: ENC. VET. 45 / E: fr **borborygme**] (Med) Zgomote intestinale produse de deplasarea gazelor în mediul lichid intestinal Si: **borborisme**.

broc *sms* [At: ȚARA OLT. III, 17-18 / E: ger **Brok**] (Trs) Mâncare pregătită din felii de pâine opărită cu apă în care s-au fiert brânză sau prune Cf **papara**.

broc² *sn* [At: ALAS 29 III 1931, 1/2 / Pl: ~uri / E: fr **broc**] (Frm) 1 Ibric. 2 Conținut al unui ibric (1). 3 Ibric împreună cu conținutul.

brocard *vz* **brocart**

brocart *sn* [At: IORGA, N. R. 1332 / V: ~rd, ~at / E: fr **brocart**] Stofă de mătase înflorată sau ornamentată cu fir de aur sau de argint Si: (îvp) **frenghie**.

brocat *sn* *vz* **brocart**

brocâr *sm* *vz* **broker**

brochiu *sm* *vz* **brociul**

brociul¹ *sm* [At: IORGA, S. D. XII, 40 / V: **brochiu** / E: srb **broč**] (Reg) 1 Creion. 2 Cretă. 3 Cerneală roșie. 4 (Bot; reg) Roiibă (*Potecitilla procucupens*).

brociul² *sm* *vz* **broșă**

brod *sn* [At: LB / V: **brud, brudă** / Pl: ? / E: vsl **бродъ**] (Reg) 1 Vad. 2 Luntre lată cu care se trec, de pe un mal pe altul, oameni, vite etc. Si: **pod (trecător)**. Cf **brudina, dubas**.

broda *vt* [At: CARAGIALE, S. U. 33/5 / Pzi: ~dez / E: fr **broder**] 1 A coase în relief flori sau alte figuri pe pânză, cu mâna sau cu mașina. 2 (Fig) A dezvoltă o întâmplare, o poveste, adăugând detalii imaginare Cf **a născoci**.

brodar *sm* *vz* **brudar**

brodare *sf* [At: DA / Pl: ~dări / E: **broda**] 1 Coasere, în relief, de flori sau alte figuri pe pânză, cu mâna sau cu mașina Si: **brodat**¹ (1). 2 (Fig) Dezvoltare a unei întâmplări, a unei povestiri, adăugând detalii imaginare Si: **brodat**¹ (2).

brodat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: **broda**] 1-2 Brodare (1-2).

brodat², ~a *a* [At: PAMFILE, I. C. 312 / Pl: ~ați, ~e / E: **broda**] 1 Care a fost cusut în relief, cu flori sau alte figuri, cu mâna sau cu mașina. 2 (Fig) Care a fost adăugat ca detaliu imagină la o povestire.

brodărel *sm* [At: POMPILIU, B. 27/2 / E: **brudar** + **-el**] 1-2 (Șhp) Podar (mic sau tânăr).

brodărie *sf* *vz* **broderie**

brodeală *sf* [At: GORJAN, H. I, 121 / Pl: ~eli / E: **brodi** + **-eală**] (Pfm) 1 Întâmplare 2 (Îlav) La ~ La întâmplare.

brodelnicitura *sf* [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / Pl: ~ri / E: **brodi**] (Îvr) Vorbă nesocotită.

broder *sm* [At: DA ms / V: ~eur / Pl: ~i / E: fr **brodeur**] Bărbat specializat în arta brodatului.

broderie *sf* [At: PAMFILE, I. C. 312 / V: **brodărie** / Pl: ~ii / E: fr **broderie**] 1 Cusătură în relief, reprezentând flori sau alte figuri, lucrată pe pânză cu mâna, la gherghet sau la mașină. 2 Bucată de pânză brodată Si: (pop) **chindisiură**. 3 (Pgn) Ornamentație fină. 4 (Muz) Notă muzicală de ornament folosită într-o compoziție (depărtată de nota muzicală de bază cu un ton sau cu un semiton).

brodeur *sm* *vz* **broder**

brodeuză *sf* *vz* **brodeză**

brodeză *sf* [At: DA ms / V: ~euză / Pl: ~ze / E: fr **brodeuse**] Femeie specializată în coaserea broderiilor.

brodi [At: DOSOFTEI, PS. 219 / V: **brudi** / Pzi: ~desc / E: vsl **бродити**] (Pfm) 1-2 *vti* (Îvr) A călca (prin apă) Si: a **balaci**, (rar) a **bleotocări**. 3 *vi* (Înv) A vorbi în vis Si: a **aiura**, a **băigui**, (rar) a **bleotocări**. 4-5 *vti* (Adesea complinit de **bine**) A ajunge (undeve sau la cineva) tocmai la timp. 6 *vi* (Adesea complinit de **bine** sau **rau**) A(-i) merge în afaceri. 7 *vr* A se întâmpla la timpul potrivit Si: a se **nimeri**. 8-9 *vti* A pune la cale Si: a **aranja**. 10 *vt* A reuși ceva după eforturi (sau din întâmplare) Si: a **nimeri**. 11 *vi* (Înv; îe) A ~ **cinstea cuiva** A-i da cuiva cinstea cuvenită.

brodina *sf* *vz* **brudina**

brodire *sf* [At: DA ms / Pl: ~ri / E: **brodi**] 1 (Înv) Călcăt (prin apă) Si: **balăcire, brodiu**¹ (1), (rar) **bleotocărire**. 2 (Înv) Vorbire în vis Si: **aiurare, băiguire, brodiu**¹ (2), **bleotocărire**. 3 Sosire (undeve sau la cineva) tocmai la timp Si: **brodiu**¹ (3). 4 Desfășurare (favorabilă sau nefavorabilă) Si: **brodiu**¹ (4). 5 Întâmplare petrecută la timpul potrivit Si: **nimereala**. 6 Punere la cale Si: **aranjament**. 7 Strădanie pentru ca ceva să reușească.

brodiu¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: **brodi**] 1-7 Brodire (1-7). 8 *a* (Îlav) Pe ~e La întâmplare.

brodiu², ~a *a* [At: DA / Pl: ~iți, ~e / E: **brodi**] Nimerit.

brodiu, ~ie *a* *vz* **brudiu**

brodnice *sm* [At: CV, 1949, nr. 6, 23 / Pl: ~ici / E: nct] (Înv) 1 Locuitor în nordul Ardealului. 2 Om care vara trăia la munte și iarna la șes, pe malul apelor.

brohoi *vi* [At: DA / Pzi: ~oesc / E: nct] (Îvr) A scoate sunete caracteristice porumbelilor Cf **grungui, gugui, gunguni**.

brojbar *sm* [At: COSTINESCU / Pl: ~i / E: **broajba** + **-ar**] (Reg) 1-2 Cultivator (și culegător) de broajbe. 3 (Fig) Persoană care nu prea iese din casă.

brojbau *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: ~ai / E: nct] (Reg) Căpătână de varză rămasă nedezvoltată Cf **broajba**.

brojba *sf* *vz* **broajba**

brojbarie *sf* [At: COSTINESCU / Pl: ~ii / E: **brojbar** + **-arie**] Loc semănat cu broajbe.

brojdiu *sf* *vz* **broajba**

broker *sm* [At: DN³ / P: **brou-câr** / V: (înv) ~ocâr / Pl: ~i / E: eg **broker**] Agent de bursă care mijlocește încheierea contractelor comerciale sau efectuarea unor servicii.

brokeraj *sn* [At: MDA ms / Pl: ~e / E: eg **brokerage**] Mijlocire a încheierii unor contracte sau a efectuării unor servicii.

brom *sn* [At: TDRG / Pl: ~uri / E: fr **brome**] Element chimic lichid, metaloid, de culoare roșu închis, cu miros pătrunzător, asemenea clorului.

bromat *sm* [At: TDRG / Pl: ~ați / E: **bromate**] Sare a acidului bromic.

bromhidric *am* [At: LTR / Pl: ~ici / E: fr **bromhydrique**] (Îs) Acid ~ Gaz incolor rezultat din combinarea bromului cu hidrogenul.

bromhidroză *sf* [At: DEX² / Pl: ~ze / E: eg **bromhydrose**] Transpirație abundentă și urât mirositoare.

bromic *am* [At: LTR / Pl: ~ici / E: fr **bromique**] (Îs) Acid ~ Lichid incolor, acid oxigenat al bromului, cu proprietăți oxidante.

bromism *sn* [At: LTR / Pl: ? / E: fr **bromisme**] Intoxicație cu brom sau cu săruri de brom.

bromocet *sn* [At: DEX² / Pl: ? / E: **brom**(ură) + **cet**(rimoniu)] Dezinfectant puternic pentru mâini, instrumente chirurgicale etc.

bromoform *sn* [At: LTR / Pl: ? / E: fr **bromoforme**] Lichid incolor, volatil, preparat pe bază de brom și folosit la calmarea tusei, a spasmelor și convulsiilor.

bromurare *sf* [At: DEX² / Pl: ~ări / E: **brom**] Reacție chimică prin care se introduc atomi de brom în molecula unui compus organic.

bromură *sf* [At: PONI, CH. 79/8 / Pl: ~ri / E: **brom** + -ură] Sare a acidului bromhidric.

bronchial, ~ă a *vz* **bronhial**

bronchopneumonie *sf* *vz* **bronhopneumonie**

bronhial, ~ă a [At: CADE / S: **bronchial** / Pl: ~i, ~e / E: **bronhii** + -al] 1 Privitor la bronhii. 2 Care ține de bronhii Si: **bronhic**.

bronhic, ~ă a [At: DN² / V: ~nșic, ~ă / Pl: ~ici, ~ice / E: fr **bronchique**] 1-2 Bronhial (1-2).

bronhie *sf* [At: DA / V: ~nșie / Pl: ~ii / E: fr **bronche**] Fiecare dintre tuburile cartilaginease în care se bifurcă traheea și care se prelungește în plămâni în ramificații din ce în ce mai fine.

bronhiolă *sf* [At: DEX² / P: ~hi-o- / Pl: ~le / E: fr **bronchiole**] Fiecare dintre ramificațiile bronhiilor care pătrund în profunzimea plămânilor.

bronhofonie *sf* [At: DEX² / E: fr **bronchophonie**] Rezonanță puternică a vocii la bolnavii de pneumonie, bronșită, astm etc.

bronhografie *sf* [At: DN² / E: fr **bronchographie**] Radiografie a bronhiilor cu ajutorul unei substanțe de contrast.

bronhită *sf* *vz* **bronșită**

bronhodilatație *sf* [At: DN³ / Pl: ~ții / E: fr **bronchodilatation**] (Med) Dilatare a bronhiilor.

bronhopneumonie *sf* [At: BIANU, D. S. / P: ~pne-u- / S: **broncho** / Pl: ~ii / E: fr **bronchopneumonie**] (Med) Boală care constă în inflamarea bronhiilor, a bronhiolilor și a plămânilor.

bronhoragie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: **bronchorragie**] (Med) Hemoragie bronhică.

bronhoree *sf* [At: DN² / Pl: ~ei / E: fr **bronchorrhée**] Secreție și expectorație abundente, frecvente în astmul bronșic și alte afecțiuni respiratorii.

bronhoscop *sn* [At: DEX² / Pl: ~oape / E: fr **bronchoscope**] Instrument medical cu care se fac bronhoscopii.

bronhoscopie *sf* [At: DN² / Pl: ~ii / E: fr **bronchoscopie**] Examinare vizuală a traheei și a bronhiilor cu bronhoscopul.

bronhospasm *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr **bronchospasme**] Spasm al bronhiilor provocate de tuse, de efort etc.

bronhotomie *sf* [At: DN² / Pl: ~ii / E: fr **bronchotomie**] Intervenție chirurgicală constând în tăierea unei bronhii.

bronsectazie *sf* [At: DN² / Pl: ~ii / E: fr **bronchectasie**] Dilatare permanentă a bronhiilor în urma unei scleroze pulmonare.

bronșic, ~ă a *vz* **bronhic**

bronșită *sf* [At: N. LEON, MED. 123 / V: (rar) ~nșită / Pl: ~te / E: fr **bronchite**] Boală a căilor respiratorii pricinuită de inflamarea mucoasei bronhiilor.

bronșitic, ~ă [At: DA ms / Pl: ~ici, ~ice / E: fr **bronchitique**] 1 a Care aparține bronșitei. 2 a Referitor la bronșită. 3-4 *smf*, a (Persoană) care suferă de bronșită.

brontofobie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr **brontophobia**] Teamă patologică de trăsnete.

brontozaur *sm* [At: BOGZA, C.O. 46 / P: ~za-ur / Pl: ~i / E: fr **brontosauare**] Reptilă uriașă, din ordinul dinozaurilor, cu capul mic, cu gâtul foarte lung, cu picioare scurte, cilindrice, terminate cu câte cinci degete, care a trăit în era secundară.

bronz *sn* [At: PONI, CH. 253 / Pl: ~uri / E: fr **bronz**] 1 Metal tare și sonor, format dintr-un aliaj de aramă și cositor, la care se adaugă câteodată zinc, plumb sau argint, din care se toarnă diverse obiecte. 2 (Îs) *Epoca de ~* Epocă din istoria societății umane care cuprinde, în general, mileniul al II-lea a.C. și se caracterizează prin descoperirea metalelor și a bronzului. 3 Obiect de artă făcut din bronz (1). 4 Pigment metalic de culoare galbenă, cu care se vopsește un obiect. 5 (Fig; ila) *De ~* Puternic. 6 Culoare arămie a pielii căpătată în urma expunerii la soare sau la vânt.

bronză *vi* [At: DA / Pzi: ~zez / E: **bronz** + -a] 1 A acoperi cu o pojghiță de bronz sau de ceva care imită bronzul. 2 A da unui obiect culoarea bronzului. 3 (D. piele) A căpăta culoarea bronzului în urma expunerii la soare.

bronzaj *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr **bronzage**] (Rar) 1-2 Bronzare (1-2).

bronzare *sf* [At: DA ms / Pl: ~zări / E: **bronză**] 1 Acoperirea cu o pojghiță de bronz sau de ceva care imită bronzul Si: **bronzat** (1), **bronzaj** (1). 2 Colorare în bronz (4) a unui obiect Si: **bronzat**¹ (2), **bronzaj** (2). 3 (D. piele) Culoare arămie în urma expunerii la soare Si: **bronzat**¹ (3).

bronzat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: **bronză**] 1-2 Bronzare (1-2).

bronzat², ~ă a [At: BRĂESCU, V. 73 / Pl: ~ați, ~e / E: **bronză**] 1 Acoperit cu bronz sau de ceva care imită bronzul. 2 De culoarea bronzului. 3 (D. piele) Colorat în arămie în urma expunerii la soare.

brosan *sm* [At: JIPESCU, ap. TDRG / Pl: ~i / E: **broască** + -an] Mascul al broaștei.

bronzit *sn* [At: DEX² / Pl: ? / E: fr **bronzit**] Varietate de piroxen și oxid de fier, brună-galbenă, asemănătoare bronzului.

brosca¹ *sn* [At: H XVI, 134 / Pl: ~e / E: **broască** + -ar] (Reg) Unealtă de dulgherie nedefinită mai îndeaproape Cf **broască** (24), **rindea**.

brosca² *sm* [At: DA ms / Pl: ~i / E: **broască** + -ar] (Dep) Italian.

broscărită *sf* [At: PANȚU, PL. / V: ~că- / Pl: ~te / E: **broască** + -arită] 1 Plantă erbacee acvatică din familia scheuchyeriacee, înaltă de 15-60 cm, glabră, cu foi bazilare, îngust-lineare, cu flori verzui, fructe lineare, îngustate spre bază, alipite de tulpină și desfășându-se la maturitate în trei capsule, care crește pe locuri umede (*Ludwigia palustris*). 2 Planta *Potamogeton natans*. 3 (Bot) Iarba-șerpilor (*Triglochin palustre*).

broască *sm* [At: (a. 1748) IORGA, S. D. VI, 45 / Pl: ~i / E: **broască** + -as] (Înv) Dulgher care execută lucrări cu broasca (24).

broscăit, ~ă a [At: CHEST. II, 80/32 / Pl: ~iți, ~e / E: **broască** + -iți] (Pop; d. lemn) Dat la rindea.

broscăite *sfp* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Încălțăminte uzată (și lățită la tălpi).

broscănesc, ~ească a [At: SLAVICI, N. I, 8 / Pl: ~ești / E: **brosca** + -esc] 1-4 Broștesc (1-4).

broscăresc, ~ească a [At: DEX² / Pl: ~ești / E: **broască** + -ăresc] (Rar) 1-4 Broștesc (1-4).

broscărie *sf* [At: COSTINESCU / Pl: ~ii / E: **broască** + -arie] 1 Loc unde sunt multe broaște. 2 Multime de broaște.

broscarime *sf* [At: POLIZU / Pl: ~mi / E: **broască** + -ime] Broștime (1).

broscăriță *sf* *vz* **broscăriță**

broschește *av* *vz* **broștește**

broșchită *sf* [At: BARONZI, L. 95 / Pl: ~te / E: **broască** + -ita] 1 (Reg) Alțiță. 2 (Bot; reg) Boglari (*Ranunculus sceleratus*).

broșcoică *sf* [At: REV. IST. I, nr. 2, 393 / P: ~scoai-că / Pl: ~ice / E: **broască** + -oică] Broască mare Si: **broscoi** (1).

broscoi *sm* [At: I. GOLESCU, ap. ZANNE, P. I, 339 / Pl: ~ / E: **broască** + -oi] 1 Broscoaică. 2 Mascul al broaștei. 3 (Gmt) Copil măricel Si: **pusti**. 4 (Reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

broscos, ~oasă *a* [At: LB, ap. CADE / E: *broască* + -os] 1 Plin de broaște. 2 (D. terenuri) Mlăștinos.

brosculiță *sf* [At: CADE / Pl: ~te / E: *broască* + -uliță] 1-2 (Șhp) Broască (1) (mică).

broscuță *sf* [At: CARAGIALE, S. 45 / Pl: ~te / E: *broască* + -uț] 1-2 Broască (1) (mică). 3 Broască (20). 4 (Reg) Broască (36).

broști *snp* [At: CHEST. V, 153/24 / A: nct / E: nct] (Reg) Mâncare ciobănească, făcută din măcriș de munte.

brostac *sm* *vz* **brotac**

brostan *sm* *vz* **brustan**

brostăcel *sm* *vz* **brotăcel**

broșă *vi* [At: DA / Pl: ~șez / E: fr *brocher*] 1 A coase foile și copertele unei cărți, broșuri etc. 2 (Teh) A prelucra o piesă metalică pentru a obține găuri străpunse sau suprafețe exterioare de o anumită formă.

broșare *sf* [At: DA / Pl: ~șări / E: *broșă* + -re] 1 Coasere împreună a foilor și copertelor moi ale unei cărți, broșuri etc. Si: *broșat*¹ (1). 2 (Teh) Prelucrarea unei piese metalice pentru a obține găuri străpunse sau suprafețe exterioare de o anumită formă Si: *broșat*¹ (2).

broșat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *broșă*] 1-2 Broșare (1-2).

broșat², ~ă *a* [At: DA / E: *broșă*] 1 (D. cărți, broșuri) Care are foile și copertele moi cusute împreună. 2 (Teh; d. piese metalice) Care este prelucrat pentru a obține găuri străpunse sau suprafețe exterioare de o anumită formă.

broșă *sf* [At: DA / V: (îrg) *brociu* / Pl: ~șe / E: fr *broche*] 1 Podoabă femeiască ce se prinde de haine cu un ac Cf *agrafa*. 2 (Teh) Unealtă în formă de cui lung, cu care se fac canale în formele de turnătorie, pentru evacuarea gazelor. 3 (Teh) Schelet metalic al unui miez de turnătorie în formă cilindrică. 4 (Teh) Unealtă de așchiere cu tășuri multiple, folosită la prelucrarea (interioară sau exterioară) a pieselor metalice.

broșbă *sf* *vz* **broajbă**

broșetă *sf* [At: DN³ / Pl: ~te / E: fr *brochette*] Broșă de dimensiuni reduse.

broștean *sm* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~eni / E: *broască* + -ean] 1-2 (Șhp) Broscoi (mic).

broștesc, ~ească *a* [At: RETEGANUL, P. III, 16 / E: *broască* + -esc] 1 Care provine de la broască (1) Si: *broșcănesc*, *broșcăresc*. 2 Referitor la broască (1) Si: *broșcănesc*, *broșcăresc*. 3 Specific broaștei (1) Si: *broșcănesc*, *broșcăresc*. 4 Care aparține broaștei (1) Si: *broșcănesc*, *broșcăresc*. 5 (ls) Floare ~ească Plantă erbacee, din familia ranunculaceelor, cu tulpina erectă, multifloră, cu frunzele inferioare, palmatipartite cu 5 lobi cuneiformi, cu flori galbene strălucitoare, care crește prin locuri umede, livezi, poieni, păduri și tufișuri (*Ranunculus acris*). 6 (ls) *Ismă* (sau *mentă*) ~ească Plantă erbacee odorantă, din familia labiatelor, cu frunze petiolate ovale, ascuțite și dințate, cu flori rozee, formând un spic globulos sau oval și terminal, care crește prin locuri mlăștinoase (*Mentha aquatica*). 7 (Îc) *Lână* ~ească Alge verzi filamentoase, simple sau ramificate, care formează mase plutitoare la suprafața apelor dulci și stătătoare Si: *ata-apei*, *mătasea-broaștei*, *straiul-broaștei* (*Tribonema bombycina*). 8 (Îac) Algele *Conferva rivularis*.

broștește *av* [At: TEODORESCU, P. P. 419 / V: ~oschește / E: *broască* + -este] Ca broasca.

broșet *sn* [At: LM / E: *broască* + -et] 1 Multime de broaște Si: *broștime*. 2 (Gmt) Multime de copii.

broști *vr* [At: MARIAN, ap. DA / Pzi: ~tesc / E: *broască*] 1 (D. vite) A se îmbolnăvi de broască (20). 2 A se răsti la cineva.

broști *sm* [At: HEM 230 / Pl: ~ici / E: *broască* + -ic] Specie de broască nedefinită mai îndeaproape Cf *brotac*.

broștime *sf* [At: ISPIRESCU, ap. TDRG. / Pl: ~mi / E: *broască* + -ime] Broșet (1).

broștii *sm* [At: DA / Pl: ~ / E: cf *broști*] (Rar) Lapte acru adunat de mai multe zile în putine și scuturat permanent.

broșură *sf* [At: NEGRUZZI, S. I. 7 / Pl: ~ri / E: fr *brochure*] Publicație de dimensiuni mai mici decât o carte și care cuprinde mai puține file.

broșurică *sf* [At: GHICA, ap. CADE / Pl: ~ici / E: *broșură* + -ică] 1-2 (Șdp) Broșură mică (și fără valoare).

brotac *sm* [At: CANTEMIR, IST. 108 / V: *brătac*, *broatac*, *broatic*, *brotec*, *brutac*, *botrac*, *brostac*, *brotoc*, *boratec*, *brotical*, *buratic* / Pl: ~aci / E: lat *brotachus*] 1 (Zlg) Animal amfibiu înrudit cu broasca, verde, cu pernțe vâscoase la vârful degetelor Si: *brotan* (1), *broască-de-iarbă*, *brotăcel*, *răcălie*, *răcănel*, *răcătet* (*Hyla arborea*). 2 (Mor) Broască (28).

brotăcar *sm* *vz* **brotăcar**

brotan *sm* [At: ALEXANDRIA (1842), ap. TDRG / Pl: ~i / E: nct] (Înv) 1 (Zgl) Brotac. 2 Copil răsfățat.

brotăcar *sm* [At: DA ms / V: ~tacar, ~tacăr, ~tocar, *protocar*, *protocăr* / Pl: ~i / E: *brotac* + -ar] 1 Brotac (1). 2 (Mor) Brotac (2).

brotăcel *sm* [At: COSTINESCU / V: ~tocel, *brut*~, *brost*~, *burăt*~ / E: *brotac* + -el] 1 (Zlg) Brotac. 2 (Orn) Florinte.

brotăci *vi* [At: ANON. CAR., ap. DA / Pzi: ~cesc / E: nct] (Îrg) A broti.

brotăcime *sf* [At: CADE / E: *brotac* + -ime] Multime de brotaci.

brotăcit, ~ă *a* [At: DA / Pl: ~iți, ~e / E: *brotăci*] (Îrg) Cu experiență.

brotălui *vr* [At: DA / Pzi: ~esc / E: *broți* + -alui] (Îrg) A broti.

broteala *sf* [At: DA / Pl: ~eli / E: *broți* + -eală] 1 Legătură de prietenie. 2 Intimitate.

brotec *sm* *vz* **brotac**

broți *vr* [At: DA ms / V: ~talui / Pzi: ~tesc / E: nct] (luz; pbl) A se împrieteni.

brotic *sn* [At: CHEST. II, 125/30 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Bucată de lemn cu care se umple scobitura unei bărne sau locul liber dintre două bărne.

broțiciu, ~ie *a* [At: HOGAȘ, DR. 49 / E: *brotac* + -iciu] Verde (ca brotacul).

broțicol *sm* *vz* **brotac**

broțire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *broți*] (Nob; pbl) Împrietenire.

broțisor *sn* [At: MAT. FOLK. 1333 / E: ns cf ger *Bror*] (Îrg) Pâine.

broțit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *broți*] (Nob; pbl) Împrietenire.

broțit², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *broți*] (Nob; pbl) Împrietenit.

brotoc *sm* *vz* **brotac**

brotocal *sm* *vz* **brotăcar**

brotocel *sm* *vz* **brotăcel**

broțag *sn* [At: GREGORIAN, CL. / Pl: ~uri / E: nct] 1 (Ban; gms) Sac în care se păstrează pâinea. 2 Conținut al unui broțag (1). 3 Sac împreună cu conținutul.

brownian, ~ă *a* [At: MACAROVICI, CH. 157 / P: *brau-ni-an* / E: eg *Brownian*] (Îs) *Miscare* ~ă Mișcare vie, dezvoltată în toate sensurile, a particulelor unei suspensii în apă.

browning *sn* [At: DA ms / P: *brau-ning* / Pl: ~uri / E: eg *Browning*] Revolver cu încărcător automat.

brozbă *sf* *vz* **broajbă**

brr *i* [At: ALECSANDRI, T. 645 / E: fo] 1 Exclamație pe care o scoate cel căruia îi este frig Si: *bruh*. 2 Exclamație care exprimă spaima. 3 Exclamație care exprimă dezgustul sau greața. 4 Exclamație cu care sunt îndemnate oile la mers. 5 (Dob repetat) Cuvânt care imită sunetul tobei.

brubintă *sf* *vz* **brobiuță**

brucă *sf* [At: DA / Pl: ~uci / E: it *brocco* cf srb *bruvka*] (Rar) Băț ascuțit la unul dintre capete, cu care se atăță focul.

bruceală *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: ~eli / E: *bruci* + -eală] 1 Lovire cu bruca. 2 Atățare a focului (cu brucerul). 3 Lovire cu băta sau cu degetul în cineva Si: *ghiontire*, *înghiontire*, *îndemnare*. 4 Bătaie. 5 Păruială.

brucelnic *sn* [At: LIUBA - IANA, M. 124 / Pl: ? / E: *bruca* + -elnic] (Reg) 1 Făcăleț cu care se mestecă mămăliga. 2 Unealtă de fier, ascuțită la un capăt, cu care se scormonesc cărbunii pentru a se atăta focul Si: (reg) *brucer*.

bruceleză *sf* [At: ENC. AGR. / V: *brucill*~ / Pl: ~ze / E: fr *brucellose*] (Med) Boală infecțioasă și contagioasă (a vitelor și a oamenilor), care se manifestă, la om, prin febră mare, transpirație, mărirea splinei etc.

brucer *sn* [At: LIUBA - IANA, M. 100 / E: *brucă* + *-er*] (Reg) Brucelnic.

bruci *vt* [At: N. REV. R. 85 / V: *bruși* / Pzi: *~ucesc* / E: *brucă* + *-i*] 1 (Rar) A împunge cu bruca. 2 A atâța focul (cu bruca). 3 A lovi cu bâta sau cu degetul în cineva Si: *a ghionti, a înghionti, a îndemna*.

brucina *sf* [At: MACAROVICI, CH. 615, ap. DA ms / Pl: *~ne* / E: fr *brucine*] Alcaloid foarte toxic, extras din nuca vomică, cu utilizări în medicină.

brucinură *sf* [At: NEAM. ROM. V, 564 / Pl: *~ri* / E: *bruci* + *-tură*] Gaură făcută în pământ cu o brucă.

brucă *sf* [At: H XVI, 11 / E: nct] (Reg) Unealtă de țesut Cf *brâgla*.

brucoi *sm* [At: N. REV. R., X, 85 / V: *~oni* / Pl: *~* / E: *brucă* + *-oi*] (Rar) Ac încovoiat la un capăt, pentru prins părul.

brud *sn* *vz* *brod*

brudar *sm* [At: I. CR. II, 219 / V: *bodar* / Pl: *~i* / E: *brud* + *-ar*] (Reg) Podar.

brudaș *sm* [At: H II, 109 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Călăreț îmbrăcat de sărbătoare care merge înaintea căruțelor la nuntă pentru a vesti familia fetei Si: *colacer*.

bruda *sf* *vz* *brod*

bruderschaft *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: ger *Bruderschaft*] (Îe) A bea ~ Fel de a bea în care doi parteneri își încrucișează brațele care țin paharele în semn de prietenie.

brudi *vt* *vz* *brodi*

brudinar *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: *brudina* + *-ar*] Om care trece peste o apă, oameni, vite, obiecte, cu ajutorul brudinei (2) Si: *podar*, (reg) *brudar*.

brudina *sf* [At: LB / V: *brodina* / A: *~dina* / Pl: *~ni* / E: srb *brodina*] (Îrg) 1 Trecătoare. 2 Bac sau luntre care servește la a trece oameni, alimente, vite etc. de pe un mal al unei ape pe celălalt. 3 Plată ce se dă pentru trecutul apei cu brudina (2). 4 (Pex) Pod.

brudiu, ~ie a [At: DOSOFTEI, V. S. 85/12 / V: *brod~*, *~iv*, *~ă* / E: nct] 1 (Îrg; d. animale) Tănăr. 2 (D. adulți; d. minte) Copilăros. 3 (Pex) Nătărău. 4 (Îrg) Frumos.

brudut *sn* [At: TIPLEA, P. P. 31 / Pl: *~e* / E: *brud* + *-ut*] Brod mic.

brudiv, ~ă a *vz* *brudiu, ~ie*

brudnic, ~ă a [At: DA / Pl: *~ici*, *~ice* / E: *brud(iu)* + *-nic*] 1-2 (Reg) Brudiu (1-2).

bruft *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: nct] Tenciuială aruncată pe perete cu mistria (și neîntinsă).

bruftui *vt* [At: DAMÉ, T. 103 / V: *~tului*, *~ust~*, *~uslui* / E: nct] 1 (Reg) A arunca pe perete (cu mistria) un strat de bruftuială Si: *a lipi, a tencui*. 2 (Reg) A opări ceva în pripă. 3 (Fig) A arunca cuiva cuvinte aspre, pe un ton dur Si: *a certa* Cf *a brichini*.

bruftuială *sf* [At: I. CR. III, 376 / V: *~tului* / Pl: *~ieli* / E: *bruftui* + *-eală*] 1 (Reg) Pastă moale, din pământ, apă și baligă, care folosește la lipitul caselor (mai ales pe dușmea). 2 (Reg) Opăreală cu apă. 3 (Reg; pex) Uncrop. 4 (Fig) Ocară.

bruftuire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: *bruftui*] 1-4 Bruftuială (1-4).

bruftului *v* *vz* *bruftui*

bruftuială *sf* *vz* *bruftuială*

bruh *i* [At: EMINESCU, N. 43 / E: nct] Brr (1).

bruia *vt* [At: DN² / P: *bru-ia* / Pzi: *~iez* / E: fr *brouiller*] 1 A perturba recepția unor semnale electromagnetice, a unei emisiuni radiofonice. 2 (Fig; fam) A face gălăgie, astfel că cei care vorbesc nu se aud.

bruiaj *sn* [At: LTR / P: *bru-iaj* / Pl: *~e* / E: fr *brouillage*] 1-2 Bruiere (1-2).

bruia¹ *sn* [At: MDA ms / P: *bru-iat* / Pl: *~uri* / E: *bruia*] 1-2 Bruiere (1-2).

bruia², ~ă a [At: DEX² / P: *bru-iat* / Pl: *~ați*, *~e* / E: *bruia*] (D. posturi de radioemisie) Perturbat prin zgomote.

bruire *sf* [At: DEX-S / P: *bru-ie~* / Pl: *~ri* / E: *bruia*] 1 Perturbare a recepției unor semnale electromagnetice. 2 (Fig; fam) Gălăgie, încât vorbitorii nu se aud Cf *bruia* (2).

bruion *sn* [At: DN² / P: *bru-ion* / Pl: *~oane* / E: *bruillon*] (Liv) Ciornă.

bruj *sm* *vz* *brus*

brujba *sf* *vz* *broajba*

bruji *vr* *vz* *bruși*

brușnc *sm* *vz* *burline*

brum *sn* [At: LTR² / Pl: *~uri* / E: ger *Brummen*] Perturbație într-un sistem de transmisie audio, ca un zgomot de frecvență joasă suprapus peste semnalul util.

bruma [At: IORGA, S. D. XIII, 50 / Pzi: *~ează* / E: *brumă* + *-a*] 1 *vi* A cădea brumă. 2-3 *vt* A (se) acoperi cu brumă sau cu ceva care seamănă cu bruma.

brumar¹ *sms* [At: ANON. CAR. / E: *brumă* + *-ar*] 1 (Șis *~mic*) Luna octombrie Si: (pop) *brumăriu* (5). 2 (Șis *~mare*) Luna noiembrie Si: (pop) *brumăriu* (5).

brumar² *sms* [At: DEX² / E: fr *brumaire*] A doua lună (22 octombrie-21 noiembrie) a calendarului republican francez folosit între 1793 și 1806.

brumat, ~ă a [At: SLAVICI, N. 185 / Pl: *~ați*, *~e* / E: *bruma*] 1 Bătut de brumă (1). 2 (D. fructe, plante etc.) Acoperit cu brumă (4). 3 (Pan) De culoarea brumei Si: *brumărel, brumăriu, cenușiu, fumuriu*, (reg) *sein, sur*. 4 (Rar) Care este fără chef Si: *indispus, supărat* Cf *plouat*.

brumatec, ~ă a *vz* *brumatic, ~ă*

brumatic, ~ă a [At: DA ms / V: *~tec* / Pl: *~ici*, *~ice* / E: *brumă* + *-atic*] 1 (Rar; d. timp) În care cade des bruma Cf *brumos*. 2 (Pex) Friguros.

brumă *sf* [At: CORESI, PS. 437 / Pl: *~e*, (rar) *~i* / E: lat *bruma*] 1 Rouă înghețată pe plante, pe pământ etc. 2 (Pfm; fs) *Bătut de ~* Holtei bătrân. 3 (Fig; ie) Ce (sau *câtă*) *~(de)* Cantitate mică, ce dispare ușor. 4 (Pan) Strat fin, alburii, care acoperă prunele sau strugurii. 5 (Pop) Chiciură.

brumărel¹, ~ea [At: SEVASTOS, C. 159/23 / Pl: *~ei*, *~e* / E: *brumă* + *-arele*] 1 *a* (D. lăna mieilor) Alb-cenușiu (1). 2 *sf* Plantă erbacee din familia polemoniaceae Si: *brumăriu* (2) (reg) *schinteute* (*Phlox drummondii*). 3 *sf* Plantă erbacee din familia polemoniaceae cu tulpina dreaptă rigidă și pătată, cu frunze simple, oblonge sau oval-lanceolate, cu flori roșii-violete, frumos mirositoare, cultivată ca plantă ornamentală Si: (reg) *arsenică, bârsacăn, botcuțe, brumăriu* (3), *gâzdoi, grănoasă, liliac nemțesc, liliacut, liurbău de toamnă, oiegius, răcițele de toamnă, rotocoale, sălcioară, sâmacica, sburătoare, scaunul Domnului, ursărele* (*Phlox paniculata*).

brumărel² *sm* [At: DA ms / E: *brumar¹* + *-el*] (Pop) Octombrie.

brumăria *sf* [At: DA ms / Pl: *~te* / E: *brumă* + *-ăria*] 1 Pasăre de mărimea mierlei, cu gușă albă cu pete brune (*Prunella colaris*). 2 Pasăre mică cu gușa sură (*Prunella modularis*).

brumăriu, ~ie [At: DAMÉ, T. 67 / Pl: *~ii* / E: *brumă* + *-ariu*] 1-3 *a* Brumărel (1-3). 4 *sm* Luna octombrie. 5 *sm* Luna noiembrie.

brumos, ~oasă [At: CALENDARIU (1814), 64/9 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: *brumă* + *-os*] 1 (D. timp) În care cade bruma. 2 (Imp) Neguros.

brumulită *sf* [At: H IV, 308 / Pl: *~te* / E: *brumă* + *-ulită*] 1-6 (Șhp) Brumă (1, 4, 5) (subțire).

brun, brună [At: NEGRUZZI, S. I, 327 / Pl: *~i*, *~e* / E: fr *brun*] 1 *a* Cafeniu închis. 2 *sn* Culoare cafenie închisă. 3 *a* (D. oameni) Care are pielea negricioasă și părul negru.

bruna *vt* [At: LTR / Pzi: *~nez* / E: fr *brunir*] A acoperi chimic o piesă de metal cu un strat de oxizi de culoare închisă pentru a o feri de coroziune.

brunaj *sn* [At: LTR / Pl: *~e* / E: *bruna* + *-aj*] 1-2 Brunare (1-2).

brunare *sf* [At: LTR / Pl: *~nări* / E: *bruna*] 1 Acoperire chimică cu oxizi pentru a feri de coroziune. 2 Strat protector de oxizi Cf *bruna*.

brunat, ~ă a [At: DEX² / Pl: *~ați*, *~e* / E: *bruna*] (D. piese metalice) Acoperit cu un strat anticoroziv de oxizi de culoare închisă.

bruncuț *sm* *vz* *brâncuță*

bruncuță *sf* *vz* *brâncuță*

brundărel sm [At: DDRF / Pl: ~ei / E: nct] 1 (lht) Sticlete (*Carduelis carduelis*). 2 (Reg) Pasăre de apă cu ciocul lung și penele cenușii nedefinite mai îndeaproape Si: *domnișor*.

brunel sms [At: CONV. LIT., ap. TDRG / E: ger *Brunelle*] Stofă de lână de culoare închisă (ca a prunei vinete), din care se confecționează încălțăminte.

brunet, ~a smf, a [At: DA / Pl: ~eți, ~e / E: fr *brunet*] 1-2 (Persoană) cu pielea (feței) de culoare negricioasă și părul brun.

brusc, **bruscă** [At: NEGRUZZI, S. I, 338 / Pl: ~uști, ~uștel / E: fr *brusque*] 1 a Care se produce pe neașteptate Si: *neașteptat*, *subit*. 2 av În mod rapid Si: *neașteptat*, *subit*.

brusca vt [At: NEGRUZZI, S. I, 338 / Pzi: ~schez / E: fr *brusquer*] 1 A trata pe cineva cu asprime, fără menajamente Si: a *brufiui*, a *repezi*. 2 A se purta violent cu cineva. 3 A grăbi desfășurarea unui eveniment.

bruscan sm vz *brusture*

bruscăre sf [At: DEX² / Pl: ~cări / E: *brusca*] (Rar) 1 Tratare cu asprime, fără menajamente Si: *bruschețe*. 2 Violență. 3 Forțare a desfășurării unui eveniment.

bruscat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *brusca*] (Rar) 1-3 Bruscăre (1-3).

bruscat², ~a a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *brusca*] 1 Care este tratat cu asprime Si: *brufiuit*, *repezi*. 2 (D. procese, evenimente; rar) Forțat.

bruscălan sm vz *brusture*

bruschețe sf [At: DA / E: it *bruschezza*] 1 Purtare aspră, lipsită de menajamente, față de cineva.

brusin sm [At: MARIAN, CH. 10 / A: nct / Pl: ~i / E: nct] (Reg) Rugină.

bruslui vt [At: RĂDULESCU-CODIN / Pzi: ~esc / E: nct] (Reg) A certa.

brustan sm vz *brusture*

brustare sm vz *brustur*

brustui vt [At: RĂDULESCU-CODIN / Pzi: ~esc / E: nct] (Reg) A certa.

brustur sm vz *brusture*

brusturaș sm [At: COSTINESCU / Pl: ~i / E: *brusture* + -aș] 1-2 (Șhp) Brusture (mic).

brusture sm [At: PANȚU, PL. / V: (reg) ~scan, ~scălan, ~stan, *brostan*, *brustur* / Pl: ~ri / E: nct] 1 Plantă erbacee, din familia compozite, cu frunze foarte mari și late, cu flori roșii sau violete, dispuse în inflorescențe sferice și țepoase, folosite pentru proprietățile lor medicinale Si: *lapuc*, *lipan* (*Lappa maior* sau *Lappa minor*). 2 (Reg; îc) ~rul-caprei Plantă de pădure care înflorește în iulie și care are florile foarte dulci Si: *urechea-porcului* (*Salvia verticillata*). 3 (Reg; îc) ~negru Plantă erbacee cu flori galben-deschise (*Symphitum cordatum*). 4 (Reg; îc) ~rul-oii Lăptucul oii (*Telekia speciosa*). 5 (Reg; îc) ~rul-dulce Captalan (*Petasites officinalis*). 6 (Reg) Bobovnic (*Veronica beccabunga*). 7 (Pan; reg) Frunza cea mai mare care învește varza.

brustureancă sf [At: SEVASTOS, N. 281/3 / Pl: ~ence / E: *brusture* + -eancă] (Pop) 1 Dans popular nedefinit mai îndeaproape Si: *brustureasca* (1). 2 Melodie după care se execută brustureanca (1) Si: *brustureasca* (2).

brusturească sf [At: SEVASTOS, N. 281/3 / Pl: ~ești / E: *brusture* + -ească] 1-2 Brustureancă (1-2).

brusturel sm [At: COSTINESCU / Pl: ~ei / E: *brusture* + -el] 1-2 (Șhp) Brusture (1) (mic).

bruș sm [At: POMPILIU, B. 1006 / V: (reg) ~uj / Pl: ~i / E: nct] 1 (Reg) Bucată (rotundă) de pământ (zăpadă, etc.) Si: *bot*, *bulgare*, *cocoloș*. Cf *bolovan*, *bord*, *bordan*, *glod*, *grunz*. 2 (Bot; reg) Negruscă (*Nigella avensis*).

brușel sm [At: ECONOMIA, 5 / Pl: ~ei / E: *bruș* + -el] 1-2 (Reg) Bruș (1) (mic). 3 (Bot; reg) Pui de negrușcă.

bruși vr [At: DA / V: ~uși / Pzi: nct / E: *bruș*] (Îvp) A se bate cu bruși (1).

brușire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *bruși*] (Reg; nob) Bătaie cu bulgări (de zăpadă, de pământ etc.) Si: (nob) *brușit¹*.

brușit¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *bruși*] (Reg; nob) Brușire.

brușit², ~a a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *bruși*] (Reg; nob) Bătut cu bulgări (de zăpadă, de pământ etc.).

brușos, ~oasă a [At: ECONOMIA, 26 / Pl: ~oși, ~oase / E: *bruș* + -os] (Reg; d. sol) Care este plin de bulgări¹.

bruștin sm [At: DOSOFTEI / E: pn *burszyn*] (Îrg) Chihlimbar.

brușuleț sm [At: TDRG / E: *bruș* + -uleț] (Reg) 1-3 Brușel (1-2).

brușut sm [At: LB / Pl: ~i / E: *bruș* + -uț] (Reg) 1-3 Brușel (1-3).

brut¹ sn [At: POLIZU / V: ~a sf / E: svc *brut*] (Reg) Pâine neagră, de calitate inferioară.

brut², ~a a [At: MAIORESCU, CR. III, 160 / Pl: ~uți, ~e / E: fr *brut*] 1 Care se găsește în stare naturală Si: *neprelucrat*. 2 Care nu a fost încă transformat în produs finit Si: *neprelucrat*. 3 (D. greutatea mărfurilor) Care este socotit împreună cu ambalajul. 4 (D. venituri) Care a fost socotit împreună cu cheltuielile și impozitele aferente.

brutac sm vz *brotac*

brutal, ~a [At: VLAHUȚĂ, D. 94 / Pl: ~i, ~e / E: fr *brutal*] 1 a (D. oameni și manifestările lor) Lipsit de delicatețe Si: *aspru*, *dur*, *grosolan*, *necioplit*, *violent*. 2 a Care este direct, fără menajamente. 3 av În mod violent Si: *aspru*, *dur*, *grosolan*.

brutalitate sf [At: NEGRUZZI, S. I, 211 / Pl: ~ități / E: fr *brutalité*] 1 Fire brutală. 2 Purtare brutală. 3 Vorbă brutală. 4 Acțiune brutală. 5 Stare de a fi brutal.

brutaliza vt [At: DA / Pzi: ~zez / E: fr *brutaliser*] A maltrata.

brutalizare sf [At: DEX² / P: ~zări / E: *brutaliza*] Maltratare.

brutalizat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *brutaliza*] (Nob) Maltratare.

brutalizat², ~a a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *brutaliza*] Maltratată.

brutar sm [At: ALECSANDRI, T. 1328 / Pl: ~i / E: *brut¹* + -ar] 1 Persoană care fabrică pâine Si: (înv) *jimblar*. 2 Persoană care vinde pâine Si: (înv) *jimblar*. 3 (Reg) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. 4 (Reg) Melodie după care se execută acest dans.

brută¹ sf [At: DA / Pl: ~te / E: fr *brute*] 1 Animal. 2 (Fig) Persoană lipsită de inteligență, sensibilitate și morală Si: *bestie*, *vidă*.

brută² sf vz *brut¹*

brutăcel sm vz *brotăcel*

brutărească sf [At: ISPIRESCU, L. 359 / Pl: ~rese / E: *brutar* + -ească] 1 Femeie care fabrică pâine Si: *brutărița* (1), (înv) *jimblărească*. 2 Femeie care vinde pâine Si: *brutărița* (2), (înv) *jimblărească*. 3-4 Soție a brutarului (1-2) Si: *brutărița* (3-4).

brutărească sf [At: SEVASTOS, N. 281 / E: *brutar* + -ească] 1 Dans popular nedefinit mai îndeaproape. 2 Melodie după care se execută brutărească (1).

brutărie sf [At: I. IONESCU, M. 684 / Pl: ~ii / E: *brutar* + -ie] 1 Loc în care se fabrică pâinea Si: (îrg) *pitarie*. 2 Loc în care se vinde pâinea Si: (îrg) *pitarie*. 3 Meserie de brutar (1).

brutărița sf [At: ISPIRESCU, L. 359 / Pl: ~te / E: *brutar* + -ița] 1-4 Brutărească (1-4).

bruto av [At: DEX² / E: ger *Brutto*, it *brutto*] În total, fără a scădea daraua (dintr-o greutate), cheltuielile, impozitele etc. (dintr-un venit).

bu i [At: LM / E: fo] 1 Cuvânt care imită mugetul bouului. 2 Cuvânt care imită tipățul bufniței. 3 Cuvânt care imită zhiierul bouului-de-baltă. 4 Zgomot produs atunci când se trage un foc de armă. 5 Zgomot produs de lovituri tari.

bua i [At: MARIAN, NA. 322 / E: fo] Refren la unele cântece de leagăn.

bua i sn vz *buhai*

bua z sn vz *bogaz*

bua r sm vz *bour*

buara vr [At: CANTEMIR, IST. 101 / Pzi: ? / E: *buar*] (Iuz) A căpăta forma coarnelor unui bou, întoarse înainte.

buba vri [At: DA ms / Pzi: ~bează / E: *buba¹*] A se umple de bube.

bubaloacă sf vz *bovoloacă*

bubare sf [At: MDA ms / Pl: ~bări / E: *buba¹*] (Nob) Acoperire cu bube¹ Si: *bubat¹* (4).

bubat¹ sn [At: ȘEZ. IX, 125 / Pl: ~uri / E: *buba²*] (Reg) 1 Variolă. 2 (Îs) Zilele ~ului Luna decembrie. 3 (Îs) ~ mare Vărsat mare. 4 Bubare.

*bubat*², ~ă a [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *buba*] 1 Plin de bube Si: *bubos*. 2 Plin de răni.

*buba*¹ sf [At: CANTEMIR, H R. 347 / Pl: ~be / E: ucr *буба*] 1 Umflătură a țesutului celular subcutanat (cu caracter purulent) Si: *abces*, *bășica*, *bolșă*, *buburuză*, *coș*, *furnicel*, *pustulă*, *pustea*, *robie*, *tumoră*, *uimă*, *ulcior*, *zgrăbunță*. 2 (Spc) Vărsat. 3 (Fig) Necaz. 4 (Fig) Hibă. 5 (lvp; îe) A merge cu ~ba A merge cu mâncarea la o lăuză. 6 (Pop; îe) A umbla cu cineva ca cu o ~coaptă A menaja pe cineva. 7 (Pfm; îe) A sparge ~ba A da totul pe față. 8 (Fig; fam) Parte dificilă a unei probleme. 9 (Fig; reg) Rouă. 10 (Pop; îs) ~albastură Umflătură care se face la încheieturile degetelor. 11 (Pop; îc) ~în-cap Boală a vitelor. 12 (Pop; îc) ~be-de-plecate Umflături care ies la gură în urma ingerării anumitor alimente alterate (sau în cantitate prea mare). 13 (Pop; îs) ~be dulci Bube mici și numeroase care apar la copii în jurul gurii. 14 (Pop; îs) ~ba mânzului Umflătură pe faringele mâinilor. 15 (Pop; îs) ~neagră (sau ~rea, sau ~la inimă) Umflătură (vânăță) la încheieturi. 16 (Pop; îc) ~păr Boală umană (nedefinită clar). 17 (Pop; îc) ~putredă-in-gură Scorbut. 18 (Pop; îs) ~roșie Bubă mică ce iese la febră. 19 (Pop; îc) ~be-spurcate Spurcat. 20 (Pop; îs; lpl) ~bele stricături Lepră. 21 (Pop; îs) ~ba trănșilor Pelagră. 22 (Pop; îs) ~vânata Bășică ce apare mai ales la mâini și la picioare, între degete și podul palmei sau talpă. 23 (Reg; îc) Sărbătoarea ~belor Sfânta Varvara. 24 (Reg; spc) Durere de măsele și de dinți (asociată umflăturilor). 25 (Reg) Gușter (*Lacerta viridis*). 26 (Pex) Rană. 27 (Pan) Nod mic pe coaja fructelor. 28 (Fig; fam) Defecțiune (a unui sistem tehnic).

*buba*² sf [At: MARIAN, INS. 279 / Pl: ~be / E: srb *buba*] (Reg) Larva viermelui de mătase.

bubălcă sf [At: DA ms / Pl: nct / E: *buba*¹ + [g]ălca] (Reg) 1 Umflătură. 2 Cartof. 3 Dans popular nedefinit mai îndeaproape. 4 Melodie după care se execută bubălcă (3).

buberice sm [At: PANTU, PL. / V: (reg) ~rnic / Pl: ~i / E: bg *бубрек*] Plantă erbacee din familia scrofulariacee, cu flori verzi-măslinii, cu fructe asemănătoare capsulelor, cu miros tare, neplăcut și cu gust acru-amărui Si: (reg) *brânca*, *frunza-de-buba-rea*, *iarba-neagră*, *poala*, *urzică-neagră* (*Scrophularia nodosa*).

bubernic sm vz *buberice*

*bubiță*¹ sf [At: DDRF / Pl: ~te / E: *buba*¹ + -iță] 1-2 (Șhp) Bubă¹ (1) mică.

*bubiță*² sf [At: LIUBA, ap. DA / Pl: ~te / E: *buba*² + -iță] (Reg) Larva viermelui de mătase.

buboaica sf [At: ȘEZ. I, 198/27 / Pl: ~ice / E: *buba*¹ + -oaica] (Reg) Bubă¹ mare.

buboc sm vz *boboc*

bubohnic sm [At: DA ms / Pl: ~ici / E: nct] (Reg; rar) Plantă de apă (*Brassica napus*).

buboi sn [At: ȘEZ. VI, 23 / Pl: ~oaie / E: *buba*¹ + -oi] Bubă mare Si: *bubuiag*, *furnicel*, *furuncul* Cf *abces*, *apostima*.

bubolnic sm [At: LB / Pl: ~ici / E: ns cf *bubohnic*] Rapiță sălbatică (*Nasturtium officinale*).

buboloca sf vz *boboloc*

bubon sn [At: N. LEON, MED. 123 / Pl: ~oane / E: fr *bubon*] Umflătură a ganglionilor limfatici din regiunea inghinală, axilară etc. caracteristică ciumei, scarlatinei, bolilor venerice.

bubonica a [At: DEX² / E: fr *bubonique*] (Îs) Ciumă (sau pesta) ~ Ciumă (sau pestă) care se manifestă prin buboane.

bubos, ~oasă a [At: DEX² / Pl: ~oși, ~oase / E: *buba*¹ + -os] 1 Plin de bube Si: *bubat*² (1), *buburos*. 2 (D. plante, fructe) Cu noduri.

buboi v vz *boboi*

bubou sn vz *bobou*

*bubi*¹ [At: NEGRUZZI, S. I / Pzi (3): ~ie / E: fo] 1 vi (D. tunete) A produce un zgomot înfundat și puternic, adesea repetat (prin ecou) la intervale scurte. 2 vi (Pex; d. arme sau d. alte surse de zgomot) A produce

zgomote înfundate, puternice adesea repetate (prin ecou) la intervale scurte. 3 (Fig) A lovi. 4 (Fig) A certa. 5 (Fig) A pedepsi.

*bubui*² sn vz *pupui*

bubuiag s [At: ȘEZ. I, 198/27 / E: *buba*¹ + -uiag] (Reg) Buboi.

bubuială sf [At: COSTINESCU / Pl: ~iell / E: *bubui* + -(i)ala] 1 Zgomot puternic (și lung). 2 Ceartă. 3 Bătăie. 4 Pedepsă.

bubuiet sn [At: SBIEREA, P. 297/32 / Pl: ~e / E: nct] Tubercul Cf *boaba*, *globuleț*.

bubuioc sm [At: H III, 290 / Pl: ~oci / E: nct] (Reg) Pește cu solzi tari nedefinit mai îndeaproape.

bubuios, ~oasă a [At: FILIPESCU, ap. TDRG / Pl: ~oși, ~oase / E: *buba*¹ + -uios] (Reg) Care are bube¹ (mari).

bubuire sf [At: DA / Pl: ~ri / E: *bubui*] (Rar) Bubuit.

bubuit sn [At: MARDARIE, L. 3810 / Pl: ~uri / E: *bubui*] Zgomot înfundat, puternic, adesea repetat (prin ecou) la intervale scurte Si: *bubuire*, *bubuiura*.

bubuiitor, ~oare a [At: MARIAN, Î. 356 / P: ~bu-i- / Pl: ~i, ~oare / E: *bubui* + -tor] Care produce zgomote asemănătoare tunetului.

bubuiura sf [At: SPIRESCU, L. 99 / P: ~bu-i- / Pl: ~ri / E: *bubui* + -tura] Bubuit.

bubulac sm vz *babalac*

bubulă sf [At: DDRF / Pl: ~te / E: *buba*¹ + uliță] 1-2 (Șhp) Bubă¹ (mică).

bubuluc sm vz *babalac*

buburejoară sf [At: MARIAN, INS. 107 / Pl: ~re / E: *buburuz* + -oară] Buburuză (3) mică, cu câte un singur punct negru pe fiecare aripioară.

buburez sm vz *buburuză*

buburos, ~oasă a [At: DEX² / Pl: ~oși, ~oase / E: *buba*¹ + -uros] Bubos.

buburus sm vz *buburuză*

buburuță sf vz *buburuză*

buburuz sm [At: ȘEZ. II, 151/4 / V: ~rez / Pl: ~e / E: nct] (Reg) 1 Globuleț. 2 Fructul arinului Si: *anină*. 3 Con de brad.

buburuză sf [At: LB / V: ~usm, ~ușă / Pl: ~e / E: ns cf srb *baburica*] 1 (Reg) Bubă¹ mică (excumată) produsă de febră. 2 Mugur mic. 3 (Șis ~roșie) Gândăcel semisferic, cu elitrele roșii sau galbene, pătate cu șapte puncte negre Si: *boul-lui-Dumnezeu*, *boul-Domnului*, *boul-popii*, *cucușor*, *găinușă(lunii)*, *găina-lui-Dumnezeu*, *gărgărița*, *margari(n)ta*, *mămaruța*, *mărgărița*, *Maria-popei*, *mururuță*, *paparugă*, *păpaluză*, *păpărie*, *păpăruză*, *vaca-lui-Dumnezeu*, *vrajițoare* (*Coccinella septempunctata*).

buburuzos, ~oasă a [At: MARIAN, ap. DA / Pl: ~oși, ~oase / E: *buburuză* + -os] (Reg) Care este plin de buburuze (1).

bubuşleu sm [At: DA ms / Pl: ~ci / E: ns cf *buburuză*] (Reg) Umflătură mică de rășină din scoarța bradului.

bubuşlie sf [At: CANTEMIR, ap. TDRG / V: ~leu, ~lui, ~luie, *guguşlu*, *guguşlie* / Pl: ~ii / E: ns cf *buburuz*] 1 (Îrg) Globuleț. 2 (Reg; pan) Pilulă.

3 (Reg; spc) Fructul (necopt) al verigarului.

bubuşlui sm [At: ȘEZ. VII, 178 / Pl: ~ / E: cf *buburuză*] (Reg) Fructul hameiului.

bubuşluie sf [At: MARIAN, ap. DA / Pl: ~ui / E: ns cf *buburuză*] (Reg) Coroană de flori a losnicioarei.

bubusoară sf [At: DDRF / Pl: ~re / E: *buba*¹ + -uşoară] 1-2 Bubă¹ (mică).

bubuti v vz *boboti*

bubuș s [At: VICIU, GL. / Pl: ? / E: *bu* + *bu* + -uș] Lovitură de pumn.

bubușă sf [At: DDRF / Pl: ~te / E: *buba*¹ + -ușă] 1-2 Bubă mică.

*buc*¹ sm [At: CREANGĂ, GL. / Pl: nct / E: nct] 1 (Pop; îlav) Într-un ~ Într-o clipă. 2 (Pop; îe) A fi ~ de foame A fi lihnit.

*buc*² sm [At: TDRG / Pl: *buci* / E: vsl *букѣ*] (Reg) Fag bătrân.

*buc*³ sm [At: DEX² / Pl: (2) *buci* / E: ns cf alb *byk*] (Reg) 1 Pleavă rămasă după vânturarea semințelor de cânepă, în sau după măcinarea boabelor de porumb. 2 (Lpl) Scame rămase de la melitarea și pieptănarea inului și a cânepiei.

*bucal*¹ sn vz *bocal*

bucal², ~ă a [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *buccal*] 1 Care ține de gură. 2 Privitor la gură. 3 Care se face cu gura. 4 (D. medicamente; flav) Pe cale ~ă Pe gură.

bucar sn [At: DAMÉ, T. 50 / Pl: ~e / E: *bucă* + -ar] Curea de la ham care trece peste crupe și de care se atasează căruța Si: *curar, gurura, hamut, vânar*.

bucată sf [At: CREANGĂ, P. 6 / Pl: ~căți, (7-9) ~te / E: lat *buccata*] 1 Parte delimitată dintr-un întreg. 2 (Determinat prin „de drum”, „de cale”) Distanță. 3 (D. timp) Interval. 4 (Cmr; ind) Piesă dintr-un ansamblu sau dintr-o serie de obiecte de același fel. 5 (Fig; ie) A face ~căți A zdrobi (în bătaie). 6 (lvr) Piesă (literară, muzicală). 7 (Lpl) Feluri de mâncare (gătută). 8 (Lpl) Alimente. 9 (Reg; lpl) Cereale. 10 (Reg) Vite. 11 (Reg; pex) Avere (scătoare). 12 (le) A vinde (cumpăra) cu ~ta A vinde (cumpăra) în detaliu (cu amănuntul). 13 (le) A face ceva din bucăți A confecționa ceva din piese care provin din ansambluri diferite. 14 (ls) Om dintr-o ~ Om integră. 15 (las) Om grosolan. 16 (Pfm; ie) A face cuiva ~ta A provoca cuiva, în mod deliberat, ceva neplăcut, un rău.

bucază sf [At: MARIAN, ap. DA / Pl: ~ze / E: *bucă* + -ază] (Reg) Vacă cu buze foarte mari și groase.

bucă sf [At: TETRAEV. (1574), 207 / Pl: *buci* / E: ml *bucca*] (Pop) 1 Obraz. 2 (Pan) Fiecare dintre cele două părți cămoase ale șezutului Si: *fesă, cur, fund*.

bucăcioară sf [At: RETEGANUL, P. I, 42/24 / Pl: ~re / E: *bucată* + -oară] Bucată mică.

bucălai a vz *bucălat*

bucălaie [At: JAHRESBER. XVI, 221 / V: ~col~, ~colită / Pl: ~lăi / E: *bucă* + *laie*] 1 sf Oaie cu botul negru. 2 sf (Rar) Capră cu botul negru. 3 sf (Rar) Cățea cu botul negru. 4 a (D. ovine) Care are lăna albă și botul și extremitățile membrelor negre sau de culoare închisă.

bucălan a vz *bucălat*

bucălat, ~ă a [At: ANON. CAR. / V: ~ai, ~av, ~lău, ~iu / Pl: ~ați, ~e / E: ns cf *bucă*] Plin la față Si: *durduliu, grăsuliu*.

bucălav a vz *bucălat*

bucălău sm [At: H II, 12 / Pl: ~ăi / E: *bucălat* css] (Reg) 1 Berbec. 2 Căine.

bucălălu a vz *bucălat*

bucălău a [At: ȘEZ. II, 151/8 / Pl: ~ăi, ~ăie / E: nct] (Reg) Care are obrazii cenușii.

bucăliță sf [At: JIPESCU, O. 48 / Pl: ~te / E: *bucălaie* + -iță] 1-6 (Șhp) Bucălaie (1-3) mică (și dragă).

bucăliu a vz *bucălat*

bucătar sm [At: BIBLIA (1688), 201/1 / Pl: ~i / E: *bucată* + -ur] 1 Bărbat care are meseria de a găti mâncare. 2 (Iuz; ie) ~bașa Bucătar-șef.

bucătareasă sf [At: BIBLIA (1688), 200 / Pl: ~rese / E: *bucătar* + -easă] Femeie care are meseria de a găti mâncare Si: *bucătărița*.

bucătări vi [At: DA ms / Pzi: ~resc / E: *bucătar*] A găti mâncare.

bucătărie sf [At: URICARIUL VII, 194/3 / Pl: ~ii / E: *bucătar* + -ie] 1 Încăpere în care se gătește mâncarea. 2 (Pex) Totalitatea obiectelor și mijloacelor care servesc la gătitul mâncării. 3 (Fig; fam) Totalitatea accesoriilor sau acțiunilor care servesc la susținerea unei demonstrații, la efectuarea unei lucrări după ce s-a stabilit ideea de bază. 4 Faptul de a pregăti mâncare. 5 Mod specific (național, regional) de a pregăti mâncarea. 6 (ls) ~ de campanie Vehicul prevăzut cu cele necesare preparării hranei calde pentru trupele aflate în deplasare.

bucătărioară sf [At: DEX² / P: ~ri-oa~ / Pl: ~re / E: *bucătărie* + -ioară] 1-2 (Șhp) Bucătărie (mică).

bucătăriță sf [At: LB / Pl: ~te / E: *bucătar* + -iță] Bucătăreasă.

bucătura sf [At: DA / Pl: ~ri / E: *bucată* + -ura] (Pop) Îmbucătură.

bucăturică sf [At: DA / Pl: ~ici / E: *bucătură* + -ică] Îmbucătură mică.

bucăturiță sf [At: DA / Pl: ~e / E: *bucătură* + -iță] Îmbucătură mică.

bucătea sf [At: DA / Pl: ~ele / E: *bucată* + -ea] Bucată mică.

bucătel sm [At: DEX² / E: *bucătea* css] Plantă erbacee, din familia gramineelor, cu frunzele inferioare răsucite în formă de sul și cu flori roșietice sau violacee (*Agrostis canina*).

bucătefi vi [At: DEX² / Pzi: ~lesc / E: *bucătele*] (Reg) A îmbucătăți.

bucăți vi [At: DEX² / Pzi: ~tesc / E: *bucată*] (Pop) A face bucăți.

bucăția sf [At: DOSOFTEI, V. S. 86/2 / Pl: ~tele E: *bucată* + -ica] 1-2 (Șhp) Bucată (mică). 3 (Fig; fam) Fată (sau femeie) frumoasă. 4 (Arg; is ~bună) Femeie ușoară. 5 (Fam; is ~ruptă) Persoană care seamănă foarte mult cu unul din membrii familiei sale. 6 Ceea ce servește (în cantitate mică) de mâncare. 7 (le) A-și da ~ca de la gură A fi foarte dărnice sau altruist. 8 (le) A lua (cuiva) ~ca de la gură A lipsi pe cineva de strictul necesar traiului.

bucătoi sn [At: BĂRCIANU / Pl: ~oale / E: *bucată* + -oi] Bucată mare.

bucce sf vz *bucea*

bucea sf vz *bucea*

bucealăc sn vz *boccealăc*

buccinator sm [At: DEX² / Pl: ~i / E: fr *buccinateur*] Mușchi facial cu ajutorul căruia poate fi expulzat, cu putere, conținutul cavității bucale.

bucciu a vz *bocciu*

bucea sf [At: LB / V: *bocșă, bocșea, bucea, bucsă, buce, bucie* / Pl: ~ele / E: ml *buccella*] 1 Cilindru metalic care căptușește pe dinăuntru butucul roților de căruță (sau de camion). 2 (Reg) Roata de fier a leucei. 3 Manșon de metal montat între două piese. 4 Verigă ce prinde mânerul șurubelniței de limbă Si: *brațara*. 5 Gâtul pâlniei Si: *burlui*. 6 Cavitătea unui candelabru sau a unui sfeșnic în care se pune lumânarea. 7 Scobitură într-o piesă de lemn, în care se îmbucă proeminența altei piese. 8 Colac în formă de coroniță.

buced, ~ă a vz *buged*

bucela vi [At: DEX² / Pzi: ~lez / E: *bucea*] (Rar) 1 A monta o bucea. 2 A căptuși cu o bucea.

bucelare sf [At: DEX² / Pl: ~lări / E: *bucela*] (Rar) 1 Montare de bucele.

2 Căptușire cu bucele.

bucen sn vz *bucium*¹

buceniș sm vz *buciniș*

bucentaur sm [At: DEX² / P: ~a-ur / Pl: ~i / E: fr *bucentaure*] (Mit) Centaur care avea corp de taur.

bucfari sm vz *bufari*

bucfărăș sn [At: JAHRESBER. III, 292 / Pl: ~e / E: *bucfari* + -as] (Reg) Scrisoare.

bucfărel sn [At: VICIU, GL. / Pl: ~e / E: *bucfari* + -el] (Reg) Scrisoare.

buche sf [At: CANTEMIR, HR. 306 / V: *buche* / Pl: *buchi* / E: vsl *буча*]

1 Numele celei de-a doua litere a alfabetului chirilic. 2 (Pex) Literă. 3 (Pex) Literă a alfabetului chirilic Si: *slovă, potcoavă*. 4 (Pex) Scriere. 5 (Pex; flav) După ~a cărții Conform regulii. 6 (Pop; ie) A nu ști ~ A nu ști nimic. 7 (Pop; ie) A spune cuiva buchile A spune cuiva părerea fără înconjur. 8 (Pan; reg) Smoc de păr sub buza de jos.

bucea sf vz *buche*

buchelar sn [At: IORGA, S. D. XII, 127 / V: *buchilar, buchilares, bughidan, bughelar, bughilares, bughilăres, pughilar* / Pl: ~i / E: mg *bugyellais, pugilăris*] (Îrg) Portmoneu.

bucheliște sf [At: URICARIUL X, 400/7 / E: ns cf *buchisa*] (Reg; rar) Pământ (care trebuie) lucrat îndelung.

bucher sm [At: ZANNE, P. V, 99 / Pl: ~i / E: *buche* + -er] (Iuz)

1 Persoană care începe să învețe, să scrie (și să citească). 2 (Pex) Încăpător. 3 (Rar) Persoană care învață pe dinafară, prin repetări Cf *tocilar*.

bucherea sf, a [At: PĂSCULESCU, L. P. / Pl: ~ele / E: nct] (Reg) 1-2 (Oaie) care are lăna deasă și lungă.

buchereală sf [At: DEX² / Pl: ~eli / E: *bucheri* + -eală] (Fam) Silabisire (a unui text). 2 (Pex) Învățare în chip mecanic.

bucheresc, ~ească a [At: POLIZU / Pl: ~ești / E: *bucher* + -esc] (Reg; iuz) Bătrânesc.

bucherește av [At: DDRF / E: *bucher* + -ește] 1-3 (Rar) Ca un bucher (1-3). 4 (Îrg) Bătrânește.

bucheri vt [At: TDRG / Pzi: ~resc / E: *bucher*] (luz) A silabisi.
bucherie sf [At: VLAHUȚĂ, ap. TDRG / Pl: ~ii / E: *bucher* + -ie] 1-2 (luz) Regulă elementară de scriere (sau de citire).
bucherire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *bucheri*] (Nob) Silabisire.
bucherit¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *bucheri*] (Nob) Silabisire.
bucherit², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *bucheri*] (Nob) Silabisit.
buchet sn [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 273/2 / Pl: ~e / E: fr *bouquet*] 1 Mânunchi (de flori). 2 (Fig) Ceea ce amintește de forma unui buchet de flori. 3 (Reg; spc) Plantă erbacee de talie mică, cu flori albăstrii și liliacii (*Geranium pusillum*). 4 (D. vinuri) Miros specific.
buchetieră sf [At: ALECSANDRI / P: ~i-eră / Pl: ~re / E: fr *bouquetière*] (Înv) Florăreasă care face buchete și le vinde pe stradă.
buchetel sn [At: DA / Pl: ~e / E: *buchet* + -el] 1-2 (Șhp) Buchet (1) mic.
buchilar sn vz *buchelar*
buchilares sn vz *buchelar*
buchină sf [At: REV. CRIT. III, 90 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Parte a pipei din care trage fumătorul Si: *ciutura*. Cf *iuramea*.
buchinet sm vz *bocăneț*¹
buchinist sm [At: DEX² / Pl: ~iști / E: fr *bouquiniste*] (Frm) Anticar (ambulant).
buchirisi vi [At: DEX² / Pzi: ~sesc / E: *bucher* + -isi] (Rar) 1-2 A buchisi (3).
buchisa v vz *buchisi*
buchiseală sf [At: DEX² / Pl: ~eli / E: *buchisi* + -eala] (Pfm) 1 Executarea unui lucru cu multă migală. 2 Învățare cu mult efort și migală.
buchisi [At: DEX² / V: ~sa / E: ns cf *buche*] (Pfm) 1-2 vtr A face un lucru cu multă caznă și migală. 3 vt A învăța ceva cu efort și migală Si: *a buchirisi*. 4 vt (Fig) A bate pe cineva (dându-i pumni, ghionți).
buchisit¹ [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *buchisi*] (Pfm) Buchiseală.
buchisit², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *buchisi*] (Pfm) 1 Care este făcut cu multă migală. 2 Învățat cu mult efort.
buci vt [At: H IV, 280 / V: *bocși, bucsi, buti* / Pzi: *bucesc* / E: *bucea*] A pune o bucea la butucul roții.
buciarda vt [At: DEX² / Pzi: ~dez / E: fr *boucharder*] A prelucra cu buciarda piatra de construcție.
buciardare sf [At: DEX² / Pl: ~dări / E: *buciarda*] Prelucrare a pietrei de construcție cu buciarda.
buciardat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *buciarda*] (Nob) Buciardare.
buciardat², ~ă a [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: *buciarda*] (D. piatra de construcție) Prelucrat cu buciarda.
buciardă sf [At: DEX² / Pl: ~de / E: fr *boucharde*] Ciocan cu dinți sau caneluri, folosit pentru a imprima, prin lovire, puncte sau linii regulate pe fața pietrelor de construcție.
bucie sf vz *bucea*
bucim sn vz *bucium¹*
bucimaș sn vz *bucimaș¹*
bucime sn vz *bucium²*
bucimiș sm vz *buciniș*
bucin¹ sn [At: MARIAN, NU. 667/7 / Pl: ? / E: nct] (Reg) 1 Bucată de lemn scurtă, cilindrică, goală pe dinăuntru și fixată în grindă. 2 Colac în formă cilindrică, copt pe un sul de lemn.
bucin² sn vz *bucium¹*
bucinar sm [At: DA ms / Pl: ~i / E: *bucin* + -ar] Coșar.
buciniș sm [At: ANON. CAR. / V: *buceniș, bucimiș, buciuniș* / Pl: ~i / E: nct] (Reg) 1 Cutuță. 2 (Îc) ~de-apă, ~de-baltă Cutuță-de-apă. 3 Anghelică. 4 Pătrunjelul-câinelui.
bucioi sm [At: H X, 85 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Plantă nedefinită mai îndepărate.
buciu sm, a [At: H I, 6 / A: nct / Pl: ~ii, ~ie / E: nct] (Reg) 1-2 (Cal) murg, cu burta și botul gălbui.
buciuc sn [At: ȘIO I, 11 / V: *buciuc* / Pl: ~uri / E: tc *bučuk*] (luz) 1 Steag turcesc sau tăăresc, confecționat dintr-o jumătate de tui și care

reprezenta însemnul marelui spătar, al ispravnicului de Focșani și al marelui căpitan de Iefegii. 2 (Pex) Căpitanie. 3 (Pex) Isprăvnice. 4 Trupă de soldați rămasă din personalul militar care alcătuia o căpetenie.

buciucăș sm [At: (a. 1788) ȘIO₂ / Pl: ~i / E: *buciuc* + -aș] Purtător de buciuc (1).

bucium¹ sn [At: CORESI, P. S. 223 / V: *bucen, bucin, bucin, buciun* / Pl: ~e / E: lat *bucinum*] 1 Instrument muzical de suflat, de formă tubulară, tronconic, din lemn de tei, cireș sau din metal, folosit mai ales de către ciobani. 2 (Pan) Hârtie sau pânză răsucită în formă de buciuc (1) Cf *cilindru, sul, tub*. 3 (Reg) Coș.

bucium² sn [At: LB / V: ~cime, ~ă / Pl: ~e / E: nct] (Pop) 1 Trunchi de arbore Si: *bustean, butuc, buturuga, tulpină*. 2 (Spc) Butuc de viță de vie Si: *muzuc*. 3 Butuc de roți.

buciuma [At: TETRAEV. (1574), 208 / V: ~cina, ~ciuna / Pzi: *bucium* / E: lat *bucinare*] 1 vi A sufla din buciuc¹ (1) (sau din alte instrumente) Si: *a trâmbița*. 2 vt (Fig) A spune ceva la toată lumea, în gura mare Si: *a anunța, a vesti*. 3 vt (Spc) A lăuda. 4 vi (Reg) A plânge. 5 vi (D. lupi; rar) A urla.

buciumare sf [At: CORESI, EV. 28/10 / Pl: ~mări / E: *buciuma*] (Rar) 1 Semnalare din buciuc. 2 (Fig) Vestire.

buciumaș¹ sm [At: URICARIUL XIX, 391/30 / V: *bucimaș* / Pl: ~i / E: *bucium¹* + -aș] 1 Persoană care cântă din buciuc¹ (1) Cf *gornist, trâmbițaș*. 2-3 (Șhp) Bucium¹ (1) mic.

buciumaș² sm [At: MARIAN, NU. 664 / Pl: ~i / E: *bucium²* + -aș] (Reg) Ploscă (pentru vin).

buciumă sf vz *bucium²*

buciumător, ~oare smf, a [At: ODOBESCU, S. II, 168 / Pl: ~i, ~oare / E: *buciuma* + -ator] 1-2 (Persoană) care buciucă.

buciumătură sf [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *buciuma* + -tura] 1-2 Buciumare (1-2).

buciumel sm [At: RETEGANUL, TR. 40/9 / Pl: ~ei / E: *bucium²* + -el] Bucium² (1) mic.

buciun sn vz *bucium¹*

buciuniș sn vz *buciniș*

bucă [At: EMINESCU, P. 220 / Pzi: ~lez / E: fr *boucler*] 1-2 vtr (D. păr) A (se) ondula. 2 vt (Pex) A modela în formă de buclă.

bucăj sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *bouclage*] 1 Totalitatea buclilor de pe pielea unui miel. 2 Structura buclilor unei pielicele de miel.

bucăn sn vz *bullan*

bucăre sf [At: DEX² / Pl: ~ări / E: *bucă*] 1 Ondulare. 2 Modelare în formă de buclă.

bucăat, ~ă [At: DEX² / Pl: ~ați / E: *bucă* cf fr *bouclé*] Ondulat.

bucă sf [At: NEGRUZZI, S. I, 226 / Pl: ~le / E: fr *boucle*] 1 Șuviță de păr ondulată Si: *cârlionț, zuluf*. 2 Porțiune de fir textil răsucită în timpul tricotării în formă de buclă (1). 3 Curbă dintr-un drum cu serpentină. 4 Cot al unui curs de apă. 5 Piesă metalică pe care se fixează, prin îndoire, capătul unui cablu. 6 (Îs) ~digitală Aparat electronic folosit pentru redarea infinită a unei secvențe sonore înregistrate.

bucle [At: DEX² / Pl: ~uri / E: fr *bouclé*] 1-2 sn, a (Țesătură) care are firul creț sau cu noduri. 3 sn Fir creț.

bucie sf [At: VICIU, GL. / Pl: ~ii / E: nct] (Reg) Ploscă.

buciuc sn vz *bucuc*

buciuci vt [At: DA ms / Pzi: ? / E: *buciuc*] A trata pământul cu gunoi (bucuci).

bucuc sn [At: JAHRESBER. III, 314 / V: *boc~, ~liuc, butiuc, blucug* / Pl: ~uri / E: tc *bokluk*] 1 (Reg) Baligă. 2 (Reg; ie) A mânca ~ A spune minciuni. 3 (Reg; pex) Orice fel de gunoi. 4 (Reg; lpl) Obiecte neînsemnate Si: *bichisuri, mărunișuri*. 5 (Fig; prt) Bagaj. 6 (Fig) Faptă condamnată. 7 (Pfm) Situație neplăcută în care se află cineva Si: *belea, necaz*. 8 (Reg) Ceară. 9 (Înv) Învălmășeală.

bucucar sm [At: DA / Pl: ~i / E: *bucuc* + -ar] (Rar) 1-2 Bucucaș (1, 3).

buclucaș, ~ă [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: *bucLuc* + -as] 1-2 *smf, a* (Persoană) care provoacă buclucuri (7). 3-4 *smf, a* (Persoană) care caută ceartă cu orice pret.

bucLucărița *sf* [At: DA / Pl: ~te / E: *bucLucar* + -ița] (Rar) 1-2 Buclucașă (1, 3).

bucLucuiciu *sm* [At: DA / Pl: ~cii / E: *bucLuc* + -ciu] (Inv) 1-2 Buclucaș (1, 3).

bucmea *sf* [At: COSTINESCU / V: *boc~* / Pl: ~ele / E: tc *bökme*] Găitan mic cusut drept chenar pe marginea fustelor Cf *cordeluța, galon, șnur, vipușca*.

bucni *vi* **vz** *bufni*

bucovăna *sf* [At: (a. 1777) IORGA, S. D. XIII, 13 / Pl: ~ne / E: vsL *букѡвѣно*] (Inv) 1 Abecedar. 2 (Pex) Carte (bisericească) tipărită cu litere chirilice. 3 (Pex; prt) Carte veche.

bucolaie *sf* **vz** *bucălaie*

bucolic, ~ă [At: DA / Pl: ~ici, ~ice / E: lat *bucolicus*] 1 *a* Care este specific vieții pastorale idilice. 2 *a* (Pex) Rustic. 3 *sf* Poem pastoral Cf *egloga, idila*.

bucolism *sn* [At: DEX² / Pl: ? / E: *bucol*ic] + -ism] Caracter bucolic.

bucoliță *sf* **vz** *bucălaie*

bucos, ~oasă *a* [At: DA / Pl: ~oși, ~oase / E: *bucă* + -os] 1 (Rar) Care are fese. 2 (Prt) Plin la față Cf *bucalat, doloșan*. 3 Care are fesele mari.

bucovinean, ~ă [At: DA / Pl: ~eni, ~ene / E: *Bucovina* + -ean] 1-2 *smf, a* (Persoană) care face parte din populația Bucovinei. 3-4 *smf, a* (Persoană) care este originară din Bucovina. 5 *a* Care ține de Bucovina. 6 *a* Care aparține populației Bucovinei. 7 *a* Privitor la Bucovina. 8 *a* Privitor la populația Bucovinei.

bucovineancă *sf* [At: DA / Pl: ~nence / E: *bucovinean* + -că] 1 Femeie care face parte din populația Bucovinei. 2 Femeie care este originară din Bucovina. 3 (Reg) Dans popular nedefinit mai îndeaproape.

bucraniiu *sn* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *bucrane*] (Aht) Motiv ornamental reprezentând un cap de bou împodobit cu ghirlande de flori, panglici etc.

bucs *sm* **vz** *bucsău*

bucsai *sm* **vz** *bucsău*

bucsău *sm* [At: LB / V: *bucs, ~sai* / Pl: *n* / E: ns cf lat *buxus*] Arbust ornamental din familia leguminoaselor, cu ramuri verzi-albăstrui și cu flori mari, galbene și frumos mirositoare (*Spartium junceum*).

bucsi *v* **vz** *băcsi*

bucsire *v* **vz** *băcsire*

bucsi¹ *sn* **vz** *băcsi¹*

bucsi², ~ă *a* **vz** *băcsi²*

bucșan, ~ă [At: H XVI, 104 / V: *boc~* / Pl: ~i, ~e / E: *Bocșă* + -ean] (Reg) 1 *sf* Rasă de vite moldovenească. 2 *a* Care este specific rasei bucșane (1). 3 *a* Care aparține rasei bucșane (1).

bucșai *sm* **vz** *băcsai*

bucșă *sf* **vz** *bucea*

bucși¹ *vi* **vz** *buci*

bucși² *vi* [At: VICIU, GL. / Pzi: ~șesc / E: nct] (Reg) 1 *A* lovi cu putere. 2 *A* umple până la refuz Si: *a îndesa*. 3 *A* podidi (sângele).

bucsire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *bucși*] (Reg; nob) 1 Lovire cu putere. 2 Umplere până la refuz. 3 Sângereare.

bucsi¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ? / E: *bucși*] (Reg; nob) 1-3 Bucsire (1-3).

bucsi², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *bucși*] (Reg; nob) 1 Lovi² cu putere. 2 Umplut² până la refuz. 3 Însângerat².

bucșulița *sf* [At: H V, 49 / V: *bucșu~* / E: nct cf *bucșulița*] (Reg) Floare nedefinită mai îndeaproape Cf *bobonel*.

bucura [At: BIBLIA (1688), 143/92 / Pzi: *bucur* / E: cf alb *bukuron*] 1 *vi* *A* face cuiva o bucurie Si: *a înveseli*. 2 *vi* *A* ferici pe cineva. 3 *vi* (Copt „cu”) *A* face cuiva un bine. 4 *vi* (Copt „cu”) *A* recompensa pe cineva. 5 *vi* (Copt „cu”) *A* face cuiva un dar. 6 *vi* *A* încuraja pe cineva Cf *a liniști*. 7 *vr* (Copt „de”) *A* încerca sentimentul de bucurie. 8 *vr* (Copt „de” și „din”) *A* avea parte de cineva (sau de ceva) drag. 9 *vr* *A* găsi plăcere

în ceva. 10 *vr* (Copt „la”) *A* râvni ceva. 11 *vr* *A* fi foarte căutat, provocând interes.

bucurare *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ări / E: *bucura*] (Rar) 1 Înveselire. 2 Mulțumire.

bucurat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ? / E: *bucura*] (Rar) 1-2 Bucurare (1-2).

bucurat², ~ă *a* [At: VARLAAM, C. 54 / Pl: ~ați, ~e / E: *bucura*] Care este bucuros (1) Si: *fericit, mulțumit, vesel*.

bucureștean, ~ă [At: DEX² / Pl: ~eni, ~ene / E: *București* + -ean] 1-2 *smf, a* (Persoană) care face parte din populația Bucureștiului. 3-4 *smf, a* (Persoană) originară din București. 5 *smf* Populația Bucureștiului.

bucureșteancă *sf* [At: DEX² / Pl: ~ence / E: *bucureștean* + -că] 1 Femeie născută în București. 2 Locuitoare din București.

bucurie *sf* [At: COD. VOR. 129/5 / Pl: ~ii / E: *bucura* + -ie] 1 Senzație de mare plăcere Cf *veselie*. 2 (Pex; rar) Vestă bună. 3 (Ccr) Persoană (sau obiect) care produce bucurie. 4 (Îla) **Cu (toată) ~ia** (Foarte) bucuros (1).

bucuros, ~oasă [At: M. COSTIN, ap. TDRG / Pl: ~oși, ~oase / E: *bucura* + -os] 1 *a* Care încearcă senzația de bucurie Si: *fericit, mulțumit, vesel*. 2 *a* (Inv; îe) **A fi ~ cuiva** *A* avea simpatie pentru cineva. 3 *a* (Îe) **A fi ~ să...** *A* prefera să... 4 *av* *Cu plăcere*.

bucută *sf* [At: DA / Pl: ~te / E: *bucă* + -uță] (Șhp) 1-2 Bucă (mică).

bucvari *sn* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: vsL *букварѣ*] Un fel de bucovăna.

budac¹ *sn* [At: LIUBA-IANA, M. 108 / V: ~a¹ / Pl: ~ace / E: srb

būdak] (Reg) Săpă mică, cu coadă scurtă și grea.

budac² *sn* [At: H III, 325 / V: ~a², ~ana¹, ~arca, ~așcă / Pl: ? / E: ns cf *budai*] (Reg) Vas pentru închegarea laptelui.

budacă¹ *sf* **vz** *budac¹*

budacă² *sf* **vz** *budac²*

budai *sn* **vz** *budai*

budaie *sn* **vz** *budai*

budala *sms* [At: CARAGIALE, S. N. 34 / E: tc *budala*] (Trf) Om prost.

budalac, ~ă *a* [At: JIPESCU, O. 14 / Pl: ~aci, ~ace / E: *budala* + -ac] Prost.

budalaș *sm* [At: CIHAC, II, 551 / Pl: ~i / E: *budala* + -aș] (Șhp) 1-2 Budala (mare).

budalău *sn* [At: H XII, 386 / V: ~dāl~ / Pl: ~laie / E: ns cf *budai*] (Reg) Putinei folosit la bătut untul Si: *budereu*.

budana¹ *sf* **vz** *budac²*

budana² *sf* [At: DEX² / Pl: ~ne / E: *budai* + -una] (Reg) Butoi cu capacitate mare Si: *zăcătoare*.

budarcă *sf* **vz** *budac²*

budașcă *sf* **vz** *budac²*

budă *sf* [At: PAMFILE, I. C. 433 / Pl: ~de, (ivr) ~uzi / E: rs *бума*] (Reg) 1 Cocioabă de lemn, în care locuiesc pădurarii. 2 Prăvălioară de lemn Si: *baracă, maghernița*. 3 Closet.

budacica *sf* [At: DA / Pl: ~cici / E: *budacă* + -ică] (Șhp) 1-2 Budac (mic).

budăhace *s* **vz** *budihace*

budăi *sn* [At: MARIAN, ap. DA / V: ~dai, ~daie, ~ău, ~dai, ~dau, ~deu, ~die, ~dui / Pl: ~ie / E: mg *bödöny*] (Reg) 1 Vas de lemn, confecționat din doage, de forma unui trunchi de con, în care se păstrează laptele, se duc bucatele la câmp sau se țin băuturi. 2 (Inv; îe) **A turna ca în ~iul țiganului** *A* mânca în neștire. 3 Trunchi scobit, întrebuițat ca ghizd la fântână.

budalău *sn* [At: HEM 2840 / Pl: ~ai / E: nct] Lemn cu care se bate untul Si: *brighidau*.

budău *sn* **vz** *budai*

budeanca *sf* [At: H XI 5 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Floare nedefinită mai îndeaproape.

budereu *sn* [At: MARIAN, ap. DA / Pl: ~eci / E: ns cf *budai*] (Reg) Putinei folosit la bătut untul Si: *budalau*.

budeu *sn* **vz** *budai*

budget *sn* **vz** *buget*

budgetar, ~ă *a* **vz** *bugetar*

budiană *sf* [At: PANȚU, PL. / Pl: ~iene / E: nct] **1** (Reg) Plantă care face flori galbene și care nu-și schimbă culoarea nici măcar când se usucă Si: *vâzdoaga*. **2** (Reg) Specie de capră nedefinită mai îndeaproape.

budie *sf* *vz budai*

budihace *sm* [At: CREANGĂ, GL. / V: ~dah~, ~aci, ~heci / Pl: ~ / E: nct] (Reg) Monstru.

budihaci *sm* *vz budihace*

budiheci *sm* *vz budihace*

budincă *sf* [At: DA / V: ~ngă, *puđingă* / Pl: (înv) ~nce, ~nci / E: fr *pouding*] **1** Preparat culinar (dulce), făcut din făină (sau paste făinoase), orez, ouă, lapte, etc. copt în cuptor. **2** Mâncare din legume (tăiate mărunț), brânză etc. coapte în cuptor.

budism *sms* [At: DA / E: fr *budhisme*] Religie apărută în India în sec. V-VI a. C. și atribuită lui Budha, care consideră viața un izvor de suferințe și de iluzii, propovăduind renunțarea la orice plăceri.

budist, ~a [At: MAIORESCU, CR. II, 305 / Pl: ~iști, ~e / E: fr *buddhiste*] **1** a Care aparține budismului. **2** a Privitor la budism. **3** *smf* Adept al budismului.

budiuhartă *sf* *vz budiuharci*

budiuhoci *sm* [At: DA / Pl: ~ / E: nct] (Reg) Pasăre de noapte.

budoar *sn* [At: ALECSANDRI, T. 883 / V: (înv) ~duar~ / Pl: ~e / E: fr *boudoir*] Salonaș elegant și intim al unei femei Si: *iatac, toaleta*.

budoinai *sm* [At: DA / Pl: ~ / E: nct] Bălărie.

buduar *sn* *vz buodoar*

budugănos, ~oasă *a* *vz butucănos*

budugări *vi* [At: DA *ms* / Pzi: ? / E: mg *bódorogni*] (Reg) A răscoli prin lucruri căutând ceva.

budugărire *sf* [At: MDA *ms* / Pl: ~ri / E: *budgări*] (Reg; nob) Răscolire.

budugări¹ *sn* [At: MDA *ms* / Pl: ~uri / E: *budugări*] (Reg; nob) Răscolire.

budugări², ~a *a* [At: MDA *ms* / Pl: ~iți, ~e / E: *budugări*] (Nob) Răscolit².

buduhaie *sf* *vz buduhalița*

buduhaița *sf* *vz buduhalița*

buduhalița *sf* [At: LB / V: ~haie, ~haița / Pl: ~te / E: nct] Monstru.

buduhoi *sm* [At: PAMFILE, C. / Pl: ~ / E: nct] (Reg) Om gras și greoi.

budulac, ~a [At: JIPESCU, O. 14 / Pl: ~aci, ~ace / E: ns cf *budală*] (Reg) **1-2** *sm*, a (Om) fugar. **3** *av* Fuga!

budulan, ~a *a* [At: ȘEZ. V, 39/26 / Pl: ~i, ~e / E: *budală* + ~an] Bocciu.

buduli *vi* [At: VICIU, GL. / Pzi: *budul* / E: mg (*el*) *bódulni*] (Mgm) A răscoli.

budului [At: LB / V: *buduli* / Pzi: ? / E: mg (*el*) *bódulni*] **1** *vi* (Reg) A hoinări. **2** *vr* A alunga. **3** *vi* A căuta cu de-amănuntul Si: *a cotrobaî, a scociorî*.

buduluire *sf* [At: MDA *ms* / Pl: ~ri / E: *budului*] (Reg; nob) **1** Hoinărit¹. **2** Alungare. **3** Căutare amănunțită.

budului¹ *sn* [At: MDA *ms* / Pl: ~uri / E: *budului*] **1-3** (Reg; nob) Buduluire (**1-3**).

budului², ~a *a* [At: MDA *ms* / Pl: ~iți, ~e / E: *budului*] **1** Alungat². **2** Căutat² cu atenție.

buduna *sf* [At: DAMÉ, T. 182 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Specie de oaie nedefinită mai îndeaproape.

budur *sn* [At: N. RUCĂREANU, ap. ODOBESCU, S. III, 93 / V: ~a² *sf* / A și: *budur* / Pl: ? / E: nct] Stâncă mare pe care se urcă capra neagră.

budura¹ *sf* [At: I. CR. IV, 122 / Pl: ~re / E: nct] (Reg) Pustiu nelocuit de oameni (dar locuit de diavol).

budura² *sf* *vz budur*

budureț *sn* [At: LB / Pl: ~e / E: cf *buduroi*] (Reg) Horn.

budurețar *sn* [At: LB / Pl: ~i / E: *budureț* + ~ar] Coșar.

buduroaie *sf* *vz buduroi*

buduroi *sn* [At: ȘEZ. V, 39/27 / V: ~oaie *sf* / Pl: ~oaie / E: nct] **1** Putină mare în care se strânge laptele de la oi Si: *budăi*. **2** (Reg; spc) Butoi mare, confecționat dintr-un trunchi de copac, în care se depozitează făină (sau sămânță de cânepă, cenușă etc.). **3** Ghizd de fântână, confecționat din lemn.

4 (Reg) Tub de lemn prin care se aduce apa la moară. **5** (Reg) Loc de pe vatră situat între comiță și perete.

budurușcă *sf* *vz budușcă*

budușcă *sf* [At: D. ZAMFIRESCU, R. 225 / V: ~urușcă / Pl: ? / E: *budac*² + ~ușcă] Budac².

budușlău *sm* [At: LB / Pl: ~ăi / E: ns cf *budușlui*] Hoinar.

budușlui [At: LB / Pzi: ? / E: ns cf mg *bujdosni*] (Reg) **1** *vi* A hoinări. **2** *vr* A văruir prost.

budușluire *sf* [At: MDA *ms* / Pl: ~ri / E: *budușlui*] **1** (Reg; nob) Hoinărit¹. **2** Văruire proastă.

budușluit¹ *sn* [At: MDA *ms* / Pl: ~uri / E: *budușlui*] **1-2** (Reg; nob) Budușluire (**1-2**).

budușluit², ~a *a* [At: MDA *ms* / Pl: ~iți, ~e / E: *budușlui*] (Reg) Văruit prost.

buf¹ *i* [At: CREANGĂ, P. 32 / E: fo] Cuvânt care imită zgomotul înfundat produs de căderea unui obiect, de o lovitură sau de o explozie.

buf² *sn* [At: DEX² / Pl: ? / E: nct] Figură la jocul de arșice.

buf³, ~a *a* [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: *boiffe*] **1** (D. comedii) Care are un caracter comic exagerat. **2** (D. operele muzicale) Care este compus în genul liric ușor. **3** (D. actori sau cântăreți) Care s-a specializat în interpretarea unor roluri comice de comedie sau de operă muzicală bufă³ (**2**). **4** (D. roluri) Specific comediei sau operei muzicale bufă³ (**2**).

buf⁴ *sm* *vz buhă*

bufan *sm* [At: HEM 3189 / Pl: ~i / E: nct] (Reg) Român bănățean venit în Țara Românească.

bufant, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~anti, ~e / E: fr *bouffant*] (D. îmbrăcăminte sau d. părți ale ei) **1** Înfioat. **2** Larg. **3** Cu bufă².

bufari *sn* [At: ȘEZ. V, 145/25 / V: *bufe*~, *buhva*~ / Pl: ~ii / E: vs! *буфари*] **1** (Reg) Carte bisericească Si: *bucovna*. **2** Abecedar.

bufa¹ *sf* *vz buha*

bufa² *sf* [At: DEX² / Pl: ~fe / E: cf it *buffa*] **1** Cută.

bufăi *vr* *vz buhăi*

bufet *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 210/16 / Pl: ~uri / E: *buffet*] **1** Dulap de sufragerie sau de bucătărie în care se țin vasele, tacămurile etc. **2** Local (mic) special amenajat, unde se servesc mâncăruri (reci), băuturi etc. **3** Mâncăruri care se servesc la un bufet. **4** Modalitate de a servi masa stând în picioare.

bufetier, ~a *smf* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *buffetier*] **1** Persoană care conduce un bufet (**2**). **2** Persoană care servește la un bufet (**2**).

bufeu *sn* [At: DEX² / Pl: ~uri / E: fr *bouffée*] **1** Puseu puternic și trecător de febră, asociată cu puls accelerat și stare de disconfort fizic general. **2** Aer care iese pe gură Si: *rasuflare*. **3** Mișcare bruscă și trecătoare Si: *acces, rabufnire*.

buflea *sm* [At: SBIERA, P. 300/35 / Pl: ? / E: *bufi*] Om gras și buhăit.

buflei *sm* [At: DEX² / Pl: ~ / E: nct] (Fam; gm!) Copil sau pui de animal grăsuț Si: *dolojan*.

bufleu *sm* [At: DELAVRANCEA, S. 229 / V: *bufleu*¹ / Pl: ~ei / E: ns cf *bufi*] Cățeluș gras.

bufliș *sm* *vz bufi*

bufnă *sf* *vz bufnița*

bufneală *sf* [At: DEX² / Pl: ~eli / E: *bufni* + ~eala] (Rar) Bufnătură.

bufnet *sn* [At: DEX² / Pl: ~uri / E: *bufni* + ~et] Bufnătură.

bufni [At: VASILIU, C. 78 / V: *bucni*, ~fui, *bugni*, *buhni*, *bumni*, *buvni* / Pzi: (**3**) ~nește / E: *bufi*¹ + ~ni] **1** *vi* A produce un zgomot înfundat prin izbire, cădere sau explozie. **2** *vi* (Pfm; ie) A ~în (sau de) răs (ori plâns) A începe să rădă (sau să plângă) brusc și zgomotos, fără a se putea stăpâni. **3** *vi* A bombăni. **4** *vr* A izbi cu putere. **5** *vi* A se năpusti. **6** *vi* A izbucni.

bufnire *sf* [At: MDA *ms* / Pl: ~ri / E: *bufni*] **1** Producere a unui zgomot înfundat prin cădere, izbire sau explozie. **2** Bombănire. **3** Izbire puternică. **4** Năpustire. **5** Izbucnire.

bufni¹ *sn* [At: DEX² / Pl: ~uri / E: *bufni*] **1-5** Bufnire (**1-5**).

bufni², ~a a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *bufni*] 1 (D. zgomote) înfundat. 2 Bombănit². 3 Izbit cu putere.

bufnitura sf [At: DEX² / Pl: ~ri / E: *bufni* + -tura] Zgomot înfundat produs de o cădere, o izbire, o explozie etc.

bufnița sf [At: EMINESCU, N. 23 / Pl: ~te / E: *bufnă* + -ița] 1 Cea mai mare pasăre răpitoare de noapte, cu penajul de culoare brun-ruginie, cu dungi negre și galbene, cu capul mare și ochii galben-portocalii mari, apropiată unul de altul, cu smocuri lungi de pene la urechi (*Bubo bubo*) Si: *bou-de-noapte*, *buha*, *bufnă*.

bufoi sm [At: VICIU, GL / Pl: ~ / E: *buf*¹ + -oi] Tufă mică de fag, cu crengi frunzoase.

bufon [At: NEGRUZZI S. II, 228 / Pl: ~i / E: fr *bauffon*] 1 sm (luz) Personaj comic îmbrăcat în haine grotești, care întreține o atmosferă de veselie la curțile suveranilor sau ale seniorilor Si: *măscărici*, *nebun*. 2 sm Personaj comic buf³ (3) într-o piesă de teatru. 3 sm (Prt) Persoană care face pe alții să râdă prin glume, gesturi caraghioase etc. (sau care este obiect de batjocură într-o societate). 4 a (Rar) Care este comic Si: *caraghios*, *grotesc*.

bufona vi [At: DEX² / Pzi: ~neaza / E: fr *bouffonner*] 1-2 A spune (sau a face) bufonerii.

bufonada sf [At: DEX² / Pl: ~de / E: it *buffonata*] (Rar) Bufonerie.

bufonerie sf [At: PANN, Ș. II, 44/19 / Pl: ~ii / E: fr *bouffonnerie*] 1 Vorbă de un comic grotesc. 2 Glumă de un comic grotesc. 3 Gest de un comic grotesc.

bufni sn [At: TDRG / V: *bufniș*, *bufni*, *bufte(a)*, *bufni*¹ sm (A: nct) / Pl: ? / E: nct] (Reg) Pânțele de animal sau de om.

bufni sm vz *bufni*

bufniac sm [At: DA ms / Pl: ~aci / E: nct] (Reg) Om gras (la față).

bufniță sm, a [At: CADE / Pl: ~ăi / E: nct] 1-2 (Om) gras și nesățul.

bufniș sm, a [At: CADE / Pl: ~i / E: nct] (Mol) 1-2 Bufniță (1-2).

bufniș vr [At: BOCEANU, GL. / Pzi: ~nesc / E: *bufniș*] (Olt) 1-2 A bufniș (1-2).

bufniș sfp [At: DA ms / E: *bufni*] (Buc) Turte mici de grâu, coapte în unt sau în untură.

bufniș² sm vz *bufniș*²

bufniș³ sm vz *bufni*

bufniș⁴ sm vz *bufni*

bufniș⁵ smfi [At: SĂGHINESCU, S. 23 / V: *buht*~, ~te, (reg) ~ti, ~flea / E: *bufni* + -ea] 1-2 Om gras (și buhăit).

bufniș⁶ sf [At: I. CR. V, 62 / Pl: ~te / E: nct] 1 Umflare la față. 2 Îngrășare. 3 (Rar) Supărare.

bufniș⁷ sm vz *bufni*

bufniș⁸ sm vz *bufniș*²

bufniș⁹ vr [At: I. CR. V, 62 / Pzi: ~tesc / E: *bufni*] (Mol, Buc) 1 A se îngrișă. 2 A se buhăi². 3 A se supăra.

bufniș vr [At: DDRF / Pzi: ~esc / E: ns cf *bufni*] (Reg) A se împinge cu pumnul.

bufur, ~a a [At: CV, 1951, nr. 1, 35 / A: nct / E: nct] (Reg; d. blănurile de miel) 1 Gri. 2 Maro deschis.

bugara sf [At: LIUBA-IANA, M. 112 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Oaie cu blana ondulată spre vârf.

bugă¹ sm [At: H XIV, 349 / Pl: *bugi* / E: tc *buga*] 1 Taur mai mare de patru ani Si: (reg) *bic*, (pop) *buhai*. 2 (Pex; reg) Clopot mare. 3-4 (Pan) Bou (sau om) cu capul mare.

bugă² sm vz *bic*

bugăt, ~a [At: (a. 1771) IORGA, S.D. XII, 247 / V: *bog*~, *bogăt*, *boghet* / Pl: ~ăți, ~e / E: nct] 1 (Rar) av (Copt, „de”) Destul. 2 a Destul. 3 a Care este încărcat peste măsură.

bugeac¹ sn [At: H XIV, 348 / V: ~ag¹, *bugeac* / E: tc *bugak*] 1 (Reg) Peninsula. 2 Partea estică a Basarabiei, unde erau așezați tătarii. 3 (Îe) A pus-o la ~ A furat-o. 4 Dans țărănesc nedefinit mai îndeaproape. 5 Melodie după care se execută bugeacul (4).

bugeac² sn [At: DDRF / Pl: ? / E: ns cf bg *бугац*] Colibă pentru adăpostirea bovinelor.

bugeac³ sn vz *bugeac*

bugeaciu sm [At: ȘIO / Pl: ~ii / E: *bugeac*¹ + -liu] (Trm) Tătar din bugeac¹ (2).

bugeag¹ sn vz *bugeac*¹

bugeag² sn vz *bugeac*

bugean, ~a sn vz [At: PAMFILE, J. II / E: ns cf *buged*] (D. cai) Gras.

bugeană sf vz *budiana*

buged, ~a a [At: MAG. IST. III, 27 / V: *buced*, ~ă, ~get / Pl: ~gezi, ~e / E: lat **buccidus*] (Reg) Buhăit.

bugeagan sm [At: ȘIO / Pl: ~geni / E: *bugeac*¹ + -ean] (Trm) Bugeadiu.

bugeniță sf vz *bujeniță*

buget¹ sn vz *buget*

buget², ~a a vz *buged*

buget³ sn [At: URICARIUL VIII, 130 / V: (înv) *budget* / Pl: ~e / E: fr *budget*] 1 Bilanț al veniturilor și cheltuielilor unui stat, ale unei întreprinderi etc. pe o perioadă determinată. 2 Totalitatea prevederilor de venituri și de cheltuieli ale unei familii sau ale unei persoane pentru o anumită perioadă.

bugetar, ~a a [At: MAIORESCU, CR. I, 361 / Pl: ~i, ~e / E: fr *budgetaire*] 1 Care aparține bugetului³ (1). 2 Privitor la buget³ (1). 3 Prevăzut în buget³ (1). 4 De buget³ (1). 5 (Îs) *Instituție* ~a Instituție ale cărei venituri se varsă integral în buget³ (1) și ale cărei cheltuieli se acoperă integral de la buget³ (1). 6 (Îs) *An* ~ Perioadă de timp de un an pentru care se întocmește și se execută bugetul³ (1) unui stat.

bugetivor, ~a smf, a [At: ULIERU, C. 35 / Pl: ~i, ~e / E: fr *budgetivore*] 1-3 (Persoană sau instituție) care trăiește din bugetul de stat.

bugezi vi [At: BUD, P. P. / V: *bucezi*, / Pzi: ~tesc / E: *buged*] (Îvp) A se buhăi².

bugezire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *bugezi*] (Îvp) Buhăire.

bugezi¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *bugezi*] (Îvp) Bugezire.

bugezi², ~a a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *bugezi*] (Îvp) Buhăit².

bugellar sn vz *buchelar*

bughenească sf [At: VARONE, J. R. 19 / Pl: ? / E: nct] 1 Horă din Argeș. 2 Melodie după care se execută această horă.

bughidan sn vz *buchelar*

bughilar sn vz *buchelar*

bughilăreș sn vz *buchelar*

bughi v vz *bughini*

bughineală sf [At: DA ms / Pl: ~neli / E: *bughini* + (e)ală] Lucru făcut cu migală Si: *migăleala*, (pfm) *buchiseala*.

bughini vtr [At: CV, 1948, nr. 832 / Pzi: ~nesc / V: ~ghili / E: nct] (Pop) A lucra cu atenție și migală.

bughinire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *bughini*] (Pop) Migălire.

bughinit¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *bughini*] (Pop) Bughinire.

bughinit², ~a a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *bughini*] Migălit².

bugie sf vz *bujie*

bugilar sn [At: CV, 1950, nr. 5, 31 / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Reg) Săculeț în care se țin banii.

bugini vi [At: PAMFILE, J. II / Pzi: ~nesc / E: nct] (Reg) A dormi mult.

buginire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *bugini*] (Reg; nob) Somn lung.

buginit¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *bugini*] (Reg; nob) Buginire.

buginit², ~a a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *bugini*] (Reg; nob) Dormit².

buglan sn [At: CV, 1950, nr. 4, 32 / Pl: ? / E: nct] Butoias pentru țuică.

bugla¹ sf [At: ANON. CAR. / Pl: ~le / E: nct] (Înv) Gogoasă (de ristic).

bugla² sf [At: DEX² / Pl: ~le / E: fr *bugle*] 1 Trompetă din piele care emite un sunet mai plăcut decât cel emis de corn. 2 (Lpl) Nume generic dat instrumentelor de suflat din alamă.

bugla³ sf [At: DA / Pl: ~le / E: nct] (Reg) Hotar.

bugla⁴ sf [At: GR. S. I, 94 / Pl: ~le / E: nct] (Reg) Claie mare de fân.

buglănaș sn [At: VICIU, GL. 17 / Pl: ~e / E: nct] Balercă din lemn.

bugner sm [At: ECONOMIA, 171 / Pl: ~i / E: ctm *bugnar* + *pinter*] (Înv) Butnar (1).

bugni v vz *bufni*

buh¹ *sm* **vz** **buhă**
buh² *sms* [At: CREANGĂ, GL. / E: nct] 1 Reputație proastă. 2 (Pfm; îe) A-i merge (sau a i se duce cuiva) ~ul A ajunge să fie foarte cunoscut pentru faptele sale (de obicei reprobabile).
buhab, ~a *a* **vz** **buhav**
buhac¹ *sm* **vz** **buhaci**
buhac² *sm* **vz** **buhaci**
buhaci¹ *sm* [At: DA / V: ~hac¹, puhace, puh~ / Pl: ~ / E: buhă + -aci] Specie de buhă nedefinită mai îndeaproape.
buhaci² *sm* **vz** **buhaci**
buhadeică *sf* [At: MAT. FOLK. I, 1567 / Pl: ~eice / E: nct] (Reg; în superstiții) Duh rău.
buhai¹ *sm* [At: H III, 139 / V: buai / Pl: ~ / E: r̃s **бухай**] 1 (Reg) Taur. 2 (Orn; îc) ~de-baltă Bătlan (*Botaurus stellaris*). 3 (Etm; îc) ~ul-lui-Dumnezeu Boul-lui-Dumnezeu. 4 (Pex) Berbec (sau țap) trecut de patru ani. 5 (Pfm; îe) A fi ~ul satului A fi un bărbat iubit de multe femei. 6 (Îvr; îe) A-și arunca ternă (în sau pe spate) ca ~ul A se lăuda. 7 Sunetul scos de buhai (1). 8 (Pop; pan) Bucium. 9 Instrument confecționat dintr-o puțină mică legată la gură cu o piele de oaie prin care trece un fir de păr de cal și care scoate un sunet puternic, fiind folosit de colindători de Plugusor sau în noaptea Sfântul Vasile. 10 (Reg) Rindea mare. 11 Instrument care servește la ridicarea și coborârea poliței, prăsnelului și pietrelor mari de la moară Si: (reg) *crainic*, *cântarul-pietrelor*, *zăvor*. 12 (Reg) Zăvor la ușa casei. 13 (Reg) Țundră neagră cu glugă. 14 (Reg) Stup care nu roiește. 15 (Reg) Loc bălegos. 16 (Iht) Porcușor (*Gobio gobio*). 17 (Reg) Plantă erbacee cu două sau trei frunze mari, ovale și flori verzi-gălbui dispuse într-un spic (*Listera ovata*).
buhai² *sn* [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~e / E: mg **bohāi**] (Reg) Căciulă prost tăbăcită.
buhalniță *sf* [At: CAZIMIR, GR. 249 / Pl: ~te / E: nct] (Reg) Ceață.
buhar *sm* **vz** **boar**
buharcă *sf* **vz** **bohoarta**
buhas¹ *sm* [At: ȘEZ. II, 151/22 / V: ~ac², ~ci², ~hus / Pl: ~i / E: nct] 1 Copac scund, cu coroana rotundă, întinsă spre pământ. 2 (Spc) Brad (scund) de calitate inferioară Cf *brad*, *jneapan*, (reg) *îdr̃s*. 3 Tufiș.
buhas² *sm* [At: WEIGAND, B. B. 94 / Pl: ~i / E: ns cf **buhai²**] Nor de ploaie gros și negru.
buhav, ~a *a* **vz** **puhav**
buhaz *sn* **vz** **bogaz**
buhă *sf* [At: JAHRESBER. III, 55 / V: *buf* *sm*, *buh* *sm*, ~hna / Pl: ~he / E: fo] 1 Cea mai mare pasăre de noapte de pe teritoriul țării, cu capul mare, cu urechile ascuțite și cu ochii bulbucați Si: *bufniță*, (pop) *joimărița*, *bou-de-noapte* Cf *cucuvea*, (pop) *ciucurete*, *cucuveica*, *huhurez*, *striga*. 2 (Îc) ~ha-mare Specie de buhă Si: (reg) *striga*. 3 (Îc) ~cu-cârpă Specie de buhă nedefinită mai îndeaproape Si: (reg) *striga*. 4 (Pop, îs) *Puiul ~hii* Copil urât. 5 (Pop, îe) A sta ca o ~ A sta îmbufnat. 6 (Pop, fig) Fată urâtă și nepieptănată. 7 (Pop) Cap nepieptănat. 8 (Pop) Moț la pășări. 9 (Pop) Oaie cu lână multă la fălci. 10 (Îc) ~ha ciumei Fluturile *Acherontia Aropos* Si: (pop) *striga*. 11 (Îc) ~de-curechi Fluturile *Mamestra brassicae* Si: (pop) *bohoci*. 12 (Îc) ~ha-semănăturilor Fluture mic de noapte, de culoare cenușie, care dăunează semănăturilor (*Agrotis segetum*).
buhădie *sf* [At: GRAIUL I, 225 / Pl: ~ii / E: nct] (Reg) Buruiană mare.
buhai¹ *vi* [At: H III, 108 / V: ~ălui, ~hui, fufai / Pzi: nct / E: buhai] (Reg) 1 A țipa ca buha. 2 A mugii ca buhaiul (1). 3 (D. copii) A plânge în hohote Cf *a urla*. 4 A trage cu pușca. 5 A face zgomot pentru a speria păsările de casă.
buhai² *vr* [At: APĂRAREA SĂNĂTĂȚII, ap. TDRG / V: ~avi / Pzi: ~esc / E: ns cf **buhav**] A se umfla la față (din cauza beției, bolii, somnului etc.) Cf (reg) *bugezi*.
buhai³ *vi* [At: LB / Pzi: ~esc / E: buhai] 1 (D. tun) A bubui. 2 (D. om) A tuși puternic. 3 A bate.
buhaiială¹ *sf* [At: DA ms / Pl: ~ieli / E: buhai + -eala] Buhăire.

buhaiială² *sf* [At: CV, 1950, nr. 4, 41 / Pl: ~ieli / E: nct] (Reg) Batoză de treier.
buhaias *sm* [At: MARIAN, ap. DA / V: ~ies / Pl: ~i / E: buhai + -as] Vițel neîntărcat.
buhăire¹ *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: buhai¹] (Reg) 1 Imitare a tipătului buhai (1). 2 Imitare a mugetului buhaiului (1). 3 Plâns în hohote. 4 Împușcătură. 5 Zgomot cu care se sperie păsările.
buhăire² *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: buhai²] Umflare la față (din cauza bolii, a beției sau a somnului).
buhăire³ *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: buhai³] 1 Buhaiială de tun. 2 Tuse puternică. 3 Batare.
buhai¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: buhai¹] 1-5 (Reg) Buhăire¹ (1-5).
buhai² *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: buhai²] Buhăire².
buhai³ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: buhai³] 1-3 Buhăire³ (1-3).
buhai⁴, ~a *a* [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: buhai²] Umflat la față (din cauza bolii, a somnului sau a băuturii).
buhăitura *sf* [At: DA ms / Pl: ~ri / E: buhai² + -tura] Umflare a feței (din motive de boală, somn, beție etc.).
buhăului *vi* **vz** **buhai¹**
buhla *sf* [At: VICIU / Pl: ~le / E: nct] (Reg) Piatră de mină desprinsă de stâncă în urma intemperiilor.
buhna *sf* **vz** **buhă**
buhon *sm* [At: DA / Pl: ~i / E: nct] (Reg) Stomacul porcului.
buhos, ~oasă *a* [At: IORGA, N. R. B. 36 / Pl: ~oș̃i, ~oase / E: buhă + -os] Care are părul zburlit.
buhuhu [At: MARIAN, NA. 270 / E: fo] 1 i Cuvânt care redă zgomotul produs de o lovitură. 2 *sm* Lovitură de pumn. 3 i Cuvânt care imită sunetul scos de buhă.
buhui *vi* **vz** **buhai¹**
buhuiială *sf* [At: H II, 3 / Pl: ~ieli / E: buhui + -eala] Zgomot prin care vânătorii se reperează unul pe altul.
buhuiat, ~a *a* [At: MARIAN, O. I. 216 / Pl: ~ați, ~a / E: buhă] 1 Zbârlit. 2 (D. pășări) Moțat.
buhur *sn* [At: ȘIO / Pl: ~i / E: tc **buhur**] 1 (Trm, inv) Mătase de o anumită calitate. 2 Stofă de lână fină Si: *casmir*. 3 Haină de damă.
buhurdar *sn* [At: ODOBESCU, S. I, 134/19 / V: *bohōr*~, *bur*~ / Pl: ~uri / E: tc **buhurdar**] (Trm) Vas (de metal) de afumat cu mirosenii Cf *cădelniță*, *cațuie*.
buhurdargie *sm* [At: ȘIO / Pl: ~gii / E: buhurdar + -giu] Persoană de la curtea domnească însărcinată să poarte buhurdarul.
buhus *sm* **vz** **buhas¹**
buhuță *sf* [At: MARIN, O. I, 216 / Pl: ~te / E: buhă + -uță] Moț.
buhvariu *sn* **vz** **bufariu**
bui¹ *s* [At: DA ms / Pl: n / E: nct] (Iuz) 1 Băutură care se dă copiilor. 2 (Spc) Împărtășanie.
bui² [At: N. IONESCU / Pzi: ? / E: srb **bujati**] 1 *vi* (D. apă) A țâșni cu putere Si: *a navali*. 2 *vi* (D. ființe) A năvăli. 3 *vr* (D. vite) A se provoca la luptă boncănind.
buia¹, ~ă [At: DOSOFTEI, PS. 271 / Pl: ~aci, ~ace / E: vs̃l **буиакъ**] 1 *a* (D. vegetație) Care crește din abundență. 2 *s* (Spc) Plantă care nu rodește. 3 *a* (D. pământ) Fertil. 4 *a* (D. oameni) Răsfatat. 5 *a* (D. bărbați) Afemeiat. 6-7 *sm*, *a* (Animal) sălbatic. 8 *a* Nebun.
buia² *sn* [At: MĂNDRESCU, L. P. / Pl: ~iece / E: mg **bujka**] (Reg) Pieptar de postav subțire și căptușit cu vată.
buia-gaia *sf* **vz** **puia-gaia**
buiaama *sf* **vz** **boiaama**
buiaandrug *sm* [At: DEX² / Pl: ~ugi / E: nct] Element de construcție alcătuit dintr-o grindă de beton armat, de zidărie, de metal sau de lemn, așezată deasupra unei porți, a unei ferestre etc. pentru a susține porțiunea de zidărie de deasupra acestora.
buiastru, ~iastră *a* **vz** **buiestru**
buica *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: ? / E: mg **bujka**] (Rar) Scurtuc de postav pentru femei, de culoare mov (și lung până spre genunchi).

buici vb vz **buieci**

buicuță sf [At: VAIDA / Pl: ~te / E: **buica** + -uță] (Șhp) 1-2 Buică (mică).
buiecel, ~ea a [At: ALEXICI, L.P. 151/9 / Pl: ~cei, ~e / E: **buia** + -el] Buia¹ (6) tânăr.

buieci [At: ȘEZ. V, 39/30 / V: ~ici, ~iuci / Pzi: ? / E: **buia** + -i] 1 vi (Pop; reg; d. vegetație) A crește din abundență. 2 vi (D. vegetație) A crește peste măsură, în detrimentul rodului. 3 vi (D. vite) A se înmulți și dezvolta foarte bine. 4 vi (D. pământ) A deveni foarte roditor Si: *a se îngrașa*. 5 vi A zborda. 6 vr (D. oameni) A se îngâmfă. 7 vt A face pe cineva să-și piardă capul de îngâmfare.

buieci sf [At: VARLAAM, C. 368₂ / Pl: ~cii / E: **buia** + -ie] Îngâmfare.

buieci sf [At: LB / Pl: ~mi / E: **buia** + -ime] Îngâmfare.

buieci sf [At: I. IONESCU, C. 36 / Pl: ~ri / E: **buieci** + -re] (D. plante; rar) Creștere în înălțime.

buieci sf [At: DOSOFTEI, ap. GCR 231 / Pl: ~ri / E: **buieci** + -tura] Prosperitate.

buide sf [At: VICIU, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg) 1 Plantă medicinală. 2 (Îc) ~da-ciunei Captalan (*Cirsium rivulare*).

buiegiu sm vz **boiangiu**

buiești vr [At: MAT. FOLK. 486 / Pzi: ~rez / E: **buiești**] A face calul să meargă în buiești Si: a **buiești**.

buiești, ~a [At: SLAVICI, N. I. 105 / V: ~ruș / Pl: ~i, ~e / E: **buiești** + -as] 1-2 sm, a (Cal) care merge în buiești (2).

buiești vr [At: CATANĂ, B. 113 / Pzi: ~esc / E: **buiești** css] A face calul să meargă în buiești Si: a **buiești**.

buiești, ~iaștră [At: H VII, 149 / V: ~iaștră / Pl: ~eștri, ~tre / E: ml ***ambulester**] (Reg) 1-2 sm, a (Cal) care, în mers, aduce concomitent înainte picioarele laterale. 3 sn Mersul calului care calcă cu ambele picioare (dinainte sau din lateral) concomitent. 4 a Năraș.

buiești, ~a a vz **buiești**

buiești, ~a a [At: TDRG / Pl: ~ici, ~ice / E: nct] (D. vegetație; reg) Care crește din abundență.

buigat, ~a a vz **băiguit**²

buigai v vz **băigui**

buigui v vz **băigui**

buigui sf vz **băigui**

buigui sf vz **băigui**

buiguit sn vz **băiguit**¹

buiguit², ~a a vz **băiguit**²

buiguit, ~oare a vz **băiguit**

buiguitură sf vz **băiguitură**

buiguit, ~a a vz **băiguit**²

buimac, ~a a [At: CREANGĂ, GL. / Pl: ~aci, ~ace / E: nct] Amețit de somn (sau de beție, de frică).

buimatec, ~a a vz **buimatic**

buimatic, ~a a [At: ALECSANDRI, P. IV, 45 / Pl: ~ici, ~ice / E: **buimac** + -atic] Buimac.

buimăceală sf [At: BELDIMAN, O. 64 / Pl: ~celi / E: **buimăci** + -eală] Buimăci.

buimăci vtr [At: BELDIMAN, TR. 387 / Pzi: ~desc / E: **buimac** + -i] 1-2 A deveni (sau a face pe cineva să devină) buimac Si: a (se) ameți, a (se) năuci, a (se) ului, a (se) zăpăci.

buimăci sf [At: DICT. / Pl: ~cii / E: **buimac** + -ie] Năucire.

buimăci sf [At: DRĂGHICI, R. 33 / Pl: ~ri / E: **buimăci**] Năucire.

buimăci¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: **buimăci**] Buimăci.

buimăci², ~a a [At: NEGRUZZI, S. I. 227 / Pl: ~ciți, ~e / E: **buimăci**] Buimac.

buingiu sm vz **boiangiu**

buirdiu sn vz **buiurdii**

buiurdii sn vz **buiurdii**

buiurdii sn vz **buiurdii**

buisin sm [At: ȚARA OLT. III, nr. 26 / Pl: ~i / E: nct] Mănunchi format din zece mânuși de cânepă uscată și bătută, legat cu paie pentru a fi topit.

buiuci vb vz **buieci**

buiugui v vz **băigui**

buiuguit, ~a a vz **băiguit**²

buiungiu sm vz **boiangiu**

buiurdi vr [At: ȘIO / P: bu-iur- / Pzi: ~sesc / E: tc **buiurdii**] 1 A transmite oficial un ordin, o cerere, o plângere etc. unei autorități inferioare. 2 A întări printr-un decret.

buiurdii sn [At: ȘIO / V: buior-, buiorultiu, ~râu, ~ruldii, buirultiu, ~rultiu / Pl: ~ri / E: tc **buyur(ule)**] (Trm) 1 Ordin al unui pașă sau al marelui vizir pentru Constantinopol. 2-3 (Pex) Ordin (sau decret) domnesc.

buiurdii sn vz **buiurdii**

buiurdii sn vz **buiurdii**

buiurdii sn vz **buiurdii**

bujaie sf [At: DA ms / Pl: ~jai / E: nct] (Reg) Buruieni care cresc în lanuri.

bujă sf vz **bujor**

bujă sf [At: I. CR. III, 377 / V: **burdă**, **bușdă** / Pl: ~de / E: nct] (Reg) Cocioabă.

bujdeauca sf vz **bojdeuca**

bujdi [At: LB / Pzi: ~desc / E: ns cf mg **buzdulni**] (Reg) 1 vt A țâșni. 2 vi A năvăli.

bujducă sf vz **bojdeuca**

bujdula [At: DA ms / Pl: ~le / E: **bujdă** + -ulă] 1 sf Cocioabă. 2 a (D. femei) Care umblă nepieptănată.

bujeci sf [At: VICIU, GL. / E: nct] (Reg) Haine multe, puse în dezordine Cf (pop) **bulemlre**, **catrafuse**, **trente**.

bujenita sf [At: ALECSANDRI, T. 1768 / Pl: ~te / E: ucr **буження**] (Reg) Carne afumată.

bujgău sm [At: CANDREA, T. O. / Pl: ~ăi / E: nct] (Reg) Pasăre ce seamănă cu cocostârcul.

bujie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr **bougie**] Piesă prevăzută cu doi electrozi între care se produce scânteia electrică necesară aprinderii amestecului de carburant din motoarele cu explozie.

bujneag sm [At: DA ms / Pl: ~agi / E: nct] (Reg) Praf înecăcios Cf **fum**.

bujor sf vz **bujor**

bujor sm [At: PANȚU, PL. / V: **baj-**, **boj-**, **bujă**, ~oară, **bușor** / Pl: ~i / E: vsl **бужора**] 1 Plantă ierboasă de grădină, înaltă, cu frunze mari, cu rădăcina în formă de bulb, cu flori mari de culoare roșu-închis, roz sau alb (*Paeonia officinalis*) Si: **bujor-roșu**, **babăruja**, **ruja-de-Rusalii**, **rujoara**, **rușoara**. 2 (Spec; Îcp) Denumire dată focului pentru a înblânzi spiritele care sălășluiesc în el și-l fac să trosnească. 3 (Reg) Busuioc-roșu (*Amaranthus caudatus*). 4 Planta *Orchis militaris* Si: (reg) **poroinic**. 5 Planta *Orchis purpurea* Si: (reg) **poroinic**. 6 (Îc) ~de-munte Smirdar (*Rhododendron kotschyi*). 7-8 (Pan) Bou (sau vițel) cu părul roșu. 9 (Fig; lpl) Obrăji roșii. 10 (Îs) ~românesc Specie de bujor ocrotită de lege cu tulpina înaltă de 50-80 cm și cu flori mari sângerii (*Paeonia peregrina*, var. **romantica**).

bujor sf [At: BARONZI, ap. DA / Pl: ~i / E: **bujor** + -as] 1-2 (Șhp) Bujor (1) mic.

bujorean sm [At: MARIAN, O. 257 / Pl: ~eni / E: **bujor** + -ean] Bou cu părul roșu.

bujoreană sf [At: MARIAN, O. 257 / Pl: ~ene / E: **bujor** + -eana] Vacă de culoare roșie.

bujorel sm [At: PANȚU, PL. / Pl: ~ci / E: **bujor** + -el] 1-2 (Șhp) Bujor (mic). 3 (Bot; reg) Gemănariță (*Ordis Papilionacea*). 4 (Bot; reg) Untul-vacii (*Ordis morio*). 5 (Bot; reg) Poroinic (*Orchis purpurea*). 6 (Bot; reg) Floare-de-leac (*Ranunculus repens*). 7 (Bot; reg) Rămurele (*Romaria Botrytis*). 8 (Pan) Bou (sau vițel) cu părul roșu.

bujorica [At: ALECSANDRI, P. P. 150¹/1 / Pl: ~ici / E: **bujor** + -ică] 1 a Care este roșie la față. 2 sf Vacă de culoare roșie.

bulamac *sm* *vz* *bulumac*

bulat *sn* [At: DAMÉ, T. 88 / Pl: ? / E: rs *булатъ*] Cuțit de dogar cu care se fac cercurile.

bulă¹ *sf* [At: BUGNARIU, N. / Pl: ~le / E: mg *bulya*] (Reg) 1 Haină veche și ruptă Si: (pfm) *buleandra*, *zdreanță*. 2 Femeie ușoară Si: (pfm) *târfa*.

bulă² *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: ~le / E: srb *bula*] (Reg) Turcoaică.

bulă³ *sf* [At: ȘINCAI, HR. I, 192/31 / Pl: ~le / E: lat *bulia*] 1 (luz) Sferă mică (de metal) purtată la gât de către copiii patricienilor ca talisman. 2 (În antichitate și în evul mediu) Pecete de aur, de argint sau de plumb care se atașa unui act spre a-l autentifica. 3 (În antichitate și în evul mediu; pex) Act care purta o astfel de pecete. 4 (Îs) ~*papală* Act oficial emis de papă. 5 Bășică de aer sau de gaz aflată în masa unui lichid sau a unui solid. 6 Bilă (mică) de metal, sticlă etc.

bulătu *sn* [At: ȘEZ. I, 177 / V: *bo-*, *bolot-*, *bolotugă* / Pl: ? / E: rs *болото*] (Reg) Iaz noroios și plin de broaște Si: *balta*.

bulb *sm* [At: N. LEON, MED. 26/10 / Pl: ~i / E: lat *bulbus*] 1 Tulpină (subterană) a unor plante, alcătuită din frunze în formă de tunici sau solzi suprapuși (în care se depun substanțe de rezervă), cu un înveliș membranos uscat. 2 (Îs) ~*pilos* Partea terminală, umflată, a rădăcinii firului de păr. 3 (Îs) ~*rahidian* Segment inferior al creierului, în forma unei umflături, situat între măduva spinării și protuberanța creierului. 4 (Îs) ~*ii ochilor* Globii oculari. 5 Obiect de forma unui bulb (1). 5 (Îs) ~*aortic* Dilatație a arterei aorte situată la ieșirea din inimă, existentă la pești și la batracieni.

bulbac *sm* [At: DA / Pl: ~aci / E: nct] (Reg) Venetic.

bulbar, ~*a* *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *bulbaire*] 1 (Bot) Referitor la bulb (1). 2 (Atm) Referitor la bulbul (3) rahidian.

bulbifer, ~*a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *bulbifère*] (Bot) Care produce bulbi (1).

bulbiform, ~*a* *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *bulbiforme*] Care este în formă de bulb (1).

bulbil *sm* [At: DEX² / Pl: ~i / E: fr *bulbille*] Lăstar mic cu frunzișoare ca niște solzi, care se formează pe tulpină sau pe lângă rădăcina unor plante.

bulboacă *sf* [At: DEX² / Pl: ~ace / E: ns cf *bulbuc*] (Reg) Vâltoare.

bulboană *sf* [At: DEX² / Pl: ~ne / E: ns cf *bulbuc*] Adâncitură într-un râu, în care apa formează un vârtej Si: *vâltoare*, (reg) *bulboacă*.

bulbos, ~*oasă* *a* [At: DEX² / Pl: ~oși, ~oase / E: *bulb* + -os] 1 Care are bulb (1). 2 De forma unui bulb.

bulbuc *sm* [At: LB / V: *bolboc*, *borboc*, ~uș / Pl: ~uci / E: fo] 1-3 Bășică de apă (de săpun, de spumă etc.). 4 Corp sferic. 5 Plantă erbacee toxică din familia ranunculaceelor, cu flori mari globoase de culoare galbenă, cu vinișoare verzi pe dinafară, răspândită în regiunile de munte și ocrotite de lege Si: *bălbör*, *bulbör*, *bulbucel-de-munte*, *gloantă*, *măr-auriu*, *fusta-rândunelii* (*Trollius europaeus*). 6 Vârtej de apă. 7 (Lpl) Plantă erbacee din familia campanulaceelor, viguroasă și înaltă până la un metru, cu flori mari, albastre, care crește prin păduri (*Campanula trachelium*).

bulbucă [At: LB / V: *bolboca* / Pzi: (3) *bulbucă* / E: ns cf *bulbuc*] 1 *vr* (D. apă) A face bulbuci (1). 2 *vr* (Fig; d. oameni) A se mânia. 3 *vr* A ieși în relief, formând o umflătură. 4-5 *vir* (D. ochi) A (se) holba.

bulbucare *sf* [At: MDA ms / Pl: ~cări / E: *bulbucă*] 1 Umflare. 2 Holbare.

bulbucă¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *bulbucă*] 1-2 Bulbucare (1-2).

bulbucă², ~*a* *a* [At: I. IONESCU, M. 713 / Pl: ~ati, ~e / E: *bulbucă*] 1 Ieșit² în relief în formă de bulbuc. 2 (D. ochi) Holbat².

bulbucătură *sf* [At: TDRG / Pl: ~ri / E: *bulbucă* + -ură] Protuberanță.

bulbuceală *sf* [At: DEX² / Pl: ~celi / E: *bulbuci* + -eală] 1 Zgomot produs de apă, când face bulbuci (1). 2 (Ccr) Mulțime de bulbuci (1).

bulbucel *sm* [At: DA / Pl: ~cei / E: *bulbuc* + -el] 1-2 Bulbuc (1) mic.

bulbuci *vir* [At: DOSOFTEI, V. S. 4, 2 / Pzi: (3) ~cește / E: *bulbuc*] 1-2 (D. apă) A face bulbuci (1) Si: *a (se) bulbucă*.

bulbucuf *sm* [At: DA / Pl: ~i / E: *bulbuc* + -uf] (Șhp) 1-2 Bulbuc (1) mic.

bulbura *v* *vz* *bolbora*

bulbuș *sm* *vz* *bulbuc*

bulca *sf* [At: MARIAN, NA. 101 / Pl: ~lci / E: pn *bulka*] (Reg) 1 Franzelă. 2 Chiflă.

bulci *sn* *vz* *bâlci*

bulciug *sm* [At: VICIU, GL. / Pl: ~ugi / E: mg *bolcsu*] (Reg) „Iertăciunile la morți”.

buldog *sm* [At: DA / Pl: ~ogi / E: fr *bouledogue*] 1 Rasă de câini cu trupul îndesat, cu cap mare, bot turtit, mandibulă proeminentă și labe scurte și groase. 2 Exemplar care aparține acestei rase.

buldozer *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: eg, fr *bulldozer*, rs *бульдозер*] 1 Mașină alcătuită dintr-un tractor pe șenile, prevăzută în față cu o lamă puternică, folosită la săparea și la nivelarea terenurilor, la transportarea pe distanțe mici a pământului, la deszăpezirea șoselelor. 2 Presă orizontală de matritat și de îndoit la cald.

buldozerist, ~*a* *smf*, *a* [At: DEX² / Pl: ~iști, ~e / E: *buldozer* + -ist] 1-2 (Muncitor calificat) care conduce un buldozer.

bulduși *vr* [At: GRAIUL I, ap. DA / Pzi: ? / E: mg (el) *bódulni*] (Reg) A căuta pe cineva de bani Si: *a scotoci*.

buldușire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *bulduși*] (Reg) Buzunărire.

bulduși¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *bulduși*] (Reg) Buldușire.

bulduși², ~*a* *a* [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *bulduși*] (Reg) Buzunări².

buleacăr *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg) Ierburi amestecate cu uscături și spini Si: *bungeac* (3).

buleandra *sf* [At: DA / Pl: ~re / E: nct] (Pfm) 1 Haină veche, ruptă și uzată. 2 (Fig) Termen injurios dat unei femei imorale. 3 (Lpl) Lucruri vechi și fără valoare.

bulebașă *sm* *vz* *bulucbașă*

bulendros, ~*oasă* [At: LB / Pl: ~oși, ~oase / E: *buleandra* + -os] Zdrențuros.

bulendrușă *sf* [At: SEVASTOS, N. 330/30 / Pl: ~te / E: *buleandra* + -uță] Hăinuță pentru sugari.

bulet *sm* [At: DEX² / Pl: ~eți / E: fr *boulet*] Articulație a gleznei calului, situată între chișită și osul fluierului.

bulletin *sn* [At: IORGA, L. II, 86 / Pl: ~e / E: fr *bulletin*] 1 (Urmărit de determinări) Scurt comunicat (sau raport, anunț, notă oficială) care conține informații de actualitate și de interes public. 2 Adeverință eliberată de autoritate pentru a atesta ceva. 3 Nume dat unei publicații periodice cu scurte dări de seamă, studii și informații de specialitate etc. 4 (Adesea cu determinarea „de identitate”) Act oficial care atestă identitatea unei persoane. 5 (Îs) ~*de vot* Imprimat cuprinzând numele și prenumele candidaților la o alegere, cu ajutorul căruia alegătorii își exercită dreptul de vot.

bulevard *sn* [At: BĂLCESCU, M. V. 589/11 / Pl: ~e / E: fr *boulevard*] 1 (Înv) Partea exterioară a unei fortificații. 2 (Înv; fig) Parte de zid expusă atacurilor. 3 Arteră urbană de mare circulație, de obicei, mărginită de arbori.

bulevardier, ~*a* [At: IORGA, L. R. II, 82 / Pl: ~i, ~e / E: fr *boulevardier*] 1 *a* De boulevard. 2 *a* (Fig; d. opere dramatice) Care este superficial și amuzant. 3 *smf* (Fam) Boulevardist.

bulevardism *sn* [At: DEX² / E: *bulevard* + -ism] Atitudine boulevardieră (1).

bulevardist, ~*a* *smf* [At: DA / Pl: ~iști, ~e / E: *bulevard* + -ist] Persoană plimbăreată, care bate bulevardul Si: *derbedeu*, *bulevardier* (3), *haimana*.

bulfei *smn* *vz* *bulfeu*

bulfeie *sf* *vz* *bulfeu*

bulfele *sm* *vz* *bulfeu*

bulfeu¹ *sm* *vz* *bulfeu*

bulfeu² *sn* [At: DAMÉ, T. 13 / V: *bal-*, *bâl-*, *bel-*, ~*fci*, ~*fci* *sf*, ~*fci* *sf* / E: mg *bélfai*] Fiecare dintre cele două speteze care leagă partea de sus a jugului de policioară.

bulg *sm* *vz* *bulgar*

bulgar, ~*a* [At: I. IONESCU, C. / V: *bal-*, *bol-*, ~*găr* / Pl: ~i, ~e / E: vsr *българинъ*] 1 *sm* Populație turcică, așezată la sfârșitul sec. VII în regiunea de nord-est a Bulgariei unde, în sec. VII-IX a fost asimilată de

slavi, care i-au luat numele. 2-3 *smf*, *a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Bulgariei. 4-5 *smf*, *a* (Om) originar din Bulgaria. 6 *smp* Populația care locuiește în Bulgaria. 7-9 Care aparține Bulgariei (sau bulgarilor) (1, 6) Si: *bulgăresc* (1-3). 10-12 *a* Specific Bulgariei sau bulgarilor (1, 6) Si: *bulgăresc* (4-6) 12-15 *a* Care provine din Bulgaria sau de la bulgar (1, 6) Si: *bulgăresc* (7-9). 16 *sf* Limba bulgară.

bulgariu *sn* [At: ȘIO / Pl: ? / E: tc *bulgari*] (Trm) Piele de iuft Si: *teletin*. *bulgariza* *vr* [At: DA ms / Pzi: ~zez / E: *bulgar* + -iza] 1-2 A (se) face bulgar (2) Si: *a* (se) *bulgari*¹ (2-3).

bulgarizare *sf* [At: MDA ms / Pl: ~zări / E: *bulgariza*] Asimilare de către bulgari.

*bulgarizat*¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *bulgariza*] (Nob) Bulgarizare. *bulgarizat*², ~*a* *a* [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *bulgariza*] (D. o populație) Asimilat de populația bulgară.

*bulgar*¹ *sm* [At: LB / V: *bulg*, ~*e* / Pl: ~i / E: nct] Bucată compactă dintr-o materie solidă (mai ales de pământ).

*bulgar*² *sm* [At: LB / Pl: ~i / E: mg *polgâr* (*mester*)] (Reg; mgn) Primar. *bulgar*³, ~*a* *a* vz *bulgar*

bulgăraș *sm* [At: ȘEZ. II, 165/20 / Pl: ~i / E: *bulgar*² + -aș] (Șhp) 1-2 Bulgăr¹ (mic).

bulgăre *sm* vz *bulgar*¹

bulgăreală *sf* [At: DA / Pl: ~eli / E: *bulgar*² + -eală] Amestec de balegă de vacă și lut, cu care se tencuiesc casele la țară.

bulgărel *sm* [At: COSTINESCU / Pl: ~ei / E: *bulgar*² + -el] (Șhp) 1-2 Bulgăr² (mic).

bulgăresc, ~*ească* [ANON. CAR. / Pl: ~ești / E: *bulgar* + -esc] 1-9 *a* Bulgar (7-15). 10 *sfa* Dans popular asemănător brăului. 11 *sfa* Melodie după care se execută bulgărească (4).

bulgărește *av* [At: SEVASTOS, N. 281 / E: *bulgar* + -este] Ca bulgarii (2). 2 (le) *A juca* ~ *A juca bulgărească* (10). 3 În bulgară (16).

*bulgări*¹ [At: TDRG / Pzi: ~resc / E: *bulgar*] 1 vi (Mol; rar) A grădini. 2-3 *vr* A (se) bulgariza.

*bulgări*² [At: COSTINESCU / Pzi: ~resc / E: *bulgar*² + -i] 1-2 *vr* A(-și) arunca (unii altora) cu bulgări (de zăpadă). 3 *vr* A tencui o construcție cu bulgăreală.

bulgărie *sf* [At: SADOVEANU, SĂM. VI, 164 / Pl: ~ii / E: *bulgar* + -ie] (Reg) Grădină de zarzavat (lucrată de bulgari).

bulgărime *sf* [At: EMINESCU, P. 247 / E: *bulgar* + -ime] 1 Totalitatea bulgarilor (2). 2 Grup de bulgari (2). 3 Loc unde trăiesc mulți bulgari (4).

bulgărin *sm* [At: MARIAN, D 84 / Pl: ~i / E: *bulgar*] Bulgar (2).

bulgărire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *bulgări*¹] (Nob) Bulgarizare. *bulgăristm* *sm* [At: PUȘCARIU, L. R. I, 293 / Pl: ~e / E: *bulgar* + -ism] 1-3 (Flz) Cuvânt (sau expresie, construcție) împrumutat din bulgară (16).

*bulgărit*¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *bulgări*¹] (Nob) Bulgarizare. *bulgărit*², ~*a* *a* [At: M. I. CHIRIȚESCU, CONV. LIT. 920 / Pl: ~iți, ~e / E: *bulgări*²] (D. construcții) Tencuită cu bulgăreală.

bulgărița *sf* [At: CHEST. V, 61/36 / Pl: ~te / E: *bulgar* + -ita] 1-2 Bulgăroaică (1-2). 3 (Reg) Săculeț de pânză rară în care se pune cașul pentru a se stoarce.

bulgăroaică *sf* [At: DA ms / Pl: ~ice / E: *bulgar* + -oaică] 1-2 Femeie care face parte din populația de bază a Bulgariei (sau este originară din Bulgaria).

bulgăroi *sm* [At: EMINESCU, P. 247 / Pl: ~ / E: *bulgar* + -oi] (Șdp) 1-2 Bulgar (2).

bulgaros, ~*oasa* *a* [At: I. IONESCU, C. 177 / Pl: ~oși, ~oase / E: *bulgar*² + -os] Care este plin de bulgări.

bulgheană *sf* vz *bulugheană*

bulgăi vz *bulgari*

bulgăială *sf* vz *bulgăreală*

bulguire *sf* vz *bulgărire*

bulgur *sms* [At: LM / E: tc *bulgur*] 1 Grâu măcinat mare din care se prepară bucate Si: *uruiată*. 2 Făină de hrișcă.

bulhac *sn* [At: CREANGĂ, GL. / V: *bal*~, *bâlhoacă* / Pl: ~uri / E: nct] (Reg) Smârc.

bulhuit, ~*a* *a* [At: DA / Pl: ~iți, ~e / E: nct] (Reg) Buimăcit.

*buli*¹ *i* [At: CONTEMPORANUL III, 828 / A: ? / E: fo] Cuvânt care redă zgomotul produs de un corp scufundat în apă.

*buli*² *vr* [At: COMAN, GL. / Pzi: ~lesc / E: nct] (Reg) 1 A coase ceva cu împunsături rare. 2 A face ceva la repezeală (inestetic). 3 A mânca ceva la repezeală. 4 A săpa (superficial) în grabă. 5 (Pex) A face ceva de mântuială. 6 A rata. 7 (Pex; arg; ie) *A o* ~ *A o păți*.

bulibaș *sm* [At: MARIAN, O. II, 33 / Pl: ~și / E: *bulucbaș*] 1 Conducător al unei șatre de țigani. 2 Rangul de bulibaș (1).

bulibăseală *sf* [At: CV, 1951, nr. 1, 37 / Pl: ~eli / E: *bulibași* + -eală] Dezordine.

bulibași [At: MAT. FOLK. 58 / Pzi: ~șesc / E: *bulibaș*] 1 vi A ajunge bulibaș (1). 2-3 *vr* A (se) încurca.

bulibașie *sf* [At: PAMFILE, J. II / Pl: ~ii / E: *bulibaș* + -ie] 1 Rangul de bulibaș (1) Si: *bulibaș* (1). 2 Timpul cât cineva a fost bulibaș.

bulicar *sn* vz *bulicher*

bulicheac *sn* vz *bulicher*

bulicher *sn* [At: ȘEZ. VIII, 88 / V: ~car, ~cheac, ~iheci, ~iter / Pl: ? / E: nct] (Reg) Cuțit mare (și stricat).

buligheană *sf* vz *bulugheană*

bulihău *sn* [At: CONV. LIT. XLIV, 3 / V: ~hoi / Pl: ~heie / E: nct] 1 Iarbă mare ce crește la târlitură Si: *dudau*. 2 (Lpl) Tulpini de plante Si: *tuleie*.

buliheci *sn* vz *bulicher*

bulihoi *sn* vz *bulihău*

bulimic, ~*a* *smf*, *a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *boulimique*] 1-2 (Bolnav) de bulimie.

bulimie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *boulimie*] Stare patologică manifestată prin foame.

bulin *sn* vz *bulină*

*bulină*¹ *sf* [At: DEX² / V: *bulin* *sn* / Pl: ~ne / E: ngr *bulina*] 1 Capsulă în care se pune un praf luat ca medicament Si: *cașetă*. 2 (Pex) Praful medicamentos împreună cu capsula. 3 Bucată rotundă de hârtie dată pe o parte cu gumă arabică, cu care se lipește plicuri, dosare etc. 4 Desen rotund imprimat pe țesături.

*bulină*² *sf* [At: DEX² / Pl: ~ne / E: fr *bouline*] Pară pentru manevrarea pânzelor inferioare ale unei nave cu pânze.

bull-finch *sn* [At: DEX² / Pl: *bulfini* / Pl: ~uri / E: eg *bull-finch*] Obstacol la alergările de cai, care constă dintr-un zid cu nule deasupra sau dintr-un zid de o anumită înălțime.

bulion *sn* [At: DA / Pl: ? / E: fr *bouillon*] 1 Supă obținută prin fierberea cărnii, legumelor etc. 2 (Bac; spe; is) ~ *de cultură* Cultură bacteriologică de vită sau de pasăre. 3 Pastă de pătlăgele (și ardei) roșii, întrebuințată în pregătirea bucatelor.

buliter *sn* vz *bulicher*

buliucbaș *sm* vz *bulucbaș*

buliucbașă *sm* vz *bulucbașă*

bulon *sn* [At: DEX² / Pl: ~oane / E: fr *boulon*] Tijă cilindrică, cu sau fără cap, prevăzută cu filet la unul sau la ambele capete, care servește la asamblarea a două piese.

bulona *vr* [At: DEX² / Pzi: ~nez / E: fr *boulonner*] A îmbina două piese sau două organe de mașini.

bulonaj *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *boulonnage*] 1-2 Bulonare (1-2).

bulonare *sf* [At: DEX² / Pl: ~nări / E: *bulona*] 1-2 Îmbinare a două piese sau a două organe de mașini Si: *bulonaj* (1-2).

bulonat, ~*a* *a* [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: *bulona*] Cu buloane.

bulz *sm* vz *bulz*

bulubaș *sm* vz *bulucbaș*

buluc [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 16/31 / V: ~ug / Pl: ~uri / E: tc *bulik*] 1 *sn* (Mil; iuz) Unitate tactică ce corespundea unei companii de

soldat. 2 *sn* (Pex) Ceată de oameni înarmați. 3-4 *sn* (Pex; iuz; d. obiecte) Număr sau cantitate mare Si: *grămadă*. 5 *av* În masă compactă Si: *laolaltă*, *deodată*. 6 *sn* Gloată.

bulucbaș *sm* *vz bulucbașa*

bulucbașa *sm* [At: M. COSTIN, ap. ȘIO / V: *biulucbaș*, *biu~*, *~leb~*, *~lib~*, *~liucbaș*, *~liucb~*, *~lubas*, *~lub~*, *~aș*, *~lugbaș*, *~lugg~* / E: *tc buluk-başı*] 1 Comandant al unui buluc (1) format din o sută de arnăuți sau de seimeni. 2 Rangul militar de bulucbașa (1). 3 (Îf *~lib~*, *~leb~*, *~lub~*) Șef al unei comunități de țigani Si: *bulibașa* (1). 4 Rangul de bulucbașa (3) Si: *bulibașa* (2), *bulibașie* (1).

bulucbașel *sm* [At: DRĂGHICI, ap. ȘIO / Pl: *~ei* / E: *bulucbașa* + *-el*] 1 Slujitor aflat sub comanda unui bulucbașa (1). 2 Gradul de bulucbașel (1). 3 Persoană cu gradul de bulucbașel (1).

bulucbașesc, *~ească* *a* [At: DRĂGHICI, ap. ȘIO / Pl: *~ești* / E: *bulucbașa* + *-esc*] 1 Specific unui bulucbașa (1). 2 Care se referă la un bulucbașa (1). 3 Care provine de la un bulucbașa (1). 4-5 De bulucbașa (1, 4).

bulucbașie *sf* [At: BĂLCESCU, M. V. 645 / Pl: *~ii* / E: *bulucbașa* + *-ie*] 1 Corp de armată comandat de un bulucbașa (1). 2 Timpul cât cineva a fost bulucbașa (1).

buluceala *sf* [At: DEX² / Pl: *~celi* / E: *buluci* + *-eala*] Îngrămădire. **buluci** *vr* [At: URECHE, ap. LET. I, 118/4 / V: *~ugi* / Pzi: *~cesc* / E: *buluc* + *-i*] 1 A se aduna. 2 (D. oaste) A se alinia pe rânduri. 3 (Pex; asr) A se îngrămădi.

bulug *sn* *vz buluc*

bulugbaș *sm* *vz bulucbașa*

bulugbașa *sm* *vz bulucbașa*

bulugheană *sf* [At: CREANGĂ, GL. / V: *bulghe~*, *~ață*, *~ughină*, *~lighe~* / Pl: *~ghene* / E: *net*] (Reg) Cartof.

bulugheață *sf* *vz bulugheană*

bulughină *sf* *vz bulugheană*

bulugi *v* *vz buluci*

bululeu *sm* [At: H V, 417 / Pl: *~ei* / E: *ns cf buha*] (Reg) Bufniță (*Buha buha*).

bulumac *sm* [At: PONTBRIANT, D. / V: (îrg) *~lam~* / Pl: *~aci* / E: *net*] Stâlp gros.

bulumaci *sm* [At: H V, 17 / Pl: *~* / E: *net*] (Reg) 1 Ciulama. 2 Prăjitură. **bulutuc** *sm* [At: DA ms / Pl: *~uci* / E: *net*] (Reg) Bucată de lemn groasă, scurtă și rotundă.

bulvan *sm* *vz balvan*

bulversa *vr* [At: DEX² / Pzi: *~sez* / E: *fr bouleverser*] (Frm) 1 A răsturna cu totul. 2 A întoarce pe dos. 3 A pune în dezordine. 4 A zăpăci. 5 A tulbura. 6 A dezorienta.

bulversare *sf* [At: DEX² / Pl: *~sări* / E: *bulversa*] (Frm) 1 Răsturnare. 2 Întoarcere pe dos. 3 Punere în dezordine. 4 Zăpăcire. 5 Tulburare. 6 Dezorientare.

bulversat, *~a* *a* [At: DEX² / Pl: *~ați*, *~e* / E: *bulversa*] (Frm) 1 Răsturnat cu totul. 2 Întors pe dos. 3 Pus în dezordine. 4 (D. oameni) Zăpăcit². 5 Tulburat². 6 Dezorientat².

bulz [At: DOSOFTEI, PS. 322 / V: *bulz* / Pl: *~uri* *sn* (rar) *~e* *sn* *~i* *sm* / E: *ns*, *cf alb bulez*] 1 *sn*, *sm* (Pop) Cocoloș. 2 *sm*, *sn* Cocoloș făcut din două bucăți de mămăligă caldă, în mijlocul căreia se pune brânză sau urdă Si: (reg) *urs*. 3 *sn* (Pan) Stâncă izolată. 4 *sm* (Teh) Ansamblu de piese de cherestea obținute prin debitarea unui buștean, care sunt așezate astfel încât să reconstituie trunchiul.

bulzărița *sf* [At: FRÂNCU-CANDREA, M. 98 / Pl: *~te* / V: *bal~* / E: *bulz* + *-ărița*] (Reg) Sac în care se strecoară cașul.

bulzi *vr* [At: DA / Pzi: *~zesc* / E: *bulz*] 1 (Reg) A cocoloși. 2 A se îmbulzi.

bulzire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: *bulzi*] (Reg) 1 Cocoloșire. 2 Îmbulzire.

bulzișor *sm* [At: ANON. CAR / Pl: *~i* / E: *bulz* + *-ișor*] (Șhp) 1-2 Caș (mic și gustos).

bulzoc *sn* [At: ȚIPLEA, P. P. 91 / Pl: *~oace* / E: *bulz* + *-oc*] Cocoloș.

bulzoi *sn* [At: DA ms / Pl: *?* / E: *bulz* + *-oi*] (Reg) 1 Cocoloș mare. 2 Franzelă.

bum *i* [At: ALECSANDRI, T. 1301 / E: *fo*] Cuvânt care imită zgomotul produs de o detonătură de armă, de o lovitură înfundată sau de o cădere.

bumașcă *sf* [At: M. CHIRIȚESCU, CONV. LIT. XLIV, h₂, 547 / Pl: *~șce*, *~șci* / E: *rs бумашка*] (Rsm) Bancnotă (rusească).

buma *sf* [At: LIUBA - IANA, M. 126 / Pl: *~me* / E: *mg buma*] (Reg) Bucată de metal rotunjită pe care se bate pielea cu ciocanul pentru a fi întinsă.

bumb *sm* [At: ANON. CAR. / Pl: *~i* / E: *mg gomb*] 1 (Îvp) Nasture. 2 (Îvp; îlav) În *~i* în nasturi. 3 (Pop; pan) Cercel (ca un buton). 4 (Pop; pan; îs) *~ul nasului* Vârful nasului (la om și la unele animale). 5 (Îrg; pan; îs) *~ul curului* Orificiul anal la unele animale. 6 (Înv; pex) Ornament arhitectonic ca un glob, în vârful unui turn, stâlp etc. 7 (Reg; pan) Cheie. 8 (Bot; reg; pan) Tufănică (*Chrysanthemum indicum*). 9 (Bot; reg; pan; lpl) Pejma (*Centaurea moscheta*).

bumbac [At: SIMION DASCĂLUL, ap. LET. I, A. 28 / V: (îvp) *bam~* / Pl: *~uri* *sn*, *~i* *sm* / E: *ns cf srb bumbak*, *bg бѹбак*, *ml *bombacium*] 1 *sm* Plantă textilă din familia malvaceelor, de origine tropicală sau subtropicală, cu flori galbene sau roșietice și cu fructele capsule, care conțin numeroase semințe acoperite cu peri pufoși Si: (reg) *bumbăcar*, *bumbacel* (*Gossypium hirsutum*). 2 *sm* (Bot; reg; îs *~ de câmp*) Bumbăcăriță (1) (*Eriophorum angustifolium*). 3 *sm* (Bot; reg; îs) *~ de câmp* Bumbăcăriță (*Eriophorum latifolium*). 4 *sm* (Bot; reg; îs) *~ de câmp* Lânărită (*Linaria vulgaris*). 5 *sn* (Lpl) Diferite feluri de bumbac (10). 6 *sn* Fibră textilă obținută prin egrenare, de pe semințele bumbacului (1). 7 *sn* (Pop) Vată. 8 *sn* (Pop; ie) A avea *~ în urechi* A nu auzi bine. 9 *sn* Fir răsuțit de bumbac (6) întrebuintat la cusut sau la țesut. 10 *sn* (Pex) Țesătură de bumbac (6). 11 *sn* (Reg) Rasă de boi. 12-13 *sn* (Îs) *~ mercerizat* Fir sau țesătură de bumbac (2) tratat cu diverse soluții pentru a căpăta luciu. 14 *sm* (Îs) *~ colodiu* Substanță explozivă pe bază de nitroceluloză.

bumbar *sm* *vz bombar*

bumbara *sf* *vz cumbara*

bumbașir *sm* *vz mumbașir*

bumbăcar *sm* [At: PANN, P. V. III, 81 / Pl: *~i* / E: *bumbac* + *-ar*] 1 (Rar) Planta care produce bumbacul (6). 2 Cultivator de bumbac (6). 3 Negustor de bumbac (6).

bumbăcărița *sf* [At: PANȚU, PL. 31 / Pl: *~te* / E: *bumbac* + *-ărița*] 1 Plantă erbacee, din familia cyperaceelor, care crește în fânețele umede și mlăștinoase din munți, cu tulpina cilindrică, frunze lineare, cu flori hermafrodite dispuse în spicule brun-roșietice sau de un verde negricios Si: (reg) *bumbac* (1), *bumbac* (1) *de câmp*, *canase*, *conasei*, *in de baltă*, *lânărîcă*, *lânărîță*, *pipirig* (*Eriophorum angustifolium*). 2 Plantă erbacee, din familia cyperaceelor, care crește în fânețele umede și mlăștinoase din munți, cu tulpina triunghiulară, frunze plane, late, cu flori în spicule Si: (reg) *bumbac* (1) *de câmp*, *bumbacel*, *lânărîță*, *lânărîcă*, *lânărîță* (*Eriophorum latifolia*). 3 Plantă erbacee, din familia cyperaceelor (*Eriophorum scheucheri*). 4 Plantă erbacee, din familia cyperaceelor Si: (reg) *coadă verveței*, *iarbă de rovina* (*Eriophorum vaginatum*).

bumbăcareasă *sf* [At: LM / Pl: *~ese* / E: *bumbăcar* + *-easă*] 1 Cultivatoare de bumbac (6). 2 Vânătoare de bumbac (6).

bumbăcarie¹ *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: *bumbac* + *-arie*] 1-2 Întreprindere textilă (sau secție dintr-o întreprindere textilă) în care se prelucurează bumbacul (1). 3 Produse din bumbac (6). 4 Cantitate mare de țesături din bumbac (6). 5 Teren plantat cu bumbac (1).

bumbăcarie² *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: *bumbăcar* + *-ie*] 1-2 Meseria bumbăcarului (2-3).

bumbăceală *sf* [At: PAMFILE, I. / Pl: *~celi* / E: *bumbăci* + *-eală*] 1 (Reg) Vătuire. 2 (Pfm) Bătaie (zdrăvănă).

bumbacel *sn* [At: LM / Pl: *~uri* / E: *bumbac* + *-el*] Bumbac (9) mercerizat (pentru broderie).

bumbăci [At: COSTINESCU / Pzi: *~cesc* / E: *bumbac* + *-i*] 1 *vr* (Înv) A căpuși cu bumbac (7). 2 *vr* A se face moale ca bumbacul (7). 3 *vr* A bate zdrăvăn pe cineva.

bumbacit *sn* [At: DEX² / Pl: ? / E: *bumbaci*] Vătuire.

bumbăcos, ~oasă *a* [At: LB / Pl: ~oși, ~oase / E: *bumbac* + -os] (Înv) 1 (D. țesături) Care conține mult bumbac (9). 2 (D. plante) Care are fulgi ca bumbacul (6). 3 (Pex) Moale ca bumbacul (7).

bumbăi *vi* *vz* *bumbani*

bumbăn *a*, *av* *vz* *bumben*

bumbăni *vi* *vz* *bombăni*

bumbărat, ~ă *a* [At: PĂSCULESCU, L. P. 83 / Pl: ~ați, ~e / E: *bumb*] (Reg) Sferic.

bumbăreasă *sf* *vz* *bumbăreață*

bumbăreață *sf* [At: LM / V: *bom*~, ~asă, ~ază, ~bur / E: *bumb* + -eata] 1 (Îrg) Tărtiță (de pasăre). 2 (Fam) Popou (la femeie).

bumbărează *sf* *vz* *bumbăreață*

bumbărel *sm* [At: ȚIPLEA, P. P. / Pl: ~ei / E: *bumbar* + -el] (Ent; reg) Albină sălbatică.

bumben, ~ă [At: ZANNE, P. II, 545 / Pl: ~i, ~e / E: vs! БУМБЕНЪ] (Reg) 1 *a* Umflat. 2 *av* (Îe) **A rămâne** ~ *A* rămâne nemișcat. 3 *av* (Îe) **A dormi** ~ *A* dormi adânc.

bumbi [At: ȚIPLEA, P. P. / Pzi: ~besc / E: *bumb* + -i] 1 *vi* *A* coase nasturi. 2 *vr* *A* se holba.

bumbic *sn* [At: ȘEZ. VI, 132 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Bulboană.

bumbicel *sm* [At: BORZA, D. 29 / Pl: ~cei / E: *bumb* + -icel] (Bot; reg; dpl) Bănuț (*Bellis perennis*).

bumbișor *sm* [At: PANTU, PL. / Pl: ~i / E: *bumb* + -ișor] (Bot; reg) 1 Floare de pernă (*Anthemum tinctoria*). 2 Granat (*Chrysanthemum parthemium*). 3 Calapăr (*Tanacetum balsamita*). 4 (Dpr; șis ~i albi) Rotoțele albe (*Achillea millefolium*). 5 (Dpr) Bănuți (*Bellis perennis*). 6 (Dpr) Tătăși (*Chrysanthemum cnerariaefolium*).

bumbșor *sm* *vz* *bumbușor*

bumbuleț *sm* [At: TDRG / Pl: ~i / E: *bumb* + -uleț] (Reg; șhp) 1-2 Bumb (I) (mic) Si: (reg) *bumbușor* (1-2), (reg) *bumbuț* (1-2).

bumbuliu, ~ie [At: LB / V: (reg) ~uriu / Pl: ~ii / E: mg gömböly, cf *bumb*] 1 *a* (Trs) Sferic. 2 *sf* (Bot; Trs) Hurmuz (*Symphoricarpos albus*). 3 *sm* (Mpl) Bomboană.

bumbura *vi* [At: LB / Pzi: *bumbar* / E: ctm *bumbăi* și *gungura*] (Reg) *A* bombăni.

bumburat, ~ă *a* [At: PĂSCULESCU, L. P. 92 / Pl: ~ați, ~e / E: *bumbur*(iu) + -at] (Trs) Sferic.

bumburea *sf* [At: CONV. LIT. XXXVI, 55 / Pl: ~ele / E: *bumb* + -urea] Bubiță.

bumbureață *sf* *vz* *bumbăreață*

bumburel *sm* [At: PĂSCULESCU, L. P. 103 / Pl: ~ei / E: *bumb* + -urel] (Pop) Corp sferic și mic.

bumburez *sm* [At: BĂRAC, ap. TDRG / Pl: ~i / E: cf *bumburel*, *bumburuz*] 1 Plantă erbacee, din familia cyperaceelor, care crește în fânețe mlăștinoase, cu tulpină rigidă, rotundă, frunze lineare, ascuțite, cu inflorescență în spice, de culoare brun-închis, cu fructul cu peri Si: *bumbușor* (3) (*Schaenus nigricans*). 2 (Reg) Boabă de mazăre (sau fasole, porumb etc.). 3-4 (Îvr; pan; șhp) Cap (mic).

bumburișcă *sf* [At: CHEST. V, 76/109 / E: *bumbur*(iu) + -ișcă] (Reg) Oaie (sau capră) care are pete, negi, alunite.

bumburiu, ~ie *a* *vz* *bumbuliu*

bumburuș *sm* [At: PĂSCULESCU, L. P. 103 / Pl: ~i / E: *bumb* + -urus] (Reg) Țâmburuș.

bumbușcă *sf* [At: LB / V: (reg) *bom*~ / Pl: ~ște, ~sti, (îvr) ~ușce / E: mg gombostü(k)] (Reg) Bold.

bumbușor *sm* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ~bșor / Pl: ~i / E: *bumb* + -ușor] 1-2 (Reg; șhp) Năsturel. 3 (Bot; reg) Bumburez (*Schoenus nigricans*). 4 (Bot; reg; lpl) Bănuți (*Bellis perennis*).

bumbuste *sf* [At: BORZA, D. 29 / E: cf *bumb*] (Bot; reg) Bănuț (*Bellis perennis*).

bumbuț *sm* [At: RETEGANUL, CH. 128 / Pl: ~i / E: *bumb* + -uț] (Reg; șhp) 1-2 Năsturel.

bumerang *sn* [At: DEX² / Pl: ~uri / E: fr *boumerang*] Armă de lemn îndoită în formă de unghi obtuz, folosită de populația Australiei, care datorită formei sale și a felului în care este aruncată, revine la locul de aruncare dacă n-a atins ținta.

bumni *vi* *vz* *bufni*

bun¹, ~ă [At: COD. VOR. 149/2 / Pl: ~i *a*, ~e *sn*, ~uri / E: lat *bonus*, ~a, ~um] 1 *a* (D. ființe, mai ales, d. oameni) Care are calități Si: (îvr) *bunătățat*. 2 *a* (D. oameni, animale) Care se poartă bine cu ceilalți Si: *binevoitor*. 3 *a* (D. obiecte) Care funcționează bine. 4 *a* (D. obiecte) Care este valoros. 5 *a* (Îs) ~ *la inima* Milostiv. 6 *a* (Pfm; îe) **Fii** ~ *Te rog!* 7 *av* (Îe) ~ **rău** Oricum ar fi. 8 *sm* (Îe) ~ **și rău** Toată lumea, fără deosebire. 9 *a* (Îlav) ~ **e Dumnezeu!** Cred în bunătatea lui Dumnezeu. 10 *a* (Pfm; îs) **Ceas** ~ Împrejurare norocoasă sau fericită. 11-12 *a* (Îe) **A (nu) fi a** ~ **Ă** *a* (nu) fi semn că este bine. 13 *a* (D. procese, fenomene, acțiuni) Care prevestește binele. 14 *a* (D. oameni) Binevoitor. 15 *a* (D. oameni) Amabil. 16 *a* (D. unelte) Cu care se lucrează bine. 17 *a* (D. viață, mod de trai etc.) Fericit. 18 *a* (În formule de salut; în formule de urare) Liniștit. 19 *a* (Îe) **A umbla cu ~ă-dimineța** *A* umbla cu Moș-Ajunul la Crăciun. 20 *a* (Bot; reg; îe) ~ **ă-dimineța** Petunie (*Petunia hybrida*). 21 *a* (Bot; reg; îac) Pristolnic (*Abutilon theophrasti*). 22 *a* (Bot; reg; îac) Volbură (*Chonvolvulus arvensis*). 23 *a* (Bot; reg; îac) Zorele (*Pharbitis hederacea*). 24 *a* Care face sau îți prinde bine Si: *satisfăcător*, *plăcut*. 25 *a* (D. mâncăruri) Gustos. 26 *a* (D. mirosuri) Plăcut. 27 *a* Vrednic. 28 *a* (D. oameni) Cinstit. 29 *a* (D. acțiuni, operații, manifestări etc. ale oamenilor) Cuvincios. 30 *a* (Pfm; îe) **Poamă** ~ **ă** Om de nimic. 31 *a* (Îas) Femeie imorală. 32 *a* (D. sfaturi, îndrumări, ordine) Înțelept. 33 *a* (Îlav) ~ **de...** Potrivit la sau pentru ceva. 34 *a* (Îlav) ~ **de gură** Vorbăreț. 35 *a* (Îlav) ~ **de mână** Îndemânatic. 36 *a* (Îlav) ~ **de picioare** lute. 37 *a* (D. vaci; îla) ~ **ă de lapte** Care dă lapte mult. 38 *a* (Îla) ~ **de cules** Care a fost definitivat spre a fi cules. 39 *a* (Îla) ~ **de imprimat** (sau **de tipar**) Care are toate corecturile făcute și poate fi imprimat. 40 *a* (D. acțiuni, manifestări etc. ale oamenilor sau despre stări, procese etc. specifice oamenilor) Folositor. 41 *a* (D. afaceri, tranzacții comerciale etc.) Avantajos. 42 *a* (D. vreme, fenomene ale naturii) Favorabil. 43 *a* (D. relații de rudenie, îoc „vitreg”) De sânge. 44 *a* (Îs) **Var** ~ **Văr** primar. 45-46 *a* (Îe) **A o lua de(-a)** (sau **a o apuca, a o ținea**) ~ **ă** *A* crede și a ține morțiș că ceva este adevărat. 47 (Îe) **A ști una și** ~ **A** avea o părere hotărâtă, pe care nimic nu o poate schimba. 48 *a* (Îe) **A i se prinde de ~ă** *A* trece de adevărat și a fi crezut. 49 *a* (D. obiecte de vânzare sau metale prețioase; îoc „prost”) Scump. 50 *a* (D. haine) Pentru zile mari. 51 *a* (D. bani) Care circulă în prezent. 52 *a* (Îs) **Bani** ~ **i** Bani în numerar. 53 *a* (Îe) **A lua ceva de (sau drept) bani** ~ **i** *A* privi ceva ca fiind adevărat. 54 *a* (Înv; d. oameni) Bogat. 55 *a* (D. originea cuiva și îoc „prost”) De neam. 56 (Dnt) Mare. 57 *a* Mult. 58 *a* Tare. 59 *a* (D. noțiuni temporale) Întreg. 60 *a* Mare. 61 *a* (Îlav) **În ~ă parte** În mare măsură. 62 (Reg; îlav) **De cu ~ă vreme** De timpuriu. 63 *a* (D. meșteșugari) Îscusit și harnic. 64 *a* (D. artiști, scriitori, oameni de știință) Capabil. 65 *a* (Îs) **Înima** ~ **ă** Curaj. 66 *a* (Îs) **Voie** ~ **ă** Veselie. 67 *a* (Îlav) **De ~ă voie** (sau ~ **de chef**) Fără să fie silit. 68 *a* (Reg; îlav) **În voia cea ~ă** La drept vorbind. 69 *a* (Înv; îe) **A se face** ~ **A** se prefăce. 70 *a* (Reg; îe) **A fi ~ la Dumnezeu** *A* fi ascultat de Dumnezeu. 71 *a* (Reg; îe) **A nu-i sta ~ă ceva cuiva** *A* nu putea răbda să nu... 72 *a* (Îlav) **Într-o ~ă dimineată** (sau **zi**) Pe neașteptate. 73 *a* (Pop; îe) **A-și face mână ~ă la** (sau **pe lângă**) *cineva* *A* și-l face binevoitor pe *cineva*. 74 *a* (Îe) **A fi** (sau **a ajunge**) **în (ori pe) mâini** ~ **e** *A* fi (sau *a* ajunge) la o persoană de încredere. 75 *a* (Reg; îlav) **De (sau cu, ori, înv a) ~ă seamă** Desigur. 76 *a* (Înv; îe) ~ **și aprobat** Formulă care se punea pe acte private ca dovadă de aprobare. 77 *sf* (Îlav) **Cu ~ă** *Cu* vorbe bune. 78 *a* (Îe) **A pune o vorbă ~ă pentru cineva** *A* interveni în favoarea cuiva. 79 *a* (Îe) ~ **simț** Capacitate bazată pe experiența cotidiană de a judeca, de a aprecia just oamenii, lucrurile, evenimentele. 80 *a* (Îe) ~ **ă purtare** Comportare conformă normelor moralei și educației. 81 *a* (Îuz; îs) **Certificat de ~ă purtare** Certificat care atestă purtarea corectă a cuiva în serviciu. 82 *a* (Fig; îas) Recomandare orală (sau laudă) adusă cuiva. 83 *a* (D. copii)

Cuminte. **84 a** Caracteristic omului bine dispus. **85 a** (Îc) **A fi în toane** ~e A fi bine dispus. **86 a** (Îe) **A i-o face ~ă sau a-i face** (cuiva) **una ~ă** A-i provoca cuiva o supărare. **87 a** **Una ~ă** Întâmplare (spirituală) deosebită, nostimă. **88 a** (Îe) **A o păți ~ă** A păți un necaz. **89 a** (Îrn; Îe) **~ă treabă!** Halal! **90 a** (Îe) **Na-ți-o ~ă!** Asta mai lipsea! **91 (Îe) Na-ți-o ~ă că ți-am dres-o** (sau **frânt-o**) Se spune într-o situație dificilă sau inoportună. **92 a** (Îc) ~gust Simț estetic. **93 a** Bogat. **94 a** (D. miros) Frumos. **95 a** (D. organele corpului) Care funcționează bine. **96 a** (Îe) ~de **gură** Limbut. **97 a** (Îe) **A ști una și ~ă** A se încapătăna în susținerea unui punct de vedere. **98 a** (Îe) **A nu-i fi de-a ~a cuiva** A(-i) prevesti ceva neplăcut. **99 a** Puternic. **100 a** Considerabil. **101 a** Întreg. **102 a** (Pex) Mai mult decât. **103 a** (Îc) ~ă **știință** Responsabilitate deplină. **104 a** (Îc) ~ă **credință** Obligație de comportare corectă între părțile contractante. **105 (Îac)** Onestitate. **106 a** (Îlaj) **De ~ă credință** Sincer. **107 a** (D. prieteni, vecini) Devotat. **108 a** Nobil. **109 sm** (Pop) Bunic. **110 sf** (Pop) Bunică. **111 sm** (Reg) Amant. **112 sn** Ceea ce este necesar societății pentru a-i asigura existența și bunăstarea. **113 sn** Obiect sau valoare de importanță în circulația economică. **114 sn** (Mpl) Avere. **115 sn** (Îs) ~uri de consum Produse industriale destinate consumului (larg). **116 sn** (Îs) ~corporal Element al patrimoniului unei persoane care constă dintr-un lucru. **117 sn** (Îs) ~incorporal Element al patrimoniului unei persoane care constă dintr-un drept. **118 sn** (Îs) ~e **oficii** Intervenție a unui stat pentru determinarea altor state în vederea rezolvării pașnice a diferendelor. **119 sn** Virtute. **120 sn** (Rar) Rezultat. **121 av** Bine. **122 a** (Îc) ~credincios Ortodox. **123 a** (luz; Îc) ~voitor Binevoitor. **124 a** (luz; Îc) ~ă **facere** Binefacere. **125 a** (luz; Îc) ~ă **norocire** Viață norocoasă. **126 a** (luz; Îc) ~ă **mulțemită** Modestie.

buna sf [At: DEX² / Pl: ? / E: ger **Buna**] Varietate de cauciuc sintetic.

bunar sm [At: JAHRESBER. III, 314 / Pl: ~i / E: tc **lunar**] (Trm) Puț.

Buna-Vestire sf [At: (a. 1747) GCR II, 38/23 / S și: **bunavestire** / E: **bună + vestire**] Numele sărbătorii creștine de la 25 martie, când Fecioara Maria a fost anunțată de arhanghel că va naște, prin procreare divină, pe Hristos Si: *blagovestenie*.

bunaoară av [At: P. MAIOR, IST. 186 / V: ~nioară / E: **bună + oară**] De exemplu.

bunăstare sf [At: MARIAN, NU. 752 / G-D: ~stării, (iuz) ~neistări / Pl: ~tari / E: **bună + stare** (după ger *Wohlstand*)] Situație materială bună Si: *prosperitate*.

bunătate sf [At: COD. VOR 146/13 / Pl: ~tăți, (rar) ~tături / E: lat *bonitas, ~atem*] **1** Însușirea de a fi bun (2) Si: (ivr) *bunătăcios, bunatamare* (1), *bunețe* (1). **2** Încaliniția de a face bine. **3** Îndurare. **4** Milă. **5** Blândețe. **6** Politețe. **7 (Îs)** ~de om Om foarte bun (1). **8 (Îe)** **A avea (face) ~ă** (sau **de**)... A avea bunăvoință să... **9 (Îc)** **Ai ~ă** Te rog, fii bun. **10** Faptă bună (40). **11** Binefacere. **12** Gust bun (26). **13 (Lpl)** Delicatese culinare. **14 (Lpl)** Băutură fină. **15 (Mpl)** Lucru de calitate foarte bună. **16** Calitate a ceva. **17 (Lpl)** Averi.

bunătătnic, ~ă a [At: COD. SILV. 10 / Pl: ~ici, ~ice / E: **bunătate + -nic**] Binefacător.

bunătăcios, ~oasă a [At: VARLAAM, C. II, 5 / Pl: ~oși, ~oase / E: **bunătate + -cios**] (Îvr) Bun (1)

bunatamare sf [At: DOSOFTEI, ap. TDRG, 15 / Pl: ~mări / E: cf *bunătate*] (Îvr) **1** Bunătate (1). **2** Bunăvoință (1).

bunătățat, ~ă a [At: DOSOFTEI, ap. TDRG, 759 / Pl: ~ați, ~e / E: *bunătăți + -at*] (Îvr) Bun (1).

bunătățimat, ~ă a [At: DOSOFTEI, V. S. 51 / Pl: ~ați, ~e / E: ns, cf *îmbunătățima*] Plin de fapte bune sau virtuți.

bunăvoie sf [At: EMINESCU, N. 83 / E: **bună + voie**] (Îlav) **De ~** (sau ~a mea, ta etc.) **1** Din proprie inițiativă. **2 (Îal)** În mod liber consimțit. **3** Veselie.

bunăvoință sf [At: DA / E: **buna + voință**] **1** Atitudine binevoitoare față de cineva Si: (ivr) *bunatamare* (1). **2** Tragere de inimă.

bunca sf [At: ARH. FOLK. IV, 216 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Vas în care se ține păcura de uns carele Si: *dohotnița*.

buncăi v vz boncăi

buncăit sn vz boncăit

buncăitură sf vz boncăitura

buncălău sm [At: COMAN, GL. / Pl: ~ăi / E: nct] Nor mare negru, amenințator.

buncăleni v vz boncalui

boncalenitură sf vz boncăitura

buncălu v vz boncalui

buncăluitură sf vz boncăuitură

buncăr sn [At: DEX² / V: (iuz) ~ncher / Pl: ~e / E: ger **Bunker**]

1 Construcție dintr-un recipient de oțel, de beton etc. și un schelet de susținere, destinată depozitării temporare a unor materiale granulare.

2 Cutie metalică destinată pieselor la mașinile-unelte, în vederea prelucrării lor. **3** Compartiment amenajat pe nave pentru depozitarea combustibilului.

4 Adăpost blindat.

buncău sm [At: ALRM II/I h. 412 / Pl: ~ăi / E: nct] (Reg) Mai² (de băut pământul).

bunceac sn vz bunceag

bunceag sn [At: CIHAC II, 486 / V: ~ac, **bugeac, bugeag** / Pl: ~uri / E: nct] **1** (Bot; reg) Pediculă (*Lycopodium clavatum*). **2** (Bot; csc) Mușchi (*Yunthoria pariesina*). **3** Buleacăr. **4** (Îf **buceag**) Pământ negru din pădure.

4 (Bot; Îf ~ngeac) Așa ape (*Muiucu undulatum*).

buncher sn vz buncăr

buncherare sf [At: DN³ / Pl: ~rări / E: nct] Aprovizionare cu combustibil a unei nave.

bunchini v vz buchini

bunci sn vz bălci

bunciuc sm vz buciuc

bund sn [At: DEX² / Pl: ~uri / E: ger **Bund**] **1-2** Asociație (sau confrerie) în Germania ori în Elveția.

bundac sm vz bondoc

bundar sm vz bondar

bundas s [At: DA ms / A: nct / Pl: ? / E: **bundă + -as**] Cojoc lung din blană de oaie, cu guler mare care atarnă pe spate și poate fi ridicat în jurul capului.

bundă sf [At: H II, 118 / V: *boan~, boanta*, (reg) *bon~, bontă, ~dră* / Pl: ~de, (îva) ~nzi / E: mg **bunda**] **1** Haină lungă și largă de postav, îmblănită, purtată de bărbați. **2** (Reg) Blană mare făcută din piei de oaie, întrebuințată de țărani ca îmbrăcăminte de iarnă. **3** (Reg) Pieptar.

bundărete sm [At: BOCEANU, GL. / Pl: ~eți / E: nct] (Reg) **1** Burtă de animal. **2** Om mic și sprînten.

bunderăi smp [At: BORZA, D. 43 / E: nct] (Bot; reg) Ciolobot (*Centaurea spinulosa*).

bundesrat sn [At: DN³ / Pl: ? / E: ger **Bundesrat**] **1** (Înv) Adunare legislativă în imperiul german. **2** (Înv) Consiliu federal în Germania. **3** Reunire a puterii executive în Elveția.

bundestag sn [At: DN³ / E: ger **Bundestag**] Adunare legislativă în Germania.

bundeswehr sn [At: DN³ / P: ~ver / Pl: ? / E: ger **Bundes + wehr**] Armata Germaniei.

bundîță sf [At: LB / V: *bon~* / Pl: ~te / E: **bundă + -iță**] **1-2** (Șhp) **Bundă** (1) (mică) din piele de miel cu cusături Si: (reg) *bundric* (1-2), *bunduta* (1-2). **3 (Îc)** ~ta-vântului Plantă erbacee, cu flori violet-purpuri, care crește pe câmpuri, pe dealuri Si: (reg) *scorgoi, solovârvița* (*Phlomis purgens*).

bundră sf vz bundă

bundric sn [At: LIUBA-IANA, M. 19 / Pl: ? / E: **bundră + -ic**] (Reg) **1-2** **Bundiță** (1-2).

bunduc¹ sm [At: CHEST. II, 81/22 / Pl: ~uci / E: nct] (Reg) **1** Stâlp (de stejar). **2** Încheietură a bănelor la unghiurile casei.

bunduc² a, sm vz bondoc

bunduroi sm [At: CV, 1949, nr. 7, 34 / Pl: ~ / E: nct] Om mic și gras.

bundută sf [At: LB / Pl: ~te / E: *bundă* + -ută] 1-2 (Reg; şhp) Bundiță (1-2).

bunceica sf [At: PANȚU, PL.² / Pl: ~ici / E: cf srb *bunika*] (Bot; reg) 1 Sălbăție (*Lolium temulentum*). 2 Obsigă (*Avena sterilis*).

bunel sm [At: TDRG / Pl: ~ei / E: *bun* + -el] (Fam) Bunic (1).

buneță sf vz *bunețe*

bunețe sf [At: PALIA (1582), ap. GCR 538/10 / V: ~eață, ~tă / E: *bun* + -ețe] 1 (Reg) Bunătate (1). 2 (Reg) Binețe.

bungalov sn [At: DEX / V: (iuz) ~lov / Pl: ~uri / E: eg *bungalow*] Locuință (fără etaj) din lemn sau din împletitură de trestie înconjurată de terase.

burgariu sn vz *bulgariu*

bungeac sn vz *bunceag*

buget sn [At: (sec. XVI) CUV. D. BĂTR. I, 245 / V: *buget* / Pl: ~uri / E: alb *bunk* + -et] (Reg) Pădure deasă și întunecoasă.

bunghéală sf [At: BUL. FIL. IV, 140 / Pl: ~eli / E: *bunghi* + -eală] (Fam) 1 Pricepere. 2 Observare. 3 Supraveghere. 4 Descoperire. 5 Înțelegere. 6 Copiat¹ (la lucrările scrise școlare).

bunghi¹ sm vz *bumb*

bunghi² vr [At: BUL. FIL. IV, 140 / Pzi: ~ghesc / E: nct] (Fam) 1 A se pricepe la ceva. 2 A observa. 3 A supraveghea. 4 A descoperi. 5 A înțelege. 6 (Înv; arg; d. elevi) A copia pe ascuns (la lucrările scrise).

bunghi³ v vz *bumbi*

bunghini vr [At: DEX² / Pzi: ~nesc / E: nct] (Reg) A migăli.

bunghire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *bunghi²*] (Fam) 1 Pricepere. 2 Observare. 3 Supraveghere. 4 Descoperire. 5 Înțelegere. 6 (Arg) Copiere (la lucrările scrise școlare).

bunghi¹ sn [At: MDA ms / E: *bunghi²*] (Fam; rar) 1 Pricepere. 2 Observare. 3 Supraveghere. 4 Descoperire. 5 Înțelegere. 6 (Arg) Copiere (la lucrările scrise școlare).

bunghi², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *bunghi²*] (Fam) 1 Observat. 2 Supravegheat. 3 Descoperit. 4 (Înv; arg) Copiat.

bungineală sf [At: COMAN, GL. / Pl: ~eli / E: nct] (Reg) 1 Bunceag. 2 Împânzire a cerului cu nori, cu ceață.

bungini v vz *bugini*

bungiu sn [At: DA / V: *bunciuc* / Pl: ~uce, ~uri / E: nct] (Reg) Haină căptușită cu lână și cusută ca o plapumă.

bungoi sm [At: CHEST. VI, 27 / Pl: ~ / E: nct] (Reg) Insectă asemănătoare cu albina.

bungoiat sn [At: CHEST. VI, 19 / V: *bon~* / Pl: ? / E: *bungoi* + -at] (Reg) Băzâit¹ (al unei insecte).

bunguitură sf vz *băiguitură*

bunic sm [At: NEGRUZZI, S. I, 109 / Pl: ~ici / E: *bun* + -ic] 1 Tatăl tatălui sau al mamei Si: (fam) *bunel*. 2 (Lpl) Părinți părinților. 3 (Pex; lpl) Strămoși. 4 (Reg) Termen cu care se adresează cineva unui bărbat în vârstă.

bunică sf [At: NEGRUZZI, S. I, 109 / Pl: ~ici / E: *bun* + -ica] 1 Mama mamei sau a tatălui. 2 Termen cu care se adresează cineva unei femei în vârstă. 3 (Îlav) Pe când era ~a fată (mare) Demult.

bunicel, ~cea a [At: GORJAN, H. II, 143 / Pl: ~cei, ~cele / E: *bun* + -icel] 1-2 (Şhp) Care este (destul de) bun (1) Si: (af) *bunicica* (1-2).

bunicică af [At: CARAGIALE, S. 134 / Pl: ~cele / E: *bun* + -icică] 1-2 (Şhp) Bunicea (1-2).

bunicuță sf [At: VLAHUȚĂ, ap. TDRG / Pl: ~te / E: *bunic* + -uță] 1-4 (Şhp) Bunică (1-2) (dragă) Si: (fam) *buniță* (1-4).

bunioară av vz *bunăoară*

bunișor, ~oară a [At: DOSOFTEI, V. S. 166 / Pl: ~i, ~oare / E: *bun* + -ișor] 1-26 (Destul de) bun (1-3, 25-29, 32, 33, 40-42).

buniță sf [At: VLAHUȚĂ, ap. TDRG / Pl: ~te / E: *bun* + -iță] 1-4 (Fam; şhp) Bunicuță (1-4).

buni¹ sn vz *bont¹*

bunt² sn [At: DEX² / Pl: ~uri / E: pn, rs *бунт*] (Îvr) 1 Conspirație. 2 Răscoală.

buntaș sm vz *bontaș*

buntație sf [At: MARIAN, NU. 550 / A și: ~ție / Pl: ~ii / E: *bunt¹* + -ație] (Reg) Bont¹.

buntăzi v vz *buntuzui*

buntui vr [At: COMAN, GL. / Pzi: *buntui*, ~esc / E: *bunt²*] (Îvr) A (se) revolta.

buntușnic sm [At: DDRF / Pl: ~ici / E: rs *бунтушник*] (Rsm) Conjurat.

buntuzi vr [At: VAIDA / V: (mgm) ~tăzi / Pzi: ~esc / E: mg **bontozui*] (Mgm) 1-2 A buntuzui (1-2).

buntuzui vr [At: MARIAN, NA. 283 / V: ~tăzi / Pzi: ~esc / E: mg **bontozui*] (Mgm) 1 (C. i. lucruri aranjate) A deranja 2 (C. i. lucruri adunate) A risipi.

buntăr sm [At: COMAN, GL. / Pl: ~i / E: nct] (Reg) Vagabond.

bunut, ~ă a [At: SBIERA, P. 9 / Pl: ~i, ~e / E: *bun* + -ut] (Pfm) 1-2 (Destul de) bun (50). 3 (Îcs) ~-bunut Foarte bun.

bunzar sm vz *bonzar*

bunză sf [At: DA ms / Pl: ? / E: nct] (Reg) Scurteică.

buoare sf vz *boare*

buor sm vz *bour*

buorar sm [At: (a. 1742) IORGA, S. D. VI, 227 / Pl: ~i / E: *buor* + -ar] (luz) 1 Funcționar însărcinat cu încasarea dărilor asupra buților de vin. 2 Funcția buarului (1).

bupțar sm vz *boatcăr*

bur¹ sn [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: ? / E: *bură*] (Rar) Bură² (1).

bur², ~ă [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: eg *boer*] 1 sm (Lpl) Populație în Africa de Sud, urmasă a coloniștilor europeni (olandezi) stabiliți în secolul al XVII-lea. 2 smf, a (Persoană) care aparține acestei populații.

bură¹ vi [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: (3) ~ează / E: *bură²*] (Rar) A ploua mărunț și des Si: a *burnița*, (reg) a *burlita*.

bură² vr [At: DEX / Pzi: ~rez / E: fr *bourrer*] 1 A astupa cu un material special (argilă, nisip etc.) spațiul gol, neocupat de exploziv, dintr-o gaură de mină sau dintr-o sondă de minare. 2 A îndesa balastul sub traversele liniei de cale ferată.

bură³ vi [At: MINEIUL (1776) 189 2/2 / Pzi: ~rez / E: vsl *бoрpa*] (luz) A lupta.

buracă sf [At: CIHAC II, 34 / Pl: ? / E: *bură¹* + -aca] 1-2 (Îvr) Bură² (1) (mică). 3 (Reg) Negură groasă, deasă.

buraci sm [At: BORZA, D. 30 / Pl: ~ / E: nct] (Bot; reg) 1 Sfeclă (*Beta vulgaris*). 2 Cartof (*Solanum tuberosum*).

buracila sf [At: I. CR. II, 277 / Pl: ? / E: nct] (Reg) 1 Multime. 2 (Îs) Parale de ~ Bani aruncați degeaba.

buragă sf vz *barangă*

buraj sn [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *bourrage*] 1-2 Burare (1-2).

burană sf vz *bură¹*

burancă sf [At: PLOȘOR, V. O / Pl: ? / E: *bură²* + -anca] (Reg) Ceață deasă cu bură.

burancic sn vz *borangic*

burangic sn vz *borangic*

buranginc sn vz *borangic*

burangiu sn vz *borangic*

burare sf [At: DN³ / Pl: ~rări / E: *bură²*] 1 Astupare cu material special (argilă, nisip etc.) a spațiului gol, neocupat de exploziv, dintr-o gaură de mină sau dintr-o sondă de minare Si: *buraj* (1). 2 Îndesare a balastului sub traversele liniei de cale ferată Si: *buraj* (2).

burar¹ sn [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *burar*] Sită centrifugală pentru cernerea făinii în morărit.

burar² sn [At: DA / Pl: ~uri / E: *bură¹*] (Rar) Bură² (1).

burar³, ~ă a [At: DDRF / Pl: ~ați, ~e / E: *bură²*] 1 Acoperit cu bură² (2). 2 (Pan) Fără luciu.

buratec¹ sm vz *broatec*

buratec² sm [At: ALECSANDRI, T. 1752 / Pl: ~eci / E: *bură²* + *-atec*] (Buc) Bură² (1) mică.

buratic sm vz *brodac*

burazan sn vz *bolozan*

bură¹ sf [At: CORESI, PS. 125 / V: *buria*, *burană*, *borană* / Pl: ~re / E: vsi *буря*] Furtună.

bură² sf [At: MARDARIE, L. 2779 / Pl: ~re, ~ri / E: ns cf it *buriana*] 1 (Dob) complinit prin *de ploaie* Ploaie mărunță, deasă și scurtă Si: *burniță*, (rar) *bur*, *burat²* (2), (reg) *bureală*, *burla*, *burluță*, *burnă*. 2 (Reg: pex) Ceață. 3 (Reg: pan) Aburul care iese din mâncarea caldă. 4 (Reg: pex) Chiciură. 5 (Reg: pex) Promoroacă. 6 (Reg: pex) Polei. 7 (Reg) Dans țărănesc nedefinit mai îndeaproape. 8 (Reg) Melodie după care se execută bura (7). 9 (Reg) Instrument de pescărie nedefinit mai îndeaproape.

bură³ sf [At: ANTIPA, P. 313 / Pl: ~re / E: nct] (Reg) Cârlig cu coadă pentru prins peștii din năvod Si: *buret*.

bură⁴ sf [At: ALRM I/II, h. 415 / Pl: ~re / E: nct] (Reg) Pânză care se pune pe fața mortului.

bură⁵ [At: STOICA, VÎN. 4 / Pl: ~re / E: fr *bourre*] Dop de carton, păsă sau ceară, care se așază în cartuş pe pulbere.

burăi vi [At: NOVACOVICIU, C. B. / Pzi: *burăi*, ~esc / E: nct] (Reg) A suna.

burăiană sf vz *buruiană*

burăitoare sf [At: CHEST. IV, 43/29 / Pl: ~ori / E: *burăi* + *-toare*] (Reg) Cascadă.

burăniță sf vz *buruieniță*

burățacel sm vz *broțacel*

burăț sn [At: DA / Pl: ? / E: etm *bură²* + *crivăț*] (Trs) Ceață pe munți.

burău sn [At: JAHRESBER. III, 314 / Pl: nct / E: nct] (Reg: rar) Cascadă.

burbană sf vz *broboană*

burbău sn vz *bobou*

burbion sn [At: DN³ / P: ~bi-on / Pl: nct / E: fr *bourbillon*] Țesut alb, mortificat, care este partea centrală a furuncului Vz *tâtândă*.

burboană sf vz *broboană*

burbolnic sm vz *bobornic*

burbon sn [At: DN³ / E: eg *burbon*] Whisky fabricat în Statele Unite ale Americii.

burbonea sf vz *brobonea*

burbuleană sf [At: VÎRCOL, V. 90 / Pl: ~ene / E: nct] (Reg) Prună mare, cămoasă.

burbunecă sf [At: BORZA, D. 151 / Pl: ? / E: nct] (Bot; reg) Măcriș (*Rumex acetosa*).

burcas¹ sm [At: ALECSANDRI, ap. GHICA, S. 352 / Pl: ~i / E: *burcă¹* + *-as*] (Pop) Persoană care poartă burcă¹.

burcas², ~a [At: CAMILAR, N. I. 257 / Pl: ~i, ~e / E: *burcă²* + *-as*] 1 (Pop) a (D. oameni) Mâncăcios. 2 *sm* Copil mic.

burcă¹ sf [At: ALECSANDRI, ap. GHICA, S. 352 / Pl: ~rci / E: rs *бурка*] (Pop) Haină bărbătească Țesută din lână Cf *suman*.

burcă² sf [At: H II, 119 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Turtă de mălai coaptă pe vatră.

burceag sm vz *borceag*

burcoj sm vz *burcos*

burcos sm [At: JIPESCU, O. 51 / V: ~oj, ~cuș / Pl: ~i / E: mg *burkos*] (Îrg) Căine mișos.

burcui s [At: COMAN, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg) Urcior cu toarta ruptă, dar care mai poate fi folosit.

burculiță sf [At: BORZA, D. 29 / Pl: ~te / E: nct] (Bot; reg) Bănuți (*Bellis perennis*).

burcun sm [At: BORZA, D. 154 / A: nct / Pl: ~i / E: nct] (Bot; reg) Săriceică (*Salsola kali*).

burcuș¹ sm vz *burcui*

burcuș² sm [At: LB / Pl: ~i / E: mg *burkus*] (Mgmr) Prusac.

burcușesc, ~ească a [At: LB / Pl: ~ești / E: *burcuș²* + *-esc*] (Mgmr) Prusian.

burcușeste av [At: LB / E: *burcuș²* + *-este*] (Mgmr) Ca prusacii.

burcușoară sf [At: SBIERA, P. 282/37 / Pl: ~re / E: *burcă¹* + *-ușoară*] (Pop) 1-2 (Șhp) Burcă¹ (mică).

burcut sn vz *borcut*

burdabou sn [At: MARIAN, ap. DA / E: *burdă¹*] (Reg; îlav) De-a ~ul Peste cap.

burdac sn vz *bardac*

burdar sn vz *buhurdar*

burdă¹ sf [At: MARIAN, ap. DA / Pl: nct / E: pn *бурда*] 1 (Reg) Joc de copii, asemănător cu Țintarul. 2 (Buc; îe) A-i da cuiva ~da A învinge la burdă (1). 3-4 (Buc; îe; îlav) (A se da sau a se duce) de-a ~da (A se da sau a se duce) De-a berbeleacul.

burdă² sf vz *bujdă*

burdahan sn vz *burduhan*

burdăhănos, ~oasă a vz *burduhănos*

burdaos, ~oasă a vz *burduhos*

burde sm [At: BUGNARIU, N. / E: nct] (Reg) Persoană care are burta mare.

burdeos, ~oasă a vz *burduhos*

burdic sn [At: VICIU, GL. / Pl: ? / E: ns cf *bunda*] (Reg) Vestă femeiască din blănă de oaie.

burdicos, ~oasă a vz *burduhos*

burdigalian [At: DN³ / P: ~li-an / E: fr *burdigalien*] 1 *sn* Al doilea etaj al miocenului. 2 *a* Care aparține burdigalianului (1).

burdihos, ~oasă a vz *burduhos*

burdios, ~oasă a vz *burduhos*

burdizan sn vz *burduhan*

burdoi sn vz *burdii*

burducuță af [At: SBIERA, P. 321 / Pl: ~te / E: *burduh* + *-uță*] (Reg) Care este puțin bombată.

burduf sn [At: LB / V: *bor~*, *borduș*, ~duh, ~duj, ~duș, (reg) ~duv, ~ruc, ~rtuș / Pl: ~uri, (rar) ~e / E: nct] (Reg) 1 Peritoneul animalelor. 2 Vezica bovinelor. 3 (Pex) Pielea vezicii animalelor, care servea drept geam. 4 Stomac. 5 Sac primitiv confecționat din stomacul animalelor, folosit la păstrarea alimentelor. 6 Pungă laterală atașată la șa. 7 Parte a cimpoiului care se umflă cu aer. 8 (Pex) Cimpoi. 9 (Pex) Foale. 10 (Pan) Pânțec mare. 11 Partea convexă a semilunii. 12 Cutia de lemn a instrumentelor cu coarde, care produce rezonanța tonului. 13 Copil mic.

burdufos, ~oasă a vz *burduhos*

burduh sn vz *burduf*

burduhan sn [At: GRIGORIU-RIGO, M. / V: *bardah~*, *bărdăh~*, *bărdăh~*, *bărdiz~*, *burdăh~*, ~dizan] (Reg) 1 Burta animalelor. 2 (Pan) Pânțec mare (la om). 3 Stomac. 4 (Pex; îf *bărdahan*) Stomacul uscat al vitelor, folosit, înainte, ca geam pentru ferestrele caselor țărănești. 4 (La vite; îf *bărdahan*) Flămânzire.

burduhaș sn [At: SBIERA, P. 179 / Pl: ~i / E: *burduh* + *-aș*] 1-2 (Reg; șhp) Burduf (5) mic.

burduhani vt [At: DA / V: *bărdăh~*, *bărh~*, *borfani*, *borhăi*, *borh~* / Pzi: ~nesc / E: *burduhan*] (Reg) A spinteca (pentru a scoate măruntaiele).

burduhănos, ~oasă [At: LB / V: (reg) *bărdăh~*, *bărdăh~*, *bărdănos*, ~duvă~ / Pl: ~oși, ~oase / E: *burduhan* + *-os*] 1 *a* (Îrg) Burtos. 2 *af* (Pop; d. femei) Însărcinată.

burduhoia sf [At: PAMFILE, J. III / Pl: ~ / E: *burduh* + *-oia*] (Reg) 1 Vas de lemn pentru păstrarea vinului. 2 Conținutul unei burduhoiaie (1).

burduhos, ~oasă [At: NECULCE, ap. LET. II, 243/6 / V: *bărdăoasă*, *bordios*, ~daos, ~deos, ~dicos, ~dihos, ~dufos, ~duios, ~duos, ~ticos / Pl: ~oși, ~oase / E: *burduh* + *-os*] 1 (Îrg) *a* Burtos. 2 *a* (Pop; prt; d. femei) Însărcinată. 3 *sm* Tineri îmbrăcați în haine nemțești, evreiești, militare etc., în prima zi a postului Paștelui.

burduhoșel, ~ea a [At: DOSOFTEI, V. S. 42 / Pl: ~ei, ~ele / E: *burduhos* + *-el*] (Îvr) 1-2 Cu burtă (cam) mare.

burdui sn [At: H XI, 281 / V: ~doi / Pl: ? / E: lat **burdoneus*] (Reg) 1-2 Coardare la vioară (și cobză).

burduios, ~oasă a vz **burduhos**

burduj sn vz **burduf**

burduja sf [At: BORZA, D. 175 / Pl: ? / E: ns cf *burduj*] (Bot; reg) Otrătel de apă (*Utricularia vulgaris*).

burdujel snm vz **burdușel**

burdule sm [At: I. CR. IV, 122 / Pl: ? / E: ns cf *burduhan*] (Reg; art) Om burtos.

burduloi sn [At: H IX, 87 / Pl: ~oale / E: nct] (Reg) Buturugă.

burduos, ~oasă a vz **burduhos**

burduș sn vz **burduf**

burdușeală sf [At: DEX² / Pl: ~eli / E: *burduși* + -eală] 1-4 Burdușire (1-4).

burdușel sn [At: BIBLIA (1688), 269 / V: (reg) *bord-*, ~*ujel*, (inv) *bordușal* / Pl: ~ei, ~e / E: *burduș* + -el] 1-2 (Reg; șhp) Burduf (mic).

burduși [At: CARAGIALE, T. I, 44 / V: *bor-*, ~*uji*, ~*doși* / Pzi: ~*yesc* / E: *burduș* + -i] (Reg) 1 vt A umple ceva până la refuz. 2 vt (Fig) A bate tare pe cineva. 3 vr A se umfla ca un burduf (1). 4 vr (D. fructele răSCOapte) A se strica.

burdușire sf [At: DEX² / Pl: ~ri / E: *burduși*] (Reg) 1 Umplere până la refuz Si: *burdușeală* (1). 2 Bătaie zdravănă Si: *burdușeală* (2). 3 Umflare până la refuz Si: *burdușeală* (3). 4 (Reg) Stricare a fructelor răSCOapte Si: *burdușeală* (4).

burduv sn vz **burduf**

burduvănos, ~oasă a vz **burduhănos**

bureală sf [At: DA / Pl: ~eli / E: *bura*² + -eală] (Rar) Bură² (1).

burean sm vz **buruiană**

burechiță sf vz **burețiță**

burechiușă sf [At: MARIAN, S.R. I, 163 / Pl: ~se / E: ctm *burete* + *urechiușă*] (Reg) Prăjitură din aluat, de forma unui burete mic Si: (reg) *burechiușcă*.

burechiușcă sf [At: MARIAN, S.R. I, 163 / Pl: ? / E: *burechiușă* + -că] (Reg) Burechiușă.

bureciom sm [At: MARIAN, I. 588 / Pl: ~i / E: *burete* + -ior] 1-2 (Șhp) Burete (1) (mic) Si: (reg) *buretel* (1-2). 3 (Reg; ic) ~i-de-rouă Ciupercă comestibilă din familia agaricaceelor, care crește în locuri umede, cu pălărie membranoasă, ovală, striată, de culoare roșie-gălbui Si: (reg) *burete-de-rouă* (*Coprinus micaceus*). 4 (Bot; reg) Bureți-de-iarbă (*Marasmius alliaceus*). 5 (Bot; reg) Bureți-de-rouă (*Marasmius oreades*). 7 (Bot; reg) Bureți-de-iarbă (*Marasmius scorodonnis*).

burelet sm [At: DEX² / V: *burlet* / Pl: ~eți / E: fr *bourrelet*] 1 Cută a pielii la extremitatea membrilor animalelor care au rolul de a forma unghiile sau copitele. 2 (Îf *burlet*) Șnur gros din bumbac, cauciuc, material plastic, hârtie gudronată sau lemne metalice pus la uși, ferestre pentru a împiedica pătrunderea frigului.

bureniță sf vz **buruieniță**

buret sn [At: DEX / Pl: ? / E: fr *bourrette*] 1 Fir de mătase naturală, gros și neregulat, obținut prin macerarea specială a unor gogoși. 2 Țesătură de mătase fabricată din buret (1). 3 (Pex) Țesătură din bumbac cu fir gros, noduros și poros.

burete sm [At: TETRAEV. (1574) 252 / Pl: ~eți / E: lat **boletis*] 1 Nume generic dat unor ciuperci Si: *spongie*. 2 (Pfm; ie) Doar n-am mâncat ~eți nebuni Doar n-am înnebunit! 3 (Reg; ic) ~acru (sau ~iute, ~amar, ~galben, ~eți-albi, ~eți-de-spin, ~eți-lucii, ~eți-usturoi, ~eți-vineti) Ciupercă comestibilă, care crește în pădure vara și toamna, cu pălăria alb-gălbui, cu piciorul alb, gros, scurt și cărnos, cu carne albă și piperată Si: (reg) *coreani*, *hulubițe*, *iutani*, *iutari*, *iutai*, *iutișori*, *lăptuca*, *usturoi*, *pâinea pădurii*, *piperus*, *râscov* (*Lactarius piperatus*). 4 (Reg; ic) ~bălos Ciupercă necomestibilă *Hygrophorus eburneus*. 5 (Reg; iac) Ciupercă necomestibilă care crește pe pământ, în pădurile de brad și de fag, cu miros neplăcut, cu pălărie galben-roșietică, cu piciorul alb, gros, plin, cu carne albă, grețoasă (*Russula foetens*). 6 (Reg; ic) ~bubos (sau ~pestrit) Ciupercă toxică *Amanita pantherina*. 7 (Reg; ic) ~crăiesc (sau ~domnesc)

Ciupercă necomestibilă *Bolbitius vitellinus*. 8 (Reg; ic) ~de bubă, ~domnesc (sau ~de inimă, ~pucios, ~puturos) Ciupercă necomestibilă *Phallus impudicus* Si: (reg) *boțiți*, *bozur*, *ciupercă bubii*. 9 (Reg; ic) ~de-casă (sau ~de-pivniță) Ciupercă necomestibilă care crește în locuri umede și întunecoase, spongioasă Si: (reg) *ciupercă de casă* (*Merulius lacrymans*). 10 (Reg; ic) ~de-conopidă (sau ~eți-de-verețită) Ciupercă comestibilă *Romaria colloroides* Si: (reg) *creasta cocoșului*, *crețișoară*, *curalice*, *laba mâței*, *laba ursului*. 11 (Reg; ic) ~de-mesteacăn Ciupercă necomestibilă care crește în pădure, pe pământ, cu pălărie cărnoasă, de culoarea scorțișoarei, cu picior gros, cu carne parfumată (*Cortinarius cinnamomeus*) Si: (reg) *pânișoare*, *ciuculem*, *ciuculați*, *ciuculeți*. 12 (Reg; ic) ~de-nuc Ciupercă necomestibilă *Polyporus squamosus* Si: (reg) *pastrăv*. 13 (Reg; ic) ~de-prund (sau ~de-rouă, ~pestrit) Ciupercă comestibilă care crește în pădure, cu pălărie galben-brună, cu carne albă, cu gust amar (*Collybia esculenta*) Si: (reg) *peștiță*. 14 (Reg; ic) ~de-soc Ciupercă necomestibilă *Auricularia auricularia-judae* Si: *drehle*. 15 (Reg; ic) ~de-spin Ciupercă comestibilă *Russula alutacea* Si: *pânișoară*, *vinețică*. 16 (Reg; iac) Ciupercă comestibilă *Russula grisea* Si: (reg) *vinețele*, *vinețică*. 17 (Reg; ic) ~de-stejar (sau ~de-goron) Ciupercă necomestibilă *Daedalea quercina* Si: *iască*. 18 (Reg; iac) Ciupercă comestibilă, care crește pe trunchiurile arborilor, cu pălărie roșie Si: (reg) *burete roșu de stejar*, *limba bouului*, *pastrăvi roșii de stejar* (*Fistulina hepatica*). 19 (Reg; ic) ~domnesc (sau ~crăiesc) Ciupercă comestibilă *Tricholoma equestre*. 20 (Reg; ic) ~dulce Ciupercă comestibilă care crește în pădurile de fag sau de brad, cu pălăria roșcat-aurie și cu carne albă, gustoasă, parfumată și care conține un suc alb, dulceag (*Lactarius volenus*) Si: (reg) *lăptuca*, *pânișoare*, *râscov*, *vinețică*, *vinețică cu lapte*. 21 (Reg; ic) ~roșu Ciupercă necomestibilă *Hygrophorus coccinus*. 22 (Reg; iac) Ciupercă necomestibilă *Hygrophorus niveus*. 23 (Reg; iac) Plantă erbacee care crește spontan, cu tulpina și frunzele acoperite cu peri lungi, vâscoși, cu frunze lungi și ovale, cu flori galbene cu pete violet Si: (reg) *măslărită* (*Hygrophorus niger*). 24 (Reg; ic) ~serpesc Ciupercă comestibilă cu pălăria mamelonată, cu piciorul înalt, fistulos și cu carne albă, plăcut mirositoare Si: (reg) *pălăria șarpelui* (*Lepiota procera*). 25 (Reg; ic) ~tepos Ciupercă comestibilă, care crește în pădurile de fag și de brad, cu pălăria ruginie, care prezintă țepi pe partea concavă și cu carne albă Si: (reg) *flocosel* (*Hydnum repandum*). 26 (Reg; ic) ~vânăt Ciupercă comestibilă care crește în pădure, de culoare violet, cu pălăria cărnoasă și piciorul pârșos *Cortinarius violaceus*. 27 (Reg; ic) ~le-calului Ciupercă necomestibilă *Coprinus macrorrhizus*. 28 (Reg; ic) ~le-cerbilor Ciupercă necomestibilă, care crește și la lumină, de formă sferică, galben-citron, cu carne albă, marmorată sau albăstruie și cu miros neplăcut Si: (reg) *bășina-porcului* (*Scleroderma aurantiacum*). 29 (Reg; ic) ~le-oilor Ciupercă comestibilă *Polyporus ovinus*. 30 (Reg; iac) Ciupercă comestibilă care crește pe mușchi în pădurile de fag și brad, rigidă, cărnoasă, albă și plăcut mirositoare (*Polyporus confluens*). 31 (Reg; ic) ~le-vacii Ciupercă comestibilă care crește în păduri, în regiunea alpină, cu pălăria galben-roșietică și care secretă un suc alb, dulce-acrișor (*Lactarius subdulcis*). 32 (Reg; ic) ~eți-călugărești Ciupercă comestibilă care crește pe trunchiul stejarilor cu pălării numeroase, brun-cenușii, imbricate și reunite prin pedicule într-un singur trunchi, cu carne albă, plăcut mirositoare (*Polyporus frondosus*). 33 (Reg; ic) ~eți-de-fag Ciupercă comestibilă *Dryodon crinaceus* Si: (reg) *buzdugă*, *nitorcă-sură*, *pastrăvi*. 34 (Reg; ic) ~de-iarbă (sau ~de-pajiște) Ciupercă necomestibilă *Marasmius alliaceus* Si: (reg) *bureciom*, *ciocarti*, *ciuciulași*, *cocârle*. 35 (Reg; ic) ~eți-de-mesteacăn Ciupercă necomestibilă *Placodes betulinus*. 36 (Reg; ic) ~eți-de-rouă Ciupercă comestibilă, care crește pe bălegar, cu pălăria conic-cilindrică roșie-brună Si: (reg) *bureavi*, *cuișoare* (*Marasmius oreades*). 37 (Reg; iac) ~eți-de-spin Ciupercă comestibilă, care crește în pădurile de fag și de stejar, cu pălăria cărnoasă, roșie-violetă, cu piciorul neted, alb sau roz, cu carne dulce și plăcut mirositoare Si: (reg) *pânișoare* (*Russula lepida*). 38 (Reg; ic) ~eți-de-verețită (sau ~cret, ~de-conopidă) Ciupercă comestibilă, care crește în pădurile de fag și de brad, cu tulpina cărnoasă, neregulată, alburie, ramificată inegal, cu carne suculentă Si: (reg) *barba*

caprei, creasta cocosului, mărgean, opintic, rămurele (Romaria botrytis). 39 (Reg; îc) ~**eti-lucii-tigănești** Ciuperca necomestibilă *Hygrophorus niveus*. 40 (Reg; îc) ~**eti-pestriți** (sau ~**pipărat**, ~**veninos**, ~**șarpelui**, ~**eti-serpești**) Ciuperca toxică *Amanita muscaria* Si: (reg) *muscar*, *muscariu*, *palaria șarpelui*, *pistrit*, *prostia calului*. 41 (Reg; îc) ~**eti-popești** (sau ~**grăși**) Ciuperca toxică *Boletus calopus* Si: (reg) *ghebe*, *hribe*. 42 (Reg; îc) ~**vinete** Ciuperca comestibilă *Russula cyanoxantha*. 43 (îc; lpl) ~**de-mare** Încrângătură de nevertebrate marine, fixate de stânci, cu formă variată și cu scheletul constituit din spicule și bastonașe silicioase sau calcaroase (*Spongiarla*). 44 (Lsg) Animal din această încrângătură. 45-46 Scheletul poros al acestui animal (sau obiect sintetic similar) care, având capacitate mare de absorbție, este folosit la șters și la spălat.

burețieră sf [At: DEX² / Pl: ~**re** / E: **burete** + **-iera**] Cutiută cu un burete ud.
burețiță sf [At: MARIAN, NU. 236 / V: ~**echiță**, ~**echiță** / Pl: ~**te** / E: **burete** + **-iță**] (Reg) Colțunași foarte mici, în formă de burete (1) sau de urechiușă Si: (reg) **burețel** (3).

buretos, ~**oasă a** [At: DEX² / Pl: ~**oși**, ~**oase** / E: **burete** + **-os**] 1 (Rar) Care are proprietatea de a suga lichidele. 2 Spongios.

burețel sm [At: TDRG / Pl: ~**ei** / E: **burete** + **-el**] 1-2 (Reg; șhp) Burete (1) (mic) Si: **bureciur** (1-2). 3 Colțunași foarte mici în formă de burete (1) sau de urechiușă Si: (reg) **burețiță**.

bureză sf [At: DEX / Pl: ~**ze** / E: fr *bourreuse*] Mașină de lucru pentru îndesarea balastului sub traverse.

burfaș sm vz **borfaș**

burfe sfp vz **boarfe**

burfete sm [At: REV. CRIT. III, 91 / Pl: ~**eti** / E: ns cf *burduf*] (Reg) Copil dolofan.

burfeu sn vz **bulfu**

burfui vt [At: DAMÉ, T. / Pzi: ~**uesc** / E: ns cf *borhai*, *horfai*] (Reg) A face prima prașilă a porumbului.

burfuială sf [At: DAMÉ, T. / Pl: ~**ieli** / E: **burfui** + **-ala**] (Reg) Prima prașilă a porumbului.

burg sn [At: DA / Pl: ~**uri** / E: fr *bourg*] (Frm) 1 Castel medieval. 2 Așezare fortificată cu caracter militar sau administrativ. 3 Oraș medieval. 4 (Pex) Oraș vechi.

burgadă sf [At: DA / Pl: ~**de** / E: fr *bourgade*] (Frm) Târgușor.

burghez, ~**a** [At: CARAGIALE, N. 103/4 / Pl: ~**i**, ~**e** (și sm) ~**ei** / E: it *borghese*] 1-2 a Creat de burghezie (1-2). 3-4 a Referitor la burghezie (1-2). 5-6 a Caracteristic burgheziei (1-2). 7 smf Persoană care aparține burgheziei (1) Si: (rsm; iuz) **burjui**. 8 a (Îla; d. revoluții, mișcări sau regimuri) ~**o-democratic** Care urmărește lichidarea completă a relațiilor feudale. 9 a (Îla; d. un regim politic) ~**o-moșieresc** În care burghezia și moșierimea își împart puterea politică. 10 a (Îla) Mic ~**a** Care aparține micii burghezii (3). 11 a (Îal) Referitor la mica burghezie (3). 12 smf (Îs) Mic ~**a** Persoană care face parte din mica burghezie (3) Si: (rsm) **burjui**. 13 smf (Pex; îas) Persoană cu vederi înguste Si: *filistin*. 14 smf (luz) Capitalist. 15 smf (În orânduirea feudală) Târgoveț.

burghezi vr [At: DEX² / Pzi: ~**zesc** / E: **burghez** + **-i**] (Rar) A se îmburghezi.

burghezie sf [At: BĂLCESCU, M. V. 10/25 / Pl: ~**ii** / E: it *borghesia*] 1 Clasă socială alcătuită din proprietarii individuali ai principalelor mijloace de producție Si: (rar) **burghezime** (1). 2 (În orânduirea feudală) Locuitorii de la târguri și orașe Si: (rar) **burghezime** (2). 3 (Îs) Mica ~**a** Categorie socială situată între burghezie și proletariat, formată din mici proprietari și comercianți.

burghezime sf [At: MAIORESCU, CR. III, 118/24 / E: **burghez** + **-ime**] 1 (Rar) Burghezie (1). 2 (Rar) Burghezime (2). 3 Multime de burghezi (13). 4 Multime de orașeni.

burghia vt [At: MARIAN, S.R. II, 1 / Pzi: ? / E: **burghiu** + **-a**] (Reg) A sfredeli.

burghias [At: MAT. FOLK. 36 / V: **burghies** / P: ~**ghi-a** / Pl: (1-2) ~**e**, (3) ~**i** / E: **burghiu** + **-as**] (Reg) 1-2 sn (Șhp) Burghiu (1) (mic). 3 sm (Reg) Insectă mică, maronie, cu peri cenușii, care-și depune ouăle în fructele necoapte Si: *prunar*, (reg) *firezar* (*Rynchites cupreus*).

burghidău sn vz **birghidău**

burghie sf vz **burghiu**

burghiere sf [At: DEX² / Pl: ~**ri** / E: **burghia**] (Reg) Sfiredelire cu burghiu.

burghies sn, sm vz **burghias**

burhai sn [At: VICIU, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg) 1 Ceată. 2 Ploaie mărunță.

burhala sf [At: COSTINESCU / Pl: ? / E: ns cf *burhai*] (Reg) Ploaie mărunță din păclă.

burhăială sf [At: H XI, 320 / Pl: ~**ieli** / E: **burhai** + **-ială**] (Reg) Umezeală din ceața ce se lasă pe pământ.

burghiu sn [At: H I, 315 / V: ~**ghie** sf / E: tc **burgü**] (Reg) 1 Unealtă ascuțită de oțel, în formă de spirală, care, prin mișcări de înșurubare, servește la găurirea cilindrică a materialelor Si: *sfredel*, (reg) *pretcar*, *spitel mic*. 2 (Ast; reg) Sfredelul mic.

burghiut sn [At: DA / P: ~**ghi-ut** / Pl: ~**e** / E: **burghiu** + **-ut**] (Reg) 1-2 (Șhp) Burghiu (1) (mic).

burgrav sm [At: DA / Pl: ~**i** / E: fr *burggrave*] 1 Comandantul militar al unei cetăți din Germania evului mediu. 2 Funcția de burgrav (1).

burgraviat sn [At: DN³ / P: ~**vi-at** / Pl: ~**e** / E: fr *burgaviat*] 1 Funcție de burgrav. 2 Perioadă de timp cât cineva este burgrav.

burgund, ~**a** [At: DEX-S / Pl: ~**nzi**, ~**e** / E: *Burgundia*] 1 smf Persoană din Burgundia. 2 a Din Burgundia.

burgunda sf [At: BORZA, D. 30 / Pl: ~**de** / E: nct] (Bot; reg) Sfecă (Beta vulgaris).

burgundici sm [At: BORZA, D. 30 / Pl: ~**e** / E: nct] (Bot; reg) Sfecă mangold (Beta vulgaris varianta cicla).

buria sf vz **bură**¹

buriaș sn [At: PAMFILE, J. III / P: ~**ri-ac** / Pl: ~**ace** / E: **buria** + **-ac**] (Reg) 1 Vas de lemn pentru vin Si: (reg) **burias**. 2 Conținutul unui buriaș (1).

buriană sf vz **buruiana**

buriaș sn [At: COSTINESCU / P: ~**ri-a** / Pl: ~**e** / E: **buria** + **-aș**] 1-2 (Reg; șhp) Buria (1) (mic).

buric sn [At: DOSOFTEI, V. S. 99 / Pl: ~**ice**, (rar) ~**uri** / E: lat **umbilicus* (= *umbilicus*)] 1 Cordonul ombilical prin care fătul primește hrană din corpul mamei. 2 Cicatrice rămasă în mijlocul abdomenului după căderea cordonului ombilical Si: *ombilic*. 3 (Fig) Centru. 4 (Îs) ~**ul pământului** Centrul pământului. 5 (Reg; gmt; îas) Om mic. 6 (Îe) A se crede ~**ui pământului** A se crede cel mai important dintre toți. 7 (Pfm; îe) A dansa din ~**a** A dansa mișcând din abdomen și mijloc 8 (Pan; îs) ~**ul degetului** Vârful degetului. 9 (Reg; îs) ~**ul morii** Locul unde roata mare a morii își sprijină capătul exterior. 10 (Reg; îc) ~**ul-apei** Plantă erbacee cu flori mici, albe sau roșietice (*Hydrocotyle vulgaris*) Si: (reg) *umbreluță-de-apa*. 11 (Bot; reg; îc) ~**ul-Vinerei** Părul-fetei (*Adiantum capillus-veneris*). 12 (Bot; reg; îc) ~**ul-pământului** Muma-pădurii (*Latharea squamaria*). 13 (Bot; îc) ~**ul-boului** Plantă cu flori albe și multe rămurele, folosită în vindecarea tăieturilor.

burica¹ [At: LB / V: *bârâca*, *îmburica* / Pzi: ? / E: *aburca* (pad) + *buric*] 1 (Reg) vt A ajuta pe cineva să se urce într-un pom. 2 vt A se cățăra într-un pom. 3 vr (Pgn) A se cățăra. 4 vr (Pad *buric*) A-și scoate burta înainte.

burica² vt [At: DA ms / Pzi: ~**ichez** / E: *buric*] A tăia ombilicul fătului la naștere Si: a moși.

buricar sn [At: ȘEZ. VIII, 88 / Pl: ~**e** / E: *buric* + **-ar**] (Reg) Cuțit (stricat) cu care tăia moașa buricul (1) nou-născuților.

buricaș sn [At: TDRG / Pl: ~**e** / E: *buric* + **-aș**] 1-2 (Șhp) Buric (2) (mic). 3 (Reg) Cuțit ieftin cu plăsele de lemn.

buricat, ~**a** [At: ANON. CAR. / Pl: ~**ați**, ~**e** / E: *buric* + **-ar**] (Reg) Umflat.

buricel sn [At: DAMÉ, T. 10 / Pl: ~**e** / E: *buric* + **-el**] 1-2 (Pfm; șhp) Buric (2) (mic).

burica sf [At: ȘEZ. VI, 171 / Pl: ? / E: *bură*² + *-icică*] 1-2 (Reg; șhp) Bură² (1) (scurtă).

buricos, ~oasă a [At: DA / Pl: ~oși, ~oase / E: **buric** + -os] (Pfm) 1-2 Cu buricul (sau burta) mare.

burie sf [At: ANON. CAR. / Pl: ~ii / E: **buriiu**] (Îrg) 1 Vas în care curge țuica la distilare. 2 Conținutul unei burii (1).

buriiu sn [At: LIUBA - IANA, M. 99 / Pl: ~ie, ~ii / E: bg **буряхъ**] 1 (Îrg) Butoiaș cu capacitatea de peste 100 l în care, în gospodăriile țărănești, se păstrează băutura sau oțetul. 2 (Pop; îe) A lega pe cineva ~ A lega cobză pe cineva, în poziție ghemuită.

burgui sm [At: DEX² / Pl: ~ / E: rs **буржуй**] (Rsm; iuz) 1 Burghez (7). 2 Mic burghez (12).

burlac¹ [At: MARIAN, NU. 4 / V: ~ag / Pl: ~aci / E: nct] 1-2 sm, a (Bărbat) necăsătorit. 3-4 sm, a (Reg) (Bărbat) văduv.

burlac² sn [At: VAIDA / Pl: ? / E: nct] (Reg) 1 Butoi. 2 Conținutul unui burlac² (1).

burlag sm vz **burlac¹**

burlan sn [At: SANDU-ALDEA, A. M. 56 / Pl: ~e / E: nct] 1 Tub de fontă, ceramică sau beton folosit în canalizare. 2 Țeavă prin care se scurge apa de pe acoperișurile caselor. 3 Jgheab de lemn sau de tablă prin care se scurge apa din izvoare sau din cișmele. 4 Coloană cilindrică din tablă sau ceramică prin care se elimină fumul din sobă Cf **coș**, **horn**.

burla sf [At: LM / Pl: ~le / E: ns cf **bură**] (Reg) Bură² (1).

burlăcarit sn [At: DA / Pl: ? / E: **burlac** + -arit] 1-2 (Rar) Burlăcie (2-3).

burlăcesc, ~ească a [At: DA / Pl: ~ești, ~ește / E: **burlac¹** + -esc] 1-2 Caracteristic burlacilor (1, 3).

burlăcește av [At: DA / E: **burlac¹** + -ește] (Rar) 1-2 Ca burlacii (1, 3).

burlăci vi [At: MARIAN, NU. 11 / Pzi: ~cesc / E: **burlac¹** + -i] (Pfm) 1-2 A duce viață de burlac¹ (1-2).

burlăcie sf [At: CREANGĂ, P. 142 / Pl: ~ii / E: **burlac** + -ie] (Pfm) 1 Starea de burlac¹ (1) Si: (rar) **holteie**. 2 Viață de burlac¹ (1) Si: (rar) **burlăcarit**, **holteie**. 3 Văduvie.

burlău sm [At: DEX² / Pl: ? / E: nct] (Rar) Muscă artificială la pescuit.

burlesc, ~ă a [At: MAIORESCU, CR. II, 390 / Pl: ~ești / E: fr **burlesque**] Care este de un comic exagerat, cu accente triviale.

burlet sn vz **burelet**

burletic sm [At: GRAIUL I, 242 / Pl: ~ici / E: ns cf **burlac¹**] (Reg) 1 Ajutor de cioban. 2 (Rar; lpl) Ciobani tineri.

burlinc¹ sm [At: LB / V: **brul-** / Pl: ~nci / E: ger **Brelenk**] 1 Purcel înțârcat. 2 Purcel grasuț.

burlinc² sn [At: VICIU, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg) 1 Vas în care se păstrează brânza pe timp de iarnă. 2 Conținutul unui burlinc² (1).

burlincăș sm [At: DA / Pl: ~i / E: **burlinc²** + -aș] (Reg) 1-4 (Șhp) Burlinc² (1-2) mic Si: (reg) **burlincuț** (1-4).

burlincuț sm [At: DA / Pl: ~i / E: **burlinc²** + -uț] (Reg) 1-4 (Șhp) Burlinc² (1-2) mic Si: **burlincăș** (1-4).

burloi sn [At: DA / Pl: ~oale / E: nct] (Reg; rar) 1 Urcior de pământ, cu găurele la gură și prevăzut cu o supapă pe toartă, din care se soarbe lichidul. 2 Conținutul unui burlinc (1).

burlui sn [At: I. IONESCU, P. 253 / Pl: ? / E: nct] Lemn de grosimea vranei butoiului cu orificiul în vârf, pus când fierbe vinul.

burmă sf [At: HODOȘ, P. P. 56 / Pl: ~me / E: srb **burma**] (Reg) Verighetă.

burnă¹ sf [At: LM / Pl: ~ne / E: ns cf **bură²**] (Reg) Bură² (1).

burnă² sf vz **bârână**

burnete sfp vz **brâneț**

burnița vi [At: DELAVRANCEA, S. 107 / Pzi: ~tează / E: **burniță**] A bura¹.

burnița sf [At: PONTBRIANT, D. / V: (reg) **bar-**, **bâr-** / Pl: ~e / E: **bură²** + -nița] Bură² (1).

burnujel sn [At: I. CR. III, 261 / Pl: ~e / E: **burnuz** + -el] (Pop) Cojocel.

burnuz sn [At: CRĂINICIANU, ap. ȘIO / Pl: ~e, ~uri / E: tc **burnuz**] 1 (Pop) Manta largă cu glugă. 2 (Bas) Scurteică purtată de femei. 3 (Mol)

Pieptar din piele de cârlan, cusut cu flori și fluturi. 4 (Litr) Manta de lână albă sau neagră, cu glugă, purtată de arabi.

bursa¹ sf [At: MAIORESCU, D. I, 466 / Pl: ~se / E: fr **bourse**] 1 Alocație bănească (lunară) acordată de stat, de o instituție etc. unui elev sau student pentru acoperirea cheltuielilor de studii. 2 Întreținere gratuită acordată de stat sau de o instituție unui elev sau unui student.

bursă² sf [At: IORGA, C. I. I, 33 / Pl: ~se / E: fr **bourse**] 1 (Ecn) Instituție în care se negociază hârtii de valoare și valută și unde se desfășoară tranzacții de mărfuri. 2 (Îe) A **juca la ~ă** A cumpăra și a revinde efecte de bursă² (1) pentru a realiza un venit în urma urcării sau scăderii lor. 3 (Îs) ~sa **neagră** Comerț clandestin. 4 (Îs) ~sa **muncii** Instituție care înregistrează cererile de lucru și oferă locuri de muncă.

bursănesc, ~ească a vz **bărsănesc**

bursier¹, ~ă a [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr **boursier**] 1-4 (Elev sau student) care beneficiază de o bursă¹ (1-2).

bursier², ~ă a [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr **boursier**] 1 Privitor la bursă² (1). 2 Care ține de bursă² (1).

bursuc sm [At: H II, 240 / Pl: ~uci / E: tc **borsuk**] 1 Viezure (*Meles meles*). 2 (Fig) Om leneș și gras. 3 Marmotă (*Marmota*). 4 (Fig) Om retras, ursuz.

bursuca vr [At: ȘINCAI, HR. 200/26 / V: **bursurca** / Pzi: ~uchez / E: **bursuc** + -a] (Pfm) 1 A se îmbufna. 2 A se înfuria.

bursucă sf [At: DA / Pl: ? / E: **bursuc**] 1 Femela bursucului (1). 2 (Reg) Plantă mică, păroasă, cu flori violet, în formă de spic (*Barbisia alpina*).

bursucel sm [At: DA / Pl: ~ei / E: **bursuc** + -el] 1-2 (Șhp) Bursuc (1) mic. 3 (Fig) Ființă mică și durdulie.

bursuci vr [At: DA / Pzi: ~cesc / E: **bursuc** + -i] (Pfm) 1 A se îmbufna. 2 A se înfuria.

bursucos, ~oasă a [At: GCR I, 350 / Pl: ~oși, ~oase / E: **bursuc** + -os] (Rar) Care este scund și îndesat.

bursumfla v vz **bosumfla**

bursune sfp [At: PAMFILE, I. C. 382 / V: **borsină** / E: nct] (Reg) Rugină roșu-portocalie, cu pete strălucitoare, întâlnită la munte, pe păraie, dar și pe ape stătătoare, folosită la fabricarea vopselei negre.

burtă sf [At: PANN, E. II, 103 / V: **bârta** / Pl: ~rți / E: net] 1 (Pop) Abdomen. 2 (Îs) **Ciorba de ~** Ciorbă făcută din stomac de vită. 3 (Pfm; îe) A **sta cu ~a la soare** A sta degeaba. 4 (Îs) ~ **de popă** Persoană care bea și mănâncă mult. 5 (Fig) Partea bombată, proeminentă a unui obiect. 6 (Reg; îe) ~a **gâștii** Iarbă mărunță și foarte moale.

burtăverde smi [At: DEX² / E: **burtă** + **verde**] (Înv; irm) 1 Burghez (7). 2 Persoană insensibilă la valorile culturale Si: **filistin**. 3 Om leneș și indolent. 4-5 Șorț sau brâu verde purtat de negustori.

burtăverzime sf [At: DA / E: **burtăverde** + -ime] (Înv; irm) 1 Burgezime. 2 Negustorime.

burte sm [At: REV. CRIT. III, 91 / V: ~ea / E: **burtă**] (Înv; pfm) Persoană mănăcioasă cu burta mare.

burtea sm vz **burte**

burteș a [At: DA / Pl: ~i / E: **burtă** + -eș] (Înv; pfm) Care mănâncă mult și are burtă.

burtical sn [At: H XIV, 73 / Pl: ? / E: **burtică** + -al] (Reg) 1 Pieptar. 2 (Lpl) Tobă. 3 (Pgn; lpl) Mezeluri preparate din porc.

burtică sf [At: DA / Pl: ~ici / E: **burtă** + -ica] (Pop) 1-2 (Șhp) Burtă (1) mică Si: **burticică**.

burticică sf [At: DA / Pl: ~cele / E: **burtă** + -icică] (Pop) 1-2 (Șhp) Burtă (1) mică Si: **burtică**.

burtos, ~oasă a [At: H IV, / V: **bor-**, ~oasă / Pl: ~oși, ~oase / E: **burtă** + -os] (Pop) Care are burtă mare.

burtucal sn [At: REV. CRIT. III, 91 / Pl: ~e / E: ger **Portugal**] 1 Pânză groasă. 2 (Lpl) Intestine de animal.

burtucă sf [At: DA / V: ~tucan / Pl: ? / E: ns cf **borta**] (Reg) Gaură practică în gheață Si: **copcă**.

burtucănos, ~oasă a [At: DA / Pl: ~oși, ~oase / E: **burtucă** + -ănos] (Pop) Burduhănos.

burtuhănos, ~oasă a vz *burduhănos*

burtuleag sm [At: H IX, 83 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Butoi de 5-10 vedre.

burugă sf [At: DA / Pl: ~ugi / E: *burău* + *-ugă*] (Reg) Cascadă.

buruiian sm vz *buruiiană*

buruiiană sf [At: N. TEST (1648), ap. GCR II, 171 / V: *burean* sms, *buriană* (P: ~ri-a~) sf, *burian* (P: ~ri-an) sms, (inv) *burăiană* sf, (sg refăcut după pl) *buruiian* sms (P: ~u-ian) / Pl: ~ieni și (inv) ~iene / E: rs *бурьян*] 1 (loc floare) Orice plantă erbacee care crește spontan (exceptând iarba). 2 (Prc) Plantă sălbatică care crește printre cele cultivate, năpădindu-le și care trebuie să fie plivită sau prășită Cf *balarie*. 3 (Reg; îs) ~rea sau de *stricăciune* Plantă otrăvitoare și nefolositoare. 4 (Reg; îs) ~de leac sau ~lecuitoare, *tamaduitoare* Plantă medicinală. 5 (Pfm; îe) A fi crescut în ~ienile-dracului A fi certăreț și nemulțumit. 6-7 (Csc) Vegetația (de pe fundul lacurilor, râurilor etc. sau) care plutește la suprafața apelor. (Reg) 8 (îc) ~albă (sau *buruieni-albe*) Albită (*Alyssum calycium*). 9 (îc) ~ientă-albă, ~pentru durere de ochi Plantă *Euphrasia stricta*. 10 Plantă *Saponaria officinalis*. 11 (îc) ~amară Amărăluță. 12 (îc) ~na-apucatului (sau ~na-gălbînării, ~de-cinci-degete) Plantă *Potentilla recta*. 13 (îc) ~na-armurării (sau ~de-armurar) Plantă *Sylbium marianum*. 14 (îc) ~na-argintului-viu Plantă nedefinită mai îndeaproape. 15 (îc) ~bolundă Plantă *Bryonia dioica*. 16 (îc) ~na-bureților (sau ~ca-capul-câinelui) Plantă *Datura stramonium*. 17 (îc) ~de-rânduri-roșii Plantă *Anagallis arvensis*. 18 (îc) Plantă *Anagallis coerulea*. 19 (îc) ~ca-ardeica (sau ~rea-și-lipicioasă, ~creată, ~na-cătanelor, ~nemească Plantă *Galinsoga parviflora*. 20 (îc) ~na-calului (sau ~de-talan, ~neagră) Plantă *Adonis vernalis*. 21 (îc) ~căinească (sau ~na-câinelui) Trepădătoare (*Mercurialis annua*). 22 (îc) ~celor-slabi Plantă *Impatiens noli-tangere*. 23 (îc) ~ce se învârtă după soare Plantă *Hibiscus trionum*. 24 Plantă *Mentha crispa*. 25 (îc) ~na-dalacului Plantă *Heliotropium europaeum*. 26 (îc) ~de-a-bubă (sau ~na-bubei) Păpălu (*Physalis alkekengi*). 27 (îc) ~de-argint Plantă *Lysimachia vulgaris*. 28 (îc) ~de-artrită (sau ~de-tăietură, ~vânăta) Plantă *Betonica officinalis*. 29 (îc) ~de-atac (sau ~na-frigurilor) Plantă *Asarum europaeum*. 30 (îc) ~de-baghiță Plantă *Berteroa incana*. 31 (îc) ~de-balsam Plantă *Thymus serpyllum*. 32 (îc) ~de-băsică (sau ~iene-de-bubă-neagră) Plantă *Paris quadrifolia*. 33 (îc) ~de-beșica-cea-rea (sau ~de-bubă-rea) Spanac porcesc (*Chenopodium hybridum*). 34 Plantă *Melandrium noctiflorum*. 35 (îc) ~na-bubei Plantă *Aquatica*. 36 (îc) ~de-beteșug (sau ~de-dureri ori ~de-dureri-la-inimă) Plantă nedefinită mai îndeaproape. 37 (îc) ~de-bleasnă (sau ~na-orbaltului Plantă *Leonurus cardiaca*. 38 (îc) ~de-boală Plantă *Verbena officinalis*. 39 (îc) ~de-brâncă Plantă *Camphorosma ovata*. 40 (îc) Plantă *Lapsana communis*. 41 (îc) ~de-buba-cea-rea, ~de-bube Plantă *Schrophularia nodosa*. 42 (îc) ~de-bubă (sau ~lata) Plantă cu rădăcină mică, ramuri subțiri și tulpină cu multe rămurele, acestea având frunze verzi, late și crestate rotund (*Salvia verticillata*). 43 Lumânare (*Verbascum thapsus*). 44 (îc) ~de-bubă-neagră Plantă *Adiantum capillus-veneris*. 45 (îc) ~de-perit Plantă *Alliaria officinalis*. 46 Plantă *Prunella vulgaris*. 47 (îc) ~pentru-trântitură, ~ene-de-călcăt Plantă *Hieracium pilosella*. 48 (îc) ~de-călmăceală Plantă *Gnaphalium uliginosum*. 49 (îc) ~de-cărțițe, ~na-zmeului Plantă *Erygium planum*. 50 (îc) ~de-ceas-rău Plantă *Lamium purpureum*. 51 (îc) ~ieni-niere =mierel, ~de-ceas-rău Plantă *Lathyrus niger*. 52 (îc) ~iene-de-cel-perit (sau ~ieni-de-spăriet) Plantă *Potentilla argentea*. 53 (îc) ~de-rău (sau ~na-mătricii) Vetrice (*Tanacetum vulgare*). 54 (îc) ~împuscată Plantă *Veronica chamaedrys*. 55 (îc) ~de-cele-sfinte, ~de-negei, ~ieni-sfinte, ~de-pecingine, ~na-rânduncii Plantă *Chelidonium majus*. 56 (îc) ~de-cel-pierit (sau ~de-pierit) Plantă *Veronica officinalis*. 57 (îc) ~de-cinci-degete Plantă *Potentilla reptans*. 58 (îc) ~iene-de-copii, ~ne-de-fapt Plantă *Linaria vulgaris*. 59 (îc) ~de-cui (sau ~de-cui-de-stricăciune, ~pentru inimă) Cerentel (*Geum urbanum*). 60 (îc) ~de-dalac (sau ~na-dalacului, ~de-bube-rele) Lăsnicior (*Solanum dulcamara*). 61 (îc) ~de-pete Plantă *Erigeron canadensis*. 62 Plantă *Heracleum sphondylium*. 63 (îc)

~de-dambla Plantă *Sanicula europaea*. 64 (îc) ~de-durere-de-toate sau ~ni-pentru-lespezi, ~nile-lui-Sf. Vasile Plantă *Inula britannica*. 65 (îc) ~de-făcut-copii (sau ~de-rod-de-copii) Plantă *Consolida regalis*. 66 (îc) ~ieni-de-ficat-alb Plantă *Calistegia vulgare*. 67 (îc) ~de-foc-ghiu (sau ~de-năduf, ~de-pe-rozor) (=viu) Plantă *Hipericum perforatum*. 68 (îc) ~de-fragi Plantă *Fragaria vesca*. 69 (îc) ~de-friguri Plantă *Agrimonia eupatoria*. 70 Traista-ciobanului (*Capsella bursa-pastoris*). 71 (îc) ~de-viermi Plantă *Centaureum umbellatum*. 72 (îc) ~de-friguri Plantă *Descurainia sophia*. 73 (îc) Plantă *Dianthus saxigenus*. 74 (îc) ~de-râie-măgărească, ~măgărească Plantă *Euphorbia helioscopia*. 75 Plantă *Lepidium ruderalis*. 76 Plantă *Lyssimachia vulgaris*. 77 (îc) ~ieni-de-negei sau ~măgărească Plantă *Ranunculus sceleratus*. 78 (îc) ~ieni-de-germe =vierme/ sau ~ieni-de-ghitei =viței/ Plantă *Dianthus callizonus*. 79 (îc) Plantă *Dianthus caryophyllus*. 80 (îc) ~ieni-de-jerme Plantă *Dianthus carthusianorum*. 81 (îc) ~de-guster Plantă nedefinită mai îndeaproape. 82 (îc) ~na-omizii Plantă *Teucrium chamaedrys*. 83 (îc) ~de-ghing Plantă *Gentiana praecox*. 84 (îc) ~ieni-de-jerme =vierme/ Plantă *Dianthus barbatus*. 85 (îc) ~de-roce Plantă *Gallium cruciata*. 86 (îc) ~de-roseată (sau ~de-săgetătură) Plantă *Geranium robertianum*. 87 (îc) ~ieni-de-spurcat Plantă *Chrysosplenium alternifolium*. 88 (îc) ~ieni-mănunțele Plantă *Isopyrum thalictroide*. 89 (îc) ~ieni-de-trânji Plantă *Neottia nidus-avis*. 90 (îc) Plantă *Sedum acre*. 91 (îc) ~ieni-domnești, ~domnească Plantă *Tagetes erecta*. 92 (îc) Plantă *Tagetes patula*. 93 (îc) ~ieni-tunse Plantă *Veronica spicata*. 94 (îc) ~ieni-de-băsică-rea Plantă *Cynanchum vincetoxicum*. 95 (îc) ~de-lele sau ~de-remf (sau rimpf) Mărui-lupului (*Aristolochia clematitis*). 96 (îc) ~ieni-de-in Linariță (*Androsace elongata*). 97 Plantă *Anthriscum majus*. 98 Plantă *Linaria genistifolia*. 99 (îc) ~de-lungoare (sau ~a-lungoarei, ~de-lipitură, ~lingoarei) Leustean (*Levisticum officinale*). 100 (îc) ~de-inimă Plantă *Asperula humifusa*. 101 (îc) ~de-junghiuri Plantă *Cephalanthera longifolia*. 102 Plantă *Geranium pusillum*. 103 (îc) ~de-leac Plantă *Rhinatus glaber*. 104 (îc) ~de-liprică, ~de-roșată, ~de-pelagră Plantă *Echium vulgare*. 105 Plantă *Ononis arvensis*. 106 (îc) ~de-mărin (sau ~de-mătrice) Plantă *Trifolium campestre*. 107 (îc) ~măsele Plantă *Hyoscyanum niger*. 108 (îc) ~de-mărin (sau ~na-fetelor) Plantă *Phalaris arundinea*. 109 (îc) ~de-râie-măgărească, ~de-friguri Plantă *Euphorbia cyparissias*. 110 (îc) ~de-negei Plantă *Euphorbia platyphylos*. 111 (îc) ~de-rânză Căpușnică (*Cirsium oleraceum*). 112 (îc) ~de-nouă-daturi Plantă *Ranunculus auricomus*. 113 (îc) Panseluță (*Viola tricolor*). 114 (îc) ~de-orbalt (mare) Plantă *Aclea spicata*. 115 (îc) Plantă *Aegopodium podagraria*. 116 (îc; șic) ~de-plecăuță Plantă *Cucubalus baccifer*. 117 (îc) Plantă *Glechom hederacea*. 118 (îc) Plantă *Lapsana communis*. 119 (îc) ~de-păr Plantă *Chara sp.* 120 ~de-perit-negru (sau ~na-muscului) Plantă *Asperula odorata*. 121 (îc) ~de-poală-albă Plantă *Berteroa incana*. 122 (îc) ~de-pocitură (sau ~un dulce) Plantă *Schrophularia scopoli*. 123 (îc) ~de-răul-băieților Plantă *Sysimbrium officinale*. 124 (îc) Plantă *Euphorbia stricta*. 125 (îc) ~de-roșată Plantă cu rădăcină roșie și subțire. 126 (îc) ~de-roste Plantă *Lepidium tuderle*. 127 (îc) ~de-sat Plantă *Lithospermum arvense*. 128 (îc) Plantă *Melampyrum cristatum*. 129 (îc) ~de-scrinte Plantă *Potentilla anserina*. 130 (îc) ~de-speritat Plantă *Dianthus armeria*. 131 (îc) ~de-spulberări (sau de-spulberături, spulburături, ~na-fetei) Plantă *Teucrium chamaedrys*. 132 (îc) ~de-studenită Plantă *Seseli tortuosum*. 133 (îc) ~de-stup Plantă *Melissa officinalis*. 134 (îc) ~de-sub-alun Plantă *Ajuga reptans*. 135 (îc) ~de-surpătură Plantă *Herniaria glabra*. 136 (îc) Plantă *Sceleranthus annuus*. 137 (îc) ~de-tătarcă Plantă *Abutilon theophrasti*. 138 (îc) ~de-tără Năfurică (*Centaurea diffusa*). 139 (îc) Plantă *Artemisia annua*. 140 (îc) ~de-trânji Iarbă-de-șoaldină (*Lathraea squamaria*). 141 (îc) ~de-urât Plantă *Dianthus superbus*. 142 (îc) ~de-vânt-rău Plantă *Aster linosyris*. 143 (îc) ~de-venin Plantă *Euphorbia lathyris*. 144 (îc) ~dulce Plantă *Polypodium vulgare*. 145 (îc) Plantă *Solanum nigrum*. 146 (îc) ~na-dracului Plantă *Echinops sphaerocephalus*. 147 (îc) ~na-germii Plantă *Polygonum lapathifolium*. 148 (îc) ~ghebosului

Planta *Astragalus glycyphyllos*. 149 (Îc) ~na-herniei Planta *Arenaria serpyllifolia*. 150 (Îc) ~grasă Planta *Portulaca oleracea*. 151 (Îc) ~na-junghiului Planta *Potentilla arenaria*. 152 (Îac) Planta *Stelaria graminea*. 153 (Îc) ~na-lacului (sau ~na-leacului, ~rotunda-de-bube, ~na-zgâibii) Planta *Glechoma hederacea*. 154 (Îc) ~na-lui-Tatin (sau Tătăneasă) Planta *Symphitum officinale*. 155 (Îc) ~mare Planta *Veronica longifolia*. 156 (Îc) ~na-măselii Plantă a cărei rădăcină seamănă cu o măsă de om, folosită contra durerilor de măsele. 157 (Îc) ~na-mălcedului Planta *Salvia pratensis*. 158 (Îc) ~mnerie/mierie Planta *Centaurea cyanus*. 159 (Îc) ~mucedă Planta *Erygium campestre*. 160 (Îc) ~păroasă Planta *Genista sagittalis*. 161 (Îc) ~pentru negei Planta *Medicago lupulina*. 162 (Îc) ~pentru-prunci Planta *Circaea lutetiana*. 163 (Îc) ~pentru vânt Planta *Inula ensifolia*. 164 (Îc) ~porcească (sau ~na~porcului) Planta *Hypochaeris radicata*. 165 (Îc) ~pucioasă, ~puturoasă Planta *Bifora radians*. 166 (Îac) Planta *Coriandrum sativum*. 167 (Îc) ~na-ruşinii Morcov (*Daucus carota*). 168 (Îc) ~na-sărăciei Planta *Galinsoga purpurea*. 169 (Îac) Planta *Pimpinella saxifraga*. 170 (Îc) ~na~sburătorului Iederă (*Hedera helix*). 171 (Îc) ~ana-spurcului Planta *Chenopodium bonus-henricus*. 172 (Îc) ~talanului Planta *Adonis vernalis*. 173 (Îc) ~na-tăieturii Planta *Gentiana cruciata*. 174 (Îc) ~na-urgiei Planta *Stachys annua*. 175 (Îc) ~na-vântului Planta *Seseli rigidum*. 176 (Îc) ~veninoasă Planta *Cicula virosa*. 177 (Îc) ~na-viermelui Punguliță (*Thlaspi arvense*). 178 (Îc) ~na-viermilor Planta *Polygonum hydropiper*. 179 (Îac) Planta *Polygonum mite*. 180 (Îac) Planta *Polygonum persicaria*. 181 (Îc) ~veninoasă Planta *Ciuta virosa*. 182 (Îc) ~de copil Planta *Orchis morio*. 183 (Îc) ~de-ficat-alb Planta *Calistelia silvatica*.
buruiena vt [At: LB / Pzi: ? / E: *buruiānā* + -a] (Rar) A plivi.
buruienita sf [At: DA ms / V: ~ri~ / Pl: ~te / E: *buruiānā* + -ita] 1-2 (Șhp) Buruienută (1-2).
buruienos, ~oasă a [At: I. IONESCU, M. 345 / Pl: ~oși, ~oase / E: *buruiānā* + -os] Care este plin de buruieni.
buruienută sf [At: GOROVEI, C. 372 / V: ~ri~ / Pl: ~te / E: *buruiānā* + -uta] (Bot) 1-2 (Șhp) Buruiănă (1) (mică, utilă etc.) Si: *buruienită* (1-2). 3 (Pop) Plantă medicinală.
burun sn [At: SCRIBAN, D. / Pl: ~e, (înv) ~uri / E: ns cf tc *burun*] Promontoriu.
burunciuc sn vz *borangic*
burungic sn vz *borangic*
burungic sn *borangic*
buruniță sf vz *buruienită*
burz sn vz *bulz*
burzului vb vz *burzului*
burzuluițor, ~oare a [At: CANTEMIR, IST. 273 / Pl: ~i, ~oare / E: *burzuli* + -tor] (Înv; nob) Iritant.
burzoi v vz *bârzoia*
burzoși sm *buzișor*
burzuiat, ~ă a [At: PAMFILE, C. 33 / Pl: ~ați, ~e / E: nct] (Pop) 1-2 Burzuluit (1-2).
burzuli v vz *burzului*
burzului [At: M. POMPIIU, ap. TDRG / V: *borzoli*, ~zului, ~zuli, *buzurlui* / Pzi: ~esc / E: mg *borzoli*] (Pop) 1 vr A se zbârli. 2 vt (Îe) A-și ~creasta A fi arogant. 3 vr (Fig) A se irita. 4 vr A se răseala împotriva cuiva. 5 vr A îndemna la revoltă.
burzuliata sf [At: DEX / P: ~lu-ia~ / Pl: ~ieli / E: *burzului* + -ala] (Pop) 1 Mânie. 2 (Înv) Răscoală.
burzuliure sf [At: CANTEMIR, IST. 51 / Pl: ~iri / E: *burzului*] (Pop) 1 Zbârlire. 2 Iritare. 3 Revoltă.
burzuluit, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~iți, ~e / E: *burzului*] (Pop) 1 Zbârlit. 2 Mânios. 3 Revoltat.
busca sn [At: GIUGLEA, U. 112 / Pl: ~e / E: ns cf *busca*¹] (Reg) Bucățele de lemn putrezit care, uscate, sunt bune pentru aprins focul.
buscoi sn [At: VICIU, GL / Pl: ? / E: nct] (Reg) Pungă de bani.
busculada sf [At: DEX² / Pl: ~de / E: fr *bousculade*] Îngheșuială.

business sn [At: DEX² / P: *biznis* / Pl: ~uri / E: eg *business*] (Asm) 1 Afacere. 2 Ocupație.
busioc sm vz *busuioc*
busmachin sm vz *busmachiu*
busna vr [At: BUGNARIU, N. / V: ~sta / Pzi: ? / E: ns cf *bosnat*] (Pop) A se mânia.
busnat, ~ă a [At: COSTINESCU / V: *brus~* / Pl: ~ați, ~e / E: nct] (Îrg) Bucălat.
busnar sm [At: BUGNARIU, N. / Pl: ~i / E: ns cf *busna*] (Pop) Om mânios.
busola sf [At: DEX² / Pl: ~le / E: fr *boussole*] 1 Instrument alcătuit dintr-un cadran și un ac magnetic mobil care, lăsat liber, se așază pe direcția nord-sud. 2 (Pfm; îe) A-și pierde ~la A-și pierde dreapta judecată, măsura Si: a se zăpăci.
bussinesman sm [At: BOUREANU, S. P. 10 / P: *biznismen* / Pl: ~i / E: eg *bussinesman*] 1 (Asm) Om de afaceri. 2 (Îrn) Bișnițar.
bust¹ sn [At: DEX² / Pl: ~uri / E: fr *buste*] 1 Parte a corpului omenesc între gât și talie. 2 Sculptură sau pictură care reprezintă partea superioară a corpului omenesc.
bust² sn [At: DEX² / Pl: ~uri / E: eg *bust*] Dispozitiv pentru măsurarea de scurtă durată a puterii motorului la avioane înaintea decolării.
busta v vz *busna*
bustier sm [At: ALAS 11 XII 1938, 6/55 / V: (2) ~ă sf / P: ~ti-er / Pl: ~i / E: fr *bustier*] 1 Sculptor de busturi¹ (2). 2 Element de vestimentație feminină care acoperă bustul (1).
bustieră sf vz *bustier* (2)
bustrofedon sn [At: DEX² / E: fr *boustrophédon*] Scriere foarte veche, în care rândurile mergeau fără discontinuități de la stânga la dreapta și de la dreapta la stânga.
bustușag sn [At: ȘINCAI, HR. III, 168/12 / E: nct] (Înv) Pustiire.
busuioc, ~oacă [At: CARTE DE BUCATE (1749), ap. GCR II, 44 / V: *bos~* / Pl: ~oace / E: bg *босиук* cf mg *busziók*] 1 sm Plantă erbacee de grădină din familia labiatelor, cu tulpina păroasă, cu flori mici, albe sau trandafirii, cu miros plăcut, folosit în prepararea ceaiurilor și în gastronomie (*Ocimum basilicum*). 2 sm (Îc) ~roșu Plantă erbacee ornamentală, cu flori mici, roșii dispuse în spice (*Amaranthus caudatus*). 3 sm (Îc) ~sălbatic Plantă erbacee cu tulpina păroasă și flori violet (Prunella vulgaris). 4 sn (Reg) Dans popular asemănător cu hora. 5 sn Melodie după care se execută busuiocul (4). 6 a (D. fructe, vin) Cu aromă de busuioc (1). 7 a (Îs) Pere ~oace Soi de pere răspândit mai mult în Moldova, ovale, galben-verzui, roșu-aprins pe partea însoțită. 8 sf Varietate de viță de vie. 9 sm Strugure produs de busuiocă (8).
busuiocesc, ~ească a [At: LB / Pr: ~su-io~ / Pl: ~esti / E: *busuioc* + -esc] (Rar; d. fructe) Cu miros sau gust de busuioc (1).
busumfla v vz *bosumfla*
busuoc sm vz *busuioc*
busurca v vz *bursuca*
busurman sm [At: SIMION DASC., ap. LET. I, 101 / Pl: ~i / E: rs *бурсман*] (Înv; Mol) Musulman.
bust¹ [At: ANON. CAR. / Pl: ~i, ~e, ~uri / E: nct] (Pop) 1 sm (Mpl) Pumn. 2 sm, sn (Îlav) În patru ~i sau de-a ~le(a) În patru labe. 3 sm (Pex; lpl) Lovitură puternică. 4 sm Pietricele folosite într-un joc numit în busi. 5 sm (Reg) Pământ strâns laolaltă.
bust² sm [At: G. GIUGLEA, ap. DA / Pl: ~i / E: lat *byssus*] (Îrg) Ciorap gros de lână, lucrat, de obicei, cu un singur cârlig.
bust³, ~ă a [At: T. DINU, T.O., ap. DA ms / Pl: ~i, ~e / E: nct] (Olt) Roșcat.
bușai sn [At: TDRG / Pl: ? / E: *buși*] (Pop) Lovitură puternică (cu pumnul).
bușala sf vz *buseala*
bușan, ~ă smf [At: JAHRESBER. III, 314 / Pl: ~i, ~e / E: *bușā* + -un] (Ban) 1-2 Om sau vită, îndesat(ă) și robust(ă).

bușancă sf [At: ARH. FOLK. IV, 78 / Pl: ~nce / E: nct] (Reg; mpl) 1 Dans popular nedefinit mai îndeaproape. 2 Melodia pe care se dansează bușanca (1).

bușat, ~ă a [At: JAHRESBER. III, 314 / Pl: ~ați, ~e / E: nct] (Reg; d. cai) Care are picioarele scurte.

bușcan sm [At: CADE / Pl: ~i / E: nct] (Ban) Buștean (1).

bușcă¹ sf [At: VICIU, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg) 1 Bucată mică (din ceva). 2 Îmbucătură.

bușcă² sf [At: VICIU, GL. / Pl: ~sce / E: bg бѹска] (Reg) 1 Turtă coaptă din aluat de pâine Si: *chifla*. 2 (Lpl) Încrêțitura mănecii iei, formată în locul în care aceasta se prinde la umăr.

bușcă³ sf vz *babușcă*

bușcea sf vz *boccea*

bușdă sf vz *bujdă*

bușdei sn [At: VICIU, GL. / Pl: ~cie / E: *bujdă* + -ei] (Reg) Încăpere în care se usucă poamele Si: (reg) *șujnic*.

bușeală sf [At: DEX² / Pl: ~eli / E: *buși* + -eală] Lovitură înfundată (cu pumnul) Si: *bușitură*, *izbitura*.

bușel sn [At: DEX² / Pl: ~ei / E: eg *bushel*] Unitate de măsură englezească pentru volum, egală cu 36 l.

bușet sn [At: ȘEZ. III, 108 / Pl: ~e / E: *buși* + -et] (Reg) 1 Pumn. 2 Ghionț.

bușeu sn [At: DEX² / Pl: ~uri / E: fr *bouchée*] Prăjitură din aluat cu nuci, cremă, frișcă sau ciocolată.

buși [At: DOSOFTEI, V. S. 109/2 / Pzi: ~sesc / E: bg бѹшѹ] 1 vi A lovi (cu pumnul) Si: *a izbi*. 2 vi A împinge pe cineva cu putere. 3 vt (Pfm; ie) A ~râsul pe cineva A izbucni în râs.

bușicei smp [At: H IX 509 / E: nct] (Reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

bușie sf [At: BOCEANU, GL. / E: nct] (Mpl) Buruiună.

bușilă sm [At: COSTINESCU / E: *buși* + -ilă] (Rar) Om care are obiceiul să lovească cu pumnii.

bușit, ~ă [At: COMAN, GL. / Pl: ~iți, ~e / E: *buși*] 1 a Lovit (cu pumnul). 2 a (Îe) ~cu leuca Beat. 3 sf (Îcs) *De-a ~a* Joc cu mingea nedefinit mai îndeaproape.

bușitură sf [At: ALECSANDRI, T. 1761 / Pl: ~uri / E: *buși* + -itura] Bușeală.

bușlui v vz *bușuli*

bușluială sf [At: ANON. CAR. / Pl: ~ieli / E: *bușlui* + -eală] (Mgm) Tristețe.

bușlutor, ~oare a [At: ANON. CAR. / Pl: ~i, ~oare / E: *bușlui*] (Mgm) Care întristează.

bușmachiu sm [At: TDRG / V: *busm*~ / Pl: ~ii / E: rs бѹмѹхѹ] (Reg) Încălțăminte asemănătoare cu pantoful, fără toc.

bușneac¹ sms [At: DA / E: nct] (Ban) Praf.

bușneac² sm vz *bujneag*

bușneag sm vz *bujneag*

bușni vi [At: MIHĂESCU, D. A. 74 / Pzi: ~nesc / E: nct] 1 (D. sobe) A scoate, brusc, fum și flăcări. 2 (D. ființe) A tășni.

bușoacă sf [At: PAMFILE, J. I, 4 / Pl: ~ice / E: *buși*¹ + -oacă] (Reg) 1-2 (Șics) *De-a ~ca* A doua parte care, uneori, se joacă și izolat de la jocul numit în *buși*. 3 Numele uneia dintre cele cinci pietricele cu care se joacă bușoacă (1) Si: *cal*.

bușoarcă sf vz *poșircă*

bușoi sm [At: VICIU, GL. / Pl: ~ / E: nct] (Cul; reg) Caltaboș.

bușoma v vz *bușuma*

bușon sn [At: ALAS 25 VII 1937, 9/1 / Pl: ~oane / E: fr *bouchon*] (Mai ales în limbajul tehnic; frm) 1 Dop. 2 (Spc) Dop din plută, cauciuc, lemn etc. prevăzut cu ghivent. 3 Piesă de porțelan de formă cilindrică, conținând un fir fuzibil și făcând parte din siguranța fuzibilă a unui circuit electric. 4 (Zth) Șomoioi de paie sau de fân, cu care se bușumă calul pe păr.

bușor sm vz *bujor*

bușora v vz *îmbujora*

bușos, ~oasă a [At: CADE / Pl: ~oși, ~oase / E: *buși*¹ + -os] (Ban; d. pământ) 1 Grujos. 2 Bolovănos.

buște sfp vz *bușcă³*

buștean sm [At: GORJAN, H. II, 205 / V: *boș*~, (Mol) ~tihan / Pl: ~eni / E: nct] 1 Partea trunchiului unui copac rămasă în pământ după tăiere Si: *buturugă*. 2 Trunchi de copac tăiat și curățat de crengi Si: *bila¹*, *bârână*. 3 (Pfm; ie) A dormi (sau a fi, a sta, a rămâne etc. mort) (ca un) ~ (negru) A dormi neclintit Cf *butuc*, *tun*. 4 (Pfm; ie) A ajunge să bată ~ii A deveni orb. 5 (Pfm; ie) A lămuri (pe cineva) ~ A explica un lucru cuiva, așa încât să nu înțeleagă nimic. 6 (Pfm; ie) A fi lămurit (de cineva) ~ A nu înțelege nimic din explicațiile cuiva. 7 (În basme, cu înțeles neprecizat; ie) ~ul-ielelor, ~ul-zânelor Bradul zânelor. 8 (La roată) Butuc.

bușteică sf [At: CHEST.V, 5 / Pl: ~ice / E: nct] (Reg) Vas de 15-20 l, folosit la înăcritul verzei.

bușenit, ~ă a [At: GORJAN, H. IV, 68/16 / Pl: ~iți, ~e / E: *buștean* + -i] (Prt; d. ființe) 1 Întepenit. 2 Părlit.

buštenos, ~oasă a [At: VÎRCOL, V. 90 / Pl: ~oși, ~oase / E: *buștean* + -os] 1-2 Specific buștenilor (1-2). 3-4 Care se referă la bușteni (1-2). 5-6 Care provine de la bușteni (1-2).

buști v vz *bujdi*

buștihan sm *buștean*

buștină sf [At: VICIU, GL. / Pl: ~ne / E: nct] (Reg) Negură.

buștirică a [At: CHEST. V, 76/109 / V: (reg) *bușchi*~ / E: nct] (Reg; d. oi) Coarne subțiri, sucite înainte.

buștiuc sm [At: COMAN, GL. / Pl: ~uci / E: ns cf *bușan*] (Reg) Copil durduliu.

buștiuhală sf [At: PAMFILE, C. T. 145 / V: ~hană / Pl: ~le / E: ns cf *buștiuhan*] (Îrg) 1 Namilă. 2 (Îrn; îf *buștiuhană*) Femeie grasă.

buștiuhan sf vz *buștihan*

buștiuhană sf vz *buștiuhala*

bușuli [At: ANON. CAR. / V: ~șului, *bușlui* / Pzi: ~lesc / E: mg *búsulni*] (Mgm) 1 vr A se întrista. 2 vi A regreta.

bușulit, ~ă a [At: JAHRESBER. IV, 326 / Pl: ~iți, ~e / E: *bușuli*] Trist.

bușulmelnita sf [At: CHEST. IV, 107/29 / Pl: ~te / E: nct] (Reg) Teren despădurit, unde au rămas încă butucii.

bușului v vz *bușuli*

bușuma vt [At: ENC.VET. 67 / V: ~șoma, *buciu*~ / Pzi: ~mez / E: fr *bouchonner*] A freca un cal cu un șomoioi de paie.

but¹ sn [At: ȘINCAI, HR. II, 50/29 / Pl: (rar) ~uri / E: nct] (Ban; Trs; Mrm) 1 Supărare. 2 (Îlav) În ~ul cuiva În ciuda cuiva. 3 (Îe) A face ~ul cuiva A i se împotrivi.

but² sn [At: (a. 1783), ap. ȘIO / V: ~ur / Pl: ~uri / E: tc *but*] (Reg) 1 Coapsa de dinapoi a animalelor rumegătoare, a căror carne servește ca aliment Cf *arm*. 2 (Pex) Bucată (mare) de carne. 3 Corpul mielului tăiat, fără piele Si: *leş*.

but³ sn [At: T. PAPAHAĞI, I. II, 70 / Pl: ~uri / E: nct] (Trs) Găleată făcută dintr-un lemn scobit, în care se păstrează făină, tărate, sare.

but⁴ sn [At: DEX² / Pl: ~uri / E: fr *but*] 1 Fiecare dintre stâlpii porții în jocul de rugbi. 2 (Rar) Poartă la jocul de fotbal.

but⁵, ~ă a [At: LB / E: nct] (Reg) Butac.

butac, ~ă [At: LB / V: ~aciu (Pl: ~ace) / Pl: ~aci / E: mg *buta*] (Reg) 1 a (D. cuțite, unelte; îf *butaciu*) Neascuțit. 2 a (D. coarnele vitelor) Scurt și gros. 3 a (Pex; d. vite) Cu coarne butace (2). 4 smf Animal căruiua îi pică un corn și rămâne numai cu unul Cf *ciut*. 5 a (Fig; d. oameni) Prost. 6 a (Îf ~aciu) Năuc.

butaciu vz *butac*

butadă sf [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 112 / Pl: ~de / E: fr *boutade*] (Frm) 1 Vorbă de spirit. 2 Ironie.

butadienă sf [At: DEX² / P: ~di-e~ / Pl: ~ne / E: fr *butadine*] Substanță chimică din clasa hidrocarburilor nesaturate, care se prezintă ca un gaz incolor, insolubil în apă și care se utilizează la prepararea cauciucurilor sintetice, a lacurilor etc.

butafor *sm* [At: DEX² / Pl: ~i / E: *butaforie*] Decorator specializat în butaforie.

butaforic, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: rs *бутафорский*] 1 Specific butaforic. 2 Care se referă la butaforie. 3 Care provine de la butaforie. 4 Care aparține butaforiei.

butaforie *sf* [At: DEX² / E: rs *бутафория*] Ansamblu de obiecte confecționate din paste maleabile, din hârtie și clei, folosite la realizarea decorurilor.

butalcă *sf* [At: DEX² / Pl: ~rălci / E: nct] (Reg) Unealtă de lemn formată dintr-o bară cilindrică subțire cu două plăci fixate în cruce la unul dintre capete, folosită la fărâmițarea cheagului de lapte în vederea formării cașului și a eliminării zerului.

butan¹ *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: ~i / E: nct] (Reg) Buștean.

butan² *sm* [At: LTR / Pl: ~i / E: fr *butane*] Hidrocarbură saturată, cu patru atomi de carbon în moleculă, care se găsește în gazele de sondă și de cracare sau se obține pe cale industrială.

butanol *sm* [At: DEX² / Pl: ~i / E: fr *butanol*] 1 Substanță chimică din clasa alcoolilor, folosită ca dizolvant pentru lacuri și intermediar în sinteze organice. 2 Alcool butilic.

butanonă *sf* [At: DEX² / Pl: ~ne / E: fr *butanone*] (Chm) Lichid inflamabil cu miros de acetona, utilizat în industria chimică și farmaceutică Si: *metilacetona*, *metiletilcetona*.

butar *sm* [At: ANON. CAR. / Pl: ~i / E: *bute* + -ar] (Îrg) 1 Dogar de buți Si: *butnar*. 2 (Rar) Persoană care are în seama ei butile cu vin dintr-o pivniță.

butargă *sf* [At: ANTIPA, F. I. 76 / Pl: ~rge / E: fr *boutargue*] Icre de chefal conservate prin presare, sărare, uscare la soare ori prin afumare.

butaș *sm* [At: ECONOMIA, 158/2 / V: *bot*~ / Pl: ~i / E: mg *бујтас*] Porțiune de lăstar, de rădăcină sau de frunză, detașată de la planta-mamă și sădită în pământ, cu scopul de a se înrădăcina și de a forma o plantă nouă Cf *răsad*.

butăi *sn* [At: (a. 1712) URICARIUL XV, 272/7 / Pl: ~taie / E: ns cf *butuc*] (Înv) Butuleu.

butălaie *sf* [At: CHEST. II, 463/57 / Pl: ~lăi / E: ns cf *bota*¹] (Reg) Vas din care iau țărani apă de băut când sunt la câmp, la lucru.

butălașu *sn* [At: CHEST. II, 452/57 / Pl: ~ăi / E: nct] (Reg) Fântână.

butărie *sf* [At: LM / Pl: ~ii / E: *butar* + -ie] 1 Meșteșugul de a face buți (1). 2 Locul unde se fabrică și se vând buți (1).

butășală *sf* vz *butășeală*

butășeală *sf* [At: COSTINESCU / V: ~șală / Pl: ~eli / E: *butăși* + -eală] (Rar) 1-2 Butășire (1-2).

butăși *vr* [At: LB / V: *bot*~ / Pzi: ~șesc / E: *butaș*] 1 A înmulți o plantă prin butăși înrădăcinați. 2 A săpa rădăcinile viței și a le curăța.

butășire *sf* [At: DA / Pl: ~ri / E: *butăși*] 1 Înmulțirea unei plante prin butăși înrădăcinați. 2 Săparea și curățarea rădăcinilor viței-de-vie Si: *butășit*¹, *butășeală*.

butășit¹ *sn* [At: H IV, 246 / Pl: ~uri / E: *butăși*] (Rar) 1-2 Butășire (1-2).

butășit², ~a *a* [At: H IV, 8 / Pl: ~iți, ~e / E: *butăși*] (D. plante, în special despre vița-de-vie) Înmulțit prin butășire (1).

butău *sm* [At: FRÂNCU-CANDREA, M. 98 / Pl: ~ăi / E: ns cf *butuc*] Butuc.

butăv, ~a *a* [At: DA / E: srb *butav*] (Ban; sbm) Bugeđ.

butcarită *sf* [At: I. CR. I, 122 / Pl: ~te / E: nct] (Olt) Găleată.

butcă *sf* [At: NECULCE, ap. LET. II, 363/11 / V: *bot*~ / Pl: *butci* / E: ucr *бутка*] (Îrg) Căleașcă.

butcărie *sf* [At: BARONZI, L. 161/15 / Pl: ~ii / E: *butcă* + -arie] (Mol; rar) Șopron pentru țăruri.

butcos¹ *av* [At: ARH. FOLK. IV, 193 / E: nct] (Reg) Gros.

butcos² *sn* [At: CHEST. II, 464/380 / E: mg *butykos*] (Mgmr) Vas în care se păstrează apa de băut.

butculiță *sf* [At: PANTU, PL.² / Pl: ~te / E: nct] (Bot; Trs; Mun; mpl) 1 Rotofele albe (*Achillea ptarmica*). 2 Bănuți (*Bellis perennis*).

butculă *sf* [At: H X, 85 / Pl: ~te / E: cf *butculiță*] (Bot; reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

bute *sf* [At: CANTEMIR, IST. 32 / V: (Mun) ~tie (A și: ~tie) / Pl: *buti*, (rar) *bute* / E: lp *buttis*] (Pop) 1 Butoi. 2 Conținutul unui butoi (1). 3 (Îe) A face burta butie și gura pâlne, A fluiera în ~a fi bețiv mare. 4 (Îs) Suge~ Bețivan. 5 (Îe) Vorbește ca din ~ Vorbește gros. 6 (Îe) A fi ~ de ceva A fi toabă de ceva. 7 (Îe) A dormi ~ A dormi buștean. 8 (Îe) A lega ~ A lega burduf sau cobză. 9 (Îe) A se duce ca vinul stricat din ~ în ~ A merge din rău în mai rău. 10 (Îs) ~a casei Casa goală, fără lucruri. 11 (Trs; îcs) ~a cu curechiul Unul dintre jocurile obișnuite la priveghii. 12 Partea lămpii în care stă petrolul. 13 Rezervorul de benzină al lămpii de siguranță întrebuințate în mine Si: *boton*. 14 Fiecare dintre stâlpii principali de susținere a eșafodului unui tunel în construcție. 15 (Reg) Butucul roții. 16 Cotorul penelor de pasăre. 17 Țeavă. 18 (Spc) Țeavă (de soc) la instrumentul numit cărabă. 19 (Înv) Țeavă de fier, folosită în vechile ateliere de fierărie pentru a conduce aerul din foale. 20 Parte a morii nedefinită mai îndeaproape. 21 (Bot) Rădăcina plantei *rodul-pământului*. 22 (Bot; pex) Rodul-pământului.

butelat, ~a *a* [At: PAMFILE, C. 19 / E: nct] (Pbl) 1 Umflat. 2 Burtos.

butelcă *sf* [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 261/11 / V: ~ilcă / Pl: ~lei / E: ucr *булька*] (Reg) 1 Sticlă (pentru lichide, în special alcoolice). 2 (Îf *butilcă*) Damigeană.

butelcuță *sf* [At: DEX² / Pl: ~te / E: *butelcă* + -uță] 1-2 (Șhp) Butelcă¹ mică.

butelie *sf* [At: (a. 1784), IORGA, S. D. VIII, 10 / P: ~li-e / Pl: ~ii și (înv) ~teluri / E: fr *bouteille*] 1 Vas de sticlă, de material plastic sau de metal, de diferite forme, folosit pentru depozitarea și transportarea unor materiale fluide, granulare sau pulverulente Si: *butelcă* (1). 2 (Pex) Conținutul unei butelii (1). 3 (Teh) Recipient cilindric de oțel (cu supapă de închidere) pentru gaze comprimate (aer, oxigen, hidrogen, azot, metan, butan). 4 (Elt; îs) ~ de Leyda Condensator electric în formă de cilindru sau de con, alcătuit dintr-o butelie de sticlă cuprinsă între două armături metalice.

butelnic *sn* [At: H III, 118 / V: ~ude~ / Pl: ~ice / E: *bute* + -elnic] (Reg) Burghiu mic întrebuințat de dulgheri, rotari etc. la executarea găurilor cu diametrul de până la 30 mm Si: *spitelnic*, *burghiu*.

butenă *sf* [At: DEX² / Pl: ~ne / E: fr *boutène*] Substanță chimică obținută prin cracarea produselor petroliere Si: *butilena*.

butenărie *sf* [At: BARCIANU / Pl: ~ii / E: nct] (Formă suspectă) Butnărie.

buterolă *sf* [At: LTR / Pl: ~le / E: fr *bouterolle*] Instrument folosit pentru turtirea capului liber al niturilor Si: *capuitor*.

buti *vi* [At: P. MAIOR, IST. 105/10 / V: (reg) *buci* / Pzi: ~tesc / E: nct] (Trs; Mol) 1 (D. apă) A se revărsa. 2 (D. apă) A țâșni. 3 (Pex; d. mase de oameni) A da năvală Cf a *buji*.

butic¹ *sn* vz *butică*¹

butică¹ *sn* [At: DEX² / V: ~ă / E: fr *boutique*] 1 (Frm) Magazin mic (și luxos), cu mărfuri, în general de serie mică. 2 (Pex) Magazin mic cu diverse mărfuri de uz curent.

butica *vi* [At: MERA, L. B. 251 / Pzi: *butic* / E: ns cf *buti*] (Reg) 1 A nimeri pe neașteptate undeva. 2 A merge la întâmplare.

butică¹ *sf* [At: REV. CRIT. III, 91 / V: *butic*¹, *butig* / Pl: ~ici și ~ice / E: *bute* + -ică] (Reg) Putină cu capac Si: *ghiob*, *stendulet*.

butică² *sf* vz *butic*²

buticel *sn* [At: CHEST. V, 134/33 / Pl: ~e / E: *bute* + -icel] (Reg) Vas în care se ține cheagul.

butică² *sf* [At: MARIAN, NA. 302 / Pl: ~cele / E: *bute* + -ică] (Reg) 1-2 (Șhp) Bute mică (1) Si: *butlaga*, *buteaga*.

butie *sf* vz *bute*

butig *sf* vz *butică*¹

butilcă *sf* vz *butelcă*

butilenă *sf* [At: DEX² / Pl: ~ne / E: fr *boutilène*] Butenă.

butilic, ~a a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *butylique*] 1 (D. substanțe) Care conține în moleculă un radical obținut prin îndepărtarea unui atom de hidrogen din molecula butanului. 2 (Îs) Alcool ~ Butanol.

butin sn [At: T. PAPAHAĞI, M. / Pl: ~e / E: nct] (Mrm) 1 Exploatare forestieră. 2 Loc în care sunt aduși arborii tăiați într-o parte de pădure. 3 Lemn mare. 4 Grindă.

butină sf vz *putină*

butirat sm [At: DEX² / Pl: ~ați / E: fr *butyrate*] (Chm) Sare sau ester al acidului butiric, cu miros de flori sau de fructe, întrebuințat în parfumerie, în industria alimentară.

butire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *buti*] (Trs; Mol; nob) 1 Revărsare. 2 Țăsnire. 3 Năpustire.

butiric, ~a a [At: LTR / E: fr *butyrique*] (Chm; Îs) Acid ~ Acid organic care se găsește în grăsimile animale, mai ales în unt, întrebuințat la prepararea unor esteri, a celulozei etc.

butirină sf [At: LTR / Pl: ~ne / E: fr *butyrine*] (Chm) Ester al glicerinei cu acidul butiric, unul din principalii componenți ai grăsimilor.

butirometru sn [At: DEX² / Pl: ~re / E: fr *butyromètre*] Instrument în formă de tub gradat, folosit la determinarea procentului de unt sau de grăsime din lapte.

butisă sf [At: DEX² / Pl: ~se / E: fr *boutisse*] Pavea de piatră, mai lungă decât pavelele obișnuite, folosită la încheierea pavajelor și la obținerea alternanței regulate a rosturilor.

buti¹ sn [At: MDA ms / Pl: ? / E: *buti*] (Trs; Mol; nob) 1-3 Butire (1-3).

buti², ~a a [At: MDA ms / Pl: ? / E: *buti*] (Trs; Mol; nob) 1 (D. apă) Revărsat². 2 (D. apă) Țăsnit². 3 (D. oameni) Năpustit.

butiță sf [At: LB / Pl: ~te / E: *bute* + ~iță] (Rar) Butică.

butlagă sf [At: ap. TDRG / V: *bâlta*~, (Dob) *bâltoa*~ / Pl: ~age / E: nct] (Reg) Butică.

butlan sn [At: ECONOMIA, 160 / V: *bucan*, *blucan* / E: nct] Butoiaș.

butlanaș sn [At: LB / Pl: ~e / E: *butlan* + ~aș] Butlan mic.

butliuc sn vz *bucluc*

butnar sm [At: (a. 1691) IORGA, S. D. I, 84 / V: *bucn*~, *bot*~, *bodn*~, (înv) ~neariu / Pl: ~i / E: ger *Bütnner*] (Reg) 1 Dogar. 2 Unealtă de dulgherie nedefinită mai îndeaproape.

butnărie sf vz *butnărie*

butnăreală sf [At: COSTINESCU / Pl: ~eli / E: *butnări* + ~eală] (Reg) 1 Butnărit¹. 2 (Fig) Bătaie înfundată.

butnăresc, ~ească a [At: COD. SILV. 18 / E: *butnar* + ~esc] (Reg) 1 Specific butnarului (1). 2 Care se referă la butnar (1). 3 Care provine de la butnar (1). 4 Care aparține butnarului (1). 5 De butnar (1).

butnări vi [At: LB / Pzi: ~resc / E: *butnar*] (Reg) 1 A exercita meseria de butnar (1). 2 (Fig) A bate înfundat.

butnărie sf [At: COSTINESCU / V: ~ten~, ~arărie / Pl: ~ii / E: *butnar* + ~ie] (Reg) 1 Meșteșugul butnarului (1) Si: *dogărie*, *dogărit¹*. 2 Atelierul butnarului (1). 3 Marfa butnarului (1).

butnărire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *butnări*] (Reg; nob) 1 Exercițierea meseriei de butnar (1). 2 (Fig) Bătaie înfundată.

butnărit¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *butnări*] (Reg; nob) 1-2 Butnărire (1-2).

butnărit², ~a a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *butnări*] (Reg; nob) 1 Dulgherit². 2 Bătut înfundat.

butneariu sm vz *butnar*

butoaica sf [At: FRÂNCU-CANDREA, M. 221 / Pl: ~ice / E: *butoi* + ~oaica] (Reg) Butoi (1).

butoaie sf [At: FRÂNCU-CANDREA, M. 211 / Pl: ~ / E: *bute* + ~oaie] (Reg) Butoi (1).

butoană sf [At: ȘEZ. II, 33 / Pl: ~ne / E: *bute* + ~oană] (Reg) Butoi (1).

butoară sf vz *butură*

butoarcă sf [At: MERA, L. B. 188 / Pl: ~rce și ~orci / E: nct] (Reg) 1 Scorbură. 2 Trunchi scorburos.

butoare sf vz *butură*

butoi sn [At: I. IONESCU, M. 93 / V: ~oaie, (reg) ~oană, ~oaică sf / Pl: ~oaie / E: *bute* + ~oi] 1 Vas de lemn făcut din doage, de forma buții, dar mai mic Si: (Mol) *poloboc* Cf *butlan*, *burui*, *buruleag*. 2 (Pfm; îe) A ieși din ~ A bea peste măsură. 3 (Pfm; îs) ~fără fund Om care nu se mai satură (de mâncare, băutură, foloase materiale etc.). 4 (Pfm; îe) A vorbi ca din ~ A avea vocea răgușită. 5 (Îs) ~cu pulbere Regiune în care statele sunt în conflict continuu. 6 (Îe) A aprinde ~ul cu pulbere A dezlănțui un conflict. 7 Conținutul unui butoi (1). 8 (Spc) Vas de lemn în care se păstrează untul Cf *badăi*. 9 (lht) Pește mic de Dunăre. 10 Parte cilindrică la revolvere în care se introduc cartușe.

butoiaș sn [At: CONTEMPORANUL VI₁, 100 / P: ~to-iaș / E: *butoi* + ~aș] 1-2 Butoi (1) mic Si: (reg) *balercă*.

buton [At: CAMIL PETRESCU, T. 8 / Pl: ~i și ~oane / E: fr *bouton*] 1 sm Nasture mobil din metal, sidef sau alte materiale, cu care se încheie gulerile, manșetele etc. Si: (înv) *bumb*. 2 sm (Pex) Ceea ce are forma unui nasture Si: *tâmburus*. 3 sn (Spc) Piesă în formă de nasture, legată de o tijă, care prin apăsare sau învârtire asigură un contact electric sau o acțiune mecanică. 4 sn Comutator electric. 5 sn Umflătură care apare pe epiderma oamenilor și animalelor, de forma unui buton (1) Si: *cos*.

butorare sf [At: DEX² / E: *butor*] Procedeu de apretare a țesăturilor de lână, prin care fibrele sunt aglomerate sub formă de bobite pe una din suprafețe în scopul obținerii unui anumit aspect.

butoieră sf [At: VLAHUȚĂ, ap. CADE / V: (pop) ~neră / P: ~ni-e-ra și ~nie-ra / Pl: ~re / E: fr *boutonnière*] 1 Mică tăietură (într-o stofă, pânză etc.) festonată pe margini, în care se încheie un nasture sau care servește de ornament la reverul unei haine Si: (pop) *butoara*, *cheotoare*. 2 (Pex) Parte a reverului unde se înfige o floare, o insignă etc. 3 (Glg) Forma sub care se prezintă stratul cel mai vechi, limitat de un contur închis, care apare în centrul unui brahianticlin al sau al unui dom, în urma eroziunii crestei sale.

butor sm vz *butură*

butori vi [At: VICIU, GL. / Pzi: ~resc / E: nct] (Reg) 1 A face găuri cu șfredelul. 2 A face butoniere.

butoroi sn vz *buturoi²*

butruca a [At: DA / E: nct] (Reg; îs) Pară ~ Pară rotundă.

butuc sm [At: SIMION DASC., ap. LET. I, A 53/32 / V: (Trs) ~tug / Pl: ~uci / E: nct] 1 Buștean (2). 2 Bucată mai mare tăiată dintr-un butuc (1). 3 Bucată groasă de lemn Si: *bucium²*, *bilă¹*, *buturugă*, *bârnă*, *bulvan*, *ciot*, *gros*, *pociumb*, *tumrug*. 4 Buștean (1). 5 (Pfm; îe) A trage cuiva ~ul A înșela. 6 (Pfm; îe) A avea slugi din ~uci A fi mândru ca și cum ar fi servit de slugi. 7 (Fig; d. oameni; în comparații) Om scund și gras. 8 (Pfm; îe) A fi gol *chilug* și gras ~ Se spune despre cineva care a cheltuit tot pe băutură. 9 (Fig; d. oameni; în comparații) Om trândav. 10 (Fig) Om bătăran. 11 (Pfm; îe) A fi din ~ (sau ca ~ul) A fi prost. 12 Tulpina cea groasă a viței-de-vie Si: *bucium²*, *muzuc*. 13 Bucată groasă de lemn, în mijloc cu o gaură (sau cu două), în care se prindeau picioarele, mâinile sau gâtul prizonierilor ori infractorilor Si: *obezi*, *catușe*, *fiare*. 14 (Îe) A lega (pe cineva) ~ A lega astfel încât să nu se mai poată mișca Cf *burduf*, *cobza*, *fedeles*. 15 (Îe) A dormi ~ A dormi adânc. 16 Partea centrală a unui corp rotativ, care se montează pe un arbore și în care sunt înfipte spițe (la roți), pale (la elice) etc. Si: *bucium²*, *bute*, *bustean*, *capătăna*. 17 Bucată groasă de lemn, pe care se taie lemnele de foc Si: *tăietor*, *trunchi*. 18 Trunchi de lemn pe care se taie carnea la măcelărie. 19 (Înv) Trunchi care servea călăului pentru decapitarea condamnaților. 20 Lemnul în care se înțepenește nicovale pe care se bate coasa Si: *butucer*. 21 Scaun folosit la președe de ulei. 22 Scaunul vârtelniței. 23 Talpa războiului de țesut. 24 Partea superioară a jugului. 25 Unealtă pe care se rad și se sineluiesc pieile. 26 (Reg; îs) ~ul cu *gavanele* Parte a piuei, în care se pun dimiile Cf: *oala*, *covata*, *șteaza*.

butucar sm [At: DA / Pl: ~i / E: *butuc* + ~ar] (Reg; îrv) Silvicultor.

butucas sm [At: SBIERA, P. 322 / Pl: ~ași / E: *butuc* + ~aș] Butuc (1) mic.

butucănos, ~oasă *a* [At: VLAHUȚĂ, N. 16 / E: *botocă~* / Pl: ~oși, ~oase / E: *butuc + -ănos*] 1 Gros. 2 Grosolan. 3 Necioplit.

butucăriu *s* [At: BREBENEL, GR. / E: *butuc+ -aru*] Sfrelit.

butucel *sm* [At: H II, 254 / Pl: ~cei / E: *butuc+ -el*] 1 Butuc mic.

2 Alesătură. 3 (Lpl) Partea de la mijloc a călților, care rămâne în piepteni.

butucer *sn* [At: I. CR. III, 227 / Pl: ~e / E: *butuc+ -er*] Lemnul în care se sprijină batca Si: (pop) *picior, butuc*.

butuci *vi* [At: ISPIRESCU, L. 35 / Pzi: ~ucesc / E: *butuc*] (Îvr) A băga picioarele, mâinile, sau gâtul unui arestat sau ale unui prizonier într-un butuc.

butucit, ~ă *a* [At: ISPIRESCU, L. 35 / Pl: ~iți, ~e / E: *butuci*] Pus în butuc.

butucos, ~oasă *a* [At: VLAHUȚĂ, ap. TGRG / Pl: ~oși, ~oase / E: *butuc+ -os*] (Rar) Butucănos.

butug *sm* *vz* *butuc*

butulău *sn* *vz* *buturău*

butuleu *sn* *vz* *buturău*

butumalai *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: ~ / E: nct] (Reg; prt) Flăcău gras.

butunar *sn* *vz* *gutunar*

butur¹ *sm* *vz* *but²*

butur² *sm* *vz* *butură*

buturaș *sn* [At: JIPESCU, O. 153 / Pl: ~e / E: cf *but²*] Butur (2) mic.

butură *sf* [At: LB / V: (Mun) ~re, ~tur, ~tor, (Ban) ~toară, ~toare / A: *butură* / Pl: ~ri și ~re / E: cf *butuc*] 1 Butuc (2). 2 Buștean (1). 3 (Îf *butură*) Jgheab de fântână Cf *stiuhei, buddai*. 4 (Îaf) Butuc (12) de viță. 5 (Îaf) Fir de papură. 6 (Îf *butură, buture, butoară, butoare*) Scorbură. 7 (Îf *butoară, butoare*: pgn) Gaură. 8 Butonieră (1).

buturău *sn* [At: JAHRESBER. I. II, 314 / V: ~tulău, ~tuleu / Pl: ~ăie / E: cf *butură*] 1 Țeavă de lemn Cf *buduroi*. 2 (Îf *butulău*) Ghizdeiul fântânii. 3 Fântână aflată pe hotar.

buture *sm* *vz* *butură*

buturea *sf* [At: GRAIUL I, 51 / Pl: ~ele / E: *butură + -ea*] Butură mică Si: *buturugă*, (pop) *buturel*.

buturel *sn* [At: GOROVEI, C. 126 / Pl: ~e / E: *butură + -el*] (Pop) Buturea.

buturi *v* [At: VICIU, GL. / Pzi: ~resc / E: nct] (Reg) 1 A răscoli tot mobilierul din casă, căutând un obiect pierdut. 2 A decoperi pe cineva.

buturigă *sf* *vz* *buturugă*

buturiș *sn* [At: RĂDULESCU-CODIN, I. 45 / Pl: ~uri / E: *butură + -iș*] Loc plin de buturi și de lemne aflate în dezordine.

buturoagă *sf* *vz* *buturogă*

buturogă *sf* *vz* *buturugă*

buturoi¹ *sn* [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~oăie / E: *butură+ -oi*] (Reg) Gârliciu de la fântână, făcut dintr-o bucată de lemn.

buturoi² *sn* [At: CALENDARIU (1814), 86 / V: ~toroi / Pl: ~oăie / E: ctm *butură + mușuroi*] Mușuroi de cârtiță.

buturos, ~oasă *a* [At: ȚICHINDEAL, F. 128 / V: *botor~* / Pl: ~oși, ~oase / E: *butură + -os*] Scorburos.

buturug *sm* *vz* *buturugă*

buturugat, ~ă *a* [At: PĂSCULESCU, L. P. 96 / Pl: ~ați, ~e / E: *buturugă + -at*] (Îrg) Noduros.

buturugă *sf* [At: ALECSANDRI, P. III, 304 / V: *buturug* *sm*, (reg) ~oagă / Pl: ~ugi / E: ctm *butuc, butură + tumurug*] 1 Rădăcină cu o parte din trunchi, rămasă după tăierea unui copac. 2 Rădăcină de tufă. 3 Bucată groasă și noduroasă de lemn Cf *buștean, butuc, ciot*. 4 (Fig) Om scurt și gras. 5 (Îs) *Ca o ~* Fără semn de viață. 6 Larvă de rădăscă. 7 Dans țărănesc nedefinit mai îndepărate. 8 Melodie după care se execută buturuga (7).

buturugărie *sf* [At: CHEST. IV, 107 / Pl: ~ii / E: *buturugă + -(a)rie*] (Reg; mpl) Teren despădurit unde au mai rămas butuci.

buturugoaia *sfa* [At: MAT. FOLK. I, 713 / V: ~tuguro~ / Pl: ~ / E: *buturugă + -oăie*] 1-7 Buturugă (1-2).

buturugută *sf* [At: PANN, Ș. I, 23 / Pl: ~te / E: *buturugă + -uță*] (Șhp) 1-2 Buturugă (1-2) mică.

buturuș *am* [At: GOROVEI, C. 126 / Pl: ~i / E: *butură + -uș*] (Îrg) Buturea.

butuș *sn* [At: PAMFILE, I. C. 50 / Pl: ~e / E: nct] (Trs) 1 Burduful rumegătoarelor. 2 Foale de cimpoi făcute din butuș (1).

butușală *sf* *vz* *butușană*

butușană *sf* [At: POLIZU / V: ~ală / Pl: ~ne / E: *botoașă + -an*] Oaie bătrână.

butușel *sm* *vz* *botoșel*

butuși *vi* [At: REV. CRIT. III, 90 / Pzi: ~șesc / E: nct] A îmbutuși.

butușină *sf* [At: ȘEZ. II, 221 / Pl: ~ne / E: nct] 1 Buturugă (1). 2 (Reg) Copac scorburos.

but¹ *sm* [At: BĂCESCU, P. / Pl: ~i / E: nct] (Ban; Trs) Zglăvoacă.

but² *sm* [At: LIUBA-IANA, M. 114 / Pl: ? / E: nct] Căine ciobănesc cu bot alb-gălbui.

buțoi *sm* [At: BĂCESCU, P. 1337 / V: (Ban) ~on / Pl: ~ / E: nct] (Reg) Pește-lup.

buțon *sm* *vz* *buțoi*

buțui *sm* [At: COMAN, GL. / V: *boțoi* / Pl: ~ / E: cf *boț*] (Reg) Lucru mic, neînsemnat.

buțuiăș *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: ~i / E: *buțui + -ăș*] (Șhp) Buțui.

buur *sm* *vz* *bour*

buvabil, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *buvable*] (Frm) Băubil.

buvetă *sf* [At: V. ROM. ianuarie 1935 / Pl: ~te / E: fr *buvette*] (Frr) 1 Bufet într-un local public, la care se consumă diverse băuturi. 2 Personalul unei buvete (1). 3 Clienții unei buvete (1). 4 Personalul împreună cu clienții unei buvete (1). 5 Loc într-o stațiune unde se beau apele minerale.

buvnă *sf* *vz* *puhă¹*

buvni *v* *vz* *bufni*

buvniță *sf* *vz* *bufniță*

buvnuliță *sf* *vz* *puhă¹*

bux *vz* *bucs*

buzaină *sf* [At: LIUBA-IANA, M. / V: ~ană / A: nct / Pl: ~ne / E: nct] (Ban) 1 Construcție laterală, care se află în curtea țărânului, pe lângă casă. 2 (Îf *buzană*) Grajd.

buzan, ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 261 / Pl: ~i, ~e / E: *buză + -an*] (Înv; iuz; d. sunete) Labial.

buzană *sf* *vz* *buzaină*

buzar¹ *sm* [At: ȘEZ. II, 151 / V: ~iu / Pl: ~i / E: *buză + -ar*] (Reg) 1 Partea dinaintea a plutei Si: *buză* (27). 2 Obiect de piatră sau de fier care se pune pe vatră cu scopul de a ridica lemnele, pentru ca acestea să ardă mai bine. 3 Bucată groasă și cilindrică de lemn sau piatră care se pune de o parte și alta a focului, pe care se așază lemnele de foc.

buzar² *sm* [At: MARIAN, INS. 20 / Pl: ~i / E: *bâz* cf *bunzar*] (Ent) Cărăbuș (*Melolontha melolontha*).

buzariu *sm* *vz* *buzar¹*

buzat, ~ă *a* [At: NECULCE, ap. LET. II, 254/19 / Pl: ~ați, ~e / E: *buză + -at*] 1 Cu buze mari Si: *buzos*. 2-3 (Îe) A rămâne (sau a se întoarce) ~ A rămâne (sau a se întoarce) păcălit.

buză *sf* [At: DOSOFTEI, PS. 37/11 / V: (Înv) ~ze / Pl: ~ze / E: cf alb *buze*, bg *бъза*] 1 (Atm) Parte cărnosă care mărginește, în afară, deschizătura gurii (sau a botului), acoperind dinții Si: *labie*. 2 (Fig) Gură. 3 (Pop; îe) A-i da cuiva ceva de luat în ~ze A-i da cuiva ceva de mâncare. 4 (Îe) A fi cu sufletul în (sau pe) ~ze A trage să moară. 5 (Îe) A scoate din ~za morții A scăpa (pe cineva) de la moarte. 6 (Pfm; îe) A pune (sau a lăsa) ~za A fi gata să plângă Cf *a buzdi*. 7 (Pop; îe) A face ~ze de arap A fi bosumflat. 8-9 (Îe) A rămâne (sau a se întoarce) cu ~za umflată (sau ~zele umflate) A rămâne (sau a se întoarce) păcălit Cf *buzat* (2-3). 10 (Pop; îe) A bate (sau a da, a sufla) din (sau în) ~ze (sau ~) A fi mândros. 11 (Îae) A umbla fără nici un rost. 12 (Îae) A îndura o pierdere fără a mai putea îndrepta ceva. 13 (Pfm; îe) A-i crăpa (sau a-i scăpăra, a-i arde) cuiva ~za (de ceva) A avea mare nevoie de ceva. 14 (Pfm; îe) A se șterge (sau a se linge, a se spăla) pe ~ze A fi silit să renunțe la

ceva. 15 (Pfm; îe) **A-și linge ~zele după ceva** A-și dori ceva foarte mult. 16 (Fam; îe) **A avea (sau a spune) (ceva) numai pe (sau din ~) ~ze** A vorbi altfel de cum gândești. 17 (Pfm; îe) **A-și mușca ~zele** A regreta. 18 (îe) **A vorbi în ~ze** A bolborosi. 19 (îe) **~de-iepure** Anomalie congenitală (la unii oameni) care constă într-o despicătură a buzei de sus (de sus în jos), prin care se vede o parte din dinți. 20 (Mol; hot; îe) **~za** -vacii Ciupercă comestibilă din familia agaricaceae, cu pălăria de culoare brun-roșiatică, piciorul gros, solid de culoare albă, ornat de o rețea de fibrile roșiatică și carnea albă compactă, care crește pe pământ, sub mesteceni și prin pădurile de conifere în locuri uscate (*Cortuarius bolteatus*). 21 (Pex) Margine a unei răni pricinuite de o tăietură foarte adâncă. 22 (Pex) Partea de deasupra (subțiată sau răsfrântă) care mărginește gura vaselor (sau a țevilor). 23 (Pfm; îlav) **În ~za tunului** Expus împușcăturilor de tun. 24 (îlav; pex) În primejdie mare. 25 (Pfm; îla) **Plin până în ~ze** Foarte plin. 26 (Pex) Marginea de deasupra (subțiată) a unui deal, a unui pisc, a unei păduri, a unui șanț etc Cf *geană*. 27 (Pex) Partea ascuțită la instrumentele de tăiat Si: *tăis*. 28 (îs) **~za plutei** Partea dinainte a plutei. 29 (îs) **~ de bandaj** Partea proeminentă a bandajului montat pe roțile autovehiculelor de cale ferată, care servește la menținerea și la conducerea vehiculului respectiv pe șină.

buzăi vr [At: DA / Pzi: *buzăi* / E: *buză*] (Rar) A se bosumfla.

buzdian, ~a smf vz **buzoian**

buzdiancă sf vz **buzoiancă**

buzdiel sn [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~e* / E: nct] (Mun) Mlaștină rămasă după ploaie.

buzănar sn vz **buzunar**

buzăreț sn [At: N. LEON, MED. 123 / Pl: ? / E: nct] Pelagră.

buzătel, ~ea a [At: HOGAȘ, DR. II, 51 / Pl: *~ci, ~e* / E: *buzat + -el*] (Cam) buzat.

buzățica a [At: DA / Pl: *~ici* / E: *buzat + -ica*] Buzățea.

buzău av [At: PANN, P. V. I, 23 / Pl: *~ăi* / E: *buză + -ău*] (îe) A sta ~ A sta bosumflat.

buzdrug sm [At: COMAN, GL. / Pl: *~ugi* / E: nct] (Reg) Copil voinic.

buzdrun sm [At: TOMESCU, GL. 268 / V: *~a sf* / Pl: *~i* / E: nct] (Reg; șhp) Copil.

buzdrună sf vz **buzdrun**

buzdubuc i vz **băldăbăc**

buzducă sf vz **buzdugă**

buzdugan sn [At: BIBLIA (1688), 2/4 / Pl: *~e* / E: tc *bozdogan*] 1 Măciucă (scurtă) de fier dintr-o bucată (sau cu coada de lemn), uneori, cu măciulie ținută (1) Cf *ghioagă, topuz*. 2 Baston cu măciulie în vârf care aparține tamburilor-majori care conduc fanfarele militare. 3 (Fig) Putere domnească. 4 (Pex; inv) Trib în fruntea căruia stă o căpetenie având un buzdugan ca semn al domniei. 5-6 Lovitură de buzdugan (1-2) Cf *bat, baston*. 7 (Reg) Mai cu care se crapă lemnele Cf *măiug*. 8 (Reg) Unealtă de tors nedefinită mai îndepărtată. 9 (Reg) Cruce dublă (făcută) din spice de grâu Cf *cununa*. 10 (Reg) Parte care rămâne din cotorul porumbului, după ce s-au tăiat jipii Si: *cocean, tuleu*. 11 (Bot) Plantă erbacee din familia sparganiaceae cu tulpina erectă, ramificată în partea superioară, cu frunze lineare, rigide, erecte, cu flori verzi-alburii și fructe uscate de forma unei piramide răsturnate, care crește pe malurile apelor, prin bălți și pe lângă piraie în lunile iulie-august Si: (reg) *capu-ariciului, ruhanier, șovar, (Sparganium ramosum)*.

buzdugă sf [At: PANTU, PL.² / V: *~ucă* / Pl: *~ugi* / E: cf *buzdugan*] 1 Buzdugan (1). 2 (Bot; lpl) Vâzdoage (*Calendula officinalis*).

buzdugănaș sn [At: MERA, L.B. 98 / Pl: *~e* / E: *buzdugan + -aș*] 1-2 Buzdugan (1-2) mic.

buzdugăni vr [At: ȘEZ. VI, 6 / Pzi: *~nesc* / E: *buzdugan*] 1 A bate cu buzduganul. 2 A ucide cu buzduganul.

buzdugăa sf [At: ALECSANDRI, P.P. 146 / Pl: *~gele* / E: nct] Săculeț.

buzdugăană sf [At: DOINE, 180 / V: *~ughină* / Pl: *~gene* / E: nct] Namilă.

buzdughină sf vz **buzdugăană**

buzdunar sn vz **buzunar**

buzdură sf [At: GR. BĂN. / Pl: *~ri* / E: cf *custura*] 1 Cuțit stricat Cf *brăpă, cioarsă*. 2 Om netrebnic.

buze sf vz **buză**

buzer sn [At: DEX² / Pl: *~e* / E: eg *buzzer*] Aparat electric care produce un sunet intermitent caracteristic și care este folosit în telefonie.

buzerant sm [At: DA / Pl: *~nți* / E: mg *buzerans*] (Trs) Pederast.

buzgan sm [At: CHEST. VI, 30 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Bondar (*bombus*).

buzguroi sm [At: COMAN, GL. / Pl: *~i* / E: nct] 1 (Reg) Șobolan mare. 2 (Fig) Om care se scoală devreme.

buziană sf vz **budiană**

buzinar sn vz **buzunar**

buziș av [At: I. IONESCU, M. 540 / E: *buză + -iș*] 1 Pe un singur rând, unul lângă altul. 2 (Pfm; îe) **A merge ~ A merge într-o parte**.

buzișoară sf [At: NEGRUZZI, S. I, 227 / Pl: *~re* / E: *buză + -(i)șoară*] 1-2 (Șhp) Buză (mică). 3 (Fam; îe) **A-și strânge ~rele** A nu mai flecări.

buzișor sm [At: PANTU, PL.² / Pl: *~i* / E: *buză + -(i)șor*] (Bot) Plantă mică din familia orchidaceae, cu rizomul aproape orizontal, de culoare alb-gălbui, cu tulpina striată de culoare verde-gălbui, fără foi dezvoltate și flori mici albe-gălbui cu puncte purpurii, plecate, reunite într-un spic Si: *butzoși (Coralloiorrhiza trifida)*.

buzluc sn [At: COMAN, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg) Vatra satului.

buzna av [At: DEX² / V: (ivr) *busta* / E: cf mg *buzma*] 1-2 (îe) **A da ~ A se repezi să între (sau să iasă)**.

buzni vi [At: CUV. LIB. 23 II, 1935, 8 ap. DA ms / Pzi: *~nesc* / E: *buzna*] A da buzna Cf: *bujdi, buti*.

buzoaie sfp [At: CREANGĂ, P. 239 / V: *buzoi* sn / Pl: *~i* / E: *buză + -oaie*] Buze mari și urâte.

buzoi sn vz **buzoaie**

buzoia vr [At: MDA ms / Pzi: *~iesc* / E: *buzoaie*] A se supăra.

buzoian, ~a [At: IORGA, L. R. 216 / V: *~zăian* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: *Buzău + -ean*] 1-4 smf, a (Persoană) care face parte din populația municipiului (sau județului) Buzău. 5-8 smf, a (Om) originar din municipiul (sau județul) Buzău. 9-10 sm (Lpl) Populația care locuiește în municipiul (sau județul) Buzău. 11-12 a Care aparține municipiului (sau județului) Buzău. 13-14 a Care aparține buzoienilor (9-10). 15-16 a Privitor la municipiul (sau județul) Buzău. 17-18 a Privitor la buzoieni (9-10). 19-20 a Care provine din municipiul (sau județul) Buzău.

buzoiancă [At: DA ms / V: *~zăi* / Pl: *~ience* / E: *buzoian + -că*] 1-4 sf, a (Femeie) care face parte din populația municipiului (sau județului) Buzău. 5-8 sf, a (Femeie) originară din municipiul (sau județul) Buzău. 9-10 a Care aparține buzoienelor (1-2). 11-12 a Privitor la buzoience (9-10).

buzoiat, ~a a [At: TOMESCU, GL. 268 / V: *băz* / Pl: *~ați, ~e* / E: *buzoia*] (Reg) Supărat.

buzoienesc, ~ească a [At: ZANNE, P.VI, 31 / Pl: *~ești* / E: *buzoian + -esc*] 1 Specific buzoienilor (1). 2 (Pfm; îe) **A făcut-o ~ească** A luat-o razna, dar tot a nimerit-o.

buzos, ~oasă a [At: DA / Pl: *~oși, ~oase* / E: *buză + -os*] (Nob) Buzat (1).

buzuca sf [At: MÂNDRESCU, L. P. 134 / Pl: *~uci* / E: *buză + -(u)ca*] 1-2 (Irn) Buzișoară (1-2).

buzuliță sf [At: TDRG / Pl: *~te* / E: *buză + -(u)lă*] 1-2 Buzișoară (1-2).

buzum sn [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~uri* / E: nct] (Mol) Posleț (1).

buzumetic, ~a a vz **bozometric**

buzumfla vr vz **bosumfla**

buzuminit, ~a a vz **buzumini**

buzumini vr [At: DA / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Ban) A se zăpăci Cf *zabuni*.

buzuminit, ~a a [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: *buzumini*] (Ban) Zăpăcit.

buzunar sn [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 7/19 / V: *bozdan*~, *bozân*~, (inv) *bozdon*~, *bozin*~, *boz*~, *burdu*~, *bursu*~, *~ân*~, *~du*~, *~zin*~, *pojin*~ *posu*~, *pozon*~, *poz*~ / Pl: *~e, (rar) ~nări* / E: ngr *μυροβουζαρι*] 1 Accesoriu sub formă de săculeț aplicat la haine Cf *jeb*. 2 (îs) *Bani de* ~ Sumă de bani pentru cheltuieli mărunte. 3 (Pfm; îe) **A-i mânca** (cuiva)

ratele din ~ A fi mic, pipernicit și prost. 4 (Pfm; îe) **A fi (tot) cu mâna în** (sau **la**) ~ A fi darnic. 5 (Îae) A fi cheltuitor. 6 (Îae) A fi obligat să cheltuiască mereu. 7 (Trs; îae) A fi lenș. 8 (Pfm; îe) **A avea** (pe cineva) **în** (sau **la**) ~ A dispune de cineva. 9 (Pfm; îe) **A avea (ceva) în** ~ A fi sigur, de mai înainte, că va dispune de ceva. 10 (Îla) **De** ~ Care se poate purta în buzunar. 11 (Îal; pex) De format mic. 12 (Îal) De valoare redusă. 13 (Pfm; îe) **A da din** ~ A plăti din banii proprii o pagubă (de care nu ești răspunzător).

buzunăraș sn [At: PANN, P. V. II, 155 / Pl: ~e / E: *buzunar* + -as] Buzunar mic Si: *buzunărel*.

buzunăreală sf [At: CIAUȘANU, GL. / V: *pozân~* / Pl: ~eli / E: *buzunări* + -eala] 1 Furt din buzunare. 2 Scotocire prin buzunare Si: *buzunărire*, *buzunărit*, *jefuire*.

buzunărel sn [At: DA / Pl: ~e / E: *buzunar* + -el] Buzunăraș.

buzunări vt [At: ISPIRESCU, L. 369 / Pzi: ~resc / E: *buzunar*] 1 A fura cuiva din buzunare Cf *a prada*, *a pungăși*. 2 A scotoci prin buzunarele cuiva pentru a căuta ceva.

buzunărire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *buzunări*] 1-2 Buzunăreală (1-2).

buzunărit¹ sn [At: ALECSANDRI, T. 1225 / Pl: (rar) ~uri / E: *buzunări*] 1-2 Buzunăreală (1-2). 3 (Nob) Bani de buzunar pentru cheltuiala zilnică.

buzunărit², ~ă a [At: DA / Pl: ~iți, ~e / E: *buzunări*] 1 Care a fost furat din buzunare Si: *jefuit*, *prădat*. 2 Care a fost scotocit prin buzunare fără a i se fura ceva.

buzură sf [At: CADE / Pl: ~re / E: nct] Buzurică.

buzurică sf [At: PLOȘOR, V. O. / Pl: ~ici / E: nct] Oaie cu mici pete negre pe bot Si: *buzurie* (2), *buzurica*.

buzurie sf [At: VÎRCOL, V. / Pl: ~ii / E: nct] 1 Oaie cu buza neagră. 2 Buzurică.

buzurină [At: H V, 447 / Pl: ~ne / E: nct] 1-4 sf, a (Oaie) care are buza neagră (sau pete negre pe bot).

buzurlui vt vz *burzului*

byronian, ~a a [At: DEX² / P: *bai-ro-ni-an* / Pl: ~i, ~e / E: *Byron* + -ian] 1 De Byron. 2 Al lui Byron. 3 În maniera lui Byron.

c sm 1-4 A cincea literă a alfabetului românesc și sunetul sau semnul grafic corespunzător; semioclusivă prepalatală surdă în grupurile *ce, ci*, oclusivă palatală surdă în grupurile *che, chi* și oclusivă velară surdă în celelalte poziții.

*ca*¹ [At: COD. VOR. 144/5 / E: ml *quam*] 1 av Exprimă asemănarea dintre două obiecte, ființe, idei, situații etc. Si: *la fel cu, cum (e), precum (e), după cum (e)* Alb *ca neaua*. 2 av (Îlav) *Ieri ca (și) astăzi* Totdeauna (1). 3 av (Îlav) *Ca și cum* Parcă. 4 av Exprimă aproximația Si: *aproximativ, cam, aproape* *Ca la cinci metri*. 5 av Intră în structura gradului comparativ al adjectivelor și adverbilor Si: *decât* *Mai înalt ca tine?* 6 av În felul... 7 av Cum e obiceiul, cum se știe Si: *precum. Femeia, de, ca femeia: minte scurtă, poala lungă*. 8 av (Îlav) *Toate ca toate, dar...* Toate le înțeleg, dar... 9 av În calitate de... A venit la noi *ca profesor*. 10 av În loc de Si: *drept... folosind ca accelerator de reacție vanadiu suflat pe platina*. 11 av (Îlav) *Ca ce?* Pentru ce? 12 av (Îal) Cu ce scop? 13 av În ce privește... *Ca formă, lucrarea este bine realizată*. 14 av Ca apozem, înaintea unor enumerări: *În subsolul patriei se găsesc bogății ca: aur, argint, cupru etc.* 15 i (Reg) Ia! *Ca dă-te mai încoace și mai spune o dată*.

*ca*² c [At: (a. 1577) CUV. D. BĂTR. I, 26/11 / E: ml *qu(i)a*] (Urmat, cu sau fără intercalări, de *sa*) Introduce subordonate cu predicatul la conjunctiv.

cab sn [At: DN³ / Pl: ~uri / E: eg, fr *cab*] Cabrioletă englezească cu două roți, în care vizitiul stă pe un scaun înalt, la spate.

cabac sm [At: BORZA, D. / Pl: ~aci / E: nct] (Reg) Bostan (*Cucurbita pepo*).

cabada sm [At: ARICESCU, ap. ȘIO / E: tc *kaba-dayi*] (Tcî) 1 Hoț. 2 Voinic.

cabala sf [At: GHICA, S. 148 / Pl: ~le / E: fr *cabale*, ger *Kabale*] 1 Interpretare ebraică, ezoterică și simbolică a Vechiului Testament. 2 Doctrină bazată pe această interpretare. 3 Uncitire.

cabalin, ~ă [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: lat *caballinus*] 1 sn Denumire generică dată cailor. 2 a Specific cailor Si: *cavalin*. 3 a Care provine de la cai Si: *cavalin*. 4 a Privitor la cai Si: *cavalin*.

cabalist, ~ă smf [At: DA ms / Pl: ~iști, ~e / E: fr *cabalist*, ger *Kabalist*] 1-3 Persoană inițiată în cabală (1-3).

cabalistic, ~ă a [At: DA / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *cabalistique*] 1 Magic. 2 Obscur.

caballero sms [At: DN³ / P: ~lie-ro / E: sp *caballero*] Membru al micii nobilimi spaniole, care avea obligația să servească în armată cu calul său.

caban sn vz *capan*

*cabana*¹ sf [At: SP. POP., 1963, nr. 1815, 2-3 / Pl: ~ne / E: fr *cabane*] 1 Casă (la munte) construită, de obicei, din lemn, care servește pentru adăpostirea turiștilor, vânătorilor etc. 2 Personal al unei cabane (1). 3 Turiști dintr-o cabană (1).

*cabana*² sf [At: H III, 145 / Pl: ~ne / E: srb *kaban*] (Rar) Haină femeiască de sărbătoare, nedefinită mai îndeaproape Si: (reg) *cabon*.

cabanicer sm [At: H XVIII, 4 / V: *căbăn* / Pl: ~i / E: ns cf srb *kabanitar* „croitor de haine țărănești” sau *cabanita* + -er] Croitor care face cabane².

cabanier, ~ă smf [At: DEX² / P: ~ni-er / Pl: ~i, ~e / E: *cabana* + -ier] Persoană însărcinată cu paza și administrarea unei cabane¹ (1).

cabanita sf [At: NECULCE, ap. LET. II², 300 / V: ~ben~, *căbăn* / Pl: ~te / E: bg *кабанѝца*, srb *kabanica*] 1 (Înv) Manta scumpă, bogat împodobită, purtată de domnitor sau de boieri la solemnități. 2 (Ban; îf *căbăn*~) Suman mare.

cabanlău sm vz *capan*

cabanos sm [At: DEX² / A: ~ba~ / Pl: ~oxi / E: pn *kabános*] Cărnăcior subțire, uscat, preparat din carne de vită și de porc.

cabaret sn [At: BACOVIA, O. 168 / Pl: ~e, (rar) ~uri / E: fr *cabaret*] 1 Local de petrecere, cu băuturi, dans, program de varietăți etc Si: *bar*³. 2 Personal al unui cabaret (1). 3 Consumatori dintr-un cabaret (1). 4 Local, împreună cu personalul și consumatorii unui cabaret (1).

cabaretier sm [At: DN³ / P: ~ti-er / Pl: ~i / E: fr *cabaretier*] (Rar) Proprietar de cabaret (1).

cabat sn [At: I. CR. II, 141 / V: *căb*~ / Pl: ~uri / E: mg *kabât*] (Reg) 1 Manta. 2 Capot.

cabaz sm [At: GORJAN, ap. ȘIO / Pl: ~i / E: tc (hok) *kabaz*] (Îrg) 1 Om caraghios. 2 Mucalit.

cabazlăc sn [At: GORJAN, H. IV, 183 / V: o~ / Pl: ~uri / E: tc (hok) *kabazlic*] (Îrg) 1 Caraghioslăc. 2 Bufonerie.

cabazlicar, ~ă a [At: GANE ap. ȘIO / Pl: ~i, ~e / E: *cabazlăc* + -ar] (Îrg) Mucalit.

cabă sf [At: BORZA, D. / Pl: ~be / E: nct] Ceapă (*Allium cepa*).

cabel sn [At: DA ms / Pl: ? / E: nct] (Reg) 1 Măsură pentru grâu egală cu aproximativ 12 l. 2 Conținut al unui cabel (1). 3 Măsură împreună cu conținutul.

cabenita sf vz *cabanita*

cabernet sn [At: DEX² / Pl: ~uri / E: fr *cabernet*] 1 Soi de viță de vie cu struguri mici de culoare neagră-albăstruie, cultivat pentru producerea vinurilor roșii de calitate superioară. 2 Viță de vie cu struguri mici de culoare neagră-albăstruie. 3 Strugure mic de culoare neagră-albăstruie, cultivat pentru producerea vinurilor roșii de calitate superioară. 4 Vin roșu produs din cabernet (1).

cabestan sn [At: CADE / Pl: ~e / E: fr *cabestan*] Trolieu cu ax vertical pe care se înfășoară cablul de tracțiune, folosit la deplasarea sarcinilor și a vehiculelor pe distanțe relativ scurte.

cabina sf [At: DUNĂREANU, CH. 151 / Pl: ~ne / E: fr *cabine*] 1-3 Încăpere mică amenajată într-o clădire sau într-un vehicul, pe plajă etc. având diverse destinații.

cabinet sn [At: GOLESCU, Î. 27 / V: (înv) *ga*~ / Pl: ~e, (înv) ~uri / E: fr *cabinet*] 1 Încăpere dintr-o (locuință sau) dintr-o instituție, folosită pentru exercitarea unei profesii Si: *birou*. 2 Birou al unei persoane cu muncă de răspundere. 3 (Îs) Șef (sau director) de ~ Funcționar însărcinat cu pregătirea lucrărilor unui conducător de mare instituție. 4 (Îas) Funcție

a șefului de cabinet (3). 5 (Is) *Lucrări de ~* Lucrări auxiliare, de secretariat. 6-7 (În unele țări; is) *~ de instrucție* (Personal dintr-un) birou pentru cercetarea și trierea probelor de acuzare, conduse de un judecător de instrucție. 8 Încăpere în care sunt expuse obiecte de muzeu, de studiu etc. 9-10 (Cu determinări care arată felul) (Personal dintr-o) secție sau dintr-un serviciu în întreprinderi, instituții de învățământ etc., destinate unor studii și consultări de specialitate. 11 (În unele țări) Organ de stat care execută puterea executivă Si: *guvern*. 12 Membri ai unui cabinet (11) Si: *guvern*. 13 Sediul al unui cabinet (11) Si: *guvern*. 14 Mobilă de dimensiuni mici, cu sertare, pentru păstrarea obiectelor de preț.

cabinier, *~a* smf [At: DEX² / P: *~ni-er* / Pl: *~i, ~e* / E: fr *cabinier*] Persoană care are în grijă o cabină la teatru, la operă etc.

cabla vr [At: DEX² / Pzi: *~lez* / E: fr *câbler*] 1 A confecționa un cablu (1). 2 A așeza un cablu (2) de telecomunicații. 3 A face legătura (unui bloc, unei case etc.) cu un cablu (2) de telecomunicații.

cablaj sn [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr *cablage*] 1 Mod de răsucire sau împletire a firelor pentru a forma un cablu (1). 2-3 Totalitate a cablurilor și a firelor izolate care constituie conexiunile unei instalații sau ale unui aparat de telecomunicații. 4 (Elt; is) *~ imprimat* Cablaj (2) prefabricat în care conexiunile dintre piesele componente ale unui aparat electronic sunt realizate sub formă de benzi conductoare înguste, pe un suport izolant Si: *circuit imprimat*.

cablare sf [At: DEX² / Pl: *~lări* / E: *cabla*] 1 Confecționare a unui cablu (1) prin răsucirea sau împletirea firelor în mănunchiuri și unirea mănunchiurilor între ele. 2-3 Așezare, conectare a unui cablu (1) de telecomunicații. 4 Conectare (a unei case, a unui bloc etc.) cu un cablu de telecomunicații.

cablat, *~a* a [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: *cabla*] Care este conectat la o rețea electrică, telefonică etc.

câblîer sn [At: DEX² / P: *~li-er* / Pl: *~e* / E: fr *câblîer*] Navă care transportă și instalează cablurile (2) submarine.

cablogramă sf [At: DEX² / Pl: *~me* / E: fr *câblogramme*] 1 Comunicare transmisă prin cablu (2) submarin. 2-3 Formular și text al unei cablograme (1).

cablor sm [At: DN³ / Pl: *~i* / E: fr *câbleur*] Muncitor care execută lucrări de cablare.

cablu sn [At: ENC. TEHN. I, 178 / Pl: *~uri* / E: fr *câble*] 1 Funie groasă obținută prin răsucirea unor (grupuri de) fire vegetale sau metalice, folosită la utilajul de transport sau de ridicat. 2 (Șis *~electric*) Conductă electrică formată din mai multe fire izolate (acoperite cu un înveliș vegetal sau metalic). 3 Unitate de măsură pentru distanțe, egală cu a zecea parte dintr-o milă marină, adică cu 185,2 m Si: *ancablura*.

cabon sn [At: H XIV, 378 / Pl: *~oane* / E: ns cf *cabana*²] (Reg) Cabană².

cabonc sn [At: DA / E: ns cf *boconciu*] (Buc) Papuc vechi și rupt.

caboson sn [At: DEX² / Pl: *~oane* / E: fr *cabochon*] 1 Piatră (semi)prețioasă, fără fațete, fixată într-o montură de metal. 2 (Aht) Ornament mic de piatră încrustat într-o fațadă.

cabotaj sn [At: SCÂNTEIA, 1947, nr. 746, 1/5 / Pl: *~e* / E: fr *cabotage*] 1 Navigație comercială de-a lungul coastei. 2 Transport naval de mărfuri între porturi apropiate.

cabotier sn [At: LTR / P: *~i-er* / Pl: *~e* / E: fr *cabotier*] Navă de tonaj mic sau mijlociu, care navighează între porturile de pe coastă Si: *cabotor*.

cabotin, *~a* smf [At: ARDELEANU, D. 179 / Pl: *~i, ~e* / E: fr *cabotin*] 1 (În trecut, în Franța) Actor (sau actriță) ambulant(ă). 2 Actor (sau actriță) de valoare mediocră care urmărește obținerea de efecte teatrale cu mijloace facile, de prost gust. 3 (Pex) Persoană care urmărește să obțină succese ușoare cu mijloace ieftine.

cabotinaj sn [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr *cabotinage*] 1-3 Cabotinism (1-3).

cabotinesc, *~ească* a [At: DEX² / Pl: *~esti* / E: *cabotin* + *-esc*] 1-3 Referitor la cabotin (1-3). 4-6 Specific cabotinului (1-3). 7-9 De cabotin (1-3).

cabotinism sn [At: KLOPSTOCK, F. 91 / Pl: *~e* / E: *cabotin* + *-ism*] 1-3 Atitudine, gest, apucături de cabotin (2) Si: *cabotinaj* (1-3).

cabotor sm [At: DN³ / Pl: *~i* / E: fr *caboteur*] Cabotier.

cabra [At: DA ms / Pzi: *~rez* / E: fr *cabrer*] 1-2 *vir* (D. unele patrupede, mai ales despre cai) A se ridica pe picioarele dinapoi. 3-4 *vir* (D. oameni și animale) A (se) încorda. 5 *vr* (D. oameni și animale) A se ridica. 6 *vîf* (Rar) A face un patruped să se ridice pe picioarele dindărăt. 7 *vi* (D. avioane) A se ridica cu partea din față pentru a urca mai repede.

cabrare sf [At: LTR / Pl: *~e* / E: fr *cabrage*] 1-5 Cabrare (1-5).

cabrare sf [At: ENC. AGR. / Pl: *~ări* / E: *cabra*] 1 Ridicare pe picioarele dinapoi a unui patruped Si: *cabraj* (1). 2 Încordare. 3 (Pgn) Ridicare. 4 (Rar) Determinare a unui patruped să se ridice pe picioarele dinapoi Si: *cabraj* (4). 5 Evoluția pe care o execută un avion când își mărește brusc panta de urcare Si: *cabraj* (5).

cabras, *~a* a [At: H II, 137 / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf *cal* + *abraș*] (Reg; d. cai) Abraș.

cabriol sn [At: DN³ / P: *~bri-ol* / Pl: ? E: fr *cabriole*] Tip de picioare în dublă curbă ale unei mobile.

cabriolă sf [At: DEX² / P: *~bri-o-* / Pl: *~le* / E: fr *cabriole*] Salt al calului prin care acesta se întoarce în loc.

cabriolet sn [At: DN³ / P: *~bri-o-* / Pl: *~uri* / E: fr *cabriolet*] (Asr) Caroserie de mașină cu capotă de pânză care apără de ploaie.

cabrioletă sf [At: DA ms / V: *ga-* / P: *~bri-o-* / Pl: *~te* / E: fr *cabriolet*] Trăsuriță ușoară, cu două roți, trasă, de obicei, de un singur cal Si: *brisca, șareta*.

cabul sn [At: DA, ap. ȘIO / Pl: *~uri* / E: tc *kabul etmek*] (Tcf; îe) A face ~ A consimți.

cabulă sf [At: CADE / Pl: *~le* / E: tc *kabul*] (Rar) Superstiție de jucător (de cărți).

cabulipsi vi [At: CARAGIALE, T. II, 71 / Pzi: *~sesc* / E: *cabul*] (Tcf) A catadicsi.

cabulipsire sf [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: *cabulipsi*] (Tcf) Catadicsire.

cabulipsi¹ sn [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: *cabulipsi*] (Tcf) Catadicsire.

cabulipsi², *~a* a [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: *cabulipsi*] (Tcf) Care este catadicsit.

cabuliște sf [At: BORZA, D. / A: nct / Pl: *~ti* / E nct] (Bot; reg) Nalbă (*Althaea rosea*).

cabușală sf [At: CV, 1951, nr. 3 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Zăpușeală.

caca sm [At: LB / E: ns cf fr *caca*] (În limbajul copiilor) 1 Materii fecale.

2 Lucru murdar, respingător.

cacadăr sm vz *cacadăr*

cacadăr sm [At: ȘEZ. I, 63 / V: *~dăr, ~cad~, ~așdăr, ~așder, ~azdar, ~azder, carcadel, căcăder, căcădir, căcică~, călcădăriu, căcăd~, căcăzdăr* / Pl: *~i* / E: nct] (Bot; reg) Măceș (*Rosa canina*).

cacaderie sfp [At: LB / V: *căcădără, căcădără, căcăzdare* / E: *cacadăr*] (Bot; reg) Măceasă.

cacamâ sm [At: DR. X, 287 / V: *~miți* / E: *caca* + *mât*] (Trs; Ban) Mucus nazal.

cacamiți sm vz *cacamât*

cacao sf [At: DA / E: fr *cacao*] 1 Sămânță a cacaotierului, folosită (sub formă de produs pulverulent) în alimentație, mai ales, în fabricarea ciocolatei și a unor băuturi hrănitoare. 2 (Is) *Unt (sau ulei) de ~* Substanță grasă, de culoare albă-gălbui, extrasă din pulberea de cacao și folosită la fabricarea ciocolatei, în industria farmaceutică, în cosmetică. 3 Băutură preparată cu pulbere de cacao (1).

cacaotier sm [At: DEX² / Pl: *~i* / E: fr *cacaotier*] Arborele *Theobroma cacao*, din ale cărui semințe se obține cacaoa (1).

cacașdăr sm vz *cacadăr*

cacașder sm vz *cacadăr*

cacatoes sm [At: KLOPSTOCK, F. 281/22 / Pl: *~esi* / E: fr *cacatoès*] Gen de papagali mari, cu o creastă mare, cu caturi și colorată.

cacazdar sm vz *cacadăr*

cacazder sm vz *cacadăr*

cacă sf [At: H X, 151 / E: ns cf *ca-ca* (strigătul păsării)] (Orn; reg) Pasăre răpitoare, nedefinită mai îndeaproape.

cacădăr sm vz *cacădăr*

cacădără sf [At: N. LEON. MED. 71 / V: *căc-*, *-ăzdare* sfp / Pl: *~re* / E: *cacădăr*] (Bot; reg) Măceasă.

cacă-frică si [At: DA ms / E: *cacă* (imperativ al lui *căca*) + *frică*] (Pfm) Om (foarte) fricos Cf: *bășinos*.

cacăvacă si [At: ZANNE, P. 1, 689 / E: *cacă* + *vacă*] (Pfm) Om prost de bun ce este.

ceacelma sf [At: CARAGIALE, S. N. 28 / V: (inv) *~arma* / Pl: *~le* / E: tc *kaçirma*] 1 (Îf *ceacarma*) Contrabandă. 2 Marfă de contrabandă. 3 (La jocul de cărți) Inducere în eroare a adversarului, căruia îi lași impresia că ai cărți mai bune decât ale lui. 4 (Pgn) Păcăleală.

cacer, *~ă* s vz *caciur*

cacerdisi [At: STAMATI, D. / Pzi: *~sesc* / E: tc *kacirmek*] (Tci) 1 vi A face contrabandă. 2 vi A tăinu. 3 vr A se refugia peste graniță.

cacerdisire sf [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: *cacerdisi*] (Tci) 1 Trecere a mărfurilor peste graniță prin contrabandă Si: *cacerdisit*¹ (1). 2 Tăinuire. 3 Refugiere peste graniță Si: *cacerdisit*¹ (3).

*cacerdisit*¹ sn [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: *cacerdisi*] (Tci) 1-3 Cacerdisire (1-3).

*cacerdisit*², *~ă* a [At: ARICESCU, ap. ȘIO / Pl: *~iti*, *~e* / E: *cacerdisi*] (Tci) 1 (D. bunuri) Care este adus prin contrabandă. 2 (D. bunuri) Tăinu. 3 (D. oameni) Care se refugiază peste graniță.

cachetero vt [At: DN³ / P: *ca-se-te-ro* / E: sp *cachetero*] Pumnal cu care toreadorul ucide taurul în arenă, la o coridă.

cachexie sf vz *cașexie*

cachi ai vz *kaki*

cachiu, *~ie* a vz *kaki*

cacică sf [At: CADE / E: mg *kacska*] (Ban; îc) De-a *~ca* De-a țurca.

cacior, *~ă* a vz *caciur*

caciorit, *~ă* a [At: I. CR. VI, 153 / Pl: *~iți*, *~e* / E: *caciorî*] (Reg) Batjocorit².

caciorî vr [At: COMAN, GL. / V: *canci-* / Pzi: *~răsc* / E: nct] (Reg) 1 (D. fructe) A da în copt. 2 (D. fân, pânze puse la albit) A începe să se usuce. 3 (D. oameni) A se zbate cu greul vieții.

cacir sm vz *caciur*

caciră sf vz *caciur*

cacița sf [At: BORZA, D. / A: nct / Pl: *~te* / E: nct] (Bot; reg) Stânjenel (*Iris germanica*).

caciulă sf vz *căciula*

caciur, *~ă* [At: LB / V: *~cior*, *~ciră*, *~cir*, *~er*, *~eră*, *căciur*, *căciură*, *căc-*, *căciură* / Pl: *~i*, *~e* / E: ns cf mg *czer* „cochet”] (Reg) 1-3 *smf*, a (Oaie sau miel) cu lâna neagră pe trunchi și albă sau brumărie pe bot, urechi, labe și coadă. 4 a (D. piei, blănuri, haine) Pestrî. 5-6 *smf*, a (Pore) pestrî, cu pete. 7 a (D. lucruri) Vrednic de răs. 8 a (D. oameni) Deosebit de alții.

cacodilat sm [At: DN³ / Pl: *~ați* / E: fr *cacodylate*] 1-2 (Sare sau) ester al acidului cacodilic, cu acțiune tonică.

cacodilic am [At: DN³ / E: fr *cacodylique*] (Îs) Acid ~ Compus organic arseniat.

cacofonie, *~ă* a [At: DA ms / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr *cacophonique*] 1 Care are caracter de cacofonie (1). 2 Care conține o cacofonie (1). 3 Lipsit de armonie.

cacofonie sf [At: RUSSO, S. 79 / Pl: *~ii* / E: fr *cacophonie*] 1 Asociație neplăcută de sunete Si: *cacofonism* (1). 2 (Muz) Suprapunere de sunete discordante Si: *cacofonism* (2). 3 (Muz) Lipsă de armonie Si: *cacofonism* (3).

cacofonism sn [At: DEX² / Pl: *~e* / E: *cacofonie* + *-ism*] 1-3 Cacofonie (1-3).

cacogen, *~ă* a [At: DN³ / Pl: *~i*, *~e* / E: fr *cacogène*] (Bot; d. organe) Care prezintă o structură genetică nefavorabilă.

cacogeneză sf [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr *cacogénèse*] (Med) Dezvoltare anormală a unui organ.

cacografie sf [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr *cacographie*] Ortografiere greșită.

cacolaie sf [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr *cacolalie*] Vorbire defectuoasă.

cacologie sf [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr *cacologie*] (Grm) 1-2 Construcție sau locuțiune greșită.

cacom sm [At: CANTEMIR, IST. 262 / V: *cacum* / Pl: *~i* / E: tc *kakum*] (Zlg; îrg) 1 Animal asemănător cu dihorul, cu blana albă și vârful cozii negru Si: *hermina*. 2 (Pre) Blănă prelucrată de cacom (1).

cacosmie sf [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr *cacosmie*] (Med) Deficiență constând în perceperea exagerată a mirosurilor urâte.

cactacee sfp [At: DEX² / E: fr *cactacées*] (Bot) 1-2 Cactee (1-2).

cactee sf [At: CADE / E: fr *cactées*] (Bot) 1 (Lpl) Familie de plante exotice, adaptate la uscăciune prin tulpinile cărnoase pline cu suc apos sau lăptos și prin frunzele reduse, sub formă de spini Si: *cactacee* (1). 2 (Șls) Plantă care face parte din această familie Si: *cactacee* (2).

cactus sm [At: SIMIONESCU, FL. 416 / Pl: *~uși* / E: fr *cactus*] Nume dat mai multor specii de plante din familia cacteeleor, cultivate la noi ca plante ornamentale.

cacum sm vz *cacom*

cadaif sn vz *cataif*

*cadalac*¹ sn [At: TEODORESCU, P. P. 475 / Pl: *~uri* / E: tc *kadylyk*] (Tci) 1 District. 2 Mahala.

*cadalac*² sn [At: BOCEANU, GL. / Pl: *~uri* / E: ns cf *cabalac*] (Reg) 1 Multime de lucruri adunate (la un loc). 2 Grămadă de copii. 3 Bucată de loc semănat.

cadastru vt [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~rez* / E: fr *cadastre*] 1 A efectua lucrări de cadastru. 2 A înscrie în cadastru.

cadastraj sn [At: DN³ / E: fr *cadastre*] (Rar) 1-2 Cadastrare (1-2) *cadastral*, *~ă* a [At: DA ms / Pl: *~i*, *~e* / E: fr *cadastral*] 1 Care ține de cadastru (1). 2 Privitor la cadastru (1). 3 Care este trecut în cadastru (5).

cadastrare sf [At: LTR / Pl: *~rări* / E: *cadastru*] 1 Efectuare a lucrărilor de cadastru (1). 2 Înscriere în cadastru (5).

cadastru sn [At: DA / E: fr *cadastre*] 1 Totalitate a lucrărilor tehnice, de determinare exactă a unor proprietăți funciare, cu toate caracteristicile lor. 2 (Pex) Serviciu care efectuează aceste lucrări. 3 Sediul al unui cadastru (2). 4 Personal al unui cadastru (2). 5 (Îs) *Registru de ~* Registru în care sunt trecute datele de identificare a proprietăților funciare pe un anumit teritoriu. 6 Știință aplicată care se ocupă cu lucrările de cadastru (1).

cadaveric, *~ă* a [At: D. ZAMFIRESCU, R. 271 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr *cadavérique*] 1 Care aparține unui cadavru (1). 2 Care provine de la un cadavru (1). 3 Specific unui cadavru (1). 4 Privitor la un cadavru (1).

cadavru sn [At: MACEDONSKI, O. I, 44 / Pl: *~re* / E: fr *cadavre*] 1 Corp al unui om sau al unui animal mort Si: *hoit*, *stârv*. 2 (Îs) *~ viu* (sau, fam, *ambulant*) Om foarte slab și palid. 3 (Îe) A *călca* sau (a trece) *peste ~re* A fi lipsit de orice scrupule în atingerea unui scop.

cada sf [At: ANON. CAR. / Pl: *căzi*, (rar) *cade* / E: slv *kazb*] 1 Vas mare din doage, întrebuintat la prepararea vinului, a rachiuului etc. Si: *zăcatoare*. 2 Vas mare pentru îmbăiat Si: *baie*, *vana*. 3 Recipient mare, deschis, din lemn, din metal, din beton etc. în care se introduc lichidele folosite în diverse operații tehnologice.

cadân sm vz *hadâm*

cadână sf [At: N. COSTIN, ap. LET. 46 / 21 / Pl: *~ne* / E: tc *kadyn*] 1 Sclavă din haremul turcilor. 2 (Pex) Turcoaică. 3 (Pex) Femeie voinică.

cadânesc, *~ească* [At: H II, 257 / Pl: *~ești* / E: *cadână* + *-esc*] 1 a Care aparține cadânei (1). 2 a Specific cadânei (1). 3 a Care provine de la cadână (1). 4 a Referitor la cadână (1). 5 *sfa* Numele unui dans țărănesc de perechi, în care se pocnește din degete cât se joacă. 6 *sfa* Melodie după care se execută acest dans (5).

cadânește av [At: H II, 312 / E: *cadâna* + *-este*] În felul cadânelor.

cadânețe sfp [At: H III, 325 / E: *cadână*] (Bot; reg) Floare nedefinită mai îndeaproape.

cadânime sf [At: TEODORESCU, P. P. 627 / Pl: *~mi* / E: *cadână* + *-ime*] 1 Multime de cadâne. 2 Totalitate a cadânelor (dintr-un anumit loc).

cadea sf [At: VARONE, D. 32 / Pl: *~ele* / E: nct] (Reg) 1 Horă repede care se joacă în amândouă părțile. 2 Melodie după care se execută acest dans (1).

cadelnița sf *vz cadelnița*

cadența vt [At: DA / Pzi: ~tez / E: fr *cadencer*] (Rar) 1-3 A imprima cadență (1) sau ritm unei fraze, unei bucăți muzicale, unei mișcări etc. Si: *a rîma*.

cadențare sf [At: DEX² / Pl: ~tări / E: *cadența*] 1-3 Imprimare a cadenței (1) sau ritmului unei fraze, unei bucăți muzicale, unei mișcări etc. Si: *ritmare*.

cadențat, -ă [At: MACEDONSKI, O. I, 15 / Pl: ~ați, ~e / E: *cadența*] 1-2 *a, av* (Executat) în cadență (1), în tact.

cadență sf [At: ALEXANDRESCU, M. 13 / Pl: ~te / E: it *cadenza*] 1 Mișcare ritmică și uniformă Si: *ritm*. 2 (Îlav) În ~ Cu mișcări repetate la intervale egale. 3 Număr de lovituri pe care o armă de foc le trage pe minut. 4 (Fiz) Viteză de repetare a unui fenomen Si: *frecvență*. 5 Succesiune ritmică a unor unități poetice (picioare, silabe) accentuate, care produc un efect auditiv armonios. 6 Succesiune de armonii care produc impresia unei încheieri într-o compoziție muzicală. 7 Pasaj mai mare de virtuozitate solistică dintr-un concert instrumental, interpretat fără acompaniament. 8 (Art) Dans popular din Bihor, nedefinit mai îndeaproape. 9 (Art) Melodie după care se dansează cadența (8). 10 (Art) Melodie împreună cu dansul.

cadențmetru sn [At: DEX² / Pl: ~re / E: ger *Kadenzmeter*] (Fiz) Instrument pentru măsurarea radioactivității.

cadet, -ă [At: GOLESCU, Î. 221 / Pl: ~eți, ~e / E: fr *cadet*] (Înv) 1 *sm* Al doilea născut dintre copiii unei familii, care nu primea moștenirea familiei. 2 *a* (Îs) *Ramura -ă* (a unei familii) Ramură care se trage din fratele mai mic. 3 *sm* Tânăr (fiu de nobil sau de ofițer) care se pregătea pentru cariera armelor. 4 *sm* Elev al unei școli militare. 5 *sm* Membru al partidului liberal constituțional-democrat din Rusia țaristă.

cadiascher sm [At: E. KOGĂLNICEANU, ap. LET. 308 / Pl: ~i / E: tc *kadiasker*] (Tcm) 1 Înalt demnitar militar turc, cu atribuții de judecător militar. 2 Persoană cu rangul de cadiascher (1).

cadifea sf *vz catifea*

cadilă sf [At: PSALT. SCH. 456/12 / Pl: ~le / E: vsl *кадино*] Cădelniță.

cadilnița sf *vz cadelnița*

cadisică sf [At: TEODORESCU, P. P. / E: *cadui* + *-isică*] 1-2 Fată (sau soție) de cadui (2).

cadisucă sf [At: VÂSLAN, R. S. 157 / V: *cad~* / Pl: ~te / E: *cadisica* + *-uta*] 1-4 (Șhp) Cadisică (1-2) (tânără).

cadui sm [At: VARLAAM, C. II, 81 / V: ~driu / Pl: ~ii / E: tc *kady*] 1 Judecător la turci, cu atribuții civile și religioase. 2 Persoană cu rangul de cadui (1).

cadmia vt [At: DEX² / P: ~mi-a / Pzi: ~iez / E: *cadmiu*] A acoperi suprafața unui obiect metalic cu un strat subțire de cadmiu în scopul protejării contra eroziunii.

cadmie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *cadmie*] Depunere de oxid de zinc impur pe pereții cuptoarelor de zinc.

cadmiere sf [At: DEX² / Pl: ~ri / E: *cadmia*] Acoperire a suprafeței unui obiect cu un strat subțire de cadmiu în scopul protejării lui.

cadmifer, -ă a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *cadmifère*] (D. roci) Care conține cadmiu.

cadmiu sm [At: MACAROVICI, CH. 391 / V: ~um / E: fr *cadmium*] Metal moale, alb-argintiu, asemănător cu zincul, folosit sub formă de aliaje în medicină, în tehnică etc.

cadmium sm *vz cadmiu*

cadou sn [At: DEMETRIUS, A. 179 / Pl: ~ri / E: fr *cadeau*] Ceea ce se primește sau se oferă în dar.

cadra vi [At: LB / Pzi: 3 ~rează / E: fr *cadrer*] (Construit cu prepoziția „cu”) A se potrivi cu ceva sau cu cineva (într-o anumită împrejurare).

cadraj sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *cadrage*] Delimitare a spațiului util cuprins de obiectivul unei camere de luat vederi sau al unui aparat de filmat.

cadran¹ sn [At: KLOPSTOCK, F. 116 / Pl: ~e / E: fr *cadran*] 1 (La aparate și instrumente de măsură) Suprafață (de obicei circulară) prevăzută cu anumite diviziuni pe care se citesc indicațiile acului indicator al unui instrument de măsură, al unui ceasornic etc. 2 (Îs) ~ *solar* Ceas solar. 3 Arc (sau sector) care reprezintă un sfert de cerc.

cadran² s [At: CV, 1951, nr. 5, 26 / E: nct] (Îrg) Parte de deasupra cuptorului unde obișnuiau brutarii să doarmă.

cadranură sf [At: DN³ / Pl: ~ri / E: fr *cadranure*] Defect al lemnului constând în crăpături pe direcția razelor medulare.

cadratură sf *vz cvadratură*

cadră sf *vz cadru*

cadril sn [At: CADE / Pl: ~uri / E: fr *quadrille*] 1 Dans de origine franceză, cu mișcare lentă, constând dintr-un șir de figuri în cursul cărora partenerii se schimbă între ei. 2 Melodie după care se execută dansul. 3 Dans împreună cu melodia.

cadrilaj sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *quadrillage*] Caroiaj.

cadrilat, -ă [At: PAS, Z. I, 238 / Pl: ~ați, ~e / E: fr *quadrillé*] 1 *a* (D. țesături) Cu desene în formă de carouri (diferite). 2-3 *smf, a* (Om) îmbrăcat cu haine cadrilate (1).

cadrilater sn [At: DA / Pl: ~e / E: fr *quadrilatère*] 1 (Gmt) Figură plană cu patru laturi. 2 (Mil) Regiune cuprinsă între patru laturi, pe care sunt cetăți întărite.

cadrilatură sf [At: H II, 118 / Pl: ~ri / E: *cadrila* + *-tura*] 1 Desen cu linii drepte, întretăiate. 2 Țesătură cadrilată (1).

cadrin sm [At: BORZA, D. / Pl: ~i / E: nct] (Bot; reg) Zadă (*Larix decidua*).

cadrist, -ă smf [At: DEX² / Pl: ~iști, ~e / E: *cadre* + *-ist*] (Fam; asr) Funcționar din serviciul de cadre al unei instituții.

cadriu sm *vz cadui*

cadru sn [At: GOLESCU, Î. 85 / V: ~ră sf / Pl: ~re / E: fr *cadre*] 1 Ramă în care se fixează un tablou, o fotografie, o icoană etc. 2-4 Tablou, fotografie, icoană etc. care se înrămează. 5 (Fig) Persoană foarte frumoasă. 6 Per-vaz al unei uși sau al unei ferestre. 7 Deschizătură a zidului ocupată de o ușă sau fereastră. 8 Desen care înconjoară, mărginește un text, o hartă, o fotografie etc. 9 Porțiune a unei mărci poștale unde este executat desenul. 10 Ambianță. 11 Spațiu în limitele căruia este cuprinsă o imagine pe o peliculă cinematografică. 12 (Fig) Limite ale unei probleme, ale unui subiect, ale unei acțiuni etc. 13 (Fig; pex) Cuprins din acest cadru (16). 14 Schelet alcătuit din bare de lemn, de metal sau din grinzi de beton armat, care se întrepunțează la construcții. 15 Suport pentru diferite aparate. 16 Schelet pe care sunt înfășurate conducte (electrice, radiofonice etc.) izolate. 17 (Lpl) Efectiv de bază al salariaților dintr-o întreprindere sau dintr-o instituție, dintr-un sindicat etc. 18 Elemente de conducere și de comandă ale subunităților și unităților militare. 19 (Pgn; lpl) Întregul efectiv al unei instituții. 20 (Rar; lsg) Persoană din efectivul unei instituții. 21 (luz; lpl) Subdiviziune în administrația internă a unei instituții, întreprinderi etc., care se ocupă cu angajarea personalului, cu evidența lui etc. Si: *serviciul personal*. 22 (luz; lpl) Sediul al cadrelor (21). 23 (Asr; lpl) Serviciu care se ocupă cu angajarea și cu evidența personalului unei întreprinderi, instituții etc. 24 (Asr; lpl) Sediul al cadrelor (23). 25 (Asr; lpl) Personal de la cadre (23).

caduc, -ă a [At: HAMANGIU, C. C. 217 / Pl: ~uci, ~uce / E: fr *caduc*, lat *caducus*] 1 Lipsit de trăinicie Si: *subred, pieritor* 2 (D. frunze, flori etc.) Care cade înainte de vreme. 3 (D. frunze, flori) Care cade în fiecare an. 4 (D. acte cu valoare juridică) Care nu (mai) are putere legală.

caduceu sn [At: CĂLINESCU, E. O. I, 18 / Pl: ~ee / E: lat *caduceum*, fr *caducée*] Sceptru al lui Hermes, reprezentat printr-un baston cu două aripiore la vârf, înconjurat de doi șerpi, care, în antichitatea greco-romană, reprezenta pacea și comerțul.

caducifer, -ă a [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: lat *caducifer*] Purtător de caduceu.

caducitate sf [At: HAMANGIU, C. C. 216 / Pl: ~tăți / E: fr *caducité*] 1-4 Însușire de a fi caduc (1-4).

cadus sn [At: DN³ / Pl: ~uri / E: lat *cadus*, cf gr *καδός*] Vas mare pentru conservarea vinului, a untdelemnului etc. la greci și la romani.

caecum sms vz *cecum*

caer sn vz *caier*

cafa sf [At: (a. 1570) ap. HEM / Pl: ~le / E: tc *kafa*] (Îrg) Partea de la ceață a unei blăni.

cașadar sm [At: TDRG / Pl: ~i / E: tc *kafa-dar*] (Tcî) Prieten.

cașană sf vz *cafenea*

cașas sn [At: VĂCĂRESCUL, IST. 274/13 / V: *caș-*, ~at, ~az / Pl: ~uri / E: tc *kafas*] (Îvp) 1 Foișor. 2 Balcon unde cântă corul într-o biserică. 3 Balcon din care familia domnitorului asculta slujba religioasă. 4 Grilaj din vergele de lemn.

cașat sn vz *cașas*

cașaz sn vz *cașas*

cașă sf vz *cafea*

cașar sm, sn vz *cașer*

cașe sn vz *cașeu*

cașea sf [At: NECULCE, ap. LET. II, 291/26 / V: (tcî) *cașve*, (înv) *cașvea*, (Ban; sbm) *cașă*, (înv) ~fei sms, *cașeu* sn, *cavei* sn / Pl: ~ele / E: tc *kahve*, ngr *καφές*, fr *café* pn *kafej*, srb *kafa*] 1 (Șis Arborele de ~) Arbore mic (ca o tufă), din familia rubiaceelor, cu flori albe, plăcut mirositoare, crescute în smoc la baza frunzelor licioase și semper-virescente, cultivat în zonele tropicale din America Latină, Africa și Asia (genul *Coffea*). 2 (Csc) Sămânță a arborelui de cafea (1). 3-4 Băutură (caldă și îndulcită) preparată din cafea (2) prăjită și rășnită sau dintr-un surrogat. 5 (Is) ~ neagră sau (înv) ~ sudea Cafea (3) fără zahăr. 6 (Bot; reg; șlp; și *cașei*) Niprală (1) (*Lupinus albus*). 7 (Bot; reg; lpl) Niprală (2) (*Lupinus luteus*). 8 (Reg; și *cașei*) Plantă ornamentală leguminoasă Si: (reg) *ghiocei* (*Lupinus mutabilis*). 9 (Bot; reg; și *cașei*, *cavei*; și ~ americana) Cafeluțe (7). 10 (Bot; reg; șlp; și *cașei*, *cașeu*) Cafeluțe (8) (*Lupinus varius*).

cașe-bar sn [At: DEX² / Pl: ~uri / E: *cașe*(nea) + *bar*] 1 Local în care se servesc cafele și băuturi alcoolice. 2 Personal dintr-un cafe-bar (1). 3 Clienți dintr-un cafe-bar (1).

cașe-concert sn [At: DEX² / P: ~nsert / E: fr *café-concert*] Muzică instrumentală de largă accesibilitate (executată într-un restaurant).

cașe-frappée sf [At: DEX / P: ~pe / E: fr *café-frappée*] (Frm) Cafea (3) rece cu înghețată, frișcă (și alcool).

cașegi-bașa smi [At: GOLESCU, I. 86 / V: *cașigi-* / E: tc *kahveci başa*] (Înv) 1-2 (Rang inferior pe care îl avea) boierul însărcinat să aducă domnitorului cafeaua (3) la ceremonii.

cașegioaică sf [At: DA / Pl: ~ice / E: *cașegiu* + -oaică] 1 (Înv) Proprietară a unei cafenele sau a unui magazin de cafea Si: *cașegita* (1). 2-4 (Înv) Soție a cașegiuului (1-3) Si: *cașegita* (2-4). 5 (Rar) Femeie de serviciu (în birturi sau în case particulare) care prepară, de obicei (bine), cafeaua (3) Si: *cașegita* (5). 6 (Fam) Femeie căreia îi place să bea (multă) cafea Si: *cașegita* (6).

cașegita sf [At: DA / Pl: ~te / E: *cașegiu* + -ita] (Mol) 1-6 Cafegioaică (1-6).

cașegiu sm [At: AXINTE URICARIUL, ap. ȘIO / V: *caș-*, (înv) ~engiu, *cașve-*, (reg) ~figiu / Pl: ~ii / E: tc *kahveci*] 1 (Înv) Proprietar al unei cafenele sau al unui magazin de cafea. 2 (Înv) Cel care prepară sau servește cafelele (3). 3 (Înv) Slujitor la curtea domnească însărcinat cu prepararea și servirea cafelelor (3). 4 Bărbat care bea cu plăcere (multă) cafea (3).

cașei sms vz *cafea*

cașeina sf [At: DEX² / V: *caș-* / E: fr *caféine*] Alcaloid extras din boabe de cafea (2), din frunze de ceai, din nuci de cola etc., întrebuintat în medicină ca tonic al sistemului nervos central, cardiac etc.

cașeism sn [At: DEX² / E: fr *caféisme*] Totalitate a tulburărilor care apar în urma abuzului de cafea, de ceai etc. și care se manifestă prin insomnie, cefalee, aritmie cardiacă etc.

cașeli vr [At: CV, 1949, nr. 5, 34, ap. DA ms / Pzi: ~lesc / E: *cașea* + -eli] (Rar) 1-2 A bea cafea (3) (stând la taifas).

cașeluța sf [At: N. REV. R. I, 37 / Pl: ~te / E: *cașea* + -(e)uța] 1-2 (Fam; șhp) Cafea (3) (mică). 3 (Bot; reg; lpl) Niprală (1) (*Lupinus albus*). 4 (Bot; reg; lpl) Floarea petcului (*Lupinus angustifolius*). 5 (Bot; reg; lpl) Plantă ornamentală leguminoasă (*Lupinus hirsutus*). 6 (Bot; reg; lpl) Niprală (2) (*Lupinus luteus*). 7 (Reg; lpl) Plantă ornamentală din familia leguminoase Si: *bob*, *cașea* (8), *floarea petcului* (*Lupinus polyphyllus*). 8 (Reg; lpl) Plantă ornamentală erbacee din familia leguminoaselor cu flori mari albe, cu pete albastre, dispuse în formă de spic (*Lupinus varius*) Si: *cașea* (9).

cașenea sf [At: (a. 1823) BV III, 422 / V: (reg) ~fin-, *cașf-*, *cașve-* / Pl: ~ele / E: tc *kahvehane*, ngr *καφενης*] 1 Local public în care se consumă cafea (3) sau (pex) ceai, băuturi alcoolice, prăjituri etc. Si: (Înv) *cașeu*² (1). 2 (Pex) Personal al unei cafenele (1). 3 Clienți ai unei cafenele (1). 4 (Îla) De ~ Fără valoare. 5 (Îal) Nesperios.

cașeneluța sf [At: CARAGIALE, S. N. 45 / Pl: ~te / E: *cașenea* + -uța] 1-2 (Rar; șhp) Cafenea (1) (mică).

cașengiu sm vz *cașegiu*

cașeniu, ~ie a [At: (a. 1790) ap. ȘIO / P: ~niu, ~i-e / Pl: ~ii / E: *cașea* + -(e)niu] De culoarea cafelei (2) prăjite Si: *brun*.

cașer [At: LB / V: ~far / Pl: (sm) ~i, (sn) ~e / E: ger *Kaff*] 1 sn Căprior pe care se reazemă șipcele acoperișului clădirilor. 2 sn (Îf ~far) Unghi sau triunghi format din căpriorii încheiați. 3 sm Bivol negru din Africa.

cașetiera sf [At: DEX² / P: ~ti-e / Pl: ~re / E: fr *cafétière*] 1 Aparat pentru preparat și pentru turnat cafeaua (3). 2 Vas pentru păstrarea cafelei (3). 3 Conținutul unei cafetiere (2). 4 Vas împreună cu conținutul. 5 Serviciu de cafea (3).

*cașeu*¹ sn vz *cașea*

*cașeu*² sn [At: MĂNDRESCU, P. P. 78 / V: ~fe / Pl: ~uri / E: fr *café* (-chantant)] (Înv) 1-2 Cafenea (1-2). 3 (Îc) *Cafe-șantan* Cafenea (1) în care se oferă publicului și un program muzical distractiv Si: *cabaret*, *șantan*, *varieteu*. 4 Personal al unui cafe-șantan (3). 5 Clienți ai unui cafe-șantan (3).

cașigi-bașa sm vz *cașegi-bașa*

cașigiu sm vz *cașegiu*

cașinea sf vz *cașenea*

cașler sm [At: DA / Pl: ~i / E: nct] (Reg) Om leneș.

cașru, ~ră [At: DEX² / Pl: ~ri, ~re / E: fr *Cafres*] 1 sm Populație de rasă neagră din Cafri (regiune în sudul Africii). 2-3 smf, a (Persoană) din Cafri.

caștal sn vz *caștan*

caștalan sm [At: BORZA, D. / Pl: ~i / E: nct] (Bot; reg) Brustur (*Arctium lappa*).

*caștan*¹ sn [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 203 / V: (înv) *caș-*, (pop) ~al / Pl: ~e, (înv) ~uri / E: tc *kaştan*] (Înv) 1 Manta orientală, albă, lungă și largă, împodobită cu fir de aur sau de mătase, pe care o purtau domnitorii și boierii români. 2 (Îc) A îmbrăca ~ul A deveni domn. 3-4 (Îc) A umbla îmbrăcat (cu sau în) ~ A se ridica la rangul de domn sau de boier. 5-6 Simbol al rangului de domn (sau boier). 7 (Spe) Veșmânt preoțesc. 8 (Pgn) Veșmânt.

*caștan*² sm vz *castan*

caștangi sm vz *caștangi*¹

*caștangi*¹ sm [At: (a. 1776) URICARIUL XIX, 339 / V: ~ngi / Pl: ~ii / E: tc *kaştanci*] (Înv) 1 Rang al persoanei care păstrează caștanele (1). 2 Persoană cu rangul de caștangi (1). 3 (Îc) *Caștangi-bașa* Rang al boierului mai mare peste garderoba domnească, care pune caștanul (1) pe spatele noilor boieriți. 4 (Îac) Boier cu rang de caștangi (3)-bașa.

*caștangi*², ~ie smf, a [At: MDA ms / Pl: ~ii, ~ie / E: *caști* + -angiu] (Arg) 1-2 (Persoană) care caștește.

caștanhu sm [At: (a. 1821) ap. ȘIO / Pl: ~ii / E: tc *kaştanly*] (Înv; irm) Persoană care a primit caștanul (1) de hoier.

caștar s [At: CHEST. II, 125/8 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Bucată de lemn care se adaugă (cu care se umple scobitura) la o bărna mai scurtă Si: *caștuf*.

caștanel sn vz *caștanel*

cașteală sf [At: BUL. FIL. IV, 133, ap. DA ms / Pl: ~eli / E: *caști* + -eală] (Ărg) Bătaie.

caști vr [At: BUL. FIL. IV, 133, ap. DA ms / Pzi: ~tesc / E: rrm **caști**] (Arg) A bate.

cașizma sf vz **caisma**

caștorie sf [At: PĂSCULESCU, L. P. / E: nct] Stofă nedefinită mai îndepărate.

caștoși vi [At: COMAN, GL. / Pzi: ~șesc / E: nct] (Reg) A face nazuri.

cașuzo smi [At: DN³ / E: sp **cașuzo**] (În Brazilia) Persoană născută din părinți negri și indieni autohtoni.

cagodi vr [At: ȚIPLEA, P. P. 61 / V: ag~ / Pzi: ~desc / E: cf rs ПОГОДИТЬ] A aștepta.

cagular sm [At: DN³ / Pl: ~rzi / E: fr **cagoulard**] Membru al unei organizații fasciste care a activat în Franța între 1935 și 1941.

cagula sf [At: BOUREANU, S. P. 21 / Pl: ~le / E: fr **cagoule**] 1 Mantie cu glugă purtată de călugări. 2 Tip de glugă care acoperă tot capul (cu deschizături în dreptul ochilor). 3 Parte de cauciuc a unei măști de gaze.

cahal sm [At: GHICA, S. 559 / E: eb **qahal**] 1 (Înv) Comunitate religioasă a evreilor. 2 (Spec) Organizație politico-religioasă secretă a evreilor. 3 (Prin confuzie) Haham.

caharcă sf [At: CADE / Pl: ~rce / E: nct] (Orn; reg) Călfar (1) (*Tadorna tadorna*).

cahfea sf vz **cafea**

cahfeșu sm vz **cafeșu**

cahfenea sf vz **cafenea**

cahinea sf [At: BORZA, D. / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Bot; reg) Ghințură (*Gentiana lutea*).

cahlă sf [At: CANTEMIR, IST. 136 / Pl: ~le / E: ucr **кахла**] (Reg) 1-2 Coș al sobei sau deschizătură prin care iese fumul în tinda caselor țărănești. Si: (reg) **cahleata**, **calaboaica**, **calahaica**, **cala**³ Vz: **capra** (37). 3 (Pex; îs) **Bataie** de ~ Asfixiere datorată astupării cahleii (1). 4-5 Placă de teracotă sau de faianță folosită la construcția sobelor. 6 Tablă cu care se astupă sobele țărănești.

cahleata sf [At: ȘEZ. II, 151 / V: **cahal**~ / Pl: ~ete / E: **cahlă** + **-eata**] Cahlă (1).

cahve sf vz **cafea**

cahvegidina sf [At: (a. 1776) URICARIUL XIX, 393 / Pl: ~ne / E: nct] (Înv) Slujnică de la curtea Doamnei, care servea cafeaua.

cahveșu sm vz **cafeșu**

cahvene sf vz **cafenea**

caia sf [At: POLIZU / Pl: ~iele / E: tc **cayar**] (Pop) Cui de oțel moale folosit pentru prinderea potcoavelor la animale. Si: (dep) **câr**³ (3).

caiac sn [At: DEX² / Pl: ~ace / E: fr **kayak**] 1 Ambarcație de sport ascuțită la ambele capete, cu suprafața de alunecare netedă sau în clinuri și care este condusă cu una sau două padele. 2 Sport nautic care se practică cu caiacul (1). 3 Ambarcație mică, cu înveliș de piele de focă, folosită de eschimoși.

caiacist smf [At: DEX² / Pl: ~iști, ~e / E: **caiac** + **-ist**] Persoană care practică caiacul (2).

caiafa sf [At: DELAVRANCEA, ap. TDRG / P: ca-ia~ / Pl: ~fe / E: **Caiafa**] 1 Persoană fățarnică. 2 (Îe) A trimite (sau a purta, a duce) de la Ana la Caiafa A trimite un solicitator dintr-un loc în altul (purându-l cu vorba).

caiafet sn vz **caiafet**

caiarlăc sn [At: CANDREA, F. 225 / E: nct] (Reg) Epilepsie.

caibarac, ~a a [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) 1-2 Plin, murdar la extrem.

caic sn [At: URICARIUL, ap. LET. 171 / V: ~iuc / Pl: ~ice / E: tc **kayik**] 1 (Înv) Ambarcație îngustă cu vele, cu două catarge, cu pupa și prora ascuțite, mai înalte decât restul bordajului. 2 Luntre turcească lungă și îngustă, încovoiată la capete.

caicaș sn [At: TEODORESCU, P. P. 559 / Pl: ~e / E: **caiac** + **-aș**] 1-4 (Șhp) Caic (1-2) (mic).

caiciu sm [At: LET. II, 171/14 / V: ~cgu / P: ca-ic~ / Pl: ~cii / E: tc **cayikçi**] Conducător de caic.

caicigu sm vz **caiciu**

caicel sn [At: TEODORESCU, P. P. 565 / Pl: ~e / E: **caic** + **-el**] 1-4 (Șhp) Caic (1-2) (mic).

caid¹ sn [At: TES. II, 308 / P: ca-id / Pl: ~uri / E: tc **kayit**] (Înv) 1 Registru. 2 (Îe) A face ~ A înregistra. 3 Dosar. 4 Arhivă.

caid² sm [At: DEX² / P: ca-id / Pl: ~izi / E: fr **caïd**] 1-2 (Titlu purtat odinioară de) guvernatorul unei provincii sau al unui oraș din statele musulmane ale Africii de Nord, care avea și funcții judecătorești.

caidarac sn vz **gaibarac**

caie sf [At: MARDARIE, L. 1419 / V: **cailă** / Pl: ~ / E: rs **кайя**, mg **kányá**] (Reg) 1 (Orn; înv) Gaie (*Milvus*). 2 (Îlav) Ca ~ia mațul Pe apucate. 3 (Îc) ~ia-găinilor Bleandă.

caiefet sn vz **caiafet**

caier sn [At: DOSOFTEI, V. S. 114 / V: **caer** / P: ca-ier / Pl: ~e / E: ml ***cailius**] 1 (Pop) Mănunchi de lână, de în, de câneșă sau de borangic, care se pune în furcă pentru a fi tors manual. 2 (Pop) Furcă de tors. 3 (Fam; irm; pan) Păr (bogată). 4 (Pop; pex) Încăierare.

caiet sn [At: NEGRUZZI, S. I, 7 / Pl: ~e / E: fr **cahier** cf pn **kajet**] 1 Fasciculă de foi de hârtie legate sau broșate împreună, folosită la scris, la desenat etc. Si: **carnet**, (în) **carticica**, **condicuța**, **libret**, **fascicula**, (îrg) **trataș**. 2 Publicație periodică cuprinzând diverse studii, note, informații (dintr-un anumit domeniu de activitate). 3 (Îs) ~de sarcini Document care cuprinde condițiile tehnice de calitate, termenele și programele de lucru etc. privitoare la executarea unei lucrări. 4 (Îs) ~program Program (de spectacol) sub formă de caiet (1). 5 (Îs) ~catalog Catalog de expoziție sub formă de caiet (1).

caietel sn [At: DA / Pl: ~e / E: **caiet** + **-el**] 1-2 (Șhp) Caiet (1) (mic).

caifet sn vz **caiafet**

caihana sf [At: ȘIO / Pl: ~le / E: tc **kâyik-hane**] (Tci) Loc unde se țineau caicele (1-2).

caihă sf [At: ALRM II / I h. 392 / Pl: ~he / E: mg **kályha**] (Trs) Sobă.

caila sma [At: H XVIII, 103 / V: ~lea / E: mg **kajla**] 1 (Trs; Ban) Bou cu coarne întoarse. 2 Bou mare.

cailac [At: DOINE, 56 / Pl: ~aci / E: **caila** + **-ac**] (Trs) 1 (D. boi) am Cu coarnele încovoiate în jos. 2 sn Retezătură dintr-un butuc.

cailă sf vz **caie**

cailă sf vz **caila**

caima sf [At: MANOLESCU, L. 264 / Pl: ~le / E: tc **kajma**] (Reg) Maia.

caimac sn [At: FILIMON, C. II, 610 / V: **câi**~ / Pl: ~uri / E: tc **kaymak**] 1 Pojghiță de grăsime care apare pe suprafața laptelui fierț sau a iaurtului. Si: **cremă**, **frișcă**, **groșcior**, **smântâna**, **spuma** (23). 2 (Fig; fam; ie) A lua ~ui A-și însuși partea cea mai bună. 3 (Pan) Spumă care se formează la suprafața cafelei în urma fierberii. 4 (Înv) Strat (ars) al tutunului din ciubuc, format în jurul și deasupra cărbunelui. 5 Strat de sus, mai gros, de la bragă. 6 (Fig; pex) Partea cea mai bună, mai de seamă a unui lucru. Si: **cremă**, **elita**, **floare**, **frunte**, **lamură**, **spumă**.

caimacan [At: M: COSTIN, ap. LET. 254 / V: **câimac**~, ~an, **câimacan**, **câimăcan** / Pl: ~i / E: tc **kaymakam**] (Înv) 1-2 sm (Persoană cu) rangul de locțiitor al unui demnitar turc. 3-4 sm (Îc) ~aga (Persoană cu) rangul de locțiitor al marelui vizir (pe un teritoriu străin). Si: **guvernator**, **vicerege**.

5-6 sm (Persoană cu) rangul de locțiitor al domnului, însărcinat cu administrarea Moldovei sau Țării Românești până la instalarea pe tron a noului domn. 7-8 sm (Persoană cu) rangul de locțiitor al marelui ban al Craiovei, începând din 1761. 9 a (Îf ~an) Bogat. 10 sm (Îaf) Bătrân din sfatul satului. 11 a (Pex; îaf) Bun de gură.

caimacamaș sm [At: GHICA, A. 819 / Pl: ~i / E: **caimacam** + **-aș**] 1-2 (Înv; șdp) Caimacam (1) (lipsit de importanță).

caimacamlăc sn [At: ARICESCU, ap. ȘIO / Pl: ~uri / E: tc **kajmakamlyk**] 1 (Înv) Locotenentă domnească (1-3).

caimacan sm vz **caimacam**

caiman¹ sm [At: SADOVEANU, V. F. 191, ap. DA ms / Pl: ~i / E: nct] (Reg) Bărbat în vârstă, care însoțește o echipă de muncitori lemnari în pădure, îi păzește, le curăță coliba și le face de mâncare.

caiman² *sm* [At: DA ms / Pl: ~i / E: fr *caïman*] (Zlg; reg) Aligator (1) (*Alligator mississippiensis*).

caimea *sf* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 294/49 / Pl: ~ele / E: tc *kayime*] (Tei) 1-2 Scrisoare sau notă oficială (de la un comandant turc). 3 Bancnotă turcească.

cainic, ~ă *a* [At: ALEXANDRIA, 65 / V: căinic / Pl: ~ici, ~ice / E: cāi + -nic] 1 Vrednic de plăns. 2 Care se plânge (mai) tot timpul.

cainozoic *sn* [At: DN³ / P: ca-i~, ce-no-zo~ / E: fr *caenozoïque*, eg *cainozoic*] Neozoic.

cais *sm* [At: DELAVRANCEA, ap. TDRG. / A: cais / P: ca-is / Pl: ~isi / E: drr *caisă*] 1 Pom fructifer din familia rozaceelor, cu flori albe cu nuanțe roz, care apar înaintea frunzelor, cultivat pentru fructele sale Si: (reg) *cuisin* (1), *caisina* (2), (Trs) *măgdalan*, *tenghere*, *tinghirel* (*Armeniaca vulgaris*). 2 (Îc) ~sălbatic, ~păsăresc Migdal (2) pitic (*Amygdalus nana*). 3 (Înv; Îc) ~pastramă Pastramă (de vacă) de cea mai bună calitate.

caisa *sf* [At: SLAVICI, N. II, 183 / A: caisă / P: ca-i~ / Pl: ~se / E: ngr *καϊσι*] Fruct al caisului (1), de culoare galbenă-portocalie, gustos și aromat Si: (reg) *apricoașă*, *caisina* (1), *garofoana*, *gorgeolana*, *jordolina*, *măgdalană*, *măndula*, *tinghirea*, *zorzolina*.

caisăna *sf* vz *caisina*

caisin *sm* [At: ECONOMIA, 142 / V: cāi~ / Pl: ~ni / E: mg *Kajszin* (barack)] (Bot; reg) 1 Cais (1) (*Armeniaca vulgaris*). 2 Migdal (1) (*Amygdalus communis*).

caisina *sf* [At: MARIAN, Î. 391 / V: ~sănă, cāișănă / P: ca-i~ / Pl: ~ne / E: cāisin] (Bot; reg) 1 Caisă. 2 (Lpl) Cais (1).

caisiu, ~ic *a* [At: DA ms / Pl: ~ii, ~ie / E: cāis + -iu] (Rar) De culoarea caisei (1).

cais *sn* vz *caius*

caisăna *sf* vz *caisă*

caismir *sn* vz *cașmir*

caiu *sn* vz *caic*

caiuș *sn* [At: NECULCE, ap. LET. II, 453/7 / V: cāiș, cāiuș / P: ca-iuș / Pl: ~uri / E: tc *cays*] (Tem) 1 Cureaua. 2 (Spc) Arcan de curea. 3 (Îf *cais*) Parte a plugului nedefinită mai îndepărtată.

cajă *sf* [At: EVID. CONT. 62, ap. DA / Pl: ~je / E: fr *cage*] (Teh; frm) Cabină (minieră).

cajmîr *sn* vz *cașmir*

cakewalk *sn* [At: DN³ / P: cheic-uoc / E: eg *cake-walk*] Dans afro-american cu ritm sincopat, cântat la banjo, care se dansa cu pași iuți și mărunți și ale cărui câteva figuri au fost preluate în dansul șimi.

cal *sm* [At: COD. VOR. 122/13 / Pl: cai / E: ml *caballus*] 1 Animal domestic erbivor, imparicopitat, folosit la călărie și la tracțiune (*Equus caballus*). 2 (Prc) Armăsar castrat. 3-4 (Îe; șis) (A fi sau a ajunge) ~de poștă (sau de curse) (A fi) om întrebuințat la toate. 5-6 (Îae; îas) (A fi) om muncit peste măsură. 7-8 (Îe; șis) (A fi) ~de bătaie (A fi) persoană hărțuită, muncită (de toți). 9-10 (Îae; îas) (A fi) problemă de care se ocupă multă lume și care revine mereu în prim-plan. 11 (Îe) A face (sau a ajunge) din ~măgar A face să ajungă sau a ajunge într-o situație mai rea decât cea inițială. 12-13 (Îe; șis) (A visa sau a vedea, a spune) cai verzi (pe pereti) (A-și închipui sau a spune) lucruri imposibile, de necrezut. 14 (Îlav) La Paștele cailor Niciodată. 15 (Îs) O alergătură (sau o fugă) de ~ O distanță (destul de mică). 16 (Îs) ~ul dracului Femeie bătrână și rea. 17 (Îas) Vrajitoare. 18 (Ent; reg; îas; șis ~ul-popii, ~turtii) Libelulă. 19 (Îc) ~putere Unitate de măsură pentru putere, egală cu 75 kilogrammetri forță pe secundă, folosită pentru a exprima puterea unui motor. 20 (Șis) ~cu mănere Aparat de gimnastică. 21 Piesă la jocul de șah care are forma unui cap de cal (1). 22 (La mori) Una dintre cele două bucăți de laț, care împreună cu spetezele, țin coșul și alcătuiesc scara coșului. 23 (La mori) Aparat de lemn prin care se ridică sau se coboară piatra morii pentru a face făina mai mare sau mai mărunță Si: *armăsar*. 24 Una dintre grinzile perpendiculare pe direcția punții morii, pe care se reazemă unul dintre capetele punții. 25 (La mori) Grindă pe care este așezat scocul. 26 Fiecare dintre bănele de la acoperișul casei care se află sub al patrulea căprior

și care se îmbucă la capete cu alte bărne numite iepe, formând împreună scaunul podului. 27 (Reg; la războiul de țesut) Împiedicătoare de la sulul dinapoi. 28 (Reg) Aparat de lemn pentru depănatul bumbacului. 29 Suport pentru lemnele de foc (pe vatră). 30 (Agr; lpl) Prese ale mașinii de treierat care scutură paiele de boabe și le evacuează Vz *scuturător*. 31 Nume al unei figuri a jocului de copii ~ în buși. 32 (Ast; art) Constelația Leului. 33 (Trs; Înv) Cantitate de pește cât se putea încărcă pe un cal. 34 Nume al unui dans țărănesc. 35 Melodie după care se execută acest dans. 36 (Îc) ~de-mare Mic pește marin cu capul asemănător cu cel al calului (*Hippocampus hippocampus*) Si: *călușel* (3) ~de-mare, *căluț-de-mare*, (liv) *hipocamp* (7). 37 (Bot; reg; Îc) **Caii-popii** Omag (*Aconitum napellus*). **cala**¹ *sf* [At: DN³ / E: sp *cala*] Golf mic format prin înecarea ravenelor sau a văilor torențiale, dar mai ales a dolinelor.

cala² [At: LTR / Pzi: ~lez / E: fr *caler*] (Teh) 1 vt A imobiliza intenționat un organ sau o piesă de mașină înainte ca acestea să intre în funcțiune. 2-3 vir (D. motoare sau părți ale motorului) A se opri brusc ca urmare a încălzirii excesive a motorului (la un efort prea mare). 4 vt A fixa orizontal, cu ajutorul nivelei, suportul unui aparat tipografic de vizare.

calabalăc *sn* [At: NECULCE, ap. LET. II, 252/10 / V: ~băcă *sf*, ~lic / Pl: ~uri / E: tc *kalabalyk*] 1 (Înv) Gloată. 2 (Înv) Zarvă. 3 (Fam) Obiecte felurite (în dezordine). 4 (Fam; pex) Bagaj cu care călătorește sau se mută cineva Si: *catrafuse*, *agurlăc*.

calabalic *sn* vz *calabalăc*

calaban *sm* [At: BORZA, D. / Pl: ~i / E: net] (Bot; reg) Corcoduș (*Prunus cerasifera*).

calabaș *sm* [At: VICIU, GL. / Pl: ~i / E: ns cf mg *kalaba*, *kalabalé* „bătaie, ceartă, zarvă”] (Reg) 1 Negustor de cereale. 2 Paznic la cai.

calabatina *sf* [At: CHEST. II, 452/248 / Pl: ~ne / E: net] (Reg) Fântână.

calabăcă *sf* vz *calabalăc*

calabăd, ~ă *a* [At: CV, 1949, nr. 9, 32, ap. DA ms / Pl: ? / E: net] (Reg; d. copii) Neîndemânic.

calaboace *sf* [At: COMAN, GL. / E: net] (Bot; reg) Cartofi (*Solanum tuberosum*).

calaboaică *sf* [At: CHEST. II, 343 / Pl: ~ice / E: net] (Reg) Coș care nu iese prin acoperiș, evacuând fumul în podul casei Si: (reg) *cahlă* (1).

calabrez, ~a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: it *calabrese*, fr *Calabraise*] 1-2 *smf*, *a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Calabriei sau este originară de acolo. 3 *smp* Populația Calabriei. 4-5 *a* Care aparține Calabriei sau calabrezilor (1). 6 *a* Privitor la Calabria. 7 *a* Care provine din Calabria. 8-9 *a* Specific Calabriei și calabrezilor (1).

calabrian, ~ă [At: DN³ / P: ~bri-an / Pl: ~ieni, ~iene / E: fr *calabrien*] 1 *sn* Ultimul etaj al pliocenului de facies marin. 2 *a* Care aparține acestui etaj.

calacan *sms* vz *calaican*

calacatâr *sm* vz *caracatâr*

calafan *sm* [At: BORZA, D. 138 / Pl: ~i / E: net] (Bot; reg) Corcoduș (*Prunus cerasifera*).

calafat¹ *sn* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ? / E: tc *kalafat*] 1 Călți sau cărpe destrămate, îmbihate cu catran cu care se astupă crăpăturile la bordajele și la punțile de lemn ale navelor. 2 Stinghie de la fundul unui butoi. 3 (Olt) Fund mic de putinică.

calafat² *sn* [At: REV. CRIT. III, 26 / Pl: ? / E: net] (Reg) Zarvă.

calafira *sf* vz *carafila*

calagros *sm* vz *caragros*

calahaică *sf* [At: CHEST. II, 343/188 / Pl: ~ice, ~hăici / E: ns cf *cala*³ *calaboaică*] (Reg) Cahlă (1).

calai *sm* [At: BORZA, D. / A: net / P: ~ / E: net] (Bot; reg) Costrei (*Sorghum halepense*).

calaicam *sms* vz *calaican*

calaican *sms* [At: HEM 1040 / V: ~lacan, ~cam, cālăc~, cālăc~ / E: ngr *καλαϊκίνη*] (Pop) Sulfat de fier, de culoare verde când este cristalizat,

solubil în apă, folosit ca dezinfectant, colorant, în tăbăcărie și împotriva dăunătorilor din agricultură.

calaj *sn* [At: IOANOVICI, TEHN. 224 / Pl: ~e / E: fr *calage*] 1-2 (Teh) Calare¹ (2-3). 3 Mod de așezare a aripii sau ampenajului față de fuselajul unui avion. 4 Adâncime la care se scufundă în apă o navă. 5 Postament de grinzi pe o cală¹ (2), pe care se fixează navele în timpul construcției sau reparațiilor.

calamac *s* [At: FURNICĂ, I. C. 44 / V: ~anc / Pl: nct / E: nct] (Înv) (Pbl) Fel de pânză.

calamanc *s* vz *calamac*

calamandrină *sf* [At: BORZA, D. / V: cam~ / Pl: ~ne / E: nct] (Bot; îrg) Nu-mă-uita (*Myosotis sylvatica*).

calamandros *sn* [At: CREANGĂ, A. 44 / Pl: ? / E: nct] (Reg) 1 Neorânduială. 2 Dans țărănesc nedefinit mai îndeaproape. 3 Melodie după care se execută acest dans.

calamar¹ *sm* [At: BORZA, D. / Pl: ~i / E: nct] (Bot; reg) Obligeană (*Acorus calamus*)

calamar² *sm* vz *calmar*

calamare *sf* vz *calmar*

calamă *sf* [At: DN³ / Pl: ~me / E: fr *calame* cf lat *calamum*] Pană de scris.

calamb *sm* [At: GRAIUL I, 315 / Pl: ~i / E: nct] (Bot; reg) Calomfir (1) (*Chrysanthemum balsamita*).

calambur *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: calembour] Joc de cuvinte bazat pe echivocul rezultat din asemănarea formală a unor cuvinte deosebite ca sens.

calamburgiu, ~ie *smf* [At: IORDAN, L. R. A. 158 / Pl: ~ii / E: calambur + -giu] (Rar) Calamburist.

calamburist, ~ă *smf* [At: DA ms / Pl: ~iști / E: fr *calembouriste*] (Rar) Autor de calambururi Si: (rar) calamburgiu.

calamfir *sm* vz *calomfir*

calamin *sn* vz *calamină*

calamină *sf* [At: LTR / V: ~in sn / Pl: ~ne / E: fr *calamine*] 1 Minereu de zinc. 2 Reziduu de cărbune provenit din arderea combustibilului într-un motor cu ardere internă, care se depune pe pereți, pe bujii etc. provocând perturbații în funcționarea motorului.

calamit *sn* [At: DN³ / E: fr *calamité*] Arbore fosil din încrengătura criptogamelor vasculare, care atingea 30 m înălțime.

calamita *vi* [At: DN³ / Pzi: ~tez / E: calamitate] (Liv; subiectul este o calamitate naturală) A distruge.

calamitat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: calamita] Care a suferit o calamitate.

calamitate *sf* [At: SADOVEANU, Z. C. 52 / Pl: ~răți / E: fr *calamité*, lat *calamitas*, -atis] 1-2 Nenorocire mare sau dezastru care lovește o comunitate. 3 Flagel.

calampăr *sm* vz *calopăr*

calamus *sm* vz *calmuz*

calamuz *sm* vz *calmuz*

calando [At: DN³ / E: it *calando*] 1 *av* (Muz; ca indicație de execuție) Din ce în ce mai rar ca mișcare și mai slab ca intensitate. 2 *sn* Pasaj muzical în care tăria scade de la forte la piano, apoi la pianissimo.

calandra *vi* [At: LTR / Pzi: ~rez / E: fr *calandrer*] 1 A trece un material printr-un calandru (1) în vederea subțierii, aplatizării, netezirii etc. acestuia. 2 A presa cu calandru (1).

calandrare *sf* [At: LTR / Pl: ~rări / E: calandra] 1 Trecere a unui material printr-un calandru (1) în vederea subțierii, aplatizării, netezirii etc. acestuia. 2-3 Presare cu calandru (1-2).

calandrat, ~ă *a* [At: IONESCU-MUSCEL, ȚES. 47 / Pl: ~ați, ~e / E: calandra] 1-3 Care a fost supus calandrării (1-3).

calandror, ~oare *smf* [At: DEX² / Pl: ~i, ~oare / E: fr *calandreur*] Muncitor care lucrează la calandru (1-2).

calandru *sn* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 104 / Pl: ~re / E: fr *calandre*] 1-2 Mașină de finisat sau de apretat țesăturile prin presare la

cald. 3 (Tip) Presă pentru imprimarea în relief a matrițelor (de stereotipie) și pentru satinarea hârtiei.

calangi *vt(a)* [At: DA ms / V: calan~ / Pzi: ~gesc / E: calangiu] (Înv) A spoii.

calangiu *sm* [At: KLOPȘTOCK, F. 229 / Pl: ~ii / E: tc *kalaygy*] (Tci) Spoitor.

calao *sm* [At: DEX² / P: ~la-o / E: fr *calao*] Pasăre din Asia și Africa, al cărei cioc are un apendice încovoiat (*Buceros rhinoceros*).

calapăr *sms* [At: DAMÉ, T. 86 / V: ~lamp~, ~pir, ~lop~, cālăp~, cālubăr, cālup~, cana~, canăp~, cara~ / E: srb *kaloper*] 1 (Bot; reg; îc) ~pir, ~lup~ Calomfir (1) (*Chrysanthemum balsamita*). 2 (Bot; reg; îc) ~de-munte Splină (*Chrysosplenium alternifolium*). 3 (Bot; reg; îc) Anghinarea oilor (*Hypochoeris uniflora*). 4 (Bot; reg; îc) Slăbănog (*Impatiens noli-tungere*).

calapir *sm* vz *calopăr*

calapod *sn* [At: H XI, 259 / Pl: ~oade, (rar) ~uri / E: ngr *καλαποδι*] 1 Piesă de lemn în forma (labei) piciorului, întrebuințată la confecționarea încălțămintei sau care se pune în încălțămintă pentru a o împiedica să se deformeze. 2 Formă de lemn pe care se întind căciunile sau pălăriile. 3 (Pgn) Tipar. 4 (Reg) Piatră mai mică, fățuită. 5-6 (Pop; îla; îlav) Pe același ~ (Care este) identic.

calapodar *sm* [At: ALEXI, W. / Pl: ~i / E: calapod + -ar] (Rar) Meseriaș care face calapoade (1).

calarabă *sf* [At: (a. 1803) IORGA, S. D. VIII, 30 / V: ~ambă, carala~, cara~, cālăr~, cālăr~, cālărubă / Pl: ~be / E: mg *kalaráb*] (Bot; Mol; Trs) Gulie (*Brassica oleracea* var. *acephala*).

calare¹ *sf* [At: SOARE, MAȘ. 66 / Pl: ~lări / E: cala] 1 (Teh) Imobilizare intenționată a unui organ sau a unei piese de mașină Si: calaj (1). 2 (Teh; d. motoare sau părți ale motorului) Oprește brusc ca urmare a încălzirii excesive a motorului (la un efort prea mare) Si: calaj (2). 3 Fixare orizontală, cu ajutorul nivelei, a suportului unui aparat topografic de vizare.

calare² *sf* vz *cărare*

calariu *a* vz *calăriu*

calastirca *sf* vz *calistir*

calatos *sn* [At: DN³ / S: ~hos / E: fr *calathos*] 1 Vas de lut în formă de cupă la vechii greci. 2 Conținut al unui calatos (1). 3 Vas împreună cu conținutul.

calatidiu *sn* [At: DN³ / P: ~diu / Pl: ~ii / E: ns cf it *calatide*, ngr *καλατις*] Inflorescență cu axul lătit, de forme diferite, pe care se prind florile sesile. **cală¹** *sf* [At: DA ms / Pl: ~le / E: fr *cale*] 1 Încăpere situată în fundul unei nave și destinată încărcăturii acesteia Si: hambar. 2 Platformă ușor înclinată pe care se construiesc sau se repară nave. 3 Piesă prismatică din lemn sau din metal care se așază în fața roții unui vehicul pentru a-l imobiliza. 4 Piesă în formă de prismă, de cilindru sau de paralelipiped, având o dimensiune foarte precisă, cu care se controlează dimensiunile pieselor în construcția de mașini.

cală² *sf* [At: PANȚU, PL. / Pl: ~le / E: ger *Kalla*, lat *calla*] 1 Plantă decorativă de origine tropicală, cu frunze mari în formă de săgeată, una dintre frunze, de culoare albă, răsucită în formă de cornet, înconjurând inflorescența (*Calla aethiopica*). 2 (Bot; reg) Crin de toamnă (*Hosta ventricosa*).

cală³ *sf* [At: CĂTANĂ, P. I, 46 / V: calahal² / Pl: căli / E: mg *kályha* „cuptor”] Cahlă (1).

cală⁴ *sf* [At: CV, 1949, nr. 9, 28 / Pl: ~le / E: ger *Kachel*] Placă de teracotă Cf calahal¹, cahla (4).

calăp *sn* vz *calup*

calăpciu *sm* vz *calupciu*

calbaș *sm* vz *câlbaș*

calc *sn* [At: ENC. TEHN. 443 / Pl: ~uri / E: fr *calque*] 1 (Îs) Hârtie de ~ Hârtie translușă obținută prin măcinarea fină a pastei de hârtie, folosită la executarea desenelor în tuș, pentru a fi, apoi, copiate pe hârtie heliografică (ozalid). 2 Copie pe hârtie de calc (1) a unui desen Si: decalc (1). 3 Fenomen lingvistic care constă în atribuirea de sensuri noi, după model străin, cuvintelor existente în limbă ori în formarea unor cuvinte ori expresii noi

prin traducerea elementelor componente ale unor cuvinte străine Si: *decalc* (2).

calca v vz *calchia*

calcabalăc sn vz *calcabura*

calcabură sf vz *calcavură*

calcam sm vz *calcan*

calcan [At: N. COSTIN, ap. TDRG / V: (inv) ~cam, cal~ / Pl: (sn) ~i (sm) ~e, ~uri / E: tc *kalkan*] 1 sn Scut. 2 sm Pește de mare cu corpul rombic, turtit lateral și asimetric, având ambii ochi pe partea stângă și solzi lungi, tari, pe burtă și pe spate (*Scophthalmus maeoticus*) Si: *canbula* (2), *pește-de-mare*. 3 sm (Reg; ic) ~balăc Pește cu un ochi, nedefinit mai îndeaproape. 4 sn Perete exterior din spate (fără deschizături) al unei case (destinat să fie acoperit de zidul asemănător al unei case vecine). 5 sn (Dob) Bătătură în talpă.

calcaneu sn [At: DA ms / Pl: ~ee / E: fr *calcanéum*, lat *calcanéum*] Unul dintre cele două oase mai mari care formează călcâiul Vz *astragalus*.

calcatit sn [At: LTR² / E: fr *calcanite*] Sulfat natural hidratat de cupru, albastru, sticlos, solubil în apă, frecvent în zona de oxidare a zăcămintelor cuprifere Si: *piatră-vânăta*.

calcar sn [At: ISTRATI – LONGINESCU, CH. 180 / A: ~car / Pl: ~e / E: lat *calcarius*, fr *calcaire*] Rocă sedimentară sau biogenă alcătuită din carbonat de calciu, de culoare albă, cenușie, roșie, neagră etc. Si: *piatră-de-var*.

calcaric, ~a a [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: ns cf it *calcareo*] (Rar) Calcic.

calcaron sn [At: DN³ / E: it *calcarone*] Cuptor pentru rafinarea sulfului.

calcaros, ~oasă a [At: ISTRATI – LONGINESCU, CH. 182 / Pl: ~oși, ~oase / E: calcar + -os] Care conține calcar.

calcaură sf vz *calcavură*

calcavâr sn vz *calcavură*

calcavură sf [At: LB / V: ~abu~, ~aură, ~vâr sn, cal~ / Pl: ~ri / E: net] 1 (Îrg) Capcană mică de prins vânat (mai ales păsări). 2 (Mol; gmț; mai ales în legătură cu verbele *a da*, *a primi*, *a turna*, *a primi*) Bătaie. 3 (Mol; gmț; mai ales în legătură cu verbele *a da*, *a primi*, *a turna*, *a primi*) Palmă. 4 (Mol; pex) Dojană.

*calce*¹ sf [At: LB / V: ~ciu¹, *calcea*, sc~, *scalcie* / Pl: *calci* / E: ml *calx*, *calcis*] (Bot) 1 (Reg; sis) ~cea *calului* Plantă erbacee perenă, toxică, cu frunze groase și lucitoare, în formă de copită de cal, și cu flori mari galben-aurii (*Caltha palustris*). 2 (Reg; mpl; șfe) ~a-*calului* Bulbuci (*Campanula trachelium*). 3 (Reg; iac) Bulbuci (*Trollius europaeus*). 4 (Reg; ic) ~mare Rostopască (*Chelidonium majus*). 5 (Reg; ic) Călcea-mică Untșor (*Ficaria verna*). 6 (Reg) Filimică (*Calendula officinalis*). 7 (Reg) Ciuboțica-cucului (*Primula elatior*).

*calce*² sf [At: BIANU, D. S. / E: lat *calx*, *calcis*, it *calce*, fr *chaux*] 1 Oxid de calciu. 2 Material refractar obținut prin calcinarea carbonatului de calciu natural.

calcedonie sf [At: LTR / E: fr *calcédoine*, lat *calcedonius*] Varietate (colorată sau translucidă) de bioxid de siliciu natural, folosită ca piatră semiprețioasă la confecționarea unor obiecte de artă, ca abraziv etc.

calcefauă sf [At: MARIAN, D. 59 / E: mg *kalcsinfa*] (Reg) Cruce a cailor înaintași.

calcemie sf [At: DN³ / P: ~mi-e / Pl: ~ii / E: fr *calcémie*] Cantitate de calciu conținută în sânge.

calchia vr [At: DA / V: ~lca, *calca* / Pzi: ~iez / E: fr *calquer*] 1 A reproduce un desen sau o schiță cu ajutorul hârtiei de calc (1). 2-3 A forma cuvinte sau expresii noi ori a îmbogăți un cuvânt ori o expresie cu un sens nou cu ajutorul unui calc (3).

calchiere sf [At: DEX² / Pl: ~ri / E: *calchia*] 1 Reproducerea a unui desen sau a unei schițe cu ajutorul hârtiei de calc (1) Cf *calchia* (1). 2-3 Formare de cuvinte sau expresii noi sau îmbogățire a unui cuvânt sau a unei expresii cu un sens nou cu ajutorul unui calc (3).

calcic, ~a a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *calcique*] (D. roci) Care conține calciu (1) Si: *calcifer*.

calcicol, ~a a [At: LTR² / Pl: ~i, ~e / E: fr *calcicole*] (D. plante) Care crește pe un sol bogat în calcar Si: *calcifil*.

calcifer, ~a a [At: LTR² / Pl: ~i, ~e / E: fr *calcifère*] (D. roci) Calcic.

calciferol sn [At: DEX² / E: fr *calciférol*] Nume științific al vitaminei D.

calcifia v vz *calcifica*

calcifiat, ~a a vz *calcificat*

calcifica vr [At: LTR / V: ~fia / Pzi: 3 *calcifica* / E: cf fr *calcifier*] 1 (D. țesuturi, oase, leziuni pulmonare etc.) A se întări prin depunere de calciu. 2 (D. diverse substanțe) A se îmbogăți cu carbonat de calciu.

calcificare sf [At: PARHON, B. 22 / V: ~fiere / Pl: ~cări / E: *calcifica*] 1 (D. țesuturi, oase, leziuni pulmonare) Întărire prin depunerea de calciu. 2 Îmbogățire cu carbonat de calciu a diverselor substanțe.

calcificat, ~a a [At: DEX² / V: ~fiat / Pl: ~ați, ~e / E: *calcifica*] 1 (D. țesuturi, oase, leziuni pulmonare) Întărit prin depunerea de calciu. 2 (D. diverse substanțe) Îmbogățit cu carbonat de calciu.

calcifiere sf vz *calcificare*

calcifil, ~a a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *calciphile*] (D. plante) Calcicol.

calcifug, ~a a [At: DEX² / Pl: ~ugi, ~uge / E: fr *calcifuge*] (D. plante) Care nu suportă solul calcaros.

calcimétru sn [At: LTR² / Pl: ~re / E: fr *calcimètre*] Aparat de laborator care determină conținutul de bioxid de carbon din carburanți.

calcina vrp [At: ISTRATI – LONGINESCU, CH. 174 / Pzi: ~nez / E: fr *calciner*] 1-2 A transforma o substanță chimică în alta prin încălzirea ei la o temperatură înaltă, în scopul eliminării apei, al înlăturării unor compuși volatili, al oxidării etc.

calcinare sf [At: ISTRATI – LONGINESCU, CH. 175 / Pl: ~nări / E: *calcina*] Transformare a unei substanțe chimice în alta, cu o compoziție chimică bine determinată, la o temperatură înaltă, care se face fie cu eliminare de apă, fie cu eliminarea unor compuși volatili etc. Si: *calcinație*.

calcinat, ~a a [At: LEG. EC. PL. 424 / Pl: ~ați, ~e / E: *calcina*] (D. substanțe chimice) Încălzit la o temperatură înaltă în scopul eliminării apei, al înlăturării unor compuși volatili, al oxidării etc.

calcinat¹, ~oare [At: DA ms / Pl: ~i, ~oare / E: *calcina* + -tor] 1 a Care calcinează. 2 smf Persoană care lucrează la calcinare.

calcinat² sn [At: LTR / Pl: ~oare / E: fr *calcinateur*] Aparat folosit pentru recuperarea căldurii gazelor de ardere din cuptoarele rotative de ciment.

calcinație sf [At: DA ms / V: ~iune / Pl: ~ii / E: fr *calcination*] Calcinare.

calcină sf [At: DEX² / Pl: ~ne / E: fr *calcin*] Pulbere galbenă obținută din cositor și plumb, folosită pentru prepararea unor emailuri și ca abraziv.

calcinoză sf [At: DEX² / Pl: ~ze / E: fr *calcinoze*] Boală caracterizată prin depunerea unor cantități mari de săruri de calciu în țesuturi, mușchi, pereții vaselor sanguine etc.

calcio-vecchio sn [At: DEX² / E: it *calcio-vecchio*] Gen de tencuială ornamentală care prezintă asperități și adâncituri pronunțate la suprafață, dând zidurilor un aspect voit arhaic.

calcipenie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *calcipénie*] (Med) Lipsă de calciu în țesuturi sau umori.

calcipexie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *calcipexie*] (Med) Fixare a calciului în țesuturi.

calcit sn [At: DEX² / E: fr *calcite*] Carbonat de calciu natural, cristalizat, transparent, incolor sau divers colorat, care alcătuiește calcarul, marmura etc.

calciu¹ sm vz *calce¹*

calciu² sn [At: ISTRATI – LONGINESCU, CH. 173 / E: fr *calcium*] 1 Element chimic metalic, alb-argintiu, moale, foarte răspândit în natură sub formă de compuși. 2 Săruri ale calciului (1), întrebuințate ca medicamente în diferite manifestări de decalcifiere a organismului.

calciurie sf [At: DEX² / P: ~ci-ur- / Pl: ~ii / E: fr *calciurie*] (Med) 1 Prezență anormală a calciului în urină. 2 Cantitate de calciu prezentă în urină. 3 Analiză pentru depistarea calciuriei (2).

calcizare sf [At: DN³ / Pl: ~zări / E: cf it *calcinare*] Proces de încorporare a calciului în sol.

calcoceni *smp* [At: BORZA, D. / E: nct] (Bot; reg) Brusture (*Arctium lappa*).

calcocloroză *sf* [At: DEX² / Pl: ~ze / E: fr *calcochlorose*] Fenomen de îngălbenire a frunzelor unei plante din cauza lipsei de fier asimilabil din sol.

calcofil, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr *calcophile*] (D. elemente chimice) Care are o mare afinitate pentru sulf.

calcograf *sm* [At: DEX² / Pl: ~i / E: fr *calcographe*] Muncitor specialist în calcografie (1-2).

calcografia *vt* [At: DEX² / P: ~fi-a / Pzi: ~iez / E: fr *callographier*] A reproduce prin calcografie (1).

calcografiat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: *calcografia*] Reprodus prin calcografie (1).

calcografic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *callographique*] 1-2 Care aparține calcografiei (1-2). 3-4 Referitor la calcografie (1-2). 5-6 Specific calcografiei (1-2). 7-8 Care provine de la calcografie (1-2).

calcografie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *callographie*] 1 Procedeu de reproducere grafică prin tipar a unor imagini gravate pe clișee de zinc săpate în adâncime Si: *tipar adânc*. 2 Metodă microscopică de studiu a unei secțiuni lustruite a mineralelor metalifere opace cu ajutorul luminii.

calcografiere *sf* [At: DEX² / Pl: ~ri / E: *calcografia*] Reproducere prin calcografie (1).

calcopirita *sf* [At: ENC. TEHN. 399 / Pl: ~te / E: fr *chalcopirite*] Sulfură naturală de fier cristalizată, metalică, compactă, galben-verzuie.

calcotipie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *calcotypie*] (Pgr) 1 Procedeu grafic de reproducere de artă a unui desen, asemănător cu acvaforte. 2 Stampă obținută prin calcotipie (1).

calcovă *sm* [At: BORZA, D. 165 / Pl: ~i / E: nct] (Bot; reg) Foarfeca bălții (*Stratiotes aloides*).

calcozină *sf* [At: DEX² / Pl: ~ne / E: fr *chalcosine*] Sulfură naturală de cupru.

calcul [At: EMINESCU, P. 221 / Pl: (sn) ~e, (sm) ~i / E: fr *calcul*, lat *calculus*] 1 *sn* Ansamblu de operații matematice făcute cu scopul de găsi a uneia sau a mai multor mărimi Si: *socoteala*. 2 *sn* (ls) ~ *grafic* Rezolvare a unor probleme cu ajutorul unor construcții geometrice. 3 *sn* (ls) ~ *logic* Ansamblu de operații prin care anumite expresii logice sunt derivate din alte expresii logice. 4 *sn* Plan. 5 *sm* Concrețiune de formă unei pietricele, rezultată din precipitarea sărurilor organice sau anorganice, care se formează în anumite organe interne Si: *piatră*.

calcula *vt(a)* [At: V. ROM., 1950, 50 / Pzi: ~lez / E: fr *calculer*, lat *calcularē*] 1-3 A face un calcul (1-3). 4 A evalua. 5 A planifica.

calculabil, ~ă *a* [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *calculable*] 1-3 Care poate fi calculat (1-3). 4 Evaluabil. 5 Planificabil.

calculare *sf* [At: COD. PEN. R. P. R. 452 / Pl: ~ări / E: *calcula*] 1 Rezolvare printr-un calcul (1). 2 Evaluare. 3 Planificare.

calculat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *calcula*] 1 Rezolvat. 2 Evaluat. 3 Planificat. 4 (D. oameni) Prevăzător.

calculator, ~oare [At: LTR / Pl: ~i, ~oare / E: fr *calculateur*, lat *calculator*] 1-2 *smf, a* (Persoană) care calculează (1) bine. 3 *smf* Persoană specializată în calcule Si: *socotitor*. 4 *sn* Tabel care cuprinde rezultatele unor calcule, folosit pentru simplificarea operațiilor. 5 *sn* Carte, broșură care cuprinde un astfel de tabel. 6 *sn* (Șis ~ *electronic*) Computer. 7 *sn* (Șis ~ *de buzunar*) Calculator (6) de dimensiuni foarte mici, destinat publicului larg pentru efectuarea unei game de probleme matematice limitate Si: (impropriu) *minicalculator*.

calculație *sf* [At: IONESCU-MUSCEL, TES. 217 / V: ~iune / Pl: ~ii / E: lat *calculatio*] Calculare (1).

calculațiune *sf* *vz calculație*

calculus, ~oasă *a* [At: DEX² / Pl: ~oși, ~oase / E: fr *calculus*] (Med) Care are calculi (5).

calculoasă *sf* [At: DEX² / Pl: ~ze / E: fr *calculose*] Boală care constă în formarea unor calculi (5) într-un organ intern Si: *litiază*.

cald, ~ă [At: VARLAAM, C. 36 / Pl: ~lzi, ~e / E: ml *caldus* (<*calidus*)] 1 *a* Care se găsește la o temperatură înaltă, fără a fi fierbinte, față de mediul ambiant sau corpul omenesc. 2 *a* Care dă senzația de căldură. 3 *av* (le) A nu-i fi (sau a nu-i tine) nici de ~, nici de rece A-i fi indiferent. 4 *a* (le) A fi nici ~ă, nici rece A fi așa și așa. 5 *sn* (loc frig, racoare) Căldură. 6 *sn* (le) A lua cu ~ A avea febră. 7 *a* Fierbinte. 8 *a* (D. pâine) Proaspătă. 9 *a* (D. îmbrăcăminte) Călduros. 10 *a* (D. zone, regiuni, țări etc.) Cu temperatură constant ridicată în tot cursul anului. 11-12 *a*, *av* Încălzit. 13-14 *a*, *av* Afectuos. 15 *a* (D. vești, știri informații etc.) De ultimă oră Si: *proaspăt, recent*.

caldarâm *sn* [At: (a. 1715) ȘIO / V: ~dâr~, ~dâr~, *caldâr~* / Pl: ~uri / E: tc *kaldyrym*] (Tcm) 1 Pavaj executat cu bolovani, cuburi de piatră sau cu bucăți de lemn așezate pe un pat de nisip. 2 (Pex) Drum pavat sau asfaltat.

caldarâmgiu *sm* [At: ALECSANDRI, T. 1397 / V: ~daram~, ~dâr~, *caldâr~*, ~dâr~ / Pl: ~gii / E: tc *kaldyrymgy*] (Înv) Muncitor care se ocupa cu executarea și întreținerea caldarâmurilor Si: *caldârâmar, pietrar, podar*.

caldare *sf* *vz căldare*

caldarar *sm* *vz căldarar*

caldarina *sf* [At: DN³ / Pl: ~ne / E: it *caldarina*] Căldare de încălzire centrală, folosită la bordul navelor.

caldarium *sn* [At: DN³ / P: ~ri-um / E: fr, lat *caldarium*] Sală de aburi în băile romane.

caldarâm *sn* *vz caldarâm*

caldarâmgiu *sm* *vz caldarâmgiu*

caldarâmgiu *sm* *vz caldarâmgiu*

caldarâmgiu *sm* *vz caldarâmgiu*

caldarâm *sn* *vz caldarâm*

caldeen, ~ă [At: DEX² / Pl: ~eni, ~ene / E: fr *Chaldéen*] 1-2 *smf, a* (Persoană) din Caldeea. 3 *smf* Populație din Caldeea.

caldeira *sf* [At: DEX² / Pl: ~re / E: fr, por *caldeira*] 1 Depresiune în formă de căldare (de origine vulcanică). 2 (Glg) Circ (3).

cale *sf* [At: COD. VOR. 136 / Pl: *căi*, (reg) *căi*, (îrg) *cali* / G-D *căii*, (reg) *căiei*, *căiei*, (înv) *căiei*, *caliei* / E: ml *callis*] 1 Fâșie de teren special amenajată pentru a înlesni circulația oamenilor, a vehiculelor și a animalelor Si: *drum*. 2 (Îlav) Din ~afară sau afară din ~ Peste măsură. 3 (le) A fi sau a sta, a se pune în ~a cuiva ori a-i sta cuiva în ~ A se afla sau a ieși înaintea cuiva, împiedicându-l (să înainteze, să facă un lucru etc.) 4 (lae) A împiedica pe cineva într-o acțiune. 5 (lae) A se împotrivi cuiva. 6 (le) A ieși (sau a se duce) în ~a cuiva A întâmpina pe cineva. 7 (le) A găsi (sau a afla, a crede, a socoti etc.) cu (fără de) ~ A socoti că este (ne)potrivit. 8 (Pfm; ie) ~a-valea Treacă-meargă. 9 (Pfm; ie) Ce mai ~a-valea Ce mai încolo și încoace. 10 (le) A pune la ~ A pregăti ceva. 11 (lae) A sfătui pe cineva. 12 (lae) A pedepsi pe cineva. 13 (le) A fi pe ~ de a... (sau să...) A fi pe punctul să... 14 (ls) ~ferată Mijloc de transport terestru destinat circulației vehiculelor prin rulare pe șine sau pe cabluri. 15 (Art; urmat de determinări care indică numele) Nume dat unor străzi lungi și largi. 16 (ls) *Căi respiratorii* Totalitate a organelor care conduc aerul între plămâni și mediul extern. 17 Arteră de pătrundere într-un oraș, făcând legătura cu o șosea importantă. 18 (Ast; is) ~a *rataciților* Constelația șarpelui. 19 (Îlav) Pe aceea ~ (sau pe ~a ceea) Tot așa. 20 (Îlav) Alătura cu ~a Pe de lături. 21 (fal) Altfel decât ceilalți. 22 (Pfm; ie) A o scoate la ~ A se putea înțelege cu cineva. 23 (le) A aduce pe cineva la ~ A scoate pe cineva din rătăcire, îndreptându-l spre bine. 24 (le) A-i da (cuiva) în ~ A face pe cineva să înțeleagă ceva. 25 (lae) A face pe cineva să se învoiască la ceva. 26 (le) A avea ~cuvintelor A avea libertatea de a vorbi. 27 (le) A i se face (sau a-i sta, a-i fi cuiva) ~a în cruce A ajunge la o răspântie. 28 (Fig; lae) A sta la îndoaială. 29 (le) A i se închide cuiva ~a (în codru) A nu putea merge mai departe. 30 (lae) A fi silit să renunțe (la ceva plăcut). 31 Element al unei construcții pe care se deplasează un aparat sau o mașină. 32 Succesiune de centrale și linii intermediare prin care se realizează legătura telefonică sau telegrafică între două localități. 33 (ls) *Dor de ~* Călătorie. 34 (le) A face

(sau a **apuca**) ~a) **întoarșă** A se întoarce din drum. 35 (Îfu) ~ **bună!** Drum bun! 36 (Îs) ~a **jumătate** Numai o parte din drum. 37 (Îs) ~a **mânzului** Alergătură inutilă de colo-colo. 38 (Îe) A **da** (sau a **face**) **cuiva** ~a) (**liberă**) A lăsa pe cineva să treacă. 39 (Îe) A-și **face** ~ A-și face drum de trecere. 40 (Îae) A căuta prilej. 41 (Îe) A-și **lua** (sau a **apuca**) ~a (**în picioare**) A pleca. 42 (Îe) A-și **căuta** (sau a-și **vedea**) de ~ ori a se duce în ~și A nu se amesteca în treburile altuia. 43 (Îlav) **Cu o** (sau **de-o**) ~ Dintr-o dată. 44 (Îe) A **merge** ~ de două (sau **trei, patru** etc.) **zile** (**poște** etc.) A merge o distanță (foarte mare). 45 Direcție luată de o dezvoltare, acțiune, mișcare Si: **linie**. 46 Metodă. 47 Sferă de preocupări. 48 (Înv; nob) Însărcinare oficială. 49 Pretext. 50 (Îs) ~ de **atac** Mijloc prin care partea nemulțumită de hotărârea unui organ de jurisdicție sesizează organul competent în vederea desființării hotărârii și rejudecării litigiului. 51 (Mpl; ioc ~ de drept; îs) ~ de **fapt** Punerea cuiva în fața faptului împlinit. 52 (Îlav) **Pe ~a** Prin intermediul...

calească sf vz **calească**

calească sf [At: IORGA, S. D. X, 265 / V: (Înv) ~ască, **caleasă** / Pl: ~ești, (Înv) ~esce / E: rs **каляска**] Trăsură elegantă.

caledoniană af [At: DEX² / P: ~ni-ana / E: fr **calédonienne**] (Îs) **Orogeneză** ~ Totalitatea mișcărilor de cutare a scoarței terestre petrecute în timpuri străvechi și care au dat naștere munților din Caledonia, Scoția, Scandinavia etc.

calefactor sm [At: DN³ / Pl: ~i / E: ger **Kalefaktor**] 1 Bucătar. 2 Persoană care se ocupă cu procurarea alimentelor.

calefacție sf [At: DICT. SILV. / V: ~iune / Pl: ~ii / E: fr **caléfaction**] (Fiz) Vaporizare intensă la suprafața de separație a unui lichid cu un corp solid încins, care le împiedică contactul direct.

calefacțiune sf vz **calefacție**

caleidoscop sn [At: DA / P: ~lei~ / Pl: ~oape / E: fr **kaléidoscope**] 1 Aparat optic format dintr-un cilindru opac, în interiorul căruia se găsesc mai multe oglinzi dispuse astfel încât mici piese viu colorate, aflate la capătul opus celui prin care se privește, să formeze, prin rotirea cilindrului, diferite imagini simetrice. 2 Rubrică într-o publicație periodică, emisiune la radio sau la televiziune cu un conținut extrem de variat. 3 Fel de fel de imagini care se perindă neconștient.

caleidoscopic, ~a a [At: DN³ / P: ~lei~ / Pl: ~ici, ~ice / E: cf ger **kaleidoskopisch**] Care-și schimbă mereu forma și culorile.

calem sf [At: ȘIO / Pl: ~uri / E: tc **kalem**] (Tcî) 1 Administrație publică. 2 Cancelarie.

calemar sn [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr **calemar**] Călimară portativă, în formă de toc, care se purta la brâu.

calembec sm [At: ALECSANDRI, T. 1237 / E: tc **kalembek**] (Tcî) 1 Specie de arbore exotic, cu lemn negru, plăcut mirositor, nedefinit mai îndeaproape. 2 Lemnul acestui arbore, din care se fac măștinii.

calemcheriu sn [At: GHICA, S. 50 / Pl: ~ii / E: tc **kalem kiari**] (Tcî) Stofă de primă calitate, din care se făceau anterie și turbane.

calemgui [At: ZILLOT, CRON. 77 / V: ~engiu / Pl: ~ii / E: tc **kalemgi**] (Tcî) 1-2 sm (Persoană cu) rangul de logofăt de visterie. 3 sm Funcționar de cancelarie Si: (Înv) **contopist, copist, diac, impiegar, logofăt, pisar**. 4-5 sm, a (Om) bun mănutor al condeului Si: **scriitor, stilist**.

calendar sn [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 252/13 / V: ~lin~, (pop) **călin~**, (Înv) **carin~** / Pl: ~e / E: ml **calendarium**] 1 Sistem de împărțire a timpului în ani, luni și zile, bazat pe fenomenele periodice ale naturii. 2 Indicator sistematic (în formă de carte, agendă sau tablou) al succesiunii zilelor și lunilor unui an. 3 (Îprc) Tabel care cuprinde un calendar (1) precum și numele sfinților sărbătoriți în ziua respectivă. 4 (Îvp; if **carin~**) Ianuarie. 5 (Pop; gmt) Povestire (în versuri) răutăcioasă vizând defectele cuiva în felul povestirilor din calendare (3). 6 (Fig) Tabel conținând nume de persoane, alcătuit de unii scriitori pentru a-și denumi personajele din operele pe care le creează. 7 (Pfm; îe) A **face cuiva capul** ~ A zăpăci pe cineva, spunându-i foarte multe lucruri. 8 (Pfm; îe) A **se uita ca mâta** (sau **pisica**) în ~a privi (la ceva) fără a pricepe nimic. 9 (Pop; îe) A-și **pierde călindarul** A nu ști ce zi este. 10 (Pop; îae; d. femeile gravide) A nu mai ști când trebuie să nască. 11 (Pop; if **calin~**) Om care știe multe.

12 (Bot; reg; îc) ~ul-**codrului** Rodul-pământului (*Arum maculatum*). 13 Publicație cu caracter variat, care apare o dată pe an, cuprinzând cronologia zilelor anului și diverse materiale cu caracter informativ, beletristic, științific etc.

calendaristic, ~a a [At: MACEDONSKI, O. IV, 27 / Pl: ~ici, ~ice / E: **calendar** + **-istic**] 1 Privitor la calendar (1). 2 Conform calendarului (1). 3 (Îs) An ~ An de 365 de zile, socotit de la 1 ianuarie la 31 decembrie. 4 (Îs) **Plan de munca** ~ Plan de muncă alcătuit pe zile și săptămâni.

calende sfp [At: DA / E: lat **calendae**] 1 Numele primei zile a fiecărei luni la romani Si: **zi-năi**. 2 (Îlav) **La ~le grecești** Niciodată (grecii neavând calende).

calendroi sm vz **calindroi**

calendru sn vz **calindra**

calengiu sm vz **calemgui**

calervi smp [At: ISPIRESCU, L. 226 / E: bg **калери**] (Înv) Pantofi groși, rezistenți.

calfata vt [At: DA ms / Pzi: ~tez / E: fr **calfater**] (Rar) A călăfătui.

calfatare sf [At: DEX² / Pl: ~ări / E: **calfata**] (Rar) Călăfătuire.

calfa sf [At: E. KOGĂLNICEANU, ap. LET. III, 237 / 22 / Pl: ~fe, (rar)

călfă / E: tc **kalfa**] Lucrător calificat după o perioadă de ucenicie.

calfad, ~a a vz **calfed**

calfada a vz **calfed**

calfed, ~a a [At: REV. CRIT. III, 91 / V: ~fad, ~fada / Pl: ~ezi, ~e / E: nct] Galfad.

calfu sm [At: ALEXICI, L. P. 78 / Pl: ~ii / E: nct] (Reg) Fel de mâncare nedefinit mai îndeaproape.

calga sf [At: ȘIO / V: **ga~** / E: tc **kalga**] (Tcî) 1-2 Locuitor sau urmaș al hanului la tătarii din Crimeea, al cărui titlu era **calga-sultan**.

caliacră sf [At: PANTU, PL. / Pl: ~re / E: nct] (Bot; reg) Begonie (*Begonia rex*).

calian sm vz **caloian**

calibra vt [At: LTR / Pzi: ~rez / E: fr **calibrer**] 1 (Teh) A prelucra mecanic o piesă, un semifabricat, pentru a obține forma și dimensiunile prescrise. 2 A sorta, după mărime, cereale, fructe, puieți de pomi etc. 3 A restrânge albia variabilă a unui râu prin lucrări hidrotehnice.

calibră sf [At: LTR² / Pl: ~e / E: fr **calibrage**] Calibrare (1).

calibrare sf [At: IOANOVICI, TEHN. 138 / Pl: ~rări / E: **calibra**] 1 (Teh) Prelucrare mecanică a unei piese, a unui semifabricat, pentru a obține forma și dimensiunile prescrise Si: **calibră**. 2 Sortare, după mărime, a cerealelor, fructelor, puieților de pomi etc. 3 Restrângere a albiei variabile a unui râu prin lucrări hidrotehnice.

calibrat, ~a a [At: MARIAN - ȚIȚICA, FIZ. II, 96 / Pl: ~ați, ~e / E: **calibra**] 1 Care a fost calibrat (1).

calibror, ~oare [At: NOM. MIN. I, 88 / Pl: ~i, ~oare / E: fr **calibreur**] 1 a (D. mașini, unelte etc.) Care calibrează (1). 2 sn (Agr) Uncaltă pentru măsurat diametrul puieților. 3 sn (Agr) Aparat pentru sortarea fructelor după mărime.

calibru sn [At: GHEREA, SP. CR. III, 180 / Pl: ~re, (Înv) ~ruri / E: fr **calibre**] 1 Diametru interior al unui cilindru gol înăuntru, mai ales la armele de foc. 2 Diametrul exterior al unui proiectil. 3 Instrument de precizie cu care se verifică dimensiunile pieselor fabricate. 4 (Pgn) Mărime. 5 Proportie. 6 Calitate. 7 (Pgn) Soi.

calic, ~a [At: VARLAAM, C. 359 / V: **cal~** / Pl: ~ici, ~ice / E: ucr **калик**] 1-2 smf, a (Om) lipsit de mijloace materiale elementare Si: (**foarte**) **sarac**. 3 smf (Înv) Cerșetor. 4-5 smf, a (Reg) (Om) atins de o infirmitate vizibilă (ciung, olog etc.). 6-7 smf, a (Om) care vrea să trăiască din munca altuia Si: **parazit**. 8-9 smf, a (Om) avar. 10-11 smf, a (Rar) (Om) mincinos. 12 sfa Dans popular nedefinit mai îndeaproape. 13 sfa Melodie după care se execută acest dans.

caliceală sf [At: COSTINESCU / Pl: ~eli / E: **calici** + **-eală**] 1-3 Calicie (1-3).

calicii smp [At: H X, 228 / E: nct] (Reg) Specie de bureți nedefiniți mai îndeaproape.

calicenie *sf* [At: JIPESCU, O. 4 / Pl: ~ii / E: *calici* + -enie] 1-3 Calicie (1-3).

calicesc, ~easca *a* [At: I. CR. I, 53 / Pl: ~ești / E: *calic* + -esc] 1 Care provine de la calic (1). 2 Specific calicului (1). 3 Care aparține calicului (1). 4 Care se referă la calic (1). 5 De calic (1).

calicește *av* [At: PANN, P. V. III, 82 / E: *calic* + -ește] Ca un calic (1). **calici** [At: URECHE, ap. LET. I, 101/29 / V: *cal~* / Pzi: ~cesc / E: *calic*] 1-2 *vir* A deveni sau a face să devină calic (4) Si: *a (se) schilodi*. 3-4 *vir* A deveni sau a face să devină calic (1) Si: *săraci*. 5-6 *vir* A cerși. 7 *vr* A se zgârci.

calicie *sf* [At: LB / Pl: ~ii / E: *calici* + -ie] 1 Sărăcie (1). 2 Cerșetorie. 3 Avariție.

caliciform, ~a *a* [At: LTR² / Pl: ~i, ~e / E: fr *caliciforme*] (Rar) În formă de caliciu.

calicime *sf* [At: DDRF / Pl: ~mi / E: *calic* + -ime] 1-2 Multime de calici (1, 4).

calicios, ~oasă *a* [At: CANTEMIR, I. I. I, 200 / Pl: ~oși, ~oase] Calicos. **calicire** *sf* [At: DA / Pl: ~ri / E: *calici*] 1 Schilodire. 2 Cerșire. 3 Avariție. **calicit¹** *sn* [At: N. REV. R. I, 28 / Pl: ~uri / E: *calici*] 1-3 Calicire (1-3). **calicit²**, ~a *a* [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *calici*] 1 Schilodit. 2 Zgărcit. **caliciu** *sn* [At: DA / V: ~cix / Pl: ~ii / E: fr *calice*, lat *calyx*, -icis] 1 Vas liturgic de forma unei cupe Si: *potir*. 2 (Bot) Învelișul extern al florilor, alcătuit din sepale libere sau unite. 3 (Atm) Zonă a rinichiului prin care se scurge urina în bazinet.

calicix *sn* *vz* **caliciu**

calico *sn* [At: DA ms / V: ~ot / E: eg *calico*, fr *calicot*] Pânză care imită pielea, folosită în legătoria de cărți.

calicos, ~oasă *a* [At: COSTINESCU / Pl: ~oși, ~oase / E: *calic* + -os] 1-6 Care face pe calicul (1, 3, 4, 6, 8, 10).

calicot *sn* *vz* **calico**

calicul *sm* [At: DN³ / Pl: ~i / E: fr *calicule*] 1 Caliciu (2) suplimentar care învește anumite flori (garoafe, fragi). 2 Structură anatomică în formă de cupă mică.

calicut, ~a *a* [At: BUD, P. P. / Pl: ~i, ~e / E: *calic* + -ut] (Reg) Uscățiv.

calidemia *sf* [At: BORZA, D. / Pl: ~ii / E: nct] (Bot; reg) Sclipeți (*Potentilla erecta*).

calidor *sn* [At: CHEST. II, 274/171 / Pl: ~oare / E: nct] (Reg) Parte a casei bătută cu scânduri, la pridvor.

calie *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: ~ii / E: ns cf *caloian*] Ființă imaginară care poate răbda de frig.

calif *sm* [At: DUMITRACHE, 452 / V: (înv) *ha~*, *cha~* / Pl: ~i / E: fr *calife*] 1 Titlu purtat, după moartea lui Mahomed, de șefii musulmanilor care dețineau puterea politică și pe cea religioasă. 2 Persoană care purta acest titlu.

califar *sm* *vz* **califar**

califat *sn* [At: DA ms / Pl: ~e, ~uri / E: fr *califat*] 1 Rangul de calif (1). 2 Durata guvernării unui calif (2). 3 Stat feudal-teocratic condus de un calif (2), întemeiat de arabi pe teritoriile stăpânite de ei, după moartea lui Mahomed.

califica [At: COD. PEN. R. P. R. 15 / Pzi: ~ific / E: fr *qualifier*, lat *qualificare*] 1 *vr* A atribui unei ființe sau unui obiect o anumită calitate. 2 *vr* A dobândi sau a ajuta să dobândească un nivel adecvat de pregătire prin însușirea unor cunoștințe și deprinderi de specialitate (împreună cu recunoașterea acestei pregătiri). 3 *vr* A obține (în urma rezultatelor favorabile) dreptul de a participa la o etapă superioară într-o competiție sau într-o probă sportivă, culturală etc.

calificabil, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *califica* + -bil] 1-2 Care poate fi calificat (1-2).

calificare *sf* [At: LEG. EC. PL. 271 / Pl: ~cări / E: *califica*] 1 Atribuire a unei anumite calități, unei ființe sau unui obiect Si: (iuz) *calificație*. 2 Dobândire a unui nivel adecvat de pregătire prin însușirea unor cunoștințe și deprinderi de specialitate (împreună cu recunoașterea acestei pregătiri) Si: (iuz) *calificație*. 3 Obținere (în urma rezultatelor favorabile) a dreptului

de a participa la o etapă superioară într-o competiție sau într-o probă sportivă, culturală etc. Si: (iuz) *calificație*.

calificat, ~a *a* [At: V. ROM., 1950, nr. 11, 59 / Pl: ~ați, ~e / E: *califica*] 1 (D. oameni) Care are sau care cere pregătire specială într-un domeniu de activitate. 2 (D. infracțiuni) Săvârșit în împrejurări speciale, bine precizate Si: *calificabil* (2).

calificativ, ~a [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *qualificatif*] 1 *a* Care califică (1). 2 *sn* Termen prin care este caracterizată o ființă sau un obiect. 3 *sn* (În unele țări) Sistem de notare a sânguinței la învățătură și a conduitei elevilor și studenților sau de apreciere a muncii cuiva. 4 *sn* Fiecare dintre indicațiile „exceptional”, „foarte bine”, „bine”, „suficient” sau „insuficient” cuprinse în acest sistem.

calificație *sf* [At: ODOBESCU, S. II, 125 / V: ~țiune / Pl: ~ii / E: fr *qualification*] 1-3 Calificare (1-3).

calificațiune *sf* *vz* **calificație**

californiu *sn* [At: DEX² / E: eg, fr *californium*] Element chimic radioactiv obținut pe cale sintetică.

caligraf, ~a *smf* [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *caligraphe*] 1 Persoană care are scrisul frumos. 2 (Înv) Persoană care se ocupa cu copierea artistică de cărți și manuscrise (mai ales înainte de răspândirea tiparului).

caligrafia *vt* [At: IORGA, L. I, 432 / P: ~fi-a / Pzi: ~iez / E: fr *caligraphier*] A scrie frumos, ordonat, citeț.

caligrafic, ~a [At: DA / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *caligraphique*] 1 *a* Specific caligrafului (1). 2 *a* Referitor la caligraf (1). 3 *a* Care aparține caligrafului (1). 4-5 *a*, *av* (D. scris) (Care este) frumos, citeț și ordonat.

caligraficește *av* [At: DA / E: *caligrafie* + -ește] (Rar) Caligrafic (5).

caligrafie *sf* [At: IORGA, L. II, 327 / Pl: ~ii / E: fr *caligraphie*, ngr *καλλιγραφία*] 1 Arta și deprinderea de a scrie frumos. 2 Scriere frumoasă. 3 (Adi) Fel de scriere al cuiva.

caligramă *sf* [At: DEX² / Pl: ~me / E: fr *caligramme*] Mod special de dispunere a versurilor care are ca scop reprezentarea grafică a simbolurilor sau a sugestiilor dintr-o poezie.

calimăfca *sf* *vz* **camilafca**

caliman *sn* [At: CHEST. II, 128/351 / Pl: ? / E: nct] (Reg; la casă) Tencuială care se întrebuințează la zidit.

calimeră *sf* [At: PAS, L. I, 276 / E: ngr *καλημερα*] (Fam) 1 (Îe) A se schimba ~ra A se schimba situația. 2 (Îe) A (se) strica ~ A (se) strica prietenia.

calimetrie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *callimétrie*] Știința măsurării și estimării cât mai exacte a calității.

calin, ~a *a* [At: DA ms / Pl: ~i, ~e / E: fr *câlin*] (Frr) 1 (D. oameni) Căruia îi place să se alinte sau să fie alintat. 2 (D. manifestări ale oamenilor) Dezmișdător. 3 (D. oameni) Lingușitor. 4 (D. oameni) Ipocrit.

calină *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~ne / E: bg *калина*] (Reg) Cumnată.

calindar¹ *sn* *vz* **calendar**

calindar² *sm* *vz* **căindar**

calindră *sf* [At: CHEST. II, 220/250 / V: ~ru *sn*, ~lendru *sn* / Pl: ~re / E: ns cf ger *Geländer*] (Reg) Balustradă.

calindroi *sm* [At: ALECSANDRI, T. 195 / V: ~len~ / Pl: ~ / E: mg *kalendor*] (Iuz) 1 Ștregar. 2 Berbant bătrân. 3 Om sărac.

calindru *sn* *vz* **calindră**

calinerie *sf* [At: CĂLINESCU, E. O. I, 79 / Pl: ~ii / E: fr *câlinerie*] (Rar) Alintare.

calinică *sf* [At: BORZA, D. / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Bot; reg) Filimică (*Calendula officinalis*).

calionă *sf* [At: DN³ / Pl: ~ne / E: fr *caliorne*, it *caliorna*] Macara puternică, cu cel puțin trei perechi de scripeți.

caliptră *sf* [At: DN³ / Pl: ~re / E: *calyptré*] (Bot) 1-2 Tesut protector care acoperă vârful rădăcinii iar, la mușchi, partea în care se formează sporii Si: *piloriza*.

calisca *sf* *vz* **catisca**

calistenic, ~a *a* [At: MDA ms / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *calisténique*] 1-2 De calistenie (1-2).

calistenie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *calisténie*] 1 Program de exerciții fizice pentru copii. 2 (Pex) Program de exerciții fizice pentru întreținere, executate rapid (în ritmul muzicii).

calisteră sf vz **calistir**

calistir sn [At: I. CR. III, 156 / V: (reg) *calastircă* (pl: ~ce), ~teră sf, ~lostarcă sf / Pl: ~e / E: bg *калустирска*] (Reg) Săpă mică întrebuințată mai ales la grădinarie.

calișă sf [At: DN³ / Pl: ~șe / E: fr *caliche*] Formație geologică în formă de crustă albicioasă, dură, compusă din carbonat de calciu și aflată în solul din sud-vestul Statelor Unite.

calitate sf [At: CAZIMIR, L. U. 68 / V: *cua~*, *cva~* / Pl: ~tăți / E: fr *qualité*, lat *qualitas*, ~*âtis*] 1-2 Înșușire bună sau rea. 3-4 Fel de a fi (bun sau rău). 5 (Prc) Înșușire bună. 6 (Îla) De ~ Foarte bun. 7 (Flz) Totalitatea însușirilor și laturilor esențiale în virtutea cărora un lucru este ceea ce este, deosebindu-se de celelalte lucruri. 8-10 Poziție, situație sau titlu care conferă un drept. 11 (Îlcp) În ~ de... Drept. 12 (Ljs) Diferență de valoare între un turn și un cal sau un nebul.

calitativ, ~ă [At: DA ms / Pl: ~i, ~e / E: fr *qualitativ*, lat *qualitativus*] 1-2 av, a (Într-un mod) care ține de calitate (1). 3 a (Îs) Analiza ~a Determinarea naturii chimice a unei substanțe. 4 (Îas) Determinarea componentelor chimici ai unei substanțe.

caliu sn vz **kaliu**

calm¹, ~ă [At: CARAGIALE, M. 325 / Pl: ~i, ~e / E: fr *calme*] 1 a (D. natură) Care se află în stare de liniște deplină Si: *liniștit*. 2 sn (Îs) ~ *ecuatorial* Zonă îngustă, de o parte și de alta a ecuatorului, cu presiune atmosferică scăzută, vânturi slabe și ploi abundente. 3 sn (Îs) ~ *tropical* Zonă aflată între zona alizeelor și zona vânturilor dominante de vest. 4 sn (Îs) ~ *plat* Stare a mării în care aceasta nu are ondulații. 5 a (D. procese) Care se desfășoară liniștit. 6-8 a (D. oameni, d. manifestările și stările lor sufletești) Care se stăpânește Si: *cumpănit*, *liniștit*, *stăpănit*. 9 a (Pex) Imperturbabil. 10 sn Stare de liniște deplină a atmosferei. 11-12 sn Stăpânire de sine în acțiune, în vorbire Si: *sânge rece*, *tact*. 13 sn Pace sufletească.

calm² sm [At: PANTU, PL.² / Pl: ~i / E: ns cf *calmuz*] (Bot; reg) 1 Obligeană (*Acorus calamus*). 2 Pipirig (*Juncus effusus*).

calma vr [At: DA / Pzi: ~mez / E: fr *calmer*] 1-2 A (se) liniști.

calmant, ~ă sn, a [At: DA / Pl: ~nți, ~e / E: fr *calmant*] 1-6 (Medicament, tratament, remediu etc.) care calmează durerile.

calmar sm [At: GOLESCU, Î. 81 / V: ~*lamare*, ~*lam~*, *calam~* sn / Pl: ~i / E: fr *calmar*] 1 (Lpl) Gen de cefalopode comestibile, cu corpul alungit, cu înnoțatoarele triunghiulare și cu gura înconjurată de zece tentacule (*Loligo*). 2 (Îls) Animal din genul calamari (1).

calmare sf [At: DA ms / Pl: ~mări / E: *calma*] 1 Liniștire. 2 Operație de liniștire a „fierberii” otelului la turnare în lingotiere sau în forme, prin adăugarea unor elemente dezoxidante.

calma¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *calma*] (Rar) Liniștire.

calma², ~ă a [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: *calma*] (D. oameni) Care s-a liniștit.

calmato av [At: DN³ / E: it *calmato*] (Muz; ca indicație de execuție) Liniștit.

calmeșă sf vz **calmuz**

calmuc, ~ă [At: BRĂESCU, V. 35 / Pl: ~uci, ~uce / E: rs *калмык*] (Înv) 1-2 smf, a (Persoană) care face parte din populația de bază a Regiunii Calmuce din fosta U. R. S. S. Si: *calmucesc* (1-2). 3-4 a Care aparține Regiunii Calmuce sau populației Si: *calmucesc* (3-4). 5-6 a Privitor la Regiunea Calmucă sau la populația ei Si: *calmucesc* (5-6). 7 a Care provine din Regiunea Calmucă Si: *calmucesc* (3). 8 a Specific calmucilor (1). 9 a De calmuci (1). 10 sf Limbă din familia altaică, ramura mongolă, vorbită de calmuci (1).

calmucesc, ~ească a [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: ~ești / E: *calmuc* + ~esc] 1-6 Calmuc (2-7).

calmusă sf vz **calmuz**

calmuz sm [At: CONV. LIT. XXIII, ap. BORZA, D. / A: net / V: ~*lamus*, ~*meșă* sf, ~*usă* sf, *calmează* sf / Pl: ? / E: ns cf mg *kalmus*, lat *calamus*] (Bot; reg) 1 Obligeană (*Acorus calamus*). 2 (Îf *calmează*) Pipirig (*Juncus effusus*). 3 Planta *Marchantia polymorpha*.

calofil, ~ă [At: CONTEMPORANUL, nr. 104, 5/4, ap. DA ms / Pl: ~i, ~e / E: fr *callophilie*] (Lit) 1-2 a Care denotă calofiliile (1-2) Si: *calofilic* (1). 3-4 smf Adept al calofiliile (1-2) Si: *calofilic* (2).

calofilic, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: *calofil* + ~ic] 1-2 Calofil (1-2).

calofilie sf [At: CONTEMPORANUL, nr. 104, 5/3, ap. DA ms / Pl: ~ii / E: fr *callophilie*] (Lit) 1 Tendință de a da expresiei literare o atenție deosebită sau excesivă Si: *calofilism* (1). 2 Expresie (extrem sau excesiv de) cizelată Si: *calofilism* (2).

calofilism sn [At: DEX² / E: *calofilie* + ~ism] (Lit) 1-2 Calofilie (1-2).

calofir sm vz **calomfir**

calofiră sf vz **carafila**

caloian sm [At: H II, 263 / V: ~*lian*, ~*lui~*, *câl~*, *călui~* / P: ~*lo-ian* / E: vs! *калянъ*] Obiect de ritual folcloric, în forma unui om de lut, împodobit cu flori, care, pe timp de secetă, se îngroapă sau se aruncă în apă, ca să aducă ploaie.

calomel sn [At: DA ms / Pl: ? / E: fr *calomel*] Clorură de mercur sub forma unei pulberi albe, fine, insolubile în apă, fără gust, fără miros, având acțiune purgativă și vermifugă Si: *clorură mercurioasă*.

calomfir sm [At: SEVASTOS, N. 83 / V: ~*lam~*, ~*of~*, ~*onf~*, ~*onhir*, *caranfîl*, *caranfîlă* sf, *caranfînă* sf, *caranfîr*, *caranfîl*, (reg) *corofir* / Pl: ~i / E: bg *калофир*] (Bot; reg) 1 Plantă erbacee, perenă, aromatică, cu tulpina catifelată, frunzele ovale, compuse și florile galbene Si: (reg) *bumbîșor*, *busuiocul fetelor*, *calapăr* (1), *dumbravnic*, *izma-maicei-precete*, *smîrnă*, *spiculețe*, *venice* (*Chrysanthemum balsamita*). 2 (Îf *calamfir*, *caranfîl*, *caranfîlă*, *caranfîl*) Garoafă (*Dianthus caryophyllus*). 3 (Îf *caranfîl*) Garofiță (2) (*Dianthus carthusianorum*). 4 (Îaf) Garofiță (3) Planta *Dianthus chinensis*.

calomnie vr [At: CARAGIALE, O. VII, 230 / P: ~*ni-a* / Pzi: ~*iez* / E: fr *calomnier*] A spune, pe socoteala cuiva, lucruri rele, neadevărate, discreditându-l în onoarea și reputația sa Si: a *bârfi*, a *cleveti*, a *defăima*, a *huli*.

calomniator, ~oare smf, a [At: DA ms / Pl: ~i, ~oare / E: fr *calomniateur*, lat *calomniator*] 1-2 (Persoană) care calomniază.

calomnie sf [At: DA ms / V: ~*lum~* / Pl: ~ii / E: fr *calomnie*, lat *calumnia*] Afirmatie mincinoasă și tendențioasă făcută cu scopul de a discredita onoarea sau reputația cuiva.

calomniere sf [At: DEX² / P: ~*ni-e~* / Pl: ~ri / E: *calomnia*] Calomnie. **calomnios, ~oasă a** [At: DA / Pl: ~*oși*, ~*oase* / E: fr *calomnieux*, lat *calomniosus*] Care cuprinde o calomnie Si: *clevetitor*, *defăimător*.

calompire sfp [At: NOVACOVICIU, C. B., ap. BORZA, D. / E: net] (Reg) Cartof (*Solanum tuberosum*).

caloneț sm [At: LTR / Pl: ~i / E: net] Unealtă manuală în formă de scândurică netedă, subțire, folosită la împletitul plaselor pescărești.

calonfir sm vz **calomfir**

calonhir sm vz **calomfir**

calopăr sm vz **calapăr**

caloric, ~ă a [At: ENC. TEHN. I, 93 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *calorique*] 1 Care se referă la căldură. 2 Specific căldurii. 3 Care provine de la căldură. 4 Care se referă la valoarea energetică a unui aliment.

calorie sf [At: MARIAN – ȚIȚEICA, FIZ. 93 / Pl: ~ii / E: fr *calorie*] 1 Unitate de măsură egală cu cantitatea de căldură care ridică temperatura unui gram de apă distilată, de la 19,5°, la 20,5°C. 2 Cantitate de căldură egală cu o calorie (1). 3 Unitate de măsură care indică valoarea energetică a unui aliment.

calorifer [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *calorifère*] 1 a Care transportă căldură. 2 sn Instalație de încălzire cu aer cald, apă caldă sau aburi.

caloriferist *sm* [At: DN³ / Pl: ~iști / E: *calorifer* + -ist] Muncitor care execută instalații și reparații de calorifere.

calorific, ~ă *a* [At: ENC. TEHN. 263 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *calorifique*, lat *calorificus*] 1 Care produce căldură. 2 (Îs) *Putere ~ă* Cantitatea de căldură dezvoltată de un kilogram de combustibil care arde complet.

calorifug, ~ă *sn, a* [At: LTR / Pl: ~ugi, ~uge / E: fr *calorifuge*] 1-2 (Material) rău conducător de căldură Si: *termoizolant*.

calorigen, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *calorigène*] Care produce căldură.

calorimetric, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *calorimétrique*] 1 Care aparține calorimetriei. 2 Care provine din calorimetrie. 3 Care se referă la calorimetrie. 4 Specific calorimetriei.

calorimetrie *sf* [At: MARIAN - ȚIȚICA, FIZ. II, 103 / Pl: ~ii / E: fr *calorimétrie*] Domeniu al fizicii care se ocupă cu metodele de măsurare a cantităților de căldură.

calorimetru *sn* [At: ENC. TEHN. 263 / Pl: ~re / E: fr *calorimètre*] Instrument pentru măsurarea cantităților de căldură produse sau absorbite de corpuri.

caloriza *vt* [At: LTR / Pzi: ~zez / E: fr *caloriser*] (Teh) A aluminiza. **calorizare** *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 74 / Pl: ~zări / E: fr *calorisation*] Aluminizare.

calorizator *sn* [At: LTR² / Pl: ~oare / E: fr *calorisateur*] Schimbător de căldură folosit la încălzirea zemii de difuzie în fabricile de zahăr.

caloroso *av* [At: DN³ / E: it *caloroso*] (Muz; ca indicație de execuție) Cu căldură.

calos, ~oasă *a* [At: ANATOMIA, 202, ap. DA ms / Pl: ~oși, ~oase / E: fr *calleux*, lat *callosus*] (Atm) 1 Care are îngroșări, întărituri. 2 (Îs) *Corp ~* Fascicul de fibre nervoase care unește cele două emisfere ale creierului mare.

calosomă *sf* [At: DEX² / Pl: ~me / E: fr, lat *calosoma*] Insectă coleopteră de culoare verzuie sau negricioasă (*Calosoma sycophanta*).

calostarcă *sf* *vz calistr*

calotă *sf* [At: KLOPȘTOCK, F. 138 / Pl: ~te / E: fr *calotte*] 1 Fiecare dintre cele două părți obținute prin secționarea unei sfere cu un plan. 2 Boltă a cărei suprafață interioară are, în secțiune, forma unui semicerc. 3 (Prc) Boltă de tunel. 4 (Prc) Partea superioară a unei excavații. 5 Partea de sus a pistonului la motoarele cu ardere internă. 6 (Pex) Piesă tehnică asemănătoare cu o calotă (1) sferică. 7 Partea de deasupra a unei pălării care acoperă capul și este mărginită de boruri. 8 Tichie care acoperă creștetul capului. 9 (Îs) ~ *craniana* Partea superioară a cutiei craniene. 10 (Îs) ~ *de gheață* Masă de gheață care acoperă porțiuni mari în regiunile polare sau părțile superioare ale munților înalți.

calotipie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *calotypie*] Vechi procedeu de fotografiere în care se folosea clorura de argint ca sensibilizator și cea de sodiu sau iodura de potasiu pentru fixare.

calovian [At: DN³ / P: ~vi-an / Pl: ? / E: fr *callovien*] 1 *sn* Primul etaj al jurasicului superior. 2 *a* Care aparține acestui etaj. 3 *a* Care se referă la calovian (1). 4 *a* Care este specific calovianului (1). 5 *a* Care provine de la calovian (1).

caloză *sf* [At: DEX² / Pl: ~ze / E: fr *callose*] (Blg) Substanță care se depune pe plăcile capilarelor sau pe membranele vaselor liberiene, formând calusul.

calozitate *sf* [At: DEX² / Pl: ~răți / E: fr *callosité*] 1-2 Întărire și îngroșare a pielii.

calp, ~ă *a* [At: (a. 1784) ap. ȘIO / Pl: ~i, ~e / E: tc *kalp*] (Reg) 1 (D. bani) Fals. 2 (D. oameni) Prefăcut.

calpac [At: BĂLCESCU, M. V. 379 / V: ~ă *sf*, ~ag, ~că~, ~cea~, ~colbac / Pl: (sn) ~ace, (sm) ~i / E: tc *kalpak*] (Înv) 1 *sn* Căciulă mare, sferică sau cilindrică, de obicei din piele neagră, tivită cu blană scumpă, pe care o purtau domul și boierii mai mari (mai târziu și negustorii străini). 2 *sm* (Rar) Boier care purta calpac (1). 3 *sn* Capacul cazanului (de fierat rachiu), de obicei din fier sau aramă.

calpacă *sf* *vz calpac*

calpacciu *sm* [At: (a. 1814) ap. TES. II, 385 / Pl: ~ii / E: tc *kalpakçy*] 1-2 Fabricant sau negustor de calpace (1). 3 Calpac (2).

calpag *sn* *vz calpac*

calpazan *sm* *vz calpuzan*

calpuzan *sm* [At: PRAV. 155 / V: ~paz~ / Pl: ~i / E: tc *kalpazan*] (Înv) 1 Falsificator de bani. 2 (Fig) Om rău. 3 (Îf ~paz~) Cal moale (care nu vrea să tragă).

calpuzanlăc *sn* [At: CONV. LIT. XIX, 486 / V: ~fic / Pl: ~uri / E: tc *kalpazanlyk*] (Tcî) Înselătorie.

calpuzanlic *sn* *vz calpuzanlăc*

calpuzăni *vt* [At: PONTBRIANT, D. / V: ~zi / Pzi: ~nesc / E: calpuzan] (Înv) A produce bani falși.

calpuzănie *sf* [At: PRAV. MOLD. 40/2 / Pl: ~ii / E: calpuzan + -ie] 1 Falsificare de bani. 2 Ocupația calpuzanului (1). 3 Locul unde se produc bani falși.

calpuzi *vt* *vz calpuzăni*

calt *sn* [At: H IV, 312 / Pl: ? / E: ns cf bg *калѣ*, *калѣ* „lut”] (Reg) Material de zidărie (probabil lut).

caltaboș *sm* [At: LB / V: (reg) *cart~*, *catalb~*, *cârt~* / Pl: ~i / E: nct] Un fel de cârnat făcut din măruntaie de porc, amestecate cu orez și mirodenii.

caltă *sf* [At: BORZA, D. / Pl: ~te / E: nct] (Bot; reg) Ciuboțica cucului (*Primula veris*).

caltăminte *sf* *vz încălțăminte*

caltăvetă *sf* [At: NEGRUZZI, S. III, 265/7 / Pl: ~te / E: ngr *καλτῆςέτα*] (Înv) 1 (Reg) Jartieră. 2 (Îe) *A lega ~ta* A arăta supunere mare unei femei (iubite). 3 (Îs) *Ordinul ~tei* Ordinul jartierei.

caltea *av* *vz încăltea*

calubăr *sm* *vz calapăr*

caluian *sm* *vz caloian*

calumet *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: fr *calumet*] Lulea lungă, folosită de indienii din America de Nord.

calumnii *sf* *vz calomnie*

calup *sn* [At: (a. 1792) ap. ȘIO / V: (Mun) ~lăp / Pl: ~uri / E: tc *kalyp*] (Pop) 1 Tipar în cărămidărie, zidărie, cizmărie etc. 2 (Îe) *A pune* (sau *a trage*) *cuiva ~ul* A păcăli pe cineva. 3 (Îe) *A mânca* (sau *înghiți*) *~ul* A fi sau a se lăsa înșelat. 4 Bașlăc. 5 Bucată de olan sau de ciob de strachină în patru colțuri, folosită ca piesă în jocul *Acu puil*. 6 Bucată (de săpun, brânză etc.) de forma tiparului în care a fost turnată. 7 Bucată (paralelipipedică) de piatră, beton sau lemn, care servește la executarea unor pavele.

calupăr *sm* *vz calapăr*

calupciu *sm* [At: DA ms / V: ~lăp~ / Pl: ~ii / E: tc *kalypcy*] (Tcî) Om înșelător.

calus *sn* [At: DEX² / Pl: ~uri / E: fr *calus*] 1 Țesut osos nou, care sudează capetele rezultate din fractura unui os. 2 (Îs) ~*vicios* Sudare defectuoasă a unei fracturi. 3 Țesut vegetal care se formează pe rănilor diferitelor organe ale plantei, cicatrizându-le.

calusare *sf* [At: DEX² / Pl: ~sări / E: fr *calus*] Formare a calusului (1).

calvados *sn* [At: DEX² / E: fr *calvados*] Rachiu distilat din cidru.

calvar *sn* [At: MACEDONSKI, O. I, 82 / V: (Înv) ~iu / Pl: ~uri, (nob) ~re / E: fr *calvaire*, lat *calvarium*] 1 Martiriul lui Iisus. 2 (Rar) Ridicătură pe care s-a înfipt o cruce, pentru a înfățișa martiriul lui Iisus (de la *Calvarium*, numele latinesc al Golgotei). 3 Suferință îndelungată. 4 Încercare grea.

calvariu *sn* *vz calvar*

calvin, ~ă [At: IORGA, L. I, 414 / Pl: ~i, ~e / E: *Calvin*] 1 *a* Care aparține calvinismului (1) Si: *calvinesc* (1), *calvinist* (1). 2 *a* Referitor la calvinism (1) Si: *calvinesc* (2), *calvinist* (2). 3 *a* Care provine de la calvinism (1) Si: *calvinesc* (3), *calvinist* (3). 4 *a* Specific calvinismului (1) Si: *calvinesc* (4), *calvinist* (4). 5 *sm* Adept al calvinismului (1) Si: *calvinist* (5).

calvinesc, ~ească *a* [At: SLAVCI, N. 161 / Pl: ~ești / E: *calvin* + -esc] 1-4 Calvin (1-4).

calvinește *av* [At: DA ms / E: *calvin* + *-este*] În felul calvinilor (5).
calvini *vrf* [At: IORGA, L. R. 143 / Pzi: *~nesc* / E: *calvin*] 1-2 A (se) calviniza.

calvinism *sn* [At: RUSSO, S. 78 / Pl: (nob) *~e* / E: fr *calvinisme*] 1 Doctrină protestantă întemeiată, în secolul al XVI-lea, de I. Calvin. 2 Biserica calvină.

calvinist, *~a* [At: RUSSO, S. 74 / Pl: *~iști*, *~e* / E: fr *calviniste*] 1-4 a Calvin (1-4). 5 *smf* Calvin (5).

calviniza *vtr* [At: IORGA, L. R. 150 / Pzi: *~zez* / E: *calvin* + *-iza*] (Rar) 1-2 A face să treacă sau a trece la calvinism (1).

calvinizare *sf* [At: DEX² / Pl: *~zări* / E: *calviniza*] Trecere la calvinism (1).

calviție *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~ii* / E: fr *calvitie*] Chelie.

calypso *sn* [At: DEX² / E: eg *calypso*] Dans modern în doi timpi, originar din Jamaica.

cam *av* [At: PRAV. 202 / V: *can* / E: *camaî*] 1 Aproximativ *Cam pe vremea aceea trăia bunicul*. 2 Destul de... *Vremea este cam rece*. 3 Mai (mult) *Cam rar domn au fost ca Antioh-voda*. 4 (Puțin) *prea Saniuța e cam strâmtă pentru copii*. 5 (Mai ales înainte de verbe) *Mai că...* Acest lucru *cam supără pe tata*.

camaî *av* [At: PRAV. GOV. I, 90/11 / V: *cam mai* / E: ml *quam magis*] (Îrg) Mai *Pe mulți i-au ars prin case iară camaî mulți au murit de ger*. *Camaî ha!*

camaieu *sn* [At: DEX² / Pl: *~ri* / E: fr *camaieu*] (Pct) 1 Grisaj. 2 Gravură (în lemn) realizată în tonurile aceleiași culori.

camambert *sn* *vz* **camembert**

camandrină *sf* *vz* **calamandrina**

camar *sm* *vz* **homar**

camarad, *~a* *smf* [At: MACEDONSKI, O. III, 112 / Pl: *~azi*, *~e* / E: fr *camarade*] 1-4 Tovarăș, coleg de armă, de școală, de muncă etc. 5 (Pex) Prieten.

camaraderesc, *~ească* *a* [At: DA ms / Pl: *~ești* / E: *camaraderie* + *-esc*] 1-5 Care aparține camaradului (1-5). 6-10 Referitor la camarad (1-5). 11-15 Care provine de la camarad (1-5). 16-20 Specific camaradului (1-5). 21 (Pex) Prietenesc.

camaradereste *av* [At: DA ms / E: *camaraderie* + *-este*] 1-5 În felul camarazilor (1-5). 6 (Pex) Prietenesc.

camaraderie *sf* [At: IOSIF, P. 69 / Pl: *~ii* / E: fr *camaraderie*] Legătură prietenească Si: *colegialitate*.

camară *sf* *vz* **camară**

camardiner *sm* [At: SADOVEANU, N. F. 61 / Pl: *~i* / E: nct] (Înv) 1-4 Camerier (1-4).

camarila *sf* [At: CONTEMPORANUL, nr. 121, 14/11 / Pl: *~le* / E: fr *camarilla*] Curteni din anturajul unui rege sau al unui șef de stat, care influențează politica statului în interesul lor personal.

camarot [At: DN³ / Pl: ? / E: sp *camarote*, *camarotero*] (Mrn) 1 *sn* Dormitor pe o navă. 2 *sm* Membru al personalului unei nave, care îndeplinește funcția de ospătar. 3 *sm* Chelner pe o navă.

camatnic *sm* [At: PSALT. (1651) 172 / V: *câm~* / Pl: *~ici* / E: *camătă* + *-nic*] (Înv) Cămătar.

camatnicie *sf* *vz* **cămatnicie**

camă¹ *sf* [At: DA ms / Pl: *~me* / E: tc *kama*] (Reg) Pumnal mare.

camă² *sf* [At: DEX² / Pl: *~me* / E: fr *came*] 1-2 Proeminență sau șanț pe suprafața unui disc sau a unui cilindru, care asigură deplasarea periodică a unei tije sprijinite pe ea.

camaloaica *sf* [At: CHEST. II, 34/186 / Pl: *~ice* / E: nct] (Reg) Coșul sobei care nu iese prin acoperiș *Vz cahla* (1).

camână *sf* [At: (a. 1470) DA / V: *~mână*, *~mâne*, *~menă*, *cămină* / Pl: *~ne* / E: vsi *каминъ*] 1 (Înv) Unitate de măsură a greutateii egală, în general, cu 20 kg, având, însă, diferite valori în funcție de regiune și perioadă. 2 (Înv) Greutate egală cu o camână (1). 3 (Îrg) Împozit în natură către domnie, la început pe bulgării de sare și de ceară, apoi pe pivițe, cârciumi și orice fel de prăvălii, inclusiv ateliere. 4 (Reg) Odgon care se

află în partea inferioară a năvoadelor sau a altor unelte de pescuit și de care se pot prinde greutatea de plumb.

camătă *sf* [At: CORESI, EV. 7/15 / Pl: *~mete* / E: vsi *камата*] Dobândă (excesivă) pe care o ia cămătarul pentru sumele date cu împrumut.

camână *sf* *vz* **camână**

camâne *sf* *vz* **camână**

cambial¹, *~a* *a* [At: DA / P: *~bi-al* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr *cambial*] 1 Specific cambiei. 2 Referitor la cambie. 3 Care aparține cambiei. 4 Care provine de la cambie.

cambial², *~a* *a* [At: ENC. AGR. / Pl: *~i*, *~e* / E: *cambiu* + *-al*] 1 Specific cambuiului. 2 Referitor la cambiu. 3 Care aparține cambuiului. 4 Care provine de la cambiu. 5 (Îs) *Zona ~a* Porțiune generatoare situată între coaja și lemnul unui arbore și în care se dezvoltă cambuiul.

cambie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: it *cambio*] Act prin care cel ce semnează se obligă să plătească, necondiționat, la un anumit termen și într-un anume loc, o sumă de bani.

cambiu *sn* [At: ENC. AGR. / V: *~ium* / E: ger *Kambium*] Țesut vegetal din zona generatoare (cambială), care asigură creșterea secundară, în grosime, a tulpinii și a rădăcinii.

cambium *sn* *vz* **cambiu**

cambodgian, *~a* [At: DEX² / P: *~gi-an* / Pl: *~ieni*, *~iene* / E: fr *Cambodgien*] 1-2 a Specific Cambodgiei și populației ei. 3-4 a Referitor la Cambodgia și la populația ei. 5-6 a Care aparține Cambodgiei și populației ei. 7 a Care provine din Cambodgia. 8-10 *smf*, *a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Cambodgiei sau care este originară de acolo. 11 *sf* Limba vorbită de cambodgieni (8).

cambra *vtr* [At: DEX² / Pzi: *~rez* / E: fr *cambrer*] 1-2 A (se) arcui.

cambrare *sf* [At: DEX² / Pl: *~ări* / E: *cambra*] (Rar) Arcuire.

cambrat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: *cambra*] Arcuire.

cambrat², *~a* *a* [At: DEX² / Pl: *~ați*, *~e* / E: *cambra*] Arcuit².

cambré *sn* [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: fr *cambré*] Exercițiu gimnastic (de balet), lent, cu flexiuni înainte, înapoi și laterale ale corpului.

cambrian, *~a* [At: DEX² / P: *~bri-an* / Pl: *~ieni*, *~iene* / E: fr *cambrien*] 1 *sn* Prima perioadă a erei paleozoice (în care au apărut viețuitoarele). 2 a Specific cambrianului (1). 3 a Referitor la cambrian (1). 4 a Care aparține cambrianului (1). 5 a Care provine din cambrian (1).

cambricola *vr* [At: DN³ / P: *~bri-o~* / Pzi: *~lez* / E: fr *cambricoler*] (Frm) 1 A da o spargere. 2 A fura prin efracție.

cambricolaj *sn* [At: DN³ / P: *~bri-o~* / Pl: *~e* / E: fr *cambricolage*] (Frm) 1 Spargere. 2 Furt prin efracție Si: *cambricolare*.

cambricolare *sf* [At: DN³ / P: *~bri-o~* / Pl: *~ări* / E: *cambricola*] Cambricolaj (2).

cambriklor *sm* [At: DN³ / P: *~bri-o~* / Pl: *~i* / E: fr *cambricoleur*] (Frm) Spărgător.

cambrură *sf* [At: DEX² / Pl: *~ri* / E: fr *cambrure*] Arcuitură.

cambulă *sf* [At: ANTIPA, F. 89 / V: *~ură* / Pl: *~le* / E: ns cf bg *камбѹла*] 1 (Îc) *~de-liman* Pește marin cu corpul asimetric, foarte turtit, cu ambii ochi pe aceeași parte și care trăiește pe fundul apelor, culcat pe partea care nu are ochi (*Pleuronectes flesus*). 2 (Îc) *~de-mare* Calcan (2) (*Scophthalmus maesticus*).

cambură *sf* *vz* **cambula**

cambuză *sf* [At: LTR / Pl: *~ze* / E: fr *cambuse*] Magazin de provizii pe bordul unei nave, amplasată, de obicei, sub punte.

cambuzier *sm* [At: LTR / P: *~zi-er* / Pl: *~i* / E: fr *cambusier*] 1 Persoană care se ocupă cu administrarea cambuzei pe o navă. 2 Chelner pe vapor.

camcă *sf* [At: I. CR. V, 346 / Pl: *cânci* / E: nct] (Reg) Un fel de clești de lemn.

cam-de-odată *av* *vz* **deocamdata**

camce *sf* [At: DEȘLIU, G. 41 / Pl: *~* / E: fr *camée*] 1 Piatră dură, cu multe straturi divers colorate, sculptată în relief, cu o figură sau cu un motiv decorativ, folosită ca podoabă. 2 Sculptură monocromă, imitând o camee (1).

camelaucă *sf* *vz* **camilafca**

camoleon *sm* [At: CANTEMIR, IST. 251 / V: *ha~* / P: *~le-on* / Pl: *~i* / E: fr *caméléon*] 1 Reptilă arboricolă și insectivoră din regiunile tropicale, cu gheare ca un clește, care o ajută să se prindă de copaci și cu proprietatea de a-și schimba culoarea pielii potrivit mediului înconjurător (*Chamaeleo vulgaris*). 2 (Fig) Persoană care și schimbă purtarea și convingerile după împrejurări.

cameleonic, *~a a* [At: DEX² / P: *~le-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: *cameleon* + *-ic*] (Liv) 1 Care-și schimbă culoarea. 2 (Fig; d. oameni) Versatil.

cameleonism *sn* [At: DA ms / P: *~le-o~* / Pl: *~e* / E: *cameleon* + *-ism*] 1 Proprietate a unor reptile de a-și schimba culoarea pielii după culoarea mediului înconjurător. 2 (Fig) Schimbarea purtării și a convingerilor cuiva în funcție de împrejurări.

cameleoniza *vi* [At: DN³ / P: *~le-o~* / Pzi: *~zez* / E: fr *caméléoniser*] A-și schimba purtarea și convingerile după împrejurări.

camelid *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr *camélidés*] 1 (Lpl) Familie de erbivore rumegătoare cuprinzând cămila, dromaderul și lama. 2 (Lsg) Animal din această familie.

camelie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: fr *camélia*] Plantă ornamentală originară din China și Japonia, cu frunze totdeauna verzi și cu flori mari albe sau roșii (*Camelia japonica*).

camelină *sf* [At: DEX² / Pl: *~ne* / E: fr *caméline*] Plantă din familia cruciferelor, cu tulpina dreaptă, cu flori galbene și cu fructe mici, folosită în industrie pentru semințele ei bogate în ulei, mai ales la fabricarea săpunului (*Camelina sativa*).

camelot *sn* [At: (a. 1778) FURNICĂ, I. C. 64 / V: *~mil~* / Pl: *~uri* / E: fr *camelot*] 1 (Înv; lpl) Țesături din păr de cămilă (pentru haine boierești). 2 Stofă groasă din lână sau din păr de capră.

camelotă *sf* [At: DEX² / Pl: *~te* / E: fr *camelote*] (Rar) 1 Marfă proastă. 2 Lucru de cârpaci.

camembert *sn* [At: DEX² / V: *~mam~* / P: *~ber* / E: fr *camembert*] Brânză fermentată, moale, grasă, preparată din lapte de vacă.

camenă *sf* *vz camână*

cameniță *sf* [At: H VIII, 60 / V: *~mn~, cămin~, cămiriță, căm~* / A: *~nița* / Pl: *~te* / E: mg *camence*] (Reg) 1 Cuptor vechi. 2 Cuptor de olane sau lespezi de piatră, așezate pe o vatră cu trei picioare și buduroi. 3 Sobă.

cameral, *~a a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: *camera* + *-al*] 1 Care aparține camerei (5). 2 Care provine de la cameră (5). 3 Referitor la cameră (5). 4 Care este specific camerei (5).

cameralism *sn* [At: DEX² / E: ger *Kameralismus*] Doctrină cu caracter economic, financiar, administrativ etc. despre conducerea statului, apărută în Germania, în secolul al XVII-lea.

cameraman *sm* [At: DEX² / V: *~rman* / Pl: *~i* / E: eg *cameraman*] 1 Asistent al operatorului de imagine. 2 (Pgn) Operator (second) de imagine, care mănuieste aparatul de filmat.

camerata *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: it *camerata*] Grup de intelectuali melomani.

cameră *sf* [At: MACEDONSKI, O. I, 140 / Pl: *~re* / E: it *camera*, fr *caméra*, eg *camera*] 1 Încăpere într-o clădire Si: *camară* (1), *odaie*. 2 (Îs) *~de culcare* Dormitor. 3 (Îs) *~de mobilată* Cameră care se închiriaza cu mobila proprietarului. 4 (Îs) *~de lucru* Birou într-o casă particulară. 5 (Îs) *Muzică de ~* Compoziție muzicală pentru un număr restrâns de instrumente. 6 (Îs) *~obscură* Încăpere neluminată în care se execută dezvoltarea, fixarea și alte operații fotografice. 7 Dispozitiv cu ajutorul căruia se obține, pe un ecran (sau pe un clișeu), imaginea răsturnată a unui obiect. 8 (Îs) *~de comandă* Încăpere specială în care se efectuează, în mod automat, controlul și conducerea unei întreprinderi, a unei acțiuni, campanii etc. 9 (Îs) *~frigorifică* (sau *refrigerentă*) Încăpere izolată termic, în care se menține o temperatură mai joasă decât a mediului ambiant. 10 (Îs) *~de combustie* Spațiu în care arde un combustibil, într-un cazan cu aburi sau într-un motor cu ardere internă, în vederea folosirii energiei gazelor rezultate. 11 (Îs) *~ra cartuşului* Partea dinapoi a țevii armelor de foc, unde se introduce cartuşul și unde are loc explozia pulberii. 12 (Îs) *~de luat vederi* (sau *de filmat*) Aparat cu ajutorul căruia se obțin imaginile succesive

ale obiectelor în mișcare pe pelicula cinematografică. 13 (Îs) *~fotografică* Camera neagră a unui aparat fotografic. 14 (Îs) *~de sunet* Aparat folosit în cinematografie pentru înregistrarea sunetelor pe o peliculă fotosensibilă. 15 (Îs) *~de transpunere* Aparat pentru înregistrarea optică a sunetelor în cinematografie. 16 (Îs) *~de televiziune* (sau *~videocaptoare*) Aparat complex, cu ajutorul căruia se realizează captarea imaginii și transpunerea ei în semnale video. 17 Tub de cauciuc unit la capete, care se umflă cu aer și care se așază înăuntrul anvelopei, pe roata unor vehicule. 18 Balon de cauciuc situat înăuntrul anvelopei, care se umflă cu aer, la mingile de sport. 19 (Pex) Recipient cu pereți extensibili în care se introduce aer sub presiune. 20 (Îs) *~de capture* Construcție de zidărie (de obicei subterană) cu pereții etanși, care captează apele de izvor, le ferește de infectare și le ține la dispoziție pentru consum. 21 (Îs) *~de vizită* Mică construcție subterană din zid sau beton, servind la coborârea în adâncime pentru controlul și manipularea instalațiilor subterane. 22 (Îs) *~de gaze* Încăpere etanșă pentru exerciții sau pentru experiențe care se fac într-o atmosferă gazată. 23 (Zlg; Îs) *~paleala* sau *~ra mantalei* Spațiu cuprins între pereții mantalei și corpul moluștei. 24-26 (Îs) *Camera Superioară* Senat (cu localul și personalul aferent). 27-29 (Îs) *Camera Inferioară* (sau *Camera Deputaților*) Prima instanță legislativă în unele țări (cu localul și personalul aferent). 30-32 (Înv; Îs) *Camera de Punere sub Acuzare* Instanța care confirmă sau infirmă mandatele de arestare (cu local și personal). 33 (Îs) *Camera de Consiliu* Jurisdicție instituită pentru a judeca urgent și cu dezbateri sumare anumite procese. 34-36 (luz; Îs) *Camera de Munca* Instituție (cu local și personal aferent) care se ocupă de problemele muncitorilor și arbitrează conflictele de muncă. 37-39 (luz; Îs) *Camera de Comerț și Industrie* Instituția (cu local și personal aferent) cu caracter privat care apără interesele agenților privați dintr-o anumită regiune, înregistrarea firmelor, declararea falimentului, lichidarea contractelor cambiale etc. 40-42 (luz; Îs) *Camera de Comerț Exterior* Instituție bugetară (cu localul și personalul aferent) care se ocupa de participarea țării la târgurile internaționale, cu organizarea expozițiilor în țară, cu propaganda și reclama comercială etc.

camerier *sm* [At: GHICA, S. 383 / P: *~ri-er* / Pl: *~i* / E: fr *camérier*] (luz) 1 Valet. 2 Camerist. 3-4 Cămaras (1-2).

camerist [At: COSTINESCU / Pl: *~isti* / E: drr *camerista*] (luz) Om de serviciu care îngrijește camerele dintr-o instituție Si: *camerier* (2), *camarasel* (1), *odăias*.

cameristă *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~te* / E: fr *camériste*] 1 (luz) Femeie care se afla în serviciul personal al unei doamne. 2 Femeie de serviciu care face curățenie în camerele unui hotel, motel etc.

camerling *sm* [At: DN³ / E: fr *camerlingue*, it *camerlengo*] Titlu a doi cardinali ai curiei pontificale, dintre care unul este în fruntea Camerei Apostolice, iar celălalt conduce Colegiul Sacru, însărcinat să administreze bunurile bisericii.

camerman *sm* *vz cameraman*

camerton *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri*, (înv) *~oane* / E: ger *Kammerton*] (Muz) Instrument format dintr-un tub sonor care, prin suflare, emite nota „la” (sau din patru tuburi: „sol”, „la”, „re”, „mi”) folosit la acordarea instrumentelor muzicale.

camerunez, *~a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr *Camerounais*] 1-3 *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Camerunului sau este originară de acolo. 4 *sf* Limba vorbită de populația de bază a Camerunului. 5-6 *a* Care aparține Camerunului sau populației lui. 7 *a* Care este specific Camerunului. 8 *a* Care provine din Camerun. 9-10 *a* Referitor la Camerun sau la populația lui.

camele *sm* [At: I. CR. VI, 217 / Pl: *~eti* / E: nct] (Reg) 1-2 Om mare și prost.

camfor *sn* [At: BANUȘ, P. 29 / V: *canf~*, *canfora* *sf* / E: ngr *καμφορά*] 1 Substanță organică, incoloră, volatilă, cu miros caracteristic și cu gust amar, extrasă din arborele de camfor (2) sau fabricată pe cale sintetică și utilizată (sub formă de ulei camforat) în medicină, ca stimulent al centrilor nervoși vasomotori și al aparatului respirator și la fabricarea

celuloidului. 2 Arbore exotic din care se extrage camforul (1) Si: *laur de China* (*Cinnamomum camfora*). 3 Mentă (2) (*Mentha piperita*).

camforat, ~a u [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *camfor* + -at] Care conține camfor (1-2).

camforcă sf [At: SCRIBAN, D. / V: *canf* / Pl: ~rci / E: rs *камфорка*] (Reg) 1-2 Suport metalic mobil sau mică sobă portativă, pe care se așază un vas cu mâncare sau un instrument, pentru a fi încălzite.

camgarn sn [At: CARAGIALE, ap. CADE / E: ger *Kammgarn*] Stofă de calitate superioară, din fire netede de lână, cu o țesătură specială.

camgelariu sm vz *cancelar*

camgie sf vz *cange*

camhă sf [At: ȘINCAI, HR. I, 393/30 / Pl: ? / E: tc *kamha*] (Înv) Stofă de mătase orientală Si: (Înv) *camocato*, *camohas*, *camuca*, *damasca*.

camilașcă sf [At: PRAV. 1120 / V: *calima*~, ~*melauca*, ~*fi* sn, ~*auca*, ~*cam*~, (Înv) *camilahva*, *camilavca*, *chemelavhă* / Pl: ~*fce*, ~*lăfci* / E: vsi *камиласка*] Potcap (sau scufie) acoperit cu un văl, de obicei negru, care atârână pe spate, purtat de prelații și călugării ortodocși la anumite ocazii.

camilaști sn vz *camilașcă*

camilahvă sf vz *camilașcă*

camilaucă sf vz *camilașcă*

camilavcă sf vz *camilașcă*

camileac s [At: BORZA, D. / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Reg) Plantă din familia malvaceelor (*Althaea cannabina*).

camilot sn vz *camelot*

caminar sm vz *căminar*

camină sf vz *camână*

camion sn [At: M. CHIRÎTESCU, CONV. LIT. 451, ap. DA / P: ~*mi-on* / Pl: ~*oane* / E: fr *camion*] 1 (Asr) Vehicul rutier cu tracțiune animală, prevăzut cu o platformă și folosit pentru transport. 2 Autocamion.

camionagiu sm [At: DA / Pl: ~ii / E: *camion* + -*agiu*] 1-2 Persoană care se ocupă cu transportul de mărfuri și obiecte, de obicei cu un camion (1-2) Si: *camionar* (1-2). 3-4 Conducător de camion (1-2) Si: *camionar* (3-4). 5-6 Proprietar de camion (1-2) Si: *camionar* (5-6).

camionaj sn [At: DA / Pl: ~e / E: fr *camionage*] 1 Transport de mărfuri efectuat de camioane, camionete etc. 2-3 Serviciu sau întreprindere de transport cu camioane (2).

camionar sm [At: DA / Pl: ~i / E: *camion* + -*ar*] 1-6 Camionagiu (1-6).

camionetă sf [At: DA ms 15 / Pl: ~te / E: fr *camionette*] Autocamionetă.

camită sf [At: VICIU, GL / Pl: ~te / E: nct] (Trs; mpl) Bărnel pe care stă buduroiul.

camizeică sf [At: COMAN, GL / Pl: ~ci / E: *camizol* + -*ca*] (Reg) Vestă.

camizol sn [At: LET. III, 233/2 / V: ~*mz*~, ~*on* / Pl: ~e / E: fr *camisole*] (Înv) 1 Haină de casă scurtă, cu mâneci, pe care o purtau femeile. 2 (Îf ~*mz*~) Haină de casă bărbătească Cf: *camasă* (2) de noapte, halat.

camizon sn vz *camizol*

cam mai av vz *camai*

camnincă sf [At: BORZA, D. / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Bot; reg) Strugurii ursului (*Arctostaphylos uva-ursi*).

camniță sf vz *cameniță*

camocato sns [At: IORGA, L. R. 34 / E: ns cf it *camucca*, fr *camocas*] (Înv) Camhă.

camohas sn [At: FILIMON, C. II, 589 / E: ngr *καμουχας*] (Înv) Camhă.

camorra sf [At: DEX² / E: it *camorra*] Mafia napolitană.

camp sn [At: FRÂNCU-CANDREA, M. 41 / Pl: ? / E: nct] Cuarț amestecat cu alte elemente metalice.

campă vi [At: STAMATI D. / Pzi: ~*pez* / E: fr *camper*] (Rar; despre militari sau turiști) A locui un timp în corturi Si: *a bivouaca*, *a câmpi* (1-2), *a tabări*.

campadură sf vz *capandura*

campament sn [At: DA / Pl: ~e / E: fr *campament*] 1 Instalare temporară a unei unități militare sau (pex) a unui grup de turiști, de vânători etc. pe un câmp, în corturi Si: *camping* (2), *tabără*. 2 (Ccr) Locul unde are loc instalarea Si: *camping* (3), *tabără*. 3 (Ccr) Obiectele necesare instalării

Si: *camping* (4), *tabără*. 4 Persoanele instalate într-un campament (2) Si: *camping* (5), *tabără*.

campană sf [At: DN³ / Pl: ~ne / E: fr *campane*, it *campana*] 1 Capitelul unei coloane corintice sau doric. 2 Construcție de metal în formă de clopot, care leagă camera de lucru a unui cheson cu exteriorul. 3 (Pan) Ecluză cu aer comprimat.

campanelă sf [At: DEX² / Pl: ~le / E: it *campanella*, fr *campanelle*] (Rar) Clopoțel.

campanian, ~ă [At: DN³ / Pl: ~ieni, ~iene / E: *campanien*] 1 sn Al treilea subetaj al senonianului (cretacic superior). 2 a Care aparține acestui etaj. 3 a Care provine de la acest etaj. 4 a Care se referă la acest etaj.

campanie sf [At: (a. 1693) FN 15 / Pl: ~ii / E: fr *campagne*, rs *кампания*] 1

Totalitatea operațiunilor executate de forțele armate ale unei țări pe un câmp de luptă, într-o anumită perioadă de timp, cu scopuri strategice parțiale. 2 (Îla) De ~ Destinat să fie folosit pe front. 3 (Îs) *Piesa de ~* Tren ușor care însoțește o armată în campanie (1). 4 (Îs) *Bucatarie de ~* Bucătărie portabilă a unei unități militare. 5 (Îs) *Tinută de ~* Uniforma și echipamentul unui militar în timpul unei campanii (1). 6 (Îs) *Pat de ~* Pat care se poate strânge, pentru a nu ocupa loc în timpul zilei sau pentru a fi mai ușor transportat. 7 Acțiune înfăptuită după un anumit plan în vederea realizării unei sarcini politice, sociale etc. într-o anumită perioadă de timp. 8 (Pex) Timpul cât durează această acțiune. 9 (Îs) ~ de presa Mobilizare a opiniei publice prin articole publicate în presă, în favoarea sau împotriva unei situații, unei cauze, unei persoane etc. 10 ~ publicitară Promovare prin mass-media a unui produs nou.

campanilă sf [At: DEX² / Pl: ~le / E: it *campanile*] 1 Clopotniță în formă de turn înalt, construită lângă o biserică sau chiar deasupra ei (caracteristică arhitecturii italiene în secolele XI-XVI). 2 Turnuleț situat în partea superioară a unui edificiu, în care se află un clopot, un orologiu etc.

campanulacee sf [At: DEX² / E: fr *campanulacées*] 1 (Lpl) Familie de plante erbacee din regiunile temperate și subtropicale, caracterizată prin frunze alterne simple și flori hermafrodite albastre-violacee sau albe, de forma unui clopoțel. 2 (Lsg) Exemplar de campanulacee (1).

campanulat, ~ă a [At: DN³ / Pl: ~ați, ~e / E: cf fr *campanulée*] (D. flori) În formă de clopot.

campanulă sf [At: CAZIMIR, L. U. 23 / Pl: ~le / E: fr *campanule*] (Bot; reg) Clopoțel (*Campanula*).

campare sf [At: DA / Pl: ~pări / E: *campa*] (Rar) 1-4 Campament (1-4).

campauă sf vz *campău*

campău sn [At: CHEST. V, 62 / V: ~*pauă* sf / Pl: nct / E: nct] (Reg) Băt prevăzut cu un cârlig de fier la un capăt, cu care prind cioabanii miei și oile.

campeador sm [At: DN³ / Pl: ? / P: ~*pe-a*~ / E: sp *campeador*] Supranume dat Cidului în Spania.

campestru, ~ră a [At: DN³ / Pl: ~estri, ~re / E: cf it *campestre*, lat *campester*] 1-4 Cămpenesc (1-4).

camping sn [At: DN³ / P: *chem-ping* / Pl: ~uri / E: eg *camping*] 1 Faptul de a locui în aer liber, sub cort. 2-5 Campament (1-4).

camping-trailer sn [At: DN³ / P: *chemping-treilăr* / E: eg *camping trailer*] Rulotă.

campion, ~oană smf [At: DA / V: (iuz) *șă*~ / P: ~*pi-on* / Pl: ~i, ~*oane* / E: it *campione*] 1 (Înv) Luptător într-o arenă Cf *atlet*. 2-3 Persoană, echipă etc. care cucerește primul loc într-o competiție sportivă (națională, internațională, olimpică, mondială etc.). 4 (Fig) Luptător de frunte al unei cauze, al unei idei.

campional sn [At: DA / P: ~*pi-o*~ / Pl: ~e / E: it *campionato*] 1 Competiție oficială organizată pe o probă sau pe o ramură de sport, pentru desemnarea celui mai bun sportiv sau a celei mai bune echipe. 2 Calitatea de campion (2).

campodură sf vz *capedura*

campos snp [At: DEX² / P: *campus* / E: por *campos*] Savana din platurile braziliene.

camplocormie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *camplocormie*] (Med) Sindrom caracterizat prin încovoierea spatelui datorită unei contracturi musculare.

camptodactilie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *camptodactilie*] Imposibilitate de a întinde complet degetele ca urmare a unor procese patologice sau a unei malformații congenitale.

campus *sn* [At: DEX² / Pl: ~uri / E: eg *campus*] Complex universitar cuprinzând construcții și dotări pentru învățământ, cercetare, locuit, agrement etc.

camufla [At: BUL. FIL. IV, 141 / Pzi: ~lez / E: fr *camoufler*] 1-2 *vt* A (se) ascunde vederii inamicului. 3 *vi* A ascunde o sursă de lumină, pentru ca razele ei să nu străbată în timpul nopții. 4-5 *vt* (Fig) A (se) masca.

camuflaj *sn* [At: CAMILAR, N. II, 100 / Pl: ~e / E: fr *camouflage*] 1-3 Camuflare (1-3). 4 Material folosit pentru camuflaj (1-3).

camuflare *sf* [At: RALEA, E. O. 285 / Pl: ~ări / E: *camufla*] 1 Ascundere de vederea inamicului Si: *camuflaj* (1). 2 Ascundere a unei surse de lumină pentru ca razele ei să nu răzbată afară Si: *camuflaj* (2). 3 (Fig) Mascare.

camuflat *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *camufla*] 1-3 Camuflare (1-3). **camuflat**², ~a [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *camufla*] 1 Ascuns vederii inamicului. 2 (Fig) Mascat.

camuflat *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: fr *camouflet*] Explozie subterană a unui proiectil de artilerie sau a unei încărcături de exploziv.

camizol *sf* vz *camizol*

can *av* vz *cam*

cana *sf* vz *canea*

cana² *sf* [At: POLIZU / Pl: *canele* / E: tc *kyna*, bg *кана*] (Inv) Căneală.

canabe *sf* [At: DN³ / E: lat *canabae*] Locuințe civile grupate la marginea lagărelor militare romane.

canabicultor *sm* [At: DEX² / Pl: ~i / E: *canabi*(s) + (agri)cultor] Cultivator de cânepă indiană.

canabinacee *sf* [At: DEX² / E: fr *canabinacées*] 1 (Lpl) Familie de plante erbacee dicotiledonate, având ca tip cânepa. 2 (Șls) Plantă din această familie.

canabina *sf* [At: DN³ / E: cf lat *canabis* „cânepă”] Substanță rășinoasă extrasă din cânepa de India.

canabis *sn* [At: DEX² / E: fr, eg *cannabis*] 1 Căneapă indiană (*Canabis indica*). 2 Stupefiant extras din cânepa indiană.

canabism *sn* [At: DN³ / E: fr *canabisme*] Intoxicație cu canabină.

canabiu, ~ie *a* vz *canabiu*

canac *sm*, *sn* vz *canaf*

canacica *sf* [At: BORZA, D. / A: net / Pl: net / E: ns cf *cana giugiuc*] (Bot; reg) Canale (*Impatiens balsamina*).

canaciche *sf* [At: BORZA, D. / A: net / Pl: net / E: net] (Bot; reg) Micșunele (*Matthiola incana*).

canadian, ~a [At: DEX² / P: ~di-an / Pl: ~ieni, ~iene / E: fr *canadien*] 1-4 *smf*, *a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Canadei sau care provine de acolo. 5-6 *a* Care aparține Canadei sau populației ei. 7-8 *a* Referitor la Canada sau la populația ei. 9-10 *a* Care provine din Canada sau de la populația ei. 11-12 *a* Specific Canadei sau populației ei.

canadiană *sf* [At: DEX² / P: ~di-a~ / Pl: ~iene / E: fr *canadienne*] Haină scurtă (cu glugă) confecționată dintr-o țesătură deasă, de obicei impermeabilă Si: *vindiciu*.

canaf [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 197/1 / V: ~ac, cân~, canac / Pl: (sm) ~i, ~e, (sn) ~uri / E: mg *kanaŋ*] 1 *sm* Ciucure. 2 *sn* (Pan) Sfichiul cozii bouului. 3 *sn* (Îf ~ac, cânac) (Bot; reg) Plantă nedefinită mai îndepărate.

canafas *sn* [At: (a. 1766) IORGA, S. D. XII, 81 / V: ~avas, chenefas / Pl: ? / E: ger *Kanevas*] Pânză rară din fire de cânepă, foarte apretată, care se folosește la confecționarea hainelor, ca întărituri la piepți și, în legătorie, la cusutul cotoarelor de cărți.

cana-giugiuc *sfm* [At: BORZA, D. / Pl: net / E: net] (Bot; reg) Canale (*Impatiens balsamina*).

canaida *sf* [At: BORZA, D. / A: net / Pl: net / E: net] (Bot; reg) Belșiță (*Canna indica*).

canal¹ *sn* [At: CARAGIALE, ap. CADE / Pl: ~uri, ~e / E: fr *canal*, lat *canalis*] 1 Conductă (construită din beton sau din tuburi îmbinate, din șanțuri sau rigole) destinată să transporte lichide, în diferite scopuri. 2 (Fig) Mijlocire. 3 Albie artificială sau amenajată, care leagă între ele două mări, două fluviu, un râu cu un lac etc. și care servește la navigație, la irigații sau la construcții hidrotehnice. 4 Curs de apă îndiguit și drenat în scopul de a-l face navigabil, de a preveni inundațiile etc. 5 Cale de circulație pe apă (ținând loc de stradă) în orașele așezate pe mare sau pe fluviu. 6 Porțiune de mare situată între două țărături apropiate. 7 Formație organică, în formă de tub, care reprezintă o cale de comunicație în organismele animale sau vegetale (prin care circulă substanțele nutritive, secreții etc.) Si: *canalicul*.

cana² *sm* vz *canar*²

canalagiu *sm* [At: LEG. EC. PL. 301 / Pl: ~ii / E: *canal* + -*agi*] Muncitor care lucrează la instalarea, întreținerea și repararea canalelor² (1).

canală² *sn* [At: CHEST. IV, 40 / 66 / Pl: ~e / E: *canal* + -*as*] (Reg) Șanțul făcut prin holdă ca să se scurgă apa.

canale *sf* [At: PANȚU, PL.² / E: cf bg *канал*] (Reg) Plantă erbacee anuală, ornamentală, originară din India, cu frunze lanceolate, dințate și cu flori albe, roșii sau pestrițe Si: *canaluțe*, *canerute*, *colțuni* (9), *copăcei*, *piersici*, (reg) *cana-giugiuc* (*Impatiens balsamina*).

canalet *sn* [At: DA / Pl: ~e / E: it *canaletto*] 1-2 (Șhp) Canal (5) (mic).

canalicul *sn* [At: ANATOMIA, 28, ap. DA / Pl: ~e / E: fr *canalicule*] Nume dat canalelor (7) mici din țesuturile organismelor.

canalicular, ~a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *canaliculaire*] 1 Specific canaliculelor. 2 Care aparțin canaliculelor. 3 Care provine de la canalicule. 4 În formă de canalicul. 5 Care conține canalicule.

canaliculat, ~a [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *canalicul* + -*ar*] Care este străbătut de canalicule.

canaliculită *sf* [At: DN³ / Pl: ~te / E: fr *canaliculite*] Inflamație a canalului unei glande.

canalie *sf* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 446 / P: ~li-e / Pl: ~ii / E: it *canaglia*] Om ticălos.

canalierie *sf* [At: CĂLINESCU, E. O. II, 83 / Pl: ~ii / E: cf fr *canallierie*] (Frm; nrc) Ticăloșie.

canalină *sf* [At: BĂRAC, ap. TDRG / Pl: ~ne / E: *canal*²] (Reg) Canar² (2) (*Fringilla canaria*).

canaliza *vi* [At: DA / Pzi: ~zez / E: fr *canaliser*] 1 A îndrepta cursul unei ape pe un canal (4). 2 (Fig) A dirija cursul unei acțiuni într-un anumit sens. 3 A dota o localitate, un sistem tehnic etc. cu canale (1) de scurgere.

canalizabil, ~a [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *canalisable*] 1-3 Care poate fi canalizat (1-3).

canalizare *sf* [At: RALEA, E. O. 185 / Pl: ~zări / E: *canaliza*] 1 Îndreptare a cursului unei ape pe un canal (1). 2 (Fig) Dirijare a cursului unei acțiuni într-un anumit sens. 3 Ansamblu de lucrări tehnice executate pentru colectarea, epurarea și evacuarea apei întrebuințate într-o localitate, într-un sistem tehnic etc. sau a apei de ploaie, în vederea păstrării salubrității solului și a aerului Si: *canalizare* (2).

canalizat, ~a [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *canaliza*] 1 (D. cursul unei ape) Îndreptat pe un canal (1). 2 (Fig) Dirijat într-un anumit sens. 3 (D. o localitate sau o cale de comunicație) Prevăzut cu canale (1).

canalizator, ~oare *a* [At: DA ms / Pl: ~i, ~oare / E: fr *canalisateur*] 1-3 Care canalizează (1-3).

canalizatie *sf* [At: LTR / Pl: ~ii / E: fr *canalisation*] 1 Instalație aeriană, subterană sau submarină care transportă sau distribuie energie electrică. 2 Canalizare (3).

canaluțe *sf* [At: PANȚU, PL.² / V: ~nel~ / E: *canale* + -*ute*] (Bot; reg) Canale (1) (*Impatiens balsamina*).

canam *sn* [At: DN³ / E: eg *Can(ada)* + *Am(erică)*] Cursă automobilistică pe circuit în Canada și America, mașinile trebuind să aibă două locuri și patru roți, în rest regulamentul fiind liber.

cananarhisi *v* *vz* **canonarhisi**

canap *sn* [At: I. CR. II, 251 / Pl: ? / E: bg *канан*, srb *kanap*] Sfoară (mai groasă) de cânepă Cf **canaf** (1).

canapăr *sm* *vz* **calopar**

canapea *sf* [At: (a. 1792) IORGA, S. D. VIII, 23 / V: (Trs) ~*peu* *sn*, ~*pei* *sn* / Pl: ~*cle* / E: ngr *carpet*] Mobilă (cu spătar și cu brațe, uneori, capitonată) pe care se stă și pe care se poate dormi.

canapei *sn* *vz* **canapea**

canapeuță *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 62 / Pl: ~*te* / E: **canapea** + ~*eluță*] 1-2 (Șhp) Canapea (mică).

canapeu *sn* *vz* **canapea**

canar *am* [At: (a. 1792) URICARIUL IV, 132/2 / Pl: ? / E: **Canare**] (Mol; înv; îs) Zahar ~ Zahăr de prima calitate.

canar *sm* [At: (a. 1793) IORGA, S. D. VIII, 28 / V: (reg) *cân-*, ~*rie*, ~*a*² / Pl: ~*i* / E: fr *canari*] 1 (Orn) Mică pasăre cântătoare, cu penele galbene, originară din Insulele Canare, al cărei bărbătuș cântă frumos (*Serinus canaria*) Si: *canalina*, (reg) *canarici* (*Fringilla canaria*). 2 (Fig) Iubit. 3 (Bot; reg; îc) ~**ul-bălții** Mică plantă ierboasă, cu flori mici trandafirii (*Limosella aquatica*).

canara *sf* [At: ARHIVA R. I, 73/16 / V: (reg) *cânăra*, ~*rea* / Pl: ~*le* / E: bg *канара*] 1 Stâncă (în mare). 2 (Reg) Pășune grasă (unde pasc oile bătrâne). 3 (Reg; pre) Îngrășatul oilor, toamna, pentru tăiat. 4 Grup de indivizi.

canaraș *sm* *vz* **cânăraș**

canarea *sf* *vz* **canara**

canarici *sm* [At: VAIDA / Pl: ~ / E: **canar**¹ + ~*ici*] (Reg) Canar² (1).

canarie *sf* *vz* **canar**²

canaris [At: DEX² / Pzi: ~*sesc* / E: nct] 1 *vr* (D. nave) A se înclina transversal din cauza unei spărturi sau a repartiției neuniforme a încărcăturii. 2 *vt* A înclina transversal o navă pentru a descoperi o parte a carenei în vederea curățării sau reparației acesteia.

canarisire *sf* [At: DEX² / Pl: ~*ri* / E: **canarisi**] Înclinare transversală a unei nave din cauza unei spărturi sau a repartiției neuniforme a încărcăturii ori pentru a descoperi o parte a carenei în vederea curățării sau reparației acesteia.

canarisit, ~*a* *a* [At: DEX² / Pl: ~*îți*, ~*e* / E: **canarisi**] (D. nave) Înclinat transversal din cauza unei spărturi sau a repartiției neuniforme a încărcăturii ori pentru a descoperi o parte a carenei în vederea curățării sau reparației acesteia.

canasta *sf* [At: DEX² / Pl: ~*te* / E: fr *canasta*] Joc de cărți, care constă în realizarea de serii de șapte cărți de aceeași valoare.

canat *sn* [At: (sf. sec. XVIII) LET. III, 249/35 / Pl: ~*uri* (1-4), ~*e* (5) / E: tc *kanat*] (Reg) 1-3 Fiecare dintre părțile mobile din care este alcătuită o ușă, o poartă, o fereastră etc. 4 Toc de ușă. 5 Fiecare dintre cele două părți ale unei piei de animal, tăiate în jumătate de-a lungul spinării.

canatlacuri *snp* [At: COMAN, GL. / E: **canat** + ~*lâc*] (Reg) Catrafuse.

canava *sf* [At: ODOBESCU, S. I, 482 / V: ~*neva* / Pl: ~*le* / E: fr *canavas*] Pânză foarte rară și tare, folosită la broderie și la tapiserie.

canavas *sn* *vz* **canafas**

canavaș *sn* *vz* **canavață**

canavață *sf* [At: NECULCE, ap. LET. II, 249/12 / V: (înv) ~*vaș* *sn*, ~*văș* *sn*, ~*veș* *sn*, ~*veșă*, ~*viță*, ~*nevaș* *sn*, ~*nevață*, *cânăvâș* *sn*, *cânăvâș* *sn*, *chenefas* / Pl: ~*te*, ~*vete* / E: ngr *καναβάσιον*, bg *канавак*] Pânză groasă (de cânepă).

canavâș *sn* *vz* **canavață**

canaveș *sn* *vz* **canavață**

canaveță *sf* *vz* **canavață**

canaviță *sf* *vz* **canavață**

canevaș *sn* *vz* **canavață**

canevață *sf* *vz* **canavață**

cânăvâș *sn* *vz* **canavață**

cană¹ *sf* [At: DEX² / Pl: ~*ne* / E: fr *canne*] (Bot; reg) 1 Belșiță (*Cana indica*). 2 Papucul domnișoarei (*Impatiens sultanii*).

cană² *sf* [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / Pl: *câni*, (reg) *cane* / E: bg *кана*, ger *Kanne*] 1 Vas cu toartă, care servește la băut sau la scos lichide dintr-un vas mai mare Si: *canceu* (1). 2 Conținutul unui astfel de vas Si: *canceu* (2). 3 Conținutul împreună cu vasul Si: *canceu* (3). 4 Vas de formă cilindrică, în care se depune banda de bumbac, de în sau de cânepă la cardele și laminoarele din filaturi.

canapăr *sms* *vz* **calopar**

cancan¹ *sn* [At: ALECSANDRI, T. 446 / Pl: ~*uri* / E: fr *cancan*] (Frm) Vorbe răutăcioase răspândite pe seama cuiva Si: *hârfa*.

cancan² *sn* [At: DEX² / Pl: ~*uri* / E: fr *cancan*] 1 Dans de cabaret răspândit în Franța, mai ales în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, executat numai de femei. 2 Melodie după care se execută un **cancan**² (1). 3 Melodia împreună cu dansul.

cancanier, ~*ă* *a* [At: DA ms / P: ~*ni-er* / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr *cancanier*] (Frm) 1 Care ține de **cancan**¹. 2 Privitor la **cancan**¹. 3 Care se referă la **cancan**¹.

cance *sf* *vz* **cange**

cancel *sn* *vz* **cancellor**

cancelanie *sf* *vz* **cancelarie**

cancelar *sm* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 288/4 / V: (înv) *camgelariu*, *cangelariu* / Pl: ~*i* / E: lat *cancellarius*] 1 Șeful guvernului în Germania și în alte state. 2 Șeful cancelariei (1) și al arhivei regale în evul mediu. 3 Șeful cancelariei (1) unei reprezentanțe diplomatice sau al unui consulat.

cancelariat *sn* [At: DA / P: ~*ri-at* / Pl: ~*e* / E: **cancelarie** + ~*at*] 1 Funcția de cancelar (1). 2 Localul unde își exercită cancelarul (1) atribuțiile. 3 Perioada de timp cât deține cineva funcția de cancelar (1).

cancelarie *sf* [At: RUSSO, S. 70 / V: ~*anie*, ~*nte-*, *cancelerie*, *cântălere*, *căntelerie* / A: ~*lerie*, ~*ntelerie*, *canălerie*, ~*țalerie*, *cancelarie* / Pl: ~*ii* / E: it *cancellaria*] 1-2 Birou sau secție a unei instituții (publice) destinată lucrărilor administrative. 3 Aparatul administrativ auxiliar al cancelăriilor (1) unor șefi de state.

cancelarism *sn* [At: DA ms / E: **cancelar** + ~*ism*] 1 Formalism scriptic greoi. 2 Metodă birocratică de a rezolva lucrări de birou Si: *birocratism*.

cancelarist, ~*ă* [At: GOLESCU, Î. 131 / V: ~*nte-*, ~*ntella-*, ~*ntelist* / Pl: ~*ști*, ~*e* / E: **cancelar** + ~*ist*] 1-3 *sm* (Înv; îf ~*nte-*) Funcționar într-o cancelarie (1-3) Si: *conștopist*, (înv) *diac*, *grămatic*, *logofăt*. 4 *a* (luz; prt; îc) ~**sto-birocratic** Birocratic.

cancelaristic, ~*ă* *a* [At: DN³ / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: cf it *cancellaresco*] 1-3 Specific cancelariei (1-3). 4 Birocratic.

cancelling *sn* [At: DEX² / P: *chensaling* / E: eg **cancelling**] (Mrn; agm) Clauză înscrisă într-un contract de transport, potrivit căreia se poate anula contractul dacă vasul nu a sosit în portul de încărcare până la termenul convenit.

cancello *sn* [At: DN³ / V: ~*cel* / E: it **cancello**] (Itm) 1 Gard. 2 Grilaj. 3 Îngrăditură. 4 Balustradă care separă sanctuarul de spațiul navei.

cancer *sn* [At: BACOVIA, O. 57 / Pl: ~*e* / E: fr, lat **cancer**] 1 (Med) Termen general care denumește diverse forme de tumori maligne ce se caracterizează printr-o înmulțire excesivă a țesuturilor unor organe Si: *neoplasm*, (înv) *rac*. 2 Boală a plantelor provocată de unele ciuperci și bacterii parazite. 3 (Îs) *Tropicul ~ului* Tropicul racului. 4 (Îs) *Zodia ~ului* Zodia racului. 5 (Fig) Flagel.

canceriform, ~*ă* *a* [At: DEX² / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr *cancériforme*] Care are caracteristicile unui cancer (1).

cancerigen, ~*ă* *smf*, *a* [At: DEX² / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr *cancérigène*] 1-4 (Substanță sau factor) care poate provoca apariția cancerului (1).

canceriza *vr* [At: DEX² / Pzi: 3 ~*zeaza* / E: fr *cancériser*] 1-2 (D. răni, tumori etc.) A (se) transforma în cancer (1).

cancerizare *sf* [At: DEX² / Pl: ~*zări* / E: **canceriza**] Transformare în cancer (1) (a unei răni, tumori etc.)

cancerizat, ~a a [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: *canceriza*] (Despre țesuturi organe etc.) Afectat de cancer (1).

cancerofobie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *cancérophobie*] (Med) Teamă morbidă de cancer (1).

cancerogeneză sf [At: DEX² / Pl: ~ze / E: *cancer* + *geneză*] Carcinogeneză.

cancerolog, ~a smf [At: DEX² / Pl: ~ogi, ~oge / E: ns cf fr *cancérologiste*] (Med) Oncolog.

cancerologic, ~a a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *cancérologique*] Oncologic.

cancerologie sf [At: DA ms / Pl: ? / E: fr *cancérologie*] Oncologie.

canceros, ~oasă smf, a [At: DA / Pl: ~oși, ~oase / E: fr *cancéreux*, it *canceroso*] 1-2 (Bolnav) de cancer.

canceu sn vz *cancioc*

canci av [At: I. CR. III, 87 / E: tg *kanč*] 1-2 (Absolut) deloc.

cancioc sn [At: DDRF / V: ~ceu, ~og, *cânciog* / Pl: ~uri / E: mg *kancso*] 1-3 (Mgm; if ~ceu) Cană (1-3). 4 Căuș cu care zidarul ia varul, mortarul etc. 5 Conținutul unui cancioc (4). 6 Vasul împreună cu conținutul.

canciog sn vz *cancioc*

cancioneiro sn [At: DEX² / P: *can-siu-năi-ru* / E: por *canconeiro*] Culegere de poezii lirice portugheze din sec. XII-XIV.

cancionero sn [At: DEX² / P: *can-siu-ne-ru* / E: sp *cancionero*] (Spm) Culegere de poezii lirice spaniole din secolul al XIV-lea.

canciori v vz *caciori*

cancroid sn [At: DN³ / P: ~cro-id / E: fr *cancroïde*] Formație canceroasă a pielii și a mucoaselor.

candel sm [At: GRIGORIU-RIGO, M.P., ap. DA / E: ger *Kandel*(zucker)] Zahăr cristalizat în prisme transparente mari, obținut, prin cristalizarea lentă a zahărului, din siropuri saturate, cu puritate mare.

candelabru sn [At: EMINESCU, ap. CADE / Pl: ~re / E: fr *candélabre*, lat *candelabrum*] 1-2 Suport cu mai multe brațe (bogat ornamentate) pentru lumânări sau becuri electrice Si: *policantru*.

candela sf [At: (a. 1691) MĂRGĂRITARE, ap. TDRG / V: ~dila, ~dile sfp / Pl: ~le, ~li / E: vsl *кандило*, ngr *κωνδύλα*, fr *candela*] 1-3 Lampă cu ulei, care se pune la icoane sau morminte sau care servea, în trecut, la iluminat. 4 Unitate de măsură pentru calcularea intensității unui izvor de lumină. 5 Stâlp rotund de lemn întrebuințat pentru susținerea bolților unui tunel până la turnarea betonului. 6 (Trs; lpl; if ~dile) Chibrituri.

candelită sf [At: DEX² / Pl: ~te / E: *candela* + ~ită] (Mrn) Nod care servește la prinderea unui obiect.

candeluța sf [At: PANȚU, PL.² / Pl: ~te / E: *candela* + ~uță] (Bot; reg) Căldărușă (8) (*Aquilegia vulgaris*).

candeaș am [At: (a. 1797) URICARIUL XVI, 227 / 2 / Pl: ~i / E: nct] (Înv; is) Cal ~ Calul mirelui, cu raftul de argint, cu harșă cu șiret și cu postav pe șă.

candid, ~a a [At: MACEDONSKI, O. I, 163. / Pl: ~izi, ~e / E: fr *candide*, lat *candidus*] Plin de candoare Si: *curat*, *neprihănit*, *nevinovat*, *pur*.

candida¹ sf [At: DEX² / E: *Candida*] Gen de ciuperci care formează miceli și produc diverse infecții, meningită etc.

candida² vi [At: DA / Pzi: ~dez / E: drr *candidat*, *candidatura*] 1 A fi propus candidat în alegeri. 2 A-și pune candidatura într-o alegere. 3 A se prezenta la un examen. 4 (Fam) A aspira la un post, la un grad, la o poziție etc.

candidat, ~a smf [At: CARAGIALE, T. I, 186 / Pl: ~ați, ~e / E: fr *candidat*, lat *candidatus*] 1-4 Persoană care candidează (1-4).

candidatura sf [At: CARAGIALE, T. I, 194 / Pl: ~ri / E: fr *candidature*] 1 Propunere de a reprezenta o grupare la alegeri. 2 Prezentare la un examen. 3 Aspirația la un post. 4-7 Starea de a fi candidat (1-4).

candidoza sf [At: DEX² / Pl: ~ze / E: fr *candidose*] (Med) Infecție a mucoaselor și a pielii provocată de ciuperci din genul *Candida*.

candila sf vz *candela*

candile sfp vz *candela*

candizare sf [At: DN³ / Pl: ~zări / E: fr *candisation*] Transformare a zahărului în candel.

candoare sf [At: MACEDONSKI, O. I, 64 / Pl: ~ori / E: fr *candeur*, lat *candor*, ~oris] Curățenie sufletească Si: *naivitate*, *nevinovăție*.

candosit, ~a a [At: DA ms / Pl: nct / E: nct] (Reg) Amărât.

candrea sf [At: H III, 73 / Pl: ~ele / E: ?] Țesătură de lână care servește de așternut Cf *macat*, *velină*.

candriu, ~ie smf, a [At: BARONZI, L. P. I, 150/3 / Pl: ~ii / E: tg *kand* „ureche”] 1-2 (Om) ținut. 3-4 (Om) beat.

canea sf [At: TDRG / V: ~na¹, ~nela / Pl: ~ele / E: refăcut din *canel* (pl *canela*)] 1-2 Cep de lemn sau de metal fixat într-un vas, prevăzut la capătul liber cu un robinet de scurgere, care servește la scoaterea lichidului dintr-un vas.

caneforă sf [At: DN³ / Pl: ~re / E: fr *canéphore*] 1 (Ant) Tânăra femeie care purta pe cap un coș plin cu cele necesare sacrificiilor religioase. 2 Statuie reprezentând o astfel de femeie.

canela vr [At: DA / Pzi: ~lez / E: fr *canneler*] A face caneluri pe suprafața interioară sau cea exterioară a unei piese Cf *ghintui*.

canelat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ? / E: *canela*] Obținere de caneluri pe suprafața interioară sau exterioară a unei piese.

canelat², ~a a [At: MON. IST. II, 23 / Pl: ~ați, ~e / E: fr *cannelé*] Cu caneluri.

canelă sfp vz *canea*

canele sfp [At: BORZA, D. / E: ns cf *cană*¹] (Bot; reg) Belșiță (*Canna indica*).

canelură sf [At: MON. IST. I, 110 / Pl: ~ri, (înv) ~re / E: fr *canelure*] 1-2 Șanț îngust care brăzdează vertical (sau elicoidal) corpul unei coloane, al unui pilastru etc. 3 Șanț pe suprafața pieselor unor mașini, servind la îmbucarea cu alte piese Si: *nut*. 4 Fiecare dintre adânciturile longitudinale ale trunchiului unui arbore.

caneluțe sfp vz *canaluțe*

canetă sf [At: DEX² / Pl: ~te / E: fr *canette*] Țeavă pe care se înfășoară firul de bătătură.

caneva sf vz *canava*

canevas sn [At: DEX² / Pl: ~uri / E: fr *canevas*] 1-2 Schiță sau linii generale ale unui desen. 3 Rețea de meridiane și paralele trasate în vederea alcătuirii unei hărți. 4 Ansamblul triunghiurilor, liniilor poligonale și punctelor care servesc ca bază măsurătorilor terestre.

canevaș sn vz *canavața*

canevață sf vz *canavața*

canfor sn vz *camfor*

canforă sf vz *camfor*

canforcă sf vz *camforcă*

cangal sn [At: GIUGLEA – VÂLSAN, R. 271 / Pl: ? / E: srb *kangal*] Colac.

cangă sf vz *cange*

cange sf [At: ALECSANDRI, T. 1783 / V: ~mgie, ~nce, ~ngă, ~gie / Pl: *cângi* / E: tc *kanğa*] 1-2 Prăjină lungă de lemn, cu cârlig de fier, utilizată la acostarea sau îndepărtarea de mal a navelor mici, la împingerea sau prinderea de departe a unui obiect. 3 Gheară ascuțită și întoarsă a păsărilor răpitoare. 4-5 (Ban) Brățar sau părghie cu fier încârligat în capăt. 6 (Mol; spc) Cârligul cântarului. 7 Fâșie de pânură cu un cârligel sau cu un ac îndoit la un capăt, cu care croitorul ține lucrul (nemîșcat) pe genunchi. 8 (Bot; Mol; ic) ~a-păsării (*Arthrobium scorpioides*). 9 (Bot; Mol; iac) Unghia găii (*Astragalus glycyphyllos*). 10 (Trs; if *camgie*) Biciușcă ciobănească, cu plesne la vârf. 11 (Mun; if ~ngă) Ac de păr. 12 (Mol; ie) A face ~ A face scandal.

cangei smp [At: BORZA, D. / E: nct] (Bot; reg) Papucul domnișoarei (*Impatiens sultanii*).

cangelariu sm vz *cancelar*

cangie sf vz *cange*

cangrena *vir* [At: DA / V: *ga~* / Pzi: 3 ~ează / E: fr *gangrener*, it *cancrenare*] (D. țesuturile unui organism animal) 1-2 A (se) distruge. 3 A putrezi.

cangrenare *sf* [At: DEX² / V: *ga~* / Pl: ~nări / E: *cangrena*] (D. țesuturile unui organism animal) 1 Distruge. 2 Putrezire Si: *cangrena* (2).

cangrenal¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cangrena*] 1-2 Cangrenare (1-2).

cangrenat², ~a *a* [At: BACOVIA, O. 58 / V: *ga~* / Pl: ~ați, ~e / E: *cangrena*] 1-2 Atins de cangrenă (1-2).

cangrenă *sf* [At: MACEDONSKI, O. II, 30 / V: *ga~* / Pl: ~ne / E: fr *gangrène*, lat *gangraena*, it *cancrena*] 1-2 Distruge sau putrezire a unei părți din țesuturile unui organism.

cangrenos, ~oasă *a* [At: DA / V: *ga~* / Pl: ~oși, ~oase / E: fr *gangreneux*] 1-2 Cu aspect de cangrenă (1-2). 3-4 De natura cangrenei (1-2). 5-6 Ca o cangrenă (1-2). 7-8 Specific cangrenei (1-2).

cangrenisi *vir* [At: DA / Pzi: ~sesc / E: *cangrena* *css*] 1-2 A (se) îmbolnăvi de cangrenă.

cangur *sm* [At: DA / Pl: ~i / E: fr *kangourou*] Mamifer erbivor din Australia, cu coadă lungă și picioarele anterioare scurte, a cărei femelă are sub pânțec o pungă, unde își ține puii când sunt mici (*Macropus giganteus*).

cani *av* *vz* *cam*

canibal, ~a [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *cannibale*] 1 *smf* Antropofag. 2-3 *smf*, *a* (Fig) (Om) crud, sălbatic.

canibalic, ~a *a* [At: RALEA, E. O. 113 / Pl: ~ici, ~ice / E: *canibal* + *-ic*] 1-2 Care aparține canibalului (1-2). 3-4 Referitor la canibal (1-2). 5-6 Care provine de la canibal (1-2). 7-8 Specific canibalului (1-2).

canibalism *sn* [At: DA / Pl: ~e / E: fr *cannibalisme*] 1 Antropofagie. 2 Cruzime. 3 (Fig) Sălbăticie.

canicular, ~a *a* [At: HOGAȘ, M. N. 116 / Pl: ~i, ~e / E: fr *caniculaire*, lat *canicularis*] Specific caniculei Si: *arzător*, *dogoritor*, *torid*, *zăpușitor*.

caniculat, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: ns cf fr *cannéle*] (Bot; d. un organ) Care are șanțuri semicirculare.

caniculă *sf* [At: DA ms / Pl: ~le / E: fr *canicule*, lat *canicula*] 1 Perioadă în care steaua Sirius răsare și apune o dată cu soarele (22 iulie – 23 august). 2 Căldură dogoritoare specifică zilelor calde de vară Si: *arșița*, *dogoare*, *zăduf*, *zăpușeala*.

canicultură *sf* [At: DEX² / Pl: ~ri / E: fr *caniculture*] Ramură a zootehniei care se ocupă cu studiul creșterii și dresajului câinilor, în scopul folosirii lor la diferite servicii (pază, vânatoare, transporturi etc.).

canid *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *canidés*] 1 (Lpl) Familie de mamifere carnivore digitigrade, cu gheare neretractile și cu patru degete la picioarele dinainte și cinci la cele din spate, din care fac parte lupul, vulpea, șacalul etc. 2 (Lsg) Animal din această familie.

canigie *sf* *vz* *cange*

canin, ~a [At: KLOPŠTOCK, F. 152 / Pl: ~i, ~e / E: fr *canin*, lat *caninus*] 1 *a* Care aparține câinelui (1). 2 *a* Referitor la câine (1). 3 *a* Care provine de la câine (1). 4 *a* Specific câinelui (1). 5 *sm* Fiecare dintre dinții lungi și ascuțiți, așezați între dinții incisivi și premolari, foarte dezvoltăți la animalele carnișiere.

canion *sn* [At: DEX² / P: ~ni-on / Pl: ~oane / E: fr *cañon*, ger *Cañon*] Vale adâncă și foarte strâmtă, cu pereții abrupti și cu fundul îngust, prin care râurile curg vijelios, formând vârtejuri.

caniota *sf* [At: CADE / P: ~ni-o~ / Pl: ~te / E: fr *cagnotte*] 1 Vas cu coșuleț, în care se strâng banii de la unele câștiguri (de obicei de la jocurile de cărți), pentru a acoperi unele cheltuieli. 2 Sumă strânsă cu această ocazie.

canipoală *sf* [At: BORZA, D. / Pl: ~le / E: nct] (Bot; reg) 1 Turiță mare (*Agrimonia eupatoria*). 2 (Bot; reg; lpl) Cânepioară (*Eupatorium cannabinum*).

canisă *sf* [At: DEX² / Pl: ~se / E: fr *canise*] Crescătorie de câini.

canistră *sf* [At: DEX² / Pl: ~re / E: ger *Kanister*] Recipient de tablă, de material plastic etc., de formă paralelipipedică, cu închidere ermetică, servind la transportul benzinei, al laptelui etc.

canistreală *sf* [At: DN³ / Pl: ~eli / E: it *canestrello*] Cerc de metal, de lemn sau de frânghie, care servește la prinderea sau dirijarea unui obiect ori a unei manevre în direcția cârmei.

caniș *sm* [At: DEX² / Pl: ~i / E: fr *caniche*] 1 Specie de câini cu părul creț. 2 Animal din această specie.

canișă *sf* [At: DN³ / Pl: ~se / E: fr *caniche*] Crescătorie de câini.

caniție *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *canitie*, lat *canities*] Albire totală sau parțială a părului.

caniv, ~a *a* [At: PAMFILE, A., ap. DA ms / Pl: ~i, ~e / E: nct] Leneș.

canjană *sf* [At: BORZA, D. / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Bot; reg) Calcea calului (*Caltha palustris*).

canoe *sf* [At: DEX² / Pl: ~ / E: fr *canoë*] 1 Ambarcație ușoară folosită, în trecut, de amerindienii din regiunea Marilor Lacuri. 2 Ambarcație ușoară, fără cârmă, construită simetric, cu prora și pupa ascuțite și înălțate, condusă cu ajutorul pagaielor, din poziție în genunchi. 3 Sport nautic care se practică cu canoe (2).

canoist, ~a *smf*, *a* [At: DEX² / P: ~no-ist / Pl: ~iști, ~e / E: *canoe* + *-ist*] 1-2 (Sportiv) care practică sportul cu canoe (2).

canon *sn* [At: PRAV., ap. GCR I, 158/40 / V: ~nun / Pl: ~oane / E: vsr *κανὼν*, ngr *κανὼν*, ger *Kanon*] 1 Regulă. 2 Dogmă bisericească Si: *tipic*. 3 Listă de texte sacre care se bucură de autoritate deplină în cadrul unei religii. 4 Pedepsă dată de biserică la călcarea unui canon (2). 5 (Pex) Suferință. 6 Nume dat cărților Vechiului și Noului Testament. 7 (ls) ~ul de mângâiere Paraclisul Maicii Domnului. 8 Regulă care face parte dintr-un ansamblu de procedee artistice specifice unei epoci. 9 (Pex) Regulă rigidă, formalistă. 10 Cântare eroică. 11 Compoziție muzicală în care două sau mai multe voci, intrând succesiv, execută împreună aceeași melodie. 12 Cântare bisericească. 13 (Pan) Cântec monoton și plângător. 14 (Pex) Cântec. 15 Instrument muzical de origine orientală, format dintr-o ladă sonoră de formă trapezoidală, cu coarde puse în vibrație cu amândouă mâinile Cf *țitera*. 16 (Pex) Glas. 17 (fe) **A pune la ~** A pedepsi. 18 Literă de tipar având corpul de 36 de puncte tipografice, cu care se tipăreau în trecut cărțile canonice.

canonada *sf* [At: BOGZA, C. O. 60 / Pl: ~de / E: fr *canonnade*] Tragere a unui mare număr de proiectile, cu mai multe guri de foc de artilerie.

canonarh *sm* [At: TDRG / Pl: ~i / E: ngr *κατοικάρχης*] Monah însărcinat cu orânduirea slujbei la strană în mănăstirile și catedralele ortodoxe.

canonarhisi *vi* [At: GHICA, S. 55 / Pzi: ~sesc / E: *canonarh* + *-isi*] A îndeplini slujba de canonarh.

canoneală *sf* [At: CIAUȘANU, R. SCUT. 63 / Pl: ~eli / E: *canoni* + *-eală*] (Pop) Caznă.

canoni [At: (a. 1652) GCR I, 161 / 8 / Pzi: ~nesc / E: *canon*] (Inv) 1 *vr* A pedepsi Cf *canon* (3). 2-3 *vir* (Pex) A (se) chinui.

canonial, ~a *a* [At: DEX² / P: ~ni-al / Pl: ~i, ~e / E: fr *canonial*] 1-4 Canonic² (1-4).

canonic¹ *sm* [At: DA ms / A și: ~nic / Pl: ~ici / E: lat *canonicus*] 1 Preot catolic sau anglican, care face parte din consiliul episcopal. 2 Superiorul unei catedrale.

canonic², ~a *a* [At: URSAN I, 21, ap. DA ms / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *canonique*, lat *canonicus*] 1 În conformitate cu canonul (1) Si: *canonial* (1). 2 Specific canoanelor (1) Si: *canonial* (2). 3 Care provine de la un canon (1) Si: *canonial* (3). 4 Privitor la canoane (1) Si: *canonial* (4).

canonicat *sn* [At: IORGA, L. II, 414 / Pl: ~e / E: fr *canoniceat*, ger *Kanonikat*] 1-2 Demnitatea (și beneficiile) de canonic¹ (1-2).

canonică *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 25/1 / Pl: ~ice / E: ngr *κατοικαρχία*] (Inv) Călugăriță (1).

canonicitate *sf* [At: DA ms / E: fr *canonicité*] (Rar) Însușirea de a fi canonic² (1).

canonică *sf* [At: DA ms / P: ~ni-e~ / Pl: ~re / E: fr *canonière*] Navă mică de război folosită la patrulare, escortare, servicii de pază etc. a coastelor și a fluviilor.

canonire *sf* [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *canoni*] 1 Pedepsire. 2 Chinuire. **canonisi** *vi* [At: DOSOFTEI, V. S. 96 / Pzi: ~sesc / E: ngr *κανονίζω*] 1-2 A stabili prin canon (1) (sau prin lege) Si: *a legifera*. 3 A da cuiva un canon (4) Si: *a pedepsi*. 4 (C. i. oameni) A așeza între sfinți Si: *a canoniza*. 5 (C. i. texte, cărți) A declara conform(ă) cu canoanele (1) bisericii.

canonisire *sf* [At: ANTIM, P. 158 / Pl: ~ri / E: *canonisi*] 1 Legiferare. 2 Pedepsire. 3 Trecere în rândul sfinților a unei persoane decedate Si: *canonizare*.

canonist, ~a *a* [At: PRAV., ap. TDRG / Pl: ~iti, ~e / E: *canonisi*] 1 Stabilit prin canon (1), prin lege Si: *legiferat, orânduit, prescriș*. 2 (D. cărți) Socotit a fi în conformitate cu canoanele (1) bisericești. 3 Pedepsit.

canonit, ~a *a* [At: CARAGIALE, N. S. 54 / Pl: ~iți, ~e / E: *canoni*] 1 Pedepsit. 2 Chinuit.

canoniza *vt* [At: COSTINESCU / Pzi: ~zez / E: fr *canoniser*, lat *canonizare*] (C. i. oameni) A canonisi (4).

canonizabil, ~a *a* [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr *canonisable*] Care poate fi canonizat.

canonizare *sf* [At: DA ms / Pl: ~zări / E: *canoniza*] Canonisire (3).

canonizat, ~a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *canoniza*] Așezat între sfinți.

canop *sn* *vz canopă*

canopă *sf* [At: DN³ / Pl: ~pe / V: ~nop / E: fr *canope*] (Ant) Vas funerar care avea modelat pe capac un cap de om sau de animal și în care se puneau măruntaiele morților.

canoră *sf* *vz canură*

canota *vi* [At: DEX² / Pzi: ~tez / E: fr *canoter*] (Spt) A văslui.

canotaj *sn* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 28 / Pl: ~e / E: fr *canotage*] 1 Sporturi nautice care se practică în ambarcații puse în mișcare cu ajutorul vâslelor. 2 (Is) ~ *academic* Ramură a sporturilor nautice care se practică pe schifuri și pe giguri¹.

canotier, ~a *smf* [At: DEX² / P: ~ti-er / Pl: ~i, ~e / E: fr *canotier*] 1-2 Canotor (1-2).

canotieră *sf* [At: CARAGIALE, ap. CADE / P: ~ti-e~ / Pl: ~re / E: fr *canotier*] Pălărie tare de paie, cu fundul și borurile drepte.

canotor, ~oare *smf*, *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~oare / E: fr *canoteur*] 1-2 (Sportiv) care practică sportul vâslitului Si: *canotier* (1-2).

cansiu *sm* [At: (a. 1836) PAPAHAĞI, C. L. / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Inv) Purpură.

cant¹ *sn* [At: G. IONESCU, C. T. 257 / Pl: ~uri / E: ger *Kante*] 1 Muchie, latură a unor obiecte. 2 Parte a copertei de carton care depășește marginile filelor legate ale unei cărți, ale unui caiet sau registru. 3 Margine, muchie a suprafeței de alunecare a schiului.

cant², ~a *a* [At: I. CR. IV, 188 / Pl: ~nți, ~e / E: nct] (Reg) Nerod.

canta *vi* [At: DN³ / Pzi: ~tez / E: ger *kanten*] (Schi) A merge pe canaturi¹ (3).

cantabil, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: lat *cantabilis*, it *cantabile*] (Liv) Care (se) poate cânta Si: *melodios*.

cantabile [At: DEX² / E: it *cantabile*] 1 *av* (Indică modul de executare a unei bucăți muzicale) În mod clar, expresiv Si: *cantando, melodios*. 2 *sn* Parte dintr-o bucată muzicală interpretată cantabile (1).

cantabilitate *sf* [At: DEX² / Pl: ~ități / E: *cantabil* + *-itate*] 1 Înșușire a unei piese muzicale sau a unei teme dintr-o compoziție vocală sau instrumentală de a avea o linie melodică expresivă. 2 (D. versuri) Muzicalitate.

cantabri *smf* [At: DEX² / E: fr *Cantabres*] Veche populație din Spania, supusă de romani după o îndelungată rezistență.

cantal *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *cantal*] Varietate de brânză fermentată, de rețetă franțuzească, cu pastă dură.

cantalău *sn* [At: CHEST. II, 465 / 51 / Pl: ? / E: *canta¹* + *-lau*] (Reg) Vas în care se păstrează apa de băut Cf: *canta¹*.

cantalos *sm* [At: PAMFILE, A. R. 175 / Pl: ~i / E: ns cf *cantalup*] (Reg) Cantalup.

cantalup *sm* [At: PAMFILE, A. R. 175 / V: ~los / Pl: ~i / E: fr *cantaloup*] Varietate de pepene galben cu fructul turtit și cu coaja groasă, brăzdată în felii și cu miezul aromat.

cantando *av* [At: DEX² / E: it *cantando*] Cantabile (1).

cantar¹ *sn* [At: DN³ / Pl: nct / E: fr *canthare*] 1 Vas de băut la greci și la romani, cu picior și toarte. 2 Fântână de forma unui vas, din care țâșnea apa.

cantar² *sm* *vz cântar*

cantaragi *sm* [At: (a. 1826) ap. ȘIO / V: *cân*~ / Pl: ~ii / E: tc *kantarči*] Salariat la vamă, la gară etc., care cântărește bagajele sau mărfurile Si: *cântaritor*.

cantariatică *sf* [At: RĂȘCANU, L. 39 / E: ngr **καρατίκα*] 1 Taxa cântării vamale. 2 Venitul cântarului.

cantaridă *sf* [At: DA / Pl: ~de / E: fr *cantharide*, lat *cantharis*, -idis] 1 Insectă din ordinul coleopterelor, verde-aurie, cu miros caracteristic, care atacă frasinul și liliacul și care este folosită în industria farmaceutică (*Lytta vesicatoria*) Si: *cațel-de-frasin, cațelul-frasinului, gândac-de-frasin, gândacul-frasinului*. 2 Cantaridină.

cantaridină *sf* [At: DEX² / Pl: ~ne / E: fr *cantharidine*] (Far) Substanță toxică extrasă din cantaridă (1) Si: *cantarida* (2).

cantaridism *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: eg *cantharidism*] (Med) Intoxicație cu cantaridină.

cantarig *sn* *vz hantarig*

cantată *sf* [At: ENC. ROM. / Pl: ~te / E: it *cantata*] 1 Compoziție muzicală ocazională, cu caracter solemn sau liric, pentru voci, solo, cor și orchestră. 2 (fc) ~ *oratoriu* Compoziție vocal-instrumentală pe un libret cu temă dramatică.

cantaur, ~a *a* [At: I. CR. V, 316 / Pl: ~i, ~e / E: nct] (Reg) Nebun.

cantautor, ~oare *smf* [At: DEX² / P: ~a-u~ / Pl: ~i, ~oare / E: it *cantoautore*] Cântăreț care-și compune singur textele și muzica.

cantavani *smf* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Încălțăminte uzată (mai ales bocanci) care se poartă pe lângă casă.

cant¹ *sf* [At: LB / Pl: ~te / E: srb, mg *kanta*] (Reg) 1 Oală de metal.

2 Conținutul unei cante (1). 3 Oala împreună cu conținutul. 4 Vas de lut cu coadă, larg la gură ca o ulcică (un fel de cană mai mare). 5 Conținutul unei cante (4). 6 Vasul împreună cu conținutul.

canta² *sf* [At: DDRF / Pl: ~te / E: ger *Kante*] (Gmsr) Fâșie colorată de la capătul unei bucăți de stofă Si: *sistoare* Cf *bata*.

canter *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: eg *canter*] (Hpm) Galop de încercare scurt și ușor.

cantilenă *sf* [At: DENSUȘIANU, L. A. 21 / Pl: ~ne / E: it *cantilena*, fr *cantilène*] 1-2 Cântec liric sau epic. 3 Melodie gravă, sentimentală, care se execută târâgănat.

cantilever [At: DN³ / Pl: nct / E: fr *cantilever*] 1-2 *sn*, *a* (Sistem de suspensie) care nu are o susținere directă. 3 *sn* Tip de pod metalic, ale cărui grinzi principale nu au o susținere directă și suspendă, la rândul lor, o grindă cu o deschidere redusă.

cantină *sf* [At: SCÂNTEIA, 1949, nr. 322 / Pl: ~ne / E: fr *cantine*] 1 Local unde se servește masa salariaților dintr-o întreprindere, instituție, școală etc. 2 Personalul unei cantine (1). 3 Persoanele care mănâncă la o cantină (1).

cantinele *sf* [At: CHEST. II, 369 / 242 / E: nct] (Reg) Lemne subțiri care se bat pe pereții caselor de lemn pentru a ține tencuiala.

cantinier, ~a *smf*, *a* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, 4 / 8 / P: ~ni-er / Pl: ~i, ~e / E: fr *cantinier*] 1-2 (Persoană) care conduce o cantină (1).

cantitate *sf* [At: I. IONESCU, P. 70 / V: (inv) *cua*~, *cva*~ / Pl: ~ități / E: fr *quantité*, lat *quantitas*, -atis] 1 Cățime. 2 Număr. 3 Mărime. 4-5 (Is) ~ *neglijabilă* Lucru (sau persoană) de mică importanță, de care nu trebuie să se țină seama. 6 Proprietate care poate fi reprezentată printr-un număr

obținut dintr-o măsurătoare sau dintr-o numărătoare. **7** Ansamblul determinărilor care exprimă gradul de dezvoltare al însușirilor unui obiect, susceptibile de a fi măsurate și traduse numeric. **8** Însușire a obiectelor a cărei schimbare nu produce, la început, modificări radicale în calitatea lor, ci numai pregătește aceste modificări. **9** (Fon) Durata rostirii unui sunet sau a unei silabe. **10** (Mat) Tot ce este considerat ca format din părți omogene, putând fi mărit sau micșorat, măsurat sau numărat Si: *cântime*, *câtime*. **11-12** (Alg; Îs) ~ *pozitivă* sau *negativă* Cantitatea precedată de semnul (+) sau (-).

cantitativ, ~a a [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 8 / V: *cua*~, *cva*~ / Pl: ~i, ~e / E: fr *quantitatif*] **1** Care se referă la cantitate (6). **2** Care aparține cantității (6). **3** Care provine de la cantitate (6). **4** Specific cantității (6).

canto *sns* [At: DA / E: it *canto*] Muzică vocală Si: *cânt*, *cântare*, *cântec*.

canton *sn* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 495 / Pl: ~oane / E: fr *canton*]

1 Unitate teritorial-administrativă în unele țări. **2** Fiecare dintre statele care compun Confederația Elvețiană. **3** Cea mai mică unitate în administrația pădurilor. **4** (Pre) Casa pădurarului. **5** Clădire din imediata vecinătate a unei căi de comunicație, înzestrată cu aparatele necesare pentru supravegherea și întreținerea acestora și care servește și ca locuință pentru cantonier (1).

cantona vir [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 162, 6 / 5 / Pzi: ~nez / E: fr *cantonner*] **1** A se instala, pentru un timp oarecare, într-un cantonament (2). **2** A rămâne pe loc. **3** (Fig) A se limita.

cantonal, ~a a [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *cantonal*] **1-2** Care aparține cantonului (1-2). **3-4** Referitor la canton (1-2). **5-6** Care provine de la canton (1-2). **7-8** Specific cantonului (1-2). **9-10** De canton (1-2).

cantonament *sn* [At: CAMILAR, N. I, 426 / Pl: ~e / E: fr *cantonnement*] **1** Staționare vremelnică (a unei unități militare) într-o localitate în afara cazarmei. **2** Loc unde sunt instalați cei cantonați (1). **3** Loc de cazare special amenajat, unde o echipă sau un lot sportiv se pregătesc în comun (în vederea participării la o competiție de amploare). **4** Perioada de timp cât o echipă se află în cantonament (3).

cantonare *sf* [At: DA ms / Pl: ~nări / E: *cantona*] **1** Instalare pentru un timp oarecare într-un cantonament (2). **2** Rămânere pe loc. **3** Limitare.

cantonat, ~a a [At: CONTEMP. nr. 162, 3 / 6 / Pl: ~ați, ~e / E: *cantona*] **1** Instalat pentru un timp oarecare într-un cantonament (2). **2** Rămas pe loc. **3** Limitat.

cantonieră *sf* [At: DA / Pl: ~te / E: *cantonier* + ~ia] **1** Cantonieră (1). **2** Soția cantonierului (1).

cantonier, ~a *smf*, a [At: DA / P: ~ni-er / Pl: ~i, ~e / E: fr *cantonnier*] **1-2** (Persoană) care are sarcina de a supraveghea și întreține o anumită porțiune de șosea sau cale ferată.

cantoplastie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *canthoplastie*] Intervenție chirurgicală făcută pentru a mări cantusul palpebral.

cantor *sm* [At: DA / Pl: ~i / E: lat *cantor*, ger *Kantor*] (Reg) Cântăreț de biserică Si: *dascal*, *psalt*.

cantor² *sn* *vz* *contor*

cantoră *sf* *vz* *contor*

cantotomie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *canthotomie*] Incizie a comisurii externe a pleoapelor.

cantus *sn* [At: DN³ / Pl: ~uri / E: fr *canthus*] Comisura pleoapelor.

canță *sf* [At: T. PAPAHAĞI, C. A. / Pl: ~e / E: mg *kanca*] (Reg; ca poreclă) Iapă.

cancelarie *sf* *vz* *cancelarie*

cancelarist *sm* *vz* *cancelarist*

cancelerie *sf* *vz* *cancelarie*

cancelist *sm* *vz* *cancelarist*

cancelarist *sf* *vz* *cancelarist*

canzonă *sf* [At: DEX² / Pl: ~ne / E: it *canzone*] **1** Poezie lirică italiană medievală de origine provençală, consacrată iubirii cavaleresti. **2** Cântec pe mai multe voci din epoca Renașterii, apropiat de cântecul popular, care, cu timpul, a devenit o piesă instrumentală.

canzonetă *sf* [At: MACEDONSKI, O. IV, 89 / Pl: ~te / E: it *canzonetta*] **1** Mic cântec popular italian. **2** (Pex) Cântec scurt. **3** Poezie lirică italiană, formată din versuri scurte.

canzonier *sn* [At: DEX² / P: ~ni-er / Pl: ~i / E: it *canzoniere*] Culegere italiană de poezii lirice de dragoste.

canulă *sf* [At: DA / Pl: ~le / E: fr *canule*, lat *cannula*] Tub de sticlă sau de ebonită, întrebuințat în medicină în diferite operații chirurgicale sau pentru spălări interne.

canun *sn* *vz* *canon*

canură *sf* [At: CREANGĂ, A. 62 / V: ~noră, căn~ / Pl: ~uri / E: ml *cannula*] Fire scurte de lână rămase în dinții pieptenului după dărcit, folosite (ca bățătură) pentru țesături mai groase.

canva *sf* *vz* *canavață*

caolin *sn* [At: DA / P: ca-o~ / E: fr *kaolin*] **1** Rocă argiloasă de culoare albă sau ușor colorată de impurități, insolubilă în apă, alcătuită din caolinit, întrebuințată, mai ales, în industria ceramicii, a hârtiei, a sticlei, în medicină etc. **2** (Med) Pudră absorbantă întrebuințată ca emolient.

caolinit *sn* [At: DEX² / P: ca-o~ / Pl: ? / E: fr *kaolinite*] Silicat de aluminiu hidratat care intră în compoziția caolinului (1), de culoare albă, mată, uneori, ușor colorat.

caolinizare *sf* [At: DEX² / P: ca-o~ / Pl: ~zări / E: fr, eg *kaolinisation*] Proces chimic de transformare a unor roci în caolin (1).

caolinos, ~oasă a [At: NOM. MIN. 64 / P: ca-o~ / Pl: ~oși, ~oase / E: *caolin* + -os] Cu (aspect de) caolin (1).

caos *sn* *vz* *haos*

cap¹ [At: COD. VOR. 92/13 / Pl: ~ete *sn*, ~i *sm* / E: ml *caput*] **1** *sn* Extremitatea superioară a corpului omenesc sau cea anterioară a animalelor, unde se află creierul, principalele organe de simț și orificiul bucal Si: *capățâna*, *glava*, *hârca*, *scafârlic*, *troacă*, *teustă* (arf) *bostan*, *dovleac*, *oală*, *sfeclă*. **2** *sn* (Îlav) **Din ~ până în picioare** În întregime. **3** *sn* (Îlav) **Cu noaptea-n ~** Dis-de-dimineață. **4** *sn* (Îlav) (**Până**) **peste ~** Extrem de. **5** *sn* (Îlav) **Cu un ~ mai sus** (Cu mult) mai mult, mai deștept, mai bine. **6** *sn* (Îlav) **Cu ~ul plecat** Rușinat. **7** *sn* (Îal) Umilit. **8** *sn* (Îal) Învins. **9** *sn* (Îlav) **Pe după ~** Pe după gât, pe ceafă. **10** *sn* (Fam; Îla) **Bătut în ~** Tâmpit. **11** *sn* (Îe) **A se da peste ~** A face tumb. **12** *sn* (Îae) A face eforturi deosebite pentru a realiza ceva, a face imposibilul. **13** *sn* (Îe) **A da (pe cineva) peste ~** A trânti (pe cineva) la pământ. **14** *sn* (Îae) A da jos (pe cineva) dintr-o situație Si: *a doborî*, *a învinge*. **15** *sn* (Îe) **A da peste ~** (paharul, băutura etc.) A înghiți dintr-o dată conținutul unui pahar, al unei căni etc. **16** *sn* (Îe) **A da (ceva) peste ~** A schimba cu totul ordinea lucrurilor, a ideilor, a unui program stabilit etc. **17** *sn* (Îae) A lucra repede, superficial, de mântuială. **18** *sn* (Îe) **A scoate ~ul în lume** A ieși între oameni, în societate. **19** *sn* (Îe) **A nu-și mai vedea ~ul de...** sau **a nu ști unde-i stă sau unde-i este ~ul** A nu ști ce să facă, a fi copleșit de... **20** *sn* (Îe) **A-și pierde ~ul** A se zăpăci. **21** *sn* (Îe) **A nu mai avea unde să-și pună ~ul** A ajunge fără adăpost, pe drumuri, sărac. **22** *sn* (Îe) **A da din ~** A clătina capul (1) în semn de aprobare, de refuz etc. **23** *sn* (Îe) **A da cuiva la ~** A lovi. **24** *sn* (Îae) A omorî. **25** *sn* (Îae) A ataca cu violență pe cineva. **26** *sn* (Îae) A distruge pe cineva (cu vorba sau cu scrisul). **27** *sn* (Îe) **A umbla cu ~ul în traistă** A fi distrat, neatent. **28** *sn* (Îe) **A se da cu ~ul de (toti) peretii** A fi cuprins de disperare sau de necaz. **29** *sn* (Îae) A regreta o greșală făcută. **30** *sn* (Îe) **A-și lua lumea în ~** A pleca departe, părăsindu-și casa, locul de origine și rătăcind prin lume. **31** *sn* (Îe) **A-și pleca ~ul** A se da învins. **32** *sn* (Îae) A se simți rușinat, umilit. **33** *sn* (Îe) **Vai de ~ul lui (sau haram) de ~ul lui** Vai de el. **34** *sn* (D. o situație neprevăzută, un necaz etc. Îe) **A cădea (sau a veni, a se sparge etc.) pe (sau de, în) ~ul cuiva** A veni asupra cuiva tot felul de neplăceri și necazuri, a-l lovi o nenorocire. **35** *sn* (Îe) **A cădea pe ~ul cuiva** A sosi pe neașteptate la cineva (creându-i neplăceri, deranj). **36** *sn* (Îe) **A sta (sau a se dea, a se ține) de ~ul cuiva sau a se pune pe ~ul cuiva** A stăruii fără încetare pe lângă cineva. **37** *sn* (Îe) **A se duce de pe ~ul cuiva** A lăsa pe cineva în pace. **38** *sn* (Reg; Îe) **A nu ști (sau a nu avea) ce-și face ~ului** A nu mai ști ce să facă pentru a ieși dintr-o situație grea. **39** *sn* (Înv; Îe) **A lega**

în ~ A lua de nevastă. 40 *sn* (Inv; îc) A **ridica ~ul** A se răscula. 41 *sn* (Îc) A **i se urca** (sau **sui, sări**) **cuiva în** ~ A-și lua o îndrăzneală prea mare. 42 *sn* (Îc) A **se pune-n** ~ (și-n **cur**) A face tot posibilul. 43 *sn* (Îc) A **fi ~ tăiat** (cineva) A fi leit cineva, a avea o mare asemănare. 44 *sn* (Îc) A (nu)-l **durea ~ul** A (nu)-i păsa, a (nu) fi îngrijorat. 45 *sn* (Îc) A-și **vări ~ul la...** A intra la stăpân. 46 *sn* (Îc) A-și **vări ~ul (teafăr-) sănătos sub Evanghelia** A se însura. 47 *sn* (Îc) A se pune sub ordinele altuia. 48 *sn* (Inv; îc) A se băga singur, fără a fi nevoie, într-o încurcătură. 49 *sn* (Îc) A-și **lega ~ul de cineva** A se căsători. 50 *sn* (Reg; îc) A-și **lua ~ul în poale** A o lua la fugă. 51 *sn* (Îc) A **umbla cu ~ul între urechi** (sau **în sac**) A nu fi atent. 52 *sn* (Îlav) Cu **~ul mare** Căpos. 53 *sn* (Îal) Amețit de băutură Si: *beat*. 54 *sn* (Îc) A-l **duce** (sau **a-l tăia**) **pe cineva ~ul** A se pricepe. 55 *sn* (Îlav) Cu (scaun **la**) ~ Cu înțelepciune. 56 *sm* (Îs) ~ de familie Bărbatul care reprezintă puterea familială și părintească. 57 *sm* (Pgn; îas) Orice persoană care procură mijloacele necesare traiului unei familii și o reprezintă juridic. 58 *sn* (Îs) ~ de expresie Portret în care artistul face un studiu amănunțit al expresiei unui sentiment pe trăsăturile chipului omenesc. 59 *sn* (Fhl) Lovire a mingii cu capul (1). 60 *sn* (Îs) ~ de *bour* Primele serii de mărci poștale românești, având pe ele capul (1) unui *bour*. 61 *sn* (Pm) Parte a monedei care are imprimat un chip. 62 *sn* (Prc) Părul capului (1). 63 *sn* Căpătâi (1). 64 *sn* (D. oameni) Individ. 65 *sn* (D. animale) Bucată. 66 *sn* Impozit. 67 *sn* Sumă (în bunuri) posedată sau capitalul (1). 68 *sn* (Îc) A **îndoi ~etele** A dubla suma, capitalul (9) investit. 69 *sn* (Îc) A-și **scoate din ~ete** A fi răsplătit pentru osteneală. 70 *sn* (Îlav) Pe ~ete Care mai de care, pe întrecute. 71 *sn* (Îal) În număr foarte mare. 72 *sn* (Îc) Câte ~ete, atâtea păreri Exprimă o mare divergență de opinii. 73 *sn* (Pm) Minte. 74 *sn* (Pm) Memorie. 75 *sn* (Îlav; Îla) Cu ~ (în mod) inteligent. 76 *sn* (Îlav; Îla) Fără ~ (în mod) neucetat. 77 *sn* (Îc) A **fi bun (sau ușor) la (sau de)** ~ sau **a avea ~ ușor** A fi deștept. 78 *sn* (Îc) A **fi greu (sau tare) de** ~ sau **a avea ~ greu** A pricepe cu greutate, a fi prost. 79 *sn* (Îc) A **nu-i intra cuiva în** ~ A nu putea pricepe ceva. 80 *sn* (Îc) A-**i ieși** (cuiva ceva) **din** ~ A nu-i mai sta gândul la... Si: *a uita*. 81 *sn* (Îc) A **nu-i mai ieși** (cuiva ceva) **din** ~ A-l stăpâni mereu (același gând), a nu putea uita. 82 *sn* (Îc) A-**i sta ~ul la...** A se gândi la... 83 *sn* (Îc) A-și **bate** (sau **a-și frământa, a-și sparge, a-și sfărâma** etc.) **~ul** A se gândi, a se strădui spre a soluționa o problemă. 84 *sn* (Îc) A-**i deschide** (cuiva) **~ul** A face pe cineva să înțeleagă ceva Si: *a lămuri*. 85 *sn* (Îc) A **fi** (sau **a rămâne, a umbla** etc.) **de ~ul său** A fi (sau a rămâne etc.) liber, independent, nesupravegheat. 86 *sn* (Îc) A **face** (cuiva) **din (sau de) ~ul său** A face (ceva) fără a se consulta cu nimeni. 87 *sn* (Îc) A **întoarce** (sau **a suci, a învărti** etc.) **~ul cuiva** A face pe cineva să-și piardă dreapta judecată. 88 *sn* (Îc) A zăpăci. 89 *sn* (Îc) A face pe cineva să se îndrăgostească. 90 *sn* (Îc) A **face cuiva ~ul calendar** A umple cuiva capul cu multe probleme, obligații etc. 91 *sn* (Îc) A **nu avea ~ să...** A nu avea posibilitatea să... 92 *sn* Motiv, pricină. 93 *sn* (Jur; îs) ~ de acuzare Motiv pe care se întemeiază acuzarea. 94 *sn* (Îc) A **plăti cu ~ul** A plăti cu viața. 95 *sn* (Inv; îc) A-și **pune ~ul (la mijloc)** A-și pune viața în primejdie. 96 *sn* (Inv; îc) A garanta cu viața. 97 *sn* (Inv; îc) A se prăpădi. 98 *sn* (Îc) A-și **aduce ~ul** (sau ~etele) **la (sau sub)** A se pune sub ascultarea sau sub scutul cuiva. 99 *sn* (Îc) A **se apuca pe** ~ A se jura pe viață. 100 *sn* (Îlav) O **dată cu ~ul sau în ruptul ~ului** Cu nici un preț. 101 *sn* (Îc) A-și **face de** ~ A face ceva ce poate să-i primejduiască viața. 102 *sn* (Îc) A face nebunii. 103 *sn* (Îc) A **face cuiva de** ~ sau **a pune ~ul cuiva** A omori pe cineva. 104 *sn* (Îc) A **nu avea ~ (și chip sau și Dumnezeu)** să... sau **de...** A nu fi în stare, a nu avea posibilitatea. 105 *sn* (Ent; îc) ~de-mort sau ~ul lui Adam Strigă (*Acherontia athropos*). 106 *sn* (Îc) ~ul-cerbului Boul-lui-Dumnezeu (*Luconus cervus*). 107 *sn* (Îc) ~de-delfin sau ~de-mops Specie bizară de șalău, cu oasele frontale încovoiate de la mijloc și lățite, nedefinită mai îndeaproape. 108 *sn* (Îc) ~sec Pește nedefinit mai îndeaproape. 109 *sn* (Îc) ~intortocat sau **capu-ntoarcă** Capântortură. 110 *sn* (Bot; reg; îc) ~ul-ariciului, ~ul-sarpelui, ~ul-veritei, ~ul viperei, ~de-cocos Plantă erbacee acoperită cu peri aspri și cu flori roșii ca sângele, dispuse în spice simple (*Echium rubrum*). 111 *sn*

(Bot; reg; îc) ~ul-călugărului Plantă din familia compozitelor (*Leontodon autumnalis*). 112 *sn* (Bot; reg; îc) Șovar (*Sparganium ramosum*). 113 *sn* (Bot; reg; îc) Brusture (*Arctium lappa*). 114 *sn* (Bot; reg; îc) ~de-cocos Dulceisor (*Hedysarum hedysaroides*). 115 *sn* (Bot; reg; îc) ~ul-câinelui Gura leului (*Anthirrhinum majus*). 116 *sn* (Bot; reg; îc) ~ul-cucului Cărciumărese (*Zinnia elegans*). 117 *sn* (Bot; reg; îc) ~ul-dracului, ~ul-popii Trifoi (*Trifolium pratense*). 118 *sn* (Bot; reg; îc) ~ul-turcului Vătămătură (*Anthyllis vulneraria*). 119 *sn* (Bot; reg; îc) ~ul-sarpelui Coadă-vacii (*Echium altissimum*). 120 *sn* (Glg; îc) ~de-sarpe Fosile terebratule. 121 *sn* (Îs) ~ul **balaurlui** O parte din constelația balaurlui. 122 *sm* Conducător. 123 *sm* Inițiator. 124 *sm* (Îs) ~ul **rautaților** Inițiatorul, organizatorul dezordinilor. 125 *sm* (Îs) ~ul **legii** Preot. 126 *sn* Vârf al unui obiect. 127 *sn* Extremitate proeminentă a unui dispozitiv, instrument etc. sau a unui element dintr-un sistem. 128 *sn* Obiect, mecanism sau dispozitiv asemănător cu un cap¹ (1), folosit în diverse scopuri tehnice. 129 *sn* Partea extremă cu care începe sau se sfârșește ceva. 130 *sn* (Nav; îs) ~ **magnetic** Unghiul format de direcția de navigație cu direcția nordului magnetic. 131 *sn* (Nav; îs) ~ **compas** Unghiul obținut din capul (130) magnetic, făcând corecțiile necesare, datorate deviației compasului și derivate date de vânt. 132 *sn* (Înv) Capitel de coloană Si: *bașli, capitel, căpătâi (19), căpetea*. 133 *sn* (Îs) ~ul **pieptului** Partea de sus a sternului, unde începe pieptul. 134 *sn* Partea de deasupra a scăunoaiei, cu care se strânge doaga Si: (reg) *brouscă, căpătâna (5), ceacăie, cioc, ciochie, clobanț*. 135 *sn* Partea de dinainte a scaunului dulgherului Si: *capătâna (5), frunte*. 136 *sn* Fălcile cleștelui. 137 *sn* Partea de sus a jugului. 138 *sn* Partea subțire și rotundă de la extremitatea osiei carului. 139 *sn* Începutul urzelii. 140 *sn* Fructul, măciula macului. 141 *sn* Speteaza de deasupra, pusă orizontal, a zmeului. 142 *sn* Izvorul, obârșia unui râu. 143 *sn* (Îs) ~de **pod** Loc aflat pe teritoriul inamic, dincolo de un curs de apă, de un defileu etc. 144 *sn* (Pex; îas) Forțele armate care ocupă acest loc cu scopul de a asigura trecerea grosului trupelor și mijloacelor de luptă. 145 *sn* (Îlav) ~ **la (sau în)** ~ Cu părțile extreme alăturate. 146 *sn* (Îlav) **Din ~ în** ~ De la început până la sfârșit. 147 *sn* (Îs) ~ de **țară** Margine de țară Si: *hotar*. 148 *sn* (Îc) **Nu-i un ~ de țară** Nu-i nimic grav, nici o nenorocire. 149 *sn* (Îc) A **sta (sau a ședea, a se ridica** etc.) **în ~ul oaselor** A se ridica stând în pat, a sta în șezut. 150 *sn* Partea de dinainte Si: *frunte, început*. 151 *sn* (Îs) ~ de **an (sau de săptămână, iarnă** etc.) Începutul unui an (sau al unei săptămâni etc.). 152 *sn* (Îs) ~ de **coloană** Cel care stă în fruntea coloanei. 153 *sn* (Îs) ~ de **afiș (sau de listă)** Primul nume dintr-o listă de persoane afișate în ordinea valorii lor. 154 *sn* (Îlav) **În ~ de noapte sau în ~ul nopții** După ce s-a întunecat bine. 155 *sn* (Îlav) **Din (sau de la)** ~ De la început, de la începutul rândului. 156 *sn* (Îlav) **Din ~ul locului** Înainte de a începe ceva. 157 *sn* (Îal) De la început. 158 *sn* Partea principală, mai aleasă, a unui lucru. 159 *sn* (Îs) ~ul **mesei (sau al bucatelor)** Locul de onoare la masă. 160 *sn* Partea de jos sau din spate a unui lucru Si: *capat, căpătâi (22)*, (cu sens temporal) *sfârșit*. 161 *sn* (Îc) A **a scoate la** ~ A sfârși (cu bine). 162 *sn* (Îc) A-**i da de** ~ A rezolva. 163 *sn* (Îc) A învinge. 164 *sn* (Îlav) **În ~** (După numerale) Exact, fix, întocmai. 165 *sn* Bucătică ruptă dintr-un obiect Si: *capătâi, căpetel (2), muc*. 166 *sn* (Pex) Lucru de mică importanță. 167 *sn* (Îlav) **Nici un ~ de ată** Absolut nimic. 168 *sn* (Îlav) **Până la un ~ de ată** Absolut tot. 169 *sn* (Îs) ~ **magnetic** Transductor electromagnetic care transformă variațiile de semnal magnetic în variații de flux magnetic sau invers, folosit pentru operații de înregistrare, redare și ștergere la magnetofone. 170 *sn* (Înv) Capitol (1). 171 *sn* (Reg; la parastas sau la înmormântări) Nouă colaci și o pâine cu colivă pe ea Si: *căpetel (3)*. 172 *sn* (Îs) ~ **mare** Testicule mari la un nou-născut. 173 (Alh; îs) ~ **mori** Rămășițe din alambic. 174 *sn* (Îs) ~ de **negru** Varietate de varză roșie, foarte productivă, cu tulpină scurtă, căpătâna rotundă, îndesată, de culoare roșu închis (*Brassica oleracea*).

cap² *sn* [At: LTR² / Pl: ~uri / E: fr **cap**] (Ggf) Porțiune de uscat, de obicei, înaltă și stâncoasă, care înaintează în apă Si: *promontoriu*.

capabil, ~a a [At: HAMANGIU, C. C. 191 / Pl: ~i, ~e / E: fr *capable*, lat *capabilis*] (Urmă de determinări introduse prin „de”, „să”) 1 Care este în stare de a face ceva Si: *apt.* 2 Înzestrat.

capac sn [At: IORGA, S. D. VIII, 3 / Pl: ~ace, (rar) ~uri / E: tc *kapak*] 1 Acoperitoare care se aşază deasupra deschizăturii unui vas, a unei cutii, a unui cufăr etc. 2 (Is) *Friptura la* ~ Friptură gătită într-un vas acoperit. 3 (Is) *Oud la* ~ Ouă prăjite. 4 (Is) *Caşcaval la* ~ Caşcaval prăjit în tigaie. 5 (Ie) **A pune ~ul cuiva** A închide gura cuiva printr-un răspuns potrivit. 6 (Ie) **A găsi ~ la toate** A da, întotdeauna, răspunsul potrivit. 7 (Is) **Asta pune ~ la toate** E prea de tot, e exagerat.

capacimetru sn [At: LTR / Pl: ~re / E: fr *capacimètre*] Instrument cu care se măsoară capacitatea (5) electrică.

capacita vt [At: IORDAN, L. R. A. 236 / Pl: ~rez / E: *capacitate*] 1 (Reg) A convinge pe cineva să facă ceva. 2 (Liv) A investi cu drepturile care rezultă din trecerea unui examen sau a unei probe.

capacitare sf [At: DN³ / Pl: ~ări / E: *capacita*] 1 Convingere a cuiva să facă ceva. 2 Investire cu drepturile care rezultă din trecerea unui examen sau a unei probe.

capacitate sf [At: HAMANGIU, C. C. 191 / Pl: ~ări / E: fr *capacité*, lat *capacitas* -atis] 1 Însuşirea de a fi încăpător. 2 Mărime care reprezintă cantitatea maximă de materii sau de energie pe care o poate acumula un corp, un sistem etc. 3 Volum al unui recipient. 4 (Is) *Masuri de* ~ Măsurile cu care se determină volumul lichidelor, al cerealelor etc. 5 Posibilitatea pe care o are un corp, un sistem etc. de a acumula o cantitate de materii sau de energie. 6 Posibilitatea de a lucra într-un domeniu, de a realiza ceva. 7 Persoană capabilă. 8 Însuşirea de a face acte juridice valabile

capacitativ, ~a a [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr *capacitativ*] 1 Referitor la capacitatea (5) electrică. 2 Care se comportă ca un condensator electric.

capama sf [At: PONTBRIANT, D. / V: ~pla~ / Pl: ~le / E: tc *kapama*] (Tci) 1 Măncare gătită din carne de miel sau de pasăre cu vin alb şi cu stafide. 2 Haină de humbac.

capan [At: (a. 1805) URICARIUL II, 132/6 / Pl: ~uri, ~e sn, ~i sm / V: *catan*, *cabanlău* / E: tc *kapan*] (Tci) 1 *sn* Magazin care servea ca depozit de alimente pentru trupele turceşti. 2 (Mol; pan) *sm* Om priceput, cu influenţă mare, aflat, de regulă, într-o slujbă importantă.

capandura sf [At: DAMÉ, T. 95 / V: *campad*~, *camporlu*~ / Pl: ~ri / E: bg *капандура*] (Reg) Deschizătură în acoperişul casei, care lasă să pătrundă aerul şi lumina în podul casei Vz: *papandura*.

capangă sf [At: GORJAN, ap. ŞIO / Pl: ~nge / E: tc *kapangă*] (Tci) Capană.

capanlău sm [At: (a. 1793) IORGA, S. D. I, 240 / V: ~hu, *caba*~ / Pl: ~ai / E: tc *kapanlı*] (Tci) 1 Furnizor pentru capan (1). 2 (Fig) Retrograd.

capanlıu sm vz **capanlău**

caparason sn [At: DN³ / Pl: ? / E: fr *caparaçon*] Husă sau armură de ornament care se pune pe cai la ceremonii Si: *valtrap*.

capauca sf [At: DEX² / P: ~pa-u~ / Pl: ~uce / E: *capau* + -ca] Femela copoiului.

capa¹ sf [At: PREV. ACCID. 20 / Pl: ~pe / E: fr *cape*] 1 Pelerină (scurtă) de blană sau de stofă. 2 (D. filme, opere literare etc; ilaj) **De ~ şi spadă** De aventuri, cu multe dueli, înfruntări violente etc. 3 Dispozitiv de protecţie aplicat la maşini, ferăstraie etc. pentru a preveni accidentele. 4 Poziţie pe care o ia o navă pe timp de furtună, cu prova în direcţia opusă deplasării valurilor.

capa² sf [At: ALRM I / II h. 415 / Pl: ~pe / E: fr *cape*, ger *Kappe*] (Reg) Pânză care se pune pe faţa mortului.

capăcheaialăc sn vz **capăcheaialăc**

capântortioie sf vz **capântortura**

capăt sn [At: TETRAEV. (1572), 243 / V: ~pet / Pl: ~pete / E: *capete* (pll *cap*)] 1 (loc mijloc, *coada*) Partea de sus sau dinaintea unui obiect. 2 Partea extremă a unui lucru, a unei perioade, a unei situaţii sau a unei stări Si: *limita*, *margină*, (inv) *capătăi* (20). 3 (Ilav) **Din ~ până în** ~ De la început până la sfârşit. 4 (Spc) Extremităţile osiei carului. 5 (Spc; is) ~ul sau *coada inimii* Parte a inimii care se află la spatele carului şi trece

afară din osie. 5 (Spc) Extremităţile de deasupra coardei ferăstrăului Si: *cioace*, *mere*. 6 (Spc) Extremitate a sulului în care este înţepenit zăvorul războiului de ţesut. 7 (Is) ~petele *picioarelor* Braţele războiului de ţesut, când sunt în prelungirea picioarelor. 8-9 (Ilaj; ilav) **Fără ~** (Care este) fără sfârşit. 10 (Is) **În ~** În frunte. 11 (Is) Exact. 12 (Ilav) **Până la ~** Până la sfârşit. 13 (Is) Până la ultimele consecinţe. 14 (fal) În mod consecvent. 15 (Ie) **A pune** (sau **a da**) ~ **unui lucru** A termina, a face să înceteze un lucru. 16 (Ilav) **La ~ul lumii** Foarte departe. 17 (Ie) **A face ~ul cuiva** A-i veni cuiva de hac. 18 (Ie) **A o scoate** (sau **a o duce**) **la ~ cu ceva** A termina cu bine ceva, a ieşi dintr-o situaţie neplăcută. 19 (Ie) **A o scoate la ~ cu cineva** A se înţelege cu cineva. 20 (Ie) **Nici un ~ de ată** Absolut nimic. 21 (Ilav) **Până la** (sau **într-un ~**) **de ată** Absolut tot. 22 (Ie) **A scoate pe cineva în ~** A ruina. 23 (Ie) A pune pe cineva într-o mare încurcătură. 24 (Ie) **A ieşi în ~** A avea trai bun. 25 (Ie) A o sfârşi bine. 26 (Ie) **A umbla fără nici un ~** A umbla fără rost. 27 (După numerele) Exact. 28 Fragment, rămăşiţă de... 29 (Iv; dan) Bucată, individ. 30 Capitol, paragraf, parte a unui text. 31 (Inv; folosit şi adjectival) Căpetenie.

capântortoră sf vz **capântortura**

capântortură sf [At: DEX² / V: ~toră, *caprantur*~, *caprântortioie*, ~pren~, ~pintor~, ~puntur~, ~puntul~ / Pl: ~ri / E: *cap* + *întort* + -ură] Mică pasăre călătoare, de culoare cenuşie-brună care îşi răsuceşte des şi cu mare uşurinţă capul (*Jynx torquilla*) Si: *capovenie*, *sucitoare*, *vârtecap*. **capcană** sf [At: DOSOFTEI, PS. 78 / V: *cap*~ / Pl: ~ne / E: tc *kapkan*] (Afg) Dispozitiv pentru prinderea unor animale Si: *curşa*.

capchelbuş sm [At: (a. 1694) FN 26 / Pl: ~i / E: nct] (Tci; csnz) Demnitar turc.

capchin, ~a a, av vz **capiu**

cap-de-operă sn vz **capodoperă**

capechehaie sf vz **capuchehaia**

capeică sf vz **copeică**

capele sf [At: DA ms / V: *cop*~ / P: ~pe-ie / Pl: *capei* / E: nct] (Reg) Potcoavă mare, de strâns şina pe roată.

capel sn vz **capela¹**

capela vt [At: DEX² / Pzi: ~lez / E: fr *capeler*] A lega un cablu sau o parămă de un catarg.

capelan sm [At: NEGRUZZI, S. VI, 292 / V: ~pt~ / Pl: ~i / E: it *capellano*] 1 Preot al unei capele¹ (1) catolice. 2 Ajutor al parohului unei biserici mai mari.

capelare sf [At: DEX² / Pl: ~lări / E: *capela*] Legare a unui cablu de un catarg Si: *capelatură*.

capelatură sf [At: DEX² / Pl: ~ri / E: *capela* + -tură] Capelare.

capela¹ sf [At: (a. 1820) URICARIUL XIV, 131 / Pl: ~le / E: it *capella*] 1 Biserică mică (într-un castel, într-o şcoală, într-un cimitir etc.) fără parohie Si: *paraclis*. 2 Parte a unei biserici care adăposteşte altarul. 3 Încăpere într-o clădire, cu un altar, în care se poate oficia slujba religioasă.

capela² sf [At: ODOBESCU I, 472 / Pl: ~le / E: it *capella*, ger *Kapell*] 1 Grup de corişti (care cântă într-o capela¹ (1)). 2 Orchestră de proporţii reduse. 3 (Pan) Fanfară (militară).

capela³ sf [At: DACIA LIT. 263/3 / V: *capel* / Pl: ~le / E: it *capello*] 1 Şapcă de postav, cu cozoroc moale, purtată de militari. 2 (Pfm) Pălărie de oraş. 3 (Inv) Pălărie de damă nedefinită mai îndeaproape. 4 (Teh) Grindă de susţinere aşezată transversal pe axa galeriei unui tunel, rezemată pe extremitatea superioară a stălpilor.

capelină sf [At: DEX² / Pl: ~ne / E: fr *capeline*] (Med) Bonetă sau bandă circulară (elastică sau gipsată) folosită pentru imobilizarea fracturilor, ancorarea aparatelor şi protezelor chirurgicale etc.

capelmaistru sm [At: T. POPOVICI, ap. DA ms / A şi: *capelmaistru* / Pl: ~istri / E: ger *Kapellemeister*] 1 Dirijorul unei capele² (1). 2 Şef de orchestră. 3 (Spc) Dirijorul unei fanfare militare.

capeluşă sf [At: DA / Pl: ~te / E: *capela* + -uă] 1-2 (Şhp) Capelă¹ (1) (mică).

capengiu sm vz **capigiu**

caper *sm* [At: DEX² / Pl: ~i / E: it *cappero*] Arbust spinos care crește în regiunile calde ale Europei, cu flori mari, albe sau roșietice (*Capparis spinosa*).

caperă *sf* [At: (a. 1766) IORGA, S. D. XII, 80 / V: ~pre *sf* / Pl: ~re / E: *caper*] Boboc al caperului, folosit drept condiment.

capes, ~a *a* [At: ODOBESCU, S. I, 118 / Pl: ~i, ~e / E: *cap* + -es] (Rar)

1 Energic. 2 Hotărât. 3 Încăpățânat.

capește *sf* *vz capiste*¹

capet *sn* *vz capăt*

capetel *sn* [At: DDRF / V: (reg) *capăt*~, *capîț* / Pl: ~e / E: ns cf *capăt* + -el] Căpușan.

capia *smi* [At: DEX² / E: bg *капич*] Ardei (roșu) lung.

capic *sn* *vz copeică*

capicheaia *sf* *vz capuchehaia*

capichehaialăc *sn* *vz capuchehaialăc*

capichehaie *sf* *vz capuchehaie*

capichihaiie *sf* *vz capuchehaia*

capichihalăc *sn* *vz capuchehaialăc*

capiclaru *sm* *vz capitaru*¹

capie *sf* [At: JAHRESBER. VIII, 315 / E: ns cf vsi *капи*] 1 Cenuroză.

2 Animal care suferă de capie (1).

capigiu *sm* *vz capugiu*

capilar, ~a [At: ENC. VET. 60 / Pl: ~i, ~e / E: fr *capillaire*, lat *capillaris*] 1 a Subțire (ca un fir de păr) Si: *fin, îngust*. 2-3 *sn*, a (Șis) Vase ~e (Cele mai mici vase de sânge) care servesc la hrănirea țesuturilor și stabilesc legătura între vene și artere. 4 a (Șs) *Tub* ~ Tub îngust în care se manifestă fenomenele de capilaritate (3). 5 a Specific capilarității (3). 6 a Care se referă la capilaritate (3). 7 a Care provine de la capilaritate (3). 8 a Care aparține capilarității (3).

capilaritate *sf* [At: DA / Pl: ~răți / E: fr *capillarité*] 1-2 Proprietate pe care o au lichidele de a se ridica sau de a coborî, fără intervenții din afară, în tuburi foarte subțiri. 3 Ansamblu de fenomene care se produc (în tuburile capilare (4)) la suprafața unui lichid.

capilarită *sf* [At: DEX² / Pl: ~te / E: fr *capillarité*] (Med) Inflamație a vaselor capilare (2).

capilaroscopie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *capillaroscopie*] Studiul aspectului vaselor capilare (2).

capiodaș *sm* [At: FILIMON, C. II, 322 / Pl: ~i / E: tc *kapu-ioldas*] (Iuz) Camarad de serviciu.

capison *sn* [At: NOM. MIN. I, 436 / V: (rar) ~ps~ / Pl: ~oane / E: fr *capuchon*] Glugă cu unul sau două colțuri, care atârna pe spate și care se poate ridica pentru a proteja capul de intemperii.

capisonat, ~a *a* [At: GRECESCU, FL. 129 / Pl: ~ați, ~e / E: *capison* + -at] Acoperit cu capison.

capiste¹ *sf* [At: MOXA, 356/21 / V: (înv) ~pes~ / Pl: ~ti / E: vsi *каписте*] (Înv) 1 Templu sau altar dedicat zeităților antice (păgâne). 2 (Pex) Biserică de rit neortodox.

capiste² *sf* [At: PAMFILE, J. III / Pl: ~ti / E: ns cf srb *kopište*] Căpiță.

capiste³ *sf* [At: PAMFILE, J. III / Pl: nct / E: *cap* + -iste] Căpetenie.

capita *vt* *vz decapita*

capital¹ *sn* [At: MARX, C. I. 159 / V: *căp*~ / Pl: ~uri, (rar) ~e / E: fr

capital, ger *Kapital*] 1 Avenț sub formă de bani, de mărfuri, de bunuri materiale în genere. 2 (Șs) ~ constant Parte a capitalului (1) care se transformă în mijloace de producție fără să-și schimbe mărimea valorii în procesul de producție. 3 (Șs) ~ variabil Parte a capitalului (1) transformată în forță de muncă și care își schimbă valoarea în procesul de producție, reproducând propriul său echivalent și un excedent Si: *plusvaloare*. 4 (Șs) ~ fix Parte a capitalului (1) constant investită în mijloace de muncă (clădiri, mașini, instalații, unelte etc.) care au o oarecare fixitate, valoarea lor nefiind trecută decât parțial, pe măsura uzării, în valoarea produsului. 5 (Șs) ~ circulant Capital (1) care, în cursul procesului de producție, își trece dintr-o dată valoarea sa în valoarea noului produs, circulând în întregime, iar nu treptat și fiind alcătuit din capitalul variabil, la care se adaugă o parte a materialului constant (materii prime, materii

auxiliare, combustibil etc.). 6 (Șs) ~ comercial Capitalul marfă al producătorului pe cale de a se transforma în capital bănesc. 7 (Șs) ~ bancar Capital (1) al băncilor care nu funcționează în mâinile posesorului său, ci în mâinile altei persoane, care se obligă să plătească o anumită sumă în schimbul dreptului de a-l folosi. 8 (Șs) ~ financiar Capital (1) rezultat din însumarea capitalului bancar cu cel industrial. 9 Sumă (mare) de bani (investită într-o afacere). 10 (Fig; Șs) ~ de cunoștințe Ansamblul cunoștințelor pe care le posedă cineva Si: *experiența*.

capital² *sn* *vz capitala*

capital³, ~a [At: ALEXANDRESCU, M. 258 / Pl: ~i, ~e / E: fr *capital*]

1 a De primă importanță Si: *de frunte, fundamental, esențial*. 2 a (Șs) *Reparație* ~a Refacere a părților esențiale ale unei clădiri, ale unei mașini etc. 3 a (Îlv) A (o) *lua de* ~ A acorda o importanță exagerată unui fapt, unei afirmații etc. 4-5 *sf*, a (Caracter tipografic) de dimensiuni mai mari decât litera obișnuită și cu o formă, de obicei, diferită. 6-7 *sf*, a Majusculă. 8 a (Șs) *Pedeapsă* ~a Pedeapsă cu moartea.

capitala *sf* [At: DRĂGHICI, R. 29/24 / V: (înv) ~al² *sn*, ~lie / Pl: ~le / E: fr *capitale*] 1 Oraș de reședință, în care își au sediul organele supreme ale puterii de stat. 2 Oraș în care își au sediul organele de conducere ale unei unități administrative teritoriale.

capitalband *sn* [At: DEX² / Pl: ? / E: ger *Kapitalband*] Șiret colorat cu o margine îngroșată, cu care se întărește cotorul unei cărți sau al unui registru.

capitaliei *smp* [At: BORZA, D. / A: nct / E: nct] (Mar) 1 Brustur (*Arctium lappa*). 2 Brustur (*Arctium tomentosum*).

capitalie *sf* *vz capitala*

capitalism *sn* [At: MARX, C. I, 29 / Pl: ? / E: fr *capitalisme*] Sistem politico-economic care se întemeiază pe proprietatea privată asupra mijloacelor de producție și de schimb.

capitalist¹, ~a [At: MARX, C. I, 534 / Pl: ~iști, ~e / E: fr *capitaliste*] 1 a Care aparține capitalismului. 2 a Care provine din capitalism. 3 a Privitor la capitalism. 4 a Specific capitalismului. 5 *smf* Persoană care posedă capital¹ (1).

capitalist², ~a *a* [At: CARAGIALE, T. I, 197 / Pl: ~iști, ~e / E: *capitala* + -ist] (Înv) 1-2 Locuitor al unei capitale (1-2).

capitaliza *vt* [At: I. PANȚU, PL. 30 / Pzi: ~zez / E: fr *capitaliser*] 1 A transforma ceva în capital¹ (1). 2 A acumula capital¹ (1). 3 (Imp) A aduna bani, avere.

capitalizabil, ~a *a* [At: DA ms / Pl: ~i, ~e / E: fr *capitalisable*] Care poate fi capitalizat.

capitalizare *sf* [At: DA ms / Pl: ~zări / E: *capitaliza*] 1 Transformare (a unor bunuri) în capital¹ (1). 2 Acumulare de capital¹ (1). 3 (Imp) Strângere de bani, de avere.

capitalizat, ~a *a* [At: MARX, C. 513 / Pl: ~ați, ~e / E: *capitaliza*] (D. bunuri materiale) Transformat în capital¹ (1).

capital, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: fr *capité*] (Bot; d. organe) Care se termină cu un fel de măciucă.

capitație *sf* [At: STAMATI, D. / V: (înv) ~iune / Pl: ~ii / E: fr *capitation*, lat *capitatio*] (Înv) Impozit sub formă de cote fixe, perceput în evul mediu.

capitațiune *sf* *vz capitație*

capitalaș *sn* [At: CARAGIALE, S. N. 36 / Pl: ~e / E: *capital*¹ + -as] 1-2 (Șhp) Capital¹ (1) (mai) mic.

capitaluță *sf* [At: MOLIN, V. T. / V: *căp*~ / Pl: ~te / E: *capital*³ + -uță] Literă de tipar majusculă, care are aceleași dimensiuni cu literele obișnuite din corpul respectiv.

capitel *sn* [At: MACEDONSKI, O. IV, 60 / Pl: ~uri / E: it *capitello*, lat *capitellum*] Partea superioară, mai groasă și ornată a unei coloane sau a unui pilastru, care face legătura între fusul coloanei și arhitravă Si: (înv) *basilac*, *cap* (132), *capătăi* (19), *capetea*.

capitol *sn* [At: CANTEMIR, IST. 177 / V: ~tuț³ / Pl: ~e / E: it *capitolo*, lat *capitulum*] 1 Fiecare dintre diviziunile mai mari ale unei lucrări științifice, literare, ale unei legi etc. Si: *articol*, *cap* (170), *capătăi* (28), *paragraf*. 2 (Pex) Fragment. 3 (Fig) Obiectul special al unei discuții.

capitolin, ~ă a [At: MACEDONSKI, O. III, 50 / Pl: ~i, ~e / E: fr *capitolin*, lat *capitolinus*] 1 Care aparține Capitoliului. 2 Care provine de la Capitoliu. 3 Care se referă la Capitoliu. 4 Specific Capitoliului.

capitona vr [At: DA / Pzi: ~nez / E: fr *capitonner*] 1 A căptuși scheletul unei mobile cu lână, câlți, iarbă de mare, material plastic etc. înainte de a fi tapisată. 2 A tapisa. 3 A acoperi un perete sau o ușă cu un strat de material izolator împotriva zgomotelor.

capitonaj sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *capitonnage*] 1-3 Capitonare (1-3).

capitonare sf [At: DEX² / Pl: ~nări / E: *capitona*] 1 Căptuire a scheletului unei mobile cu lână, câlți, iarbă de mare, material plastic etc. înainte de a fi tapisată Si: *capitonaj* (1). 2 Tapisare Si: *capitonaj* (2). 3 Acoperire a unei uși sau a unui perete cu un strat de material izolator împotriva zgomotelor Si: *capitonaj* (3).

capitonat, ~ă a [At: G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. 1, 80 / Pl: ~ați, ~e / E: *capitona*] 1 (D. scheletul unei mobile) Căptușit cu lână, câlți, iarbă de mare, material plastic etc. înainte de a fi tapisat Cf *capitona* (1). 2 Tapizat. 3 (D. uși, pereți etc.) Acoperit cu un strat de material izolator împotriva zgomotelor.

capitos, ~oasă a [At: CARAGIALE, O. VII, 61 / Pl: ~oși, ~oase / E: fr *capiteux*] (Frî: d. o băutură alcoolică) Care amețește.

capitul¹ sm [At: ENC. ROM. I / Pl: ~i / E: it *capitolo*, lat *capitulum*] (Bis) 1 Corpul canonicilor¹ (1) unei catedrale catolice. 2 Adunare a canonicilor (1). 3 Adunare de călugări sau de alți clerici catolici. 4 Loc în care se țin adunările clericilor catolici.

capitul² sn [At: BOTANICA, 83 / Pl: ~e / E: fr *capitule*, lat *capitulum*] (Bot) Inflorescență al cărei receptacul este întins ca un taler, purtând numeroase flori apropiate unele de altele.

capitul³ sn vz *capitol*

capitula vi [At: MAIORESCU, D. I, 31 / Pzi: ~lez / E: fr *capituler*] 1-2 (D. o armată; pex; d. un stat) A înceta ostilitățile și a se preda învingătorului, în condițiile dictate de acesta. 3 (Fig; d. oameni) A da înapoi în fața piedicilor și a greutăților Si: *a renunța*. 4 (Fig; d. oameni) A nu mai continua o acțiune, o discuție etc. Si: *a ceda*.

capitulant, ~ă [At: SCÂNTEIA, 1949, nr 1330 / Pl: ~nți, ~e / E: rs *капитулант*] 1-2 smf, a (Persoană) care capitulează (3) Si: *capitulard* (1-2).

capitular¹ sm [At: DOSOFTEI, V.S. 141/1 / V: ~iclaru / Pl: ~i / E: *capitul*¹ + -ar] (Înv) Membru al unui capitol¹ (1).

capitular², ~ă a [At: DA ms / Pl: ~i, ~e / E: fr *capitulaire*] 1 Care aparține capitolului¹ (1) unei dioceze. 2 Care se referă la capitol¹ (1). 3 Care provine de la un capitol¹ (1). 4 Specific unui capitol¹ (1).

capitulard, ~ă [At: CONTEMP., Seria II, 1950, nr 199, 2/1 / Pl: ~rzi, ~e / E: fr *capitulard*] 1-2 smf, a Capitulant (1-2).

capitulare sf [At: MARX, C. 34 / Pl: ~lări / E: *capitula*] 1 (D. o armată, o cetate, un stat etc.) Încetare a ostilităților și acceptare a condițiilor impuse de învingător Si: *capitulație* (1). 2 (Fig; d. oameni) Cedare în fața piedicilor, a greutăților etc. Si: *renunțare*. 3 (Fig; d. oameni) Încetare a unei acțiuni, a unei discuții etc.

capitularii snp [At: DEX² / E: fr *capitulaires*] Acte legislative emise de regi, divizate în capitole (1).

capitulație sf [At: ARHIVA R. I, 105/9 / Pl: ~ți-e / V: ~iune / Pl: ~ii / E: fr *capitulation*] (Înv) 1 Capitulare (1). 2 Convenție prin care un stat stabilea un regim de privilegii pentru cetățenii străini aflați pe teritoriul său. 3 Convenție impusă de către o țară independentă unei țări semicoloniale, prin care se obțin anumite privilegii pentru cetățenii săi stabiliți acolo.

capitulațiune sf vz *capitulație*

capiu, ~ie [At: SINCAI, HR. III, 170/27 / V: ~pchin, ~ă (Pl: ~chini, ~chine) / Pl: ~ii / E: ns cf vsi *капи*] 1 a (D. ovine, bovine, capre și cai) Atins de capie (1). 2 a (Fig; dom) Zăpăcit. 3 av (Îe) A umbra ~ A umbra ca nebunii, fără nici un scop.

capladisi vr [At: COSTINESCU / Pzi: ~sesc / E: ngr *καπλαδίζω*] (Înv) A căptuși cu mătase o giubea.

caplagea sf [At: PANȚU, PL. / E: bg *карлъга*] (Bot) Alac (*Triticum speltu*).

caplama¹ sf [At: DAMÉ, T. 95 / Pl: ~le / E: tc *kaplama*] 1 Mod de prindere a scândurilor la un perete exterior, la un acoperiș etc., astfel încât fiecare scândură să acopere scândura precedentă pe o lățime de 2 cm. 2 Perete sau podea de scânduri prinse caplama¹ (1).

caplama² sf [At: H XIV, 437 / Pl: nct / E: ns cf *caplama*¹] (Înv) Șubă (căptușită cu blană).

caplama³ sf vz *capama*

caplan¹ sm [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 9/5 / Pl: ~i / E: tc *kaplan*] (Tci)

1 Un fel de turban (din piele de tigru) pe care-l purtau unii soldați turci.

2 Soldat turc care purta caplan¹ (1). 3 (Îc) ~pasă Căpetenia caplanilor¹ (2).

caplan² sm vz *capelan*

caplă sf [At: DA ms / Pl: ~le / E: nct] Fundul butoiului care are cep.

caplon sm vz *clapon*

capnomantie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *capnomancie*] (Rar) Arta de a ghici după fum.

capoc sn [At: PANȚU, PL.² / V: *kapok* / E: fr, eg *kapok*] Fibră vegetală asemănătoare cu lâna, dar cu o rezistență redusă, obținută din fructul unui arbore exotic (*Ceiba pentandra*) și folosită ca umplutură la saltele, plăpumi, centurile de salvare etc.

capoceliu am [At: (a. 1787) ȘIO / Pl: ~ii / E: *capotel*] (Înv) Îmbrăcat cu capot² (1).

capod sn vz *capot*²

capodopera sf [At: NEGRUZZI, S. I, 38 / V: (înv) *cap-de-opera* / Pl: ~re / E: it *capo d'opera*] Operă artistică de o valoare excepțională.

capon sn [At: DEX² / Pl: ~oane / E: fr *capon*] Suport mic, situat în afara bordajului unei nave, care susține ancora când lanțul acesteia este folosit pentru legarea navei de o geamandură.

capona vr [At: DEX² / Pzi: ~nez / E: fr *caponner*] A prinde ancora de capon.

caponare sf [At: DEX² / Pl: ~nări / E: *capona*] Prindere a ancorei de capon.

caponieră sf [At: DEX² / P: ~ni-e~ / Pl: ~re / E: fr *caponnière*] Tunel de legătură în lucrările de fortificație.

caporal sm [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 74/16 / Pl: ~i / E: fr *caporal*]

1 Grad militar imediat inferior celui de sergent Si: *caprar*² (1). 2 Militar cu gradul de caporal (1) Si: *caprar*² (2).

caporalism sn [At: DA / Pl: ~e / E: fr *caporalisme*] (Rar) Regim politic în care predomină influența militarilor.

caposter sn [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~e / E: nct] (Reg) Pernă de paie Si: *capătăi* (11).

capot¹ ai [At: NEGRUZZI, S. I, 281 / E: fr *capot*] (Înv: la jocul de cărți) 1 (Îe) A face (pe cineva) ~ A nu lăsa pe cineva să facă o levată. 2 (Pex; îae) A câștiga un mare avantaj asupra cuiva Si: *a da gata*.

capot² sn [At: NEGRUZZI, S. I, 78 / V: ~od / Pl: ~oate, (înv) ~uri / E: fr *capote*] 1 Îmbrăcăminte femeiască de casă, de obicei lungă până la călcăie. 2 Înelitoare de pânză care acoperă diferite instrumente și aparate pe puntea unei nave.

capot³ sn [At: GHEORGACHI, ap. LET. III, 291/24 / Pl: ~oate / E: tc *kapot*] (Înv) 1-2 Un fel de manta boierească sau militară. 3-4 (Mol) Palton sau pardesiu.

capota vi [At: DEX² / Pzi: ~tez / E: fr *capoter*] 1 (D. autovehicule) A se răsturna, dându-se peste cap prin ridicarea părții din spate. 2 (D. avioane) A se prăbuși, intrând cu botul în pământ. 3 (Fig) A ceda.

capotaj sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *capotage*] 1-2 Accident suferit de un autovehicul sau de un avion care capotează (1-2).

capotare sf [At: DEX² / Pl: ~tări / E: *capota*] 1 Răsturnare a unui vehicul care se dă peste cap prin ridicarea părții din spate. 2 Prăbușire a unui avion cu botul în pământ. 3 (Fig) Cedare.

capotă sf [At: LTR / Pl: ~te / E: fr *capote*] 1 Îmbrăcăminte de tablă sau din alt material, cu care se acoperă un sistem tehnic în vederea protejării lui. 2 Acoperiș (plabil) al unui autovehicul.

capoțel sn [At: DA / Pl: ~e / E: *capoț*² + -el] (Șhp) Capoț² (1) (mic).
capovenie sf [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: ~ii / E: nct] (Orn; reg)

Capântortură.

caprafői sm vz **caprifoi**

capranturture sf vz **capântortură**

capră sf [At: CORESI, EV. 26/9 / Pl: ~re / E: ml *capra*] 1 Gen de mamifere rumegătoare, paricopitate, cu părul lung, cu coarne mai mari și diferențiate la masculi (*Capra*). 2 Animal care face parte din genul *Capra* (1). 3 (Prc) Femelă a unui mamifer din genul *Capra* (2). 4 (Îs) ~ de stâncă Capră sălbatică, cu blana roșcată și cu coarnele în formă de spadă (*Capra ibex*). 5 (Îs) ~ domestică Animal domestic rumegător crescut pentru producția de lapte (*Capra hircus*). 6 (Îe) A împăca și ~ra și varza A împăca două interese opuse. 7 (Îe) ~ra sare masa și iada sare casa Copiii își întrec părinții. 8 (Mol; îe) Sare ca ~ra în zestre Se spune fetelor obraznice, când se produce o dezordine mare, un talmeș-balmeș. 9 (Pfm; îs) ~răioasă Om înfumurat. 10 (Îe) ~ra răioasă poartă coada îmbârligată Se zice despre un om sărac și mândru. 11 (Îe) A merge ~ A umbla de-a bușilea. 12-15 Piele de capră (2-5). 16 (Înv) Păr de capră (5) tuns (folosit la urzeala hainelor de calitate inferioară). 17 (Îe) ~neagră sau ~de munte Capră sălbatică cu blana brună-neagră, cu coarne scurte și curbate la vârf și cu două dungi albe pe partea anterioară a capului, care trăiește în regiunile alpine (*Rupicapra rupicapra*). 18 (Orn; îe) ~ra dracului Sfrâncioc mare (*Lanius excubitor*). 19 (Bot; reg; îe) ~ nemtească Calcea calului (*Caltha palustris*). 20 (Bot; reg; îac) Bulbuci (*Trollius europaeus*). 21 Joc popular românesc, care face parte din obiceiurile practicate de Anul Nou și care constă din executarea unor figuri comice de către un personaj mascat cu cap de capră (2), care bate ritmic din fălci Si: *țurca*. 22 Personajul mascat din jocul capra (21). 23 (Șics) De-a ~ra Joc de copii, în care un copil stă aplecat cu mâinile sprijinite pe genunchi, iar ceilalți sar peste el. 24 Unealtă de lemn cu patru picioare, încrucișate două câte două, pe care se pun lemnele pentru a fi tăiate cu ferăstrăul. 25 (Olt) Instrument pentru măsurat distanțe, asemănător compasului (format din două șipei așezate în unghi, unite printr-o a treia șipă pentru susținere) și care are, de obicei, o deschidere de doi metri. 26 Sistem de lemne încrucișate, care servește la susținerea schelelor de lucru, a unor platforme etc. 27 (Îs) ~ra podului Element de construcție format din două picioare, unite sus cu o cosoroabă. 28 (Îs) ~ra casei Grindă groasă la acoperișul casei. 29 Parte a morii pe care se ridică piatra de deasupra Si: (reg) *cumpănă*. 30 Roată cu care se întoarce moara spre vânt. 31 (Teh) Piesă metalică de susținere pentru diferite organe ale unei mașini. 32 Mașină de ridicat greutate. 33 Parte a unei viori. 34 Suport mobil cu picioare, utilizat în gospodăriile țărănești pentru susținerea albici de rufe. 35 Lemn cu mai multe ramuri, utilizat în gospodăriile țărănești ca picior pentru vârtelnița de depănat sau ca suport pentru uscatorul trifoiului. 36-39 Scaun sau ladă care se află în partea de dinainte a trăsorii sau a căruței și pe care șade vizitiul. 40 Aparat de gimnastică pentru sărituri, format dintr-un suport capitonat așezat pe patru picioare, cu înălțimea reglabilă. 41 Arșic de miel. 42 Clește. 43 Compasul dogarului. 44 (Reg) Horn de-a lungul podului casei, în lungime de aproximativ un metru, prin care iese fumul în pod Vz *cahlă*. 45 (Ast; pop) Steaua principală din constelația numită „Vizitiul”. 46 (Ast; pop; îs) Zodia ~rii Luna septembrie.

capraântortoie sf vz **capântortură**

capranturtură sf vz **capântortură**

capre sfp vz **capere**

caprentortură sf vz **capântortură**

capreolat, ~ă a [At: DN³ / P: ~pre-o~ / Pl: ~ați, ~e / E: ns cf lat *capreolus* „cârcel”] 1 (Bot; d. organe) Cu aspect de cârcel (5). 2 (D. plante) Cu cârcel (5).

capriccioso av [At: DN³ / P: ~ci-o~ / E: it *capriccioso*] (Indică modul de executare a unei lucrări muzicale) Cu schimbări neașteptate de ritm, de nuanțe etc.

capricios, ~oasă a [At: NEGRUZZI, S. I, 316 / P: ~ci-os / V: (înv) ~iți- / Pl: ~oși, ~oase / E: fr *capricieux*, it *capriccioso*] 1 (D. oameni și d.

atitudinea lor) Cu manifestări inegale și neașteptate Si: *inconsecvent*, *schimbător*. 2 (D. lucruri; fig) Neobișnuit.

capriciu sn [At: ALECSANDRI, T. 543 / V: (înv) ~ris, ~riț, ~riță sf, ~rițiu, ~riție sf / Pl: ~ii / E: fr *caprice*, it *capriccio*] 1 Dorință trecătoare, adesea extravagantă, manifestată cu încăpățănare Si: (pfm) *chef*, *fantezie*, *artaș*, *toană*, *hachiță*, *bâzdlăc*, (reg) *farafastăc*, *pârtaș*. 2-4 Gust ciudat, neașteptat, schimbător. 5 Dragoste subită și trecătoare. 6 (Muz) Compoziție muzicală instrumentală fără formă precisă, cu caracter de improvizație, cu treceri neașteptate de la o stare emoțională la alta Cf *fantezie*.

capricorn sn [At: CALENDARIU (1844), 72/20 / E: fr *capricorne*, lat *capricornus*] 1 Constelație zodiacală din emisfera australă. 2 (Îs) *Tropicul ~ului* Paralelă aflată la 23° 27' 27" latitudine sudică. 3 Unul din semnele zodiacului, reprezentat printr-un țap. 4-5 *smf*, a (Persoană) care aparține zodiei capricornului (3).

caprifoaie sf vz **caprifoi**

caprifoi sm [At: PANTU, PL. / V: ~raf-, ~oaie sf, *catrafoi* / Pl: ~ / E: ml *caprifolium*] 1 (Șif ~oaie) Arbust cu flori roșietice, gălbui sau albe, foarte mirositoare, cu fructele boabe eliptice, portocalii-brune, cultivat ca plantă ornamentală Si: *cașie*, *caprița*, *curpen*, *frunza-caprei*, *ghiară*, *stânjenită* (3) (*Lonicera caprifolium*). 2 Arbust cu flori roșii-purpurii sau alburii, cu fructele boabe negre, concrescute în partea inferioară, care crește în pădurile muntoase Si: *cașie*, *caprița*, *cununiță* (*Lonicera nigra*). 3 Arbust cu flori gălbui-păroase, cu fructele boabe roșii, concrescute în partea inferioară, care crește în pădurile muntoase Si: *cașie*, *caprița*, *curpen*, *cununiță*, *lemnul câinelui* (*Lonicera xylosteum*). 4-6 Fructul caprifoiului (1-3). 7 (Bot; reg) Cununiță (*Spiraea ulmifolia*). 8 (Îf *caprafői*) Plantă din familia rozacee (*Spirea media*). 9 (Bot; reg) Lemn câinesc (*Ligustrum vulgare*). 10 (Bot; reg) Saschiu (*Vinca minor*). 11 Plantă din familia celastracee (*Euonymus europaeus*). 12 (Bot; îf ~oaie) Crețușcă (*Filipendula ulmaria*).

caprifoliacee sf [At: DEX² / P: ~li-a-ce-e / Pl: ~ / E: fr *caprifoliacées*] 1 (Lpl) Familie de plante dicotiledonate gamopetale, având ca tip caprifoiul. 2 Plantă din familia caprifoliacee (1).

caprilemă sf [At: BORZA, D. / Pl: ~me / E: nct] (Bot; reg) 1 Urda vacii (*Cardaria draba*). 2 Creson (*Lepidium sativum*).

caprie am [At: DN³ / Pl: ~ici / E: fr *caprylique*] (Îs) Acid ~ Acid gras, cu miros neplăcut, care se extrage din untul rânced.

caprilon sm [At: BORZA, D. / Pl: ~i / E: nct] (Bot) Creson (*Lepidium sativum*).

caprin, ~ă [At: DA ms / Pl: ~ne / E: fr *caprin*, lat *caprinus*] 1 sfp Subdiviziune a familiei rumegătoarelor, care are ca tip capra (1). 2-3 sf, a (Animal) care aparține caprinelor (1). 4 a Care provine de la caprine (1). 5 a Care se referă la caprine (1). 6 a Specific caprinelor (1). 7 sf (Bot) Căpsună (*Fragaria viridis*). 8 sfp (Bot) Căprine (*Narcissus poeticus*). 9 sfp (Bot; reg) Coprine (*Narcissus stellaris*).

caprintortură sf vz **capântortură**

capris sn vz **capriciu**

capriț sn vz **capriciu**

capriță sf vz **capriciu**

capriție sf vz **capriciu**

caprițios, ~oasă a vz **capricios**

caprițiu sn vz **capriciu**

caproană sf [At: BORZA, D. / Pl: ~ne / E: nct] (Bot; reg) Căpsună (*Fragaria viridis*).

caprolactamă sf [At: DEX² / Pl: ~me / E: fr *caprolactame*] Substanță organică folosită ca materie primă pentru fabricarea fibrelor sintetice din relon.

capron sn [At: DEX² / Pl: ? / E: rs *капрон*] Fibră textilă sintetică, cu rezistență și elasticitate foarte mare, obținută prin policondensarea caprolactamei.

caprotină sf [At: DEX² / Pl: ~ne / E: nct] Gen fosil de lamelibranhiate cretacee, cu cochilia groasă și cu valve inegal dezvoltate.

capsa *vi* [At: DA / Pzi: ~sez / E: *capsă*] 1-2 A prinde ceva cu ajutorul unor capse (2-3). 3-4 A echipa (un obiect) cu o capsă (2-3).

capsare *sf* [At: DEX² / Pl: ~sări / E: *capsă*] 1-2 Prindere a unui obiect cu ajutorul capselor (2-3) Si: *capsar*¹ (1-2). 3-4 Echipare (a unui obiect) cu o capsă (2-3) Si: *capsar*¹ (3-4).

capsar¹ *sn* [At: DEX² / Pl: ? / E: *capsă*] 1-4 Capsare (1-4).

capsar², ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: *capsă*] 1-2 Prins în capse (2-3). 3-4 Cu capse (2-3).

capsator *sn* [At: DEX² / Pl: ~oare / E: *capsă* + -tor] Dispozitiv de birou folosit pentru prinderea foilor de hârtie cu ajutorul capselor (2).

capsă *sf* [At: P. MAIOR, IST. 270/18 / Pl: ~se / E: lat *capsa*, ger *Kapsel*] 1 (Lit) Cutie. 2 Dispozitiv de metal utilizat la legarea unor hârtii Si: *buton*. 3 Dispozitiv de metal folosit la încheierea unor obiecte de îmbrăcăminte. 4 Mic căpăcel sau tub metalic umplut cu o materie explozivă, folosit la armele de foc, în mine etc. pentru a provoca explozia unei încălțări. 5 (Fam; ie) A fi cu ~sa **pusă** A fi gata de ceartă. 6 Capsulă (4). 7 (Elt) Rondelă metalică izolată de soclul becului, care face legătura cu unul dintre capetele filamentului.

capselă *sf* [At: DN³ / Pl: ~le / E: fr *capselle*] (Bot) 1 Traista ciobanului (*Capsula bursa-pastoris*). 2 Siliculă de forma capselei (1).

capsită *sf* [At: DA ms / Pl: ~te / E: nct] (Bot; reg) Căpřiță (*Atriplex litoralis*).

capsoman, ~ă *smf* [At: CARAGIALE, S. N. 34 / Pl: ~i, ~e / E: ns cf alb *kaps*] (Prt) 1 Persoană încăpățănată Si: *captalan* (12). 2 Om prost.

capsula *vi* [At: DEX² / Pzi: ~lez / E: fr *capsuler*] 1 A închide ermetic o sticlă cu ajutorul unei capsule (8). 2 A închide sau a acoperi anumite părți aflate sub tensiune dintr-un utilaj pentru a proteja personalul de servire.

capsular, ~ă *a* [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *capsulaire*] În formă de capsulă (1).

capsulare *sf* [At: DEX² / Pl: ~lări / E: *capsula*] 1 Închidere ermetică a unei sticle cu ajutorul unei capsule (8) Si: *capsulat*¹ (1). 2 Închidere sau acoperire a unei anumite părți aflate sub tensiune dintr-un utilaj, pentru a proteja personalul de servire Si: *capsular*² (2-3).

capsulat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *capsula*] 1-2 Capsulare (1-2).

capsulat², ~ă *a* [At: NOM. MIN. 49 / Pl: ~ați, ~e / E: *capsula*] 1 Care este închis cu capsulă (8). 2 Care este închis într-o capsulă (8).

capsulă *sf* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 330 / Pl: ~le / E: fr *capsule*, lat *capsula*] 1 Tip de fruct uscat, uneori divizat în mai multe loji care, la maturitate, se deschid de la sine și având numeroase semnițe, pe care le împărștie Si: *măciuca*, *măciulie*. 2 Înveliș al unor organe și organisme inferioare. 3 Mic înveliș solubil făcut din amidon, gelatină sau cherafină, care conține diferite medicamente pulverulente sau cu gust neplăcut, pentru a putea fi înghițite mai ușor. 4 Vas făcut dintr-un material rezistent la căldură, în care se încălzesc, în laborator, diverse substanțe Si: *capsă* (6). 5 Mic cilindru metalic care conține bioxid de carbon sub presiune, servind la prepararea de băuturi gazoase în sifoane speciale. 6 Cutie cu capac care se deformează sub acțiunea variațiilor presiunii atmosferice (constituind partea sensibilă a unor barometre). 7 (Îs) ~ telefonica Cătuță care conține un microfon sau un receptor într-un aparat telefonic. 8 Capac de tablă cu care se astupă sticlele de bere, de apă minerală etc. 9 (Îs) ~ cosmică Compartiment etanșizat al navei spațiale, capabil să se desprindă de restul vehiculului și să coboare pe un corp cosmic.

capsulifer, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *capsulifère*] (Bot) Cu fructul în formă de capsulă (1).

capsuloplastie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *capsuloplastie*] (Med) Intervenție chirurgicală cu scopul de a elibera o capsulă (2) articulară.

capsulotomie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *capsulotomie*] (Med) Incizie a unei capsule (2) articulare.

capșon *sn* *vz* *capșon*

capta *vi* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 419 / Pzi: ~tez / E: fr *capter*, lat *captare*] 1 A colecta lichide sau gaze într-un tub, într-un rezervor, într-un bazin etc. 2 A intercepta, a izbuti să audă ceva. 3 (Fig) A atrage

(sau a ademeni) pe cineva. 4 A încerca să obțină ceva printr-un anumit mijloc.

captabil, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: *capta* + -bil] Care poate fi captat (2).

captalaci *smn* *vz* *captalan*

captalan [At: DAMÉ, T. 75 / V: ~aci, ~tal-, ~catal-, ~capcal-, ~captalaci, ~captâl- / Pl: ~e sn, ~i sm / E: mg *káptalan*] 1 *sn* (Apc; Mol; Buc) Acoperământ de scoartă jupuită de pe brazi la știubeie Si: *captar* (1), *foltau*. 2 *sn* Capătul (2) urzitoarei. 3 Scaunul urzitoarei. 4 *sm* (Bot) Planta *Cirsium rivulare*. 5 *sm* (Bot; reg) Brustur (*Petasites hybridus*). 6 *sm* (Prc) Frunzele captalanului (4), întrebunțate ca acoperiș la stupii primitivi de albine. 7 *sm* (Bot; reg) Brustur (*Arctium lappa*). 8 *sm* (Bot; reg; ic) ~negru Lumânărica peștilor (*Verbascum nigrum*). 9 *sm* (Bot; reg; ic) ~de-cel-galben Coadă-vacii (*Verbascum phlomidoides*). 10 *sm* (Bot; reg; șic) ~de-cel-mare Cucuruz (*Petasites albus*). 11 *sm* (Fig) Om cu capul mare. 12 (Fig) Capsoman (1).

captar *sn* [At: HEM 743/21 / V: *captan*, *cap-* / Pl: ~e / E: mg *kaptár*] 1 Capac (1) (din coajă de tei) cu care se acoperea știubeiul de albine, ca să fie apărat de ploaie și de soare *captalan* (1). 2 (Reg) Coajă de brad întrebunțată de ciobani când mulg oile pentru ca picăturile de lapte care sar să se scurgă înapoi în găleată.

capture *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 14 / Pl: ~tări / E: *capta*] 1-2 Colectare de lichide sau gaze într-un tub, într-un rezervor, într-un bazin etc. Si: *captat*¹ (1-2). 3 Ansamblul amenajărilor, construcțiilor și instalațiilor necesare pentru operația de captură (1) a unui fluid Si: *captat*¹ (3). 4 Interceptare, receptare a unei emisii radio, TV etc. Si: *captat*¹ (4). 5 (Îs) ~a sunetului Ansamblu de operații care asigură transformarea informațiilor sonore în semnale electrice Si: *captat*¹ (5). 6 (Fig) Atragere (sau ademenire) a cuiva Si: *captat*¹ (6), *captatie* (1). 7 (Fig) Încercare de a obține ceva printr-un anumit mijloc Si: *captat*¹ (7).

captat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *capta*] 1-7 Captare (1-7).

captat², ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: *capta*] 1 (D. fluide) Colectat într-un rezervor, într-un bazin etc. 2 Interceptat. 3 Atras (sau ademenit) de cineva. 4 (Fig) Obținut printr-un anumit mijloc.

captator *sn* [At: DEX² / Pl: ~oare / E: *capta* + -tor] 1-4 Dispozitiv care servește la captură (1-4). 5 (Îs) ~ solar Instalație pentru captarea (4) și transformarea energiei solare în energie electrică sau termică. 6 Dispozitiv montat pe vehicule cu tracțiune electrică pentru a realiza un contact alunecător cu firul aerian de contact.

captație *sf* [At: DA / V: (iuz) ~iune / Pl: ~ii / E: fr *captation*, lat *captatio*] 1 (Rar) Captare (6). 2 (Prt) Uneltiri viclene în scopul obținerii, prin act juridic, a anumitor foloase pentru cineva în dauna altcuiva.

captațiune *sf* *vz* *captație*

captă *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: ~te / E: mg *kaptā*] (Trs; Ban; mgm) 1 Calapod. 2 Sculă de fierărie în formă de unghi drept.

captalan *smn* *vz* *captalan*

captiv, ~ă [At: ARISTIA, PLUT. / Pl: ~i, ~e / E: fr *captif*, lat *captivus*] 1-2 *smf*, *a* (Persoană) prinsă și privată de libertate Si: (înv) *capuit*, *ferecat*, *fuglu*, *găbuț*, *prins*², *prizonier*, *rob*, *sclav*. 3 *a* (Îs) *Balon* ~ Balon legat prin cabluri de un punct de pe sol.

captiva *vi* [At: COSTINESCU / Pzi: ~vez, (înv) *captiv* / E: fr *captiver*, lat *captivare*] 1 (Înv) A ține captiv (2) pe cineva 2 (Fig) A atrage puternic interesul cuiva Si: *a absorbi*, *a fascina*, *a fermeca*, *a seduce*.

captivant, ~ă *a* [At: VLAHUȚĂ, D. 227 / Pl: ~nți, ~e / E: fr *captivant*] Care captivează (2) Si: *fascinant*, *fermecător*, *interesant*, *seducător*.

captivare *sf* [At: DA / Pl: ~vări / E: *captiva*] (Înv) 1 Ținere a cuiva în captivitate (1) Si: *captivat*¹ (1). 2 Preocupare intensă pentru ceva Si: *captivat*¹ (2) Cf *captiva* (2). 3 Atragerea puternică a interesului cuiva Si: *captivat*¹ (3).

captivat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *captiva*] 1-3 Captivare (1-3).

captivat², ~ă *a* [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 37 / Pl: ~ați, ~e / E: *captiva*] Care este atras puternic de ceva Si: *cucerit*, *fascinat*, *fermecat*, *sedus*, *subjugat*.

captivitate *sf* [At: LB / Pl: ~răți / E: fr *captivité*, lat *captivitas*] 1 Privare de libertate Si: *capturare, prindere, reținere, robire, sechestrare*. 2 Stare în care se află un om captiv (1) Si: *arest, prizonierat, robie*. 3 Perioadă în care un om este captiv (1).

captor *sn* [At: DEX² / Pl: ~oare / E: fr *capteur*] Aparat electric sau electromagnetic care servește la transformarea semnalelor sonore sau optice în semnale electrice.

captuh *sn* *vz* **căptuh**

captura *vt* [At: ODOBESCU, S. III, 597 / Pzi: ~rez / E: fr *capturer*] 1 A prinde unități militare inamice. 2 (Prc) A lua pe cineva prizonier. 3 A dobândi, prin luptă, bunuri materiale aparținând inamicului. 4 A prinde un răufăcător. 5 A prinde (cu ajutorul capcanelor) un animal sălbatic.

capturare *sf* [At: DA / Pl: ~rări / E: *captura*] 1 Prindere a unităților militare inamice Si: *capturat*¹ (1), *captură* (2). 2 Luare a cuiva în prizonierat Si: *capturat*¹ (2), *captură* (3). 3 Dobândire a unor bunuri aparținând inamicului Si: *capturat*¹ (3). 4 Prindere a unui răufăcător Si: *capturat*¹ (4). 5 Prindere (cu ajutorul capcanelor) a unui animal sălbatic Si: *capturat*¹ (5).

capturat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *captura*] 1-5 Capturare (1-5). **capturat**², ~a *a* [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: *captura*] 1 (D. unități militare) Prins de inamic. 2 Luat prizonier. 3 (D. bunuri materiale) Dobândit de la inamic. 4 (D. răufăcători) Prins. 5 (D. animale sălbatice) Prins (cu ajutorul capcanelor).

captură *sf* [At: CARAGIALE, M. 73 / Pl: ~ri / E: fr *capture*, lat *captura*] 1 Bunuri materiale capturate (3) de la inamic. 2-4 (Rar) Capturare (1-2, 5).

capucheia *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 336/29 / V: ~pechehaie, ~pic-, ~pichehaie, ~pichihaie, ~ie / Pl: ~iele / E: tc *kapu kehaisy*] (Tcî) 1 Reprezentant sau agent diplomatic al domnitorilor români la Poarta Otomană. 2 (Sis) ~ de la margine Agent diplomatic al domnitorilor români pe lângă pașii din cetățile turcești de-a lungul Dunării. 3 Soldat din garda palatului marelui vizir.

capucheiaialăc *sn* [At: E. KOGĂLNICEANU, ap. LET. II, 238/35 / P: ~ha-ia- / V: ~păc-, ~picheh-, ~pichih-, ~ielăc / Pl: ~uri / E: tc *kapu kehaisy*] (Tcî) Funcția de capucheia (1).

capucheiaie *sf* *vz* **capucheia**

capucheiaialăc *sn* *vz* **capucheiaialăc**

capucin, ~a [At: CARAGIALE, ap. CADE / V: ~uțin, ~a / Pl: ~i, ~e / E: tc *capuccino*] 1-2 *smf*, *a* (Călugăr catolic) care face parte dintr-o ramură a Ordinului Franciscan. 3 *sn* (luz) Capuținer.

capudan *sm* [At: DA / Pl: ~i / E: tc *kapudan*] (Trî; is) ~pașa Comandant al flotei turcești.

capugiu *sm* [At: LET. I 207/19 / V: ~pengiu, ~pigiu / Pl: ~ii / E: tc *kapuğy*] (Tcî) 1 Trimis al sultanului în Țările Române, împuternicit în special cu schimbarea domniilor. 2 (Is) ~bașa Căpetenia capugiilor.

capuntulură *sf* *vz* **capânturtură**

capunturtură *sf* *vz* **capânturtură**

capu-olan *sm* [At: ȘIO / V: (inv) *capi*~ / Pl: ~i / E: tc *kapu o(g)lany*] (luz; în Imperiul Otoman) Funcționar trimis de domnitor în țară, de la Poartă, înaintea instalării sale pe tron.

capuțină *sf* [At: BORZA, D. / Pl: ~ne / E: nct] (Bot; reg) Căltunași (*Tropeolum majus*).

capuținer *sn* [At: DA / Pl: ~e / E: ger *kapuziner*] (Inv) Căfea cu lapte.

car¹ *vz* **câr**

car² *sm* [At: NEAGOE, ÎNV. 253/21 / V: (inv) ~iu / Pl: ~i / E: ml *carrus* (caries)] 1 Nume dat mai multor specii de insecte mici, dăunătoare, din ordinul coleopterelor, cu corpul păros și cu picioarele scurte, care trăiesc în lemn și se hrănesc cu acesta. 2 (Spc; is) *Faina de* ~ Pulbere de lemn ros de cari (1). 3 (İc) ~iu-de-stejar Larva viespei (*Sirex gigas*). 4 (İc) ~iu-mic Mică insectă care roade lemnul (*Anobium pertinax*). 5 (İc) ~iu-mare, ~de-pădure, ~de-scoartă Gândac castaniu, rotund, lung de 5 mm, cu capul mic și mustați scurte, care trăiește pe brazi și molizi, săpând galerii între lemnul trunchiului și scoartă (*Bostrychus typographus*).

car³ *sn* [At: PSALT. 206/17 / Pl: ~e, (ivp) ~a, (nob) ~uri / E: ml *carrus*] 1 Vehicul terestru încăpător, cu patru roți, cu tracțiune animală, folosit

pentru transportul poverilor. 2 (İs) ~ funebru (sau funerar, mortuar) Dric. 3 (İs) ~ blindat (sau de asalt) Tanc. 4 (İas) Transportor amfibiu blindat. 5 (İs) ~ de razboi Car cu două roți, tras de doi sau de patru cai, folosit în lupte în antichitate. 6 (İvp; is) ~ de foc Tren. 7 (İc) **Nici în ~, nici în cărută** Se spune despre cineva nehotărât, care nu știe ce vrea. 8 (İe) **A pune ~ul înaintea boilor** Se spune despre un om neîndemânatic, care face lucrurile pe dos. 9 (Pop; İe) **Pune (sau încărcă) că-i ~ul altuia Zi**, că fac eu. 10 (İe) **Înjugă sacii la ~ și hai la moară să măcinăm boii** Se spune pentru a sugera cuiva că vorbește prostii. 11 (İe) **I s-a rupt ~-n drum** Se spune despre cineva care nu-și poate continua lucrul (din cauza unei defectiuni). 12 (İe) **Si-a pus sacii în ~** Și-a făcut interesul și acum nu-l mai interesează nimic. 13 (İe) **A-și pune ~-n pietre** A-și pune în gând ceva cu toată hotărârea Si: *a persevera, a stăru*. 14 (İcst) **De-a ~ul Țintar**. 15 (Bot; reg; İc) ~ul-pădurilor sau ~ul-zânelor Arnică (*Arnica montana*). 16 (Ast; İc) ~ul mare Constelație alcătuită din șapte stele așezate în formă de car² (1) Si: *Ursa Mare*. 17 (Ast; İc) ~ul mic Constelație formată din șapte stele (printre care și steaua polară) așezate în chip asemănător cu cele din Carul (16) mare Si: *Ursa Mica*. 18 (Ast; pop; İc) ~l-dracului Constelația Perseu. 19 (Ast; pop; İc) ~l-lui-Dumnezeu Constelația Vizirul. 20 Cantitate de material care se poate încălca într-un car³ (1). 21 (Fig; is) **Un ~ de ani** Mulți ani. 22 (İe) **Ajunge (sau e destul) o măciucă la un ~ de oale** Unui om sensibil (simțitor) ajunge să i se spună o dată ceva ca să înțeleagă. 23 (İlav) **Cu ~ul** Din belșug. 24 (İnv) Impozit care obliga locuitorii să facă servicii publice, cărând diferite poveri cu carul. 25 (Reg) Parte a ferăstrăului mecanic alcătuită din două bărne puse pe roțițe, pe care se așază bușteanul pentru a fi prefăcut în scânduri Si: *căruta, război, sclai*. 26 (La centrala telefonică automată) Dispozitiv mobil al selectorului, care ajută la căutarea liniilor libere.

carab *sm* [At: DEX² / Pl: ~i / E: fr *carabe*] (Ent) Coleoptera cu corpul alungit, distrugătoare de (larve de) insecte (*Carabus auratus*).

caraban¹ *sm* [At: MARIAN, INS. 34 / V: ~nă *sf* / Pl: ~i / E: ns cf alb *karabışte*] (Ent; reg) 1 Nasicorn (*Oryctes nasicornis*). 2 Rădăscă (*Lucarnus cervus*).

caraban² *s* [At: C V, 1949, nr. 8, 32 / E: nct] 1-2 (İe; İoc *handicap*) **A-și lua (sau a da cuiva) ~** A lua sau a da cuiva avans (pornind înainte sau rămânând în urmă) într-o întrecere sportivă.

caraban¹ *sf* [At: DDRF / Pl: ~ne / E: ns cf *caraba*²] (Sst) Picior.

caraban² *sf* *vz* **caraban**¹

carabaș *sn* [At: H XIV, 444 / E: tc *karabaşak*] (Bot; reg) Grâu negru.

carab¹ *a* [At: HEM 2267/10 / V: *câr*~ / E: ns cf *caraba*¹, *cataramba*] (Rar; pop; is) *Baba* ~ Babă uscată și gârbovită de bătrânețe Si: *cotoroanta, hoanca*¹, *hoască*.

carab² *sf* [At: ALEXANDRIA, 160/21 / V: ~aibă, *câr*~, ~avă, (inv) ~ada / Pl: ~be, ~rabi / E: srb *karabe*] 1 (Reg) Fluier primitiv pe care și-l fac copiii dintr-o țevă de soc, din cotorul frunzei de dovleac, din pană de gâscă etc. Si: *tilinca*. 2 Tubul cimpoiului asemănător cu fluierul, la care se execută melodia Si: *hang, bute, cioacă*. 3 Pană de gâscă crăpată. 4 (Pex) Cimpoi. 5 (İs) *Umflar*~ Umflat ca cimpoiul. Si: *capușă, cimpoi, ciuce, doldora, lubeniță, toba, țevă*. 6 (İe) **A face pe cineva ~** A face să fie umflat (de mâncare sau din alte cauze). 7 Picior de animal. 8 (Pex) Picior de om. 9-10 (Reg; mpl) Picioare lungi (și dezvelite) de om. 11 (Reg) „Unul din cei trei corni de pe coperișul mutării pe care se bat lețurile”. 12 (Arg) Palmă.

carab³ *sm* [At: MARIAN, INS. XII, 309 / V: ~bet ~bete, ~bet, *carabete* / Pl: ~beți / E: ns cf *carabaș, caraban*] (Reg) 1 Larvă acvatică a unor insecte. 2 Un fel de crustaceu străns cărel. 3 (Fig) Om mic de statură. 4 Car¹ (1).

carabei *sm* [At: DA / Pl: ~e / E: nct] 1 Soi de strugure nedefinit mai îndeaproape. 2 Strugure din soiul carabei (1).

carabet *sm* *vz* **caraba**

carabete *sm* *vz* **caraba**

carabeț *sm* *vz* **caraba**

carabida sf [At: DEX² / Pl: ~de / E: fr *carabide*] (Ent) 1 (Lpl) Familie de insecte coleoptere alergătoare, care se hrănesc cu omizi, viermi etc. 2 Insectă care face parte din familia carabide (1).

carabin sn vz *carabina*

carabină sf [At: LB / V: (înv) ~in sn / Pl: ~ne / E: fr *carabine*] 1 Pușcă (cu țeava ghintuită) mai scurtă și mai ușoară decât pușca obișnuită Si: (înv) *durda, flinta, sâneata*. 2 Cârlig închis prin intermediul unui arc, care se fixează la extremitatea unui lanț sau a unei curele pentru a prinde de el diferite obiecte. 3 Cârlig pentru cablu, fixat cu un dispozitiv care permite rotirea ușoară a cablului. 4 (Reg; fig; dep) Femeie, iapă etc. scundă și grasă.

carabinier sm vz *carabinier*

carabinier sm [At: DUMITRACHE, 423 / V: ~ner / P: ~ni-er / Pl: ~i / E: fr *carabinier*] 1 (Înv) Soldat înarmat cu o carabină (1). 2 (În Italia) Membru al jandarmeriei.

carabinieră sf [At: DN³ / Pl: ~re / E: ger *Karabinier* (heken)] 1-2 Carabină (1-2).

carabiță sf [At: TDRG / V: (reg) *cărăb~* / Pl: ~te / E: *carabă + -iță*] 1-2 (Șhp) Carabă² (2) (mai mică).

caraboavă sf vz *carboavă*

caraboi¹ sm [At: H XVIII, 102 / V: *cărăb~* / Pl: ~ / E: nct] 1 Calăican. 2 Piatră vântată.

caraboi² sm [At: H IX, 436 / Pl: ~ / E: ns cf *baraboi*] (Bot; reg) 1 Baraboi (*Chaerophyllum bulbosum*). 2 Rădăcina brândușei de primăvară. 3 Cuișoare (*Eugenia caryophyllata*).

caraboi³ sm vz *baraboi*

caraboiă sf [At: (a. 1761) ap. ȘIO / E: tc *karaboya*] (Tcf) Vitriol de aramă Si: *galiță*.

carabura sf [At: (a. 1761) ap. ȘIO / E: tc *kara burya*] (Tcf) Un fel de stofă pentru fote.

carabușcă sf [At: CADE / Pl: ~ști / E: rs *копубка*] (Reg) Cutioară confecționată din coajă de copac în care se păstrează tutunul.

caracal sm [At: BĂRCIANU / Pl: ~i / E: nct] (Zlg) Râs² (*Lynx lynx*).

caracasic sn [At: COMAN, GL. / Pl: ~uri / E: nct] (Reg; mpl) Obiect mărunț, fără valoare.

caracatâr sm [At: I. CR. II, 22 / V: *cala~* / Pl: ~i / E: tc *qara katyr* „catâr prost”] (Tcf) 1 Bocane. 2 Papuc mare, greu Cf *calevri, galenti, iminei*.

caracaticioară sf [At: CĂTANĂ, B. 62 / V: ~cti~ / Pl: ~re / E: *caracatiță + -ioară*] (Mai ales în poezii hazlii) Broască.

caracatiță sf [At: ANON. CAR. / V: *crac~* / A: (Mol) ~rac~ / Pl: ~te / E: rs *каракатица*] 1 (Zlg) Animal marin din încrengătura moluștelor, cu corpul rotund, în formă de sac și cu opt brațe puternice, prevăzute cu ventuze (*Octopus vulgaris*). 2 (Fig) Persoană lacomă, apucătoare. 3 (Fig) Mafie.

caracaxă sf vz *caragață*

caracă sf [At: DN³ / Pl: ? / E: fr *caraque*] (Mrn) Navă voluminoasă, cu catargul principal foarte înalt, folosită de portughezi până la sfârșitul sec. XVI.

carachiul sm vz *caracul*

caracâu sm [At: Com. A. Tomiac (Straja – Bucovina), ap. DA / Pl: ~ăi / E: ns cf mg *haraklô*] (Reg) Cioroi.

caracolac sm vz *caraculac*

caractei smp [At: BORZA, D. / V: ~rec~ / E: nct] (Bot; reg) 1 (Șif *-rec-*) Dosnică galbenă (*Carpesium cernuum*). 2 Flocoșele (*Filago arvensis*). 3 Firică (*Filago germanica*). 4 Albumeală (*Leontopodium alpinum*).

caracter sn [At: ȘINCAI, HR. 24/11 / V: (înv) ~fir, ~aniel, ha~, *haractir(iu)* / A: (înv) ~rac~ / Pl: ~e, (înv) ~uri / E: fr *caractère, lat character*] 1 Semn săpat (în piatră, în metal) sau scris. 2 (Tip) Mică prismă de metal (aliaj de plumb, cositor și antimoniu) având la unul dintre capete, în relief, figura unei litere, a unei cifre sau a unui semn de punctuație, servind pentru tipar. 3 (Tip) Caracteristică a unui ansamblu de litere, cifre, accente și semne de tipar din aceeași familie și din același corp. 4-6 Titlu (însărcinare, misiune) care dă demnitate sau calitate de... 7 Ansamblu

însușirilor fundamentale psiho-morale ale unei persoane, care se manifestă în modul de comportare, în ideile și în acțiunile sale. 8 Personalitate morală fermă. 9 Însușire morală care se manifestă prin perseverență, voință fermă și corectitudine. 10 Individualitate care prezintă trăsături psihice complexe, zugrăvită într-o operă literară. 11 (Is) *Comedie de ~* Comedie în care intriga ia naștere din conflictul dintre caracterele contradictorii ale personajelor. 12 (Is) *Dans de ~* Formă prelucrată pentru scenă a dansurilor populare. 13 Trăsătură distinctivă care constituie specificul unui lucru, al unui fenomen etc. 14 (Blg) Particularitate a unui organism.

caracterial, ~ă a [At: DEX² / P: ~i-al / Pl: ~i, ~e / E: fr *caractériel*] (Liv) 1 Care aparține caracterului (7) Si: *caracterologic* (1). 2 Care provine de la caracter (7) Si: *caracterologic* (2). 3 Care se referă la caracter (7) Si: *caracterologic* (3). 4 Specific caracterului (7) Si: *caracterologic* (4).

caracterisi vt [At: MARCOVICI, D. 227 / Pzi: ~nesc / E: ngr *καρπιδοσειν*] (Înv) A caracteriza.

caracteristic, ~ă [At: NEGRUZZI, S.I. 237 / Pl: ~ici, ~ice / E: *caractéristique*] 1-3 a (Construit adesea cu dativul sau cu prepoziția „pentru”) Care constituie trăsătura distinctivă a unei ființe, a unui lucru sau a unui fenomen. 4-6 sf Însușire specifică dominantă, proprie unei ființe, unui lucru sau unui fenomen, care le diferențiază de altele. 7 sf (Mat) Partea întreagă a unui logaritm. 8-9 sf Parametru sau dată tehnică utilizată pentru aprecierea comportării în exploatare a unui sistem tehnic sau a unui material. 10-11 sf Curbă care reprezintă modul cum variază o proprietate a unui sistem sau a unui dispozitiv, în funcție de o anumită variabilă.

caracteriza vt [At: NEGRUZZI, S. I. 264 / Pzi: ~zez, (înv) ~riz / E: fr *caractériser*] 1-2 A constitui caracteristica (6) cuiva sau a ceva. 3 A descrie trăsăturile caracteristice unui fenomen.

caracterizabil, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: *caracteriza + -bil*] Care poate fi caracterizat.

caracterizant, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~nți, ~e / E: fr *caractérisant*] Caracterizator.

caracterizare sf [At: MAIORESCU, D. I. 108 / Pl: ~zări / E: *caracteriza*] Indicare a notei caracteristice a unei ființe, a unui lucru sau a unui fenomen Si: *caracterizat*¹.

caracterizat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *caracteriza*] Caracterizare.

caracterizat², ~ă a [At: GHICA, S. 517 / Pl: ~ați, ~e / E: *caracteriza*] 1 Care a fost descris în trăsăturile sale caracteristice (5). 2 Care are, în mod evident sau tipic, o anumită însușire sau trăsătură caracteristică.

caracterizator, ~oare a [At: I. IONESCU, M. 131 / V: ~zât~, ~oare / Pl: ~i, ~oare / E: *caracteriza + -tor*] Care caracterizează (1) Si: *caracterizant, specific*.

caracterizător, ~oare a vz *caracterizator*

caracterograf sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: eg *caractérographe*] Aparat electronic care permite vizualizarea, pe ecranul unui tub catodic, a caracteristicilor dispozitivelor semiconductoare.

caracterologic, ~ă a [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 107, 10/4 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *caractérologique*] 1 Care aparține caracterului (7) Si: *caracterial* (1). 2 Care provine de la caracter (7) Si: *caracterial* (2). 3 Care se referă la caracter (7). 4 Specific caracterului (7) Si: *caracterial* (4). 5 De caracter (7). 6 Care se referă la caracterologie.

caracterologie sf [At: DA ms / E: fr *caractérologie*] Disciplină care se ocupă cu studiul structurii și dezvoltării caracterelor (7).

caracticioară sf vz *caracaticioară*

caractir sn vz *caracter*

caractron sn [At: DEX² / Pl: ~oane / E: fr, eg *caractron*] (Elt) Tub catodic utilizat în afișarea rapidă a literelor sau cifrelor pe ecranul său.

caracudă sf [At: TDRG / V: *cărăc~* / Pl: ~de / E: bg *каракудя*] 1 (lht; șis) ~roșie, ~ruginoasă, ~de-baldă, ~de-lac, ~de-Dunăre, ~de-gârlă Caras (1) (*Carassius carassius*). 2 Nume generic dat peștilor mici Si: *pești-găneș*. 3 (Fig) Oameni fără valoare, fără însemnătate (într-un partid, într-o adunare etc.). 4 (lht; reg; is) ~alba Crap-caras (2) (*Carassius auratus gibelio*). 5 (lc) ~colorată Regina-peștilor (*Eupomotius gibosus*).

caracul [At: DEX² / E: fr *caracul*] 1 *sm* Rasă de oi ale căror miei au blana buclată, asemănătoare cu astrahanul. 2 *sn* Blăniță de miel aparținând rasei caracul (1). 3 *sn* Obiect de îmbrăcăminte confecționat din caracul (2).

caraculac *sm* [At: (a. 1693) ap. ȘIO / V: ~col~ / Pl: ~aci / E: tc *karakulak*] 1 Pisică sălbatică. 2 (Pex) Blană de pisică sălbatică. 3 Obiect de îmbrăcăminte confecționat din caraculac (2). 4-5 (Inv; în Imperiul Otoman) (Persoană cu) rangul de funcționar pe lângă marele vizir sau chehaia-bei.

caradașcă *sf* *vz* *radașcă*

carada *sf* *vz* *caraba*¹

caradea *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: ? / E: nct] Sanie mică cu scaune. **caradriiformă** *sf* [At: DEX² / Pl: ~me / E: ns cf fr *charadriidés*] (Zlg) 1 (Lpl) Ordin de păsări comestibile, cu ciocul și picioarele lungi. 2 Pasăre din ordinul caradriiformelor (1).

carael *sms* [At: H II, 247 / V: ~aial / E: tc *kara-yel*] (Tcm; reg) 1-2 Vânt care bate de la apus (sau de la răsărit).

carafa¹ *sf* [At: PANN, P. V. II, 8 / V: *ga* / Pl: ~fe, ~răfi / E: ngr *καράφα*, fr *carafe*, it *caraffa*] 1 Cană cu gâtul lung și cu partea de jos bombată. 2 Conținutul unei carafe (1). 3 Cana împreună cu conținutul.

carafa² *sf* *vz* *carafa*

carafefiz *sm* [At: GHICA, S. 114 / Pl: ~i / E: tc *karafefiz*] (Tci) Voluntar turec din timpul răscoalei de la 1821.

carafila *sf* [At: (a. 1784) IORGA, S. D. VIII 8 / V: *calafira*, ~ina, ~amf~ / Pl: ~le / E: mg *karafina* cf rs *καράφιλη*] (Reg) 1-2 Carafă (1) (mică). 2 (Ît ~ina) Vas cilindric de tablă în care se păstra petrolul. 3 (Bot; reg) Garoafă (*Dianthus caryophyllus*). 4 (Bot; reg; lpl) Garoafe de munte (*Dianthus superbus*).

carafloștina *sf* [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: nct / E: nct] (Reg) Epitet depreciativ pentru o femeie grasă și nesimțitoare *Vz* *baccea*, *moură*.

carafloșniță *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: nct / E: nct] (Reg) „Răure (cusătură) mare și lat făcut fără nici o artă”.

carafu *sf* [At: DAMÉ, T. 135 / V: ~fa, (reg) *câr* / Pl: nct / E: nct] (Reg) Unul dintre cele două lemne orizontale (stinghii) înfipte în capetele de sus ale furcilor războiului de țesut, care țin vatalele Si: *cioacă*.

caragace *sf* *vz* *caragață*

caragaci *sm* [At: BORZA, D. / Pl: ~ / E: nct] (Bot; reg) Ulm (*Ulmus carpinifolia*).

caragană *sf* [At: DEX² / Pl: ~ne / E: fr *caragan*] Arbust ornamental din familia leguminoaselor, originar din Asia, cu frunze compuse și cu flori mari, galben-aurii (*Caragana arborescens*).

caragață [At: COSTINESCU / V: ~ace, ~răgașcă, ~gafin *sm*, ~racaxă, *gara* / Pl: ~te / E: ngr *καράγατσα*] 1 (Orn; reg) *sf* Coțofană (*Pica pica*). 2 *sf* (Fig) Femeie vorbărească Si: *gaiță*. 3 *sf* (Fig) Femeie certărească Si: *gaiță*. 4 *i* Cuvânt care imită strigătul coțofenei. 5 *sf* (Îe) A face ~ A face scandal. 6 *sf* (Îe) A face ~ de cineva A face glume pe seama cuiva. 7 *sf* (Îes) De-a ~a Joc de copii nedefinit mai îndeaproape Si: *de-a mama* (sau *puia*) *gaiă*.

caragațin *sm* *vz* *caragață*

caragea [At: FILIMON, C II, 599 / V: *carăgea*, *carânjea*, *caronjea*, *cărujea* / Pl: ~ele / E: tc *karaga*] 1 *ai* Negru-închis. 2 *sf* (Îe) A merge ca o ~ A merge urât, răsărăcat. 3 *sf* (Bot; reg; mpl; îf *cărujea*; îc) Cărujele-de-iarnă Crăițe (*Tagetes patula*). 4 *sf* (Bot; îf *cărujea*, *carânjea*) Garoafe (*Dianthus barbatus*).

caraghios, ~oasă [At: ȘIO / V: ~oz, ~oază / Pl: ~oși, ~oase, (rar) ~oși / E: tc *caragöz*] 1 *sm* Personaj care te face să râzi, spunând glume, făcând strâmbături etc. Si: *bufon*, *chimiță*, *clown*, *măscarici*, (reg) *maskara*, *paiață*, *păcala*, *păcalici*, *soitar*. 2 *a* Care provoacă râsul Si: *comic*, *ridicol*. 3-4 *smf*, *a* (Persoană) care nu merită să fie luată în serios. 5 *sm* (lht; tcm) Scumbie de Dunăre, cu cap negru (*Aloxa pontica nigrescens*).

caraghioslăc *sn* [At: GHICA, S. 322 / V: ~ozl~, ~luc / Pl: ~uri / E: tc *karagözlük*] Faptă, gest sau lucru care stârnește râsul Si: *bufonerie*, *comicărie* Cf *maskarada*.

caraghiosluc *sn* *vz* *caraghioslăc*

caraghioz, ~oază *a* *vz* *caraghios*

caraghiozlăc *sn* *vz* *caraghioslăc*

caragialesc, ~ească [At: IORDAN, L. R. A. 17 / Pl: ~ești / E: *Caragiale* + -esc] 1 *a* Care aparține lui Caragiale Si: *caragialian* (1). 2 *a* Care provine de la Caragiale Si: *caragialian* (2). 3 *a* Care se referă la Caragiale Si: *caragialian* (3). 4 *a* Specific lui Caragiale Si: *caragialian* (4). 5 *sn* Burlesc exagerat. 6 *sn* Comic șarjat.

caragialian, ~ă *a* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 104, 23/1 / Pl: ~ieni, ~iene / E: *Caragiale* + -ian] 1-4 Caragialesc (1-4).

caragializa *vt* [At: IORDAN, L. R. A. 20 / Pzi: ~zez / E: *Caragiale* + -iza] (Rar) 1 *A* satiriza (în felul lui Caragiale). 2 *A* sublinia nota comică a unei situații sau a unui caracter uman. 3 *A* scrie în maniera lui Caragiale.

caragiu *sn* [At: (a. 1589) CUV. D. BĂTR. I 258 / E: mg *karászia*, pn *karazia*] (Inv) Postav prost.

caragros *sm* *vz* *caragros*

caragroș *sm* [At: (a. 1775) TDRG / V: ~os, *cala* / Pl: ~i / E: tc *kara gurus*] (Tcm; îvp) 1 Monedă turcească cu diferite valori în diferite perioade. 2 Taler de argint din timpul Mariei Tereza.

caraial *sm* *vz* *carael*

caraianac *sms* [At: H II, 292 / V: ~nic / E: nct] (Mpp; rar) 1 Boală de ficat a vitelor, nedefinită mai îndeaproape. 2 Bubă în gât Si: *bubă-nepomenită*.

caraianic *sms* *vz* *caraianac*

caraib, ~ă [At: DEX / V: ~rib, ~ă / Pl: ~i, ~e / E: fr *caraïbe*] 1-2 *smf*, *a* (Persoană) care face parte din populația Caraibilor. 3-4 *smf*, *a* (Om) originar din Caraibe. 5 *smf* Amerindieni care trăiesc în Antilele Mici și o parte din Guyana. 6 *a* Care aparține regiunii Caraibe. 7 *a* Care aparține caraibilor (5). 8 *a* Care este specific regiunii Caraibe. 9 *a* Care este specific caraibilor (5). 10 *a* Care provine din Caraibe. 11 *sf* Limba vorbită de caraibi (5).

caraibață *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: ~te / E: ns cf *caraiba*] (Reg) Carabă¹ (9).

caraibă *sf* *vz* *caraba*¹

caraiman¹ *sm* *vz* *caraman*¹

caraiman² *sn* [At: BUL. FIL. IV, 133 / V: ~am~² / Pl: nct / E: rs *караман*] (Îrg) Buzunar.

caraianic *sm* *vz* *caraianac*

caraït *sn* [At: DA / Pl: ~iți / E: fr *caraïte*] Sectant evreu care nu recunoaște tradiția (Talmudul), ci admite numai Tora.

carajoi *s* [At: BORZA, D. / E: nct] (Bot; reg) Fluturași (*Cosmos bipinnatus*).

caral *sn* *vz* *carar*

caralabă *sf* *vz* *calarabă*

caralambă *sf* *vz* *calarabă*

caralibe *sfp* [At: VICIU, GL. / V: *charalibe* / E: ns cf *caraiba*] (Reg; gmf) 1 Picioare. 2 Labe.

caralupcă *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: ~pci / E: nct] (Reg) Coajă de dovleac curățată de sămburii din interior.

caraman¹, ~ă [At: DAMÉ, T. 28 / V: ~aim~, ~ă, *câr*~, ~ă / Pl: ~i, ~e / E: tc *karaman*] 1-4 *smf*, *a* (Om sau animal) negru.

caraman² *sn* *vz* *caraiman*²

caramancă *sf* [At: Com. V. BĂJĂNICĂ (Tepeș-Vodă – Constanța), ap. DA ms / Pl: ? / E: *caraman* + -că] (Reg) Femeie oacheșă.

caramangeala *sf* [At: BUL. FIL. IV, 133 / Pl: ~eli / E: *caramangi* + -eala] (Arg; inv) 1 Prilej de furt. 2 Buzunăreală.

caramangi *vi* [At: BUL. FIL. IV, 133 / Pzi: ~ngesc / E: *caraman*²] (Arg; inv) *A* buzunări.

caramangiu *sm* [At: BUL. FIL. IV 133 / Pl: ~ii / E: *caraman*² + -giu] 1-2 (Arg; inv) Hoț (de buzunare).

caramba *i* [At: DN³ / E: sp *caramba*] (Liv) Exclamație cu caracter de imprecăție în limba spaniolă.

carambol *sn* [At: COSTINESCU / Pl: ~uri, (rar) ~oale / E: fr *carambole*] 1 (La jocul de biliard) Atingere cu bila proprie a celorlalte două bile (prin

care se marchează un punct pentru jucător. **2** (La jocul de biliard) Punct înscris prin carambol (1). **3** (Fam) Ciocnire neprevăzută de cineva sau de ceva. **4** (Fam) Zăpăceală. **5** (Fig) Cearță. **6** (Îe) **A-i face cuiva ~ul** A-i face cuiva, în mod neașteptat, ceva neplăcut.

carambolagiu *sn* *vz* **carambolaj**

carambolaj *sn* [At: COSTINESCU / V: ~aș, (înv) ~agiu / Pl: ~e / E: fr **carambolage**] Efectuare a unui carambol (1).

carambolaș *sn* *vz* **carambolaj**

caramela *sf* *vz* **caramela¹**

caramel *sn* [At: CAZIMIR, GR. 42 / Pl: ~uri / E: fr **caramel**] Produs brun-roșcat, solubil în apă, obținut prin încălzirea și deshidratarea zahărului și folosit în cofetărie la colorarea unor băuturi sau a unor alimente și la prepararea plăcilor fotografice.

caramela¹ *sf* [At: PAS, Z. I, 139 / V: ~mea / Pl: ~le / E: refăcut din **caramela** (pl **caramel**)] Bomboană făcută din caramel amestecat cu diferite substanțe colorate și aromatice.

caramela² *sfs* [At: CIAUȘANU, V. 148 / E: nct] (Olt) Epidemie.

carameliza *vt* [At: DEX² / Pzi: ~zez / E: fr **caraméliser**] **1-2** A (se) transforma, prin încălzire, în caramel. **3** A amesteca apă sau alt lichid cu caramel.

caramelizare *sf* [At: DEX² / Pl: ~zări / E: **carameliza**] **1** Transformare, prin încălzire, în caramel Si: **caramelizat¹** (1). **2** Amestecare a apei sau a altui lichid cu caramel Si: **caramelizat¹** (2). **3** (Spec) Proces de descompunere, prin încălzire, a caramelurilor Si: **caramelizat¹** (3).

caramelizat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: **carameliza**] **1-3** Caramelizare (1-3).

carameliza², ~a *a* [At: MDA ms / P: ~ați, ~e / E: **carameliza**] **1** Transformat, prin încălzire, în caramel. **2** (D. lichide) Amestecat cu caramel. **3** (D. carameluri) Descompus, prin încălzire.

caramfil *sn* *vz* **calomfir**

caramfila¹ *sf* *vz* **calomfir**

caramfila² *sf* *vz* **carafila**

caramfile *sfp* [At: PANȚU, PL.² / E: nct] (Bot; reg) Garofiță (*Dianthus carthusianorum*).

caranfil *sn* *vz* **calomfir**

caranfila *sf* *vz* **carafila**

caranfină *sf* *vz* **carafila**

caranfir *sm* *vz* **calomfir**

carantan *s* [At: DR. XI, 143/ A: nct / Pl: nct / E: nct] (Arg) Pahar.

carantel *sn* *vz* **caracter**

carantină *sf* [At: BELDIMAN, TR. 52/18 / Pl: ~ne, (înv) ~ni / E: rs **карантин**] **1** Izolare preventivă a unei persoane sau a unei colectivități care a fost în contact cu un bolnav sau care vine dintr-o regiune unde există o epidemie. **2** Punct sanitar pentru cercetarea și izolarea persoanelor, vaselor sau mărfurilor venite dintr-o regiune bântuită de o epidemie. **3** (Îs) ~ **fitosanitară** Complex de măsuri cu caracter preventiv, luate pentru a se opri pătrunderea bolilor plantelor, a dăunătorilor plantelor sau a unor buruieni din alte țări și pentru a se limita răspândirea acestora în cuprinsul țării. **4** Restricții aplicate în vederea combaterii bolilor contagioase ale animalelor. **5-6** (Fig) Ținere la distanță sau îndepărtare temporară a cuiva (bănuț sau compromis).

caraul *sm* *vz* **caraula**

caraoleancă *sf* *vz* **carauleancă**

caraoschi *sm* *vz* **scaraoschi**

caraosti *sm* *vz* **scaraoschi**

caraotchi *sm* *vz* **scaraotchi**

carapace *sf* [At: G. M. ZAMFIRESCU, SF. M.N. I, 49 / Pl: ~ / E: fr **carapace**] Înveliș osos cornos sau calcaros care protejează corpul unor animale.

carupăr *sm* *vz* **calapăr**

carapelit *sm* [At: H II, 309 / Pl: ~iți / E: ns cf tc **kara**] (Reg) **1** Stejar (6) negru (*Quercus petraea* ssp *dalechampii*). **2** Carpin (*Carpinus betulus*).

carar *sn* [At: (a. 1794) ȘIO / V: ~al / Pl: ? / E: tc **karar**] (Tci) Hotărâre.

cararabă *sf* *vz* **caralabă**

cararău *sm* [At: T. PAPAHAĞI, M., ap. DA / Pl: ~ăi / E: **carare** + -au] (Reg) Om care bate cărările Si: **derbedeu**, **pierde-vara**.

caras *sm* [At: ALECSANDRI, T. 1017 / V: ~aș, **câraș** / Pl: ~ași / E: rs **карас**] (lht) **1** Gen de pești din familia crapilor foarte răspândit la noi (*Carassius*). **2** Pește de baltă de culoare argintie sau gălbuie, cu capul scurt și cu solzii mari Si: **caracudă** (1), **carășel** (1) (*Carassius carassius*). **3** (Șis) ~ **alb**, ~ **de-Dunăre**, **crap-caras** Specie de caras cu corpul mai scurt și mai gros decât carasul (2), având culori ce variază de la alb-gălbui la negru murdar și cu mărime variabilă, în funcție de habitat și subspecie (8-10 până la 35-40 cm) Si: **caracudă** (4) (*Carassius auratus gibelio*). **4** Regina-peștilor (*Eupomotius gibosus*).

caraslău *sn* [At: CHEST. IV, 43/198 / Pl: ~lae / E: nct] (Reg) Cădere de apă.

carastola *sf* [At: FRÂNCU – CANDREA, M. 98 / Pl: ~le / E: ns cf mg **keresztelni** „a împiedica”] (Reg) Bucată de lemn atârnată sub căruță, cu care se împiedică roțile din spate.

caras *sm* *vz* **caras**

carasie *sn* [At: LUNGIANU, CL. 24 / Pl: ~uri / E: **caras** + -ic] (Mpl) **1** Fieacuri. **2** Glume.

carasoț *sn* [At: VARONE, J. R. 19 / Pl: ? / E: nct] **1** Horă „de umeri” care se joacă în zona Zărneștiului, care este urmată de sârbă și se termină cu învârtita. **2** Melodie pe care se dansează carasoțul (1). **3** Melodia împreună cu dansul.

carat *sn* [At: CLIMESCU, A. 259 / V: ~ă sf / Pl: ~e / E: fr **carat**] **1** Indice pentru conținutul relativ în aur al aliajelor acestuia, egal cu a 24 parte din masa totală. **2** Unitate de măsură a greutatei pietrelor prețioase, egală cu 4,2 g. **3** (Îe) (A fi de) **optsprezece ~e** (A fi) pur, curat. **4** Fiecare dintre cele 24 de cote în care era divizată proprietatea unei nave, începând cu dreptul roman. **5** Cota de participare la o societate comercială.

carată *sf* *vz* **carat**

caraul *sm* *vz* **caraula**

caraulaș *sm* [At: RĂDULESCU-CODIN, Î., ap. DA ms / P: ~ra-u- / Pl: ~i / E: **caraula** + -aș] (Reg) Caraulă (6).

caraulă *sf* [At: NECULCE, ap. LET. II, 321/23 / V: ~ul, ~aol *sm* / Pl: ~le / E: bg **караул**, ngr **καρπούλι**] **1** Soldat de gardă Si: **gardă**, **patrula**, **picheț**, **santinela**. **2-3** Corp de gardă sau locul unde se află caraula (1). **4** (Îe) **A face ~ul** A aștepta (nerăbdător) pe cineva. **5** (Îe) **A pune** (pe cineva) **la ~ul** A pedepsi (pe cineva) punându-l la colț. **6** Om care face de pază Si: **gardian**, **paznic**, (reg) **caraulaș**. **7** (Înv) Garda care se făcea la primărie. **carauș** *sn* [At: MAT. FOLK. 147 / P: **ca-ra-uș** / Pl: ~e / E: nct] Căuș. **carava** *sf* [At: TDRG / Pl: ~le / E: nct] (Mol) Unealtă de făcut saltele, constând dintr-un lemn înconvoiat în formă de arc, ale cărui capete sunt legate printr-o coardă.

caravană *sf* [At: GHICA, S. 324 / Pl: ~ne / E: fr **caravane**] **1** Convoi de oameni și de animale de povară (de obicei cămile), care transportă mărfuri, bagaje etc. prin pustii sau prin stepe. **2** Marfă transportată de o caravană (1). **3** Convoi de vehicule, împreună cu călătorii din ele, care parcurg, împreună, același drum. **4** (Reg) Car mare folosit la transportul mărfii Si: **chervan**. **5-6** (Îs) ~ **cinematografică**, ~ **sanitară** etc. Grup de vehicule care se deplasează în scopuri culturale, sanitare etc.

caravani *smp* [At: FILIMON, C. II, 621 / V: **cărăvane** *sfp* / E: bg **каравани**] (Înv) Pantaloni largi la talie și strâmți de la genunchi jos, strânși la glezne cu nasturi sau cu copci.

caravanier *sm* [At: ARH. FOLK. IV, 121 / V: **cărăv~** / Pl: ~i / E: fr **caravanier**] Conducător al animalelor de povară într-o caravană (1).

caravaning *sn* [At: DN³ / E: eg, fr **caravaning**] (Rar) Camping pentru rulote.

caravanserai *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: fr **caravansérail**] (Mai ales în lumea arabă) Han mare la care poposesc caravanele (1).

caravă *sf* [At: DEX² / Pl: ~ve / E: nct] Unealtă de pescuit, de forma unei capcane deschise, care se instalează în locurile litorale și în bălți pentru prinderea plăcii și a șalăului.

caravă² sf vz *carabă*

caravei sn [At: MAT. FOLK. 146 / V: *caravei* / Pl: ~e / E: nct] (Rar)

1 Bucată dintr-un întreg Si: *bucata, cap, farâma*. 2 Scurtătură de lemn Si: *retevei*. 3 Sac scurt. 4 (Fig) Om scund.

caravel sm [At: Com. Itu (Hateg), ap. DA / Pl: ~ei / E: nct] (Reg) Lemn necăpat, așezat în steri.

caravelă sf [At: DUMITRACHE, 385 / Pl: ~le / E: it *caravella*, fr *caravelle*] Corabie cu pânze, rapidă, folosită în trecut de spanioli și portughezi pentru călătorii lungi.

carăgașcă sf vz *caragață*

carâm sm [At: VICIU, GL. / V: (reg) ~rem / Pl: ~rimi / Pl: ~i / E: ml *calamus*] (Reg; mpl) Cele două rude paralele de la scară, în care sunt băgați fușteii Si: *drug, carâmb* (10).

carâma sf [At: CHEST. V, 153/73 / Pl: ~le / E: nct] (Reg) Fel de mâncare preparat de ciohani, din carne de oaie, legume și condimente, care se poate păstra o perioadă mai lungă de timp.

carâmbăt sm [At: H XVIII, 26 / Pl: ~i / E: nct] (Reg) Parte a căruței nedefinită mai îndepărate Vz *carâmb*.

carătă sf vz *caretă*

carătășie sf vz *caretășie*

carâmb sm [At: I. IONESCU, D. 437 / V: *câr~, ~râng, carâmbă* sf, *cârâm* / Pl: ~i, (inv) ~uri sn / E: ml **calamulus*] 1 Unul dintre cei doi drugi paraleli ai loitrei de la căruța în care intră spetezele. 2 Loitră. 3 (Lpl) Părțile din care este format dricul căruței. 4 Crucea (din spate) a căruței împreună cu amândouă lambele. 5 Capătul osiei care iese afară din buciul roții. 6 Parte a osiei căruței ocupată de roată. 7 Bucată de fier la capătul osiei în care se bagă cârligul. 8 (Reg) Băț pe care se marchează, cu vârful cuțitului, înălțimea laptelui de la o mulsoare Si: *cor, harag*. 9 (Reg) Brighidău. 10 (Reg; lpl) Drugii scării în care sunt băgați fușteii Si: *carâm, drug*. 11 Parte a cizmei care îmbracă pulpa piciorului de la genunchi până la gleznă. 12 (Reg; if *cârâm*) Loc închis pentru adăpostul oilor sau vitelor peste noapte Si: *grajd, staul*.

carâmbi vt [At: CHEST. V, 173/7 / Pzi: ~besc / E: *carâmb*] (Reg) A măsura laptele cu carâmbul (8) sau cu cupa la mulsul oilor.

carâmbire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *carâmbi*] (Reg) 1 Măsurare a laptelui cu carâmbul (8) Si: *carâmbit¹* (1). 2 Cantitate de lapte pe care o primește ciohanul de la stăpânul vitelor pentru o vară Si: *carâmbit¹* (2).

carâmbit¹ sn [At: CHEST. V, 7/37 / E: *carâmbi*] 1-2 Carâmbire (1-2). *carâmbit², ~a* a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *carâmbi*] (D. lapte; reg) Măsurat cu carâmbul (8).

carâng sm vz *carâmb*

carătaș sm vz *caretăș*

carătă sf vz *caretă*

carătășie sf vz *caretășie*

carbamat sm [At: LTR² / Pl: ~ați / E: fr *carbamat*] (Chm) Sare a acidului carbamic Si: *uretan*.

carbamic a [At: LTR² / E: fr *carbamique*] (Chm; is) Acid ~ Acid instabil, cunoscut sub formă de săruri sau esteri.

carbena sf [At: DEX² / Pl: ~ne / E: fr *carbènes*] 1 Compus organic care se găsește în asfalturi. 2 Amestec de substanțe de culoare neagră, casant, cu aspect de huilă, care în cantitate de peste 1% degradează calitățile bitumului.

carbide sn [At: BOGZA, C. O. 121 / E: fr *carbide*] Substanță solidă, formată din calciu și carbon, întrebuințată mai ales la fabricarea acetilenei Si: *carbura* (2) de calciu.

carbinol sm [At: DEX² / Pl: ~i / E: fr *carbinol*] Denumire veche a alcoolului metilic.

carboanță sf [At: FILIMON, C. II, 329 / V: *câr~, carab~, câr~* / Pl: ~te / E: rs *капбoанeн*] 1-2 Carboavă (1-2).

carboavă sf [At: ALECSANDRI, T. 531 / V: *carab~, carâb~, câr~, câr~* / Pl: ~ve / E: rs *капбoавeн*] 1-2 (Inv) (Monedă rusească de argint sau bancnotă de hârtie, egală în valoare cu o rublă (în circulație și în Țările Române) Si: *carboanța*.

carbodiama sf [At: DEX² / Pl: ~de / E: fr *carbodiamide*] (Chm) Uree.

carbogazos, ~oasă a [At: DEX² / Pl: ~oși, ~oase / E: *carbo(n) + gazos*] Care conține o cantitate de bioxid de carbon dizolvat.

carbogen sn [At: DEX² / E: fr *carbogène*] Amestec de bioxid de carbon în oxigen, utilizat, mai ales, în tratamentul asfiziilor.

carbohemoglobină sf [At: D. MED. / E: fr *carbohéoglobine*] Compus instabil care se formează în sânge, în proporție foarte mică, din bioxid de carbon și hemoglobină.

carbohidrat sm [At: DEX² / Pl: ~ați / E: eg *carbohydrate*] (Chm) Hidrocarbonat.

carboid sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *carboides*] (Chm) Nume dat unor compuși organici din asfalturile naturale, din reziduurile de la cracare etc.

carbohidrază sf [At: D. MED. / Pl: ~ze / E: fr *carbohydrase*] Enzimă care catalizează hidroliza zaharurilor.

carbol sn [At: DA / E: ger *Karbol*(masse)] (Chm) Acid fenic.

carbolic, ~a a [At: DA / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *carbolicque*] (Chm) 1 Fenic.

2 (D. substanțe) În a cărei compoziție intră fenol. 3 (Is) Acid ~ Fenol.

4 (Is) Ulei ~ (sau mijlociu) Substanță obținută prin distilarea gudronului, care conține naftalină și fenol.

carbolineu sn vz *carbolineum*

carbolineum sn [At: LTR / V: (inv) ~eu / E: fr *carbolineum*] Lichid de culoare brună obținut prin distilarea cărbunelui de pământ și întrebuințat la impregnarea lemnului sau ca insecticid.

carboly sn [At: DEX² / E: eg *carboly*] Aliaj cu duritate mare, obținut din carbură de wolfram în liant de cobalt.

carbometru sn [At: DEX² / Pl: ~re / E: fr *carbomètre*] Aparat pentru detectarea bioxidului de carbon.

carbon sn [At: I. IONESCU, M. 312 / Pl: (inv) ~uri sn, ~i sm / E: fr *carbone*, lat *carbo, -onis*] 1 Element chimic, metaloid foarte răspândit în natură, component de bază al tuturor substanțelor organice, care se găsește în cărbune, petrol, în gaze etc., iar, în stare elementară, în diamant, în grafit și în cărbunele negru. 2 (Is) ~ 14 Izotop radioactiv al carbonului care ia naștere în atmosferă și care servește la stabilirea vârstei vestigiilor materiale. 3 (Sis) *Hârtie* ~ Hârtie foarte subțire acoperită pe una dintre fețe cu o substanță chimică de culoare închisă, întrebuințată în dactilografie, cartografie etc. la scoaterea de copii Si: *indigo*, (inv) *plombagină*.

carbonado sn [At: LTR / E: fr *carbonado*] Diamant impur, negru și foarte dur, folosit la utilajele pentru foraj.

carbonar sm [At: SADOVEANU, N. F. 120 / V (inv) *câr~, cârvunar* / Pl: ~i / E: it *carbonaro*] Membru al unei organizații revoluționare secrete din Italia, care a luptat, la începutul sec. al XIX-lea, împotriva dominației străine și pentru unitatea Italiei.

carbonarism sn [At: DA / E: *carbonar + -ism*] Doctrină a carbonarilor.

carbonat, ~a [At: NEGRUZZI, S. I, 317 / Pl: ~ați, ~e / E: fr *carbonate*]

1 sm Nume dat sărurilor acidului carbonic. 2 a Care conține carbon.

carbonata vt [At: DEX² / Pzi: 3 ~tează / E: fr *carbonater*] A transforma în carbonat (1).

carbonatare sf [At: DEX² / Pl: ~tări / E: *carbonata*] Reacție chimică la care participă bioxidul de carbon și un hidroxid, din care rezultă un carbonat (1).

carbonic, ~a a [At: MACAROVICI, CH. 326 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *carbonique*] 1 Care conține (mult) cărbune. 2 (Is) Acid ~ Acid slab care se obține prin dizolvarea bioxidului de carbon în apă.

carbonier, ~a a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: *carbon*] Care se referă la cărbune.

carbonifer, ~a [At: PONI, CH. 127 / Pl: ~i, ~e / E: fr *carbonifère*]

1 a (D. roci, terenuri sau regiuni) Care conține zăcămintele de cărbuni (12). 2 a Care se ocupă cu extracția și prelucrarea cărbunelui. 3 a Care aparține cărbunelui. 4 a Care provine de la cărbune. 5 a Referitor la cărbune. 6 a Specific cărbunelui. 7 a De cărbune. 8 sn A cincea perioadă a erei paleozoice, în cursul căreia s-au format principalele zăcămintele de cărbune.

carbonificare *sf* [At: DEX² / Pl: ~cări / E: *carbon*] Proces de formare a cărbunilor naturali.

carbonil *sm* [At: DEX² / Pl: ~i / E: fr *carbonyle*] (Chm) 1 Combinație a oxidului de carbon cu unele metale grele. 2 Grupare funcțională bivalentă conținută în moleculele aldehidelor și cetonelor.

carbonilic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: eg *carbonylic*] (Chm) 1 Care conține, în moleculă, gruparea funcțională carbonil (2). 2 (Îs) Compuși ~ici Denumire generică pentru aldehide și cetone.

carboniza *vr* [At: DA / Pzi: ~zez / E: fr *carboniser*] 1-2 (D. cărbuni) A (se) descompune termic în absența oxigenului din aer sau în prezența unei cantități insuficiente de oxigen. 3-4 (D. lemne) A (se) preface în cărbuni (prin ardere) în prezența unei cantități mici de aer. 5-6 (D. alte materii organice) A (se) descompune (prin ardere).

carbonizabil, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr *carbonisable*] Care se poate carboniza (1).

carbonizare *sf* [At: GHEREA, ST. CR. 144/ Pl: ~zări / E: *carboniza*] 1 Descompunere termică a cărbunilor, în lipsa oxigenului din aer sau în prezența unei cantități insuficiente de oxigen Si: *carbonizat*¹ (1). 2 Prefacere a lemnului în cărbuni (prin ardere) în prezența unei cantități mici de aer Si: *carbonizat*¹ (2). 3 Descompunere, prin ardere, a materiilor organice Si: *carbonizat*¹ (3).

carbonizat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *carboniza*] 1-3 Carbonizare (1-3).

carbonizat², ~ă *a* [At: BACOVIA, O. 25 / Pl: ~ați, ~e / E: *carboniza*] 1 (D. cărbuni) Descompus termic în lipsa oxigenului din aer sau în prezența unei cantități insuficiente de oxigen. 2 (D. lemne) Prefăcut în cărbune (prin ardere incompletă). 3 (D. alte substanțe organice) Descompus prin ardere. 4 (Fig) Nimicit. 5 (Fig) Înnegrit.

carbonizator *sn* [At: DN³ / Pl: ~oare / E: *carboniza* + -tor] Aparat transportabil pentru carbonizarea lemnului.

carborundum *sn* [At: DEX² / E: fr *carborundum*] Carbură de siliciu folosită ca material abraziv.

carboș *sm* [At: DAMÉ, T. 126 / Pl: ~i / E: nct] 1-2 Chinga sau cărja unei luntre.

carbovan *sm* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~i / E: rs *карбонаец*] 1-2 Carboavă (1-2).

carboxihemoglobină *sf* [At: DEX / E: fr *carboxyhémoglobine*] Combinație stabilă între oxidul de carbon și hemoglobină, care se formează în timpul intoxicației cu oxid de carbon.

carboxil *sm* [At: DEX² / Pl: ~i / E: fr *carboxyle*] (Chm) Grupare funcțională monovalentă caracteristică acizilor organici.

carboxilare *sf* [At: DN³ / Pl: ~lări / E: *carboxil*] (Chm) Introducere a grupării carboxil în molecula unui compus organic.

carboxilaza *sf* [At: DEX² / Pl: ~ze / E: fr *carboxylase*] Enzimă care catalizează eliberarea bioxidului de carbon din unii acizi.

carbunc *sn* [At: DDRF / V: (înv) ~rvu~ / Pl: ~e / E: ger *Karbunkel*, lat *carbunculus*] (Rar) 1 (La om și animale) Furuncul. 2 (La plante) Rană produsă de căldură sau ger. 3 Piatră semiprețioasă, un fel de rubin strălucitor, ca un cărbune aprins.

carbura *vr* [At: IOANOVICI, TEHN. 38 / Pzi: ~rez / E: *carbura*] A introduce carbon în fier sau într-un aliaj feros în stare topită.

carburent *sm* [At: IOANOVICI, TEHN. 11 / Pl: ~nți / E: fr *carburent*] Combustibil lichid folosit la motoarele cu explozie.

carbure *sf* [At: MDT / Pl: ~ări / E: *carbura*] Introducere a carbonului în fier sau într-un aliaj feros în stare topită Si: *carburație* (1).

carburator *sn* [At: LTR / Pl: ~oare / E: fr *carbureteur*] Aparat al unui motor cu ardere internă, cu aprindere electrică, în care se formează amestecul carburant, în proporția dorită, prin difuzarea combustibilului într-un curent de aer.

carburație *sf* [At: DA / V: ~iune / Pl: ~ii / E: fr *carburation*] 1 (Înv) Carburare. 2 Proces de amestecare a combustibilului lichid cu aerul în carburator. 3 (Îs) Camera de ~ Parte a carburatorului în care se face carburația (2).

carburațiune *sf* *vz carburație*

carbura *sf* [At: MURGOCI, SĂM. VI, 387 / Pl: ~ri / E: fr *carbure*] 1 Substanță rezultată din combinarea carbonului cu un metal sau cu unele metaloide. 2 (Îs) ~ de calciu Carbid.

carcafung *sn* [At: DEX² / Pl: ~uri / E: ns cf eg *cargue fond*] (Mrn) Parâmă care se fixează pe marginea întinsă a unei vele și care servește la strângerea acesteia.

carcalete¹ *sm* [At: I. CR. VI, 313 / Pl: ~eți / E: bg *скалени*] 1 (Zlg) Lăcustă. 2 (Dep) Lăutar.

carcalete² *sn* [At: DA / Pl: nct / E: nct] Băutură preparată din vin, sirop și sifon.

calciu *sn* [At: ANTIPA, P. 759 / Pl: ~ii / E: nct] (Îvp) Unealtă de tăiat mămăliga, alcătuită dintr-o ață (sau sârmă) prinsă ca o coardă la capetele unui arc de nuia.

carcan *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *carcan*] (Ist) Guler de fier cu care răufăcătorii erau legați la stălpul infamiei, în Franța.

carcandilă *sm* [At: ȘEZ. II, 185/15 / Pl: nct / E: ns cf alb *karkanbol*] (Mol; fam) Drac.

carcasă *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 113, 11/2 / Pl: ~se / E: fr *carcasse*] 1 Îmbrăcăminte metalică exterioară a unui sistem tehnic, care susține anumite elemente ale acestuia și, eventual, îl protejează împotriva acțiunilor exterioare. 2 Totalitatea elementelor care alcătuiesc scheletul unui animal. 3 Scheletul unei mașini, al unei construcții etc.

carce *sf* *vz carcera*

carcer *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: ns cf lat *carcer*] Fruct uscat, indehiscenț, oligosperm, cu stilul persistent.

carceră *sf* [At: SAHIA, N. 114 / V: *carce*, (înv) ~re / Pl: ~re / E: lat *carcer*, it *carcere*] 1 Încăpere mică și întunecoasă în închisori, folosită pentru închiderea unui deținut sub un regim aspru. 2 (Pex) Închisoare. 3 (Iuz) Încăpere de mărimea și forma unui dulap în care erau închiși militarii și elevii pedepsiți în cazărmi și școli.

carcere *sf* *vz carcera*

carchin *sn* [At: PONTBRIANT, D. / V: *cârcin* / E: vsl *карыкунъ*, ngr *καρχίνος*] (Med; înv) 1 Boală a omului nedefinită mai îndeaproape. 2 Cancer (la animale sau om). 3 Ulcer.

carchinos, ~oasă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~oși, ~oase / E: *carchin* + -os] Canceros.

carcifoale *sf* *vz carcifo*

carcinogen, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *carcinogène*] (Med) Cancerigen.

carcinogeneză *sf* [At: DEX² / Pl: ~ze / E: fr *carcinogenèse*, eg *carcinogenesis*] (Med) Proces de formare a tumorilor canceroase Si: *cancerogeneză*.

carcinologic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *carcinologique*] (Med) 1 Care aparține carcinologiei. 2 Care provine din carcinologie. 3 Referitor la carcinologie. 4 Specific carcinologiei.

carcinologie *sf* [At: DEX² / E: fr *carcinologie*] Ramură a oncologiei care studiază carcinoamele.

carcinom *sn* [At: DEX² / Pl: ~oame / E: fr *carcinome*] Tumoare malignă constituită din celule epiteliale Si: *epiteliom*.

carcinomatos, ~oasă *a* [At: DN³ / Pl: ~oși, ~oase / E: fr *carcinomateux*] 1 De natură canceroasă. 2 Referitor la carcinom.

carcinomatoză *sf* [At: DEX² / Pl: ~ze / E: fr *carcinomatose*] (Med) Proces de extindere a carcinoamelor la mai multe organe Si: *carcinoză*.

carcinotron *sn* [At: DEX² / Pl: ~oane / E: fr *carcinotron*] Tub electronic cu vid înalt, folosit în domeniul frecvențelor foarte înalte.

carcinoză *sf* [At: DEX² / Pl: ~ze / E: fr *carcinoză*] (Med) Carcinomatoză.

carciôfoi *sm* [At: ECONOMIA, 124/11 / Pl: ~ / E: ns cf srb *carciôfoj*] Anghinară.

carda *vr* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 75 / Pzi: ~dez / E: fr *carder*] A prelucra un material textil fibros la cardă Si: *a dărăci*, *a scărmana*.

cardaboș *sm* *vz cartabos*

cardaboș *sm* *vz cartabos*

cardama *sf* [At: (a. 1773) GCR II, 98/17 / V: *cadalma*, ~*ama* (Pl: ~*me*, *cherdame*) / Pl: ~*ale* / E: ngr *καρδαμύνη*] (Bot; reg) **1** (Șis) ~*de-izvoare* Năsturel (*Nasturtium officinale*). **2** (Îf ~*ama*) Drobușor (*Isatis tinctoria*). **3** (Șlp) Creson (*Lepidium sativum*). **4** (Îc) ~*sălbatică* Iarbă-lungă-de-lac (*Cardaria de aba*).

cardaman *sf* [At: PANȚU, PL.² / Pl: nct / E: *cardama*] (Bot; reg) Drobușor (*Isatis tinctoria*).

cardamă *sf* *vz* **cardama**

cardamină *sf* [At: BRANDZA, FL. 123 / Pl: ~*ne* / E: fr *cardamine*, lat *cardamina*] (Bot) Drobușor (*Isatis tinctoria*).

cardamom [At: LM / Pl: ~*i* sm / E: fr *cardamome*] **1** *sm* Plantă tropicală ale cărei semințe au gust piperat (*Elettaria cardamomum*). **2** *sm* (Bot; reg) Drobușor (*Isatis tinctoria*). **3** *sn* Ulei cu miros plăcut extras din cardamom (**1**).

cardan *sn* [At: DEX² / Pl: ~*e* / E: fr *cardan*] Sistem de suspensie sau de articulație care permite mișcarea în toate sensurile.

cardanic, ~*ă* *a* [At: SOARE, MAȘ., ap DA ms / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: *Cardan* + ~*ic*] **1** (D. un sistem de suspensie) Care permite unui obiect suspendat să-și păstreze poziția orizontală. **2** (D. un sistem de articulație) Care permite uneia dintre piese să-și păstreze poziția favorabilă transmiterii mișcării, indiferent de poziția celeilalte piese. **3** (Îs) Ax ~ sau axă ~*ă* Arbore de transmisie (la automobile și la alte mașini) care leagă cutia de viteze cu arborele diferențialului.

cardare *sf* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 63 / Pl: ~*dări* / E: *carda*] Prelucrare a unui material textil fibros la cardă Si: *dărăcire*, *scărmănare*.

cardarma *sf* [At: PĂSCULESCU, L. P. 28 / Pl: ~*le* / E: srb *kaldma*] (Reg) Șosea pietruită.

cardaș *sm* [At: ȚICHINDEAL, G. 279/24 / Pl: ~*i* / E: tc *kardaş*] (Reg) **1** Tovarăș. **2** Dans țărănesc nedefinit mai îndeaproape. **3** Melodie după care se execută dansul cardaș (**2**).

cardașlăc *sn* [At: GHICA, S. 94 / Pl: ~*uri* / E: tc *kardeşlyk*] (Tcm) Cărdășie.

cardat, ~*ă* *a* [At: IONESCU-MUSCEL, ȚES. 27 / Pl: ~*ai*, ~*e* / E: *carda*] (D. lână, bumbac etc.) Scărmănat.

cardă *sf* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 50 / Pl: ~*de* / E: fr *carde*] Mașină folosită în filaturi pentru dărăcirea (și prelucrarea) mecanizată a unui material textil.

cardenă *sf* [At: COȘBUC, AE. 21 / Pl: ~*ne* / E: lat *cardo*, ~*dinis*] (Ltm) Balama.

cardia *sf* *vz* **cardie**

cardiac, ~*ă* [At: KLOPŠTOCK, F. 48 / P: ~*di-ac* / Pl: ~*aci*, ~*ace* / E: fr *cardiaque*, lat *cardiacus*] **1-2** *smf*, *a* (Bolnav) care suferă de o boală de inimă. **3** *a* Care aparține inimii. **4** *a* Care provine de la inimă. **5** *a* Referitor la inimă. **6** *a* Specific inimii. **7** *a* De inimă.

cardialgie *sf* [At: DEX² / Pl: ~*ii* / E: fr *cardialgie*] (Med) Durere acută în zona inimii sau a cordiei Si: *cardiodinie*.

cardică *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: nct / E: nct] (Reg) Zdreanță.

cardie *sf* [At: DA ms / V: ~*ia* / E: fr *cardia*] (Atm) Orificiul superior al stomacului, situat la locul de unire dintre esofag și stomac.

cardiectazie *sf* [At: DEX² / P: ~*di-ec* / E: fr *cardiectasie*] (Med) Dilatare a compartimentelor inimii.

cardigan *sn* [At: DEX² / Pl: ~*e* / E: fr, eg *cardigan*] (Rar) Jachetă bărbătească tricotată, cu mâneci largi, încheiată cu nasturi în față.

cardinal, ~*ă* [At: LET. I, 117/40 / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr *cardinal*, lat *cardinalis*] **1** *a* Principal. **2** *a* Fundamental. **3** *a* (Blg; Îs) *Dinți* ~*i* Dinții principali ai articulației dintre cele două părți ale scoicilor bivalve. **4** *a* (Îs) *Numeral* ~ *Numeral* care exprimă un număr întreg abstract sau un număr determinat de obiecte, ființe etc. **5** (Îs) *Punct* ~ *Fiecare* dintre cele patru direcții principale ale orizontului, care ajută la determinarea poziției unui punct pe glob. **6** *sm* Titlu din ierarhia bisericii catolice, purtat de înalții demnitari care alcătuiesc consiliul papei și dintre care se alege noul papă. **7** *sm* Persoană care poartă titlul de cardinal (**6**). **8** *a* (Îs) *Roșu* ~ *Roșu-purpuriu*. **9** *sm* Pasăre din familia flingilidelor, de talie mică și penaj

roșu-stacojiu, care trăiește în America și Africa. **10** *sm* Specie de fluturi nedefinită mai îndeaproape.

cardinalat *sn* [At: BĂLCESCU, M. V. 327 / E: fr *cardinalat*, lat *cardinalatus*] **1** (Rar) Demnitatea de cardinal (**6**). **2** Perioadă în care cineva deține titlul de cardinal (**5**).

cardinalist *sm* [At: DN³ / Pl: ~*isti* / E: fr *cardinaliste*] (Ist) Partizan al cardinalilor Richelieu sau Mazarin.

cardioaccelerator *a* [At: DEX² / Pl: ~*i* / E: fr *cardioaccélérateur*] (Îs) *Nerv* ~ *Nerv simpatic* care are rolul de a accelera ritmul bătăilor inimii atunci când este excitat.

cardioccl *sn* [At: DEX² / P: ~*di-o* / Pl: ~*e* / E: fr *cardiocèle*] (Med) Hernie congenitală a inimii în abdomen.

cardioclazier *sf* [At: DN³ / P: ~*di-o* / Pl: ~*ii* / E: fr *cardioclasié*] (Med) Ruptură a unui perete al inimii.

cardiodinie *sf* [At: DN³ / P: ~*di-o* / Pl: ~*ii* / E: fr *cardiodynie*] (Med) Cardialgie.

cardiofobie *sf* [At: DEX² / P: ~*di-o* / Pl: ~*ii* / E: fr *cardiophobie*] (Med) Teamă patologică de a se îmbolnăvi de inimă.

cardiograf *sn* [At: DA ms / P: ~*di-o* / Pl: ~*e* / E: *cardiographie*] Aparat care înregistrează grafic pulsațiile inimii.

cardiografic, ~*ă* *a* [At: DEX² / P: ~*di-o* / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr *cardiographique*] **1** Care aparține cardiografiei. **2** Care provine de la cardiografie. **3** Referitor la cardiografie. **4** Specific cardiografiei.

cardiografie *sf* [At: DEX² / P: ~*di-o* / Pl: ~*ii* / E: fr *cardiographie*] Înregistrare a contracțiilor inimii cu ajutorul cardiografului.

cardiogramă *sf* [At: DEX² / P: ~*di-o* / Pl: ~*me* / E: fr *cardiogramme*] Curbă care reprezintă bătăile inimii înregistrate la cardiograf.

cardioidă *sf* [At: DEX² / Pl: ~*de* / E: ger *Kardioide*] Curbă descrisă de un punct al unui cerc care se rostogolește în exterior și, fără alunecare, pe un alt cerc, imobil și de aceeași rază cu primul cerc.

cardioinhibitor *sm* [At: DEX² / P: ~*di-o* / Pl: ~*i* / E: fr *cardioinhibiteur*] (Îs) *Nerv* ~ *Ramură* a nervului vag, care are rolul de a rări bătăile inimii atunci când este excitat.

cardiolog, ~*ă* *smf* [At: DEX² / P: ~*di-o* / Pl: ~*ogi*, ~*oge* / E: fr *cardiologue*] Medic specialist în bolile de inimă.

cardiologic, ~*ă* *a* [At: DN³ / P: ~*di-o* / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr *cardiologique*] **1** Care aparține cardiologiei. **2** Care provine de la cardiologie. **3** Privitor la cardiologie. **4** Specific cardiologiei.

cardiologie *sf* [At: DA ms / P: ~*di-o* / E: fr *cardiologie*] Ramură a medicinei care se ocupă cu studiul anatomiei, fiziologiei și patologiei inimii și al bolilor de inimă.

cardiomalacie *sf* [At: DEX² / P: ~*di-o* / Pl: ~*ii* / E: fr *cardiomalacie*] (Med) Distrofie a miocardului prin infiltrarea fibrei musculare cu grăsimi.

cardiomegalie *sf* [At: DEX² / P: ~*di-o* / Pl: ~*ii* / E: fr *cardiomégalie*] (Med) Mărire exagerată a volumului inimii.

cardiomiopatie *sf* [At: DEX² / P: ~*di-o-mi-o* / Pl: ~*ii* / E: eg *cardiomyopathy*] (Med) Denumire generică pentru bolile miocardului.

cardiopatie *sf* [At: DEX² / P: ~*di-o* / Pl: ~*ii* / E: fr *cardiopathie*] Boală de inimă.

cardioplastie *sf* [At: DEX² / P: ~*di-o* / Pl: ~*ii* / E: fr *cardioplastie*] Operație plastică asupra stomacului pentru lărgirea cordiei.

cardioplegie *sf* [At: DEX² / P: ~*di-o* / Pl: ~*ii* / E: fr *cardioplégie*] (Med) Paralizie a mușchilor inimii.

cardioscleroză *sf* [At: DEX² / P: ~*di-o* / Pl: ~*ze* / E: fr *cardiosclérose*] Scleroză a mușchiului inimii.

cardioscop *sn* [At: DEX² / P: ~*di-o* / Pl: ~*oape* / E: fr *cardioscope*] Aparat cu care se înregistrează contracțiile inimii.

cardioscopie *sf* [At: DEX² / P: ~*di-o* / Pl: ~*ii* / E: fr *cardioscopie*] Examinare a bătăilor inimii cu ajutorul cardioscopului.

cardiospasm *sn* [At: DEX² / P: ~*di-o* / Pl: ~*e* / E: fr *cardiospasmie*] Spasm al inimii.

cardiostomie *sf* [At: DN³ / P: ~*di-o* / Pl: ~*ii* / E: fr *cardiostomie*] **1-2** (Med) (Operație de) deschidere a cordului.

cardiotomie sf [At: DEX² / P: ~di-o~ / Pl: ~ii / E: fr *cardiotomie*] (Med) Intervenție chirurgicală pe inimă.

cardiotonic, ~a sn, a [At: DEX² / P: ~di-o~ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *cardiotonique*] 1-2 (Medicament) care stimulează inima, întărindu-i forța de contracție și normalizându-i ritmul bătăilor.

cardiotoxic, ~a a [At: DEX² / P: ~di-o~ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *cardio-toxique*] 1-2 (Substanță sau agent) care tulbură activitatea inimii.

cardiotrofie sf [At: DN³ / P: ~di-o~ / Pl: ~ii / E: fr *cardiotrophie*] 1-2 (Blg) Trofie și nutriție a inimii.

cardiovascular, ~a a [At: DEX² / P: ~di-o~ / Pl: ~i, ~e / E: fr *cardio-vasculaire*] 1 Privitor la legătura dintre inimă și vasele periferice și viscerele. 2 (Îs) Sistem (sau aparat) ~ Aparat circulator.

cardită sf [At: DA ms / Pl: ~te / E: fr *cardite*] Inflamație a inimii.

cardium sn [At: DEX² / P: ~di-um / E: lat *cardium*] 1 (Lpl) Gen de moluște cu cochilia ovală, subțire, mult boltită (*Cardium*). 2 Moluscă din genul *cardium* (1).

cardon sm [At: DEX² / Pl: nct / E: fr *cardon*] Plantă erbacee legumicolă din familia compozelor, cultivată la noi pe suprafețe mici pentru petiolul frunzelor și nervura principală, care sunt comestibile (*Cynara cardunculus*).

care [At: COD. VOR. 11/14 / V: (îvp) art ~le, ~a, ~rui, ~rile / G-D: căruia, căreia, cărora, cărui, cărei, căror / E: ml *qualis*] 1 pr Introduce propoziții relative *Cartea pe care trebuia să-ți-o aduc am pierdut-o*. 2 pr Introduce propoziții atributive circumstanțiale cu nuanță finală *Să ia o calauză din sat care să le arate drumul*. 3 pr Introduce propoziții atributive circumstanțiale cu nuanță condițională *Ce holera ar fi aceea care i-ar lăsa neatînși pe oamenii mei?* 4 pr Cel ce, cine *Spune-mi care a plecat*. 5 pd Acela..., ce. 6 pr (Cu sens neutru) Ceea ce. 7 pr (Îlc) După ~ După aceea. 8 pr (Îlc) ~ va (sau vra) să zică Ceea ce înseamnă. 9 pr (Îal) Prin urmare. 10 pnh Fiecare *Le porunci să meargă care pe unde va putea*. 11 pnh (Îe) (Să) nu ~ cumva Nu cumva să... 12 pnh (Îe) Nu ~ cumva? (Oare) nu cumva? 13 pnh (În corelație cu sine însuși exprimă ideea de opoziție sau de distribuție) Unul..., altul..., acesta... acela etc. 14 pnh (Îe) ~ (mai) de ~ Unul mai mult (sau mai tare) decât altul Si: *pe întrecute*. 15 pi Folosit pentru a afla despre cine sau despre ce este vorba *Care n-a înțeles întrebarea?* 16 pi Introduce propoziții interogative indirecte *L-a întrebat care îi place mai mult*. 17 pi (Îe) ~ alta? Ce altceva? 18 pi (Îe) ~ pe ~? Care din cei doi e mai tare? 19 ai Ce (fel de) *Care carte este mai valoroasă*.

careea sf vz *careu*

careși pr vz *carești*

careței sm vz *caractei*

carelaj sn [At: DA / Pl: ~e / E: fr *carrelage*] (Frm) 1 Pardosire cu lespezi pătrate. 2 (Spc) Pardoseală din lespezi pătrate.

careleși pr vz *carești*

careleva pnh vz *careva*

carem sm vz *caram*

carena vr [At: DEX² / Pzi: ~nez / E: fr *caréner*, lat *carena*] 1 A repara (1) carena unei nave. 2 A așeza o navă pe o coastă pentru a o repara. 3 A acoperi cu tablă suprafața unui vehicul de mare viteză. 4 A curăța carena (1) unei nave de corpurile străine (alge, scoici etc.) lipite de ea.

carenaj sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *carénage*] 1 Reparare a carenei unei nave Si: *carenare* (1), *carenat*¹ (1). 2 Plasare a unei nave pe o coastă, pentru a fi reparată Si: *carenare* (2), *carenat*¹ (2). 3 Aplicarea unei îmbrăcămînți de tablă sau de placaj pe un corp pentru a-i micșora rezistența aerodinamică relativă față de un fluid Si: *carenare* (3), *carenat*¹ (3). 4 Îmbrăcăminte de tablă sau de placaj aplicată pe un corp pentru a-i micșora rezistența aerodinamică relativă față de un fluid Si: *carenare* (4), *carenat*¹ (4). 5 Curățarea carenei (1) unei nave de corpurile străine (alge, scoici etc.) lipite de ea Si: *carenare* (5), *carenat*¹ (5).

carenal, ~a a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *carénal*] (Bot) 1 Care aparține carenei (4) florilor. 2 Care provine de la carena (4) florilor. 3 Referitor la carena (4) florilor. 4 Specific carenei (4) florilor.

carenare sf [At: DEX² / Pl: ~nări / E: *carena*] (Rar) 1-5 Carenaj (1-5).

carenat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *carena*] 1-5 Carenaj (1-5).

carenat², ~a [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: fr *caréné*] 1 a În formă de carenă (1). 2 sfp Păsări care au sternul prevăzut cu o carenă (3).

carena sf [At: OLLĂNESCU, O. 369 / V: (pop) ~rina / Pl: ~ne / E: fr *carène*, it *carena*] 1 Partea exterioară a corpului unei nave, care se găsește sub linia de plutire. 2 (Pop) Lemn curbat care formează partea de jos a luntrei și ale cărui extremități formează piscurile. 3 (Zlg) Proeminență alungită a unor organe. 4 (Bot) Structură în corola leguminoaselor alcătuită din două petale inferioare care cresc unite.

carent, ~a a [At: DEX² / Pl: ~nți, ~e / E: *carentă*] (Rar) Cu lipsuri.

carentă sf [At: RALEA, E. O. 304 / Pl: ~te / E: fr *carence*, lat *carentia*] 1 Lipsă, deficit care poate produce neajunsuri (în viața individuală sau socială). 2 Neglijență. 3-4 Inacțiunea unei autorități, a unui organ al statului (sau internațional) într-o împrejurare în care acțiunea sa era așteptată și necesară. 5 (Jur) Absența tuturor obiectelor mobiliare, care ar putea acoperi o datorie. 6-7 (Blg) Insuficiența sau absența din organism a elementelor indispensabile pentru păstrarea echilibrului său funcțional. 8 (Psh; îs) ~ afectivă Lipsa relațiilor afective cu mama, la copilul mic. 9 (luz) Refuz de a primi provocarea la duel.

carential, ~a a [At: DEX² / Pl: ~ți-al / Pl: ~i, ~e / E: fr *carentiel*] 1 Care este produs de o carență (1). 2 Care prezintă carențe (1).

careși [At: MOXA 387 / V: ~elesi, careși / E: *care* + ~și] (Îvp) 1 pi El însuși. 2 pnh Fiecare *Tot felul de copaci, careleși după roada sa*. 3 an (Îlaj) Câte unul careleși Fiecare. 4 an (Îal) Unul câte unul.

caret sm [At: DEX / Pl: ~eți / E: fr *caret*] Broască testoașă comestibilă din țările calde, lungă de 60-80 cm, înotoare, din a cărei carapace se obține bagaua (*Eretmochelys imbricata*).

caretaș sm [At: ALECSANDRI, T. 588 / V: (pop) ~rât~, carat~ / Pl: ~i / E: *careta* + ~aș] (Pop) 1 Fabricant de carete Si: *rotar*. 2 (Rar) Vizitui al unei carete. 3 (Rar) Proprietarul unei carete.

careță sf [At: NEAGOE, ÎNV. 118/2 / V: ~răta, ~rătă / Pl: ~te / E: rs *kapera*] Trăsură elegantă, cu patru roți, închisă (cu coș, cu uși și cu geamuri) Cf *butcă, caleașcă, cupeu, droșcă, landou, rădvan*.

caretașie sf [At: TDRG / V: ~rât~, ~răt~ / E: *caretaș* + ~ie] 1 Fabricare de carete. 2 Ocupația caretașului (2).

carete sm [At: COSTINESCU / V: *car~* / Pl: ~eți / E: *car*¹ + ~ete] 1 Car¹ (1). 2 Larve nedefinite mai îndepărate care se formează pe anumite alimente. 3 (Reg; csc) Muci (la om și la unele animale).

careu sn [At: HOGAȘ, DR. II, 189 / V: (înv) ~rea sf (Pl: ~rele) / Pl: ~ri / E: fr *carre*] 1 (luz) Trupă de infanterie așezată astfel încât să formeze un pătrat (pe două rânduri, cu fața în afară) pentru a rezista atacului cavaleriei. 2 Mod de așezare în formă de pătrat a unor persoane sau obiecte. 3 Suprafața a terenului de fotbal, tenis etc. marcată cu alb, care delimitează anumite zone în câmpul de joc și în cadrul căreia se aplică unele reguli speciale. 4 Spațiu de formă pătrată cuprins între zidurile unei clădiri. 5 Încăpere la bordul unei nave folosită ca sală de mese, de lectură și de recreație pentru ofițeri. 6 (La unele jocuri de cărți) Grup de patru cărți de aceeași valoare.

careva pnh [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 497 / V: (înv) ~eleva, ~și / A: (înv) *car~* / E: *care* + ~va] 1 Vreunul. 2 Cineva.

carevași pnh vz *careva*

carfa sf [At: H XVIII, 143 / Pl: ~fe / E: mg *karfa*] (Ban; mgm) Spetează (6) (la loitră).

carfiol sms [At: (a. 1784) IORGA, S. D. VIII, 82 / P: ~fi-ol / E: mg *karfiol*, ger *Karfiol*] (Bot; Trs) Conopidă (*Brasica oleracea botrytis*).

carfiță [At: FILIMON, C. II, 599 / Pl: ~te / E: ngr *καρφίτσα*] (Grî) Ac cu gălmălie Si: *bold*.

carfologic, ~a a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *carphologique*] (Med) 1 Care aparține carfologiei. 2 Care provine de la carfologie. 3 Referitor la carfologie. 4 Specific carfologiei.

carfologie sf [At: DEX² / E: fr *carphologie*] Agitație a degetelor unui bolnav care pare că vrea să pipăie obiecte mici.

cargabas sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *cargue-basse*] (Mm) Manevră curentă de strângere a unei vele.

cargan sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: nct] Fibră proteică obținută din cazeină.

cargobot sn [At: DA / Pl: ~uri / E: fr, eg *cargo-boat*] Navă maritimă comercială destinată transportului de mărfuri la mare distanță Si: *cargou*.

cargoplan sn [At: DN³ / Pl: ~e / E: eg *cargo-plan*] (Mm) Plan de încărcare a mărfurilor pe o navă, în care se arată modul de repartizare a acestora la bord.

cargou sn [At: DA ms / Pl: ~ri / E: fr *cargo*] Cargobot.

caria¹ sf [At: BORZA, D. / A: nct / Pl: nct / E: lat *Carya*] 1 Gen de plante din familia juglandaceae, cultivate sporadic prin parcuri și grădini botanice. 2 Plantă din genul caria (1).

caria² [At: TAFRALI, S. 151 / P: ~ri-a / Pzi: ~iez / E: fr *carier*] 1 vr (D. dinți) A face carii (1). 2-3 vtr (Fig) A (se) roade.

cariere sf vz *cariere*

caria¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *caria*] 1-2 Cariere (1-2).

caria², ~ă a [At: ENC. VET. 40 / Pl: ~ați, ~e / E: *caria*] (D. dinți) 1 Afectat de o carie (1). 2 (Fig) Ros.

cariatidă sf [At: HOGAȘ, M. N. 54 / P: ~ri-a~ / Pl: ~de / E: fr *cariatide*, lat *caryatides*] Statuie reprezentând o femeie care susține, ca o coloană, cornișa unui acoperiș, o intrare etc.

carib, ~ă smf, a vz *caraiib*

carie sn [At: LTR / Pl: (inv) ~ice, ~uri / E: it *carico*] Totalitatea încărcăturii utile a unei nave comerciale.

carica¹ vr [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 108, 11/5 / Pzi: ~chez / E: it *caricare*] 1 (luz) A caricaturiza. 2 A încălca o navă.

carica² v vz *carica*

caricare sf [At: DA / Pl: ~cări / E: *carica¹*] (luz) Caricaturizare.

caricat, ~ă a [At: MAIORESCU, CR. I, VI / Pl: ~ați, ~e / E: *carica¹*] (luz) Caricaturizat.

caricatura vr [At: DA / Pzi: ~rez / E: fr *caricaturer*] (Nob) A caricaturiza.

caricatural, ~ă a [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 108 10/2 / Pl: ~i, ~e / E: fr *caricatural*] 1 Care aparține caricaturii (1). 2 Care provine din caricatură (1). 3 Referitor la caricatură (1). 4 Specific caricaturii (1)

caricatură sf [At: NEGRUZZI, S.I. 208 / Pl: ~ri / E: fr *caricature*] 1 Reprezentare, mai ales în desen, a unei persoane sau a unei situații prin exagerarea unor trăsături, îndeosebi negative, cu o intenție satirică sau umoristică. 2 Înfățișare ridicolă a unei persoane sau a unui obiect. 3-4 (Pex) Persoană sau obiect cu înfățișare ridicolă. 5 Imitație nereușită, care denaturează originalul.

caricaturism sn [At: GHEREA, ST. CR. II, 135 / E: *caricatura* + -ism] (Rar) Mod caricatural (4) de prezentare a unei persoane, a unei situații etc.

caricaturist, ~ă smf [At: ODOBESCU, S. II, 156 / Pl: ~iști, ~e / E: fr *caricaturiste*] Artist specializat în caricaturi (1).

caricaturistic, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: *caricaturist* + -ic] 1 Care exagerează unele trăsături, îndeosebi negative, ale unei persoane, ale unei situații, cu intenție satirică sau umoristică. 2-5 Caricatural (1-4).

caricaturiza vr [At: DA / Pzi: ~zez / E: *caricatură* + -iza] A înfățișa pe cineva sau ceva printr-o caricatură Si: (iuz) a *carica¹* (1), (nob) a *caricatura*.

caricaturizare sf [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 127 / Pl: ~zări / E: *caricaturiza*] 1 Reprezentare a cuiva sau a ceva printr-o caricatură (1) Si: *caricaturizat¹*. 2 (luz) Caricatură (1).

caricaturizat¹ sn [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 108 / E: *caricaturiza*] Caricaturizare (1).

caricaturizat², ~ă a [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: *caricaturiza*] Reprezentat într-o caricatură (1).

carica sf vz *carica*

caric¹ sm [At: ZANNE, P. IX, 583 / Pl: ~ / E: *car¹* + -ici] (Ent) Vjermie nedefinit mai îndeaproape Cf *carate* (1).

caric² sm [At: PAMFILE, J. III / Pl: ~ / E: rrm *kari*] (Fam) Penis.

caridă sf [At: CADE / Pl: ~de / E: ngr *χαρίδα*] Animal marin asemănător cu racul, căutat pentru carnea lui gustoasă Si: *creveta* (*Palaemon squilla*).

carie sf [At: BIANU, D. S. / A: (inv) ~rie / Pl: ~ii / E: fr *carie*, lat *caries*] 1 Leziune de natură microbiană sau chimică a dinților, a oaselor și care, prin evoluție formează o cavitate Si: (ivp) *gaunoșire*. 2 Boală a boabelor de grâu nedefinită mai îndeaproape. 3 Putrezire a părții lemnoase a arborilor. 4 Defect superficial al pieselor turnate, sub forma unor canale cu margini neregulate.

cariera¹ sf [At: MARCOVICI, D. 4/1 / P: ~ri-e~ / Pl: ~re / E: fr *carrière*] 1 (Ant) Teren amenajat pentru cursele de cai sau întrecerile cu care² (5). 2 Profesie. 3 Domeniu de activitate. 4 Timp cât cineva lucrează într-un anumit domeniu. 5 Etapă în ierarhia socială sau profesională. 6 (Prt) Poziție înaltă în societate. 7 (Prt; ie) A face ~ A avansa repede profesional (adesea nemeritat).

cariera² sf [At: DA ms / P: ~ri-e~ / Pl: ~re / E: fr *carrière*] Exploatare minieră de unde se extrag diferite varietăți de substanțe minerale, materiale de construcții etc. și unde toate lucrările se execută sub cerul liber Si: *mina¹*, (reg) *baie*.

cariere sf [At: DA / V: ~iare / P: ~ri-e~ / E: *caria*] 1 Afectare a dinților, cu formare de cavități, produsă de un agent microbian Si: *caria¹* (1). 2 (Fig) Degradare.

carierist sn [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 112, 13/4 / E: *cariera¹* + -ism] (Prt) Tendință de a parveni cu orice preț și prin orice mijloace.

carierist, ~ă smf, a [At: DA ms / P: ~ri-e~ / Pl: ~eriști, ~e / E: fr *carriériste*] 1-2 (Persoană) care luptă pe orice cale pentru a parveni.

carilon sn [At: DEX² / Pl: ~uri / E: fr *carillon*] Instrument muzical la care se pot executa melodii cu ajutorul unor clopote sau al unor lame acordate la anumite tonuri.

carină sf vz *carenă*

carintian, ~a [At: SADOVEANU, V. F. 186 / Pl: ~ieni, ~iene / E: *Carintia* + -ean] 1-2 smf, a (Persoană) care face parte din populația Carintiei. 3-4 smf, a (Om) originar din Carintia. 5 smf Populația care locuiește în Carintia. 6 a Care aparține Carintiei. 7 a Care aparține carintienilor (5). 8 a Privitor la Carintia. 9 a Privitor la carintieni (5). 10 a Care este specific Carintiei. 11 a Care este specific carintienilor (5). 12 a Care provine din Carintia.

carioca¹ sf [At: DEX² / P: ~ri-o~ / E: sp, por *carioca*] 1 Dans popular din America Latină (Brazilia), cu ritm moderat. 2 Melodie după care se execută dansul carioca¹ (1). 3 Instrument popular de percuție folosit la acompanierea ritmică a dansului carioca¹ (1).

carioca² sf [At: DEX² / P: ~ri-o~ / E: dc] Instrument de scris cu tuș colorat îmbibat într-o fâșie de păsă.

cariochinet, ~ă a [At: DN³ / V: ~ci~ / Pl: ~ici, ~ice / E: ns cf fr *carocinétique*] 1 Care aparține cariochinezei. 2 Care provine din cariochineză. 3 Referitor la cariochineză. 4 Specific cariochinezei.

cariochineză sf [At: DEX² / V: ~ocin~ / P: ~ri-o~ / E: fr *kariokinèse*] (Blg) Mod de înmulțire a celulelor plantelor și animalelor, caracterizat prin transformări în structura nucleului Si: *mitoză*.

cariochinet, ~ă a vz *cariochinet*

cariochineză sf vz *cariochineză*

cariofilacee sf [At: DEX² / P: ~ri-o~ / E: fr *caryophylacées*] 1 (Lpl) Familie de plante dicotiledonate, cu noduri pronunțate pe tulpină, cu frunze înguste, cu flori hermafrodite dispuse în inflorescențe și cu fructe capsule Si: *cariofilee* (1). 2 Plantă din familia cariofilaceelor (1) Si: *cariofilee* (2).

cariofilee sfp [At: DN³ / P: ~ri-o-fi-le-e / E: fr *caryophylées*] 1-2 Cariofilacee (1-2).

cariogamie sf [At: DN³ / P: ~ri-o~ / Pl: ~ii / E: fr *caryogamie*] (Blg) Cariochineză a ovulului fecundat.

cariogeneză sf [At: DN³ / P: ~ri-o~ / E: net] (Blg) Proces de diferențiere a nucleului celular.

cariola sf [At: MACEDONSKI, O. II, 411 / P: ~ri-o~ / Pl: ~le / E: fr *carriole*, it *carriola*] Trăsură ușoară cu două roți, cu suspensie pe arcuri, trasă de un cal Cf *faeton*.

cariologie sf [At: DEX² / P: ~ri-o~ / E: fr *caryologie*] Parte a biologiei care studiază nucleul și celula.

cariometrie sf [At: DEX² / P: ~ri-o~ / E: fr *caryométrie*] Măsurare a diametrelor nucleelor celulare cu ajutorul microscopului.

cariopsă sf [At: DA ms / P: ~ri-o~ / Pl: ~se / E: fr *caryopse*] (Bot) Tip de fruct uscat, indehiscent, cu pericarpul lipit de sămânța unică.

carios, ~oasă a [At: DN³ / P: ~ri-os / Pl: ~oși, ~oase / E: fr *carieux*] (Med) 1 Care aparține cariei dentare. 2 Referitor la caria dentară. 3 Care provine de la o carie dentară. 4 Specific cariei dentare.

caritabil, ~ă a [At: CĂLINESCU, E. O. II, 186 / Pl: ~i, ~e / E: fr *charitable*] Care manifestă caritate Si: *generos, milos*, (rar) *caritativ*.

caritate sf [At: (a. 1857) URICARIUL IV, 439 / V: (inv) *ha-* / E: fr *charité*, lat *charitas*, -tem] 1 Atitudine miloasă, plină de generozitate față de cineva Si: *filantropie*. 2 (Is) Sora de ~ Infirmieră.

caritativ, ~ă a [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: ns cf it *caritativo*, fr *caritatif*] (Rar) Caritabil.

carjan sm [At: ZANNE, P. IV, 298 / Pl: ~i / E: *cârjalu* css] Spătos. *carjancă* sf [At: JAHRESBER. IX, 227 / Pl: ~jânci / E: ns cf *cârja* + ~ancă] Plătică (mică, în comert).

carlinga sf [At: DEX² / Pl: ~ngi / E: fr *carlingue*] 1 Cabină pentru echipajul unui avion, în care stă pilotul și unde sunt instalate comenzile de zbor, aparatele de bord etc. 2 Grindă longitudinală din osatura unei nave care servește la legarea diferitelor părți ale navei.

carlita sf [At: LIUBA-IANA, M. 99 / V: *câr-* / Pl: ~te / E: srb *karlica*] (Ban) Albie făcută dintr-o bucată de lemn, cu diferite întrebuințări.

carmac sn [At: DAMÉ, T. / V: ~ă sf, *câr-*, *cârmaci* / Pl: ~ace / E: rs *кармак*] Unealtă pentru pescuit fără nadă, formată din mai multe șiruri de cârlige mari, așezate în apă la diferite adâncimi.

carmacă sf vz *carmac*

carmacgiu sm [At: ANTIPA, P. 25 / Pl: ~gii / E: *carmac* + ~giu] Pescar care pescuiește cu carmacul.

carmăjin sn [At: (a. 1771) IORGA, S. D. XII, 86 / V: ~azin, *cârmăjin*, *cârmăjină* sf / E: mg *karmazsin*] (Reg) Piele vopsită în roșu-închis.

carmangerie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: *carmangiu* + ~erie] 1 Măcelărie. 2 (Inv) Restaurant în care se prepară și se servesc specialități de carne.

carmangiu sm [At: DEX² / Pl: ~gii / E: tc *carmanci*] Persoană care lucrează în carmangerie.

carmaniolă sf [At: DEX² / Pl: ~le / E: fr *carmagnole*] 1-2 Cântec și dans francez din timpul Revoluției Franceze din 1789-1794. 3 Vestă scurtă purtată în timpul Revoluției Franceze.

carmazin sn vz *carmăjin*

carmeli, ~ă [At: DA ms / Pl: ~iți, ~e / E: fr *carmélite*] 1 smf Călugăr(ită) catolic(ă) care aparține unui ordin înființat în Spania în sec. XIII. 2 a Care aparține carmeliților (1). 3 a Care provine de la carmeliți (1). 4 a Referitor la carmeliți (1). 5 a Specific carmeliților.

carmelițană sf [At: DA ms / Pl: ~ne / E: nct] (Nob) Carmeliță (1).

carmin sn [At: SĂM. V, 1012 / E: fr *carmin*, lat *carminium*] 1 Colorant roșu, de origine vegetală sau animală, folosit în cosmetică, în pictură etc. Si: (fvp) *cârmăz*. 2 (Pex) Culoare roșie.

carmina [At: CĂLINESCU, E. O. I, 63 / Pzi: ~nez / E: *carmin*] 1 vr A vopsi în culoarea carminului. 2-3 vtr (Nob) A (se) farda.

carminativ, ~ă sn, a [At: DA ms / Pl: ~i, ~e / E: fr *carminatif*] 1-2 (Medicament) care calmează durerile abdominale și favorizează evacuarea gazelor intestinale.

carminic am [At: DN³ / Pl: ~ici / E: fr *carminique*] (Is) Acid ~ Acid extras din coșenilă.

carmuză sf vz *cârmăz*

carnabat sn [At: DEX² / E: bg *карнабат*] Rasă de oi cu lâna semifină, de culoare roșcată-cafenie, originară din Bulgaria, a căror carne nu are mirosul caracteristic.

carnagiu sn vz *carnaj*

carnaj sn [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 106, 10/5 / V: ~agiu (pl: ~agii) / Pl: ~e / E: fr *carnage*] (Liv) Ucidere în masă Si: *masacru, măcel*.

carnal, ~ă a [At: SAHIA, N. 34 / Pl: ~i, ~e / E: lat *carnalis*] 1-2 Care aparține cărnii (1, 23). 3-4 Referitor la carne (1, 23). 5-6 Care provine de la carne (1, 23). 7-8 Specific cărnii (1, 23).

carnalit sn [At: DEX² / E: fr *carnalite*] Amestec natural de clorură de potasiu și de magneziu, folosit ca îngrășământ chimic.

carnasier, ~ă [At: RALEA, E. O. 91 / P: ~si-er / Pl: ~i, ~e / E: fr *carnassier*] 1-2 sn, a (Animal) carnivor. 3 sf Fiecare dintre cele patru măsele mari și tăioase ale unor animale carnivore.

carnat a [At: DEX² / Pl: ~e / E: *carne*] (D. regimuri alimentare) Cu carne.

carnație sf [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 7 / V: (inv) ~iune / Pl: ~ii / E: fr *carnation*] Coloritul și structura pielii unei persoane.

carnațiune sf vz *carnație*

carnaval sn [At: ALECSANDRI, T. 307 / V: (ivr) ~nev~ / Pl: ~uri / E: fr *carnaval*] 1 Perioadă care precedă postul în unele țări, când au loc petreceri populare însoțite de deghizări, care alegoric, focuri de artificii etc. 2 Petrecere populară în perioada care precedă postul. 3 (Bot; reg) Crăciuniță (*Bergenia crassifolia*). 4 (Bot; reg) Crăciunele (*Rhipsalis pachyptera*).

carnavalesc, ~ească a [At: RUSSO, S. 166 / Pl: ~ești / E: fr *carnavalesque*] (Rar) 1 Care aparține carnavalului (1). 2 Care provine de la carnaval (1). 3 Care se referă la carnaval (1). 4 Specific carnavalului (1).

carnaxi i [At: ȘIO / V: (inv) ~xi / A și: *car-* / E: tc *karnaksi*] (Inv) Cuvânt care exprimă: 1 Ciudă. 2 Supărare. 3 Spaimă.

carnaxi i vz *carnaxi*

carne sf [At: GCR I, 14/1 / Pl: *cârnuri* (inv) *cârni* / E: ml *caro*, *carnis*] 1 Nume dat țesutului muscular al corpului omului sau animalelor, împreună cu țesuturile la care aderă. 2 (Is) ~ de *tun* Masă de militari trimiși pe front spre a lupta și care sunt expuși măcelului, cu pierderi mari de vieți omenești. 3 (Is) ~ *vie* Carne (1) de pe care s-a jupuit pielea. 4 (fas) Țesuturi parazitare care cresc pe răni nevindecate, fără a se acoperi cu piele. 5 (fe) (A fi) în ~ și oase În persoană. 6 (fae) În realitate. 7 (fe) (A fi) prieten unghie și ~ A fi frate de cruce cu cineva. 8 (fe) (Bucată de) ~ cu ochi Prost. 9-10 (fe) (A fi) cu ~ă bălțată A fi năzuos (răutăcios). 11-12 (fe) (A fi) ~ din ~a cuiva (A fi) rudă de sânge. 13 (fe) A tăia (sau a da, a trage) în ~ *vie* A tăia (sau a da, a trage) în plin, direct (în cineva). 14 (fae) A încerca să curme un rău prin măsuri foarte drastice. 15 (fe) A fi rău (sau bun) de ~ A se vindeca greu (sau ușor) la o rană. 16 (fe) A ~și pune (sau a ~și băga) ~ă în (sau la) saramură (pentru cineva sau ceva) A face eforturi mari, a risca foarte mult în vederea atingerii unui scop Si: *a se face luntre și punte, a-și pune viața*. 17 (fe) A pune (sau a prinde) ~ A se îngrășa. 18 (fae) A prospera. 19 (fe) A crește ~ă pe cineva A fi bucuros. 20 (fe) A tremura ~ă pe cineva A tremura de frică, de emoție etc. 21 (fe) A ~și mânca ~ă de pe sine (sau din ~) (de rău, de inimos ce e) A slăbi de răutate. 22 Bucată din țesutul muscular al animalelor tăiate, întrebuințată ca aliment. 23 (Is) Săptămâna cărnii A doua săptămână înaintea postului Pastelui, în care se mănâncă și miercurea și vinerea carne, la credințioșii ortodocși. 24 Partea interioară a pielii, opusă feței acesteia. 25 (Fig; foc spirit) Corpul, considerat drept sediu al vieții senzuale. 26 (fe) A fi ~ rea sau rău de ~ A fi aplecător spre plăceri senzuale. 27 (fae) A (i) se vindeca greu (rănila). 28 Pulpa fructului. 29 (Pop) Placentă.

carnefice sm [At: DN³ / Pl: nct / E: it *carnefice*] (Liv; rar) Călău.

carnet sn [At: ȘTEFĂNESCU, C. 44 / Pl: ~e / E: fr *carnet*] 1 Caiet de buzunar, uneori cu date și cu rubrici tipărite, pentru diferite însemnări. 2 Act, document în formă de carnet (1), care atestă apartenența posesorului la o anumită organizație, asociație etc. 3 (Is) ~ de *munca* Document (în formă de carnet (1)) care cuprinde date privitoare la activitatea unei persoane (locul și vechimea în muncă) și care servește acestuia pentru

anumite drepturi (pensie, retribuție, concediu etc.) Si: *carte de munca*.
4 (Is) ~ *de cecuri* Instrument de operații bancare care permite efectuarea plăților fără a lucra cu bani.

carnețel *sn* [At: DA / Pl: ~e / E: *carnet* + -el] **1-2** (Shp) Carnet (**1**) (mic).

carneval *sn* *vz* *carnaval*

carnevora, ~a *a* *vz* *carnivor*

carnian, ~a [At: DEX² / P: ~ni-an / Pl: ~ieni, ~iene / E: fr *carnien*]

1 *sn* Primul etaj al triasicului superior din regiunile alpine, caracterizat prin prezența unor cefalopode, lamelibrahiate etc. **2** *a* Care aparține carnianului (**1**). **3** *a* Care provine din carnian (**1**). **4** *a* Care se referă la carnian (**1**). **5** *a* Specific carnianului (**1**).

carnivor, ~a [At: NEGRUZZI, S. I, 279 / V: ~nev~ / Pl: ~i, ~e / E: fr *carnivore*] **1** *a* Care se hrănește mai ales cu carne. **2** *a* (Is) Plante ~e Grup restrâns de plante care, pe lângă nutriția normală (asimilația clorofiliană), au însușirea de a se hrăni cu animale (insecte, viermi etc.). **3** *sn* Ordin din clasa mamiferelor care se hrănesc mai ales cu carne, având carnașiere și canini foarte ascuțiți. **4** *sn* Animal din ordinul carnivore (**3**).

carnotit *sn* [At: DEX² / E: fr *carnotite*] Mineral de uraniu și vanadiu, puternic radioactiv.

carnyx *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *carnyx*] Trompetă întrebuințată de popoarele celtice, având deschizătura modelată în forma unui cap de animal cu gura căscată.

*caro*¹ *i* [At: BARONZI, L. 150 / A: net / E: rm *caro*] (Arg) Fugi!

*caro*² *sn* [At: ALEXANDRESCU, M. 265 / V: (inv) ~ra / Pl: ~rale / E: fr *carreau*] Una dintre cele două culori roșii la cărțile de joc, însemnată cu romburi.

caroașă *sf* *vz* *garoașă*

carofil *s* *vz* *garoașă*

caroia *vt* [At: DEX² / P: ~ro-ia / Pzi: ~iez / E: fr *carroyer*] A aplica un caroiaj pe o hartă topografică, pe un plan etc.

caroiaj *sn* [At: DEX² / P: ~ro-iaj / Pl: ~e / E: fr *carroyage*] Rețea de pătrățele înscrisă pe un desen, pe o hartă etc. pentru a servi la reproducerea acestora la o altă scară.

carola *sf* [At: DEX / Pl: ~le / E: fr *carole*] **1** Dans medieval francez executat în cerc sau în lanț. **2** Muzica după care se execută carola (**1**). **3** Muzică și dansul considerate împreună.

carolingian, ~a *a* [At: DA / P: ~gi-an / Pl: ~gieni, ~giene / E: fr *carolingien*] **1-2** Care aparține (dinastiei) lui Carol cel Mare. **3-4** Privitor la (dinastia lui) Carol cel Mare. **5-6** Care provine de la (dinastia) lui Carol cel Mare. **7-8** Specific (dinastiei) lui Carol cel Mare.

caronada *sf* [At: DEX² / Pl: ~de / E: fr *caronade*] (Mrm) Vechi tun naval scurt, făcut din fontă.

carosa *vt* [At: DN³ / Pzi: ~sez / E: fr *carosser*] **1** A proiecta o caroserie. **2** A fabrica o caroserie. **3** A monta o caroserie.

carosabil, ~a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *carosable*] **1** *a* (D. drumuri) Care permite circulația vehiculelor rutiere. **2-3** *sn*, *a* (Porțiune de drum) care este rezervată circulației vehiculelor.

carosare *sf* [At: MDA ms / Pl: ~sări / E: *carosa*] **1** Proiectare a unei caroserii Si: *carosat*¹ (**1**). **2** Fabricare a unei caroserii Si: *carosat*¹ (**2**). **3** Montare a unei caroserii Si: *carosat*¹ (**3**).

*carosat*¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *carosa*] **1-3** Carosare (**1-3**). *carosat*², ~a *a* [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *carosa*] (D. o caroserie) **1** Proiectată. **2** Fabricată. **3** Montată.

caroserie *sf* [At: DA ms / Pl: ~ii / E: fr *carrosserie*] Parte a unui vehicul așezată deasupra osiilor și a roților, amenajată pentru transportul oamenilor sau al mărfurilor.

carosier, ~a [At: LEG. EC. PL. 294 / P: ~si-er / Pl: ~i, ~e / E: fr *carossier*] (Rar) **1** *sm* Fabricant de caroserii. **2** *a* (D. cai) Cu mersul elegant, folosit pentru vehicule de lux.

carot *sm* *vz* *carotă*

carota *vi* [At: DEX² / Pzi: ~tez / E: fr *carotter*] (Frm) **1** A înșela. **2** A extorca. **3** (La biliard) A juca astfel încât să rămână adversarului o lovitură dificilă. **4** (Glg) A preleva o carotă (**2**) din teren.

carotaj *sn* [At: DEX / Pl: ~e / E: fr *carottage*] Determinare prin foraj a structurii și compoziției straturilor scoarței terestre, bazată pe analiza probelor carotelor (**2**) sau pe măsurarea mărimilor fizice caracteristice ale rocii străbătute.

carotă *sf* [At: DA / V: ~ot *sm* (pl: ~oți) / Pl: ~te / E: fr *carotte*] **1** Varietate de morcovi timpurii, cu rădăcini scurte globuloase, de culoare galben-roșiatică (*Daucus carota*). **2** (Glg) Probă cilindrică de material luată din fundul găurii unei sonde pentru a determina structura stratului străbătut. **3** (Sp) Probă cilindrică de material luată din betonul de fundație al unei șosele, în vederea verificării proprietăților fizice și mecanice ale acestuia în laborator. **4** (Fig; rar) Înșelătorie. **5** (La jocul de bilard) Poziție dificilă lăsată adversarului care urmează să execute lovitură.

caroten *sn* [At: DEX² / V: ~tină / E: fr *carotène*, ger *Karotin*] Pigment roșu-portocaliu care se găsește în unele vegetale și în unele produse animale.

carotenemie *sf* *vz* *carotinemie*

carotenoidă *sf* [At: DEX² / V: ~tinoid *sn*, ~tin~ / P: ~no-i~ / Pl: ~de / E: fr *caroténoïde*] Substanță colorantă naturală galbenă, portocalie sau roșie.

carotidă *sf* [At: DA / Pl: ~de / E: fr *carotide*] (Atm) Fiecare dintre cele două artere principale, ramuri ale aortei, situate de o parte și de alta a gâtului, care transportă sângele de la inimă la cap Si: *artera cefalică*.

carotidian, ~a *a* [At: DA / P: ~di-an / Pl: ~ieni, ~iene / E: fr *carotidien*] (Atm) **1** Care aparține carotidei. **2** Care provine de la carotidă. **3** Referitor la carotidă. **4** Specific carotidei. **5** (Is) Canal ~Canal în osul tâmpelor prin care trece carotida.

carotieră *sf* [At: DEX² / P: ~ti-e~ / Pl: ~re / E: fr *carottier*] Utilaj de foraj folosit pentru tăierea și scoaterea la suprafață a carotelor (**2**) din gaura de sondă.

carotină *sf* *vz* *caroten*

carotinemie *sf* [At: DEX² / V: ~ten~ / Pl: ~ii / E: fr *carotinémie*] (Med) **1** Prezență a carotenului în sânge. **2** Cantitate de caroten prezentă în sânge.

carotinoid *sn* *vz* *carotenoidă*

carotinoidă *sf* *vz* *carotenoidă*

carou *sn* [At: I. GOLESCU, C., ap. DA ms / Pl: ~ri / E: fr *carreau*] (Mpl) Pătrățele imprimat pe (sau țesut în) unele stoffe, format din dungi de altă culoare decât fondul.

*carp*¹ *sm* [At: IST. ROM. I, 266 / Pl: ~i / E: nct] **1-2** *smf*, *a* (Persoană) care face parte din populația carpilor (**3**). **3** *sm* Trib dacic care trăia la est de munții Carpați și de la care derivă numele acestor munți. **4** *a* Care aparține carpilor (**3**). **5** *a* Privitor la carpi (**3**). **6** *a* Care este specific carpilor.

*carp*² *sn* [At: BIANU, D. S. / E: fr *carpe*, lat *carpus*] (Atm) Grup de opt oase mici care alcătuiesc scheletul încheieturii mâinii, articulându-se cu oasele antebrațului și metacarpului.

carpanaș *sm* *vz* *carpănaș*

carpatic, ~a *a* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *karpatique*] **1** Care aparține Munților Carpați Si: *carpatin* (**1**). **2** Care se referă la Munții Carpați Si: *carpatin* (**2**). **3** Specific munților Carpați Si: *carpatin* (**3**). **4** Care provine din Munții Carpați Si: *carpatin* (**4**).

carpatin, ~a *a* [At: CARAGIALE, O. II / Pl: ~i, ~e / E: fr *karpathin*] **1-4** Carpatin (**1-4**).

carpă *sn* *vz* *carpan*

carpă *sn* *vz* *carpen*

carpectomie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *carpectomie*] (Med) Rezecția oaselor carpului.

carpela *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 103 / Pl: ~le / E: fr *carpelle*] Frunză mică modificată, situată în centrul unei flori și care poartă ovulele.

carpen *sm* [At: ANON. CAR. / V: ~pân, ~pân, ~e, ~pin / Pl: ~i / E: ml *carpinus*] **1** Arbore înalt, cu frunze ovale dințate și cu flori grupate în amentii, cu lemnul tare și alb, cu dungi argintii și adâncituri pe trunchi, întrebuințat la construcții și în rotărie Si: *carpinar* (*Carpinus betulus*).

2 (Bot; reg) Vetrică (*Tanacetum vulgare*). 3 (Bot; reg; îs) ~ de pietris Cărpiniță (*Carpinus orientalis*). 4 (Bot; reg; if ~ pin) Calopăr (*Tanacetum balsamita*).

carpenă¹ sf [At: CONTEMPORANUL I, 852 / V: ~pină / Pl: ~ne / E: *carpen*] Fructul carpenului (1).

carpenă² sf [At: PANTŪ. PL. / V: ~pină, câr~ / Pl: ~ne / E: nct] (Bot) 1 Condroniu (*Melampyrum arvense*). 2 (Șif ~ pină) Soră-cu-frate (*Melampyrum nemorosum*). 3 Ciormoiag (*Melampyrum cristatum*).

carpene sm vz *carpen*

carpent sn [At: ȚICHINDEAL, F. 246 / Pl: nct / E: lat *carpentum*] (Ltf) Trăsură luxoașă.

carpetă sf [At: DA / Pl: ~te / E: fr *carpette*] Covoraș.

carpete sm vz *scarpete*

carpeți sm vz *scarpeți*

carpian, ~a a [At: DEX² / P: ~pi-an / Pl: ~ieni, ~iene / E: fr *carpien*] (Atm) 1 Care aparține carpului². 2 Specific carpului². 3 Referitor la carp². 4 Care provine de la carp².

carpicultură sf [At: DEX² / Pl: ~ri / E: fr *carpiculture*] Ciprinicultură.

carpin sm vz *carpen*

carpină¹ sf vz *carpenă¹*

carpină² sf vz *carpenă²*

carpocapsă sf [At: DEX² / Pl: ~se / E: fr *carpocapse*] (Ent) Insectă care trăiește pe arborii fructiferi.

carpofag, ~a sm, a [At: DEX² / Pl: ~agi, ~age / E: fr *carpophage*] 1-2 (Animal) care se hrănește cu fructe.

carpofor sm [At: DEX² / Pl: ~i / E: fr *carpophore*, ger *Karpophor*] (Bot) Peduncul care susține fructul.

carpolit sn [At: DN³ / Pl: ~e / E: ger *Karpolith*] Fruct fosil prezent în straturile geologice.

carpologie sf [At: DEX² / E: fr *carpologie*] Parte a botanicii care se ocupă cu studiul fructelor.

carst sn [At: DEX² / Pl: ~uri / E: fr *karst*, ger *Karst*] 1 Eroziune și dizolvare a calcarelor, gipsurilor și sării, provocată de apele subterane sau de suprafață, urmată de crearea unor forme caracteristice. 2 (Ccr) Formă de relief rezultată în urma carstului (1).

carstic, ~a a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *karstique*] 1 Care aparține carstului (1). 2 Referitor la carst (1). 3 Specific carstului (1). 4 Care provine de la carst (1). 5 (Îs) Regiune ~a Regiune cu carst (1) foarte dezvoltat.

carstificare sf [At: DN³ / Pl: ~cări / E: ns cf fr *carstification*] (Glg) Proces complex de dizolvare a rocilor solubile (calcare, gipsuri etc.) de transport și depunere sau de precipitare a materialelor de către apele de suprafață sau subterane.

carstologie sf [At: DN³ / E: fr *karstologie*] Disciplină geologică având ca obiect studiul fenomenelor carstice (3).

cart¹ sn [At: REV. CRIT. III, 92 / Pl: ~uri / E: ns cf bg *kapra*] 1-2 Doniță (mică). 3-4 Conținutul unui cart¹ (1-2).

cart² sn [At: DA / V: (înv) *cva~*, *qua~* / Pl: ~uri / E: fr *quart*] 1 (Frî) Sfert. 2 Serviciu de patru ore, executat permanent, pe schimburi, pe bordul unei nave, de membrii echipajului. 3 A 32-a parte din roza vânturilor, adică 11 ¼ grade.

cart³ [At: DEX² / V: *ka~* / Pl: ~uri / E: eg, fr *kart*] 1 Automobil de curse mic, cu caroseria și partea mecanică simplificate și viteza redusă. 2 Cart³ (1) folosit de copii în unele jocuri sportive.

carta vi [At: DA ms / Pzi: ~tez / E: *carta*] 1 A grupa scrisorile la poștă după adresa destinatarilor. 2 A transpune, pe o hartă topografică, anumite detalii ale terenului unei regiuni.

cartabos sm vz *caltabos*

cartac sn [At: H X, 111 / V: ~aj / Pl: nct / E: nct] (Reg) Instrument pentru netezi tencuiala udă.

cartace sfp [At: TDRG / V: ~tecă / Pl și: ~tece, ~teciuri / E: it *cartaccia*, ger *Kartätsche*] (Înv) Ghiulele mari de tun, din plumb, care explodează imediat după ce ies din teavă.

cartațiol sm [At: ECONOMIA, 156/6 / V: ~tăf~, ~tef~, ~tof~, ~on, ~or, ~tif~ / Pl: ~i / E: nct] (Bot; reg) Conopidă (*Brassica oleracea*).

cartațion sm vz *cartațiol*

cartațior sm vz *cartațiol*

cartațoi sn [At: CHEST. VIII, 48 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Mâncare preparată din plămâni și ficatul porcului.

cartaginez, ~a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: *Cartagina* + -ez] 1-2 smf, a (Persoană) care făcea parte din populația vecheii Cartagine Si: *pun*. 3-4 smf, a (Om) originar din vechea Cartagină Si: *pun*. 5 smf Populația care locuia în vechea Cartagină Si: *pun*. 6 a Care aparține vecheii Cartagine Si: *punic*. 7 a Care aparține cartaginezilor (5) Si: *punic*. 8 a Privitor la Cartagina Si: *punic*. 9 a Privitor la cartaginezi (5) Si: *punic*. 10 a Care este specific Cartaginei Si: *punic*. 11 a Care este specific cartaginezilor (5) Si: *punic*. 12 a Care provine din Cartagina Si: *punic*.

cartaj sn vz *cartac*

cartal sm [At: H II, 289 / Pl: ~i / E: tc *kartal*] (Orn; Dob; tem) Vultur.

cartală sf [At: ANON. CAR. / Pl: ~le / E: nct] (Orn) Porumbel sălbatic (Colomba).

cartare sf [At: DEX² / Pl: ~tări / E: *carta*] 1 Grupare a scrisorilor (la poștă) după adresele destinatarilor Si: *cartat¹* (1). 2 Urmărire pe teren și transpunere, prin semne și prin culori convenționale, pe hărți topografice, a diferitelor elemente din natură (roci, formațiuni geologice, ape, soluri, animale etc.) Si: *cartat¹* (2).

cartat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *carta*] (Rar) 1-2 Cartare (1-2).

cartat², ~a a [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *carta*] 1 (D. scrisori) Grupate după adresele destinatarilor. 2 Delimitat pe o hartă geografică.

cartator, ~oare smf [At: DEX² / Pl: ~i, ~oare / E: *carta* + -tor] Persoană care cartează (1) corespondența.

carta¹ sf [At: CULIANU, C. 109 / V: *cha~* / Pl: *cărți* / E: fr *carte*, lat *charta*] (Înv) Hartă.

carta² sf [At: DEX² / Pl: ~te / E: fr *charte*, lat *charta*] 1 (În evul mediu) Act destinat a consemna unele privilegii și libertăți fundamentale ale unor clase sau pături sociale și a servi drept constituție unui stat. 2 Manifest cuprinzând revendicările unei organizații politice, sociale, profesionale etc. 3 Act care stă la baza organizării și funcționării unei organizații internaționale.

carta³ sf vz *carte*

cartățiol sm vz *cartațiol*

carte sf [At: COD. VOR. 38/5 / V: (înv) ~tă / Pl: *cărți* / E: lat *charta*, cf fr *carte*] 1 (Îvp) Scrisoare. 2 (Îvp; spc) Scrisoare de recomandare. 3 (Îvp; îs) ~ de *carat* Act de transport Cf *foaie de parcurs*. 4 (Îvp; îs) ~ *alba* Hartie (albă) de scris. 5 (Îvp) Ordin scris, emis de o autoritate (domnească). 6 (Îvp) Act scris Si: *document*. 7 (Îvp) Dovadă. 8 (Îvp; ie) *Ai ~, ai parte* Dacă ai act de proprietate asupra unui hun, și se recunoaște dreptul de stăpân. 9 (Pex; iae) *Ai învățătură*, cunoștințe, poți reuși în viață. 10 (Îvp; îs) ~ de *judecata* Sentință judecătorească (scrisă). 11 (Îvp; îs) ~ *deschisă*, de *obstie* Publicație. 12 (Înv; îs) ~ cu *limba de moarte* Testament. 13 (Bis; înv; îs) ~ de *blestem* sau de *afurisenie* Scrisoare din partea unui arhieru, prin care una sau mai multe persoane, sub amenințarea anatemei, sunt obligate să mărturisească adevărul cu privire la o crimă, la un litigiu. 14 (Înv; îs) ~ de *lasachune* Sentință de divorț. 15 (Înv; îs) ~ de *voie veghiată* Permisune de a merge undeva și a se întoarce Si: *permis de liberă trecere*. 16 Scriere cu un anumit subiect, tipărită și legată sau broșată în volum. 17 (îs) ~ *albastră* (sau *alba*, *neagră* etc.) Publicație oficială a unui guvern care conține documente justificative privitoare la o problemă politică. 18 (Îe) A *vorbi* (sau a *spune*) *ca la* (sau *ca din*) ~ A vorbi ca un om învățat. 19 (Îae) A vorbi așa cum trebuie, cum se cuvine. 20 (Îae) A face caz de erudiția sa Si: *a fi pedant*. 21 (Îe) A *se pune* (cu *burta*) *pe* ~ A se apuca (serios) de învățat. 22 (Îs) *Om de ~* Cărturar. 23 (Îe) *Cum scrie la* ~ Așa cum trebuie, cum se cere. 24 (Înv; îs) ~a *cântecele* Cântarea cântărilor. 25 (Înv; îs) ~a *neamului* Genealogie. 26 (Îvp; îs) ~ de *școala* Manual. 27 (Îs) ~ de *bucate* Carte (16) care conține rețete de mâncăruri. 28 (Pop; îs) *Din ~* Ornament cusut pe ie, nedefinit mai îndeaproape. 29 Diviziune

mai mare decât un capitol a unei scrieri de proporții mari. **30** (Fig) Cunoștințe de scriere și citire Si: *învățătura*. **31** (Fig) Erudiție. **32** (le) **A nu ști boabă de** ~ A nu ști să scrie și să citească. **33** (le) **A fi tobă de** ~ A fi foarte învățat, erudit. **34** (Inv; is) *Sfânta* ~ Biblia. **35** Registru. **36** (Finanțe; is) ~ a depunerilor spre fructificare Registru mare în care banca ține evidența depunerilor. **37** (luz; is) ~ de gir Cont de persoană. (Urmat de prepoziții introduse prin prepoziția „de”) Carnet cu date personale, care atestă sau conferă unei persoane anumite drepturi. **39** (Is) ~ de munca Carnet de muncă. **40** Bucată de carton, cu însemnări scrise sau tipărite, căreia i se dau diferite întrebuințări: pentru corespondență (~ *poștală*), ca permis de intrare la bibliotecă (~ *de intrare*), indicând numele, profesiunea, adresa etc. unei persoane (~ *de vizită*) etc. **41** (Șis ~ de joc) Fiecare dintre cele 52 sau 32 de cartoane dreptunghiulare, diferențiate după culorile, semnele și figurile imprimate pe ele și întrebuințate la anumite jocuri de noroc. **42-43** (le) **A da cărțile pe față** A-și arăta gândurile sau planurile. **44** (lae) A spune adevărul (după ce mai întâi a încercat să-l ascundă). **45** (le) A-(și) **juca ultima** ~ A face o ultimă încercare (riscând) în vederea atingerii unui scop. **46** (le) **A juca ~ a cea mare** A depune toate eforturile și a se avânta, cu toate riscurile, într-o confruntare (desperată) în scopul atingerii unui ideal. **47** (le) **A da în cărți** A încerca să ghicești viitorul cu ajutorul cărților (**41**) de joc. **48** (Nob) Stomacul al treilea al rumegătoarelor, a cărui cavitate interioară este îmbrăcată în membrană.

cartecă sf vz *cartiace*

cartefiol sm vz *carfiol*

cartel sn [At: DA / Pl: ~uri / E: fr, eg *cartel*] **1** (Inv) Scrisoare prin care se adresează o provocare la duel. **2** (Inv; pex) Provocare la duel. **3-4** (Inv) Convenție scrisă între state pentru schimbul sau eliberarea prizonierilor. **5** Uniune monopolistă în care mai multe întreprinderi din aceeași ramură de producție încheie o convenție, stabilind prețurile și condițiile de vânzare și de aprovizionare, termenele de plată, cantitatea de mărfuri ce urmează să o producă fiecare și își împart piețele de desfacere în vederea limitării sau eliminării concurenței. **6** Coaliție între două sau mai multe partide, organizații etc.

cartelă¹ vr [At: DA ms / Pzi: ~lez / E: *cartel*] **1-2** (D. întreprinderi, partide politice etc.) A se reuni (sau a intra) într-un cartel (**5-6**).

cartelă² vir [At: DEX² / Pzi: ~lez / E: *cartelă*] **1-2** (D. un produs) A (se) raționaliza pe bază de cartelă (**2**).

cartelare¹ sf [At: DA ms / Pl: ~lări / E: *cartelă*¹] **1-4** Intrare într-un cartel (**5-6**) a unei întreprinderi, a unui partid etc. Si: *cartelat*¹.

cartelare² sf [At: DEX² / Pl: ~lări / E: *cartelă*²] Raționalizare a unui produs distribuindu-l pe bază de cartelă (**2**) Si: *cartelat*², *cartelizare*.

cartelat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cartelă*¹] Cartelare¹.

cartelat² sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cartelă*²] Cartelare².

cartelat³, ~a a [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *cartelă*¹] (D. o întreprindere, un partid etc.) **1-2** Intrat într-un cartel (**5-6**).

cartelat⁴, ~a a [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 109, 9/6 / Pl: ~ați, ~e / E: *cartelă*²] (D. produse) Distribuit pe bază de cartelă (**2**) Si: *raționalizat*.

cartelă sf [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 108, 2/4 / Pl: ~ele / E: it *cartella*] **1** (luz) Carton (cu numere care se anulează pe măsura întrebuințării) pentru abonament la restaurant, la bărbier etc. **2** Cartelul, bucată de hârtie sau de carton, cu bonuri detașabile, imprimate și numerotate, pe baza cărora se pot obține produse raționalizate sau se poate servi masa la o cantină. **3** (D. mărfuri, alimente etc.; foc la liber; îlav) Pe ~ Care se poate cumpăra pe baza unei cartele (**2**). **4** Bandă de carton perforată care indică desenul unei țesături. **5** (Inf; is) ~ *perforată* Suport de informație imprimat special, folosit în sistemele de prelucrare automată a datelor și reprezentat printr-un carton dreptunghiular de dimensiuni standardizate, pe care datele sunt trecute cu ajutorul unui cod de perforații.

cartelizare sf [At: DEX² / Pl: ~zări / E: *cartelă*] (Rar) Cartelare².

carter sn [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *carter*] Înveliș metalic care acoperă anumite părți în mișcare ale unei mașini, pentru a le proteja, putând servi și ca recipient pentru lubrifianțul necesar Si: (rar) *cujă*.

cartezian, ~a [At: DA / P: ~zi-an / Pl: ~ieni, ~iene / E: fr *cartésien*] **1-3 a** Care aparține cartezianismului (**1-3**). **4-6 a** Privitor la cartezianism (**1-3**). **7-9 a** Specific cartezianismului (**1-3**). **10-12 a** Referitor la cartezianism (**1-3**). **13-15 smf** Adept al cartezianismului (**1-3**). **16 a** (Mat; is) *Coordonate ~iene* Sistem de numere care definesc poziția unui punct în raport cu două sau trei axe perpendiculare între ele.

cartezianism sn [At: DA / P: ~zi-a- / E: fr *cartésianisme*] **1** Doctrină a filozofului Descartes, care considera rațiunea drept unic izvor de cunoaștere și a prescris reguli ale gândirii pentru cunoașterea adevărului. **2** Curent de gândire care a continuat sistemul lui Descartes în filozofie și în știință. **3** Formă de raționalism.

cartier sn [At: MAIORESCU, D. II, 87 / V: (inv) ~tir, *cua* / P: ~ti-er / Pl: ~e / E: fr *quartier*] **1** Parte a unui oraș, deosebită de celelalte prin caracteristici proprii (geografice, istorice etc.) și care formează o unitate organică. **2** Locuitorii unui cartier (**1**). **3** (Mil) Parte din comandamentul unei mari unități, compusă din personalul de deservire și din mijloacele de transmisiuni. **4** (Mil; is) *Marele ~ general* Organul suprem de conducere a armatei (pe timp de război) în frunte cu comandantul său suprem. **5** (Mil) Loc (întărit) unde staționează trupele timp mai îndelungat în vederea efectuării de exerciții practice pe teren, cu efective mari de unități Si: *tahara*. **6** (Hld) Fiecare dintre diviziunile heraldice ale unui scut, care au, de obicei o semnificație de sine stătătoare.

cartifol sm vz *cartaifol*

cartilaginos, ~oasă a [At: KRETZULESCU, A. 121/17 / Pl: ~oși, ~oase / E: fr *cartilagineux*, lat *cartilaginosus*] **1** Format din cartilaje. **2** Care are cartilaje. **3** (D. marginea frunzelor) Asemănătoare unui cartilaj.

cartilagi sm vz *cartilaj*

cartilaj sn [At: KRETZULESCU, A. 18/23 / V: ~agiu / Pl: ~e / E: fr *cartilage*] Tesut animal conjunctiv, elastic și rezistent, cu rol de susținere, care formează scheletul peștilor cartilaginoși și al embrionului la vertebrate și la om, îndeplinind funcția de susținere Si: (pop) *zgârci*.

carting sn [At: DEX² / V: *ka* / E: eg, fr *karting*] **1** Sport practicat cu cartul³ (**1**). **2** Competiție de carturi³ (**1**).

cartir sn vz *cartier*

cartirii vr [At: DEX² / Pzi: ~esc / E: rs *квартирова*] A încartirii.

cartiriire sf [At: DEX² / Pl: ~ri / E: *cartirii*] Încartiriire.

cartism sn [At: DEX² / E: eg *Chartism*, fr *chartisme*] Mișcare a muncitorilor englezi, desfășurată în deceniile 4 și 5 ale sec. XIX, al cărei scop era satisfacerea unor revendicări economice și politice.

cartist, ~ă [At: DEX² / Pl: ~iști, ~e / E: eg *chartist*] **1 smf** Adept al cartismului. **2 a** Care aparține cartismului. **3 a** Privitor la cartism. **4 a** Specific cartismului.

cartic sn [At: DA ms / Pl: ~ici / E: *cart*² + *-nic*] **1** Ofițer care face de cart² (**2**) pe o navă. **2-3** (Marinar cu) grad de caporal în marina militară.

cartoafa sf vz *cartof*

cartodiagramă sf [At: DEX² / P: ~di-a- / Pl: ~me / E: fr *carto-diagramme*] Cartogramă în care fenomenele sunt reprezentate cu ajutorul diagramelor.

cartodrom sn [At: DEX² / Pl: ~uri / E: ctm *cart*³ + [velo] *drom*] Teren amenajat pentru carting.

cartof sm [At: DRĂGHICI, R. 84/10 / V: (reg) ~iol, ~oafă sf, ~oafă sf, ~oafă sf / Pl: ~i / E: ger *Kartoffel*] **1** (Bot) Plantă erbacee din familia solanaceelor, cu flori albe sau violet și tulpini subterane terminate cu tuberculi de formă rotundă, ovală sau alungită, comestibili, bogați în amidon (*Solanum tuberosum*). **2** (Prc) Tuberculul cartofului (**1**), folosit în alimentație și ca furaj Si: (reg) *aluna* (-de-pământ), *badaliurcă*, *bandraburcă*, *haraboi*, *harabula*, *harabuscă*, *bighiroanca*, *bigură*, *boamba*, *bobâlca*, *boboasă*, *bulugheană*, *cartoni*, *colompîra*, *coroabă*, *crumpei*, *crumpene*, *crumpi*, *crumpiri*, *curula*, *erdapane*, *fidireie*, *ghibiroanca*, *ghistina*, *goață*, *gogoasă-de-pământ*, *gonele*, *granciri*, *grumbă*, *grunciri*, *grumpe(ne)*, *grumpini*, *hadaburcă*, *hiliba*, *hiribe*, *magheruste*, *măr-de-pământ*, *napci*, *nap-de-pământ*, *ou-de-pământ*, *para-de-pământ*, *perușcă*, *pichioca*, *picioica*, *piroșcă*, *poama-de-pământ*, *termer*, *vovici*. **3** (Bot; lpl;

îf ~oafe) Gherghină (*Dahlia cultorum*). 4 (Bot; îc) ~oafe-de-iarnă, ~i dulci, ~i porcești Napi porcești (*Helianthus tuberosus*). 5 (Bot; îc) ~e-de-germe Brâncă (*Scrophularia nodosa*). 6 (Bot; lpl) Bostănei chinezi (*Thladiantha dubia*). 7 (Gmț; îc) A da o ~oafă la ureche A da o palmă. 8 (Fig) Apelativ pentru un om prost. 9 (Pop; dep; îs) ~oafă nenorocita Persoană care se plânge de rele imaginare. 10 (Îs) Zahăr (sau sirop) de ~i Glucoză obținută din amidonul de cartofi (2). 11 (Reg; îs) ~ dulce Batat.

cartofă sf vz *cartof*

cartofel sm [At: BORZA, D. / Pl: ~ei / E: *cartof* + -el] (Bot) 1-2 (Șhp) Cartofior (1-2). 3 (Reg) Napi porcești (*Helianthus tuberosus*).

cartofiol sm vz *cartașiol*

cartașion sm vz *cartașiol*

cartașior sm vz *cartașiol*

cartofior sm [At: DA / Pl: ~i / E: *cartof* + -ior] 1-2 (Șhp) Cartof (2) (mic).

cartoflar sm [At: ALECSANDRI, T. 1034 / Pl: ~i / E: *cartoflă* + -ar] (Nob; im) Mâncător de cartofi.

cartofla sf vz *cartof*

cartoflărie sf [At: I. IONESCU, C. 23/5 / Pl: ~ii / E: *cartoflă* + -arie] (Îvp) 1 Teren pe care se cultivă cartofi (1). 2 (Csc) Cantitate (mare) de cartofi (2).

cartofor, ~a smf, a [At: CONTEMPORANUL II, 26 / Pl: ~i, ~e / E: ngr *καρτοφορος*] 1-2 (Persoană) care are patima jocului de cărți.

cartoforie sf [At: GORJAN, H. II, 5/9 / V: (înv) *ha-* / Pl: ~ii / E: *cartofor* + -ie] (Rar) Patimă a jocului de cărți.

cartograf, ~a smf [At: LTR / Pl: ~i, ~e / E: fr *cartographe*] Specialist în cartografie.

cartografia vi [At: DA ms / Pzi: ~iez / E: *cartografie*] A executa hărți și planuri topografice.

cartografiare sf vz *cartografiere*

*cartografiat*¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cartografia*] Cartografiere. *cartografiat*², ~a a [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *cartografia*] (D. un teritoriu, o regiune) Reprezentat în plan sau pe o hartă.

cartografic, ~a a [At: DA ms / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *cartographique*] 1 Care aparține cartografiei. 2 Care provine din cartografie. 3 Referitor la cartografie. 4 Specific cartografiei.

cartografie sf [At: HASDEU, I. C. 33 / Pl: ~ii / E: fr *cartographie*] Disciplină care studiază tehnica de întocmire a hărților și a planurilor topografice.

cartografiere sf [At: DA ms / V: (înv) ~iare / Pl: ~ii / E: *cartografia*] Executare a hărților și a planurilor topografice.

cartogramă sf [At: DEX² / Pl: ~me / E: fr *cartogramme*] Reprezentare grafică, pe o hartă, a unor mărimi referitoare la răspândirea, la gradul de intensitate etc. al unor fenomene statistice, prin hașuri, culori etc.

cartolina sf [At: DN³ / Pl: ~ne / E: it *cartolina*] (Rar) Carte poștală ilustrată.

cartomant, ~a smf [At: DA ms / Pl: ~nti, ~e / E: ns cf it *cartomante*] (Rar) Persoană care ghicește în cărți.

cartomantie sf [At: DA ms / Pl: ~ii / E: it *cartomanzia*] (Rar) Ghicit în cărți.

cartometrie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *cartométrie*] (Top) Studiu al metodelor și instrumentelor cu care se determină precizia unei hărți.

*carton*¹ sn [At: MAIORESCU, D. 70 / Pl: ~oane / E: fr *carton*] 1 Hârtie groasă și compactă cu flexibilitate redusă. 2 (Îs) ~ gudronat (sau asfaltat) Carton¹ (1) impregnat cu gudron sau cu smoală. 3 (Fig; îla) De ~ Lipsit de trăinicie Si: *efemer*. 4 Schiță inițială a unui tablou sau a diverselor lui detalii Si: *studiu*. 5 Tub mic de hârtie groasă la capătul unor țigări, prin care se trage fumul. 6 Tăviță de carton¹ (1) pentru prăjituri, bomboane etc. 7 (Pex) Conținutul unui carton¹ (6).

*carton*² sn [At: PITIȘ, ȘCH. 106 / V: ~tun / Pl: ~oane / E: ger *Karton*] (Reg) 1 Pânză tare de cânepă și în, cu desene colorate Si: *creton*. 2 (Pex) Pânză imprimată de bumbac, stambă etc.

cartona vi [At: DA / Pzi: ~nez / E: fr *cartonner*] 1 A lega o carte, un caiet etc. în scoarțe de carton¹ (1) Si: a broșa. 2 A asigura o hartă, o planșă etc. în scoarțe de carton¹ (1) de pânză, de piele etc.

cartonagist, ~a smf [At: LTR / Pl: ~gisti, ~e / E: *cartonagiu* + -ist] 1 Lucrător care execută articole industriale din carton¹ (1). 2 Lucrător într-un cartonaj (3).

cartonagiu sn vz *cartonaj*

cartonaj sn [At: ARDELEANU, D. 159 / V: ~agiu / Pl: ~e / E: fr *cartonnage*] 1 Cartonare. 2 Obiect (cutie, mapă, ambalaj etc.) executat din carton¹ (1) sau din mucava. 3 Atelier unde se lucrează obiecte de cartonaj (2).

cartonare sf [At: DA ms / Pl: ~nări / E: *cartona*] Legare a unei cărți, a unui caiet etc. în scoarțe de carton¹ (1) Si: broșare, cartonaj (1), cartonai¹.

cartonaș sn [At: SADOVEANU, P. S. 193 / Pl: ~e / E: *carton* + -aș] 1 (Dep) Carton¹ (1) de calitate inferioară. 2-3 (Șhp) Bucată de carton¹ (1) (de dimensiuni mici). 4-5 (Spt; îs) ~ galben, roșu Cartonaș (2) dreptunghiular arătat de arbitru pentru a avertiza sau a exclude din joc un jucător care a comis o greșeală.

*cartona*¹ sm [At: DA ms / E: *cartona*] Cartonare.

*cartona*², ~a a [At: NEGRUZZI, S. I. 7 / Pl: ~ați, ~e / E: *cartona*] (D. o carte, un registru etc.) Legat în scoarțe de carton¹ (1) de pânză, de piele etc.

cartoni smp [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Cartofi (2).

cartoniera sf [At: DA ms / P: ~ni-e~ / Pl: ~re / E: fr *cartonnier*] (Rar) Cartotecă (1).

cartos sm [At: H II, 207 / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Reg) Floare nedefinită mai îndeaproape.

cartosag sn [At: CHEST. II, 429/54a / Pl: ~uri / E: nct] (Reg) Loc unde se adăpostesc oile și caprele ținute acasă.

cartosit a [At: MACEDONSKI, O. III, 126 / Pl: ~e / E: nct] (Csn) „...Geamurile cartosite...”.

cartoșcă sf [At: BORZA, D. / Pl: nct / E: nct] (Bot; reg) Gherghină (*Dahlia cultorum*).

cartolecar sm [At: DA ms / Pl: ~i / E: *cartoteca* + -ar] Funcționar răspunzător de o cartotecă (1).

cartotecă sf [At: DA ms / Pl: ~eci / E: ger *Kartotek*, rs *kaptoteka*] 1 Totalitate a fișelor de evidență care cuprind date privitoare la materialele sau la persoanele dintr-o instituție, grupate după anumite criterii Si: (rar) *cartonieră*. 2-3 Cutie sau dulap în care se păstrează fișe clasate după anumite norme Si: *fișier*.

cartucică sf [At: COMAN, GL. / Pl: ~ucele / E: nct] (Îrg) Fotografie.

cartun sn vz *carton*²

cartus sn [At: DA / Pl: ~e / E: rs *kapytæ*] (Bas; rsm) Chipiu cu cozoroc.

cartus sn [At: I. CR. IV, 5 / V: (îvp) ~a sf / Pl: ~e, (nob) ~uri / E: fr *cartouche*] 1 Tub metalic sau de carton prevăzut cu o capsă, cu material exploziv și cu proiectil sau cu alicie, care servește ca muniție pentru armamentul portabil Si: *patron*. 2 Bucată cilindrică de exploziv prevăzută în găurile de mină pentru producerea exploziilor. 3 Piesă de hârtie care conține un exploziv. 4 Filtru de hârtie împăturită într-un anumit mod (folosită, mai ales, la carburatoare). 5 (Îs) ~ filtrant Dispozitiv pentru filtrarea aerului, care se atașează la o mască de gaze. 6 Ornament sculptat sau gravat (în formă de sul desfăcut parțial) pe care se scriu inscripții, monograme etc. 7 Text încadrat pe o pagină (pe care se află și texte neîncadrate). 8 Ornament care încadrează un text tipărit. 9 Cutie paralelipedică de carton care conține un anumit număr de pachete de țigări.

cartușerie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *cartoucherie*] 1 Secție într-un arsenal unde se fabrică și se depozitează cartușele (1). 2 Personalul cartușeriei (1). 3 Secția împreună cu personalul.

cartușă sf vz *cartus*

cartușică sf [At: CAMILAR, N. I, 18 / P: ~și-e~ / Pl: ~re / E: fr *cartouillère*] 1-2 Geantă sau cutie mică de metal sau de piele, prinsă la centură, în care se țin cartușele (1). 3 Brâu (de piele, de pânză) cu locașuri tubulare, în care se introduc cartușele (1) Si: (înv) *patrontas*.

carub *sm* [At: CONV. LIT. VIII, 43 / Pl: ~i / E: fr *caroube*] (Bot) Roșcov (*Gleditsia triacanthos*).

carubier *sm* [At: DN³ / P: ~bi-er / Pl: ~i / E: fr *caroubier*] (Bot) Roșcov (*Gleditsia triacanthos*).

carugea *sf* *vz* **caragea**

caruncula *sf* [At: DN³ / Pl: ~le / E: fr *caroncole*] Mică formațiune anatomică, proeminentă, colorată, de obicei, în roșu Si: **nodul**.

carură *sf* [At: DEX² / Pl: ~ri / E: fr *carrure*] (Frm) 1 Formă a umerilor și a spatelui cuiva. 2 (Sp) Siluetă. 3 (Fig) Anvergură.

carus *sn* [At: DN³ / E: fr *carus*] (Med) Fază ultimă, cea mai gravă, a comei.

carusel *sn* [At: HOGAȘ, DR. II, 187 / Pl: ~e / E: fr *carrousel*] 1 (Iuz) Joc (întreceri cu lancea) executat de călăreți, în costume de cavaleri, alcătuind cvadrile. 2 (Pex) Loc unde se desfășoară caruselul (1). 3 Serie de mișcări de dresaj executate de un grup de călăreți. 4 Călușei. 5 (Fig) Deplasare continuă a unor mobile. 6 (Teh) Strung vertical. 7 Suport circular cu fante în care se așază diapozițiile de proiectat.

carvană *sf* *vz* **cervană**

carvansara *sf* *vz* **carvasara**

carvasar *sm* *vz* **carvasara**

carvasara *sf* [At: LET. III, 98/16 / V: ~ans~, **carvasar** *sm*, **cărvăsăra** / Pl: ~le / E: tc *kervansaray*] (Tcî) 1 Local în care se aflau instalate birourile unei vămi Si: **birou vamal**. 2 Personalul unei carvasarale. 3 Localul împreună cu personalul carvasaralei.

carvansaragiu *sm* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 91/23 / Pl: ~agii / E: **carvasara** + -giu] (Tcî) Vameș.

carvosî *vt* [At: FRÂNCU – CANDREA, M. 98 / Pzi: ~sesc / E: nct] (Trs) A ocări.

carvuncul *sn* *vz* **carbuncul**

casa [At: MARIAN, I. 244 / Pzi: ~sez / E: fr *casser*] 1 *vt* A anula (în întregime sau parțial) o hotărâre judecătorească în urma admiterii recursului. 2 *vt* A efectua totalitatea operațiilor privind scoaterea definitivă din folosință și din inventar a unui mijloc fix a cărui folosire, reparare sau modernizare nu mai sunt economice Si: **a lichida**. 3 *vt* (Rar) A sparge. 4 *vt* (Buc; Trs; pex) A desființa. 5-6 *vt* (Buc; Trs; pex) A (se) scoate din uz.

casaba *sf* [At: (a. 1715) ap. ȘIO / V: ~bă / Pl: ~le / E: tc *kasaba*] 1-2 (Tcî) Orașel sau târg turcesc. 3 (Iuz; if ~bă) Orașel.

casabă *sf* *vz* **casaba**

casabil, ~a *a* [At: LTR / Pl: ~i, ~e / E: fr *cassable*] 1-2 Casant (1-2). 3 (D. o hotărâre judecătorească) Care poate fi casată (1).

casac *sn* [At: H XII, 261 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Haină bărbătească nedefinită mai îndeaproape Cf **cazaca**.

casaliniță *sf* [At: H X, 151 / Pl: ~te / E: nct] (Reg) Vierme (larvă) nedefinit mai îndeaproape.

casamenturi *sn* *vz* **căsămături**

casant, ~a *a* [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 96 / Pl: ~nți, ~e / E: fr *cassant*] 1-2 Care se sparge sau se sfărâmă ușor Si: **casabil** (1-2), **fragil**. 3 (Rar; fig; d. modul de a vorbi al cuiva) Tăios. 4 (Nob; d. caracterul cuiva) Hotărât.

casac *sm* [At: MARIAN, ap. DA / Pl: ~oci / E: cf rs *косокий*] (Reg) Veveriță care se hrănește cu alune și cu mere.

casap *sm* [At: (a. 1693) ap. ȘIO / V: ~căs~, ~hă~ / Pl: ~i / E: tc *kasap*] 1 (Reg) Măcelar. 2 (Fig) Om rău, crud. 3 (Tcî; ic) ~băsa Starostele măcelarilor la turci sau la tătari, însărcinat a cumpăra vite în caz de război. 4 (Tcî; ic) ~bașalâc Funcția de casap-bașa.

casar *sm* [At: DA / V: ~e, ~căs~, ~iu / Pl: ~i / E: **casă**² + -ar] (Îrg) Casier.

casare¹ *sm* *vz* **casar**

casare² *sf* [At: DA ms / Pl: ~sări / E: **casă**] 1 Anulare (totală sau parțială) a unei hotărâri judecătorești în urma admiterii recursului. 2 (Înv; is) **Curtea de** ~ Curtea de casație (1). 3 Scoatere definitivă din folosință și din inventar a unui mijloc fix a cărui folosire, reparare sau modernizare nu mai sunt economice Si: **lichidare**. 4 (Rar; Buc; Trs) Spargere.

casariu *sm* *vz* **casar**

casarmă *sf* *vz* **cazarmă**

casat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: **casă**] 1-2 Casare (1-2).

casat², ~a *a* [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: **casă**] 1 (Jur) Anulat. 2 (D. o mașină, un aparat uzat etc.) Scos din folosință.

casată *sf* [At: DEX² / Pl: ~te / E: it *cassata*, fr *cassate*] Specialitate de cofetărie formată din diverse feluri de înghețată, dispuse în straturi.

casatie *sf* [At: MAIORESCU, D. I, 59 / V: ~iune / Pl: ~ii / E: fr *cassation*] 1 (Șis *curte de* ~) Organ judecătorec suprem, care are dreptul, în unele state, să caseze (1) o sentință pronunțată de organele judecătorești de grad inferior Si: **Curtea de casare** (2). 2 (Fig; iuz) Ultima expresie a perfecțiunii.

casatiune *sf* *vz* **casatie**

casă¹ *sf* [At: COD. VOR. 26/9 / Pl: ~se, (reg) ~si, căsi / E: ml **casă**] 1 Clădire destinată pentru a servi de locuință omului. 2 (Îla) **De** ~ Făcut în casă¹ (1). 3 (Pex) Clădire. 4-5 (Îe) (**A avea**) o ~ **de copii** (**A avea**) copii mulți. 6 (Îe) **A-i fi cuiva** ~sa ~, și **masa masă** **A** duce o viață ordonată și liniștită. 7 (Îe) **A nu avea** (nici) ~ și (nici) **masă** **A** duce o viață neregulată, plină de griji și frământări. 8 (Iuz; is) **Fată în** ~ Servitoare. 9 (Iuz; is) **O pereche** (sau **un rând**) **de case** Clădire mare, cu multe camere. 10 (Îas) Corp de clădire. 11 (Fig) Adăpost. 12 (Îvp) Cămin. 13 (Îvp; is) ~sa **sufletului** Capul pieptului, unde se află organele respiratorii. 14 (Reg; fig) Rai. 15 (Reg; fig) Carapace. 16 (Reg; fig) Cochilie. 17 (Pop; is) ~sa **de păianjen** Pânza păianjenului. 18 (Pop; fig; is) ~sa **apei** Locul ocupat de apă într-o fântână. 19 (Reg) Cameră. 20 (Reg; is) ~sa (**cea** sau **a**) **mare** Camera cea mai mare a unei case¹ (1) țărănești, unde sunt primiți oaspeții. 21 (Reg; is) ~sa (**cea** sau **a**) **mica** Cameră dintr-o casă¹ (1) țărănească în care locuiește, de obicei, toată familia. 22 (Ban; spc) Bucătărie. 23-24 (Îs) ~ **de veci** Mormânt. 25 (Prc) Sicriu. 26 (Pan) Stupină. 27 (Pan) Placentă. 28-29 (Pop; pan) Corpul căruței sau al carului destinat transportului persoanelor sau obiectelor. 30 (Îs) ~sa **morii** Clădirea care adăpostește instalația pentru măcinat. 31 (Îs) ~sa **pietrelor de moară** Colacul de lemn sau de piatră unde sunt așezate pietrele morii. 32 (Îs) ~sa **ascensorului** Spațiul în care se deplasează cabina unui ascensor. 33 (Îs) ~sa **scării** Spațiul dintr-o clădire care adăpostește o scară. 34 Mică încăpere la o instalație de apă, de energie electrică etc., în care sunt instalate elementele de distribuție (vanele de închidere a apei, tabloul de distribuție a energiei electrice etc.). 35 (Îs) ~sa **suveicii** Spațiul sau cămin lângă unul din capetele spatei, în care stă suveica și de unde este aruncată (mecanic) printre ștețe. 36 (Iuz) Fiecare dintre cele 64 de câmpuri de pe table de șah Si: **casuța**. 37 (La jocul de table) Partea în care fiecare dintre cei doi jucători trebuie să-și aducă piesele. 38 (Tip) Cutie dreptunghiulară în care se păstrează literale, semnele etc. tipografice de același caracter Si: **caște**. 39 (Reg) Coaja (găoacea) ghindei. 40 (Ast; pop) Steaua gamma din constelația Coroana boreală Si: (pop) **coliba, cociorva**. 41 Totalitatea celor care locuiesc împreună (formând o familie). 42 (Îs) ~ **grea** Familie numeroasă (și greu de întreținut). 43 Neam. 44 Dinastie. 45 (Înv; is) ~ **mare** Familie de vază. 46 (Iuz) Totalitatea persoanelor care sunt în serviciul cuiva sau depind de acesta (ca partizani, favoriți, protejați etc.). 47 (Înv) Persoane care sunt în serviciul unui domnitor sau al unui demnitar. 48 (Înv; is) **Copil** (sau **fecior**) **din** (în sau **de**) ~ Fiu de boier care făcea serviciu de paj la curtea domnească. 49 (Iuz; is) ~ **miliara** Aghiotanții, ofițerii de la curtea unui principe, a unui suveran. 50 (Iuz; is) ~ **civila** (a unui domnitor) Persoanele civile din serviciul curții, alcătuind anturajul suveranului. 51 Căminic (1). 52 (Îe) **A ține** ~ **cu cineva** **A** fi căsătorit. 53 (Îe) **A face** (sau **a duce**) ~ (**bună**) **cu cineva** **A** trăi (în bună înțelegere). 54 (Îe) **A face** o ~ **A** se căsători. 55 (Îe) **A strica** ~sa **cuiva** **A** strica armonia dintre soți (determinându-i să divorțeze). 56 (Îe) **A duce** ~ **bună** ~ **cu ceva** **A** se împăca bine cu ceva. 57 (Pop; is) ~ **neprimenita** Căminic în care partenerii nu au mai fost căsătoriți anterior. 58 Gospodărie. 59 (Îs) ~ **deschisă** Casă¹ (1) în care oricine este bine primit. 60 (Îe) **A avea** ~ și **masă** **A** fi căsătorit, având gospodărie proprie (și oarecare avere). 61 (Înv) Templu păgân. 62 (Îs) ~sa **Domnului** (lui **Dumnezeu**) Biserică. 63 (Iuz; is) ~ **obștească** (sau ~sa **Obștii**) Eforie comunală sau

a unei comunități (de proprietate) pentru administrarea unei averi în devălmășie. **64** (Înv; îs) ~ *obstească*, ~ *de economie* Instituție publică de credit care se ocupă cu strângerea disponibilităților bănești temporare ale populației, acordând, pentru acestea, mai ales dobândă. **65** (luz; îs) ~ *se de bolnavi* sau *de vindecare* Spital. **66** (luz; îs) ~ *de judecată* Judecătoria. **67** (luz; îs) ~ *de oaspeți* sau *de străini* Han. **68** (Înv; îs) ~ *de curvie*, *de curvăsărie* Bordel. **69** (Îs) ~ *nebunească* sau *de nebuni* Ospiciu. **70** (Îs) ~ *de ajutor reciproc* Asociație benevolă a unor angajați sau pensionari, creată pentru acordarea de împrumuturi și de ajutoare membrilor ei din fondurile obținute din depunerile lor lunare. **71** (Îs) ~ *de filme* Instituție producătoare de filme cinematografice. **72** (Îs) ~ *de cultură* Instituție culturală în care au loc diverse manifestări culturale, educative, etc. **73** (Îs) ~ *de nașteri* Instituție medico-sanitară în care se acordă viitoarelor mame, la naștere, asistență calificată Si: *maternitate*. **74** (Îs) ~ *de vegetație* Construcție specială cu acoperișul și cu pereții de sticlă, folosită pentru experiențe de agrochimie, plantele fiind cultivate în vase de vegetație. **75** (Îs) ~ *de odihnă* Sanatoriu. **76** (Îs) ~ *de modă* Atelier de croitorie de lux. **77** (Reg; îs) ~ *sa satului* Primărie. **78** (Îs) ~ *de asigurare* Societate de asigurare. **79** (Îs) *Casa alba* Rezidența președintelui S.U.A., la Washington. **80** (Fig) Președintele S.U.A. **81** (Pex) Personalul Casei albe (**79**). **82** (Înv) Administrația veniturilor și a cheltuielilor unor instituții *Casa milei*, *Casa pensiilor*. **83** (Îs) *Specialitatea* ~ *sei* Produs specific al unui restaurant, sau al unei întreprinderi, al unei gospodine.

casă² sf [At: LB / V: *cassa*, (reg) *coașă* / E: it *cassa*, ger *Kasse*] **1-2** Dulap sau lădiță de fier în care sunt ținuti bani, hârtii de valoare etc. Si: *seif*. **3-5** Masă, pupitrul sau birou într-un magazin unde se achită costul cumpărăturilor. **6-8** Ghișeu sau încăpăre într-o întreprindere sau într-o instituție, unde se fac încasările și plățile, unde se eliberează biletele de călătorie, de spectacol etc. **9-10** Sumă de bani de care dispune, la un moment dat, casieria unei instituții sau a unei întreprinderi. **11-12** (Îs) *Plus* (sau *minus*) de ~ Diferență în plus (sau în minus) rezultată la stabilirea încasărilor și plăților. **13** (Îs) *Registru de* ~ Registru în care se trec sumele încasate și cele plătite. **14** (Îc) *A face* ~ A întocmi bilanțul încasărilor unei zile.

casă³ sf [At: LTR / Pl: ~ *se* / E: fr *casse*] Boală a vinurilor, pe care acestea o capătă când ajung în contact cu aerul și care se caracterizează prin tulburare și prin schimbare a culorii.

casăncă sf [At: MARIAN, NA. 299 / V: ~ *sen*~, ~ *sin*~, ~ *sun*~ / Pl: ~ *nce* / E: rs *кочанка*] (Reg) Broboadă împodobită pe margini cu flori brodate și cu franjuri.

casc sn [At: ANON. CAR. / Pl: nct / E: pvh *casca*] (Reg) Căscat.

cascadă sf [At: GOLESCU, Î. 66 / Pl: ~ *de* / E: fr *cascade*] **1** Cădere naturală de apă pe cursul unui râu, provocată de o ruptură de pantă în profilul longitudinal al văii Si: *cataracta*, (reg) *săritoare*, *urlătoare*, *vâjoi*. **2** (Îs) ~ *de râs* Râs zgomotos, sacadat și prelungit. **3** (Teh; îs) *Montaj în* ~ Model de legare a unor aparate sau mașini electrice astfel încât curentul de la intrarea unui element să fie egal cu cel de la ieșirea elementului anterior.

cascador, ~ *oare* smf [At: DEX² / Pl: ~ *i*, ~ *oare* / E: fr *cascadeur*] **1-3** Clovn, acrobat sau acrobat(ă) la circ care execută salturi primejdioase. **4** Actor de cinematograf care dublează, uneori, protagonistul în secvențele periculoase. **5** (Fam) Persoană cu o conduită ușuratică, inconstantă.

cascadoricesc, ~ *ască* a [At: DEX² / Pl: ~ *esti* / E: *cascador* + *-icesc*] (Rar) **1** Specific cascadorului (**4**). **2** Referitor la cascador (**4**). **3** Care provine de la cascador (**4**). **4** Care aparține cascadorului (**4**).

cascadorie sf [At: DEX² / Pl: ~ *ii* / E: *cascador* + *-ie*] **1** Săritură primejdioasă. **2** Situație dificilă realizată de cascador (**4**). **3** Meseria cascadorului (**4**).

cascadorism sn [At: DEX² / Pl: ~ *e* / E: *cascador* -ism] (Rar) Faptă de cascador (**4**).

cascanebliți smf [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Lucruri hazlii Si: *comedii*.

cascanet sn [At: ALEXICI, L. P. I, 254 / P: ~ *net* / Pl: ~ *e* / E: *casca* cf *baionet*, *paganet*] (Îrg) Caschetă.

casca sf [At: (a. 1893) URICARIUL XXII, 440 / Pl: *căști*, (înv) *cășci* / E: fr *casque*] **1** Acoperământ pentru cap din oțel, din piele etc., căptușit pe dinăuntru, pe care îl poartă militarii în luptă pentru protejarea capului. **2** Acoperământ pentru cap folosit de sportivi (automobilisti, motocicliști etc.) sau de muncitori (mineri, sudori etc.) pentru protejarea capului. **3** Dispozitiv metalic în saloanele de coafură, în forma unei căciuli, folosit la uscarea părului. **4** Dispozitiv alcătuit din unul sau din două receptoare fixate pe urechi, care servește la ascultarea transmisiunilor radiofonice, telefonice etc.

caschet sn vz *caschetă*

caschetă sf [At: TEODOREANU, M. II, 307 / V: *caschet* sn / Pl: ~ *te* / E: fr *casquette*] **1** Un fel de șapcă de stofă, cu fundul larg și rotund și cu cozoroc, care face parte, de obicei, din uniforma militarilor. **2** Acoperământ pentru cap din cauciuc sau din material plastic folosit de înotători pentru a feri părul de apă.

cascoț sf [At: POLIZU / Pl: ~ *te* / E: ns cf *casca*, *câscar*] (Înv) **1** Căscat. **2** (Mpl) Denumire glumească pentru o mâncare inexistentă, imaginară. **3** (Mpl) Fructe rare (exotice).

caseină sf vz *cazeina*

casemata sf vz *cazemata*

casencă sf vz *casâncă*

casernă sf vz *cazarma*

caserolă sf [At: MDENC / Pl: ~ *le* / E: fr *casserole*] **1** Capsulă de porțelan, cu coadă, folosită, în laborator, pentru topirea substanțelor vâscoase și puțin volatile. **2** Cratiță adâncă (cu coadă) și cu fundul plat, folosită în bucătărie.

casetă sf [At: NEGRUZZI, S. IV, 125 / Pl: ~ *te* / E: fr *cassette*] **1** Cutie în care se păstrează mici obiecte (prețioase) Si: (iuz) *besactea*, *lădița*, *sipetel*. **2-3** (Înv; fig) Vistieria particulară (a unui suveran). **4-5** (Pex) Suma de bani dintr-o casetă (**2-3**). **6** Cutie folosită pentru închiderea și protejarea unor dispozitive sau mecanisme, pentru păstrarea unor piese, a unor materiale etc. **7** Cutie de lemn sau de metal, cu un perete mobil, unde se introduce placa sau filmul pe care se fotografiază. **8** Cutie anexă a camerelor de luat vederi, în interiorul căreia se află pelicula cinematografică. **9** Despărțitură a unei case¹ (**38**) tipografice. **10** Anunț cu chenar, folosit la tipărirea numelor și adreselor în anuare, cărți de telefon etc. **11** Indicație pusă, de obicei, la sfârșitul unei cărți și care cuprinde anumite date privitoare la lucrare (data culegerii, a tipăririi etc.). **12** Construcție standardizată compactă din material plastic, în care se află montată banda magnetică (subțire și îngustă). **13** (Îs) ~ *video* Videocasetă. **14** (Med) Partea metalică a punții protetice dentare. **15** (Aht) Caseton (**2**).

casetofon sn [At: DEX² / Pl: ~ *oane* / E: *casetă* cf *magnetofon*, *microfon*, *gramofon* etc.] Magnetofon (portabil) cu benzi magnetice introduse în casete.

caseton sn [At: CĂLINESCU, E. O. I, 9 / Pl: ~ *oane* / E: it *cassetone*] **1** Mobilă italiană (florentină) din epoca Renașterii, având mai multe sertare ornate cu sculptură mărunță. **2** (Aht) Fiecare dintre compartimentele adâncite, de formă regulată, care decorează un plafon sau intradosul unei bolți Si: *casetă* (**15**).

casetotecă sf [At: DEX² / Pl: ~ *eci* / E: fr *cassetothèque*] **1-2** Raft sau dulap special pentru depozitarea casetelor (**12**) (de casetofon).

casia sf [At: PSALT. 87/5 / A și: *casia* / Pl: nct / E: vsf *каша*, ngr *κασιόλα*] (Înv) Scortişoară.

casier, ~ *ă* smf [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 246 / V: (înv) ~ *sar*, ~ *sariu*, ~ *ssariu* / P: ~ *si-er* / Pl: ~ *i*, ~ *e* / E: it *cassiere*] Persoană care are în sarcina sa casa de bani, distribuirea și încasarea banilor și păstrarea hârtiilor de valoare într-o întreprindere sau într-o instituție.

casierasă sf [At: DA / Pl: ~ *ese* / E: *casier* + *-easă*] (luz) **1** Soție de casier. **2** Casieră.

casierie sf [At: DA ms / P: ~ *si-e*~ / Pl: ~ *ii* / E: *casier* + *-ie*] **1** Loc într-o întreprindere sau într-o instituție unde se primesc, se păstrează și se distribuie banii. **2** Serviciu într-o instituție care se ocupă cu primirea

păstrarea și distribuirea banilor. **3** (luz; îs) ~ia centrală a Statului Trezorerie. **4** (Rar) Funcția casierului sau a casieriei.

casierita sf [At: DA / Pl: ~te / E: *casier* + -ita] Casieră.

casina sf vz *cazino*

casinca sf vz *casăneă*

casing sn [At: DN³ / Pl: ~uri / E: eg, fr *casing*] **1** Tubaj exterior într-o sondă de petrol. **2** Coloană de protecție.

casiopa sf vz *casiope*

casiope sf [At: DDRF / V: ~e, ~pa / P: ~si-o~ / E: fr *Cassiopee*, it *Cassiopea*] Constelație din emisfera nordică Si: (pop) *scaunul-lui-Dumnezeu*, *mănăstirea*.

casiopee sf vz *casiope*

casiopeiu sn [At: DEX² / P: ~si-o-pe-iu / E: fr *cassiopéeium*] (Chm) Lutețiu.

casiterit sn [At: DEX² / E: fr *cassitérite*] Oxid de staniu natural, brun-negru, cu luciu adamantin, care se găsește în filioanele hidrotermale și în aluvioni.

casita sf [At: BULET. GRĂD. BOT. V nr. 3-4, 59 / Pl: ~te / E: ns cf *casia*, *casie*] (Bot) Crin-galben.

casu sn [At: DEX² / Pl: ~ri / E: fr *cassis*] Șant sau rigolă pietruită ori pavată, largă, care servește la scurgerea apei de ploaie pe o suprafață înclinată de teren (traversând o șosea).

casma sf vz *cazma*

casmoft, ~ă sf, a [At: DN³ / Pl: ~iți, ~e / E: fr *chasmophyte*] **1-2** (Plantă) care crește în crăpăturile stâncilor.

casmogam, ~ă sf, a [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr *casmogame*] (D. flori) Care prezintă casmogamie.

casmogamie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *chasmogamie*] (Bot) Polenizare care se realizează după deschiderea florilor.

casnac sn [At: H II, 282 / Pl: nct / E: te *kasnak*] (Reg; toi) Cercul sau îngrăditura pietrelor de moară Cf *obod*, *ocol*, *toc*, *văcălie*, *vescă*.

casnă sf vz *caznă*

casnic, ~a [At: PRAV. (MUNT.) 551 / Pl: ~ici, ~ice / E: *casă*¹ + -nic] **1** a Specific casei Si: *domestic*, (inv) *casean*. **2** a Referitor la casă (1) Si: *domestic*, (inv) *casean*. **3** a Care provine de la casă (1) Si: *domestic*, (inv) *casean*. **4** a Care aparține casei (1) Si: *domestic*, (inv) *casean*. **5** a (Nob; d. animale) Domestic. **6** a (Inv) Economic. **7** a (Mai ales d. oameni) Care își petrece timpul acasă, în familie. **8** a (Îs) *Industrie* ~ Activitate industrială neevoluată, desfășurată în mod auxiliar în gospodărie cu unelte relativ simple, care are ca obiect obținerea unor produse destinate, de obicei nevoilor proprii. **9-10** smf, a (Inv) (Om) căsătorit. **11** sm (Inv; nob) Proprietarul casei. **12** smf (Inv; mpl) Persoane care locuiesc împreună într-o casă, formând o familie Si: (inv) *casas*, *casean*. **13** smf (Inv) Persoană care se află în serviciul cuiva. **14** smf (Inv) Tovarăș. **15** sf Femeie care se ocupă numai cu gospodăria Si: *gospodina*.

casoleta sf [At: ALECSANDRI, P. III, 87 / Pl: ~te / E: fr *cassolette*] **1** (Frm) Vas în care se ard mirodenii. **2** Conținutul unei casolete (1). **3** Vas metalic inoxidabil care servește la sterilizarea și la păstrarea sterilă a pansamentelor și a unor instrumente medicale. **4** Mic recipient în care se păstrează și se servește la masă anumite feluri de mâncare, în special aperitive. **5** Conținutul unei casolete (5). **6** Ornament în formă de vas, din care ies flăcări, folosit la arcuri de triumf, altare etc.

cason sn [At: CHEST. V, 35/44 / Pl: ~oane / E: *casă*¹] (Reg) Coliba în care locuiesc ciobanii Si: *cotet*.

casone sf [At: DN³ / E: it *casone*] Mobilă de forma unei lăzi, împodobită cu sculpturi în lemn sau cu picturi, folosită pentru păstrarea obiectelor de îmbrăcăminte.

casrăc sn [At: (a. 1792) URICARIUL IV, 132/25 / Pl: nct / E: nct] (Inv; csn) 5 oca de păcură cu casrăc.

casroca s [At: BORZA, D. / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Bot; reg) Ricin (*Ricinus communis*).

cassapanca sf [At: DN³ / Pl: ~nce / E: it *cassapanca*] Mobilă italiană din timpul Renașterii, constând dintr-un caseton cu rezemătoare și spătar.

cassariu sm vz *casier*

cassă sf vz *casă*²

cast, ~ă a [At: ODOBESCU, S. III, 56 / Pl: *caști*, ~e / E: lat *castus*] **1** Pur. **2** Virtuos.

castală sf vz *castană*

castambol sn [At: (a. 1807) IORGA, S. D. VI, 205 / V: ~on / Pl: nct / E: ns cf *stamba*] (Inv) Pânză de calitate mai bună decât astarul și marașul.

castambon sn vz *castambol*

castan sm [At: JAHRESBER. V, 189 / V: *căs*~, *caft*~ / Pl: ~i / E: drr *castană*] (Bot) **1** (Șis ~ *bun*) Arbore cu frunze simple, alungite și cu fructe comestibile Si: *castaniu* (3) (*Castanea sativa* sau *vesca*). **2** (Șis ~ *salbatic*, ~ *porcesc*, ~ *de-cai*, ~ *ul-calului*, ~ *ul-porcului*) Arbore mare, cu frunze compuse, cu flori albe sau roșcate, dispuse în panicule, și cu fructe necomestibile (*Aesculus hippocastanum*).

castană sf [At: ANON. CAR. / V: *căs*~, ~ *ală* / Pl: ~ne / E: ngr *καστανων*] **1-2** (Bot) Fructul castanului (1-2), aproximativ sferic, cu coaja tare, cafenie, bogat în amidon și în ulei, închis până la maturitate într-un înveliș verde, țepos. **3** (Îe) A scoate ~nele din foc cu mâna altuia A se folosi de cineva într-o întreprindere primejdioasă, pentru interese personale. **4** (Bot; îc) ~ *de-apă*, ~ *de-baltă*, ~ *de-lac*, ~ *cu-ghimpi* Cornaci (*Trapa natans*). **5** Mică formație cornoasă aflată pe fața internă a picioarelor calului. **6** (Ent; îf ~ *ală*) Bou-de-baltă (*Hydrophilus piceus*).

castanbon sn vz *castambol*

castanet sn [At: DAMÉ, T. / Pl: ~uri / E: *castan* + -et] (Nob) **1-2** Castaniș (1-2).

castanietă sf [At: CONTEMPORANUL IV, 140 / Pl: ~te / E: fr *castagnettes*] Instrument muzical de percuție (răspândit în Spania și în America Latină), format din două plăcuțe de lemn sau de fildeș, prinse ca valvele unei scoici, care sunt lovite ritmic una de alta, folosit la acompanierea dansului și a muzicii Si: (pop) *geamparale*.

castaniș sn [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~uri / E: *castan* + -is] **1** Loc plantat cu castani (1). **2-3** Pădure de castani (1-2) Si: *castanet* (1-2).

castaniu, ~ie [At: NEGRUZZI, S. I, 17 / V: *castāniu*, *castānie* / Pl: ~ii / E: *castană* + -iu] **1** a (D. păr) De culoarea castanei (1) Si: *cafeniu*. **2** a (D. ochi) Căprui. **3** sm (Bot) Castan (1).

castar sn vz *astar*

castaură sf [At: DA ms / A: nct / Pl: ~re / E: ns cf rs *коштоуръ*, grămadă mare de lemne"] (Buc) **1-2** Casă, șură mare lucrată prost și urât. **3** (Pex) Orice obiect mare și lucrat prost.

castă sf [At: DEX² / Pl: ~te / E: fr *caste*] **1** Grup social închis și strict delimitat prin originea comună, prin profesiunea și prin privilegiile membrilor lui, în care este împărțită societatea în India și în alte țări orientale. **2** (Pgn) Grup social închis care își păstrează privilegiile și interesele (egoiste). **3** (Îs) *Spirit de* ~ Spirit îngust, exclusivist.

castân sn [At: (a. 1803) IORGA, S. D. XII, 146 / V: *casten*, *coas*~, *coastin*, *costin*, *coșta*, *coșt*~ / Pl: ~e / E: ger *Kasten* cf *caste*] (Trs; Ban; gms) Dulap.

castănel sm vz *castănel*

castei sn [At: ȘINCAI, HR. III, 176 / Pl: nct / E: mg *kastély*] (Reg; mgn) Castel (1).

castel sn [At: N. COSTIN, ap. LET. I, 24/2 / Pl: ~e / E: lat *castellum* cf pn *kasztel*, it *castello*] **1** (Ist) Clădire mare, medievală, prevăzută cu turnuri și cu creneluri, înconjurată de ziduri și de șanturi, care servea ca locuință seniorilor feudali. **2** Casă mare care imită arhitectura medievală. **3** (Îe) ~ *în Spania* Visuri irealizabile. **4** (Îs) ~ *de apă* Construcție specială (în formă de turn) care servește ca rezervor de apă. **5** Construcție situată deasupra punții superioare a unei nave.

castelachi sn [At: ARHIVA II, 101/10 / E: *castel* + -ache] **1-2** (Grî; șhp) Castelaș (1-2).

castelan, ~ă smf [At: URECHE, ap. LET. I, 198/6 / V: *cast*~, *castelean* / Pl: ~i, ~e / E: lat *castellanus*, it *castellano*, pn *kasztellan*] **1** (Ist) Comandant al unui castel (1) Si: (inv) *burgrav*, *pârcahab*, *portar*. **2** Proprietar al unui castel (1). **3** Administrator al unui castel (1).

castelaș *sn* [At: CHEST. II, 51/44 / Pl: ~e / E: *castel* + -aș] 1-2 (Șhp) Castel (1) (mic). 3 (Pop) Casă mai mare și mai frumoasă în comparație cu celelalte dintr-un sat.

casten *sm* *vz* *castân*

castin *sn* *vz* *castân*

castină *sf* [At: DA ms / Pl: ~ne / E: fr *castine*] (Min) Calcar întrebuințat în procesul de topire a unor minereuri.

castinel *sn* *vz* *castănel*

casting *sn* [At: DEX² / Pl: (rar) ~uri / E: eg *casting*] 1 Concurs sportiv în care participanții au dreptul la un număr de aruncări la țintă, cu lanseta, într-un timp limitat. 2 Selecție de actori, figuranți etc. pentru un spectacol sau film.

castisea *sf* [At: DA / Pl: ~ele / E: nct] (Reg) Pensă la haină.

castitate *sf* [At: VLAHUȚĂ, D. 33 / Pl: ~răți / E: lat *castitas*, -atis] 1 Puritate. 2 Nevinovăție. 3 Virtute.

castor [At: GOLESCU, I. 51 / A și: (inv) ~tor / Pl: ~i / E: fr, lat *castor*] 1 *sm* (Zlg) Mamifer rozător semiacvatic, lung de circa 85 cm, cu labele din spate palmate și cu coada lătită, care trăiește în colonii clădindu-și cu măiestrie cuibul pe malul apelor Si: *biber* (*Castor canadensis*). 2 *sn* Blana castorului (1). 3 *sn* Îmbrăcăminte confecționată din castor (2). 4 *sn* Postav făcut din părul de castor (1) amestecat cu lână Si: (iuz) *castorina*. 5 *sa* Îmbrăcăminte confecționată din castor (4).

castorină *sf* [At: NEGRUZZI, S. VI, 27 / Pl: ~ne / E: fr *castorine*] (Iuz) Castor (4).

castra *vr* [At: DA / Pzi: ~rez / E: lat *castrare*, fr *castrer*] A extirpa, terapeutic sau accidental, glandele sexuale, provocând sterilitatea Si: *a emascula*, *a evira*, (pop) *a jugăni*.

castrare *sf* [At: DA / Pl: ~rări / E: *castra*] 1 Extirpare, terapeutică sau accidentală, a glandelor sexuale, provocând sterilitatea Si: *castrat*¹, *castratie*, *emasculație*, *evirație*, (pop) *jugănire*. 2 (Îs) ~ radiologică Suprimare funcțională a glandelor sexuale cu ajutorul razelor X.

*castrat*¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *castra*] Castrare (1).

*castrat*², ~a [At: NEGRUZZI, S. V, 158 / Pl: ~ați, ~e / E: *castra*] 1 *a* (D. masculi) Căruia i-au fost extirpate glandele genitale Si: *emasculat*, (pop) *jugănit*. 2 *sm* Scapet. 3 *sm* (Fig) Om lipsit de bărbăție.

castratie *sf* [At: ENC. VET. 82 / V: ~iune / Pl: ~ii / E: fr *castration*] Castrare (1).

castrățune *sf* *vz* *castrăție*

castravan *sm* *vz* *crăstăval*

castraveci *sm* [At: DEX² / Pl: ~i / E: *castravete* + -ior] 1-2 (Șhp) Castravete (2) (mic). 3 (Bot; și ~ pentru oter) Specie de castravete (1) cu fructe mici, verzi și cu proeminențe verucoase, care se consumă mai ales murate Si: *castravete* (4) (*Cucumis sativus viridis*).

castravete *sm* [At: BIBLIA (1688), 101/2 / V: *crasta*~, *crăstăv*~ / Pl: ~eți / E: *castraveți* (pll) *castravet* < bg *красавица*] 1 (Bot) Plantă legumicolă cu tulpina agățătoare, acoperită cu peri aspri, cu frunze mari și cu flori galbene (*Cucumis sativus*). 2 (Prc) Fructul acestei plante, de formă alungită, de culoare verde, care se consumă crud, murat sau gătit. 3 (Îe) A vinde ~eți la grădinar A da explicații într-o problemă cuiva mai bine informat decât cel ce vrea să-l lămurească. 4 Castraveci (2). 5 (Bot; reg) Plesnitoare (*Ecbalium elaterium*). 6 (Zlg; îc) ~de-mare Holoturie (*Zygophyllum fabago*).

castriet *sn* [At: ODOBESCU, S. I, 279 / Pl: nct / E: tc *kasrued*] (Tcî) Renunțare.

castruță *sf* *vz* *cratiță*

castroala *sf* [At: ALEXI, W. / V: *crăstola*, *crastol* *sn* / Pl: ~le / E: ctm *castron*, *oala*] (Reg) Vas mare de tablă.

castron *sn* [At: (a. 1802) IORGA, S. D. XII, 143 / V: *craston* / Pl: ~oane / E: fr *casseroles*, ger *Kastrol*, srb *kastrola*, pn *kastrof*] 1 Vas adânc în care se aduc la masă unele mâncăruri. 2 Conținutul unui castron (1). 3 (Fig; im; iuz) Pălărie tare, cu marginile scurte Si: *gambetă*. 4 (Sens nesigur; îs) ~ul marii Golf. 5 (Iuz) Vas de gătit mâncarea Cf *cratiță*, *tigaie*.

castronaș *sn* [At: (a. 1802) IORGA, S. D. XII, 143 / Pl: ~e / E: *castron* + -aș] 1-6 (Șhp) Castron (1-3) (mai mic) Si: *castronel* (1-6).

castronel *sn* [At: DA / Pl: ~e / E: *castron* + -el] 1-6 (Șhp) Castronaș (1-6).

castru *sn* [At: COȘBUC, AE. 99 / Pl: ~re / E: lat *castra*, -rorum] Tabără romană întărită.

casuar *sm* *vz* *cazuar*

casuist, ~ă *a* *vz* *cazuist*

casuistic, ~ă *a* *vz* *cazuistic*

casuncă *sf* *vz* *casâncă*

casura *sf* [At: DN³ / Pl: ~re / E: fr *cassure*] (Frm) 1 Spărtură. 2 Fisură. 3 Loc pe suprafața unui obiect unde acesta este spart.

casus belli *sn* [At: DN³ / E: lat *casus belli*] (Liv) Orice acțiune politică sau militară care poate duce la declanșarea unui război.

caș [At: BIBLIA (1688) 367 / Pl: ~uri *sn*, ~i *sm* / E: ml *caseus*] 1 *sn* Produs alimentar preparat din lapte încheagat și zer Cf *bulz*, *cașcava* (1), *saramură*, *smăcoi*, *telemea*, *urdă*. 2 *sn* (Pex) Cantitate de caș (1) căreia i s-a dat o formă prin presare Cf *cașcaval*, *turtă*. 3 *sn* (Pop; îe) A desertă ~ul A fugi. 4 *sn* (Îe) A fi pâine și ~ (cu cineva) A fi prieten bun. 5 *sn* (Îcs) De-a ~ul Joc de copii, nedefinit mai îndeaproape. 6 *sn* (Trs) Brânză preparată în calupuri, având consistența mai tare decât brânza albă sau cașul (1). 7 *sn* (Pan) Substanță gălbuie albicioasă care se formează în colțurile ciocului la puii de păsări. 8 *sn* (Îrn; îe) A fi cu ~ul la gură sau încă nu i-a picat ~ul de la gură Se spune despre un tânăr nepriceput, lipsit de experiență, dar cu pretenții. 9 *sm* (Bot; și ~ul-copiiilor, ~ul-popii, ~ul-găinii, ~ul-vrăbiilor) Plantă ierboasă, cu flori trandafirii-albicioase, întrebuințată în medicină pentru proprietățile sale emoliente (*Malva neglecta*). 10 *sm* (Bot; reg; și ~ul-popii, ~ul babei) Nalbă mică (*Malva pusilla*). 11 *sm* (Bot; reg; îc) ~ul-iepurei Osul iepurei (*Ononis arvensis*). 12 *sm* (Bot; reg; îc) ~ul-cioarei, ~ii-popii, ~ii-lupului (*Globaria gigantea*). 13 *sm* (Bot; reg; îac) Păducherniță (*Lepidium rudereale*). 14 *sm* (Bot; reg; îac) Planta *Lycoperdon candidum*. 15 *sm* (Bot; reg; îc) ~ul-popii Floarea zgâmbii (*Malva crispa*). 16 *sm* (Bot; reg; îac) Nalbă (*Malva sylvestris*).

*cașă*¹ *sf* [At: DEX² / E: cf ger *kaschieren*] Stofă de lână cu tușeul moale, vopsită în culori deschise.

*cașă*² *vr* [At: DA ms / Pzi: ~sez / E: *cașă*¹] 1 A aplica, pe țesături, un strat de substanță care să le confere un tușeu moale, ca de piele. 2 A cașera (1).

cașalot *sm* [At: DA / Pl: ~oți / E: fr *cachalot*] 1 Mamifer asemănător cu balena, care trăiește în mările calde, caracterizat prin dezvoltarea mare a capului și prin prezența dinților pe falca inferioară (*Physeter catodon*). 2 (Îs) *Ulei de* ~ Amestec de ceruri fluide și solide obținut din capul de cașalot (1) și folosit în medicină, în cosmetică și în componența unor produse industriale Si: *ulei de spermanțet*.

cașare *sf* [At: DEX² / Pl: ~șări / E: *cașă*²] 1 Operație de aplicare, pe țesături, a unui strat de substanțe care conferă țesăturii respective un tușeu moale, ca de piele. 2 Cașerare.

cașă *sf* [At: DA / E: rs *каша*] Mâncare asemănătoare cu pilaful, preparată din arpacăș sau din mei, cu multă grăsime.

cașcaval *sn* [At: (a. 1693) ap. ȘIO / V: ~vea *sf*, ~velă *sf*, ~vet / Pl: ~uri, (nob) ~e / E: tc *kaşkaval*] 1 Specie de brânză fină, tare, în formă de turte sau de roți, preparată din caș de lapte de oaie (mai rar de vacă). 2 (Îs) ~ grecesc Cașcaval (1) foarte tare, uscat și foarte sărat. 3 (Fam; îe) A se întinde la ~ A avea pretenții exagerate. 4 (Fam; îe) A se întinde ca ~ul prăjit A se întinde (exagerat de) mult. 5 (Fam; îe) A se da la ~ A fi moale, prost. 6 (Pex) Brânzeturi asemănătoare cașcavalului (1). 7 (Mrn) Pană metalică folosită la fixarea arborelui gabier pe gabie.

cașcavalar *sm* [At: H III, 449 / Pl: ~i / E: *cașcaval* + -ar] (Reg) Uncaltă folosită de ciobani, nedefinită mai de aproape *Vz* *vașcalie*.

cașcavea *sf* *vz* *cașcaval*

cașcavela *sf* *vz* *cașcaval*

cașcavet *sn* *vz* *cașcaval*

cașcovă *sf* [At: ZANNE, P. 477 / Pl: ~ve / E: ns cf *cascota*] 1 Cascotă (2). 2 Caș (1).

cașectic *smf*, *a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *cachectique*] 1-2 (Med) (Persoană) care suferă de cașexie.

cașera *vt* [At: MDA ms / Pzi: ~rez / E: fr *cacher*] 1 A lipi un strat de hârtie, de celoid etc. pe o coală de hârtie sau de carton, pentru a-i da un aspect mai frumos Si: *a cașa*² (2), *a cașura*. 2 (D. confecții) A fixa un strat de spumă poliuretanică între tricot și căptușeală.

cașerare [At: DN³ / Pl: ~rări / E: fr *cacher*] Cașerat.

cașerat¹ *sn* [At: DEX² / Pl: ~uri / E: fr *cacher*] Lipire a unui strat de hârtie sau de celoid etc. pe o coală de hârtie sau de carton, pentru a-i da un aspect mai frumos Si: *cașare*, *cașerare*.

cașerat², ~*a* [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: fr *cacher*] 1 (D. coli de hârtie sau de carton) Pe care s-a lipit o coală de hârtie sau de carton, pentru a-i da un aspect mai frumos. 2 (D. confecții) Cu un strat de spumă poliuretanică fixat între tricot și căptușeală.

cașet¹ *sn* [At: DN³ / Pl: ~e, ~uri / E: fr *cachet*] 1 (Frm) Carnet în care se marchează fiecare lecție pe care o ține un profesor. 2 (Frm) Plată făcută după un număr de lecții predate. 3 (Flt) Plic ștampilat din prima zi a emisiunii timbrelor.

cașet² *sn* *vz* **cașetă**

cașetă *sf* [At: DA ms / V: *cașet* *sn* / Pl: ~te / E: fr *cachet*] (Far) Capsulă mică dintr-o foiță de amidon, în care se introduc, spre a fi înghițite, medicamente sub formă de pulbere (cu gust neplăcut) Si: *bulina*.

cașeu *sn* [At: DEX² / Pl: ~ri / E: fr *cachet*] (Cig) Mască folosită în filmarea combinată, pentru a se acoperi partea din cadru care nu trebuie să apară.

cașexie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *cachexie*, lat *cachexia*] (Med) Stare generală proastă a organismului, comună mai multor boli, care se manifestă prin tulburarea funcțiilor organismului, prin slăbire și anemie extremă, prin scăderea temperaturii corpului etc.

cașie *sf* [At: BĂRCIANU / Pl: ~ii / E: nct] (Bot; Trs; Inv) 1 Lemn câinesc (*Ligustrum vulgare*). 2-4 Caprifoi (1-3) (*Lonicera caprifolium*, *Lonicera nigra*, *Lonicera xylosteum*).

cașmeriu *sn* *vz* **cașmir**

cașmir *sn* [At: ȘEZ. III, 125 / V: *cajm*~, ~meriu / Pl: (1, 2) ~uri / E: fr *cachemire*] 1 Tesătură moale și fină confecționată din lăna caprelor de Cașmir. 2 Îmbrăcăminte confecționată din cașmir (1). 3 (Iuz) Șal făcut din cașmir (1). 4 Rasă de capre crescută în Cașmir și în Tibet pentru părul foarte fin și mătăsoș. 5 (Reg; if ~meriu) Broadă de cap.

cașneuc *sn* [At: KLOPȘTOCK, F. 148 / Pl: ~ri / E: fr *cache-nez*] (Fri) Fâșie lungă din stofă groasă de lână, mătăse etc. cu care se înfășoară gâtul pe vreme friguroasă Si: *fular*, *șal*.

cașarige *sf* *vz* **catagie**

caște *sf* [At: ODOBESCU, O. II, 63 / V: ~tie / Pl: nct / E: ger *Kasten*] (Tip) Cutie având compartimente în care se păstrează literale de același caracter Si: *cașă*¹ (38).

caștelean *sm* *vz* **castelan**

caștie *sf* *vz* **caște**

cașura *vt* [At: MDA ms / Pzi: ~rez / E: nct] A cașera.

cașurare *sf* [At: DEX² / Pl: ~rări / E: *cașă*] Cașerare.

cat *sn* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~uri / E: tc *kat*] 1 Etaj. 2 (Îs) ~ul de jos Parter. 3 (În scrierea chirilică) Șir de litere aflate deasupra rândului sau a cuvântului de care aparțin. 4 (Mrn) Etaj între cele două punți ale unei nave.

cata *v* *vz* **căuta**

catabatic, ~*a* [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *catabatique*] (D. vânturi; Îoc *anabatic*) În cădere.

catabolea *sf* [At: MARIAN, NA. 342 / E: nct] (Mtp; Buc) Ființă imaginară cu care se sperie copiii.

catabolic, ~*a* [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *catabolique*] 1 Specific catabolismului. 2 Care provine de la catabolism. 3 Care aparține catabolismului. 4 Referitor la catabolism.

catabolism *sn* [At: DEX² / E: fr *catabolisme*] Proces biologic de transformare a unor substanțe complexe, specifice organismului, în alte

substanțe mai simple și nespecifice, pe care organismul le elimină Si: *dezasimilare*, *dezasimilație*.

cataboliz *sm* [At: DN³ / Pl: ~iți / E: fr *catabolite*] (Blg) Substanță rezultată în urma proceselor catabolice care au loc în organismele vii.

cataclastic, ~*a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *cataclastique*] 1 (D. minerale, roci etc.) Care este zdrobit sub acțiunea forțelor tectonice. 2 (D. procese biologice) Care provoacă o cataclază.

cataclază *sf* [At: DEX² / Pl: ~ze / E: fr *cataclase*, ger *Katakase*] Zdrobire totală sau parțială a minereurilor componente din roci sub acțiunea proceselor dinamice din scoarța pământului.

cataclism *sn* [At: TEODOREANU, M. II, 19 / Pl: ~e, (Inv) ~uri / E: fr *cataclysm*, lat *cataclysmus*] 1 Schimbare catastrofală bruscă în caracterul și în condițiile naturii și ale vieții pe pământ, sub influența unor procese atmosferice, tectonice sau vulcanice nimicitoare. 2 (Fig) Răsturnare bruscă, distrugătoare, în viața socială.

cataclismic, ~*a* [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *cataclismique*] 1-2 (Rar) Care are caracterul unui cataclism (1-2).

catacombă *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 203 / V: ~cum~ / Pl: ~be / E: fr *catacombe*, it *catacomba*] 1 Galerie subterană, naturală sau artificială, care servea primilor creștini drept refugiu, loc de cult și de înmormântare. 2 (Pgn) Orice galerie subterană (lungă și îngustă).

catacreză *sf* *vz* **catahreză**

catacumbă *sf* *vz* **catacombă**

catadicseală *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: ~eli / E: *catadicsi* + ~eală] (Iuz) Consimțire (formală, de complezență) Si: *catadicsire*.

catadicsi *vt* [At: PANN, E. III, 76/14 / V: ~andisi, ~ati~, ~ixi / Pzi: ~sesc / E: ngr *καταδίσκομαι*] (Fam) A găsi de cuviință (să faci ceva).

catadicsire *sf* [At: DA / Pl: ~ri / E: *catadicsi*] (Ivr) Catadicseală.

catadioptric, ~*a* [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *catadioptrique*] (D. un sistem optic) Format din lentile și o oglindă.

catadioptru *sm* [At: DEX² / P: ~di-op~ / E: fr *catadioptr*] 1 Sistem optic care răsfrânge razele luminoase în direcția lor de incidență. 2 Ochide-pisică (pentru semnalizare la vehicule).

catafalc *sn* [At: VLAHUȚĂ, P. I / Pl: ~uri, (Iuz) ~ice / E: fr *catafalque*, ger *Katafalk*] 1 Postament înalt pe care se așază sicriul unui mort sau, la comemorări. 2 Efigia unei persoane defuncte.

catafazie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *cataphasie*] (Med) Tulburare a vorbirii, constând în repetarea mecanică a aceluiași fraze sau cuvinte.

catafila *sf* [At: DN³ / Pl: ~le / E: ns cf eg *cataphyll*] (Bot) Frunză redusă, de forma unor solzi, care se găsește pe tulpinile subpământene sau la exteriorul mugurilor.

cataforetic, ~*a* [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *cataphorétique*] 1 Referitor la cataforeză (1). 2 Care provine de la cataforeză (1). 3 Care aparține cataforezei (1). 4 Specific cataforezei (1). 5 De cataforeză (1).

cataforeză *sf* [At: DEX² / Pl: ~ze / E: fr *cataphorèse*] 1 Deplasare, spre catod, a particulelor dintr-o soluție coloidală sub acțiunea câmpului electric. 2 Introducere în organism a unor substanțe medicamentoase cu ajutorul ionizărilor prin curent continuu.

catract [At: ȘINCAI, HR. III, 113/8 / Pl: ~ți / E: lat *cataphractus*, gr *καταφρακτός*] 1-2 *sm*, *a* (Inv) (Călăret) Îmbrăcat în armură. 3 *sm* (Ant) Platoșă grea, făcută din diferite materiale, adaptată pentru om și pentru cai.

catagrafia *vt* [At: DDRF / P: ~fi-a / Pzi: ~iez / E: ngr *καταγραφία*] (Inv) 1 A înregistra. 2 A inventaria.

catagrafic, ~*a* [At: LM / Pl: ~ici, ~ice / E: *catagrafie* + ~ic] (Ivr) 1-3 Specific catagrafiei (1-3). 4-6 Referitor la catagrafie (1-3). 7-9 Care provine din catagrafie (1-3). 10-12 Care aparține catagrafiei (1-3).

catagrafie *sf* [At: (a. 1793) URICARIUL XVI, 328 / V: ~lara~ / A și: (Inv) ~raf~ / Pl: ~ii / E: ngr *καταγραφή*] (Inv) 1 Inventar. 2 Recensământ. 3 (Imp) Impozit stabilit pe baza unui recensământ.

catagrafisi *vt* [At: (a. 1852) URICARIUL II, 198 / Pzi: ~sesc / E: nct] (Inv) 1-2 A catagrafia (1-2).

catahrează *sf* [At: DA ms / V: ~acr~ / Pl: ~ze / E: fr *catachrèse*, lat *catachresis*] Figură de stil care constă în transferarea înțelesului unui cuvânt asupra altui cuvânt cu înțeles apropiat.

catahris *sn* [At: (a. 1785) URICARIUL II, 78 / V: (înv) ~is / A și: ~hris / Pl: ~uri / E: ngr *καταχρησις*] (Grî) Abuz.

catahrisis *sn* *vz* **catahris**

catahriemie *sf* [At: ALECSANDRI, T. 453 / Pl: ~ii / E: **catahris**] (înv; gmț; nob) Catahris.

catahristicos *av* [At: (a. 1820) URICARIUL I, 255 / E: ngr *καταχρηστικός*] (Grî) În mod abuziv.

cataif [At: NEGRUZZI, S.I. 286 / V: *cada*~ / Pl: ~uri / E: tc *katayif*] 1 *sn* (înv) Tăieței subțiri. 2 *a* (înv; îs) *Tutun* ~ Tutun tăiat fin. 3 *sn* Prăjitură preparată din două straturi de tăieței foarte fini, prăjiți și însiropați, între care se pune un strat gros de frișcă.

catalan, ~ă [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *catalan*] 1 *smf*, *a* (Persoană) care face parte din populația Cataloniei. 3-4 *smf*, *a* (Om) originar din Catalonia. 5 *smp* Populația care se găsește pe teritoriul Cataloniei (Spania) și, izolat, în Franța, Italia, America Latină etc. 6 *a* Care aparține Cataloniei. 7 *a* Care aparține catalonilor (5). 8 *a* Privitor la Catalonia. 9 *a* Privitor la cataloni (5). 10 *a* Care este specific Cataloniei. 11 *a* Care este specific catalonilor (5). 12 *a* Care provine din Catalonia. 13 *sf* Limbă romanică vorbită de catalani (5).

catalază *sf* [At: DEX / Pl: ~ze / E: fr *catalase*] (Blg) Enzimă care catalizează descompunerea peroxidului de hidrogen în apă și oxigen.

catalbos *sm* *vz* **callabos**

catalecte *sn* [At: DA ms / E: nct] (înv) Antologie.

catalectic *an* [At: DA / Pl: ~ice / E: fr *catalectique*] (În metrica greco-latină; îs) *Vers* ~ Vers care se termină printr-un picior incomplet.

catalepsie *sf* [At: DA / Pl: ~ii / E: fr *catalepsie*, lat *catalepsis*] (Med) Stare patologică care apare în unele boli psihice și care se caracterizează printr-o rigiditate bruscă a mușchilor și printr-o tulburare a funcțiilor cerebrale.

cataleptic, ~ă [At: DA / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *cataleptique*, lat *catalepticus*] 1 *a* Privitor la catalepsie. 2 *a* Care aparține catalepsiei. 3 *a* Care provine de la catalepsie. 4 *a* Specific catalepsiei. 5-6 *smf*, *a* (Persoană) care suferă de catalepsie.

cataleptiform, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr *cataleptiforme*] (Med) 1 Care prezintă simptomele catalepsiei. 2 Care amintește de catalepsie.

catalfoase *sf* *vz* **catrafuse**

catalică *sf* *vz* **catalige**

catalig *sn* *vz* **catalige**

catalige *sf* [At: (a. 1646) GCR I, 164/6 / V: *caștarige*, ~ică, ~ig *sn*, ~arigă *sf*, ~ariți, *caștarăge*, *caștarâji*, *caștarig* *sn*, *câtarig* *sn*, *câtaroaie* / E: cf bg *каталига*] 1 Prăjini prevăzute cu suporturi pentru picioare, cu care se umblă la înălțime (în locurile noroioase) Si: *picioaroane*. 2 (Fig; fam) Picioare lungi (ale oamenilor sau ale păsărilor) Si: *compasuri*, *crăcane*, *fuse*. 3 (Mol; fig; îf *caștarigă*) Nume de capră (probabil cu picioare lungi). 4 (înv; îf *caștarigă*) Adolescent.

catalitic, ~ă *a* [At: DA / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *catalytique*] 1 Care se produce prin cataliză. 2 Specific catalizei. 3 Care aparține catalizei. 4 Referitor la cataliză.

cataliza *vi* [At: MARCOVICI, CH. 144 / Pzi: ~zez / E: fr *catalyser*] A produce o cataliză.

catalizare *sf* [At: DA ms / Pl: ~zări / E: **cataliza**] Producere a unei catalize Si: *catalizat*¹.

catalizat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: **cataliza**] Catalizare.

catalizat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: ~ati, ~e / E: **cataliza**] (D. reacții chimice) Grăbită sub influența unor catalizatori (1).

catalizator, ~oare [At: MACAROVICI, CH. 143 / Pl: ~i, ~oare / E: **cataliza** + -tor cf fr *catalyseur*] 1 *sm* (Chm) Substanță care mărește viteza unei reacții chimice, fără ca ea însăși să fie modificată Si: (rar) *catalizor*. 2-3 *sm*, *a* (Persoană, lucru, eveniment) care provoacă (sau favorizează) o acțiune.

cataliză *sf* [At: DA / Pl: ~ze / E: fr *catalyse*] Mărire a vitezei unei reacții chimice, sub influența unor catalizatori (1).

catalizor *sm* [At: DN³ / Pl: ~i / E: fr *catalyseur*] (Rar) Catalizator (1).

catalog *sn* [At: TDRG / A și: ~tal~ / Pl: ~oage, (rar) ~uri / E: ngr *κατάλογος*, fr *catalogue*, lat *catalogus*] 1 Listă, caiet, registru, sistem de fișe etc. care conține o înșirare metodică, după anumite criterii și cu anumite scopuri, de nume de ființe sau de obiecte, titluri de cărți etc. 2 (Pex) Broșură care prezintă o listă de mărfuri și prețul acestora. 3 (înv) Tablă de materii. 4 (Ast; înv; îs) ~ *ceresc* Notare a coordonatelor ecuatoriale ale stelelor în coloane verticale.

cataloga *vi* [At: TEODOREANU, M. II, 71 / Pzi: ~ghez, (nob) ~gez / E: fr *cataloguer*] 1 A înregistra într-un catalog (1) Si: *a catalogiza*. 2 (Pex) A enumera. 3 (Fig; dep) A considera pe cineva drept... Si: (fam) *a categorisi*.

catalogare *sf* [At: DA / Pl: ~gări / E: **cataloga**] 1 Înregistrare într-un catalog (1) Si: *catalogat*¹. 2 Enumerare. 3 (Fig; dep) Considerare a cuiva drept... Si: (fam) *catalogat*¹, *categorisire*.

catalogat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: **cataloga**] 1-3 Catalogare (1-3).

catalogat², ~ă *a* [At: DA / Pl: ~ati, ~e / E: **cataloga**] 1 Care este sau a fost înregistrat într-un catalog. 2 (Pex) Enumerat. 3 (Fig; dep) Considerat drept... Si: *categorisit*.

catalogiza *vi* [At: DA / Pzi: ~zez / E: **catalog** + -iza] (îvr) A cataloga (1).

catalografie *sf* [At: DEX² / E: fr *catalographie*] 1 Tehnică a alcătuirii cataloagelor (1) de bibliotecă sau de muzeu. 2 Ramură a biblioteconomiei care studiază principiile și metodele întocmirii cataloagelor de bibliotecă.

catalpă *sf* [At: DICȚ. SILV., ap. DA ms / Pl: ~pe / E: fr *catalpa*] (Bot) Arbore decorativ originar din America de Nord, înalt până la 15 m, cu frunze mari, ovale și cu flori albe (*Catalpa bignonioides*).

catamaran *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *catamaran*] 1 Ambarcație cu pânze alcătuită din două corpuri de plutire. 2 Pirogă cu două flotoare laterale.

catamenial, ~ă *a* [At: DEX² / P: ~ni-al / Pl: ~i, ~e / E: fr *cataménial*] (Med) Care se produce în timpul sau imediat înaintea menstruației Si: *menstrual*.

catameniu *sn* [At: DN³ / P: ~niu / E: lat *catamanium*] (Rar) Perioada menstruației.

catamneză *sf* [At: DEX² / E: fr *catamnèse*] (Med) Urmărire a evoluției unei afecțiuni la un bolnav, pe baza informațiilor date de acesta după ieșirea din spital.

catamorfism *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: eg *catamorphisme*] (Gl) Totalitate a proceselor care se produc în partea superioară a scoarței terestre.

catană *sf* *vz* **cătana**

catandisi *v* *vz* **catadicsi**

catapetazmă *sf* *vz* **catapeteasmă**

catapeteasmă *sf* [At: BIBLIA (1688) 65 / V: ~tazmă, ~zmă, ~pîteazmă / Pl: ~esme / E: vsi *καταπετασμα*, ngr *καταπέτασμα*] 1 (În Templul din Ierusalim) Vălul care despărțea partea numită *Sfânta de sfânta sfințelor*, unde se afla chivotul legii, toiajul lui Aaron și mana. 2 (La bisericile ortodoxe) Perete despărțitor (împodobit cu icoane) între altar și restul bisericii Si: *iconostas*, *tâmplă*².

catapeteazmă *sf* *vz* **catapeteasmă**

catapiteazmă *sf* *vz* **catapeteasmă**

cataplasma *sf* [At: N. LEON, MED. 156 / V: ~lea~ / Pl: ~me / E: fr *cataplasme*, lat *cataplasma*] 1 Pastă medicinală, cu acțiune emolientă și revulsivă, care se aplică, drept remediu, pe partea bolnavă a corpului. 2 (Pex) Bucată de pânză, bandaj etc. pe care se întinde cataplasma (1), pentru a fi aplicată pe corp.

catapleasmă *sf* *vz* **cataplasma**

cataplectic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *cataplectique*] 1-2 Referitor la cataplexie (1-2). 3-4 Care aparține cataplexiei (1-2). 5-6 Care provine de la cataplexie (1-2). 7-8 Specific cataplexiei (1-2).

cataplexie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *cataplexie*] (Med) 1 Încetare bruscă și de scurtă durată a oricărei mișcări (fără pierderea conștiinței). 2 Încrămenire de frică.

catapult *sn* *vz* **catapultă**

catapultă *sf* [At: DEX² / Pzi: ~rez / E: *catapulter*] 1 A lansa ceva cu o catapultă (1). 2 (Spc) A lansa un avion prin catapultă (2).

catapultă *sf* [At: IONESCU-MUSCEL, TES. 230 / V: ~lt *sn* / Pl: ~te / E: fr *catapulte*, lat *catapulta*] 1 Mașină de război, folosită mai ales la atacul cetăților, care servea în antichitate și la începutul evului mediu la aruncarea pietrelor sau a butoaielor cu substanțe inflamabile asupra inamicului. 2 Dispozitiv pentru lansarea unei aeronave care, la decolare, trebuie să atingă o viteză mare pe un spațiu redus. 3 Dispozitiv pentru aruncarea din avion a pilotului împreună cu scaunul sau cu cabina, în vederea parașutării lui în caz de pericol.

catar¹ *sm* [At: DEX² / Pl: ~i / E: fr *cathare*] Adept al unei secte creștine din Europa Apuseană în sec. IX–XIV, înrudite cu bogomilismul, care respingea ierarhia catolică și considera proprietatea privată ca un păcat.

catar² *sn* [At: LB / Pl: ~e, (înv) ~uri / E: fr *catarahe*, lat *cataragus*] 1 Inflamație acută sau cronică a mucoasei unui organ, cu secreție abundentă. 2 (Pex; iuz) Guturai.

catara *sfs* [At: ÎNDREPTAREA LEGII, ap. DA ms / Pl: nct / E: ngr *καταρᾶ*] (Bis; grf) Blestem.

cataract *sn* *vz* **cataractă**

cataractă *sf* [At: CANTEMIR, IST.140 / V: ~ct *sn* / Pl: ~te / E: fr *cataracte*, lat *cataracta*] 1 Cădere a unei ape curgătoare mari (fluvii) de la o (mare) înălțime Si: *cascada*. 2 Cădere naturală de apă produsă pe o succesiune de terenuri abrupte mici, în trepte Si: *cascada*. 3 Ansamblu de cataracte (2) mai mici. 4 Boală de ochi, cu opacifierea cristalinului, care poate duce la orbire totală sau parțială Si: (pop) *albeață*.

catarafe *sf* *vz* **catagrafie**

catarași *smp* [At: BĂLCESCU, M. V. 608 / E: ns cf te *katamak* „a lovi cu lancea”] Diviziune a vechii miliții a cazacilor, care nu primea leafă, ci scutiri de dăjdi în schimbul serviciului.

catarał, ~ă a [At: LM / Pl: ~i, ~e / E: fr *catarrhal*] (Med) 1-4 (Care ține) de catar² (1-2).

cataramă *sf* [At: ANON. CAR. / V: ~me, *cătar~*, *cătaramba* / Pl: ~me, (rar) ~rămi, (pfn) *catărămi* / E: sās **Kattenramem* cf ger *Kattenriemen* „curea cu lanț”] 1 Inel sau pătrat de metal, os, material plastic etc. la mijloc cu o traversă (cu sau fără dinți) prinsă la capătul unei cingători, curele, în care intră celălalt capăt, făcând ca cingătoarea sau cureaua să se încheie sau să se strângă (prin introducerea dinților în niște găuri) Cf *agrafa*, *copca*, *încheietoare*, *pafta*. 2 Dispozitiv de închidere a unor bentițe, curele etc., folosit ca obiect decorativ la confecții sau încălțăminte. 3-4 (Fam; iljv) La ~ Zdravăn. 5 (Fam; is) *Prieten la ~* Prieten foarte bun. 6 (Reg) Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

cataramă *sf* *vz* **cataramă**

catarașe *sfp* *vz* **catarișe**

catarcă *sf* *vz* **catargă²**

catarsis *sf* [At: ȘINCAI, HR. III, 249 / Pl: nct / E: ngr *καταρῆσις*] 1-2 (Înv) (Ordin de) destituire.

catarg¹ *sn* [At: VARLAAM, C. II, 31/2 / V: (înv) *catart* / Pl: ~rge și ~uri / E: ngr *καταρῆσις*] 1 Stâlp de lemn sau tub metalic care se montează vertical pe o navă pentru a susține pânzele sau antenele de radio Si: *arboare*. 2 (Pex) Brad lung și gros curățat de crengi și de coajă, din care se fac catarge (1). 3 (Reg; pex; lpl) Plută formată din trei sau patru catarge (2) legate la un loc. 4 (Pex; nob) Băt de steag. 5 Construcție metalică care înlocuiește turnul de extracție în industria petrolieră.

catarg² *sn* *vz* **catargă¹**

catargă¹ *sf* [At: PRAV. 331 / V: ~rg *sn*, *catăr~*, *cater~* / Pl: ~rge / E: gr *καταρῆσις*] 1 (Îvp) Corabie. 2 (Spc) Galeră. 3 (Pex) Muncă silnică pe galeră.

catargă² *sf* [At: PAMFILE, I. C. 155 / V: *catarcă*, *căt~* / Pl: ~rge / E: ns cf *targă*] (Îvp) Sanie mică pe care o trage omul, cu lemne, din pădure Si: (reg) *cioacla*, *huriște*.

catargel *sn* [At: DDRF / Pl: ~rgei / E: *catarg* + -el] 1-2 (Îrg; șhp) Catarg¹ (1) (mic). 3 Trunchi de molid (cam de 26 m lungime și 45 cm grosime) din care se leagă cinci bucăți în plută.

catargiu *sm* *vz* **catărgiu**

catariș *sn* *vz* **catarișe**

catarișă *sf* *vz* **catarișe**

catarin *sm* [At: DEX² / Pl: ~i / E: eg *catarrine*] Catarinian (2).

catarinică *sf* *vz* **caterinca**

catarinian *sm* [At: DN³ / P: ~ni-an / Pl: ~i / E: fr *catarhiniens*] 1 (Lpl) Grup de primare superioare, cu nările apropiate, septul nazal mult îngust și cu coadă scurtă, neprehensibilă, care trăiesc în Africa, Asia și unele insule australiene. 2 Exemplar din grupul catarinian (1).

catariși *sfp* *vz* **catarișe**

cataroi [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 36 / V: (înv) ~e, ~ruie, *cătaruie* *sf* / Pl: ~oie *sn* / E: ngr *καταρῆσις*] 1 *sn* (Îrg) Dambă. 2 *sn* (Îrg) Moarte. 3 *sn* (Îrg) Guturai. 4 *sn* (Îrg; pex) Gripă. 5 *sn* (Îrg) Gută. 6 *sn* (Îsp) Boală produsă de scuipatul zmeilor pe pământ. 7 *sn* (Îc) *Lovi-te-ar ~ul* Lovi-te-ar dambă. 8 (Pex; fam) Pietroi. 9 *sm* (Reg) Cataroiaică.

cataroaica *sf* [At: PĂSCULESCU, L. P. 138 / Pl: ~oie / E: *cataroi* + -oica] (Reg; în descântece) Persoană răutăcioasă Si: *tartor*.

catarioe *sf* *vz* **cataroi**

cataros, ~oasă a [At: DICT / Pl: ~oși, ~oase / E: *catar* + -os] (Îvr; nob) Care are catar² (1).

catarosi *v* *vz* **catortosi**

catarosire *sf* *vz* **catortosire**

catarosii¹ *sn* *vz* **catortosii¹**

catarosii², ~ă a *vz* **catortosii²**

catarsis *sn* *vz* **catharsis**

catart *sn* *vz* **catarg**

catartic, ~ă a *vz* **cathartic**

catartosi *v* *vz* **catortosi**

catartosire *sf* *vz* **catortosire**

catartosii¹ *sn* *vz* **catortosii¹**

catartosii², ~ă a *vz* **catortosii²**

cataruie *sf* *vz* **cataroi**

catastasis *sf* [At: (a. 1804) DOC., ap. DA / Pl: nct / E: ngr *καταστάσις*] (Grf) 1 Stare. 2 Situație.

catastază *sf* [At: DN³ / Pl: ~ze / E: fr *catastase*] 1 Moment în tragedia antică în care se accentuează punctul culminant înaintea catastrofei. 2 (Muz) Pregătire a vocii (înainte de a cânta).

catastich *sn* *vz* **catastif**

catastif *sn* [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 192 / V: ~ich, ~ih, (Pl) ~ije, ~iji, ~ișe, ~iși, ~izi, ~rive), ~iv, *căstiv* / Pl: ~uri și ~e / E: ngr *καταστάσις*] (Înv) 1 Registru. 2 Carte. 3 Catalog. 4 Caiet. 5 Listă. 6 Jurnal. 7-8 Condică (de socoteli). 9 Protocol. 10 (Îc) A ține ~ele A ține contabilitatea unei afaceri. 11 (Înv; is) *Tinerea ~elor* Contabilitate. 12 (Pan) Răboj. 13 (Îc) A avea (pe cineva) însemnat la ~ A urmări cu atenție faptele cuiva, spre a se răzbuna asupra lui, spre a-l prigonii, spre a-i putea dovedi incorectitudinea. 14 (Înv; is) ~ mic Carnet.

catastih *sn* *vz* **catastif**

catastihel *sn* [At: (a. 1652) PRAVILA LUI MATEI BASARAB, ap. CADE / Pl: ~e / E: *catastih* + -el] 1-16 (Înv; șhp) Catastif (1-8) (mic). 17 (Jur; înv) Codicil.

catastiv *sn* *vz* **catastif**

catastral, ~ă a *vz* **cadastral**

catastralnic, ~ă a *vz* **cadastralnic**

catastrof *sn* *vz* **catastrofă**

catastrofal, ~ă a [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: *catastrofă* + -al] 1 Care produce o catastrofă (1) Si: *catastrofic* (1). 2 Care are proporțiile unei catastrofe (1) Si: *catastrofic* (2), *dezastruos*.

catastrofă *sf* [At: GHICA, S. 115 / V: (nob) ~of *sn* / Pl: ~e / E: fr *catastrophe*, lat *catastrophā*, ngr *καταστροφή* „întoarcere”] 1 Întâmplare neașteptată, tragică și dezastruoasă Si: *nenorocire* Vz *cataclism*. 2 (Lit; pex) Eveniment decisiv, care duce la deznodământul tragic al acțiunii.

catastrofic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *catastrophique*] 1-2 Catastrofal (1-2).

catastrofism *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *catastrophisme*] Teorie a lui Georges Cuvier, care atribuie cataclismelor periodice schimbările geologice și biologice survenite pe suprafața terestră.

catastrofist, ~ă *a* [At: DEX / Pl: ~isti, ~e / E: fr *catastrophiste*] 1-2 *smf*, *a* (Persoană) care susține teoria catastrofismului. 3-4 *a* (De sau) referitor la catastrofism. 5 *a* Propriu catastrofismului.

catatermometru *sn* [At: DN³ / Pl: ~re / E: fr *catathermomètre*] Instrument medical utilizat pentru măsurarea căldurii pierdute de corpul omenesc datorită curenților de aer și transpirației.

catatonie, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *catatonique*] 1 De catatonie. 2 Referitor la catatonie.

catatonie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *catatonie*] Sindrom psihomotor al schizofreniei, caracterizat prin stare de fixare a corpului în anumite poziții și prin conduită stereotipă și stupeoare mentală.

catatrehmos *sn* [At: POLIZU / Pl: nct / E: ngr *κατατρεμος*] (Grî) Prigonire.

catatrexi *v* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 293/24 / V: ~rixi / Pzi: ~xesc / E: ngr *κατατρε*] (Grî) A prigoni.

catatrexire *sn* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *catatrexi*] (Grî) Prigonire.

catatrexiu¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *catatrexi*] (Grî) Prigonire¹.

catatrexiu², ~ă *a* [At: MDA ms / P: ~iți, ~e / E: *catatrexi*] (Grî) Prigonit².

catatrixi *v* vz *catatrexi*

catatrixire *sf* vz *catatrexire*

catatrixiu¹ *sn* vz *catatrexiu¹*

catatrixiu², ~ă *a* vz *catatrexiu²*

catavasiariu *sn* vz *catavasier*

catavasier *sf* [At: MINEIUL (1776), 32 1/2 / A și: ~vasie / P: ~si-e / Pl: ~ii / E: vs *καταβασίς*] (Bis) Irmos care completează fiecare din cele nouă cântări ale canoanelor, cântat, la utrenie, duminică și la sărbători, de amândouă stranele, cântăreții coborând în mijlocul bisericii.

catavasier *sn* [At: RĂȘCANU, L. LXXXV/21 / V: ~iariu / P: ~si-er / Pl: ~e / E: *catavasier* + -er] Carte care conține catavasiile.

catazonă *sf* [At: DN³ / Pl: ~ne / E: fr *catazone*] 1 Zona cea mai adâncă (peste 12 km) de metamorfism în scoarța Pământului. 2 Ansamblul șisturilor cristaline formate în condițiile celui mai intens metamorfism regional.

cată-ceartă *sm* [At: BARONZI, L. 1, 96/6 / Pl: ~ / E: cfm *cată* + *ceartă*] (Pop) Om arțăgos.

catărgă *sf* vz *catărgă¹*

catălfioane *sfp* vz *catălfuse*.

catâr [At: GCR I, 304 / V: *catâr*, ~rc / Pl: ~i / E: tc *katyr*] 1 *sm* Animal domestic hibrid rezultat din împerecherea măgarului cu iapa sau a armăsarului cu măgărița (*Equus mullus*) Si: (îrg) *măscoi*. 2 *sm* (Pfm; pan) Om încăpățânat. 3 *sm* (Înv; pex) Încălțăminte proastă. 4 *sm* (Reg) Gheață scâlcăiată. 5 *sm* (Reg) Papuc fără toc. 6 *sm* (Reg) Copac noduros, încălecit Si: *terș*. 7 *a* (Pex; irm) Hibrid.

catârar *sm* [At: DA ms / Pl: ~i / E: *catâr* + -ar] 1-2 (Păzitor sau) mânător de catări (1) Si: (reg) *catârgiu* (1-2).

catârăș *sm* [At: TEODORESCU, P. P. 513 / V: *catâr* / Pl: ~i / E: *catâr* + -aș] 1-2 (Pop; șhp) Catâr (1) (mic) Si: (pop) *catârel* (1-2).

catără *sf* [At: ȚICHINDEAL, T. 110 / V: (reg) *catără* / Pl: ~re / E: *catâr* + -a] (Reg) Catărcă (1).

catărc *sm* vz *catâr*

catărcă *sf* [At: ȘINCAI, HR. II, 232 / Pl: ~ce / E: *catâr* + -că] 1 Femela catărului (1). 2 (Înv) Prostituată de mahala.

catărel *sm* [At: POP, ap. ȘIO / Pl: ~ei / E: *catâr* + -el] (Pop; șhp) 1-2 Catârăș (1-2).

catârgiu *sm* [At: DR. IV, 862 / V: *catâr* / Pl: ~ii / E: tc *katârğy*] 1-2 Catârăș (1-2).

catch *sn* [At: DN³ / V: (rar) *catch-can* / P: *chechi(-chen)* / Pl: ~uri / E: fr *catch*, eg *catch (as catch) can*] 1 Gen de lupte libere în care sunt permise aproape orice mijloace pentru înfrângerea adversarului. 2 Cântec liric englez pentru două, trei sau mai multe voci, în stil polifonic, destinat a fi interpretat numai de bărbați.

catch-can *sn* vz *catch*

catechism *sn* vz *catehism*

catechiza *v* vz *catehiza*

catechizare *sf* vz *catehizare*

catechizat, ~ă *a* vz *catehizat²*

catechizație *sf* vz *catehizație*

catecumen *sm* vz *catehumen*

catedrală [At: (a. 1834) URICARIUL VIII, 186 / Pl: ~le / E: fr *cathédrale*] 1 *af* (Cdal) Biserică unde este scaunul unei dieceze. 2-4 *sf* Biserica scaunului mitropolitan sau (arhi)episcopal. 5 (Pex) Biserica principală dintr-o localitate, în care serviciul e oficiat de un (arhi)episcop.

catedratic, ~ă [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: it *cattedratico*] (Itm; rar) 1 *a* Profesor. 2 *sm* Titular al unei catedre universitare.

catedră *sf* [At: ZILLOT, CRON. 72 / A și: (rar, lat) *catr* / Pl: ~re / E: lat *cathedra*] 1 (Asnb) Jeț. 2-3 (În școală) Construcție (de scânduri) cu un podium pe care se înalță un pupitr și un scaun pentru profesor, conferențiar etc. Cf *tribună*. 4 (Bis; rar) Amvon. 5 (Pex) (Birou sau) masă a profesorului. 6-7 (Pex) Post (și funcție) de profesor Si: (iuz) *profesură*. 8 (Îe) **A vorbi (ca) de la ~** A vorbi savant, livresc, afectat. 9 Unitate de bază într-o instituție de învățământ (superior), în cadrul căreia se desfășoară activitatea didactică, metodică și de cercetare științifică în domeniul uneia sau mai multor discipline. 10 (Înv) Reședința unui șef de stat, unui patriarh, unui episcop, unui prelat Si: *scaun* Vz *capitală*.

catefea *sf* vz *catifea*

catégorie, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *catégorématique*] (Log; d. termeni) Care are semnificație prin el însuși.

catégorie *sf* [At: DN³ / Pl: ~me / E: fr *catégorie*] (Log) Noțiune universală, în sistemul lui Aristotel, care se referea la modurile generale potrivit cărora un lucru poate fi enunțat în legătură cu altul.

categoria, ~ă *a*, av [At: DEX² / P: ~ri-al / Pl: ~i, ~e / E: *catégorie*¹ + -a] 1-4 Referitor la categorii¹ (1-2).

catégorie, ~ă [At: GHICA, S. 376 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *catégorique*, lat *catégoricus*] 1-4 *a*, av (Care este) fără (condiții sau) alternative Si: *hotărât*, *necondiționat*, *precis*, (înv) *categoricesc* (2), *categoricește*. 5 *a* (Log; d. judecată) În care legătura dintre subiect și predicat este necondiționată și sigură. 6-7 *a* (Log; is) *Judecată* ~ă Judecată care (afirmă sau) neagă o relație sigură, necondiționată, între subiect și o însușire *a* sa. 8-9 *a*, av (Pex) Clar.

categoricesc, ~ească *a* [At: DA ms / Pl: ~ești / E: *categoric* + -esc] 1 Despre care nu încape nici o îndoială Si: *hotărât*, *limpede*, *precis*. 2 (Înv) Categoric (1).

categoricește *av* [At: DA ms / E: *categoric* + -este] (Înv) Categoric (2).

catégorie¹ *sf* [At: CANTEMIR, IST. 13 / Pl: ~ii / E: fr *catégorie*, lat *categoria*] 1 Noțiune fundamentală care exprimă proprietățile și relațiile esențiale și generale ale obiectelor și fenomenelor realității. 2 (Flz) Fiecare dintre formele fundamentale ale gândirii umane sub care sunt subsumate toate percepțiile și ideile despre lume (substanță, relație, cauză etc.) 3 Fiecare dintre clasele în care se încadrează ființe, lucruri, fenomene etc. după deosebirile de grad dintre ele. 4 (Pex) Grup de ființe, de lucruri sau de fenomene de același fel sau asemănătoare între ele. 5 (Blg; is) ~ *sistematică* sau *taxonomică* Fiecare dintre marile grupe de plante sau de animale asemănătoare și înrudite (clase, ordine, familii etc.) 6 (Spt) Fiecare dintre grupele în care sunt împărțiți sportivii sau echipele după criterii de greutate, vârstă, sex, clasificare sportivă sau grad de pregătire. 7 (Spt;

îs) ~ de greutate Categorie¹ (6) de concurs sportiv stabilită în raport cu greutatea corporală a concurentului.

categorie² sf [At: (a. 1819) URICARIUL I, 129/II / V: ~tig~ / Pl: ~ii / E: ngr *κατηγορία*] (Grî) Calomnie.

categorisi¹ vr [At: DA ms / Pzi: ~sesc / E: *categorie¹* + -isi] 1 A ordona după categorii¹ (3). 2 A pune lucrurile de același fel laolaltă.

categorisi² vr [At: DUMITRACHE, 426 / V: (înv) ~tig~, ~gur~ / Pzi: ~sesc / E: *categorie²* + -isi] (Fam) 1 A face aprecieri nefavorabile despre cineva. 2 A învinui.

categorisire¹ sf [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *categorisi¹*] (înv) 1 Ordonare după categorii (3) Si: *categorisit¹* (1). 2 Punere laolaltă a lucrurilor de același fel. Si: *categorisit¹* (2).

categorisire² sf [At: DA ms / V: ~ti~, ~gu~ / Pl: ~ri / E: *categorisi²*] (Fam) 1 Aprecie nefavorabilă despre cineva Si: *categorisit²* (1). 2 Învinuire.

categorisit¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *categorisi¹*] 1-2 Categorisire¹ (1-2).

categorisit² sn [At: MDA ms / V: ~ti~, ~gu~ / Pl: ~uri / E: *categorisi²*] (Fam) 1 Categorisire² (1). 2 Învinuire.

categorisit¹, ~a a [At: DA ms / V: ~ti~, ~gu~ / Pl: ~iti, ~e / E: *categorisi¹*] 1 Ordonat după categorii¹ (3). 2 Pus laolaltă cu lucruri de același fel.

categorisit², ~a a [At: DA ms / V: ~ti~, ~gu~ / Pl: ~iti, ~e / E: *categorisi²*] (Fam) 1 Apreciat în mod defavorabil. 2 Învinuit².

categorisi v vz *categorisi²*

categorisire sf vz *categorisire*

categorisit¹ sn vz *categorisit¹*

categorisit², ~a a vz *categorisit²*

catehet sm vz *catihet*

catehetic¹, ~a a vz *catihetic¹*

catehetic², ~a a vz *catihetic²*

cateheză sf [At: DEX² / Pl: ~ze / E: ngr *κατήχησις*, fr *catéchèse*] 1 Lecție de catehism (1). 2 (Pex) Lecție de religie creștină.

catehis sn vz *catehism*

catehisi vr [At: GHICA, A. 454 / V: (înv) ~tih~ / Pzi: ~sesc / E: ngr *κατήχησα*] (înv) 1-2 A catehiza (1-2).

catehisie sf [At: (a. 1804) URICARIUL III, 39/1 / V: (înv) ~tih~ / Pl: ~ii / E: *catehisi* + -ie] (înv) 1-2 Catehizare (1-2).

catehisire sf [At: DA ms / V: (înv) ~tih~ / Pl: ~ri / E: *catehisi*] (înv) 1-2 Catehizare (1-2).

catehisit¹ sn [At: MDA ms / V: (înv) ~tih~ / Pl: ~uri / E: *catehisi*] (îvr) 1-2 Catehizare (1-2).

catehisit², ~a smf, a [At: GHICA, A. 17 / V: (înv) ~tih~ / Pl: ~iti, ~e / E: *Catehisi*] 1-4 Catehizat² (1-4).

catehism sn [At: CATIHISISU MIC, ap. GCR II 99/30 / V: ~echism, *tih~*, ~tihis, ~is, ~tihis / Pl: ~e / E: lat *catechismus*] 1 Expunere a principiilor religiei creștine prin întrebări și răspunsuri. 2 (Pex) Carte care cuprinde învățăturile principale ale religiei creștine. 3 (Fig) Lucrare în care se expune riguros esența unei doctrine.

catehiza vr [At: DA ms / V: ~tih~ / Pzi: ~zez / E: fr *catéchiser*] 1 A învăța (pe cineva) catehismul (1) Si: (înv) a *catehisi* (1). 2 (Pex) A încerca să convingă pe cineva să adopte o doctrină Si: (înv) a *catehisi* (2).

catehizare sf [At: MARIAN, NA. 166 / Pl: ~zări / E: *catehiza*] 1 Învățare a catehismului (1) Si: *catehizație* (1), (rar) *catehizat¹* (1), (înv) *catehisie* (1), *catehisire* (1), (îvr) *catehisit¹* (1). 2 Încercare de a convinge pe cineva să adopte o doctrină Si: *catehizație* (2), (rar) *catehizat¹* (2), (înv) *catehisie* (2), *catehisire* (2), (îvr) *catehisit¹* (2).

catehizat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *catehiza*] (îvr) 1-2 Catehizare (1-2).

catehizat², ~a smf, a [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: *catehiza*] 1-2 (Persoană) care a învățat catehismul sau dogmele religiei creștine Si: *catehisit²* (1-2). 3-4 (Pex) (Persoană) care a adoptat o doctrină Si: *catehisit²* (3-4).

catehizație sf [At: DA ms / V: *catih~*, *catechi~* / Pl: ~ii / E: *catehiza* + -ție] (înv) 1-2 Catehizare (1-2).

catehumen, ~ă smf [At: DOSOFTEI, MOL., ap. DA ms / V: ~ecu~, ~tih~ / Pl: ~i, ~e / E: lat *catechumenus*] Persoană care învață preceptele religiei creștine spre a se pregăti pentru primirea botezului.

catenar, ~a a [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: *catenă* + -ar] 1 (Rar) Dispus în (formă de) lanț. 2 (Rar) Dispus în serii. 3 (Îs) *Suspensie ~a* Sistem de suspendare a liniilor de tracțiune electrică, realizat prin fire verticale sau înclinate prin care linia electrică este suspendată de unul sau mai multe cabluri de oțel care o susțin. 4 (Îs) *Calcul ~* Calcul cu ajutorul căruia putem afla o mărime necunoscută din alte două sau mai multe mărimi cunoscute care variază direct sau invers proporțional, prin atâtea reduceri la unitate câte mărimi cunoscute sunt date.

catenă sf [At: ARISTIA, PLUT., ap. DDRF / Pl: ~ne / E: lat *catena*] 1 (luz) Lanț (din mai multe inele de metal). 2 Lanț de încrețituri ale scoarței pământului, formate cam în același timp. 3 (Șis ~ *ciclică*, ~ *lineară*) Lanț de atomi uniți între ei prin valențe simple sau multiple. 4 (Mat) Metodă de a aranja mărimile cunoscute și necunoscute, la calculul catenar (4).

cateresi vr vz *caterisi*

cateresire sf vz *caterisire*

cateresit¹ sn vz *caterisit¹*

cateresit², ~a a vz *caterisit²*

catergar sm [At: ALECSANDRI, T. 1277 / Pl: ~i / E: ngr *κατεργάρης*] (Grî) Ștengar.

catergă sf vz *catargă¹*

caterincă sf [At: TDRG / V: ~tar~, ~tir~, ~tri~ / Pl: ~nci / E: ucr *катеринка*] 1 (înv) Flașnetă. 2 (Fam; ie) A face ~ A-și bate joc.

caterisi vr [At: (a. 1764) URICARIUL I, 310/8 / V: ~resi / Pzi: ~sesc / E: ngr *κατασι* (aor *κατάσπισα*) „degradez”] 1 (Bis) A destitui un preot Si: (pfm) a *raspopi*. 2-3 (Pex) A exclude (un călugăr sau) o călugăriță din comunitatea monahală. 4-5 (înv; pan; d. laici) (A demite sau) a retrograda.

caterisire sf [At: (a. 1761) URICARIUL VII, 29/14 / V: ~res~ / Pl: ~ri / E: *caterisi*] 1 Destituire a unui preot Si: (pfm) *raspopire*, (înv) *caterisis* (1), *caterisit¹* (1). 2-3 (Pop) Excludere (a unui călugăr sau) a unei călugărițe din comunitatea monahală Si: (înv) *caterisis* (2-3) *caterisit¹* (2). 4-5 (înv; pan; d. laici) (Demitere sau) retrogradare.

caterisis sf [At: MAG. IST. IV, 51/17 / Pl: ? / E: ngr *κατηρησις*] 1-3 Caterisire (1-3). 4 Demitere. 5 Retrogradare.

caterisit¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *caterisi*] 1-5 Caterisire (1-5). **caterisit², ~a** a [At: DA ms / V: ~res~ / Pl: ~iti, ~e / E: *caterisi*] 1 (D. preoți) Răspopit². 2-3 (înv; pan; d. laici) (Demis sau) retrogradat².

caterpillar sn [At: DN² / Pl: ~e / E: eg *caterpillar* (track) „șenilă”] Tip de tractor pe șenile, puternic, destinat lucrărilor rutiere.

catelă sf [At: DA / Pl: ~te / E: fr *cathète*] Fiecare din cele două laturi care formează unghiul drept al triunghiului dreptunghic.

cateter sn [At: DN² / Pl: ~e / E: fr *cathéter*] Instrument tubular asemănător unei sonde, servind la dilatarea unui orificiu sau canal.

cateterism sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *cathéterisme*] Introducere a unui cateter pe un canal sau într-o cavitate în scop terapeutic sau de stabilire a diagnosticului.

cateteriza vr [At: DN² / Pzi: ~zez / E: fr *cathéteriser*] (Med) A explora cu ajutorul cateterului.

cateterizare sf [At: DN³ / Pl: ~zări / E: *cateteriza*] Explorare cu ajutorul cateterului Si: *cateterizat¹*.

cateterizat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cateteriza*] (Rar) Cateterizare. **cateterizat², ~a** a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *catetiza*] (D. oameni sau organe ale lor) Care a fost explorat cu cateterul.

catetometru sn [At: DA / Pl: ~re / E: fr *cathétomètre*] Instrument pentru măsurarea precisă a distanțelor pe verticală, alcătuit dintr-o riglă gradată verticală pe care alunecă o lunetă orizontală.

catgut sn [At: LTR² / Pl: nct / E: fr *catgut*] Fir fabricat din intestinul unor animale (pisică, oaie) folosit în chirurgie pentru cusături, drenaj etc.

catharsis sn [At: DN³ / V: (iuz): ~ta~, *ka~* / Pl: ~uri / E: fr *catharsis*] 1 (Est) Purificare a spiritului cu ajutorul artei prin participare intensă la

fenomenul artistic. 2 (Psa) Efect terapeutic obținut prin descărcarea unei trăiri refulate.

cathartic, ~a a [At: DA / P: ~ta~ / V: *catar~* / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *cathartique*] 1 (Est) Purificator. 2 (Med; inv) Purgativ.

cathismă sf vz *catismă*

cathizmă sf vz *catismă*

cathichet sm vz *catehet*

catichisi v vz *catehisi*

catichisire sf vz *catehisire*

catichisit¹ sn vz *catehisit¹*

catichisit², ~a a vz *catehisit²*

catifea sf [At: (a. 1761) TARIF, ap. ȘIO / V: ~tef~, *cadi~*, *cade~* / Pl: ~ele și (ivr) ~eluri / E: tc *katifa*] 1 Țesătură de mătase, de lână, de bumbac etc. care are, pe față, fire dese cu lungime mai mică de un milimetru, perpendiculare pe suprafața ei Si: *plus*, (îrg) *ceatma*, *somot*, *urișnic*. 2 Haină făcută din catifea (1). 3 (Îvr; lpl; if ~eluri) Sortiment de catifea (1). 4 (Bot; reg; lpl) Flocoșele (*Lychnis coronaria*)

catifela vtr [At: MDA ms / Pl: ~lez / E: drr *catifelat²*] 1-2 A (se) face fin ca o catifea (1) Si: a (se) *încatifela* (1-2), a (se) *încatifeli* (1-2).

catifelare sf [At: MDA ms / Pl: ~lări / E: a *catifela*] 1-2 Transformare a unui obiect (de către cineva) astfel încât să devină fin ca o catifea (1) Si: *încatifelare* (1-2), *încatifelat¹* (1-2), *încatifelire* (1-2), *încatifeli¹* (1-2).

catifelat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *catifela*] (Rar) 1-2 Catifelare (1-2).

catifelat², ~a [At: VLAHUȚĂ, ap. TDRG / Pl: ~ați, ~e / E: *catifela* + -at] 1 a Care are finețea, plăcută la pipăit, a catifelei Si: (inv) *încatifelat²* (1), *încatifeli²* (1). 2-3 a, av (D. sunete, voce) (Care este) plăcut, cald, mângâietor Si: (inv) *încatifelat²* (2), *încatifeli²* (2).

catifelin, ~a a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: *catifelat* + -in] (Rar) Cu aspect de catifea.

catifeliu, ~ie a [At: ALECSANDRI, ap. ȘIO / Pl: ~ii / E: *catifelat* + -iu] (Rar) 1-2 (Ca) de catifea (1).

catifeluța sf [At: BARONZI, ap. DA / Pl: ~te / E: *catifele* + -uță] 1-6 (Șhp) Catifea (1-3) (fină). 7 Fir de catifea (1) pentru brodat. 8-9 (Șhp) Panglică (îngustă) de catifea (1). 10 (Bot; reg) Trei-frați-pătați (*Viola tricolor*). 11 (Bot; reg; lpl) Flocoșele (*Lychnis coronaria*). 12 (Bot; reg) Lipsănoaică.

catifeluți smp [At: BARONZI, L. I, 95 / E: *catifele* + -uți] (Îvr) Specie de porumbel.

catigorie sf vz *categorie²*

catigoris v vz *categorisi²*

catigorisire sf vz *categorisire²*

catigorisit¹ sn vz *categorisit²*

catigorisit², ~a a vz *categorisit²*

catihet sm [At: (a.1828) URICARIUL VII, 182/21 / V: ~ichet, *teh~* / Pl: ~eți / E: ngr *κατηχητής*] (Inv) 1 Persoană care învăța pe copii catehismul (1). 2 Profesor de religie într-o școală laică. 3 Profesor de teologie. 4 (În creștinismul primitiv) Persoană care avea sarcina de a învăța pe alții dogmele religiei.

catihetic¹, ~a [At: CREANGĂ, A. 80 / V: ~teh~ / Pl: ~ici, ~ice / E: *catihet* + -ic] (Inv) 1-3 a Care ține de catiheți (1-3). 4 a Care privește învățământul religios. 5 a Practicat de catiheți. 6 sf Știința de a preda catehismul (1). 7 sf (Pex) Învățămant religios.

catihetic², ~a a [At: DN³ / V: ~teh~ / Pl: ~ici, ~ice / E: ngr *κατηχητικός*, fr *catéchétique*] (Is) *Metoda* ~a Formă a metodei didactice a conversației, constând din întrebări care permit elevilor să reproducă cunoștințele însușite.

catihetie sf [At: CREANGĂ, A. 80 / Pl: ~ii / E: *catihet* + -ie] (Inv) Școală de preoție, având ca profesor un catihet (3).

catihis sn vz *catehism*

catihisi v vz *catehisi*

catihisie sf vz *catehisie*

catihisire sf vz *catehisire*

catihisis sn vz *catehism*

catihisit¹ a vz *catehisit¹*

catihisit², ~a a vz *catehisit²*

catihism sn vz *catehism*

catihiza v vz *catehiza*

catihizare sf vz *catehizare*

catihizat¹ sn vz *catehizat¹*

• **catihizat²**, ~a a vz *catehizat²*

catihizație sf vz *catehizație*

catihumen sm vz *catehumen*

catilinară sf [At: DA / Pl: ~re / E: lat *catilinaris*, fr *catilinaire*] 1 (Lpl) Nume generic al celor patru discursuri celebre ale lui Cicero împotriva lui Catilina. 2 (Fig) Cuvântare violentă împotriva unui personaj public care a abuzat de situația sa. 3 (Fig) Apostrofă vehementă la adresa cuiva.

catin sm vz *catină*

catină sf vz *catină*

catincă sf [At: H I, 57 / Pl: ~neci / E: *Catinca*] (Reg) Floare nedefinită mai îndeaproape.

catioleă sf vz *catolcă*

cation sm [At: LTR / P: ~ti-on / Pl: ~i / E: fr *cation*] Ion încărcat cu sarcină pozitivă, care este atras de catod.

cationic, ~a a [At: LTR² / P: ~ti-o~ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *cationique*] De cation.

cationit sm [At: LTR² / P: ~ti-o~ / Pl: ~iți / E: eg *cationite*] Substanță schimbătoare de cationi.

cationiza vr [At: DN³ / P: ~ti-o~ / Pzi: ~zez / E: *cation* + -iza] A supune apa procesului de cationizare.

cationizare sf [At: LTR² / P: ~ti-o~ / Pl: ~zări / E: *cationiza*] Procedeu de tratare chimică a apei cu ajutorul maselor filtrante cationice Si: (rar) *cationizat¹*.

cationizat¹ sn [At: MDA ms / P: ~ti-o~ / Pl: ~uri / E: *cationiza*] Cationizare.

cationizat², ~a a [At: MDA ms / P: ~ti-o~ / Pl: ~ați, ~e / E: *cationiza*] (D. apă) Care este tratat chimic cu ajutorul maselor filtrante cationice.

catirınca sf vz *caterinca*

catismă sf [At: DOSOFTEI, PS. 428 / A și: *cat~* / V: *cast~*, ~thi~, *catizmă* / Pl: ~me / E: vsl *κατισμα*] 1 Fiecare din cele 20 de secțiuni ale Psaltirii. 2 Rugăciune citită șezând Si: (iuz) *sedere*.

catița sf [At: VICIU, GL. / Pl: ~te / E: *Catița*] 1 (Bot; Trs) Stânjenel (*Iris germanica*) 2 (Bot; reg; is) ~vânătă Planta *Iris caespitosa*.

cato sm vz *caton*

catoblepas sm [At: DN² / Pl: ~ași / E: fr *catoblepas*] (Zlg) 1 (Ant) Animal fabulos despre a cărui privire se credea că omoară pe cei asupra cărora era ațintită. 2 (Pbl) Antilopă africană. 3 Specie de șarpe veninos. 4 Specie de pește veninos.

catoc sn [At: (a. 1807) IORGA, S. D. VI, 205 / Pl: ~uri / E: nct] (Îvr) Segment de canapea.

catod sm [At: DA / Pl: ~ozi / E: fr *cathode*] Electrode negativ al unei pile electrice, al unui aparat de electroliză etc.

catodic, ~a a [At: DA / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *catodique*] 1 Care pornește de la catod. 2 Privitor la catod. 3 (Is) *Lampă* ~a Lampă emițătoare de electroni. 4 (Is) *Raze* ~ice Radiație de electroni emiși de catodul unui tub de descărcare electrică într-un gaz care se află la presiune foarte joasă. 5 (Is) *Radiație* ~ă Flux de electroni emiși de catodul unui tub de descărcare electrică vidat.

catodluminiscentă sf [At: LTR² / Pl: ~te / E: *catod* + *luminiscentă*] Luminiscentă a unui material pe care cade un fascicul de raze catodice.

catogeneză sf [At: LTR² / Pl: ~ze / E: fr *catogenèse*] Proces de formare a rocilor sedimentare, ale căror particule s-au deplasat, în faza de depunere, sub acțiunea gravitației.

catolcă sf [At: H XIV, 400 / V: *catio~* / Pl: ~lci / E: rs *катюлка*] (Îrg) 1 Oală de tuci. 2 Conținutul unei catolce (1). 3-4 (Șhp) Căldare (mică). 5-6 Conținutul unei catolce (3-4).

catolic, ~a [At: AXINTE URICARIUL, ap. LET. II, 214/32 / Pl: ~ici, ~ice / E: lat *catholicus*] 1 a (luz) Universal. 2 a Ecumenic. 3 a Care se referă la biserica în fruntea căreia se află papa de la Roma Si: roman, (înv) *catolicesc* (1), (îrg) *papistas*. 4-6 a (Îe) A fi mai ~ decât papa A fi exagerat (în ceea ce spune, crede sau face). 7 a Care se referă la catolicism Si: (înv) *catolicesc* (2). 8 smf Adept al catolicismului.

catolicesc, ~easca a [At: BIBLIA (1688), 7 / Pl: ~esti / E: *catolic* + -esc] 1-2 (înv) Catolic (3, 7).

catolicește av [At: COSTINESCU / E: *catolic* + -este] 1 În felul catolicilor (8). 2 Potrivit dogmelor bisericii catolice (3).

catolici vtr [At: DA / Pzi: ~cesc / E: *catolic*] (Pop) 1-4 A (se) catoliciza (1-2).

catolicime sfs [At: DA ms / E: *catolic* + -ime] 1 Totalitate a catolicilor (8) Si: (rar) *catolicitate* (1), (îvp) *papistășime*. 2 Lumea catolică (3) Si: (rar) *catolicitate* (2), (îvp) *papistășime*.

catolicire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *catolici*] 1-2 (Pop) Catolicizare (1-2).

catolicism sms [At: DA / E: *catolic* + -ism] Confesiune care recunoaște primatul papei de la Roma, infailibilitatea lui în materie de dogmă și de morală, purcederea Sfântului duh de la Dumnezeu-Tatăl și de la Dumnezeu-Fiul, existența purgatorului etc.

catolici¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *catolici*] (Pop) 1-2 Catolicizare (1-2).

catolici², ~a a [At: HASDEU, I. C. 27 / Pl: ~iți, ~e / E: *catolici*] 1-2 (Pop) Catolicizat² (1-2).

catolicitate sfs [At: DA / E: *catolic* + -itate] 1-2 (Rar) Catolicime (1-2). 3 Caracter catolic (1), conform cu doctrina bisericii catolice.

catoliciza vtr [At: DN² / Pzi: ~zez / E: *catolic* + -iza] 1-2 (A face să treacă sau) a trece la catolicism Si: (rar) a (se) *catolici* (1-2), (îrg) a (se) *catolnici* (1-2), (înv) a (se) *papistăsi*.

catolicizare sf [At: DN³ / Pl: ~zări / E: *catoliciza*] 1 Trecere la catolicism Si: (rar) *catolicizat¹* (1), (pop) *catolicire* (1), *catolici¹* (1), (îrg) *catolnicire* (1), *catolnicit¹* (1), (îvp) *papistășire*, *papistășir¹*. 2 Convertire (a cuiva) la catolicism Si: (rar) *catolicizat¹* (2), (îrg) *catolicire* (2), *catolici¹* (2), (înv) *catolnicire* (2), *catolnicit¹* (2), (îvp) *papistășire*, *papistășir¹*.

catolicizat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *catoliciza*] (Rar) 1-2 Catolicizare (1-2).

catolicizat², ~a a [At: DEX²-S / Pl: ~ați, ~e / E: *catoliciza*] 1-2 Care (a trecut sau) a fost făcut să treacă la catolicism Si: (pop) *catolici²* (1-2), (înv) *catolnicit²* (1-2), *papistășir²*.

catolnici vtr [At: GRAIUL I. 489 / Pzi: ~icesc / E: ns cf *catolic*] 1-2 (Îrg) A (se) catoliciza (1-2).

catolnicire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *catolnici*] (înv) 1-2 Catolicizare (1-2).

catolnici¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *catolnici*] (Îrg) 1-2 Catolicizare (1-2).

catolnici², ~a a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *catolnici*] (Îrg) 1-2 Catolicizat² (1-2).

catometru sn [At: LTR² / Pl: ~re / E: fr *catomètre*] Aparat pentru controlul mărimilor caracteristice ale tuburilor electronice.

caton sm [At: DA / V: *cato*, ~ne / A și: ca~ / Pl: ~i / E: fr *caton*] (Frm; rar) Om cu moravuri austere, de o cinste desăvârșită.

catone sm vz *caton*

catonian, ~a a [At: DN² / P: ~ni-an / Pl: ~ieni, ~iene / E: it *catoniano*, fr *catonienne*, lat *catonianus*] (Liv) 1 Sever. 2 (Îs) *Regula* ~a Principiu de drept potrivit căruia validitatea unui legat este condiționată de supoziția că testatorul a murit imediat după redactarea testamentului.

catonic, ~a a, av [At: DN² / Pl: ~ici, ~ice / E: *caton* + -ic] (Rar) 1-2 Sever.

catoptric, ~ă [At: DN² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *catoptrique*] 1 a (Rar) Care se referă la reflexia luminii. 2 sf Capitol al opticii care studiază fenomenele de reflexie a luminii.

catortosi [At: ALECSANDRI, T. 1775 / V: *catar*~ / Pl: ~sesc / E: ngr *κατορθωσις* (viit lui *κατορθώσω*)] (Îvr) 1 vr A pune la cale. 2 vi A parveni. 3 vi A izbuti. 4 vr A executa ceva cu succes.

catortosie sf [At: DA / Pl: ~ii / E: *catortosi* + -e] (Îvr) Reușită.

catortosire sf [At: MDA ms / V: *catar*~ / Pl: ~ri / E: *catortosi*] (Îvr) 1 Punere la cale Si: *catortosir¹* (1). 2 Parvenire. 3 Izbucire. 4 Executare cu succes a ceva Si: *catortosir¹* (4).

catortosir¹ sn [At: MDA ms / V: *catar*~ / Pl: ~uri / E: *catortosi*] (Îvr) 1 Catortosire (1). 2 Parvenire. 3 Izbucire. 4 Catortosire (4).

catortosir², ~a a [At: MDA ms / V: *catar*~ / Pl: ~iți, ~e / E: *catortosi*] (Îvr) 1 Care este pus la cale. 2 Parvenit². 3 Izbucit². 4 Executat cu succes.

catrafoi sm vz *caprifoi*

catrafuse sfp [At: ISPIRESCU, L. 354 / V: (reg) *catrafuse*, *catrafusea* sf, ~avase / E: nct] 1 Obiecte casnice mărunte (și în dezordine) Si: *boarfe*, *calabalac*. 2 Scule aruncate în dezordine. 3 (Îe) A-si lua (rar a-si strânge) ~ele A-si împacheta tot și a pleca. 4 (Îae) A fi gonit. 5 (Îae) A pleca repede (și pe furis) dintr-un loc Si: a fugi, a-si lua talpașita, a spala puina, a se cărăbăni, a o șterge.

catramă sf vz *catran*

catran [At: N. COSTIN, ap. LET. I A, 113/34 / V: ~amă, ~nă, *cățaran*, *cățamă*, *căt-*, *catrană* / Pl: ~uri / E: tc *katran*] 1 sms Gudron (din distilarea cărbunilor). 2 sms (Pex) Păcură (groasă) cu care se ung corăbiile, funiile de la corăbiile etc. spre a nu putrezi Cf *smoala*, (reg) *dohot*. 3 sms (Trs; pex) Vârful chibritului Cf *catranita*. 4 sms (Fig) Venin. 5 sms (Fig) Mare supărare Si: *amar*, *amărăciune*. 6 sms (Îlav) Ca (sau cum e) ~ul Negru (și unsuros). 7-8 sms (Îal) Negru la față (de mânie). 9 a (Îe) A se face ~ (de mânie) A se mânia tare Si: a se înfuria, a se cățrani Vz a se face foc. 10 av (Pop) Rău. 11 av (Îlav) ~ de... Foarte, extrem de Si: (pop) al dracului de..., afurisit de... 12 sn (Lpl) Feluri de catran.

catrană sfs vz *catran*

catravase sfp vz *catrafuse*

catrânța sf vz *catrința*

catren sn [At: DN² / Pl: ~e / E: fr *quatrain*] 1-2 (Strofă sau) poezie de patru versuri.

catrența sf vz *catrința*

catrilion sn vz *cvadrilion*

catrinca sf vz *caterinca*

catrința sf [At: (a.1752) IORGA, S. D. XII, 63 / V: ~rânța, ~rența, *căt-*, *cotrânța*, *cot-*, *crătînța*, *cretînța* / Pl: ~te / E: nct] 1 (În portul popular românesc) Haină femeiască în locul fustei, necusută în părți, legată cu bete, țesută în casă, din lână de diferite culori, predominând roșul și negrul. 2 (Reg) Fotă întreagă. 3 (Reg) Partea din față a fotei Cf *șort*. 4 (Reg) Partea din spate a fotei Cf *zudie*. 5 (Reg; Îe) A-i mirosi cuiva a ~ A începe să se intereseze de femei.

catrinuța sf [At: DA / Pl: ~te / E: *Catrina* + -uță] (Buc) Flori nedefinite, mai îndeaproape Cf *catrina*.

catun sn [At: MARIAN, ap. TDRG / Pl: ? / E: ger *Kattun*] (Buc; gms) Stambă.

cat i vz *cât*

cața i [At: ISPIRESCU, L. 345 / E: fo] Cuvânt care imită strigătul coțofanei.

cațabaie sf [At: REV. CRIT. IV, 141 / Pl: nct / E: ns cf mg *kucabáj* „haină femeiască”] 1-2 (Trs) Fată sau femeie cu sâinii mari.

catali v vz *cateli*

catălire sf vz *catelire*

catălit¹ sn vz *catelit¹*

catălit², ~a a vz *catelit²*

cațana sf [At: ANTIPA, P. 468 / Pl: ~ne / E: ns cf bg *каина*] (Pes; Dob) Bancă a catargului Si: *scaun*.

cațoan, ~oană smf [At: ZILLOT, CRON. 73 / V: ~aun, ~aună / Pl: ~i, ~oane / E: ngr *κατῶν, κατῶνα* „capră”] (înv) 1 Termen injurios dat grecilor Cf *grecotei*. 2 (Fam) Epitet dat unei persoane rele, egoiste.

cațaoni vr [At: ODOBESCU, S. I, 450 / Pzi: ~nesc / E: **cațaon**] (Iuz: gmt) A se greciza.

cațaonoaică sf [At: ARH. OLT. XXI, 259 / Pl: ~ice / E: **cațaon** + -oaică] (Reg) Femeie rea, nerușinată.

cațar sm [At: H VII, 482 / Pl: ~i / E: ns cf **acățara**] (Ent; reg) Insectă dăunătoare care atacă lăstarii la vița de vie, nedefinită mai îndeaproape.

cațara i vz **cața**

cațavn sm vz **cațaon**

cațavnă sf vz **cațaon**

cațavei sn [At: H XVI, 11 / Pl: ~ / E: ns cf **cațaveică**] (Reg) Unealtă de dulgher nedefinită mai îndeaproape.

cațaveică sf [At: H II, 132 / Pl: ~ici și ~ice / E: ucr **капавейка**] 1 (Mol) Haină țărănească purtată de femei, îmblănită, scurtă, cu mâneci largi Si: **scurteică**. 2 (Mol) Manta femeiască de culoare cenușie, pe dedesubt cu blană de oaie, iar la guler cu șuvițe de piele de vulpe sau de lup, cu mâneci largi, neîmblănite, lungă până la genunchi, cu două crăpături în loc de buzunare Cf **fermeneu**, **malotea**. 3 (Reg; fig) Femeie șireată. 4 (Zid; Mun) Mistic mică.

cața¹ sf [At: PANN, P. V. III, 144/2 / Pl: ~te / E: ns cf **acățata**] (Reg) 1 Băț lung cu cârlig la vârf, cu care cioabanii prind oile. 2 (Îe) A **prinde** sau a **umbla** cu ~ta A mînji pe cineva. 3 (Îe) A **sta ~ înaintea cuiva** A sta drept (de frică, de respect).

cața² sf [At: LM / Pl: ~te / E: ns cf **cața**] 1 Persoană rea și cicălitoare Si: (pfm) **cicală**, **cicalitor**. 2 (Îe) A **se pune ~ pe capul cuiva** A stărui mult pe lângă cineva.

cață³ sf vz **cațea**

cau sms vz **caua**

caua sfs [At: ALECSANDRI, T. 166 / P: ca-ua / V: **cau** sms / E: ucr **кава**] (Îvp) Ființă imaginară cu care se sperie copiii Cf **babau**, **babăuc**, **bodaie**, **bolea**, **bordea**, **borza**, **gogorită**, **mama-pădurii**.

cauc¹ sn [At: LB / P: ca-uc / V: ~că, **cauc**, **cheuc** / Pl: ~e / E: lat **caucus**] (Reg) 1 Vas de lemn (de frasin sau de paltin) ori de metal cu coadă, ca o lingură mare, cu care se scoate apă de băut dintr-un vas mai mare (găleată, doniță, hărdău). 2 Conținutul unui cauc (1). 3 Vasul împreună cu conținutul. 4 (Reg; îe) **În tot sofeiu' vrei să fie** ~ Se zice când cineva e pretențios și leneș. 5 (Zid) Unealtă de zidărie nedefinită mai îndeaproape Vz **cauș**. 6 (Îrg; îf **cauc**) Săpă.

cauc², ~ă a [At: VICIU, GL. / P: ca-uc / Pl: ~uci, ~uce / E: cf **năuc**] (Reg) Prost.

cauc³ sn [At: LET. I A. 81 / P: ca-uc / Pl: ~ece / E: tc **kavuk**] 1 Acoperământ de cap, făcut din păslă, înalt și rotund, cu fundul lat, purtat de nobilii turci, de boieri, boieroica și slugile boierești. 2 (Pan) Potcap purtat de călugări și călugărițe.

caucar sm [At: DA / P: ca-u~ / Pl: ~i / E: **cauc** + -ar] 1-2 Caucciu (1-2).

caucazian, ~ă [At: DEX² / P: ca-u-ca-zi-an / Pl: ~ieni, ~iene / E: **Caucaz** + -ian] 1 smf (Lpl) Denumire generică a popoarelor care locuiesc în Caucaz, făcând parte din trei mari familii de limbi: caucaziană propriu-zisă, indo-europeană și altaică. 2-5 smf, a (Persoană) care (este originară sau) face parte din populația din Caucaz. 6-9 a Care aparține (Caucazului sau) caucazienilor (2, 4). 10-11 a Privitor (la Caucaz sau) la caucazieni (2, 4).

cauca sf vz **cauc**¹

cauciu sm [At: DA / P: ca-uc-ciu / Pl: ~ii / E: **cauc** + -giu] 1-2 (Fabricant sau) negustor de cauce (1).

cauciuc sn [At: TEODOREANU, M. II, 305 / P: ca-u-ciuc / Pl: ~uri / E: fr **caoutchouc**, rs **каучук**] 1 Substanță elastică și rezistentă, care se fabrică sintetic sau din sucul unor arbori tropicali originari din America de Sud. 2 Anvelopă (umplută cu aer) care îmbracă roțile automobilelor, ale trăsurilor, ale bicicletelor etc.

cauciuca vr [At: DN² / P: ca-u-ciuc / Pzi: ~chez / E: **cauciuc**] 1-2 (A acoperi sau) a împregna cu (un strat de) cauciuc (1) un obiect (textil).

cauciucare sf [At: LTR / P: ca-u-ciuc / Pl: ~cări / E: **cauciuca**] 1-2 (Acoperire sau) împregnare cu (un strat de) cauciuc (1) a unui obiect (textil) Si: (rar) **cauciucat**¹ (1-2).

cauciucat¹ sn [At: MDA ms / P: ca-u-ciuc / Pl: ~uri / E: **cauciuca**] (Rar) 1-2 Cauciucare (1-2).

cauciucat², ~ă a [At: DA / P: ca-u-ciuc / Pl: ~ați, ~e / E: **cauciuca**] 1-2 (Acoperit sau) împregnat cu cauciuc (1). 3 (D. roți) Care are cauciuc (2).

cauciuchier sm [At: DN³ / P: ca-u-ciuc-chi-er / Pl: ~i / E: **cauciuc** + -ier] 1-2 Muncitor care execută lucrări de cauciucare (1-2).

caudal, ~ă a [At: DA / P: ca-u~ / Pl: ~i, ~e / E: fr **caudal**, it **caudale**] (Blg) 1 Din regiunea cozii. 2 Care se referă la coadă 3 Propriu cozii. 4 De coadă.

caudat, ~ă [At: GRECESCU, FL. 21 / P: ca-u~ / Pl: ~ați, ~e / E: fr **caudates**] 1 a Care este prevăzut cu coadă Si: **caudifer**. 2 sn (Lpl) Ordin de batracieni cu coadă (salamandra, tritonul etc.) Si: **urodele**. 3 sn Animal din caudate (2).

caudifer, ~ă a [At: DN³ / P: ca-u~ / Pl: ~i, ~e / E: fr **caudifère**] (Rar) Care are coadă Si: **caudat** (1).

caudilism sn [At: DN³ / P: ca-u~ / Pl: ~e / E: **caudillo** + -ism] (Rar) Conducere tiranică exercitată de dictatori în unele țări de limbă spaniolă.

caudillo sms [At: DN³ / P: ca-u-di-lío / E: sp **caudillo**] (Rar) 1 Nume dat dictatorilor din țările de limbă spaniolă. 2 Persoană căreia i se dă acest nume. 3-4 (Liv) Păzitor (sau conducător) al unei turme (mai ales în America Latină).

caudine sfp [At: DN³ / P: ca-u~ / E: lat **Caudinae**, fr **Caudines**] 1 (Îe) A **trece pe sub furcile** ~ A impune condiții umilitoare (după o înfrângere totală). 2 (Pex; îae) A umili. 3 (Pex; îae) A supune unei critici severe.

caul- vz **cauli**

caulă sf vz **caulă**

caulescent, ~ă a [At: DN³ / P: ca-u~ / Pl: ~nți, ~e / E: fr **caulescent**] (D. plante) 1 Care este prevăzut cu o tîjă. 2 Care are tulpină aeriană.

cauli- [At: DN³ / P: ca-u~ / E: fr **caul(i)**-, lat **caulia**, ngr **καυλος**] Element prim de compunere savantă cu sensul: 1 de „tulpină”. 2 Referitor la tulpină.

cauliflor, ~ă a [At: DN³ / P: ca-u~ / Pl: ~i, ~e / E: fr **cauliflore**] 1 (D. flori) Care sunt inserate direct pe tulpină sau pe ramuri. 2 (D. arbori) Care înfloresc mai întîi și apoi înfrunzește.

cauliflorie sf [At: DN³ / P: ca-u-li-flo-ri-e / Pl: ~ii / E: fr **cauliflorie**] Proprietate a unor arbori din regiunile tropicale de a produce flori direct pe tulpină.

cauliform, ~ă a [At: DN³ / P: ca-u~ / Pl: ~i, ~e / E: fr **cauliforme**] (Bot) Care are forma unei tulpini.

caulis sns [At: DN³ / P: ca-u~ / E: lat **caulis**] (Bot) Tulpină a plantelor.

caulocarp, ~ă a [At: DN³ / P: ca-u~ / Pl: ~i, ~e / E: ngr **καυλος** + **καρπος**] (D. plante) La care fructul se formează direct pe tulpină.

caulogeneză sf [At: DN³ / P: ca-u~ / Pl: ~ze / E: fr **caulogenèse**] (Bot) Formare a tulpinii.

caună sf [At: LIUBA-IANA, M. 28 / P: ca-u~ / Pl: ~ne / E: ml ***caŭina**] (Îrg) Ocnă.

caune sm [At: BORZA, D. / Pl: ? / E: nct] (Bot; reg) Pepene galben (**Cucumis melo**).

cauper sn [At: DN³ / P: ca-u~ / Pl: ~e / E: eg **cowper**] Instalație pentru preîncălzirea aerului la furnale cu ajutorul gazelor de ardere.

caus- [At: DN³ / V: ~st-, ~sto- / E: fr **causto**] Element prim de compunere savantă cu semnificația: 1 Arsură. 2 Arzător.

causalgie sf vz **cauzalgie**

-caust¹ [At: DN³ / P: -ca-ust / E: fr **-causte**] Element secund de compunere savantă cu semnificația: 1 Arsură. 2 Arzător.

caust²- vz **caus**

caustic, ~ă [At: COSTINESCU / P: ca-us~ / Pl: ~ici, ~ice / E: lat **causticus**, fr **caustique**] 1 a (D. substanțe) Care distruge țesuturile vegetale și animale. 2 a (Fig) Mușcător. 3 a (Fig) Ironic. 4 a (Fig) Răutăcios. 5 sn Substanță care provoacă arsuri și distruge țesuturile vegetale și animale pe care se aplică pentru a înlătura unele excrescențe (polipi, negi etc.).

caustică sf [At: LTR / P: ca-us~ / Pl: ~ice / E: fr **caustique**] (Rar) Pată luminoasă obținută prin întâlnirea razelor reflectate sau care străbat un sistem optic.

causticitate *sf* [At: PONI, C. 176 / P: *ca-us-* / Pl: ~*ități* / E: fr *causticité*] 1 Proprietate a unei substanțe de a fi caustică (1). 2-3 (Fig) Tendință de ironizare (sau ironizare cu răutate).

causticiza *vt* [At: DN³ / P: *ca-us-* / Pzi: ~*zez* / E: *caustic* + *-iza*] 1 (Chm) A caustifica. 2 (Fig) A da un caracter ironic, incisiv.

causticizare *sf* [At: DN³ / P: *ca-us-* / Pl: ~*zări* / E: *causticiza*] 1 (Chm) Caustificare. 2 Dare a unui caracter ironic, incisiv Si: (rar) *causticizat*¹ (2).

causticizat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *ca-us-* / Pl: ~*uri* / E: *causticiza*] (Rar) 1 Caustificare. 2 Causticizare (2).

causticizat², ~*a* a [At: DEX² / P: *ca-us-* / Pl: ~*afi*, ~*e* / E: *causticiza*] 1 (D. carbonații alcalini) Caustificat. 2-4 Care a fost făcut caustic (2-4).

caustifica *vt* [At: DEX² / P: *ca-us-* / Pzi: *caustific* / E: fr *caustifier*] (Chm) A transforma carbonații alcalini în alcalii caustice Si: *a causticiza* (1).

caustificare *sf* [At: LTR² / P: *ca-us-* / Pl: ~*cări* / E: *caustifica*] (Chm) Transformare a carbonaților alcalini în alcalii caustice Si: *causticizare* (1), *causticizat*¹ (1), *caustificat*¹.

caustificat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *ca-us-* / Pl: ~*uri* / E: *caustifica*] Caustificare.

caustificat², ~*a* a [At: DEX² / P: *ca-us-* / Pl: ~*afi*, ~*e* / E: *caustifica*] (D. carbonații alcalini) Care a fost transformat în alcalie caustică Si: *causticizat*² (1).

causto- *vz* *caus-*

caustobiolit *sn* [At: LTR² / P: *ca-us-to-bi-o-* / Pl: ~*uri* / E: ger *Kaustobiolithe*] Rocă de origine organică, având proprietatea de a arde.

cauși *v* *vz* *căușa*

caușire *sf* *vz* *căușare*

caușit¹ *sn* *vz* *căușat*¹

caușit², ~*a* a, *smf* *vz* *căușat*²

caut, ~*a* a [At: RETEGANUL, TR. 69/17 / Pl: ~*uți*, ~*e* / E: lat *cautus*] (îrg) Precaut.

cautela *sf* [At: DA / P: *ca-u-* / Pl: ~*le* / E: fr *cautèle*, lat *cautela*] (îrg) 1 Precăuțiune (inspirată de neîncredere). 2 Măsură luată spre a preveni întâmplina o primejdie, un rău.

cauter *sn* [At: DA / P: *ca-u-* / Pl: ~*e* / E: fr *cautère*, lat *cauterium*] 1 Instrument cu vârf incandescent cu care se arde un țesut, o rană. 2 Agent chimic folosit pentru cauterizare.

cauteriza *vt* [At: DA / P: *ca-u-* / Pzi: ~*zez* / E: fr *cautériser*] 1-4 A arde (cu cauterul sau) cu o substanță caustică o rană, un țesut, (în scop curativ sau) pentru dezinfectie.

cauterizare *sf* [At: DA / P: *ca-u-* / Pl: ~*zări* / E: *cauteriza*] 1-4 Ardere (cu cauterul sau) cu o substanță a unui țesut (în scop curativ sau) pentru dezinfectie Si: *cauterizat*¹ (1-4), *cauterizație* (1-4).

cauterizat¹ *sn* [At: DA / P: *ca-u-* / Pl: ~*uri* / E: *cauteriza*] 1-4 Cauterizare (1-4).

cauterizat², ~*a* a [At: DA / P: *ca-u-* / Pl: ~*afi*, ~*e* / E: *cauteriza*] 1-4 Care a fost supus acțiunii de cauterizare (1-4).

cauterizație *sf* [At: DA / P: *ca-u-* / Pl: ~*ii* / E: *cauteriza* + *-ție*] 1-4 Cauterizare (1-4).

cautes, ~*a* a [At: COMAN, GL. / Pl: ~*i*, ~*e* / E: nct] (Reg) Șașiu.

cauție *sf* *vz* *cauțiune*

cauțiuna *vt* [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) ~*iuna* / P: *ca-u-ți-o-* / Pzi: ~*nez* / E: fr *cautioner*] 1-3 A da cauțiune (1-3). 4 A garanta pentru cineva Si: *a chezașii*, *a garanta*.

cauționament *sn* [At: COSTINESCU / P: *ca-u-ți-o-* / Pl: ~*e* / E: fr *cautionnement*] 1-4 (Rar) Cauțiune (1-4).

cauționare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) ~*iunare* / P: *ca-u-ți-o-* / Pl: ~*nări* / E: *cauțiuna*] (Rar) 1-3 Achitare a unei cauțiuni (1-3) Si: *cauționat*¹ (1-3). 4 Garantare pentru cineva Si: *cauționat*¹ (4).

cauționat¹ *sn* [At: MDA ms / V: (înv) ~*iunat*¹ / Pl: ~*uri* / E: *cauțiuna*] (Rar) 1-4 Cauționare (1-4).

cauțiuna², ~*a* a [At: MDA ms / V: ~*iunat*² / P: *ca-u-ți-o-* / Pl: ~*afi*, ~*e* / E: *cauțiuna*] (Rar) 1-3 Pentru care s-a dat o cauțiune (1-3). 4 Pentru care s-a garantat.

cauționador *sm* [At: HAMANGIU, C. C. 416 / P: *ca-u-ți-o-* / Pl: ~*i* / E: *cauțiuna* + *-tor*] 1-3 Persoană care dă cauțiune (1-3). 4 Garant.

cauționământ *sn* [At: HAMANGIU, C. C. 433 / P: *ca-u-ți-o-* / Pl: ~*uri* / E: *cauțiuna* + *-(ă)mânt*] (înv) 1-4 Cauțiune (1-4).

cauțiuna *v* *vz* *cauțiuna*

cauțiunare *sf* *vz* *cauționare*

cauțiunat¹ *sn* *vz* *cauționat*¹

cauțiunat², ~*a* a *vz* *cauționat*²

cauțiune *sf* [At: PRAVILA (1814), 20 / V: ~*nie* (A și: *cau-*) / P: *ca-u-ți-u-* / Pl: ~*ni* / E: fr *caution*, lat *cautio*] 1-2 Sumă de bani (sau obiecte) prin care cineva garantează îndeplinirea unei obligații Si: (rar) *cauționament* (1-2), (înv) *cauționământ* (1-2). 3 Sumă depusă pentru a obține eliberarea provizorie a unei persoane arestate și cu care se garantează prezentarea acesteia la ancheta penală, la judecată și la executarea pedepsei Si: (rar) *cauționament* (3), (înv) *cauționământ* (3). 4 (Pex) Garanție.

cauțiunie *sf* *vz* *cauțiune*

cauza *vt* [At: (a. 1865) URICARIUL X, 369/14 / P: *ca-u-* / Pzi: ~*zez* / E: fr *causer*, it *causare*] 1-2 A fi cauza (1-2) unui fenomen Si: *a pricinui*.

cauzal, ~*a* a [At: DA / P: *ca-u-* / Pl: ~*i*, ~*e* / E: lat *causalis*, fr *causal*] 1-2 a Privitor la cauză (1-2). 3-4 a De cauză (1-2). 5-6 *sf*, a (Șis *propoziție* ~*a*) (Propoziție subordonată) care exprimă cauza pentru care se produce acțiunea unui verb din regentă și care corespunde complementului circumstanțial de cauză. 7 a (Îs) *Conjunție* ~*a* Conjunție care introduce o propoziție cauzală (6).

cauzalgie *sf* [At: DEX² / P: *ca-u-zal-gi-e* / Pl: ~*ii* / E: ngr *καυαλγία* + *αλγος*] Hiperestezie cu senzație de arsuri, care însoțește, uneori, rănile la nervii simpatici, localizată, de obicei, la mâini și la picioare.

cauzalism *sn* [At: DEX² / P: *ca-u-* / Pl: ~*e* / E: fr *causalisme*] Concepție filozofică bazată pe cauzalitate (1).

cauzalist, ~*a* *smf*, a [At: DEX² / P: *ca-u-* / Pl: ~*ști*, ~*e* / E: fr *causaliste*] 1-2 (Adept) al cauzalismului.

cauzalitate *sf* [At: EMINESCU, N. 84 / P: *ca-u-* / Pl: ~*ități* / E: fr *causalité*] 1 Raport obiectiv, necesar, între cauză și efect. 2 (Îs) *Principiul* (sau *legea*) ~*tații* Principiu fundamental al gândirii omenești potrivit căruia orice fenomen are o cauză. 3 (Îs) ~*inelara* Feed-back.

cauzare *sf* [At: DA ms / P: *ca-u-* / Pl: ~*zări* / E: *cauza*] 1-2 Situația de a fi cauza (1-2) unui fenomen Si: *cauzat*¹ (1-2), *pricinuire*.

cauzat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *ca-u-* / Pl: ~*uri* / E: *cauza*] 1-2 Cauzare (1-2).

cauzat², ~*a* a [At: MAIORESCU, CR. I, 51 / P: *ca-u-* / Pl: ~*afi*, ~*e* / E: *cauza*] 1-2 Care este provocat de o cauză (1-2) Si: *prilejuit*², *pricinuit*².

cauzativ, ~*a* a [At: DA / P: *ca-u-* / Pl: ~*i*, ~*e* / E: it *causativo*, lat *causativus*] 1-4 Cauzal (1-4). 5 (Îs) *Verb* ~*Verb* factitiv.

cauzator, ~*oare* a [At: DEX² / Pl: ~*ori*, ~*oare* / E: *cauza* + *-tor*] 1-2 Care cauzează (1-2).

cauză *sf* [At: DOSOFTEI, V. S., 216 / V: (înv) *cavză* / P: *ca-u-* / Pl: ~*ze* / E: lat *causa*, it *causa*, fr *cause*] 1 (Flz) Fenomenul anterior, căruia îi urmează, în mod necesar, alt fenomen. 2 Tot ce produce un anumit efect. 3 Problemă socială care interesează o colectivitate largă de oameni și pentru a cărei apărare și punere în valoare se duce o luptă susținută. 4 (Îs) ~*za păcii* Problemă a dezarmării și combaterii războiului, violenței. 5 (Îlav) **În cunoștință de ~** Cunoșcând bine chestiunile despre care este vorba. 6 (Îe) **A face ~ comună** (cu cineva) A-și uni interesele (cu ale altuia). 7 Motiv. 8 Rațiune. 9 (Jur) Proces. 10 (Îe) **A avea câștig de ~** A i se da cuiva dreptate (într-o dispută). 11 (Îae) A câștiga. 12 (D. un organ juridic; îe) **A da (cuiva) câștig de ~** A se pronunța în favoarea uneia din părțile aflate în proces. 13-14 (Îe) **(A fi) în ~** (A fi) interesat. 15-16 (Îae) (A fi) implicat. 17 (Îe) **A pleda ~za cuiva** A apăra interesele cuiva. 18 (Îs) ~*finala* Scop. 19 (Îas) Sfârșit care determină desfășurarea unui fenomen. 20 (Îpp) **Din ~za** sau **din ~de** Pentru. 21 (Îlc) **Din ce** (sau **care**) ~ Pentru

ce. 22 Mobil. 23 (Pex) Vină. 24 Afacere. 25 Interes. 26 (Îc) A fi afară din ~ A fi în afară de urmărire. 27 (Îac) A nu fi implicat. 28 (Îac) A fi afară din discuție.

cav, ~a [At: ARISTIA, PLUT. / Pl: ~i, ~e / E: fr *cave*, lat *cavus*] 1 a Care are o cavitate. 2 a Găunos. 3 a (Îs) *Vena ~a* Fiecare dintre cele două vene principale (inferioară și superioară) care duc sângele la inimă. 4 sf (Trs) Scobitură, parte concavă (a unui obiect).

cavac sm vz **cavaf**

cavaf sm [At: (a. 1748) IORGA, D. VI, 45, ap. DA / V: ~ac, *cāvac* / Pl: ~i / E: tc *kavaf*] 1 (Trî) Pantofar. 2-3 Negustor de încălțăminte (de calitate inferioară).

cavaf-bașa sm [At: ȘIO / V: ~bașa / Pl: ~i-bașale / E: *cavaf* + *bașa*] 1-3 Staroste al cavafilor (1-3).

cavaf-bașa vz **cavaf-bașa**

caval¹ sn [At: ODOBESCU, S. I, 229 / Pl: ~e / E: tc *kaval*] Fluier mare ciobănesc făcut din lemn de paltin sau de alun, cu 5-6 găuri împărțite în două grupe Cf. *fluierar*, *fluieroi*.

caval² sn [At: LTR² / Pl: ~uri / E: nct] Șântuleț prin care trece apa între straturile de legume.

cavalarie sf vz **cavalerie²**

cavală sf [At: MACEDONSKI, O. IV, 33 / Pl: ~le / E: fr *cavale*] (Rar) lapă.

cavalca vt [At: DN³ / Pzi: ~chez / E: it *cavalcare*] (ltm; rar) A călări.

cavalcada vi [At: V. A. URECHE, ap. TDRG / Pzi: ~dez / E: fr *cavalcader*] (Îvr) A face o plimbare călare în grup.

cavalcadare sf [At: MDA ms / Pl: ~dări / E: *cavalcada*] Plimbare călare în grup Si: *cavalcadat*.

cavalcadat sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cavalcada*] Cavalcadare.

cavalcadă sf [At: NEGRUZZI, S. I, 107 / Pl: ~de / E: fr *cavalcade*] 1 Plimbare călare în grup. 2 Alergare cu cai. 3 (Pex) Grup de persoane care fac împreună o cavalcadă (1).

cavalcavia sn [At: DN³ / Pl: ~ii / E: it *cavalcavia*] (ltm; rar) Pod (peste o stradă) Si: *pasarela*.

cavaleariu sm vz **cavaler**

cavaler sm [At: DUMITRACHE, 414 / V: ~leariu, ~lir, ga~ / Pl: ~i / E: rs *кавалеръ*] 1 (Înv) Călăreț. 2 (Mil; Înv) Soldat din cavalerie Si: *cavalerist*, *călaras*, (Înv) *calariu*. 3 (În vechea Romă) Cetățean din ordinul călăreților, ordin mijlociu, între patricieni și plebei având fiecare un cal întreținut pe socoteala statului. 4 (În evul mediu, în Apus) Nobil care era membru al ordinului sau instituției cavaleriei (cu un ceremonial deosebit) și căruia i se impuneau disprețul pericolului, lealitatea, apărarea celor slabi, curtenia față de femei. 5 (Pex) Membru al unor ordine militare și religioase instituite pentru lupta împotriva necreștinilor. 6 (Pex) Membru al unui ordin onorific instituit de suveran. 7 (Spc) Persoană cu gradul cel mai puțin înalt dintr-un ordin care are mai multe grade. 8 (Îoc *dama*) Bărbat care însoțește o doamnă sau o domnișoară. 9-10 (Pex) Bărbat care, la un bal, dansează cu o femeie (sau care curtează o femeie). 11 (Îs) ~de onoare Tânăr care însoțește, împreună cu o domnișoară de onoare, pe miri, la cununie Vz *frate-de-mîre* Cf *vornicel*, *chemător*. 12 (Înv; Îs) ~de industrie Persoană care, în ciuda aspectului onest, face înșelătorii în stil mare și trăiește din expediente. 13 (Pex) Om onest, politicos, leal, cu purtări nobile. 14 (Pex) Greutate de sârmă care se pune călare pe brațul balanțelor de precizie (pentru greutatea foarte mici). 15 (Bot; reg) Canale (*Impatiens balsamina*). 16 (Bot; reg) Cărciumăreasă (*Zinnia elegans*).

cavaleresc, ~ească a [At: GHICA, S. 431 / Pl: ~ești / E: *cavaler* + *-esc*] 1-13 De cavaler (1-13).

cavalereste av [At: NEGRUZZI, S. I, 38 / E: *cavaler* + *-este*] 1-13 În felul cavalerilor (1-13).

cavalerie¹ sf [At: LET. II, 75/21 / A și: ~rie / Pl: ~ii / E: rs *кавалерия*] 1 (Mil) Armă tactică și strategică folosind calul ca mijloc de luptă și transport Si: *călarime*, *cavalerime* (11), (Înv) *călarășie*, *călarășime* (1-2). 2 (Îs) ~ușoară Cavalerie (1) pentru explorări, cercetări. 3 (Îs) ~grea sau

de rezerva Cavalerie (1) pentru atac. 4 (Îs) ~de linie Cavalerie (1) de luptă. 5 Unitate militară din cavalerie (1).

cavalerie² sf [At: LET. II, 338/22 / V: ~larie, (pfm; Înv) *cavălarie* / Pl: ~ii / E: it *cavalleria*] 1 (luz) Decorație (în grad de cavaler) Si: *ordin*. 2 (Liv) Rang de cavaler al unui ordin. 3-4 Instituție sau ordin al cavalerilor. 5 (Pex) Atitudine nobilă.

cavalerime sf [At: ALECSANDRI, P. II, 158 / E: *cavaler* + *-ime*] 1-10 Multime de cavaleri (1-9, 12). 11 Cavalerie¹ (1).

cavalerism sn [At: MAIORESCU, D. II 59 / Pl: ~e / E: *cavaler* + *-ism*] 1-13 Purtare, atitudine de cavaler (1-13) Cf *loialitate*, *onestitate*, *vitejie*.

cavalerist sm [At: DA / Pl: ~iști / E: rs *кавалерист*] Soldat în cavalerie¹ (1).

cavaleros, ~oasă a [At: COSTINESCU / Pl: ~oși, ~oase / E: *cavaler* + *-os*] (Rar) 1-12 De cavaler (1-12). 13 Vădind un caracter distins, nobil.

cavalet sn [At: DN³ / Pl: ~e / E: it *cavalletto*] 1 Postament pe care se așază ambarcațiile la bordul unei nave sau pe uscat. 2 Suport de lemn care se fixează provizoriu pe cofrajul unui planșeu de beton și pe care se sprijină dreptarul cu care se face nivelarea planșeului după turnarea betonului. 3 (Pct) Șevalet.

cavalier sn [At: DN³ / V: ~ră sf / P: ~li-er / Pl: ~e / E: it *cavalier*] 1 Terasă înaltă într-o fortificație, pentru amplasarea tunurilor. 2 Cordon de pământ sau de alte materiale de-a lungul unui drum, format prin curățarea șanțurilor.

cavalieră sf vz **cavalier**

cavalin, ~ă a [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: it *cavallino*] 1 (Rar; șiș *rasa ~a*) De cal. 2 Al calului Si: *cabalin*.

cavalir sm vz **cavaler**

cavan sn [At: BORZA, D. / Pl: ~e / E: nct] (Bot; reg) Zănoșită (*Hibiscus trionum*).

cavarai sn [At: CHEST. II, 298/407 / Pl: ~e / E: nct] (Reg) Încăpere în care se păstrează alimente Si: *cămară*.

cavas sm [At: ZEITSCHRIFT XVII, 405 / V: ~az, *gavaz* / Pl: ~ași / E: tc *kav(v)as*] (Trî) 1-2 Jandarm (pedestru). 3 Agent de poliție.

cavatina sf [At: ENC. ROM. I / Pl: ~ne / E: it *cavatina*] (Muz) 1 Bucată solo făcând parte dintr-o operă, mai scurtă decât aria, cu mai puține ornamente și caracter mai liric. 2 Titlu dat unor piese instrumentale cu caracter cantabil.

cavaz sm vz **cavas**

cavaz-bașa sm [At: (a. 1785) DOC., ap. ȘIO / Pl: ~sale / E: tc *kav(v)as-bașa*] (Înv) Slujbaş al Curții care sta în picioare afară, la ușa domnitorului și era mai mare peste cavașii (1) de strajă.

cavei sn vz **cafea**

cavelă sf vz **cavila**

cavernă sf [At: DA / Pl: ~ne / E: fr *caverne*, it *caverna*] 1 Peșteră. 2 Cavitate provocată de o boală într-un țesut al organismului (mai ales plămâni).

cavernicol, ~ă a [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr *cavernicole*] 1-2 (Blg; d. animale și plante) Care (trăiește sau) crește în peșteri.

cavernogramă sf [At: DN³ / Pl: ~me / E: fr *cavernogramme* Cf lat *caverna*, ngr *γραφμνα* „scriere”] Curbă reprezentând variația diametrului unei găuri de sondă în funcție de adâncime.

cavernom sn [At: DN³ / Pl: ~oame / E: fr *cavernome*] (Med) Hemangiom cu cavități mari.

cavernometrie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *cavernométrie*] (Teh) Operație de măsurare și înregistrare a variației diametrului unei găuri de sondă în funcție de adâncime.

cavernometru sn [At: DN³ / Pl: ~re / E: fr *cavernomètre*] (Teh) Aparat pentru măsurarea și înregistrarea variației diametrului unei găuri de sondă.

cavernos, ~oasă a [At: LM / Pl: ~oși, ~oase / E: *caverna* + *-os*] 1 Cu caverne (2). 2 Spongios. 3 (Îs) *Corpi ~oși* Formații din interiorul penisului care se umplu de sânge în timpul erecției. 4 (D. voce) Cu un timbru gros, înfundat, ce pare că vine dintr-o cavernă (1).

cavetă *sf* [At: DN³ / V: ~eu *sn* / Pl: ~te / E: fr *cavet*] (Arh) Mătură concavă având ca profil un sfert de cerc.

caveu *sn* *vz caveta*

cavga *sf* [At: DA / Pl: ~le / E: tc *kavgha* „ceartă”] (Trî; îe) **Dai de ~** Dai de necaz.

caviar *sms* [At: DA / P: ~vi-ar / E: fr *caviar*] Icre negre preparate prin sărare.

cavicornie *snp* [At: DN³ / E: fr *cavicornie*] 1 Familie de ierbivore rumegătoare având coarnele goale în interior (taurine, ovine, antilope etc.). 2 (Șls) Animal din familia cavicornie (1).

cavie *sf* [At: CV, 1949 nr 3, 34 / Pl: nct / E: mg *kavē*] (Mgm; înv) Căfea (1).

cavilație *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: lat *cavillatio*] (Liv) 1 Argument verbal care nu atinge fondul serios al lucrurilor. 2 Sofism. 3 Declamație goală.

cavila *sf* [At: DN³ / V: ~velă / Pl: ~le / E: it *caviglia*] (Mrn) 1 Piesă pentru legarea de catarg a parâmelor care manevrează velele. 2 Fiecare dintre mânerile fixate pe cerul cârmei ca o prelungire a spițelor.

caviliera *sf* [At: DN³ / P: ~li-e- / Pl: ~re / E: it *cavigliera*] (Mrn) Rastel pentru cavile la piciorul catargului.

cavitar, ~a *a* [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr *cavitaire*] 1-2 Referitor la (o cavitare sau la) o cavernă (2). 3 (D. corpuri) Gol în interior.

cavitate *sf* [At: PONI, F. 20 / Pl: ~răți / E: fr *cavité*, lat *cavitas*, -atis] 1 Loc gol, mai mult sau mai puțin întins, în interiorul unui corp solid Si: *borta*, *gaură*, *gaun*². 2-3 (Atm) Spațiu gol în interiorul unui organism sau unui organ. 4 (Șs) ~ *rezonanță* Circuit oscilant pentru frecvențe foarte înalte, constituit dintr-o incintă cu pereți metalici în care se pot întreține oscilații electromagnetice sub formă de unde staționare. 5 (Șs) ~ *generală* Celom.

cavitație *sf* [At: DN³ / V: (înv) ~iune / Pl: ~ii / E: fr *cavitation*] Fenomen constând în producerea, într-un curent de lichid, a unui vid parțial, în care se formează bule de vapori care provoacă izbitori în pereții conductei prin care circulă lichidul.

cavitațiune *sf* *vz cavitație*

cavou *sn* [At: DA / Pl: ~ri / E: fr *caveau*] Construcție funerară într-un cimitir (de obicei pentru o familie) constând într-o încăpere cu mai multe cripte.

cavurmă *sf* [At: H XIV, 87 / Pl: ~me / E: tc *ka(v)urma*] (Trî) Un fel de mâncare (cu carne) prăjită.

cavză *sf* *vz cauza*

caz *sn* [At: COD. ȚIV. A., 4/15 / Pl: ~uri / E: lat *casus*] 1-2 Tot ce (se întâmplă sau) se poate întâmpla Si: *accident*, *eveniment*, *întâmplare*. 3 (Med) Fel în care se prezintă o boală la un pacient. 4 (Med; pex) Apariție a unei boli. 5 Împrejurare. 6 Situație. 8 (Îe) **A pune** (sau **a admite**) ~ul că... A presupune că... 9 (Îlav) **În ~ul acesta, în acest ~** (sau **într-un asemenea ~**) În asemenea împrejurări, atunci... 10 (Îlav) **În** (Trs la) **tot ~ul sau în orice ~** Oricum, e sigur că... 11 (Îlpp) **În ~ de** Dacă s-ar întâmpla. 12 (Îlpp) **Afară** (rar **fără**) **de ~ul** Cu excepția cazului când... 13 (Îlc) **În** (la) **~ul când** (sau **că**) Dacă s-ar întâmpla să... 14 Prilej. 15 Chestiune. 16 (Îlc) **A face** (mare) ~ **de ceva** A considera ceva ca un fapt sau ca un lucru important. 17 (Îlc) **A face** (mare) ~ **de cineva** A prețui mult pe cineva, scoțându-i la iveală calitățile, meritele. 18 (Grn) Funcție (arătată mai ales prin desinențe diferite) a substantivului, pronumelui, numeralului, ca subiect, complement direct, indirect sau circumstanțial.

caza¹ *sf* [At: (a. 1774) URICĂRIUL VI, 437 / Pl: ~ale / E: tc *kaza*] 1-4 (Trm) District sau diviziune (administrativă ori judecătorească) Si: *plasa*.

caza² *vt* [At: DA / Pzi: ~zez / E: fr *caser*] 1 (D. obiecte; înv) A așeza în căsuța (despărțitura) sa. 2 (D. persoane; pex) A pune pe cineva într-un post (care-i asigură traiul). 3 (Pex) A instala (pe cineva) într-o locuință pentru un timp determinat Si: *a încartirui*.

cazac *sm* [At: (a. 1651) HRISOV, ap. GCR. I, 151 / V: *căzac* / Pl: ~aci / E: rs *kazak*] 1 Membru al unei comunități militare autonome formate, în secolul al XIV-lea, din elemente nemulțumite ale regimului moscovit, așezate pe teritoriile de margine ale statelor rus și polono-lituanian, recunoscute sub Ivan cel Groaznic (1570), având obligația, în schimbul

unor privilegii, să apere țara împotriva invaziilor. 2 (În Rusia, începând din sec. XVIII.) Soldat dintr-o unitate de cavalerie ușoară recrutată, de obicei, dintre cazaci (1). 3 (Pgn) Rus. 4 (Înv; Mun) Soldat care făcea parte dintr-un corp de pedestrimă și călărie pământeană (întocmită în felul cazacilor ruși) în număr de 2000, sub comanda agăi, iar, mai târziu, redus la 240, sub polcovnicul de oraș și polcovnicul de Târgoviște. 5 (Înv; Mun; Șis) ~i *cataragi*, ~i *martalogi* Militari sau slujitori fără leață, dar scutiți de dări răspândiți prin județe. 6 (Îrn) Zbir. 7 Agent de poliție. 8-9 (Fig) Copil sau om voinic și curajos. 10 (Art) Căzăcescul (25). 11 (Mol; Trs) Vânt de răsărit (ce bate dinspre țara cazacilor) Cf *crivat*.

cazacă *sf* [At: COSTINESCU / Pl: ~ace / E: fr *casaque*] 1 Bluză lungă până peste talie, cu mâneci largi, încheiată într-o parte. 2 Dans al cazacilor (1). 3 (La alergările de cai) Haină (de uniformă) de o anumită culoare sau combinație de culori, care arată în numele cui alegă jocheul care o poartă. 4 (Fig; rar) Cal călărit de cel îmbrăcat cu cazaca (3). 5 (Pex) Proprietar al cazacei (4).

cazacesc, ~ească *a* *vz căzăcesc*

cazacește *av* *vz căzăcește*

cazacii *v* *vz căzăci*

cazacică *sfa* [At: TAFRALI, S. 30 / V: *căzac* / A: ~zaci- / E: *cazac* + -ică] Căzăcesc (4).

cazacincă *sfa* [At: CREANGĂ, P. 310 / E: *cazac*] Căzăcesc (4).

cazacioaică *sf* *vz căzăcioaică*

cazacioac *sn* [At: CONTEMPORANUL VI, 36 / Pl: ~uri / E: rs *kazak*] Dans căzăcesc (3).

cazacire *sf* *vz căzăcire*

cazacit¹ *sn* *vz căzăcit*¹

cazacit², ~a *a* *vz căzăcit*²

cazacliu *sn* *vz cazacliu*

cazacie *sf* [At: ȘIO / Pl: ~ii / E: *cazacliu*] (Înv) 1-2 Căciulă (de cazacliu sau) ca a cazacliilor, de hârșie neagră, cu fundul de postav alb.

cazacliesc, ~ească *a* [At: (a. 1785) ap. ȘIO / Pl: ~ești / E: *cazacliu* + -esc] (Înv) 1 Care aparține cazacliilor. 2 Privitor la cazacii.

cazacliu *sn* [At: (a. 1743) IORGA, S. D. VI, 247 / V: ~lău / Pl: ~ii / E: tc *kazakli*] (Înv) 1 Negustor cazac sau rus de vinuri și băuturi spirtoase. 2 Negustor cazac de blănuri scumpe din Rusia (pe care le trecea în Turcia).

cazaica *sf* [At: ALRM II/I h. 375 / Pl: ~ice / E: nct] (Reg) Arătător de ceasornic Si: *ac*, (reg) *cazanca*.

cazauri *snp* [At: CHEST. II, 414/383 / E: nct] (Reg) Loc unde se ține nutrețul.

cazam *sms* *vz cazamăc*

cazamăc *sms* [At: H XIV 405 / V: *cazam*, ~mlăc, *căzam* / E: tc *kizamuk*] (Reg; tcî) Pojar.

cazamlăc *sms* *vz cazamăc*

cazan *sn* [At: LET. III, 278/56 / V: *căzan* / Pl: ~e, (înv) ~uri / E: tc *kazan*]

1 Vas mare de aramă de formă cilindrică sau tronconică, folosit în gospodărie sau în tehnică, la încălzit sau la fiert Cf *ceaun*, *caldare*, *tuci*.

2 Conținutul unui cazan (1). 3 Vasul împreună cu conținutul. 4 (Pop; îe) **A dat un ~ și a luat o căldărușă** A dat un lucru de preț și a primit altul de mică valoare. 5 Rezervor metalic în care este încălzită apa (și transformată în aburi).

6 Conținutul unui cazan (5). 7 Vasul împreună cu conținutul. 8 (Îs) ~ *de abur* Instalație constând dintr-un focar, un sistem de supraîncălzire etc., utilizată pentru producerea aburului necesar în centralele termoelectrice, în industria textilă etc.

9 Instalație pentru vaporizarea, sub presiune, a lichidelor în vederea întrebuințării vaporilor ca forță motrice, la încălzirea caloriferelor etc. 10 (Îs) ~ *de tuică* Instalație alcătuită dintr-un cazan (1) și un refrigerent, folosită la distilarea alcoolului.

11 (Pan) Formațiune geologică sau de altă natură semănând cu un cazan (1) Cf *caldare*. 12 (La tătari) Familie formată din 10 persoane. 13 (Înv) Regiment de ieniceri. 14 (Reg; îc) **Oaie** ~ *ă* Oaie cu lâna roșietică. 15 (Ggf) Căldare.

cazan-ahces *sms* [At: LET. II, 53/4 / E: tc *kazan-ahcesî*] (Înv) Impozit pe care tătarii trebuiau să-l plătească turcilor.

cazanca sf [At: PRIBEAGUL, P. R. 55 / Pl: ~nce / E: net] (Reg) Cazaică.

cazanciu sm vz **cazangiu**

cazangerie sf [At: DA / Pl: ~ii / E: **cazangiu** + -arie] 1-2 Atelier de construit sau reparat cazane (1), utilaje din tablă groasă, recipiente metalice de presiune etc. 3 Meserie a cazangiuului. 4 Negoț cu vase de aramă. 5 Mărfuri de aramă.

cazanciu sm [At: ȘIO / V: ~nciu / Pl: ~ii / E: tc **kazanci**] 1 Muncitor care supraveghează și alimentează cazanele de abur. 2 Muncitor care lucrează într-o cazangerie (1, 2).

cazanie sf [At: EVANG. ÎNVĂȚĂTOARE (1644), ap. GCR I, 111/13 / V: **câz~**, **câz~** / Pl: ~ii / E: vs! **казанья**] 1 Predică Cf **omilie**. 2 Explicare a evangheliei. 3 Viață de sfânt. 4 (Pex) Carte cuprinzând predici (și omilii) pentru duminici și sărbători, explicări ale evangheliilor ori viețile sfinților.

cazanier, ~a a [At: DA / P: ~ni-er / Pl: ~i, ~e / E: fr **casanier**] (Fri; d. oameni) Căruia îi place să stea mai mult acasă Si: **casnic**.

cazare sf [At: DN³ / Pl: ~zări / E: **caza**] 1 (Inv) Așezare a unui obiect în despărțitura sa Si: **cazat**¹ (1). 2 (Pex) Punere a cuiva într-un post (care-i asigură traiul) Si: **cazat**¹ (2). 3 (Pex) Instalare a cuiva într-o locuință pentru un timp determinat Si: **cazat**¹ (3), **încartiruire**, **încartirui**¹.

cazarma [At: DA / Pzi: ~mez / E: **cazarmă**] 1-2 vtr A (se) așeza în cazarmă Si: **încazarma** (1). 3 vt (Pan) A pune (un elev) într-un internat Si: **încazarma**. 4 vt (Pex) A supune unui regim de internat Si: **încazarma**.

cazarmă sf [At: H 1, 130/r / Pl: ~de / E: cf **cazarmă**] (Îvr; plb) 1 Flotă. 2 Port pentru flotă.

cazarmagiu sm [At: D. ZAMFIRESCU, R. 71 / Pl: ~gii / E: **cazarmă** + -giu] (Inv) Soldat care e de mult timp în cazarmă și care știe ce se învață sau cum se trăiește la cazarmă Cf **deșca**.

cazarmament sn [At: DA / Pl: ~uri / E: cf fr **casernement**] 1 Ansamblul efectelor pentru pat care se dau unui militar la încazarmare. 2 (Pan) Efecte pentru pat date unui muncitor pe șantier.

cazarmare sf [At: DA / Pl: ~mări / E: **cazarma**] 1 Așezare a cuiva în cazarmă Si: **cazarmat**¹ (1), **încazarmare** (1), **încazarmat**¹. 2 (Pan) Așezare (a unui elev) într-un internat Si: **cazarmat**¹ (2), **încazarmare**, **încazarmat**¹. 3 Supunere a cuiva la un regim de internat Si: **cazarmat**¹ (3), **încazarmare**, **încazarmat**².

cazarmat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: **cazarma**] 1-3 Cazarmare (1-3).

cazarmat², ~a a [At: MAIORESCU, D. I, 476 / Pl: ~ați, ~e / E: **cazarma**] 1 Care a fost așezat în cazarmă Si: **încazarmat**². 2-3 Care a fost supus unui regim (de cazarmă sau) de internat Si: **încazarmat**¹.

cazarmă sf [At: (a. 1848) URICARIUL X, 13/20 / V: **casa~**, **casarmie**, **căsa~** / Pl: ~zărmi / E: rs **казарма**] 1 (Mil) Clădire mare în care sunt cazați militari. 2 Ansamblu de construcții și instalații destinat locuinței și instruirii militarilor. 3 (Pex) Soldați dintr-o cazarmă (1-2). 4 (Îs) *Glume de ~* Glume triviale, cum se fac la cazarmă (1-2). 5 (Îs) ~ma echipajului Compartiment situat sub puntea unei nave de luptă, destinat odihnei echipajului. 6 Ocupanți din cazarma echipajului. 7 Cazarmă a echipajului împreună cu ocupații ei.

cazarmăgește av [At: KLOPȘTOCK, F. 214 / E: **cazarmagiu** + -este] (Nob) Ca un cazarmagiu.

cazascher sm vz **cadiascher**

cazat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: **caza**] 1-3 Cazare (1-3).

cazat², ~a a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: **caza**] 1 (Inv; d. obiecte) Așezat în căsuța (sau despărțitura) sa. 2 (Pex; d. persoane) Pus într-un post (care-i asigură traiul). 3 (Pex) Instalat într-o locuință pentru un timp determinat Si: **încartirui**².

cază sf [At: DA / Pl: ~ze / E: fr **case**] (Fri) Despărțitură regulată (într-un dulap sau birou) Si: **căsuță**.

cazâl-pelit sm [At: H II, 280 / E: tc **kyzyl** „roșu”, cf *cara-pelit*] (Bot; Dob; tcm) 1 Stejar roșu.

cazac sm vz **cazie**

cazâlbas sm [At: LET. I, 274/27 / V: **cazil~** / Pl: ~i / E: tc **kyzyl-bas** „cap roșu”] (Inv) Persan.

cazâlbaşesc, ~ească a [At: (a. 1748) IORGA, S. D. VII, 233 / Pl: ~ești / E: **cazâlbas** + -esc] (Inv) Persan.

cazâlbaşeste av [At: LET. II, 423/22 / V: **cazil~** / E: **cazâlbas** + -este] (Inv) În felul persanilor.

cazechier sm vz **cadiascher**

cazeificare sf [At: DN³ / P: ~ze-i~ / Pl: ~cări / E: cf fr *caséification*]

1 Proces de precipitare a cazeinei. 2 (Med) Alterație necrotică a unui țesut, urmată de apariția unei substanțe cu aspect caseos în centrul leziunii. 3 Proces caracteristic tuberculozei, care constă în transformarea țesutului necrozat într-o masă amorfă.

cazeină sf [At: DA / P: ~ze-i~ / Pl: ~ne / E: fr **caséine**] Substanță albuminoidă care se extrage din lapte și formează partea componentă esențială a brânzeturilor Si: **cazeinogen**.

cazeinogen sn [At: DN³ / P: ~ze-i~ / Pl: ~e / E: fr **caséinogène**] Cazeină.

cazemată sf [At: V. ROM. noiembrie 1950, 113 / Pl: ~te / E: fr **casemate**] 1 Fortificație izolată, contruită din lemn și pământ sau din beton armat, în care sunt instalate mijloace de luptă (antiaeriene). 2 Militarii dintr-o cazemată (1). 3 Fortificația împreună cu ocupații ei. 4 (Pan) Închisoare subterană. 5 Ocupanții cazematei (4). 6 Închisoarea împreună cu ocupații ei. 7 Încăpere blindată pe nave, unde sunt instalate tunuri de calibru mijlociu.

cazeos, ~oasă a [At: DN³ / P: ~ze-os / Pl: ~osi, ~oase / E: fr **caséeux**] (Frm) Cu aspect de brânză Si: **brânzos**.

cazascher s vz **cadiascher**

cazie sm [At: CIUPALĂ, T., ap. DA / V: **cazac** / Pl: ~ici / E: tc **kazyk**] (Inv) Țărșu puternic de care se leagă pluta.

cazier sn [At: KLOPȘTOCK, F. 280 / P: ~zi-er / Pl: ~e / E: fr **casier**]

1 Dulap cu mai multe compartimente sau sertare, în care se clasează acte, dosare, fișe. 2 (Tip) Dulăpior cu rafturi în care se păstrează casetele cu litere. 3 (Jur; îs) ~ *judiciar* Fișă de evidență în care organele judiciare consemnează toate condamnările penale ale unei persoane. 4 (Pex) Serviciu care ține evidența cazierelor (3).

cazilbas vz **cazâlbas**

cazilbaşeste av vz **cazâlbaşeste**

cazin sn vz **cazinou**

cazină sn vz **cazinou**

cazinca sf [At: MANOLESCU, I. 195 / Pl: ~nce / E: cf **casâncă**] 1-2 (Mol) Boccea (colorată) Cf **dirmea**.

cazino sn vz **cazinou**

cazinou sn [At: MARIAN, I. 11 / V: (inv) ~in, ~ină, ~no, **gazin** / Pl: ~ri / E: fr **casino**] 1 (Trs) Local de întâlnire a membrilor contribuabili Cf **cafenea**, **club**. 2 Local public cu restaurant, săli pentru jocuri (de noroc), de dans, de spectacole etc.

cazischeiar sm vz **cadiascher**

caziscur sm vz **cadiascher**

cazma sf [At: I. IONESCU, M. 320 / V: **casma** / Pl: ~le / E: tc **kazma**] 1 Unealtă de săpat pământul, asemănătoare cu lopata, formată dintr-o lamă metalică ușor concavă, cu muchie ascuțită, fixată la o coadă de lemn Si: **hârlet**. 2 (Mol) Târâncop. 3-4 (Pex) Lovitură de cazma (1-2). 5 Unealtă de fier de forma unui topor mare, lat la capăt și curbat, pentru săpat pământul Si: (reg) *săpoi*, *sapa-de-laz*.

cazmagiu sm [At: DA / Pl: ~gii / E: **cazma** + -giu cf tc **kazmaci**] (Nob) 1-3 Muncitor cu cazmauă (1, 2, 5).

caznacei sn [At: CIHAC II, 46 / Pl: ~ / E: rs **казначей** cf **cazon**] (Rs; iuz) Casier (la armată).

caznă¹ sf [At: VARLAAM, C. 154/2 / V: **casnă**, **hasnă** / Pl: ~ne / E: vs! **казна**] 1 Chin. 2 (Spc) Tortură. 3 (Trs; rar) Necaz. 4 Silință. 5 Muncă încordată, oboșitoare Si: **osteneală**, **trudă**. 6 Strădanie mare la o lucrare. 7 (Rar) Batjocură.

caznă² sf [At: ANON. CAR. / Pl: ~ne / E: cf **caznat**, **căzni**², **necaz**] (luz) Monstru.

cazoca sf [At: NOM. MIN. I, 28 / Pl: ? / E: nct] Unealtă de pescuit în formă de cârlig.

cazon, ~a a [At: CAZIMIR, GR. 221 / Pl: ~i, ~e / E: rs *казонный*] 1 (Mil; înv) Al statului, (primit de militar) de la cazarmă, în opoziție cu ce e al său, personal Cf *erarial*, *erarie*, *fiscal*. 2-3 (D. comportament; pex) (De la sau) ca la cazarmă Si: *grosolan*, *trivial*.

cazual, ~a a [At: COSTINESCU / P: ~zu-al / Pl: ~i, ~e / E: lat *casualis*] 1 (Rar) Care are un caracter întâmplător, depinzând de împrejurări Si: *accidental*. 2 (D. terminații, alternanțe etc.) Care arată cazul gramatical.

cazualism sn [At: DN³ / P: ~zu-a~ / E: fr *casualisme*] Concepție filozofică conform căreia dezvoltarea lumii, ca și ordinea în care se succed evenimentele, se datoresc hazardului.

cazualitate sf [At: COSTINESCU / P: ~zu-a~ / Pl: ~ități / E: *cazual* + -itate] 1-2 (Calitatea sau) starea a ceea ce este cazual (1).

cazuar sm [At: DA / P: ~zu-ar / Pl: ~i / E: fr *casuar*, it *casuario*] 1 (Lpl) Gen de păsări mari din Oceania, asemănătoare cu struțul, cu o creastă neagră pe frunte și cu pene negre, întrebuințate ca podoabă. 2 Pasăre din genul cazuar (1).

cazuist sm [At: CĂLINESCU, E. O. II, 24 / P: ~zu-ist / Pl: ~iști / E: fr *casuiste*] 1 Teolog care caută să rezolve cazurile de conștiință. 2 (Pex) Cel cărui îi place să analizeze, până în cele mai mici amănunte, fiecare caz, pentru a da o soluție cât mai exactă și mai documentată. 3 (Pex) Persoană care aplică metodele cazuisticii, servindu-se de argumente ingenioase și logice în aparență, dar false în fond.

cazuistic, ~a [At: MAIORESCU, CR. III, 99 / P: ~zu-is~ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *casuistique*] 1 sf Parte a teologiei scolastice medievale care încearcă să rezolve cazurile de conștiință printr-un sistem de norme etice abstracte și prin subtilități logice. 2 sf (Pex) Argumentare subtilă, abilă, sofistică a unor teze false sau îndoielnice. 3 a Bazat pe cazuistică (1). 4 a Privitor la cazuistică (2).

cazulca sf [At: ANTIPA, P. 302 / Pl: ~lei / E: rs *казулька* „șarpe, gândac“] Unealtă pentru pescuitul peștilor răpitori sub gheață Cf *crișca*.

că c [At: COD. VOR. 112/1 / E: ml *quod*] Introduce propoziții subordonate: 1 Completive *Zice că nu știe*. 2 Subiective *E bine că ai încredere în tine*. 3 Atributive *Îl obseda ideea că l-ar fi putut ajuta*. 4 Cauzale Si: *căci, fiindcă*. *De ce-ai întârziat? C-am fost bolnav*. 5 Consecutive Si: *de, încât*. *E așa de mic, că-l paște vaca*. 6 Concesive Si: *deși, cu toate că, măcar că*. *Și omul, că-i om, nu poate să înțeleagă*. 7 Temporale Si: *dupa ce, când*. *Acum, că ne-am odihnit, pot să-ți povestesc*. 8 Condiționale Si: *dacă*. *Ce folos că trag acasă, Că n-am nevasta frumoasă*. 9 (Pop) Și Sa care bărbatul cu sacul și femeia să împrăștie cu poala (că) tot se termină. 10 (Îlav) *Nici ~ Nu*. 11 (Îlav) *Numai ~ Dar, însă*. 12 Într-adevăr, așa e *Că bine zici dumneata*. 13 De ce (nu)!, cum (nu)! *Că nu mai vine odată*. 14 Doar *Că nu mi-o-i feștel eu obrazul!* 15 (Îlav) *Cum ~, după ce ~, măcar ~ etc...* Pe lângă faptul că *Dupa ce că ai întârziat, ești și obraznic*. 16 (Îlav) *Măcar ~* Chiar dacă.

căbat sn vz *cabat*

căbalaică sf [At: TDRG / V: (reg) ~loaică (pl: ~loaice) / Pl: ~lăici / E: ns, cf rs ucr *кабала* „jobăgie“] Gaură făcută în acoperiș, într-o parte, prin care iese fumul Vz *calaboacă*.

căbaloaică sf vz *căbalaică*

căbănăcioară sf [At: ȚICHINDEAL, F. 162/9 / Pl: ~re / E: *cabanița* + -ioară] Cabaniță mică Si: *căbănicea, căbânaș*.

căbănicea sf [At: ȚICHINDEAL, F. 163 / V: ~cer sm / Pl: ~cele / E: *cabana*² + -icea] Căbănicioară.

căbănicer¹ sm vz *cabanicer*

căbaniță sf vz *cabanița*

căbel sn vz *căbla*

căbluca sf [At: CHEST. II, 258/249 / E: ucr *каблучь*] (Buc) 1 Furca pusă la coasă, când se cosesc cerealele Si: *crivea, hreapcă*. 2 (La casele acoperite cu paie) Prăjini care, legate de vârf, se lasă pe de o parte și pe de alta a acoperișului, ca să-l apere împotriva vântului.

cabuz sn [At: ANON. CAR. / E: nct] (Înv) Cărbune aprins.

căca [At: LM / Pzi: *cac* / E: ml *cacare*] 1 vr (Trv; d. oameni) A defeca. 2-3 *vr* A (se) murdări. 4-5 *vr* A (se) umple de excremente. 6-7 *vr* (Îe)

Are cine te ~, are cine te spăla Cine te bate te și mângâie. 8 *vr* (Trv; d. femei) A naște (cu ușurință, fără multe dureri). 9 *vr* (D. animale) A defeca.

căcacea smi vz *căcăcea*

căcaină sf [At: REV. CRIT. III, 91 / Pl: ~ne / E: *căca* + -ină] Femeie leneșă și murdară.

căcare sf [At: MDA ms / Pl: ~cări / E: *căca*] Defecare.

căcat sm [At: ANON. CAR. / Pl: ~ați / E: *căca*] 1 Materii fecale Si: (înv) *căcârnat, excrement, scârna*. 2 Lucru de nimic Si: (pfm) *căcaut, căcătel*. 3-4 (Îs) ~ cu ochi Om (mai ales copil) de nimic. 5 (Îe) A mânca ~ A minți.

căcacios, ~oasă [At: ANON. CAR. / Pl: ~oși, ~oase / E: *căca* + -acios] 1-2 *smf, a* (Om) care simte nevoia să defecă des. 3-6 *smf, a* (Om) murdar, scârnav. 7-10 *smf, a* (Om) nevoiaș, fricos. 11 a (D. boli) Care este însoțită de diaree. 12 a (D. fructe) Care provoacă diaree. 13 sf (Prc; lpl) Corcodușe (*Prunus cerasifera*).

căcadară sf [At: BORZA, D. / Pl: nct / E: nct] (Bot; reg) Păducel (*Cratogeomys monogyna*).

căcăder sm vz *căcadăr*

căcadir sm vz *căcader*

căcăduș sm [At: JAHRESBER. VIII, 206 / Pl: ~i / E: nct] (Bot; reg) Măceș (*Rosa canina*).

căcădușa sf [At: DDRF / Pl: ~șe / E: nct] Cacaderie.

căcălău sn [At: ISPIRESCU, L. 372 / Pl: ~lăie / E: *căca* + -ălău] 1 Scârnă multă (în cantități mari, cum este îngrămădită în closete). 2 Cantitate mare de lucruri proaste, nefolositoare. 3 Grămadă mare.

căcălete sfp [At: BORZA, D. / E: nct] Corcodușe (*Prunus cerasifera* - fructe).

căcaloi sn [At: LB / Pl: ~loaie / E: *căca* + -(a)loi] 1-2 (Șhp) Căcat (1) mare.

căcânar sm [At: COSTINESCU / Pl: ~i / E: *căca* + -ânar] 1 Curățător de closete Si: (rar) *budar, latrinar, vidanțor*. 2 (Fam; prt) Om de nimic Si: (reg) *căcâstorar*.

căcânarie sf [At: POLIZU / Pl: ~ii / E: *căcânar* + -ie] 1 Meserie a căcânarului (1). 2 Faptă de nimic.

căcânaș sm [At: COSTINESCU / Pl: ~i / E: *căca* + -ânaș] Pasăre nedefinită mai îndeaproape Cf *căcău*.

căcărdac sn [At: BĂRCIANU / E: nct] Reziduuri ale seului, după ce s-a topit.

căcărea sf [At: LB / Pl: ~ele / E: *căca* + -area] Bagatelă.

căcăreață sf [At: LB / Pl: ~ețe / E: *căca* + -eață] Căcărează (2).

căcărează sf [At: CANTEMIR, I. I. I, 105 / V: ~ez sm / Pl: ~eze / E: *căca* + -arează] 1 Excrement în formă de globuri mici al unor animale: oaie, iepure, șoarece etc. Si: (reg) *căcărei*, (pfm) *căcăreata, căcărei*. 2 Instrument de lemn având forma cifrei 5, bătut în podul carului pentru susținerea loitrelor Si: *căcăreata*.

căcărei smp [At: LB / E: *căca* + -ărel] (Reg) Căcărează (1).

căcăreț, ~eață [At: LB / Pl: ~i, ~e / E: *căca* + -ăreț] 1-2 *smf, a* Căcăcios (1-2).

căcărez sm vz *căcărează*

căcări vr [At: LB / Pzi: ~resc / E: *căca*] 1 A-l scăpa defecarea pe cineva. 2 A umbla cu căcării (2) Si: *a se fasoli*.

căcărie sf [At: LB / Pl: ~ii / E: *căca* + -ărie] 1 Diaree. 2 Lucru de nimic Si: *moft*.

căcarios, ~oasă a [At: LB / P: ~ri-os / Pl: ~oși, ~oase / E: *căcărie* + -os] (Îrg) 1 Care umblă cu nimicuri. 2 Delicat.

căcâstoare sf [At: LB / Pl: ~ori / E: cf *căca*] (Reg) Closet.

căcâstorar sm [At: LB / Pl: ~i / E: *căcâstoare* + -ar] (Reg) Căcânar (2).

căcâstus sn [At: COMAN, GL. / Pl: ~e / E: cf *căca*] (Reg) Lucru de nimic, de care nu te poți servi.

căcășar sm [At: H XI, 351 / Pl: ~i / E: *căca* + -ășar] Cuvânt de ocară.

căcășcioară sf [At: CHEST. II, 447/9 / Pl: ~re / E: ctm *cășcioară* și *căcâstoare*] (Reg) Closet.

căcășder sm vz *cadadăr*

căcătoare sf [At: LB / Pl: ~ori / E: *căca* + -*toare*] (Înv) Closet.

căcatoi sm [At: LB / V: ~ațoi / Pl: ~ / E: *căcat* + -*oi*] 1-2 (Șdp) Căcat (1) (mare).

căcător, ~oare a [At: LB / Pl: ~i, ~oare / E: *căca* + -(a)*tor*] Care provoacă diaree Si: *purgativ*.

căcătura sf [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *căcat* + -*ura*] 1 Căcare. 2 Căcat (1).

căcătuș sm [At: LB / Pl: ~i / E: *căcat* + -*uș*] 1-2 (Înv) Căcătel (1-2).

căcătel sm [At: DA ms / Pl: ~ei / E: *căcat* + -*el*] 1-4 (Șhp) Căcat (1-2) (mic). 5 Lueru de nimic

căcăfiș sn [At: DA ms / Pl: ~uri / E: *căcat* + -*iș*] 1-4 (Pfm) Căcătel (1-4).

căcățoi sm vz *căcatoi*

căcău sm [At: MARIAN, O. I, 62 / E: *căca* + -*ău*] (Orn) Dumbrăveancă (1) (*Coracias garrulus*).

căcăzdăr sm vz *cadader*

căcăce smi vz *căcăcea*

căcăcea smi [At: MOXA, 38/3 / V: *căcăcea*, ~*ce*, *căc*~ / E: *căca* + -*ăce*] 1 Om căcăcios (1). 2 (Pex) Om murdar. 3 (Fig) Om fricos. 4-6 (Fig) Om neresios, leneș, obraznic (care se amestecă și unde nu are treabă).

căcărnat sm [At: POLIZU / Pl: ~ați / E: ctm *căca* + *cărnat*] (Înv) Căcat (1).

căce c vz *căci*

căceși c [At: FRÂNCU-CANDREA, R. 50 / E: *căci* + -*și*] De aceea.

căci c [At: GCR I, 13/23 / V: (Înv) *căce*, *căce*, *căce*, *căci*, *căi* / E: *că* + *ce*] Introducere propoziții explicative Si: *pentru că, deoarece, că, fiindcă, din cauză că*, (în întrebări) *de ce, oare*.

căcicadăr sm vz *cadadăr*

căciur, ~ioară a vz *caciur*

căciurie sf [At: LB / Pl: ~ii / E: *caciur* + -*ie*] 1 Deșănțare. 2 Absurditate.

căciță sf [At: BORZA, D. / Pl: ~te / E: nct] (Bot; îs) ~ *galbena* Crin galben (*Hemerocallis fulva*).

căciugă sf vz *cegă*

căciula vr [At: PĂSCULESCU, L. P. 133 / Pzi: nct / E: *căciula*] (Reg) A saluta descoperind capul.

căciulan sm [At: JAHRESBER. VIII, 83 / E: *căciula* + -*an*] Țăran care poartă căciulă.

căciular sm [At: ALECSANDRI, P. III, 437 / Pl: ~i / E: *căciula* + -*ar*] 1 Persoană care face căciuli (1). 2 Infanterist din armata română care purta, la costumul de paradă, o căciulă îndoită la vârf și împodobită cu pană de curcan Si: *dorobant*.

căciulat, ~ă a [At: ȘEZ. I, 282 / Pl: ~ați, ~e / E: *căciula* + -*at*] 1 Cu căciulă (1). 2 Care poartă căciulă (1).

căciula sf [At: IORGA, B. R., 224 / V: (reg) *ca*~ / Pl: ~li, ~le / E: ns cf alb *căsulă*] 1 Obiect confecționat din blană de oaie sau de alt animal și care servește la acoperirea capului. 2 (Îe) *La așa cap, așa* ~ Cum este omul, așa este și purtarea lui. 3 (Îe) *A-i ieși cuiva părul prin* ~ A munci din greu. 4 (Îae) A i se urî cuiva așteptând. 5 (Îae) A o duce greu. 6 (Pex; îae) A săraci. 7 (Îe) *Asta-i altă* ~! E altceva, altă socoteală. 8 (Îlav) *Cu ~la în mână* Cu umilință. 9-10 (Îe) *A da cu ~la în câini* (sau *în grădină*) A fi cu chef sau a fi beat. 11 (Îe) *A chiu în* ~ A-și manifesta bucuria, veselia pe ascuns, pe înfundate. 12 (Îe) *A nu avea decât* *sula și ~la* A fi sărac pământului. 13 (Îae) A nu avea decât meritul său personal. 14 (Îe) *A scăpa ~la pe apă* A pierde prilejul. 15 (Îe) *A fi prieten de* ~ A fi simplu cunoscut, de bună ziua. 16 (Îe) *A-și lua* (sau *a-și scoate*) *~la de pe cap* A-și descoperi capul în semn de salut sau de respect. 17 (Fig) Individ. 18 (Îe) *Bună ziua* ~ (că stăpânul n-are gură) Se spune în bătaie de joc unei persoane care nu salută. 19 (Îs) *Cel cu ~la roșie* Diavolul. 20 (Îc) *~la-ciobanului* Floare nedefinită mai îndeaproape. 21 (Îc) *~la-havuzului* Un fel de burete. 22 (Bot; îc) *~la-sarpelui* Popenchi (*Coprinus atramentarius comatus*). 23 (Bot; îc) *~la-cucului* Clopoței (*Campanula abietina*). 24 (Îc) *~la-mocanului* Plantă din familia boraginacee (*Rindera umbellata*). 25 (Bot; îc) *~la-cucului* Clopoței (*Campanula pesicifolia*). 26 Glugă care se pune în cap în timp de ploaie. 27 (Pan) Parte de sus a

ciupercilor, bureților, ca un fel de pălărie deasupra piciorului. 28 (Pan) Moț (la păsări). 29 Capac concav. 30 (Pop; spe) Căpăcel de alamă de la mașinăria lămpii cu o tăietură pe unde iese flacăra fitilului Si: *gogoasă*. 31 (Îs) *~la casei* Acoperiș al casei. 32 Cioplitură în formă de floare, la capătul stâlpilor Si: (reg) *bașlic*. 33 Parte a morii nedefinită mai îndeaproape. 34 Mănunchi de paie (sau rogoz) răsucit, care se pune în vârful căpițelor de fân. 35 Cioc al leucii la car. 36 Parte a cleștelui mesei de lemnar.

căciularesc, ~ească a [At: MAT. FOLK. 261 / Pl: ~ești / E: *căciular* + -*esc*] (Rar) 1 Care provine de la căciular (1). 2 Specific căciularului (1). 3 Al căciularului (1). 4 Privitor la căciular (1).

căciularie sf [At: POLIZU / Pl: ~ii / E: *căciular* + *ie*] 1 Meserie a căciularului (1). 2 Fabrică sau atelier în care se confecționează căciuli (1). 3 Magazin unde se vând căciuli (1).

căciuleală sf [At: IORGA, N. R. A. 191 / Pl: ~eli / E: *căciuli* + -*eală*] 1-2 Căciulire (1-2).

căciuli vr [At: GHICA, S. 664 / Pzi: ~lesc / E: *căciula*] 1 A se ploconi în fața cuiva pentru a obține ceva. 2 A cere ceva cu umilință.

căciulică sf [At: LB / Pl: ~ici / E: *căciulă* + -*ică*] 1-2 (Șhp) (Rar) Căciuliță (1-2).

căciulie sf [At: LB / V: *gă*~ / Pl: ~ii / E: *căciulă* + -*ie*] 1-2 (Înv) Căpățână de usturoi, de ceapă (de sămânță). 3-4 Măciulie de (mac sau de baston) Si: *baciulie*. 5 Moț (la păsări).

căciulire sf [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *căciuli*] 1 Ploconire în fața cuiva Si: *căciuleală* (1). 2 Rugămintă umilă Si: *căciuleala* (2).

căciuliță sf [At: JARNÍK-BÎRSEANU, D. 471 / Pl: ~te / E: *căciulă* + -*ită*] 1-2 (Șhp) Căciulă (1) (mică) Si: *căciulica* (1-2). 3 Bonetă de blană. 4 (Șes de-a-~ta) Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. 5 (Bot; lpl) Crăițe (*Tagetes patula*).

căciuloi sm [At: DA ms / Pl: ~oale / E: *căciulă* + -*oi*] 1-2 (Șdp) Căciulă (1) (mare).

căciună sf vz *caciur*

căcuciu sm [At: BORZA, D. / Pl: ~ii / E: nct] (Bot; reg) Punguliță (*Thlaspi arvense*).

cădar sm [At: ANON. CAR. / Pl: ~i / E: *cada* + -*ar*] (Înv) Dogar de căzi (3).

cădăresc, ~ească a [At: LB / Pl: ~ești / E: *cădar* + -*esc*] (Nob) 1 Care aparține cădarului. 2 Care provine de la cădar. 3 Specific cădarului. 4 Referitor la cădar.

cădari vt [At: LB / Pzi: ~resc / E: *cădar*] (Reg) A butnări.

cădație sf [At: TDRG / Pl: ~ui / E: *căduță* + *uie*] 1-2 (Șhp) Cadă (3) (mică).

cădăr ai [At: DA ms / E: srh *ikader*, bg *камп*] 1-2 (Ban; sbm sau bgm; îe) Nu mi-s ~ să... Nu am atâta drept sau voie să...

cădea [At: COD. VOR. 92/3 / Pzi: *cad*, (Înv) *caz* / E: ml *cado*, -*ere*] 1 vi A se deplasa de sus în jos, sub acțiunea gravitației Si: *a pica*, *a se prabuși*. 2-5 vi (Fig; d. iarnă, ger, trăsnet, seară etc.) A se lăsa. 6-9 vi (Fig; d. iarnă, ger, trăsnet, seară etc.) A se apropia. 10 vi (D. ape de munte) A curge repede. 11-13 vi (D. dinți, păr, fulgi, frunze etc.) A se desprinde de pe locul de unde era fixat. 14 vi A se lăsa în jos, continuând să fie prins Si: *a atârna*, *a se pleca*. 15 vi A se răsturna. 16 vi A se dărâma. 17 vi (Îe) *A ~la pat* (bolnav) A se îmbolnăvi. 18 vi (Îe) *A ~în picioare* A ieși cu abilitate dintr-o situație grea. 19 vi (Cu determinarea în *genunchi*, *cu rugămintă* etc.) A se așeza în genunchi înaintea cuiva spre a-i cere iertare ori ajutor sau spre a-i arăta supunere. 20-21 vi (Cu aceleași determinări) A ruga pe cineva cu umilință sau cu stăruință. 22 vi A muri (în luptă). 23-24 vi (D. orașe, cetăți, puncte strategice etc.) A ajunge în mâna inamicului Si: *a fi cucerit*. 25 vi A avea un insucces Si: *a nu reuși*. 26 vi (D. guverne, legi etc.) A-și înceta existența, a nu mai fi în vigoare. 27 vi A nimeri, din întâmplare, pe neașteptate, într-un loc sau într-o situație. 28 vi (Îe) *A ~cuiva* (cu) *drag* (sau *la inimă*) A stărni dragostea cuiva. 29 vi A se năpusti asupra cuiva. 30 vi A intra în..., a fi cuprins de... 31 vi (Îe) *A ~pe gânduri* A deveni îngândurat. 32 vi A se apuca de ceva 33-34 vi

(fe) A-i ~ (râu) bine A (nu)-i plăcea. 35 vi (fe) A-i ~ **cuiva buricul** A pofti la ceva. 36 vr A se situa. 37 vi (La ghicitul în cărți) A se arăta. 38 vi (fe) A ~ **la învoială** (sau **de acord**) A ajunge la un acord, la o înțelegere. 39 vi (D. femei; șie) A ~ **la pat** A accepta să întrețină relații sexuale. 40-41 vri A (se) cuveni (3). 42 vru A-i ședea bine. 43 vru A se potrive.

cădealniță sf vz **cădelniță**

cădeare sf vz **cădere**

cădelniță [At: COȘBUC, B. 152 / Pzi: ~tez / E: **cădelniță**] 1 vi A mișca (într-o parte și într-alta) cădelniță, afumând cu tămâie Si: *a tămâia*, (înv) *a cădi*. 2 vi (Fig) A aduce cuiva laude exagerate, lingușitoare Si: *a tămâia*.

cădelnițare sf [At: DA ms / Pl: ~țări / E: **cădelniță**] 1 Mișcare (într-o parte și într-alta) a cădelniței, însoțită de afumarea cu tămâie Si: (înv) *cădire*. 2 (Fig) Lăudare exagerată, lingușitoare.

cădelniță sf [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 194 / V: (reg) *cad~*, (înv) *~deal~*, *cadil~* / Pl: ~te / E: vsl **КАДИЛЬНИЦА**] 1 Vas de metal atârnat de trei lăntșoare (cu clopoței), în care se arde tămâie la slujbele religioase. 2 (Reg) Plantă din familia campanulaceae (*Campanula carpatica*).

cădenie sf [At: DELAVRANCEA, S. 83 / Pl: ~ii / E: **cădea** + *-enie*] Cuvîntă.

cădere sf [At: CORESI, PS., 391 / V: ~eare / Pl: ~eri / E: **cădea**] 1 Deplasare de sus în jos sub acțiunea gravitației Si: *prăbușire*. 2-5 Apropiere, lăsare sau sosire a iernii, zăpezii, trăsnetului, serii etc. 6 Curgere rapidă a apelor de munte. 7 (Is) ~ *de apă* Diferență de nivel între două puncte ale unui curs de apă. 8 (Ccr; îas) Masă de apă care cade de la o oarecare înălțime Si: *cascada*, *cataracta*. 9 Desprindere a unei părți componente dintr-un organism. 10 Deplasare a unui organ din locul lui fiziologic. 11 Deplasare a unui obiect în jos, continuând să fie parțial susținut. 12 Răsturnare. 13 Dărâmare. 14 Moarte (în luptă). 15-18 Coborâre, scădere bruscă și semnificativă a unei valori, a unei mărimi (fizice, monetare, comerciale etc.). 19 (Teh) Diferență dintre valorile pe care le are o mărime în două puncte sau în două locuri diferite. 20 (Med; is) ~ *de tensiune* Scădere a tensiunii arteriale sub limita normală. 21 Insucces (la un examen, la o probă etc.). 22 Decadență. 23 (Is) ~ *de acord* Ajungere la un acord, la o înțelegere. 24 Cuvîntă. 25 Competență. 26 (Grm) Caz. 27 Ocupare (a unui oraș, a unei țări etc.)

cădi vta [At: DOSOFTEI, PS. 369 / Pzi: ~desc / E: vsl **КАДИТИ**] (înv) A cădelnița (1).

cădîntă sf [At: TDRG / Pl: ~te / E: **cădea** + *-întă*] (înv) Cuvîntă.

cădire sf [At: VARLAAM, C. 84 / 2 / Pl: ~ri / E: **cădi**] (înv) Cădelnițare (1).

cădișcuță sf vz **cădișcuță**

cădișoară sf [At: LB / Pl: ~re / E: **cădă** + *-ișoară*] 1-2 (Șhp) Cadă (1) (mică) Si: *căduțiță* (1-2), *căduța* (1-2).

cădrin sm [At: BORZA, D. / Pl: ~i / E: nct] (Bot; reg) Zadă (*Larix decidua*).

cădui vi [At: CV, 1951, nr. 5, 26 / Pzi: ~lesc / E: nct] (Reg) A se năpusti.

căduțiță sf [At: DAMÉ, T. 82 / Pl: ~te / E: **cădă** + *-uțiță*] 1-2 (Reg) Cădișoară (1-2).

căduța sf [At: LB / Pl: ~te / E: **cădă** + *-uța*] 1-2 (Șhp) Cadă (3) (mică) Si: (înv) *căduție* (1-2).

căduție sf [At: LB / Pl: ~ii / E: **căduța** + *-ie*] 1-2 (Îrg) Căduță (1-2).

căfană sf vz **cafenea**

cafăș sn vz **cafăș**

cafăi v vz **cafăi**

cafalie sf vz **scăfărie**

cafani vi [At: I. CR. V, 316 / Pzi: ~nesc / E: nct] (Reg; d. două obiecte care se înbină unul cu altul) A nu se potrive bine Si: *a juca*.

cafeni vr [At: MAT. FOLK. 69 / Pzi: ~nesc / E: **cafenea**] (Îvp) 1 A petrece (mult timp) în cafenea. 2 (Pop) A bea cafea.

cafăștin, ~a a [At: CV, 1951, nr. 2, 35 / Pl: ~i, ~e / E: nct] (Reg) Cafeniu.

caftan sn vz **caftan**

caftalan sm vz **caftalan**

caftan sn [At: MATEESCU, B. 31 / V: *caf~* / Pl: ~e / E: **caftan** + *-el*] 1-2 (Înv; șhp) Caftan (1) (mic).

caftani vt [At: ALECSANDRI, T. 81 / Pzi: ~nesc / E: **caftan**] 1-2 A numi pe cineva domnitor sau a-l numi într-un rang de boierie (îmbrăcându-l în caftan). 3 (Fam) A bate, a lovi pe cineva peste spate.

caftanie sf [At: DELAVRANCEA, S. 47 / Pl: ~ii / E: **caftan** + *-ie*] Privilegiul de a purta caftan.

caftanire sf [At: DA ms / Pl: ~ri / E: **caftani**] 1-2 Îmbrăcare cu caftan a celui numit domnitor sau boier Si: *caftanii*¹.

caftanii¹ sn [At: DA ms / E: **caftani**] 1-2 Căftănire (1-2).

caftanii², ~a [At: ALECSANDRI, T. 42 / Pl: ~iți, ~e / E: **caftani**] 1-2 smf, a (Om) care a fost îmbrăcat cu caftan (1).

caftus sn [At: CHEST. II, 125/98 / E: nct] (Reg) Caftar.

cafui vi [At: FRÂNCU-CADREA, M. 98 / Pzi: ~iesc / E: ns cf mg *köhögni*, ucr *кажикати*] A izbucni în răs, în plâns, tuse etc.

cahală¹ sf [At: LB / Pl: ~le, ~hăli / E: ger *Kachel*] 1 (Trs) Olană de pământ ars, pe alocuri smălțuită, întrebuințată la vechile cuptoare. 2 Cală. 3 (Reg) Ghizdul, căptușeala puțului. 4 Ghiveci (cu flori).

cahală² vz **cală**¹

cahaleață sf vz **cahleata**

cahlinca sf [At: DA ms / Pl: ~nci / E: ucr **КАХЛИНКА**] (Reg) Bucată de țol cu care se astupă cahla hornului ca să nu iasă căldura.

cahlită sf [At: ȘEZ. I, 94 / Pl: ~te / E: **cahla** + *-ită*] (Reg) Astupătoare la sobă.

căhuală sf [At: GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 85 / Pl: ~eli / E: **căhui** + *-ială*] Văjăială.

căhui¹ sm [At: DA ms / Pl: ~ / E: nct] Poreclă pentru un om prea înalt.

căhui², ~ie a [At: I. CR. II, 277 / Pl: ~i, ~ii / E: nct] Nebun.

căhulă sf vz **căula**

căi¹ c [At: BIBICESCU, P. P. 461 / E: nct] (Reg) Căci.

căi² [At: CORESI, PS. 300 / Pzi: ~iesc / E: **КАЮТИНА**] 1 vr A regreta.

2 vr A recunoaște că a greșit. 3 vt (Rar) A compătini pe cineva.

căiafet sn [At: DUMITRACHE, 448 / P: *ca-ia~* / V: *căi~*, *căi~*, *caifet* / E: tc *kyjăfet*] 1 (Înv) Haine. 2 Aspect. 3 Lux (în îmbrăcăminte).

căială sf [At: CANTEMIR, IST. 200 / Pl: ~ieli / E: *căi* + *-eală*] Căiță.

căialnic, ~a a [At: CANTEMIR, IST. 308 / V: ~iel~ / Pl: ~ici, ~ice / E: *căi* + *-alnic*] Plin de regrete.

căicioară sf [At: CONV. LIT. XXXVI, 554 / Pl: ~re / E: *căiță* + *-ioară*] 1-2 (Șhp) Căiță (1) (mică).

căielnic, ~a a vz **căialnic**

căier sm [At: CONV. LIT. XLVII, 508 / Pl: ~i / E: *căi* (pll *cal*) + *-ar*] Om care îngrijește caii.

căierel sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: *caier* + *-el*] 1-2 (Șhp) Caier (mic).

căiesc, ~ească a [At: ȘEZ. VIII, 112 / Pl: ~ești / E: *căi* (pll *cal*) + *-esc*] 1 Privitor la cal. 2 Specific calului. 3 Care aparține calului. 4 Care provine de la cal.

caigaină sf vz **caigaină**

caigană sf [At: H XVIII, 146 / P: *căi~* / V: ~gaină / Pl: ~ne / E: srb *kaigana*] (Reg) Ochiuri.

caigaină sf vz **caigaină**

căilac sm [At: I. CR. V, 126 / V: ~as / Pl: ~aci / E: nct] (Buc) Retezătură dintr-un butuc.

căilas sm vz **căilac**

căimac sn vz **căimac**

căimacan sm vz **căimacam**

căimăcam sm vz **căimacam**

căimăcan sm vz **căimacan**

căimăcamii via [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 127/1 / Pzi: ~mesc / E: **căimacam**] A conduce țara în calitate de căimacam.

căimăcămie sf [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 127/22 / Pl: ~ii / E: *căimacam* + *-ie*] (Înv) 1 Locotenentă domnească Si: **căimăcămie** (1). 2 Funcția locotenentului domnesc. 3 Perioada cât exercita cineva această formă de guvernământ Si: **căimăcămire** (3).

căimăcămire sf [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *căimăcămii*] 1-3 Căimăcămie (1-3).

căimăcămii sn [At: ȘIO / E: *căimăcămii*] 1-3 Căimăcămie (1-3).

căimăcănească sf [At: PĂSCULESCU, L. P. 60 / Pl: ~ese / E: *caimacam* + *-ească*] (Înv) Soție a caimacamului.

căimăcănesc, ~*ească* a [At: DIONISIE, C. 192 / Pl: ~ești / E: *caimacam* + *-esc*] 1 Care se referă la locotenența domnească. 2 Care este specific locotenentului domnesc. 3 Care aparține locotenentului domnesc. 4 Care provine de la locotenentul domnesc.

căimăcel sms [At: TEODORESCU, P. P. 120 / E: *caimac* + *-el*] 1-2 (Șhp) Caimac (1) (gras și bun).

căina [At: BELDIMAN, N. P. 98/14 / V: *căira* / Pzi: ~nez / E: vs! *каина* participiul lui *каят*] 1 vr A se plânge. 2 vt A compătîmi pe cineva Si: (Înv) *căini* (2).

căinare sf [At: GHEREA, ST. CR. III, 14 / Pl: ~nări / E: *căina*] 1 Plângere. 2 Compătîmire.

căini vr [At: MDA ms / Pzi: ~esc / E: *căina* css] (Înv) 1 vt A se plânge. 2 vt A compătîmi pe cineva Si: a *căina* (2).

căinic, ~*ă* a vz *căinic*

căintă sf [At: PRAV. 869 / Pl: ~te / E: *căi* + *-intă*] Păreră de rău Si: *căire*, *regret*, *remușcare*.

căira v vz *căina*

căire sf [At: CORESI, EV. 2/10 / Pl: ~iri / E: *căi*] Căință.

căisin sm vz *căisin*

căișană sf vz *căișană*

căișor sm [At: ISPIRESCU, L. 224 / V: *căli*~ / P: *că-i*~ / Pl: ~i / E: *cal* + *-ișor*] 1-2 Căluț (1-2). 3 (Lpl) Călușei (11).

*căit*¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *căi*²] (Rar) Căință.

*căi*², ~*ă* a [At: E. KOGĂLNICEANU, ap. LET. III, 239/33 / Pl: ~iți, ~e / E: *căi*] Care se căiește, pătruns de regrete.

căitan sn [At: CHEST II, 464/345 / Pl: ~e / E: nct] 1 (Reg) Vas în care se păstrează apa de băut. 2 Conținut al unui căitan (1). 3 Vas al împreună cu conținutul.

căiță sf [At: ANON. CAR. / P: *că-i*~ / V: *goi*~ / Pl: ~te, ~ți / E: bg *каица*, srb *kaica*] 1 (Reg) Bonetă. 2 (Pop) Membrană care învelește capul unor copii nou-născuți Si: *tichie*. 3 (Îe) Născut cu ~ (pe cap) Se spune despre un om norocos. 4 (Reg) Placentă (1).

căiuș sn vz *căiuș*

căiuți smp vz *căluț*

căjmină sf [At: BORZA, D. / Pl: ~ne / E: nct] (Bot; reg) Lămâiță (*Philadelphus coronarius*).

calacan sms vz *calaican*

calaci sn vz *calaci*

calaf sn vz *calaf*

calai sms [At: H XIV, 358 / V: *cal*~ / Pl: ~ie / E: tc *kalay*] 1 (Ban) Cositor. 2 Smaț la oală. 3 (Pan) Oală smălțuită.

calăie sfp [At: H IX, 231 / E: cf *calai*] 1-2 (Reg) Nume generic pentru toate părțile componente ale căruței, scule etc. Cf *ciopoc*, *hâlței*, *tacâm*.

calambuc sm [At: BORZA, D. / V: ~chiu / Pl: ~i / E: nct] (Bot; reg) Porumb (*Zea mays*).

calambuchiu sm vz *calambuc*

calap sn vz *caleap*

calapă sf vz *caleap*

calare [At: URECHE, ap. LET. II, 206/13 / Pl: ~ri, ~lări / E: ml *caballaris*, -rem] 1 sm (Înv) Călăreț (1). 2 a Încălecat pe cal sau pe alt animal ori pe un obiect. 3 av (Îe) A fi ~ A fi beat. 4 av (Îe) A fi ~ pe haideea (sau pe ciomag) A fi mereu gata de ducă, grăbit. 5 av (Îe) A fi ~ pe situație A fi stăpân pe situație. 6 av (Îlav) De (a) ~ Călărind. 7 av (Îal) Fără odihnă. 8 av (Îe) Nici ~, nici pe jos Nici așa, nici așa. 9 av Pe cal.

calari av vz *calare*

calariu sm [At: COD. VOR. 56 / V: *cal*~ / Pl: ~ii / E: ml *caballarius*] Călăreț (1).

calabări vt [At: I. CR. II, 217 / Pzi: ~resc / E: ns cf *bălacari*] (Reg) A hodorogi.

calabași vt [At: VICIU, GL. / Pzi: ~șesc / E: *calabaș*] (Reg) A aduce bucate de vânzare.

calăcan sms vz *calaican*

calăcani vt [At: DDRF / Pzi: ~nesc / E: *calacan*] (Înv) A vopsi cu calaican.

calăcănire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *calăcănii*] (Înv) Vopsire cu calaican Si: *calăcănii*¹.

*calăcănii*¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *calăcănii*] (Înv) Călăcănire.

*calăcănii*², ~*ă* a [At: GCR II, 336 / Pl: ~iți, ~e / E: *calăcănii*] (Înv) Vopsit cu calaican.

calăci sms [At: VĂCĂRESCUL, IST. 255 / V: ~laci, *calăci* / E: tc *kylyg*] (Trî) Insignă a demnității princiare, cu care sultanul investea pe domnitori români (alături de caftan).

calădău sn [At: LB / Pl: ~ăi, ~ăuri / E: mg *kaloda*] 1 Trunchi gros. 2 Jug unde se potcoveau boii și caii.

calăf sn [At: ALECSANDRI, T. 559 / V: ~laf, ~lăf / Pl: ~uri / E: tc *kylyf*] (Trî) Toc de imamea.

calăfatui vt [At: CANTEMIR, I. I. I, 157 / V: ~lfa~ / Pzi: ~iesc / E: *calafat*] A astupa cu calafat găurile dintre scândurile bordajelor sau ale punții unei nave în vederea etanșării.

calăfăture sf [At: LTR / V: ~lfa~ / P: ~tu-i-re / Pl: ~ri / E: *calăfatui*] Astupare, cu calafat, a găurilor dintre scândurile bordajelor sau ale punții unei nave în vederea etanșării Si: *calăfătuiri*¹.

*calăfătuiri*¹ sn [At: MDA ms / P: ~tu-it / Pl: ~uri / E: *calăfatui*] Călăfăture.

*calăfătuiri*², ~*ă* a [At: MDA ms / P: ~u-it / Pl: ~iți, ~e / E: *calăfatui*] (D. găurile din scândurile bordajelor unei nave) Care au fost astupate în vederea etanșezării.

calăie sf [At: VICIU, GL. / P: ~lă-i-e / Pl: ~ii / E: tc *kaliye*] Plăcintă din făină de grâu, cu lapte și cu ouă, coaptă în cuptor, pe vatră, groasă ca de două degete, de formă lungăreată, care se face la sărbători.

calaior sm [At: GIUGLEA-VÂSLAN, R. S., 13 / Pl: ~iori / E: *calau*² + *-ior*] Călușar.

calamac s [At: CHEST. II, 167/5 / Pl: nct / E: nct] (Reg) 1 Lemn pus deasupra osiei la căruță. 2 Încuietore pentru uși, făcută dintr-un lemn băut ușor cu un cui Si: (reg) *cioaca*.

calamară sf vz *călimară*

calamar sm vz *calmar*

calamălătură sf vz *călamăritură*

calămăr sf vz *călimară*

calămarătură sf vz *călăsămatură*

calămări vt [At: CHEST. II, 125/9 / Pzi: ~resc / E: nct] (Reg) A întregi o bârnă, adăugându-i o bucată sau umplându-i o scobitură.

calămaris sn [At: ANON. CAR. / Pl: nct / E: mg *calamaris*] Călimară.

calămaritură sf [At: CHEST. II, 125/19 / V: ~răi~ / Pl: ~ri / E: *calămarit* + *-ură*] (Reg) Bucată de lemn care se adaugă la o bârnă veche sau cu care i se astupă aceia o scobitură.

calămăzdră sf vz *salamandă*

calângi v vz *calangi*

calângire sf vz *calangire*

*calângii*¹ sn vz *calangii*¹

*calângii*², ~*ă* a vz *calangii*²

calăpăr sm vz *calapăr*

calăraba sf vz *calarabă*

calarăș sm [At: COD. VOR. 53/12 / Pl: ~și / E: *calare* + *-as*] 1 Călăreț (1). 2 (Lpl; în evul mediu în Țările Române) Corp militar de slujitori auxiliari ai domniei Si: *calăreț* (3). 3 (Lsg; în evul mediu în Țările Române) Membru al corpului de călărăși (1). 4 (Înv) Ostaș de cavalerie Si: (Înv) *calariu* Vz *dorobanț*. 5 Coardă de rod la vița de vie, scurtată la 4-6 muguri și plasată pe coarda de doi ani.

călărășesc, ~ească a [At: IORGA, S. D. IV, 271 / Pl: ~ești / E: *călărăș* + -esc] 1 Privitor la călărăș (2). 2 Al călărășului (2). 3 Care provine de la călărăș (2). 4 Ca un călărăș (2).

călărășean, ~ă [At: DEX² / Pl: ~eni, ~ene / E: *Călărăși* + -ean] 1 sm Persoană născută și crescută în Călărăși. 2-3 sm, a (Locuitor) al municipiului Călărăși. 4 a Care aparține municipiului Călărăși. 5 a Referitor la municipiul Călărăși.

călărășeancă sf [At: DEX² / Pl: ~ence / E: *călărășean* + -că] 1 Femeie născută și crescută în Călărăși. 2 Locuitoare a municipiului Călărăși.

călărășie sf [At: IORGA, S. D. IV, 343 / Pl: ~ii / E: *călărăș* + -ie] (Înv) Datorie de a face serviciul de călărăș (2).

călărășime sf [At: NECULCE, ap. LET. II, 239/21 / Pl: ~mi / E: *călărăș* + -ime] 1-2 (Înv) Multime de călărăși (2, 3).

călărășită sf [At: CDDE / Pl: ~te / E: *călărăș* + -iță] 1-2 (Înv) Nevastă de călărăș (2, 3).

călăresc, ~ească a [At: GOLESCU, Î. 101 / Pl: ~ești / E: *călăre* + -esc] 1 Specific călărețului (1). 2 Al călărețului (1). 3 Care provine de la călăreț (1).

călărește av [At: MOXA, 390/12 / E: *călăre* + -este] (Rar) Călărește (3).

călăreț, ~eață [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 315 / 6 / Pl: ~i, ~e / E: ml *caballarius*, -ia, -ium] 1-2 smf, a (Persoană) care călărește. 3 sm (Înv) Călărăș (2). 4 sm Placă mică de metal care se prinde în partea superioară a unei fișe dintr-o cartotecă de bibliotecă sau de contabilitate Si: *călăreț*. 5 sm Piesă mică de sârmă, de forma literei U, care se așază răsturnată pe brațele unei balanțe pentru a obține echilibrul. 6 sm Piesă mică de sârmă, de forma literei U, care servește la închiderea unui circuit. 7 sm Bară scurtă de oțel și de beton folosită ca armătură suplimentară în zona de reazem a unei grinzi de beton armat.

călări¹ [At: ANON. CAR. / Pzi: ~resc, (nob) *calar* / E: *călăre*] 1 vi A merge stând pe un cal (sau alt animal). 2 vt A mâna calul stând călare. 3 vt A încăleca. 4 vt (Fig) A stăpâni și a conduce după propria voință.

călări² av vz *călăre*

călărie sf [At: URECHE, L. 190/4 / Pl: ~ii / E: *călăre* + -ie] 1 Deplasare stând pe un cal sau pe alt animal Si: (rar) *călărire*, *călării¹*. 2 Artă de a călări (1). 3 (Reg) Cal de călărie (1).

călărime sf [At: URECHE, ap. LET. I, 114/2 / Pl: ~mi / E: *călăre* + -ime] (Înv) Cavalerie.

călărire sf [At: EMINESCU, O. I, 123 / E: *călări*] (Rar) Călărie (1).

călării¹ sn [At: BĂRAC, T. 49 / E: *călări*] Călărie.

călării², ~ă a [At: BĂLCESCU, ap. TDRG / Pl: ~iți, ~e / E: *călări*] 1 (D. cai) Pe care se călărește (1). 2 (Fig; d. oameni) Care este stăpânit și condus după voința altcuiva.

călăritură sf [At: CDDE / Pl: ~uri / E: *călări* + -tura] (Înv) Cavalcadă.

călăruba sf vz *calaraba*

călasi vt [At: VAIDA / Pzi: ~vesc / E: nct] (Trs) A batjocori.

călător, ~oare [At: PRAV. 121 / Pl: ~i, ~oare / E: *cale* + -ator] 1-4 smf, a (Persoană) care călătorește sau care se află în călătorie. 5 a (D. popoare; ioc *statator*) Nomad. 6 a (D. păsări) Migrator. 7 a (Fig; d. timp, sentimente) Care trece repede Si: *nestatornic*, *trecător*.

călătoresc, ~ească a [At: I. NEGRUZZI, S. II, 84 / Pl: ~ești / E: *călător* + -esc] 1 Care aparține călătorului (1). 2 Care se referă la călător (1). 3 Specific călătorului (1). 4 Care provine de la călător (1).

călători [At: BIBLIA (1688) / Pzi: ~resc / E: *călător*] 1 vi A se îndrepta spre un loc (mai) îndepărtat. 2 vr (Fig) A muri.

călătorie sf [At: VARLAAM, C. 320 / Pl: ~ii / E: *călători* + -ie] 1 Îndreptare spre un loc (mai) îndepărtat Si: *călătorire* (1), *călătorii¹*. 2 Drumul pe care îl face cineva spre un loc (mai) îndepărtat Si: *călătorire* (2). 3 (Înn; ie) ~sprâncenată Urare care arată indiferența pentru plecarea cuiva.

călătorire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *călători*] 1-2 Călătorie (1-2).

călătorii¹ sn [At: CREANGĂ, P. 199 / Pl: ~uri / E: *călători*] Călătorie (1).

călătorii², ~ă a [At: IORGA, L. I, 334 / Pl: ~iți, ~e / E: *călători*] 1 (D. oameni) Care a călătorit (1) mult. 2 Care a văzut locuri multe.

călău¹ sm [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 231 / V: (înv) *cako* / Pl: ~ăi / E: rrm *kalo*, „negru“] 1 Bărbat însărcinat cu executarea osândiților la moarte Si: *hofer*, *gâde*. 2 (Pex) Om crud, sângeros, care supune pe cineva la chinuri Si: *tiran*, *ucigaș*.

călău² sm [At: LB / Pl: ~ăi / E: *cal* + -au] 1 (Îrg) Căloi (1). 2 (Pex) Om mare, mătăhălos, lălău.

călăuz sm vz *călăuză*

călăuză sf [At: PALIA (1581) 208 / P: ~la-u~ / V: ~uz / Pl: ~ze / E: tc *kylavuz*, ngr *καλαυζης*] 1 Conducător. 2 Persoană care însoțește pe cineva pentru a-i arăta drumul și pentru a-i da indicațiile și explicațiile necesare.

călăuzi¹ [At: ANON. CAR. / V: ~zfi / P: ~la-u~ / Pzi: ~zesc / E: *călăuză* + -i] 1 vt A conduce pe cineva pe un drum. 2 vt A îndruma. 3 vr A se orienta.

călăuzi² vt [At: COMAN, GL. / P: ~la-u~ / Pzi: ~zesc / E: nct] A zăpăci pe cineva cu zgomot asurzitor.

călăuzire sf [At: CONV. LIT. XX, 665 / V: (înv) ~zlire / P: ~la-u~ / Pl: ~ri / E: *călăuzi¹*] 1 Conducere a cuiva pe un drum (1). 2 Îndrumare. 3 Orientare.

călăuzit, ~ă a [At: NEGRUZZI, S. I, 184 / V: ~zlit / Pl: ~iți, ~e / E: *călăuzi¹*] 1 Conduș pe un drum. 2 Îndrumat. 3 Orientat.

călăuzitor, ~oare a [At: VINTILĂ, O. 32 / Pl: ~i, ~oare / E: *călăuzi*] 1 Care conduce pe cineva pe un drum. 2 Care îndrumă.

călăuzi v vz *călăuzi¹*

călăuzlire sf vz *călăuzire*

călăuzlit, ~ă a vz *călăuzit*

călăvâc sm [At: CADE / Pl: ~âci / E: nct] (Ban) Bucățică de lemn tăiată dintr-un copac.

călăvie sf vz *colivă*

călăf sn vz *călăf*

călăi sms vz *călăi*

călău, ~ie a [At: I. C., POEZII 316 / Pl: ~ăi / E: nct] 1 (Mun; d. lemn; mpl) Încă verde, neuscat complet. 2 (D. fructe, cereale sau d. pâinea scoasă din cuptor) Necopt bine. 3 (D. lichide) Călduț.

călbaș sm vz *câlbaș*

călbaza sf [At: PANȚU, PL. / Pl: nct / E: nct] Plantă ierboasă din familia marchantiaceelor, care crește în locuri umede pe care se întinde ca un mușchi Si: *coada-rândunicii*, *fierea-pământului*, *mușchi-de-fântâna* (*Marchantia polymorpha*).

călbăjoasă sf [At: DA ms / Pl: ~oase / E: nct] (Reg) Umflătură la gâtul animalelor.

călbastra vr [At: DA ms / Pzi: ~rez / E: nct] 1 (Reg) A festona. 2 A însăila.

călbașoară sf [At: BORZA, D. / V: *col~* / Pl: ~re / E: nct] (Bot; reg) Răchitan (*Lythrum salicaria*).

călbează sf vz *galbează*

călbeji v vz *galbeji*

călbejos, ~oasă a vz *galbejos*

călbezi v vz *galbeji*

calca¹ [At: CORESI, EV. 8/30 / Pzi: *calc* / E: ml *calcare*] 1 vi A pune piciorul pe ceva sau undeva Si: a *păși*. 2 vi (Îe) A ~ca din pod (sau de sus) A umbla, trufaș. 3 vi (Îe) A ~în strâchini A umbla neatent. 4 vi (Îae) A fi stângaci. 5 vi (Îae) A face gafe. 6 vi (Îe) A ~pe urmele cuiva A avea apucăturile, comportamentul cuiva. 7 vi (Îe) A ~a... A umbla ca..., a promite să ajungă... 8 vi (Îe) A ~strâmb A fi necinstit. 9-10 vi (Îe) A ~cu dreptul (sau stângul) A porni bine (prost) la o acțiune. 11-12 vi (Îae) A (nu) izbuti. 13 vt A apăsa ceva cu piciorul. 14 vi (Subiectul este mașina, trenul, trăsura etc.) A zdrobi trecând peste ceva. 15 vtr (Pop; d. păsări) A se împerechea. 16 vi A trece, a se abate pe undeva. 17 vt (Fam) A veni fără veste undeva sau la cineva. 18 vt A strivi, a zdrobi cu picioarele. 19 vt A bătători pământul, iarba, semănăturile printr-o pășire repetată cu

picioarele. **20** *vr* (C. i. strugurii) A tescui cu picioarele. **21** *vr* (Îe) A ~ **apa** A se menține la suprafața apei în poziție verticală, fără a înainta. **22** *vi* A înfrânge o pornire sau un sentiment. **23** *vr* (Îe) A-și ~ **pe inimă** A face ceva împotriva propriilor sentimente și voințe. **24** *vr* (C. i. legea, porunca, jurământul, făgăduiala etc.) A încălca. **25** *vr* (C. i. oamenii; subiectul este nevoie, boala, focul etc.) A ajunge. **26** *vr* (Cio) A asupri. **27** *vr* A netezi îmbrăcămintea sau rufăria cu fierul de călcat. **28** *vr* (D. vite) A se lovi în mers la picioarele din față cu copitele picioarelor dinapoi. **29** *vr* (C. i. drumul, un loc etc.) A bățători, a cutreiera. **30** *vr* (Cu subiectul dușmanul, hoții etc.) A da năvală, a intra (pe neprevăzute), pustiind, prădând, jefuind. **31** *vr* (C. i. ferăstrăul) A ascuți, îndepărtând dinții lateral.

calcă² *v* **calchia**

calcare *sf* [At: ANTIM, P. 96 / Pl: ~cări / E: **calca**] (Rar) 1 Pășire. 2 Bătătorire. 3 Încălcare. 4 Jefuire.

calcat¹ *sn* [At: H XII, 19 / E: **calca**] 1 Netezire a rufelor. 2 Tescuirea strugurilor în călător, cu picioarele. 3 Împerechere la păsări. 4-5 (Ccr; în descânțec) Boală, nevoie care l-a călcat (25).

calcat², ~a [At: PSALT. 288 / Pl: ~ați, ~e / E: **calca**] 1 a Apăsă cu piciorul. 2 a Lovit (de mașină, trăsură etc.). 3 *af* (D. păsări) Care a fost fecundată de mascul. 4 a Zdrobit cu picioarele. 5 a (D. pământ, iarbă etc.) Bătătorit. 6 a (D. struguri) Tescuit cu picioarele. 7 a (D. legi, porunci, jurăminte etc.) Încălcat. 8 a (D. rufe, haine etc.) Netezit. 9 a (D. oameni) Care a fost jefuit (de hoți). 10 *sm* Un fel de încălțăminte. 11 *sf* Drum.

calcavură *sf* **calcavură**

calcadariu *sm* **calcadâr**

calcăies *sn* **calcăias**

calcător, ~oare [At: CORESI, PS. 62 / Pl: ~i, ~oare / E: **calca** + -ător] 1-2 *smf*, a (Înv) Învăgător. 3-4 *smf*, a (Înv) (Persoană) care încălcă un jurământ, o lege, o poruncă etc. Si: *apostat*, *sperjur*. 5-6 *smf*, a (Persoană) care năvălește (pustiind, prădând, jefuind). 7 *sf* Loc pe care calcă toată lumea (potecă, pod etc.). 8 *sn* Vas în care se tescuiesc strugurii cu picioarele. 9 *sn* Talpa scăunoaiei pe care calcă (1) olarul. 10 *sf* (Reg; mpl) lepele războiului de țesut, pe care se apasă cu piciorul spre a schimba rostul. 11 *sf* Scândura pe care olarul calcă (1) lutul cu picioarele până-l face ca ceara. 12 *sf* (Reg; lpl) Curelele de la scândurile șelei Si: *trăgători*. 13 *sf* Parte care servește la încheierea unei case. 14 *smf* Dințarul cu care se calcă (31) dinții ferăstrăului. 15 *sn* Fier de călcat. 16 *smf* Persoană care calcă (27) hainele. 17 *sn* Călcătorie (2). 18-19 *sf* Instalație practică în gardurile pescărești, pentru a permite trecerea peștelui din mare în liman sau din baltă în obor, fie pentru a permite circulația bărcilor prin garduri, fără ca să iasă pește.

calcatoreasă *sf* [At: CDDE / Pl: ~ese / E: **calcător** + -easă] Femeie care calcă (27). Si: *calcătorița*.

calcători *vr* [At: DOSOFTEI, ap. CDDE / Pzi: ~resc / E: **calcător**] (Înv) A bățători un drum.

calcătorie *sf* [At: DA / Pl: ~ii / E: **calcător** + -ie] 1 Meserie a călcătorului (16). 2 Atelier, încăpere special amenajate în care se calcă (27) rufele Si: **calcător** (17).

calcătoriță *sf* [At: CDDE / Pl: ~te / E: **calcător** + -iță] Călcătoreasă.

calcătură *sf* [At: CORESI, PS. 33 / Pl: ~ri / E: **calca** + -atură] 1 Fel de a merge Si: *mers*, *pas*, *pășire*, *umblet*. 2 (Înv) Asuprire. 3 (Înv) Încălcare. 4 (Înv) Năvălire. 5 (Pop) Boală. 6 (Pop; spc) Epilepsie. 7 (Pop; la vite) Bătătură pe pulpă sau pe uger. 8 (Bot; reg) Vulturică (*Hieracium purosella*).

calcăi *sn* [At: CORESI, PS. 127 / V: (reg) ~âniu, ~chinu / Pl: ~e / E: ml **calcanium**] 1 Parte posterioară a tălpii piciorului, formată din oasele astragal și calcaneu Si: *talus*. 2-3 (Pex) Parte a ciorapului sau a încălțăminteii care acoperă călcăiul (1). 4-5 (Îe) A se afla (sau a fi, a trăi) sub ~ A se afla (sau a fi, a trăi) sub totală dominație a cuiva. 6-8 (Îae) A fi exploatat, subordonat, împilat. 9-10 (Îe) A se învârti (sau a se întoarce, a sări) într-un ~ A se mișca repede, a fi iute la treabă. 11-12 (Fig; Îae) A (se) bucura. 13-14 (Îe) A fugi (sau a merge) de-i părie (sau sfârâie) ~ele A fugi (sau a merge) foarte repede. 15 (Îe) A i se aprinde

(sau a-i sfârâi) ~ele (după cineva) A fi foarte îndrăgostit de cineva. 16 (Îae) A fi zorit, nerăbdător. 17 Lovitură dată cu călcăiul (1). 18-19 (D. călăreți; Îe) A da ~e calului A lovi calul cu călcăiele (1) ca să pornească sau să meargă mai repede Cf *pinten*. 20 (Îe) A sta (sau a șede) în ~e A sta pe vine Vz *vână*. 21 (Dom; Îe) A-i juca cuiva șoarecii în ~e A fi neastâmpărat. 22 (Îe) A-și bate ~ele (sau a bate din ~e) A sări în sus de bucurie. 23 (Îae) A-și bate joc. 24 (Îae) A nu-i păsa. 25 (Îe) A nu ajunge pe cineva la ~e A fi cu mult inferior. 26 (Îe) A-l durea (pe cineva) în ~e A nu-i păsa. 27 (Îe) A-și lua ~ele de-a umere A fugi repede. 28 (Îe) A-și lua rămas-bun de la ~e A pleca fără a spune nimănui. 29 (Ban; Îe) A-i rupe (cuiva) ~ele cu ușa A scoate pe cineva afară, a-l goni cu rușine. 30 (Liv; Îs) ~iul lui Ahile Parte slabă, vulnerabilă a unei persoane sau a unui lucru. 31 (Pan; nob) Chișită a calului Cf *câi* (1). 32 (Pan; nob) Pinten al cocosului sau al altor păsări. 33 Parte dinapoi a tălpii unei sănii Cf *câi* (2). 34 Plaz al plugului. 35 Parte de jos, dinspre coadă, a ascuțitului unei securi. 36 (Trs) Capăt al coporăii coasei, în care se înțepenește, cu brățara, custura. 37 Crestătură în partea de jos a căpriorilor, unde se îmbină cu cosorabele în altă crestătură numită cuib, și se prind de acestea prin cuie de lemn. 38 (Ban) Cui băgat în fusul roții morii, la capătul de jos, de sub, linguri. 39 Bucată de pâine, de mămăligă ori mălai Cf *codru*. 40 Spate al unei cărți, unde colile sunt prinse în sfiori Si: *cotor*. 41 Sfârșit al unei scrisori. 42 Unealtă de dulgherie nedefinită mai îndepăroape. 43 Parte de jos, de lângă șurub, a arcușului instrumentelor de coarde. 44 Extremitate inferioară a catargului. 45-46 Piesă mică de lemn, de formă prismatică, fixată de o grindă de lemn pentru a împiedica alunecarea unui element de construcție care se reazemă pe grindă sau folosită ca piesă de rezistență într-o îmbinare. 47 Dispozitiv cu care se împiedică filarea unui lanț sau a unei parâme. 48 Strat format între săpun și leșile de glicerină la fabricarea săpunului.

calcăia [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / Pzi: ~iez / E: **calcăi**] 1 *vi* A păși cu pași mari. 2 *vi* A se grăbi. 3 *vr* A strivi cu călcăiul.

calcăias [At: CREANGĂ, P. 20 / P: ~că-iaș / V: (Mol) ~căieș / Pl: ~e / E: **calcăi** + -as] 1-2 (Șhp) Călcăi (1) (mic) Si: **calcăior** (1-2). 3 (Bot; mpl) Nume al unei ciuperci care se face toamna, pe mijlocul crângului, rotată, de mărimea farfuriei, albă, stîrbă de o parte, nedefinită mai îndepăroape.

calcăioasă *sf* [At: JAHRESBER. III, 318 / Pl: ~se / E: **calcăi** + -oasă] (Reg; Îe) A o lua la călcăioasa A fugi.

calcăior *sn* [At: LM / Pl: ~oare / E: **calcăi** + -ior] (Rar) 1-2 Călcăias (1-2).

calcăniu *sn* **calcăi**

calcea *sf* **calce¹**

calcele *sf* [At: GRAIUL I, 159 / E: it **calcetto**] Cizme răsrănțe și cusute cu găitane.

calciunar *sm* **calțunar**

căldare *sf* [At: CUV. D. BĂTR. I, 194/1 / V: **cal~** / Pl: ~dări / E: ml **caldaria**] 1 Vas mare, tronconic sau cilindric, prevăzut cu o toartă la partea superioară, folosit pentru păstrarea și transportul materialelor lichide, pulverulente sau granuloase. 2 Conținut al unei căldări (1). 3 Vas împreună cu conținutul. 4 (Îs) ~ de abur Instalație (la locomotive, locomobile, vapoare etc.) cu ajutorul căreia se trece apa, sub acțiunea căldurii, din faza lichidă în aburi, cu o presiune mai mare decât cea atmosferică Si: *cazan cu abur*. 5 (Îs) ~ de rachiu Alambic pentru distilarea rachiuului Si: *alambic*, *cazan*. 6 (Ggf) Depresiune circulară cu versante prăpăstioase, în zona munților înalți. 7 (Ggf) Scobitură în albiile amlor curgătoare, la baza unei cascade Si: *cazan*. 8 (Îs) ~ *glaciară* Cîrc glaciar. 9 (Muz) Semisferă de aramă pe care este întinsă pielea timpanelor. 10 (Bot; reg) Căldărușă (8) (*Aquilegia vulgaris*).

căldărar [At: IORGA, S. D. V, 7 / V: (îrg) **caldar~** / Pl: ~i / E: **căldare** + -ar] 1-2 *sm* Meșteșugar care face sau repară căldări (1) sau alte vase de aramă Si: **căldărușă** (1-2). 3 *sm* Negustor de căldări (1) sau alte vase de aramă. 4 *sn* Lemn care ține lanțul căldării.

caldăraș¹ *sm* [At: DOMBROWSKI, 316 / Pl: ~i / E: **cardel* + -aș (< lat **cardillus*)] 1 (Șic ~mare) Peștele *Pyrrhula vulgaris*. 2 (Îc) ~mic Peștele *Pyrrhula pyrrhula ceccinea*.

caldăraș² *sm* [At: DEX² / Pl: ~i / E: *caldare* + -aș] 1-2 Căldărar (1-2). 3 Muncitor care curăță de zgură oala de turnat oțel și montează pâlnia și dopul acesteia.

caldărașea *sf* [At: DA ms / Pl: ~ese / E: *caldărar* + -easă] 1 Căldărar (1). 2-3 Soție a căldărarului (1-2).

caldărașesc, ~ească *a* [At: IORGA, S. D. V. 357 / Pl: ~ești / E: *caldărar* + -esc] 1 Specific căldărarului (1). 2 Al căldărarului (1). 3 Care provine de la căldărar (1). 4 Privitor la căldărar (1).

caldărași *vt* [At: CV, 1951, nr. 6, 27 / Pzi: ~resc / E: *caldărar*] (Reg) A convinge pe cineva să facă rău.

caldărarie *sf* [At: LM / Pl: ~ii / E: *caldărar*] 1-2 Meserie a căldărarului (1-2). 3-4 Ateliere unde se produce sau se repară căldări (1). 5 Magazin unde se vând căldări (1). 6 (Pgn; lpl) Obiecte din aramă.

caldărâm *sn* *vz* **caldărâm**

caldărâmar *sm* [At: COSTINESCU / Pl: ~i / E: *caldărâm* + -ar] Caldărâmgiu.

caldăreală *sf* [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: ~eli / E: *caldări* + -eală] (Reg) Negreală de pe exteriorul unei căldări.

căldări [At: LB / Pzi: ~resc / E: *caldare*] 1 *vt* (Trs) A mânji. 2 *vr* (Ban) A se cocli. 3 *vr* (Ban; d. alimente) A căpăta gust de aramă. 4-5 *vr* (Gmt) A bea (mult).

căldări¹ *sn* [At: LM / Pl: ~uri / E: *căldări*] 1 (Înv) Impozit pe căldări. 2 Măncare sau băutură cu gust coclit, de aramă.

căldări², ~a *a* [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~iți, ~e / E: *căldări*] (Reg) Beat. **căldaroi** *sn* [At: DA ms / Pl: ~oaie / E: *caldare* + -oi] 1-2 (Șdp) Căldare (1) (mare). 3-4 Conținutul unei căldări (1-2). 5-6 Căldarea împreună cu conținutul.

căldarușă *sf* [At: ISPIRESCU, L. 396 / V: ~șe, ~șie / Pl: ~șe, ~și / E: *caldare* + -ușă] 1-2 (Șhp) Căldare (1) (mică) Si: *căldarușca* (1-2), *căldaruța* (1-2). 3 Conținut al unei căldărușe (1-2). 4 Căldărușă împreună cu conținutul. 5 Parte a morii nedefinită mai îndeaproape. 6 (Bot; șlp) Plantă erbacee ornamentală cu tulpină simplă sau ramificată, păroasă, cu flori albastre, violete, roșii, mai rar alb Si: *candeluța*, *caldare* (10), *canăcei* (4), *cârligei*, *cârlotaia*, *cerceluși*, *chipigicuri*, *cinci-clopoței*, *cinci-coade*, *cinci-cote*, *ciocanași*, *cucurei*, *clopoței*, *cornuți*, *cupe*, *floarea clopotului*, *focșor*, *toporasi*, *tucalai* (*Aquilegia vulgaris*). 7 (Bot; reg) Filimică (*Calendula officinalis*). 8 (Bot; reg) Lalea pestriță (*Fritillaria orientalis*). 9 (Bot; ic) ~șă-popii Plantă spontană urcătoare ca volbura, cu florile ca laurul, care face semințe ca rochițele și folosită ca medicament contra zgâmbii Si: *desfacătoare cea mare*, *iarbă zgâmbii* (*Nicandra physaloides*). 10 (Îf ~șie) Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

căldarușcă *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: ~uște / E: *caldare* + -ușcă] 1-2 (Înv) Căldărușă (1-2).

căldarușe *sf* *vz* **căldarușă**

căldarușică *sf* [At: H IX, 472 / Pl: net / E: *căldarușă* + -ică] (Bot; reg) Floare nedefinită mai îndeaproape.

căldarușie *sf* *vz* **căldarușă**

căldaruța *sf* [At: SBIERA, F.S. 321 / Pl: ~te / E: *caldare* + -uța] 1-2 (Ban; șhp) Căldărușă (1-2).

căldău *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: net / E: cf *caldare*] (Reg) Adâncitură în albia unui râu Si: *bulboana Cf găldău*.

căldicel, ~cea, ~cică [At: VLAHUȚĂ, D. 300 / Pl: ~ei, ~ele / E: *cald* + -(i)cel] 1-2 *a* (Șhp) (Cam) *cald* (1) Si: *calin* (1), *căldișor* (1-2), *căldușor* (1-2). 3-4 *a* (Șhp) Nu prea *cald* (2) Si: *căldișor* (3-4), *căldușor* (3-4). 5-6 *a*, *av* (Nu prea) afectuos Si: *căldișor* (5-6), *căldușor* (5-6).

căldișor, ~oară [At: GCR I, 136/33 / Pl: ~i, ~oare / E: *cald* + -(i)șor] 1-4 Căldicel (1-4) 5-6 *a*, *av* Căldicel (5-6).

căldos *am* [At: CDDE / Pl: ~oși / E: *cald* + -os] (Nob) *Cald* (2).

căldură *sf* [At: COD. VOR. 96 / Pl: ~ri / E: ml **caldura*] 1-2 Stare sau grad de încălzire a unui corp. 3 Fapt că un corp are o anumită temperatură.

4 Senzație produsă de corpurile calde (1). 5 (Îoc *frig*, *racoare*) Temperatură ridicată. 6 (Fiz) Mărimă scalară prin care se exprimă transferul de energie între sistemele fizico-chimice sau între diferitele părți ale aceluiași sistem în cadrul unei transformări în care nu se efectuează lucru mecanic. 7 (Fiz; pex) Parte a fizicii care studiază fenomenele termice. 8 (Îs) ~ *specifică* Căldură necesară ridicării cu un grad Celsius a temperaturii unui gram dintr-un corp. 9 (Îs) ~ *animală* Energie calorică rezultată în decursul metabolismului, pe seama proceselor de oxidare a substanțelor nutritive. 10 (Lpl) Timp călduros. 11 (Lpl) Vreme toridă. 12 (Șlp) Febră. 13 (Îe) A avea ~ la cap A aiura. 14 A intra în ~ A fi apucat. 15 (Fig) Ardoare. 16 Afecțiune. 17 (Lpl) Perioadă din ciclul sexual al animalelor în care femela manifestă dorința (naturală) de a se împerechea Si: *rut*.

căldurică *sf* [At: CARAGIALE, O. VII, 20 / Pl: ~ici / E: *caldura* + -ică] 1-2 Căldură (5) (nu prea mare) plăcută. 3 (Fig; îlav) La ~ La adăpost. **călduros, ~oasă** *a* [At: ANON. CAR. / Pl: ~oși, ~oase / E: *caldură* + -os] 1 Care păstrează căldura (1). 2 Plin de căldură (16).

căldușor, ~oară [At: MARIAN, S.R. II, 113 / Pl: ~i, ~oare / E: *cald* + -(u)șor] 1-4 *a* Căldicel (1-4) 5-6 *a*, *av* Căldicel (5-6).

călduț, ~a [At: CALENDARIU (1814), 176/5 / Pl: ~i, ~e / E: *cald* + -uț] 1-6 *a*, *av* Căldicel (1-6). 7 *sn* Căldurică (1).

căleală *sf* [At: CARAGIALE, M. 34 / Pl: ~eli / E: *căli*] 1 Călire (1). 2 (D. oameni) Întărire. 3 Prăjire, în grăsimă, a unui aliment Si: *călire* (4). 4 Temperament. 5 (Fam) Beție ușoară. 6 (Fam) Mahmureală.

căleandră *sf* [At: CV, 1951, nr. 6, 29 / Pl: ~endre / E: net] (Reg) Ridicătură la marginea pădurilor.

căleap *sn* [At: CREANGĂ, GL. / V: ~lap, lapă, ~pă *sf*, ~lep / Pl: ~e, ~uri / E: tc *keleb*] 1 Rășchitor. 2 (Pex) Scul.

căleapă *sf* *vz* **căleap**

căleasă *sf* *vz* **călească**

căleamar *sm* [At: ANON. CAR. / Pl: ~i / E: mg *kalmār*] (Mgm; rar) Negustor.

călemară *sf* *vz* **calimară**

călemăr *sf* *vz* **calimară**

călep *sn* *vz* **căleap**

călerușă *sf* [At: MÂNDRESCU, P. 97 / Pl: ~și / E: *cale* + -(a)rușă] 1-2 (Șhp) Cărruic (1-2).

călețcă *sf* [At: ANON. CAR. / V: (Înv) ~lit~, ~lițcă / Pl: ~ici / E: mg *kalitka*] Colivie pentru păsări cântătoare.

călfatui *v* *vz* **călfățui**

călfățuire *sf* *vz* **călfățuire**

călfățuitor, ~oare *smf, a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~i, ~oare / E: *călfățui*] 1-2 (Persoană) care călfățuiește.

calfezi *vi* [At: DR. 685 / Pzi: ~zesc / E: *calfed*] (Reg) A se face palid.

calfie *sf* [At: PANN, P. V. II, 18 / 65 / Pl: ~ii / E: *calfă* + -ie] (Înv) Starea de călfă, după ucenicie.

călfia *sf* [At: POP, D. J. 41 / Pl: ~te / E: *calfă* + -ița] Călfă.

călfuța *sf* [At: DA ms / Pl: ~te / E: *calfă* + -uța] (Tip) Bătătoare.

căli [At: DOSOFTEI, PS. 148 / Pzi: ~lesc / E: vsl *КАЛИ*] 1-2 *vt* A (se) mări duritatea și rezistența unui metal sau a unui aliaj prin răcire bruscă după o încălzire la temperatură înaltă Si: *a* (se) *oteli*. 3 *vi* A încălzi fierul ca să poată fi lipit de alt fier Si: *a fierbe*. 4-5 *vt* (Fig) A (se) face puternic, rezistent Si: *a* (se) *întări*, *a* (se) *oteli*. 6-7 *vt* A (se) prăji în grăsimă un aliment, în special varza. 8 *vi* (Fig) A trage pe sfoară Si: *a înșela*, *a pacăli*, *a potcovi*. 9 *vi* (Reg) A fura. 10 *vr* (Gmt) A se îmbăta puțin Si: *a se afuma*, *a se ameti*, *a se chercheli*, *a se pili*.

călibil, ~ă *a* [At: LTR / Pl: ~i, ~e / E: *căli* + -bil] (Teh; d. metale) Care poate fi călit (1).

calibilitate *sf* [At: DEX² / Pl: ~răți / E: *calibil* + -ate] Proprietate a unui metal de a fi calibil.

calic, ~ă *smf, a* *vz* **colic**

calicea *sf* [At: LB / Pl: ~cele / E: *cale* + -(i)cea] 1-2 (Îvp; șhp) Cale (1) (mică) Si: (rar) *calicica* (1-2).

calicică sf [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~cele / E: *cale* + -ică] 1-2 (Rar; șhp) Cale (1) (mică) Si: (ivp) *calicea* (1-2).

calicuță sf [At: DA ms / Pl: ~te / E: *cale* + -uță] 1-2 Călicică (1-2).

califar sm [At: DAVIDOGLU, O. 24 / V: *cal-* / Pl: ~i / E: bg *калефар*] 1 Specie de păsări migratoare acvatice, înrudite cu rațele și găștele, cu penele albe, negre sau ruginii (*Tadorna tadorna*). 2 Specie de păsări migratoare acvatice, înrudite cu rațele și găștele, cu penele roșii-ruginii (*Tadorna ferruginea*). 3 (Îs) ~ *alb* (*Casarca cornuta*). 4 (Îs) ~ *roșu* (*Casarca rutila*). 5 Specie de porumbel domestic, care seamănă la pene cu călifarul, nedefinită mai îndeaproape. 6 (Reg) Lucru bun.

călimar sn vz *călimară*

călimară sf [At: AXINTE URICARUL, ap. LET. II, 144/1 / V: ~lăm~ (pl: ~lămări), ~lemăr sn, (pl: ~lemaruri), ~lem~ (pl: ~lemări), ~ar (pl: ~ruri sn), (Trs) ~măr sn, (inv) ~riu sn, ~re / Pl: ~mări / E: ngr *καλιμαρίς*, bg *калмаре*] Vas mic de metal, de sticlă, de material plastic etc. în care se ține cerneala.

călimare sf vz *călimară*

călimariu sn vz *călimară*

călimăr sn vz *călimară*

călimărean, ~ă [At: T. PAPAĞAGI, C. L. 13 / Pl: ~eni, ~ene / E: *cale-mare* + -ean] 1-2 smf, a (Reg) (Persoană) care vine pe cale mare (la nuntă).

călimaruță sf [At: TDRG / Pl: ~te / E: *călimară* + -uță] 1-2 (Șhp) Călimară (mică).

calimică sf vz *calinică*

călin¹ sm [At: ALEXANDRI, T. 1609 / Pl: ~i / E: drt *călină*] 1 (Bot) Arbust sălbatic cu frunze lobate, opuse, cu flori albe și cu fructe roșii, zemoase, necomestibile, în formă de ciorchini Si: *calinar*, *gălușca* (*Viburnum opulus*). 2 (Bot; reg) Lemnu-vântului (*Syringa josikaea*). 3 (Bot; reg) Obligeană (*Acorus calamus*). 4 (Bot; reg) Hortensie (*Hydrangea opuloides*). 5 (Bot; reg) Lemn câinesc (*Ligustrum vulgare*) 6 Dans țărănesc, nedefinit mai îndeaproape. 7 Melodie după care se execută dansul călin¹ (6). 8 Melodie împreună cu dansul.

călin², ~ă a [At: REV. CRIT. III, 91 / Pl: ~i, ~e / E: nct] Căldicel (1). **calinar** sm [At: BORZA, D. / Pl: ~i / E: *călin¹* + -ar] Călin¹ (1).

calina sf [At: ANON. CAR. / Pl: ~ne / E: bg *калина*] Fructul călinului¹ (1), de culoare roșie, de mărimea unui bob și cu gust acrișor, folosit în medicină.

călindar sn vz *calendar*

călindău sm [At: TDRG / Pl: ~ăi / E: cf *colindă*] Buștean care se arde în noaptea de Crăciun.

călinescian, ~ă a [At: DEX² / P: ~ci-an / Pl: ~ieni, ~iene / E: *Călinescu* + -ian] 1 De George Călinescu. 2 Al lui George Călinescu. 3 În maniera lui George Călinescu.

călinet sn [At: (a. 1579) CUV. D. BĂTR. I, 253 / Pl: ~uri / E: *călin¹* + -et] Pădurice de călini¹ (1).

calinică sf [At: JAHRESBER. VII, 128 / V: ~imi~ / Pl: ~ici / E: *călin¹* + -ică] (Bot; reg) 1 Filimică (*Calendula officinalis*). 2 Hilimică (*Calendula arvensis*).

călinuță sf [At: MARIAN, NU. 569 / Pl: ~te / E: *călină* + -uță] 1-2 (Șhp) Călină (mică).

călire sf [At: IOANOVICI, TEHN. 112 / Pl: ~ri / E: *căli*] 1 Tratament termic al oțelului care constă în încălzirea piesei la o temperatură superioară punctului de transformare, urmată de răcirea ei bruscă într-un mediu gazos, lichid sau granular, în vederea măririi durtății, mai ales a stratului superficial Si: *caleala* (1), *calit¹*, *otelire*. 2 Încălzire a fierului pentru a-l putea lipi de alt fier Si: *fierbere*. 3 (Fig; d. oameni) Întărire. 4 Căleală (3).

călică sf [At: DENSUSIANU, T. H. 60, 312 / V: *cal-*, *gal-* / Pl: ~iste / E: mg *kalicka*] 1 Colivie (pentru păsări). 2 (Fig) Temniță.

călișoară sf [At: PONTBRIANT, D. / Pl: nct / E: *cale* + -ișoară] 1-2 (Șhp) Cale (1) (îngustă).

călișor sm vz *căișor*

căli¹ sn [At: ȘEZ. IX, 127 / Pl: ~uri / E: *căli*] Călire (1).

căli², ~ă a [At: I. CR. III, 228 / Pl: ~iți, ~e / E: *căli*] 1 (D. metale) Întărit prin călire (1). 2 (D. oameni) Întărit. 3 (D. alimente) Prăjit în grăsime.

călitcă sf vz *căletcă*

călitură sf [At: BELDIMAN, E. 389 / Pl: ~ri / E: *căli* + -tură] 1 Călire (1). 2 (D. oameni) Întărire.

căliță sf [At: CDDE / Pl: ? / E: *cale* + -iță] 1-2 (Șhp) Cale (1) (îngustă).

călică sf vz *căletcă*

călmăjârior sm [At: H XVIII, 168 / Pl: ~i / E: *călmăjin* + -ior] Floare nedefinită mai îndeaproape.

călmăjin sm [At: LIUBA-IANA, M 18 / Pl: nct / E: srb *kalmazin*, mg *karmaszin*] Postav roșu.

călmăpui sn [At: CHEST. IV, 78/177 / Pl: nct / E: *Călmățui*] (Reg) Ridicătură a solului mai mică decât un deal Si: *movilă*.

câlmează sf vz *calmuz*

câlmeșit, ~ă a [At: GREGORIAN, CL. 56 / Pl: ~iți, ~e / E: nct] (Reg) Amețit.

căloi¹ sm [At: LIUBA-IANA, M. 122 / V: ~oni / Pl: ~ / E: *cal* + -oi] 1-2 (Prt) Cal (1) mare Si: (îrg) *călau²* (1). 3 (Reg; îf ~oău) Scaun de lemn al dulgherului și rotarului, prevăzut cu un dispozitiv special care susține lemnul ce trebuie să fie lucrat. 4 Butuc cu două picioare folosit la argășitul pieilor.

căloi² sm [At: ANON. CAR. / V: ~oăiu / Pl: ~ / E: ns cf *caloi¹*] 1 (Reg) Dispozitiv deasupra vetrei sau cuptorului care prinde fumul și scânteile Vz *hota*. 2 Sobă primitivă făcută într-un colț al casei din lespezi mari de piatră. 3 Poliță așezată de-a lungul zidului, lângă vatră Vz *corlată*.

călpac sn *colpac*

călpun sm [At: TETRAEV. (1574) 204 / V: *colțon*, *col-* / Pl: ~i / E: ngr *καλτσούνι*] (Reg) 1 Încălțăminte de sărbătoare (asemănătoare cu cizmele) cu tureac scurt, având deasupra o frunză de piele roșie. 2 (Pan) Gheată grosolană, lucrată din piele, din pânură sau din lemn. 3 Un fel de ciorapi fără talpă (asemănători cu ghetrele sau cu jambierele) Si: *călpunăș* (1). 4 Încălțăminte de lână (asemănătoare cu păslarii) care se purta prin casă sau prin curte. 5 (Șic ~ul-Doamnei) Plantă erbacee din familia rozaceelor, înaltă de 10-15 cm, cu flori galbene cu vinișoare violete Si: *comanacul-ciobanului*, *condurul-doamnei*, *cerențel* (2), *crânceș*, *cușorită*, *hreanița*, *papucii-doamnei*, *rădiche*, *ridichioară* (*Geum rivale*). 6 (Șlp; îc) ~ul-popii Plantă erbacee de talie mică, din familia violacee, cu tulpina întinsă pe pământ, glabră sau puțin pubescentă, cu frunzele cordiforme sau reniforme, cu florile inodore, albastre-deschise sau violete și fructul o capsulă oblongă ascuțită Si: *atlanac*, *allângicuri*, *călpunăși* (4) *albaștri*, *micșunele*, *tămăioare*, *toporași*, *vioarele* (*Viola silvestris*). 7 (Bot; reg; îac) Vioarele sălbatice (*Viola canina*). 8 (Bot; reg; îac) Greghetin (*Geranium pratense*). 9 (Bot; reg; lpl) Canale (*Impatiens balsamina*).

călpunar sm [At: LB / V: (reg) ~leiu~ / Pl: ~i / E: *călpun* + -ar] 1 Meseriaș care face călțuni (1) Si: *pantofar*. 2 Meseriaș care face călțuni (3). 3-4 Bărbat sau flacău însărcinat de ginere să ducă daruri miresei.

călpunăș sm [At: LB / V: *col-* / Pl: ~i / E: *călpun* + -aș] 1 Călpun (3). 2 (Bot) Urda vacii (*Cardaria draba*). 3 (Mpl; șif *col-*; șic ~ul-popii) Plantă decorativă cățăraătoare, având un fel de pinten Si: *atingic*, *baci*, *beci*, *bobidragi*, *bostănei*, *butucas*, *capuțină*, *ciocănas*, *condurași*, *condurul-doamnei*, *cupa-oii*, *fărfațai*, *flori-cu-două-cozi*, *floștani*, *forfologi*, *gurița-cucului*, *gurița-leului*, *hantagic*, *lobădrag*, *lobidrag*, *lobisdrag*, *loștani*, *lovidrag*, *lupidragi*, *nasturți*, *nemțoaice*, *pintenăși*, *pinteni*, *rostoponi*, *sultane*, *sultănele*, *teatian*, *țetine* (*Tropaeolum majus*). 4 (Bot; lpl; șif *col-*; șic ~i-albaștri) Colțunii(6)-popii (*Viola silvestris*). 5 (Bot; îc) ~i-de-câmp Trei-fraci-pătați (*Viola tricolor*).

călpunăreasă sf [At: SEVASTOS, N. 309 / 52 / V: ~nur~ / Pl: ~ese / E: *călpunar* + -easă] Femeie însărcinată de ginere să ducă daruri miresei.

călpunarie sf [At: DA ms / Pl: ~ii / E: *călpunar* + -ie] (Îrg) Pantofărie.

călpunăriță sf [At: H II, 225 / Pl: ~te / E: *călpunar* + -iță] (Reg) Una dintre femeile care, merg în ziua nunții, să o ia pe mireasă.

călpunei smp [At: H I, 334 / E: *călpun* + -ei] (Șic ~popii) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

căltunureasă sf vz *căltunăreasă*

călbăr sm vz *calopăr*

caluceniu sn vz *călușar*

caluceneste av [At: MARIAN, S. R. III, 240 / E: *caluceniu* + *-este*] Călușerește.

calucer sn vz *călușar*

călugăr sm [At: (a. 1632) EUSTRATIE, ap. GCR I, 78/1 / Pl: *~i*, (înv) *~gheri* / E: vs! *καλυτερη*, *καλογερη*, ngr *καλόγρηος*] 1 Bărbat care a făcut legământ să ducă o viață religioasă-ascetică și care trăiește într-o comunitate mănăstirească Si: *monah*. 2 (Îe) A se ține (după cineva) ca dracul după ~ A se ține insistent după cineva. 3 (Îes) Maica și ~ul Joc de copii nedefinit mai îndepărate. 4 (Pan) Om care duce o viață retrasă și înfrânată, căruia nu-i place contactul cu lumea Si: *monah*, *pustnic*. 5 (Lpl; maa) Dans nedefinit mai îndepărate. 6 (Lpl; maa) Melodie după care se execută acest dans. 7 (Lpl; maa) Dans împreună cu melodia. 8 (Teh) Instalație hidrotehnică cu ajutorul căreia se poate evacua apa din eleșteie, lacuri sau bazine artificiale în vederea înlocuirii ei cu alta curată. 9 (Bot; reg) Calomfir (1) (*Chrysanthemum balsamita*).

călugăraș sm [At: (a. 1736) URICARIUL XIV, 181/11 / V: *~gur~* / Pl: *~i* / E: *calugar* + *-as*] 1-2 (Șhp) Călugăr (1) (tânăr) Si: *călugărel* (1-2). 3 Călugăr novice Si: *călugărel* (3-4). 4 (Bot; reg) Mușcata-dracului (*Knautia arvensis*).

călugară sf [At: DA ms / Pl: *~re* / E: *calugar* + *-a*] 1 Călugăriță (1). 2 (Pan) Oaie cu blana neagră.

călugărel, ~ea [At: MARIAN, Î. 572 / Pl: *~ei*, *~ele* / E: *calugar* + *-el*] 1-4 smf Călugăraș (1-4). 5 smf (Bot; reg; lpl) Căcoșei (*Erythronium dens-canis*).

călugăresc, ~ească [At: MINEIUL (1698), ap. GCR I, 321/19 / Pl: *~ești* / E: *calugar* + *-esc*] 1 a Care aparține călugărului (1) Si: (înv; nob) *călugăresc* (1), (îvr) *calugăros* (1). 2 a Specific călugărului (1) Si: (înv; nob) *calugăresc* (2), (îvr) *calugăros* (2). 3 a Care provine de la călugăr (1) Si: (înv; nob) *călugăresc* (3), (îvr) *calugăros* (3). 4 a Referitor la călugăr (1) Si: (înv; nob) *călugăresc* (4), (îvr) *calugăros* (4). 5 a (Îs) Ghiveci ~ Ghiveci fără carne, preparat cu ulei. 6 sf (Bot; reg) Mături (*Sarothamnus scoparius*).

călugărește av [At: DOSOFTEI, V. S. 13 / E: *calugar* + *-este*] În felul călugărilor (1).

călugăreț sm [At: JIPESCU, ap. TDRG / E: *calugar* + *-et*] Călugărim. *calugări* vr [At: IORGA, D. B. I, 55 / V: *~gheri* / Pzi: *~rev* / E: *calugar*] 1-2 A (se) face călugăr (1) sau călugăriță (1).

călugăricioară sf vz *calugărisoară*
calugărie sf [At: PRAV. MOLD. 165/2 / Pl: *~ii* / E: *calugar* + *-ie*] 1 Viață de călugăr (1) Si: *calugărie* (3). 2 (Pex) Mănăstire.

călugărire sf [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: *calugări*] Intrare într-o mănăstire cu scopul de a deveni călugăr (1) sau călugăriță (1) Si: *calugărit*¹.

călugărime sf [At: DA ms / Pl: *~mi* / E: *calugar* + *-ime*] (Csc) Mulțime de călugări Si: *calugăret*.

călugărisoară sf [At: PANTU, PL.² / V: *~icio~* / Pl: *~ori* / E: *calugar* + *-isoară*] 1-2 (Șhp) Călugăriță (1). 3 (Bot; reg) Ruin (*Succisa pratensis*). *călugărit*¹ sm [At: CREANGĂ, P. 47 / Pl: *~uri* / E: *calugări*] 1 Călugărire. 2 Călugărie (1).

*călugărit*², ~ă a [At: MDA ms / Pl: *~iți*, *~e* / E: *calugări*] (D. persoane) Care a devenit călugăr (1) sau călugăriță (1).

calugărița sf [At: DOSOFTEI, V. S. 22/2 / A: *~ri~* / Pl: *~te* / E: *calugar* + *-ița*] 1 Femeie care a făcut legământ să ducă o viață religioasă-ascetică și care trăiește într-o comunitate mănăstirească Si: *calugăra* (1), *canonica*, *monahie*². 2 (Ent) Insectă carnivora mare, de culoare verde-cafenie, cu picioarele din față în formă de cange, care-i servește pentru prinderea prăzii (*Mantis religiosa*). 3 (Ent; reg) Libelulă. 4 (Ent) Bubunză (*Coccinella septempunctata*). 5 (Orn; reg) Pietrar negru (*Oenanthe pleschanka pleschanka*) 6 (Bot; reg) Ceară (*Asclepias syriaca*).

călugărițesc, ~ească a [At: DOSOFTEI, V. S. 223/2 / Pl: *~ești* / E: *calugărița* + *-esc*] (Înv; nob) 1-4 Călugăresc (1-4).

calugăros am [At: H X, 228 / Pl: *~osi* / E: *calugar* + *-os*] (Îvr) 1-4 Călugăresc (1-4).

calugheri v vz *calugări*

caluguraș sm vz *calugăras*

caluian sm vz *caloian*

caluleț sm [At: RĂDULESCU-CODIN, ap. CDDE / Pl: *~i* / E: *cal* + *-uleț*] 1-2 (Șhp) Căluț (1-2).

calupăr sm vz *calapăr*

căluș sn [At: DOSOFTEI, V. S. 115 / 2 / V: *sc~* / Pl: *~e*, *~uri* / E: *cal* + *-us*] 1 Bețior cu care se prind sau se leagă două obiecte unul de altul. 2 Parte a plugului pe care este fixat grindeiul, legat de un gânj de nuia, numit potâng. 3 (La războiul de țesut) Scripete al Țelilor Si: *calusel* (8). 4 Obiect pe care se sprijină pușca când se ochește. 5 Șevalet. 6 Botniță cu cui care se pune vițelilor și ieșilor pentru a-i înțărca. 7 Bucată de lemn sau de metal care se pune între dinții dinainte ai unui animal pentru a-l forța să țină gura deschisă. 8 Mototol de cărpe care se introduce în gura unei persoane, pentru a o împiedica să strige. 9 (Îe) A pune (cui) ~ui în gură A împiedica pe cineva să vorbească. 10 Mică piesă de lemn cu o formă specială, pe care se sprijină coardele întinse ale unui instrument muzical Si: *scaun*, *scăunaș*. 11 Parte a morii nedefinită mai îndepărate Cf *cal* (27), *calusel* (10). 12 (Reg) Bușean tăiat în scânduri din care numai o parte mică dintr-un capăt rămâne netăiată Si: (reg) *boc*. 13 Struțșor (buchețel) de mai multe alune Si: *calusel* (9). 14 (Reg; Mor) Piesă cu care se înțepenește cuiul de fier (care se vede sub veacă) care trece prin piatra inferioară în cavitatea celei superioare și cu care se ține piatra suspendată. 15 Bețior care face parte din mecanismul de declanșare al capcanelor de lemn. 16 Utilaj de foraj, pentru rotirea prăjinilor, folosit în forajul prin percuție sau prin cel manual. 17 (Înv) Scaun al vizitiului la o caleașcă, la o trăsură etc. 18 (De obicei articulat) Dans popular cu figuri variate jucat (în preajma Rusaliilor) de un grup de flăcăi Si: *calușar* (1), *calusel* (13). 19 (De obicei articulat) Melodie după care se execută dansul căluș (18) Si: *calușar* (2), *calusel* (14). 20 Melodie împreună cu dansul Si: *calușar* (3), *calusel* (15). 21 (Csc) Totalitate a călușarilor (4). 22 (Îe) A lua pe cineva din ~ A poci. 23 Șchioapă (măsură de lungime). 24 (Ent) Libelulă.

călușan sm vz *călușar*

calușar sm [At: CANTEMIR, ap. TDRG / V: *~uceniu* (pl: *~mi*) sn, *~ucer* (pl: *~ucere*) sn, (înv) *~an*, *~șer* / Pl: *~i* / E: *caluș* + *-ar*] 1-3 (Art; lpl) Căluș (18-20). 4 (Lpl) Grup de dansatori care, în săptămâna Rusaliilor, execută jocul tradițional călușul (18). 5 Fiecare dintre flăcăii care joacă dansul călușului (18). 6 (Pex) Comedian.

calusel sm [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 208 / V: *sc~* / Pl: *~ei*, *~ele* / E: *cal* + *-usel*] 1-2 (Șhp) Căluț (1-2). 3 (Îe) ~de-mare Cal (37)-de-mare (*Hypocampus*). 4 Căluț (6)-peștiș. 5 Căluț (6)-de-iarbă. 6 Greier (*Gryllus*). 7 Caii (22) care țin coșul morii de vânt. 8 (La războiul de țesut) Căluș (3). 9 Căluș (12). 10 (Îf *sc~*) Unealtă de țesut nedefinită mai îndepărate Cf *cal* (27), *caluș* (10). 11 Căluș (17). 12 Carusel (cu cal mic de lemn) Si: *căișori* (2), *comedie*. 13-15 Căluș (18-20).

calușer sm vz *călușar*

calușeresc, ~ească a [At: LB / Pl: *~ești* / E: *calușar* + *-esc*] 1 Care provine de la călușari (1). 2 Specific călușarilor (1). 3 Care aparține călușarilor (1). 4 Referitor la călușari (1).

calușerește av [At: LB / E: *calușar* + *-este*] În felul călușarilor (5). *calușerie* sf [At: BIBICESCU, P. P. 378 / Pl: *~ii* / E: *calușar* + *-ie*] 1 Dans al călușarului (5). 2 (Psn) Ceată a călușarilor (4).

calușire sf [At: PAMFILE, A. 25 / Pl: *~ri* / E: *net*] Hotar (de obicei urma unei singure brazde negrăpate) care desparte două proprietăți mici.

calușor sm [At: HEM 1768/17 / Pl: *~i* / E: *cal* + *-ușor*] 1-2 (Șhp) Căluț (1-2).

căluț sm [At: ANON. CAR. / Pl: *~i*, (reg) *căluți* / E: *cal* + *-uț*] 1-2 (Șhp) Cal (1) (mic) Si: *căluț* (1-2), *calusel* (1-2), *calușor* (1-2). 3 Nume al mai

multor specii de lăcuste (lăcustă verde, cosaş, cosaş verde, cosaş mare, cosaş mic, cosariu, cobiliţă, cobiliţariu, scăluş) nedefinite mai îndepărate. 4 (lc) ~de-apă Libelulă. 5 (lc) ~gălbui, ~pestrit, ~rosietic Specie de lăcuste nedefinită mai îndepărate Si: *caluşel* (4). 6 (lc) ~de-iarbă Specie de lăcuste nedefinită mai îndepărate Si: *caluşel* (5). 7 (lc) ~de-mare Cal (37)-de-mare.

cămară sf [At: PRAV. MOLD. 55 / V: (reg) *cam~* / Pl: ~mări / E: ml *camara* < ngr *καμάρα*] 1 (Inv) Cameră (1). 2 (Inv; lpl) Apartament. 3 Cabină (de baie etc.) pe un vapor. 4 Încăpere strâmtă (de închisoare). 5 Cameră mică (de obicei întunecoasă şi răcoroasă) în care se păstrează diferite obiecte, mai ales alimente. 6 (Mol) Cameră (cu pat şi cuptor) pe lângă casele ţărăneşti în care se locuieşte zilnic. 7 (Trs) Cameră (fără sobă) în care se păstrează lucrurile mai scumpe şi se primesc oaspeţii Si: *bolţiţa*. 8 (Mun) Încăpere mică despărţită de casă printr-un perete subţire, sau clădită în apropiere, cu vatră, servind la pregătirea mâncării Si: *bucătărie de vară, căsuţa, taină, vatră*. 9 Sandră clădită dinapoia casei Si: *urgea, celar, polata, şopron*. 10 (Reg) Măcelărie. 11 (Inv) Nume dat diferitelor încăperi sau apartamente ale palatului domnesc, destinate membrilor familiei sau oaspeţilor, ūnerii diferitelor oficii sau păstrării diferitelor obiecte. 12 (Is) ~de taină Biroul cămăraşului (9) de izvoade, în care scriau şi uricarii şi diecii de divan. 13 (Is) ~de arme Arsenal. 14 (Inv; de obicei cu determinările „domnească” sau „gospod”) Administraţie a veniturilor speciale ale domnitorului (ocne, vămi, dijme etc.), diferite de veniturile visteriei. 15 (Rar) Monetărie. 16 (În administraţia austriacă) Ministerul de finanţe Si: *erariu, visterie, fisc* Cf *comoară*.

cămaşă sf [At: MOXA, 394/15 / V: (pop) ~şe, (inv) ~mea~, (Mol) ~meşă, (Ban; Trs) *chemeşă, chimesă* / Pl: ~măşi, ~meşe, ~meşi / E: ml *camisia*] 1 Îmbrăcăminte (de pânză, de mătase etc.) care se poartă pe piele, acoperind partea superioară a corpului. 2 (Is) ~de noapte Îmbrăcăminte de pânză, de mătase etc. (lungă) care se poartă ca veşmânt pentru dormit. 3 (Is) ~de forţă Cămaşă (1) specială confecţionată din pânză rezistentă, prevăzută cu mâneci mai lungi decât braţele şi cu cordoane, cu care se imobilizează, temporar, nebunii furioşi, împiedicându-i să comită acţiuni violente, iresponsabile. 4 (Ie) E mai aproape ~şa decât tundra (sau pielea decât ~şa) Interesul personal este mai important decât cel al altora sau cel general. 5 (Ie) A rămâne în ~ A rămâne sărac, pierzând tot. 6 (Ie) A nu avea nici ~ pe el A fi foarte sărac. 7 (Ie) A lăsa (pe cineva) în ~ sau a-i lua (cuiva) şi ~sa de pe el A-i lua cuiva tot ce are, a-l lăsa sărac. 8 (Ie) Îşi dă ~sa de pe el Se spune despre un om exagerat de milos şi de dărnice. 9 (Ie) A nu-l mai încăpea ~şa A fi înfumurat. 10 (Iae) A merge cuiva foarte bine. 11 (Ie) A nu avea (sau a nu mai şti) pe unde scoate ~şa A fi într-o mare încurcătură (din care nu se ştie cum scapi). 12 (Ie) Arde ~şa pe cineva Este în mare nevoie de ceva. 13 (Iae) Este în mare zor. 14 (Ie) A zice (sau a spune) ca prin gaura ~măşii A minţi. 15 (Iae) A vorbi cu sfiială, cu frică. 16 (Ie) A nu-l încăpea ~şa A fi grăbit, nerăbdător. 17 (Ie) A usca ~măşile la acelaşi soare (sau pe acelaşi gard) cu cineva A se trage de şireturi cu cineva. 18 (Ilav) În ~ Fără altă îmbrăcăminte pe deasupra. 19 (Ie) A se îmbrăca cu ~ de gheată A-i fi foarte frică. 20 (Is) ~de fier (sau de zale) Platoşă. 21 (Pgn) Veşmânt. 22 (Pan) Pânză cu care este acoperită masa altarului. 23 (Bot; ic) ~şa-broastei Algă verde de apă dulce de forma unei reţele, alcătuită din celule lungi, cilindrice (*Hydrodictyon reticulatum*). 24 (Bot; ic) ~şa-lui-Dumnezeu sau ~şa(-Maicii)-Domnului Volbură (*Convolvulus arvensis*). 25 (Bot; ic) ~şa-rândunicii Floare nedefinită mai îndepărate Vz *rochiţa-rândunicii*. 26 (Pop) Placentă. 27 (Zid) Un fel de tencuială. 28 (Topitorie) Suprafaţă întărită a materiei topite. 29 (Inv) Crustă care se formează deasupra lichidelor (mai ales la fierbere) Si: *cămaşiala* (2) *coaja, crusta, pieluţă, pojghiţa* Vz *spuma*. 30 (Inv) Materie gelatinoasă care ia forma butoiului, înconjurând vinul care s-a lăsat mult timp netras Cf *muma*. 31 Coajă de primăvară a arborilor. 32 Pojghiţă a bobului de grâu Si: *ghioace, pleava*. 33 Tuc de hârtie. 34 Înelitoare (pentru caiete, cărţi etc.). 35 Ambalaj. 36 Supracopertă. 37 (Pan) Îneliş, membrană etc. care îmbracă diferite obiecte, piese etc. Si: *cămaşiala* (3). 38 (Teh)

Îmbrăcăminte interioară a unui obiect, de obicei, cilindric. 39 Pânza păianjenului. 40 Parte a cimpoiului nedefinită mai îndepărate.

cămaşe sf vz *cămaşa*

cămatnic sm vz *camatnic*

cămănar sm vz *căminar*

cămănărie sf vz *căminărie*

cămărar sm [At: LB / V: ~iu / Pl: ~i / E: *cameră* + -ar] 1-2 Cămăraş (1-2). 3 Cămăraş (13). 4 (Îrg; if ~iu) Fecior însărcinat cu păstrarea şi servitul alimentelor la datinile umblatului cu turca sau capra.

cămăraru sm vz *cămărar*

cămăraş sm [At: DOSOFTEI, V. S. 34 / V: *camar~* / Pl: ~i / E: *camara* + -aş] 1-2 (Inv) Funcţie şi rang de slujbaş la cămara (11) domnitorului sau la alte servicii ale cămării domneşti Si: *camerier* (3), *cămăraş* (1-2), *şambelan*. 3 (Inv) Boier care avea funcţia de cămăraş (1) Si: *camerier, cămărar* (3), *şambelan*. 4 (Inv; şis mare~, ~ul-cel-mare, vel~) Grad şi funcţie ale boierului de rangul doi (după vel grămatic) care avea în grijă veniturile cămării (14) domneşti şi cheltuielile curţii, precum şi jurisdicţia negustorilor străini. 5 (Inv; ias) Boier cu funcţia de cămăraş (3). 6-7 (Inv; is) ~ul al doilea, vtor~ Funcţie şi grad al funcţionarului care urma ierarhic după marele cămăraş (1) şi, împreună cu caftangiul, avea grijă de garderoba domnului. 8 (Inv; ias) Funcţionar cu gradul de cămăraş (5). 9 (Inv; is) ~de-izvoade Logofăt -de-taină. 10 (Inv; is) ~de-catastise Funcţionar care purta condica ostaşilor. 11-12 (Inv; is) (Marele) ~ al ocnelor Funcţie şi rang al boierului de la casa domnului, care administra în credinţă (în regie) ocnele de sare, când venitul lor nu se vindea. 13 (Inv; ias) Boier cu funcţia de cămăraş (8). 14-15 (Inv; pex; ias) Intendent şi casier la salinile statului. 16 (Îrg) Funcţionar al oficiului statului unde schimbau moţii aurul din mine. 17 (Îrg) Intendent la o mănăstire Si: *cămărar* (1).

cămăraşel sm [At: ODOBESCU, S. I, 78 / Pl: ~ei / E: *cămăraş* + -el] 1 (Inv) Camerist. 2 (Inv; mpl) Slujitori fără leafă, subordonaţi marelui cămăraş (1), scutiţi de dări pe timp de pace, dar obligaţi să vină la oaste pe timp de război.

cămăraşesc, ~ească a [At: DA ms / Pl: ~eşti / E: *cămăraş* + -esc] (Inv) 1 Care aparţine cămăraşului (1). 2 Referitor la cămăraş (1). 3 Care provine de la cămăraş (1). 4 Specific cămăraşului (1).

cămăraşie sf [At: (a. 1806) URICARIUL V 53/28 / Pl: ~ii / E: *cămaras* + -ie] 1 Funcţie a cămăraşului (1). 2 Clădire unde îşi avea sediul cămăraşul (1). 3 Perioadă de timp cât îşi exercita funcţia un cămăraş (1).

cămăraşia sf [At: TDRG / Pl: ~te / E: *cămăraş* + -ia] (Inv) 1 Nevastă a cămăraşului (3). 2 (Asr) Îngrijitoare a cămării (1) Si: *chelarita, menajeră*.

cămăruică sf [At: LB / Pl: ~ici / E: *camara* + -uică] 1-2 (Şhp) Cămăruţă (1-2).

cămăruie sf [At: DULFU, ap. TDRG / Pl: ~ui / E: *camara* + -uie] 1-2 (Şhp) Cămăruţă (1-2).

cămăruşă sf [At: COSTINESCU / Pl: ~se / E: *camara* + -uşă] 1-2 (Şhp) Cămăruţă (1-2).

cămăruţa sf [At: NEGRUZZI, S. I. 19 / Pl: ~te / E: *camara* + -uţă] 1-2 (Şhp) Cămară (1) (mică) Si: *cămăruică* (1-2), *cămăruie* (1-2), *cămaruşă* (1-2).

cămăşcioară sf [At: CDDE / P: ~cioa~ / Pl: ~re / E: *cămaşă* + -cioară] 1-2 (Şhp) Cămăşuţă (1-2).

cămăsoară [At: STANCU, D. 10 / Pl: ~re / E: *cămaşă* + -oară] 1-2 (Şhp) Cămăşuţă (1-2).

cămaşoi sn [At: CREANGĂ, A. 48 / V: ~meş~ / Pl: ~oale / E: *cămaşă* + -oi] 1-2 (Şdp) Cămaşă (1) (mare) croită dintr-o bucată.

cămaşui vt [At: DEX² / Pzi: ~iesc / E: *cămaşă* + -ui] A acoperi un element de construcţie cu beton, metal etc.

cămaşuală sf [At: ARH. OLT. XXI, 259 / P: ~su-ia~ / Pl: ~ieli / E: *cămaşui* + -eală] 1 Cămaşuire. 2 Cămaşă (29). 3 Cămaşă (37). 4 Căptuşeală interioară, subţire, de zidărie, a unui tunel. 5 (Is) ~la piloţilor Tub metalic folosit pentru confecţionarea piloţilor² de beton. 6 Strat de piatră sau de balast dezagregat, care trebuie să fie îndepărtat la deschiderea unei cariere sau a unei balastiere.

cămașuică sf [At: ALECSANDRI, T. I, 273 / V: ~meș~, *chimes*~ / Pl: ~ici / E: *cămașă* + *-uică*] 1-2 (Șhp) Cămașuță (1-2).

cămașuie sf [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / V: ~meș~ / Pl: ~ui / E: *cămașă* + *-uie*] 1-2 (Șhp) Cămașuță (1-2).

cămașuire sf [At: DEX² / Pl: ~ri / E: *cămașui*] Acoperire a unui element de construcție cu beton, metal etc. Si: *cămașuiala* (1).

cămașuit, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~iți, ~e / E: *cămașui*] (D. elemente de construcție) Care a fost acoperit cu beton, metal etc.

cămașuță sf [At: IORGA, N. R. B. 128 / V: ~meș~, *chimes*~ / Pl: ~te / E: *cămașă* + *-uță*] 1-2 (Șhp) Cămașă (1) (mică) Si: *cămașcioară* (1-2), *cămașoară* (1-2), *cămașuică* (1-2) *cămașuie* (1-2). 3 (Reg; lpl) Rufe. 4 (Bot; reg; fc) ~**ta-Dumnezeului** Volbură (*Convolvulus arvensis*).

cămăta vi [At: BIBLIA (1688), 143/1 / Pzi: ~tez / E: *camătă*] A cămătări.

cămătar sm [At: MACEDONSKI, O. II, 19 / Pl: ~i / E: *camătă* + *-ar*] Persoană care dă împrumuturi bănești în schimbul unei camete Si: *banchez*, *camatnic*, *cămatarnic*, *cămatăș*, *uzurar*, *zuraf*.

cămatarnic sm [At: LB / Pl: ~i / E: *cămatăr* + *-nic*] (Îvr) Cămatăr.

cămatăș sm [At: TDRG / Pl: ~i / E: *camătă* + *-as*] Cămatăr.

cămatăreasă sf [At: GHEREA, ST. CR., 229 / Pl: ~ese / E: *cămatăr* + *-easă*] (Rar) 1-2 Femeie care dă bani cu cămătă, care ia în cămătă Si: *cămatărița* (1-2).

cămatăresc, ~ească a [At: ODOBESCU, S. II, 38 / Pl: ~ești / E: *cămatăr* + *-esc*] 1 Care aparține cămătarului. 2 Referitor la cămătar. 3 Care provine de la cămătar. 4 Specific cămătarului.

cămatărește av [At: DA / E: *cămatăr* + *-ește*] În felul cămătarilor.

cămatări vi [At: DA / Pzi: ~resc / E: *cămatăr*] A da bani împrumut cu o dobândă Si: *a cămăta*, *a cămătarnici*, *a cămătui*.

cămatărie sf [At: MARDARIE, L. / Pl: ~ii / E: *cămatăr* + *-ie*] 1 Împrumut de bani cu cămătă Si: *cămatarnicie* (1). 2 Ocupația cămătarului Si: *camatarnicie* (2).

cămatărița sf [At: TDRG / Pl: ~te / E: *cămatăr* + *-iță*] 1-2 Cămatărească (1-2).

cămatnici vi [At: PRAV. GOV., ap. TDRG / Pzi: ~cesc / E: *camatnic*] A cămătări.

cămatniece sf [At: CORESI, ap. HEM 939 / V: *cam*~ / Pl: ~ii / E: *camatnic* + *-ie*] 1-2 Cămatărie (1-2).

cămătui vi [At: BIBLIA (1688), 143/1 / Pzi: ~iesc / E: *camătă* + *-ui*] A cămătări.

cămeașă sf vz *cămașă*

cămenete sn vz *căminete*

cămeșar sm [At: IORDAN, L. R. A., 161 / Pl: ~i / E: *cămașă* + *-ar*] (luz) Persoană care purta cămașă de culoare verde, ca uniformă a mișcării legionare.

cămeșă sf vz *cămașă*

cămeșoi sn vz *cămașoi*

cămeșuică sf vz *cămașuică*

cămeșuie sf vz *cămașuie*

cămeșuță sf vz *cămașuță*

cămicior sn [At: CHEST. II, 340/317 / Pl: ~oare / E: net] (Reg) Construcție deasupra vetrei sau cuptorului, care prinde fumul și scântelele, la casele fără coș Cf *caloi*² (1), *căminete* (3).

cămieș sn vz *chimieș*

cămil sn [At: SĂULESCU, ap. URICARIUL III, 401/16 / Pl: ~uri / E: ngr *καμήλος*] 1 Otgon. 2 Hotar însemnat printr-o ridicătură de pământ.

cămilahvā sf vz *camilafca*

cămilar sm [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 121/71 / Pl: ~i / E: *camila* + *-ar*] Persoană care mână cămilele.

cămilavcă sf vz *camilafca*

camila sf [At: TETRAEV. (1574), 233 / Pl: ~le / E: vsi *камила*] 1 Mamifer rumegător mare din Africa de Nord și din Asia, cu două cocoaze, folosit la cărat poveri (*Camelus bactrianus*). 2 Dromader (*Camelus dromaderus*). 3 (Mrn) Ponton de lemn pentru ridicarea navelor scufundate.

cămiko sn [At: CHEST. II, 337 / Pl: ~oale / E: net] (Reg) Spațiu dintre vatră sau sobă și peretele din dos, unde se culcă, adesea, copiii și bătrânii Vz *caloi*² (3).

cămin sn [At: DOSOFTEI, V. S. 2/2 / Pl: ~e, ~uri / E: vsi *камина*] 1 Cuptor. 2 Vatră. 3 Coș pe unde iese fumul Si: *horn*. 4 Sobă joasă, zidită la peretele camerei, cu vatra larg deschisă Si: *șemineu*. 5 Moșie după care se numea neamul. 6 (Fig) Casă părintească. 7 (Pex; fig) Familie. 8 Instituție care asigură cazarea anumitor categorii de persoane. 9 (Îs) ~ de copii Instituție cu regim de internat pentru copii preșcolari (3-6 ani), cu orar de zi sau săptămânal. 10 (Îs) ~ *studentesc* Așezământ universitar care asigură cazarea studenților, pe lângă acesta funcționând, uneori, și cantine. 11 (Îs) ~ *cultural* Instituție înființată în scopul propagării culturii la sate. 12 (Îs) ~ *scoală* Instituție care cuprinde un cămin (8) și o școală. 13 (Îs) ~ *spital* Cămin (8) (de bătrâni) în care se acordă și asistență medicală. 14 Încăpere mică subterană, zidită și acoperită cu capac de fontă, pe traseul unei conducte de alimentare cu apă a unui canal, construită pentru a permite accesul la conductă sau la canal. 15 Gaură făcută în masivul de cărbuni pentru a uni o galerie cu alta în vederea aerisirii minei.

căminar sm [At: (a. 1741) IORGA, S. D. 227 / V: ~mân~ / Pl: ~i / E: *camină* + *-ar*] 1 (luz; șic ~ul-mare, vel~) Funcție a boierului însărcinat cu strângerea dijmei, inițial numai pe ceară. 2 (Îac) Boier care avea funcția de căminar (1).

căminaș sn [At: GORJAN, H. II, 206/28 / Pl: ~e / E: *cămin* + *-as*] 1-2 (Șhp) Cămin (1) (mic).

cămină sf vz *cămină*

căminărie sf [At: (a. 1707) IORGA, S. D. 285 / V: ~mân~ / Pl: ~ii / E: *căminar* + *-ie*] (Înv) 1 Camână (5). 2 Instituție a căminarului (1). 3 Sediul al căminăriei (2).

căminărit sn [At: (a. 1717) IORGA, S. D. I, 229 / Pl: ~uri / E: *căminar* + *-iți*] (Mun; inv) Impozit pe comerțul cu vin.

căminele sn [At: MARDARIE, L. 249 / V: ~men~ / Pl: ~ / E: *cămin* + *-ete*] (Reg) 1 Parte din peretele unei case unde se face focul Vz *cămin* (4). 2 Zid din cărămidă sau pământ care pornește de la vatră în sus. 3 (Îf ~men~) Căloi² (1) Cf *cămicior*.

cămineț sn [At: VICIU, GL. / V: (Trs) *chim*~ / Pl: ~e / E: *cămin* + *-et*] (Reg) 1 Piatră de protecție în patru muchii, așezată la căloi² (1) lângă vatră. 2 Loc de deasupra găurii vetrei din tindă. 3 Poliță făcută în colțul camerei Si: *colțar*.

căminez s [At: CHEST. II, 314/101 / Pl: net / E: ns cf *cămineț*] (Reg) Căminici.

căminici s [At: CHEST. II, 314/101 / Pl: net / E: *cămin* + *-ici*] (Reg) Loc în preajma cuptorului pe care își pun țărani hainele la uscat Si: *căminez*.

căminist, ~ă smf [At: IORDAN, L. R. A., 182 / Pl: ~iști, ~e / E: *cămin* + *-ist*] Persoană care locuiește într-un cămin (10).

căminiță sf vz *camenița*

cominoc s [At: DA ms / Pl: net / E: net] (Reg) Plantă de câmp nedefinită mai îndeaproape.

cămiriță sf vz *camenița*

cămiș sn [At: VICIU, GL. / Pl: ? / E: srb *kāmiš*] (Trs; sbm) Țeavă de pipă Vz *ciubuc*.

cămoră sf vz *comoara*

cămpenească sf *cămpenească*

cămucă sf [At: ANON. CAR. / Pl: net / E: srb *kamuka*, mg *kamuka*] (Reg) Mătase orientală.

cănac smn vz *canaf*

cănaș smn vz *canaf*

cănară sf [At: PANN, E. V, 139/13 / Pl: ~re / E: *canar*] Cănăriță (1).

cănată sf [At: POLIZU / Pl: ~te / E: bg *каня*] Cană (1).

cănăbet sn [At: VICIU, GL. / Pl: ? / E: net] (Reg) Vas de lut Cf: *cană* (1).

cănăbiu smn vz *canaf*

cănăcel *sm* [At: VICIU, GL. / V: ~ăsel / Pl: ~ei / E: *canac* + -el] 1-2 (Șhp) Ciucuraș. 3 (Bot; reg; lpl) Strănutătoare (*Achillea cartilaginea*). 4 (Bot; lpl) Rotoțele albe (*Achillea ptarmica*). 5 (Bot; reg; lpl) Căldărușă (4) (*Aquilegia vulgaris*). 6 (Bot; reg; lpl) Tătăși (*Chrysanthemum cinerariaefolium*). 7 (Bot; reg; lpl) Moțul-curcanului (*Polygonum orientale*). 8 (Bot; reg) Cerceluși (*Fuchsia cocinea*). 9 (Bot; reg; lpl) Trifoi (*Trifolium pratense*).

cănăfior *sm* [At: SEVASTOS, N. 89 / P: ~fi-or / Pl: ~i / E: *canaf* + -ior] 1-2 (Șhp) Canaf (1) (mic). 3 (Bot; reg) Pejmä (*Centaurea moschata*).

cănăpăr *sm* *vz* **calopăr**

cănăra *sm* *vz* **canara**

cănăraș *sm* [At: ALECSANDRI, T. 336 / V: (reg) *canar*~ / Pl: ~i / E: *canar* + -aș] 1-2 (Oru; șhp) Canar (1) (mic) Si: *cănaruș* (1-2), *cănaruț* (1-2).

cănărea *sf* *vz* **canera**

cănar *sm* *vz* **canar**

cănărița *sf* [At: MARIAN, O. I. 436 / Pl: ~te / E: *canar* + -ită] 1 Femelă a canarului (1). 2 (Bot) Cornuț (*Cerastium arvense*). 3 (Bot) Cornuți (*Xanthium sumarium*).

cănăriu, ~ie *a* [At: I. IONESCU, M. 693 / Pl: ~ii / E: *canar* + -iu] De culoarea canarului (1) Si: *galbui*.

cănăraș *sm* [At: DA / Pl: ~i / E: *canar* + -uș] 1-2 Cănrăș (1-2).

cănaruț [At: DELAVRANCEA, S. 253 / Pl: ~i / E: *canar* + -uț] 1-2 *sm* Cănrăș (1-2). 3 *sf* Canale (*Impatiens balsamina*).

cănăsel *sm* *vz* **cănăcel**

cănătuie *sf* *vz* **cănătuie**

cănătuire *sf* [At: TEHN. TĂB., ap. DA ms / Pl: ~ri / E: ns cf *heletuire*] Operație de formare a conturului pielii.

cănate *sf* [At: BORZA, D. / A: nct / E: nct] Canale (*Impatiens balsamina*).

cănătoi *sn* [At: LM / Pl: ~oie / E: *canată* + -oi] 1-2 (Șdp) Cană (mare).

cănătuie *sf* [At: COSTINESCU / V: ~atu~ / Pl: ~ui / E: *canată* + -uie sau *cănița* + -uie] 1 Cănuță (folosită de obicei la măsurat lichide). 2 (Pop) A i se răsturna cuiua ~ia A muri.

cănăvăt *sn* *vz* **canavață**

căndălu *sn* *vz* **cămicior**

căneală *sf* [At: (a. 1761) TARIF, ap. ȘIO / Pl: ~eli / E: *căni* + -eală] Vopsea (neagră), mai ales pentru păr.

cănevas *sn* *vz* **canavață**

cănger *sn* [At: IORGA, C. I. II, 212 / Pl: ~i / E: *cange* + -ar] (Înv) Pompier dotat cu cange (1).

căngiuit, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, P. III, 224 / Pl: ~iți, ~e / E: *cange* + -uii] (Pop) În formă de cange (1).

căni¹ *vr* [At: CREANGĂ, P. 111 / Pzi: ~nesc / E: ns cf tc *kina*] (Pop) 1-2 A (-și) vopsi (în negru) mai ales părul. 3-4 A (se) murdări cu cărbune sau cu funingine.

căni² *vr* [At: PAȘCA, GL. / Pzi: ~nesc / E: nct] (Reg) A înviora.

căni³ *vr* [At: ȚIPLEA, P. P. 75 / Pzi: ~nesc / E: nct] (Trs) A atinge pe cineva cu mâna, făcându-i semn.

cănire¹ *sf* [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *căni¹*] (Pop) Vopsire (în negru), mai ales a părului.

cănire² *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: ~ri / E: *căni²*] (Pop) Înviore.

cănire³ *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *căni*] (Trs; nob) A atingere cu mâna, pentru a face semn.

căni¹, ~ă *a* [At: GHICA, S. 5 / Pl: ~iți, ~e / E: *căni¹*] (Pop) 1 (Mls; d. păr) Vopsit (în negru). 2 Murdar de cărbune sau de funingine Si: *pătat*.

căni², ~ă [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~iți, ~e / E: *căni²*] (Pop) Înviore.

căni³, ~ă [At: MDA ms / Pl: ~iți / E: *căni*] (Trs; nob) Atins cu mâna, pentru a i se face semn.

cănița *sf* [At: SEVASTOS, C. 258 / Pl: ~te / E: *cană* + -ița] 1-2 (Șhp) Cană (mică) Si: *cănuța* (1-2).

cănoaie *sf* [At: N. REV. R. VIII, 85 / Pl: ~ / E: *cană* + -oaie] 1-2 (Șdp) Cană (mare).

cântar *sn* *vz* **cântar**

cânti *v* *vz* **cânți**

cântula *sf* [At: POMPILIU, P. P. 63 / Pl: ~le / E: nct] (Îvp) Vas de lut, nedefinit mai îndeaproape.

cântălare *sf* *vz* **cancelarie**

cânți *vr* [At: STANCU, D. 401 / V: ~nti / Pzi: ~tesc / E: *cant²*] 1-2 (Reg) A deveni (sau a face să devină) cant² Si: *a se tâmpi*.

cănut *a* *vz* **cărunt**

cănură *sf* *vz* **canură**

cănuța *sf* [At: LM / Pl: ~te / E: *cană* + -uța] 1-2 (Șhp) Căniță (1-2).

căoaci *sm* *vz* **covaci**

căoi *vi* [At: H XI, 232 / Pzi: 3 ~iește / E: nct] (D. curci) A scoate sunetul caracteristic curcanilor.

căola *v* *vz* **căula**

căpaică *sf* *vz* **copoaică**

căpară *sf* [At: LB / Pl: ? / E: srb *kapara*] (Reg) 1 Arvună. 2 (Spc) Arvună pe care o primește fata de la cel cu care se va cununa. 3 (Pan) Logodnă.

căpașuri *sn* [At: CHEST. IV, 26/356 / E: nct] (Reg) 1 Cărașie în pădure făcută de fiarele sălbatice. 2 Ciomag. 3 Bucată de lemn.

căpătur *s* [At: CHEST. II, 275/137 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Capătul crestat al stălpilor unei case țărănești.

căpaua *sf* *vz* **copoaică**

căpaucă *sf* *vz* **capaucă**

căpăcel *sn* [At: SADOVEANU, SĂM. VI, 165 / Pl: ~e / E: *capac* + -el] 1-2 (Șhp) Capac (1) (mic).

căpăci *vr* [At: LTR² / Pl: ~cesc / E: *capac*] (Apc) 1 A astupa celulele larvelor cu ceară. 2 (Fig) A prinde la înghesuială.

căpăcit *sn* [At: CHEST. IV, 96/11 / E: *căpăci*] (Apc; reg) Capac ce închide celulele larvelor.

căpăli *v* [At: BIBICESCU, P. P. 378 / Pzi: ~lesc / E: *căpăli* css] (Reg) A săpa.

căpălire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *căpăli*] (Reg) Săpare.

căpăli¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *căpăli*] (Reg) Căpălire.

căpăli², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *căpăli*] (Reg) Săpat.

căpălnă *sf* *vz* **căpălnă**

căpăli *vr(a)* [At: ECONOMIA, 119/3 / Pzi: ~iesc, ~lesc / E: mg *kăpalni*] (Trs; mgm) A săpa.

căpăluire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *căpăli*] (Nob) Săpare.

căpăluit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *căpăli*] (Nob) Săpat.

căpăluit², ~ă *a* [At: ECONOMIA, 41 / Pl: ~iți, ~e / E: *căpăli*] Săpat².

căpăluș *sn* [At: N. R. P. P. V, 538, ap. DA ms / Pl: ~uri / E: mg *kapálos*] (Reg) Săpat.

căpară *vr* [At: LB / Pzi: ~rez / E: mg *kaparni*] (Trs) 1 A zgăria. 2 (D. vin) A fierbe. 3 (D. sânge) A pulsa. 4 (D. ochi) A scânteia.

căparare *sf* [At: BUGNARIU, N. / Pl: ~ări / E: *căpară*] (Trs) 1 Zgăriere. 2 Fierhere. 3 Durere.

căpăprât *sn* *vz* **căpăru**

căpari *vr* [At: JAHRESBER. III, 318 / V: ~ri / Pzi: ~resc / E: *căpară*] 1 (Complementul este fata) A îndeplini ultimul act de petiție a unei fete, arvunind-o de la părinți. 2-3 (Pan) (A se) logodi.

căparire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *căpari*] (Reg) 1 Învoială care se face la logodnă, privind chestiunile bănești Si: *căpari¹*. 2 Logodnă.

căpari¹ *sn* [At: GR. BĂN. 192 / V: ~rât / Pl: ~uri / E: *căpări*] (Reg) 1-2 Căpărire (1-2). 3 Logodnă.

căpari², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *căpări*] (D. nunți, logodne) Arvunit.

căpari *vr* *vz* **capari**

căpărlăață *sf* *vz* **căpărlăață**

căpăstie *sf* *vz* **copastie**

căpăstra *v* [At: ȘUTU, ap. TDRG / Pzi: ~rez / E: lat *capistrare*] A tivii un petic.

capăstrare sf [At: CADE / Pl: ~rări / E: **capăstra**] 1 Tivire a unui petic Si: (pop) **capăstruire** (1), **capăstrui** (1). 2 Cusătură făcută în jurul unui petic Si: **capestreala**.

capăstraș sn [At: DA / Pl: ~e / E: **capăstru** + -as] 1-2 Căpestrel (1-2). **capăstrat**, ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: **capăstra**] (Îvp) Tivit pe din afară.

capăstru sn [At: PRAV. MOLD. 96/2 / V: (înv) ~pes~ / Pl: ~pestre / E: ml **capistrum**] 1 Porțiune de harnașament, confecționată din frânghie sau din curea, care se pune pe capul calului, al măgarului etc. pentru a lega animalul respectiv la iesle sau pentru a-l duce undeva. 2 (Mor) O parte a teicei Si: (pop) **întinzător**, **strunea**. 3 Coș lung în care se transportă mâncarea la câmp Si: (pop) **spenc**.

capăstrui vt [At: SUȚU, ap. TDRG / Pzi: ~iesc / E: ml **capistrare**] (Îvp) 1 A tivii un petic cusut la haină. 2 A trage o brazdă în jurul unui loc arat Si: a **încheia**, a **marginii**. 3 (Pex) A termina.

capăstruire sf [At: DA ms / Pl: ~ri / E: **capăstrui**] (Îvp) 1 Tivire a unui petic cusut la haină Si: **capăstrui** (1). 2 Tragere a unei brazde în jurul unui loc arat Si: **capăstrui** (2). 3 Terminare.

capăstruit sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: **capăstrui**] 1-3 (Îvp) Căpăstruire (1-3).

capăstruit, ~ă a [At: PAMFILE, A. 63 / Pl: ~iți, ~e / E: **capăstrui**] 1 (D. petice cusute) Tivit. 2 (D. brazdă) Tras în jurul unui loc arat.

capăta vt [At: ANON. CAR. / V: **înc**~ / Pzi: **capăt** / E: ml **capitare**] 1 A obține un lucru (dorit). 2 A câștiga. 3 A agonisi. 4 A obține. 5-6 A primi în dar sau de pomană. 7 A avea parte de... 8 (C. i. stări sufletești, boli) A se îmbolnăvi de... 9 A culege (de pe jos).

capătare sf [At: LB / Pl: ~tări / E: **capăta**] 1 Obținere a unui lucru Si: **capătat** (1). 2 Câștig. 3 Agonisire. 4 Obținere. 5-6 Primire în dar (sau de pomană) Si: **capătat** (5). 7 Alegere cu... 8 Îmbolnăvire... 9 Culegere de pe jos.

capătat sn [At: POLIZU / Pl: ~uri / E: **capăta**] 1 Căpătare (1). 2 Câștig. 3 Agonisire. 4 Obținere. 5-6 Căpătare (5-6). 7 (Pfm; ie) A umbla (sau a se duce, a pleca etc.) **după** ~ A umbla să ceară de la alții cele necesare traiului. 8 (Pfm; ie) A **trăi din** ~ A trăi din pomană altora. 9 (Îla) **De** ~ Obținut de pomană. 10 (Trs; is) **Copil de** ~ Copil din flori.

capătat, ~ă a [At: LB / Pl: ~ați, ~e / E: **capăta**] 1 (D. lucruri dorite) Obținut. 2 Câștigat. 3 Agonisit. 4-5 Primit în dar (sau de pomană). 6 (D. boli, necazuri) Abătut asupra cuiva. 7 (Is) **Prunc** ~ Copil găsit. 8 Cules de pe jos.

capătat, ~oare a [At: ARH. FOLK. VII, 60 / Pl: ~i, ~oare / E: **capăta** + -tor] (Pop) 1 Strângător. 2 Econom.

capătatura sf [At: LB / Pl: ~ri / E: **capăta** + -(a)rura] Copil căpătat (7), crescut de părinți adoptivi.

capătai sn [At: N. TEST. (1648), ap. GCR I, 128/28 / V: ~tui, ~tii / Pl: ~e, ~uri / E: ml **capitaneum**] 1-2 Parte a patului sau a oricărui obiect unde se pune capul (1) Si: **cap** (63). 3 Fiecare dintre cele două pernițe pe care îngenuchează mirii în biserică. 4 (Îvp; ie) **A da** (sau **a face de**) ~ A se căsători. 5 (Îae) A-și asigura existența. 6 (Îae) A se căpătaui. 7 (Pfm; ie) **A avea** ~ A duce viața unui om cu rost, înșurat, așezat. 8 (Pfm; îla) **Fără** ~ Fără rost, neașezat Si: **derbedeu**, **vagabond**. 9 (Îal) Fără o ocupație clară. 10-11 (Îs) **Carte de** ~ Carte fundamentală într-un domeniu (sau în literatură). 12 (Îas) Carte preferată, de care nu te poți despărți. 13-14 Țesături (sau perne) care îmbracă o casă țărănească și care se dau miresei de zestre Si: (iuz) **caposter**. 15 (Pop) Broască pe care se sprijină grindeiul roții morii. 16 (La car; îf ~tui) Vârtej care se așază orizontal deasupra perinocului de pe osie Si: (reg) **feleher**. 17 (Pop; la plug) Parte a roților pe care se reazemă grindeiul și care corespunde mesei carului. 18 (Pop) Lemn scurt și gros care se pune sub un obiect pentru a-l feri de umezeala solului Si: (reg) **nacluz**, **talpici**. 19 Parte a unei plute. 20-21 (Îoc mijloc, coadă) Parte de sus sau dinainte a unui obiect Si: **cap**, **capat**, **frunte**. 22 (Pfm; ie) **A nu avea nici coadă, nici** ~ A nu avea nici început, nici sfârșit. 23 (Înv) Capitel de coloană Si: **cap capitel**, (înv) **baslăc**, (132).

24-25 Parte extremă cu care se începe sau se termină ceva Si: **cap**, **capat**

(2), **limita**, **margin**. 26 (Spc) Podvale ale joagărului. 27-28 Parte de jos sau dinapoi a unui lucru Si: **cap** (160), **capat**, **margin**, **sfârșit**. 29 (Pfm; ie) **A o scoate** (sau **a ieși**) **la** ~ A o scoate la capăt (17). 30 (Pfm; ie) **A o scoate** (sau **a ieși**) **cu cineva la** ~ A se înțelege cu cineva. 31 (Pfm, ie) **A nu i se înțelege** ~ul A nu ști de unde să apuci, cum să înțelegi ceva. 32 Bucată mică, rămasă din ceva Si: **cap** (167), **capăt**. 33 (Ban) Legătură (de lemne, iarbă etc.) pe care cineva o poate duce în cap. 34 (Îvp) Capitol (1).

capătăier sm [At: URICARIUL XVIII, 328 / Pl: ~i / E: **capătai** + -er] (Iuz) 1 Om care s-a stabilit undeva, înșurându-se Si: **casaș**. 2 Cap de familie care plătește dările Si: **gospodar**.

capătii sn vz **capătai**

capătui [At: LM / Pzi: ~iesc / E: **capătai** + -ui] 1-4 vtr A (-și) face un rost, o situație (materială). 5-6 vtr (Fam) A (se) căsători. 7-8 vtr (Rar) A (se) aproviziona. 9-10 vtr (Spc) A (se) îmbogăți. 11 vt (Rar) A oferi adăpost Si: a **gazdui**.

capătui sn vz **capătai**

capătuiala sf [At: DELAVRANCEA, S. 16 / Pl: ~ieli / E: **capătui** + -eala] (Îvp) 1-2 Realizare a unui rost (sau a unei situații materiale) Si: **capătuire** (1), **capătui** (1). 3 (Pex) Îmbogățire. 4 (Dep) Parvenire. 5 (Ccr) Avere.

capătuire sf [At: HAMANGIU, C. C., 316 / Pl: ~ri / E: **capătui**] 1-2 Asigurare a existenței (sau a viitorului cuiva) Si: **capătuiala** (1). 3 (Fam) Căsătorie.

capătui sn [At: ZANNE, P. II, 848 / Pl: ~uri / E: **capătui**] (Îvp) 1-4 Căpătuială (1-4).

capătui, ~ă a [At: TDRG / Pl: ~iți, ~e / E: **capătui**] (Îvp) 1-2 Care și-a creat (prin mijloace necinstite) un rost o situație, Si: (pop) **așezat**, **cu stare**.

capătuișca sf [At: MARIAN, NA. 256 / E: **capat** + -usca] (Buc) Basma. **capătui** sn [At: CHEST. II, 356/309 / E: **capat** + -ur] (Reg) Căpetel (1). **capăt** sn [At: H VIII 14 / V: ~pet / Pl: ~e / E: nct] (Ban; Olt) Măsură de lemn cu care se ia vama la moară Cf **cafa**, **caus**, **găf**, **mercic**.

capăta sf vz **capetea**

capătan sn [At: JAHRESBER. III, 318 / V: ~fân / Pl: ~e / E: ml **capitium**] 1 Căpăstru (1). 2 Legătură de lemne.

capătânar sn [At: VICIU, GL. / Pl: ~e / E: **capătâna** + -ur] (Trs) Căpăstru (1).

capătâna sf [At: (a. 1749) GCR II, 44/16 / V: ~tina / Pl: ~ni, (reg) ~ne / E: ml ***capitina**] 1 (Pop) Craniu. 2-4 (Îrn) Cap (1) omenesc mare (disproporționat sau prost). 5 Cap de animal adesea preparat ca mâncare Si: **glava**, **glavătâna**. 6 Parte bulbucată a unor plante, formată, de obicei, din tulpină sau din suprapunerea frunzelor Si: **baciulie**, **bulb**, **căciulie**, **maciulie**, **tubercula**. 7 Parte de deasupra a scăunoaiei cu care se strâng doagele Si: (reg) **broasca**, **cap** (135), (reg) **ceacăie**, **cioc**, **ciochie**, **cloban**. 8 Butucul roții carului. 9 Val al morii. 10 (Înv; is) ~ de **zahar** Bucată mare de zahăr de formă conică Si: **capita** (3). 11 (Art) Constelația Perseu Si: (pop) **barda**, **carul-dracului**, **toporul**.

capătânos, ~oasă [At: CANTEMIR, IST. 30 / Pl: ~oși, ~oase / E: **capătâna** + -os] 1 a (Rar; adesea prt) Cu capul mare. 2 a Încăpătânat. 3 a Greu de cap. 4 a Mintos. 5 smf (Bot) Tătarnică (*Echinops commutatus*). 6 sfp (Bot) Rostogol (*Echinops sphaerocephalus*).

capătea sf vz **capetea**

capăteala sf vz **capetea**

capătel sn vz **capetel**

capătina sf vz **capătâna**

capău sm vz **copoi**

capăuas sm vz **copoias**

capăua sf vz **copoica**

capăuta sf [At: H III, 118 / P: ~pă-u~ / Pl: ~te / E: **capau** + -uta] (Reg) 1 Cătea ciobănească. 2-3 (Șhp) Copoică (mică).

capăvit, ~ă a [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~iți, ~e / E: nct] (Reg) Nebun.

capâlna *sf* [At: ȘINCAI, HR. 284/12 / V: ~pâl / Pl: ~ne / E: mg *kápolna*] (Trs; mgm) Capelă.

capălan *sm* *vz* **capătlan**

capcăni *vi* [At: DA / Pzi: ~nesc / E: *capcană*] A prinde (în capcană).

capcăun *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. 79/1 / V: *cătc~*, *cătcăhun*, ~cân / P: ~că-un / Pl: ~i / E: *cap* + ~câne calc după ngr *κυνοκεφαλος*, vs! *πυκνοκεφαλός*] 1 Ființă din mitologia populară românească, cu trup de om și cap de câine, care mânca oameni. 2 (Pfm; fig) Om rău, și crud. 3 (Spe) Poreclă dată în trecut turcilor și tătarilor, în calitate de invadatori, de asupritori. 4 (Pfm; pex) Om mănăciș. 5 (Pfm; pex) Om care mănăncă gratis de la cineva, fără să muncească Si: *parazit*, *trântor*. 6 (lf *cătc~*) Om prost.

capcăunime *sf* [At: LIUBA – IANA, M. 75 / V: ~cânime / Pl: ~mi / E: *capcăun* + ~ime] Mulțime de căpăuni (1).

capcăunoaica *sf* [At: H IX, 14 / V: *cătc~* / Pl: ~ice / E: *capcăun* + ~oaica] (Pop) 1 Antropofagă. 2 Soție de căpăun (1).

capcân *sm* *vz* **capcăun**

capcânime *sf* *vz* **capcăunime**

capcea *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: ~cele / E: tc *kepçe*] (Trs) 1 Căuș de băut apă, scobit în lemn, cu coadă scurtă. 2 Conținut al unei căpcele (1). 3 Căuș împreună cu conținutul.

capcel *sn* [At: MAT. FOLK. 36 / Pl: ~e / E: *cap* + ~cel] 1-2 Căpșor (1-2).

capceș *sm* [At: FRÂNCU – CANDREA, M. 133 / Pl: ~i / E: nct] (Trs) Flăcău care conduce un dans popular Si: (reg) *birdau*.

capenea *sf* *vz* **capeneag**

capeneag *sn* [At: (a. 1811) IORGA, S. D. XII, 227 / V: *chep~*, *chip~*, ~ea / Pl: ~ege / E: mg *köpenyeg*, tc *kepenek*] 1 (Trs; Ban) Manta. 2 (Trs; Ban) Manta militară. 3 (Trs; Ban; ie) După ploaie, ~ Prea târziu! 4 (Trs; Ban; ie) Și-a întors ~ul pe dos Și-a schimbat părerea pe neașteptate. 5 (Trs; Ban; iae) S-a supărat. 6 (Reg) Glugă a cojocului. 7-8 Fund al căciulii (sau al pălăriei). 9 (Mol; inv; if *chep~*) Manta având croiala unui pardesiu, uneori cu guler răsfrânt din blană de vulpe. 10 (Mol; inv; if *chep~*) Haină de înșurătoare a flăcăilor Si: (inv) *giubea*. 11 (Mol) Copăcel.

capester *sn* *vz* **capistere**

capestere *sf* *vz* **capistere**

capesterie *sf* *vz* **capistere**

capestreală *sf* [At: PAMFILE, J. II / Pl: ~eli / E: *capăstru* + ~eala] (Pop) A doua cusătură de diametru mai mic la un petic pus pe o haină.

capestrel *sn* [At: GCR II, 296 / Pl: ~e / E: *capăstru* + ~el] 1-3 (Șhp) Căpăstru (1) (mic și subțire).

capăstru *sn* *vz* **capăstru**

capetar *sm* [At: CHEST. II, 117/305 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Bărna care se pune deasupra ușorilor ușii și ai ferestrelor pentru ca peretele să fie cât mai moale Si: *boiandruc*.

capete *sm* [At: CIAUȘANU, V. 148 / Pl: ~eți / E: net] 1 Vas de lemn sau de tablă cu capacitatea de o oca, cu care se cântăresc fructele sau se ia vama la moară. 2 Conținut al căpetelui (1). 3 Vas împreună cu conținutul.

capetean *sm* *vz* **căpitan**

capenie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 61/1 / V: ~pit~ / Pl: ~ii / E: *cap* + ~enie] 1 Persoană care se află în fruntea unui grup Si: *cap*, *căpitan* (1-2), *comandant*, *conducător*, *șef*. 2 (Îla) De ~ De frunte. 3 (Îal) Fundamental. 4 (Inv; esc) Cei mai de frunte Si: *cremă*, *eliță*, *floare*, *frunte*, *spuma*, (inv) *lamura*. 5 (Inv; în texte bisericești) Ceată.

capenie *sf* *vz* **capitanie**

capet *sn* *vz* **capăt**

capetala *sf* *vz* **capetea**¹

capetea¹ *sf* [At: ALECSANDRI, T. 397 / V: (reg) ~pata, ~patea, ~pațala, ~tala, ~la, ~pitate / Pl: ~ele / E: *capetele* (pl *căpetel*)] 1 (Reg) Căpici (1). 2 (Reg) Toată curelăria care se pune pe capul calului. 3 (Buc; if ~la) Broasca morii.

capetea² *sf* [At: BIBLIA (1688), 67/2 / Pl: nct / E: *capetel*] (Inv) Capitel.

capeteala *sf* *vz* **capetea**¹

capetel¹ *sn* [At: BIBLIA (1688) / V: ~pat~ / Pl: ~e / E: ml *capitellum*] 1 (Inv) Început al unei cărți Si: *capitol* (1). 2 Bucăciță din ceva *Vz cap*¹ (167). 3-5 (Mpl) Colivă, colaci și prescuri care se duc la biserică pentru morți, la anumite termene fixate prin tradiție Si: (pop) *capete*¹ (171), *sorocoe*.

capetel² *sn* *vz* **capeteala**

capia *vi* [At: LB / P: ~pi-a / Pzi: ~iez, (rar) *căpii* / E: *capie*] 1 (Pop; d. ovine și bovine) A se îmbolnăvi de cenuroză. 2 (Fig; fam) A înnebuni.

capiala *sf* [At: N. LEON, MED. 124 / P: ~pi-a~ / Pl: ~ieli / E: *capia* + ~eala] 1 (Rar) Cenuroză. 2 (Fig) Țicneală.

căpiare *sf* *vz* **căpiere**

căpia¹ *sn* [At: H V, 396 / P: ~pi-at / E: *capia*] (Pop) 1 Cenuroză. 2 Nebunie.

capia², ~ă *a* [At: ECONOMIA, 95/22 / P: ~pi-at / Pl: ~ați, ~e / E: *capia*] 1 (Pop) (D. ovine și bovine) Atins de cenuroză. 2 (Fig) Nebun.

căpici *sn* [At: GIUGLEA – VÂLSAN, R. S. 83 / Pl: ? / E: srb *kapija*] (Reg) 1 Parte a frâului alcătuită din curele care trec peste capul și botul calului și ale cărei capete inferioare sunt prinse de inelele zăbalei Si: *capetea*¹ (1). 2 Poartă cu boltă (la cetăți).

căpicioara *sf* [At: TEODORESCU, P. P. / Pl: ~re / E: *căpița* + ~ioara] 1-2 (Șhp) Căpiță (mică).

căpiere *sf* [At: ECONOMIA, 96/5 / V: ~iare / P: ~pi-a~ / Pl: ~ri / E: *capia*] 1 Cenuroză. 2 (Fig) Țicneală.

căpietura *sf* [At: H XVII, 271 / Pl: ~ri / E: *căpița* + ~atura] (Pop) Cenuroză.

căpistele *sf* *vz* **capistere**

capitol *sn* *vz* **capitol**

capistere *sf* [At: MAT. FOLK. 1, 552 / V: ~pes~, ~pesterie, (inv) ~pester *sn*, ~ele / Pl: ~ri / E: ml *capisterium*] (Reg) 1 Covată mică în care se cerne făina sau mălaiul și se frământă aluatul. 2 (Îe) Din **capul ~rii** Oricât de puțin ai avea, 3 (Îs) ~rile morii Vase în care curge făina (după măcinare).

capitan *sm* [At: COD. VOR. 35/34 / V: (rar) ~petean / Pl: ~i / E: it *capitano*, rs *капитан*] 1-2 (Inv) Persoană care comandă o armată sau o parte a ei Si: *comandant*. 3 (Pan) Căpetenie (1). 4 Om foarte iscusit Si: *strateg*. 5 (Pop; ie) A fi **fata banului**, **sora ~ului** Se spune despre fetele cu pretenții (de noblete). 6 (Pop; ie) **Ori Stan, ori ~** Se spune când cineva pune totul în joc, riscând tot ce are în vederea unui câștig important. 7 (Fam; gm; ie) **Ai să dai de ~** Tăvăliciu Se spune pentru a avertiza pe cineva că va avea necazuri (dacă va întreprinde o anumită acțiune). 8 (Inv; ie) ~pașa Comandant al flotei turcești. 9-10 (Ist) Comandant al unui corp de ostași sau slujitori (care aveau și îndatoriri civile). 11 Ofițer superior locotenentului și inferior maiorului. 12 Persoană care are gradul de căpitan (11). 13-14 (Mrn; ie) ~locotenent Grad corespunzător căpitanului din armata de uscat (sau de aviație). 15 Ofițer care are gradul de căpitan-locotenent în marină. 16-18 (Îs) ~de rangul întâi (al doilea, al treilea) Grad corespunzător colonelului (sau locotenent-colonelului sau maiorului) în marină. 19-21 Ofițer care are gradul de căpitan (16-18). 22 (Mrn; urmat de determinările „de vas“, „de șlep“, „de remorcher“ etc.) Comandant al unei nave militare, comerciale sau de pasageri. 23-24 (Îs) ~de port Persoană însărcinată cu conducerea activității unui port (sau a unui oficiu portuar). 25 (Ist; Buc; îs) ~ul **tării** Șef administrativ suprem și reprezentant autonomiei (în provinciile austro-ungare). 26 (Iuz; îs) ~al unui district Șef administrativ al unui județ Si: *prefect*, (inv) *ispravnic*. 27 (Mol; Trs; inv; îs) ~de târg, ~ul orașului Prefect al poliției Si: (iuz) *aga*. 28 (Iuz; îs) ~de poșta Diriginte. 29 (Iuz; îs) ~de bariera Șef al corpului de pază care apăra bariera orașului. 30-31 (Inv) Căpetenie a unei bande de hoți. (de haiduci etc.) 32 (Spt) Jucător care în timpul unei competiții este reprezentantul și conducătorul echipei din care face parte. 33 (Bot; ie) ~ul-leacurilor Fierrea pământului (*Erythraea centaurium*). 34 (Bot; Ipl) Cărciumărească (*Zinnia elegans*).

capitală *sn* [At: DA ms / Pl: ~e / E: *capital* + ~as] 1-2 (Șhp) Capital¹ (1) (mic).

căpitanas sm [At: I. NEGRUZZI, S. V. 232 / Pl: ~i / E: *capitan* + -as] 1-24 (Șhp) Căpitan (1-4, 8-10, 12-15, 19-31). Si: *capitanel* (1-5). 25 (Dep) Căpitan (10) tânăr, nepriceput sau lipsit de autoritate.

căpitanat sn vz *capitanat*

căpitanesă sf [At: LB / Pl: ~ese / E: *capitan* + -easă] 1 Soție de căpitan (10). 2 (Rar) Femeie cu gradul de căpitan (17). 3 (Rar) Conducătoare a unei cete.

căpitanel sm [At: RETEGANUL, TR. 17 / Pl: ~ei / E: *capitan* + -el] 1-5 Căpitanas (1-4, 12).

căpitanesc, ~ească a [At: NECULCE, ap. LET. II, 411/27 / Pl: ~ești / E: *capitan* + -esc] 1-5 Referitor la căpitan (1-4, 12). 6-10 Referitor la căpitanie (49-54). 11-15 Care aparține căpitanului (1-4, 12). 16-20 Care aparține căpitaniei (49-54). 21-25 Care provine de la căpitan (1-4, 12). 26-28 Care provine de la căpitanie (49-50, 53). 29-33 Specific căpitanului (1-4, 12). 34-38 Specific căpitaniei (49-54).

căpitanie sf [At: URECHE, ap. LET. I, 99 / V: (inv) ~petenie² / Pl: ~ii / E: *capitan* + -ie] 1-24 (Inv) Grad de căpitan (1-4, 8-10, 12-15, 19-31). 25-48 Funcție de căpitan (1-4, 8-10, 12-15, 19-31). 49 (Inv) District peste care se extindea autoritatea unui căpitan (26). 50 (Inv) Detașament militar condus de un căpitan (3). 51-52 (Inv) Local unde își avea oficiul un căpitan (25-26) administrativ. 53 (Udt „portului”) Autoritate administrativă și polițienească care dirijează activitatea unui port. 54 Clădire în care este instalată administrația unui port. 55 (Rar; prin apropiere de *capetenie*) Căpetenie (1).

căpitanoi sm [At: TDRG / Pl: ~ / E: *capitan* + -oi] (Dep) 1-48 Căpitan (1-4, 8-10, 12-15, 19-31) (bătrân).

capitenie sf vz *capetenie*¹

căpița vt [At: PAȘCA, GL. / Pzi: ~tez / E: *căpița*] 1-2 (Reg) A face căpițe¹ (1-2) Si: a *capitii* (1-2).

căpițare sf [At: COSTINESCU / Pl: ~ări / E: *căpița*] 1-2 Strângere a fânului în căpițe¹ (1-2) Si: *capituit*, a *capitire* (1-2), a *capitii* (1-2).

căpițat sn [At: TDRG / Pl: ~uri / E: *căpiți*] 1-2 Căpițare (1-2).

căpiță¹ sf [At: I. IONESCU, C. 121/19 / V: *cop*~, *copita* / Pl: ~te / E: bg *коница*] 1 Grămadă (provizorie) de fân, de formă conică și de mărime variabilă. 2 (Pex) Grămadă conică de nutreț sau de cereale. 3 (Mol; rar) Căpățână.

căpiță² sf [At: LIUBA-IANA, M. / Pl: ~te / E: srb *kapica*] Căiță (1).

căpițea¹ sf vz *capetea*¹

căpiți [At: CONV. LIT. LIV, 656 / Pzi: ~țesc / E: *căpița* css] 1-2 A căpița (1-2).

căpițic sn [At: JAHRESBER. XIX, 92 / Pl: ~tele / E: *căpița* + -ic] (Reg) Mănunchiuri de cânepă, puse în cerc, cu florile în jos.

căpițire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *căpiți*] 1-2 Căpițare (1-2).

căpițit a [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *căpiți*] 1-2 Căpițare (1-2).

căpițoale sf [At: DA / Pl: ~ / E: *căpița* + -oale] (Pop) Căpiță¹ (1) mare.

caplar sm vz *caprar*²

caplanesc, ~ească a [At: IORGA, S. D. XIII, 55 / Pl: ~ești / E: *caplan*² + -esc] (Inv) 1 Care aparține capelanului (1). 2 Care provine de la capelan (1). 3 Referitor la capelan (1). 4 Specific capelanului (1). 5 De capelan (1).

caplaug, ~ă a vz *clăpaug*

caplui vt [At: ARH. FOLK. VI, 294 / Pzi: ~esc / E: nct] (Reg) A opări. **caploias** snm vz *copoias*

capoi¹ sn [At: DA ms / Pl: ~oale / E: *cap*¹ + -oi] (Pop) Cap mare.

capoi² sn vz *copoi*

capos, ~oasă a [At: I. CR. II, 263 / Pl: ~oși, ~oase / E: *cap* + -os] (Fam) 1 Cu capul mare. 2 Destept. 3 (Fig) Încăpățânat.

capral sm vz *caprar*²

caprama sf [At: CDDE / Pl: ~me / E: *capra* + -ama] (Ban) Turmă de capre.

caprar¹ sm [At: TDRG / V: ~iu / Pl: ~i / E: ml *caprarius*] (Rar) Păstor de capre.

caprar² sm [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 74/37 / V: ~plar, ~al / Pl: ~i / E: mg *káprár* (*káplár*)] (Pop) 1-2 Caporal (1-2). 3 Flăcău care adună colacii la jocul cu țurca.

caprariu sm vz *caprar*¹

capras sm [At: N. COSTIN, ap. LET. I, 287/12 / Pl: ~i / E: *capra* + -as] (Îvp) Căprar¹.

căprăfoi sm vz *caprifoi*

căprăreasă sf [At: MAT. FOLK. 91 / Pl: ~ese / E: *caprar* + -easă] 1 (Pop) Nevastă de căprar² (1) Si: *caprarita*. 2 Păzitoare de capre.

căprăreață sf [At: H VII, 303 / V: ~parlea~ / Pl: ~ete / E: nct] (Ban)

1 Staul de vite. 2 Loc de odihnă pentru capre (1). 3 Loc de păscut caprele (1).

căprarie¹ sf [At: LM / Pl: ~ii / E: *caprar*¹ + -ie] 1 Staul de capre. 2 Strungă în care se odihnesc caprele (1).

căprarie² sf [At: SLAVICI, N. I, 157 / Pl: ~ii / E: *caprar*² + -ie] 1 (Inv) Mic detașament de soldați sub comanda unui căprar² (1). 2 (Fam) Categorie. 3 (Fam; îlav) **Pe** (sau **în**) ~ii (D. oameni lipsiți de inițiativă și care execută mecanic un ordin) în grupe.

căprărita sf [At: (a. 1805) IORGA, S. D. VIII, 168 / Pl: ~te / E: *caprar*² + -ita] Căprăreasă (1).

capresc, ~ească a [At: ȘEZ. II, 70 / Pl: ~ești / E: *capra* + -esc] De capră. **capreste** av [At: DA ms / E: *capra* + -este] Ca o capră.

căpriată sf [At: PAMFILE, C. 17 / Pl: ~te / E: nct] (Gmț, în ghicitori) Capră (1).

căprică sf [At: ȘEZ. VII, 122 / Pl: ~ici / E: *capra* + -ica] (Numai în ghicitori) 1-2 Căpriță (1-2).

căpricea sf [At: PĂSCULESCU, L. P. 230 / Pl: ~cele / E: *capra* + -icea] (Rar; pentru rimă; șhp) 1-2 Căpriță (1-2).

caprifoaie sf vz *caprifoi*

caprifoi sm vz *caprifoi*

caprina¹ sf [At: H VIII, 141 / Pl: ~ne / E: ml *caprina*] (Reg) Oaie cu lâna lungă și dreaptă.

caprina² sf vz *coprina*

caprinia sf [At: CHEST. II, 230/210 / Pl: ~te / E: nct] (Reg; la casele de țară) Bucată de lemn prinsă pe căpriori pentru a-i ține mai bine îmbinați și pentru a le mări rezistența împotriva vântului.

caprioara sf [At: BIBLIA (1688), 135/2 / P: ~pri-oa~ / Pl: ~re / E: ml *capriola*] 1 (Zlg) Femelă a căpriorului (1). 2 (Fig) Femeie tânără, zvultă, sprintenă și grațioasă.

caprior sm [At: BIBLIA (1688), 246/1 / P: ~ri-or / Pl: ~i / E: ml *capreolus*] 1 (Zlg) Animal rumegător sălbatic, mai mic decât cerbul, cu picioare subțiri și agile, cu coamele mici (*Capreolus capreolus*). 2 Fiecare dintre bănele încrucișate din scheletul acoperișului unei case Si: (pop) *cafer*, *cătușă*, *corn*, *cotofană*, *legatori*, *sape*, *sugar*, *țapoi*. 3 Fiecare dintre lemnele care formează suportul pe care se așază scândurile patului, platforma zidarului etc. Si: *capra* (19). 4 (Rar) Lemn gros și lung de care se servește cineva spre a împinge sau a mișca un obiect greu Si: *bărna* Vz *pârghie*, *rangă*. 5 (Trs; spc) Bărna orizontală care unește o pereche de căpriori (2) Si: *chinga*.

caprioras sm [At: PAMFILE, I. C. 470 / Pl: ~i / E: *caprior* + -as] (Zlg; șhp) 1-2 Căprior (1) (mic) Si: *capriorel* (1-2). 3 Una dintre cele patru grinzi care susțin grindeul scrânciobului Si: (pop) *rascruți* Cf *fus*, *săgeată*.

caprioreala sf [At: ODOBESCU, S. I 125 / Pl: ~eli / E: *capriori* + -eala] 1 Îmbinare a căpriorilor (2). 2 Întăritură (cu căpriori 2). 3 Totalitate a căpriorilor (2) unui acoperiș..

capriorel sm [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: ~ei / E: *caprior* + -el] 1-2 Căprioras (1, 3).

capriori vt [At: (a. 1810-1837) IORGA, S. D. I, 318 / Pzi: ~resc / E: *caprior*] A pune căpriori (2) unei case.

capriorie sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *capriori*] Punere a căpriorilor la o casă Si: *capriorit*.

capriorit sn [At: PAMFILE, J. C. 422 / E: *capriori*] (Pop) Căpriorire.

căprire sf [At: DA / Pl: nct / E: ns cf srb *kavrir*] (Reg) Cicatrizare a cojii copacilor.

căprisoară sf [At: BĂRCIANU / Pl: ~re / E: *capră* + -isoară] 1-2 Căpriță (1-2). 3 (Bot; reg) Brâncă² (*Cyperus fuscus*).

căprișor sm [At: PANȚU, PL.² / V: ~ruș~ / Pl: ~i / E: *capră* + -ișor] 1 Mică plantă erbacee din familia ciperaceelor cu flori brun-închise, care crește în locuri umede (*Cyperus flavescens*). 2 (Șis ~oaches) Mică plantă erbacee din familia ciperaceelor, cu flori brun-închise (*Cyperus fuscus*). 3 Plantă din familia ciperaceelor (*Chlorocyperus longus*). 4 Planta *Duvalijouvea serotina*.

căprît sn [At: ȘEZ. V, 55 / Pl: ? / E: nct] (Pop) Turmă de capre.

căprîta sf [At: DAMÉ, T. 182 / Pl: ~te / E: *capră* + -ia] 1-2 (Șhp) Capră (5) (mică) Si: *caprîsoară* (1-2), *caprîta* (1-2). 3 Pui de sex feminin al caprei Si: (pop) *iada*, *tușuie*, *vatuie*. 4-5 (Pop) Oaic (sau vacă) de culoare cafenie care seamănă la coarne cu caprele. 6-7 Capră (16, 28). 8 Plantă erbacee alburie, cu flori verzi, care crește prin locuri sărate și la malul mării Si: *lobodă* (*Atriplex litoralis*). 9 (Bot; reg) Lobodă (*Atriplex rosea*). 10 (Bot) Lobodă sălbatică (*Atriplex tatarica*). 11 (Bot) Știr creț (*Amaranthus crispus*). 12-14 (Bot) Caprifoi (1-3). 15 (Bot) Lobodă (*Chenopodium album*). 16 (Bot) Lobodă (*Salicornia herbacea*). 17 Huberic (*Scrofularia nodosa*). 18 (Mdv) Boală a vitelor provocată de iarba cu același nume și care se manifestă prin umflarea splinei.

căpriu, ~ie a [At: DA / Pl: ~ii / E: *capră* + -iu] (Îvp) Căprui.

căproși sn [At: LIUBA-IANA, M. 118 / Pl: ~oaie / E: *capră* + -oi] (Reg) Capră (28).

căpros, ~oasă a [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. 144 / Pl: ~oși / E: *capră* + -os] Încăpățânat ca o capră.

căprui, ~ie a [At: CONACHI, P. 69 / V: *crăpui*, ~e / Pl: ~, ~ii / E: *capră* + -ui] (D. ochi) De culoare cafenie-gălbui Si: *căpriu*.

căprusnic sm vz *căpusnic*

căprușor sm vz *căprișor*

căpruță sf [At: LB / Pl: ~te / E: *capră* + -uță] 1-2 Căpriță (1-2).

căpsor sn [At: ALEXICI, L. P. 83 / Pl: ~oare / E: *cap*¹ + -(u)sor] 1-2 (Șhp) Cap (1) (mic, delicat) Si: *capuț*¹ (1-2).

căpsug sn [At: DA / Pl: nct / E: ucr *капсу́г*] (Buc) Produse de porc uscat în care țărani își țineau tutunul Si: (pop) *jaseau*.

căpsun sm [At: ANON. CAR. / V: ~e sn / Pl: ~i / E: drr *căpsună*] 1 Plantă erbacee târătoare din familia rozaceelor, cu frunze trifoliolate și cu flori mici albe, cultivată pentru fructele ei comestibile (*Fragaria moschata*). 2 (Îs) ~ de câmp, ~ de deal, ~ de pădure Plantă erbacee târătoare din familia rozaceelor (*Fragaria viridis*).

căpsunar sm [At: H III, 130 / Pl: ~i / E: *căpsună* + -ar] (Ent; reg) Insectă nedefinită mai îndeaproape.

căpsună sf [At: PISCUPESCU, O. 298/19 / V: ~puș~ / Pl: ~ne, ~ni / E: ns plb *căpușă* (înv), *căpsună*² + -une] 1 Fruct fals al căpsunului, format din îngroșarea receptaculului floral în care sunt îngropate fructele propriu-zise, asemănătoare cu fraga, dar mai mari decât aceasta, de culoare roșie, cărnoase, parfumate și gustoase. 2 (Bot; lpl) Căpsun (2) de deal. 3 (Bot; lpl; șis) ~ni de gradină Plantă târătoare din familia rozacee (*Fragaria moschata*).

căpsune sm vz *căpsun*

căpsunică sf [At: H IV, 84 / Pl: ~ici / E: *căpsună* + -ică] 1-2 (Șhp) Căpsună (mică). 3 Varietate de struguri nealtoiți. 4 Vin rezultat din căpsunică (3). 5 Plantă din familia orchidacee (*Cephalanthera alba*). 6 Plantă din familia orchidacee (*Cephalanthera rubra*). 7 (Bot; reg) Talpa-gâstei (*Trifolium fragiferum*).

căpsuniu, ~ie a [At: MARIAN, CH. 54 / Pl: ~ii / E: *căpsună* + -iu] De culoarea căpsunei.

căpta v vz *căuta*

căptan sn vz *captar*

captare sf vz *căutare*

captat¹ sn vz *căutat*¹

captat², ~ă a vz *căutat*²

captălaci sm vz *captalan*

captălan sm vz *captalan*

căptălug [At: DA / Pl: nct / E: nct] (Reg) Plută din trunchiuri de copac mai scurte de 10 m.

căptuf sn vz *căptuh*

căptuh sn [At: (a. 1778) FURNICĂ, I. C., ap. DA ms / V: *cap*~, ~uf, *cuptuv* / Pl: ~uri / E: ger **Kaptuch*] (Reg) 1 Căptușeală de pânză care se aplică la cămășile țărănești, la piept și la spate, o treime din lungimea până la brâu. 2 Căptușeală de pânză mai groasă cu care se dublează cămășile bărbătești de la mijlocul spatelui în sus peste umeri, până la gât, pentru a le proteja de uzură.

căptușă sf vz *cătușă*

căptușeală sf [At: CANTEMIR, HR. 144 / V: *căptușală* / Pl: ~eli / E: *căptuși* + -eală] 1 Pânză (sau stofă) cu care se dublează, în interior, un obiect de îmbrăcăminte, pentru a-i da un aspect mai îngrijit, și pentru a-l face mai călduros. 2 (Pfm; ie) Mai scumpă ~la decât blana Se spune despre un lucru care costă mai mult decât merită. 3 (Pop; ie) A fi ~la cuiva A înlocui pe cineva, fără însă a prețui cât el. 4 Material aplicat în interiorul încălțămintei pentru ca aceasta să-și mențină forma. 5 Pânză sau stofă cu care se învelesc unele obiecte pentru a le feri de deteriorare. 6 Strat rezistent de lemn, de metal sau de cărămidă cu care se acoperă un obiect pe dinăuntru sau pe dinafară (pentru a-l feri de degradare, pentru consolidare, izolare termică, acustică etc.). 7 Ramă de lemn care acoperă fețele interioare ale golului unei uși și de care sunt fixate canaturile ușii. 8 (Înv; fig) Bătaie cu palma Si: (înv) *calcvura*. 9 (Înv; fig) Înselătorie.

căptuși [At: TDRG / V: (reg) *cup*~ / Pzi: ~șesc / E: *căptuh*] 1-5 vt A aplica o căptușeală (1, 4-7). 6 vt (Reg; if *cup*~) A acoperi un animal cu ceva spre a-l împiedica să fugă. 7 vt A îndesa. 8 vt A ticsi. 9 vt (Fam) A înșfăca. 10 vt (Fam) A bate (zdravăn) pe cineva. 11 vt (Fig) A înăbuși acoperind pe cineva. 12 vt (Înv; fig) A acoperi. 13 vt (Fam) A șterpeli. 14 vt (Fam) A înșela. 15 vr (Fam) A se alege cu ceva Si: (îrg) a se *capui*. 16 vr (Fam) A se îmbăta. 17 vr (Pfm) A răci zdravăn.

căptușire sf [At: SCÂNTEIA, 1951, nr. 1954 / Pl: ~ri / E: *căptuși*] 1-5 Aplicare a unei căptușeli (1, 4-7) Si: *căptușit*¹ (1-5).

căptușit¹ sn [At: DA / Pl: ~uri / E: *căptuși*] 1-5 Căptușire (1-5).

căptușit², ~ă a [At: CANTEMIR, IST. 87 / V: *cup*~, *căptușita* / Pl: ~iți, ~e / E: *căptuși*] 1-5 Căruia i s-a aplicat o căptușeală (1, 4-7). 5 (Pfm) Răcit rău.

căptușitură sf [At: CANTEMIR, ap. HEM 1004 / Pl: ~ri / E: *căptuși* + -(i)tură] (Înv) 1 Înselătorie. 2 Amăgire.

căpuți sn [At: CV, 1950, nr. 4/42 / Pl: ~uri / E: nct] (Îrg) Abajurul de la lampă prin care iese flacăra fitilului Vz *gogoasă*.

căpuț¹ [At: DOSOFTEI, PS. 101 / Pzi: ~esc / E: mg *kapni*] (Îrg) 1-2 vt A prinde pe cineva sau pe ceva (mai ales când caută să se ascundă, să scape) Si: a *prinde*, (înv) a *încăpuți*. 2 vr A obține. 3-4 vt A asigura viitorul, existența cuiva Vz *capătuți*. 5 vt (Spc) A căsători pe cineva Si: (pfm) a *capătuți*. 6 vt (Înv) A avea în păstrare ceva.

căpuț² vt [At: DA ms / Pzi: ~iesc / E: *cap* + -ui] A turti extremitatea liberă a corpului unui nit, pentru a forma al doilea cap¹.

căpuire¹ sf [At: CARAGEA, L. 16/19 / Pl: ~ri / E: *căpuți*] (Îrg) 1 Prindere a cuiva Si: *căpuit*¹. 2 Păstrare.

căpuire² sf [At: DEX² / Pl: ~ri / E: ns cf *cap*¹] (Teh) Operație prin care se turtește extremitatea liberă a corpului unui nit, pentru a forma al doilea cap¹.

căpuit¹ sn [At: PAMFILE, C. T. 287 / Pl: ~uri / E: *căpuți*] 1-2 Căpuire¹ (1-2).

căpuit² sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *căpuți*] (Nob) Căpuire².

căpuit³, ~ă a [At: (a. 1692) IORGA, S. D. 227 / Pl: ~iți, ~e / E: *căpuți*] (Îrg) 1 Care este prevăzut cu tot ce este necesar Si: (înv) *încăpuit*². 2-4 (D. oameni) Care are (traiul sau) viitorul asigurat. 5 (Spc; d. oameni) Căsătorit.

căpuit⁴, ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *căpuți*] (Teh; d. nituri) Turtit la un capăt.

căpuitor¹, ~oare a [At: DA ms / Pl: ~i, ~oare / E: *căpuți* + -tor] (Îrg) Care căpuiește².

căpuitor² *sn* [At: EVID. CONT. 136 / Pl: ~oare / E: ns cf *cap*¹] (Teh) Unealtă de fierărie cu care se execută căpuirea² Si: *buterolă*.

căpun *sm* vz *clapon*

căpună *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ne / E: srh *kapunja*] (Îrg) Vas din doage de molid, cu o ureche și cu o capacitate de 4-8 l.

căpusnic *sm* [At: DAMÉ, T. 186 / V: ~usn~, *cră*~, *crăpusnică* *sf*, ~*prusnic* / Pl: nct / E: vs! **капу́шник*] (Bot) 1 (Șis) ~ *galben* Crăstăval (*Cirsium oleraceum*). 2 Susai (*Sonchus arvensis*). 3 (Șis) *crăp*~ *bălan* Plantă din familia oenotheracee (*Cirsium palustre*) Si: (pop) *crăstăval*, *spin*. 4 (Șif *crăpusnica*) Planta *Cirsium decussatum*. 5 (Îf *crăp*~) Pălămidă (*Cirsium arvense*). 6 (Îf *crăp*~) Scai (*Cirsium vulgare*). 7 (Îf *crăp*~) Plantă din familia oenotheracee (*Cirsium boujartii*). 8 (Îf *crăp*~) Spin (*Carduus acanthoides*). 9 (Îf *crăp*~) Sofrănaș (*Carthamus tinctorius*). 10 (Îf *crăp*~) Armurariu (*Sylibum marianum*). 11 Gheață (*Sedum spectabile*).

căpus *sn* [At: TEODORESCU, P. P. 496 / Pl: ~e / E: nct] (Muz; inv) Cobuz.

căpușă *sf* [At: CANTEMIR, IST. 105 / Pl: ~se / E: ns cf alb *kēpushē*] 1 (Lpl) Gen de artropode parazite din clasa arahnidelor, care se înfig în pielea animalelor și se hrănesc sugându-le sângele (*Ixodes*). 2 Animal care face parte din genul căpușe (1) Si: (pop) *acăriță*, *bătucl*, *botos*, *cherchelita*, *chicheriță*, *mierlariță*, *muscă-de-cal*, *paduche*. 3 (Pop; ie) **Ce-i în gușă si-n** ~ Se spune despre un om sincer, care spune tot ce gândește. 4 (Pop; ie) **A mânca ca o** ~ A mânca mult. 5 (Pop; ie) **A se face** ~ A fi sătul peste măsură. 6 (Pop; ie) **A fi ca o** ~ A fi umflat. 7 (Ent) Vierme care roade rădăcinile porumbului, nedefinit mai îndeaproape. 8 (Bot; reg; mpl) Ricin (*Ricinus communis*). 9 (Bot; reg) Mugur de viță din care se dezvoltă coardele Si: *ochi*¹. 10 Parte a căruței nedefinită mai îndeaproape.

căpuși [At: DA / Pzi: ~șesc / E: *căpușă*] 1 *vr* A mânca prea mult, până i se umflă pânțele, ca o căpușă (1). 2 *vi* (D. plante) A înmuguri.

căpușită *sf* [At: N. LEON, MED. 84 / Pl: ~te / E: *căpușă* + *-ita*] (Ent; ie) ~ **de-răie** Arahnidă care produce răia (*Sarcoptes scabiae*).

căpusnic *sm* vz *căpusnic*

căpușună *sf* vz *căpușună*

caput¹ *sn* [At: (a. 1803) IORGA, S. D. XII, 145 / Pl: ~uri / E: mg *kaput*] (Reg) Haină bărbătească în formă de manta Si: *scurtuc*.

caput² *sn* [At: CV, 1950, nr. 4, 35 / Pl: ~uri / E: nct] (Trs) Poartă mare dinspre stradă, a unei curți.

caput³ *sn* vz *caput*

caputa [At: ANON. CAR. / Pzi: ~tez, (rar) *căput* / E: *căpută*] 1-2 *vr* A pune căpute (1-2) noi la o încălțăminte uzată Si: *a încăputa*. 3 *vi* A înlocui, total sau parțial, partea care acoperă laba piciorului unui ciorap uzat Si: *a încăputa*. 4-5 *vr* (Fig) A (se) potrivi ca o căpută la încălțăminte. 6 *vr* A însăila (de mântuială) Si: (reg) *a înciocola*. 7 *vr* (D. un văduv; rar) A se recăsători cu o văduvă.

căputar [At: LM / Pl: sm ~i, sn ~e / E: *căputa* + *-ar*] (Înv) 1 *sm* Cizmar care pune căpute (1) Si: (pop) *cărpaci*. 2 *sn* (Ban) Calapod (1).

caputare *sf* [At: LB / Pl: ~ări / E: *căputa*] (Rar) 1 Aplicare a unor căpute (1, 2) noi la o încălțăminte uzată Si: *caputat* (1), *caputatură* (1), *încaputare* (1). 2 Înlocuire, totală sau parțială, la un ciorap uzat, a părții care acoperă laba piciorului Si: *caputat*¹ (2), *caputatură* (2), *încaputare* (2).

caputat¹ *sn* [At: COSTINESCU / Pl: ~uri / E: *căputa*] 1-2 (Rar) Căputare (1-2).

caputat², ~a *a* [At: ȘEZ. V, 15 / Pl: ~ați, ~e / E: *căputa*] 1 Căruia i s-au pus căpute (1) noi. 2 (D. găuri în ciorap) Care este însălat de mântuială Si: (inv) *înciocolat*.

capută *sf* [At: BIBLIA (1688), 159/1 / Pl: ~te / E: nct] 1 Parte a încălțăminteii care acoperă partea superioară a labei piciorului Si: *caputatură* (2). 2 Parte de deasupra a labei piciorului, opusă tălpii. 3 (Reg) Ciorap gros, de lână, scurt numai până la gleznă, care se încălță peste ciorapul obișnuit și peste care se pun oblele.

caputatură *sf* [At: POLIZU / Pl: ~ri / E: *căputa* + *-atura*] (Înv) 1-2 Căputare (1-2).

caput¹ *sn* [At: LB / Pl: ~e / V: *ut*³ / E: *cap* + *-ut*] (Rar) 1-2 Căpsor (1-2).

caput² *sn* [At: ȘIO I, 404 / Pl: ~e / E: ns cf *cobuz*] (Muz; inv) Cobuz.

caputan¹ *sn* [At: DA / Pl: ? / E: ns cf ger *Kappzaum*, ucr *капун*] 1 (Trs) Căpici (1). 2 Botniță care are cuie și care se pune vîșteilor pentru a-i împiedica să sugă.

caputan² *sn* vz *capatan*

căra [At: DOSOFTEI, V. S. 9/2 / V: (reg) *ca*~ / Pzi: *car* / E: ml **carrare*] 1 *vr* A duce ceva dintr-un loc în altul Si: (fam) *a cărăbani* (2). 2 *vr* A transporta (în cantități mari). 3 *vr* (Pop; ie) **A ~ apa cu ciurul** A munci în gol, fără rezultat. 4 *vr* (Îvp; ie) **Cară apă la ceilalți** Se zice în glumă despre copiii mai mici sau mai slabi decât frații lor. 5-6 *vii* (Pfm; ie) **A ~ cuiva (la) pumni** (sau *palme*, *gârbase* etc.) A da cuiva mai multe lovituri cu pumnul (sau cu palma, cu biciul etc.). 7 *vr* (Pop; ie) **A-l ~ păcatele** A se lăsa dus, târat fără voie. 8-9 *vr* (Pfm; ie) **A ~ mereu la gură** A bea (sau a mânca) prea mult. 10 *vr* (Spe) A fura (în cantități mari). 11-12 *vr* (Înv) A (se) plimba (cu căruța, cu trăsura, cu mașina etc.) Si: *a (se) căruța* (1). 13 *vr* (Înv) A se duce repede (după ceva sau cineva) Si: (îvp) *a se repezi*. 14 *vr* A se duce dintr-un loc în altul. 15-16 *vr* (Fam) A pleca repede (și pe furie) de undeva Si: (pfm) *a se cărăbani* (1), *a o tui*, *a o șterge*. 17 *vr* (D. oameni, vite etc.; inv) A se mișca încet, greoi Si: *a se târî*.

cărăbă *sf* vz *carabă*

căraire *sf* vz *cărare*

căraman, ~a *smf*, *a* vz *căraman*¹

cărăfia *sf* vz *carafă*

căran *sn* [At: POLIZU / Pl: ? / E: *car* + *-an*] *sn* (Înv; nob) 1 Car (1) mare. 2 (Is) ~ *de cale ferată* Vagon.

cărare *sf* [At: PSALT. SCH. 391 / V: ~aire, *calare* / Pl: ~ări / E: ml *carraria*] 1 (luz) Drum pentru care (1). 2 Drum îngust pe care se poate umbla numai cu piciorul Si: *potecă*, *trecătoare*, (pop) *plai*, (reg) *calicuta* (1-2), *hătas*. 3 (Pgn) Drum. 4 (Îlav) **Pe toate ~rările** Pretutindeni. 5 (Pfm; ie) **A umbla pe două ~rări** A se clătina în mers. 6 (Pfm; iae) A fi beat. 7-8 (Pfm; ie) **A-i tăia** (sau **a-i închide**) *cuiva* ~a (sau *cărările*) A opri pe cineva să facă sau să continue un drum. 9 (Pfm; ie) **A-și îndrepta ~rările** A apuca într-o direcție. 10 (Pfm; ie) **A-i scurta cuiva ~rările** A omorî. 11 Linie obținută prin despărțirea în două a părului de pe cap. 12 (Trs) Strungăreată. 13 (Fig) Călătorie.

căraș *sm* vz *caras*

cărat¹ *sn* [At: HEM 1639/10 / Pl: ~uri / E: *căra*] 1 Mutat¹. 2 Transport de materiale, obiecte etc. (în cantitate mare). 3 Timp când se cară fânul sau recolta. 4 (Înv) Plată pentru cărașie.

cărat², ~a *a* [At: DDRF / Pl: ~ați, ~e / E: *căra*] 1 Care a fost transportat Si: *deplasat*, *mutat*. 2 (Spe) Transportat cu carul².

cărăbală *sf* vz *colorabă*

cărăbaș¹, ~a [At: DDRF / V: *carab*~, *carabașă* / Pl: ~i, ~e / E: tc *karabaș*] 1-3 *smf*, *a* (Oaie sau berbec) de culoare neagră pe hot și în rest albă (în afară de picioare). 4 *a* (D. oaie sau berbec) Ceacăr.

cărăbaș² *sm* [At: LIUBA - IANA, M. 63 / Pl: ~i / E: *caraba*¹ + *-aș*] (Ban) Muzicant care cântă la carabă¹ Si: *cimpoaș*, *cimpoier*.

cărăbăneală *sf* [At: COSTINESCU / Pl: ~eli / E: *cărăbani* + *-eală*] (Pfm) 1-2 Plecare grăbită (și pe furie). 3 Bătaie în care adversarii se trântesc la pământ și se lovesc.

cărăbani¹ [At: (a. 1819) URICARIUL VII, 83 / Pzi: ~nesc / E: ns pl *te Țec arabayî*] 1-2 *vr* (Pfm) A pleca repede (și pe furie) de undeva Si: (fum) *a se căra* (13), *a o șterge*, *a o tui*. 3 *vr* (Fig) A căra (1). 4-5 *vii* (Fam; ie) **A ~ cuiva (la) pumni** (sau *palme*, *ciomege* etc.) sau **a ~ cu pumnii** (sau **cu palmele**, **cu ciomegele** etc.) A da cuiva lovituri multe și îndesate cu pumnul (sau cu palma, cu ciomagul etc.)

cărăbani² *vr* [At: CIAUȘANU, V. 148 / Pzi: ~nesc / E: *caraba*] 1-2 (Mls d. vite; reg) A se umfla de prea multă iarbă sau de boală.

cărăbanire¹ *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *cărăbani*¹] 1-2 (Pfm) Plecare rapidă (și pe furie) Si: *cărăbanii*¹ (1-2). 3 (Reg) Cărat. 4 (Pfm) Ciomăgire.

cărăbanire² *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *cărăbani*²] 1-2 (Mls d. vite) Umflăre de iarbă sau de boală.

carăbanit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *carăbani¹*] 1-4 (Pfm) Cărbănire (1-4).

carăbanit² *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *carăbani²*] 1-2 Cărbănire² (1-2).

carăbanit³, ~a *a* [At: PAMFILE, S. T. 187 / Pl: ~iți, ~e / E: *carăbani¹*] 1-2 (Pfm) Plecat (și pe furis). 3 (Reg) Cărat. 4 (Pfm) Ciomăgit. 5 (Arg; pex) Ucis.

carăbanit⁴, ~a *a* [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *carăbani²*] 1-2 (Mls; d. vite) Umflat de iarbă sau de boală.

carăbanos, ~oasă *a* [At: I. CR. VI, 217 / Pl: ~oyi, ~oase / E: *caraban* + -os] (Reg; ioc boieresc) Gospodăresc.

carăbelniță *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: ~te / E: ns cf *carabă¹*] (Reg) Femeie mare și foarte grasă.

carăbete *sm* *vz* *carabă¹*

carăbeț *sm* *vz* *carabă¹*

carăbiu, ~a *a* [At: CONV. LIT. LIV 165 / Pl: ~iți, ~e / E: *carăbani²*] (Arg) 1 Umflat. 2 Mort.

carăbiță¹ *sf* [At: N. DRĂGANU, DR. IV, 1084 / Pl: ~te / E: *carabă* + -iță] 1-2 (Șhp) Carabă¹ (mică).

carăbiță² *sf* *vz* *carăbiță*

carăbli *vt* [At: COMAN, GL. / Pzi: ~lesc / E: nct] (Reg) „A căuta pe cineva și a-l aduce înaintea”.

carăboanță *sf* *vz* *carboanță*

carăboavă *sf* *vz* *carboavă*

carăboi *sms* *vz* *caraboia*

carăbulă *sf* *vz* *călarabă*

carăbuș *sm* [At: GCR I, 264/27 / V: (reg) *s* / Pl: ~i / E: *carab(as)* + -uș] 1 (Ent) Insectă coleopteră foarte dăunătoare, de culoare castanie, cu elitrele dure, care apare pe la începutul lunii mai și se hrănește cu frunzele arborilor (iar larva ei cu rădăcinile unor plante) Si: (pop) *găinusa*, *gândac-de-mai* (*Melolontha vulgaris*). 2 (Ent; ic) ~verde Ileană (*Cetonia aurata*). 3 Poreclă dată Țiganilor. 4 Bou cu coarnele încovoiate ca antenele cărăbușului (1). 5 Apelativ pentru un copil neastâmpărat.

carăbușă *sf* [At: DA / Pl: ~șe / E: *carăbuș*] (Ent) Femela cărăbușului (1).

carăbușel *sm* [At: MARIAN, INS. 16 / Pl: ~ei / E: *carăbuș* + -el] (Ent) Insectă dăunătoare din ordinul coleopterelor asemănătoare cu cărăbușul (1), dar mai mică și mai păroasă decât acesta (*Rhizotrogus solstitialis*).

carăbuț *sn* *vz* *carăbuță*

carăbuță *sf* [At: PAMFILE, I. C. 153 / V: ~uș *sn* / Pl: ~te / E: *ctm car* + *tarăbuță*] (Pop) Roabă.

carăcenie *sf* [At: DA / Pl: ~ii / E: nct] Ceartă.

carăcudă *sf* *vz* *caracudă*

carădașcă *sf* *vz* *rădașcă*

carădoaică *sf* *vz* *rădașcă*

carăfioară *sf* [At: DA ms / V: *gă* / Pl: ~re / E: *carafă* + -ioară] 1-2 (Șhp) Carafă (1) (mică).

carăgea *ai* *vz* *caragea*

carăjel *sm* [At: KLEIN, D. 221 / Pl: ~ei / E: nct] (lht) Lăteț (*Alburnoides leipunctatus*).

carăjele *sfp* [At: BORZA, D. / E: nct] (Bot) Crăițe (*Tagetes patula*).

carăman *sm* *vz* *caraman*

cărămidar *sm* [At: BIBLIA (1688), 290/1 / V: (reg) ~izar, (inv) ~iu / Pl: ~i / E: *cărămidă* + -ar] 1-2 Persoană care fabrică (sau vinde) cărămizi.

cărămidariu *sm* *vz* *cărămidar*

cărămidă *sf* [At: MARDARIE, L. 195 / Pl: ~izi / E: ngr *κεραμίδα*] 1 Material de construcție artificial, de forma unei piese paralelipedice, obținut dintr-un amestec de argilă, nisip și apă sau din alte materiale (beton, zgură de fumal etc.), uscat la soare sau ars în cuptor, de culoare roșie arămie. 2 (Is) ~ refractară Material de construcție artificial dintr-un amestec cu temperatură de topire foarte înaltă, folosit la zidirea focarelor cuptoarelor metalurgice. 3 (Pop; pbl) Capră cărămizie.

cărămidăreasă *sf* [At: COSTINESCU / Pl: ~ese / E: *cărămidar* + -easă] 1-2 Femeie care fabrică (sau vinde) cărămizi. 3-4 Soția cărămidarului (1-2).

cărămidarie *sf* [At: BIBLIA (1688), 39/1 / E: *cărămidar* + -ie] 1 Meșteșugul fabricării cărămizilor. 2 Tehnica fabricării cărămizilor normale. 3 Loc special amenajat (împreună cu instalațiile) pentru fabricarea cărămizilor Si: (inv) *caramizie* (1). 4 Fabrică de cărămidă Si: (inv) *caramizie* (2).

cărămiză *sf* [At: LM / V: ~izoară, ~izioară / Pl: ~re / E: *cărămidă* + -(i)oară] 1-2 (Șhp) Cărămidă (1) (mică). 3 (İcs) *De-a ~izoara* Joc de copii care constă în aruncarea mingii într-o cărămidă așezată pe muchie.

cărămizar *sm* *vz* *cărămidar*

cărămizi *vr* [At: DEX² / Pzi: ~zesc / E: *cărămidă*] (Rar) A deveni cărămiziu.

cărămizie *sf* [At: BIBLIA (1688), 42/1 / E: *cărămidă* + -ie] 1-2 (İnv; nob) Cărămidărie (2-3).

cărămizioară *sf* *vz* *cărămijoară*

cărămiziu, ~ie [At: BIBLIA (1688), 42/1 / E: *cărămidă* + -iu] 1 a De culoarea cărămizii. 2 a Roșiatic. 3 *sf* (İnv; nob) Cărămidărie (1).

cărămizoară *sf* *vz* *cărămijoară*

cărănzea *sf* *vz* *corogea*

cărara [At: LM / Pzi: ~rez / E: *cărare*] (İnv) 1 *vt* (Întrebuițat *mls* ca participiu adjectival) A face cărări Si: (inv) *carari* (1). 2 *vt* A face dungii Si: (inv) *carari* (2). 3 *vr* (Reg; d. păr, pânză etc.) A se rări (3). 4 *vt* (Reg) A da (sau a călca) dinții ferăstrăului în dreapta și în stânga ca să taie mai bine Si: a *carări* (4), a *drumui*.

cărarat, ~a *a* [At: LM / V: (reg) ~rar~, ~ă / Pl: ~ați, ~e / E: *cărara*] (Rar) 1 Cu multe cărări. 2 (D. pielea unor animale și îndeosebi despre cal) Dungat. 3 (D. mers) Clătinat.

cărarea *sf* [At: TEODORESCU, P. P. 478 / Pl: ~ele / E: *cărare* + -ea] 1-2 (Rar; șhp) Cărăruie (1-2).

cărări *v* [At: DA / Pzi: ~resc / E: *cărare*] 1-4 (İnv) Cărara (1-4).

cărării *v* *vz* *cărării*

cărăriică *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: ~ici / Pl: *cărare* + -uică] 1-2 (Rar; șhp) Cărăruie (1-2).

cărăriie *sf* [At: I. CR. III, 296 / Pl: ~ui / E: *cărare* + -uie] 1-2 (Șhp) Cărare (2) (scurtă sau îngustă) Si: (pop) *cărarea* (1-2), *cărăriica* (1-2), *cărăriușă* (1-2), *cărăriuță* (1-2), *potecă* (1-2), *potecuta* (1-2).

cărăriușă *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 46/1 / V: ~șe, ~răușă / Pl: ~șe, (İpp) ~și / E: *cărare* + -ușă] 1-2 (Pop; șhp) Cărăriie (1-2).

cărăriușe *sf* *vz* *cărăriușă*

cărăriuță *sf* [At: HODOȘ, P. P. 69 / Pl: ~te / E: *cărare* + -uță] 1-2 (Pop) Cărăriie (1-2).

cărășăl *sm* *vz* *cărășel*

cărășel [At: ANTIPA, F. I. 124 / V: (reg) ~șăl, ~raș~, *car*~, *cărășel* / Pl: ~ei, ~e *sn* / E: *caras* + -el] 1-2 *sm* (lht; șhp) Caras (1) (mic). 3 *sm* (lht) Caracudă. 4 *sm* (Gmt) Păduche. 5 *sm* (Reg) Vierme care trăiește pe materiile (alimentare) putrede. 6 *sn* Dans popular cu mișcări vioaie. 7 *sn* Melodie după care se execută acest dans. 8 *sn* Dansul și melodia după care acesta se execută.

cărătaș *sm* *vz* *caretăș*

cărătașie *sf* *vz* *caretășie*

cărătenie *sf* [At: CADE / Pl: ~ii / E: nct] (Reg) 1-2 (İe) A (nu) da de ~ A (nu) afla rostul a ceva sau a cuiva. 3 (İe) Nu mai e de ~ Nu mai știi ce să faci. 4 (İs) Om fără ~ Om fără socoteală Si: *vagabond*.

cărător, ~oare [At: BIBLIA (1688), 309 / Pl: ~i, ~oare / E: *căra* + -ator] 1-2 *smf*, a (Persoană) care cară ceva. 3 *sm* (Spc) Hamal. 4-5 *smf*, a (İnv) (Persoană) care cară cerealele netreierate (în clăi). 6 *sf* (Pop) Femeie care cară apă pentru mort. 7 *sn* Butoi în care se pun prune pentru zdrăbii Si: (inv) *zăcătoar*. 8 *sn* Butoi mare așezat culcat (într-o căruță), având, în partea de deasupra, o deschidere prin care poate trece o găleată și care servește la transportarea prunelor din livezi până la butoaie. 9 *sf* Butoi vechi și desfundat la un capăt, care este fixat în car, și în care se transportă strugurii zdrobiți.

cărăturiile *sf* *vz* *cărăturiie*

cărătură sf [At: (a. 1813) URICARIUL I, 198/22 / Pl: ~ri / E: *căra* + *-tutură*] 1 Transport. 2 (Ccr) Cantitate dintr-o povară care se poate căra o dată (cu căruța, cu carul etc.).

cărăui¹ vtr [At: DA / V: ~ăru / Pzi: ~esc / E: *cărăui*²] 1-2 A (se) îmbăta. **cărăui**², ~ie a [At: GORJAN, H. I, 105/26 / V: ~rui, ~ie / Pl: ~, ~ie / E: ns cf *cărăre*] (Înv) 1 Beat. 2 Smintit.

cărăula sf [At: COMAN, GL. / Pl: ~le / E: nct] (Reg) Transport cu care² (1) multe.

cărăuleancă sf [At: H IX, 128 / V: *caraol*~ / E: *caraula* + *-eunca*] 1 Joc popular nedefinit mai îndeaproape. 2 Melodia după care se execută acest joc. 3 Dansul împreună cu melodia după care se execută.

cărăuș sm [At: CANTEMIR, IST. 47 / P: ~ră-uș / Pl: ~i / E: *căra* + *-uș*] 1 (Înv) Căruțaș. 2 (Înv; sp; mpl) Bărbați care aduc mireasa mirelui cu carele, la o nuntă țărănească. 3 (Ast; pop; if ~uș) Stea mică din Carul-Mare, situată lângă a doua stea din protap.

cărăușă sf vz *cărăușă*

cărăușesc, ~ească a [At: LM / P: ~ră-u~ / Pl: ~ești / E: *cărăuș* + *-esc*] 1 Care aparține cărăușilor (1). 2 Care provine de la cărăuși (1). 3 Referitor la cărăuși (1). 4 Specific cărăușilor (1). 5 De cărăuș (1).

cărăușeste av [At: DDRF / P: ~ră-u~ / E: *cărăuș* + *-este*] (Rar) În felul cărăușilor (1).

cărăuși vi [At: ANON. CAR. / P: ~ră-u~ / Pzi: ~esc / E: *cărăuș*] 1-2 A face cărăușie (1-2).

cărăușie sf [At: ECONOMIA, 74/20 / P: ~ră-u~ / Pl: ~ii / E: *cărăuș* + *-ie*] 1-2 Transport de mărfuri sau de persoane (în vehicule cu tracțiune animală), de obicei pe baza unui contract. 3-4 (luz; is) ~ *publică* Cărăușie (1-2) organizată de stat. 5 Ocupația cărăușului (1) Si: *cărăușit*, (reg) *chirigie*, *harabagie*. 6 (luz) Plată făcută cărăușului pentru transport.

cărăușire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *cărăuși*] Transportare.

cărăușit¹ sn [At: MOLDOVAN, T. N. 172 / P: ~ră-u~ / E: *cărăuși*] 1-2 Cărăușie (1-2).

cărăușit², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *cărăuși*] (D. mărfuri sau persoane) Transportat (în vehicule cu tracțiune animală) de obicei pe baza unui contract.

cărăuși vi [At: ISPIRESCU, M. V. 30/6 / Pzi: ~tesc / E: ns cf *caruța*] 1-3 A căruța (1-3).

cărăușire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *cărăuși*] Căruțare.

cărăvane sfp [At: COSTINESCU / V: *caravani* smp / E: bg *караван*] (luz) Pantaloni largi sus care se strâmțează progresiv spre gleznă.

cărăvadi v vz *cărăvodi*

cărăvagi v vz *cărăvi*

cărăvânier sm vz *caravanier*

cărăvâsel sm [At: COMAN, GL. / Pl: ~ei / E: nct] (Reg) Blacheu.

cărăvei sn vz *caravei*

cărăvi vi [At: ȘEZ. V, 57 / V: ~ăgi / Pzi: ~vesc / E: *cărăv*] (Pop) A zăcea bolnav.

cărăvodi vtr vz *cărăvodi*

cărăzui vt [At: DA / Pzi: ~esc / E: mg *kôrôzni*] (Trs) A alinia aracii la vie.

cărăzuire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *cărăzui*] (Trs) Aliniere a aracilor viei.

cărăzuit¹ sn [At: H VIII, 302 / E: *cărăzui*] (Trs) Așezare în rând a aracilor de la vie.

cărăzuit², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *cărăzui*] (Trs; d. aracii de la vie) Aliniat.

cărămb sm vz *carâmb*

cărămba vr [At: DA] / Pzi: nct / E: ctm *carâmb* + *scălâmba*] (Reg) A se curba.

cărămbă sf vz *carâmb*

cărăn sm [At: VICIU, GL. / Pl: nct / E: ns cf *carânie*] (Reg) Mâncare dată câinilor la stână (de obicei zer cu mămăligă).

cărănie sf [At: NOVACOVICIU, C. B. 6 / Pl: nct / E: ns cf *carân*] (Ban) Lături din comină de prune.

cărânjea sf vz *caragea*

cărbaș, ~ă a vz *carabaș*

cărboanță sf vz *cărboanță*

cărboavă sf vz *carboavă*

cărbonar sm vz *carbonar*

cărbujan sm [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: ~i / E: nct] (Reg) Cărbuni aprinși Si: *jaratic*.

cărbunar sm [At: (a. 1705) GCR I, 353/19 / Pl: ~i / E: *cărbune* + *-ar*]

1 Muncitor care lucrează la producerea cărbunelui (7) de lemn. 2 Persoană care vinde cărbuni (7). 3 (luz) Miner. 4 (Orn) Pasăre acvatică nedefinită mai îndeaproape. 5 (Orn) Cormoran (*Phalacrocorax carbo*). 6 (Bot; Mar; lpl) Cărbune (21) (*Phyteuma spicatum*). 7 (Bot; Mar; lpl) Cărbune (22) (*Phyteuma spiciforma*).

cărbunaș sm [At: JARNÍK - BÎRSEANU, D. 262 / Pl: ~i / E: *cărbune* + *-aș*] 1-8 (Șhp) Cărbune (7, 12-14) (de calitate superioară) Si: *cărbunel* (1-8). 9-12 (Dep) Cărbune (7, 12-14) de proastă calitate Si: *cărbunel* (9-12).

cărbunăreasă sf [At: DA ms / Pl: ~ese / E: *cărbunar* + *-easă*] 1 Femeie care lucrează la prelucrarea cărbunelui (7) de lemn. 2-3 Femeie care vinde cărbuni (7, 12). 4-6 Soție de cărbunar (1-3).

cărbunarie¹ sf [At: DA ms 39 / Pl: ~ii / E: *cărbune* + *-arie*] 1-2 Loc (sau cuptor) unde se fac cărbuni (7) de lemn Si: (reg) *bocșă*. 3-4 Magazin de cărbuni (7, 12). 5-6 (Csc) Cărbuni (7, 12) mulți, îngământăși la un loc.

cărbunarie² sf [At: DA / E: *cărbunar* + *-ie*] 1-3 Meseria de cărbunar (1-3).

cărbune sm [At: PSALT. 25/11 / Pl: ~ni / E: ml *carbo*, *-onis*] 1 (Îvp) Corp solid care, prin ardere, a pierdut o mare parte din elementele sale combustibile și în care predomină carbonul Cf *cenușă*, *funingine*, *scrum*, *zbură*, (reg) *stirigie*. 2 (Șis ~ *aprinși*) Jar. 3 Bucată de lemn consumată, în parte, de foc, dar stinsă înainte de a se preface în cenușă. 4 (Îe) L-au bătut ~nii la cap Se spune despre un om beat. 5 (Îs) ~ *stins* sau *potolit* ori *acoperit* Se spune unei persoane tăcute, ascunse și intrigante. 6 (Îcs) De-a sau cu ~le Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. 7 (Șis ~ *de lemn*) Material combustibil de culoare neagră, ușor și sfărâmișor, rezultat din arderea incompletă a lemnului sau ca produs secundar la distilarea uscată a acestuia, folosit în siderurgie drept combustibil etc. Si: *mangal*. 8 (Pfm; îe) A *cumpăra ~ni de la faur* (sau *de la faur* ~) A cumpăra ceva scump la mâna a doua. 9 (Pfm; d. alimente; îe) A *se face* ~ A se arde la gătit. 10 (Pfm; îe) A *sta (ca) pe ~ni (aprinși)* A fi foarte nerăbdător. 11 Creion negru, obținut dintr-un lemn de esență foarte moale, carbonizat, folosit la desen, crochiuri, schițe etc. 12 (Glg) Rocă amorfă, de culoare galbuie, brună până la neagră, friabilă, formată prin îmbogățirea în carbon (în lipsa oxigenului din aer) a resturilor unor plante din epoci geologice îndepărtate și folosită drept combustibil și ca materie primă în industria chimică și în metalurgie. 13 (Îs) ~ *brun* Cărbune (12) de culoare brună închisă, compact, sticlos, casant. 14 (Îs) ~ *activ* Cărbune (12) cu o structură poroasă și cu o mare capacitate de reținere, prin adsorbție, a gazelor, a vaporilor etc. 15 (Îs) ~ *animal* Material obținut prin calcinarea oaselor animale și folosit ca adsorbant pentru gaze și pentru substanțe colorante, ca dezinfectant stomacal, absorbant intestinal etc. 16 (Îs) ~ *alb* Curs de apă cu căderi utilizabile pentru producerea de energie. 17 (Îs) ~ *de retorta* Produs foarte dur și bun conducător de electricitate, depus pe pereții retortelor în care se obține coxul și care se utilizează ca materie primă pentru electrozi la elementele galvanice Si: *grafit de retortă*. 18 (Min; înv) Antrax. 19 (Med) Antrax. 20 (Zlg; îs) ~ *emfizematos* Boală infecțioasă acută a rumegătoarelor, în special a bovinelor, provocată de bacteria *Clostridium chauvoei* și care se manifestă prin apariția, în mușchi, a unor tumori infiltrate cu gaze. 21 (Bot; lpl) Planta *Phyteuma spicatum* Si (reg) *carbunari* (6). 22 (Reg; lpl) Plantă erbacee cu frunze ovale la bază, lanceolate mai sus și flori negre-vioace Si: *haraboi*, *banișor*, *carbunar* (7), *spiniță* (*Phyteuma spiciforma*).

cărbuneală sf [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: ~eli / E: *cărbune* + *-eală*] (Pop) Mânjire cu o materie neagră (cărbune, funingine etc.).

cărbunească sf [At: PAMFILE ap. DA / E: *Carbunesti*] 1 Joc țărănesc nedefinit mai îndeaproape. 2 Melodia după care se execută cărbuneasca (1). 3 Jocul împreună cu melodia după care se execută.

cărbunel sm [At: T. PAPAHAĞI, M. 81 / Pl: ~ei / E: *carbune* + -el] 1-12 Cărbunaș (1-12). 13 (Reg) Specie de iarbă de munte nedefinită mai îndeaproape. 14 (Reg) Plantă din această specie.

cărbuni vt vz *încărbuni*

cărbunicios, ~oasă a [At: DA / Pl: ~oși, ~oase / E: *carbune* + -icios] (Rar) Cărbunos (1).

cărbunit, ~ă a [At: ENC. VET. / Pl: ~iți, ~e / E: *carbune* + -it] (Pop; d. petele de pe capul cailor) Negru.

cărbuniu, ~ie a [At: MARIAN, CH. 51 / Pl: ~ii / E: *carbune* + -iu] (Rar) De culoarea cărbunelui (12).

cărbunos, ~oasă a [At: DA / Pl: ~oși, ~oase / E: *carbune* + -os] 1 (D. roci sedimentare sau cristaline) Care conține pulbere de cărbune (12). 2 (Rar) Asemănător cărbunelui (12). 3 Care aparține cărbunelui (12). 4 Care provine de la cărbune (12). 5 Care se referă la cărbune (12). 6 Specific cărbunelui (12).

cărbuș sm vz *cărăbuș*

cărca vt [At: DA / Pzi: *carc* / E: nct] (Îvp) Încărca.

cărcală sf vz *cărcala*

cărcaliță sf vz *cratiță*

cărcăi v vz *cărcăi*

cărcăleală sf vz *cărcăleala*

cărcăli v vz *cărcăli*

cărcălire sf vz *cărcălire*

cărcălit, ~ă a vz *cărcălit*

cărcălior, ~oare smf a vz *cărcălior*

cărcălitură sf vz *cărcălitura*

cărchioancă sf [At: CHEST. V, 44/45 / Pl: ~nce / E: nct] (Reg) Lemn crestat de care se agată căldarea în care fierbe zerul.

cărcica v vz *crâșca*

cărcimar sm vz *cărciumar*

cărcimări v vz *cărciumări*

cărcimărită sf vz *cărciumărită*

cărdăși v vz *cărdăși*

cărdășie sf vz *cărdășie*

cărdôși v vz *cărdôși*

cărecios, ~oasă a [At: CADE / Pl: ~oși, ~oase / E: *cărete* + -ios] (Ban) Mucos.

căree sf [At: GR. S. VI, 234 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Fân adunat în straturi groase pentru uscat.

cărei vt [At: GR. S. VI, 234 / Pzi: ~esc / E: mg *kôr*] (Reg) A aduna fânul în cercuri (ocoale) ca să se usuce.

cărel sn [At: SCL I, 91 / E: *căra* + -el] (Pfm; șic ~păzește, ~poteca) Fugi!

cărete sm vz *carete*

căreți sm vz *carotă*

cărhan sm vz *corhan*

cări vt [At: TDRG / Pzi: ~resc / E: *car*¹] (D. cari) A roade lemnul.

cărica vt [At: ANON. CAR. / V: *car-*, ~iga / Pzi: ~ichez / E: *cărica*] (Reg) A învărti.

căricat, ~ă a [At: ANON. CAR. / V: ~igat, ~ă / Pl: ~ați, ~e / E: *cărica*] (Reg) 1 Rotund. 2 Rotat. 3 (Is) Măr ~ Soi de măr timpuriu.

cărică¹ sf [At: ANON. CAR. / V: *car-*, ~iga (pl: ~igi, reg, ~iji), *gărigă* / Pl: ~ici / E: mg *karika* (*garika*)] (Reg) 1 Rotiță. 2 Rotiță de care atârână sforile țeilor. 3 Scripetele sucalei. 4 Rotiță de la fus. 5 Roata olarului pe care se așază lutul. 6 (Lpl) Roțile concentrice detașabile de la plită Si: *capace*. 7 (Îf ~igi) Fiecare dintre zalele unui lanț.

cărică² sf [At: COMAN, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg) Grămadă de lucruri.

cărici sm [At: BORZA, D. / Pl: nct / E: nct] (Bot; reg) Calcea căinelui (*Caltha palustris*).

căriga vt vz *cărica*

cărigat, ~ă a vz *căricat*

cărigățel, ~ea a [At: HODOȘ, P. P. 58 / Pl: ~ei, ~ele / E: *cărigat* + -el] 1-6 (Șhp) Căricat¹ (1-3).

căringar sn vz *calendar*

cărini sfp [At: BL V, 144 / E: nct] (Reg) Făină subțiată cu apă, care se dă ca mâncare găinilor și rațelor.

cărit, ~ă a [At: CIOCĂRLAN, P. P. 7 / Pl: ~iți, ~e / E: *cări*] (D. lemn) 1 Măncat de cari¹ (1). 2 Vechi (și găurit de cari¹ 1).

cărlanaș sm vz *cărlanaș*

cărlig sn vz *cărlig*

cărligat sm vz *cărligat*

cărligăție sf [At: BORZA, D. / Pl: ? / E: *cărligat* + -ie] (Bot) Răcuieț (*Polygonum historta*).

cărligel sm vz *cărligel*

cărligete s [At: BORZA, D. / Pl: nct / E: nct] (Bot) Răcuieț (*Polygonum historta*).

cărmăcele sfp [At: DA ms / E: *carmac* + -ele] (Reg) Cărmăcuțe.

cărmăcuț sn [At: ANTIPA, P. 321 / Pl: ~e / E: *carmac* + -uț] (Pes; mpl) Undiță specială pentru prins cegă Si: (reg) *cărmăcele*.

cărmăjină sf vz *carmajin*

cărmăna v vz *scărmăna*

cărmănare sf vz *scărmănare*

cărmănat¹ sn vz *scărmănat¹*

cărmănat², ~ă a vz *scărmănat²*

cărmănatură sf vz *scărmănatură*

cărmăz sm vz *cărmăz*

cărmăz sm vz *cărmăz*

cărmujurea sf [At: DA / Pl: ~ele / E: *cărmoajă* + -ea] 1-2 (Șhp) Cărmoajă (1).

cărmuz sm vz *cărmăz*

cărnărie sf [At: ȚICHINDEAL, F. 197 / Pl: (rar) ~ii / E: *carne* + -ărie] 1 Cantitate mare de carne. 2 Loc unde se păstrează carnea (sărată). 3 (Rar) Măcelărie.

cărnec sn [At: ALRM II/I, h. 348 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Cocină.

cărnec sm vz *cărnec*

cărnicea sf [At: CDDE, nr 266 / Pl: ~ele / E: *carne* + -icea] 1-6 (Înv) Cărnită (1-6).

cărnicea¹ sf [At: BĂRCIANU / E: *cărnita* + -ica] 1-6 (Rar) Cărnită (1-6).

cărnicios, ~oasă a [At: MARIAN, NU. 319 / Pl: ~oși, ~oase / E: *carne* + -icios] (D. fructe) Cărnos (3).

cărnisoară sf [At: CANTEMIR, IST. 71 / E: *carne* + -isoară] 1-6 (Șhp) Cărnită (1-6).

cărnită sf [At: SADOVEANU, N. F. 82 / Pl: ~te / E: *carne* + -iță] 1-6 (Șhp) Carne (1) (puțină sau fragedă, gustoasă) Si: *cărnicea* (1-6), *cărnisoară* (1-6), (înv) *cărnicea* (1-6).

cărnui, ~ie a [At: MARIAN, CH. 51 / Pl: ~ii / E: *carne* + -iu] De culoarea cărnii Si: *cărnos* (4).

cărnos, ~oasă a [At: NEGRUZZI, S. I, 103 / Pl: ~oși, ~oase / E: ml *carnosus*] 1 Care are multă carne (1). 2 Musculos. 3 (D. fructe, tulpini) Cu mult miez Si: *cărnicios*. 4 (Reg) Cărnui.

cărnosi vt [At: I. IONESCU, M. 698 / V: *câr-* / Pzi: ~sesc / E: *cărnos*] (Pop) A îndepărta resturile de carne de pe o bucată de piele, înainte de tăbăcire Si: *a cărnui*.

cărnosire sf [At: DEX² / Pl: ~iri / E: *cărnosi*] (Pop) Curățare a resturilor de carne de pe dosul unei piei, înainte de tăbăcire Si: *cărnosit¹*, *cărnuire¹*, *cărnui¹*.

cărnosit¹ sn [At: MDA ms / P: ~uri / E: *cărnosi*] Cărnosire.

cărnosit², ~ă [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *cărnosi*] (Pop; d. piei) Cu resturile de carne îndepărtate, înainte de tăbăcire Si: *cărnui²*.

cărnătie sf [At: CIAUȘANU, V. / Pl: ~ii / E: *carne* + -otie] (Olt; dpl) Bucată de carne sângerândă, sfâșiată din trupul cuiva, în urma unui accident etc. Si: (reg) *fleteică*, *sofă*.

cărnu vt [At: I. IONESCU, M. 702 / Pzi: ~esc / E: carne + -ui] (Pop) A cărnosi.

cărnuire sf [At: PAPAHAĞI, J. III, 209 / Pl: ~ri / E: cărnui] (Pop) Cărnosire.

cărnu¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: cărnui] (Pop) Cărnosire.

cărnu², ~ă [At: MDA ms / Pl: ~iti, ~e / E: cărnui] (Pop) Cărnos².

căroaie sf [At: ALECSANDRI, T. 947 / Pl: ~ / E: car + -oaie] (Trs) 1 Teleagă cu două roți, cu care se transportă plugul Si: (reg) *cotiğa*, *teleguța*. 2 Teleaga morarului, cu două roți, cu care se transportă cerealele. 3 Roabă. 4 Car cu boi, desfăcut și lungit, cu care se transportă fânul de la câmp Si: (pop) *ghioci*.

căroi sn [At: POLIZU / Pl: ? / E: car + -oi] 1-2 (Șdp) Car (1) mare (și grosolan).

cărujea sf vz *caragea*

cărpănos, ~oasă [At: CIOCĂRLAN, LUC. V, 124 / Pl: ~oși, ~oase / E: nct] 1 a (D. lemn) Vânos. 2-3 smf, a Avar. 4-5 smf, a (Om) rău. 6 a (Fig: d. animale) Care rămâne slab și cu părul zburlit, oricât de bine ar fi hrănit Si: (reg) *zărâncit*.

cărpănoșie sf [At: CREANGĂ, A. 82 / E: cărpănos + -ie] (Dep) 1 Zgărcenie. 2 Meschinărie.

cărpărie sf [At: DDRF / E: cărpă + -rie] Mulțime de cărpe.

cărpător sn vz *cărpător*

cărpăniș sn vz *cărpiniș*

cărpăniță sf vz *cărpiniță*

cărpinar sm [At: RETEGANUL, TR. 155 / V: ~iu / Pl: ~i / E: carpen + -ar] (Reg) Carpen.

cărpinariu sm vz *cărpinar*

cărpinaș sm [At: GRAIUL I, 535 / V: (reg) *carpan* / Pl: ~i / E: carpen + -aș] 1-2 (Șhp) Carpen (mic) Si: *cărpinel* (1-2), *cărpinit* (1-2). 3 Carpen tânăr.

cărpinel sm [At: COSTINESCU / Pl: ~ei / E: carpen + -el] 1-2 Cărpinaș (1-2).

cărpinet sn [At: DDRF / E: carpen + -et] 1-2 Cărpiniș (1-2).

cărpiniș sn [At: GALACTION, O. 293 / V: ~pen~ / Pl: ~uri / E: carpen + -iș] 1-2 Pădure (sau desiș) de carpeni Si: *cărpinet* (1-2).

cărpiniță sf [At: LIUBA - IANA, M. 37 / V: ~pen~ / Pl: ~te / E: carpen + -iță] Arbore scund, cu scoarța netedă, cenușie, cu frunze ovale, mici, dințate și cu flori în amenți Si: *carpen* (3) *de pietriș*, *finag*, *grabar*, *sfinac* (*Carpinus orientalis*).

cărpinit sm [At: DOINE, 274 / Pl: ~i / E: carpen + -u] 1-3 Cărpinaș (1-3).

cărpud, ~ă a [At: KLOPŠTOCK, F. 56 / Pl: nct / E: nct] (Csnp) 1 Murdar. 2 Rupt.

cărpucie sf [At: MAT. FOLK. 797 / Pl: ~ii / E: nct] Cărpă.

cărsinca sf [At: H I, 24 / Pl: nct / E: ucr *красинина*] (Mol) Haină țărănească nedefinită mai îndeaproape Cf (reg) *casăncă*.

cărstăneasă sf vz *cărstineasă*

cărtar sm vz *cărtar*

cărtas sm vz *cărtas*

cărticea sf [At: ANON. CAR. / Pl: ~ele / E: carte + -icea] 1-2 (Șhp) Carte (mică, subțire) Si: *cărtică* (1-2), *cărtișoara* (1-2), *cărtuie* (1-2). 3 (Dep) Carte proastă. 4 Scrisorică.

cărtică sf [At: (a. 1810) IORGA, S. D. XII, 202 / Pl: ~icele / E: carte + -ica] 1-2 (Șhp) Cărticea (1-2). 3 (Dep) Carte proastă. 4 (luz; spc) Pachețel de foițe de țigară.

cărtige sfp [At: VICIU, GL. / V: ~igi / E: nct] (Reg) Rotilele plugului.

cărtigi sfp vz *cărtige*

cărtișoară sf vz *cărtișoară*

cărtoi sn vz *cărtoi*

cărtoafă sf [At: BORZA, D. / Pl: ~fe / E: nct] (Bot; reg) Gherghină (*Dhalia cultorum*).

cărtulare sf vz *cărturar*

cărtulariu sm vz *cărturar*

cărtularie sf vz *cărturare*

cărturar [At: COD. VOR. 48/6 / V: (înv) ~ulariu sm, ~ulare sf / Pl: ~i sm, ~uri sn / E: ngr *καρτουλάριος*] 1 sm (Înv) Învățat evreu cunoscător și tălmăcitor al legii. 2 sm (Înv) Persoană care știe să citească și să scrie Si: (Mar) *cărtureț* (1). 3 sm Persoană care știe carte (multă) Si: (Mar) *cărtureț* (2). 4-7 sm (Îrg) Persoană care lucra în administrație ca arhivar, secretar, registrator, grămatic. 8 sm (Înv; nob) Cartofor. 9 sn (Trs) Dulap de cărți sau de documente construit în perete. 10 sn (Trs) Dulăpior în care se păstrează cărți de rugăciune sau calendare, construit între doi pereți longitudinali.

cărturareasă sf [At: CREANGĂ, A. 12 / Pl: ~ese / E: cărturar + -easă] 1 (Înv) Femeie care ghicește în cărți. 2 (Pex) Femeie care ghicește în bobi Si: *bobăreasa*. 3 (Îrn) Femeie savantă.

cărturăresc, ~ească a [At: DDRF / Pl: ~ești / E: cărturar + -esc] 1 Care aparține cărturilor Si: *livresc*. 2 Care provine din cărți Si: *livresc*. 3 Referitor la cărți (1) Si: *livresc*. 4 Specific cărturilor Si: *livresc*.

cărturărește av [At: DA / E: cărturar + -ește] (Rar) 1 Ca un cărturar (3). 2 În felul cărturarilor (3).

cărturare sf [At: (ante 1618) GCR I, 51/21 / V: (înv) ~ularie, ~rătlărie / E: cărturar + -ie] 1 (Rar) Învățătură. 2 (Nob) Patima jocului de cărți Si: *cartoforie*.

cărturime sf [At: DEX² / Pl: ~uri / E: cărturar + -ime] (Rar) Mulțime de cărturari.

cărtureț sm [At: T. PAPAHAĞI, M. / Pl: ~i / E: nct] (Mar) 1-2 Cărturar (2-3).

cărtuț sn [At: H XVII, 100 / Pl: ~e / E: cart¹ + -u] 1-2 (Reg; șhp) Cofă (mică).

cărtăș sm [At: VICIU, GL. / V: ~rtăș / Pl: ~i / E: ns cf *cărtar*] (Înv) 1 (Ban; înv) Persoană care poartă registrele (documentele) pentru cancelaria comunală. 2 (Trs) Cartofor.

cărtar sm [At: BĂRCIANU / V: ~rtar / Pl: ~i / E: ns cf *cărtas*] Cartofor.

cărtăitoare sf vz *scărtăitoare*

cărtăluie sf [At: BV I, 151 / Pl: ~ui / E: carte + -aluie] (Înv; șhp) 1-2 Scrisorică (1-2). 3-4 Carte (de proporții modeste).

cărtăbaa sf [At: PAȘCA, GL. / Pl: nct / E: nct] (Reg) Măruntșuri.

cărtișoară sf [At: TEODORESCU, P. P. 441 / V: ~rti~ / E: carte + -ișoară] 1-2 (Rar; șhp) Cărticea (1-2).

cărtoi sn [At: JAR, E. 49 / V: ~rtoi / Pl: ~oaie / E: carte + -oi] (Rar; gmt) Carte mare, voluminoasă.

cărtuie sf [At: (a. 1597) CUV. D. BĂTR. I, 77 / Pl: ~ii / E: carte + -ulie] 1-2 (Rar; șhp) Cărticea (1-2). 3 (Dep) Cărticea (3). 4 (Îvp) Scrisorică. 5 (luz) Livret care se dădea de poliție lucrătorilor, cuprinzând numele, adresa lor etc. 6 (luz) Condiuță (cu numele, locul, plata patentei) pentru negustorii ambulanti din trecut. 7 (luz; îs) ~ de încărcare Adeverință despre mărfurile încărcate pe un vapor și condițiile de transport. 8 (luz) Lamelele bureților. 9 (Reg) Rânză.

cărucean sn [At: RETEGANUL, P. I, 2 / Pl: ~ene / E: căruț + -ean] 1-2 (Șhp) Căruț (1-2).

căruce sm [At: (a. 1814) URICARIUL I, 37/23 / Pl: ~i / E: căruța + -ar] 1 (Reg) Căruțaș. 2 (Ast; art) Vizitiul.

cărucioară sf [At: ISPIRESCU, L. 188 / P: ~cioa~ / Pl: ~re / E: căruța + -ioară] 1-2 (Șhp) Căruță (1) (mică).

cărucior sn [At: N. COSTIN, ap. LET. I, A 19/20 / P: ~cior / Pl: ~oare / E: căruț + -ior] 1-2 (Înv; șhp) Căruț (1-2). 3 Trăsurică în care sunt plimbați copiii mici Si: *căruț* (3). 4 Vehicul de dimensiuni reduse, cu roți de rulare, care se poate deplasa pe linii ferate, pe cabluri sau pe drumuri obișnuite și care este folosit la transportul de sarcini relativ mici pe distanțe scurte Si: *căruț* (4). 5 (Teh) Subansamblu al unei mașini-unelte, al unei mașini de lucru, sau al unui utilaj, folosit pentru deplasarea unelei, a obiectului de prelucrat.

cărujea sf vz *caragea*

cărujea sf vz *caragea*

căru¹ v vz *căraui*

*căruț*², ~ie a vz. *cărui*

căruie sf [At: PAMFILE, J. II, 93 / Pl: ~ / E: *car* + *-uie*] (Rar; pentru rimă) Căruț (1).

căruncior, ~oară a [At: TEODORESCU, P. P., 58 / Pl: ~i, ~oare / E: *cărunt* + *-ior*] Cam cărunt (2).

cărunt, ~ă [At: VARLAAM, C. 86 / V: (reg) *cărunt* / Pl: ~nți, ~e / E: ml *canutus*] 1 a (D. păr, barbă, mustață) Care a început să albească Si: *alb, albiu*. 2 a (D. oameni) Care are fire de păr alb. 3 a (Înv; poetic) Bătrân. 4 a (Înv; poetic) Vechi. 5 sm Rasă de câine (cu părul cenușiu).

cărunta vi [At: DA / Pzi: ~tez / E: *cărunți* css] (Înv) A încărungi.

căruntate sf [At: MARCOVICI, D., 170 / Pl: ~răți / E: *cărunt*] (Nob) 1-2 Căruntete (1, 3).

cărunteală sf vz. *căruntete*

căruntete sf [At: DOSOFTEI, PS. 233 / V: ~eală, ~tă / Pl: ~ți / E: *cărunt* + *-ete*] 1 Înfățișare a unui om cărunt (2) Si: *cărunteala* (1), (înv) *căruntime* (1), (rar) *căruntie* (1), (nob) *căruntate* (1). 2 (Pex) Bătrânețe. 3 (Ccr) Păr cărunt Si: *căruntate* (2), *cărunteala* (3), (înv) *căruntime* (3), (rar) *căruntie* (3). 4 (Poetic) Albul (zăpezii).

cărunti vi vz. *cărunți*

cărunteală sf [At: DDRF / Pl: ~eli / E: *cărunți* + *-eala*] 1-3 Căruntete (1-3). 4 (Reg; fig) Lucru greu.

căruntel, ~ea a [At: DA ms / Pl: ~ci, ~e / E: *cărunt* + *-el*] 1-2 (Cam) cărunt (1-2).

cărunți v [At: DA / Pzi: ~tesc / E: *cărunt*] (Înv) A încărungi.

cărunțică af [At: DA ms / Pl: ~ici / E: *cărunt* + *-ica*] 1-2 Cărunțea (1-2).

cărunție sf [At: TDRG / Pl: ~ii / E: *cărunt* + *-ie*] (Rar) 1-3 Căruntete (1-3).

cărunțime sf [At: BIBLIA (1688), 242 / Pl: ~mi / E: *cărunt* + *-ime*] 1-3 (Înv) Căruntete (1-3).

cărunțit, ~ă a [At: DEX / Pl: ~iți, ~e / E: *cărunți*] (Înv) Încărunțit².

cărunțiu, ~ie a [At: CIHAC I, 56 / Pl: ~ii / E: *cărunt* + *-iu*] 1-2 Cărunțel (1-2).

căruț sn [At: LB / Pl: ~uri / E: *car* + *-uț*] 1-2 (Șhp) Car (mic) Si: *cărucior* (1-2). 3-4 Cărucior (3-4). 5 (Teh) Parte mobilă a unor mașini, care se mișcă pe roțițe sau lunecă pe glijerie, îndeplinind diferite funcții. 6 (Pop) Roabă. 7 (Reg) Parte a joagărului nedefinită mai îndeaproape Si: *car, căruță* (12). 8 (Ast) Ursa mică.

căruța [At: P. MAIOR, IST. 36/16 / Pzi: ~tez / E: *căruță*] (Înv) 1-2 *vtr* A (se) plimba cu căruța Si: *cărauți* (1-2), *căruți* (1-2). 3 *vi* A pleca (cu carul) la drum Si: *cărauți* (3), *căruți* (3). 4-5 *vtr* A (se) plimba cu luntrea Si: *cărauți* (4-5), *căruți* (4-5).

căruțaș sm [At: COSTINESCU / Pl: ~i / E: *căruța* + *-aș*] Persoană care transportă cu căruța marfă sau persoane Si: *căraus*, (înv) *harabagi*, (reg) *cărucer*.

căruță sf [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 319/31 / Pl: ~te / E: *car* + *-uță*] 1 (Rar) Car (1) mic. 2 Vehicul de forma carului (1), dar mai mic și mai ușor decât acesta, cu tracțiune animală, mai ales cu cai. 3 (Îe) Nici în car, nici în ~ Se spune despre un om mofturos care nu acceptă nici una dintre alternativele propuse. 4 (Îe) A rămâne cu ~ta în drum A întrerupe o treabă începută. 5 (Îe) A se lăsa de ~ A renunța la un lucru sau la o treabă începută. 6 (Îe) A rămâne de ~ A nu ține pasul cu ceilalți. 7 (Îae) A pierde ocazia. 8 (Îae) A se face de răs (în urma neîndeplinirii unui angajament). 9 Cantitate de fân, lemne etc. care se poate încărcă într-o căruță (2). 10 (Înv) Car (1) cu muniții și provizii în războaie (folosit și ca unitate de măsură). 11 (Înv) Afetul (cu roțițe) pe care stăteau și se transportau tunurile. 12 Căruț (7). 13 (Buc) Trăsură (de lux). 14 (Ast) Ursa mică Si: *car, căruț* (8). 15 (Bot; îc) ~ta-dracului Scaul-dracului (*Eryngium campestre*). 16 (Bot; îac) Săriceică (*Salsola kali*).

căruțarie sf [At: I. IONESCU, D. 192 / E: *căruță* + *-arie*] 1 Meșteșugul de a face căruțe (2). 2 (Înv) Atelier unde se construiesc căruțe (2). 3 (Csc) Unelte de căruțaș.

căruțele sfp [At: BORZA, D. / E: nct] (Bot; reg) Pătlagină îngustă (*Plantago lanceolata*).

căruți *vtr* [At: LB / Pzi: ~tesc / E: *căruța* css] 1-5 Căruța (1-5).

cărvăsăra sf vz. *carvasara*

cărvăsărie sf [At: VARLAAM, C. 324/2 / V: *cher*~ / Pl: ~ii / E: *carvasara* + *-ie*] (Înv) Carvasara.

cărvunar sm [At: DEX / Pl: ~i / E: cf it *carbonaro*] 1 (Lpl) Elemente progresiste care au inițiat, la începutul sec. XIX, în Țara Românească și în Moldova, o mișcare reformatoare, reprezentând interesele boierilor liberali și ale negustorilor. 2 Membru al cărvunarilor (1)

căsaci smp *casaș*

căsandră sf [At: CHEST. II, 70/345 / Pl: nct / E: *casă*] (Reg; csnp) Totalitate a obiectelor legate de casă și din jurul casei.

căsap sm vz. *casap*

căsapnița sf [At: ȚICHINDEAL, F. 197/1 / Pl: ~te / E: srb *kasapnica*] (Ban) Măcelărie.

*căsar*¹ sm vz. *casar*

*căsar*² [At: PRAV. MOLD. 76/1 / Pl: ~i / E: *casă*¹ + *-ar*] 1-2 sm, a (Înv) (Om) căsătorit. 3 sm (Mar) Bărbat care lucrează acasă Si: *casnic*.

căsarma sf vz. *cazarmă*

casaș [At: VARLAAM, C. 280/2 / Pl: ~i, (2) ~aci / E: *casă* + *-aș* cf *căsar*¹] 1-2 sm, a (Om) care este stabilit, cu casă Si: *casnic, căsar*², *căsător*, *gospodar*, *soț*. 3 sm (Mpl) Persoane care locuiesc într-o casă (sub autoritatea unui membru de familie).

căsăgiu sm vz. *chesăgiu*

căsai vi [At: ȚICHINDEAL, F. 417 / Pzi: *căsai* / E: srb *kasati*] (Ban) A alerga.

căsălniță sf [At: SĂGHINESCU, V. / Pl: ~te / E: nct] Cuib de șoareci în stupul de albine.

căsaluie sf [At: LB / Pl: *căsalui* / E: *casă* + *-aluie*] 1-4 Căsuță (1-4).

căsaluică sf [At: DA ms / Pl: ~ici / E: *căsaluie* + *-că*] (Rar; șhp) 1-4 Căsuță (1-4).

căsământuri snp [At: CHEST. II, 53/328 / V: *casamen*~ / E: *casă*] (Rar) Casă (1) mare.

căsapi vi [At: BELDIMAN, TR. 383 / Pzi: ~pesc / E: *casap*] 1 (C. i. vite) A tăia. 2 (C. i. vite și animale sacrificate) A măcelări (1). 3 (Fig; d. oameni) A ucide cu cruzime (prin înjunghiere).

căsapie sf [At: (a. 1805) URICARIUL IV, 143/26 / E: *casap* + *-ie*] (Reg) Măcelărie.

căsapire sf [At: CAMILAR, N. II, 422 / Pl: ~ri / E: *căsapi*] 1 Tăiere (a vitelor). 2 Tranșare a unui animal sacrificat Si: *ciopârțire, măcelărire*. 3 (Fig) Ucidere.

*căsapit*¹ sn [At: MDA ms / Pl: ? / E: *căsapi*] 1-3 Căsapire (1-3).

*căsapit*², ~a a [At: MARIAN, NU. 175 / Pl: ~iți, ~e / E: *căsapi*] 1 Făcut² bucăți. 2 (Fig) Bătut². 3 (Nob) Cioplit².

căsăras sm [At: IRINEU, S. B. 49 / Pl: ~i / E: *căsar* + *-as*] (Ban; șhp) Căsar (1).

căsăsoară sf vz. *căsușoară*

căsător sm vz. *căsătoriu*

căsătoreala sf [At: MAT. FOLK. 49 / Pl: ~eli / E: *căsători* + *-eala*] (Nob) 1-8 Căsătorie (1-8).

căsătoresc, ~ească a [At: COD. ȚIV. 11/9 / Pl: ~ești / E: *căsător* + *-esc*] (Rar) 1 Specific căsătoriei (1) Si: *casatornic* (1). 2 Referitor la căsătorie (1) Si: *casatornic* (2). 3 Care aparține căsătoriei (1) Si: *casatornic* (3). 4 Care provine din căsătorie Si: *casatornic* (4).

căsători *vtr* [At: PRAV. 859 / Pzi: ~resc / E: *căsător*] 1-2 A (se) uni prin căsătorie (1) (cu cineva).

căsătorie sf [At: (a. 1675) GCR I, 217/33 / Pl: ~ii / E: *căsător* + *-ie*] 1 Uniune legală, liber consimțită între un bărbat și o femeie pentru întemeierea unei familii. 2 (Îs) ~ religioasă Căsătorie (1) oficiată înaintea preotului. 3 (Îs) ~ civilă Căsătorie (1) încheiată înaintea ofițerului stării civile. 4 (Îs) ~ mixtă Căsătorie (1) între două persoane de religii (sau confesiuni) diferite. 5 (Îs) ~ morganatică Căsătorie (1) a unui nobil (sau a unui principe) cu o persoană de o condiție socială inferioară. 6 (Îe) A da (pe fiul sau, pe fiica sa etc. cuiva) în ~ A căsători pe fiul, fiica sa etc.

cu cineva, cu voia (sau fără voia) celui dintâi. 7 (Îae) A consimți căsătoria (1) fiului, fiicei etc. 8 (Îe) A lua (pe cineva) în ~ A se căsători (cu cineva).

9 Trai comun între soți Si: *casnicie* (2).

căsătorire sf [At: DA / Pl: ~ri / E: *casători*] Căsătorie (1).

căsătorit, ~a a [At: MINEIU (1776), 173¹/2 / Pl: ~iți, ~e / E: *casători*] 1 (D. bărbați) Însurat. 2 (D. femei) Măritată.

căsătoriu [At: TETRAEV. (1574), 224 / V: *casător* / Pl: *casători* / E: *casă* + -tor(iu)] 1-2 sm, a (Om) căsătorit (1). 3 sm Tată într-o familie (care are responsabilitatea întreținerii casei).

căsătornic, ~ă a [At: P. MAIOR, IST. 14 / Pl: ~ici, ~ice / E: *casător* + -nic] (Înv; nob) 1-4 Căsătorec (1-4).

casca [At: TETRAEV. (1574), 251 / Pzi: *casc* / E: ml *cascare*] 1 vr A deschide gura (pentru a vorbi, pentru a striga, pentru a mânca etc.) 2 vr (Îe) A ~gura A privi cu interes (sau cu mirare, cu curiozitate naivă). 3 vr (Îae) A umbla pe ici, pe colo, pierzând vremea. 4 vr (Îae) A dezvălui un secret (fără a avea o intenție rea). 5 vr (Îe) A ~ochii A deschide ochii tare, mai ales de mirare Si: (pop) a se holba, a se zgâi, (îrg) a se bleoaji. 6 vr (Îae; pex) A fi (foarte) atent. 7-8 vr (Îc) Cască-gură (sau gură-cască) Persoană care (stă absentă și) nu înțelege ce se întâmplă (sau ce se discută) în jurul ei. 9 vr (Îae) Persoană dezinteresată Si: *casacăund* (1). 10 vr A deschide gura mare printr-o inspirație adâncă, urmată de o expirație prelungită, trădând prin acest gest starea (de oboseală, plictiseală dar, mai ales, de somnolență) în care se află o ființă Si: a ușa. 11 vr (D. o ușă, o fereastră etc.) A se întredeschide Si: a se crapa. 12 vi (Îvr; d. oameni) A striga. 13 vi (Înv) A râvni. 14 vi (Înv) A tinde (spre ceva). 15 vr (D. obiecte) A se crăpa. 16 vr (D. nuci) A plesni. 17 vr (Fig; Îe) A se ~ o prăpastie (între două persoane sau grupuri) A se produce o dezbinare.

casca sf [At: GCR II, 341 / V: *casga*~ / Pl: ~cări / E: *casca*] 1 Deschidere a gurii (pentru a vorbi, pentru a striga, pentru a mânca etc.). 2 Deschidere a gurii, printr-o inspirație adâncă, urmată de o expirație prelungită, care trădează starea (de oboseală, de plictiseală, dar, mai des, de somnolență) în care se află o ființă. 3 Întredeschidere a unei uși, a unei ferestre etc. 4 (Îvr; d. oameni) Strigare. 5 (Înv) Râvnire. 6 (D. obiecte) Crăpare. 7 (D. nuci) Plesnire.

casca¹ sn [At: ANON. CAR. / Pl: ~uri / E: *casca*] 1-7 Căscare (1-7). *casca², ~a* [At: DOSOFTEI, V. S. 46/1 / Pl: ~ați, ~e / E: *casca*] 1-4 smf, a (Persoană) care stă cu gura deschisă (privind neatent). 5-6 smf, a Nătăflet. 7 a (Îe) A rămâne (sau a sta, a privi etc.) cu gura ~ă A fi mirat. 8 a (Îae) A fi buimăcit. 9 a (Îae) A fi dezamăgit. 10 a (D. ochi) Holbat. 11 a (D. obiecte) Care prezintă o deschizătură sau o crăpătură. 12 sfp (Bot) Planta *Anthriscum hippocastanum*.

casări vi [At: RETEGANUL, P. V. 60 / Pzi: ~resc / E: *casca* sau *cascare*] (Cu sens frecventativ) A căsca (10).

casătură sf [At: DOSOFTEI, V. S. 41/2 / Pl: ~ri / E: *casca* + -atură] 1 Căscare (2). 2 Deschizătură. 3 Crăpătură.

casăui sm [At: I. CR. VI, 252 / Pl: ~ / E: *casca* + -ui] (Reg) 1 Zevzec. 2 Zăpăcit.

casăun sm vz *casăund*

casăund, ~ă smf, a [At: DOSOFTEI, V. S. II, 54/1 / V: ~nt, *casăund* / Pl: ~nzi, ~e / E: ml **casabundus*] 1-2 (Persoană) care cască gura la tot ceea ce vede, fără să înțeleagă sensul evenimentelor Si: *boblete*, *habauc*, *nataflet*, *natarău*, *nauc*, *neghiob*, *prostănac*, *tândala*, *toni*, *zapăcit*, *zevzec*.

casăunt sm vz *casăund*

casăne sn vz *chischineu*

casăci sm vz *casăci*

casăioară sf [At: PSALT. 173/24 / V: *casăi*~, (înv) ~sici~, *casăi*~, *casăo*~, *casăi*~ / Pl: ~re / E: *casău* + -ioară] 1-4 Căsuță (1-4). 5 (Reg) Cameră într-o casă țărănească Cf *casă*. 6 (Reg) Căsnicie.

casăioara sf [At: PĂSCULESCU, L. P. 270 / Pl: ~ele / E: *casăioară* + -ea] (Reg) 1-4 Căsuță (1-4).

casăioră sf [At: CDDE / Pl: ~te / E: *casăioară* + -ită] 1-4 (Reg) Căsuță (1-4).

casăen, ~ă [At: SBIERA, F. S. 97 / V: (reg) ~san / Pl: ~eni, ~cne, (reg) *caseni*, *casene* / E: *casă*¹ + -ean] (Pop) 1 a Casnic. 2 smf (Mpl) Totalitate a persoanelor care locuiesc împreună într-o casă, fiind legate între ele prin interese comune (de familie).

casăniță sf *găselniță*

casăoară sf [At: DEX / Pl: ~re / E: *casă*¹ + -ioară] (Rar) 1-4 Căsuță (1-4).

casău sf [At: DENSUSIANU, T. H. / Pl: ~te / E: *casă* + -ita] 1-4 (Reg) Căsuță (1-4).

casni v vz *căzni*

casnicesc, ~ească a [At: MARCOVICI, D. 161/1 / Pl: ~ești / E: *casnic* + -esc] (Rar) 1-2 Care aparține căsniciei (1-2) Si: *conjugal* (1-2). 3-4 Care se referă la căsnicie (1-2) Si: *conjugal* (3-4). 5-6 Specific căsniciei (1-2) Si: *conjugal* (5-6). 7-8 Care provine din căsnicie (1-2) Si: *conjugal* (7-8). 9-10 De căsnicie (1-2).

casnicește av [At: DA / E: *casnic* + -este] 1-3 (Rar) În mod casnic (1-3). *casnici* [At: PANN, P. V. 97/20 / Pzi: ~icesc / E: *casnic*] (luz) 1 vr A se căsători. 2 vi A trăi în căsătorie.

casnicie sf [At: N. COSTIN, L. I. 47/23 / Pl: ~cii / E: *casnic* + -ie] 1 (Înv) Administrare a bunurilor casnice Si: *casă* (48), *gospodărie*. 2 Trai în comun al soților Si: *căsătorie*, *menaj*.

casnire sf vz *căznire*

casni¹ sn vz *căzni¹*

casni², ~ă a vz *căzni²*

casnitor, ~oare smf, a vz *căznitor*

casnitură sf vz *căznitură*

casoacă sf [At: CHEST. II, 53/1 / Pl: ~ace / E: *casă*¹ + -oacă] 1-2 (Șdp) Casă mare (și urâtă) Si: *casoaiie*.

casoacă sf [At: CHEST II, 54/156 / Pl: ~ice / E: *casă* + -oacă] (lm) Casă.

casoaiie sf [At: (a. 1718) URICARIUL XX, 88 / V: *casoi* sn / Pl: ~ / E: *casă*¹ + -oaiie] 1-2 (Șdp) Casă mare (și urâtă, disproporționată). 3 Baracă (de lemn) unde se adăpostesc muncitorii care lucrează la câmp (sau la pădure). 4 Casă mai mică, alături de clădirea principală, în care se locuiește vara. 5 (Trs) Bucătărie de vară. 6 Cămară în care se țin, la țară, lucruri de gospodărie. 7 Casă la vie (servind ca bucătărie, în timpul culesului, ca depozit etc.) Si: *coverca*. 8 Colibă a păstorilor construită din bârne și având două încăperi Cf *mutare*, *stăna*, *târla*. 9 (Buc) Casa pădurarului. 10 (Olt) Stup. 11 (Mol) Fereastră mică în acoperișul casei, pentru a lumina podul Si: *lucarna*. 12 Element de construcție în formă de cutie (fără funduri sau cu un singur fund), confecționat din grinzi de lemn sau de beton prefabricat, care se umple cu piatră, cu pământ etc. și care se așază în albie sau pe malul unei ape în scopul executării unui baraj, a unui dig etc. Si: *casău*³ (1). 13 Locul în care se învârtă coaca de la jugul ferăstrăului (joagărului) Si: *cotet*.

casoi sn vz *casoaiie*

casoică sf [At: ALRM III/I, h. 292 / Pl: ~ici / E: *casoi* + -ca] (Reg) Cămară (5).

castan sm vz *castan*

castană sf vz *castană*

castalan sm [At: BORZA, D. / Pl: ~i / E: nct] (Bot) Brustur (*Petasites hybridus*).

castănas sn [At: DA / Pl: ~e / E: *castan* + -as] 1-4 Căstănel (1-4).

castănel sn [At: JAHRESBER. X, 181 / V: *cas*~, ~tin~ / Pl: ~e / E: *castan* + -el] (Gms; Trs; Ban) 1-4 (Șhp) Castan (mic) Si: *castanaș* (1-4).

castaniu sm vz *castaniu*

castau sm vz *acastau*

castănie sf [At: BORZA, D. / Pl: ~ii / E: nct] Castan (1).

castioară sf vz *casăioară*

castrăvele sm vz *castravete*

căsuță sf [At: T. PAPAHAĞI, M. / Pl: ~uci / E: *casă*¹ + -uca] 1-4 Căsuță (1-4). 5 Casă sărăcăcioasă.

căsuchiță sf [At: CHEST. II, 262/23 / Pl: ~te / E: *căsuca* + -iță] (Reg) 1 Coteț. 2-3 Fereastră (sau deschizătură făcută în acoperiș) care lasă să pătrundă aerul în pod sau să iasă fumul.

căsuică sf [At: ANON. CAR. / Pl: ~ici / E: *casă* + -uică] 1-4 Căsuță (1-4). 5 Alveolă de fagure. 6 Parte a cimpoiului. 7 Joc de copii nedefinit mai îndepărate.

căsuie sf [At: CIHAC I, 45 / Pl: nct / E: *casă* + -uie] 1-4 Căsuță (1-4).

căsulie sf [At: LM / Pl: ~ii / E: *casă* + -ulie] 1-4 Căsuță (1-4). 5 Căsuță (1) construită deasupra torentului de apă, pe care plutășii mână plutele la vale. 6 Chilia unui călugăr. 7 Cabină de vapor. 8 Cutiuță. 9 Alveolă în fagure. 10 Ochiul itelor prin care intră câte un fir din urzeala pânzei. 11 Butonieră la haină, în care se încheie nasturele Cf *cășița* (16).

casuliță sf [At: TDRG / Pl: ~te / E: *casă*¹ + -uliță] (Ban) 1-4 Căsuță (1-4).

căsurle sf [At: CHEST. II, 54/156 / Pl: ~ii / E: *casă* + -ulie] (Gmt) Casă¹ (1).

căsușoară sf [At: GRAIUL II, 3 / V: ~saș~ / Pl: ~re / E: *casă*¹ + -ușoară] 1-4 (Șhp) Căsuță (1-4).

căsuță sf [At: DOSOFTEI, V. S. 99/2 / V: *cașu*~ / Pl: ~te, (rar) ~ti / E: *casă*¹ + -uță] 1-4 (Șhp) Casă (1) (mică) Si: *căscioara* (1-4), *căscioarea* (1-4), *căsișoara* (1-4), *casucă* (1-4), *căsuică* (1-4), *căsuie* (1-4) *căsulie* (1-4), *casușoară* (1-4), (reg) *căsciorita* (1-4), *cășița* (1-4), *căsulita* (1-4), *caștoraua* (1-4). 5 Casă (1) mică, având o singură cameră, fără tindă, unde se locuiește mai ales iarna. 6 Cămaruță în care locuia o familie de țărani. 7 Bucătărie. 8 Căsulie (9). 9 Cutie de chibrituri. 10 Lemne făcute stânen. 11 (Îs) ~ *poștala* Ghișeu (sau compartiment special) unde se repartizează și se păstrează, la poștă, scrisorile pe care le ridică personal destinatarul. 12 Compartiment dintr-o cutie cu litere tipografice, în care se păstrează un singur fel de literă. 13 (Îs) ~ *tipografică* Spațiu destinat colofoniului. 14 (Lpl) Spațiile dintre dinții spatei, prin care trec firele de urzeală la războaiele de țesut. 15 Parte proeminentă a inelului, în care este prinsă piatra. 16 (Bot; ic) ~te-albe Plantă din familia cariofilaceelor (*Dianthus spiculifolius*). 17 (Bot; lpl; if ~ti) Tătăși (*Chrysanthemum cynerariaefolium*). **cașar** [At: (a. 1810) URICARIUL XIV, 239/16 / Pl: ~i, (reg) ~șeri, (2) ~e / E: *caș* + -ar] 1 sm Persoană care face caș (la stână) Si: *baci*. 2 sn Calup de lemn, ca o cutie, crestată pe părțile dinăuntru, în care se tescuiește cașul, dându-i-se forma unei turte Si: *formă*.

cașai v vz *hășai*

cașăreasă sf [At: DA / V: ~șer~ / Pl: ~ese / E: *cașar* + -easă] 1 Cășărită. 2 Nevasta cășarului (1).

cașărie sf [At: (a. 1760) IORGA, B. R. 225 / V: ~șer~ / Pl: ~ii / E: *caș* + -arie] 1-2 Clădire (sau parte a stânei) în care se fac brânzeturile. 3 (Pex) Stână.

cașărita sf [At: DA / Pl: ~te / E: *cașar* + -iță] Femeie care face caș la stână (sau la cășărie).

cașavărie sf [At: CHEST. IV, 1186/452 / Pl: ~ii / E: nct] (Reg) Construcție provizorie care servește ca adăpost păstorilor.

cașcăli vi [At: I. CR. V, 316 / Pzi: ~lesc / E: ns cf *carcali*] (Reg) 1 A face ceva în grabă Si: *a cărpaci*. 2 A mânca pe apucate.

cașcăvalărie sf [At: (a. 1741) IORGA, S. D. VI, 248 / Pl: ~ii / E: *cașcaval* + -arie] Cășărie unde se prepară cașcaval.

căscioară sf vz *căscioară*

cășereasă sf vz *cășăreasă*

cășerie sf vz *cășărie*

cășet sn [At: DA / E: *caș* + -et] (Pop) Cantitate mare de caș.

cășgare sf vz *căscare*

cășcioară sf vz *căscioară*

cașina v vz *cașuna*

cășioară sf vz *căscioară*

cașit sn vz *chișiță*

cășiță¹ [At: REV. CRIT. III, 92 / Pl: ~te, ~ti / E: *casă*¹ + -iță] (Reg) 1 sf Căsulie (8). 2 sf Loc (culeuș) unde stă larva în stup. 3 sf Loc unde stă o singură albină. 4 av (Fig) Foarte ordonat. 5 sf Organ al albinei în

care se prelucrează nectarul. 6 sf Ladă pentru stupi. 7 sf Cutie de lemn (sau de coajă de mesteacăn), în care se ține sare Si: *sărărița*, *solnița*. 8 sf Lădiță mică Si: *caseta*, *chichița*, *pui*, *sipet*. 9 sf Despărțitură într-un sertar. 10 sf Despărțitură în șerpar. 11 Despărțitură mică. 12 sf Firidă. 13 Gropiță pe care o fac copiii când se joacă în nisip ud. 14 sfp Lemnele așezate cruciș la capetele sterilor, pentru a-i susține. 15 sf Colacul fântânii. 16 sf Butonieră la cămașă în care se încheie nasturele.

cășiță² sf [At: N. REV. R. X, 85 / V: *chiș*~ (A și: *chiș*~) / Pl: ~te / E: cf vsl *кыцаты*, bg *кучей*] (Reg) Zăbală.

cășiță³ sf [At: MARIAN, ap. DA ms / Pl: nct / E: ucr *кашніа*] 1 (Buc) Construcție de bârne, umplută cu pietre și alte obiecte grele, pe care se așază podurile peste o apă mai mare. 2 (Trs) Reazem al unei construcții în apă Si: *greblă*.

cășiță⁴ sf vz *chișiță*¹

cășleată sf [At: SĂGHINESCU, V. 48 / Pl: ~ete / E: nct] (Reg) Coș de nuiele lipite cu pământ, construit deasupra cuptorului și care trece prin pod până la acoperiș, ținând locul hornului la casele sărace Si: *băgeaga*.

cășlegi sfp vz *cășlegi*

cășos, ~oasă a [At: T. PAPAHAĞI, M. / Pl: ~oși, ~oase / E: *caș* + -os] 1 Plin de caș (1). 2 Care cuprinde mult caș (1). 3 Asemenea cașului (1). 4 Care se referă la caș (1). 5 Care aparține cașului (1).

caștei sm [At: CIHAC II, 45 / V: *coș*~ / Pl: ~ / E: rs *копей*] (Rsî) Avar. **caști** sn vz *căști*

căștigare sf vz *căștigare*

căștigătoriu a vz *căștigător*

căștoară sf vz *căscioară*

căștorauă sf [At: JAHRESBER. VII, 70 / Pl: nct / E: *căștoară* + -auă] (Reg; rar) 1-4 Căsuță (1-4).

cășulean sn [At: TDRG / Pl: ~ene / E: *caș* + -ulean] 1-4 (Șhp) Bucată (mică) de caș Si: *cășuleț* (1-4). 5 Caș proaspăt și gustos Si: *cășuleț* (5).

cășuleț sn [At: BIBLIA (1688), 208/1 / Pl: ~e / E: *caș* + -uleț] 1-5 Cășulean (1-5).

cășuna [At: ZILLOT, CRON. 72 / Pzi: ~nez, (pop) *cașun* / E: ml *accasionare*] 1 vi A-i veni cuiva o idee (sau o poftă) ciudată. 2 vi A prinde necaz pe cineva (sau pe ceva). 3 vi A manifesta (dintr-o dată) dragoste (exagerată) față de cineva. 4 vi A-i apărea dintr-o dată, pe neașteptate, o durere (fizică), un necaz etc. 5 vr (Trs) A provoca un avort unei femei din cauza spaimii. 6 vi A veni pe neașteptate (și nepoftit) în casa cuiva. 7 vi (Construit cu prepoziția „pe”) A se lega din senin de cineva (cu acuzații nedrepte). 8 vi A lovi necazul pe cineva. 9 vi A se năpusti asupra cuiva (acuzându-l, certându-l, îmbrâncindu-l). 10 vi (Reg) A face cuiva reproșuri. 11 vi (Construit cu dativul) A cobi. 12 vi A cauza (o supărare). 13 vr (Reg) A fi bolnav psihic.

cășunare sf [At: COȘBUC, AE. 171 / Pl: ~nări / E: *cășuna*] 1 Ivire în mintea cuiva a unei poftă ciudate Si *cașunat*¹ (1). 2 Cauză.

cășunat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cășuna*] 1-2 Cășunare (1-2). **cășunat**², ~ă a [At: GHEREA, ST. CR. I, 172 / Pl: ~ați, ~e / E: *cășuna*] Care este pricinuit din senin, fără veste, fără motivație evidentă.

cășunător, ~oare a [At: LM / Pl: ~i, ~oare / E: *cășuna* + -ător] 1 Care se manifestă pe neașteptate și fără motiv. 2 Căruia i se ivește brusc o idee (sau o poftă) ciudată.

cășunătură sf [At: LB / Pl: ~ri / E: *cășuna* + -atură] 1 Durere ivită pe neașteptate. 2 Capriciu.

căsuț [At: LB / Pl: ~i / E: *caș* + -uț] 1-5 sn Cășulean (1-5). 6 smp (Bot; reg) Floarea-raiului (*Chrysanthemum cinerariaefolium*). 7 (Bot; reg; șic ~ii-popii) Nalbă mică (*Malva pusila*). 8 smp (Bot; reg; iac) Floarea zgâibii (*Malva crispa*).

căsuță sf vz *căsuță*

căta v vz *căula*

cătan s [At: BORZA, D. / Pl: nct / E: nct] (Bot; reg) Jneapăn (*Pinus mugo*).

cătană sf [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 342/25 / V: *cat*~, *cotună* / Pl: ~ne / E: mg *katona*] 1 (Înv) Soldat în Austro-Ungaria. 2 (Pgn) Soldat. 3 (Îs)

~ *bătrână* Veteran. 4 (Îas) Soldat în al doilea (sau, mai ales, al treilea) an de serviciu. 5 (Îe) **A fi bătrână** A fi greu de înșelat în urma experienței acumulate. 6 (Îe) **A fi cat~** A fi beat turtă. 7 (Îlav) **În** (sau **la**) ~ **ne** În armată. 8 (Lpl) Detașament (sau corp) de armată. 9 (Trs) Fiecare dintre cei doi frați de mireasă, care îi pun în car lada, hainele și alte obiecte de zestre și care însoțesc mireasa până la socrii mari. 10 (Bot; reg; lpl) Scânțieute (*Aster nov-belgii*). 11 (Bot; reg; lpl) Gladiolă (*Gladiolus gandavensis*).

cățaran sn vz *catran*

cătară sf vz *catâră*

cătarcă sf vz *catargă*²

*cătare*¹ sf [At: DEX / Pl: ~ări / E: *cata*] Piesă metalică de formă prismatică, montată pe partea de sus a țevii unei guri de foc, și care, împreună cu înălțătorul, formează dispozitivul de ochire al armei.

*cătare*² sf vz *căutare*

cătagă sf vz *catargă*²

căstăv sn vz *castaf*

*cătaf*¹ sn vz *căuta*¹

*cătaf*², ~ă a vz *căuta*²

căta pp vz *către*

cătalet sm [At: COMAN, GL. / Pl: ~i / E: nct] (Reg; șdp) 1-2 Cătel urât și pipernicit.

cătalesc sf vz *cătarig*

cătalesc sf vz *cătarig*

cătalina sf [At: BULET. GRĂD. BOT. V, nr. 3-4, 56 / Pl: ~ne / E: *Catalina*] (Bot; reg; mpl) Tufănică (*Chrysanthemum indicum*).

cătlăniță sf [At: I. CR. VI, 217 / Pl: ~te / E: cf bg *котло*] (Reg) Larvă de lemn care se dezvoltă la baza știubeiului, când acesta este neglijat.

cătafuie sf [At: DA / Pl: ~cătălui / E: nct] (Reg) „Vatră de vegetație”.

cătamăi sn [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. 284 / V: ~mui / Pl: ~e / E: nct] 1 Buștean care se pune sub diferite vase, mai ales sub cele conținând băuturi, pentru a evita contactul cu pământul. 2 Butuc care se atâră de cumpănă fântâni Si: *greutate, coinnac*. 3 (Îf ~mui) Trunchi de copac Si: *cărevei*.

*cătamui*¹ ai [At: N. REV. R. X, 85 / E: nct] (Reg) 1 Murdar. 2 Negru.

*cătamui*² sn vz *cătamăi*

cătanășește av [At: JARNÍK – BÎRSEANU, D. 307 / E: ns cf *cătanas* + -este] (Reg) Ostășește.

cătanesc, ~ească [At: GHICA, A. 310 / V: (reg) ~tun~, (reg) *cotun~* / Pl: ~esti / E: *cătană* + -esc] (Reg) 1-4 a Ostășesc (1-4). 5 sf Joc cu lăutari nedefinit mai îndeaproape.

cătaneste av [At: ȚIPLEA, P. P. 42 / V: (Mar) ~tun~ / E: *cătană* + -este] Ostășește.

cătani [At: (a. 1767) IORGA, S. D. XII / V: ~tuni / Pzi: ~nesc / E: *cătană*] (Reg) 1 vi A face serviciul militar. 2 vr A lua în armată Si: *a încorpora, a înrola*. 3 vr A intra în armată. 4 vr (Fig) A se îmbăta.

cătanie sf [At: ANON. CAR. / V: ~tun~, *cotunie* / Pl: ~ii / E: *cătană* + -ie] (Reg) 1 Serviciu militar. 2 Militărie.

cătanime sf [At: LB / Pl: ~mi / E: *cătană* + -ime] (Reg) Mulțime de cătane Si: *ostașime, soldașime*.

cătanoară sf [At: H XVIII, 27 / Pl: ~re / E: *cătană* + -ioară] (Reg) 1-4 (Șhp) Cătană (1) (în primul an de stagiul militar) Si: *cătaniță* (1-4), *cătănuța* (1-4). 5 Dans popular nedefinit mai îndeaproape. 6 (Bot; reg; lpl) Surguci (*Consolida ajacis*).

cătanire sf [At: DA / Pl: ~ri / E: *cătani*] Încorporare.

*cătanit*¹ sn [At: JARNÍK – BÎRSEANU, D. 298 / E: *cătani*] (Reg) Efectuare a serviciului militar.

*cătanit*², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *cătani*] 1 Luat în armată Si: *încorporat, înrolat*. 2 (Fig) Beat.

cătanitoare sf [At: IRINEU, S. B. 56 / Pl: ~ori / E: nct] Floare nedefinită mai îndeaproape Cf *cătlăniță*, *cătanoara* (4).

cătaniță sf [At: ALECSANDRI, P. P. 97 / Pl: ~te / E: *cătană* + -iță] 1-4 Cătănioară (1-4). 5 Nevastă de soldat.

cătănuț sn vz *cătănuța*

cătănuța sf [At: PANN, Ș. II, 67/17 / V: (rar) *cătănuț* sm / Pl: ~te / E: *cătană* + -uța] 1-4 Cătănioară (1-4). 5 (Bot; reg; lpl) Cărciumărese (3) (*Zinnia elegans*).

cătărămă sf vz *cataramă*

*cătărămbă*¹ sf vz *cataramă*

*cătărămbă*² sf [At: HEM 2267 / Pl: ~be / E: nct] 1 Babă. 2 Cotoroanță.

cătărăn sms vz *catran*

cătărăma vtr [At: LB / Pzi: ~ez / E: *cataramă*] (Îrg) 1-2 A (se) încheia (cu) o cataramă.

cătărămare sf [At: MDA ms / Pl: ~mări / E: *cătărăma*] (Îrg) Încheiere cu catarama Si: *cătărămar*¹.

*cătărămar*¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cătărăma*] (Îrg) Cătărămare.

*cătărămar*², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *cătărăma*] (Îrg) Care se încheie cu catarama.

cătărămuța sf [At: LB / Pl: ~te / E: *cataramă* + -uța] 1-8 (Șhp) Cataramă (1-2) (mică).

cătărănat am [At: ȚIPLEA, P. P. 69 / V: ~nit / Pl: ~ați / E: nct] (Mar; îvp; d. flori) Cu sens neprecizat.

cătărănit am vz *cătărănat*

cătărăge sfp vz *catilige*

cătărăgea sf vz *catargel*

cătărăig sm vz *catilige*

cătărăigă sf vz *catilige*

cătărăigi sfp [At: LB / V: *catar~* / E: srb *cotrig*] (Acl; Trs) Piftii.

cătărăgie sf [At: CANTEMIR, ap. DDRF / P: ~gi-e / V: *catar~* / Pl: ~ii / E: *cătărăig* + -ie] Adolescență Cf *catilige* (5).

cătările av vz *acătării*

cătărăoage sfp vz *catilige*

cătărăoică sf vz *cataroi*

cătărăuie sf vz *cataroi*

cătător, ~oare sf vz *căutător*

cătătorie sf [At: H II, 62 / Pl: ~ii / E: *cătător* + -ie] (Reg; la nuntă; csnp) Îndeletnicire de cătător (-de-casă).

cătătura sf vz *căutătura*

cătățime sf vz *cățime*

cătână sf vz *cățină*

cătâr sm vz *catâr*

cătărăș sm vz *catărăș*

cătăre sm vz *catâr*

cătărăig smn vz *catilige*

cătcădaci v vz *cotcodaci*

cătcădacire sf vz *cotcodăcire*

*cătcădacit*¹ sn vz *cotcodăcit*¹

*cătcădacit*², ~ă a vz *cotcodăcit*²

cătcădaci v vz *cotcodăci*

cătcădăfire sf vz *cotcodăcire*

*cătcădăfi*¹ sn vz *cotcodăcit*¹

*cătcădăfi*², ~ă a vz *cotcodăcit*²

cătcăhun sm vz *capcaun*

cătcăi v vz *cătcăi*

cătcăire sf vz *cătcăire*

*cătcăit*¹ sn vz *cătcăit*¹

*cătcăit*², ~ă a vz *cătcăit*²

cătcăun sm vz *capcaun*

cătelin av vz *cătinel*

cătelnuț av vz *cătinel*

cătenă sf vz *cățină*

cătenel av vz *cătinel*

cătenelaș av [At: MARIAN, D. 177 / V: *cățilenas, cătilinas* / E: *catenel* + -as] 1-4 Căținel (1-4).

cățica sf [At: LB / Pl: nct / E: nct] (Înv) Femeie stricată.

cățilinas av vz *cățenelaș*

cătin *sn* *vz* *cătină*

cătină *sm* [At: DA / Pl: ~i / E: *cătina* + -ar] (Orn) Păsărică gălbuie pe pânțele, negricioasă pe spate și aripi, care trăiește prin cătină.

cătinaș *av* [At: DA / E: *cătin* + -aș] 1-4 Cătinel (1-4).

cătinaț, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, P. P. 21^b/20 / Pl: ~ați, ~e / E: *cătina* + -aț] Des cum e cătină.

cătina *sf* [At: (a.1792) URICARIUL I, 351/3 / V: *cat*~, *căfăna*, *cătena*, *cătin* *sm*, ~in *sm* / Pl: ~ne / E: lat *catena*] (Bot) 1 (Îc) ~albă (sau ~cenușie) Arbust spinos, cu frunze înguste, lanceolate, argintii cu flori ruginii și fructe galbene-portocalii (*Hippophaë rhamnoides*). 2 (Îc) ~de-garduri Arbust spinos, otrăvitor, cu ramuri lungi, subțiri și flexibile, cu flori purpurii, cu fructe boabe roșii alungite Si: (reg) *licină*, *lițian*, *răchisoara*, *zaharică* (*Lycium vulgare*). 3 (Îc) ~mică (sau ~roșie) Arbust spinos cu tulpină roșiatică, foarte ramificată, cu flori albe-trandafirii, cu fructe sub formă de capsule galben-deschis, folosite la fabricarea berii sau în vopsitorie Si: (reg) *tamariscă* (*Myrica* sau *Tamarix germanica*). 4 (Îc) ~roșie Arbust cu ramuri lungi, flexibile, de culoare roșu-închis, cu flori trandafirii (*Tamarix gallica*). 5 (Îlac) Arbust spinos cu flori dispuse în spice scurte și groase (*Tamarix Pallasii*). 6 (Reg; îac) Pomușel (*Bryum argenteum*). 7 (Îlac) Arbust spinos cu frunze mici, în formă de solzi, cu flori roz sau albe și cu fructe roșii, cultivat ca gard viu Si: (reg) *tamariscă* (*Tamarix ramosissima*). 8 (Reg) Planta *Xanthium spinosum*. 9 (Bot) Torțel (*Cuscuta europaea*).

cătinea *sf* [At: TEODORESCU, P. P. 143 / Pl: ~ele / E: *cătina* + -ea] 1-18 (Bot; șhp) Cătină (1-9) mică).

cătinel *av* [At: VARLAAM, C. 347/2 / V: ~telin, ~ten~, ~cătelin, ~căten~, ~cătlin, ~căt-, ~chiten~ / E: ml pop **cautelinus* sau *cautelenus*] (Îvp) 1-2 Încet (și prevăzător) Si: (îvp) *cătineluș* (1-2), *cătinelușel* (1-2), *cătineluț* (1-2), *cătingan* (1-2), (pop) *cătinică* (1-2). 3 Mereu. 4 Tiptil. 5 (Pop; îlav) Nel~ Încetul cu încetul. 6 (Înv; îlav) ~pre ~ Încetinel.

cătineluș *av* [At: DOSOFTEI, V. S. 45^l / V: *căt-* / E: *cătinel* + -uș] (Îvp) 1-4 Cătinel (1-4).

cătinelușel *av* [At: DOSOFTEI, V. S. 237^l / E: *cătineluș* + -el] (Îvp) 1-4 Cătinel (1-4).

cătineluț *av* [At: LB / V: *căten*~, *cătelnuț* / E: *cătinel* + -uț] (Îvp) 1-4 Cătinel (1-4).

cătingan *av* [At: LB / V: *căt-*, *chit-* / E: *cătin* + -gan] (Îvp) 1-4 Cătinel (1-4).

cătinică *av* [At: ISPIRESCU, L. 169/21 / E: *cătin* + -ică] (Îvp) 1-4 Cătinel (1-4).

cătiniș *sn* [At: PAMFILE, I. C. 430 / Pl: ~uri / E: *cătina* + -is] (Reg) 1-2 (Loc acoperit cu un) grup de arbuști de cătină Si: *desiș*.

cătoș *s* [At: H XVI, 134 / Pl: nct / E: cf *cătușă*] (Reg) Unealtă de zidărie nedefinită mai îndeaproape.

cătramă *sf* *vz* *catran*

cătran *sn* *vz* *catran*

cătrână *sf* *vz* *catran*

cătră *pp* *vz* *către*

cătrâmi *v* *vz* *cătrâni*

cătrâmire *sf* *vz* *cătrânire*

cătrâmi¹ *sn* *vz* *cătrâni¹*

cătrâmi², ~ă *a* *vz* *cătrâni²*

cătrâna *v* *vz* *cătrâni*

cătrânar *sm* [At: DA / Pl: ~i / E: *catran* + -ar] (Im) Cel care pune catran în băuturi.

cătrânare *sf* *vz* *cătrânire*

cătrâna¹ *sn* *vz* *cătrâni¹*

cătrâna², ~ă *a* *vz* *cătrâni²*

cătrâneală *sf* [At: DA / Pl: ~eli / E: *catran* + -eală] 1-6 Cătrânire (1-6). 7 (Fig; pex) Băutură amară.

cătrâni [At: I. IONESCU, M. 85 / V: ~ămi / Pzi: ~nesc / E: *catran*] 1 *vt* A unge cu catran (2) o corabie (sau funii etc.) spre a nu putrezi Si: *a gudrona*, *a încătrâni* (1). 2-3 *vt* (Pex) A (se) înnegri. 4 *vt* (Pex) A face

întunecat Si: *a încătrâni* (4). 5 *vt* A pârlî. 6 *vt* (Pex) A arde un bulumac, un stâlp de telegraf etc. (sau numai partea care se bagă în pământ a acestora) pentru a nu putrezi Si: *a încătrâni* (8-9). 7 *vt* A se îmbrăca în haine negre Si: *a încătrâni*. 8-9 *vt* (Fig) A (se) umple de amărăciune Si: *a încătrâni*. 10-11 *vt* (Fig) A (se) mânia. 12 *vt* (Fig) A transforma în catran (4) Si: *a încătrâni*, *învenina*, *a otrăvi*. 13-14 *vt* A (se) umple de miros greu (ca) de catran Si: *a încătrâni*.

cătrânire *sf* [At: DA / Pl: ~ri / E: *cătrâni*] 1 Ungere cu catran (2) Si: *catranu¹* (1), *catrânitura* (1), *încătrânire*, *încătrâni¹*. 2 Înnegrire. 3 Ardere. 4 (Fig) Amărare. 5 (Fig) Mâniere. 6 (Fig) Otrăvire.

cătrâni¹ *sn* [At: DUNĂREANU, SĂM. VI, 370 / Pl: ~uri / E: *cătrâni*] 1-6 Cătrânire (1-6).

cătrâni², ~ă *a* [At: DA / Pl: ~iți, ~e / E: *cătrâni*] 1 Uns cu catran (2) Si: *încătrâni²*. 2 (Pex) Negru. 3 (Fig) Care are haine negre Si: *încătrâni²*. 4 (Fig) Înnoțat. 5 (Fig) Supărat. 6 (Fig) Mânios. 7 (Fig) Rău la inimă Si: *încătrâni²*.

cătrânitură *sf* [At: SLAVICI, ap. TDRG / Pl: ~ri / E: *cătrâni* + -tură] 1-6 Cătrânire (1-6). 7 (Ccr) Obiect foarte murdar de catran. 8 (Pex) Obiect negru. 9-10 (Ccr; fig) Băutură (prea tare) (sau cu gust amar).

cătrâniță *sf* [At: PITIȘ, ȘCH. I, 231 / Pl: ~te / E: *catran* + -iță] 1 (Reg) Chibrit. 2 Vas în care se ține catranul (1). 3 Conținutul cătrâniței (2). 4 Vasul împreună cu conținutul.

cătrânos, ~oasă *a* [At: DA / Pl: ~oși, ~oase / E: *catran* + -os] 1 Care cuprinde mult catran. 2 Murdar de catran. 3 (Fig) Amărât și înveninat de supărare mare.

cătrâfiră *sf* [At: MARIAN, SA. 244 / Pl: ~re / E: nct] 1-2 Stofă (sau pânză) de proastă calitate.

cătrânițoi *sn* [At: DENSUSIANU, Ț. H. / Pl: ~oaiie / E: *cătrâniță* + -oi] Parte din spate a fotei.

către *pp* [At: COD. VOR. 27/3 / V: ~tă, ~ră, ~ru, *cătră*, *către* / E: ml *contra*] 1 (Indică o poziție) În fața... 2 (Indică o atitudine) Față de... 3 (Indică o atitudine) Cu privire la... 4 (Indică o atitudine neutră) Pentru. 5 (Indică o atitudine care e urmarea unei obligații) Pentru. 6 (Indică o atitudine ostilă) Împotriva. 7 (Indică direcția) Cu fața spre... 8 (Indică o intenție dușmănoasă) Contra. 9 (Arată, în mod indiferent, direcția) Asupra. 10 (D. o mișcare, răspunzând la întrebarea „încotro”) Înspre. 11 (Ppp *de*) Dinspre. 12 (Pop) Aproape de... 13 (Pop) Pe lângă. 14 (Cu sens temporal) (Cam) pe la... 15 (Înv; cu sens final) Cu scopul... 16 (Înv; după verbe ca: *a nădăjdui*, *a crede*) În. 17 (Înv; ie) *A se duce ~ Domnul* A muri. 18 (Înv; ie) *A privi ~ A* se referi la. 19 (După verbe dicendi) Lui. 20 (Arată apropierea de (fintă) De. 21 (Arată dependența de ceva sau cineva) De. 22 (Arată teama de ceva sau cineva) De. 23 (După verbe sinonime cu *a starui*) Pe lângă. 24 (Arată o apropiere până la alipire, contopire) La. 25 (Arată aproximația) Cam. 26 (În legătură cu noțiuni locale) Aproape de... 27 (În legătură cu noțiuni temporale; mai ales precedat de prepoziția *de*) Spre. 28 (După un verb pasiv, precedat de prepoziția *de*) Introduce complementul de agent.

cătreș *sn* [At: DA / V: *cotreș* / Pl: ~e / E: mg *ketrec*] 1-2 Despărțitură de scânduri sau nulele (într-un grajd sau într-o cămară), în care se țin găini. 3 Cotet de păsări. 4 Cușcă în care se transportă păsări.

cătrînță *sf* *vz* *catrința*

cătru *pp* *vz* *către*

cătrună *sf* [At: H XIV, 349 / Pl: ~ni / E: nct] (Bot; reg) Tigvă (*Lagenaria siceraria*).

cătuior *sn* [At: GIUGLEA-VĂLSAN, R. S. / P: ~tu-ior / Pl: ~oare / E: *cătun* + -or] (Șhp) 1-30 Cătun (1-15) (mic).

cătun *sn* [At: I. GOLESCU, C. 240 b / V: ~nă *sf*, *cot-*, *cotună* *sf*, *cut-* / Pl: ~e, ~uri / E: cf alb, srb *katun*] 1 Așezare arhaică a păstorilor români. 2 Sat de munte. 3 Grup izolat de case țărănești. 4 Sat mic (fără biserică), aparținând, administrativ, de un sat vecin. 5 Subdiviziune a comunei rurale. 6 (Ban) Mahala în jurul (sau în apropierea) unui oraș. 7 Grup de case păstorești. 8 Colibă ciobănească. 9 Locuință pentru porcari și pescari Si: *bordei* Cf *hodaie*. 10 (Îvp; if *cătuna*) Cuptor improvizat,

săpat în pământ. Cf *cotlon*. 11 (Pex) Vizină. 12 Loc gol, înconjurat de copaci. 13 Hățiș.

cătună sf vz *cătun*

cătunesc, ~ească a vz *cătănesc*

cătunește av vz *cătănește*

cătuni v vz *catăni*

cătunie sf vz *cătănie*

cătunire sf vz *cătănire*

cătunit¹ sn vz *cătănit¹*

cătunit², ~ă a vz *cătănit²*

cătur sn [At: ADAM, R. 170 / Pl: ~i / E: nct] (Reg) 1 Butuc de lemn.

2 Trunchi care rămâne în pământ după tăiere Cf *ciot*, *buștean*, *buturușă*.

3 Trunchi de arbore tăiat. 4 Arbore având grosimea de la un lăstar până la a unui butuc de roată. 5 (Pex) Arbore înalt și subțire. 6 (Pex) Huceag.

7 (Reg) Arbore tânăr.

căturoi sn [At: VICIU, GL. / Pl: ~ / E: *catur* + -oi] 1-4 (Reg) Cătur (4-5) (mai gros).

cătușă vi [At: DA / Pzi: ~șez / E: *cătușă*] A pune în cătușe.

cătușar sm [At: COSTINESCU / Pl: ~i / E: *cătușă* + -ar] Persoană care pune cătușe criminalilor la închisoare.

cătușare sf [At: DA / Pl: ~șări / E: *cătușă*] Încătușare.

cătușat¹ sn [At: DA / Pl: ~? / E: *cătușă*] Încătușat¹.

cătușat², ~ă a [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: *cătușă*] Încătușat².

cătușă sf [At: COD. VOR. 91/4 / V: ~șe, *cot*~ / Pl: ~șe / E: **cată* (< lat *catta*, 'pisică') + -ușă] 1 (Inv) Pisică. 2 (Pan) Cursă de prins șoareci. 3 (Inv) Ancoră. 4 (Lpl) Fiare. 5 (Inv) Uncaltă de supliciu în care se puneau mâinile, picioarele sau gâtul criminalilor, nebunilor sau animalelor sălbatice Cf *butuc*. 6 Fiecare dintre cele două inele metalice legate între ele cu un lanț, cu care se leagă mâinile (și picioarele) arestatului. 7 Bucată de lemn încovoiată, prinsă de capătul dinainte al proțapului (la car, căruță sau plug) sau al tânjelii, în care se îmbucă jugul, fiind prinsă de proțap prin două inele de fier și un cui Cf *armăsărel*, *caprior*, *chingă*, *cocos*, *japiță*, *jânchița*. 8 Bucată de lemn care ține părțile ușii ca să nu se desfacă Cf *cocoșlău*, *cotofană*, *găinar*, *limba-caprei*, *primblă*, *prinsoare*, *scheamă*. 9 (Bot) Cătușnică (2) (*Bollota nigra*).

cătușe sf vz *cătușă*

cătuși v [At: DA / Pzi: ~șesc / E: *cătușă*] Încătușă.

cătușire sf [At: DA / Pl: ~ri / E: *cătuși*] Încătușare.

cătușit¹ sn [At: DA / Pl: ~? / E: *cătuși*] Încătușat¹.

cătușit², ~ă a [At: DA / Pl: ~iți, ~e / E: *cătuși*] Încătușat².

cătușnic sn vz *cătușnică*

cătușnică sf [At: LB / V: *cătușnic* sn, ~iță, *cotușnic* sn / Pl: ~ice / E: *cătușă* + -nic] (Bot) 1 Plantă erbacee meliferă, cu miros aromatic, cu flori albe sau roșietice, cu proprietăți tonice, excitante Si: *iarbă-flocoasă*, *iarbă-măței*, *iarbă-vântului*, *mintă-măței* (*Nepeta cataria*). 2 Plantă erbacee meliferă, cu miros greu și cu flori albastre-violacee sau roșii Si: *cătușă* (9) (*Ballota nigra*). 3 (Bot; îc) ~sălbatică Voronică (*Marrubium vulgare*). 4 (Bot; șic ~sălbatică) Unguraș (*Marrubium peregrinum*). 5 (Bot) Roiniță (*Melissa officinalis*).

cătușniță¹ sf vz *cătușnică*

cătușniță² sf [At: H III, 448 / Pl: ~te / E: *cătușă* + -niță] 1 (Bot) Talpa găștei (*Leonorus cardiaca*). 2 (Bot) Voronic (*Marrubium vulgare*).

cătușoacă sf [At: ȘEZ. XIX, 168 / Pl: ~ice / E: *cătușă* + -oacă] Numele unei plante nedefinite mai îndeaproape Cf *cătușnică* (2).

căta sf vz *cătea*

cățană sf [At: ANTIPA, P. 468 / Pl: ~ne / E: cf bg *каканъ*] Bancă a catargului Vz *scaun*.

cătă sf [At: H V, 258 / V: ~ție / Pl: ~te / E: mg *kaca*] (Reg) 1 Haină femeiască nedefinită mai îndeaproape. 2 (Îf ~ție) Țesătură de lână.

cățai [At: DELAVRANCEA, S. 25 / Pzi: cățai, și ~esc / E: *căță* + -ai] 1 vi (D. coțofană) A țipa (scoțând un sunet specific). 2 vi (Rar) A flecări.

3 vi A cicăli.

cațâl sm vz *cațel*

cațala [At: DICT / Pzi: ~lez / E: *cațeli* css] (Reg) vr 1 (D. cățele, vulpi, lupoaice) A se împerechea. 2 vi (D. cățele, vulpi, lupoaice) A făta. 3 vr (D. boli) A se agrava. 4 vi (C. indică animale) A ațâța. 5 vi (Pan; d. ceapă) A încolți. 6 vr (D. iarbă) A se înțeleni. 7 vr (D. bube, răni) A se întinde. 8 vi (D. matca albinelor) A depune ouă.

cațalan sm vz *cațelan*

cațalare sf [At: MDA ms / Pl: ~lări / E: *cațala*] (Reg) 1 Împerechere la cățele, vulpi, lupoaice Si: *cațalat¹* (1) 2 (D. cățele, vulpi, lupoaice) Fătare. 3 (D. boli) Înărire. 4 (D. animale) Ațâțare. 5 (Pan; d. ceapă) Încolțire. 6 (D. iarbă) Înțelenire. 7 (D. bube, răni) Întindere. 8 (D. matca albinelor) Ouă¹.

cațalat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cațala*] (Reg) 1-8 Cățalare (1-8). *cațalat²*, ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *cațala*] (Reg) 1 (D. cățele, vulpi, lupoaice) Care s-a împerecheat. 2 (D. cățele, vulpi, lupoaice) Care a fătat. 3 (D. boli) Care s-a agravat. 4 (D. animale) Ațâțat². 5 (D. ceapă) Încolțit². 6 (D. iarbă) Înțelenit². 7 (D. bube, răni) Întins². 8 (D. matca albinelor) Care a depus ouă.

cațalandric, ~ă smf vz *cațelandric*

cațalandru, ~ră smf vz *cațelandru*

cațalaș sm vz *cațelaș*

cațalandrică sf vz *cațelandrica*

cațalari v vz *cațelari*

cațalarie sf [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: ~ii / E: *cațelari*] 1 Copulație a cățelei. 2 (Fig) Ceată de destrăbălați. 3 (Fig) Destrăbălare.

cațalarire sf vz *cațelare*

cațalari¹ sn vz *cațelari¹*

cațalari², ~ă a vz *cațelari²*

cațalește av vz *cațelește*

cațali v vz *cațeli*

cațalia vi [At: NOVACOVICIU, C. B. I, 7 / Pzi: ~iez / E: nct] A cățeli.

cațalică sf vz *cațelică*

cațalie sf vz *tacalie*

cațalire sf vz *cațelire*

cațalit¹ sn vz *cațeli¹*

cațalit², ~ă a vz *cațeli²*

cațalitură sf vz *cațelitură*

cațaloi sm vz *cațeloi*

cațaluș, ~ă sm vz *cațeluș*

cațalușă sf vz *cațelușă*

cațanăi [At: TOMESCU, GL. / V: ~ni / Pzi: ~esc / E: nct] 1 vi (D. coțofană) A țipa. 2 vi A cicăli. 3 vi A certa. 4 vi A insulta.

cațani v vz *cațanăi*

cațara vr [At: CANTEMIR, ap. ZANNE, P. I, 505 / V: a~, *acățera* ~țera, ~ri / Pzi: cațăr și (reg) *achețer* / E: ctm *acăță* + bg *карежа* ce] 1 (D. oameni) A se urca pe un loc înalt (și abrupt), apucându-se cu mâinile (de ramuri, de colțurile stâncilor etc) Cf *aburca*. 2 (Pex) A se urca. 3 (D. capră și alte animale) A se urca pe pante abrupte. 4 (D. plante) A crește în sus, prinzându-se de ramuri, de ziduri etc. (cu cârceii).

cațarare sf [At: DA / V: a~, *acățer*~, ~țer~, ~rire / Pl: ~rări / E: *cațara*] 1 Urcare prin apucarea cu mâinile (de ramuri, de colțurile stâncilor etc.) Si: *cațarat¹* (1), *cațărătura* (1). 2 (Pex) Urcare. 3 Urcare a caprelor de munte pe pante rezezi Si: *cațarat¹* (3), *cațărătura* (3). 4 Dezvoltare a plantelor, prinzându-se de ramuri, de ziduri etc. (cu cârceii) Si: *cațarat¹* (4). *cațarat¹* sn [At: DA / V: a~, *acățerat¹*, ~țer~, ~țerit / Pl: ~uri / E: *cațara*] 1-4 Cățărare (1-4).

cațarat², ~ă a [At: DA / V: a~, ~ă, *acățerat²*, ~ă, ~țer~, ~ă, ~țerit, ~ă / Pl: ~ați, ~e / E: *cațara*] 1 (D. oameni) Care s-a urcat, apucându-se cu mâinile. 2 (Pex) Urcat². 3 (D. capre) Care s-a urcat pe pante rezezi. 4 (D. plante) Care a crescut în sus, prinzându-se (cu cârceii) de ramuri, ziduri etc.

cațărător, ~oare [At: DA / V: a~, *acățer*~ / Pl: ~i, ~oare / E: *cațara* + -tor] 1-2 smf, a (Persoană) care se cațără (1). 3 a (D. plante) Care crește în sus, prinzându-se (cu cârceii) de crengi, ziduri etc. 4 a (D. animale) Care se urcă la mari înălțimi. 5 a (D. pășări) Care se agață cu ghearele

de crengi înalte, ziduri etc. 6 *sf* (Orn; reg) Ciocănitore. 7 *sf* (Orn; reg) Scoțar.

cătarătura *sf* [At: DA / V: *a-*, *acater-* / Pl: *~ri* / E: *cătara* + *-tura*] 1-3 Cătarare (1-3).

cățân *sm* [At: CDDE / V: (reg) *~tin*, *cățin*, *cățun*, *~a* *sf* / Pl: *~i* / E: *ml catinum*] 1 Farfurie. 2 Strachină. 3 (Reg; if *~a*) Covată de pâine. 4 (Reg; if *~tin*) Bătă mică și puțin adâncă, care seacă vara. 5 Grup de stânci mari, formând o câldare. 6 (Lpl) Stânci pleșuve pe munți. 7 Bolovan. 8 Stâncă. 9 (If *~tun*) „Loc foarte înalt și priporos”. 10 (Bot; Buc) Specie de jepi care crește pe stânci golașe. 11 (Bot) Specie de brad. 12 (If *~tun*) Pădure mică și tifoasă.

cățână *sf* *vz* **cățân**

cățânos, *~oasă* *a* [At: T. PAPAHAĞI, M. / Pl: *~oși*, *~oase* / E: *cățân* + *-os*] (D. munți) 1 Pietros. 2 Stâncos.

cătea *sf* [At: URECHE, ap. LET. I, 97/24 / V: (reg) *cața*, *cață*, *căța*, *cață* / Pl: *~ele* / E: *ml catella*] 1 (Îcr cu *catel*) Pui de câine de sex feminin (mic). 2 (Îcr cu *câine*) Femela câinelui Si: *gudă*, *hăita*. 3 (Îs) *~de câine* Cătea rea. 4-5 (Pex; dep) Femeie rea (sau depravată). 6 (Rar; îs) *~de vreme* Vreme rea. 7 (Arg; fig) Mitralieră. 8 (Îcs) *De-a ~ua* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. 9 (Îcs) *La argea ~* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. 10 (Pex; și *hi!* *~ua*) Dans țărănesc cu lăutari, asemănător cu brăul. 11 Melodie după care se execută acest dans. 12 Dansul și melodia considerate împreună. 13 Joc în care flăcăii se bat pe întuneric cu căciulile și cu curelele. 14 (Îe) **A da pe cineva ~ua** A bate pe cineva zdravăn, apucându-l de păr și învârtindu-l. 15 (Îlav) **De-a ~aua** Pe-o parte, (ca omul cu chef). 16 (La jocul cu arșice) Gioală pusă în mijloc. 17-18 (La jocul cu arșice; îs) *Om (sau gaură) cu ~* Lovitură în care ichiul ori gioala au căzut și au rămas vertical, sprijinite într-un cap. 19 (Reg; pan) Trăgaci al puștii Si: *cocos*. 20 (Îs) *~de nouă uși* (sau *praguri*) Femeie care umblă mult pe la casele altora. 21 Gură-spartă. 22 Gură rea. 23 (Reg) Pământ care n-a fost arat niciodată Si: *telina*.

cățel *sm* [At: ANON. CAR. / V: *~țal* / Pl: *~ei* / E: *ml catellus*] 1 Pui de câine (de curând născut, care încă suge). 2-3 (Pan; șhp) Câine (mic). 4 (Îe; îlav) **(A pleca) cu ~, cu purcel** (A pleca) cu întreaga familie și cu tot ce are. 5 (Îs) *Ușa ~ului* Ușă secretă. 6 (Zgl; îc) **~ul-pământului** Orbeș (*Spalax microphthalmus*). 7 (Zgl; îc) **~de-mare** Corosbină (*Blennius sanguinolentus*). 8 (Zgl; îc) **~de-frasin** (sau **~ul-frasinului**) Cantaridă (*Lytta vesicatoria*). 9 (Îe) **A asculta la ~ul-pământului** A dormi adânc. 10 (Îae) A fi mort. 11 (Pan) Pui de orice alt animal (sălbatic) care seamănă cu câinele (lup, urs, vulpe etc.). 12 (Fig) Om lingușitor și fără scrupule. 13 (Fig) Expresie de dezmiardare adresată unui copil. 14 (Ent) Larvă de albină. 15 (Med; pop; și *~ei* **(-de-turbă)**) Boală la om (sau la vite) sub forma unor bășicuțe ce se fac sub limbă, primăvara. 16 (Med; pop; îae) Vine de sub limbă, pe care sunt înșirate mai multe formațiuni. 17 (Îe) **A-i face cuiva ~ei pe inimă** A-i supăra rău. 18 (Bot; mpl) Parte a unei căpățâni de usturoi. 19 (Țes; Ban) La răschiat, unitate de măsură a firelor din motcă, egală cu 20 de jerbe (sau cu 60 de fire). 20 Dinte aflat la coada coasei, perpendicular pe aceasta, care intră într-o scobitură. 21 (Îdt) Parte în care intră veriga unei uși. 22-23 Parte (crestată) a cheii, care intră în gaura cheii. 24 (Țes) Scândură cu creștături folosită pentru a opri sururile războiului de țesut să dea înapoi Si: *cordenci*, *cripalca*, *piedica*, *propiar*, *razus*, *scură*, *scaun*, *tocălie*. 25 (La construcții) Butuc pe care se sprijină o parte orizontală a unei mașini motrice care transmite mișcarea. 26 Capăt al unui stâlp, cioplit pentru a intra în scobitura altui lemn. 27 Zimț. 28 Trăgătoare care se întrebuințează la descălțatul cizmelor Si: *slugă*. 29 Stâlp. 30 (Tsl; Mol) Piesă de metal găurită. 31 (Mol) Fire de barbă lăsate să crească numai sub buza inferioară Si: *muscă*. 32 (Ast; pop) Câinele-mic.

cățela [At: DA / V: *cățala* / Pzi: *~lez* / E: *catel*] 1-11 A cățeli (1-11).

cățelan *sm* [At: MARIAN, INS. 221 / V: *cățal-* / Pl: *~i* / E: *catel* + *-an*] 1-2 Cățel (1-2) (mare). 3 Pui de câine de câteva luni.

cățelandric, *~a* [At: CDDE / V: *cățal-* / Pl: *~ici*, *~ice* / E: *catelandru* + *-ic*] 1 *smf* Câine între un an și doi ani. 2 *sf* (Mun; pex) Fată tânără.

cățelandru, *~ră* *smf* [At: COSTINESCU / V: *cățal-*, *~ră* / Pl: *~i* / E: *catel* + *-andru*] 1 Cățel care nu mai este pui, dar nici nu a ajuns la maturitate Si: *cățelan* (3). 2 Cățel apreciat pentru calitățile sale. 3 Câine de stână. 4-5 Pui (mărișor) de vulpe. 6 Expresie de dezmiardare adresată copiilor. 7 (Mun) Băiețandru. 8 (Fig) Persoană care se amestecă în toate. 9 (Fig) Lingușitor. 10 (Fig) Persoană care vorbește mult Si: *palavragiu*.

cățelare *sf* [At: DA ms / V: *cățal-* / Pl: *~lări* / E: *cățela*] 1-10 Cățelire (1-10).

cățelat *sn* [At: DA ms / V: *cățal-* / Pl: *~uri* / E: *cățela*] 1-10 Cățelare (1-10).

cățelat², *~a* *a* [At: DA ms / V: *cățal-*, *~a* / Pl: *~ați*, *~e* / E: *catela*] 1-8 Cățelit² (1-8).

cățelaș *sm* [At: LB / V: *cățal-* / Pl: *~i* / E: *catel* + *-aș*] 1-6 (Șhp) Cățeluș (1-6).

cățelari *vir* [At: DR. X, 151 / V: *cățal-* / Pzi: *~resc* / E: *catel* + *-ari*] 1-11 A cățeli (1-11).

cățelărire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: *cățelări*] 1-10 Cățelire (1-10).

cățelari¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: *cățelări*] 1-10 Cățelărire (1-10).

cățelari², *~a* *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți*, *~e* / E: *cățelări*] 1-8 Cățelat (1-8).

cățelește *av* [At: DENSUSIANU, T. H. 293 / V: *cățal-* / E: *catel* + *-este*] 1-2 Ca un cățel (1-2).

cățeli [At: LB / V: *cățali*, *cățali* / Pzi: *~lesc* / E: *cateli*] 1 *vt* (D. femele de câine, vulpe, lup) A făta. 2 *vr* (Pop; d. animale) A se împerechea. 3-4 *vr* (D. boli) A se agrava (sau a reizbucni) Si: *a se cățela* (3-4), *a se cățelări* (3-4), *a se încățela* (3-4), *a se încățeli* (3-4). 5 *vt* (Buc) A atăța 6 *vt* (D. ceapă) A încolți. 7 *vr* (D. ierburi) A se înteleni. 8 *vr* (D. ierburi) A se îndesi. 9 *vt* (D. albine) A depune ouăle Si: *a cățela* (9), *a cățelări* (9), *a încățela* (9), *a încățeli* (9). 10 *vr* (D. hube, răni) A se întinde. 11 *vr* A se mări.

cățelică *sf* [At: PAMFILE, S. T. 21b / V: *cățal-* / Pl: *~ici* / E: *catel* + *-ica*] 1-4 (Șhp) Cățelușă (1-4).

cățelire *sf* [At: BARCIANU / V: *cățal-*, *cățal-* / Pl: *~ri* / E: *cateli*] 1 Fătare a unor femele de câine, lup etc. Si: *cățelare* (1), *cățelat*¹ (1), *cățelărire* (1), *cățelari*¹ (1), *cățelit*¹ (1), *cățeliura* (1), *încățelare* (1), *încățelat*¹ (1), *încățelire* (1), *încățeli*¹ (1). 2 Îndeplinire a actului sexual de către animale Si: *cățelare* (2), *cățelat*¹ (2), *cățelărire* (2), *cățelari*¹ (2), *cățelit*¹ (2), *cățeliura* (2), *încățelare* (2), *încățelat*¹ (2), *încățelire* (2), *încățeli*¹ (2). 3-4 (Agravare sau reizbucnire a unor boli) Si: *cățelare* (3-4), *cățelat*¹ (3-4), *cățelărire* (3-4), *cățelari*¹ (3-4), *cățelit*¹ (3-4), *cățeliura* (3-4), *încățelare* (3-4), *încățelat*¹ (3-4), *încățelire* (3-4), *încățeli*¹ (3-4). 5 (Buc) Ațățare. 6 Încolțire a cepei Si: *cățelare* (6), *cățelat*¹ (6), *cățelărire* (6), *cățelari*¹ (6), *cățelit*¹ (6), *cățeliura* (6), *încățelare* (6), *încățelat*¹ (6), *încățelire* (6), *încățeli*¹ (6). 7-8 (Întelenire sau) Îndesire a ierburilor Si: *cățelare* (7-8), *cățelat*¹ (7-8), *cățelărire* (7-8), *cățelari*¹ (7-8), *cățelit*¹ (7-8), *cățeliura* (7-8), *încățelare* (7-8), *încățelat*¹ (7-8), *încățelire* (7-8), *încățeli*¹ (7-8). 9 Depunere a ouălor de către albine Si: *cățelare* (9), *cățelat*¹ (9), *cățelărire* (9), *cățelari*¹ (9), *cățelit*¹ (9), *cățeliura* (9), *încățelare* (9), *încățelat*¹ (9), *încățelire* (9), *încățeli*¹ (9). 10 Extindere a bubelor sau a plăgilor Si: *cățelare* (10), *cățelat*¹ (10), *cățelărire* (10), *cățelari*¹ (10), *cățelit*¹ (10), *cățeliura* (10), *încățelare* (10), *încățelat*¹ (10), *încățelire* (10), *încățeli*¹ (10).

cățeli¹ *sn* [At: MARIAN, INS. 146 / V: *cățal-*, *cățal-* / Pl: *~uri* / E: *cateli*] 1-10 Cățelire (1-10).

cățeli², *~a* *a* [At: MARIAN, NA. 45 / V: *cățal-*, *cățal-* / Pl: *~iți*, *~e* / E: *cateli*] 1 (D. animale) Fătă². 2 (D. animale) Care a îndeplinit actul sexual Si: *cățelat*² (2), *cățelari*² (2), *încățelat*² (2), *încățeli*² (2). 3-4 (D. boli) Care s-a agravat (sau a reizbucnit) Si: *cățelat*² (3-4), *cățelari*² (3-4), *încățelat*² (3-4), *încățeli*² (3-4). 5 (Buc) Ațățat². 6 (D. ceapă) Încolțit². 7 (D. ierburi) Întelenit². 8 (D. hube, răni) Extins².

cățeliura *sf* [At: CIHAC II, 25 / V: *cățal-* / Pl: *~ri* / E: *cateli* + *-tura*] 1-10 Cățelire (1-10).

căteloi sm [At: DA / V: *cațal*~ / Pl: ~ / E: *cățel* + -oi] 1-2 Cățelan (2-3).
cățelus, ~a sm [At: ANON. CAR. / V: *cațal*~ / Pl: ~i / E: *cățel* + -us] 1-4 (Șhp) Cățel (1) (mic). 5-6 Cățel (2-3) (mic).

cățelusa sf [At: PAMFILE, CER. 163 / V: *cațal*~ / Pl: ~se / E: *cățea* + -usa] 1 Cățea (1). 3-4 Cățea (2) (mică).

cățera v vz *cățara*.

cățere sf vz *cățărare*

*cățerat*¹ sn vz *cățărat*¹

*cățerat*², ~a a vz *cățărat*²

cățeri v vz *cățara*

cățerire sf vz *cățărare*

*cățeri*¹ sn vz *cățărat*¹

*cățeri*², ~a a vz *cățărat*²

căție sf vz *cățuie*

cățina sf [At: BUGNARIU, N. / Pl: ~ne / E: lp **catina*] Cățea.

cățuie sf [At: (a. 1588) CATASTIF, ap. CUV. D. BĂTR. I, 1941 / Pl: ~ui / E: ngr *catră*] 1 Vas de metal sau de lut, cu coadă și cu găurele în pereți, în care se pun cărbuni și tămâie pentru a tămâia în biserică Cf *afumătoare*, *cădelniță*. 2 Orice vas în care se arde tămâie (pentru morți). 3 (Pex) Hârâb.

cățun sm vz *cățân*

căuaci sm vz *covaci*

căuc sn vz *cauc*¹

căucel sn [At: LM / P: *că-u*~ / V: *căpcea* sf, *chepeel* sn / Pl: ~e / E: *cauc* + -el] 1-2 (Șhp) *Cauc* (1) (mic).

căucus sn [At: DA / P: *că-u*~ / Pl: ~e / E: *căuc* + -us] Căuş (1).

căulă sf [At: CIUPALĂ, PL. / P: *că-u*~ / V: *cău*~, *călu*~, *căune* / Pl: ~le / E: nct 1] (Reg) 1 Plută de 4-5 lemne, care servește la transportul oamenilor (sau greutăților) de pe un mal pe altul. 2 Vas de plutit format din 7-8 grinzi. 3 Pod de bărne de 3 m lungime și 1 m lățime. 4 Plută mică, pătrată, fără cârmă, compusă din scânduri groase legate la capete cu grinzi și mânată cu ruda (prăjina) sau cu cechea. 5 Plută încheiată din trunchiuri lungi de 11-21 m Cf *brudină*, *pod plutitor*. 6 (Is) ~la *chipcelului* Instalație de pescuit.

căuli v vz *căuni*

căulire sf vz *căunire*

*căuli*¹ sn vz *căunir*¹

*căuli*², ~a a vz *căunir*²

căune sf vz *caula*

căuni v [At: DA / P: *că-u*~ / V: ~uli / Pzi pers: 3 ~nește / E: fo] 1 (D. căini, d. copoi, când alungă iepurele) A chelălăi. 2 (D. curci) A emite sunete caracteristice speciei.

căunire sf [At: MDA ms / P: *că-u*~ / Pl: ~ri / E: *căuni*] 1 Chelălăire a căinilor sau copoilor când alungă iepurele Si: *căunir*¹ (1). 2 (D. curci) Emite sunetelor caracteristice speciei Si: *căunir*¹ (2).

*căunir*¹ sn [At: MDA ms / P: *că-u*~ / Pl: ~uri / E: *căuni*] 1-2 Căunire (1-2).

*căunir*², ~a a [At: MDA ms / P: *că-u*~ / Pl: ~iți, ~e / E: *căuni*] 1 (D. căini, copoi care alungă iepuri) Care chelălăie. 2 (D. curci) Care emite sunete caracteristice speciei.

căuş sn [At: DOSOFTEI, V. S. 266 B/34 / P: *că-us* / Pl: ~e / E: ml **cau* + -us] 1 Vas în formă de cupă sau de lingură mai mare, cu mâner sau coadă, confecționat de obicei din lemn (de răchită sau de plop), rar din metal, cu care se scoate o materie lichidă dintr-un recipient, spre a se turna în altul. 2 Conținutul unui căuş (1). 3 Vasul împreună cu conținutul. 4 Vas pentru (scosul sau) căratul apei din fântână. 5 Conținut al unui căuş (4). 6 Vasul împreună cu conținutul. 7 Vas pentru turnatul vinului din pitoacă în cadă, a strugurilor mustuiți sau a prunelor, când se fierbe rachiu. 8 Conținutul unui căuş (7). 9 Vasul împreună cu conținutul. 10 Lopățiță pentru scos apa din luntre. 11 Conținutul unui căuş (10). 12 Vas de lemn cu care se vâmuiește făina, fasolea etc. 13 Conținutul unui căuş (12). 14 Vasul împreună cu conținutul. 15 Vas cu care (se aduce făina din pod sau) se iau grăunte pentru dat la păsări Cf

*cauc*¹, *ciutura*. 16 Conținutul unui căuş (15) 17 Vasul împreună cu conținutul. 18 (Îe) A *veni* sau a *cădea* (cuiva) *drăguș la* ~ A fi nevoit să ceri ajutorul cuiva (care te are la mână, care are ceva cu tine, care nu ți-e binevoitor) Cf *a prinde pe cineva la strâmtare*, *a-i veni apa la moară*. 19 (Îe) A *lua cu ~ul de la inimă* A alina durerile, necazurile cuiva deodată Cf *a lua cu mâna*. 20 Unealtă (de metal) pentru pescuit. 21 Conținutul unui căuş (20). 22 Unealta împreună cu conținutul. 23 Coș mic făcut din scoarță, în care se pun fructe, rășină etc. Cf *corugă*. 24 Conținutul unui căuş (23). 25 Coșul împreună cu conținutul. 26 (Zid) Lingură cu care zidarul ia var din albie Si: *canciog*, *cauc*¹. 27 Conținutul unui căuş (25). 28 Lingura împreună cu conținutul. 29 (Mor) Cupă a roții de moară, în care cade apa Si: *blid*, *ciutura*, *facau*. 30 Conținutul unui căuş (29). 31 Cupa împreună cu conținutul ei. 32 (Pan) Foaie de ceapă. 33 (Îe) A *face mâna* ~ A da mâinii forma unui recipient, apropiind degetele și adâncind palma. 34 Piesă din tablă folosită pentru legarea cablului de foraj de un ax (sau a două cabluri între ele). 35 Cauciuc. 36 Bazin mic într-un port, pentru ambarcațiuni.

căușa [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. / P: *că-u*~ / Pzi: ~sez / E: *căuş*] 1 vr (Reg; d. tencuiă) A se coșcovi. 2 vi (Reg; d. oameni) A slăbi. 3 vr (Trs; gmt; d. oameni) A se îmbăta.

căuşare sf [At: MDA ms / P: *că-u*~ / Pl: ~șări / E: *căușa*] 1 (Reg; d. tencuiă) Coșcovire. 2 (Reg; d. oameni) Slăbire. 3 (Trs; gmt; d. oameni) Îmbătare.

*căușat*¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *căușa*] 1-3 Căuşare (1-3).

*căușat*², ~a a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *căușa*] 1 (Reg; d. tencuiă) Coșcovit². 2 (Reg; d. oameni) Slăbit². 3 (Trs; gmt; d. oameni) Beat.

căușel sn [At: SEVASTOS, C., 175/6 / P: *că-u*~ / Pl: ~e / E: *căuş* + -el] 1-20 (Șhp) Căuş (1, 4, 7, 12, 15, 16, 20, 23, 26, 29). 21-40 (Șhp) Căuş (2, 5, 8, 11, 13, 16, 21, 24, 27, 30). 41-58 (Șhp) Căuş (3, 6, 9, 14, 17, 22, 25, 28, 31). 59 (Arg) Grad militar inferior Si: *căprar*.

căuși vr [At: PĂCALĂ, M.R., 525 / Pzi: ~șesc / E: *caușa* css] (Reg) A buimăci.

căușire sf [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *cauși*] (Reg) Buimăcire.

*căușir*¹ sn [At: ȚARA OLT. III, nr. 15-16 / Pl: ~uri / E: *cauși*] (Reg) Buimăcit¹.

*căușir*², ~a a [At: ȚARA OLT. III, nr. 15-16 / Pl: ~iți, ~e / E: *cauși*] (Reg) Buimăcit².

căuta [At: CORESI, ap. C P 4-5 / P: *că-u*~ / V: *căota*, *căta*, *capta*, *căta*, *cota* / Pzi: *caut* / E: ml **cautare*] 1 vi (Cu pp. „de”) A se interesa. 2 vi A se ocupa (de sau cu ceva). 3 vi A se preocupa. 4 vi A avea mereu gândul la ceva. 5-6 vr (Îe) A-și ~ *treaba* (sau de *treabă*) A-și vedea de treburile sale (fără a se interesa de ale altora). 7-8 vr (Îe) A-și ~ *calea* (sau de *cale*, de *drum*, de *ducă*) A se ocupa numai de drumul său (fără a se interesa de altceva). 9 vr (Îae) A-și continua drumul. 10 vr (Îae) A pleca. 11 vr (Îe; nob) A-și ~ de *seamă* A-și vedea de drum. 12 vr (Îe) A-și ~ de *sănătate* A se trata. 13-14 vr (Îe) A-și ~ de *obiele* A-și vedea de interese (descărându-se fără ajutor). 15 vr (Îe) A-și ~ de *suflet* A fi cu gândul la cele recomandate de biserică pentru viața sufletească. 16 vr (Îe) A ~ *unui mort de suflet* A face cele recomandate de credința religioasă pentru mântuirea sufletului mortului. 17 vr (Îe) A-i ~ *cuiva de dreptate* A se interesa de cauza cuiva, ajutându-l să i se facă dreptate. 18 vr A se îngriji de ceva. 19 vr A îngriji pe cineva. 20 vi A purta grijă cuiva. 21 vr (Spc) A îngriji un bolnav. 22 vr (Înv; d. medici) A face unui bolnav vizita medicală. 23 vr (Înv; d. medici) A trata. 24 vi (Îe; gmt) *Du-te și te ~* Ai nevoie de medic. 25 vr (Spc; d. deocheați) A descânta. 26 vr (D. copii mici, pui) A supraveghea. 27 vr (D. vite) A păzi. 28 vr (D. străini) A primi cu ospitalitate. 29 vr (D. călători) A adăposti. 30 vr (D. moșii) A îngriji cu atenție. 31 vr (Pex) A administra. 32 vi (Construit cu conjunctivul sau imperativul) A fi atent. 33 vi A băga de seamă. 34 vr A vrea cu tot dinadinsul. 35 vr A-și da silința sau osteneala să... 36 vi A tinde. 37 vr A examina. 38 vr A observa. 39 vr A iscodi. 40 vr (Îe) A ~ o *pasăre de ou* A examina, spre a vedea dacă are ou în ea. 41-42 vr (Îe) A ~ *ouăle* A examina ouăle, spre a vedea dacă sunt proaspete (sau au

plod). 43 *vr* A studia o afacere. 44-45 *vr* (Jur; înv) A cerceta (11-12). 46 *vii* (Îe) A-și ~ (cu) judecata cu cineva A se răfui cu cineva la judecată. 47 *vr* (Îe) A ~ pe cineva cu legea (sau la judecată) A da pe cineva în judecată. 48 *vr* (Îe) A se ~ A-și căuta dreptatea. 49 *vr* (Șie A ~ cu ochii) A îndrepta privirea spre ceva. 50 *vi* (Pex) A privi la ceva. 51 *vr* (Îe) A-și ~ în ochi A se privi reciproc. 52 *vi* (Îe) A ~ la cineva cu ochi buni A privi cu bunăvoință, cu dragoste pe cineva. 53 *vi* (Îe) A ~ rău (sau nu bine) cuiva A se uita urât, cu dușmănie la cineva. 54 *vi* (Îe) A ~ în coarnele cuiva (sau a-i ~ cuiva în coarne) A asculta cu supunere pe cineva, făcându-i toate voiele. 55 *vi* (Îe) A ~ la mâna altuia A aștepta să-i dea alții cei trebuie. 56 *vr* A ținti (cu pușca). 57 *vi* (Împreună cu adverbe sau adjective predicative) A avea înfățișarea... 58 *vi* (Îe) Caută a... Are înfățișarea, expresia, ca și când ar fi... 59 *vi* (Îe) Caută a băț Dorește bătaie. 60 *vi* (Fig) A fi îndreptat cu fața spre (ca și cum ar privi într-ocol). 61 *vi* (Pan; înv; d. obiecte) A fi situat (sau așezat) spre... 62 *vi* A se îndrepta într-o direcție. 63 *vr* A avea legătură cu... 64 *vi* (Înv) A se referi (la ceva). 65 *vr* A lua în considerare. 66 *vi* A ține seamă de... 67 *vi* A se lua după... 68 *vi* A se lăsa influențat de... 69 *vr* (Adesea ioc „a găsi”, „a pierde”) A încerca să găsești pe cineva (sau ceva) pierdut Si: (înv) a cerca (22), a cerceta (9). 70 *vr* (D. vânători) A umbra singuri (sau cu câinii) după vânat. 71 *vr* (Îe) A ~ ziua de ieri A căuta inutil ceva ce nu se mai poate găsi. 72 *vr* (Îe) A ~ ceva cu lumânarea A urmări cu tot dinadinsul. 73 *vii* (Îe) A ~ (cuiva) ceartă (nob de ceartă sau pricină vrajbă) cu lumânarea A urmări motiv de ceartă. 74 *vr* (Îe) A ~ (cuiva) nod în papură A se strădui să găsească vinovat pe cel fără vină, să-i găsească cursurii pe care nu le are, ca să-l poată certa, pedepsi. 75 *vi* (Îe) A ~ cu gândul A încerca să-ți aduci aminte. 76 *vr* (C. este omul și îmbrăcăminte) A percheziționa. 77 *vi* (Îe) A-i ~ (cuiva) prin cap A vedea dacă nu are păduchi (sau lindini). 78 *vr* (Îac) A bate. 79 *vr* (Îe) A-l ~ (pe cineva) de lindină A-i căuta cuiva ceartă. 80 *vr* (Cu determinare locală, cu complementul „ce”, în interogații și negații; îs) Ce cauți acolo? sau N-ai ce ~ acolo! A nu avea dreptul să faci ceva. 81 *vr* (Îas) A nu avea nici un interes să... 82 *vi* (Spc; cu determinarea „în palmă”, „în cărți”, „în bobi” etc.; complementul este „soarta”, „viitorul”) A ghici din palmă, din cărți, din bobi etc. trecutul și viitorul cuiva. 83 *vr* A încerca să procure ceva, a te strădui să ajungi în posesia unui lucru. 84 *vr* (D. un lucru de pret) A avea succes. 85 *vr* (D. o marfă) A se vinde. 86 *vr* (Înv; d. impozite) A încasa. 87 *vr* (D. oameni) A se vizita. 88 *vr* (Nob) A cere. 89 *vim* (Urmă de infinitiv sau de conjunctiv) A fi în interesul cuiva Si: a trebui. 90 *vim* A fi obligatoriu să... 91 *vr* (Impersonal) A-i veni vremea să...

cautare *sf* [At: LET. III, 193/2 / P: cā-u- / V: cāt-, cot- / Pl: ~ări / E: cāuta] 1 Interesare. 2 Ocupare cu ceva Si: *cautat*¹ (2), *cautătura* (2). 3 Preocupare. 4 Obsedare. 5 Îngrijire de ceva Si: *cautat*¹ (5), *cautătura* (5). 6 Îngrijire a cuiva Si: *cautat*¹ (6), *cautătura* (6). 7 Îngrijorare pentru cineva Si: *cautat*¹ (7), *cautătura* (7). 8 (Spc; înv) Acordare de îngrijiri medicale unui bolnav Si: *cautat*¹ (8), *cautătura* (8). 9 (Înv) Efectuare a vizitei medicale Si: *cautat*¹ (9), *cautătura* (9). 10 (Înv) Tratare. 11 Descântare. 12 Supraveghere. 13 Pază. 14 (Înv) Primire cu ospitalitate Si: *cautat*¹ (14), *cautătura* (14). 15 Adăpostire a călătorilor Si: *cautat*¹ (15), *cautătura* (15). 16 Îngrijire cu atenție a unei moșii Si: *cautat*¹ (16), *cautătura* (16). 17 Administrare. 18 (Înv) Atenție. 19 Strădanie. 20 Năzuință. 21 Tendință. 22 Examinare. 23 Observare. 24 Îscodire. 25 Înfațișare. 26 Studiu al unei afaceri Si: *cautat*¹ (26), *cautătura* (26). 27-28 (Jur; înv) Cercetare (11-12). 29 Îndreptare a ochilor către ceva Si: *cautat*¹ (29), *cautătura* (29). 30 (Pex) Privire către ceva Si: *cautat*¹ (30), *cautătura* (30). 31 (Înv) Înfațișare asemănătoare cu ceva Si: *cautat*¹ (31), *cautătura* (31). 32 (Înv) Așezare cu fața spre ceva Si: *cautat*¹ (32), *cautătura* (32). 33 (Înv; pan) Situaire a unui obiect spre... Si: *cautat*¹ (33), *cautătura* (33). 34 (Înv) Îndreptare într-o direcție Si: *cautat*¹ (34), *cautătura* (34). 35 Relaționare. 36 Referire. 37 Considerare. 38 Luare în seamă Si: *cautat*¹ (38), *cautătura* (38). 39 Urmărire. 40 Influențare. 41 Încercare de a găsi ceva ascuns (sau pierdut) Si: *cautat*¹ (41), *cautătura* (41). 42 Urmărire a vânatului Si: *cautat*¹ (42), *cautătura* (42), *cercetare* (9), *cercetă*¹ (9), *cercetătura* (9). 43 Percheziționare. 44 Ghicire a viitorului Si: *cautat*¹ (44), *cautătura* (44).

45 Încercare de a procura ceva Si: *cautat*¹ (45), *cautătura* (45). 46 Proprietate a unei mărfi de a fi cerută de mulți cumpărători Si: *cautat*¹ (46), *cautătura* (46). 47 (Înv) Încasare a unor impozite Si: *cautat*¹ (47), *cautătura* (47). 48 Vindere. 49 Cerere. 50 Frecventare. 51 Trebuință. 52 Ochire. 53 (Pex; îf *cature*) Cui de la capătul țevii armei care servește la ținut.

*cautat*¹ *sn* [At: COD. VOR., 138/8-9 / P: cā-u- / V: cāt-, cot- / Pl: ~uri / E: cāuta] 1-52 Căutare (1-52).

*cautat*², ~a a [At: DA / P: cā-u- / V: cāt-, ~a cot-, ~a / Pl: ~ați, ~e / E: cāuta] 1 Interesant. 2 Descântat². 3 Supravegheat². 4 Păzit². 5 (Înv) Primit cu ospitalitate. 6 Administrat². 7 Cercetat². 8 Îscodit². 9-10 Care (s-a pierdut și) se încearcă a fi găsit Si: (înv) *cercetat*² (9-10). 11 (D. vânat) Urmărit². 12 (D. marfă) Cerut de mulți cumpărători. 13 (D. oameni) Frecventat². 14 Ochit².

cautător, ~oare [At: TEODORESCU, P. P. / P: cā-u- / V: cāt-, ~oare, cot-, ~oare / Pl: ~i, ~oare / E: cāuta + -tor] 1-2 *smf*, a (Persoană) care se interesează de ceva. 3-4 *smf*, a (Persoană) care se ocupă de ceva. 5-6 *smf*, a (Persoană) care se preocupă de ceva. 7-8 *smf*, a (Înv) (Persoană) care îngrijește de cineva (sau de ceva). 9-10 *smf*, a (Persoană) care descântă pe deocheați. 11-12 *smf*, a Supraveghetor. 13 *smf* (Înv) Păzitor de vite. 14-15 *smf*, a (Înv) (Persoană) care primește cu ospitalitate. 16 *smf* Administrator al unei proprietăți. 17-18 *smf*, a Observator cu atenție. 19-20 *smf*, a Îscoditor. 21-22 *smf*, a Cercetător. 23-24 *smf*, a (Căine) care caută vânatul. 25-26 *smf*, a (Persoană) care încearcă să găsească ceva ascuns (sau pierdut) Si: *cercetător* (15-16). 27-28 *smf*, a Ghicitor. 29-30 *smf*, a (Persoană) care încearcă să procure ceva de preț, rar. 31 *sf* (Reg; spc) Oglindă.

cautătura *sf* [At: M. COSTIN, ap. GCR. 198/21 / V: cāt-, cot- / P: cā-u- / Pl: ~ri / E: cāuta + -tura] 1-52 Căutare (1-52). 53 (Ccr) Privire. 54 (Ccr) Expresie a feței. 55-56 Mină (care trădează starea sănătății). 57 Uitătură. 58 (Îs) Într-o ~ Într-o clipă. 59 (Îs) A trece cu ~ra A trece cu vederea.

căuzaș, ~ă [At: TDRG / P: cā-u- / Pl: ~i, ~e / E: cāuză + -as] (Înv) 1-2 *a*, *smf* (Care este) partizan al unei cauze (3). 3 *smf* Conspirator. 4 *smf* (În Tara Românească) Participant la Revoluția de la 1848. 5 *smf* (Pex) Susținător al cauzei naționale. 6 (Pex) Membru al unui partid.

căuzașesc, ~ească a [At: GHICA, A. 574 / P: cā-u- / Pl: ~ești / E: cāuzas + -esc] (Înv) 1-5 Specific căuzașului (2-5). 6-10 Care se referă la căuzaș (2-5). 11-15 Care provine de la căuzaș (2-5). 16-20 Care aparține căuzașului (2-5). 21-25 De căuzaș (2-5).

căvac *sm* *vz* *cavaf*

căvali *sm* [At: MARIAN, O. I, 361 / Pl: ~ / E: ucr *кобаль*] (Buc; rtm) Potcovar.

căvan *sn* *vz* *găvan*

căvăfie *sf* [At: (a. 1814) URICARIUL XIV, 8/13 / Pl: ~ii / E: cavaf + -ie] (Înv) 1-2 (Rar) Meseria cavafului (1-2). 3-4 Magazin (sau atelier) unde se vinde (sau se lucrează tot felul de) încălțăminte. 5 Marfă constând în obiecte de încălțăminte. 6-7 Impozit plătit de cavafi (1-2).

căvălaș *sn* [At: TEODORESCU, P. P. 436 / Pl: ~e / E: caval¹ + -as] 1-4 (Șhp) Caval¹ (mic).

căvălarie *sf* *vz* *caalerie*²

căvălie *sf* [At: H II, 82 / Pl: ~ii / E: nct] (Reg; rar) Colivă.

căvălie *sf* *vz* *caalerie*²

căz *c* *vz* *ca*

căzac *sm* *vz* *cazac*

căzan *sn* *vz* *cazan*

căzanie *sf* *vz* *cazanie*

căzăcel *sm* [At: MAT. FOLK. 458 / V: cazac- / Pl: ~ei / E: cazac + -el] 1-6 (Șhp) Cazac (4-6) (mic). 7 (Art) Căzăcesc (25).

căzăcesc, ~ească [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 247/7 / V: cazace- / Pl: ~ești / E: cazac + -esc] 1-7 a Specific cazacilor (1-7). 8-14 a Care se referă la cazaci (1-7). 15-21 a Care provine de cazaci (1-7). 22-28 a Care aparține cazacilor (1-7). 29-35 a De cazaci (1-7). 36 *sf* Dans popular ucrainean, cu ritm moderat la început, apoi din ce în ce mai accelerat Si:

cazacioc, cazaciuca. 37 Melodia după care se execută căzăceasca (36). 38 Dansul și melodia considerate împreună.

cazăcește av [At: ALECSANDRI, P. P. 238/14 / V: *cazac~* / E: *cazac* + ~este] 1-7 În felul cazacilor (1-7). 8-14 Ca un cazac (1-7).

căzăci vr [At: ALECSANDRI, P. P. 411 b/9 / V: *cazaci* / Pzi: ~dcesc / E: *cazac*] 1-7 A se face cazac (1-7).

căzăcică sf vz *cazacică*

căzăcime sf [At: URECHE, ap. LET. I, 198/38 / E: *cazac* + ~ime] 1-7 Totalitate a cazacilor (1-7). 8-14 Mulțime de cazaci (1-7).

căzăcioaică sf [At: DA / V: *cazac~* / Pl: ~ice / E: *cazac* + ~oaică] 1-7 Nevastă de cazac (1-7).

căzăcire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *căzăci*] 1-7 Trecere la cazaci (1-7) Si: *căzăci*¹ (1-7).

*căzăciul*¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *căzăci*] 1-7 Căzăcire (1-7).

*căzăciul*², ~a a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *căzăci*] 1-7 Care a devenit cazac (1-7).

căzai vi [At: ȚICHINDEAL, ap. ZANNE, P. I, 566 / Pzi: ~ește / E: nct] (Îrg) A lătra.

căzăire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *căzai*] (Îrg) Lătrare.

*căzaiul*¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *căzai*] (Îrg) Lătrare.

*căzaiul*², ~a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *căzai*] (Îrg) Care latră.

căzâlbașesc, ~ească a [At: (a.1748) IORGA, S. D. VII, 233 / Pl: ~ești / E: *cazâlbaș* + ~esc] (Înv) 1 De persan. 2 Referitor la persani.

căzământ sf [At: CHEST. II, 445/13 / Pl: ~te / E: ns cf *căzi* pl. lui *cada*] Construcție laterală în curtea țărănească, în care se țin căzi pentru borhotul de prune.

*căzământ*¹ sn [At: LET. III, 282/31 / Pl: ~uri / E: *cădea* + ~(a)mânt] (Înv) 1 Cădere. 2 Decădere Si: *decadență*.

*căzământ*² sn [At: CHEST. II, 53/259 / Pl: ~uri / E: nct] (Reg) Casă mare.

căzănărie sf [At: I. IONESCU, M. 511 / Pl: ~ii / E: *cazan* + ~arie] 1 Povarnă. 2 Parte a zalhanalei unde sunt cazanele în care se prepară seul. 3 Loc unde se află o instalație de distilat rachiul. 4 Instalație pentru distilat rachiul.

căzâneala sf [At: CIAUȘANU, V. 149 / Pl: ~eli / E: *cazan* + ~eală] 1 Plată în natură, dată proprietarului cazanului, pentru fabricarea țuicii Si: *căzânit*. 2 Negreală de pe fundul ars al cazanului.

căzanel sn [At: PISCUPESCU, O. 297 / Pl: ~e / E: *cazan* + ~el] 1-4 (Șhp) Cazan (1) (mic).

căzânit sn [At: SCRIBAN, D. / Pl: ~uri / E: *cazan* + ~it] Căzâneală (1). *căzanița* sf [At: LIUBA-IANA, M. 101 / Pl: ~te / E: *cazan* + ~iță] Cuptor pentru cazanul de distilat rachiul Cf *povarnă*.

căzărnesc, ~ească a [At: JIPESCU, ap. TDRG / Pl: ~ești / E: *cazarmă* + ~esc] 1-2 Specific cazarmei (1-2). 3-4 Care se referă la cazarmă (1-2). 5-6 Care aparține cazarmei (1-2). 7-8 De cazarmă (1-2).

căzător, ~oare a [At: CANTEMIR, ap. GCR I, 324/10 / Pl: ~i, ~oare / E: *cădea* + ~(a)tor] Care cade.

căzătură sf [At: DOSOFTEI, PS. 33 / Pl: ~ri / E: *cădea* + ~(a)tura] 1 Cădere. 2 Necaz. 3 Nenorocire. 4 Deșeu. 5-6 (Dep) Om (sau animal) bătrân și neputincios Si: *hodorog, tombatera*. 7 Persoană ruinată. 8 (Lpl) Copaci ruși de vânt și căzuți unul peste altul, printre care cresc zmeurișuri. 9 (Fig) Persoană decăzută moral.

cazmăluța sf [At: PĂSCULESCU, L. P. 248 / S: și *casm~* / Pl: ~te / E: *cazma* + ~uța] 1-4 (Șhp) Cazma (mică).

căznat, ~a a [At: DOSOFTEI, V. S. 148/2 / Pl: ~ați, ~e / E: ns cf *caznă*²] 1 (Îvr) Urât. 2 Desfigurat. 3 (Asz; Trs) Ciudat.

*căzni*¹ [At: MARDARIE, L. 4263 / V: *casni* / Pzi: ~nesc / E: vsi *КАЗНИТИ*] 1 vi A chinui. 2 vi A tortura. 3 vi A silui. 4 vi A necăji. 5 vi A săcăi. 6 vi A batjocori. 7 vi A păcăli. 8 vi A suferi. 9 vi A se strădui. 10 vi A se ocupa cu ceva. 11 vr (Rar) A se înșela. 12 vr (Mol) A se screme.

*căzni*² vi [At: LB / Pzi: ~nesc / E: cf *caznă*²] 1 A face un lucru de calitate proastă. 2 A strica.

*căzni*³ vi [At: DA / Pl: ~nesc / E: cf *cazanie*] (Trs) A vorbi mult Cf *a basni*.

*căznire*¹ sf [At: DA / V: *casn~* / Pl: ~ri / E: *căzni*¹] 1 Chinuire. 2 Necăjire. 3 Batjocorire. 4 Siluire. 5 Păcălire. 6 Sărguință.

*căznire*² sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *căzni*²] 1 Executare proastă a unui lucru Si: *căznir*³ (1). 2 Stricare.

*căznire*³ sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *căznir*³] (Trs) Vorbărie multă Si: *căznir*³.

*căznit*¹ sn [At: DA / V: *casn~* / Pl: ~uri / E: *căzni*¹] 1-6 Căznire¹ (1-6).

*căznit*² sn [At: DA / Pl: ~uri / E: *căzni*²] 1-2 Căznire² (1-2).

*căznit*³ sn [At: DA / Pl: ~uri / E: *căzni*³] Căznire³.

*căznit*⁴, ~a [At: ANTIM, ap. TDRG / V: *casn~* / Pl: ~iți, ~e / E: *căzni*¹] 1-2 smf, a (Om) chinuit². 3-4 smf, a (Om) necăjit². 5-6 smf, a (Om) batjocorit². 7-8 smf, a (Om) siluit². 9-10 smf, a (Om) păcălit². 11-12 smf, a (Om) sărguincios. 13 av Cu mari eforturi.

*căznit*⁵, ~a a [At: ANTIM, ap. TDRG / Pl: ~iți, ~e / E: *căzni*²] 1 (D. lucruri) Care este prost executat. 2 Stricat².

*căznit*⁶, ~a a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *căzni*³] (D. oameni) Care vorbește mult.

căznitor, ~oare smf, a [At: MARDARIE, L. 1443 / V: *casn~*, ~oare, ~iu, ~ie / Pl: ~i, ~oare / E: *căzni*¹ + ~tor] 1-2 (Persoană) care chinuiește pe cineva.

căznitură sf [At: DA / V: *casn~* / Pl: ~ri / E: *căzni*¹ + ~tură] (Înv) 1-6 Căznire¹ (1-6).

*căzut*¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cădea*] Cădere.

*căzut*², ~a a [At: MINEIUL (1776), 181, 2/1 / Pl: ~uți, ~e / E: *cădea*] 1 Care a căzut (1). 2 (Înv) Situat jos. 3 (Înv) Căzuț². 4 Meritat². 5 Potrivi². 6 (Înv) Căzuț². 7 (Înv) Necesar.

căcadără sf vz *cadadără*

cătațime sf [At: CAT. MAN. I, 136 / V: *căt~* / Pl: ~mi / E: *câta* + (t)ime] 1-2 Cățime (1-2).

cățavasi a, av vz *cățva*

cățcadaci v vz *cotcodaci*

cățcadăcure sf vz *cotcodăcure*

*cățcadăci*¹ sn vz *cotcodăci*¹

*cățcadăci*², ~a a *cotcodăci*²

căbânaș sn [At: H III, 328 / Pl: ~e / E: *cabon* + ~aș] 1-2 (Reg; șhp) Cabon (mic) Si: *cabană*².

căbla sf [At: IORGA, S. D. XIII, 158 / V: *cabel* / Pl: ~le / E: vsi *КАБЛА*] (Mol; Înv) Unitate de măsură egală cu aproximativ 100g.

căblărit sn [At: IORGA, C. I. II, 163 / Pl: ~uri / E: *căbla* + ~arit] Un fel de dijmă luată de la recoltă.

*căcă*¹ sf [At: REV. CRIT. III, 91 / E: ns cf *caca*] 1 Murdărie uscată din nas. 2 Femeie murdară, puturoasă.

*căcă*² sf [At: RĂDULESCU-CODIN / E: ns cf *băc, băca*] (În limbajul copiilor) Bunică.

căcădâr sm vz *cadadâr*

căcărită sf vz *checherită*

căcăzdar sm vz *cadadâr*

căcăzdar sf vz *cadadără*

căcăcea sm vz *căcăcea*

căcăi [At: H XVII, 334 / V: *căcăi* / Pzi: *căcăi* / E: fo] 1 vi (D. găște) A găgăi. 2-3 vtr (D. oameni) A (se) bălba.

căcăială sf [At: ALRM II / I L 40 / V: ~căi~ / Pl: ~ieli / E: *căcăi* + ~(e)ală] 1 Bălbaială. 2 (Reg) Poreclă dată unui bălba.

căce c vz *căci*

căci sn [At: DAMÉ, T. 126 / Pl: ~uri / E: nct] (Olt; bgm) Lădița (în care se țin uneltele) din partea din spate a luntrei Si: *chichița, chilnar*.

că-dărit i [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Strigăt cu care boii înjugăți sunt îndemnați să se dea înapoi.

căfai vi [At: JAHRESBER. XIX, 199 / V: *căfai, chifai* / Pzi: ~iesc / E: nct] (Reg) A plezni.

*căi*¹ sn [At: I. CR., ap. CADE / Pl: ? / E: nct] 1 (Reg) Partea dinapoi a copitei calului. 2 (Reg; dep) Fiecare dintre capetele din spate ale tălpilor

saniei. 3 (Reg; dep) Cui ce se bate pe potcoavă ca să nu alunece Cf *caia*. 4 (Reg; şis ~ul *mâinii*) Parte proximală a palmei (care corespunde călcăiului).

câi², ~e a [At: DA ms / Pl: ~ / E: nct] 1 (Ban) Ciung. 2 (Cu compliniri introduse prin „de”) Lipsit de.

câinar¹ sm [At: PREDA, I. 146 / Pl: ~i / E: *câine* + -ar] Om care creşte sau ţine câini.

câinar² sms [At: H I, 304 / E: nct] Vânt de miazăzi Si: *băltăret*.

câinarie sf [At: DONICI, F. II, 27 / V: *cân*~ / Pl: ~ii / E: *câine* + -arie] Multime de câini Si: *câineala, câinime*.

câine sm [At: MOXA, 363/29 / V: (reg) *câne* / Pl: ~ni / E: ml *canis*] 1 Mamifer carnivor din familia canidelor, domesticit, folosit pentru pază, vânătoare etc. (*Canis familiaris*) 2 (Irn; îe) A *trăi* (sau a se înţelege, a se iubi etc.) ca ~le cu pisica sau a se mânca ca ~nii Se spune despre două sau mai multe persoane care nu se înţeleg deloc şi se ceartă întruna. 3 (îe) A *tăia frunză la* ~ni A trândăvi. 4 (îae) A nu avea nici o ocupaţie. 5 (îe) A *trăi ca* ~le la stână A trăi bine. 6 (îe) Nu e nici ~ nici ogar Nu are o situaţie clară. 7 (îae) Nu aparţine unei categorii determinate. 8 (îe) Nu-i numai un ~ciunt de coadă Aspectul în discuţie este comun şi altora. 9 (îe) *Viaţă de* ~ Viaţă grea, plină de lipsuri. 10 (Irn; îe) *Umblă ~nii cu covrigi* (sau *colaci*) în coadă E mare belşug. 11 Epitet dat unui om rău. 12 (Ast; pop; îc) ~le-Mare Numele unei constelaţii boreale (din care face parte şi Sirius). 13 (Ast; pop; îc) ~le-Mic Numele unei constelaţii boreale, situate între Hydra şi Orion. 14 (Zlg; îc) ~de-mare Rechin de talie mică, de culoare albastră-cenuşie, cu câte un spin la aripioarele dorsale (*Achantias vulgaris*). 15 (Ent; îc) ~le-babei Larva unor fluturi de noapte, sub formă de vierme mare şi păros, cu un cârlig chitinos la unul dintre capete. 15 Masa de lucru a dogarului.

câinean sm [At: VÎRCOL, V. / V: *cân*~ / Pl: ~eni / E: *câine* + -ean] Persoană care se poartă duşmănos.

câiner sm [At: CREANGĂ, A. 79 / V: *câner* / Pl: ~i / E: *câine* + -er] 1 Păzitor sau prăisitor de câini. 2 (Mol) Om rău.

câinesc, ~ească a [At: ȚICHINDEAL, F. 10 / V: *cân*~, *cânească* / Pl: ~ești / E: *câine* + -esc] 1 Specific câinelui (1). 2 Privitor la câine (1). 3 Care provine de la câine (1). 4 Care aparţine câinelui (1). 5 (Îs) Dinte ~ Canin. 6 Rău la inimă Si: *hain*. 7 (D. vreme, situaţii, împrejurări) Potrivnic omului, greu de suportat Si: *aspru, căinos* (2).

câineşte av [At: ALEXANDRIA, 99 / 5 / E: *câine* + -eşte] 1 Ca un câine (1). 2 (Fig) Cu răutate. 3 (Fig; îe) A *trăi* ~ A trăi în condiţii foarte grele, cu mari lipsuri. 4 (îe) *Câine* ~ Cu multă greutate.

câinie sf [At: CALENDARIU (1844), 65 / V: *cânie* / E: *câine* + -ie] Atitudine sau faptă plină de răutate, de cruzime Si: *câinosenie, căinosie*.

câinime sf [At: CDDE / V: *cân*~ / E: *câine* + -ime] Căinărie.

câinişor sm [At: RĂDULESCU-CODIN, I. 231 / V: *cân*~ / Pl: ~i / E: *câine* + -(i)şor] (Rar) 1 Căţel. 2 (Pex) Puiul altor animale (lup, iepure, urs).

câinoaică sf [At: MAT. FOLK. 591 / V: *cân*~ / Pl: ~ice / E: *câine* + -oaică] (În descântece) Cătea.

câinos, ~oasă a [At: CREANGĂ, P. 65 / V: *cân*~ / Pl: ~oşi, ~oase / E: *câine* + -os] 1 (D. oameni şi manifestările lor) Rău la inimă (ca un câine) Si: *crud, hain, neînduplecat, pizmătare, rau*. 2 (D. vreme) Căinesc (7).

câinosenie sf [At: STANCU, D. 31 / V: *cân*~ / Pl: ~ii / E: *câinos* + -enie] Căinie.

câinoşie sf [At: CDDE / V: *cân*~ / Pl: ~ii / E: *câinos* + -ie] Căinie.

câiă sf [At: CHEST. V, 36 / 96 / Pl: ~le / E: nct] (Reg) Adăpost de iarnă pentru oi Si: *staul*.

câjmă sf vz *crâsmă*

câjmar sm vz *cârciumar*

căiaci sn vz *căiaci*

căia sf [At: I. CR. II, 109 / Pl: ~le / E: nct] Femeie murdară.

călangăci sn [At: H II, 244 / Pl: ~uri / E: nct] Unul dintre lemnele care ţin oiştea.

călav, ~a a vz *schilav*

câlbaş sm [At: H III, 500 / V: *cal*~, *câl*~, *gâl*~, *gâlban, ghil*~ / Pl: ~i / E: rs *калбаша*] (Mol) Caltaboş.

câlbaşoară sf vz *galbaşoară*

căle i [At: TDRG / E: cf *gâlgâi*] Cuvânt care imită sunetul produs de un corp care tâşneşte de undeva.

călcioală sf [At: CHEST. V, 168 / 86 / Pl: ~le / E: nct] (Zlg; reg) Căpuşă.

câlfa sf [At: DA / Pl: ~fe / E: nct] (Reg) Babă.

câlmău sm [At: PAMFILE, J. II / Pl: ~ăi / E: cf *câlmoi*] (Reg) Om înalt

şi bine făcut.

câlmoi sn [At: VICIU, GL. / Pl: ? / E: *câlbaş* css] 1 Tip de cârnat gros. 2 (Irn) Om gras Cf *burtea*.

câlnaura av [At: CV, 1948, nr. 9, 34 / E: nct] (Reg; îe) A *umbla* ~ A umbla haimana.

câlţai [At: LB / V: ~tui / Pzi: *câlţai, ~iesc* / E: *câlţi*] 1 vt A bate. 2 vt A certa. 3 vt A păru. 4 vt A zgâlţai. 5 vi (Irn; îe) A ~de cănepa dracului A-şi bate nevasta.

câlţait sn [At: I. CR. IV, 204 / V: ~uit / Pl: ~uri / E: *câlţai*] 1 Bătaie. 2 Părut.

câlţi smp [At: BIBLIA (1688) 79 / 2 / E: vsi *калты*] 1 Fire scurte rămase în urma trecerii fuiorului de căneapă sau de în printre dinţii daracului, din care se ţese pânză de saci şi de saltele, se fac funii etc. 2 (Îs) ~ în ~ Pânză de urzeală şi băătură de călţi (1). 3 (Îs) *Tort în* ~ Pânză cu urzeală de tort şi băătură de călţi (1). 4 (Reg; îe) A face ~ (pe cineva sau ceva) A face fărâme. 5 (Reg; îe) A avea ~ în mămăligă cu cineva A avea o încurcătură cu cineva.

câlţişori smp [At: PAMFILE, I. C. 208 / E: *câlţi* + -işor] 1-2 (Şhp) Câlţi (1) puţini.

câlţos, ~oasă [At: COSTINESCU / Pl: ~oşi, ~oase / E: *câlţi* + -oase] (Cu fire) ca nişte călţi (1).

câmp sn [At: DOSOFTEI, V. S. 27/2 / Pl: ~uri, (înv; astăzi mai ales în expresii) ~i sm / E: ml *campus*] 1 Câmpie (1). 2 (Spe) Întindere de pământ cultivată Cf *agru, arătură, holdă, lan, ogor, pământ, ţarină*. 3 Totalitatea ogoarelor din jurul unei comune Cf *hotar*. 4 (Îs) *Munca ~ului* Munci agricole. 5 (Îs) *Artilerie de* ~ Artilerie care foloseşte tunul şi obuzierul de calibru mic şi care poate fi întrebuinţată pe teren fără accidente prea mari. 6 (Îlav) *În plin* ~ sau *în* ~ *deschis* Sub cerul liber. 7 (Îal) Fără adăpost. 8 (Îlav) *Peste* ~ De-a dreptul, părăsind drumul. 9 (îe) A *nu da cuiva* ~ A tăia drumul cuiva. 10 (îe) A *lăsa* (cuiva) ~ *liber* A lăsa pe cineva să acţioneze, să se desfăşoare Si: *a da frâu liber*. 11 (îe) A-*i pierde* ~ul A nu mai şti drumul sau direcţia. 12 sm (îe) A-*şi lua* (sau a *apuca*) ~ii A pleca orbeşte, fără a şti încotro (de disperare, de durere de mânie etc.). 13 (îae) A ajunge la disperare. 14 Întindere de pământ în afara unei localităţi (unde nu mai sunt case). 15 (Îs) ~ *de gheaţă* Masă întinsă şi neîntreruptă de gheaţă care acoperă o suprafaţă (în regiunile polare). 16 (Cu determinări care arată activitatea) Loc, spaţiu, porţiune de teren în limitele cărora se desfăşoară o anumită activitate: *Câmp de luptă*. 17 (Asr; îs) ~ul *muncii* Sfera de activitate a cuiva. 18 (Îs) ~ *vizual* Porţiune de spaţiu care poate fi cuprinsă cu privirea. 19 (Fiz) Regiune din spaţiu în care fiecărui punct i se asociază o mărime fizică determinată. 20 (Pex) Mărime care caracterizează un câmp (19). 21 Regiune din spaţiu în care se pot exercita acţiuni de forţă asupra corpurilor. 22 (Îs) ~ *electric* Regiune a spaţiului caracterizată prin faptul că în oricare punct al ei s-ar găsi un mic corp încărcat cu electricitate, acesta ar fi supus acţiunii unei forţe care nu s-ar exercita dacă corpul n-ar fi încărcat astfel. 23 (Îs) ~ *magnetic* Regiune a spaţiului caracterizată prin faptul că în oricare punct al ei s-ar găsi un mic magnet, iar acesta ar fi supus unor forţe de aceeaşi natură ca cele care se exercită între doi magneti vecini. 24 (Îs) ~ *electromagnetic* Formă a materiei prin intermediul căreia are loc interacţiunea între particule. 25 (Îs) ~ *operator* Porţiune anatomică pe suprafaţa căreia are loc o intervenţie chirurgicală. 26 Fondul unui tablou, al unei gravuri, al unei podoabe etc. 27 Multime de valori ale uneia sau mai multor mărimi (fizice, matematice etc.) variabile. 28 Faţa netedă a pieii tăbăcite. 29 (Mun) Hăţurile care se pun cailor înhamăţi la trăsură.

câmpan, ~ă smf vz **câmpean**

câmpean, ~a [At: N. COSTIN, ap. LET. 89 / 29 / Pl: ~eni, ~ene / E: **câmp** + -ean] **1-8 a** (Îvr) Câmpenesesc (**1-8**). **9 smf** (Îoc muntean) Locuitor de la câmp (**1**) Si: (Îrg) **câmpian** (**5**). **10 smf** (Pex; Îoc orașan) Locuitor de la țară Si: **țaran**, (Îrg) **câmpian** (**6**).

câmpenesesc, ~ească a [At: EMINESCU, N. 50 / Pl: ~ești / E: **câmpean** + -esc] **1-2** Care aparține câmpului (**1**) sau vieții la țară Si: **câmpean** (**1-2**), **câmpesc** (**1-2**), (rar) **campestru** (**1-2**). **3-4** Referitor la câmp (**1**) sau la viața la țară Si: **câmpean** (**3-4**), **câmpesc** (**3-4**), (rar) **campestru** (**3-4**). **5-6** Care provine de la câmp (**1**) sau de la țară Si: **câmpean** (**5-6**), **câmpesc** (**5-6**), (rar) **campestru** (**5-6**). **7-8** Specific câmpului (**1**) sau vieții la țară Si: **câmpean** (**7-8**), **câmpesc** (**7-8**), (rar) **campestru** (**4**).

câmpenește av [At: DA / E: **câmpean** + -ește] **1-2** Ca la câmp sau la țară.

câmpesc, ~ească a [At: NEGRUZZI, S. I, 193 / Pl: ~ești / E: **câmp** + -esc] **1-8** Câmpenesesc (**1-8**).

câmpi vr [At: REV. CRIT. III, 91 / Pzi: ~pesc / E: **câmp**] **1 A** se așeza în tabără. **2** (Reg) A se năpusti asupra cuiva.

câmpian, ~a [At: FRÂNCU-CANDREA, M. 5 / P: ~pi-an / Pl: ~ieni, ~iene / E: **câmpie** + -an] (Îrg) **1 a** Care aparține câmpiei (**1**). **2 a** Referitor la câmpie (**1**). **3 a** Care provine de la câmpie (**1**). **4 a** Specific câmpiei (**1**). **5-6 smf** Câmpean (**9-10**).

câmpie sf [At: BIBLIA (1688), ap. TDRG / Pl: ~ii / E: **câmp** + -ie] **1** (Îoc munte, deal) Întindere vastă de pământ, fără accidente însemnate de teren Si: **câmp** (**1**), ses. **2** (Îs) ~ de luptă Câmp (**16**) de luptă.

câmpină sf [At: POLIZU / Pl: ~ne / E: **câmp** + -ină] Câmp mic sau podiș între coline Si: **poiană**.

câmpioară sf [At: DA ms / Pl: ~re / E: **câmpie** + -oară] **1-2** (Șhp) Câmpie (**1**).

câmpiu, ~ie a [At: DOSOFTEI, V. S. 4/1 / Pl: ? / E: nct] (Îrg) De câmpie (**1**).

câmpionit, ~ă a vz **cumpânit**

câmpoș, ~oasă a [At: BIBLIA (1688), ap. TDRG / Pl: ~oși, ~oase / E: **câmp** + -oș] **1** Care se găsește la câmpie (**1**). **2** Care are câmpii (**1**).

câmpuncle sfp [At: DA ms / E: ns cf **câmpușel**] (Reg) Pășune.

câmpurel sn [At: JARNÎK-BÎRSEANU, D. 27 / Pl: ~e / E: **câmp** + -urel] **1-2** (Șhp) Câmpușor (**1-2**).

câmpușel sn [At: DA ms / Pl: ~e / E: **câmp** + -ușel] (Reg) Poiană.

câmpușor sn [At: SEVASTOS, C. 203 / Pl: ~oare / E: **câmp** + -ușor] **1-2** (Pop; șhp) Câmp (**1**) de mică întindere.

câmpuț sn [At: LM / Pl: ? / E: **câmp** + -uț] **1-2** (Reg) Câmpușor (**1-2**).

câdnărie sf vz **câdnărie**

câdnăric sm [At: H IX, 70 / Pl: ? / E: nct] Plantă nedefinită mai îndeaproape.

cânci v vz **scânci**

cânciog sm vz **cancioc**

când av [At: CORESI, ap. GCR I, 7/31 / E: ml **quando**] **1** (În propoziții interogative) În ce moment? **Când a sosit?** **2** (Îlav) ~ și ~ sau **din ~ în ~** Câteodată **Din când în când** mai trece pe la noi. **3** (Îlav) ~~, ~ de ~, (sau, rar **de ~ de ~**) În orice clipă **Poate să apară când de când**. **4** (Îal) Din clipă în clipă. **5** (Îal) Cât pe ce **Când de când să-l prindă**. **6** (Îe) ~ **colo** (sau **acolo**, **încolo**) Exprimă surprinderea. **7** (În corelații) ~..., ~... Uneori..., alteori... **Când râdea, când plângea**. **8** (Și cu valoare relativă) În momentul în care... **Când a văzut-o, s-a bucurat**. **9** (Și cu valoare relativă) După ce **Când a pierdut-o din ochi, s-a întristat**. **10** (Și cu valoare relativă) Înainte de **Parada începuse când a ajuns el**. **11** (Și cu valoare relativă) Deși **Când altul s-ar bucura, tu ești nepăsător**. **12** (Și cu valoare relativă) Dar (deodată)... **Au ajuns acolo, când ce să vezi?** **13** (Introduce o propoziție atributivă cu sens temporal) (În) care **14** (Îe) **A nu avea ~ să...** A nu avea timpul necesar pentru a... **15** (Introduce o propoziție cauzală cu sens temporal) Fiindcă **Când știa că trebuie să plece nu mai putea dormi**. **16** (Introduce o propoziție condițională) Dacă **Ce să spui când nu ai nimic de spus?** **17** (Îlav) **Ca (și) ~** Parcă Mergea ca și când

ar fi zburat. **18** (Introduce o propoziție completivă directă) **Spune-mi când să vin**.

cândai av [At: CORESI, EV. 23 / V: ~ilea / A: cân~ / E: **când** + -ai] (Înv) **1** Cumva **Mă temeam să nu cândai să vină să mă lovească**. **2** Cândva, vreodată **Să-i ascultam învățătura: cândai poate fi de spăsenie**. **3** (În construcții cu verbe la condițional sau viitor și în relație cu *doar*) Poate, posibil **Cândai doară se vor putea îndrepta**. **4** Măcar **Cândai pentru slujba se va milostivi**. **5** Atunci când **Cândai năvălește vreun dusman**.

cândva av [At: COD. VOR. 104/11 / E: **când** + -va] Într-un moment neprecizat din trecut sau din viitor Si: **altădată, cândai** (**2**), **odată, vreodată**.

câne sm vz **câine**

câneamă sf [At: DA / V: ~namă / E: **câne** + -(e)amă] Mulțime de câini Si: **câinărie, câinime**.

cânean sm vz **câinean**

cânepar sm [At: MARIAN, O. I, 369 / V: ~nip~ / Pl: ~i / E: **cânepă** + -ar] Pasăre cântătoare cu pene roșii pe cap, pe gât și pe laturile pieptului, cafenii pe spate și albe pe aripi și pe abdomen, care se hrănește mai ales cu semințe de cânepă Si: (*Carduelis cannabina*) **cânepioara** (**5**).

cânepă sf [At: (a. 1697) IORGA, B. R. 62 / V: ~napă, ~nipă / Pl: ~pe / E: ***canapa** (=canabis)] **1** (Bot; șis ~ de toamnă, ~ de iarnă) Plantă textilă cu tulpina înaltă și dreaptă și cu frunze alterne dințate pe margini, cu flori mici, verzi, cultivată pentru fibrele care se scot din tulpină și pentru uleiul care se extrage din semințe Si: **aldan, dudăi, dudau, durhai, durhalani, durhău, durzoi, haldaroi, halduri, handări, handur, hașis, hlandov, holdani, pordici** (*Canabis sativa*). **2** (Îcs) **De-a dracu-n ~** Numele unui joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **3** (Bot; îs) ~ **indiana** Varietate de cânepă cultivată îndeosebi în anumite regiuni din India, Iran, Africa de Nord și cele două Americi, din care se extrag stupefiante (*Canabis indica*). **4** (Bot; îc) ~ **codrului, ~pa-vrăghiei, ~de-apă** Cânepioară (**2**) (*Eupatorium cannabinum*). **5** (Bot; reg; îc) ~ **pa-dracului** Torțel (*Cuscuta epithymum*). **6** (Bot; reg; îac) Torțel (*Cuscuta europaea*). **7** (Bot; reg; îac) Cătină de garduri (*Lycium halimifolium*). **8** (Bot; reg; îc) ~ **de-apă** Pufuleți (*Ageratum houstonianum*). **9** (Bot; reg; îac) Troscot (*Polygonum aviculare*). **10** (Bot; reg; îs) ~ **de Bombay** Chenaf (fibre textile din import) (*Hibiscus cannabinum*). **11** Fibre textile extrase din tulpina de cânepă (**1**).

cânepărie sf [At: PAMFILIE, A. R. 165 / Pl: ~ii / E: **cânepă** + -arie] **1** Cânepă multă strânsă la un loc. **2** (Rar) Cânepiște.

cânepiță sf vz **cânepiță**

cânepioală sf vz **cânepoală**

cânepioară sf [At: E. VĂCĂRESCU, ap. ODOBESCU, I, 290 / V: ~nichi~ / Pl: ~re / E: **cânepă** + -ioară] **1-2** (Bot; șhp) Cânepă (**1**) (măruntă). **3** (Bot) Plantă erbacee cu tulpina înaltă, cu frunze lobate și cu flori roșietice Si: **cânepa** (**4**)-**codrului** (*Eupatorium cannabinum*). **4** (Bot) Urzicuță (*Verbena hybrida*). **5** (Bot; îf ~nichi~) Colțisor (*Dentaria bulbifera*) **6** (Orm) Cânepar.

cânepiș sn [At: DR. X, 69 / Pl: ~uri / E: **cânepă** + -iș] (Reg) Cânepiște.

cânepișcheriță sf vz **cânopisteriță**

cânepiștă sf [At: BORZA, D. / Pl: ~te / E: **cânepă**] (Bot) Taposnic (*Galeopsis ladanum*).

cânepiște sf [At: MARIAN, O. I, 397 / Pl: ~ti / E: **cânepă** + -iște] Teren cultivat cu cânepă Si: **cânepărie** (**2**), **cânepiș, cânepiștina**.

cânepiștina sf [At: VAIDA / Pl: ~ne / E: **cânepiște** + -ină] (Reg) Cânepiște.

cânepiță sf [At: H V, 380 / V: ~peită / Pl: ~te / E: **cânepă** + -iță] (Bot) **1** (Șif ~peită) Plantă din familia labiate (*Galeopsis speciosa*). **2** (Reg) Lungurică (*Galeopsis tetrahit*).

cânepiu, ~ie a [At: I. CR. III, 154 / Pl: ~ii / E: **cânepă** + -iu] **1** Care are înfățișarea fuiorului de cânepă (**1**). **2** De culoarea cânepii (**11**) Si: **cenusiu închis**.

cânepoală sf [At: LM / V: ~nip~, **nipio**~ / Pl: ~le / E: **cânepă**] (Bot; reg) **1** Cânepioară (**2**) (*Eupatorium cannabinum*). **2** Turită mare (*Agrimonia eupatoria*).

câncer sm vz **câiner**

cănesc, ~ească a vz. *căinesc*

cănește av vz. *căinește*

câncic, ~a a [At: DA ms / Pl: ~ici, ~ice / E: *câne* + -tic] (D. câini) Rău.

cânfî smp [At: CORESI, EV. 408 / 2 / V: ~fe smp / E: nct] (Inv) Purpură.

cânghert s [At: DA ms / Pl: ? / E: nct] (Reg) Cutie de chibrituri.

câni vr vz. *câini*

cânie sf vz. *câinie*

cânime sf vz. *câinime*

cânipă sf vz. *cânepă*

cânipchișchirița sf vz. *cânopișterița*

cânipiștirița sf vz. *cânopișterița*

cânipioală sf vz. *cânepoală*

cânișor sm vz. *câinișor*

cânitură sf [At: MARIAN, ap. DA / Pl: ~ri / E: *câni* + -tura] Vită care produce stricăciuni.

cânjau sn vz. *gânjei*

cânjel sn [At: KLOPŠTOCK, F. 75 / Pl: ~e / E: nct] Laț.

cânjeu sn vz. *gânjei*

cânoaică sf vz. *câinoaică*

cânopiscerița sf vz. *cânopișterița*

cânopișterița sf [At: VAIDA / V: ~iscerița, *cânep*~, *cânip*~, *cânepchiș*~, *cânipchiș*~ / Pl: ~te / E: ns cftm *cânepă* + *coropișniță*] (Ent; reg) Coropișniță (*Gryllotalpa vulgaris*).

cânt sn [At: NEGRUZZI, S. I, 11 / Pl: ~uri / E: drt *cânta* cf fr *chant*]

1 Cântec (1). **2** Ciripit de păsărele Si: *cântare* (3), *cântec* (2). **3** Poezie (însoțită uneori de melodie). **4** Diviziune a unui poem epic Si: *cântec* (3), *cântare* (4).

cânta [At: COD. VOR. 134/7 / Pzi: *cânt* / E: ml *cantare*] **1-2** *vti* A emite cu vocea sau cu un instrument un șir de sunete muzicale care se rănduiesc într-o melodie, într-un acord etc. **3-4** *vii* (Îe) *Joacă cum îi ~ă* Face întocmai cum îi spune altul. **5-6** *vii* (Îe) *A-i ~ popa la cap A* fi mort. **7-8** *vii* (C.i. averea cuiva) A cheltui pe distracții. **9** (C.i. omul mort) A boci. **10-11** *vii* (D. păsări, insecte etc.) A scoate sunete plăcute la auz, caracteristice fiecărei specii. **12-13** *vii* A scrie versuri în cinstea cuiva sau a ceva, elogiindu-l. **14-15** *vii* A descrie ceva în versuri. **16** *vt* (Fam) A înșira vorbe goale.

cântar sn [At: CANTEMIR, I. I. I, 152 / V: *can*~, *cân*~ / Pl: ~e / E: te *kantar*] **1** Unitate pentru măsurarea greutateilor care a variat, în funcție de regiune și perioadă, între 44 kg și 50 kg Si: *majă*. **2** Instrument pentru măsurarea greutateii Si: *balanță*. **3** (Îe) *A trage la ~ A* avea greutate mare. **4** (Îae) A avea importanță. **5** Cântărire. **6** (Ast) Constelația Balanței. **7** (Ban) Nivelă pentru zidărie făcută dintr-o scândură în trei colțuri, având în partea unghiului de sus un plumb. **8** (Îs) ~ *de apă* Nivelă făcută dintr-o țevă de sticlă cu apă. **9** (Pan) Cumpăna fântânii (cu buturugă). **10** (Olt; Imr; Îs) ~ul *pietrelor* Buhai. **11** (Trs) Scoabă de care se agăță carma plutei. **12** (Ban) Unealtă cu care se ridică trunchiurile mari de copac în car Si: *suveică*.

cântaragiu sm vz. *cantaragiu*

cântare sf [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 196 / Pl: ~tări / E: *cânta*] **1** Emitere (cu vocea sau cu un instrument) a unui șir de sunete muzicale care se rănduiesc într-o melodie, într-un acord etc. Si: *cântec* (1). **2** Cântătură (1). **3** Sunete plăcute la auz, scoase de păsări sau insecte, specifice fiecărei specii Si: *cânt* (2), *cântec* (2). **4** Compoziție literară (mai ales în versuri) sau parte a unei compoziții literare cu caracter laudativ. **5** (Pex) Glorificare. **6** (Reg) Bocet.

cântat¹ sn [At: VARLAAM, C. 336 / 2 / E: *cânta*] **1** Cântare (1). **2** Cântare (2). **3** (Îs) *La ~tul cocoșilor* (Pe) la miezul nopții sau în zorii zilei.

cântat², ~ă a [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: *cânta*] **1** Emis cu vocea sau cu un instrument, într-un mod muzical, armonios. **2** Lăudat. **3** Bocet.

cântăraș [At: H V, 97 / Pl: ~e sn, ~i sm / E: *cântar* + -aș] **1-2** *sn* Cântar (1) (mic). **3** *sm* Varietate de struguri.

cântăreala sf [At: PONI, F. 36 / Pl: ~eli / E: *cântări* + -eala] (Rar) **1-3** Cântărire (1-3).

cântăreii smp [At: BORZA, D. / E: nct] (Bot) Tătăși (*Chrysanthemum cinerariaefolium*).

cântăret, ~eafă [At: BIBLIA (1688), 236 / Pl: ~i, ~e / E: *cânta* + -ăret] **1-2** *a* Cântător (1-2). **3** Persoană care cântă (bine) cu vocea Si: *cântător* (3). **4** *smf* (Pre) Artist care are profesiunea de a cânta cu vocea Si: *cântător* (4). **5** *smf* Poet laudativ Si: *cântător* (5).

cântări [At: RĂȘCANU, L. 139/6 / Pzi: ~resc / E: *cântar*] **1** *vt* A determina greutatea unui corp cu ajutorul cântarului, balanței, basculei etc. **2** *vt* A aprecia. **3** *vt* A chibzui. **4** *vi* A avea o anumită greutate. **5** *vi* (Pan) A valora.

cântărire sf [At: PONI, F. 36 / Pl: ~ri / E: *cântări*] **1** Determinare a greutateii unui corp Si: *cântăreala* (1), *cântării¹* (1). **2** Apreciere. **3** Chibzuire. **4** Faptul de a avea o anumită greutate Si: *cântării¹* (4). **5** Valoare. *cântării² sn* [At: DA / Pl: ? / E: *cântări*] **1-5** Cântărire (1-5).

cântării², ~a a [At: DA / Pl: ~iți, ~e / E: *cântări*] **1** A cărui greutate a fost determinată cu ajutorul cântarului (2). **2** Apreciat. **3** Chibzuit. **4** Prețuit.

cântăritor sm [At: DA / Pl: ~i / E: *cântări* + -tor] Cantaragiu.

cântător, ~oare [At: TETRAEV. (1571) / Pl: ~i, ~oare / E: *cânta* + -ător] **1** *a* (D. oameni) Care cântă (bine) cu vocea Si: *cântăret* (1). **2** *a* (D. păsări) Care scoate sunete plăcute, melodioase Si: *cântăret* (2). **3-5** *smf* Cântăret (3-5). **6** *sm* (Îvp) Cocoș. **7** *sm* (Îvp; îlav) *Pe la ~i* Pe la cântatul cocoșilor.

cântătură sf [At: LB / Pl: ~ri / E: *cânta* + -ătură] **1** Fel de a cânta Si: *cântare* (3), *cântec* (17). **2** Cântec (1). **3** Tânguire.

cântec sn [At: PRAV. MOLD. 137 / 2 / V: ~tic, ~ă sf / Pl: ~ece / E: ml *canticum*] **1** Șir armonios de sunete emise cu vocea sau cu un instrument Si: *cânt* (1), *cântare* (2). **2** Ciripit de păsărele sau bâzâit de insecte Si: *cânt* (2), *cântare* (3). **3** (Fig; Îs) ~ul *lebedei* Ultima manifestare de valoare (a unui talent, a unui creator, artist etc.) **4** (Îcs) *De ~ul cucului* Degeaba. **5** (Îs) ~ul *planetelor* Muzica sferelor. **6** Compoziție literară în versuri (sau parte a ei), adesea însoțită de muzică. **7** (Îs) ~ *bătrânesc* (sau *bătrân, vechi*) Baladă populară veche. **8** (Îs) ~ *de dor* Poezie populară cu caracter elegiac. **9** (Îs) ~ *de lume* Poezie lirică cu caracter erotic. **10** (Îs) ~ *de mase* Cântec (1) cu conținut patriotic, propagandistic și exhortativ, folosit (mai ales în timpul comunismului) la mitinguri, adunări populare etc. **11** (Îs) ~ *de leagăn* Cântec (1) cu care sunt adormiți copiii mici. **12** (Îe) *Vorba* (sau *povestea*) ~ului Cum se zice Si: *vorba aceea*. **13** (Îs) ~ *de stea* Cântec pe care-l cântă colindătorii cu steaua. **14** (Îs) ~ul *lui David* Psalm. **15** (Îs) ~ul *cel înalt* Cântarea cântărilor. **16** (Îe) *Așa-i ~ul* Asta-i situația. **17** Cântătură (1). **18** (D. lucruri, întâmplări, atitudini etc.; Îe) *A fi cu ~ sau a-și avea ~ul său A* avea istoria, tălcul său (complicat, plin de aspecte dubioase, neclare). **19** (Adesea complinit prin „de jale”) Bocet.

cântecă sf vz. *cântec*

cântecaș sn [At: MARIAN, SA. 341 / Pl: ~e / E: *cântec* + -aș] (Rar) **1-2** Cântecel (1-2).

cânteccea sf [At: CĂTANĂ, B. 102 / Pl: ~ele / E: *cântec* + -ea] (Rar) **1-2** Cântecel (1-2).

cântecel sn [At: ALEXANDRIA, 100/1 / V: ~tic~ / Pl: ~e / E: *cântec* + -el] **1-2** (Șhp) Cântec (6) (scurt) Si: *cântecaș* (1-2), *cânteccea* (1-2), *cântecută* (1-2). **3** (Îs) ~ *comic* Monolog comic, satiric, în versuri, adesea fredonat.

cânteciune sf [At: GORJAN, H. I, 95 / 28 / Pl: ~ni / E: *cântec* + -iune] (Inv) Cântec (6).

cântecută sf [At: LB / Pl: ~te / E: *cântec* + -uță] **1-2** Cântecel (1-2).

câncic sn vz. *cântec*

câncicel sn vz. *cântecel*

câr i [At: CANTEMIR, IST. 117 / V: *car, căra* (~măra), *gâr(a)* (~măra), *gâr(i) (mâr), cărc (măre)* / P: de obicei cu *r* prelungit / E: fo cf *gar, hâr, cărâi*] **1** (Adesea repetat) Cuvânt care imită sunetul caracteristic scos de unele păsări (ciori, găini etc.) **2** (Adesea repetat) Strigăt cu care se alungă unele păsări. **3** (Îlav) *Cu ~ Cu* ceartă. **4** (Îal) *Cu tocmeară*. **5** (Îe) *Că-i ~,*

că-i mâr Se zice când cineva se încurcă în explicații neconvingătoare, contradictorii, mincinoase.

câra (-mâra) *vz câr*

cârav, ~ă a [At: I. CR. VII, 312 / V: ~ag, ~agă / Pl: ~i, ~e / E: ns cf *cârâi*] (Mol; Trs) Bolnăvicios.

câră sf [At: DDRF / V: gâ~ / Pl: nct / E: dr *cârâi*] (Pop) 1 Cicăleală. 2 Ceartă continuă. 3 (Îe) **A se ține de ~ra cuiva** A stăruie pe lângă cineva să facă un lucru. 4 (Îe) **A fi în ~ cu cineva** A fi în ceartă, în dușmănie cu cineva.

cârăgi v vz cărăvi

cârâi [At: CANTEMIR, IST. 53 / V: (reg) ~râi, *cârâi*, gâ~, gârâi / Pzi: *cârâi* / E: câr + âi] 1 *vi* (D. unele păsări) A scoate sunete caracteristice, neplăcute, scurte și guturale Si: *cârcâi* (1), *cârcârâți*, *cârcâți*. 2 *vi* (Fig; prt) A vorbi cu un ton ascuțit și strident, care trădează ostilitate. 3 *vi* (Sp; d. porc) A grohăi. 4 *vi* (D. o persoană gușată) A sufla greu, producând un hârâit din gât. 5 *vi* (D. intestine) A chiorăi. 6 *vi* (Fig; fam) A cicăli. 7 *vr* A se certa. 8 *vi* (Prin apropiere de *cârav*) A fi bolnav ușor.

cârâială sf [At: COSTINESCU / V: gâ~, (reg) ~râi~, gâr~ / Pl: ~ieli / E: *cârâi* + -eală] 1 (D. unele păsări) Emisiune de sunete caracteristice, neplăcute, scurte și guturale Si: *cârâire* (1), *cârâit*¹ (1), *cârâtura* (1). 2 (Ccr) Sunet caracteristic, neplăcut, scurt și gutural, produs de unele păsări Si: *cârâire* (2), *cârâit*¹ (2), *cârâtura* (2). 3 (Fig; fam) Cărtire. 4 (Fig; fam) Ceartă.

cârâie sf [At: DELAVRANCEA, S. 45 / Pl: ~ / E: nct] (Pop; rar) 1 Dără (de sudoare). 2 Murdărie pe piele. 3 (Îs) *O ~ de turtă* (sau *de pâine*) Turtă (sau pâine) mare.

cârâire sf [At: COSTINESCU / Pl: ~ri / E: *cârâi*] 1-2 Cârâială (1-2). **cârâit¹ sn** [At: SĂM. IV, 150 / Pl: ~uri / E: *cârâi*] 1-2 Cârâială (1-2). **cârâit², ~a a** [At: REV. CRIT. I, 129 / Pl: ~ii, ~e / E: *cârâi*] 1 (D. sunete, glas etc.; prt) Strident. 2 Care trădează ostilitate. 3 (Pop; d. oameni) Certat cu cineva.

cârâitor, ~oare [At: ALECSANDRI, T. 392 / Pl: ~i, ~oare / E: *cârâi* + -tor] 1 *a* Care cârâie (1). 2 *sf* (Trs) Scârțâitoare cu care se alungă păsările. 3 *sf* (Fig) Termen injurios, întrebuințat la adresa țișanilor Si: *cioară*. 4 *sm* (Arg) Hoț.

cârâtura sf [At: GANE / Pl: ~ri / E: *cârâi* + -tura] 1-2 Cârâială (1-2).

cârbaci sn vz gârbaci

cârboanță sf vz carboanță

cârboavă sf vz carboavă

cârc i [At: ALECSANDRI, T. 101 / E: fo] 1 (Pfm; îe) **A nu (mai) zice** (sau *spune*) *nici* ~ A nu mai zice (*nici*) o vorbă Si: *a tăcea chitic*. 2 (Bot; îc) ~**bun** Plantă folosită împotriva flatulenției (*Inula germanica*).

cârcală sf [At: RĂDULESCU-CODIN / V: câr~ / Pl: ~le / E: srb *cârcali*] 1 Lucru neterminat. 2 (Reg) Murdărie.

cârcaș sm [At: DA ms / Pl: ~i / E: *cârcă* + -aș] (Reg) Persoană care transportă lemne din pădure cu spatele.

cârca sf [At: DOSOFTEI, V. S. 14 / V: gâră / E: srb *krke*] 1 (Înv) Partea de sus a spinării omului, pe care se duce o povară. 2 (Înv; pex) Spate. 3 (Îlav) **În ~ în ~** Spate. 4 (Îe) **A lua pe cineva în ~** A lua pe cineva sub protecția sa. 5 (Îae) A râde de cineva. 6 (Îe) **A avea pe cineva în ~** A o păți cu cineva. 7 (Îs) ~**de struguri** Ciorchine de struguri. 8 (Reg) Creastă de munte Si: *spinare*.

cârcăi v vz cârcăi

cârcăiac sm [At: ODOBESCU, S. I, 334. / V: ~câi~, ~ag, ~câiag / Pl: ~că-iac / Pl: ~aci / E: tc *kirkayak*] (Zlg; pop) Scolopendră.

cârcăiag sm vz cârcăiag

cârcăială sf [At: COMAN, GL. / Pl: ~ieli / E: *cârcăi* + -eală] (Reg) Bărfă pe seama cuiva.

cârcăit¹ sn vz cârcăit¹

cârcăit², ~a a vz cârcăit²

cârcăleală sf [At: COSTINESCU / V: câr~ / Pl: ~eli / E: *cârcali* + -eală] (Pfm) 1-6 Cărcălire (1-6).

cârcăli [At: COSTINESCU / V: câr~ / Pzi: ~lesc / E: ns cf srb *krkaljiti*] 1-2 *vr* (Pop; d. alimente) A (se) prăji superficial Si: (pop) *a (se) perpeli*. 3-4 *vr* (Pfm) A (se) murdări. 5 *vr* (Pfm; spc) A scrie urât, ilizibil. 6 *vr* (Pfm; spc) A desena (sau a picta) urât, fără talent. 7 *vr* (Pop) A necăji. 8-9 *vr* (Pfm) A face ceva prost, de mântuială.

cârcălire [At: COSTINESCU / V: câr~ / Pl: ~ri / E: *cârcăli*] 1 (Pop; d. alimente) Prăjire superficială Si: *cârcălit¹*. 2 *vr* (Pfm) Murdărie. 3 (Pfm; spc) Scriere urâtă, ilizibilă Si: *cârcăleală*, *cârcălit¹*, *cârcălitură*. 4 *vr* (Pfm; spc) Mod de a desena (sau a picta) urât, fără talent Si: *cârcăleală*, *cârcălit¹*, *cârcălitură*. 5 (Pop) Necăjire. 6 *vr* (Pfm) Superficialitate.

cârcălit¹ sn [At: MDA ms / V: câr~ / Pl: ~uri / E: *cârcăli*] 1-6 Cărcălire (1-6).

cârcălit², ~ă a [At: DA ms / V: câr~ / Pl: ~iți, ~e / E: *cârcăli*] 1 (Pop; d. alimente) Prăjit superficial. 2 (Pfm) Murdărit. 3 (Pfm; spc) Scris urât și ilizibil. 4 *vr* (Pfm; spc) Desenat (sau pictat) urât, fără talent. 5 (Pop) Necăjit. 6 (Pfm; d. oameni) Fără minte. 7 (Pfm; d. oameni) Neserios. 8 (Pfm) Superficialitate.

cârcălior, ~oare [At: COSTINESCU / Pl: ~i, ~oare / E: *cârcăli* + -tor] 1-4 *smf*, *a* (Pfm) (Persoană) care scrie sau desenează (pictază) urât. 5 *smf* (Fig) Scriitor fără talent.

cârcălitură sf [At: COSTINESCU / V: câr~ / Pl: ~ri / E: *cârcăli* + -(i)tura] 1-6 (Pfm) Cărcălire.

cârcăi vi [At: ȘEZ. II, 66 / V: ~căi, *cârcăi*, (înv) *gârăi* / Pzi: pers: 3 *cârcăie* / E: fo] 1 (D. unele păsări) A cârâi (1). 2 A imita sunetul produs de matca albinelor înainte de roit. 3 A imita orăcăitul broaștei. 4 (D. oameni) A scoate sunete nearticulate, de neînțeles Si: *a cârâi*. 5 A cârâi.

cârcăiac sm vz cârcăiac

cârcăiag sm vz cârcăiag

cârcăire sf [At: MACEDONSKI, O. II, 47 / Pl: ~ri / E: *cârcăi*] 1 Emisere de sunete (neplăcute) caracteristice unor specii de păsări. 2 Sunet scos de găini (diferit de cotcodăcit).

cârcăit¹ sn [At: PĂSCULESCU, L. P. 224 / Pl: ~e, ~uri / E: *cârcăi*] 1-2 Cărcăire (1-2). 3 (Îe) ~**e multe și ouă puține** Multă vorbă și puțin folos.

cârcăit², ~ă a [At: ZANNE, P. ap. DA ms / V: ~câit, ~câită / Pl: ~iți, ~e / E: *cârcăi*] 1-2 Care cărcăie (1, 4).

cârcăiilor, ~oare a [At: MUSCEL, 7 / Pl: ~i, ~oare / E: *cârcăi* + -tor] (D. unele păsări) Care cărcăie mereu.

cârcărați vi [At: ZANNE, P. I, 471 / Pzi: ~țesc / E: nct] A cârâi (1).

cârcăci vi [At: ZANNE, P. I, 473 / Pzi: ~țesc / E: *cârcă* + -ați] (Înv) A cârcăci.

cârcea¹ sf vz cârcel

cârcea² sf vz cărcăie

cârceaă sf vz cărcăioaba

cârcea¹ sn [At: LIUBA - IANA, M. 99 / Pl: ~cege / E: srb *krăg*] (Ban) Urcior de pământ din care se bea apa.

cârcea² sm [At: ENC. VET. / Pl: ~cegi / E: *cârcean* css] (Pop) Boală care afectează oile sau vitele cf *cârcean*.

cârceaie sf vz cărcăie

cârcean sm [At: H VII, 77 / Pl: ~eni / E: nct] (Reg) Păduche mare la oi.

cârceană sf vz cărcăie

cârcei [At: LB / V: ~a, ~cia, ~ci / Pzi: ~esc / E: *cârcel*] 1-2 *vr* A (se) înconvoia. 3-4 *vr* A (se) contracta din cauza unui cârcel. 5 *vr* (luz) A lega în fiare. 6 *vr* (Fig; îf *cârcei*) A șicana. 7 *vr* (Fig; îaf) A mostra.

cârcea¹ v vz cărcăie

cârcea² sf vz cărcăie

cârceie sf [At: LB / V: ~cea, ~ceaie, ~cei, ~ceia, (reg) ~ceană / Pl: ~ / E: nct] 1 (Îf ~cea, ~ceaie, *cârceia*) Cerc sau inel de fier. 2 Piesă de lemn sau de fier de la car, cu care se leagă tânjale de proțap (când se înjugă patru boi). 3 Brătară cu care se fixează cuțitul coasei de coada acesteia. 4 (Trs) Inel de fier fixat de prăsele briceagului, de care acesta se leagă de șerpar. 5 Parte a joagărului care leagă ceafa de jos a jugului cu mătca.

6 Nod în firele de țesut. 7 (Îf ~ei, ~cea) Amnarul de la războiul de țesut. 8 Element prin care se fixează cureaua biciului de coada acestuia. 9 Parte care leagă lumânarea fântânii de cumpănă.

cârceitor, ~oare a [At: TDRG / Pl: ~i, ~oare / E: *cârcei* + -tor] (Nob) Care provoacă contracții, crampe.

cârcel sm [At: BIBLIA (1688), 38/1 / V: ~cei, *cârci* / Pl: ~cei, (inv) ~ceiuri / E: cf srb *krč*] 1 (Med) Contracție bruscă și involuntară a mușchilor de la extremități, însoțită, de obicei, de senzații dureroase. 2 (Med; iuz) Contracție spasmodică a stomacului Si: (pop) *mătrice*, *zgârci*. 3 (Îcs) De-a cârciul-babei Joc de copii, în care aceștia se dau de-a tumba Si: *curcea-babei*, *crucea-babei*. 4 (Fig) Ceartă. 5 (Bot) Organ vegetal care are aspectul unui fir răsucit în spirală, cu ajutorul căruia planta se agață de corpurile din jurul ei Si: *acătele*, *cir*. 6 (Bot) Codița cu care este legat de curpen fructul pepenului. 7 (Îf ~cei, *cârci*) Ciorchine mic de struguri. 8 (Îf ~cei, *cârci*) Ciorchine de struguri curățat de boabe Si: *greș*. 9 (Bot; lpl) Brusture (*Arctium lappa*). 10 (Bot) Gălbează (*Cuscuta trifolii*). 11 (Bot) Mic arbust erect din familia gnetacee, noduros, tortuos și foarte ramificat, cu foi dioice, reduse până la 2 mm, al cărui fruct este o bacă falsă, de culoare roșie și care crește pe terenuri lutoase sau stâncoase (*Ephedra distachya*). 12 (Trs) Floare brodată pe umerii iei Si: *bănicel*. 13 (Îf *cârci*) Arbore acoperit cu brumă, iarna. 14 (Ent) Căpușă. 15 Copil sau tânăr isteț, energic, ștrengar.

cârchițar sm [At: CHEST. IV, 92/29 / Pl: ~i / E: nct] (Reg) Loc cu multe ridicături mici de pământ.

cârci v vz *cârcei*

cârcea v vz *cârcei*

cârcimă sf vz *cârciumă*

cârcimăreasă sf vz *cârciumăreasă*

cârcimăriță sf vz *cârciumăriță*

cârcin¹ sn [At: HEM 218 / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Reg) 1 Broască. 2 Urcior.

cârcin² sn vz *carchin*

cârcioabă sf [At: N. LEON, MED. 84 / V: ~cea~ / Pl: ~be / E: cf *cârcioc*] (Ent) Căpușă.

cârciob sn vz *cârciog*¹

cârciobar sm vz *cârciogar*

cârciobaș sm [At: DA / Pl: ~i / E: *cârciob* + -aș] 1-2 Cârciogar (1-2).

cârciobov sm [At: N. REV. ROM. I, 11 / Pl: ~i / E: *cârciob*] 1-2 Cârciogar (1-2).

cârcioc sn vz *cârciog*

cârciocar sm vz *cârciogar*

cârciocăresc, ~ească a vz *cârciogăresc*

cârciocărie sf vz *cârciogărie*

cârciocos, ~oasă a [At: ALECSANDRI, T. 257 / Pl: ~oși, ~oase / E: *cârcioc* + -os] Plin de cârciocuri Si: *dificil*.

cârciog¹ sn [At: ALECSANDRI, T. 257 / V: ~ob, ~oc, *corcioc* / Pl: ~uri / E: ucr *крячок*] (Reg) 1 Tertip. 2 Subtrefugiu. 3 Dificultăți făcute în afaceri. 4 Proces.

cârciog² sm vz *hârciog*

cârciogar sm [At: ALECSANDRI, T. 840 / V: ~obar, ~car, ~ciubar, *cor*~ / Pl: ~i / E: *cârciog* + -ar] (Reg) 1 Om căruia îi plac cearta, procesele. 2 Om care găsește o obiecție la orice Si: *cârciobaș* (1), *cârciobov* (1), *cârcotaș*. 3 (Inv) Apărător la judecătorii Si: *cârciobaș* (2), *cârciobov* (2). **cârciogăresc**, ~ească a [At: ALECSANDRI, T. 257 / V: ~ocă~ / Pl: ~ești / E: *cârciogar* + -esc] (Reg) 1 Care aparține cârciogarului (1). 2 Care provine de la cârciogar (1). 3 Specific cârciogarului (1). 4 Referitor la cârciogar (1).

cârciogărie sf [At: DA / V: ~ocă~ / Pl: ~ii / E: *cârciogar* + -ie] 1 Șicană. 2 Chițibuș.

cârciomce sf [At: CHEST. II, 455/9 / Pl: nct / E: nct] Parte a fântânii nedefinită mai îndepărtată.

cârcior, ~oară a [At: LUIBA - IANA, M. 114 / Pl: ~i, ~oare / E: nct] 1 Strâmb. 2 (Îs) *Oaie ~oară* Oaie cu lână creată sau cu coamele răsucite.

cârciubar sm vz *cârciogar*

cârciulău sm [At: CHEST. S. / Pl: ~ăi / E: nct] (Reg) Cărcotaș.

cârciuliu, ~ie a [At: CHEST. S. / Pl: ~ii / E: nct] Chirciit.

cârciumar sm [At: DOSOFTEI, V. S., ap. DA / V: ~cim~, ~rșmar, (reg) *câjmar*, *crăcimar*, *crăcimar*, *crăjmar*, *crășmar*, *crîjmar*, *crîșmar* / Pl: ~i / E: *cârciumă* + -ar] Proprietar de cârciumă.

cârciumă sf [At: CORESI, ap. GCR I, 20 / V: ~cimă, *cârsmă*, *câjmă*, *crăcimă*, *crăjmă*, *crăsmă*, *crîsmă* / Pl: ~mi, (inv) ~me / E: vs! *красьма*] (Pop) Local unde se consumă băuturi alcoolice (și mâncare).

cârciumăreasă sf [At: BĂRAC, T. 31 / V: *crăsm*~, (reg) ~cim~, *căsmă*~reată / Pl: ~ese / E: *cârciumar* + -easă] 1 Nevastă de cârciumar Si: *cârciumăriță* (1). 2 Proprietăreașă a unei cârciumi Si: *cârciumăriță* (2). 3 (Bot) Plantă erbacee ornamentală cu frunze opuse, ovale, cu flori mari divers colorate Si: (reg) *bulgarce*, *capul-cucului*, *capitani*, *cătanuță* (3), *coconi*, *coconite*, *doamne*, *domnișor*, *garoafa*, *gura-paharului*, *lelița*, *maior*, *maciucă*, *nemțisor*, *nemțoaice*, *ochiul-cucului*, *ochii-cucului*, *patlaci*, *pana*, *pofta-femeii*, *ruji-mici*, *rugușite*, *schelcuite* de Tarigrad, *tarelcii*, *turnurele*, *turcoaice* (*Zinnia elegans*).

cârciumări [At: MOXA 360/13 / V: ~cim~, *crăsm*~ / Pzi: ~resc / E: *cârciumar*] 1 vi (Pop) A avea în proprietate o cârciumă. 2 vi (Pop) A vinde într-o cârciumă. 3 vi (Pop) A servi într-o cârciumă. 4 vi (Pop; iuz) A bea într-o cârciumă. 5 (Inv; pgn) A face negoț ilicit cu ceva.

cârciumărie¹ sf [At: COSTINESCU / E: *cârciumar* + -ie] Meseria cârciumarului Si: *cârciumării* (3).

cârciumărie² sf [At: JIPESCU, O. 51 / Pl: ~ii / E: *cârciumări*] (Îvr) Petrecere în cârciumă.

cârciumărit sn [At: NECULCE, ap. LET. II, 403/1 / V: *crăsm*~ / Pl: ~uri / E: *cârciumări*] 1 Vânzare într-o cârciumă. 2 Servire într-o cârciumă. 3 Cârciumărie¹. 4 (Inv) Impozit care era perceput pe cârciumi.

cârciumăriță sf [At: (a. 1741) URICARIUL, IV, 405/3 / V: (reg) ~cim~, *cârsm*~, *cârjm*~, *crăsm*~ / Pl: ~te / E: *cârciumar* + -iță] 1-2 Cârciumăreasă (1-2).

cârciumioară sf [At: TEODORESCU, P. P. 545 / Pl: ~re / E: *cârciumă* + -ioară] 1-2 (Șhp) Cârciumă (mai mică).

cârcneală sf vz *crâcneală*

cârcni v vz *crâcni*

cârcnoabă sf vz *cârcioaba*

cârcfoeală sf vz *cârcoveală*

cârcomi vr [At: DA ms / Pzi: ~mesc / E: nct] (Reg) A se codi (din lene sau nesupunere).

cârcoseală sf [At: I. CR. VII, 155 / Pl: ~eli / E: *cârcosi* + -eală] (Reg) 1 Minuțiozitate. 2 Întârziere.

cârcosi vr [At: I. CR. VII, 155 / Pzi: ~sesc / E: nct] (Reg) A-și pierde timpul cu nimicuri.

cârcota [At: DA / Pzi: ~tez / E: *cârcotă* + -a] 1-6 Cărcoti¹ (1-6).

cârcotaș, ~ă smf, a [At: COSTINESCU / Pl: ~i, ~e / E: *cârcotă* + -aș] 1-2 a (Pfm) (Persoană) care caută mereu ceartă Si: *cârcselnic* (1). 3-4 (Om) care este veșnic nemulțumit Si: (pop) *cârțitor*.

cârcotat sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cârcota*] 1-6 Cărcoti¹ (1-6).

cârcotă sf [At: POLIZU / V: ~cută / Pl: ~te / E: cf srb *krkotja* „inflexibilitate”] (Pfm) 1 Neînțelegere. 2 Ceartă. 3 (Îe) A intra (sau a se băga, a pune, a umbla) în ~ (cu cineva) A se certa (cu cineva). 4 (Ccr; uneori complinit prin „de om”) Om veșnic nemulțumit. 5 (Ccr) Om indecis, care caută mereu subtrefugii. 6 (Csc; Ban) Multime de oameni îngrămădiți la un loc Si: *îmbulzeală*, *înghesuială*.

cârcoteală sf [At: BĂRACIANU / Pl: ~eli / E: *cârcoti* + -eală] 1 Pretext. 2 Subtrefugiu.

cârcoti¹ [At: REV. CRIT. III / Pzi: ~tesc / E: *cârcotă*] (Pop) 1 vir A se certa mereu Si: a *cârcota* (1). 2 vi A-și arăta nemulțumirea Si: a *cârcota* (2), a *cârți*. 3 vi A căuta subtrefugii Si: a *cârcota* (3). 4 vi A târăgăna. 5 vi A încurca. 6 vi (Ban; îf ~ta; d. viernii dintr-un cadavru) A viernui.

cârcoti² vr [At: DA ms / Pzi: ~tesc / E: fo] (Reg) 1 A râde. 2 A chicoti.

*cârcotit*¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cârcoti*¹] 1 Ceartă. 2 Ne-mulțumire. 3 Căutare de subterfugii. 4 Tărăgănare. 5 Indecizie. 6 (D. viermii dintr-un cadavru) Viermuială.

*cârcotit*², ~a *a* [At: MDA ms / Pl: ~uți, ~e / E: *cârcoti*¹] 1 Certat.

2 Nemulțumit. 3 Căutat de subterfugii. 4 Tărăgănat. 5 Indecis. 6 Viermuit.

*cârcotit*³ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cârcoti*²] 1 Răs. 2 Chicoteală.

*cârcotit*⁴, ~a *a* [At: MDA ms / Pl: ~iți / E: *cârcoti*²] 1 Răs. 2 Chicotit.

cârcotos, ~oasă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~oși, ~oase / E: *cârcotă* + -os] (Pop) Certăreț.

cârcoveală *sf* [At: ȘINCAI, HR II, 294/9 / V: ~ofe~ / Pl: ~cle / E: nct] (Reg) 1 Minciună. 2 Pretext. 3 Subterfugiu.

cârcsărdar *sm* *vz* *cârcserdar*

cârcserdar *sm* [At: BELDIMAN, T. 389 / V: ~sar~ / Pl: ~i / E: tc *kirkserdari*] (Tcf) 1 Căpitan de jandarmerie (la turci). 2 Comandantul unei putere.

cărcușă *sf* [At: BĂCESCU, P. 23 / Pl: ~se / E: nct] (Iht) Moioagă.

cărcușit, ~a *a* [At: NOVACOVICIU, C. B. I, 6 / Pl: ~iți, ~e / E: nct] (Reg) Plin de boli contagioase Si: *tăncușat*.

cărcută *sf* *vz* *cărcotă*

*cărd*¹ *sn* [At: N. COSTIN, L. I. A. 53/12 / V: *cărd* / Pl: ~uri / E: srb *krđ*] 1 Grup mare de animale, de păsări, pești etc. de același fel, care se află împreună Si: *ciopor*, *cireada*, *haiță*, *stol*, *urmă*. 2 (Prt) Ceată (mare) de oameni (adunați la întâmplare sau mergând în dezordine) Si: *bandă*¹.

3 (Îla) Cu ~ul în număr mare. 4 (Îe) A se pune (sau a intra, a-și pune, a-și băga) (boii) în ~ cu cineva (sau cu dracul) A se asocia cu cineva (în vederea unor acțiuni reprobabile). 5 (D. timp; fam) Mulțime (de ani, de vreme). 6 (Îlav) De (la) un ~ de vreme De un timp înceace.

*cărd*² *sm* [At: PANȚU, PL.² / Pl: nct / E: nct] (Bot) Varga ciobanului (*Dipsacus silvestris*).

cărdama *sf* *vz* *cardama*

cărdăși [At: ȘIO / V: *cărdăși*, *căr*~ / Pzi: ~yesc / E: *cărdăș*] (Pop) 1 *vr* A forma o ceată. 2 *vt* (Fig) A snopi în în bății. 3 *vr* A se întovărăși.

cărdășie *sf* [At: TDRG / V: *căr*~ / Pl: ~ii / E: *cărdăș* + -ie] (Prt) 1 Asociere. 2 (Ccr) Clică.

cărdei *sn* [At: CHEST. V, 20/114 / Pl: ~e / E: *cărd* + -ei] (Reg; îs) ~ de babane Turmă de oi bătrâne.

cărdșor *sn* [At: CHEST. V, 18/73 / Pl: ~oare / E: *cărd* + -ișor] 1-2 (Șhp) Cărd (mic) Si: *cărdurel* (1-2), *cărduț* (1-2). 3 (Reg; spc) Cărd (1) mic de oi (cuprinzând între 100 și 200 de capete).

cărdui [At: DOSOFTEI, V. S. 146/2 / Pzi: ~iesc, *cărdui* / E: *cărd*] 1-2 *vr* (D. păsări și mamifere) A (se) aduna în cărd (1). 3-4 *vr* (Pop; d. oameni) A (se) aduna în grupuri. 5 *vr* (Prt) A se întovărăși. 6 *vt* (Înv) A despărți în mai multe grupuri.

cărdurel *sn* [At: ȘEZ. I, 51 / Pl: ~e / E: *cărduri* (pll *cărd*) + -el] 1-2 Cărdșor (1-2).

cărduț *sn* [At: ȘEZ. I, 51 / Pl: ~e / E: *cărd* + -uț] 1-2 Cărdșor (1-2).

cărgeală *sm* *vz* *cărjalu*

cărhală *sf* *vz* *crihală*

cărhoi *sn* [At: H VIII, 137 / Pl: ~oale / E: cf *corhana*] (Ban) Ridicătură de piatră (uneori acoperită cu arbori) care se află deasupra unui deal ori munte.

cărjalu *sm* [At: DIONISIE, C. 198 / V: ~geal~, ~jal~ / Pl: ~ii / E: tc *kırçalı*] 1 (Ist) Tălhar ture care făcea parte din trupele disciplinate de rebelul Pazvanoglu, din a doua jumătate a sec. al XIX-lea Si: (înv) *pasvantliu*, *pasvangiu*. 2 (Îvr) Om viteaz. 3 (Înv) Tălhar dintr-o bandă. 4 (Nob; prin apropiere de „cărjă”) Om neputincios.

cărjancă *sf* [At: JAHRESBER. IX, 227 / Pl: ~nce / E: nct] (Iht; pop; șhp) 1-2 Plătică (mică).

cărjă *sf* [At: LET. III, 290/19 / V: ~j(îe) / Pl: ~je, (îvp) ~ji / E: vsl *кържъ*] 1 Baston (încovoiat în partea superioară) care servește la susținerea corpului în timpul mersului mai ales la bătrâni și bolnavi Si: *baston*, *baț*, *băta*, *toiag*. 2 (Înv) Baston care servea ca însemn al puterii Si: *sceptru*. 3 Baston care servește ca simbol al unei demnități (papale, episcopale)

Si: *hazran*. 4 Băț cu partea superioară bifurcată, fixată sub braț, de care se sprijină în timpul mersului oamenii infirmi. 5 (Fig) Sprijin. 6 (Îcs) *De-a ~ja* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. 7 (Pop; îe) A da ~je A bate cu cărja (1). 8 (Atm; îs) ~ja aortei Porțiunea curbă pe care o prezintă artera aortă după ieșirea din inimă. 9 (Pop) Băț (lung de un metru și jumătate) cu care se amestecă urda când fierbe Si: *cârlig* (17). 10 (Pop) Piesă la joagăr. 11 (Pop) Chinga unei luntre. 12 (Pop) Unealta cu care rade cojocarul pieile. 13 (Pop) Manivelă care servește la ridicarea și coborârea coșurilor în mină. 14 (Pop) Manivelă care pune în mișcare niște lopățele la cazanul de fabricat țuică.

cărjălu *sm* *vz* *cărjalu*

cărjăi *vi* [At: MAT. FOLK. 1230 / Pzi: ~iesc / E: *cărjă*] (D. bătrâni; rar) A merge sprijinit în cărjă (1).

cărje *sf* *vz* *cărjă*

cărjencută *sf* [At: JAHRESBER. IX, 227 / Pl: ~te / E: *cărjancă* + -uță] 1-2 (Șhp) Cărjancă (mai mică).

cărjie *sf* *vz* *cărjă*

cărjioară *sf* [At: MARIAN, Î. 490 / P: ~ji-oa~ / Pl: ~re / E: *cărjă* + -ioară] 1-2 (Șhp) Cărjă (1-2) (mică).

cărjmă *sf* *vz* *cărciumă*

cărjmărită *sf* *vz* *cărciumărită*

cărjni *v* *vz* *scrâșni*

cărjob, ~a *a* *vz* *gărjob*

cărjoba *vr* [At: DA ms / Pzi: ~bez / E: *cărjob*] A se îngărjoba.

cărjobat, ~a *a* [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *cărjoba*] Îngărjobat.

cărjoi *sn* [At: DA ms / Pl: ~oale / E: *cărjă* + -oi] Babă care stă la marginea unei păduri.

cărjoiat, ~a *a* [At: MURNU, I. 52 / Pl: ~ați, ~e / E: *cărjoi* + -at] (Pop; mai ales despre cioc, gheare, coarne) Încovoiat.

cărjoiură *sf* *vz* *cărjovăitură*

cărjovăitură *sf* [At: 1579 DA ms / V: (reg) ~oit~ / Pl: ~ri / E: *cărjovai* + -itură] (Îrg) Cotitură (a unei ape).

cărlac *sn* *vz* *cărlaci*

cărlaci *sn* [At: ȘĂINEANU, D. U. / V: ~ac / Pl: nct / E: srb *krilaš*] (Mrn; înv) 1 Vas cu pânze. 2 Luntre mică cu fundul turtit.

cărlan [At: BIBLIA (1688), 22/1 / V: *căr*~, *gă*~ / Pl: ~i, (6) ~e / E: nct] 1 *sm* Miel sau ied care a încetat să mai sugă. 2 *sm* Miel sau ied până la vârsta de circa un an. 3 *sm* Mânz sau cal tânăr până la vârsta de circa trei ani. 4 *sm* (Fig) Bărbat afemeiat Si: *crai*, (prt) *taur*. 5 *a* (Îs) *Lână ~a* Lână scurtă, cu firul subțire, tunsă de pe cărlani (1-2) sau de pe oi tinere. 6 *sn* Capitel. 7 *sm* (Trs) Porțiune din hornul cuptorului din casă, care ține până la pod și este făcută din cahle Si: *ursoaie*.

cărlău *sf* [At: REV. CRIT. IV, 141 / S: *châr*~ / Pl: ~te / E: nct] Furcă sau cărlig cu care se trage gunoii din case Si: *cărlig*.

cărlăior, ~oară *smf* [At: H XI, 184 / V: *căr*~ / Pl: ~i, ~oare / E: *cărlan* + -ior] 1-6 Cărlan (1-3) (tânăr) Si: *cărlănaș* (1-6), *cărlănuț* (1-6).

cărlănar *sm* [At: H I, 34 / Pl: ~i / E: *cărlan* + -ar] (Îrg) Cioban.

cărlănaș *sm* [At: CANTEMIR, IST. 79 / V: (reg) *căr*~ / Pl: ~i / E: *cărlan* + -aș] (Pop) 1-6 Cărlăior (1-6).

cărlăniță *sf* [At: PĂSCULESCU, L. P. 6 / Pl: ~te / E: *cărlan* + -iță] Cărlăioară.

cărlănuț *sm* [At: GIUGLEA, DR. I, 247 / Pl: ~i / E: *cărlan* + -uț] (Pop) 1-6 Cărlăior (1-6).

cărlău *sm* [At: MAT. FOLK. 390 / Pl: ~ăi / E: *cărlan*] Cărlan (3).

cărlăbă *sf* [At: LIUBA - IANA, M. 111 / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Ban) Oaie cu coarnele răsucite, întoarse înainte.

cărlăbonț *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: nct / E: ns cf *cărlăbă*] (Trs) Cui de lemn sau de fier din capătul cărligului, cu care se scoate apă din fântână.

cărlăbușă *sf* [At: DENSUSIANU, T. H. 83 / Pl: nct / E: *cărlăbă* + -ușă] 1-2 (Reg; șhp) Cărlăbă (mică).

cărlăcuș *sm* *vz* *cărlăcuș*

cărlăig *sn* [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 194/12 / V: *căr*~ / Pl: ~ige, (îvp) ~igi / E: cf hg *кърпиг*] 1 Piesă de metal cu un capăt îndoit, de care

se atârna, se prinde etc. un obiect. 2 (Îlv) **A se face** ~ A se strâmba. 3 (Îal) A se ghemui. 4 (Îe) **A pune ~ într-o acțiune** A încurca treaba Si: *a pune bețe-n roate*. 5 (Îe) **A se pune în ~ige** A face cauză comună. 6 (Îe) **A fi în ~ige cu cineva** A fi în strânsă prietenie cu cineva. 7 (Fig; lpl) Răutate. 8 (Îcs) *De-a ~ul* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. 9 Prăjină cu un capăt (metalic) încovoiat, care servește la scoaterea găleții cu apă din fântână. 10 Partea metalică a undiței, de forma unui ac îndoit, în care se prinde peștele. 11 Undiță mare și groasă de fier sau de oțel, foarte bine ascuțită la vârf. 12 Încuietoare la o ușă, la o poartă etc. în formă de bară metalică subțire sau de cui lung, încovoiat la un capăt, care se prinde într-un belciug, într-un ochi de metal etc. 13 Andrea. 14 Mic dispozitiv cu care se prind rufe pe frânghie. 15 Parte a copcii¹ (1) care se agață în inelul metalic. 16 (Reg) Căprior. 17 (Pop) Cărlă (9). 18 (Pop) Parte a plugului țărănesc nedefinită mai îndeaproape. 19 (Pop) Componentă a saniei sau carului. 20 (Înv) Ancoră. 21 Cuiul de care se prinde vâsla de luntre Si: *strapazan*. 22 Bătă ciobănească adusă puțin la un capăt (care servește și ca armă) Si: *cârja* (1). 23 (Îvp) Sceptru. 24 (Rar) Mlădiță sau cărcel de viță de vie. 25 (Bot; Îc) ~ul-ciobanului Plantă sălbatică nedefinită mai îndeaproape. 26 Motiv ornamental de forma unui cărlig (1), făcut pe cojoace țărănești sau pe ouă încondeiate. 27 Semn făcut în urechea oii Si: *clenci, producea*. 28 Dans țărănesc nedefinit mai îndeaproape. 29 Figură de dans țărănesc care constă în împletirea picioarelor. 30 (Fig) Afacere tăinuță. 31 (Fig) Legături ascunse Si: *complicitate*. 32 (Îe) A avea ~ la (sau pentru) cineva A simpatiza pe cineva. 33 (Fam) Subterfugiu.

cârliga v vz **încârliga**

cârligaș sn [At: DEX / Pl: ~e / E: *cârlig* + -aș] 1-2 Cărligel (1-2).

cârligat sm [At: COTÉANU, PL. 20 / V: *câr~* / Pl: ~ați / E: *cârliga*] (Bot; şlf; mpl) Răculeț (*Polygonum bistorta*).

cârligată sf vz **încârligată**

cârligătea¹ sf [At: BORZA, D. / Pl: ~ele / E: *cârligat* + -ea] (Bot) 1 Răchitan (*Lythrum salicaria*). 2 Sorbestrea (*Sanguisorba officinalis*).

cârligătea² sf vz **încârligătea**

cârligătica¹ sf [At: BORZA, D. / Pl: ~ici / E: *cârligat* + -ica] (Bot) 1 Răculeț (*Polygonum bistorta*). 2 Sorbestrea (*Sanguisorba officinalis*).

cârligătica² sf vz **încârligătica**

cârligătura sf vz **încârligătura**

cârligean sm [At: JAHRESBER. VIII, 315 / Pl: ~igeni / E: *cârlig* + -ean] 1 Hot. 2 Tălhar.

cărligel [At: COSTINESCU / V: *câr~* / Pl: ~e, ~igei / E: *cârlig* + -el]

1-2 sn (Şhp) Cărlig (1) (mic) Si: *cărligaș* (1-2). 3 sn Croșetă. 4 sn Cărlig (12) de fereastră. 5 sn Cărlig (14). 6 sn Cărlionț. 7 sm (Bot; mpl) Căldărușă (*Aquilegia vulgaris*). 8 sm (Bot; mpl) Viorea (*Viola odorata*). 9 sm (Bot; şic) ~ei-pătați Trei-frați-pătați (*Viola tricolor*). 10 (Bot; if *câr~*) Răculeț (*Polygonum bistorta*). 11 (Bot) Nemțșor (*Consolida regalis*). 12 (Bot; mpl) Răcitoaică (*Epilobium roseum*). 13 (Bot; Îc) ~ei-de-somot (*Viola witrockiana*).

cărligete s [At: BORZA, D. / E: cf *cârlig*] (Bot) Răculeț (*Polygonum bistorta*).

cărligioară sf [At: PANȚU, PL.² / Pl: ~re / E: *cârlig* + -ioară] (Bot; reg; mpl) Iarbă-roșie (*Bidens cernuus*).

cărligior sm [At: PANȚU, PL.² / Pl: ~i / E: *cârlig* + -ior] (Bot) Dentiță (*Bidens tripartitus*).

cărligut sn [At: MARIAN, Î. 165 / Pl: ~e / E: *cârlig* + -ut] 1 (Reg) Aluat de făină de grâu copt. 2 (Bot; lpl) Răculeț (*Polygonum bistorta*).

cărlionță sf vz **cărlionț**

cărlion sn vz **cărlionț**

cărlionț [At: I. VĂCĂRESCU, P. 100 / 15 / P: ~li-onț / V: ~oanță sf, ~on, sc~ / Pl: (1) ~i, (3) ~oanțe / E: nct] 1 sm Şuviță de păr răsucită în spirală Si: *buclă, cărligel* (6), *perciune, scâr, zuluț*. 2 av Răsucit. 3 sn Unealtă de prins pește de forma unei linguri foarte mari Si: *cârstaș, chipcel, posfat, târboc* Cf *năpatcă*.

cărlionța vtr [At: PANN, ap. TDRG / P: ~li-on~ / Pzi: ~tez / E: *cărlionț*] 1-2 (D. păr, fire etc.) A (se) face cărlionți (1) Si: *a (se) încreți, (pop), a (se) încârliga, a (se) încârlionța*.

cărlionțat, ~a a [At: DELAVRANCEA, S. 40 / P: ~li-on~ / Pl: ~ați, ~e / E: *cărlionț*] 1 (D. păr) Cu cărlionți Si: *buclat, (pop) încârlionțit*.

2 (D. oameni) Care are părul buclat.

cărlis s [At: BORZA, D. / Pl: nct / E: nct] (Bot; reg) Ricin (*Ricinus communis*).

cărluța sf vz **carluța**

cărlionță sf [At: CHEST. II, 314/316 / Pl: ~te / E: nct] 1 Dispozitivul din preajma cuptorului, pe care țărani își pun hainele la uscat. 2 Lespezile de piatră din care este construit hornul prin care trece fumul din vatră în pod Si: *cahlă*. 3 Încuietoare pentru grajd, şură etc Si: *clanță, cleampa*.

cărlolat, ~a a vz **gârjob**

cărlobatita sf [At: BORZA, D. / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Bot; reg) Căldărușă (*Aquilegia vulgaris*).

cărlogan sm vz **cărlogancă**

cărlogancă sf [At: DDRF / V: *cărlogan* sm / E: nct] Varietate de struguri cu coajă purpurie și boaba mare carnoasă.

cărlui vi [At: ALRM I/II h. 312 / Pzi: ~iesc / E: nct] (Trs; d. copii) 1 A plânge. 2 A urla.

cărluiet, ~a a [At: COMAN, GL. / Pl: ~eți, ~e / E: nct] (Reg) Încărligat.

cărlușă sf [At: CHEST. V, 68 / Pl: ~șe / E: nct] (Reg) Oaie cu coarne lungi și aplecate de la vârf înainte.

cărmacea sf vz **cărmaci**

cărmaci¹ sm vz **cărmac**

cărmaci² sm [At: COD. VOR. 85/14 / V: *câr~, ~aș, (înv) (3-6) ~ace* sf / Pl: ~ / E: bg *кърмак*] 1 Persoană (sportiv) care manevrează cârma unei ambarcații Si: *pilot*. 2 (luz; spe) Plutașul care conduce o coloană de plute, considerat cel mai destoinic Si: (iuz) *dalcăuș, plutaș, vataf*. 3 (Fig) Conducător. 4 (Fig) Guvernator. 5 (Fig) Administrator. 6 Berbec mare, oaie sau miel cu clopot, care merge în fruntea turmei. 7 Pisc de sanie.

cărmas sm vz **cărmaci**

cărma sf [At: COD. VOR. 94/2 / V: *cur~, câr~* / Pl: ~me / E: vsi *кърма*] 1 Piesă mobilă care servește la menținerea sau la schimbarea direcției de mers a unei ambarcații, a unei nave sau a unui aparat de zbor. 2 (Mrn; înv) Pupă¹. 3 Vâslă. 4 Proșapul morii de vânt. 5 (Fig) Conducere. 6 (Fig) Guvernare. 7 (Fig) Conducător.

cărmăciț, ~a a [At: DOSOFTEI, V. S. 50/2 / Pl: ~iți, ~e / E: *cărmaci* + -iț] (Înv) Cărmit.

cărmăciță sf [At: CIAUȘANU, R. SCUT. 79 / Pl: ~te / E: *cărmaci* + -iță] (Rar) 1 Soția cărmaciului² (1). 2 (Fig) Femeie care se află la conducere Si: *conducătoare, cărmuitoare*.

cărmălui [At: DA / Pzi: ~iesc / E: *cărmă* + -alui] Cărmi (1, 3).

câr-mâr av vz **câr**

cărmăz [At: (a. 1681) HEM 2066 / V: *cărmuză* sf, *cărmăz, câr-, cărmuz, ~mus, ~muz, (înv) a~, ~mez, chermes* / Pl: nct / E: tc *kirmiz*] 1 sms (Ent; înv) Insectă originară din Mexic, care trăiește pe o specie de stejar și a cărei femelă depune pe acest arbore gogoși rotunde și roșii (*Coccinilla*). 2 sm (Bot) Plantă erbacee cu flori mici, de culoare alb spre roz, cu fructe în formă de bobite mici roșii sau negre, întrebuințate drept colorant (*Phytolacca americana*). 3 sm (Bot) Hurmuz (*Symphoricarpos albus*). 4 sn (Șis *chermes mineral*) Preparat chimic de antimoniu, întrebuințat în medicină. 5 sn Substanță colorantă roșie extrasă din fructele de cărmăz (2) sau din gogoșile de cărmăz (1) Si: *carmin*. 6 sn (Îrg) Sirop preparat din cărmăz (2).

cărmăziu, ~ie [At: ȘIO / V: ~muz~, ~muzie, ~mijiu, ~mijie, *căsmăjiu, căsmăjie, irmiziu, irmizie* / Pl: ~ii / E: *cărmăz* + -iu] 1 a (Pop) Roșu viu. 2 sn (Înv; if *irmiziu*) Piele roșie. 3 sf (Înv; if *irmizea*) Cizmă roșie.

cărmeală sf [At: TDRG / Pl: ~eli / E: *cărmi* + -eală] 1 (Pop) Cotitură. 2 (Pop; fig) Schimbare în desfășurarea unei acțiuni. 3 (Fig) Schimbare survenită în atitudinea sau comportamentul cuiva.

cărmenți smp [At: BUCUȚA, ap. DA ms / E: nct] (Reg) Cărcei.

cârmmez sm vz *cârmâz*

cârmii vii [At: DOSOFTEI, V. S., ap. DA / Pzi: ~mesc / E: vsi *корми*] 1 A manevra cârma unei ambarcații, a unei nave, schimbând direcția de mers Si: *a conduce*, *a pilota*, (pop) *a cârmalui* (1), *a cârmui* (1). 2 A întoarce carul într-o anumită direcție Si: *a hartoi*. 3 A întoarce într-o anumită direcție un vehicul Si: *a vira*, (pop) *a cârmalui* (2), (îvp) *a cârni*. 4 (Îe) A ~ *roata morii* A da drumul apei pe scoc. 5 (Pgn) A coti. 6 (Rar; fig) A se abate de la cele spuse, de la cele hotărâte Si: (îvp) *a cârni* (12). 7 (Înv; fig) A conduce.

cârmjiu, ~ie a vz *cârmâziu*

cârmire sf [At: DEX / Pl: ~ri / E: *cârmii*] 1 Manevrare a cârmei unei ambarcații, schimbând direcția de mers Si: *cârmii* (1). 2 Schimbare a direcției de mers Si: *întoarce*, *virare*, (reg) *cârnire*, *cârmii*, *încârnire*. 3 (Pgn) Cotire. 4 (Rar; fig) Abatere de la cele spuse, de la cele hotărâte Si: *cârmii* (4). 5 (Fig; îas) Conducere.

cârmis sns [At: PAMFILE, A. R. / E: *cârmii* + -is] 1 (Îs) Loc de ~ Loc de întors. 2 (Îas; fig) Scăpare.

*cârmii*¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cârmii*] 1-5 Cărmire (1-5).

*cârmii*², ~a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *cârmii*] 1 (D. ambarcații) Cu direcția de mers schimbată. 2 (D. vehicule) Întors într-o anumită direcție. 3 Cotit. 4 Abătut de le cele spuse, de la cele hotărâte. 5 Condus.

cârmitor, ~oare [At: COD. VOR 123/5 / V: (înv) ~iu / Pl: ~i, ~oare / E: *cârmii* + -tor] (Înv) 1-2 *smf*, a (Persoană) care conduce. 3-4 (Înv) *smf*, a (Persoană) care guvernează. 5 *sf* Cărmă (1).

cârmîta sf [At: DA ms / Pl: ~te / E: *cârmă* + -ită] 1-2 (Șhp) Cărmă (1) (mică).

cârmiajă sf [At: PSALT. 314/14 / V: *carmojie*, *câr~*, ~moj sn, ~muj sn, com~ / Pl: ~je, ~oii / E: ctm vsi *кормыж* + coajă] 1 (Reg) Rest alimentar. 2 (Reg) Firimitură. 3 (Înv; îf ~muj) Jertfă. 4 (Înv; îf ~muj) Dar². 5 (Înv; îf *cârmuj*) Pomană.

cârmoc sn [At: ANTIPA, P. 76 / Pl: ~oace / E: *cârmă* + -oc] 1 Partea din spate a luntrei. 2 Cărmog (2).

cârmog sn [At: DAMÉ, T. 11 / Pl: nct / E: *cârmă* + -og] (Reg) 1 Ciocul leucii. 2 Instrument de pescărie nedefinit mai îndeaproape Si: *carmaci*, *cârmoc* (2).

cârmoj sn vz *cârmiajă*

cârmoji vi [At: SĂGHINESCU, V. / Pzi: ~jesc / E: *cârmiajă*] (D. firimituri, mămligă etc.) A face cocoloașe.

cârmojie sf [At: COMAN, GL. / Pl: nct / E: nct] (Reg) Necaz.

cârmioja sf [At: VICIU, GL. / Pl: ~te / E: *cârmiajă* + -ită] 1 Rest alimentar. 2 (Dep) Hrană de calitate inferioară.

cârmui [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 122/9 / Pzi: ~esc / E: *cârmă* + -ui] 1 vi (Rar) A conduce cu ajutorul cârmei. 2-3 *vtr* A (se) conduce. 4-5 *vtr* A (se) guverna. 6-7 *vtr* A (se) administra.

cârmuire sf [At: (a. 1773) GCR II, 87/1 / Pl: ~ri / E: *cârmui*] 1 (Reg) Conducere a unui vas cu ajutorul cârmei. 2 Conducere. 3 Guvernare. 4 Administrare. 5 (Ccr) Organ de conducere.

*cârmui*¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cârmui*] 1-4 Cărmuire (1-4).

*cârmui*², ~a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *cârmui*] 1 (Rar) Condus cu ajutorul cârmei. 2 Condus. 3 Guvernat. 4 Administrat.

cârmuitor, ~oare *smf*, a [At: NEGRUZZI, S. I, 179 / P: ~mu- / Pl: ~i, ~oare / E: *cârmui* + -tor] 1-2 (Persoană) care conduce o acțiune. 3-4 (Persoană) care administrează o instituție. 5-6 (Persoană) care guvernează un stat.

cârmuitoresc, ~ească a [At: ODOBESCU, S. III, 38 / Pl: ~ești / E: *cârmuitor* + -esc] (Nob) 1-4 Care aparține cărmuirii (1-4). 5-8 Care se referă la cărmuire (1-4). 9-12 Specific cărmuirii (1-4). 13-16 Care provine de la cărmuire (1-4).

cârmuj sn vz *cârmiajă*

cârmus sm vz *cârmâz*

cârmuz sm vz *cârmâz*

cârmuziu, ~ie a vz *cârmâziu*

cârn, *cârna* [At: MOXA, 378 / Pl: ~i, ~e / E: vsi *краснѣ*] 1 a Cu nasul tăiat. 2 a (D. nas, rar d. bot) Mic, scurt și cu vârful ridicat puțin în sus. 3-6 *smf*, a (Persoană sau, rar, animal) care are nasul sau botul cârn (1-2). 7 *sm* (Spc) Căine cu botul turtit. 8 a (D. obiecte) Cu vârful îndoit în sus. 9 a (Pex) Strâmb. 10 *sf* Vas pentru transportul oamenilor de la un țărm la altul Si: *brudina*. 11 *sf* (Ent) Insectă de apă cu foarte multe picioare, de forma unei obezi Si: *latăus*, *obada*.

cârnag sn [At: CHEST. V, 167 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Boală a oilor, nedefinită mai îndeaproape.

cârnat sm [At: ANON. CAR. / V: (pop) ~at / Pl: ~ați / E: ml *carnacius*] 1 Produs alimentar preparat din carne tocată și condimente, introduse în intestine de porc, de oaie sau într-un înveliș de material sintetic. 2 (Pop; îs) ~at *crud* (sau *verde*) Cârnat proaspăt, preparat de curând. 3 (Pop) Excrement de om Si: *căcat*, *căcârnat*. 4 (Arg) Penis. 5 (Fam; fig) Șir lung.

6 (Îe) A *ploua cu ~ați* A fi belșug mare, ca-n basme. 7 (Pop; îe) A *lungi ~ul* A trage de timp. 8 (Pop; îe) A *fi sătul* ~ A fi foarte sătul Si: *caraba*, *toba*. 9 Colac de cârpă pe care îl pun femeile de la țară pe cap și care servește la fixarea năframei. 10 (Fam) Om de nimic.

cârnaș sm vz *cârnat*

cârnașior sm [At: ANON. CAR. / Pl: ~i / E: *cârnat* + -ior] 1-2 (Șhp) Cârnat (1) (mic și gustos).

cârnașar [At: BARCIANU / Pl: ~i / E: *cârnaș* + -ar] 1-2 *sm* Persoană care prepară (sau vinde) cărnați. 3 *sn* Mașină de umplut cărnați Si: *puscă*.

cârnașareasă sf [At: DA / Pl: ~ese / E: *cârnașar* + -easă] 1-2 Femeie care fabrică sau vinde cărnați (1). 3 Soția cărnășarului (1).

cârnașărie sf [At: DA / Pl: ~ii / E: *cârnașar* + -ie] 1 (Csc) Cărnați mulți și de diverse sortimente. 2 Magazin de cărnați și de alte mezeluri.

cârnașel sn [At: DA / Pl: ~ei / E: *cârnat* + -el] 1-2 Cârnașior (1-2).

cârnașu, ~naie a [At: (a. 1812) URICARIUL IV, 346/9 / Pl: nct / E: nct] 1 (Îs) Grâu ~ Grâu de prima calitate, cu grăuntele turtit. 2 (Îs) Oaie ~naie Oaie cu coada groasă.

cârneaș sf [At: DDRF / Pl: ~eli / E: *cârni* + -eală] 1 Om cu nasul strâmb. 2 Pretext.

cârnece sf vz *cârneci*

cârneci sm [At: MARIAN, INS. 35 / V: ~ece sf / Pl: ~ / E: *cârni* + -eci] 1 Poreclă dată unui om foarte cârn. 2 Cosor mic pentru viță. 3 (Ent; prin confuzie cu *corneci*) Rădăscă.

cârneleagă sf [At: LM / V: (reg) ~rl~, ~nil~, ~ligi / Pl: ~egi / E: ml *carnem ligat*] 1 (În religia ortodoxă, de obicei la plural) Săptămâna antepenultimă din postul Crăciunului, în timpul căreia credincioșii pot mânca de dulce miercuria și vinerea. 2 Ultima săptămână din postul Paștelui.

cârni [At: ȘINCAI, HR. I, 280/3 / Pzi: ~nesc / E: *cârni*] 1 *vtr* (Înv) A deveni cârn. 2 *vi* (Complinit prin „de nas”) A face pe cineva cârn (1). 3 *vii* (Îe) A-și ~ *nasul* sau a ~ *din nas* A strâmba din nas (de nemulțumire). 4 *vi* (Îe) Îți ~nește *nasul din loc* Miroase foarte urât. 5 *vi* A rupe vârful lăstarilor tineri ai unor plante, pentru a favoriza dezvoltarea fructelor. 6-7 *vtr* (Pop) A (se) îndrepta în altă direcție. 8-9 *vtr* (Pop) A (se) întoarce. 10 *vi* (Pop) A întoarce (un vehicul). 11-12 *vtr* (Pop) A (se) abate din drum. 13-14 *vtr* (Pop) A (se) mișca. 15 *vi* (Pop) A porni. 16 *vi* (Fig) A reveni asupra celor spuse, hotărâte Si: *a cârni* (6). 17 *vi* (Reg; prin confuzie cu a *crâcnii*) A se codi să facă ceva. 18 *vi* (Reg; negativ; prin confuzie cu a *crâcnii*) A nu sufla o vorbă.

cârnic sm [At: ISPIRESCU, L. 329 / V: câr~ / Pl: ~ici / E: *cârni* + -ic] 1 Om care nu se ține de cuvânt. 2 Om fără căpătâi. 3 (Prin apropiere de *crâcnii*) Persoană care se plânge ușor. 4 (Prin apropiere de *cârmă*) Conducător.

cârnicel, ~cică *smf*, a [At: TDRG / Pl: ~icei, ~e / E: *cârni* + -icel] 1-4 (Șhp) (Persoană) cu nasul (cam) cârn (1).

cârnie sf [At: KLOPSTOK, F. 168 / E: *cârni* + -ie] Defectul de a fi cârn (4).

cârnieagă sf vz *cârneleaga*

cărnire *sf* [At: SBIEREA, F. S. 210 / Pl: ~ri / E: *cărni*] (Prin confuzie cu *cărmire*) Cărmire (2).

cărniș *sn* [At: ALECSANDRI, P. P. 208 / E: *cărni* + -iș] 1-2 Cărniș (1-2).

cărniț *sn* [At: I. IONESCU, M. 370 / E: *cărni*] 1 Retezare a vârfurilor unor crengi, plante etc. 2 Întors¹. 3 Sucit¹.

cărniț ², ~ă *a* [At: LIUBA - IANA, M. 102 / Pl: ~iți, ~e / E: *cărni*] 1 (D. copaci, crengi etc.) Retezat. 2 (Prin confuzie cu *cărniț*) Sucit².

cărnițură *sf* [At: LB / Pl: ~ri / E: *cărni* + -tură] (Pop) Cotitură (a unui drum).

cărnog, ~oagă *a* [At: DA / Pl: ~ogi, ~oage / E: *cârni* + -og] Foarte cărn (1).

cărnoasă *sf* [At: DA ms / Pl: ~eli / E: *cărnosi* + -eală] (Reg) Chin. **cărnosi**¹ [At: CREANGĂ, P. 21 / V: ~oși / Pzi: ~sesc / E: ns cf *cărnos*]

1 *vt* A rupe carnea în bucăți Si: *a măcelări*. 2-3 *vt* A sfâșia pe cineva sau o bucată de carne. 4 *vi* (Fig) A munci (greu). 5 *vt* (Fig) A necăji pe cineva. 6 *vt* (Fig) A chinui. 7 *vr* A se hărjoni. 8 *vr* A se înmuia asemenea cărnii. 9 *vr* A dobândi culoarea cărnii.

cărnosi² *v* *vs* *cărnosi*

cărnosi *v* *vs* *cărnosi*

cărnoșie *sf* [At: TDRG / V: *căr*~ / E: *cărnos* + -ie] (Rar) Caracterul plin, cărnos, al feței.

cărnuț, ~ă *a* [At: HOGAȘ, DR. II, 51 / Pl: ~i, ~e / E: *cârni* + -uț] 1-2 (Rar; șhp) (Cam) cărn (1).

căros, ~ă *a* [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~i, ~e / E: nct] (Reg) Avar.

cărpaci *sm* [At: BĂRAC, T. 5/1 / Pl: ~ / E: bg *кърпач*] 1 Meseriaș care peticește, care repară încălțăminte, haine etc. Si: *cărpitor*. 2 Meseriaș care lucrează prost. 3 (Pgn) Persoană nepricepută, care lucrează prost.

cărpă *sf* [At: TETRAEV. 218 / V: *căr*~ / Pl: ~pe / E: vsl *карпа*] 1 Bucată de pânză sau de stofă (veche), folosită de obicei în gospodărie (la ștergerea pragului, a vaselor etc.), ca materie primă în industria hârtiei etc. Si: *petic*, *zdreanță*, (reg) *cărta*. 2 Scutece. 3 (Iuz) Bandaj. 4 (Îe) A face pe cineva ~ de șters A vorbi de rău pe cineva. 5 (Îae) A batjocori pe cineva. 6 A avea urechi de ~ A nu auzi bine. 7 (Îe) A avea gură de ~ A nu putea păstra o taină. 8 (Fig) Om fără personalitate, care face întotdeauna ce i se spune Si: *paceaură*, *om de nimic*, *zdreanță*. 9 (Îvp) Basma, de obicei colorată, care se pune pe cap sau la gât (numai de femei măritate) Si: *bariș*, *broboadă*, *cărpoaie*, *maramă*, *peșchir*, *ștergar*, *testemel*, *tulpan*. 10-12 (Îe) A fi (mulier sau nevastă) cu ~pa în cap A fi frumos (fricos sau slab) ca o femeie. 13 (Îe) A pus bărbatul ~ Femeia comandă în casă. 14 (Îlv) A (-și) pune ~ în cap A se mărita. 15 (Ban) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. 16 (Pop; șis) ~ de bucate Bucată de pânză în care se transportă hrana Cf *merindar*, *merindariță*. 17 (Pop) Batistă. 18 (Îs) ~ de credință Năframă. 19 (Rar) Rochie.

cărpăceală *sf* [At: COSTINESCU / V: ~poc~ / Pl: ~eli / E: *cărpaci* + -eală] 1 Cusătură executată prost. 2 (Pex) Lucru făcut prost, de mântuială.

cărpaci *vi* [At: I. IONESCU, C. 42/2 / V: ~poci, ~pogi / Pzi: ~ăcesc / E: *cărpaci*] 1-2 (Șdp) A cărpi (prost). 3 (Pgn) A lucra prost, de mântuială.

cărpăcie *sf* [At: PANN, P. V. I, 32 / E: *cărpaci* + -ie] (Înv) Meseria cărpaciului (1).

cărpăcitor, ~oare *a* [At: DEX / Pl: ~i, ~oare / E: *cărpăcitor*] (Rar) Care cărpăcește.

cărpălab *sm* *vs* *părcălab*

cărpărie *sf* [At: DDRF / E: *cărpă* + -ie] Multime de cărpe.

cărpător *sn* [At: (a. 1803) IORGA, S. D. XII, 146 / V: *căr*~, *căpl*~, (înv) *crapator*, *crup*~, *crupătoriu*, *curpatoiu*, *curpator*, *curp*~ / Pl: ~oare / E: ml *coopertorium*] (Pop) 1 Bucată de lemn rotundă, pătrată sau dreptunghiulară, pe care se răstoarnă mămăliga sau pe care se taie carnea.

2 Scândură sau masă (pătrată sau) dreptunghiulară pe care se întinde aluatul. 3 Lopată (de lemn) întrebuințată pentru a băga și a scoate pâinea din cuptor. 4 (Îe) A mânca turta dar a rămas ~ul Se spune despre cineva care neagă un fapt, în ciuda evidenței.

cărpeală *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 338 / Pl: ~eli, (3) ~ele / E: *cărp*i + -eală] 1 Cărpire. 2 Reparație sumară și prost executată Si: *cărpitură*. 3 (Lpl) Cărceie. 2 Cărpit¹.

cărpénă *sf* *vs* *carpenă*

cărpel *sn* [At: GALACTION, O. I, 293 / Pl: ~uri / E: *cărpă* + -et] (Dep) Multime de obiecte de îmbrăcăminte făcute din materiale ușoare (stambă, pânză).

cărpi [At: TETRAEV. 213 / Pzi: ~pesc / E: bg *кърпим*] 1 *vt* A repara, prin coasere sau aplicare a unui petic, un obiect rupt sau descusut Si: *a cărpăci* (1), *a petici*. 2 *vi* (Îe) A ~ (de-a) fuga sau a o ~ de fugă A o rupe la fugă. 3 *vt* A repara un obiect spart sau crăpat Si: (iuz) *meremetisi*. 4 *vi* (Fig) A palmui pe cineva. 5 *vi* (Spc) A semăna porumb a doua oară, în locurile unde acesta nu a răsărit. 6 *vi* (Spc) A planta lăstari într-o vie. 7 *vt* A lucra ceva superficial, cu greutate Si: (înv) *a drege*, *a încropi*. 8 *vi* (Îe) A-și ~ viața, *traful* A-și duce traiul de pe o zi pe alta, cu greutate. 9 *vi* (Nob) A păcăli. 10 *vi* (Fig) A inventa la repezeală o motivație, o explicație, un pretext (nu prea convingător). 11 *vr* (Fig) A se împrumuta cu bani pentru a trece o situație dificilă. 12 *vr* (Fig) A se procopsi cu ceva. 13 *vr* (Reg) A se însănațosi (după o boală). 14 *vr* (Fig) A se ajuta cu cineva. 15 *vr* (Mol) A se îmbăta.

cărpici *sm* *vs* *cherpici*

cărpire *sf* [At: DEX² / Pl: ~ri / E: *cărp*i] 1-2 Peticire (coasere) a unui obiect rupt (sau descusut) Si: *cărpeală* (1), *cărpit* (1). 3 Reparație a unui obiect spart sau crăpat. 4 (Fig) Pălmuire. 5 Lucrare executată superficial, de mântuială.

cărpit¹ *sn* [At: LM / Pl: ? / E: *cărp*i] 1 Cărpire (1). 2 (Spc) Însămânțare, pentru a doua oară a porumbului, în locurile unde acesta nu a răsărit Si: *cărpeală* (4).

cărpit², ~ă *a* [At: I. VĂCĂRESCU, P. 47/9 / Pl: ~iți, ~e / E: *cărp*i] 1 Care este cusut, reparat. 2 (D. oameni) Beat. 3 (Îe) A avea ochii ~iți (de somn, de boală etc.) A nu putea ține ochii deschiși (din cauza somnului, a bolii etc.). 4 (Îae) A fi prost.

cărpitor *sm* [At: COSTINESCU / Pl: ~i / E: *cărp*i] Cărpaci (1).

cărpitură *sf* [At: PANN, P. V. 31/2 / Pl: ~ri / E: *cărp*i + -tură] 1 Reparație sumară sau prost executată. 2 (Ccr) Petic. 3 (Ccr) Obiect de îmbrăcăminte vechi, rupt (și peticit). 4 (Fig) Minciună bine potrivită pentru a scăpa dintr-o încurcătură.

cărpoaie *sf* [At: VÎRCOL, V. / Pl: ~ / E: *cărpă* + -oaie] 1 Cărpă (1) mare. 2 (Spc) Basma pe care o poartă femeile pe cap Si: *cărpă* (9).

cărpuliță *sf* [At: PISCUPESCU, O. 254 / Pl: ~te / E: *cărpă* + -uliță] 1-2 (Șhp) Cărpă (1) (mică). 3 Cărpă (1) curată.

cărpăsoară *sf* [At: JARNÍK - BÎRSEANU, D. 462 / V: (reg) ~pșo~ / Pl: ~re / E: *cărpă* + -usoară] 1-3 Cărpuliță (1-3).

cărpăță *sf* [At: DOINE, 31 / Pl: ~te / E: *cărpă* + -uță] 1-2 Cărpuliță (1-2).

cărsăiac *sm* *vs* *ecleziaih*

cărsiac *sm* *vs* *ecleziaih*

cărsnic *sm* *vs* *crâsnic*

cărstacă *sf* [At: DAMÉ, T. 56 / Pl: ~ce / E: *cărstă* + -acă] (Olt) Claie de grâu.

cărstaș *sn* *crastaș*

cărstată *sf* [At: DA / Pl: ~te / E: bg *кърстатъ*] (Reg) Prescură cu trei cornuri.

cărstă *sf* [At: I. IONESCU, M. 467 / V: ~teț *sm*, ~tată (pl: ~tăți) / Pl: ~te / E: bg *кърстъ*, srb *krst*] (Olt) Grămadă de snopi așezați pe câmp (în formă de cruce).

cărstăneasă *sf* [At: HEM 2175 / V: *căr*~, ~tîn~, *cristen*~, *crâs*~, *creștin*~, *crestan*~, *cresten*~, *crestin*~, *cristin*~ / Pl: ~ese / E: nct] (Bot) 1 Barba-boierului (*Ajuga laxmani*). 2 Avrămească (*Gratiola officinalis*).

cărstăneasă *sf* [At: BORZA, D. / Pl: nct / E: nct] (Bot) Barba-boierului (*Ajuga laxmani*).

cărstei *sm* *vs* *cristei*

cărsteiș *sm* [At: TEODORESCU, P. P. 283 / Pl: ~i / E: *cărstei* + -aș] 1-2 (Șhp) Cristei (mic).

cărsteiș *sf* [At: I. CR. IV, 81 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Șină.

cărstel *sm* *vs* *cristei*

cărsteț *sm* *vs* *cărsta*

cărstineasă *sf* *vs* *cărstăneasă*

cârștuel *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. 10/25 / Pl: nct / E: vs! **кръститель**] (Slm) Botezător.

cârștnic *sm, sn* *vs crâșnic*

cârștov *s* [At: (a. 1683) HEM 976 / V: *cris~* / E: vs! **кръстовъ**] (Slm) 1 Sărbătoare creștină care celebrează înălțarea sfintei cruci, la 14 septembrie. 2 (f) **Fără nici un** ~ Fără nici o noimă.

cârșag *sn* [At: ARH. FOLK. VI, 379 / Pl: ~sege / E: mg **kôrsôg** și **korsô**] (Mgm) 1 Cană. 2 Urcior.

cârșca *v* *vs crâșca*

cârșelnic *sm* [At: CIAUȘANU, V. 149 / Pl: ~ici / E: **cârșenie** + **-nic**] (Reg) 1 Cărcotaș (1). 2 Rău platnic. 3 Rău la inimă.

cârșenie *sf* [At: TOMESCU, GL. / V: (reg) ~șăn~ / Pl: ~ii / E: bg **кършене**] (Reg) 1 Încurcătură. 2 Proces. 3 Ceartă.

cârșie *sf* [At: GCR II, 342/21 / V: *câr~*, *cârșia* / Pl: ~ii / E: srb **kršie**] (Reg) 1 Stâncă. 2 Vârf stâncos.

cârșmar *sm* *vs cârciumar*

cârșmă *sf* *vs cârciumă*

cârșmăriță *sf* *vs cârciumărița*

cârșni *v* *vs scrâșni*

cârșnire *sf* *vs scrâșnire*

cârșoară *sf* *vs cârpușoară*

cârșor, **~oară** *a* [At: DA / Pl: ~i, ~oare / E: nct] (Reg) 1 Strâmb. 2 Încovoiat.

cârta *v* *vs cârti*

cârtaș *sm* *vs callaș*

cârtaș *sm* [At: LIUBA - IANA, M. 3 / Pl: ~aci / E: nct] Salcâm.

cârteala *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 195/2 / Pl: ~eli / E: **cârți** + **-eala**] (Reg) 1 Manifestare a nemulțumirii Si: *plângere*, *protest*. 2 Critică.

cârtei *sn* [At: CHEST. V, 15/27 / Pl: ~e / E: nct] (Reg) Grup de 15-30 de oi.

cârteiaș *sn* [At: CHEST. V, 15/27 / Pl: ~e / E: **cârtei** + **-aș**] (Reg; șhp) 1-2 Cârtei (mic).

cârtnic, **~a** *a* [At: ANON. CAR. / Pl: ~ici, ~ice / E: **cârți** + **-elnic**] (Înv) Cârțitor.

cârți [At: CORESI, PS. 153 / V: *câr~*, ~ta / Pzi: ~tesc / E: nct] 1 *vi* (Pop) A-și exprima (mereu) nemulțumirea prin murmur sau critici. 2 *vi* (Pop) A protesta (tot timpul). 3 *vt* (Pop; c. este omul) A certa. 4 *vt* (Pop; c. este omul) A defăima. 5 *vt* (Ban) A sfășia. 6 *vt* (Reg) A dori. 7 *vt* (Reg) A îndemna.

cârțicer *sm* [At: DA / Pl: ~i / E: **cârțița** + **-er**] (Reg) Bubă care apare pe corpul omului.

cârțicios, **~oasă** *a* [At: TEODORESCU, P. P. 360 / Pl: nct / E: **cârțița** + **-ios**] (D. cârțiță; în descănțece) Care sapă, care face galerii.

cârție *sf* *vs hârție*

cârțire *sf* [At: CONACHI, P. 261 / Pl: ~ri / E: **cârți**] 1 Exprimare a nemulțumirii (în absența persoanei în cauză). 2 Protest.

cârțit *sn* [At: GANE, ap. DA / E: **cârți**] 1 (Rar) Cârțire (1). 2 Protest.

cârțitor, **~oare** [At: CONACHI, P. 259 / V: (înv) ~iu / Pl: ~i, ~oare / E: **cârți** + **-tor**] 1-4 *smf*, *a* (Persoană) care cârțește (1-2) (mereu).

cârțitoriu, **~oare** *a* *vs cârțitor*

cârțitar [At: PONTBRIANT, D. / Pl: (sm) ~i, (sn) ~e / E: **cârțița** + **-ar**] 1 *sm* Cârțitor (1). 2 *sm* Capcană pentru prinderea cârțitelor. 3 *sn* (Reg) Mușuroi (de cârțiță). 4 *sn* (Reg) Colibă săpată sub pământ Si: *bordei*.

cârțița *sf* [At: CONACHI, P. 298 / V: *câr~* / Pl: ~te, (Mol) ~ți / E: bg **къртица**, srb **krtica**] 1 (Zlg) Mic mamifer insectivor, cu ochi mici acoperiți de o membrană, cu blană neagră, cu labele anterioare adaptate la săpat, care trăiește în galerii subterane Si: *sobol* (*Talpa euripaea*). 2 (Ent; Trs) Coropișniță. 3 (Med; pop) Bubo care apare pe corpul omului Si: *cârțicer*.

4 (Bot; reg; lpl) Aglică (*Filippendula vulgaris*).

cârțui *sm* [At: NOVACOVICIU, C. B. / V: ~on / Pl: ~ / E: **cârțița** + **-oi**] 1 (Zlg) Bărbătușul cârțiței (1). 2 (Reg) Mușuroi. 3 (Med; pop) Cârțiță (3).

cârtoafa¹ *sf* *vs cartof*

cârtoafa² *sf* *vs scatoalea*

cârtoaga *sf* [At: PĂCALĂ, M. R. 138 / Pl: ~age / E: cf **scârtoaga**] Rămășiță de opincă.

cârtoaja *sf* [At: DA ms / Pl: nct / E: **cârți**] (Reg) Om cicălit.

cârtoac *sn* *vs cârtog*

cârtoag *sn* [At: LIUBA - IANA, M. 96 / V: ~oc / Pl: ~oage / E: bg **къртор**]

1 Vizină de animal sălbatic. 2 Coteț pentru animale domestice Si: *cocina*. 3 (Spe) Culcuș făcut din fân pentru câine sau alte animale (de casă). 4 (luz) Peșteră în care locuiau oamenii în preistorie. 5 (Reg; if ~oc) Gaura de sub vatra cuptorului. 6 (Reg) Fâșie de pământ lucrată în mijlocul unui loc întins de fânaț.

cârț *i* *vs scârț*

cârțar *sm* [At: BUGNARIU, N. / Pl: ~i / E: nct] 1-2 (Reg) led sau miel mai tânăr de un an Si: *cârțan* (1).

cârță *sf* [At: PAȘCA GL. / Pl: ~te / E: nct] (Reg) Fetiță mică, sugară.

cârțăitoare *sf* *vs scârțăitoare*

cârțăbaci *sm* [At: I. CR. IV, 305 / Pl: nct / E: nct] (Îs) Om căruia îi place vorba lungă.

cârțăban *sn* [At: DA / Pl: nct / E: nct] (Reg) Stomac.

cârțăi¹ *v* *vs scârțăi*

cârțăi² *vi* [At: ALRM II/I h. 70 / Pzi: nct / E: **cârț**] (Reg) A scrâșni din dinți.

cârțăire *sf* *vs scârțăire*

cârțăit *sn* *vs scârțăit*

cârțib *sn* [At: BUGNARIU, N. / Pl: ~uri / E: nct] (Trs) Cep prin care iese vinarsul ori vinul.

cârțitură *sf* *vs scârțitură*

cârțioară *sf* [At: RETEGANUL, CH. 68 / Pl: ~re / E: nct] (Îvp) Cuvânt cu sens neprecizat.

cârvină *sf* [At: DA / Pl: nct / E: srb **krvina**] (Ban) 1 Necaz. 2 Omor. 3 Plată pentru făptuirea omorului.

câș *i* [At: DA / E: on] Interjecție care imită sâsăitul găștelor.

câșă *vi* [At: VISSARION, FL. 102 / V: ~scăi / Pzi: **câșăi**, ~esc / E: on] (D. găște) A sâsa.

câșăire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: **câșăi**] Săsăire a găștelor Si: **câșăit**.

câșăit *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: **câșăi**] Căsăire.

câșălgea *sf* [At: H II, 319 / Pl: nct / E: nct] Specie de grâu nedefinită mai îndeaproape.

câșcăi *sn* [At: DAMÉ, T. 162 / V: *câș~* / Pl: ~uri / E: tc **kyskaç**] (Tci) 1 Lemn care oprește mersul morii. 2 Lanț de strâns la o moară de vânt.

3 (Îs) Lanțul ~urilor Clește de oprit moara de vânt.

câșcăi *v* *vs câșăi*

câșcăneu *sn* *vs chischineu*

câșclă *sf* [At: PAMFILE, A. 217 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Poiată.

câșmet *sn* [At: H XIV, 102 / V: *câșm~*, *câzm~* / Pl: nct / E: tc **kesmet**] (Trm) 1 Soartă. 2 Noroc.

câștravete *sm* *vs caștravete*

câș¹ *i* *vs hâș*

câș², **~a** [At: ADAM, S. 160 / Pl: ~i, ~e / E: **câși** (pll *câș* < bg **кѣс** „seurt”)] 1 *a* (Reg) Care este lipsit de unul sau de mai multe degete Si: *ciung*. 2 *a* (Reg) Care are o infirmitate la mână. 3-4 *a*, *av* (Fam) Strâmb.

câșelnița *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: nct / E: ns cf bg **келен**] (Trs) Firidă cu două ușițe, în care se păstrează alimente.

câșlița *sf* [At: MARIAN, INS. 391 / Pl: ~te / E: nct] 1 Insectă dipteră ale cărei larve se dezvoltă în brânza alterată (*Piophilha casei*). 2 Larva câșitei (1) Si: *carete*, (Buc) *codat*, (Trs) *codaci*, *strepede* Cf mușita.

câșla *sf* *vs câșla*

câșla *sf* [At: I. IONESCU, D. 370 / S: *câș~* / Pl: ~i / E: **câșla** + **-ar**] (Reg) Bărbat care strânge fructul (produsele din lapte) Si: **câșlaș**.

câșlaș *sm* [At: (a. 1803) URICARIUL III, 219 / V: *câș~* / Pl: ~i / E: **câșla** + **-aș**] Câșlar.

câșla *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET. I 217/22 / V: ~la / Pl: ~le / E: tc **kişla**] 1 (Mil; înv) Tabără de iarnă a tătarilor. 2 (Înv) Așezământ provizoriu turcesc sau tătăresc. 3 (Reg) Stână mai mare Si: *căsoale*, *stâna*, *suhar*, *târla*. 4 (Reg) Loc unde se mulg vacile dintr-o cireadă și se prepară brânză și unt. 5 (Reg) Casă în care stau ciobanii. 6 (Reg) Grajd. 7 (luz) Categorie.

căslăreasă sf [At: DA / Pl: ~ese / E: *căslar* + -easă] 1-2 Căslărită (1-2).
căslarie sf [At: DAMÉ, T. 31 / Pl: ~ii / E: *căslă* + -arie] (Reg) 1 Căslă
 (4). 2 Locuință a ciobanului.

căslărită sf [At: DA / Pl: ~te / E: *căslar* + -ită] 1 Femeie care strânge
 produsele din lapte Si: *căslăreasă* (1). 2 Nevastă de căslar Si:
căslăreasă (2).

căslégi sfp [At: M. COSTIN, ap. LET. I 200/20 / V: *căș*~, (nob) ~u *sn*
 / E: ml *caseum ligat*] 1 Interval de timp între două posturi ortodoxe, în
 care creștinii pot mânca de dulce. 2 Cârneleagă.

căslégiu *sn* vz *căslégi*

căslig *sn* vz *căstig*

căsliga v vz *căstiga*

căsmăreată sf vz *cărciumareasă*

căsmet *sn* vz *căsmet*

căst *sn* vz *căsti*

căsti *sn* [At: (a. 1795) ap. ȘIO / V: (reg) *căst* / Pl: ~uri / E: *tc kist*] (Înv)
 1 Sumă de bani plătită cuiva la date fixe și care reprezintă, de obicei, o
 rată din arenda unei moșii. 2 (Înv; fs) ~ul *Gheumei* Operație contabilă
 care avea loc la schimbarea unui domn, efectuată de vistierie și caimacamii
 noului domn. 3 (Buc) Chirie (la case). 4 Bani rezultați dintr-o tranzacție
 comercială.

căstig *sn* [At: PSALT. 222/25 / V: (înv) ~șlig, *chișlig* *sn* / Pl: ~uri / E:
 pvb *căstiga*] 1 (Trs; înv) Muncă. 2 (Trs; înv) Osteneală. 3 (Trs; Ban) Grijă.
 4 (Trs; îe) A da vitele în ~ A da vitele în îngrijirea cuiva. 5 Ceea ce câștigă
 cineva Si: *agoniseală*, *căstigare* (3), *căstigătura* (1), *folos*. 6 Profit. 7 (Îe)
 A fi în ~ A avea un avantaj față de cineva.

căstiga [At: PSALT. 74/36 / V: *căș*~, ~sli~, (sst) *găș*~, (înv) *chiș*~ /
 Pzi: *căstig* / E: ml *castigare*] 1 vr (Trs; înv) A se osteni. 2 vr (Înv) A se
 îngriji (de cineva sau de ceva). 3 vr (Trs; Ban; c. indică un copil) A crește.
 4 vr (Trs; Ban; c. indică un copil) A educa. 5 vr (Îvp) A îngriji. 6 vr (Îvp)
 A deretice. 7 vr (Îvp) A curăța. 8 vr (Trs) A se cumineca. 9 vr A se găti.
 10 vr (Spc) A se pregăti de drum. 11 vr A-și procura ceva. 12 vr (Trs;
 Ban) A se tângui. 13 vr (Trs; Ban) A se plânge cuiva. 14 vr A obține bani
 sau bunuri materiale prin muncă, prin trudă. 15 vr (Înv) A obține ca pradă
 de război. 16 vr A obține un profit (prin speculații, prin exploatare, la jocuri
 de noroc etc.). 17 vr (Pex) A dobândi experiență, cunoștințe etc. 18 vr
 (Fig) A face progrese. 19 vr A recupera timpul (pierdut). 20 vr A atrage
 de partea sa Si: *a cuceri*. 21 vr A ajunge la... 22 vr (C. indică ceva rău,
 nedorit) A avea parte de... 23 vr A proveni. 24 vr (Sens abstract) A aduce.
 25 vr (Sens abstract) A pricinui. 26 vr A obține victoria (într-o competiție
 sportivă, într-un proces etc.). 27 vr A deveni mai bogat în..., sporindu-și
 conținutul, calitatea, greutatea etc. 28 vr (Nob; gms) A merita. 29 vr (Înv)
 A strânge.

căstigare sf [At: BIBLIA (1688), 8/55 / V: (reg) *căș*~ sf / Pl: ~gări / E:
căstiga] 1 (Trs; înv) Osteneală. 2 (Înv) Îngrijire (de cineva sau de ceva)
 Si: *căstiga*¹ (2). 3 (Trs; Ban) Creștere a unui copil Si: *căstiga*¹ (3). 4 (Trs;
 Ban) Educare. 5 (Îvp) Îngrijire a cuiva Si: *căstiga*¹ (5). 6 (Îvp) Dereticare.
 7 (Îvp) Curățare. 8 (Trs) Cuminecare. 9 Găteală. 10 (Spc) Pregătire de
 drum Si: *căstiga*¹ (10). 11 Procurare. 12 (Trs; Ban) Tânguire. 13 (Trs;
 Ban) Plângere de ceva Si: *căstiga*¹ (13). 14 Obținere de bani sau bunuri
 materiale prin muncă Si: *căstiga*¹ (14). 15 (Înv) Obținere ca pradă de
 război Si: *căstiga*¹ (15). 16 Obținere a unui profit (prin speculații, la jocuri
 de noroc etc.) Si: *căstiga*¹ (16). 17 (Pex) Dobândire a experienței,
 cunoștințelor etc. Si: *căstiga*¹ (17). 18 (Fig) Progresare. 19 Recuperare
 a timpului (pierdut) Si: *căstiga*¹ (19). 20 Atragere de partea sa Si: *căstiga*¹
 (20), *cucerire*. 21 Ajungere la... Si: *căstiga*¹ (21). 22 Suferire a ceva rău,
 nedorit Si: *căstiga*¹ (22). 23 Provenire. 24 Aducere. 25 Pricinuire.
 26 Obținere a victoriei (într-o competiție sportivă, într-un proces etc.) Si:
*căstiga*¹ (27). 27 (Nob; gms) Meritare. 28 (Înv) Strângere.

căstigaș sm [At: ALECSANDRI, T. 290 / Pl: ~i / E: *căstig* + -aș] (Nob)
 1-2 Căstigător (1, 3).

*căstiga*¹ *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: *căstiga*] 1 (Trs; înv) Osteneală.
 2-3 (Înv) Căstigare (2-3). 4 (Trs; Buc) Educare. 5 (Îvp) Căstigare (5).
 6 (Îvp) Dereticare. 7 (Îvp) Curățare. 8 (Trs) Cuminecare. 9 Găteală.
 10 (Spc) Căstigare (10). 11 Procurare. 12 (Trs; Ban) Tânguire.

13-17 Căstigare (13-17). 18 (Fig) Progresare. 19-22 Căstigare (19-22).
 23 Provenire. 24 Aducere. 25 Pricinuire. 26-27 Căstigare (26-27). 28 (Nob;
 gms) Meritare. 29 (Înv) Strângere.

*căstiga*², ~ă a [At: (a. 1802) GCR II 189/21 / Pl: ~ați, ~e / E: *căstiga*]
 1 (Trs; înv) Ostenit². 2 (Înv) Îngrijit de cineva. 3 (Trs; Ban; d. copii) Cres-
 cut². 4 (Trs; Ban) Educat². 5 (Îvp) Dereticat. 6 (Îvp) Curățat. 7 (Trs) Cumine-
 cat². 8 Gătit². 9 (Spc; d. oameni) Care s-a pregătit de drum. 10 Procurat².
 11 (D. bani sau bunuri) Obținut². 12 (Înv) Obținut ca paradă de război.
 13 (D. profit) Obținut prin speculații, la jocuri de noroc etc. 14 (Pex; d.
 experiență, cunoștințe) Dobândit². 15 (Fig) Care a progresat. 16 Care a
 recuperat timpul (pierdut). 17 Atras de partea sa. 18 Care a ajuns la...
 19 Care a suferit ceva rău, nedorit, într-un proces etc. 20 Îmbogățit în
 calitate, conținut, greutate etc. 21 (Nob; gms) Meritat². 22 (Înv) Strâns².

căstiga sf [At: JAHRESBER., III 172 / Pl: net / E: pvb *căstiga*] (Înv)
 Grijă.

căstigator, ~oare [At: ANON. CAR. / V: (înv) ~iu / Pl: ~i, ~oare / E:
căstiga + -ator] 1-2 smf, a (Persoană) care a obținut un câștig material,
 o superioritate asupra altora într-o întrecere (în muncă, în sport etc.)
 3-4 smf, a (Animal, mai ales cal) victorios într-o întrecere sportivă. 5 a
 Care asigură câștigul. 6 a Care dă dreptul la câștig sau dovedește acest
 drept.

căstigătura sf [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *căstiga* + -atura] 1 Câștig (5).
 2 Profit.

căstigos, ~oasă a [At: ANON. CAR. / Pl: ~oși, ~oase / E: *căstig* + -os]
 1-2 (Îvr) Care aduce (mult) câștig (5-6) Si: *avantajos*, *lucrativ*, *profitabil*,
productiv.

cât, ~ă [At: COD. VOR. 123/10 / V: (înv) *cât*, *căta* / Pl: *căți*, ~e, (55-56)
 ~uri / E: ml *quotus*, *cata*] 1 c În timpul în care... 2 c Atăta timp... 3 c
 Până când... 4 c (Reg; îlc) ~ ce Îndată ce. 5 c (Îe) ~ ai bate din (sau în)
 palme sau ~ te-ai șterge (sau freca) la ochi, ~ ai clipi din ochi, (înv) ~
 clipeala ochiului, ~ ai scăpăra din (tr-un) amnar, ~ ai zice pis, ~ cioara
 în par, ~ trece cioara peste gard, ~ ai potcovi puricele foarte repede.
 6 c (Îal) Imediat. 7 c (Reg; îlc) Numai ~ Doar. 8 c (Îal) În măsura în care.
 9 c (Adesea în corelație cu „atât”; îe) Cu ~ Pe măsură ce. 10 c (Adesea
 în corelație cu „atât”; îe) Pe (sau după) ~ După cum. 11 c (Îae) Precum.
 12 c (Îae) În măsura în care. 13 c (Îe) ~ se poate de sau ~ de sau ~ mai
 Foarte. 14 c (Îe) A tipa (sau a striga) ~ îl tine gura A striga cât se poate
 mai tare. 15 c (Îvp) Încât. 16 c Deși. 17 c Oricât. 18 c Introduce propoziții
 complementive directe *Am plătit cât nu face*. 19 c Ci. 20 c Mai ales. 21 c (În
 corelație cu sine însuși) Când... când... 22 c (În corelație cu sine însuși)
 Și... și... 23 pp Precum. 24 pp (Îlpp) ~ despre (sau pentru) În ce privește.
 25 av În ce măsură. 26 av În ce durată de timp. 27 av (Corelativ; îe) Atât
 ~ În același grad, în aceeași măsură ca și... 28 av (Corelativ; îe) Atât...,
 ~ și... 29 av (Îae) Nu numai... ci și... 30 av (Corelativ; îe) Cu ~..., cu atât
 Pe măsură ce..., tot mai mult. 31 av (Îe) ~ colo Departe. 32 av (Îe) ~ de
 colo De departe. 33 av (Îae) În mod clar. 34 av (Pop; îe) ~ colea Aproape.
 35 av (Îe) ~ de ~ Măcar. 36 av (Îae) Puțin de tot. 37 av (Îcn; îae) Deloc.
 38 av (Îe) ~ (e) lumea (și pământul) Totdeauna. 39 av (Îcn; îae) Niciodată.
 40 pi (Cu) ce preț? 41 pi În ce număr? 42 pi În ce cantitate? 43 pi Ce
 durată de timp? 44 pi (Îe) ~ e ceasul? Ce oră este (acum)? 45 pi (Îe) În
 ~e (ale lunii) suntem azi? La ce dată calendaristică ne aflăm (azi)? 46 pi
 (Îe) Pe ~ te prinzi? Pe ce pui pariu? 47-48 *pnh*, *anh* Tot ce, toate care,
 (lpl) cei care. 49 *anh* (Îe) ~ă frunză, ~ă iarbă sau ~ă frunză și iarbă
 într-o cantitate foarte mare. 50 *anh* (Îae) O mulțime nenumărată. 51 *pnh*
 (Îe) ~ e-n lună și-n soare (sau și-n stele), ori ~e și mai câte Tot felul de
 lucruri. 52 *anh* (Îae) Tot ce se poate închipui. 53 *pnh* (Îe) ~ă mai (Foarte)
 mare. 54 *anh* (Înv; îe) Căți..., toți..., cât..., toate... Nenumărate și felurite.
 55 *sn* (Mat) Număr rezultat dintr-o împărțire. 56 *sn* (Mat) Raport care
 există între două numere sau două mărimi.

cătafime sf [At: CAT. MAN. I, 136 / V: *căt~* / Pl: *~mi* / E: *căta* + -(t)ime] 1-2 Cătime (1-2).

cătași a, av vz *căta*
cătcădaci vi vz *cotcodaci*

cătcădați vi vz *cotcodăci*

cătcăi v [At: H III, 25 / V: *căt~*, *~câi* / Pzi: *~ește* / E: fo] (Reg) A cotcodăci.

cătcăire sf [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: *cătcăi*] (Reg) Cotcodăcire.

cătcăi! sn [At: MDA ms / Pl: ? / E: *cătcăi*] (Reg) Cotcodăcire.

cătcăi!, *~a* a [At: MDA ms / Pl: *~iți*, *~e* / E: *cătcăi*] Cotcodăcit².

cătcăhun sm vz *căpcăun*

cătcăun sm vz *căpcăun*

cătcăunoaica sf vz *căpcăunoaica*

cătcăi v vz *cătcăi*

cătcăire sf vz *cătcăire*

cătcăi! sn vz *cătcăi!*

cătcăi!, *~a* a vz *cătcăi!*

cătcărâgi v vz *cotcorigi*

cătcărăgire sf vz *cotcorigire*

cătcărăgi! sn vz *cotcorigi!*

cătcărăgi!, *~a* a vz *cotcorigi!*

cătcărâi v vz *cotcorigi*

cătcărăire sf vz *cotcorigire*

cătcărăi! sn vz *cotcorigi!*

cătcărăi!, *~a* a vz *cotcorigi!*

cătcărăgi v vz *cotcorigi*

cătcărigire sf vz *cotcorigire*

cătcărigi! sn vz *cotcorigi!*

cătcărigi!, *~a* a vz *cotcorigi!*

cătcărigu i vz *cucurigu*

căte pi vz *căt*

cătea pi, ai vz *cătelea*

cătelea, *căta* [At: DA / V: *cătea* / E: *căte* + *-le* + *-a*] 1-4 pi, ai (Precedat de articole „al”, „a”, în propoziții interogative) Solicită informații despre locul ocupat (de cineva sau ceva) într-o ierarhie (ori într-un șir de ființe sau obiecte de același fel).

cătelin av vz *cătinel*

cătelnuț av vz *cătinel*

cătenel av vz *cătinel*

cătenelaș as [At: MARIAN, D. 177 / V: *cătin~*, *cătîlenaș*, *catîlinaș* / E: *cătenel* + *-aș*] 1-2 (Mai) cătinel.

căteneluț av vz *cătineluț*

căteodată av [At: DA / E: *căte* + *o* + *data*] 1 Din timp în timp. 2 Când și când. 3 Uneori.

căteși ni vz *cătuși*

căteime sf [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~mi* / E: *căte* + -(t)ime] 1-2 Cătime (1-2).

cătîlenaș av vz *cătenelaș*

cătîlin av vz *cătinel*

cătîme sf [At: CONACHI, P. 268 / V: (nob) *cătî~* / Pl: *~mi* / E: *căt* + *-ime*] 1-2 Cantitate (mică) Si: *cătaime* (1-2), *cătetime* (1-2). 3 (Înv; mat) Număr. 4 (Înv; is) *de prisos* Excedent.

cătinel av vz *cătinel*

cătinelaș av vz *cătenelaș*

cătineluș av vz *cătineluș*

cătîngan av vz *cătîngan*

cătîlac sn [At: (a. 1801) DOC., ap. ȘIO / Pl: n / E: tc *kytlyk*] (Tcm) Scumpete.

cătră pp vz *către*

către pp vz *către*

cătuiala sf [At: (a. 1652) ÎNDREPTAREA LEGII, ap. TDRG / P: *~tu-ia~* / Pl: *~ieli* / E: **cătui* + *-eala*] (Înv) Parte dintr-o sumă care se împarte în mod egal între mai mulți Cf *cota-parte*.

cătuși [At: PRAV. MOLD. 121/2 / V: *căt~* / E: *căt(u)* + *-și*] 1 av (Îlav) *~de puțin* Oricât de puțin. 2 av (Îal) Cât de cât. 3 av (Îlav) *~de cât* Cât se poate de puțin. 4 av (Îcn) Nici un pic Si: *deloc*. 5 pr (Lpl) Toți câți. 6 n (Urmă de numerale cardinale, if *căteși*) Cu valoare distributivă, arată că cele spuse se raportează la fiecare dintre numele determinate.

cătava [At: PALIA (1582), ap. GCR I, 37/24 / V: *~și* / A: *căt(a)va* / Pl: *cătiva*, *cătava* / E: *căt* + *va*] 1 a (Șis *Vreo ~*) Arată o parte sau un număr oarecare (relativ mic) din sau de ceva Si: *oarecare*, *puțin*, *nitel*. 2-3 af (Cam) mare Si: *ceva*. 4 av Puțin. 5 a (Îlav) *~timp* Un timp oarecare. 6 a (Îal) Puțin. 7 av (Îlav) *Întru* (sau, înv, *în*) *~* În parte. 8 În oarecare măsură.

cătvași a, av vz *cătva*

căt! [At: H X, 498 / V: *~i*, *caț* / E: fo] 1 i Strigăt cu care se gonește pisica Si: *zăt*. 2 sn (Olt; ic) *~mât* (sau *~ii-mâtii*) Datina colindatului la Joia-Mare.

căt? i [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. 334 / E: fo cf *scărț*] (Mai ales repetat) Sunet care imită scărțitul plugului în timpul aratului.

căta sf [At: MARIAN, O. II, 273 / Pl: *~te* / E: nct] (Olt) Bibilică.

cătăi vi [At: NEGRUZZI, S. I, 286 / Pzi: *cătăi* / E: *căt!*] A alunga pisica cu strigătul „căt!”.

cătâspei, sm [At: H XII, 301 / Pl: *~* / E: nct] (Reg) Nume de pasăre nedefinită mai îndepărate.

căți i vz *căt*

căție! sf [At: H V, 258 / Pl: *~ii* / E: mg *kaca* „haină femeiască”] (Reg) Țesătură de lână.

căție? sf vz *cătă*

cătîme sf vz *cătîme*

căvârgie ai vz *chivirgie*

căzam sms vz *cazamăc*

căzanie sf vz *cazanie*

căzâlcea sf [At: H II, 289 / V: *~zlăgea* / Pl: *~cele* / E: tc *kzyzylga*] (Bot; Dob; tcm) Grâu-de-toamnă.

căzlar sm [At: ALECSANDRI, P. III, 377 / V: *~iu*, *chiz~* / Pl: *~i* / E: refăcut din *căzlar-aga*] Eunuc.

căzlar-aga sm [At: LET. I, 277/7 / E: tc *kzyzlar-agasi*] Șef al eunucilor (care păzeau un harem).

căzlariu sm vz *căzlar*

căzlăgea vz *căzâlcea*

căzmet sn vz *căsmet*

ce [At: COD. VOR. 77/2 / V: *~ci* / E: ml *quid*] 1-3 pi Exprimă o întrebare asupra unui lucru, situație, acțiune. 4 pi Pentru care motiv? 5 ai Care. 6 ai Ce fel de? 7 ai Cât de mult. 8 i (Fam; ca răspuns la o chemare) Poftim? 9 i Cum adică? 10 pi (Îlav) *De ~nu?* Desigur. 11 pi (Îal) Cum să nu. 12 pi (Îal) Se poate. 13 pi (Îe) *Pe ~ne prindem?* Care este miza pariului? 14 pi (Îe) *De ~, de ne~* Nu mai discutăm despre asta. 15 pi Nu cumva? 16 avi Cum? 17 av (Îe) *Te miri* ~ Nimica toată. 18 av (Îe) *Cât pe ~* Aproape. 19 av (Îlav) *Din ~în ~* Tot mai mult. 20 av (Pop; Îlav) *Numai ~* Deodată. 21 av (Pop; Îal) Iată că... 22 av (Cu nuanță de superlativ) Cât de! 23 prl Care. 24 prl (Îlav) *Pe zi* (sau *de*) *~trece* (sau *merge*) Pe măsură ce trece timpul, tot mai mult. 25 prl (Cu sens explicativ) Asta. 26 prl (Îlav) *N-ai* (sau *n-aveți*) *pentru* ~ Formulă de politețe prin care se răspunde cuiva care mulțumește. 27-28 prl (Îe) A (nu) avea de ~ A (nu) exista motiv întemeiat pentru... 29 prl (Înv; Îe) *Care numai ~* (Așa) încât. 30 prl (Înv; Îlav) *Mai mult ~* Atât numai că. 31 prl (Înv; Îlav) *Tochmai ~* Desigur. 32 avr (Îlav) *De ~..., de ~...* (sau *de aceea...*) Cu cât..., cu atât... 33 avr (Înv; Îlav) *Într-aceea ~* Pe când. 34 prl Ceea ce. 35 prl (Îe) *~i drept* Într-adevăr. 36 prl (Îae) De fapt. 37 pnh Un lucru oarecare Si: *orice*. 38 pnh (Îe) *~o da târgul și norocul* Nu contează rezultatul. 39 pnh (Înv; Îlav) *~cum* Oricum. 40 pnh (Înv; Îal) Oricare. 41 avr (Cu repetarea verbului din propoziția principală) Un timp oarecare. 42 prl (Îlav) *De vreme ~* Deoarece. 43 prl (Înv; Îlav) *Până când ~* Până ce. 44 prl (Înv; Îal) După ce. 45 c Introduce o propoziție subordonată. 46 c Pentru că. 47 c (Înv; după o propoziție concesivă sau condițională) Dar. 48 c Care

lucru anume. **49-50 c** (Îe) **A (nu) ști ~ și cum** A (nu) fi bine informat. **51 sn** (Înv; numai cu articol nehotărât) Ceva. **52 sn** (Îlav) **Cu mare ~ Cu mare greutate.**

cea [At: ALECSANDRI, T. 1753 / V: ~la, ȧa, ȧala, teala / E: fo] **1 i** Strigăt cu care se mână boii spre dreapta. **2 sf** Partea dreaptă.

ceabare sf vz **cebare**

ceabil sn vz **ceambur**

ceabul sn vz **ceambur**

ceabun sn vz **ceambur**

ceabur¹ sn vz **ceambur**

ceabur² sm vz **cheabur**

ceac sn [At: PAMFILE, I. C. 108 / Pl: n / E: mg *csák* „vârf, cui”] (Mgm) Băt lung prevăzut cu un fier ascuțit și, la același capăt, cu un cârlig de fier, pentru prinderea butucilor scăpați sau pentru dirijarea lor pe apă Si: *cârlig, ȧapina*.

ceaca [At: PĂSCULESCU, L. P. 107 / E: cf bg *чакан* „așteaptă”] **1 i** (Repetat) Așteaptă. **2 av** Încet. **3 av** Binișor.

ceacadaie sf vz **cehadaie**

ceacal sm [At: CANTEMIR, IST. 26/7 / Pl: ~i / E: tc *akal*] **1** (Înv) Șacal.

2-3 Câine cu pete albe (sau negre) pe frunte și la picioare.

ceacanaucă sf [A: BUGNARIU, N. / Pl: ~uce / E: *ceacănau*] **1-2** Femeie nehotărâtă (sau prostănacă).

ceacaribă sf [At: BUGNARIU, N. / V: *ciocarapă, cioc~, ciopărică* / Pl: ~he / E: ger *Steckrübe*] (Reg) Nap turcesc (*Helianthus tuberosus*).

ceacănău sm [At: BUGNARIU, N. / Pl: ~ăi / E: nct] **1** Om nehotărât. **2** Terchea-berchea. **3** Prostălău.

ceacărie sf vz **cicărăc**

ceacău¹ sn [At: H VII, 185 / V: ~cou, ceaco / Pl: ~ăie și *ciacuri* / E: mg *csákó*, ger *Tschako*] (Mgm) **1** (Mil) Un fel de chipiu de paradă, cu cozoroc tare, purtat de soldații austrieci. **2** (Pan) Coif de hârtie făcut de copii.

ceacău² sm [At: VAIDA / E: mg *csákó* „cu coamele aduse în afară”] (Mgm) Bou.

ceacăi, ~e a vz **ceacăr¹**

ceacăie sf [At: I. CR. II, 218 / V: ~chie, *cechie, cichie* / Pl: ~ăi / E: bg *чечиха* cf *ciochie*] **1** Cuțitaș rupt. **2** Cuțitaș mic și prost. **3** Cuțitaș cu plăsele de lemn. **4** Cap al scăunoaiei.

ceacăr¹, ~ă [At: ALECSANDRI, T. 1745 / V: ~ăi, *cichir* / Pl: ~i / E: tc *çakır*] **1-2 smf, a** (Om) cu ochii spălăciți. **3-4 smf, a** (Om) cu ochii de culori diferite. **5-6 smf, a** (Om) care se uită cruciș. **7-8 smf, a** (Om) posac. **9-10 smf, a** (Fig) (Om) amețit de băutură. **11 a** Soi de grâu de toamnă cu mustăți.

ceacăr² sn vz **cicărăc**

ceacăra v [At: COSTINESCU / Pzi: ~rez / E: *ceacâr*] (Nob) A privi cruciș.

ceacărare sf [At: MDA ms / Pl: ~ări / E: *ceacăra*] (Nob) Privire crucișă Si: *ceacărat¹*.

ceacărat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *ceacăra*] (Nob) Ceacărare.

ceacărat², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *ceacăra*] (Nob) Care privește cruciș.

ceacăreu sn vz **cicărăc**

ceacărg sn vz **cicărăc**

ceacăriu, ~ie a [At: COSTINESCU / Pl: ~ii, ~ie / E: *ceacâr + -iu*] **1-5** (Nob) Ceacâr (**2, 4, 6, 8, 10**).

ceace sms [At: H XVIII, 269 / E: srb *čaća*] **1** (Ban) Nume de respect cu care te adresezi unei persoane mai în vârstă Cf *ceaică, ceică, nene, bade, tete*.

ceachie vz ceacăie

ceaciu, ~cie a vz **șășiu**

ceaclama sf [At: LTR / Pl: ~ale / E: nct] Ceapă obținută direct din sămânță, nu din răsad.

ceaclauz, ~ă a [At: ARH. OLT. XXI, 259 / P: ~cla-uz / Pl: ~i, ~e / E: nct] (Olt) **1** Care nu e în toate mințile. **2-3** (Cam) bolnav. **4** Amețit de băutură.

ceaclă sf vz **ceagla**

ceaclău sn vz **ceatlău**

ceachie sf vz **ceagla**

ceacna sf [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~e / E: nct] **1-2** Femeie (obraznică și) de moravuri ușoare.

ceaco sn vz **ceacău**

ceacol sn [At: POP. ap. LUC. III, 136 / Pl: ~oți / E: nct] (Ban) Ciucure.

ceacou sn vz **ceacău**

ceac-pac av [At: PANN, ap. TDRG / V: (Înv) *ceat-pat* / E: tc *çatpat*] (Înv) **1** Așa și-așa. **2** Câte ceva. **3** Oarecum. **4** Ici și colo. **5** Cu una cu două. **6** Binișor.

ceacășiri sm vz **ceacășiri**

ceacășiri sm [At: (a. 1838) IORGA, S. D. XIV, 180 / V: ~șări / E: tc *çakşır*] **1** (Înv) Pantaloni turcești largi, roșii, mai lungi decât șalvarii. **2** (Reg) Pantaloni groși, lucrați din lână mai groasă, țesută în formă de aba, care se poartă numai iarna Cf *cioareci, țitari*.

ceadăr sn vz **ceadăr**

ceadăr sn [At: DUMITRACHE, ap. DA / V: *ceadăr* / Pl: ~e și ~uri / E: tc *çadyr*] (Trî) Cort militar.

ceadăriu, ~ie a vz **ceadriu**

ceadriu, ~ie a [At: DELAVRANCEA, S. 165 / V: ~dâr~, *ceder~*, *ced~* / Pl: ~ii / E: tc *çadyry* (*yeşil*)] (Înv) Verde ca paiul grăului.

ceadlău sn vz **ceatlău**

ceafa sf [At: ANON. CAR. / Pl: *cefe* / E: alb *k'afe*] **1** Parte de dinapoi a gâtului. **2** (Pex) Parte de dinapoi a capului Cf *cerbice, grumaz*. **3** (Îla) **Gros la ~** Bogat. **4** (Îal) Cu influență. **5** (Îla) **Tare de ~** Obraznic. **6** (Îe) **A făcut ~** S-a îngrășat. **7** (Îe) **A strica** (sau **a scărpina**) (pe cineva) **la ~** A-i da câteva palme. **8** (Îe) **A-i muta cuiva ~la** Ceafă (**7**). **9** (Îe) **Să nu ne stricăm la ~** Să nu ne certăm. **10** (Îe) **A pune la ~** A da uitării. **11** (Îae) A nu-i păsa de ceva. **12** (Îae) A nesocoti un ordin. **13** (Pan) Parte de deasupra a jugului, ce vine pe ceafa boului Si: *cerbice, jug, butuc, sul, grindei, drug*. **14** (Pan) Bărna pe care se reazemă vatalele jugului, la joagăr. **15** Curea de frâu care vine în spatele urechilor calului Si: (reg) *comarul capetelei*. **16** Măsea a leucii.

ceafslender sms [At: H V, 463 / Pl: ~i / E: rrm; (gmt), *luceafăr*] (Olt) Luceafăr de ziuă.

ceagă sf [At: DICT. / Pl: *cegi* / E: nct] Un fel de postav.

ceagăr sn [At: LB / V: *cigher(iu)*, *cighir* (S: *cidir*), *cinghir*, *ciuderiu*, *ciugheriu*, *ciughir*, *civir*, (dal) *șughir*, *țigheriu*, *țighir* / S: *ciagar* / Pl: ~uri / E: mg *csíger*] (Îrg) **1** Zeamă de prune crude. **2** Must ce iese din prunele fierte. **3** Oțet de prune Cf *livej*. **4** (Îlav) **A cru ca civirul** Foarte acru. **5** Struguri necopti Cf *chiselita, agurida*. **6** Must de poame Cf *liur*. **7** Vin de treve (drojdii). **8** Vin rău Cf *posirca*. **9** Vin de poame. **10** Vin de vară. **11** Un fel de băutură obținută punând apă peste tescovină după stoarcerea vinului. **12** Oțet de mere. **13** Must de mere sau de pere verzi.

ceagla sf [At: ANON. CAR. / V: *ceaclă, ceachie* / Pl: ~le și ~li / E: mg *csáklya*] **1** (Mgm) Târăcop cu care se sparge gheața Si: *săpoi, ciocan*. **2** Patină. **3** Unealtă de lemn nedefinită mai îndeaproape.

ceaglău sn vz **ceatlău**

ceah i [At: ALECSANDRI, T. 180 / E: fo] **1** Sunet care imită cântecul păsărilor. **2** Sunet care imită șuieratul sabiei.

ceahăi v vz **cehai**

ceahaire sf vz **cehaire**

ceahăit¹ sn vz **cehăit¹**

ceahăit², ~ă a vz **cehăit²**

ceahlău sm [At: MARIAN, O. I, 178 / V: *ceahlău* / Pl: ~ăi / E: mg *csaholó*] **1** Vultur auriu Si: *sorlița*, (Ban) *surlita*. **2** (Mun) Vultur-pleșuv. **3** (Reg) Vultur-hărbos (*Gypactus barbatus*).

ceahnă sf [At: DA / Pl: ~ne / E: *cehai*] **1** Câine jigărit. **2** (Fig) Om zgăreț. **ceahol sn** [At: CIHAC II, 46 / Pl: ~uri / E: rs *rexoly*] **1** Coviltir de căruță. **2** Burduf de trăsură Si: *coș*. **3** Mușama de învelit mărfurile ca să nu le plouă Si: *polog*.

ceai *sn* [At: (a. 1771) IORGA, S. D. XII, 86 / Pl: ~uri / E: rs **чай**] 1-3 (Frunzele) (preparate prin uscare ale unui) arbust cu flori albe, care crește mai ales în China, India și America, din care se prepară o băutură reconfortantă. 4 (Îc) ~**negru** Ceai (2) preparat din plante ajunse la maturitate. 5 (Îc) ~**verde** Ceai (2) preparat din frunze tinere, verzi. 6 (Îs) ~**rusească** Ceai (2) adus din China pe uscat, prin Rusia. 7 (Îs) ~**englezesc** Ceai (2) adus din Orient pe mare, prin Anglia Si: (înv) *te, țizana*. 8 Băutură preparată prin (fierberea sau) opărirea ceaiului (2). 9 Băutură preparată (prin fierberea sau) opărirea frunzelor sau florilor altor plante (medicinale) având proprietăți curative.

ceaică *sms* [At: H XVIII, 269 / V: *ceică* / E: srb **čajko**] 1-2 Ceace (tânăr). **ceaim** *sn* *vz ceam*

ceaină¹ *sf* [At: H IX, 87 / A: ? / Pl: ~ne / E: nct] Vacă bătrână și slabă. **ceaină**² *sf* [At: DA ms / Pl: ~ne / E: rs **чайня** „de ceai”] (Rar; Mol) Ceainărie.

ceainărie *sf* [At: CONTEMPORANUL VI I 36 / Pl: ~ii / E: *ceaină*² + *-rie*] 1 Local în care se servește ceaiul. 2 Personal al unei ceainării (3). 3 Clienții din ceainărie (2). 4 Local, împreună cu personalul și clienții. **ceainic** *sn* [At: (a. 1788) IORGA, S. D. VIII, 16 / Pl: ~ice / E: rs **чайник**] 1-2 Vas în care (se servește sau) se prepară ceaiul. 3 Conținut al unui ceainic. 4 Vas împreună cu conținutul.

ceainicar *sm* [At: CONTEMPORANUL VI I 36 / V: ~iu / Pl: ~i / E: *ceainic* + *-ar*] 1 (Rar) Persoană care ține un local unde se servesc ceai și alte băuturi. 2-5 Persoană care (face sau) vinde ceainice (1-2).

ceainicariu *sm* *vz ceainicar*

ceair *sn* [At: LET. I, 327/26 / V: *ceir, cier*, (dal) *ceiriu, cieri* / Pl: ~uri / E: tc *çayir*] 1-2 Loc (înconjurat cu gard și cosit din timp în timp) de păscut caii, lângă o apă curgătoare. 3 (Pex) Islaz. 4 Câmpie nelucrată. 5 Livadă de fân. 6 (Prc) Coastă de deal. 7 Vale. 8 (Pgn) Șes. 9 (Spc) Ocol îngărdit în care se țin viteii.

ceairar *sm* [At: COSTINESCU / V: *cei-* / Pl: ~i / E: *ceair* + *-ar*] 1-2 (Nob) Păzitor de ceairuri (2, 9).

ceairort *sn* [At: H II, 289 / Pl: ~uri / E: tc *çayir* + *ot* „iarbă”] (Bot; reg) Grăușor (*Ficaria verna*).

ceaiș *sn* [At: H I, 331 / P: *cea, ~iz* / Pl: ~uri / E: bg **чаеш**] (Îvr) 1-3 (Petrecere cu rudele la) logodna a doi tineri (cu stabilirea zestrei lor).

ceala¹ *i, sf* *vz cea*

ceala², **ceala** *pd* *vz (a)cela*

ceala-cea [At: CIHAC II, 47 / E: *ceala* + *cea*] 1-2 *i, sf* (Strigăt cu care se îndeamnă hoii spre) dreapta.

cealău¹ *sn* [At: ARHIVA R. II, 41 / Pl: n / E: tc *çaly*] (Trm) Tufiș.

cealău² *sn* *vz gealău*

cealău³ [At: ȚICHINDEAL, F. 288 / V: *ceal-, cel-, șel-* / Pl: ~ăi / E: mg *csaló*] 1-2 *sm, am* (Om) înșelător. 3-4 *sm, am* (Om) hoț. 5 *sm* (Pes) Nadă.

cealhău *sm* *vz ceahlău*

cealma *sf* [At: LET. II, 174/20 / V: *cealma, cel-, celmea, ciul-* / Pl: ~le și ~mele / E: tc *çalma*] 1 Turban. 2 Legătură împletită purtată de turci pe cap Si: *cauc, saric, durman*. 3 (Ban) Conci purtat de femeile măritate.

cealmăgiu *sm* [At: STANCU, D. 11 / Pl: ~gii / E: *cealma* + *-giu*] 1 Bărbat care purta cealma. 2 (Prc) Turc.

cealmă *sf* *vz cealma*

cealmelută *sf* [At: PĂSCULESCU, L. P. 258b / V: *cel-* / Pl: ~te / E: *celmea* + *-ută*] 1-2 (Șhp) Cealma (3) (mică).

cealmuc *sms* [At: CONV. LIT. LIV, 165 / E: nct] Lut pentru lipit Cf *imala*.

cealpac *sn* *vz calpac*

ceam *sn* [At: (a. 1807) IORGA, S. D. VIII, 42 / V: ~aim, ~an, ~aum / Pl: ~uri / E: tc *çam*] (Trm) 1 Luntre mai mare decât barca. 2 Magazie plutitoare. 3 Conținut al unui ceam (2). 3 Corabie cu pânze care face transporturi pe Dunăre. 4 Ambarcație.

ceambul *sn* *vz ceambur*

ceambur *sn* [At: LET. I, 16/16 / V: ~abil, ~abul, ~abun, ~abur, ~ul, ~a, *geabul, gea-ie* / Pl: ~uri / E: tc *çapul*] 1 Detașament de trupe trimis în țară străină ca năvălitori. 2 (Spc) Detașament de tătari. 3 Expediție neașteptată, de pradă Cf *podgheaz*. 4 (Îc) A bate ~ul (sau ~a), ori a umbla ~a (sau ~ul), ori a umbla în geamburii A hoinări. 5 (Îac) A nu face nimic, pierzându-și vremea. 6 A nu se astâmpăra.

ceambura *sf* *vz ceambur*

ceameniu, ~ie *a* [At: (a. 1740) IORGA S. D. XI, 266 / Pl: ~ii / E: cf ucr. **чамуны** „frumos”] Nume de culoare nedefinită mai îndeaproape.

ceamfir *sm* *vz cimșir*

ceamfistic *sn* [At: CONV. LIT. XXVI, 452 / Pl: ~uri / E: tc *çam fystygy*] (Trmr; med pop) 1-2 (Semințe oleaginoase de) fistic (*Nuces pistaciae*).

ceamghir *sn* *vz cighir*¹

ceamparale *sf* *vz geamparale*

ceamsacă *sn* [At: TARIF, ap. TDRG / V: *gea-* / Pl: n / E: tc *çam sakzyz*] (Trmr; med pop) Planta *Pix alba*.

ceamșă *sf* [At: SEVASTOS, N. 281/24 / Pl: ~le / E: nct] Dans țărănesc cu lăutari nedefinit mai îndeaproape. 2 Melodie după care se execută acest dans.

ceamur *sms* [At: SEVASTOS, N. 2/5 / V: ~i, *cem-*, *cia-*, *cim-* / Pl: ~uri / E: tc *çamur*] (Reg) 1 Pământ muat cu apă și amestecat cu paie, pentru tencuit. 2 Lut frământat bine pentru construirea caselor. 3 (Pex) Amestec de nisip, var și apă Cf *imala, muruiala, chirpici*.

ceamuri *sf* *vz ceamur*

cean *sn* *vz ceam*

ceanac *sn* [At: COSTINESCU / V: *cenac* / Pl: ~uri / E: tc *çanaq*] (Reg) 1 Vas mare de pământ sau de lemn, smălțuit pe dinăuntru, în parte și pe dinafară, în care se ține mâncare pentru mai multe persoane. 2 Conținut al unui ceanac (2). 3 Vasul împreună cu conținutul. 4 Strachină în care se pun bucatele pe masă. 5 Conținut al unui ceanac (4). 6 Vasul împreună cu conținutul. 7 Vas în care se gătesc bucatele. 8 Conținut al unui ceanac (7). 9 Vasul împreună cu conținutul. 10 (Spc) Strachină mai mare, cu marginele întoarse înăuntru, pentru coacerea unor mâncăruri în țest. 11 Conținut al unui ceanac (10). 12 Strachină împreună cu conținutul. 13 Blid. 14 Conținut al unui blid (13). 15 Vasul împreună cu conținutul. 16 Castron. 17 Conținut al unui castron (1). 18 Vasul împreună cu conținutul.

ceanatie *sf* [At: WEIGAND, B. B. 97, ap. DA / E: nct] (Buc) Fluturi.

ceanăie *sf* [At: I. CR. III, 187 / E: nct] Unele de tâmplărie.

ceancă *sf* [At: (a. 1784) GCR II, 138/18 / Pl: *cenci* / V: ~ngă (pl: ~ngi) / E: nct] (Înv) Șarpe veninos.

ceandraș *sn* *vz ceardaș*

ceanfes *sn* *vz geanfes*

ceangă *sf* *vz ceancă*

ceangău *sm* [At: MARIAN, NU. 268 / Pl: ~ăi / E: mg *csángó*] 1-2 (Urmas de) colonist maghiar din Moldova și din regiunea sud-estică a Transilvaniei de religie catolică. 3 (Îvr) Vagabond.

ceanste *sf* *vz cinste*

cean *sn* *vz ceaun*

ceap *sn* [At: POLIZU / Pl: ~uri / E: nct] (Trm) 1 Șiretlic. 2 Apucătură.

ceapar *sn* [At: H VI, 82 / V: ~iu / Pl: ~i / E: cf tc *çapa* + *-ar*] Unealtă de dulgher nedefinită mai îndeaproape.

ceapariu *sn* *vz ceapar*

ceaparmacar *sms* *vz șahar-mahar*

ceapauă *snp* [At: VICIU, GL. / E: mg *csapó*] Curele de opinci Si: *nojite*.

ceapă *sf* [At: BIBLIA (1688), 101/2 / Pl: *cepe* / E: ml *caepa*] 1 Plantă erbacee leguminoasă, bienală, din familia liliaceelor, comestibilă, cu miros specific, cu tulpina aeriană dreaptă, cilindrică, verde și cu cea subterană în formă de bulb, cu frunze cilindrice și cu flori albe numeroase, în umbel globulare (*Allium cepa*) Si: (gmt) *slanina-de-post, brânză sârbească*. 2 (Prc) Bulb al cepei (1). 3 (Pex) Bulb al altor plante. 4 (Îe) **Lapte de** ~ Suc al cepei (1), întrebuițat în medicina populară. 5 (Îe) **Nu plătește** (sau **nu face**, rar, **nu ajunge**) nici (cât) o ~ **degerată** (rar, **coaptă**) Nu

are nici o valoare. 6 (Pop; îc) **A mânca o ~ degerată** A nu reuși. 7 (Îe) **L-a făcut ~ cu apă** L-a făcut de răș. 8-9 (Îe) **Cu ochii cât ~pa** (sau ~pele) Cu ochii larg deschiși (de mirare). 10-11 (Îae) Cu ochii umflați (de plâns). 12 (Bot; îc) ~**de-apă** Ceapă cultivată prin răsad și recoltată în anul în care s-a semănat (*Allium cepa*). 13 (Bot; îc) ~**blândă** Praz (*Allium porum*). 14 (Bot; îc) ~**boboloasă** Soi de ceapă (1) nedefinit mai îndeaproape. 15 (Bot; îc) ~**pa-câinelui** Ceapă-de-mare. 16 (Bot; îc) ~**câinească** Porumbel. 17 (Bot; îc) ~**pa-ciorii** Mică plantă cu bulb, cu flori galbene Si: *scânțieută* (*Gagea pratensis*). 18 (Bot; îc) Plantă cu bulb, cu flori albastre Si: *viorea* (*Muscari comosum*). 19 (Bot; îc) Zambilă (*Muscari tenuiflorum*). 20 (Bot; îc) Porumbel (*Muscari botryodes*). 21 (Bot; îc) Bălușcă (*Ornithogallum gussonei*). 22 (Bot; îc) Brândușă-de-toamnă (*Colchicum autumnale*). 23 (Bot; îc) Planta *Hyacinthus comosus*. 24 (Îe) **A mâncat ~pa-ciorii** A fi nebul. 25 (Bot; îc) ~**ciorească**, ~**lungă** Plantă bulboasă, cu flori alburii Si: *cepsăoară* (*Allium fistulosum*). 26 (Bot; îc) Turtă. 27 (Bot; îc) Zambilă (*Hyacinthus comosus*). 28 (Bot; îc) ~**de-mare** Plantă bulboasă, cu flori alburii, ai cărei bulbi sunt folosiți ca medicament diuretic Si: ~**pa-câinelui** (*Urginea maritima* sau *Scilla maritima*). 29 (Bot; îc) ~**de-vară** Plantă ierboasă, din familia liliaceelor, cu tulpina groasă, cilindrică, înaltă de un metru și cu frunze până la mijloc, cu doi bulbi principali înconjurați de numeroși bulbioli și flori rozacee-liliacii, în mari umbrele (*Allium ampeloprasum*). 30 (Bot; îc) ~**frantuzească** Hașmă (*Allium asvalonicum*). 31 (Bot; îc) ~**lunguiusă** Plantă nedefinită mai îndeaproape. 32 (Bot; îc) ~**măruntă**, ~**de sământă** Arpagic (*Allium schoenoprasum*). 33 (Bot; îc) ~**rea** Sorbestrea (*Sanguisorba officinalis*). 35 (Fig; înv; im) Ceas mare, demodat.

ceapăt sn [At: PAMFILE, I. C. 55 / Pl: ~uri / E: cf mg *csapat*] (Mgm) Bucată de șuncă.

ceapăc sn [At: ALEXI, W. / V: *ciopăc, ciopărc* / Pl: n / E: nct] 1 Termen de plutărie nedefinit mai îndeaproape. 2 Plasă.

ceapăr sm vz **ceapur**

ceapcă sf [At: ALECSANDRI, P. III, 200 / Pl: ~pce / E: pn *vanka*] 1-2 Chipiu (polonez).

ceapcân [At: LET. III, 256/29 / V: *cia~* / Pl: ~i / E: tc *çapkyn*] (Îvr) 1 sm Cal buiestraș. 2-3 sm, am (Om) rău la inimă. 4-5 sm, am (Om) șiret, rafinat.

ceapcânlac sn [At: TELEOR, ap. ȘIO / V: *cia~* / Pl: ~uri / E: *ceapcân* + -lâc] (Îvr) Șiretic.

ceapchen sn vz **cepchen**

ceapchin vz **cepchen**

ceapist [At: DEX² / P: *ce-a-* / Pl: ~iști, ~e / E: C]ooperativă] A]gricolă] de P]roduție] + -ist] (Iuz) 1-2 smf, a (Membru) al unei cooperative agricole de producție. 3 De cooperativă agricolă de producție. 4 Privitor la cooperativa agricolă de producție.

ceaplău sn [At: DA ms / Pl: ~ăi / E: mg *csapló*] Pleasă de bici Cf *sfârce*.

ceapraz sn [At: (a. 1792) IORGA, S. D. VIII, 24 / V: *ceprag, cepreag, cepraz, ceprază, cepreaz* / Pl: ~uri / E: tc *çapraz*] 1 Bordură de mătase (sau fir), dar și de bumbac, lână. 2-3 (Țesătură sau) împletitură cu fire sau ciucuri atârnați, aplicată pe pernțe, perdele, haine. 4 (Pex) Galon. 5 (Pex) Ciucure (de fir, de mătase sau lână). 6 (Pex) Nasture de mătase. 7 (Înv; cf *ceprază*) Butonieră. 8 Unealtă de lemn pentru îndreptat dinții ferăstrăului, formată dintr-o lamă de oțel cu creștături de mărmi diferite pe ambele laturi și cu mâner Si: *calcător ceaprazar, dintar, zimțar*. 9 Poziție alternativă a dinților de ferăstrău, unii într-o parte și alții în alta, în afara planului pânzei, pentru a face mai ușoară tăierea materialului.

ceaprazan sn [At: I. CR. IV, 250 / Pl: n / E: nct] Bucată de lemn pusă la luntre sau la duhă pentru a ține druha Cf *strapazan* Si: *broatec*.

ceaprazar sn [At: (a. 1748) IORGA, S. D. VI, 45 / V: *ceprăgar, cepregar, ceprezar, ceprigar, ciprăgiu* / Pl: ~i / E: *ceapraz* + ~ar] 1-18 (Fabricant sau) negustor de ceaprazuri (1-9). 19-20 (Pex) (Fabricant sau) negustor de chipiuri și obiecte în legătură cu uniforme militare.

ceaprazi v [At: CIAUȘANU, GL. / Pzi: ~zesc / E: *ceapraz*] A ceaprazui.

ceaprazire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *ceaprazi*] Ceaprazuire.

ceaprazit¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *ceaprazi*] Ceaprazuire.

ceaprazit², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *ceaprazi*] Ceaprazuit.

ceaprazăresc, ~ească a [At: STAMATI, ap. ȘIO / V: *cep~* / Pl: ~ești / E: *ceaprazar* + -esc] 1-20 De ceaprazar (1-20).

ceaprazarie¹ sf [At: DA / V: *cep~* / Pl: ~ii / E: *ceprazar* + -ie] 1-20 Meserie de ceaprazar (1-20).

ceaprazarie² sf [At: ODOBESCU, S. II, 95 / V: *cep~* / Pl: ~ii / E: *ceprazar* + -ie] 1-5 Prăvălie cu ceaprazuri (1-5). 6 (Pex) Prăvălie în care se vând obiecte de uniformă militară. 7 Diferite feluri de ceaprazuri. 8-12 Mulțime de ceaprazuri (1-5). 12-31 Meseria ceaprazarului (1-20).

ceaprazui v [At: DA / P: ~zu-i / Pzi: ~esc / E: *ceapraz* + -ui] A încovoia, după ascuțire, dinții ferăstrăului, pentru a realiza ceaprazul (8) Si: *ceaprazi*.

ceaprazuire sf [At: DEX² / P: ~zu-i~ / Pl: ~ri / E: *ceaprazui*] 1-2 Încovoire a dinților ferăstrăului pentru a obține ceaprazul (8) Si: *ceaprazire, ceaprazit¹, ceaprazuit¹*.

ceaprazuit¹ sn [At: MDA ms / P: ~zu-it / Pl: ~uri / E: *ceaprazui*] Ceaprazuire.

ceaprazuit², ~ă a [At: DEX² / P: ~zu-it / Pl: ~iți, ~e / E: *ceaprazui*] Care a fost supus operației de ceaprazuire Si: *ceaprazit²*.

ceapsa sf [At: BIBLIA (1688), ap. TDRG / V: ~plă / Pl: *cepse* / E: mg *csăpaza*, srb *čepac*] 1 Bonetă purtată de copii. 2 Bonetă purtată de fete sau numai de femei măritate. 3 Bonetă purtată de neveste tinere peste conciu cu două coame, împodobită cu ornamente colorate, țesute sau cusute. 4 Podoabă de pe capul miresei. 5 Capul cuiului.

ceaptă¹ sf vz **ceapsă**

ceaptă² sf [At: DA ms / Pl: ? / E: cf mg *csapni* „a lovi, a plesni”] (Reg) Palmă.

ceapuclic sn [At: DUMITRACHE, C. 93, ap. DA / Pl: ~uri / E: tc *çapukluk* „iuteală”] (Trf; liv) 1 Șiretenie. 2 Vicleșug.

ceapur sm [At: ANTIPA, P. 776 / V: *ceapăr* / Pl: ~i / E: rs *çanypa*] (Om; rsm) 1 Stârc. 2 (Îs) ~alb Stârc alb sau bălan (*Ardea alba*). 3 Bătlan.

cear s [At: MAT. FOLK. 1239 / Pl: n / E: nct] 1 Păr. 2 Cosiță.

ceară sf [At: CORESI, EV. 198/35 / Pl: (rar) *ceri* / E: ml *cera*] 1 Produs natural (de origine animală, vegetală sau minerală) ori sintetic, plastic, insolubil în apă, care se înmoaie și se topește la temperaturi destul de joase, cu numeroase utilizări în industria farmaceutică, electronică, cosmetică etc. 2 (Îs) ~de albine Ceară de culoare gălbuie, cu miros caracteristic, produsă de albine, care se recoltează prin topirea fagurilor, întrebuințată la fabricarea lumânărilor, la modelat etc. 3 (Îe) A fi galben ca ~ra A fi palid (de boală, de emoție etc.). 4 (Îs) ~de parchet Amestec de ceară sintetică cu parafină, cerezină și alte substanțe, care se dă pe parchet și formează o peliculă lucioasă, protectoare. 5 (Îs) ~rosie (sau tare ori de *pecetluit*) Amestec de colofoniu, șlac, ulei de terebentină și culori minerale, care, datorită proprietăților lui plastice la încălzire, este folosit la sigilarea scrisorilor, pachetelor, închiderea ermetică a flacoanelor etc. 6 (Îs) ~montană Ceară minerală obținută din cărbunii bruni prin extracție cu solvenți. 7 ~vegetală Strat care acoperă suprafața plantelor, mai ales a fructelor. 8 (Glg; îs) ~de pământ Ozocherită. 9 (Flz) Cerumen. 10 (Bot) Arbust agățător, mereu verde, cu flori albe-trandafirii, plăcut mirositoare Si: *floare-de-ceară, ceara-albinii* (*Asclepias syriaca*).

cearbă sf [At: LB / V: *cer~* / Pl: *cerbe* / E: *cerb*] Cerboaică (1).

cearc sn [At: POLIZU / Pl: ~uri / E: tc *çarc* „roată”] (Trf) 1 Compas. 2 Cerc. 3 Cearcă.

cearcagi-bașa sm [At: (a. 1715) ISTORIA, ap. ȘIO / Pl: ~le / E: tc *çarkagy* + *bașa*] Căpetenie a cearcagiilor.

cearcagiu sm [At: COSTINESCU / V: *cer~* / Pl: ~gii / E: tc *çarkagy*] (Înv) Soldat din avangardă.

cearcă sf [At: PAMFILE-LUPESCU, CR. 115 / Pl: ~rce / E: pbl *cerca*] Cel dintâi ou care se vopsește la Paști Si: *merișor, mingișoară, noroc-copiilor*.

cearcăcn sn [At: DOSOFTEI, V. S. 31 / V: *țarc, țar~, țarcălan* / Pl: ~e / E: refăcut din **cearcen* (pl **cearcen*, ml *circinus*)] 1 (Înv) Cerc (trasat pe pământ, pe nisip sau pe un obiect). 2 (Înv) Fiecare dintre cercurile

concentrice din tăietura tulpinii unui arbore, ce reprezintă creșterea lui anuală. **3** (Inv) Halou de vapori văzut uneori în jurul soarelui sau al lunii Si: *cercut* (19). **4-5** (Inv) Disc (al soarelui sau) al lunii. **6** (Ast; pop; inv) Eclipsă de soare. **7** (Inv) Semicerc. **8** (Inv) Curcubeu. **9** Cerc vântat care înconjoară ochii oboșiți sau bolnavi, ori care se formează în jurul unei răni. **10** (Îf *tărcălan*) Compas (de dogar).

cearceaf *sn* *vz* *cearsaf*

cearceav *sn* *vz* *cearsaf*

cearlău [At: ȘIO II, 35 / V: *cerclu* / Pl: ~li / E: tc *čarkly* „prevăzut cu roate”] **1-2** *sm*, *a* (Galben) cu zimți Si: *zimțat*². **2** Monedă în valoare de 3 lei, care circula în țară pe timpul lui Caragea-vodă.

ceardac *sn* *vz* *cerdac*

*ceardas*¹ [At: VLAHUȚĂ, D. 5 / V: ~dis, *ceandras* / Pl: ~e și ~uri / E: mg *csárdás*] **1** *sn* Dans unguresc jucat pe alocuri și de români. **2** Melodie după care se execută acest dans. **3** *sm* (Bot; reg) Colilie (*Stipa pennata*).

*ceardas*² *sm* [At: I. CR. II, 219 / Pl: ~i / E: *ceardă* + -as] Cărciumar.

ceardă *sf* [At: IORGA, N. R. A. I, 263 / Pl: ~de / E: mg *csărda*] (Mgm) **1** Cărciumă. **2** Personal al unei cărciumi. **3** Clienți ai unei cărciumi. **4** Han. **5** Personal al unui han. **6** Ocupanți ai unui han.

ceardic *sn* [At: DDRF / Pl: n / E: nct] Șir de dinți.

ceardiș *sn* *vz* *ceardas*¹

cearfă *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: ~fe / E: nct] (Reg) Noroi.

cearlătan *sm* *vz* *șarlătan*

cearlău *sn* *vz* *cearlău*

cearmă *sf* [At: BUGNARIU, N. / Pl: ~me / E: cf vsl *чарма*] Femeie neagră și urâtă.

cearnapoacă *sf* [At: BUGNARIU, N. / Pl: ~ace / E: cf *cearmă*] Cearmă.

cearsală *sf* *vz* *tesală*

cearsală *sf* *vz* *tesală*

cearsăli *v* *vz* *tesală*

cearsălire *sf* *vz* *tesălare*

*cearsălit*¹ *sn* *vz* *tesălat*¹

*cearsălit*², ~ă *a* *vz* *tesălat*²

cearsaf *sn* [At: (a. 1579) HEM 65 / V: ~rceaf, ~rceav, *cerceaf*, *cer*~, *cersag* / Pl: ~uri / E: tc *čaršaf*, *čarčaf*] **1** Bucată mare de pânză (albă), uneori cu ornamente, de așternut pe pat Si: (Mol) *prostire*, (Trs) *lepedeu*. **2** (Is) ~ *de pat* Cearșaf (1) care se așterne pe salteaua patului. **3** (Is) ~ *de plapuma* Cearșaf (1) cu care se învelește plapuma. **4** (Is) ~ *de baie* Cearșaf (1) cu care se șterge corpul după baie. **5** (Is) ~ *de plajă* Cearșaf (1) pe care se stă la plajă. **6** (Spc) Giulgiu. **7** (Gmt) Bancnotă de format prea mare. **8** (Gmt) Formulare, acte de format prea mare.

cearșit *sm* [At: LET. III, 186/34 / Pl: n / E: tc *čaršyd*] (Tcmr; liv) Spion.

ceartă *sf* [At: CORESI, EV. 123/16 / Pl: *certe* și *certuri* / E: pvh dl *certa*] **1** Discuție aprinsă (cu schimb de vorbe aspre) între (două sau) mai multe persoane, rezultată din (păreri sau) interese diferite Si: *controversă*, *dispută*, (liv) *altercație*, *litigiu*, *disensiune*, (pop) *gâlceavă*, (pfm) *ciorovăială*, (îrg) *cioandra*, (inv) *price*, *vorovă*. **2** (Îe) **A căuta ~ cu lumânarea** A face tot posibilul să provoace o ceartă. **3** (Îc) **Cată-** ~ Persoană care caută mereu prilej de a se certa. **4** (Bot; reg; îc) ~**ta casei** Vineriță (*Ajuga reptans*). **5** (Inv) Gălăgie. **6-7** Murmur (de nemulțumire). **8** Dușmănie. **9** Observație aspră adresată cuiva pentru o greșeală Si: *dojană*, *muștrare*, (liv) *reprimandă*. **10** (Îrg) Pedepsă.

cearter *sn* [At: DN³ / V: *cha-* / Pl: ~e / E: eg *charter*] **1-2** Tip de contract de transport (naval sau) aerian.

*ceas*¹ *i* [At: PAMFILE, I. C. 21 / E: fo] **1-2** Strigăt cu care se îndeamnă vaca (să stea liniștită la muls sau) să-și tragă înapoi piciorul dinspre mulgător.

*ceas*² *sn* [At: COD. VOR. 11/10 / Pl: ~uri / E: vsl *часъ*] **1** Oră. **2** (Îe) **Cu un ~ mai devreme** (sau **mai curând**) Cât mai repede cu putință. **3** (Îac) Până nu e prea târziu. **4** (Îe) **În ~ul al doisprezecelea** În ultimul moment. **5** (Inv; îlav) **Pe ~** La fiecare oră. **6** (Inv; îal) Îndată. **7** (Îe) **A închiria cu ~ul** A plăti o sumă fixată pentru a dispune de obiectul închiriat timp de o oră. **8** (Spc) Spațiu parcurs (cu un mijloc de locomotie) în timp de o

oră. **9** Unitate de timp scursă pe când acul ceasornicului parcurge una din cele 12 subdiviziuni ale cadranelui. **10** (Pex) Bătaie a ceasornicului.

11 (Îe) **Un ~ din noapte** (sau **după miezul nopții**) Prima oră a zilei. **12** (Îe) **Un ~ din zi** (sau **după prânz, după-amiază**) A 13-a oră a zilei. **13-14** (Îe) **Cât e ~ul?** (sau, inv, **câte ~uri sunt?**) Ce oră (arată ceasul sau) este?

15 Durată de timp în cursul căreia se întâmplă ceva, a cărei lungime depinde de poziția subiectivă a vorbitorului. **16** (Inv; is) **Mult ~** Timp îndelungat. **17** (Îe) **O mică de ~** O clipă. **18** Moment. **19-20** (Îs) ~ **bun** Moment fast (pentru a întreprinde ceva). **21** (Îe) **Să fie într-un ~ bun** Formulă prin care se urează cuiva succes într-o întreprindere. **22-23** (Îs) ~ **rău** Moment nefast (pentru a întreprinde ceva) Si: *ceasoaie* (1-2). **24** (Îc) ~ **rău-cu-liptură** (sau ~ **rău-cu-speriat**) Boală provocată copiilor de duhuri

necurate, care se manifestă prin tresăriri și plâns în somn, tremurături, slăbiciune Si: *ceasoaie* (3). **25** (Îac) Epilepsie. **26** (Îc) **Buruiana-de-~rău** Plantă cu care se lecuiește epilepsia. **27** (Îlav) **În ~ul ce (sau care), la, ori în ce (sau care)** ~ Când. **28** (Îal) În momentul în care... **29** (Inv; îlav) **În(tr)-acel ~** În momentul acela Si: *atunci*. **30** (Inv; îal) Imediat. **31** (Inv; îal) Pe loc. **32** (Inv; îlav) **În(tr)-acest ~** În acest moment Si: *acum*. **33** (Inv; îal) La moment Si: *imediat, momentan*. **34** (Inv; îlav) **În (sau pe, rar peste) tot ~ul** Tot timpul. **35** (Îal) Întotdeauna. **36** (Îlav) **Din ~ în ~** Din timp în timp Si: *periodic*. **37** (Îal) Dintr-o clipă într-alta. **38** (Îlav) **Pe ~, pe ~** Din moment în moment Si: *mereu*. **39** (Inv; îlav) **Într-o (sau pe) mică (sau nimică) de ~** În fiecare moment. **40** (Îs) ~ **ul nașterii** (sau *de naștere*) Moment al începutului vieții. **41** (Îs) ~ **ul morții** (sau *de moarte*, ori *de apoi*) sau *cel (mai) de pe urmă* Cele din urmă momente ale vieții. **42** (Îas) Agonie dinaintea morții. **43** (Îe; pop) **A se da de ~ul morții** A se agita. **44** (Îac) A se frământa. **45** (Inv) Ocazie. **46** (Bis; lpl, art) Slujbe săvârșite la anumite ore din zi. **47** Aparat care arată orele Cf *cronometru* Si: *ceasnic*, *ceasornic* (1), *ornic*, *orologiu*. **48** (Îs) ~ *electronic* Ceas a cărui funcționare se bazează pe folosirea circuitelor integrate specializate. **49** (Îs) ~ *digital* Ceas (electronic) la care ora este indicată prin cifre afișate pe un ecran. **50** (Îs) ~ *vorbitor* Ceas electronic la care ora este anunțată verbal. **51** (Îas) Magnetofon pentru redarea înregistrărilor de semnal orar și a unor informații vorbite asociate, folosit pentru anunțarea orei exacte în rețeaua telefonică. **52** (Îs) ~ *solar* Suprafață mărginită de numere, având în centru o tijă a cărei umbră indică cu aproximație orele zilei Si: *cadran solar*. **53** (D. mașini, aparate etc.; îe) **A merge ca ~ul** A funcționa perfect. **54** Aparat în formă de ceas (47) ale cărui limbi înregistrează mișcarea, viteza, consumul Si: *contor*. **55** (Art) Nume al unui dans țărănesc. **56** Melodie după care se execută ceasul (55).

ceas-brățară *sn* [At: TEODOREANU, M. II, 230 / Pl: *ceasuri-brățară* / E: *ceas* + *brățară*] Ceas (47) prins cu o curea sau cu o brățară metalică, de brăț, deasupra încheieturii mâinii (stângi).

ceasclav *sn* *vz* *ceaslov*

ceascut *sn* *vz* *cesut*

ceasla *sf* *vz* *șasla*

ceaslov *sn* [At: (a. 1715) ANTIM, ap. DA / V: ~sclav, ~soslav / Pl: ~oave, (rar) ~uri / E: vsl *часловъ*] **1** (Bis) Carte rituală care cuprinde rugăciunile și cântările ce se execută la anumite ore Cf *ceas* (46) Si: *orologier*, *orologhion*. **2** Carte bisericească ce servea drept abecedar copiilor la școală. **3** (Îvr; îe) **A(-și) face capul ~** A-și încălca memoria cu multe cunoștințe Si: *a(-și) face capul calendar* Cf *calendar*.

ceaslovet *sn* [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 196 / V: ~sosl~ / Pl: ~e / E: vsl *часословеца*] Ceaslov (1).

ceasma *sf* [At: DA / Pl: ~ale / E: bg *часма*] Mreajă de prins pește în apele mari, în forma unei pânze de păianjen, cu diametrul de 2-3 m, cu gloanțe pe margini, iar în centru legată cu o funie Si: *prostovol*.

ceasnic *sn* [At: MAGAZ. IST. II, 196/20 / Pl: n / E: *ceas* + -nic] Ceas (47).

ceasoaie *sf* [At: MARIAN, D. 234 / Pl: ~ / E: *ceas* + -oaiie] **1-3** Ceas rău Cf *ceas* (22-24).

ceasoficare *sf* [At: DEX² / Pl: ~cări / E: din *ceas* după *radioficare*] Creare a unei rețele de ceasuri publice a căror funcționare este asigurată prin transmiterea unor impulsuri electrice de la un centru de control.

ceasornic *sn* [At: LET. II, 202/34 / V: *ces~* / Pl: ~ice / E: bg *часовник*] 1 Ceas (47). 2 (Is) ~ul casei (sau ~de casa, ori ~mortii) Ticăit ca ceasul care se crede că se aude în perete sau în lemnărie Cf *șarpele casei*, *știma casei*. 3 (Is) ~ul casei Gospodină bună care conduce treburile cu regularitatea unui ceasornic Si: *cheia casei*. 4 (Is) ~ de pontaj Ceasornic special pus la poarta de intrare într-o uzină, întreprindere etc., pentru a imprima, pe fișele muncitorilor, ora intrării și ieșirii. 5 (Bot) Plantă agățătoare cu flori albe, trandafirii și albastrii (*Passiflora coerulea*).

ceasornicar *sm* [At: ANON. CAR. / V: *ces~* / Pl: ~i / E: *ceasornic + -ar*] 1-3 (Fabricant, reparator sau) negustor de ceasornice (1) Si: *orologier*. **ceasornicăreasă** *sf* [At: POLIZU / Pl: ~ese / E: *ceasornicar + -easă*] 1-3 (Nevastă de ceasornicar (1-3)). 4 Negustoreasă de ceasuri.

ceasornicărie *sf* [At: DA / Pl: ~ii / E: *ceasornicar + -ie*] 1-2 (Atelier unde se repară sau) prăvălie unde se vând ceasornice (1). 3-5 Meserie a ceasornicarului (1-3).

ceasornicărită *sf* [At: IORGA, S. D. I, 141 / Pl: ~te / E: *ceasornicar + -ită*] 1-4 Ceasornicăreasă (1-4).

ceasornicuș *sn* [At: DA ms / Pl: ~e / E: *ceasornic + -uș*] 1-4 (Șhp) Ceasornic (1, 5) (mic).

ceasoslov *sn* *vz* **ceaslov**

ceasoslovet *sn* *vz* **ceaslovet**

ceasovoi *sm* [At: PAMFILE, VĂZD. / Pl: ~ / E: rs *часовой*] (Rsm; rar) Santinelă.

ceastie *sf* [At: DONICI, F. II, 37 / Pl: ~ii / E: rs *часть*] Secție de poliție.

ceașcă *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1708 / Pl: *cești* / E: rs *чашка*] 1 Vas mic de porțelan, cu (rar, fără) toartă, servind la băut (cafea, ceai, lapte etc.) Cf *felegean*. 2 Conținut al unei cești (1). 3 Vasul împreună cu conținutul.

ceașin *sn* [At: (a. 1826) URICARIUL V, 169 / Pl: ~uri / E: tc *çaşni*] (Trm; ns) Gust.

ceașulăc *sn* [At: (a. 1818) HRISTACHE, ap. ȘIO / Pl: ~uri / E: tc *çaşulik*] (Tr) Spionaj.

ceașmă *sf* *vz* **cișmea**

ceașnic *sm* [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 204 / Pl: ~ici / E: vsl *чашникъ*] (Sl) 1 Paharnic. 2 (Îc) **Vel~** Prim paharnic al unei curți domnești. 2 (Îc) **Al doilea** ~ Ajutor de ceașnic (2).

ceatal *sn* [At: H II, 244 / V: *cet~* / Pl: n / E: tc *çatal*] 1 (Trm; reg) Parte a morii nedefinită mai îndeaproape. 2 Porțiune de uscat în formă de triunghi care provoacă defluența fluvială.

ceatarăș *sm* *vz* **ceteras**

ceatarăș *sm* *vz* **ceteras**

ceata¹ *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 12 / V: *cete* / Pl: *cete* / E: vsl *чета*] 1 (Înv) Categorie de oameni de aceeași condiție socială Si: *clasă*, (înv) *cin*, *tagmă*, *teap*. 2 (Înv) Ordin. 3-5 (Înv) Școală (1-3). 6 (Înv) Breaslă. 7 (Îc) **A face** (sau **a sta în**) ~ cu **cineva** A intra într-o tagmă oarecare Si: *a se înceti*. 8 (Bis; spc; îs) ~ta sfinților Categorie a oamenilor cu viață exemplară. 9 (Bis; îs) *Cetele îngeresti de îngeri* Cor al îngerilor. 10 (Is) ~ de colindători Grup de persoane care pleacă la colindat. 11 Asociație (profesională) Si: *toarășie*. 12 Trupă mai mare sau mai mică de oameni înarmați. 13 (Mil; înv; îs) *Cete războinice* Contingente militare ale boierilor români Si: *steag*, *buluc*, *roata* Cf *detasament*, *companie*, *regiment*, *corp*, *trupa*, (înv) *cohortă*, *orta*, *hoardă*. 14 (Spc) Totalitate a Țiganilor aparținând unui boier. 15-16 (Spc) Bandă de (haiduci sau) hoți. 17 (Spc; la jocuri) Grup de jucători care se confruntă cu alt grup Si: *partida*. 18 Număr de persoane adunate (pentru o acțiune comună) Si: *grup*, *cârd*, *pâlc*. 19 (Pex) Multime. 20 (Pex) Grup de animale Cf *urma*, *stol*, *ciurdă*, *haidă*.

ceata² *av* *vz* **încet**

ceatâră *sf* *vz* **ceatâră**

ceatlnă *sf* *vz* **ucielnă**

ceatlău *sn* [At: LET. I, 28/26 / V: ~act~, ~adl~, ~agl~, ~arl~, ~cegl~, ~cerl~, ~cest~, ~cel~, ~ciorlan, ~ciortl~ / Pl: ~laie, ~leie și ~lăe / E: mg *csalló*] (Reg) 1 Obiect cu care se cetluiește ceva. 2-3 Par sau bucată de lemn tare cu care se răsucesce funia sau lanțul trecut peste o sarcină (de fân, de lemne etc.) spre a o strânge cât mai mult Cf *bredel*, *renghe*, *sânzdu*. 4 Apărătoare cu care se leagă de sanie proțapul sau tânjula Si: *gânj*. 5 (Înv; Mol) Instrument de tortură, probabil colac de fier înroșit, care se pune în jurul capului cuiva. 6 (Asr) Șervet strâns în jurul frunții contra durerii de cap. 7 (Păs) Băț scurt trecut pe sub nodul străcătoarei care se învârtește pentru a se scurge jintuitul din caș. 8-9 Lemn care prinde loittele carului în partea anterioară, sus (și) corespondentul său din partea posterioară. 10-11 Prăjină de lemn sau drug de fier adăugat la o căruță (prins sau legat de crucea sau de inima căruței) spre a înhăma un al treilea cal Si: *prastie*, *lagău*. 12 (Pgn; Mol; Buc) Bătă.

ceatlui *v* *vz* **celtui**

ceatma *sf* [At: (a. 1557), ap. ȘIO / V: *cecmea* / Pl: ~le / E: tc *çatma*] 1 (Trm) Țesătură fină. 2 Mătase. 3 (Pex) Basma.

ceat-pal *av* *vz* **ceac-pac**

ceață *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 81 / Pl: *ceturi* / E: ml *caecia*] 1 (Îrg) Boală de ochi care întunecă vederea Cf *cataractă*, (pop) *albeață*. 2 (Pex) Tulburare a vederii clare Cf *împăienjenire*. 3 (Pan) Particule de apă rezultate din vaporizarea apei de pe pământ, care plutesc în atmosferă și împiedică vizibilitatea Si: *negura*, *pâcla*, (reg) *bastara*, *bârna*, *boaghe*, *bură*, *burhai*, *burhăială*, *buștină*, *chidă*, *mocirlă*, *negurița*. 4 (Fig) Neclaritate a judecății sau memoriei. 5 (Fig; îe) **A avea ~ în creieri** A fi beat. 6 (Fig) Tristețe. 7 (Spc) Aburi care se așază pe o sticlă adusă de la rece. 8 Strat de aburi în jurul imaginii lunii Si: *cearcân* (3). 9 Strat fin care acoperă unele fructe, prune, struguri etc. Si: *bruma*, *promoroacă*.

ceaucă *sf* *vz* **ceucă**

ceaula *av* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg; îe) **A umbra (cam) ~ A** acționa fără să-i pese de ceva.

ceaulă *sf* [At: DA ms / Pl: ? / E: cf *făula*, *hiula*] (Buc; îs) *Om cu ~ Om* cu înfățișare plăcută.

ceaum *sn* *vz* **ceam**

ceavun *sn* [At: ALECSANDRI, P. III, 90 / P: *cea-un* / V: *ceaon*, *ceon* / Pl: ~e / E: tc *ça(b)un*] 1 Vas emisferic de fontă, cu două toarte unite printr-un mâner, în care Țărani (păstori) fac mămăligă, sau alte mâncăruri, punând-o la foc pe pirostii sau în crăcană. 2 Conținut al unui ceavun (1). 3 Vasul împreună cu conținutul. 4 Vas mare în care la stână se fierb laptele, seul etc. Si: *tuci*, *cazan*, *pârnaie*, *aramie*, *brăcaci*. 5 Conținut al unui ceavun (4). 6 Vasul împreună cu conținutul. 7 Vas în care erau puși banii îngropați. 8 Conținut al unui ceavun (7). 9 Vasul împreună cu conținutul. 10 (Zid; îf) *ceaon* Cumpănă orizontală, care seamănă cu un ceavun (1) răsturnat. 11 Dans Țărănesc nedefinit mai îndeaproape. 12 Melodie după care se execută ceavunul (11).

ceavunș *sn* [At: ȘEZ. VIII, 86 / Pl: ~e / E: *ceavun + -uș*] 1-4 (Șhp) Ceavun (1-2) (mic).

ceaurică *sm* [At: N. A. BOGDAN, ap. TDRG / P: *cea-u~* / Pl: ~ici / E: rrm *çavoro*, „copilaș”] Poreclă dată copiilor de Țigani Si: *dânciuc*.

ceaurit, ~a *a* [At: I. CR. V, 316 / P: *cea-u~* / Pl: ~iți, ~e / E: cf mg *csábulni*, „a înnebuni”] 1 Tulburat². 2 Aiuri².

ceauș [At: LET. I, 245/3 / V: *ceuș*, *ceiuș* / P: *cea-uș* / Pl: ~i / E: tc *çauș*] (Înv) 1-4 *sm* (Persoană cu) (rangul de) (funcționar inferior turc) ușier la curte. 5-7 *sm* (Persoană cu) (rangul de) curier care transmitea poruncile în toate părțile imperiului. 8-10 *sm* (Persoană cu) (gradul de) aproad care ducea pe vinovați înaintea justiției. 11-12 *sm* (Îc) **Al doilea alai~** (Militar cu) (gradul de) locțiitor al unui alai-baș-ceauș. 13-15 *sm* (Îc) ~bașa sau ~baș-aga (Persoană cu) (gradul de) comandant suprem al ceaușilor, care asista la ședințele Înaltei Curți de Justiție, răspundea de captivii statului și introducea la Curte pe ambasadorii străini. 16-18 *sm* (Îc) ~baș-chiesadar (Militar cu) (gradul de) locotenent al unui ceauș-bașa. 19-21 *sm* (Înv; îc) **Vel~** (Persoană care era) funcționar investit cu funcții analoge (comandantului ceaușilor de la Curte). 22-24 *sm* (Îc) ~spătăresc (Militar

cu) (gradul de) comandant al lefegiilor spătarești. **25-27 sm** (Îc) ~ **de aprozi** (Persoană cu) (rangul de) comandant al aproziilor. **28-30 sm** (Pex) (Persoană cu) (rangul de) căpetenie. **31-33 sm** (Persoană cu) grad mic (în armată) Si: *căprar*. **34-36 sm** (Persoană cu) (funcția de) apod. **37-39 sm** (Persoană cu) (funcția de) temnicer. **40-42 sm** (Persoană cu) (funcția de) căpetenie a surugilor de la poștele statului. **43-45 sm** (Persoană cu) (funcția de) căpetenie a vânătorilor domnești. **46-48 sm** (Persoană cu) (funcția de) servitor la sinagogă. **49-51 sm** (Persoană cu) (funcția de) mijlocitor între plutași și expeditorul plutei Cf *dragoman*. **52 sm** (Ban; if *ceius*) Personaj al jocului de călușari. **53 sm** (Ban; if *ceius*) Ajutor al nașului și nașei, care poartă darurile nașului și hainele goviei până la mire acasă. **54 sm** Dans țărănesc nedefinit mai îndepărtat. **55** Melodie după care se execută ceașul (**54**). **56 a** (Bot; șic *poamă~ă*) Varietate de struguri de masă albi, timpurii, cu boabe mari, cărnoase și gustoase. **57 sm** (Îc) ~ **negru** Varietate de struguri ceași (**60**). **58 sm** (Îc) ~ **mare** Varietate de struguri ceași (**60**).

ceașel sm [At: TEODORESCU, P. P. 564 / P: *cea-u~* / Pl: *~ci* / E: *ceaș + -el*] **1-22** Ceaș (11-15) (mic de statură).

ceașesc, ~ească a [At: (a. 1783) ap. ȘIO / P: *cea-u~* / Pl: *~ești* / E: *ceaș + -esc*] **1-11** Referitor la ceaș (**1, 5, 8, 28, 31, 34, 37, 40, 43, 46, 49**). **12-22** Al ceașului (**1, 5, 8, 32, 28, 34, 37, 40, 43, 46, 49**). **23-33** De ceaș (**1, 5, 8, 28, 31, 34, 37, 40, 43, 46, 49**).

ceași vi [At: MAT. FOLK. 122 / P: *cea-u~* / Pzi: *~șesc* / E: *ceaș*] **1-11** A deveni ceaș (**1, 5, 8, 28, 31, 34, 37, 40, 43, 46, 49**). **12-22** A îndeplini slujba de ceaș (**1, 5, 8, 28, 31, 34, 37, 40, 43, 46, 49**).

ceașie sf [At: ȘIO / P: *~cea-u~* / Pl: *~ii* / E: *ceași + -ie*] **1-22** (Stare sau) rang al ceașului (**1, 5, 8, 28, 31, 34, 37, 40, 43, 46, 49**). **23** Asociere a plutașilor care vor să plece cu un rând de plute (pe Lotru).

ceașire sf [At: MDA ms / P: *cea-u~* / Pl: *~ri* / E: *ceași*] **1-5** Devenire, ceaș (**11-15**) Si: *ceașit¹* (**1-5**)

ceașit¹ sn [At: MDA ms / P: *cea-u~* / Pl: *~uri* / E: *ceași*] **1-5** Ceașire (**1-5**).

ceașit², ~ă a [At: MDA ms / P: *cea-u~* / Pl: *~iți, ~e* / E: *ceași*] (D. oameni) Care a devenit ceaș.

ceașlar-chiatip sm [At: ȘIO / P: *cea-u-șlar-chia~* / Pl: *~pi* / E: *tc* *çaușlar-kiatibi*] **1-3** (Persoană cu) funcția de logofăt al ceașilor, însărcinat cu dosarele afacerilor remise de Marele-vizir tribunalelor.

ceașlar-colauz sm [At: ȘIO / P: *cea-u-șlar* / Pl: *~zi* / E: *tc* *çaușlar-kylauz*] **1-3** (Militer cu) gradul de (căpitan de ceași).

ceașlar-doagisi sm [At: ȘIO / P: *cea-u-șlar* / Pl: *~i* / E: *tc* *çaușlar-du'ağı*] **1-3** (Persoană cu) funcția de ceaș (însărcinat să rostească aclamarea cu care era primit Marele-vizir).

ceașlar-eminî sm [At: ȘIO / P: *cea-u-șlar* / Pl: *~i* / E: *tc* *çaușlar-eminî*] **1-3** (Militer cu) rangul de ofițer de ceași (din serviciul tribunalului de pe lângă Marele-vizir).

ceălău sm, am vz cealau³

ceb s [At: H VI, 94 / Pl: *n* / E: *nct*] Formă a coarnelor bouului și vacii.

cebală sf [At: CONV. LIT. LIV I, 65 / Pl: *~le* / E: *pvb dl* *cebalui*]

1 Obiect rupt. **2** (Pex) Animal degenerat, mic și urât Si: *bala, balatenie*.

cebare sf [At: CIHAC II, 490 / V: *ceab-, ~rie* / Pl: *n* / E: *mg* *csabair(e)*]

1 Plantă ierboasă, cu flori, la început verzi, devenind, apoi, roșietice (*Poterium sanguisorba*). **2** Planta *Sanguisorba minor*. **3** Cătușă (*Lycopus europaeus*).

cebarie sf vz cebare

ceba sf vz gheba

cebalui v [At: CORESI, EV. 83/18 / P: *~lu-i* / V: *ciab~, ciob~* / Pzi: *~esc* / E: *mg* (*el-* sau *meg-*) *csăbulni*, „a fi sedus, înșelat”] **1** A ameți. **2** A zăpăci. **3** (Pex) A strica. **4** (Pex) A rupe. **5** (Pex) A poci. **6** (Pex) A deforma. **7** A ciopârți. **8** A-și bate joc de cineva.

cebaluire sf [At: DA ms / P: *~lu-i~* / Pl: *~ri* / E: *cebalui*] **1** Amețire. **2** Zăpăcire. **3** (Pex) Stricare. **4** (Pex) Rupere. **5** (Pex) Pocire. **6** (Pex)

Deformare. **7** (Pex) Ciopârțire. **8** Bătaie de joc Si: *cebaluit¹* (**7**), *cebaluitura* (**1**).

cebaluit¹ sn [At: MDA ms / P: *~lu-it* / Pl: *~?* / E: *cebalui*] **1-8** Cebăluire (**1-8**).

cebaluit², ~ă a [At: COD. VOR. 17 / P: *~lu-it* / Pl: *~iți, ~e* / E: *cebalui*] **1** Amețit². **2** Zăpăcit². **3** (Pex) Stricat². **4** (Pex) Rupt². **5** (Pex) Pocit². **6** (Pex) Deformat². **7** (Pex) Ciopârțit². **8** Luat în bătaie de joc.

cebaluitor, ~oare [At: ANON. CAR. / P: *~lu-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: *cebalui + -tor*] **1-4 smf, a** (Persoană) care (amețește sau) zăpăcește pe cineva. **5-8 smf, a** (Pex) (Persoană) care (strică sau) rupe ceva. **9-12 smf, a** (Pex) (Persoană) care (poceste sau) deformează ceva. **13-14 smf, a** (Pex) (Persoană) care ciopârțește ceva. **15-16 smf, a** (Persoană) care ia în bătaie de joc pe cineva.

cebaluitură sf [At: CORESI, EV. 273/80 / P: *~lu-i~* / Pl: *~ri* / E: *cebalui + -tura*] **1** Amețire². **2** Zăpăcire². **3** (Pex) Stricare². **4** (Pex) Rupere². **5** (Pex) Pocire². **6** (Pex) Deformare². **7** (Pex) Ciopârțire². **8** Luare în bătaie de joc.

cebocefal, ~ă [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: *fr* *cébocephale*] (Med) **1-2 smf, a** (Persoană) care prezintă cebocefalie.

cebocefalie sf [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: *fr* *cébocephalie*] Malformație congenitală caracterizată prin nas turtit și ochi foarte apropiați.

cebus sn vz ciubuc

cec¹ sn [At: ȘTEFĂNESCU, C. 43 / Pl: *~uri* / E: *eg* *check*, *fr* *chèque*] Document (nominal sau) la purtător prin care posesorul unui cont (curent sau) de decontare (ori o altă persoană împuternicită) dispune plata unei sume de bani din disponibilul aflat în contul titularului.

cec² sn [At: DN³ / V: *~um* / Pl: *~uri* / E: *lat* *caecum*] Primă parte a intestinului gros, de forma unei pungi, cuprinsă între intestinul subțire și colon.

cec³- vz ceco-

cecai, ~ie smf, a [At: DA / Pl: *~, ~ie* / E: *mg* *csákó*] **1-2** (Vită) cu coarnele aduse în afară.

cecal¹ sm vz ceacal

cecal², ~ă a [At: DN³ / Pl: *~, ~e* / E: *fr* *caecal*] **1** Privitor la cec². **2** Care aparține cecului². **3** De cec².

cecală sf [At: STAMATI, D. / Pl: *~le* / E: *ceacal*] **1-3** Femelă a ceacalului (**1-3**).

ceca sf [At: MARIAN, O. I. 236 / Pl: *cece* / E: *nct*] (Orm) Ciuhurez.

cecădaie sf vz cehadaie

cecali v vz cicali

cecalire sf vz cicalire

cecalit¹ sn vz cicalit¹

cecalit², ~ă a vz cicalit²

cecănău am [At: COMAN, GL. / Pl: *~ăi* / E: *nct*] (Reg; d. un animal) Năvălaș.

cecărcă sf vz cicărcă

cecâr sn [At: I. CR. VIII, 90 / Pl: *~e* / E: *srb* *čekrk*] (Olt; țes) Sucală de făcut țevile Cf *cicărcă*.

cece sm [At: ECONOMIA, 124 / Pl: *~* / E: *it* *cece*] (Itm) Năut.

ceche sf [At: ANTIPA, P. 776 / Pl: *~* / E: *cf* *sr* *чекать*, „ciocăni”] (Mol) Prăjină de mână pește la voloc.

cechie sf vz ceacăie

cecidie sf [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: *fr* *cécidie*] Excrescență pe diferite organe ale plantelor, provocată de unii paraziți (bacterii, ciuperci sau insecte) Si: *gala²*.

ceciliz sm [At: DA / Pl: *nct* / E: *cf* *lat* *caecilia*, *it* *cecilia*] Șopărlă cafenie, neveninoasă, care, neavând picioare, seamănă cu un șarpe mic (*Anguis fragilis*).

cecitate sf [At: DA / Pl: *~ități* / E: *fr* *cécité*, *lat* *caecitas*, *-atis*] **1** Absență a vederii datorată unor leziuni ale mediilor transparente oculare, ale retinei, ale căilor nervoase sau ale centrilor vederii Si: *ablepsie, orbire*. **2** (Îs) ~ *psihică* Pierdere a capacității de recunoaștere a obiectelor cu ajutorul

văzului. 3 (Îs) ~ *verbulă* Pierdere a capacității de a citi sau de a înțelege sensul limbajului scris Si: *alexie*. 4 (Îs) ~ *nocturna* Hemeralopie.

ceciugă sf vz *cegă*

cecmea sf vz *ceatma*

cecmegea sf [At: DA / V: *cicmigea* / Pl: ~*gele* / E: tc *çekmece*] (Trî) Sertar la tejghea unde se țineau banii.

cecmegea sf vz *cicmigea*

ceco- [At: DN³ / V: *cec-* / E: fr *caeco-*] Element prim de compunere savantă cu semnificația: 1-2 Privitor la orb sau orbire (1). 3-4 De orb sau orbire (1).

cecograf sn [At: DEX² / Pl: ~*e* / E: fr *cécographe*] Instrument de care se servesc orbii pentru a scrie.

cecografie sf [At: DEX² / Pl: ~*ii* / E: fr *cécographie*] Metodă specială prin care orbii sunt învățați să scrie.

cecopexie sf [At: DN³ / Pl: ~*ii* / E: fr *caecopexie*] (Med) Intervenție chirurgicală constând în fixarea cecului².

cecostomie sf [At: DN³ / Pl: ~*ii* / E: fr *caecostomie*] (Med) Intervenție chirurgicală constând în a crea un anus artificial la nivelul cecului².

cecotomie sf [At: DN³ / Pl: ~*ii* / E: fr *caecotomie*] (Med) Deschidere a cecului² pe cale chirurgicală.

cecrie sn vz *cicarâc*

cecum sn vz *cec*²

cecușă sf [At: ANTIPA, F. I, 270 / Pl: ~*se* / E: rs *чакыш*] (Rsm; rar) Măciucă.

ceda [At: NEGRUZZI, S. I. 331 / Pzi: ~*dez* (înv; nob) (1) *ced*, (2) *cezi*, (3) *cedă* / E: fr *céder*] 1 vt A renunța, în favoarea altcuiva, la dreptul de posesiune asupra unui obiect, asupra unei proprietăți. 2 A da cuiva dreptate. 3 vi A se supune. 4 vi A înceta să mai reziste. 5-6 vt A oferi (locul său ori) prioritate la trecere. 7 vt (Spt) A abandona întrecerea, recunoscându-se învins. 8 vi (D. boli) A se ameliora. 9 vi (D. dureri) A descrește în intensitate. 10-11 vi (Frm; d. obiecte) A se încovoia sau a se rupe, nerezistând unei presiuni. 12-13 vi (D. uși, obstacole) A nu rezista unei forțări sau a permite trecerea.

cedant, ~a [At: ȘTEFĂNESCU, C. 120 / Pl: ~*nți*, ~*e* / E: fr *cedant*] 1-2 smf, a (loc *cesionar*) (Persoană) care cedează (1) ceva.

cedare sf [At: MAIORESCU, D. II, 117 / Pl: ~*dări* / E: *ceda*] 1 Renunțare, în favoarea altcuiva, la dreptul de posesiune a ceva Si: *cedat*¹ (1). 2 Renunțare la punctul propriu de vedere într-o discuție, aprobând pe oponent Si: *cedat*¹ (2). 3 Supunere. 4 Încetare a rezistenței Si: *cedat*¹ (4). 5-6 Oferire (a locului său ori) a priorității la trecere Si: *cedat*¹ (5-6). 7 (Spt) Abandonare a întrecerii sportive, recunoscându-se învins Si: *cedat*¹ (7). 8 Ameliorare a unei boli Si: *cedat*¹ (8). 9 Descreștere a intensității unei dureri Si: *cedat*¹ (9). 10-11 (Încovoiere sau) rupere a unor obiecte care nu rezistă unei presiuni Si: *cedat*¹ (10-11). 12-13 (Imposibilitate a unei uși de a rezista la forțare sau) eliberare a trecerii blocate printr-un obstacol Si: *cedat*¹ (12-13).

*cedat*¹ sn [At: MDA / Pl: ~*uri* / E: *ceda*] 1-12 Cedare (1-13).

*cedat*², ~a a [At: DA / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: *ceda*] 1-2 Care este (lăsat sau) dat cuiva, renunțând la dreptul de proprietate asupra lui. 3 (D. loc) Eliberat pentru cineva. 4 (D. prioritate de trecere) La care se renunță. 5 (D. victorie) Pentru care nu se mai luptă.

cedent sm [At: HAMANGIU, C. C. 275 / V: ~*e* / Pl: ~*nți*, ~*e* / E: lat *cedens*] (Jur) Creditor care, printr-un contract de cesiune, transmite altcuiva dreptul său de creanță.

cedente sm vz *cedent*

cederiu, ~ie a vz *cediriu*

cedila sf vz *sedila*

cediriu, ~ie a vz *cediriu*

cedru sm [At: GHICA, S. 534 / Pl: ~*ri* / E: fr *cèdre*, lat *cedrus*] 1-2 (Arbore din) familia de pinacee, cu lemnul tare, cu ramuri orizontale, cu înălțimea de peste 40 m (*Cedrus*). 3 Lemn de cedru (1), de culoare brună

gălbui, rezistent, uleios, cu miros specific, folosit în construcții navale, fabricarea mobilei, sculptură.

cedulă sf vz *țidulă*

cedvă sf [At: DA ms / Pl: ~*ve* / E: nct] Jumătate dintr-un trunchi de copac, din care se scobește o covată.

cef sn vz *chef*

-cefal [At: DN³ / E: fr *-céphale*] Element secund de compunere savantă cu semnificația: 1 Referitor la cap (1) Si: *-cefalie* (1). 2 Propriu capului (1) Si: *-cefalie* (2). 3 De cap (1) Si: *-cefalie* (3).

cefalgic, ~ă a [At: DN³ / Pl: ~*gici*, ~*gice* / E: fr *céphalalgique*] 1 Referitor la cefalgie. 2 Propriu cefalgiei. 3 De cefalgie.

cefalgie sf [At: DN³ / Pl: ~*ii* / E: fr *céphalalgie*] (Med) Durere de cap Si: *cefalee*.

cefalce sf [At: DN³ / P: ~*le-e* / E: fr *céphalée*] Cefalgie.

cefalhematom sn [At: DN³ / Pl: ~*oame* / E: fr *céphalématome*] (Med) Hematom cefalic.

cefalic, ~ă a [At: DN³ / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr *céphalique*] 1 Care aparține capului (1). 2 Care se referă la cap (1). 3 De cap (1). 4 (Îs) *Arteră ~ă* Carotidă.

-cefalie [At: DN³ / E: fr *-céphalie*] 1-3 -Cefal (1-3).

cefalină sf [At: DN³ / Pl: ~*ne* / E: fr *céphaline*] Substanță, conținând acizi grași, acid fosforic, gliceroli și aminoalcooli, care se găsește în țesutul nervos central și în gălbenușul de ou.

cefalită sf [At: DN³ / Pl: ~*te* / E: fr *céphalite*] Infecție a creierului și a membranelor sale.

cefalo- [At: DN³ / E: fr *céphal(o)-*] Element prim de compunere savantă cu semnificația: 1 Referitor la cap (1). 2 Propriu capului (1). 3 De cap (1).

cefalocel sn [At: DN³ / Pl: ~*e* / E: fr *céphalocèle*] (Big) Denumire generică desemnând un ansamblu de meningocele și encefalocele.

cefalocordat sn [At: DN³ / Pl: ~*e* / E: fr *céphalocordate*] 1 (Zlg; lpl) Încrângătură de cordate inferioare, care reprezintă forma de trecere de la nevertebrate la vertebrate, cu scheletul format din coarda dorsală. 2 Animal din cefalocordate (1).

cefalograf sn [At: DN³ / Pl: ~*e* / E: fr *céphalographie*] Instrument pentru înregistrarea grafică a dimensiunilor capului, folosit în antropometrie.

cefalografie sf [At: DN³ / Pl: ~*ii* / E: fr *céphalographie*] 1 Descriere anatomică a capului. 2 Înregistrare grafică a formei și a dimensiunilor capului.

cefalom sn [At: DN³ / Pl: ~*oame* / E: fr *céphalome*] (Med) Cancer la encefal.

cefalometric, ~ă a [At: DN³ / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr *céphalométrique*] (Med) 1 Privitor la cefalometrie. 2 Propriu cefalometriei. 3 De cefalometrie.

cefalometrie sf [At: DN³ / Pl: ~*ii* / E: fr *céphalométrie*] (Med) Măsurare a dimensiunilor capului.

cefalometru sn [At: DN³ / Pl: ~*re* / E: fr *céphalomètre*] Instrument pentru măsurarea capului.

cefalopod sn [At: DN³ / V: ~*dă* / Pl: ~*e* / E: fr *céphalopode*] 1 (Zlg; lpl) Clasă de moluște marine cu structură superioară, având, în jurul gurii, brațe tentaculare, cu ventuze. 2 Animal din clasa cefalopode (1).

cefalopodă sf vz *cefalopod*

cefalorahidian, ~ă a [At: DN³ / P: ~*di-an* / Pl: ~*ieni*, ~*iene* / E: fr *céphalo-rachidien*] 1-2 Referitor la cap și la coloana vertebrală. 3-4 Care aparține capului și coloanei vertebrale. 5-6 De cap și coloană vertebrală. 7 (Îs) *Lichid ~* Lichid incolor care se găsește în ventriculii cerebrali și în canalul rahidian, având rol mecanic și de protecție.

cefaloscopic, ~ă a [At: DN³ / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr *céphaloscopique*] 1 Referitor la cefaloscopie. 2 Care aparține cefaloscopiei. 3 De cefaloscopie.

cefaloscopie sf [At: DN³ / Pl: ~*ii* / E: fr *céphaloscopie*] Examinare a capului.

cefalotomie sf [At: DN³ / Pl: ~*ii* / E: fr *céphalotomie*] (Med) Craniotomie.

cefalotorace *sn* [At: DN³ / Pl: ~ / E: fr *céphalothorax*] Regiune anterioară a corpului unor animale (crustacee, arahide) care cuprinde toracele și abdomenul.

cefalotrib *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *céphalotribe*] Instrument obstetrical folosit în cefalotripsie.

cefalotripsie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *céphalotripsie*] Operație care are ca scop zdrobirea capului fătului în pânțele mamei, pentru a facilita scoaterea lui.

cefar *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: *ceafa* + -ar] 1 Parte superioară a jugului, de forma unei bare de lemn cu două curburi, care se așază pe ceafa unor animale de tracțiune. 2 Bucată de pânză care se prinde la ceafă de chipiu, pentru a apăra ceafa de arșița soarelui. 3 Curea care se prinde la ceafă.

cefai *v* *cziofai*

cefeida *sf* [At: DN³ / Pl: ~de / E: fr *céphéide*] Stea cu strălucire variabilă.

ceferist, ~a *smf*, a [At: DA / V: *chef*~ / Pl: ~iști, ~e / E: *C(aile) F(erate) R(omâne)* + -ist] 1-2 (Persoană) care se află în serviciul Căilor Ferate Române.

cefeu *sm* [At: CULIANU, C. 44 / Pl: n / E: lat *Cepheus*] (Ast) Constelație în emisfera nordică, între Ursa-mică, Balaur, Lebadă, Pegas și Casiopea Si: (pop) *coasa*.

ceflac *sn* *vz* *ciflăc*

ceflai *v* *czeflăi*

ceflăire *sf* *vz* *clefăire*

*ceflăit*¹ *sn* *vz* *clefăit*¹

*ceflăit*², ~a *v* *czeflăit*²

ceflăc *sn* *vz* *ciflăc*

*ceflăc*¹ *sn* *vz* *cioflăc*

*ceflăc*² *s* [At: DRĂGHICI, ap. TDRG / Pl: n / E: ns cf tc *ciflăc* „cu soț”]

(Înv) O pătrime de vadră.

ceflăc *sn* *vz* *ciflăc*

cefte-caic *sn* [At: ȘIO / Pl: n / E: tc *çifte kayık*] (Înv) Fes în formă de caic, purtat, odinioară, de femei.

ceftelac *sn* *vz* *ciflăc*

ceftelăc *sn* *vz* *ciflăc*

ceftelăc *sn* *vz* *ciflăc*

ceftilăc *sn* *vz* *ciflăc*

ceftilăc *sn* *vz* *ciflăc*

cegar *sm* [At: ANTIPA, P. 285 / Pl: ~i / E: *cegă* + -ar] Pescar de cegă¹ (pe Dunăre).

cegarniță *sf* [At: ANTIPA, F. I. 27 / Pl: ~te / E: *cegar* + -niță] Setcă de prins cegă¹ (și alți pești).

*cega*¹ *sf* [At: I. IONESCU, M. 88 / V: *căciugă, ceciugă, checigă, ciciugă, cigă, ciugă* / Pl: *cegi* / E: srb *čega*] 1 Pește de apă dulce de mărime mijlocie, cu botul foarte lung, având, pe mijlocul spatelui, un rând de discuri dorsale cu vârful ascuțit (*Acipenser ruthenus*). 2 (Pop; ie) A vorbi ~și păstrugă A vorbi fleacuri. 3 (Îc) ~cu-botul-scurt Peștele *Acipenser ruthenus brevirostris*. 4 (Îc) ~de-mare Pește care îmbină caracterele cegăi cu ale păstrugăi (*Acipenser ruthenus stellatus*).

*cega*² *sf* *vz* *cigă*

ceghiriu *sn* *vz* *cighir*¹

ceglău *sn* *vz* *ceatlău*

cegnicer *sn* *vz* *ceag*

ceh, ~a [At: LET. I, 89/27 / Pl: ~i, ~e și (înv) *ceși* / E: vsl *чехъ*] 1-4 *smf*, a (Persoană) care face parte din populația de bază sau este originară din Cehia. 5-8 A Care aparține sau se referă la Cehia sau la populația ei. 9 *sf* Limbă vorbită de cehi (1), făcând parte din ramura apuseană a limbilor slave.

cehadaie *sf* [At: REV. CRIT. IV, 141 / V: *ceacadaie, cecădaie, cicătaie* / Pl: ~dăi / E: mg *csáगतó*] 1 Piesă a plugului, de care se prinde tânjala Cf *schimbătoare*. 2 (Fig; if *ceacadaie*) Om nestatornic. 3-4 (If *ceacadaie*) Om flecar sau batjocoritor. 5 (If *cicătaie*) Om de nimic.

cehai *vi* [At: DOSOFTEI, PS. 194 / V: *ceahăi, cihăi* / P: ~ha-i / Pzi: ~esc / E: mg *csah*, on, cf mg *csaholni*] (Îvr) (Îrg) 1 A lătra. 2 (Fig) A-i bate cuiva capul cu nimicuri.

cehaire *sf* [At: MDA ms / P: -ha-i- / Pl: ~ri / E: *cehai*] (Îrg) 1 Lătrat¹. 2 (Fig) Sășăire.

*cehai*¹ *sn* [At: MDA ms / P: -ha-it / Pl: ? / E: *cehai*] (Îrg) 1-2 Cehăire (1-2).

*cehai*², ~ă a [At: MDA ms / P: ~ha-it / Pl: ~iți, ~e / E: *cehai*] (Îrg) 1 Care lătră. 2 (Fig; d. oameni) Săcăit.

cehesc, ~ească a [At: URECHE, ap. TDRG / V: (înv) *ceșesc* / Pl: ~ești / E: *ceh* + -esc] 1-4 Ceh (5-8).

cehște *av* [At: SBIERA, F. 210/39 / V: (înv) *ceșc*~ / E: *ceh* + -ește] 1 În felul cehilor (1). 2 În limba cehă (9).

cehie *sf* *vz* *ciochie*

*cehlui*¹ *v* *czellui*

*cehlui*² *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg) Vorbe de ocară.

cehluire *sf* *vz* *celluire*

*cehluit*¹ *sn* *vz* *celluit*¹

*cehluit*², ~ă a *vz* *celluit*²

cehni *v* [At: DA / Pzi: ~nesc / E: cf *cehai*] (Reg) A lătra.

cehnire *sf* [At: MDA / Pl: ~ri / E: *cehni*] Lătrat.

*cehni*¹ *sn* [At: DA ms / Pl: ? / E: *cehni*] (Reg) Cehnire.

*cehni*², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *cehni*] (Reg; d. câini) Care lătră.

cehnitură [At: DA / Pl: ~ri / E: *cehni* + -tură] (Reg) Lătrare.

cehoslovac, ~ă [At: DA / Pl: ~aci, ~ace / E: drr *Cehoslovacia*] 1-4 *smf*, a (luz) (Persoană) care face parte din populația de bază sau este originară din Cehoslovacia. 5-8 a Care aparține sau se referă la Cehoslovacia ori la populația ei.

cehoslovăcesc, ~ească a [At: DA / Pl: ~cești / E: *cehoslovac* + -esc] 1-4 Cehoslovac (5-8).

cehoslovăcește *av* [At: DA / E: *cehoslovac* + -ește] 1 În felul cehoslovacilor (1). 2 În limba cehoslovacilor (1).

cehoslovăcime *sfs* [At: DA / E: *cehoslovac* + -ime] 1 Totalitate a cehoslovacilor (1). 2 Multime de cehoslovaci (1).

cehovian a [At: DEX² / Pl: ~ieni, ~iene / E: *Cehov* + -ian] 1-4 Privitor la (sau al lui, ori de, sau în maniera lui) Cehov.

cehrea *sf* [At: DA / Pl: ~ele / E: tc *čehre*] (Trf) Grimasă.

cei *vi* [At: DA / Pzi: ~esc / E: *cea*] (Reg) A ține la dreapta.

*ceică*¹ *sf* [At: LIUBA-IANA, M. 24 / Pl: ~ici / E: cf *ceaică*] (Reg) 1 Mătușă. 2 Soră mai mică a tatălui Cf *nica, tatăda*. 3 (Pex) Termen general de adresare către o femeie mai în vârstă Cf *ceaică, dada, daica, lele, mamă, nina, tata*.

*ceică*² *sms* *vz* *ceaică*

ceime *sf* [At: PANN, E. III, 80/15 / P: *ce-i*~ / Pl: ~mi / E: *ce* + -ime] (Îvr) 1 Stare. 2 Calitate.

ceintă *sf* [At: CANTEMIR, IST. 59/30 / P: *ce-in*~ / Pl: ~te / E: *ce* + -ință] (Îvr) Calitate.

ceir *sn* *vz* *ceair*

ceirar *sm* *vz* *ceairar*

*ceire*¹ *sf* [At: MDA ms / P: *ce-i*~ / Pl: ~ri / E: *cei*] (Reg) Menținerea direcției către dreapta Si: (reg) *ceit*¹.

*ceire*² *pi* [At: FRÂNCU-CANDREA, M. 98 / E: cf *ce ii* (=vei) *vre* (=vrea)] 1-2 (La moți) Ce (ai zis)?

ceiriu *sn* *vz* *ceair*

ceisor *sn* [At: NÂDEJDE, ap. TDRG / Pl: ~uri / E: *ceai* + -isor] 1-8 (Șhp) (Puțin) ceai (2, 8-10) Si: *ceiut* (1-8).

*ceit*¹ *sn* [At: MDA ms / P: *ce-it* / Pl: ~uri / E: *cei*] (Reg) Ceire¹.

*ceit*², ~ă [At: MDA ms / P: *ce-it* / Pl: ~iți, ~e / E: *cei*] (Reg) Care a luat-o la dreapta.

ceius *sn* *vz* *ceaus*

ceiut *sn* [At: DICT. / Pl: ~uri / E: *ceai* + -ut] 1-10 (Șhp) Ceisor (1-10).

*-cel*¹ *vz* *celo*²

*cel*¹, *cea* [At: LET. II, 202/12 / Pl: *cei, cele*, G-D: *celui, celei, celor* / E: *acel, acea* (cu afereza lui a prin fonetică sintactică)] 1-2 *ad* (Antepus) Arată că ființa sau lucrul desemnate de substantivul pe care îl determină

se află mai departe, în spațiu sau timp, de vorbitor. **3 ad** (Îs) *Cea lume* Lumea cealaltă. **4 ard** (Precedă un numeral ordinal sau cardinal) Precizează că substantivul determinat este cunoscut dintr-o informație anterioară. **5 ard** (Îla) *Cel de pe* (sau *din*, dal *după*) *urmă* Ultimul. **6 ard** (Îls) *Cea (mai) de pe* (sau *din*, dal *după*) *urmă dorintă* Dorință din urmă (înainte de moarte). **7 ard** (Îal) *Urma urmelor*. **8 ard** (Îlav) *În cele* (sau *cea*) (mai) *de pe* (ori *din*, dal *după*) *urmă* La urma urmelor. **9 ard** (Îal) În sfârșit. **10-11 ard** (Îla) *Cel de apoi* Ultimul (cu care se sfârșește lumea). **12 ard** (Îla) *Cea (mai) de apoi* Cea din urmă Si: *ultima*. **13 ard** (Precedă un adjectiv; înv) Arată că însușirea exprimată de adjectiv este în centrul atenției vorbitorului. **14 ard** (Urmă de *mai*) Formează superlativul relativ. **15 ard** (Îlav) *Cel mult* Maximum. **16 ard** (Îal) În cazul cel mai favorabil. **17 ard** (Îlav) *Cel puțin* Minimum. **18 ard** (Îal) Măcar. **19 ard** (Substantivează adjectivul pe care îl precedă) Persoana care este... **20 ard** (Bot; ic) *Cele-cinci-degete* Buruiană de leac, cu cinci ramuri ca degetele, ce crește în păduri și pe câmpii. **21-24 pd** Indică pe cineva sau ceva relativ depărtat, în timp (în spațiu sau), de vorbitor. **25 pd** Determinat de un adjectiv, înlocuiește substantivul exprimat anterior, spre a evita repetarea lui. **26 pd** (Se repetă după o pauză, spre a explica substantivul precedent) Și acesta este... **27 pd** (Îs; înlocuiește un substantiv nenumit, de la sine înțeles) *Cel bun* Omul bun. **28 pd** (Îs) *Cele trebuincioase* Lucrurile trebuincioase. **29 pd** (Îs) *Cele sfinte* Sfânta cuminecătură. **30 pd** (Pop; is) *Cel pădureț* Sifilis. **31 pd** (Pop; is) *Cel pierit* Sifilis. **32 pd** (Pop; is) *Cel adânc* (sau *fără fund*) Abis. **33 pd** (Pop; ias) Haos. **34 pd** (Pop; is) *Cel alb* Înger care păzește o comoară Cf *știma banilor*. **35 pd** (Med pop; is) *Cei-râi* Boală de care (omul sau) vita se umflă ca un burduf. **36 pd** (Med pop; ils) *Cel rau* Răul cel mare Cf *ceas rau*. **37 pd** (Îls) *Cel de sus* Dumnezeu. **38 pd** (Pop; eufemistic; ils) *Cel de pe comoară* (sau *cu coarne, din bolovani, cu chitia, cu căciula roșie, din puț, din baltă, de pe scorbură*) Drac. **39-40 pr** (Îs) *Cel ce* (Acela) care. **41 pr** (Îas) Împreună cu verbul a fi, scoate în relief subiectul unei acțiuni. **42 pr** (Înv; ia) Cine. **43-44 pr** (Îs) *Cel care* Cel ce (36-37).

cela, ceea [At: COD. VOR. 95/8 / V: *ceala, ceaia, celași, ceeași* / Pl: *ceia, ceea, G-D: celuia, celeia, celora* / E: *acela, aceea* (cu afereza lui a)] **1 pd** (Pop) Acela. **2 pd** (Când se referă la cea mai îndepărtată dintre două poziții) Celălalt. **3 pd** (Îs) *Toate cele* Totul. **4 pd** (Îs) *Multe cele* Diverse. **5 pd** (Îs) *Alte cele* Altele. **6 pd** (Îlav) *Ba ceea...*, *ba ceea* Ba una, ba alta. **7 pd** (Înv; îlav) *Cealea între cealea* (Exprimă un superlativ) Deosebit de bune, de alese, de mari etc. **8 pd** (În corelație cu *ceasta*) Una sau alta. **9 pd** (În corelație cu sine însuși) Unul-altul. **10 pd** (Îlpr) *Cela de cela* Care mai de care. **11 pd** (Pop; îlav) *Iasta ceea* Una-alta. **12** (Îlav) *Ceea ce* Ce (relativ). **13 pr** (Înv; îlav) *Ca ceea ce* Ca unul care. **14 pr** (Îal) Deoarece. **15 pd** (Înv; îlav) *Pentru ceea ce* Pentru că. **16 pr** (Înv; îlav) *Acela cela ce* Acela care. **17 pr** (Înv; îlav) *Fiecine cela ce* Oricine. **18 ad** (Pop; postpus) Acela. **19 ad** (Pop) Cel pe care-l cunoaște auditorul, despre care s-a mai vorbit, cu diverse conotații: lipsă de considerație, indiferență etc.

celafibră sf [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *celafibre*] Fibră textilă artificială din categoria fibrelor celulozei, puțin higroscopică, permeabilă pentru radiațiile ultraviolete și ușor inflamabilă.

celaină sm [At: DA / P: ~la-i- / Pl: ~ne / E: ns cf *celui*²] (Înv) Șarlatan.

celalalt, ceeaaltă pd vz celălalt

celalant, ceeaalantă pd vz celălalt

celalt pd vz celălalt

celancă af [At: RETEGANUL, P. I, 48 / Pl: n / E: ns cf mg *csalika* „înselător”, ns cf *celui*] Înselătoare.

celaperm sn [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *celaperm*] Fibră obținută pe cale chimică din celuloza de humbac, cu aceleași proprietăți ca celofibra, dar cu un tușeu deosebit.

celar sn [At: CORESI, PS. 44 / V: (reg) ~iu / Pl: ~e / E: lat *cellarium*] **1** (Îrg) Cămară. **2** (Îrg) Odăiță alipită la camera principală. **3** (Îrg) Cea mai mică din cele două odăi ale casei. **4** (Îrg) Căsuță care servea ca locuință

de iarnă. **5** (Reg) Bucătărie în casele țărănești mai vechi, comunicând cu tinda, în care mâncau ai casei și păstrau alimentele. **6** (Reg) Pivniță. **7** Hambar. **8** (Reg) Ascunzătoare. **9** (Reg) Despărțitură mică, în coliba de la stână, în care se păstrează vasele pline cu lapte. **10** (Reg) Despărțitură în stână, cât o cămară, unde se țin unt, brânză, rachiu etc.

celariu sn vz *celar*

celarnic, ~ă a [At: ANON. CAR. / Pl: ~ici, ~ice / E: srb *čalarnik*] (Înv) Înselător.

celași, ceeași pd vz cela

celalalt, ceeaaltă [At: DA / V: (înv) *acealaltă, aceeaaltă, acelalalt, acelalalt, celalalt, celalant, celalt, celalant, cellalt, cellant* / Pl: *ceilalti, ceeaalte* / E: *cel(a) + alalt*] **1 pd** (Îoc *acesta, ceeaaltă*) Cel mai îndepărtat dintre două sau mai multe persoane, care nu e vorbitorul sau persoana despre care se vorbește. **2 pd** Persoana dintre două sau mai multe spre care se arată. **3 pd** (Adesea în corelație cu *unul, acela* sau cu sine însuși) Persoana opusă mai îndepărtată. **4 pd** Membrul mai îndepărtat al unei perechi. **5 pd** Al doilea. **6 ad** Care este mai îndepărtat și diferit de un alt obiect deja menționat. **7 ad** Care se află în locul mai îndepărtat spre care se arată după indicarea unui obiect mai apropiat. **8 ad** (Îs) *Lumea* (sau, înv, *vremea*) *cealaltă* Starea de după moarte. **9 pd** (Lpl) Toți cei din aceeași categorie afară de unul, care a fost menționat anterior. **10 pd** Toți cei de față, afară de persoana care vorbește. **11 pd** (Uneori întărit prin *toti*) Cei de felul sau de seama acestuia sau acestora, care au mai rămas afară de cel sau cei menționați, restul Si: *altii*. **12 ad** Care fac parte din aceeași categorie ca persoana sau obiectul exceptat, menționat anterior. **13 ad** (Ca determinant al unor cuvinte care exprimă o diviziune a timpului) Care este imediat următor intervalului menționat. **14 pd** (Înv) Acela despre care a fost vorba mai înainte sau mai sus Si: *precedentul*.

celalant, ceeaaltă pd vz celălalt

celarăș sn [At: MAT. FOLK. 68 / Pl: ~e / E: *celar + -aș*] **1-20** (Șhp) Celar (1-10) (mic) Si: *celarel* (1-10).

celărel sn [At: LM / Pl: ~e / E: *celar + -el*] **1-20** Celar (1-10) (mic) Si: *celarăș* (1-10).

celău sm, am vz *cealau*³

celăușag sn vz *celușag*

celbiș sn [At: (a. 1761) TARIF, ap. ȘIO / Pl: ~uri / E: tc *çihil bes* „patruzeci și cinci”] (Trf; csnp) În valoare de patruzeci și cinci de bani. *celbos, ~oasă a* [At: DA / Pl: ~oși, ~oase / E: ns cf *celbos*] Ghebos. *celealal¹ sf* [At: CHEST. VIII, 22/12 / Pl: ~eli / E: nct] (Reg) Mălai. *celealal² sf* [At: CIAUȘANU, V. 150 / Pl: ~eli / E: *celi + -eala*] **1** (D. plante) Ofilire (I). **2** (D. lemn) Putrezire (2).

celebilăc sn vz *cilibilăc*

celebiu¹ sm vz gelep¹

celebiu², ~ie a vz cilibiu

celebra v [At: URICARIU X, 375 / Pzi: ~rez / E: fr *célébrer*, lat *celebrare*] **1** A săvârși, cu solemnitate, un act de însemnătate publică sau privată. **2** (Sp) A oficia o căsătorie. **3** A sărbători, în mod public și cu pompă, un eveniment memorabil. **4** A proslăvi.

celebrant, ~ă a [At: COSTINESCU / Pl: ~ni, ~e / E: fr *célébrant*] (Frm; rar; d. preoți) Care celebrează un serviciu liturgic.

celebrare sf [At: HAMANGIU, C. C. 48 / Pl: ~rări / E: *celebra*] **1** Săvârșire solemnă a unui act de însemnătate publică sau privată Si: *celebrat¹ (1), celebrație (1)*. **2** (Sp) Oficiere a unei căsătorii Si: *celebrat¹ (2), celebrație (2)*. **3** Sărbătorire publică a unui eveniment memorabil Si: *celebrat¹ (2), celebrație (3), prăznuire*. **4** Proslăvire.

celebrat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *celebra*] **1-3** Celebrare (1-3). **4** Proslăvire.

celebrat², ~ă a [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: *celebra*] **1-2** Care (a fost sau) este săvârșit cu mare solemnitate Cf *celebra* (1). **3** (D. căsătorii) Oficial². **4** Sărbătorit². **5** Proslăvit².

celebrator, ~oare [At: DEX² / Pl: ~i, ~oare / E: *celebra + -tor*] **1-8 smf, a** (Persoană) care celebrează (1-4).

celebrație *sf* [At: HAMANGIU, C. C. 52 / V: ~iune / Pl: ~ii / E: fr *célébration*] 1-4 Celebrare (1-4).

celebrațiune *sf* *vz* **celebrație**

celebritate *sf* [At: GHICA, S. 93 / Pl: ~ități / E: fr *célébrité*] 1 Însușire a persoanei celebre Si: *renume, faimă, reputație*. 2 (Ccr) Persoană celebră.

celebru, ~ră *a* [At: HASDEU, I. C. 6 / Pl: ~ri, ~re / E: fr *célèbre*] (D. persoane) Al cărui nume este pretutindeni cunoscut și laudat Si: *ilustru, faimos, preamărit, proslăvit, renumit, vestit*.

celed *sn* [At: ȚIPLEA, P. P. 97 / V: *ciled* / Pl: ~uri / E: mg *cseléd*] 1 (Csc) Copiii și servitorii dintr-o casă. 2 (Csc) Servitorime. 3 (Csc) Membrii familiei fără capul ei Cf *liota, gloata*. 4 Prunc.

celednic *sm* [At: NECULCE, ap. LET. II, 244/33 / V: ~etnic / Pl: ~ici / E: ucr *челенник*] 1 Servitor. 2 Argat. 3 Ucenic.

celeție *sf* [At: H XIV, 436 / Pl: ~ii / E: nct] (Bot; reg) Colilie.

celenchiu *sn* *vz* **celenghiu**

celenghiu *sn* [At: (a. 1715) ARHIVA R. II, 113 / V: ~nchiu / Pl: ~ri / E: te *čelenk*] (Trî) Decorație militară ce se purta pe calpac, constând dintr-o egretă în formă de săbiuță sau steguleț cu penele împodobite cu mărgăritare.

celenterat [At: ANATOMIA, 24 / Pl: ~re / E: fr *coelenterés*] 1 *sn* (Lpl) Încrângătură de animale inferioare, de obicei marine, care au corpul cu pereții alcătuiți din două straturi de celule și o cavitate digestivă în interior. 2-3 *sn, a* (Animal) care face parte din încrângătura celenterate (1).

celenție *sf* *vz* **excelență**

celer *sn* *vz* **țelina**

celerimetru *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *célérimètre*] (Rar) Tahimetru.

celeritate *sf* [At: DA / Pl: ~ități / E: fr *célérité*, lat *celeritas, -atis*] (Liv) Repezițiune.

celest, ~ă *a* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 187 / Pl: ~ești, ~e / E: fr *céleste*] 1-3 Ceresc. 4 Din ceruri. 5 (Fig) Îngeresc. 6 (Fig) Foarte frumos.

celestă *sf* [At: DN³ / Pl: ~te / E: it *celestă*] Instrument muzical de percuție cu claviatură, care produce sunete prin acționarea unor ciocănele capitonate cu păsle și a unor plăcuțe metalice dispuse pe niște cutii de rezonanță din lemn.

celestin, ~ă [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr *célestin*] 1-2 *smf, a* (Călugăr) care aparține unui ordin catolic fondat în 1254.

celestină *sf* [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *célestine*] Sulfat natural de stronțiu, sticlos-transparent, incolor sau ușor colorat, întrebuințat ca materie primă în prepararea sărurilor de stronțiu.

celetnic *sm* *vz* **celednic**

celetnică *sf* [At: PISCULESCU, O. 4/10 / Pl: ~ice / E: ns cf ucr *челенник*, *челенник* „servitoare”] 1 Chelneriță. 2 (Pgn) Femeie de moravuri ușoare.

celhui *v* *vz* **celui**

celuire *sf* *vz* **celuire**

celhui¹ *sn* *vz* **celui¹**

celhui², ~ă *a* *vz* **celui²**

celi [At: DA / V: *ciuli* / Pzi: ~lesc / E: cf *ciuli*] 1 *vr* (D. plante) A se ofili și a se veșteji repede, ca și cum ar fi fost opărite. 2-3 *vr* (D. porumb, pâine etc.) A (se) coace prost. 4-5 *vr* A (se) pârloli.

celiac, ~ă *a* [At: DN³ / P: ~li-ac / Pl: ~aci, ~ace / E: fr *coeliaque*] Referitor la cavitatea abdominală.

celiar *av* [At: PĂSCULESCU, L. P. 52 / P: ~li-ar / E: nct] (Reg) 1 De dincolo. 2 De cealaltă parte.

celibat *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: lat *celibatus*] Stare a unei persoane necăsătorite Si: *burlacie, burlăcărie, holteie*.

celibatar, ~ă *smf* [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *célibataire*] Persoană matură care trăiește necăsătorită Si: *becher, burlac*, (Trs; ltm) *celibe, holtei*.

celibe *sm* [At: BĂRCIANU / Pl: ~i / E: lat *caelebs*] (Trs; ltm) Celibatar.

celibilăc *sn* [At: DIONISIE, C. 216 / V: ~lic, *celibilic* *sm* / Pl: ~uri / E: te *čelebilyk*] (Înv) 1 Politete. 2 Urbanitate.

celibilic *sn* *vz* **celibilic**

celic *sn* *vz* **celic**

celichiu *sn* [At: H XIV, 430 / Pl: n / E: bg *челик* „joc de copii”, te *čelik* „bouture”] Joc de copii, cu două bețe, unul mai scurt și ascuțit la amândouă capetele și altul mai lung Si: *popic, sarinas*.

celină *sf* *vz* **țelina**

celioscopie *sf* [At: DN³ / P: ~li-o-sco-pi-e / Pl: ~ii / E: fr *coelioscopie*] Metodă de examinare a interiorului cavității abdominale Si: *peritonescopie*.

celiotomie *sf* [At: DN³ / P: ~li-o- / Pl: ~ii / E: fr *coeliotomie*] (Med) Laparotomie.

cella *sf* [At: DN³ / Pl: n / E: lat *cella*] Sală (sau spațiu) într-un templu grec sau roman, unde se afla statuia zeului protector Si: *naos*.

cellalt, **cecalaltă** *pd* *vz* **celălalt**

cellant, **cecalantă** *pd* *vz* **celălalt**

cello *sn* [At: DN³ / Pl: n / E: it *cello*] (ltm) Violoncel.

celma *sf* *vz* **cealma**

celmea *sf* *vz* **cealma**

celmeluță *sf* *vz* **cealmeluță**

celnă *sf* *vz* **chelnă**

celnic¹, ~ă *a* [At: DA / Pl: ~ici, ~ice / E: net] 1 Singur. 2 Fără nimic.

celnic² *sn* [At: ANTIPA, P. 378 / Pl: nct / E: vsl *челникъ*] (Pes) Nuaia încovoiată care se pune în frunte, legată de coada cărlionțului (2).

celnița *sf* [At: POPOVICI-KIRILEANU, B. 134 / Pl: ~te / E: vsl *челница*] (Mol) Bucată de lemn subțire, care se pune cu capetele pe buzari, deasupra jericului.

celo¹ [At: DN³ / E: ns cf lat *caelum* „cer”] Element prim de compunere savantă cu semnificația: cer, soare.

celo² [At: DN³ / V: ~cel / E: ngr *κοιλος* „scobit”, „cav”] Element prim de compunere savantă cu semnificația: 1 Gol. 2 Cav. 3 Scobit².

celo³ - *vz* **celul**

celo⁴ *vz* **celio**

celoblast *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *coeloblaste*] (Blg) Aparat vegetativ la unele plante inferioare, format dintr-o celulă cu mai multe nuclee.

celochit *sn* [At: DN³ / Pl: ~uri / E: ns cf *celuloză* + *chit*] Chit constituit dintr-un bitum moale și din var gros, cu adaos de fibre de celuloză, folosit la executarea izolațiilor hidrofuge.

celofan *sn* [At: MACAROVICI, CH. 564 / Pl: ~uri / E: fr *cellophane*] Produs chimic obținut din soluție de viscoză sub formă de filme și de foi subțiri transparente, impermeabile, insolubile în apă și în alcool, folosit la ambalaje.

celofana *vi* [At: DN³ / Pzi: ~nez / E: **celofan**] (Rar) A îmbrăca în celofan.

celofanare *sf* [At: DEX² / Pl: ~nări / E: **celofana**] (Rar) Îmbrăcare în celofan Si: *celofanat¹*.

celofanat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: **celofana**] (Rar) Celofanare.

celofana², ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: **celofana**] (Rar) Îmbrăcat în celofan.

celofibră *sf* [At: IONESCU-MUSCEL, ȚES. 24 / Pl: ~re / E: fr *cellofibre*] Fibră textilă artificială obținută din celuloză.

celoidină *sfs* [At: DN³ / P: ~lo-i- / E: ger *Keloidine*] Soluție concentrată de piroxilina, inflamabilă, solubilă în alcool și în eter, folosită la secționarea fină a țesuturilor pentru examinarea lor microscopică.

celolână *sf* [At: LTR / Pl: ~ne / E: **celo**(fibră) + **lână**] Fibră textilă artificială, fabricată din viscoză și folosită ca înlocuitor al lânii.

celom *sn* [At: DN³ / Pl: ~uri / E: fr *coelome*] Cavitate în interiorul corpului animalelor metazoare.

celomat *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *coelomates*] Animal prevăzut cu celom.

celomic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *coelomique*] 1 Care aparține celomului. 2 Referitor la celom. 3 De celom.

celon *sn* [At: DN³ / Pl: ~uri / E: ns cf *celuloză*] Denumire comercială pentru acetat de celuloză.

celosetă *sf* [At: LTR / Pl: ~te / E: nct] Fibră textilă artificială obținută din viscoză.

celostat *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: nct] Mecanism care urmărește mișcarea diurnă a unui astru, transmitându-i imaginea cu ajutorul unei oglinzi, tot timpul în aceeași direcție.

celoșag *sn* *vz* **celușag**

celpar *sm* [At: CADE / V: *cial~*, *cialpara* / Pl: ~i / E: nct] (Zlg) Varietatea de crab (*Portunus holsatus*) Si: *crab-de-nisip*.

celpeneag *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: ~uri / E: nct] 1 Parte de deasupra sobei. 2 Capac ce se pune la gura sobei.

celperit *sms* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 107, 6/5 / E: nct] (Pop) Sifilis.

celsit *sn* [At: LTR / Pl: ~uri / E: nct] Aliaj dur, folosit la fabricarea pieselor de mașini supuse la uzură mare, care lucrează la temperaturi ridicate și în medii oxidante.

celșag *sn* *vz* **celușag**

celșug *sn* *vz* **celușag**

celt, ~ă *smf* [At: DA / Pl: ~lii, ~e / E: fr *Celtes*] 1 Persoană care făcea parte dintr-o veche populație europeană care locuia în Galia (de unde s-a extins și în alte regiuni) Si: *gal*¹. 2-3 a Celtic (1-2).

celta *sfs* [At: DEX² / E: nct] Fibră scurtă celulozică de tip vâscoasă, în care se înglobează o mare cantitate de aer și din care se fabrică țesături pentru îmbrăcăminte călduroasă.

celtic, ~ă a [At: DA / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *celtique*] 1 Al celților (1). 2 Privitor la celți (1). 3 (Îs) *Limbi ~ice* Familie de limbi vorbite, în antichitate, de vecii gali și, astăzi, de irlandezi, bretoni etc., în vestul Europei.

celturi *snp* [At: CHEST. II, 390/260 / E: nct] (Reg) Dependințe.

celțiu *sns* [At: DN³ / E: fr *celtium*] (Chm) Hafniu.

celu *i* *vz* **purcel**

celui [At: PALIA (1582), ap. GCR 51 / P: ~lu-i / Pzi: ~esc / E: mg *csalni*] (Reg) 1-2 *vir* A (se) înșela. 3 *vr* A constata că a fost înșelat Si: a se încelui (3). 4 *vt* A decepționa.

celuială *sf* [At: HODOȘ, P. P. 217 / P: ~lu-ia~ / Pl: ~ieli / E: *celui* + -eala] (Reg) 1-4 Celuire (1-4).

celuire *sf* [At: PSALT. SCH 54/35 / P: ~lu-i~ / Pl: ~ri / E: *celui*] (Reg) 1-2 (Auto)înșelare. 3 Constatare de a fi fost înșelat Si: *celuială* (3), *celui*¹ (3), *celuitura* (3), *înceluială* (3), *înceluire* (3), *înceluit*¹ (3), *înceluitura* (3). 4 Decepție.

celuit¹ *sn* [At: HODOȘ, P. P. 54 / P: ~lu-it / Pl: ~uri / E: *celui*] (Reg) 1-4 Celuire (1-4).

celuit², ~ă a [At: ȚICHINDEAL, F. 18 / P: ~lu-it / Pl: ~iți, ~e / E: *celui*] (Reg) 1-2 (Auto)înșelat². 3 Despre care s-a constatat că a fost înșelat. 4 Decepționat².

celuitor, ~oare [At: PSALT. SCH. 22/30 / P: ~lu-i~ / Pl: ~i, ~oare / E: *celui* + -tor] (Reg) 1-2 *smf*, a (Persoană) care înșeală Si: *înceluitor* (1-2). 3-4 *smf*, a (Persoană) care decepționează Si: *înceluitor* (3-4).

celuitura *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: ~ri / E: *celui* + -tura] (Reg) 1-4 Celuire (1-4).

celul [At: DN³ / V: *celo*- / E: lat *cellula* „cămăruță”] Element prim de compunere cu semnificația „celuloză”.

celular, ~ă [At: MACAROVICI, CH. 167 / Pl: ~i, ~e / E: fr *cellulaire*] 1-3 a (Blg) Care (se referă la sau) ține (de) celulă. 4 a (Blg) De natura celelei (5). 5 a (Format din celele (5)). 6 a (Îs) *Teorie ~ă* Teorie după care celula (5) constituie elementul fundamental al organizării interne a plantelor și animalelor. 7 a (Jur; Îs) *Regim ~* Regim special de închisoare, care constă în izolarea severă a deținuților în celule individuale. 8-9 *sn*, a (Șis *Telefon ~*) (Telefon) mobil Si: *mobilit*.

celulă *sf* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 383 / Pl: ~le / E: fr *cellule*, lat *cellula*] 1 (Înv) Cameră mică Si: *cămară*, *cămaruță*, *odăita*. 2 Încăpere mică în care locuiește, la mănăstire, un călugăr sau o călugăriță Si: *chilie*, *chilioară*, *chiliuță*. 3 Încăpere mică la închisoare, în care este izolat un condamnat Cf *carceră*. 4 Cavități hexagonale din ceară în care albinele își depun mierea Si: *alveolă*, (reg) *hortă*, *căsuică*, *chilioară*, *chiliuță*, *gaură*. 5 (Blg) Cea mai simplă unitate anatomică din care sunt alcătuite

organismele vii, formată din membrană, citoplasmă și nucleu. 6 (Iuz; fig; Îs) ~ de partid Organizație de bază (ilegală) a unui partid comunist.

celulită *sf* [At: DN³ / Pl: ~te / E: fr *cellulite*] (Med) Inflamație a țesutului celular (subcutanat).

celuloid *sn* [At: MACAROVICI, CH. / P: ~lo-id / Pl: ~uri / E: fr *celluloid*] Material plastic solid, ușor inflamabil, care se obține din camfor și azotat de celuloză, folosit la fabricarea filmelor fotografice, a lacurilor și a unor obiecte uzuale.

celulos, ~oasă a [At: KRETZULESCU, A. 3/28 / Pl: ~oși, ~oase / E: *celulă* + -os] (Înv) 1-2 (Cu sau) împărțit în celule (5).

celuloză *sf* [At: PONI, C. 338 / Pl: ~e / E: fr *cellulose*] 1 Substanță organică din care sunt alcătuiți pereții celulelor plantelor. 2 Produs artificial, obținut din lemn, stuf, etc. întrebuințat la fabricarea hârtiei, lacurilor, fibrelor artificiale, a maselor plastice.

celulozic, ~ă a [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 348 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *cellulosique*] 1 Care conține celuloză. 2 Alcătuit din celuloză.

celușag *sn* [At: PSALT. SCH., ap. DA / V: *celau~*, *celos~*, *celșag*, *celșug* / Pl: ~uri / E: mg *csalság*] 1 Înșelăciune. 2 Seducere. 3 Decepție.

cemăluit, ~ă a [At: ARH. OLT. XXI, 260 / P: ~lu-it / Pl: ~iți, ~e / E: nct] Amețit de băutură.

cemăr *sms* *vz* **ciumurului**

cemărlui *v* *vz* **ciumurului**

cemărluire *sf* *vz* **ciumurului**

cemărluit¹ *sn* *vz* **ciumurului**¹

cemărluit², ~ă a *vz* **ciumurului**²

cembalo *sn* [At: DN³ / Pl: ~uri / E: it *cembalo*] 1 Instrument muzical de percuție compus din două talere. 2 Instrument cu claviatură asemănător clavecinului Si: *spinetă*, *cimbal* (1).

cember *sn* *vz* **cimbir**¹

ceme *sf* [At: LIUBA-IANA, M. 22 / Pl: ~mi / E: srb *tjeme*] (Sbm; reg) Creștetul al capului.

cement¹ *sn* *vz* **ciment**

cement² *sn* [At: DN³ / Pl: ~uri / E: fr *cément*] 1 (Chm) Praf care se întinde pe suprafața unui metal pentru a fi cimentat. 2 (Med; Îs) ~ *dentar* Material folosit în opturația provizorie a carilor și în fixarea unor proteze.

cementa *vt* [At: DN³ / Pzi: ~tez / E: fr *cémenter*] 1 A trata termochimic oțelurile moi sau aliate cu carbon, crom, azot etc., pentru a obține un strat superficial dur, cu mare rezistență la uzură. 2 (Med) A obtura canalul unui dinte cu cement (2). 3 (Med) A fixa cu cement (2) protezele pe dinți.

cementare *sf* [At: DN³ / Pl: ~tări / E: *cementa*] 1 Tratare termochimică a oțelurilor pentru a obține un strat superficial dur, cu mare rezistență la uzură Si: *cementat*¹ (1), *cementație* (1). 2 (Med) Obturare a canalului unui dinte Si: *cementat*¹ (2), *cementație* (2). 3 (Med) Fixare a protezelor dentare Si: *cementat*¹ (3), *cementație* (3).

cementat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ? / E: *cementa*] 1-3 Cementare (1-3). **cementat**², ~ă a [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: *cementa*] 1 (D. oțeluri) Care a suferit procesul de tratare termochimică. 2 (D. dinți) Care a suferit procesul de obturare a canalului. 3 (D. proteze dentare) Care a fost fixat.

cementație *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *cémentation*] 1-3 Cementare (1-3). 4 Întărire și pierdere a elasticității suprafeței lemnului ca rezultat al uscării succesive. 5 (Glg; Îs) *Zonă de ~* Zonă a scoarței pământului în care se produce îmbogățirea în sulfuri secundare a unui zăcămint de sulfuri primare.

cementită *sf* [At: DN³ / Pl: ~te / E: fr *cémentite*] 1 Carbură de fier dură, care se găsește în fontă și în oțel. 2 (Med) Inflamație acută provocată de cementul dentar.

cementos, ~oasă a [At: DN³ / Pl: ~oși, ~oase / E: fr *cimenteux*] 1-2 De natura cementului (1-2).

ceMER *sms* *vz* **ciumur**

cemet *sn* [At: ARH. OLT. XXI, 260 / Pl: ~uri / E: nct] (Reg) Casă mare.

cemetie *sf* *vz* **cimotie**

cemetie *sf* *vz* **cimotie**

cemișir *sm* *vz* **cimșir**

cempoaie sf vz *cimpoi*

cemur sn vz *ceamur*

cen¹- vz *ceno²-*

cen²- vz *ceno³-*

cenac sn vz *ceanac*

cenaclist, ~a smf [At: DEX² / Pl: ~iști / E: *cenacul* + -ist] 1 Membru al unui cenacul (2). 2 Participant la un cenacul (3).

cenacul sn [At: VLAHUȚĂ, D. 261 / V: (înv) *cinacul* / Pl: ~ri, (rar) ~ee / E: lat *cenaculum* „loc de cină”] 1 (Bis) Sală în care Iisus Hristos s-a întrunit cu ucenicii săi pentru cina cea de taină și în care apostolii adunați au primit Sfântul Duh. 2 (Pex; fig) Grup de literați, artiști etc. care împărtășesc aceleași idei, alcătuiesc același curent. 3 Reuniune a unui cenacul (2). 4 (Pex) Sală în care este un cenacul (2).

cenatui vi vz *cinătui*

cenăcel sn [At: LM / Pl: ~e / E: *cenac* + -el] 1-12 (Șhp) Ceanac (1-6) (mic) Si: *cenăcel* (1-12).

cenăcuș sn [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: ~e / E: *cenac* + -uș] 1-12 Cenăcel (1-12).

cenătui vi vz *cinătui*

cenătuire sf vz *cinătui*

cenătui¹ sn vz *cinătui¹*

cenătui², ~a a vz *cinătui²*

cendea [At: H XVII, 228 / E: ns cf *cendes*] (Reg) 1 *sm* Cendeș (2). 2 *sf* Vacă cendeșă (1).

cendes, ~ă [At: H XVII, 228 / A și: *cendes* / Pl: ~i, ~e / E: mg *csendes* „blând”] (Reg) 1 *a* Blând. 2 *sm* Bou blând.

cene pir vz *cine*

cenestezic, ~a a [At: DN² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *cénesthésique*] 1-2 Propriu cenesteziei (1-2). 3-4 Referitor la cenestezie (1-2). 5-6 De cenestezie (1-2).

cenestezie sf [At: DN² / Pl: ~ii / E: fr *cénesthésie*] 1 Impresie generală, nediferențiată, care rezultă din totalitatea senzațiilor primite de la organele interne, caracterizându-se printr-o dispoziție plăcută sau neplăcută. 2 Sensibilitate care reflectă propria existență fizică.

ceneva pn vz *cineva*

cengere sfp [At: DA / A: ? / E: ns cf srb *čengel* „cărlig”] (Ban; sbm) Funii (legate de două băte) cu care se cară fân sau paie în spate.

cenghemenghe afp [At: PĂCALĂ, M. R. 279 / E: fr *Saint-Germain*] (Is) *Pere* ~ *Pere* Saint-Germain Si: *pere orașenești*.

cenghenea sf [At: DA ms / V: *cinghinea* / Pl: ~nele / E: tc *čingiane*] (Îrg; trp) Rrom.

ceno¹- [At: DN² / V: *keno-* / E: fr *céno-*, it *ceno-*] Element prim de compunere savantă cu semnificația „gol”.

ceno²- [At: DN² / V: *cen¹-* / E: it *ceno-*] Element prim de compunere savantă cu semnificația: 1 Recent. 2 Nou.

ceno³- [At: DN² / V: *cen²-* / E: fr *coen(o)-*] Element prim de compunere savantă cu semnificația: 1 General. 2 Comun.

cenobit sm [At: DA / Pl: ~iți / E: fr *cénobite*] (Bis; îoc *anahoret*) Călugăr care trăiește într-o mănăstire sau într-o comunitate monahală Si: *chinovit*.

cenobitic, ~a a [At: DN² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *cénobitique*] 1 Care aparține cenobiților. 2 Referitor la cenobiți. 3 De cenobiți.

cenobitism sn [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *cénobitisme*] (Îoc *anahoretism*) Situație de cenobit.

cenobiu sn [At: DN³ / Pl: ~ii / E: it *cenobio*] (Liv) Mănăstire în care călugării au viața organizată în comun Si: *chinovie*.

cenogenetic a [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *cénogénétique*] (Blg; d. caractere) 1 Care dispăre în perioada adultă. 2 De origine recentă.

cenogeneză sf [At: DN³ / Pl: ~ze / E: fr *célogénèse*] (Blg) 1 Dezvoltare a unui individ de tip particular care nu repetă filogenia speciei sale. 2 Grup de indivizi rezultați dintr-un strămoș comun.

cenomani smp [At: DN³ / E: fr *cénomanes*] Popor celtic din vechea Galie transalpină.

cenomanian, ~ă [At: DN³ / P: ~ni-an / Pl: ~ieni, ~iene / E: fr *cénomanien*] (Glg) 1 *sn* Al doilea etaj al cretacului mediu. 2 *a* Care aparține de cenomanian (1).

cenotaf sn [At: DA / Pl: ~e / E: lat *cenotaphium*] Monument funerar în memoria unui personaj al cărui corp a dispărut sau se află în altă parte.

cenotic, ~ă a [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *cénotique*] (Rar) Purgativ.

cenotip sn [At: DN³ / Pl: ~uri / E: fr *cénotype*] (Blg) Tip primitiv din care au derivat alte tipuri.

cenoză sf [At: DN³ / Pl: ~ze / E: it *cenosi*] (Blg) Evacuare a fecalelor. Si: (pfm) *căcare*.

cenozoic, ~ă [At: DN³ / P: ~zo-ic / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *cénozoïque*] 1-2 *sn, a* (Care ține de) neozoic.

cents sn [At: IORGA, I. R. II, 96 / Pl: ~uri / E: lat *centus*] 1 (La romani) Recensământ la fiecare cinci ani, cu numărul și averea cetățenilor, spre a-i împărți în clase, a stabili dările etc. 2 (Pex) Grupare a unor cetățeni sau a tuturor cetățenilor unei țări după diverse criterii. 3 (Îem; pex) Rentă funciară pe care o plătea seniorului feudei de care depindea oricine intra în posesia unei moșteniri. 4 (Pan; înainte de introducerea votului universal; șis ~ *electoral*) Câtme de impozit necesară spre a fi alegător și eligibil.

centisar, ~ă a vz *centizar*

ensor sm vz *cenzor*

censura v vz *enzura*

cenșurabil, ~ă a vz *cenșurabil*

cenșurant, ~ă smf vz *cenșurant*

cenșurare sf vz *cenșurare*

cenșurat¹ sn vz *cenșurat¹*

cenșurat², ~ă a vz *cenșurat²*

cenșură sf vz *enzură*

cent¹ sm [At: CLIMESCU, A. 290 / Pl: ~nți / E: eg *cent*] 1 (În S. U. A.) Monedă având valoarea de o sutime dintr-un dolar. 2 (În Olanda) Monedă având valoarea de o sutime dintr-un florin.

-centi- vz centi-

centaur sm [At: (a. 1773) ILIODOR, ap. GCR II, 90/24 / P: ~ta-ur / Pl: ~i / E: lat *centaurus*] 1 (Îmg) Ființă mitică jumătate om, jumătate cal. 2 Constelație din emisfera australă.

centaură sf vz *țințaură*

centauromahie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: lat *centauromachia*] (Ant) Luptă între centauri și lapiți (populație din Tesalia).

centavo sm [At: DN³ / Pl: ~s / E: sp *centavo*] Monedă divizionară având valoarea de a suta parte din moneda de bază în unele țări din America Latină (Brazilia, Nicaragua, Ecuador, Peru, Guatemala etc.) și în Portugalia.

centenar, ~ă [At: HOGAȘ, HR. 50 / V: ~iu / Pl: ~i, ~e / E: lat *centenarius*] 1-2 *smf, a* (Persoană) care a împlinit 100 de ani. 3 *sn* Împlinire a 100 de ani de la un eveniment însemnat. 4 *sn* Sărbătorire a 100 de ani de la un eveniment.

centenariu sn vz *centenar*

centesimo¹ sm [At: DN³ / Pl: ~mi / E: it *centesimo*] Monedă divizionară reprezentând a suta parte dintr-o liră italiană.

centesimo² sm [At: DN³ / Pl: ~s / E: sp *centesimo*] Monedă divizionară din unele țări din America Latină (Chile, Panama, Uruguay etc.) reprezentând a suta parte din moneda țării respective.

centezimal, ~ă a [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *centésimal*] 1 Care se împarte în sutimi. 2 Care privește împărțirea unei mărimi în sutimi. 3 Care reprezintă a suta parte dintr-un întreg.

centezimă sf [At: DA / Pl: ~e / E: it *centesima*] 1 A suta parte dintr-o liră italiană Cf *ban, para*. 2 (Fin) Dobândă de unu la sută pe lună.

centi- [At: DN³ / V: ~centi² / E: fr it *centi*] Element de compunere care înseamnă „a suta parte”, folosit, mai ales, în terminologia tehnică, intrând în compunerea denumirii submultiplilor unităților de măsură.

centiar sn [At: CLIMESCU, A. 203 / V: ~ă fn / P: ~ti-ar / Pl: ~i / E: fr *centiare*] Măsură subdivizionară pentru terenuri, egală cu a suta parte dintr-un ar Si: *metru pătrat*.

centiară sf vz *centiar*

centigrad, ~ă [At: PONI, F. 101 / Pl: ~e sn, (înv) ~azi sm / E: fr *centigrade*, it *centigrado*] 1 a Împărțit în o sută de grade. 2-3 sn, a (Subdiviziune) care reprezintă a suta parte dintr-un grad.

centigram sn [At: CLIMESCU, A. 209 / Pl: ~e și (înv) ~uri / E: fr *centigramme*, it *centigramma*] Măsură subdivizionară de greutate, reprezentând a suta parte dintr-un gram.

centil sn [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *centile*] A suta parte dintr-o mulțime de date clasate într-o anumită ordine statistică.

centilitru sm [At: CLIMESCU, A. 208 / Pl: ~ri, (îvr) ~ri și ~re sn / E: fr *centilitre*, it *centilitro*] Măsură subdivizionară de capacitate, reprezentând a suta parte dintr-un litru.

centimă sf [At: GHICA, S. 598 / V: *san~*, *santim* sn / Pl: ~me / E: fr *centime*] (Rar) Valoare bănească reprezentând a suta parte dintr-o unitate monetară (franc, leu vechi etc.).

centimetru [At: CLIMESCU, A. 202 / V: *san~* / Pl: ~ri sm, ~re sn / E: fr *centimètre*] 1 sm Măsură subdivizionară de lungime, reprezentând a suta parte dintr-un metru. 2 sn (Pex) Panglică cu diviziuni zecimale, folosită la măsurat de croitori, vânzători etc. 3 sm (Îs) ~pătrat Măsură subdivizionară de suprafață, reprezentând 10⁴ dintr-un metru pătrat. 4 sm (Îs) Pătrat cu latura de un centimetru. 5 sm (Îs) ~cub Măsură subdivizionară de volum, reprezentând 10⁶ dintr-un metru cub. 6 sm (Îs) Cub cu latura de un centimetru.

centimo sm [At: DN³ / Pl: ~s / E: sp *centimo*] Monedă divizionară în Spania și Costa Rica, valorând a suta parte din unitatea monetară.

centiron sn [At: CARAGIALE, T. II, 175 / V: ~tur~, *cintr~* / Pl: ~oane / E: fr *ceinturon*] 1-2 Centură (militară, de care se agață teaca armei).

centon sn [At: DN³ / Pl: ~oane / E: fr *centon*] (Rar) 1 Poezie ale cărei versuri sau fragmente sunt luate de la diferiți autori. 2 (Pex) Lucrare fără originalitate Si: *plagiat*.

centra [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 315 / Pzi: ~rez / E: fr *centrer*] 1 vt A centraliza (1). 2 vt (Teh) A fixa o piesă pentru a fi prelucrată astfel încât axa ei de rotație să coincidă cu axa de rotație a sculei sau cu axul principal al mașinii. 3-4 vt (Fig) A orienta spre centru sau a așeza o serie de obiecte simetric față de un centru. 5 vt (Fig) A orienta o activitate spre un anumit obiectiv. 6 vi (Spt; la jocurile de fotbal, polo, handbal, rugbi etc.) A trece sau a trimite mingea în careul de la poarta adversă.

centraj sn [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *centrage*] Centrare (1).

central, ~ă [At: KRETZULESCU, A. 14 / V: (înv) *chen~* / Pl: ~i, ~e / E: fr *central*] 1-2 a Care se află în centru (1-2) Si: *centric* (1-2). 3-4 a Care provine dintr-un centru (18-19). 5-6 a Care are puterea sau funcția unui centru (19). 7 a În care se întâlnesc felurite puteri, acțiuni etc. 8-9 a Care cuprinde sau conduce totul. 10 a (Pex) Principal. 11 a (Fig) Care constituie un nucleu în jurul căruia se grupează elementele secundare. 12-13 sf Instituție sau unitate economică de coordonare și control al activității într-o anumită ramură de activitate. 14 sf (Șis ~ *industrială*; iuz) Unitate industrială caracteristică sistemului economic centralizat, care reunește întreprinderile și institutele de cercetare cu profil similar și coordonă întreaga lor activitate. 15-16 sf Totalitate a instalațiilor tehnice folosite la producerea unor anumite forme de energie sau la efectuarea unei anumite operații tehnologice centralizate. 17-18 sf Clădire sau personal aferent unei centrale (14-15). 19 sf Instalație pentru punerea în legătură a posturilor unei rețele de electrocomunicații. 20 sf Oficiu central (11).

centralism sn [At: DA ms / Pl: ~e / E: fr *centralisme*] 1 Sistem de subordonare administrativă a instituțiilor locale față de instituțiile centrale. 2 (Îs) ~ *democratic* Principiu de bază al organizării și activității partidelor marxist-leniniste și al statelor socialiste, care constă în îmbinarea centralismului (1) cu participarea membrilor colectivității.

*centralist*¹, ~ă a [At: ZAHARESCU, C. D. 8 / Pl: ~ști, ~e / E: fr *centraliste*] 1 Care este organizat după sistemul centralismului (1). 2 Care aparține centralismului (1). 3 Referitor la centralism (1). 4 De centralism (1).

*centralist*², ~ă smf [At: DEX² / Pl: ~ști, ~e / E: *centrală* + -ist] 1-2 Persoană care lucrează într-o centrală (12-13).

centralită sf [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *centralité*] Derivat al ureei, folosit ca gelatinizant și plastifiant pentru nitroceluloză și ca stabilizant pentru pulberi.

centraliza vt [At: COSTINESCU / Pzi: ~zez / E: fr *centraliser*] 1 A uni elemente dispartate preexistente într-un tot Si: a *concentra*. 2 A subordona unei conduceri unice. 3 A înscrie date într-un centralizator (4).

centralizare sf [At: PRETORIAN, DR. C. 57 / Pl: ~zări / E: *centraliza*] 1 Unire a unor elemente dispartate într-un tot Si: *centralizat*¹ (1), *centrare* (1), *centrat*¹ (1), *concentrare*. 2 Subordonare față de o conducere unică Si: *centralizat*¹ (2), *centralizație*. 3 Înscriere a unor date într-un centralizator (4) Si: *centralizat*¹ (3). 4 (Spc; îs) ~a *capitalului* Proces de formare a unor mari capitaluri prin unirea capitalurilor mai mici.

*centralizat*¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *centraliza*] 1-3 Centralizare (1-3).

*centralizat*², ~ă a [At: DDRF / Pl: ~ați, ~e / E: *centraliza*] 1-3 Care a fost supus centralizării (1-2,4).

centralizator, ~oare [At: LM / Pl: ~i, ~oare / E: *centraliza* + -tor] 1-3 a Care centralizează (1-3). 4 sn Document în care se adună date.

centralizație sf [At: GHICA, A. 318 / V: ~iune / Pl: ~ii / E: fr *centralisation*] (Înv) Centralizare (2).

centralizațiune sf vz *centralizație*

centrare sf [At: IOANOVICI, TEHN. 270 / Pl: ~ări / E: *centra*] 1 Centralizare (1). 2 Fixare a unei piese pentru a fi prelucrată, astfel încât axa ei de rotație să coincidă cu axul mașinii de prelucrat Si: *centrat*¹ (2). 3 Orientare spre centru (2) Si: *centrat*¹ (3). 4 Așezare simetrică față de un centru a unor obiecte Si: *centrat*¹ (4). 5 (Fig) Orientare a unei activități spre un anumit obiectiv Si: *centrat*¹ (5). 6 (Spt) Trimitere a mingii în careul de la poarta adversă Si: *centrat*¹ (6).

*centrat*¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *centra*] 1 Centralizare (1). 2-6 Centrare (2-6).

*centrat*², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *centra*] 1 Care a fost supus centralizării (1). 2 (D. piese) Fixat pentru a fi prelucrat, axa proprie de rotație coincidând cu axul mașinii de prelucrat. 3 Orientat spre centru. 4 (D. obiecte) Care sunt așezate simetric față de centru. 5 (Fig; d. activități) Orientat spre un anumit obiectiv. 6 (Spt; d. minge) Trimis în careul de la poarta adversă.

centri- [At: DN³ / V: ~ro-, ~ru / E: fr *centro-*] Element de compunere savantă cu semnificația: 1-2 Privitor la centru (1-2). 3-4 Propriu centrului (1-2). 5-6 De centru (1-2).

centric, ~ă a [At: LM / Pl: ~ici, ~ice / E: *centru* + -ic] 1-2 Central (1-2). 2-3 Care se referă la centru (1-2). 4-5 Propriu centrului (1-2). 6-7 De centru (1-2).

centrifug, ~ă [At: LTR² / Pl: ~ugi, ~uge / E: fr *centrifuge*] 1 a Care tinde să se îndepărteze de centru Si: *centrifugal* (2). 2 a (Îs) *Forță* ~ă Forță care tinde să depărteze un corp în mișcare circulară de centrul lui de rotație. 3 sf Aparat pentru separarea constituenților cu greutate specifică diferită dintr-un amestec eterogen, cu ajutorul forței centrifuge obținute prin învârtirea, în jurul unei axe spontane, a unui vas al aparatului care conține amestecul. 4 Dispozitiv pentru uscarea rufelor în mașinile de spălat. 5 sf Instalație destinată antrenamentului astronautilor, care simulează acțiunea accelerațiilor de lungă durată.

centrifuga vt [At: DN³ / Pzi: ~ghez / E: cf fr *centrifuger*] 1 A efectua o mișcare centrifugă (1). 2 A separa constituenții unei substanțe cu centrifuga (3). 3 A usca rufele cu centrifuga (4).

centrifugal, ~ă a [At: DA ms / Pl: ~i, ~e / E: ger *zentrifugal*] 1 Care produce forță centrifugă. 2 Centrifug (1).

centrifugare sf [At: MDA ms / Pl: ~gări / E: *centrifuga*] 1 Efectuare a unei mișcări centrifuge Si: *centrifugat*¹ (1). 2 Separare a constituenților unei substanțe cu centrifuga (3) Si: *centrifugat*¹ (2). 3 Uscare a rufelor cu centrifuga (4) Si: *centrifugat*¹ (3).

centrifugal¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *centrifuga*] 1-3 Centrifugare (1-3).

centrifugal², ~a *a* [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *centrifuga*] 1 Învârtit² printr-o mișcare centrifugă. 2 Separat prin centrifugare (2). 3 Uscat² prin centrifugare (3).

centriol *sm* [At: DN³ / P: ~ri-ol / Pl: ~i / E: fr *centriole*] (Blg) Corpuscul în formă de bastonaș sau de granulă, care formează partea centrală a centrozomului.

centripet, ~ă *a* [At: MARIAN-ȚIȚEICA, FIZ. I, 47 / Pl: ~eți, ~e / E: fr *centripète*] 1 Care tinde să se apropie de centru. 2 (Îs) *Forță ~ă* Forță prin care un corp aflat în mișcare de rotație este atras spre centrul liniei sale de mișcare.

centripetal, ~ă *a* [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: ger *zentripetal*] Centripet (1).

centrism *sn* [At: DA / Pl: ~e / E: rs *центризм*] Curent politic conciliator din interiorul partidelor social-democrate ale Internaționalei a II-a.

centrist [At: DA ms / Pl: ~iști, ~e / E: rs *центрист*] 1-2 *smf, a* (Persoană) care adoptă și practică centrismul. 3 *a* Referitor la centrism. 4 *a* Care este propriu centrismului. 5 *a* De centrism.

centro- *vz centri-*

centromer *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *centromère*] (Blg) Regiune din cromozom unde se inserează brațele cromatidelor.

centroplasmă *sf* [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *centroplasma*] Matrice fundamentală a centrozomului.

centrosferă *sf* [At: DN³ / Pl: ~re / E: fr *centrosphère*] 1 (Glg) Parte centrală a globului terestru, cu raza de 3500 km și densitatea foarte mare, alcătuită din nichel și fier dizlocate și gazificate Si: *barisferă, nife*. 2 (Blg) Regiune cu aspect de stea din jurul centriolului, cu rol activ în diviziunea celulară.

centrospermă *sf* [At: DN³ / Pl: ~me / E: fr *centrospermes*] 1 (Lpl) Grup mare de plante, cu ovarul superior, cu semințe localizate pe o formație din centrul fructului și cu centronul curbat, inelat sau spiralat. 2 Plantă din centrosperme (1).

centrosom *sm* [At: LTR / Pl: ~i / E: fr *centrosome*] (Blg) Constituent citoplasmatic situat lângă nucleu, servind la reproducerea indirectă a celulei.

centru [At: CANTEMIR, IST. I3 / V: *chen~, chendru* / Pl: ~re *sn, ~ri sm* / E: fr *centre*, lat *centrum*] 1 *sn* (Mat) Punct în raport cu care toate punctele unui cerc sau unei sfere sunt la aceeași distanță. 2 *sn* (Mat; și *s ~ de simetrie*) Punct în raport cu care punctele unei figuri se asociază în perechi simetrice. 3 *sn* (Șis ~ *optic*) Punct interior situat pe axa principală a unei lentile astfel încât orice rază refractată care trece prin el nu suferă nici o deviere. 4 *sn* (Fig) Mieș. 5 *sn* (Fig) Fund. 6 *sn* (Fig) Adânc. 7 *sn* (Fig; îlav) În ~ *atenției, preocupărilor* etc. Pe primul plan. 8-9 *sn* (Pex) Ceea ce este în mijlocul unei întinderi, unui spațiu. 10 *sn* (Spc) Punct marcat la mijlocul unui teren de joc (fotbal, rugby etc.) de unde începe partida sau de unde se repune mingea în joc. 11-14 *sm* (Jucător aflat în) mijlocul liniei (de atac sau) de apărare la anumite jocuri sportive. 15 *sn* (Îs) ~ *de rotație* Punct în jurul căruia alt punct sau un corp pot efectua o mișcare de rotație. 16 *sn* (Mec) Punct în care acționează rezultanta mai multor forțe. 17 *sn* (Șis ~ *de greutate* sau *al gravitației*) Punct prin care trece constant rezultanta forțelor de gravitație care acționează asupra fiecăreia dintre moleculele unui corp. 18 *sn* (Îs) ~ *de oscilație* Punct central al mișcării unui pendul. 19 *sm* (Atm; pan) Punct în care sunt localizate anumite funcții sau acte. 20 *sm* (Atm; îs) ~ *nervos* Grup de celule nervoase din encefal, bulb sau măduvă, la care vin excitațiile periferice și de unde pornesc excitațiile centrale. 21-22 *sn* (Pan) Loc (în care e concentrată sau) de unde e condusă o anumită activitate (industrială, comercială, administrativă, culturală). 23 *sn* (Îs) ~ *administrativ* Instituție conducătoare. 24 *sn* (Îs) ~ *universitar* Localitate în care există instituții de învățământ superior. 25 *sn* (Îs) ~ *de documentare* Serviciu în cadrul unei biblioteci sau instituții care are ca sarcină procurarea de material documentar. 26 *sn* (Fig) Partide cu opțiuni moderate între partidele cu opinii de dreapta sau de stânga. 27 *sn* (Îlav) De ~ Situat pe o poziție întremediară, între

două opinii divergente. 28 *sm* (Îs) ~ *dreapta* Poziție politică de mijloc cu tendințe de dreapta. 29 *sm* (Îs) ~ *stânga* Poziție politică de centru cu tendințe de stânga. 30 *sm* (Îlpp) În ~ *a* În toial.

-centru *vz centri-*

centruire *sf* [At: DEX² / Pl: ~ri / E: *centru* + *-ire*] Operație de practicare a găurilor de centrare la o piesă, în vederea prelucrării ei ulterioare la o mașină-unealtă.

centum *as* [At: DEX² / E: lat *centum* „sută” (Lin; îs) *Limba ~* Limbă indo-europeană care a păstrat, în evoluția ei, sunetele velare *c* și *g* nealterate înaintea vocalelor *e* și *i*.

centumvir *sm* [At: DN³ / Pl: ~i / E: lat fr *centumvir*] 1 Membru al unui colegiu de judecători, format dintr-o sută de magistrați, care judecau afacerile civile în vechea Romă. 2-3 Magistrat dintr-un municipiu sau dintr-o colonie romană Si: *decurion*.

centumviral, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: ~li, ~le / E: lat *centumviralis*, fr *centumviral*] 1-2 Care se referă sau care emană de la centumviri.

centumviral *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *centumviral*] 1-3 Demnitate de centumvir (1-3).

centuplu, ~ă *a* [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *centuple*, lat *centuplex*] (Ltm; rar) Însutit.

centură *sf* [At: DA / Pl: ~ri / E: fr *ceinture*] 1 Curea (lată) de piele, de pânză etc. cu care se încinge talia Si: *centiron, cingătoare, cordon, serpar*. 2 (Îlav) *Până la ~* De la umeri până în talie. 3 (Îs) ~ *de campion* Centură, panglică lată etc. cu care se încinge mijlocul câștigătorului unui campionat la box sau lupte. 4 (Îs) ~ *galbenă* (sau *verde, neagră*) etc. Centură a cărei culoare exprimă poziția unui sportiv în ierarhia luptătorilor la judo, karate etc. 5 (Îs) ~ *de gimnastică* Cingătoare lată folosită pentru susținerea corpului la anumite exerciții de gimnastică. 6 (Îs) ~ *ortopedică* Dispozitiv folosit în unele afecțiuni ale sistemului osos pentru menținerea corpului în poziție corectă. 7 (Îs) ~ *de salvare* Echipament individual servind la susținerea naufragiatului la suprafața apei. 8 (Îs) ~ *de siguranță* Echipament individual de protecție folosit de muncitorii care lucrează la înălțime, acrobați, alpinști etc. 9 (Îas) Sistem de chingi cu care se prind călătorii de bancheta din față a automobilelor, pentru a fi protejați în caz de accident. 10 (Mil) Curea lată care face parte din uniforma militară și de care se atașează armele. 11 (Ant) Ansamblu osos prin care membrele se leagă de trunchi. 12 (Îs) ~ *pelviană* Ansamblu al oaselor coxale ce leagă membrele inferioare de trunchi. 13 (Îs) ~ *scapulară* Ansamblu osos ce leagă membrele superioare de trunchi. 14 (Spt) Linie imaginară, în regiunea ombilicului, sub care loviturile la box sunt interzise de regulament. 15 Procedeu tehnic de prindere a mijlocului adversarului la lupte. 16 (Ast; îs) ~ *de radiații* Fiecare dintre zonele din jurul Pământului în care radiația corpusculară ionizantă este atât de intensă, încât este nocivă pentru cosmonauți. 17 (Mil; îs) ~ *de fortificații* (sau *bastională, de luptă, poligonală*) Zonă fortificată în jurul unei localități sau al unei baze militare. 18-19 (Îs) *Cale ferată* (sau *șosea de*) ~ *Cale ferată* sau *șosea* care înconjoară un oraș. 20 Cadru de formă circulară. 21 Grindă orizontală sprijinită pe toată lungimea ei pe zidurile unei clădiri, pentru a întări legătura între ele. 22 (Con) Brâu de beton pe care se fixează planșul clădirilor. 23 Fâșie continuă de tablă de oțel care formează bordajul unei nave.

centuriat, ~ă *a* [At: MAIORESCU, CR III, 116 / P: ~ri-at / Pl: ~ați, ~e / E: lat *centuriatus*] 1 Referitor la centurie. 2 Al centuriei. 3 De centurie. 4 Repartizat pe centurii.

centurie *sf* [At: BĂLCESCU, M. V. 560 / Pl: ~ii / E: lat *centuria*] 1 Grup de o sută de cetățeni în vechea Romă, formând o diviziune politică și administrativă. 2 (Spc) Diviziune a cohorții formată din o sută de oameni Cf *sutime*.

centurion *sm* [At: DA / Pl: ~i / E: lat *centurio*, it *centurione*, fr *centurion*] Comandant al unei centurii (2).

centuron *sn* *vz centiron*

cenur *sm* [At: DN³ / Pl: ~i / E: fr *cénure*] (Zlg) Tenie parazită a cărei larvă se dezvoltă în organismul uman sau animal.

cenuroză sf [At: DN³ / Pl: ~ze / E: fr *cénurose*] (Med) Boală produsă prin dezvoltarea cenusurilor în organismul uman sau animal.

cenușă [At: DOSOFTEI, ap. CDDE / Pzi: ~sez / E: *cenușă*] 1-2 vtr A (se) preface în cenușă prin ardere Si: *a cenuși* (1-2), *a cenușări* (1), *a încenușa* (1-2), *a încenuși* (1-2). 3-4 vtr (Pex) A (se) preface în praf Si: *a cenuși* (3-4), *a încenușa* (3-4), *a încenuși* (3-4). 5 vt A prepara (ceva) cu cenușă Si: *cenuși* (5), *a încenușa* (5), *a încenuși* (5). 6-7 vt A face (ceva) să aibă aspectul sau consistența cenușei Si: *a cenuși* (6-7), *a încenușa* (6-7), *a încenuși* (6-7). 8-9 vtr A (se) colora în cenușiu Si: *a cenuși* (8-9), *a încenușa* (8-9), *a încenuși* (8-9). 10 vt A acoperi cu cenușă Si: *a cenuși* (10), *a încenușa* (10), *a încenuși* (10).

cenușar [At: ALECSANDRI, T. 1758 / V: ~șer / Pl: ~e sn, ~i sm / E: *cenușă* + -ar] 1 sm (Rar) Persoană care adună cenușă pentru fabricarea săpunului. 2 sm (Rar) Cenușotcă. 3 sm (Mol; inv; gmt) Copist prost (care usca cerneala presărând cenușă). 4 sm (Bot; reg) Arbore cu flori mici, galbene-verzui, cu miros neplăcut Si: *arbore-puturos*. 5 sn Loc de sub sobă unde cade cenușa. 6 sn Loc unde se depozitează cenușa. 7 sn (Rar) Scrumieră. 8 sn (Rar) Urnă în care se păstrează rămășițele morților incinerati. 9 sn Cearșaf în care se pune cenușă amestecată cu paie, deasupra rufelor spălate și așezate în puțină sau prin care se leșia când se albeau cămășile. 10 sn Cadă mare îngropată în pământ în care se puneau var nestins pentru a se face lapte de var. 11-12 sn (Tăb) Bazin sau butoi în care se efectuează, cu ajutorul unor substanțe chimice, depilarea pielii și prepararea ei pentru prelucrare. 13 sn (Tăb) Aparat cu care se îndepărtează părul de pe pielea întrebuințată pentru încălțăminte. 14-15 sn Cenușărire (3-4).

cenușărire sf [At: MDA ms / Pl: ~șări / E: *cenușă*] 1 Prefacere în cenușă prin ardere Si: *cenușat*¹ (1), *cenușărire* (1), *cenușărit*¹ (1), *cenușire* (1), *cenușit*¹ (1), *încenușare*, *încenușat*¹, *încenușire*, *încenușit*¹. 2 (Pex) Prefacere în praf Si: *cenușat*¹ (2), *cenușire* (2), *cenușit*¹ (2), *încenușare* (2), *încenușat*¹, *încenușire*, *încenușit*¹. 3 Preparare a ceva cu cenușă Si: *cenușat*¹ (3), *cenușire* (3), *cenușit*¹ (3), *încenușare*, *încenușat*¹, *încenușire*, *încenușit*¹. 4-5 Transformare a ceva astfel încât să aibă aspectul (sau consistența) cenușei Si: *cenușat*¹ (4-5), *cenușire* (4-5), *cenușit*¹ (4-5), *încenușare*, *încenușat*¹, *încenușire*, *încenușit*¹. 6 Schimbare a culorii în cenușiu Si: *cenușat*¹ (6), *cenușire* (6), *cenușit*¹ (6), *încenușare*, *încenușat*¹, *încenușire*, *încenușit*¹. 7 Acoperire cu cenușă Si: *cenușat*¹ (7), *cenușire* (7), *cenușit*¹ (7), *încenușare*, *încenușat*¹, *încenușire*, *încenușit*¹.

cenușat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cenușă*] 1-7 Cenușare (1-7). **cenușat**², ~a a [At: DA / Pl: ~șiți, ~e / E: *cenușă*] 1 Prefăcut în cenușă prin ardere Si: *cenușit*² (1), *încenușat*², *încenușit*². 2 (Pex) Prefăcut în praf Si: *cenușit*² (2), *încenușat*², *încenușit*². 3 Preparat cu cenușă Si: *cenușit*² (3), *încenușat*², *încenușit*². 4 Care a căpătat culoarea cenușei Si: *cenușit*² (4), *încenușat*², *încenușit*². 5 Acoperit cu cenușă Si: *cenușit*² (5), *încenușat*², *încenușit*².

cenușă sfs [At: PSALT. 208/5 / V: ~șe / E: ml **cinusia*] 1 (loc *spuza*) Substanță minerală prăfoasă și (de obicei) răcită, care rămâne după arderea unor corpuri organice (lemnne, cărbuni etc.) 2 (Pfm; ie) A se alege (sau a nu rămâne decât) praf și ~ (din ceva) A nu se alege nimic. 3 (Pfm; ie) A nu avea nici ~ în vatră A fi sărac lipit pământului. 4 (Pfm; ie) A-și pune ~ în cap A se pocăi. 5-6 (Pfm; ie) A lua (a-i vinde) cuiva și ~sa din vatră A-i lua (sau a-i vinde) absolut tot. 7 (Pfm; ie) A-i da (cui)va luleaua prin ~ A-l face de răs. 8 (Pfm; ie) A trage ~sa (sau spuza) pe (sau sub) turta sa A-și îngrijii interesul propriu. 9 (Pfm; iac) A-și apăra cauza proprie. 10 (Pfm; ilv) A preface în ~ A arde. 11 (Pfm; ial) A distruge cu totul. 12 (Pfm; ie) A bate para în ~ A se stinge focul. 13 (Pfm; is) Vântură ~ Persoană care nu face nimic. 14 (Spc) Substanță care rămâne în urma arderii morților. 15 (Fig) Resturi. 16 Praf. 17 (Is) ~ vulcanica Masă de elemente fine aruncată în atmosferă de un vulcan în erupție.

cenușăreasă sf [At: NEGRUZZI, S. I, 101 / V: ~șer~ / Pl: ~ese / E: *cenușar* + -easă] 1 Femeie care adună cenușă Si: *cenușărită* (1). 2-3 Femeie murdară (și proastă) Si: *cenușărită* (2-3). 4 (Spc; în basme) Fată prigonită de mama și surorile vitrege, fiind ținută în haine urâte, la cenușar și făcând toată treaba din casă. 5 (Fig) Persoană care este prigonită pentru

calitățile ei, având o situație umilă și făcând multe corvezi, dar ale căreia merite vor fi recunoscute și răsplătite în final.

cenușări vt [At: DA / V: ~șeri / Pzi: ~resc / E: *cenușar*] 1 (Rar) A cenușa (1). 2 (Rar) A scoate cenușa din cenușar (5). 3-4 (Tăb) (A introduce în cenușar și) a prepara pieile pentru prelucrare. 5 A îndepărta părul de pe piei cu cenușarul (12).

cenușărie sf [At: DA / Pl: ~ii / E: *cenușă* + -arie] 1 Cantitate mare de cenușă (1). 2 Loc unde se strânge cenușă.

cenușărire sf [At: MDA ms / V: ~șer~ / Pl: ~ri / E: *cenușări*] 1 Cenușare (1). 2 (Rar) Scoatere a cenușii din cenușar (5) Si: *cenușărit*¹ (2). 3-4 (Tăb) (Introducere în cenușar (11) și) preparare a pieilor pentru prelucrare Si: *cenușărit*¹ (3-4), *cenușar* (13-14). 5 Îndepărtare a părului de pe piei pentru prelucrare Si: *cenușărit*¹ (5).

cenușărit¹ sn [At: TEHN. TAB. 19 / V: ~șer~ / Pl: ~uri / E: *cenușări*] 1 Cenușare (1). 2-5 Cenușărire (2-5).

cenușărit², ~a a [At: ALECSANDRI, P. II, 87 / V: ~șerit / Pl: ~iți, ~e / E: *cenușări*] 1 (Rar) Prefăcut în cenușă. 2 (Rar; d. cenușar) Care a fost curățat. 3 (Tăb; d. piele) Care a fost preparat pentru prelucrare.

cenușărită sf [At: DA / V: ~șer~ / Pl: ~te / E: *cenușar* + -ită] 1-2 Cenușăreasă (1-2).

cenușătură sf [At: MAT. FOLK. 1556 / V: ~șet~ / Pl: ~ri / E: *cenușă* + -turd] Ființă murdară de cenușă.

cenușe sf vz *cenușă*

cenușer sn vz *cenușar*

cenușereasă sf vz *cenușăreasă*

cenușeri vt vz *cenușări*

cenușerie sf vz *cenușărie*

cenușărire sf vz *cenușărire*

cenușărit¹ sn vz *cenușărit*¹

cenușărit², ~a a vz *cenușărit*²

cenușărită sf vz *cenușărită*

cenușărnită sf [At: SLAVICI, N. 265 / Pl: ~te / E: *cenușer* + -niță] (ivr) Scrumieră.

cenușetură sf vz *cenușătură*

cenușie sf vz *cenușlie*

cenuși vtr [At: DOSOFTEI, ap. CDDE / Pzi: ~șesc / E: *cenușă*] 1-10 A cenușa (1-10).

cenușă sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *cenuși*] 1-7 Cenușare (1-7).

cenușit¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cenuși*] 1-7 Cenușare (1-7).

cenușit², ~a a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *cenuși*] 1-5 Cenușat² (1-5).

cenușiu, ~ie [At: NEGRUZZI, S. I, 57 / Pl: ~ii / E: *cenușă* + -iu] 1 a De culoarea cenușei (1) Si: *gri*, *sein*, *sur*. 2-3 sm Cal sau căine cenușiu (1). 4 sf Ceață. 5 sf Zare. 6 a (Fig) Monoton. 7 a (Fig) Șters. 8-9 a Lipsit de personalitate sau culoare. 10 a (Is) Eminentă ~ie Personaj puternic și influent, (în politica unui stat) care determină din umbră și fără răspunderi, decizii hotărâtoare. 11 sn Culoare cenușie.

cenușlie sf [At: DAMÉ, I. / V: ~șie / Pl: ~ii / E: *cenușă* + -lie] (Bot; reg) Fiericică (*Filaga germanica*).

cenușoaică sf [At: DA / Pl: ~ice / E: *cenușă* + -oaică] Cenușotcă.

cenușoară sf [At: PANTU, PL.² / Pl: ~re / E: *cenușă* + -oară] 1-8 (Șhp) Cenușă (1, 11-13) (puțină) Si: *cenușuta* (1-8). 9 (Bot; reg) Podbal (*Tussilago farfara*).

cenușoi, ~oale [At: DA / Pl: ~oale / E: *cenușă* + -oi] 1-8 smf Cenușă (1, 11-13) (multă). 9 smf Cenușotcă. 10 a Cenușiu (1).

cenușos, ~oasă [At: ȚICHINDEAL, F. 331 / Pl: ~oși, ~oase / E: *cenușă* + -os] 1 a Murdar de cenușă. 2 a Care conține multă cenușă. 3 a Ca cenușă Si: *cenușiu* (1). 4 sm (Bot; reg) Podbal (*Tussilago farfara*).

cenușotcă smf [At: ANON. CAR. / Pl: ~ci / E: *cenușă*] 1 Persoană leneșă și murdară care stă mereu pe lângă vatră și se umple de cenușă Si: *cenușar* (2), *cenușoaică*, *cenușoi* (5). 2 (În basme) Copil umilit, persecutat, căruia soarta îi va face dreptate și va ajunge bogat.

cenușută sf [At: DA / Pl: ~te / E: *cenușă* + -ută] 1-8 Cenușoară (1-8).

cenșitar, ~a a [At: GOGA, T. N. VI, 2 / V: *censi*~ / Pl: ~i, ~e / E: fr *consulaire*] 1 Cu dreptul întemeiat pe cens (4). 2 (Îs) Sistem (electoral) ~ Sistem electoral în care recunoașterea dreptului de vot este în funcție de îndeplinirea de către alegători a anumitor condiții, în primul rând în funcție de avere.

cenșor sm [At: ȘTEFĂNESCU, C. 492 / V: ~nsor / Pl: ~i / E: lat *censor*] 1 (La romani) Fiecare din cei doi magistrați însărcinați cu censul (1) și investiți cu puterea de a supraveghea moravurile publice, a mustra și a pedepsi pe cei care săvârșeau fapte împotriva bunelor moravuri. 2 (Fig) Persoană care își asumă rolul de a mustra public pe alții pentru comportarea, faptele sau operele lor. 3 (Asr; spc) Persoană însărcinată de guvern sau de altă autoritate publică (în regimuri totalitare sau în perioada decretată „stare de urgență”) să controleze publicațiile date la tipar (cărți, broșuri, ziare, desene etc.). 4 Șef al biroului de cenzură. 5 (Fin) Persoană însărcinată (de către adunarea generală a membrilor unei asociații, a unei bănci etc.) să controleze gestiunea fondurilor instituției.

cenșura vt [At: ODOBESCU S., I, 46/25 / V: ~nsu~ / Pzi: ~rez / E: fr *censurer*] 1-2 A critica (public). 3-4 A exercita funcția de cenșor (4-5). 5-8 A aplica cenșura (2-5).

cenșurabil, ~a a [At: DA / V: *censu*~ / Pl: ~i, ~e / E: fr *censurable*] Care merită să fie cenșurat.

cenșurant, ~a smf [At: SBIERA, F. S. 345 / V: ~nsu~ / Pl: ~nți, ~e / E: ger *Zensurant*] (Înv) Persoană care examinează lucrările scrise la un examen.

cenșurare sf [At: DA / V: ~nsu~ / Pl: ~ări / E: *cenșura*] 1-2 Criticare (publică) Si: *cenșurat*¹ (1-2). 3-4 Exercițiu a funcției de cenșor (4-5) Si: *cenșurat*¹ (3-4). 5-8 Aplicare a cenșurii (2-5) Si: *cenșurat*¹ (5-8).

cenșurat¹ sn [At: ODOBESCU, S. II 293/14 / V: ~nsu~ / Pl: ~uri / E: *cenșura*] 1-8 Cenșurare (1-8).

cenșurat², ~a a [At: MDA ms / V: ~nsu~ / Pl: ~ați, ~e / E: *cenșura*] 1-4 Care a fost supus unei cenșuri (2-5). 5 (Jur) Cercetat². 6 (Jur) Examinat².

cenșura sf [At: VLAHUȚĂ, D. 36 / V: ~nsu~ / Pl: ~ri / E: lat *censura*] 1 (La romani) Funcție a cenșorului (1). 2 (Pex) Pedepsă disciplinară dată de către autoritatea de drept subalternilor sau membrilor unui corp constituit. 3-4 Cercetare de către o persoană care are sau își ia un drept de control al scrisului cuiva destinat tipăririi, spre a opri de la publicare părțile considerate primejdioase. 5 (Spc; sub regimul stării de necesitate, urgență, asediu) Cercetare prealabilă, din partea unui cenșor (3), a celor destinate publicității (prin tipar, reprezentatie etc.), mai ales a ziarelor, spre a opri răspândirea unor idei socotite primejdioase, imorale etc. 6 (Pex) Grup de persoane care efectuează cenșura (5).

ceo- vz **cio**-

ceon sn vz **ceaun**

ceonaie sf [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. 243 / Pl: ~năi / E: nct] Vacă năvălășă.

ceotî vtr [At: MDA ms / P: *ce-o*~ / Pzi: ~tesc / E: nct] (Ban) 1-2 A (se) infecta.

cep sn [At: PAMFILE, I. C. 447 / Pl: ~uri / E: ml *cippus*] 1 Ramură de brad sau de molid. 2 Ramură ciuntită, fără frunze Si: *ciot*. 3 Nod din tulpina unui brad sau molid din care crește ramura. 4 (La plivitul viei) Viță lăsată pe rod, ciuntită mai sus de ochiul al doilea sau al treilea de jos în sus. 5 Două sau trei vițe lăsate mai lungi decât celelalte, la tăiatul viței. 6 Lăstari de un an lăsați cu trei muguri, spre a produce capete. 7 (Pex) Cap de viță tăiat împreună cu strugurele și pus la păstrare. 8 (Pan) Fir de rădăcină de porumb, care dă chiar deasupra mușuroiului de pământ, se întinde în jos și intră în pământ. 9 Porțiune din tulpina unui portaltui care se lasă deasupra altoiului până la dezvoltarea lui, pentru a-l proteja. 10 Dop de lemn care astupă gaura de jos, pe unde curge lichidul, a unui butoi. 11 (Spc; îoc cu *vraniul*) Dop de deasupra al buții. 12 (Pex) Caneă Si: *pipă*. 13 (Îe) A da (sau a pune) ~ unei buți A începe o bute plină. 14 (Îs) Linge~ Bețiv. 15 (Pex) Gaură a butoiului în care se pun cepul sau canaua. 16 Gaură dată pentru înlesnirea pitrocitului, cu spîtelnicul, la fundul butei. 17 (Dig) Cui de lemn cu care se împreună două lemne,

mai ales două obezi Cf *păj*. 18 Cățel (26). 19 (Mor) Fier ce se pune, uneori, la capul grindeiului. 20 Capăt al fusului arborelui de lemn al unei mori de apă, ascuțit la vârf. 21 Capăt filetat în exterior al unei țevi, care servește la îmbinare prin însurubare. 22 (Tes) Piesă de la războiul de țesut mecanic.

cepar¹ sm [At: COSTINESCU / Pl: ~i / E: *ceapă* + -ar] 1-2 Negustor sau cultivator de ceapă (1).

cepar² sn [At: REV. CRIT. III, 92 / Pl: ~i / E: *ceapă* + -ar] Plăcintă cu ceapă coaptă.

cepar³ sn [At: DAMÉ, T. / Pl: ~e / E: *ceapă* + -ar] 1-3 (Mpp) Abces (la subsuoară) (mare cât o ceapă) Cf *broască*, *șcurta*, *udmă*.

cepar⁴ sm [At: H XII, 35 / Pl: ~i / E: *cep* + -ar] Cepurar¹.

cepar⁵ sn [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: ~e / E: *cep* + -ar] Cepurar².

cepaș sn [At: FRÂNCU-CANDREA, M. 41 / Pl: ~e / E: mg *csapás*] (Mgm) 1 (Ban) Urmă de roată Si: *făgaș*, *sleau*. 2 (În Munții Apuseni) Parte bogată a vânei de aur. 3 (Pex) Bucată mare de aur.

cepai vi [At: CAMILAR, P. S. 195 / P: ~pă-i / Pzi: ~esc / E: ns cf mg *csapni*] (Reg) A păși cu zgomot ușor Si: a lipăi.

cepaire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *cepai*] (Reg) Pășire cu zgomot ușor Si: *cepai* (1), *lipaire*.

cepai sn [At: CAMILAR, P. S. 45 / Pl: ~uri / E: *cepai*] 1-2 (Reg) (Cepăire și) zgomot produs.

cepalău sn [At: CHEST. VIII, 79/34 / Pl: ~laie / E: *ceapă*] Măncare preparată din ceapă.

cepareasă sf [At: COSTINESCU / Pl: ~ese / E: *cepar* + -easă] 1-2 Soție a ceparului (1-2). 3-4 Vânătoare sau cultivate de ceapă (1) Si: *ceparița* (3-4).

ceparie¹ sf [At: DA / Pl: ~ii / E: *ceapă* + -arie] 1 Ceapă (1) multă strânsă la un loc. 2 Loc semănat cu ceapă (1).

ceparie² sf [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 58/5 / Pl: ~ii / E: *cep* + -arie] (Înv) Cepărit.

ceparit sn [At: (a. 1765) URICARIUL I, 275 / Pl: ~uri / E: *cep* + -arit] (Înv) Impozit pe cărciumi Si: *ceparie*².

ceparița sf [At: DA / Pl: ~te / E: *cepar* + -iță] 1-4 Cepăreasă (1-4).

cepațoare sf [At: PAPAHAĞI, M. 148 / Pl: ~tori / E: ns cf *început*] (Reg; phl) Început.

cepău sn [At: DAMÉ, T. 173 / Pl: nct / E: *cep* + -au] 1 (Ljg) Capăt de fier al fusului roții, care se învârtă în scobitura unei bărne. 2 (Lmr) Parte unde se învârtă ciutura cu pietrele.

cepcel sn vz **chepecel**

cepcen sn [At: BĂLCESCU, M. V. 597 / V: *ceap*~, *ceapchin* / Pl: nct / E: tc *cepcen*] (Trî) Haină boierească scurtă, cu mânecile desfăcute, care se purta pe umeri, peste jiletă.

cepe v vz **cepele**

cepeleag, ~a [At: CANTEMIR, IST. 111 / V: *șe*~, *șepeleav* / Pl: ~egi, ~ege / E: ucr, rs *щепелявый*] 1-2 a, smf (Om) peltic. 3 sn Defect de a vorbi peltic.

cepelî v [At: LB / V: *șe*~, *șup*~ / Pzi: ~lesc / E: ucr rs *щепелявить*] (Buc) A vorbi peltic.

cepecs, ~ească a [At: DR. II, 705 / Pl: ~ești / E: *ceapă* + -esc] 1-2 Mare sau roșu ca o ceapă (1). 3 Referitor la ceapă (1). 4 (Îs) Mere ~ești Mere mari, rotunde.

cepet sn [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~uri / E: *ceapă* + -ei] 1-2 Cepărie (1-2).

cepișoară sf vz **cepușoară**

cepiță sf [At: I. CR. II, 39 / Pl: ~te / E: mg *csapica*] (Mrm; rar) 1 Șapcă. 2 Chipiu.

ceplac sm [At: AMIRAS, ap. LET. III, 154/31 / Pl: ~aci / E: tc *çylak*] (Tem) Nevoiaș.

ceplegea sf [At: ȘIO / Pl: ~gele / E: tc *kaplyça*] (Tcm; îrg) Pir.

cepli v vz **ciopli**

ceplire sf vz **cioplire**

ceplit¹ sn vz **cioplit**¹

ceplit², ~a a vz **cioplit**²

cepoi *sn* [At: ȘEZ. V, 56/7 / Pl: ~oale / E: *ceapă* + -oi] 1-6 Ceapă (1-3) (mare). 7 Soi de ceapă mare.

cepos¹, ~oasă *a* [At: DA / Pl: ~oși, ~oase / E: *ceapă* + -os] (Nob) 1 Plin de ceapă. 2 Gătit cu multă ceapă.

cepos², ~oasă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 36 / Pl: ~oși, ~oase / E: *cep* + -os] (D. un lemn, un copac) Cu multe cepuri (3) Si: *noduros*, *cioturos*, *cepuos*.

ceprag *sn* *vz* *ceapraz*

cepraz *sn* *vz* *ceapraz*

ceprază *sf* *vz* *ceapraz*

ceprăgar *sm* *vz* *ceapraz*

ceprăzăresc, ~ească *a* *vz* *ceaprazăresc*

ceprăzărie *sf* *vz* *ceaprazărie*

ceprăzi *vt* [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: ~zesc / E: *cepraz*] (Nob) 1-5 A împodobi cu ceaprazuri (1-5).

ceprăzire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *ceprăzi*] (Nob) 1-5 Împodobire cu ceaprazuri (1-5) Si: *ceprăzit¹* (1-5).

ceprăzit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *ceprăzi*] (Nob) 1-5 Ceprăzire (1-5).

ceprăzit², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *ceprăzi*] (Nob) 1-5 Împodobit² cu ceaprazuri (1-5).

cepreag *sn* *vz* *ceapraz*

cepreaz *sn* *vz* *ceapraz*

cepregar *sm* *vz* *ceaprazar*

ceprezar *sm* *vz* *ceaprazar*

ceprigar *sm* *vz* *ceaprazar*

cepsăli *vi* [At: COMAN, GL. / Pzi: ~lesc / E: nct] (Reg) A da bătaie cuiva.

cepsălire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *cepsăli*] (Reg) Batare a cuiva Si: *cepsălit¹*.

cepsălit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cepsăli*] (Reg) Cepsălire.

cepsălit², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *cepsăli*] (Reg) Bătut².

cepsăie *sf*, *a* [At: H XVIII, 141 / V: ~ane / Pl: ~ / E: *ceapsă* + -oale]

1-2 (Oaie) cu coarnele întoarse îndărăt.

cepsăne *sf*, *a* *vz* *cepsăie*

cepsuică *sf* [At: MARIAN, NA. 90 / Pl: ~ici / E: *ceapsă* + -uică] 1-8 (Șhp) Ceapsă (1-4) (mică).

cepsăară *sf* *vz* *cepsăie*

cepu¹ *vi* [At: DDRF / P: ~pu-i / Pzi: ~esc / E: *cep*] 1 A împreuna cu cepuri (17) două bucăți de lemn Si: (Mar) *cepu¹* (1). 2 A face cepuri (18) cu rindeaua Si: (Mar) *cepu¹* (2). 3 A curăța un arbore de ramuri Si: (reg) *cepu¹* (3), *a* *ciuhui*, *a* *ciungui*, *a* *crengui*, *a* *dărâma*.

cepuire *sf* [At: MDA ms / P: ~pu-i / Pl: ~ri / E: *cepu¹*] 1 Împreunare cu cepuri (17) a două bucăți de lemn Si: *cepuir¹* (1), (Mar) *cepuire* (1), *cepuir¹* (1). 2 Lucrare de cepuri (18) cu rindeaua Si: *cepuir¹* (2), (Mar) *cepuire* (2), *cepuir¹* (2). 3 Curățare de ramuri a unui arbore Si: *cepuir¹* (3), (reg) *cepuire* (3), *cepuir¹* (3), *ciuhire*, *ciuhui¹*, *ciungavire*, *ciungavir¹*, *crenguire*, *crenguit¹*, *dărâmare*, *dărâmat¹*.

cepuir¹ *sn* [At: I. APOLZAN, U. 19 / P: ~pu-it / Pl: ~uri / E: *cepu¹*] 1-3 Cepuire (1-3).

cepuir², ~ă *a* [At: DA / P: ~pu-it / Pl: ~iți, ~e / E: *cepu¹*] 1 (D. bucăți de lemn) Îmbinat² cu cepuri (17) Si: *cepuir²* (1). 2 (D. trunchiuri) Curățat² de crengi Si: *cepuir²* (2).

cepuitor¹ *sm* [At: SCÂNTEIA, 1951, nr. 1950 / P: ~pu-i / Pl: ~i / E: *cepu¹* + -tor] 1-3 Persoană care se ocupă cu cepuirea (1-3).

cepuitor² *sn* [At: I. APOLZAN, U. 19 / P: ~pu-i / Pl: ~oare / E: *cepu¹* + -tor] Rindea pentru *cepuir¹* (2).

cepurar¹ *sm* [At: H VI, 172 / Pl: ~i / E: *cepu¹* (pll *cep*) + -ar] Persoană care are grijă de cepul vasului cu vin, la nuntă Si: *cepar¹*.

cepurar² *sn* [At: RĂDULESCU-CODIN, H VI, 172 / Pl: ~e / E: *cepu¹* (pll *cep*) + -ar] Burghiu de găurit butoaiele, spre a le da cep Si: *cepar²*.

cepu¹ *vi* [At: DA / Pzi: ~resc / E: din *cepu¹* (pll *cep*)] 1-3 (Mar) A cepui (1-3).

cepuire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *cepu¹*] 1-3 Cepuire (1-3).

cepuir¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cepu¹*] 1-3 Cepuire (1-3).

cepuir², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *cepu¹*] 1-3 Cepuit² (1-3).

cepuos, ~oasă *a* [At: MARIAN, T. 236 / Pl: ~oși, ~oase / E: *cepu¹* (pll *cep*) + -os] Cepos².

cepușoară *sf* [At: SEVASTOS, N. 57/22 / V: ~pis~, ~ps~ / Pl: ~re / E: *ceapă* + -șoară] 1-6 (Șhp) Ceapă (1-3) (mică) Si: *cepută* (1-6). 7 Ceapă-ciorească *Vz* *ceapă* (25). 8 Hașmă. 9 Aiul-șarpelui *Vz* *ai*.

cepușor *sn* [At: DA / Pl: ~șoare / E: *cep* + -ușor] 1-40 (Șhp) Cep (1-12, 15-22) (mic).

cepută *sf* [At: DA / Pl: ~te / E: *ceapă* + -uță] 1-6 Cepușoară (1-6).

cer¹ - [At: DN³ / V: *cerat*-, *cherat*-, *cherato*-, *kerato*- / E: ngr *keras* „com”] Element prim de compunere savantă cu semnificația: 1 Corn. 2 Corne.

cer² - *vz* *cero*-

cer³ *sn* [At: COD. VOR. 135/10 / V: ~iu / Pl: ~uri / E: lat *calum*] 1 (Ast) Spațiu infinit în care se mișcă toate astrele Si: *univers*. 2 (Pex) Toate corpurile cerești din spațiu Cf *lume*. 3 (Pex) Imagine a cerului (1) oglindită în apă. 4 Parte din spațiu care pare a forma o boltă emisferică circumscrisă de orizont deasupra pământului Si: *firmament*, *tărie*. 5 (Pex) Ceea ce cuprinde cerul (4). 6 (Prc) Atmosferă. 7 (Prc) Parte a cerului (1) aflată deasupra capului privitorului. 8 (Îlav) *Sub* ~Pe pământ. 9 (Îlav) *Sub* ~ul *liber* Fără nici un adăpost. 10 (Îlav) *Până-i* ~ui Cât lumea. 11 (Îal; după negație) Niciodată. 12-13 (Îe) *A răscoli* ~ul și *pământul* A face tot posibilul (pentru a găsi un lucru pierdut). 14-15 (Îe) (*Depart*) *ca* ~ul *de pământ* (sau *ca de la* ~la *pământ*) E o mare (distanță sau) diferență între două obiecte. 16 (Îs) *Înălțimea* (sau *înaltul*, ori *slava*) ~ului Cea mai mare înălțime a acestui spațiu. 17 (Îlav) *Cu o falcă-n* ~ și *cu una în pământ* Cu furie. 18 (Îal) Gata să distrugă totul în cale. 19 (Îlav) *Nu se face gaură* (sau *bortă*) în ~ Nu-i nimic. 20 (Îal) Nu trebuie să se dea importanță faptului. 21-22 (Îe) *A cădea* (sau *a pica*) ~ul *pe cineva* A fi foarte surprins (de un mare necaz). 23 (Îae) A fi surprins într-o postură dezonorantă. 24 (Îe) *A pica din* ~ A sosi pe neașteptate în mod fericit. 25 (Îae) A nu fi la curent cu datele situației în care a nimerit. 26 (Îe) *Nu pică din* ~ Nu vine de-a gata. 27 (Îe) *A privi la* ~ A fi mândru. 28 (Îlav) *Când s-a lipi* ~ul *de pământ* Niciodată. 29 (Îe) *A făgădui* *cui* *și pământul* A promite lucruri nerealizabile. 30 (Îs) *Bolta* ~ului *Firmament*. 31 (Îs) *Păsările* ~ului *Păsări* zburătoare. 32 (Îs) *Brăul* (sau *cununa*) ~ului *Curcubeu*. 33 (Îlav) *La poalele* ~ului *Depart*. 34 (Îal) *La capătul* *lunii*. 35 (Îs) *Toarele* (*tortile*) ~ului *Margini* aparente ale cerului. 36 (Îs) *Inima* ~ului *Centru* al boltii cerești. 37 (Îs) *Crângul* (sau *brăul luminos al*) ~ului *Calea lactee*. 38 (Ant; pan; îs) ~ul *gurii* *Palat* al gurii. 39 (Buc; îs) ~ul *strungei* *Prăjină* înfiptă de-a lungul strungăi, cu care sunt întărite spătelele. 40 (Pex) Acoperământ deasupra patului, unui tron etc. Si: *baldachin*, *uranisc*. 41 Regiune superioară a pământului considerată de oameni ca lăcașul divinității. 42-43 (Îe; Îlav) (*A se ruga de cineva*) *cu* ~ul *și cu pământul* (A se ruga) cu cea mai mare stăruință. 44-45 (Pex) (Putere a lui) Dumnezeu. 46 (Spc) Lăcaș al celor fericiti după moarte Si: *eden*, *paradis*, *rai*. 47-48 (Pex) Fericire (după moarte). 49 (Îs) *Împărăția* ~ului (sau ~urilor) *Cer* (45). 50 (Îe) *A se crede în al șaptelea* (sau *al nouălea*) ~ A fi extrem de fericit. 51 (Îe) *A ridica pe cineva în slava* ~ului sau *a înalta pe cineva (până) la* ~ A lăuda pe cineva foarte mult. 52 (Îe) *Știe și toaca-n* ~ Știe tot. 53 (Îe) *Se crede căzut* (cu *hârzobul*) *din* ~ E foarte încrezut.

cer⁴ *sm* [At: DEX² / Pl: ~i / E: lat *cerrus*] 1 Arbore mare din familia fagaceelor, înalt până la 30 m, înrudit cu stejarul, cu scoarța negricioasă, cu frunze pietroase, bogate și cu fructele ghinde, foarte căutat ca lemn de foc (*Quercus cerris*). 2 Lemn de *cer⁴* (1), folosit drept combustibil. 3 (Pop; îe) ~bocnă A fi foarte tare (ca lemnul de cer).

cer⁵ *sn* *vz* *ciur*

cerac *sm* *vz* *cirac*

ceracladi *vi* [At: IORGA, S.N. 215 / Pzi: ~sesc / E: ngr *χερακλαδισι* (Grî) A-și face client pe cineva.

ceracladisi, ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *ceracladisi*] (Grî) Care a devenit clientul cuiva.

cerambicid *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *cerambicidés*] 1 Familie de insecte cu antene foarte lungi, cu capul alungit și viu colorat (*Cerambicidae*). 2 (Șis) Insectă din cerambycide (1).

ceramic, ~ă [At: ODOBESCU, S. II, 413 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *céramique*] 1-2 *sf* (Tehnică și) artă a prelucrării argilelor, pentru a se obține, prin omogenizarea amestecului plastic, modelarea, decorarea, smălțuirea, uscarea și arderea lui, vase sau alte obiecte Si: *olarit*. 3 *sf* Obiect obținut prin această tehnică. 4 *sf* Material din care se obțin aceste obiecte. 5-6 a Referitor la ceramică (1-2). 7-8 a Propriu ceramicii (1-2). 9-10 a De ceramică (1-2). 11 a (D. obiecte) Obținut din ceramică (4).

ceramist, ~ă *smf* [At: CV, 1949, nr. 4, 37 / Pl: ~iști, ~e / E: fr *céramiste*] 1-2 Persoană care se ocupă cu (tehnica sau) arta ceramicii (1-2).

ceramografie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *céramographie*] Disciplină istorică având ca obiect ceramică (1-2).

ceramologie *sf* [At: DN³ / Pl: ~gii / E: fr *céramologie*] Studiu al ceramicii (1-2).

cerap *sm* *cz* *ciorap*

cerar *sm* [At: DA / Pl: ~i / E: *ceară* + -ar] 1 Muncitor care prelucrează ceara. 2 Negustor de (obiecte din) ceară.

cerargirit *sn* [At: DN³ / Pl: ~iți / E: fr *cerargirite*] Clorură de argint naturală, existând ca minereu de argint.

cerast *sm* [At: DA / Pl: ~aști / E: fr *céaste*] (Zlg) Viperă foarte veninoasă din Africa și Asia.

ceară *sm* *vz* *cires*

ceară *sf* *vz* *cireasă*

*cerat*¹ *vz* *cer*¹

*cerat*², ~ă a [At: DN³ / Pl: ~ați, ~e / E: lat *ceratus*] 1 Acoperit cu ceară. 2 (Îs) *Tablita* ~ă Tablita de lemn acoperită cu ceară pe care romanii își făceau însemnări, socoteli.

*cerat*³ *sn* [At: DN³ / Pl: ~uri / E: fr *cérat*] Medicament compus din ceară și unguent, folosit, odinioară, pentru acoperirea rănilor.

ceratit *sm* [At: DN³ / Pl: ~iți / E: fr *cératites*] Moluscă cefalopodă fosilă din era mezozoică.

cerăreasă *sf* [At: DA / Pl: ~ese / E: *cerar* + -easă] (Iuz) 1-2 Nevastă a cerarului (1-2) Si: *cerărița* (1-2). 3 Vânătoare de ceară Si: (Iuz) *cerărița* (3).

cerărie *sf* [At: DA / Pl: ~ii / E: *cerar* + -ie] 1-2 (Magazin unde se face) negustorie cu ceară. 3-4 (Local unde se practică) meseria cerarului (1). 5-7 (Loc unde se depozitează) (obiecte multe din) ceară.

cerărit *sn* [At: LM / Pl: ~uri / E: *cerar* + -ir] Impozit asupra cerii.

cerărița *sf* [At: DA / Pl: ~te / E: *cerar* + -iță] (Iuz) 1-3 Cerăreasă (1-3). *cerăt* *sn* *vz* *ceret*

cerător, ~oare *smf* [At: GOROVEI, CR. / Pl: ~i, ~oare / E: *cere* + -(a)tor] Persoană care cere ceva de la altcineva Cf *cerșetor*.

cerătură *sf* [At: DOSOFTEI, ap. CDDE / Pl: ~ri / E: *cere* + -(a)tură] 1-10 Cerere (9-14, 16-19). 11-12 Cerință (2-3).

cerb *sm* [At: PSALT. 80/3 / Pl: ~i / E: ml *cervus*] 1 (Zlg) Mamifer patruped rumegător de pădure, de talie mare, zvelt, cu coarne ramificate, care cad și se renouiesc în fiecare an, cu coada scurtă (*Cervus claphus*). 2 (Îs) ~lopatar Specie de cerb cu coarnele lăpte în formă de lopeți și cu corpul puternic (*Cervus dama*). 3-4 (Îe; îlav) A fugi ca ~ul (A fugi) foarte repede. 5 (Ent; îs) ~ul lui Dumnezeu Rădașcă 5 (Bot; îs) *Spinul* ~ului Planta *Romnus cathartica*. 6 (Pan) Berbec cu coarne lungi și drepte. 7 Bou cu coarne lungi Cf: *cerban*. 8 Obicei de a umbla la colindat, la Crăciun și la Sfântul Ion, cu un om mascat cu cap de cerb Cf *brezaia*, *turca*, *turca*.

cerban *sm* [At: H IX, 37 / Pl: ~i / E: *cerb* + -an] 1-4 Cerb (1-2) (mare). 5 Bou cu coarnele mici, crescute simetric.

cerbană *sf* [At: GOROVEI, C. 330 / Pl: ~ne / E: *cerban*] 1-4 Cerboaică (1-2) (mare). 5 Vacă cu coarnele mari, crescute simetric.

cerbar *sm* [At: MARIAN, INS. 34 / Pl: ~i / E: *cerb* + -ar] 1 (Ent) Rădașcă. 2 (Bot; reg) Năvalnic (*Phyllitis scolopendrium*).

cerbaș *sm* [At: DENSUSIANU, T. H. 259 / Pl: ~i / E: *cerb* + -aș] Persoană care umblă cu cerbul (9) la Crăciun.

cerba *sf* *vz* *cearbă*

cerbăluța *sf* [At: DAMÉ, T. 187b / Pl: ~te / E: *cerba* + -luța] (Bot; reg) Iarbă-canarașului (*Phalaris arundinacea*).

cerbanița *sf* [At: CHEST. VIII, 28/23 / Pl: ~te / E: nct] (Olt) Fel de plăcintă nedefinit mai îndeaproape.

cerbărie *sf* [At: PASCU, S. 186 / Pl: ~ii / E: *cerb* + -arie] 1-2 Loc amenajat unde se țin cerbi (1-2). 3-4 Rezervație naturală de cerbi (1-2).

cerber *sm* [At: VLAHUȚĂ, D. 5 / A: *cerber* / Pl: ~i / E: fr *cerbere*, lat *cerberus*] 1 (Îmg) Animal fabulos imaginat ca un câine cu trei capete care păzește porțile infernului. 2 (Liv; pan) Paznic foarte vigilent.

cerbesc, ~ească a [At: DA / Pl: ~ești / E: *cerb* + -esc] 1-2 De cerb (1-2). *cerbește* *av* [At: CORCEA, B. 12 / E: *cerb* + -ește] 1-2 Ca cerbii (1-2).

cerbet *sn* *vz* *șerbet*

cerbică *sf* [At: DA / Pl: ~ice / E: *cerb* + -ică] 1-4 (Șhp) Cerboaică (1-2) (mică).

cerbice *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 20/2 / V: ~ișă, ~rdiță, ~rghis, ~rghisă / Pl: ~ / E: ml *cervix*] 1 Parte exterioară a gâtului Si: *grumaz*. 2 (Prc) Parte din spate a gâtului Si: *ceafa*. 3 (Îe) A cădea pe ~a cuiva A lua pe cineva de după gât Si: a îmbrățișa. 4 (Îe) A pleca (a frânge, a rupe, a asupri sau a muia, a tăia) ~a cuiva A supune pe cineva. 5 (Îae) A umili mândria cuiva. 6 (Îe) A fi tare (sau vârtos) de ~ A fi încăpățânat. 7 (Mpp) Neg la mână. 8 (Mpp) Boală la gât. 9 (Pan) Parte de deasupra a jugului, care se reazemă pe ceafa boului. 10 Pod al osiei la căruță, cu scobitura ce se aseamănă cu cerbicea jugului.

cerbicie *sf* [At: IORGA, N. R. A. I, 253 / Pl: ~cii / E: *cerbice* + -ie] 1 Tenacitate. 2 Încăpățânare.

cerbicos, ~oasă a [At: BĂLCESCU, ap. TDRG / Pl: ~oși, ~oase / E: *cerbice* + -os] 1 Încăpățânat. 2 Tenace.

cerbișă *sf* *vz* *cerbice*

cerbișor *sm* [At: LM / Pl: ~i / E: *cerb* + -ișor] 1-4 Cerbuleț (1-4).

cerboaică *sf* [At: H XI, 231 / Pl: ~ice / E: *cerb* + -oaică] 1-2 Femelă a cerbului (1-2) Si: *cearbă* (1-2), *cerboale* (1-2) Cf *ciuta*.

cerboale *sf* [At: LB / Pl: ~ / E: *cerb* + -oale] 1-2 Cerboaică (1-2).

cerboi *sm* [At: MURNU, O. 164 / Pl: ~ / E: *cerb* + -oi] 1-4 Cerb (1-2) (mare).

cerbuleț *sm* [At: DA / Pl: ~i / E: *cerb* + -uleț] 1-4 (Șhp) Cerb (1-2) (mic).

cerbușor *sm* [At: MARIAN, S.R. I, 14 / Pl: ~i / E: *cerb* + -ușor] 1-4 (Șhp) Cerbuleț (1-4).

cerbuș *sm* [At: BARONZI, L. 104/20 / Pl: ~i / E: *cerb* + -uș] 1-4 (Șhp) Cerbuleț (1-4).

*cerc*¹ *sn* [At: URICARIUL IV, 44/7 / Pl: ~uri / E: ml *circus*] 1 Figură geometrică plană formată din mulțimea tuturor punctelor egal depărtate de un punct fix Si: *circumferință*. 2 Suprafață limitată de un cerc (1). 3 Formă de cerc (1). 4 Linie curbă din care este format un cerc (1). 5 Mișcare având ca traiectorie un cerc (1). 6 Obiect format dintr-o bandă circulară îndoită în formă de inel. 7 Nuia crăpată în două sau bandă de fier care leagă doagele unui vas de lemn (butoi, hârdău etc.). 8 (Pex) Instrument cu care se strâng doagele înainte de a pune cercurile. 9 Șină de fier cu care se leagă roata Cf *obadă*. 10-11 (Pes) Nuia (a sacului sau) a crâșnicului de mână, îndoită în formă de arc Si: *arc*. 12 Sfârlează. 13-14 Fâșie de (metal sau de) stofă împodobită cu broderii sau cu pietre scumpe, pe care o poartă, mai ales, femeile pe cap Si: *diademă*. 15 Obiect ca un cerc (1) cu care se joacă copiii rulându-l cu un bețișor. 16 (Șis) ~de rochie Îndoitură în formă de cerc (1) a materialului, la rochie. 17 (Îas) Arc circular care susține crinolina. 18 Lemn arcuit, care înconjoară gâtul calului înhamat rusește. 19 Bandaj hernial Si: *suspensor*. 20 Nuia de alun fixată în pereții casei de lemn înainte de a-i lipi cu lut. 21 Legare a vițelor de araci. 22 Horă. 23 (Pan) Raportor. 24 (Îs) ~polar Fiecare dintre liniile imaginare de pe globul pământesc, paralele cu ecuatorul, situate la 66-33° la nord sau la sud de el. 25 (Îs) ~diurn Cerc (1) descris de aștri zilnic, în mișcarea

lor aparentă, în jurul pământului. 26 (Fig; îs) ~ *vicios* Greșeală de logică constând în definirea sau demonstrarea unui fapt printr-un altul care nu poate fi definit sau demonstrat decât cu ajutorul primului fapt. 27 (Fig) Sferă. 28 (Fig) Întindere. 29 (Fig) Cuprins. 30 (Fig) Limită de cunoștințe. 31 Limită de atribuții. 32 Limită de ocupații. 33-35 (Fig) Grup de persoane legate între ele prin convingeri, idei, preocupări etc. 36 (îs) ~ *uri muncitorești* Organizații politice muncitorești apărute la noi la sfârșitul secolului trecut. 37 Societate.

-*cerc²* vz *cercu-*

cerca [At: PRAV. MOLD. 577 / Pzi: *cerc* / E: lat *circare*] (Înv) 1 *vi* A face o mișcare de ocolire. 2 *vt* A parcurge de jur-împrejur. 3 *vi* A da târcoale. 4 *vt* (îe) A ~ *moșie* A merge de jur-împrejurul moșiei spre a o delimita. 5 *vt* (îe) A ~ *hotarele* A merge pe toate hotarele unei moșii spre a le determina. 6 *vt* (îe) A ~ *semnele* A controla, de jur-împrejur, semnele prin care este delimitată o proprietate. 7 *vt* (Pgn) A examina. 8 *vt* (Pgn) A supune unei cercetări Si: *a cerceta*, *a iscodi*, *a scruta*, *a sonda*, *a șirici*. 9 *vi* (Construit cu prepoziția de sau *doară*) A se interesa Si: *a se informa*, *a întreba*. 10-12 *vt* A căuta legături, (relații sau) simpatii. 13 *vt* A începe tratative în vederea unei alianțe. 14 *vi* A cutreiera. 15 *vt* A face incursiuni într-un teritoriu pentru a-l prăda Si: *a cotropi*. 16 *vi* A cerceta peste tot pentru a găsi ceva. 17 *vi* A-și da osteneala să facă ceva Si: *a căuta* (33), *a se sili*, *a se strădui*, *a se trudi*. 18 *vt* A face o încercare. 19 *vi* A cerceta (24). 20 *vt* A ispiți. 21 *vt* (îe) A-și ~ *norocul* A-și pune norocul la încercare. 22 *vt* A căuta să vezi dacă un lucru e bun, valoros, potrivit etc. făcându-i proba Si: *a gusta*, *a proba*. 23 *vt* (îoc a afla, a găsi) A căuta (69). 24-26 *vt* (Înv) A căuta (să obții, sau) (să pricinuiesti, ori) să provoci. 27 *vt* A se adresa cuiva cu o rugămintă Si: *a ruga*. 28 *vi* (Mar; mgm) A câștiga bani lucrând. 29 *vi* A se uita. 30-31 *vit* A umbla des (pe undeva sau) pe la cineva Si: *a frecventa*. 32 *vt* (D. dureri; fig) A cuprinde. 33 *vt* (D. stări sufletești; ips) A se ivi.

cercagiu sm vz *cearcagiu*

cercalam sn vz *tărcălan*

cercală¹ sf [At: MARIAN, V. 166 / Pl: ~*le* / E: *cerca*] Jurubiță cu care se încearcă culoarea (roșie) ca să se vadă dacă se prinde bine.

cercală² sf [At: ANTIPA, P. 114 / Pl: ~*le* / E: *cerc*] 1 Unealtă în formă de sac. 2 Unealtă pentru pescuit, constând în două nuiile înidoite în formă de arcuri, așezate cruciș și legate la mijloc, de capetele cărora se prinde o plasă pătrată Si: *crâșnic-de-mână* (sau *fără coada*), *crâșas fără coada*, *ghelbereu*.

cercălu sn vz *tărcălan*

cercar sm [At: DN³ / Pl: ~*i* / E: fr *cercaire*] Larvă a gălbezii, care trăiește în apă, devenind adultă în corpul vitelor cornute.

cercare sf [At: (a. 1741) URICARIUL IV, 402/1 / Pl: ~*cări* / E: *cerca*] (Îvr) 1 Ocolire. 2 Parcurgere de jur-împrejur Si: *cercat¹* (2). 3 Delimitare a hotarelor unei moșii Si: *cercat¹* (3). 4 Cercetare. 5 Informare despre cineva sau ceva Si: *cercat¹* (5). 6 Căutare a unor simpatii sau relații Si: *cercat¹* (6). 7 Cutreierare a unor teritorii Si: *cercat¹* (7). 8 Cotropire (12). 9 Cercetare. 10 Strădanie. 11 Încercare. 12 Ispitare. 13 Probă. 14 Căutare (19). 15 Obținere. 16 Pricinuire. 17 Provocare. 18 Rugămintă. 19 Câștig. 20 Privire (25). 21 Frecventare. 22-23 Apariție a unei (dureri sau) stări sufletești Si: *cercat¹* (23-24).

cercat¹ sn [At: ANON. CAR. / Pl: ~*uri* / E: *cerca*] (Îvr) 1 Ocolire. 2-3 Cercare (2-3). 4 Cercetare. 5-7 Cercare (5-7). 8 Cotropire (12). 9 Cercetare. 10 Strădanie. 11 Încercare. 12 Ispitare. 13 Probă. 14 Căutare (19). 15 Obținere. 16 Pricinuire. 17 Provocare. 18 Rugămintă. 19 Câștig. 20 Privire (25). 21 Frecventare. 22-23 Cercare (22-23).

cercat², ~a [At: TES. II, 37 / Pl: ~*ăți*, ~*e* / E: *cerca*] 1-2 *smf*, *a* (Persoană) care este ispitit(ă). 3-4 *smf*, *a* (Persoană) care este provocat(ă). 5-6 *smf*, *a* (Persoană) care este examinat(ă). 7-8 *smf*, *a* (Persoană) cu multă experiență. 9-10 *smf*, *a* (Persoană) căutat(ă) (13). 11 *a* (D. obiecte) Probat².

cercălan sn vz *tărcălan*

cercănal, ~a [At: DEX² / Pl: ~*ăți*, ~*e* / E: *cearcă* + *-at*] Încercănăt.

cercănel sn [At: PAMFILE, C. T. 186 / Pl: ~*e* / E: *cearcă* + *-el*] 1-14 (Șhp) Cearcă (1-5, 7-8) (mic).

cercăni [At: COSTINESCU / Pzi: ~*nez* / E: *cearcă*] (Nob) 1 *vt* A face un cearcă (1) în jurul unui centru Si: *a încercui*. 2 *vr* A se încercăna (ochii).

cercănire sf [At: MDA ms / Pl: ~*ri* / E: *cercăni*] (Nob) 1 Realizare a unui cearcă în jurul unui centru Si: *cercănit¹* (1), *încercuire*. 2 Încercănare a ochilor Si: *cercănit¹* (2).

cercănit¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~*uri* / E: *cercăni*] (Nob) 1-2 Cercănire (1-2).

cercănit², ~a [At: MDA ms / Pl: ~*ăți*, ~*e* / E: *cercăni*] (Nob) 1 Care a realizat un cearcă în jurul unui centru. 2 (D. ochi) Care are cearcă.

cercăreț, ~eață [At: DOSOFTEI, M. 111 / Pl: ~*i*, ~*e* / E: *cercare* + *-eț*] 1-2 Cercător (7-8).

cercăta v vz *cerceta*

cercătare sf vz *cercetare*

cercătat¹ sn vz *cercetat¹*

cercătat², ~a a vz *cercetat²*

cercător, ~oare [At: DOSOFTEI, V. S. 233 / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: *cerca* + *-tor*] (Înv) 1-6 *smf*, *a* (Om) care cearcă (1-3). 7-8 *smf*, *a* (Om) care cercetează. 9 *sm* Cercetaș. 10 Informator. 11 *smf* (Spe) Peșitor. 12 *sm* (Înv) Spion. 13 *sf* (Înv) Sondă.

cercătură sf [At: DOSOFTEI, V. S. 59/2 / Pl: ~*ri* / E: *cerca* + *-tură*] (Înv) 1 Experiență. 2 Probă. 3 Gustare a bucatelor. 4 (Jur) Cercetare a unei cauze. 5 Investigație. 6 Control. 7 (Spc; înv) Verificare a strângerii veniturilor țării din partea contribuabililor.

cerceaf sn vz *cearsaf*

cerceală sf vz *tesală*

cercel sm [At: BIBLIA (1688), 16/2 / V: *ciur*~ / Pl: ~*cei* / E: ml *circellus*]

1 Verigă de metal (în care pot fi fixate sau de care pot fi atârinate pietre prețioase, monede etc.) purtată ca podoabă, mai ales, de femei. 2 Verigă purtată de copii de mici, pentru a se feri de epilepsie. 3-6 (Verigă de metal pusă la animale domestice ca) semn de proprietate (sau de recunoaștere). 7 Podoabă de lână pusă unor animale. 8-9 (Pop; îe) ~*ceii mi-au căzut*, *dar urechile mi-au rămas* Mi-am pierdut (averea sau) rangul, dar nu mă las. 9 (îs) ~ *la ureche* Lucru fără importanță, care servește numai ca podoabă. 10 (Bot; reg; îs) ~ *ul-doamnei* Papucul-doamnei (*Impatiens royci*). 11 (Bot; reg; îs) ~ *ceii-babei* Lemn-râios (*Impatiens balsamina*). 12 (Bot; reg) Floare nedefinită mai îndeaproape. 13-14 (Reg; lcr) (Inel sau) ochi de fier de la capătul de jos al leucii prin care intră osia. 15 (Reg; lcr) Orificiu în care se bagă capătul de sus al leucii Si: *postorunca, rânca, runc*. 16-18 (Reg; lcr) Bucată de lemn (stejar sau frasin) ori de fier care ține legați carâmbii loitrei, la mijlocul spetzelor. 19 (Pes; lpl) Inele mari făcute din mlajă arcuită, legate, la distanță de câte 50 cm unul de altul, pe coarda de sus a mreiei. 20 (Pes; lpl) Verigi de ridicat cutița lesei Si: *colbe, gânjuri*. 21 (Ast; reg) Stea nedefinită mai îndeaproape.

cerceală vt [At: LM / Pzi: ~*lez* / E: *cercel*] 1 A da forma cercelului (1) Si: *încercela* (1). 2-4 A împodobi cu cercei (1, 3-4) Si: *încercela* (2-4).

cercelar sm [At: POLIZU / Pl: ~*i* / E: *cercel* + *-ar*] 1-2 Persoană care (face sau) vinde cercei (1). 3 (Pex) Negustor de mărunțișuri Si: (înv) *boccegiu, coropcar, mămular, tolbas*.

cercelare sf [At: MDA / Pl: ~*ări* / E: *cercela*] 1 Dare a formei de cercel (1) Si: *cercelat¹* (1), *încercelare* (1), *încercelat¹* (1). 2-4 Împodobire cu cercei (1, 3-4) Si: *cercelat¹* (2-4), *încercelare* (2-4), *încercelat¹* (2-4).

cercelas sm [At: LB / Pl: ~*i* / E: *cercel* + *-as*] 1-8 (Șhp) Cercel (1-4) (mic).

cercelat¹ sn [At: MDA / Pl: ~*uri* / E: *cercela*] 1-4 Cercelare (1-4).

cercelat², ~a [At: LM / Pl: ~*ăți*, ~*e* / E: *cercela* cf vfr *reccerclē*] 1 (D. păr) Buclat². 2 (D. coarne) Răsucit de mai multe ori Si: *încercelat²* (2). 3 Oaie sau berbec cu coarnele cercelate (2) Si: *încercelat²* (3). 4 Împodobit cu cercei (1) Si: *încercelat²* (4).

cercelareasă sf [At: DA / Pl: ~*ese* / E: *cercelar* + *-easă*] (luz) 1-2 Nevastă a cercelarului (1-2). 3 Femeie care vinde cercei (1). 4 (Pex) Negustoreasă de mărunțișuri.

cercelarie sf [At: DA / Pl: ~ii / E: *cercelar* + -ie] 1-2 Meserie a cercelarului (1-2). 3 Atelier unde se fac cercei (1). 4 Prăvălie cu cercei (1). 5-6 Marfă a cercelarului (1, 3). 7 (Csc) Mulțime de cercei (1).

cerceleie sfp [At: VICIU, GL. / E: cf mg *csertelo*] Măner al ușii Si: ivăr.

cercelie sf [At: H II, 221 / Pl: ~ii / E: *cercel* + -ie] 1-2 Cercelică (1-2). **cercelică** sf [At: JIPESCU, O. 49 / Pl: ~ici / E: *cercel* + -ica] 1-4 (Capră sau) vacă împodobită cu cercel (3-4).

cercelița sf vz *chercherița*

cerceliu sm [At: DDRF / Pl: ~ii / E: nct] Monedă veche, valorând trei piaștri.

cerceloi sm [At: BARONZI, L 95/4 / Pl: ~ / E: *cercel* + -oi] 1-8 (Șdp) Cercel (1-4) (mare). 9 Porumbel cu guler alb.

cerceluș sm [At: TEODORESCU, P. P. 54 b / Pl: ~i / E: *cercel* + -uș] 1-8 (Șhp) Cercelaș (1-8). 9 (Bot) Plantă ornamentală, cu flori peștrițe în formă de pâlpii (*Fuchsia coccinea*). 10 Plantă ornamentală, cu flori roșii ca sângele (*Fuchsia fulgens*). 11 Plantă ornamentală, cu florile roșii cu vârfuri galbene-verzui Si: *fucsie*, (Trs) *câncel*, *ciucurel* (*Fuchsia splendens*). 12 (Bot; reg) Lăcrămioare (*Convallaria majalis*). 13 (Bot; reg) Coadă-cocoșului (*Polygonatum latifolium*).

cerceluș sm [At: DA / Pl: ~i / E: *cercel* + -uș] 1-8 (Șhp) Cercelaș (1-8).

cerceta vt [At: PRAV. 288 / V: ~rcăta / Pzi: ~tez și (înv) *cearcet* / E: ml *circutare* „a da târcoale”] 1 A înconjura spre a vedea din toate părțile. 2 A examina cu atenție, din toate punctele de vedere. 3 A privi de aproape spre a se convinge de starea unui lucru Si: *a examina*. 4 A verifica dacă un rezultat la calcul este just. 5 (Înv) A controla la vamă. 6 A revizui. 7 (Înv) A examina un școlar la lecții. 8 A observa. 9 A căuta (69). 10 A face studii științifice. 11 (Jur) A studia o cauză, spre a putea da o sentință Si: *a căuta* (44), (înv) *a încerceta* (1). 12 (Jur; înv) A judeca un proces Si: *a căuta* (45), (înv) *a încerceta* (2). 13 A examina din punct de vedere legal Si: (înv) *a încerceta* (3). 14 A ancheta. 15 A investiga. 16 A supune unui interogatoriu Si: (înv) *a încerceta* (6). 17 A căuta să se informeze. 18-19 (Înv) A vizita (pe cineva sau) ceva. 20 (Înv) A se oferi pentru a veni cuiva în ajutor. 21 (Înv) A compătimi. 22 A mângâia. 23 (Înv) A purta de grijă cuiva. 24 A pune la încercare Si: *a cerca* (19). 25 A ispiți. 26 (Înv) A răsplăti. 27 (Înv) A pedepsi.

cercetare sf [At: CORESI, EV. 236/12 / V: ~rcat~ / Pl: ~ări / E: *cerceta*] 1 Înconjurare spre a vedea din toate părțile Si: *cerceta*¹ (1), *cercetătură* (1). 2 Examinare atentă din toate punctele de vedere Si: *cerceta*¹ (2), (înv) *cercetătură* (2). 3 Privire de aproape spre a se convinge de starea unui lucru Si: *cerceta*¹ (3), (înv) *cercetătură* (3). 4 (Înv) Verificare a exactității unui calcul Si: *cerceta*¹ (4), (înv) *cercetătură* (4). 5 (Înv) Control vamal Si: *cerceta*¹ (5), (înv) *cercetătură* (6). 6 Revizuire. 7 (Înv) Examinare a unui școlar la lecții Si: *cerceta*¹ (7), (înv) *cercetătură* (7). 8 Observare. 9 Căutare (42). 10 Studiu științific Si: *cerceta*¹ (10), (înv) *cercetătură* (10). 11 (Jur) Studiu al unei cauze spre a putea da o sentință Si: (înv) *căutare* (27), *căutat*¹ (27), *căutătură* (27), *cerceta*¹ (11), (înv) *încercetare* (1), *încerceta*¹ (1). 12 (Jur) Judecare a unui proces Si: (înv) *căutare* (28), *căutat*¹ (28), *căutătură* (28), *cerceta*¹ (12), (înv) *încercetare* (2), *încerceta*¹ (2). 13 Examinare din punct de vedere legal Si: *cerceta*¹ (13), (înv) *încercetare* (3), *încerceta*¹ (3). 14 Ancheta. 15 Investigare. 16 Interogatoriu. 17 Efort de a se informa Si: *cerceta*¹, (17), (înv) *cercetătură* (11). 18-19 (Înv) Vizitare (a cuiva sau) a ceva Si: *cerceta*¹ (înv) *cercetătură* (12-13). 20 (Înv) Ofertă de a veni cuiva în ajutor Si: *cerceta*¹ (20), (înv) *cercetătură* (14). 21 (Înv) Compătimire. 22 (Înv) Mângâiere. 23 (Înv) Grijă pentru soarta cuiva Si: *cerceta*¹ (23), (înv) *cercetătură* (17). 24 Punere la încercare Si: *cerceta*¹ (24), (înv) *cercetătură* (18). 25 Ispitare. 26 Răsplătire. 27 Pedepsire. 28-29 Totalitate a (persoanelor și) instituțiilor care se ocupă cu cercetarea (10).

cercetas, ~ă smf [At: ODOBESCU, S. III, 571/11 / Pl: ~i, ~e / E: *cerceta* + -as] 1 Persoană care primește misiunea de a obține informații despre ceva. 2 (Mil) Soldat trimis în recunoaștere. 3 Tânăr(ă) care face parte dintr-o organizație liberă a tineretului, bazată pe un sistem de educație

care cultivă observarea atentă a naturii din punct de vedere practic și spiritul de inițiativă.

cerceta¹ sn [At: CORESI, EV. 236/12 / V: ~rcat~ / Pl: ~uri / E: *cerceta*] 1-5 Cercetare (1-5). 6 Revizuire. 7 Cercetare (7). 8 Observare. 9 Căutare (20). 10-13 Cercetare (10-13). 14 Ancheta. 15 Investigare. 16 Interogatoriu. 17-20 Cercetare (17-20). 21 (Înv) Compătimire. 22 (Înv) Mângâiere. 23-24 Cercetare (23-24). 25 Ispitare. 26 Răsplătire. 27 Pedepsire.

cerceta², ~ă a [At: PONTBRIANT, D. / V: ~rcat~ / Pl: ~ați, ~e / E: *cerceta*] 1 Înconjurat² spre a fi văzut din toate părțile. 2 Considerat² din toate punctele de vedere. 3 Privit² atent de aproape. 4 (D. calcule) A căru exactitate este verificată. 5 Căruia i se face un control vamal. 6 Revizuit². 7 (D. școlari; înv) Examinat². 8 Observat². 9-10 Căutat² (10-11). 11 Studiat² din punct de vedere științific. 12 (Jur) Examinat² din punct de vedere legal Si: (înv) *încerceta*² (1). 13 Anchetat². 14 Supus² unui interogatoriu Si: (înv) *încerceta*² (3). 15 Studiat² pentru a se informa. 16 (Înv) Frecventat². 17 Vizitat². 18 (Înv) Căruia i se oferă un ajutor. 19 (Înv) Compătimit². 20 (Înv) Căruia i se poartă de grijă. 21 Ispitit². 22 Răsplătit². 23 Pedepsit².

cercetășesc, ~ească a [At: DA / Pl: ~ești / E: *cercetaș* + -esc] 1-3 Specific cercetășului (1-3). 4-6 Care se referă la cercetăși (1-3). 7-9 Care aparține cercetășului (1-3). 10-12 Care provine de la cercetăș (1-3).

cercetășie sf [At: DA / Pl: ~ii / E: *cercetaș* + -ie] 1 Instituție a cercetășilor (3). 2-3 (Perioadă din viață caracterizată prin) apartenență la cercetășie (1).

cercetășime sf [At: DA / Pl: ~mi / E: *cercetaș* + -ime] 1 Totalitate a cercetășilor (3). 2 Mulțime de cercetăși (3).

cercetător, ~oare [At: N. TEST. (1648), ap. DA / Pl: ~i, ~oare / E: *cerceta* + -tor] 1-8 smf, a (Persoană) care cercetează (1-4). 9 smf Controlor vamal. 10 smf Inspector. 11-12 smf, a (Persoană) care examinează. 13-14 smf, a (Persoană) care observă. 15-16 smf, a Căutător (26-27). 17-18 smf, a (Persoană) care caută să descopere noi adevăruri științifice. 19-20 smf (Îs) ~ științific (Funcție în cadrul institutelor de cercetări științifice și) persoană care are această funcție. 21 smf Investigator judecătoresc. 22 smf Ancheta. 23-24 smf, a (Persoană) care studiază. 25 smf (Înv) Vizitator. 26-27 smf, a (Înv) (Persoană) care oferă ajutor. 28-29 smf, a (Înv) (Persoană) care compătimește. 30-31 smf, a (Înv) (Persoană) care poartă de grijă. 32-33 (Înv) smf, a (Persoană) care ispitește. 34-35 (Înv) smf, a (Persoană) care răsplătește. 36-37 smf, a (Înv) (Persoană) care pedepsește. 38 sm (Înv) Păstor sufleteș. 39 sm (Înv) Episcop. 40 sm (Înv) Arhiepiscop.

cercetătură sf [At: LM / Pl: ~ri / E: *cerceta* + -tura] 1-7 Cercetare (1-7). 8 Observare. 9 Căutare (42). 10-14 Cercetare (10, 17-20). 15 (Înv) Compătimire. 16 (Înv) Mângâiere. 17-18 Cercetare (23-24). 19 Ispitare. 20 Răsplătire. 21 Pedepsire.

cercevea sf [At: (a. 1805) IORGA, S. D. VIII, 41 / V: *ciorciovea*, *ciurciuvea*, *gergevea*, *giurgiuvea* / Pl: ~ele / E: tc *çerçivë*] 1 Cadru de lemn, format din patru stângii, în care este prins un tablou, o oglindă Si: *ramă*. 2 Cadru al ușii Cf *ușori*. 3 Margine de lemn în care este prinsă fereastra în tocuri prin balamale Si: *cadru*. 4 (Pex) Pervaz. 5 (Pex) Toc. 6 (Pro) Lemnărie din mijlocul ferestrei, în care sunt prinse ochiurile de geam Si: *cruce*.

cercevică sf [At: CHEST. II, 157/135 / V: *ciurciuvică* / Pl: ~ici / E: *cercevea* + -ică] 1-12 (Șhp) Cercevea (1-6) (mică).

cercheboală sf [At: VICIU, GL. / Pl: ~le / E: mg *cserkabala*] (Mgm) Scrânciob.

cercheligi sfp [At: DA ms / V: *circhiligi* sfp / E: cf mg *csereklye*] (Ban) Tufe mici (roase de capre).

cercheș s [At: CHEST. IV, 24/66a / Pl: nct / E: nct] (Reg) Cărare lăaturalnică prin pădure.

cerchez, ~a [At: (a. 1642) ap. GCR I, 93/19 / Pl: ~i și ~cheji / E: tc *çerkez*] 1-2 smf (Persoană care aparține unui) popor aric din grupa vestică a popoarelor din Caucaz. 3 a Care aparține populației cercheze (2). 4 a Privitor la populația cercheză. 5 sf (lf ~ează) Haină purtată în satele răzeșești.

cerchezesc, ~ească [At: M. COSTIN, ap. TDRG / Pl: ~ești / E: *cerchez* + -esc] 1-2 a Cerchez (3-4). 3 *sfa* Melodie popular. 4 *sfa* Melodie după care se execută cerchezeasca (3). 5 *sfa* Melodie și dans cerchezeasca, considerate împreună.

cerchezește av [At: MAT. FOLK. 128 / E: *cerchez* + -este] În felul cerchezilor (2).

cerchezoaică sf [At: TDRG / Pl: ~ice / E: *cerchez* + -oaică] 1-2 Femeie cercheză (1-2).

cerci¹ smp [At: DN³ / E: fr *cerque*] Pereche de formații filamentoase terminale la unele insecte.

cerci² v vz *cersi*

cercică sf [At: H IX, 396 / Pl: ~cici / E: cf *cercel*] Floare de ghiveci.

cercila sf [At: BUGNARIU, N. / Pl: ~le / E: cf *certila*] 1 Bagaj. 2 Povară. 3 Greutate.

cercire sf vz *cersire*

cercit¹ sn vz *cersit¹*

cercit², ~ă a vz *cersit²*

cerclaj sn [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *cerclage*] 1 (Fr) Încercuire. 2 Procedu chirurgical de reunire a fracturilor într-un inel.

cerclu a, sm vz *cearclău*

cercu- [At: DN³ / V: -cerc² / E: fr *cercu-*, cf ngr *κερκος*] Element prim de compunere savantă cu semnificația: 1 Referitor la coadă. 2 Propriu cozii. 3 De coadă.

cercușferință sf vz *circumferință*

cercopitec sm [At: DN³ / Pl: ~eci / E: fr *cercopithèque*] 1-2 (Exemplar dintr-o) specie de maimuțe din Africa, cu coada lungă, neprehensilă.

cercopitecid sn [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *cercopithécidés*] 1 (Lpl) Familie de maimuțe prevăzute cu punji faringiene, unde ascund hrana, și coada neprehensilă, cuprinzând cercopitecul, pavianul și magotul. 2 Exemplar din familia cercopithecidelor (1).

cercosporioză sf [At: DN³ / P: ~ri-o~ / Pl: ~ze / E: fr *cercosporiose*] (Bot) Boală a plantelor provocată de ciuperci, caracterizată prin apariția, pe frunze, a unor pete circulare brune sau albicioase.

cercov sm [At: H II, 325 / A: nct / Pl: ~i / E: ns, cf bg *чркова*] (Îvr) Podoabă a scufiei femeiești.

cercovi smp vz *circovi*

cercovire sf vz *circovire*

cercovit¹ sn vz *circovit¹*

cercovit² ~ă a vz *circovit²*

cercovnic sm vz *lârcovnic*

cercual, ~ă a [At: DA / P: ~cu-al / Pl: ~i, ~e / E: *cerc* + -(u)al] 1 Specific cercului (1). 2 Care se referă la cerc (1). 3 Care aparține cercului (1). 4 Care provine de la cerc (1).

cercugi smp vz *circovi*

cercui vr [At: ANON. CAR. / Pzi: ~esc / E: *cerc* + -ui] (Înv) 1-2 (A pune cercuri sau) a strânge în cercuri un vas cu doage Si: a *încercui* (1-2). 3 (Sp) A lega butucul roții de lemn cu cercuri, ca să nu crape Si: a *încercui* (3). 4-5 (Subiectul e cercul, brățara) A cuprinde. 6 A fixa nuiiele de alun în pereții casei, înainte de a-i lipi cu lut. 7-8 (C. i. vița de vie) A tăia și lega de araci primăvara. 9-14 A *încercui* (5-10). 15 A asedia.

cercuială sf [At: DA / P: ~cu-ia~ / Pl: ~ieli / E: *cercui* + -eala] 1-3 Cercuire (1-3). 4 Încercuire (4). 5-6 Cercuire (5-6). 7 Încercuire (5). 8 Înconjurare. 9-11 Încercuire (7-9). 12 Însemnare. 13 Asediu. 14 (Csc) Nuiiele subțiri care se pun pe pereții de scândură pentru a susține tencuiala.

cercuire sf [At: VASICI, ap. HEM / P: ~cu-i~ / Pl: ~iri / E: *cercui*] 1-2 (Fixare de cercuri sau) strângere a unui vas din doage Si: *cercuiala* (1-2), *cercui¹* (1-2), *cercuitura* (1-2), *încercuire* (1-2), *încercui¹* (1-2). 3 Legare a butucului roții cu cercuri metalice, ca să nu crape Si: *cercuiala* (3), *cercui¹* (3), *cercuitura* (3), *încercuire* (3), *încercui¹* (3). 4 Încercuire (4). 5 Fixare a nuiielelor de alun în pereții casei, înainte de lipirea cu lut Si: *cercuiala* (5), *cercui¹* (5), *cercuitura* (5). 6 Legare a viței de vie de araci Si: *cercuiala* (6), *cercui¹* (6), *cercuitura* (6). 7 Încercuire (5).

8 Înconjurare. 9-11 Încercuire (7-9). 12 Însemnare. 13 Asediu. 14 (Îvr) Circulație sangvină.

cercui¹ sn [At: (a.1773) URICARIUL XXI, 363/30 / P: ~cu-it / Pl: ~uri / E: *cercui*] 1-3 Cercuire (1-3). 4 Încercuire (4). 5-6 Cercuire (5-6). 7 Încercuire (5). 8 Înconjurare. 9-11 Încercuire (7-9). 12 Însemnare. 13 Asediu.

cercui², ~ă a [At: GORUN, F. 103 / P: ~cu-it / Pl: ~iți, ~e / E: *cercui*] 1-2 (D. butoaie) Prins în cercuri Si: *încercui²* (1-2). 3 (D. butucul roții) Întărit cu cercuri Si: *încercui²* (3). 4 (D. pereții casei de lemn) Întărit cu nuiiele, pentru a susține tencuiala. 5 (D. vie) Legat de araci. 6 Arcuit². 7 (Fig) Îngrădit². 8 (Fig) Mărginit². 9 (Fig) Ocolit². 10 (Fig) Înconjurat². 11 (Fig) Asediat².

cercuitor, ~oare [At: LB / P: ~cu-i~ / Pl: ~i / E: *cercui* + -tor] 1-4 sm, a (Persoană) care (face sau) pune cercuri (6) Si: *butnar*, *cercurar* (1-4), *dogar*. 5 sm Persoană care pune caselor cercurile (18) care susțin tencuiala Si: *cercurar* (5).

cercuitura sf [At: DA / P: ~cu-i~ / Pl: ~ri / E: *cercui* + -tura] 1-3 Cercuire (1-3). 4 Încercuire (4). 5-6 Cercuire (5-6). 7 Încercuire (5). 8 Înconjurare. 9-11 Încercuire (7-9). 12 Însemnare. 13 Asediu.

cerculariu sn vz *circulară*

cerculație sf vz *circulație*

cerculeț sn [At: MANOLESCU, I. 171 / Pl: ~e / E: *cerc* + -uleț] 1-38 (Șhp) Cerc (1-6, 1-13) (mic) Si: *cercurel* (1-38), *cercușor* (1-38), *cercuț* (38). 39 (Bot; reg) Cerențel (1) (*Geum urbanum*).

cercușferință sf vz *circumferință*

cercumspect, ~ă a vz *circumspect*

cercumspectie sf vz *circumspectie*

cercumstare sf vz *circumstare*

cercunfles an vz *circumflex*

cercurar sm [At: DA / Pl: ~i / E: *cercuri* + -ar] 1-5 Cercuitor (1-5).

cercurare sf [At: LM / Pl: ~ii / E: *cercurar* + -ie] 1-2 Meserie a cercurarului (1-2). 3-4 Atelier al cercurarului (1-2).

cercurărit sn [At: LM / Pl: ~uri / E: *cercurar* + -it] Plată pentru pusul cercurilor (6).

cercurel sn [At: ALECSANDRI, P. P. 136 / Pl: ~e / E: *cercuri* + -el] 1-38 (Șhp) Cerculeț (1-38).

cercurică sf [At: DAMÉ, T. 182 / Pl: ~ici / E: *cercuri* + -ica] Capră cu coarne cercurii (2).

cercuriu, ~ie [At: HEM. 1575/5 / Pl: ~ii / E: *cercuri* + -iu] 1 a În formă de cerc. 2 a (D. coarne; sp; lpl) Orientate în sus, în formă de cerc. 3 smf Bou sau vacă cu coarnele cercurii (2).

cercuscrie v vz *circumscrie*

cercuscire sf vz *circumscriere*

cercuscris¹ sn vz *circumscriis¹*

cercuscris², ~ă a vz *circumscriis²*

cercustare sf [At: DA / Pl: ~ări / E: nct] (Înv) Circumstanță.

cercușor sn [At: ȘEZ. IV, 115/35 / Pl: ~oare / E: *cerc* + -ușor] 1-38 (Șhp) Cerculeț (1-38).

cercuț sn [At: PAMFILE, CER. 34 / Pl: ~uri / E: *cerc* + -uț] 1-38 (Șhp) Cerculeț (1-38). 39 Cearcăn (3).

cerdac sn [At: COD. VOR. 17 / V: *cear~*, *cior~* / Pl: ~ace și ~uri / E: tc *čardak*, bg *чардак*] 1 Prispă cu balustradă pe una sau pe toate laturile unei case. 2 (Înv) Încăpere mică, din lemn, ieșind afară din zid sau deasupra casei Cf *foisor*, *comarnic*. 3 Platformă acoperită, cu balustradă, ieșind în afară din fațada unei clădiri, la nivelul pardoselii, uneori închisă cu obloane sau cu geamlăc, așezată, de regulă, deasupra gârliciului pivniței și comunicând cu interiorul prin una sau mai multe uși, servind, uneori, de vestibul sau de salon Si: *balcon*, *foisor*, *pridor*, *târnat*, (înv) *slomn*, *veranda*. 4 (Pes) Proră a lotcii. 5 Clădire izolată într-o curte, grădină, vie sau pădure, constând, de obicei, dintr-o singură încăpere, așezată pe o terasă sau pe stâlpi înalți, de unde se poate vedea în depărtare, servind, adesea, de post de observație Si: *chiosc*, *cort*, *foisor*, *pavilion*. 6-7 Construcție

făcută deasupra (unei cruci sau a) unei fântâni spre a o proteja de intemperii.

cerdacel *sn* [At: IORGA, IST. II, 43 / Pl: ~e / E: *cerdac* + -el] 1-14 (Șhp) *Cerdac* (1-7) (mic) Si: *cerdacu* (1-14).

cerdacu *sn* [At: IORGA, N. R. A. I, 251 / Pl: ~e și ~uri / E: *cerdac* + -u] 1-14 *Cerdăcel* (1-14).

cerdița *sf* *vs* *cerbice*

cere [At: COD. VOR. 127/8 / Pzi: *cer*, (reg) *ceriu*, *cei*, *ceu* / E: *ml quaero*] 1-2 *vt* (Înv) A încerca (să întâlnești sau) să afli ceva Si: *a căuta*. 3-4 *vr* (Cmr) A avea (căutare sau) trecere. 5 *vt* (Înv) A căuta să faci ceva cuiva. 6 *vt* (Înv) A căuta să obții ceva Si: *a dori*, *a pofti*. 7-8 *vt* A căuta cu insistență să ai pe cineva sau ceva. 9-10 *vt* A pretinde (în baza unui drept) Si: *a revendica*. 11-12 *vi* (Îe) A ~ *seamă* (sau *socoteală*) (cuiva de sau de la ceva) A trage pe cineva la răspundere. 13 *vt* (Înv; Îe) A-și ~ *seama* A-și pretinde salariul. 14 *vt* (Înv; Îe) A-și ~ *legea* (cu cineva) A chema pe cineva în judecată. 15 *vt* (Înv; Îe) A ~ *la judecată* A da în judecată. 16 *vt* (Înv) A avea nevoie (de ceva). 17-19 *vt* (Subiectul e datorica, cinstea, slujba) A impune. 20-21 *vt* (Înv; Îe) **Trebuința** ~ E necesar Si: *trebuie*. 22 *vr* E nevoie. 23 *vt* A-și exprima față de cineva dorința de a avea ceva. 24 *vt* A stăruie pe lângă cineva pentru a obține un lucru. 25-26 *vt* A-i arăta cuiva ceea ce dorești să-ți facă sau să-ți dea Si: *a solicita*. 27 *vt* A ruga. 28 *vt* (Îe a ~ *voie* sau urmat de o propoziție introdusă prin „ca să”) A solicita cu stăruință permisiunea de a face ceva. 29 *vt* (Spc; c. i. fata; sîe a ~ *măna*, a ~ *de soție*, a ~ *de nevastă*) A face unei fete sau părinților ori tutorei ei o propunere de căsătorie Si: (pfm) *a peți*. 30 *vr* (Spc; Îe) A se ~ *afară* A cere permisiunea de a se duce afară (sau la WC). 31 *vt* (Șis a ~ *milă*, a ~ *pomană*) A cerși.

cereală *sf* [At: DA / P: ~re-a- / Pl: ~le / E: lat *cerealis*] 1 (Lpl) Grup de plante din familia gramineelor (grâu, porumb, secară, ghircă, orz, ovăz, orez) cu rădăcini fasciculate, tulpini neramificate și fructe cariopse, ale căror semințe servesc ca hrană omului sau animalelor și ca materie primă în industria alimentară. 2 Plantă care face parte din grupul cerealelor (1).

cerealicultură *sf* [At: DEX² / P: ~re-a- / Pl: ~ri / E: fr *céréaliculture*] Ramură a agriculturii care studiază cultura cerealelor.

cerelier, ~ă a [At: DN³ / P: ~re-a-li-er / Pl: ~i, ~e / E: fr *cérélier*] 1-2 (Producător) de cereale.

cerealist *sm* [At: DN³ / P: ~re-a- / Pl: ~iști / E: fr *céréaliste*] Negustor de cereale.

cerebel *sn* [At: DA / Pl: ~e / E: lat *cerebellum*] 1 Parte a encefalului situată în regiunea posterioară și inferioară a emisferelor cerebrale, cu rol important în reglarea mișcărilor Si: *creier mic*. 2-3 (Pex; șdp) Creieras.

cerebelar, ~ă a [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: eg *cerebellar*] 1-3 (Med) Cerebelos (1-3).

cerebelită *sf* [At: DN³ / Pl: ~te / E: fr *cérébellite*] (Med) Inflamație a cerebelului.

cerebelos, ~oasă a [At: DN³ / Pl: ~oși, ~oase / E: fr *cérébelleux*] 1 Specific cerebelului (1). 2 Care se referă la cerebel (1). 3 Care aparține cerebelului (1). 4 Care provine de la cerebel (1).

cerebr- *vs* **cerebro-**

cerebral, ~ă a [At: MAIORESCU, L. 23 / Pl: ~i, ~e / E: fr *cérébral*] 1-2 a De la (sau din) creier. 3-4 a Privitor la creier și la funcțiile lui. 5 a Mental. 6 a Rațional. 7 a Intelectual. 8 a De inteligență. 9 a (Pex; impropriu) Spiritual Si: *suflesc*. 10-11 *smf*, a (Persoană) ale cărei acțiuni, atitudini etc. sunt conduse de rațiune.

cerebralism *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: eg *cerebralism*] (Liv) Raționalism exacerbant.

cerebralitate *sf* [At: DN³ / Pl: ~ități / E: fr *cérébralité*] 1-10 (Rar) Însușire de a fi cerebral (1-10).

cerebraliza *v* [At: DN³ / Pzi: ~zez / E: *cerebral* + -iza] 1-5 A da un caracter cerebral (5-9).

cerebralizare *sf* [At: DN³ / Pl: ~zări / E: *cerebraliza*] 1-5 Conferire a unui caracter cerebral (1-5) Si: *cerebralizat*¹ (1-5).

cerebralizat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cerebraliza*] 1-5 Cerebralizare (1-5).

cerebralizat², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *cerebraliza*] 1-5 Căruia i s-a conferit un caracter cerebral (1-5).

cerebrastenie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: *cerebr-* + *astenie*] Formă de astenie datorată traumatismelor craniene și cerebrale.

cerebro- [At: DN³ / V: *cerebr-* / E: fr *cérébro-*] Element de compunere savantă cu semnificația: 1-3 (Referitor la sau) propriu pentru (ori de) creier.

cerebroid, ~ă a [At: DN³ / P: ~bro-id / Pl: ~izi / E: fr *cérébroïde*] Care se aseamănă cu creierul. 2 (Îs) *Ganglioni* ~izi Ganglioni care, la unele animale inferioare (insecte), au aceeași funcție ca sistemul nervos central la animalele superioare.

cerebromalacie *sf* [At: DN³ / Pl: ~cii / E: fr *cérébromalacie*] (Med) Ramolism cerebral.

cerebroscloză *sf* [At: DN³ / Pl: ~ze / E: fr *cérébroscloze*] Sclerozare a țesutului cerebral.

cerebrospinal, ~ă a [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *cérébrospinal*] 1-2 Care aparține (creierului și) măduvei spinării.

cerebrozidă *sf* [At: DN³ / Pl: ~de / E: fr *cérébroside*] Substanță lipoidă complexă din țesutul nervos, având un rol important în metabolismul celulei nervoase.

ceres *sn* [At: ANTIPA, P. 361 / V: *ciric* / Pl: ~uri și ~ece / E: te *çerick*] (Trî) 1-2 (Sfert sau) jumătate de parte (la împărțea peștelui). 3 (Reg; Îf *ciric*) Jumătate dintr-un sfert de pâine Si: *optime*. 4 (Arg; Îf *ciric*) Penis.

cergeu *sm* [At: DA ms / E: ns, cf *cedeu*] (Buc) Crez.

ceremonial, ~ă [At: STAMATÎ, D. / V: (Înv) *te-* / P: ~ni-al / Pl: ~uri *sn*, ~i, ~e a / E: fr *cérémonial*, lat *caerimonialis*] 1-2 *sn* Totalitate a (regulilor sau) formulelor de etichetă întrebuintate la o anumită ceremonie. 3 a (Îs) *Cărți* ~e Cărți bisericești care cuprind normele pentru ceremoniile de la diferite sărbători. 3-4 *sn* Ceremonie (2-3). 5-6 a (Rar) Ceremonios (3-4).

ceremonialism *sn* [At: DN³ / P: ~ni-a- / Pl: ~e / E: fr *cérémonialisme*] 1-4 Respectare (strictă și) mărginită a anumitor ceremonialuri (religioase).

ceremonie *sf* [At: LET. II, 154/12 / V: (Înv) *cerim-*, *târm-*, *te-*, *terim-*, *tîrm-* / A: ceremonie / Pl: ~ii / E: rs *церемония*, pn *ceremonia*, lat *caerimonia*, fr *cérémonie*] 1 Ansamblu de reguli și forme protocolare practicate cu solemnitate la săvârșirea unui cult religios Si: *rit*, *ritual*. 2 (Pex) Solemnitate oficială Si: *parada*, *pompa*. 3 (Pex) Moment solemn din existența unui individ (cununie, hotez, înmormântare etc.) Cf *fast*, *solemnitate*, (Îvr) *saltanat*. 4-5 (Pex) Serbare (sau masă festivă) căreia i se dă însemnătate, strălucire. 5 Manifestație în cinstea unei persoane, primire solemnă Cf *alai*. 6 Formă de politețe în relațiile sociale, marcată de solemnitate. 7 (Pex) Formă de politețe exagerată Cf *fasoane*. 8 (Îe) *Fără* ~ sau ~ii Familiar. 9 (Îs) *Maestru de* ~ (sau ~ii) Persoană care dirijează, după protocol, desfășurarea unei solemnități.

ceremonios, ~oasă a [At: VLAHUȚĂ, D. 214 / V: *te-* / P: ~ni-os / Pl: ~oși, ~oase / E: fr *cérémonieux*] 1-2 a Cu (prea) multă ceremonie (4). 3-4 a (D. oameni) Care face (prea) multe ceremonii (6) Si: *afectat*. 5-6 av În mod (prea) politicos.

cerencel *sm* *vs* **cerențel**

cerențel *sm* [At: BARONZI, L. 130/27 / V: ~ncel, *cernițel* / Pl: ~ci / E: *ml cerinthe* + -el] (Bot) 1 Plantă erbacee din familia rosacee, cu tulpina erectă multiformă, cu flori galbene-aurii și fructe grupate într-un capitel Si: (reg) *ceucule* (19), *crânces*, *cuișoriță* (*Geum urbanum*). 2 (Reg) Argințică (*Dryas octopetala*). 3 (Reg) Căltunul-Doamnei (*Geum rivale*). 4 (Reg) Puturoasă (*Diplotaxis tenuifolia*). 5 (Reg) Mărțișor (*Geum montanum*). 6 (Reg) Cuișoriță (*Holosteum umbellatum*).

cerere *sf* [At: N. TEST. (1648), ap. DA / A: *cerere* / Pl: ~ri / E: *cere*] 1-2 (Înv) Încercare de a (întâlni sau) afla ceva Si: *cerut*¹ (1-2). 3-4 (Căutare sau) trecere în comerț Si: *cerut*¹ (3-4). 5-6 Cantitate de (bunuri și) servicii necesare pentru a se acoperi consumul. 7-8 (În economia de piață; Îs) ~ *solvabilă* Cerință de mărfuri și de servicii pentru care cumpărătorii dispun de mijloace de plată. 9 (Îlav) *La* ~ Când se solicită. 10 (Teh; Îs) ~ de

oxigen Cantitate de oxigen consumată într-un anumit timp de o apă care se scurge prin canale, atunci când este supusă unui proces de purificare biologică. **11** (Teh; is) ~ *maxima de putere* Valoare maximă a puterii care se cere unei centrale electrice, într-un interval de timp limitat. **12** Încercare de a face ceva cuiva Si: *cerut¹* (5). **13** Încercare de a obține ceva dorit Si: *cerut¹* (6). **14-15** Dorință afirmată insistent de a avea pe cineva sau ceva Si: *cerut¹* (7). **16** Pretenție (în baza unui drept) Si: *revendicare* Si: *cerut¹* (8). **17** Impunere a unei necesități Si: *cerut¹* (9). **18** Exigență în îndeplinirea unei datorii Si: *cerut¹* (10). **19** Trebuință stringentă Si: *cerut¹* (11). **20** Exprimare a dorinței de a avea ceva Si: *cerut¹* (12), *implorare*, *rugămintă*. **21** (Pex) Act adresat unei autorități de o persoană prin care se solicită ceva ce intră în atribuțiile acestei autorități Si: (înv) *petiție*. **22** Stăruință de a obține un lucru Si: *cerut¹* (13). **23** Exprimare a dorinței ca cineva să facă ceva Si: *cerut¹* (14), *solicitare*. **24** Rugămintă. **25** Solicitare a unei permisiuni Si: *cerut¹* (16). **26** (Is) ~ în căsătorie Pețire. **27** Cerșire.

ceresc, ~ *neasca* a [At: CONACHI, P. 276/10 / Pl: ~ *esti* / E: *cer³* + *-esc*] **1-10** Privitor la cer (1-2, 4-6, 43-47). **11-20** Al cerului (12, 4-6, 43-47). **21-30** De cer (1-2, 4-6, 43-47). **31-36** Care (este sau) vine din cer (1-2, 43). **37** Dumnezeiesc. **38-39** Ca cerul (1-2). **40** (Fig) Minunat.

ceresteu sn vz *ferastrău*

cerestui v vz *ferestruu*

cerestui¹ sn vz *ferestruu¹*

cerestui², ~ *a* vz *ferestruu²*

cerestuluri snp [At: CHEST. V, 97/290 / E: mg *keresztöl*] (Reg) Grinzii de lemn care se pun la baza casei, pe zidul de temelie.

cereste av [At: DA / E: *cer³* + *-este*] **1-10** Ca în cer (1-2, 4-6, 43-47). **11** În mod divin.

ceret sn [At: LIUBA-IANA, M. 43 / V: *cerăt* / Pl: ~ *uri* / E: *cer⁴* + *-et*] Pădure de ceri.

ceretel sm vz *ciritel*

ceretie sf [At: DR. XI, 80 / Pl: ~ *ii* / E: ns cf *ceretel*] (Reg) Pădure mică.

cervăș sn vz *cervăș*

ceresină sf [At: LTR / Pl: ~ *ne* / E: fr *cérésine*] (Chm) Substanță organică asemănătoare cu parafina, cu numeroase întrebunări în fabricarea cerurilor, a cablurilor și a materialului izolan, ca apretură, pentru a da moliciune țesăturilor și drept combustibil la turboreactoare.

cerga sf [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 193 / Pl: ~ *rgi* și ~ *rge* / E: tc *çerğa*, mg *cserge*, bg *чepra*] **1** Țesătură de lână cu care se acoperă țărani când se culcă sau care se așterne pe pat. **2** (Olt; spc) Pătură. **3** (Ban) Coviltir.

cerghiș sn vz *cerbice*

cerghișă sf vz *cerbice*

cerifer, ~ *a* [At: DEX² / Pl: ~ *i*, ~ *e* / E: fr *cérifère*] (D. glandele albinelor sau d. celulele vegetale) Care produce ceară.

cerificare sf [At: DEX² / Pl: ~ *cări* / E: fr *cérification*] Impregnare cu ceară.

cerim sn vz *cerime*

cerime sf [At: LIUBA-IANA, M. 96 / V: *cerim*, *cerin* / E: srb *čerjen*] **1** (Reg) Tavan. **2** (Reg; spc) Tavan al galeriilor din mine. **3** (Fig) Boltă cerească.

cerimetrie sf vz *cerometrie*

cerimonie sf vz *ceremonie*

cerin s vz *cerime*

cerință sf [At: MAIORESCU, D. I, 5 / Pl: ~ *te* / E: *cere* + *-ință*] **1** Pretenție. **2** Condiție. **3** Obligație convențională. **4** Nevoie. **5-6** (Spc) Enunț a ceea ce trebuie să fie (aflat sau) efectuat într-un exercițiu didactic.

cerisoară sf [At: DA / Pl: ~ *re* / E: *ceară* + *-(i)soară*] (Bot; reg) **1** Pidonic (*Cerinth glabra*). **2** Pidonic (*Cerinth minor*).

cerit sn [At: DEX² / Pl: ? / E: fr *cérite*] Mineral care conține pământuri rare, în special oxid de ceriu.

ceritei sm, sn vz *ciritel*

ceritel sm vz *ciritel*

cerithium si [At: DEX² / Pl: n / E: lat *cerithiune*] **1** Gen de moluște gasteropode cu cochilia alungită, în spirală, cu striatii². **2** Exemplar care face parte din genul *cerithium* (1).

ceriță sf [At: INSTR. 174 / Pl: ~ *te* / E: *ceară* + *-ita*] (Bot; reg) **1** Pidonic (*Cerinth glabra*). **2** Pidonic (*Cerinth minor*).

cerifica sf [At: PANTU, PL. / Pl: ~ *ici* / E: *ceriță* + *-ica*] (Bot; reg) **1** Pidonic (*Cerinth glabra*). **2** Pidonic (*Cerinth minor*).

ceriu¹ sn [At: DEX² / Pl: ? / E: fr *cérium*] Element chimic, metal moale, ductil și strălucitor, folosit, în aliaj cu lantan și fier, la fabricarea pietrelor de brichete, a gloanțelor și a proiectilelor.

ceriu², ~ *ie* a [At: MARIAN, CH. 5 / Pl: ~ *ii* / E: *ceară* + *-iu*] (Rar) Galben ca ceara (2).

cerlău sn vz *ceallău*

cermălaie sf [At: DA ms / Pl: ~ *lăi* / E: *cermălu*] (Reg) Larmă.

cermălu vi [At: DA ms / Pzi: ~ *esc* / E: mg *csármalni*, cf *cearma*] (Mgm; reg) A face zgomot, larmă.

cernă a [At: DA ms / Pl: ~ *ne* / E: vsi *чернь*] (D. oi) Neagră.

cernător, ~ *oare* [At: BĂRCIANU / Pl: ~ *i*, ~ *oare* / E: *cerne* + *-tor*] **1-2** smf, a (Persoană) care cerne. **3** sn Unealtă de zidărie pentru cernutul nisipului.

cernătură sf [At: DICT. / Pl: ~ *ri* / E: *cerne* + *-ătura*] Ceea ce a fost trecut prin sită sau prin ciur.

cerne [At: DEX² / Pzi: *cern* / E: lat *cernere*] **1** vt (Adesea fig.) A trece un material prin sită sau prin ciur, pentru a alege sau pentru a separa granulele mai mici de cele mai mari sau pentru a înlătura corpurile străine. **2** vt (Fig) A distinge. **3** viu (Fig) A ploua mărunț Si: *a bură*. **4** vt (Fig) A alege partea bună, valabilă (dintr-un studiu, dintr-o concepție etc.), eliminând restul Si: *a discerne*.

cerneală¹ sf [At: DEX² / Pl: ~ *eli* / E: *cerni* + *-eală*] (Pop) **1** Vopsire în negru (în semn de dolii) Si: *înnegrire*. **2** Purtare de haine negre, în semn de dolii. **3** Vopsire a hainelor în negru, în semn de dolii. **4** Purtare de dolii. **5** (Fig) Măhnire.

cerneală² sf [At: DEX² / Pl: ~ *eluri* / E: vsi *чернила*] **1** Substanță lichidă sau vâscoasă, variat colorată, care conține uleiuri sicative, uleiuri polimerizate, albumine și coloranți și care serveste la scris, la tipărit, la stampilat, la gravat etc. **2** (Reg) Culoare neagră cu care se vopsesc materiile textile și părul Si: *negreală*.

cernere sf [At: SANDU-ALDEA, A. M. 147 / E: *cerne* + *-re*] Trecere (de făină, nisip etc.) prin sită sau prin ciur.

cerni [At: DEX² / Pzi: ~ *nesc* / E: vsi *чернѣти*] **1** vt (Pop) A vopsi în negru (în semn de dolii) Si: *a înnegri*. **2** vr A se îmbrăca în haine negre, în semn de dolii. **3** vr A-și vopsi hainele în negru, în semn de dolii. **4** vr A purta dolii. **5** vr A se măhni.

cernicultură sf vz *cuniculicultură*

cernire sf [At: ALECSANDRI, T. 177 / Pl: ~ *ri* / E: *cerni*] **1** Înnegrire. **2** (Fig) Dolii.

cerni¹ sn [At: MARIAN, I. 405/15 / Pl: ~ *uri* / E: *cerni*] Dolii.

cerni², ~ *a* [At: CANTEMIR, ap. DA / Pl: ~ *ii*, ~ *e* / E: *cerni*] **1** a Înnegrit. **2** a Care poartă dolii. **3** a Întristat. **4** sf (Art) Dans țărănesc asemănător cu „ciubetul”. **5** sf Melodie după care se execută cernita (4). **6** sf Melodie și dans cernita, considerate împreună.

cernitor, ~ *oare* [At: DA ms / Pl: ~ *i*, ~ *oare* / E: *cerni* + *-tor*] **1-2** smf, a (Persoană) care vopsește cu negru.

cernitură sf [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~ *ri* / E: *cerni* + *-tor*] **1** Vopsea neagră. **2** (Rar; fig) Dolii.

cernițel sm vz *cerentel*

cernoziom sn [At: DEX² / Pl: ~ *uri* / E: rs *чернозем*] Grup de soluri foarte fertile, de culoare închisă, formate sub o vegetație ierboasă, în climat continental.

cernușcă sf [At: DEX² / Pl: ~ *ști* / E: rs, ucr *чорнушка*] **1** (Bot; reg) Negrușcă (*Nigella arvensis*). **2** (Bot; reg) Negrilică (*Nigella sativa*). **3** Semințe de cerușcă, folosite drept condiment.

cernuț sn [At: MARIAN, NU. 263/18 / Pl: ~ *uri* / E: *cerne*] Cernere (1).

cernu², ~a [At: ECONOMIA, 56 / Pl: ~uți, ~e / E: **cerne**] 1 a Care a fost trecut prin sită sau prin ciur. 2 sf (Art) Dans țărănesc nedefinit mai îndeaproape. 3 sf Melodie după care se execută cernuta (2). 4 sf Dans și melodie cernuta, considerate împreună.

ceroaica sf [At: BARONZI, L. I, 130/28 / Pl: ~ice / E: **cer⁴** + -oai^{ca}] Arborele *Quercus ilex*.

cerografie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr **céographie**] Procedeu de pregătire a unei forme de tipar înalt, prin gravarea manuală a imaginii într-un strat de ceară aplicat pe o placă de metal.

ceroi sm [At: H IX, 85 / Pl: ~ / E: **cer⁴** + -oi] 1-2 Cer⁴ (1) (mare).

cerometrie sf [At: DEX² / V: **cerim**~ / Pl: ~ii / E: fr **cérométrie**] Metodă de analiză chimică cantitativă.

ceroplastică sf [At: DEX² / Pl: ~ici / E: fr **céropastique**] Artă de a modela în ceară.

ceros, ~oasă a [At: DA / Pl: ~oși, ~oase / E: **ceară** + -os] 1-2 Plin de ceară (1-2). 3-4 Bogat în ceară (1-2). 5 Ca ceara (2).

cersaf sn vz **cearsaf**

cersag sn vz **cearsag**

cersător, ~oare smf, a vz **cersetor**

cersători vi vz **cersetori**

cersetor, ~oare [At: ANON. CAR. / V: ~șit~ / Pl: ~i, ~oare / E: **cerși** + -tor] 1-2 smf, a (Om) care cerșește Si: **calic**, **pomanagiu**.

cersetoresc, ~ească a [At: BĂRCIANU / V: ~șit~ / E: **cersetor** + -esc] 1-2 Referitor la cerșetor sau cerșetorie. 3-4 Specific cerșetorului sau cerșetoriei. 5-6 Care aparține cerșetorului sau cerșetoriei. 7-8 Care provine de la cerșetor sau de la cerșetorie.

cersetorește av [At: BĂRCIANU / E: **cersetor** + -este] Precum cerșetorii. **cersetori** vi [At: NEGRUZZI, S. I, 164 / V: ~șit~, ~șat~ / Pzi: ~resc / E: **cersetor**] 1 A cerși. 2 (Fig) A cere ca un cerșetor.

cerșetorie sf [At: IORGA, L.R. 175 / V: ~șit~ / Pl: ~ii / E: **cersetor** + -ie] 1 Îndeletnicire a cerșetorului. 2 Obicei de a cerși Cf **milogire**.

cerșetorime sf [At: COSTINESCU / V: ~șit~ / Pl: ~mi / E: **cersetor** + -ime] 1 Multime de cerșetori. 2 Tagmă a cerșetorilor.

cerșetorire sf [At: CREANGĂ, A. 138 / V: ~șit~ / Pl: ~iri / E: **cersetori**] Cerșire (2).

cerșetorit sn [At: CREANGĂ, A. 138 / V: ~șit~ / Pl: ~uri / E: **cersetori**] Cerșetorie.

cerșetură sf vz **cersitură**

cerși [At: EMINESCU, P. 104 / V: **cerși**², ~șui / Pzi: ~șesc / E: **cere**] 1 vi (Inv) A cere. 2 vi A cere ceva de pomană Si: a **cersetori** (1-2). 3 vi A cere ceva cu stăruință. 4 vi A se înjosi cerând ceva.

cerșire sf [At: PSALT. 67/21 / E: **cerși**] 1 (Inv) Cerere. 2 Cerere de pomană.

cerșit¹ sn [At: ISPIRESCU, L. 364/29 / V: ~rcit¹ / Pl: ~uri / E: **cerși**] Cerere de pomană.

cerșit², ~a a [At: PSALT. 33/17 / V: ~rcit² / Pl: ~iți, ~e / E: **cerși**] Care a fost cerut de pomană.

cerșitor, ~oare smf, a vz **cersetor**

cerșitoresc, ~ească a vz **cersetoresc**

cerșitori vi vz **cersetori**

cerșitorie sf vz **cersetorie**

cerșitorime sf vz **cersetorime**

cerșitorire sf vz **cersetorire**

cerșitorit sn vz **cersetorit**

cersitură sf [At: PSALT. 33/17 / V: ~șet~ / Pl: ~ri / E: **cerși** + -(t)ur⁴] (Rar) 1 Cerere. 2 Cerșire (1).

cersui v vz **cerși**

cersut¹ sn vz **cerut¹**

cersut², ~a a vz **cerut²**

cert, ~a a [At: TDRG / Pl: ~rți, ~e / E: lat **certus**] De care nu te poți îndoi Si: **sigur**, **neîndoios**.

certa [At: CORESI, EV. 47/8 / Pzi: **cert** / E: ml **certare**] 1 vt A mostra. 2 vrr A discuta în contradictoriu, cu glas ridicat Si: (inv) a se **gâlcevi**,

(pfm) a se **ciondăni**, a se **ciorovăi**. 3 vt (Inv) A pedepsi. 4 vt (Inv) A amenda. 5 vt (Inv) A condamna. 6 vrr A rupe relațiile de prietenie cu cineva.

certare sf [At: GCR I, 50/18 / Pl: ~tări / E: **certa**] 1 Mustrare. 2 Ceartă. 3-4 Pedepsă (corporală). 5 Canon. 6 Amendă. 7 Condamnare. 8 Învățătură. 9 (Inv; îe) A avea ~ A fi pedepsit. 10 (Inv; îe) A face ~ A pedepsi.

certaș [At: PANN, ap. TDRG / Pl: ~i / E: **ceartă** + -aș] 1-2 sm, a (Om) certăreț. 3-4 sm, a (Om) certat cu cineva.

celarec, ~eală smf, a vz **certarec**

certat¹ sn [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 46/30 / Pl: ~uri / E: **certa**] 1-7 Certare (1-7).

certat², ~ă a [At: MOXA, 398/11 / Pl: ~ați, ~e / E: **certa**] 1 Supărat cu cineva. 2 Care se află în proaste relații cu cineva. 3 Dojenit cu vorbe aspre. 4 Pedepsit. 5 (Fig; îe) A fi ~ A nu se împăca deloc cu ceva. 6 (Fig; îe) A nu se avea bine. 7 (îe) ~ cu **morală** Imoral. 8 (îe) ~ cu **justiția** Care încălcă legile frecvent.

certăreț, ~eală [At: POLIZU / V: (inv) ~tar~ / Pl: ~i, ~e / E: **ceartă** + -ăreț] 1 a Căruia îi place cearta. 2 smf Persoană care se ceartă des.

certător, ~oare a [At: (a. 1693) URICARIUL I, 58/23 / Pl: ~i, ~oare / E: **certa** + -tor] 1 Căruia îi place cearta Si: (inv) **sfatnic**, **gâlcevitor**, **certăreț**. 2 Care ceartă, având (în sprijin) o autoritate.

certătură sf [At: ANON. CAR. / Pl: ~ri / E: **certa** + -ătura] Certat¹ (1).

certelită sf vz **chercherită**

certi vi [At: DA / Pzi: ~tez / E: vsl **чептѣ**] (Ban) A coji un copac pentru a se usca.

certie sf [At: DICT. / Pl: ~ii / E: ns, cf **certi**] (Orn; reg) Ciocănitore sură.

certifica vi [At: LM / Pzi: ~tific / E: fr **certifier**, lat **certificare**] 1 A confirma (printr-un act, printr-o semnătură) autenticitatea; valabilitatea unui act, înscris etc. 2 (Pex; rar) A nota (pe un act).

certificare sf [At: COSTINESCU / Pl: ~cări / E: **certifica**] 1 Încredințare. 2 Adevărire. 3 Atestare. 4-5 Adevărință (în scris). 6 Scrisoare de adevărință. 7 Întărire în jurul unui înscris, unui memoriu, unui registru de socoteli. 8 Certificat.

certificat sn [At: LM / Pl: ~e / E: fr **certificat**, lat **certificatum**] 1 Act oficial prin care se atestă exactitatea sau autenticitatea unui act sau înscris. 2 (Îs) ~ de **alegător** Act prin care se constată înscrierea unui cetățean pe listele electorale, pe baza căruia se exercită dreptul de vot. 3 (Îs) ~ **prenupțial** Certificat medical eliberat celor care vor să se căsătorească, atestând că starea sănătății lor este corespunzătoare pentru întemeierea unei familii.

certificator, ~oare [At: DICT. / V: ~căt~ / Pl: ~i, ~oare / E: **certifica** + -tor] 1 a Care încredințează despre adevărul unui lucru. 2 a Care adevărește Si: **adeveritor**. 3-4 smf, a (Persoană) care certifică în scris, din oficiu, o mărturie, un înscris.

certificație sf [At: COSTINESCU / V: ~iune / Pl: ~ii / E: fr **certification**] (Inv) 1-8 Certificare (1-8).

certificațiune sf vz **certificație**

certificător, ~oare smf, a vz **certificator**

certitudine [At: DA ms / Pl: ~ni / E: lat **certitudo** + -inis] Încredere deplină în cineva sau în ceva Si: **siguranță**.

cerui v [At: ANON. CAR. / P: ~ru-i / Pzi: ~esc / E: **ceară** + -ui] 1 A acoperi cu un strat de ceară (2). 2 A unge cu ceară (2). 3 A lustrui cu ceară (2).

ceruiala sf [At: DA / P: ~ru-ia~ / Pl: ~ieli / E: **cerui** + -eală] 1-3 Ceruire (1-3).

ceruire sf [At: DA / P: ~ru-i~ / Pl: ~ri / E: **cerui**] 1 Acoperire cu ceară (2) Si: **ceruiala** (1), **ceruit¹** (1), **ceruitura** (1). 2 Ungere cu ceară (2) Si: **ceruiala** (2), **ceruit¹** (2), **ceruitura** (3). 3 Lustruire cu ceară (2) Si: **ceruiala** (3), **ceruit¹** (3), **ceruitura** (3).

ceruit¹ sn [At: DA / P: ~ru-it / Pl: ~uri / E: **cerui**] 1-3 Ceruire (1-3).

ceruit², ~a a [At: DA / P: ~ru-it / Pl: ~iți, ~e / E: **cerui**] 1 Dat cu ceară. 2 Uns cu ceară. 3 Lustruit².

ceruitor, ~oare *smf*, *a* [At: DA / P: ~ru-i- / Pl: ~i, ~oare / E: *cerui* + -itor] 1-2 (luz) (Persoană) care acoperă cu ceară. 3-4 (Persoană) care dă cu ceară. 5-6 (Persoană) care lustruiește cu ceară.

ceruitură *sf* [At: DA / P: ~ru-i- / Pl: ~ri / E: *cerui* + -tură] 1-3 Ceruială (1-3).

cerulete *sm* [At: H XVIII, 302 / Pl: ~eți / E: *cer⁴* + -ete] 1-2 (Șhp) *Cer⁴* (1) (mic) Si: *ceruleț* (1-2).

ceruleț *sm* [At: ANON. CAR. / Pl: ~i / E: *cer⁴* + -uleț] 1-2 Cerulete (1-2). **ceruleu** *sn* [At: DEX² / E: fr *céruléum*] Substanță minerală albastră, obținută dintr-un amestec de acizi de cobalt și staniu.

cerumen *sn* [At: DA ms / Pl: ? / E: fr *cérumen*, lat *cerumen*] Substanță ceroasă secretată de glandele canalului auditiv extern Si: *ceară*.

ceruminos, ~oasă *a* [At: DA / Pl: ~oși, ~oase / E: fr *cérumineux*] 1 Cu cerumen. 2 Asemănător cerumenului.

ceru¹ *sn* [At: TETRAEV. 208 / V: (inv) ~rșut¹ / Pl: ~uri / E: *cere*] 1-14 Cerere (1-4, 10-17, 19-20). 15 Rugămintă. 16 Cerere (22). 17 Pețire. 18 Cerșire.

ceru², ~ă *a* [At: CARAGEA, L. 20 / V: ~rșut² / Pl: ~uți, ~e / E: *cere*] 1 Care ar trebui întâlnit. 2 Care ar trebui aflat. 3 Care se vinde bine. 4 Care ar trebui făcut. 5 Dorit². 6 Reclamat insistent. 7 Pretins². 8 Reven-dicat². 9 Necesar. 10 Obligatoriu. 11 Datorat². 12 Indicat². 13 De la sine înțeles. 14-15 Solicitat² (cu insistență). 16 Implorat². 17 Cuviniocis. 18 Convenabil. 19 Reglementar. 20 Pețit². 13 Cerșit².

ceruță *sf* [At: MARIAN, NA. 188/7 / Pl: ~te / E: *ceară* + -uță] (Bot; reg) 1 Pidonic (*Cerithe glabra*). 2 Pidonic (*Cerithe minor*).

ceruză *sf* [At: DEX² / E: fr *céruse*, lat *cerussa*] Carbonat natural de plumb, alb sau cenușiu, cu luciu aelomantin, folosit mai ales la prepararea vopselelor Si: *alb de plumb*.

ceruzit *sn* [At: DEX² / V: ~ă *sf* / Pl: ? / E: fr *cérușite*] Carbonat natural de plumb, care se prezintă sub formă de cristale albe cu luciu diamantin.

ceruzită *sf* *vz ceruzit*

cervană *sf* [At: DEX² / Pl: ~ne / E: nct] Plantă erbacee cu frunzele crestate pe margine, cu flori albe și fructele nucule (*Lycopus exaltatus* și *europaeus*).

cervical, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *cervical*] 1 Care ține de partea dinapoi a gâtului. 2 De la ceafă.

cervicită *sf* [At: DEX² / Pl: ~te / E: fr *cervicite*] (Med) Inflamație acută sau cronică a colului uterin sau a vezicii urinare.

cervicotomie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: *cervicotomie*] (Med) Incizie chirurgicală la nivelul colului uterin.

cervid *sf* [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *cervidés*] 1 (Lpl) Familie de mamifere rumegătoare ai cărei masculi au coarne osoase, ramificate. 2 Animal din familia cervidelor (1).

cervin, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *cervin*] (Rar) Asemănător cerbului.

cerviș *sn* [At: DA ms / V: *cir-*, *ciri-* / Pl: ~uri / E: tc *çerviş*] (Inv) 1 Grăsimă de vacă topită și păstrată pentru a fi folosită în alimentație. 2 Carne conservată în untură topită.

cervix *sn* [At: DEX² / Pl: ~uri / E: fr *cervix*] 1-2 Col uterin sau vezical. **cesar** *sm* [At: LB / Pl: ~i / E: *ceas* + -ar] 1-2 (Inv) Ceasornicar (1-2).

cesculeț *sn* *vz cesuleț*

cescuț *sn* *vz cesuț* **cesiona** *vt* [At: HAMANGIU, C. C. 142 / Pzi: ~nez / E: fr *cessionner*] A ceda ceva unei persoane prin forme legale.

cesionar *sm* [At: HAMANGIU, C. C. 275 / Pl: ~i / E: *cesiona* + -ar] (loc *cedent*) Persoană căreia i se face o cesiune.

cesionare *sf* [At: MDA ms / Pl: ~nări / E: *cesiona*] Cedare prin forme legale Si: *cesionar¹*.

cesional¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cesiona*] Cesionare.

cesional², ~ă *a* [At: HAMANGIU, C. C. 142 / Pl: ~ați, ~e / E: *cesiona*] Care a fost cedat unei alte persoane prin forme legale.

cesiu *sn* [At: DEX² / Pl: ? / E: fr *césium*] Element chimic, metal alcalin, monovalent, moale, alb, folosit la fabricarea celulelor fotoelectrice.

cesiune *sf* [At: HAMANGIU, C. C. 100 / Pl: ~ni / E: fr *cession*, lat *cessio*, -onis] 1 Transmitere, de către o persoană altei persoane, a unui drept de creanță cu titlu oneros în temeiul unui contract. 2-3 (Ccr) Obiect sau bun cesionat².

ceslău *sn* *vz ceatlău*

cesornic *sn* *vz ceasornic*

cesornicar *sm* *vz ceasornic*

cest¹, **ceastă** *a* [At: COD. VOR. 89/7 / V: *cist* / Pl: *cești*, *cește* / E: ns cf *acest*] (luz; reg; pop) 1-2 *pd*, *ad* Acest(a). 3 *ad* (În legătură cu cuvinte care desemnează o măsură de timp) Prezent, de față Si: *acest*, *ast*. 4 (Îe) În ~ă dată Deocamdată. 5 (Îe) Cesta... ceața Acesta... celălalt.

cest² *sn* [At: ÎNDREPTAREA LEGII / Pl: ~uri / E: bg *вечт*] (Inv) Una din bucățile pe care le taie din prescură preotul la proscomidie.

cest³ *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: fr *ceste*] Mănușă de piele de care se serveau, în antichitate, atleții.

cesta, **ceasta** *pd* [At: CORESI, EV. 363/18 / Pl: *ceștia*, *ceștea* / E: *acesta* (prin afereză)] (Îrg) Acesta.

ceștalalt, **ceștalaltă** *pd*, *ad* *vz ceștalalt*

ceștalalt, **ceștalaltă** *pd*, *ad* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 24/7 / V: (reg) ~tal-, ~est¹-, ~ant / Pl: *ceștalalt*, *ceștalalte* / E: *cest(a)* + *alalt*] (În opoziție cu *celalalt*) 1-2 Acesta din apropierea noastră. 3-4 (Lpl; în legătură cu un substantiv colectiv) Toți (cei de un fel) afară de unul (despre care s-a vorbit).

ceștalant, **ceștalantă** *pd*, *ad* *vz ceștalalt*

ceșter *sn* [At: DA ms / A: nct / Pl: nct / E: nct] (La plutărit) Funic groasă cu care se leagă pluta de cazic, în schelă *Vz cioana, odgon, tenchiu*.

cești *v* *vz cinsti*

ceștie *sf* *vz chestie*

ceștiune *sf* *vz chestiune*

ceșt¹alt, **ceșt¹altă** *pd*, *ad* *vz ceștalalt*

cestod *sn* [At: DA / P: ~stod / Pl: ~e / E: fr *cestode*] (Zlg) 1 (Lpl) Clasă de viermi intestinali, plăți, în formă de curea, din care specia cea mai cunoscută este tenia. 2 Vierme din clasa cestodelor.

cestor *sm* *vz chestor*

cestură *sf* *vz chestură*

cesuleț *sn* [At: DA / V: ~sculeț / Pl: ~e / E: *ceas* + -uleț] 1-2 (Șhp) Ceas (mic) Si: *cesuț* (1-2).

cesură *sf* *vz cezură*

cesuș *sn* [At: DA / V: ~scuș / Pl: ~uri / E: *ceas*] 1-2 (Șhp) Cesuleț (1-2).

cesvârta *sf* *vz ciozvârta*

ceșculiță *sf* [At: DEX² / Pl: ~te / E: *cească* + -uliță] 1-2 Ceșcuță (1-2).

ceșcuță *sf* [At: DEX² / Pl: ~te / E: *cească* + -uță] 1-2 (Șhp) Cească (mică) Si: *ceșculița* (1-2).

cești *vt* [At: ȘEZ. V 56/9 / Pzi: ~resc / E: nct] (Reg) A tăia cepurile bradului.

ceț¹ *av* *vz încet*

ceț² *ai* [At: PLOPȘOR, V. O. 6 / E: nct] (D. timp) 1 Frumos. 2 Liniștit.

ceta *v* *vz înceta*

cetac *sm* *vz cintac*

cetaceu *sn* [At: DA / Pl: ~cee / E: fr *cétacé*] (Zlg) 1 (Lpl) Ordin de mamifere acvatice de mari dimensiuni, cu corpul de forma unui pește. 2 Animal aparținând ordinului cetaceelor (1) *Vz chit*.

cetaceum *sn* [At: DEX² / E: lat *caetaceum*] Grăsimă extrasă din cavitățile pericraniene ale unei specii de balenă, utilizată în cosmetică și în farmacie.

cetal *sn* *vz cetal*

cetal-menzil *sn* *vz cetal-mezil*

cetal-mezil *sn* [At: DRĂGHICI / V: (inv) ~menzil / E: tc *çatal* + *menzil*] (Trî) Diligență.

cetanie *sf* *vz citanie*

cetara *v* *vz cetera*

cetarie *sf* *vz citare*

cetaș *sm* [At: ȘEZ. V, 56 / Pl: ~i / E: *ceată* + -aș] (Pop) 1 Membru al unei cete. 2 Părtaș. 3 Căpetenie a unui grup de luptători. 4-5 Căpitan (de haiduci). 6-7 Conducător (al unui grup de jucători).

cetate sf [At: COD. VOR. 20/1 / V: *cî-* / Pl: *~tăți* / E: ml *civitas, -tatem*] 1 Loc întărit cu lucrări de apărare militară Vz *baște*, *fortăreața*. 2 (Fig) Loc de apărare, de siguranță și de refugiu. 3 (Spc) O parte dintr-un pătrat, la jocul numit „bătălia cu tunuri”. 4-5 (Pex) Locuitori sau soldați dintr-o cetate. 6-7 Oraș întărit sau partea împrejmuită de ziduri și întărituri dintr-un oraș. 8-9 (Pex) Oraș (mare). 10-11 (Trs; după mg *székváros*; ic) ~de scaun Capitală (de județ). 12 (Pex; înv) Locuitori ai unui oraș.

cetăra v vz *cetera*

cetăraș sm vz *ceteraș*

cetără sf vz *ceteră*

cetățan, ~a smf, a vz *cetățean*

cetățea sf [At: LB / Pl: *~ele* / E: *cetate* + *-ea*] (Înv) 1-2 Cetățuie (1-2). 3 (În toponimie; lpl) Parte de hotar pe care se află legenda unei cetăți. *cetățean*, ~a [At: COD. VOR. 36/6 / V: (reg) *~an* / Pl: *~eni*, *~ene*, (înv) *~teani*, *~teane* / E: *cetate* + *-ean*] 1 sm Locuitor cu îndatoriri militare al unei cetăți, al unei fortărețe sau al unui oraș întărit. 2 a De cetățeni (1). 3 smf Locuitor de la oraș Vz *burghez*, *orașan*, *pârgar*, (înv) *târgoveț*. 4 smf (Pex) Locuitor. 5-6 a Din cetate (sau de la oraș) Si: *cetățenesc*. 7 smf (Pex) Locuitor (al unui stat) cu drepturi civile și politice. 8 sm (Fam) Apelativ cu sensul de „domn”.

cetățeanca sf [At: DA / Pl: *~ence* și (înv) *~eance* / E: *cetățean* + *-ca*] Cetățeană (7).

cetățenesc, ~ească a [At: DICT. / Pl: *~ești* / E: *cetățean* + *-esc*] 1 Referitor la cetățean. 2 Specific unui cetățean. 3 Care aparține unui cetățean. 4 Care provine de la cetățean Si: *burghez*, *civil*, *orașenesc*.

cetățenește av [At: DICT. / E: *cetățean* + *-este*] Ca un cetățean (7).

cetățeni vr [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 135 / Pzi: *~nesc* / E: *cetățean*] (Îvr) A se stabili într-un oraș.

cetățenie sf [At: DICT. / Pl: *~ii* / E: *cetățean* + *-ie*] 1 Calitate de cetățean. 2 Drept de cetățean (7).

cetățenime sf [At: DICT. / Pl: *~mi* / E: *cetățean* + *-ime*] 1 Clasă a cetățenilor. 2 (Spc; înv) Clasă mijlocie Si: *burghezi(me)*.

cetățesc, ~ească a [At: DOSOFTEI, V. S. 22/2 / Pl: *~ești* / E: *cetate* + *-esc*] 1 Cetățenesc. 2 Public.

cetățuică sf [At: ȘINCAI, HR. I, 337 / Pl: *~ici* / E: *cetate* + *-uică*] 1-2 (Înv) Cetate (1) (mică).

cetățuie sf [At: (a. 1781) URICARIUL X, 176/9 / Pl: *~ui* / E: *cetate* + *-uie*] 1-2 Fortăreață (mică) Vz *castel*, *citadela*. 3 (Fig) Întăritură naturală.

cetățuit, ~a a [At: GOLESCU, Î. 5 / Pl: *~iți*, *~e* / E: *cetate* + *-uit*] (Înv) Întărit ca o cetate (1).

cetânel, ~ea av, a vz *încetinel*

cetcă sf [At: ANTIPA, P. 498 / Pl: nct / E: nct] (Pes) Sfoară groasă care ține rețeaua de pescuit și e terminată la capete cu câte o cheotoare.

cetcui vr [At: PĂSCULESCU, L. P. 176 / Pzi: *~esc* / E: *cetcă*] (Pes) A împleti plasa de năvod pe odgoane.

cete sf vz *ceată*

cetea sf [At: PAMFILE, J. III, 66 / Pl: nct / E: ns cf *ceție*] Pasăre nedefinită mai îndeaproape.

cetelnă sf [At: IORGA, S. D. XVI, 247 / Pl: *~ne* / E: ns cf rs *цѣтѣльница*] (Înv) Bibliotecă.

ceten sm vz *cetina*

*cetena*¹ sf vz *cetina*

*cetena*² sf [At: LTR / Pl: *~ne* / E: fr *cétène*] Substanță chimică obținută prin piroliza acetonei sub formă de gaz cu miros înecăcios.

cetenie sf vz *citanie*

cetera [At: LB / V: *~tara*, (reg) *~tara*, *~ri* / Pzi: *ceter*, și *~târ*, *ceater*, *ceatar*, *~rez*, *~tărez* / E: *ceteră*] 1 vi (Trs) A cânta din ceteră. 2 (Pex) A cânta (din alt instrument sau din gură). 3 vr (Mol) A plictisi pe cineva cu vorba. 4 vr (Mol) A face cuiva observații Si: *a certa* (1).

ceteraș sm [At: LB / V: *~târ*, *ceatarăș*, *ciatarăș* / Pl: *~i* / E: *ceteră* + *-aș*] Lăutar care cânta din ceteră sau violină Si: *scripcar*, (înv) *alăutar*, *diblas*.

ceteră sf [At: PSALT. HUR. 109/34 / V: *~tara*, *ceat*, *ceatără*, *ceatere*, *ceatără* / Pl: *~ri* și *~re*, *ceateri*, *ceatiri* / E: ml *cithera*] 1 (Înv) Instrument muzical cu coarde, greu de identificat, putând fi vorba chiar de chitară sau de harpă. 2 (Trs) Vioară. 3 Instrument cu tablă de armonie triunghiulară sau ovală, fundul lat, gâtul lung, cu un număr de coarde variind de la 3 la 12 perechi, folosit în evul mediu, dar mai ales în sec. XVI și XVII.

ceterea sf [At: RETEGANUL, ap. DA ms / Pl: *~ele* / E: *ceteră* + *-ea*] 1-2 Ceteruică (1-2).

cetereag sm [At: CV, 1951 nr 2, 35 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Lemn scurt și gros.

cetereza vi [At: DA ms / Pzi: *ceterez* / E: ml **cithariza*] (Reg) 1 A colinda. 2 A ura.

ceteri v vz *cetera*

ceteruică sf [At: LB / Pl: *~ici* / E: *ceteră* + *-uică*] 1-2 Ceteră (2) (mică).

ceterușă sf [At: POLIZU / Pl: *~te* / E: *ceteră* + *-ușă*] 1-2 Ceteruică (1-2).

cetef, ~eață a vz *citet*

cetfelac sn vz *ciftilic*

cetferic sm [At: (sec. XVIII) IORGA, S. D. VI, 233 / Pl: *~ici* / E: ns cf *cervet*, *sfert*] (Înv) Măsură de capacitate.

ceți v vz *citi*

ceție sf [At: VAIDA / P: *ce-tie* / Pl: *~ii* / E: mg *cseti*] (Orn; reg) Bătlan.

cețin sm vz *cetina*

cetina sf [At: LB / V: *ceten* sm, *~tena*¹, *cețin*, *cit*, / Pl: *~ni* și *~ne* / E: vsl *цетина*, bg *цетина*, srb *цетина*] (Bot) 1 Ramuri sau crengi de brad, pe copac sau tăiate. 2 (Prc) Acul bradului. 3 (Pgn) Brad. 4 (Pgn) Ienupăr. 5 (Pgn) Pin. 6 Brad alb. 7 (Îc) ~de-negri Arbust întotdeauna verde, cu tulpina foarte ramificată, cu ramuri neregulat întinse, înclinate sau târătoare Si: *sabina* (*Juniperis Sabina* sau *Sabina officinalis*).

ceținel, ~ea av, a vz *încetinel*

*ceținică*¹ av, a vz *înceținică*

*ceținică*² sf [At: I. CR. III, 166 / Pl: *~nele* / E: *cețina* + *-ică*] 1-2 Cetină (1) (mică).

ceținiș sn [At: FRÂNCU – CANDREA, R. 50 / Pl: *~uri* / E: *cețina* + *-iș*] (Bot) Pădure tânără de brad.

ceținiță sf [At: DEX² / Pl: *~te* / E: *cețina* + *-iță*] 1-2 Cetioară (1-2).

cețioară sf [At: TEODORESCU, P. P. 61 / Pl: *~re* / E: *cețina* + *-oară*] 1-2 (Bot) Cetinică² (1-2).

cețioară sf [At: MAGAZ. IST. IV, 95/12 / Pl: *~re* / E: *ceată* + *-ișoară*] 1-2 (Șhp) Ceată (mică).

ceți v vz *citi*

cețire sf vz *citire*

*cețit*¹ sn vz *citiit*¹

*cețit*², ~a a vz *citiit*²

cețitor, ~oare smf vz *cititor*

cețlăiaș sm [At: TDRG / Pl: *~i* / E: *ceatlău* + *-aș*] Cal înhămat în ceatlău.

cețlău sn vz *ceatlău*

cețlui [At: DOSOFTEI, V. S. 119 / V: *ceat*, *cehl*, *celhui*, *cezl* / Pzi: *~iesc* / E: mg *csatolni*] (Reg) 1 vr A lega foarte strâns sau strângând succesiv o sarcină cu ceatlăul sau cu o funie. 2 vr A lega fedeleș. 3 vr (Spc) A strânge cașul în storcătoare cu ceatlăul, ca să se scurgă zerul din el. 4 vr (Înv) A pune pe capul cuiva instrumentul de tortură numit ceatlău. 5 vr (Asr) A lega capul strâns cu un șervet, atunci când doare. 6-7 vr (Pan) A se tunde sau a se rade împrejurul capului. 8 vr (Pex) A bate zdravăn. 9 vr A căzni.

cețuire sf [At: DICT. / Pl: *~ri* / E: *cețlui*] (Reg) 1 Legare foarte strâns sau strângând succesiv o sarcină cu ceatlăul sau cu o funie. 2 Fixare. *cețluit*¹ sn [At: DAMÉ, T. 69 / Pl: *~uri* / E: *cețlui*] 1-2 (Reg) Cețuire (1-2).

*cețluit*², ~a a [At: CANTEMIR, IST. 78 / V: (înv) *cezl* / Pl: *~iți*, *~e* / E: *cețlui*] (Reg) 1 Legat. 2 Fixat.

cețluitură sf [At: DOSOFTEI, V. S. 16/2 / Pl: *~ri* / E: *cețlui* + *-ura*] 1-2 (Reg) Cețuire (1-2).

cetnic *sm* [At: DEX² / Pl: ~ici / E: srb *četnici*] 1 Participant la lupta partizanilor slavi din Peninsula Balcanică în sec. XIX împotriva otomanilor. 2 Membru al unei organizații fasciste din Iugoslavia.

cetoacidoză *sf* [At: DEX² / P: ~to-a- / E: fr *cétoacidose*] Stare patologică prin scăderea rezervei alcaline a sângelui, datorită acumulării de acetonă, acid acetic etc.

cetoare *sf* *vz cheatoare*

cetogen, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *cétogène*] (D.) alimente sau d. regimul de hrană Care favorizează producerea de cetone în organism.

cetogeneză *sf* [At: DEX² / Pl: ~ze / E: fr *cétogénese*] (Bch) Formare a cetonei în organism.

cetonă *sf* [At: LTR / Pl: ~ne / E: fr *cétone*] (Chm) Combinație organică conținând gruparea carbonului legată de doi radicali organici, care se obțin, în special, prin oxidarea directă a hidrocarburilor.

cetonemie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *cétonémie*] (Flz) 1 Prezență a corpurilor cetonice în sânge. 2 Cantitate de corpi cetonici prezentă în sânge.

cetonic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *cétonique*] 1 De natura cetonei. 2 (fs) Corpi ~ici Produși intermediari ai metabolismului lipidelor, rezultați prin oxidarea acizilor grași.

cetonurie *sf* [At: DEX² / E: fr *cétonurie*] Eliminare a prin urină a cetonei rezultate din arderea incompletă a grăsimilor.

cetos, ~oasă *a* [At: DENSUSIANU, T. H. 54 / Pl: ~oși, ~oase / E: nct] (Reg; d. vreme) Liniștit.

cetoză *sf* [At: DEX² / E: fr *cétose*] Monozaharid care conține cetonă.

cetvarna *sf* [At: SEVASTOS, N. 281/21 / Pl: ~ne / E: rs *четварна*] (Reg) 1 Dans țărănesc nedefinit mai îndeaproape. 2 Melodie după care se execută acest dans.

cetvarta *sf* *vz ciosvarta*

cetvert *sn* [At: (a. 1824) IORGA, S. D. VI, 137 / V: (inv) ~vet / Pl: ~rti / E: rs *четверт*] (Inv) Sfert.

cetvet *sn* *cetvert*

cefa *vt* [At: DA / Pzi: ~tez / E: *ceafa*] (D. sticlă) A face să fie mat printr-un procedeu special de fabricație.

cefos, ~oasă *a* [At: CARAGIALE, M. 7 / Pl: ~oși, ~oase / E: *ceafa* + -os] 1 Cu ceață. 2 (Fig) Împăienjenit.

cețoșă *vt* [At: DA ms / Pzi: ~sez / E: *ceafa*] (Reg) A încetoșa.

cețui *vt* [At: NEGRUZZI, S. II, 61 / Pzi: ~iesc / E: *ceafa*] (Formație personală) A aburi.

ceu¹ *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: *cei* / E: mg *cső*] (Trs; mgm) Oală de fier.

ceu² *sm* *vz ceh*

ceuc, ~ă [At: ANON. CAR. / V: *ceauc*, *cioaca*, *cioaică*, *cioică*, *ciocă*, *cioucă* / Pl: ~uci și (rar) ~uce / E: mg *csóka*, bg *чавка*, srb *čavka*] 1 *a* (Orn) Specie de cioară. 2 *sf* Cioară mică. 3 *sf* Cioară neagră, lucioasă Si: cioară -pucioasă, papagal-țigănesc, stancă, stăncușoară. 4 *sf* (Pop; ie) ~cu ~se-ntelege Se înțelege prost cu prost. 5 *sf* (Fig) Țigan. 6 *a* Negru. 7 *sf* (Orn; reg) Coțofană. 8 *sf* (Bot; pan) Strugure negru intens.

ceucus, ~ă *a* [At: REV. CRIT. IV, 87 / V: *cioc* / Pl: ~i, ~e / E: *ceuc* + -us] (Reg) 1 Chior. 2 Care are strabism.

ceucușoară *sf* [At: MARIAN, O. II, 26 / Pl: ~re / E: *ceucă* + -ușoară] 1-2 Ceucută (1-2).

ceucută *sf* [At: MARIAN, O. II, 26 / Pl: ~te / E: *ceucă* + -ută] 1-2 (Shp) Ceucă (1) (mică). 3 (fs) ~gulerată Stăncuță gulerată.

ceunar *sm*, *a* [At: DA ms / Pl: ~i / E: *ceun* + -ar] 1-2 (Pop) (Persoană) care are grija ceaunelor cu lapte pus la fier ori prins.

ceur, ~ă *a* [At: ANON. CAR. / Pl: ~i, ~e / E: srb *čör*] (Reg) Ceacăr.

ceurez *sm* *vz ciuhurez*

ceuri *v* *vz ceur*

ceus¹ *sm* *vz ceaus*

ceus², ~ă *a* [At: LB / Pl: ~i, ~e / E: ns cf *ceur*, *ceuc*] Care se uită cruciș Si: *ceucăr*.

ceva [At: COD. VOR. 101/11 / V: ~și, ~șile, ~șilea / A: (reg) *ceva* / E: *ce* + -va] 1 *pnh* Un lucru oarecare. 2 *pnh* (Îe) Câte ~și) Câteva lucruri.

3 *pnh* (Adesea în legătură cu o negație) Nimic. 4 *pnh* (Îe) Măcar ~ Absolut nimic. 5 *anh* Oarecare. 6 *anh* Câte un, (o) Si: *vreo*. 7 *pnh* (Îe) Fără ~ Fără nici un. 8 *pnh* (Îe) Așa ~ Asemenea, lucru asemănător, un lucru ca acesta. 9 *anh* (Adesea cu rol preponderent stilistic) Oarecare, bunăoară sau ceva analog. 10 *anh* (Inv; ie) Alt ~ De altfel Si: *oarecum*. 11 *pnh* (Inv; ie) Câte ~ Oarecare. 12 *pnh* (Îe) Nimic ~ (și) (Absolut) nimic. 13 *pnh* (Cu funcție substantivală) Un lucru (cât) de mic, o cantitate sau o parte (cât de) neînsemnată, (cât) de puțin. 14 *pnh* (Pop; ie) Cu ~și N-a lipsit mult să (nu). 15 *pnh* (Pop; ie) Nu ~ Nu numai puțin. 16 *pnh* (Îae) Bine de tot. 17 *pnh* (Îae) Nu altceva. 18 *anh* (În legătură cu substantive la plural) Puțin. 19 *pnh* (Pop; ie) Cu nișchitu ~ de Cu ceva mai puțin decât. 20 *sn* (Îe) ~~~ Cât(uși) de puțin. 21 *pn* (Pop; ie) Nu... ~ Deloc, câtuși de puțin. 22 *pnh* Lucru de seamă, valoros, important. 23 *pnh* (Mol; ie) Mai ~ Mai de seamă. 24 *pnh* (Îae) Mai frumos. 25 *pnh* (Îae) Mai bun.

cevași *pnh*, *anh* *vz ceva*

cevașile(a) *pnh*, *anh* *vz ceva*

cevrea *sf* *vz gevrea*

cevrică *sf* [At: (a. 1792) URICARIUL IV, 136/15 / E: *cevrea* + -ica] (Inv) Gevrea.

ceviară *sf* [At: DEX² / P: ~vi-a- / Pl: ~ne / E: fr *cévienn*] Fiecare dintre cele trei drepte care unesc un punct oarecare cu vârfurile unui triunghi coplanar.

ceșina *i* [At: IORDAN, STIL. 379 / E: ns cf *ce*] (Inv) Cuvânt care se folosește când cineva este iritat de întrebările insistente ale interlocutorului.

cezar *sm* [At: EMINESCU, P. 121 / V: *cesar*, *che* / A: *cezar* / Pl: ~ri / E: lat *Caesar*] 1 Împărat roman (la început din familia lui Iuliu Caesar). 2 (Pex) Împărat.

cezarian, ~ă [At: MACEDONSKI, O. IV, 120 / Pl: ~ieni, ~iene / E: *cezar* + -ian] 1-2 *a* Care ține de cezarii romani sau de cezarisism. 3 *av* În felul cezariilor romani. 4-5 *sf*, *a* (Med; șis *operație sau tăietură* ~a) (Operație) făcută prin incizie în pereții abdominali (de obicei pentru a scoate copilul din pântecul mamei). 6-7 *sf*, *a* (Pex; ias) (Orice operație) prin care se deschide pântecul.

cezaric, ~ă *a* [At: DA / Pl: ~ici, ~ice / E: *cezar* + -ic] (Inv) Cezarin.

cezaricesc, ~ească *a* [At: (a. 1793) URICARIUL XI, 314 / Pl: ~ești / E: *cezaric* + -esc] (Inv) Care aparține împăratului Austriei.

cezarin, ~ă *a* [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: lat *caesarinus*, -a, -um] (Inv; în rimă) Împărătesc.

cezarism *sn* [At: DA / Pl: ~e / E: fr *césarisme*] Formă de guvernământ ca a cezariilor (1), care constă în guvernarea fără parlament sau cu micșorarea drepturilor parlamentului.

cezarocrăiesc, ~iască *a* [At: DA / V: *che*~, ~iască / Pl: ~iești / E: calc după ger *keiserlich-königlich*] 1-2 (Inv) Care aparține împăratului sau imperiului Austro-Ungariei.

cezarotomie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *césarotomie*] (Med) Cezariană.

cezlui *v* *vz celui*

cezmă *s* [At: (a. 1639) IORGA, S. D. XIII, 63 / Pl: nct / E: nct] (Inv) Cuvânt cu sens neprecizat *De niște cai... și de un cezmă și niște hamuri...*

cezură *sf* [At: CADE / V: *cesu*~ / Pl: ~ri / E: fr *césure*] Pauză ritmică în interiorul unui vers, care reglează cadența.

cezvarta *sf* *vz ciosvarta*

cfartană *sf* [At: CANTEMIR, IST. 98 / Pl: ~ne / E: lat *quartana*] (Inv) Friguri care revin din patru în patru zile.

cfitanță *sf* *vz chiutanță*

cfinet *sn* *vz finet*

cha-cha *sn* [At: DEX² / P: *cea-cea* / Pl: ~uri / E: sp *cha-cha-cha*] 1 Dans modern cu ritm vioi, de origine afro-cubaneză. 2 Melodie după care se dansează cha-cha (1).

chalon *sn* [At: DEX² / P: *șă*~ / E: fr *chalon*] Substanță produsă de glandele cu secreție internă, care, circulând prin sânge, inhibă funcția altor organe.

chamois *sn* [At: DEX² / P: *șamoa* / E: fr *chamois*] Piele de căprioară, de cerb, de miel sau oaie, tăbăcită printr-un procedeu special și folosită pentru confecții sau ca filtru de benzină.

chardonnay *sn* [At: DEX² / P: *șardone* / E: fr *chardonnay*] 1 Soi de viță de origine franceză, cu struguri cu boabe rotunde albe-verzui, din care se produc vinuri dulci. 2 (Pex) Vin de chardonnay (1).

charleston *sn* [At: DEX² / P: *cearleston* / E: eg *charleston*] 1 Dans american de salon, cu mișcări rapide. 2 Muzică după care se dansează charleston (1).

charter *sn* [At: DEX² / P: *ceartâr* / Pl: *~e* / E: eg *charter*] 1 Tip de contract de transport naval sau aerian, organizat în funcție de necesități. 2-3 Avion sau navă care circulă conform unui charter (1).

chartist *sm* [At: DA ms / Pl *~iști* / E: fr *chartiste*] 1 Partizan al mișcării politice, care s-a dezvoltat în Anglia pe la 1838 pentru a obține extinderea drepturilor clasei muncitoare, formulate într-o „chartă” a poporului.

chartreuse *sn* [At: DEX² / P: *șartroz* / E: fr *chartreuse*] Lichior obținut prin macerarea în alcool etilic a unui amestec de plante, care apoi se distilează, se amestecă cu sirop de zahăr și se păstrează îmbuteliat mult timp pentru desăvârșirea aromei.

chassé *sn* [At: DEX² / P: *șase* / E: fr *chassé*] Pas mare de dans sau de gimnastică, executat cu un picior alunecând înainte.

Chateaubriand *sn* [At: DEX² / P: *șatobrian* / E: fr *chateaubriand*] Specialitate culinară preparată din mușchi (gros) de vită.

cheab *sn* *vz* **chiup**

cheabap *sn* *vz* **chebap**

cheabă *sf* [At: REV. CRIT. III, 170 / V: *tea* / Pl: *~be* / E: srb *kebe*] 1 (Sbm) Instrument. 2 (Sp; Ban) Cuțitaș. 3 (Fig; d. oameni; ie) Nu-i a teabă Nu-i chip.

cheabur, *~ă* *smf*, a *vz* **chiabur**

cheaburesc, *~ească* a *vz* **chiaburesc**

cheaburi *v* *vz* **chiaburi**

cheaburime *sf* *vz* **chiaburime**

cheafur *sm*, a [At: ȘIO / V: *chia* / Pl: *~i* / E: tc *kjafir*] 1-2 (Tcm) Necredincios (față de religia musulmană) Si: *gheaur*.

cheag¹ *sn* [At: ANON. CAR / V: *chiag* / Pl: *~uri* / E: ml **clagum*] 1 Substanță activă, ferment, extrasă din suc gastric al mamiferelor, care încheagă cazeina din lapte și care se extrage din ultimul compartiment stomacal al rumegătoarelor tinere. 2 (Pex) Stomac al mielului, în care se găsește cheagul (1). 3 (Pex) Cavitatea a patra a stomacului rumegătoarelor. 4 (Med) Masă roșie gelatinoasă în care se transformă sângele prin coagulare Si: *coagul*. 5 (Pex) Orice materie care se coagulează. 6 (Fig; pop; adesea determinat de „bani”, „avere”) Fond inițial al averii cuiva. 7 (Pex) Avere, bogăție mare strânsă la un loc. 8 (Ie) A **prinde** ~ A se îmbogăți. 9 (Rar) Element care adună și ține ceva strâns împreună Si: *centru*, *sâmbure* Cf *ciment*.

cheag² *sn* [At: DUNĂREANU, SĂM. VI 371 / V: *teag*, *cheah* / Pl: *~uri* / E: rs *тара*] (Pes; rsm) Legătură de trei carmace sau de trei perimete.

cheagălău *sn* *vz* **chegălău**

cheagornicer *sn* [At: H X, 317 / V: *cheg*~, *chig*~ / Pl: *~uri* / E: *cheag* + *-(orn)icer*] 1-2 Vas în care se prepară sau se păstrează cheagul. 3 Vas în care se stoarce cașul.

cheah *sn* *vz* **cheag²**

cheahui a [At: DICT. / Pl: *~* / E: nct] (Reg) Tehui.

cheaie a *vz* **chel**

chealfad a [At: COD. TOD. 148 / V: *~fed* / Pl: *chelfezi*, *chelfedi* / E: ns cf *chelfezi*] (Reg) Palid.

chealfed, *~a* a *vz* **chealfad**

cheantaun a *vz* **cheantaur**

cheantaur a [At: ȘEZ. XXXII, 136 / V: *~un* / Pl: *~i* / E: ns cf *cheaun*] (Îvp) 1 Amețit de băutură. 2 Dobitoc.

cheant *sn* [At: RĂDULESCU-CODIN / V: *chiant* / Pl: *~uri* / E: ns cf *cleant*] (Pop) 1 Stâncă. 2 Munte. 3-4 Deal (abrupt). 5 Muchie formată din pietre mari. 6 (Lpl) Locuri întesate cu mărarci. 7 Vale strâmtă și

adâncă. 8 Fiecare din urmele pe care le lasă șiroaiele de apă care vin de la munte când plouă.

cheanță *sf* [At: H VII, 480 / Pl: *~te* / E: ns cf *cheață*] (Bot; reg) Plantă care crește din rădăcină de stof.

cheaon a *vz* **cheaun**

chea¹ *av* *vz* **chiar**

chea² *sn* [At: (a. 1794) ap. DA / Pl: *~uri* / E: tc *kjar*] (Trî) Căstig.

cheaurad, *~ă* a [At: PAMFILE, ap. DA ms / V: *~rhuz* / Pl: *~uzi*, *~ude* / E: ns cf *cărui*] (Mol) 1 Năuc. 2 Cherchelit.

cheară *sf* *vz* **teară**

chearfă *sf* *vz* **tearfă**

chearuhuz, *~ă* a *vz* **cheaurad**

cheart *sn* [At: ECONOMIA, 100 / V: *chert*, *chertiu*, *chiart* / Pl: *~uri* / E: mg *kert*] (Trs; mgm) 1 Grădină. 2 Ogradă. 3 (Lpl) Toate clădirile de lângă casă care țin de gospodărie.

chearuvan *sn* *vz* **chervan**

cheasc *sn* [At: CHEST. V, 150 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Copac.

cheas *sn* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Poreclă.

cheatâp *sm* *vz* **cheatip**

cheatib *sm* *vz* **cheatip**

cheatip *sm* [At: (a. 1693) ap. ȘIO / V: *~ib*, *chetib*, *cheatâp* / Pl: *~i* / E: tc *kjatil*] (Tcm; iuz) Secretar (ture).

cheață *sf* [At: H II, 11 / E: ns cf *cheanță*, *gheață*] (Bot; reg) Floare nedefinită mai îndeaproape.

cheațăla *sf* [At: H XVIII, 5 / Pl: *~le* / E: srb *kecelja*] (Reg) Șorț mai scurt.

cheau *i* *vz* **chiau**

cheaun, *~ă* a [At: KLEIN, D. / V: *~aon*, *chi*~ / Pl: *~i*, *~e* / E: ns cf *chiant*, *chiantaun*, *chiantaur*] (Pfm) 1 Beat. 2 Zăpăcit. 3 Surd. 4 Prost. 5 Nebun. 6 (Ie) A se face ~ A se îmbăta.

chează *sf* *vz* **piază**

chebac *sn* [At: CV, 1951, nr 2, 36 / Pl: *~uri* / A: nct / E: nct] (Reg) Haină simplă, scurtă de dimie, fără căptușeală.

chebap *sn* [At: FILIMON, C. II, 69 / V: *chea*~ / Pl: *~uri* / E: tc *kebâb*] (Tcm) Friptură de berbec sau de ied, la frigare, pregătită cu mirodenii, specifică bucătăriei turcești.

chebar *sn* [At: VÎRCOL, ap. DA / Pl: *~e* / E: *chebă* + *-ar*] (Reg) Haină scurtă.

chebă *sf* *vz* **ghebă**

chebe *sf* *vz* **ghebă**

chebrea *sf* *vz* **gebrea**

chee¹ *sm* [At: BUGNARIU, N., ap. DA / Pl: nct / E: nct] (Trs) Om mic, mizerabil.

chee² *sn* [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: eg *cake*] Prăjitură din aluat cu grăsimi, stafide, rahat etc. și coaptă în forme.

checăraie *sfp* [At: CHEST. II, 225 / E: nct] (Îrg) Legăturile care leagă patele unui acoperiș.

chece *sf* *vz* **checea**

checea *sf* [At: ANON. CAR. / V: (Ban) *chece* / E: tc *keçe*] (Trî) Covor de păslă.

checelu *sm*, a [At: ȘIO / Pl: *~ii* / E: tc *kecelü*] 1-2 (Tcm) (lenicer) cu căciulă de păslă.

checherița *sf* *vz* **chercherița¹**

checheriș *sn* *vz* **chichiriș**

checiga *sf* *vz* **cegă**

checiu *sn* [At: DICT. / A: nct / Pl: *~ri* / E: ns cf tc *egeç*, *keğ*, *keğē*] (Iuz) Șurubelniță.

cheden *sn* *vz* **pieden**

cheder *sn* [At: (a. 1795) ap. ȘIO / Pl: *~uri* / E: tc *keder*] (Trî) Pagubă.

chedru *sm* [At: DEX² / Pl: *~ri* / E: vsl *кедры*] (Bot; îvp) Cedru.

chedve *sf* [At: CV, 1949, nr. 1, 335 / E: mg *kedv*] (Trs; mgm; rar) 1 Plăcere. 2 Poftă. 3 Voie bună.

chedves, ~a a [At: DA ms / Pl: ~i, ~e / E: mg *kedves*] (Trs; mgm; rar) 1 Plăcut. 2 Drăgălaș. 3 Simpatîc. 4 Amabil.

chedveșel, ~ea a [At: VAIDA / Pl: ~șei, ~e / E: *chedves* + -el] (Trs; mgm; rar) 1 Plăcut. 2 Drăgălaș. 3 Simpatîc. 4 Amabil.

chedveșica af [At: DA / Pl: ~ici / E: *chedves* + -ica] 1 Plăcută. 2 Drăgălașă. 3 Simpatîcă. 4 Amabilă.

chef sn [At: NECULCE, ap. LET. II, 246/31 / Pl: ~uri / E: tc *kef*, *ke(j)l*] 1 Bună dispoziție Si: *veselie*. 2 (Îe) A fi cu ~ A fi bine dispus. 3 (Îe) ~ și bucurie (sau *voie bună*) Se zice când închină cineva un pahar de băutură. 4 Voie. 5 Poftă. 6 (Fam; îe) A avea ~ de ceva A fi dispus să facă ceva. 7 (Fam; îe) A face pe ~ul cuiva sau A face cuiva ~ul A-i împlini cuiva voia, a-i face pe plac. 8 (Fam; îe) A lăsa pe cineva în ~ul (sau ~urile) lui A lăsa în voia lui, în apele lui. 9 Dorință curioasă, neașteptată Si: *capriciu*, *toană* Cf *hachițe*. 10 (Fam; îe) A-și face ~ul A-și împlini pofta, capriciul, dambalaua. 11 Bucurie. 12 (Înv) Tabiet oriental al cafelei și al ciubucului. 13 Petrecere veselă cu mâncăruri și băuturi din belșug (și cu muzică). 14 Dispoziție sufletească (de veselie) a omului care a băut (cam mult, dar nu e încă beat de-a binelea). 15 (Fam; îe) A fi cu ~ A fi amețit de băutură. 16 (Fam; îe) A prinde (la) ~ A se ameți de băutură.

chefal sm [At: ANTIPA, F. I, 74 / Pl: ~i / E: ngr *κέφαλο*] (lht) 1 Pește mare din familia acantopterigienilor, cu partea superioară a capului mare și turtită, care aduce la formă cu cleanul (*Mugil capita* sau *cephalus*). 2 (Reg; îs) ~ul cu capul mare Balaban.

chefai vi [At: H IV, 252 / Pzi: ~esc / E: nct] (Reg) A chefuli (1).

chefalui vr [At: NEGRUZZI, S. I, 222 / V: ~ful~ / Pzi: ~esc / E: *chef*] (Mol) A se îmbăta.

chefaluiala sf [At: DDRF / Pl: ~ieli / E: *chefalui* + -eala] (Înv) Îmbătare. *chefaluit*, ~a a [At: NEGRUZZI, S., ap. DA / Pl: ~iți, ~e / E: *chefalui*] (Înv) 1 Care a chefulit. 2 Care e amețit de băutură.

chefaneală sf vz *chelfaneală*

cheșe sf [At: DENSUSIANU, T. H. 60 / Pl: ~ / E: mg *kefe* cf *chefelui*] (Trs; mgm) Perie.

cheșed, ~a a [At: H V, 148 / Pl: ~ezi, ~e / E: ns cf *chealfad*] (Reg; d. porumb, pământ) Puțin productiv.

cheșeli ¹ vi [At: PAMFILE, C., ap. DA / Pzi: ~lesc / E: *chefalui* css] (Reg) A chefuli (1).

cheșeli ² vt [At: GH. BULGĂR, ap. DA ms / Pzi: ~lesc / E: nct] (Reg) A certa.

cheșelit, ~a a [At: DA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *chefalui*] (Reg; d. încăl-tăminte) Curățat cu peria.

cheșelni v vz *chefelni*

cheșelnic, ~ă [At: COMAN, GL. / Pl: ~ici, ~ice / E: *chef* + -elnic] (Reg) Bun de petreceri, de chefuli.

cheșelnit, ~a a [At: BÎRLEA, C. II, 19 / V: ~fi / Pl: ~iți, ~e / E: *cheșelni*] 1 Curățat. 2 Periat. 3 Lustruit.

cheșelui vi [At: ALECSANDRI, T. 844 / V: ~lni / Pzi: ~esc / E: mg *keșelni*] (Înv) 1 A peria. 2 (Pan) A bate.

cheșerist, ~ă smf vz *ceferist*

cheșia sf [At: CHEST. II, 282/307 / A: nct / Pl: ~ii / E: nct] (Reg) Lemn cu care se proptește ușa pivniței.

cheșil sm [At: (a. 1715) ap. DA / Pl: ~i / E: tc *keșil*] (Trî) Chezaș.

cheșir sn [At: DEX² / E: fr *kêfir*, *kêphir*] Produs lactat preparat din lapte integral sau smântânit, acidulat cu un ferment vegetal, care constituie o băutură gustoasă, cu valoare nutritivă și cu proprietăți terapeutice importante.

cheșiu, ~ie [At: COSTINESCU / Pl: ~ii / E: tc *keșii*] 1 a Vesel. 2 a Bine dispus. 3-4 smf, a (Om) căruia îi plac chefurile. 5 a Cu chef. 6 a Amețit de băutură.

cheșni vi [At: CIHAC II, 61 / V: ~eoni, ~emni, ~egni / Pzi: ~nesc / E: ns cf *cheof*, *cleșai*] 1 (D. câini) A lătra de bucurie (când au dat de urma vânatului). 2 A cleșai.

cheșnit sn [At: ODOBESCU, S. III, 88 / Pl: ~uri / E: *cheșni*] (D. câini) Lătrat.

chefos, ~oasă a [At: ȘEZ. I, 147 / Pl: ~oși, ~oase / E: *chef* + -os] 1-2 (Mol) Chefliu (1-2).

cheș sn vz *cheș*

cheșor sn vz *cheșușor*

cheștea sf vz *chiftea*

cheșui [At: CARAGIALE, T. I, 232 / Pzi: ~esc și (rar) *cheșui*, 3 *cheșuie* / E: *chef* + *ui*] 1 vi A petrece zgomotos (cu băutură, cu cântece și lăutari). 2 vr (Rar) A se ameți de băutură.

cheșui ¹ sn [At: DA / Pl: ~uri / E: *cheșui*] Chef (13).

cheșui ², ~a a [At: DA / Pl: ~iți, ~e / E: *cheșui*] 1 Cu chef. 2 Puțin amețit de băutură Si: (pfm) *afumat*.

cheșuleț sn [At: DA / Pl: ~e / E: *chef* + -uleț] 1-2 (Șhp) Chef (13) (mic) Si: *cheșușor* (1-2).

cheșului v vz *cheșalui*

cheșușor sn [At: SEVASTOS, N. 296 / V: ~șor / E: *chef* + -ușor] 1-2 Cheful (1-2).

cheș sn [At: H VIII, 283 / V: ~iu / Pl: ~e / E: *cheag* + -ar] (Îrg) Termen folosit de ciobani, nedefinit mai îndeaproape.

cheșariță sf [At: CADE / Pl: ~te / E: *cheșar* + -ita] (Reg) Cheșărete.

cheșariu sn vz *cheșar*

cheșău sn [At: DA ms / V: *cheag*~ / Pl: ~lae / E: *cheag* + -alau] (Reg) Butoi mic, înfundat, în care se păstrează cheagul.

cheșăreață sf [At: H XVIII, 34 / Pl: ~rete / E: *cheșar* + -eata] (Reg) Cheșărete.

cheșărete sn [At: CADE / V: *cheșăret* / Pl: ~ete / E: *cheag* + -ărete] Vas de lemn în care se ține cheagul Si: (reg) *cheșariță*, *cheșăreață*.

cheșăret sn vz *cheșărete*

cheșărie sf [At: CONTEMPORANUL III, 837 / Pl: ~ii / E: *cheșar* + -ie] (Prt; nob) Persoană bătrână, zbârcită la față Si: *căzătura*.

cheșătoare sf vz *încegătoare*

cheșherniță sf vz *chegornită*.

cheșglă sf [At: CV, 1950, nr 4, 37 / Pl: ~le / E: nct] (Reg) Cărmidă.

cheșglu sm [At: DA ms / Pl: ~li / E: ger *kegel*] (Tip) Mic instrument în turnătorie de litere, care dă lățimea corpului de 6, 8, 10, 12 puncte.

cheșni v vz *cheșni*

chegornicer sn vz *cheagornicer*

chegornită sf [At: DAMÉ, T. 69 / V: *ceagon*~, *ceag*~, *ceg*~, *cheșher*~, *chiag*~, *ciag*~, / Pl: ~e / E: *cheag* + -ornită] 1 (Reg) Vas în care se prepară și se păstrează cheagul. 2 Vas în care se ține zerul. 3 Putină de brad mai largă la gură decât la fund, în care se încheagă laptele Si: *bărbântă*, *budaca*, *încegătoare*. 4 Bărbântă mică pentru saramură. 5 Despărțitură a stânii unde se păstrează obiectele care servesc la prepararea brânzei.

chegunușaru sn vz *chegunușor*

chegunușor sn [At: CHEST. V 61/70 / V: (reg) ~șaru / Pl: ~e / E: nct] (Reg) Butoi mic de lemn, unde se ține cheagul.

cheș sms vz *cheșe*

chehaia sf [At: (a. 1658) MAG. IST. II, 183/21 / V: ~ie, *chih*~, *chihăie*, *chihaiu* / P: *che-ha-ia* / Pl: ~hăi / E: tc *kehaya*, *kyaya*] (Înv) 1 Intendent al vizirului sau al pașei, însărcinat cu inspecția curții sale. 2 Reprezentant al domnilor români pe lângă Poarta Otomană Si: *capuchehaia*. 3-4 Subofiter (uneori) locotenent al căpitanului. 5-6 (Cu înțeles neprecizat, probabil) Funcționar vamal sau șef de poștă. 7 Primar. 8-9 Vornic sau vătășel al primăriei. 10 (Mol) Șef al pădurarilor. 11 (Îc) (Capu)~ -beiu sau ~-beg Locuitor al Marelui vizir, însărcinat mai ales cu afacerile interne și militare. 12 (Îac) Comandant al general al oștii turcești pornită împotriva revoluționarilor din 1821. 13 (Îc) ~chiatib Secretar al ministrului de interne.

chehaialăc sn [At: VĂCĂRESCUL, IST. 273 / Pl: ~uri / E: tc *kehaialyk*] (Înv) 1-13 Funcție de chehaia (1-13). 14-25 Rang de chehaia (1-13).

chehaie sf vz *chehaia*

chehai v vz *chihai*

cheșe sf [At: H XVIII, 81 / V: *cheș* / E: mag *keh(e)*] (Trs; mgm) 1 (La cal) Tuse Cf *tignafes*. 2 (La om) Astm.

chehes, ~a a [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: mg *kehes*] 1-2 (Reg: d. cal; în batjocură și d. om) Care are chehe (1-2).

chehlembar sn vz **chihlimbar**

chehnița sf vz **pivnița**

chehos, ~oasă a [At: DA / Pl: ~oși, ~oase / E: *chehe* + -os] (Reg: mgm; im; d. cal) Bolnav de chehe.

chehribar sn vz **chihlimbar**

chei¹ sn [At: GHICA, S. 536 / V: *cheu* / E: fr *quai*] 1 Țarm al unui râu (întărit cu zid de piatră sau apărat prin parapet), având scopul de a opri inundațiile. 2 (Pex) Stradă de-a lungul unui râu (între țărmurile râului și case) Si: *splai*. 3 Țarm al unui port unde se încarcă și se descarcă mărfurile. 4 Platformă construită în lungul unei linii de cale ferată, la înălțimea pardoselei vagoanelor, pentru a ușura încărcarea și descărcarea lor.

chei² sn vz **cheie**

cheiaj sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: *chei* + -aj] Staționare la chei¹ (3) a unei nave.

chie sf [At: HRONOGRAF (1650) ap. GCR / V: (înv) *clae*, *cle*~, (Mun) *chie* (P: *chi-e*), ~iu / Pl: *chei* / E: ml *clavis*, -em] 1 Unealtă de fier (sau de lemn) care se introduce în gaura unei încheietori (broaște sau lacăt) spre a întoarce mecanismul cu care se închide sau se deschide broasca sau lacătul. 2 (Is) *Gaura* sau (Mol) *borta* ~ii Gaură prin care se introduce cheia (1). 3 (Pfm; ie) *A fi ~ de biserică* A fi fără greșală Cf *ușă de biserică*. 4 (Îe) *A întoarce ~ia* A-și schimba atitudinea. 5 (Pfm; ie) *A da ~ie pe mâna cuiva* A-i încredința avutul. 6 (Is; după fr *fausse-clef*) ~falsă (sau *mincinoasă*) Cheie (1) fabricată cu ajutorul unui tipar luat după broască sau ajustată pe forma broaștei. 7 (Fig) Element de bază, fundamental. 8 (Cu valoare atributivă) Principal. 9 (Fig) Cale de acces (la ceva) prin care se poate explica un lucru, înțelege o taină. 10 Secret sau formulă cu care se dezleagă ceva, prin care se explică ceva. 11 (La calcularea dobânzilor pe zile; Is) ~ de *interese* Divizor fix, număr obținut prin împărțirea numărului fundamental 36000 cu procentul. 12 Traducere liniară. 13 Secret, sistem convențional la cifrarea și descifrarea corespondenței (secrete). 14 (Îe) *A avea ~ia unei depese* (sau *scrisori*) cifrate A cunoaște sistemul convențional care servește la descifrarea cuprinsului. 15-16 (Top) Vale care șerpuiește între doi pereți de stâncă și care deschide trecerea într-o vale sau la șes între două țări ori ținuturi. 17 Strâmtoare. 18 (Înv) Vamă. 19 Diferite instrumente sau piese asemănătoare ca formă sau ca întrebuințare cu cheia (1). 20 (La plug) Fier mic așezat deasupra grindeiului, între verigă și picior, care se mișcă cu ușurință la dreapta sau la stânga și care se pune între dinții pieptenului sau piciorului. 21 (La moară) Mic instrument (compus din trei cuie) legat de o sfoară, care, când se golește coșul, cade pe piatra de moară. 22 (La moară) Instrument care strânge șurubul cu care se reglează poziția pietrei. 23 (La masa dulgherului) Cui al șurubului sau răsuiciorul. 24 (La teacă) Mutercă. 25 Dințar cu care se îndreaptă dinții fierăstrăului. 26 (La năvodul pescarilor; determinat de „năvodului”) Cele două frânhii de care se leagă odgoanele care țin aripile. 27 (Mec; determinat de „mecanică” sau „fixă”, „pătrată”, „hexagonală”, „dublă”, „tubulară”) Unealtă de metal cu care se răsucesc șuruburile sau piulițele. 28 (Is ~ franceza sau *universală*) Unealtă de fier (sau oțel) care printr-un dispozitiv cilindric (cu file) se poate mări sau micșora după dimensiunile șurubului sau piuliței pe care trebuie s-o apuce (și s-o răsucescă). 29 (La robinet) Parte a robinetului care se întoarce spre a-l deschide sau a-l închide. 30 (La ceas) Mic instrument cu care se întoarce resortul sau arătătoarele. 31 (Determinat de „de pian”, „de țambal”, „de vioară”) Mic instrument (de metal sau de lemn) cu care se întind coardele pentru a le acorda. 32 (Tip) Instrument de fier cu care se întind coardele sau se strâng șuruburile. 33 (Determinat de „de conserve”) Instrument cu care se deschid cutiile de conserve. 34 Danteluță sau broderie de mână, făcută cu croșeta sau cu acul, cu care se unesc două părți la o îmbrăcăminte de pânză țărănească (ie, cămașă) sau la o rufă de casă (față de masă, pernă, ștergar) Si: *cheiță*. 35 (În ghicitori; uneori în forma *cheiu*) Ghizduri ale fântânii. 36 (În construcții) Lemn gros ce leagă stâlpii de șură la capetele de sus, peste care apoi se bat vânturile. 37 (După fr *clef de voue*; Is) ~

de boltă (sau *de arc*) Piatră din mijloc pe care se reazemă celelalte pietre ale unei boltituri. 38 (Fig; îas) Element de bază. 39 (Muz) Semn pus la începutul portativului și care, după locul ce-l fixează notelor de pe o linie oarecare a portativului, determină locul relativ al celorlalte note, în scara muzicală. 40 (În artele marțiale) Imobilizare (dureroasă), făcută mai ales pe articulații sau pe gât. 41-42 (D. locuințe sau uzine etc.; îla; îlav) *La ~* (Care este complet finisat, bun pentru a fi dat în folosință. 43 (Îe) *A ține (ceva sau pe cineva) sub ~* A ține ceva (sau pe cineva) încuiat. 44 (Îe) ~a și *lacătul* Totul. 45 (Îae) Începutul și sfârșitul. 46 (Fig) Procedu prin care se poate explica sau dezlega ceva Si: *explicație*, *dezlegare*. 47-48 (Is) *Roman* (sau *povestire*) cu ~ Roman (sau povestire) care înfățișează, transparent, personaje sau fapte reale, de oarecare notorietate. 49 (Is) ~ cu *cifru* Sistem după care se înlocuiesc literele și cifrele reale cu altele convenționale. 50 (Is) *Poziție* ~ Poziție strategică, economică etc. de importanță deosebită. 51 (Is) ~ *de boltă* (sau *de arc*) Boltar decorat situat în punctul cel mai înalt al unei bolti sau al unui arc, având rolul de a încheia construcția și de a susține celelalte boltare. 52 (Fig) Element de bază care explică sau dezleagă o problemă Si: *bază*.

chieer sm [At: TEODORESCU, P. P. 521 / P: ~i / E: *chieie* + -ier] (Îvp; pbl) Lăcătuș.

chieieria sf [At: CADE, nr. 325 / Pl: ~te / E: *chieier* + -ia] (Rar) Femeie care ține cheile.

chieitoare sf vz **cheotoare**

chieitorea sf [At: PĂSCULESCU, L. P. 115 / Pl: ~cle / E: *chieitoare* + -ea] 1-2 (Shp) Cheotoare (1) (mică). 3-4 (Shp) Articulație (mică).

chieitura sf [At: DA / Pl: ~ri / E: *încheia* + -ura] (Pop) Încheietură.

chieiță sf [At: DEX² / P: *che-i* / Pl: ~te / E: fr *chéilite*] Inflamație a buzelor apărută în eczeme, micoze, avitaminoze etc.

cheioplastie sf [At: DEX² / P: *che-i* / Pl: ~ii / E: fr *chéioplastie*] (Med) Reconstituire a buzei prin intervenție chirurgicală.

chieotoare sf vz **cheotoare**

chieiomegalie sf [At: DEX² / V: *chiro*~ / P: *che-i* / Pl: ~ii / E: fr *chiéromégalie*] (Med) Hipertrofie a mîinii.

chieopter sn [At: DEX² / P: *che-i* / Pl: ~e / E: fr *chiéoptère*] 1 (Lpl) Ordin de mamifere cu aripi membranoase. 2 Animal din ordinul cheiopterelor (1).

chieșoară sf [At: DA / P: *che-i-șoa*~ / Pl: ~re / E: *chieie* + -ișoară] 1-2 (Shp) Cheie (1) (mică) Si: *cheiță* (1-2), *cheuță* (1-2).

chiețoare sf vz **cheotoare**

chieiță sf [At: ANON. CAR. / V: (înv) *cle*~ / P: *che-i-tă* / E: *chieie* + -iță] 1-2 Cheișoară (1-2). 3 Cheotoare. 4 Dantelă făcută cu acul sau croșeta, care unește două bucăți de pânză. 5 (Pgn) Dantelă. 6 Găurele la cămăși. 7 (Pop) Cusătură îngustă, de obicei colorată, care se face cu acul, ca gamitură, pe un tiv. 8 Mică întăritură care se face cu acul la capătul unei spintecături, a unei butoniere ca să întărească pânza Si: *clin*, *pavă*.

chieiță sf [At: DICT. / Pl: ~te / E: *chieie* + -iță] 1-2 Cheiță (1-2)

chel¹, ~eala [At: MUMULEANU, ap. GCR II 246/34 / V: *chiel*, *chiala* / Pl: ~i, ~ele / E: tc *kel*] 1-2 smf, a (Persoană) fără păr pe cap Si: *pleșuv*, *chelos*. 3 a (Îc) *Grâu*~ Specie de grâu de toamnă. 4 a (D. un munte, deal, etc.) Fără vegetație Si: *gol*, *ples*.

chel² sm [At: PANȚU, PL.² / V: (Trs) *chil* / Pl: *chei* / E: ger *Kohl*] (Bot; reg) Varză-creață.

chelar¹ sm [At: SIMION DASC. I, LET., ap. 277 / V: (îrg) ~riu / S: *chie*~ / Pl: ~i / E: vsr *челаръ*] 1 Slujbaș care, la o casă mare, are asupra sa cheile casei, mai ales ale cămării și ale pivniței Si: *cămaras*. 2 (Sp) Călugăr care se îngrijește într-o mănăstire de aprovizionare. 3 (Pex) Intendent. 4 Clucer.

chelar² sn vz **chiler**

chelarabă sf [At: BOCEANU, GL. / Pl: ~be / E: cf *chelerabă*] (Bot; reg) Gulie.

chelargi-bașa sm [At: CONDICA (1693), ap. ȘIO / E: tc *kilergibaşy*] (Înv) Mare chelar al Vizirului sau al Hanului.

chelăcăi v vz **chelalai**

chelălăi vi [At: BIBLIA (1688), 47 / V: *schechi*~, *chiol*~, ~*lăcăi*, *sche*~, *schî*~, *schelalui*, *schilăi*, *schiol*~, (reg) *cherlăi*, *chie*~ / Pzi: ~*iesc* și ~*lăi* / E: fo cf (s) *cheuna*, *chiloman*] 1 (D. ciini sau d. vulpe, spc d. copoi sau d. căței) A scoate sunete plângătoare, ascuțite și dese (de durere sau, mai rar, de bucurie sau când gălesc vânat). 2 (Pan; d. copii) A plânge continuu Si: a scânci, a zmărcai. 3 (Îf *schelălăi*) A geme.

chelălăială sf [At: GALACTION, O. I 303 / V: *sche*~, *schî*~ / Pl: ~*iel* / E: *chelălăi*+ *-eala*] Chelălăitură.

chelălăire sf [At: At: DICT. / Pl: ~*ri* / E: *chelălăi*] Chelălăitură.

chelălăi! sn [At: ODOBESCU, S. III, 134 / V: *sche*~, *schiol*~ / Pl: ~*uri* / E: *chelălăi*] Chelălăitură.

chelălăi!², ~*a* a [At: ODOBESCU, S. III, 41 / V: *sche*~ / Pl: ~*ii*, ~*e* / E: *chelălăi*] 1 (D. lătrături) Plângător. 2 (Fig; d. vorbire) Care seamănă cu o chelălăitură.

chelălăitură sf [At: CANTEMIR, IST. 236 / V: *schil*~, *scherl*~ / Pl: ~*ri* / E: *chelălăi* + ~*iura*] Lătrătură jalnică, plângătoare.

chelălău [At: ANON. CAR. / V: *sche*~, *schil*~ / Pl: ~*ăi* / E: *chelălăi*] 1 i Cuvânt care imită chelălăitul câinilor. 2 sm Chelălăitură (1).

chelărea sf [At: DAMÉ, T. 186 / V: ~*rel* sm / E: ns cf *ochelărel*] (Bot; reg) Ochelăriță (*Biscutella laevigata*).

chelăreasă sf [At: GALACTION, O. I 68 / V: (prin contaminare cu *chelnăr*) ~*lnă*~ / Pl: ~*ese* / E: *chelar* + ~*eașă*] (Înv) 1-3 Soție a chelarului (1, 3-4) Si: *chelărița* (1-3). 4-6 Femeie care face slujba de chelar.

chelărel sm vz *chelărea*

chelărie sf [At: DICT. / Pl: ~*ii* / E: *chelar*+ ~*ie*] (Înv) Funcția chelarului.

chelăriță sf [At: PĂSCULESCU, L. P. 54 / Pl: ~*te* / E: *chelar*+ ~*iță*] (Înv) 1-6 Chelăreasă (1-6). 7 Chelnăriță.

chelău sms [At: V. HANEȘ, T. O. 113 / E: mg *kelö*] Pricopseală.

chelbacuri snp [At: CHEST. II, 230/250 / E: nct] (Reg) Bucăți de lemn prinse pe căpriori.

chelban sm [At: TDRG / Pl: ~*i* / E: *chelbe* + ~*an*] (Mol) Chelbos (1).

chelbaș, ~*a* a [At: MILLO / Pl: ~*i*, ~*e* / E: tc *kel* + *baș*] 1-2 Care are chelbe (1-2). 3 (D. oameni și animale) Chel. 4 (D. păsări) Fără pene Si: *golaș*.

chelbași vt [At: COSTINESCU / Pzi: ~*șesc* / E: *chelbaș* cf *chelbos*] (Reg) A chelboși.

chelbașie sf [At: COSTINESCU / Pl: ~*ii* / E: *chelbaș*+ ~*ie*] (Reg) Chelboșie.

chelbașitură sf [At: CHEST. IV, 98/592 / Pl: ~*ri* / E: *chelbași*+ ~*(i)ura*] (Reg) Loc lipsit de arbori, într-o pădure mare.

chelbe sf [At: COSTINESCU / E: ns pbl *chelbaș*] (Reg) 1 Boală contagioasă a pielii capului, manifestată prin apariția de coji, care supurează și fac să cadă părul. 2 Bube provocate de lipsa de igienă. 3 (Pgn) Chelie.

chelbează sf [At: H V, 19 / Pl: ~*beze* / E: cf *galbează*] (Reg) Gâlbează.

chelberis sn [At: DA / Pl: ~*uri* / E: nct] (Reg) 1 Loc gol, lipsit de vegetație. 2 Muchie golașă.

chelbos, ~*oasă* a [At: NEGRUZZI, S. I, 249 / Pl: ~*oși*, ~*oase* / E: *chelbe*+ ~*os*] 1-2 smf, a (Persoană) plin(ă) de chelbe (2). 3 a Chel.

chelboși [At: ALECSANDRI, T. 1541 / Pzi: ~*șesc* / E: *chelbos* cf *chelbos*] 1-2 vir A deveni chel. 3 vi A căpăta chelbe. 4 vr (D. animale) A-și pierde părul, penele. 5 vi (Fig; ie) Doar n-am ~*4* Doar n-am înnebunit.

chelboșie sf [At: COSTINESCU / Pl: ~*ii* / E: *chelbos*+ ~*ie*] 1 Stare a celui chelbos (3). 2 Chelie.

chelcea sf [At: I. CR. III, 151 / Pl: ~*cele* E: ns cf *chelculița*] (Pbl) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

chelcheu sn [At: CHEST. II, 435/320 / Pl: ~*ie* / E: nct] (Reg) Podul casei.

chelcig sn vz *chelsug*

chelciug sn vz *chelsug*

chelculița sf [At: H XIV, 396 / Pl: ~*te* / E: nct] (Reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

cheldes v vz *chindesi*

chelefsi vt [At: LET. III, 320/32 / V: ~*levsi* / Pzi: ~*șesc* / E: ngr *χηλεφοσι*] (Înv; în biserici) 1 A transmite un dar bisericesc ori o slujbă bisericească,

prin gestul ritual de punere a mâinilor pe capul unei persoane. 2 A confirma hirotonisirea unui episcop.

chelemec sm [At: DA ms / Pl: ~*eci* / E: nct] (Reg) Chefliu (3).

chelemeci vi [At: DA ms / Pzi: ~*cesc* / E: *chelemec*] (Reg) 1 A petrece prin bodegi. 2 A se ține de băutură. 3 A se ocupa cu diferite distracții.

chelemet sn [At: GORJAN, H. IV, 173/29 / V: *chili*~, *chilimăt*, (Buc) *čilimăt* / Pl: ~*uri* / E: tc *kelimet*] (Reg) 1 Relație. 2 Prietenie. 3 Afacere. 4 (Îe) A face ~ cu cineva A sta de vorbă. 5 (Îae) A-și face de lucru cu cineva. 6 (Îae) A se întovărăși cu cineva la arat.

chelemetui vi [At: I. CR. IV, 305 / Pzi: ~*esc* / E: *chelemet*] (Reg) 1 A sta de vorbă cu cineva.

chelen sn [At: DEX² / Pl: nct / E: fr *kélène*] (Înv) Anestezic local pe bază de clorură de etil.

chelepir sn vz *chilipir*

cheler sn vz *chiler*

chelerabă sf [At: LIUBA - IANA, M. 102 / Pl: ~*be* / E: ns cf *chelarabă*] (Bot; Ban) Calarabă.

cheleriu sn vz *chiler*

chelermin sms vz *chilermin*

cheleş, ~*eașă* smf, a [At: GORJAN, H. III, 26 / A: *cheleş* / Pl: ~*i*, ~*e* / E: tc *keleş*] 1-3 Chelbos (1-3).

cheleteu sn [At: CHEST. II, 298/31 / Pl: ~*ie* și ~*ri* / E: nct] (Reg; pbl) 1 Dulap. 2 Cămară.

cheleu sm [At: DOSOFTEI, V. S. 80 / Pl: ~*ei* / E: gr *χέλυ*] (lht; grî) Tipar.

chelevsi v vz *chelefsi*

chelfăna v vz *chelfăni*

chelfănată sf [At: TDRG / Pl: ~*te* / E: *chelfăna*] (Formație personală; rar pentru rimă) Bătaie.

chelfăneala sf [At: CREANGĂ, GL. / V: *chef*~ / Pl: ~*eli* / E: *chelfăni* + ~*eala*] (Pfm) Bătaie zdravănă.

chelfăni vt [At: ALECSANDRI, T. 1591 / V: ~*nui* / Pzi: ~*nesc* și ~*ăn*, ~*nez* / E: nct] (Pfm) A bate zdravăn.

chelfănu v vz *chelfăni*

chelfarie sf [At: DA / V: ~*iu* sm / Pl: ~*ii* / E: nct] (Îvr) Târfa.

chelfariu sm vz *chelfarie*

cheli [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: ~*lesc* / E: *chel*] 1-2 vti A rămâne sau a face să rămână fără păr Si: a pleșuvi. 3 vt (Fig) A goli.

chelicer sn [At: DEX² / Pl: ~*e* / E: fr *chelicère*] Fiecare din cele două apendice ale arahnidelor cu care prind prada.

chelicerat, ~*a* [At: DEX² / Pl: ~*ati*, ~*e* / E: fr *chelicérites*] 1 a De chelicer. 2 sn (Lpl) Subîncrângătură de artropode care au chelicer. 3 sn Animal din subîncrângătura chelicerelor (2).

cheli! sf [At: PISCUPESCU, O. 312/18 / V: (Înv) *chi*~ / Pl: ~*ii* / E: *chel* + ~*ie*] 1 Căderea părului de pe capul omului. 2 Boală care pricinuieste căderea părului. 3 (Îe) ~ fără bube Peladă. 4 Chel (1). 5 Parte fără păr a capului. 6 (Pfm; ie) A freca ~ia cuiva A bate zdravăn pe cineva. 7 (Pfm; ie) A (i) se urca pe ~ (cuiva) A necăji pe cineva. 8 (Îae) A se enerva. 9 (Pfm; ie) A (i) veni pe ~ A i se năzări.

cheli?² sf vz *chilie*

chelimbar sn vz *chilimbar*

chelopir sn vz *chilipir*

cheli sf [At: PISCUPESCU, O. / Pl: ~*ri* / E: *cheli*] Pleșuire.

cheli! sn [At: DA / E: *cheli*] Chelire (1).

cheli!², ~*a* a [At: MDA ms / Pl: ~*ii*, ~*e* / E: fr *cheli*] 1 (D. persoane) Rămas fără păr. 2 (Fig) Golit.

cheln! sf [At: (a. 1806) URICARIUL X, 214/24 / V: (Reg) *cel*~, *chil*~ / Pl: ~*ne* / E: pn *kielnia*] 1 (Mol) Parte a căruței. 2 Lădiță pe care șade cel care mână caii, și în care se păstrează diferite obiecte mici, merinde. 3 (Pex) Chichița trăsuri, de sub capra vizitiului. 4 (Pan) Partea dinainte sau mai ales dinapoi adăugată la coșul căruței. 5 (Trs; pan) Parte a șurii în care se pune fân sau secară neîmblătită. 6 (Trs) Ferdela șurii.

7 Despărțitură într-un lădoi de bucate. 8 (Înv) Despărțitură într-un portofel.

chelnă² *sf* *vz* **pielm**

chelnăr *sm* *vz* **chelnar**

chelnăreasă *sf* *vz* **chelăreasa**

chelnăriță *sf* *vz* **chelnărița**

chelnar *sm* [At: CHIRIȚESCU, ap. DA / V: ~năr / Pl: ~i / E: ger *kellner*]

Persoană care servește într-o cafenea sau într-un restaurant Si: *băiat, ospătar*.

chelnăriță *sf* [At: TDRG / V: ~năr~ / A și: ~iță / Pl: ~te / E: *chelnăr* + -iță] 1 Fată sau femeie care servește într-o cafenea sau într-un restaurant Si: *ospătară*. 2 (Înv) Femeie care face curățenie în hoteluri.

cheloid *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *chéloïde*] Tumoare a pielii, cu aspect fibros alungit, apărută de obicei pe locul unei cicatrice.

cheloloiman *sn* *vz* **chiloman**

chelonian *sm* [At: DEX² / Pl: ~ieni / E: fr *chelonien*] 1 (Lpl) Ordin de reptile al căror corp este inclus într-o carapace osoasă, din care face parte broasca țestoasă. 2 Reptilă din ordinul chelonienilor (1).

chelsig *sn* *vz* **chelsug**

chelsug *sn* [At: PALIA (1582) / V: ~sig, ~ciug, *chilciug*, ~cig, *chit*~, *chie*~ / Pl: ~uri / E: mg *költség*] (Reg) 1 Cheltuială. 2 (Îvp) Bani de cheltuială. 3 Bani meniți pentru acoperirea celor necesare. 4 (Îe) A avea bani (sau parale) la ~ A avea bani de cheltuială. 5 Daruri (în natură). 6 Alimente. 7 Sumă. 8 (Înv) Belșug. 9 (Pex) Lucruri mărunte Si: *nimicuri*.

chelsugel *sn* [At: (a. 1620) IORGA, D. B. I 36 / Pl: (Mol) ~e / E: *chelsug* + -el] 1-2 (Înv; șhp) Chelsug (1) (mic).

chelsugui *vt* [At: BIBLIA (1688), 137/2 / Pzi: ~gesc / E: *chelsug* + -(u)i] 1 A cheltui. 2 (Înv; nob) A da cuiva daruri (în natură).

cheltaiala *sf* *vz* **cheltuială**

cheltăr¹ *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: ~e / E: nct] (Reg) Măcelărie.

cheltăr² *sn* [At: ȚARA OLT., III, 36, ap. DA / Pl: ~e / E: ger *kelter*] (Trs; gms) Teasc.

cheltări *vt* [At: ȚARA OLT., III, 36, ap. DA / Pzi: ~resc / E: *cheltăr²* + -i] (Trs; gms) A stoarce (strugurii) în teasc.

chelteu *sn* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~eie; (reg) ~eua / E: mg *költü*] (Trs) 1 Coș împletit din paie, din nuiele etc. 2 Obiect în formă de coș pentru pescuit.

cheltic *sm* [At: I. CR. VI, 217 / Pl: nct / E: ns cf mg *költek*] (Reg; îe) A aduce la ~ A se înțelege.

cheltui [At: COD. VOR. 30/14 / V: (înv) *chiel*~, *chil*~ / Pzi: ~iesc și (Trs) ~ui / E: mg *kölnen*] 1 *vr* A se risipi. 2-3 *vr* A da bani pentru a procura ceva sau spre a atinge un scop. 4 *vr* A cumpăra. 5 *vr* A suporta sumele de bani cerute de ceva. 6 *vr* A și întrebuința banii sau averea spre a ajuta pe cineva. 7 *vr* (Pex) A da bani nechibzuit Si: *a irosi*, *a prăpădi*, *a risipi*. 8 *vr* (Cu complementele *măncare*, *băutura*) A consuma. 9 *vt* (Trs; înv) A vinde. 10 (Îrg; im) A mărita. 11-12 *vt* A se face sau a avea cheltuieli (mari) cu ceva. 13 *vr* A se întrebuința bani mulți spre a ajunge ceva. 14 *vs* (Înv) A se întreține. 15 *vr* A consuma energie spre a ajunge la ceva. 16 *vr* A întrebuința timpul spre a ajunge la ceva. 17 *vr* A petrece (timpul, viața) cu ceva (sau cu cineva). 18 *vt* (D. bunuri materiale sau morale) A întrebuința. 19 *vr* (D. oameni) A se consuma fizic și intelectual.

cheltuială *sf* [At: PALIA (1582), ap. GCR I 38/2 / V: (înv) ~taia~, *chil*~ / Pl: ~ieli și (înv) ~iele / E: *cheltui*~ -eala] 1 Cheltuire (1). 2-3 (Pex; ccr) Bani necesari pentru a procura ceva sau pentru a ajunge la un scop. 4-5 (Pex; ccr) Bani cheltuiți sau de cheltuit. 6-7 (Îlav; îla) Cu ~ (În mod) costisitor. 8 (Îs) Bani de ~ Bani pentru cumpărături (mărunte). 9 (Fig, gmf; îe) A da cuiva de ~ A bate zdravăn pe cineva. 10 (Pfm; îe) A da pe cineva de ~ A face pe cineva să cheltuiască mult. 11 (Îal) A-i produce o pagubă. 12 (Pex) Bani întrebuințați nechibzuit spre procurarea unor lucruri de prisos Si: *risipa*. 13 (Lpl; pfm; îe) A se pune pe ~ieii A cheltui mai mult ca de obicei. 14 (Îe) A băga pe cineva la (sau, iuz în) ~ A-l face să cheltuiască (bani mulți). 15 (Înv) Impozit. 16 (Fig) Întrebuințare de timp, de muncă, energie etc. pentru satisfacerea unor nevoi, a unor

obligatii etc. 17 Risipă. 18 (Pex; lpl; rar) Lucruri cumpărate pentru ceva Si: *cumpărături*. 19 (Lpl) Lucruri de mâncare Si: *merinde*, *alimente*. 20 (Spe) Rubrică (într-un registru de contabilitate) unde se trec sumele cheltuite. 21 Garnitura (și căptușeala) unei haine. 22 (Trs; nob) Floarea făinii. 23 (La plutărit) Capătul trunchiului care servește de legătură și care se calculează la cubaj. 24 (Îs) ~ieli de judecată Sumă de bani pe care este obligat să o plătească, pe baza unei hotărâri judecătorești, partea care a pierdut un proces părții care a câștigat procesul. 25 Cu (sau pe) ~la cuiva Cu mijloace bănești oferite de altcineva.

cheltuielnic, ~ă *a* [At: GOLESCU, Î. 31 / Pl: ~ici, ~ice / E: *cheltui* + -elnic] (Rar) Căruia îi place să cheltuiască (7) Si: *risipitor*.

cheltuios, ~oasă *a* [At: MARCOVICI, D. 231/22 / Pl: ~oși, ~oase / E: *cheltui*~ -os] (Înv) Care se face cu cheltuială Si: *costisitor*.

cheltuire *sf* [At: (a. 1813) ap. DA / Pl: ~ri / E: *cheltui*] 1 Folosire, întrebuințare de bani. 2 (Fig) Consumare Cf *cheltui*. 3 Vindere, desfacere (a unei mărfi).

cheltui¹ *sn* [At: DA / E: *cheltui*] Cheltuire (1).

cheltui², ~ă *a* [At: CANTEMIR, ap. TDRG / Pl: ~iți, ~e / E: *cheltui*] 1 (D. bani; fig, d. puteri, timp) Întrebuințat pentru ceva. 2 (Pr) Irosit. 3 (Cu sens activ; d. oameni) Care are cheltuieli. 4 Supărat din cauza cheltuielilor.

cheltuiitor, ~oare *a* [At: COD. CALIMAH, ap. TDRG / Pl: ~i, ~oare / E: *cheltui*~ -tor] 1-2 (Înv) Care (se) consumă. 3 Care cheltuieste Si: *risipitor*, *mând-spata*. 4 (Înv) Casier.

chema [At: COD. VOR. 57/5 / V: (înv) *cle*~, (înv) *chiema* / Pzi: *chem* / E: ml *clamo*, ~are] 1-2 *vi* A striga (tare). 3 *vi* A da alarma (strigând după ajutor). 4 *vt* A invita pe cineva să vină, pronunțându-i cu glas tare numele. 5 *vt* A spune cuiva pe nume Si: *a tutui*. 6 *vi* (Spe; în limba veche, câteodată urmat de pp *către*) A ruga pe cineva să vină într-ajutor. 7-8 A invoca sau a implora ajutorul cuiva. 9 *vi* (Jur; construit cu acuzativul fără pp) A face apel la instanța competentă Si: *a alerger*. 10-11 *vi* (Pex) A invita pe (sau prin) cineva să vină sau să aducă. 12 *vt* A invita pe cineva (la masă, la o petrecere, la un ospăț, la nuntă). 13 *vt* (Pex) A invita mai multe persoane, o mulțime la o adunare Si: *a convoca*. 14 *vt* (Înv) A ~ Camerele A convoca parlamentul. 15 *vt* (Îe) A ~ sub drapel (sau sub arme) A da ordin de prezentare la armată. 16 *vt* (Spe; înv; uneori complinit de *fața*) A invita pe cineva să se prezinte la judecată Si: *a cita*, (înv) *a soroci*. 17 *vt* (Pan) A-i face cuiva semn să vină. 18 *vt* A distinge o persoană (sau un lucru) printr-un cuvânt care îl desemnează individual Si: *a numi*. 19 *vt* A numi pe cineva cu un calificativ. 20 *vt* A numi pe cineva într-o slujbă. 21 *vt* A da cuiva o însărcinare. 22 A desemna pe cineva să facă un lucru. 23 *vt* (Înv; îe) A ~ în leafă A angaja cu leafă (soldați mercenari). 24 *vt* (Fig) A îndemna pe cineva să apuce pe o cale. 25 *vr* (Asr) A-și lua numele Si: *a se numi*. 26 *vr* (Îrg) A se zice. 27 *vr* A simboliza. 28-29 *vt* A (se) considera. 30 *vr* A se atribui cuiva ceva. 31 *vr* A fi al cuiva. 32 *vr* (Fam; îe) Cum se cheamă sau s-ar chema Cum s-ar zice. 33 *vr* (Fam; îe) Se ~ vorba că... Se zice că... 34 *vt* A îndemna (în mod oficial) pe cineva să participe la o acțiune, la un fapt Si: *a solicita*, *a apela* (la)... 35 *vt* (Poetic) A evoca. 36 *vt* A ordona cuiva să se prezinte într-un loc. 37 *vt* (Îe) A ~ la ordine A soma să respecte anumite reguli de disciplină, liniște etc.

cheman *sn* [At: CADE / Pl: ~uri / E: tc *keman*] (Muz; înv) Vioară cu șase sau mai multe coarde, întinse peste alte coarde de sârmă.

chemare *sf* [At: PSALT. 13/1 / V: (pop) *chie*- / Pl: ~mări / E: *chema*] 1 Strigare. 2-3 Rostire, strigare a numelui cuiva cu scopul de a-l face atent, de a-l face să vină. 4 Invocare. 5 Invitare. 6 Invitare făcută printr-un semn, un gest, un semnal. 7 Convocare (cu caracter oficial) la o întrunire, o manifestare publică, în fața unei instanțe judecătorești sau a unei autorități de stat. 8 Citație. 9 (În vechea organizare a învățământului superior; îs) ~ la catedră Procedură de a numi pe cineva într-un post de profesor (sau conferențiar) fără a-l pune să dea un examen special. 10 (Îvr) Denumire. 11 (Fig) Vocație. 12 Misiune. 13 Proclamație.

chemat¹ *sn* [At: ȘINCAI, HR. 137/21 / Pl: ~uri / E: **chema**] 1 Chemare (2). 2 Strigare (în ajutor).

chemat², ~ă *a* [At: COD. VOR., ap. DA / Pl: ~ați, ~e / E: **chema**] 1 Invitat. 2 Destinatar. 3 (Îe) A fi ~ de Dumnezeu A fi pe moarte.

chemăi *v* *vz* **chimăi**

chemător, ~oare [At: DOSOFTEI, V. S. 3 / V: (pop) **chie**~ / Pl: ~i, ~oare / E: **chemat** + -(a)tor] 1 *a* Care cheamă. 2 *a* (Fig) Îmbietor. 3 *sm* (Pop) Tânăr care invită la nuntă din partea mirelui sau miresei Si: *drusca*, *varășita*, *vornicel*, *vornicița*. 4 (Reg) *sf* Nevastă tânără. 5 *sf* (Înv; grm) Votativ.

chemătura *sf* [At: ANON. CAR. / V: (pop) **chie**~ / Pl: ~uri / E: **chemat** + -ura] (Înv) Chemat (1).

chembric *s* *vz* **chembrică**.

chembrică *sf* [At: FILIMON, C. II, 601 / V: **chim**~, ~ic / E: eg **cambric**, ger **Cambric**] Stofă de bumbac sau pânză vopsită și lustruită (cu care se îmbracă cosciugul).

chemelavhă *sf* *vz* **camilafca**

chemeșă *sf* *vz* **cămașă**

chemeșe *sf* *vz* **cămașă**

chemeșută *sf* *vz* **cămașută**

chemetin, ~ă *a* [At: LB / A: nct / Pl: ~i, ~e / E: nct] (Îrg) Bărbat harnic.

chemie *sf* *vz* **chimie**

chimigrafie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr **chémigraphie**] Tehnică a gravării clișeelelor tipografice pe cale chimică Si: **chemitipie**.

chemimog *sn* *vz* **chimimog**

chemin de fer *s* [At: DEX² / Pl: *șmen dö fér* / E: fr **chemin de fer**] Joc de noroc asemănător cu bacaraa.

chemitipie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr **chémitypie**] (Pgr) Chemigrafie.

chemni *v* *vz* **chefni**

chemoluminescență *sf* *vz* **chimiluminiscentă**

chemorezistență *sf* [At: DEX² / Pl: ~te / E: ger **Chemoresistenz**] (Med) Chimioresistență.

chemosinteză *sf* [At: DEX² / Pl: ~ze / E: ger **Chemosynthese**] Fenomen prin care organismele vii folosesc, în sintezele organice, energia chimică rezultată prin oxidarea unor substanțe minerale Si: **chimiosinteză**.

chemosorbție *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr **chémosorption**] Fixare a unei substanțe pe suprafața unui corp în urma unei combinații chimice între substanță și corpul respectiv.

chemotactism *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: ger **Chemotaktismus**] (Blg) Deplasare a unui organism liber spre un excitant de natură chimică Si: **chemotaxie**, **chimiotacism**, **chimiotaxie**.

chemotaxie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: ger **Chemotaxis**] (Blg) Chemotactism.

chemoterapie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: ger **Chemotherapie**] Tratare a unor boli cu ajutorul anumitor substanțe chimice care distrug microbii ori celulele bolnave sau împiedică dezvoltarea lor.

chematropism *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: ger **Chemotropismus**] (Blg) Chimiotropism.

chemului *vi* [At: (a. 1690) IORGA, S. D. XII, 234 / V: **chim**~ / Pzi: ~esc și **chemului** / E: mg **kémelni**, **kémlelni**] (Mgm; Înv) 1 A socoti. 2 A ține seama. 3 A cerceta. 4 A observa.

chemulire *sf* [At: KLEIN, D. 114 / V: **chim**~ / P: ~mu-lu-i-re / Pl: ~ri / E: **chemului**] (Mgm; Înv) 1 Chibzuire. 2 Socotire. 3 Păstrare. 4 Cruțare. 5 Economie.

chen *sn* [At: POLIZU / Pl: ~uri / E: nct] 1 Margine. 2 Bordură. 3 Tiv. 4 Chenar. 5 (Îs) ~ de fir Tresă.

chenaf *sm* [At: DEX² / Pl: ~i / E: nct] Plantă erbacee cu flori galbene, din tulpina căreia se extrag fibre textile (*Hibiscus cannabinus*).

chenar *sn* [At: DUMITRACHE, 54 / V: **chin**~, (Ban) **cin**~, **chie**~ / Pl: ~e, ~uri / E: tc **kenar**] 1 (Înv) Margine (de sat sau de oraș). 2 Margine (lucrată, desenată, sculptată etc.) pe care o are de jur-împrejur un obiect și care servește ca ornament. 3 (Sp) Broderia cusută pe marginea unei stoffe. 4 Tivitură de o culoare deosebită Si: **bordura**. 5 Bordura simplă

sau înflorită ce se face în jurul unei pagini. 6 Crestătura de pe marginea unei monede. 7 (În ziare sau periodice) Spațiu rezervat articolelor de importanță deosebită și înconjurat cu linii mai groase. 8 (Îc) ~ul-bălții (sau **bălților**) Mică plantă acvatică, care se dezvoltă sub apă și înfloarește după ce s-a retras apa, crescând pe malurile bălților și ale ostroavelor Dunării. 9 (Aht) Sculpturi (în piatră), care încadrează ferestrele sau ușile unei clădiri. 10 (Nob) Ramă, cadru (la ușă, geamuri). 11 (Nob) Pervaz.

chenăras *sn* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr 120, 415 / Pl: ~e / E: **chenar** + -as] 1-2 Chenar (2) (mic). 3 Spațiu rezervat, în unele ziare, unor articole literare.

chenărui *vi* [At: DA / V: **chin**~ / Pzi: ~esc / E: **chenar** + -ui] (Rar) A împrejmuiră cu un chenar (2).

chenăruire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: **chenărui**] (Nob) Împrejmuire cu chenar (2) Si: **chenărui**¹.

chenărui¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: **chenărui**] (Nob) Chenăruire.

chenărui², ~ă *a* [At: DELAVRANCEA, S. 46 / V: **chin**~ / Pl: ~iți, ~e / E: **chenărui**] Împrejmuiră cu chenar.

chencăni *vi* [At: H XII, 139 / Pzi: ~nesc / E: fo] (Reg; d. lupi) A urla.

chendela *sf* [At: (a. 1784) IORGA, S. D. XIII, 15 / V: ~dil~ / Pl: ~le / E: cf ger **kindbett**] (Reg) Lăuză.

chendei *vi* [At: DA / Pzi: ~lesc / E: **chendela** + -i] (Reg) A deveni lăuză.

chendeie *sf* [At: DA / Pl: ~ii / E: **chendela** + -ie] (Reg) Lăuzie.

chendeu *sn* *vz* **chindeu**

chendilă *sf*, *a* *vz* **chendela**

chendru *sn* *vz* **centru**

cheneaf *sn* [At: GORJAN, ap. DA / Pl: ~uri / E: tc **keñef**] (Trî) Privată.

cheneafăș *sn* *vz* **canavață**

chenez *sm* *vz* **ceneaz**

chenonic *sn* *vz* **chinonic**

chenopodiacee *sf* [At: DEX² / Pl: ~ / E: fr **chénopodiacées**] 1 (Lpl) Familie de plante cu flori mici, verzui, dispuse în inflorescențe desc. 2 Plantă din familia chenopodiacee (1).

chentavru *sm* *vz* **centaur**

chenteș *sm* [At: PAȘCA, GL. 16 / Pl: ~i / E: nct] (Trs; Înv) Voluntar în armata de eliberare a lui Kossuth, în 1848.

chentral, ~ă *a* *vz* **central**

chentru *sn* *vz* **centru**

chentuș *sn* *vz* **contăș**

chenteș *sn* *vz* **chintuș**

chenui *v* *vz* **chinui**

chenzinal, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: ~i, ~e / E: **chenzină** + -al] (D. plata unei sume de bani) Care se face o dată la două săptămâni.

chenzină *sf* [At: DUNĂREANU, CH. 92 / Pl: ~ne / E: fr **quinzaine**] 1 Leafă pe 15 zile. 2 Perioadă de timp care trece de la o chenzină (1) la alta.

cheof *i* [At: DR. IV, 885 / E: fo] Cuvânt care imită strigătul copoilor.

cheofni *v* *vz* **chefni**

cheoale *af* *vz* **chel**¹

cheoni *v* *vz* **chefni**

cheopeng *sn* *vz* **chepeng**

cheotoare [At: BIBLIA (1688), 57 / V: **cet**~ **cheu**~, **chio**~, **chiu**~, (reg) **chept**~, **chiptoare**, **chet**~, **cheiet**~, **chei**~, **chie**~, **cheio**~ / P: **che-o**~, (reg) **cheo**~ / Pl: ~ori / E: ml **clautoria**] 1 *a* (Înv; Îs) *Piatră* ~ *Piatră* de hotar. 2 *sf* Crestătură făcută într-o bucată de lemn, în care se îmbină două bucăți Si: **cheotură**, **cuib**, **încheietoare**, **încheietură**, **mușcătura**, **prescură**. 3 *sf* Capetele bănelor, ieșite în afară la cele patru colțuri ale casei, care de obicei nu se văruiesc. 4-5 *sf* (Pex) Colț de casă sau de stâncă din bărne, fără stâlpi. 6 *sf* (Reg) Colț de gard. 7 *sf* Locul unde se întâlnesc două plase de garduri. 8 *sf* Locul unde se unesc căpriorii unei case. 9 *sf* (Urmat de „gurii”) Colțul gurii. 10 *sf* Cele două băieri cu care se încheie cămașa țărănească. 11 *sf* (Reg) Găitan în care se încheie nasturele de la gura sumanului. 12 *sf* Legătură. 13 *sf* Gaură de pe marginea unei haine, prin care se trece un nasture Si: **butonieră**. 14 *sf* Legătură de piele cu care se încheie

tablele unei cărți Si: *cataramă*. **15 sf** (La coasă) Legătura cu care se prinde cârligul de coasă. **16 sf** (La hamurile de la cal) Curea care, răsucită după hulahă, leagă cercul. **17 sf** (Lpl) Cele două ațe sau curelușe de legat jugul. **18 sf** (Pes; lpl) Ochetele care servesc pentru a prinde cu ele plasa de cele patru capete ale arcurilor. **19 sf** (Pes) Lațul din capătul analei. **20 sf** (Pes; lpl) Ochiurile cu care se prind perimetele. **21 sf** (lf *chiutoare*) Povarnă în care se fierb prunele pentru prepararea rachiului.

cheotorătura sf [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *încheotora* + -(a)tura] (Reg) Limba cioplită, mai groasă în afară decât înăuntru, la capătul unei bărne, care facilitează încheierea cu altă bărmă.

cheotură sf [At: DA ms / P: *che-o* / Pl: ~ri / E: ns cf *cheotoare*] Cheotoare (2).

chepă sf [At: DICT., ap. DA / Pl: ~pe / E: it *chepia*] (lht) Scrumbie de Dunăre (*Clupea alosa*).

chepcea¹ sf [At: ȘIO / V: *chip* / Pl: ~cele / E: tc *kepče*] (Reg) 1 Lingură mare găurită, cu care se ia spuma. 2 Lingură cu care se amestecă în metale topite.

chepcea² sf [At: DDRF / Pl: ~cele / E: nct] (Sst) Covor de păslă.

chepcel sn [At: (a. 1691) MĂRGĂRITARE, ap. CCR 200 / V: *chip* / Pl: ~e / E: ns cf *capcea*, *chepcea*] 1 (Reg) Cauc. 2 (Pes) Instrument de pescuit, în forma unei linguri foarte mari, învelite în plasă.

chepeneag sn vz *căpeneag*

chepencil sn [At: IRINEU, S. B. 16 / Pl: ~e / E: *chepeneag*] (Reg) 1 Manta. 2 Căpeneag mic.

chepeng sn [At: COSTINESCU / V: *chi*~, *chio*~, ~*ghiu*~, ~*ent* / Pl: ~uri / E: tc *kepenk*] 1 Ușă de pivniță, așezată la nivelul podelei cu care se închide intrarea într-o pivniță, într-o magazie de navă. 2 (Rar) Oblon. 3 (Îlav) În ~ Care se poate ridica și coborî vertical. 4 (Reg) Zăvor.

chepenghiu sn vz *chepeng*

chepent sn vz *chepeng*

chepiu, ~ie a [At: BUL. FIL. IV, 115 / A: nct / Pl: ~ii / E: *chipeș*] (Arg; înv) Chipeș.

cheptoare sf vz *cheotoare*

cher av vz *chiar*

chera sfa [At: NEGRUZZI, S. IV, 526 / V: ~ama, ~amo, *chiramo* (cu pl. ~mele) / E: gr *χερά*, cf *chir*, *cherașita*] (Gre; totdeauna urmat de un nume propriu; iuz; mai ales în epoca fanariotă) 1 Cicoană. 2 (lf *chiramo*) Doamna mea.

cherache sf [At: URICARIUL, ap. LET. II, 176 / V: (înv) ~rec~, *chir* / Pl: *ele* / E: tc *kerakē*] (Trî) Mantic de gală împodobită cu fir.

cheram, ~a a [At: C. V, 1950, nr 4, 42 / Pl: ~i, ~e / E: nct] (Reg) Căniu.

cherama sf vz *chera*

cheramo sf vz *chera*

cherapleș sm [At: NEGRUZZI, S. II, 43 / Pl: ~i / E: mg * *kereplōs*] (Mol) Prostănac.

cherat vz *cer¹*

cheratină sf [At: DEX² / Pl: ~ne / E: fr *kératine*] Proteină care intră în structura părului, epidermei, unghiilor, coanelor, copitelor etc.

cheratinizare sf [At: DEX² / Pl: ~ări / E: *cheratină*] Îngroșare a stratului cornos al pielii, care apare în unele boli de piele.

cheratinizat, ~a a [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: fr *kératinisé*] 1 Cu cheratină. 2 Îngroșat cu cheratină.

cheratită sn [At: DEX² / Pl: ~te / E: fr *kératite*] Inflație acută sau cronică a corneii.

cherato vz *cer¹*

cheratocon sn [At: DEX² / Pl: ~oane / E: fr *kératocone*] (Med) Deformare conică a corneei, însoțită de scăderea accentuată a vederii.

cheratoconjunctivă sf [At: DEX² / Pl: ~te / E: fr *kératoconjunctivite*] (Med) Inflație simultană a corneei și a conjunctivei.

cheratodermie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *kératodermie*] (Med) Hiperplazii ale stratului cornos Si: *cheratom*.

cheratolitic, ~a sf, a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *kératolytique*] 1-2 (Med) (Substanță) decapantă.

cheratom sn [At: DEX² / Pl: ~oame / E: fr *kératome*] (Med) Cheratodermie.

cheratoplastie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *kératoplastie*] Înlocuirea unui fragment din corneea bolnavă cu un fragment de corneă normală.

cheratoscop sn [At: DEX² / Pl: ~oape / E: fr *kératoscope*] (Med) Astigmatometru.

cheratoză sf [At: DEX² / Pl: ~ze / E: fr *kératose*] 1 Produs al hidrolizei cheratinelor folosit în tăbăcărie. 2 (Med) Dezvoltare accentuată a stratului cornos al epidermei.

cherăfiță sf [At: ALECSANDRI, T. 1759 / Pl: ~te / E: nct] (Grî) Femeie cochetă, afectată.

cherăi¹ v vz *chiorăi*

cherăi² v vz *chirăi*

cherăbabă sf [At: DR. I, 361 / Pl: ~abe / E: nct] (Bot; Ban) Gulie (*Brassica oleracea* var *acephala*, var *gongyloides*).

cherbel sm [At: BĂRCIANU / Pl: ~i / E: ger *kälber* (*kropf*)] (Bot; Trs) 1 Asmățui (*Anthiscus cerefolium*). 2 (Îc) ~auriu Antonică (*Chaerophyllum aromaticum*).

cherce sn [At: DENSUSIANU, T. H. / V: *tierc* / Pl: nct / E: mg *kerek*] (Reg) 1 Joc din seara Lăsatului de post la Paști (și la Crăciun). 2 Adunare de fete și de feciori la o casă.

chercară sf [At: PANTU, PL.² / Pl: ~re / E: nct] (Bot; reg) Papanăși (*Trifolium arvense*).

chercăm vi [At: COSTINESCU / V: *chir*~, *herc*~, *pierc*~ / Pzi: ~nesc și *chercăn* / E: fo] (D. curcă sau biblică) A chiorăi.

cherchelit, ~a a vz *cherchelit*

chercheala sf [At: DA / V: *chirchi*~ / Pl: ~eli / E: *chercheli* + -eala] Starea unui om cherchelit.

chercheli vr [At: DUNĂREANU, CH. 65 / V: (îrg) *chirchi*~, *chirchiu*~ / Pzi: ~lesc / E: nct] A se ameți de băutură.

cherchellie sf [At: DOSOFTEI, V. S. 240 / Pl: ~ii / E: nct] (Înv; nob; lpl) 1 Fiare. 2 Ferecătură.

cherchelit, ~a a [At: DUNĂREANU, CH. 72 / V: ~ce~, *chirchi*~ / Pl: ~iți, ~e / E: *chercheli*] (Ușor) amețit de băutură Si: (reg) *chiarbuz*.

cherchelita sf vz *chercherița¹*

chercherița¹ sf [At: SĂGHINESCU, V. 48 / V: *chec*~, *chi*~, *chichi*~, *chichiriză*, *ciciriză*, ~*elița*, *chirchi*~, *cheșche*~, *cercelița*, *certelița*, *căcărâta* / Pl: ~te / E: nct] (Ent; reg) Căpușă (*Ixodes*).

chercherița² sf [At: H IX, 435 / A: nct / Pl: ~te / E: ns cf *chercherița¹*] (Reg) Grindină mărunță.

cherchet sn [At: CĂTANĂ, B. 17 / Pl: ? / E: fo] (Ban) Orăcăt.

chercheun, ~a a [At: CHEST. VIII, 108/10 / Pl: ~i, ~e / E: nct] (Reg) Cherchelit.

cherchez, ~ează a [At: COMAN, GL. / Pl: ~i, ~e / E: ns cf *cherchezit*] (Reg) 1 Buimăcit. 2 Amețit. 3 Cherchelit.

cherchezit, ~a a [At: PAMFILE, J. III / Pl: ~iți, ~e / E: cf *cherchez*] (Reg) Cherchelit.

cherchilă sf [At: DA / Pl: ~le / E: cf mg *teher*] Bagajul unui plutăș.

cherchil sm [At: DA ms / E: ns cf *chirchilig*, *chirci*] (Bot; reg) Tufă.

cherchic² sm [At: DA / Pl: ~ / E: rs *kerpā*] Nume comercial dat scrumbiei sărate și conservate.

cherchitură sf vz *corcitură*

chercuri vr [At: SIMA, M., ap. DA / Pzi: ~esc / E: mg *kerék*] (Reg; d. băieți și fete) 1 A se ciupi. 2 A se îmbrânci.

chercuri sfp [At: BĂRCIANU / E: nct] (Bot; reg) Papanăși (*Trifolium arvense*).

cherdame sf vz *cardama*

cherdos sms [At: CONV. LIT. XXXVII, 717 / V: *chir*~, *cherdus* / E: ngr *χέρδος* cf *chirdosi*] (Înv; îe) 1 A nu-și face ~cu cineva A nu-și face de lucru cu cineva. 2 A nu avea ~cu cineva A n-o putea scoate la capăt.

cherdus sms vz *cherdos*

chereche sf vz *cherache*

cherem sms [At: GHICA, S. 350 / V: ~rim, (prin confuzie) *chiim* / E: tc *kerem*] 1 (Inv) Favoare. 2 (Pfm; ie) A fi (sau a rămâne ori a lăsa) la ~ul cuiva A fi sau a rămâne la discreția sau la dispoziția, la bunul plac al cuiva. 3 (Îe) A avea pe cineva la ~ A avea pe cineva la mână. 4 (Rar; ie) A nu-i veni cuiva la ~ A nu-i veni la socoteală.

cherent, ~ă a [At: PAȘCA, GL. / A: nct / Pl: ~nți, ~e / E: nct] (Reg) 1 Iresponsabil. 2 Prost. 3 Zăpăcit.

cherest sn [At: C V, 1950, nr. 4, 36 / Pl: nct / E: nct] (Trs) Panglică pe care sunt imprimate flori.

cherestar sm [At: POLIZU / Pl: ~i / E: *cherestea*+ -ar] 1-2 (Inv) Cherestegiu (1-2).

cherestărie sf [At: POLIZU / Pl: ~ii / E: *cherestea*+ -(a)rie] 1-3 (Inv) Cherestegerie (1-3).

cherestea sf [At: CANTEMIR, ap. TDRG / V: *he*~, *hi*~, *ferestrea* / Pl: ~ele / E: tc *kerestē*] 1 Lemn de construcție. 2 Lemnăria care intră într-o construcție spre a susține celelalte părți. 3 (Inv; ie) Nu-i e ~ obrazul Se zice despre omul cu obrazul subțire. 4 (Arg; ie) A nu avea ~ A nu avea obraz. 5 (Îae) A nu se ține de cuvânt. 6 (Îae) A nu se purta cum trebuie. 7 Construcție de lemn pe care se sprijină ceva. 8 (Fig) Construcție fizică solidă. 9 (Fig) Structură osoasă. 10 (Inv; prt) Persoană (mai ales femeie) bine făcută. 11 (Inv) Mecanism (de ceas).

cherestegerie sf [At: TDRG / V: (Mol) ~stigi~, *he*~, *hi*~ / Pl: ~ii / E: *cherestegiu*+ -(a)rie] 1 Curte mare unde se ține cherestea (1). 2 Depozit de cherestea (1). 3 Comerț cu cherestea (1).

cherestegie sf [At: DICT. / Pl: ~ii / E: *cherestegiu*+ -ie] Cherestegerie (1).

cherestegiu sm [At: I. IONESCU, D. 495 / V: *chiristi*~, *girsti*~, *her*~, *hir*~ / Pl: ~ii / E: *cherestea*+ -giu] 1 Negustor de cherestea (1). 2 Persoană care lucrează cheresteaua (1).

cherestigirie sf vz *cherestegerie*

cheres sn [At: CHEST. II, 201/114 / Pl: ~uri / E: nct] (Reg) Grinzile pe care se sprijină podeaua de scânduri a casei.

chereti vi [At: ALRT I, 144 / V: (Reg) *her*~ / Pzi: ~tesc / E: mg *visszakerülni*] (Mgm) A reveni.

cherhan sn [At: COPILU-CHEATRĂ, V. 17 / Pl: ~e și ~uri / E: nct] (Reg; cnsnp) Coviltir.

cherhana sf [At: DOC. (1783) / V: ~nea, *chirana*, *chir*~, *chirhanea*, *chirhan* / Pl: ~ale / E: tc *kerhanē*] 1 (Inv) Fabrică de postav. 2 (Inv) Fabrică de lumânări. 3 (Inv) Fabrică de săpun. 4 (Pes) Construcție (făcută pe marginea apelor) simplă, răcoasă, bine aerisită, în care se găsesc instalații speciale pentru prepararea, conservarea și depozitarea temporară a peștelui. 5 (Pex) Întreprindere pentru prepararea, conservarea și transportarea peștelui.

cherhanagiu sm [At: DOC. (1790) / Pl: ~ii / E: *cherhana*+ -giu] (Inv) 1 Lucrător la o fabrică de postav Cf *cherhana* (1). 2 Lumânăr. 3 Săpunar. 4 Persoană care posedă și exploatează o cherhana (5) de pește.

cherhanea vz *cherhana*

cheri vi [At: LB / E: *chiar*] (Nob) A lămuri.

cheriegzeu sm [At: COMAN, GL. / Pl: ~ei / E: nct] (Îrg) Notar.

cherim sms vz *cherem*

cherină sf [At: DA / A: pbl ~rină / Pl: ~ne / E: ns cf srb *ker*] (Reg) Amestecătură de dovleac fiert, făină, sare etc. servind ca hrană pentru porci.

cherit, ~ă a [At: LM / Pl: ~iți, ~e / E: *cheri*] (Inv) 1 Adevărat. 2 Clar. 3 Dovedit.

cherlăi v vz *cherlălăi*

cherlopan sn vz *chirlopan*

chermea sf [At: ȘIO / Pl: ~ele / E: tc *kerma*] (Trî) 1 Pachet. 2 Trâmbă (de pânză).

chermelu a, av [At: CĂTANĂ, P. I, 102 / Pl: nct / E: nct] 1-2 (Reg) (Care este) amețit de băutură.

chermes sms vz *cărmăz*

chermesă sf [At: DEX² / V: *ke*~ / Pl: ~se / E: fr *kermesse*] Petrecere publică (în aer liber), cu muzică și dans.

chern sn [At: DA / E: ger *Kern*] (Tip: gms) Instrument de turnătorie, care formează grosimea literei.

chernăr s [At: CV, 1951, nr. 5, 24 / Pl: nct / E: nct] (Teh) 1 Punctator. 2 Vârf de centrare la o mașină-unealtă.

chernărie sf [At: DA / Pl: ~ii / E: ger *Kellneri*] (Reg) Loc pentru păstrarea vaselor cu apă în coliba lucrătorilor de păduri.

cherodosie sf [At: GHEORGAGHI, ap. ȘIO (1762), 287 / Pl: ~ii / E: ngr *χηροδοσία*] (Inv) Oferire de lumânări de ceară.

cherpă sf [At: H III, 266 / Pl: ~pe / E: ns cf *cherpedin*] (Inv) Cherpedin.

cherpedel sn vz *cherpedin*

cherpedin sn [At: H III, 19 / V: ~e, ~del / Pl: nct / E: tc *kerpedin*] (Tcm; rar) Clește de fierar sau de dulgher.

cherpedine sn vz *cherpedin*

cherpicărie sf [At: DA / Pl: ~ii / E: *cherpicu*] (Reg) Locul unde se fabrică chirpici.

cherpici sn vz *chirpici*

cherry-brandy sn [At: DEX² / P: *ceri-brendi* / E: eg *cherry-brandy*] Băutură alcoolică preparată din cireșe.

chersan sm vz *chersin*

chersă sf [At: GOROVEI, C. 300 / Pl: ~se / E: nct] (Bot; reg) Zarzără (*Armeniaca vulgaris*).

chersânaș sn [At: DA ms / Pl: ~e / E: *chersin*+ -aș] 1-2 (Reg; șhp) Chersin (1) (mic).

chersin sn [At: CREANGĂ, GL. / V: ~san / Pl: ~e / E: nct] (Reg) 1 Covată largă și scurtă în care se frământă pâinea. 2 Conținutul unui chersin (1). 3 Căuș mare, rotund făcut din lemnul noduros al unui copac. 4 Conținutul unui chersin (3).

chert sn [At: CHEST. II, 227/154 / Pl: ~uri / E: nct] (Reg; cnsnp) Locul de îmbinare a căpriorilor.

chertec sn vz *chertic*

chertic sn [At: CIHAC II, 562 / V: (reg) ~tec / Pl: ~ice / E: tc *kertik*] (Îvp) 1 Crestătură făcută în lemn, pe răboj, la ocne, ca mijloc de contabilitate la vânzarea sării. 2 Dovadă pentru socoteli. 3 Partea răbojului tăiată din matcă, servind pentru control.

chertiu sn vz *cheart*

chertuială sf [At: CHEST. II, 227/123 / Pl: ~ieli / E: *chert*+ -uială] (Reg) Locul în care se îmbină căpriorii.

chertăneală sf [At: PAMFILE, D. 72 / Pl: ~neli / E: *chertăni*+ -eală] 1 Sunet strident, caracteristic unor animale (șoarece, guzgan) Si: *chițcăit*. 2 Scâncet de copil.

chertăni vi [At: MUSCEL, 76 / Pzi: ~nesc / E: fo] 1 (D. șoareci) A chițcăi. 2 (D. copii) A scânci.

cheruleu sm [At: COMAN, GL. / Pl: ~ei / E: mg *kerülő*] (Reg) Păzitor. *cheruț* av [At: CV, 1950, nr. 3, 35 / E: *chiar*+ -ut] (Reg) Chiar.

cheurvan sn vz *chervan*

cheruvic a, av vz *heruvic*

chervan sn [At: GORJAN, H. II, 116 / V: (inv) ~ruv~, ~e, *chir*~ / Pl: ~e / E: tc *kervan*] (Inv) 1 Caravană. 2 (Sp; îs) ~pe mare Flotă comercială. 3 Car mare de transport. 4 Șir lung de trăsurii sau de care.

chervană sf vz *cervană*

chervanguiu sm [At: COSTINESCU / Pl: ~ii / E: tc *kervanji*] (Trî) Conducător de caravană.

chervansera sn [At: DICT. / Pl: ~uri / E: tc *kervan-serai*] (Inv) Caravansera.

chervâl sm [At: PĂCALĂ, M. R. 22 / E: ger *kerbel*] (Bot) Asmățui (*Anthriscus cerefolium*).

chervăsărie sf vz *carvasara*

ches¹ i [At: ȘIO / E: tc *kes*] (Inv) 1 Taie! 2 (Îe) A face ~ A tăia.

ches² sn vz *chisea*

chesa¹ sf vz *chesea²*

chesa² sf vz *chesea²*

chesacă sf vz *chisoaga*

chesadar sm vz *chesedar*

chesar *sm* [At: TETRAEV. 238 / Pl: ~i / E: vs: **κεσάρ**] 1 (Înv) Împărat (roman). 2 Titlu dat celor doi auxiliari ai celor doi „Augusti” în tetrarhia lui Dioclețian. 3 Împăratul Austriei.

chesaricesc, ~ească [At: DA / Pl: ~ești / E: **chesar** + -esc] (Înv) Cezaricesc.
chesat *sms* [At: CARAGIALE, S. N. 39 / E: tc **kesat**] (Înv) 1 Lipsă de vânzare, de bani Si: (Înv) **chesatliuc** (1). 2 Criză în afacerile comerciale Si: (Înv) **chesatliuc** (2).

chesatliuc *sn* [At: (a. 1811) IORGA, S. D. XII, 167 / E: tc **kesadlyk**] 1-2 (Înv) Chesat (1-2).

chesh *sf* vz **chisea**²
chesăgi *vt* [At: ISPIRESCU, U. 51 / V: **chis**~, **pis**~, (rar) **pisogi** / Pzi: ~gesc / E: **chesăgiu**] (Îvp) 1 A căsăpi. 2 (Îf **pisăgi**) A bate zdravăn.

chesăgi¹ *sn* [At: DA / V: **chi**~ / Pl: ~uri / E: **chesăgi**] (Îvp) Măcelărit.
chesăgi², ~ă a [At: DA / V: **chis**~, (hiperurbanism) **pis**~, (rar) **pisogit** / Pl: ~iți, ~e / E: **chesăgi**] (Îvp) 1 Tăiat în bucăți Si: **măcelărit**, **căsapit**.

2 Bătut zdravăn Si: **pisat**.

chesăgiu *sm* [At: NECULCE, ap. LET. II, 255/22 / V: **chisas**~, **chis**~, **căs**~ / Pl: ~ii / E: tc **kesiği**] 1 Hoț (de buzunare). 2 (Înv; îppl) Măcelar.

chesccu *sn* vz **chischeneu**

chesăr *sn* vz **chiser**

cheschen *sn* vz **chischineu**

cheschenea *sf* vz **chischineu**

chescheneaf *sn* vz **chischineu**

cheschet *sn* vz **cheschet**

cheschin *am* [At: H IV, 340 / E: nct] (D. vin) Tare.

chesea¹ *sf* vz **chisea**¹

chesea² *sf* vz **chisea**²

chesedar *sm* [At: CONDICA (1693) / V: (Înv) **sadar**, **chisedar-efendi** / Pl: ~i / E: tc **kesedar**] (Trî) 1 Casier la Ministerul de Finanțe în Imperiul Otoman. 2 (Mol) Arhivarul Divanului.

chesergiu *sm* vz **chisergiu**.

chesm *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: ns cf **ches**, **chesagiu**, **chesmeu**] (Ban) Hârtie de împachetat mărfuri.

chesmar *sms* [At: (a. 1794) IORGA, S. D. XI 222 / E: ns cf tc **keşmir**] (Înv) Caşmir.

chesmea *sf* [At: ISTORIE (1715), ap. ŞIO / E: tc **kesme**] (Trî) Piatră (de pavat).

chesmcc *sms* [At: DAMÉ, T. 56 / E: tc **kesmik**] (Reg; tem) Grâu plin de gunoaie şi de pământ.

chesmeriu, ~ie a [At: (a. 1777) FURNICĂ, I. C. 55 / Pl: ~ii / E: **chesmariu**] (Înv) 1 Din caşmir. 2 Precum caşmirul.

chesor *sn* vz **chiso**¹

cheson *sn* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 459 / Pl: ~oane / E: fr **caisson**] 1 (Mil) Căruță (cu două roți) având, pe dric, o cutie în care se transportă munițiile (artileriei). 2 (Ind) Cutie lungă (de scânduri sau de tablă, de fier) care se scufundă în fundul unei ape când se fac fundații (de beton). 3 (Aht) Despărțitură (ca o cutie) adâncită în tavanul unei clădiri. 4 Dulap pentru păstrarea efectelor pe bordul unei nave.

chesonier *sn* [At: DEX² / Pl: ~i / E: **cheson** + -ier] Muncitor specializat în executarea lucrărilor la cheson (3).

chest *i* [At: CHEST. V, 77/48 / E: fo] (Reg) Cuvânt folosit de ciobani când strigă după oi.

chestelivă *sf* [At: I. IONESCU, P. 365 / Pl: ~ve / E: nct] Pește gălbui din râurile de munte, lung de o palmă.

chestie *sf* vz **chestiune**

chestiona *vt* [At: SAHIA, U.R.S.S., 129 / Pzi: ~nez / E: fr **questionner**] 1 A întreba (la un examen). 2 A supune unui interogatoriu.

chestionar *sn* [At: CARAGIALE, O. VII, 272 / Pl: ~e / E: fr **questionnaire**] 1 Serie de întrebări puse spre a se lămurii din răspunsurile primite asupra unui lucru sau a unei persoane (la o anchetă, la un studiu etc.). 2 Formular care cuprinde un chestionar (1).

chestionare *sf* [At: DA / Pl: ~nări / E: **chestiona**] Punere de întrebări cuiva.

chestionat, ~ă a [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: **chestiona**] 1 Întrebat. 2 (D. un elev) Examinat. 3 (D. un martor sau inculpat) Anchetat.

chestiune *sf* [At: CARAGIALE, O. VII, 512 / V: ~ie, (Înv) **ces**~, **cestie** / Pl: ~ni / E: fr **question**, lat **questio**, -onis] 1 Întrebare adresată cuiva spre a se informa sau lămurii despre ceva. 2 Întrebare pusă unui elev sau unui candidat pentru verificarea cunoștințelor. 3 (Înv; îe) A adresa sau a pune o ~ A întreba. 4 Problemă de lămurit, de discutat. 5 Obiectul unei discuții, al unei cercetări (politice, diplomatice). 6-8 (Îe) Afacerea sau persoana în (sau din) ~ Lucrul, problema sau persoana de care e vorba. 9 Afacere. 10 (Fam; îf **chestie**) Lucru (de orice fel). 11 (Fam; îf **chestie**) Întâmplare.

chestor *sm* [At: DA / V: **ces**~, (Trs; Mol) **cve**~ / Pl: ~i / E: lat **quaestor**, fr **questeur**, it **questore**] 1 (În Roma antică) Magistrat care administra finanțele statului. 2 (Înv) Controlor cu atribuții speciale, care verifică folosirea fondurilor unei asociații, instituții. 3 (Iuz) Șeful unei chesturi polițienești. 4 Responsabil cu administrarea banilor într-o instituție.

chestură *sf* [At: DA ms / V: **ces**~, **cves**~ / Pl: ~ri / E: lat **quaestura**] 1 (În Roma antică) Sarcina îndeplinită de chestor (1). 2 Rangul de chestor (1). 3 Durata funcțiunii chestorului (1). 4 (În vechea împărțire administrativă a țării) Diviziune polițienească (în orașele mari) mai mare decât circumscripția. 5-6 Localul sau biroul unde lucra chestorul (3).

chesulet *sn* vz **chesulet**

chesulet *sn* [At: ALRM II/I h. 414, / Pl: ~e / E: **ches** + -ulet] (Reg) Săculeț.

ches¹, ~ă a [At: I. POPOVICI, R. D. I, 55 / Pl: ~i, ~e / E: nîg **kese**] (Mgm) Bălțat.

ches² *av* vz **chez**

ches³ *sn* vz **chisea**

ches⁴ *sn* [At: ARH. FOLK. VI, 294 / Pl: ~uri / E: nct] (Reg) Cuțit.

cheșăie *sf* [At: DA / E: nct] (Îvp) Femeie oacheșă.

cheșată *af* [At: DA ms / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Reg; d. oi) Albă pe spinare.

cheșcheneață *sf* vz **chichineață**

cheșchereică *sf* [At: H XVI, 413 / V: **chioschior**~ / Pl: nct / E: ns cf mg **kés** sau **kis** și **kerék**] (Reg) Uncaltă de dulgherie nedefinită mai îndeaproape.

cheșcheriță *sf* vz **chercheriță**

cheșchet *sn* [At: ALECSANDRI, T. 505 / V: (Înv) **es**~ / Pl: ~uri / E: tc **keşkek**] (Înv) 1 Grâu fiert cu bucățele de carne. 2 Supă de bulion cu griș.

cheșei *am* vz **cheșeu**

cheșel *sm* [At: DA / Pl: nct / E: nct] (Îvp) Oacheș.

cheșer *sn* vz **chiser**

cheșet [At: POMPILIU, B. XX, I / Pl: nct / E: ns cf **cheș**, **cheseu**] (Reg) 1-2 *sm*, a (Porc) cu pete albe. 3 a (Fig) Vinovat de ceva.

cheșcu *sm*, a [At: FRÂNCU - CANDREA, M. 98 / V: ~ei / Pl: ~ei / E: **cheș**] 1-2 (Bou) pestriț.

cheșf *sn* [At: CONDICA (1693) / V: **cheșf** / Pl: nct / E: tc **kesf**] (Înv) Expertiză legală Si: **deviz**.

cheși *vr* [At: CV, 1951, nr. 3, 45 / Pzi: ~șesc / E: nct] (Reg) 1 A se feri din calea cuiva. 2 A ocoli pe cineva.

cheșleag *sms* vz **chisleag**

cheșmeci *sms* [At: DA / E: ns cf ger **Techelemechtel**] 1 Afacere secretă. 2 Faptă făcută în ascuns.

cheșmeli *sf* [At: CIAUȘANU, R. SCUT. 79 / Pl: ~ii / E: nct] (Adesea complinit prin *de casa*, *de bordei*) 1 Casă dărăpănată. 2 Ruină.

cheta *vi* [At: DA / Pzi: ~rez / E: fr **quêter**] (Rar) A face chetă (1).

chetandisi *vi* [At: (a. 1823) FURNICĂ, I. C. 318 / Pzi: ~șesc / E: ngr **χατανίσω**] (Înv) A ajunge.

chetă *sf* [At: CHIRIȚESCU, CONV. LIT. XLV / Pl: ~te / E: fr *quête*] **1** Colectare prin contribuție voluntară a unei sume de bani, pentru opere pioase sau caritabile Si: *colecta*. **2** (Pex) Sumă adunată prin chetă (1).

chetib *sm* *vz* *cheatip*

chetoare *sf* *vz* *cheotoare*

chetreată *sf* *vz* *chetret*

chetret *sn* [At: CHEST. II, 432/260 / V: ~reată *sf* / Pl: ~e / E: nct] (Reg) Coteț.

chetricel *sm* [At: BĂCESCU, P. 107 / Pl: ~ci / E: nct] (lht) **1** (Reg) Ghiborț (*Acerina cernua*). **2** Porcușor (*Gobio gobio*).

chetros, ~oasă *a* *vz* *pietros*

chet¹ *i* *vz* *cât*

chet² *sm* [At: H XVIII, 151 / Pl: ~i / E: srb *kec*] (Ban; sbm) As.

chetă *sf* [At: DA / Pl: ~te / E: mg *kece*] (Ban) Unealtă de pescuit făcută din sfoară cu plumbi.

chetălvăn *sn* [At: (a. 1752) IORGA, S. D. XII, 63 / E: nct] (Inv) Stofă nedefinită mai îndepărate.

cheu *sn* *vz* *chei*

cheuc *sn* *vz* *cauc*

cheuca *av* [At: CONV. LIT. XLIV, 268 / A: pbl *cheuca* / E: ns cf mg *tyúk*] (Mol; ie) **A umbla** ~ A umbla fără țință și fără folos.

cheucus *av* [At: ȘEZ. II, 186/21 / E: nct] (Mol; ie) **A umbla** ~ A umbla parcă ar fi beat.

cheuni [At: BOCEANU, MEH. / Pzi: ~nesc / E: fo cf *cheaun*, *chiuni*] (Reg) **1** vi A chiui. **2** vr A se îmbăta.

cheunat *sn* [At: V. ROM., decembrie 1950, 95 / Pl: ~uri / E: *cheuna*] Chiotire.

cheutoare *sf* *vz* *cheotoare*

chevernisa *sf* *vz* *chiverniseala*

cheverniseală *sf* *vz* *chiverniseala*

chevni *v* *vz* *chefni*

chez¹ *av* [At: ȘIO / V: ~i, ~eș / E: tc *kez*] (Trm; păstrat numai împl) Tocmai.

chez² *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: mg *köz*] (Ban; Olt) **1** Brazdă. **2** Țarină.

chezap *sms* [At: I. IONESCU, M. 694 / V: *chi*~ / E: tc *kezap*] (Ivr) Apă tare.

chezas, ~ă *smf* [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / V: *chiz*~, *chiză*~, *chidză*~, *chizeș*, *chizeas*, ~zeș, *chijă*~, *chie*~ / Pl: ~i / E: mg *kezes* cf *cheză* (lui)] **1** (Pop) Persoană care răspunde cu averea sa pentru datoria altuia Si: *garant*.

2 (Pop) Persoană care pune cautiune. **3** (Pex) Persoană care garantează pentru cineva că nu se va sustrage judecății sau că, prin purtarea sa, nu va face altuia nici un rău sau nici o pagubă. **4** (Reg) Patron. **5** (İe) **A fi ~ pentru** (sau, inv, drept sau în) **cineva, a sta** (sau a sluji de) ~ (sau a se pune ~ pentru sau, inv, pe), a se face ~ pentru cineva, a se prinde (sau a intra ~) A garanta. **6** (İe) **A-și pune, a da** sau **a aduce** ~ A da garant. **7** (Inv) Ostatic. **8** (Inv) Persoană care garantează pentru purtarea morală (și legală) a celui care se botează sau se căsătorește Si: *martor*, *garant* *Vz. nas*. **9-10** (İrg) Unul din cei doi martori la chezăsie (19-20). **11** (Spc) Bucată de lemn pe care stă sau se sprijină ceva. **12** Zasc pe care se așază butea cu vin. **13** Proptea. **14** (Arg) Lacăt. **15** (Reg) Flăcău care conduce jocul (hora), angajează lăutarii și poartă răspunderea administrativă, financiară și disciplinară a horei pe timp de un an sau pe un interval mai scurt.

cheză *viir* [At: DICT. / Pzi: ~șesc / E: *chezăsie*] (İvp) **1-5** A (se) chezășui (1-5).

chezăsie *sf* [At: DOC. (1626) / V: *chiz*~, *chizeș*~, *chidz*~ / Pl: ~ii / E: *chezas* + ~ie] (Pop) **1** Garantare. **2** (İlv) A da (inv) a fi sau a pune ~ A garanta. **3** (İal) A se obliga. **4** (İal) A da amanet. **5** (İe) A pune (ceva) ~ A amaneta. **6** (İe) A lua pe (inv, în) ~ A garanta pentru cineva sau ceva. **7** (İae) A lua pe răspunderea sa. **8** (İe) A da pe (sau în) ~ A pune pe garanție Si: a amaneta. **9** (İe) A da (pe cineva) (sau ceva) în (sau pe) ~ia cuiva A-l da pe seama, pe garanția cuiva. **10** (Inv; ie) A intra în ~ A da chezaș. **11** A avea ~ A fi garantat, acoperit. **12** (İs) ~ia unei polițe Acoperirea unei polițe. **13** (İe) A prezenta toate ~iile A prezenta toate

garanțiile. **14** (İae) A împlini toate condițiile. **15** (İlav) **Pe** (sau cu sau sub) ~ În schimbul unei garanții. **16** (İal) În mod sigur Si: *garantat*. **17** (İe) **Cu** ~ să (sau **ca**) Cu condiția să. **18** (Ccr) Garanție. **19** (İrg; spc) Garanție specială pentru purtarea morală (și legală) a celui care se botează sau se căsătorește. **20** (İrg) Act solemn care se face la opt zile după „încredintare” înaintea preotului de către miri și doi chezași (8).

chezăsi¹ *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: *chezăsi*] Chezăsie (1).

chezăsi², ~ă *a* [At: DA / Pl: ~iți, ~e / E: *chezăsi*] **1-2** Chezășuit (1-2).

chezășire *sf* [At: DA / Pl: ~ri / E: *chezăsi*] **1** Garantare. **2** Răspundere.

chezășlui *viir* [At: DRĂGHICI, R. 279 / V: ~zeș~ / Pzi: ~esc / E: *chezes* + ~lui] **1-5** (Inv) A (se) chezășui (1-5).

chezășluit¹ *sn* [At: DA / E: *chizășlui*] (Inv) Chezășuire.

chezășluit², ~ă *a* [At: URICARIUL I, 252 / Pl: ~iți, ~e / E: *chezășlui*] **1-2** (Inv) Chezășuit (1-2).

chezășuire *sf* [At: URICARIUL I, 248 / V: *chiz*~ / Pl: ~ri / E: *chezășlui*] (Inv) Chezășuire.

chezășui [At: NEGRUZZI, S. II, 320/10 / V: ~zeș~, *chiz*~, / Pzi: ~esc / E: *chezas*] (İvp) **1-2** *vi* A garanta. **3** *vi* A răspunde (pentru ceva sau cineva). **4** *vi* A apăra o persoană sau un lucru. **5** *vr* (Construit cu dativul sau, inv, cu pp *cu*) A se obliga.

chezășuire *sf* [At: GORJAN, H. I, 154/13 / Pl: ~ri / E: *chezășui*] Garanție.

chezășuit, ~ă *a* [At: URICARIUL I, 252/20 / V: ~zeș~, *chiz*~ / Pl: ~iți, ~e / E: *chezășui*] **1** Garantat. **2** Apărat.

chezășuitor, ~oare *smf*, *a* [At: COSTINESCU / Pl: ~i, ~oare / E: *chezășui* + -(i)tor] **1-2** (İvp) (Persoană) care chezășuiește Si: *garant*.

chezeș, ~ă *smf* *vz* *chezas*

chezi *av* *vz* *chez¹*

chezeșlui *v* *vz* *chezășlui*

chezeșui *v* *vz* *chezășui*

chezeșuit, ~ă *a* *vz* *chezășuit*

chiaboroi *sm* [At: C V, 1949, nr. 6, 24 / Pl: ~ / E: *chiabur* + -oi] **1-2** (Pr) Chiabur (1-2).

chiabuc *ai* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg; İs) ~ de sânge Plin de sânge (încegat).

chiabur *sm*, *a* [At: CALENDAR (1895) / V: *chea*~, *ghea*~, *cea*~ / Pl: ~i, ~e / E: tc *kjibir*] **1-2** (İoc țaran sarak și mijlocas) (Țaran) îmbogățit. **3-4** (Om) care dispune de avere în bani Si: (Trs) *gazdă*, *găzduc*, (arf) *barosan*.

chiaburan *sm* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 60, 6/4 / V: ~rean / Pl: ~i / E: *chiabur* + -an] **1-2** Chiabur (1, 3).

chiaburaș *sm* [At: DA ms / Pl: ~i / E: *chiabur* + -aș] **1-4** (Și ironic) Chiabur (1, 3) (tânăr).

chiaburean *sm* *vz* *chiaburan*

chiabureasă *sf* [At: CV, 1949, nr. 6, 24 / Pl: ~ese / E: *chiabur* + -easă] **1** Săteancă îmbogățită Si: (iuz) *chiaburița* (1), *chiaburoaica* (1). **2-3** Soție de chiabur (1, 3) Si: *chiaburița* (2-3), *chiaburoaica* (2-3).

chiaburesc, ~ească *a* [At: DA ms / V: *chea*~ / Pl: ~ești / E: *chiabur* + -esc] **1-2** Care ține de chiabur (2-3).

chiaburi *vr* [At: TEODORESCU, P. P. 670 / Pzi: ~resc / E: *chiabur*] **1-2** A deveni chiabur (1, 3).

chiaburime *sf* [At: DA ms / Pl: ~mi / E: *chiabur* + -ime] **1-2** Totalitatea chiaburilor (1, 3). **3-4** Multime de chiaburi (1, 3).

chiaburița *sf* [At: V. ROM., decembrie 1950, 42 / Pl: ~te / E: *chiabur* + -ița] **1-3** Chiabureasă (1-3).

chiaburoaica *sf* [At: SCÂNTEIA, 1947, 1 / Pl: ~ice / E: *chiabur* + -oaică] **1-3** Chiabureasă (1-3).

chiaf *i* [At: SADOVEANU, SĂM. VI, 334 / E: fo] Cuvânt care imită lătratul câinilor la vânătoare.

chiag *sn* *vz* *cheag¹*

chiagornița *sf* *vz* *chegornița*

chiaia *sf* *vz* *chehaia*

chiamat sms [At: NOVACOVICIU, C. B. 6 / A: nct / P: *chi-a* / E: srb *kijamet*] (Ban) 1 Timp urât, cu ploaie, zăpadă, vânt. 2 (Fig) Belșug. 3 (Fig) Cantitate mare.

chiambaură sf [At: COMAN, GL. / Pl: *~re* / E: nct] (Reg) Femeie sașie.

chianlaur am [At: CV, 1951, nr 11, 36 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Nătarău.

chiant, ~a [At: ARH. OLT XXI, 260 / P: *chiant* / Pl: *~nți, ~e* / E: nct] (Reg) Prost.

chiantaur am vz **cheantaur**

chiant sm vz **cheant**

chiar, ~a [At: VARLAAM, C. 37 / V: *~ra, cher* / Pl: *~i, ~e* / E: ml *clarus*] 1 a (Înv) Clar. 2 a (Înv) Curat. 3 a Luminat. 4 a (Înv) Sincer.

5 (Înv; îlav) **Din ~senin** Pe neașteptate. 6 a (Înv) Senin. 7-8 a, av (Înv) Pe înțeles Si: *lamurit, precis*. 9 av (Înv) Pozitiv. 10 av (Înv) Aievea. 11 av În realitate. 12 av Într-adevăr. 13 av Exact. 14 av Tocmai 15 av Însuși.

16 av Până și. 17 av (Precedat de „nici”) Măcar. 18 av (Urmat de o concesivă introdusă prin „dacă” sau „de”) Și în cazul. 19 av Încă. 20 av Deja.

chiaraud smf, a [At: I. CR. IV, 85 / Pl: *~uzi, ~e* / E: ns cf *chiarhuz, chiurlui*] 1-2 (Mol) (Om) năuc.

chiară av, a vz **chiar**

chiarhuz, ~a a [At: CREANGĂ, GL. / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf *chiaraud, chiurlui*] (Mol) Nebun.

chiarificațiune sf vz **clarificație**

chiar sn vz **cheart**

chiasm sf [At: ANATOMIA, 227 / Pl: *~e* / E: fr *chiasme*] 1 (Atm) Încrucișare în formă de x a prelungirilor nervoase ale nervului optic care face posibilă simultaneitatea vederii binoculare. 2 Figură retorică ce constă într-o simetrie, în interiorul căreia termenii își inversează funcțiile sintactice.

chiau i [At: H XI, 247 / V: *cheau* / E: fo] 1 Cuvânt cu care vânătorul se adresează copioilor. 2 (Rep) Cuvânt care imită strigătul curcii.

chiaun a vz **cheaun**

chiauna v vz **scheuna**

chibal sn [At: POP, ap. DA / V: *~bul* / Pl: nct / E: mg *köböl*] (Reg) Căblă.

chibitca sf [At: DIONISIE, C. 225/24 / Pl: *~tce* / E: rs *кибитка*] (Rar) Căruță mică (rusească) cu un cal sau doi (acoperită).

chibit sm [At: CHIRIȚESCU, GR. / Pl: *~i* / E: ger *kiebitz*] Persoană care asistă la un joc de cărți, la o partidă de șah, de table etc. fără să ia parte efectiv la joc (dar adesea sfătuind cum să joace pe unul dintre jucători) și care e considerată aducătoare de noroc.

chibit vi [At: DA / Pzi: *~tez* / E: ger *kibitzen*] 1 A sta lângă cineva la cărți, șah, table etc. și a urmări jocul. 2 (Fig) A asista, cu rol pasiv, pe cineva, într-o afacere, într-o acțiune.

chibitat sn [At: DA / Pl: *~uri* / E: **chibitca**] Chibitărie (1).

chibitărie sf [At: CONV. LIT. XLV, 605 / Pl: *~ii* / E: **chibitca** + *-arie*] 1 Urmărire a unui joc de cărți, de șah, de table etc. fără a lua parte efectiv la joc (și sfătuind pe unul dintre jucători). 2 Grup de chibiti.

chibla¹ sf [At: H XVIII, 145 / Pl: *~le* / E: ger *Giebel*] (Aht; Ban) Partea superioară a zidului (din față sau din spate) de formă triunghiulară, pe care se rezază acoperișul.

chibla² sf [At: DEX² / Pl: *~le* / E: ger *Kübel*, eg *kibble*] 1 Vas de oțel asemănător cu o găleată, cu care se ridică la suprafață materialul excavat dintr-un puț de mină. 2 Cutie de fontă în care se transportă zgura sau alte deșeuri într-o întreprindere siderurgică.

chiblocuri snp [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Vagoane.

chiborean sm [At: MOLNAR / Pl: *~eni* / E: nct] (Reg) Găbur.

chibit sn vz **chibrit**

chibric sn vz **chibrit**

chibrit sn [At: ALECSANDRI, T. 479 / V: *~ic, ~bit, crib-, chib-, cib-, tib-, trib-, tib-, tub-* / Pl: *~uri* și (pop) *~e* / E: tc *kibrit*] 1 Bețisor (de lemn, de ceară sau de carton) având, la un capăt, o gămălie de pastă inflamabilă care, prin frecare, se aprinde și transmite flacăra bețisorului Si: (reg) *aprinjor, aprinjoara, aprinzătoare, băț, bătuța, băticel, catrăniță, chindercă, focăria, focalina, feșfă, ghiuță, lemnus, piruscă,*

raipelt, svebel. 2 Cutiuță care conține chibrituri (1). 3 (Fig; fam) Persoană înaltă și slabă. 4 (Fig; fam) Persoană iute și mănioasă. 5 (Înv; fig) Aprindere. 6 (Înv; fig) Imbold.

chibritelnița sf [At: VLAHUȚĂ, D. 195 / Pl: *~te* / E: **chibrit** + *-elnița*] (Îvp) 1-2 Vas mic sau cutioară de porțelan, metal etc. în care se țin și pe care se aprind chibriturile. 3-4 Conținutul unei chibritelnițe (1-2).

chibul sn [At: DA ms / Pl: nct / E: nct] (Pop) 1 Măsură de 120 l. 2 Conținutul unui chibul.

chibz sn [At: ȘINCAI, HR. III, 258/10 / Pl: *~uri* / E: **chibzui**] 1 (Înv; îe) A sta la *~(uri)* A sta pe gânduri Si: *a se gândi, a reflecta*. 2 (îae) A șovăi. 3 (îe) A intra în sau la *~uri* A se pune pe gânduri.

chibzui [At: CHEIA ÎNTELESULUI (1678) / V: *~ipz-* / Pzi: *~esc* / E: mg *képezni*] 1 vt (Înv) A presupune. 2 vt A combina. 3 vt (Înv) A se socoti capabil de ceva Si: *a îndrăzni*. 4 vt A judeca cumpănind toate eventualitățile Si: *a socoti*. 5 vt A se gândi bine Si: *a medita, a reflecta*. 6 vt A-și bate capul. 7 vt (Înv) A asemăna. 8 vt A pune ceva la cale. 9 vt A se sfătui unul cu altul. 10 vt A delibera spre a pune ceva la cale. 11 vt A lua o hotărâre.

chibzuială sf [At: ALECSANDRI, T. 119 / V: *~ipz-* / Pl: *~ieli* și (înv) *~le* / E: **chibzui** + *-eală*] 1 Gând. 2 Plan. 3-4 (Îlv) Cu (**chip** și) *~* (În mod) chibzuit, prudent. 5-6 (îal) (În mod) înțelept. 7 (Pop; îlv) A sta la *~* A sta pe gânduri, la îndoială Si: *a se codi, a șovăi* (înv) *a se sili*. 8-9 (Pfm; îe; îlav) (A fi) **de bună ~** (A fi) cumpănit, chibzuit, așezat. 10 (Pop; îae) A avea o dreaptă judecată. 11-12 (Îlv) Fără *~* (În mod) necugetat.

chibzuință sf [At: URICARIUL I, 133/9 / V: *~ipz-* / Pl: *~te* / E: **chibzui** + *-ință*] 1 Judecată. 2 Socotință. 3 Înțelepciune.

chibzuire sf [At: CONACHI, P. 296 / V: *~ipz-* / Pl: *~ri* / E: **chibzui**] 1 Chibzuință (1). 2 (Înv; îs) Camera de *~* Cameră de consiliu (a judecătorilor). 3 (Înv; îe) A sta în *~* A sta în cumpănă. 4 Socotință. 5 (îs) **Bună ~** Meditare, cumpănire adâncă. 6 (îlav) Cu (**bună**) *~* Cu judecată Si: *chibzuit, cumpătat*. 7 Punere la cale Si: *aranjament, plan, dispoziție*. 8 Sfat.

chibzui¹ sn [At: DA / Pl: *~uri* / E: **chibzui**] Judecată bazată pe cumpănirea tuturor eventualităților.

chibzui², ~a [At: DIONISIE, C. 169/16 / Pl: *~iți, ~e* / E: **chibzui**] 1 a (D. oameni) Cu judecată Si: *cuminte, înțelept*. 2 a (Înv; construit cu pp. „la”) Priceput. 3 a (D. acțiuni, realizări etc.) Gândit. 4 a (îuz; îs) *Gospodărie ~a* Sistem de administrare planificată a întreprinderilor de stat în economia socialistă, bazat pe o autonomie bugetară și o disciplină financiară de așa natură, încât întreprinderea să fie rentabilă. 5 av Cu judecată.

chibzuitor, ~oare a [At: DIONISIE, C. 229/27 / Pl: *~i, ~oare* / E: **chibzui** + *-(itor)* (D. oameni) Care chibzuiește (4) lucrurile.

chibzuitoră sf [At: ANON. CAR. / P: *~zu-i-* / Pl: *~ri* / E: **chibzui** + *-(itura)* (Înv) Chibzuire (1).

chibzuri snp [At: MURNU, O. 38 / E: **chibzui**] 1-4 (Îlv) A sta la *~* A chibzui (4, 5, 9, 10).

chic¹ [At: RAFAIL (1661), ap. GCR I, 179/13 / Pl: *~uri* / E: fo] 1 i Cu-vânt care imită râsul (înfundat). 2 sn Strigăt de bucurie Vz **chicot**.

chic² sn [At: I. CR. IV, 60 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Greșală făcută la arat.

chic³ a vz **șic**

chica sf [At: BIBLIA (1688) / V: *cica* / E: vs *кыка*] 1 (Pfm) Părul capului în întregime, crescut lung. 2 (Sp) Părul care cade pe ceafă sau până pe spate la bărbați și mai ales la fete. 3 (Pop; îe) A face **cuiva ~topor** sau **măciucă** A lua pe cineva la bătaie. 4 (Pop; îe) A face **cuiva morișcă în ~** A bate zdravăn pe cineva. 5 (Pop; îe) A fi tare de *~* A fi sănătos. 6 (îae) A fi voinic. 7 (îae) A fi gras. 8 (îae) A fi bogat. 9 (Pop; îe) A se **tărăgăi de ~ca dracului** A se trage de păr (unul pe altul). 10 (îae) A se lua la bătaie. 11 (îae) A duce trai rău (bărbatul cu nevasta). 12 Păr străin purtat ca perucă. 13 (La animale) Părul din ceafă. 14 (Reg; la păsări) Creastă. 15 (Reg; la păsări) Bărbie (de găină). 16 (Bot; îc) **~ca-voinicului** Plantă erbacee decorativă, cu flori albastre ca cerul, rar

alburii Si: *barba-boierului, borză, morărița, nigeluța, paingân, vergura-înelită (Nigella damascena)*. 17 (lc) **~ca-bulgarului** Plantă nedefinită mai îndepărate.

chicai v vz **chihai**

chicăzii vt [At: CADE / Pzi: ~esc / E: nct] (Mar) A deretica.

chicera sf [At: SIMA, M. / V: ~icioră, cite~, cicioră / Pl: ~re / E: ns cf alb kike] (Reg) 1 Vârf de deal, înalt, conic, mai înalt decât o colină, în forma acoperișului casei. 2 (Pex) Deal. 3 (Pex) Munte.

chicete s [At: VAIDA / E: mg *kecsege*] (lht) Căciugă.

chiceu sn vz **ciuceu**

chicherița sf vz **checherița**

chicheu vz **ciuceu**

chichi v vz **chii**

chichia vi [At: PAMFILE, J. II / P: ~chi-a / Pzi: ~iu / E: ns cf pipia] (Pop) 1 A piui. 2 A ciripi. 3 (D. copii mici) A gănguri.

chichiala sf [At: ȘEZ. IX, 117 / Pl: ~ieli / E: **chichi** + *-eala*] (Pop) Chicoteală.

chichibuța sf vz **chițbuș**

chichicear sm [At: DR. I, 263 / P: ~cear / Pl: ~i / E: **chichiu** + *-ar*] 1-6 (Inv) Fabricant de chichite (1-6).

chichie sf [At: VICIU, GL. / Pl: ~ii / E: cf *chiu*] (Reg) Legătură de bumbac.

chichie² sf vz **tichie**

chichie³ sf [At: (a. 1838) DOC. / Pl: ~ii / E: ngr *ჭიჭი*] (Inv) Chichită.

chichii vr [At: COMAN, GL. / Pzi: ~ii / E: nct] (Reg) A chicoti.

chichilean av [At: DA / E: mg *télen*] (Mgm; ie) A sta ~ A sta nerăbdător și a aștepta enervând pe cineva foarte ocupat.

chichileie sp [At: C V, 1951, nr. 9-10, 44 / E: nct] (Reg) Clanță.

chichineata sf [At: I. CR. IV, 305 / V: ~ionet sn, *chesche*~, ~rnet sn / Pl: ~ete / E: nct] 1 Lucru mic, neînsemnat. 2 Lucru săracăcios. 3 Lucru mizerabil. 4 Fleac. 5 (Spe) Ceva mic, cu înfățișare săracăciosă. 6 (Fam) Casă mică, întunecoasă Si: (pfm) *bordei, chițimie, cocioaba*, (reg) *bujda, bujdeuca*. 7 (Fam) Cameră mică, întunecoasă. 8 (Fam) Prăvălie mică, întunecoasă. 9 Cotet. 10 Opaț. 11 (Ivr; if *chescheneata*) Obiect de lemn, cu despărțituri, în care se păstra carnea.

chichion sn [At: CREANGĂ, GL. / P: ~chi-on / Pl: ? / E: ngr *χρησών*] (Reg) 1 Încurcătură. 2 Necaz. 3 Întâmplare neplăcută. 4 Bucluc.²

chichionet sn vz **chichineata**

chichirez¹ sn vz **tiurez**

chichirez² sn [At: CHEST. II, 49/10 / Pl: ~uri / E: nct] (Fam; în construcții negative cu verbul „a avea” sau cu prepoziția „fără”) 1 Noimă. 2 Haz. 3 Gust. 4 Farmec.

chichirgiu sn vz **șichirgiu**

chichiric sm vz **pipirig**

chichiricos, ~oasa a [At: C V, 1949, nr. 8, 35 / V: ~igios / Pl: ~oși, ~oase / E: **chichiric** + *-os*] (Reg) Zgărcit.

chichirigos, ~oasa a vz **chichiricos**

chichiriș [At: ȘEZ. XXXII, 15 / V: *cic*~, *checher*~ / Pl: ~uri, ~i / E: mg *tekerös*] 1 sn (Ban) Pădure mică. 2 sn (Reg) Desime de tufe. 3 sm (Mol) Zgărcit.

chichirița sf vz **chercherița**

chichiriza sf vz **chercherița**

chichirnet sm vz **chichineata**

chichit, ~ă a vz **chii**

chichiteu sn [At: CHEST. II, 378/376 / E: Pl: ~ri / mg *kéküö*] (Mgm) Albăstreală pentru rufe.

chichița sf [At: BIBLIA (1688), 323 / V: ~iți~ / Pl: ~te / E: **chichie**³ + *-ița*] 1 (Inv) Ladă, cutie de lemn pentru păstrarea banilor sau a obiectelor de valoare Si: *cutioara, cuiuța*. 2 (Spe) Lădiță de sub capra unei trăsuri. 3 Lada luntrei. 4 Sertarul mesei. 5 Vas în care se duc bucatele la câmp. 6 Răclă. 7 Despărțitură mică (de obicei cu capac), în formă de cutie, în partea de sus a unei lăzi, în care se păstrează mărunțișuri sau obiecte de valoare. 8 (Fig; lpl) Taină. 9 (Fig; lpl) Subtilități. 10 Șmecherie. 11 (Fig) Vicleșug. 12 (Fig) Pretext. 13 (Fig) Prilej. 14 (Fig) Nod în papură.

15 Cârciob. 16 Clenci. 17 (Pfm; ie) A căuta ~te sau (mai rar) a întoarce ~te si **dulapuri** A se strădui cu orice preț să găsească greșeli, defecte. 18 (Pfm; ie) A umbla cu ~te A umbla cu șiretlicuri. 19 (Zlg; lpl) Melci mici cu dungi negre sau roșii.

chici i [At: CHEST. V, 77/35 / E: fo] Cuvânt cu care se strigă după boi și vaci.

chiciliu sf [At: NOVACOVICIU, C. B. 7 / Pl: ~ii / E: ns cf *chii*] (Ban) Chiteală.

chicimit, ~ă a [At: NOVACOVICIU, C. B. 7 / Pl: ~iți, ~e / E: ns cf *chii*²] (Ban) Pregătit de a face ceva.

chicineta sf [At: LTR / Pl: ~te / E: eg *kitchen*] Bucătărie foarte mică, dependință a unei garsoniere.

chicioară sf vz **chiciură**¹

chiciu¹ sn [At: LIUBA - IANA, M. / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Atm) 1 (Ban) Șold. 2 Coapsă (de animal).

chiciu² sn [At: H II, 251 / A: nct / Pl: nct / E: ns cf srb *kiće*] Pădure din care se pot tăia nuiele.

chiciu³ sn [At: ANTIPA, P. 192, 84 / A: nct / E: nct] 1 Grind care abia a devenit aparent și pe care începe să răsăra o vegetație de sălcii și arini. 2 Vârful ascuțit al unui ostrov.

chiciura¹ sf [At: DELAVRANCEA, S. 33/5 / V: *chiu*~, ~cioară, *cicu*~, *pi*~ / Pl: ~ri / E: bg *чипуръ*] (Mun) Brumă groasă, înghețată pe arbori, cu fire atârând ca niște mustăți Si: *promoroacă*.

chiciura² sf [At: I. CR. IV, 220 / Pl: ~re / E: ns cf *ghijura*] (Reg; mpl) Ștulete de porumb mic și pipernicit.

chiclaz sn [At: CREANGĂ, GL. / V: *cic*~ / Pl: ~uri / E: mg *lazurkék*] (Mol; Buc) Sulfat de fier Si: (Mol) **chiclazar**.

chiclazar sn [At: ARHIVA XXIII, nr. 4 / Pl: ~e / E: **chiclaz** + *-ar*] (Mol) Chiclaz.

chiclazariu, ~ie a [At: DICT. / Pl: ~ii / E: **chiclazar** + *-iu*] (Mol) De culoarea chiclazului.

chicla¹ sf [At: PAMFILE, J. II, 20 / Pl: ~le / E: nct] (Reg) Joc practicat la priveghi.

chicla² sf [At: PAMFILE, J. III / Pl: ~le / E: ucr *чиглоба*] (Rar) Platou acoperit cu tufărișuri Si: **chiclau**.

chiclău sn [At: PAMFILE, J. III / Pl: ~laie / E: **chicla** + *-au*] Chiclă².

chiclop sn vz **ciclop**

chiclu sn [At: (a. 1773) ILIODOR, ap. GCR II, 92/3 / Pl: ~uri / E: ngr *χικλος*] (Grî) Cerc.

chicos, ~oasă a [At: DOSOFTEI, V. S. 42/1 / Pl: ~oși, ~oase / E: **chica** + *-os*] Cu chică (2) mare.

chicot sn [At: CANTEMIR, IST. 39/16 / V: ~ihot, *hihot* / Pl: ~e / E: fo] 1 Râs înfundat sau cu izbucniri zgomotoase, cu hohot, de voie bună sau în batjocură. 2 Chiot. 3 (Pfm; îlv) A da ~ A striga.

chicoti vi [At: CREANGĂ, GL. / V: (reg) *cic*~, *iho*~, *hiho*~, *hinc*~ / Pzi: ~tesc / E: ns cf *chioti*] 1 (Uneori, complinit prin „de”, rar „în”) A râde pe înfundate. 2 A chiu. 3 (Prin apropiere de *hiroti*) A vorbi încet și rar.

chicoteală sf [At: COSTINESCU / V: (reg) *cic*~, ~iho~ / Pl: ~eli / E: **chicoti** + *-eala*] Râs cu chicote (1).

chicotire sf [At: COSTINESCU / Pl: ~ri / E: **chicoti**] Râs înfundat.

chicotit sn [At: DA / V: ~iho~ / Pl: ~uri / E: **chicoti**] Chicotire.

chicotitură sf [At: CONV. LIT. XLV, 362 / V: ~iho~ / Pl: ~ri / E: **chicotit** + *-ură*] (Nob) Chicot.

chicotos, ~oasă a [At: TOMESCU, GL. / Pl: ~oși, ~oase / E: **chicot** + *-os*] 1 (Reg) Care râde mult. 2 (Fig; rar) Care își bate joc de alții.

chiculi vi [At: DDRF / Pzi: ~lesc / E: nct] A cerne.

chiculita sf [At: TEODORESCU, P. P. 309 / Pl: ~te / E: **chica** + *-ulița*] 1-2 (Șhp) Chică (1) (mică) Si: **chicusoara** (1-2), **chicuța** (1-2).

chicusoara sf [At: WEIGAND, B. B. 95 / Pl: ~re / E: **chica** + *-usoara*] 1-2 Chiculiță (1-2).

chicuța sf [At: BIBICESCU, P. P. 318 / Pl: ~te / E: **chica** + *-uța*] 1-2 Chicusoară (1-2).

chida vr [At: H XVIII, 136 / E: **chida**] 1-4 (Ban) A cădea chidă (1-4).

chida *sf* [At: PSALT. 331/36 / V: ~die, (reg) *cida, cida, cidie*, (Ban) *cige, ~dinie* / Pl: (rar) ~dele / E: mg *kōd*] (Îrg) 1 Negură pe munți. 2 Brumă. 3 Chiciură. 4 Promoroacă. 5 (Pan) Mai multe fructe așezate pe aceeași creangă, formând un ciorchine. 6 (Îs) *Cida de pome* Ciorchine de fructe.

chidelnita *sf* *vz* **cădelnița**

chidemonie *sf* [At: (a. 1765) URICARIUL I, 273/19 / Pl: ~ii / E: ngr *κηδεμονία*] (Grî) Protecție.

chidie *sf* *vz* **chida**

chidinc *sn* [At: DA / Pl: nct / E: ger *Gedinge*] (Min; Trs; gms) 1 Toc-meală. 2 Mijloc de a obține leață bună.

chidinie *sf* *vz* **chida**

chidru *sm* *vz* **chedru**

chidruț *sm* [At: T. PAPAHAĞI, M. 3 / Pl: ~i / E: *chidru* + ~uț] 1-2 (Șhp) Cedru (1) (mic).

chidzeș *a* *vz* **chezas**

chidzeșie *sf* *vz* **chezașie**

chie *sf* *vz* **cheie**

chideu *sn* [At: PAMFILE, I. C. 281 / Pl: nct / E: nct] (Reg; csc) Firele care rămân după ce se taie pânza de pe război și nu mai pot fi țesute.

chiel, chială *a* *vz* **chel¹**

chielar *sm* *vz* **chelar¹**

chiemare *sf* *vz* **chemare**

chiemător, ~oare *a* *vz* **chemător**

chietica *sf* [At: BUL. FIL. IV 134 / Pl: ~ici / E: *chiftea* + ~ica] (Arg) 1 Servitoare. 2 Femeie cu purtări rele.

chietism *sm* [At: LM / P: *chi-e* / V: *cvi-*, *qui-* / E: fr *quiétisme*] Doctrină idealistă mistică, care predică ideea de resemnare, acceptare a propriului destin și contemplația pasivă.

chietist, ~ă *smf* [At: DA / P: *chi-e* / V: *cvi-*, *qui-* / Pl: ~iști, ~e / E: fr *quiétiste*] Adept al chietismului.

chietoare *sf* *vz* **cheotoare**

chietorea *sf* *vz* **cheotoare**

chietudine *sf* [At: RALEA, E. O. 134 / Pl: ~ni / E: fr *quiétude*] (Frm) Stare de liniște, de calm, de seninătate.

chieț *s* [At: C V, 1951, nr. 5, 27 / E: nct] (Reg) Asul la jocurile de cărți.

chievean, ~ă *smf, a* [At: IORGA, L. R. 156 / P: *chi-e* / Pl: ~eni, ~ene / E: *Chiev* + ~ean] 1-2 (Locuitor) din Chiev Si: *chievit* (1-2).

chievit, ~ă *smf, a* [At: IORGA, L. R. 151 / Pl: ~iți, ~e / E: *Chiev* + ~it] 1-2 Chievean (1-2).

chiezașlu *v* *vz* **chezașlu**

chifar *sm* [At: PANȚU, PL. / Pl: ~i / E: ger *kiefer*] (Bot; gms) Pin (*Pinus maritima*).

chiferiu *sm* [At: H X, 505 / A: nct / E: ger *Kläfer*] (Reg) Căine ciobănesc.

chifla *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1208 / V: ~ipflă, ~ipfă, ~ipel *sn* / Pl: ~le / E: ger *Kipfel*] 1 Corn. 2 (Pop; ie) Tot trei ~le zece bani Tot același lucru de nimic. 3 Bucată de pâine cu o formă lunguiată sau rotundă, (crestată), sub 1 kg. 4 Bucată de pâine rotundă, mică, de mărimea unui sandviș.

chiflar *sm* [At: JAHRESBER. IX, 181 / Pl: ~i / E: *chifla* + ~ar] 1-3 Fabricant de chifle (1, 3-4). 4 (Pex) Brutar.

chifligi *vr* [At: I. CR. II, 219 / Pzi: ~gesc / E: ns cf *chirfii*] (Mol) A terciui.

chifligit, ~a *a* [At: I. CR. II, 219 / Pl: ~iți, ~e / E: *chifligi* cf *chilfac*] Terciuit.

chiftea *sf* [At: H IX, 365 / V: *chef-*, *chiof-*, *chiuf-*, *cuf-* / Pl: ~ele / E: tc *kōfte*] 1 Preparat culinar făcut din carne tocată și prăjită în ulei. 2 (Pop; ie) De la ~ele la izmene Se spune despre cineva care istorisește faptele fără nici o legătură între ele.

chiftea *sf* [At: PAMFILE, J. II / Pl: ~ele / E: *chifti* + ~eala] (Reg) Zgomot pe care-l face apa care țâșnește de sub un obiect presat Si: *plescair*.

chifelnia *sf* [At: CHEST. II, 73/179 / Pl: ~te / E: *chifti* + ~elnița] (Reg) Loc mocirlos, pe care nu se pot săpa fundațiile unei case.

chifteleușă *sf* [At: DA / Pl: ~te / E: *chiftea* + ~ușă] 1-2 (Șhp) Chiftea (1) (mică).

chifteria *sf* *vz* **chiftiria**

chifti *vi* [At: I. IONESCU, C. 191 / Pzi 3: ~teste / E: fo cf *chifu*, *chisti*] (Mol) 1 (D. lichide) A produce sunetul caracteristic când se fierbe ceva.

2 (D. apă) A face bășici. 3 (D. lichide) A da pe afară. 4 (D. lichide) A fierbe. 5 (D. lichide) A țâșni. 6 (D. lichide) A împroșca. 7 (D. apă sau noroi) A fleșcăi. 8 (D. lichide) A fâșăi. 9 (D. lichidul dintr-un butoi) A se scurge încet și continuu printre doage. 10 (D. o bubă) A supura. 11 (Pan) A bufni în răs.

chiftie *sf* *vz* **piftie**

chiftire *sf* [At: C V, 1951, nr. 6, 28 / Pl: ~ri / E: *chifti*] (Reg) Loc puțin adâncit în prisacă, de unde beau albinele apă.

chiftiria *sf* [At: ALECSANDRI, T. 926 / V: ~ter- / Pl: ~te / E: nct] 1-2 (Ent) Coropișniță (1-2).

chifui *vi* [At: PAMFILE, COM. 38 / Pzi: ~esc / E: nct] A bombăni.

chigali *v* *vz* **cigali**

chigornicer *sn* *vz* **chegornicer**

chi-ha *i* *vz* **chihai**

chihai *i* [At: TDRG / V: *chi-ha* / E: ns cf *chehe*, *chihai*] Cuvânt care imită tusea.

chihai *i* *vz* **chehaia**

chihai *bei* *vz* **chehaia**

chihai *ala* *sf* [At: DA / Pl: ~ieli / E: *chihai* + ~eala] Chicoteală.

chihai *e* *vz* **chehaia**

chihai *sn* *vz* **chehaia**

chiharca *sf* [At: I. CR. VII, 252 / E: nct] (Mol) Femeie grasă.

chihai¹ *vi* [At: DDRF / V: ~icai, ~hui / Pzi: ~esc / E: *chicot*] A chicoti.

chihai² [At: CREANGĂ, A. 81/1 / V: *cheh-* / Pzi: ~esc / E: fo cf *chihai*, *chehe*, *chicoti*] 1 *vi* A tuși sec, încontinuu, din cauza unei boli de plămâni. 2 *vr* A plictisi pe cineva, insistând cu vorba pe lângă el.

chihaini *vi* [At: H XII, 413 / Pzi: ~nesc / E: *chihai*] (Reg) A clănțani.

chihaitura *sf* [At: FETU, ap. TDRG / Pl: ~ri / E: *chihait* + ~ura] Acces de tuse seacă.

chihieala *sf* [At: DOSOFTEL, ap. TDRG / Pl: ~eli / E: nct] (Înv) Flăcăraie.

chihlibar *sn* *vz* **chihlimbar**

chihlimbar *sn* [At: BIBLIA (1688) 534 / V: ~ibar, ~ilim-, ~mfar, ~hrib-, ~ichribar, ~hri-, ~irim-, ~iribar, *chehribar*, *chehlem-*, *chelim-* / Pl: ~e / E: tc *kéhribar*, *kehlībar*, *kelibar*] 1 (Min) Rășină fosilă, dură, sfărâmicioasă, translucidă, de culoare variind de la galben-deschis până la roșcat-cafeniu, cu proprietăți electrice, din care se fac bijuterii, țigarete, mătânii Si: *ambra*. 2 Culoarea chihlimbarului (1).

chihlimbariu, ~ie *a* [At: FILIMON, C. III, 608 / V: ~iba-, ~ili- / Pl: ~ii / E: *chihlimbar* + ~iu] De culoarea chihlimbarului (1).

chihlimbarit, ~a *a* [At: PISCUPESCU, O. 257/20 / Pl: ~iți, ~e / E: *chihlimbar* + ~it] (Noh) Amestecat cu chihlimbar (1).

chihioară *sf* [At: JIPESCU, O. 53 / V: *ghi-*, *ghihara*, *zghihara* / Pl: ~re / E: nct] Strugure cu boabe rare, mari și de culoare galbuie.

chihioară *sf* [At: ȘEZ. XIX, 60 / Pl: ~ree / E: nct] (Mol) 1-2 Pălărie sau căciulă de calitate proastă. 3-4 (Pex) Persoană care poartă o chihioară (1-2).

chihot *sn* *vz* **chiot**

chihoteala *sf* *vz* **chicoteala**

chihoti *v* *vz* **chicoti**

chihotit *sn* *vz* **chicotit**

chihotitura *sf* *vz* **chicotitura**

chihrimbar *sn* *vz* **chihlimbar**

chihui *vi* *vz* **chihai**

chii *s* [At: DR. II, 653 / Pl: nct / E: rs *кнѣ*, cf *achiu*] (Rsi) Măciucă.

chija *sf* [At: I. CR. IV, 277 / Pl: ~je / E: nct] (Îrg) Soi.

chijaș *sm* *vz* **chezas**

chijna *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: ~ne / E: nct] (Min; reg) Instrument de lemn în formă de sapă, utilizat la extracția aurului.

chil¹ *sn* [At: DA / Pl: ~e / E: *kil*(ogram)] (Fam) Kilogram.

chil² *sn* [At: I. IONESCU, D. 254 / Pl: ~e / E: ger *Kühl(röbre)*] cf *chilștoc* (Gms) Teavă de răcit.

chil³ *sm* *vz* **chel²**

chil⁴ *sms* [At: DA / V: *hîl, șîl* / E: fr *chyle*] (Flz) Lichid lăptos care constituie conținutul vaselor limfatice intestinale.

chilaba *sf* [At: H XIV, 22 / E: ns cf *te kelab*] 1 Dans țărănesc nedefinit mai îndeaproape. 2 Melodie după care se execută chilaba (1).

chilaciu *sm* *vz* **pilaciu**

chilata *sf* [At: MAT. FOLK. 1209 / V: *chiul~* / Pl: ~te / E: fr *culasse*] (Trs; Mol) Culasă (2).

chila¹ *sf* [At: URICARIUL, ap. CIHAC, II, 49 / V: *pi~* / Pl: ~le / E: tc *kîl*] 1 Veche măsură de capacitate pentru cereale, egală cu circa 680 de litri în Țara Românească și cu circa 430 de litri în Moldova. 2 (Înv) Impozit care se plătea cu un anumit număr de chile de cereale. 3 (Îe) Cu ~Cu nemiluita.

chila² *sf* [At: NOVACOVICIU, C. B. 7 / Pl: ~le / E: nct] (Ban; csnp) Boccea.

chila³ *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 74/2 / Pl: ~le / E: vsi *кыла*] 1 (Med; pop) Hernie. 2 (Îdt) Om de nimic.

chilăv, ~ă *a* *vz* **schilav**

chilalăi *v* *vz* **chelalăi**

chilalău *sms* *vz* **chelalăi**

chilaman *sn* *vz* **chiloman**

chilarie *sf* [At: (a. 1828) URICARIUL II, 185 / Pl: ~ii / E: *chiler* + *-ie*] (Reg) Chiler.

chilău *sm* [At: LB / Pl: ~ăi / E: mg *külü (kölyü)*] (Îvp) Ciocan ferecat Si: (reg) *bătac, buzdugan, ghioaga*.

chilavi *vt* *vz* **schilavi**

chilavie *sf* [At: MINEIUL (1776), 1/9 / Pl: ~ii / E: *chilav* + *-ie*] (Med; Înv) Hernie.

chilavire *sf* *vz* **schilavire**

chilavit, ~ă *a* *vz* **schilavit**

chilavița *sf* [At: DA / V: ~lov~, ~lomi~ / Pl: ~te / E: *chilev* + *-ita*] (Olt; Ban) 1 Cazma. 2-3 (Șhp) Săpă (mică). 4 Săpă de mină, ascuțită, cu coada scurtă. 5 Unealtă de săpat pământul pietros. 6 Târnăcop cu două părți, una lată și alta ascuțită.

chilăf *sn* [At: CIHAC II, 563 / Pl: ~uri / E: tc *ghylâf, quylyf*] (Trm) Teacă.

chilciug *sn* *vz* **chelsug**

childa¹ *sf* [At: CIAUȘANU, V. 150 / Pl: ~de / E: nct] 1 (Țes; pop) Legătură de fire de urzeală. 2 (Reg) Moșie mică.

childa² *sf* [At: ARH. OLT. XXI, 260 / Pl: ~de / E: nct] (Reg) Mănunchi de cânepă.

chile *sf* [At: LTR / E: nct] Ardei iuți, cu fructe mici, conice, de culoare verde, în stare crudă, care devin roșii la maturitate.

chileală *sf* *vz* **pilelă**

chiler *sn* [At: (a. 1812) URICARIUL IV, 353/18 / V: *chel~, chelar* / Pl: ~i / E: ns cf *te kiler* ngr *κελλάρι(ον)*, bg *келер*] (Reg) 1 Mică încăpere, la casele țărănești, cu pivniță zidită sau clădită din bârne, în care se păstrează diferite lucruri și, mai ales, alimente. 2 Despărțitură mică în coliba de la stână, în care se păstrează vasele pline cu lapte Si: (reg) *cămară, celar, polată*. 3 (Rar) Ghetărie. 4 (Ist) Denumire dată de turcii țărilor (române) din care se aprovizionau cu alimente Si: *magaza*.

chilerel *sn* [At: H XII, 184 / Pl: ~e / E: *chiler* + *-el*] 1-2 (Îvp; Șhp) Chiler (1) (mic).

chilermene *sfs* *vz* **chilermenea**

chilermenea *sfs* [At: PISCUPESCU, O. 311/21 / V: ~ne, ~ni *sms*, ~min *sms*, (prin etimologie populară) *chile-armenească* / E: tc *kil ermeni*, ngr *χιλερμεν(ς)*] (Înv) Mineral întrebuințat la colorat și în medicină.

chilermeni *sms* *vz* **chilermenea**

chilermîn *sn* *vz* **chilermenea**

chilfac *sn* [At: H VII, 156 / Pl: ~uri / E: nct] (Reg) Unealtă de dulgherie.

chilfoseală *sf* *vz* **chirfoseală**

chilhangiu *sm* *vz* **chiulhangiu**

chili *v* *vz* **pili**

chilian, ~ă [At: DEX² / P: ~li-an / V: *cil~, ~a* / Pl: ~ieni, ~iene / E: *Chile* + *-ean* cf fr *chiliens*] 1-2 *smf* Persoană care face parte din populația de bază a statului Chile sau este originară de acolo. 3-4 *a* Care aparține chilenilor sau statului Chile. 5-6 *a* Privitor la chileni sau la statul Chile.

chiliasm *sms* [At: DEX² / Pl: ~li-asm / E: fr *chiliasme*] (Flz) Milenarism.

chilichi *smf* [At: H VII, 466 / V: ~ipchi / E: ns cf *Filipi*] (Trs) Filipi.

chilichin *sn* *vz* **tulichină**

chilie¹ *sf* *vz* **cheli**

chilie² *sf* [At: DOSOFTEI, ap. GCR. I, 253/10 / V: (îrg) *chel~* / Pl: ~ii / E: vsi *келпш*] 1 Odăiță din cuprinsul mănăstirii în care locuiește un călugăr sau o călugăriță. 2 Odăiță de sihastru Si: (pmf) *cămară, cămăruța*. 3 Odăiță pentru o singură persoană în care se retrage cineva pentru a se izola sau a se culca. 4 (Pex) Cameră mică de locuit. 5 (La românii din Serbia) Pivniță. 6 Parte a morii de vânt nedefinită mai îndeaproape.

chile-armenească *sf* *vz* **chilermenea**

chilifar *sm* *vz* **califar**

chilifer, ~ă *a* [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *chylifere*] (Flz) 1 Prin care circulă chilul⁴. 2 Care aparține chilului⁴. 3 Privitor la chil⁴. 4 (Îs) Vase ~e Vasele limfatice ale intestinului, în care se absoarbe, în parte, chilul⁴ și care-l duc din intestin în canalul toracic.

chilifica *vi* [At: DA / Pzi 3: ~fic / E: fr *chylifier*] (Flz) A transforma în chil⁴.

chilificare *sf* [At: DA / Pl: ~cări / E: *chilifica*] Formarea chilului⁴ în intestinul subțire și în vasele chilifere Si: *chilificație*.

chilificație *sf* [At: DA / V: ~iune / Pl: ~ii / E: fr *chylification*] Chilificare.

chilificațiune *sf* *vz* **chilificație**

chiligi¹ *sm* [At: UNIVERSUL XX, nr. 252 / Pl: ~ii / E: *chila* + *-giu*] (Înv) Hamal.

chiligi², ~ie *a* *vz* **celebiu**

chilioaie *sf* [At: PAMFILE, J. II / E: nct] (Reg) Namilă.

chilița *vz* **chiliuța**

chilim¹ *sm* *vz* **chelem**

chilim² *sn* [At: DICT. / Pl: ~uri / E: tc *kilim*] 1 Covor (turcesc), cu două fețe. 2 Scoarță îngustă de circa un metru, înflorată. 3 Pătură cu flori, cu care se acoperă patul. 4 Broderie făcută cu fire de lână sau de mătase pe etamină sau pe canava.

chilim³ *sn* *vz* **cherem**

chilimandros *sn* *vz* **calamandros**

chilimăt *sn* *vz* **chelemet**

chilimbar *sn* *vz* **chihlimbar**

chilimbăriu, ~ie *a* *vz* **chihlimbăriiu**

chilimboț *sn* *vz* **chilimoață**

chilimet *sn* *vz* **chelemet**

chilimfar *sn* *vz* **chihlimbar**

chilimică *sf* *vz* **hilimică**

chilimie *sf* [At: I. CR. VIII, 89 / V: ~lmie / Pl: ~ii / E: bg *кулимия*] (Reg) 1 Spetează la car de care e legată leuca. 2 Bucată de lemn cu două brațe în formă de „u”, întrebuințată la un car fără loitre atunci când se transportă lemne. 3 Țepi (ca la sanie) puși la carul lungit, pentru a se putea transporta lemnele mari, nețiate. 4 Carul fără loitre. 5 Lemnele încărcate pe un car fără loitre.

chilimin *sm* [At: BARCIANU / V: ~ă *sf* / Pl: ~i / E: ns cf *hilimin*] (Bot; reg) Filimică (*Calendula officinalis*).

chilimină *sf* *vz* **chilimin**.

chilimoață *sf* [At: I. CR IV, 27 / V: ~moț *sn*, ~mboț *sn* / Pl: ~te / E: ns cf *golomož*] (Mol) Aluat care nu s-a copt bine.

chilimoț *sn* *vz* **chilimoață**

chilîn, ~ă [At: DOSOFTEI, PS. 378 / V: (reg) *cil~* / Pl: ~i, ~e / E: mg *külön*] (Îrg) 1 *a* Deosebit. 2-3 (Îla) *De ~* Deosebit. 4-5 (Îal) Separat. 6 *av* Deosebit. 7 *sn* (Rar) Grămadă.

chilina¹ *sf* *vz* **chilna**

chilina² *sf* *vz* **chihină**

chilinci *sn* [At: CHEST. II, 164/46 / Pl: ~uri / E: mg *kilines*] (Reg) Chenci.

chilindru *sn* *vz* *cilindru*

chilîneşte *av* [At: LB / V: *clin*~ / E: *chilin* + *-eşte*] (Înv) Deosebit.

chilinghi *v* *vz* *deschilini*

chilini *v* *vz* *deschilini*

chilinică *sf* [At: DDRF / Pl: ~ici / E: ns cf *hilinica*] (Bot; Mol) Filimică (*Calendula officinalis*).

chilioară *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 246 / P: ~li-ou~ / Pl: ~re / E: *chilie* + *-ioară*] 1-2 Chiliuță (1-2).

chilion-arăpesc *sm* [At: BARCIANU / P: ~li-on / E: nct] (Bot) 1 Păpădie (*Taraxacum officinale*). 2 Nalbă (*Athamanta libanotis*).

chilip *sn* [At: DA / Pl: nct / E: nct] (Reg) Căleap.

chilipechi *sm* *vz* *chilichi*

chiliper *sn* *vz* *chilipir*

chiliperiu *sn* *vz* *chilipir*

chilipir *sn* [At: BELDIMAN / V: *chelep*~, ~pur, ~iri~, ~per / Pl: ~uri / E: tc *kelepir*] 1 Lucru cumpărat foarte ieftin. 2 Marfă (de ocazie) cu preț foarte mic. 3 Câștig întâmplător, fără muncă. 4 Profit neașteptat.

chilipirgi *vt* [At: ȘIO / Pzi: ~gesc / E: *chilipir*] (Îvp) 1 A cumpăra ceva cu un preț foarte mic. 2 A trage pe sfoară.

chilipirgit *sn* [At: ȘIO / Pl: ~uri / E: *chilipirgi*] (Prt) Căutare de chilipiruri (1), înșelând sau abuzând de naivitatea vânzătorului.

chilipirgiu *sm* [At: I. NEGRUZZI, S. IV, 40 / Pl: ~ii / E: tc *kelepergi*] 1-4 (Prt) Persoană care umblă după chilipiruri (1-4).

chilipur *sn* *vz* *chilipir*

chiliuța *sf* [At: COSTINESCU / P: ~li-u~ / V: (înv) ~ița~ / Pl: ~te / E: *chilie* + *-uță*] 1-2 (Șhp) Chilie (1) (mică). 3 Cămăruță pentru o singură persoană. 4 (Fig) Alveolă.

chilmie *sf* *vz* *chilimie*

chilnar *sn* [At: DAMÉ, T. 126 / Pl: ~re / E: *chilnă* + *-ar*] 1-2 (Mol) Lada sau chichița luntrei.

chilnă *sf* *vz* *chelnă*

chilo *sn* *vz* *kilogram*

chilogram *sn* *vz* *kilogram*

chilogrammetru *smn* *vz* *kilogrammetru*

chilolîtru *sm* *vz* *kilolîtru*

chiloloiman *sn* *vz* *chiloman*²

chilom [At: DOSOFTEI, V. S. 128 / V: ~lum, ~b / Pl: ~oame / E: nct] (Înv) 1 *sn* Armă având forma unui baston cu secure la un capăt. 2 *sm* Lovitură cu pumnul.

chiloman *sn* [At: DUMITRACHE, 21 / V: ~lam~, ~oloin~, ~cheloloi~, ~ghelaim~ / Pl: ~e / E: nct] (Pop) 1 Gălăgie mare, făcută de mai mulți laolaltă, cu răsete, chiote, țipete, ceartă și bătăi. 2 (Pex) Zarvă. 3 Beție zdravănă. 4 (Gmt) Kilogram. 5 (Gmt) Litru.

chilomănesc, ~ească *a* [At: PAMFILE, B. 70 / Pl: ~ești / E: *chiloman* + *-esc*] 1 De chiloman (1). 2 Ca un chiloman (1). 3 Viguros.

chilomb *sn* *vz* *chilom*

chilometra *v* *vz* *kilometra*

chilometraj *sn* *vz* *kilometraj*

chilometric, ~ă *a* *vz* *kilometric*

chilometror *sn* *vz* *kilometror*

chilomița *sf* *vz* *chilavița*

chilopan, ~ă *a* [At: MAT. FOLK. 1199 / Pl: ~i, ~e / E: ns cf *chiloman*] (Reg) Dolofan.

chilopod *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: eg *chilopodes*] 1 (Lpl) Ordin de artropode cu multe picioare. 2 Animal din ordinul chilopodelor (1).

chilos, ~oasă *a* *vz* *pilos*

chilostrii *sf* *vz* *pirostrii*

chilotă *sf* *vz* *pilotă*

chilotaș *sm* [At: DEX² / Pl: ~i / E: *chiloti* + *-aș*] 1-2 Chiloteț (1-2).

chiloteț *sm* [At: DEX² / Pl: ~ei / E: *chilot* + *-eț*] 1-2 (Șhp) Chiloteți (mici) Si: *chilotaș* (1-2).

chiloti *sm* [At: IORDAN, L.R.A. 44 / V: *chiu*~, (rar) *culotă* *sf* / E: fr *culotte*] Obiect de lenjerie intimă care acoperă corpul de la talie până la încheietura de sus a piciorului.

chilovat *sm* *vz* *kilovat*

chilovița *sf* *vz* *chilavița*

chilștoc *sn* [At: I. IONESCU, D. 254 / Pl: ~uri / E: ger *Kühlstock*] (Gms) Aparat de răcit (la alambic).

*chilșug*¹ *sn* [At: BARCIANU / Pl: ~uri / E: *chel*] (Mol) Chelie (1).

*chilșug*² *sn* *vz* *chelșug*

chiltăială *sf* *vz* *cheltuială*

chiltui *v* *vz* *cheltui*

chiltuială *sf* *vz* *cheltuială*

chiluf *sn* [At: H VI, 97 / E: ns cf *pilaf*] Mâncare nedefinită mai îndepărtată.

chilug *sn* *vz* *chiulug*

chilum *sn* *vz* *chilom*

chilvără *sf* *vz* *chivără*

*chim*¹ *sn* *vz* *chimen*

*chim*² *sms* [At: ENC. VET. 38 / V: ~us / E: lat *chymus*] (Flz) Pastă moale, rezultată din digestia stomacală a alimentelor.

chimac *sm* [At: DR. IV, 1557 / Pl: ~aci / E: ucr *чимак*] Cal gras.

*chima*¹ *sf* [At: GOLESCU, ap. DR. II, 654 / V: *cimă* / Pl: ~me / E: srb *kima*] (Îdt) 1 Germen. 2 (Îc) Chima-răului sau ~-necazului Diavolul. 3 Vărf.

*chima*² *sf* [At: LB / Pl: ~me / E: ger *Kinn*] (Înv) Bărbie.

*chima*³ *sf* *vz* *schimă*

chimai *vi* [At: VÎRCOL, V. / V: *che*~ / E: bg *чимай*, srb *kimati*] (D. cal) A da din cap pentru a se feri de muște

chimân *sn* *vz* *chimen*

chimător, ~oare *smf*, *a* *vz* *chemător*

chimbai *sn* *vz* *chimval*

chimbric *sms* *vz* *chembrică*

chimbrică *sfs* *vz* *chembrică*

chimedos *sm* [At: MARIAN, O. II, 128 / E: ns cf *chilimandros*] Alcătuire de sunete prin care se imită cîripitul păsărelelor.

chimen *sn* [At: BIBLIA (1688) / V: *mân*, ~min, *cimin*, *chim* / A și: *chimen* / Pl: (rar) ~uri / E: bg *чимен*, rs *чимен*, tc *kimun*, mg *kömény*] (Bot) 1 Plantă erbacee umbeliferă cu frunze penate, cu flori albe sau roșiatice, cu fructe aromatice, care se întrebuințează în medicină și la bucătărie Si: (reg) *chimion-de-câmp*, *chimion-salbatic*, *secărea*, *secărica*, *secărita*, *areu*, *cărau* (*Carum Carvi*). 2 (Îf *chim*; șic ~câinesc) Cocoșei-de-câmp (*Adonis aestivalis*). 3 (Îc) ~de-câmp, ~min-de-grădină Anason (*Pimpinella anisum*). 4 (Îc) ~de-munte Briolă (*Ligusticum mutellina*). 5 (Îc) ~dulce Molură (*Foeniculum vulgare*). 6 (Îc) ~negru Negrilică (*Nigella sativa*). 7 (Îc) ~minul-porcului sau ~minul-cailor, ~minul-ursului Plantă erbacee cu flori galbene (*Peucedanum campestre*). 8 (Îc) ~ul-ursului-de-munte Brie (*Athamanta hungarica*). 9 (Îc) Chim-de-baltă Planta *Oenante aqua*.

chimeon *sn* *vz* *chimion*

chimer *sn* *vz* *chimir*

chimeră *sf* *vz* *himeră*

chimeric, ~ă *a* *vz* *himeric*

chimeriu *sn* *vz* *chimir*

chimerleu *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: nct / E: mg *kimerülö*] (Trs) Despărțitorul apei, la șteampuri.

chimesă *sf* *vz* *cămașă*

chimese *sf* *vz* *cămașă*

chimesuică *sf* *vz* *cămașuică*

chimet *sm* [At: GIUGLEA - VÂLSAN, R. S. / Pl: ~uri / E: srb *kmět*] (Sbm) Consilier comunal.

chimezi *sn* [At: CHEST. II, 432/150 / E: nct] Coteț pentru păsări.

chimgie *sf* *vz* *câmgie*

chimii *v* *vz* *chimii*

chimic, ~a [At: KLOPSTOCK, F. 206 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *chimique*] 1 a Cu privire la chimie (1). 2 a De chimie (1). 3 sm (Trs) Chimist (1). 4 a (fs) Creion ~ Creion la care mina de grafit este înlocuită cu o pastă albastră, a cărei urmă este vizibilă mai ales pe o hârtie umedă.

chimicală sf [At: CONTEMP., Seria II, nr. 161, 9/1 / Pl: ~le / E: *chimic* + -ala] 1-2 (Pop; sdp) Orice substanță chimică (folosită în gospodărie).

chimie sf [At: LTR / V: (inv) *hi*~, (Trs) *chem*~ / Pl: ~ii / E: fr *chimie*] 1 Știință care studiază compoziția, structura și proprietățile substanțelor, transformărilor lor prin regruparea atomilor componenți, precum și combinațiile noi ale substanțelor rezultate în urma acestor transformări. 2 (fs) ~ organică Parte a chimiei (1) care se ocupă cu combinațiile unui singur element, carbonul, și cu puține alte elemente, în special cu hidrogenul, oxigenul, azotul și sulfură. 3 (fs) ~ anorganică sau minerală Parte a chimiei (1) care studiază condițiile tuturor celorlalte elemente de care nu se ocupă chimia (2) organică. 4 (fs) ~ fizică Parte a chimiei (1) care sistematizează materialul (3) chimiei anorganice și al celei organice din punctul de vedere al proprietăților substanțelor, pe de o parte, și al transformărilor materiale, pe de altă parte.

chimieș sm [At: CHEST. II, 10/341 / P: ~mi-es / V: *câm*~, ~iveș / Pl: ~i / E: mg *kōmives*] (Mgm) Zidar.

chimihora sf [At: DAMÉ, T. 86 / Pl: ~re / E: nct] (Reg) Ferăstrău de mână.

chimiluminescență sf [At: DEX² / V: *chemol*~ / Pl: ~te / E: fr *chimiluminescence*] Luminescență produsă în timpul unei reacții chimice.

chimimog sn [At: DA / V: *chem*~ / Pl: ~uri / E: mg *keménymag*] (Mgm) Fructul chimenului (1).

chimîn sn vz *chimen*

chimînă av [At: C V, 1950, nr. 4/37 / E: net] (Olt) Cu încordare.

chimineș sn vz *căminet*

chimintui vt [At: KLEIN, D. / V: *cim*~ / Pzi: ~esc / E: mg *kemenyit*] (Rar; mgm) A scrobi.

chimintuială sf [At: KLEIN, D. / V: *cim*~ / Pl: ~ieli / E: *cimintui* + -eală] Scrobeală.

chimion sm [At: LB / P: ~mi-on / V: ~meon~ / Pl: ~i / E: tc *kimion*] (Bot) 1 Mică plantă erbacee, cu flori mici, albe-liliachii, cu semințe aromatice, care se întrebuințează în medicină, la bucătărie și la fabricarea lichiorurilor (*Cuminum Cuminum*). 2 (lc) ~ul-capului Zmeoacă (*Laserpitium latifolium*). 3 (lc) ~de-apă sau ~de-baltă Mărăraș (*Anethum graveolens*). 4 (lc) ~de-câmp-sălbatic Chimen (1) (*Carum Carvi*). 5 (lc) ~de-câmpuri Negrușcă (*Nigella arvensis*). 6 (lc) ~negru Negrilică (*Nigella sativa*).

chimioniu, ~ie a [At: DDRF / P: ~mi-o~ / Pl: ~ii / E: *chimion* + -iu] De culoarea negricioasă a chimionului (1).

chimioprofilaxie sf [At: DEX² / P: ~mi-o~ / Pl: ~ii / E: fr *chimioeprophylaxie*] (Med) Profilaxia bolilor infecțioase cu substanțe chimioterapice.

chimiorezistență sf [At: DEX² / P: ~mi-o~ / Pl: ~te / E: fr *chimioresistance*] (Bg) Rezistență a germenilor microbieni sau a altor organisme parazitare la substanțe chimioterapice Si: *chemorezistentă*.

chimiosinteză sf [At: DEX² / P: ~mi-o~ / Pl: ~ze / E: fr *chimiosynthèse*] (Bg) Chemosinteză.

chimiosteriliză sf [At: DEX² / P: ~mi-o~ / Pl: ~zez / E: *chimio* + *steriliza*] A steriliza cu substanțe chimice.

chimiosterilizare sf [At: DEX² / P: ~mi-o~ / Pl: ~zări / E: *chimiosteriliza*] Sterilizare cu substanțe chimice.

chimiosterilizat, ~a a [At: DEX² / P: ~mi-o~ / Pl: ~ați, ~e / E: fr *chimiosteriliza*] Care a fost sterilizat cu substanțe chimice.

chimiotactism sn [At: DEX² / P: ~mi-o~ / Pl: ~e / E: fr *chimiotactisme*] (Bg) Chemotactism.

chimotaxie sf [At: DEX² / P: ~mi-o~ / Pl: ~ii / E: fr *chimiotaxie*] (Bg) Chemotactism.

chimioterapic, ~a a [At: DEX² / P: ~mi-o~ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *chimiotherapique*] (Med) d. substanțe de sinteză chimică) Cu acțiune toxică față de organisme parazitare, fără să fie toxică pentru organismul tratat.

chimioterapie sf [At: DA / Pl: ~ii / E: fr *chimiothérapie*] Tratament cu substanțe chimice.

chimiotropism sn [At: DEX² / P: ~mi-o~ / Pl: ~e / E: fr *chimiotropisme*] (Bot) Orientare a rădăcinii, a grăuncioarelor de polen etc. spre substanțe minerale Si: *chemotropism*.

chimir sn [At: ARHIVA R. II, 32 / V: ~iu / Pl: ~e și ~uri / E: tc *kemer*] (lv) 1 Boltă. 2 Cămară mică. 3 Brâu lat de piele adesea ornamentat și prevăzut cu buzunare, pe care îl poartă țărani. Si: *brâu*, *cingătoare*, *curea*. 4 (Pex) Pungă purtată la brâu.

chimiraș sn [At: PANN, P. V. I, 155/7 / V: (Reg) *cim*~, *ghim*~ / Pl: ~e / E: *chimir* + -as] 1-2 (Șhp) Chimir (3) (mic). 3 Brâu purtat și de femei.

chimiriu sn vz *chimir*

chimirlie sn [At: DDRF / Pl: ~uri / E: tc *kemerli*] (Reg; rar) Ferăstrău.

chimism sns [At: DEX² / E: fr *chimisme*] (Flz) 1 Totalitatea reacțiilor chimice ale organismului. 2 (fs) ~ gastric Analiză a acidității sucului gastric din organism.

chimist, ~a smf [At: DA ms / Pl: ~iști, ~e / E: fr *chimiste*] 1 Persoană care se ocupă cu chimia (1). 2 Specialist în chimie (1).

chimiș sn vz *camis*

chimiteron sn vz *cimitir*

chimitir sn vz *cimitir*

chimitirion sn vz *cimitir*

chimitiriu sn vz *cimitir*

chimiță¹ sm [At: BOGREA, DR. II, 654 / E: *Chimița*] 1 Diavol. 2 Om prost. 3 (Mun) Persoană (mai ales copil sau tânăr) care vrea să facă pe alții să rădă prin mișcări și gesturi de bufon și prin vorbe pe care el le crede de spirit.

chimiță² sf [At: DDRF / Pl: ~te / E: ns cf *chimiție*, *chișița*] Colivie.

chimiță³ sf [At: DDRF / Pl: ~te / E: ns cf srb *kimica*] (ldt) 1 Nod de lemn. 2 Fir de metal.

chimizeș sm vz *chimieș*

chimiza vt [At: DEX² / Pzi: ~zez / E: rs *химизировать*] 1 A folosi procedee chimice de prelucrare a materialelor în industrie și în agricultură.

2 A prelucra prin procedee chimice.

chimizare sf [At: CONTEMP., Seria II, 1949, 161, 7/2 / Pl: ~zări / E: *chimiza*] (Teh) 1 Introducerea, pe scară mare, în procesele de producție, a procedeelelor chimice. 2 Prelucrare prin procedee chimice.

chimni vi [At: ANON. CAR. / V: (Ban) ~mi / Pzi: ~nesc / E: nct] (Irg) A face cu ochiul.

chimnicariu sn [At: VICIU, GL / Pl: ~ii / E: ns cf *pimnița*] (Trs) Ferdără surii, în spatele grajdului, sub același acoperiș.

chimnit sn [At: ANON. CAR. / Pl: ~uri / E: *chimni*] (Inv) Facere cu ochiul Si: (inv) *chimnitura*.

chimnitură sf [At: ANON. CAR. / Pl: ~ri / E: *chimni*] (Inv) Chimnit.

chimograf sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *chimographe*] Aparat folosit în fiziologie pentru înregistrarea grafică a mișcărilor unor organe.

chimografie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *chimographie*] Înregistrare grafică a unor fenomene fiziologice cu ajutorul chimografului.

chimogramă sn [At: DEX² / Pl: ~me / E: fr *kymogramme*] Diagramă a oscilațiilor înregistrate la chimograf.

chimonou sn vz *chimonou*

chimonou sn [At: DEX² / V: *chimonou*, *kimono* / Pl: ~uri / E: fr *kimono*] 1 Croială de haină femeiască, cu mâneca dintr-o singură bucată cu restul hainei. 2 Îmbrăcăminte japoneză în formă de halat, cu mâneci foarte lungi.

3 (Pex) Haină femeiască de casă croită ca un chimonou (2).

chimozină sf [At: DEX² / Pl: ~ne / E: fr *chymosine*] (Bch) Cheag.

chimului v vz *chemului*

chimuluire sf vz *chemuluire*

chimuluita sf vz *chemuluit*

chimuitor *sm* [At: KLEIN, D. / Pl: ~i / E: *chimului* + -(i)tor] (Reg) Persoană care economisește bani.

chimur *sm* [At: BUCUȚA, R. V. 129 / Pl: ~i / E: nct] Cărbune.

chimurluita *sfa* *vz* **chemuluit**

chimur *sms* *vz* **chim**²

chimval *sn* [At: DOSOFTEI, PS. 497 / V: ~mbal / Pl: ~uri / E: vs] **КЫМБАЛЪ** (Înv; mpl) 1 Vechi instrument muzical compus din două jumătăți de glob de aramă care se loveau una cu alta Si: *cimbal*. 2 (Rar; imp) Clopot.

chin *sn* [At: COD. VOR. 141 / Pl: ~uri, și (înv) ~urel / E: mg *kin*] 1 Suferință fizică (crudă) Si: *cazna*, *muncă*, *supliciu*, *tortură*. 2 Patimă. 3 Suferință morală apăsătoare Si: *tortură*. 4 Necaz mare. 5 Supărare mare. 6 Griji. 7 Nevoie.

china *v* *vz* **închina**

chinap *sn* [At: ȘIO / Pl: ~uri / E: tc *kinab*] (Tr) Frânghie.

chinar *sn* *vz* **chenar**

chinargiu *sm* [At: ȘIO / Pl: ~ii / E: tc *kenarġy*] (Tr) Pescar.

chinavar *sn* *vz* **chinovar**

chină¹ *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: ~ne / E: nct] 1-2 (Trs) Căpătâiul sau scaunul în care e înfiptă urzitoarea.

chină² *sf* *vz* **chinchina**

chinăraus *sn* *vz* **chinoroz**

chinăru *v* *vz* **chenăru**

chinăru, ~a *vz* **chenăru**²

chinavar *sn* *vz* **chinovar**

chincă *sf* *vz* **chingă**

chinchenal, ~a *vz* **cincinal**

chinchimoacă *sf* [At: DA / Pl: ~ace / E: ns cf *chichineata*] Opaț făcut dintr-un material textil.

chinchina *sf* [At: LB / V: *china* / Pl: ~ne / E: fr *quinquina* cf *chinina*] 1 Arbore exotic (din China sau din Mexic), din a cărui scoarță se extrage chinina (*Cinchona*). 2 (Pex) Scoarța chinchinei (1).

chinchit, ~a *vz* **cimpit**

chinci *sn* [At: ANON. CAR. / Pl: ~uri / A: nct / E: mg *kincs*] (Trs; mgm) Comoară.

chindei *sn* *vz* **chindie**

chinderca *sf* [At: VICIU, GL. / E: mg *kingyertya*] (Trs; mgm) Chibrit.

chindesi *v* *vz* **chindisi**

chindete *sf* *vz* **tindeche**

chindeu *sn* [At: (a. 1752) IORGA, S. D. XII, 63 / V: ~diu, *chen*~, *cingu*, (hiperurbanism) *findeu* / Pl: ~cie, (înv) ~eaud / E: mg *kendō*] (Trs; mgm) 1-4 Bucată de pânză albă sau vârgată, cu flori, întrebuințată ca legătură de cap sau pentru șters fața și mâinile sau ca podoabă la icoană ori la ferestre. 5 Năframă.

chindeu *sn* [At: PĂCALĂ, M. R. 412 / P: ~de-ut / Pl: ~uri / E: *chindeu* + -ut] 1-10 (Șhp) Chindeu (1-5) (mic).

chindică *sf* [At: PAMFILE, J. III / Pl: ~ici / E: *chindie* + -ică] Chindioară (1).

chindie *sf* [At: PSALTIREA (1651) / V: ~dei *sn*, ~diu *sn*, ~nghie, *tinghie* / Pl: ~ii / E: tc *ikindî*] (Înv) 1 Timpul zilei între amiază și seară. 2 (Pex) Parte a cerului unde se află, în aparență, soarele după-amiază. 3 (Pop; is) *Mâncare de ~ii* Gustare luată între amiază și cină Si: (reg) *ojina*. 4 (Pex) Masa pe care o iau lucrătorii la câmp, pe la orele 4 după-amiază. 5 Concert de seară, dat de muzica domnească Si: (reg) *nubet*, *tabulhana*. 6 Instrument muzical. 7 (Spc) Tobă mare, făcând parte din instrumentele meterhanelei. 8 (Trs) Dans țărănesc care seamănă cu sârba, dar se joacă cu pași mai mărunți și într-un tempo accentuat, precipitat. 9 Melodie după care se execută chindia (8).

chindinar *sn* [At: MOXA / E: ngr *χεντηφόρος* cf *cantar*] (Înv) Măsură de greutate de 150 de litre.

chindioară *sf* [At: PAMFILE, A. R. / P: ~di-oa~ / Pl: ~re / E: *chindie* + -(i)oara] 1 Chindia mică Si: (reg) *chindiuta* (1). 2 Parte a zilei în jurul orei 3 după-amiază Si: (reg) *chindiuta* (2).

chindiseală *sf* [At: HEM 933 / Pl: ~eli / E: *chindisi* + -eală] (Reg) 1 Brodare. 2 Parte brodată a îmbrăcăminte.

chindisi [At: I. CR. III, 166 / V: *cheldesî*, ~desi, ~dosi, *ghin*~ / E: ngr *χεντῖς*, *χεντῖς*] (Reg) 1 *vt* A broda. 2 *vt* A coase la gherghet Si: (reg) a *împistri*. 3 *vr* A-și broda ceva. 4 *vt* A sculpta. 5 *vt* A împodobi.

chindisire *sf* [At: DA / Pl: ~ri / E: *chindisi*] (Reg) Chindiseală (1).

chindisi¹ *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: *chindisi*] (Reg) Chindisire (1).

chindisi², ~a *a* [At: BREBENEL, GR. P. / Pl: ~iti, ~e / E: *chindisi*] (Reg) 1 Brodat. 2 Împodobi.

chindisitoră *sf* [At: LB / Pl: ~ri / E: *chindisi* + -(i)tura] (Reg) Broderie.

chindiu¹ *sn* *vz* **chindeu**

chindiu² *sn* *vz* **chindie**

chindiuță *sf* [At: H V, 377 / P: ~di-u~ / Pl: ~te / E: *chindie* + -uță] 1-2 Chindioară (1-2).

chindosi *v* *vz* **chindesi**

chindros *sm* *vz* **chinoros**

chindru *sms* *vz* **chinoros**

chindrus *sms* *vz* **chinoros**

chineji *vi* [At: DA / Pzi: ~jesc și (etimologic) ~ezesc / E: *chinez*¹] (Ban) A funcționa ca primar.

cinematograf *sn* *vz* **cinematograf**

chinez¹ *sm* [At: I. CR. V, 346 / Pl: ~i / E: srb *knez*] (Înv) 1 (lst; păstrat numai ca nume patronimic) Cneaz. 2 (Ban; Olt) Jude comună.

chinez², ~a [At: NEGRUZZI, S. I, 10 / Pl: ~i, (Mol) ~eji / E: *China* + ez cf *it* *chinese*] 1-2 *smf* Persoană care face parte din populația de bază a Chinei sau este originară de acolo. 3 (Fig; dep) Necunosător total al unei chestiuni Si: *ignorant*. 4 (Fam; ie) A se face ~ sau (mai adesea) a (o) face pe ~ul A se pretinde că nu înțelege, că nu știe nimic, că habar n-are despre ce e vorba. 5-6 a Care aparține Chinei sau chinezilor² (1-2) Si: *chinezesc* (1-2). 7-8 a Privitor la China sau la chinezii² (1-2) Si: *chinezești* (3-4). 9 *sn* (Lpl) Popor care trăiește în China. 10 *sf* Limba vorbită de chinezii² (9).

chinezat *sn* *vz* **cnezat**

chinezarie *sf* [At: DA / V: ~zer~ / Pl: ~ii / E: fr *chinoiserie*] 1 (Prt) Prescripție sau mod de a proceda (birocratic) complicat, cu formalități ce par sau sunt inutile, complicate, absurde. 2 Lucru absurd Si: *absurditate*. 3 (Fam) Obiect (de artă) chinezesc. 4 (Fam) Obiect (de artă) lucrat minuțios, cu migală.

chinezerie *sf* *vz* **chinezarie**

chinezesc, ~ească *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 35 / Pl: ~estri / E: *chinez*² + -esc] 1-4 Chinez² (5-8). 5 (Is) *Zidul ~* Zidul care împrejmuește China spre miazănoapte, ridicat ca fortificație, începând din antichitate. 6 (Fig; ias) Piedică pentru spiritul inovator. 7 (Is) *Umbre ~esti* Umbre (reprezentând diverse figuri) proiectate pe un perete, pe un ecran etc., prin combinarea poziției palmelor și a degetelor.

chinezește *av* [At: RUSSO, S. 15 / E: *chinez* + -este] 1 În felul chinezilor² (9). 2 Precum chinezii² (9). 3 În limba chineză (10). 4 (Fig) De neînțeles. 5 (Fig) Ca într-o limbă cu totul necunoscută.

chinezism *sn* [At: DA / Pl: ~e / E: *chinez*² + -ism] 1-4 Chinezărie (1-4).

chinezoaică *sf* [At: DA / Pl: ~ice / E: *chinez*² + -oaică] 1-2 Femeie care face parte din populația de bază a Chinei sau este originară de acolo.

chinga *v* *vz* **închinga**

chingar *sn* [At: DA / Pl: ~e / E: *chinga* + -ar] (Reg) Rindea.

chinga *sf* [At: CANTEMIR, ap. TDRG / V: *chirgă*, (cu asimilare) ~ncă, (hiperurbanism) *pin*~ / Pl: ~ngi / E: ml **clinga* cf *cinga*, *închinga*, *des-chinga*] 1 Cingătoare purtată de bărbați peste brâu. 2 Brăuleț simplu, scurt și lat, cu care se încing țărăncile și copiii. 3 (Pgn) Brâu. 4 (Is) ~ngile mantalei Două bucăți de stofă care se încheie spre a strânge mantaua peste mijloc sau a o face mai strânsă la spate Si: *gaica*. 5 Bandă lungă de cânepă sau de curea, cu cataramă, cu care se fixează sau pe cal Si: *taftur*. 6 Bandă care se pune pe umeri, pe la spatele gâtului, spre a ridica o greutate. 7 (Pop; ie) Cal bătrân cu ~ roșie Lucru nepotrivit, strident. 8 (Iae) Lucru ridicol. 9 (Pop; ie) A strânge sau a ține în (rar, din) ~ngi A închinga strâns calul. 10 (Fig; iae) A constrânge pe cineva. 11 (Fig; iae) A obliga

pe cineva să facă o mărturisire, să plătească Si: *a strânge pe cineva cu ușa*. 12 (Fig; îae) A lua pe cineva din scurt. 13 (Îs) *Pat de ~ngi* Pat în care salteaua se așază chingi (22) și care se poate desface și strânge după necesitate. 14 (Pop; îe) A *slăbi din ~ngi* A slăbi chinga calului. 15 (Fig; îae) A lăsa pe cineva mai liber. 16 (Pfm; îe) A-*l ține* (pe cineva) ~ngile A se simți în putere. 17 (Îae) A fi în stare. 18 (La unelte, construcții, etc) Bucată de lemn (rar, de fier), prinsă de obicei de-a curmezișul peste altele și servind la întărirea lor Si: *stinghie*. 19 Cele două scânduri care leagă tălpile războiului de țesut. 20 (Țes) Razele, carafetele sau stinghiile urzitoare. 21 Stinghia care unește picioarele mesei. 22 Bară (de lemn) care susține patul. 23 Coama cheotoare unde se îmbină căpriorii la casă. 24 Lațul bătut peste căpriori. 25 Funie sau prăjină pe care sunt atârinate cămările afumate. 26 (La moara de vânt) Drevele aripilor și brațele brăului. 27 Bară de lemn unind scândurile care formează fundul și scoarțele căruței. 28 Brăcinar la plug. 29 Parte a grapei în care sunt înfipti colții. 30 Puntea ferăstrăului. 31 Bară de lemn care fixează doagele fundului unui butoi. 32 (La pua tăbăcarului) Stinghie care leagă cei doi drugi bătuți în pământ. 33 Elementele care fixează doagele teascului. 34 Parte a luntrei sau a dubasului. 35 Par gros de 15-22 cm, lung de 4-5 m, care servește la fixarea lemnelor în plută Si: *capătăi, conciu, cununa, falcea, flească, tar*. 36 (Îs) ~ *cioplită* Scândură la plută, cioplită pe jumătate, care se aplică peste mărgeătură. 37 Element de susținere a parilor așezați în stive. 38 Suport pe care se sprijină barele scrânciobului. 39 Fâșie de pământ lungă și îngustă.

chinghie sf vz *chindie*

chinguța sf [At: ALECSANDRI, P. I, 73 / Pl: ~te / E: *chingă* + -uță] 1-2 (Șhp) Chingă (1) (mică) Si: (reg) *chingușoară* (1-2), *chinguță* (1-2).

chingușoară sf [At: MARIAN, I, 236 / Pl: ~re / E: *chingă* + -ușoară] 1-2 (Reg; Șhp) Chinguliță (1-2).

chinguță sf [At: JARNÍK - BÎRSEANU, D. 264 / Pl: ~te / E: *chingă* + -uță] 1-2 (Reg) Chinguliță (1-2).

chinic, ~ă a vz *cinic*

chiniesc, ~ească a [At: ARHIVA R. I, 157 / Pl: ~ești / E: *chinic* + -esc] 1-4 (Înv; nob) Chinezesc (1-4).

chindină sf [At: DEX² / Pl: ~ne / E: fr *quinidine*] Alcaloid extras din scoarța arborelui de chinină, folosit în unele afecțiuni cardiace.

chinil sn vz *chinină*

chinin sn vz *chinină*

chinină sf [At: BIANU, D. S. / V: (reg) ~nin sn, (pop; nrc) ~ili~, ~nil sn / Pl: ~ne / E: fr *quinine*] 1 Alcaloid extras din scoarța arborelui de chinină, sub formă de substanță albă, cristalină, cu gust foarte amar, folosit ca medicament contra malariei și a unor stări febrile. 2 Comprimat farmaceutic din chinină (1). 3 (Îs) *Sulfat de ~* Medicament contra malariei, rezultat din tratarea chininei (1) cu acid sulfuric.

chinos sn vz *chinoroz*

chinișău sn [At: VICIU, GL. / E: mg *kénsav*] (Trs; mgmr) Mercur. *chinișor* sn [At: PANȚU, PL.² / E: **chiminișor*] 1-2 (Reg; Șhp) Chimen (mic).

chinjui v vz *chinzui*

chino- vz *cin⁴*

chinogrecesc, ~ească [At: E. KOGĂLNICEANU, ap. TDRG / Pl: ~ești / E: ngr *χοινός* + *grecesc*] (Înv) 1 a Grecesc comun. 2 sf Greacă (veche) comună.

chinologie sf [At: DUMITRACHE, 65 / Pl: ~ii / E: ngr *χοινολογία*] (Rar) Comunicatie.

chinonă sf [At: LTR / Pl: ~ne / E: fr *quinone*] Compus organic ne-aromatic, substanța de bază a unei clase de substanțe colorante.

chinonic sn [At: GHICA, S. 61 / V: *chen-* / Pl: ~uri / E: ngr *χοινωτικός*] (Bis) Priceasnă.

chinoros sn vz *chinoroz*

chinoroș sn vz *chinoroz*

chinoroz sn [At: PAMFILE, I. C. 2 / V: (reg) ~ros, ~oș, ~rus, ~năraus, ~niz~, ~ndrus, ~ndru / E: ger *Kienruss*] Funingine foarte fină, întrebuințată la fabricarea vopselelor, a cernelei de tipar etc.

chinorus sn vz *chinoroz*

chinov sn vz *chinovie*

chinovar sn [At: LB / V: (Mol) ~nāv~, ~nav~ / E: ngr *καυκάρι*, rs *киноварь*] (Chm; ind) Cinabru.

chinovesc, ~ească a [At: ȘEZ. VIII, 110 / Pl: ~ești / E: *chinovie* + -esc] (Înv) Care aparține unei chinovii Si: (înv) *chinovial, chinovitice*.

chinovial sm vz *chinoviarh*

chinovial, ~ă a [At: (a. 1856) URICARIUL IV 409/23 / P: ~vi-al / Pl: ~i, ~e / E: *chinovie* + -al] (Înv) Chinovesc.

chinoviarh sm [At: DOSOFTEI, V. S. 26/2 / V: ~ah / Pl: ~i / E: gr *καυκάριος*] Starețul unei chinovii.

chinovicesc av [At: (a. 1856) URICARIUL V, 416/27 / E: *chinovie*] Ca într-o chinovie.

chinovie sf [At: DOSOFTEI, V. S. 199 / V: ~iu, ~ov sn / A și: ~novie / Pl: ~ii / E: vsi *киновия*] Mănăstire.

chinovit, ~ă smf [At: URICARIUL V, 138/12 / Pl: ~iți, ~e / E: ngr *καυκάριος* (*καυκάριος*)] (luz) 1-2 Călugăr (sau călugăriță) dintr-o chinovie.

chinovitic, ~ă a [At: COSTINESCU / Pl: ~ici, ~ice / E: *chinovii* + -ic] (Înv) Chinovesc.

chinoviu sn vz *chinovie*

chinrus sms vz *chinoroz*

chintal sn [At: COSTINESCU / V: *cuin-* / Pl: ~e, și ~uri / E: fr *quintal*] Unitate de greutate de 100 kg.

chintă¹ sf vz *cvintă*

chintă² sf [At: DA / Pl: ~te / E: fr *quinte*] Figură la jocul de pocher formată din 5 cărți în ordine crescătoare (de la 7-12 chinta de valet, 8-13 chinta de damă etc.).

chintesență sf [At: EMINESCU, P. 246 / V: *cvin-*, (Trs; latinizare) *cin-*, *qui-* / Pl: ~te / E: fr *quintessence*, lat. scolastică *quinta essentia*] 1 (În filosofia scolastică) Substanță eterată, considerată al cincilea și cel mai subtil element, extrasă din corpul care o conține și despărțită de celelalte patru elemente, mai puțin fine. 2 Element esențial din ceva. 3 Elementul cel mai ales, cel mai subtil Cf *lamură, miez, floare*. 4 (Pex) Tip.

chintes sn vz *chintus*

chintic sm [At: LB / E: mg *köntig*] (Trs; înv) Măsură de greutate corespunzând unei drahme.

chintuș sf [At: CUV. D. BĂTR. I, 251 / V: ~tes / Pl: ~e / E: mg *köntös*] (Ban) 1 Laibăr. 2 Pieptar de lână fără mâneci.

chint sm [At: H II, 322 / E: ns cf *chițoran, chitcan*] (Zlg; reg) Șoarece de câmp.

chinui [At: COD. VOR. 129/3 / V: (înv) *chen-* / Pzi: ~esc și (rar) *chinui* / E: dr *chin*] 1 vt A supune pe cineva la suferință fizică intensă Si: (pfm) *a canoni, a căzni, a munci, a tortura*. 2 vt (Îe) A-*și ~ trupul* A-și supune trupul la eforturi intense sau privațiuni. 3 vt (Îae) A face penitență. 4 vt A supune pe cineva la mari suferințe morale Si: *a canoni, a tortura*. 5 vt A-i aduce cuiva mari supărări Si: *a necăji*. 6 vt (Fam) A plictisi pe cineva. 7 vr A suferi (torturi). 8 vi (Îrg) A pătimi. 9 vi (Îrg) A păți (ceva). 10 vr A se supune la chinuri sau la privațiuni Si: (pfm) *a se căzni, a se munci, a se osteni*. 11 vr A face mari eforturi pentru ceva sau cineva.

chinuială sf [At: TEODORESCU, P. P. 482 / Pl: ~ieli / E: *chinui* + -eală] 1-2 Chinuire (1-2).

chinuire sf [At: CORESI, EV. 211/29 / Pl: ~ri / E: *chinui*] 1 Chin (1). 2 Tortură.

chinui¹ sn [At: MARIAN, P. P. 51 / E: *chinui*] 1-2 Chinuire (1-2).

chinui², ~ă [At: CORESI, EV. 211/29 / Pl: ~iți, ~e / E: *chinui*] 1-2 smf, a (Om) supus la chinuri (fizice sau morale). 3 a Plin de chinuri sau de mari suferințe. 4 a Făcut cu mare trudă (și nu prea reușit).

chinuitor, ~oare [At: EMINESCU, N. 80 / Pl: ~i, ~oare / E: *chinui* + -tor] 1 a Care chinuiește (pe cineva). 2 smf Persoană care supune pe cineva la chinuri (1). 3 sf (Înv) Instrument de tortură.

chinuitură sf [At: DOSOFTEI, V. S. 148 / P: ~nu-i- / Pl: ~ri / E: **chinui** + -(i)tură] (Înv) 1 Chin (1). 2 Suferință morală.

chinzai sn [At: PAȘCA, GL. / V: cin- / Pl: nct / E: nct] (Reg) 1 Chin (1). 2 Tratament crud. 3 Bătaie.

chinzui vtr [At: POMPILIU, B. 1 / E: mg **kinozni** cf **chinui**] (Mgm) 1-2 A (se) chinui (1, 10).

chinzuală sf [At: VAIDA / Pl: ~ieli / E: **chinzui** + -eală] (Reg) Chinzai (1).

chinzuior, ~oare smf [At: POMPILIU, B. 67 / Pl: ~i, ~oare / E: **chinzui** + -(i)ior] (Reg) Persoană care chinuiește.

chinzuitură sf [At: ȘINCAI, HR. I, 131 / Pl: ~ri / E: **chinzui** + -tură] (Reg) 1 Chinuire (1). 2 Instrument de tortură.

chioar sn [At: COMAN, GL. / Pl: ~uri / E: nct] (Trs) Colindă.

chioară af vz **chiar**

chioarca¹ sf [At: CIHAC II, 489 / Pl: ~arce / E: mg **görkô**] Piatră (rotundă și lucioasă) de pe țărmurile apelor.

chioarca² sf [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: ~arce / E: nct] (Reg) Mâncare făcută din dovleac fieri în lapte dulce.

chioarda sf [At: CONU. LIT. LIV, 165 / Pl: ~de / E: **chiordiș**] (Olt; îe) A trage cu ~da A se uita numai cu coada ochiului.

chiobur sn vz **cobur**

chioc sms [At: RĂDULESCU-CODIN / E: mg **gyök**] (Îrg) 1 Gust bun. 2 Savoare dată de substanțe aromatice. 3 (Fig; îe) Om fără ~ Om neatrăgător.

chiocece sn [At: GHICA, S. 322 / Pl: ~uri / E: tc **köcek**] (Înv) 1 Dans turcesc nedefinit mai îndeaproape. 2 Melodie după care se execută chiocecul (1).

chiocește av [At: H II, 312 / E: **chiocece** + -ește] (Înv) În felul dansului numit chiocece (1).

chioftea sf vz **chiftea**

chioi v vz **chiui**

chiolălăi v vz **chelălăi**

chiolan sn [At: CHEST. II, 325/68 / Pl: ~e / E: nct] (Îrg) 1 Loc de pe cuptor unde dormeau, de obicei, copiii. 2 Bucătărie țărănească.

chiolhaisan a vz **chirhaisan**

chiolhan sn vz **chiulhan**

chiolhangiu sm vz **chiulhangiu**

chiolhanu sm, a vz **chiulhan**

chiolhanos, ~oasă a [At: CREANGĂ, GL. / Pl: ~oși, ~oase / E: **chiolhan** + -os] (Pop) Ticălos.

chiolteu sn [At: DA / Pl: ~ei / E: nct] (Trs) Corfă².

chiom, ~oamă a vz **chiomp**

chiomb, ~oambă a vz **chiomp**

chiomp, **chioampă** a [At: I. CR. VI, 135 / V: (reg) ~mb, ~oambă, **ciomb**, **cioambă**, **chiom**, ~oamă, **chiomb**, ~oambă / Pl: ~i, ~oampe / E: nct cf mg **tömpe**, **tompă**] (Reg) 1 Neatent. 2 Prost. 3 Care face fapte nesocotite. 4 Netot. 5 Împiedicat. 6 Neputincios. 7 Care abia-și mișcă mâinile și picioarele. 8 Șchiop. 9 Cu piciorul zdrobit. 10 Care nu vede foarte bine. 11 Care n-are vederi clare. 12 Miop. 13 (Sp; prin apropiere de **chior**) Chior (15). 14 Care se uită chiorăș.

chiombie sf [At: DDRF / Pl: ~ii / E: **chiomb** + -ie] (Pop) Miopie.

chiompăni [At: I. CR. III, 156 / Pzi: ~nesc / E: **chiomp** + -ani] 1 vi A umbla la întâmplare, cu ochii închiși. 2 vi A lucra pe întuneric. 3 vr A se forța pentru a vedea mai bine.

chiona v vz **scheuna**

chione, **chioanca** a [At: COMAN, GL. / Pl: ~nci, ~oance / E: nct] 1-14 (Reg) Chiomp (1-14).

chioncani vr [At: C V, 1950, nr 4, 42 / Pzi: ~nesc / E: **chione**] (Reg) A chiompăni (3).

chiondoras av vz **chiondorăș**

chiondorăș av [At: PANN, P. V. II, 106 / V: ~ruș, (sst) ~ros / E: (în)chiondorî + -ăș] (Mun; fam; în legătură cu verbele „a se uita”, „a privi”, „a căuta”) 1 Urât. 2 Încruntat. 3 Cruciş. 4 Chiorăș.

chiondoreală sf [At: DELAVRANCEA, S. 6 / Pl: ~eli / E: ns cf **închiondora**, **chiondorăș**] 1 Față posomorâtă. 2 Privire încruntată.

chiondorus av vz **chiondorăș**

chionduz sms [At: H II, 319 / E: nct] Specie de grâu nedefinită mai îndeaproape.

chiopeng sn vz **chepeng**

chiopercă sf [At: H VII, 187 / Pl: ~rci / E: mg **csiporka**] (Reg) Vas care servește la gătitul bucatelor.

chioplașa sf [At: CHEST. IV, 112/550 / Pl: ~se / E: nct] (Reg; csnp) Semn de hotar la o pădure.

chior¹, ~oară sf [At: PANN, P. V. I, 18 / V: ~orc / Pl: ~i, ~oare / E: tc **kjor(kör)** cf **chiori**, **chiorăș**, (în)chiorchioșar] 1-2 smf, a (Persoană) care vede numai cu un ochi. 3-4 smf, a (Persoană) care are numai un ochi. 5-6 sf (Pfm; îe; îla) (A fi) de răsul ~oarei (A fi) prăpădit. 7-8 sf (îae; îal) (A fi) de răsul lumii, de batjocură. 9 a (Pop; îe) A-i fi (cuiva) gura ~oară A vorbi prea multe. 10 a (Pop; îs) Marfă ~oară Produs de calitate inferioară necvidentă. 11 a (Îs) Para (sau lăscăie) ~oară Monedă găurită la o margine. 12 a (Îas) Monedă fără valoare. 13 a (Îe) A nu avea para ~oară sau, rar, a nu avea ~oară în pungă A nu avea nici un ban. 14-15 smf, a (Persoană) care se uită cruciş, chiorăș (și vede dublu) Si: (pmf) **chiomp** (13), **ceacăr**, **sasiu**. 16-17 smf, a (Pex) (Persoană) care nu vede bine Si: **miop**. 18-19 smf, a (Pgn) Orb. 20 av (Pop; îe) A da ~ peste cineva A da năvală prosteste peste cineva. 21 av (Îe) A o lua de-a ~oara A merge orbește, fără a ști încotro. 22 a (Fig) Lipsit de judecată. 23 a (D. lămpi, felinare) Care dă o lumină slabă, insuficientă. 24 sn Lampă de gaz primitivă (care dă o lumină slabă), de tablă sau de pământ Si: (pmf) **gaz(orniță)**. 25 sn (La jocul de cărți) As birlic (care are un singur ochi). 26 sm Fugar din Siberia, care nu are pașaport. 27 sf Fereastră oarbă, cu geamuri astupate cu hârtie, prin care nu străbate destulă lumină. 28 a (Îs; prin confuzie cu **chiar**) Apă chioară Apă curată. 29 a (Îrn; îas) Nume dat unor alimente lichide sau unor băuturi alcoolice prea diluate. 30 a (Prt; îas) Vorbe goale.

chior² i [At: TEODORESCU, P. P. 349 / E: fo cf **chiorai**] 1 Cuvânt care imită strigătul curcii. 2 Cuvânt care redă sunetul intestinelor (unei persoane care nu a mâncat).

chiorăi vi [At: PANN, P. V, II, 115 / V: (reg) **ghio**~, **cor**~, **gor**~, ~râi, ~roi, **cher**~ / Pzi: ~chiorăi, și (mai rar) ~esc / E: fo cf **chior**², **carăi**] 1 A produce zgomotul caracteristic mișcării din intestine. 2 (D. curci) A emite un strigăt caracteristic.

chiorăială sf [At: DA / V: **ghio**~, **ghiorca**~ / Pl: ~ieli / E: **chiorăi** + -eală] Zgomotul care se produce uneori în intestine (mai ales când omul este flămând) Si: **chiorăire**, **chiorăitura**.

chiorăire sf [At: DICT. / V: **ghio**~ / Pl: ~ri / E: **chiorăi**] Chiorăială.

chiorăit sn [At: ȘEZ. II, 228 / V: **ghio**~ / Pl: ~uri / E: **chiorăi**] Sunetul produs de mișcarea gazelor în intestine.

chiorăitură sf [At: I. CR. II, 299 / V: **ghio**~ / Pl: ~ri / E: **chiorăi** + -(i)tură] Chiorăială.

chiorăni smf [At: PAMFILE, J. I / V: ~reni / E: **chior**] (Îlav) La ~ i se răspunde cuiva care caută un lucru așezat chiar în fața lui.

chiorănie sf [At: PAMFILE, J. I / Pl: ~ni / E: ns cf **chior**] Chiorie.

chiorăre sf [At: DICT. / Pl: ~ri / E: **chior**¹] 1 Pierdere a unui ochi (din cauza unei boli, a unui accident etc.) Si: **chiorăit**, **chiorătura**. 2 Slăbire a vederii. 3 (Reg) Orbire. 4 (Fam) Privire atentă, insistentă, cu ochii mari Si: **holbare**. 5 (Fig) Îșelare.

chiorăș, ~ă [At: ALECSANDRI, P. I, 57 / V: ~riș, ~ă, ~ruș, ~ă, ~rdiș, ~ă / Pl: ~i, ~e / E: **chior** + -iș] 1 av (Îe) A privi (sau a se uita) ~ A privi printre gene, închizând un ochi, spre a vedea mai bine. 2 av (Îae) A privi sașiu. 3 av (Îae) A se uita pe furiș, încruntat, cu dușmănie. 4 av A privi cu dispreț. 5 av A privi cu asprime. 6 av (Fig; îae) A privi dintr-o parte. 7 av (Fig; îae) A privi peste umăr. 8 av (Înv; îe) A da ~ la (sau în) ceva A ținti cu pușca. 9 av (Îe) A da ~ de cineva A găsi cu ușurință pe cineva. 10 av (Îe) A da ~ prin ceva A se repezi fără a lua seama peste ce calcă. 11 av (Îe) A da ~ unii peste alții A se ciocni unii de alții (din grabă, din

neatenție etc.) 12 a Chior (2). 13 a Sașiu. 14 a (Fig) Încruntat. 15 a (Fig) Supărat.

chiorăt¹ sn [At: DICT. / Pl: ~uri / E: **chiorî**] 1-2 Chiorăre (1-2).

chiorăt², ~ă a [At: CAMILAR, N. 1, 395 / Pl: ~ăți, ~e / E: **chiorî**] 1 Cu vederea tulburată temporar. 2 (Fig) Înselat în chip evident. 3 Făcut pentru a înșela.

chiorătura sf [At: DICT. / Pl: ~ri / E: **chiorî** + -(i)nura] 1-5 Chiorăre (1-5).

chiorbagiu, ~ie smf, a [At: COMAN, GL. / Pl: ~gii / E: **chior**] (Reg) 1-2 (Persoană) care nu vede bine.

chiorc sm vz **chior**

chiorcăi vt [At: COSTINESCU / V: **ghio~** / Pzi: **chiorcăi** și ~esc / E: net] A chiorăi (2).

chiorcăni vt [At: H II, 99 / V: **cher~** (hiperurbanism) **pier~** / Pzi: ~nesc / E: net] A chiorăi (2).

chiorchioșat, ~ă a vz **închiorchioșat**

chiorcuș, ~ă a [At: DICT. / Pl: ~i, ~e / E: **chior**] (Reg) Care se uită sașiu.

chiordiș av vz **chiorâș**

chioreni smp vz **chiorăni**

chiorfărtan sn [At: MAT. FOLK., 1209 / E: ns cf **ciosvârta**] (Reg) Bucată de carne necântărită.

chiorhaisan, ~ă a [At: DICT. / V: **chioh~**, ~ă / Pl: ~i, ~e / E: net] (Reg) Prost.

chiori vtri [At: DA / Pzi: ~resc / E: **chiorî** css] 1-16 (Reg) A chiorî (1-16).

chiorî [At: CONACHI, P. 335 / Pzi: ~răsc / E: **chior**] 1 vt A răni pe cineva la ochi, astfel încât să nu mai vadă bine Si: (reg) a **chiori** (1). 2 vt A scoate cuiva un ochi Si: (reg) a **chiori** (2). 3 vt A orbi temporar pe cineva Si: (reg) a **chiori** (3). 4 vt (Pfm; îe) A nu avea cu ce ~ o muscă sau un soarece A fi foarte sărac Si: (reg) a **chiori** (4). 5 vt (Fig) A înșela pe cineva, susținând un neadevăr băător la ochi Si: (reg) a **chiori** (5). 6 vt A prosti (6). 7 vi A ajunge chior Si: (reg) a **chiori** (7). 8 vi (Pex) A-și pierde vederea (temporar) Si: (reg) a **chiori** (8). 9 vi A închide un ochi și a se uita chiorâș numai cu celălalt, spre a îndrepta linia Si: (reg) a **chiori** (9). 10 vt (Rar) A lua la ochi ceva sau pe cineva Si: (reg) a **chiori** (10). 11 vr A se uita sașiu. 12 (Fig) A privi pe cineva cu dispreț Si: (reg) a **chiori** (12). 13 vr A se uita lacom Si: (reg) a **chiori** (13). 14 vr A se uita atent, suspicios, la cineva sau la ceva Si: (reg) a **chiori** (14). 15 A se uita atent la cineva sau la cineva din curiozitate Si: a se **boldi**, a se **holba**. 16 vr A privi ceva la o lumină slabă.

chiorie sf [At: POLIZU / P: ~ri-e / Pl: ~ii / E: **chior** + ~ie] 1-4 Defect al unui om chior¹ (1-4).

chiorlă sm [At: CREANGĂ, P. 244 / E: **chior**] (lrm; pfm) Persoană care nu vede un lucru care-i stă în drum.

chioris av vz **chiorâș**

chiorlăit, ~ă a vz **chiurluit**

chiormez, ~ă a [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: ~i, ~e / E: net] (Reg) Sașiu.

chioroi v vz **chiorăi**

chiorpecă sf vz **chiorpeacă**

chiorplacă sf [At: PAMFILE, I. C. 108 / V: ~pecă / Pl: ~leci / E: net] (Pop) 1 Șindrila. 2 Scândură mică.

chior sn [At: PAMFILE, CER. 86 / Pl: ~uri / E: mg **kürt**, **kürtó**] (Reg; csn; phl) 1 Corn. 2 Colț.

chiorțai vi [At: DA / Pzi: ~esc / E: fo] A chiorăi (1).

chioruș, ~ă a vz **chiorâș**

chios am vz **chios¹**

chiosav am [At: ALRM / Pl: ~i / E: bg **кошав** cf srb **čosav**] (Reg) Spân.

chiosc sn vz **chiosc**

chioscă ai [At: TDRG / E: ns cf **chisca**] (Reg) Ticsit.

chiostăc sn vz **chiostoc**

chiostec¹ sn vz **chiostoc**

chiostec² sn [At: DA ms / Pl: ~uri și ~ece / E: tc **köstek**] (Înv) 1 Piedică care se pune la picioarele calor. 2 Șiret la gulerul mantalei.

chiosteg sn vz **chiosteica**

chiosteică sf [At: CV, 1950, nr. 4/35 / V: ~teg sn / Pl: ~ici / E: ns cf **chiostec**] (Reg) 1 Bucată de lemn, cioplită și crestată astfel încât să poată fi băgată într-una din zalele unui lanț, care servește la închiderea porților. 2 Bucată de lemn, prinsă într-un cui la mijloc, care servește de închizătoare la poartă. 3 (Îf **chiosteg**) Lemn scurt, de circa 15 cm, care se leagă de căpștrul calului și de funia care se învârteste în jurul stâlpului de la aria de treierat.

chios¹ am [At: POPOVICI, R. S. 165 / V: ~os, **chius** / Pl: ~i / E: srb **čoso**] (Reg; sbm) Spân.

chios² sn vz **chiosc**

chișăc sm, a [At: ALRM II/1, h. 81 / Pl: ? / E: tc **kjosik**] 1-2 (Reg) (Om) spân.

chiosc sn [At: ISTORIE (1715), ap. ȘIO / V: ~osc, **chios** / Pl: ~uri / E: tc **kösk**] 1 Construcție (în formă de pavilion) așezată, de obicei, în parcuri sau grădini Si: **foisor**, **filigorie**. 2 Construcție mică (de lemn sau de metal) amplasată în gări, pe trotuare etc. în care se vând (de obicei) ziare, reviste, țigări etc. 3 (Pop; îf **chios**) Casă mică, dar mai înălțată, cu beciul dedesubt.

chioscar sm [At: PAS, Z. I, 279 / Pl: ~i / E: **chiosc** + ~ar] Vânător într-un chiosc (2).

chioschioreica sf vz **cheschereica**

chioscele sfp [At: COMAN, GL. / E: net] (Reg) Pietre dăltuite care se pun în soclul unei case.

chiosțac sn vz **chiosțoc**

chiosțita sf [At: ȘEZ. VII, 121 / Pl: ~ite / E: net] (Pop) Așchie mică de lemn sau de altă materie solidă.

chiosțoc sn [At: LET. III, 304/7 / V: **chius~**, ~ostăc, ~ostec, ~tăc / Pl: ~uri, ~oice / E: mg **köstek**] 1 (Înv) Frânghie cu care i se leagă calului piciorul de dinainte cu cel de dindărăt ca să se învețe să meargă în buestru, sau amândouă picioarele dinainte ca să nu se poată depărta prea mult la păscut. 2 (Pop; îe) A fi la ~ A fi la mare strămoare. 3 (Pes) Frânghie cu care e legat sulul sacovistii de un par de la capătul de sus al punții. 4 Bețișor crestat la mijloc, de la carmac. 5 (Înv) Șiret la gulerul mantalei, cu care aceasta se încheia când se lua pe umeri.

chiot sn [At: DOSOFTEI, PS. 144 / V: **chihot**, (reg) **chiot** / Pl: **chi-ot** / Pl: ~e / E: **chiu** + ~ot] 1 Strigăt puternic și prelung care exprimă bucurie, biruință, durere etc. 2 (Înv) Strigăt de atac. 3 Strigăt de vânătoare (cu care se alungă fiarele) Si: (reg) **chiotéal**, **chiotive**, (pfm) **tipai**, **zbieratura**. 4 (Lpl) Larmă. 5 (Pop) Strigăt strident cu care se cheamă, se oprește, se alungă cineva. 6 (Pan) Strigătul unor păsări. 7 Șuierul trenului. 8 Strigăte la nunți. 9 (Pop) Strigăte însoțite de înjurături Si: **huiduiala**.

chiota vt [At: DA / Pzi: ~tez / E: **chiot**] 1-5 A chiu (1-5).

chiotală sf [At: DICT. / Pl: ~eli / E: **chiot** + ~eală] Chiotire.

chioti [At: DACIA LIT. 41/20 / V: (reg) **cio~**, **chihio~**, **chihio~** / P: **chi-o~** / Pzi: ~resc / E: **chiot**] 1-6 vii A chiu (1-6) 7 vi (Rar) A răsună.

chiotire sf [At: DA / Pl: ~ri / E: **chioti**] Strigare puternică și prelungă care exprimă bucurie, biruință, durere etc. Si: **chiotit**.

chiotit sn [At: DA / Pl: ~uri / E: **chioti**] Chiotire.

chiotoare sf vz **cheotoare**

chiovean sm [At: COSTINESCU / Pl: ~eni / E: **Chiov**] 1 (Înv; phl) Căruș care făcea drumul la Chiev. 2 (Pex) Căruș cu car mare și cu mulți cai. 3 (Reg; pex) Căruș care cară cu chervanul. 4 (Pex; pex) Căruș care face transporturi la mare distanță.

chiovenesc, ~ească a [At: TEODORESCU, P. P. / Pl: ~ești / E: **chiovean** + ~esc] 1 (D. car) Care aparține unui chiovean. 2 (D. boi) Mare și frumos.

chip¹ [At: COD. VOR. 90/2 / Pl: ~uri / E: mg **kép**] 1 sn Imagine a unei persoane sau a unui obiect redată prin desen, pictură, sculptură. 2 sn (Înv; îs) Carte cu ~uri Carte cu ilustrații. 3 sn (Înv; îs) ~ scris Pictură. 4 sn (Pop) Portret. 5 sn (Pop) Fotografie. 6 sn (Pop; îlvb) A-și lua ~ul A se fotografia. 7 sn (Pop; îlvb) A se (re)trage în ~ A se fotografia. 8 sn (Înv) Plan al unei clădiri, al unei cetăți etc. 9 sn Efigie. 10 sn (Îvp) Statuie. 11 sn (luz; îs) ~ vârsat (sau turnat) Statuie de bronz. 12 sn (Îs) ~ cioplit Idol. 13 sn (Pop; îcs) În ~uri Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. 14 sn (Bot; reg; îc) ~ul mâtei Tapoșnic (*Galeopsis ladanum*). 15-16 sn (Pop;

îljev) **În ~ de...** Având înfățișare de... 17-18 *sn* (fal) Fiind deghizat în. 19 *sn* (Pop; îlav) **După** (sau **pre**) **~ul si** (a) **semănarea** (sau **obrazul** cuiva) După imaginea cuiva. 20 (Pop; îlav) **Tocmai și spre ~ul cuiva** Chip (17) 21 *sn* (Pop; îlav) Leit cuiva. 22 *sn* Vedenie. 23 *sn* Figură reprezentativă Cf **caracter, tip**. 24 *sn* (Pop) Ființă. 25 *sn* (Pop) Statură. 26 *sn* (îrg; îla) **De ~** Bine făcut Si: *arătos, chipeș, distins, impunător*. 27 *sn* Expresie a feței Si: *înfățișare, mind, fizionomie, aer, mutră, față*. 28 *sn* (Pop; îe) **Cel cu bun ~** Cel cinstit. 29 *sn* (Pop; lpl) Grimasă. 30 *sn* (Ccr) Față. 31 *sn* (înv; îlav) **În ~** Fățiș. 32 *sn* (îvp) Persoană. 33 *sn* (Spc; înv) Personaj cunoscut Si: (reg) *obraz*. 34 *sn* (înv) Clasă socială. 35 *sn* (înv; îlav) **Singur** (sau **însuși**) **cu ~ul său** Însuși în persoană. 36 *sn* (înv; îlav) **Despre ~ul lui** Cât despre el. 37 *sn* (înv; îal) Din partea lui. 38 *sn* (înv; pop) Model. 39 *sn* (înv) Imagine. 40 *sn* (înv) Simbol. 41 *sn* (înv) Înțeles. 42 *sn* (îe) **A avea ~** A reprezenta. 43 *sn* (Ccr) Reprezentant. 44 *sn* (înv; îlav) **În ~ de** În semn de. 45 *sn* (Pop) Semn făcut prin mimică, spre a atrage atenția cuiva la ceva. 46 *sn* (înv) Punct de vedere Si: *privință*. 47 *sn* (Pop) Fel. 48 *sn* (Pop; îlav) **În tot ~ui** În multe feluri. 49 *sn* (Nob; înv; îal) La fel. 50 *sn* (înv; îs) **~ de grai** Expresie. 51 *sn* (Pop; îlav) **Fel și ~** (sau **feluri și ~uri**, în toate felurile și ~urile, (înv) în feluri de ~uri) În toate modalitățile posibile. 52 *sn* Tot felul de... Si: *variat*. 53 *sn* (Pop; îlav) **În divuri, în ~uri** În toate felurile. 54 *sn* (Pop; îlav) **În toate ~urile** (sau **în tot ~ul**) Chip (50). 55 *sn* (înv; îlp) **Un ~ de** Un fel de. 56 *sn* (înv; îal; înaintea unei noțiuni de timp) Cam ca... 57 *sn* (Pop; îlav) **În** (sau **într-~alt** ~ Altfel. 58 *sn* (Pop; îlav) **În** (sau **cu**) **ce ~ Cum**. 59 *sn* (Pop; îlav) **În** (sau **cu**) **~ui acesta** (sau **într-acest ~**) În felul acesta Si: *astfel*. 60 *sn* (înv; îlav) **Într-un ~** Deopotrivă. 61 *sn* (Pop; îlav) **În multe ~uri** Divers. 62 *sn* (Pop; îlav) **Cu ~ de a...** (sau **ca, încât...**) Astfel încât. 63 *sn* (Pop; îlav) Cu intenția să. 64 *sn* (Pop; îlav) **În** (sau **pre**) **~ul sau în(tr-un) ~ de** În felul. 65 *sn* (Pop; îal) La fel cu. 66 *sn* (Pop; îal) Ținând locul de. 67 *sn* (Pop; îal) Ca și când ar fi. 68 *sn* (Pop; îal) Sub pretext de... 69 *sn* (înv; îlav) **Ca în ~ de** Ca un fel de. 70 *sn* (înv; îal) Sub titlul de... 71 *sn* (Rar; îvp; îlav) **~ de** Ca un fel de. 72 *sn* (înv; rar; îlav) **După ~ ca și** În același fel ca și. 73 *sn* (înv; îlav) **Spre ~ul** Ca la. 74 *sn* (îal) Ca pentru. 75 *sn* (îlv; îlav) **Cu ~ul...** La fel cu. 76 *sn* (îal) Având înfățișarea ca... 77 *sn* (Ccr; lpl) Feluri de brânză. 78 *sn* Modalitate. 79 *sn* Condiție. 80 *sn* Caz. 81 *sn* (Pop; îe) **A afla ~ (și cale)** A găsi mijlocul de a... 82 *sn* (Mol; îe) **A face toate ~urile** A face tot ce e cu putință. 83 *sn* (îlav) **Cu orice ~** Cu orice preț. 84 *sn* (îal) Cu tot dinadinsul. 85 *sn* (îal) Cu orice condiție. 86 *sn* (îlav) **Cu (sau în) tot ~ui** Întrebuințând toate mijloacele posibile. 87 *sn* (îal) În ruptul capului. 88 *sn* (îal) Pe toate căile. 89 *sn* (îlav) **În nici un ~ sau nici într-un ~, nici cu un ~ sau cu nici un ~** În nici un caz. 90 *sn* (îal) Cu nici un cuvânt. 91 *sn* (îal) Nici cum. 92 *sn* (îal) O dată cu capul. 93 *sn* (Pop; îe) **Nu e (de) ~** Nu e posibil. 94 *sn* (Pop; îe) **A nu avea ~ (să)...** A nu avea posibilitatea. 95 *sn* (Pop; îe) **A nu avea nici un ~** A nu putea face nimic. 96 *sn* (Pop; îae) A nu mai avea încotro. 97 *sn* (Mol; Buc; Trs) Încercare. 98 *sn* (Mol; Buc; Trs) Mijloc. 99 *sn* (Pop; îe) **A căuta cu ~(uri)** A căuta toate mijloacele (să...). 100 *sn* (Pop; îs) **~uri și mijloace** Tot felul de mijloace. 101 *sn* Motiv. 102 *sn* Cuvânt. 103 *sn* Pretext. 104 *sn* Cale. 105 *sn* (Pop; îlc) **Cu (sau rar în) ~ (ca) să** Ca să... 106 *sn* (îal) Cu gândul ca... 107 *sn* (îal) Având intenția. 108 *sn* (Pop; îlc) **Cu ~ că...** Sub pretext că... 109 *sn* (Nob; îla) **Cu ~ De seamă**. 110 *sn* (îal) Inteligent. 111 *sn* (îlav) **În ~ui cuiva** Pe seama cuiva. 112 *av* Vorba vine. 113 *av* Vorbă să fie. 114 *av* Adică. 115 *av* (Pop; lpl) La drept vorbind. 116 *av* (Pop; lpl) După părerea lumii. 117 *sn* (îlav; lpl) **~ că** În semn de. 118 *av* (îal) În credința că. 119 *av* (înv; lpl) Ba chiar. 120 *av* (înv; lpl) Mai bine zis.

chip² sn vz chip

chipaimă sf [At: DA / Pl: ~me / E: nct] (Reg) Persoană firavă.

chiparis sm vz chiparos

chiparoas sf vz chiparos

chiparoasă sf [At: PANTU, PL. / V: *tip~* / Pl: ~se / E: fr *tubéreuse*, ger *Tuberoze*] Plantă decorativă, cu tulpina înaltă, cu flori albe sau roz, foarte mirositoare Si: *tuberoză* (*Polianthes tuberosa*).

chiparos sn [At: BIBLIA (1688) / V: ~roas, ~roz, (înv) ~ris, ci~, *chiparoasă sf, tip~* / Pl: ~osi / E: ngr *χαμάριος*] (Bot) 1 Arbore răsinos din familia coniferelor, cu frunziș verde închis și persistent și cu lemnul rezistent și parfumat, întrebuințat în industrie (*Cupressus sempervirens*). 2 (Reg; îe) ~mic Lemnul Maicii Domnului (*Santalina chamaecyparissus*).

3 (Reg; îe) ~de baltă Arborele *Taxodium distichum*.

chiparoz sm vz chiparos

chipauca sf [At: COMAN, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg) Pește murat.

chipănag sm vz căpeneag

chiparuș sn [At: LESNEA, A. 112 / Pl: ~i / E: *chipar* + -us] (Bot; Mol)

1 Ardei (*Capsicum annuum*). 2 Colțisor (*Detaria bulbifera*).

chipatâ sf vz pipotă

chipea sf vz chepea¹

chipcel sn vz chepcel

chipcelar sm [At: ANTIPA, P. 377 / Pl: ~i / E: *chepcel* + -ar] Pescar care prinde pește cu chepcelul.

chipel sn vz chifla

chipeng sn vz chepeng

chiperi v vz închipui

chipernic, ~ă a [At: DDRF / Pl: ~ici, ~ice / E: nct] (înv) Primitiv.

chipes, ~ă a [At: DOSOFTEI, V. S. 881 / V: ~piș / Pl: ~i, ~e / E: mg *képes*] 1 (înv) Convenabil. 2 (înv) Cumsecade. 3 (D. oameni) Arătos. 4 (D. față) Frumoasă.

chipet sn [At: VAIDA / Pl: ~e / E: mg *köpöce* (*köperce*)] (Mgm; reg)

1 Măsură cu care se lua vama la moară. 2 Conținutul unui chipet (1).

chifpa sf vz chifla

chiffla sf vz chifla

chipic sm vz cipic

chipineg sn vz căpeneag

chipirdic sm [At: DICT. / Pl: ~ici / E: nct] (Reg) Prichindel.

chipirdus sm [At: DA / Pl: ~usi / E: ns cf *chipirdic*] (Reg) Chipirdic.

chipsi, ~ă a vz chipeș

chipiu sn [At: ARDELEANU, V. P. 71 / Pl: ~ri și ~pie / E: fr *képi*] Șapcă făcută din postav sau pânză, cu cozoroc, pe care o poartă ofițerii, elevii, funcționarii de la căile ferate etc.

chipor sn [At: CHEST. II, 128/371 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Tencuială.

chipsos, ~oasă smf, a [At: PANN, E. II, 19/31 / Pl: ~osi, ~oase / E: *chip* + -os] (Pop) 1-2 (Om) arătos Si: *chipes* (3). 3-4 (Om) cu față frumoasă Si: *chipes* (4).

chiposi v vz tiposi

chipotâ sf vz pipotă

chiprindel sm vz prichindel

chiproveceni sm [At: DEX² / E: *Chiprovaț* + -ean] Meșteșugari bulgari stabiliți în a doua jumătate a sec. al XVII-lea în Țara Românească.

chipru sm [At: ECONOMIA, 91 / Pl: nct / E: ngr *κυπρος*, lat *cypros*] (Bot; înv; pbl) Iarbă-neagră (*Erica vulgaris*).

chiptoare sf vz cheotoare

chipuială av [At: PAMFILE, C. / E: *chip* + -eala] (Reg) Adică.

chipuleț sn [At: DA / Pl: ~e / E: *chip* + -uleț] 1-2 Chipușor (1-2).

chipurire sf [At: BOGDAN, GL. 42 / Pl: ~ri / E: ngr *χημουρικος*] (înv) Grădinărie.

chipușor sn [At: DA / Pl: ~oare / E: *chip* + -ușor] 1-2 (Șhp) Chip (27) (mic) Si: *chipuleț* (1-2).

chipzui v vz chibzui

chipzuială sf vz chibzuială

chipzuință sf vz chibzuință

chipzuire sf vz chibzuire

chir sm [At: BIBLIA (1688) 4 pr./53 / Pl: ~i / E: ngr *χίρος*] 1-2 (înv; precedat de nume de persoane) Domn.

chirache sf vz cherache

chiragelâc sn vz chirigelâc

chiragiu sm vz chirigiu

chiragră sf [At: CADE / Pl: ~re / E: fr *chiragre*] (Med; înv) Gută la mâini.

chirălu sn [At: DA / Pl: ~laie / E: mg *kerülö*] (Mgm; reg) Țarc.

chiraleisa [At: CANTEMIR, HR. / V: ~rel~, ~lexa, ~arexa, ~aresa, ciuraleș, ~ales / E: ngr *χάρυς ἑλέσσον*] 1 i (Mol) Formulă liturgică grecească (pentru „Doamne miluiește”) rostită de băieții (sau chiar și oamenii bătrâni) care însoțesc preotul când umblă cu botezul. 2 sf (Mar; ie) A umbla cu ~ A merge cu procesiunea, strigând *chiraleisa* pentru îndepărtarea vreunei nenorociri abătute asupra satului. 3 sf Litanie liturgică ortodoxă. 4 sf (Mit; pop) Duh necurat. 5 sf (Pop) Ființă fantastică.

chirales i vz *chiraleisa*

chiralexă sf vz *chiraleisa*

chiramo sf vz *chera*

chirandă sf vz *pirandă*

chiranea sf vz *cherhana*

chiraresa sf vz *chiraleisa*

chirarexa sf vz *chiraleisa*

chirasa sf vz *chiurasa*

chirasa sf vz *cireasa*

chirăi [At: I. CR. I, 122 / V: *cher~* / Pzi: *chirai* / E: fo] 1 vi (D. unele păsări) A scoate sunete specifice speciei. 2 vi (D. greier) A târa. 3 vi (D. om; pop) A țipa. 4 vi (D. om; pop) A scânci. 5 vr (D. om; pop) A se văita. *chirăit* sn [At: VLAHUȚĂ, D. 258 / Pl: ~uri / E: *chirai*] Sunet scos de cel care chirăie.

chirău sm vz *pir*

chircav, ~a a [At: DICT. / Pl: ~i, ~e / E: net] (Reg) Bolnăvicios.

chircă¹ sf [At: DAMÉ, T., 55 / Pl: ~rci / E: rs *чирка*] (Mol; Dob) 1 Sapă mică. 2 Cazma. 3 Unealtă de scobit coveți.

chircă² sf vz *ghirca*

chircăi vi [At: ȚICHINDEAL, F. 368 / V: *câr~* / Pzi: ~esc / E: fo] A scoate sunetul caracteristic găinii, cocorilor, curcilor când își cheamă puii.

chircăie sf [At: ȚICHINDEAL, F. 368 / Pl: ~ri / E: *chircăi*] Sunet (neplăcut) pe care-l scot unele păsări (găina, curca, etc.).

chircăneala sf [At: COSTINESCU / Pl: ~neli / E: *chircăni*] Chircăie.

chircăni vi vz *chercăni*

chircheriță sf vz *chercherița*

chirchileala sf vz *chercheleala*

chirchili v vz *chercheli*

chirchiliu, ~a a vz *chercheliu*

chirchiriță¹ sf vz *checherița*

chirchiriță² sf vz *chercherița*

chirci [At: ALECSANDRI / Pzi: ~cesc / E: vsl *чирк*] (Pop) 1 vr A se strânge la un loc. 2 vr A se face mic. 3 (Spe) vr A se strânge din cauza convulsiilor. 4 vi A stagna în creștere, în dezvoltare (din cauza bolilor, a necazurilor, a hranei insuficiente sau inadecvate). 5 vr A se pipernici. 6 vr A se degenera. 7 vt (Nob; factitiv) A face să rămână nedezvoltat.

chircire sf [At: I. IONESCU, C. 90 / Pl: ~ri / E: *chirci*] 1 Strângere la un loc. 2 Micșorare. 3 Stagnare în creștere, în dezvoltare (din cauza bolilor, necazurilor, a hranei insuficiente sau inadecvate). 4 Degenerare.

chirciut, ~a a [At: ALECSANDRI, T. 1199 / Pl: ~iți, ~e / E: *chirci*] 1 (D. oameni) Cu corpul ghemuit. 2 (D. oameni) Cu trupul încovoiat (în convulsii). 3 (Mls d. membrele corpului) Strâmb. 4 (D. piele) Uscat. 5 (Mls d. membrele corpului) Paralizat. 6 (D. oameni și, în special, d. animale și plante) Care nu se dezvoltă bine Si: *pipernicit*. 7 Degenerat. 8 Păcătos. 9 (Pop; is) Pădure ~a Pădure rară. 10 (Is) Pădure cu copaci strâmbi. 11 (D. coaja fructelor, legumelor) Zbârcit.

chircitură sf [At: MARIAN, ap. DA / Pl: ~ri / E: *chirci* + ~tură] 1-2 Ființă (sau plantă) insuficient dezvoltată. 3 Viță slabă și mică.

chircosala sf [At: COMAN, GL. / Pl: ~șeli / E: net] (Reg) Apă tulbure.

chircui vt [At: DICT. / Pzi: ~esc / E: *chircă*] 1-2 A săpa cu chirca¹ (1-2).

chircuța sf [At: H III, 325 / Pl: ~te / E: *chircă²* + ~uță] (Bot; reg) Buruiană nedefinită mai îndeaproape.

chirdos sms vz *cherdos*

chirdoseală sf [At: PĂSCULESCU, L. P. 213 / Pl: ~eli / E: *chirdosi* + ~eală] (Îvr) Cheltuială.

chirdosi vt [At: CORESI, EV. 72/8 / Pzi: ~sesc / E: bg *чирдосам*] (Îvr) 1 A pierde. 2 A consuma.

chirdus sms vz *cherdos*

chirleisa i, sf vz *chiraleisa*

chirfoseală sf [At: CREANGĂ, GL. / V: *chilf~* / Pl: ~eli / E: *chirfosi* + ~eală] (Reg) 1 Hărmălaie. 2 Amestecătură.

chirfosi vt [At: VLAHUȚĂ, D. 58 / Pzi: ~sesc / E: ns cf srb *krvosolja*] (Reg) 1 A tăvăli. 2 A murdări amestecând cu ceva murdar.

chirgă sf vz *chinga*

chirgelăc sn vz *chirigelăc*

chirgiu sn vz *chirigiu*

chirhan sn vz *cherhana*

chirhana sf vz *cherhana*

chirhanea sf vz *cherhana*

chiri i vz *tiri*

chiria vir [At: DA / Pzi: ? / E: fo] (Reg) 1-5 A chirăi (1-5).

chiriacodromion sn [At: PRAV., ap. DA ms / P: ~ri-a~ / S: *kiriako~* / Pl: ~oane / E: ngr *χιριακοδρομιον*] (Grm; înv) Colecție de predici bisericești pentru toate duminicile omului Cf *cazanie*.

chiriarch sm [At: PRAV., ap. DA ms / P: ~ri-a~ / Pl: ~i / E: ngr *χιριαρχης*] (Înv) 1-3 Episcop (1-3). 4-6 Mitropolit (1-3).

chiriarchesc, ~cească a [At: URICARIUL V, 359 / P: ~ri-a~ / Pl: ~cești / E: *chiriarch* + ~icesc] 1-3 Care aparține episcopului (1-3). 4-6 Care aparține mitropolitului (1-3).

chiriarchie sf [At: PRAV., ap. DA ms / S: *chiriarchie* / P: ~ri-a~ / Pl: ~ii / E: ngr *χιριαρχία*] (Înv) 1 Episcopie. 2 Mitropolie.

chiriaș, ~ă smf [At: PANN, A. / V: (reg) ~ieș / P: ~ri-aș / Pl: ~i, ~e / E: *chirie* + ~aș] 1-2 Persoană (sau instituție) care ia cu chirie o locuință, sediul unei instituții, unui magazin etc. 3 (Reg) Persoană care face un drum într-o căruță sau într-o trăsură luată cu chirie.

chiriator, ~oare smf [DA ms / Pl: ~i, ~oare / E: *chirie* + ~tor] Închirietor.

chiribar sn vz *chihlimbar*

chirie sm [At: REV. CRIT. III, 92 / Pl: ~ici / E: fo] (Reg; glm) 1 Greiere. 2 Purice. 3 (Fig) Copil voin și neastâmpărat.

chiridă sf [At: CHEST. II, 283/64 / Pl: ~de / E: net] (Reg) Firidă.

chirie sf [At: PRAV. 279 / Pl: ~ii / E: tc *kirij*, srb *kirija*] 1 Cesiune a unei proprietăți imobile sau mobile pe un timp determinat, în schimbul unei sume de bani. 2 (Îla; îlav) Cu ~ Închiriat. 3 (Pex) Sumă de bani dată în schimbul unei cesiuni. 4 (Reg; rar) Sumă de bani care se plătește pentru transportarea mărfurilor Si: *căraușie*.

chiriela sf [At: C. NEGRUZZI / P: ~ri-e~ / Pl: ~le / E: fr *kyrielle*] (Frm) Șir lung de cuvinte de muștrare.

chirier sm [At: COD. ȚIV. A. 4/19 / P: ~ri-er / Pl: ~i / E: *chirie* + ~er] (Înv) Chiriaș (3).

chirieș, ~ă smf vz *chiriaș*

chirigă sf [At: DA / Pl: ~igi / E: net] (Reg) Scriptete.

chirigelăc sn [At: (a. 1820) URICARIUL II, 65/14 / V: ~rage~, ~rge~ / Pl: ~uri / E: tc *kirağelek*] (Trn) 1 Meseria chirigiului. 2 Statutul chirigiului.

chirighița sf [At: MARIAN, O. II, 407 / Pl: ~te / E: ns cf *caragata*] (Orm; reg) Pasărea de apă (*Sterna hirundo*) din familia hirundinelor nedefinită mai îndeaproape Si: (reg) *criscova*.

chirigiaș sm [At: CHEST. II, 8 / Pl: ~i / E: *chirigie* + ~aș] (Reg) Persoană care stă cu chirie.

chirigie sf [At: H XII, 32 / Pl: ~gii / E: *chirigiu* + ~ie] (Înv) Căraușie.

chirigiu sm [At: NECULCE, ap. LET. II, 408/21 / V: (înv) ~ragiu,

chirgiu / Pl: ~ii / E: tc *kirağy*] (Trc) 1 Persoană care transporta oameni, marfă cu căruța, contra cost Si: *cărauș*. 2 (Înv; ic) ~ragi-basă Vătaful chirigiilor. 3 (Mol) Chiriaș (1).

chirii vir [At: DA / Pzi: net / E: fo] (Reg) 1-5 A chirăi (1-5).

chirilăș sm vz *crilăș*

chirilic, ~a [At: IORGA, N. R. A. I, 162 / V: *cir~* / Pl: ~ici, ~ice / E: **Chiril + -ic**] 1 a (Îs) *alfabet ~* Vechi alfabet slav care a servit drept bază pentru alfabetul slav bisericesc și pentru cele folosite de popoarele slave ortodoxe Si: (Îvr) *chirilicesc* 2 sf. (Îf ~a) Scriere cu caractere chirilice (3). 3 sf. (Lpl) Literă din alfabetul chirilic (1). 4 a (D. un text) Scris cu alfabet chirilic (1).

chirilicesc, ~ească a [At: P. MAIOR, IST. 270 / Pl: ~cești / E: **chirilic + -esc**] (Îvr) 1-2 Chirilic (1; 4).

chirimbar sn vz **chihlimbar**

chirimireată sfs [At: H V, 382 / E: nct] Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

chiringiu sm [At: H XIV, 349 / Pl: ~ii / E: tc *kerennák*] (Reg) Noaten de doi ani.

chirioară sf [At: KLOPŠTOCK, F. 283 / Pl: ~re / E: **chirie + -oară**] 1-6 (Șhp) Chirie (1, 3, 4) (mică).

chiripir sn vz **chilipir**

chiristigerie sf vz **cherestegerie**

chiristigiu sm vz **cherestegiu**

chiriș sn [At: DICT. / Pl: ~e / E: tc *kiriș*] (Reg) Grindă pe care sunt așezate scândurile dușumelei.

chiriț av [At: VICIU, GL. / E: ns cf mg *kirini*] (Reg; d. modul de a vorbi) Clar.

chiriticos, ~oasă a [At: COMAN, GL. / Pl: ~oși, ~oase / E: nct] (Reg) 1 Pântecos. 2 Pofticios.

chiriță sf [At: TDRG / Pl: ~te / E: **chera + -iță**] (Grî) Chera.

chirjaliesc, ~ească a [At: NEGRUZZI S. I, 24 / Pl: ~ești / E: **cârjaliu + -esc**] (Îvr) 1 Specific cârjaliului (1). 2 Care se referă la cârjaliu (1). 3 Care provine de la cârjaliu (1). 4 Care aparține cârjaliului (1).

chirlaucă sf [At: PANTU, PL. / Pl: ~auce / E: nct] (Reg) Prună diformă afectată de ciuperca parazită (*Exoascus pruni*).

chirlăi vir vz a **chirăi**

chirlisi vi [At: ȘEZ. II, 186/34 / Pzi: ~sesc / E: nct] (Reg) 1 A lucra ceva pe întuneric. 2 A pierde vremea pe drumuri.

chirlopant¹ sn [At: VICIU, GL. / V: **cher~** / Pl: ~e / E: nct] (Reg) 1 Hârlet. 2 Târâcop.

chirlopant², ~a a [At: COMAN, GL. / Pl: ~i, ~e / E: nct] (Reg; d. un copac) Înalt și fără ramuri.

chirnan, ~a a vz **chirnav**

chirnav, ~a a [At: I. CR. III, 284 / V: (Olt) ~an / Pl: ~i, ~e / E: ns cf *hârlav*] Bolnav (în formă ușoară sau gravă).

chirnog, ~oagă sm [At: I. CR. V, 374 / Pl: ~ogi, ~oage / E: nct] (Reg) 1-2 smf, a (Om) zgârcit. 3-4 smf, a (Om) schilod. 5-6 smf, a (Om) care se milogeste.

chirnogi vr [At: DA / Pzi: ~gesc / E: **chirnog**] (Reg) 1 A se schilodi. 2 A se zgârci. 3 A se milogi.

chirnogie sf [At: DICT. / Pl: ~ii / E: **chirnog + -ie**] (Reg) Zgârcenie mare.

chirograf sn [At: CANTEMIR, O. V, 96 / V: **hir~** / Pl: ~e / E: fr **chirographe**] (Înv) 1 Scrisoare olografă. 2 Act autentificat.

chirografar, ~ă [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr **chirographaire**] (Jur; Înv) 1 a Care se întemeiază pe un act scris. 2 a Fără ipotecă. 3-4 smf, a (Persoană) care deține un drept de creditor pe baza unui act sub semnătură privată.

chiromancie sf vz **chiromanție**

chiromant, ~ă smf [At: DA / Pl: ~nți, ~e / E: it **chiromante**] Persoană care practică chiromanția.

chiromantic, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: eg **chiromantic**] De chiromanție.

chiromanție sfs [At: COD. PEN. R. P. R. 619 / V: **hiromantie**, **hi~**, **hiromancie**, **hiromandie**, ~ncie / E: it **chiromanzia**] Procedeu prin care se poate ghici caracterul sau destinul cuiva pe baza interpretării liniilor din palmă.

chiron sm [At: DA ms / Pl: ~i / E: ucr *кепон*] (Reg) Conducătorul unei echipe la exploatarea unei păduri.

chiropastă sf [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. / Pl: ~te / E: nct] (Reg) 1-3 Năpastă (1-3).

chiropter sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr **chiroptères**] 1 (Lpl) Ordin de mamifere cu aripi membranoase tegumentare. 2 (Lsg) Animal din ordinul chiroptere (1).

chiroți vt [At: I. CR. VI, 315 / Pzi: ~esc / E: nct] (Reg) A lucra.

chirofică sf [At: GCR / Pl: nct / E: nct] (Reg) Pânză colorată variat și stridentă.

chirovnic sm [At: LTR / Pl: ~ici / E: nct] (luz) 1 Colaborator direct al inginerului, însărcinat cu supravegherea lucrărilor de foraj sau producție în șantierul petroliere. 2 Maistru sonder șef.

chiroșel sm [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: ~ei / E: nct] (Reg) Spin de trandafir.

chirpic sn vz **chirpici**

chirpici sn [At: ANTIPA, P. 256 / V: ~pic / Pl: (rar) ~uri / E: tc *kirpiç*, bg *кърпич*] Material de construcție în formă de cărămidă făcut dintr-un amestec de lut, paie și hăligar.

chirpidel sn [At: DA / Pl: ~e / E: nct] (Reg) Clește.

chirșiță sf vz **chișiță**²

chiriț, ~ă a [At: ENC. VET. 660 / Pl: ~ici, ~ice / E: nct] (Reg) Sfrijit.

chirif sm [At: CV, 1950, nr. 4/42 / Pl: ~i / E: nct] (Reg) Copil mic și gras.

chirtoacă [At: COMAN, GL. / Pl: nct / E: ns cf *ghirtoci*] 1 sf (Reg) Pământ argilos. 2 smf (Mol) Om scund. 3 smf (Mol) Om sfrijit.

chirtosală sf [At: COMAN, GL. / Pl: ~seli / E: ns cf *chircoșală*] (Reg) Amestec de lichid gros, noroios.

chirță sf [At: DA / Pl: ~te / E: ns cf mg *kirics*] (Reg) Pasăre care prinde pești.

chirteni vi [At: COSTINESCU / Pzi: ~nesc / E: fo] (D. rozătoare) A chițăi.

chirui vt [At: REV. CRIT. III, 92 / Pzi: ~esc / E: nct] (Reg) A ara a doua oară.

chiruit sn [At: HEM 1464 / Pl: ~uri / E: **chirui**] Aratul al doilea.

chirurg sm [At: ȘINCAI, HR. II, 295/22 / V: (Înv) **hir~** / Pl: ~rgi / E: lat **chirurgus**] Medic care execută operații pe corpul uman (sau al animalelor).

chirurgie sf vz **chirurgie**

chirurgic, ~ă a [At: DA / V: **hir~** / Pl: ~ici, ~ice / E: lat **chirurgicus**] (Rar) Chirurgical (1).

chirurgical, ~ă a [At: MAIORESCU, D. II, 135 / V: **hir~** / Pl: ~i, ~e / E: lat **chirurgicālis**] 1 Care ține de chirurgie. 2 Referitor la chirurgie. 3 Specific chirurgiei.

chirurgie sf [At: DA / V: (Înv) ~ghie, **hir~** / Pl: ~ii / E: fr **chirurgie**, it **chirurgia**] 1 Ramură a medicinei care tratează bolile cu ajutorul operațiilor. 2 Meseria de chirurg. 3 Practicarea operațiilor pe corpul uman. 4 (Îs) *Mica* ~ Parte a chirurgiei consacrată intervențiilor chirurgicale mai ușoare, care nu impun spitalizare. 5 (Îs) ~ *genetica* Transplant genetic.

chirvai sn [At: ALEXICI, L. P. I, 217/6 / Pl: ~uri / E: ger *Kirchweihe*] (Reg) 1 Hram. 2 Sărbătoare a minerilor din Munții Apuseni. 3 Petrecere cu mare gălăgie și cu băută.

chirvan sn vz **chervan**

chirvici smp [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Pantofi împlețiți din lână.

chis sn [At: VICIU, GL. / Pl: ~uri / E: nct] (Reg) Nuia care se întrebuintează la împletitul gardului.

chisa sf vz **chisea**¹

chisag sn [At: REV. CRIT. IV, 142 / V: (tig) ~săg / Pl: ~age / E: ns cf rrm *kisf*] (Rar) Curea lată cu 3-6 cataramă Si: *chimir*.

chisagă sf vz **chisoagă**

chisagiu sm vz **chesagiu**

chisar¹ sm [At: DICT. / A: nct / Pl: ~i / E: ngr *χισσαρον*] (Grf; min) Pumice.

chisar² sn vz *chiser*

chisargiu sm [At: DDRF / V: *cheser*~ / Pl: ~ii / E: *chisar² + -giu*] (Reg)

Dulgher.

chisagi v vz *chesagi*

chisagit¹ sn vz *chesagit¹*

chisagit², ~a a vz *chesagit²*

chisagiu sm vz *chesagiu*

chisai sn [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~sele / E: nct] (Reg) Cestă.

chisalița sf vz *chiselita*

chisaliți vi [At: DA / Pz: ~tesc / E: *chisalița*] (Pop) A face (ceva, în special fructele) chiselită.

chisaliț, ~a a [At: ȘEZ. IX, 154 / Pl: ~iți, ~e / E: *chisalița*] (Pop) (D. mâncare, fructe) Fărâmate la fier.

chisar sn vz *chiser*

chisargi v vz *chesargi*

chisargit¹ sn vz *chesargit¹*

chisargit², ~a a vz *chesargit²*

chisargiu sm vz *chesargiu*

chisatâu sn [At: DA ms / Pl: ~taie / E: nct] (Reg) Vas mic de lemn în care se pisează usturoiul.

chisau sn vz *chisoil*

chisag sn vz *chisag*

chisam sn [At: VICIU, GL. / V: ~sim / Pl: ~uri / E: tc *kessim*, srb *kesim*]

(Reg) Contribuție (în bani sau în natură) pe care o dădea proprietarului de pământ țaranul clăcaș, în locul zilelor de muncă obligatorii Cf *dijma*.

chiscan sm vz *chițcan*

chiscar sm vz *chișcar*

chischinea sf vz *chischineu*

chischineu sn [At: CATEHISMUL CALVINESC / V: (inv) *chescen*, *chischi*~, *chische*~, *câscân*~, *~nea*, *cheschenea sf* / Pl: ~ele și ~eie / E: mg *ke(s)zkeni*] (Mgm; Trs) 1 Batistă. 2 Cărpă (albă). 3 Pânză.

chischirița sf vz *coropisnița*

chiscui v vz *chițai*

chisea¹ sf [At: PANN, Ș. I, 57/25 / V: *ches*~, *chesa*, ~sa / Pl: ~sele / E: tc *kisē* (*kesē*), srb *kesa*, *česa*, bg *киса*] (Inv) 1 Pungă țărănească în care se păstrau banii. 2 Pungă de piele în care se ținea tutunul. 3 Brâu lat de piele, în care mocanii țin banii Si: (pop) *chimir*. 4 Mânunchi de lână folosit, în loc de burete, la băile turcești.

chisea² sf [At: (a. 1786) IORGA, S. D. VI, 109 / V: *ches*~ / Pl: ~sele / E: tc *kjase*] (Trc) Vas mic de sticlă, cristal, porțelan sau (rar) de metal, în care se păstra dulceață, tutun sau chiar supă.

chisedar sm vz *chedar*

chisel sn vz *chiser*

chiselita sf [At: LB / V: ~sâl~, ~sil~ / Pl: ~te și (Mol) ~ți / E: ucr *киселица*, bg *киселица*, srb *kiselica*] (Pop) 1 Fiertură de plante (știr, lobodă etc.) acrită cu prune necoapte ori cireșe. 2 Zeamă din diferite fructe fierte cu sămburi cu tot. 3 Compot de prune. 4 Borș făcut din țărâte. 5 Supă de vin. 6 (Fig) Amestec din care nu se mai alege nimic Cf *terci*. 7 (Îe) A face (pe cineva) ~ A bate zdravăn. 8 (Îs) Șapte ape-n ~ Lucru de nimic. 9 (Îe) Trei apen-n ~ Rude de grad îndepărtat.

chiser sn [At: I. CR. V, 280 / V: (reg) ~sâr, *chesăr(iu)*, *cis*~, ~sar, *cheșer*, ~el / Pl: ~e / E: tc *kesser*, mg *keszar*] (Reg) 1-2 Unealtă de dulgherie sau de rotărie. 3 Teslă. 4 (lf *chisar*) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. 5 Melodie după care se execută chiserul (4).

chisig sn vz *chișig*

chisilița sf vz *chiselita*

chisim sn vz *chisam*

chisimi vr [At: DA ms / Pzi: ~mesc / E: ns cf *chisam*] (Ban) A se apuca cu energie de făcut ceva.

chisimit, ~a a [At: DA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *chisimi*] (Reg) Ursit.

chislac sn [At: DA ms / Pl: ~uri / E: ns cf ger *Kessel*] (Buc) Gamelă.

chismer sm [At: (a. 1798) IORGA, S. D. XII, 123 / A: nct / Pl: nct / E: ns cf tc *keșmir*] (Inv; pl) Stofă nedefinită mai îndeaproape.

chisnova vr [At: ARH. OLT. XXI, 260 / Pzi: ~vez / E: nct] (Reg; d. o fată) A se mândri.

chisnovas, ~a smf, a vz *chiznovas*

chisnovat, ~a a vz *chiznovat*

chisoaga sf [At: ANON. CAR. / V: ~sa~, ~sugă / E: mg *keszeg*] (lht; Mol; cu sens colectiv) Plevușcă.

chisoarca sf [At: ANTIPA, F. I. 172 / Pl: ~rce / E: nct] (lht; reg) Pleavă (*Leucaspius delineatus*).

chisoare sf vz *închisoare*

chisoil¹ sn [At: CHEST. V, 76 / V: (Ban) *ches*~, ~său / Pl: ? / E: *chisea¹ + -oi*] 1 (Mol) Pungă în care se păstrează tutunul. 2 (Ban, if *chesoi*) Pungă din piele, împodobită cu înfloriri și cusături, în care se păstrează banii sau tutunul. 3 (Trs) Curea lată. 4 (Trs) Cingătoarea ciobanilor.

chisoil² sn [At: CHEST. V, 64 / Pl: ? / E: nct] 1 (Mol; Mun) Băț gros cu care se pisează porumbul în piua. 2 (Mol; Mun) Pisălog cu care se bate cașul în puțină pentru a se păstra pentru iarnă. 3 (Reg) Pisălog cu care se sfărâmă bulgării de cheag înmuiți în apă. 4 (Reg) Făcăleț mic cu care se pisează usturoiul. 5 (Fig; fam) Copil gras.

chisoil³ sn [At: DA / Pl: nct / E: nct] (Reg) 1-2 Chiser (1-2).

chisoil⁴ sn [At: CHEST. V, 76 / Pl: ~oae / E: *chisea² + -oi*] (Mol) Chisea² pentru dulceață.

chisona vr [At: COMAN, GL. / Pzi: ~nez / E: nct] (Reg) 1 A apăsa. 2 A strivi.

chisos, -oasă a [At: TURCU, E. 20 / Pl: ~oși, ~oase / E: *chis* + ~os] (Reg) Tare.

chist sn [At: BIANU, D. S. / Pl: ~uri / E: fr *kyste*, ngr *χίστις*] 1 Tumoră benignă de forma unei pungi închise, de obicei cu un conținut lichid sau semilichid. 2 Înveliș protector secretat de unele animale inferioare aflate în condiții de mediu nefavorabile.

chistectomie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *kystectomie*] (Med) Extirpare chirurgicală a unui chist.

chistic, -a a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *kystique*] 1 De natura chistului. 2 Referitor la chist. 3 Caracteristic chistului.

chistire sf [At: DA / Pl: ~ri / E: ns cf *pisti*] (D. animale; Trs) Act sexual.

chistosele sfp [At: DA ms / E: nct] (Trs) Piftie.

chisug sn vz *chișig*

chisugă sf vz *chisoaga*

chișa-câinelui sf [At: H XIV, 349 / E: nct] (Bot; reg) Floare nedefinită mai îndeaproape.

chișai sn [At: I. GOLESCU, C. 103 / Pl: ~uri / E: bg *киса*] (Reg) 1 Pământ gras, de culoare albă sau gălbuie, cleios, folosit pentru lipirea caselor Si: *humă, lut*. 2 Pământ de luncă bun de lucrat. 3 Strat nisipos și pietros străbătut de apă. 4 Pietriș mai mărunț decât cel care se pune pe șosea. 5 Pământ nisipos inferior nisipului. 6 Nisip pe care nu crește iarbă. 7 (Pex) Mic șes mănșos așezat mai jos față de vecinătate.

chișav, ~a a [At: DOSOFTEI, PS. 214 / V: (Ban) ~șav / A: *chișav* / Pl: ~i, ~e / E: bg *кисав*] (Mol) 1 (D. timp) Ploios. 2 (D. om) Răutăcios. 3 Certăreț. 4 Urăcios. 5 Încăpățânat. 6 Leneș. 7 (D. cai) Care mușcă.

chișa sf [At: I. CR. V, 374 / Pl: ~se / E: nct] (Reg) Motiv ascuns.

chișaios, ~oasă a [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: ~osi, ~oase / E: *chișai* + ~os] (Reg) 1-6 Cu chișai (1-6). 7-12 Bogat în chișai (1-6).

chișar sn [At: BUCUȚA, R. V. 129 / Pl: ~e / E: nct] (Reg) Bucată de lemn de care se leagă șleurile calului.

chișarau sn [At: ANON. CAR. / V: *chișer*~ / Pl: ~raie / E: mg *kaserü*] 1 (Bot; Ban) Ceapă de primăvară, alungită, care se mănâncă mai ales verde.

2 Arpagic (*Allium cepa*).

chișav, ~a a vz *chișav*

chișcan sn vz *chișcar*

chișcar sm [At: BĂCESCU, P. / V: (Mol) ~an, *chisc*~ / Pl: ~i / E: nct] (Reg) 1 Pește cu corpul cilindric alungit, semănând cu un șarpe, care trăiește în râuri. 2 Pește lung asemănător șarpelui, cu gura ca o ventuză

în formă de potcoavă și cu care se prinde de alți pești, sugându-le sângele Si: *cărița, cec, cicar*.

chișca [At: COSTINESCU / V: (reg) *pehi-* / Pl: *~ste, ~ști* / E: ucr *киска*, vsl *киска*, rs *кишка*, pn *kiszka*] (Pop; reg) 1 sf Stomac de animal domestic, mai ales de porc Si: *rânza*. 2 sf Caltaboș. 3 sf Intestin de porc curățat și umplut cu carne tocată, cu păsat și cu plămân tăiat mărunț amestecat cu sânge Si: *sângerete*. 4 av Plin. 5 sf Săculeț lung de stofă, umplut cu nisip, cu care se băteau oamenii. 6 sf Parte a jugului nedefinită mai îndepăroape.

chișcău sn [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~caie* / E: ns cf *chișcă*] (Reg) Bășică pentru păstrat tutunul.

chișchencu sn vz *chișchineu*

chișchineu sn vz *chișchineu*

chișcorni smp [At: CHEST. II, 246/375 / E: nct] (Reg) Construcție triunghiulară între acoperiș și căpriorii casei.

chișcrăciun sms [At: DR. I, 464 / E: mg *kiskracsony*] (Mgm; reg) Crăciun.

chișcufă sf [At: PAMFILE, CR. 2 / Pl: *~te* / E: *chișcă + -uță*] 1-2 (Șhp) Chișcă (2) (mică).

chișer sn [At: I. CR. VIII, 89 / Pl: *~e* / E: ns cf mg *kisémi*] (Reg) 1 Parte a plugului. 2 Cerc de nuiete împletite, care se pune la capătul osiei, între leucă și căpătâna spre a împiedica roaderea lor. 3 Lanț cu care se leagă lemnele când aduc tărașuri de pe coastă. 4 Lanț de fier cu care se leagă tânjala de jug. 5 Lanț cu care se împiedică sania la tălpici, când coboară. 6 Bucată de lemn de care sunt legate șleurile calului. 7 Brătară formată dintr-o împletitură de nuiete, cu care se prinde capul porții de stălpul ei.

chișerău sn vz *chișerău*

chișig sn [At: I. POPOVICI / V: *chisig, chisug* / Pl: *~uri* / E: mg *készég* cf *catrafuse*] (Mgm; reg) 1 Unealtă. 2 Amnar. 3 (Lpl) Îf *închisuguri* Accesorii. 4 Cremene. 5 lască. 6 Toate accesoriile puștii (cartușe, praf, capse, alice etc.).

chișit sn [At: BĂCESCU, P. 24 / V: *ciș-* / E: nct] (Reg) Amestec de sortimente de pește.

chișitura sf vz *teșitura*

chișită¹ sf vz *cașiă¹*

chișită² sf [At: TDRG / V: *chirș-* / A: (reg) *chișită* / Pl: *~te* / E: nct] 1 (Trs) Colivie. 2 (Reg) Despărțitură mică la un cap al lăzilor în care femeile își țin trusoul.

chișită³ sf [At: LB / V: *caș-, caș-* / A: *chișita* / Pl: *~te* / E: srb *kižica*] (Trs) 1 Smoc de păr. 2 Moțul de păr de deasupra copitei calului sau a bouului. 3 Adâncitura de deasupra copitei. 4 Gleznă calului. 5 Bătătură. 6 Pensulă de încondeiat ouăle, făcută dintr-un smoc de păr. 7 Pămătuș. 8 Mănunchi de flori de tei. 9 (Pex) Mănunchi de flori. 10 Cunună. 11 (Îf *cașița*) Căpiță de tuleie de porumb. 12 Mai multe vase de lemn (băgate unul într-altul). 13 Legătură de 100 de șindrilă. 14 (Îs) *O cașița de praștile* Legătură. 15 (Îf *cașit*) Legătură de lemne despicate.

chișlac sn vz *chișleag*

chișleac sn vz *chișleag*

chișleag sn [At: CREANGĂ, GL. / V: *~ac, cheș-, ~eac, cislac, cișleac* / E: ucr *кисляк*] 1 (Mol) Lapte acru. 2 (Mol; îe) **A fi gustat la oale cu** ~A se fi amestecat unde nu trebuie. 3 (Îac) A greși. 4 (Trs; îf *cislac*) Lapte acru de oaie.

chișlec sn [At: STAMATI, D. / Pl: *~uri* / E: tc *kişlak*] (Înv) Pivniță.

chișlig sn vz *câșlig*

chișmiş sn [At: CADE / Pl: nct / E: tc *kişmiş*] (Trî) Stafide mici, roșii, care se pun în pilaf.

chișni vi [At: GALACTION, O. I, 164 / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Reg) 1 A scânci. 2 A scoate un sunet slab.

chișoi sm [At: H XVII, 425 / Pl: *~* / E: nct] (Reg) Pește nedefinit mai îndepăroape.

chișornița sf [At: H XII, 226 / Pl: *~te* / E: ns cf *chișav*] Vreme cu ceață.

chiști sm [At: BĂCESCU, P. 183 / E: nct] (Mol) Pește cu mustăți, nedefinit mai îndepăroape.

chiștoc, ~oacă smf [At: DICT. / V: *chioștec²* / Pl: *~oci, ~oace* / E: nct] 1-2 (Fam; arg) Băiat (fată) mic(ă) și îndesat(ă) Si: *prichindel*. 3 (Pop) Muc de țigară.

chișug sn [At: NOVACOVICIU, C. B. I / Pl: *~uri* / E: nct] (Ban) Aranjament (1).

chiț¹ av [At: ȘEZ. XXXII, 15 / E: fr *quite*] (Pfm) 1 (Îe) **A fi ~ cu cineva** A nu mai datora nimic (cuiva). 2 (Îac) A nu mai avea de dat cuiva socoteală. 3 (Îlc) ~că... Chiar dacă...

chiț² sn [At: VICIU, GL. / V: *chitiu, chital* sn / Pl: *~turi* / E: ger *Kittel*] (Reg) Suman.

chiț³ sn [At: DAMÉ, T. / Pl: *~uri* / E: ger *Küt*] 1 Pastă formată dintr-un praf mineral și un lichid vâscos (ulei de in, glicerina etc.), care se întărește în contact cu aerul și e folosită la fixarea geamurilor în cercevele, la astuparea găurilor în lemn sau în zid etc. 2 (Îs) ~ *bituminos* Amestec de bitum și de filer, folosit la umplerea rosturilor dintre pavelele pavajelor de piatră, pentru prepararea asfaltului turnat etc.

chiț⁴ sm [At: PSALT. 332/18 / Pl: *chiți* / E: vsl *китъ*, ngr *κίτος*] (Zlg; înv) Balenă (*Balaena*).

chițab sn [At: DUMITRACHE, C. 449 / V: *~tap* sn / Pl: *~uri* / E: tc *kitab*] (Tem, iuz) 1 Scrisoare oficială. 2 Document autentic. 3 Carte veche de format mare.

chițaci [At: PAMFILE, J. I / Pl: *~* / E: *chiți² + -aci*] (Reg) 1 sm Țintaș. 2 am Ingenios. 3 am Hătru.

chițai [At: TDRG / V: *~tan* sn / Pl: *?* / E: rs *китай*] (Iuz) 1 sm Chinez. 2 sn Stofă de bumbac pentru căptușală.

chitan sn vz *chitai*

chitanțar sn [At: TDRG / Pl: *-i* / E: *chitanță + -ar*] (Iuz) Chitanțier.

chitanță sf [At: COD. ȚIV. A. 4/16 / V: *cfiț-, cfițanție, ~ție, ciț-, cvietanție, cviț-* (S și: *cuitanță, cvitanție, cuitanție*), *fîț-* sf / Pl: *~te* / E: lat *quietantia*, it *quitanza*, fr *quittance*] 1 Act scris prin care se face dovada primirii unei sume de bani, a unor bunuri etc. 2 (Înv; îe) **A vorbi fără ~** A vorbi drept.

chitanție sf vz *chitanță*

chitanțier sn [At: TDRG / P: *~ți-er* / Pl: *~e* / E: *chitanță + -ier*] Registru cu foi detașabile pentru întocmirea chitanțelor.

chitap sn vz *chitab*

chitară sf [At: LB / V: *ciț-, ghiț-* sf / Pl: *~re, ~tări* / E: it *chitarra*] 1 Instrument muzical cu 6 coarde, care emite sunete prin ciupire sau lovire cu degetele. 2 (Îs) ~ *electrică* Chitară fără cutie de rezonanță, prevăzută cu un transductor care transformă vibrațiile coardelor în tensiuni alternative de audiofrecvență amplificate prin mijloace electronice.

chitară sf [At: PANȚU, PL. / V: *~ioarcă* sf (pl: *~re*) / Pl: *~tărei* / E: nct] 1 (Bot; Mol) Ciuperca *Boletus duriusculus* din familia polyporaceelor, cu pălăria emisferică, brună-castanie, cu piciorul umflat la mijloc și îngustat spre bază, comestibilă, care crește vara în pădure. 2 Chitărcuță (*Boletus versipellis*). 3 Pitarcă (*Boletus bovinus*). 4 (Fig; pfm; dep) Femeie.

chitarist, ~a smf [At: ODOBESCU, S. I, 200 / V: (înv) *ciț-, ghiț-* / Pl: *~iști, ~iste* / E: *chitară + -ist* cf it *chitarrista*] Persoană care cântă la chitară.

chitat, ~a a [At: VICIU, GL. / Pl: *~ați, ~e* / E: nct] (Reg) 1 În formă de buchet. 2 Împodobit cu buchete de flori.

chita¹ sf [At: I. IONESCU, C. 155 / V: *chita³* sf / Pl: *~te* / E: srb *kita*] (Reg) 1 Mănunchi de flori, de frunze etc. 2 Mănunchi format din 12 fuioare de in sau de cânepă. 3 Snop de grâu. 4 Păpușă de tutun. 5 Ciorchine de cireșe. 6 (La viața de vie) Tufă. 7 Stol de păsări. 8 Joc de copii nedefinit mai îndepăroape.

chita² sf [At: TDRG / V: *chita⁴* sf / Pl: *~te* / E: net] (Mol) 1 Grijă mare. 2 Dorință imperioasă. 3 Moment decisiv. 4 Noroc. 5 Gând rău. 6 Pică.

chital sn vz *chit²*

chitarcă sf [At: PANȚU, PL. / Pl: *~te* / E: *chitarcă + -uță*] (Bot; Mol) Ciuperca *Boletus versipellis* din familia polyporaceelor, cu pălăria bombată roșie-cărmăzie, piciorul aproape de aceeași grosime, alb cu dungi de culoare închisă, comestibilă, care crește vara și toamna în pădure Si: (reg) *chitarcă, chitușcă*.

chitcăci v vz **chitcăi**
chitcăi vr [At: SĂGHINESCU, V. 48 / V: ~ăci / Pzi: ~esc / E: **chiti¹** + **ticăi**] (Reg) A face ceva încet.
chitcăit, ~ă a [At: CREANGĂ, GL. / Pl: ~iți, ~e / E: ucr **киткати**] (Reg; d. oameni) 1 Circumspect. 2 Ticăit.
chiteală¹ sf [At: MOXA, 382/37 / V: (reg) **chicele** sfp / Pl: ~telii / E: **chiti¹** + **-eală**] 1 (Reg) Găteală. 2 (Înv) Întocmire. 3 (Înv; îla) De ~ Falsificat. 4 (Înv) Chibzuință.
chiteală² sf [At: ALECSANDRI, T. 518 / Pl: ~teli / E: **chiti²** + **-eală**] (Reg) 1 Nimerire. 2 Exactitate.
chitelini vr [At: IORGA, S. D. XII, 233 / Pzi: ~nesc / E: **chitilean**] (Îrg) A constrânge.
chitenel av vz **catinel**
chitfa sf [At: CHEST. II, 489/2 / Pl: ~fe / E: nct] (Reg) Vârful dealului.
chiti¹ [At: VARLAAM, C. II, 44/2 / V: (reg) **chichi** / Pzi: ~tesc / E: srb **kititi**, bg **китити**] 1-2 vtr (Înv) A (se) împodobi cu chite de flori. 3-4 vtr A (se) dichisi. 5 vtr (Pop) A-și aranja hainele, podoabele sau lucrurile dintr-o casă. 6 vtr (Reg; îe) A ~ **pe cineva** A-i face cuiva un rău. 7 vtr (Reg) A clădi. 8 vtr (Reg) A repara. 9 vtr (Fig; reg) A plănui. 10 vtr (Reg) A potrivi (lucrurile) în așa fel încât... 11 vtr (Mol) A chibzui. 12 vtr (Pop) A crede. 13 vtr (Pop) A propune. 14 vtr (Înv) A-și aduce aminte. 15 vtr (Înv) A medita. 16 vtr (Înv) A observa. 17 vtr (Buc) A se îngrijii.
chiti² [At: ALECSANDRI, P. P. 73/27 / Pzi: ~tesc / E: srb **hiti** (**hitati**)] (Reg) 1 vr A se repezi. 2 vr (Îlv) A se ~ **pe fugă** A fugi. 3 vr A ținti cu arma sau cu piatra. 4 vtr (Pex) A trage cu o armă. 5 vr A remarca o persoană sau un lucru. 6 vtr A nimeri (ținta).
chitiș sm [At: PĂULESCU, L. P. 103 / P: ~ti-aș / Pl: ~i / E: nct] (Reg) Vătrai mic.
chitic sm [At: HOGAȘ, M. N., 74 / Pl: ~ici / E: ns cf **pitic**] 1 (Mol) Pește mic. 2 (Pop; îe) A **tăcea** ~ A nu spune nici o vorbă. 3 (Reg; îc) ~ **-lat** Boartă (*Rholecus sericeus*).
chiticea sf [At: MARIAN, JUN. LIT. I, 59 / Pl: ~cele / E: **chitū¹** + **-(ic)ea**] 1-2 (Reg) Chitșoară (1-2).
chiticele sm [At: PAMFILE, DUȘM. 384 / Pl: ~ei / E: **chitic** + **-el**] (Reg) 1-2 (lht; șhp) Chitic (I) (mic). 3 (Lpl) Jumătăți de ceapă.
chitie sf vz **tichie**
chitilean, ~ă a [At: (a. 1749) IORGA, S. D. XII, 52 / Pl: ~leni, ~e / E: mg **kéielen**] (Îrg) Silit.
chitină sfs [At: LTR / E: fr **chitine**] (Chm; zlg) Substanță organică asemănătoare celulozei, care formează tegumentele insectelor și ale crustaceelor.
chitingan av vz **cătigan**
chitinizat, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~ati, ~e / E: **chitină** + **-izar**] 1 Din chitină. 2 Cu chitină.
chitinos, ~oasă a [At: DEX² / Pl: ~oși, ~oase / E: **chitină** + **-os**, cf fr **chitineux**] Care conține chitină.
chitire¹ sf [At: PSALT. 259/34 / Pl: ~ri / E: **chiti¹**] (Îrg) 1 Chibzuire. 2 Credință. 3 Plănuire. 4 Potrivire. 5 (luz) Învățătură. 6 (luz) Meditare.
chitire² sf [At: POLIZU / Pl: ~ri / E: **chiti²**] (Reg) 1 Remarcare a cuiva sau a ceva. 2 Tragere cu arma. 3 Nimerire a țintei.
chitșoara sf [At: MAT. FOLK. 229 / V: **chiti**~ / Pl: ~re / E: **chitū¹** + **-(i)șoară**] (Reg) 1-2 (Șhp) Chitșă (I) (mică).
chiti¹ sn [At: DOSOFTEI, V. S. II, 60 / Pl: ~uri / E: **chiti¹**] (Îrg) 1-6 Chitire¹ (1-6).
chiti², ~ă a [At: ANON. CAR. / V: **chichit** / Pl: ~iți, ~e / E: **chiti¹**] 1 (Înv) Împodobi cu flori. 2 (Pop) Dichisi. 3 (Înv) Curat. 4 (Înv; d. mănăcări) Gătit. 5 (Înv; d. lemne) Aranjat. 6 (Reg) Chibzuit. 7 (Reg) Plănuit.
chiti³ sn [At: DA ms / Pl: ~uri / E: **chiti²**] (Înv) 1-3 Chitire² (1-3).
chiti⁴, ~ă a [At: I. NEGRUZZI, S. VI, 559 / Pl: ~iți, ~e / E: **chiti²**] (Reg) 1 (D. ființe sau lucruri) Remarcat. 2 Tras cu arma. 3 Nimerit.
chititura sf [At: PSALT. 259/21 / Pl: ~ri / E: **chiti¹** + **-ura**] (luz) 1 Podoabă. 2 Învățătură.

chitiță sf vz **chichița**
chitiu sn vz **chit²**
chitoarcă sf vz **chiurcă**
chitoi an [At: LIUBA-IANA, M. 115 / Pl: ~oale / E: nct] (Ban) Căpătânos. 2 Flocos între coarne.
chiton¹ sn [At: DA / Pl: nct / E: nct] (Reg) Căput scurt.
chiton² sn [At: DEX² / Pl: ~oane / E: fr **chiton**] (luz) Tunică purtată de greci în antichitate.
chitonag¹ s [At: DEX² / Pl: nct / E: ns cf fr **cotignac**] (Reg) Pistil obținut din pastă de gutui.
chitonag² sn [At: I. IONESCU, C. 87 / V: ~nog / Pl: ~age / E: nct] (Reg) Unealtă cu vârf ascuțit, cu care se fac găuri în pământ pentru înfipt aracii la vie sau pentru semănatul porumbului.
chitonog sn vz **chitonag**
chitos, ~ă smf [At: BIBLIA (1688), I^v/22 / Pl: ~oși, ~oase / E: nct] (Zlg; înv) Balenă.
chitra sf [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 8/24 / Pl: ~re / E: ngr **χίτρα**] Fructul chitului, de forma și culoarea unei lămâi, cu miezul alb, acru-amărui, din care se face dulceață.
chitru sm [At: LB / Pl: ~ri / E: ngr **χίτρον**] 1 Arborele *Citrus medica* originar din Asia, cu flori mari, albe și cu fructe comestibile. 2 (Imp) Chitră.
chitsug sn vz **chelsug**
chituc sm [At: VÎRCOL, V. / Pl: ~uci / E: bg **китукъ**] (Reg) Trunchi de copac.
chitui vr [At: DA ms / Pzi: ~esc / E: **chit³**] A acoperi ceva cu chit³.
chituire sf [At: DEX² / Pl: ~ri / E: **chitui**] Acoperire cu chit³.
chitui¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: **chitui**] Chituire.
chitui², ~ă a [At: DEX² / Pl: ~iți, ~e / E: **chitui**] Acoperit cu chit³.
chitulus sm [At: PASCU, S. 327 / Pl: ~i / E: nct] (Orm; reg) Pitulice (*Trogodytes troglodytes*).
chituş sn vz **chituşă**
chituşă sf [At: ANON. CAR. / V: ~uş / Pl: ~şe / E: **chitū¹** + **-uşă**] (Îrg) Mănunchi de busuioc cu care se aghezmuiește.
chituşcă sf [At: PANȚU, PL. / Pl: nct / E: nct] (Bot; Mol) Chitârăuță (*Boletus versipellis*).
chituşcele sfp [At: VICIU, GL. / E: nct] (Reg; îe) A sta ~ A sta frumos.
chituş sn [At: VICIU, GL. / Pl: ~e / E: **chitū¹** + **-u**] (Reg) Chituş.
chit i [At: DA ms / E: fo] Cuvânt care imită sunetele scoase de șoareci și de șobolani.
chitai i [At: MAT. FOLK. I, 516 / A: **chitai** / E: fo] 1 Redă sunetul produs de animale care chităie. 2 (Fig) Redă scârțâitul unor obiecte.
chitai¹ sf [At: CHEST. VI, 153 / Pl: ~te / E: ns cf **chit³**] (Reg) Materie cleioasă, galbenă, cu gust dulce-acrișor care se găsește în faguri.
chitai² sf [At: CV, 1950, nr. 2/31 / Pl: ~te / E: nct] (Bot; reg) Bibilică (*Numida meleagris*).
chitai³ sf vz **chitai¹**
chitai⁴ sf vz **chitai²**
chitai vi [At: ODOBESCU, S. III, 42 / V: ~tăi, ~tăci, ~tăci, ~tăi, ~tăi / Pzi (3): ~tăie / E: **chit**] 1 (D. șoareci și șobolani) A scoate sunete ascuțite. 2 (Fig; d. obiecte) A scârțâi. 3 (Fig; d. persoane) A se vâita.
chitait sn [At: VLAHUȚĂ, N. 24 / V: ~tăit / Pl: ~uri / E: **chitai**] 1 Sunet ascuțit specific pe care-l scoate șoarecele. 2 (Fig; d. obiecte) Scârțâit. 3 (Fig d. oameni) Văicăreală.
chitai v vz **chitai**
chitcan sm [At: ALEXANDRESCU, M. 208 / V: (reg) **chiscan**, **ghiscan** / Pl: ~i / E: mg **cickány**] (Pop) 1 Șoarece de casă. 2 Șobolan. 3 Șoarece de pământ. 4 Șoarece de hambar. 5 Șoarece morăresc. 6 Șoarece de câmp. 7 (Îs) ~ **calator** Șobolan. 8 Animalul insectivor *Sorex araneus* asemănător cu șoarecele, brun-castaniu pe spate și mai deschis pe burtă, cu botul alungit, cu ochii mici și cu urechile ascunse în blană, care trăiește prin păduri, dumbrăvi etc., în galerii superficiale.
chitcăi v vz **chitai**
chitcăit sn vz **chitait**

chițcanel sm [At: COSTINESCU / Pl: ~ei / E: *chițcan* + -el] 1-16 (Șhp) Chițcan (1-8) (mic).

chițcâni vi [At: COSTINESCU / Pzi: ~nesc, 3 ~nește / E: *chițcan*] 1-3 A chițai (1-3).

chițcui v vz *chițai*

chițele sfp [At: ANON. CAR. / E: srb *kecelja*, mg *kecele*] (Ban) Fotă.

chițboaică sf [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~oaițe / E: nct] (Îrg) 1 Șopron. 2 Pivniță. 3 Spațiu în care se aprinde focul în sobă.

chițbuș sn [At: CREANGĂ, P. 263/18 / V: (rar) ~țiguș sn / Pl: ~uri / E: nct] (Pfm) 1 Fleac. 2 Apucătură. 3 Șiretlic. 4 (Rar) Mecanism cu scripete cu care se ridică greutatea mai mici.

chițbușar, ~ă smf [At: DA ms / Pl: ~i, ~e / E: *chițbuș* + -ar] (Pfm) 1 Persoană care face mici șmecherii. 2 Persoană care dă importanță fleacurilor. 3 Persoană care caută nod în papură.

chițbușarie sf [At: DA ms / Pl: ~rii / E: *chițbuș* + -arie] 1 Faptă de chițbușar. 2 Acțiune plină de chițbușuri.

chițguș sn vz *chițbuș*

chiții v vz *chițai*

chițimie sf [At: DA ms / V: ~tum~ / Pl: ~ii / E: nct] (Mun) Casă foarte mică.

chițion sm [At: H VII, 480 / Pl: ~i / E: nct] (Bot; reg) Plantă din care copiii fac o pastă numită mestică.

chițisoară sf vz *chițisoară*

chițoi sm [At: CONV. LIT. LIV, 165 / Pl: ~ / E: nct] (Olt) 1-2 Parcelă nesecărată (sau nearată).

*chițoni*¹ vi [At: DA ms / Pzi: ~nesc / E: nct] (Reg) 1-3 A chițai (1-3).

*chițoni*² vt [At: DA ms / Pzi: ~nesc / E: nct] (Reg) A bate pe cineva.

chițoran sm [At: BIBLIA (1688), 77^v/13 / Pl: ~i / E: ns cf *chițcan*] Șoarecele mare de câmp (*Sorex vulgaris*), cu botul foarte ascuțit, care distruge grânele.

chițorlan sm [At: DA ms / V: ~tur~ / Pl: ~i / E: nct] (Reg) 1 Chițoran (*Sorex vulgaris*). 2 Cârțiță (*Talpa luripaca*).

chițui v vz *chițai*

chițumie sf vz *chițimie*

chițurlan sm vz *chițorlan*

chiu [At: ALECSANDRI, T. I, 81 / E: fo] 1 i Strigăt (de bucurie, de durere). 2 sn (Pfm; îlav) Cu ~, cu vai sau cu (mare) ~ și vai, sau (nob) cu vai, cu ~ Cu mare greutate. 3 sn (Pfm; îs) ~ și vai Suferință. 4 sn (Fig; pfm; îas) Sărăcie.

chiuăreasă sf [At: VICIU, GL. / P: *chiu-ă* / V: *chiuă*~ / Pl: ~rese / E: mg *ăwarō*] (Mgm; Trs) 1 Femeie care știe să coasă cu multă măiestrie. 2 Femeie care face broderii cu acul.

chiub sn vz *chiup*

chiubrit sn vz *chibrit*

chiuchiuroi sm [At: JAHRESBER. VI, 81 / Pl: ~ / E: ns cf mg *pityer* + -oi] Ciocărlie (*Alanda arvensis*).

chiuciură sf vz *chiciura*

chiud sn [At: H XVIII, 173 / Pl: ~uri / E: srb *čud*] (Îrg) 1 Fire. 2 Obicei. 3 Minte. 4 Capriciu.

chuidos, ~oasă a [At: DA ms / Pl: ~oși, ~oase / E: *chiud* + -os] (Ban, d. oameni sau d. animale) Capricios.

chiuftea sf vz *chiftea*

chiuhăit, ~ă a vz *chihăit*

chiui [At: HERODOT (1645), 420 / P: *chi-u*~ / Pzi: *chiui* / E: *chiu*] 1 vi A scoate un strigăt ascuțit, puternic și prelung de bucurie, de îndemn etc. Si: a *chioti*, a *hăuli*. 2 vt (Pop) A chema pe cineva cu voce tare. 3 vt (Pop) A îndepărta animalele sălbatice printr-un strigăt. 4 vi A se văita. 5 vi (Fig; d. locuri) A răsună. 6 vi (Pop) A spune strigături.

chiuială sf [At: DA / P: *chi-u-ia*~ / Pl: ~ieli / E: *chiui* + -eală] 1-8 Chiot (1-8).

chiuire sf [At: DA / P: *chi-u-i*~ / Pl: ~ri / E: *chiui*] Chiuială.

*chiui*¹ sn [At: CREANGĂ, P. 53 / P: *chi-u*~ / Pl: ~uri, (rar) ~e / E: *chiui*] 1-8 Chiot (1-8). 9 Strigătură.

*chiui*², ~ă a [At: DA ms / P: *chi-u*~ / Pl: ~iți, ~e / E: *chiui*] 1 (Rar) Care este strigat în mod strident. 2 (D. hore, cântece etc.) Care este interpretat cu strigăte stridente.

chiuita sfa [At: CREANGĂ, GL. / P: *chi-u*~ / E: *chiui*] (Mol; îlav) Cu (sau de-a) ~ Foarte mult.

chiuitor, ~oare a [At: DA ms / P: *chi-u-i*~ / Pl: ~i, ~oare / E: *chiui* + -(i)tor] (D. persoane, sunete etc.) Care chiuie.

chiuitură sf [At: MARIAN, O. I, 220 / P: *chi-u-i*~ / Pl: ~ri / E: *chiui* + -(i)tura] 1-9 Chiuit¹ (1-9).

chiujar sm vz *tuser*

chiujer sm vz *tuser*

chiul sn [At: CARAGIALE, M. 69 / Pl: ~uri / E: ns cf tc *küläh*] 1 (Înv) Subterfugiu. 2 (Fam) Sustragere nemotivată de la îndeplinirea unei obligații. 3 (Fam; îlv) A trage ~ul (rar, un ~) A înșela. 4 (Îal) A chiuli (1). 5 (Fam; îe) A trage ~ul A nu-și ține cuvântul dat.

chiulac sn vz *chiulaf*

chiulaf sn [At: ALECSANDRI, T. 151 / V: ~lac / Pl: ~uri / E: tc *küläh*] (Iuz) 1 Căciulă turcească mare, în jurul căreia se înfășura turbanul. 2 (Îe) La așa cap, așa ~ Cum e sacul, și petecul. 3 (Dep; d. cineva care se crede deștept; îe) A avea ~ac A fi isteț.

chiulan sn [At: DA ms / Pl: ~e / E: nct] (Reg) 1 Cuptor de brutărie. 2 Bordei.

chiulangist, ~ă a [At: CONTEMP., Seria II, 1948, 104, 13/3 / Pl: ~istri, ~e / E: *chiulangu* + -ist] (Rar) Referitor la chiul (2).

chiulangită sf [At: IORDAN, L. R. A. 186 / Pl: ~te / E: *chiulangu* + -ita] (Arg) Tendința de a chiuli.

chiulangu, ~ie smf [At: TDRG / Pl: ~ii / E: tc *külähgy*] (Fam) Persoană care în mod sistematic chiuiește.

chiulasă sf vz *culasă*

chiulat, ~ă a [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: ns cf srb *čulanija*, mg *hülle*] (Ban) Smintit.

chiulată sf vz *chilată*

chiula sf [At: DA / Pl: ~le / E: ns cf mg *külü*] (Reg) Trunchi de molid curățat de ramuri, destinat tăierii.

chiulhan sn [At: HEM 1331/24, ap. DA ms / V: *chiol*~ / Pl: ~uri, (rar) ~e / E: tc *kül-han*] (Tcm; îvp) Petrecere.

chiulhanagiu sm vz *chiulhangiu*

chiulhangiu sm [At: GORJAN, ap. ȘIO / V: *chiolhanu*, *chiolhanagiu*, *chiol*~, *chil*~, *chilhanagiu*, ~nagiu / Pl: ~ii / E: tc *külhanği*] (Tcm; iuz) Persoană care încălzește baia.

chiuli vi [At: DA ms / Pzi: ~lesc / E: *chiul*] (Fam) 1 A se sustrage nemotivat de la îndeplinirea unei obligații, a unei datorii. 2 A înșela.

chiulichiu sn [At: ȘEZ. I, 41 / Pl: ~ii / E: nct] (Îrg) Măciucă de lemn în forma unui unghi obtuz, cu coadă lungă.

chiuloți smp vz *chiloți*

chiulug sm vz *chilug*

chiundelâc sn vz *ghiundelic*

chiunghiu sn [At: I. GOLESCU, C., 79 / A: nct / Pl: ~ri / E: tc *küng*] (Reg) Șant prin care se scurge apa.

chiuni vi [At: H VII, 245 / P: *chi-u*~ / Pzi: ~nesc / E: fo] (Reg) A scoate sunetul caracteristic curcilor.

chiup sn [At: NEGRUZZI, S. III, 56/21 / V: ~a sf, *chip*, *chiub* / Pl: ~uri / E: tc *küp*, srb *čup*, *čupa*] (Reg) Amforă de lut, de lemn sau de metal în care se păstrează uleiul, măslinile, murăturile, untura etc.

chiupa sf vz *chiup*

chiupușor sn [At: TDRG / Pl: ~oare / E: *chiup* + -ușor] 1-2 (Șhp) Chiup (mic).

chiur, ~ă a [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: nct] (Reg) Chercelut.

chiuralim av [At: ȘEZ. II, 186 / E: *chior*¹] (Reg) Chiorăș.

chirasa v vz *cuirasa*

*chirasat*¹ sn vz *cuirasat*

*chirasat*², ~ă a vz *cuirasat*

chirasa sf vz *cuirasa*

chiurasier sm vz *cuirasier*

chiure sn [At: DOC. (1787), ap. ȘIO / V: (Ban) ~rci, ~rt, ~rciu, ciure / Pl: ~uri / E: tc *kürk*] (Reg) 1 Haină bărbătească sau de damă. 2 Cojoc de damă. 3 Vestă.

chiurcă sf [At: PAMFILE, D. / Pl: ~rci / E: mg *türkó*] (Reg) Bețișor dintr-un lemn tare cu care se lustruiește fierul.

chiurchiuri sf [At: COMAN, GL. / A: nct / E: nct] (Reg) Stâlpi din tuburi (de olan), la sobele vechi.

chiurchiubuș sn [At: COMAN, GL. / Pl: ~uri / E: ns cf tc *kyrkbes*] (Reg) Chițișuș.

chiurchiuli v vz *chercheli*

chiurchiului vr [At: CREANGĂ, P. 232 / Pzi: ~esc / E: *chiurchiuli* css] (Reg) A se chercheli.

chiurci sn vz *chiure*

chiurci-bașa sm [At: NECULCE, ap. LET. II, 401/16 / V: (inv) *chirci*~ / Pl: nct / E: tc *kiurkē-bașz*] (luz) 1 Blănarul seraiului. 2 Starostele jocarilor.

chiurciu sn vz *chiure*

chiurciu vr [At: PAMFILE, D. 124 / Pzi: ~esc / E: *chiurcă*] (Reg) A lustrui cu chiurca.

chiurec sm [At: TARIF (1792) / Pl: ~eci / E: tc *kürk*] (Îrg) 1 Piele argășită. 2 Foale de fierar.

chiurecci sm [At: ȘIO / Pl: ~ii / E: tc *kürekçi*] (Tem; iuz) Vâslas.

chiureta vr [At: DEX² / Pzi: ~tez / E: fr *cureter*] 1 A curăța cu chiureta suprafața unei mucoase bolnave. 2 A face să avorteze prin mijloace chirurgicale.

chiuretaj sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *curetage*] 1 Curățarea suprafeței unei mucoase bolnave. 2 Avort.

chiuretare sf [At: DEX² / Pl: ~tări / E: *chiureta*] 1-2 Chiuretaj (1-2).

chiureta sf [At: DEX² / Pl: ~te / E: fr *curette*] Instrument chirurgical de forma unei linguri, folosit la chiuretaj.

chiurluit, ~a a [At: CREANGĂ, A. 114 / Pl: ~iți, ~e / E: nct] (Reg) Beat.

chiurna i [At: CHEST. V, 77/44 / E: fo] (Reg) Strigăt cu care se cheamă vacile.

chiurt sn vz *chiurc*

chiustec sn vz *chiostec*¹

chiuș am vz *chios*¹

chiușar sm vz *tușar*

chiușă sf [At: VICIU, GL. / Pl: ~se / E: mg *csövös, csöves*] (Reg) Furtun cu care se trage vinul din butoi.

chiușer sm vz *tușer*

chiuștoc sn vz *chioștoc*

chiutoare sf vz *cheotoare*

*chiutuc*¹ sn [At: ȘIO / Pl: ~uri / E: tc *kütük*] (Tem; iuz) Arhivă împărțitească.

*chiutuc*² sm [At: ANTIPA, F. I. 260 / Pl: ~uci / E: nct] (lht; reg) Nisetru (*Acipenser guldenstaedti*) de 5-6 kg.

chiuvăreasă sf vz *chiuăreasă*

chiuverăreasă sf vz *ciuverăreasă*

chiuvetă sf [At: DA ms / V: (inv) *cuv*~, (reg) *ghiu*~ / Pl: ~te / E: fr *cuvette*] 1 Vas (de porțelan, de faianță, de metal smălțuit sau de inox) prevăzut cu o gaură de scurgere, fixat în perete dedesubtul unui robinet de apă și folosit pentru spălat. 2 Cuvetă.

chiuz sn [At: ANON. CAR. / V: *ciuz, tiuz, tiuza* sf / Pl: ~uri / E: mg *köz*] (Mgî) Cureaua care leagă hădăragul cu dârjeaua îmblăciului.

chiuzd ai [At: CATEHISM (1648), ap. DA / E: mg *közi*] (Înv) Universal.

chiv sn [At: I. GOLESCU, B. / Pl: ~uri / E: ngr *χίφος*] (Înv) Zar.

chivărar sm [At: IORGA, S. D. XII / Pl: ~i / E: *chivără* + -ar] (Înv) Persoană care confecționa chivere.

chivără sf [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 28/3 / V: *chiv*~, ~veră, *cibara* / Pl: ~vere / E: rs *чивер*] (Îrg) 1 Coif. 2 Coif de hârtie care protejează (copiii) de soare. 3 Turban.

chivăruța sf [At: PĂSCULESCU, L. P. / Pl: ~te / E: *chivără* + -uța] 1-6 (Șhp) Chivără (1-3) (mică) Si: (reg) *chiverel, chiverița*.

chiveră sf vz *chivără*

chiverel sn [At: H IV, 308 / Pl: ~e / E: *chivără* + -el] (Reg) Chivăruță.

chiverie sf [At: COMAN, GL. / Pl: ~ii / E: nct] (Reg) Tovărășie.

chiveriță sf [At: VICIU, GL. 122 / Pl: ~te / E: *chivără* + -ița] (Reg) Chivăruță.

chiverni vtr [At: DOSOFTEI, ap. CA 664 / Pzi: ~nesc / E: *chivernisi* css] 1-16 A (se) chivernisi (1-8).

chiverniseala sf [At: URECHE, ap. LET. I, 104/6 / V: *chev*~, (inv) *chivir*~, *schiv*~ / Pl: ~seli, (inv) ~sele / E: *chivernisi* + -eala] (Pfm) 1 Administrare. 2 Pricopsire. 3 Aprovizionare. 4 Avere agonisită. 5 Economisire.

chiverniselnic, ~a a [At: IANOV, ap. TDRG / V: ~vir~ / Pl: ~ici, ~ice / E: *chivernisi* + -elnic] (luz) Care economisește.

chivernisi [At: DOSOFTEI, MOL. / V: (inv) ~vir~ / Pzi: ~sesc / E: ngr *χιβερνισ* (aor. lui *χιβερνισα*) (Pfm) 1-2 vtr A(-și) administra (bunurile, veniturile). 3 vtr A economisi. 4 vtr A agonisi. 5-6 vtr A (se) pricipsi. 7-8 vtr A (se) aproviziona. 9 vr (Înv) A-și conduce (bine) viața.

chivernisire sf [At: ANTIM, ap. GCR. II, 28/1 / Pl: ~ri / E: *chivernisi*] (Pfm) 1-5 Chiverniseală (1-5).

chivernisii, ~a a [At: E. KOGĂLNICEANU, ap. LET. III, III², 250 / Pl: ~iți, ~e / E: *chivernisi*] (Pfm) 1 Care are o situație materială bună Si: *înstărit*, (inv) *pricipsit*. 2 (D. bani, averi etc.) Economisit.

chivernisitor, ~oare [At: NECULCE, ap. LET. II, 313/33 / V: ~sător, (inv) ~virnisitoriu, ~vernitoriu / Pl: ~i, ~oare / E: *chivernisi* + -(i)tor] (Înv) 1-2 smf, a (Persoană) care administrează. 3-4 smf, a (Persoană) care aprovizionează. 5-6 smf, a (Persoană) care economisește. 7-8 smf, a (Persoană) care agonisește. 9-10 smf, a (Persoană) care poartă cuiva de grijă.

chivirgic a [At: CANTEMIR, ap. ȘIO / V: *căvâr*~ / Pl: nct / E: tc *kyvyryk*] (Tem; Dob) Oaie cu lâna roșetică-neagră și cu carnea deosebit de gustoasă.

chivirnisieală sf vz *chiverniseală*

chivirnisii v vz *chivernisi*

chivirnisitoriu, ~oare a vz *chivernisitor*

chivornicer sn [At: CHEST. V, 80/12 / Pl: ~i / E: nct] (Reg) Vas cu fund dublu din doage de molid, cu tortițe de stejar și cercuri de paltin, în care se păstrează cheagul lungit cu zer de oaie.

chivot sn [At: PSALT. 278/11 / Pl: ~uri, ~e / E: vsi *чivotъ*] (Înv) 1 Ladă. 2 Cutie. 3 Dulap. 4 Sicriu. 5 (Îs) ~ul legii sau ~ul mărturie Ladă în care evreii mozaici țineau tablele legii și toiagul lui Aron. 6 (În Biblie) Arca lui Noe. 7 Cutiuță așezată în altar, în care se păstrează cuminecătura rezervată celor care se împărtășesc în caz de boală, înainte de moarte etc. 8 Macheta unei biserici.

chivuelion sn [At: GHEORGACHI, ap. GALDI / S: *kivuklion* / Pl: ? / E: ngr *χιβυελιον*] (Înv) Baldachin.

chivută sf [At: CARAGIALE, M. 27 / Pl: ~te / E: *Chivuta*] (Îvr) Femeie (de obicei țigancă) care, în trecut, spoia casele.

chiz sn [At: VICIU, GL. 98 / Pl: ~uri / E: ger *Kies*] (Reg) Pirită.

chizap sm vz *chezap*

chizaș, ~a smf, a vz *chezas*

chizăș, ~a smf, a vz *chezas*

chizașluire sf vz *chezășluire*

chizașluit, ~a a vz *chezășluit*

chizeaș, ~a smf, a vz *chezas*

chizedră sf [At: DA ms / Pl: ~re / E: mg *közedbe*] (Ban) Asociație.

chizeș, ~a smf, a *chezas*

chizeșie sf vz *chezașie*

chizeșluit, ~a a vz *chezășluit*
chizeșluitura sf [At: DOSOFTEI, V. S. 149 / Pl: ~ri / E: *chezășlui* + *-(i)tura*] (Înv) Garanție.
chizlar sm vz *câzlar-agă*
chiznovas, ~a a vz *chiznovat*
chiznovat, ~a a [At: LB / V: *chisn*~, ~vit, ~vas / Pl: ~ați, ~e / E: nct] (Iuz) 1 Comic. 2 Ciudat. 3 Sucit. 4 Minunat.
chiznovatic, ~a a [At: I. CR. III, 377 / Pl: ~ici, ~ice / E: *chiznovat*] (D. oameni; reg) Glumeț.
chiznovit, ~a a vz *chiznovat*
chix sn [At: MACEDONSKI, O. I, 33 / Pl: ~uri / E: ger *Kicks*] 1 (La jocul de biliard) Lovitură greșită (din cauză că vârful de piele al tacului nu a fost bine uns cu creta). 2 Eșec. 3 (Fig; fam; mld. cântăreți sau instrumentiști) Ton fals. 4 (Fam; ie) A da ~ A emite un sunet fals. 5 (Fam; fae) A eșua.
choreu sn vz *coreu*
choriamb sm vz *coriamb*
chorografie sf vz *corografie*
chorologie sf vz *corologie*
chorus sn [At: DEX² / P: *co*~ / E: fr, eg *chorus*] (Jaz) 1 Improvizație solistică legată de o temă principală. 2 Improvizație colectivă, care urmează după improvizațiile soliștilor.
chow-chow sm [At: DN / P: *șu-șu* / Pl: ? / E: fr *chow-chow*] Rasă de câini originari din China, unde sunt crescuți pentru blana lor.
chtonian, ~a a vz *htonian*
chtonic, ~a a vz *htonice*
chtonism sn vz *htonism*
chulo sm [At: DEX² / P: *ciulo* / E: sp *chulo*] Toreador care luptă pe jos și are misiunea de a întărâta taurul cu ajutorul unei pelerine roșii.
ci¹ av vz aci
ci² c [At: (a. 1591) CUV. D. BĂTR. I, 58 / E: *ce*] 1 (Adversativ; după negație) Dimpotrivă. 2 (După o propoziție condițională) Dar. 3 (Îvp; adversativ; după o propoziție afirmativă căreia vorbitorul îi opune o afirmație contrară sau o restricție) Totuși. 4 (Reg; adversativ; adesea, înaintea unui imperativ; arătând nerăbdare) Dar... 5 (Consecutiv; rar) Prin urmare. 6 (Înv) De aceea. 7 (Înv) Încât. 8 (Înv) Cât despre. 9 (Îvp; îlc) ~dar Deci. 10 Mai mult decât atât Si: (Înv) *ce*.
ci³ i [At: MĂNDRESCU, L. P. 148 / E: ns cf *ciu*] 1 Cuvânt care redă bucuria. 2 Strigăt folosit pentru a chema vaca.
ciacal sm vz *sacal*
ciachie sf vz *ciacăie*
ciacônă sf [At: DEX² / Pl: ~ne / E: it *ciaccona*] 1 Vechi dans de origine spaniolă, cu o mișcare lentă. 2 Melodie după care se execută ciacônă (1).
ciagoniță sf [At: CHEST. V, 80/35 / Pl: ~te / E: nct] (Reg) 1 Vas în care se ține zerul la stână. 2 Conținutul unei ciagonițe (1).
ciamur sm vz *ceamur*
cian sn [At: DEX² / P: *ci-a*~ / E: fr *cyan*] Gaz incolor, foarte toxic, cu miros de migdale amare.
cian- vz *ciano*
cianamidă sf [At: DEX² / P: *ci-a*~ / Pl: ~de / E: fr *cyanamide*] Substanță chimică cristalină, din care se obține melamina.
cianat sm [At: DEX² / Pl: ~nați / E: fr *cyanate*] (Chm) Derivat al acidului cianhidric.
cianhidric, ~a a [At: DA ms / P: *ci-a*~ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *cyanhydrique*] (Chm; îs) Acid ~ Lichid incolor, volatil, foarte toxic, cu miros de migdale amare.
cianhidrina sf [At: DEX² / P: *ci-a*~ / Pl: ~ne / E: fr *cyanhydrine*] Compus organic care conține, în moleculă, un hidroxil și un nitril, folosit la obținerea aminoacizilor și a unor materiale plastice.
cianhidrizare sf [At: DEX² / P: *ci-a*~ / Pl: ~zări / E: fr *cyanhydrisation*] Tratare cu acid cianhidric a răsadurilor sau a puieților pentru a combate paraziții.

cianic, ~a a [At: DA ms / P: *ci-a*~ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *cyanique*] (Îs) Acid ~ Nitril al acidului carbonic rezultat prin încălzirea ureei la 180°.
cianină sf [At: DEX² / P: *ci-a*~ / Pl: ~ne / E: fr *cyanine*] (Chm) Colorant folosit ca sensibilizator fotografic pentru radiațiile infraroșii.
cianizare sf [At: DEX² / P: *ci-a*~ / Pl: ~zări / E: fr *cyanisation*] Tratamente termochimice prin care se introduc carbon și azot la suprafața unei piese din oțel, pentru a se obține un strat superficial dur.
cianoficee sf [At: DEX² / P: *ci-a*~ / E: fr *cyanophycées*] 1 (Lpl) Clasă de alge albastre, microscopice, înrudite cu bacteriile și răspândite în ape dulci, în bălți și în locuri umede. 2 (Lsg) Plasă din această clasă.
cianofil, ~a a [At: DN / P: *ci-a*~ / Pl: ~i, ~e / E: ns cf ngr *κίανος* + *φιλῶν*] Care are afinitate pentru coloranți albaștri sau verzi.
cianogen sn [At: PONI, CH. 141 / P: *ci-a*~ / E: fr *cyanogène*] (Chm) Gaz incolor produs prin combinarea azotului cu carbonul.
cianopsie sf [At: DEX² / P: *ci-a*~ / Pl: ~ii / E: fr *cyanopsie*] (Med) Defect de vedere datorită căruia obiectele apar colorate în albastru.
cianometru sn [At: DA ms / P: *ci-a*~ / Pl: ~re / E: fr *cyanomètre*] (Fiz) Aparat de măsură a gradului de intensitate a culorii albastre din aer.
cianotic, ~a a [At: DEX² / P: *ci-a*~ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *cyanotique*] 1 (D. mucoase, piele etc.) De culoare albastră-vineție. 2 (D. oameni; pex) Predispus la cianoză. 3 Care prezintă cianoză. 4 Referitor la cianoză. 5 De cianoză.
cianotipie sf [At: DEX² / P: *ci-a*~ / Pl: ~ii / E: ger *Zianotypie*] Procedeu de reproducere prin copiere fotografică, utilizat în special pentru desenele tehnice al căror original a fost executat pe hârtie de calc, obținându-se o imagine negativă pe un fond albastru-închis cu linii albe.
cianoză vtr [At: DEX² / P: *ci-a*~ / Pl: ~ze / E: fr *cyanoser*] 1-2 A deveni (sau a face să devină) cianotic (1).
cianozat, ~a a [At: DEX² / P: *ci-a*~ / Pl: ~ați, ~e / E: *cianoză*] Care prezintă cianoză.
cianoză sf [At: DA ms / P: *ci-a*~ / Pl: ~ze / E: fr *cyanose*] 1 (Med) Colorație albastră-vineție a pielii și a mucoaselor din cauza unei insuficiențe oxigenări a sângelui. 2 (Chm; rar) Sulfat de cupru hidratat.
cianură vr [At: DA ms / P: *ci-a*~ / Pl: ~rez / E: *cianură*, cf fr *cyanurer*] A supune minereurile operației de cianurare (2).
cianurare sf [At: LTR / P: *ci-a*~ / Pl: ~zări / E: *cianură*] 1 Tratare cu cianură. 2 Procedeu industrial de extragere a metalelor nobile din minereurile sărace cu soluții alcaline de cianură de sodiu. 3 (Teh) Tratamente termice ale suprafețelor unui aliaj feros, prin încălzire într-o cianură topită, apoi prin răcire, pentru a se produce o suprafață dură.
cianurație sf [At: SCÂNTEIA, 1949, nr. 1323 / P: *ci-a*~ / Pl: ~ii / E: fr *cyanuration*] (Rar) 1-3 Cianurare (1-3).
cianură sf [At: PONI, CH. 141 / P: *ci-a*~ / Pl: ~ri / E: fr *cyanure*] (Chm) Sare a acidului cianhidric.
cianuric, ~a a [At: MACAROVICI, CH. 592 / P: *ci-a*~ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *cyanurique*] (Chm; îs) Acid ~ Polimer cristalinizat al acidului cianic, format prin distilarea uscată a acidului uric.
ciapauă sf vz *ciapău*
ciapău sn [At: VICIU, GL. / V: ~pauă / Pl: ? / E: nct] (Trs) 1 Curea (din piele sau sfoară) a biciului. 2 (Lpl) Nojite.
ciatarăș sm vz *ceatarăș*
ciatiu sn [At: DEX² / P: *ci-a*~ / Pl: ~ii / E: lat *ciatium*] (Bot) Inflorescență fără înveliș, cu o singură floare femeiască și restul bărbătești.
ciabare sf vz *cebare*
ciabalui v vz *cebalui*
cib¹ sn vz ciob
cib² sn [At: DA / Pl: ~uri / E: lat *cibus*] (Iuz) Mâncare pentru păsări.
cibar sn vz *ciubar*
cibără sf vz *chivără*
cibârnacă sf [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~ace / E: nct] (Reg) Pălărie veche și uzată.
cibec sn vz *cibica*

cibernetic, ~a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *cybernétique*] 1 sf Știință care are ca obiect studiiu matematic al legăturilor, comenzilor și controlului în sistemele tehnice și în organisme vii din punctul de vedere al analogiilor lor formale. 2 a Care aparține ciberneticii (1). 3 a Referitor la cibernetică (1).

cibernetician, ~a smf [At: DEX² / P: ~ci-an / Pl: ~ieni, ~iene / E: fr *cybernéticien*] Specialist în cibernetică (1).

cibernetiza vt [At: DEX² / Pzi: ~zez / E: fr *cybernétiser*] A dota cu echipament cibernetice (2).

cibernetizare sf [At: DEX² / Pl: ~zări / E: *cibernetiza*] Dotare cu echipament cibernetice (2).

cibernetizat¹ sn [At: MDA ms / E: *cibernetiza*] Cibernetizare.

cibernetizat², ~a a [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: *cibernetiza*] Care a fost dotat cu echipament cibernetice (2).

cibic sn vz *cibica*

cibică sf [At: MAT. FOLK. 921 / V: ~bec, ~bic sn / Pl: ~ice / E: nct] 1 (Trs) Capelă militară. 2 (Reg) Tricorn.

cibileaucă sf [At: CHEST. V, 165 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Clop mic.

cibla sf vz *câbla*

ciblon sn [At: H XVI, 134 / Pl: nct / E: ns cf *ciubla*] (Reg) Unealtă de zidărie nedefinită mai îndeaproape.

cibotaie sf [At: PANȚU, PL.² / Pl: ~ / E: nct] (Reg) Mică plantă erbacee din familia *Liliaceae* care crește prin poieni, cultivată, uneori, ca plantă decorativă, cu frunzele radicale pețiolate, cu pete-roșii, florile mirositoare, roșii-purpuri, mari, solitare și aplecate în jos Si: (reg) *măseaua ciutei* (*Erithronium deuscanis*).

cibotar sm vz *ciobotar*

cibota sf vz *ciobota*

cibric sn vz *chibrit*

cibrit sn vz *chibrit*

cibuc¹ sn vz *ciubuc*

cibuc² sm [At: VICIU, GL. / V: *ciobâc* / Pl: ~uci / E: nct] (Trs) Tântar mic.

cibutea sf vz *ciobotea*

cibușică sf vz *ciobușică*

cic¹ sm [At: BĂCESCU, P. 163 / V: *cec* (pl: *cecuri*) sn / Pl: *cici* / E: nct] (lht; Trs) Țipar (*Missgurnus fossilis*).

cic² i vz *cică*³

cic³ sn vz *cioc*

cica i [At: LM / E: *cicali*] (Mls repetat) Imită felul de a vorbi al omului cicăliilor.

cicada sf [At: DEX² / Pl: ~de / E: lat *Cicada* (denumire științifică)] Insectă cu corpul scurt și gros, cu capul mare terminat printr-o proeminență ascuțită.

cicadee sf [At: DEX² / Pl: ~ / E: fr *cycadées*] 1 (Lpl) Familie de plante gimnosperme, cu tulpina fără nervuri și cu frunze foarte mari (*Cicada*). 2 (Lsg) Plantă din familia cicadee (1).

cicală smf [At: BĂRAC, ap. TDRG / Pl: ~le / E: nct] 1 Persoană cicăliitoare și certărească. 2 Flecă.

cicar sm [At: BĂCESCU, P. 86 / V: (reg) ~iu / Pl: ~i / E: mg *csik* + -ar] 1 Animal vertebrat acvatic inferior (*Eudontomyzon danfordi*), asemănător cu un pește, care trăiește ca parazit pe pielea unor pești. 2 Pîșcar. 3 (Reg) Țipar (*Missgurnus fossilis*).

cicari sm [At: H XVIII, 282 / Pl: ~ / E: nct] (Ban) Tușiș.

cicarie sn vz *cicărâc*

cicarig sn vz *cicărâc*

cicariu sm vz *poliz*

cicatrice sf [At: COLIZU / V: (înv) ~iți / Pl: ~, (înv) ~ci / E: lat *cicatrix*, ~icis, fr *cicatrice*] Urmă (din țesut conjunctiv) lăsată de o rană sau de o arsură după vindecare.

cicatrici vir [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: ~cesc / E: *cicatrice*] (Rar) 1-4 A cicatriza (1-4).

cicatricial, ~a a [At: DEX² / P: ~ci-al / Pl: ~i, ~e / E: fr *cicatriciel*] (Rar) 1 Propriu cicatricei. 2 Referitor la cicatrice.

cicatricire sf [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~ri / E: *cicatrici*] (Rar) 1-2 Cicatrizare (1-2).

cicatrici¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cicatrici*] (Rar) 1-2 Cicatrizare (1-2).

cicatrici², ~a a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *cicatrici*] (Rar) 1-2 Cicatriza² (1-2).

cicatrîță sf vz *cicatrice*

cicatriza [At: BARANGA, V. A. 28 / Pzi: ~zez / E: fr *cicatrizer*] 1 vr (D. răni) A se vindeca. 2 vt (D. substanțe) A închide o rană. 3 vr (Fig; despre suferințe, mls morale) A trece.

cicatrizabil ~a a [At: DA ms / Pl: ~i, ~e / E: fr *cicatrizable*] 1-2 Care se poate cicatriza (1-2).

cicatrizant, ~a sn, a [At: DEX² / Pl: ~nți, ~e / E: fr *cicatrissant*] 1-2 (Medicament) care favorizează cicatrizarea unei răni.

cicatrizare sf [At: DA / Pl: ~zări / E: *cicatriza*] 1 (D. răni) Vindecare. 2 (Fig) Tămăduire.

cicatrizat¹ sn [At: DA / Pl: ~uri / E: *cicatriza*] 1-2 Cicatrizare (1-2).

cicatrizat², ~a a [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: *cicatriza*] 1 (D. răni) Vindecat². 2 (Fig) Tămăduit².

cică¹ i [At: I. CR. II, 154 / V: *cicio*¹ / E: nct] (Reg) Expresie de mângâiere adresată unui băiat.

cică² i [At: DA ms / V: *cicio*² / E: *fetica*] (Ban) Expresie de mângâiere adresată unei fete.

cică³ i [At: ȘEZ. II, 111/21 / V: *cic!*, *cico-cico!*, *cioc(-cioac)!*, *ciuc!* / E: *purcică*] Cuvânt cu care se cheamă porcii.

cică⁴ i [At: H III, 262 / E: fo] Cuvânt cu care se strigă oile.

cică⁵ av [At: ALECSANDRI, T. 4 / E: *se zi/ce + că*] (Pfm) 1 (Precedă o afirmație pusă la socoteala altora) (Se) spune că... 2 (Indică un sentiment de îndoială) Dacă poate fi cu puțință! 3 Nici mai mult, nici mai puțin. 4 Mai mult decât atât. 5 (Povestitorul admite ce se spune, dar e convins că nu e așa) Chipurile.

cică⁶ sf vz *chica*

cicăi v vz *cicăli*

cicalău sm [At: BĂCESCU, P. / Pl: ~lăi / E: *cic!* + -alau] (Reg; rar) Pește nedefinit mai îndeaproape.

cicaleală sf [At: PANN, P.V. I, 17/14 / Pl: ~leli / E: *cicăli* + -eala] 1 Reproș făcut cuiva pentru fapte mărunte. 2 Insistență supărătoare. 3 Flecăreală.

cicali [At: COSTINESCU / V: *cecă*~, ~căi, *cigăli*, *ciuguli* / Pzi: ~lesc, (rar) *cical* / E: nct] 1 vt A face cuiva reproșuri repetate pentru fapte mărunte. 2 vt A certa pe cineva. 3 vi A stăruî într-un mod supărător pe lângă cineva. 4 vi A flecări.

cicalire sf [At: DA / Pl: ~ri / E: *cicăli*] 1-3 Cicăleală (1-3).

cicali¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cicali*] 1-3 Cicălire (1-3).

cicali², ~a a [At: ZANNE, P. VIII, 647 / Pl: ~iți, ~e / E: *cicăli*] 1 Certat într-una. 2 Săcâit cu rugăminți supărătoare.

cicali³or, ~oare a [At: MARCOVICI, D. 71/5 / Pl: ~i, ~oare / E: *cicali* + -itor] 1-4 Care cicălește (1-4).

cicalitură sf [At: DA / Pl: ~ri / E: *cicăli* + -(i)tura] 1-3 Cicăleală (1-3).

cicalos, ~oasă a [At: MARIAN, NU. 621 / Pl: ~oși, ~oase / E: *cicăli* + -os] 1-4 Care cicălește (1-4).

cicarag sn vz *cicărâc*

cicărâg sn vz *cicărâc*

cicărâc sn [At: SANDU-ALDEA, D. N. 161 / V: *cicaric*, *cicarig*, ~răg, ~răg, ~ric, ~rig, *cicărîg*, *cicărâc*, *cicărâg*, *cichirig* sn / Pl: ~ăce / E: tc *çykryk*, bg *цѣркѣ*] (Înv) 1 Vărtelnită. 2 Parte a morii.

cicari [At: PAȘCA, GL. / Pzi: ~resc / E: nct] (Reg) 1 vt A cârmi. 2 vi A sări în sus de bucurie.

cicarie sn vz *cicărâc*

cicărîcă sf [At: H III, 269 / Pl: ~rele / E: mg *csikorka*] (Bot; reg; esn pbl) Veninăriță (*Gratiola officinalis*).

cicărîg sn vz *cicărâc*

cicătaie sf vz *cehadaie*
cicătai vt [At: H XVII, 177 / Pzi: ~esc / E: ns cf *cicalî*] (Reg) 1-4 A cicăli (1-4).
cicătăire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *cicătăi*] (Reg) 1-4 Cicălire (1-4).
cicătăit¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cicătăi*] (Reg) 1-4 Cicălire (1-4).
cicătăit², ~a a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *cicătăi*] (Reg) 1-2 Cicălit² (1-2).
cicărâc sn vz *cicărâc*
cicărâg sn vz *cicărâc*
cicărâu sn [At: H VII, 361 / Pl: ? / E: *cicar* + -*dau*] (Îrg) Coteț la jocul de-a poarca.
cicărîg sn vz *cicărâc*
cice sf [At: CV, 1950, nr. 3, 56 / Pl: *cici* / E: nct] (Reg) 1 Colind. 2 Sorcovă.
cicea¹ av [At: COD. VOR. 117/2 / E: ml *eccu -hic -ce*] (Înv) 1 Aici. 2 (Îlc) De ~ De aceea. 3 (Pop; îlav) ~ așă? Oare ?
cicea² ai [At: MARIAN, NA. 340/20 / E: ucr *чече*, mg *csecse* cf *gigea*] Frumos.
ciceacșu, ~ie a [At: FILIMON, C. II, 599 / Pl: ~ii / E: tc *çiçekli*] (Tcî) Împodobit cu flori.
ciceică sf [At: CHEST. II, 334/289 / Pl: ~eici, ~eice / E: nct] (Reg) 1-2 (Colț sau) lădiță unde se adună cenușa vetrei.
cicein sn [At: COMAN, GL. / Pl: ~e / E: nct] (Reg) Fluier din coajă de salcie verde.
ciceri vt [At: ȘEZ. III, 204/20 / Pzi: ~resc / E: ns cf *ciceris*] (Îrg) A certa.
ciceris, ~a smf, a [At: BUGNARIU, N. / Pl: ~i / E: mg *csicseres*] (Trs; mgm) 1-2 (Persoană) care nu poate trece nimic cu vederea fără a face observații sarcastice.
cicernă sf [At: DA ms / Pl: ~ne / E: nct] (Reg) Jgheab mic la moară.
cicero¹ smi [At: MDT / E: fr *cicéro*] (Tip) 1 Corp de literă de 12 puncte. 2 Albitură având baza de dimensiunile unui cicero¹ (1).
cicero² smi [At: DEX² / E: *Cicero*] Gen de tunsoare bărbătească (scurtă).
cicerone sm [At: NEGRUZZI, S. I, 217 / Pl: ~ni / E: it *cicerone*, fr *cicérone*] (Înv) Persoană special pregătită care conduce vizitatorii într-un muzeu, într-un oraș etc. Si: *ghid*.
ciceronian, ~a a [At: DA ms / Pl: ~ni-an / Pl: ~ieni, ~iene / E: fr *cicéronien*, it *ciceroniano*] 1 Referitor la Cicero. 2 De Cicero. 3-4 (Ca) a lui Cicero.
cichel sn [At: H XIV, 398 / Pl: ~e / E: nct] (Reg) Otic.
cichiacă sf [At: TDRG / Pl: ~iace / E: nct] (Reg) Cască metalică de protecție a muncitorilor petroliști.
cichie¹ sf vz *ceacăie*
cichie² sf [At: DICT. / Pl: ~ii / E: nct] (Reg; îs) Lemne de ~ Lemne de foc de esență slabă.
cichir, ~a a vz *ceacăr*
cichirgi-bașa sm [At: ALECSANDRI, T. 101 / Pl: ~le / E: *cichirgiu* + *bașa*] (Înv) Staroste al cofetarilor.
cichirgiu sm [At: ALECSANDRI, T. 126 / V: ~și- / Pl: ~ii / E: tc *skerğy*] (Tcî) 1 Cofetar. 2 (Sp) Persoană care servea dulceață la curtea domnească.
cichirig sn vz *cicărâc*
cicil¹ i [At: ȘEZ. III, 189 / E: ns cf *ci²*, *cic*, *cica³*, *cica⁴*] (Trs) Cuvânt cu care se cheamă caprele Si: *cicina*.
cicil² smp [At: VICIU, GL. / E: mg *cisk*] (Trs) Tăitei groși.
cicibotă sf [At: DA / Pl: ~te / E: ns cf *cibotaie*] (Bot; reg) Cibotaie (*Erythronium deus-canis*).
cicil¹ [At: I. IONESCU, M. 693 / Pl: ~uri / E: tc *çiçek*] 1 sn (Bot; reg) Floare nedefinită mai îndeaproape. 2-3 a, sn (De) culoare roșie. 4 sn Lână vopsită roșu-aprins. 5 sn Brâu femeiesc din cicil¹ (4). 6 sn (Imp; fe) Verde ca ~ul Postav verde.
cicic² sm [At: BUGNARIU, N. / Pl: *cicici* / E: mg *kicsid*] 1 (Reg) Pește mic nedefinit mai îndeaproape. 2 (Reg) Cegă.

cicichic sn [At: BELDIMAN, ap. TDRG / Pl: ~uri / E: tc *çiçeklik*] (Tcî) Strat de flori.
cicie¹ sf vz *tichie*
cicie² sf [At: DA ms / Pl: ~ii / E: nct] (Reg) 1-2 (Coroană sau) poală a unui arbore.
cicil¹ vtr [At: SBIERA, P. 63/28 / V: *cili* / Pzi: ~lesc / E: ns cf *cicea²*] (Buc) 1-2 A (se) dichisi. 3-4 A (se) lustrui. 5-6 A (se) împodobi.
cicilire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *cicili*] (Buc) 1 Dichisire. 2 Lustruire. 3 Împodobire.
cicilil¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cicili*] (Buc) 1-3 Cicilire (1-3).
cicilil², ~a a [At: SBIERA, P. 97/32 / Pl: ~iți, ~e / E: *cicili*] (Buc) 1 Dichisit². 2 Lustruit². 3 Împodobit².
cicimgea sf vz *cicimgea*
cicina i [At: PRECUP, P. 14 / E: *cici¹* + *na*] Cici¹.
cicio¹ i vz *cica¹*
cicio² i vz *cica²*
cicioacă sf [At: DR. II, 388 / Pl: ~aice / E: ns cf *cica* (3-4)] (Reg) Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.
cicioancă sf [At: DA / Pl: ~nce / E: mg *şisonca*] (Reg; mgm) Ghcață pe care se dau copiii iarna.
cicioră sf [At: DA ms / Pl: ~re / E: ns cf *chicera*] (Reg) Deal stâncos.
cicirez sn vz *tăirez*
ciciris sm [At: ANTIPA, F. I. 337 / A: nct / Pl: ~iși / E: nct] (Pes; reg) Cărlig mic de carmace.
ciciriză sf vz *checheriță*
cicisbeu sm [At: COSTINESCU / Pl: ~ei / E: it *cicisbeo*] (Înv) Curtezan al unei femei căsătorite.
ciciugă sf vz *cegă*
ciciuli v vz *ciuciuli*
cicl- vz *ciclo-*
cicla vtr [At: MDA ms / Pzi: ~lez / E: *ciclu*] (Rar) 1-2 A (se) integra într-un ciclu de învățământ.
ciclamă sf [At: DA / Pl: ~me / E: lat *cyclamen*] (Bot) Floarea de grădină (*Cyclamen europaeum*), din familia primulaceelor, cu frunze în formă de inimă, verzi pe față și roșii pe dos și cu flori albe, roz-mov sau roșii.
cyclamen [At: DEX² / P: *si* / V: *fi* / Pl: ~i, ~e / E: fr *cyclamen*] 1 sn Ciclamă. 2-4 sn, a (Culoare) roz-mov (ca a unor ciclame).
ciclan sm [At: DEX² / Pl: ~i / E: fr *cyclane*] Hidrocarbură ciclică saturată, prezentă în petrol Si: *cicloalcan*, *ciclopafină*.
ciclare sf [At: DEX² / Pl: ~lări / E: *ciclu*] (Rar) Integrare într-un ciclu de învățământ.
ciclaz sn vz *chiclaz*
ciclău sn vz *ticlău*
ciclic, ~a a [At: OLLĂNESCU, H. A. P. 17 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *cyclique*] 1-2 Care se desfășoară în cicluri (3, 7) Si: *periodic*. 3-4 Care aparține unui ciclu (3, 7) Si: *periodic*. 5 (D. opere științifice, literare, muzicale) Care este alcătuit din mai multe părți independente. 6 (Lit; înv; d. poeți) Care a compus poeme inspirate dintr-un anumit ciclu de legende. 7 (Lit; înv; spc; d. poeți) Care a compus poeme inspirate din legenda troiană. 8-9 (Lit; înv; îs) *Poema ~a* Operă a unui poet ciclic (6-7). 10 (D. compuși chimici) Care are catenele în formă de ciclu (19). 11 (Chm; îs) *Serie ~a* Ansamblu de compuși a căror moleculă conține cel puțin un lanț închis, cu valențele satisfăcute. 12 (Bot; d. flori; şis) *Floare ~a* Care are toate elementele dispuse vertical.
ciclicitate sf [At: DEX² / Pl: ~răți / E: *ciclic* + -*itate*] 1-9 Caracter ciclic (1-9).
ciclist sn [At: DA ms / Pl: ~e / E: fr *cyclisme*] Sport practicat cu bicicleta.
ciclist, ~a [At: DEX² / Pl: ~iști, ~e / E: fr *cycliste*] 1-2 smf, a (Persoană) care se deplasează cu bicicleta. 3 smf Sportiv care practică ciclismul. 4-5 a Propriu (ciclismului sau) cicliștilor (1). 6-7 a Referitor la (ciclism sau) cicliști (1).

ciclizare *sf* [At: DEX² / Pl: ~zări / E: fr *cyclisation*] (Chm; îs) *Reacție de ~* Reacție prin care lanțul de atomi din molecula unui compus organic se închide, formând un ciclu (19).

ciclo- [At: DN³ / V: *cicl-* / E: fr *cyclo-*] Element prim de compunere savantă cu semnificația: 1 Rotund. 2 Periodic. 3 Cu bicicleta.

cicloalcan *sm* [At: DEX² / P: ~lo-a~ / Pl: ~i / E: fr *cycloalcane*] (Chm) Ciclan.

cicloalchenă *sf* [At: DEX² / P: ~lo-a~ / Pl: ~ne / E: fr *cycloalkène*] (Chm) Hidrocarbură ciclică nesaturată cu o dublă legătură moleculară.

ciclocefal, ~ă *smf*, *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *cyclocephale*] (Med) 1-2 (Persoană) care prezintă ciclocefalie.

ciclocefalie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *cyclocephalie*] (Med) Malformație constând în lipsa totală sau parțială a nasului și situarea ochilor, uniți, într-o singură orbită.

ciclocros *sn* [At: DEX² / Pl: ~uri / E: fr *cyclo-cros*] Probă sportivă combinată de ciclism și cros.

ciclodrom *sn* [At: DEX² / Pl: ~uri / E: *ciclo-* + *-drom*] Velodrom.

ciclofazotron *sn* [At: DN³ / Pl: ~oane / E: fr *cyclophasotron*] Aparat care servește atât ca ciclotron, cât și ca fazotron.

ciclohexan *sm* [At: DEX² / Pl: ~i / E: fr *cyclohexane*] Hidrocarbură ciclică saturată cu șase atomi în moleculă, care se extrage din petrol și este întrebuințată ca solvent și ca materie primă în industria fibrelor sintetice.

ciclohexanol *sn* [At: DN³ / Pl: ~uri / E: fr *cyclohexanol*] (Chm) Alcool secundar derivat din ciclohexan.

cicloid *sn* *vz* **cicloida**

cicloidal, ~ă *a* [At: MARIAN-TÎTEICA, FIZ. I, 107 / P: ~lo-i~ / Pl: ~i, ~e / E: fr *cycloidal*] 1 Referitor la cicloida. 2 Propriu cicloidei.

cicloida *sf* [At: LTR² / V: ~d *sn* / Pl: ~de / E: fr *cycloïde*] Curbă plană descrisă de un punct dat al unui cerc care se rostogolește fără alunecare pe o dreaptă fixă.

ciclotrimic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *cyclométrique*] 1 Referitor la ciclotrimie. 2 Propriu ciclotrimiei.

ciclotrimie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *cyclotrimie*] Tehnică a măsurării unui cerc.

ciclotmetru *sn* [At: DN³ / Pl: ~re / E: fr *cyclotmètre*] Instrument pentru măsurarea cercurilor.

ciclotmorfoză *sf* [At: DEX² / Pl: ~ze / E: eg *cyclomorphosis*] (Blg) Totalitatea modificărilor pe care le suferă un organism în cursul dezvoltării ontogenetice.

ciclotmotor *sn* [At: DN³ / Pl: ~oare / E: fr *cyclomoteur*] Bicicletă cu motor de un cilindru, cu o capacitate până la 50 cm³.

ciclón *sn* [At: CARAGIALE, N. F. 82 / Pl: ~oane / E: fr *cyclone*] 1 Vânt puternic, cu deplasarea aerului în spirală, însoțit de ploi torențiale și de descărcări electrice, specific regiunilor tropicale Si: *uragan*, *taifun*. 2 Regiune a sistemului baric în care presiunea scade de la periferie spre centru, iar masele de aer au o mișcare convergentă. 3 Aparat pentru separarea particulelor materiale dintr-un gaz cu ajutorul forței centrifuge. 4 (Teh) Instalație pentru captarea și transportarea deșeurilor industriale.

ciclonal, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *cyclonal*] 1-4 Ciclonic (1-4). **ciclonare** *sf* [At: DN³ / Pl: ~nări / E: fr *cyclonage*] Operație de clasare pneumatică cu ajutorul cicloanelor (3).

ciclonic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *cyclonique*] (Met) 1-2 Referitor la ciclon (1-2) Si: *ciclonal*. 3-4 Propriu ciclonului (1-2) Si: *ciclonal*.

ciclop *sm* [At: BELDIMAN, N. P. I, 44/21 / V: (înv) *chic-* / Pl: ~i / E: fr *cyclope*, lat *cyclops*, ~*opsis*] 1 Figură mitică de uriaș antropofag, cu un singur ochi mare. 2 Animal crustaceu inferior, de apă dulce, cu un singur ochi situat pe cefalotorace. 3 (Imp; fam) Întreprindere de reparat auto-vehicule.

cicloparafină *sf* [At: DEX² / Pl: ~ne / E: fr *cycloparafine*] (Chm) Ciclan. **ciclopean**, ~ă *a* [At: CIAUȘANU, R. SCUT. 57 / Pl: ~peni, ~pene / E: *ciclop* + *-ean*] (Înv) 1-8 Ciclop (1-8).

ciclopentan *sm* [At: DEX² / Pl: ~i / E: fr *cyclopentane*] (Chm) Hidrocarbură ciclică saturată, care are cinci atomi în moleculă, folosită ca solvent și ca materie primă.

ciclopentanol *sm* [At: DN³ / Pl: ~i / E: fr *cyclopentanol*] (Chm) Alcool obținut din reducția ciclopentanului.

cicloplic, ~ă *a* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 162, 11/1 / Pl: ~ici, ~ice / E: *ciclop* + *-ic*] 1-2 Propriu ciclopului (1-2) Si: (înv) *ciclopean*. 3-4 Referitor la ciclop (1-2) Si: (înv) *ciclopean*. 5-6 De ciclop (1-2) Si: (înv) *ciclopean*. 7 Uriaș Si: (înv) *ciclopean*. 8 (Îs) *Zid ~ Zid* construit din blocuri mari de piatră brută sau sumar cioplită.

cicloprie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *cycloprie*] (Med) Malformație congenitală constând în dezvoltarea unui singur glob ocular sau în fuziunea celor doi globi oculari.

ciclopropan *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *cyclopropane*] (Chm) Gaz incolor, inflamabil și exploziv, cu miros caracteristic, folosit în instalații și ca anestezic general.

cicloramă *sf* [At: DEX² / Pl: ~me / E: fr, eg *cyclorama*, ger *Zyklorama*] Fundal de scenă curbat, din pânză de culoare neutră Si: *orizont*.

ciclostom *sm* [At: DEX² / Pl: ~i / E: fr *cyclostomes*] 1 (Lpl) Clasă de vertebrate inferioare, cu aspect de pești, lipsiți de maxilare și cu gura rotundă. 2 (Lsg) Animal din clasa ciclostomilor (1).

ciclotimic, ~ă [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *cyclothymique*] (Med) 1-2 *smf*, *a* (Persoană) care suferă de ciclotimie. 3 *a* Propriu ciclotimiei. 4 *a* Referitor la ciclotimie.

ciclotimie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *cyclothymie*] (Med) Stare psihică morbidă, caracterizată prin alternarea stărilor de bună dispoziție cu cele de depresie.

ciclotron *sn* [At: LTR² / Pl: ~oane / E: fr *cyclotron*] 1 Aparat care servește la accelerarea particulelor elementare, în care acestea descriu traiectorii eliptice într-un câmp magnetic și un câmp electric alternativ. 2 Accelerator folosit în fizica nucleară pentru a obține transmutări și dezintegrări ale particulelor grele ale atomilor.

cicloturism *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *cyclotourisme*] Turism practicat cu bicicleta.

cicloturist, ~ă *smf* [At: DEX² / Pl: ~iști, ~e / E: fr *cyclotouriste*] Persoană care practică cicloturismul.

cicloturistic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *cyclotouristique*] 1 Propriu cicloturismului. 2 Referitor la cicloturism.

cicloză *sf* [At: DEX² / Pl: ~ze / E: fr *cyclose*] (Blg) Mișcare a protoplasmei în interiorul celulei.

ciclu *sn* [At: CULIANU, C. 295 / Pl: ~ri / E: fr *cycle*] 1 Număr oarecare de evenimente, fenomene etc. formând un întreg. 2 Serie. 3 Perioadă continuă de timp în care unele fenomene astronomice revin în aceeași ordine Si: (înv) *crug*. 4 (Îs) ~ *lunar* sau ~ *lui Meton* ori ~ *metonian* Perioadă de 19 ani care aduce aceleași faze de lună în aceeași ordine. 5 (Îs) ~ *solar* Perioadă de 28 de ani, în care datele diferitelor zile ale anului cad în aceleași zile din săptămână. 6 (Fiz) Serie a modificărilor prin care trece un corp până ajunge în starea lui inițială. 7 Succesiune de fenomene, stări, operații, manifestări etc. realizate într-un anumit interval de timp și care epuizează, în ansamblu, evoluția unui proces repetabil. 8 Totalitatea fenomenelor, faptelor, acțiunilor etc. legate între ele. 9 (Îs) ~ *anual* Perioadă de un an în care pământul face o rotație completă în jurul soarelui. 10 (Îs) ~ *de conferințe* (sau *de lecții*) Serie de conferințe (sau de lecții) care tratează diverse aspecte ale unui fenomen unitar. 11 (Șis ~ *menstrual*) Menstruație. 12-14 Durată a unui ciclu (3, 7, 11). 15-17 Diagramă care reprezintă un ciclu (3, 7, 11). 18 Grup de producții (științifice, literare sau muzicale) care au o temă comună. 19 Lanț închis de atomi din molecula unei substanțe. 20 Valori specifice pe care le ia o mărime periodică în cursul unei perioade date. 21 Unitate de măsură pentru frecvența vibrațiilor, reprezentând frecvența unei vibrații cu perioada de o secundă. 22 (Muz; iuz; îs) ~ *li pe secunda* Herti. 23-24 (Îs) ~ *mixt* Timp și modalitate după care funcționează anumite motoare diesel de mare viteză. 25 (Îs) ~ *undecenal* Perioadă de cca 11 ani care se observă în desfășurarea

fenomenelor solare și terestre. **26** (Îs) ~ *motor* Perioadă în care se produce un lucru mecanic pe care un sistem îl cedează mediului exterior. **27** (Îs) ~ *de producție* Totalitate a fenomenelor care au loc în timpul unui proces de prelucrare. **28** (Îs) ~ *decenal* Perioadă de 10 ani. **29** (Îs) ~ *geologic* Totalitate a fenomenelor de litogeneză, ortogeneză și gliptogeneză care s-au desfășurat în cursul unei ere geologice. **30** Grad de învățământ organizat pe grupuri de materii în raport cu vârsta elevilor și cuprinzând un anumit număr de ani școlari.

cicmigea *sf* [At: GHICA, S. 407 / V: *cec*~, *cicmigea*, *cigmegea*, *cigm-cismegea*, *cism*~ / Pl: ~*gele* / E: tc *çecmeğe*] (Înv; iuz) **1** Casetă în care se păstrau, în prăvălii, banii proveniți din vânzările zilnice. **2** Ladă cu bani.

cicni *vi* [At: DOSOFTEI, V. S. 27 / V: *cigni* / Pzi: ~*nesc* / E: nct] (Înv; d. animale; gmț d. oameni) A muri.

cicnire *sf* [At: MDA ms / V: *cign*~ / Pl: ~*ri* / E: *cicni*] (Înv) Moarte.

cicni¹ *sn* [At: MDA ms / V: *cign*~ / Pl: ~*uri* / E: *cicni*] (Înv) Moarte.

cicni², ~*a* [At: H XIV, 430 / V: *cign*~ / Pl: ~*ți*, ~*e* / E: *cicni*] (Înv; d. animale; gmț d. oameni) Mort.

cico *sn* [At: DEX² / Pl: (rar) ~*uri* / E: *ci*[trice] + *co*[la]] (Înv) **1** Băutură răcoritoare. **2** Sticlă, pahar etc. cu cico (1).

cicoară¹ *sf* *vz* **cicoare¹**

cicoară² *sf* *vz* **cicoare²**

cicoare¹ *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 310 2/22 / V: ~*ră*, ~*corie*, *ticorie* / Pl: ~*ori* / E: ml **cichoria*] **1** (Bot) Panta erbacee *Cichorium intybus*, cu flori albastre, trandafirii sau albe, din a cărei rădăcină se fabrică surogat de cafea. **2** Surogat de cafea din rădăcina cikorii (1). **3** (Bot; reg; îc) ~*de-iarnă* Odolean (*Valeriana officinalis*). **4** (Bot; reg; îc) ~*de-grădina* Andivă (*Cichorium endivia*).

cicoare² *sf* [At: MARIAN, INS. 456 / V: ~*ră* / Pl: ~*ori* / E: ml **cicala*] (Ent; reg) Insecta (*Cicada orni*) galbenă-castanie, cu spinarea neagră, cu aripile străvezii și lungi, cu capul lat și cu ochii mari, care scoate un țârâit asemănător cu al greierului.

cico-cico *av* *vz* **cică³**

ciconiida *sf* [At: DEX² / Pl: ~*de* / E: fr *ciconiides*] (Orn) **1-2** Ciconiiformă (1-2).

ciconiiformă *sf* [At: DEX² / P: ~*ni-i*~ / Pl: ~*me* / E: fr *ciconiformes*] **1** (Lpl) Ordin de păsări care are ca tip bătlanul Si: *ciconida*. **2** (Lsg) Pasăre din ordinul ciconiiformelor (1) Si: *ciconiida*.

cicorie *sf* *vz* **cicoare¹**

cicoșel *sm* [At: DOINE, 237 / Pl: ~*ei* / E: mg *czicós* + *-el*] (Șhp) **1-2** Hergheliegiu (drag). **3-4** Călăreț (drag).

cicoti *vi* *vz* **cicoti**

cicovă *sf* [At: H II, 323 / Pl: ~*ve* / E: nct] (Reg) Bijuterie nedefinită mai îndeaproape.

cicric *sn* *vz* **cicărâc**

cicrig *sn* *vz* **cicărâc**

cict *sn* [At: BUL. OF. (1951), 923 / Pl: ~*uri* / E: nct] (Reg) Cataramă.

cicudiu, ~*ie* *a* [At: (a. 1817) REV. P. IST. I, 240 / Pl: ~*ii* / E: tc *çigde*] (Tci) De culoare roșie-deschisă.

cicură *sf* *vz* **chiciura**

cicuri *sn* *vz* **ciucure**

-cid [At: DN³ / E: fr *-cide*] Element secund de compunere savantă cu semnificația: „Care ucide”.

cide *sf* *vz* **chida**

cider *sn* [At: CV, 1951, nr. 6, 3 / E: nct] (Reg) Vin oțetit.

cidir *sn* *vz* **cighir¹**

cidiu, ~*ie* *a* [At: CONV. LIT. X, 508 / Pl: ~*ii* / E: nct] (Reg) **1** Om de nimic. **2** Prostănac.

cidru *sn* [At: BIANU, D. S. 5 / E: fr *cidre*] (Pop) Băutură alcoolică obținută prin fermentarea merelor sau a altor fructe.

cieflăi *v* *vz* **clefai**

cier¹ *sn* [At: ȘEZ. II, 186 / Pl: ~*e* / E: nct] (Reg) **1** Răboj. **2** Semn pe răboj care indică, printr-o creștătură caracteristică fiecărui muncitor,

cantitatea de lemne tăiate. **3** Semn cu fierul roșu pe vite, caracteristic stăpânului.

cier² *sn* *vz* **ceair**

cieriu *sn* *vz* **ceair**

cieșcui *vr* [At: NOVACOVICIU, C. B. 6 / Pzi: ~*esc* / E: nct] (Reg) **1** A se vâicări. **2** A se necăji.

cifai *sn* [At: DICT. / E: nct] (Trs) Pietriș.

cifert *sn* *vz* **sfert**

ciflac *sn* *vz* **ciflăc**

ciflăi *vt* *vz* **clefai**

ciflăc *sn* *vz* **ciflăc**

ciflic¹ *sn* *vz* **ciflăc**

ciflic² *sn* [At: DEX² / Pl: ~*uri* / E: tc *çiflik*, bg *чифлик*] **1-2** Mică (fermă sau) moșie. **3** Conac.

cifo- [At: DN³ / E: fr *cypho-*] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Referitor la curbura dorsală. **2** Propriu curburii dorsale. **cifos**, ~*oasă* [At: DN³ / Pl: ~*oși*, ~*oase* / E: fr *cypheux*] **1-2** *smf. a* (Om) cocoșat.

cifoscolioză *sf* [At: DEX² / P: ~*li-o*~ / Pl: ~*ze* / E: fr *cyphoscoliose*] (Med) Deformație a coloanei vertebrale cu simptome de cifoză și scolioză.

cifotic, ~*a* *smf. a* [At: DEX² / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr *cypheux*] (Med) **1-2**, (Bolnav) de cifoză.

cifoza *sf* [At: DA ms / Pl: ~*ze* / E: fr *cyphose*] (Med) Deformație a coloanei vertebrale care duce la o proeminență dorsală Si: *cocoasă*, *gheb*.

cifra [At: LM / V: *ti*~ / Pzi: ~*rez* / E: fr *chiffre*] **1** *vr* A se evalua (în cifre) la... **2** *vt* A aplica unui text un cifru² (1) Si: *a încifra*. **3** *vt* (Înv) A numerota.

cifraj *sn* [At: DEX² / Pl: ~*e* / E: fr *ciffrage*] (Muz) **1** Indicații de acord care se notează deasupra sau dedesubtul lui, des utilizate în muzica modernă și jaz pentru a înlesni citirea rapidă a partiturii. **2** Cifrare (1-3). **cifrar** *sn* [At: TDRG / V: *ti*~ / Pl: ~*e* / E: *cifra* + *-ar*] (Înv) Cifru² (1). **cifrare** *sf* [At: DA ms / Pl: ~*rări* / E: *cifra*] **1** Evaluare în cifre Si: *cifrat¹*. **2** Aplicarea unui cifru pe un text Si: *cifrat¹*, *încifrare*, *încifrat¹*. **3** (Înv) Numerotare.

cifrat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~*uri* / E: *cifra*] (Rar) **1-3** Cifrare (1-3).

cifrat², ~*a* *a* [At: IORGA, L. I, 300 / Pl: ~*ati*, ~*e* / E: *cifra*] **1** Evaluat (în cifre) la... **2** (D. un text) Scris în cifru² (1) Si: *încifrat²*. **3** (Înv) Numerotat².

cifra *sf* [At: LB / V: (înv) ~*ru* *sn*, *ti*~ / Pl: ~*re* / E: it *cifra*] **1** (Înv) Cifra zero Si: *nula*. **2** Simbol grafic (reprezentând numerele de la zero până la nouă) folosit pentru scrierea numerelor. **2** (Pex; mpl) Număr. **3-5** (Volum) (sumă sau) cantitate reprezentată prin cifre (2). **6** (Îs) ~*de afaceri* Valoare a afacerilor. **7** (Îs) *Impozit pe ~ra de afaceri* Impozit aplicat proporțional cu valoarea afacerii. **8** Număr care indică valoarea unei mărimi caracteristice a unei substanțe sau a unui fenomen. **9** (Fin) Quantum al unor operații comerciale sau financiare, reprezentat prin cifre. **10** (Înv) Caractere numerice întrebuințate în locul alfabetului într-o scriere secretă. **11** (Înv) Monogramă.

cifrarie *sf* [At: IORDAN, L. R. A. 168 / Pl: ~*ii* / E: *cifra* + *-arie*] (Csc) Mulțime de cifre.

cifric, ~*a* *a* [At: V. ROM. iunie 1939, 149 / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: *cifra* + *-ic*] Numeric.

cifrogramă *sf* [At: DN³ / Pl: ~*me* / E: it *cifrogramma*] (Rar) Telegramă cifrată.

cifru¹ *sn* *vz* **cifra**

cifru² *sn* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 110 10/1 / Pl: ~*uri* / E: fr *chiffre*] **1** Sistem de semne convenționale cu care se transmit comunicări secrete. **2** Combinație de litere sau de cifre cu ajutorul căreia se pot deschide unele broaște sau lacăte cu închizătoare secretă. **3** (Îvr) Monogramă. **4** Simbol cifric stabilit pentru fiecare cont. **5** (Înv) Serviciu, într-o instituție, care cifrează și descifrează corespondența.

cifte *sf* [At: CONDICA (1776), ap. ȘIO / Pl: ~*tele* / E: tc *çifte*] (Iuz) **1-2** Pușcă (scurtă) cu două țevi. **3** (Îs) *Cefte-caic* Fes femeiesc în formă

cilindrare *sf* [At: DEX² / Pl: ~ări / E: *cilindra*] Îndesare prin nivelarea unui strat rutier cu ajutorul compresorului Si: *cilindrat*¹.

cilindrat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cilindra*] Cilindrare.

cilindrat², ~a *a* [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *cilindra*] (D. straturi rutiere) Îndesat, prin nivelare cu compresorul.

cilindrax *sn* [At: DN³ / Pl: ~acși / E: fr *cylinndraxe*] Axon.

cilindree *sf* [At: DEX² / E: fr *cylinndrée*] 1 Volumul cilindrului unei mașini de forță cu piston, cuprins între cele două poziții opuse ale pistonului. 2 Cantitate de gaze introdusă în cilindrul unui motor cu ardere internă în timpul cursei de admisiune.

cilindric, ~a *a* [At: CULIANU, C. 140 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *cylinndrique*] 1-2 De forma unui cilindru (1-2) Si: *cilindriform* (1-2). 3-6 Referitor la cilindru (1-4). 7-10 Propriu cilindrului (1-4).

cilindricitate *sf* [At: DEX² / Pl: ~răți / E: fr *cylinndricité*] 1-2 Proprietatea de a fi cilindric (1-2). 3 (Teh) Proprietate a unei porțiuni din trunchiul unui arbore de a se apropia de forma cilindrică (2).

cilindriform, ~a *a* [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr *cylinndriforme*] 1-2 Cilindric (1-2).

cilindroid, ~a *sn, a* [At: DA / Pl: ~izi, ~e / E: fr *cylinndroïde*] 1-2 (Corp) care seamănă cu cilindrul (2).

cilindrom *sn* [At: DEX² / Pl: ~oame / E: fr *cylinndrom*] (Med) Tumoră benignă a țesuturilor epiteliale cu celule cilindroide.

cilindru [At: ECONOMIA, 24/14 / V: (înv) *chil~*, *til~* / Pl: ~ri (1-8), ~re (9) / E: fr *cylinndre*, lat *cylinndrus*] 1 *sm* (Gmt) Suprafață obținută prin deplasarea unei drepte paralel cu ea însăși după o curbă închisă. 2 *sm* (Gmt) Corp geometric mărginit de un cilindru (1), având ca baze două cercuri. 3 *sm* Piesă cilindrică în componența unor mașini, care se rotește în jurul axei sale. 4 *sm* Organ de mașină tubular, în interiorul căruia se deplasează un piston (la motoare cu ardere internă, la mașini cu abur, la compresoare etc.). 5 *sm* (Pan) Tăvălug. 6 *sm* (Pan) Sticlă cilindrică de lampă. 7 *sm* (Îs) ~ *central* Parte centrală a rădăcinilor și tulpinilor plantelor vasculare. 8 *sm* (Med; înv; mpl) Elemente microscopice prezente în urina bolnavilor de nefrită, semnând leziuni renale grave. 9 *sn* (Înv) Joben.

cilindrurie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *cylinndrurie*] (Med) Prezență în urină a unor elemente microscopice formate din albumină, hematii, celule epiteliale etc., caracterizând afecțiunile renale.

cilinghiu, ~ie *a* *vz* *cilibiu*

cilioaie *sf* *vz* *cilihoai*

cilihoai *sf* *vz* *cilihoai*

cilipi¹ *sm* [At: PAMFILE, S. T. 113 / E: ns cf *chilichi*] (Ant; înv) Filipi.

cilipi² *v* *vz* *ciripi*

cilipschi *vi* *vz* *ciripi*

ciloza *sf* [At: DN³ / Pl: ~ze / E: fr *cillose*] Tremur convulsiv cronic al pleoapei superioare.

cim *sn* *vz* *cin*¹

cima *vi* [At: PAMFILE, S. 25 / Pzi: ~mez / E: *cim*] A naviga cu cinul¹ (1).

cimatină *sf* *vz* *cimotie*

cimaza *sf* [At: DEX² / Pl: ~ze / E: it *cimasa*] (Aht) Chenar ornamental de-a lungul unei fațade.

cimă *sf* [At: DA ms / Pl: ~me / E: fr *cyme*] (Blg) Tip de inflorescență în care axul principal poartă, în vârf, o singură floare.

cimbal *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: it *cimbalo*, fr *cymbale*] 1 Cembalo. 2 Cinel².

cimbalist, ~a *smf* [At: DEX² / Pl: ~iști, ~e / E: fr *cymbaliste*] 1-2 Persoană care acompaniază la cimbal (1-2).

cimber *sn* *vz* *cimbir*¹

cimbir¹ *sn* [At: MOLDOVAN, T. N. 243 / V: *cember*, ~ber, *ciumbăr*, *cium~*, *gimber*, *gi~* / Pl: ~uri / E: tc *cenber*, *çember*] (Reg) 1 Coc. 2 Batic de borangic purtat de femeile căsătorite. 3 Basma de lână. 4 Tulpan colorat purtat de femei tinere.

cimbir² *sn* *vz* *cimbru*

cimbistra *vi* [At: COSTINESCU / Pl: ~rez / E: *cimbistra*] (Îvr) A smulge părul cu penseta.

cimbistra *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: *țimbri~*, *țimpi~* / Pl: ~re / E: tc *čimbistra*] (Îvr) Pensetă (pentru smuls părul).

cimboi *sn* *vz* *cimpoi*

cimboică *sf* *vz* *țimboică*

cimbri *sm* [At: DEX² / E: fr *Cimbres*] 1 Trib germanic așezat în antichitate la vărsarea Elbei și zdrobit de romani. 2 Membrii cimbrilor (1).

cimbrisor *sm* [At: LB / V: *țim~* / Pl: ~i / E: *cimbru* + -isor] (Bot; reg) 1 (Șic) ~de-câmp Cimbru (1) (*Thymus vulgaris*). 2-5 (Șhp) Cimbru (2-3) (tânăr).

cimbru *sms* [At: ANON. CAR. / V: (înv) ~bir, *cium~*, *ghi~* / E: ngr *ξύμπος*] 1 (Șic) ~de-câmp, ~sălbatic Planta erbacee (*Thymus vulgaris*) din familia labiatelor, cu flori roșii-purpuri sau albe și cu frunze aromate, folosite ca ceai excitant sau condiment Si: (reg) *cimbrisor* (1), *sărpuș*, *sărpușel*, *schinduf*, *țimian*. 2 (Șic) ~de-grădină, ~adevărat Planta erbacee (*Satureja hortensis*) din familia labiatelor, cu flori liliacii sau albe punctate cu roșu, cu frunze înguste, aromate, folosite drept condiment Si: (reg) *cimbur*, *ciumurică*, *lămâiță*, *lămâioară*, *piperniță-de-grădină*. 3 (Șic) ~de-munte Mica plantă erbacee (*Calamintha Baumgarteni*) din familia labiatelor, cu tulpina întinsă pe pământ, frunzele ovale și păroase pe partea inferioară și flori roșii-vioace, plăcut mirositoare.

cimbrușor *sm* [At: H X, 353 / Pl: ~i / E: *cimbru* + -ușor] 1-3 (Șhp) Cimbru (1-3) (tânăr).

cimcea *sf* *vz* *simcea*

cimede *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~mezi / E: ns cf *celed*] (Reg) Familie cu un număr mic de membri.

cimel *i* [At: GOROVEI, C. 189 / V: *cimil* / E: ns cf *cimili*] (Pop) Cinel.

cimen *sn* [At: DEX² / Pl: ? / E: fr *cymène*] Lichid cu miros aromatic, care se găsește în uleiurile eterice izolate din diferite plante, din rășina coniferelor și din unele petroluri.

ciment *sn* [At: PONI, CH. 201 / A: *cim~* / V: *cem~*, *țamentru*, *țămen*, *țem~*, *țim~* / Pl: ~uri / E: fr *ciment*, it *cimento*] 1 Material de construcție în formă de pulbere fină, obținut prin măcinarea clincherului și care, în contact cu apa, se întărește. 2 (Fig) Legătură trainică. 3 (Reg; ff *țămen*) Pământ argilos, frământat cu picioarele, utilizat în construirea caselor. 4 (Îs) ~hidraulic Amestec de calciu, nisip și pulbere de lavă care se întărește în contact cu apa. 5 (Îs) ~metalurgic Cement (1) care include în compoziție zgură (de furnal). 6 (Îs) ~roman Produs obținut din calcinarea marelui cu un conținut mare de argilă și care, în contact cu aerul sau apa, se întărește repede. 7 (Îs) ~portland Produs obținut prin arderea (până la vitrifiere) a unui amestec omogen de calcar și argilă, după un anumit dozaj, și a cărui rezistență este de cinci ori mai mare decât a cimentului (6). 8 Amestec fluid și dens de ciment (1) cu apă, cu diverse întrebuintări în construcție. 9 Podea de ciment (1). 10 (Îs) ~dentar Material special asemănător cu cimentul (1), folosit în lucrările dentare.

cimenta [At: G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. 206 / V: *cem~*, *țem~*, *țim~* / Pzi: ~tez / E: *ciment*] 1-7 *vt* A întări cu ciment (1, 3-8) Si: a cimentui (1-7). 8-9 *vt* (Fig) A (se) consolida.

cimentare *sf* [At: GHICA, S. 647 / V: *cem~*, *țem~*, *țim~* / Pl: ~tări / E: *cimenta*] 1-7 Întărire cu ciment (1, 3-8) Si: *cimentat*¹, *cimentuire*, *cimentuit*¹. 8 (Fig) Consolidare.

cimentat¹ *sn* [At: DA / V: *cem~*, *țem~*, *țim~* / Pl: ~uri / E: *cimenta*] 1-8 Cimentare (1-8).

cimentat², ~a *a* [At: GALACTION, O. I. 120 / V: *cem~*, *țem~*, *țim~* / Pl: ~ați, ~e / E: *cimenta*] 1-7 Acoperit cu ciment (1, 3-8) Si: *cimentuit*². 8-14 Legat cu ciment (1, 3-8) Si: *cimentuit*². 15 (Fig) Consolidat².

cimentist, ~a *smf* [At: DEX² / Pl: ~iști, ~e / E: *ciment* + -ist] 1 Muncitor într-o fabrică de ciment (1). 2 Constructor care se ocupă cu turnarea cimentului (8).

cimentometru sn [At: DEX² / Pl: ~re / E: ciment + metru] Aparat pentru determinarea modului de distribuire a cimentului (8) în spațiul dintre coloana unei sonde și teren.

cimentui vtr [At: DA ms / V: cem~, tem~, tim~ / Pzi: ~esc / E: ciment + -ui] 1-9 A cimentat (1-9).

cimentuire sf [At: DA ms / V: cem~, tem~, tim~ / Pl: ~ri / E: cimentui] 1-8 Cimentare (1-8).

*cimentuit*¹ sn [At: DA ms / V: cem~, tem~, tim~ / Pl: ~uri / E: cimentui] Cimentuire.

*cimentuit*², ~a a [At: DA ms / V: cem~, tem~, tim~ / Pl: ~iți, ~e / E: cimentui] 1-15 Cimentat² (1-15).

cimerieni smp [At: DEX² / P: ~ri-e / E: fr *Cimmériens*] (Lpl) Populație de origine tracă, migrată în antichitate din nordul Mării Negre în Asia Mică.

cimetie sf vz *cimotie*

cimfoarea sf [At: CV, 1951, nr. 1, 37 / Pl: ~rele / E: nct] (Orn; reg) Sturz galben.

cimier sn vz *cimiera*

cimieră sf [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 83 / V: cimier / Pl: ~re / E: fr *cimier*] (Frî) Ornamet situat în vârful coifului și care, reprodus în miniatură, indică un anumit blazon.

cimil i vz *cimel*

cimilaș i [At: GOROVEI, C. 382 / E: cimil + -as] (Pop) 1-2 (Șhp) Cimilea (1-2).

cimilea i [At: GOROVEI, C. 330 / E: cimil + -ea] (Pop) 1-2 (Șhp) Cimil (drag) Si: *cimilaș* (1-2), *cimilica* (1-2).

cimileaga i [At: PAMFILE, C. 26 / V: ~lga, ~linga, ciu meliga / E: cimil + [dez]lega] (Pop) Cinel.

cimili [At: VARLAAM, C. 281/1 / V: cinghil~, cinil~, ciu meli, ciu~ / Pzi: ~lesc / E: nct] (Reg) 1 vt A născoci ghicitori, jocuri de cuvinte etc. 2 vt A spune ghicitori, jocuri de cuvinte etc. 3 vt A interpreta ghicitori, jocuri de cuvinte etc.

cimilica i [At: ALECSANDRI, P. P. 396 / E: cimil + -ica] (Pop) 1-2 (Șhp) Cimilea (1-2).

cimiliga i vz *cimileaga*

cimilinga i vz *cimileaga*

cimilire sf [At: MDA ms / V: cinghil~, cinil~, ciu mel~, ciu~ / Pl: ~ri / E: cimili] (Reg) 1 Născocire a ghicitorilor, jocurilor de cuvinte etc. 2 Exprimare (indirectă) prin ghicitori și prin jocuri de cuvinte etc. 3 Interpretare a ghicitorilor, a jocurilor de cuvinte etc.

*cimilit*¹ sn [At: MDA ms / V: cinghil~, cinil~, ciu mel~, ciu~ / Pl: ~uri / E: cimili] 1-3 Cimilire (1-3).

*cimilit*², ~a a [At: PAMFILE, VĂZD. 29 / V: cinghil~, cinil~, ciu mel~, ciu~ / Pl: ~iți, ~e / E: cimili] (Reg) 1 Născocit². 2 Exprimat printr-o ghicitoare, printr-un joc de cuvinte etc. 3 Interpretat².

cimilitor, ~oare smf, a [At: LB / V: cinghil~, cinil~, ciu mel~, ciu~ / Pl: ~i, ~oare / E: cimili + -itor] (Reg) 1-4 (Persoană) care dă cuiva spre dezlegare cimilituri (1-2). 5-8 (Persoană) care dezleagă cimilituri (1-2). 9-12 (Pex) (Persoană) care interpretează cimilituri (1-2). 13-16 (Persoană) care se exprimă printr-o cimilitură (1-2).

cimilitura sf [At: DOSOFTEI, PS. 256 / V: cinghil~, cinil~, ciu mel~, ciu~, sânil~ / Pl: ~ri / E: cimili + -itura] (Pfm) 1 Ghicitoare. 2 Joc de cuvinte. 3 Enigmă. 4 Interpretare.

cimin sn vz *chimen*

cimîr sm vz *cimșir*

cimirică sf vz *ciumurica*

cimirușă sf vz *ciumurica*

cimișar sm vz *cimșir*

cimișer sm vz *cimșir*

cimișeriu sm vz *cimșir*

cimișir sm vz *cimșir*

cimîter sn vz *cimitir*

cimitir sn [At: MINEIUL (1776), 162 2/1 / V: (inv) *chimiterion*, *chi~*, *chimîrîru*, ~ter / Pl: ~e / E: ngr *χοιμητήριον*, it *cimitero*] Teren (îngrădit) unde se îngroapă morții Si: (reg) *comoara*, *dormir*, *gradina-morților*, *îngropelnita*, *pitigai*, *progadie*, *tintirim*.

cimîtros, ~oasă a [At: CĂLINESCU, E. O. II, 177 / Pl: ~oși, ~oase / E: *cimîtr* + -os] (Nob) 1 De cimitir. 2 Al cimitirului. 3 (Pex) Funebru. 4 (Pex) Macabru.

cimni vi [At: CV, 1950, nr. 11-12, 38 / V: *chim~* / Pzi: ~nesc / E: nct] (Reg; ns) 1 A muri. 2 A tresări. 3 A respira.

cimnire sf [At: STAMATI, D. / V: tim~ / Pl: ~ri / E: *cimni*] (Reg) 1 Moarte. 2 Tresărire. 3 Respirație. 4 Tășnire a apei. 5 Clocotire a apei. *cimnit*¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cimni*] (Reg) 1-5 Cimnire (1-5).

cimofaie sf vz *ciumăfaie*

cimol sn [At: DN³ / Pl: ~uri / E: ger *Zimol*] Produs rezultat din leșia obținută după separarea celulozei de molid.

cimos, ~oasă a [At: DN³ / Pl: ~oși, ~oase / E: it *cimoso*] (Bot; d. inflorescențe) În formă de cimă.

cimotie sf [At: (a. 1853) URICARIUL VII, 119 / V: cem~, cemetie, ~matina, ~met~ / Pl: ~ii / E: mg *csemete*] 1 (Mol) Creangă. 2 (Reg) Rudă (îndepărtată).

cimou sn [At: VAIDA / Pl: ~ri / E: mg *csomó*] (Mgm) 1 Legătură. 2 Pachet. 3 (Pex) Mulțime de oameni.

cimpans sm vz *cimpanzeu*

cimpanz sm vz *cimpanzeu*

cimpanzeu sm [At: C. PETRESCU, C. V. 190 / V: *cimpans*, *cimpanz* / Pl: ~ei / E: fr *chimpanzé*] 1 Specia de maimuță antropomorfă *Pan troglodytes* dolicocefală, mare, cu membrele anterioare lungi, cu blană și piele neagră.

cimparale sfp vz *geamparale*

cimpav, ~a a vz *ciumpav*

cimpăgi v vz *ciumpăvi*

cimpăgire sf vz *ciumpăvire*

*cimpăgit*¹ sn vz *ciumpăvit*¹

*cimpăgit*², ~a a vz *ciumpăvit*²

cimpări v vz *ciumpăvi*

cimpăvi v vz *ciumpăvi*

cimpăvire sf vz *ciumpăvire*

*cimpăvit*¹ sn vz *ciumpăvit*¹

*cimpăvit*², ~a a vz *ciumpăvit*²

cimpegi v vz *ciumpăvi*

cimpi vr [At: ANON. CAR. / V: ~mti, *cinchi*, *cincui*, *ciumpi*, *ciunchi* / Pzi: ~pesc / E: vsl *кѣмпити*] (Reg) 1 (D. animale și oameni) A se ghemui. 2 (D. oameni) A se așeza pe vine. 3 (D. oameni) A se așeza turcește. 4 (Pex; d. animale) A se pitula.

cimpioară sf [At: DOMBROWSKY, P. 107 / Pl: ~re / E: nct] (Orn; reg) Cănepar.

cimpire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *cimpi*] 1 (D. oameni și animale) Ghemuire. 2 Așezare pe vine. 3 Așezare turcește. 4 (Pex; d. animale) Pitulare.

*cimpit*¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cimpi*] 1-4 Cimpire (1-4).

*cimpit*², ~a a [At: DONICI, F. II, 27 / V: *cinchit*, *ciumpit*, *ciunchit* / Pl: ~iri, ~e / E: *cimpi*] 1 (D. animale și oameni) Ghemuit². 2 (D. oameni) Așezat pe vine. 3 (D. oameni) Așezat turcește. 4 (Pex; d. animale) Pitulat².

cimpita sf vz *cinteză*

cimpoaie sf vz *cimpoi*

*cimpoi*¹ sn [At: COD. VOR. 157/11 / V: *cempoaie* sf, ~mboi, ~oaie sf, ~on, *ciumboi*, *cium~* / Pl: ~oaie / E: nct] 1 (Reg) Burduf. 2 (Reg) Foale. 3 Instrument muzical popular, format dintr-un burduf de piele și din mai multe tuburi sonore prin care trece aerul din burduf. 4 Dans popular nedefinit mai îndeaproape. 5 (Reg) Melodia după care se joacă cimpoiul (4). 6 (Fig; reg) Om gras.

*cimpoi*² [At: HEM II, 1524/37 / Pzi: ~esc / E: *cimpoi*¹] 1 vt A cânta din cimpoi (3) Si: a *cimpoia*. 2 vi A *chîui*. 3 vt A zice strigături la horă Si: a *cimpoia*.

cimpoia vti [At: TETRAEV. (1574), 217/37 / Pzi: ~iez / E: *cimpoi*² css] 1-3 A cimpoi (1-3).

cimpoiar sm vz *cimpoier*

cimpoiasca sfa [At: PAMFILE, J. II, 283 / E: *cimpoi*¹ + *-easca*] 1-2

Dans popular (și melodia după care se joacă) Si: *cimpoi* (4-5).

cimpoie sf [At: URECHE, ap. LET. I, 206/5 / V: ~ieș / Pl: ~i (5-6) și ~e (1-4) / E: *cimpoi*¹ + *-as*] (Șhp) 1-4 sn Cimpoi (3-4) (mic). 5-8 sm Cimpoier (1-2) (drag).

*cimpoiat*¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cimpoia*] (Nob) 1-3 Cimpoiere (1-3).

*cimpoiat*², ~a a [At: MDA ms / Pl: ~iați, ~e / E: *cimpoia*] (Rar) 1 (D. cântece) Cântat din cimpoi (3) Si: *cimpoi*². 2 (Pex) De forma unui cimpoi (1) Si: *cimpoi*². 3 (Fig; reg) Gras.

cimpoier sm [At: MARDARIE, L. 2623 / V: ~iar / Pl: ~i / E: *cimpoi*¹ + *-er*] 1 Cântăreț din cimpoi (3) Si: *cimpoias* (5), (înv) *cimpoitor*. 2 Meșter care confecționează cimpoaie Si: *cimpoias* (7), (înv) *cimpoitor*.

cimpoiere sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *cimpoia*] (Rar) 1 Cântare din cimpoi (3) Si: *cimpoiat*¹, *cimpoire*, *cimpoi*¹. 2 Chiuire. 3 Zicere de strigături la horă Si: *cimpoiat*¹, *cimpoire*, *cimpoi*¹.

cimpoiereasca sfa [At: H V, 462 / E: *cimpoier* + *-easca*] Cântec popular nedefinit mai îndeaproape.

cimpoies sm vz *cimpoias*

cimpoire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *cimpoi*²] (Rar) 1-3 Cimpoiere (1-3).

*cimpoi*¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cimpoi*²] (Nob) 1-3 Cimpoiere (1-3).

*cimpoi*², ~a a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *cimpoi*²] (Rar) 1-3 Cimpoiat² (1-3).

cimpoitor sm [At: PRAVILA (1640) / V: (înv) ~iu / Pl: ~i / E: *cimpoi*¹ + *-(i)tor*] (Înv) 1-2 Cimpoier (1-2).

cimpoitoriu sm vz *cimpoitor*

cimpon sn vz *cimpoi*

cimpoi vi [At: ȘEZ. V, 56/32 / Pzi: ~tesc / E: fo cf *șipot*] (D. apă) 1 A izvor. 2 A curge cu zgomot (plăcut).

cimpovi v vz *ciumpăvi*

cimpozi v vz *ciumpăvi*

cimprăvi vi [At: I. CR. II, 215 / Pzi: ~vesc / E: ctm *ciumpăvi* + *isprăvi*] (Reg) A ciumpăvi.

cimpuruș sm [At: COMAN, GL. / Pl: ~i / E: net] (Reg) Om mărunțel.

cimșar sm vz *cimșir*

cimșer sm vz *cimșir*

cimșir sm [At: (a. 1761) TARIF, ap. ȘIO / V: *ceamfir*, *cemiș*~, ~mir, ~mișar, ~mișer, ~mișeriu, ~miș~, ~șar, ~șer, *simcir* / Pl: ~i / E: tc *cimșir*] (Tcf) 1 (Bot; reg) Arbustul decorativ *Buxus sempervirens*, cu frunze ovale și persistente, cu flori galbene-verzui Si: *merișor turcesc*. 2 Lemn de cimșir (1), din care se fabrică diferite obiecte. 3 Plante totdeauna verzi.

cimți v vz *cimpi*

cimț sn [At: PSALT. SCH. 118 / V: *gi*~ / Pl: ~uri / E: ns cf lat *cinctus*] (Înv; iuz) 1 Talie. 2 Sold.

cimur sms vz *ceamur*

cimuri vi [At: DA / Pzi: ~resc / E: *cimur*] (Reg) A tencui.

cimurare sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *cimuri*] (Reg) Tencuire.

*cimurui*¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cimuri*] (Reg) Tencuire.

*cimurui*², ~a a [At: DA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *cimuri*] (Reg) Tencuit².

cimurui vi [At: DA / Pzi: ~esc / E: *cimur* + *-ui*] (Reg) A tencui.

cimuruire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *cimurui*] (Reg) Tencuire.

*cimurui*¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cimurui*] (Reg) Tencuire.

*cimurui*², ~a a [At: DA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *cimurui*] (Reg) Tencuit².

*cin*¹ sn [At: MOXA, 355/15 / V: *ciun* / Pl: ~uri / E: srb *čun*] (Îrg) 1 Vas mic pe Dunăre. 2 Luntre mică (pescărească) Si: *cinac*². 3 Luntre primitivă, dintr-un trunchi de arbore scobit Si: *cinac*².

*cin*² sn [At: CORESI, EV. 17/30 / Pl: ~uri / E: vsl *чунъ*] (Iuz) 1 Poziție socială (înaltă). 2 Categorie. 3 Rang. 4 Clasă. 5 Grad. 6 Tagmă. 7 (Pex)

Fel. 8 Breaslă. 9 Corporație. 10 (Pex) Grup (organizat) 11 Ordin (preoțesc sau) călugăresc. 12 (Ccr) Veșmânt (preoțesc sau) călugăresc. 13 Dreghătorie. 14 (Pex) Slujbă. 15 (Pex) Funcție. 16 (Pex) Post. 17 Multime de oameni. 18 (Îlav) Din ~ până-n ~ De la un hotar la altul.

*cin*³ pin vz *cine*

*cin*⁴~ [At: DN³ / V: *chino-*, ~ne-, ~no- / E: fr *cyno-*] Element prim de compunere savantă cu semnificația: 1 Referitor la câine. 2 Propriu câinelui.

cina vi [At: (a. 1675) GCR I, 223 / Pzi: ~nez / E: lat *ceno*, ~are] 1 A lua masa de seară Si: a *cinui*. 2 (Îvr) A ospăta pe cineva (seara) Si: a *cinui*.

cinabar sn vz *cinabru*

cinabor sn vz *cinabru*

cinabru sn [At: BARCIANU / V: ~bar, ~bor, *ținabor*, *ținober* / Pl: ~uri / E: it *cinabro*, fr *cinabre*] 1 Sulfură naturală de mercur, de culoare roșie Si: (înv) *chinovar*. 2 Colorant roșu-închis fabricat din cinabru (1) Si: (înv) *chinovar*. 3 (Pex) Culoare roșie-închisă, ca a cinabrului (1) Si: (înv) *chinovar*. 4 (Med; pop) Medicament cu cinabru (1) pentru boli de piele Si: (înv) *chinovar*. 5 (Pex; pop; îf ~bar) Sifilis.

*cinac*¹ sn [At: H XVII, 276 / V: ~ag, ~neag / Pl: ~uri / E: ns cf *cinie*¹] (Reg) 1 Harnașament al calului Cf *ciniele*. 2 (Îf ~ag) Mobilier al casei. 3 (Îaf) Obiect. 4 (Îf ~neag) Unealtă.

*cinac*² sn [At: ANTIPA, P. 777 / Pl: ~uri și ~ace / E: srb *čunak*] (Reg) 1-3 Cin¹ (2-4).

cinacul sn vz *cenaclu*

cinag sn vz *cinac*¹

cinaghiasă sf [At: ÎNDREPTAREA, ap. DA ms / P: ~ghi-a~ / Pl: ~ghiese / E: *cinghie* + *-easă*] (Iuz) 1 Interpretă la harpă. 2 Dansatoare.

cinăie sf vz *cinie*

cinam sm [At: LM / V: ~mom / Pl: ~i / E: lat *cinamum* și *cinamomum*] 1 (Bot; reg) Scorțișoară (*Cinnamomum zeylanicum*). 2 (Reg) Condiment din scoarță aromatică a arborelui de scorțișoară (1). 3 (Reg) Medicament excitant și stimulent din scorțișoară (1).

cinanom sm vz *cinam*

cinantropie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *cynanthropie*] (Med) Manie a unui bolnav care se crede transformat în câine.

cinar sn vz *chenar*

cinare sf [At: MATEESCU, B. 29 / Pl: ~nări / E: *cina*] (Nob) 1 Luare a mesei de seară Si: *cinat*¹, *cinuire*, *cinuit*¹. 2 (Îvr) Ospățare a cuiva (seara) Si: *cinat*¹, *cinuire*, *cinuit*¹.

cinaș, ~a a [At: MARIAN, NU. 360 / A: *cin*~ / V: ~noș am / Pl: ~i, ~se / E: mg *csinos*] (Mgm) 1 Drăgut. 2 (Pex) Curat. 3 (Pex) Îngrijit. 4 (Îf ~noș; d. cal sau bou) Mândru.

*cinat*¹ sn [At: JARNÎK-BÎRSEANU, D. 100 / Pl: ~uri / E: *cina*] (Nob) 1-2 Cinare (1-2).

*cinat*², ~a a [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: *cina*] 1 Care a luat masa de seară Si: *cinuit*². 2 (Îvr) Care a fost ospătat de cineva (seara) Si: *cinuit*².

cinatui v vz *cinătui*

cină sf [At: CORESI, EV. 414/1 / V: *ciună* / Pl: ~ne și (înv) ~ni / E: lat *cena*] 1 Masă de seară. 2 Mâncare consumată la cină (1). 3 Mâncare pregătită pentru cină (1). 4 (Pex) Dineu. 5 (Pex) Supeu. 6 (Îs) ~na cea de taină Masa Mântuitorului cu apostolii săi, la care a fost instituită taina sfinte euharistii. 7 (Îs) ~na Domnului (sau cea dulce) Sfânta euharistie. 8 (Îs) ~na mortului (sau de apoi) Parastas. 9 (Ban; îs) ~na urșitelor Cină (1) pregătită de moașă a treia seară după nașterea copilului. 10 (Înv; îs) ~na mica Masă care are loc în jurul orei 4 după-amiaza. 11 (Înv; îs) ~na cea buna Masă între orele 9-10 seara. 12 (Înv; îs) ~na mare Masă între orele 10-11 noaptea. 13-16 (Pex) Oră la care se obișnuiește să se ia cina (1, 10-12).

cinăchi vi [At: COMAN, GL. / Pzi: ~chesc / E: ns cf *cincăi*] (Reg) A provoca plânsul unui copil.

cinăchire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *cinăchi*] (Reg) Provocare a plânsului unui copil Si: *cinăchir*¹.

*cinăchir*¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cinăchi*] (Reg) Cinăchire.

*cinăchit*², ~a a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *cinăchi*] (Reg; d. copii) Făcut să plângă.

cinăi *sf* [At: COMAN, GL. / E: ns cf *cinie*] (Reg) Rechizite.

cinăltui v vz *cinătuia*

cinăltuială *sf* vz *cinătuială*

cinășel, ~ea a [At: MARIAN, NU. 291 / Pl: ~ei, ~e / E: *cinăș* + -el] (Șhp) 1-8 Cînaș (1-4) (drag).

cinătu *vt* [At: CREANGĂ, P. 177 / V: *cenat*~, *cenat*~, ~alt~, ~nat~/ Pzi: ~esc / E: mag *csinăl* + -ui] (Reg) 1 A curăța de pene păsările tăiate. 2 A curăța peștii de solzi. 3 A curăța interiorul unui animal pentru a-l găti. 4 A tăia în bucăți animalul de gătit. 5-6 A părli și a tranșa porcul după tăiere. 7 (Pex) A curăța copacii de crengi uscate. 8 (Pex) A omorî. *cinătuială* *sf* [At: ȘEZ. VIII, 157 / V: ~alt~/ Pl: ~iel/ E: *cinătu* + -eala] (Reg) 1-8 Cînătuire (1-8).

cinătuire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cinătu*] (Reg) 1 Curățare de pene a păsărilor tăiate Si: *cinătuială*, *cinătu*¹. 2 Curățare a peștilor de solzi Si: *cinătuială*, *cinătu*¹. 3 Curățare a interiorului unui animal pentru a fi gătit Si: *cinătuială*, *cinătu*¹. 4 Tăiere în bucăți a animalului de gătit Si: *cinătuială*, *cinătu*¹. 5-6 Părli și tranșare a porcului după tăiere Si: *cinătuială*, *cinătu*¹. 7 (Pex) Curățare a copacilor de crengi Si: *cinătuială*, *cinătu*¹. 8 (Pex) Omorâre.

*cinătu*¹ *sn* [At: PAMFILE, CR. 200 / V: *cen*~/ Pl: ~uri / E: *cinătu*] (Reg) 1-8 Cînătuire (1-8).

*cinătu*², ~a a [At: DA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *cinătu*] (Reg) 1 (D. păsări tăiate) Curățat de fulgi. 2 (D. pești) Curățat de solzi. 3 (D. animale tăiate) Care a fost curățat în interior. 4 (D. animale tăiate) Care a fost tăiat în bucăți pentru a fi gătit. 5-6 (D. porc) Părli și tranșat după tăiere. 7 (Pex; d. copaci) Curățat de crengi uscate. 8 (Pex) Omorât².

*cinc*¹ *sn* [At: CHEST. VI / Pl: ~uri / E: nct] (Apc; reg) 1 Gratie care se pune la urdiniș și prin care nu pot trece decât albinele lucrătoare. 2 Cîr prin care se scurge ceara topită.

*cinc*² *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: ~uri / E: nct] (Reg) Coastă abruptă de deal.

cinca i [At: PAMFILE, J. III / V: *cinchi*, *cinciava*, ~ngal, ~ngar / E: din *cinci*] (Înv) Cuvânt din formulele de eliminare din jocurile copiilor, semnificând al cincilea copil și rămând cu celelalte părți ale formulei.

cincăi v vz *cincăi*

cincăntenar, ~ă [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr *cinquantenaire*] 1-2 *smf*, a (Persoană) care a împlinit cincizeci de ani. 3-4 *sn* (Împlinire și) sărbătorire a cincizeci de ani de la un eveniment.

cincăntin *sm* [At: DAMÉ, T. 64 / Pl: ~i / E: it *cinquantino*] Varietate timpurie de porumb, cu tulpina scurtă și subțire și cu bobul mărunț de culoare portocalie Si: (reg) *chircă*, *porumb-mărunțel*, *porumb-nemțesc*, *porumb-portocaliu*.

cincă *sm*, a [At: ALECSANDRI, P. II, 199 / V: ~nciar / Pl: ~i / E: *cinci* + -ar] (Reg) 1-2 (Cal) care are cinci ani.

cincădi [At: VICIU, GL. / Pzi: ~desc / E: mg *csüngedni*] (Mgm; reg) 1 vi A sta pe gânduri. 2-3 *vir* A șovăi. 4 *vr* A se crede.

cincădire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *cincădi*] (Mgm; reg) 1 Îngândurare Si: *cincădit*¹. 2 Șovăială. 3 Încredere în sine.

*cincădit*¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cincădi*] (Mgm; reg) 1-3 Cîncădire (1-3).

*cincădit*², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *cincădi*] (Mgm; reg) 1 Îngândurat². 2 Șovăielnic. 3 Încrezut².

cincăi *vi* [At: MARIAN, O. II, 54 / V: ~cai / Pzi: ~esc / E: ns cf *cicăli*] (Reg) 1 A necăji pe cineva. 2 A cere cu insistență. 3 A flecări. 4 (Pex) A cerși.

cincăire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *cincăi*] 1 Necăjire a cuiva Si: *cincăit*¹. 2 Cerere cu insistență Si: *cincăit*¹. 3 Flecărire. 4 (Pex) Cerșire.

*cincăit*¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cincăi*] (Reg) 1-4 Cîncăire (1-4).

*cincăit*², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *cincăi*] (Reg) 1 Necăjit de cineva. 2 Căruia i se cere cu insistență. 3 Cerșit².

cincărel *sm*, a [At: ODOBESCU, S. I, 161 / Pl: ~ei / E: *cincă* + -el] (Reg; șhp) 1-4 Cîncă (1-2) (drag).

*cince*¹ *no* vz *cincea*

*cince*² *smi* [At: DA ms / E: lat *cinex*] (Reg) 1 Ploșniță (*Cimex lectularius*). 2 (Reg; ie) A fi ~ de sătul A-i plesni burta de sătul.

cincelea *no* vz *cincilea*

cincenal, ~ă a vz *cincinal*

cinceșel *sn* vz *contășel*

cincește *av* [At: MĂNDRESCU, P. P. 213/9 / E: *cinceș*[el] + -este] Felul în care se coase un cinceșel.

*cinchi*¹ v vz *cimpi*

*cinchi*² i vz *cinca*

cinchină *sf* vz *ciochină*

cinchit, ~a a vz *cimpit*²

cinchită *sf* vz *cinteză*

cinchită *sf* vz *cinteză*

cinchiză *sf* vz *cinteză*

cinci [At: COD. VOR. 15/7 / E: lat *cinque*] 1 *nc* Număr situat între patru și șase și care se indică prin cifra 5 (sau V). 2 *nc* (Cva; reg; ie) A face numărul ~ A fura. 3 *nc* (Pop; îs) ~ ghiară Mână. 4 *nc* (Cva; ie) ~ degete Plantă erbacee târătoare, din familia rozaceelor, cu tulpină simplă, cu frunze formate din cinci foliole și cu flori solitare, galbene, care crește prin locuri umede la marginea pădurilor, livezilor (*Potentilla reptans*) Si: (reg) *argintie*, *băerile-inimei*, *buruiana-de-cinci-degete*, *fragărea galbenă*, *frunză-de-cinci-degete*, *iarba-cu-cinci-foi*, *iarba-degetelor*, *ochiul boului*, *scrintitoare*. 5 *nc* (Cva; iac) Plantă erbacee din familia rozacee (*Potentilla alba*) Si: (reg) *găinuse*, *găinuțe*, *palma-voinicului*, *scrintitoare*. 6 *nc* (Cva; bot; reg; iac) Sclipeți (*Potentilla erecta*). 7 *nc* (Cva; bot; reg; iac) Buruiană-de-cinci-degete (*Potentilla recta*). 8 *nc* (Cva; bot; reg; ie) ~ clopotei (sau *clopotele*, *coade*, *cote*) Căldărușă (*Aquilegia vulgaris*). 9 *nc* (Cva; bot; reg; ie) ~ clopotele (sau *foi*) Ciuboțica-cucului (*Primula veris*). 10 *nc* (Cva; bot; reg; ie) ~ foi (sau ~ foi-mari) Sănișoară (*Sanicula europaea*). 11 *sm* (Fam; ie) A nu avea (nici) un ~ (în buzunar) A fi lefter. 12 *sm* Semn grafic cu care se notează acest număr.

cinciar *sm* vz *cincă*

cinciava *no* vz *cinca*

cincilă *sf* vz *șinșilă*

cincilea, *cincea* *no* [At: DA / E: *cinci* + *le* + *a*] 1 (Precedat de art. „al”, „a”; dob cva) Care se află între al patrulea și al șaselea. 2 (Fam; ie) A fi a ~ cea roată la car (sau la căruță) A se afla pe un plan secundar. 3 (Iac) A fi de prisos. 4 (Iuz; ie) A fi a ~ cea esență Chintesență.

cincime *pn* [At: (a. 1862) URICARIU V, 26/26 / Pl: ~mi / E: *cinci* + -ime] 1 A cincea parte dintr-un întreg împărțit în părți egale. 2 (Înv; îs) Întâia ~ Aristocrație de cel mai înalt rang.

cincinal, ~a [At: HAMANGIU, C. C. 323 / Pl: ~i, ~e / E: fr *quinquennal*, lat *quinquennalis*] 1 a Care se întinde pe o perioadă de cinci ani. 2 *sn* Plan (economic) întocmit pe o perioadă de cinci ani. 3 *sn* (Îrg) Gradație de leafă primită după un interval de cinci ani.

cincisprăzece *nc* vz *cincisprezece*

cincisprece *nc* vz *cincisprezece*

cincisprecelea, *cincisprecea* vz *cincisprezece*

cincisprezece [At: CORESI, EV. 97 / V: (reg) ~sprăzece, ~sprece, *cinsprece*, *cinsprezece*, (pfm) ~nspe / E: *cinci* + *spre* + *zece*] 1 *nc* Număr situat între paisprezece și șaisprezece. 2 *sm* Semn grafic cu care se notează acest număr.

cincisprezecelea, *cincisprezecea* *no* [At: DA / V: *cinsprezecelea*, *cinsprezecea*, (reg) ~sprecelea, ~sprecea / E: *cincisprezece* + *le* + *a*] (Precedat de art. „al”, „a”; mls cva) Care se află între al paisprezecelea și al șaisprezecelea.

cincitura *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: ~ri / E: *cinci* + -(it)ura] (Reg) Grămadă de cinci snopi care se face după secerat.

cincită *sf* vz *cinteză*

cinciuit, ~ă a [At: PAMFILE, D. 84 / Pl: ~iți, ~e / E: ns cf *cincăi*] (Reg) 1 Morocănos. 2 Zgărcit.

cinciza sf vz *cintea*

cincizeci [At: COD. VOR. 18/5 / V: *cînzeci* / A: (rar) *cinci* / E: *cinci* + *zeci*] 1 nc Număr situat între patruzeci și nouă și cincizeci și unu. 2 sm Semn grafic cu care se notează acest număr. 3 sn (Înv; îs) Ziua ~lor Rusali. 4 sfa (Înv; if ~cea) Grup format din 50 de persoane.

cincizecilea, *cincizecea* no [At: DA / V: *cînzecilea*, *cînzecia* / S: (înv) ~zecelea / E: *cincizeci* + *le* + *a*] (Preced. de art. „al”, „a”; cva) Care se află între al patruzeci și nouălea și al cincizeci și unulea.

cincizecime [At: HASDEU, I. C. 27 / V: *cînzecime* / Pl: ~mi / E: *cincizeci* + ~ime] 1 n A cincizecea parte dintr-un întreg. 2 sf (Pop; îcr; îs) ~mea luminată Perioada dintre Paște și Rusali.

*cincui*¹ vt [At: LB / Pzi: *cincui* și ~esc / E: ns cf *cincăi*] (Îrg) A cere cu insistență.

*cincui*² vr [At: CIHAC II, 52 / Pzi: ~esc / E: nct] (Îrg) Cimchi.

cinda sf [At: CHEST. II, 287/2 / Pl: ~de / E: nct] (Reg) Bucătărie.

cinderacă c vz *fiindcă*

cindisi v vz *chindisi*

cindr(i)că c vz *fiindcă*

cindr(il)ecă c vz *fiindcă*

cinduracă c vz *fiindcă*

cine- vz *cin*⁴.

cine [At: COD. VOR. 39/4 / V: (înv) *cene*, *cire*, *cere* / E: lat *quene* (=quem)] 1 pin Încuiește, în propoziții interogative, numele subiectului așteptat ca răspuns la întrebare. 2 pin (Fam; îe) ~dracu (sau *naiba*, *amar*, *păcatele* etc.) Exprimă mirare. 3 pin (Îae) Exprimă ciudă. 4 pin (Îae) Exprimă necaz. 5 pin (Îae) Exprimă indignare. 6 pin (Îae) Exprimă nerăbdare. 7-9 pin (Îe) ~ (mai) *știe când?* (sau *cum? unde?*) Exprimă imposibilitatea precizării timpului, modului, locului de desfășurare a acțiunii Vz *habar* n-am. 10-11 pin (Îae) Ceva (cineva) deosebit. 12-13 pin (Îae) Ceva (cineva) neprevăzut. 14-15 pin (Fam; urmat de *a fi*) Ce fel de om. 16 prl Cel ce. 17 prl (Îe) *Are* (sau *n-are*) ~ ori *este* (sau *nu este*) ~ (nu) există persoană care... 18 prl (Cu valoare nehotărâtă) Indică ființele sau lucrurile luate în parte dintr-un grup sau dintr-o categorie Si: *fiecare*, *oricine*, *oricare*. 19 prl (Înv; îlav) ~ *încotro* Care încotro. 20 prl (Cu valoare nehotărâtă și în enumerări; îcs) ~ și ~ Unul și altul. 21 prl (Rar; îcs) ~ *pe* ~ Care pe care. 22 s (Nob) Cineva (fără importanță).

cineag sn vz *cinac*¹

cineamator, ~oare smf [At: DEX² / P: ~ne-a~ / Pl: ~i, ~oare / E: *cine*[ast]¹ + *amator*] Cineast amator Si: *cinejil*.

cineamatorism sn [At: DEX² / P: ~ne-a~ / E: *cineamator* + ~ism] Activitate a cineamatorilor.

cineanimator, ~oare smf [At: DN³ / P: ~ne-a~ / Pl: ~i, ~oare / E: *cine*[ast]¹ + *animator*] Animator al filmului.

cineanimație sf [At: DEX² / P: ~ne-a~ / E: *cine*[matografie] + *animație*] Cinematografie de animație.

cineast, ~ă smf [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 113, 8/1 / P: ~ne-ast / Pl: ~aști, ~e / E: fr *cinéaste*] 1-2 Specialist în tehnica sau în arta cinematografică. 3 Persoană care realizează filme.

cinecenaciu sn [At: DEX² / Pl: ~uri / E: *cine*[ast] + *cenaciu*] Atelier de creație al cineaștilor amatori.

cineclub sn [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 110, 15/1 / Pl: ~uri / E: fr *ciné-club*] 1 Asociație care are ca scop formarea culturii cinematografice a membrilor ei. 2 Localul în care se desfășoară procesul de culturalizare a membrilor acestei asociații.

cineclubist, ~ă smf [At: DEX² / Pl: ~iști, ~e / E: *cineclub* + ~ist] Membru al unui cineclub (1).

cinefica vt [At: DN³ / Pzi: *cinefic* / E: *cine*[ma] + [film] + ~ica] 1 A extinde rețeaua cinematografică. 2 A amplifica utilizarea filmului în diverse domenii practice.

cineficare sf [At: DN³ / Pl: ~ări / E: *cinefica*] 1 Extindere a rețelei cinematografice. 2 Amplificarea utilizării filmului în diferite domenii practice.

cinefil, ~ă smf, a [At: SCÂNTEIA, 1947, nr. 736 / Pl: ~i, ~e / E: *cinéophile*] 1-2 (Persoană) amatoare de filme. 3-4 (Persoană) care frecventează des spectacolele cinematografice.

cinefilie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: *cinéphilie*] Pasiune pentru filme de cinema.

cineflor sm [At: MACEDONSKI, O. III, 68 / V: ~flore / Pl: ~i / E: nct] (Orn; reg) Grangur (*Oriolus, oriolus*).

cineflore sm vz *cineflor*

cinefob, ~ă smf, a [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr *cinéphobe*] 1-2 (Persoană) care urăște filmele.

cinegetic, ~ă [At: GHICA, S. 285 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *cinégetique*] (Liv) 1 a De vânatoare. 2 a Privitor la vânatoare Si: *vânătoresc*. 3 sf Arta vânătorii.

cinegrafia vt [At: DA ms / Pzi: ~iez / E: fr *cinégraphier*] (Rar) A cinematografia (1).

cinegrafic, ~ă a [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *cinégraphique*] 1 Care aparține cinegrafiei. 2 Referitor la creația de filme. 3 Privitor la critica de filme.

cinegrafie sf [At: DA ms / E: fr *cinégraphie*] Arta înregistrării imaginilor animate.

*cinel*¹ i [At: DA / E: ns cf *cimili*] (Are) Formulă cu care încep unele ghicitori.

*cinel*² sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: it *cinelli*] (Muz) Cimbale.

*cinel*³ sn [At: TEODORESCU, P. P. 569 / Pl: ~e / E: *cin*² + ~el] 1-2 (Îrg; șhp) Luntre.

cinema sns [At: DA / Pl: (rar) ~uri / E: fr *cinéma*] 1-2 Cinematograf (1-2).

cinemagrafia vt vz *cinematografia*

cinemascope sn [At: DEX² / E: fr *cinémascope*] 1 Procedu de proiectie a filmelor cinematografice pe un ecran lat, care mărește în mod apreciabil câmpul vizual al spectatorului. 2 Film realizat prin acest procedu.

cinematecă sf [At: DEX² / Pl: ~eci / E: fr *cinémathèque*] 1 Arhivă în care se păstrează filmele cinematografice. 2 Cinematograf (1) în care sunt proiectate filme reprezentative din istoria cinematografiei.

cinematic, ~ă [At: MARIAN-ȚIȚEICA, FIZ. I, 11 / E: fr *cinématique*] 1 sf Ramură a mecanicii care se ocupă cu studiul corpurilor, independent de masele lor și de cauzele care produc mișcarea. 2 a Care aparține cinematicii (1). 3 a Privitor la cinematică (1). 4 De cinematică (1).

cinematograf sn [At: LTR / V: (îrg) *chine*~ / Pl: ~e / E: fr *cinématographe*] 1 Local de spectacole destinat proiectării filmelor cinematografice în fața publicului spectator Si: *cinema* (1). 2 Cinematografie (2). 3 (Rar; îe) A face ~ A proiecta filme cinematografice. 4 (Frm; îae) A juca în filme cinematografice.

cinematografia vt [At: DA / V: *cinemagr*~ / P: ~fi-a / Pzi: ~iez / E: fr *cinématographier*] A filma.

*cinematografiat*¹ sn [At: DA ms / Pl: ~uri / E: *cinematografia*] Cinematografiere.

*cinematografiat*², ~ă a [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *cinematografia*] Filmat.

cinematografic, ~ă a [At: LEG. EC. PL. 45 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *cinématographique*] 1 Care ține de cinematograf. 2 Privitor la cinematograf sau cinematografie. 3 De cinematografie.

cinematografie sf [At: LEG. EC. PL. 127 / Pl: ~ii / E: *cinématographie*] 1 Tehnica și arta înregistrării fotografice a unor scene, a unor peisaje etc. pe un film special și a reproducerii lor prin proiectare luminoasă pe un ecran, astfel încât să dea iluzia mișcării și a vieții. 2 Industrie producătoare de filme Si: *cinematograf* (2).

cinematografice sf [At: DA ms / Pr: ~fi-e~ / Pl: ~ri / E: *cinematografia*] Filmare.

cinematografist, ~a *smf* [At: DA / Pl: ~iști, ~e / E: *cinematograf*, + -ist] 1-2 Cineast (1-2).

cinemiracol *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *cinémiracle*] (Rar) Miracolul cinematografiei.

cinemograf *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *cinémographe*] Instrument care determină și înregistrează vitezele.

cinemogramă *sf* [At: DN³ / S și: *kine*~ / Pl: ~me / E: fr *cinégramme*] Înregistrare ritmică, la intervale scurte, pe peliculă fotografică, a diverselor faze ale unei mișcări.

cinemometru *sn* [At: DN³ / Pl: ~re / E: fr *cinémomètre*] Indicator de viteză.

cinépanoramic *sn* [At: DN³ / Pl: ~ice / E: *cinépanoramique*] Procedeu cinematografic care permite proiectarea filmelor pe un ecran lat, cu sunet stereofonic, care dă spectatorului senzația că este în mijlocul acțiunii.

cinépar *sm* *vz* **cânepar**

cineradiografie *sf* [At: DEX² / P: ~di-o~ / Pl: ~ii / E: *cine*[matografie] + *radiografie*] Tehnică radiografică permițând efectuarea de imagini în mișcare.

cineramă *sf* [At: DEX² / Pl: ~me / E: fr *cinérama*] Procedeu de filmare pe trei pelicule și de proiectare sincronizată a imaginilor astfel obținute, cu ajutorul a trei aparate de proiecție pe un ecran semicircular.

cinerar, ~a *a* [At: BARCIANU / Pl: ~i, ~e / E: fr *cinéraire*, lat *cinerarius*] 1 Referitor la cenușă. 2 De cenușă. 3 (Îs) *Urna* ~a Urnă în care se păstrează cenușa morților Si: *cenușar*.

cineraria *sf* [At: DEX² / P: ~ri-a / E: lat *cineraria* cf fr *cinéraire*] Plantă decorativă din familia compozite, cu frunze mari și cu flori de diferite culori adunate în buchete (*Cineraria hybrida*).

cinerestaurant *sn* [At: DN³ / P: ~sta-u~ / Pl: ~e / E: *cine*[matograf] + *restaurant*] Restaurant special amenajat pentru a fi vizionate filme în timpul consumației.

cinerit *sn* [At: DEX² / Pl: ~uri / E: fr *cinérite*] (Glg) Rocă vulcanică provenită din consolidarea lavei.

cineroman *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *cinéroman*] Roman¹ scris în vederea transunerii lui cinematografice.

cinescop *sn* [At: DEX² / S și: *kine*~ / Pl: ~oape / E: fr *cinéscope*] Tub catodic folosit pentru redarea imaginilor de televiziune.

cinescu *pn* [At: COD. VOR. 22/7 / V: (înv) *cire*~, ~și, *cirescu* / E: net] (înv) Fiecare.

cinescuși *pn* *vz* **cinescu**

cineși *pn* [At: PSALT. SCH. 31 / V: (înv) *cene*~, *cire*~, *cere*~ / E: *cine* + *și*] (înv) Fiecare.

cinetic, ~a [At: ENC. TEHN. I, 94 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *cinétique*] 1 *a* Care ține de mișcare. 2 *a* Privitor la mișcare. 3 *a* (Îs) *Energie* ~a Energie dezvoltată de un corp în mișcare, egală cu jumătatea produsului dintre masa corpului și pătratul vitezei lui. 4 *sf* Ramură a mecanicii care studiază legile fenomenelor fizice bazate pe mișcarea materiei Si: *cinematica* (1). 5 *sf* (Îs) ~a *chimica* Ramură a chimiei fizice care studiază evoluția reacțiilor chimice și influența factorilor fizico-chimici asupra desfășurării acestor reacții.

cineva *pn* [At: VARLAAM, C. 383₂ / V: (înv) *cene*~, *cire*~, ~și, (pop) ~șilea / E: *cine* + *va*] 1 Un om oarecare (dintre mai mulți) Si: *oarecine*, *careva*. 2 O persoană pe care n-o cunoaștem (sau care nu trebuie sau nu vrem să fie numită). 3 (Fam) Un om de valoare.

cinevași *pn* *vz* **cineva**

cinevașilea *pn* *vz* **cineva**

ciné-verité *sn* [At: DEX² / V: *cinéma*~ / P: *sineverite* / E: fr *ciné-vérité*] Gen de cinematografie care acordă mare importanță elementelor realiste și evită efectele artistice, utilizând, deseori, actori neprofesioniști.

cingai *i* *vz* **cina**

cingă *sf* *vz* **chingă**

cingăli *i* *vz* **cina**

cingări *i* *vz* **cina**

cingătoare *sf* [At: (a. 1582) CUV. D. BĂTR. I, 257 / V: *în*~ / Pl: ~ori / E: *în*[cinge] + *-atoare*] 1 Fâșie de pânză, de mătase, de piele etc. care servește cuiva la încins mijlocul *Vz bete, brâu, centură, chimir, colan, curea, șerpar*. 2 (Nob; if *în*~) Bandaj. 3 (Pop) Mijlocul corpului (care se încinge cu cingătoarea (1)) Si: *brâu, talie*. 4 (Ast; pop) Constelație nedefinită mai îndepăroape. 5 (Reg) Plantă cu frunze albastrii care crește înaltă de un metru, nedefinită mai îndepăroape.

cinge *vtr* *vz* **încinge**

cinghel *sn* [At: DDRF / V: ~ghil, ~ghir (pl: ~e) / Pl: ~uri și ~e / E: *tc țengel*] 1 (Reg) Cârlig cu două brațe opuse, ca brațele unei balanțe, întrebuințat de măcelari ca să atârne bucățile de carne. 2 (Reg) Gheară care se înfige adânc. 3 (Pop) Belciug pus în nasul animalelor pentru a le putea trage.

cinghie *sf* [At: VARLAAM, C. 341₂ / P: ~ghi-e / Pl: ~ii / E: *tc țengi*, srb *čengija*] (Înv) 1 Harpă. 2 Dansatoare.

cinghil *sn* *vz* **cinghel**

cinghili *v* *vz* **cimili**

cinghili *sf* *vz* **cimilire**

cinghilit¹ *sn* *vz* **cimilit¹**

cinghilit², ~a *a* *vz* **cimilit²**

cinghilitor, ~oare *smf* *vz* **cimilitor**

cinghilitură *sf* *vz* **cimilitură**

cinghiliu *sn* [At: DA ms / Pl: ? / E: net] Document eliberat de ecumeni.

cinghinea [At: CARAGIALE, S. N. 33 / V: *cenghene*, *cenghenea* / Pl: ~ele / E: *tc țingiană*] 1 *sf* (Mun) Rrom. 2 *a* Obraznic.

cinghir *sm* *cinghel*

cinghireasa *sf* [At: CUV. D. BĂTR. I, 273 / Pl: ~ese / E: *cinghioasa* + *cinghir*] (Înv) Dansatoare.

cinghița *sf* *vz* **cinteză**

cingi *v* *vz* **ciungi**

cingitură *sf* *vz* **ciungitură**

cingular, ~a *a* [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: it *cingalare*] (Rar) În formă de brâu.

cini *vri* [At: MAT. FOLK. I, 120 / Pzi: ~nesc / E: *cina*] 1-2 A cina (1).

cinic, ~a [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 36 / V: *chinic* / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *cynique*, lat *cynicus*] 1 *a* (Îs) *Filozofie* ~a Doctrină filozofică din antichitate, care nu recunoștea normele sociale existente și propovăduia o viață simplă și reîntoarcerea la natură. 2-3 *smf*, *a* (Flz) Care este (adept) al filozofiei cinice. 4 *a* (D. oameni) Care încălcă, fără sfială, regulile moralei, de conviețuire socială și de bună-cuviință. 5 *a* (D. manifestări ale oamenilor) Care exprimă asemenea atitudini. 6 *sm* Filozof cinic. 7 *smf* Om cu purtări cinice (5).

cinie¹ *sf* [At: PRAV. 220 / V: (suspect) *cinaie* / Pl: ~ii / E: vs! *чиник*] 1 (Reg) Unealtă. 2 (Pop) Cursă de prins șoareci Si: *capcană*. 3 (Reg; lpl) Fuștel (la războiul de țesut). 4 (Reg; lpl) Cinac¹. 5 (Înv) Făcătură.

cinie² *sf* [At: M. COSTIN. ap. LET. I, 283/23 / Pl: ~ii / E: *tc țini*] (Înv) 1 Porțelan. 2 (Pex) Decorații de faianță.

ciniele *sf* [At: T. PAPAHAĞI, M. 122 / P: ~ni-e~ / E: *cinie¹* + *-ele*] 1-10 (Pop; șhp) Cinie¹ (1-5).

cinili *v* *vz* **cimili**

cinilire *sf* *vz* **cimilire**

cinilit¹ *sn* *vz* **cimilit¹**

cinilit², ~a *a* *vz* **cimilit²**

cinilitor, ~oare *smf* *vz* **cimilitor**

cinilitură *sf* *vz* **cimilitură**

cinioară¹ *sf* [At: TEODORESCU, P. P. 189 / V: *ciunăoa*~, *șanioa*~ / P: ~ni-oa~ / Pl: ~re / E: *cina* + *-ioară*] (Reg) Ora cinei.

cinioară² *sf* [At: PĂSCULESCU, L. P. 175 / P: ~ni-oa~ / Pl: ~re / E: *cinie¹* + *-(i)oură*] 1-2 (Reg; șhp) Unealtă (de pescuit).

cinism *sn* [At: GHICA, S. 672 / Pl: (rar) ~e și (înv) ~uri / E: fr *cynisme*, lat *cynismus*] 1 Doctrina școlii filozofice cinice. 2 Atitudinea omului cinic.

cinișoară *sf* [At: MARIAN, I. 189 / Pl: ~re / E: **cina** + -ișoară] **1-2** (Reg; șhp) Cină (gustoasă). **3** (Reg; spc) Cina mortului. **4** (Reg; spc) Cina urșișoarelor.

cino- *vz cin⁴*

cinocefal *sm* [At: DA / V: **chinachefal** / Pl: ~i / E: fr **cynocéphale**, lat **cynocephalus**] Specie de maimuță care trăiește în Africa și care se caracterizează prin botul prelung, ca al unui câine, și prin coadă lungă.

cinodrom *sn* [At: DN³ / Pl: ~uri / E: fr **cynodrome**] Pistă special amenajată pentru curse de câini.

cinofil, ~a [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr **cynophile**] **1 smf** Amator de câini.

2-3 smf, a (Persoană) care iubește câinii.

cinofilie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr **cynophilie**] Interes pentru câini.

cinofob, ~a *smf, a* [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr **cynophobe**] **1-2** (Persoană) care suferă de cinofobie.

cinofobie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr **cynophobie**] Teamă patologică de câini.

cinologie *sf* [At: DN³ / Pl: ~gii / E: it **cinologia**] Ramură a medicinei veterinare care se ocupă de câini.

cinonacialnic *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. pr. 4 / Pl: ~ici / E: vsi **чинонациальникъ**] Conducător al unui cin, al unei cete *Vz caperienie, hatman*.

cinopedie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr **cynopédie**] Creșterea câinilor de vânatoare.

cinorexie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr **cynorexie**] Foame puternică, manifestată mai ales ca simptom al unei boli a tubului digestiv.

cinos *sm vz cinaș*

cinovnic *sm* [At: CAT. MAN. I, 66/33 / Pl: ~ici / E: rs **циновникъ**] (Înv) Funcționar de stat (de rang inferior).

cinozura *sf* [At: BĂRCIANU / Pl: ~ri / E: lat **cynosura**] (Ltm; reg) Regulă de conduită.

cinquenecist *sm* [At: DEX / P: ~ncue~ / Pl: ~iști / E: it **cinquenecista**] (Liv) **1-2** Scriitor sau creator de artă din cincecena.

cinquecento *s* [At: DEX² / P: ~ncue~ / E: it **cinquecento**] Denumire dată artei și culturii italiene din sec. XVI.

cinsătel, ~ea *a* [At: TEODORESCU, P. P. 380 / V: ~setel / Pl: ~ei, ~e / E: /in]cins + -(at)el] (Pop; șhp) **1-2** Foarte încins. **3-4** Foarte împodobit.

cinsătel, ~ea *a vz cinsătel*

cinsprece *nc vz cinsprezece*

cinsprecelea, **cinsprecea** *nc vz cinsprezecelea*

cinspreci *nc vz cinsprezece*

cinsprezece *nc vz cinsprezece*

cinsprezecelea, **cinsprezecea** *nc vz cinsprezecelea*

cinstăș *sm* [At: MARIAN, NU. 311 / Pl: ~i / E: **cinste** + -aș] (Rég) Persoană care aduce daruri la nuntă.

cinstă *sf vz cinste*

cinste *sf* [At: COD. VOR. 152/13 / V: (înv) ~ta / S: (înv) cis~ / Pl: (rar) ~și ~ti, (înv) ~turi / E: vsi **цисти**] **1** Onestitate. **2** (Pfm; îla) **De** ~ Demn de încredere Si: **cinstit** (**2**), **fidel**, **onest**. **3** (Îal) Onorabil. **4** (Înv; îal) Cast. **5** (luz; îlav) **În toată ~a** În mod sincer. **6** (Înv; îe) **A fi fără (de)** ~ Necinstit. **7** (Înv; îae) Lipsit de castitate. **8** (Înv; îae) Care nu merită respect. **9** (Pfm; îe) **A pierde ~a** A nu mai fi onest. **10** (Fig; pfm; îae) **A nu mai fi fecioară**. **11** (Reg; îrn; îe) **A da ~a în cineva** A da foamea în cineva. **12** (Pfm; îe) **Pe ~a** (sau **crucea mea!** Pe cuvântul meu! **13** (Pfm; îe) **A-și da cuvântul de ~** (sau **onoare**) A jura. **14** (Înv; îlav) **Cu ~** Politicos. **15** (Pfm; îal) În mod onorabil. **16** (Înv) Virtute. **17** (Îvp) Respect. **18** (Pfm; îe) **A fi vai de ~a** **cuiva** A nu avea nici o trecere. **19** (Pfm; îe) **A da ~a pe rușine** A se face de rușine. **20** (Pfm; îae) A se compromite. **21** (Rar; îae) A se păcăli. **22** Onoare. **23** (Îlav) **În ~a (cuiva sau a ceva)** Spre lauda (cuiva sau a ceva). **24** (Pfm; îe) **A-i face ~ (cuiva)** A-i face (cuiva) onoare. **25** (Pfm; îae) A oferi gratis cuiva de hău (și de mâncat) într-un local Si: *a trata, a cinsti* (**13**). **26** (Pfm) Manifestare exterioară a considerației față de cineva Si: *ceremonial, fast, parada, pompă*. **27** (Pfm) Dar adus în semn de jertfă Si: *ofrandă*. **28** (Pfm) Dar care se dă din bunăvoință, din dragoste Si: *cadou*, (înv) *prezent*. **29** (Pfm) Daruri constând, mai ales, în mâncăruri

la nuntă, la naștere Si: (înv) *chirvau, poclon, rodion*. **30** (Pfm; îs) ~a *miresei* Darurile ce se aduc la masa mare. **31** (Pfm; îla) **Pe ~** Bun. **32** (Pfm; îal) Frumos. **33** (Pfm; îal) Grozav. **34** (Pfm) Ospăț (în care predomină băutura). **35** (Pfm; îrn; îe) **A ~ti** A certa (pe cineva). **36** (Pfm) Băutură alcoolică. **37** (Pfm; îs) **Capul ~i** Locul de frunte la ospăț. **38** (Pfm; îe) **A fi plin de ~** A fi beat. **39** (Pfm; îe) **A bea în ~a** **cuiva** A ridica paharul făcând urări de bine pentru cineva, mulțumindu-i. **40** (Pop; îs) ~a *casei* Masă. **41** (Pfm; îe) **A avea ~a să...** (sau **a a...**, **de a...**) A avea onoarea. **42** (Înv) Mărire. **43** (Înv) Distincție. **44** (Înv) Rang. **45** (Nob) Faimă. **46** (Îvp; îlav) **În ~** Gratis. **47** (Înv; îal) În zadar. **48** (Pop) Bacșiș. **49** (Pfm) Scoaterea pălăriei înaintea cuiva în semn de respect. **50** (Pfm) Pălărie. **51** (Pop; îe) ~a *câmpului* Ștevie (*Astrantia major*).

cinsteală *sf* [At: RĂDULESCU-NIGER, ap. TDRG / Pl: ~teli, (înv) ~tele / E: **cinsti** + -eala] (Înv) **1-18** Cinstire (**1-18**).

cinstel *am* [At: MARIAN, NU. 352 / E: **cinste** + -el] (Reg; rar) Cinstit².

cinsteliște *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. II, 711 / Pl: ~ti / E: **cinsteală** + -iste] (Înv) **1** Statuie. **2** Idol.

cinstelnic, ~a *a* [At: (a. 1791) IORGA, S. D. XII, 114 / Pl: ~ici, ~ice / E: **cinste** + -elnic] (Înv) Vrednic de cinste Si: *onorabil*.

cinstes, ~a *a* [At: DOSOFTEI, V. S. II, 202 / V: ~tiș / Pl: ~i, ~e / E: **cinste** + -es] (Înv) **1** Frumos (la înfățișare). **2** Mândru. **3** Cinstit. **4** Onorabil. **5** Pretuit.

cinsteșie *sf* [At: CANTEMIR, HR. 16 / Pl: (nob) ~ii / E: **cinsteș** + -ie] (Înv) Omenie.

cinste¹, ~eata *a* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 230/37 / Pl: ~i, ~e / E: **cinste** + -e] (Înv) Onorabil.

cinste² sm [At: DAMÉ, T. 188 / E: rs **цистекъ**] (Reg) Plantă erbacee din familia labiate cu tulpina înaltă și cleioasă și cu flori galbene punctate cu brun (*Salvia glutinosa*) Si: (reg) *brânca-porcului, cocean-capresc, jale-cleioasă, lăpuși-de-capră*.

cinsti [At: COD. VOR. 137/5 / V: (reg) **cen~**, **cis~** / Pzi: ~tesc / E: vsi **цистити**] **1 vt** A respecta. **2 vt** A onora. **3 vt** (Înv; c. i. o divinitate) A venera. **4 vt** (Înv) A arăta cuiva respectul prin salut, prin îndemnul de a se așeza *Vz a saluta, a se închina*. **5 vt** (Înv) A slăvi o zi de sărbătoare religioasă. **6 vt** (Înv) A lăuda. **7 vt** (Înv) A se conforma prevederilor unei legi. **8 vt** (Înv) A distinge. **9 vt** (Înv) A aprecia. **10 vt** (Pfm) A face cuiva un dar. **11 vt** (Pfm) A da cuiva un bacșiș. **12 vt** (Înv) A răsplăti (pe cineva) pentru purtare bună. **13 vt** (Pfm) A trata pe cineva într-un local cu mâncare și, mai ales, cu băutură gratis. **14 vt** (Pfm) A plăti consumația cuiva. **15 vt** (Fam) A ridica un pahar cu băutură alcoolică în sănătatea sau în onoarea cuiva sau a ceva. **16 vt** (Fam) A bea o băutură alcoolică. **17 vt** (Reg) A se îmbăta.

cinstire *sf* [At: GCR II, 202/21 / Pl: ~ri / E: **cinsti**] **1** Respect. **2** Onoare. **3** (Înv) Venerare. **4** (Înv) Arătare a respectului prin închinare, salutare. **5** (Îvp) Slăvire a unei zile de sărbătoare religioasă. **6** (Înv) Lăudare. **7** (Înv) Conformare cu prevederile unei legi. **8** (Înv) Distingere. **9** (Înv) Aprecie. **10** (Pfm) Oferire a unui cadou. **11** (Pfm) Oferire de bacșiș. **12** (Înv) Răsplătire pentru purtare bună. **13** (Pfm) Tratare cu mâncare și (mai ales) cu băutură gratis, într-un local. **14** (Fam) Ridicare a unui pahar cu băutură alcoolică în sănătatea sau în onoarea cuiva ori a ceva. **15** (Fam) Consumare a unei băuturi alcoolice. **16** (Reg) Îmbătare. **17** (Înv) Demnitate înaltă ocupată de cineva Si: *distincție, rang*. **18** (Înv) Petrecere.

cinstiș, ~a *a vz cinsteș*

cinsti¹ sm [At: NECULCE, ap. LET. II, 351/23 / Pl: ~uri / E: **cinsti**] (Rar) **1-18** Cinstire (**1-18**).

cinsti², ~a [At: COD. VOR. 145/14 / V: (înv) **cen~**, (îvp) **cis~** / Pl: ~iti, ~e / E: **cinsti**] **1 a** Care este de bună-credință *Vz cuvincios, omenos, politicos*. **2 a** Onest. **3 a** (Pfm) Respectat. **4 a** (Pfm) Onorat. **5 a** (Înv; îe) **Să vă fie fața ~ă!** (sau **să ierte ~a față a dv!**) Pardon! **6 a** Venerat. **7 a** (Înv) De neam mare *Vz nobil, bogat*. **8 a** (Îvp) Arătos. **9 a** (Îvp) Elegant. **10 a** (Înv) Autentic. **11 a** (Pfm) Cast. **12 a** (Pfm) Credincios soției (credincioasă sotului). **13 a** (Pfm; d. o față) Fecioară. **14 a** (Înv) Prețios. **15 a** (Pfm) Amețit (de băutură) Si: *beat, chefăluit*. **16 sfp** (Pop) Iele.

cinstitor, ~oare smf, a [At: COD. VOR. 170/11 / Pl: ~i, ~oare / E: *cinsti* + -tor] 1-2 (ŷvp) (Persoană) care respectă pe cineva sau ceva Si: *respectuos*. 3-4 (ŷnv) (Om) care este binevoitor. 5-6 (ŷnv) (Om) care este credincios. 7-8 (ŷnv) (Persoană) care face cuiva un dar Vz *daruitor*. 9-10 (Pfm) (Persoană) care tratează pe cineva cu mâncare și (mai ales) cu băutură.

cinspe nc vz *cincisprezece*

cintaulă sf vz *cintaură*

cintaură sf [At: DELAVRANCEA, S. 265 / V: (ŷnv) ~ulă, ~toare, ~torie, ŷin~ / P: ~ta-u~ / Pl: ~re / E: lat *centaurium*] (Bot; reg) Potroacă (*Centaurium umbellatum*).

cinte sm vz *cintenețezoi*

cintene sm vz *cintenețezoi*

cintenețezoi sm [At: PAMFILE, J. II, 128 / V: *cinte*, *cintene* / Pl: ? / E: nct] (Pop; în jocuri de cuv.; csnp) 1-2 Cintețezoi (1-2).

cintenețică sf [At: PAMFILE, J. II, 128 / Pl: ~ici / E: nct] (Orn; pop) Cintețică (1).

cintenețezoi sm [At: DA ms / Pl: ? / E: nct] 1-2 Cintenețezoi (1-2).

cintesentă sf vz *chintesentă*

cintet¹ sm vz *cintez¹*

cintet² sm vz *cinteză*

cintetă sf vz *cinteză*

cintez¹ sm [At: MARIAN, O. I, 382 / V: (reg) ~tet / Pl: ~i / A: ~tez / E: ns cf *cinteză*] (Om) Cintețezoi (1).

cintez² sm vz *cinteză*

cinteză sf [At: NEGRUZZI, S. I, 96 / V: (reg) ~ncița, ~nciză, ~nchița, ~nchiza, ~nghita, ~et sm, ~etă, ~ez sm, ~tița, ~tiza, cimpita, sfintetă / A și: *cinteză* / Pl: ~ze / E: nct] 1 Mică pasăre cântătoare cu ciocul conic, scurt și tare, cu penajul cenușiu-albăstrui sau brun roșcat, având pe aripă o dungă albă (*Fringilla caelebs*) Si: *cintețezoi* (1), *cintezică* (1), *cintenețezoi* (1), *cintenețezoi* (1), *penchi*, *penți*. 2 (Orn; ŷs) ~de-iarna Specie de cinteță migratoare, cu partea posterioară a spatelui albă, cu o bandă transversală galben-roșcată peste aripi (*Fringilla montifringilla*) Si: (reg) *cintinița*, *ciță-împodobita*, *penci-pestruț*, *tintița*, *pinț-pestruț*. 3 (Orn; ŷs) ~alpina Specie de cinteță cu coada rețezată drept, care trăiește în munții înalți (*Montifringilla nivalis*) Si: (reg) *cintezoi alpin*, *pasărea omatului*. 4 (Orn; reg) Scatiu (*Carduelis spinus*). 5 (Reg) Horă în care jucătorii se țin de umeri.

cintezel sm [At: LESNEA, P. E. 87 / Pl: ~ei / E: *cintez* + -el] 1-2 (Șhp) Cinteț (1) mic.

cintezoi sm [At: ODOBESCU, S. III, 181 / V: (reg) ~tițoi, ~tiz / Pl: ~ / E: *cintez* + -oi] 1 Masculul cinteței Si: *cintez¹* (1). 2 (Orn; reg) Scatiu (*Carduelis spinus*).

cintie sf [At: REV. CRIT. III, 62 / Pl: ~ii / E: refăcut din pl. **cintici* cu schimb. gen.] (ŷnv) Cintieni.

cintiei smp vz *cintieni*

cintiene sfp vz *cintieni*

cintieni smp [At: (a. 1797) URICARIUL XVI, 275 / V: ~ei, ~ne sfp / P: ~ti-e~ / E: te *cintian*] (ŷvp) Pantaloni femeiești ca niște șalvari Si: (reg) *cioreci*.

cintinița sf [At: MARIAN, O. I, 383 / Pl: ~te / E: nct] (Orn; reg) Cinteță (2)-de-iarnă.

cintirim sn vz *țintirim*

cintița sf vz *cinteză*

cintițoi sm vz *cintezoi*

cintiț sm vz *cintezoi*

cintiza sf vz *cinteză*

cintizoi sm vz *cintezoi*

cintoare sf vz *cintaură*

cintorie sf vz *cintaură*

cintron sn vz *centuron*

cintru sn [At: DEX² / Pl: ~re / E: fr *cintre*] 1 Partea concavă a unei bolti sau a unui arc. 2-5 Cofraj sau construcție provizorie pe care se toarnă sau se susține o boltă sau un arc în construcție.

cinui via [At: GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 9 / Pzi: ~esc / E: *cina* + -ui] 1 A cina (1). 2 (Reg; pex) A mânca. 3-4 (ŷrg) A cina (2-3).

cinuie sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *cinui*] (Rar) 1 Cinare (1). 2 (Reg; pex) Măncare. 3-4 (ŷrg) Cinare (2-3).

cinuie¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cinui*] (Rar) 1 Cinare (1). 2 (Reg; pex) Măncare. 3-4 (ŷrg) Cinare (2-3).

cinuie², ~a a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *cinui*] 1 Cinat² (1). 2 (Pex) Care a mâncat. 3-4 (ŷrg) Cinat² (2-3).

cinulet sn [At: PAMFILE, S. T. 197 / Pl: ~e / E: *cin¹* + -ulet] (ŷrg) 1-6 (Șhp) Cinel² (1-6).

cinz sn [At: DN³ / Pl: ? / E: fr *chintz*] Stofă de bumbac imprimată pentru mobilă.

cinzac sf vz *cinzeacă*

cinzeacă sf [At: PONTBRIANT, D. / V: ~za~, ~zec sn / Pl: ~zeci / E: ns cf *cincizeci*] 1 (ŷnv) Unitate de măsură de capacitate (pentru băuturi) egală cu aproximativ 0,16 l. 2 Țoi de 0,16 l. 3 (Pfm) Păhărel în care se servește o băutură alcoolică Si: (reg) *singeapă*. 4-5 (Pfm) Conținutul unor astfel de cinzeci (2-3). 6 (Reg; ŷf ~zaca) Întindere de pământ de 200 de stânjeni pătrați.

cinzec sn vz *cinzeacă*

cinzecear sm [At: DOSOFTEI, ap. GCR I, 256/33 / V: (ŷnv) ~iu / Pl: ~i / E: *cinzeci* + -ar] (ŷnv) Comandant peste 50 de ani.

cinzeceariu sm vz *cinzecear*

cinzeci nc vz *cincizeci*

cinzecilea, *cinzecea* no vz *cincizecilea*, *cincizecea*

cinzecime sf vz *cincizecime*

cioba sf [At: SBIERA, P. 301 / P: *cioa~* / Pl: ~be / E: nct] (Reg) 1 Vas de lemn spurcat. 2 Lulea mare de lut, veche, stricăță și cu ciubuc lung Si: *pipa*.

ciobă sf [At: BUGNARIU, N., ap. DA / V: ~oafă¹ / P: *cioa~* / Pl: ~le / E: mg *csoboyó*] (Reg) 1 Lemn uscat, gros și găunos. 2 Arbore cu tulpina ruptă Vz *ciostată*, *ciolpan*, *ciompleu*, *ciot*, *ciung*.

ciocă¹ sf [At: PONTBRIANT, D. / V: *ciocă¹*, *schioa~* / P: *cioa~* / Pl: ~oace / E: nct] (Reg) 1 Deal. 2 Vârf de deal Vz (reg) *chicioră*, *cornătel*, *cornet*, *grumuleu*, *mormondol*, *picu*. 3 Vârf de munte. 4 Vârf de munte de unde s-a tăiat pădurea Si: *cuca*. 5 Cărlig. 6 Scoabă. 7 Bucată de lemn care, prin răscuire, ține ușile (la pridvor, la cramă) închise. 8 Fiecare dintre cele două console orizontale ale războiului de țesut, fixate pe stâlpii din mijloc și pe care se sprijină vatalele Si: (reg) *carafia*. 9 Unealtă cu care se strâng cercurile la butoaie. 10 Unealtă de soc în formă de lulea, în care e introdus capătul interior al carabei de la cimpoi. 11 Capetele încrestate ale lemnului vertical al ferăstrăului unde se așază coarda sau sfoara de întins. 12 Partea de la scaunul văsarului care prinde lemnul ce trebuie netezit. 13 Ichi (la anumite jocuri de copii). 14 Jocul cu acest ichi. 15 (Lpl) Bucată de lemn astfel cioplită, încât să permită prelingerea rachiului sau a țuicii de la cazan în alt vas. 16 (Șf *schioa~*) Tărnăcop. 17 Cazma. 18 Unealtă de tăiat și de scobit, ca un ciocan cu capetele lungi și ascuțite Si: (reg) *ciuc*, *dihoro*, *pupăza*, *salmac*, *scobitor*, *sfeclă*. 19 Căuș. 20 Cafă. 21 Vas de lemn din care beau ciobanii apă și lapte. 22 Copac uscat dezrădăcinat Si: *butuc*, *buturugă*, *ciocata*, *ciot*. 23 Mlădiță de viță cu 3-4 ochiuri, care se răsădește toamna sau primăvara pentru a face rădăcini Si: *cărlig*. 24 Cuvânt de alint pentru copii. 25 Organul genital masculin. 26 (Arg) Balivernă. 27 (Fam; ŷe) A se ține de ~oace A se ține de glume. 28 (Fam; ŷae) A se ține de șmecherii.

ciocă² sf vz *ciuca*

ciocă i vz *cică³*

ciocă¹ sf [At: PONTBRIANT, D. / P: *cioa~* / Pl: ~le / E: mg *csaktya*] 1 (Reg) Săniută cu care se dau copiii iarna pe zăpadă Si: (reg) *bârzeica*. 2 (Reg) Sanie mică pentru căratul lemnului Si: (reg) *barzeica*, *bârgeica*, *cochirlă*, *tornița*. 3 (Reg) Cantitate de lemn care încapă într-o astfel de

săniuță. 4 (Inv) Prăjină cu cârlig cu care se trăgeau cadavrele ciumaților. Si: *cange*. 5 (Inv) Cărucior pentru transportarea cadavrelor ciumaților.

cioaflă¹ sf vz *cioabla*

cioaflă² sf [At: DA / P: *cioa-* / Pl: ~le / E: pl fo] (Reg) Palmă.

cioagă sf [At: H II, 299 / P: *cioa-* / Pl: ~age / E: nct] (Orn; reg) Ceucă (*Corvus frugileus*).

cioaică sf vz *ceuca*

cioalnav, ~ă a vz *ciolac*

cioambă a vz *chiomb*

cioampă sf [At: DA / P: *cioam-* / Pl: ~pe / E: nct] (Reg) Vită slabă.

cioanca¹ sf [At: CIUPALĂ, T. 227 / Pl: ~nce / E: mg *csotka*] (Reg) 1 Unealtă cu un capăt ascuțit și cu celălalt lat, cu care se sapă pământul înțepnit Vz *cazma*, *cioaca*. 2 Nuia groasă cu un nod la un capăt și răsucită la celălalt, folosită ca otgon. 3 (Is) ~ *mărgelată* Mod de legat huzerul trunchiului la plută. 4 Lulea cu coadă scurtă.

cioanca² sf vz *cionc²*

cioandă sf [At: CREANGĂ, GL. / V: ~dră / P: *cioan-* / Pl: ~de / E: ns cf *ciondani*] (Frg) 1 Ciondăneală. 2 Persoană certăreată.

cioandă sf vz *cioanda*

cioane sf [At: POLIZU / P: *cioa-* / E: nct] (Bot; reg) 1 Talpa-gâștei (*Trifolium fragiferum*). 2 Creasta-cocoșului (*Celosia cristata*).

cioanta sf vz *ciont¹⁻²*

cioară sf [At: BIBLIA (1688), ap. TDRG / V: ~re sf / Pl: ~re, ~ri / E: cf alb *sofe*, pn *ciura*, ceh *coura*, čur, rrm čor „hoț”] 1 Nume dat mai multor specii de păsări din familia corvedelor, cu penajul negru sau cenușiu, cu cioc conic și puternic (*Corvus*). 2 (Șis) ~ *cenușie*, ~ *sură*, ~ *de pădure*, ~ *vânata*, ~ *băltată* Pasărea *Corvus corone cornix*. 3 (Șis) ~ *neagră* Pasărea *Corvus corone corone*. 4 (Șis) ~ *fumurie*, ~ *sură-românească* (*Corvus cornix sardonius*). 5 (Șis) ~ *de-sămăntură*, ~ *de-câmpie* sau ~ *de-holde*, ~ *neagră*, ~ *gulerată* sau *băltată*, *vânata*, *stâncuță* Pasărea *Corvus frugilegus frugilegus*. 6 (Pmf; ie) I-a mâncat ~ *ra* colacul A murit. 7 (Îlav) Cât (sau ca) ~ *ra-n* par Foarte puțin timp. 8 (Îal) Pe apucate. 9 (Îe) A sta înfipt ca ~ *ra-n* par A fi încrezut. 10 (Îe) A se da în lat ca ~ *ra* A intra orbește într-un pericol. 11 (Îae) A-și face mendrele, dar a o păți. 12 (Îae) A lucra fără tragere de inimă. 13 (Îae) A-și crea dificultăți. 14 (Îlav) Ca ~ *ra-n* lat Ca un neputincios. 15 (Îs) Marțea ~ *orilor* Marțea din săptămâna brânzei. 16 (Reg; fcs) De-a ~ *ra* Jocul „de-a pasărea zboară”. 17 (Îc) ~ *pucioasă* Dumbrăveancă. 18 (Îc) ~ *de-mare* Chirighiță. 19 (Fam; dep) Rrom. 20 (Îf *cioarți*) Ucigă-l-toaca. 21 (Îe) Ce sau cum ~ *rile* Cum naiba? 22 (Trs) Sas îmbrăcat nemțește. 23 (Reg) Câine negru ciobănesc. 24 (Reg; fcs) De-a ~ *ra* cu pușorii Joc de copii nedefinit mai îndepărate.

cioarbă sf vz *ciorba*

cioarcă sf [At: DDRF / Pl: ? / E: ctm *cioară* + *broască*] (Îvr) 1 Țarcă. 2 Broască.

cioardă sf vz *ciurdă*

cioare sf vz *cioară*

cioarec sm vz *cioareci*

cioareci smp [At: H VI, 235 / V: ~rec, ~rici, ~ric, *ciorici* sm / E: te *čaryk*] 1 (Reg) Pantaloni țărănești strânși pe picior, din pănură sau din dimie, adesea împodobiți cu găitane. 2 (Rar) Pantaloni orășenești. 3 (Înv; reg) Ciorapi de dimie, subțiri și colorați, cu găitane, purtați de țărânci când e frig sau pentru a nu se înțepa în spini. 4 (Înv; reg) Jambiere. 5 (Înv) Stofă albă, groasă, de lână, din care se fac cioarecii.

cioarfă sf [At: RĂDULESCU-CODIN, M. N. 145 / Pl: ? / E: nct] Ființă udă leoarcă.

cioaric sm vz *cioareci*

cioarici smpl vz *cioareci*

cioarsă sf [At: I. CR. I, 121 / V: *gio-* / Pl: fo *ciors*, ucr *гепсать* „a zgâria”] 1 (Înv; reg) Coasă tocită. 2 (Înv; reg; fig) Bătrân ramolit. 3 (Înv; reg; if *gioarsă*) Cocioabă. 4 (Reg) Capră (de joc). 5 (Reg) Obiect de îmbrăcăminte uzat.

cioasca sf [At: N. LEON, MED. 80 / Pl: ~sce / E: ns cf *cioarca*] (Zlg) Broască-răioasă.

cioaspă sf [At: DAN, U. 437 / Pl: ~pe / E: nct] (Reg) Bubă mare de culoare vineție.

cioată sf [At: NĂDEJDE, ap. TDRG / Pl: ~te / E: nct] 1 (Îvp) Om care se preocupă de problemele altora mai mult decât de ale sale. 2 (Reg) Rădăcină. 3 (Îvr) Lemn putred. 4 (Fig) Vită mică.

cioatcă sf vz *ciotcă*

cioatfă sf vz *ciotfă*

ciob sn [At: PANN, P.V. II, 107 / V: *cib* sn / Pl: ~uri, (rar) ~oabe / E: te *čob*] 1 Bucată dintr-un obiect de sticlă, de faianță, de lut etc. spart. 2 (Pgn) Vas spart. 3 (Pop; ie) A-i pune cuiua ~u A-i face cuiua vrăji pentru căsătorie. 4 (Înv) Conținutul unui vas. 5 Vas mic de pământ pentru tămâiat. 6 (Reg) Ghiveci de flori. 7 (Buc) Vas din doage stricat. 8 (Pop; irm) Bărbat.

cioba v vz *ciobi*

ciobac sn vz *ciobacă*

ciobacă sf [At: DAMÉ, T. 126 / V: *ciobac* sn, *ciub-*, *ciubică*, *sub-* / Pl: ~ace, ~băci / E: ucr *чобак*, mg *csobák*] (Reg) Luntre pescărească rudimentară, de obicei scobită dintr-un trunchi de copac.

ciobaliğ sm [At: DA / Pl: ~igi / E: ctm *cioban* + *baligă*] (Im; fam; reg) Cioban slab.

cioban¹ sm [At: VAIDA / Pl: ? / E: ns cf *ciuvaniu*] (Reg) 1 Vas de lemn pentru băut apă. 2 Vas de lemn pentru adus apă.

cioban² sm [At: CANTEMIR, IST. 9 / A: *cio-* / Pl: ~i / E: te *čoban*] 1 Păstor. 2 (Sp) Proprietar de oi. 3 Personaj travestit în păstor de oi la Vicleim. 4 (Îc) Steaua ~ului Luceafărul de seară. 5 (Îac) Steaua polară. 6 (Îc) ~ul cu oile Constelația lirei. 7 (Ban) Câine ciobănesc. 8 (Trs) Malac. 9 (Îc) ~ul-cu-oile Steaua principală din constelația lirei.

ciobancă sf [At: COSTINESCU / V: (în ghicitori, în rimă) ~bâncă / Pl: *cioban²* + ~că] 1 Soția ciobanului. 2 Păstorită.

ciobăcan sm [At: BOCEANU, GL. / Pl: ~i / E: ns cf *ciobacă*] (Reg) Pește lat ca palma.

ciobăcar sm [At: COMAN, GL. 19 / Pl: ~i / E: *ciobacă* + ~ar] (Reg) Pescar.

ciobăcuță sf [At: H X, 425 / Pl: ~te / E: *ciobacă* + ~uță] (Reg; pes) 1-2 (Șhp) Ciobacă (mică).

ciobălu v vz *cebalui*

ciobăluire sf vz *cebaluire*

ciobălu¹ sn vz *cebalu¹*

ciobălu², ~ă a vz *cecalu²*

ciobănaș sm [At: IORGA, N. R. A. I, 283 / Pl: ~i / E: *cioban²* + ~aș] 1-2 (Șhp) Cioban¹ (I) tânăr. 3 (Reg; art) Dansul popular „ardelenească”. 4 Melodia dansului popular „ardelenească”. 5 (Ast; pop) Steaua principală din constelația lirei.

ciobănău sm [At: GRAIUL I, 238 / Pl: ~ăi / E: *cioban²* + ~au] Ciobănoi. *ciobăncuță* sf [At: ALEXANDRESCU, M. 262 / Pl: ~te / E: *ciobancă* + ~uță] 1-4 (Șhp) Ciobancă (1-2) (dragă).

ciobăneasă sf [At: COSTINESCU / Pl: ~ese / E: *cioban²* + ~easă] 1 Soția ciobanului. 2 Băciță.

ciobănel sm [At: ALECSANDRI, P. P. 3 / Pl: ~ei / E: *cioban²* + ~el] 1-2 (Șhp) Cioban² (I) (drag).

ciobănesc, ~ească a [At: BELDIMAN, TR. 385 / Pl: ~ești / E: *cioban* + ~esc] 1 De cioban² (I). 2 Pastoral. 3 Al ciobanului² (I).

ciobănește av [At: SEVASTOS, N. 281 / E: *cioban* + ~este] 1 Ca ciobanii. 2 (Sp) În felul în care joacă ciobanii.

ciobăni [At: ALECSANDRI, T. 613 / Pl: ~nesc / E: *cioban²*] 1 vi A fi cioban (I). 2 vt A face pe cineva cioban² (I).

ciobănie¹ sf [At: H II, 118 / Pl: ~ii / E: *cioban²* + ~ie] 1 Meseria de cioban² (I). 2 Situația de cioban² (I).

ciobănie² sf [At: DA / P: ~ / E: ns cf *cioban¹*] (Reg) Vas de doage cu fundul dublu, având capacitatea de 10-12 l, cu care se duce apă lucrătorilor la câmp.

ciobănime sf [At: DA / Pl: ~mi / E: *cioban*² + -ime] 1 Totalitatea ciobanilor² (1). 2 Adunare de ciobani² (1). 3 Multime de ciobani² (1).

ciobănire sf [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *ciobani*] 1-2 Ciobănie¹ (1-2).

ciobănit sn [At: DA ms / Pl: ? / E: *ciobani*] 1-2 Ciobănire (1-2).

ciobăniță sf [At: COSTINESCU / Pl: ~te / E: *cioban*² + -iță] 1 Soția ciobanului. 2 Băciță.

ciobănoi sm [At: I. CR. IV, 305 / Pl: ~ / E: *cioban*² + -oi] 1 Cioban bine făcut. 2 (Dep) Om cu purtări grosolane.

ciobănos, ~oasă a [At: CONV. LIT. XLV, 377 / Pl: ~oși, ~oase / E: *cioban*² + -os] 1 Ca un cioban² (1). 2 Cu înfățișare de cioban² (1). 3 Cu apăsături de cioban² (1).

ciobâr sn vz *ciubâr*

ciobârnac sn vz *ciobârnac*

ciobâc sm vz *ciubuc*²

ciobâc sm vz *cibuc*

ciobâlcai vi [At: DA ms / Pzi: *ciobâlcai* / E: fo] (Ban) 1 A răsufla în apă. 2 A se bălăci cu mâinile în apă.

ciobâncă sf vz *ciobancă*

ciobârcău sm [At: ȘEZ. VI, 178 / Pl: ~ăi / E: mg *csavargó*] (Mol) Haimana.

ciobârdac sn vz *ciobârnac*

ciobârlac sn [At: I. CR. IV, 26 / Pl: ~aci / E: mg *cseber*, *csöbör*] (Reg) 1 Polonic. 2 Lingură mare.

ciobârlan sm [At: ȘEZ. I, 29 / Pl: ~i / E: ctm *cioban*² + *mârlan*] (Reg) 1-2 Ciobănoi (1-2).

ciobârlănoi sm [At: DA ms / Pl: ~ / E: *ciobârlan* + -oi] 1-2 Ciobănoi (1-2).

ciobârlău sm [At: DA ms / Pl: ~i / E: *ciobârlan* + -ău] 1-2 Ciobănoi (1-2).

ciobârloi sm [At: GOROVEI, C. 295 / Pl: ~ / E: nct] 1-2 Ciobănoi (1-2).

ciobârnac sn [At: BOCEANU, GL. / V: *ciobâr*~, ~rdac, ~neac, ~noc / Pl: ~ace / E: mg *cseber*, *csöbör*, „ciubâr, hârdău”] 1 (Reg) Prăjină lungă cu care se duce căldarea sau hârdăul în spinare. 2 (Ban) Butoi de 30-80 l, de litri, cu gura strâmtă și fundul larg pentru lăturile porcilor sau pentru murat varza.

ciobârnăcar sm [At: LUIBA-IANA, M. 113 / V: (inv) ~iu / Pl: ~i / E: *ciobârnac* + -ar] (Reg) Băt mare cu măciucă la capăt.

ciobârnăcariu sm vz *ciobârnăcar*

ciobârneac sn vz *ciobârnac*

ciobârnoc sn vz *ciobârnac*

ciobârta sf vz *ciobârta*

ciobi vi [At: MAT. FOLK. 102 / V: ~ba / Pzi: ~besc / E: *ciob*] 1-3 A știrbi, a sparge sau a crăpa un obiect casant.

ciobire sf [At: DEX / Pl: ~iri / E: *ciobi*] 1-3 Știrbire, spargere sau crăpare a unui obiect casant Cf *ciobi* (1-3).

ciobit, ~ă a [At: DEX / Pl: ~iți, ~e / E: *ciobi*] 1-3 Știrbit, spart sau crăpat.

ciobiurică sf vz *ciovică*¹

ciobla sf vz *ciubla*

cioboată sf vz *ciubotă*

ciobotar sm vz *ciubotar*

ciobotă sf vz *ciubotă*

ciobotăraș sm vz *ciubotăraș*

ciobotăreasă sf vz *ciubotăreasă*

ciobotăresc, ~ească a vz *ciubotăresc*

ciobotărie sf vz *ciubotărie*

ciobotăriță sf vz *ciubotăriță*

cioboti v vz *ciuboti*

ciobotoi sn vz *ciubotoi*

ciobotea sf vz *ciubotea*

ciobotică sf vz *ciubotică*

ciobre sm [At: VICIU, GL. / Pl: ? / E: mg *csorba*] (Reg; csnp) Om zdrențaros.

ciobuleț sn [At: CARAGIALE, T. I, 138 / Pl: ~e / E: *ciob* + -uleț] 1-2 (Șhp) Ciob (1) mic.

*cioc*¹ i vz *cică*³

*cioc*² ai [At: PĂSCULESCU, L. P. 211 / E: tc *čok*] (Tcm; atestat numai într-o poezie populară) Mare.

*cioc*³ av [At: DA / E: mg *csak*] (Reg) Nimic.

*cioc*⁴ i [At: DDRF / V: ~a, ~a-boca, ~-boc, ~-poc i / E: fo Cf *cioc*⁵,

ciocan, *ciocăni*] 1 Cuvântul care redă zgomotele produse prin lovirea repetată a unui obiect cu ciocanul, cu sapa etc. 2 Bătaie. 3 (Ie) A sta ~ pe capul cuiva A agasa pe cineva.

*cioc*⁵ sn [At: URICARIUL XXII, 428/10 / V: *cic* / Pl: ~uri / E: alb *čok* Cf *ciocă*, *ciocan*, *ciocăni*] 1 Partea anterioară, terminală, lunguită și cornoasă a capului păsărilor, care înlocuiește sistemul dentar Si: *plisc*, *clont*, *cioclonț*, *ciup*, *rost*, *clanță*, *ciobanț* Cf *bot*, *ciort*, *flit*, *rât*, *tic*, *surla*, *teflu*, *țiu*. 2 Parte sau prelungire ascuțită a unor obiecte. 3 (Fam; la oameni) Gură. 4 (Om; ic) ~gros Pasărea *Coccothraustes*. 5 (Bot; reg; ic) ~ul-berzei sau ~de-barză Plantă erbacee cu frunze păroase, adânc crenate și cu flori violet-purpuri Si: (reg) *grehetin* (*Geranium pratense*). 6 (Iac) Pliscul-cucoarei. 7 (Bot; reg; ic) ~ul-cocorului, ~de-~ sau ~de-cucoară Mică plantă erbacee cu tulpina păroasă întinsă pe pământ, cu frunze compuse, flori roșii, roz sau albe și fructe lungi, asemănătoare cu un cioc (*Erodium cicutarium*). 8 (Bot; reg; ic) ~ul-păsării Plantă erbacee cu tulpina acoperită de peri lungi, cu flori mari, frumoase, violet-purpuri, care crește prin locuri umede (*Geranium palustre*). 9 (Bot; reg; ic) ~ul-cioarii Surguci (*Consolida giacis*). 10 (Reg; ic) ~ul-corbului Plantă comestibilă nedefinită mai îndeaproape. 11 (Bot; reg; ic) ~ul-stârcului Nemțșori (*Delphinium consolida*). 12 (Orn; ic) ~întors Pasăre călătoare cu penajul alb pătat cu negru, cu ciocul lung, subțire și ușor arcuit în sus, cu picioarele înalte (*Recurvirostra avosetta*). 13 (Ic) ~de- papagal Formație osoasă din zona marginală a vertebrelor. 14 Cantitate de lichid sau de hrană care încape o dată în cioc (1). 15 Botul ascuțit al unor pești. 16 (Reg) Capăt. 17 Partea anterioară și ascuțită a unui obiect Cf *vârf*, *capăt*, *bot*. 18 (Reg; is) ~ul crinții Scoal crinții, pe care se scurge janțul din caș. 19 (Is) ~ul ibrucului Partea ascuțită a marginii ibrucului prin care se toarnă lichidul. 20 Capul scăunoaiei. 21 Gura cleștelui. 22 Urecheta undiței, a cârligelor, a cârmacelor. 23 Unealta cu care se scot lemnele din apă. 24 Condei. 25 (La păsări) Moț de pene. 26 Cocul femeilor. 27 Barbișon. 28 (Arg; ie) A pune (cuiva) ~ sau ~uri A minți sau a deforma realitatea.

*cioc*⁶ sm [At: DA / Pl: ~oci / E: nct] (Reg) Porumbul cules de pe cocean.

cioca i vz *cioc*⁴

cioca-boca i vz *cioc*⁴

ciocalină sf [At: HODOȘ, P. P. 221 / Pl: ~ne / E: nct] (Ban) Floare nedefinită mai îndeaproape.

ciocan sn [At: COREȘI, PS. 196 / V: *ciocan* sm / Pl: ~e / E: vs *чѣкан*]

1 Unealtă formată dintr-un corp de metal, de lemn, de cauciuc dur etc., de forme și dimensiuni variate, prevăzută cu un mâner, folosită, manual sau mecanic, la bătut sau la prelucrat materiale rezistente. 2 (Pop; ie) A fi între ~ și nicovală A fi într-o situație critică. 3 (Pop; ie) A sta ~ pe (sau în) capul cuiva sau cuiva la cap A plictisi pe cineva cu insistențele. 4 (Pop; ie) A sta ~ (sau cioc) A sta dus pe gânduri. 5 (Pop; iae; despre vite) A fi pătrunse de frig. 6 (Pop; ie) A fi înghețat ~ A fi înghețat tun. 7 Unealtă de săpat pământul pietros. 8 (Is) ~ marcator Ciocan (1) de marcat arborii din pădure sau buștenii. 9 (Is) ~ silvic Unealtă în forma unei securi mici, cu muchea lungă și marcată Cf *fier*, *băltac*. 10 (Is) ~ numărator sau revolver Roată metalică pentru numerotarea trunchiurilor. 11 (Is) ~ de caldărâm Ciocan (1) scurt pentru pavaj. 12 (Is) ~ mecanic Ciocan (1) pus în mișcare de forță mecanică. 13 (Is) ~ pneumatic Ciocan (1) acționat prin aer comprimat. 14 (Is) ~ pneumatic de abataj Ciocan (1) pneumatic folosit pentru abatajul rocilor și substanțelor minerale. 15 (Spt) Instrument de aruncat, format dintr-o bilă de metal prinsă de o coardă de sârmă terminată cu un mâner. 16 (Pex) Probă sportivă de atletism practică cu acest instrument. 17 (Buc) Bucată de lemn fixată într-o coadă lungă, cu care se sfărâmă bulgării, după grăpat. 18 (Spc) Fiecare dintre cele două bețișoare ale țambalului, ale xilofonului etc. Cf *ciocănas*, *ciocănel*. 19 (Inv) Armă din Egiptul antic. 20 Bucată de fier (sub formă de șarpe) atârnată de poartă, în partea dinspre stradă, cu care se lovea în poarta

încuiată pentru a anunța prezența cuiva. **21** (Lpl) Pene înfipite în fusul sau grindeul roții de apă. **22** (Înv) Fusele vârtelniței. **23** (Pop; lpl) Brațele războiului. **24** (Reg) Copilul ușii. **25** (Reg) Cocosul puștii. **26** (Înv) Pahar sau sticlă cu gâtul îngust și lunguiet din care se bea rachiul Cf *toi, tuica, tuiculița*. **27** (Reg) Știulete de porumb curățat de boabe Vz *cocean, ciocălău, drug, cotolan*. **28** Tulpina porumbului rămasă în pământ după cules Vz *ciocălău, hluj, hlujan, cocean, ciuclej, tulean*. **29** (Trs; Mun) Cotor de varză. **30** (Înv) Con de brad. **31** (Înv) Tulpina bureților. **32** (Înv) Pește cu capul mare de forma ciocanului (*Zygaena malleus*). **33** (Pop) Penis. **34** Unul dintre cele trei oscioare care alcătuiesc urechea medie. **35** (Îs) ~ de foc Bombardament de artilerie intens și de scurtă durată. *ciocăna sfa* [At: PAMFILE, S.V. 56 / Pl: ~ne / E: *ciocan* + -a] (Pop) Joc de călușari.

ciocanca sfa [At: DA / Pl: ~nce, ~cănci / E: ctm *ciocac*¹ + *cance*] (Reg) Par de lemn cu cârlig la capăt, cu care se împing obiectele plutitoare Cf *cârlig, tâpoi, hauc, cioc⁵, ciocoroi, clasibocru, tâpusă, tapină*.

ciocarapă sf vz *ceacaribă*

ciocaribă sf vz *ceacaribă*

ciocă¹ sf vz *ciocă¹*

ciocă² sf vz *ceuca*

ciocăi v [At: H XVIII, 145 / Pl: ~esc / E: nct] (Reg; d. câini) A mânca dintr-un hoit.

ciocălaște sf [At: DAMÉ, T. 63 / V: *ciuc*~ / E: *ciocălău* + -iște] (Reg) **1** Loc unde au rămas cocenii de porumb în pământ. **2** Loc plantat cu porumb.

ciocălău sm [At: DRĂGHICI, R. 143/17 / V: (reg) *ciuc*~ sn / Pl: ~ăi / E: srb *čokov*, mg *csukló*, bg *чекытка*] (Mol) **1** Știulete de porumb curățat de boabe. **2** Partea de jos a cotorului cu rădăcina rămasă pe câmp, după ce s-a tăiat porumbul Si: *cocean, ciocan, ciuclej, tulean*. **3** (Lpl) Ciupercă otrăvitoare. **4** (Reg) Ciucure. **5** (Art) Joc țărănesc. **6** Melodia după care se execută ciocălăul (5).

ciocănaie sf [At: TOMESCU, GL. / Pl: ? / E: nct] (Olt; țes) Iepe.

ciocănar sm [At: I. IONESCU, P. 36 / Pl: ~i / E: *ciocan* + -ar] (Înv) **1** Ciocănaș (8). **2** Muncitor necalificat. **3** Nituitor manual.

ciocănărie sf [At: PAMFILE, A. R. 50 / Pl: ~ii / E: *ciocan* + -arie] (Reg) Ciocălăiște (1-2).

ciocănaș [At: DIONISIE, C. 176 / V: ~cnaș sm / Pl: ~e, ~i / E: *ciocan* + -aș] **1-2** sn (Șhp) Ciocan (1) mic. **3** sn (Spc) Ciocan mic cu care se lovesc coardele țambalului, xilofonului, toba, toaca etc. **4** sn Bucată mică de lemn învelită în postav, care lovește coardele pianului atunci când sunt apăsată clapele acestuia. **5** sn (Atm) Ciocan (34). **6** sm (Bot; reg; lpl) Ciocănăței. **7** sm (Bot; reg) Surguci. **8** sm (Iuz) Muncitor într-o mină de sare Si: *ciocănar* (1). **9** sm (Reg) Gonaci la vânătoare.

ciocănătoare sf vz *ciocănitoare*

ciocănăței smp [At: PANȚU, PL.² / E: nct] (Bot; reg) Condurul-doamnei (*Cypripedium calceolus*).

ciocănea sf [At: CIHAC II, 54 / Pl: ~ele / E: *ciocăni*] (Orm; reg) Sitar (*Scolopax rusticola*).

ciocăneală sf [At: DA ms / Pl: ~eli / E: *ciocăni* + -eală] **1** Zgomot produs de ciocănituri repetate. **2** (Fig) Ceartă. **3** (Fig) Cicăleală.

ciocănel sn [At: MARDARIE, L. 358 / Pl: ~e, (sm, înv) ~ei / E: *ciocan* + -el] **1-2** (Șhp) Ciocan (1) (mic). **3** (Spc) Ciocan mic cu care se lovesc coardele țambalului, xilofonului, toba, toaca etc., cu care se împletește găitanul, ceaprazurile, covoarele, cu care lucrează fierarul. **4** (Îcs) *De-a ~ul* Joc de copii. **5** (Țes) Scripte care ridică și coboară itele. **6-7** (Înv) (Pahar sau) sticlă de rachiul Cf *ciocan, tuica, tuiculița, toi*. **8** (Reg) Flori cusute pe pieptul sau pe mânecile iei țărănești. **9** Joc popular. **10** Melodia după care se execută jocul ciocănelului (9). **11** (Lpl) Saceac. **12** (Bot; Mol) Brebenel (*Polygonum aviculare*).

ciocănește av [At: ȘEZ. I, 287 / E: *ciocan* + -ește] (Formație incidentală) Într-un mod care imită sunetul produs de ciocan (1).

ciocăni [At: URECHE, ap. TDRG / V: *ciocne*~ / Pzi: ~nesc, 3 ~neste, *ciocane* / E: *ciocan*] **1** vta A lovi cu ciocanul într-un corp tare. **2** vta A bate cu un obiect tare Cf *bocăni*. **3** vi A bate repetat (cu degetul sau cu un obiect) într-un corp tare. **4** vi A bate cu degetul (îndoit) în ușă, în fereastră (pentru a solicita intrarea, pentru a atrage atenția etc.). **5** vt A lovi ușor cu degetele în toracele sau în abdomenul unui pacient, pentru a cerceta starea unor organe interne. **6-7** vti A lovi (ceva cu scopul de a sparge sau) în cineva pentru a-i provoca durere. **8** vt (Pfm) A ciocni în sănătatea cuiva. **9** vta (D. păsări) A lovi cu ciocul Cf *toca, tocăni*. **10** vt (Fig) A se certa cu cineva. **11** vt (Fig) A cicăli pe cineva Si: *a pisa, a toca, a tocăni*. **12** vtrr (Fam) A (se) bate ușor. **13** vi A lucra ceva lovind cu ciocanul. **14** vi (Pex) A lucra la unele lucruri (mărunte).

ciocănire sf [At: DEX² / Pl: ~ri / E: *ciocăni*] **1-3** Ciocăneală (1-3).

ciocăniște sf [At: GAZETA SĂTEANULUI, ap. TDRG / Pl: ~ti / E: *ciocăni* + -iște] (Reg) **1-2** Ciocălăiște (1-2).

ciocănit¹ sn [At: GALACTION, O. I, 164 / Pl: ~uri / E: *ciocăni*] **1-3** Ciocănire (1-3).

ciocănit², ~ă a [At: BARCIANU / Pl: ~iți, ~e / E: *ciocăni*] **1** Care a fost lovit cu ciocanul (1). **2** Prelucrat cu ciocanul (1). **3** (Îs) *Fier ~ Fier* forjat.

ciocăniță sf [At: H XVIII, 139 / Pl: ~te / E: nct] (Ban) Specie de șoareci mari de câmp Cf *chițoran, gherghelan*.

ciocănițoare sf [At: SADOVEANU, ap. DA / V: ~năt~ / Pl: ~, (rar) ~ori / E: *ciocăni* + -toare] **1** Nume dat mai multor specii de păsări agățătoare de pădure cu aripile scurte, cu cioc conic, puternic, care ciocănesc coaja copacilor, distrugând insectele dăunătoare și larvele lor (*Picus* și *Drycopus*) Si: *ghionoaie*. **2** Instrument care ciocănește. **3** (Pop) Mitrălieră.

ciocănițor, ~oare a [At: DA ms / Pl: ~i, ~oare / E: *ciocăni* + -toare] Care ciocănește.

ciocănitură sf [At: GANE, ap. TDRG / Pl: ~ri / E: *ciocănit* + -ura] **1-3** Ciocănit¹ (1-3).

ciocăniță sf [At: VARONE, D. 44 / Pl: ~te / E: *ciocana* + -iță] (Ban) **1** Joc popular. **2** Melodie după care se execută dansul ciocănița (1).

ciocărău sn [At: DA / Pl: ~raie / E: bg *чокыр* + -au] (Reg) Ciolan. *ciocărlată sfs* vz *ciocărlat*

ciocărti v vz *ciocărti*

ciocău sn [At: H XVIII, 145 / Pl: ? / E: ns cf *ciocăi*] (Ban) Stărv.

cioc-boc i vz *cioc⁴*

cioc(-cioa)! i vz *cică³*

ciocăldan sm [At: BÎRLEA, ap. DR. IV, 813 / Pl: ~i / E: nct] (Mar) Băiat de 17-18 ani Cf *flăcăiandru*, (reg) *catariga*.

ciocăltari vt [At: COMAN, GL. / Pzi: ~nesc / E: nct] (Reg) **1** A vorbi într-o limbă străină. **2** A se certa ușor.

ciocăltău sn [At: DAMÉ, T. / V: ~călteu sn, ~tei sm, ~teu sn, *ciuculteu* sn, ~cărteie sfp / Pl: ~teie, (Trs) ~tauă / E: mg *csikoltó* Cf *ciocăc, cioc, ciocălău, ciocălti* (s *ciopârți*)] **1** (Reg) Cui de lemn. **2** (Reg) Par mic pus în gard pentru a împiedica trecerea găinilor. **3** (Reg) Dispozitiv din lemn cu care se prinde jugul de proțap. **4** (Reg) Bucată de lemn care leagă jugul de cătușă și de proțapul carului Si: *tiglici*. **5** (Reg; mpl) Unelte de plugărie Cf *cinie*. **6** (Reg; lpl; îf *ciocărteie*) Unelte pentru ascuțit coasa Vz *ciocan, nicovală, gresie*.

ciocăltei sm vz *ciocăltău*

ciocălteu sn vz *ciocăltău*

ciocălti v vz *ciopârți*

ciocăltiri sfp [At: CV, 1950, nr. 4/35 / E: nct] (Reg) Unelte necesare cositului: gresia, ciocănelul, nicovala și tocul gresiei.

ciocăltit, ~ă a vz *ciopârțit*

ciocăltiu sn vz *ciocălteu*

ciocăndie sf [At: VICIU, GL. / Pl: ~ii / E: nct] (Reg) Jucărie.

ciocăre sn vz *cicărâc*

ciocârlan sm [At: DOMBROWSKI, P. 170 / Pl: ~i / E: srb *čevrljuga* „ciocărlie“, *čevrljak*, *čukurlji*, *čukurdeli*] 1 (Orn) Pasăre de culoare brună-cenușie, cu un moț în vârful capului (*Galeria cristata*). 2 Masculul ciocărliei. 3 (Îe) A se cucuia ca un ~ A se mândri. 4 (Îe) A fi ~ (de beat) sau a fi beat cum e ~ul A fi foarte beat. 5 (Îe) A prinde ~ul de coadă A se îmbăta. 6 (Fig) Om mândru. 7 Numele unui joc popular. 8 Melodia după care se execută ciocărlanul (7). 9 (Bot; reg) Coroniște. 10 (Reg) Târâncop.

ciocârlat sms [At: ALECSANDRI, P. P. 105 / V: ~cârlata sf, (Mol) *șocârlat* sms / E: mg *sakarlat*, it *scarlatto* „stacojiu“] (Înv, numai în cântece vechi) Stofă de culoare stacojie.

ciocârlaniță sf [At: MARIAN, D. I. 335 / Pl: ~te / E: *ciocârlan* + -iță] (Orn; Buc) Femela ciocărlanului (1).

ciocârlău sn [At: H XVII, 7 / Pl: ~laie / E: nct] (Reg) 1 Deal. 2 Munte. 3 Pătul de nuiete împletite, așezat pe o roată de car și lărgit progresiv.

ciocârleț sm [At: CIHAC II, 54 / Pl: ~i / E: nct] (Orn) Țiclete.

*ciocărlie*¹ sf [At: DOMBROWSKY, P. 162-183 / Pl: ~ii / E: ns cf *ciocârlan*] 1 Pasăre cântătoare mică, cu penele pestrice, care zboară vertical la mari înălțimi (*Alauda arvensis*). 2 (Îc) ~de-câmp Specia *Alauda arvensis*. 3 (Îc) ~de-câmp-surie sau ~de-tarină, ~de-vânt Specia *Alauda arvensis cantarella*. 4 (Îc) ~de-Bărăgan Specia *Melacocorypha calandra calandra*. 5 (Îc) ~cu-degete-scurte Specia *Calandrella cinerea brachydactyla*. 6 (Îc) ~motată Specia *Galerida cristata cristata* Si: *ciocârlan*, *ciocârlan-cucuiat*, *ciocoi*, *ciocoi-motat*, *moșut*, *păcurar*. 7 (Îc) ~cu-cioc-subțire Specia *Galerida cristata temirostris*. 8 (Îc) ~de-pădure sau ~de-munte Specia *Hullula arborea arborea*. 9 (Îc) ~de-pădure-gâlbuie sau ~unică, ~fluierătoare Specia *Hullula arborea flanscens*. 10 ~urecheată Specia *Eremophila alpestris flava*. 11 (Reg) Femela ciocărlanului. 12 (Îe) Ducă-se (sau ducă-se-ar) învârtindu-se ca ~a Ducă-se să nu se mai întoarcă. 13 (Muz) Melodie care imită trîlul ciocărliei (1). 14 Dans popular care imită trîlul ciocărliei (1).

*ciocărlie*² sf [At: CIUPALĂ, PL. / Pl: ~ii / E: nct] 1 (Reg; la plută) Nuia pe care plutășii o așază în cuiele de la cârmă pentru a opri pluta Si: *iapă*, *tenchi*. 2 (Olt; Trs) Popă.

*ciocărlie*³ sf [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: ~ii / E: srb *čokrlja*] (Înv) Viță de vie tăiată și pusă în pământ spre a prinde rădăcină.

ciocârlița sf [At: MAT. FOLK. 310 / Pl: ~te / E: nct] (Pop) Ciocărlie (1).

ciocârloi sm [At: MARIAN, O. I. 334 / Pl: ~ / E: *ciocălie* + -oi] 1-10 Ciocărlan (1-10).

ciocârtaș sm [At: ALECSANDRI, ap. TDRG / Pl: ~i / E: *ciocârți* + -aș] (Îrg) Persoană care ciopârtește.

ciocârtauri sfp [At: I. CR. VI, 314 / E: nct] (Reg) 1 Bucăți de lemn retezate cu ferăstrăul care nu se mai întrebunțează. 2-3 Locuri deluroase, răpoase.

ciocârteală sf [At: FURTUNĂ, C. 54 / Pl: ~eli / E: *ciocârți* + -eală] (Reg) Ciopârteală.

ciocârteie sfp vz *ciocăltau*

ciocârț sn [At: COMAN, GL. / V: (reg) *șicârț*, *șiocârț* / Pl: ~uri / E: nct] (Reg) Roata sucalei.

ciocârțel sm [At: DA / Pl: ~ei / E: *ciocârț* + -el] (Reg) Creasta cocoșului.

ciocârți v [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / V: *ciocârț* / Pzi: ~tesc / E: *ciopârți* (+ *cioc*)] (Îrg) A ciopârți.

ciocârții sfp [At: DA ms / E: cf *ciocârteie*] Instrumente cu care se bate și se ascute coasa (ciocanul, batca și gresia).

ciocârțut, ~ă a vz *ciopârțit*

ciocârțitură sf [At: COD. SILV. 37 / Pl: ~ri / E: *ciocârțit* + -ură] (Reg) Așchie cioplită dintr-un lemn.

ciocârți smp [At: PANȚU, PL.² / V: *coc*~ smp / E: nct] (Bot; reg) Cocărlie (*Marasmiium alliaceum*).

cioc-boc i vz *cioc*⁴

cioc sn vz *cioci*²

cioc s [At: PASCU, C. 66 / Pl: nct / E: nct] (Reg; csnp, într-o ghicitoare) Mărăcine.

cioc sm vz *ciocan*

ciocieie sf vz *ciocie*

ciochelecie sf [At: H XVIII, 26 / Pl: ? / E: nct] (Reg; cu sens neprecizat) Fel de mâncare.

*ciocie*¹ sf [At: DA / V: ~cheie / Pl: ~ii / E: bg *чекня* „briceag“, cf *coacă*, *ciocina*] 1 (Reg) Unealtă de dogărie cu care se fixează cercurile pe butoaie. 2 (Reg) Parte a căruței. 3 (Olt; lpl) Colțurile ridicate ale scaunului dinapoi al căruței. 4 (Reg) Parte a plugului. 5 (Înv) Caracterele vatalelor. 6 (Reg) Partea dinainte și dinapoi a unei șei țărănești. 7 Bucată de miel sau de oaie care se frige pe frigarea de ciocie.

*ciocie*² sf vz *ceacăie*

ciocinar sn [At: DAMÉ, T. 50 / V: *ciore*~ / Pl: ~e / E: *ciocina* + -ar] (Îrg) 1 Nasturele șei de care se agață sau se leagă desagii sau pachetajul. 2 (Îf *ciorchinar*) Mânunchi de curelușe scurte, având la capete ochiuri sau inele de care vânătorii atarnă păsările vânat.

ciochinare sf [At: PAMFILE, C. T., ap. DA / Pl: ~nări / E: *ciocina* + -are] (Reg) Curea de legat desagii și pachetajul (la ciochină).

*ciocină*¹ sf [At: DAMÉ, T. 50 / V: (Dob) *cinc*~ (reg, prin confuzie cu *ciorchine*) *ciore*~, (Ban, cu rostire dial) *șocină* / A: *ciocină* / Pl: ~ne / E: *ciocă*¹, srb *čekljun*, tc *čiqin*] (Reg) 1 Partea dindărăt a șei, de care se poate lega traista, desagii etc. 2 (Îe) A pune (sau a lega sau a atârna, a spânzura) ceva la ~ (sau la ciochine) A nu se mai ocupa de ceva. 3 Cărligul pe care-l poartă uneori țărani de la munte la brâu. 4 Osul rotund de la glezna piciorului.

ciochinărie sf [At: NOM. MIN. 24 / Pl: ~ii / E: *ciocină* + -arie] (Reg) Denumire colectivă pentru piesele șelei care țin de ciochină (*ciocina*, *ciochinare* etc.).

ciocîță sf [At: DA / Pl: ~te / E: cf *ceuca*] (Orn; reg) Ceucută.

*cioci*¹ sm [At: VICIU, GL. / Pl: ? / E: nct] 1 (Reg; lpl) Chică. 2 (Reg; lsg) Căine de curte.

*cioci*² smp [At: DA / V: ~ce, ~onci smp / E: grm *Socken* „ciorapi scurți“] (Reg) 1 Ciorapi de pânură albă, lungi până la genunchi, purtați de țărani în opinci. 2 (Fig; îf *cioc*) Om cu judecată imatură.

*cioci*¹ vi [At: H IX, 123 / Pzi: *cioci* / E: fo] (Reg) A fluiera.

*cioci*² sm [At: CV, 1949, nr. 9, 34 / Pl: ~ / E: nct] (Reg) Ramură uscată.

*cioci*¹ v vz *ciuciuli*

ciocire sf [At: DA / Pl: ~ri / E: *cioci*²] (Reg) Chercheleală.

ciociu sm [At: POMPILIU, B. 1007 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Coccan de porumb Si: *ciocălu*, *ciuclej*, *cocean*, *hluj*, *hlujan*, *tulean*.

ciociurvică sf vz *ciovica*¹

*cioclas*¹ sm [At: RĂDULESCU-CODIN, L. / Pl: ~i / E: *cioclu* + -as] (Îrg) 1 „Consilier municipal care încerca ludea, adică „darea pe lux“. 2 Om care participă la înmormântări.

*cioclas*² sm [At: DA ms / Pl: ~i / E: *ciocla* + -as] (Reg) Țăran care vine la oraș cu o legătură de lemne de vânzare.

ciocleș sm [At: CREANGĂ, GL. / V: ~eș, *ciuc*~, *coc*~, *colt*~, (dal) *șoc*~ sm / Pl: ~i / E: ns cf srb *čuklja* „membru tăiat“, *čukljav* „schilod“ Cf *ciocălu*, *cioclod*] (Reg) Partea de jos a tulpinii porumbului, rămasă la nivelul pământului după ce restul a fost tăiat la recoltare.

cioclejel sm [At: MARIAN, O. I. 304 / Pl: ~ei / E: *ciocleș* + -el] 1 (Reg; șhp) Ciocleș. 2 (Orn; Buc) Mică pasăre care trăiește prin ciocleji (*Troglodytes parvulus*) Si: *împarătus*.

ciocleș sm vz *ciocleș*

cioclete sm [At: VICIU, GL. / Pl: ~eți / E: ctm *cioclejel* + *vrăbete*] (Orn; reg) Vrabie.

ciocli vi [At: COSTINESCU / Pzi: ~lesc / E: *cioclu*] (1) (Îvr) A căra mortii. 2 (luz) A îngriji de îngroparea ciurmaților sau a altor feluri de morți.

cioclime sf [At: COMAN, GL. / Pl: ~mi / E: nct] (Reg; prt) Tineretul satului.

ciocloavă sf vz *cioclovina*

cioclod *sn* [At: VICIU, GL. / V: ~colod / Pl: ~oade / E: ctm **cioclej** + **glod**] (Trs; Ban) 1 Cotor de măr. 2 Cocean de porumb.

ciocloi *sm* [At: T. PAPAHAĞI, M. / Pl: ~ / E: nct] (Orn; reg) Ciocărlie¹ (1).

cioclonț *sn* [At: N. DRĂGANU, DR. II, 900 / Pl: ~uri / E: ctm **cioc** + **clonț**] (Fig) Cioc⁵ (1).

cioclovime *sf* [At: STANCU, D. 10 / Pl: ~mi / E: nct] (Csc) Mulțime de ciocoi² (8).

cioclovină *sf* [At: ALECSANDRI, T. 921 / V: ~ovă *sf* / Pl: ~ne / E: nct] (Pop; dep) Om arogant.

cioclu *sm* [At: E. KOGĂLNICEANU, ap. LET. III, 193/3 / Pl: ~li / E: bg **чоклу** Cf **ciocla**] 1 (Înv) Persoană care transportă ciumații la groapă. 2 (Reg) Persoană care însoțește dricul. 3 (Buc; Mol) Gropar. 4 (Fig; reg) Om rău care produce distrugerea morală a cuiva. 5 (Spc; reg) Slujbaș corupt Cf **cioclas**. 6 (Reg) Om pipernicit.

ciocluț *sm* [At: VAIDA / Pl: ~i / E: cf **ciocărlie**, **ciorloi**] (Orn; reg) Ciocărlan (1).

ciocmăgi *vr* [At: ISPIRESCU, L. 333 / Pzi: ~gesc / E: ctm **ciocmăni** + **ciomăgi**] (Pop) A bate.

ciocmăneală *sf* [At: DA / Pl: ~eli / E: **ciocmăni** + **-eală**] (Pop) Ciomăgeală.

ciocmăni [At: ISPIRESCU, L. 333 / V: **ciogm**~ / Pzi: ~nesc / E: cf mg **csokmőny**] (Pop) 1 *vt* A ciocăli pe cineva. 2-3 *vr* A (se) certa. 4 *vi* A vorbi tare și urât.

ciocmănire *sf* [At: DA / Pl: ~ri / E: **ciocmăni**] (Pop) Ciomăgeală.

ciocnaș *sm* *vz* **ciocănaș**

ciocnă *sf* [At: T. PAPAHAĞI, M. 218 / Pl: ~ne / E: **ciocni**] Ciocnire (1).

ciocneală *sf* [At: DELAVRANCEA, S. 6 / Pl: ~eli / E: **ciocni** + **-eală**] Ciocnire.

ciocnet *sn* [At: IORDAN, L. R. A. 248 / Pl: ~e / E: **ciocni** + **-et**] Zgomot produs de lovirea a două obiecte tari.

ciocni [At: ANON. CAR. / V: ~ogni, **ciomni** / Pzi: ~nesc / E: rs **чокнуть**] 1 *vt* A lovi (cu ceva tare sau în ceva ori de ceva tare) producând zgomot. 2 *vr* A se lovi (unul) de altul (făcând zgomot). 3 *vt* A lovi ouăle roșii unul de altul cu unul din capete, conform tradiției legate de sărbătoarea Paștilor. 4 *vt* A lovi ușor unul de altul paharele de băutură, în semn de urare Cf **închina**. 5 *vt* A lovi un obiect fragil producându-i o crăpătură, o plesnitură. 6 *vt* A face să crape. 7 *vi* (Înv) A bate la ușă. 8 *vr* (Fig; c. i. omul) A bate pe cineva. 9 *vr* (D. vehicule care vin din direcții opuse) A intra în coliziune. 10 *vr* (D. armate adverse; rar, d. oameni) A se bate. 11 *vr* (Fig; d. interese, idei etc.) A fi sau a veni în contradicție. 12 *vr* (Îvp) A se îmbăta. 13-14 *vit* (Înv) A lovi cu ciocul în ceva. 15 *vr* (Înv; d. pui) A sparge coaja oului în care s-a format, pentru a ieși din el. 16-17 *vr* (Înv) A (se) iubi.

ciocnire *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~ri / E: **ciocni**] 1 Lovire (însoțită de zgomot) între două obiecte tari. 2 Coliziune între două vehicule aflate în mers. 3 Conflict armat. 4 (Fig) Luptă de interese sau de idei diferite.

ciocnit¹ *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: **ciocni**] 1-4 Ciocnire (1-4).

ciocnit², ~ă *a* [At: BĂRAC, A. 80 / Pl: ~iti, ~e / E: **ciocni**] 1 Lovit. 2 (D. obiecte fragile, spec. d. vase) Crăpat. 3 (Fig) Atins de o boală molipsitoare. 4 (Îs) ~ de atac Bolnav de tuberculoză. 5 (Îrn; îas) Țicnit. 6 (Înv; im) Cherschelit.

ciocnitor, ~oare [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~i, ~oare / E: **ciocni** + **-(i)tor**] 1 *a* Care ciocnește. 2 *sf* (Pop) Coțofană. 3 *sn* (Reg) Clește de spart nuci.

ciocniture *sf* [At: DA ms / Pl: ~ri / E: **ciocni** + **-itură**] 1-4 Ciocnire (1-4). 5 Crăpătură produsă într-un obiect (în urma lovirii lui cu altul).

ciocoaică *sf* [At: ALECSANDRI, ap. TDRG / Pl: ~ce / E: **ciocoi**² + **-că**] 1 Soție a ciocoiului² (9). 2 (Dep) Femeie parvenită. 3 (Pex) Boieroaică.

ciocoaze *sf* [At: CONV. LIT. XLVI, 131 / E: nct] (Reg) Ciocoime. **ciocodniță** *sf* *vz* **ciocodnița**

ciocofleandura *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1344 / V: ~orofl~ / Pl: ~lenduri / E: ctm **ciocoi**² + **fleandură**] (Prt) 1-10 Ciocoi² (6-15).

ciocoi¹ *vr* [At: NEGRUZZI, S. I, 141 / Pzi: ~esc / E: **ciocoi**] 1-10 A deveni ciocoi² (6-15). 11 (Pex) A se boieri.

ciocoi² *sm* [At: NECULCE, ap. LET. II, 310/6 / Pl: ~ / E: **ciocoi**² + **-oi**] 1 (Înv; orn) Mascul al ciocaii. 2 (Orn; reg) Corb. 3 (Orn; reg) Ciocărlie. 4 (Orn; reg) Ciocărlie moțată. 5 (Orn; reg) Ciocărlan (2). 6 (Înv; Mol; Buc) Servitor domnesc care ținea la curte papucii și meșii boierilor. 7 (Înv) Fecior care-l însoțea pe domnitor la plimbare pe jos sau în trăsură, stând în spatele trăsurii Cf **lucheu**, **valet**. 8 Om slugarnic. 9 (Iuz) Boier parvenit. 10 (Iuz) Arendaș. 11 (Iuz) Boier îmbrăcat nemțește. 12 (Iuz) Funcționar particular al boierilor. 13 (Iuz) Perceptor. 14 (Prt) Asupritor. 15 (Prt) Hoț. 16 (Pop; îc) A sta ~ A sta dus pe gânduri. 17 (Pop; îc) A se băga la ~ A se angaja pe moșia boierească (pentru arături). 18 (Îc) ~gulerat Ciocoi de la oraș. 19 (Dep; iuz) Membru al partidului conservator. 20 (Pex; iuz) Boier.

ciocoiăș *sm* [At: BELDIMAN, TR. 401 / V: (reg) ~ieș / Pl: ~i / E: **ciocoi** + **-aș**] (Șhp) 1-36 Ciocoi (1-15, 18-20).

ciocoierie *sf* [At: IORDAN, L. R. A. 168 / Pl: ~ii / E: **ciocoi**² + **-arie**] (Prt) 1-11 Ciocoime (1-11).

ciocoiesc, ~iască *a* [At: GHICA, S. 297 / Pl: ~ești / E: **ciocoi**² + **-esc**] 1-10 De ciocoi² (6-15). 11-20 Al ciocoiului² (6-15). 21-30 Ca ciocoi² (6-15). 31 (Fig) Slugarnic. 32 (Spc; iuz; îs) **Scriere ~iască** Scriere întrebuintată în birouri. 33-42 Specific ciocoiilor² (6-15).

ciocoies *sm* *vz* **ciocoias**

ciocoiește *av* [At: DA / E: **ciocoi**² + **-este**] 1-10 Ca un ciocoi² (6-15).

ciocoime *sf* [At: DA / E: **ciocoi**² + **-ime**] 1-10 Mulțime de ciocoi² (6-15). 11 Totalitate a ciocoiilor.

ciocoinic, ~ă *a* [At: POGOR, HENR. 237 / Pl: ~ici, ~e / E: **ciocoi**² + **-nic**] (Înv) Slugarnic.

ciocoinicie *sf* [At: MAG. IST. IV / E: **ciocoinic** + **-ie**] (Înv) Slugarnicie.

ciocoire *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~ri / E: **ciocoi**¹] 1 Slugărnicie. 2 Intrigă.

ciocois *sm* [At: NEGRUZZI, S. I, 202 / Pl: ~e / E: **ciocoi**² + **-ism**] 1-10 Manieră de ciocoi² (6-15). 11-20 Purtare de ciocoi² (6-15). 21 Servilism. **ciocoi**, ~ă *a* [At: DA / Pl: ~iti, ~e / E: **ciocoi**¹] 1-10 Care a devenit ciocoi² (6-15). 11 Îmbogățit prin mijloace necinstite.

ciocolada *sf* *vz* **ciocolată**

ciocolată *sf* [At: POLIZU / V: **șocolada**, ~o~, ~adă / Pl: ~te / E: fr **chocolat**, ger **Chokolade**, it **cioccolata**] 1 Preparat comestibil făcut dintr-un amestec solidificat de pulbere de cacao și de zahăr (cu adaos de ingrediente). 2 Baton de ciocolată (1). 3 Băutură preparată din praf de ciocolată sau de cacao dizolvat în lapte sau în apă.

ciocolatier, ~ă [At: LEG. EC. PL. 297 / V: ~șo~ / Pl: ~ri, ~e / E: it **cioccolatiere**, fr **chocolatier**] 1 *a* De ciocolată (1). 2 *a* Care se referă la ciocolată (2) sau la prelucrarea ei. 3 *smf* Muncitor într-o fabrică de ciocolată. 4 *sf* Vas (asemănător cu un ceainic) în care se prepară (sau se servește) ciocolată lichidă.

ciocolatiu, ~ie *a* [At: TDRG / E: **ciocolată** + **-iu**] (Rar) De culoarea ciocolatei (2).

ciocolați *sm* *vz* **ciuciulete**

cioclod *sn* *vz* **cioclod**

ciocopocuri *v* *vz* **ciupocori**

ciocoroadă *sf* [At: CIAUȘANU, V. 151 / Pl: ~de / E: nct] (Reg; prt; mpl) Târgoveț.

ciocorofleac *sm* [At: ALECSANDRI, T. 1344 / Pl: nct / E: ctm **ciocoi**² + **fleac**] (Prt) 1-10 Ciocoi² (6-15).

ciocorofleandură *sf* *vz* **ciocofleandură**

ciocroi *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: ~oale / E: bg **чекрп**, „cracă“ + **-oi**] (Reg) 1 Cărlig de fier cu coadă de lemn cu care se trag lemnele. 2 Unealtă cu care, la plutire, se scot lemnele din apă.

ciocroi¹ *sm* [At: VICIU, GL. / V: ~cut / Pl: ~oti / E: srb **čokot**, „bucium de viță“] (Trs) 1 Cănac. 2 Bucată de lemn legată de coș, care atinge piatra morii, înlesnind curgerea boabelor pe gurița coșului în pietre Cf **teterez**. 3 (Reg) Bucium de viță de vie.

ciocroi² *s* [At: CHEST. IV, 94/264 / Pl: nct / E: nct] (Reg) 1 Pietriș care cade de pe munte la vale. 2 Loc unde pasc oile Si: **pascătoare**.

ciocota sf [At: VAIDA / Pl: ? / E: *ciocoti*] (Reg; îcs) *De-a ~* Joc de-a ticul.

ciocoti [At: DA / Pzi: ~tesc / E: *cioc^d* + *-oti*] 1 vi (Reg; d. păsări) A ciuguli. 2 vi (Reg) A cîrpi. 3 vi (Reg; d. animalele domestice) A plescăi. 4 vt (Reg; prin apropiere cu *ciocârți*) A ciopli un lemn cu toporul.

ciocotiș sn [At: CHEST. IV, 94/264 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Pietriș care cade de pe munte la vale Si: *ciocot²* (1).

ciocotniță sf [At: CUV. D. BĂTR. I, 273 / V: ~odn~ / Pl: ~te, ~ti / E: *ciocoti* + *-niță*] (Reg) 1 Om flecar. 2 Om parazit. 3 Om mincinos. 4 Om lingușitor. 5-14 Ciocot² (6-15).

ciocotniți vi [At: TDRG / Pzi: ~tesc / E: *ciocotniță*] (Reg) A se linguși.

ciocovețe sfp [At: DA / E: srb *čokov* „ciocălu”] (Reg) 1 Ciocan (1). 2 Nicovăla. 3 Cute.

cioc-poc i vz *cioc^d*

ciocrac sm [At: H III, 118 / E: *Ciocrac* (o parte din Șcheii Brașovului) csnp] Nume al unui câine ciobănesc.

ciocsi vr [At: I. CR. V, 374 / Pzi: ~sesc / E: nct] (Reg) A se îmbăta.

ciocțiși vr [At: (a. 1793) URICARIUL IX, 315/ 27 / Pzi: ~sesc / E: cf *ciocși*] (Înv; csnp, phl) A prinde igrasie.

cioculeț sn [At: DA / Pl: ~e / E: *cioc⁵* + *-uleț*] 1-2 (Șhp) Cioc (1) (mic).

cioculi vt [At: DA / Pzi: ~lesc / E: ctm *ciuguli* + *cioc*] A ciuguli.

ciocus, ~ă a vz *ceucus*

ciocus, ~ă [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: *ceuc*] (Reg) 1 a Ceucus. 2 a Care suferă de strabism. 3 av (Îc) A se uita ~ A privi cruciș.

ciocut sm vz *ciocot*

ciocuta¹ sf [At: DDRF / Pl: ~te / E: *cioc⁵* + *-uta*] 1-2 Cioculeț (1-2).

ciocuta² sf [At: H XIV, 435 / Pl: ~te / E: *cioaca¹* + *-uta*] 1-2 (Reg; șhp) Cioacă (1) (mică). 3 (Reg) Soi de strugure nedefinit mai îndeaproape.

ciodar sm vz *ciohodar*

ciodalan sn [At: COSTINESCU / V: ~dol~, ~sodol~ / Pl: ~e / E: nct] (Reg) Os mare.

ciodolan sn vz *ciodolan*

ciodoroancă sf [At: PAMFILE, D. 37 / Pl: ~nce / E: nct] (Reg) Babă rea și vicleană Si: *babornita*, *hârcă*, *hoancă*, *hodoroabă*, *hodoroagă*, *talpoi*.

ciof smn vz *ciuf*

ciofala sf [At: I. CR. IV, 305 / Pl: ~le / E: nct] (Reg) Femeie băritoare.

ciofai vi [At: MARIAN, O. I, 232 / V: *cef*~, ~foi, ~flai / Pzi: ~esc / E: ns cf *ciuf*] (Reg) A mânca (mult) producând un zgomot neplăcut cu limba și cu buzele Si: *a ciocțiși*, *a clefai*, *a se hâlbari*, *a plescăi*.

ciofăială sf [At: DA / Pl: ~ieli / E: *ciofai* + *-eala*] (Reg) Ciofăire.

ciofăire sf [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *ciofai*] (Reg) Mod urât și neplăcut de a mânca.

ciofăit sn [At: DA ms / Pl: ~e / E: *ciofai*] (Reg) Ciofăire.

ciofăitura sf [At: DA / Pl: ~ri / E: *ciofai* + *-ura*] (Reg) Ciofăire.

ciofala vt [At: DA / Pzi: ~lez / E: cf *ciufuli*] (Reg) A ciufuli.

ciofani vi [At: I. CR. V, 373 / Pzi: ~nesc / E: nct] (Reg) A mânca înțet.

ciofac¹ sn [At: RĂDULESCU-CODIN, 17 / A: nct / Pl: ~ăce, ~uri / E: cf *cioflec*] (Reg) 1 (Îrn) Pahar (sau ceașcă) mică. 2 Pahar de băut ținut Si: *toi*, *litra*, *cinzeacă*. 3-4 Cantitate cuprinsă într-un ciofăc (1-2).

ciofac² i [At: CIAUȘANU, GL. / E: fo] Cuvânt care exprimă o mișcare bruscă, precipitată, o săritură Si: *hop*, *tâști*, *zvâc*.

ciofârțan sn [At: ȘEZ. II, 187 / Pl: ~e / E: *ciofârță* + *-an*] (Reg) Ciozvărtă.

ciofârță sf vz *ciozvărtă*

ciofeac sm [At: I. CR. V, 373 / Pl: ~aci / E: cf *ciofleaga²*] (Reg) Ciofleagă².

cioflac sm [At: ȘEZ. II, 187/7 / Pl: ~i / E: cf *ciofleac*] (Reg) Copil răsfățat.

cioflagă sf vz *ciofleaga¹*

cioflăi v vz *ciofai*

cioflânc sn [At: I. CR. IV, 131 / V: ~ng, ~ling / Pl: ~nce, ~uri / E: säs *Schivlânk*] (Reg) 1 Cui de fier cu verigă la un capăt și ascuțit la celălalt

capăt, care se întrebunțează la trasul butucilor. 2 Cârlig cu care se strânge fânul.

cioflâng sn vz *cioflânc*

cioflăi v vz *ciofai*

cioflea sm [At: LIUBA, ap. H XVIII, 173 / Pl: ~ / E: nct] Ciofleagă².

ciofleagă¹ sf [At: (a. 1883) COLUMNA 244 / V: ~lagă / Pl: ? / E: cf ger *Scublade*] (Reg) 1 (Tip) Scândură de zețuit. 2 Cutie.

ciofleagă² sf [At: MARIAN, O. I, 232 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Persoană cu ținuta vestimentară neglijentă Si: *pierde-vara*, *târâie-brâu*, *zgârie-brânză*.

cioflec sn [At: (a. 1815) DOC., ap. DA / V: ~lic, *cef*~ / Pl: ~uri / E: nct] (Reg) 1 Pahar. 2 Cinzeacă. 3 Ciocan de ținută Cf *toi*. 4-6 Cantitate cuprinsă într-un cioflec (1-3). 7 (Îf *cef*~) Vas care măsoară un sfert dintr-o găleată. 8 Jumătate de dovleac. 9 Bucată îngustă și mică de lemn. 10 Ramură de lemn căzută.

cioflecat, ~ă a vz *ciuplecat*

cioflegar sm vz *cioflingar*

cioflegas, ~oasă a [At: LIUBA, ap. H XVIII, 173 / Pl: ~oși, ~oase / E: *ciofleaga* + *-os*] (Reg) Care nu știe să se încălze și să se îmbrace corect.

cioflengar sm vz *cioflingar*

cioflic sn vz *cioflec*

cioflicar sm vz *cioflingar*

ciofligar sm vz *cioflingar*

ciofling sn vz *cioflânc*

cioflingar sm [At: I. CR. III, 54 / V: ~ig~, ~icar, ~legar(iu), ~lengar(iu), *ciufleagar* / Pl: ~i / E: phl ger *Schuhflicker* „cizmar cărpaci”] 1 (Reg) Om care nu se pricepe la nimic și care tot ce face, face rău Cf *cârpaci*. 2 (Reg; prt) Surtucar. 3 (Reg; îrn) Persoană care se îmbracă bine și se împodobește pentru a părea înstărită. 4 (Reg; pex) Vagabond.

ciofoi sm [At: VICIU, GL. / Pl: ~ / E: *ciufan* + *-oi*] (Reg) Ciufan.

ciofoti vi [At: VICIU, GL. / Pzi: ~tesc / E: cf *ciofai*] (Reg; d. porci) A mânca făcând zgomot și lăsând să cadă fărâməturi din gură.

ciogăre sn [At: DA / Pl: ~uri, ~rce / E: cf *cicarăc*] (Reg; csnp; phl) Vârtelniță.

ciogmăni v vz *ciocmăni*

ciogni v vz *ciocni*

ciogoli v vz *ciuguli*

ciohăi vi [At: DA / Pzi: ~esc / E: fo cf mg *csahol* „latră, flecărește”] (Rar) A țipa ca cioara Si: *a cârâi*, *a ciorâi*, *a ciui*, *a croncâni*, *a gârâi*.

ciohdar sm vz *ciohodar*

ciohserse sfp [At: VICIU, GL. / E: ns cf *cioarsă*] (Reg) Totalitate a lucrurilor pe care le au ciobanii la târlă Si: *catrafuse*, *ciuvăi*, *cotrobente*.

ciohila sf vz *ciolia*

ciohoată sm vz *ciohotă*

ciohodar sm [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 85 / V: *ciuh*~, *cih*~, ~*hdar*, *ciod*~, ~*aga*, ~*bașa* / Pl: ~i / E: tc *čokadar* „lacheu”] (Înv) 1 Slugă la un demnitar turc. 2 Sol al Porții. 3 Paznic. 4 (Rar) Slujbaş care îngrijea de încălzimintea domnului și a curții Si: *cizmar*, *pantofar*. 5 Slujitor domnesc. 6 Camerier. 7 Lacheu al palatului.

ciohodar-aga sm vz *ciohodar*

ciohodar-bașa sm vz *ciohodar*

ciohodărit sn [At: (a. 1775) DOC., ap. DA / V: *cih*~ / Pl: ~uri / E: *ciohodar*] (Înv) 1 Impozit impus cizmarilor în valoare de 1 leu și 12 bani de prăvălie. 2 Impozit în numerar în Muntenia la începutul sec. al XVI-lea Cf *ceparit*, *gărdărit*.

cioholane sfp [At: DR. IV, 387 / E: nct] (Reg) Schelet.

ciohotă sf [At: VICIU, GL. / V: ~hoată, *coh*~ / A: nct / Pl: ~te / E: ns cf mg *csahol*, *csahir* „latră, flecărește”] (Reg) Colăcar.

cioi¹ sn [At: H XVII, 95 / A: nct / Pl: ~uri / E: nct] (Reg) 1-2 Cauc (1-2). 3 Măsură de ținichea de un litru. 4 Cantitate cuprinsă într-un cioi¹ (3). 5 Piuă.

cioi² sn [At: H IX, 88 / A: nct / Pl: ~uri / E: nct] Ciot (2).

ciolan *sn* [At: GHEORGACHI, ap. LET. III, 298/2 / V: *tui~* / Pl: *~e* / E: tc *cevkian* (*cevgian*, *Ėvgian*)] (Tcm; ivr) Toiag acoperit cu argint, purtat de ciaușii domnești.

ciocă *sf* vz *ceuca*

ciolf *sn* [At: COMAN, GL. 20 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Cadavru.

ciola *sf* [At: CIAUȘANU, V. 151 / V: *~ohi~*, *~ina* / Pl: *~le* / E: nct] (Reg) 1 Carne multă. 2 (Îe) A face (pe cineva) ~ A înjunghia. 3 (Îae) A omorî. 4-5 Om (sau animal) gras. 6 Carne de vită bătrână și slabă.

ciolinac [At: JIPESCU, O. 53 / V: *~ag*, *~neag*, *~nic*, *~oneag*, *ciuinag* / Pl: (sm) *~aci*, *~uri*, (sn) *~ace* / E: nct] (Reg) 1-2 *sm* (Soi de) viță de vie cu struguri roșii sau albi și frunza creată. 3-4 *sm* (Soi de) strugure cu boabe dese, mărunte și tari de culoare roșie sau albă. 5-6 *sm* (Soi de) strugure cu boabe mari și rare de culoare albă. 7 *sn* Cuțit pentru butășit via.

ciolinag *sm* vz *ciolinac*

ciolna *sf* vz *ciolă*

ciolineag *sm* vz *ciolinac*

ciolinic *sm* vz *ciolinac*

cioluguri *snp* [At: CHEST. II, 390 / E: nct] (Reg) Totalitate a clădirilor de pe lângă casă, care aparțin unei gospodării.

ciolac, *~a* [At: POLIZU / Pl: *~aci*, *~ace* / E: tc *čulak*] (Reg) 1-2 *smf*, *a* (Om) ciung (1). 3-4 *smf*, *a* (Om) schilod. 5-6 *smf*, *a* (Om) paralizat. 7 *sm* (Arg; la jocul de cărți) Valet.

ciolad *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri*, *~e* / E: ns cf *celed*] (Reg) 1-3 Celed (1-3).

ciolama *sf* vz *ciulama*

ciolan *sn* [At: DOSOFTEI, ap. GCR I, 215 / Pl: *~e* / E: vs! *чаланъ*] (Pop) 1 Membru. 2 (Pex) Schelet. 3 (Îe) A-i trece (cuiva) ~ prin ~ A fi foarte obosit. 4 (Îe) A-i putezi (cuiva) ~ele A fi mort de multă vreme. 5 (Îae) A muri. 6 (Îe) A i se muia ~ele A se moleși. 7 (Îae) A slăbi. 8 (Îe) A-și face de cap și de ~e A-și face de cap. 9 (Îae) A face ceva rău ce se răsfăra asupra propriei persoane. 10 (Îae) A avea ghinion. 11 Os care se aruncă la câine. 12 (Îe) A da (cuiva) un ~ (de ros) A face un favor cuiva pentru ca acela să nu mai pretindă nimic în plus. 13 (Îe) A umbla după ~e A cerși. 14-15 Os (mare). 16 (Gmf; pex) Os de om Si: (reg) *ciocărau*, *ciont*. 17 (Gmf; pex) Dinte. 18 (Îe) A fi ~ A fi rău. 19 (Îe) A umbla cu ~ele legate de gât A înnebuni. 20 (Îe) A umbla cu ~e în brâu A face ceva care să înfricoșeze pe alții. 21 (Mai ales d. fete; îe) A fi cu ~e în pânțele A fi însărcinată. 22 (Îe) A umbla după ~ A umbla după profituri materiale. 23 (Îe) A scăpa ~ul din mână A pierde o situație avantajoasă. 24 (Îe) A-i rupe (sau a-i frânge, a-i muia) cuiva ~ele A bate pe cineva foarte tare. 25 (Îe) A-i rămâne ~ele (pe) undeva A muri departe de casă prin locuri străine. 26 (Mol; fig) Obadă la roata de car. 27 (Mol; fig; pex) Pământ neroditor. 28-29 (Fig; pex) (Soi de) strugure cu boabe mici și acre.

ciolar *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: *ciola+* -ar] (Reg; mgm) Om mincinos.

ciolav, *~a* *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~i*, *~e* / E: nct] (Trs) Schilod.

ciolă *sf* [At: T. PAPAHAĞI, M., ap. DA ms / Pl: *~le* / E: mg *csal* cf *ciolar*, *celui*] (Reg; mgm) Minciună.

ciolăci *vt* [At: CONV. LIT. XLIV, 78 / Pzi: *~cesc* / E: ns cf *ciolac*] (Reg) A ciunti.

ciolăcire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: *ciolăci*] (Reg) Ciuntire.

ciolăci¹ *sn* [At: MDA ms / E: *ciolăci*] (Reg) Ciuntire.

ciolăci², *~a* *a* [At: MDA ms / Pl: *~iti*, *~e* / E: *ciolăci*] (Reg) Ciuntit².

ciolănaș *sn* [At: ALECSANDRI, T. 11 / Pl: *~e* / E: *ciolan* + -aș] 1-4 (Șhp) Ciolan (14-15) (mic) Si: *ciolănel* (1-4), *oscior*.

ciolăneasca *sfsa* [At: H XIV, 314 / E: *ciolan* + -easca] (Reg) 1 Dans popular nedefinit mai îndeaproape. 2 Melodie după care se execută dansul ciolăneasca (1).

ciolănel *sn* [At: DOSOFTEI, PS. 95 / Pl: *~e* / E: *ciolan* + -el] 1-4 Ciolănaș (1-4).

ciolani *vt* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~nesc* / E: *ciolan*] (Reg) A bate pe cineva.

ciolanos, *~oasă* *a* [At: JIPESCU, O. / Pl: *~oși*, *~oase* / E: *ciolan* + -os] Care are oase mari Si: *osos*.

ciolăvi *vt* [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: *~vesc* / E: *ciolav*] (Trs) A schilodi.

ciolăvie *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ii* / E: *ciolav* + -ie] (Trs) Schilodire.

ciolb, *~oalbă* *smf*, *a* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~i*, *~oalbe* / E: nct] 1-2 (Persoană) care privește chiorăș.

ciolban *sn* [At: BUGNARIU, N., ap. DA / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) 1-2 Ciolan (14-15).

ciolbi *vri* [At: PAȘCA, GL. / Pzi: *~besc* / E: nct] 1-2 (Reg) A se uita chiorăș (la cineva).

ciolbiș *av* [At: PAȘCA, GL. / E: nct] (Reg) Chiorăș.

ciolciuș *sn* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~e* / E: pbl mg *töltés* „umplutură, sarma“] (Reg) Sac de hârtie.

cioldoman *sn* [At: VICIU, COL. 198 / V: *șo~* / Pl: *~e* / E: ctm *ciolan* + *șold*] (Reg) Coapsă mare de porc Si: *cioloboc* (2).

ciolfi *smp* [At: TOMESCU, GL. 270 / E: ns cf bg *челви* „ghete“] (Reg) Pantofi foarte rupți Cf *cioloafe*.

ciolhă *sf* [At: T. PAPAHAĞI, M., ap. DA ms / Pl: *~he* / E: nct] (Reg) 1 Trunchi găunos. 2 Organul genital al iepei Cf (reg) *chipt*, *fătătoare*, *fășneută*, *găoază*, *pipotă*, *pizda*, *plod*, *podobă*, *potcă*, *produh*, *prună*, *pupăza*, *soție*, *tămădău*, *vivița*, *vreana*, *zdroamă*.

ciolnav, *~a* *a* [At: ȘEZ. III, 9 / V: *~oal~* / Pl: *~i*, *~e* / E: nct] (Reg) Șchiop.

cioloafe *sfp* [At: COMAN, GL. / E: ns cf bg *челви*] (Reg) Opinci mari și uzate Cf *ciolfi*.

cioloagă *sf* [At: SIMA, M. / Pl: *~age* / E: nct] (Reg) 1 Mârtoagă. 2 (Pex) Lucru slab Cf *cioropina* (3).

ciolob *sm* [At: BUGNARIU, N., ap. DA / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Om bolnav, căruia îi lipsește o mână sau un picior.

ciolobocă *sf* [At: N. REV. R. VIII, 85 / Pl: *~ace* / E: nct] (Reg) 1 Apă stătută. 2 Apă tulbure. 3 Drojdii.

cioloboc *sn* [At: LB / Pl: *~oace*, *~uri* / E: nct] (Reg) 1 Picior de porc. 2 Cioloman.

ciolobor *sn* vz *ciorobar*

ciolobot *sm* [At: ȘEZ. VII, 23 / Pl: *~oți* / E: nct] (Reg) Plantă erbacee din familia composite, cu tulpină cu ramuri erecte și striate, frunze lanceolate, crenate sau subțirite, cu flori violaceu-purpuri, cu fructe achene și cu spini, care crește prin fânețe sterile, coline aride, pe marginea câmpurilor și a drumurilor în lunile iunie-august (*Centaurea spinulosa*).

ciolog, *~oagă* *a* [At: SIMA, M. / Pl: *~ogi*, *~oage* / E: ctm *ciolac* + *olog*] (Trs) 1 Olog. 2 Slab.

ciolomad *sms* [At: PAMFILE, A. 72 / V: *~da sf*, *cialamadă sf* / E: mg *csalamádé*] (Reg; mgm) Porumb semănat des, primăvara târziu, lăsat să-l năpădească mohorul pentru a fi cosit ca nutreț pentru vite.

ciolomada *sf* vz *ciolomad*

ciolomatică *sfs* [At: CV, 1949, nr. 8, 32 / V: *cioro~* / E: *ciolomad* + -ică] (Reg) Nutreț obținut din amestecarea meiului, porumbului, măturei și dughiei.

ciolomet, *~eafă* *a* [At: DA / Pl: *~i*, *~e* / E: *ciolomi* + -et] (Reg) Obraznic.

ciolomi *vi* [At: DA / Pzi: *~mesc* / E: nct] (Reg) A stăru.

ciolompea *smf*, *a* [At: COMAN, GL. 20 / Pl: pbl (sm) *~ei*, (sf) *~ele* / E: nct] (Reg) 1-2 (Om) care merge schiopătând puțin de un picior.

ciolovar *sm* vz *solovar*

ciolpan *sm* [At: ARHIVA R. II, 71/26 / V: *ciul~* / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) 1 Ciot (1). 2 Arbore rupt (sau tăiat) de la jumătate în sus Si: *ciotafă*, *ciompl*, *ciomplen*, *ciung*. 3 Copac bătrân care stă încă în picioare. 4 (Lpl) Ramuri dintr-un copac rupt de vânt, fără crengi și frunze. 5 (Pex) Prun bătrân. 6 Tufan (2). 7 (Pex) Picior. 8 (Pex) Om mare și diform.

ciolpanel *sm* [At: PAMFILE, CR. 92 / V: *ciorp~*, (pbl greșeală de tipar) *col~* / Pl: *~ei* / E: *ciolpan* + -el] 1-14 (Șhp) Ciolpan (1-7) (mic).

ciolpanet *sn* [At: CHEST. IV, 107/176 / Pl: *~uri* / E: *ciolpan* + -et] (Reg) Teren despădurit pe care au mai rămas încă ciolpani (1).

ciolpău *sn* vz *cioplău*

ciolt *sn* [At: CHEST. II, 336 / Pl: ~uri / E: nct] (Reg) Obiect de piatră (sau de fier) care se pune pe vatră sub lemnele care ard ca să le ridice și ca să ardă mai bine.

cioltar *sn* [At: NECULCE, ap. LET. II, 209 / V: *ciortan*, *ciul-*, (inv, pbl grescală) *sol-* / Pl: ~e / E: tc *collar* cf bg *чолар*, srb *čolár*, mg *cxo* (hár, pn *czoldar*] (Reg) 1 Țesătură împodobită cu cusături care era pusă sub șaua calului Si: (reg) *abai*, *harșa*, *ibânci*, *șabraca*, *tol*, *valtrap*. 2 Covor țărănesc țesut care se pune pe perete Cf *scoarta*, *chilim*. 3 Scurteică (1).

ciolump, ~ă *a* [At: ALRM, II/1, 127 / Pl: ~i, ~e / E: nct] (Reg) Ciung.

ciomac *sn* vz *ciomag*

ciomag *sn* [At: GOLESCU, ap. ȘIO I, 131 / V: ~ac *sm*, *cium-*, *ciumeag*, (inv) *ciumac*, *gium-* / Pl: ~mege, (reg) ~age, ~megi / E: tc *čomak* (*čumak*)] 1 Bătă lungă și groasă (cu măciulie la un capăt sau ferecată) Si: *băt*, *bât*, *bâzdoaca*, *botă*, *boțochina*, *brăduța*, *cața*, *cârja*, *ciobârncăcar*, *ghioaga*, *măcău*, *moacă*, *toiag*. 2 Lovitură dată cuiva cu un ciomag (1). 3 (Pop) Organ genital al armăsarului (sau al calului) Si: *cotor*. 4 (Fig; ie) A ști de ~ A ști de frică.

ciomagaș *sn* vz *ciomagaș*¹

ciomagaș *sm* [At: DA / Pl: ~i / E: *ciomag* + -ar] (Pfm) 1 Copil bătăuș. 2 Copil certăret.

*ciomagaș*¹ *sm* [At: DA / V: ~mag~ / Pl: ~i / E: *ciomag* + -aș] 1-2 Ciomagaș (1-2).

*ciomagaș*² *sn* [At: BASME, ap. ȘIO / Pl: ~e / E: *ciomag* + -aș] 1-2 Ciomăgel (1-2).

ciomăgeală *sf* [At: MUSCEL, 103 / V: *cium-* / Pl: ~geli / E: *ciomăgi* + -eală] Bătaie cu ciomagul (1).

ciomăgel *sn* [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 455/10 / Pl: ~e / E: *ciomag* + -el] 1-2 (Șhp) Ciomag (1) (mic) Si: *ciomagaș*² (1-2), *ciomăgut* (1-2). 3-4 Lovitură ușoară dată cuiva cu un ciomăgel (1-2).

ciomăgi *vt* [At: PANN, P. V. 29/5 / Pzi: ~gesc / E: *ciomag*] 1-2 A bate (pe cineva) rău (cu ciomagul).

ciomăgit, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *ciomăgi*] 1-2 Bătut rău (cu ciomagul).

ciomăguș *sm* [At: PANN, P. V. 29/20 / Pl: ~i / E: *ciomag* + -uș] (Gmț) Copil bătăuș.

ciomăguș *sn* [At: DA / Pl: ~e / E: *ciomag* + -uț] 1-2 Ciomăgel (1-2).

ciomândi *vr* [At: DA / Pzi: ~desc / E: nct] (Reg) A se ciondăni (2).

ciomârda *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: ~de / E: nct] (Reg) Femeie mudară și zdrențăroasă Si: *paclavură*, *tearfă*.

ciomârta *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 106, 6/4 / Pl: ~le / E: nct] (Reg) Noroi.

ciomb *sm* vz *chiomb*

ciomni *v* vz *ciocni*

ciomoc *sm* [At: H XVII, 8 / Pl: ~oci / E: nct] (Reg) Căine flocos și sur Cf *cioloc*.

ciomofai *sm* vz *ciumăfaie*

ciomofaie *sf* vz *ciumăfaie*

ciomoli *v* vz *ciomoli*

ciomon *sn* [At: CABA, SĂL. / Pl: ? / E: mg *csomó*] (Reg) Grămadă.

ciomp *sn* [At: URICARIUL X, 400 / Pl: ~uri / E: nct] (Reg) 1 Buturugă. 2 (Pex) Bucată rămasă dintr-un membru al corpului (sau dintr-un obiect) din care s-a rupt o parte Si: *ciot*, *muc*. 3 Bubo.

ciompăgi *v* vz *ciumpăvi*

ciompăvi *v* vz *ciumpăvi*

ciompi *smp* [At: CADE / E: it *ciompo*] Nume dat muncitorilor torcători, dărăcitori și pieptănători de la manufacturile din Florența medievală.

ciomplei *sn* [At: DR. V, 307 / V: ~enă *sf*, *ciumpeu*, *cium-* / Pl: ~ee / E: mg *csömpoly*] (Reg) 1 Ciomp (1). 2 Rădăcină a cozii Cf *băt*, *butur*, *cior*, *cotor*, *muc*, *tulei*, *trupină*.

ciomplenă *sf* vz *ciomplei*

ciomvic *i* vz *ciovic*

ciomvica *sf* vz *ciovica*

ciomvic *i* vz *ciovic*

cionae *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN, I. 243 / V *ceo-* / Pl: *cionai* / E: mg *csunya*] (Reg) 1 Vită nărașă. 2 Vită slabă.

cionă *sf* vz *ciumă*

*cionc*¹ *sn* [At: DA / Pl: ? / E: pbl mg *csonk* „butuc”] (Reg) Stavilă. *cionc*², ~oanca [At: CREANGĂ, GL. / Pl: ~nci, ~oance / E: mg *csonka*] (Reg) 1 *a* (D. oameni) Fără un braț. 2 *a* (D. oi și vite) Fără un corn. 3 *a* (D. obiecte) Incomplet. 4 *sf* (Mol; gmț) Pipă cu coada scurtă.

cionca *vt* [At: CONV. LIT. IV, 155 / Pzi: ~chez / E: *cionc*²] (Trs) A mutila.

cioncaș *sn* [At: DA / Pl: ? / E: mg *csonkás* „pădure cu crengile tăiate”] (Mgm) Poiană mică.

cioncat, ~ă *a* [At: MERA, L. B. 113 / Pl: ~ați, ~e / E: *cionca*] (Reg) Mutilat.

cioncâni *v* vz *ciocâni*

cioncășel *sn* [At: DA / Pl: ~ci / E: *cioncaș* + -el] (Reg) 1-2 (Șhp) Cioncaș (mic).

cionci *smp* vz *cioci*²

cioncoș, ~ă *a* [At: COMAN, GL. / Pl: ~i, ~e / E: nct] (Reg) Murdar.

ciondă *sf* [At: GEORGESCU-TISTU, 58 / Pl: ~de / E: mg *csoda*] (Reg; csnp; ids) Monstru.

ciondăneală *sf* [At: VICIU, GL. / V: ~dră~ / Pl: ~eli / E: *ciondâni* + -eală] (Fam) 1-2 Ceartă (ușoară). 3-4 Dispută (trecătoare).

ciondâni [At: LB / V: ~dră~, ~ntă~ / Pzi: ~nesc / E: pbl säs *schänden*] (Fam) 1-2 *vt* A (se) certa pentru nimicuri. 3-4 *vt* A (se) ironiza. 5 *vt* A certa pe cineva în mod repetat sau insistent.

ciondănire *sf* [At: BUGNARIU, N., ap. DA / V: ~dră~ / Pl: ~ri / E: *ciondâni*] (Fam) 1 Ceartă pentru nimicuri Si: *ciondănit* (1). 2 Ironizare. 3 Ceartă repetată și insistentă a cuiva Si: *ciondănit* (3).

ciondănit *sn* [At: CREANGĂ, A. 55 / V: ~dră~ / Pl: ~uri / E: *ciondâni*] 1-3 Ciondănire (1-3).

ciondrămâni *v* vz *ciondromâni*

ciondrăneală *sf* vz *ciondăneală*

ciondrâni *v* vz *ciondâni*

ciondrănire *sf* vz *ciondănire*

ciondrănit *sn* vz *ciondănit*

ciondrănit, ~oare *a* [At: LB / Pl: ~i, ~oare / E: *ciondrâni* + -(i)tor] (Reg) Certăret.

ciondromăneală *sf* [At: DA / Pl: ~eli / E: *ciondromâni* + -eală] (Reg) 1-4 Ciondăneală (1-4).

ciondromâni *vt* [At: H XVII, 178 / V: ~răm~ / Pzi: ~nesc / E: nct] (Reg) 1-2 A (se) ciondăni (1-2).

cione *sf* vz *cioane*

cioneag *sms* vz *cioinac*

ciongără *af* vz *ciurgără*

cionic *sn* [At: T. PAPAĞAGI, M. 151 / Pl: ? / E: mg *csónak*] (Mrn; mgm) Luntre.

cionoate *sf* vz *gionate*

cionoc *sn* [At: BUGNARIU, N., ap. DA / Pl: ? / E: pbl mg *csanak*] (Reg) 1-2 Ciubuc (2-3).

cionog, ~oagă *a* [At: COMAN, GL. / Pl: ~ogi, ~oage / E: nct] (Reg) Chior.

*ciont*¹ *sn* [At: ANON. CAR. / V: *cioantă* *sf* / Pl: ~oante / E: mg *csont*] (Mgm) 1 Os. 2 (Pex) Ciolan (1). 3 (Île) A fi înghețat (sau adormit, uscat) ca ~ul A fi tare înghețat. 4 (Île) Să-ți fie de ~oante Să-ți fie de cap. 5 (Gmț) Mână. 6 (Gmț; lpl) Degete.

*ciont*² *sm* [At: H XVII, 229 / Pl: ~nți / E: nct] (Reg) Șoarece de munte Si: (îrg) *ciontăc*.

*ciont*³, ~oantă [At: ISPIRESCU, L. 252 / Pl: ~nți, ~oante / E: nct] 1 *a* (D. obiecte, lucruri sau ființe) Care are o parte lipsă (mai ales extremitățile) Cf *bont*, *ciomp*, *ciong*, *ciung*, *ciunt*. 2 *a* Care are coada scurtă. 3 *a* Care nu are un corn. 4 *sm* Bucată mică rămasă dintr-un băț, ciomag sau ramură Si *ciot*, *ciump*. 5 *smf* Parte rămasă dintr-un membru amputat. 6 *sm* (Îs) ~ul cozii Rădăcină a cozii.

cionta *v* vz *cionti*

ciontac, ~a a [At: BARONZI, L. 105 / V: ~tâg / Pl: ~aci, ~ace / E: *ciont*³ + -ac] (Reg) 1 Ciung. 2 (Îf *ciontâg*) Care are coada tăiată (sau ruptă).
ciontare sf vz *ciontire*
ciontani v vz *ciondani*
ciontătură sf vz *ciontătură*
ciontăc sm [At: GOROVEI, C. 25 / V: ~hic / Pl: ~âci / E: nct] (Îrg) Ciont².
ciontâg, ~a a vz *ciontac*
cionti [At: LB / Pzi: ~tesc, *ciont* / E: *ciont*¹] (Reg) 1 vt A tăia. 2 vt A amputa. 3 vt A decapita. 4 vt A scurta. 5-6 vtr (Trs; nob; d. mâncare și băutură) A (se) termina.
ciontic sm vz *ciontăc*
ciontire sf [At: DA ms / V: ~tare / Pl: ~ri / E: *cionti*] (Reg) 1 Tăietură. 2 Amputare. 3 Decapitare. 4 Scurtare. 5 Terminare a mâncării sau băuturii.
ciontit sn [At: H II, 281 / Pl: ~uri / E: *cionti*] (Reg) Tăiere a vârfurilor vlăstarelor viței de vie.
ciontătură sf [At: LB / V: ~tat~ / Pl: ~ri / E: *cionti* + -ura] (Reg) Ciontire (1).
ciontita sf [At: T. PAPAHAĞI, M. 143 / V: *ciun*~ / Pl: ~te / E: *ciont* + -ita] (Reg) 1-2 (Șhp) Os (mic).
ciontonog, ~oaga a [At: DAMÉ, T. / V: *ciot*~ / Pl: ~ogi, ~oage / E: nct] (Reg) Ciunt.
ciontorog, ~oaga a vz *șontorog*
ciontoș, ~a a [At: CABA, SĂL. / Pl: ~i, ~e / E: mg *csontos*] (Reg) Osos.
ciontuș sn [At: CABA, SĂL. / Pl: ~e / E: *ciont* + -uș] (Reg) 1-4 Ciont¹ (1-2) (mic).
cionvică sf vz *ciovică*
ciop s [At: CHEST. II, 420 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Pod deasupra grajdului Cf *ciopoteiu*.
ciopartă sf vz *ciopata*
cioparte sf vz *ciopata*
ciopat sn [At: CHEST. V, 18 / Pl: ? / E: ns cf *ciopata*] (Reg; îoc *botei*) Grup mic de oi.
ciopată sf [At: GORJAN, H. I, 82/6 / V: ~artă, ~părtă, ~părtă, ~arte / Pl: ~păți / E: mg *csapat* „ceată, grupă, grămadă”] (Reg) 1 (Mpl) Bucată de carne tăiată (sau ruptă) din corpul unui om (sau animal) Cf *ciovărtă*, *halca*, *hartan*. 2 Jumătate de nucă sau de măr.
ciopăc sn vz *ceapăc*
ciopăi vt [At: CV, 1950, nr. 4 / Pzi: *ciopăi* / E: nct] (Reg) 1 A masa. 2 A unge.
ciopărica sf vz *ceacariba*
ciopărtă sf vz *ciopata*
ciopărtit, ~a a vz *ciopărti*
ciopărtii sfp [At: ARHIVA XXXII, 24239 / E: *ciopata* + -aie] (Reg) Picior.
ciopături sfp [At: VICIU, GL. / E: *ciopata* + -ura] (Reg) Bucată de șuncă afumată Cf *hoșmântă*, *hoșmeie*.
ciopătea sf [At: PĂSCULESCU, L. P. 195 / Pl: ~ele / E: *ciopata* + -ea] (Reg) 1-4 (Șhp) Ciopată (1-2) (mică).
ciopăfi v vz *ciopărti*
ciopăfica sfa [At: H IV, 285 / Pl: ~tele / E: *ciopătea* + -ică] (Reg) 1 Dans țărănesc nedefinit mai îndeaproape. 2 Melodie după care se execută dansul ciopătica (1).
ciopăfit, ~a a vz *ciopărti*
ciopărcă sn [At: DA ms / Pl: ~uri / E: nct] (Reg) Ceapăc.
ciopărcă s [At: CHEST. VIII, 81 / A: ? / Pl: nct / E: nct] (Reg) Bureți comestibili nedefiniți mai îndeaproape Cf *ciopărtan*.
ciopărlac sn [At: ȘEZ. VII, 124 / Pl: ? / E: nct] (Îrg) Par¹ (1).
ciopărtac, ~a [At: DAMÉ, T. 29 / Pl: ~aci, ~ace / E: *ciopărti* + -ac] (Îrg) 1 a (D. bovine) Care are coada scurtă. 2 a (Pex; d. bovine) Fără coadă. 3 smf Vită cu coada scurtă. 4 smf (Pex) Vită fără coadă. 5 sm Uncăltă (probabil, cu coada scurtă) cu care morarul îndeasă sacul.
ciopărtan sm [At: H IX, 90 / Pl: ~i / E: nct] (Bot; reg) Burete nedefinit mai îndeaproape Cf *ciuperca*.
ciopărtat, ~a a vz *ciopărti*

ciopărtatic, ~a a [At: CIHAC II, 387 / Pl: ~ici, ~ice / E: *ciopărti* + -atic] (Reg) 1 Care are coama retezată. 2 Care are coada retezată.
ciopărtă sf vz *ciopata*
ciopărti vt vz *ciopărti*
ciopărti, ~a a vz *ciopărti*
ciopărtire sf vz *ciopărtire*
ciopărtălea sf [At: DDRF / Pl: ~eli / E: *ciopărti* + -eala] 1-5 Ciopărtire (1-5).
ciopărti vt [At: BARONZI, L. 105/4 / V: ~ocălti, ~rti / Pzi: ~tesc / E: *ciopata* cf *cărti*] 1 A tăia în bucăți mici. 2 A tranșa. 3 A ciopli rău. 4-5 (Reg) A tăia fără îndemănare (sau fără rost).
ciopărtire sf [At: MORARIU, PL. 31 / V: ~rtire / Pl: ~ri / E: *ciopărti*] 1 Tăietură. 2 Tranșă. 3 Cioplitură rea. 4-5 (Reg) Tăietură rea (sau inutilă).
ciopărtit, ~a a [At: SIHLEANU, ap. TDRG. / V: ~ocăltit, ~ocărtit, ~părtit, ~păr~, ~păfit, ~părtat, ~părtit / Pl: ~iți, ~e / E: *ciopărti*] 1 Tăiat în bucăți mici. 2 Tranșat. 3 Cioplit rău. 4-5 (Reg) Tăiat rău (sau inutil). 6 (D. față) Brăzdat. 7 (D. vase) Știrbit.
ciopca sf [At: ȘEZ. V, 57 / Pl: ~pci / E: nct] (Reg; îsp) 1 Drac. 2 Spirit rău.
ciopci sn [At: COMAN, GL. / V: *ciupe* / Pl: ? / E: nct] (Reg) Rădăcină a cozii calului.
cioplac sn [At: BUGNARIU, N., ap. DA / Pl: ~aci / E: nct] (Reg) Drum.
cioplaj sn vz *cioplas*²
*cioplas*¹ sm [At: (a. 1786) COD. SILV. 48, ap. DA / Pl: ~i / E: *ciopli* + -as] 1 Cioplit (1). 2 (Înv) Sculptor. 3 (Înv) Pietrar.
*cioplas*² [At: I. CR. II, 20 / V: ~aj / Pl: (sm) ~i, (sn) ~e / E: pbl mg *csapni* „a izbi”] 1 sm Tăietură în trunchiul unui arbore care folosește drept semn. 2 sn (Lpl) Lemne cioplite în pădure. 3 sm (Lpl) Stropi mari și rari de ploaie.
cioplău sn [At: PAMFILE, I. C. 143 / V: ~olpău / Pl: ? / E: ns cf mg *csaplău*] (Trs; mgm) 1 Furcoi. 2 Cantitate mare de fân care se poate lua o singură dată cu furcoiul.
cioplea sfa [At: ȘEZ. V, 57 / Pl: ~ele / E: nct] (Reg) 1-2 Ciopcă (1-2).
ciopleală sf [At: ALECSANDRI, P. III, 591 / Pl: ~eli, (rar) ~ele / E: *ciopli* + -eala] 1 Cioplire. 2 Sculptură.
ciopleică sf [At: H VII, 156 / Pl: ~ici / E: *ciopli* + -eica] (Reg) 1-3 Cioplit (5, 8).
ciopli [At: PALIA (1581), ap. CCR 79/20 / V: (înv) *cep*~ / Pzi: ~lesc / E: srb *čopljiti*, bg *копља*] 1-2 vtr A (se) tăia o bucată de lemn Cf *hărdui*. 3 vt A subția o bucată de lemn (sau un băț, o ramură) Cf *hălcui*. 4 vt A scurta o bucată de lemn (sau un băț, o ramură) Cf *ciocărti*. 5 vt A desprinde, prin lovitură aplicată cu un instrument ascuțit, așchii dintr-o bucată de lemn, de piatră etc., pentru a da materialului o formă oarecare. 6 vt (Fig; gmt) A vorbi de rău (pe cineva). 7 vt (Fig) A-și bate joc (de cineva). 8 vt A tăia piatră cu dalta. 9 vt (Înv) A sculpta. 10 vt A scobi în piatră, în metale etc. litere (sau figuri) Cf *a grava*. 11 vt (Înv) A modela (în lut). 12 vt (Nob) A prăși. 13 vt (Fig) A aduce îmbunătățiri (stilistice, de exprimare etc.) unei lucrări (literare, științifice etc.) Si: *a cizela*. 14 vr (Fig; d. oameni) A căpăta deprinderi civilizate Si: *a se cultiva*, *a se cizela*. 15 vr (Fig; d. oameni) A deveni politicos. 16-17 vtr (Fig; d. oameni) A (se) educa. 18 vt (Pex) A revizui o lucrare.
cioplică sf [At: CV, 1950, nr. 1/33 / A: ? / Pl: ~ici / E: nct] (Reg) Broderie de mână (sau de mașină) aplicată la cămășile țărănești.
cioplire sf [At: ALECSANDRI, T. 183 / Pl: ~ri / E: *ciopli*] 1 Tăiere a unei bucăți de lemn Si: *cioplit*¹ (1), *cioplitură* (1). 2 Subțiere a unei bucăți de lemn (sau a unui băț, a unei ramuri) Si: *cioplit*¹ (2). 3 Scurtare a unei bucăți de lemn (sau a unui băț, a unei ramuri) Si: *cioplit*¹ (3). 4 Desprindere, prin lovitură aplicată cu un instrument ascuțit, de așchii dintr-o bucată de lemn, de piatră etc., pentru a da materialului o formă oarecare Si: *cioplit*¹ (4). 5 (Fig; gmt) Bărfă. 6 (Fig) Batjocură. 7 Tăiere a pietrei cu dalta Si: *cioplit*¹ (7). 8 (Înv) Sculptură. 9 Scobire a pietrei, metalelor etc. Si: *cioplit*¹ (9). 10 (Înv) Modelare a lutului Si: *cioplit*¹ (12). 11 (Nob) Prășire. 12 (Fig) Revizuire a unei lucrări Si: *cioplit*¹ (12). 13 (Fig) Îmbunătățire (stilistică, de exprimare etc.) adusă unei lucrări (literare, științifice etc.) Si: *cioplit*¹

(13), *cizelare*. 14 (Fig; d. oameni) Deprindere a unor maniere civilizate Si: *cioplit*¹ (14), *cizelare*, *cultivare*. 15 (Fig) Educație.

*cioplit*¹ sn [At: DA ms / Pl: ~uri / E: *ciopli*] 1-15 Cioplire (1-15).

*cioplit*², ~a a [At: DOSOFTEI, PS. 371 / Pl: ~iți, ~e / E: *ciopli*] 1 (D. lemn, piatră) Care a suferit, prin lovituri repetate cu un obiect ascuțit, desprinderi, pentru a i se da o formă oarecare. 2 (Înv; fig; d. țări, state) Care a avut de suferit în urma unei invazii, putând pierde din teritoriu. 3 (Pop; il) A fi ~ în patru muchii A fi gătit. 4 (Pop; ie) A fi ~ numai din bardă A fi prost. 5 (Înv) Care a primit (prin netezire, șlefuire, gravare, sculptare etc.) o formă foarte îngrijită. 6 (Înv; fig; d. cuvinte) Care au fost alese cu multă grijă. 7 (Îs) *Chip* ~ Idol. 8 (Îas) Persoană reală sau imaginară pentru care s-a făcut chip cioplit.

ciopitor, ~oare [At: BIBLIA (1688), 275 / Pl: ~i, ~oare / E: *ciopli* + -tor] 1-2 smf, a (Persoană) care cioplește (5). 3 sm (Înv) Sculptor. 4 sm (luz) Lucrător la ocnă, care netezea pereții de sare. 5 sn Rindea cu talpă curbă Si: (reg) *ciopleica* (1). 6 sn (Pex) Cuțitoaie. 7 sn (Reg) Unealtă cu care potcovarul curăță copita calului. 8 sn Lemn pe care se cioplesc alte lemne Si: *ciopleica* (2).

cioplitură sf [At: BIBLIA (1688), ap. DA / Pl: ~ri / E: *ciopli* + -tura] (Pop) 1 Cioplire (1). 2 Obiect cioplit² (1). 3 Așchie rezultată prin cioplire (1). 4 (Reg) Parte de slănină mai subțire, de la burtă.

ciopniță sf [At: ALEXI, W. / V: ~pri~ / Pl: ~te / E: nct] (Reg) Sladniță.

ciopoc sn [At: BUGNARIU, N., ap. DA / Pl: ~uri / E: ucr *чопок*] (Reg; mpl) 1 Unealtă. 2 (Pex) Car. 3 (Lpl) Rechizite.

ciopocări v vz *ciopocori*

ciopocori [At: BUGNARIU, N., ap. DA / V: ~cări, (apropiat de *cioc-poc*) *ciopocuri* / Pzi: ~resc / E: nct] (Reg) 1 vt A lucra la ceva cu securea. 2 vt A lucra în grajd sau pe lângă acesta. 3 vi A-și face de lucru (în gospodărie).

ciopor sn [At: BUDAI-DELEANU, T. 257/3 / V: *cip~*, *cipru*², *cipur* / Pl: ~oare, (pop) ~oară / E: mg *csopot*] (Reg) 1 Grup de animale de același fel Si: *cârd*, *cireadă*, *ciurda*, *stol*, *turmă*. 2 Grup de oameni Si: *ceata*, *multime*, *trupa*. 3-4 (Îlaj; îlav) (Care este) cu ~ul (Care este) în cantitate sau număr mare. 5 Parte a unei turme de oi.

cioporaș sn [At: CHEST. V, 15 / Pl: ~e / E: *ciopor* + -as] 1-4 (Reg; șhp) Ciopor (1-2) (mic) Si: *cioporel* (1-4).

cioporel sn [At: DENSUSIANU, T. H. 219 / Pl: ~e / E: *ciopor* + -el] 1-4 (Reg; șhp) Cioporaș (1-4).

ciopritor sn [At: DA / Pl: ~oare / E: ctm *ciopli* + *opritor*] (Reg) Butuc fixat în coada plutei, care, târându-se cu unul din capete pe fundul apei, împiedică o înaintare prea rapidă.

ciopriță sf vz *ciopniță*

*cior*¹ i vz *ciur*

*cior*² sm vz *cioară*

ciora-bora i [At: SEVASTOS, ap. TDRG / E: *ciorobor*] Cuvânt care sugerează convorbirea prelungită a două persoane care se tocmesc.

*ciorac*¹ sm [At: DHLR I, 249 / Pl: ~aci / E: *cioară* + -ac] (Pop) Cioroi.

*ciorac*² sm vz *ciorap*

cioracă sf [At: MARIAN, O. II, 25 / Pl: ~ace / E: *cioară* + -aca] (Reg) Cioroaică (1).

cioran sm [At: BUL. FIL. IV, 155 / Pl: ~i / E: *cioară* + -an] (Înv; arg) 1 Hot. 2 Om șmecher.

ciorancă sf [At: BUL. FIL. IV, 155 / Pl: ~nce / E: *cioran* + -că] (Înv; arg) 1 Hoată. 2 Femeie șmecheră.

ciorap sm [At: CANTEMIR, HR. 205/30 / V: *cer~*, ~rac², ~rep, *cirep*, *gi~* / Pl: ~i / E: tc *čorab*] 1 Obiect de îmbrăcăminte care acoperă piciorul, confecționat din fire din bumbac, de lână, de mătase sau din fire sintetice Si: (înv) *cioc*, *coltun*, *strimf*, (Buc; lpl) *cioareci*. 2 (Ban) Obială (neagră). 3 (Îc) ~chilot (sau ~pantalon) Dres. 4 (Îs) *Cal cu ~i* Cal cu pete albe pe fluierul piciorului. 5 (Pfm; ie) A strânge bani la ~ A economisi. 6 Tub izolant cu care se îmbracă, la capete, bobinele electrice.

*ciorăi*¹ [At: H III, 325 / V: ~roi³, *ciur~* / Pzi: *ciorăi*, ~desc / E: fo] 1 vi (D. cioară, corb, țarcă sau curcă) A emite sunetele caracteristice speciei

Si: (reg) *a căi*, *a cârăi*, *a cioba*, *a croncă(n)i*, *a găi*. 2 vt A adresa invective (cuiva) Si: (pfm) *a cârăi*.

*ciorăi*² v vz *ciurui*

ciorăiaș sm [At: H II, 280 / Pl: ~i / E: nct] (Reg) 1-2 (Soi de) struguri cu boabele negre și mici.

*ciorăire*¹ sf [At: LM / Pl: ~ri / E: *ciorăi*] 1 (D. cioară, corb, țarcă sau curcă) Emitere a sunetelor caracteristice speciei Si: *ciorăitura* (1). 2 Adresare de invective (cuiva).

*ciorăire*² sf vz *ciuruire*

ciorăitura sf [At: LM / Pl: ~ri / E: *ciorăi* + -tura] Ciorăire (1).

ciorănie sf [At: BUL. FIL. IV, 155 / Pl: ~ii / E: *cioran* + -ie] (Înv; arg) Șmecherie.

ciorăp sm [At: DA / Pl: ~i / E: *ciorap* + -ar] (Înv) 1-2 (Fabricant sau) negustor de ciorapi (1).

ciorăpăreasă sf [At: DA / Pl: ~ese / E: *ciorăp* + -easă] (Înv) 1-2 (Fabricantă sau) vânzătoare de ciorapi. 3-4 Nevastă a ciorăpărilor (1-2).

ciorăpărie sf [At: DA / Pl: ~ii / E: *ciorap* + -arie] (Înv) 1-2 Meserie a ciorăpărilor (1-2). 3-4 Magazin sau fabrică de ciorapi (1). 5-6 Multime sau sortiment de ciorapi (1).

ciorăpel sm [At: GRAIUL I, 365 / V: *gio~* / Pl: ~ei / E: *ciorap* + -el] 1-2 (Șhp) Ciorap (1) (mic) Si: *ciorăpior* (1-2).

ciorăpior sm [At: DA / Pl: ~i / E: *ciorap* + -ior] 1-2 Ciorăpel (1-2).

ciorărie sf [At: MARIAN, O. II, 29 / Pl: ~ii / E: *cioară* + -arie] (Csc) Multime de ciori.

*ciorăsc*¹ sm [At: VICIU, GL. / E: nct] (Min; reg) Trahit.

*ciorăsc*², ~ască a vz *cioresc*

ciorâng sm [At: DR. II, 330 / V: ~rung / Pl: ~ngi / E: nct] (Reg) Cioiban care duce oile la strungă.

ciorânglan sm vz *ciorânglav*

ciorânglav sm [At: H VII, 258 / V: ~lan / Pl: ~i / E: ns cf rrm *čorango*] (Reg) 1 (Bot) Planta *Glycyrrhiza echinata*. 2 (Dep) Rrom.

*ciorb*¹ sn vz *ciob*

*ciorb*² sn vz *corb*

*ciorbagiu*¹ sm [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 28 / Pl: ~ii / E: tc *čorbagy*] 1 (luz) Ofițer (de regulă, comandant al unui regiment) de ieniceri. 2 (luz; în administrația turcească) Primar. 3 (Îvp) Om bogat. 4 (Reg) Arendaș.

*ciorbagiu*² sm [At: DEX² / Pl: ~ii / E: *ciorba* + -agiu] (Gmt; fam) Persoană căreia îi place mult ciorba (1).

ciorbalăc sn [At: PONTBRIANT, D. / V: ~hic / Pl: ~uri / E: tc *čorbalyk*] (Înv) 1 Polonic. 2 Castron pentru ciorbă.

ciorbalic sn vz *ciorbalăc*

ciorbară sf [At: ANON. CAR. / V: ~rco~ / Pl: ~bări / E: ns cf *corcușă*, *ciorobor*] 1 (Orn; reg) Coțofană (*Pica pica*). 2 (Prt; reg) Rrom. 3 (Ban; pan; lpl) Rațe sălbatice.

ciorbariță sf vz *ciorbarița*

ciorbă sf [At: (a. 1786) IORGA, S. D. VI, 109 / V: ~oar~ / A și: ~ba / Pl: ~be / E: tc *čorba*] 1 Fel de mâncare care constă dintr-o zeamă (acrită) preparată cu legume, adesea și cu carne Si: *fiertura*, *bors*. 2 (Pfm; ie) A se amesteca în ~ba cuiva (sau a altuia) A se amesteca (nedorită) în treburile altuia. 3 (Pfm; ie) A pune (sau a băga etc.) pe toți într-o ~ A considera și a trata la fel mai mulți oameni, fără a ține cont de diferențele dintre ei. 4 (Pfm; ie) Cine s-a ars cu ~ suflă și-n iaurt Cine a pățit-o o dată devine prevăzător. 5 (Pop; is) ~lunga Mâncare fără consistență, care nu satură. 6 (Fig; îas) Vorbărie. 7 (Pfm; ie) A avea o ~ de copii A avea mulți copii. 8 (Reg) Lapoviță. 9 (Reg) Noroi. 10 (Zid) Ceamur.

ciorbăi vr vz *ciorovăi*

ciorbărie sf [At: GORUN, F. 7 / Pl: ~ii / E: *ciorbă* + -arie] Ciorboaică. *ciorbeală* sf vz *ciorovăială*

ciorboaică sf [At: ȘEZ. IX, 116 / Pl: ~ice / E: *ciorbă* + -oaică] (Reg) Ciorbă multă fără consistență Si: *ciorbărie*.

ciorboare sf [At: CHEST. V, 115 / Pl: ~ori / E: nct] (Reg) Zară fiartă (rămasă de la urda frământată).

ciorborsi vt [At: CIAUȘANU, GL. / Pzi: ~sesc / E: nct] (Reg; c. i. lichide) A tulbura.

ciorbosire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *ciorbosi*] (Reg) Tulburare a unui lichid Si: (reg) *ciorbosiri*¹.

*ciorbosiri*¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *ciorbosi*] (Reg) Ciorbosire.

*ciorbosiri*², ~ă a [At: MDA ms / E: *ciorbosi*] (Reg; d. lichide) Tulburat.

ciorbui vt [At: BUGNARIU, N., ap. DA / Pl: ~esc / E: nct] (Reg) A învechi.

ciorbuire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / Pl: ~uri / E: *ciorbui*] (Reg) Învechire.

*ciorbui*¹ sn [At: MDA ms / E: *ciorbui*] (Reg) Învechire.

*ciorbui*², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *ciorbui*] (Reg) Învechit.

*ciorbui*³ sf [At: MAT. FOLK. 105 / Pl: ~te / E: *ciorbă* + -uliță] 1-2 (Șhp) Ciorbă (1) (bună).

ciorc am [At: COMAN, GL. / Pl: ~rei / E: nct] (Reg) Chior.

ciorecan sm vz *cioplan*

ciorec sm vz *ciorchine*

ciorchin sm vz *ciorchine*

ciorchinaș sm [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~i / E: *ciorchine* + -aș] 1-6 Ciorchine (1-3) (mic) Si: *ciorchinel* (1-6), *ciorchinița* (1-6), *ciorchinuță* (1-6).

*ciorchina*¹ sf vz *ciorchine*

*ciorchina*² sf vz *ciorchina*

ciorchine sm [At: ODOBESCU, ap. TDRG / V: ~chin, ~na¹ sf, ~rpin, *ciorpină* sf / Pl: ~ni / E: nct] 1 Tip de inflorescență caracterizat prin dezvoltarea unui ax principal, de-a lungul căruia se înșiră numeroase ramificații cu flori Si: *gapă, racem*. 2 Grupare de fructe așezate în ciorchine (1). 3 (Pex) Strugure. 4-5 (Îs) ~na *crăcănă* (Soi de) strugure cu boabe rare de culoare cenușie, moi și dulci. 6 Flori dese care cresc în mănunchi Si: *mănunchi*. 7 Fruct al bradului Si: *cucuruz*. 8 (Fig; d. insecte; ie) A sta ~ A fi așezate în formă de ciorchine (1).

ciorchinel sm [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~ei / E: *ciorchine* + -el] 1-6 Ciorchinaș (1-6).

ciorchinița sf [At: TDRG / Pl: ~te / E: *ciorchine* + -iță] 1-6 Ciorchinaș (1-6).

ciorchinos, ~oasă a [At: H 1, 128 / Pl: ~oși, ~oase / E: *ciorchine* + -os] 1-3 Cu ciorchini (1-3) mulți. 4 (D. vița de vie) Bogată în struguri. 5 (Îs) Poama ~oasă Struguri negri.

ciorchinuță sf [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~te / E: *ciorchina* + -uță] 1-6 Ciorchinaș (1-6).

ciorchioabă sfp [At: JIPESCU, O. 35 / V: ~boate, ~coboate, ~roboate / E: nct] (Reg) Obiecte diferite îngrămădite la un loc Cf *catrafuse, cioherse, ciopocuri, cotrobente, ciuvăi*.

ciorchioabă sfp vz *ciorchioabă*

ciorchioleac sm [At: PAȘCA, GL. / V: ~fec, ~rofec, ~rofic / Pl: ~aci / E: pbl ctm *cioară* + *ciofec*] (Reg) 1 Om decăzut din punct de vedere moral. 2 Codaș al satului Si: *vagabond*.

ciorchioleac sm vz *ciorchioleac*

ciorchiole s [At: NOVACOVICIU, C. B. 8 / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Reg) Fructe multe aplecate Cf *ciorchine* (2), *tigrie*.

ciorchiole vt [At: DA / Pzi: ~lesc / E: nct] (Reg) A mânji.

ciorchiole sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *ciorchiole*] (Reg) Mânjire.

*ciorchiole*¹ sn [At: MDA ms / E: *ciorchiole*] (Reg) Mânjire.

*ciorchiole*², ~ă a [At: CONTEMPORANUL III, 261 / Pl: ~iți, ~e / E: *ciorchiole*] (Reg) Mânjit².

ciorchiole sm [At: REV. CRIT. III, 93 / Pl: ~i / E: *ciorchiole* + -os] (Reg) 1 Turtur. 2 Bucată de noroi uscat (sau murdărie) care atârna de pe animale. 3 (Bot) Cerceluș (*Dicentra spectabilis*).

ciorchiole sf vz *cercevea*

ciorchiole sf vz *ciorchiole*

ciorchiole sf vz *ciorchiole*

ciorchiole sm [At: DA / Pl: ~ / E: nct] (Reg) Pește nedefinit mai de aproape.

ciorchiole sf [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: ~eli / E: *ciorchiole* + -eală] (Reg) Ceartă.

ciorchiole vr [At: CIAUȘANU, GL. / Pzi: ~vesc / E: nct] (Reg) A se certa.

ciorchiole sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *ciorchiole*] (Reg) Ceartă.

*ciorchiole*¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *ciorchiole*] (Reg) Ceartă.

*ciorchiole*², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *ciorchiole*] (Reg) Certat².

ciorchiole sf vz *ciorchiole*

ciorchiole sn [At: DR. V, 308 / Pl: ~e / E: nct] (Reg) Cioreș.

ciorchiole sfp [At: CHEST. II, 369 / E: nct] (Reg) Bucată de lemn subțire care se bate pe peretele de lemn ca să țină tencuiala sau lutul.

ciorchiole sn [At: DR. V, 308 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Organ sexual al calului Si: (reg) *ciorchiole*.

ciorchiole sf [At: MARIAN, O. II, 48 / Pl: ~se / E: *ciorchiole* + -ușă] (Orn; Ban) Coțofană (*Pica pica*).

ciorchiole sf [At: LB / Pl: ~te / E: *ciorchiole* + -uță] (Reg) 1-2 (Orn; șhp) Cioreacă (mică).

ciord sm vz *ciord*

ciordac sn vz *cerdac*

ciordar sm vz *ciurdar*

ciordas sn vz *ciardas*

ciordă sf vz *ciurdă*

ciordănit am [At: H IV, 125 / Pl: ~iți / E: pbl *iordanit*] (Reg; fșp) Stropire cu apă și ridicare pe brațe de trei ori în noaptea de Bobotează.

ciordeală sf [At: DA ms / Pl: ~eli / E: *ciordi* + -eală] (Fam) Ciordire.

ciordi vt [At: CIHAC II, 56 / V: *ciur* / Pzi: ~desc / E: rrm *čor*] (Fam) A fura.

ciordire sf [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *ciordi*] (Fam) Furt (de lucruri mărunte) Si: (fam) *ciordeală, ciordit*¹.

ciordisi vt [At: PAȘCA, GL. / Pzi: ~sesc / E: nct] (Reg) A batjocori.

ciordisire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *ciordisi*] (Reg) Batjocorire.

*ciordisi*¹ sn [At: MDA ms / E: *ciordisi*] (Reg) Batjocorire.

*ciordisi*², ~ă a [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~iți, ~e / E: *ciordisi*] (Reg) Batjocorit².

*ciordit*¹ sn [At: DA ms / Pl: ~uri / E: *ciordi*] (Fam) Ciordire.

*ciordit*², ~ă a [At: I. CR. V, 374 / Pl: ~iți, ~e / E: *ciordi*] (Fam) Furat².

ciorditor, ~oare smf, a [At: DA ms / Pl: ~i, ~oare / E: *ciordi* + -(i)tor] (Arg) 1-2 (Persoană) care fură (lucruri mărunte).

ciordosi vt [At: DA / Pzi: ~sesc / E: nct] (Reg) A murdări.

ciordosire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *ciordosi*] (Reg) Murdărire.

*ciordosi*¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *ciordosi*] (Reg) Murdărire.

*ciordosi*², ~ă a [At: REV. CRIT. IV, 142 / Pl: ~iți, ~e / E: *ciordosi*] (Reg) Murdărit².

cioreca vi [At: LB / Pzi: *cioarec* / E: cf *cior-bor*] (Reg) A bolborosi.

ciorecar sm [At: JIPESCU, O. 20 / V: ~ricar / Pl: ~i / E: *cioareci* + -ar] (Reg) Țăran care poartă cioareci (1).

ciorecași smp [At: LB / E: *cioareci* + -aș] (Reg) 1-8 Ciorecuți (1-8).

ciorecuți smp [At: LB / E: *cioareci* + -uți] (Reg) 1-8 Cioreci (1-4) mici Si: *ciorecași* (1-8).

ciorep sm vz *ciorep*

cioresc, ~ească a [At: RĂDULESCU-CODIN, M. N. 97 / V: ~răsc, ~rască / Pl: ~ești / E: *cioară* + -esc] 1 Specific ciorii (1). 2 Care se referă la cioară (1). 3 Care provine de la cioară (1). 4 Care aparține ciorii (1). 5 De cioară (1).

ciorfă sf [At: FRÂNCU-CANDREA, R. 50 / Pl: ~fe / E: nct] (Reg) Căpățână de varză.

ciorgău sn [At: CHEST. IV, 43 / Pl: ~ri / E: nct] (Reg) Cădere de apă.

ciorgolos sn [At: DA / Pl: ? / E: nct] (Reg) Bulz de mămăligă cu brânză Cf *cocolos*.

*cioric*¹ sn [At: DA ms / Pl: ? / E: cf tc *čykryk*] (Reg) Lambă.

cioric² sm vz *cioareci*
cioric³ sn vz *șorici*
cioricar sm vz *cioarecar*
ciorici¹ vr [At: PAMFILE, CER. 195 / Pzi: ~cesc / E: *ciorici²*] (Reg)
 A înveli casa cu scoarță de copac sau bucăți de lemn.
ciorici² smp vz *cioareci*
ciorici³ spm vz *șorici*
ciorici⁴, ~ie a vz *șoricu*
cioripină sf vz *cioropină*
ciorită sf [At: DDRF / Pl: ~te / E: *cioară* + -*ită*] (Orn) 1-2 (Șhp) Cioară
 (1) (mică).
ciorlama sf vz *ciulama*
ciorlan¹ sm [At: (a. 1847) URICARIUL X, 400 / Pl: ~i / E: nct] (Reg)
 Arbore mîncat de vite.
ciorlan² sn vz *ceatlău*
ciorlău sn vz *ceatlău*
ciorlică sf vz *ciovică¹*
ciorlogar sm [At: DOINE, 190 / Pl: ~i / E: nct] (Reg) 1 Golan. 2 Cioban
 (2) care sî-a amestecat oile într-o stîna cu oile altui cioban (2).
ciorlomea sf vz *ciulama*
ciorlu-morlu sn [At: LB / Pl: ? / E: mg *csorál-moral* „a lucra pregetând”]
 (Reg) Ciorobor (1).
ciormag sm [At: MARIAN, INS. 20 / Pl: ~agi / E: *ciormă* + -ag] 1-2
 (Ent; reg) Ciormă (1-2).
ciorman sm [At: MARIAN, INS. 21 / Pl: ~i / E: *ciormă* + -an] 1-2 (Reg)
 Ciormă (1-2).
ciormă sf [At: MARIAN, INS. 21 / Pl: ~me / E: pbl vsi *чирмъ*] (Ent;
 reg) 1 Larvă a cărăbușului Si: *ciormag* (1), *ciorman* (1). 2 Vierme alb
 Si: *ciormag* (2), *ciorman* (2).
ciormăiag sm vz *ciormoiag*
ciormoiag sm [At: ECONOMIA, 47 / V: *cer-*, *ciurmoieuc*, *ciurmui-* /
 Pl: ~agi / E: mg *csormoly*, *csormolya*] 1 (Trs) Plantă erbacee din familia
 scrophulariaceelor, cu frunze lanceolat-lineare, cu flori albe-roșiatice și
 fructul capsulă ovoidă, care crește prin locuri deschise, poieni și pe lângă
 păduri, în iunie-iulie Si: *codroi*, *dintariță*, *grăpada*, *grăpariță*, *grâu-negru*,
grăul-prepelitei, *miază-noapte*, *scraba* (*Melampyrum cristatum*). 2 (Trs)
 Plantă erbacee mică din familia scrophulariaceelor cu tulpină rigidă, frunze
 lanceolate-lineare lățite spre bază și îngustate în petiol și flori albe cu
 striățiuni purpurii, care crește prin locurile pietroase din regiunea subalpină,
 în iunie-august Si: *codroi*, *grăpariță*, *scraba* (*Melampyrum saxosum*).
 3 (Bot) Condroniu (*Melampyrum arvense*). 4 (Bot) Sor-cu-frate (*Melampyrum cristatum*). 5 (Bot) Sălbăție (*Solium temulentum*).
ciornă [At: PANN, E. IV, 155 / V: *cioar-* / Pl: ~ne / E: rs *чорный*
 „negru”] 1 sf Lucrare scrisă într-o primă redactare, care urmează a fi
 transcrisă după ce va fi corectată Si: *bruion*, *concept*. 2 sf Registru
 comercial din care se trec indicațiile în jurnal Cf *străta*, *terfelor*. 3 a (Reg;
 fs) Capra ~ Capră cu capul negru Cf *bucalaie*, *cirnoglava*, *laie*.
ciornăglavă sf vz *ciornoglav*
ciornăi sfp [At: PAMFILE, J. II / E: rs *чорн-* „negru, rău” + -aie] (Reg)
 Vite slabe și mici.
ciornei sm [At: ȘEZ. II, 187 / Pl: ~ / E: rs *чорн-* „negru, rău” + -ei] (Reg)
 Om brunet Cf *arămui*, *tuciuriu*.
ciorni vr [At: COSTINESCU / Pzi: ~nesc / E: *ciornă*] (Îrg) 1-2 A face
 o ciornă (1-2).
ciornoclav, ~a a vz *ciornoglav*
ciornoglav sn vz *ciornoglav*
ciornoglav, ~a sn [At: H XIV, 436 / V: ~năglavă sf, ~af sn, ~oclav a /
 Pl: ~i, ~e / E: bg *чорноглава* „cu capul negru”] (Reg) 1 sf Capră cu coamele
 date pe spate. 2 sn Iarbă înaltă cu ghimpi Cf *ciorgănlav* (1). 3 a Bolnav.
ciornolog am [At: DA / Pl: ~ogi / E: nct] (Reg) Șchiop.
ciornoziom sn vz *cernoziom*
cioroabla sf [At: BUGNARIU, N., ap. DA ms / Pl: ~le / E: ns cf *cioabla*]
 (Trs) 1 Cal rău și bătrân. 2 Mărtoagă.

cioroaică sf [At: ISPIRESCU, L. 362 / Pl: ~ice / E: *cioroi* + -oaică] 1
 (Orn) Cioară (*Coracias garrulus*). 2 (Reg; prt) Roi. 3 Căine de vânătoare.
 4 (Dep) Femeie brunetă.
cioroaiie sf [At: MARIAN, O. II, 25 / Pl: ~ / E: *cioară* + -oaiie] (Orn)
 Cioară (*Coracias garrulus*).
ciorobăi vr [At: CIHAC II, 491 / Pzi: ~esc / E: *ciorovăi*] (Reg) A se
 certa.
cioroboaiie smp [At: VARONE, J. R. 64 / E: ns cf *ciorciobății*,
ciorcioboate] (Reg) Hodoroage.
cioroboate sfp vz *ciorciobății*
cioroboială sf vz *ciorovăială*
ciorobor sn [At: JAHRESBER. VI, 47 / Pl: ~uri / V: *ciolobor* / E: fo]
 (Reg) 1 Ceartă însoțită de vorbă multă Si: *ciorlu-morlu*. 2 (Pex) Gălăgie.
 3 (Pop; ie) A face ~ pentru un topor A se certa pentru fleacuri. 4 (Îf
ciolobor) Chef.
ciorobori vr [At: MARIAN, O. II, 66 / Pzi: ~resc / E: cf *ciorovoi*] (Reg)
 A se certa.
ciorobota vi [At: ȘEZ. IV, 180 / Pzi: ~tez / E: cf *ciorobori*] (Reg) A
 sporovăi.
cioroboti [At: DA ms / Pzi: ~tesc / E: ctm *ciorovăi* + *roboti*] (Îrg) 1 vr
 A deretica. 2 vi A ciorovăi. 3 vr A cugeta.
ciorocan sm [At: VARONE, J. R. 64 / Pl: ~i / E: nct] (Reg) Mocan.
ciorodină sf [At: FURTUNĂ, C. 68 / Pl: ~ne / E: nct] (Arg; prt) Rrom.
ciorofală sf [At: DA ms / Pl: ~le / E: nct] (Reg) Noroi.
ciorofăială sf [At: SBIERA, F. S. 200 / Pl: ~le / E: nct] (Reg) Lapoviță.
ciorofleac sm vz *ciorciofleac*
ciorofleacă¹ sf [At: COMAN, GL. / Pl: ? / E: ctm *cioară* + *fleanca*]
 (Reg) Persoană rea de gură Si: *ciorogar* (3).
ciorofleacă² sf vz *ciorofleancă*
ciorofleancă sf [At: PAMFILE, A. / V: ~eacă² / Pl: nct / E: *ciorofală*]
 (Reg) 1 Noroi. 2 (Pex) Murătură putrezită.
cioroflet sm [At: ȘEZ. II, 187 / V: ~lic / Pl: ~i / E: ns cf *cioara*, *ciorofoi*]
 (Mol; prt) Pantalonar.
cioroflic sm vz *cioroflet*
ciorofoi sm [At: DA ms / Pl: ~ / E: ns cf *cioara*, *ciorogar*] (Reg) 1
 Venetic. 2 Cerșetor.
ciorogar sm [At: ANON. CAR. / Pl: ~i / E: ger *Schuhgarn*] (Reg) 1
 Cizmar. 2 (Prt) Pantalonar. 3 Ciorofleacă¹.
ciorogăi v vz *ciorovăi*
ciorogărlă sf [At: PĂSCULESCU, L. P. 224 / Pl: ~le / E: nct] (Reg)
 Creație lexicală cu înțeles neprecizat.
ciorogladină sf [At: COMAN, GL. / Pl: ~ne / E: nct] (Reg; dep) Rrom.
cioroi¹ sm [At: ANON. CAR. / Pl: ~ / E: *cioară* + -oi] 1 (Orn) Bărbătuș
 al ciorii. 2 (Prt) Rrom. 3 (Reg) Plantă erbacee din familia compozitelor
 cu tulpina erectă, cu frunzele din tulpină, eliptice, ovale, florile galbene-
 aurii și fructele achene glabre, care crește pe câmpuri, fânețe și prin tufișuri
 (*Inula germanica*).
cioroi² sn vz *ciuroi*
cioroi³ v vz *cioroi¹*
cioroiăș sm [At: MARIAN, O. II, 27 / Pl: ~i / E: *cioroi* + -as] 1-2 (Șhp)
 Cioroi¹ (1) mic. 3 Pui de cioară. 4 (Prt) Rrom.
cioroinic sm [At: DICT. / Pl: ~ici / E: *cioroi* + -nic] (Bot; reg) Cioroi¹
 (3) (*Inula germanica*).
cioroman sm [At: CĂTANĂ, P. I, 62 / Pl: ~i / E: *cioroi* + -(om)an] (Prt)
 Rrom.
cioromatică sf vz *ciolomatică*
cioronglav sn vz *ciornoglav*
cioropar sm [At: CHEST. V, A / Pl: ~i / E: nct] (Prt) Rrom.
cioropchic sm [At: COMAN, GL. / Pl: ~ici / E: nct] (Reg) Om măruntel.
cioropină sf [At: ISPIRESCU, L. 65 / Pl: ~ne / E: ctm *cioară* + *arăpină*]
 1 (Mun; prt) Rrom. 2 (Reg) Mărtoagă. 3 (Reg; lpl) Vite mici și slabe Cf
ciornăi.
cioropor sm [At: PANȚU, PL.² / Pl: ~i / E: ns cf *ciortopolog*] (Buc)
 lurtă.

ciorosclan *sn* *vz* *cioroslan*

cioroslan *sn* [At: H XVIII, 75 / V: ~*sc*~ / Pl: ~*e* / E: *ciorosla* + *-an*] (Reg) Cioroslă.

cioroslă *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: ~*le* / E: *mg csoroszlya*] (Reg) Custura plugului Si: *cioroslan*.

ciorovărit, ~*ă* *a* [At: IORGA, N. R. A. I, 200 / Pl: ~*i*. ~*e* / E: *ciorovăi* + *-arii*] (Înv) Certăret.

ciorovăi [At: ODOBESCU, S. III, 31 / V: ~*voi*~, ~*ovi*~, *ciuruvui*~, ~*ogăi*! / Pzi: ~*esc* / E: ns pbl fo] (Pfm) 1 *vr* A se certa pentru nimicuri Si: *a se ciondăni*. 2 *vr* A-și adresa cuvinte urâte. 3 *vi* A șopti.

ciorovăială *sf* [At: SANDU-ALDEA, D. N. 207 / V: ~*voi*~, ~*oboi*~, ~*rbeala*~, *ciuruvui*~ / Pl: ~*iei* / E: *ciorovăi* + *-eala*] (Fam) 1 Ceartă ușoară (pentru nimicuri) Si: *ciondăneală*, *ciorovăire*. 2 Adresare de cuvinte urâte. 3 Șoptire.

ciorovăire *sf* [At: DEX² / Pl: ~*ri* / E: *ciorovăi*] (Rar) Ciorovăială (1).

ciorovăit *sn* [At: DA ms / Pl: ~*uri* / E: *ciorovăi*] (Pfm) Ciorovăială (1).

ciorovețe *sf* [At: REV. CRIT. III, 93 / V: ~*etă* *sf* / E: nct] (Reg) 1 Poame pădurețe. 2 Poame necoapte.

ciorovi *v* *vz* *ciorovăi*

ciorovoi *v* *vz* *ciorovăi*

ciorovăială *sf* *vz* *ciorovăială*

ciorpac *sn* [At: DRĂGHICI, ap. TDRG / Pl: ~*ace* / E: rs *чёрпакъ*, *чорпакъ*] (Reg) 1 Lingură cu coadă lungă folosită la stână Si: *polonic*. 2 (Pex) Unealtă de pescuit făcută dintr-un săculeț de plasă cu coadă și folosită la scoaterea din apă a peștelui Si: *minciog*. 3 Strecurătoare pentru strecurat brânza.

ciorpare *sn* [At: VASILIU, C. 58 / Pl: ~*pări* / E: nct] (Reg) Buturugă.

ciorparedel *sm* [At: N. A. BOGDAN, ap. TDRG / Pl: ~*i* / E: nct] Danci.

ciorpăi *vr* [At: DA / Pzi: ~*esc* / E: rs *чёрпати*] (Reg) A scoate (cu lingura) dintr-un lichid.

ciorpăire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~*ri* / E: *ciorpăi*] (Reg) Scoatere a unui lichid cu lingura Si: *ciorpăit*.

ciorpăit *sn* [At: SBIERA, P. 35 / Pl: ~*uri* / E: *ciorăpăi*] (Reg) Ciorpăire.

ciorpănel *sm* [At: PAMFILE, C. 92 / Pl: ~*ei* / E: *ciorpan* + *-el*] (Reg) Buturugă mică.

ciorpec *sn* [At: I. CR. VI, 153 / Pl: ? / E: ns cf vsl *чёрпъ*, *mg cserep*] (Reg) Șindrilă.

ciorpin *sm* *vz* *ciorchine*

ciorpina *sf* *vz* *ciorchine*

ciors *i* [At: GOROVEI, C. 292 / E: fo] (Reg) Cuvânt care redă zgomotul produs de târșăitul picioarelor Si: *hârș*.

ciorsăi [At: PONTBRIANT, D. / V: (reg) *gio*~, ~*soi*! / Pzi: *ciorsăi* și ~*esc* / E: *cioarsă*] (Reg) 1 *vi* A tăia cu o unealtă care are tăișul uzat. 2 *vi* A cosi cu o coasă neascuțită. 3 *vr* A se scărpinga. 4 *vr* (Arg) A se cupla. 5 *vr* (Fig) A se face ca o cioarsă (2). 6 *vr* (Fig) A se înjosi. 7 *vr* (Sst) A se împopoțona.

ciorsăit *sn* [At: DA ms / Pl: ~*uri* / E: *ciorsăi*] (Reg) Tăiere cu un obiect cu tăișul tocit.

ciorsoală *sf* *vz* *tesală*

ciorsoi! *sm* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~ / E: *cioarsă* + *-oi*] (Reg) 1 Om bătrân. 2 Om slab. 3 (Pex) Vagabond. 4 Cerșetor.

ciorsoi! *v* *vz* *ciorsăi*

ciorșac *sn* [At: BOGDAN, ap. TDRG / Pl: ~*ace* / E: *cioarsă* + *-ac*] 1 (Reg) Unealtă cu tăișul uzat. 2 (Arg; fig) Om prost. 3 (Arg; fig) Curvă.

ciorșui *vr* [At: ȘEZ. II, 187 / Pzi: ~*esc* / E: cf *ciorsăi*] (Reg) A curăța.

ciorș! *sm* [At: POLIZU / Pl: ~*ri* / E: rs *чорт*] 1 (Rar; prt) Rrom. 2 (Înv) Ștrengar.

ciorș! *sn* [At: LB / Pl: ~*uri* / E: ns cf rs *чорт*] (Reg) 1 (Îs) ~*ul cozii* Rădăcina cozii Si: (reg) *ciorșit*, *ciot*, *cotor*. 2 Rât. 3 Bot. 4 Cioc. 5 (Pan) Gură (de cană).

ciorș! *sn* *vz* *ciurda*

ciortac *sm* [At: DICT. / Pl: ~*aci* / E: nct] (Reg) Lemn strămb.

ciortan! [At: ANON. CAR. / Pl: ~*i* / E: tc *čortan*] (Reg) 1 *sm* Crap de 1-2 kilograme. 2 *am* (Pan) Grăsut. 3 *sm* (Bot) Săricică (*Salsola kali*).

ciortan! *sn* [At: CADE / Pl: ~*e* / E: nct] (Reg; d. animale) Coapsă.

ciortan! *sn* *vz* *cioltar*

ciortănaș *sn* [At: BARONZI, L. 94 / Pl: ~*i* / E: *ciortan*! + *-aș*] 1-2 (Reg; șhp) Crap (mic) Si: *ciortănel* (1-2), *ciortănică* (1-2).

ciortănel *sm* [At: DA ms / Pl: ~*ei* / E: *ciortan*! + *-el*] 1-2 (lht; reg) Ciortănaș (1-2).

ciortănică *sf* [At: ANTIPA, F. I. 114 / Pl: nct / E: *ciortan*! + *-ica*] (lht; reg) 1-2 Ciortănaș (1-2).

ciorti [At: NECULCE, ap. LET. II, 226/19 / Pzi: ~*tesc* / E: ns] (Reg) 1 *vr* A se certa. 2 *vt* A fura.

ciortocrap *sm* [At: ANTIPA, F. I. 114 / Pl: ~*i* / E: ctm *ciortan*! + *crap*] (lht; reg) Crap mijlociu.

ciortoiat, ~*ă* *a* [At: REV. CRIT. IV, 142 / Pl: ~*ați*~, ~*e* / E: nct] (Reg) Care are gura diformă.

ciortopoloagă *sf* *vz* *ciortopolog*

ciortopolog *sm* [At: PANȚU, PL.² / V: ~*loagă* *sf* / Pl: ~*ogi* / E: ucr *чортолог*] (Buc) lurtă.

ciortvartă *sf* *vz* *ciozvartă*

ciorang *sm* *vz* *ciorâng*

ciorus, ~*ă* *a* [At: REV. CRIT. III, 93 / Pl: ~*i*~, ~*e* / E: *cioară* + *-us*] (Reg) Negru.

ciorușcă *sf* [At: DA / Pl: ? / E: *cioară* + *-ușcă*] (Bot; reg) Strugure.

cioruța *sf* [At: MARIAN, O. II, 27 / Pl: ~*te* / E: *cioară* + *-uță*] 1-2 (Șhp) Cioară (1) (mică).

ciorvană *sf* *vz* *cervoană*

ciorvâlău *sn* [At: DA / Pl: ? / E: *ciorovăi*] (Reg) Zgomot.

cios! *am* [At: DA ms / Pl: ~*oși* / E: nct] (Reg) Spân.

cios!~, ~*oasă* *a* [At: V. HANEȘ, Ț. O. 113 / Pl: ~*oși*~, ~*oase* / E: nct] (Reg) Frumos.

cios! *sm* [At: POMPILIU, B. 1007 / Pl: ~*oși* / E: *mg csósz*] (Reg) 1 Paznic (la sat). 2 Jitar.

cios! *sm* [At: CHEST. II, 112/396 / Pl: ~*oși* / E: ns cf *ciosc*] (Reg) Fiecare din cei patru stâlpi ai caselor de lemn.

ciosmali *v* *vz* *ciosmoli*

ciosmăți *vr* [At: PAȘCA, GL. / Pzi: ~*tesc* / E: nct] (Reg) A tăia.

ciosmoli *v* *vz* *ciosmoli*

ciosmolit, ~*ă* *a* [At: REV. CRIT. IV, 142 / V: (reg) ~*ozm*~, ~*ă* / Pl: ~*iti*~, ~*e* / E: *ciosmoli*] (Reg) Mânjit.

ciosnăcă *sf* [At: PAȘCA, GL / Pl: ~*ăce* / E: nct] (Reg) Femeie urâtă.

ciosvartă *sf* *vz* *ciozvartă*

ciosvârcioară *sf* *vz* *ciozvârcioară*

ciosvartă *sf* *vz* *ciozvartă*

ciosvarte *sf* *vz* *ciozvartă*

ciosvart *sm* *vz* *ciozvartă*

ciosvârți *vr* [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. / Pzi: ~*tesc* / E: *ciosvartă*] (Reg) A tăia.

ciosc *sn* [At: CHEST. II, 109/9 / Pl: ~*uri* / E: nct] (Reg) Încheietura bănelor la unghiurile casei.

cioscă *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: ? / E: ns cf *ciosc*] (Reg) Colț de stradă.

cioscotaie *sf* [At: DA ms / Pl: ~*tăi* / E: ns cf *școtaie*] (Reg) Vacă slabă.

ciosmă *sf* [At: H VIII, 483 / Pl: ? / E: nct] (Pes; reg) Unealtă de pescuit.

ciosmăli *v* *vz* *ciosmoli*

ciosmoli [At: CREANGĂ, P. 114 / V: (reg) ~*osm*~, ~*ozm*~, *ciosmăli*, ~*măli*~, ~*som*~ / Pzi: ~*lesc* / E: nct] (Reg) 1 *vr* A mesteca urât. 2 *vi* (Îf *ciosmoli*) A trage de părul cuiva. 3 *vr* A gusta. 4 *vr* A se zvârcoli (în așternut). 5 *vr* (D. porci) A-și căuta culcușul Si: (reg) *a se gozăi*, *a se tavalii* Cf *ciorcioli*. 6 *vr* A se codi.

ciosomoli *v* *vz* *ciosmoli*

ciot *sn* [At: ALECSANDRI, P. III, 357 / V: ~*ur* / Pl: ~*uri* / E: nct] 1 Parte rămasă dintr-un copac după ce restul a fost tăiat sau rupt Si: *bustean*, *butuc*, *buturugă*, *ciolpan* (1). 2 (Pan) Ramură scurtă, ruptă Si: *cioi*! 3 (D. trunchi, ramură, scândură) Nod proeminent. 4 (Pan) Parte rămasă din

braț, picior sau (la animale) coadă, după ce restul a fost tăiat sau rupt. 5 (Îm: îs) ~ *bot* Evocă uneori imaginea de ciot și de butuc.

ciotac s [At: REV. CRIT. III, 93 / V: *ciutac* / Pl: nct / E: *ciot* + *-ac*] (Reg) 1 Arbore cu ramurile uscate, tăiate sau rupte. 2 Tufan.

ciotan, ~*ă* a [At: DA ms / Pl: ~i, ~e / E: *ciot* + *-an*] (Reg) 1 Slab. 2 Bătrân.

ciotă sf vz *cioată*

ciotănos, ~*oasă* a [At: I. CR. V, 374 / Pl: ~oși, ~oase / E: ctm *ciot* + *ciolănos*] (Reg) Osos.

ciotăc s [At: DA ms / Pl: nct / E: nct] (Reg; pbl) Ciot (1).

ciotărcă sf [At: PASCU, S. 228 / V: *ciuturcă* / Pl: ~rci / E: *cioturi* + *-că*] (Reg) 1 Copac cioturos. 2 Bușean. 3 (Fig) Vită mică și slabă.

ciotăc sf [At: I. CR. III, 268 / V: ~oat~ / Pl: ~tei / E: mg *csutka*] (Reg)

1 Rădăcină. 2 Buturugă. 3 (Îc) A se strânge ~ A strânge o mulțime de oameni (mai rar de lucruri). 4 Grămadă de albine adunate sub urdiniș, înainte de roit.

ciotărie sf [At: CHEST. IV, 107/426 / Pl: ~ii / E: *ciotcă* + *-arie*] (Reg) Teren despădurit pe care se mai văd cioturile arborilor tăiați.

ciotec sn [At: PĂSCULESCU, L. P. 296 / Pl: ~ece / E: *ciot* + *-ec*] (Reg) Bucată de lemn.

ciotfă sf [At: PANȚU. PL.² / Pl: ~fe / E: nct] (Bot; reg) 1 Ghebe (*Armillaria mellea*). 2 Burete (*Boletus edulis*).

ciotina sf [At: VAIDA 346 / Pl: ~ne / E: *ciot* + *-ina*] (Trs) 1 Vită. 2 (Fig) Matahală.

ciotiș sn [At: CHEST. IV, 107/546 / Pl: ~uri / E: *ciot* + *-iș*] Ciotcărie.

ciotoacă sf [At: DA ms / Pl: ~ace / E: *ciot* + *-oacă*] (Bot; reg) Lemn noduros.

ciotoare sf vz *cheotoare*

ciotoi sn [At: DDRF / V: *ora* / Pl: ~oale / E: *ciot* + *-oi*] (Reg) 1-2 Parte de picior (sau de aripă) ruptă de la încheietură Cf *copan*.

ciotoiaș sn [At: DA ms / Pl: ~e / E: *ciotoi* + *-aș*] (Reg) Joc cu mingea nedefinit mai îndeaproape.

ciotolog sm [At: RETEGANUL, CH. 60 / Pl: ~ogi / E: nct] (Reg) Om mic și urât.

ciotonog, ~*oagă* a vz *ciontonog*

ciotora sn vz *ciotoi*

ciotora-botora sfi [At: COMAN, GL. 20 / E: nct] (Pop; prt) Limbă a romilor.

ciotoreag sn [At: ARH. OLT. XXI, 261 / Pl: ? / E: ns cf *ciotac*] (Reg) Arbore uscat, fără vârf.

ciotormean sm vz *ciotoroman*

ciotoroage sfp [At: PAMFILE, J. II / E: nct] (Reg) Încălțăminte veche.

ciotorog sn [At: DR. V, 307 / Pl: ~oage / E: *ciot* + *-orog*] (Reg; îs) ~ul cozii Rădăcina cozii.

ciotoroman sm [At: T. PAPAHAĞI, M. 172 / V: ~rmean / Pl: ~meni / E: nct] (Reg) Om gușat.

ciotoros, ~*oasă* a vz *cioturos*

ciotorugă sf vz *ciuturugă*

ciotrica vi [At: DA ms / V: (reg) *ceo*~ / Pzi: ~ichez / E: nct] (Reg) A pâlăvrăgi.

ciotur sn vz *ciot*

cioturos, ~*oasă* a [At: V. A. URECHE, ap. TDRG / V: ~tor~, *ciut*~ / E: *cioturi* + *-os*] 1 (D. copaci, lemn, obiecte de lemn) Care are multe cioturi (3) Si: *noduros*. 2 (D. brațe, mâini, picioare, degete) Cu oasele proeminente. 3 (Reg; fig; d. oameni) Ciufulit. 4 (Reg; d. versuri) Neîngrijit.

ciotuța sf [At: GOROVEI, C. 359 / Pl: ~te / E: *ciot* + *-uță*] 1-8 (Șhp) Ciot (1-4) (mic).

cioucă sf vz *ceuca*

ciovârca vi [At: PAȘCA, GL. 18 / Pzi: ? / E: nct] (Reg) A umbra încoace și încolo.

ciovârșta sf vz *ciozvărtă*

ciovârtac sn [At: PAMFILE, C. 19 / Pl: ? / E: *ciopârtac*] (Îrg) Trunchi.

ciovârtă sf vz *ciozvărtă*

ciovârte sf vz *ciozvărtă*

ciovei sn [At: (a. 1824) URICARIUL XX, 345/4 / V: *ciovoi*, *ciuhe*, *ciuvei*, *șofen* / Pl: ~ce / E: nct] (Reg; mpl) 1 Ciubăr. 2 (Lpl) Vase folosite la stână. 3 (Lpl) Vase de bucătărie. 4 Obiect casnic (vechi și fără valoare).

ciovic i [At: TDRG / V: *ciomvic*, *cionvic*, *ciuc*, *ciuvic*, *ciuvit* / E: fo] 1-4 Cuvânt care imită strigătul păsării numite ciovică¹ (1-4).

*ciovica*¹ sf [At: PRAVILA DE GOVORA, ap. GCR 148 / V: ~obiurica, ~ociurv~, ~omv~, ~onv~, ~ori~, ~orli~, ~ina~, ~vli~, *ciuvlică*, *tiuvlic* / Pl: ~ici / E: fo] (Orn) 1 (Reg) Chiucică (*Glaucidium passerianum*). 2 (Reg) Cucuvea (*Athene noctua*). 3 (Reg) Pasăre din ordinul picioroangelor, care trăiește pe marginea bălților (*Vannellus cristatus*) Si: *nagât*. 4 (Reg; îc) **Ciovlică-de-mare** Pasăre cu pene măslinii, albe sau gălbui pe gusă, cu coada ca de rândunică, care trăiește prin lagunele de lângă mare (*Glareola pratincola*).

*ciovica*² sf [At: PAȘCA, GL. 18 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Mâncare cu carne afumată.

ciovină sf vz *ciovica*¹

ciovlică sf vz *ciovica*¹

ciovoi sn vz *ciovei*

ciovranca sf [At: PRAV. GOV., ap. GCR I / Pl: ? / E: nct] (Org; reg) Chiucică (*Glaucidium passerianum*).

ciovrântie sf [At: ANTIPA, P. 194 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Vârtej.

ciozmoli v vz *cioșmoli*

ciozmolit, ~*ă* a vz *cioșmolit*

ciozni vi [At: DA ms / Pzi: ~nesc / E: nct] (Reg) A tăia.

cioznit, ~*ă* a [At: DA ms / Pl: ~iti, ~e / E: *ciozni*] (Reg) Tăiat.

ciozvărcioară sf [At: MATEESCU, B. 70 / V: *ciozv*~ / Pl: ~re / E: *ciozvărtă* + *-oară*] 1-4 (Șhp) Ciozvărtă (1-2) (mică).

ciozvărtă sf [At: (a. 1719) IORGA, S. D. I-II, 231 / V: *cervârște*, *cerfartie*, *cesvârta*, *cesv*~, *celv*~, *cez*~, *ciofartă*, *ciortv*~, *ciozvărtă*, *ciozv*~, *ciozvărtă*, *ciozvărtă*, *ciov*~, *ciovârte* / Pl: (înv) ~rti, ~e / E: vsi **ЧЕРВЪРТЬ**] 1 (Înv) Sfert dintr-o măsură de capacitate. 2 (Spc) Sfert dintr-un animal tăiat. 3 (Reg) Jumătate de miel. 4 (Reg) Picior de miel Si: *coupsă* Cf *arm*, *but*. 5 (Pex; reg) Bucată mare de carne tăiată din trupul unui animal Si: *halcă*. 6 (Pan; reg) Lemn tăiat în patru Si: (reg) *draniță*.

7 (Reg) Grămadă de crengi așezate regulat pentru vânzare Cf *cirtă*.

cip i [At: I. CR. VI, 334 / V: *cipa-cipa* / E: fo] 1 Cuvânt care redă zgomotul apei într-un recipient în mișcare Cf *lip*, *pleosc*. 2 (Pop; îlv) A face ~ A pescăci.

cipa i vz *cip*

cipar sms [At: CONV. LIT. LIV, 166 / E: nct] (Olt) Iarbă tare și țepăună, pe care o mănâncă oile.

ciparipe sfp [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Cartofi (*Solanum tuberosum*).

ciparos sm vz *chiparos*

cipaș, ~*ă* a [At: DA ms / V: ~pos / Pl: ~i, ~e / E: mg *csipás*] (Reg) 1 Urduros. 2 (Îf *cipos*) Neputincios.

cipă sf [At: ALRM I/II h. 24 / Pl: ~pe / E: nct] (Reg) Urdori.

cipai vir [At: ARH. OLT. XXI, 261 / Pzi: *cipai* / E: fo] (Reg) 1-2 A (se) scălda. 3-4 A (se) bălăci.

cipăimă sf [At: BUGNARIU, N., ap. DA / Pl: ? / E: nct] (Zlg; reg) Ienie.

cipcară sf vz *piparca*

cipcă sf [At: (a. 1750) IORGA, S. D. XII, 59 / V: *cipsă*, *ciptă*, *circă*², *ciuca* / Pl: ~pce, ~pci / E: mg *csipke*] 1 (Trs) Dantelă. 2 (Reg) Panglică.

3 (Reg) Brătară.

cipce i [At: DA ms / E: fo] (Mol) Strigăt cu care se cheamă porcii Si: *cica-cica*, *cicio* Cf *ciuc*.

cipcii vi [At: CONV. LIT. XLIV, 40 / E: fo cf *cip*] (Reg; d. undele apei) A clipoci.

cipcîre sf [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *cipcii*] (Reg) Clipocire.

cipcîit sn [At: SĂM. II, 436 / Pl: ~uri / E: *cipcii*] (Reg) Clipocire.

cipei sn vz *ciomplei*

cipering sm vz *tipirig*

cipic sm [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 16 / V: (reg) *chipic*, *ciupic* / Pl: ~ici / E: bg *чипик*] (Mol; inv) 1 Gheată. 2 Papuc de lână împletită sau de stofă. 3 Pantof.

cipor¹ sn [At: CABA, SĂL., ap. DA ms / Pl: ? / E: mg *csipor*] (Mgm) Uleică.

cipor² sn vz *ciopor*

cipos, ~ă a vz *cipaș*

cipoti vi [At: T. PAPAHAĞI, M. /64 / Pzi: ~tesc / E: ns cf *ciupăi*] (Mar) A zbiera.

ciprăgariu sm vz *ceapraz*

cipreș sm [At: MARIAN, Î. 94/18 / Pl: ~eși / E: nct] (Bot; reg) Chiparos (*Poliantes tuberosa*).

ciprig sm vz *tiprig*

cipru¹ sm vz *chiparos*

cipru² sn vz *ciopor*

cipsă sf vz *cipcă*

cipsăna sf [At: H XVIII, 168 / Pl: nct / E: ns cf srb *tipsara*] Plantă nedefinită mai îndeaproape.

ciptă sf vz *cipcă*

cipur sn vz *ciopor*

cir sms [At: FILIPESCU, ap. TDRG / E: ucr *чир*] 1 Cocă de lipit, făcută din făină și apă Si: (pop) *bruftuială*, *mânjala*. 2 Lut folosit la lipitul pereților Si: *bruftuială* Cf *mușuială*. 3 (Pex) Pastă moale, vâscoasă care seamănă cu o cocă de lipit. 4 Zeamă scoasă din mămăliga care fierbe, înainte de a fi mestecată Si: *terci*. 5 Măncare făcută din făină, apă fiartă și sare.

cira sf [At: CANTEMIR, IST. 224 / Pl: ? / E: tc *çira*] (Inv) Arbore rășinos.

cirac sm [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 272/26 / V: (inv) *cer~*, *cere~*, ~răc, ~râc, ~reac / Pl: ~aci / E: tc *çyrak*] 1 (Inv) Om de încredere al cuiva. 2 (Inv) Slugă. 3 (Dep) Partizan politic. 4 (Liv) Elev. 5 Discipol. 6 Ucenic. *ciracladiseala* sf [At: ORĂȘANU, ap. ȘIO / Pl: ~eli / E: *ciracladiși* + -eala] (Inv) 1-3 Îngrijire a unui cirac (4-6). 4-6 Educare a unui cirac (4-6).

ciracladiși vi [At: COSTINESCU / Pzi: ~sesc / E: nct] (Inv) 1-3 A oferi unui cirac (4-6) îngrijire. 4-6 A oferi unui cirac (4-6) educație.

ciraclăc sn [At: VĂCĂRESCUL, IST. 293/9 / Pl: ~uri / E: tc *çiraklık*] (Inv) 1-3 Îngrijire a unui cirac (4-6). 4-6 Educare a unui cirac (4-6). 7 Perioadă de ucenicie. 8 Cîntec. 9 Protecție. 10 Favoare. 11 Recomandare.

ciradă sf vz *cireadă*

cirașă sf vz *cireașă*

cirăc sm vz *cirac*

cirăpeală sf [At: (sec XVII) DOC., ap. DDRF / Pl: ~eli / E: srb *čirep*, mg *cserép*] (Inv) Vas de scos apă.

cirăș sm vz *cires*

cirăc sm vz *cirac*

circ sn [At: (a. 1834) URICARIUL VIII, 193 / V: (inv) *țirc*, *țircus* / Pl: ~uri / E: fr *cirque*, lat *circus*] 1 Incintă neacoperită, în formă de amfiteatru, unde se celebră jocurile publice la romani. 2 (Pan) Construcție rotundă, cu locurile pentru spectatori așezate în amfiteatru și având la mijloc o arenă, unde au loc spectacole. 3 (Glg) Depresiune circulară formată prin acțiunea de eroziune a unui ghețar, de obicei în regiunile muntoase înalte Si: *căldare*. 4 (Pex) Gen de spectacole care cuprinde numere de gimnastică, de acrobație, prezentare de animale dresate, momente comice. 5 (Pex) Ansamblu artistic care organizează spectacole de circ (4).

circa av [At: GHICA, A. 853 / V: (inv) *firca* / E: lat *circa*] Aproximativ.

circadian am [At: DEX² / P: ~li-un / E: fr *circadien*] (Med; is) Ritm ~ Ritm biologic intern pe o durată de aproximativ 24 de ore al unui organism (aflat în imposibilitatea de a sesiza alternanța între zi și noapte).

circar sm [At: DEX² / Pl: ~i / E: *circ* + -ar] Artist de circ (4).

circasian, ~ă a [At: IORGA, L. I, 95 / P: ~si-an / Pl: ~ieni, ~iene / E: ns cf fr *circassien*] Cerchez.

circă¹ sf [At: DA ms / Pl: ? / E: abr. din *circumscripție*] (Fam) 1-3 Circumscripție (1-3).

circă² sf vz *cipcă*

circăi v vz *circăi*

circăli vi [At: DA ms / Pzi: ? / E: mg *cirkální*] (Ban) A căuta urmele mistreților pentru a-i vâna Si: *a adulmea*, *a ulma*.

circhiligi sfp vz *cercheligi*

circoi sn [At: LIUBA-IANA, M. 45 / V: *ciur~* / Pl: ? / E: nct] (Ban) Tufă mare, cu crengi dese Si: *chirchiligi*.

circomferență sf vz *circumferință*

circumlocuție sf vz *circumlocuție*

circumspecție sf vz *circumspecție*

circumspecțiune sf vz *circumspecție*

circonlocuție sf vz *circumlocuție*

circonlocuțiune sf vz *circumlocuție*

circonfrență sf vz *circumferință*

circonfrență sf vz *circumferință*

circonflex, ~ă a vz *circumflex*

circonscrie vi vz *circumscrie*

circonscriere sf vz *circumscriere*

circonscriș, ~ă a vz *circumscriș*

circonstanță sf vz *circumstanță*

circonstanție sf vz *circumstanță*

circonvoluție sf vz *circumvoluție*

circonvoluțiune sf vz *circumvoluțiune*

circoramă sf [At: DEX² / E: rs *чиркорам*] Procedeu de filmare și de proiecție cinematografică pe un ecran mare și într-o sală rotundă.

circoruscrie v vz *circumscrie*

circoruscriș, ~ă a vz *circumscriș*

circov sm [At: PANN, P. V. I, 140/10 / V: *cer~* / Pl: ~i / E: ns cf bg *чирков*] (Îvp) 1 Ciclu de sărbători păgâne păstrate încă în popor. 2 (Spe; pl; is) ~ii *Marini* Nume generic pentru sărbători populare pentru îndepărtarea bolilor femeiești. 3 (Mpl; is) ~ii *de iarnă* Sărbători populare între 16 și 18 ianuarie pentru alungarea vîforului. 4 (Mpl; ic) ~ii *Marinei* (sau *Mariei* ori *-de-vară*) Sărbători populare între 16 și 20 iunie. 5 (Olt; ic) ~ul *Marinei-ăl-dintâi* Sărbătoare populară ținută de femei pe 15 iulie. 6 (Îc) ~ul *ăl-din-urmă* Sărbătoare populară de pe 18 iulie. 7 (Mpl; ic) ~ii *-de-toamnă* Sărbători populare ținute de posesorii de vite.

circovi vi [At: POMPILIU, B. 1007 / Pzi: ~vesc / E: nct] (Inv; d. păsări) A ciripi.

circuit sn [At: ENC. TEHN. I / P: ~cu-it / Pl: ~e / E: fr *circuit*, lat *circuitus*] 1 Mișcare circulară în jurul unui loc sau obiect Si: *ocolire*. 2 (Spe) Distanță de străbătut pe un traseu mai mult sau mai puțin circular, stabilit dinainte, pentru o probă sportivă. 3 Drum parcurs de cineva sau de ceva (cu întoarcere la punctul de plecare). 4 (Fiz) Ansamblu de fire și dispozitive bune conducătoare de electricitate care, împreună cu sursa curentului, formează un traseu închis pentru trecerea unui curent. 5 (Elt; is) ~i *imprimat* Circuit (4) prefabricat în care conductoarele de legătură și unele componente sunt realizate sub formă de benzi înguste sau suprafețe conductoare pe un suport izolant Si: (imp) *cablaj imprimat*. 6 (Spe) Sistem de conducte sau de medii prin care pot circula particule materiale. 7 (Ecn) Mișcare a capitalului industrial sau a fondurilor unei întreprinderi în sfera producției și a circulației. 8 (Ecn) Mișcare a mărfurilor. 9 (Ind) Proces de transformare și de prelucrare a materiei prime în produse finite. 10 (Is) ~ul *apei în natură* Proces complex prin care apa trece succesiv prin stadiile de evaporare, de nori, de precipitații, de formare a apelor de suprafață și subterane.

circula [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 336/21 / Pzi: *circul* / E: ns cf lat *circulo*, -are] 1 vi A fi în mișcare. 2-3 *vr* (Inv; d. aer) A (se) schimba. 4 *vr* (D. vehicule) A se deplasa regulat, organizat (pe un traseu anumit și la anumite ore). 5 *vi* (D. lichide, gaze) A fi în mișcare neîntreruptă (revenind mereu la punctul de plecare). 6 *vr* (D. bani) A întrebuința în mod curent. 7-8 *vr*

(D. idei, știri, zvonuri etc.) A (se) răspândi. 9 vi (D. cuvinte, expresii etc.) A fi întrebuințat. 10-11 vtr (Ecn; jur; d. bunuri, drepturi, mărfuri, bani etc.) A trece (sau a fi transmis) de la un proprietar (sau posesor) la altul.

circulabil, ~a a [At: SCÂNTEIA, 1947, nr. 738 / Pl: ~i, ~e / E: nct] 1 (D. căi de comunicație) Pe care se circulă (1). 2 (D. căi de comunicație) Pe care se poate circula (1). 3 (D. vehicule) Care poate circula (1).

circulant, ~a a [At: ȘTEFĂNESCU, C. 11, cf 467 / Pl: ~nți, ~e / E: ns cf fr *circulant*] 1 Care circulă (1). 2 Care este pus în circulație. 3 Care se află în circulație. 4 (ls) *Capital* ~ Parte a capitalului productiv (materii prime și auxiliare, combustibili etc.) a cărei valoare se transmite în întregime asupra mărfurilor produse (în decursul fiecărui proces de producție).

circular, ~a [At: GHICA, S. 536 / V: ~a, (reg) *circulăriu*, (înv) ~iu, ~ie / Pl: ~i, ~e / E: ns cf fr *circulaire*] 1 a Care are forma unui cerc. 2 a Care descrie un cerc. 3 av De jur împrejur. 4-5 snf, a (Dispoziție, directivă, ordin de serviciu) care a fost trimis în scris, pentru a fi aplicat de cei în subordine. 6-7 sn, a (Șis *ferastrău* ~) (Ferastrău mecanic cu pânza în forma unui disc zimțat) care taie prin învârtire în jurul propriului ax. 8 a (Înv; îs) *Aparat* ~ Aparat circulator (3).

circulară sf vz *circular*

circulare sf [At: MAIORESCU, D. I 17 / Pl: ~lări / E: *circula*] Circulație (1-9).

circulariu, ~ie snf, a vz *circular*

circularist, ~a snf, a [At: DA ms / Pl: ~iști, ~e / E: *circular* + -ist] 1-2 (Persoană) care lucrează la ferăstrăul circular (10).

circulat¹ sn [At: DA ms / Pl: ~uri / E: *circula*] 1-9 Circulație (1-9).

circulat², ~a a [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *circula*] 1 (D. căi de comunicație) Pe care se circulă (1) mult Si: *frecventat*. 2 Care se află în circulație.

circulator, ~oare a [At: I. IONESCU, D. 209 / V: ~iu, ~orie, (înv) ~ator / Pl: ~i, ~oare / E: ns cf fr *circulateur*] 1 Care aparține circulației sângelui. 2 Care privește circulația sângelui. 3 (ls) *Aparat* (sau *sistem*) ~ Ansamblu anatomic format din inimă, vene, artere și capilare, care asigură circulația sângelui în organism Si: *aparat circulant*. 4 Care circulă.

circulatoriu, ~orie a vz *circulator*

circulație sf [At: (a. 1833) URICARIUL VII, 224/15 / V: *cer*~, (rar) ~iune, (înv) *tir*~ / Pl: ~ii / E: ns cf fr *circulation*] 1 Mișcare (continuuă și regulată) în interiorul unui circuit (închis) Si: *circulare* (1), *circulat*¹ (1). 2 (Fzl) Mișcare continuuă a sângelui în organism Si: *circulare* (2), *circulat*¹ (2). 3-4 (Spe) Deplasare a unei plante sau a citoplasmei în interiorul celulelor Si: *circulare* (3-4), *circulat*¹ (3-4). 5 (D. oameni, animale, vehicule) Deplasare pe o cale de comunicație Si: *circulare* (5), *circulat*¹ (5). 6 (D. mijloace de transport în comun) Mers organizat și regulat (după un anumit itinerar) Si: *circulare* (6), *circulat*¹ (6). 7-8 (Ecn; jur) Transmitere (sau schimb) de bunuri de la un proprietar la altul Si: *circulare* (7-8), *circulat*¹ (7-8). 9 (D. noțiuni abstracte) Răspândire. 10 (D. bunuri, cuvinte, expresii etc.; îe) **A fi în** ~ A fi întrebuințat. 11-13 (D. cărți, mărfuri etc.; îe) **A pune** (sau **a introduce** sau **a da**) **în** ~ A face să intre în uz, să se răspândească, sau să funcționeze. 14 (Îe) **A scoate din** ~ A opri să mai circule. 15 (Fam; îae) A extenua (pe cineva). 16 (Îla) **De mare** ~ Foarte răspândit.

circulațiune sf vz *circulație*

circulător, ~oare a vz *circulator*

circumcide vt [At: DA ms / Pzi: *circumcid* / E: lat *circumcidere*] A supune circumciziei.

circumcidere sf [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *circumcide*] Supunere la actul circumciziei.

circumcis am [At: DA ms / Pl: ~iși / E: *circumcide*] Tăiat împrejur.

circumcisiune sf vz *circumcizie*

circumcizie sf [At: RALEA, E. O. 57 / V: ~isiune / Pl: ~ii / E: lat *circumcisio*] 1 Act ritual practicat de unele popoare orientale, care constă în tăierea prepuțului de jur-împrejur. 2 (Rel) Tăiere împrejur, ca sărbătoare a bisericii creștine, la 1 ianuarie.

circumducție sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *circumduction*] 1-2 (Med) Mișcare circulară a membrilor sau a globilor oculari.

circumfels, ~a a vz *circumflex*

circumferență sf vz *circumferință*

circumferință sf [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 69/1 / V: *cerc*~, *cercumferență*, ~comferență, ~conferență, ~conf~, ~ferență, *tîrcumferență*, *tîrcumferenție* / Pl: ~te / E: lat *circumferentia*] 1 (Gmt) Curbă plană închisă, ale cărei puncte sunt egal depărtate de un punct fix, numit centru Si: *cerc*. 2 (Gmt) Lungime a unui cerc. 3-4 (Pan) Linie împrejmuitoare a unui corp (sau a unui loc) în formă (relativ) rotundă. 5 Lungime a conturului unui corp.

circumflex, ~a a [At: STAMATI, D. / V: ~conf~, ~fels, *tîr*~ / Pl: ~e / E: fr *circonflexe*] 1-2 (ls) *Accent* ~ Semn ortografic în formă de unghi cu vârful în sus sau de tildă, care se pune deasupra unei vocale spre a arăta că aceasta trebuie rostită lung sau (în ortografia română), spre a nota sunetul î(ă). 3 (Atm; d. artere, vene, nervi) Care are un traiect răsucit. 4 (Bot; d. plante) Cu ramurile curbate în jos.

circumlocuție sf [At: DA ms / V: ~com~, ~cont~, ~conlocuțiune, ~țiune / Pl: ~ii / E: ns cf lat *circumlocutio*, fr *circonlocution*] (Liv) Perifrază.

circumlocuțiune sf vz *circumlocuție*

circumlunar, ~a a, av [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *circumlunaire*, eg *circumlunar*] 1-4 Care se află sau se petrece) în jurul Lunii Si: *circumselenar* (1-4).

circumnavigare sf [At: DA ms / Pl: ~gări / E: nct] (Rar) Circumnavigație.

circumnavigație sf [At: DA ms / V: ~țiune / Pl: ~ii / E: ns cf fr *circumnavigation*] Călătorie pe mare cu un vas împrejurul coastelor unei insule sau unui continent Si: *circumnavigare*.

circumnavigațiune sf vz *circumnavigație*

circumoral, ~a a, av [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *circumoral*] 1-2 (Atm) (Care este situat) în jurul gurii.

circumorbital, ~a a, av [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *circumorbital*] 1-4 (Ast) (Care se află sau se petrece) pe o orbită.

circumpolar, ~a a, av [At: CULIANU, C. 16 / Pl: ~i, ~e / E: ns cf fr *circumpolaire*] 1-4 (Ggf) (Care se află) în jurul sau în vecinătatea polilor.

circumscrie vt [At: TRIGON. DR. 101 / V: *cercuscrie*, ~coru~, ~cons~ / Pzi: ~riu / E: ns cf lat *circumscribere*] 1 (Gmt) A trasa un cerc care să treacă prin toate vârfurile unui poligon. 2 (Gmt) A construi un poligon cu toate laturile tangente la un cerc. 3 (Pex) A mărgini, de jur-împrejur, un teren. 4 (Pex) A pune hotarele unui teren. 5 (Pan) A limita (o epocă). 6 (Îvr; jur) A include. 7-8 (Pex) A delimita o problemă, un lucru etc. 9 (Pex) A restrânge la un anumit cadru. 10 (Pex) A parafraza.

circumscriere sf [At: COSTINESCU / V: (înv) ~cons~ / Pl: ~ri / E: *circumscrie*] 1 (Gmt) Trasare a unui cerc care să treacă prin toate vârfurile unui poligon. 2 (Gmt) Construire a unui poligon cu toate laturile tangente la un cerc. 3 (Pex) Mărginire, de jur-împrejur, a unui teren. 4 (Pex) Punere a hotarelor unui teren. 5 (Pan) Limitare a unei epoci. 6 (Jur; îvr) Includere. 7 (Pex) Delimitare a unei probleme, a unui lucru etc. 8 (Pex) Restrângere la un anumit cadru. 9 (Pex) Parafrizare.

circumscripție sf [At: HEM 1697/45 / V: (rar) ~țiune / Pl: ~ii / E: lat *circumscriptio*] 1 Subdiviziune a unei unități teritorial-administrative, organizată în vederea desfășurării, în bune condiții, a unei activități (financiare, sanitare, de alegeri etc.) în cadrul statului. 2-3 Instituție sau serviciu care asigură desfășurarea acestei activități. 4 (Fig; nob) Perifrază.

circumscripțiune sf vz *circumscripție*

circumscriș, ~a a [At: MELIK, G. 47 / V: ~coru~, ~cons~, ~a / Pl: ~iși, ~e / E: *circumscrie*] 1 (Gmt; d. poligoane) Care are toate laturile tangente la un cerc dat. 2 (Gmt; d. cercuri) A cărui circumferință trece prin toate vârfurile unui poligon. 3 (Pex) Mărginit. 4 Limitat. 5 (Înv; jur) Inclus. 6 (Pex) Fixat în anumite limite. 7 (Pex) Restrâns. 8 Parafrizat.

circumselenar, ~a a, av [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: *circum* + *selenar*] 1-4 Circumlunar (1-4).

circumsolar, ~a a, av [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: *circum* + *solar*] 1-4 (Care se află sau se petrece) în jurul Soarelui.

circumspect, ~a a [At: STAMATI, D. / V: (înv) *cer*~, ~cons~, ~a / Pl: ~cti, ~e / E: ns cf lat *circumspectus*, fr *circospect*] 1-2 Care vorbește (și acționează) cu prudență Si: *precaut*, *prudent*. 3-4 Care trădează sau exprimă prudență Si: *precaut*, *prudent*.

circumspecție sf [At: STAMATI, D. / V: (înv) *cer*~, ~com~, ~comspecțiune, ~țiune, ~tir~ / Pl: ~ii / E: ns cf fr *circospection*] 1 Prudență. 2 Rezervă.

circumspecțiune sf vz *circumspecție*

circumstanță sf [At: CANTEMIR, IST. 382 / V: ~cons~, ~tie, (înv) *tircumstanție* / Pl: ~te / E: ns cf lat *circumstantia*, fr *circonstance*] 1 Împrejurare (particulară) care însoțește o întâmplare, un fapt, o acțiune sau un fenomen. 2 (Lpl) Totalitate a unor condiții date. 3-4 (Jur; is) ~te atenuante (sau agravante) Împrejurări (sau fapte) care reduc sau măresc gravitatea unui fapt. 5-6 (Îlrv) De (sau pentru) ~Ocazional. 7-8 (Prt; ial) Așa ca să fie. 9 (Is) Măsuri (sau legi) de ~ Dispoziții luate în anumite împrejurări.

circumstanțial, ~a [At: (a. 1937) ALAS 18 VII, 11/3 / P: ~ti-al / Pl: ~i, ~e / E: ns cf fr *circonstanciel*] 1 a Care depinde de împrejurări. 2-3 sn, a (Grm; șis complement ~) (Complement) care arată în ce împrejurări se petrece o acțiune. 4-5 sf, a (Grm; șis propoziție ~) (Propoziție secundară) care îndeplinește în frază rolul de complement circumstanțial (3). 6 av De ocazie.

circumstanție sf vz *circumstanță*

circumstare sf [At: STAMATI, D. / V: *cer*~, *cercustare*, *tir*~ / Pl: ~tări / E: nct] (Înv) Circumstanță (1).

circumterestru, ~a [At: DEX² / Pl: ~estri / E: fr *circumterestre*] 1 a Care înconjoară Pământul. 2-3 a, av (Care se află) în jurul Pământului.

circumvalațiune sf [At: GHICA, S, 563 / Pl: ~ni / E: ns cf fr *circonvallation*, lat *circumvallare*] Întăritură (provizorie) făcută în jurul unui oraș, al unei tabere.

circumvoluț, ~a a [At: DEX² / Pl: ~uți, ~e / E: fr *circumvoluț*] Cu circumvoluții (1).

circumvoluție sf [At: ANATOMIA, 196 / V: ~conv~, ~convoluțiune, ~iune / Pl: ~ii / E: ns cf fr *circonvolution*] 1 (Rar) Ocol circular sau în spirală în jurul unui punct sau al unui ax central. 2 (Med) Fiecare dintre cutele de pe suprafața exterioară a creierului, mărginite de șanțuri.

circumvoluțiune sf vz *circumvoluție*

cire pi vz *cine*

cireac sm vz *cirac*

*cireadă*¹ sf [At: HERODOT (1645) / V: *ce*~, ~ra~, *gi*~ / Pl: ~ezi / E: vs l *чреда*] 1 Grup numeros de animale cornute mari Si: *ciurdă*. 2 (Fig) Grămadă de oameni.

*cireadă*² sf [At: ARH. FOLK. II / V: *și*~ / E: nct] (Reg) 1 Loc în care se adună flăcăii și fetele în zi de duminică. 2 Adunare a fetelor și a flăcăilor în zi de duminică.

cireasă sf [At: (a. 1708) ANON. CAR / V: *cera*~, *cerase*, *ce*~, ~ra~, *ciu*~ / Pl: ~eșe și (pop) ~eși / E: ml *ceresia*] 1 (Bot; șic ~albă, ~altoită, ~amară, ~oltoană, ~pădureață) Fruct comestibil al cireșului (1), mic, sferic, cărnos, de culoare roșie sau galbenă, cu gust dulce sau amar. 2 Fruct al pomului *Prunus avium* Si: *cireasă-amară*. 3 (Bot; ic) ~de-Ispas, ~de-Mai, ~de-Sân-Petru, ~drăgănea, ~dulce, ~lipicioasă, ~moacră, ~pergavită Fruct comestibil al pomului *Prunus duracina* Si: *cireasă-pietroasă*. 4 (Bot; ic) ~păsărească Fruct al pomului *Cerasus avium*. 5 (Bot; reg; ic) ~selană, ~tepeșă Fruct cărnos, rotund, cu coada lungă, care are o culoare albă-gălbui. 6 (Pfm; ie) A privi la cineva ca la o ~coaptă A privi cu mare admirație (și poftă). 7 (Pop; ie) A avea trei ~eșe A fi la menstruație. 8 (Bot; reg; ic) ~șalupului Mătrăgună (*Atropa belladonna*). 9 (Bot; reg; ic) ~șa-Ovrieiului Păpălu (*Physalis alkekengi*). *cirec* sn vz *ciric*²

circi sn [At: CHEST. II, 213/369 / E: ns cf *cerime*] (Reg) Tavan al unei pivnițe.

cirenaic, ~a [At: DEX² / P: ~na-ic / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *cyrénaïque*] 1 a (Is) Școală ~ Curent filozofic din Grecia antică ce susținea că scopul

esențial al vieții ar fi cultivarea rațională a plăcerilor. 2 sm Adept al școlii cirenaice (1).

cireneși pn vz *cineși*

cirep sm vz *ciorap*

cirepi sm vz *ciorap*

cirescu pn vz *cinescu*

cireș sm [At: ANON. CAR. / V: *cerăș*, *ce*~, ~răș, *ciu*~ / Pl: ~i / E: ml **ceresius*] 1 (Bot.) Pom fructifer cu frunze ovale alungite, cu flori albe, cultivat pentru fructele sale (*Cerasus avium*). 2 (Pfm; ie) A privi la cineva ca la un ~copt A privi cu mare admirație (și poftă). 3 (Bot; ic) ~amar (sau ~de-pădure, ~păsăresc, ~sălbatic) Pomul *Prunus avium*. 4 (Bot; ic) ~pietros Pomul *Prunus duracina*. 5 (Bot; ic) ~de-Ispas sau ~dulce, ~negru Pomul *Prunus juliana*. 6 (Bot; ic) ~de-Bărăgan, ~pitic Pomul *Prunus Chamoecerasus*.

cireșar sm [At: DICT. / V: ~ai, ~șel, ~șeriu, ~riș~, ~rișer / Pl: ~i / E: *cireasă* + -ar] 1 (Înv) Negustor de cireșe (1). 2 (Pop) Luna iunie. 3 (Orn) Botgros (*Coccothraustes coccothraustes*). 4 (Reg) Floare nedefinită mai îndeaproape.

cireșai sn vz *cireșar*

cireșărie sf [At: DR. XI, 70 / Pl: ~ii / E: *cireș* + -arie] Loc în care au fost plantați cireși (1) (în număr mare) Si: *cireșet*, *cireșiste*.

cireșea sf [At: LB / Pl: ~șele / E: *cireasă* + -ea] 1-5 (Șhp) Cireasă (1-5) (mică) Si: *cireșica* (1-10).

cireșel sm [At: ȘEZ. II, 8 / Pl: ~ei / E: *cireș* + -el] 1-10 (Șhp) Cireș (1, 3-6) (mic).

cireșeriu sm vz *cireșar*

cireșet sn [At: DR. XI, 70 / Pl: ~uri / E: *cireș* + -et] Cireșărie.

cireși pn vz *cineși*

cireșică sf [At: DA ms / E: *cireasă* + -ică] 1-10 (Șhp) Cireșea (1-10). 11 Mazăre tucără.

cireșiste sf [At: DR. XI, 70 / Pl: ~șiști / E: *cireș* + -iste] Cireșărie.

cireșiu, ~ie a [At: COSTINESCU / V: *ce*~ / Pl: ~ii / E: *cireasă* + -iu] (Rar) Care are culoarea cireșei (1).

cireșnă sf [At: H II, 244 / V: ~ne / E: bg *чирешно*] (Reg) Cuțit al plugului.

ciretei sm vz *ceretei*

cireva pn vz *cineva*

cirezar sm [At: I. IONESCU, P. 247 / Pl: ~i / E: *cireadă* + -ar] (Pop) 1 Negustor de cirezi de vite. 2 Proprietar de cirezi de vite.

cirezuică sf [At: CARDAȘ, C. P. 90 / Pl: ~ici / E: *cireadă* + -uică] 1-2 (Rar) Cireadă (1) (mică).

ciri c vz *tiri*

*ciric*¹ i [At: ZANNE, P. IV, 307 / E: ns cf *cirica*] 1 Cuvânt care imită ciripitul păsărilor. 2 (Îvp; ie) ~de ici dăm de ici Se spune despre o persoană care, în loc să încheie un lucru început, pornește la efectuarea altuia. 3 (Îvp; ie) ~, dar cine să-l ia de cic! Discuții aprinse.

*ciric*² sn [At: (a. 1697) IORGA, S. D. XIV, 4 / V: ~rec, ~șirec / E: tc *çerek*] 1-2 Sfert dintr-un pogon (sau dintr-un stânen). 3-4 Sfert dintr-un miel (sau dintr-o vită tăiată). 5 (Pex) Picior de miel (pentru friptură). 6 (Spec) Optime dintr-o pâine. 7 (Reg) Codru mic de pâine. 8 (Reg) Pachet de piei.

*ciric*³ sn vz *ciurica*

*ciric*⁴ sm vz *ciurica*

cirica vi [At: PĂCALĂ, M. R. 198 / Pzi: *ciric* / E: *ciric*¹] A pișca pe cineva de dosul mâinii strigând „ciric, ciric” până la ivirea unei păsări deasupra capului (la jocul numit „cirică”).

ciricata sf [At: PĂCALĂ, M. R. 198 / E: *cirica*] (Reg; ie) A se juca pe ~ Joc de-a pișcatul.

*cirică*¹ sf [At: PĂCALĂ, M. R. 198 / E: *ciric*¹] (Reg) Joc de copii (numit uneori „în-buși”) cu cinci sau șase pietricele albe.

*cirică*² sfs vz *ciurica*

ciricăi [At: H V, 417 / V: *ciricăi* / Pzi: ~esc / E: *ciric*] 1 vi (D. păsări, pui mici) A ciripi. 2 vi (D. găini) A cărâi. 3 vi (Fig) A spune ceva neinteligibil.

cirichi sm [At: CONV. LIT. 44 / E: ns cf *ciretei*] (Bot; reg) Măceși.

ciri-ciri c vz *tiri-tiri*
cirlic sms [At: I. CR. V, 373 / E: ns cf *cir*] (Reg) Măncare făcută din mămăligă și apă.
ciricuș sm [At: VICIU, COL. 175 / V: *cârli-* / Pl: *-i* / E: mg *klérikus*] (Reg; gm) Cleric.
ciridoană af [At: PRECUP, P. 25 / Pl: *-ne* / E: nct] (Reg; d. capră) Care are culoarea neagră, cu excepția obrazului, de culoare roșie.
cirifugă smf, ai [At: REV. CRIT. IV, 142 / E: nct] 1-2 (Reg) (Persoană) care umblă încoace și încolo fără nici o treabă.
cirige sf [At: REV. CRIT. IV, 142 / Pl: *-e* / E: nct] (Reg) Prăjitură coaptă în grăsimi.
cirighiș sn vz *cervis*
ciril, *-ă* a [At: SBIERA, F. S. 373 / Pl: *-i, -e* / E: nct] (Înv; nob) Chirilic.
cirilaz sn [At: CHEST. II, 274/410 / E: nct] (Reg) Parte a pridvorului bătută cu scânduri.
cirilian, *-ă* a [At: NEGRUZZI, S. I, 281 / Pl: *-ieni, -iene* / E: fr *cyrillien*] (Înv; nob) Chirilic.
cirlic, *-ă* a vz *chirilic*
cirilipi v vz *ciripi*
cirine sf vz *cerime*
*cirip*¹ [At: CABA, SĂL. / V: *-pă* sf / Pl: *-uri* și *-e* / E: mg *csérep*] 1 sn Tiglă. 2 sf Glastră.
*cirip*² i [At: LM / V: *ce-* / E: ns cf *ciripi*] 1 Sunet care imită ciripitul păsărilor și, mai ales, al puilor lor. 2 (Îvp; fcs) *De-a ~~~* Joc de copii la care se apucă unii pe alții de dosul mâinii, ciupindu-se de piele și săltând astfel în sus și în jos ritmic strigând mereu „cirip-cirip”.
*cirip*³ sn [At: COȘBUC, AE., 240 / E: *ciripi*] (Creație personală) Ciripit.
ciripa sf vz *cirip*¹
ciripău sn [At: DR. V, 317 / E: nct] (Reg) Greabăn al calului.
*ciripe*¹ sfp [At: COMAN, GL. / E: nct] (Înv) Material nedefinit mai îndeaproape din care erau construite cuptoarele țărănești.
*ciripe*² sf *ciripie*¹
*ciripeală*¹ sf [At: COSTINESCU / Pl: *-eli* / E: *ciripi* + *-eală*] 1-3 Ciripire (1-3).
*ciripeală*² sf [At: ARH. OLT. XXI, 261 / Pl: *-eli* / E: (în) *ciripa* + *-eală*] 1 (Reg) Mămăligă moale și insuficient fiartă, făcută în mare grabă. 2 (Pex) Fiertură.
ciripelniță sf [At: DA ms / Pl: *-te* / E: *ciripie* + *-elnită*] (Îrg) 1 Vas mic în care se păstrează ciripia¹, prevăzut cu un capac perforat în numeroase locuri, pentru ca aceasta să se poată scurge (prin întoarcerea acestui vas). 2 Conținut al unei ciripelnițe (1).
ciripi [At: ODOBESCU, S. III, 77 / V: *-ili-* / Pzi: *-pesc* / E: *cirip*] 1 vi (D. unele păsările) A scoate sunete caracteristice. 2 vi (Fig; d. femei) A vorbi cu voce subțire și melodioasă. 3 vt (Arg) A divulga ceva.
*ciripie*¹ sf [At: ALEXI, W. / V: *-ripe* / E: nct] (Înv; Trs) Un fel de nisip de culoare roșie sau neagră care se presară pe ceva scris cu cerneală pentru a o usca.
*ciripie*² sf [At: DDRF / V: *cerép-* / Pl: *-ii* / E: tc *çirpi*] (Reg) 1 Sfoară mușată în vopsea (roșie) pe care o întinde dulgherul pentru a trage linii drepte pe scânduri, pe bârne etc. 2 (Îe) A merge sau (a se duce, a trage ca pe ~) A merge (a se duce, a trage) drept, în linie dreaptă.
ciripie sf [At: NEGRUZZI, S. I, 115 / Pl: *-ri* / E: *ciripi*] 1 (D. unele păsări) Emitere a unor sunete caracteristice Si: *ciripit*¹ (1). 2 (Fig; d. femei) Vorbire cu glas subțire și melodios Si: *ciripit*¹ (2). 3 (Arg) Divulgare.
*ciripit*¹ sn [At: DELAVRANCEA, ap. DDRF / Pl: *-uri* / E: *ciripi*] 1-2 Ciripire (1-2). 3 (Arg) Divulgare.
*ciripit*², *-ă* a [At: ODOBESCU, S. III, 35 / Pl: *-iți, -e* / E: *ciripi*] Care este rostit (sau recitat) melodios.
ciripitor, *-oare* a [At: EMINESCU, P. 216 / Pl: *-i, -oare* / E: *ciripi* + *-tor*] 1-3 Care ciripește (1-3) Si: (rar) *ciripiu* (1-3).
ciripița sf [At: ARH. FOLK. IV, 46 / V: *și-* / Pl: *-te* / E: *cirip* + *-ita*] Olan nears.

ciripiu, *-ie* a [At: ALECSANDRI, P. III, 66 / Pl: *-ii* / E: *ciripi* + *-iu*] (Rar) 1-3 Ciripitor (1-3). 4 Zvelt.
cirisău sn vz *fierastrău*
ciristui v vz *forostoi*²
ciriș sn [At: TDRG / V: *-riz* / Pl: *-uri* / E: tc *şiriş*] 1-2 (Reg) Cocă (sau altă substanță) de lipit.
cirișar sm vz *cireșar*
cirișer sm vz *cireșar*
cirișeriu sm vz *cireșar*
cirișeu sn vz *fierastrău*
ciriște sf vz *cireșiște*
ciritei smn vz *ceretei*
ciritel sm, sn [At: M. COSTIN, ap. LET. I / V: (reg) *ceretei, ceret-*, *ceritei, ~cer-*, *-ei, -retei, ciritis* / Pl: *~ (m), -cie (n)* / E: ucr (*ohheper*) (Mol) 1 (Îf *-ei*) Tufiș. 2 (Lpl; if *ceretei*) Copăcei din desișul pădurilor Si: *ciritis* (2). 3 (Lpl; îaf) Pomiori mici și spinosi. 4 (Spc; lpl; if *ciritei*) Măceși pitici. 5 (Mpl; if *cirit-*, *ceri-*) Desiș. 6 (Buc; spc) Arbore cu coroană bogată. 7 Arbust. 8 (Bot; Buc) Cununiță (*Spiraea ulmifolia*).
ciritis sn [At: MARIAN, O. I, I / Pl: *-uri* / E: *ceretei*] 1-2 Ciritel (1-2).
cirișu sn [At: VICIU, GL. / Pl: *-uri* / E: nct] (Reg) Loc (alungit) acoperit cu gheață pe care se dau copii.
ciriviș sn vz *cerviș*
ciriz sms vz *ciriș*
cirlă sf vz *mocirlă*
cirmîșir sm vz *cimșir*
cirmoacă sf [At: TOMESCU, GL. / Pl: *-ace* / E: nct] (Reg) Apă tulbure amestecată cu o mare cantitate de măr subțire.
cirmoci vtr [At: TOMESCU, GL. / Pzi: *-cesc* / E: *cirmoacă*] 1-2 A (se) umple cu cirmoacă.
cirmoi sm [At: H XVII, 90 / Pl: ? / E: nct] (Bot) Buruiană nedefinită mai îndeaproape care crește în lanurile de grâu.
cirmuiag sm vz *ciormoiag*
circumulus sm [At: DEX² / E: fr *cirro-cumulus*] Tip de nori în forma unui strat alb, situați între 6000 și 7500 de metri altitudine.
*ciori*¹ sm vz *cioroi*
*cioroi*¹, *-oasă* a [At: DA ms / Pl: *-osi, -oase* / E: *cir* + *-os*] (Reg) Moale și lipicioase, asemenea cirului.
*cioroi*² sm [At: ANTIPA, P. 274 / V: *-rus* / Pl: nct / E: bg *цюроя*] (Iht) 1 Scumbie de mare (*Scomber scomber*). 2 Rizeafcă (*Alosa Normandi*). 3 (Îc) *~mic* Peștele *Clupea delicatula*.
cirostratus sm [At: DEX² / E: fr *cirro-stratus*] Tip de nori denși cu aspect lăptos, alcătuiți din cristale de gheață, situați între 6000 și 7500 m altitudine.
cirotic, *-ă* [At: DEX² / Pl: *-ici, -ice* / E: fr *cirrotique*] 1 A care aparține cirozei. 2 a Care se referă la ciroză. 3-4 smf, a (Persoană) care este bolnavă de ciroză.
ciroză sf [At: DEX² / Pl: *-ze* / E: fr *cirrhose*] Boală cronică a ficatului, caracterizată prin înmulțirea anormală a țesutului conjunctiv și prin distrugerea treptată a celulelor hepatice.
*cirtă*¹ sf [At: CANTEMIR, ap. TDRG / Pl: *-te* / E: vs *цѣрта*] 1 (Înv) Liniuță. 2 (Pop) Lucru foarte mic, neînsemnat. 3 (Îvp) Interval de timp foarte scurt Si: *clipă*.
*cirtă*² sf [At: SEVASTOS, N. 332 / Pl: *-te* / E: ns cf *firtă*] 1 (Pop) Porțiune de patruzeci și două de prăjini de prașilă. 2 (Înv) Bucată de pământ pe care o lucra, în baza unui angajament, țăranul la proprietar. 3 (Îvp) Sfert de stâncen de lemne subțiri tăiate.
cirtometrie sf [At: DEX² / Pl: *-ii* / E: fr *cyrtométrie*] (Med) Măsurare a perimetrului toracic.
cirtometru sn [At: DEX² / Pl: *-re* / E: fr *cyrtomètre*] (Med) Instrument pentru măsurarea perimetrului toracic.
cirui vi [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: *-iesc* / E: *cir*] 1 A lipi cu cir. 2 A amesteca cu cir. 3 A prelucra o substanță (cu ajutorul apei) pentru a-i da consistența cirului.

ciruială sf [At: CHEST. V/96 / V: *ciu~* / Pl: *~ieli* / E: *cirui* + *-eala*] 1-3 Ciriure (1-3). 4 (Ccr) Cir. 5 Măncare de proastă calitate.

ciriure sf [At: PONTBRIANT, D. / P: *~ru-i-re* / Pl: *~ri* / E: *cirui*] 1 Lăpăre cu cir. 2 Amestec cu cir. 3 Prelucrare a unei substanțe (cu ajutorul apei) pentru a-i da consistența cirului.

cirus¹ sm vz *cirus²*

cirus² smi [At: DEX² / E: fr *cirrus*] Tip de nori rarefieri și izolați, de culoare albă strălucitoare, alcătuiți din cristale de gheață, situați la circa 10 000 de metri altitudine.

cirviș sn vz *cerviș*

cis¹ sm vz *ciz*

cis² [At: DA ms / V: (inv) *cise* / E: lat *cis*] (Ggf) Element de compunere cu sensul „(de) dincoace”.

cisalpîn, ~ă a [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: lat *cisalpinus*, it *cisalpino*, fr *cisalpîn*] Care, din punctul de vedere al Romei, se află în nordul Italiei și dincoace de Alpi.

cisartău sm [At: BUGNARIU, N., ap. DA / Pl: *~ăi* / E: nct] (Reg) Prieten.

cise¹ vz *cis²*

cise² sm vz *cij*

cislac sm vz *chisleag*

cislaș sm [At: (a. 1726) IORGA, S. D. I, 231 / Pl: *~i* / E: *cislă* + *-aș*] (Inv) 1-2 Om care plătește cislă (7, 8). 3 Persoană care face parte dintr-o obște ce plătește impozit în comun Si: *birnic*, *contribuabil*, (inv) *dajnic*.

cislă sf [At: PSALT. 309/25 / Pl: *~le* / E: vsl *цисля*] (Inv) 1 Număr. 2 Zodie. 3 (Îe) Fără ~ Nenumărat. 4 Carte din Vechiul Testament. 5 Calcul prin care se stabilește cât se cuvine să plătească fiecare membru al unei obști din impozitul comun. 6 Stabilire a dărilor în funcție de avere, în urma recensământului. 7 Cota-parte de bir care revine unei persoane sau unei comunități. 8 Impozit pentru arendarea unei pășuni. 9 (Mol) Întrunire a sătenilor în care se hotărăște (la mutarea vitelor de pe o pășune pe alta) cât trebuie să plătească fiecare pe cap de vită. 10 Meserie. 11 (Trs) Fantezie.

cislăr sm [At: CHEST. II, 33/10 / Pl: *~i* / E: ger *Jishler*] (Reg) Tâmplar.

cislui [At: (a. 1745-1746) IORGA, S. D. VI, 44 / Pzi: *~iesc* / E: *cislă* + *-ui*] (Inv) 1 vr A stabili pentru fiecare membru al unei comunități, partea de impozit care îi revine. 2-3 vr A taxa prin cislă (7, 8). 4 vr A pune ceva în sarcina cuiva. 5 vr A învinui pe cineva. 6 vi A sta la taclale. 7 vi A se sfătui.

cisluială sf [At: COSTINESCU / P: *~slu-ia~* / Pl: *~ieli* / E: *cislui* + *-eală*] (Inv) 1 Stabilire pentru fiecare membru al unei comunități a părții de impozit care îi revine Si: *cisluire* (1), *cisluit¹* (1). 2-3 Taxare prin cislă (7, 8) Si: *cisluire* (2-3), *cisluit¹* (2-3). 4 Punere a ceva în seama cuiva. 5 Învinuire adusă cuiva Si: *cisluire* (4), *cisluit¹* (4). 6 Pălăvrăgeală. 7 Discuție.

cisluire sf [At: DA / P: *~slu-i~* / Pl: *~ri* / E: *cislui*] (Inv) 1-7 Cisluială (1-7).

cisluit¹ sn [At: DA / Pl: *~uri* / E: *cislui*] (Inv) 1-7 Cisluială (1-7).

cisluit², ~ă a [At: DOSOFTEI, V. S. 2441 / Pl: *~iți, ~e* / E: *cislui*] (Inv; d. bir) Stabilit.

cisluitor sm [At: COSTINESCU / P: *~slu-i~* / Pl: *~i* / E: *cislui* + *-tor*] (Inv) 1-2 Persoană care face cislă (5-6). 3 Persoană care strânge impozitul.

cismar sm vz *cizmar*

cismaș sm vz *cizmaș*

cismă sf vz *cizma*

cismărească sf vz *cizmarăscă*

cismăresc, ~ească a vz *cizmarăesc, ~ească*

cismări v vz *cizmări*

cismărie sf vz *cizmărie*

cismăriță sf vz *cizmăriță*

cismașel sm vz *cizmașel*

cismașică sf vz *cizmașică*

cismașie sf vz *cizmașie*

cismașita sf vz *cizmașita*

cismulică sf vz *cizmulică*

cismulita sf vz *cizmulita*

cismuță sf vz *cizmuță*

cisnovat, ~ă a vz *cisnovit*

cisnovi vr [At: H IX, 10 / Pzi: *~vesc* / E: nct] (Reg) 1 A poci. 2 A lua graiul cuiva.

cisnovit, ~ă a [At: HODOȘ, P. P. 141 / V: *~vat* / Pl: *~iți, ~e* / E: *cisnovi*] (Reg) 1 Pocit. 2 Rămăs fără grai.

cisoidă sf [At: DEX² / P: *~so-i~* / Pl: *~de* / E: fr *cissoïde*] (Gmt) Curbă plană cu un punct de întoarcere, descrisă de o ecuație de gradul trei.

cisrenan, ~ă a [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr *cisrhénan*] (Rar) Aflat dincoace de Rin.

cist¹ pdm vz *acest*

cist² sn vz *chist*

cist³ vz *cisto-*

cistalgie sf [At: DA / Pl: *~ii* / E: fr *cystalgie*] (Med) Tulburare funcțională dureroasă a vezicii urinare.

cistă sf [At: DN³ / Pl: *~te* / E: lat *cista*] Vas cilindric de metal caracteristic primei epoci a fierului din Italia.

cistectazie sf [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr *cystectasie*] (Med) Dilatație a vezicii urinare.

cistectomie sf [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr *cystectomy*] (Med) Extirpare totală sau parțială a vezicii urinare.

cistercian, ~ă [At: DEX² / P: *~ci-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr *cistercien*] 1-2 smf, a (Călugăr) care aparține unei congregații benedictine (fundate în Franța). 3 a Referitor la cistercieni (1). 4 (Rar; îs) *Arhitectura ~ă* Arhitectură cu aspect simplu și sever.

cisternă sf [At: DEX² / V: (îrg) *tis~*, (rar) *cit~* / Pl: *~ne* / E: lat *cisterna*, it *cisterna*] 1 Rezervor (cilindric, de metal) pus pe cadrul cu roți al unui vehicul, care servește la transportarea unor lichide. 2 Conținut al unei cisterne. 3 Vehicul prevăzut cu cisternă (1) Si: *autocisternă*. 4 Rezervor (cilindric) în care sunt depozitate lichide, în scopul folosirii lor ulterioare Vz *hazna*. 5 (Atm) Spațiu subarahnoidian, plin cu lichid cefalorahidian.

cisti¹ v vz *cinsti*

cisti² vz *cisto-*

cistic¹ sn [At: ANTIPA, P. / Pl: *~uri* / E: ucr *цистик*] (Reg) Plasă de prins pește.

cistic², ~ă a [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *cystique*] 1-2 Care aparține vezicii urinare sau vezicii biliare. 3-4 Referitor la vezica urinară sau la vezica biliară. 5 (Îs) *Canal ~* Canal care conduce secreția din vezica biliară în canalul coledoc.

cisticerc sm [At: DA / Pl: *~rci* / E: fr *cysticerque*] (Zlg) Formă larvară a teniei, cu aspectul unei vezicule de mărimea bobului de mazăre, care se fixează în țesuturile mamiferelor, producând cisticercоза.

cisticercозă sf [At: DEX² / Pl: *~ze* / E: fr *cysticercose*] Boală parazitată la animale și la oameni, produsă de cisticerci Si: (pop) *mazărice*.

cisticita sf [At: DEX² / Pl: *~te* / E: fr *cysticite*] (Med) Inflamație a canalului cistic.

cisticostomie sf [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr *cysticostomie*] (Med) Deschidere la exterior a canalului cistic.

cisticotomie sf [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr *cysticotomie*] (Med) Incizie a canalului cistic.

cistină sf [At: ANTIPA, P. / Pl: *~ne* / E: ns cf *cistic*] (Reg) Una din cele trei plase ale năvodului Si: *pridvorul mătii*.

cistită sf [At: DA / Pl: *~te* / E: fr *cystite*] Boală caracterizată prin inflamarea vezicii urinare în urma unei infecții.

cisto- [At: DN³ / V: *cist-, cisti-* / E: fr *cysto-*] 1-2 Element prim de compunere cu semnificația „(referitor la) vezică”.

cistocel sn [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr *cystocèle*] (Med) Hernie a vezicii urinare.

cistofor, ~ă smf [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr *cistophore*] Persoană care purta un coș sacru la serbările date în cinstea lui Bachus.

cistografie sf [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr *cystographie*] Radiografie a vezicii urinare.

cistoid, ~a a [At: DA / P: ~to-id / Pl: ~izi, ~e / E: fr *cystoïde*] (Med) Care are forma unei bășici.

cistolnic sn [At: DA / Pl: ~ice / E: nct] (Reg; în obiceiurile creștine) Tipar pentru imprimarea unei forme sacre pe prescură și pe parastas.

cistomie sf vz **cistotomie**

cistopatie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *cystopathie*] (Med) Denumire generică pentru afecțiunile vezicii urinare.

cistopexie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *cystopexie*] (Med) Fixare chirurgicală a vezicii urinare.

cistoplegie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *cystoplégie*] (Med) Paralizie a vezicii urinare.

cistosarcom sn [At: DEX² / Pl: ~oame / E: fr *cystosarcome*] (Med) Sarcom al vezicii urinare.

cistoscop sn [At: DA / Pl: ~oape / E: fr *cystoscope*] Aparat format dintr-un tub metalic prevăzut la unul dintre capete cu un sistem de iluminare, iar la celălalt cu un dispozitiv optic, întrebuințat la cistoscopie.

cistoscopic, ~a a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *cystoscopique*] (Med) De cistoscopie.

cistoscopie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *cystoscopie*] (Med) Examinare a vezicii urinare cu ajutorul cistoscopului.

cistostomie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *cystostomie*] (Med) Deschidere la exterior a vezicii urinare.

cistotom sn [At: DA / Pl: ~uri / E: fr *cystotome*] (Med) Instrument care servește la incizia vezicii urinare.

cistotomie sf [At: DEX² / V: **cistomie** sf / Pl: ~ii / E: fr *cystotomie*] (Med) Deschidere operatorie, de scurtă durată, a vezicii urinare.

cistove sfp [At: DDRF / E: nct] (Reg) 1 Furci mici pentru urzit pânza. 2 Furci înfipte în pământ pe care se pregătește bătătura, la țesut.

cistră sf [At: DN³ / Pl: ~re / E: fr *cistre*] Instrument muzical cu grif lung, fund plat și coarde, la care se cânta prin ciupire în sec. XVI-XVII.

cistură sf [At: CHEST. V, 34/51 / A: ? / Pl: ~re / E: nct] (Reg; îs) Camera ~rii Despărțitură a stânii în care se află cotuna unde se fierbe zerul.

cișcă sf vz **șișcă**

cișceva pn vz **ceșceva**

cișcorniță sf [At: DR. IV, 1557 / Pl: ~te / E: rs *чишкорница*] (Îrg) Mașină de tăiat paele.

cișit¹ sn [At: CONV. LIT. XLIV, II, 660 / Pl: ~uri / E: tc **cișit**] 1 (Îrg) Asortiment de mărfuri. 2 (Reg) Pește mărunț. 3 (Reg) Amestec de pește mărunț de diferite specii. 4 (Îrg) Vânzare. 5 (Înv) Belșug. 6 (Înv) Risipă.

7 (Înv; îla) Cu ~ Cu prisosință.

cișit² sn vz **chișit**

cișmă sf vz **cizmă**

cișmea sf [At: NECULCE, ap. LET. II, 16/3 / V: (reg) **ceășmă**, **ceș~**, **cijm~**, **ciuș~** / Pl: ~ele / E: tc **çeșmê**] 1 Instalație (exterioră) prevăzută cu o pompă sau cu un robinet, prin care curge apa necesară gospodăriei Si: (reg) **ciuciur**, **puț**, **știubei**, **șipot**, **tip**. 2 (Reg) Izvor. 3 (Buc; îf **ceășmă**) Canal mic pe lângă casă ori la drumuri, pentru scurgerea apei. 4 (Pfm; îe) A curge ca dintr-o ~ A curge mult și continuu.

cișmegea sf vz **cicmigea**

cișmegiu sm vz **cișmigi**

cișmeluță sf [At: TDRG / Pl: ~te / E: **cișmea** + **-luță**] 1-2 (Reg; șhp) Cișmea (1) (mică).

cișmigea sf vz **cicmigea**

cișmigi sm [At: POLIZU / V: (înv) ~megiu, **ceșmegiu** / Pl: ~ii / E: tc **çeșmegy**] (Trf) 1 Meșter care face cișmele Si: **fântănar**. 2 Slujbaş însărcinat cu supravegherea rețelei de cișmele din București.

cișni vr [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: ~nesc / E: **cișniu**] (Înv) A investiga piața spre a cunoaște prețul unui lucru.

cișniu sn [At: (a. 1795) DOC., ap. ȘIO / V: **ceș~** / P: ~ni-u / E: tc **çeșni**] (Tcm; Mun, Mol; înv) 1 Investigare pentru aflarea prețului pe piață a unui anumit lucru. 2 Fixare a prețului (pe piață) la un anumit produs Si: **pretuire** Cf **ruptoare**.

ciștoare sf vz **șiștoare**

cit¹ i [At: BĂRCIANU / E: nct] (Îrg) Exprimă un îndemn la tăcere Si: **psst!**, **st!**

cit² sn [At: TARIF (1761), ap. ȘIO / V: (reg) **ciut** / Pl: ~uri / E: tc **çit¹**] (Înv) 1 Material textil de calitate inferioară, înflorat și apreat, fabricat din bumbac. 2 (Îs) ~tocat Cit² (1) de o calitate foarte bună. 3 Arnici.

cit³ sn [At: DICT. / Pl: ~uri / E: tc **çit²**] (Reg) Iesle de nuiele.

cit⁴, ~a a [At: ȘINCAI, HR. I, 363/7 / Pl: **çiți**, ~e / E: srb **čit**] (Iuz) 1 Întreg. 2 Adevărat.

~cit⁵ vz **cito-**

cita vr [At: LB / V: (reg) **ti~** / Pzi: ~tez / E: fr **citer**, lat **citare**] 1 A numi pe cineva sau ceva spre cunoștința publică ori pentru confirmare. 2 A reaminti o faptă, o întâmplare care trebuie să servească de exemplu. 3 A reproduce întocmai ceea ce a spus sau a scris cineva. 4 A chema pe cineva înaintea unei instanțe judecătorești în calitate de parte într-un proces, de martor sau de informator.

citabil, ~a a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr **citabile**] 1 Care poate fi citat. 2 Vrednic de menționat.

citadelă sf [At: OLLĂNESCU, H. O. 327 / Pl: ~le / E: fr **citadelle**, it **ciudadella**] 1 Mică fortăreață în incinta unei cetăți, a unui oraș, care servea ca punct de rezistență și ca ultim refugiu al celor asediați. 2 (Pgn) Oraș (întărit). 3 Cetate ridicată în afara zidurilor unui oraș, care servea ca post avansat pentru apărarea acestuia Si: **cetațuie**.

citadin, ~a [At: ALAS. 14 II 1937, 5/1 / Pl: ~i, ~e / E: fr **citadin**, it **ciudadino**] (Liv) 1 a Orășenesc. 2-3 smf, a (Persoană) care locuiește în oraș Si: **orășean**.

citadiniza vr [At: DEX² / Pzi: ~zez / E: **citadin** + **-iza**] (Rar) 1-2 A (se) urbaniza.

citadinizare sf [At: DEX² / Pl: ~zări / E: **citadiniza**] (Rar) Urbanizare.

citadinizat, ~a a [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: **citadiniza**] (Rar) Urbanizat.

citanie sf [At: COD. VOR. 147/14 / V: **cet~**, **cetenie**, ~tenie / Pl: ~ii și ~răanii / E: bg **чѣтѣ**, srb **čitanje**] (Îvp) 1 Citire. 2 Instruire prin citit Vz **studiu**. 3 Erudiție. 4 Lectură (din cărțile bisericești înaintea credincioșilor) Cf **prelegere**.

citanța sf vz **chilanța**

citară sf vz **chitară**

citare sf [At: MAIORESCU, CR. I, 182 / Pl: ~ări / E: **cita**] 1-4 Citație (1-4). 5 (Îs) **Semnele citării** Ghilimele.

cițarea sf [At: (a. 1787) URICARIUL XV, 347 / V: ~riu sn, ~rie, **cetare** sf / Pl: ~cle / E: tc **çetarê**] (Înv) Stofă fină cu dungi, din care se făceau anterie.

citarie sf vz **cițarea**

citarist, ~a smf, a vz **chitarist**

citariu sn vz **cițarea**

cital¹ sn [At: MAIORESCU, CR. III 129 / V: (înv) **tit~** / Pl: ~e și (înv) ~uri / E: ger **Zitat**] 1 Fragment dintr-o lucrare scrisă, reproduș întocmai și, de obicei, cu indicarea exactă a izvorului, în scopul de a întări și a ilustra o idee sau o argumentare Si: (înv) **citație** (3). 2-3 (Înv) Citație (1-2).

4 Menționare.

citat², ~a a [At: GHEREA, ST. CR. I, 273 / Pl: ~ați, ~e / E: **cita**] 1 Chemat spre înfățișare în fața justiției sau a unei autorități. 2 (D. un pasaj scris sau vorbit) Reproduș întocmai. 3 (D. o operă, un autor) Menționat.

citate sf vz **cetate**

citatomanie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: **citat** + **manie**] Manie de a reproduce întocmai ceea ce a spus sau a scris cineva cu orice prilej.

citație sf [At: MACEDONSKI, O. IV, 50 / V: (înv) **tit~**, ~țune (P: ~ti-u-), (pop) **cet~** / Pl: ~ii / E: fr **citation**, lat **citatio**, ~onis] 1 Invitație oficială scrisă, prin care o persoană este chemată să se înfățișeze, la o anumită dată, înaintea unei instanțe judecătorești sau a unei autorități Si: **cițare** (1), **cital¹** (2). 2 (Pex) Hârtie oficială care conține citația (1) Si: **cițare** (2), **cital¹** (3). 3 (Înv) Pasaj reproduș întocmai dintr-o scriere sau comunicare a cuiva (în sprijinul celor expuse, argumentate) Si: **cital¹** (1).

4 (Rar) Menționare.

citațiune sf vz **citație**

citav, ~a a vz **citov**

*cita*¹ *sf* [At: MARIAN, ap. DA / Pl: ~te / E: ns cf *citi*] (Reg) Semn făcut la măsurarea unui loc.

*cita*² *sf* vz *ciuta*

cutare *sf* [At: CIHAC, II, 567 / Pl: ~ii / E: *cit* + -arie] (Nob) 1 Sortiment de cituri². 2 Magazin de cituri².

citav, ~a a vz *citov*

citcă *sf* vz *cipcă*

citeala *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 36/3 / V: *cet*~ / Pl: ~eli / E: *cii* + -eala] 1 (Inv) Citire (1). 2 (Inv) Învățătură. 3 (Im) Lectură proastă. 4 (Fam) Învățătură multă, de zor.

citenie *sf* vz *citanie*

citera *sf* vz *chicera*

citernă *sf* vz *cisternă*

citci, ~eata [At: MARDARIE, L. 4430 / V: *cet*~ / Pl: ~i, ~e / E: *cii* + -et] 1-2 *smf*, a (Rar) Cititor (1-2). 3 *sm* (Bis) Persoană din cler care, prin hirotonisire, se face demn de a citi din cărțile sfinte. 4 a (D. scrisul de mână, texte, manuscrise) Care se poate citi ușor Si: (inv) *deslușit*, *lizibil*.

citi *vr* [At: COD. VOR. 145/11 / V: (îrg) *cefi*, (inv) *ciati* / Pzi: ~tesc / E: vsi *чисти*] 1 A cunoaște semnificația literelor (de tipar sau de mână) ce alcătuiesc cuvintele și a putea rosti (tare sau în gând) sunetele. 2 A parcurge un text (pronunțând sau nu cuvintele) pentru a lua cunoștință de cele scrise. 3 A comunica altora conținutul unei scrieri rostind cu glas tare ceea ce este scris sau tipărit în ea Vz a *prociti*. 4 (Bis) A rosti anumite texte religioase la anumite ocazii. 5 (Pfm; ie) A-i ~ *cuiva* (*buchiile*) A spune cuiva tot ce crezi despre el. 6 (Fig) A descoperi gândul, sentimentele ascunse etc. ale cuiva din atitudinea sau din expresia figurii sale. 7 A descifra o partitură muzicală, urmărind cu ochii sunetele reprezentate și valorile lor (și a le reproduce cu vocea sau cu un instrument). 8 A interpreta indicațiile topografice ale unei hărți sau ale unui plan și a reconstitui după ele conformația terenului. 9 A înregistra indicațiile date de un aparat de măsură, de un indicator etc. 10 A studia (parcurend scrieri, documente etc.). 11 A se cultiva. 12 (Îe) A ~ în stele A prezice cuiva viitorul după poziția stelelor. 13 (Îe) A ~ (*cuiva*) în palmă A prezice cuiva viitorul și caracterul, examinându-i liniile din palmă.

citina *sf* vz *cetina*

citire *sf* [At: MARDARIE, L. 1066 / V: (pop) *cet*~ / Pl: ~ri / E: *cii*] 1 Cunoaștere a semnificației literelor ce alcătuiesc cuvintele Si: (inv) *citeala* (1), *citi*¹ (1). 2 Parcurgere a unui text pentru a lua cunoștință de cele scrise Si: *citi*¹ (2). 3 Comunicare a conținutului unei scrieri Si: *citi*¹ (3). 4 (Bis) Rostire a unor texte religioase la anumite ocazii. 5 (Fig) Descoperire a gândurilor, sentimentelor ascunse ale cuiva Si: *citi*¹ (5). 6 Descifrare a unei partituri muzicale Si: *citi*¹ (6). 7 Interpretare a indicațiilor topografice ale unei hărți sau ale unui plan Si: *citi*¹ (7). 8 Înregistrare a indicațiilor unui aparat de măsură, ale unui indicator etc. Si: *citi*¹ (8). 9 Studiere (10). 10 Cultivare. 11 (Îs) ~ în stele Prezicere a viitorului cuiva după poziția stelelor. 12 (Îs) ~ în palmă Prezicere a viitorului și caracterului cuiva, prin examinarea liniilor din palmă. 13 (Îs) Carte de ~ Manual de limba română pentru clasele elementare.

citireag *sn* [At: DICT. / Pl: ~ege / E: cf *cistorog*] (Reg) Scurtătură.

citrișcă *sf* [At: DA / Pl: ~ște / E: nct] (Reg) Stare a vremii caracterizată prin vânt și zăpadă în zona superioară a pădurilor de molid.

citrite *sfp* [At: MARIAN, S.R.I, 273 / E: nct] (Reg) Ritual care constă în aprinderea paielor pe colinele din apropierea satului, la începerea postului Paștelui Si: (reg) *hodante*.

*citi*¹ *sn* [At: CORESI, EV. 6/22 / V: (pop) *cefi* / Pl: ~uri / E: *cii*] 1-10 Citire (1-10). 11 (Îs) ~ în stele Citire (11) în stele. 12 (Îs) ~ în palmă Citire (12) în palmă. 13 (Îs) *Scris* ~ Noțiuni elementare de scriere și citire (predat în primele clase elementare).

*citi*², ~a a [At: JIPESCU, O. 56 / V: (pop) *cefi* / Pl: ~iți, ~e / E: *cii*] 1 (D. persoane) Instruit. 2 (D. opere) Care a fost parcurs în procesul lecturii. 3 (D. gânduri, sentimente etc.) Descoperit.

cititor, ~oare [At: CORESI, EV. 167/12 / V: (pop) *cefi*tor, (inv) ~iu / Pl: ~i, ~oare / E: *cii* + -tor] 1-2 *smf*, a (Persoană) care citește Vz *lector*, (ivr) *citet* (1-2). 3 *smf* (Îs) ~ în stele Astrolog. 4 *sn* (Îs) ~ de cartele Dispozitiv periferic ce permite introducerea informației de pe o cartelă

(perforată) într-un sistem de prelucrare automată a datelor. 5 *sm* (Îs) ~ de *contor* Persoană care citește și înregistrează consumul de electricitate, gaze, apă (și încasează sumele datorate pentru consumul acestor utilități).

citioriu *smf*, a vz *citior*

cülebec *sm* [At: RALEA, ap. TDRG / Pl: ~i / E: tc *çilembik*] (Trm, iuz) Planta *Pistacia terebinthus*, care crește pe coastele Mediteranei și e totdeauna verde.

cito- [At: DN³ / V: ~cî / E fr *cyto*-] 1-2 Element de compunere cu semnificația „(referitor la) celulă”.

citobiologic, ~a a [At: DEX² / P: ~bi-o~ / Pl: ~i, ~e / E: fr *cytobiologique*] De citobiologie.

citobiologie *sf* [At: DEX² / P: ~bi-o~ / E: fr *cytobiologie*] Biologie celulară.

citoblast *sf* [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *cytoblaste*] (Blg) Nucleu al unei celule.

citobotanică *sf* [At: DN³ / E: fr *cytobotanique*] Studiu al celulelor vegetale.

citochimic, ~a a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *cytochimique*] De citochimie.

citochimie *sf* [At: DEX² / E: fr *cytochimie*] Studiu al construcției chimice a celulelor și al proceselor biochimice din ele.

citochimism *sn* [At: DEX² / E: fr *cytochimisme*] Totalitate a proceselor biochimice din celule.

citochineză *sf* vz *cüocineză*

cüocineză *sf* [At: DEX² / V: ~chi~ / Pl: ~ze / E: fr *cytokinèse*] (Blg) Diviziune a unei celule, care urmează după diviziunea nucleului.

cüocrom *sm* [At: DEX² / Pl: ~i / E: fr *cytochrome*] (Blg) Proteină complexă cu rol determinant în realizarea respirației celulare.

cüocromie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *cytochromie*] Procedeu rapid de tipar în patru culori suprapuse, la care forma parțială de negru servește la redarea efectelor de tonuri închise.

citodiagnostic *sn* [At: DEX² / P: ~di-a~ / Pl: ~ice / E: fr *cytodignostique*] (Med) Diagnosticare bazată pe examinarea microscopică a celulelor extrase din organism Si: *citoscopie*.

citofagie *sf* [At: DEX² / Pl: ~gii / E: eg *cytophagy*] (Blg) Ingestie a unei celule sau a unei porțiuni de celulă de către altă celulă.

citofiziologic, ~a a [At: DEX² / P: ~zi-o~ / Pl: ~ici, ~ice / E: *citofiziologie* + -ic, cf fr *cytophysologie*] 1 Referitor la citofiziologie. 2 Specific citofiziologiei. 3 De citofiziologie.

citofiziologie *sf* [At: DEX² / P: ~zi-o~ / Pl: ~ii / E: fr *cytophysologie*] Ramură a fiziologiei care studiază funcțiile celulei vii.

citogamie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: eg *cytogamy*] (Blg) Fuziune a gameților în cadrul fecundației.

citogenă *sf* [At: DN³ / Pl: ~ne / E: fr *cytogène*] Genă din citoplasmă.

citogenetic, ~a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *cytogénétique*] 1 *sf* Ramură a geneticii care studiază componenții celulari ai eredității, precum și consecințele medicale și evolutive ale anomaliilor cromozomiale. 2 a Referitor la citogenetică (1). 3 a Care aparține citogeneticii (1).

citogenetician, ~a *smf* [At: DEX² / P: ~ci-an / Pl: ~cieni, ~ciene / E: fr *cytogénéticien*] Specialist în citogenetică.

citogeneză *sf* [At: DEX² / Pl: ~ze / E: fr *cytogenèse*] (Blg) Proces de formare a celulei.

citogi v vz *citovi*

cikolă *sf* [At: DEX² / Pl: ~le / E: fr *citole*] Instrument medieval cu coarde, de forma migdalei și cu gâtul scurt.

cüolitic, ~a *sn*, a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *cytolitique*] (Blg) 1-2 (Ser) care distruge celulele.

cüoliză *sf* [At: DEX² / Pl: ~ze / E: fr *cytolysé*] (Blg) Proces de distrugere a integrității celulei.

cüolog, ~a *smf* [At: DEX² / Pl: ~ogi, ~oge / E: drr *citologie*] Specialist în citologie.

cüologic, ~a a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *cytologique*] 1 Referitor la citologie. 2 Specific citologiei. 3 Care aparține citologiei.

cüologie *sf* [At: DEX² / E: fr *cytologie*] Ramură a biologiei care studiază structura, dezvoltarea și funcțiile celulelor.

citomixie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: ns, cf ngr *κίτος* „celulă“ + *μίξις* „amestec“] (Blg) Proces de fuziune a celulelor.

citomorfoza *sf* [At: DEX² / Pl: ~ze / E: eg *cytomorphosis*] (Blg) 1 Modificare a formei și structurii celulelor în timpul vieții lor. 2 Totalitate a modificărilor de formă și structură ale celulelor.

citopatologie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *cytopathologie*] Ramură a patologiei care studiază modificările din interiorul celulei.

citoplasmatic, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *cytoplasmatique*, eg *cytoplasmatic*] 1-2 Citoplasmic (1-2).

citoplasmă *sf* [At: DEX² / Pl: ~me / E: fr *cytoplasme*] Element constitutiv fundamental al unei celule vii, format, îndeosebi, din albumină asociată cu alte substanțe organice.

citoplasmic, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *cytoplasmique*, eg *cytoplasmic*] 1 De natura citoplasmei Si: *citoplasmatic* (1). 2 Care aparține citoplasmei Si: *citoplasmatic* (2).

citopoieză *sf* [At: DEX² / Pl: ~ze / E: fr *cytopoïese*] (Blg) Proces de formare și dezvoltare a celulei.

citor *sn* [At: I. CR. IV, 150 / V: ~iu / Pl: ~oare / E: ns cf *sucitor*] (Reg) Făcăleț.

citoriu *sn* *vz* **citor**

citoscopie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *cytoscopie*] (Med) Citodiagnostic.

citostatic, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *cytostatique*] 1-2 *sn*, *a* (Substanță) care oprește sau împiedică înmulțirea celulelor, cu utilizare în tratamentul cancerului.

citotoxic, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *cytotoxique*] 1-2 *sf*, *a* (Substanță) care are efect toxic asupra celulelor.

citotoxină *sf* [At: DEX² / Pl: ~ne / E: fr *cytotoxine*] Substanță citotoxică.

citov, ~a *a* [At: ȘINCAI, ap. DDRF / V: ~tav, ~tāv / Pl: ~i, ~e / E: bg *цитовъ*] (Îrg) 1-2 *a* Sănătos (la minte). 3 *a* Nevătămat. 4 *a* Tont. 5 *av* În întregime.

citovi [At: LB / V: ~ogi / Pzi: ~vesc / E: *citov*] (Reg) 1-2 *vt* A (se) vindeca. 3 *vt* (Îrn) A schilodi pe cineva printr-o lovitură puternică.

ciutozoologie *sf* [At: DN³ / P: ~zo-o~ / Pl: ~ii / E: fr *cytozoologie*] Studiu al celulelor animale.

citrat *sm* [At: DA / Pl: ~ați / E: fr *citrate*] Sare a acidului citric.

citric, ~a *a* [At: DA / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *citrique*] 1-2 *sf*, *a* (Lpl; șis *fructe* ~e) (Fructe) ale plantelor citrice (lămâi, portocale, mandarine etc.). 3 *a* (Îs) Acid ~e Acid organic care se găsește, mai ales, în sucul de lămâie. 4 *a* (Îs) Plante ~e Familie de arbori și de arbuști fructiferi, având ca tip principal lămâiul. 5 *a* Care conține acid citric.

citrin¹ *sn* [At: LTR / Pl: ~e / E: fr *citrine*] Varietate de cuarț de culoare galbenă Si: *fals topaz*.

citrin², ~a *smf* [At: DA / Pl: ~e / E: *citr(ic)* + ~in] (Reg) Plantă din aceeași familie cu lămâiul.

citro *sn* [At: DEX / E: dl *citronada*] 1 Băutură răcoritoare pe bază de citrice. 2-3 Sticlă (pahar etc.) cu citro (1).

citronadă *sf* [At: DA / P: *sit*~ / V: ~ată / Pl: ~de / E: fr *citronnade*] (Frm) Băutură răcoritoare preparată din suc (sau coajă) de lămâie, zahăr și apă (sau sifon) Si: *limonadă*.

citronată *sf* *vz* **citronadă**

citură *sf* *vz* **ciutură**

ciu¹ *i* [At: MARIAN, Î. 196 / E: ns cf *cius*, *ciusti* (1)] (Reg) Cuvânt care exprimă bucurie.

ciu² *i* [At: DA ms / E: fo] (Rep) Cuvânt ce redă zgomotul scos de o locomotivă cu aburi.

ciuai *sf* [At: CUV. D. BĂTR. II, 230 / Pl: ? / E: nct] (Înv) Acioaie.

ciuar *sns* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg; îs) ~ul satului Adunare a tineretului din sat Cf *cioclime*.

ciubalău *sn* *vz* **ciubuleu**

ciubanc *sn* [At: DA / Pl: ? / E: mg *csobánc*] (Reg) 1 Vas de lut în care se ține apa de băut sau se fierbe apa. 2 Conținut al unui ciubanc (1).

ciubarcă *sf* [At: CV, 1950, nr. 2/31 / Pl: ~ce / E: *ciubar* + ~ca] (Reg) Putină mare de lemn, umplută cu apă rece prin care trece țeava spiralată a cazanului de țuică, pentru condensarea vaporilor.

ciubat, ~a *a* [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: nct] (Reg) Cucuiat.

ciubăr *sn* [At: CORESI, EV. 407/17 / A și: *ciu*~ / V: ~ber, *ciob*~, *cib*~ / Pl: ~bere și ~bare / E: bg *чубаръ*] (Reg) 1 Vas mare de lemn, cu toarte, având diverse întrebuințări *Vz hârdau, doniță, șistar, putina, badăi*. 2 Conținutul unui ciubăr. 3-4 (Fig; reg) Pălărie (sau căciulă) mare. 5 (Fig; reg) Cap mare. 6-7 (Pfm; îe) A avea capul ~ A-și simți capul umflat de vorbă multă sau de băutură. 8 (Reg; îs) ~ul-botezului Cristelniță.

ciubărar *sm* [At: PĂCALĂ, M. R. 313 / Pl: ~i / E: *ciubăr* + ~ar] (Reg) 1 Persoană care face ciubere (1). 2 Persoană care vinde ciubere (1).

ciubăras *sm* [At: DAMÉ, T. 82 / Pl: ~e / E: *ciubăr* + ~as] 1-2 (Șhp; reg) Ciubăr (1) (mic) Si: *ciuberel* (1-2). 3 Unitate de măsură de capacitate *Vz miera, baniță*.

ciubecă *sf* *vz* **ciobacă**

ciueică *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1771 / Pl: ~ici / E: *ciub*[uc] + ~eica] 1-2 (Îrn; înv) Lulea (de calitate inferioară).

ciubelei *sn* *vz* **ciubuleu**

ciuber *sn* *vz* **ciubar**

ciuberel *sn* [At: DA / Pl: ~e / E: *ciubăr* + ~el] 1-2 (Șhp; reg) Ciubăraș (1-2).

ciubet *sms* [At: ȘEZ. I, 272-273 / E: nct] (Reg) 1 Dans de flăcăi cu strigături, asemănător horei. 2 Melodie după care se dansează ciubetul (1).

ciubeucă *sf* [At: MARIAN, ap. DA / Pl: ~uci / E: *ciub*(uc) + ~eucă] (Reg) Portăgaret cu țigara în el.

ciublă *sf* [At: LIUBA - IANA, M. 100 / Pl: ~le / E: mg *csobolyó*] (Reg) Vas (de lut sau de lemn) spart la gură.

ciubli *vt* [At: N. REV. R. VIII, 85 / Pzi: ~lesc / E: *ciublă*] (Reg) A sparge gura unui vas.

ciubotă *sf* *vz* **ciubotă**

ciubotar *sm* [At: DA / V: *ciob*~ / Pl: ~i / E: *ciubotă* + ~ar] (Reg) Cizmă.

ciubotă *sf* [At: DA / V: (reg) *ciobotă*, *ciob*~, ~botă / Pl: ~te / E: ucr *чуботъ*] (Reg) 1 Cizmă. 2 Gheată. 3 (Îe) A fi prost ca o ~ A fi foarte prost. 4 (Fig) Om prost. 5 (Înv) Taxă percepută de slujitorii domnești de la împiciniți, când erau obligați să se deplaseze până acasă la aceștia.

ciubotăreasă [At: DA ms / Pl: ~ese / E: *ciubotar* + ~easă] 1-2 Cizmăreasă (1-2).

ciubotăresc, ~ească *a* [At: DA / Pl: ~ești / V: (reg) *ciob*~ / E: *ciubotar* + ~esc] 1-2 (Reg) Cizmăresc (1-2).

ciubotărie¹ *sf* [At: DA / V: (reg) *ciob*~ / Pl: ~ii / E: *ciubotar* + ~ie] (Reg) Cizmărie¹.

ciubotărie² *sf* [At: DA / V: (reg) *ciob*~ / Pl: ~ii / E: *ciubotă* + ~arie] (Reg) Cizmărie².

ciubotăriță *sf* [At: DA / V: *ciob*~ / Pl: ~te / E: *ciubotar* + ~iță] (Reg) 1-2 Cizmăreasă (1-2).

ciubotoi *sn* [At: DA / V: (reg) *ciob*~ / Pl: ~oai / E: *ciubotă* + ~oi] 1-2 (Șhp; reg) Cizmă (1) (mare).

ciubotea *sf* [At: DA / Pl: ~ele / E: *ciubotă* + ~ea] 1-4 (Reg) Ciubotică (1-4).

ciubotica *sf* [At: DA / V: (reg) *ciob*~ / Pl: ~ici / E: *ciubotă* + ~ica] 1-2 (Reg) Cizmuliță (de damă) Si: (reg) *ciubotea* (1-2). 3-4 (Reg) Gheată (de damă) Si: (reg) *ciubotea* (3-4). 5 (Îc) ~ca-cucului Planta erbacee *Primula officinalis*, cu frunze ovale dispuse în rozete și păroase pe partea inferioară, cu flori galbene și cu fructul o capsulă. 6 (Îc) ~ca-ursului Planta erbacee *Cortusa matthioli*, cu frunze lobate și cu flori purpurii.

ciubre *sfp* [At: BUGNARIU, N., ap. DA / E: nct] (Reg) Unelte.

ciubuc *sn* [At: TARIF (1761), ap. ȘIO / V: (reg) *ceb*~, *cib*~, ~ut / Pl: ~e (1-12), ~uri (13) / E: tc *чубук*, bg *чубук*] 1 (Îrg) Vergea. 2 (Îrg) Vargă de făcut cozi de lulele. 3 (Înv) Pipă (orientală) cu țeavă lungă. 4 (Înv) Țeavă de lulea Si: (reg) *cămis*. 5 (Reg) Tub scurt de fildes, de chihlimbar etc., care se pune la capătul țevii lulelei și pe care îl ia fumătorul în gură Si: *muștiuc*, (iuz) *imamea*. 6 (Reg) Baston. 7 (Reg) Produs zaharos în formă

de bastonaș (spiralat). 8 (Reg) Fire din țesătura unei stoffe ieșite în relief față de restul bătăturei. 9 Ornament în relief care marchează marginile unui perete, ale tavanului, ferestrei etc. Si: *brâu*, *chenar*, *colac*, *cornișă*, *părcan*. 10 Unealtă cu care se fac asemenea ornamente Si: *ciubucar* (1), *lambar*. 11 (Pfm; îe) A fi ~ A fi amoretat. 12 (Pfm; îe) A **aprinde** (sau a **trage** ori a **bea**) A fuma. 13 (Fig; pfm) Bacșiș.

ciubucar [At: DAMÉ, T. 104 / Pl: ~e sm, ~i sn / E: *ciubuc* + -ar] 1 *sn* (Reg) Unealtă de zidărie cu care se fac ciubuce (9). 2 *sm* (Înv) Fabricant de ciubuce (3) Si: (înv) *ciubucciu* (2). 3 *sm* (Înv) Negustor de ciubuce (3) Si: (înv) *ciubucciu* (3). 4 *sm* (Fig; pfm) Persoană care umblă după ciubucuri (13).

ciubucări vr [At: DA / Pzi: ~resc / E: *ciubucar*] 1 (Fig; pfm) A trăi din ciubucuri (13). 2 (Fig; pfm) A obține de la cineva bacșișuri.

ciubucărie sf [At: JIPESCU, O. 70 / Pl: ~ii / E: *ciubuc* + -arie] 1 (Rar) Totalitate a ciubucelor (9) care decorează o construcție. 2 (Înv) Fabrică de ciubuce (3). 3 (Înv) Prăvălie de ciubuce (3). 4 (Pfm) Îndeletnicire a ciubucarului (4) Si: (pfm) *ciubuceala* (2). 5 (Rar) Bacșiș.

ciubucerie sf [At: (a. 1786) IORGA, S.D. VI, 195 / V: ~cciu- / Pl: ~ii / E: *ciubucciu* + -erie] (Înv) Funcție a ciubucciului.

ciubucciu sm [At: GHEORGACHI, ap. ȘIO / V: (reg) *ceb*~, *cib*~, ~*cgui* / Pl: ~ii / E: te *ciubukçu*] (Trî) 1 Persoană care tăia ciubuce (2) din pădure. 2-3 (Înv) Ciubucar (2-3). 4 Fumător din ciubuc (3). 5 Slujitor care avea însărcinarea să umple și să aprindă ciubucul (3) domnului sau al boierilor. 6 (Îc) **Vel**~ Ciubucciu (5) la curtea domnească. 7 (Îc) ~**ucci**-bașa Boier care era șeful ciubucciilor (5).

ciubucciu sf vz *ciubucerie*

ciubucea sf [At: DA / Pl: ~ele / E: *ciubuc* + -ea] (Reg) Floare masculină de alun, nuc etc. Si: (reg) *rânză*.

ciubuceala sf [At: DA / Pl: ~eli / E: *ciubuci* + -eala] (Reg) 1 Ciubucire. 2 (Pfm) Ciubucărie (4).

ciubucel sn [At: COD. SILV. 18 / V: *ceb*~ / Pl: ~e / E: *ciubuc* + -el] 1-22 (Șhp) Ciubuc (1-10, 13) (mic).

ciubucgiu sm vz *ciubucciu*

ciubuci vr [At: COSTINESCU / Pzi: ~cesc / E: *ciubuc*] (Înv) A face ciubuce (9) pe pereți sau pe tavan.

ciubucire sf [At: COSTINESCU / Pl: ~ri / E: *ciubuci*] Ornamentare a pereților, tavanului etc. cu ciubuce (9) Si: *ciubuceala* (1).

ciubulău sn vz *ciubuleu*

ciubuleu sn [At: VAIDA / V: ~balău, ~belci, ~lău / Pl: ~ee / E: mg *csobolyó*] (Reg) 1 Vas ciobit. 2 Ulcior care are deschizătura ca la cană.

ciubat sn vz *ciubuc*

ciuc¹ sn [At: DA / Pl: ~uri / E: bg *чук*] (Reg) Târâncop.

ciuc² sn [At: CHEST. V, 153/35 / Pl: ~uri / E: net] (Reg; ned) Mâncare specifică ciobanilor, făcută din mămăligă.

ciuc³ sn vz *ciucă¹*

ciuca v vz *tuca*

ciucă¹ sf [At: ANON. CAR. / V: *ciuc* sn / Pl: ~uci / E: net] (Îvr) 1 Vârf de munte care de departe pare o movilă rotundă. 2 Măciulie.

ciucă² sf [At: POGOR. HENR. 95 / Pl: ~uci / E: net] (Reg) 1 Nărav. 2 (Îe) **Asta e ~ca lui** Acesta este felul lui de a fi. 3 Ocupație favorită Si: *pasune*. 4 (Îe) **A fi în ~ca lui** A se simți foarte bine. 5 Ocazie binevenită. 6 (Îe) **A fi ~ca lui** A exista toate condițiile pentru a realiza ceva, pentru a se întâmpla ceva. 7 (Îae) A fi norocul lui. 8 (Îae) A fi timpul lui. 9 (Îe) **A sta de (sau a se pune pe) ~ca cuiva** A urmări pe cineva. 10 (Îae) A exaspera pe cineva cu insistențe. 11 (Îe) **A fi ~ca bătailor** A primi bătaie de la toți. 12 (Fig; îae) A primi toate loviturile.

ciucă³ sf [At: ȚIPLEA, P. P. / Pl: ~uci / E: mg *csuka*] (lht; reg) Știucă (*Esox lucius*).

ciucă⁴ sf vz *ciuha*

ciucăi vr [At: PAMFILE, I. C. 114 / Pzi: ~iesc / E: *ceuca*] (Reg) 1 A scoate strigăte ca o ceucă. 2 (Fig) A cicăli pe cineva.

ciucălăiste sf vz *ciocălăiste*

ciucălău sn vz *ciocălău*

ciucău sm [At: COMAN, GL. / Pl: ~ăi / E: net] (Reg) Lungan.

ciuc-cio i vz *ciuc-ciu*

ciuc-ciu i [At: CHEST. V, 77/44 / V: ~cio / E: net] (Reg) Cuvânt cu care se alungă oile, porcii.

ciuceală sf [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~eli / E: *ciuci* + -eală] (Reg) 1-2 Ciucire (1-2). 3 Lenevie.

ciucela¹ vr [At: CALUL, 109 / Pzi: ~lez / E: *ciuceli* ess] A înhăma.

ciucela² v vz *ciuciuli²*

ciuceli vr vz *ciuciuli²*

ciucescu sms [At: H V, 421 / E: net] (Reg) 1 Dans popular nedefinit mai îndeaproape. 2 Melodie după care se execută acest dans.

ciuceu sn [At: DA / V: (reg) *chiceu*, *chicheu* / E: net] (Reg) Secure pentru crăpat lemne.

ciuchiă, ~a a [At: CIAUȘANU, V. 152 / Pl: ~ați, ~e / E: net] (Reg) 1 Învinețit de boală sau de frig. 2 Costeliv.

ciuchicana sfa [At: COMAN, GL. / E: net] (Reg; în număratoarea copiilor; csnp) Unul dintre degetele de la mână Si: *chiuchilia*.

ciuchilia sfa [At: COMAN, GL. / E: net] (Reg; în număratoarea copiilor; csnp) Ciuchicana.

ciuci¹ av [At: DA ms / E: net] (Pfm) Pe vine.

ciuci² sm [At: ANTIPA, P. / Pl: ~ / E: net] (Reg) Crap mic.

ciuci³ smp [At: VICIU, GL. / E: net] (Reg) 1 Tăieței. 2 Mâncare din tăieței.

ciuci⁴ vr [At: ȘEZ. XIII, 167 / Pzi: ~cesc / E: srb *čučati*] 1 (Pfm) A se face ghem ca să nu fie văzut. 2 vr (Pfm) A se așeza pe vine. 3 vr (Pfm) A se așeza pe vine spre a-și satisface necesitățile fiziologice. 4 vr (Reg; d. frunze) A se răsuși. 5 vr (Reg; d. fructe) A se zbârci. 6 vr A strânge laolaltă. 7 vr A boți.

ciuci⁵ smp vz *cuci*

ciucică sf vz *ciuste*

ciucincă sf [At: VICIU, GL. / Pl: ? / E: net] (Reg) Lunecuş pe gheață.

ciucior sn vz *ciuciur*

ciucire sf [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *ciuci⁴*] (Reg) 1-2 Așezare pe vine (pentru a-și satisface necesitățile fiziologice). 3 (D. oameni) Ghemuire. 4 (D. fructe) Zbârcire. 5 (D. frunze) Răsucire. 6 (D. obiecte) Boțire.

ciucit, ~a a [At: STANCU, D. 71 / Pl: ~iți, ~e / E: *ciuci*] (Reg) 1 Așezat pe vine. 2 Ghemuit. 3 (D. fructe) Zbârcit. 4 (D. frunze) Răsucit. 5 (D. obiecte) Boțit.

ciucitor, ~oare sn vz *sucitor*, ~oare

ciucitură sf [At: DA / Pl: ~ri / E: *ciucit* + -ura] (Reg) 1 Lucru boțit. 2 Lucru zbârcit.

ciuciū [At: REV. CRIT. III, 93 / E: *ciuci⁴*] 1 av (Reg) Pe vine. 2 av (Reg) Ghemuit. 3-4 sn (Pfm) Gest făcut cu degetul mare pus între degetul arătător și cel mijlociu în semn de (dispreț sau) sfidare. 5 sn (Pfm; îe) **Îți dau** ~ Nu-ți dau nimic. 6 sn (Arg) Penis.

ciuciubat, ~a a [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: net] (Reg) 1 Urât. 2 Strâmb.

ciuciubei sn [At: DICT. / Pl: ~ee / E: net] (Reg) Țurcă.

ciuciui vi [At: NOVACOVICIU, C. B. 19 / Pzi: ~iesc / E: net] (Reg) A sușoti.

ciuciucă av [At: REV. CRIT. III, 93 / E: *ciuci³* + -uică] 1-2 (Șhp; reg) Ciuci¹.

ciuciula¹ vr [At: FRÂNCU - CANDREA, M. 48 / Pzi: ~lez / E: net] (Reg) A mângâia.

ciuciula² v vz *ciuciuli²*

ciuciulan sm vz *ciuciulean¹*

ciuciulași smp [At: ȘEZ. VII, 182 / V: *ciurciu*~ / E: net] (Bot; reg) Cocârle.

ciuciule i [At: LIUBA - IANA, M. 112 / E: net] (Reg) Cuvânt cu care se cheamă iezii.

ciuciulea sms [At: TDRG / E: net] (Reg; îe) **A fi un ger de-al lui** ~ A fi un ger foarte aspru.

ciuciulean¹ sm [At: ANTIPA, P. / V: ~lan / Pl: ~eni / E: *ciuci²* + -(u)lean] 1-2 (lht; șhp; reg) Crap (mic).

ciuciulean² sm [At: PĂCALĂ, M. R. 116 / Pl: ~eni / E: **ciuculi** + -ean] (Bot; reg) 1 Specie de bureți care se usucă. 2 (Îc) ~de-toamnă Buretele-oilor (*Polyporus ovinus*).

ciuciuleci sns [At: H I, 388 / E: nct] (Reg) Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

ciuciulete [At: ȘEZ. V, 164 / V: **ciule**~, **ciure**~, **ciulean** / Pl: ~eți / E: ns cf **ciuciuli**] 1 sm (Reg) Obiect mototolit. 2 sm (Reg; mpl) Picături (abundente) de transpirație. 3 sm (Reg) Bucată de hârtie (sau cârpă) făcută sul. 4 sm (Reg) Știulete de porumb. 5-6 av (Pfm; îe) A (se) **face** (sau a fi ud) ~ A (se) uda (sau a fi ud) până la piele. 7 sm (Reg) Ciupercă comestibilă, cu pălăria zbârcită, gălbuie sau brună-roșcată, cu piciorul cilindric, alb și gol în interior (*Morchella esculenta*) Si: **pup**, **zbârciog**. 8 sm Burete galben (*Cantharellus cibarius*). 9 sm (Șic ~de-larbă) Cocârle (*Marasmius scorodoni*). 10 sm (Îc) ~nebur Planta *Agaricus fascicularis* Huds. 11 sm (Îc) ~leți-rămuroși Ciupercă comestibilă din familia clavariacee Si: **burete-de-conopide**, **creasta-cocoșului**, **meloșel**, **rămurele**, **togmăgel**.

ciuciuleț sm [At: LM / V: **ciureț** / Pl: ~i, ~e / E: **ciuciuli** + -eț] (Reg) 1-7 Ciuciulete (1-6, 9).

ciuciuleți [At: DA / V: ~liți / Pzi: ~lesc / E: **ciuciuleț**] (Reg) 1-4 vtr A (se) ciuciuli¹ (1-4). 5 vt A lipi pereții unei case cu lut frământat cu paie.

ciuciuleți¹ sn [At: CAMILAR, ap. DA ms / V: ~lițit / Pl: ~uri / E: **ciuciuleți**] (Reg) 1 Sucire. 2 Zbârcire. 3 Ghemuire.

ciuciuleți², ~a a [At: I. CR. IV, 48 / V: ~lițit / Pl: ~iți, ~e / E: **ciuciuleți**] (Reg) 1 Ciuciulit¹ (1). 2 Chircit. 3 Sucit.

ciuciuli¹ vr [At: PAMFILE, A. R. 92 / V: **ciocioli** / Pzi: ~lesc / E: ns cf mg **csăscălni**] (Reg) 1 A se suci. 2 A se zbârci. 3 A se ghemui (pentru a nu fi văzut) Si: (reg) **ciuciumi** (3). 4 (D. găini) A se scălda în țărână Si: (reg) **ciuciumi** (4).

ciuciuli² vr [At: DA / V: ~cela, ~celi, ~la / Pzi: ~lesc / E: nct] (Reg) A ciuli.

ciuciuli³ vtr [At: MDA ms / Pzi: ~lesc / E: **ciuciulete**] 1-2 (Pfm) A (se) uda până la piele Si: a (se) **face ciuciulete** (5-6).

ciuciuli⁴ vr vz **ciuguli**

ciuciulica sf [At: ANTIPA, P. / Pl: ~ici / E: **ciuci**³ + -(u)lica] 1-2 (lht; reg; șhp) Crap (mic).

ciuciulin¹ sm [At: IL V, 4 / Pl: ~i / E: **ciuci**² + -(u)lin] 1-2 (lht; reg; șhp) Crap (mic).

ciuciulin² sm vz **ciulin¹**

ciuciulina sf [At: BUGNARIU, N. / Pl: ~ne / E: nct] (Reg) Fată tunsă.

ciuciulire¹ sf [At: DA ms / Pl: ~ri / E: **ciuciuli**¹] (Reg) 1 Sucire. 2 Zbârcire. 3 Ghemuire.

ciuciulire² sf [At: DA ms / Pl: ~ri / E: **ciuciuli**²] (Reg) Ciulire.

ciuciulire³ sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: **ciuciuli**³] (Pfm) Uda până la piele.

ciuciulire⁴ sf vz **ciugulire**

ciuciuli¹, ~a a [At: ȘEZ. V, 164 / V: **ciociolit** / Pl: ~iți, ~e / E: **ciuciuli**¹] (Reg) 1 Strâns ghem (ca să nu fie văzut) Si: **ciuciulețir**² (1). 2 Chircit. 3 Sucit.

ciuciuli², ~a a [At: VICIU, GL. / Pl: ~iți, ~e / E: nct] (Reg) 1 Împodobit. 2 Gătit și pieptănat.

ciuciuli³, ~a a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: **ciuciuli**³] (Pfm) Udat până la piele.

ciuciuli⁴, ~a a vz **ciugulit**

ciuciuli⁵ sn vz **ciuciuleți¹**

ciuciuli⁶, ~a a vz **ciuciulețir**²

ciuciulug sn [At: CHEST. VIII, 45/27 / Pl: ? / E: nct] (Reg; csnp) Burduf în care se strânge untura pentru a o conserva.

ciuciumi vr [At: I. CR. III, 204 / Pzi: ~mesc / E: nct] 1-4 (Reg) A se ciuciuli¹ (1-4).

ciuciumiș sn [At: STANCU, D. 13 / Pl: ~uri / E: **ciuciumi** + -iș] (Reg) Joc pentru copii Si: **de-a-baba-oarba**.

ciucior sn [At: CONV. LIT. XLIV, 1003 / V: **ciucior** / A: **ciucior** / Pl: ~e / E: ns cf bg **чучур**] (Reg) 1 Jgheab pe care curge apa la un izvor, la o fântână Si: (reg) **ciuciurau**. 2 Țeavă de scurgere. 3 Buză a ibricului sau a altui vas.

ciuciura sf [At: PASCU, C. 143 / Pl: ~re / E: nct] (Reg; csnp) Ciutură. **ciuciurau** sn [At: LIUBA-IANA, M. 32 / V: ~reu / Pl: ~rae / E: **ciucior** + -au] (Reg) Ciucior (1).

ciuciure sm [At: PANȚU, PL.² / Pl: ~ri / E: nct] (Reg) Planta erbacee *Campanula glomerata*, acoperită cu peri moi, cu flori violete sau albastre, îngrămădite la vârful tulpinei.

ciuciureu sn vz **ciuciurau**

ciuciuriga vr [At: BUGNARIU, N., ap. DA / Pzi: ~rig / E: nct] (Reg) 1 A trage de păr (pe cineva). 2 A urechea.

ciuciurigare sf [At: BUGNARIU, N., ap. DA / Pl: ~gări / E: **ciuciuriga**] (Reg) 1 Tragere de păr Vz **păruire**. 2 Urechere.

ciuciuor, ~oare snf vz **sucitor**, ~oare

ciuciuvas sfp [At: CHEST. II, 390/72 / E: nct] (Reg) Ansamblu al clădirilor dintr-o gospodărie Cf **dependinte**.

ciuciuvean, ~a a [At: ȘEZ. V, 68 / Pl: ~veni, ~vene / E: ns pbl **Suceava** + -ean] (Reg; îc) **Pere** ~vene Pere galbene și dulci.

ciucula sf [At: PAMFILE, A. 224 / Pl: ~le / E: mg **csuklya**] 1 (Mar) Creastă a găinii sau a cocoșului. 2 (Mar; pex) Mot. 3 (Mar; pex) Buclă de păr. 4 (Reg) Grămadă de coceni (de porumb) Si: **glugă**, **maldar**.

ciucău sn [At: PAȘCA, GL. 19 / Pl: ~laie / E: mg **csukló**] (Reg) 1 Par cu care se întinde lanțul pentru a strânge lemnele pe car. 2 Înceietură a mâinii.

ciuclej sm vz **cioclej**

ciucman sn [At: H II, 245 / Pl: ~e / E: nct] (Îrg) Fustă de stambă.

ciucoară sf vz **cicoare¹**

ciucoare sf vz **cicoare¹**

ciucoi sn vz **ciroci**

ciucort sn [At: POMPILIU, B. 1007 / Pl: ~uri / E: ns cf mg **csuport**] (Îrg) Ulcior căruia i s-a spart gura spre a se întrebuinta la fierat apă, lenjerie.

ciuculi v vz **ciuguli**

ciuculteu sn vz **ciocăltău**

ciucului vr [At: PAȘCA, GL. / Pzi: ~lesc / E: **ciucău**] (Reg) A lega lemnele pe car cu ciucăul (1).

ciucur sm vz **ciucure**

ciucura vr [At: COSTINESCU / Pzi: ~rez / E: **ciucure**] (Îvr) 1 A face ciucuri Si: a **ciucuri**² (1). 2 A pune ciucuri Si: a **ciucuri**² (2).

ciucurar sm [At: COSTINESCU / Pl: ~i / E: **ciucur(e)** + -ar] (Îvr) 1 Persoană care face ciucuri Vz **ceaprazar**. 2 Persoană care vinde ciucuri Vz **ceaprazar**.

ciucurare sf [At: DICT. / Pl: ~ări / E: **ciucura**] (Îvr) 1 Confecționare de ciucuri Si: **ciucurire** (1). 2 Punere de ciucuri Si: **ciucurire** (2).

ciucuraș sm [At: COSTINESCU / Pl: ~i / E: **ciucur** + -aș] 1-2 (Îvr; șhp) Ciucure (2) (mic) Si: **ciucurel** (1-2). 3 (Reg; șic ~ele-Maicii-Domnului) Planta erbacee *Adenostyles alliariae* din familia compozitelor, cu flori roz sau albe, dispuse în mănunchiuri de câte șase Si: ~rele, **floarea-ciumei**.

ciucurat, ~a a [At: LB / Pl: ~ați, ~e / E: **ciucura**] (Îvr) 1 Împodobit cu ciucuri. 2 Care atârna ca ciucurii.

ciucura sf vz **ciucure**

ciucure sm [At: ANON. CAR. / V: **ciucur**, ~ră, **ciugur** / Pl: ~ri / E: ns cf lat **ciiculum**] 1 (Înv) Ciorchine. 2 Ornament făcut dintr-o împletitură sau dintr-un mănunchi de fire, cu care se împodobesc marginile unui covor, ale unei draperii, ale unui obiect de îmbrăcăminte etc. Si: (rar) **canaf**, (îrg) **boit**, (reg) **frânghie**, **turtur**, **tartam** Cf **ceapraz**. 3 (Îvr; îs) **Sărăcie** cu ~ri Sărăcie pe care vrei s-o ascunzi printr-o aparență de eleganță și de bunăstare. 4-5 (Pfm; îjlv) (**Plin**) ~ (de sau cu...) (Încărcat) până la refuz (de... sau cu...). 6 (Înv) Mănunchi de fire cu care se împodobesc chipurile militare Si: **mot**, **pompon**. 7 (Înv) Fundă. 8 (Rar) Turtur de gheață. 9 (Lpl; urmat de determinări indicând materialul) Ornament de cristal sau de sticlă

care atârna pe marginile candelabrelor sau ale lămpilor. **10** (Bot; reg; îc) ~**ri-cătănesti** Iarbă-de-urechi (*Sedum maximum*). **11** (Bot; reg; îc) ~**ru³-popii** Planta *Trifolium ochroleucum*. **12** (Bot; reg; îc) ~**ru³-voinicului** Trifoi-roșu (*Trifolium pratense*).

ciucurea sf [At: PĂSCULESCU, L. P., ap. DA / V: *ciugu-*, *țugu-* / Pl: ~*ele* / E: *ciucur* + *-ea*] (Bot; reg) Ciucurel (5).

ciucurel sm [At: ȘEZ. VII, 119 / V: *ciugu-* / Pl: ~*rei* / E: *ciucur* + *-el*] **1-2** (Șhp) Ciucuraș (1-2). **3** (Bot; reg) Cerceluși (*Fuchsia coccinea*). **4** (Bot; reg) Canale (*Impatiens balsamina*). **5** (Reg) Planta erbacee *Aquilegia vulgaris* cu frunze de două ori trifoliolate, cu flori mari, divers colorate, în formă de cornet, aplecate Si: *caldărușă*, *ciucurea*. **6** (Bot; reg; îc) ~**ei-albi** Rotoțele-albe (*Achillea ptarmica*). **7** (Bot; reg; îc) ~**ei-de-pădure** Crin-de-pădure (*Lilium martagon*).

ciucuri¹ smp [At: LB / E: ns cf srb *žukur*] (Reg) Pantaloni.

ciucuri² vr [At: DDRF / Pl: ~*resc* / E: *ciucura* css] (Reg) **1-2** A ciucura (1-2).

ciucurile sf [At: DICT. / Pl: ~*ri* / E: *ciucuri*] (Reg) **1-2** Ciucurare (1-2). **ciucuriu**, ~*ie* a [At: ZANNE, P. IX, 188 / Pl: ~*ii* / E: *ciucure* + *-iu*] (Înv; pfm) **1** Care are ciucure. **2** Moțat.

ciucurluc sm [At: LM / Pl: ~*uci* / E: tc *uçkurluk*] (Înv) **1** Brâu de pantaloni. **2** Pantaloni.

ciucuros, ~*oasă* a [At: LB / Pl: ~*oși*, ~*oase* / E: *ciucur(e)* + *-os*] (Înv) Care are ciucuri (2).

ciucusoară sf [At: DAMÉ, T. 185 / Pl: ~*re* / E: nct] (Reg) **1** Planta erbacee *Alyssum repens* din familia cruciferelor, cu frunze verzi-albăstrui acoperite de peri, cu tulpina întinsă pe pământ și cu flori galbene. **2-4** Plantele erbacee *Berteroa incana*, *Alyssum incanum*, *Farsetia incana*, din familia cruciferelor, cu tulpina și cu frunzele acoperite de peri și cu flori albe Si: *albița*.

ciudat, ~*a* a [At: PSALT. 10/16 / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: bg *чудат*] **1** (Înv) Miraculos. **2** (Îrg) Care trezește admirație (prin frumusețe, măreție etc.) Si: *admirabil*, *minunat*. **3** Care iese din comun, șocând prin aspect, manifestări, evoluție etc. Si: *bizar*, *extravagant*, *neobișnuit*, *straniu*, (pop) *abraz(a)*, (înv) *ciudnic*, (reg) *bengut*. **4** (Rar) Original.

ciudă sf [At: TETRAEV. (1574), 236 / V: (înv) ~*desă*, ~*desie* / Pl: ~*de*, (înv) *ciuzi* / E: sl *чудо*] **1** (Îvr) Minune. **2** (Îvr) Mirare. **3** (Mol; îc) ~**da-lui**-Arhanghel (sau Arhanghelului, Sfinților Arhangheli ori Sfântului-Arhanghel-Mihail) Sărbătoare religioasă care se ține pe 6 septembrie (și pe 13 iulie) și care semnifică îndepărtarea omului de la mânie. **4** Sentiment de părere de rău. **5** Sentiment de invidie amestecată cu supărare (sau cu dușmănie). **6** Mânie. **7** (Pfm; îc) **A-i fi (ciuva)** (sau **a-i veni**) ~ A-i părea (ciuva) rău. **8** (Pfm; îac) A fi foarte supărat. **9** (Pfm; îlav) Cu ~ Enervat. **10** (Îlav) **În ~** Cu intenția de a supăra pe cineva. **11** (Îlpp) **În ~da** Înfruntând împotrivirea ciuva sau a ceva. **12** (Îlc) **În ~da faptului că...** Cu toate că... **13** (Pfm; îc) **A face (ciuva) în ~** A necăji intenționat (pe cineva). **14** (Mar; îlc) **Pe ~ că...** De necaz că... **15** (Mar; îal) Dând vina pe... **16** (Pop; în povești; îc) ~**da-fratilor** Cel mai mic și cel mai isteț dintre frați care, cu toată ura celorlalți, îi scapă pe aceștia de necazuri. **17** (Reg) Rușine. **18** (Reg) Năpastă. **19** (Înv; lpl) Ciudățenie (7).

ciudăi v vz **ciudali**

ciudali vr [At: VAIDA / V: ~*dăi* / Pzi: ~*lesc* / E: mg *csodálni*] (Reg) **1** A se supăra. **2** A se minuna.

ciudăș [At: BUL. FIL. II, 283 / E: *ciudă* + *-(a)ș*] **1** s (Reg; îs) ~mare Minune mare. **2** av (Reg; îas) Cel puțin.

ciudățenie sf [At: GHEREA, ST. CR. II, 273 / Pl: ~*ii* / E: *ciudat* + *-enie*] **1** (Înv) Minunăție. **2** Aspect ciudat al unui lucru, al unei situații, al unui fenomen etc. Si: (îvr) *ciudăție* (2), *ciudățime* (2), *ciudeasma* (2). **3** (Ccr) Lucru, ființă, întâmplare etc. ciudată Si: *ciudăție* (3), *ciudățime* (3), *ciudeasma* (3). **4** (Reg) Originalitate. **5** (Înv) Supărare mare Si: *ciudăție* (5), *ciudățime* (5), *ciudeasma* (5). **6** (Înv; îlav) Cu ~ Bizar. **7** (Lpl) Lucruri extravagante Si: *ciudă* (19).

ciudățeste av [At: COSTINESCU / E: *ciudat* + *-este*] (Îvr) Cu ciudă.

ciudăție sf [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~*ii* / E: *ciudat* + *-ie*] (Înv) **1** Minunăție. **2-3** Ciudățenie (2-3). **4** Originalitate. **5** Ciudățenie (5). **6** (Îlav) Cu ~ Bizar.

ciudățime sf [At: ZILLOT, CRON., ap. DDRF / Pl: ~*mi* / E: *ciudat* + *-ime*] (Înv) **1** Minunăție. **2-3** (Îvr) Ciudățenie (2-3). **4** Originalitate. **5** Ciudățenie (5).

ciudeasmă sf [At: ODOBESCU, S. I, 357 / Pl: ~*esme* / E: *ciudă* + *-easma*] (Îvr) **1** Minunăție. **2-3** Ciudățenie (2-3). **4** Originalitate. **5** Ciudățenie (5).

ciuderiul¹ sn [At: DA / A: ? / Pl: ? / E: nct] (Reg) Must de mere.

ciuderiul² sn vz **ceagăr**

ciudesă sf vz **ciudă**

ciudesie sf vz **ciudă**

ciudi vr [At: CORESI, EV. 375/12 / Pzi: ~*desc* / E: vsl *чудити*] **1** (Înv) A se minuna. **2** (Înv) A se mira. **3** (Înv) A se frământa (sufletește). **4** (Reg) A fi cuprins de ciudă Si: *a se înciuda*, *a se supăra*, *a se necăji*. **ciudire** sf [At: VĂCĂRESCUL, IST. 278 / Pl: ~*ri* / E: *ciudi*] **1** (Înv) Minunare. **2** (Înv) Mirare. **3** (Înv) Zbuciumare. **4** (Îvr) Supărare.

ciudit, ~*a* a [At: CARAGIALE, T. I, 65 / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: *ciudi*] (Înv) **1** Neliniștit. **2** Curios.

ciudnic, ~*a* a [At: DA / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: *ciudă* + *-nic*] (Reg) **1** Curios. **2** Ciudat (3).

ciudos, ~*oasă* a [At: CONACHI, P. 186 / Pl: ~*oși*, ~*oase* / E: *ciudă* + *-os*] **1** (Înv) Vrednic de admirație Si: *admirabil*, *minunat*. **2** (Înv) Ciudat (3). **3** Plin de ciudă Si: *mânios*, *furiOS*, *supărăcios*, *artagos*.

ciudotvorenje sf [At: DOSOFTEI, V. S. 18 / Pl: ~*ii* / E: vsl *чудотворение*] (Svi) Minune.

ciudotvoret, ~*a* [At: DOSOFTEI, V. S. 111/2 / Pl: ~*i*, ~*e* / E: vsl *чудотворитель*] **1-2** smf, a (Svi) (Persoană) care face minuni.

ciuel sn [At: H II, 301 / P: *ciu-el* / Pl: ~*e* / E: tc *çuyen*] (Trm) Ceaun de mămăligă.

ciues, ~*a* a [At: DA / Pl: ~*i*, ~*e* / E: ns cf srb *čuješ*] (Reg) **1** Buimăcit. **2** Deșcheat.

ciuf, ~*a* [At: ALECSANDRI, T. 1755 / Pl: ~*uri* / V: *ciuf* / E: nct] **1** sn Smoc de păr zbârlit (căzut pe frunte). **2** sm (Îrn) Om sau animal cu părul ciufuit. **3** sm (Pex) Om sau animal cu aspect neîngrijit. **4** sm Nume mai multor păsări răpitoare de noapte din familia bufnițelor, cu două smocuri de pene deasupra ochilor Si: *ciuhurez*. **5** sn (Mun, Dob, Buc; îf *ciuf*) Dans țărănesc bărbătesc, însoțit de strigăte asemănătoare cu cele ale ciufului (4). **6** sn Melodie după care se dansează ciuful (5). **7** sm (Reg) Om batjocoritor. **8** smf (Reg) Persoană depravată. **9** sm Vagabond. **10** sm Om mândru. **11** smf Persoană urâtă. **12** sm Drac. **13** sf (Reg) Varză nedezvoltată.

ciufală sf vz **ciufuli**

ciufala sf [At: LB / Pl: ~*le* / A: ? / E: pvb *ciufala*] (Înv) **1** Batjocură. **2** Insultă.

ciufan sm [At: VICIU, GL. / Pl: ~*i* / E: nct] (Reg) Varză fără căpățână.

ciufa sf vz **ciuha**

ciufelnic, ~*a* smf, a [At: ȘEZ. V, 57 / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: *ciuf* + *-elnic*] (Reg) **1-2** (Om) batjocoritor.

ciuflea sma [At: LM / E: *ciufuli*] (Reg) **1-3** Om, bou sau cal cu părul ciufuit.

ciufleca vr [At: CHEST, I 22 / V: *ciuf-* / Pzi: *ciuflec* / E: nct] (Reg; d. urechi) A blegi.

ciuflecat, ~*a* a [At: DA ms / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: *ciufleca*] (Reg) **1** (D. urechi) Blegit. **2** (D. oameni) Descurajat.

ciuflingar, ~*a* a vz **cioflingar**

ciuflica vr [At: T. PAPAHAĞI, M. 159 / Pzi: ~*flic* / E: nct] (Mar) A azvărli.

ciuflingar sm vz **cioflingar**

ciuforniță sf [At: DA / Pl: ~*te* / E: ctî *ciuf* + *mamorniță*] (Îrg) Femeie depravată.

ciufos, ~*oasă* a [At: DOSOFTEI, V. S. 80, / V: (înv) ~*uhos*, ~*oasă* / Pl: ~*oși*, ~*oase* / E: *ciuf* + *-os*] (D. păr; rar) Zbârlit.

ciufșag sn [At: KLEIN, D. 116 / Pl: ~*uri* / E: mg *csűfűság*] (Trs) Bătaie de joc.

ciufui *vr* [At: DICT. / Pzi: ~esc / E: **ciuf**] (Rar) A ciufuli.
ciufuit, ~a *a* [At: DICT. / Pl: ~iți, ~e / E: **ciufui**] (Rar) Ciufulit.
ciufulăc *sn* [At: POLIZU / Pl: ~uri / E: **ciufut** + -lăc] (Înv) 1 Meschinărie. 2 Încăpățănare.
ciufuleală *sf* [At: DEX² / Pl: ~eli / E: **ciufuli** + -eală] Ciufurile.
ciufulete *sm* [At: H XI, 349 / Pl: ~eți / E: nct] (Reg) Buruiiană nedefinită mai îndepărate.
ciufuli *vr* [At: MARIAN, O. I, 232 / Pzi: ~lesc / E: **ciuf**] 1 A zbârli părul sau barba cuiva. 2 A trage de păr pe cineva. 3 (Pex) A bate pe cineva (trăgându-l de păr). 4 A ciufului.
ciufurile *sf* [At: DICT. / Pl: ~ri / E: **ciufuli**] 1 Zbârlire a părului sau a bărbii cuiva. 2 Tras de păr. 3 (Pex) Bătaie dată cuiva.
ciufulit, ~a [At: DICT. / Pl: ~iți, ~e / E: **ciufuli**] 1 (D. păr sau pene etc.) Care este în dezordine Si: **zbârlit**. 2 (D. cap, pex, d. oameni sau animale) Care are părul dezordonat Si: **zbârlit**.
ciufului *vr* [At: MARIAN, O. I, 232 / Pzi: ~iesc / E: **ciuf**] (Reg) A-și bate joc de cineva Si: (reg) *a ciufuli* (4).
ciufut, ~a [At: I. GOLESCU, C. 350^b / Pl: ~uți, ~e / E: tc **cuftit**] (Înv) 1-2 *smf. a* (Om) zgârcit, avar. 3-4 *smf. a* (Om) cu toane. 5 *sm* (luz) Cămătar.
ciugheriu *sn* *vz* **ceagăr**
ciughir *sn* *vz* **ceagăr**
ciuguleală *sf* [At: STANCU, D. 159 / Pl: ~eli / E: **ciuguli** + -eală] 1 Ciupire a mâncării Si: **ciugulire** (1), **ciugulit**¹ (1). 2 Măncare apucând hrana cu ciocul Si: **ciugulire** (2), **ciugulit**¹ (2). 3 (Fam; d. oameni) Măncat frugal Si: **ciugulire** (3), **ciugulit**¹ (3). 4 Ceea ce se ciugulește Si: **ciugulire** (4), **ciugulit**¹ (4). 5 Ceea ce se adună de pe jos Si: **ciugulire** (5), **ciugulit**¹ (5). 6 Ascutire proastă a unui cuțit Si: **ciugulire** (6), **ciugulit**¹ (6). 7 (Rar) Lăsare de urme Si: **ciugulire** (7), **ciugulit**¹ (7). 8 Scărpinare sau aranjare a penelor cu ciocul Si: **ciugulire** (8), **ciugulit**¹ (8). 9 (Mol; fig) Spunere de vorbe dulci Si: **ciugulire** (9), **ciugulit**¹ (9). 10 (Mol; fig) Sărutare. 11 (Nob) Ceartă.
ciuguli [At: PSALT. 166/33 / Pzi: ~lesc / E: nct] 1 *vr* (D. pășări) A ciupi de ici și de colo cu ciocul lucruri de mâncare. 2 *vr* A mânca apucând hrana cu ciocul. 3 *vr* (Fam; d. oameni) A mânca dintr-un aliment, luând numai câte puțin de ici și de colo. 4 *vr* (D. oameni) A trage ușor cu degetele de ceva. 5 *vr* (D. oameni) A curăța ceva, adunând cu vârful degetelor obiecte mici sau fragmente. 6 *vr* (Nob) A ascuți prost un obiect. 7 *vr* (D. persoane; înv) A înregistra vag și rar câte o idee la citit (din cauza oboselei). 8 *vr* (D. apă, unele boli etc.) A lăsa urme. 9 *vr* (D. pășări) A se scărpi sau a-și aranja penele cu ciocul. 10-11 *vr* (D. persoane; fig) A(-și) spune vorbe dulci, gură lângă gură. 12-13 *vr* (Mol; d. persoane; fig) A (se) săruta. 14-15 *vr* (Nob) A (se) certa.
ciugulire *sf* [At: POLIZU / Pl: ~ri / E: **ciuguli**] 1-11 Ciuguleală (1-11).
ciugulit¹ *sm* [At: POLIZU / Pl: ~uri / E: **ciuguli**] 1-11 Ciuguleală (1-11).
ciugulit², ~a *a* [At: JIPESCU, O. 60 / Pl: ~iți / E: **ciuguli**] 1 Ciupit de ici, de colo. 2 Măncat prin apucare cu ciocul. 3 (D. mâncăruri) Din care s-a mâncat câte puțin, de ici, de colo. 4 Adunat cu vârful degetelor. 5 Care are urme. 6 (Nob) Ascutit prost. 7 (D. idei) Înregistrat vag și rar. 8 (Mol; d. persoane; fig) Căruia i se spun vorbe dulci (10). 9 (Mol; d. persoane; fig) Sărutat. 10 (Nob) Certat.
ciugur *sm* *vz* **ciucure**
ciugurea *sf* *vz* **ciucurea**
ciugurel *sm* *vz* **ciucurel**
ciuguroi *sm* [At: CHEST. V, 137/94 / Pl: ~oale / E: nct] (Reg) Uncaltă pentru străns cașul.
ciuhălău *sm* *vz* **ciuhălău**
ciuhă *sf* [At: (a. 1833) IORGA, S. D. XXII, 201 / V: ~uca, ~ufa, (Mol) ~hla / Pl: ~he, ~hi / E: pbl bg **чухъ**] (Reg) 1 Sperietoare pentru pășări. 2 Semn de opreliște în lanuri contra păscutului vitelor. 3 (Fig; sic ~cadunii) Femeie foarte urâtă. 4 Semn care arată până unde a înaintat munca câmpului. 5 Bucată de ogor pe care o are de secerat un grup de oameni. 6 (Înv) Stâlp uns cu rășină sau cu smoală care se aprindea pe un deal când veneau dușmanii. 7 Semn (de orice fel) pus pe un vârf de deal sau de munte. 8 (Fig) Femeie slabă. 9 Semn pus la casa miresei, la nuntă.
ciuhălău *sm* [At: PĂCALĂ, M. R. 453 / V: ~hal~ / Pl: ~ăi / E: **ciuhă** + -alău] (Reg) 1 Târ. 2 Băt cu care se amestecă zerul la fiert.
ciuheci *sn* *vz* **ciovei**

ciuhnidoc, ~a *a* [At: CONV. LIT. LIV, 166 / Pl: ~oci, ~oace / E: nct] (Olt) Mic, urât și înfioat ca o bufniță.
ciuhoiie *sf* [At: DA ms / P: ~hoa-ie / Pl: ~ / E: **ciuha** + -oale] (Reg) Arbore crescut rău, scund, gros, urât și bătrân.
ciuhodar *sm* *vz* **ciohodar**
ciuhos, ~oasă *a* *vz* **ciufos**
ciuhui *vr* [At: DA ms / Pzi: ~esc / E: **ciuhă**] (Reg) A tăia crengile unui copac Si: **crenguî**, **ciungări**, **cepurî**.
ciuhurez *sm* [At: DA ms / Pl: ~i / E: **ciuf** + **huhurez**] 1 Ciuf. 2 Huhurez.
ciui¹ *vr* [At: PANN, ap. TEODORESCU, P.P. 398 / P: **ci-u-i** / Pzi: ~esc / E: fo] (D. cioroi) A cărâi.
ciui² *vr* [At: DA ms / Pzi: ~esc / E: nct] (Reg) A zgâria.
ciuic *i* *vz* **ciovic**
ciuica *sf* [At: ȘEZ. III, 203 / Pl: ~ice / E: nct] (Pop) Ciuma-găinilor.
ciuie *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~ / E: nct] (Reg) Ciuma-găinilor.
ciuin *sm* [At: ȘIO I, 138 / Pl: ~i / E: tc **cöven**] Plantă erbacee cu flori albe sau roz, a cărei rădăcină se întrebuintează în industria textilă, farmaceutică și alimentară Si: **odogaci**, **săpunel**, **săpunariță** (*Saponaria officinalis*).
ciujnița *sf* [At: DA ms / Pl: ~te / E: nct] (Reg) Femeie slabă.
ciul, ~a *a* [At: H I, 345 / Pl: ~i, ~e / E: nct] (Reg; d. animale) 1 Cu urechile anormal de mici. 2 Cu urechile sfâșiate. 3 Căruia îi lipsește o ureche sau ambele urechi, un corn sau ambele coarne. 4 Murdar.
ciula *vr* [At: CHEST. I, 124 / Pzi: ~ez / E: **ciuli**² css] A ciuli² (3).
ciulam *sn* *vz* **ciulama**
ciulama *sf* [At: URECHE, ap. TDRG / V: **ciol**~, **ciort**~, ~lam, ~mea, ~lă, ~lămea, ~lumea, ~urumea / Pl: ~le / E: tc **culama**] 1 Măncare constând dintr-un sos gros, alburiu, din făină și zeamă de carne (de pasăre) sau lapte în care se pot adăuga bucățele de carne sau ciuperci. 2 (Pfm; ie) A face (pe cineva) ~ A bate foarte rău. 3 (Pop; il) A-și face capul ~ A se zăpăci.
ciulamea *sf* *vz* **ciulama**
ciulat, ~a *a* [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: **ciula**] Ciulit³.
ciula¹ *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: ~li / E: nct] (Reg) Pălărie.
ciula² *sf* *vz* **ciulama**
ciulămea *sf* *vz* **ciulama**
ciulană *sm* [At: BORZA, D. / Pl: ~i / E: pbl **ciulean** + -as] (Bot; reg) Agurijoară (*Portulaca grandiflora*).
ciulea *sf* [At: (a. 1875) ap. TDRG / Pl: ~ele / E: tc **čilç**] (Îvr) 1 Jurubiță. 2 Scul. 3 Mănunchi.
ciulean *sm* [At: DA / Pl: ~eni / E: ns cf **ciulin**¹] (Bot; reg) Ciuciulete (8) (*Cantarellus cibarius*).
ciuleandra *sf* [At: DA / V: (reg) **cil**~ / Pl: ~endre / E: nct] (Mun) 1 Dans popular de grup cu ritm progresiv accelerat. 2 Melodie după care se execută ciuleandra (1).
ciuled *sm* *vz* **celed**
ciuleghi *sm* *vz* **cileghi**
ciulei *sm* [At: PANȚU, Pl. / Pl: ~ / E: **ciul**+ -ei] Mică plantă erbacee din familia chenopodiaceelor, cu tulpina foarte ramificată și acoperită cu peri, cu frunze înguste și țepoase, care crește pe câmpuri nisipoase și necultivate sau pe lângă drumuri (*Ceratocapsus arenarius*).
ciuleșcie *sf* [At: CHEST. V, 76/48 / Pl: ~șcii / E: nct] (Reg) Oale care ciulește urechile.
ciulete *sm*, *av* *vz* **ciuciulete**
ciulet *sn* [At: I. IONESCU, M. 697 / Pl: ~e / E: **ciulea** + -et] (Trf) 1 Jurubiță. 2 Mănunchi de foi de tutun.
ciuleți *sm* [At: GOROVEI, C. 189 / E: **ciul**¹ + -ete] (Reg) Urechii ciulite.
ciuli¹ [At: CONTEMPORANUL I, 457 / Pzi: ~lesc / E: nct] (Trs; Mol) 1 *vr* A se tupila. 2 *vi* A spune pe ocolite.
ciuli² *vr* [At: CANTEMIR, ap. DDRF / V: (reg) **ciuri**, **ciurli** / Pzi: ~lesc / E: srb **čuljiti**] 1 (Înv) A reteza vârful urechii unui animal Si: *a ciulică* (1). 2 (Îrg) A rotunji capul buștenilor spre a-i trage pe zăpadă. 3 (D. animale; complinit de obicei de „urechea” sau „urechile”) A mișca urechile pentru a capta mai bine sunetele Si: *a ciula*, *a ciulica* (3). 4 (Nob, d. animale) A da din coadă Si: (reg) *a ciulica* (4). 5 (Nob) A-și răsuca mustața Si: *a ciulica* (5). 6 (Fig; d. oameni) A asculta foarte atent Si: *a ciulica* (6). 7 (Fig; d. oameni) A deveni atent Si: *a ciulica* (7).

ciulica vt [At: DR. V, 331 / Pzi: ~chez / E: **ciul** + -ica] (Reg) 1 A ciuli² (1). 2 A tregăși. 3-7 A ciuli² (3-7).

ciulicoaie sf [At: CIAUȘANU, V. / Pl: ~ / E: **ciulica** + -oaiie] (Reg) Femeie desfrânată.

ciulioaie sf [At: ȘEZ. IX, 151 / Pl: ~ / E: **ciuli** + **ciuhă**] 1 Sperietoare așezată în lan. 2-3 (Fam) Om slut sau mătăhălos. 4 (Fam) Femeie înaltă și greoaie.

ciulimă sf vz **ciulin**

ciulin [At: N. TEST., ap. CIHAC II, 58 / V: **ciuciu**~, ~**mă** sf, ~**nă**, ~**ne**, ~**nea** sf / Pl: ~i, ~e / E: rs **ciulim**, mg **sulyom**] 1 sm Plantă erbacee ghimpoasă, cu tulpina ramificată și cu flori roșii-purpurii, foarte rar albe, care crește prin câmpuri necultivate și pe lângă drumuri Si: (reg) **cucuruzul măgarului**, **ghimpan**, **scai**, **scaiete**, **spin** (*Carduus nutans*). 2 sm Fruct al ciulinului (1) Si: (reg) **cucuruzul măgarului**, **ghimpan**, **scai**, **scaiete**, **spin**. 3 sm (Bot; reg; șif ~a) Brusture (*Arctium lappa*). 4 sm (Bot; reg) Scai (*Cirsium vulgare*). 5 sm (Bot; reg) Varga ciobanului (*Dipsacum silvester*). 6 sm (Bot; reg) Scai măgăresc (*Onopordon acanthium*). 7 sm (Bot; reg) Săricică (*Salsola Kali*). 8 smf (Bot; reg; șif ~a, șis ~ de balta) Cornaci (*Trapa natans*). 9 sm (Bot; reg; șif ~a, șis ~ de deal) Colții babei (*Tribulus terrestris*). 10 sf (Bot; reg) Zămoșită (*Hibiscus trionium*). 11 sm (Bot; reg; if ~e) Cartof (*Solanum tuberosum*). 12 sm (Bot; reg) Drăcilă (*Berberis vulgaris*). 13 sm (Bot; reg) Cornuți (*Xanthium strumarium*). 14 sm (Înv; pan) Instrument de tortură cu dinți de fier, ca țepii sau ghimpici ciulinului (2). 15 sm (Olt; pan) Lant cu mai multe cărlige la un capăt. 16 sm Prăjitură din aluat frământat cu ou și prăjit în unt. 17 sfp (Înv) Bucățele de aluat prăjite în unt. 18 smf (Reg) Colăcei cu zahăr fierți în unt. 19 sf (Reg) Taițel de formă pătrată fierț în zer sau în zeamă de varză Si: (reg) **burechiuși**, **urechiușe**, **urechiuși**. 20 sfp (Reg; if ~e) Urechiușe.

ciulină sf vz **ciulin**

ciuline sm vz **ciulin**

ciuline sf vz **ciulin**

ciulinet sn [At: ANTIPA, P. 196 / Pl: ~e / E: **ciulin** + -et] Strat de nămol format pe fundul apei, prin putrezirea plantelor acvatice Si: (reg) **muciorniță**.

ciulinică sf [At: BORZA, D. 171 / Pl: ~nele / E: **ciulin** + -ica] (Bot; reg) Cornaci (*Trapa natans*).

ciulinia sf [At: BARONZI, L. 131 / Pl: ~te / E: **ciulin**¹ + -ita] (Reg) Plantă nedefinită mai îndepărate.

ciulinos, ~oasă a [At: DOSOFTEI, V. S. 33/1 / Pl: ~oși, ~oase / E: **ciulin** + -os] (Înv) 1 Spinos. 2 Tăios.

ciulire¹ sf [At: DA / Pl: ~ri / E: **ciuli**¹] (Trs; Mol) 1 Tupilare. 2 Spunere pe ocolite.

ciulire² sf [At: DA / Pl: ~ri / E: **ciuli**²] 1 (Înv) Retezare a vârfului urechilor unor animale Si: (înv) **ciuli**¹ (1). 2 (Îrg) Tregășire. 3 Mișcare a urechilor pentru a auzi mai bine Si: **ciuli**¹ (3). 4 (Nob) Dat din coadă Si: **ciuli**¹ (4). 5 (Nob) Răsuire a mustății Si: **ciuli**¹ (5). 6 Ascultare foarte atentă Si: **ciuli**¹ (6). 7 Sporire a atenției Si: **ciuli**¹ (7).

ciuli¹ sn [At: DA ms / Pl: ~uri / E: **ciuli**²] 1 Ciulire² (1). 2 Tregășire. 3-7 Ciulire² (3-7).

ciuli², ~a a [At: DA / Pl: ~iți, ~e / E: **ciuli**¹] (Reg) 1 Tupilat. 2 Spus pe ocolite.

ciuli³, ~a [At: DA / V: ~lat, **ciurit** / Pl: ~iți, ~e / E: **ciuli**²] 1 a (Înv; d. urechile animalelor) Retezat la vânt. 2 a (Reg) Tregășit. 3 a (D. urechi) Mișcată spre a capta sunetele. 4 a (Reg; fig; d. femei) Smerită. 5 a (Reg; fig; d. femei) Murdăre. 6 a (Îe) **Cu urechile** ~e Care ascultă atent. 7 a (Îae) Care devine foarte atent pentru a distinge un sunet îndepărtat, slab. 8 sf (Îvp) Ureche.

ciulitură sf [At: DA / Pl: ~ri / E: **ciuli**³ + -ura] (Reg) Teșitură.

ciuliu sn [At: DA / Pl: ~lie / E: **ciuli**¹ + -iu] (Mol) Parte dintr-o creangă tăiată care rămâne la trunchi.

ciulma sf vz **cealma**

ciulinia sf [At: ANTIPA, P. 194 / Pl: ~te / E: nct] (Îvp) Bulboană.

ciulpan sm vz **ciolpan**

ciultar sn vz **cioltar**

ciuluc sn [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 242/34 / Pl: ~uce / E: tc **çöllük**, **çöllyk**] (Tcf) Pustietate.

ciulumea sf vz **ciulama**

ciulumină sf vz **filimină**

ciulumnini sf vz **filimica**

ciulungraf sm vz **ciorânglav**

cium sm vz **ciumă**

ciuma [At: ANON. CAR. / Pzi: ~mez / E: **ciumă**] 1-2 vtr (Îrg) A (se) infesta cu ciumă (1). 3-4 vtr (Reg; pan; d. legume, fructe etc.) A căpăta pete negre, ca de ciumă (1) și a se strica.

ciumac¹ sm [At: BORZA, D. 15 / Pl: ~aci / E: **ciumă**] (Bot; reg) Cenușer (*Ailanthus altissima*).

ciumac² sn vz **ciomag**

ciumafain sm vz **ciumăfaie**

ciumafai sm vz **ciumăfaie**

ciumagiu sm [At: N. LEON, MED. / Pl: ~ii / E: nct] Soi de vierme de pământ care strică semănăturile și legumele.

ciumahar sm vz **ciumăfaie**

ciumahariu sn vz **ciumăfaie**

ciumaică¹ sf vz **ciumăfaie**

ciumaică² sf vz **ciumoaică**

ciuman sm [At: I. CR. II, 88 / Pl: ~i / E: **ciumă** + -an] (Pop) Ciumoi.

ciumar sm [At: H X, 323 / Pl: ~i / E: **ciumă** + -ar] (Bot; reg) 1 Ciumăfaie (1) (*Datura stramonium*). 2 Ciumărea (*Galega officinalis*).

ciumare¹ sf [At: COSTINESCU / Pl: (rar) ~mări / E: **ciumă**] 1 (Îrg) Infestare cu ciumă (1). 2 (Îrg; ccr) Epidemie de ciumă (1). 3 (Reg; pan) Înnegrire și stricare a fructelor, legumelor etc.

ciumare² sf [At: GRIGORIU-RIGO, M. P. II, 11 / Pl: ~mări / E: **ciumă**] (Bot; reg) 1 Ciumăfaie (1) (*Datura stramonium*). 2 Ciumărea (*Galega officinalis*).

ciumască sf [At: BORZA, D. / Pl: ~măști / E: nct] (Bot, reg) Măselariță (*Hyoscyamus niger*).

ciumas, ~a [At: ȘINCAI, HR. III, 277 / Pl: ~i, ~e / E: **ciumă** + -as] (Îrg) 1-2 smf, a Ciumat¹ (1-2). 3-4 smf, a Contagios. 5-6 smf, a (Fig) (Persoană) care exercită o influență nefastă. 7 sm (Bot) Buruiană nedefinită mai îndepărate.

ciumat, ~a smf, a [At: ȘINCAI, HR. I, 263 / Pl: ~ați, ~e / E: **ciumă**] 1-2 (Persoană) care s-a infestat cu ciumă (1) Si: (îrg) **ciumas** (1-2). 3-4 (Pop) Contagios. 5-6 (Om) mort de ciumă (1).

ciumă sf [At: LEVITICUS, ap. GCR I, 5 / V: (înv) **cioma**, (reg) **cium** sm / Pl: (îvr) ~e, ~i / E: ml **cyma** „umflătură”] 1 Boală infecțioasă și epidemică foarte gravă la oameni și la animale (mai ales la rozătoare), caracterizată prin febră mare, diaree, delir, tumefacții ale ganglionilor Si: **pesta**. 2 (Îrg; pan) Umflătură crescută pe tulpina porumbului. 3 (Îrg; pex) Tăciune la porumb. 4 (Reg; îs) ~ma vitelor Pestă bovină. 5 (Șis ~ma găinilor) Holera găinilor. 6 (Reg; îs) ~ma stupilor Boală a albinelor. 7 (Pop) Ființă mitologică, închipuită ca un monstru, ca o babă sau ca o moarte, despre care se credea că ar aduce ciuma (1) Si: (reg) **maica calătoare**. 8 (Pan) Femeie foarte urâtă, rău îmbrăcată, rea și nesuferită Si: **holera**, (înv) **ciumerca**¹. 9 (Pop; pex) Pacoste. 10 (Bot; reg; îc) ~ma fetei Ciumăfaie (1) (*Datura stramonium*). 11 (Bot; reg; îac) Dafin (*Laurus nobilis*). 12 (Îc) ~ma apelor Plantă erbacee acvatică cu tulpina lungă, subțire, ramificată, care se fixează prin rădăcini pe fundul apelor (*Elodea canadensis*).

ciumăfai sm vz **ciumăfaie**

ciumăfaie sf [At: CALENDARIU (1844), 69 / V: (reg) **cimanhaie**, **ciomofaie**, **mafain** sm, ~**mafoi** sm, ~**mahariu** sn, ~**maica**, ~**ai** sm, ~**foi** sm, ~**foie** sm, ~**ăhaie**, **ciumf**~, ~**mifoie**, ~**mofai** sm, ~**muha** sm, ~**muhoaica** / E: mg **csudafa**] 1 (Reg; șis ~a cucului) Plantă erbacee medicinală din familia solanaceelor originară din Orient, foarte toxică și cu miros grețos, cu flori albe, solitare, cu fructul capsulă cu țepi moi, cu semințe negre încapsulate Si: (reg) **arici**, **bolândariță**, **bolândeauă**, **bolânzar**, **bolundare**, **bolunda**, **buruiana**, **ciuma** (10) **fetei**, **ciumar** (1), **ciumare**² (1), **ciumerniță**², **ciumoaică**¹, **corcută**, **cornuță**, **durducau**, **laur**, **laur porcesc**, **măr spinos**, **mărul porcului**, **maselar**, **mătrăguna**, **neburăta**, **nebuna**, **nebuneala**, **papuc**, **pleoasca**, **pocnitore**, **porc**¹, **porculeț**, **purcel**, **sarsalam**, **tatură**, **turbare**, **turbare cornuță**, **turbaciunea cânelui**, **turbărie**, **vorba dracului** (*Datura stramonium*). 2 (Bot; reg) Dafin (*Laurus nobilis*). 3 (Înv) Țigaretă antiasmatică din frunze de ciumăfaie (1).

ciumăfoi sm vz *ciumăfaie*
ciumăfoie sf vz *ciumăfaie*
ciumăgeală sf vz *ciomăgeală*
ciumăhaie sf vz *ciumăfaie*
ciumănaș sm [At: PAMFILE, DUȘM. 326 / Pl: ~i / E: *ciuman* + -aș] (Înv; în descântece; șhp) Ciuman.
ciumăra vr [At: CORESI, EV. 338 / Pzi: ~rez / E: *ciumări* ess] (D. vin, struguri, fructe) A se acri.
ciumărare sf [At: H XII, 92 / Pl: ~ați, ~e / E: *ciumăra*] Acrire.
ciumărat, ~a a [At: H XII, 92 / Pl: ~ați, ~e / E: *ciumăra*] (D. struguri, vin) Acrit.
ciumărare sf [At: DA / V: ~rare, ~rire / Pl: ~ări / E: *ciumări*] (Îrg) 1 Acrire. 2 Necăjire. 3 Existență plină de lipsuri.
ciumărât, ~a a [At: CORESI, EV. 357 / Pl: ~ați, ~e / E: *ciumări*] 1 (D. vin și fructe) A cru (amărui) Si: *ciumăros*. 2 (Înv) Mânios.
ciumăre sf vz *ciumărea*
ciumărea sf [At: DAMÉ, T. 185 / V: ~re / Pl: ~ele / E: *ciumar* + -ea] (Bot) Plantă din familia leguminoaselor, cu flori liliachii, care crește în lunci, livezi, fânețe și crânguri Si: *iarba-ciumei*, *scrântitoare*, *ciumar*, *ciumare*² (*Galega officinalis*).
ciumări vr [At: LM / Pzi: ~resc / E: cf vsi *цумар*] (Reg) 1 A se acri. 2 A se mânia. 3 A se supăra.
ciumărire sf [At: H XII, 92 / Pl: ~ri / E: *ciumări*] (Reg) 1 Acrire. 2 Mânieră. 3 Supărare.
ciumărit, ~a a [At: H XII, 92 / Pl: ~iți, ~e / E: *ciumări*] (Reg) 1 Acrit. 2 Supărat.
ciumări vr [At: CORESI, EV. 338/9 / Pzi: ~răsc / E: vsi *цумар*] 1 (D. vin, fructe) A se acri. 2 (D. untdelemn) A se strica.
ciumărli vr vz *ciumurlui*
ciumăros, ~oasă a [At: H I, 247 / Pl: ~oși, ~oase / E: *ciumări* + -os] Ciumărât (1).
ciumăta vtr [At: ȘEZ. XIX, 43 / Pzi: *ciumat* / E: nct] A (se) îndupleca.
ciumbăr sn vz *cimbir*¹
ciumber sn vz *cimbir*¹
ciumberaș sn [At: ALRT II, 232/9 / Pl: ~e / E: *ciumber* + -aș] 1-2 (Reg; șhp) Tulpan (mic) pentru copii.
ciumbir sn vz *cimbir*¹
ciumbleală sf [At: CIAUȘANU, V. / Pl: ~eli / E: *ciumbli* + -eală] (Reg) Știrbeală.
ciumbli vr [At: CIAUȘANU, V. / Pzi: ~lesc / E: nct] (Reg) A știrbi un vas sau tășul unui cuțit Si: *a ciobi*, (îvp) *a zâmba*.
ciumbliură sf [At: CIAUȘANU, V. / Pl: ~ri / E: *ciumbli* + -ură] (Reg) Știrbeală.
ciumboi sn vz *cimpoi*
ciumbri v vz *ciumbli*
ciumbriță sf [At: BORZA, D. / Pl: ~te / E: nct] (Bot; reg) Cimbru (*Thymus vulgaris*).
ciumbru sn vz *cimbru*
ciumbur sm vz *cimbru*
ciumburel sm [At: BORZA, D. / Pl: ~ei / E: *ciumbur* + -el] (Bot; reg) Cimbru (*Satureja hortensis*).
ciumeag sn vz *ciomag*
ciumel i vz *cinel*
ciumelci i [At: DA / E: *ciumel* rep] Cinel.
ciumelei i [At: PASCU, C. 8 / V: ~mul~ / E: *ciemel* + -ei] 1-2 (Șhp) Cinel (mic).
*ciumeli*¹ vr [At: CORESI, EV. 350/25 / V: ~mul / Pzi: ~lesc / E: nct] 1 (Înv) A culege bob cu bob. 2 (Reg; îf ~ muli) A mânca ciugulind.
*ciumeli*² vr vz *cimili*
ciumeliga i vz *cinel*
ciumelire sf vz *cimilire*
*ciumelit*¹ sn vz *cimilit*¹
*ciumelit*², ~a a vz *cimilit*²

ciumelitor, ~oare smf vz *cimilitor*
ciumelitură sf vz *cimilitură*
*ciumerca*¹ sf [At: CIHAC II, 58 / Pl: ~ci / E: *ciumă*] (Înv; dep) Ciumă (8).
*ciumerca*² sf [At: I. CR. IV, 60 / Pl: ~ci / E: nct] (îvp) Ilustrată.
ciumeriță sf [At: VAIDA / Pl: ~te / E: nct] (Îrg) Ciumurluire.
ciumerlui v vz *ciumurlui*
ciumerluit, ~a a vz *ciumurluit*
*ciumerniță*¹ sf [At: LB / Pl: ~te / E: nct] (Îvr; Ban) Arsuri la stomac.
*ciumerniță*² sf [At: MARIAN, ap. DA / Pl: ~te / E: *ciumă* + -erniță] (Bot; reg) Ciumăfaie (1) (*Datura stramonium*).
ciumfaie sf vz *ciumăfaie*
ciumifoale sf vz *cumăfoale*
ciumigoie sf vz *ciumăfaie*
ciumili v vz *cimili*
ciumilire sf vz *cimilire*
*ciumilit*¹ sn vz *cimilit*¹
*ciumilit*², ~a a vz *cimilit*²
ciumilitor, ~oare smf vz *cimilitor*
ciumilitură sf vz *cimilitură*
ciumlec sn [At: ȘIO / Pl: ~e / E: te *цумлек*] (Trî) Ghiveci fierț înăbușit.
*ciumoica*¹ sf [At: ȘEZ. III, 136/16 / V: ~maica / Pl: ~ice / E: *ciumăfaie*] (Bot; reg) Ciumăfaie (1) (*Datura stramonium*).
*ciumoica*² sf [At: ȘEZ. III, 136 / Pl: ~ice, ~ici / E: *ciumă* + -oica] (În descântece) Ciumoiaie.
ciumofai sm vz *ciumăfaie*
ciumofaie sf vz *ciumăfaie*
ciumoi, ~oale smf [At: MARIAN, D. 171 / Pl: ~moi, ~oale / E: *ciumă* + -oi, -oale cf *cium*, *ciuman*, *ciumoica*] (În descântece) Personificare a ciumei (1) Si: *ciumoica*.
ciumos, ~oasă a [At: GHICA, A. 839 / Pl: ~oși, ~oase / E: *ciumă* + -os] 1 Bolnav de ciumă (1). 2 Aducător de ciumă (1). 3 (Fig) Contagios. 4 (Fig) Urât. 5 (Fig) Răutăcios.
ciump [At: CONTEMPORANUL I, 689 / Pl: ~uri sn, ~i sm / E: ns cf *ciomp*, *ciumpav*] 1 sn Ciot. 2 (Lpl) sm Prime pene la păsări.
ciumpas, ~a [At: PAȘCA, GL. / V: *sum~* / Pl: ~i, ~e / E: *ciumpav*] (Reg) 1 a Noduros. 2 a Strâmb. 3 av (Îe) A umbla ~ A umbla greoi.
ciumpav, ~a a [At: BUDAI-DELEANU, T. 62 / V: *cim~*, *cimpav* / Pl: ~i, ~e / E: nct] 1 (D. animale) Ciunt. 2 (Îvr; îs) Coamă ~ Năpărlit. 3 (D. vite; reg) Șchiop. 4 (D. vite; îf *cimpav*) Vătămat la copită. 5 (Îvr; d. oameni; îf *cimpav*) Care are picioarele amorțite. 6 (Îrg; d. oameni; îf *cimpav*) Care are unghii moi.
ciumpăgit, ~a a vz *ciumpăvit*
ciumpăvi [At: ANON. CAR. / V: *cim~*, ~pegi, (reg) *cimpagi*, *cimpozi*, *cimpravi*, *cimpări*, *ciom~*, *ciompăgi* / Pzi: ~vesc / E: *ciumpav*] 1 vr A rețea (neîndemânatic) vârful. 2 vr A amputa. 3 vr (Pop; d. coarnele animalelor) A se rupe. 4-5 viri (Îvr) A șchiopăta sau a face să șchiopăte. 6 vir (Îvp; d. animale) A avea picioarele amorțite.
ciumpăvire sf [At: ECONOMIA, 107/25 / V: *cim~*, *cimpăgire* / E: *ciumpăvi*] 1 Ciuntire. 2 (Îrg; la animale) Durere de picioare. 3 (La animale) Podagră.
ciumpăvit, ~a a [At: ZILLOT, CRON. 334 / V: *cim~*, (reg) ~agit / E: *ciumpăvi*] (Fig) Retezat (neîndemânatic).
ciumpegi vb vz *ciumpăvi*
ciumpei sn [At: DAMÉ, T. 89 / Pl: ~e / E: *ciump* + -ei] 1 Instrument de dogărie, ca o seceră mică, pentru prelucrarea cercurilor de lemn. 2 (Înv) Obiect de îmbrăcăminte prea mic pentru cel care-l poartă.
ciumpeu sm vz *ciomplei*
ciumpi v vz *cimpi*
ciumpit, ~a a vz *cimpit*²
ciumplei sn vz *ciomplei*
ciumpoi sn vz *cimpoi*
ciumuhaie sm vz *ciumăfaie*
ciumuhoaică sf vz *ciumăfaie*
ciumulei i vz *ciumelei*

ciumuli v vz *ciumeli*
ciumului v vz *ciumurlui*
ciumureala sf vz *ciumurluiala*
ciumurica sf [At: PAMFILE, A. R. 197 / V: *cimiruga* / E: bg *чумерика*] (Bot; reg) Cimbru (*Satureja hortensis*).
ciumurlui v vz *ciumurlui*
ciumurlire sf vz *ciumurluire*
ciumurlit sn vz *ciumurlui*
ciumurlui vr [At: ANON. CAR. / V: ~mărli, ~mer~, ~li, ~ului, (îvp) *cemărlui*, *gemărlui* / Pzi: ~iesc / E: mg *csömörlik*] 1 A se deranja la stomac. 2 (Șfg) A i se apleca.
ciumurluiala sf [At: H X, 360 / Pl: ~iele / E: *ciumurlui* + *-eala*] (îvp) 1 Indigestie. 2 (Rar) Febră. 3 Extenuare.
ciumurluire sf [At: VAIDA / Pl: ~iri / E: *ciumurlui*] (îvp) 1 Deranjare la stomac Si: *ciumeriță*, *ciumurlui*¹. 2 Extenuare. 3 Supărare.
*ciumurlui*¹ sn [At: DDRF / Pl: ~uri / E: *ciumurlui*] (îvp) Ciumurluire (1).
*ciumurlui*², ~ă a [At: ȘEZ. V, 57 / V: ~mer~ / Pl: ~iți, ~e / E: *ciumurlui*] (îvp) 1 Care are indigestie. 2 Extenuat (de muncă). 3 (Fig) Măhnit.
ciumuslău s [At: COMAN, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg) Instrument de lemn cu trei brațe pentru zdrobit strugurii.
ciumuslui vr [At: COMAN, GL. / Pzi: ~iesc / E: nct] (Reg) A zdrobi strugurii cu ciumuslăul.
*ciun*¹ sn [At: BORZA, D. / Pl: ~e / E: nct] (Bot; reg) Săpunariță (*Saponaria officinalis*).
*ciun*² sn vz *cin*¹
*ciună*¹ sf [At: PANTU, PL.² / Pl: ~ne / E: mg *csunya*] (Bot; reg) 1 Oreșniță (*Lathyrus tuberosus*). 2 Măzăriche (*Vicia dumetorum*). 3 Cosiță (*Vicia hirsutum*).
*ciună*² sf vz *cina*
ciunăoară sf vz *cinioară*
ciunăvit, ~ă a [At: NOVACOVICIU, C. B. 6 / Pl: ~iți, ~e / E: mg *csunya*] (Ban) 1 Batjocorit. 2 Tuns neregulat.
ciunca v vz *ciunti*
ciunchi v vz *cimpi*
ciunchit, ~ă a vz *cimpit*²
ciung, ~ă [At: N. TEST. (1648), ap. GCR I, 127/20 / Pl: ~ngi, ~nge, (îvr) ~uri / E: it *cionco*] 1-2 smf, a (Persoană) fără (o parte din) braț. 3-4 smf, a (Persoană) cu un braț infirm. 5 a (D. mâini, rar d. picioare) Cu o infirmitate. 6 a (D. vite) Cu un corn rupt. 7 a (D. copaci) Cu crengile rupte (sau tăiate). 8 sm (rar) n (îvp; îs) ~uscăt Arbore (aproape) uscat sau fără vârf. 9 sm (rar) n (îvp) Arbore pitic. 10 sm (îrg; îs) *lasca de* ~ lască de cea mai bună calitate.
ciungar sm [At: JARNĖK-BÎRSEANU, D. 208 / Pl: ~i / E: *ciung* + *-ar*] (îvp) 1 Om care taie crengi de copac. 2 Arbore cu vârful frânt sau putred.
ciungară sf, af [At: H XVII, 36 / V: *ciungară* sf, af / Pl: ~re / E: *ciung* + *-ară*] 1-2 (îrg) (Oaie) cu cornul rupt Cf *ciung* (6).
ciungara v [At: I. MOLNAR, ap. DR. IV, 387 / Pzi: ~rez / E: *ciung* + *-ara*] (Reg) 1-16 A ciunti (1-16).
ciungarat, ~ă a [At: NOVACOVICIU, C. D. 8 / Pl: ~ați, ~e / E: *ciungara*] 1 Care este ciung. 2 Mutilat. 3 Ciuntit.
ciungară sf, af vz *ciungară*
ciungari vr [At: ECONOMIA, 138/11 / Pzi: ~resc / E: *ciungar*] 1-10 (îvp) A ciungi (1-10).
ciungărire sf [At: LB / Pl: ~riri / E: *ciungari*] 1-8 (îvp) Ciungire (1-8).
*ciungărit*¹ sn [At: ECONOMIA, 125/23 / Pl: ~uri / E: *ciungari*] 1-8 (îvp) Ciungire (1-8).
*ciungărit*², ~ă a [At: ȘINCAI, HR. III, 50/24 / V: ~rat, ~ă / Pl: ~iți, ~e / E: *ciungari*] 1-3 (îvp) Ciungit (1-3).
ciungăritura sf [At: POLIZU / Pl: ~uri / E: *ciungari* + *-ura*] (îvp) Mutilare.
ciungea sm [At: MAT. FOLK. 641 / E: *ciung*] (Fps) Ciung (1).
ciungi [At: PANN, E. IV, 59/11 / E: (îvp) *cingi* / Pzi: ~gesc / E: *ciung*] 1-6 vr (D. oameni sau părți ale corpului) A (se) face ciung (2, 4, 5) Si:

a (se) *ciungari* (1-6). 7-8 vr (Pex; rar) A (se) răni. 9 vr A tăia coada unui cal Si: a *ciungari* (9). 10 vr A tăia urechile unui câine Si: a *ciungari* (10). 11-12 vr (D. vite) A (-și) rupe coatele. 13 vr (Pop) A tăia crengile unui copac. 14 vr (Pop) A tăia și jupei un arbore ca să se usuce. 15 vr (Nob) A arunca.
ciungie sf [At: CANTEMIR, I. I. II, 20 / Pl: ~gii / E: *ciung* + *-ie*] (îvp) Infirmitate a unui ciung (1).
ciungire sf [At: POLIZU / Pl: ~ri / E: *ciungi*] 1 Accident prin care cineva devine ciung Si: *ciungărire* (1), *ciungărit*¹ (1). 2 (Rar) Rănire. 3 Tăiere a cozii unui cal Si: *ciungărire* (3), *ciungărit*¹ (3). 4 Tăiere a urechilor unui câine Si: *ciungărire* (4), *ciungărit*¹ (4). 5 Rupere a coarnelor Si: *ciungărire* (5), *ciungărit*¹ (5). 6 (Pop) Tăiere a crengilor unui copac Si: *ciungărire* (6), *ciungărit*¹ (6). 7-8 (Pop) Tăiere și jupuire a unui arbore Si: *ciungărire* (7-8), *ciungărit*¹ (7-8). 9 (Nob) Aruncare.
ciungit, ~ă a [At: MARIAN, V. 207 / Pl: ~iți, ~e / E: *ciungi*] 1 (D. oameni) Ciung. 2 (D. vite) Cu cornul rupt Si: *ciungărit*² (2). 3 (D. arbori) Cu crengile tăiate Si: *ciungărit*² (3).
ciungitura sf [At: (a. 1774), ap. DA / V: *cin*~ / Pl: ~ri / E: *ciungi* + *-tura*] (Reg; pbl) 1 Pădure cu copaci ciungi. 2 Gruet.
ciunguli v vz *cinguli*
ciungul sm [At: T. PAPAHAĞI, M. 43 / Pl: ~i / E: *ciung* + *-ul*] 1-2 (Mar; șhp) Ciung (8) (mic).
ciunil smp [At: BORZA, D. / E: nct] (Bot; reg) Oreșniță (*Lathyrus tuberosus*).
*ciunil*² vr [At: DA / Pzi: ~nesc / E: nct] (Buc) A îndesa ceva repede.
ciunism sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: *-ciune* + *-ism*] Curent latinist în lingvistică și filologia românească care preconiza supunerea neologismelor romanice aceluiași transformări fonetice suferite de cuvintele moștenite din latină Si: *pumnism*.
ciunist, ~ă smf, a [At: DEX² / Pl: ~iști, ~e / E: *ciunism* + *-ist*] 1-2 (Adept) al ciunismului.
ciuns, ~ă a vz *ciuf*
ciunt, ~ă [At: VARLAAM, C. 173/2 / Pl: ~nți, ~e / E: *ctm ciot* + *ciung*] 1-4 smf, a Ciung (1-4). 5-6 a (D. animale) Cu coada sau urechile tăiate. 7 sm (îvp; îs) ~olog Olog de ambele picioare, care se mișcă numai cu ajutorul mâinilor. 8 a (D. lucruri) Scurtat. 9 a (D. vite) Ciung (6).
ciunta vr [At: POMPILIU, B. 1007 / V: *cionca*, ~nca / Pzi: *ciunt* sau ~rez / E: *ctm ciot* + *ciung* + *-a*] (Reg) 1-9 A ciunti (1-9). 10 vr (îvp; îe) A ~ zilele (sau viața, veacul) *cuiva* ori a ~ pe cineva A omorî.
ciuntare sf [At: VAIDA / Pl: ~tări / E: *ciunta*] (Reg) 1-6 Ciuntire (1-6). 7 Sfârșire.
*ciuntal*¹ sn [At: T. PAPAHAĞI, M. 17 / Pl: ~uri / E: *ciunta*] (Reg) 1-6 Ciuntire (1-6).
*ciuntal*², ~ă a [At: VAIDA / Pl: ~ați, ~e / E: *ciunta*] (Reg) 1-6 Ciuntit² (1-6).
ciuntătura sf vz *ciuntătura*
ciuntei am [At: PAMFILE, C. 20 / Pl: ~ / E: *ciunt* + *-ei*] (Fps; în ghicitori) Ciunt.
ciunti [At: ANON. CAR. / V: *cionti* / Pzi: ~tesc, (rar) *ciunt* / E: *ciunt*] 1 vr (D. părți ale corpului) A amputa. 2-3 vr(a) A (se) mutila. 4 vr (C.i. arbori și flori) A tăia (curățând). 5 vr (C.i. obiecte) A scurta. 6 vr A îndepărta (de obicei inestetice) părți dintr-un obiect Si: a *ciungara* (6), a *ciunta* (6). 7 vr A elimina (cu efecte negative) pasaje dintr-o lucrare Si: a *ciunta* (7). 8-9 vr(a) (îvp) A (se) împuțina. 10-11 vr(a) (îvp) A (se) curma. 12 vr (îvp; d. foc) A se stinge.
ciuntire sf [At: VAIDA / Pl: ~ri / E: *ciunti*] 1 Amputare. 2 Mutilare. 3 Tăiere. 4 Scurtare. 5 Îndepărtare a unei părți Si: *ciuntare* (5), *ciuntal*¹ (5), *ciuntit*¹ (5). 6 Eliminarea a unor pasaje dintr-o lucrare Si: *ciuntare* (6), *ciuntal*¹ (6), *ciuntit*¹ (6). 7 Împuținare. 8 Curmare. 9 Stingere a focului Si: *ciuntit*¹ (9).
*ciuntit*¹ sn [At: T. PAPAHAĞI, M. 17 / Pl: ~uri / E: *ciunti*] 1-9 Ciuntire (1-9).
*ciuntit*², ~ă a [At: (a. 1804) URICARIUL IV, 94/23 / V: ~tat / Pl: ~riți, ~e / E: *ciuntit*] 1 Amputat². 2 Mutilat². 3 Tăiat². 4 Scurtat². 5 (D. o parte a unui întreg, a unui organism etc.) Îndepărtat² (inestetic). 6 (D. pasajele unei lucrări) Eliminat².

ciuntitură sf [At: BARCIANU, ap. DA / V: ~tat~ / Pl: ~ri / E: *ciunti* + -ura] 1 Ciuntire a ceva. 2 (Ccr) Parte a corpului sau a obiectului ciuntit. 3 Urma ciuntirii (1).

ciunțuță sf vz *ciunțuță*

ciunupercă sf [At: H V, 169 / Pl: ~rci / E: nct] (Reg) Pește nedefinit mai îndeaproape.

ciuoale sfs vz *acioale*

ciup¹ i [At: LM / E: fo cf *cip*, *cipă*, *ciupăi*] (Are) 1 (Inv) Cuvânt care redă un sunet produs prin lovire. 2 Cuvânt care sugerează mersul tiptil.

ciup² sn [At: JAHRESBER. IX, 230 / Pl: ~e / E: bg *чипка*] (Reg) Cioc.

ciup³, ~a [At: POGOR, HENR. 236/24 / Pl: ~i, ~e / E: srb *čup(a)*] 1 sm (Aco „de păr”) Șuviță de păr neîngrijită (sau zbârlită). 2 sm (Reg; la cai) Moț. 3 sm (Trs) Chișită. 4 sf (Îrg) Femeie cu părul zbârlit. 5 sm (Bot; reg; îc) ~ul-cucului Floare nedefinită mai îndeaproape. 6 sm Lână ce rămâne în darac. 7 sm (Reg) Parte nefolositoare din câlții de cânepă. 8 sm (Reg) Arbore mic, bătrân și plin de crengi.

ciupag sn [At: LB / V: (reg) ~peag / Pl: ~age, (rar) ~uri / E: vsl *чипагъ*] 1 Parte a iei de deasupra brăului Si: *ciupagar* (1). 2 (Reg) Bucată de pânză cât o batistă, ce se dă la înmormântare copiilor care duc sfeșnicele, crucea etc Si: *ciupăgar* (2). 3 (Reg) Ie. 4 Broderie pe pieptul iei. 5 (Inv) Pieptar din stambă subțire cu căptușeală din americană. 6 (Arg; inv) Pălărie (tare).

ciuparcă sf vz *ciupercă*

ciuparigi sfp [At: VICIU, GL. / E: nct] (Bot; reg) Baraboi (*Chaerophyllum bulbosum*).

ciupă sf [At: POMPILIU, B. 1007 / Pl: ~pe / E: ns cf rs *чиръ*] (Îrg) 1 (Șis Apa de ~) Apă caldută pentru spălat (sugarii). 2 Cădiță pentru copii. 3 (Îc) Hai ~pa! Vino să faci baie. 4 Albie pentru spălat rufe.

ciupăgar sn [At: H XVIII, 145 / V: ~iu / Pl: ~e / E: *ciupag* + -ar] (Reg) 1-5 Ciupag (1-5). 6 Brasieră.

ciupăgariu sn vz *ciupăgar*.

ciupăgi vr [At: COSTINESCU / Pzi: ~ăgesc / E: *ciupag*] (Reg) A coase poalele de piept la o rochie.

ciupăgică sf [At: H V, 11 / V: ~peg~ / E: *ciupag* + -ică] (Reg) 1 Dans nedefinit mai îndeaproape. 2 Melodie după care se execută acest dans.

ciupăi¹ vr [At: ȘEZ. VII, 166 / Pzi: ~esc / E: *ciupă*] (Pop) 1-2 A (se) spăla.

ciupăi² [At: VAIDA / Pzi: ~esc / E: bg *чипам*] (Pop) 1 vi A bate cu palmele în apă. 2 vr (Fig; pex) A bate bine pe cineva.

ciupăi³ vi [At: DA / Pzi: ~esc / E: ucr *чпати*] (Reg) A merge încet.

ciupăi⁴ vi [At: DA / Pzi: ~esc / E: fo] (Reg; d. mistret) A guița (când e surprins) Si: (reg) a ghiojoi, a jujai.

ciupăit, ~a a [At: BUD, P. P. 28 / Pl: ~iți, ~e / E: *ciupăi¹*] (Reg) Îmbăiat.

ciupăra¹ [At: LB / Pzi: ~rez, *ciupăr* / E: mg *csipérsz*] (Trs; Mun; rar) 1 vr A jumuli păsări. 2 vr (D. păsări) A se curăța cu ciocul, aranjându-și penele. 3 vr (D. animale) A rupe cu gura (câte un fir de iarbă). 4 vr A adăuga câte puțin la ceva. 5 vr A fura câte puțin.

ciupăra² vr [At: VAIDA / Pzi: ~ăgesc / E: bg *чипа*] 1-2 A ciupăi¹ (1-2)

ciupărcă vr [At: COMAN, GL. / Pzi: *ciupărc* / E: nct] (Reg) A bate (nu prea tare) pe cineva.

ciupări vr [At: DA ms / Pzi: ~resc / E: *ciupăra¹* css] 1-5 A ciupăra¹ (1-5).

ciupeag sn vz *ciupag*

ciupeala sf [At: CARAGIALE, M. 236 / Pl: ~eli / E: *ciupi* + -eală] 1-3 Ciupire (1-3). 4 (Fig; fam) Furt mărunț (repetat).

ciupearcă sf vz *ciupercă*

ciupegică sf vz *ciupăgică*

ciupeli vr [At: LM / V: ~eri, ~pili / Pzi: ~lesc, *ciupel* / E: mg *csupálni*] 1 A jumuli păsări. 2 A părli porci. 3 A șterpeli.

ciupeli¹, ~a a [At: DOINE, 242 / Pl: ~ți, ~e / E: *ciupeli*] 1-2 (Șfg) Jumulit.

ciupelnită sf [At: DA / Pl: ~ite / E: nct] (Reg) Gaură.

ciuper sm vz *chipper*

ciupercat, ~a a [At: COMAN, GL. / Pl: ~ați, ~e / E: *ciupercă* + -at] (Reg; d. pălării) (Cu marginile lăsate) ca o ciupercă.

ciupercă sf [At: LET. II, 385/1 / V: ~pearcă, ~parcă / Pl: ~rci și (inv) ~rce / E: mg *cseperke*] 1 (Lpl) Încrângătură de plante inferioare, lipsite de clorofilă, care trăiesc ca parazite sau saprofite și se răspândesc prin spori. 2 Plantă din încrângătura ciupercilor (1), de obicei în formă de pălărie cărnosă cu picior. 3 (Îc) Doar n-am mâncat ~rci! Doar n-am înnebunit! 4 (Îrn; îc) (Atăta) pagubă (sau, rar, jaf) în ~rci Nici o pagubă! 5 Obiect de lemn în formă de ciupercă (1), pe care se întinde ciorapul când se cărpește. 6-7 (Îrn) Pălărie (sau căciulă) veche, adesea mototolită și turtită. 8 (Șis) ~ca șinei Parte superioară și îngroșată a șinei de cale ferată, pe care se sprijină roțile vehiculelor când rulează. 9 (Îrg) Organul sexual al calului Si: (pop) *drâmbă*, *sulac*, *toc*. 10 Plantă comestibilă din familia agaricaceelor, cu piciorul alb, gol sau spongios, cu pălăria albă și cărnosă și cu miros și gust plăcut (*Agaricus arvensis*). 11 Plantă comestibilă din familia agaricaceelor, cu pălăria alburie-cenușie și cu gust și miros plăcut, care crește vara și toamna prin păduri (*Agaricus pratensis*). 12 Plantă din familia agaricaceelor, cu pălăria cărnosă brun-roșcată (*Agaricus silvaticus*). 13 (Bot; reg) Burete sângieru (*Psalliota arvensis*). 14 Planta *Psalliota bispora*. 15 (Șis) ~ de bălegar (sau de câmp, de gunoi, de iarbă, de mâncare, de pașiște, roșie, țigănească) Plantă comestibilă cu pălăria mică și rotundă Si: (reg) burete de câmp, bureți, burete de toamnă, chitarca, mitarca (*Psalliota campestris*). 16 (Reg; îs) ~ alba Plantă criptogamă din familia agaricaceelor, foarte veninoasă, cu pălăria galben-verzuie și cu miros grețos, care crește prin păduri (*Amanita phalloides*). 17 (Bot; reg; îas) Nicoreți (*Tricholoma georgii* f. *gambosum*). 18 (Bot; reg; îs) ~ de casă (sau de pivniță) Burete de casă Si: (reg) burete de pivniță, popinci (*Merulius lacrymans*). 19 (Reg; îs) ~ de toamnă Planta necomestibilă *Russula ochiroleuca*. 20 (Reg; îs) ~rci oiești Buretele oilor (*Polyporus confusus*). 21 (Reg; îs) ~grasă Ciupercă (2) de culoare albă pe deasupra, puțin neagră în interior Cf burete-gras. 22 (Reg; îs) ~moale Ciupercă (2) comestibilă cu pălăria convexă, galben-roșcată sau brună, acoperită cu o substanță vâscoasă Si: turtă -vacii (*Boletus luteus*). 23 (Reg; îs) ~ca-mustelor Planta *Agaricus muscarius* Cf buretele-mustelor. 24 (Reg; îs) ~puturoasă Ciupercă (2) cu miros neplăcut din familia agaricacee, cu pălăria galben-roșatică și vâscoasă, lamele alburii neegale și cu gust grețos, acrișor Si: *balosel*, (reg) burete balos (*Russula factens*). 25 (Reg; îs) ~ca-sarpelui Ciupercă (2) comestibilă din familia agaricacee, cu pălăria convexă acoperită cu solzi bruni, piciorul fistulos, înalt și la bază umflat Si: (reg) burete șerpesc, pălăria-sarpelui (*Lepiota procera*).

ciupercărie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: *ciupercă* + -arie] 1 Cultură de ciuperci. 2 Încăpere amenajată pentru ciupercărie (1).

ciupercuță sf [At: TDRG / Pl: ~țe / E: *ciupercă* + -uță] 1-2 (Șhp) Ciupercă (mică).

ciuperi v vz *ciupeli*

ciupesc, ~ească a vz *cepes*

ciupi [At: CORESI, EV. 298/13 / V: (reg) ~pui, ~uchi / Pzi: ~pesc, (rar) *ciup* / E: cf srb *čupati*, bg *чипи*] 1 vr A rupe cu mâna bucatăle mici pentru a mânca Si: a ciuguli. 2 vr A apuca cu vârful degetelor sau cu unghiile de pielea sau de carnea cuiva, strângând-o și producând durere Si: a pișca. 3 vr A apuca și a rupe cu ciocul sau cu gura (boabe, fire de iarbă, frunze etc). 4-5 vr A mușca (ori a înțepa) cu gura sau cu ciocul. 6 vr A culege prin rupere (sau smulgere). 7 vr A rupe vârful lăstarilor sau al tulpinii unei plante pentru a favoriza dezvoltarea fructelor. 8 vr (Fam) A fura câte puțin Si: a șterpeli, (rar) a ciușdi. 9 vr (Spec) A procura venituri prin mijloace necinstite. 10 vr A da (unui copil) o bătaie mai ușoară. 11 vr (D. lichide iuți, urzici) A ustura. 12 vr A necăji pe cineva cu vorba Si: a tachina. 13 vr (Fam) A se îmbăta puțin Si: a se chercheli. 14 vr (Rare) A afla secrete mărunte (pentru a le furniza altcuiva). 15 vr (Îvp; îc) A ~ de ochi A induce prin aparențe. 16 vr (Îvp; îac) A uimi. 17 vr (Îvp; îac) A seduce prin frumusețe.

ciupic sm vz *cipic*

ciupili vr vz *ciupeli*

ciupiri *vi* *vz ciupeli*

ciupire *sf* [At: DA / Pl: ~ri / E: **ciupi**] 1 Rupere cu mâna (a unui întreg) în bucățele mici Si: **ciupit**¹ (1). 2-3 Apucare cu vârful degetelor sau cu unghiile de pielea sau carnea cuiva Si: **ciupit**¹ (2). 4 Apucare și rupere cu ciocul sau cu gura Si: **ciupit**¹ (3). 5-6 Mușcare (sau înțepare) cu gura sau cu ciocul Si: **ciupit**¹ (4). 7 Culegere prin rupere (sau smulgere) Si: **ciupit**¹ (6). 8 Rupere a vârfului lăstarilor sau tulpinii unei plante Cf **ciupi** (7) Si: **ciupit**¹ (7). 9-10 Însușire a ceva prin mijloace necinstite Cf **ciupi** (8-9) Si: **ciupit**¹ (8-9). 11 Bătaie ușoară Cf **ciupi** (10) Si: **ciupit**¹ (10). 12 Usturare. 13 Necăjire. 14 (Fam) Îmbătare.

ciupit¹ *sn* [At: BARONZI, L. 105 / Pl: ~uri și ~e / E: **ciupi**] 1-14 Ciupire (1-14). 15 (Îvp; îe) ~ele (sau ~urile) **calului** Năravurile calului.

ciupit², ~a *a* [At: PISCUPESCU, O. 239/20 / E: **ciupi**] 1-2 Ciugulit². 3 (Fam) Șterpelit². 4 (Îe) ~de vârsat (sau; îvr ~de boabe) Cu urme de variolă sau de bube. 5 (Fam) Chercelit². 6 (Înv; d. cai; îs) **Coama** ~a Coamă cu peri smulși.

ciupitor, ~oare [At: DA / Pl: ~i, ~oare / E: **ciupi** + -(i)tor] 1-2 *smf*, *a* (Persoană) care ciupește. 3 *sn* Utilaj pentru luat probe de teren din talpa și din pereții unei găuri de mină.

ciupitura *sf* [At: COSTINESCU / Pl: ~ri / E: **ciupi** + -itura] 1-12 Ciupire (1-12). 13 (Ccr) Bucăciță (sau cantitate mică) ciupită din ceva. 14-15 Semne lăsate de variolă sau de bube. 16 Semn care rămâne în urma unei pișcături. 17 (Înv) Sistem de tăiere din loc în loc a arborilor dintr-o pădure.

ciupli *vi* [At: PASCU, S. 171 / Pzi: ~lesc / E: nct] (Îrg) A fura.

ciupolitoarcă *sf* [At: PASCU, S. 228 / P: ~toar-că / Pl: ~rce / E: nct] (Reg) Ciocănitoare.

ciupos, ~oasă *a* [At: LB / Pl: ~oși, ~oase / E: **ciup** + -os] 1 (Îvr; d. păr) Zbârlit. 2 (Reg; d. copaci) Plin de crengi.

ciupui¹ *smf* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Mătase de porumb.

ciupui² *v* *vz ciupi*

ciupulic *sm* [At: PASCU, S. 171 / Pl: ~ici / E: ns cf **ciupli**] (Îrg) Pasăre mitologică despre care se credea că fură copii mici.

ciupur, ~a *a* [At: CV, 1951, nr. 11, 36 / Pl: ~i, ~e / E: nct] (Îrg; d. oi) Care are lână multă.

ciur¹ *i* [At: LM / E: fo cf **ciuru**², **ciuroi**] (Repetat sau pronunțat cu „r” prelungit) Cuvânt care imită sunetul unui fir subțire de lichid care curge.

ciur² *sn* [At: ANON. CAR. / V: (Îrg) **cer** / Pl: ~uri, (rar) ~e / E: ml **cibrum** (=cribum)] 1 Unealtă de cernut materiale granulare sau pulverulente, făcută dintr-o rețea deasă de sârmă sau dintr-o bucată de tablă ori de piele perforată, fixată pe o ramă Cf **sita**. 2 Cantitate de material care încape într-un ciur (1). 3 (Înv; îe) **Ochi de** ~ Ochi foarte mici. 4 (Înv; îe) **A vedea ca prin** ~ A vedea neclar. 5 (Pop; îe) **A căra apă cu** ~ul (la **nunta cuiva**) A-și pierde timpul degeaba. 6 (Pop; îlav) **Cât apa-n** ~ (și **bășina-n cur sau cioara-n pai**) Deloc. 7 (Îe) **A avea un** ~ de noroc A nu avea noroc deloc. 8 (Pop; îe) **A avea un cui de** ~ ... A avea foarte mult (mulți) ... 9 (Pop; îae) A bărfi pe cineva (evidențind cât mai multe defecte). 10 (Mai ales cu verbul la participiu) A trece prin multe încercări. 11 (Îe) **A da** (sau **a cerne**, **înv**, **a zbate**) (și) **prin** (sau **cu**, **în**) ~ și **prin** (sau **cu**, **în**) **dârmon** A alege cu grijă. 12 (Îae) A examina amănunțit pe cineva sau ceva. 13 (Îae) A bărfi pe cineva (evidențind fiecare defect). 14 (Înv; îe) **A purta pe cineva ca în** ~ A necăji. 15 (Înv; îe) **A fi purtat și-n** ~ și-n **vescă** A fi deprins cu necazurile. 16 (Pop; îae) A fi om practic. 17 (Pop; îe) **A nu-i fi pielea nici de** ~ A nu fi bun de nimic. 18 **Ciur** (1) pentru sortarea, pe dimensiuni, a unor materiale granulare. 19 (Buc) Ciubăraș în care se pun colaci, lumânări, fructe etc. la înmormântare. 20 Ramă rotundă pe care se întinde materialul care se brodează Si: (Îrg) **ciurica**² (1). 21 (Trs) Broderie ajurată. 22 Strecurătoare pătrată de sârmă care se pune la gura jgheabului pe unde curge mustul din strugurii zdrobiți. 23 (Îe; șfg) **A face (tot)** ~ A găuri în multe locuri. 24 (Îe) **A fi (tot sau găurit)** ~ A fi plin de găuri. 25 (Înv; fig) ~ul lui **Eratostene** Tabelul numerelor prime. 26 (Muz) Tablă cu găuri de la orgă. 27 A doua cavitate a stomacului rumegătoarelor. 28 (Îcs) **De-a** ~ul Jocul de copii „de-a porca”. 29 (Înv) Gaură în pământ de 10 cm pe care o făceau copiii la

jocul „de-a porca”. 30 (Bot; reg; îc) ~ul-zânelor (sau ~ul-orilor) Turtă (*Carlina acaulis*). 31 (Înv; îc) ~ul-popii Sul de la stativul pe care stă bumbacul.

ciura *vi* [At: ANON. CAR. / Pzi: ~rez / E: **ciur**²] 1 A cerne cu ciurul (1). 2 (Trs) A broda cu găurele Si: **a face ciur** (20).

ciurar *sm* [At: H IV, 86 / Pl: ~i / E: **ciur**² + -ar] 1-2 Persoană care face (sau vinde) ciururi (1). 3 (Înv) Persoană care cerne cerealele prin ciur.

ciuraș *sn* [At: CDDE / Pl: ~e / E: **ciur**² + -aș] (Ban) Gang.

ciurat, ~a *a* [At: POMPILIU, B. 74 / Pl: ~ați, ~e / E: **ciura**] 1 Trecut prin ciur (1). 2 (Înv) Ciuruit. 3 (Trs) Brodat cu găurele.

ciurăi¹ *vi* [At: DA / Pzi: **ciurăi** sau ~esc / E: **ciur**² + -ai] (Reg) A cerne cu sita.

ciurăi² *vi* [At: DA ms / Pzi: ~esc / E: **ciur**¹ + -ai] (Reg; d. apă, lapte etc.) A curge.

ciurăire¹ *sf* [At: DA ms / Pl: ~ri / E: **ciurăi**¹] (Reg) Cernere cu sita Si: **ciurăi**¹.

ciurăire² *sf* [At: DA ms / Pl: ~ri / E: **ciurăi**²] (Reg) Curgere.

ciurăi¹ *sn* [At: DA ms / Pl: ~uri / E: **ciurăi**¹] (Reg) Ciurăire¹.

ciurăi² *sn* [At: DA ms / Pl: ~uri / E: **ciurăi**²] (Reg) Curgere.

ciurăi³, ~a *a* [At: DA ms / Pl: ~iți, ~e / E: **ciurăi**¹] (Reg) Cernut cu sita.

ciurăi⁴, ~a *a* [At: DA ms / Pl: ~iți, ~e / E: **ciurăi**²] (Reg; d. apă, lapte etc.) Curs².

ciurăitor¹, ~oare *a*, *s* *vz ciuruiitor*¹

ciurăitor², ~oare *a* *vz ciuruiitor*²

ciurăitura *sf* *vz ciuruitura*

ciurăriță *sf* [At: LB / Pl: ~te / E: **ciurar** + -iță] Femeia ciurarului.

ciură *sn* [At: ȘEZ. XXIII, 41 / Pl: ? / E: nct] (Îvp) Vite slabe, fără calități deosebite.

ciurătura *sf* [At: H XVIII, 144 / Pl: ~ri / E: **ciura** + -atură] (Ban) Broderie ajurată.

ciurbalui *vi* [At: BUGNARIU, N. / Pzi: ~esc / E: mg **csoborlô**] (Reg; mgm) A pritoci varza.

ciurbirău *sm* [At: VAIDA / Pl: ~ăi / E: mg **csürbirô**] (Trs; mgm) Vechil.

ciurbuli *vi* [At: COMAN, GL. / Pzi: ~lesc / E: nct] (Reg) A face dezordine.

ciure¹ *sn* [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~rce / E: nct] (Trs) Semn care interzice pășcutul Cf **ciuhă**.

ciure² *sn* *vz chiure*

ciurcă¹ *sf* [At: ȘEZ. XIII, 53 / Pl: ~rci / E: nct] (Reg) Bătăuș.

ciurcă² *sf* [At: DA / Pl: ~rci / E: nct] (Trs) 1 Canea. 2 Cep. 3 Dispozitiv de dat borhotul afară din cazan.

ciurcă³ *sf* [At: ȘEZ. II, 187 / Pl: ~rci / E: nct] (Mol) Vacă slabă.

ciurcă⁴ *sf* [At: MARIAN, O. II, 276 / Pl: ~rce / E: srb **cūrka**] (Ban; Trs) Curcă.

ciurcă⁵ *sf* [At: DA / Pl: ~rci / E: mg **csirke**] (Trs; mgm) Pui de găină.

ciurcea *sf* *vz surcea*

ciurcel¹ *sn* *vz surcea*

ciurcel² *sm* *vz cercel*

ciurceluță *sf* *vz surceluță*

ciurcică *sf* *vz surcică*

ciurcină *sf* *vz sulfină*

ciurcitură *sf* *vz sucitură*

ciurciulas *sm* [At: ȘEZ. VII, 182 / Pl: ~i / E: nct] (Bot; reg) Nemțisor (*Delphinium elatum*).

ciurciulat, ~a *af* [At: VICIU, GL. / Pl: ~e / E: ns cf **cercelar**] (Reg) Frumos.

ciurciuli¹ *smf* [At: C V 1951, nr. 3, 45 / E: nct] (Reg) Bureți comestibili care cresc în pădure.

ciurciuli² *vi* [At: CHEST. V, 167/26 / Pzi: ~lesc / E: nct] (Reg; d. păsări) A ciripi.

ciurciulit, ~a u [At: DICT. / V: *ciurciolit* / Pl: ~iți, ~e / E: *ciurciuli*] (Pbl) Ciuciulit (și plin de noroi).

ciurciulme sm [At: I. CR. VI, 252 / Pl: ? / E: nct] (Reg) 1 (Îe) A fi (sau a sta) ~ A alcătui o grămadă, un grup. 2 (Îe) A umbla ~ A fi îngrijit și a se comporta civilizat.

ciurciumiș sn [At: H. XIV, 162 / Pl: ~uri / E: nct] (Reg) Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

ciurciuvea sf vz *cercevea*

ciurciuvică sf vz *cercevică*

ciurculiță sf [At: DA / Pl: ~te / E: *ciurcă*⁵ + -uliță] (Reg; șhp) Ciurcă⁵.

ciurcumă i [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Oprește-te! Cf *ciurc*¹.

ciurcurea vi [At: PĂSCULESCU, L. P. / Pzi: *ciurcur* / E: *ciur*² + *picura*] (Pop) A picura.

ciurdar sm [At: ANON. CAR. / V: *cior*~ / Pl: ~i / E: *ciurdă* + *ar*] (Reg) Văcar.

ciurdaș sm [At: VAIDA / Pl: ~i / E: mg *csirdás*] (Reg) Văcar.

ciurdă sf [At: PALIA (1581), 135/15 / V: (înv) *cior*~, *cioar*~, *ciort* sn / Pl: ~de, (pop) ~rzi / E: mg *esorda*] (Trs; Ban; Buc) 1 Cireadă. 2 Turmă de animale necornute. 3 (Fam; pex) Mulțime de oameni, de copii Si: *ceata*, *cârd*, (reg) *crila*. 4 (Fam; ie) A sta (sau a fi) ~ A sta îngrămădiți.

ciurdel sn [At: PĂRVEȘCU, C. 12 / Pl: ~e / E: nct] (Dob) 1 Dans țărănesc asemănător unei hore rapide. 2 Melodie după care se execută acest dans.

ciurdi v vz *ciordi*

ciurdina sf [At: VÎRCOL, V. / Pl: ~ne / E: *ciurdă* + -ina] (Reg) Cireadă.

ciurduța sf [At: MÂNDRESCU, L. P. 185 / Pl: ~te / E: *ciurdă* + -uta] 1-2 (Șhp) Ciurdă (mică).

ciureașă sf vz *cireașă*

ciurec smn [At: ALECSANDRI, ap. GHICA, S. 73 / V: ~echi / Pl: ~echi sm, ~uri sn / E: tc *cîrehe*] (Înv) Plăcintă cu brânză.

ciurecar sm [At: ALECSANDRI, ap. GHICA, S. 73 / Pl: ~i / E: *ciurec* + -ar] (Înv) Plăcintar.

ciurechi sm vz *ciurec*

ciurel sn [At: LM / Pl: ~e / E: *ciur* + -el] 1-2 (Șhp) Ciur (mic). 3 (Înv; Îe) A turna cu ~ul A ploua tare. 4 (Îvp; Îe) A-i zdrăncăni ~ul A se considera superior, deși nu este. 5 (Îvp; Îe) A face un ~ A lua de urechi. 6 (Îvp) Găurile făcute pe poale. 7 (Îrg) Văl cu găurile pe care-l purtau femeile în trecut Cf *pahiol*, *sovonel*.

ciureș sm vz *cireș*

ciureșica sf [At: BORZA, D. / Pl: ~ici / E: nct] (Bot; reg) Coadă-șoricelului (*Achillea millefolium*).

ciurez sm vz *huhurez*

ciurfă sf [At: DA / Pl: ~fe / E: mg *csorva*] (Buc) Căpătână de varză.

ciurfuală sf [At: ȘEZ. XXIII, 41 / Pl: ~ieli / E: *ciurfă* + -uală] (Buc) Mocirlă.

ciurgău sn [At: VAIDA / V: ~goi sn / Pl: ~gaie / E: mg *csorgó* (*csorgó*)] 1 (Trs; Mrm; mgm) Ciuroi (1). 2 Izvor care izbucnește dintre pietre Si: *șuroiu*.

ciurgoi sn vz *ciurgău*

ciurhar sm [At: DA ms / Pl: ~i / E: *ciurhă* + -ar] (Reg) Porcar.

ciurhă sf [At: DA / Pl: ~he / E: mg *csürhe*] (Reg) Turmă de porci.

*ciuri*¹ i [At: REV. CRIT. IV, 142 / E: *ciurhă*] (Are) Strigăt cu care se cheamă porcii.

*ciuri*² v vz *ciuli*²

*ciurică*¹ sf [At: H III, 223 / Pl: ~ice / E: *cioară* + -ică] (Reg; dep) Cioară (1).

*ciurică*² sf [At: H I, 349 / Pl: ~ici / E: *ciur* + -ică] 1 (Îrg) Ciur (21). 2 (Reg) Broboadă.

*ciurică*³ sfs [At: H II, 127 / V: *cir*~, *ciric* sms / Pl: ~ici, ~rele / E: ns cf lp *kiuricus*] 1 (Pop) Sărbătoarea Sfântului Martir Chiric, pe 15 iulie, de care se leagă diverse credințe populare. 2 (Îrg; Îe) I-a venit ~ca Se spunea când bărbatul își bătea soția. 3 (Îrg) Bătaie.

ciurici sm [At: STAMATI, M. / Pl: ~ / E: nct] (Înv) 1 Hârciog (1) (*Cricetus cricetus*). 2 Șoarece (1) (*Mus musculus*).

ciurișor sn [At: MARIAN, SA. II, 123 / Pl: ~oare / E: *ciur*² + -ișor] (Șhp) Ciur (mic).

ciurlan sm [At: H I, 187 / Pl: ~i / E: nct] (Bot; reg) 1 Plantă cu tulpina foarte ramificată, cu frunze alterne, lungi, subțiri și terminate cu un spin, specifică regiunilor de stepă (*Salsola ruthenica*). 2 (Șlp) Săricică (*Salsola kali*). 3 Săricică (*Salsola soda*). 4 (Îc) ~alb Plantă din familia cruciferelor (*Rapistrum perenne*). 5 (Îc) ~de câmp Cornuți (*Xanthium strumarum*).

ciurlă sf [At: DA / Pl: ~le / E: nct] (Reg; prt) Om nepieptănat.

ciurlău sn [At: CHEST. IV, 43/386 -1 / Pl: ~loaie / E: nct] (Reg) Cădere de apă.

ciurlez sm [At: H IV, 152 / Pl: ~i / E: *ciurlezi*] (Reg; lpl) Flăcău care umblă cu iordanul.

ciurleza vt [At: DA ms / Pzi: ? / E: *ciurlezi* css] A iordăni.

ciurlezeală sf [At: DA / Pl: ~eli / E: *ciurlezi* + -eală] Iordăneală.

ciurlezi vt [At: H IV, 162 / Pzi: ~zesc și ~ez / E: *chiraleisa*] (Reg; d. flăcăi) A iordăni.

ciurli v vz *ciuli*²

ciurli-burli ai [At: DA / E: ns cf *ciurlan*] (Întro anecdotă pop.) Zbârlit.

ciurlica vt [At: GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 27 / Pzi: *ciurlic* / E: fo] (Reg) 1 (D. păsări) A ciripi. 2 A forfoti.

ciurlos, ~oasă [At: H XVIII, 150 / Pl: ~oși, ~oase / E: *ciurlă* + -os] (Reg) 1 a Nepieptănat. 2 sf (Pex) Femeie neîngrijită.

ciurluală sf [At: ȘEZ. XXIII, 41 / Pl: ~ieli / E: ns cf *ciurfuală*] (Pop) Mocirlă.

ciurmoiaș sm vz *ciormoiaș*

ciurmul v vz *ciurmul*

ciurmului v vz *ciurmul*

ciuroaie sf [At: CHEST. II, 246/257 / Pl: ~ / E: nct] (Reg) Lemn triunghiular, așezat între acoperiș și câpriori, pentru a ridica streșina casei și a feri pereții de ploaie.

ciuroi sn [At: POMPILIU, B. 1007 / V: (reg) *ciuroi*, *ciroi*, *giuroi* / Pl: ~oale / E: pbl *ciurui*] 1 Izvor care curge pe un scoc îngust de scoarță de copac Si: *șipot* (1), (pop) *bijoiu*, *ciurgău*, *tuioi*. 2 Jghebut, scândurică sau coajă de copac prin care curge apă. 3 Firul apei ce țâșnește din pământ.

ciurpen sm [At: I. CR. 1912, nr. 12, 373 / V: ~e sn / Pl: ~i / E: ctm *ciorchine* + *curpen*] (Înv) 1 Ciorchine de struguri. 2 (Reg) Strugure fără boabe.

ciurpene sm vz *ciurpen*

ciur-petec sm [At: DA ms / Pl: ~eci / E: *ciur* + *petec*] (Nob; prt) Om spilcuit.

ciurșică sf vz *surcică*

ciurtar sn [At: LIUBA-IANA, M. 18 / Pl: ~e / E: pbl *cioltar*] (Ban) Pieptar (din lână albă sau gri).

ciurubei sn [At: SIMA, M. 183 / Pl: ~ee / E: nct] (Reg) Cireașă verde Si: *golosea*.

ciuru-buru i [At: VICIU, COL. / E: *ciur*] (Reg) Cuvânt care imită sunetul cernutului cu ciurul.

ciuruc sn [At: LM / Pl: ~uri / E: tc *çürük*] 1 Lucru fără valoare. 2 Rămășiță inutilă. 3 (Dep) Om care nu e bun de nimic. 4 (Înv; Îs) ~ul școlii Cel mai slab școlar. 5 (Înv; pex) Vită care nu e bună de muncă (și, drept urmare, este destinată tăierii). 6 (Înv; pex) Vită prea mică pentru a fi pusă la muncă.

ciurucui v vz *ciorovăi*

ciurfală sf [At: BUGNARIU, N. / Pl: ~le / E: ns cf *ciurfă*] (Îrg) Ciment.

ciurfleacă sf [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~ece / E: ns cf *ciurfă*] (Reg) 1 Pământ moale. 2 Noroi.

*ciuru*¹ [At: I. IONESCU, C. 122/14 / V: (Ban) ~răi¹, *ciorăi*¹ / Pzi: ~esc, *ciuru* / E: *ciur*¹] 1-2 vtr A (se) cerne cu ciurul. 3 vt (Fig; nob) A examina cu atenție. 4-5 vtr A (se) găuri în mai multe locuri. 6 vt (Fig) A omori, făcând numeroase răni (mai ales de glont). 7 vt (Înv) A cârpi ciorapi. 8 vi (D. lichide) A curge ca prin ciur.

*ciurui*² vi [At: LB / V: ~răi², *ciorăi*², *cioroi*², *giurui* / Pzi: ~esc, *ciurui* / E: *ciur*²] (Inv) A susura.

*ciurui*³ vt [At: ALRM II/I h. 279 / Pzi: ~esc, *ciurui* / E: nct] (Reg) A unge un perete cu pământ.

*ciurui*⁴ v vz *ciorăi*¹

*ciuruială*¹ sf [At: E. SEVASTOS, ap. TDRG / Pl: ~ieli / E: *ciurui*¹ + -eală] 1 Ceea ce a fost trecut prin ciur. 2 (Ccr) Corpurile străine separate de ciuruială (1). 3 (Șis) ~ de ploaie Răpăială. 4-5 (Rar) Ciuruire (3-4).

*ciuruială*² sf vz *ciuruială*

ciuruiană sf [At: REV. CRIT. III, 93 / Pl: ~iene / E: *ciuroi* + -ana] (Reg) Cascadă.

*ciuruire*¹ sf [At: DA ms / V: ~răi¹, *ciorăire*, *cioroire*¹ / Pl: ~iri / E: *ciurui*¹] 1 Cemere cu ciurul Si: *ciurui*¹ (1). 2 (Nob) Examinare cu atenție Si: *ciurui*¹ (2). 3 Găurire în mai multe locuri Si: *ciurui*¹ (3). 4 (Fig) Omorâre prin producerea a numeroase răni (mai ales provocate de gloanțe) Si: *ciurui*¹ (4). 5 (Ban) Căpire a ciorapilor Si: *ciurui*¹ (5). 6 Curgere (ca prin ciur) Si: *ciurui*¹ (6).

*ciuruire*² sf [At: GORJAN, H. II, 60 / V: ~răi², *ciorăire*², *cioroire*² / Pl: ~iri / E: *ciurui*²] Susur.

*ciurui*¹ sn [At: H III, 49 / V: ~răi¹, *ciorăi*¹, *cioroi*¹ / Pl: ~uri / E: *ciurui*¹] 1-6 Ciuruire¹ (1-6).

*ciurui*² sn [At: LM / V: ~răi², *ciorăi*², *cioroi*² / Pl: ~uri / E: *ciurui*²] Susur.

*ciurui*³, ~a a [At: DELAVRANCEA, ap. DDRF / V: ~răi³, *ciorăi*³ / Pl: ~iți, ~e / E: *ciurui*³] 1 Trecut prin ciur (1). 2 Plin de răni (provocate de gloanțe, de înțepături etc.). 3 Ciupit de vărsat. 4-5 Găurit (peste tot). 6 (Inv; is) *Foaia ~a a nasului* Osul etmoidal. 7 (D. germenle oului fecundat; pbl) Divizat.

*ciurui*⁴, ~a a [At: DA / V: ~răi⁴, *ciorăi*⁴ / Pl: ~iți, ~e / E: *ciurui*⁴] (Inv) Care a curs susurând.

*ciurui*⁵, ~oare [At: ȘEZ. VII, 179 / V: ~răi⁵ / Pl: ~ori, ~oare / E: *ciurui*⁵ + -(i)tor] 1 a Care ciuruiește Cf *ciurar*². 2 sfp (Pop) Găurelele de la gura ulciorului, prin care curge apa. 3 sm Aparat care separă corpurile străine de boabele de cereale (în industria berii).

*ciurui*⁶, ~oare a [At: T. DEMETRESCU, ap. TDRG / V: ~răi⁶, *ciorăi*⁶, *cioroi*⁶ / Pl: ~i, ~oare / E: *ciurui*⁶ + -(i)tor] (Inv) Care susură.

ciuruitură sf [At: LM / V: ~răi⁷, *ciorăi*⁷, *cioroi*⁷ / Pl: ~ri / E: *ciurui*⁷ + -(i)tura] (Inv) Susur.

ciurumea sf vz *ciulama*

ciurupesca sf [At: ANTIPA, P. 777 / Pl: ~ești / E: nct] (Reg) Pește mic de părau nedefinit mai îndeaproape.

ciurupui vt [At: BARONZI, L. I, 150/26 / Pzi: ~esc / E: nct] (Inv; arg) A număra.

*cius*¹ i [At: PASCU, C. 101 / E: fo] (Rep) Strigăt cu care se oprește sau se îndeamnă măgarul să meargă.

*cius*² sm [At: MAT. FOLK. 536 / E: bg *ца* *цус*] (Pop; ilav) În ~ în cârcă.

*cius*³, ~a [At: ȘEZ. IV, 76 / V: *ciuns* / Pl: ~i, ~e / E: nct] 1-2 smf, a (Pop; mai ales d. găini) (Animal) zbârlit. 3-4 smf, a (Pop) (Animal) miop. 5 sf Bufniță (1).

*cius*⁴ sm [At: BORZA, D. / Pl: ~i / E: nct] (Bot; reg) Nap.

*ciusca*¹ sf [At: PAȘCA. GL. / V: ~ște / Pl: ~ște / E: bg *цуска*] (Reg) 1 Ardei (1). 2 Ardei iute. 3 Păstaie. 4 Salată de ardei acrită cu oțet.

*ciusca*² sf vz *ciuste*

*ciusca*³ sf vz *tusche*

ciusche sf vz *tusche*

ciusde i [At: BĂRCIANU / E: *cius* + -de] (Trs) Cius¹.

*ciusdi*¹ [At: POGOR, HENR. 236 / V: ~uđi / Pzi: ~desc / E: ns cf bg *цусди*] 1 vt (Fam) A șterpelii. 2 vr A se tupila (de frică). 3 vt (D. cai) A ciuli urechile. 4 vt (D. oi) A-și da urechile înapoi de spaimă.

*ciusdi*² vt [At: DA / Pzi: ~desc / E: nct] (Reg) 1 A ciopli un lemn. 2 (D. o persoană știrbă) A mușca rău (dintr-un măr).

*ciusdi*³ i [At: PĂCALĂ, M. R. 137 / E: *cius* + -di] (Trs) Cius¹.

ciusdire sf [At: DA / V: ~uđ~ / Pl: ~ri / E: *ciusdi*¹] 1 (Fam) Șterpelire. 2 Tupilare (de frică). 3 Ciulire a urechilor.

*ciusdi*¹ sn [At: DA / V: ~uđ~ / Pl: ~uri / E: *ciusdi*¹] Ciusdire.

*ciusdi*², ~a a [At: I. CR. V, 374 / V: ~uđ~ / Pl: ~iți, ~e / E: *ciusdi*²] 1 (Trs) Șterpelit. 2 (Reg; d. cai) Șteriat.

*ciusdi*³, ~a a [At: DA / V: ~uđ~ / Pl: ~iți, ~e / E: *ciusdi*³] (Reg; d. mere) Mușcat (de o persoană știrbă).

ciusmea sf vz *cișmea*

ciustac sm [At: COMAN, GL. / Pl: ~aci / E: nct] (Reg) Băt gros pentru bătaie.

*ciuste*¹ sf [At: ALECSANDRI, T. 241 / V: ~sca, *sus*~, (inv) *ciucica*, *tusca* / Pl: ~ti / E: ns cf *ciusti*] 1 (Buc) Ștergar răsucit strâns și înodat la capete, cu care se lovește unul dintre jucători la jocul „de-a puha”. 2 (Inv; if *tusca* ie) A se face *tusca* A se îmbăta.

*ciuste*² sf vz *ciusca*

*ciuste*³ sf [At: TEODORESCU, P. P. 124 / Pl: ~ele / E: *ciusca* + -ea] (Reg) 1-2 Teacă (de ardei).

*ciusti*¹ i [At: SBIERA, P. 322 / E: fo] 1 Cuvânt care sugerează o săritură bruscă. 2 Cuvânt care sugerează o lovitură (rapidă).

*ciusti*² vi [At: ȘEZ. V, 57 / Pzi: ~tesc / E: *ciusti*²] (D. iepuri sau animale mici) A țâșni.

*ciut*¹, ~a a [At: CANTEMIR, I. I. I, 126 / V: (reg) *șut* / Pl: ~uți, ~e / E: ns cf alb *shut*] 1 (D. vite) Căruia i s-au tăiat coarnele. 2 (D. vite) Căruia i-au picat coarnele. 3 (D. vite) Cu ambele coarne lăsate în jos. 4 (D. vite) Fără un corn. 5 (Rar; d. vite) Care are coada tăiată. 6 (D. animale, mai ales d. câini) Cu urechile mici (sau fără urechi) Cf *ciul*. 7 (D. lâna oilor) De o culoare deosebită. 8 (Trs; d. oameni if *șut*) Stângaci. 9 (Trs; fig; d. oameni if *șut*) Tont.

*ciut*² sn vz *ciut*

*ciutac*¹ [At: DAMÉ, T. 28 / Pl: ~aci / E: *ciut* + -ac] 1-2 sm, a (Bou) care nu are corn. 3-6 sn, a (Corn) scurt (sau rupt).

*ciutac*² sm [At: H V, 335 / Pl: ~aci / E: *ciut* + -ac] (Reg) 1 Tufan retezat la o înălțime oarecare și ale cărui ramuri au crescut în jos. 2 Cioată.

*ciutac*³ [At: URECHE, ap. LET. I, 203/11 / V: (inv) *citac*, *cetac* / Pl: ~aci / E: tc *citak*] 1-2 sm, a (Care e) bulgar turcit. 3-4 sm, a (Care este) locuitor turc din Dobrogea. 5 sm (Dep) Turc. 6 a Prost. 7 a Stângaci.

*ciutac*⁴ sn vz *ciotac*

ciutaler sm [At: FRÂNCU-CANDREA, M. 99 / A: ? / Pl: ~i / E: nct] (Reg) Om de nimic.

ciutalina sf vz *ciutalina*

ciutan sm [At: DA ms / Pl: ~i / E: *ciut* + -an] Bou fără coarne.

ciutas, ~a smf, a [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: *ciut* + -as] 1-2 (Viță) fără coarne.

ciută sf [At: PSALT (1651), 28/9 / V: *ciută*, (rar) *șu*~ / Pl: ~te / E: alb *shut*] 1 Femela cerbului Si: *cerboica*, (pop) *ciutalina*. 2 Specie mai mică decât cerbul, cu coarnele lătarețe la vârf, ca o frunză mică de palmier. 3 (Inv; șis) ~de pădure Fiară sălbatică. 4 (Fig) Epitet dat unei femei tinere, suple și grațioase.

ciutalină sf [At: TEODORESCU, P. P. 58 / V: ~tal~, ~tul~ / Pl: ~ne / E: *ciută* + -(l)ină] (Pop) Ciută (1).

ciutanel sm [At: DA ms / V: *șu*~ / Pl: ~ei / E: *ciutan* + -el] 1-2 (Reg; șhp) Ciutan (mic).

ciutarie sf [At: (a. 1751) DOC., ap. HEM 3076 / Pl: ~ii / E: *ciută* + -arie] 1 Mulțime de ciute. 2 Loc unde se află (multe) ciute. 3 Spațiu închis cu gard într-o pădure, amenajat pentru căprioare. 4 Pădure (închisă) cu căprioare și cerbi. 5 Obor.

ciutca-butucă vz *ciot-bot*

ciutică sf [At: MARIAN, O. I, 26 / Pl: ~ici / E: *ciot* + -eică] (Reg) Tulpină rămasă în pământ după tăierea arborelui Si: *ciot* (1), (reg) *ciota*.

ciuteioară sf [At: ȘEZ. I, 114 / P: ~te-ia~ / Pl: ~re / E: *ciută* + -(ei)ia~] 1-2 (Șhp) Ciută (1) (mică).

ciuterogă sf vz *ciuturugă*

ciuti vt [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: ~tesc / E: *ciot*] (Nob) A cionti.

ciutit, ~a [At: DDRF / Pl: ~iți, ~e / E: *ciuti*] (D. vite) 1 Fără coarne.
2 Cu un corn rupt.

ciutoaie sf [At: MARIAN, D. 237 / Pl: ~ / E: *ciută* + -oaie] 1-2 (Pop)
Ciută (1) (mare).

ciutoc sm [At: ARH. FOLK. IV, 295 / Pl: ~oci / E: nct] (Reg) 1 Bucată
mare de lemn. 2 Butuc. 3 Ciot (1).

ciutrica vr [At: BUGNARIU, N. / Pzi: *ciutric* / E: nct] (Reg) A vorbi
mult (și fără rost).

ciutruc sn [At: H XVIII, 15 / V: ~ă sf / Pl: ~uri / E: nct] (Reg) 1 Partea
inferioară a tulpinei. 2 (Fig; în *ciutrucă*) Persoană mică de statură.

ciutrucă sf vz *ciutruc*

ciutuc¹ sn vz *ciot*

ciutuc² sn [At: STAN, M. 151 / Pl: ~uri / E: mg *csutak*] 1 (Mgm; îs)
~ de mătură Mătură scurtă și uzată. 2 (Mgm; îs; pex) Coadă de mătură.

3 (Mgm; îs) ~ de păr Coadă scurtă.

ciutuc-butuc [At: GOROVEI, C. 145 / E: cssr] (Pop; în ghicitori)
Compus prozodic ce sugerează un (obiect cu) aspect mai lătareț, mai solid

Si: *ciutur-el-butur-el*, *ciutur-as-butur-as*, *ciot-bot*.

ciutuhană sf [At: VICIU, GL. / Pl: ~ne / E: nct] (Reg) Ciot (1).

ciutulină sf vz *ciutalină*

ciuturac sn [At: H VII, 185 / Pl: ~ace / E: *ciutură* + -ac] (Reg) Armă
de care se servesc sătenii.

ciutură sf [At: BIBLIA (1688), 16¹ / V: *ciut* / A și: *ciutură* / Pl: ~ri,
~re / E: ml **cytola*] (Pop) 1 (Rar) Ulcior (de apă). 2-3 Găleată (sau vas

din doage sau dintr-un trunchi scobit) pentru scos apa din fântână.

4 Cantitate de apă care încapă într-o ciutură (1-3). 5 (Îe) (Plouă de) toamnă
cu ~ra Plouă torențial. 6 (Trs; Ban) Ploacă. 7 (Reg) Fântână. 8 (La moară)

Teavă mai subțire decât budoirul, pusă la capătul dinspre roată al acestuia.

9 Căușul morii. 10 (Reg) Parte a morii de apă nedefinită mai îndepărtată.

11 (La mori mici) Fusul și roata morii. 12 (Reg) Moară mică și roata ei.

13 (Reg) Morișcă. 14 Dispozitiv de udat zarzavaturi în formă de roată
Si: *roată sârbească*. 15 (Trs; Ban) Ploacă. 16 (Trs; la pipă) Muștiuc. 17

(Înv; nob) Piuă. 18 (Trs; Ban) Ploacă cu rachi sau vin cu care se duc
mirii la prieteni și rude pentru a-i invita la nuntă. 19 (Fig; reg) Cap de

cal.

ciuturcă¹ sf [At: CADE / Pl: ~rci / E: *ciutur* + -că] (Reg) Ciot (1).

ciuturcă² sf vz *ciotârca*

ciuturcă sf [At: TEODORESCU, P. P. 458 / Pl: ~ele / E: *ciutură* + -ea]
(Pop; șhp) 1-2 Ciutură (1) (mică).

ciuturci sm [At: DDRF / Pl: ~ / E: *ciutură* + -ei] (Reg) Butucul roții
de la moară.

ciutur-el-butur-el [At: GOROVEI, C. 75 / E: cssr] 1 (Pop; în ghicitori)
Ciutuc-butuc. 2 (În ghicitori) Varză.

ciuturigă sf [At: VICIU, S. GL. / Pl: ~igi / E: *ciutură* + -igă] (Reg)
Trunchi de fag scorburos.

ciuturos, ~oasă a vz *cioturos*

ciuturugă sf [At: GOROVEI, C. 167 / V: ~ter~, *ciotor*~ / Pl: ~ugi / E:
ciot + *buturugă*] 1 Buturugă. 2 Ciot.

ciutur-as-butur-as [At: GOROVEI, C. 126 / E: cssr] (Pop; în ghicitori)
Ciutuc-butuc.

ciută [At: DA / Pl: ~te / E: nct] 1 sm (Reg) Nene. 2-3 sf (Șhp) Cioară
(mică).

ciuvai sn [At: LIUBA-IANA, M. 99 / V: ~an, ~aniu, ~ană sf / Pl: ~e /
E: vs *чубаны*] 1 (Ban) Albie pentru frământat pâinea sau spălat rufe.

2 (Reg) Cauc de lemn cu care se scoate fiertura din cazan. 3 (Îrg; îc)
Broască cu ~aniu Broască țestoasă.

ciuvaie sf [At: DIACONU, P. 25 / Pl: ~văi / E: nct] (Reg) 1 Vas de doage
cu cercuri de lemn. 2 (Lpl) Accesorii stănei.

ciuvan sn vz *ciuvai*

ciuvani sn vz *ciuvai*

ciuvană sf vz *ciuvai*

ciuvas, ~ă [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: rs *чубан*] 1-2 smf, a (Persoană)
care face parte din Republica Ciuvașă. 3-4 (Om) originar din Republica

Ciuvașă. 5 smf Populație de origine din Republica Ciuvașă. 6-7 a Care
aparține ciuvașilor (5) sau Republicii Ciuvașe. 8-9 a Referitor la ciuvași

(5) sau la Republica Ciuvașă.

ciuvei sn vz *ciovei*

ciuivc i vz *ciovic*

ciuivcă sf vz *ciovică*

ciuvit i vz *ciovic*

ciuvlică sf vz *ciovică¹*

ciuvoi sn vz *ciovei*

ciuvei sn vz *ciovei*

ciuz sn vz *chiuz*

civadieră sf [At: DN³ / P: ~di-e~ / Pl: ~re / E: fr *civadière*, it *civadiera*]
(Mm) Pânză pătrată situată la bompres.

civără sf vz *chivără*

civert sn vz *sfert*

civeși vr [At: NOVACOVICIU, C. B. 6 / Pzi: ~șesc / E: ns cf *tiveși*]
(Ban; nob) A ispiți.

civic, ~ă a [At: GHICA, S. 54 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *civique*, lat *civicus*]
Cetățenesc.

civie sf [At: LIUBA-IANA, M. 107 / A: ? / Pl: ~ii / E: srb *čivija*] (Reg)
1 Cui de fier care fixează osia. 2 Șurub. 3 (La plug) Accesoriu pentru

prins fierul lat.

civieriu sn [At: LIUBA-IANA, M. 125 / Pl: ~re / E: *civie* + -er] (Reg)
Menghină.

civig sn [At: LIUBA-IANA, M. 97 / Pl: ~uri / E: ns cf srb *viviluk*] (Reg)
1-2 Lanț (sau lemn așezat orizontal în coș), de care se atarnă slămina și

carnea la afumat. 3 (Lpl) Slănină și carne afumate.

civil, ~ă [At: (a. 1817) URICARIUL IV, 303/9 / V: (îvp) *ti*~ / Pl: ~i,
~e / E: fr *civil*, lat *civēlis*] 1 a Care privește pe civili (6). 2 a Care aparține

civililor (16). 3 a Care este specific civililor (16). 4-5 a Care se referă la

raporturile juridice ale civililor între ei (sau la raporturile - economice

ale - acestora cu organele și organizațiile statului). 6 a (Îs) Drepturi ~e

Drepturi de care se bucură o persoană (fizică sau juridică), reglementate

și recunoscute ca atare. 7 a (Îs) Drept ~ Ramură a dreptului care studiază

și reglementează relațiile sociale (convertite în raporturi juridice)

existente între persoanele fizice sau juridice dintr-un stat. 8 a (Îs) Cod

(sau înv, *codice*, *condica*) ~ Culegere unitară de norme juridice care

reglementează raporturile de drept civil. 9 a (Îs) Stare ~ă Situația unei

persoane așa cum rezultă din actele sale privitoare la naștere, căsătorie,

deces. 10 a (Îs) Ofițer al stării ~e (sau, înv *ofițer țivil*) Salariat al unei

primării însărcinat cu încheierea actelor de stare civilă. 11 a (Îs) Căsătorie

~ă Căsătorie oficiată de ofițerul stării civile în conformitate cu

prevederile legale (înaintea căsătoriei religioase). 12 a (Îs) Parte

~ă Persoană care, într-un proces penal, formulează pretenții de

despăgubiri pentru daunele suferite prin săvârșirea acțiunii. 13 a (Îs) Război

~ Conflict armat între două grupuri adverse din aceeași țară, cu scopul

de a prelua puterea. 14 a (Înv; îs) Listă ~ Sumă alocată anual de la bugetul

statului pentru cheltuielile private ale regelui. 15 a (Înv; îs) Fructele ~e

Chiriile caselor, venitul rentelor etc. 16 a (Îe) A se constitui parte ~ă

(într-un proces) A cere, la judecată, despăgubiri bănești pentru pierderile

cauzate de vinovat. 17 sm Cetățean al unui stat, cu excepția militarilor

și preoților. 18 sm Persoană îmbrăcată în haine obișnuite (și nu militare

sau preoțești). 19 av (Îe) A fi (îmbrăcat) în ~ A purta haine obișnuite.

civilie sf [At: CAMILAR, N. II, 225 / V: (înv) *ti*~ / Pl: ~ii / E: *civil* +

~ie] (Îoc „militărie”) 1 Viață de civil (1). 2 Condiție de civil (1).

civilist sm [At: SBIERA, F. S. 154 / V: (înv) *ti*~ / Pl: ~iști / E: fr *civiliste*,

(1) ger *zivilist*] 1 (Trs; Buc; înv) Civil (1). 2 Specialist în dreptul civil

(7). 3 Profesor de drept civil (7).

civilitate sf [At: HASDEU, I. C. 199 / E: lat *civilitas*, -atis] 1 (Înv)

Civilizație (1). 2 Respectare a conveniențelor și a bune-cuviințe în

societate Si: *politete*, (înv) *curtenie*.

civiliza vr [At: BĂLCESCU, M. V. 7 / V: (înv) *ti*~ / Pzi: ~zez / E: fr

civiliser] 1-2 A face să devină sau a deveni civilizat.

civilizare *sf* [At: MACEDONSKI, O. I, 82 / Pl: ~zări / E: *civiliza*] 1 Acțiune prin care se civilizează. 2 (Îvr) Civilizație (1).

civilizat, ~a a [At: BĂLCESCU, M. V. 7 / Pl: ~ați, ~e / E: *civiliza* cf fr *civilisé*] 1 (D. o societate) Care are o cultură și o tehnică înaintă și a ajuns la un standard de viață ridicat. 2 Politicos.

civilizator, ~oare *smf, a* [At: IORGA, L. II, 11 / V: (înv) ~iu / Pl: ~i, ~oare / E: fr *civilisateur*] 1-4 (Persoană) care civilizează (1-2).

civilizatoriu, ~ie a *vz civilizator*

civilizație *sf* [At: MARCOVICI, D. 470/22 / V: (înv) ~țiune, ~i- / Pl: ~ii / E: fr *civilisation*] 1 Nivel de dezvoltare materială și spirituală a societății dintr-o epocă dată a unui popor, a unui stat etc Si: (înv) *civilitate* (1), (îvr) *civilizare* (2). 2 Cultură (materială sau spirituală). 3 (Pex) Nivel înalt de dezvoltare a unei societăți. 4 (Fig) Societate cu un înalt grad de dezvoltare.

civilizațiune *sf* *vz civilizație*

civir *sn* *vz cighir*

civism *sm* [At: DA / E: fr *civisme*] (Liv) Devotament față de colectivitate.

civit, ~a [At: TARIF (1792), ap. ȘIO / V: (înv) *tevit* / E: tc *civît*] (Înv) 1 *sm* Indigo. 2 *sn* Culoarea indigo. 3 a Albastru-închis.

civitas *sn* [At: DN³ / Pl: ~uri / E: lat *civitas*] (În organizarea provincială romană) Teritoriu al unui trib local și centrul său principal.

civiu *sm* [At: ANTIPA, P. 777 / Pl: *civie* / E: nct] (Reg) Pui mic de salău.

ciz¹ - *vz cis-*

ciz² *sm* *vz cij*

cizela [At: BUL. COM. IST. I, 89 / Pzi: ~lez / E: fr *ciseler*] 1-2 *vt* A finisa (sau a ornamenta) (cu dalta) un obiect (de metal). 3 *vt* (Fig) A aduce îmbunătățiri (de stil, de exprimare) unei lucrări literare sau științifice. 4-5 *vt* (Fig) A face să capete (sau a căpăta) deprinderi civilizate, cultură etc.

cizelare *sf* [At: GHEREA, ST. CR. I, 248 / Pl: ~lări / E: *cizela*] 1-2 Finisare (sau ornamentare) (cu dalta) a unui obiect (de metal) Si: *cizelat¹* (1-2). 3 (Fig) Aducere de îmbunătățiri unei lucrări Si: *cizelat¹* (3). 4 (Fig) Deprindere cu obiecteuri civilizate, cu acte de cultură etc Si: *cizelat¹* (4).

cizelat¹ *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: *cizela*] 1-4 Cizelare (1-4).

cizelat², ~a a [At: ALECSANDRI, P. III, 87 / Pl: ~ați, ~e / E: *cizela*] 1-2 (D. obiecte) Finisat² (sau ornamentat²) (cu dalta). 3 (Fig; d. opere literare sau științifice) Îmbunătățit² (din punctul de vedere al stilului, al exprimării). 4 (Fig) Care și-a însușit deprinderi civilizate, cultură etc.

cizelură *sf* [At: MACEDONSKI, O. IV, 52 / Pl: ~ri / E: fr *ciselure*] 1 (Îvr) Arta de a cizela. 2 Ornament migălos, rezultat al cizelării. 3 (Fig; rar) Lucrare în care sunt redată minuțios detaliile.

cizmar *sm* [At: I. GOLESCU, ap. DDRF / V: (înv) *cijmar, cismar, cismar* / Pl: ~i / E: *cizmă* + -ar] Persoană care confecționează și repară încălțăminte Si: *pantofar*, (înv) *cizmas*, (îvp) *ciubotar*, (îrg) *papucar*, (iuz) *cavaf*.

cizmaș *sm* [At: ANON. CAR. / V: (înv) *cișmaș, cijmaș* / Pl: ~i / E: *cizmă* + -aș] (Înv) Cizmar.

cizmă *sf* [At: BIBLIA (1688), 47 / V: (înv) *cismă, cismă, cjmă* / Pl: ~me / E: mg *cizma*] 1 Încălțăminte cu carâmbul până la (sau peste) genunchi Si: (îvp) *ciubotă*. 2 (Îe) E (prost ca) o ~ E foarte prost (și grosolan). 3 (Bot; reg; îc) ~ma **cucului** Nemțiori-de-câmp (*Consolida regalis*). 4 (Bot; reg; îac; îic) ~mele **cucului** Bujori (*Orchis palustris*). 5 (Bot; reg; îac) Ciuboțica cucului (*Primula veris*). 6 (Bot; reg; îc) ~mele **cucului** Poroinic (*Orchis*).

cizmăreasă *sf* [At: POLIZU / V: (înv) *cism~* / Pl: ~ese / E: *cizmar* + -easă] 1 Soția cizmarului Si: *ciubotăreasă* (1), *cizmărița* (1). 2 (Rar) Femeie care face cizme Si: *ciubotăreasă* (2), *cizmărița* (2).

cizmăresc, ~ească a [At: DA ms / V: (înv) *cism~* / Pl: ~ești / E: *cizmar* + -esc] 1-2 Care aparține (sau servește) cizmarului Si: (îvp) *ciubotăresc*.

cizmări *vi* [At: POLIZU / V: (înv) *cism~* / Pzi: ~resc / E: ns cf bg *čizmarî*] (Înv; nob) A face cizme (1).

cizmarie¹ *sf* [At: (a. 1766) URICARIUL XIV, 4/23 / V: (înv) *cis~* / E: *cizmar* + -ie] Meseria cizmarului Si: (îvp) *ciubotarie¹*.

cizmarie² *sf* [At: DICT. / V: *cism~* / Pl: ~ii / E: *cizmă* + -arie] 1 Atelierul cizmarului Si: (îvp) *ciubotarie²* (1). 2 Marfa cizmarului Si: (îvp) *ciubotarie²* (2), *pantofarie*.

cizmărița *sf* [At: POLIZU / V: (înv) *cism~* / Pl: ~te / E: *cizmar* + -iță] 1-2 Cizmăreasă (1-2) Si: (reg) *ciubotăreasa*.

cizmașel *sm* [At: (a. 1803) IORGA, S. D. XII, 148 / V: (înv) *cism~* / Pl: ~ei / E: *cizmaș* + -el] (Înv) 1 Cizmar care are o prăvălie mică. 2-3 (Șhp) Cizmar (scund).

cizmașică *sf* [At: ANON. CAR. / V: (înv) *cism~* / Pl: ~ici / E: *cizmaș* + -ică] 1-2 (Înv) Cizmăreasă (1-2).

cizmulică *sf* [At: ȘEZ. XI, 159 / V: (înv) *cism~* / Pl: ~ici / E: *cizmă* + -ică] 1-2 Cizmulită.

cizmulită *sf* [At: IORGA, ap. DA / V: (înv) *cism~* / Pl: ~te / E: *cizmă* + -iță] 1-2 (Șhp) Cizmă (1) (mică) Si: *cizmulică* (1-2), *cizmuță* (1-2). **cizmuncă** *sf* [At: BORZA, D. / Pl: ~nci / E: *cizmă* + -u(n)ca] (Bot; reg) Orăstică (*Lathyrus niger*).

cizmuță *sf* [At: DA / Pl: ~te / E: *cizmă* + -uță] 1-2 (Șhp) Cizmă (1) (mică). 3 (Bot; reg; îc) ~ta **cucului** Garofiță (*Dianthus carthusianorum*).

cizvârtă *sf* *vz cizvârtă*

claban *sm* [At: DA / Pl: ~i / E: nct] (Reg) Om de nimic.

clabuc *sm* *vz clăbuc*

clac¹ *i* [At: DEX² / E: fo] Cuvânt care imită un zgomot scurt și sec. **clac²** *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: fr *claque*] Pălărie cu calota înaltă, cilindrică, care poate fi turtită și purtată sub braț.

claca *vi* [At: LTR / Pzi: ~chez / E: fr *claque*] 1 (D. cai) A i se umfla tendonul la picioarele din față și a nu mai putea merge. 2-3 (D. sportivi) A suferi o întindere sau o ruptură de tendon ori de ligament în urma unui efort fizic. 4 (D. oameni) A întrerupe o activitate intensă, din cauza unei incapacități provocate de surmenaj.

clacaj *sn* [At: ENC. VET. 30 / Pl: ~e / E: fr *claquage*] 1-3 (Rar) Clacare (1-3). 4 Leziune a tendoanelor ori a ligamentelor de la picioare, apărută după un efort fizic.

clacare *sf* [At: LTR / Pl: ~cări / E: *claca*] 1 Umflare a tendonului la picioarele din față ale unui cal Si: *clacaj* (1). 2 Întindere sau rupere de tendon ori de ligament la sportivi Si: *clacaj* (2). 3 Întrerupere a unei activități intense, din cauza unei incapacități provocate de surmenaj Si: *clacaj* (3).

clacas *sm* *vz clăcas*

clacă¹ *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *claci* / E: bg *тлака*] 1 (În feudalism) Muncă fără plată pe care țăranul fără pământ era obligat să o presteze în folosul stăpânului moșiei. 2 Perioada când se făcea clacă (1). 3 (Înv; îs) Om de ~ Clăcas. 4 (Ccr) Ceea ce se realiza în urma clăcii (1). 5 (Înv) Prestație ocazională neremunerată în folosul comunității. 6 (Înv) Muncă prestată benevol de un grup în folosul cuiva (însoțită sau) urmată de o petrecere. 7 (Înv) Petrecere care însoțește claca (6). 8 (Înv; îs) ~ca lui Dumnezeu Război. 9 (Înv; îs) Lucru de ~ Lucru gratuit. 10 (Înv; fig; îas) Lucru făcut de mântuială. 11 (Îvp; îe) A da ~ la ceva A se repezi mai mulți deodată, terminând repede. 12 (Îs) Vorba de ~ Flecăreală. 13 (Înv; îe) A ajunge de ~ A ajunge de batjocură. 14 (Îvp; îe) A-și bate gura de ~ A flectări. 15 (Îrg; îs) ~ca jocului Petrecere organizată de un fruntaș al satului pentru o zi de secerat. 16 (Înv; d. tineri) Ceată. 17 (Îlav) De ~ Degeaba.

clacă² *sf* [At: DA / Pl: *claci* / E: fr *claque*] (Frî; la teatru) Grup de spectatori plătiți să aplaude.

clachetă *sf* [At: LTR / Pl: ~te / E: fr *clquette*] Dispozitiv de semnalare alcătuit din două plăci articulate folosit la filmările sincrone, care indică locul scenei respective în ansamblul filmului.

clacson *sn* *vz claxon*

cladaucă *sf* [At: CHEST. II, 298/149 / V: ~avea / Pl: ~uce / E: nct] (Reg) 1 Cămară. 2 Bucătărie de vară.

cladavcă *sf* *vz cladaucă*

cladă *sf* [At: ALECSANDRI, P. III, 228 / Pl: *clăzi* / E: bg, srb *клада*] (Îvr) Grămadă.

cladâr *sm* *vz* **clădar**

cladără *sf* [At: (a. 1847) URICARUI, X, 400/27 / V: *-deră, -diră* / Pl: *-dere* / E: *clădăraie*] (Înv; îe) A *sta* ~ A sta grămadă.

claderă *sf* *vz* **cladără**

cladiră *sf* *vz* **cladără**

cladocer *sm* [At: DEX² / Pl: *~i* / E: fr *cladocères*] 1 (Lpl) Ordin de crustacee foarte mici, adaptate la înot. 2 Crustaceu din ordinul cladocercelor (1).

cladorea *sf* [At: CHEST. II, 298/163 / Pl: *~rce* / E: rs *кладора*] (Reg) Cămară.

clăie *sf* [At: BIBLIA (1688), 44 / V: (reg) *clane* / Pl: *clăi* / E: bg, srb *клаи*] 1 Grămadă mare de fân, de snopi de cereale etc., de obicei conică. 2 (Reg) Grămadă mare de lemne așezate în formă conică și destinate arderii pentru a se obține cărbuni. 3 (Pex) Fân sau cereale care încap într-o clăie (1). 4 (Fig) Multime, îngrămădire dezordonată de lucruri sau ființe. 5 (Îvp; îe) ~ **mare și fân rău** Om înalt și prost. 6 (Îe) ~ **peste grămadă** Îngrămădire dezordonată. 7 (Îvr; îae) Belșug. 8 (Buc; îs) ~ *de ouă* 30 de ouă vopsite. 9 (Îrg; îs) ~ *ia Domnului* Joc de copii în care copiii se răstoarnă unul peste altul.

claire-voie *sf* [At: DN³ / P: *cler-voa* / E: fr *claire-voie*] (Rar) 1 Împrejmuire cu grilaj. 2 Grilaj din șipci. 3 Planșeu din grinzi cu interșpății. 4 Balustradă exterioară de piatră. 5 (Spc; la bisericile gotice) Partea de sus, în care ferestrele formau un etaj aproape în întregime ajurat.

clama *vi* [At: DEX² / Pzi: *~mez* / E: fr *clamer*] (Liv) 1 A se exprima în termeni violenți sau cu strigăte. 2 (Pex) A vorbi cu ton ridicat.

clamare *sf* [At: DEX² / Pl: *~mări* / E: *clama*] (Liv) 1-2 Expresie violentă sau cu strigăte. 3 (Pex) Vorbire cu ton ridicat.

clamă *sf* [At: IONESCU-MUSCEL, F. 58 / Pl: *~me* / E: ger *Klammer*] 1 Piesă de metal întrebuințată pentru a prinde două sau mai multe foi volante, buclele părului la femei etc. 2 (Teh) Piesă în formă de „U” întrebuințată pentru fixare.

clambake *sn* [At: DN³ / P: *clem-beic* / Pl: *~uri* / E: eg *clambake*] (Jazz; rar) Întrunire de muzicieni care cântă împreună fără să fi repetat (calitatea interpretării lăsând, uneori, de dorit).

clamoare *sfs* [At: I. IONESCU, M. 78 / E: lat *clamor, -is*, fr *clameur*] (Liv; rar) Strigăte prelungi de nemulțumire, de dezaprobare.

clamosos, ~oasă *a* [At: DEX² / Pl: *~oși, ~oase* / E: it *clamoso*] (Liv; rar) 1 Zgomotos. 2 Deznaădăduit.

clamp *i* [At: ȘEZ. III, 113 / E: fo] Cuvânt care imită zgomotul produs de lovirea a două obiecte (de lemn), închiderea violentă a unei uși, a unui capac etc.

clampă¹ *sf* [At: DR. V, 175 / Pl: *~pe* / E: pn *klempa*] (Îrg) Mârtoagă.

clampă² *sf* [At: DAMÉ, T. 96 / V: *clea~*, (reg) *cleamcă* / Pl: *~pe* / E: *clamp*] (Reg) 1 Clanță. 2 Limbă de metal care se reazemă pe clempuș pentru a închide ușa. 3 Cărligele care leagă jilțul căruței.

clampani *v* *vz* **clămpăni**

clampuci *sm* [At: I. CR. III, 156 / E: ctm *clamp* + *papuci*] (Îrg) Papuci.

clan *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: fr *clan*] 1 Comunitate gentilică specifică comunei primitive, formată din indivizi legați prin rudenie și limbă. 2 (La popoarele celtice) Trib puțin numeros. 3 (Fig) Grupare cu anumite interese. 4 (Rar) Mică reuniune de specii vegetale, crescute pe suprafețe puțin întinse, care tind să se răspândească. 5 (Prt) Clică.

clanarel *sm* *vz* **clarinet**

clanaret *sn* *vz* **clarinet**

clanc *i* [At: DELAVRANCEA, S. 128 / E: fo] Cuvânt care imită zgomotul produs de lovirea a două obiecte (metalice), de închiderea violentă a unei uși, a unui capac etc. Si: *clanga-clanga*.

clancăt *sn* [At: TDRG / Pl: *~uri* / E: *clanc* + *-ăt*] (Rar) Clăncăit.

clandan *sm* [At: PAMFILE, A. R. 169 / Pl: *~i* / E: ns cf *haldan*] (Îrg) Căneapă (1) bine dezvoltată.

clandestin, ~ă [At: ODOBESCU, S. I. 489 / Pl: *~i, ~e* / E: fr *clandestin*, lat *clandestinus*] 1 *a* Care este făcut în secret (fiind oprit de lege sau morală). 2 *sm* (Îvr) Persoană cu o activitate clandestină (1).

clandestinitism *sn* [At: PAS, Z. IV, 249 / Pl: *~e* / E: *clandestin* + *-ism*] 1 Tendința de a lucra clandestin. 2 (Îvr) Clandestinitate (1). 3 (Îvr) Faptă clandestină.

clandestinitate *sf* [At: HAMANGIU, C. C. 470 / Pl: *~tăți* / E: fr *clandestinité*] 1 Caracterul a ceea ce e clandestin Si: (Îvr) *clandestinitism* (2). 2 (Îlav) *În* ~ Clandestin (1).

clanet *sn* *vz* **clarinet**

clanetă *sf* *vz* **clarinet**

clanga-clanga *i* [At: CONV. LIT., ap. TDRG / E: fo] Clanc.

claniț *sn* *vz* **clarinet**

clanț [At: POGOR, HENR. 239 / V: *~a i, cleanț* *sn* / Pl: (2) *~uri* / E: fo] 1 *i* (Are) Cuvânt care imită sunetul produs de închiderea (repede și cu putere) a maxilarelor sau de lovirea a două piese metalice ale aceluiași ansamblu. 2 *sn* Cioc. 3 *sn* (Pfm; pex) Gură. 4 *sn* (Înv; îe) A *tine* ~ A face față într-o dispută. 5 *sn* (Pop; îc; pbl) Gură ~ă Vorbăreț. 6 (Trs) Încăierare.

clanta *i* *vz* **clanț**

clanta *sf* [At: COSTINESCU / V: *clea~*, *clată* / Pl: *~te* / E: ns cf *clanț*] 1 Limbă de metal la broasca ușii, prin acționarea căreia se închide și se deschide ușa Si: *încuietoare*, (rar) *ivar*, (pop) *clampă*, *zimpirig*. 2 Măner metalic montat la broasca ușii sau a porții care, prin apăsare, acționează mecanismul de închidere sau deschidere al acestora Si: *cleampă*. 3 (Fig; fam; prt) Gură. 4 (Pop; îe) Rău de ~ Rău de gură. 5 (Pop; îe) Bun de ~ Om care vorbește mult (și convingător). 6 (Pop; îe) A(-i) *da din* ~ (sau cu ~ta) A vorbi mult (și inutil). 7 (Pop; îe) A *se lua la* ~ (sau *a se pune în* ~) A se certa. 8 (Îrg) Căine care latră la lună. 9 (Pop) Brezaie. 10 (Reg) Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

clap *i* [At: SEVASTOS, ap. TDRG / V: *~c* / E: fo] Cuvânt care imită zgomotul produs prin închiderea bruscă a unui capac, a unei curse de prins animale etc.

clapagiu *sm* [At: PAMFILE, J. II, ap. DA / Pl: *~agii* / E: *clapă* + *-(a)giu*] (Fam) Persoană care trage clapa (3).

clapă *sf* [At: H II, 148 / Pl: *~pe* / E: ger *Klappe*] 1 (Înv) Capac. 2 (Înv; pfm; îe) A *pune* ~ *pa* A termina. 3-4 (Fam; îe) A *trage* ~ *pa* A înșela (sau a nu-și respecta promisiunea). 5 (La instrumentele muzicale) Dispozitiv care, prin apăsare cu degetele, contribuie la producerea sunetelor. 6 (La mașinile de scris, calculatoare etc.) Mic dispozitiv care, prin apăsare, determină apariția pe hârtie sau monitor a literei sau cifrei înscrise pe el Si: *tasta*. 7 Orice parte terminală a unui sistem tehnic de acționare care, prin manevrare (cu mâna), efectuează o anumită operație. 8 Placă articulată care închide sau deschide un orificiu. 9 Bucată mobilă de stofă care acoperă buzunarul unei haine. 10 Fiecare dintre cele două bucăți de stofă sau blană mobile atașate la o șapcă sau căciulă pentru a proteja urechile de frig. 11 Placă de oțel a rindelei, de care se lovește așchia. 12 (Aht; îrg) Bașlăc. 13 (Rar) Capac.

clapăniț *sn* *vz* **claponiț**

clapc *i* *vz* **clap**

clapcă *sf* [At: SPIRESCU, L. 128 / Pl: *~pci* / E: bg *клапка*] (Îvp) 1 Capcană. 2 (Îe) A *trage* ~ *pa* A înșela.

clapetă *sf* [At: LTR / Pl: *~te* / E: fr *clapet*] 1 Clapă mică. 2 (Psp) Clapă care intră în construcția unui robinet.

clapie *sf* [At: I. CR. VIII, 187 / Pl: *~ii* / E: net] (Îrg) Multime.

clapist, ~ă *sm* [At: PAMFILE, J. II / Pl: *~iști, ~e* / E: *clapă* + *-ist*] (Îvr) Persoană care trage clapa (3).

clapon *sm* [At: ANON. CAR. / V: *caplon, ~pun, capon, căpun, copan*, (înv) *copun*, (Buc) *căplun* / Pl: *~i* / E: pn *kaplon*] Cocos castrat.

claponaș *sm* [At: TEODORESCU, P. P. 175 / Pl: *~i* / E: *clapon* + *-aș*] 1-2 (Șhp) Clapon (mic) Si: *claponel* (1-2).

claponel *sm* [At: DICT. / Pl: *~ci* / E: *clapon* + *-el*] 1-2 Claponaș (1-2).

claponi *vi* [At: LB / V: *cojoni, copăni* / Pzi: *~nesc* / E: *clapon*] A castra cocoșii.

claponire *sf* [At: LB / V: *cop~*, *clap~* / Pl: *~ri* / E: *claponi*] Castrare a cocoșilor Si: *claponit*.

claponit *sn* [At: POLIZU / V: *~pân~*, *clăp~*, (îrg) *coponit*, *copănit* / Pl: *~uri* / E: *claponi*] Claponire.

clapotaj *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr *clapotage*] (Med) Zgomot ca un clipocit perceptiv când există lichid într-o cavitate a corpului.

clapotament *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr *clapotement*] (Rar) 1 Zgomot produs de apa agitată ușor. 2 Clapotaj.

claps *sn*, (rar) *a* [At: CAZIMIR, GR. 42 / Pl: *~ea* / E: *Klaps*] (Înv) 1-2 (Peniță) de aluminiu (lată), cu vârful subțire, pentru caligrafie.

clapun *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: ns cf *clapon*] 1-2 (Buc) Om cu nasul ori cu ochii mari.

clar, ~ă [At: HASDEU, I. C. 3 / V: (iuz) *chiar* / Pl: *~i*, *~e* / E: lat *clarus*, fr *clair*] 1-2 *av*, *a* (Într-un mod) care dă o lumină neîntunecată de nimic. 3-4 *av*, *a* Limpede. 5-6 *av*, *a* (Sfg) Pur. 7-8 *av*, *a* (Într-un mod în) care se distinge bine. 9-10 *av*, *a* (Într-un mod în) care se aude distinct. 11-12 *av*, *a* (Într-un mod în) care este ușor de înțeles. 13-14 *av*, *a* (Într-un mod în) care sesizează esențialul. 15-16 *av*, *a* (Într-un mod) care exprimă limpede. 17 *sn* (Îlav) Culoare deschisă. 18 *sn* (Îs) ~ de lună Lumină strălucitoare de lună într-o noapte senină.

claranet *sn* *vz* *clarinet*

clarc *sn* [At: DN³ / Pl: *n* / E: *Clark*] (Rar) Gaz iritant de luptă, care provoacă strănutul.

clarifica [At: DA / V: (iuz) *chiar* / Pzi: *clarific* / E: lat *clarificare*, fr *clarifier*] 1-2 *vr* (Înv; d. un lichid) A (se) curăța. 3-4 *vr* A face să devină (sau a deveni) (mai) ușor de înțeles. 5-6 *vr* A (se) lămurii o situație.

clarificare *sf* [At: DA ms / V: (iuz) *chiar* / Pl: *~ări* / E: *clarifica*] 1 (Înv; d. lichide) Curățare. 2 Procesul prin care ceva devine (mai ușor) de înțeles. 3 Lămurire a unei situații.

clarificat, ~ă *a* [At: DA ms / V: (iuz) *chiar* / Pl: *~ați*, *~e* / E: *clarifica*] 1 (Înv; d. lichide) 1 Curățat. 2-3 Devenit (mai) ușor de înțeles. 4 (D. situații) Lămurit.

clarificator, ~oare [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 62 / V: (rar) *~cător* *a* / Pl: *~i*, *~oare* / E: *clarifica* + *-tor*] (Rar) 1 *a* Care clarifică. 2 *sn* Substanță care limpezește un lichid tulbure.

clarificație *sf* [At: DA / V: (nob) *~țiune* / Pl: *~ii* / E: fr *clarification*] (Rar; nob) 1 Operație prin care se limpezește un lichid. 2 Lămurire a unei situații.

clarificațiune *sf* *vz* *clarificație*

clarinet *sn* [At: GHICA, S. 356 / V: *~nit*, *~ă sf*, *~rnet*, (pop) *clanet*, *clănet*, (reg) *glanet*, *clăi~*, *~ranet*, *clanaret*, (îrg) *clonoret*, *clanarel*, *clancet* *sf* / Pl: *~e* / E: fr *clarinette*, ger *Klarinette*] Instrument muzical de suflat, din lemn, cu formă de tub lărgit la un capăt și cu găuri laterale care se închid și se deschid cu clape.

clarinetă *sf* *vz* *clarinet*

clarinetist, ~ă *smf* [At: CONTEMPORANUL V, 5 / Pl: *~iști*, *~e* / E: fr *clarinetiste*, ger *Klarinettist*] Persoană care cântă la clarinet.

clarinit *sn* *vz* *clarinet*

clarisă *sf* [At: DN³ / Pl: *~se* / E: fr, it *clarisse*] Călugăriță aparținând ordinului înființat în sec. XIII de Sfânta Clara din Assisi.

clarisim, ~ă [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 213 / V: *~issim* / Pl: *~i*, *~e* / E: lat *clarissimus*] 1 *sm* (Trs; Înv) Titlu de reverență dat preoților catolici sau greco-catolici. 2 *sm* (Trs; Înv) Persoană cu titlul de clarisim (1). 3 *a* (Liv) Care este foarte clar.

clarissim, ~ă *sm*, *a* *vz* *clarisim*

claritate *sf* [At: MAIORESCU, CR. I, 254 / V: (iuz) *chiar* / Pl: *~tăți* / E: lat *claritas*, *-atis*, fr *clarté*] 1 Calitate a luminii care face să se vadă bine ce este în jur. 2 (Sfg) Puritate. 3 Calitate a sunetelor sau a vocii de a răsună distinct. 4 Calitate a gândirii, a exprimării, a stilului de a fi clare (11). 5 (Îlav) Cu ~ Cu precizie Si: *clar*, *lămurit*, *limpede*.

clarnet *sn* *vz* *clarinet*

clarobseur [At: MACEDONSKI, O. I, 65 / Pl: *~uri*, *~e* *sn* / E: fr *clair-obscur*] 1 *sn* Procedeu grafic și pictural cu care se redau volumele

prin distribuirea gradată a umbrei și a luminii sau prin efecte de contrast puternice. 2 *sn* Pictură sau gravură de lemn realizată în mai multe nuanțe ale aceleiași culori. 3-4 *smf*, *a* (Spațiu) în care lumina se amestecă cu întunericul.

clarvăzător, ~oare [At: IORDAN, L. R. A. 231 / Pl: *~i*, *~oare* / E: *clar* + *văzător* (după fr. *clairvoyant*)] 1-2 *smf*, *a* (Persoană) care vede desfășurarea unei acțiuni în viitor mai clar decât alții. 3 *smf* (Pex) Persoană cu capacități paranormale, care îi permit să vadă viitorul. 4 *a* (D. acțiuni) Care dovedește perspicacitate.

clarvedere *sf* [At: IORDAN, L. R. A. 229 / Pl: *~ri* / E: *clar* + *vedere* (după fr. *clairvoyance*)] (Îvr) Clarviziune.

clarviziune *sf* [At: IORDAN, L. R. A. 229 / P: *~zi-u~* / Pl: *~ni* / E: *clar* + *viziune* (după fr. *clairvoyance*)] Calitate a cuiva de a pătrunde esența unui fenomen și de a-i prevedea desfășurarea în viitor Si: *clarvedere*.

clas *sn* *vz* *clasă*

clasa [At: MAIORESCU, CR. II, 6 / Pzi: *~sez* / E: fr *classer*] 1 *vr* A aranja (după caracteristici distinctive) pe clase sau pe categorii. 2 *vr* A tria. 3 *vr* A obține un anumit loc într-o întrecere. 4-5 *vr* A (se) înceta un proces penal când se constată că există o cauză legală care împiedică continuarea lui. 6-7 *vr* A (se) casa.

clasabil, ~ă *a* [At: PARHON, B. 144 / Pl: *~i*, *~e* / E: fr *classable*] Care poate fi clasat.

clasament *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: fr *classement*] 1 Ordinea în care sunt clasati concurenții într-o întrecere. 2 Tabel cu clasamentul (1).

clasare *sf* [At: POLIZU / V: (Înv) *clasuire* / Pl: *~sări* / E: *clasa*] 1 Aranjare (după caracteristici distinctive) pe clase sau pe categorii Si: *clasat*¹ (1). 2 Triere. 3 Obținere a unui anumit loc într-o întrecere Si: *clasat*¹ (2). 4 Încetare a unui proces penal Si: *clasat*¹ (4). 5 Casare.

clasat¹ *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: *clasa*] 1 Clasare (1). 2 Triere. 3-4 Clasare (3-4).

clasat², *~ă* *a* [At: GHICA, ap. DDRF / Pl: *~ați*, *~e* / E: *clasa*] 1 Aranjat. 2 Triat. 3 Care a obținut un anumit loc într-o întrecere. 4 (D. procese, acțiuni juridice) Căruia nu i s-a (mai) dat curs. 5 Casat.

clasă *sf* [At: (a. 1785) URICARIUL, I, 121 / V: (iuz) *~sis*, (Înv) *clas*, (Îvp) *glas* *sn*, *gl~* / Pl: *~se* / E: fr *classe*, ger *Klasse*] 1 (De obicei cu determinarea „socială”) Ansamblu de persoane grupate după criterii economice, istorice și sociologice. 2-3 (Îla) *De ~* Care se referă la o clasă socială sau la raporturile dintre clase (1). 4-5 Grup (mare) de obiecte, de elemente, de ființe, de fenomene care au însușiri comune. 6 Unitate organizatorică de bază în învățământ, compusă dintr-un număr de elevi de aceeași vârstă, cu pregătire școlară egală, care învață împreună în cursul unui an, pe baza aceleiași programe de învățământ. 7 Unitate organizatorică într-un institut de artă, cuprinzând pe toți elevii unui profesor, indiferent de an de studii. 8-9 Sală în care se țin cursurile unei clase (6-7). 10 (Îe) *A avea ~* A avea cursuri. 11 (Frm) Oră de curs. 12 (Îrg; Îcs) *De-a ~sele* (sau *glasele*, *glasurile*) Joc de copii în care mingea trebuie aruncată în perete și trebuie prinsă de la o distanță din ce în ce mai mare. 13 Fiecare dintre grupele de câte trei cifre ale unui număr cu mai multe cifre. 14 Categorie (după confort și tarif) a vagoanelor, compartimentelor, cabinelor etc. pentru călătoria cu trenul, cu vaporul etc. 15-16 Categorie sau grad ce se acordă unui salariat potrivit funcției avute. 17-18 (Îe) *De (mare) ~* (sau *de ~sa întâi*) De (mare) valoare. 19 Fiecare dintre diviziunile fundamentale ale regnului animal sau vegetal, mai mică decât încrengătura și mai mare decât ordinul.

clasm *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr *classeme*] (Lin) Ansamblu al trăsăturilor semantice minimale ale unei unități lexicale.

clasiar *sm* [At: DN³ / P: *cla-si~* / Pl: *~i* / E: lat *classarius*] (Rar) Soldat roman care-și făcea serviciul în flotă.

clasibocru *sm* [At: PAMFILE, I. C. 108 / Pl: *~ri* / E: nct] (Mrm) Cârlig de fier cu care se trag plutele Si: *ciocanca*, *ciocărlie*, *hauc*, *iapa*, *țapina*, *țapoi*, *țapușă*.

clasic, ~ă [At: (a. 1828) URICARIUL VII, 175 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr *classique*, lat *classicus*] 1 *a* (Înv) Care aparține antichității greco-latine.

2 *a* (D. opere literare, științifice, artistice) Care poate fi luat drept model. 3 *a* (Pex) Care este alcătuit după canoanele tradiționale. 4-5 *sm, a* (Artist, om de știință etc.) de mare valoare, a cărui operă rămâne în patrimoniul cultural-științific al unui popor sau al lumii. 6 *a* Care concentrează caracteristicile unui lucru, ale unei situații etc. 7 *a* Care este folosit curent. 8-11 *a* Care aparține clasicismului (1-4). 12-15 *a* Referitor la clasicism (1-4). 16 *a* (loc muzică ușoară; îs) *Muzică ~a* Muzică simfonică.

clasicism *sn* [At: IORGA, L. II, 53 / Pl: ~e / E: fr *classicisme*] 1 Ansamblu de trăsături proprii culturii antice greco-latine din cel mai înalt stadiu de dezvoltare, caracterizată prin armonie, puritate, sobrietate etc. 2 Curent în arta și literatura europeană apărut în sec. al XVII-lea în Franța, caracterizat prin imitarea modelelor antice greco-latine, interesul pentru aspectul moral, urmărirea unui ideal, ordine, echilibru și claritate. 3 Perioadă din istoria culturii universale sau naționale ale cărei creații reprezintă un maximum de realizare artistică pentru etapa respectivă. 4 Ansamblu de trăsături proprii unei opere, caracterizate prin armonie, echilibru, sobrietate a expresiei.

clasicist, ~ă *smf, a* [At: DA / Pl: ~iciști, ~e / E: *clasic* + -ist] 1-2 (Persoană) care se ocupă cu studiul limbilor și culturii clasice (antice).

clasicitate *sf* [At: DA / Pl: ~ități / E: ger *Klassizität*] 1-4 Însușirea de a fi clasic (1-3, 5). 5-8 (Pex) Clasicism (1-4).

clasiciza *vt* [At: DEX² / Pzi: ~zez / E: *clasic* + -iza] 1-2 A da (sau a dobândi) caracter clasic (2).

clasicizant, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~nți, ~e / E: *clasic*] Care urmează modelele clasice (1).

clasicizare *sf* [At: DEX² / Pl: ~zări / E: *clasiciza*] 1-2 Apreciere (sau dobândire) de caracter clasic.

clasicizat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: *clasiciza*] Care a devenit clasic (1).

clasifica [At: MAIORESCU, L. 111 / Pzi: *clasific* / E: fr *classifier*] 1-2 *vt* A (se) împărți sistematic pe clase (sau într-o anumită ordine). 3-4 *vt* A (se) ocupa (sau a (se) atribui) cuiva un anumit loc la un examen, concurs pe baza rezultatelor obținute.

clasificare *sf* [At: GHEREA, ST. CR. II, 299 / Pl: ~cări / E: *clasifica*] 1 Împărțire sistematică, pe clase (sau într-o anumită ordine). 2 Ocupare a unui anumit loc la un examen, concurs.

clasificat, ~ă *a* [At: (a. 1855) URICARIUL IV, 438/24 / Pl: ~ați, ~e / E: *clasifica*] 1 Care este aranjat sistematic pe clase (sau într-o anumită ordine). 2 Care a ocupat un anumit loc la un examen pe baza rezultatelor obținute.

clasificator, ~oare [At: MAIORESCU, L. 118 / Pl: ~i, ~oare / E: fr *classificateur*] 1-2 *smf, a* (Persoană) care clasifică (1). 3-4 *sn, a* (Carte, registru etc.) în care se clasifică (2) ceva. 5-6 *sn, a* (Instrument) care servește la clasificare (1).

clasificație *sf* [At: COD. ȚIV. 4/22 / V: (înv) ~iune / Pl: ~ii / E: fr *classification*] 1-2 Clasificare (1-2). 3 (Jur; înv) Hotărâre judecătorească care stabilește tipul de despăgubiri ce se vor acorda fiecărui creditor în cazul falimentului. 4 (îs) ~ *bugetară* Împărțire a veniturilor și a cheltuielilor bugetare.

clasificațiune *sf* *vz* **clasificație**

clasis *sn* *vz* **clasa**

clasor *sn* [At: V. ROM. noiembrie 1950, ap. DA ms / Pl: ~oare / E: fr *classeur*] 1-2 Obiect (mapă, cutie etc.) special confecționat pentru a păstra în ordine acte, fișe, timbre etc.

clast- [At: DN³ / V: ~o- / E: fr *clast(o)*] Element de compunere cu semnificația „sfărâmat”, „zdrobit”.

clastic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *clastique*] (D. noci) Detritic. **clasto-** *vz* **clast-**

clastocarst *sn* [At: DEX² / Pl: ~uri / E: rs *клястокарст*] (Glg) Complex de fenomene și forme de relief dezvoltate pe roci cu o solubilitate redusă.

clastomanie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *clastomanie*] (Med) Încălțenie morbidă spre a distruge toate obiectele din jur.

clat¹, ~ă *a* [At: IORGA, S. D. XVII, 114 / Pl: ~ați, ~e / E: vs! **клатъ* cf *procler*] (Înv) Blestemat.

clat² *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: ~uri / E: nct] (Reg) Clebeu.

clatin *sn* [At: MURNU, I. 91 / Pl: ~uri / E: pvb *clatina*] (Cpr; rar) Clătinare.

clată *sf* *vz* **clanță**

claudicant, ~ă *a* [At: DN³ / P: *cla-u-* / Pl: ~nți, ~e / E: fr, lat *claudicant*] (Rar) Șchiop.

claudicație *sf* [At: DEX² / P: *cla-u-* / Pl: ~ii / E: lat *claudicatio*, fr *claudication*] (Med) 1 (Rar) Șchiopătare. 2 Disfuncție trecătoare a unor organe.

claus *sn* [At: DA / A: ? / Pl: ? / E: ger *Klause*] (Reg) 1 Amenajare pe cursul superior al unei ape făcută pentru a înlesni plutirea lemnului de la munte. 2 Grămadă de lemne formată la scoc. 3 Grămadă mare de lemne de foc.

claustr *sn* [At: GHICA, S. 42 / V: (reg) *clostâr* / Pl: ~e / E: ger *Kloster*] (Gms; iuz) Claustru.

claustr- [At: DN³ / V: ~o- / P: *cla-us-* / E: lat *claustrum*] Element de compunere cu semnificația „închisoare”, „închidere”.

claustra *vt* [At: M. I. CARAGIALE, C. 97 / Pzi: ~rez / E: fr *claustrer*] (Liv) 1-2 A (se) închide într-o mănăstire. 3-4 A (se) izola într-un loc retras.

claustral, ~ă *a* [At: DA / P: *cla-us-* / Pl: ~i, ~e / E: fr *claustral*, lat *claustralis*] (Lvr) 1 Monahal. 2 Ca de mănăstire.

claustrare *sf* [At: DA ms / P: *cla-us-* / Pl: ~rări / E: *claustra*] (Liv) 1 Închidere într-o mănăstire. 2 Izolare într-un loc retras.

claustrație *sf* [At: DN³ / P: *cla-us-* / E: fr *claustration*] Claustrare (1-2).

claustro- *vz* **claustr-**

claustrofobie *sf* [At: DEX² / P: *cla-us-* / Pl: ~ii / E: fr *claustrophobie*] Teamă patologică de spații închise.

claustru *sn* [At: DA ms / Pl: ~re / E: lat *claustrum*] 1 (Înv) Mănăstire catolică. 2 Loc închis. 3 (Med) Lamă de substanță cenușie din interiorul creierului.

clauză *sf* [At: GHICA, S. 470 / P: *cla-u-* / Pl: ~ze / E: fr *clause*] 1 Dispoziție (specială) prevăzută într-o convenție, într-un contract etc. 2 (îs) ~ *penală* Clauză (1) într-un contract civil prin care o persoană se obligă să plătească, în caz de neexecutare, o anumită sumă de bani. 3 (îs) ~ *cominatorie* Clauză (2) penală ce urmărește să asigure executarea contractului. 4 (îs) ~ *compromisorie* Dispoziție contractuală prin care părțile se obligă să soluționeze neînțelegerile pe cale arbitrală. 5 (îs) ~ *de stil* Clauză (1) ce se găsește în toate actele de aceeași natură. 6 (îs) ~ *de ordin* Dispoziție ce urmărește transmiterea unui drept de creanță prin gir. 7 (îs) ~ *leonină* Dispoziție contractuală care urmărește să asigure avantaje mult superioare unor contractanți în detrimentul celorlalți. 8 (îs) ~ *aur* Clauză (1) contractuală prin care debitorul se obligă să plătească în monedă de aur (sau în raport cu deprecierea monedei față de aur). 9 (îs) ~ *za națiunii celei mai favorizate* Clauză (1) dintr-un tratat ce atribuie beneficiarului avantajele acordate unor terți. 10 (îs) ~ *de nerăspundere* Convenție accesorie a unui contract prin care părțile înlătură, total sau parțial, răspunderea ce le-ar reveni în caz de neexecutare. 11 (îs) ~ *rezolutorie* Dispoziție dintr-un act juridic în temeiul căreia actul respectiv va fi reziliat dacă una din părți nu-și îndeplinește obligația (sau intervine un eveniment în afara voinței părților). 12 (îs) ~ *testamentară* Clauză (1) într-un testament ce cuprinde o dispoziție de ultimă voință.

clauzula *vt* [At: DA / Pzi: ~lez / E: *clauzula*] (Trs; Buc; îvr) 1 A redacta clauzele (1) unui act. 2 A introduce o clauză (1) într-un act.

clauzulă *sf* [At: ȘINCAI, HR. III, 291/11 / A și: (înv) *clau-* / Pl: ~le / E: lat *clausula*] 1 (Trs; Buc; îvr) Clauză (1). 2 Silabă accentuată de la sfârșitul unui vers care, printr-o anumită dispunere împreună cu silabele accentuate, creează un ritm expresiv. 3 Cuvinte finale ale unei fraze, ale unei strofe sau vers, dispuse astfel încât să producă un efect expresiv.

clav *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: lat *clavus*] 1 Bandă de stofă purpurie pe care o purtau senatorii și cavalerii peste tunică în Roma antică. 2 Margine

de lână purpurie întretesută în toga pretextă la cetățenii romani mai mici de cincisprezece ani.

clavat, ~ă a [At: DN³ / Pl: ~ați, ~e / E: lat *clavus*] (Rar) Claviform.

clavecin *sn* [At: DA / Pl: ~e / E: fr *clavecin*] Instrument muzical vechi, cu claviatură asemănător cu pianul, la care corzile sunt acționate prin ciupire. Si: *clavicimbal*, (liv) *cembala*.

clavecinist, ~ă *smf* [At: DEX² / Pl: ~iști, ~e / E: fr *claveciniste*] Persoană care cântă la clavecin.

clavelce *sf* [At: DN³ / Pl: ? / E: fr *clavelée*] Boală contagioasă a oilor, asemănătoare cu variola.

claviatură *sf* [At: CARAGIALE, N. F. 46 / P: ~vi-a~ / Pl: ~ri / E: ger *Klavatur*] 1 Totalitate a clapelor la instrumentele muzicale cu clape, la mașina de scris etc. 2 Totalitate a butoanelor unui panou de comandă al unei mașini, al unui mecanism etc.

clavicemba *sn* *vz* *clavicimbal*

clavicembala *sn* *vz* *clavicimbal*

clavicembalo *sm* *vz* *clavicimbal*

clavicimbal *sn* [At: CARAGIALE, N. F. 127 / V: ~icem~, ~icembala *sf*, ~icembab / Pl: ~e / E: lat *clavicymbalum*, it *clavicembalo*] (Inv) Clavecin.

clavicord *sn* [At: DEX² / Pl: ~uri / E: fr *clavicorde*, lat *clavicordium*] Instrument muzical cu claviatură și coarde, strămoș al pianului.

clavicular, ~ă a [At: KRETZULESCU, A. 35/1 / Pl: ~i, ~e / E: fr *claviculaire*] 1 Care aparține claviculei. 2 Referitor la claviculă. 3 De claviculă.

claviculat, ~ă a [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: fr *claviculé*] (Atm) Cu clavicule.

clavicula *sf* [At: KLOPŠTOCK, F. 179 / Pl: ~le / E: lat *clavicula*, fr *clavicule*] Fiecare din cele două oase anterioare ale centurii scapulare care (la mamifere) se articulează cu sternul și cu omoplatul.

clavir *sn* [At: CONACHI, P. 129 / Pl: ? / E: ger *Klavier*] 1 (Inv) Pian. 2 (Îvp; îe) A avea ~la cap A fi nebun.

claviră *sn* [At: BRĂTESCU-VOINEȘTI, ap. DA / Pl: ~e / E: *clavir* + -as] 1-2 (Șhp) Clavir (mic).

clavirist, ~ă [At: GHICA, S. 577 / Pl: ~iști, ~e / E: *clavir* + -ist] (Îvr) 1 *smf* Pianist. 2 *smf* Profesor de pian. 3-4 *smf*, a (Persoană) care fabrică pian.

clavitură *sf* [At: DA / Pl: ~ri / E: nct] (Îrg) Lemn de molid tăiat scurt și despicat cu cuțitoaia pentru doage de doniță.

clavus *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: fr lat *clavus*] 1 Bătătură. 2 (Zlg) Parte a elitrelor unor insecte.

claxon *sn* [At: C. PETRESCU, C. V. 122 / V: (Înv) *clacson* / Pl: ~oane / E: fr *klaxon*] Dispozitiv de semnalizare sonoră, folosit la automobile.

claxona *vi* [At: DEX² / Pzi: ~nez / E: fr *klaxonner*] A semnaliza cu claxonul.

claxonare *sf* [At: DEX² / Pl: ~nări / E: *claxona*] Semnalizare cu claxonul. Si: *claxonat*¹.

claxonat¹ *sn* [At: DEX² / Pl: ~uri / E: *claxona*] Claxonare.

claxona², ~ă a [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *claxona*] Semnalizat cu claxonul.

clăb *sm* [At: DA / Pl: ~i / E: nct] (Îrg) Persoană care-și suflă permanent nasul.

clăbanos, ~oasă a [At: ȘEZ. II, 187 / Pl: ~oși, ~oase / E: *clab* + -(dn)os] (Îrg; d. copii) 1 Mucos. 2 Murdar.

clăbăt *sn* [At: H VIII, 168 / V: ~bet, ~buț, *clobot* / Pl: ~bețe / E: srb *klobuc*] 1 (Ban) Căciulă conică mare, din piele de miel sau de oaie. 2 (Bot; pbl; îe) ~ul-cucului Pălăria cucului (*Campanula patula*).

clăbet *sn* *vz* *clăbat*

clăbuc *sm* [At: I. IONESCU, C. 198/19 / V: *clabuc* / Pl: ~uci / E: bg *клубук*, srb *klabuk*] 1 Spumă care apare la suprafața unor lichide când sunt agitate, fierb sau fermentează. 2 Spumă de săpun cu apă. 3 Spumă de salivă. 4 (Fam; îe) A face ~i la gură A vorbi mult (și cu furie). 5 Sudoare spumoasă (pe care o fac mai ales caii) din cauza oboselii (și

căldurii). 6 Muci. 7-8 (Rar; lpl) Rotocoale de fum (sau abur). 9 (Înv) Pleavă. 10 (Îvp) Corpuri străine rămase după cernerea cerealelor. 11 (Ent; Mol) Gândac-puturos.

clăbuci¹ *smf* [At: CHEST. II, 158/167 / Pl: ~ / E: nct] (Reg) Prăjini legate de o parte și de alta a acoperișului (de paie), pentru a-l sprijini împotriva vântului.

clăbuci² [At: ALECSANDRI, P. III, 238 / Pzi: ~ucesc / E: *clabuc*] 1-2 *vt* A (se) acoperi cu clăbuci. 3 *vi* (D. lichide) A spumega.

clăbucit, ~ă a [At: DELAVRANCEA, ap. TDRG / Pl: ~uciți, ~e / E: *clabuci*] Plin de clăbuci.

clăbușit, ~ă a [At: MAT. FOLK. 121 / Pl: ~iți, ~e / E: nct] (Îvp; nob) Încărcat.

clăbuș *sn* *vz* *clăbat*

clăcan *sm* [At: HERZ.-GHER. IV, 32 / V: (reg) *clacan* / Pl: ~i / E: *claca* + -an] (Îrg) Clăcaș (2).

clăcaș, ~ă [At: CARAGEA, L. 24/26 / V: (reg) *clacaș* / Pl: ~i, ~e / E: *clacă* + -as] 1-2 *smf*, a (Țăran) care este obligat să facă clacă (1). 3 *smf* Persoană care participă la o clacă. 4 *sm* (Reg) Țăran care face clacă cu caii.

clăcășesc, ~ească a [At: I. IONESCU, M. 133 / Pl: ~ești / E: *clăcaș* + -esc] 1 Care este specific clăcășilor. 2 Care se referă la clăcăși. 3 Care provine de la clăcăși. 4 Care aparține clăcășilor. 5 De clăcăși.

clăcășeste *av* [At: DA / E: *clăcaș* + -este] Cum fac clăcășii.

clăcăși *vi* [At: I. IONESCU, M. 668 / Pzi: ~șesc / E: *clăcaș*] A face clacă (1) Si: a *clăcui*.

clăcășire *sf* [At: COSTINESCU / Pl: ~ri / E: *clăcăși*] Prestare de clacă Si: *clăcășit*, *clăcuire*, *clăcui*¹.

clăcășit *sn* [At: JIPESCU, ap. TDRG / Pl: ~uri / E: *clăcăși*] Clăcășire.

clăcășită *sf* [At: SANDU-ALDEA, U. P. 207 / Pl: ~te / E: *clăcaș* + -ită] Femeie care ia parte la clacă.

clăcui *vi* [At: ANON. CAR. / Pzi: ~esc / E: *clacă*] A clăcăși.

clăcuire *sf* [At: (a. 1792) URICARIUL I, 352 / Pl: ~ri / E: *clăcui*] Clăcășire.

clăcuit *sn* [At: BOGDAN, ap. TDRG / Pl: ~uri / E: *clăcui*] Clăcuire.

clăcușoară *sf* [At: CREANGĂ, A. 113 / P: ~cu-șoară / Pl: ~re / E: *clacă* + -(us)oară] 1 Clacă ușoară (și scurtă). 2 Clacă la care se petrece bine. 3 (Fig; gmt) Îspravă (a mai multora) Si: *pozna*.

clădar *sm* [At: BUL. FIL. 161 / V: *clădar*, *clădar* / Pl: ~i / E: nct] (Mol; uneori determinat prin „de poamă”) Ramură de viță de vie (de aproximativ 50 de cm) cu struguri foarte frumoși care este tăiată toamna pentru a fi pusă la păstrat.

clădar *sm* *vz* *clădar*

clădăraie *sf* [At: COSTINESCU / Pl: ~răi / E: *cladă* + -araie] (Pop) 1-8 Clădărie (1-8).

clădărie *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 239 / Pl: ~ii / E: *cladă* + -arie] (Pop) 1 Grămadă mare de lucruri (puse la întâmplare). 2 Mănunchi de știuleți (legați prin foi). 3 Mănunchi mare de fructe, flori, bureți. 4 Creangă plină de fructe. 5 Rădăcină răsfirată. 6 Tufă deasă de plante.

clădea *sf* [At: DA ms / Pl: ~ele / E: nct] (Reg; ccr) Ghizd.

clădi [At: PSALT., 274/15 / Pzi: ~desc / E: vsl *κλαδον*, *κλαστη*] 1 *vi* A ridica o construcție Si: a *construi*, a *zidi*. 2 *vt* A așeza lucrurile (de același fel) unul peste altul, sistematic, pentru a forma o grămadă. 3 *vi* (Fig) A crea. 4 *vr* (Înv; im) A se așeza, ocupând mult loc. 5 *vr* (Îe) A ~pe nisip A întreprinde ceva sortit eșecului.

clădire *sf* [At: ODOBESCU, S. III, 72 / Pl: ~ri / E: *clădi*] 1 Construire. 2 (Ccr) Construcție. 3 Corp de construcție.

clădiș *sn* [At: GRAIUL I, 37 / Pl: ~uri / E: *clădi* + -iș] (Pop) 1 Construire. 2 Clăditul căpițelor. 3 (Ccr) Clăie de fân.

clădi¹ *sn* [At: PAMFILE, A. R. 162 / Pl: ~uri / E: *clădi*] 1 Clădire (1). 2 Meserie a constructorului.

clădi², ~ă a [At: ALECSANDRI, P. P. 136 / Pl: ~iți, ~e / E: *clădi*] 1 Construit. 2-3 (Șfg) Creat.

clăditor, ~oare [At: COȘBUC, AE. 156 / Pl: ~i, ~oare / E: *clădit* + *tor*] 1-2 *smf*, a (Persoană) care clădește. 3-6 *smf*, a (Șfig) Creator. 7 *smf* (Pex) Întemeietor.

clăditură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 46/2 / Pl: ~ri / E: *clădi* + -(t)ură] (Înv) 1 Zidire. 2 Construcție. 3 Mod de construire. 4 (Ccr) Lemnăria pusă în pereții caselor de lemn. 5 Claie de fân.

clăfai *v* *vz* *clefai*

clăi *vi* [At: I. CR. IV, 100 / V: *in*~ / Pzi: ~esc / E: *claie*] (Reg) A face clăi.

clăiește *av* [At: ZANNE, P., IX, 227 / E: *claie* + -este] (Pop) (În felul) cum se fac clăile.

clăinet *sn* *vz* *clarinet*

clăire *sf* [At: DA / V: *în*~ / P: *clă-i*~ / Pl: ~ri / E: *clăi*] Facere de clăi Si: *clăit*.

clăișoară *sn* [At: DICT. / P: *clă-i*~ / Pl: ~re / E: *claie* + -ișoară] 1-2 (Șhp) Claie (mică) Si: *clăița* (1-2), *clăiuța* (1-2).

clăit *sn* [At: DA ms / P: *clă-it* / Pl: ~uri / E: *clăi*] Clăire.

clăița *sf* [At: DA ms / Pl: ~te / E: *claie* + -iță] 1-2 Clăișoară (1-2).

clăiuța *sf* [At: LM / Pl: ~te / E: *claie* + -uță] 1-2 Clăișoară (1-2).

clămpăi *vi* *vz* *clămpăni*

clămpăneală *sf* [At: I. CR. IV, 50 / Pl: ~eli / E: *clămpăni* + -eală] 1 Zgomot produs de lovirea a două obiecte (de lemn). 2 (Fig) Flecăreală. 3 (Buc) Armare și acționare a trăgaciului unei arme de foc fără muniție Si: *clămpănire* (1).

clămpăni [At: CREANGĂ, A. 4 / V: *cleampani*, *clâm*~, *clem*~, *cleam*~ / Pzi: ~nesc / E: *clămp* + -ani] 1 *vit* A produce un zgomot specific prin lovirea a două obiecte (de lemn). 2 *vi* (Fig; șie) A ~ *din gură* A flecări. 3 *vi* (Buc) A arma și a acționa trăgaciul unei arme de foc fără muniții.

clămpănire *sf* [At: COSTINESCU / Pl: ~ri / E: *clămpăni*] 1-2 Clămpăneală (1-2).

clămpăniș *sn* [At: DR I, 91 / Pl: ~uri / E: *clămpăni*] Clămpăneală (1). *clămpănișor*, ~oare [At: DICT. / Pl: ~i, ~oare / E: *clămpăni* + -tor] 1 a Care clămpănește (1). 2 *sf* Clanță.

clămpănitură *sf* [At: PAS. Z. III, 203 / Pl: ~ri / E: *clămpăni* + -(t)ură] 1-3 Clămpăneală (1-3).

clămpău *sm* [At: SCRIBAN, D. / Pl: ~ăi / E: *clămp* + -au] 1-2 (Reg) Papuc deformat (sau uzat).

clăncăi *vi* [At: CANTEMIR, I. I. I, 150 / V: ~ngăi~ / Pzi: ~esc / E: *clanc* + -ai] (D. două obiecte) A produce un sunet specific în urma ciocnirii.

clăncăire *sf* [At: DICT. / V: ~ngăi~ / Pl: ~ri / E: *clăncăi*] Producere a unui sunet specific Si: *clăncăit*, *clăncănire*, *clăncănit*, *clăngăit*, *clăngăni*. *clăncăit* *sn* [At: BĂLCESCU, M. V. 369/5 / V: ~ngăit / Pl: ~uri / E: *clăncăi*] Clăncăire.

clăncăitor, ~oare [At: DICT. / V: ~găi~ / P: ~ca-i~ / Pl: ~i, ~oare / E: *clăncăi* + -tor] 1 a Care clăncăie. 2 *sf* (Înv) Jucărie care clăncăie.

clăncăni *vi* [At: DICT. / Pzi: ~nesc / E: *clanc* + -ani] A clăncăi.

clăncănire *sf* [At: DICT. / Pl: ~ri / E: *clăncăni*] Clăncăire.

clăncănit *sn* [At: DICT. / Pl: ~uri / E: *clăncăni*] Clăncăit.

clăncănișor, ~oare [At: DA / P: ~ca-ni~ / Pl: ~i, ~oare / E: *clăncăni* + -tor] 1 a Clăncăitor (1). 2 *sf* Clăncăitoare (2).

clănet *sn* *vz* *clarinet*

clăngăi *vi* *vz* *clăncăi*

clăngăire *sf* *vz* *clăncăire*

clăngăit *sn* *vz* *clăncăit*

clăngăitor, ~oare *smf*, a *vz* *clăncăitor*

clăntăetura *sf* *vz* *clăntăitura*

clăntăi *vi* [At: DOSOFTEI, V. S. II, 61 / V: *clân*~ / Pzi: *clăntăi* / E: *clant* + -ai] A clăntăni.

clăntăială *sf* *vz* *clăntăneală*

clăntăire *sf* *vz* *clăntănire*

clăntăit *sn* *vz* *clăntănit*

clăntăitor *vz* *clăntănișor*

clăntăitura *sf* *vz* *clăntănitura*

clăntăneală *sf* [At: DA / V: ~ten~ / Pl: ~eli / E: *clăntăni* + -eală] 1-8 Clăntănire (1-8).

clăntăni [At: NEGRUZZI, S. I, 295 / V: *clen*~, *clențeni* / Pzi: ~nesc / E: *clant* + -ani] 1 *vi* (D. dinți) A se ciocni ritmic (de frig sau frică). 2 *vi* (D. fălcile animalelor) A se ciocni cu zgomot. 3 *vi* A produce un zgomot specific prin lovirea unor obiecte de metal sau de sticlă. 4 *vi* A apăsa repetat și zgomotos clanța ușii. 5 *vi* (Fig; dep) A flecări. 6 *vir* (Fig) A împunge cu vorba. 7 *vr* A se certa. 8 *vi* (Rar; d. căței) A lătra.

clăntănire *sf* [At: EMINESCU, N., 110 / Pl: ~ri / E: *clăntăni*] 1 Ciocnire ritmică a dinților. 2 Ciocnire cu zgomot a fălcilor. 3 Producere a unui zgomot specific prin lovirea unor obiecte de metal sau de sticlă. 4 Apăsare pe clanța ușii. 5 (Fig; dep) Flecăreală. 6 (Fig) Ironizare. 7 (Fig) Ceartă. 8 (Rar) Lătrat.

clăntăniș *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: *clăntăni*] 1-8 Clăntănire (1-8).

clăntănișor, ~oare a [At: DA / Pl: ~i, ~oare / E: *clăntăni* + -tor] Care clăntănește.

clăntănitură *sf* [At: DA / Pl: ~ri / E: *clăntăni* + -tura] Clăntănire.

clăntău *sm* [At: PONTBRIANT, D. / V: *clen*~ / Pl: ~ăi / E: *clanță* + -au] 1 Flecăre. 2 (Înv; prt) Avocat. 3 (Înv; prt) Funcționar.

clănti [At: DA / Pzi: ~tesc / E: *clant*] (Îrg) 1 *vi* (D. animale de pradă) A ataca. 2-3 *vr* A (se) tăia cu cuțitul.

claoaie *sf* [At: DA / Pl: ~oi / E: *claie* + -oaie] (Buc) Claie mare.

clăoi *sn* [At: SBIERA, P. 321 / Pl: ~oaie / E: *claie* + -oi] (Buc) Claie mare.

clăoies *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: *claie* + -eș] (Buc) Claie mică.

clăpaci *sn* *vz* *clapaci*

clăpar *sm* [At: DEX / Pl: ~i / E: *clapă* + -ar] Încălțăminte pentru schi, înaltă până deasupra gleznei, închisă în față cu clape.

clăpăci [At: CAMIL PETRESCU, V. 53 / Pzi: ~ăcesc / E: *clăpoci* + *balăci*] 1 *vi* A se mișca prin apă sau noroi, făcând un zgomot specific Cf *balaci*. 2 *vr* (Reg) A se buimăci.

clăpai [At: HEM 2525 / V: *clep*~ / Pzi: ~esc / E: *clap* + -ai] 1-3 *vi* A clămpăni (1-3). 4 *vi* (Fig; d. oameni) A vorbi repede (și neclar).

clăpăire *sf* [At: DA / P: ~pa-i~ / Pl: ~ri / E: *clăpai*] 1-3 Clămpănire (1-3). 4 (Fig) Vorbire rapidă (și neclară).

clăpăit *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: *clăpai*] 1-4 Clăpăire (1-4).

clăpăitura *sf* [At: DA / P: ~pa-i~ / Pl: ~ri / E: *clăpai* + -(t)ură] 1-4 Clăpăire (1-4). 5 Sunet scos de papuci la umblat.

clăpăni *vi* [At: HEM 2525 / Pzi: ~nesc / E: *clap* + -ani] 1-2 A clămpăni (1-2).

clăpănire *sf* [At: DA / Pl: ~ri / E: *clăpăni*] 1-2 Clăpăit (1-2).

clăpăug, ~ă [At: CREANGĂ, GL. / V: *căplăug*, *cleapăug*, *tăplăug* / Pl: ~ugi, ~uge / E: ucr *кляпоухий*] 1-2 *smf*, a (Persoană) care are urechi mari. 3-4 a (D. ureche) Mare și proeminentă (sau atârândă). 5 *smf* Animal cu urechi mari (și atârândă). 6 *smf* (D. oameni; prt) Prostănac.

clăpăugi *vr* [At: CAMILAR, N. II, 322 / Pzi: ~ugesc / E: *clăpăug*] (D. urechi) A se lăsa în jos.

clăpăugit, ~ă [At: CAMILAR, N. I, 8 / Pl: ~iți, ~e / E: *clăpăugi*] 1-4 *smf*, a (Ființă) care are urechi clăpăuge (3-4).

clăpăuzat, ~ă a [At: POP-FLORENTIN, ap. TDRG / Pl: ~ați, ~e / E: ns cf *clăpăug* + *dabalazut*] (Înv) Pleoștit.

clăpănta *vi* [At: RETEGANUL, P. II, 27 / Pzi: ~tez / E: pbl *clăpai* + *mețița*] (Îvp) A flecări.

clăpăni *vi* [At: CHIRIȚESCU, CONV. LIT. XLII, 453 / V: *clep*~ / Pzi: ~nesc / E: *elapc* + -ani] (Înv) A produce, repetat și la intervale scurte, un sunet prin lovirea a două obiecte (sau prin închiderea și deschiderea unui capac).

clăpăcnire *sf* [At: DA / V: *clep*~ / Pl: ~ri / E: *clăpăcni*] 1 Producere repetată și la intervale scurte a unui zgomot Cf *clăpăcni*. 2 Zgomot produs prin clăpăcnire (1).

clăpănit *sn* [At: CHIRIȚESCU, CONV. LIT. XLII₂, 454 / V: *clap-* / Pl: *~uri* / E: *clăpăni*] 1-2 Clăpănire (1-2).

clapi *vr* [At: PAMFILE, I. II / Pzi: *~pesc* / E: *clapă*] (Fmr) A înșela.

clapiu¹ *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~te* / E: *capîta + clăie*] (Reg) Căpiță.

clapiu² *sf* [At: DA ms / Pl: *~te* / E: *clapă + -ita*] 1-2 (Shp) Clapă (mică).

clăpoci *v* *vz clăpoci*

clăponit *sn* *vz clăponit*

clăpuși *vr* [At: PAMFILE-LUPESCU, CROM. 137 / Pzi: *~sesc* / E: *ns* cf. *clapa + captuși*] (Înv) A acoperi (cu o pătură).

clăranet *sn* *vz clarinet*

clăsanet *sn* *vz clarinet*

clăsui *vr* [At: POLIZU / Pzi: *~esc* / E: *clasă*] (Înv) A clasifica.

clătan *sn* *vz cotton*

clătări [At: ȚICHINDEAL, F. 242/17 / V: *clotori* / Pzi: *~resc*, (reg) *clătar* / E: *srb klatariše*] (Îrg) 1-2 *vr* A (se) agita. 3 *vr* A clăti. 4 *vr* (Mun) A spăla aurul. 5 *vr* (D. apă) A se tulbura.

clăteală *sf* [At: DICT. / Pl: *~eli* / E: *clăti + -eală*] Clătire.

clăti [At: PSALT. SCH. 360 / Pzi: *~resc* / E: *vsl КЛАТЯТИ*] 1-2 *vr* (Îvr) A (se) clinti. 3 *vr* (Înv; îe) A **nu se ~nici un fir (de păr) din capul cuiva** A rămâne neatin. 4 *vr* (Înv; d. ființe) A se mișca. 5-6 *vr* (Înv) A porni. 7 *vr* (Înv) A emigra. 8 *vr* (Înv; d. părțile trupului) A tremura. 9 *vr* (Înv; d. gene) A se bate. 10-11 *vr* (Înv) A (se) clătina (2-3). 12 *vr* (Înv; îe) A **~capul** A da din cap. 13 *vr* (Înv; d. câini; îe) A **~coada** A da din coadă. 14 *vr* (Înv; d. inimă) A bate. 15 *vr* (Înv; d. apă, valuri) A se mișca violent. 16 *vr* (Înv; d. apă, valuri) A se izbi (de ceva). 17-18 *vr* (D. rufe, vase etc.) A (se) limpezi, după spălare, în apă curată Si: (reg) *a clătari*. 19-20 *vr* (D. față, gură etc.) A (se) curăța cu apă curată. 21-22 *vr* (Înv; cu indicarea băuturii) A (se) bea puțin (după ce a mișcat băutura prin gură). 23 *vr* (Înv) A șovăi. 24-25 *vr* (Înv) A (se) modifica. 26 *vr* (Îvr) A examina. 27 *vr* (Înv) A zdruncina. 28 *vr* (Înv) A fi impresionat.

clătina [At: CORESI, EV. 145/16 / V: (reg) *clet-*, *cletena*, *cletăna* / Pzi: *clatin*, (reg) *clătin* / E: *clăti*] 1 *vr* A mișca. 2-3 *vr* A (se) mișca puțin, lin într-o parte și într-alta. 4-5 *vr* (îe) A **~capul** (sau **cu capul, din cap, rar din barbă**) A da din cap (sau barbă) de mirare, îndoială etc. 6 *vr* (Pop; îe) A se **~(ca) dinții (babei)** A fi aproape de sfârșitul vieții. 7 *vr* (Șfg) A șovăi (în mișcare, în mers). 8 *vr* A se împletici (de slăbiciune, beție etc.). 9 *vr* A scutura tare. 10 *vr* (Fig) A face să șovăie. 11 *vr* (Fig) A fi într-o situație nesigură (sau critică).

clătinare *sf* [At: PSALT. 84/33 / V: (Înv) *clet-* / Pl: *~nări* / E: *clătina*] 1 Mișcare. 2 Mișcare lină într-o parte și într-alta. 3 (Șfg) Șovăire. 4 Împleticire (de slăbiciune, beție etc.). 5 Scuturare puternică. 6 Situație nesigură (sau critică).

clătina¹ *sn* [At: HERZ.-GHER., M. IV, 232 / Pl: *~uri* / E: *clătina*] 1-6 Clătinare (1-6).

clătina², *~a* *a* [At: CORESI, EV. 3/13 / Pl: *~ați*, *~e* / E: *clătina*] 1 Mișcat. 2 Mișcat lin într-o parte și în alta. 3 Șovăitor. 4 Împleticit. 5 Scuturat puternic. 6 Aflat într-o situație nesigură (sau critică).

clătinator, *~oare* [At: CONACHI, P. 298 / Pl: *~i*, *~oare* / E: *clătina + -tor*] 1-2 *a* Care (se) clatină. 3 *sf* (Îvp) Leagăn.

clătina³ *sf* [At: CARAGIALE, M. 296 / V: (Înv) *clet-* / Pl: *~ri* / E: *clătina + -tura*] (Înv) 1-5 Clătinare (1-5).

clătini *vi* [At: DA / Pzi: *~nesc* / E: *clătina* *css*] 1-11 Clătina (1-11). *clătinici* *sn* [At: PHILIPPIDE, P. 182 / Pl: *~uri* / E: *clătina + -ici*] (Înv) 1-5 Clătina¹ (1-5).

clătire *sf* [At: PSALT. 84/10 / Pl: *~ri* / E: *clăti*] 1 (Înv) Clintire. 2 (Înv) Mișcare. 3 (Înv) Schimbare. 4 (Înv) Cutremurare. 5 (Înv; fig) Șovăire. 6 (Înv; îs) *~a minții* Alienare. 7 (Înv) Expediție armată. 8 Limpezire cu apă curată. 9 (Rar) Băut.

clăti¹ *sn* [At: CORESI, EV. 142/16 / Pl: *~uri* / E: *clăti*] 1 (Înv; pbl) Atingere. 2 (Înv) Mișcare. 3 Clătire (8).

clăti², *~ă* [At: N. COSTIN, ap. DDRF / Pl: *~iți*, *~e* / E: *clăti*] 1 *a* (Înv) Clintit². 2 *a* (Înv) Mișcat². 3 *a* (Înv; îs) *~de* (sau *la*) *mint* Nebun.

4 *a* (Înv) Tulburat². 5 *a* Limpezit². 6 *sf* Plăcintă constând dintr-o foaie de aluat prăjită în grăsime, unsă cu dulceață, brânză etc. și rulată.

clătitor, *~oare* *a* [At: VARLAAM, C. 21/2 / Pl: *~i*, *~oare* / E: *clăti + -tor*] (Îvr) 1-2 Care (se) clatină. 3 Mișcător.

clătitura *sf* [At: DICT. / Pl: *~ri* / E: *clăti + -(t)ura*] (Înv) 1-9 Clătire (1-9).

clavan, *~ă* *a* [At: VICIU, GL. / Pl: *~i*, *~e* / E: *ns* cf. *plavan*] (Reg) Voinic.

clămpăni *vi* *vz clămpăni*

clântăi *vi* *vz clântăi*

clântoăie *sf* [At: JAHRESBER. VII, 84 / V: (Ban) *~ane* / Pl: *?* / E: *clean*] (Îvp) Hop.

clânturos, *~oasă* *a* [At: JAHRESBER. VII, 84 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: *clean* + *-uros*] (Îvp) Cu hopuri.

cleaf *i* [At: LM / V: *clef* / E: *fo*] Cuvânt care imită zgomotul pe care-l fac cei ce mănâncă zgomotos.

cleafă *sf* [At: CV III, nr. 2 / Pl: *~fe* / E: *cleaf*] (Reg) Femeie vorbăreată.

cleafăt *sn* [At: I. CR. V, 374 / Pl: *~fete* / E: *cleaf + -ar*] (Reg) 1 Flecăreală. 2 Adunătură de flecari.

cleamp *sn* [At: ȘEZ. II, 187 / Pl: *~uri* / E: *rs КЛЭМ*] (Pop; mpl) 1 Cep lung. 2 Creangă uscată. 3 Vreasc.

cleampăni *v* *vz clempăni*

cleampă *sf* *vz clămpă*

cleampăi *v* *vz clămpăni*

cleampus *sn* [At: HERZ.-GHER., M. IV, 232 / Pl: *~uri* / E: *rs КЛЭМУШ*] (Buc) 1 Cărlig. 2 Clanța ușii.

clean *sm* [At: DAMÉ, T. 127 / V: *clen* / Pl: *cleni* / E: *vsl КЛЭНЬ*] 1 Pește răpitor de apă dulce din familia ciprinidelor, cu botul rotunjit, cu corpul gros, aproape cilindric, acoperit cu solzi mari, tiviti cu negru (*Leuciscus cephalus*). 2 (Pop; îs) *Beat* ~ *Beat* turtă. 3 (Pop; îs) *Sătul* ~ *Sătul* până la îmbuibare.

cleanc *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~uri* / E: *nct*] (Reg) Ciot rămas după tăierea (sau ruperea) crengilor, de care te poți agăța cu mâna Cf. *clenci*.

cleancă *sf* [At: LB / V: *~ngă* / Pl: *~nci* / E: *nct*] (Reg) 1 Creangă. 2 Crenguță. 3 Lemn strâmb.

cleanf *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: *~uri* / E: *nct*] (Reg) Colțuc.

cleangă *sf* *vz cleanca*

clean¹ *i* *vz clant*

clean² *sn* [At: LIUBA-IANA, M. 45 / Pl: *?* / E: *srb klanats*] 1 (Ban) Trecătoare printre dealuri. 2 Picior de deal. 3 (Olt) Stâncă (prăpăstioasă).

4 Râpă mare. 5 Colț de stâncă.

cleantă *sf* *vz clanța*

cleantănă *sf* [At: ALRM III/I, h. 289 / Pl: *~tâne* / E: *cleantă + -na*] (Reg) Clanță.

cleapavg, *~ă* *a* *vz clăpăug*

cleapcă *sf* [At: DA / Pl: *~pce* / E: *ucr КЛЕПКА*] (Buc) Pălărie veche.

cleapșă *sf* *vz leapșă*

cleapță *sf* [At: DA / Pl: *~te* / E: *ucr КЛЕПКА*] (îe) A **prinde în** ~ A prinde în lat.

clearance *sf* [At: DN³ / P: *clirans* / E: *eg clearance*] (Med) Raport între concentrația sangvină a unei substanțe și eliminarea prin urină.

clearing *sm* [At: I. PANȚU, PR. 74 / V: *clir-* / P: *cliring* / E: *eg clearing*] Sistem de decontare fără numerar (folosit între state) bazat pe compensarea globală, centralizată a tuturor creanțelor și angajamentelor.

clească¹ *sf* [At: MAT. FOLK. VII, 120 / Pl: *nct* / E: *clește*] (Reg) 1 Instrument de lemn asemănător unei mici furci, folosit la fixat doagele de cerc sau prinsul rufelor pe frânghie. 2 Obiect de joc în formă de clește.

3 Mașină hodorigită.

clească² *sf* [At: CIAUȘANU, V. / Pl: *?* / E: *ns* cf. *clei + coleașă*] (Reg) Mămăligă prost făcută Cf. *terci*.

cleașta¹ *sf* [At: CHEST. II, 226 / Pl: *~te* / E: *nct*] (Reg) Locul unde se îmbină căpriorii casei.

cleașta² *sf* *vz clește*

cleat, *~ă* *a* *vz clat*

cleată sf [At: MAT. FOLK. 1077 / Pl: *clete* / E: bg *клат*] (Reg) 1 Grămadă. 2 Bucată îngustă de pământ. 3 Întindere de pământ.

clebeu sn [At: COMAN, GL. / Pl: *~ee* / E: nct] (Reg) Lemn noduros care arde mult timp Si: (reg) *clar*².

clece sf [At: DAMÉ, T. 123 / V: *cleci, clence* / Pl: *~* / E: nct] Lemn de la capetele năvodului.

cleceti vr [At: H IX, 91 / Pzi: *~tesc* / E: nct] (Reg) A se certa.

clechie sf [At: JAHRESBER. X, 182 / Pl: *~chii* / E: nct] (Reg) Clicin.

*cleci*¹ sfp vz *clece*

*cleci*² sn vz *clenci*

clecie sf [At: DA / A: ? / Pl: *~ecii* / E: nct] (Reg) Jumătate de varză.

cléd sms [At: VICIU, GL. / E: nct] (Trs) Masă cleioasă.

clédos, ~oasă a [At: DA ms / Pl: *~oși, ~oase* / E: *cléd + -os*] (Reg) Argilos.

cleri sm vz *creier*

clef i vz *cleaf*

clefai [At: LM / V: *clemfai, clăfai, cefai, cieflai, ciftai* / Pzi: *~esc* / E: fo] 1-2 vi A mânca zgomotos și neplăcut privirii. 3 vi A închide și a deschide gura plescăind. 4 vi (Fig) A vorbi repede, articulând prost cuvintele. 5 vi A produce un zgomot specific umblând prin noroi. 6-7 vi (Pex; ivr) A frământa (noroiul). 8 vi (D. căței; ivr) A lătra.

clefaire sf [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ri* / E: *clefai*] 1 Mod de a mânca zgomotos. 2 Închidere și deschidere a gurii însoțită de plescăituri. 3 Vorbire rapidă. 4-5 Zgomot produs de umblatul prin noroi (sau frământarea noroiului). 6 (ivr) Lătrat.

*clefăit*¹ sn [At: DA / Pl: *~uri* / E: *clefai*] 1-6 Clefăire (1-6).

*clefăit*² av [At: MDA ms / E: *clefai*] 1 (D. felul în care mănâncă cineva) Zgomotos și neplăcut privirii. 2 (D. felul în care vorbește cineva; fig) Articulat prost.

clefetea sf [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ele* / E: *clefeti + -ea*] Ciocan de lemn cu care dogarul bate cercurile la butoaie Si: *clefetitor* (3).

clefeti [At: COSTINESCU / Pl: *~tesc* / E: fo] 1-2 vit (ivr) A molfăi. 3-4 vit (Reg) A clefăi (1). 5 vi A bombăni. 6-7 vitp A (se) bate cercurile la un butoi cu clefeteaua. 8-9 vit (Reg; d. membre) A (se) scrânti.

clefetire sf [At: DA / Pl: *~ri* / E: *clefeti*] 1 Molfăire. 2 Clefăire (1). 3 Bombănire. 4 Batare a cercurilor la butoi cu clefeteaua. 5 (Reg) Scrântire.

*clefeti*¹ sn [At: SĂM. III, 663 / Pl: *~uri* / E: *clefeti*] 1-5 Clefetire (1-5).

*clefeti*², *~a a* [At: DA / Pl: *~iti, ~e* / E: *clefeti*] 1 Care mestecă greu, din lipsa dinților. 2 Molfăit². 3 (Reg) Mâncăcios. 4 Flecar. 5 Bătut cu clefeteaua.

clefetitor, ~oare a [At: COSTINESCU / Pl: *~i, ~oare* / E: *clefeti + -tor*] 1-2 smf, a (Persoană) clefetiță² (1). 3 Clefetea.

cleft sm [At: DA / Pl: *~fi* / E: ngr *κλέφτης*] (Rar) Haiduc din Pind.

clefusteț sn vz *flecusteț*

clehui a [At: CHEST. V/S / Pl: *~* / E: ns cf *tehui*] (Îrg) Nebun.

*clei*¹ sn [At: ANON. CAR. / V: (reg) *crei* / Pl: *~uri* / E: vsf *κλει*] 1 Substanță (văskoasă) obținută din oase, din unele plante sau sintetic, cu care se pot lipi între ele obiecte sau părți de obiecte. 2 (Fig) Substanță văskoasă și lipicioasă care seamănă cu cleiul (1). 3 (ivr; aco „de pește”) Materie lipicioasă extrasă din bășica înotătoare a unor pești. 4 (Fam; ie) A fi ~ A nu ști nimic (din materia unui examen). 5 (Fam; iae) A fi beat turtă. 6 Rășină de copac. 7 (Înv; șis) ~ negru Smoală. 8 (Fam) Cerumen. 9 (Fig; arg) Spermă. 10 (Arg; ie) A da (sau a pune) un ~ A avea contact sexual.

*clei*² vr [At: PALIA (1581), 31/15 / Pzi: *~ez* / E: *clei*] (Înv) A încheia.

*clei*³ sms [At: H IV, 176 / Pl: *~uri* / E: ger *Klee*] (Bot; Ban) 1 Trifoi. 2 Lucernă.

*clei*⁴ smp vz *creier*

*clei*⁵ sn [At: BORZA, D. / Pl: *~uri* / E: nct] (Bot; reg; ic) ~ul pământului Algă din familia nostocacee (*Nostoc communis*).

cleială [At: DDRF / Pl: *~ieli* / E: *clei + -ala*] (Rar) Încheială.

cleid- [At: DN³ / V: *cleido-* / E: fr *cléid(o)-*] Element de compunere cu sensul de „claviculă”.

cleidectomie sf [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr *cléidectomie*] (Med) Îndepărtare chirurgicală a claviculei.

cleido- sf vz *cleid-*

cleidotomie sf [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr *cléidotomie*] (Med) Secționare a claviculei unui făt mort pentru facilitarea expulzării lui.

cleieri smp *creier*

cleioanca sf [At: ALRM III/I, h. 401 / P: *cle-ioan-* / Pl: *~nce* / E: *clei + -oancă*] (Îrg) Mușama.

cleionaj sn [At: LTR / P: *cle-io-* / Pl: *~e* / E: fr *clayonnage*] (Liv) Rețea de gărdulețe de nuiele împletite cu care se consolidează o coastă de deal.

cleios, ~oasă a [At: ECONOMIA, 4/14 / Pl: *~oși, ~oase* / E: *clei + -os*] 1 Lipicios și văscos Si: (reg) *clicos*. 2 Plin de clei (1). 3 (D. ouă) Fiert astfel încât albușul se întărește, iar gălbenușul rămâne moale. 4 (Fig; fam) Care nu știe nimic. 5 (D. pământ) Clisos.

cleire sf [At: DICT. / P: *cle-i-* / Pl: *~ri* / E: *clei*] (Înv) Înclaiare.

cleistro- [At: DN³ / P: *cle-is-* / E: fr *cléist(o)-*] Element de compunere cu semnificația „închis”.

cleistogam, ~ă a [At: DEX² / P: *cle-is-* / Pl: *~i, ~e* / E: fr *cléistogamme*] (Bot; d. flori) Care prezintă cleistogamie.

cleistogamie sf [At: DEX² / P: *cle-is-* / Pl: *~ii* / E: fr *cléistogamie*] (Bot) Autopolenizare.

cleit, ~a a [At: ȘINCAI, HR. I, 247/28 / Pl: *~iti, ~e* / E: *clei*] 1 (Înv) Înclaiat². 2 (luz) Atribuit².

cleitor, ~oare [At: PONTBRIANT, D. / P: *cle-i-* / Pl: *~i, ~oare* / E: *clei + -tor*] (Înv) 1-2 smf, a (Persoană) care înclaiază.

cleitură sf [At: LB / P: *cle-i-* / Pl: *~ri* / E: *clei + -(t)ură*] 1 (Îvp) Înclaiare. 2 (Înv) Văscozitate.

cleiță sf [At: HEM 438 / Pl: *~te* / E: *clei + -ita*] (Bot) Tulichină (*Daphne mesereum*).

clejă sf vz *eclejie*

clejniță sf vz *cleșniță*

clem sn vz *cleva*

cleva v vz *chema*

clematită sf [At: PANTU, PL.² / Pl: *~ite* / E: lat *clematitis*, fr *clématite*] (Bot) 1 Clopoțel (*Clematis integrifolia*). 2 Luminoasă (*Clematis recta*).

clemă sf [At: DICT. / V: *clem* sn / Pl: *~me* / E: ger *Klemme*] 1 (Înv) Clește de lemn folosit în șelărie pentru manevrarea bucăților de piele la coasere. 2 Gheară pentru fixat materiale, piese. 3 Dispozitiv din sârmă sau tablă pentru asamblarea (demontabilă) mai multor piese.

clemendcu sn [At: POMPILIU, B. / Pl: *~cie* / E: ger *Klemmende*] (Reg; la moară) Pană mică de oțel fixată într-un dispozitiv de pe o grindă transversală, pe care se sprijină un drug de fier ce ține crângul.

clement, ~a [At: STAMATI M. / Pl: *~nti, ~e* / E: fr *clément*, lat *clemens, -ntis*] (Liv) Indulgent.

clemență sf [At: (a. 1774) URICARIUL I, 178 / Pl: *~te* / E: lat *clementia*, fr *clémence*] (Liv) Indulgență (față de inferiorii care au greșit).

clemfai v vz *clefai*

clempar sm [At: DA / Pl: *~i* / E: *cleampă + -ar*] (Dep) Hodorog.

clempani v vz *clămpăni*

clempau sn [At: PAMFILE, J. I, 336 / Pl: *~ăi* / E: *cleampă + -au*] (Pop) Jucărie care clămpănește, făcută de copii din tulpini de porumb.

clempuș sn [At: DAMÉ, T. 96 / Pl: *~uri* / E: *cleampă + -us*] 1 (Reg) Mic țărș de care se leagă priponul. 2 (Reg) Cuiul priponului. 3 (Reg) Prăjină. 4 Bucată de fier ca un cârlig pe care se sprijină clampa² ușii când se închide. 5 Profil care împiedică zăvorul să iasă din spațiul în care culisează. 6 (Reg) Fâșie subțire de lemn care se lovește de spițele roții de la cărâitoare, producând sunetele. 7 (Reg; ned) Unealtă cu care se lucrează oalele.

clempușor sn [At: SADOVEANU, Z. C. 121 / Pl: *~oare* / E: *clempuș + -or*] (Șhp) Clempuș (4).

clen sm vz *clean*

clence sf vz *clece*

clencea sf vz *clenci*

clenci sn [At: DOSOFTEI, V. S. 63/2 / V: *clenci, clinci, clienci, clincea*, *clencea* sfa / Pl: ~uri / E: bg *КЛИНКА*] 1 Bucată dintr-o creangă (uscată) de care se poate agăța ceva. 2 Ciot (al unei crengi frânte). 3 (Buc) Vreasc. 4 Bucată de lemn strâmb. 5 (Reg) Ramură de corn de cerb. 6 Cârlig. 7 (Îvr) Ghimpe. 8 (Înv; fig) Moșneag gârbov. 9-10 (Reg) Cui (sau cârlig) de prepeleac. 11 (Reg) Ciot cu două brațe. 12 (Reg) Prepeleac. 13 (Reg) Așternut de crengi pe care se așază fânul. 14 (Înv) Proeminență, ca un cârlig, de la capătul de sus al leucei de care se sprijină lanțul. 15 (Îvp) Nuia cu un cârlig în vârf legată de coada coasei. 16 (Pop) Ac al cataramei. 17 (Reg) Clanța ușii. 18 (Înv) Tăietură în unghi cu care se însemnau mieii la urechi. 19 (Pop) Motiv de ceartă. 20 (Pop) Încurcătură. 21 (Înv) Subterfugiu. 22 (Înv) Dispută. 23 (Îrg) Intrigă. 24 (Reg; ave; șif *clincea, clencea*) Deloc. 25 (Îcs) *De-a clencea, de-a clincea* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

clenciui vr [At: ȘEZ. XXIII, 42 / Pzi: ~esc / E: *clenci*] (Reg) A căuta motiv de ceartă.

clenciuros, ~oasă a [At: DOSOFTEI, V. S. 25₂ / V: *clin~* / Pl: ~oși, ~oase / E: *clenci* + -uros] 1 Cu clenciuri. 2 (Fig) Încurcat.

clenciș sn [At: ANON. CAR. / Pl: ~uri / E: *clenci* + -uș] (Înv; șhp) 1-2 Cârlig (mic).

clendos, ~oasă a vz *clindos*

clenguros, ~oasă a vz *crenguros*

clengută sf vz *crengută*

clenișor sm [At: ATILA, P. 67 / Pl: ~i / E: *clean* + -ișor] (lht; șhp) 1-2 Clean (mic).

clenodiș sn [At: ȘINCAI, HR. II, 1/17 / V: *clinoid* / Pl: ~ri / E: ger *Kleinod*] (Îvr) Bijuterie.

clentus sn [At: H XVIII, 269 / V: *clin~* / Pl: ~e / E: nct] (Ban) 1 Pieptar din pânură. 2 Veșmânt din lână albă sau gri, nedefinit mai îndeaproape.

clențaică sf [At: LIUBA-IANA, M. 95 / V: *clîn~* / Pl: ~țâci / E: *cleanță* + -aică] (Îrg) 1 Clanță. 2 (Dep) Gură.

clențan sm [At: H IX, 144 / Pl: ~i / E: *cleanță* + -an] (lht; reg) Crap mic.

clențani v vz *clanțani*

clențar sn [At: ALRM II/I, h. 289 / V: ~ter / Pl: ~e / E: *cleanță* + -ar] (Reg) Clanță (1).

clențau sm vz *clanțau*

clențeni v vz *clanțeni*

clențer sn vz *clențar*

clențos, ~oasă a [At: CIAUȘANU, V. / Pl: ~oși, ~oase / E: *cleanță* + -os] (Reg) 1 Palavrăgiu. 2 Arțăgos.

clențuc s [At: DA mcs / Pl: ? / E: nct] (Reg) Vârf de munte.

clențus sm [At: BĂCESCU, P. 25 / Pl: ~i / E: *clean* + -tus] (lht; Ban; șhp) 1-2 Clean (mic).

clenut, ~ă smf [At: H III, 309 / Pl: ~i, ~e / E: *clean* + -ut] (lht; șhp) 1-2 Clean (mic).

cleoacă sf vz *cloacă*

cleoambă sf vz *cloambă*

cleoampă sf vz *cloambă*

cleoanță sf vz *cloanță*

cleoci v vz *cloci*

cleombă sf vz *cloambă*

cleombani vi [At: KLEIN, D. 192 / V: *clioam~* / Pzi: ~nesc / E: fo] (Ban) 1 (D. o coardă lovită) A vibra. 2 (D. cai) A clănțăni din dinți.

cleomburea sf [At: MARIAN, NU. 616 / V: *clio~, clom~* / Pl: ~ele / E: *cleombă* + -urea] (Îvp) Rămuriță.

cleompfâr sm [At: JAHRESBER. III, 318 / Pl: ~i / E: *Klem(fuer)*] (Ban) Tinichigiu.

cleon sm [At: BORZA, D. / A: ? / Pl: ~i / E: rs *КЛИОНЪ*] (Bot; reg; șic) ~american, ~bălan, ~mimnat Arțar american (*Acer negundo*).

cleont, ~oanță a [At: H XVIII, 173 / Pl: ~i, ~oante / E: nct] (Îvp) Știrb.

clep [At: POMPILIU, B. / Pl: ~i / E: vs *КЛЕПЪ*] 1-2 sm, am (Porc) clăpăug Si: (reg) *clepan*.

clepan, ~ă [At: H IX, 91 / V: *caplean* / Pl: ~i, ~e / E: *clep* + -an] (Îrg) 1-2 smf, a *Clep* (1-2). 3-4 smf, a (Om) nebul.

clepăi v vz *clăpăi*

clepăi vi [At: PAMFILE, A. R. / Pl: ~esc / E: fo] (Pop) A merge prin noroi, scoțând un zgomot specific.

clepcani v vz *clăpcani*

clepeș, ~ă a [At: DR. V, 175 / Pl: ~i, ~e / E: *clep* + -eș] (Reg) Clăpăug.

clepezu sn [At: VICIU, GL. / Pl: ~ri / E: nct] (Trs) Mămăligă cu unt, caș și zer.

clepsidra sf [At: NEGRUZZI, S. I, 96 / V: (înv) ~ru sn / Pl: ~re / E: fr *clepsydra*, lat *clepsydra*] Instrument pentru măsurat timpul prin curgerea unei cantități de nisip (sau de apă) dintr-un recipient de sticlă în altul identic.

clepsidru sn vz *clepsidra*

cleps sm [At: DA / Pl: ~i / E: nct] (Reg) 1 Țurcă. 2 (Pbl) Scăluș.

clepsi vr [At: MARIAN, Î. 204 / Pzi: ~sesc / E: *cleapsă*] (Îrg) A palmui.

clepsire sf [At: DA / Pl: ~ri / E: *clepsi*] (Îrg) Palmuire.

clepsi¹ sn [At: DA / Pl: ~uri / E: *clepsi*] (Îrg) Clepsire.

clepsi², ~ă [At: MARIAN, Î. 204 / Pl: ~iți, ~e / E: *clepsi*] (Îrg) 1-2 smf, a (Om) palmuit². 3-4 smf, a (Fig) (Om) prost.

clepsui vr [At: ȘEZ. XXIII, 42 / Pzi: ~esc / E: *cleapsă* + -ui] (Îrg) A palmui.

cleptofobie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *cleptophobie*] (Med) 1-2 Teamă patologică de a nu fi victima unui furt (sau de a fura).

cleptoman, ~ă [At: KLOPSTOCK, F. 230 / Pl: ~i, ~e / E: fr. *cleptomane*] 1-2 smf, a (Persoană) care suferă de cleptomanie.

cleptomanie sf [At: DA / Pl: ~ii / E: fr *cleptomanie*] Manie caracterizată de impulsul de a fura, fără a urmări vreun folos material.

clept sm [At: PAMFILE, I. C. 109 / Pl: ~i / E: rs, ucr *КЛЕПКА*] Scândură de brad din care se face șindria.

cler¹ sn [At: (a. 1812) IORGA, S.D. XII, 203 / Pl: ~uri / E: lat *clerus*] 1-3 (Aco „bisericesc”, sau „al bisericii”) Totalitate a preoților dintr-o biserică, dintr-o eparhie, dintr-o țară etc.

cler² sm vz *creieri*

cleri smp vz *creieri*

cleric sm [At: DOSOFTEI, V. S. 31 / V: (înv) *cliric, clilic* / Pl: ~ici / E: lat *clericus*] 1 Membru al clerului. 2 (Trs) Student la Teologie.

clerical, ~ă [At: SBIERA, F. S. 213 / Pl: ~i, ~e / E: fr *clérical*, lat *clericalis*] 1-3 a Care aparține clericilor (1-2) (sau clericalismului). 4-6 a Referitor la clerici (1-2) (sau la clericalism). 7-9 a Specific clericilor (1-2) (sau clericalismului). 10 smf (Înv) Partizan al clericalismului.

clericalism sn [At: DA / Pl: ~e, (înv) ~uri / E: fr *cléricalisme*] Curent politic ce consideră legitimă dominația bisericii și a clerului asupra vieții politice, sociale și culturale a unei țări.

clerică sf [At: ȘINCAI, HR. III, 270/5 / Pl: ~icii / E: nct] (Înv) 1-2 Seminar (sau institut) teologic.

clericesc, ~ească a [At: DOSOFTEI, V. S. 20₂ / V: (înv) *clir~* / Pl: ~icești / E: *cleric* + -esc] (Înv) 1-2 Specific clericilor (1-2). 3-4 Care se referă la clerici (1-2). 5-6 Care provine de la clerici (1-2). 7-8 Care aparține clericilor (1-2). 9-10 De cleric (1-2).

clericește av [At: PONTBRIANT, D. / E: *cleric* + -este] (Nob) 1-2 În felul clericilor (1-2).

clericist, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~icisti, ~e / E: *cleric* + -ist] (Rar) 1-3 Clerical (1-3).

cleron sn [At: ALECSANDRI, ap. ȘĂINEANU, D.U. / Pl: ? / E: fr *clairon*] (Înv) Trompetă.

cleronomie sf vz *clironomie*

clestelar sm [At: CHEST. II, 316/23 / Pl: ~i / E: *clește* + -ar] (Reg) Clește (2).

cleșcăi vi [At: CV, 1949, nr. 9, 34 / Pzi: *cleșcăi* / E: nct] (Reg) A mișuna.

cleșniță sf vz *cleșnița*

cleștal sn vz *cleștar*

*cleștar*¹ *sn* [At: (a. 1800) IORGA, S.D. XVI, 21/ V: (înv) *crisfal, cristai, ~al, cliș~, criș~, criș~iu, clistar, clistariu* / Pl: ? / E: mg *kristály*] (Azi poetic) Cristal.

*cleștar*² *sn* [At: DAMÉ, T. 88 / Pl: ~e / E: *clește + -ar*] 1 (înv) Clește special cu care se trag cercurile pe vasele din doage de lemn. 2 (Reg) Prăjini puse cruciș pe acoperiș pentru a-i mări rezistența. 3 (Reg) Unealtă de pescuit asemănătoare cu sacul, dar mai lungă și cu gura mai mare.

clește [At: BIBLIA (1688), 57² / V: *cleaștă*² *sf* / Pl: ~ti *sm*, (înv) ~turi *sn* / E: vsl *КЛЕШТА*] 1 *sm* Unealtă din metal sau lemn, alcătuită din două brațe încrucișate și articulate între ele, pentru manipularea unor piese. 2 *sm* Clește (1) pentru manipulat lemnele și cărbunii din foc. 3 *sm* (Șfg; îe) **A apuca (sau a prinde, a strânge) pe cineva (ca) în** ~ A pune (pe cineva) în situația de a nu putea scăpa. 4 *sm* (Îvp; îe) **A tine (în)** ~ A face cuiva viața grea. 5 *sm* (Îvp; îe) **Bun de ~** Puternic. 6 *sm* (Îe) **A-i scoate cuiva cuvintele (sau vorba) (din gură) cu ~le** A depune eforturi pentru a face pe cineva să vorbească. 7 *sm* (D. dureri de dinți; gmt; îe) **A(-i) da cu zcamă de ~** A merge la dentist. 8 *sm* Unealtă asemănătoare cu cleștele (1) folosită în diverse operații. 9 *sm* (înv) Mucar. 10 *sm* (înv) Cheie pentru acordat pianul. 11 *sm* (înv) Forceps. 12 *sn* Unealtă de dulgherie pentru fixat materialul de prelucrat (sau piesele care se lipesc). 13 *sm* (înv; la teascu de stors vin) Argea. 14 *sn* (înv) Cleștar² (1). 15 *smn* Instrument pentru prins crape (mari) asemănător unui clește (1) fixat pe o prăjină. 16 *sm* (Pes) Instrument pe care se înșiră undițele Si: *câscăci, iglița, lopatică*. 17 *sm* (înv; șis) *Frânghia ~lor* Unealtă cu care se oprește moara. 18 *sn* Cleștar² (2). 19 *smn* (Reg) Suport din lemn, nedefinit mai îndeaproape, pentru sarea oilor. 20 *sm* Fiecare din cele două apendice anterioare ca niște clești (1) ale crustaceelor. 21 *sm* (Îvp; îs) ~le *capului* Creștelul capului. 22 *sm* (înv) Incisivi (de lapte) ai calului. 23 *sm* Instrument pentru însemnat micii la ureche Cf *potricala*. 24 *sm* (Reg; șis) ~ de *viermi* Unealtă ciobănească pentru viermuit. 25 *sm* (Reg; lpl; foc *lemne rotunde*) Dulap.

clește^a *sf* [At: CHEST. II, 226/62 / Pl: ~ele / E: nct] (Reg) Încheietura a doi căpriori.

cleștee *snp* [At: CHEST. II, 109/6 / E: nct] (Reg) Încheietură a bănelor la unghiurile casei.

cleștei *snp* [At: CHEST. II, 271/406 / E: nct] (Reg) Stâlpi fixați între grinzele prispei și grinda acoperișului casei.

cleșter *s* [At: CHEST. II, 109/7 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Cleștee.

cleștet *sn* [At: ALECSANDRI, P. III, 229 / Pl: ~e / E: *clește + -et*] (înv) 1 Spasm. 2 Cărcel. 3 Încelețare.

cleștișor *sn* [At: DA / Pl: ~oare / E: *clește + -ișor*] 1-2 (Șhp) Clește (mic).

cleștiță *sf* [At: CIHAC / Pl: ~te / E: *clește + -iță*] 1-2 (Șhp) Clește (mic). 3 (Tip) Unealtă pentru scos literale căzute între rânduri.

cleșniță *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: ~niță / Pl: ~te / E: *clește + -niță*] (Îrg) 1 Clampă. 2 Rămuriță. 3-4 Cleștiță (2-3).

cleștuit *sn* [At: H III, 49 / Pl: ~uri / E: *clește + -uit*] (Îrg) Fixare cu cleștele.

cleștu *sn* [At: PONTBRIANT, D. / V: (îvr) ~ă *sf* / Pl: ~e / E: *clește + -ut*] (Îrg) 1-2 (Șhp) Clește (mic). 3 Pensetă.

cleștută *sf* *vz* *cleștu*

clet *sn* [At: ANON. CAR. / V: *cliet* / Pl: ~uri / E: srb *kljet*] (Ban) 1 Cămară. 2 Grajd. 3 Sufragerie.

cletaică *sf* [At: BORZA, D. / Pl: ~ice / E: nct] (Bot; reg) Cimișir (*Buxus sempervirens*).

clătana *v* *vz* *clătina*

cletcă *sf* [At: CV, 1949, nr. 7, 33 / Pl: ~tei / E: nct] (Reg) Fiecare din cele două rame care se pun la căruță pentru căratul snopilor.

cletena *v* *vz* *clătina*

cleti *v* *vz* *clati*

clătina *v* *vz* *clătina*

clătinare *sf* *vz* *clătinare*

clețea *sf* [At: DA / Pl: ~tăi / E: *cleantă + -aie*] (Reg) Femeie rea de gură.

clețau *sn* [At: CHEST. V, 18/86 / Pl: ~ăie / E: nct] (Reg) Grup mic de oi.

cleuasm *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *cléuisme*] Figură de stil prin care cineva simulează că își reproșează anumite lipsuri pentru a da de înțeles că nu e vinovat sau că altcineva e vinovat.

cleveit *sn* [At: DN² / P: ~ve-it / Pl: ~uri / E: fr *cléveite*] Varietate de pehblendă, neagră-brună, care prin încălzire degajă mult heliu.

clevesti *v* *vz* *cleveti*

clevetă *sf* [At: COD. VOR. 73/7 / Pl: ~te / E: vsl *КЛЕВЕТА*] (înv) Calomnie.

cleveteală *sf* [At: RETEGANUL, P. II, 28 / Pl: ~eli / E: *cleveti + -eală*] (Pfm) 1 Calomnie. 2 Bârfeală.

cleveti *vt(a)* [At: COD. VOR. 101/12 / V: ~viti, *cliv~*, *cliviti*, ~vesti / Pzi: ~tesc / E: vsl *КЛЕВЕТАТИ*] (Pfm) 1 A calomnia. 2 (Imp; înv) A bombăni. 3 A bârfi.

clevetire *sf* [At: NECULCE, ap. LET. II, 348/34 / V: *clefe~* / Pl: ~ri / E: *cleveti*] (Pfm) 1-2 Cleveteală (1-2).

*clevetit*¹ *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: *cleveti*] Cleveteală.

*clevetit*², ~ă *a* [At: PSALT. 140/36 / Pl: ~iți, ~e / E: *cleveti*] Calomniat².

clevetitor, ~oare [At: CORESI, EV. 128 / Pl: ~i, ~oare / E: *cleveti + -tor*] 1-6 *smf*, a (Persoană) care clevetește (1-3).

clevetnic *sm* [At: COD. VOR. 55/10 / Pl: ~ici / E: vsl *КЛЕВЕТНИК*] (înv) Calomniator.

cleviti *v* *vz* *cleveti*

cliat *sn* [At: CHEST. II, 164/ 269 / Pl: ~uri / E: nct] (Reg) Clanță (1).

*clie*¹ *sn* [At: BIBLIA (1688), 410 / Pl: ~uri / E: vsl *КЛИК*] (înv) 1 Strigăt de bucurie. 2 Răs (general). 3 (Pex) Adunare de fete și flăcăi. 4 (Pex) Multime gălăgioasă (și ostilă). 5 (Îe) **A sparge ~u'** A termina cu scandalul.

*clie*² [At: LB / Pl: ~uri *sn*, ~ice *sf* / V: ~ă *sf* / E: srb *kljuk*] (Reg) 1 *sn* Pâine prost făcută, cu coca lipicioasă. 2 *sn* Mămăligă cu cocloașe. 3 *sn* Materie lipicioasă. 4 *sf* (Îf *clica*) Nămol lipicios. 5 *sf* (Reg; if *clica*) Femeie neglijentă și murdară.

*clie*³ *i* [At: DEX / E: fo] Cuvânt care imită un zgomot sec, scurt.

*clica*¹ *sf* [At: MAIORESCU, D. I, 66 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *clique*] Grup de oameni întovărășiți în vederea unui scop reprobabil Si: *banda, gasca*, (liv) *coterie*.

*clica*² *sf* [At: I. CR. VII, 155 / Pl: ~ici / E: nct] (Reg) Ranchiună.

*clica*³ *sf* *vz* *clie*²

*clical*¹ *vi* [At: DA / Pzi: ~esc / E: ns cf *clingani*] (Reg) A fi bolnăvicios. *clical*² *v(pl)r* [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: ~esc / E: *clie*²] (D. substanțe; înv; nob) 1 A se face lipicios. 2 A se îngroșa. 3 A se întări.

clichet *smn* [At: LTR / Pl: ~cheți *sm*, ~e *sn* / E: fr *cliquet*] Organ de mașină ca o pârghie scurtă, cu un capăt articulat și cu celălalt liber și profilat pentru a împiedica rotirea într-un anumit sens a unei roți dințate.

clichin *sn* *vz* *clicin*

clichină *sf* *vz* *clicin*

clici *sm* [At: PALIA (1581), 133/3 / Pl: ~ / E: srb *ključ*] (Îrg) 1 (La cal) Spată. 2 (Pex) Șold.

clicin *sn* [At: PITIȘ, ȘCH. XXXVII, 720 / V: ~ichin, ~ichină *sf* / Pl: ~e / E: sās *Klidchen*, ger *Kleidchen*] (Îrg) Îmbrăcăminte pentru băieți, asemănătoare cu o salopetă, care se încheie la spate Si: *clachie*.

clicit, ~ă *a* [At: COMAN, GL. / Pl: ~iți, ~e / E: nct] (D. animale; reg) Șchiop.

clicos, ~oasă *a* [At: LB / Pl: ~oși, ~oase / E: *clie*² + -os] (Reg) Cleios. *cliciu* *vi* [At: BIBLIA (1688), 337² / Pzi: ~esc / E: *clie*¹] (înv) 1 A striga. 2 A râde.

clid *sn* *vz* *clit*

clidonograf *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *clidonographe*] Aparat pentru determinarea polarității, amplitudinii și formei undelor de supratensiune din instalațiile electrice.

clienți *sn* *vr* *clenci*

client, ~a smf [At: ODOBESCU, S. II, 19 / P: *cli-ent* / Pl: ~nți, ~e / E: fr *client*, lat *cliens*, -ntis] 1 (În antichitatea romană) Plebeu aflat sub protecția unui patrician. 2-3 Persoană care cumpără (regulat) de la un magazin (sau care consumă (regulat) ceva într-un local public). 4 Persoană care solicită serviciile unui doctor, avocat etc. în schimbul unei taxe.

clientelar, ~a a [At: DN² / P: *cli-en-* / Pl: ~i, ~e / E: *client*] 1 Care aparține clienților (1). 2 Referitor la clienți (1). 3 (Îs) Relații (sau raporturi etc.) ~e Relațiile dintre statul antic roman și unele populații străine care, deși nu aparțineau imperiului, recunoșteau autoritatea Romei în schimbul protecției. 4 (Dep; fias) Relații dintre un demnitar și o persoană care-i acordă foloase necuvenite în schimbul protecției.

clientela sf [At: ȘINCAI, HR. II, 33/36 / P: *cli-en-* / Pl: ~le / E: fr *clientèle*, lat *clientela*] 1-3 Multime de clienți (1-3). 4-6 Totalitate a clienților (1-3). 7 (Înv) Sprijin.

clientuș sn [At: GR. BĂN. / Pl: ~e / E: mg *kōntōs*] (Reg) Pieptar de dimie.

cliet sn vz *clet*

clifan sm [At: VICIU, GL. / V: *clihan* / Pl: ~i / E: nct] (Reg) Bucată mare de pâine Si: *clifoc*.

clifoc sn [At: VICIU, S. GL. / Pl: ~oace / E: *clifan* + -oc] (Reg) Clifan.

clift sn [At: BUL. FIL II, 205 / Pl: ~uri / E: ger *Kluft*] (Îvr) 1 Haină. 2 Palton.

clihan sn vz *clifan*

clii smp vz *creier*

clijemce sfp [At: COMAN, GL. / E: nct] (Îrg; pbl) Model de ghetă.

cllic sm vz *cleric*

clilonom sm vz *clironom*

climacteriu sn [At: DN² / V: ~m / P: ~te-riu / Pl: ? / E: ger *Klimakterium*] Perioadă de modificări fiziologice, psihice, funcționale ce marchează sfârșitul maturității.

climacterium sn vz *climacteriu*

climat [At: CANTEMIR, HR. II / Pl: ~e, (înv) ~uri / E: fr *climat*] 1 Climă (1). 2 Mediu social, politic, moral etc.

climateric¹, ~a a [At: I. IONESCU, M. 59 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *climaterique*] 1 Care aparține cliimei Si: *climatic* (1). 2 Referitor la climă Si: *climatic* (2). 3 (Îs) Stațiune ~a Stațiune cu climă potrivită pentru odihnă (sau tratarea unor boli).

climateric², ~a a [At: CANTEMIR, HR. 207 / Pl: ~ici, ~ice / E: lat *climatericus*] (Îvr) Critic.

climatic, ~a a [At: DA / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *climatique*] 1-2 Climateric¹ (1-2).

climatism sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *climatisme*] Totalitate a condițiilor de igienă, terapeutice, urbanistice, sociale etc. pe care trebuie să le îndeplinească localitățile climaterice.

climatiza vt [At: DEX² / Pzi: ~zez / E: fr *climatiser*] A asigura climatizarea.

climatizare sf [At: DEX² / Pl: ~zări / E: *climatiza*] Operație prin care aerul (dintr-o încăpere) este menținut la o anumită temperatură, umiditate, puritate etc.

climatizat, ~a a [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: *climatiza*] Supus climatizării.

climatizator sn [At: DEX² / Pl: ~oare / E: *climatiza* + -tor] Climatizor.

climatizor sn [At: DEX² / Pl: ~oare / E: fr *climatiseur*] Aparat pentru efectuarea climatizării Si: *climatizator*.

climatografic, ~a a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *climatographique*] De climatografie.

climatografie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *climatographie*] Descriere a climatelor.

climatogramă sf [At: DEX² / Pl: ~me / E: *climat* cf fr *climogramme*] 1-2 (Buletin cu) reprezentare grafică a principalelor date meteorologice dintr-o regiune.

climatolog, ~a smf [At: DEX² / Pl: ~ogi, ~oge / E: fr *climatologue*] Specialist în climatologie.

climatologic, ~a a [At: DN² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *climatologique*] 1 Care aparține climatologiei. 2 Referitor la climatologie.

climatologie sf [At: DA / Pl: ~ogii / E: fr *climatologie*] Ramură a meteorologiei care studiază clima de pe glob și importanța ei pentru viața organică.

climatopatologie sf [At: DEX² / Pl: ~ogii / E: fr *climatopathologie*] Studiul acțiunii patologice a climatului asupra organismului.

climatoterapic, ~a a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *climatothérapique*] De climatoterapie.

climatoterapie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *climatothérapie*] Utilizare terapeutică a factorilor climatici.

climatron sn [At: DN³ / Pl: ~oane / E: fr *climatron*] Laborator echipat pentru a reproduce artificial orice climat.

climax [At: DN² / Pl: ~uri / E: fr *climax*] 1 Fază finală într-o succesiune ecologică, de relativă stabilitate a biocenozelor, aflată în corespondență cu clima și solul. 2 Figură de stil care constă în desfășurarea ascendentă a ideilor, acțiunii etc. dintr-o operă. 3 Orgasm.

climă sf [At: BUDAI-DELEANU, T. 144 / Pl: ~me / E: lat *clima*, -atis, ger *Klima*] 1 Totalitate a fenomenelor meteorologice (temperatură, precipitații atmosferice, vânt) ce caracterizează starea medie multianuală a unui loc Si: *climat* (1). 2 Regiune considerată sub raportul cliimei (1) specifice.

climostat sn [At: LTR² / Pl: ~e / E: fr *climostat*] Instrument cu care se măsoară efectul termic al factorilor climatici în interiorul clădirilor.

climpoci vi [At: DA ms / Pzi: ~oces / E: nct] (Reg) A închide din ochi.

climpotă sf [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~te / E: nct] (Trs) Felie mare de pâine.

climpus sn [At: HEM, 1480 / V: ~ / Pl: ? / E: ns cf *climp* + -us] (Îrg) 1 Bețigaș. 2 Căluș. 3 Turcă. 4 (Îf *sclimpus*) Cârlig de rufe.

climunc sn [At: DA / Pl: ~uri / E: ger *Krümmung* + *clin*] (Buc; gmî) Ungchi.

clin¹ smn [At: (a. 1667) URICARIUL XXV, 68 / Pl: ~i sm, ~uri sn / E: vs! *KAMU*] 1 (Înv) Unealtă de cizmărie nedefinită mai îndeaproape. 2-3 (Înv) Petic de pământ (sau de pădure) triunghiular (sau îngust). 4 Porțiune din coasta muntelui izolată de văile torentelor. 5 Bucată (triunghiulară, trapezoidală etc.) de pânză sau de stofă, folosită în croitorie ca piesă componentă a unui obiect de îmbrăcăminte sau ca adaos pentru a lărgi o îmbrăcăminte. 6 (Fam; ie) A nu avea (sau, înv, a nu face, a nu-și pune) nici în ~, nici în mână (cu cineva) A nu avea nimic în comun (cu cineva).

clin² sm vz *crin*

clina sf [At: COSTINESCU / Pl: ~ne / E: it *china* (după *înclina*)] (Pop) 1 Poziție înclinată. 2 Pantă. 3 Coborâș.

clinc [At: DA ms / V: ~ling / Pl: ~uri / E: fo] 1 i Sunet produs prin lovirea unui obiect de sticlă (sau a unui metal). 2-3 sn Clinchet (1-2).

clincăi vi [At: MDA ms / V: ~găi / Pzi: ~esc / E: *clinc*] A scoate un sunet asemănător celui produs de lovirea unui metal (sau unui obiect de sticlă).

clincăială sf [At: V. ROM. noiembrie 1916, 164 / V: ~ali~ / Pl: ~ieli / E: *clincăi* + -ala] 1-2 Clinchet (1-2).

clincăiala sf vz *clincăială*

clincani vi [At: DA ms / V: ~ngani / Pzi: ~nesc / E: *clinc*] A clincăi.

clincăt sn vz *clinchet*

clince sf vz *glință*

clincea sfa vz *clenci*

clinchet sn [At: DN² / Pl: ~e / E: ger *Klinker*, fr *clinker*] Produs obținut la fabricarea cimenturilor prin încălzirea materiei prime până aproape de temperatura de vitrifiere și transformarea ei într-o masă compactă și dură.

clinchetizare sf [At: DN³ / Pl: ~zări / E: *clinchet* + -izare] Proces industrial de obținere a clincherului.

clinchet sn [At: ALECSANDRI, P. III, 10 / V: ~căt, ~ngăt / Pl: ~e / E: *clinc* + -er] 1 Sunet produs de clopoței sau de zurgălăi Si: *clincăială* (1). 2 Zgomot produs de ciocnirea unor obiecte de metal (sau de sticlă) Si: *clincăială* (2).

clinci¹ *sn* [At: DEX² / V: (rar) ~cing / Pl: ~uri / E: eg *clinch*] (La box) Încleștare și imobilizare reciprocă a partenerilor.

clinci² *sn* *vz* *clenci*

clincing *sn* *vz* *clinci*

clincios, ~oasă [At: DOSOFTEI, V. S. II, 24₁ / Pl: ~oși, ~oase / E: *clinci²* + -os] (Înv) Clenciuros.

clinciuros, ~oasă *a* *vz* *clenciuros*

clindos, ~oasă *a* [At: ȘEZ. VII, 179 / V: *clen~* / Pl: ~oși, ~oase / E: nct] (Pop) 1 Necopt. 2 Cleios.

clinește *av* *vz* *chilînește*

cling i, sn *vz* *clinc*

clingăi *v* *vz* *clincăi*

clingăni *v* *vz* *clincăni*

clingăt *sn* *vz* *clinchet*

clingerit *sn* [At: DN² / E: ger *Klingerit*] Material preparat dintr-un amestec de azbest, cauciuc și un liant mineral, folosit la fabricarea garniturilor rezistente la temperaturi și presiuni înalte.

clini *v* [At: DA / Pzi: ~nesc / E: *deschilini*] (Îvr) Deschilini.

clinic, ~ă [At: DA / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *clinique*] 1-2 *sf* Așezământ spitalicesc (sau secție într-un spital) în care viitorii medici își fac practica la patul bolnavilor, sub îndrumarea profesorilor. 3 *sf* Disciplină medicală al cărei studiu se bazează pe observarea directă a bolnavilor. 4 *a* Care aparține unei clinici (1). 5 *a* Specific unei clinici (1). 6 *a* Care provine dintr-o clinică (1).

clincian, ~ă [At: DA / Pl: ~icieni, ~iciene / E: fr *clincien*] 1-2 *smf, a* (Medic) care lucrează într-o clinică.

clinișor *snm* [At: PAMFILE, A. 25 / Pl: ~i, ~oare / E: *clin¹* + -ișor] (Șhp) 1-2 *Clin¹* (5) (mic).

clinker *sn* [At: DN³ / E: eg *clinker*] (Jazz) 1-2 Notă greșită (sau intonată fals).

clinoc *smn* [At: CHEST. IV, 96/176 b / A: ? / Pl: ~oci, ~oace / E: *clin* + -oc] (Reg) Bucată îngustă de pământ Cf *clin¹* (2).

clinodactilie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *clynodactilie*] Malformație congenitală constând în devierea laterală a degetelor mâinii.

clinograf *sn* [At: DN² / Pl: ~e / E: fr *clinographe*] Instrument pentru măsurarea înclinării unui strat de teren.

clinoid *sn* *vz* *clenodiu*

clinologie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ogii / E: fr *clinologie*] (Blg) Studiul involuției organismelor animale.

clinometru *sn* [At: DN² / Pl: ~re / E: fr *clinomètre*] Nume dat mai multor instrumente pentru măsurarea unghiurilor în plan vertical față de orizont, a unghiurilor zenitale față de verticala unui loc, a unghiului format de un strat geologic cu un plan orizontal etc.

clinorombic, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *clinorhombique*] 1 (D. prisme) Oblică și cu baza un romb. 2 (Îs) Sistem ~ Sistem de cristalizare al cărui tip este prisma clinorombică (1).

clinostat *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *clinostat*] Aparat pentru studierea direcției de creștere a plantelor.

clinostatic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *clinostatique*] De clinostatism.

clinostatism *sn* [At: DN³ / E: fr *clinostatisme*] Modificările fiziologice rezultate din poziția culcată a corpului.

clinoaterapeutic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *clinothérapique*] De clinoaterapie.

clinoaterapie *sf* [At: DN² / Pl: ~ii / E: fr *clinothérapie*] (Med) Tratament medical prin repaus la pat.

clint *sn* [At: COȘBUC, ap. DA / Pl: ~uri / E: pvb *clinti*] (Îvr) Clintire.

clinteală *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 43₁ / Pl: ~eli / E: *clinti* + -(e)ala] 1 Clintire (1). 2 (Înv) Supărare.

clinti [At: BIBLIA (1688), 386¹ / Pzi: ~tesc / E: nct] 1-2 *vt* A (se) mișca puțin din loc Si: *a (se) urni*, *a (se) deplasa*, (îvp) *a clati*. 3 *vir* (Nob) A schimba. 4 *vr* (Fig; înv) A șovăi. 5 *vr* (Fig; dob îcn) A determina pe cineva să-și schimbe o hotărâre, o părere etc.

clintire *sf* [At: N. COSTIN, L. II, 107/23 / Pl: ~ri / E: *clinti*] 1 Mișcare din loc Si: *clinteala* (1), *clinti¹*. 2 (Nob) Schimbare. 3 (Înv) Șovăire.

clinti¹ *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: *clinti*] 1-3 Clintire (1-3).

clinti², ~ă *a* [At: DA / Pl: ~iți, ~e / E: *clinti*] Mișcat din loc.

clintitor, ~oare *a* [At: DA / Pl: ~i, ~oare / E: *clinti* + -(i)tor] (Rar) Care clinteste.

clintitură *sf* [At: COSTINESCU / Pl: ~ri / E: *clinti* + -(t)ura] (Rar) 1-3 Clintire (1-3).

clintiță *sf* [At: BORZA, D. / Pl: ~te / E: nct] (Bot; reg) Planta *Ranunculus circinatus*.

clintuș *sn* *vz* *clentus*

clint *sn* [At: VAIDA / Pl: ~uri / E: vsi *κλινης*] 1 Clin (4). 2 Porțiune de pământ arabil (dintr-o latură).

clintaică *sf* *vz* *clentaică*

clintă *sf* [At: CHEST. II, 164/277 / Pl: ~te / E: nct] (Reg) Clantă (1).

clinuț *sn* [At: HERZ.-GHER., M. IV, 233 / Pl: ~e / E: *clin* + -uț] 1-2 (Șhp) Clin (mic).

clioambă *sf* *vz* *cloampă*

clioambăni *v* *vz* *cleombani*

cliomburea *sf* *vz* *cleomburea*

clip *sn* *vz* *clipă*

clipală *sf* *vz* *clipeală*

clipa *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 75¹ / V: (îvr) *clip* *sn* (Pl: *clipuri*) / Pl: ~pe / E: *clipi*] 1 (Îvr; complinit prin „de ochi”) Clipire (1). 2 (Îvr; cop „de ochi”) Interval de timp foarte scurt Si: *clipita*. 3 (Îlav) Într-o ~ (înv de ceas) Imediat. 4 (Îlav) În câteva ~pe Foarte repede. 5 (Înv; îlav) În toată ~pa Neîncetat. 6 (Îlav) Din ~ în ~ (sau dintr-o ~ în alta) Îndată. 7 (Îe) O ~! Expresie prin care se cere cuiva să aibă răbdare, să aștepte puțin sau să se oprească.

clipeală *sf* [At: VARLAAM, C. 266/2 / V: ~pală (Pl: ~pale) / Pl: ~eli, (înv) ~eali / E: *clipa* + -eală] 1 Clipire (1). 2 (Înv) Clipă (2). 3 (Îlav) În(tr-o) ~ (de ochi) (sau în aceeași ~, înv, cât(u-i) ~la ochiului) Imediat. 4 (Înv; îlav) În toată ~la (de ochi) În orice moment.

clipelnic, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~ici, ~ice / E: *clipi* + -elnic] (Rar) Care ține o clipă.

cliper *sn* [At: DN² / Pl: ~e / E: fr eg *clipper*] Navă rapidă cu pânze, de mari dimensiuni, cu cel puțin trei catarge și cu puntea superioară mult ridicată la proră și la pupa.

clipesc, ~ească *a* [At: ALECSANDRI, P. III, 338 / Pl: ~ești / E: *clipi* + -esc] (Înv; nob) Trecător Si: (rar) *clipelnic*.

clipe *sn* [At: CAMILAR, ap. DA ms / Pl: ~e / E: *clipi* + -er] Clipire.

clipeu *sn* [At: ȘINCAI, HR. I, 10/3 / Pl: ~ri / E: lat *clipeus*] (Lat; iuz) Scut.

clipi *vi* [At: PSALT. 63 / 15 / Pzi: ~pesc / E: vsi *κλεπατ*] 1 A apropiia și a îndepărta în mod ritmic și reflex pleoapele una de alta. 2 (Îe) Cât ai ~ (sau cât ~pesti) (din ochi) Imediat. 3 (D. obiecte, d. surse de lumină; fig) A licări. 4 (Îvr) A face cu ochiul. 5 (Înv; Buc) A motăi.

clipicios, ~oasă *a* [At: DDRF / Pl: ~oși, ~oase / E: *clipi* + -os] (Rar) Selipicios.

cliping *sn* [At: DN³ / V: *clipping* / E: eg *clipping*] (Spt) Aruncare pe gheață a unui hocheist în fața adversarului, pentru a-l face să piardă pucul.

clipire *sf* [At: ALECSANDRI, P. III, 319 / Pl: ~ri / E: *clipi*] 1 Apropiere și depărtare a pleoapelor Si: *clipita*, *clipitura*. 2 Licărire. 3 (Îvr) Semn făcut cu ochiul prin clipire (1).

clipiș *av* [At: ALECSANDRI, P. III, 121 / E: *clipi* + -is] (Rar) Instantaneu.

clipi¹ *sn* [At: CUV. D. BĂTR. II, 226 / Pl: ~uri / E: *clipi*] 1-3 Clipire (1-3).

clipi², ~ă *a* [At: DA / Pl: ~iți, ~e / E: *clipi*] (Îvr; d. ochi) Care a clipit. *clipită* *sf* [At: CALENDARIU (1814), 188/14 / Pl: ~te / E: *clipi*] 1 Clipă (2). 2 (Îlav) Într-o (sau, rar, Trs pe) ~ Imediat. 3 (Trs; îlav) Pe toată ~ta Mereu.

clipitor, ~oare a [At: DA / Pl: ~i, ~oare / E: *clipi* + -(i)tor] (Rar) Care clipește.

clipitura sf [At: GCR I, 14/28 / Pl: ~ri / E: *clipit* + -ură] 1 Clipire (1). 2 (Trs; îlav) Într-o ~ într-o clipită (2).

*clipocelea*¹ sf [At: DEX² / Pl: ~oceli / E: *clipoci*¹ + -eala] 1 Susurare. 2 Susur.

*clipocelea*² sf [At: EMINESCU, E. 231 / V: ~ose~, ~osa~ / Pl: ~oceli / E: *clipoci*² + -eala] (Înv) Somnolență.

*clipoci*¹ vi [At: C. PETRESCU, S. 141 / V: ~oti / Pzi: ~ocesc / E: fo] 1 (D. ape curgătoare) A susura. 2 (Imp) A mânuî zgomotos un instrument.

*clipoci*² vi [At: CREANGĂ, P. 257 / V: (Trs) ~osi, ~oti² / Pzi: ~ocesc / E: bg *κλεπαχ*] (Îrg) 1 (D. oameni) A moțâi. 2 (D. lumină) A varia ca intensitate.

*clipocire*¹ sf [At: DA ms / V: ~oti~ / Pl: ~ri / E: *clipoci*¹] 1-2 Clipocelea¹ (1-2).

*clipocire*² sf [At: DA / V: ~oti~, ~osi~ / Pl: ~ri / E: *clipoci*²] (Îrg) 1 Moțâială. 2 Modificare a intensității.

*clipoci*¹ sf [At: DA / V: ~otit / Pl: ~uri / E: *clipoci*¹] 1-2 Clipocelea¹ (1-2).

*clipoci*² sf [At: DA / V: ~otit / Pl: ~uri / E: *clipoci*²] 1-2 Clipocire² (1-2).

*clipoci*³, ~a a [At: DA ms / Pl: ~iti, ~e / E: *clipoci*³] (Îvr; d. lumânări) Care pâlpâie.

cliposala sf vz *clipocelea*²

cliposeala sf vz *clipocelea*²

cliposi v vz *clipoci*²

cliposire sf vz *clipocire*²

clipot sn [At: DA / Pl: ~e / E: vs *κλεπoт*] (Îvr) Susur.

*clipoti*¹ v vz *clipoci*¹

*clipoti*² v vz *clipoci*²

*clipoti*¹ sn vz *clipoci*¹

*clipoti*² sn vz *clipoci*²

clipping sn vz *clipping*

clips sn [At: DEX / Pl: ~uri / E: ger *Klips*] 1 Obiect de podoabă (mai ales cerce) care se prinde cu un fel de clamă sau cu un ac cu arc. 2 Piesă formată din două elemente, care se assemblează și se desfac cu ușurință.

clipui vi vz *sclipui*

clir sn vz *cler*

cliric sm vz *cleric*

clirice sm [At: MARIAN, SA. 125 / Pl: ~icei / E: *cliric* + -el] (Pop) 1-2 (Șhp) Cleric (tânăr). 3 Cleric (3).

cliricesc, ~ească a vz *cliricesc*

cliring sn vz *clearing*

clirivici sp [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Ghete.

clironom, ~oamă smf [At: DUMITRACHE, 64 / Pl: ~i, ~oame / E: ngr *κλιρονόμος*] (Înv) Moștenitor.

clironomi vi [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: ~mes / E: *clironom*] (Înv) A moșteni un bun.

clironomic, ~ă a [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~ici, ~ice / E: *clironom* + -ic] (Înv) Care derivă din moștenire.

clironomicesc, ~ească a [At: URICARIUL, ap. TDRG / Pl: ~icesti / E: *clironom* + -icesc] (Înv) Clironomic.

clironomie sf [At: a. 1819] URICARIUL I, 126 / V: *cler*~ / Pl: ~ii / E: ngr *κλιρονομία*] 1-2 (Înv) (Drept de) moștenire.

clironomire sf [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~ri / E: *clironomi*] (Înv) Moștenire.

clironomisi vi [At: PISCUPESCU, O. 176/17 / Pzi: ~sesc / E: *clironom*] (Înv) A moșteni un bun.

clironomisire sf [At: DA / Pl: ~ri / E: *clironomisi*] (Înv) 1-2 (Drept de) moștenire Si: *clironomisi*¹ (1-2).

*clironomisi*¹ sn [At: DA / Pl: ~uri / E: *clironomisi*] (Înv) 1-2 Clironomisire.

*clironomisi*², ~ă a [At: DA / Pl: ~iti, ~e / E: *clironomisi*] (Înv) Moștenit.

clironomisitor, ~oare [At: DA / Pl: ~i, ~oare / E: *clironomisi* + -(i)tor] (Înv) 1-4 smf, a Clironomitor (1-4).

clironomit, ~ă a [At: DA / Pl: ~iti, ~e / E: *clironomi*] (Înv) Moștenit.

clironomitor, ~oare [At: CANTEMIR, HR. 107 / Pl: ~i, ~oare / E: *clironomi* + -(i)tor] (Înv) 1-2 smf, a (Persoană) care moștenește. 3-4 smf, a (Obiect) moștenit.

cliros sm [At: CORESI, EV. 6 / Pl: ~osi / E: gr *κλῖρος*] 1 (Iuz) Cler. 2 (Îrg) Strană.

cliroșean sm [At: DOSOFTEI, V. S. 85₂ / Pl: ~eni / E: rs *κλῖροпaнъ*] (Iuz) Cleric.

*clisa*¹ sf [At: ANON. CAR. / V: (Înv) *hl*~ / Pl: ~se / E: bg *κλῖса*] 1 Pământ argilos îmbibat cu apă, care are aspectul unei paste cleioase. 2 (Pgn) Argilă. 3-4 (Pop) Pâine nedospită (sau necoaptă) bine. 5 (Pop) Aliment cleios (și fără gust). 6 (Reg) Slănină.

*clisa*² sf [At: H XVIII, 262 / E: srb *klis*] (Ban) Jocul „de-a clencea”.

clisear sm vz *clisier*

cliserniță sf [At: (a. 1821-1822) IORGA, S. D. XVI, 237 / Pl: ~te / E: *clisier* + -niță] (Înv) Paraclis.

clisiarh sm [At: PRAV. (1640), ap. MURNU, GR. 19 / Pl: ~i / E: vs *κλῖσαρχῆς*] (Înv) Paracliser.

clisier sm [At: (a. 1717) IORGA, S. D. XII, 20 / V: ~sear / P: ~si-er / Pl: ~i / E: *paraclisier*] (Înv) Paracliser.

clisies sm [At: (a. 1666) IORGA, S. D. XI, 76 / P: ~si-es / Pl: ~i / E: mg *ekkleziás*] (Înv) Paracliser.

clismă sf [At: BIANU, D. S. / Pl: ~me / E: ngr *κλῖσμα*, ger *Klisma*] Introducere a unui lichid în intestinul gros, pe cale rectală, pentru eliminarea forțată a materiilor fecale Si: (Îvp) *clistir* (2).

clisos, ~oasă a [At: ODOBESCU, S. III, 157 / V: (Îrg) *hl*~ / Pl: ~osi, ~oase / E: *clisa* + -os] 1 Lipicios. 2 (Pgn) Argilos.

clistar s vz *cleștar*

clistariu sn vz *cleștar*

clistir sn [At: PISCUPESCU, O., 221 / V: (rar) *gl*~ / Pl: ~e, ~uri / E: ngr *κλῖστῆρ*] (Îvp) 1 Irigator. 2 Clismă.

clișă vi [At: DN² / Pzi: ~sez / E: fr *clicher*] (Rar) A executa un clișeu (1) în vederea reproducerii lui tipografice.

clișaj sn [At: DN² / Pl: ~e / E: fr *clichage*] Clișare.

clișare sf [At: DN³ / Pl: ~șări / E: *clișă*] Executare a unui clișeu (1).

clișeiza vtr [At: DEX² / Pzi: ~zez / E: *clișeu* + -iza] (Rar) 1-2 A (se) transforma în clișeu (4).

clișeizare sf [At: DEX² / Pl: ~zări / E: *clișeiza*] (Rar) Transformare în clișeu (4).

clișeizat, ~ă a [At: DEX² / P: ~se-i~ / Pl: ~ați, ~e / E: *clișeiza*] Transformat în clișeu (4).

clișeu sn [At: GHEREA, ST. CR. III, 62 / Pl: ~ee, ~ri / E: fr *cliché*] 1 Imagine fotografică negativă (pe peliculă de film sau pe sticlă) obținută în camera obscură, după care se face reproducerea fotografică. 2-3 (Pex) Placă sau film fotografic impresionat, dezvoltat și fixat. 4 (Tip) Planșă de lemn, metal etc. pe care s-a gravat sau s-a reproduș o imagine, spre a fi imprimată. 5 (Fig) Formulă stilistică, expresie etc. banalizată din cauza repetării excesive Si: *șablon*.

clistar sn vz *cleștar*

clit, ~ă [At: DOSOFTEI, V. S. 130, / V: *clid* sn / Pl: ~uri / E: ucr *κλῖτῆς*] 1 sm (Trs; Mol) Grămadă. 2 sf (Mar; pbl) Casetă.

clitcă sf [At: CHEST. II, 433/249 / Pl: ~ci / E: nct] (Reg) Adăpost pentru porumbel.

clitridectomie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *clitoridectomie*] Ablațiune a clitorisului.

clitișor sn [At: CONTEMPORANUL II, 729 / Pl: ~oare / E: *clit* + -ișor] (Reg; șhp) 1-4 Clit (1-2) (mic).

clitoris sn [At: DEX² / Pl: ~uri / E: fr *clitoris*] (Atm) Mic organ erectil situat în vulvă, lângă canalul urinar Si: (reg) *lindic*.

clitorism sn [At: DN³ / Pl: ? / E: fr *clitorisme*] (Med) Erectie maladivă a clitorisului.

clitui vi [At: ȘEZ. XXXII, 15 / Pzi: ~esc / E: *clit*] (Îrg) A așeza teanc.

cliuc *sn* [At: I. IONESCU, M. 382 / V: *cluc* / A: ? / Pl: ~uri / E: *srb kljuk*] (Reg) 1 Boască. 2 (Fig; îlav) ~ **de obosală** Foarte obosit. 3 (Îf *cluc*) Must amestecat cu struguri. 4 Tescovină.

cliucăi *vr* [At: H XVIII, 267 / V: *clu-* / Pzi: ~esc / E: *srb kljukati*] (Reg) 1 A zdrobi strugurii (din puțină) cu un clucăitor. 2 (Îe) A ~ (cu bătaia) A bate rău.

cliucăit, ~a *a* [At: H XVIII, 173 / Pl: ~iți, ~e / E: *cliucăi*] (D. fructe; Ban) Zdrobit până a ieșit tot suc.

cliucăitor, ~oare *sn* [At: H XVIII, 267 / Pl: ~oare / E: *cliucăi* + -(i)tor] (Ban) Băt cu multe cioturi la un capăt, folosit ca bătător.

cliucear *sm* *vz clucer*

cliuci *sm* [At: PSALT. 278/23 / V: *cluci* *sn* / Pl: ? / E: *vsl клюкы*] 1 (Îvr) Algoritm. 2 (Reg) Agățătoare de care se atarnă vasul deasupra focului.

clumpă *sf* [At: HERZ.-GHER., M. IV, 233 / Pl: ~pe / E: *ger Klumpen*] 1 (Buc; gms) Turmă. 2 (Reg) Ceată de cheflii.

cliva *vi* [At: MURGOCI-LUDWIG, M. 43 / Pzi: ~vez / E: *fr cliver*] (D. minerale, roci, cristale) A se desface în plăci sau în lame cu suprafețe plane.

clivabil, ~a *a* [At: MURGOCI-LUDWIG, M. 42 / Pl: ~i, ~e / E: *fr clivable*] 1-2 Care (se) poate cliva.

clivabilitate *sf* [At: MURGOCI-LUDWIG, M. 42 / Pl: (nob) ~răți / E: *clivabil* + -itate] 1-2 Însușirea (unui mineral) de a (se putea) cliva.

clivagiu *sn* *vz clivaj*

clivaj *s* [At: PONI, CH. 13 / V: (rar) ~agiu (Pl: ~agii) / Pl: ~e / E: *fr clivage*] 1 Proprietate a unor minerale și roci de a se desface în plăci sau în lame după suprafețe plane Si: *clivare*. 2 (Fig) Distincție între două grupuri pe baza anumitor criterii.

clivare *sf* [At: DEX² / Pl: ~vări / E: *cliva*] Clivaj (1).

cliveti *v* *vz cleveti*

cliviși *vr* [At: COMA, GL. / Pzi: ~sesc / E: nct] 1-2 (Reg) A (se) încliea atât de bine, încât nu se cunoaște locul unde e lipitura.

cliviți *v* *vz cleveti*

clizimetru *sn* [At: DN³ / Pl: ~re / E: *fr clisimètre*] Instrument topografic pentru măsurarea unghiurilor pantelor.

cloacal, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: *cloacă* + -al] (Zlg) De cloacă¹ (4).

*cloacă*¹ *sf* [At: STAMATI, D. / P: *cloa-* / Pl: ~ace / E: *lat cloaca*, *fr cloaque*] 1 Canal subteran în care se adună murdăriile dintr-un oraș. 2 (Afg) Băltoacă murdară și rău mirositoare. 3 (Pgn) Loc plin de murdării și foarte rău mirositor. 4 Cavitare în corpul batracienilor, reptilelor și păsărilor, în care se deschid tubul digestiv, conductele genitale și urinare.

*cloacă*² *sf* *vz cloacă*

cloacăză *sf* *vz coacăză*

cloadenă *sf* [At: DA / Pl: ~ne / E: nct] (Reg) Cartof (1).

cloambă *sf* [At: ECONOMIA, 136 / V: *clom-*, *cleom-*, *cleo-*, *clio-*, ~mpă, *cleoampă*, *cro-* / E: nct] (Reg) 1 Creangă. 2 Bucată de fier încovoiată. 3 (Îf *clio-*) Scoabă. 4 (Îaf *clio-*) Mână. 5 Hoască. 6 Mârtoagă. 7 (Îf *cleo-*) Cloască. 8 (Îvp; irn; îf *cleo-*) Om îmbrăcat în haine nemțești Si: *pantalonar*.

cloampă *sf* *vz cloambă*

cloancă *sf* [At: ȘEZ. VII, 135 / Pl: ~nce / E: *clonc*] (Reg) 1 Cloască (1). 2 Lovitură ușoară cu încheietura degetului în fruntea cuiva, ca semn al prostiei acestuia.

cloanță *sf* [At: ALECSANDRI, P. I 6 / V: *cleo-* / Pl: ~te / E: *ns cf clont*] 1 (Pop) Babă urâtă, fără dinți și rea. 2 (Pfm; is) (*Știrba*) Baba ~a Personaj de basm, vrăjitoare bătrână foarte urâtă și rea. 3 (Fam; prt) Gură (1).

cloapă *sf* *vz clop*

cloasmă *sf* [At: DEX² / P: *clo-as-* / E: *fr chloasme*] (Med) Apariția, pe față, a unor pete galbene-maronii, în timpul sarcinii, în hepatită etc.

cloată *sf* *vz clotă*

cloazon *sn* *vz cloison*

cloazonat, ~a *a* *vz cloissoné*

clobanț *smn* [At: MARIAN, O. I, 51 / V: ~bont, ~onb~ *sm*, *coblant* *sn* / Pl: ~i, ~e, ~uri / E: *ns cf clont* + ucr *клуба*] 1 (Pop) Plisc. 2 (Pop; irn) Gură. 3 (Pop) Cârlig. 4 (Reg) Cârligul fântânii. 5 (Reg) Vârful leucei. 6 (Reg) Capul scaunul dogăresc.

clobonț *sm* *vz clobanț*

clobot *sm* *vz clăbuc*

cloboti *vr* [At: PAȘCA, GL. / Pzi: ~tesc / E: nct] (Reg; d. lichide) 1 A se agita (într-un vas). 2 A se strica prin agitare.

cloc *i* *vz clone*¹

clocaj *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: *fr cloquage*] (Rar) Deformație a unei table supuse la compresune.

clocan *sm* *vz cloncan*

clocă *sf* [At: CALEDARIU (1814), 80/21 / V: ~oacă², *cleoacă* / Pl: ~oce / E: pvb *cloci*] (Înv) 1 Cloască (1). 2 (D. păsări; îe) A cădea ~ A începe să clocească. 3 (Îe) A sta ~ A cloci (1). 4 (Fig; îae) A lenevi. 5 (Îs) ~ca cu pui Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. 6 (Ast) Constelația Pleiadelor. 7 (Iht; reg) Celău.

clocăi *vi* [At: ECONOMIA, 104/17 / V: (înv) ~ări / Pzi: ~esc / E: *fo Cf cloncăi*, *cloncăni*, *croncăni*] (Înv; d. păsări) A cloncăni într-un anumit fel (când începe să clocească).

clocăire *sf* [At: DICT. / Pl: ~ri / E: *clocăi*] Cloncănire.

clocăit *sn* [At: DA ms / Pl: ~uri / E: *clocăi*] Clocăire.

clocăitură *sf* [At: DICT. / P: ~că-i-tu- / Pl: ~ri / E: *clocăit* + -ură] Clocăit.

clocăraie *sf* [At: CV, 1952, nr. 4/42 / E: nct] Aer închis (înăbușitor).

clocări *v* *vz clocăi*

cloceală *sf* [At: JIPESCU, O. 84 / Pl: ~oceli / E: *cloci* + -(e)ală] 1 Clocire (1). 2 (Înv) Căldură înăbușitoare. 3-4 (Ccr) Apă sălcie sau aliment alterat (din cauza căldurii).

cloceni *snp* [At: BORZA, D. / E: nct] (Bot; reg) Dracilă (*Berberis vulgaris*).

clochie *sf* *vz clicin*

cloci [At: NEAGOE BASARAB (1654), ap. GCR I 167/37-8 / V: *cleoci* / Pzi: ~ocesc / E: *ns cf bg клуб*] 1 *vi* (D. păsări) A ședea pe ouă pentru a scoate din ele pui. 2 *vi* (Fig) A lenevi. 3 *vr* (Fig) A plănui (ceva rău). 4 *vr* A medita la ceva. 5 *vr* (Nob; după *fr couver des yeux*) A privi dușmănos. 6 *vr* (D. ouă de insecte, icre etc.) A se dezvolta până apar puii. 7 *vr* (D. apă, alimente) A căpăta miros urât din cauza alterării. 8 *vr* (Fig; dep; d. oameni) A trădăvi.

clocică *sf* *vz cloșca*

clocimp *sn* [At: H V 17 / V: ~iump, ~iumb / Pl: ~uri / E: *ns cf cloamba* + *pociumb*] (Reg) 1 Ciot al unei ramuri prost tăiate. 2 Ciot rămas după tăiatul cocenilor de porumb. 3 Cui de lemn. 4 Asperitate. 5 Pociumb. 6 Suportul vârtelniței. 7 (Fig) Cui de hoți.

clociob *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: ~uri / E: nct] (Reg) 1 Adăpost de fân în care se pun nucile. 2-3 Multime de obiecte sau animale mici.

clocire *sf* [At: LB / Pl: ~ri / E: *cloci*] 1 Ședere pe ouă a păsărilor pentru a scoate pui Si: *cloceală* (1). 2 Lenevire. 3 Plănuire (a ceva rău). 4 Dezvoltare a ouălor de insecte, a icrelor etc. până apar puii. 5 Căpătare de miros în urma alterării. 6 Trădăvire.

*clocii*¹ *sn* [At: RETEGANUL, CH. 154 / Pl: ~uri / E: *cloci*] 1-6 Clocire (1-6).

*clocii*², ~a *a* [At: ECONOMIA, 177/24 / Pl: ~iți, ~e / E: *cloci*] 1 (D. ouă sau icre) În care s-a format puilul. 2 (D. ouă, apă, rar, d. alte alimente) Stricat. 3 (Îvp; îe) A puțin a ouă ~ A mirosi foarte urât. 4 (Îae) A spune minciuni. 5 (Rar; fig; d. orașe) Cu o atmosferă înăbușitoare. 6 (Nob) Murdar. 7 (Fig; d. oameni) Leneș.

clocitor, ~oare [At: BIANU, D. S. / Pl: ~i, ~oare / E: *cloci* + -tor] 1 *af* (D. păsări) Clare clocește. 2 *sf* Incubator pentru pui de pasăre. 3 *sf* (luz) Incubator pentru copii.

clocitură *sf* [At: COSTINESCU / Pl: ~ri / E: *cloci* + -ură] 1 Clocire. 2 (Pop) Timpul clociului. 3 Ouă clocite (1). 4 Cuiar. 5 Ou clocit, lăsat în cuiar pentru a ști găinile unde să ouă. 6 (Reg) Larvă de insectă. 7 (Pop)

Lucru copt (de soare). 8 Apă stătută. 9 Vin prost. 10 Măncare stricată. 11 Aer stătut. 12 (Pop; fig) Om leneș. 13 (Pop; fig) Om slab și palid.

clociumb *sn* *vz clocimp*

clociump *sn* *vz clocimp*

clococean¹ *sm* [At: VICIU, GL. / Pl: ~oceni / E: nct] (Bot; reg) 1 Măciș-de-câmp. 2 Brusture (*Arctium lappa*). 3 Brustan (*Telekia speciosa*).

clococean², ~ă *a* [At: H XVII, 7 / Pl: ~oceni, ~ocene / E: nct] (Ban) Calitate a unui soi de măr nedefinită mai îndeaproape.

clococior *sm* *vz clocociov*

clocociov *sm* [At: BRANDZA, FL. 266 / Pl: ~i / E: nct] (Bot; reg) Lăptucul-oii (*Telekia speciosa*).

clocociei *smp* [At: GRECESCU, FL. 22 / E: nct] (Bot; reg) 1 Vițișoară (*Clematis viticella*). 2 Curpen (*Clematis vitalba*).

clocot *sn* [At: DDRF / V: ~cut, (Mun) *colcot* / Pl: ~e / E: vsl *κλωκότης*] 1 Mișcare zgomotoasă a lichidului când fierbe. 2 (Pex) Fierbere. 3-4 (Îe) A (se) da în (tr-un) ~ A (se) fierbe. 5 (Pan) Mișcare agitată (și zgomotoasă) a unui lichid. 6 (Fig) Frământare (sufletească, socială etc.).

clocoteala *sf* *vz clocoteala*

clocoteala *sf* [At: (a. 1580) ap. CUV. D. BĂTR. II, 459 / V: (înv) ~clea / Pl: ~eli / E: *clocoti* + -eala] 1 Clocotire (1). 2 (Ccr) Materie care fierbe.

clocoti *vi* [At: (a. 1580) ap. CUV. D. BĂTR. II, 455 / V: (Mun) *cole~* / Pzi: ~tesc, 3 ~tește, (îvr) ~ta, ~te / E: vsl *κλωκωτάτι*] 1 (D. lichide sau vase cu lichide) A fierbe. 2 (D. lichide) A se agita. 3-4 (Fig; d. oameni sau sentimente, pasiuni etc.) A (fi pe punctul de a) se dezlănțui. 5 (Fig) A vui.

clocotic *sm* *vz clocotici²*

clocotica *sf* *vz clocotici²*

clocotici¹ *sm* [At: BĂRCIANU / Pl: ~ / E: nct] (Înv) Bucată de pânză cu care țărani își înveleau pulpa piciorului Cf *moletiera*.

clocotici² *sm* [At: ALECSANDRI, P. P. 258 / V: ~tic, ~că *sf* / Pl: ~ / E: ns cf srb *klokocika*] (Bot; reg) 1 (Înv) Vonicer (*Evonymus europaeus*). 2 Mică plantă ierboasă din familia scrofulaceelor, cu flori galbene și pete albăstrii, care crește pe stâncile din zona muntoasă Si: *clocotis³* (2) (*Rhinanthus alpius*). 3 Plantă cu flori galbene din familia scrofulaceelor, care crește în regiunea dealurilor și a câmpiilor Si: *clocotis³* (3) (*Rhinanthus major*). 4 Planta *Rhinanthus minor*. 5 Cucurbețică (*Aristolochia clematilis*). 6 Clocotei (*Clematis integrifolia*). 7 Lămâiță (*Philadelphus coronarius*). 8 Clocotiș³ (1). 9 Plantă cu flori galben închis din familia scrofulaceelor, care crește în zona muntoasă Si: *clocotis³* (4), (Buc) *sunatoare*. 10 (Îf ~tic) Plantă ierboasă care crește printre grâne nedefinită mai îndeaproape.

clocotire *sf* [At: ALECSANDRI, P. III, 136 / Pl: ~ri / E: *clocoti*] 1 Fierbere. 2 Agitare. 3 (Fig) Stare specifică sentimentelor, pasiunilor etc. pe cale de a se dezlănțui. 4 (Fig) Vuire.

clocotiș¹ *sn* [At: VLAHUȚĂ, ap. CADE / Pl: ~uri / E: *clocot* + -is] (Înv) 1 Clocot. 2 Val.

clocotiș² *av* [At: DDRF / E: *clocot* + -is] (Înv) 1 În clocote. 2 (Fig) Cu vuiet. 3 (Fig) De-a valma.

clocotiș³ *sm* [At: H: III, 116 / Pl: ~i / E: *clocot*(ici) + -is] (Bot; reg) 1 Arbust din familia stafilaceelor, cu frunze compuse, flori alburii grupate în inflorescențe scurte și fructul o capsulă (*Staphylea pinnata*) Si: *clocotici²* (8). 2-4 Clocotici² (2-4). 5 Trei-frați-pătăți (*Viola arvensis*).

clocotiș¹ *sn* [At: GRAIUL I, 520 / Pl: (rar) ~uri / E: *clocoti*] 1-4 Clocotire (1-4). 5 (Înv; ccr) Apă clocotită.

clocotiș², ~ă *a* [At: MINEIUL (1776), 174 1/1 / Pl: ~iți, ~e / E: *clocoti*] 1-2 (D. lichide) Care a fiert sau fierbe în clocote. 3 (D. lichide) Foarte fierbinte. 4 (Înv; d. cai; îe) A bea apă ~ă și a mânca foc A fi foarte iute.

clocotitor, ~oare *a* [At: ALECSANDRI, ap. CADE / Pl: ~i, ~oare / E: *clocoti* + -(i)tor] 1 (D. lichide) Care clocotește. 2 (D. mase de apă) Agitat și zgomotos. 3 (Fig; d. sentimente, pasiuni etc.) Gata să se dezlănțuie. 4 (Fig) Răsunător.

clocotitură *sf* [At: POLIZU / Pl: ~ri / E: *clocoti*¹ + -ură] 1-4 Clocotire (1-4).

clocotăl *sm* *vz clocotel*

clocotel¹ *sm* [At: DEX² / Pl: ~ci / E: *clocor*] Plantă erbacee cu flori mari albastre Si: *clocuta* (1) (*Clematis integrifolia*).

clocotel² *sm* *vz clocotel*

clocut *sn* *vz clocot*

clocuță *sf* [At: BORZA, D. / Pl: ~te / E: nct] (Bot; reg) 1 Clocotel¹. 2 (Bot; reg) Salbă moale (*Evonymus europaeus*).

clofușniță *sf* [At: T. PAPAHAĞI, M., ap. DA / Pl: ~te / E: nct] (Reg) Femeie dezordonată și depravată.

clogni *v* *vz clongni*

cloison *sn* [At: DN³ / S: *cloazon* / P: *cloa-zon* / E: fr *cloison*] 1 Perete despărțitor subtil. 2 Perete metalic ce desparte compartimentele unei nave.

cloisonné [At: DEX² / P: *cloa-zo-ne* / V: *cloazonat* a / Pl: ~uri / E: fr *cloisonné*] 1 *sn* Tehnică de lucrare a emailului, care constă în turnarea acestuia în mici despărțituri sau compartimente metalice, în funcție de motivul decorativ. 2 *sn* Obiect realizat prin cloisonné (1). 3 *a* (Rar; if *cloazonat*) Decorat prin cloisonné (1).

clombă *sf* *vz cloambă*

clombiță *sf* [At: DDRF / V: *clum~* / Pl: ~te / E: *cloambă* + -iță] 1-2 (Șhp) Cloambă (1) (mică).

clombos, ~oasă *a* [At: LB / Pl: ~oși, ~oase / E: *cloambă* + -os] (Reg) Clomburat.

clomburat, ~ă *a* [At: VICIU, S. GL. / Pl: ~ați, ~e / E: *cloambă* + -(ur)at] (Reg) Rămuros.

clomburea *sf* *vz cleomburea*

clombuța *sf* [At: LB / Pl: ~te / E: *cloambă* + -uță] 1-2 (Șhp) Cloambă (1) (mică).

clompai *vi* [At: GOROVEI, C. 303 / Pzi: ~iesc / E: fo] (Pop) A clămpăni (1).

clompiri *smp* *vz crumpiri*

clon¹ *i* *vz clonc¹*

clon² *sn* *vz clona*

clona *vi* [At: DEX² / Pzi: ~nez / E: *clonă*] (Gen) A obține numeroase celule vii identice plecând de la o singură celulă.

clonaj *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *clonage*] Clonare.

clonare *sf* [At: DEX² / Pl: ~nări / E: *clona*] (Gen) Obținere de celule vii identice plecând de la o singură celulă Si: *clonaj*.

clonat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: *clona*] 1 Din care s-au obținut clone. 2 Care a fost obținut prin clonare.

clonă *sf* [At: DEX² / V: (rar) *clon* *sn* / Pl: ~ne / E: fr eg *clone*] 1 Individ sau populație de indivizi identici obținuți prin reproducerea asexuată a unui singur organism. 2 Ansamblu de celule identice rezultate din diviziuni succesive ale unei singure celule.

clonbont *smn* *vz clobant*

clonc¹ [At: PANN, P. V. I, 4/9 / V: *cloc* *i*, (1) *clonca* *i* / E: fo] 1 *i* (Dore) Cuvânt care imită strigătul unor păsări, mai ales al cloștii. 2 *sn* Instrument auxiliar de pescuit cu care se produc, în apă, sunete ce atrag peștii spre undiță sau năvod.

clonc² *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: nct] (Buc) Umflătură.

clonca *i* *vz clonc¹*

cloncan *sm* [At: GORJAN, H. II, 5/30 / V: (rar) *clocan* / Pl: ~i / E: *clonc¹* + -an] 1 (Înv) Corb¹ (1). 2 Vultur (1). 3 (Mun) Erete (1). 4-5 (Înv; dep) Epitet dat unor oameni politici și funcționari superiori.

cloncăi *vi* [At: ȚICHINDEAL, F. 73/7 / Pzi: *cloncăi*, ~esc, 3 ~e / E: *clonc* + -ăi] A cloncăni.

cloncaia *sf* [At: DA / Pl: ~ieli / E: *clocăi* + -eală] 1-4 Cloncănit (1-4).

cloncăire *sf* [At: DA / Pl: ~ri / E: *cloncăi*] 1-4 Cloncănit (1-4).

cloncăiu *sn* [At: / Pl: ~uri / E: *cloncăi*] 1-4 Cloncănit (1-4).

cloncăitor, ~oare *a* [At: DA / Pl: ~i, ~oare / E: *cloncăi* + -(i)tor] Care cloncăne.

cloncăitura *sf* [At: GORJAN, H. II, 58/16 / Pl: ~ri / E: **cloncăit** + -ura] Cloncănit (2).

cloncăneală *sf* [At: ANTIPA, P. 777 / Pl: ~eli / E: **cloncăni** + -eala] 1-4 Cloncănit (1-4).

cloncăni *vi* [At: ODOBESCU, S. I, 233 / Pzi: **cloncân**, ~nesc / E: **clonc**¹ + -ani] 1 (D. unele păsări, mai ales d. cloști) A scoate sunete caracteristice Si: a cloncăi, (înv) a clongni. 2 A face zgomote în apă cu cloncul¹(2).

cloncănire *sf* [At: MACEDONSKI, O. III, 50 / Pl: ~ri / E: **cloncăni**] 1-4 Cloncănit (1-4).

cloncănit *sn* [At: PAMFILE, J. I, 305 / Pl: ~uri / E: **cloncăni**] 1 Scoatere de sunete caracteristice unor păsări. 2 Sunet caracteristic scos de unele păsări, mai ales de cloști. 3 Producere de zgomote în apă cu cloncul¹(2). 4 Zgomot produs în apă de clonc¹(2).

cloncăniitor, ~oare *a* [At: DA / Pl: ~i, ~oare / E: **cloncăni** + -(i)tor] Care cloncăne (1).

cloncăt *sn* [At: CONTEMPORANUL V, 289 / Pl: ~e / E: **clonc**¹ + -at] 1-4 Cloncănit (1-4).

clondir *sn* [At: (a. 1649) IORGA, B.R. 47 (I), 49 / V: (înv) ~riu / Pl: ~e / E: bg **кломдир**] 1 Vas de sticlă cu gâtul scurt și strâmt, pentru lichide Cf *butelca*, *butelie*, *șip*. 2 Conținutul unui clondir (1). 3 (Gmț; îe) A se pupa cu ~ A-i plăcea să bea. 4 (Înv; îf *clondiriu*) Vas ornamental de marmură sau sticlă.

clondiras *sn* [At: PISCUPESCU, O. 302/2 / Pl: ~e / E: **clondir** + -as] 1-2 (Șhp) Clondir (1) (mic). 3-4 Conținutul unui clondiras (1-2).

clondiriu *sn* *vz* **clondir**

clongni *vi* [At: ZILOT, CRON. 333 / V: **clogni** / Pzi: ~nesc / E: fo] (Înv) A cloncăni (1).

clonic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr **clonique**] 1 Referitor la clonus. 2 De clonus.

clonie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr **clonie**] (Rar) Clonus.

clonism *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr **clonisme**] Stare patologică manifestată prin convulsii clonice.

clonița *sf* [At: BORZA, D. / Pl: ~te / E: nct] (Bot; reg) Jugastru (*Acer campestre*).

clonort *sn* *vz* **clarinet**

clont *sn* [At: ȘINCAI, HR. I, 363/8 / V: (îvr) **clor**⁴ / Pl: ~uri, (rar) ~i *sm* / E: bg **клопек**] 1 (Pop) Plisc. 2 (Fam; prt; fig) Gură. 3 (Reg; îe) **Mai moaie-ti ~ul** ! sau ~ul ! Mai taci din gură. 4 (Rar; fig) Bărbie. 5 (Bot; îe) ~ii **babei** Corn-de-secară (*Claviceps purpurea*). 6 (Pop) Colț (dinte). 7 (Reg) Stâncă ascuțită. 8 (Reg) Germene. 9 (Reg) Cocosul armei. 10 Cui. 11 (Rar) Parte a unui obiect asemănătoare cu un plisc. 12 (Bot; reg; îe) ~ul **cocostărcului** sau ~ul **nagățului** Nemțisorii (*Consolidia regalis*). 13 (Bot; reg; îac) Pliscul cucoarei (*Frodium cicutarium*). 14 (Bot; reg; îe) ~ul **curcanului** Moțul curcanului (*Amaranthus caudatus*).

clonțan *sm* *vz* **cloțan**

clonțar *sm* [At: MARIAN, O. I, 416 / Pl: ~i / E: **clont** + -ar] (Orn) Botgros (*Coccothraustes coccothraustes*).

clonțat, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, P. P. 38 / Pl: ~ați, ~e / E: **clont** + -at] (Pop) 1 Cu dinți mari (și rari). 2 (Fig) Certăreț.

clonțau *sm* [At: BĂRCIANU / Pl: ~ăi / E: **clont** + -au] 1-2 (Îvp) Bătrân (flecă).

clonton *sm* [At: BORZA, D. / Pl: ~i / E: **clont** + -on] (Bot; reg) Blabornic (*Cypripedium calceolus*).

clontonei *smp* [At: BORZA, D. / E: nct] (Bot; reg) Ceară (*Asclepias syriaca*).

clontos, ~oasă *a* [At: N. A. BOGDAN, ap. TDRG / Pl: ~oși, ~oase / E: **clont** + -os] 1 (D. păsări) Cu plisc mare. 2 (Mol; Buc; fig) Certăreț.

clonturel *sn* [At: BUD, P.P. 68 / Pl: ~e / E: **clont** + -(ur)el] 1-2 (Șhp) Clont (1) (mic).

clonus *sn* [At: DN³ / E: fr **clonus**] Serie de convulsii asociate unei leziuni a centrilor nervoși motori superiori Si: (rar) *clonie*.

clop *sn* [At: (a. 1818) FURDUL, ap. GCR II, 225 / V: (reg) **colop**, (înv) **colap**, **cloapă** *sf* / Pl: **cloape**, ~uri / E: mg **kalap**] 1 (Trs; Ban) Pălărie.

2 (Spec) Pălărie țărănească din fetru negru, cu calotă semisferică și boruri înguste Si: (reg) **clopar**. 3 (Îf **cloapă**) Pălărie veche sau uzată. 4 (Reg) Căpățână conică de zahăr expusă spre vânzare. 5 (Reg) Căpăcelul lămpii. 6 (Reg; îf **colop**) Joc de cărți nedefinit mai îndeaproape.

clopar *sm* [At: CV, 1950, nr. 11-12, 40 / Pl: ~i / E: **clop** + -ar] (Reg) Clop (2).

clopotnița *sf* *vz* **clopotnița**

clopolnița *sf* *vz* **clopotnița**

cloponița *sf* *vz* **clopotnița**

clopornița *sf* *vz* **clopotnița**

clopot *snm* [At: PSALT. 308-309 / Pl: ~e, (îvr) ~poti, ~peti / E: vsi **клопотъ**] 1 Obiect metalic în formă de pară, gol în interior și deschis la partea de jos, prevăzut, în interior, cu o limbă mobilă care, lovindu-se de perete, scoate sunete caracteristice. 2 (Îvp; îe) ~ul **alege** După moarte se cunoaște valoarea omului. 3 (Fam; îe) **Leacu-i zeamă de ~** Nu sunt șanse de vindecare. 4 (Îvp; îe) **A trage** (sau **bate**) ~ul **de mort** A bate clopotul într-un anumit fel, pentru a anunța moartea cuiva. 5 (Fam; îe) **A trage ~ul** (sau ~ele) A face public un secret Cf a *umbla cu plosca*. 6 (D. femei; îae) A curta. 7 (Reg; îe) **A-i umbla gura în ~e** A vorbi în neștire. 8 (Îvp; îe) **A avea (mare) ~ pe cap** A avea o grijă mare. 9 Sunet de clopot (1). 10 (Reg) Glas puternic. 11 Piesă ca un clopot (1) fără limbă, cu întrebuințări în industrie. 12 (Șis ~scufundător) Cameră ca un clopot (1) alimentată cu aer, care permite efectuarea de lucrări sub apă. 13 Capac de sticlă ca un clopot (1), sub care se păstrează, pentru a le feri de praf, alimente, materiale pentru experimente științifice etc. 14 (Mol) Plugușor. 15 (Reg; gmț; fig) Cap de cal. 16 (Reg; art) Clopotniță (2). 17 (Reg; îcs) *De-a ~ele* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. 18 (Reg, ned; îs) *Limba de ~* Joc de copii. 19 (Bot; reg) Cădelniță (*Campanula carpatica*). 20 (Bot, reg) Lăcrămioară (*Carvallaria majolis*). 21 (Bot; Buc; îe) ~ul **caprei**

Clopoței (*Campanula macrostachia*). 22 (Buc; îac) Plantă erbacee din familia campanulaceelor, cu flori mari, albastre (*Campanula Thracelium*). 23 (Bot; reg; îc) ~mănăstiresc Păpădie (*Campanula persicifolia*). 24 (Bot; reg; îc) **Clopeti de primăvară** Ghiocci (*Galanthus nivalis*).

clopotanca *sf* [At: H V, 281 / Pl: ~nce / E: **clopot** + -anca] 1-2 (Pop) Vacă sau oaie cu talangă la gât.

clopotar *sm* [At: (a. 1707) IORGA, B.R. 70 / Pl: ~i / E: **clopot** + -ar] 1 (Înv) Fabricant de clopote (1). 2 (Rar) Vânzător de clopote. 3 Persoană care trage clopotele (1) la biserică. 4 (Îvp) Animal din fruntea turmei, hergheliei etc. cu talangă la gât. 5 (Fig) Flecă. 6 (Îvr; fig) Persoană care încearcă să obțină ceva prin lingșire.

clopotărie *sf* [At: DICT. / Pl: ~ii / E: **clopotar** + -ie] (Înv) Turnătorie de clopote (1).

clopotăriță *sf* [At: (a. 1804) IORGA, S.D. XIII, 120 / Pl: ~te / E: **clopotar** + -ita] 1 (Înv) Soție de clopotar. 2 Femeie care trage clopotele (1) la biserică.

clopteasă *sf* [At: H XI, 116 / Pl: ~ese / E: **clopot** + -easă] (Reg) Vită cu talangă la gât Cf *clopotar*, *cloptean*.

clopot *v* *vz* **clopot**

clopotnița *sf* [At: ANON. CAR. / V: ~podn~, ~pon~, ~poln~, ~porn~ / Pl: ~te / E: **clopot** + -(n)ita] 1-2 Turn de biserică sau construcție în formă de turn (lângă biserică) unde sunt instalate clopotele. 3 (Îrg; art) Joc în care mai mulți tineri făceau un cerc ținându-se de umeri în jurul unuia care nu știa despre ce e vorba, iar alt tânăr se urca pe umerii lor și îl trăgea de păr pe cel din mijloc, spunând că „trage clopotul”.

clopotăl *sm* *vz* **clopotel**

cloptean, ~ă *a* [At: H V, 430 / Pl: ~eni, ~ene / E: **clopot** + -ean] (D. animale domestice) Cu talangă la gât.

clopotel *sm* *n* [At: BIBLIA (1688), 59 / V: (reg) ~tăl (Pl: ~tai), **cloco**~, **clocoțal** (Pl: **clocoțai**) *sm* / Pl: ~ei, (îvr) ~e / E: **clopot** + -el] 1-2 (Șhp) Clopot (1) (mic). 3 Clopot (1) mic (cu mâner) care se agită cu mâna pentru a anunța ceva sau care se agață de gâtul unor animale. 4 (Lpl) Zurgălăi.

5 (Înv; lpl) Mici păhăruțe de sticlă ce se atâneau în cerdac pentru ca, agitate de vânt, să producă sunete plăcute. 6 (Înv; îe) A **avea gura (ca un)** ~ A fi vorbăret. 7 (Înv; îe) A **trage ~ele după cineva** A trage clopotul cel mic la moartea unui copil. 8 (Înv; îe) A **umbla cu ~ul** A colinda. 9 (Înv; fig; îs) **Pisica cu ~tei** Persoană imprudentă, care-și trădează planurile. 10 (Fam) Penis. 11 (Reg) Parte a morii nedefinită mai îndepărate. 12 (Îrg) Dans popular asemănător cu o polcă. 13 (Bot; Trs; șif ~e) Lăcrămioare (*Convallaria majolis*). 14 (Bot; reg) Vinetele (*Centaurea axillaris*). 15 (Buc; lpl; șif ~ele) Plantă ierboasă subalpină, cu flori albastre-roșietice (*Campanula abietina*). 16 (Bot; Buc; lpl) Ciucure (*Aegilops cylindrica*). 17 (Lpl) Plantă ierboasă cu tulpina păroasă, cu flori mari albe, albastre sau trandafirii (*Campanula medium*). 18 (Buc; lpl) Plantă ierboasă cu flori albastre (*Campanula pseudolanceolata*). 19 (Lpl; șif ~e) Plantă ierboasă cu numeroase flori albastre (*Campanula rapunculus*). 20 (Buc; lpl) Plantă ierboasă târătoare, cu flori albastre-violete (*Campanula rapunculoides*). 21 (Buc; lpl) Ghiocci (*Galanthus nivalis*). 22 (Buc; lpl; șic) ~ **tei-cornuți** Căldărușă (*Aquilegia vulgaris*). 23 (Buc; lpl; șif ~e) Căldărușă (*Aquilegia nigricans*). 24 (Bot; reg; lpl) Trifoi roșu. 25 (Bot; Buc; lpl; șic ~ **-muntenesc**) Plantă ierboasă cu flori mici albastre deschise sau violete (*Campanula patula*). 26 (Lpl; șif ~e) Mică plantă ierboasă cu flori albastru deschis (*Campanula alpina*). 27 (Buc; lpl) Luște. 28 (Bot; îf ~e) Cădelniță. 29 (Bot; îf ~e) Păpădie (*Taraxacum officinale*). 30 (Bot; îf ~e) Coadă-cocoșului (*Polygonatum latifolium*). 31-32 Plantele *Campanula latifolia* și *Campanula cervicaria*. 33 (Bot; îe) ~ **tei-de-primăvară** Brebenei. 34 sm (Lpl) Plantă erbacee din familia ranunculaceelor, cu flori mari, albastre (*Clematis integrifolia*). 35 sm (Bot; lpl; îf *clocotei*) Rutisor (*Thalictrum aquilegifolium*). 36 sm Planta *Campanula macrostachya*. 37 sm (Bot; lpl; îf *clocotei*) Călin (*Viburnum opulus*). 38 sm (Bot; îe) ~ **tei albi** sau **clocotăi de omăt** Ghiocci (*Galanthus nivalis*). 39 (Reg; îe) ~ **ei de câmp** Planta *Campanula persicifolia*. 40 (Reg; îe) ~ **galben** Planta *Forsythia*. 41 (Bot; reg; îe) ~ **de pădure** Oșor (*Streptopopus amplexifolius*). 42 (Bot; reg; îf ~e) Degetar (*Digitalis grandiflora*). 43 (Bot; reg; îf) Lăcrămă (Maianthemum bifolium). 44 (Bot; reg; îf ~e) Coadă-cocoșului (*Polygonatum multiflorum*). 45 (Bot; reg; îf ~e) Coadă-cocoșului (*Polygonatum odoratum*). 46 (Bot; reg; îf ~e) Coadă-cocoșului (*Polygonatum verticillatum*). **clopoți** vit [At: MARIAN, NA. 336 / V: (îvr) ~oti / Pzi: ~tesc / E: *clopot*] 1 (Rar) A trage clopotul (1). 2 (Reg; fig) A dezvălui. **cloput** s [At: RETEGANUL, TR. 61 / Pl: ~e, ~uri / E: *clap* + -ut] 1-4 (Șhp) Clop (1-2) (mic). **clor** sn [At: MACAROVICI, CH. 269 / E: fr *chlore*] Element chimic gazos, galben-verzuu, cu miros înțepător, sufocant, toxic, cu proprietăți decolorante și dezinfectante, care are numeroase întrebuințări în industria chimică. **cloral** sn [At: BIANU, D. S. / E: fr *chloral*] Substanță chimică lichidă, uleioasă, iritantă, folosită în farmacie ca antiseptic, calmant și hipnotic. **cloramfenicol** sn [At: DEX² / E: fr *chloramphénicol*] Antibiotic puternic, folosit în tratamentul bolilor infecțioase Si: *cloromicetina*. **cloramina** sf [At: LTR / Pl: ~ne / E: fr *chloramine*] Compus chimic organic cu puternice proprietăți oxidante și antiseptice. **clora** sm [At: LTR / Pl: ~ați / E: fr *chlorate*, ger *Chlorat*] Sare a acidului cloric, cu proprietăți oxidante și explozive. **cloremie** sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *chlorémie*] 1-3 (Buletin de) analiză cu (concentrația clorului în sânge) Si: *cloruremie* (1-3). **cloretona** sf [At: LTR / Pl: ~ne / E: fr *chlorétone*, ger *Chloreton*] Alcool folosit ca hipnotic și anestezic. **clorhidrat** sm [At: PONI, CH. 100 / Pl: ~ați / E: fr *chlorhydrate*] Sare a acidului clorhidric. **clorhidric** a [At: DA / V: (înv) *clori*~ / E: fr *chlorhydrique*] (Îs) Acid ~ Gaz incolor cu miros înțepător, rezultat din combinarea clorului cu hidrogenul sau prin acțiunea acidului sulfuric asupra clorurii de sodiu, cu numeroase întrebuințări în industria chimică.

cloric am [At: LTR / Pl: ~ici / E: fr *chlorique*] (Îs) Acid ~ Acid oxigenat al clorului, folosit ca oxidant.

cloridric am vz *clorhidric*

clorinare sf [At: LTR / Pl: ~nări / E: *clor*] Dezinfectare a apei prin tratare cu clor Si: *clorizare*.

clorit sm [At: LTR / Pl: ~iți / E: fr *chlorite*] Silicat natural hidratat de magneziu și fier, de culoare verde.

cloritic, ~a a vz *clorotic*

cloritos, ~oasă a [At: DEX² / Pl: ~oși, ~oase / E: *clorit* + -os] (D. roci) Cu clorit.

clorizare sf [At: LTR / Pl: ~zări / E: fr *chlorisation*] Clorinare.

clorizator sn [At: DN³ / Pl: ~oare / E: *cloriza* + -tor] Aparat folosit pentru clorizare în instalațiile centrale de alimentare cu apă.

clormetan sn [At: LTR² / E: fr *chlorméthane*] Gaz incolor, inflamabil, folosit ca dizolvant, anestezic local etc.

cloro- [At: DN³ / E: fr *chloro-*] 1 Element de compunere cu semnificația „verde”. 2 Element de compunere care indică prezența clorului.

cloroanemie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *chloro-anémie*] Anemie care prezintă caracterele clorozei.

cloroficee sf [At: DEX² / Pl: ~ / E: fr *chlorophycées*] 1 (Lpl) Clasă de alge verzi, de obicei acvatică, care conțin clorofilă. 2 Plantă din clasa cloroficee (1).

clorofil sm vz *clorofila*

clorofila sf [At: ENC. TEHN. / V: (iuz) ~fil sm / E: fr *chlorophylle*] Pigment din părțile verzi ale plantelor, cu rol fundamental în fotosinteză.

clorofilian, ~a a [At: DEX² / P: ~li-an / Pl: ~ieni, ~iene / E: fr *chlorophyllien*] 1 Referitor la clorofilă. 2 Datorat clorofilei. 3 (Îs) **Sinteză ~a** Fotosinteză. 4 (Îs) **Asimilație ~a** Proces fiziologic de asimilație a substanțelor nutritive, care se poate produce în frunzele plantelor verzi, în prezența clorofilei și sub influența luminii solare, și care constă din combinarea apei, venită din pământ prin rădăcini, cu bioxidul de carbon din aer Si: *fotosinteză*.

cloroform sn [At: PONI, CH. 291 / E: fr *chloroforme*] Lichid incolor, volatil, cu miros caracteristic, compus organic al clorului, întrebuințat în medicină ca narcotic, anestezic etc.

cloroforma vt [At: EMINESCU, N. 77 / Pzi: ~mez / E: *cloroform*] (Înv) A cloroformiza.

cloroformare sf [At: DA ms / Pl: ~mări / E: *cloroforma*] (Înv) Cloroformizare.

cloroformat, ~a a [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *cloroforma*] (Înv) Cloroformat.

cloroformism sn [At: DEX² / E: fr *chloroformisme*] (Med) Intoxicație cu cloroform.

cloroformiza vt [At: DA / Pzi: ~zez / E: *cloroform* + -iza] A anestezia cu cloroform (înaintea unei intervenții chirurgicale) Si: (înv) a *cloroforma*.

cloroformizare sf [At: DA / Pl: ~zări / E: *cloroformiza*] Anesteziere cu cloroform Si: (înv) *cloroformare*.

cloroformat, ~a a [At: TEODOREANU, M. II, 100 / Pl: ~ați, ~e / E: *cloroformiza*] Anesteziat cu cloroform Si: (înv) *cloroformat*.

cloroleucite sfp [At: DN³ / P: ~le-u~ / E: fr *chloroleucites*] Corpuscule impregnate cu clorofilă din protoplasma celulei vegetale.

clorometric, ~a a [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *chlorométrique*] Referitor la clorometrie.

clorometrie sf [At: DN³ / E: fr *chlorométrie*] Determinarea cantității de clor dizolvate într-un lichid.

clorometru sn [At: DN³ / Pl: ~re / E: fr *chloromètre*] Aparat pentru clorometrie.

cloromicetina sf [At: LTR / E: fr *chloromycétine*] (Far) Cloramfenicol.

cloropenie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *chloropénie*] (Med) Hipocloremie.

cloropexie sf [At: DN³ / E: fr *chloropexie*] Fixare a clorurilor în țesuturile unui organism.

cloropictină *sf* [At: LTR / E: fr *chloropictine*] 1 Substanță toxică de luptă cu efect sufocant și lacrimogen. 2 Lichid toxic cu miros înțepător folosit la deratizare.

cloroplast *sn* [At: LTR / Pl: ~e / E: fr *chloroplaste*] Corpuscul verde cu clorofilă din citoplasma plantelor, în care se produce fotosinteza.

cloropren *sn* [At: LTR / E: fr *chloroprène*, ger *Chloropren*] (Chm) Derivat al butadienei, materie primă pentru cauciucul sintetic.

cloros, ~oasă *a* [At: PONI, CH. 32/8 / Pl: ~oși, ~oase / E: *clor* + -os] (Is) Acid ~ Acid oxigenat al clorului trivalent.

clorosodic, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: *clor(os)* + *sodic*] 1 Cu clor și sodiu. 2 Obținut prin tratarea chimică a sării de bucătărie.

clorotic, ~a [At: DELAVRANCEA, S. 114 / V: (iuz) ~rit~, ~ritică / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *chlorotique*] 1-2 *smf*, *a* (Om) bolnav de cloroză. 3-5 *smf*, *a* (Pex) (Om, rar, plantă) fără vigoare Cf *cloroza*.

cloroza *sf* [At: BIANU, D. S. / V: (iuz) *hl~* / Pl: ~ze / E: fr *chlorose*] 1 Formă de anemie caracterizată prin micșorarea cantității de hemoglobină din sânge și o colorație galbenă-verzuie a pielii. 2 Boală a plantelor manifestată prin distrugerea clorofilei și decolorarea frunzelor și a mugurilor.

clorur *sm* vz *clorură*

clorura *vt* [At: DEX² / Pzi: ~rez / E: fr *chlorurer*] 1 A combina cu clorul. 2 A transforma o substanță în clorură. 3 (Fex) A trata lăna cu clor pentru a căpăta luciu și afinitate la coloranți.

clorurare *sf* [At: LTR / Pl: ~ări / E: *clorura*] 1 Combinaire cu clorul Si: *clorurare* (1). 2 Transformare a unei substanțe în clorură Si: *clorurare* (2). 3 Reacție chimică prin care se introduc unul sau mai mulți atimi de clor în molecula unui compus organic. 4 (Tex) Tratare a lânii cu clor pentru a căpăta luciu și afinitate la coloranți Si: *clorurare* (3).

clorurat, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: *clorura*] 1-3 (D. substanțe) Supus clorurării (1-3).

clorurație *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *chloruration*] 1-3 Clorurare (1-3).

clorură *sf* [At: POLIZU / V: (iuz) ~rur *sm* / Pl: ~uri / E: fr *chlorure*] 1 Sare a acidului clorhidric. 2 Combinație a clorului cu un element chimic sau cu o substanță organică. 3 (Is) ~ de sodiu Sare de bucătărie. 4 (Is) ~ de var Substanță decolorantă și dezinfectantă, obținută din clor și var stins. 5 (Is) ~ de vinil Compus organic gazos obținut prin clorurarea etilenei. 6 (Is) ~ de polivinil Produs obținut prin polimerizarea clorurii (5) de vinil, folosit la fabricarea pieii artificiale, ca material de construcție etc. Si: *policlorura de vinil*. 7 (Is) ~ mercurioasă Calomel.

cloruremie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *clorurémie*] 1-3 Cloremie (1-3).

clorurie *sf* [At: DEX² / E: fr *chlorurie*] 1-6 (Buletin de) analiză cu (prezența clorului în sânge).

closet *sn* [At: DA / V: (inv) ~ozet, (ivr) *water-closet* / Pl: ~e / E: fr, eg (water) *closet*] Instalație igienică pentru urinare și defecare Si: *latrina*, *privată*, (pop) *umblătoare*, (fam) *budă*.

clostăr *sn* vz *claustrer*

clostei *sm* vz *closteu*

closteu *sn* [At: MARIAN, NU. 271 / V: ~ei *sm* / Pl: ~cie / E: mg *kalász-tő*] 1-2 (Ívp) Rădăcina stufului sau a trestiei rețezate.

cloș [At: ANON. CAR. / Pl: ~uri / E: fr *cloche*] 1 *sn* (Ívr) Canaf. 2 *sn* (Rar) Clop. 3-4 *sn*, *a* (Croială) largă, în formă de clopot, cu firele țesăturii așezate oblic.

cloșat, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: *cloș* + -at] (Mai ales d. fuste) Cu croială cloș (4).

cloșcar *sm* [At: COSTINESCU / Pl: ~i / E: *cloșca* + -ar] (Ívr) Om căruia îi place să stea acasă.

cloșcă *sf* [At: ANON. CAR. / V: (inv) *clorică* / Pl: ~ști, (inv) ~ste / E: bg *клячка*] 1 Pasăre (mai ales găină) care clocește sau care a scos pui. 2 (Pop; ie) Fură ~ca de pe ouă sau fură ouăle de sub ~ Se spune despre un hoț foarte abil. 3 (Pop; ie) A sta ~ A sta nemișcat. 4 (Pop; im; ie) Negustor de piei de ~ Persoană neserioasă, care se dă drept altceva decât este. 5 (Ínv; fig) Femeie cu copii. 6 (Ívp) Femeie bătrână și răutăcioasă. 7 Femeie leneșă. 8 Persoană care stă nemișcată și nu face nici o treabă Cf *cloșcar*. 9 (Ívp) Cuih de cartofi. 10 (Írg; lpl) Cartofi (1). 11 (Ívp; ast; șic ~ca cu pui) Constelația Pleiadelor, din emisfera boreală Si: (reg) *cloța*

cu pui. 12 (Ínv; is) ~ artificială Incubator. 13 (Șic de-a ~a) Joc de copii, în care se imită lupta cloștii cu uliul pentru apărarea puilor Si: (reg) (de-a) *cloța*, (de-a) *gaia*, de-a *mama* (sau *baba*) *gaia*, de-a *trei colăcei*.

cloșcărie *sf* [At: D. ZAMFIRESCU, R. 85 / Pl: ~ii / E: *cloșcă* + -arie] 1 Loc unde se țin cloștile (1). 2 (Ínv; fig) Trăsură veche.

cloșcovenie *sf* [At: ȘEZ. I, 60/18 / Pl: ~ii / E: *cloșcă* + -(o)venie] 1-2 Femeie bătrână (și rea).

cloșculiță *sf* [At: DA / Pl: ~te / E: *cloșcă* + -uliță] (Șhp) 1-2 Cloșcă (1) (tânără) Si: *cloșcută* (1-2).

cloșcută *sf* [At: DA / Pl: ~te / E: *cloșcă* + -uță] 1-2 (Șhp) Cloșculiță (1-2).

cloșnița *sf* [At: MARIAN, V. 176 / Pl: ~te / E: *cloșcă* + -nița] 1 Cuih de cloșcă (1). 2 Coteț pentru cloști (1).

clotoidă *sf* [At: DN³ / P: ~to-i~ / Pl: ~de / E: ger *Klothoide*] (Mat) Curbă plană, a cărei curbura într-un punct este proporțională cu lungimea arcului cuprins între alt punct fix al curbei și cel considerat.

clotori *v* vz *clătări*

clotosi *v* vz *coltosi*

cloț *sn* [At: MARDARIE, L. 2980 / Pl: ~uri / E: säs *klôts*] (Reg) 1 Trunchiul stejarului tăiat în bucăți de la 0,5 la 2 m. 2 Bucată dintr-un trunchi de copac. 3 Bucată de trunchi de molid sau brad din care se fac șindrilă sau scânduri. 4 (Pgn) Bucată de lemn. 5 Prăjină de brad. 6 (Fig; is) Beat ~ Beat turtă. 7 Cui pentru înnăditul tânjalelor una de alta prin cărcei. 8 (Ínv) Zăvor.

cloț *sn* [At: H XII, 268 / Pl: ~uri / E: srb *kloca*] 1-2 (Reg) Spărtură mică de cărămidă sau piatră (cu care zidarii umplu golurile din zidărie).

cloț *sn* [At: BELDIMAN, ap. TDRG / Pl: ~uri / E: net] (Ínv; pbl) Canaf.

cloț *sn* vz *clont*

cloțan *sn* [At: BĂRCIANU / V: ~ont~ / Pl: ~e / E: cf *colț*] 1-2 (Vârf sau colț de) stâncă.

cloțan *sn* vz *colțan*

cloțar *sm* [At: MOLNAR-PIUARU, ap. JAHRESBER. X, 183 / V: (reg) ~iu / Pl: ~i / E: *cloț* + -ar] (Reg) Șindrilă.

cloțar *sm* [At: H IV, 176 / Pl: ~i / E: *cloț* + -ar] Șobolan (*Rattus domesticus*).

cloțariu *sm* vz *cloțar*

cloță *sf* [At: MARIAN, S.R. II, 44 / V: ~oată, (írg) *clută* / Pl: ~te / E: srb *klotati*] (Reg) 1-3 Cloșcă (1, 11, 13). 4 (Fig) Proxenetă. 5 (Íf *cloața*) Speculant. 6 (Íaf) Șmecher.

cloțușă *sf* [At: I. CR. III, 188 / Pl: ~șe / E: *cloță* + -ușă] (Reg) 1-4 (Șhp) Cloșcă (1, 5) (mică). 5 Femeie rea.

clovaci *sm* [At: DR V, 289 / E: rs *клявац*] (Reg; rsm) Dinți de cal.

clovet *sm* vz *clovoț*

clown *sm* [At: CARAGIALE, N. F. 25 / V: *clown* (P: *clau*) / Pl: ~i / E: fr, eg *clown*] Artist comic de circ.

clownărie *sf* vz *clownerie*

clownerie *sf* [At: GALACTION, O. I, 13 / V: (rar) *clown*~ (P: *clau*nerie)~nărie / Pl: ~ii / E: fr *clownerie*] 1-3 Vorbe, glume, gesturi (ca) de clown. **clownesc**, ~ească *a* [At: DEX² / Pl: ~ești / E: *clown* + -esc] (Rar) De clown.

clovociu *sm* vz *clovoț*

clovoț *sm* [At: ANTIPA, F. 40 / V: ~vet, ~vociu / Pl: ~i / E: ns cf (z)glavoaca] (lht) Zglăvoacă (*Cottus gobio*).

clown *sm* vz *clown*

clownerie *sf* vz *clownerie*

clozet *sn* vz *closet*

clu *sn* [At: DEX² / V: *clou* / Pl: ~uri / E: fr *clou*] 1-2 (Frm) Punct de interes al unui spectacol, acțiuni etc.

cluabilitate *sf* [At: DN³ / E: fr *clouabilité*] (Rar) Proprietate a unui material de a putea fi prins în cuie.

club *s* [At: ZILLOT, CRON. 355 / V: (iuz) *clup*² (Pl: *clupuri*) / Pl: ~uri / E: fr, eg *club*] 1 Asociație menită să creeze membrilor săi condiții pentru desfășurarea unei anumite activități (culturale, sportive etc.) în timpul liber. 2 (În țările comuniste) Organizație de pe lângă o instituție sau întreprindere unde au loc activități culturale, educative sau cu caracter ideologic. 3-4 Localul unde se află clubul (1, 2).

club² sn [At: CADE / Pl: ~uri / E: ucr **клуб**] (Îrg) Coapsă.
clubist sm [At: DA ms / Pl: ~iști / E: **club** + -ist] (Îvr) Clubman.
clubman sm [At: DA / V: ~men / Pl: ~i / E: eg **clubman**] Persoană care petrece mult timp la (sau prin) club(uri). Si: (Îvr) **clubist**.
clubmen sm **vz clubman**
clucă¹ sf [At: H II, 14 / V: **cluga** / Pl: **cluci** / E: nct] **1** Grămadă. **2** (Reg; îs) ~de **bumbac** Scul din mai multe jurubițe. **3** (Îrg; if **cluga**) Traistă.
clucă² sf **vz glugă**
clucăi v **vz cliucăi**
clucear sm **vz clucer**
clucer sm [At: (a. 1610) GCR I, 44 / V: (Înv) ~ear, **clucear** / Pl: ~i / E: vs! **клучаря**] (În evul mediu, în Țara Românească și Moldova) **1-2** (Persoană care avea) rangul de dregător care se ocupa cu aprovizionarea curții domnești. **3-4** (Persoană care avea rangul de) mai marele clucerilor, care păstra cheile cămărilor domnești. **5-6** (Persoană care avea) rangul de al doilea și era ajutor al marelui clucer. **7** (Îs) ~de **arie** Clucer care se îngrijea de dările de fân și de orz.
clucereasă sf [At: N. REV. R. I, 65 / Pl: ~ese / E: **clucer** + -easă] **1-4** Soție de clucer (1).
clucerie sf [At: ZILLOT, CRON. 76 / Pl: ~ii / E: **clucer** + -ie] Funcția de clucer (1).
cluci smn **vz cliuci**
clucșă sf [At: CORESI, EV. 84/17 / V: (Olt) **clupsă**, (reg) **cluscă** / Pl: ~se / E: bg **клучка**] **1** (Îrg) Capcană. **2** (Fig) Capcană întinsă cuiva. **3** (Fig; if **clupsa**) Încurcătură.
clug s **vz crug**
clugă sf **vz cluca**
clujean, ~ă [At: DEX² / Pl: ~eni, ~ene / E: **Cluj** + -ean] **1-2 smf** Persoană născută (și crescută) în municipiul Cluj-Napoca sau în județul Cluj. **3-6 smf, a** (Locuitor) din municipiul Cluj-Napoca sau județul Cluj. **7-8 a** Care aparține municipiului Cluj-Napoca sau județului Cluj. **9-10 a** Referitor la municipiul Cluj-Napoca sau la județul Cluj.
clujeancă sf [At: DEX² / Pl: ~ence / E: **clujean** + -că] **1-10** Clujeană Cf **clujean** (1-8).
clumb sn **vz plumb**
clumbiță sf **vz clombiță**
clup¹ sn [At: H XVIII, 307 / Pl: ~uri / E: srb **klup**] (Ban) **1** Laviță. **2** Bancă de grădină.
clup² sn **vz club¹**
clupa vt [At: DEX² / Pzi: ~pez / E: ger **kluppieren**] A măsura diametrele arborilor cu clupa (1).
clupaj sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: **clupa** + -aj] Clupare.
clupare sf [At: DEX² / Pl: ~pări / E: **clupa**] Măsurare a diametrului arborilor cu clupa (1) Si: **clupaj**.
clupă sf [At: HERZ.-GHER., M. IV, 234 / Pl: ~pe / E: ger **Kluppe**] **1** Instrument pentru măsurarea diametrului copacilor asemănător cu un subler mare Si: (imp) **compas forestier**. **2** Unealtă manuală pentru filetat la exterior, formată dintr-un cadru închis, cu brațe de acționare, în interiorul căruia se fixează sculele de filetat. **3** (Tex) Echipament format din două plăci dreptunghiulare în care sunt fixate fuioarele de în sau cânepă pentru pieptănat la mașină. **4** (Tex) Un fel de menghină în care se prinde marginea țesăturii prelucrate de mașina de lătit și egalizat.
clupsă sf **vz clucșă**
cluscă sf **vz clucșă**
cluță sf **vz cloță**
cneaj sm **vz cnej**
cneajină sf [At: URECHE, ap. LET. I, 137/2 / Pl: ~ne / E: vs! **княжени**] (Înv) Fiică de cneaz.
cneaghina sf [At: (a. 1609) IORGA, S. D. VI, 16 / A: **cnea**~ / Pl: ~ne / E: rs, ucr **княгиня**] **1-2** (Înv) Soție de cneaz sau de țar. **3** Prințesă.
cneaz sm [At: (a. 1508) MAG. IST. I, 113/17 / V: **cne(a)j**, **cnez**, (Ban) **chinez** / Pl: **cneji**, **cne(a)zi** / E: vs! **князь**] **1** Conducător al unui cnezat. **2** (Mun; Înv; Îem) Șef al unui sat liber. **3** (Mun; Înv; Îem) Jude. **4** (Mun;

Înv; Îem; Îoc **rumân** sau **vecin**) Om liber. **5** (Ban; if **chinez**) Primar. **6** (Mol; Înv) Prinț rus. **7** (Mol; Înv) Principe. **8** (Mol; Înv) Duce.

cnej sm **vz cneaz**
cneție sf **vz cnezie**
cnemidă sf [At: DEX² / Pl: ~de / E: fr **cnémide**] (Ant) Jambiere metalice folosite de soldații greci.
cnezat sn [At: ȘINCAI, HR. I, 270 /24 / V: (reg) **chin**~, (Înv) **chen**~ / Pl: ~e / E: **cneaz** + -at] (Îem) **1** Formă de organizație statală la români și slavi, condusă de un cneaz (1) Si: **cnezie** (1). **2** Teritoriu condus de un cneaz (1) Si: **cnezie** (2). **3** (Rar) Demnitatea de cneaz (1) Si: **cnezie** (3).
cnezi vt [At: DA / Pzi: ~zesc / E: **cneaz**] (Înv) A face cneaz (1) pe cineva.
cnezial, ~ă a [At: DA ms / P: ~zi-al / Pl: ~i, ~e / E: **cneaz** + -(i)al] **1-2** Care aparține cneazului (1) sau cnezatului (1). **3-4** Referitor la cneaz (1) sau la cnezat (1).
cnezie sf [At: SIMION, DASC., ap. LET. I, 92 / V: ~eție / Pl: ~ii / E: **cneaz** + -ie] **1-3** Cnezat (1-3).
cnezire sf [At: DA ms / Pl: ~ri / E: **cnezi**] (Înv) Acordare a titlului de cneaz (1).
cnidoblast sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr **cnidoblaste**] (Zlg) Celulă urzicătoare în ectodermul unor celenterate.
cnigă sf [At: BĂRCIANU / Pl: ~ige / E: rs **книга**] (Rsm; nob) Registru.
cnocaut sf [At: DEX² / V: **knock-out**, **K. O.** / Pl: ~uri / E: eg **knock-out**] **1** Scoatere din luptă a unui boxer care, în urma loviturilor primite, nu poate relua lupta în zece secunde. **2** (Îe) A face **knock-out** (sau **K. O.**) A lăsa pe cineva fără simțire în urma unei lovituri. **3** (Fig; fae) A lăsa pe cineva fără replică.
cnocaută vt [At: DEX² / P: ~ca-u~ / Pzi: ~tez / E: **cnocaut**] (Spt) A învinge adversarul prin cnocaut (1).
cnocdaun sn [At: DEX² / V: **knock-down** / Pl: ~uri / E: eg **knock-down**] Situație a unui boxer care, deși căzut în urma unei lovituri și se resimte, poate relua lupta în mai puțin de zece secunde.
cnut sn [At: NECULCE, ap. LET. II, 359 /8 / V: **knut**, (Trs) ~ă, **knuta** / Pl: ~uri / E: rs **кнут**] Bici din curele de piele sau funie având la capete alice de plumb.
cnută sf **vz cnut**
co- vz con-
coa [At: DA / E: **coată**] (Reg) **1** Privește! **2** vi A trebui.
coabă¹ sf [At: DA / Pl: ~be / E: nct] (Reg) Măceșă.
coabă² sf **vz cobe**
coabe sf **vz cobe**
coabita vi [At: HAMANGIU, C. C. 76 / P: **co-a**~ / V: (Înv) **coha**~ / Pzi: ~tez / E: fr **cohabiter**, lat **cohabitare**] **1** (Jur; d. oameni) A locui împreună în aceeași casă Si: a **conviețui**. **2** (D. idei, ideologii etc.) A coexista în ciuda unor deosebiri.
coabitant, ~ă smf, a [At: DEX² / P: **co-a**~ / Pl: ~nți, ~e / E: fr **cohabitant**] **1-2** (Jur) (Persoană) care locuiește împreună cu alții în aceeași casă.
coabitare sf [At: DA ms / P: **co-a**~ / V: **coha**~ / Pl: ~tări / E: **coabita**] **1** (Jur) Conviețuire. **2** Coexistare a unor idei, ideologii etc.
coabitatie sf [At: DA ms / P: **co-a**~ / V: **coha**~, (Înv) ~iune, **cohabitațiune** / Pl: ~ii / E: fr **cohabitation**] **1-2** Coabitare (1-2).
coabitațiune sf **vz coabitatie**
coabză sf **vz coapsă**
coac sm [At: TDRG / Pl: ~aci / E: fo] (Înv) Pasărea răpitoare de noapte *Ardea nycticorax*.
coacă¹ sf [At: DAMÉ, T. / Pl: ~ace / E: srb **kvaka**] **1** (Reg) Manivelă care transmite mișcarea roții de la ferăstrăul de la joagă. **2** (Ban) Cobiliță.
coacă² sf **vz cocă**
coacăt sm **vz coacáz**
coacătă sf **vz coacáz**
coacáz sm [At: DDRF / V: (Înv) ~cás, ~cás, ~at, ~ată / Pl: ~i / E: drr **coacáza**] (Bot) **1** (Șis ~roșu) Arbust din familia saxifracee, cu frunze formate din cinci lobi, cu flori galbene-verzui și fructe comestibile grupate

în mici ciorchini Si: *coacăza* (1), (Trs) *gonghicioare*, (Mol) *pomușoară*, *ribizei*, *rozincin(e)*, *strugurasi(-roșii)*, *strugurei(-roșii)*. 2 (Reg; if ~at) Arbore de pădure din ale cărui ramuri se fac ciubuce. 3 (Bot; reg) Ghimpe (*Ruscus aculeatus*). 4 (Îs) ~ *de munte* Arbust cu frunze ascuțite, păroase la partea superioară și licioase la cea inferioară, cu flori mici, verzi-gălbui și cu fructe ca niște bobite roșii (*Ribes alpinum*). 5 (Bot; iac) Păltior (*Ribes petraeum*). 6 (Bot; iac) Merișor (*Vaccinium vitis idaea*). 7 (Bot; if ~at, ~ată; șic ~ *sălbatic*, ~ *domnesc*) Agriș (*Ribes grossularia*). 8 (Bot; ic) ~ *negru* Struguri negri (*Ribes nigrum*).

*coacăzar*¹ sm vz *coacăz*

*coacăz*² sm [At: BORZA, D. / V: *coac*~ / Pl: ~i / E: *coacáz* + -ar] (Bot; reg) Agriș (*Ribes grossularia*).

coacăza sf [At: ANON. CAR. / V: *clo*~, ~ze sfp, ~chiț sn, ~chiță / Pl: ~ze, (rar) ~zi / E: ns cf alb *kokëzë*] (Bot) 1 Coacăz (1). 2 (Șis ~ *de munte*) Mic arbust cu tulpina foarte ramificată, cu frunze mici, rigide și cu flori mici, roșii și mirositoare, care crește pe munte (*Bruckentalia spiculifolia*). 3 (Șif ~ *chiț*, ~ *chiță*; șis ~ *salbatică*) Dârmoz (*Viburnum lantana*). 4 Fruct comestibil al coacăzului (1) în formă de bobite roșii, cu gust acrișor, dispuse în ciorchini Si: (Buc) *paltinele*, (Mol) *pomusoară*, (Trs) *dârmoz*, *drimoc*, *razăchie*, *rizibei*, *strugur spinos*, *rozincin(a)*, *strugurei(-roșii)*. 5 (Șis ~ *de munte*) Merișoare. 6 (Îc) ~ *ciorască* Afină. 7 (Șic ~ *sălbatică*, ~ *albă*, ~ *verde*) Agriș. 8 Smirdar (*Rhododendron kotschyi*). 9 Afîn (*Vaccinus myrtillus*). 10 (Îc) ~ *neagră* Coacăz (8) negru. 11 (Îf ~ze) Cimișir (*Buxus sempervivens*). 12 (Îaf) Iarbă neagră (*Calluna vulgaris*). 13 (Lpl; if ~ *chezi*) Ghimpe (*Ruscus aculeatus*).

coacăze sfp vz *coacăza*

coace [At: (a. 1560) CUV. D. BĂTR. I, 10 / 11 / Pzi: *coc* / E: ml *cocere*] 1-2 vtr A (se) supune un aliment acțiunii căldurii (în cuptor) pentru a-l face bun de mâncat. 3 vr (Trs) A prăji alimente date prin pesmet. 4-5 (Îe) A i-o ~ sau, înv, a-i ~ *turta* A pregăti cuiva o neplăcere sau pieirea. 6 (Îae) A încerca să-i facă rău cuiva. 7 (Îae) A-i întinde cuiva o cursă. 8 (Înv; îe) A ~ *pe cineva* A pândi pe cineva pentru a se răzbuna. 9 (Înv; îe) A ~ *pe cineva la inimă* A dori răul cuiva. 10 (Înv; îe) A *astepta* (sau a *lăsa*) *până se ~ pietroiul* A nu mai rămâne nici o speranță. 11 vta (Înv; îe) A *mai gusta până s-o ~* A avea răbdare. 12 vr (D. alimente) A deveni bun de mâncat sub acțiunea căldurii (din cuptor). 13 vr (D. fructe, plante etc.) A ajunge la maturitate (devenind bun de mâncat) sub acțiunea soarelui. 14 vr (D. plante) A ajunge să aibă sămânța formată. 15 vr (Îrg; îe) Se ~ *păleste* A se părgui. 16 vt (C. i. soarele sau căldura) A face ca fructele, plantele etc. să ajungă la maturitate. 17 vr (Fig; d. oameni) A se matura. 18 vr (Fig; d. oameni) A se forma din punct de vedere intelectual, psihic etc. 19 vr (Fig; d. oameni) A îmbătrâni. 20 vr (Fig; d. ființe) A se înnașuși de căldură. 21-22 vtr (D. buche, inflamații, pex; d. părți ale corpului) A (se) face puroi. 23-24 vtr (D. cărămidă) A (se) arde. 25-26 vtr (D. tort) A (se) opări. 27 vr (C. i. focul) A arde ceva. 28 vt (Fig; c. i. senzații) A chinui. 29 vta (Fig) A plănuși (în mod răuvoitor). 30 vr (Pex; fig) A urzi. 31 vr (Îrg; d. gândaci) A ajunge la maturitate. 32 vr (Îrg; d. porci) A se îngrășa peste măsură. 33 vi (Reg) A dormi foarte mult. 34 vr (D. oameni) A lenevi la soare. 35 vr (D. săni) A se inflama în lipsa alăptării. 36 vr (Îvp; d. oi) A se îmbolnăvi de plămâni. 37 vr (D. materiale) A se deteriora sub acțiunea soarelui, a timpului, intemperiei etc.

coacere sf [At: P. MAIOR, IST. 28-29 / P: *coac*~ / Pl: ~ri / E: *coace*] 1 Supunere a unui aliment la acțiunea căldurii (din cuptor). 2 (Trs) Prăjire. 3 Transformare a unui aliment, care devine astfel bun de mâncat, sub acțiunea căldurii. 4 Ajungere la maturitate a unui fruct sub acțiunea căldurii soarelui. 5 (D. plante) Ajungere să aibă sămânța formată. 6 (Îs) ~ *palire* Părguire. 7 Maturizare a unui om. 8 (Fig) Formare a unei persoane din punct de vedere intelectual, psihic etc. 9 (Fig) Îmbătrânire. 10 Înnașușire din cauza căldurii. 11 Acoperire cu puroi a unei buche, inflamații, părți ale corpului etc. 12 Ardere a cărămidii. 13 Opărire a tortului. 14 Ardere a focului. 15 Plănușire (răuvoitoare). 16 (Pex) Urzire. 17 Ajungere la maturitate a gândacilor. 18 Îngrășare peste măsură a porcilor. 19 (Reg) Stare

a cuiva care doarme foarte mult. 20 Lenevire la soare. 21 Inflamare a sânilor în lipsa alăptării. 22 (Îvp) Îmbolnăvire a oilor de plămâni. 23 Deteriorare a materialelor sub acțiunea soarelui, a timpului, a intemperiei etc.

coacervat sn [At: LTR² / P: *co-a*~ / Pl: ~e / E: fr *coacervat*] 1 Agregare reversibilă de particule coloidale care precede precipitarea unui fluid. 2 (Lpl) Forme de viață microscopice considerate ca făcând trecerea între substanțele organice și primele organisme. 3 (Lsg) Individ care face parte din aceste forme microscopice.

coacervatie sf [At: LTR² / P: *co-a*~ / Pl: ~ii / E: eg *coacervation*] (Chm; Fiz) Stare instabilă a unei soluții coloidale între starea de dizolvare și cea de precipitare.

coach sm [At: DN³ / P: *cauci* / Pl: ? / E: eg *coach*] 1 (Rar) Antrenor. 2 Automobil închis, cu două uși și scaune rabatabile pentru a permite accesul la scaunele din spate.

coachii sn vz *coacăza*

coachita sf vz *coacăza*

coachizitor, ~oare smf [At: DN³ / P: *co-a*~ / Pl: ~i, ~oare / E: *co- + achizitor*] Persoană care cumpără ceva împreună cu altă persoană.

coachizitie sf [At: DN³ / P: *co-a*~ / Pl: ~ii / E: *co- + achizitie*] Achiziție făcută de mai multe persoane.

coaci sm vz *covaci*

coacin, ~ă [At: DEX² / P: *co-a*~ / Pl: ~i, ~e / E: ml *coccinus*] (Ban) 1 a (D. oi) Cu botul galben. 2 sm Berbec cu botul galben sau roșu.

coacționar, ~ă smf [At: DEX² / P: *co-ac-ti-o*~ / Pl: ~i, ~e / E: *co- + acționar*] Persoană care posedă acțiuni împreună cu altcineva.

coacțiune sf [At: GHICA, S. 208 / P: *co-ac*~ / Pl: ~ni / E: fr *coaction*] 1-2 (Îvr) Constrângere vizând micșorarea sau anularea libertății de acțiune.

coacuzat, ~ă smf, a [At: DA ms / P: *co-a*~ / Pl: ~ați, ~e / E: fr *coaccusé*] 1-2 (Om) acuzat că a săvârșit un delict împreună cu altcineva.

codană sf vz *codan*

coada sf [At: PRAV. 49 / Pl: ~de, cozi (înv) / E: ml *coda*] 1 Apendice terminal al coloanei vertebrale a corpului vertebratelor. 2-3 Smoc de păr (sau de pene) care acoperă coada (1). 4-5 Păr (sau penaj) crescut în prelungirea cozii (1). 6 (Pop; pex; îs) ~ *de vita* Vită (slabă). 7 (Îla) Cu ~ Codat. 8-9 (D. competitori; îlav) La (sau în) ~ Pe cel din urmă loc sau printre ultimii. 10 (Îlav) De la ~ De la sfârșit spre început. 11 (Reg; îs) ~ *de ciine* Om de nimic. 12 (Rar; d. păr sau mustăți; îla) ~ *rătoilui* Cărlionțat. 13 (Pfm; îla) (Get-beget) (de) ~ *da vacii* Neaș. 14 (Pfm; d. câini sau alte animale; îe) A *da din* ~ A se gudura. 15 (Pfm; d. oameni; îae) A linguși pe cineva. 16 (Îvp; îe) A *fătăi ~da* (ca *vulpea*) A se comporta într-un mod care denotă vilenie. 17 (Pfm; îe) A-și *vârî* (sau a-și *băga*) ~ *da* ori a *da cu ~da* A se amesteca în chestiuni care nu-l privesc (provocând complicații). 18 (Pfm; îe) A-și *vârî* (sau a-și *băga*) *dracul ~da* A se ivi neînțelegeri sau complicații într-o situație sau stare de lucruri. 19 (Pfm; îae) A (se) urzi o intrigă. 20 (Pop; îe) A *se apuca de ~* sau a *încăleca pe (la) ~da calului* A începe ceva într-un mod greșit. 21 (Pfm; îe) A *călca* (pop, șarpele sau *pe cineva*) *pe ~* A supăra. 22-23 (Îvp; îe) *Din ~, opincă* Exprimă zădărnicia sau netemeinicia unei lucrări. 24 (Pfm; îe) A(-i) *lega* (cuiva) o *tinichea* (sau *tinicheaua*, reg, *bășica* ori *tigva*) *de ~* A(-i) atribui cuiva (pe nedrept) fapte, lucruri improbabile spre a-l compromite. 25 (Pfm; înv; îae) A concedia (nejustificat). 26 (Pfm; îe) A *pune ~da pe* (sau *la*) *spinare* A o rupe la fugă. 27 (Pfm; îe) A-și *face ~da colac* A se sustrage de la o răspundere. 28 (Pfm; îlav) Cu ~ *da între picioare* (sau, reg, *între vine*) Rușinat. 29 (Pfm; îe) A *scurta* (sau a *tăia*) *cuiva din ~* A tempera pornirile cuiva. 30 (Pfm; îe) A *scăpa scurt din ~* A scăpa dintr-o mare primejdie dificil și cu pagube. 31 (Pfm; îe) A *ține* (sau a *ridica*) ~ *da sus* ori a *ședea cu ~* *îmbârligată* A se mândri (nejustificat). 32 (Pfm; îe) A *nu avea nici cap, nici ~* sau a *fi fără cap și ~* A nu avea nici o logică. 33 (Pfm; îae) A fi alcătuit fără ordine. 34 (Pfm; îe) A *trage mâta* (sau *dracul*) *de ~* A o duce greu material. 35 (Pfm; îrn; îe) A *umbla câinii cu covrigii* (sau *colacii*) *în ~* A te bucura de bunăstare fără nici un efort. 36 (Reg; îe) ~ *da-i grasă!* Exprimă credința că cel mai important e finalul. 37 (Pfm; îe) A *prinde prepelița* (sau *purceaua*) *de ~* A se îmbăta. 38 (Pfm; îe) A (o) *lua* (ceva) *de ~* A se

pune pe treabă. 39 (Pfm; d. femei; îe) **A-și vedea de ~da măturii** (sau **tigăii**) A se ocupa (numai) de treburile gospodărești. 40 (Pfm; îe) **A fi** (sau **a rămâne scurt în ~** A o păți. 41 (Pfm; îe) **A-i atârna (cuiva) de ~** A atribui cuiva o vină. 42 (Pfm; îae) A porecli. 43 (Pfm; îe) **A strânge mâta de ~** A constrânge. 44 (Pfm; îe) **A înoda ~da la câinii** (sau **câinii în ~**) A fi viclean. 45 (Pfm; îae) A vagabonda. 46 (Pfm; îae) A sta degeaba. 47 (Pfm; îe) **A trage la** (sau **sub**) ~ A avea relații sexuale. 48 (Îrg; d. vaci, îe) **A sta în ~** A fi foarte slabă. 49 (Pfm; îe) **A o da de ~-n vale** A eșua într-o acțiune. 50 (Pfm; îae) A săraci. 51 Partea unde se îngustează un lac, un iaz etc. 52 Loc pe unde se scurge apa dintr-un râu într-un iaz. 53 Șir (lung) de oameni care își așteaptă rândul pentru a obține ceva. 54 (D. oameni, îe) **A face ~** A se așeza la rând, așteptând să obțină ceva. 55 Parte dinapoi, mai îngustă, a corpului unor animale. 56 Partea dinapoi (prelungită) a obiectelor de vestimentație (mai ales feminine) Si: *trenă*. 57 (Pfm; îe) **A se ține de ~da cuiva** sau, rar, **a se ține** (sau **a umbla**) ~ **după cineva** A căuta cu insistență compania cuiva. 58 Părul (femeilor) crescut și împletit Si: (pop) *cosița*. 59 Prelugire luminoasă a cometelor. 60 Fâșie îngustă din cârpă sau hârtie pusă la zmeu pentru a-l echilibra în aer. 61 (Rar) Mână. 62 (Fam; îe) ~ **de topor** Persoană folosită de dușman împotriva grupului din care ea face parte. 63 Parte terminală a unui obiect, fenomen etc. 64 (Pfm; îe) **A-i ieși (cuiva)** (sau **a avea**) **venin la ~** A-și arăta (în final) răutatea. 65 (Ast; pop; îc) ~ **câinelui** sau **~da-cărutei** Stea din Constelația Taurului. 66 (Pop; îc) ~ **da-guzganului** Boală pe care o fac la coadă căii. 67 (Pfm; îe) **A împleti ~** (sau **cosită**) **albă** A rămâne sau a îmbătrâni nemăritată. 68-69 (Pfm; îe) **A avea ~lungă, minte scurtă** A nu fi (prea) inteligent. 70 (Pfm; îe) **A rămâne la ~da sapei** A scăpata. 71 (Pfm; d. copii sau tineri; îae) A nu continua studiile. 72 (Îe) **A trage cu ~da ochiului** A privi pe furis. 73 (Îe) **A face cu ~da ochiului** A face (cuiva) un semn discret din ochi. 74 (Fig) Persoană de rang inferior. 75 (Pfm; îe) **A pune** (sau **a scoate**) ~ (sau **cozi**) **cuiva** A bărfi pe cineva. 76 (Pfm; îae) A batjocori pe cineva. 77 (Pop; îs) ~ **da carului** sau ~ **da trăsuri** Partea dinapoi a trăsuri, ca o treaptă, pe care se stă Si: (pop) *codirlă, sireglă*. 78 (Înv; îs) ~ **da ostii** (sau, înv, ~ **da obuzului ori taberii**) Ariergardă. 79 (Îs) ~ **da-ochiului** Unghiul extern al ochiului. 80 (Îs) ~ **da mesei** Loc unde stau cei ce nu se bucură de onoruri. 81 (Înv; îs) ~ **de mare** Golf. 82 (Înv; pex; îas) Ocean (1). 83 (Îvr; îfe) ~ **la gură** Zăbală. 84 (Înv; îe) ~ **de mătase** Panglică pentru prins părul în coadă (56). 85 (Fig; îc) **Minciună cu ~** Minciună sfruntată. 86 (Îlav) **La ~** Pe ultimul loc. 87 (Loc de frunte; îla) **De ~** Nu prea bun. 88 (Spc; îlp) Pleavă (resturi). 89 Parte a unei plante care leagă fructul, frunza sau floarea de tulpină ori de creangă Vz *peduncul*. 90 (Bot; reg) Pipirig (*Equisetum hiemale*). 91 (Bot; reg; îc) ~ **da-alor-de-vânt** Brădișor (*Lycopodium clavatum*). 92 (Bot; reg; îc) ~ **da-boului** Cornaci. 93 (Bot; reg; îae) Coadă-vacii. 94 (Bot; reg; îc) ~ **da-buhaiului** Plantă nedefinită mai îndeaproape. 95 (Reg; îc) ~ **da-calului** (sau ~ **goală, ~da-iepei, ~da-mânzului, ~da-șopârlei**) Plantă erbacee din familia equisetaceelor, care crește prin fânețe și câmpuri umede, cu două feluri de tulpini, una fertilă, gălbuie, terminată într-un spic, și o alta sterilă, verde, ramificată Si: (reg) *barba-sasului, barba-ursului, bota-calului, bota-cucului, brădac, brădișor, brăduț, brăduștean, codăie, codăie, iarbă-de-cositor, mânzoaica, nodătică, opintici, părul-porcului, peria-ursului, perie-urșească, șirșită* (*Equisetum arvense*). 96 (Bot; reg; îae; îc) ~ **da-iepei, ~da-mânzului** Barba-ursului (*Equisetum silvaticum*). 97 (Reg; îae) Plantă erbacee din familia equisetacee, care crește prin locuri umede sau mlăștinoase, cu tulpini fertile alb-roșietice și tulpini sterile albe sau verzui Si: (reg) *barba-sasului, barba-ursului, brad, brădac, brădișor, codăie-de-a-mare, părul-porcului* (*Equisetum telmateja*). 98 (Reg; îae; îc) ~ **da-mânzului** Plantă acvatică din familia hippuridacee, cu tulpina dreaptă și cu frunze lineare, dispuse în verticile, cu flori hermafrodite mici și verzui Si: (reg) *brăduț-de-apa, iarbă-sasului, porob, silha* (*Hippuris vulgaris*). 99 (Bot; reg; îae) Briofita (*Mnium affine*). 100 (Bot; reg; îc) ~ **da calului-de-rături** Luioane (*Equisetum pratense*). 101 (Bot; reg; îc) ~ **de-căprioară** Cupe (*Gentiana acaulis*). 102 (Reg; îc) ~ **da-câinelui** Planta *Linaria intermedia*.

103 (Reg; îc) ~ **da-cocoșului** Plantă erbacee din familia liliaceelor, cu frunze scurt pețiolate, ovale, acoperite cu peri moi, cu stamine glabre și flori, care crește în păduri umbroase și este întrebuințată în medicina populară Si: (reg) *cerceluși, clopotele, cocoși, creasta-cocoșului, iarbă-de-dureri, pecetea-lui-Solomon* (*Polygonatum latifolium*). 104 (Reg; îae) Plantă erbacee din familia liliaceelor, cu frunze amplexicaule, cu stamine păroase și 3-5 flori, care crește în păduri umbroase Si: (reg) *cerceluși, clopotele, iarbă-de-dureri, pecetea-lui-Solomon* (*Polygonatum multiflorum*). 105 (Reg; îae; îc) ~ **da-racului** Plantă erbacee din familia liliaceelor, cu frunze alterne ovale, cu flori albe verzui dispuse câte trei și fructe boabe albastru-închis, care crește în păduri umbroase Si: (reg) *cerceluși, clopotele, cocoș, creasta-cocoșului, iarbă-de-dureri, pecetea-lui-Solomon* (*Polygonatum odoratum*). 106 (Reg; îae) Plantă erbacee glabră din familia liliaceelor, cu flori mici, alb verzui, cu periant alb roz și fructele boabe roșii, care crește în păduri umbroase Si: (reg) *cerceluși, clopotel* (*Polygonatum verticillatum*). 107 (Bot; Buc; îc) ~ **da-cucului** Mușchi ce crește în locuri umede în tufe verzi cu rețele de fire ruginii (*Mnium affine*). 108 (Bot; reg; îc) ~ **de-stea** Iarbă neagră (*Calluna vulgaris*). 109 (Bot; reg; îc) ~ **da-gâinii** Iarbă-moale. 110 (Bot; reg; îc) ~ **de-găină** Rocoină. 111 (Reg; îc) ~ **grasă** Soi de strugure nedefinit mai îndeaproape. 112 (Bot; reg; îc) ~ **da hălor din vânt** Strușori (*Selaginella helvetica*). 113 (Bot; reg; îc; îc) ~ **da-lupului, ~da-vacii** ~ **da hulpii** Bătrâniș (*Erigeron canadensis*). 114 (Reg; îc) ~ **da-ielelor** Sâlnic (*Glechoma hirsuta*). 115 (Reg; îc) ~ **da-iepurelui** Plantă erbacee păroasă din familia gramineelor, care crește în zone alpine și subalpine, cu foi rigide în partea superioară și verzi în cea inferioară, cu un spic verde (*Sesleria heuffleriana*). 116 (Reg; îc) ~ **da-leului** Plantă erbacee din familia labiatelor, care crește în locuri necultivate, cu tulpina ramificată, cu frunzele inferioare în cinci lobi iar cele superioare trilobate, cu flori mici roz în corolă Si: *talpa-gâstei* (*Leonurus cardiaca*). 117 (Reg; îc) ~ **da-lupului** Plantă erbacee din familia labiatelor, care crește în tufișuri și pe marginea drumurilor, cu tulpina ramificată, frunzele triangular-ordifforme și flori mici albastrui-vioacee dispuse în verticile multiflore Si: *urechea-porcului* (*Salvia austriaca*). 118 (Bot; reg; îae; îc) ~ **da-vacii** Lumânărică (*Gentiana asclepiadaea*). 119 (Bot; reg; îc) ~ **da-mătei** (~ **de-baltă**). Specie de mușchi din familia sphagnaceelor, care crește prin locuri mlăștinoase și prin turbării, alb-gălbui, cu frunzele mici, dese, fără nervură Si: (reg) *bungeac, penița-bungeacului* (*Sphagnum acutifolium*). 120 (Bot; reg; îae) Briofita (*Sphagnum palustre*). (Bot; reg; îae; îc) ~ **da mătei-de-baltă** Briofita *Sphagnum cuspidatum*. 121 (Bot; reg; îae; îc) ~ **da-veveritei** Bumbăcăriță (*Euriphorum vaginatum*). 122 (Bot; reg; îae) Iarbă-albă (*Phalaris arundinacea*). 123 (Bot; reg; îae; îc) ~ **da-veveritei** Papanăși (*Trifolium arvense*). 124 (Bot; reg; îc) ~ **da mătei-de-baltă** Briofita *Sphagnum cymbifolium*. 125 (Bot; reg; îae) Briofita *Sphagnum fimbriatum*. 126 (Reg; îc) ~ **da-lupului-vânăta** ~ **da-mielului** Plantă erbacee din familia scrofulariaceelor, care crește pe coline aride și câmpii nisipoase, cu frunze gălbui crenate, cu flori mari galbene dispuse într-un spic lung și des Si: *lumânărică, lumânare* (*Verbascum phoeniceum*). 127 (Reg; îae; îc) ~ **da-mătei** Plantă erbacee din familia scrofulariaceelor, care crește prin fânețe nisipoase și pășuni uscate, cu tulpini sterile pe pământ și florifere ascendente, cu frunzele pețiolate, cu flori albastru-deschis, dispuse în raceme axilare și fructul capsulă obovală Si: (reg) *bobolnic, bobornic, coada-mătei, șopârlița, ventricea, ventrilcă* (*Veronica prostata*). 128 (Bot; reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape. 129 (Bot; reg; îc) ~ **da-oii** Hreniță (*Lepidium campestre*). 130 (Reg; îae) Soi de strugure nedefinit mai îndeaproape. 131 (Reg; îc) ~ **da-păunului** Plantă nedefinită mai îndeaproape. 132 (Bot; reg; îc) ~ **da-pisicii** Traista-ciobanului (*Capsella bursa-pastoris*). 133 (Bot; reg; îc) ~ **da-popii** Spânz (*Helleborus purpurascens*). 134 (Bot; reg; îc) ~ **da-priculicilor** Barba-popii (*Aruncus vulgaris*). 135 (Reg; îc) ~ **da-dracului** ~ **da-racului** Plantă erbacee din familia rozaceelor, care crește prin locuri umede, cu frunze întrerupt-penatifide, foliole lunguicete dintate, verde-argintii și flori solitare mari, galbene Si: *argentină, argindeană, argintica, argintel, buboasa*,

buruiana, forostoi, iarba-găstii, iarba-sclintiturii, iolut, sclintită, priutoare, scrintea, scrintee, scrintitoare-de-baltă, scrânteală, scrintitoare, scrintitură, troskot, vinricea, zolotnic (*Potentilla anserina*). 136 (Bot; reg; îac) Turiță mare (*Agrimonia eupatoria*). 137 (Bot; reg; îac) Ochiul boului (*Chrysanthemum leucanthemum*). 138 (Bot; reg; îac) Drețe (*Lysimachia nummularia*). 139 (Bot; reg; îc) ~da-raiului Peliniță (*Artemisia annua*). 140 (Reg; îc) ~da-rândunicii Plantă erbacee din familia marcianteelor, care crește prin locuri umede, pe ziduri și prin pietriș, cu talul cărnos, verde, poros, pe a cărui suprafață se văd organele de reproducție asexuată formate în lame verzi și organele de reproducție sexuată, reprezentate de pedunculele laterale Si: (reg) *calbează, fierea pământului, mușchi de baltă, mușchi de fântână, mușchi de mlaștină* (*Marchantia polymorpha*). 141 (Bot; reg; îac) Nemțiori (*Consolida regalis*). 142 (Pop; îac) Fluture mare, frumos colorat, cu o prelungire în partea posterioară a aripilor (*Papilio machaon* și *Papilio podalirius*). 143 (Bot; reg; îc) ~da-schimbării Umbra iepurelui (*Asparagus tenuifolius*). 144 (Reg; îc) ~solzoasă Planta *Aegilops incurvata*. 145 (Bot; reg; îc) ~da-șopârlei Barba ursului de bahnă (*Equisetum palustre*). 146 (Bot; reg; îac) Șopârliță (*Veronica orchidacea*). 147 (Reg; îc) ~da-soricelului Plantă erbacee din familia compozitelor, cu tulpina păroasă, frunzele penate și păroase, cu flori albe sau roz-trandafirii în corimb Si: (reg) *sorocină, sereșină, tormac-alb* (*Achillea collina*). 148 (Bot; reg; îac; șic) ~da-șoarecelui, ~da hârcelui, ~da hârtului, Ban, ~da-sorocinii Brădățel (*Achillea millefolium*). 149 (Reg; îac) Planta din familia compozitelor *Achillea neilreichii*. 150 (Bot; reg; îac) Păinea-lui-Dumnezeu (*Achillea pannonica*). 151 (Bot; reg; îac) Sorocină (*Achillea setacea*). 152 (Bot; reg; îac) Rotoțele-albe (*Achillea ptarmica*). 153 (Bot; reg; îac) Pătlagină-îngustă (*Plantago lanceolata*). 154 (Reg; îc) ~da-șoricelului-de-munte Plantă erbacee din familia compozitelor, care crește prin pășunile pietroase din zonele subalpine, cu tulpina păroasă, frunze auriculare și florile albe (*Achillea distans*). 155 (Reg; îac) Plantă erbacee din familia compozitelor, care crește în regiunile montane, cu tulpina păroasă, frunze sesile, auriculate și florile roșietice, mai rar albe, în capitule (*Achillea tanacetifolia*). 156 (Reg; îc) ~da-vacii Plantă erbacee țepos-păroasă din familia boraginaceelor, care crește prin pășuni, câmpuri și fânețe uscate, cu tulpina ramificată erectă, frunze lanceolate, cu flori albe în spice geminate, cu staminele mai lungi decât corola și cu fructele nucule Si: *capul-șarpelui, ursoaică* (*Echium altissimum*). 157 (Reg; îac; șic) ~da-boului, ~da-lupului, ~da-mielului Plantă erbacee din familia scrofuliaceelor care crește pe coline aride sau câmpii nisipoase, cu frunze crenate, flori mari galbene și cu două stamine glabre păroase Si: *captalan-de-cel-galben, corobatică, corovatică, cucuruz-galben, cucuruzoi, lipan, lipean, lumânarea-Domnului, luminea, lumânare, lumânărică, lumânărică-Domnului, pur, rânzișoară* (*Verbascum phlomidoides*). 158 (Reg; îac; șic) ~da-boului, ~da-lupului Plantă erbacee din familia scrofuliaceelor, care crește prin locuri uscate, la marginea pădurilor, cu frunze mari și flori galbene, fără miros, dispuse într-un racem terminal simplu Si: *lipan, pur* (*Verbascum thapsiforme*). 159 (Reg; îac; șic) ~da-lupului Plantă erbacee din familia scrofuliaceelor, care crește prin locuri umede din zonele montane, cu tulpină înaltă, frunze bogate, cu flori mari, albastre sau alb-gălbui, solitare Si: *ciucurică, corobatică, corovatică, lemnul-Domnului, lipan, lumânare, luminea, lumânarea-Domnului, lumânărică-Domnului, pur* (*Verbascum thapsus*). 160 (Reg; îac) Planta *Verbascum chaixii*. 161 (Bot; reg; îac) Praz (*Allium porum*). 162 (Bot; reg; îac) Pur (*Allium rotundum*). 163 (Bot; reg; îac) Jale-de-câmp (*Salvia nemorosa*). 164 (Bot; reg; îac) Jale² (*Salvia pratensis*). 165 (Bot; reg; îac) Lumânărică-peștiilor (*Verbascum nigrum*). 166 (Bot; reg; îc) ~da-vânătorului Saschii (*Vinca minor*). 167 (Reg; șic) ~da-șoarecelui, ~da-vulpilor Plantă erbacee din familia graminaceelor, care crește prin livezi și fâneți, cu rizom târător, tulpina erectă, frunzele superioare alungite și florile verzi dispuse în spicule uniflore ovale (*Alopecurus geniculatus*). 168 (Reg; îac) Plantă erbacee din familia graminaceelor (*Alopecurus laguriformis*). 169 (Reg; îac) Plantă erbacee din familia graminaceelor

(*Alopecurus pratensis*). 170 (Bot; reg; îac) Știr (*Phleum paniculatum*). 171 (Bot; reg; îac) Știr roșu (*Amaranthus paniculatus*). 172 (Reg; îc) ~da-zmeului Mică plantă erbacee veninoasă din familia araceelor care crește prin mlaștini, cu rizom gros, târător, cu frunze glabre, lucitoare, cordiforme și fructe bace roșii Si: (reg) *iarba-șarpelui, scălele, scăciute, tamăița* (*Calla palustris*). 173 (Bot; reg; îc) Cinci-coade Căldărușă (*Aquilegia vulgaris*). 174 (Orn; pop; îs) ~făloasă Codobatură. 175 (Orn; pop; îc) ~roșie (sau roșă) Codroș. 176 (Îc) ~de-rândunică Cep la captul unei bărne sau al unei scânduri, tăiat în forma cozii de rândunică. 177 (Îac) Formă de încheiere a lemnului de construcție. 178 (Îc) ~de-șoarece Ferăstrău ascuțit pentru făcut găuri și tăiat cercuri. 179 (Îc) ~de-vulpe Ferăstrău care taie părțile lemnului ce nu pot fi tăiate cu ferăstrăul încordat. 180 (Reg) Chișiță. 181 (Îrg) Teren din apropierea unui izvor. 182 (Îrg) Terenul de unde începe o vale, o râpă etc. 183 (Îrg) Teren ce se întinde între un izvor și un deal. 184 (Îvp; îc) ~da-veacului Sfârșitul lumii. 185-186 (Fig) Partea (sau persoana) cea mai puțin importantă. 187 (Pfm; la oameni și cai) Penis. 188 (Îvp; îlav) De când nemții cu ~ De demult. 189 (Îvp; îe) A se tine de ~da albiei A se chinui să fie în rândul lumii. 190 (Îvp; îe) A pune (sau a scoate) ~ (ori cozi) A batjocori.

coadălat, ~a a vz codălat, ~a

coadeș, ~a [At: ANON. CAR. / V: ~diș, ~a / Pl: ~i, ~e / E: coadă + -es] 1 a (D. animale) Cu coadă (1). 2 a (D. fructe) Cu coada lungă (90). 3 a (Reg; îs) Mere ~e Soi de mere roșii-închis, acre. 4 a (Reg; îs) Prune ~e Prune timpurii, cu coada lungă. 5 sfp (Reg) Soi de pere ce se coc pe la mijlocul lui iulie.

coadină sf [At: BORZA, D. / Pl: ~ne / E: coadă + -ină] (Bot; reg) 1 Coadă (169) vulpii (*Alopecurus pratensis*). 2 Iarba șarpelui (*Echium vulgare*).

coadiș, ~a a vz coadeș

coadnat, ~a a [At: DN³ / P: co-ad- / Pl: ~ați, ~e / E: fr coadné] (D. părți ale plantelor) Care s-au dezvoltat împreună, unindu-se.

coadnație sf [At: DN³ / P: co-ad- / Pl: ~ii / E: fr coadnation] (Bot) Starea a două organe coadnate.

coafa vtr [At: DA / Pzi: ~fez / E: fr coiffer] A(-și) aranja părul (cu artă), dându-i o anumită formă.

coafare sf [At: DA ms / Pl: ~fări / E: coafa] 1-2 Coafat (1-2).

coafat¹ sn [At: DA ms / Pl: ~uri / E: coafa] 1 Aranjare a părului Si: coafare (1). 2 Coafură (2).

coafat², ~a a [At: BRĂESCU, V. 22 / Pl: ~ați, ~e / E: coafa] 1 (D. oameni) Cu părul aranjat. 2 (D. păr) Aranjat.

coafă sf [At: DN³ / P: coa- / Pl: ~fe / E: fr coiffe] 1-2 Înveliș de metal sau plastic al părții ogivale a unor proiectile.

coafeoza sf vz coafeza

coafeur sf vz coafor

coafeuza sf vz coafeza

coafeza sf [At: DA / V: (înv) ~eoza, ~euza / Pl: ~ze / E: fr coiffeuse] Femeie care are drept meserie coafatul (1).

coafiur sn vz coafura

coafor [At: C. PETRESCU, C.V. 169 / V: (înv) coafeur / Pl: ~ori sm, ~uri sn / E: fr coiffeur] 1 sm Frizer care coafează. 2 sm (Imp) Frizer. 3 sn Salon de coafură.

coafsă sf vz coapsă

coafură sf [At: ALECSANDRI, T. 13 / V: (înv) ~fiur (Pl: ~fiure) / Pl: ~ri / E: fr coiffure] 1 Aranjare (cu artă) a părului (mai ales al femeilor). 2 Meseria celui care coafează.

coagul sn [At: LTR / P: co-a- / Pl: ~e / E: lat, fr coagulum] (Rar) Masă de substanță coloidală încheagată.

coagula [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 499 / P: co-a- / Pzi: ~lez / E: fr coaguler, lat coagulare] 1 vr (D. lichide și substanțe coloidale) A se încheaga. 2 vt A face să se închege.

coagulabil, ~a a [At: DA / P: co-a- / Pl: ~i, ~e / E: fr coagulable] Care se poate coagula (1).

coagulant, ~a sm, a [At: LTR / P: co-a- / Pl: ~nți, ~e / E: fr *coagulant*] 1-2 (Substanță) care produce coagularea.

coagulare sf [At: DA ms / P: co-a- / Pl: ~ări / E: *coagula*] Închegare. **coagulat**, ~a a [At: DA ms / P: co-a- / Pl: ~ați, ~e / E: *coagula*] (D. lichide) Închegat.

coagulație sf [At: DA / V: (înv) ~iune / P: co-a- / Pl: ~ii / E: fr *coagulation*] Închegare.

coagulațiune sf vz *coagulare*

coagulogramă sf [At: DEX² / Pl: ~me / E: fr *coagulogramme*] (Med) 1-3 (Buletin de) analiză cu (tulburările date de coagularea sângelui). 4-5 (Buletin de) analiză pentru prezența coagulopatiei.

coagulopatie sf [At: DEX² / P: co-a- / Pl: ~ii / E: fr *coagulopathie*] (Med) Denumire generică pentru sindroamele hemoragice datorate tulburărilor de coagulare a sângelui.

coajă sf [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 119/25 / V: ~je, (ipp) ~arja / E: vsi *кожа*] 1 Țesut protector extern al rădăcinilor, tulpinilor și ramurilor unei plante (lemnoase) Si: *scoarță*. 2 Înveliș exterior al fructelor, al semințelor etc. 3 (Înv; îe) A nu curăța de ~ A spune direct. 4 Învelișul calcaros al oului. 5 (Înv) Înveliș, tare și calcaros, al unor moluște sau crustacee. 6 Partea exterioară, mai tare, a unor alimente coapte, fripte etc. 7-8 Bucăciță uscată de pâine, mămăligă etc. 9 (Pex) Rămășiță fără preț. 10 (Îvp; îe) A roade **cojile** cuiva A fi întreținut de cineva. 11 (Îrg; îe) A **prinde coarjă** A se întemeia. 12 (Pfm; la oameni) Piele. 13 (Fam; îe) A o lua pe ~ A lua bătaie. 14 Crusta unei răni care începe să se cicatrizeze. 15 (Înv; îs) ~a terestră Scoarța terestră. 16 Strat superficial care acoperă un obiect, o piesă etc. 17 (Înv; îs) ~ de friguri Chinină. 18-19 (Înv; fig) Vită sau oaie foarte slabă. 20-21 (Nob) Coș sau bubă. 22 (Arg) Portofel.

coajbă sf vz *cojba*

coaje sf vz *coajă*

coajnică sf vz *cojnic*, ~a

coală sf [At: M. COSTIN, ap. LET. I 14/27 / Pl: *coli*, *coale* / E: ngr *κόλλα*, „clei“] 1-3 Foie dreptunghiulară de hârtie, de celofan, de carton etc. 4 (Șis ~ de țipar) Unitate de măsură pentru volumul unei cărți, unui articol etc., egală cu 16 pagini tipărite. 5 (Șis ~ editorială) Unitate de măsură pentru volumul unei cărți, unui articol etc., egală de obicei cu 20 de pagini dactilografiate. 6 (Îs) ~ de autor Coală editorială egală cu 40000 de semne tipografice sau cu 3000 cm² de desen. 7 Totalitatea mărcilor sau timbrelor tipărite pe aceeași hârtie și nedesprinse unele de altele.

coale av vz *coale*

coalea av vz *coale*

coalescent, ~a a [At: DEX² / P: co-a- / Pl: ~nți, ~e / E: fr *coalescent*] (Chm) Care prezintă coalescență.

coalescență sf [At: DEX² / P: co-a- / Pl: ~te / E: fr *coalescence*] (Chm) Contopire a picăturilor dintr-o emulsie sau a granulelor dintr-o suspensie coloidală în picături sau particule mai mari.

coalție sf [At: MAIORESCU, D. I, 581 / P: co-a- / V: (înv) ~tiune / Pl: ~ii / E: fr *coalition*] 1 Alianță între două sau mai multe state, grupări politice etc. încheiată în sopol unei acțiuni comune. 2 (Înv; șis ~ de inamici) Conspirație. 3 (Îs) *Guvern de* ~ Guvern format prin participarea mai multor partide dintr-o coalție (1).

coalțiune sf vz *coalție*

coaliza vrr [At: BĂLCESCU, M. V. 438 / P: co-a- / Pzi: ~zez / E: fr *coaliser*] (D. state, partide, persoane etc.) A se alia împotriva unui dușman comun sau în scopul unei acțiuni comune.

coalizare sf [At: DA / P: co-a- / Pl: ~zări / E: *coaliza*] 1 Unire în scopul unei acțiuni comune Si: (înv) *coalizație*. 2 (Înv) Conspirație.

coalizar, ~a a [At: MAIORESCU, D. II, 1 / P: co-a- / Pl: ~ați, ~e / E: *coaliza*] Aliat cu alții pentru realizarea unui scop comun.

coalizație sf [At: DA / P: co-a- / V: (înv) ~tiune / Pl: ~ii / E: fr *coalisation*] (Îvr) Coalizare (1).

coalizațiune sf vz *coalizație*

coalză sf vz *coapsă*¹

coamă sf [At: LEX. MARS., ap. DA / V: (îvr) ~me *sfp* / Pl: ~e / E: ml *coma*] 1 Păr lung (și stufoș) care crește pe grumazul sau de-a lungul spinării unor animale. 2 (La cai; îs) ~ dubla Coamă (1) bogată ce cade pe ambele părți ale gâtului. 3 (La cai; șis ~ma de pe frunte, ~ma frunții, ~ma dinainte) Moț de păr ce atârna pe fruntea calului. 4 (La cai; șis ~a de la copite) Chișta. 5 Păr des și lung care crește pe capul unei persoane. 6 (Bot; reg; îc) ~ma-calului Coadă (96)-calului (*Equisetum arvense*). 7 (Bot; reg; îc) ~ma-porcului Iarbă cu firul subțire și drept, cu grăunțele spicului alterne și așezate regulat. 8 (Reg; îc) ~ de aur Planta *Aster linosyris*. 9 (Reg; îc) ~ de-mare Pește din familia ciprinidelor (*Cyprinus Carassius*). 10 (Fig) Frunziș des din vârful arborilor. 11 (La comete) Coadă (59). 12 Culme prelungită de munte sau de deal. 13 Partea de deasupra, orizontală, a unui zid. 14 Șaua casei Si: *cucumea*². 15 Lemn orizontal în care sunt fixați câpriorii acoperișului casei. 16 Vârful unei căpițe. 17 (Pop; îs) ~ încolțată Muche dințată formată din șite la vârful acoperișului casei. 18 (Rar) Muchie. 19 Țigla profilată pentru acoperirea coamei (14) casei. 20 (Pop; îs) ~ apeî Firul apei. 21 Păr lăsat să crească (excesiv de) lung pe capul unei persoane; mai ales unui bărbat. 22 (Fig) Frunziș des pe vârful coroanei arborilor. 23 Linie de intersecție (orizontală sau oblică) a două versante pe acoperiș.

coamăr sn [At: PĂCALĂ, M. R. 414 / V: ~a *sf* / Pl: ~e / E: ger *Kammer*] (Reg; sās) Cameră de locuit.

coamără sf vz *coamăr*

coamoară sf vz *comoară*

coană sf vz *cucoană*

coanci sm vz *conci*

coandă av, pp, sf vz *contra*

coantră av, pp, sf vz *contra*

coapcă sf vz *copcă*

coapila sf vz *copil*

coapsă¹ sf [At: PSALT. SCH. 141 / V: (înv) ~afsa, ~ptă, (îrg) ~abză / Pl: ~se / E: ml *coxa*] 1 (La oameni) Parte a piciorului cuprinsă între șold și genunchi. 2 (La animale) Partea superioară a membrilor inferioare dintre crupă și gambă. 3 (Fig; mpl) Capacitate de a procrea. 4 (Îvr) Partea laterală sau ieșită în afară a unui obiect. 5 (Îvp) Partea laterală dinapoi a căruței. 6 (Țes) Jumătatea laterală a unui it.

coapsă² sf [At: DR. V, 302 / Pl: ~se / E: mg *kapca* „obială“] (Reg; mgm) Glezna calului.

coaptare sf vz *coaptație*

coaptație sf [At: DEX² / V: ~are / P: co-ap- / Pl: ~ii / E: fr *coaptation*] 1 Stare de interacțiune a organelor unui corp viu. 2 (Med) Manevră chirurgicală sau ortopedică prin care se pun la loc oasele luxate sau fragmentele oaselor fracturate.

coaptă sf vz *coapsă*

coară sf [At: H IX, 59 / V: (reg) *cora*, *coră* / Pl: ? / E: nct] (Iht) Lăteț (Alburnus bipunctatus).

coară v vz *corăi*

coarbă¹ sf [At: RETEGANUL, TR. 16 / V: (rar) *corbă* / Pl: ~be / E: *corb*] 1 (Pop) Femela corbului Si: *corboaică*, *corbiță*. 2 (Pop) Femeie oacheșă. 3 (Rar) Țigancă. 4 (Reg) Iapă slabă.

coarbă² sf [At: H III, 450 / Pl: ~be / E: ucr *копба*] 1 Unealtă de găurit formată dintr-o tijă cotită de metal, la un capăt cu un dispozitiv de prindere a burghiului, iar la celălalt cu un suport de apăsare cu mâna Si: (pop) *curbindă*, *sfredel*, *sucală*. 2 Partea cotită a coarbei (1), care se învârtește. 3 (Îvp) Mănerul suculei de depănat Si: *manușă*, *mănunchi*, *colatdu*. 4 Manivelă.

coarce a vz *corciu*

coardă¹ sf [At: VARLAAM, C. 222/2 / V: (îvr) *cordă* / Pl: ~de, *corzi* / E: ml *chorda*] 1 Fir elastic din metal (din intestine de animale etc.) care, întins pe anumite instrumente muzicale, produce, prin vibrație, sunete Si: *strună*. 2 (Înv; fig; îs) ~a (sau ~dele) inimii Sensibilitate. 3 (Fam; îe) A atinge la ~da sensibilă (sau, înv, simțitoare ori subțire) A pune accentul într-o discuție pe un fapt la care interlocutorul este sensibil Si: (înv) a vorbi pe placul cuiva. 4 (Fam; îe) A întinde ~da până se rupe (sau

plesnește) sau a întinde prea tare ~da A depăși limitele îngăduite într-o anumită situație. 5 (Îvr) Mijloc de impresionare a unei persoane. 6 (Înv; îe) A începe (sau a da) pe altă ~ A încerca alte mijloace (de convingere). 7 (Înv; îe) A lucra pe ~da sa A nu se amesteca în afacerile altuia. 8 (Înv; îe) A (o) lăsa în (sau pe ori pre) ~da de (mai) jos sau a muia ~da A (mai) reduce din pretenții. 9 (Înv; îe) A (o) ține în ~da de sus A avea pretenții mari. 10 (Înv; îe) A mișca toată ~da A face tot posibilul pentru a izbuti. 11 (Îlav) Ca o ~ (întinsă) Foarte încordat. 12 (Îvr; îe) Lăutarul ~de vede, ~de visează Fiecare vede viața prin prisma nevoilor lui. 13-14 (Lpl) (Grup de) instrumente muzicale cu coarde (1). 15 (Îs) ~ vocala Fiecare dintre formațiile ligamentoase simetrice care aparțin laringelui și care prin vibrație produc sunete. 16 (Îs) ~ dorsala Schelet intern situat în partea dorsală la cefalopode. 17 Fir împletit de sfoară, păr etc. care ține întinse capetele unui arc. 18 (Îvp; șfg; îe) A ține (drumul) ~ A merge (drept) înainte. 19 (Mat) Segment de dreaptă care unește două puncte ale unei curbe sau extremitățile unui arc de cerc. 20 (Îvr; la biliard) Linia trasă prin cele două puncte fixate, peste care nu poate pune bila cel care începe jocul. 21 (Bot; reg; îe) ~ de găină Scânteuță (*Anagallis arvensis*). 22 (Bot; reg; îe) ~da ieilor Silnic (*Glechoma hederaceum*). 23 (Bot; reg; îac) Silnic (*Glechoma hirsutum*). 24 (Reg; îe) ~-(h)ălor-din-vânt Planta *Salaginella helvetica*. 25 (Bot; reg; îe) ~da-vântorului Buruiănă nedefinită mai îndepărate. 26 (Bot; reg; îf ~de) Fluturei (*Gaillardia picta*). 27 Sfoară care leagă brațele unui ferăstrău și care, prin întindere cu o pană, întinde lama ferăstrăului. 28 Ramură (tânără și elastică) a butucului de viță-de-vie. 29 Fiecare dintre vițele sau nuițele unei împletituri. 30 (Îvp) Funie de ceapă. 31 (Lpl) Cele trei rânduri de frânghii întinse pe laturile ringului de box pentru a-i împiedica pe boxeri să iasă sau să cadă de pe ring. 32 Frânghie sau sfoară mai groasă de care se folosesc gimnaștii pentru diverse exerciții. 33 Frânghie folosită la exerciții sportive sau jocuri de copii, peste care se sare ritmic. 34 Frânghie folosită de alpinisti în ascensiuni. 35 Funie, frânghie sau sarmă pe care merg acrobații. 36 (Spt) Partea interioară a curbei unei piste de alergări. 37 Funie sau sfoară cu care legi sau încingi ceva. 38-39 (Înv) Funie (sau lant) petrecută peste încărcătura unei căruțe sau sănii, care se strânge prin răsucirea unei prăjini. 40 Dispozitiv din lemne sau nuiete care fixează lemnele plutei. 41 (D. cai; îe) A da la ~ A alerga în cerc un cal legat de gât cu o frânghie. 42 Sfoară cu care se alinaiază ceva. 43 Sfoară cu care se întind diferite părți ale uneltelor de pescuit. 44 (Țes) Firele care formează urzeala. 45 (Pop) Vână, nerv, muși, tendon, ligament (care se încordează la anumite mișcări). 46 (Pop; spc) Ligament de la gâtul animalelor mari. 47 (Pop) Partea de la umeri la coadă la animale. 48 (Pop) Vinele de la burta calului. 49 (Pop) Rădăcină aeriană. 50 (Reg; la minele de aur; îs) ~ steapă Partea de steril a unei vâne. 51 (Reg) Fân adunat într-un șir lung Si: vândalag. 52 (Pop) Bârnă sau grindă mare și groasă care susține tavanul casei (și de care se atârnă diferite lucruri). 53 (Înv; îs) ~ de boltă Arcuirea unei bolte. 54 Arc de oțel. 55 (Pop) Muchia de sus a fierului de la coasă. 56 (Reg) Legăturile de dedesubt ale căruței sau carului. 57 (Reg) Bâră plugului. 58 (Îvp) Arcul ce ține despărțite cele două picioare ale compasului. 59 (Reg) Funie care leagă proțapul de sanie. 60 (Reg; pex) Lemne de care este prinsă coarda (59). 61 (Reg) Lemnele care formează laturile scocului. 62 (Reg) Lemnele orizontale care fixează podul coșului de la moară. 63 (Înv) Șuviță desprinsă dintr-o masă de sirop de zahăr care a fierit prea mult și e prea vâscos. 64 (Îrg) Scândurică la coșul vetrei. 65 (Îrg) Om leneș. 66 (Arg) Tânără (ușuratică). 67 (Arg) Prostituată.

coardă² sf [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 253 / V: ~rta sf / Pl: ~ de / E: mg korta] (Trs; Mar) Sabie.

coarjă sf vz coajă

coarmator sm [At: DN³ / P: co-ar~ / Pl: ~i / E: fr coarmateur] Coproprietar al unei nave.

coarnă sf [At: ANON. CAR. / Pl: ~ne / E: ml corna (pl., devenit sf al lui cornum)] 1 Fructul comestibil, roșu și acrișor, al cornului (*Cornus mas*). 2 (Pop; îe) A se usca (ca o) ~ A se umple de zbârcituri. 3 (Îvp; îe) Câte ~ne-n puțină Mult. 4 (Șis poemă ~) Varietate de strugure de masă, cu boaba mare, lunguiată, neagră sau galbenă-verzuie și cu coaja tare.

5 (Reg) Planta din familia cyperaceelor *Carex curvula*. 6 (Bot; reg) Cornul secării (*Claviceps purpurea*). 7 (Bot; reg) Viță de vie (*Vitis vinifera*).

coarnes, ~a a [At: DOSOFTEI, PS. 220 / Pl: ~i, ~e / E: corn + -es] (Înv) Cu coarne (mari).

coarște sf [At: BĂRCIANU / Pl: ~ / E: ger Karst] (Trs) Unealtă ca o sapă, dar cu două coarne, cu care se răscosește pământul.

coartă sf vz coardă²

coarticulație sf [At: DEX² / P: co-a~ / Pl: ~ii / E: fr co-articulation] (Fon) Începutul articulării unui sunet înainte ca articularea celui precedent să fi luat sfârșit.

coasă sf [At: ANON. CAR. / Pl: ~se / E: vsl koca] 1 Unealtă agricolă compusă dintr-o lamă metalică curbată fixată pe o coadă lungă, cu care se cosește. 2 (Îvp; îs) ~împiedicata (sau cu crinea, cu hreapcă, cu vârguță, cu cârlig, cu caragață ori cu grebluță) Coasă cu un dispozitiv ca o greblă care face ca materialul cosit să se așeze în brazde. 3 (Îvp; îs) ~ zimțată Coasă cu tăișul zimțat. 4 (Îvp; îe) A bate pe cineva ca pe-o ~ rea A nu ajunge la nici un rezultat, oricât ai încerca. 5 (Pfm; îe) A bate (în gură) ca pe ~ A bate metodic. 6 (Îrg) Unealtă de tăiat paie uscate nedefinită mai îndepărate. 7 Instrument de tăbăcărie și cojocărie, cu care se fătuiesc pieile argășite. 8 Cuțit curbat peste care se trag pieile argășite pentru a le fătu. 9 (Bot; reg) Săbiuță (*Gladiolus imbricatus*). 10 Tăiere cu coasa a unor plante. 11 Timpul când se cosește. 12 Recoltă de plante cosite. 13 Ocupația celor care cosesc pentru bani. 14 Plată pentru coasă (13).

coase [At: ANON. CAR. / Pzi: cos / E: ml cosere (consuere)] 1 vt(a) A fixa, a prinde între ele părțile unei haine sau un petic, un nasture etc. la o haină, trecând prin ele un fir de ață cu un ac. 2 vt A confecționa o haină. 3 vt A broda. 4 vt (Înv; îe) A ~ mâneca Joc de copii în care prin viclenie, se prinde mâneca unuia în ușă, apoi cel prins e stropit cu apă. 5 vt (Înv; îe) A ~ petic de petic A fi zgârcit. 6 vi (Îvp; îe) A ~ la oboroace A sforăi în somn. 7 vt (D. cărți, caiete) A fixa cu ață sau sfoară filele. 8 vt A împreuna cu catgut marginile unei plăgi. 9 vt (Mol; Buc) A bate cuie. 10 vt (Îrg) A ~ cu (sau în) cuie A asambla scânduri, bătându-le în cuie. 11 vt (Reg; d. uși) A căpuși cu scânduri. 12 vt (Înv) A pune la loc un trunchi dezlegat din plută, întărindu-l. 13 vt (Fig) A străpunge. 14 vt (Îvr; îe) A ~ cu ochii A privi cu atenție. 15 vt (Înv; îe) A ~ din tunuri (sau cu tunurile) A bombarda. 16 vr (Îvp) A îngheța.

coasere sf [At: DA / Pl: ~ri / E: coase] 1 Prindere cu ață a părților unei haine sau a unui petic, accesoriu etc. de o haină. 2 Confecționare a unei haine. 3 Brodare. 4 Fixare cu ață sau sfoară a filelor unui caiet. 5 Împreunare cu catgut a marginilor unei răni. 6 (Mol; Buc) Batare în cuie. 7 (Reg) Căpușire cu scânduri a unei uși. 8 (Înv) Punere la loc a unui trunchi de plută.

coasigare sf [At: DN³ / Pl: ~ări / E: fr coassurance] Asigurare simultană a mai multor persoane în limita sumei depuse în garanție.

coasocial, ~a [At: GHICA, S. 182 / P: co-a-so-ci-at / Pl: ~ați, ~e / E: fr coassocié] 1 smf Persoană care s-a asociat în vederea unei acțiuni, raportată la ceilalți membri ai asociației. 2 a Asociat cu alții la o întreprindere.

coastă¹ sf [At: PSALT. 37/24 / V: cuastă / Pl: ~te, (reg) coste, costi, ~ / E: ml costa] 1 Fiecare dintre oasele-perechi lungi, înguste și arcuite, articulate în spate de coloana vertebrală, iar, în față, de stern, care alcătuiesc toracele animalelor vertebrate. 2 (Îs) ~te adevărate Cele șapte coaste de sus ale omului, legate direct de stern. 3 (Îs) ~te false (sau, pop, neadevurate) Cele cinci coaste de sub coastele (2) adevărate, care nu sunt legate direct de stern. 4 (Îs) ~te flotante (sau, pop, slobode) Cele două coaste de jos, care nu sunt legate de stern. 5 (Îpp; îe) A scoate ~ta de drac (din femeie) A bate o femeie, atunci când e rea. 6 (Fam; îe) Slab (sau, im, gras) de-i poți număra (sau i se văd) ~tele Foarte slab. 7 (Pfm; îe) A mânca ~te prăjite A nu mânca nimic Si: a mânca rabdari prăjite. 8 (Pfm; îe) A bate (sau a freca ori a lăsa) pe cineva la trei (sau patru) ~te, ori a face cuiva pântecul din ~te, ori a-i rupe (sau frânge) ~tele A bate rău. 9 (Pfm; îe) A i se lipi cuiva ~tele de foame sau a i se lipi ~tele

de pânțele ori a avea ~tele lipite A fi foarte flămând. 10 (Pfm; îe) A avea ~tele lipite A fi foarte slab. 11 Partea laterală a corpului omenesc, de la umeri pân la coapse. 12 Partea laterală a corpului animalelor. 13 (La. obiecte) Latură. 14 (Înv; îs) ~tele luntrei Părțile laterale ale unei bărci. 15 (Îvp; îs) Pe o ~ Stil de înțot pe o parte. 16 (Îvp; îlav) Pe o ~ Pe o parte. 17 (Îe) A zăcea pe ~te A zăcea culcat pe o parte. 18 (Înv; îe) A lăsa (sau a pune) pe cineva pe ~te A face să zacă (din bătaie). 19 (Îpp; îe) A ~și da ~tele cu cineva A se înțelege în ascuns. 20 (Îvp; îe) A da ~te A da ascultare. 21 (Fam) A avea pe cineva în ~te A se simți stingherit în acțiuni de prezență permanentă (și indiscretă) a cuiva. 22 (Îvp; îe) A nu da cuiva din ~ A nu da pace. 23 (Îe) A ~i pune cuiva sula în ~ A obliga pe cineva să facă (fără întârziere) un lucru neplăcut (și greu). 24 (Și cu complinirile muntelui, dealului, colinului etc. sau de munte, de deal etc.) Pantă. 25 (Înv; îlav) De-a ~ta sau din ~te Oblic. 26 (Îrg; îe) De-a ~ta basaraba Joc de copii nedefinit mai îndepărate. 27 Tărâm (al unei mări). 28 Fiecare dintre grinzile care formează osatura transversală, de rezistență, a bordajului unei nave. 29 (Iuz) Flanc al unei armate. 30 (Iuz) Cameră laterală. 31 (Bot; reg; îe) ~ta dracului sau ~ta vrăjmasului Sparanghel (*Asparagus officinalis*).

coastă² sf [At: DA ms / Pl: ~te / E: nct] (Reg) Furcă de fier pentru săpat pământul.

coastân sn vz **castân**

coastin sn vz **castân**

coastris sm vz **costrăș**

coasă sf vz **casă**

coaț i vz **oac**

coautor, ~oare smf [At: DA / P: co-a- / Pl: ~i, ~oare / E: fr *coauteur*] 1 Persoană care a scris o lucrare, a făcut o invenție etc. împreună cu altele, raportat la acestea. 2 Persoană care a săvârșit o infracțiune împreună cu altele, raportat la acestea.

coaxial, ~ă a [At: LTR² / Pl: ~i, ~e / P: co-a-xi-al / E: fr *coaxial*] Care are aceeași axă cu un alt corp.

cobai sm [At: C. PETRESCU, R. DR. 180 / Pl: ~ / E: fr *cobaye*] 1 Mic mamifer rozător, folosit în medicină pentru experiențe de laborator Si: *purcel-de India*, *purcel-de-mare* (*Cavia porcellus*). 2 (Pgn) Orice animal care servește pentru experiențe de laborator. 3 (Pex) Persoană ca subiect de experimentare.

cobaie sf [At: MARIAN, O. I. 129 / V: (reg) *go~* / Pl: ~băi / E: *cobe* + -aie] (Mol; Buc) 1 (Șir) Găină (*Gallus domestica*). 2 (Lpl) Orătanie.

cobalamina sf [At: DN³ / E: ger *kobalamin*] Vitamina B₁₂.

cobalt sn [At: ȘINCAL, ap. DR. V, 558 / A: *cob~* / Pl: (rar) ~uri / E: fr *cobalt*, ger *Kobalt*] 1 Metal alb-argintiu, foarte dur, întrebunțat la fabricarea unor oțeluri speciale, în radioterapie etc., iar sărurile sale la colorarea în albastru a obiectelor de sticlă, de porțelan etc. 2 (Pex) Vas, obiect de sticlă, de porțelan etc. colorat cu săruri de cobalt (1).

cobalta vr [At: DN³ / Pzi: ~rez / E: *cobalt* + -a] A acoperi cu un strat de cobalt (1) suprafața unui obiect metalic.

cobaltare sf [At: DN³ / Pl: ~tări / E: *cobalta*] Acoperire cu un strat de cobalt (1) a suprafeței unui obiect metalic.

cobaltat, ~ă a [At: DEX-S / Pl: ~ați, ~e / E: *cobalta*] (D. obiecte) Care a fost acoperit cu un strat de cobalt (1).

cobaltic, ~ă a [At: MARIAN, NA. 67 / Pl: ~ici, ~ice / E: cf *cobalt* + -ic] (Reg) De cobalt.

cobaltină sf [At: DEX² / E: *cobaltine*] Minereu de cobalt (1) și arsen, de culoare cenușie-roz, cu un pronunțat luciu metalic.

cobaltit sn [At: DN³ / E: fr *cobaltite*] Carbonat natural de cobalt (1).

cobană sf [At: ȘEZ. XXIII, 42 / Pl: ~ne / E: cf *cobaie*] (Orn; reg) Găină.

cobar¹ sm [At: DA / Pl: ~i / E: *cobi* + -ar] Cobitor (1).

cobar² sn [At: MOLDOVAN, T. N. 293 / V: (reg) ~ră sf, ~bără sf / Pl: nct / E: sās *kobar*] (Săsm) 1 Coviltir. 2 Burduf (la trăsură).

cobara sf vz **cobar²**

cobat sm [At: V. HANEȘ, T. O. 114, ap. DA / Pl: ? / E: mg *kabat*] (Olt; mgm) 1 Pardesiu (de gata). 2 Haină bărbătească (de gata).

cobă sf vz **cobe**

cobai vi [At: S. BODNĂRESCU, ap. TDRG / Pzi: ~iesc / E: *cobe*] (D. păsări) A scoate țipete lugubre, prevestitoare de rele.

cobai¹ sn [At: H XII 281 / Pl: nct / E: *cobai*] Tipăt lugubru, prevestitor de rele.

cobai², ~ă a [At: CREANGĂ, GL. / Pl: ~iți, ~e / E: *cobai*] (Mol) 1 (D. păsări) Care suferă de tăfnă. 2 (D. copii; pan) Care zăbovește.

cobăltoc sm [At: FRÂNCU – CANDREA, M. 99 / V: *cocâl~* / Pl: ~oci / E: contaminare mg *kóbol* și (*s*)*zarándok*] (Reg) Cerșetor.

cobăltui vr vz **cobăltăi**

cobar sn [At: DA ms / V: ~ă, ~bară sf / Pl: ~e / E: sās *kobar*] (Săsm) 1 Coviltir. 2 Burduf (la trăsură).

cobără sf vz **cobar²**

cobărlău sm [At: ANON. CAR. / V: ~bor~ / Pl: ~ăi / E: mg *koborló*] (Trs; Ban; mgm) 1 Hoț. 2 (Pex) Tălhar. 3 (Pex) Nomad. 4 Haimana.

cobărlui vr [At: ANON. CAR. / Pzi: ~esc / E: mg *kóborol* cf *cobărlau*] (Înv; Ban) A prăda.

cobărluior, ~oare [At: ANON. CAR. / Pl: ~i, ~oare / E: *cobărlui* + -tor] (Ban) 1-2 smf, a (Persoană) care fură Si: *prădător*.

cobăș sm [At: ANON. CAR. / V: ~beș / Pl: ~beți / E: srb *kobac*] (Orn; Ban; Buc) 1 Uliu (*Accipiter gentilis*). 2 Uliul păsărilor (*Accipiter nisus*). 3 Urligan (*Milvus milvus*). 4 Buhă (*Bubo bubo*).

cobâla sf vz **cobila**

cobâlcească sf vz **culbecească**

cobâlcer sn [At: DENSUSIANU, T. H. 313 / Pl: ~e / E: ns cf *cobâlțeață*] (Reg) 1 Lădiță de la vatră în care se adună cenușa. 2 Lădiță în care se țin diverse obiecte casnice.

cobâlcioaie sf [At: DA ms / Pl: ~cioi / E: *cobelciu* + -oaie] (Zlg; Trs) Melc.

cobâlcos, ~oasă a [At: I. CR. VI, 315 / Pl: ~oși, ~oase / E: cf *cobos*] Bolnăvicios.

cobâlțeață sf [At: FRÂNCU – CANDREA, M. 99 / Pl: ~cte / E: ger *Kobel* cf *cocâlțeață*, *cotineață*] Poiată.

cobăltoc sn [At: VAIDA / Pl: ~oace / E: cf *băltoacă*] (Reg) Loc 5mlăștinios.

cobăltăi vr [At: H. X 581 / V: ~bâl~, ~țui, ~baltî, ~baltî, ~baltî / Pzi: ~exc, ~ăltăi / E: vsl *КОЛѢСЯТИ*] (Reg) 1-2 A (se) agita un lichid într-un vas (închis). 3-4 A (se) clătina (cu putere).

cobăltăire sf [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *cobăltăi*] (Reg) 1 Agitare a unui lichid într-un vas (închis) Si: (reg) *cobăltăit* (1). 2 Clătinare (cu putere) Si: (reg) *cobăltăit* (2).

cobăltăit sn [At: DA ms / Pl: ~uri / E: *cobăltăi*] (Reg) 1-2 Cobăltăire (1-2).

cobârlă sf vz **cobila**

cobărlău sn [At: MARIAN, S. R. 1.250 / Pl: ~laie / E: mg *kobor*, cf *cobârna*] (Reg) 1 Loc de adăpost sau de culcuș al ursului, peste iarnă Si: *bârlog*, *vizuina*. 2 Coteț (de păsări). 3 Loc (îngrădit) în care se țin miei.

cobărlug sn [At: MAT. FOLK. II, 1402 / Pl: (phl) ~uge / E: cf *cobărlau*] (Reg; csup) Coteț (de păsări).

cobârna sf [At: DA / Pl: ~ne / E: cf *cobărlau*] (Reg) Bordei.

cobârșeu sf vz **copârșeu**

cobătura sf [At: DA ms / Pl: ~ri / E: nct] (Orn; Ban) Codobatură.

cobăca sf [At: ANTIPA, P. / V: *copcă* / E: rs *kobka*] (Pes) Plasă cu care pescarii prind sturioni.

cobe sf [At: GORJAN, H. II / V: *coabă*, *coabe*, *cobie*, *coba* / Pl: ~ / E: vsl *КОБА*] 1 (Pop; pex; șis) ~rea Pasăre care cobește (1). 2 (Pex) Ființă sau lucru care cobește (1). 3 (Pop; pex; if *cobie*) Persoană care cobește (1) Si: *cobitor*. 4 (Pgn) Ființă diformă, ursuză și antipatică. 5 (Pop; pex; if *cobie*) Copil neascultător și leneș. 6 (Reg; im) Nesătul. 7 (Pop) Nenorocire. 8 (Reg; if *coaba*) Prevestire rea. 9 (Mol) Tăfnă. 10 (Mol; pex) Pielită de pe vârful limbii păsărilor bolnave de tăfnă. 11 (Mol; îe) **Parcă are** ~ Se spune despre o persoană care e răgușită. 12 (Gmi) Cioc.

13 (Mol; Buc; pex) Găină bolnavă de cobe (9) al cărei cârâit e considerat prevestire rea. **14** (Trs; dep; mpl; îf *cobie*) Găină bătrână și slabă.

cobea sf [At: DN³ / P: ~be-a / Pl: net / E: fr *cobéa*] Plantă agățătoare, originară din Mexic, cu flori albe sau albastru-violet.

cobeală sf [At: POLIZU / Pl: ~eli / E: *cobi* + -eală] (Înv) **1-9** Cobit¹ (1-9).

cobeciu sm [At: DUMITRACHE, 448 / Pl: ~ii / E: tc *ko(z)bekčy*] Servitor al seraiului.

cobelc sm vz *culbec*

cobelcă sf vz *cobilcă*

cobelcească sf vz *culbecească*

cobelciu sm vz *culbec*

cobelcie sm [At: TEODORESCU, P. P. 121 / Pl: ~ / E: *cobila* + -ete] (Olt; gmt) Cobiliță (1).

cobeligérant, ~a [At: DEX / Pl: ~nți, ~e / E: fr *cobelligérant*] **1-2** smf, a (Stat, armată) care se află în război alături de un aliat contra unui inamic comun.

cobelița sf vz *cobilița*

cobet sm vz *cobăt*

cobi [At: ANON. CAR. / Pzi: ~besc / E: bg *кобя*, srb *kobiti*] **1-2** vi A presimți că se va întâmpla ceva rău și a exprima acest fapt. **3** vi A prevesti că se va întâmpla ceva rău. **4** vi A meni să se întâmple ceva rău (cuiva). **5** vi A dori să se întâmple ceva rău (cuiva). **6** vi A da senzația că se va întâmpla ceva rău. **7** vi A invoca o nenorocire. **8** vi A răspândi o veste rea, o nenorocire. **9** vi (D. găinile bolnave de cobe) A scoate un cârâit trist și neplăcut sau a cânta cocosește, fapt considerat a reprezenta o prevestire rea.

cobie¹ sf [At: H VIII, 601 / Pl: ~ii / E: ns cf srb *kobila*, *kobilica*] **1** (Reg) Coccis. **2** (Reg; pan) Târâță. **3** (Ban; pex) Rădăcină a cozii la cal. **4** (Olt) ladeș. **5** (Reg) Flămânzare.

cobie² sf vz *cobe*

cobilă sf [At: H XVIII / V: (Mol; Buc) ~bâla, ~bârlă, ~birlă, *codârla* / A și: (1) *cobila* / E: vsl *кобѣла*] **1** (Crș) lapă. **2** (Mol; dep) Cal. **3** (Pop) Suport dintr-o crăcană sau din două bucăți de lemn legate împreună sau prinse cu un cui, pe care se pune plugul pentru a fi cărat Si: (reg) *capră*, *cobilița*, *cotumba*, *cracana*, *croc*, *iapă*, *tragla*, *trăgători*. **4** (Olt) Scaun de înșipat (pe care rotarul așază roțile în timpul lucrului) Si: *cornița*, *cușnița*. **5** (Reg) Lemn bifurcat sau crăcană pentru ridicatul greutăților Si: *capră*, *iapă*. **6** (Spc; reg) Lemn cu care este prinsă broasca ce ridică sau lasă în jos piatra morii. **7** (Pes) Crăcană pe care se așază mreața. **8** (Mol) Unealtă cu care se ridică osia carului. **9** (Buc) Par mare cu care se ridică butuci și alte greutăți mari. **10** (Trs) Bețe puse cruciș în care se face gardul din târși Si: *nimat*. **11** (Trs) Pereche de pari la un gard. **12** (Trs) Gard simplu, fără legături sau cuie, făcut numai din tufe așezate pe pari înălțați în pământ cu vârfurile în cruce Si: *nimat*, *pripor*, *prisaca*, *săciu*. **13** (Reg; îf *cobâla*) Unealtă ciobănească nedefinită mai îndeaproape. **14** (Ban) Cobiliță (1). **15** Femeie neîngrijită.

cobilcă sf [At: PAȘCA, GL. / Pl: nct / E: bg *кобилка*] (Olt) Cobiliță (1).

cobilcească sf vz *culbecească*

cobilete sm [At: PAMFILE, A. R. / V: *copi*~ / Pl: ~eți / E: *cobila* + -ete] (Reg) **1** Cotlon. **2** Gaură triunghiulară în peretele bordeiului sau al casei, lângă vatră, la hogaeg, în care se pun lucruri mărunte.

cobileț sm [At: N. ITTU, ap. DA ms / V: ~pi~ / Pl: ~i / E: *cobila* + -eț] **1** Gaură cioplită în capul unui stâlp, în care se înțepenește un alt stâlp Si: (reg) *baba*, *borta*, *cuib*, *dăltuitura*, *olcuța*, *scobitura*, *sghiaba*. **2** (Reg) Firidă. **3** Cotlon. **4** Loc gol (la vatră), larg încât să poată dormi un om în el.

cobilița vi [At: PAMFILE, J. II / Pzi: ~tez / E: de la *cobilița*] A îndoii de mijloc.

cobilițar sm [At: MARIAN, INS. 518 / Pl: ~i / E: *cobilița* + -ar] (Ent; reg) Lăcustă verde.

cobilițare sf [At: MDA ms / Pl: ~țări / E: *cobilița*] (Rar) Cobilițat¹.

cobilițat¹ sm [At: MDA ms / pl: ~uri / E: *cobilița*] Îndoire de mijloc Si: (rar) *cobilițare*.

cobilițat², ~a [At: MDA ms / pl: ~ați / E: *cobilița*] Îndoii de mijloc.

cobilița sf [At: H II / V: ~bel~, (hiperurbanism) ~ovil~ / A și: (rar) ~lita / Pl: ~te / E: bg, srb *кобилица*] **1** Bucată de lemn curbată, cu toate, cârlige sau creștături la cele două capete, care se poartă pe umeri și sevește la transportarea găleților, a cofelor, a coșurilor ori a altor greutăți Si: (reg) *cobelete*, *cobclia* (**14**), *coblițoi*, *coromâsla*. **2** (Ast; pop; și reg; îs ~ta ciobanului) Constelația Lebăda. **3** (Ent; Buc) Lăcustă verde. **4** Insectă din ordinul libelulelor (*Libellula depressa*) Si: (Buc) *cal turtit*, *calul dracului*, *calul popii*.

coblițoi sm [At: A. TOMIAC, ap. DA / Pl: ~ / E: *cobilița* + -oi] (Ent; Buc) Bărbătuș al coșăului.

cobire sf [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *cobi*] **1-9** (Rar) Cobit¹ (1-9).

cobirlă sf vz *cobila*

cobit¹ sn [At: PAMFILE, B. 74 / Pl: ~uri / E: *cobi*] **1-2** Presimțire că se va întâmpla ceva rău și exprimare a acestui fapt Si: (rar) *cobire* (**1-2**), (îrg) *cobitură* (**1-2**), (înv) *cobeala* (**1-2**). **3** Prevestire că se va întâmpla ceva rău Si: (rar) *cobire* (**3**), (îrg) *cobitură* (**3**), (înv) *cobeala* (**3**). **4** Menire de a se întâmpla ceva rău (cuiva) Si: (rar) *cobire* (**4**), (îrg) *cobitură* (**4**), *cobeala* (**4**). **5** Dorință de a se întâmpla ceva rău (cuiva) Si: (rar) *cobire* (**5**), (îrg) *cobitură* (**5**), *cobeala* (**5**). **6** Senzație că se va întâmpla ceva rău Si: (rar) *cobire* (**6**), (îrg) *cobitură* (**6**), *cobeala* (**6**). **7** Invocare a unei nenorociri Si: (rar) *cobire* (**7**), (îrg) *cobitură* (**7**), (înv) *cobeala* (**7**). **8** Răspândire a unei vești rele, despre o nenorocire Si: (rar) *cobire* (**8**), (îrg) *cobitură* (**8**), (înv) *cobeala* (**8**). **9** Scoatere a unui cârâit trist și neplăcut de către găini, fapt considerat o prevestire rea Si: (rar) *cobire* (**9**), (îrg) *cobitură* (**9**), (înv) *cobeala* (**9**).

cobit², ~a a [At: DA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *cobi*] (D. ceva rău, nenorocire etc.) **1-2** Care a fost presimțit și spus înainte de a avea loc. **3** Care a fost prevestit. **4** Menit să se întâmple cuiva. **5** Care a fost dorit să se întâmple cuiva. **6** Provocat de o senzație de teamă. **7** Invocat². **8** Răspândit sub forma unei povești. **9** Prevestit de cârâitul trist și neplăcut al unei găini.

cobitor, ~oare [At: H IV / Pl: ~i, ~oare / E: *cobi* + -(i)tor] **1-2** smf, a (Persoană) care prevestește un rău Si: (reg) *cobar*. **3** a Care numește un rău. **4** a (Pop) Funest.

cobitură sf [At: LB / Pl: ~ri / E: *cobit* + -ură] (îrg) **1-9** Cobit¹. **10-11** Persoană care dorește cuiva ori ei însăși rău.

coblanț sn vz *clobanț*

coblic sm [At: MARIAN, INS. 524 / Pl: ~i / E: ucr *коблик*] (lht; Buc; ucm) Porcușor (*Gabio*, *golio*).

coblânz sm [At: CREANGĂ, GL. / V: *go*~, *copl*~ / Pl: ~i / E: nct] (Mol; prt) **1** Măgădău. **2** Haidamac. **3** Prostălaș. **4** Derbedeu.

coboc sn [At: LET. III 304 / V: (înv) *copoc*, *cupoc* / Pl: ~oace / E: ucr *кобок*] (Mol; Buc) **1** Pocal. **2** Conținut al unui pocal (1). **3** Pocal (1) împreună cu conținutul lui. **4** Vas în care se prepară mujdeul.

cobol sn [At: DEX-S / E: eg, fr *cobol*] (Inf) Limbaj simbolic folosit în programarea automată, orientat pe probleme de gestiune economică.

cobold sm [At: GORUN, F. 54 / Pl: ~lzi / E: ger *Kobold*] (Gms) Spirit rău care face pozne locuitorilor unei case.

cobor sn [At: DOSOFTEI, PS. 299 / V: (înv) *pogor* / Pl: ~uri / E: pvb *coborî*] (îrg) Coborâș (2).

coborâre sf [At: CANTEMIR, IST. 218 / V: (înv) *pogo*~, *sc*~ / Pl: ~ri / E: *coborî*] **1** Deplasare în jos dintr-un loc mai ridicat Si: *descindere*, *coborâte¹* (1). **2** Deplasare sub un nivel dat Si: *descindere*, *coborâș* (1), *coborât¹* (2). **3-4** Ieșire (sau determinare a ieșirii) dintr-un vehicul Si: *coborât¹* (3-4). **5** Deplasare în jos pe o suprafață Si: *coborât¹* (5). **6** Asfințire a unor corpuri cerești Si: *coborât¹* (6). **7** (Fig) Lăsare a întinericului, ceații Si: *coborât¹* (6). **8** (Fig; îpv) Abdicare. **9** Treccare a vocii de la un registru mai înalt sau mai puternic la unul mai jos sau mai puțin puternic Si: *coborât¹* (9). **10** Scădere a nivelului lichidului unor aparate de măsură Si: *coborât¹* (10). **11** (Pex) Micșorare a mărimilor fizico-chimice indicate de unele aparate de măsură Si: *coborât¹* (11). **12** Scădere a prețului Si:

*coborât*¹ (12). 13 (Pex) Scădere a valorii marfii Si: *coborât*¹ (13). 14 Micșorare a pedeapsii Si: *coborât*¹ (14). 15 (Fig) Înjosire. 16 Îndreptare în jos a drumului Si: *coborât*¹ (16). 17 Curgere a apei Si: *coborât*¹ (17). 18 Scurgere a fluidelor Si: *coborât*¹ (18). 19 Urmare a cursului apei în aval de către ambarcațiuni Si: *coborât*¹ (19). 20 Deplasare (o dată cu vehiculul) în jos a pasagerilor Si: *coborât*¹ (20). 21 (Pop) Venire dintr-o regiune mai înaltă Si: *coborât*¹ (21). 22 (Pop) Venire dinspre nord Si: *coborât*¹ (22). 23 (Pex; pop) Venire din altă parte Si: *coborât*¹ (23). 24 (Pop) Venire pe neașteptate Si: *coborât*¹ (24). 25 (Pex; pop) Năvălire. 26 (Înv) Aducere. 27 (Înv) Provenire. 28-29 (Înv) Poposire la un hotel, han etc. Si: *coborât*¹ (28-29). 30 (Îvr) Doborâre a unui obstacol Si: *coborât*¹ (30). *coborâș* *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. / V: (înv) *pogorâș*, (pop) *sc~* / Pl: *~uri*, (înv; rar) *~e* / E: *coborî* + *-is*] 1 Coborâre (2). 2-3 Drum sau loc care coboară (în pantă) Si: *povârnis*, (îrg) *cobar*.

*coborât*¹ *sn* [At: LET. III / V: (înv) *pogo~*, (pop) *sc~* / Pl: (rar) *~uri* / E: *coborî*] 1-7 Coborâre (1-7). 8 (Fig; îvp) Abdicare. 9-14 Coborâre (9-14). 15 (Fig) Înjosire. 16-24 Coborâre (16-24). 25 (Pex) Năvălire. 26 (Înv) Aducere. 27 (Înv) Provenire. 28-30 Coborâre (28-30).

*coborât*², *~a* *a* [At: DOSOFTEI, V. S., ap. DA ms / V: (înv) *pogorât*, (pop) *sc~*, (reg) *soborât* / Pl: *~ați*, *~e* / E: *coborî*] 1 Dat jos dintr-un loc mai ridicat Si: *descins*. 2 Deplasat în jos Si: *descins*. 3 (Fig; d. nivelul unor mărimi) Scăzut (la o valoare inferioară). 4 (Reg; if *scoborât* și mai ales *soborât*) Vătămat. 5 (Reg; if *scoborât* și mai ales *soborât*) Boșorogit. 6 (Reg; if *scoborât* și mai ales, *soborât*) Surpat.

coborător, *~oare* [At: URICARIUL XX / V: (înv) *pog~*, (pop) *scobitor* / Pl: *~i*, *~oare* / E: *coborî* + *-(i)tor*] 1 *a* Care coboară. 2 *a* Închinat. 3-4 *smf*, *a* (Înv; urmat de determinări introduse prin prepoziția „din”) (Ființă) care își are originea în cineva Si: *descendent*, *urmas*.

coborâtura *sf* [At: MAT. FOLK. / Pl: *~ri* / E: *coborât* + *ura*] (Înv; în credințele populare) Boală intrată în corpul cuiva.

coborî [At: PALIA (1581), 45 / V: (îrg) *~ri*, (înv) *cub~*, *gob~*, *pogo~*, *pugo~* / Pzi: *~or* / E: *pogor*, cf vs! *noropî*] 1-2 *virt* *A* (se) da jos dintr-un loc mai ridicat Si (vir): *a* *descinde*. 3-4 *virt* *A* (se) deplasa în jos Si: *a* *descinde*. 5-6 *virt* *A* ieși (sau a face să iasă) dintr-un vehicul. 7 *vt* (C. i. suprafața pe care se produce acțiunea) *A* se deplasa în jos. 8 (D. aștri) *A* apune. 9 (Fig; d. întineric, noapte, ceață etc.) *A* se lăsa. 10 *vir* (Fig; îvp) *A* abdica. 11 *vir* (D. glas, ton) *A* trece de la un registru mai înalt sau mai puternic la unul mai jos sau mai puțin puternic. 12 *vt* (Îe) *A* *~ochii* (sau *privirea*) *A* privi în jos (de rușine, de timiditate etc.). 13 *vir* (D. lichidul unor aparate de măsură) *A* scădea nivelul. 14 *vir* (Pex; d. unele aparate de măsură) *A* scădea nivelul indicat de un lichid. 15 *vir* (Pex; d. măsurile fizico-chimice indicate de unele aparate de măsură) *A* se micșora. 16 *virt* (D. o pedeapsă) *A* scădea. 17 (Pex; d. marfă, valori) *A* scădea prețul. 18 *virt* (D. o pedeapsă) *A* (se) micșora. 19 *vir* (Fig) *A* (se) înjosi. 20 *vir* (D. drum) *A* merge în jos. 21 *vir* (D. ape) *A* curge la vale. 22 *vir* (Pex; d. fluide) *A* se scurge. 23 *vir* (D. vehicule care circulă pe apă) *A* urma cursul apei în aval. 24 *vir* (D. pasagerii unui vehicul) *A* merge (o dată cu vehiculul) în jos. 25 *vir* (Pop) *A* veni dintr-o regiune mai înaltă. 26 (Pop) *A* veni dinspre nord. 27 *vir* (Pex; pop) *A* veni din altă parte. 28 *vir* (Pop) *A* veni pe neașteptate. 29 *vir* (Pex; pop) *A* năvăli. 30 *vt* (Înv) *A* aduce. 31 *vir* (Înv) *A* proveni. 32 *vir* (Înv; udiz „din”) *A*-și avea originea. 33 *vir* (Pop; udiz „la”) *A* poposi la un hotel, han etc. 34 *vt* (Îvr) *A* doborî. 35 *vt* (Îe) *A* *~ștacheta* *A* micșora nivelul pretențiilor sau al realizărilor.

coborlău *sm* vz *cobarlău*

cobos, *~oasă* *a* [At: ȘEZ. IX / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ns cf *cobe*] (Înv) 1 Bolnăvicios. 2 Care tușește repetat. 3 Care boalește pe picioare Si: *cobălcos*.

coboz *sn* [At: ANON. CAR. / V: *sc~* / Pl: *~uri* / E: mg *koboz*] (Muz; mgmî; rar) Instrument muzical asemănător cu chitara.

cobra *sf* [At: DA / Pl: *~re* / E: fr *cobra*, por *cobra*, rs *кобра*] Șarpe veninos care trăiește în Africa și în sudul Asiei, cu gâtul foarte lățit, cu pete negre mărginite cu alb semănând cu niște ochelari Si: *șarpe-uciochelari* (*Naja naja*).

cobur [At: DOC. (1787), ap. ȘIO II / V: *cub~*, *cumb~*, *chiob~* / Pl: *~i*, (rar) *~ure*, *~uri* / E: tc *kubur*, ucr, bg *кубур*, srb *kúbur*] (Munt; Mol; îvp) 1 *sm* Toc pentru pistoale atârnat de șa. 2 *sn* Haină bărbătească purtată odinioară de boieri.

cobuz *sn* [At: DOSOFTEI, V. S., ap. DA / V: (înv) *cab~*, *copuz* / S și: *copus* / Pl: *~e*, *~uri* / E: tc *kopuz* cf *cobza*, *coboz*] (Muz; înv) 1-2 Specie de fluier sau de caval Si: *căpus*, *căput*, *căpuț*, *topuz*. 3 Instrument muzical cu coarde asemănător cu lăuta.

cobzan *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: *cobză* + *-an*] (Reg) Om cu pânțele mare Si: *burtos*.

cobzar *sm* [At: URICARIUL XXI / Pl: *~i* / E: *cobză* + *-ar*] 1-2 Lăutar care cântă din cobză sau (impropriu) din cobuz. 3 (Ent; reg) Scripcar.

cobză *sf* [At: H II / Pl: *~ze* / E: ucr, rs *кобза* cf *cobuz*, *coboz*] (Muz) 1 Instrument muzical cu coarde, asemănător cu chitara, având cutia de rezonanță foarte bombată, folosit, mai ales, la acompaniament (prin ciupirea coardelor). 2 (Fam; îe) *A-i cânta* (cuiva) *din* *~* *A* face pe cineva să spună ceea ce are pe suflet, și ceea ce nu ar vrea să se știe. 3 (Fam; îe) *A duce* (pe cineva) *cu* *~* *A* amăgi. 4 (Fam; îe) *A-i face* (cuiva) *pânțele* *~* *A* bate. 5 (Fam; cu valoare adverbială; îe) *A lega* (pe cineva) *~* *A* lega (pe cineva) strâns (de mâini și picioare). 6 (Fam; cu valoare adverbială; îe) *A fi răcit* *~* *A* fi foarte răcit. 7 (Ir; îe) *A fi gras* (*ca o*) *~* *A* fi slab și bolnăvicios.

cobzări [At: DA ms / Pzi: *~resc* / E: *cobzar*] 1 *vi* *A* cânta din cobză. 2 *vi* *A* se îndeletnici cu cântatul din cobză. 3 *vt* (Arg; înv; spc; d. băieți) *A* amăgi fetele cu vorbe frumoase.

cobzărie *sf* [At: URICARIUL I, 322/24 / E: *cobză* + *-arie*] Meserie a cobzarului.

cobzare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: *cobzări*] (Rar) 1 Cântare din cobză Si: *cobzării*¹ (1). 2 Îndeletnicire a cântărețului din cobză Si: *cobzarie*, *cobzării*¹ (2). 3 (Arg; înv; spc) Amăgire cu vorbe frumoase a fetelor de către băieți Si: *cobzării*¹ (3).

*cobzării*¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: *cobzări*] 1-3 Cobzărire (1-3).

*cobzării*², *~a* [At: MDA ms / Pl: *~iți*, *~e* / E: *cobzări*] (D. oameni) 1-2 Căruia i se cântă din cobză (și i se iau bani pentru asta). 3 Care este amăgit cu vorbe foarte frumoase.

cobzișoară *sf* [At: ALECSANDRI, T. 85 / Pl: *~re* / E: *cobză* + *-(i)șoara*] 1-2 (Șhp) Cobză (1) (mică).

*coc*¹ *sm* [At: DEX² / Pl: *coci* / E: fr *coccus*] Bacterie sferică, izolată sau grupată împreună cu altele în formă de lanț, de ciorchine etc.

*coc*² *sn* [At: ȘEZ. XXIII, 42 / Pl: *~uri* / E: fr *coque* (de cheveux)] Pieptănătură femeiască cu părul strâns sau împletit și răsucit la ceață sau în creștetul capului Si: (îvr) *conci*.

*coc*³ *s* [At: H I, 367 / Pl: ? / E: ns cf *coaca*, *soc*] (Reg; ned) Parte a morii de vânt.

*coc*⁴ *sm* [At: TDRG / Pl: *~coci* / E: fo cf *coca*] (Orn) Corb-de-noapte (*Ardea nycticorax*).

*coc*⁵ *sm* vz *coco*

*coc*⁶ *sn* vz *coca*¹

coca *sm* inv [At: DEX² / E: fr *coca*] Arbust din America de Sud, din ale căruia frunze se extrage cocaina (*Erythroxylon coca*).

coca-cola *sf* [At: DEX² / E: eg *coca-cola*] Băutură răcoritoare preparată din zahăr caramel, semințe și frunze de cola (din care s-a extras substanța toxică).

cocaică *sf* [At: H V 433 / Pl: *~ice* și *~căici* / E: ns cf *cocaie*, css cf bg *кѣка.ка* „cărlig de lemn”) (Reg; ned) O parte a plugului.

cocaie *sf* [At: CONV. LIT. LIV 166 / Pl: *~cai* / E: plb mg *kakó*, vs! *копка* „cărlig”) 1 (Reg) Lemn strâmb, de care ciobanii atâră căldarea cu mămăligă. 2 Cobiliță. 3 Lemn pe care se pune popicul, pentru a-l putea bate, în jocul de copii „de-a popicul”. 4 Bucată de lemn care poate fi azvârlită. 5 (Ban) Element din alcătuirea războiului de țesut. 6 (Ban) Parte a piuă. 7-8 Fier din capătul roților de la ferăstrău sau de la moară.

cocaină sf [At: DEX² / P: ~ca-i~ / E: fr *cocaïne*] (Far) Alcaloid extras din frunzele de coca, întrebuințat ca anestezic local și ca stupefiant.

cocainism sn [At: DEX² / P: ~ca-i~ / E: fr *cocainisme*] (Med) Intoxicație acută cu cocaină.

cocainoman, ~ă smf [At: DEX² / P: ~ca-i~ / Pl: ~i, ~e / E: fr *cocainomane*] Persoană care folosește sistematic cocaina ca stupefiant.

cocainomanie sf [At: DEX² / P: ~ca-i~ / E: fr *cocainomanie*] 1 Obişnuință morbidă de a folosi cocaina ca stupefiant. 2 Viciu al cocainomanului.

cocal sn [At: TEODORESCU, P. P. 142 / Pl: ~e / E: bg *кокал* (< ngr *κόκαλον*)] (Îvp; gmt) Os.

cocalar sm [At: MDA ms / Pl: ~i / E: nct] 1 Țigan care caută (sau mănâncă de) prin gunoaie. 2 (Rar) Fante de mahala. 3 (Pgn) Om de nimic.

cocandî vr [At: VICIU, GL. / V: ~cân~ / Pzi: ~când / E: ns cf mg *kókál*, *kókányoz* „lovesc, bat”] 1-2 (Trs) A lovi cu putere, cu pumnul sau cu bastonul.

cocandîre sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *cocandî*] (Trs; rar) Cocandî¹.

cocandî¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *cocandî*] (Trs) Batere puternică, cu pumnul sau cu bastonul Si: *cocandîre*.

cocandî², ~a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *cocandî*] (Trs; d. oameni) Bătut rău, cu pumnul sau cu bastonul.

cocardă sf [At: DEX² / Pl: ~de, ~cărzi / E: fr *cocarde*] 1 Insignă sau panglică (de obicei în culorile naționale) purtată de militari la chipiu sau de civili la piept în anumite împrejurări solemne. 2 Emblemă care reprezintă un partid, un curent etc. 3 Floare artificială pe care o poartă la piept nuntașii.

cocargea sf [At: DA ms / E: ns cf te *kokargă* „soi de faină”] (Reg; ned) Soi de strugure.

cocă¹ sf [At: PANN, P. V. III / V: *coacă*, *coc* (Pl: ~uri) sn / E: nct] 1 Aluat (pentru produse de patiserie, de panificație). 2 (Îe) A se face ~ A se îmbăta foarte tare. 3 (Îs) *Minte de ~* Prost. 4 Pastă cleioasă făcută din faină amestecată cu apă și întrebuințată la lipit (hârtie) Si: *pap*. 5 (Pan; Ban) Diaree.

cocă² sf [At: DEX² / Pl: *coci* / E: fr *coque*] 1 Structură a fuzelajului unui avion, formată numai din pereți periferici. 2 Ansamblu format din scheletul unei nave și din învelișul ei exterior. 3 Construcție în formă de ansamblu de două bărci care asigură plutirea hidroavioanelor.

cocă³ sf [At: VICIU, GL. / E: cf srb *koka*, it *cucco*] (Reg; în graiul copiilor sau ca termen dezmiardător) 1 Prunc. 2 Păpușă. 3-4 (Șhp; Îf *coca*) Supranume dat fetelor și băieților.

cocă⁴ sf [At: CABA, SĂL. 96 / E: fo] (Orn) Ceucă (*Coloeus momecula*).

cocăi¹ vi vz *cucăi*

cocăi² vi [At: DDRF / V: ~ia / E: fo cf ucr *кукотати*] (D. găini) A coteodăci.

cocăia vi vz *cocăi²*

cocăieli sfp [At: DA ms / E: *cocă¹*] (Pop) Tot ceea ce se coace în cuptor, în afară de pâine Si: *cocături* (3).

cocăire¹ sf vz *cucăire*

cocăire² sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *cocăi²*] Coteodăcire.

cocăi¹ sn vz *cucăi¹*

cocăi² sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cucăi²*] Coteodăcire.

cocăitor¹, ~oare a [At: ANON. CAR. / V: *cuc~* / Pl: ~i, ~oare / E: *cocăi¹* + -(i)tor] (Îrg) Care moțăie.

cocăitor², ~oare [At: MDA ms / Pl: ~i, ~oare / E: *cocăi²* + -tor] 1-2 smf, a (Pasăre) care coteodăcește.

cocăitură sf [At: ANON. CAR. / V: *cuc~* / Pl: ~ri / E: *cucăi* + -(i)tura] Moțăire.

cocăli v vz *cocoli*

cocăleată sf [At: FRÂNCU – CANDREA, M. 99 / Pl: ~ete / E: nct] (Reg) Cerșetoare.

cocăltoc sm vz *cobăltoc²*

cocărâl sm vz *cocorel*

cocări vr [At: DA ms / Pzi: ~resc / E: *coace* + -ari] (Reg) 1 A coace. 2 A găti.

cocărire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *cocări*] (Reg; rar) 1 Coacere. 2 Gătire la cuptor Si: *cocărit¹* (2).

cocărit¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cocări*] 1 Coacere. 2 Cocăire (2).

cocărit², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *cocări*] 1 Copt. 2 Gătit la cuptor.

cocărit sn [At: PAMFILE, A. R. 189 / E: *coace* + -arî] (Înv) Bir pe care țărani îl plăteau proprietarului moșiei pentru porumbul luat înainte de culegerea recoltei.

cocărja v vz *cocărja*

cocăt sn [At: PAMFILE, A. ap. DA / Pl: ~e / E: *coace* + -at] Căldură mare Cf *vipie*, *păclă*.

cocător, ~oare [At: PALIA (1582), 162/8 / V: (1-2) (Înv) ~riu sm / Pl: ~i; ~oare / E: *coace* + -(a)tor] 1-2 smf, a (Persoană) care coace ceva. 3 sm Muncitor care se ocupă cu coacerea materialelor de construcție. 4 sn Despărțitură a cuptorului de casă, în care se coace pâinea. 5 smf Persoană care prepară aluatul și supraveghează coptul într-o fabrică de pâine

cocătoriu sm vz *cocător*

cocătura sf [At: H XVII 373 / Pl: ~ri / E: *coace* + -(a)tura] (Rar) 1 Coacere. 2 Aluat copt. 3 (Mpl) Cocăieli.

cocău sn [At: PAȘCA, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg; ned) Cârlig cu care se trag pietrele de pe munte.

coacăzarnă sm vz *cocăzar¹*

cocăzar sm [At: DDRF / V: *cocoz~*, *coac~* / Pl: ~i / E: *coacăză* + -ar] (Lpl) 1 Smirdar (*Rhododendron kotschujii*). 2 Merișor (*Vaccinium Vitis idaea*). 3 Măcriș (*Rumex acetosa*).

cocăi vi vz *cucăi*

cocălcă sf [At: POP, ap. DDRF / Pl: ~ce / E: nct] (Buc) Femeie mare și voinică.

cocăltău smn [At: EMINESCU, L. P. 133 / E: ns cf *coclaur*] (Mpl) Coclauri.

cocăltea¹ sf [At: I. CR. II / V: ~cultet sn / Pl: ~ete / E: ns cf *coc*, *cocă³*, *mogăltea¹*] 1 Stog de fân de dimensiuni foarte mici. 2 (Îf *cocultet*) Grămadă.

cocăli v vz *pocăli*

cocăltoc sm vz *cobăltoc*

cocăndi vi vz *cocandî*

cocănjeu sn [At: H XII, 140 / Pl: ? / E: cf *cânjeu*] (Îrg) Unealtă de tors nedefinită mai îndeaproape.

cocărbi v [At: DA ms / Pzi: ~besc / E: nct] (Îrg) 1 A înconjura. 2 A evita.

cocărda v vz *cocărja*

cocărdău sm [At: DA ms / Pl: ~ăi / E: ns cf *cocos*] (Buc) Cocos mare.

cocărgea sf vz *cocărjea*

cocărja vir [At: JIPESCU, O. 67 / V: *cocăr~*, ~rda / Pzi: ~jez / E: plb *cocoșă* + *cărja*] 1-4 A (se) îndoi (de spate) Si: a se *cocărji*.

cocărjare sf [At: MDA ms / Pl: ~ări / E: *cocărja*] 1-2 Îndoire (de spate) Si: *cocărjat¹* (1-2), *cocărjire* (1-2), *cocărjit¹* (1-2).

cocărjat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cocărja*] 1-2 Cocărjare (1-2).

cocărjat², ~ă a [At: PAMFILE, J. III, ap. DA / Pl: ~ati, ~e / E: *cocărja*] 1 Încovoiat. 2 (Spec; d. nas) Acvilin. 3 (Spec; d. unghii) Cu vârful îndoit, ca ghearele Si: *cocărjit¹* (3).

cocărjea sf [At: DDRF / V: ~rgea / Pl: ~jele / E: *cocărja*] Ciocul încovoiat al ghionoaiei.

cocărji vir [At: DA / Pzi: ~esc / E: *cocărja* ess] 1-4 (Pfm) A (se) cocărja (1-4).

cocărjire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *cocărji*] 1-2 Cocărjare (1-2).

cocărjit¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cocărji*] 1-2 Cocărjare (1-2).

cocărjit², ~ă a [At: DA / Pl: ~iți, ~e / E: *cocărji*] (Pfm) 1 Încovoiat. 2 (Spec; d. nas) Acvilin. 3 Cocărjat (3).

cocârjitură sf [At: I. GOLESCU, C. I. 249 / Pl: ~ri / E: *cocârja* + -(i)tură] (Pop) Încovoiere a coloanei vertebrale Si: *îndoitură*.

cocârlă [At: BĂRCIANU / Pzi: ~lez, *cocârl* / E: *cocârlă*] (Îvp) 1 vt A strâmba. 2 vt (Fig) A tergiversa. 3 vr A se suci. 4 vr (Spc) A se cocoșa.

cocârlare sf [At: MDA ms / Pl: ~lări / E: *cocârlă*] (Îvp) 1 Strâmbare.

2 (Fig) Tergiversare. 3 Sucire. 4 (Spc) Cocosare.

cocârlat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cocârlă*] (Îvp) 1 Strâmbare.

2 (Fig) Tergiversare. 3 Sucire. 4 (Spc) Cocosare.

cocârlat², ~ă a [At: LB / Pl: ~ați, ~e / E: *cocârlă* + -at] (Pop) 1 Îndoit.

2 (D. nas) Acvilin.

cocârlă [At: LB / Pl: ~le / E: vsl *коука*, „cârlig“ cf srb *kukara*, „cârlig la plug“, mg *kukora*, „curbat“] (Pop) 1 sf Parte a unui obiect adusă în formă de cârlig. 2 sf (Spc) Trunchi strâmb de copac. 3 sf (Spc) Pisc de munte strâmb într-o parte. 4 sf (Pex) Lucru cocârjat Si: *cujba*. 5 sf (Fig) Femeie în vârstă, uscată, înaltă și adusă de spate. 6 sf (Mai ales complinit prin „de om“) Om cu nasul corioat. 7 av (Îlav) **Făcut** ~ Gârbov. 8 (Îe) **A se da de-a ~la** A se rostogoli dându-se peste cap pe spate de multe ori, prinzându-se cu mâinile de coapse, într-un joc de întrecere la copii. 9 sf Lemn îndoit în formă de cârjă. 10 sf Încovoietură a unui baston sau a altui obiect de lemn sau de metal Cf *cârlig*, *cață*. 11 sf (Spc; la coasă) Bucată scurtă și curbată de lemn, de care se apucă cu mâna dreaptă Si: *picior*, *mănu(n)chi*, *măner*. 12 sf Parte a plugului fixată în cele două dăltuituri din podul osiei Si: *crivea*, *mână*, *dreptar*, *stinghie*, *lopatică*, *gârloafa*, *corloabaie*. 13 sf Bucată de fier încovoiată, ce transmite mișcarea roții la ferăstrău Si: *coacă*, *crival(a)*, *vârtej*. 14 sfp Legături încovoiate de lemn, care leagă pereții de scânduri și fundul luntrei Si: *carbas*, *cârja*, *chingi*, *crivace*, *cujba*. 15 sf Scară la sa. 16 sf Cârlig de tras cărbunii. 17 sf (Pan) Casă mică (și aplecată) Si: *bordei*, *bojdeuca*, *chichineata*. 18 sf Sanie scurtă, solidă pe care se pun trunchiurile groase pentru a fi transportată iarna Si: *sanciuc*, *sanceu*, *sclifă*, *corcuie* Cf *bârgeica*. 19 sf Mică ciupercă comestibilă, cu pălăria galbenă-roșcată, cu gust și cu miros de usturoi (*Murasmus scorodoni*).

cocârlatură sf [At: LB / Pl: ~ri / E: *cocârlă* + -(a)tură] (Pop) Strâmbătură.

cocârlău sn [At: VICIU, GL. / E: mg *kukorló*, „colibă, bordei“] (Mgm; reg) Parte despărțită din grajd în care se închid vițeii.

cocârlete sm [At: MARDARIE, L., ap. GR. CREȚU, 3 / Pl: ~eți / E: *cocârlă* + -ete] 1 (Olt) Lemn încovoiat. 2 (Gm) Pescar începător.

cocârlont sn [At: PĂCALĂ, M. R. 420 / E: ctm *cocârlă* + *cârlionț*] Un fel de cârlig întrebuințat la jocul copiilor numit „săgeata“.

cocârstăre sm vz *cocârstăre*

cocârțișă sf [At: ȘEZ. II, 224 / V: ~rță / Pl: ~te / E: nct] (Reg) 1 Mâncare ciobănească făcută din caș dulce (proaspăt) amestecat cu jintuit Si: (reg) *gatejele*. 2 Mâncare făcută din urdă dulce și zer acru sau din lapte dulce fiert cu caș. 3 Jintuiță. 4 Caș înainte de stoarcere și strecurare.

cocârță sf [At: CV, 1950, nr. 4, 39 / Pl: ~te / E: nct] (Reg) 1 (Iht) Pește mic și foarte sprinten, care trăiește în apele Argeșului și Târgului nedefinit mai îndeaproape. 2 Vierme mare care trăiește prin gunoaie. 3 Nume dat în bațjocură oilor mici, care umblă alături de turmă.

cocârță² sf vz *cocârțișă*

cocârțău sn [At: I. CR. IV, 159 / Pl: ~ăi / E: *cocârță* + -du] (Pop) 1 (Lpl) Îmbucături de pâine sau de mămăligă prăjite în untură sau în unt Si: (pop) *puricea*, *zabic*. 2 Mălai prăjit în untură.

cocârțeală sf [At: PAMFILE, I. C. 151 / Pl: ~eli / E: nct] (Reg) Schimbătoare la roțile plugului Si: *corloabaie*, *gârloafa*.

cocârți vr [At: DA ms / Pzi: 3 ~tește / E: *cocârță²*] (Reg; d. lapte) A se prinde.

cocârțișă, ~ă a [At: DA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *cocârți*] (Reg; d. lapte) Prins.

coccidie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *coccidie*] 1 (Zlg; lpl) Gen de protozoare parazite care trăiesc în celulele epiteliale ale unor animale. 2 Protozoar aparținând genului *coccidiilor* (1).

coccidinie sf [At: DN³ / Pl: ~nii / E: fr *coccidyne*] (Med) Coccigodinie.

coccidioză sf [At: DN³ / P: ~di-o- / Pl: ~ze / E: fr *coccidiose*] (Med) Boală parazită a tubului digestiv provocată de coccidii.

coccige sn vz *coccis*

coccigian, ~ă a [At: DEX² / P: ~gi-an / Pl: ~gieni, ~giene / E: fr *coccygien*] (Atm) 1 Care aparține coccisului. 2 Referitor la coccis.

coccigodinie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *coccigodynie*] (Med) Durere la nivelul coccisului, care apare, mai ales în timpul sarcinilor și al afecțiunilor uterine.

coccis sn [At: DEX² / V: ~ige / Pl: ~uri / E: fr *coccyx*] Os mic, triunghiular, de la extremitatea inferioară a sacrumului Si: (pfm) *noada*.

cocean [At: I. IONESCU, C. 209 / Pl: ~eni, (rar) ~ene / E: bg *кочан*, srb *kočanj*] 1 sm Tulpină a unor plante cultivate, mai ales a porumbului, folosită ca nutreț. 2 sm Știulete desfăcut de boabe, folosit adesea drept combustibil. 3 sm Mijloc (tare al) unor fructe sau legume Si: *cotor*. 4 sm (Prc) Parte rămasă în pământ din tulpina porumbului, după ce a fost tăiat de pe câmp Si: *buzdugan*, *covrag*, *dulean*, *hacean*, *hluj*, *hluja*, *hlujar*, *lujer*, *strujan*, *tujlean*, *tușlean*, *turjan*, *tulei*, *tuleu*, *tulană*, *tulean*, *tuhlean*, *veja*, (reg) *balii*, *ciocani*, *ciocleji*, *coceleji*, *ciucleji*, *ciocălai*, *hulugi*, *motoloși*, *jupi*, *jipi*, *vejii*, *vegii*. 5 sm (Rare) Cotor al măturii. 6 (Îe) **A tunde** ~ A tunde până la piele. 7 sm (Pan) Parte pe care stau solzii din conul de brad Si: *ciocan*. 8 (Îe) **D-aia n-are ursu' coadă și para** ~ Se zice despre cei lacomi. 9 av (Fig; îe) **A fi** ~ A fi beat turtă. 10 (Bot; Buc; Trs; îc) ~ **căpresc** Cîsteț (*Salvia glutinosa*). 11 (Bot; îac) Lăptucul-oii (*Telekia speciosa*). 12 (Bot; îc) ~ **de-trandafir** Trandafir sălbatic (*Cynorrhodon*). 13 (Pfm) Penis.

cocearlă sf [At: IZVORAȘUL V, 1 / E: ctm vsl *коуче*, „căine“ *cotarla*] Cățel alb.

coceneață sf vz *coteneată*

coceniste sf [At: MAT. FOLK. 99 / Pl: ~ti / E: *cocean* + -iste] Câmp pe care au rămas cocenii de porumb.

cocemos, ~oasă sf [At: ECONOMIA, 124 / Pl: ~oși, ~oase / E: *cocean* + -os] 1 Cu cocean. 2 Care are cocean mare. 3 Tare ca un cocean.

cocher sm [At: DEX² / V: *cocker* / Pl: ~i / E: eg [wood] *cocker*, fr *cocker*] 1 Rasă de câini de vânătoare cu părul lung și cu urechile mari, lăsate în jos. 2 Căine din rasa cocher (1).

cochet, ~ă a [At: NEGRUZZI, S. I, 55 / Pl: ~eți, ~e / E: fr *coquet*] 1 (D. oameni) Care caută să placă (unei persoane de sex opus) mai ales printr-o îmbrăcăminte îngrijită, elegantă, printr-o comportare amabilă. 2 (D. manifestările oamenilor) Care exprimă sau trădează cochetărie. 3 (D. obiecte) Elegant.

cocheta vi [At: EMINESCU, P. 307 / Pzi: ~tez / E: fr *coqueter*] 1 A căuta să placă, să atragă atenția, interesul unei persoane (de sex opus) printr-un mod de comportare atrăgător. 2 A schimba cu cineva vorbe curtenitoare.

cochetare sf [At: MAIORESCU, CR. I, 220/11 / Pl: ~ări / E: *cocheta*] 1 Încercare de a atrage atenția, interesul cuiva printr-un mod de comportare atrăgător Si *cochetat* (1). 2 Schimb de vorbe curtenitoare Si: *cochetat* (2).

cochetat sn [At: MAIORESCU, CR. I, 220/11 / E: *cocheta*] 1-2 Cochetare (1-2).

cochetărie sf [At: COSTINESCU / Pl: ~ii / E: fr *coquetterie*] 1-3 Purtare, atitudine, mod de a se îmbrăca (atrăgător) prin care o persoană caută să placă (altei persoane de sex opus).

cochie sf [At: CIAUȘANU, V. / Pl: ~ii / E: nct] (Reg) 1 Corn de prescură. 2 Colac.

cochila sf vz *cochilie*

cochii-vechi smp vz *cochi-vechi*

cochiliă sn [At: DN³ / A: ~lie / Pl: ~li-aj / Pl: ~e / E: fr *coquillage*] 1 (Rare) Animal cu cochilie. 2 (Rare) Cochilie (1). 3 Motiv alcătuit din scoici, folosit la ornarea fețelor mobilei.

cochilie sf [At: DEX² / V: ~la / Pl: ~ii / E: fr *coquille*] 1 Înveliș calcaros sau silicos al unor moluște, foraminifere etc. 2 Tipar metalic folosit la turnarea diferitelor piese de mașini, a lingurilor etc.

cochilifer, ~a a [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: cf fr *coquillier*] (D. ruci) Format din cochilii.

cochinada sf [At: PISCUPESCU, O. 243/16 / V: (inv) ~di, ~die, ~ar sm / E: ngr *cochinada* „pojar” (Med; pop) 1 Pojar. 2 Scarlatină.

cochinadi sf vz *cochinada*

cochinadie sf vz *cochinada*

cochinar sm vz *cochinada*

cochinchina sf [At: DEX² / E: eg *Cochinchina*] 1 Rasă de găini originară din China, cu penaj bogat, crescută pentru producția mare de carne. 2 Găină din rasa Cochinchina (1).

cochinte sm [At: BARONZI, L. 1, 105/12, ap. DA / Pl: ~nți / E: nct] 1 (Îvp) Zgărcit. 2 Poreclă dată de țărani arendașilor greci.

cochio-veche s vz *cochi-vechi*

cochirlă sf vz *cocârlă*

cochița sf [At: VICIU, GL. / E: pl *coca*¹ + -iță] (Reg) Bobiță.

cochi-vechi sp [At: LET. II, 52/2 / V: *cofove*, ~ciovete, ~ciovote sf, ~io-veche s, ~ii-vechi smp / E: mg *Kotyavetye*, srb *koče veče* „cine dă mai mult?” (strigătul telalilor la mezar)] (Înv) 1-2 (Vindere prin) licitație (pentru darea în arendă a dărilor) Si: *mezar*. 3 (Îe) A umbla de *cociovete* A pierde vremea. 4 (Îe) A fi de *cociovete* A fi inutil.

*coci*¹ i [At: PAMFILE, CR. / E: nct] Strigăt cu care se mână viței Si: *căci*, *cutiu*.

*coci*² sm [At: IORGA, S. D. VII, 235 / E: tc *koç*, bg *коч*] (Înv; îoc *berbec batut* sau *întors*) Berbec necastrat.

cociar sn [At: H. XVIII, 279 / E: srb *kučar* „cămară”] Coteț de găște.

cocias sm [At: DR. V, 176 / V: *cuc*~, (reg) ~ieș / P: ~ci-aș / Pl: ~i / E: cf srb *kočija*] (Înv) 1 Vizitiu. 2 Proprietar de trăsură și cai, care merge cu trăsura pentru bani.

cocică sf vz *cotcă*

cocie sf [At: DOSOFTEI, V. S. 51/2 / V: *cucie* / A și: *cocie* / E: srb *kocija*, mg *kocsi*] (Înv; Trs) 1 Trăsură pe arcuri, mică și ușoară Cf *docar*, *caleașcă*, *caretă*, *droșcă*, *radvan*. 2 Căruță. 3 (Îvp; îe) (Slujbașului) îi cântă *cocoșu-n* ~ (Slujbașului) îi merge bine.

cocier sm [At: LB / V: *cuci*~ / P: ~ci-er / E: *cocie* + -ar] (Îrg) Vizitiu.

cociș sm vz *cocias*

cocină sf [At: COSTINESCU / Pl: ~ni / E: bg *кочина*, srb *kočina*] 1-2 Adăpost sau coteț pentru porci. 3-4 Cameră sau locuință foarte murdară și neîngrijită. 4 (Pes; reg; pan) Împletituri mari și puternice care se pun acolo unde apa e mai mare și curentul mai repede.

cocini [At: NOVACOVICIU, C. B. 8 / Pzi: ~nesc / E: *cocină*] 1 vt (Reg) A băga în cocină. 2 vr (În poezia populară cu caracter mistic) A se adăposti undeva. 3 vr (În poezia populară cu caracter mistic) A prinde rădăcini.

cocinoale sf [At: ANTIPA, P. 577 / Pl: ~ / E: *cocină* + -oale] 1-2 Cocină (4) (mare).

cocintra v vz *concentra*

cocioabă sf [At: LB / V: ~ciubă, ~arbă, ~orvă / Pl: ~be / E: nct] 1 Casă mică, dărăpănată (și insalubră) Si: *bordei*, *budă*, *hardughie*, *halruba*, *maghernita*. 2 (Ast; pop; art) Nume unei constelații formate din trei stele în triunghi. 3 (Îvp) Colibă cu ograda (sau curtea).

cocioară sf [At: ȚIPLEA, P. P. / V: *cuci*~ / P: ~ci-oa~ / Pl: ~re / E: *cocie* + -oară] (Reg; șhp) 1-4 Cocie (1-2) (mică sau frumoasă) Si: *cociuța* (1-4).

cocioarbă sf vz *cocioaba*

cociobăi vi [At: ȘEZ. IX, 150 / Pzi: ~esc / E: nct] (Mol) 1-2 A căuta prin toate părțile (rar, ceva) cu zgomot, amănunțit (și dezordonat) Si: *a boltăi*, *a cotrobăi*, *a scotoci*.

cocioc sn [At: POLIZU / Pl: ~oace și ~uri / E: cf rs *коча* „deal mic pe care au crescut iarbă și mușchi (mai ales prin locuri mlăștinoase)”] (Reg) 1 Nămol vegetal amestecat cu bucăți de rădăcini de stuț și de papură (care formează mici insule plutitoare). 2 Baltă mică, izolată, în regiunea inundabilă a unei ape curgătoare, care nu-și poate împropăta apa.

cociomeagă sf [At: REV. CRIT. IV, 85 / Pl: ? / V: ~ată / E: ns cf *cocioaba*] (Pop) Cocioabă.

cociomeață sf vz *cociomeaga*

cociorbă sf vz *cociorvă*¹

cociori v vz *scociori*

cociorie sf [At: CV, 1950, nr. 2, 29 / Pl: ~ii / E: nct] (Reg) Coteț pentru găini.

*cociorvă*¹ sf [At: ȘEZ. V. 58 / V: (cu metateză) *cor*~, ~rbă, *cuciorbă*, ~vei sn / Pl: ~ve / E: rs *кочерба*, ucr *кочерба*] 1 Unealtă casnică compusă dintr-o placă de metal sau de lemn în formă de triunghi sau de semicerc, fixată la capătul unei cozi lungi, cu care se scoate jarul sau cenușa din cuptorul țărănesc de pâine. 2 (Pan) Instrument pentru pescuit, constând dintr-o prăjină lungă, cu o scândurică de lemn în capăt. 3 (Pan) Unealtă de zidărie în forma unei cociorve (2), de amestecat varul cu nisip. 4 (Pan) Nume al unei constelații, formată din trei stele în triunghi Si: *coliba*, *curte*, *cocioaba* (2).

*cociorvă*² sf vz *cocioaba*

cociorvei sn vz *cociorvă*¹

cocioveică sf vz *cucuveică*

cociovete sf vz *cochi-vechi*

cociovete s vz *cochi-vechi*

cociș sm [At: ANON. CAR. / E: mg *kocsis* „vizitiu”] (Trs) 1 Vizitiu.

2 (Pex) Birjar. 3 (Îvp; îe) ~șul s-a făcut ~ies Vizitiul ajuns proprietar de trăsură cu cai.

cocișar sm [At: CHEST. I, 514, ap. DA / Pl: ~i / E: *cociș* + -ar] (Reg) Proprietar de cai.

cocișel sm [At: ȚIPLEA, P. P. 3 / Pl: ~ei / E: *cociș* + -el] 1-2 (Reg; șhp) Vizitiu (tânăr).

cociși vi [At: ANON. CAR / Pzi: ~șesc / E: *cociș*] (Îrg) 1-2 A face slujba de vizitiu sau de birjar.

cocișit sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cociși*] 1 Practicare a slujbei de vizitiu sau de birjar. 2 Meserie de birjar.

cocița sf vz *cofița*¹

cociubă sf vz *cocioabă*

cociug sn vz *coșciug*

cociumb sn vz *pociump*

cociump sn vz *pociump*

cociuța sf [At: ȚIPLEA, P. P. / P: ~ci-u~ / Pl: ~te / E: *cocie* + -uță] (Reg; șhp) 1-4 Cocioară (1-4).

cocker sm vz *cocher*

cockpit sn [At: DN³ / V: ~cp~ / Pl: ~e, ~uri / E: eg *cockpit*] 1 (Mm) Spațiu neacoperit pe punte, amenajat cu banchete pentru călători sau pentru echipaj. 2 Spațiu în care se află piloții unui avion sau ai unei mașini de curse.

cocks sn vz *cocs*

cocktail sn vz *cocteil*

coclan sn vz *collon*

coclanță sf [At: VICIU, GL. / E: ctm *coclete* + *clanță*] (Reg) Clanță.

coclaur sn vz *coclauri*

coclaură sf vz *coclauri*

coclauri smp [At: ȘEZ. XXXII, 15 / V: (sg refăcut) ~r sn; (sg refăcut) ~ră sf; (sg refăcut) *collaur* sm; ~lău~ / P: ~la-uri / E: nct] 1-2 Locuri neumbrate sau puțin umbrate, pustii, îndepărtate. 3 Locuri prăpăstioase.

coclăuri snp vz *coclauri*

cocleală sf [At: ȘEZ. XXIII, 43 / V: *cotl*~, *cotlia*~ / Pl: ~eli / E: *cocli* + -eală] 1 Strat de carbonat de cupru, de culoare verde, toxic, care se formează pe suprafața obiectelor de aramă Si: *colitură* (1). 2 Gust specific neplăcut al mâncărilor ținute în vase de aramă nespoite Si: *colitura* (2). 3 Senzație neplăcută în gură, ca de aramă cocliată Si: *colitura* (3).

coceleant i [At: H V, 429 / E: fo] (Reg) Onomatopee care imită strigătul bibilicii.

coceleantă sf [At: VICIU, GL. / V: ~ență / E: *cocleant*] (Orm; reg) 1 Bibilică (*Fritilla riomeleagris*). 2 Grup de bibilicii.

coceleanturi snp [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) 1 Învârtituri (în spirală). 2 (Spc) Buclă a goarnei.

coclej sm vz *ciocelej*

coclență sf vz *cocleantă*

coclete sm vz *coclet*

coclet sn [At: ȘEZ. VIII, 147 / V: *cotlet smn, ~ete, cotlete, cotlet, coglete*,

codl~ sm, corl~ smn, corlete, corletiu, cotlej sm / Pl: ~i și (mai rar) ~e / E: nct] 1 Parte a ițel războiului de țesut prin care se trec firele de urzeală. 2 (Pan; if *coclete*) Ochiuri ale împletiturii de la ciorapi. 3 (Pex) Împletitură la ciorap. 4 (Pex; if *corlet*) Scândură pe care se fac ițele. 5 Lemn ce se pune peste cârpa cu caș. 6 (If *corlete*) Frământător pe care se pune covata, când se face pâine. 7 (If *coclete*) Îneliș verde al alunelor. 8 (If *coclete*) Clanță. 9 (If *corlet*) Genunchi dinapoi al calului. 10 (Pex; if *corlet, codlet*) Piele îngroșată a cailor sub genunchiul dinainte. Si: *castană*. 11 (If *cocletii*) Parte a căruței nedefinită mai de aproape. 12 Cotor de măr. 13 Ciorchine de strugure.

cocli [At: CANTEMIR, ap. BV / V: *cotli* / Pzi: ~leste / E: cf bg *котличави*] 1-2 *vri* (D. obiecte de aramă) A (se) acoperi cu un strat de cocleală (1). 3-4 *vri* (D. alte obiecte metalice) A (se) oxida. 5 *vr* (D. mâncăruri) A căpăta sau a avea gust de cocleală. 6 *vr* (Pan; d. pietre, stânci) A prinde mușchi. 7 *vr* A se îmbăta tare.

coclire sf [At: DA / Pl: ~ri / E: *cocli*] 1 Acoperire a obiectelor de aramă cu un strat de cocleală (1) Si: *coclit*¹ (1). 2 Oxidare a obiectelor metalice Si: *coclit*¹ (2).

*coclit*¹ sn [At: DA / V: *cotl~* / E: *cocli*] 1-2 Coclire (1-2).

*coclit*², ~a a [At: CANTEMIR, ap. BV I, 361 / Pl: ~iti, ~e / E: *cocli*] 1 (D. obiecte de aramă) Acoperit cu cocleală (1). 2 (D. obiecte metalice) Oxidat. 3 (D. mâncăruri) Care a căpătat cocleală (2). 4 (D. gură) Cu o senzație neplăcută, amară, ca de aramă coclită. 5 (D. gust) Specific cocleii (3) Si: *amar*. 6 (D. via de vie) Stropit cu piatră vânăță. 7 (Fig; d. bătrâni) Slab. 8 (Fig; d. bătrâni) Ramolit. 9 (Fig) Zgărcit.

coclițor, ~oare a [At: DA / Pl: ~i, ~oare / E: *cocli* + -(i)tor] 1-4 Care coclește (1-4).

coclitură sf [At: DA / V: *cotl~* / Pl: ~ri / E: *cocli* + -(t)ură] 1-3 Cocleală (1-3).

cocnă sf [At: LB / E: pad *cohnne, cuhnne, cuvnă*, de la *coace*] (Trs) Bucătărie.

cocnări v [At: LB / Pzi: ~resc / E: *cocnă*] (Trs) 1 A face mâncare. 2 A face pe bucătarul. 3 A se ocupa cu bucătăria Cf *cohnari*.

cocnărire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *cocnări*] (Rar) 1 Pregătire a mâncării Si: *cocnărit* (1). 2 Simulare a ocupației de bucătar Si: *cocnărit* (2). 3 Îndeletnicire cu bucătăria Si: *cocnărit* (3).

cocnărit sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cocnări*] 1-3 Cocnărire (1-3).

cocni v vz *cocni*

coco sm vz *cocos*

cocoană sf vz *cucoană*

*cocoară*¹ sf [At: MARIAN, O. II, 346 / V: *cuc~* / Pl: ~re / E: *cocor*] (Reg) 1 Cocor¹ (4). 2 Femelă a cocorului. 3 Cocor¹ (1). 4-5 (Fig) Cal sau bou slab și urât.

*cocoară*² sf vz *cocor*¹

cocoasă sf [At: (a. 1750) GCR I, 350 / V: *cuca~*, ~coș, ~ă / P: ~coa~ / S: *cocoușe* / Pl: ~se / E: ns cf *gogoasă*] 1 Deformație patologică a trunchiului unui om, care constă într-o curbură (posteroară, anterioară sau laterală) a coloanei vertebrale, a coastelor sau a sternului Si: (pop) *gheb*. 2 Protuberanță naturală pe spinarea unor animale, formată din rezerve de grăsime. 3 (Pex) Spate. 4 (Îe) A suna *cuiva* ~șa A bate pe cineva. 5 (Inv) Gogoasă. 6 (Pan) Parte ridicată la via de vie. 7 Pietriș care formează mici insule într-o apă curgătoare Si: *grind*. 8 Stâncă peste care curge apa. 9 Zăvor sau pană de lemn cu care se înțepenește capătul grindeiului de la plug, pentru a-l fixa în dăltuitură.

cocobardă sf vz *cocobarză*

cocobarză sf [At: JAHRESBER. V, 189 / V: ~rdă / Pl ~herze / E: ctm *cocostărc + barză*] (Orn; îvp) Barză.

cocobelciu sm vz *culbec*

cococi sm [At: DA ms / E: nct] (Reg) 1 Turtă foarte mică. 2 Pănișoară ca o lipie, care se coace la gura cuptorului, pentru a încerca dacă e încins sau nu.

cocoi sn vz *cucui*¹

cocojneată sf vz *cocosneată*

cocolan sm [At: ARH. OLT. XXI, 262 / Pl: ~i / E: nct] (Reg) Cocoloș mare pe care îl fac cei lacomi Si: *cocosmete*.

cocoleală sf [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: ~eli / E: *cocoli* + -eală] Cocolire (1-4).

cocoli [At: CREANGĂ, GL. / V: ~căli, *gogo~*, *guguli* / E: ns cf mg *kokonya* „mâncăruri pentru sărbătorile Paștilor (colaci, ouă, șuncă etc.)”] 1-2 *vr* (Reg) A frământa și a coace colaci pentru slujbele bisericești (sărbători, morți etc.). 3-4 *vr* (Pfm) A (se) înfolii. 5 *vr* (Pfm) A îngriji pe cineva în mod exagerat Si: *a răsfața, a alinta, a mādari*. 6 *vr* A se complăcea în alintări Si: *a se alinta*.

cocolire sf [At: DA / Pl: ~ri / E: *cocoli*] 1-2 (Îrg) Frământare și coacere de colaci pentru slujbele bisericești (sărbători, morți etc.) Si: *cocolit*¹ (1-2), *cocolitură* (1-2). 3 (Pfm) Înfoliore. 4 (Pfm) Îngrijire exagerată acordată cuiva Si: *răsfațare, alintare, cocolit*¹ (4), *cocolitură* (4), (îrg) *mādare*. 5 Complacere în alintări Si: *alintare, cocolit*¹ (5), *cocolitură* (5).

*cocolit*¹ sn [At: DA / Pl: ~uri / E: *cocoli*] 1-2 Coclire (1-2). 3 (Pfm) Înfoliore. 4-5 Cocolire (4-5).

*cocolit*², ~a a [At: ALECSANDRI, T. 522 / Pl: ~iri, ~e / E: *cocoli*] (Pfm) 1 Îmbrăcat cu haine (prea) groase Si: *înfolit*. 2 Care se bucură de îngrijiri exagerate Si: *răsfațat, alintat*. 3 Care se complăce în alintări.

cocolitor, ~oare a [At: DA / V: *gogo~* / E: *cocoli* + -(i)tor] 1-4 (Rar) Care cocolește (1-4).

cocolitură sf [At: DICT. / Pl: ~ri / E: *cocolit* + -ură] 1-2 Cocolire (1-2). 3 (Pfm) Înfoliore. 4-5 Cocolire (4-5).

cocoloasă sf vz *cocoloș*

cocoloată sfp [At: FRÂNCU - CANDREA, M. 99 / E: nct] (Reg) Femeie de rând.

cocoloate sfp vz *cocoloș*

cocoloș sn [At: BIBLIA (1688), ap. TDRG / V: ~oașă sf, *gogo~*, *gogoliu* sm / Pl: ~oașe, (rar) ~uri, ~i / E: pbl fo] 1 Bucată dintr-o substanță căreia i s-a dat o formă aproape sferică Si: *bot*¹, *bulgare, bulz, ghemotoc, gogoloi, mototol*. 2 Bulgăre mic și compact de făină, de mălai etc. rămas întărit (și nefiert) într-o mâncare care nu a fost bine amestecată. 3 (Sp) Cocoloș (1) făcut din două bucăți de mămăligă caldă, între care se bagă brânză sau urdă Si: *bot, dodoc*. 4 (Pex) Cocoloș (1) de cărpe, de hârtie întrebuințat ca dop. 5 (Bot; reg; pan) Cartof (1). 6 (Bot; reg) Știulete necurățat de boabe. 7 Umflătură.

cocoloșeală sf [At: DA / Pl: ~eli / E: *cocoloși* + -eală] 1-4 Cocoloșire (1-4). 5 (Pfm) Răsfațare. 6 (Pfm) Înfoliore.

cocoloși [At: ANON. CAR. / V: ~ozi / Pzi: ~șesc / E: *cocoloș*] 1-2 *vr* A (se) face cocoloș (1). 3 *vr* (D. vietăți) A se ghemui. 4 *vr* (Pex; d. vietăți) A se culca. 5 (Îe) A ~ *cuiva vorba* A răstălmăci vorbe, pentru a scăpa cu minciuna. 6 (Îae) A face pe cineva să se încurce. 7 (Îe) A o ~ A nimeri prost. 8-9 *vr* A trece cu vederea sau a ascunde lipsurile, greșelile, faptele reprobabile ale cuiva Si: *a mușamaliza*. 10 *vr* (Pfm; mai ales d. copii) A răsfața. 11-12 *vr* (Pfm) A (se) înfolii. 13 *vr* (Nob) A face ceva la repezeală și rău Si: *a încurca*.

cocoloșire sf [At: DA / Pl: ~ri / E: *cocoloși*] 1 Strângere cocoloș a unui obiect Si: *cocoloșeală* (1), *cocoloșit*¹ (1), *cocoloșitura* (1). 2 Ghemuire a vietăților Si: *cocoloșeală* (2), *cocoloșit*¹ (2), *cocoloșitura* (2). 3 (Pex) Culcare a animalelor Si: *cocoloșeală* (3), *cocoloșit*¹ (3), *cocoloșitura* (3). 4 Trecere cu vederea sau ascundere a lipsurilor, a greșelilor, a faptelor reprobabile ale cuiva Si: *cocoloșeală* (4), *cocoloșit*¹ (4), *cocoloșitura* (4) Cf *bagatelizare, mușamalizare, tainuire*. 5 (Pfm) Răsfațare. 6 (Pfm) Înfoliore.

*cocoloșit*¹ sn [At: DA / Pl: ~uri / E: *cocoloși*] 1-4 Cocoloșire (1-4). 5 (Pfm) Răsfațare. 6 (Pfm) Înfoliore.

*cocoșit*², ~a a [At: GHICA, S. 406 / Pl: ~iți, ~e / E: *cocoșii*] 1-2 (D. lucruri) Care este sau care a fost făcut cocoș: Si: (reg) *golomozit*. 3 (Fig; d. vietăți) Ghemuit. 4 (D. persoane) Înfășurat în (prea) multe haine Si: *înfofolit*, *încotoșmănat*, *cocolit*² (1). 5 (D. un lucru incorect, o greșeală etc.) Care a fost tănuț Si: *acoperit*, *ascuns*, *mușamalizat*.

cocoșitură sf [At: DA / Pl: ~ri / E: *cocoșit* + -ură] 1-4 Cocoșire (1-4). 5 (Pfm) Răsfițare. 6 (Pfm) Înfofolire.

cocolozi v vz *cocoloși*

cocomelc sm vz *culbec*

cocomelci sm vz *culbec*

*cocon*¹ sm [At: CORESI, EV. 70/23 / V: *cuc*~ / Pl: ~i / E: net] 1 Termen de politețe care denumește un bărbat Si: *domn*. 2 (Îvp) Fiu (aparținând unor părinți din clasele sociale înalte). 3 (Îrg) Copil mic, abia născut Si: *prunc*. 4 (Înv; irm) Boier tânăr. 5 (Bot; lpl) Planta *Zinnia elegans*.

*cocon*² sm [At: DA / Pl: ~i / E: fr *cocon*] 1 Înveliș protector făcut din fire foarte subțiri, pe care le secretează larvele sau pupele unor insecte. 2 (Spc) Gogoasă a viermelui de mătase. 3 Înveliș protector făcut dintr-o substanță gelatinoasă care se solidifică și cu care își înfășoară ouăle unele animale nevertebrate.

*coconar*¹ sm [At: PISCUPESCU, O. 194/21 / V: *cuc*~, *cucun*~ / Pl: ~i / E: ngr *κοκωνάρι*] 1 Arbore conifer ornamental cu coroana în formă de umbrelă, care crește în regiunea mediteraneană (*Pinus pinea*). 2 (Lpl) Seminte comestibile, de formă ovală și cu gust de alune, ale coconarului (1) Si: *coconara*.

*coconar*² sm [At: ANTIPA, P. / Pl: ~i / E: net] (lht; Olt) Soi de pește mic, de apă dulce (*Alburnus bipunctatus*) Si: *beldița*, *berchița*, (Trs) *latareata*.

coconară sf [At: PISCUPESCU, O. 194 / V: *cucun*~ / Pl: ~re / E: net] (Bot) Coconar¹ (2).

coconas sm [At: MOXA, 365/30 / V: *cuc*~ / Pl: ~i / E: *cocon*¹ + -as] (Îvp; šhp) 1-8 Cocon¹ (1-4) (mic) Si: *coconășel* (1-8). 9 (Prt) Pierde-vară. *coconat*, ~a a, s [At: GOROVEI, C. 115 / Pl: ~ați, ~e / E: *cocon*] 1-2 (În ghicitori) Gogonat.

coconășel sm [At: NEGRUZZI, S. III, 61 / V: *cuc*~ / Pl: ~eil / E: *coconas*¹ + -el] 1-8 (Šhp) Coconas (1-8).

coconăși v [At: RĂDULESCU-NIGER, ap. TDRG / V: *cuc*~ / Pzi: ~șesc / E: *coconas*] (Îrg) A cuconi.

coconășică sf vz *cuconășică*

coconeia sf [At: BUD, P. P. / E: *cucoană* + -ea] (Mar) Copilă.

coconeiață sf vz *cocoșneiață*

coconel sm [At: ANON. CAR. / Pl: ~ei / E: *cocon* + -el] 1 Copilaș. 2 (Bot; reg; lpl) Ghiocel (*Galanthus nivalis*). 3 (Bot; reg; lpl) Buruiună de bubă (*Physalis alkekengi*).

*coconesc*¹, ~ească a vz *cuconesc*

*coconesc*², ~ească [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / V: *cuc*~ / Pl: ~esti / E: *cocon*¹ + -esc] 1 A De copil Si: *copilăresc*. 2 a Boieresc. 3 sfa Dans nedefinit mai îndepărate. 4 Melodia pe care se dansează.

*coconeste*¹ av [At: DA / E: *cocoană* + -este] 1-2 În felul cucoanelor (1-2).

*coconeste*² av [At: M. I. CARAGIALE, C. 90 / V: *cuc*~ / E: *cocon*] 1 Ca niște coconi. 2 În felul coconilor.

*coconet*¹ sn vz *cuconet*¹

*coconet*² sns vz *cuconet*²

coconete sm vz *coconet*

coconet, ~eață [At: VICIU, GL. / V: ~ete sm / Pl: (3) ~i / E: ns cf *gogonet*, *gogon*] 1 a Rotund, plin și tare. 2 (Îs) *Prune* ~e (sau *gogonete*) Corcodușe. 3 sm (Reg; lpl) Aluat de făină cu ouă. 4 sm (Reg) Instrument pentru ținerea fusului când se deapănă firul. 5 sm (Bot; reg) Zbârciog (*Morchella conica*).

*coconi*¹ v vz *cuconi*¹

*coconi*² v vz *cuconi*²

coconie sf [At: MOXA, 391/19 / V: *cuc*~ / Pl: ~ii / E: *cocon*] 1 (Îlav) Din ~ Din copilărie. 2 (Arg; prt; ir) Mândrie boierească.

coconiera sf [At: DN³ / P: ~ni-e~ / Pl: ~re / E: fr *coconnière*] Centru de colectare a gogoșilor de mătase pentru filatură.

coconiță sf vz *cuconiță*

coconos, ~oasă a [At: DA / Pl: ~osi, ~oase / E: *cocon* + -os] Care vrea să fie servit de slugi (ca un cocon¹ 4) Cf *boieros*.

cocontractant, ~ă smf [At: DN³ / Pl: ~nți, ~e / E: fr *cocontractant*] Fiecare dintre părțile care participă la un contract.

coconuț sm [At: TIPLEA, P. P. / Pl: ~i / E: *cocon* + -uț] (Mar) Copil.

coconuță sf [At: BUD, P. P. / Pl: ~te / E: *cucoană* + -uță] (Mar) Copilă.

*cocor*¹ sm [At: CALENDARIU (1814), 84 / V: *cuc*~, ~oară, *cucoară* sf / Pl: ~i / E: srb *kokori*, *kokora* „creț”] 1 Pasăre migratoare cu ciocul ascuțit, cu gâtul și picioarele lungi, cu penele cenușii, cu o pată roșie pe cap (*Grus grus*). 2 (Îvp) Fire de grâu necosite. 3 (Lpl) Tip de dantelă. 4 (Îf *cocoară*) Pene sclipitoare din coada cocoșului. 5-6 (Lpl) Fire de păr creț sau pene din coada rățoiului, purtate de femei deasupra urechilor, atârnând spre față. 7 (Pex; lpl) Păr al femeilor aranjat în forma penelor rotunde din coada rățoiului. 8 (Orn; îc) ~mic sau ~cu-capul-alb Pasărea *Antropoides virgo*. 9 Despărțitoare a lanurilor de grâu Si: *ciuhă*, *mișană*, *momâie*.

*cocor*² sn [At: LB / Pl: ~uri / E: pbl o variantă morfologică a lui *cucui* (Cf *populus* > *popor*)] (Îrg) Umflătură la cap Si: *cucui*.

cocoară sf [At: LB / V: ~roadă / Pl: ~de / E: ns cf *coca*, *paparada*] (Trs) 1 Plăcintă făcută din mălai, ouă și unt, umplută cu brânză sau cu urdă și mărar, urzici, hamei ori cu carne sau cu fructe ori cu ceapă coaptă în cuptor sau în vatră. 2 Poreclă dată unei orașence venite la țară.

cocoran sm [At: T. PAPAAGI, M. 147/14 / Pl: ~i / E: net] (Într-o ghicitoare; csnp) Cocos (*Gallus bankiva domestica*).

cocorat, ~ă a [At: CADE / Pl: ~ați, ~e / E: *cocor*¹ + -at] 1 Care are picioare lungi. 2 (D. berbeci) Care are coamele frumos răsucite. 3 (Reg) Cu cârlionți Si: *încrețit*.

cocorăl sm vz *cocorel*

cocorăței smf [At: PANȚU, PL.² / E: *cocor*¹] (Bot; Trs) Zamacadele (*Narcissus poeticus*).

cocorel sm [At: DAMÉ, T. 185 / V: ~răl / Pl: ~ei / E: *cocor*¹ + -el] (Bot; reg; mpl) Plantă cu flori roșii și mari (*Erythronium dens canis*) Si: *cocoșei*, *maseaua-ciutei*.

cocoreț, ~eață a [At: H IX / Pl: ~i, ~e / E: *cocor*¹ + -eț] (Reg) 1 Moțat. 2 (Fig) Gureș. 3 (Fig) Îndrăzneț.

cocori vr [At: LB / Pzi: ~resc / E: *cocor*²] (Îrg) A se umfla.

cocorneață sf vz *cocoșneiață*

cocoroada sf vz *cocoradă*

cocorosi vr [At: HERZ., M. IV, 236 / V: ~oșă (pzi: ~șez) / Pzi: ~șesc / E: *cocor*¹] 1 (Fig) A-și da aere. 2 (Îvp; îe) A se ~ pe lângă o fată A-i da târcoale (ca un cocos în jurul găinii).

cocoroșă v vz *cocorosi*

cocorstărc sm vz *cocostărc*

cocos sm [At: DRĂGHICI, R. 139/3 / V: *coc*, *coco*, ~cus / Pl: (rar) ~osi / E: ger *Kokos*] 1 (Îs) *Nucă de* ~ Fruct al cocotierului, al cărui suc lăptos se întrebuințează ca hrană și a cărui coajă este folosită în industrie. 2 (Îs) *Lapte de* ~ Suc lăptos al nucii de cocos. 3 (Îs) *Ulei de* ~ Substanță grasă obținută prin presarea miezului uscat al nucii de cocos. 4 (Îs) *Unt de* ~ Ulei de cocos supus rafinării și dezodorizării, folosit în alimentație.

cocostărc sm [At: DA / V: ~rg, *cuc*~, *cocors*~, *cucors*~, *cocârs*~ / Pl: ~rci / E: *cocor* + *stărc*] 1 (Orn) Barză. 2 (Pbl) Cocor (1). 3 Puț cu cumpănă. 4 (Im) Om slab și cu gâtul lung sau cu picioarele lungi. 5 (Ir) Cal cu gâtul și cu picioarele lungi.

cocostărg sm vz *cocostărc*

*cocoș*¹ [At: CANTEMIR, I. I. II, 76 / V: (reg) *cuc*~ / Pl: ~i, (îrg) ~oase, (rar) ~uri / E: vsl *kokosh* „găină”] 1 sm Pasăre domestică mai mare decât găina, cu o creastă roșie dezvoltată, cu cioc ascuțit și cu penele de diferite culori (*Gallus bankiva domestica*). 2 sm Mascul al găinii. 3 sm (Îe) *Cântă ~ul* (într-o casă) Se spune pentru a arăta că, într-o familie, bărbatul are cuvântul hotărâtor. 4-6 sm (Îs) *Basn* (sau *poveste*) cu ~ul roșu Povestire,

întâmplare fără sfârșit ori neadevărată. 7 *sm* Nume dat masculilor unor păsări. 8 *sm* (ls) *Pe la ~i* Pe la ora două după miezul nopții. 9 *sm* (lcs) *De-a ~ul* Nume al unui joc în care jucătorul rămas fără pereche se numește cocoș. 10 *sm* (Pop; is) ~ *-baș* Cocoș (1) care cântă când este numai de trei zile și care auzind toaca din cer, începe a cânta (la miezul nopții), iar după el cântă și ceilalți cocoși. 11 *sm* (lc) ~ *-de-munte* sau ~ *-sălbatic* Pasăre sălbatică de mărimea unui curcan, cu pene negre, pe piept verzi-albăstrui, cu ciocul puternic și puțin încovoiat (*Tetrao urogallus*). 12 *sm* (lc) ~ *-de-mesteacăn* Pasăre sălbatică având coada în formă de liră, cu penajul masculului negru, cu luciu metalic, iar al femelei brun-ruginiu cu pete transversale (*Lyrurus tetrax*). 13 *sm* (lc) ~ *-încălat* Găinuță (*Lagopus*). 14 *sm* (Orn; ic) ~ *-ul-pustietății* Ciuhurez. 15 *sm* (lht; ic) ~ *-de-mare* Peștele *Raja clavata*. 16 *sn* Ciocănel percutor la armele de foc. 17 *sn* Pârghie de comandă a supapei la ciocanele acționate cu aer comprimat sau cu aburi. 18 *sm* (Pfm) Parte centrală a miezului pepenului verde, mai dulce și lipsită de sămburi. 19 *sm* (Reg; lpl) Floricele de porumb. 20 *sm* Categorie în care sunt încadrați boxerii între 51 și 54 kg și luptătorii între 52 și 57 kg. 21 *sm* Boxer sau luptător care face parte din categoria cocoș (20). 22 *sm* Figură de metal având înfățișarea unui cocoș, fixată în vârful caselor. 23 *sm* (Pop; ie) A fi *cucos-de-vânt* A se potrivi la voia întâmplări. 24 *sm* Figură de metal sau de pământ, în formă de cocoș, servind ca jucărie pentru copii. 25 *sm* (Reg; la car) Cui mare îndoit, agățat la ruda carului cu un lăntug. 26 *sm* (La joagăr) Ic de fier care întinde custodia în jug. 27 *sm* (Reg) Clanță. 28 *sm* (Teh) Piesă a mașinii de tors mecanică. 29 *sm* Pinten fixat la spatele călcăului cizmei, cu ajutorul căruia se descaltă cizma. 30 *sm* (Bot; lpl) Urlupi. 31 *sm* Figură la jocul numit „în buși”. 32 *sma* (Ast; pbl) Constelația pleiadelor Si: (pop) *Cloșca cu pui*. 33 *sm* (Reg; lpl) Floricele de porumb. 34 *sm* (Pfm) Penis.

cocoș² sn *vz* *cocoașă*

cocoașă [At: PANN, P. V. III, 11 / Pzi: ~șez / E: *cocoașă*] 1 *vr* A se gheboșa. 2 *vr* A se încovoia. 3 *vr* A face să capete cocoașă. 4 *vr* A face să se încovoie sub apăsarea unei greutăți. 5 (Fam; ie) A ~ (pe cineva) în bătaie A bate foarte tare (pe cineva).

cocoșar sm [At: COSTINESCU / Pl: ~i / E: bg *кочкаръ*] Pasăre din genul sturzilor, cu pene sure pe spate și castanii pe restul corpului (*Turdus pilaris*) Si: *stur-de-iarnă*.

cocoșare sf [At: DA / Pl: ~șări / E: *cocoașă*] (Rar) 1 Gheboșare. 2-3 Încovoieri sub apăsarea unei greutăți Si: *cocoșar¹* (2-3).

cocoșar¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cocoașă*] 1 Gheboșare. 2-3 Cocoașare (2-3).

cocoșar², ~ă a [At: (a. 1705) GCR I, 350 / V: *cuc~* / Pl: ~ați, ~e / E: *cocoașă*] 1-2 *smf*, a (Persoană) care are cocoașă Si: *gheboș*. 3 a (D. bou, vacă, cal) Cu greabănul curbat Si: *grebănoș*. 4 a Încovoiat. 5 a (Fam; șie ~ *de bătaie*) Bătut tare.

cocoșatură sf [At: ISPIRESCU, ap. TDRG / V: ~șet~ / Pl: ~ri / E: *cocoașă* + *-tura*] 1 Cocoașă. 2 (Fig) Proeminență (ca o cocoașă).

cocoșel sm [At: ECONOMIA, 105 / V: (Mol) *cuc~* / Pl: ~ei / E: *cocos* + *-el*] 1-10 (Șhp) Cocos (1-2, 7, 22, 24) (tânăr sau mic). 11 (lc) ~ *-de-câmp* Plantă erbacee cu flori roșii-cărmăzii (*Adonis aestivalis*). 12 (Ent; pop) ~ *-de-miazănoapte* sau ~ *-de-miezul-nopții* ori ~ *-de-noapte* Greier (*Gryllus*). 13-14 Băiat sau tânăr bătaios, care se încaieră ușor. 15 Monedă franceză de aur (în valoare de 20 de franci) pe care este gravat un cocoș (1). 16 (Pgn) Monedă de aur. 17 (Reg; lpl) Floricele de porumb. 18 (Pan) Bucată de hârtie îndoită în multe părți, astfel încât să semene cu un cocoș mic Si: *porumbel*. 19 Cui care trece prin capătul osiei ca să-l țină Si: *civie*. 20 (Pfm) Penis. 21 (Reg; pfm) Mic aluat ce rămâne din facerea pâinii, căruia i se dau diferite forme și se coace în cuptor. 22 (Bot; reg) Ruscuiț (*Adonis flammea*). 23 (Bot; reg) Scaunul cucului (*Dianthus giganteus*). 24 (Bot; reg; lpl) Măseaua-ciutei (*Frythoimm dens-cauis*). 25 (Bot; reg; lpl) Ghiocel-bogați. 26 (Bot; reg; lpl) Porumbel. 27 (Lpl) Deditei. 28 (Bot; reg; lpl) Garofiță-de-grădină (*Dianthus bartalus*). 29 (Bot; reg; ic) ~ *-domnesc* Floarea-cucului. 30 (Bot; reg; ic) ~ *-roșu* Garofiță (*Dianthus*

carthusianorum). 31 (Bot; reg; ic) ~ *-turcesc* (*Silene antiloparum*). 32 (Bot; reg; ic) ~ *-ei-ungurești* Sovârf (*Origanum vulgare*).

cocosesc, ~ească a [At: MARIAN, I. 2/9 / V: *cuc~* / Pl: ~ești / E: *cocos* + *-esc*] 1-5 De cocos (1-2, 7, 11-12). 6-10 (Ca) al cocoșului (1-2, 7, 11-12).

cocoșeste av [At: ȘEZ. I, 17/19 / V: (reg) *cuc~* / E: *cocoș* + *-ește*] 1-5 În felul cocoșilor (1-2, 7, 11-12).

cocoșetură sf *vz* *cocoșatură*

cocoși [At: LB / V: *cuc~* / Pzi: ~șesc / E: *cocoș*] 1 *vr* (Înv; d. cocoși; pex; d. masculii altor păsări) A se împerechea Si: *a calca*. 2 *vr* (Cu sens pasiv; d. găină, pex; d. păsări) A fi călcată de cocoș. 3 *vr* (Fig) A se îngâmfă. 4 *vr* (Pex) A se supăra. 5 *vr* (Pex) A deveni agresiv.

cocoșire sf [At: LB / Pl: ~iri / E: *cocoși*] 1-2 (Înv) Împerechere a cocoșilor cu găinile sau, pex; a altor păsări Si: *cocoșit¹* (1-2). 3 (Fig) Îngâmfare. 4 (Fig) Supărare. 5 (Fig) Atitudine agresivă Si: *cocoșit¹* (5).

cocoșit¹ sn [At: ECONOMIA, 104 / Pl: ~uri / E: *cocoș*] 1-2 Cocoașire (1-2). 3 (Fig) Îngâmfare. 4 (Fig) Supărare. 5 (Fig) Cocoașire (5).

cocoșit², ~ă a [At: ECONOMIA, 104 / Pl: ~iri, ~e / E: *cocoș*] 1 (D. păsări) Care s-a împerecheat. 2 Ouat. 3 (Fig) Tras pe sfoară Si: *înselat*.

cocoșlei sm [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~ / E: nct] (Orn; reg) Ciovică (*Glareola parincole*).

cocoșneată sf [At: JIPESCU, O. 106 / V: *cocojin~*, *cocon~*, *cocorn~* / Pl: ~ete / E: pren *cucoană* (sau *coconită*) și *fâșneată*] (luz; im) Femeie cu pretenții, dar ridicolă prin purtări și îmbrăcăminte.

cocoșoacă sf [At: PANȚU, PL. / E: *cocoș* + *-oacă*] (Bot; reg) Rodu-pământului (*Arum maculatum*).

cocoșter sm [At: ANON. CAR. / Pl: ~i / E: nct] (Îrg; pbl) Tavan căptușit cu scânduri.

cocot sm [At: ANON. CAR. / Pl: ? / E: srb *kokot*] 1-2 Cocos (1-2). *cocota sf* [At: TEODOREANU, M. II, 222 / Pl: ~te / E: fr *cocotte*] Femeie de moravuri ușoare Si: (pop) *lele*, (pfm; dep) *patachina*, *prostituată*.

cocotier sm [At: C. PETRESCU, C. V. 82 / P: ~ti-er / Pl: ~i / E: fr *cocotier*] Arbore tropical din familia palmierilor, cultivat mai ales pentru fructele sale comestibile (*Cocos nucifera*).

cocota vr [At: ODOBESCU, S. III, 23 / V: *cucuta*, *gogo~* / Pzi: *cocot*, ~tez / E: nct] (Pfm) 1-2 A (se) urca pe ceva Si: *a (se) cocoti* (1-2). 3 A (se) așeza pe un loc mai ridicat Si: *a (se) cocoti* (3). 4 (Fig) A promova într-un mod dubios Si: *a (se) cocoti* (4).

cocotare sf [At: JIPESCU, ap. TDRG / Pl: ~tări / E: *cocota*] 1 Urcare pe ceva Si: *cocotar¹* (1), *cocotire* (1), *cocoti¹* (1). 2 Așezare pe un loc mai ridicat Si: *cocotar¹* (2), *cocotire* (2), *cocoti¹* (2). 3 Promovare dubioasă Si: *cocotar¹* (3), *cocotire* (3), *cocoti¹* (3).

cocotar¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cocota*] 1-3 Cocotare (1-3).

cocotar², ~ă a [At: SLAVICI, N. I, 320 / V: *cucut~* / Pl: ~ați, ~e / E: *cocota*] 1 Urcat pe ceva. 2 Așezat pe un loc mai ridicat. 3 Promovat într-un mod dubios.

cocoti vr [At: DA / Pzi: ~tesc / E: *cocota* css] 1-3 *vtr* A (se) cocota (1-3)

cocotire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *cocoti*] 1-3 Cocotare (1-3).

cocoti¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cocoti*] 1-3 Cocotare (1-3).

cocoti², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~iri, ~e / E: *cocoti*] 1-3 Cocotar² (1-3).

cocovamă sf [At: CADE / Pl: ~me / E: nct] (Îrg) Bulgăre de pământ moale, înfundat la mijloc, în formă de farfurie, cu care se joacă copiii, aruncându-l cu putere jos, ca să pocnească.

cocovardă sf [At: VICIU, S. GL. / E: pren *cocă* și *scovardă*] (Reg) Plăcintă subțire Cf *clatita*.

cocovă sf *vz* *cucovă*

cocoveică sf *vz* *cucuvea*

cocoveucă sf *vz* *cucuveuca*

cocozar sm *vz* *cocăzar*

cocpit sn *vz* *cockpit*

cocraita sfs [At: PAȘCA, GL. / E: nct] (Trs; flav) *De-a ~ De-a* dura. *cocreator, ~oare smf*, a [At: DN³ / P: ~cre-a~ / Pl: ~i, ~oare / E: nct] 1-2 (Persoană) care creează (ceva) împreună cu altul.

cocreditor *sm* [At: HAMANGIU, C. C. 246 / V: (înv) ~re / Pl: ~i / E: it *concreditor*] Creditor părtaş cu alții la o pretenție Cf *codebitor*.

cocreditore *sm* *vz* **cocreditor**

cocs *sn* [At: DA / V: *cox*, (iuz) *kocs* / Pl: ~uri / E: ger *Koks*] Produs solid obținut din cărbunele de pământ, din reziduuri de petrol sau din gudroane prin încălzire la temperaturi înalte și întrebuițat ca materie primă sau combustibil în metalurgie, în industria chimică, în gospodărie etc.

cocsagâz *sm* [At: DEX² / V: ~agâz / Pl: ~uri / E: rs *koksaľ*] Plantă erbacee asemănătoare cu pădăria, cu rădăcina bogată în latex, din care se extrage cauciucul (*Taraxacum kok-saghyz*).

cocsagâz *sm* *vz* **cocsagâz**

cocsare *sf* [At: DEX² / Pl: ~sări / E: *cocs*] Cracare termică aplicată reziduurilor petroliere.

cocerie *sf* [At: MDT / Pl: ~ii / E: *cocs* + -erie (după fr *cokerie*)] 1-2 Ansamblul instalațiilor sau secție într-o întreprindere în care se fabrică cocsul.

cocsifica *vr* [At: DEX² / Pzi: *cocsific* / E: *cocs* (după fr *cokéfier*)] A transforma cărbunele de pământ sau reziduurile de petrol în cocs.

cocsificabil, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: *cocsifica* + -bil] (D. cărbuni) Care se poate cocsifica.

cocsificare *sf* [At: DEX² / Pl: ~cări / E: *cocsifica*] Transformare a cărbunelui de pământ sau a reziduurilor de petrol în cocs Si: (rar) *cocsificat*¹.

cocsificat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cocsifica*] Cocsificare.

cocsificat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *cocsifica*] (D. cărbune de pământ sau reziduuri de petrol) Transformat în cocs.

cocschimic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: *cocs* + *chimic*] 1-2 Care aparține cocschimiei (1-2). 3-4 Referitor la cocschimie (1-2).

cocschimie *sf* [At: DEX² / E: *cocs* + *chimie*] 1 Ramură a industriei care prelucurează cărbunele de pământ prin cocsificare. 2 Studiu al prelucrării și transformării produșilor chimici obținuți din cărbuni prin cocsificare.

coctail *sn* *vz* **cocteil**

cocteil *sn* [At: DEX² / V: ~tail / A: *cocteil* / Pl: ~uri / E: eg, fr *cocktail*] 1 Băutură preparată dintr-un amestec de băuturi alcoolice (lichior, coniac, vin, etc.) și diferite ingrediente. 2 Reuniune la care se servesc cocteiluri (1). 3 Băuturi din amestec de băuturi nealcoolice.

coctiune *sf* [At: DEX² / P: ~ti-u- / Pl: ~ni / E: fr *cotion*] (Fam) 1 Fierbere a frunzelor, florilor etc. ale unor plante medicinale în scopul extragerii principiilor active pe care le conțin. 2 Medicament obținut prin coctiune (1). 3 (Rar) Digestie a alimentelor în stomac.

coculte *sn* *vz* **cocăltea**

cocus *sm* *vz* **cocos**

cocut, ~ă *sn* [At: ȘEZ. II, 224 / Pl: ~i, ~e / E: *coc*³ + -u(a)] Pâine mică Si: *mălacut*, *colăcel* Cf *coc*³.

cocuță *sf* [At: DA / Pl: ~te / E: *cocă*³ + -u(a)] 1-2 (Șhp) Cocă (mică). 3-4 Fetiță.

cod¹ *sm* [At: DEX² / Pl: (rar) *cozi* / E: eg *cod*] Pește marin din nordul Oceanului Atlantic, cu trei aripioare dorsale (*Gadus morrhua*).

cod² *sn* [At: RUSSO, S. 90 / Pl: ~uri / E: fr *code*] 1 Act normativ care cuprinde o culegere sistematică de reguli juridice privitoare la o anumită ramură a dreptului. 2 Ansamblu de reguli privind comportarea cuiva. 3 Sistem de semne sau de semnale convenționale care servește la transmiterea unui mesaj, a unei comunicări. 4 (Îs) ~ *postal* Număr atribuit unei localități sau străzi. 5 (Îs) ~ *de culori* Sistem de notare prin culori a cifrelor care reprezintă parametrii principali ai rezistorilor și condensatoarelor. 6 (Blg; Îs) ~ *genetic* Mecanism prin care se înregistrează, se conservă și se transmite informația ereditară.

codă¹ *sfs* [At: DEX² / E: it *coda*] 1 Parte finală a unei compoziții muzicale. 2 (Sp) Grup de note muzicale care încheie tema unei fugi.

codă² *vr* [At: DEX² / Pzi: ~dez / E: fr *codex*] A transforma un text scris în limbaj obișnuit în grupe de semne, de litere sau de cifre, potrivit echivalențelor stabilite într-un cod² (3).

codaci, ~ce [At: COSTINESCU / Pl: ~, ~ce / E: *coadă* + -aci] 1 A Care are coadă lungă Si: *codat*. 2 *sm* Diavol. 3-4 *smf*, *a* (Persoană sau animal) care rămâne la coadă a unui șir. 4-5 *a* (Nob) Care se umilește sau se linguește (ca să înșele ori să câștige).

codăie *sf* [At: BĂRCIANU / Pl: ~dăi / E: *coadă* + -aie] 1-2 (Reg) Coadă (lungă).

codaj *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *codage*] Codare.

codău *sm* [At: DA / Pl: ~ăi / E: *coadă* + -alau] (Reg) 1-2 Codău (1-2).

codalb, ~ă [At: ANON. CAR. / V: *cud*~ / Pl: ~i, ~e / E: *coadă* + *alb*] 1 *a* (D. animale) Care are coada sau vârful coziei de culoare albă, iar restul de culoare mai închisă. 2 *a* (D. oameni, mai ales d. fete) Cu părul blond Si: *balai*. 3 *a* (Fig) Fătarnic. 4 *sm* Specie de vultur de talie mare, cu coada albă (*Haliaetus albicollis*). 5 *sf* (Orn; reg) Codobatură (*Motacilla alba*).

codan, ~ă [At: RUSSO, S. 21 / V: *codan*~ *sf* / Pl: ~i, ~e / E: *coadă* + -an] 1-2 *smf*, *a* (Animal) cu coada lungă Si: *codat*³ (1-2). 3 *a* Din coadă Si: *codas* (2). 4 *a* (Nob) Final. 5 *sm* (Ent) Vierme care se face în slămina stricată Si: *codat*. 6 *sm* Diavol. 7 *sf* Fată intrată de curând în rândul fetelor mari, neieșită încă la horă, dar destul de mare ca să-și împletească părul în cozi, nu în cosițe, ca fetele mici Si: *codanca* (2). 8 *sm* Tânăr cioban. 9 *sf* (Bot; reg, ff *coadana*) Coadă-cocoșului (*Polygonatum latifolium*).

codanca *sf* [At: MARIAN, NU. 5 / V: (2) ~dean~ / Pl: ~nce / E: *codan* + -ca] 1 Codănaie. 2 Codană (7).

codare *sf* [At: DEX² / Pl: ~dări / E: *codă*²] Transformare a unui text scris în limbaj obișnuit în grupe de semne, de litere sau de cifre, potrivit echivalențelor stabilite într-un cod² (3) Si: *codaj*, (rar) *codat*¹.

codarnit, ~ă *a* [At: BĂRCIANU / Pl: ~i, ~e / E: *coadana* + -ar + -niț] (Reg) Cu coadă Si: *codat* (2).

codas [At: I. NEGRUZZI, S. II, 126 / Pl: ~i, ~e / E: *coadă* + -as] 1-6 *smf*, *a* (Persoană, grup de persoane, instituție etc.) care a rămas în urmă, se află printre ultimii într-un șir sau în muncă, la învățătură, într-o competiție sportivă etc.

codasca *sf* [At: DA / Pl: ~ște / E: etm *coadă* + *rădasca*] (Ent; pop) Rădasca (*Lucanus cervus*).

codășnic *sm* [At: ȘEZ. III, 138 / E: *codas* + -nic] (Într-un descântec; csnp) Drac.

codat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *coda*] (Rar) Codare.

codat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *coda*] (D. texte scrise în limbaj obișnuit) Transformat în grupe de semne, de litere sau de cifre, potrivit echivalențelor stabilite într-un cod² (3).

codat, ~ă [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: *coadă* + -at] 1 *a* (D. animale) Cu coada lungă și stufoasă Si: *codalat* (4-5). 2 *a* (D. ochi) Migdalat. 3 *sm* (Ent; pop) Vierme care se face în brânză, slănină stricată sau în mere. 4 *sm* (Ent; pop) Larvă a lardariului Si: *strepede*. 5 *sm* (Ent) Larvă (cu codă) a muștei *Cristalis tenax*. 6 *sm* (Zlg) Pui de broască Si: *mormoloc*. *codat* *sm* [At: DA / Pl: ~i / E: nct] Codan (5).

codobatură *sf* *vz* **codobatura**

codobatura *vr* [At: PAMFILE, J. I, 77 / V: ~ri, *cotorbatura*, *cotorobatura* / Pzi: ~rează / E: *codobatura*] 1-2 (Reg; d. codobaturi) *a* (se) împerechea.

codăbături *v* *vz* **codabature**

codăbăturoi *sm* *vz* **codobatura**

codăcior *sm* [At: CHEST. VI, 89/35 / Pl: ~i / E: *codat* + -ior] (Ent; pop) Larvă produsă de oul albinei.

codăfăt *sm* [At: GORJAN, H. I, 20/21 / V: ~dof~ / Pl: ~i / E: *coadă* + *fătăi*] Copil care se ține scai după cineva Cf *codița* (13).

codăi *vr* [At: ȘEZ. XVII, 62 / Pzi: ~esc / E: nct] (Trs) A scutura paiele (la arie) Cf *codina*.

codăire [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *codăi*] (Rar) Scuturare a paielor.

codăit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *codăi*] Codăire.

codăit², ~ă *a* [At: CHEST. V, 76/71 / Pl: ~iți, ~e / E: nct] (Reg; d. oi) Care nu stă la muls.

codălat, ~ă [At: POLIZU / V: ~dol~, *codă*~, *cudulat* / Pl: ~ați, ~e / E: pbl lat pop **codellatus*, ~a, ~um] 1 *a* Cu coadă. 2-3 *sf* Viță sau oaie cu

coada lungă. 4-5 smf, a (Animal) cu coadă lungă Si: *codat*¹ (1-2). Cf *coditel*. 6 a (Îs) *Pere ~te* Pere lunguiește.

codalarita sf, af [At: CHEST. V, 74/25 / Pl: ~te / E: *coada*] 1-2 (Oaie) cu coada lungă Si: *codoasa*. 3-4 Codană (1-2).

codalba vr [At: CIAUȘANU, V. / V: ~lha / Pzi: ~bez / E: *codalb*] (Reg) A se uita cu coada (79) ochiului.

codălbare sf [At: MDA ms / Pl: ~bări / E: *codălba*] (Reg; rar) Privire cu coada (79) ochiului Si: *codalbat*¹.

codălbă sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *codalba*] (Reg) Codălbare.

*codălbă*², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *codălba*] (Reg) Care privește cu coada (79) ochiului.

codălbă, ~ă smf, a [At: JAHRESBER. XII, 156 / V: *cud*~ / Pl: ~eni, ~ene / E: *codalb* + ~ean] (Reg) 1-2 (Vită) cu vârful cozii (1) alb Si: *codalbel* (1-2), *codalbica* (1-2), *codalbior* (1-2), *codălbă* (1-2).

codalbel, ~ea smf, a [At: JIPESCU, O. / V: ~bia, ~biel, *cudalbel* / Pl: ~ei, ~e / E: *codalb* + ~el] (Reg) 1-2 Codălbă (1-2).

codalbi vr [At: ALECSANDRI, T. 424 / Pzi: ~besc / E: *codalb*] 1 (Îrg) A nu reuși într-o întreprindere sau afacere. 2 A spăla puțină Si: a o șterge. 3 A o păți.

codălbă smf, a vz *codalbel*

codălbă sf, a [At: MARIAN, ap. DA / Pl: ~ici / E: *codalb* + ~ica] (Reg) 1-2 Codălbă (1-2).

codălbă, ~ia smf, a vz *codalbel*

codalbior, ~ioară smf, a [At: DA ms / V: *cud*~ / Pl: ~i, ~oare / E: *codalb* + ~ior] (Reg) 1-2 Codălbă (1-2).

codălbire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *codălbă*] (Îrg) 1 Nereușită într-o întreprindere sau afacere Si: *codălbă*¹ (1). 2 Fugă Si: *codălbă*¹ (2). 3 Pățanie Si: *codălbă*¹ (3).

codălbă sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *codălbă*] 1-3 (Îrg) Codălbă (1-3).

*codălbă*², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *codălbă*] (Îrg) 1 Care n-a reușit într-o întreprindere sau afacere. 2 Care a spălat puțină. 3 Care a pățit-o.

codălbă [At: JIPESCU, O. 49 / V: *cud*~ / Pl: ~te / E: *codalb* + ~ia] 1-2 smf, a Codălbă (1-2). 3 sf (Orn; pop) Pasăre de 17-20 cm, cu pene frumoase, roșcate la cap și aripi, gălbui pe pantece și albe sau negre la coadă (1), al cărei vârf este cenușiu-albastru (*Lanius collurio*) Si: *sfancioc-roșu*, *șofran*.

codălbă, ~ie a [At: DDRF / Pl: ~ii / E: *codalb* + ~iu] (Pop) Blond. *codălbă* sf [At: COSTINESCU / Pl: ~te / E: *codalb* + ~uta] Codălbă (5) mică.

codălbă vr vz *codălbă*

codănacă sf, a [At: JIPESCU, ap. TDRG / V: ~don~ / Pl: ~ace / E: *codan*(ă) + ~aca] 1-2 (Fetiță) la vârsta intrării în horă. 3 a Codaș (2).

codănaie sf [At: CHEST. V, 74/114 / P: ~na-ie / Pl: ~năi / E: *codan*(ă) + ~aie] Oaie cu coada lungă Si: *codană* (1), *codalarita* (1), *codoasa* Cf *codană* (1).

codănaș sm [At: ȘEZ. I, 140 / Pl: ~i / E: *codan* + ~aș] (Înv) Flăcău.

codăncuță sf [At: VORONCA, ap. CADE / Pl: ~te / E: *codană* + ~uta] 1-2 (Șhp) Codană (7) (mică, drăgălașă) Si: *codănea* (1-2), *codănică* (1-2), *codănița* (1-2).

codănea sf [At: JIPESCU, O. 21 / Pl: ~ele / E: *codană* + ~ea] 1-2 (Reg; șhp) Codăncuță (1-2).

codănel sm [At: HEM 2320 / Pl: ~ei / E: *codan* + ~el] (Înv) Flăcău.

codănică sf [At: ISPIRESCU, U. 92 / Pl: ~ici / E: *codan* + ~ica] 1-2 (Reg; șhp) Codăncuță (1-2).

codănița sf [At: DEX² / Pl: ~te / E: *codan* + ~ița] 1-2 (Reg; șhp) Codăncuță (1-2).

codărie sf vz *codărie*

codărie sf vz *codărie*

codărie sf [At: ȘEZ. VI, 146 / P: ~ri-e / V: ~răie, ~der~, ~dor~ / Pl: ~ii / E: *coadă* + ~arie] (Reg) 1 Codărie Si: *codărie*. 2 (Îe) A pune în ~ A găsi răspuns la ceva.

codărie sf vz *codărie*

codărie sf vz *codărie*

codărie sm vz *codărie*

codărie sm [At: H II, 131 / Pl: ~ei / E: *codat* + ~el] (Reg) Căine ciobănesc (cu coada (1) stufoasă).

codărie sm [At: MAT. FOLK. 592 / Pl: ~ăi / E: *coadă* + ~au] (Reg) Căine ciobănesc. 2 Burlac. 3 Codoi (3).

codărie sf vz *codărie*

codărie i [At: CV, 1949, nr. 7, 33 / E: nct] Strigăt cu care ciobanii alungă câinii.

codărie sf vz *codărie*

codărie sm [At: DA ms / Pl: ~i / E: nct] (Reg) Cățel de câteva luni.

codărie sm [At: ISPIRESCU, U. 109 / Pl: ~i / E: *codărie* + ~as] Codaș (1).

codărie sf vz *codărie*

codărie sm [At: ȘEZ. XXXI, 43 / Pl: ~ăi / E: *codărie* + ~au] (Buc; mai ales d. copii) Om care se ține mereu după cineva.

codărie sf vz *codărie*

codărie vr [At: ȘĂINEANU, D. U. / V: *codărie*~ / Pzi: ~lesc / E: *codărie*] (Reg) 1 A căuta prin codărie (2). 2 A scotoci pretutindeni.

codărie sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *codărie*] (Reg) 1 Căutare prin codărie (2) Si: *codărie*¹ (1). 2 Scotocire pretutindeni Si: *codărie*¹ (2).

*codărie*¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *codărie*] 1-2 (Reg) Codărie (1-2).

*codărie*², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *codărie*] 1 Căutat prin codărie (2). 2 Căutat pretutindeni.

codărie sm [At: I. CR. IX, 121 / V: *go*~ / Pl: ~aci / E: nct] (Înv; dep; d. persoane de origine rusă) Bădăran.

codărie i vz *codărie*

codărie vi vz *codărie*

codărie sma [At: JIPESCU, O. 114 / E: *coadă* + ~e(a)] (Reg; euf) Diavol Cf *codan*.

codărie sf [At: ODOBESCU, S. III, 450 / Pl: ~eli / E: *codărie* + ~eala] Șovăială.

codărie sf vz *codărie*

codărie sf [At: VICIU, S. GL. / Pl: ~ete / E: *coadă* + ~eata] (Reg) Locul unde nu crește decât coada-calului (95) Cf *făneată*.

codărie sm [At: HAMANGIU, C. C. 247 / V: (Înv) ~re / Pl: ~i / E: fr *codărie*] 1-2 (Jur) Persoană fizică sau juridică ce, împreună cu altul sau alții, datorează creditorului mărfuri sau sume de bani Cf *creditor*.

codărie sm vz *codărie*

codărie vr [At: DA / P: ~de-ia / Pzi: ~iez / E: (În) *condeia*] A împodobi ouăle de Paști, obiectele de ceramică etc. cu desene (făcute cu condeiul) Si: a *încondeia*.

*codărie*¹ sn [At: MDA ms / P: ~de-iat / Pl: ~uri / E: *codărie*] (Reg) Condeiere.

*codărie*², ~ă a [At: MDA ms / P: ~de-iat / Pl: ~ati, ~e / E: *codărie*] (Reg; d. ouă de Paști, obiecte de ceramică etc.) Împodobit cu desene (făcute cu condeiul).

codărie sf [At: MDA ms / P: ~de-ie~ / Pl: ~ri / E: *codărie*] (Reg; rar) Împodobire a ouălor de Paști, obiectelor de ceramică etc. cu desene (făcute cu condeiul) Si: *codărie*¹.

codărie sf [At: DA / P: ~de-ie~ / Pl: ~ne / E: fr *codărie*] Alcaloid extras din opiu și întrebuințat ca medicament pentru înlăturarea sau calmarea temporară a tusei.

codărie sf [At: DN³ / P: ~de-ie~ / Pl: ~ii / E: fr *codărie*] Dependență de codeină.

codărie sf [At: PREDA, Î. 83 / P: ~li-e / Pl: ~ii / E: *coadă* + ~elie] Codărie (1).

codărie, ~ă a [At: JIPESCU, O. 38 / Pl: ~ici, ~ice / E: *coadă* + ~elnic] Șovăitor.

codărie sf vz *codărie*

codărie sf vz *codărie*

codeținător, ~oare *smf*, *a* [At: DN³ / Pl: ~i, ~oare / E: *co-* + *deținător*] (Rar) 1-2 (Persoană) care deține ceva împreună cu alta.

codeținut *sm* [At: DA / Pl: ~uți / E: fr *codétenu*] (Rar) Deținut închis împreună cu alții.

codex *sn* *vz* **codice**

codi [At: COSTINESCU / Pzi: ~desc / E: *coadă*] 1 *vt* (C. i. oi) A tunde lâna de pe lângă coadă (1), de la picioarele dinapoi și de pe la umeri. 2 *vr* A șovăi Si: *a se coi*¹ (3). 3 *vr* (îvp) A lenevi Si: *a se coi*¹ (3). 4 *vr* (îvp) A pierde vremea Si: *a se coi*¹ (3).

codic *sn* *vz* **condica**

codică *sf* *vz* **condica**

codice *sn* [At: ALECSANDRI, ap. TDRG / Pl: ~ / V: ~dex (pl: ~uri) / E: lat *codex*, ~icem] 1 Reunire de table cerate, reprezentând cea mai veche formă de carte la romani. 2 (Jur; înv) Culegere (manuscrisă) de legi, de documente medievale. 3 (Pex) Culegere (manuscrisă) de texte vechi, de obicei cu conținut variat.

codicel *sn* *vz* **codicil**

codichel *sn* *vz* **codicil**

codichil *sn* *vz* **codicil**

codicil *sn* [At: CAT. MAN. X, 38 / V: ~cel, ~chel, ~chil / Pl: ~e, ~uri / E: fr *codicille*, lat *codicillus*] 1-2 Act întocmit în formă testamentară, prin care se modifică sau se completează conținutul inițial al unui testament.

codicologie *sf* [At: DEX² / P: ~gi-e / Pl: ~gii / E: fr *codicologie*] 1 Știință specială a istoriei care studiază manuscrisele din punctul de vedere al obiectului în sine și nu al textului. 2 Istorie a colecțiilor, stărilor, condițiilor de păstrare etc. a manuscriselor.

codie *sf* [At: DELAVRANCEA, S. 205 / P: ~gi-e / Pl: ~ii / V: ~dăie / Pl: ~ii / E: *coada* + ~ie] (Pop; șhp) 1-2 Coadă (1) (mică). 3 Codiriște. 4 Loc pe vatră unde stau copiii Si: (reg) *codlanet*. 5 (Bot; reg; îf ~dăie) Barba-ursului (*Equisetum arvense*). 6 (Bot; reg) Pipirig (*Blysmus compressus*).

codifica *vt* [At: MAIORESCU, CR. III, 172/7 / Pzi: *codific* / E: fr *codifier*] 1 A sistematiza și a reuni într-un cod² normele juridice care se referă la o anumită ramură a dreptului. 2 (Prc) A prevedea ceva într-o (sau printr-o) lege.

codificare *sf* [At: MAIORESCU, CR. III, 172/7 / Pl: ~cări / E: *codifica*] Sistematizare și reunire într-un cod² a normelor juridice și care se referă la o anumită ramură a dreptului Si: *codificație*.

codificat, ~a *a* [At: SBIERA, F. S. 369 / Pl: ~ați, ~e / E: *codifica*] 1 (D. normele juridice care se referă la o anumită ramură a dreptului) Sistematizat și reunit într-un cod². 2 (D. un uz, o practică) Reglementat printr-o lege Si: *legiferat*.

codificator, ~oare *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~oare / E: fr *codificateur*] (Rar) 1-2 Care codifică (1-2).

codificație *sf* [At: MAIORESCU, CR. III, 172/7 / P: ~ti-e / V: ~iune / Pl: ~ii / E: fr *codification*] (Jur) Codificare.

codificațiune *sf* *vz* **codificație**

codilă *sf* [At: CV, 1950, nr. 4, 32 / Pl: ~le / E: nct] Cobilă.

codiște *sf* *vz* **codiriște**

codinac *sm* *vz* **godinac**

codină *sf* [At: JIPESCU, ap. TDRG / A și: (1) *codină* / Pl: (rar) ~ni / E: *coada* + ~ina] (Pop) 1 Lână de calitate inferioară, tunsă de pe capul, picioarele și coada (1) oilor. 2 (Bot; reg) Coada(167)-vulpui (*Alopecurus geniculatus*). 3 Grâu de calitate inferioară, amestecat cu multe corpuri străine Si: *goz*, *zoana*. 4 (Fig) Drojdia societății. 5 Lemne rămase acolo unde se prelucrează lemnul Si: (pop) *huci*, *hehedig*, *vreascuri*.

codini *vt* [At: TOMESCU, GL. 271 / Pzi: ~nesc / E: *codina*] (Reg) A codi (1).

codinit *sn* [At: DEX² / P: ~uri / E: *codina*] Tundere a lânii din jurul ugerului și de pe coada (1) oii la fătare și în perioada alăptării.

codiră *sf* *vz* **codirla**

codire *sf* [At: LIUBA – IANA, M. 114 / Pl: ~ri / E: *codi*] 1 Tundere a lânii de pe coada (1) și picioarele oilor la fătare și în perioada alăptării Si: *codit*¹ (1). 2 Șovăire Si: *codit*¹ (2).

codirector *sm* [At: DEX² / Pl: ~i / E: fr *codirecteur*] Persoană care conduce, împreună cu alta (sau cu altele), în calitate de director, o întreprindere, instituție, publicație etc.

codirecție *sf* [At: DN³ / P: ~ti-e / Pl: ~ii / E: fr *codirection*] (Liv; rar) Direcție (a unei instituții, întreprinderi etc.) exercitată de mai multe persoane cu același grad.

codirește *sf* *vz* **codiriște**

codirișcă *sf* [At: DELAVRANCEA, S. 205 / V: ~dar~, ~dor~ / Pl: ~ști / E: *codiriște* *css*] Codiriște.

codiriște *sf* [At: BIBLIA (1688), 269/2 / V: ~dărăș~, ~dâr~, ~der~, ~ili~, ~res~, ~dor~, ~dorăș~, ~dorăș~ / Pl: ~ii / E: ctm *coadă* + *toporiste*] (Pop) Coadă de bici Si: (reg) *codarie* (1), *codie* (3), (reg) *codirla* (7), (reg) *codohalt*, *codorte*.

codirla *sf* [At: JIPESCU, O. 151 / V: (Mol; Trs) ~dâr~, (reg) ~dârblă, (Olt) ~ră / Pl: ~le / E: *coada* + ~irla] 1 (Reg) Coadă (1) a unui animal. 2 (Pan; reg) Partea dinapoi, mobilă, a unui car sau a unei căruțe, în care se pune de obicei nutreț pentru animalele de tracțiune Si: (reg) *serigla*, *chelnă*, *chilnă*, *șușlete*, *șislet*, *scarila*. 3 (Pan; reg) Partea din urmă a unei cete de copii, la joc. 4 (Pan; reg) Partea din urmă a unui stol de păsări. 5 (Pan; reg) Cel care rămâne la coadă (8) Si: *codiță*, *codas*, *codaciuc*, *codan*. 6 (Pan; îvp) Cel ce dă la urmă în jocul arșicelor. 7 (Reg) Codiriște.

codism *sn* [At: DEX² / Pl: ~? / E: *coadă* + ~ism] (Iuz) Curent ideologic ce neagă rolul partidului comunist în instaurarea dictaturii proletarietului.

codist *sm* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 168, 2/2 / Pl: ~iști / E: *coadă* + ~ist] (Iuz) Adept al codismului.

codișcă *sf* [At: POPOVICI, ap. PASCU, S. 249 / Pl: ~ste / E: *coadă* + ~ișcă] 1-2 (Șhp) Codiță (1-2). 3 (Pop; îc) A umbla ~după cineva A umbla mereu după cineva.

codișă *sf* [At: CHEST. V, 74/121 / Pl: ~se / E: *coadă* + ~ișă] (Reg) Oaie cu coada lungă Si: (reg) *codișeta*.

codișeta *sf* [At: CHEST. V, 74/121 / Pl: ~te / E: *codișe* + ~at(a)] (Reg) Codișe.

codișoară *sf* [At: LB / Pl: ~re / E: *coadă* + ~ișoară] 1-2 (Șhp) Codiță (1-2).

codit¹ *sn* [At: LIUBA – IANA, M. 114 / Pl: ~uri / E: *codi*] 1-2 Codire (1-2).

codit², ~a *a* [At: DA / Pl: ~iti, ~e / E: *codi*] 1 (D. oi) Tunsă pe lângă coadă (1). 2-4 (Rar; d. persoane) Care se codește (2-4) Si: *încet*, *mocăit*.

coditor, ~oare *a* [At: DA / Pl: ~i, ~oare / E: *codi* + ~(i)tor] 1-3 Care se codește (2-4).

coditură *sf* [At: DA / Pl: ~ri / E: *codi* + ~tura] Codeală.

codiță *sf* [At: CUV. D. BĂTR. I, 195/16 / Pl: ~te / E: *coadă* + ~ita] 1-2 (Șhp) Coadă (1) (mică) Si: *codișcă* (1-2), *codișoara* (1-2), *coduță* (1-2). 3 Semn grafic care intră în alcătuirea unor litere. 4 (Fig) Om lipsit de caracter și de personalitate, care servește ca unealtă cuiva Si: (rar) *codos*², *acolit*, *cirac*. 5 (D. o știre, un zvon) Exagerare. 6 (îc) Cel cu ~ Dracul. 7 (îs) ~de viață Vită slabă. 8 (Bot; reg; îc) ~ta-mielului Plantă nedefinită mai îndeaproape. 9 (Bot; reg; îc) ~ta-păunului Plantă nedefinită mai îndeaproape. 10 (La plante) Coadă (63). 11 (La obiecte și instrumente) Coadă (63). 12 Anexă (fără valoare) Si: *apendice*. 13 (Sp) Sedilă Cf *coadă*. 14 (Fig; fam) Copil mic care se ține de fusta mamei. 15 (Înv; îc) A afla o ~ cuiva A-i găsi cusururi.

codițel, ~ea *a* [At: BARONZI, L., ap. DA 93/2 / Pl: ~ei, ~e / E: *codiță* + ~el] (îs) *Pere* ~e *Pere* cu coada (63) lungă.

codițuca *sf* [At: PANTU, PL. / Pl: ~uci / E: *codiță* + ~uc(a)] (Bot; reg) Mică plantă ierboasă cu flori solitare galbene-verzui (*Mvosurus minimus*) Si: *șoricel*.

codlănet *s* [At: CHEST. II, 325/288 / E: nct] (Reg) Loc pe vatră unde stau copiii Si: *codie* (4).

codleț *smn* *vz* **cocleț**

codoaie sf vz *codoi*

codoasă sf [At: DA ms / Pl: ~se / E: *coadă* + *-oasă*] Codănaie.

codoască sf vz *codoșcă*

codobatură sf vz *codobatura*

codobaț s [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Coadă (63) de bici Si: codiriște.

codobatelei sm [At: DOMBROWSKY, P. 213 / Pl: ~ / E: *codobatura* css] (Orn; reg) Codobatură-albă (*Motacilla alba*).

codobatică sf [At: PHILIPPIDE, P. 96 / Pl: ~ici / E: *codobatura* css] (Reg) Codobatură (1).

codobătuță sf vz *codobătuța*

codobătuța sf [At: GR. S. I, 190 / V: (Ban) ~iță / Pl: ~te / E: *codobatura* css] (Ban) Codobatură (1).

codobator sm [At: MARIAN, O. I, 333 / Pl: ~ri / E: *codobatura*] (Orn; rar) Bărbătușul codobaturii Si: *codobăturoi*.

codobatură sf [At: ȘINCAI, HR. V, 560 / V: ~dab~, ~alt~, ~dobât~, ~drub~, ~dub~, ~cotorob~, ~coto~, ~cotorb~, ~cutrub~ / Pl: ~ri, ~re și (rar) ~bături / E: ml **coda-battula*, ~am] 1 Pasăre migratoare mică, cenușie, cu coada (1) lungă, mereu în mișcare, care trăiește pe lângă ape Si: *codobatică*, *codobătuța*, *codobăta*, *prundar*, *prundaș* (*Motacilla alba*). 2 (Îc) ~albăstrie, ~cenușie, ~sură, ~vânăta, ~vinetie (*Motacilla sulphurea*). 3 (Îc) ~galbenă (*Motacilla flava*). 4 (Îc) ~neagră (*Motacilla lugubris*). 5 Lemn care leagă capetele cracilor gemănărilor la car și nu lasă să se plece jos proțapul Si: *brăcinar*, *iuha*, *leha*, *splina*. 6 Persoană obraznică Si: *obraznicătura*.

codobătura v vz *codobătura*

codobătura sf vz *codobătura*

codobături vir [At: MARIAN, O. I, 333 / Pzi: ~rez / E: *codobatura*] 1-2 (Gmț; pop) A (se) împerechea.

codobăturoi sm [At: MARIAN, O. I, 333 / V: ~dab~, ~cotorob~, ~cotorbat~ / Pl: ~ / E: *codobatura* + *-oi*] Codobator.

codobăta sf [At: MARIAN, O. I, 327 / Pl: ~te / E: *codobatura* + *băta*] (Orn; Trs) Codobatură (1).

codobături snp [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Diferite lucruri în dezordine, într-un loc strâmt (într-o casă mică, într-un colț sau într-o cutie).

codobelc a vz *codoberc*

codobelciu a vz *codoberc*

codoberc, ~earcă [At: PAMFILE, J. II / V: ~elc, ~elciu, ~omelc, ~cotobelc, ~cotobelciu, ~cotomelc, (sgp -belci) / Pl: ~rci / E: *coadă* + *berc*] 1 a Berc. 2 am (Îf ~elc; în formule ritmate folosite de copii) Formulă care îndeamnă melcul să iasă din cochilia lui.

codofăt sm vz *codafăt*

codoi [At: BĂCESCU, P. 26 / V: ~oaie / Pl: (1) ~oaie, (2-3) ~ / E: *coadă* + *-oi*] 1 sn Coadă (1) mare. 2 sm (lht) Pește nedefinit mai îndeaproape. 3 sm (lht) Somn de 0,5 - 2 kg Si: *somotei*, *iaprac*, *codău* (3), *codolân*.

codoiță sf [At: GOROVEI, C. 288 / Pl: ~te / E: *coadă* + *-iță*] (Csnp; în ghicitori) Formulă ritmică *Coadă*, *codoiță*.

codolan sm [At: ANTIPA, P. 778 / Pl: ~i / E: *coadă* + *-olan*] (Reg) Somn mic.

codolat, ~ă a vz *codălat*

codolemn sn [At: PAMFILE, C. 32 / V: *coto*~ / Pl: ~e / E: *coadă* + *lemn*] (În ghicitori; csnp) Formulă ritmică *Lemn codolemn* Cf *șodolemn*, (h) *șodolemn*, *hondrolemn*.

codomelc a vz *codoberc*

codonacă sf vz *codănacă*

codorăște sf vz *codiriște*

codorăște sf vz *codiriște*

codorie sf vz *codărie*

codorigă sf [At: BARONZI, L. I, 105/20 / Pl: ~gi / E: nct] (Îrg) Suliță.

codorișcă sf vz *codirișcă*

codoriște sf vz *codiriște*

codorița sf [At: ȚICHINDEAL, F. 6 / Pl: ~te / E: nct] (Reg) 1 Coadă (1). 2 Mânunchi.

codoroi sm [At: CHEST. V, 74/28 / Pl: ~ / E: *coadă*] (Reg) Oaie cu coada (1) lungă Si: (reg) *codișe*, (reg) *codișetă*, (prt) *spucal*.

codoroș sm vz *codoroș*

codorță sf vz *codorțe*

codorțe sf [At: VICIU, GL. / Pl: ? / V: ~tă / E: nct] Codiriște.

codos, ~oasă [At: POPOVICI, ap. PASCU, S. 54 / E: *coadă* + *-os*] 1 a Cu coadă (1) mare Si: *codat* (1). 2 a Cu zăbală Si: *zabalos*. 3 a (Pex) Scârbos.

codos¹ sm [At: VAIDA / Pl: ~i / E: pbl decal după mg *farkas* „lup“, propriu „codat“] (Psr) Lup.

codos², ~oasă smf [At: PRAV. 540 / V: (înv) ~dăș sm, ~duș sm / A și: *codos* / Pl: ~i, ~oase / E: tc *kodoš*] (Prt) 1 Persoană care mijlocește prostituția Si: *proxenet*, *peste*, (înv) *pezevenghi*, (reg) *votru*. 2 (Rar) Codiță (3).

codoșcă sf [At: CREANGĂ, GL. / V: ~doas~ / Pl: ~oaste / E: *codos²* + *-ca*] (Prt) Proxenetă Cf *pohoata*, *verigașă*.

codosenie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: *codos²* + *-enie*] (Prt) 1 Mijlocire a prostituției Si: *proxenetism*. 2 Comportament de *codos²* (1).

codoși vi [At: DEX² / Pzi: ~yesc / E: *codos²*] (Prt) 1 A face pe *codosul²* (1). 2 A practica ocupația de *codos²* (1).

codosie sf [At: CIAUȘANU, R. SCUT. 81 / Pl: ~ii / E: *codos²* + *-ie*] (Prt) 1 Ocupația *codosului¹* (1) Si: *proxenetism*, *codoslăc* (1). 2 Faptă de *codos²* (1) Si: *codoslăc* (2).

codoslăc sn [At: DA ms / Pl: ~uri / E: *codos²* + *-lăc*] Codosie (1-2).

codrant sm [At: BIBLIA (1688), 784² / V: *cond*~ / E: ngr *χοδραντής*] (Înv; îlb) Monedă mică, valorând doi fileri, două parale.

codrănescul sma vz *codrenescul*

codrean, ~ă [At: LET. II, 31/32 / Pl: ~eni, ~ene / E: *codru* + *-ean*] 1-2 a (Rar) De (sau din) *codru* (1) Si: *pădurean*, *codresc* (1-2). 3 smf Locuitor al unei regiuni de *codri* (1). 4 smf Persoană care trăiește pe lângă *codri* (1) Si: (pop) *codreț* (2). 5 (Mtp; îc) *Codreana-Sânziana* Cosânzeana. 6 sm Păzitor de păduri Si: *pădurar*, *gornic*. 7 sm (Înv; Mol) Oștean recrutat din regiunea „Codrul Tigheciului“.

codreanca af [At: DA ms / Pl: ~ence / E: *codrean* + *-ca*] 1-2 Codreană (3-4).

codrenci sn vz *cotunci*

codrenescul sma [At: MARIAN, SA. I, 87 / V: ~rân~ / E: *codrean* + *-esc*] 1 Dans țărănesc nedefinit mai îndeaproape. 2 Melodie după care se execută *codrescul* (1).

codresc, ~ească a [At: ALECSANDRI, P. III, 139 / Pl: ~ești / E: *codru* + *-esc*] (Rar) 1-2 Codrean (1-2).

codrește av [At: CIAUȘANU, GL. / E: *codru* + *-este*] (Reg; îc) A împărți ~ A împărți în parcele.

codret, ~eață [At: VICIU, S. GL. / Pl: ~i, ~e / E: *codru* + *-et*] 1 a (În porecle) De *codru* (1). 2 sm (Mtp) Numele unei ființe mitologice nedefinite mai îndeaproape Si: *codrean* (4).

codri v [At: (a. 1672) IORGA, S. D. VII, 33 / Pzi: ~resc / E: *codru*] (Înv) A împărți un loc, o moșie în *codri* (5).

codricel sm [At: ISPIRESCU, L. 322/34 / Pl: ~ci / E: *codru* + *-icel*] 1-2 Codru (4) (mic). 3 (Lpl) Tip de înflorituri și împletituri.

codrior, ~oară a [At: T. PAPAHAĞI, M. / P: ~dri-or / Pl: ~i, ~oare / E: *codru* + *-ior*] (Mar) 1-11 De *codru* (1-11).

codriș, ~ă a [At: DA ms / Pl: ~i, ~e / E: *codru* + *-iș*] (Îvp) Mâncăcios. *codrișor* sm [At: LET. I, 294/14 / Pl: ~i / E: *codru* + *-ișor*] (Șhp) 1-2 Codru (1) (mai tânăr de 40-50 de ani) Si: (pop) *codruleț* (1-2), *codrut* (1-2). 3-4 Codru (4) (mic) (3-4).

codri¹, ~ă a [At: ȘEZ. XX, 4 / Pl: ~iți, ~e / E: *codru* + *-iți*] (Îppl; csnp) 1 Mândru. 2 Frumos. 3 Verde.

codri², ~ă a [At: ȘEZ. XX, 4 / Pl: ~iți, ~e / E: *codri*] (Înv) împărțit în *codri* (5).

codroi sm [At: PANȚU, PL. / V: *cond*~, (reg) ~oni / E: *codru* + *-oi*] Plantă ierboasă cu flori roșii-purpurii sau galbene și cu fructul în formă de capsulă, care crește prin livezi, fânețe uscate, tufișuri și semănături

Si: carpenă, ciormoiag, grâu-negru, grâu-prepeliței, miază-noapte, paduroi, scraba (*Melampyrum cristatum*).

codroniu sm vz **codroi**

codros sm [At: MARIAN, O. I, 258 / V: *codor~*, *cotorus* / Pl: ~i / E: ctm *coadă* + *roș(u)*] 1 Gen de păsări migratoare mici, cântătoare, cu penajul cenușiu-roșatic și cu coada lungă, roșie (*Phoenicurus*). 2 Pasăre din genul *Phoenicurus*. 3 (Îc) ~**de-grădină** Pasărea *Phoenicurus phoenicurus* Si: *pepturos*, *nucșoară*, *coada-roșie*, *pieptărus*. 4 (Îc) ~**de-grădină-caucazic** sau ~**de-grădină-cu-oglină** Pasărea *Phoenicurus phoenicurus sauramicus*. 5 (Îc) ~**de-casă** Pasărea *Phoenicurus ochruros gibraltariensis* Si: *pieptănuș-de-casă*, *coada-roșie-de-munte*, *oia*, *nucșoară*, *pieptănuș*.

codru sm [At: PSALT. HUR., ap. DA / Pl: ~ri, (rar) ~ri / E: ml **quodrum* (= *quadrum*)] 1 Pădure (mare, deasă, bătrână). 2 (Îlav) **Ca în** ~ Fără să-i pese de nimeni și de nimic Si: *nestingherit*. 3 (Îal) Foarte tare. 4 Bucată de pâine sau de mămăligă. 5 (Reg) Bucată de pământ. 6 (Pop; Îs) *Fetele ~lui lelele*. 7 (Bot; reg; Îc) ~**l-cucului** Planta *Lathraea squamaria*. 8 (Pex) Munte păduros. 9 (Pgn) Munte. 10 (Îvp; Îs) ~**de pământ** Pământ mult și roditor. 11 O parte de pădure. 12 (Îs) *Popușoi* ~ Porumb frumos și înalt (precum copacii din codru (1)). 13 (Îppl de haiducie; Îlv) **A se duce**, **a se băga**, **a se trage**, **a ieși** etc. **în** sau **la** ~ A se apuca de haiducie. 14 (Îe) **Vorbești parcă ai fi în** ~ Vorbești prea tare, strigi. 15 (Îe) **A aștepta ca pe un ~ verde** A aștepta cu mult dor. 16 (Îe) ~**fără lupi nu este** Printre oameni sunt și buni și răi. 17 (Îe) **I s-a încheiat** (sau **închis**) **calea în** ~ I s-au curmat drumurile. 18 (Îae) I s-au terminat plăcerile (după întâmpinarea unei greutăți care nu poate fi învinsă). 19 (Îe; pbl) **A visa ~ri verzi** A visa lucruri imposibile. 20 (Înv; Îe) **E bun doar de** ~ Nu e bun de muncă. 21-22 (Îs) *Cântec de* ~ Cântec bătrânesc sau doină voinicească. 23 (Înv; Îs) *Hoț* sau *voinic de* ~ Haiduc Cf *codrean* (3). 24 (Îs) *Păunașul ~rilor* Personaj legendar apărător al dreptății. 25 Măgură.

codrubatură sf vz **codobatură**

codruleț sm [At: ODOBESCU, S. III, 482 / Pl: ~i, ~e / E: *codru* + *-uleț*] 1-4 Codrișor (1-4).

codruț sm [At: JARNÍK – BÎRSEANU, D. 290 / Pl: ~i / E: *codru* + *-uț*] (Șhp) 1-4 Codruleț (1-4).

codubatură sf vz **codobatură**

codulă sf [At: ANTIPA, P. 464 / Pl: ~le / E: nct] (Pes) Bucată de frânghie groasă (sau de odgon) care servește drept frână la năvod.

coduș sm vz **codos**²

coduță sf [At: DA ms / Pl: ~te / E: *coadă* + *-uță*] 1-2 (Reg) Codită (1-2).

coechipier, ~**ă** smf [At: SP. POP., 1951, nr. 1815 / P: *co-e-chi-pi-er* / Pl: ~i, ~e / E: fr *coéquipier*] 1-2 Membru al unei echipe de muncă sau al unei echipe sportive, considerat în raport cu ceilalți membri ai echipei Si: *coleg*.

coeducație sf [At: DEX² / P: *co-e-du-ca-ți-e* / Pl: ~ii / E: fr *coéducation*] Educație a băieților la un loc cu fetele, în școli mixte.

coeficient sm [At: PONI, F. 109 / P: *co-e-fi-ci-ent* / Pl: ~nți / E: fr *coefficient*] 1 Element constant într-o expresie matematică, care multiplică o mărime variabilă. 2 (Îs) ~**diferențial** Derivată. 3-4 Ceea ce exprimă sau dă o valoare. 5-6 Mărime care indică sau caracterizează o anumită proprietate a unui corp sau a unei substanțe și care este constantă pentru acel corp sau pentru acea substanță în condiții determinate. 7 (Elt; Îs) ~**de armament** Raport între puterea totală a grupelor instalate și puterea mijlocie furnizată de uzină. 8 Mărime relativă care exprimă raportul dintre doi indicatori, arătând câte unități din indicatorul raportat revin la o unitate din indicatorul luat ca bază de raportare. 9 (Teh) Valoare numerică cu sau fără dimensiune, reprezentând o proprietate fizico-chimică, o stare, o caracteristică de calitate etc. 10 (Îs) ~**statistic** Formă de exprimare a raportului dintre două mărimi printr-un număr, care arată de câte ori o mărime este mai mare sau mai mică în comparație cu alta. 11 (Îs) ~**economic** Relație, exprimată în procente, între cantitatea de muncă produsă de un mecanism și cantitatea de energie pe care acesta o consumă.

coemptions sf [At: DN³ / P: *co-emp~* / Pl: ~ni / E: fr *coemption*, lat *coemptio*] (Jur) Cumpărare reciprocă.

coenzimă sf [At: DEX² / P: *co-en~* / Pl: ~me / E: fr *coenzyme*] (Beh) Componentă activă și termostabilă a unei enzime Si: *coferment*.

coercibil, ~**ă** a [At: DA / P: *co-er~* / Pl: ~i, ~e / E: fr *coercible*] (D. gaze) Care poate fi comprimat și reținut într-un spațiu oarecare.

coercibilitate sf [At: DA ms / P: *co-er~* / Pl: ~tăți / E: fr *coercibilité*] Însușirea de a fi coercibil.

coercitiv, ~**ă** a [At: PONI, F. 238 / P: *co-er-ci-ti-e* / Pl: ~i, ~e / E: fr *coercitif*] (Liv) 1-2 Care are puterea, dreptul de a constrânge Si: *constrângător*.

coerciție sf [At: COSTINESCU / V: ~iune / P: *co-er~* / Pl: ~ii / E: fr *coercition*] (Liv) Măsură de constrângere aplicată cuiva pentru a-l face să-și îndeplinească o obligație Si: *constrângere*.

coercițiune sf vz **coerciție**

coerde sm [At: GHICA, S. 550 / P: *co-e~* / Pl: ~ezi / E: fr *cohéritier*] (Jur) Persoană care moștenește împreună cu alții pe cineva, considerată în raport cu aceștia Si: *comostenitor*.

coerent, ~**ă** a [At: LM / V: *cohe~*, (nob; Înv) *conhe~* / P: *co-e~* / Pl: ~nți, ~e / E: fr *cohérent*] 1 Care se compune din elemente strâns legate (și armonizate) între ele Si: *coeziv* (1), *încheat*. 2 (Fiz; d. unde) Care are aceeași lungime și diferențe de fază constante în timp Si: *coeziv* (2). 3 Alcătuit din elemente strâns legate între ele, care se succed în mod logic. 4-5 (Pex) Care (se) exprimă clar și logic.

coerentă sf [At: LM / V: (rar) *cohe~* / P: *co-e~* / Pl: ~te / E: lat *cohaerentia*, fr *cohérence*] 1 Legătură strânsă (și armonioasă) între părțile sau elementele unui întreg Si: *coeziune* (2). 2 Forța care ține legate moleculele unui corp Si: *coeziune* (1). 3 Înlănțuire. 4 (Fiz) Proprietatea mai multor unde de a avea aceeași lungime și diferențe de fază constante în timp.

coeror sn [At: DN³ / P: ~*co-e~* / Pl: ~oare / E: fr *cohéreur*] (Fiz) Aparat (imaginat de Branly) pentru recepționarea semnalelor de telegrafie fără fir.

coexista vi [At: PONTBRIANT, D. / P: *co-e~* / Pzi: *coexist* / E: fr *coexister*] 1-4 A exista în același timp sau împreună cu altcineva sau cu altceva.

coexistent, ~**ă** a [At: MAIORESCU, CR. III, 102/7 / P: *co-e~* / Pl: ~nți, ~e / E: fr *coexistant*] 1-3 Care există în același timp sau împreună cu altcineva sau cu altceva.

coexistență sf [At: PONTBRIANT, D. / V: (Înv) ~*tintă* / P: *co-e~* / Pl: ~te / E: fr *coexistence*] 1 Existență simultană a mai multor lucruri, ființe, fenomene. 2 (Îs) ~*pasnica* Principiu de bază al relațiilor internaționale dintre state cu sisteme sociale diferite, potrivit căruia aceste state se angajează să trăiască în pace și să rezolve litigiile dintre ele fără a apela la forța armată.

coexistință sf vz **coexistență**

coeziune sf [At: GHICA, S. 115 / V: (rar) *cohe~* / P: *co-e-zi-u-ne* / Pl: ~ni / E: fr *cohésion*] 1 Proprietate a elementelor constitutive ale substanțelor solide, lichide și gazoase de a se menține unite, datorită forțelor care se exercită între atomii sau între moleculele lor. 2 (Fig) Legătură internă strânsă Cf *coerentă* (1).

coeziv, ~**ă** a [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr *cohésif*] 1-3 (Rar) Coerent (1-3).

coezivitate sf [At: DN³ / Pl: ~tăți / E: fr *cohésivité*] (Fiz) Proprietate pe care o are o materie de a-și conserva stabilitatea prin jocul forțelor interioare.

cof sn [At: LIUBA-IANA, M. 89 / Pl: ~uri / E: ns cf *cofa*] (Reg) 1 Albie. 2 (Pan; la boi) Adânciturile de amândouă părțile, sus la piciorul dinapoi Si: *flămânzare*. 3 Căpiță de fân.

cofar¹ sn [At: HEM 1570 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Argăseală.

cofar² sm [At: ANON. CAR. / Pl: ~i / E: *cofa* + *-ar*] 1-3 Dogar care face cofe (1-3). 4-6 Negustor de cofe (1-3). 7-8 Precupeț care vinde cu cofa (1, 3) Si: (reg) *sfârnar*.

cofaș um [At: RĂDULESCU-CODIN, L. / Pl: ~i / E: pbl *cofa* + *-as*] (Reg) Mincinos.

cofă sf [At: ANON. CAR. / Pl: ~fe / E: ger *kufe*] 1 (Reg; iuz) Vas de băut de lemn Si: *cană* Cf *cupa*. 2 (Reg; nob) Cană de stropit florile sau

legumele Si: *stropitoare*. **3** Vas de formă (relativ) cilindrică, făcut din doage de brad, cu o toartă, în care se ține la țară apa de băut Si: *donița*. **4-6** (Pex) Conținutul unei cofe (1-3). **7** (Îe; fam) **A pune** (sau **a băga** pe cineva) **în** ~ A întrece pe cineva (prin pricepere, prin viclenie) Si: *a înfunda*. **8** (Îe) **A ploua** (sau **a turna**) **cu** ~fa (sau **ca din** ~) A ploua torențial. **9** (Îe) **A căuta** ~fe de moși A căuta chilipir (aluzie la obiceiul de a împărți, în ziua Moșilor, cofe (1), de pomană). **10** (Iuz) Măsură de capacitate cam de mărimea unei ocale, conținând două fele sau patru fărtaie Cf *ite, cop, găleată, ferdela, cupă*. **11** Vas de lemn cu care se bagă mălaiul în căldare. **12** (Fig) Cap (mare) de cal.

cofaiaș sm [At: NEGRUZZI, S. I, 306/13 / V: (reg) ~ies, ~foi~, ~foies / P: ~fa-ias / Pl: ~i / E: *cofei* + -as] Cofă (1) mică.

cofaiei sn [At: CREANGĂ, P. 10 / V: ~foi~ / P: ~fa-iel / Pl: ~e / E: *cofei* + -e] Cofă (1) mică cu capac Si: *cofiță*¹ (1).

cofaies sm vz *cofaiaș*

cofar sn vz *cufăr*

cofareasă sf [At: BĂRCIANU / Pl: ~ese / E: *cofar*² + -easă] (Îrg) **1-2** Precupeață care vinde cu cofa (1, 3), mai ales fructe Si: *cofărita*.

cofări v [At: LB / Pzi: ~resc / E: *cofar*²] (Înv) A vinde cu amănuntul alimente Si: *a preocupeti*.

cofărita sf [At: LB / V: *cuf-* / Pl: ~te / E: *cofar*² + -ita] **1-2** (Înv) Cofăreasă (1-2).

cofașii sf [At: RĂDULESCU-CODIN / E: *cofaș* + -ie] (Reg) Minciuni. *cofașit, ~a a* [At: CV, 1951, nr. 2, 34 / Pl: ~iti, ~e / E: nct] (Reg) Răsfățat.

cofărie sf vz *scăfărie*

cofărnă sf vz *cofărnă*

cofărst i [At: CIAUȘANU, GL. / E: *co-* + *fărst*] (Csnp) Exprimă ideea de murdărie cu o substanță apoasă Cf *cofărsti*.

cofărstea sf [At: PAMFILE, A. / V: (pmz) ~frâș~ / Pl: ~eli / E: *cofărști* + -eală] (Reg) **1** Noroi apos. **2** Cofărștătură.

cofărști [At: LB / V: (2) ~ăști / Pzi: ~tesc / E: *co-* + *fărst*] (Reg) **1** vr (D. oameni și animale) A avea diaree Si: (pop) *a se cufuri*. **2** vr A murdări.

cofărștit, ~a a [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: ~iti, ~e / E: *cofărști*] **1** (Cu înțeles activ) Care are diaree Si: *cufurit*. **2** (Cu înțeles pasiv) Mânjit.

cofărștătură sf [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: ~ri / E: *cofărști* + -(t)ural] (Reg) Excremente apoase Si: *cofărștea* (2).

cofărt sn vz *cofărnă*

cofărnă sf [At: CADE / V: ~rnă sn, ~t, ~fita / E: *srb kovrucua*] (Ban; sbm) **1** Coadă (58) de păr Cf *coșița*. **2** Frizură. **3** (Îf ~rnă) Coadă (58) mică de păr, la femei sau la fete. **4** (Pex; mpl) Lucruri de nimic.

cofăști vr vz *cofărști*

cofei sn [At: COSTINESCU / Pl: ~e / E: *cofa* + -ei] (Reg) Cofă (1) joasă și largă.

cofeină sf vz *cafeină*

cofer sn [At: DDRF / V: (1) *coher*, *cuf-*, (3) *coif-* / Pl: ~e / E: ns cf ger *Küfer*] (Reg) **1** Cofă (1) (mai mică) Si: *șistar*. **2** Coș în care se culeg strugurii. **3** Vas în formă de lingură mare, cu coadă foarte lungă, cu care se scoate borhotul din cazanul pentru fabricat țuică și în care se pun prunele din hârdău Cf *polonic, căus*. **4** Unealtă a zidarului, probabil căus. **5** (Îf *cuf-*) Vas de faianță colorat, de formă cilindrică, cu toartă, având o capacitate de 1-1,5 l, în care se aduce sau se ține apă.

coferdam sn [At: DN³ / Pl: ~? / E: eg *cofferdam*] (Mrn) Compartiment al unei nave limitat de doi pereți transversali etanși, care separă magazinele de mărfuri de teancurile de combustibili sau lubrifianti.

coferment sm [At: DEX² / Pl: ~nți / E: fr *coferment*] (Bch) Coenzimă.

cofet sms vz *cofeturi*

cofetar smf, a [At: LET. III, 301/15 / Pl: ~i / E: *cofet* (sg *cofeturi*) + -ar] **1-4** (Persoană) care face sau vinde produse de cofetărie¹ (1) Cf *plăcintar*.

cofetăreasă sf [At: LET. III, 301/15 / Pl: ~ese / E: *cofetar* + -easă] **1-2** Femeie care face sau vinde produse de cofetărie¹ (1). **3-4** Nevastă de cofetar (1, 3).

cofetărie¹ sf [At: TDRG / Pl: ~ii / E: *cofet* (sg *cofeturi*) + -arie] **1** Local în care se fac, se consumă și se vând dulciuri (prăjituri, bomboane, înghețată etc.). **2** (Rar) Marfă de cofetărie (1).

cofetărie² sf [At: TDRG / E: *cofetar* + -ie] **1-2** Meseria cofetarului (1, 3). *cofetură sf* vz *cofeturi*

cofeturi snp [At: URECHE, L. I, 105/6 / V: ~t sms, (sgp) ~ră sf, (înv) *confet sn, se-* / E: it *confetto*] **1** Bomboane, caramele și alte dulciuri făcute de cofetar (1). **2** (Pex) Bomboane. **3** Măncăruri bune. **4-5** (Îvr; lsg; păstrat în poezia pop) Cofetar (1, 3).

cofetioane snp [At: GHEORGACHI, ap. LET. III, 301/15 / E: nct] **1-2** Cofeturi (1-2).

cofiță sf [At: H III, 38 / V: *cohi-* / E: *cofa* + -iță] (Reg; șhp) **1-6** Cofă (1-3) (mică).

cofiță¹ sf [At: ANON. CAR. / V: (Mol) *coci-*, *cohi-* / Pl: ~te / E: *cofa* + -iță] **1** (Trs; Ban; înv) Căniță de băut Si: *cofa* (1). **2-3** Cofă (3) mică, cu care se aduce apă sau se duc bucatele la câmp. **4-6** (Pex) Conținutul cofiței (1-3). **7** (Sp) Păcorniță. **8** (Îe) **A lavi pe cineva peste** ~ta cu ouăle A-l atinge tocmai unde-l doare. **9** Măsură de capacitate conținând cam o optime dintr-o cofă (1).

cofiță² sf vz *cofărnă*

cofleji vi vz *cofleși*

cofleșeală sf [At: COSTINESCU / Pl: ~eli / E: *cofleși* + -eală] Fleșcăire. *cofleși vi* [At: COSTINESCU / V: ~eji, ~liști / E: ns cf *moleși, cofoi, flești, fleșcăi*] (D. fructe) A se fleșcăi.

cofleșire sf [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *cofleși*] (D. fructe) Fleșcăire. *cofleșit, ~a a* [At: CV, 1950, nr. 4, 36 / Pl: ~iti, ~e / E: *cofleși*] **1** (D. fructe) Fleșcăit. **2** (Fig; d. oameni) Posomorât.

cofliști vi vz *cofleși*

cofosniță sf [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~te / E: nct] (Reg) Poreclă dată unei bătrâne.

cofochirurgie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *cophochirurgie*] Disciplină care se ocupă cu tratamentul surdității pe cale chirurgicală.

cofoi¹ vr [At: H VII, 182 / E: nct] (Reg; d. fructe) A se cofleși.

cofoi² sn [At: DA ms / Pl: ~oai / E: *cofa* + -oi] **1** Cofă (1) mică cu care aduc copiii apă de la fântână. **2** Vas cu care se aduce mâncarea la câmp.

cofoiaș sn vz *cofaiaș*

cofoiel sn vz *cofaiei*

cofoies sn vz *cofaiaș*

cofoză sf [At: DN³ / Pl: ~ze / E: fr *cophose*] (Med) Surzenie.

cofra vr [At: DN³ / Pzi: ~rez / E: fr *coffrer*] **1-4** A executa un cofraj (1-4).

cofraj sn [At: DA ms / Pl: ~e / E: fr *coffrage*] **1** Tipar (de lemn sau de metal), în care se toarnă un material de construcție în stare fluidă, pentru a se întări după forma dorită. **2** Îmbrăcăminte de scânduri, care susține pereții unui șant, galeriile unei mine etc. **3** Îmbrăcăminte specială de protecție pentru conductele neizolate. **4** Suport (de carton, cu diferite profiluri) pentru ambalat.

cofrare sf [At: DN³ / Pl: ~rări / E: *cofra*] **1-4** Executare a unui cofraj (1-4).

cofra sf [At: LTR / Pl: ~re / E: fr *coffre*] (Teh) **1** Lucrare de fortificație permanentă. **2** Adăpost activ așezat pe șant sau pe contraescarpă pentru a bate cu foc șantul pe toată lungimea lui.

cofrăsteală sf vz *cofărștea*

cofret sn [At: EVID. CONT. 59 / Pl: ~e / E: fr *coffret*] (Câteodată complinit prin „cu siguranță”) Un fel de firidă închisă cu o ușă metalică, în care sunt grupate siguranțele unei instalații de curent electric de putere relativ mică.

coftă sf vz *copcă*

coftărie sf vz *cofterie*

cofterie sf [At: (a. 1536) CUV. D. BĂTR. I, 238 / V: ~târ~, ~tîr~, *cufțur-* / Pl: ~ii / E: tc *kufteri*] (Trs; înv; îpl) **1** Stofă prețioasă (postav

sau mătase), din care se făceau dulame boierești și cingători femeiești
Si: *atlas*. 2 (Pex) Caftan.

cofturie sf vz *cofterie*

coftori v vz *coptori*

cofunda vi vz *confunda*

cogălti i [At: CADE / V: ~glăc, ~glic / E: fo] Onomatopee prin care se imită zgomotul făcut când se bea sau se toarnă dintr-o sticlă.

cogea ain vz *coșcogea*

cogeametea ain vz *coșcogea*

cogeamite ain vz *coșcogea*

cogemite ain vz *coșcogea*

cogenerațional, ~ă a [At: DEX² / P: ~ti-o~ / Pl: ~i, ~e / E: co- + generație + -onal] (Rar) Din aceeași generație.

cogestione sf [At: DEX² / P: ~ti-u~ / Pl: ~ni / E: co- + gestiune (după fr *cogestion*)] Gestiune ținută în comun de mai multe persoane.

cogirla sf vz *cocărla*

cogitabund, ~ă a [At: DN³ / Pl: ~nzi, ~e / E: it *cogitabondo*] (Liv; rar) Bogat în cugetări Si: *gânditor*.

coglăc i vz *cogălti*

coglete sm vz *coclet*

coglic i vz *cogălti*

cognat sn [At: DN³ / Pl: ? / E: lat *cognatus*] 1 Situația juridică a celui înrudit cu alții. 2 Legături naturale, în special pe linie femeiască, în dreptul roman.

cognațiune sf [At: DN³ / Pl: ~ni / E: lat *cognatio*] Înrudire naturală în vechiul drept roman.

cognări vi [At: DA ms / Pzi: ~resc / E: *cogne*] (Reg) 1-2 A (pre)găti mâncare Si: *a bucatari*.

cogne sf vz *cuhne*

cognitiv, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *cognitif*] 1 Care aparține cunoașterii. 2 Referitor la cunoaștere. 3 Specific cunoașterii. 4 Capabil de a cunoaște.

cognomen sn [At: DN³ / Pl: ~e / E: lat *cognomen*] 1 Al treilea nume al unei persoane, care arată familia, potrivit vechiului drept roman. 2 Poreclă.

cognoscibil, ~ă a [At: DA ms / Pl: ~i, ~e / E: fr *cognoscible*, lat *cognoscibilis*] (Flz) Care poate fi cunoscut.

cognoscibilitate sf [At: DEX² / Pl: ~răți / E: fr *cognoscibilité*] (Flz) Însușirea de a putea fi cunoscut.

coh sn [At: ȘINCAI, HR. III, 263/2 / Pl: ~uri / E: mg *koh*, ucr *кох*] (Ind; mgm; Trs) 1 Uzină. 2 Turnătorie. 3 Vatră, de la gura foalelor, în care se înroșește fierul.

coha sf [At: ODOBESCU, S. I, 134 / Pl: ~le / E: pbl tc *kova*] (Tem; iuz) Borcan (de dulceată) Si: *gavanos, chisea*.

cohabita vi vz *coabita*

cohabitare sf vz *coabitare*

cohal sn [At: I. IONESCU, P. 481 / Pl: ~? / E: net] (Îvr) Pădurice.

cohaln sn [At: ZAMFIRESCU, CONV. LIT. XXXVIII, 651 / E: ns cf mg *kôhalom*] (Reg) Câmp.

cohă sf [At: CV, 1950, nr. II, 12 / Pl: ~he / E: tc *kova*] Bucătărie domnească.

cohăi vi [At: I. CR. VI, 153 / Pzi: ~esc / E: *cohi*] (Mol) A tuși înăbușit Si: *a cohăcâi, a cohnaî, a cuhuci*.

cohăit sn [At: DA ms / Pl: ~uri / E: *cohăi*] Tuse înăbușită Si: *cohnaî*.

cohăcâi vi [At: CV, 1950, nr. 4, 36 / Pzi: *cohăcâi* / E: net] (Reg) A cohăi.

cohăia v vz *incovoia*

cohăietura sf vz *incovoietura*

cohălti vi [At: PAMFILE, J. II / Pzi: ~tesc / E: net] A nu mai putea de foame Cf *pocălti*.

cohe sf [At: FRÂNCU - CANDREA, M. 99 / V: *cove* / E: mg *kohó*] (Mgm; Trs; Mar) Bucătărie.

coher sn vz *cofer*

coherent, ~ă a vz *coerent*

coherentă sf vz *coerentă*

coeziune sf vz *coeziune*

cohi i [At: DA ms / V: ~cohia / E: fo cf *chehai*] Interjecție care imită tusea.

cohia i vz *cohi*

cohi-cohia i vz *cohi*

cohiliță sf vz *cofilia*

cohita sf vz *cofiță*¹

cohlear, ~ă a [At: DN³ / P: ~le-ar / Pl: ~i, ~e / E: fr *cochléaire*] 1 Care aparține cohleei. 2 Situat în cohlee. 3 Referitor la cohlee. 4 Specific cohleei.

cohlee sf [At: DN³ / P: ~le-e / E: fr *cochlée*] Parte a urechii interne, formată dintr-un canal osos răsucit în spirală.

cohleoidă sf [At: DN³ / P: ~le-o-i~ / Pl: ~de / E: fr *cochléoïde*] Curbă plană, loc geometric al extremităților arcelor cercurilor tangente unei drepte într-un punct al ei, având originea comună și aceeași lungime.

cohnă sf vz *cuhnă*

cohnăi vi [At: DA ms / Pzi: ~esc / E: ns cf *chehai*] A cohăi.

cohnăit sn [At: DA ms / Pl: ~uri / E: *cohnăi*] Cohăit.

cohnî [At: ȘEZ. XVII, 63 / Pzi: ~nesc / E: ns cf *cocli*] (Îvp) 1 vr A se strica. 2 vi (Fig) A ține în ascuns durerea Si: *a mocni*.

cohnire sf [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *cohnî*] (Îvp) 1 Stricare. 2 Ascundere a durerii Si: *cohnî*¹ (2).

*cohnî*¹ sn [At: DA ms / Pl: ~? / E: *cohnî*] (Reg) 1-2 Cohnire (1-2). 3 Miros greu (de ceva stricat).

*cohnî*², ~ă a [At: DA ms / Pl: ~iti, ~e / E: *cohnî*] (Îvp) 1 Stricat. 2 (Fig; d. persoane) Care ține în ascuns durerea.

cohnolnicios, ~oasă a [At: DA ms / Pl: ~osi, ~oase / E: ns cf *cohai*, *cohnăi*] (Reg) Care tușește mereu Si: *jabos*.

cohorta sf [At: BĂLCESCU, M. V. 152 / V: (înv) *coor~* / Pl: ~te / E: lat *cohors*, -tem] 1 (La romani) Unitate de infanterie egală cu a zecea parte dintr-o legiune. 2 (În trecut) Trupă de cercetași formând o unitate, parte a unei legiuni. 3 (Fig) Multime. 4 (Fig; rar) Colectivitate a oamenilor care au trăit același eveniment demografic într-o perioadă de timp.

cohrib vi [At: DA ms / E: pbl, în loc de *pohrib*] (Reg) Pălărie mare.

*coi*¹ [At: ȘEZ. XIX, 111 / Pzi: ~esc / E: *coi*²] 1-2 vi A castra (vitele). 3 vr A nu trece la treabă Si: *a se codi* (2), *a pregeta*.

*coi*² [At: BIBLIA (1688), 86² / Pl: *coai* și ~uri / E: lat *coleus*] 1 sn (Atm; pop; mpl) Testicul. 2 sn (Îla) Cu *coai* Nejugănit. 3-4 sm, a (Fam; fig; îal) (Bărbat) de o mare energie, curajos, îndrăzneț Si: *barbat* (3-4).

5 sm (Îcs) *De-a-n ~u* sau *de-a ~u* Joc de copii. 6 sn (Îe) (A umbla) *ca un ~ într-o căldare* (A umbla) fără rost. 7 sn (Îe) A fi bătut la cap *ca berbecule la coai* A fi prost. 8 sn (Îe) A strânge pe cineva de *coai* A constrânge pe cineva la ceva, fără putință de împotrivire. 9 sn (Îe)

~de-berbec Pungă (făcută din scrot de berbec). 10 sn (Reg; îc) *Coai*le-morarului Parte a morii nedefinită mai îndeaproape Cf *coi*nac

(6). 11 sn (Bot; reg; îc) *Coai*le-popii Clocotiș (*Staphylea pinnata*). 12 sn (Îac) Buruiună cu rădăcina ca ceapa, cu efect afrodisiac și care omoară căinii imediat după ce aceștia o mănâncă Si: *i*arba-căineasca,

boaele-popii, *rozmarin-porcesc*. 13 sn (Bot; reg; îac) Remf (*Aristolochia clematidis*). 14 sn (Bot; reg; îac) Spânz. 15 sn (Bot; reg; îac) Untul-vacii (*Orchis morio*). 16 sn (Bot; reg; îac) Voiniceriu (*Evonymus europaeus*).

17 sn (Bot; îc) *Coai*le-tapului Plantă erbacee, cu tuberculi și flori galbene, cu slab miros de soc. 18 sm Greutate care se atarnă la cântar Si: *coi*nac

(7). 19 sm (Complinit uneori prin „de cal”) Minge de gumă.

coian sm [At: ANON. CAR. / Pl: ~i / E: *coi*² + -an] (Pop) Om cu testicule mari.

coiat a [At: ALRM I/I h. 194 / E: *coi*² + -ar] (Reg) Coios (2).

coic i [At: DA ms / E: fo] 1-2 Cuvânt prin care se imită tipătul (de foame sau de durere al) porcilor, dar mai ales al porceilor Si: *guic*.

coica v vz *coicai*

coicai v [At: CIAUȘANU, V. / V: (1) ~ca / P: *co-i-că-i* / Pzi: ~esc (~ciesc) și *coicai*, p 3 ~e / E: fo] 1-2 vir (Ban și Olt; d. porci și mai ales

d. porci) A gâta. 3 (Fig) A chinui rău de tot Si: (reg) *a acăi* (1), *a smotoci*, *a tipui*.

coidac sn [At: ANTIPA, P. 157 / Pl: ? / E: nct] (Pes) Băt scurt de care e legată undița sau etera, care fixează vârșă pe fundul apei Si: *poligaciu*, *pelie*.

coiet sm [At: VICIU, GL. / E: *coi*² + *-et*] (Min) Rocă cristalină care conține niște globule mici sau mai mari (de cristal de cuarț).

coif sn [At: MARDARIE, L. 4459 / V: (inv) *~a sf*, (Mol; inv) *~iuf* / Pl: *~uri* / E: It *cofea*] 1 (Mil) Acoperământ de metal sau de piele pentru protecția capului, purtat, în trecut, de unii ostași în timpul luptei Si: *casca*, *chivără*, (reg) *ceacau*. 2 Caschetă de hârtie în formă de bicorn, cu care se joacă copiii, purtată (ocazional) pentru a proteja capul de soare. 3 (Inv; fig) Soldat german. 4 (Bot) Planta *Aconitum nappellus*. 5 (Reg) Cuih de pești Si: *clociob*, *coscoavă*, *capta*.

coifa vr [At: CHEST. II, 388/299 / Pzi 3: *~feaza* / E: nct] (Reg; d. tencuiala sau varul de pe pereți; pex d. pereți) A se coșcovi.

coifar sm [At: DA ms / Pl: *~i* / E: *coif* + *-ar*] (Rar) Fabricant de coifuri (1).

coifă sf vz *coif*

coifer sn vz *cofer*

coiffure sf [At: DN³ / P: *co-a-für* / E: fr *coiffure*] (Frm; rar) 1-3 Denumire generică pentru bonetă, caschetă, cască etc.

coifi vr [At: DA ms / Pzi: *~feste* / E: *coifa* css] (Reg; d. tencuiala sau varul de pe pereți; pex; d. pereți) A se coșcovi.

coifoi sn [At: GIUGLEA – VÂLSAN, R. S. 77 / Pl: *~oai* / E: *coif* + *-oi*] (Îppl) Coif (1) mare.

coifoia vr [At: DA ms / Pzi: *~eaza* / E: *coifi* css] (Reg; d. tencuiala sau varul de pe pereți; pex; d. pereți) A se coșcovi.

coiha sf vz *cuhiie*

coilie sf vz *colilie*

coimani vr [At: DA ms / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Reg) 1 A se căzni. 2 A se veseli degeaba.

coinac sm [At: ÎNDREPTAREA LEGII (1652), ap. ȘIO / Pl: *~aci* / E: tc *kainak*] 1 (Inv) Vertebră. 2 (Inv) Noadă. 3 (Inv) Osul gleznei. 4 (Inv; la jocul de table) Zar. 5 Sfoară de care e legată, la un capăt, o greutate și care se aruncă în sus spre a prinde și a trage în jos altă sfoară întinsă, mai ales a unui zmeu (care aparține altuia). 6 Parte a morii cu care se ridică pietrele pentru a le fereca cu un ciocan de fier oțelit Si: *fafalug*, *tavalug*, *crainic*, *cântarul-pietrelor*. 7 Greutate care se atârna de brațul unei cumpene sau al unui cântar ori de capătul mai scurt al cumpenei puțului, pentru a ridica celălalt capăt (cu găleata) Si: *catamâi*. 8 Testicul. 9 Tânăr care își începe viața sexuală. 10 Penis.

coina sf vz *cuhe*

coinăcele snp [At: ȘEZ. VI, 25 / E: *coinac* + *-el*] (Bot) Buruiană cu flori rotunde și păroase (*Lactarius terminasus*) Si: *motocoi*, *flocoșei*.

coincida vi [At: COSTINESCU / Pzi: *~dez* / E: *coincide* css] 1-4 (Inv) A coincide.

coincida sf [At: MDA ms / Pl: (rar) *~ări* / E: *coincida*] (Îvp) 1-4 Coincidere (1-4).

coincide vi [At: COSTINESCU / P: *co-in-* / Pzi: *coincid* / E: fr *coïncider*] 1 (D. evenimente, fenomene etc.) A se petrece simultan Si: (inv) *a coincide* (1). 2 (D. evenimente, fenomene etc.) A se produce în același loc Si: (inv) *a coincide* (2). 3 A se potrivi întocmai Si: (inv) *a coincide* (3), (pop) *a se brodi*, *a se nimeri*. 4 (D. linii, figuri, suprafețe) A se suprapune perfect Si: (inv) *a coincide* (1).

coincident, *~a* a [At: COSTINESCU / P: *co-in-* / Pl: *~nți*, *~e* / E: fr *coïncident*] 1-4 (Rar) Care coincide (1-4).

coincidentă sf [At: PONTBRIANT, D. / V: *~din-* / P: *co-in-* / Pl: *~te* / E: fr *coïncidence*] 1 Suprapunere exactă Cf *congruentă*. 2 (Fig) Potrivire incidentală și neașteptată a două lucruri, evenimente, fapte etc. Si: (pop) *brodire*, *nimerală*.

coincider sf [At: DA ms / P: *co-in-* / Pl: *~ri* / E: *coincide*] 1-2 (D. evenimente, fenomene etc.) Producere simultană sau în același loc Si:

coincida (1-2). 3 Potrivire întocmai Si: *coincida* (3). 4 (D. linii, figuri, suprafețe) Suprapunere perfectă Si: *coincida* (4).

coincidență sf vz *coincidentă*

coinculpă, *~a* smf [At: DEX² / P: *co-in-* / Pl: *~ati*, *~e* / E: fr *coïnculpé*] Inculpat împreună cu alții în aceeași infracțiune penală.

coine sn [At: DN³ / P: *co-i-* / V: *koine* / E: ngr *κοινέ*] Limbă comună (mai ales limba greacă de circulație).

coinghios sm [At: DAMÉ, T. / Pl: *~oși* / E: nct] (Bot; reg) Specie de struguri albi.

coinstigator, *~oare* smf [At: DEX² / P: *co-in-* / Pl: *~i*, *~oare* / E: *co-* + *instigator*] Instigator, împreună cu alții, la săvârșirea unei infracțiuni.

cointeresa vi [At: DA ms / P: *co-in-* / Pzi: *~sez* / E: fr *coïntéresser*] 1 A face ca cineva să fie interesat într-o acțiune comună împreună cu altul (sau cu alții). 2 A stimula interesul cuiva pentru ceva (prin recompense materiale sau morale).

cointeresare sf [At: GHICA, S. 566 / P: *co-in-* / Pl: *~sări* / E: *coïnteresa*] 1 Interesare a cuiva într-o acțiune comună împreună cu altul (sau cu alții). 2 Stimulare a interesului cuiva pentru ceva (prin recompense materiale sau morale).

cointeresat, *~a* a [At: CARAGIALE, M. 28 / P: *co-in-* / Pl: *~ati*, *~e* / E: *coïnteresa*] Care este interesat împreună cu altul (sau cu alții) într-o acțiune comună (din care are ceva de câștigat).

coios a [At: LB / E: *coi*² + *-os*] (Pop) 1 Cu testicule mari. 2 Bolnav de hernie Si: *surpat*, *boșorog*, *coiat*, *coi*².

coiot sm [At: DEX² / P: *co-iot* / Pl: *~oți* / E: fr *coyote*] Mamifer carnivor din America, asemănător cu lupul și cu șacalul (*Canis latrans*).

coir sm [At: DN³ / P: *co-ir* / E: eg *coir*] 1 Plantă exotică. 2 Fibră elastică extrasă din coir (1).

*coi*¹ sn [At: COD. PEN. R.P.R. 451 / Pl: *~uri* / E: lat *coitus*, fr *coït*] Actul împreunării sexuale Si: *copulație*.

*coi*², *~a* a [At: ALRM I/I h. 114 / Pl: *~iți*, *~e* / E: *coi*² + *-it*] (Pop) Coios (2).

*coi*² sf [At: MÂNDRESCU, L. P. / Pl: *~te* / E: ns cf mg *kojtat* (*kajtat*), *kojtâr*] (Reg) 1 Cătea. 2 Femeie cochetă, frumoasă, dar leneșă Si: *prădătoare*, *stricată*, *desfrănată*, *curvă*.

*coi*² sf [At: VICIU, GL. / Pl: *~te* / E: nct] (Îrg) Gaura de la jocul cu mingea „de-a cotca”.

*coi*³ sn [At: GORJAN, H. II, 91/6 / E: *coi*² + *-it*] 1-2 (Șhp) Coaie (1) (mici).

coiuf sn vz *coif*

coiugă sf [At: LB / Pl: *~uge* / E: nct] (Pes) Plasă de prins pește.

coiut sn [At: HERZ. – GHER. M. IV, 236 / Pl: *~e* și *~uri* / E: *coi* + *-ut*] 1 Coi (1) mic (de copil sau de animal). 2 Minge (mică) de gumă.

cojală sf vz *cojeala*

cojan sm [At: LM / V: *~jean* / Pl: *~i*, *~jeni* / E: nct] 1 Poreclă dată țăranilor din Muntenia de către ardeleni. 2 Nume depreciativ dat de locuitorii din zone muntoase și deluroase țăranilor de la șes. 3 Nume întrebuințate pentru a face distincția între mocanii de la plai și podgorenii de la vale.

cojanca sf [At: DA ms / V: *~jea-* / Pl: *~nce* și *~jence* / E: *cojan* + *-că*] 1-6 Nevastă sau fată de cojan (1-3).

cojănesc, *~ească* a [At: H XI, 326 / V: *~jen-* / E: *cojan* + *-esc*] 1-3 De cojan (1-3). 4-6 În felul cojanilor (1-3). 7-9 Specific cojanilor (1-3).

cojănește av [At: TURCU, E. 138 / V: *~jen-* / E: *cojan* + *-este*] 1-3 Ca la cojani (1-3). 4-6 În felul cojanilor (1-3). 7-9 Specific cojanilor (1-3).

10 (D. statul jos) Turcește.

cojba vr [At: CADE / Pzi 3: *~beaza* / E: ctm *cujba* + *coajă*] (Reg; d. tencuiala sau varul de pe pereți; pex, d. pereți, d. coaja (6) pânii coapte) A se coșcovi.

cojbat, *~a* a [At: DA ms / Pl: *~ati*, *~e* / E: *cojba*] (Reg) Cojit (3).

cojba sf [At: BRAN, S. / V: *coaj-* / Pl: *~be* / E: *cojba*] (Trs) 1 Scoală. 2 (Îf *coaj-*) Coajă (4) de ou.

cojcogea ain vz *coșcogea*

cojeală *sf* [At: TDRG / V: (reg) ~*jală* / Pl: ~*eli* / E: *coji*² + *-eală*] 1 Curățare de coajă (2) Si: *cojire* (1), *cojit*¹ (1). 2-5 Ceea ce se desprinde prin cojire (1-4) Si: *cojitura* (6-9).

cojean *sm* *vz cojan*

cojeancă *sf* *vz cojanca*

cojeică *sf* *vz cujeică*

cojenesc, ~*ea* *scă* *a* *vz cojănesc*

cojeneste *av* *vz cojănește*

coji¹ *sm* *vz coș*⁴

coji² [At: PISCUPESCU, O. 280/15 / V: *corji* / Pzi: ~*jesc* / E: *coajă*] 1-2 *vr* (C. i. un pom, o nuia, un fruct, o legumă etc.) A (se) curăța de coajă (1). 3 *vr* (C. i. un animal) A jupui Si: *cojeala* (1), *cojit*¹ (1), *cojitura* (1). 2 (D. un animal) Jupuire Si: *cojit*¹ (2). 3 (D. răni cicatrizate, d. pielea arsă de soare, uscată de vânt) Curățare de coji (14) Si: *a se descuama*. 7 *vr* (D. pereți și d. tencuiala sau varul de pe ei) A se coșcovi.

cojire *sf* [At: DA ms / Pl: ~*ri* / E: *coji*] 1 (D. un pom, o nuia, un fruct, o legumă etc.) Curățare de coajă (1) Si: *cojeala* (1), *cojit*¹ (1), *cojitura* (1). 2 (D. un animal) Jupuire Si: *cojit*¹ (2). 3 (D. răni cicatrizate, d. pielea arsă de soare, uscată de vânt) Curățare de coji (14) Si: *coji*¹ (3), *descuamare*. 4 (D. pereți și d. tencuiala sau varul de pe ei) Coșcovire.

cojit¹ *sn* [At: DA ms / Pl: ~*uri* / E: *coji*] 1-4 Cojire (1-4).

cojit², ~*a* *a* [At: DELAVRANCEA, S. 174 / Pl: ~*iti*, ~*e* / E: *coji*] 1 (D. legume, fructe etc.) Care a fost curățat de coajă (1). 2 (D. piele) De pe care s-au luat sau au căzut coji (1) Si: *descuamat*. 3 (D. pereți și d. varul sau tencuiala de pe pereți) Coșcovit.

cojitor *sn*, *a* [At: DEX² / Pl: ~*oare* / E: *coji* + *-tor*] 1-2 (Instrument sau mașină) cu care se execută descocierea trunchiurilor de arbori.

cojitura *sf* [At: DA ms / Pl: ~*ri* / E: *coji* + *-(t)ura*] 1-4 Cojire (1-4). 5 (Pex) Ceea ce s-a cojit. 6-9 Ceea ce s-a desprins prin cojire (1-4).

cojita *sf* [At: PANN, P. V. III, 92 / Pl: ~*te* și (reg) ~*ti* / E: *coajă* + *-ita*] 1-10 Coajă (1, 2, 6-8) (mică).

cojnec, ~*a* *a*, *sf* *vz cojnic*

cojnic, ~*a* [At: (a. 1697, Urlați), BUL. COM. IST. V, 224 / V: ~*nec*, ~*a*, (+ *coajă*) *coajnică* *sf* / E: srb *кожина хартия* „pergament” și adaptat la derivatele în ~*nic*] (Înv) 1 *a* (Ca atribut) Scris pe pergament. 2 *sf* Pergament.

cojnită *sf* *vz coșnita*

cojoacă *sf* *vz cojoc*

cojoaică¹ *sf* [At: H VI, 143 / Pl: ~*ice* / E: nct] Cujeică.

cojoaică² *sf* [At: CADE / Pl: ~*ice* / E: *coajă* + *-oaică*] (Orn) 1 Scortărel. 2 (Îe) ~*de-munte* Pasăre cu pene cenușii pe cap, cu gusa albă vara și neagră iarna, cu aripile parțial roșii și negre, ciocul lung, subțire și încovoiat și care trăiește în crăpăturile stâncilor (*Tichogroma muraria*).

cojoc *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 33/2 / V: ~*oacă* *sf* / Pl: ~*oace*, (înv) ~*uri* / E: vsr *кожоухъ*] 1 Obiect de îmbrăcăminte făcut din piele de oaie prelucrată cu mițe cu tot, cu blana în interior, care se poartă mai mult la țară ca palton Si: *blană, bitus, boboi, bundă, burcă, gheba, gihea, sarică, subă, tohoarca*. 2 (Pop; fig; îe) A avea (a găsi, a afla) ac de (sau pentru) ~*ul* **cuiva** A găsi modalitatea de a îndrepta pe cineva. 3 (Îae) A se răzbuna pe cineva. 4 (Îae) A-i veni de hac cuiva. 5 (Fig; îe) A-și întoarce ~*ul* pe cealaltă parte (sau pe dos) A-și schimba atitudinea, părerea pe neașteptate Si: *a întoarce foaia*. 6 (Fig; îe) A nu căuta de ce e ~*ul* **cuiva** A-i trata egal pe toți. 7 (Fig; îe) A nu-l mai întreba pe cineva de ce i-e ~*ul* A lua pe cineva prin surprindere. 8 (Pop; fig; îe) A cunoaște cui de ce îi e ~*ul* A ști cu cine ai probleme. 9 (Pop; fig; îe) Cât îi poate ~*ul* Cât poate cineva Si: *cât îl ține cureaua*. 10 (Pop; fig; îe) Te mănâncă ~*ul*! Nu te astâmperi 11-12 (Pop; fig; îe) A scutura (cuiva) ~*ul* sau A i se face (cuiva) pielea ~*ul* A bate sau a fi bătut. 13 (Pop; fig; îe) Vai de ~*ul* **cuiva**! Vai de pielea cuiva. 14 (Pop; fig; îe) Jocul rupe ~*ul* Cine se ține de petreceri, sărăcește. 15 (Îae) Jocul se termină cu bătaie. 16 (Pop; fig; îe) Iarnă cu sapte ~*oace* Iarnă foarte grea și friguroasă. 17 (Pex) Blană întrebuințată drept căptușeală. 18-19 (Gm) Piele cu mult păr sau blana unui animal.

20 (Bot; îe) ~*ul-ursului* Plantă cu frunza ca cea a mărului. 21 Sul de bumbac bine presat. 22 Pătură de bumbac, obținută în filaturile de bumbac. 23 Dans țărănesc. 24 Melodie pe care se execută acest dans. 25 Dansul împreună cu melodia.

cojocar *sm* [At: N. COSTIN, ap. LET. I, 91/13 / V: (îvr) ~*iu* / Pl: ~*i* / E: *cojoc* + *-ar*] Bărbat care lucrează sau vinde cojoace (1) Si: *blănar, pielar*. **cojocaș** *sn* [At: DA ms / Pl: ~*ase* / E: *cojoc* + *-as*] Cojocel (1).

cojocărească *sf* [At: DA ms / Pl: ~*ese* / E: *cojocar* + *-ească*] 1-2 Femeie care lucrează sau vinde cojoace, căciuli etc. Si: *cojocărița* (1-2). 3 (Rar) Soția cojocarului Si: *cojocarita* (3).

cojocăresc, ~*ea* *scă* [At: SEVASTOS, N. 281 / Pl: ~*ești* / E: *cojocar* + *-esc*] 1-2 *a* Care aparține cojocarului sau cojocăriei. 3-4 *a* Care se referă la cojocar sau cojocărie. 5-6 *a* Care este specific cojocarului sau cojocăriei. 7-8 *a* Care provine de la cojocar sau de la cojocărie. 9-10 *a* De cojocar sau cojocărie. 11 *sf* (Îf ~*ea* *scă*) Dans țărănesc nedefinit mai îndeaproape. 12 *sf* Melodie după care se execută acest dans. 13 *sf* Dansul împreună cu melodia.

cojocări *v* [At: HERZ. - GHER., M. IV, 243 / Pzi: ~*resc* / E: *cojocar*] 1 *a* se ocupa cu cojocăria (1) Si: *a cojocări*. 2 (Fig) *a* bate pe cineva zdrăvăn.

cojocărie *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. I, 91/13 / Pl: ~*ii* / E: *cojocar* + *-ie*] 1 Meseria cojocarului Si: *cojocarit*. 2 Atelier unde se lucrează cojoacele (1) etc. 3 Prăvălie în care se vând cojoacele (1) și alte obiecte din piele. 4 Marfa cojocarului.

cojocărit *sn* [At: LIUBA - IANA, M. 6 / E: *cojocări*] Cojocărie (1). **cojocăriță** *sf* [At: DA ms / Pl: ~*te* / E: *cojocar* + *-ita*] 1-2 Cojocărească (1-2) 3 (Rar) Cojocărească (3)

cojocel [At: ODOBESCU, S. I, 483 / Pl: ~*e* (1), ~*cei* (2) / E: *cojoc* + *-el*] 1 *sn* Cojoc (1) scurt, de obicei, fără mâneci Si: *bondota, bunda, cojocită, cojocut, pieptar*. 2 *sm* (Bot; reg) Porumb (*Zea mays*).

cojoci *v* [At: ANON. CAR. / Pl: ~*cesc* / E: *cojoc*] (Înv) 1-2 *a* cojocări (1-2).

cojocică *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: ~*cele* / E: *cojoc* + *-ica*] Haină care ajunge până la genunchi și este căptușită cu piele de oaie.

cojocină *sf* [At: CAMILAR, N. II, 426 / Pl: ~*ne* / E: *cojoc* + *-ină*] 1 Cojoc (1) vechi și rupt. 2 Om îmbătrânit Si: *boșorog, mosneag*.

cojocită *sf* [At: LUC. III, 361 / Pl: ~*te* / E: *cojoc* + *-ita*] Cojocel (1). **cojocut** *sn* [At: DA ms / Pl: ~*e* / E: *cojoc* + *-ut*] Cojocel (1).

cojoică *sf* *vz cujeică*

cojoni *vi* *vz claponi*

cojora *vz coroji*

cojori *vz coroji*

cojos, ~*oasă* *a* [At: PISCUPESCU, O. 310/22 / Pl: ~*osi*, ~*oase* / E: *coajă* + *-os*] 1 Acoperit cu multă coajă (1). 2-3 Care are forma sau consistența unei coji (1). 4 (D. răni) Care a prins coajă (14).

col¹ *sn* [At: HEM 1669 / Pl: ~*uri* / E: tc *kol*] 1 (Mol) Aripa morii de vânt Cf *fofează, săgeată*. 2 (Mun; rar; îe) *a fi de* ~*a* fi paznic de noapte Si: *a fi de caraula*.

col² *sn* [At: DEX² / Pl: ~*uri* / E: fr *col*] 1-2 (Atm) Parte mai îngustă, mai strâmtă a unui organ sau a unui os.

cola *smi* [At: DEX² / E: fr *cola, kola*] Arbore tropical cu frunze albe sau roșii de forma unei nuci, care conțin alcaloizi stimulanți (*Cola nitida*).

colabora *vi* [At: NEGRUZZI, S. I, 339 / Pzi: ~*rez* / E: lat *collaboro*, ~*are*, fr *collaborer*] 1 *a* participa, alături de alte persoane, la realizarea unei acțiuni, a unei opere etc., care se efectuează în comun. 2 *a* publica lucrări într-un periodic sau într-o culegere.

colaborare *sf* [At: C. PETRESCU, C. V. 145 / Pl: ~*rări* / E: *colabora*] 1 Participare, alături de alte persoane, la realizarea unei acțiuni, a unei opere, a unei afaceri etc. care se efectuează în comun Si: *colaboratie* (1). 2 Publicarea lucrărilor într-un periodic sau într-o culegere Si: *colaborare* (2). 3 (Îlav) În ~*(cu cineva)* Participând activ la o muncă în comun. 4 (Îal) Împreună cu cineva.

colaborator, ~oare *smf*, a [At: RUSSO, S. 79 / Pl: ~i, ~oare / E: fr **collaborateur**] 1-4 (Persoană) care colaborează (1-2) (la o acțiune, lucrare sau publicație).

colaborație *sf* [At: STAMATI, D. / V: (inv) ~iune / Pl: ~ii / E: fr **collaboration**] (Nob) 1-2 Colaborare (1-2).

colaboraționism *sm* [At: DEX² / Pl: ~? / E: nct] 1-2 Atitudine sau politică de trădare a intereselor proprii țării, specifică celor ce au colaborat (1) cu ocupanții hitleriști în timpul celui de-al doilea război mondial.

colaboraționist, ~ă *smf*, a [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 105, 3/2 / Pl: ~iști, ~e / E: fr **collaborationiste**] 1-2 (Persoană) care colaborează (1) cu inamicul într-o țară cotoplită Si: **tradator**.

colaborațiune *sf* *vz* **colaborație**

colac *sm* [At: URECHE, ap. LET. I, 104/37 / Pl: ~aci, (nob) ~uri / E: vs! **КОЛАКЪ**] 1 Preparat din pâine, de obicei în formă de inel, împletit din mai multe suluri de cocă și făcut, mai ales, pentru anumite evenimente religioase. 2 (Pfm; ie) A trecut baba cu ~acii (sau ~ul) sau I-a mâncat cioara ~ul Se spune persoanelor care au scăpat o ocazie. 3 (Im; ie) Cum la noi umblă căinii cu ~acii în coadă E belșug mare. 4 (Pop; ie) Cum e sfântul și ~ul Omagiul sau darul se măsoară după importanța persoanei Si: *cum e turcul și pistolul*. 5-6 (Pop; ie) Așteaptă ca mortul ~ul Cu nerăbdare sau cu poftă. 7 (Pop; ie) Să dai ~ (sau turtă) zilei că ai scăpat! Să mulțumești lui Dumnezeu că ai scăpat fără probleme. 8 (Pfm; ie) ~ peste pupăză Se zice când la un necaz sau o nenorocire se adaugă un alt necaz sau o altă nenorocire. 9 (ie) Dă-i ~ și lumanarea Renunță. 10 (ie) Asta-i lapte cu ~ Când se întâmplă ceva plăcut, folositor. 11 (ie) A umbla după (sau a aștepta sau a veni) ~aci calzi La un lucru plăcut și de-a gata. 12 (Pop; ie) A duce pe cineva la ~aci calzi A-l duce cu vorba. 13 (Pop; ie) Așa ~! Ce noroc (pe mine)! 14 (Pfm; ie) A-și face coada ~ A căuta pretexte nefondate. 15 (Pop; ie) Nu i s-au prins ~acii Nu i-a mers sau n-a reușit ceva. 16 (Pfm; ie) A se face (a sedea) ~ cu corpul încolăcit Cf *ghemuit*. 17 (Trs; Ban) Cozonac. 18 (Buc) Covrig. 19 (Pop; ie) A aștepta (sau a primi pe cineva) cu ~aci calzi A face (cuiva) o primire bună. 20 (Reg) Bucăți de pâine cu colivă și lumanare care se împart la săraci, rude, vecini etc. 21 Obiect de metal, de lemn, de cauciuc etc. de formă inelară. 22 (Is) ~ de cas Brânză topită lăsată să se răcească, după ce i s-a dat formă de colac (1). 23 Gânj împletit în formă de cerc, cu care se leagă strâns lemnele. 24 (Is) ~ de sarmă Sarmă răscuită în formă de roată, ca să nu ocupe mult spațiu. 25 (Is) ~ de tel Sarmă de fier, oțel, alamă etc. 26 (Is) Arc în formă de spirală care se pune la fotolii, canapele etc. 27 (Lpl) Obezile împreunate ale roții carului, talpa roții Cf *ciolan*, *năplate*. 28 Încingătoare de lemn care înconjoară pietrele de măcinat ale morii. 29 Împrejmuire de piatră sau de lemn (mai modern din tuburi de beton) din jurul unei fântăni, unui puț, unui ghizd etc. Cf *butalau*, *gardina*. 30 (Inv) Împrejmuire de zid, de pământ Cf *brâu*. 31 Ornament care înconjoară pereții sau stâlpii unei clădiri Cf *brâu*, *chenar*, *ciubec*. 32 (Is) ~ de salvare Cerc de plută sau de cauciuc umflat cu aer, cu ajutorul căruia se plutește deasupra apei și care se aruncă celor care se înecă. 33 Lemn încovoiat care ține o boltă Si: *arc*. 34 (Ban) Colibă rotundă din nuiele și acoperită cu paie, în care se adăpostesc ciohanii. 35 (Trs) Cerc de piele (capitonată) care se pune în unele regiuni în jurul gâtului cailor înhămați Cf *jugul hamului*. 36 Vârtej (la păr). 37 Fiecare din cele două trapeze din constelația numită „dragon” sau „balastr”. 38 Verigă formată din corpul șarpelui răscuit (în jurul cuiva). 39 (Mlp) Rotocoale de fum (de țigară). 40 (Inv; mpl) Dar făcut de fini nașilor. 41 (Fig) Recompensă (în bani) pentru îngrijirea sau găsirea unei vite pierdute sau furate. 42 (Fig) Recompensă pusă pe capul unui tâlhar etc. 43 (Is) Cal de ~ Cal străin, adăpostit în comună și dat de primar unui nevoiaș până se găsește stăpânul. 44 (Is) Via de ~ Vită fără stăpân. 45 (Im; ie) A lua ~ A da de știre, a informa pe cineva despre ceva. 46 Discurs ținut de colăcer la nuntă Si: **colacărie** (1), **colăcerie** (1).

colaca *sms* [At: DOC., ap. TDRG / E: ngr **ΧΩΛΑΧΑΣ**] (Rar; iuz) Lingușitor.

colachie *sf* [At: CANTEMIR, HR. 87 / A: (inv) ~lac~ / Pl: ~ii / E: ngr **ΧΩΛΑΧΙΑ**] 1 (Inv; reg) Lingușire. 2 (Reg) Rugămintă stăruitoare.

colachiu *sm* [At: ALECSANDRI, T. 1229 / Pl: ~ii / E: nct] Colaca. **colaj** *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr **collage**] 1 Procedeu artistic care constă în compunerea unui tablou prin lipirea laolaltă a unor elemente eterogene. 2 (Pex) Tablou realizat prin acest procedeu.

colăie *sf* *vz* **colilie**

colan *sn* [At: ARHIVA R. II, 329/13 / V: ~lean / Pl: ~e, (inv) ~uri / E: tc **kolan**] 1 Cingătoare împodobită, purtată în în general de femei. 2 Salbă, șirag purtat la gât ca podoabă. 3 Colier cu decorații purtat la gât ca distincție. 4 (Îlav) În ~ În cerc. 5 (Buc; Bot) Limba cucului (*Botrychium lunaria*).

colandrisi *vr* [At: BUL. COM. IST. II, 146 / Pzi: ~sesc / E: bg **ХОЛАНДРИСАМ**] 1-2 (Inv) A utiliza, a exploata pe cineva.

colant, ~ă [At: TEODOREANU, M. II, 257 / Pl: ~nți, ~e / E: fr **collant**] 1 a (D. îmbrăcăminte) Strâns lipit de corp. 2 *sm* Dres.

colap *sn* *vz* **clop**

colaps *sn* [At: BIANU, D. S. / Pl: ~uri / E: lat **collapsus**] Insuficiență circulatorie periferică, manifestată prin pierderea oricărei forțe, scăderea bruscă a tensiunii arteriale, puls rapid și foarte slab etc.

colapsoterapie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr **colapsothérapie**] (Med) Tratatment al anumitor forme de tuberculoză prin presarea unui plămân pentru a-l pune în repaus.

colare *sf* [At: CV, 1950, nr. 3, 36 / Pl: ~lari / E: nct] 1 (Reg) Găuri, scobituri în piatră. 2 Peșteri care pot servi drept adăposturi în munți. 3 Asortare. 4 Trăire în concubinaj. 5 (D. îmbrăcăminte) Lipire pe corp.

colarez *sm* *vz* **colărez**

colargol *sn* [At: DEX² / E: fr **collargol**] (Frm) Antiseptic preparat dintr-o soluție apoasă de argint coloidal.

colariu *sm* [At: URICARIUL X, 401/20 / E: srb **colar**] (Reg) 1 Rotar. 2 Fân care are fire de ierburi înalte și groase.

colastră *sf* [At: JIPESCU, O. 48 / V: ~ru *sm*, ~lea~, *corastă*, *coraste*, *cora*~, *curasla*, *curasta*, *cura*~, *curastru*, *cureastă* *sm* / Pl: ~re / E: lat **colostră**, ~am] 1 Colostru. 2 Lapte brânzit.

colastru *sm* *vz* **colastră**

colată *sf* *vz* **corlată**

colateral, ~ă a [At: PRAV. 839 / Pl: ~i, ~e / E: fr **collateral**] 1 Secundar. 2 (D. rude, grade de rudenie) Care unește între ei frați și surori și pe descendenții acestora.

colație *sf* *vz* **colațiune**

colațiuna *vr* [At: NEGRUZZI, S. I, 334 / Pzi: ~nez / E: fr **collationner**] A confrunta un text original cu copia sau cu reproducerea lui pentru a stabili exactitatea acestora sau pentru a constata asemănările și deosebirile existente Si: *corectare*.

colaționare *sf* [At: HASDEU I. C. / Pl: ~nări / E: **colațiuna**] Comparare a unor copii între ele, cu textul original, spre a verifica exactitatea reproducerii Si: *corectare*.

colațiune *sf* [At: BUL. COM. IST. I / V: ~ie / Pl: ~ni / E: fr **collation**] 1 Colaționare. 2 (Rar) Gustare.

colăcar *sm* [At: MARIAN, NA. 307 / V: ~loc~ / Pl: ~i / E: **colac** + *-ar*] 1 (Lpl) Părinții sau finii care aduc în dar colaci (1) nașilor. 2 (Gnt) Fecior de popă (care mănâncă mulți colaci (1)). 3 Urător. 4 (Inv) Denunțator al unui hoț Cf **colac** (42), **colacas** (3).

colacas *sm* [At: BIBLIA (1688), 223 / Pl: ~i / E: **colac** + *-as*] 1 (Inv) Sol. 2 Colăcer. 3 (Inv) Colăcar (4).

colăcari *v* [At: COD. SILV. 50 / Pzi: ~resc / E: **colăcar**] 1 A rosti orația de nuntă. 2 A cerceta ceva (o pagubă etc.). 3 A denunța un hoț în schimbul unei recompense.

colacărie *sf* [At: MARIAN, NU. 452 / V: ~loc~ / Pl: ~ii / E: **colăcar** + *-ie*] 1 Orații la nuntă spuse de colăcari (1) Si: **colacăsie**, **colac**. 2 Colecție de orații de nuntă. 3 (Inv) Denunț.

colăcărît *sn* [At: HERZ. – GHER., M. IV, 237 / Pl: ? / E: *colăcări*] 1 Spunerea orațiilor de nuntă. 2 (Spc) Împărțirea colacilor (1) drept dar. 3 Multime de colaci (1).

colăcăriță *sf* [At: MARIAN, Î. 373 / Pl: ~te / E: *colăcar* + -iță] Femeie care pregătește mesele pentru pomană.

colăcașie *sf* [At: SEVASTOS, N. 99 / V: ~loc~ / Pl: ~ii / E: *colăcaș* + -ie] (Olt) Orație de nuntă Si: *colăcarie* (1).

colăceală *sf* [At: COSTINESCU / Pl: ~eli / E: *colăci* + -eală] 1-12 Colăcire (1-12).

colăcel¹ *sm* [At: BIBLIA (1688), 288² / V: ~loc~ / Pl: ~cei / E: *colac* + -el] 1 (Șhp) Colac (1) mic. 2 (Îc) De-a trei ~ei Numele unui joc de copii numit și de-a mama-(sau de-a-puia)-gaia. 3 Nuia mică, împletită ca un colac. 4 (Bot; lpl; îc) ~eii-babei Nalbă (*Lavatera thuringiaca*).

colăcel² *sm* *vz colăcer*

colăcer *sm* [At: GHICA, S. 33 / V: ~el, ~locer / Pl: ~i / E: pbl derivat din *colaciu*] Flăcău care, împreună cu încă doisprezece flăcăi, însoțește nunta călare, escortând mirele și mireasa, sau numai mirele când se duce să ia mireasa de la părinți Si: *brudos, crainic, chemător, pocânzeu, vătăjel, vestiitor, vornic*.

colăcerei *smp* [At: H XIV, 26 / E: *colăcer*] (Bot; reg) Ghiocel (*Galanthus nivalis*).

colăcerie *sf* [At: SEVASTOS, N. 99 / V: ~lec~ / Pl: ~ii / E: *colăcer* + -ie] 1 Orație de nuntă Si: *colăcarie* (1), *conocărie*. 2 Strigăturile colăcerilor.

colăchistrută *sf* *vz coropișniță*

colăci [At: VARLAAM, C. 59/2 / Pzi: ~cesc / E: *colac*] 1 *vt* A recomanda cuiva pe cineva pentru căsătorie Si: *a peti, a votri*. 2 *vt* A căsători pe cineva. 3 *vi* A mijloci ceva. 4-5 *vt* A recomanda ceva sau pe cineva altei persoane. 6 *vt* (Spc) A aduce undeva un străin (nepoftit) care se stabilește acolo. 7 *vt* A căuta prietenia cuiva. 8 *vt* A sfătui (la rău) pe cineva. 9 *vt* (Înv) A întreba de ceva. 10 *vi* (Reg) A ști să spună minciuni. 11 *vt* A anunța că s-a găsit o vită de pripas. 12 *vt* A denunța. 13 *vr* (D. animale fără stăpân) A se pripăși. 14 *vr* (Nob) A se încolăci.

colăcime *sf* [At: MARIAN, NA. 292 / Pl: ~mi, ~muri / E: *colac* + -ime] Obiceiul de a merge la nași la un an de la botezul copilului sau la un an de la căsătorie.

colăcire *sf* [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *colăci*] 1 Recomandare a cuiva pentru căsătorie Si: *colăcir¹* (1). 2 Căsătorire a cuiva Si: *colăcir¹* (3). 3 Mijlocire a unei afaceri Si: *colăcir¹* (3). 4-5 Recomandare a ceva sau a cuiva altei persoane Si: *colăcir¹* (4-5). 6 (Spc) Aducere undeva a unui străin (nepoftit) care se stabilește acolo Si: *colăcir¹* (6). 7 Căutare a prieteniei cuiva Si: *colăcir¹* (7). 8 Sfătuire a unei persoane (la rău) Si: *colăcir¹* (8). 9 Găsire a unui animal Si: *colăcir¹* (9). 10 Denunțare. 11 (D. animale fără stăpân) Pripășire Si: *colăcir¹* (11). 12 Încolăcire Si: *colăcir¹* (12).

colăcir¹ *sn* [At: MARIAN, NA. / Pl: ~uri / E: *colăci*] 1-12 Colăcire (1-12). 13 Crampe.

colăcir², ~ă *a* [At: IORGA, N. R. A. I, 282 / Pl: ~iți, ~e / E: *colăci*] 1 (D. persoane) Introdus într-o casă, într-o societate. 2 (D. vite) Pripășit. **colăcitor**, ~oare *a* [At: DA ms / Pl: ~i, ~oare / E: *colăci* + -(i)tor] 1-2 Care (se) încolăcește.

colăcitură *sf* [At: CALENDARIU (1844), 59 / Pl: ~ri / E: *colăci* + -itură] 1 Încolăcitură. 2 Boală nedefinită mai îndeaproape, care se manifestă prin dureri de stomac, crampe.

colăcui *vi* *vz conlocui*

colăcut *sm* [At: MARIAN, Î. 172 / Pl: ~i / E: *colac* + -ut] Colac mic.

colăier *sm* [At: ALECSANDRI, P. P. 102 / Pl: ~i / E: nct] (Mol) Colindător (cu plugușorul) în ajunul Sfântului Vasile.

colăire *sf* [At: DA ms / E: nct] 1-2 (Reg) Lenevire (în pat).

colălie *sf* *vz colilie*

colăreț *sm* *vz colărez*

colărez *sm* [At: JIPESCU, O. 128 / V: ~lar~, ~lariz, ~lareț / Pl: ~i / E: nct] 1 (Pop) Bucățele de cocă care se fierb în lapte sau în anumite mâncăruri. 2 (Pex) Mâncare (pentru copii) făcută din făină fiartă în lapte. 3 (Gmt) Creier. 4 Minte.

colatăcit, ~ă *a* *vz încolătăcit*

colătău *sn* [At: DAMÊ, T. 140 / Pl: ~ăi / E: mg *kol(l)antyú*] (Reg) 1 Mânerul sucălei. 2 (Îe) A umbla ~ A umbla roată de jur-împrejur. 3 Mâncare numită și învârtită.

colb *sm* [At: ALECSANDRI, T. 1754 / Pl: (rar) ~uri / E: rs *kolb*] (Reg) 1 Praf. 2 (Îe) A bate (pe cineva) să-i meargă ~ul A bate zdravăn. 3 (Îe) A da cuiva (unui lucru) ~ A termina repede Cf *a da rasol*. 4 (Îe) A-i da un ~ A-și bate joc de cineva. 5 (Îe) A da cuiva ~ în ochi A încerca să înșeli pe cineva despre valoarea unui lucru, unei afaceri, unui om etc. 6 Pulbere. 7 (Trs) Rotocoale de fum.

colbac *sm* *vz calpac*

colbaci *sn* [At: I. CR. II, 21 / Pl: ~ace / E: *colb* + -aci] Bătător, făcut din vergi împletite, pentru scuturarea prafului din covoare, haine etc. Cf *palma*.

colbar *sn* [At: VICIU, GL. / S: ~iu / Pl: ~e / E: *colb* + -ar] (Trs) Paie zdrobite.

colbă¹ *sf* [At: ANTIPA, P. 489 / Pl: ~be / E: bg *kolba*] 1 Brătară. 2 (Pex) Inel făcut dintr-o nuielușă de salcie. 3 (Lpl) Semne care se pun la o anumită distanță Si: *cercei, tuiete*.

colbă² *sf* [At: HERZ. – GHER., M. IV, 237 / E: ger *Kolben*] (Buc) Pat de pușcă.

colbăi [At: COSTINESCU / Pl: ~esc / E: *colb*] 1-2 *vt* (Reg) A (se) prăfui. 3 *vt* A fuma, scoțând nori de fum.

colbăios, ~oasă *a* [At: DA ms / Pl: ~oși, ~oase / E: *colb* + -aios] 1-2 (Mol) Plin, acoperit de praf.

colbăit, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, T. 1012 / Pl: ~iți, ~e / E: *colbăi*] 1 (Reg) Prăfuit. 2 (Pex) Murdar.

colbăraie *sf* [At: DA ms / E: *colb* + -draie] (Reg) Prăfăraie.

colbărie *sf* [At: ALECSANDRI, T. 442 / E: *colb* + -arie] (Reg) Mult praf.

colbăsoară *sf* *vz colbăsoaie*

colbec *sm* *vz culbec*

colbișor *sm* [At: H XIV, 30 / Pl: ~i / E: rs *kolba*] Peștele *cyprinus gobia*. **colbiu**, ~ie *a* [At: MARIAN, CH. 51 / E: *colb* + -iu] De culoarea colbului. **colbos**, ~oasă *a* [At: MARIAN, CH. 51 / Pl: ~osi, ~oase / E: *colb* + -os] (Reg) Prăfuit.

colbot *sn* [At: VAIDA / V: ~ă *sf* / E: *colb*] 1 (Reg) Prăfuială. 2 (Fig; îf ~a) Ceartă.

colbotă *sf* *vz colbot*

colboți *vt* [At: CHEST. V, 148/26 / Pzi: ~bot și ~tesc / E: *colbat*] (Înv) 1-2 A (se) mișca. 3-4 A (se) hurduca.

colbui *v* *vz colbăi*

colbuit, ~ă *a* *vz colbăit*, ~ă

colburatic, ~ă *a* [At: CADE / E: *colb* + -uratic] Prăfuit.

colburui, ~ie *a* [At: MARIAN, CH. 51 / E: *colb* + -uriu] Colbiu.

colburos, ~oasă [At: CONACHI, P. 287 / E: *colb* + -uros] Colbos.

colbuț *sms* [At: ȚIPLEA, P. P. / E: *colb* + -uț] (Șhp) Colb.

colcântaur *sn* *vz* [At: EMINESCU, L. P. 133 / V: ~cân~ / E: *cocăltău* + *colauri*] (Rar) Cocăltău.

colcanti *smp* [At: CHEST. II, 242/31 / E: nct] Partea cea mai înaltă a acoperișului casei.

colcăi *vt* [At: ȘINCAI, HR III, 250 / 28 / E: nct] (Trs; pbl) A chinui.

colcăi *vi* [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 120/3 / Pzi: *colcăi*, (rar) ~esc, (înv) ~u / E: fo cf *colcot* (*clacot*)] 1 A fierbe în clocot. 2 (Spc; d. viermi sau insecte) A mișuna.

colcăială *sf* [At: PAS, Z. III, 64 / Pl: ~ieli / E: *colcăi* + -eală] 1 Clocot. 2 Mișună¹.

colcăire *sf* [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *colcăi*] 1 Clocotire. 2 Mișunare.

colcăit *sn* [At: C. PETRESCU, C. V. 345 / E: *colcăi*] 1-2 Colcăire (1-2).

colcăitor, ~oare *a* [At: DA ms / E: *colcăi* + -(i)tor] Care colcăie.

colcântaur *sn* *vz colcântaur*

colceac *sm* *vz colceag*

colceag *sn* [At: (a. 1747) IORGA, S. D. XII, 45 / V: ~ac / Pl: ~uri / E: nct] (Mun; Mol; tcî) 1 Manșon. 2 (Mp) Un fel de ghetete care se încheie pe picior cu copci. 3 Jambiere.

colcer *sm* [At: MÂNDRESCU, L. P. 209 / V: cool~ / Pl: ~i / E: mg **kolcsar**] (Înv) Flăcău care, la o petrecere, este paznicul cămării (unde se țin mâncărurile).

colceri¹ *smp* [At: H V, 184 / E: nct] (Olt) Jambiere.

colceri² *v* [At: DRAGOMIR, O. M. 12 / Pzi: ~resc / E: colcer] (Reg) A face mâncare pentru mai multe persoane.

colcerișă *sf* [At: ȘEZ. II, 224 / V: corce~ / Pl: ~te / E: colcer + -ișă] (Reg) Bucătăreasă la pomeni, nunți, praznice.

colchiș *sn* [At: COMAN, GL. / V: ~lciș / E: nct] (Trs) Buștean rețezat.

colciș *sn* *vz* **colchiș**

colcoduș *sm* *vz* **corcoduș**

colcot *sn* *vz* **clocot**

colcoti *v* *vz* **clocoti**

colcotice *sfp* [At: H IV, 48 / E: colcoti + -ica (-iciu)] (Med; pop) Eruptii mici.

colcotoasă *sf* [At: CV, 1949, nr. 8, 32 / E: nct] (Reg) 1 Ghemotoc. 2-3 Bucăți de noroi care se ridică pe roțile carelor sau pe picioare când plouă.

colcotos, ~oasă *a* [At: ODOBESCU, S. I 164 / E: colcot + -os] (Rar) Care clocotește.

colcovan *sn* [At: H V, 3 / E: nct] (Olt) 1 Bucată mare (de pâine, mămăligă, brânză). 2 Bulgăre (de zahăr, sacăz etc.).

colcrem *sn* [At: DA ms / E: eg **cold cream**] Cremă cosmetică din spermanțet, ceară albă, ulei de migdale și alte substanțe.

colcui *v* [At: H XIV, 397 / Pzi: ~esc / E: fo] (D. curcani) A bolborosi.

coldan *sm* [At: RETEGANUL, P. IV, 75 / Pl: ~i / E: (css) **colduș**] (Înv) 1 Sărac. 2 Haimana. 3 Locuitor de la șes, fost iobag, care munea ca zilier.

4 (Pex) Denumire dată de jieni locuitorilor din celelalte părți ale Ardealului.

coldănesc, ~ească *a* [At: DA ms / E: coldan + -esc] De la șes.

coldară *sf* [At: DA ms / V: ~dură, ~dră / E: ucr **колдара**] (Buc) Plapumă.

coldău *sm* [At: BUD, P. P. / E: (css) **colduș**] (Înv) 1 Cerșetor. 2 Copil murdar.

coldoși *v* *vz* **colduși**

coldră *sf* *vz* **coldară**

coldui *v* [At: VAIDA / E: mg **koldulni**] (Înv) A cerși.

coldură *sf* *vz* **coldară**

colduș¹, ~ă *smf* [At: CONV. LIT. XII, 355 / V: cul~ / Pl: ~i, ~e / E: mg **kolduș**] 1 Cerșetor. 2 Orfan. 3 (Buc; lpl) Copii murdari. 4 (Buc) Păduche. 5 (Buc) Vietate mare, monstru.

colduș² *sm* [At: RĂDULESCU-CODIN, M. N. 97 / V: toltuș / Pl: ~i / E: nct] (Bot) Specie de prun nedefinită mai îndeaproape.

coldușesc, ~ească *a* [At: T. PAPAHAĞI, M. 105 / E: colduș + -esc] 1 Specific coldușului¹ (1). 2 Care se referă la colduș¹ (1). 3 Care provine de la colduș¹ (1). 4 Care aparține coldușului¹ (1).

colduși *v* [At: PAMFILE, VĂZD. / V: cul~, ~doși / Pzi: ~yesc / E: colduș] 1 *vi* A cerși. 2-3 *vir* A (se) invidia. 4 *vr* A fura banii cuiva.

colea *av* [At: (a. 1691) GCR I 120 / 19 / A: **colea** / P: (Mol) **cole** / V: **coalea**, **coale** / E: **acolea**] 1 În apropiere. 2 (Îlav) Ici (și) ~ sau pe ici, (pe) ~ Pe alocuri. 3 (Îlav) De ici, (de) ~ De aici în altă parte. 4 (Îlav) Ba ici, ba ~ În toate părțile. 5 (Îlav) ~ și ~ Rar, puțin, câte unul. 6 (Îlav) De ~ până ~ Dintr-un loc într-altul, încoace și încolo. 7 (Îlav) ~ dincolo (dincolea) Pe de o parte, de altă parte. 8 (Îlav) (Mai) cât ~ Prin apropiere. 9 (Îlav) Numai ~ În imediata vecinătate. 10 (Îlav) Mai ~ de Puțin mai departe de..., dar totuși în apropiere de... 11 Într-adevăr. 12 (Îla și îlv) Știi (sau știți) ~ De soi, extraordinar. 13 În momentul în care. 14 (Îlav) Când ~ De fapt.

coeam *sn* *vz* **colan**

coeandru *sm* *vz* **coriandru**

coeastră *sf* *vz* **colastră**

coleașă *sf* [At: DOSOFTEI, la TDRG (ms) / V: (reg) ~șe, ~eșă, **culeșă**, ~așcă, **cul-**, **culeș** *sn*, **culiș** *sn* / E: cf mg **köles**] 1 (Reg) Mămăligă moale.

2 (Îf **cules**) Codru de mămăligă. 3 (Îe) A afla spini în ~ A căuta ceartă cuiva. 4 Mâncare ciobănească din făină de grâu prăjită în grăsime și moale ca terciul, care se mănâncă cu lapte. 5 Ciulama cu lapte, fără carne. 6 (Reg; Îf **culis**) Mâncare preparată din bucăți de pâine cu sare, peste care se toarnă apă. 7 Pastă de făină pentru lipit Cf. **pop.** 8 (Fig) Amestecătură.

coleașă *sf* *vz* **coleașă**

coleașe *sf* *vz* **coleașă**

colecerie *sf* *vz* **colacerie**

colecist *sn* [At: MDENC / Pl: ~uri / E: fr **cholécyste**] (Atm) Veziculă biliară.

colecistectomie [At: DEX² / Pl: ~ii / E: **cholécystectomie**] (Med) Extirpare chirurgicală a veziculei biliare.

colecistită *sf* [At: MDENC / Pl: ~te / E: fr **cholécystite**] Inflamație a veziculei biliare.

colecistografie *sf* [At: MDENC / Pl: ~ii / E: fr **cholécystographie**] 1-2 (Clișeu cu) radiografie a veziculei biliare după introducerea în organism a unei substanțe de contrast.

colecistopatie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr **cholécystopathie**] (Med) Denumire generică pentru bolile căilor biliare.

colecșă *sf* [At: ALRM I/II h. 319 / E: nct] (Reg) Leagăn.

colecta *v* [At: COSTINESCU / Pzi: ~tez / E: fr **collecter**] 1 *vr* A strânge diferite lucruri la un loc și a le depozita. 2 *vr* (Înv; Trs) A colecționa. 3 (Spc; iuz) A strânge, în mod organizat, de la producători anumite produse. 4 (D. abcese sau răni) A face puroi.

colectant, ~ă *smf* [At: DA ms / E: fr **collectant**] (Rar) Persoană care colectează.

colectare *sf* [At: CĂLINESCU, E. O. I 63 / Pl: ~ări / E: **colecta**] 1-2 Adunare și depozitare a mai multor lucruri la un loc. 3 Colecționare. 4 Strângere organizată a unor produse de la producători. 5 Colectă.

colectat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: **colecta**] 1 Adunat. 2 Colecționat. 3 (D. produse) Strânse în mod organizat de la producători.

colectă *sf* [At: I. NEGRUZZI, S. I, 170 / Pl: ~te / E: fr **collecte**] 1-2 Strângere de bani și obiecte în scop de binefacere.

colectar *sm* *vz* **colector**

colectiv, ~ă [At: GHICA, S. 612 / Pl: ~i, ~e / E: fr **collectif**] 1 *a* (D. opere, lucrări) Efectuat de mai mulți autori. 2 *a* Care aparține tuturor Si: **comun**, **obstesc**, **social**. 3 *a* Care se referă la ideea de colectivitate. 4 (Îs) **Substantiv** ~ Substantiv cu forma de singular, care denumește o pluralitate de obiecte identice, considerate ca întreg. 5 *sn* Persoane unite prin muncă și acțiuni comune în vederea aceluiași scopuri Cf **echipa**. 6 *a* (Îs) **Suffix** ~ Suffix care dă unui substantiv valoarea de substantiv colectiv. 7 *sn* (luz) Cooperativă agricolă de producție.

colectivism *sms* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 1647/2 / E: fr **collectivisme**] 1-2 Doctrină și tip de organizare socială în care drepturile și interesele individului sunt subordonate celor ale unor colectivități sociale.

colectivist, ~ă *smf* [At: DA ms / Pl: ~iști, ~e / E: fr **collectiviste**] 1 Partizan sau adept al colectivismului. 2 (luz) Membru al unei cooperative agricole de producție.

colectivitate *sf* [At: GHICA, A. 63 / Pl: ~ități / E: fr **collectivité**] 1 Grup de oameni care trăiesc și muncesc în comun. 2 (Pex) Societate.

colectiviza *vr* [At: DA ms / Pzi: ~zez / E: **colectiv** + -iza] (luz) 1 A trece mijloacele de producție individuale în proprietate colectivă, prin naționalizare, exproprie etc. 2 A uni principalele mijloace de producție ale țărănimii în cooperative Si: *a* **cooperativiza**.

colectivizare *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr 109, 4/2 / Pl: ~zări / E: **colectiviza**] (luz) 1 Trecere a mijloacelor de producție individuale în proprietate colectivă, prin naționalizare, exproprie etc. 2 Unire a principalelor mijloace de producție ale țărănimii în cooperative Si: *a* **cooperativizare**.

colectivizat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: **colectiviza**] Care a fost trecut în proprietatea colectivă.

colectivizator, ~oare smf [At: DA ms / Pl: ~i, ~ / E: *colectiviza* + -tor] 1-2 Persoană care organizează și practică colectivizarea.

colector, ~oare [At: LM / V: (Trs) ~tar / A: (Trs) ~lec~ / E: fr *collecteur*, it *colletoare*, ger *Kolektor*, rs *kolektor*] 1-2 smf, a (Persoană) care colectează. 3 sm (Inv; îs) ~ de dare Perceptor. 4 sm (Inv; îs) ~ de loterie Persoană însărcinată cu vinderea lozurilor. 5 smf Persoană care achiziționează (mărfuri, produse etc.) pentru stat Si: *achizitor*. 6-7 sn (Teh) Încăpere sau conductă pentru adunarea și conducerea fluidelor în diferite sisteme tehnice. 8 (îs) ~ de electricitate Corp mecanic izolat care se încarcă cu electricitate din mediul în care se găsește. 9 (îs) ~ de unde electromagnetice Conductor izolat pus în legătură cu un aparat de înregistrare Si: *antena*. 10 a (D. vase, tuburi, bazine) În care se adună sau se scurg izvoare, apă, murdării etc. 11 a Care strânge laolaltă.

colectură¹ sf [At: DA ms / Pl: ~ri / E: ger *Kollektur*] Oficiu în care se vând lozuri ale loteriei de stat.

colectură² sf [At: MDENC / Pl: ~ri / E: ger *Kollektur*] Oficiu de colectare a cărților pentru biblioteci.

colecție sf [At: (a. 1849) URICARIUL XIII 378 / V: (înv) ~iune / Pl: ~ii / E: fr *collection*] 1 Adunare, strângere la un loc a unor obiecte, care, grupate împreună, au o valoare artistică, științifică, documentară, instructivă etc. 2 Serie de obiecte de același fel sau de aceeași categorie, care, adunate și dispuse sistematic, reprezintă o valoare artistică, științifică, documentară etc. 3 Culegere de opere literare sau științifice grupate după anumite criterii și apărute în cadrul unei edituri. 4 (Inv; nob) Chetă. 5 (Med) Puroi adunat în interiorul unui țesut bolnav sau într-o cavitate din organism.

colecționa vi [At: PAS, Z. I 91 / Pzi: ~nez / E: fr *collectionner*] A aduna obiecte de același fel Si: *colecta* (2).

colecționar, ~a smf [At: JAR, E. 119, ap. DA ms / Pl: ~i, ~e / E: *colecționa* + -ar] Persoană care colecționează.

colecționare sf [At: MDA ms / Pl: ~nări / E: *colecționa*] Strângere la un loc a unor obiecte de același fel Si: *colectare* (3).

colecțional¹ sn [At: MDA ms / E: *colecționa*] Colecționare.

colecțional², ~a a [At: V. ROM. iunie 1934, 32 / E: *colecționa*] (D. obiecte) Care este sau a fost adunat într-un loc anume, împreună cu alte obiecte de același fel.

colecțiune sf vz *colecție*

coledoc sms [At: DA ms / E: fr *cohlédoque*] (Atm) Canal prin care se varsă bila în duoden.

coledocită sf [At: MDENC / Pl: ~te / E: fr *cholédocite*] (Med) Inflamație a coledocului.

coledraș sm vz *colindas*

coleg, ~a smf [At: CANTEMIR, IST. 77 / Pl: ~egi, ~ege / V: ~a, ~ă / E: fr *collège*] Persoană care desfășoară activități într-un cadru organizat, împreună cu altele, considerată în raport cu acestea.

colega smf vz *coleg*

colegatar sm [At: COD. TIV. A. 4/32 / Pl: ~i / E: fr *colégataire*] (Drt) Fiecare dintre persoanele care moștenesc împreună bunuri lăsate prin testament.

colegator sm [At: NECULCE, ap. LET. II, 421/24 / E: pn *koligat*] (Îvr) Tovarăș de arme.

coleghie sf vz *colegiu*

coleghium sn vz *colegiu*

colegial, ~a a [At: DA ms / P: ~gi-al / Pl: ~i, ~e / E: it *collegiale*] 1 Camaraderesc. 2 (Drt; îs) Organ ~ Organ care funcționează pe baza principiului colegialității. 3 (îs) *Biserica* ~a Biserica în care oficiază un colegiu de canonici.

colegialitate sf [At: MAIORESCU, D. I, 229 / E: ger *Kollegialität*] 1 Purtare, atitudine de coleg. 2 Principiu potrivit căruia conducerea unor organizații este exercitată de mai multe persoane, care iau hotărâri pe baza votului majorității.

colegian, ~a smf [At: VLAHUȚĂ, D. I / P: ~gi-an / Pl: ~ieni, ~iene / E: fr *collégien*] (Rar) Elev de colegiu.

colegiu sn [At: ȘINCAI, HR. II, 25/25 / V: ~ghium, ~ghie sf / Pl: ~ii, (înv) ~ri / E: lat *collegium*, ger *Kollegium*, fr *collège*, rs *Kollegija*] 1 Grup de persoane care alcătuiesc, împreună, o organizație și care se supun acelorași regulamente Cf *corporație*. 2 (îs) ~ editorial Organ consultativ pe lângă conducerea unor edituri, format din specialiști. 3 (Drt; îs) ~ de *avocați* Colectiv al avocaților dintr-o unitate administrativ-teritorială. 4 (Înv) Categorie electorală stabilită după avere sau ocupație. 5-6 Instituție de învățământ mediu sau superior. 7 (îs) ~ de *redacție* (sau *redacțional*) Organ consultativ pe lângă redactorul-șef al unei publicații. 8 Colectiv de judecători cu atribuții speciale pe lângă unele organe de jurisdicție. 9 Organizație de liber-profesioniști alcătuită cu scopul de a apăra interesele profesionale ale membrilor ei. 10 (În Roma antică) Corp sau asociație de persoane care aveau aceeași profesiune sau demnitate.

coleire sf [At: MDENC / E: nct] Îndepărtare a părului de pe pieile folosite în industria textilă, prin aplicarea unei substanțe.

colejnă sf [At: CHEST. II, 434/207 / V: ~eșina, ~eșăna / Pl: ~ne / E: nct] (Reg) Adăpost de iarnă pentru oi.

colelie sf vz *colilie*

colilitiază sf [At: DN³ / P: ~li-ti-a~ / E: fr *cholélithiase*] (Med) Litiază biliară.

colembola sf [At: MDENC / Pl: ~le / E: fr *collembolus*] (Ent) 1 (Lpl) Ordin de insecte primitive, fără aripi (*Collembola*). 2 Insectă din ordinul colembolilor (1).

colemie sf [At: DN² / E: fr *cholémie*] Creștere a cantității de bilirubină sau a altor compuși ai bilei în sânge.

colenchim sn [At: DEX² / Pl: ~uri / E: fr *collenchyme*] Țesut de susținere din organele tinere, în curs de creștere, ale plantelor, format din celule vii, cu membranele celulozice puternice și inegal îngroșate.

colenița sf vz *colinița*

coleopter, ~a smf [At: DA / P: ~le-op~ / E: fr *coléoptère*] (Ent) 1 (Lpl) Ordin de insecte cu patru aripi dintre care cele două dinainte, numite elitre, sunt tari și groase, servind ca teacă celorlalte două (*Coleoptera*). 2 Insectă din ordinul coleopterelor (1).

coleoptil sn [At: DEX² / P: ~le-op~ / Pl: ~e / E: fr *coléoptile*] Prima frunză, în formă de teacă, care învelește mugurașul embrionului la graminee.

coleoptoză sf [At: DN³ / P: ~le-op~ / E: fr *coléoptose*] (Med) Prolaps al vaginului.

coleoriză sf [At: DEX² / Pl: ~ze / E: fr *coléorise*] Organ membranos, în formă de sac sau de degetar, care acoperă radica embrionului la unele plante monocotiledonate.

colepatie sf [At: DN³ / E: fr *cholépathie*] (Med) Denumire generală pentru afecțiunile căilor biliare.

coleră sf vz *holera*

coleretă sf [At: MDENC / Pl: ~te / E: fr *colerette*] Guler din țesătură fină sau din dantelă încrețit și plisat.

coleretic, ~a sn, a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *coléretique*] 1-2 (Substanță) care stimulează secreția de bilă a ficatului.

colereză sf [At: DEX² / E: fr *cholérese*] Proces de elaborare a bilei de către celulele hepatice.

colergang sn [At: DN³ / S: koll~ / E: ger *Kollergang*] Moară cu elemente de măcinare verticale, folosită în industria pigmentilor și a coloranților. **coleric**, ~a smf, a [At: DN² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *colérique*] 1-2 (Persoană) care se înfurie ușor.

colesterina sf [At: LTR / E: fr *colestérine*] Colesterol.

colesterol sm [At: MDENC / E: fr *cholestérol*] Substanță care se găsește, liberă sau combinată, în untura de pește, în bilă, în sânge, țesut nervos, gălbenuș de ou și care reglementează permeabilitatea față de lichide a membranelor celulare.

colesterolemie sf [At: DN³ / G-D: ~iei / E: fr *cholestérolémie*] (Med) Prezență a colesterolului în sânge.

coleșar sm [At: CHEST. V s / Pl: ~i / E: *coleşa* + -ar] (Reg) Coleșer. **coleșă** sf *coleşa*

coleşănă sf vz *coleşănă*

coleşăt sn vz *coleşit*²

coleşeală sfs [At: RĂDULESCU-CODIN / E: *coleşi* + *-eală*] (Reg) 1 Alimente fără gust. 2 Lihneală.

coleşer sn [At: CREANGĂ, GL / Pl: ~e / V: ~liş~, *cul*~, *culiș* / E: *coleşă* + *-er*] (Reg) 1 Băt cu care se mestecă mămăliga sau balmoșul Si: *facalet*. 2 Ceaun în care se fierbe coleşa. 3 (Fig) Om leneș care stă mai mult lângă vatra focului. 4 Om gol.

coleşi vtr [At: DIONISIE, C. 222 / Pzi: ~șesc / E: *coleşă*] 1-2 A (se) face moale ca o coleşă Si: a (se) terciui, a (se) muia. 3 (D. oameni) A se sfârși de foame Si: (pop) a se hămesi, a se pocălți, (reg) a se hupi.

coleşină sf vz *coleşănă*

coleşire sf [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *coleşi*] 1 Terciuire. 2 Hămesire.

*coleşit*¹ sn [At: DA / E: *coleşi*] 1-2 Coleşire (1-2).

*coleşit*², ~ă a [At: I. CR VI, 151 / V: (reg) ~șăt / Pl: ~iți, ~e / E: *coleşi*] (Reg; d. oameni) Care suferă din cauza insolajiei Si: *coleşitura*.

coleşitură [At: DA / Pl: ~ri / E: *coleşi* + *-ură*] (Reg) 1 sf Coleşire. 2 a Coleşit².

*colet*¹ sn [At: (a. 1833) URICARIUL VII 224 / Pl: ~e, (înv) ~uri / E: fr *colis*] Pachet relativ mic (și ușor de mănuit) expedit de obicei prin poștă.

*colet*² sn [At: MDENC / E: fr *collet*] (Bot) Zonă de trecere între rădăcină și baza tulpinii.

coletarie sf [At: LTR / Pl: ~rii / E: *colet* + *-arie*] 1 Mărfuri expediate în cantități mici și în forme ușor de mănuit, de obicei ambalate. 2 Expediere de colete¹. 3 Serviciu special care se ocupă cu trimiterea coletelor¹. 4 Mijloc special de transport al coletelor.

coleti smp [At: H XIV 22, 67 / E: *colici*] (Med; reg) Colici.

colgiu sm [At: (a. 1802) URICARIUL II / Pl: ~gii / E: tc *colgi*] 1 (înv) Strângător de biruri Si: *perceptor*. 2 (îvp; reg) Paznic de drumuri Si: *jandarm*.

colhoz sn [At: SAHIA, N. 13 / S: *ko*~ / Pl: ~uri / E: rs *колхоз*] Cooperativă agricolă de producție în fosta U.R.S.S.

colhozian, ~ă [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr 109, 9/2 / Pl: ~ieni, ~iene / E: *colhoz* + *-ian*] (înv) 1-5 a Colhoznice (1-5). 6 smf (Rar) Colhoznice (6).

colhoznice, ~ă [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr 105, 12/3 / S: *ko*~ / Pl: ~ici, ~ice / E: rs *колхозник*] 1 a În formă de colhoz. 2 a Specific colhozului. 3 a Care se referă la colhoz. 4 a Care provine de la colhoz. 5 a Care aparține colhozului. 6 smf Membru al unui colhoz Si: (rar) *colhozian* (6).

coli smp [At: PAȘCA, GL. / E: nct] (Reg) Oameni leneși.

coliandă sf vz *coriandru*

coliandres sm vz *coriandru*

coliandru sm vz *coriandru*

colibacil sm [At: DA ms / Pl: ~i / E: fr *colibacille*] (Med) Bacil din flora aparatului digestiv care invadează uneori și alte regiuni ale corpului, devenind patogen.

colibacilemie sf [At: DN³ / G, D: ~i / E: fr *colibacillémie*] (Med) Prezență a colibacilului în sânge.

colibaciloză [At: DA ms / E: fr *colibacillose*] (Med) Boală infecțioasă provocată de tipuri patogene de colibacili care invadează organismul uman și care se manifestă prin simptome generale (diaree, febră, lipsă de poftă de mâncare etc.).

colibacilurie sf [At: DN³ / G, D: ~i / E: fr *colibacillurie*] (Med) Prezență a colibacililor în urină.

colibar sm [At: COSTINESCU / Pl: ~i / E: *coliba* + *-ar*] 1 Om care păzește o colibă. 2 Constructor de colibe. 3 (Pop; lpl) Numele unei sărbători (probabil Sfântul Ioan Colibașul).

colibaș sm [At: MOLDOVAN, T. N. 231 / Pl: ~i / E: *coliba* + *-aș*] (Reg) 1 Om care locuiește într-o colibă. 2 (Pex) Pustnic. 3 Locuitor de la munte. 4 (Spc) Locuitor din Bran. 5 Lucrător cu brațele care locuiește în colibă Si: *palmaș*, *salahor*, *zilier*. 6 Paznic care locuiește în afară de sat, în colibă.

*colibă*¹ sf [At: TETRAEV. (1574), 211 / V: ~bră / A: *col*~ / Pl: ~be, (pop) ~bi / E: bg *колиба*, srb *koliba*] 1 Adăpost provizoriu pentru oameni și, rar, pentru animale, din bârne, crengi, nuiele și acoperit cu paie, ramuri etc. 2 (Pex) Casă mică și săracăcioasă. 3 (Spc) Locuință a ciobanilor. 4 Obiect protector care acoperă stupul. 5 Înelitoare a roților morii pentru a le proteja de îngheț. 6 (Ast) Coroana boreală.

*colibă*² sf vz *colivă*

colibi [At: ANON. CAR. / Pzi: ~besc / E: *colibă*] 1 vr (înv) A se adăposti într-o colibă. 2 vt (Reg) A ocroti.

colibioară sf [At: DOSOFTEI, V. S. II, 68 / Pl: ~re / E: *colibă* + *-oară*] (Șhp) 1-2 Colibă.

*colibi*¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *colibi*] 1-2 Adăpostire (într-o colibă). 3 Ocrotire.

*colibi*², ~ă a [At: ANON. CAR. / Pl: ~biți, ~e / E: *colibi*] 1 (înv) Adăpostit într-o colibă. 2 (Reg) Adăpostit. 3 (Reg) Ocrotit.

colibiță sf [At: DOSOFTEI, V. S. 209 / Pl: ~țe / E: *coliba* + *-iță*] 1-2 Colibioară (1-2). 3 Numele unei stele.

colibnic sm [At: DOSOFTEI, V. S. II, 14² / Pl: ~ici, ~ice / E: *colibă* + *-nic*] (înv) Pustnic.

colibră sf vz *coliba*

colibri smi [At: STAMATI, L. D. / V: ~iu, ~ru / A: ~lib~ / E: fr *colibri*] Pasăre foarte mică din America tropicală, cu penajul viu colorat, care se hrănește cu nectar și zboară foarte repede (*Trochilus pella*) Si: *pasăre-muscă*.

colibriu sm vz *colibri*

colibru sm vz *colibri*

colibută sf [At: LB / Pl: ~te / E: *coliba* + *-ută*] 1-2 Colibioară (1-2). *colic*, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: cf fr *colon*] Care se referă la colon *Artera* ~ă.

colicars sm *colicas*

colicaș sm [At: CHEST. II, 8/ 258 / V: ~arș / Pl: ~i / E: nct] (Reg) Țăran fără casă și gospodărie.

colică sf [At: CALENDARIU (1814), 168/16 / Pl: ~ici / E: fr *colique*] 1 Durere abdominală acută Si: (pop) *rosătura*, (reg) *matrice*, *matrichină*, *varamătura*. 2 (Îs) ~ici nefritice (sau *renale*) Dureri mari de rinichi.

colicer sm vz *colăcer*

colicerime sf [At: GALACTION, O. I, 75 / E: *colicer* + *-ime*] Mulțime de coliceri.

colicos, ~oasă a [At: POLIZU / Pl: ~oși, ~oase / E: *colică* + *-os*] Care suferă de colici.

colida v [At: DA ms / Pzi: ~dez / E: lat *collido*, ~ere] (Ltn; Trs) 1 A fi în conflict. 2 A intra în coliziune. 3 A se întâmpla în același timp.

colidor sn vz *coridor*

*colie*¹ sf [At: POMPILIU, B. 65 / Pl: ~ii / E: *colilie*] (Bot; Trs) Colilie.

*colie*² sf [At: VICIU, GL. / E: nct] (Trs) Grâu fiert Cf *colivă*.

*colie*³ sf [At: DN³ / E: fr *colie*] Element secund de compunere cu semnificația: 1-2 (Referitor la) col. 3 Colită. 4 Colon.

colier sn [At: FILIMON, C. II, 599 / V: (înv) ~et / P: ~li-er / Pl: ~e / E: fr *collier*] 1 Podoabă care se poartă în jurul gâtului. 2 (Fig) Brâu, cerc. 3 (Spc) Lanț de aur de care atârna o decorație înaltă Si: *colan*. 4 Element de legătură de formă rotundă, folosit pentru prinderea laolaltă a unor piese.

coliet sn *colier*

coligare sf [At: LTR² / Pl: ~gări / E: it *colligare*] 1 (Log) Sintetizare a mai multor observații. 2 (Chm) Formare a unei legături covalente prin unirea a doi atomi sau radicali liberi.

coligativ a [At: LTR / Pl: ~i, ~e / E: fr *colligatif*] (Fig; d. proprietăți ale substanțelor) Care depinde numai de numărul și de natura moleculelor substanței.

colihu, ~ie [At: PANN, P. V. III, 103 / V: *colie*, ~lăie, ~lăie, ~lelie, ~lie sf / Pl: ~li / E: slv *ковъль*, srb *kovily*, ucr *ковъль*] 1 sf Specii de plante erbacee din familia gramineelor, cu tulpini subțiri, înalte, cu frunze înguste, cu înflorința un panicul cu prelungiri flexibile, prevăzute în vârful semințelor cu peri lungi, albi și pufoși (*Stipa pennata*) Si: (Trs) *ceardas*, *năgura*, *peniță*, (Ban) *parul-zânelor*. 2 sf (D. părul capului, pex d. oameni;

fila) Alb~ (Cu părul) complet alb. 3 sf (Pop; îe) A-i fi (cuiva) calea în ~ie A avea o viață fericită. 4 a Alb.

colima vi [At: DEX² / Pzi: ~mez / E: lat *collimare*] 1 A transforma un fascicul divergent sau convergent într-unul paralel. 2 A determina o anumită direcție.

colimandros sn [At: PAMFILE, CR. 49 / Pl: nct / E: nct] (În literatura populară) Cuvânt care se repetă ca refren în unele expresii ale colindelor.

colimare sf [At: DEX² / Pl: ~mări / E: colima] 1 Transformare a unui fascicul divergent sau convergent într-unul paralel. 2 Determinare a unei anumite direcții.

colimaș s [At: CHEST. II, 128/319 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Tencuială.

colimator sm [At: LTR² / Pl: ~i / E: fr *collimateur*] 1 Instrument optic pentru determinarea aproximativă a unei direcții. 2 (Îe) A lua pe cineva în ~ A urmări comportamentul cuiva. 3 (Îae) A persecuta (pe nedrept) pe cineva.

colimație sf [At: LTR / Pl: ~ii / E: fr *collimation*, ger *Kollimation*] (Fiz) Reglare a instrumentelor optice în scopul realizării unei coincidențe între axa optică și cea de vizare.

colimivă sf [At: DICT. / Pl: ~re / E: ngr *χολιμυβήρα*] (Înv) Cristelniță.

colin¹ sm [At: HODOȘ, P. P. 73 / Pl: ~i / E: bg *клина, клинне* „ramură, cracă”] 1-2 (Reg) Cracă sau ramificație a tulpinii unui copac, crescută din rădăcină.

colin² sn vz colină¹

colinar, ~a a [At: DEX-S / Pl: ~i, ~e / E: colină + -ar] 1 Specific colinei. 2 Care se referă la colină¹. 3 Care provine de la colină¹. 4 Care aparține colinei¹. 5 Cu coline¹.

colină¹ sf [At: NEGRUZZI, S. I, 329 / V: colin² sn / Pl: ~ne, (rar) ~ni / E: fr *colline*] Deal mai mic.

colină² sf [At: LTR² / Pl: ~ne / E: fr *choline*] Amină care face parte din complexul vitaminei B, utilizată în tratamentul afecțiunilor hepatice.

colind sn [At: ANON. CAR. / Pl: ~e / E: drt *colinda*] 1 Cântec tradițional cântat de cete de copii, de flăcăi sau de adulți cu prilejul sărbătorilor de Crăciun și Anul Nou Si: *colindet* (1), (îrg) *colindis*, *colindeta*, *colinduta*, *colindat* (2). 2 (Fig) Umblet din loc în loc, întrerupt de popasuri. 3 Colindat (1).

colinda [At: BĂRAC, T. 3/5 / V: ~dra, cori~ / Pzi: colind / E: colinda] 1 vi A umbla, în seara de Crăciun sau de Anul Nou, din casă în casă, cântând colinde. 2 vt A serba Crăciunul. 3 vt (D. pășari; fig; reg) A ciripi la ferestrele cuiva. 4 vi A umbla din loc în loc. 5-6 vt A căuta pe cineva sau ceva. 7 vt A străbate. 8 vi (Fig) A petrece cu gândul. 9-10 vi (Fig) A veni sau a se duce la cineva.

colindar sm [At: PAMFILE, CR. 126 / Pl: ~i / E: colindă + -ar] (îrg) Copil care umblă cu steaua.

colindare sf [At: DA / Pl: ~dări / E: colinda] 1-8 Colindat (1-8).

colindaș sm [At: ALRM II/I h. 265 / V: ~ledraș sm / Pl: ~i / E: colinda + -aș] (îrg) Colindător.

colindat sn [At: MARIAN, SA. I 9 / Pl: ~uri / E: colinda] 1 Mersul cu colindul. 2 Colind (1). 3 Serbare a Crăciunului. 4 (Fig; reg) Ciripire a păsărilor sub ferestrele cuiva. 5 Umblare din loc în loc. 6 Căutare. 7 Străbater. 8 (Fig) Petrecere cu gândul.

colindă sf [At: ANON. CAR. / V: (îrg) ~dra, (reg) cori~ / Pl: ~de / E: vsl *коланда*, lat *calendae*] (Îvr) Colind.

colindabăt sn [At: DR. III, 1068 / Pl: ~bete / E: colindă + băt] (îrg) Bățul cu care pleacă copiii la colindat.

colindăresc, ~easca a [At: ȘEZ. IV, 11 / Pl: ~ești / E: colindar + -esc] 1 Specific colindătorului (1). 2 Care se referă la colindător (1). 3 Care provine de la colindător (1). 4 Care aparține colindătorului (1).

colindător, ~oare [At: CONACHI, P. 119 / V: ~dra~, cori~ / Pl: ~i, ~oare / E: colinda + tor] 1-2 smf, a (Persoană) care colindă. 3-4 smf, a (Persoană) care rățește.

colindătura sf [At: CONACHI, P. 285 / Pl: ~ri / E: colinda + -tura] 1-2 Colindat (1-2).

colindeață sf vz colindet

colindete sm vz colindet

colindet sn [At: DICT. / V: bo~eață, ~eață sf, bo~, ~ete sn, ~dret sm / Pl: ~i / E: colinda + -et] 1 (Pop) Colind (1). 2 (Pop; îe) A umbla cu ~ele sau în ~i A colinda (1). 3 Preamblare. 4-5 (Pop) Colăcel sau pânișoară care se dă în dar colindătorilor. 6 (Pop; pex) Orice dar care se oferă colindătorilor. 7 (Pop) Colindător.

colindis sn [At: MUSCEL, 95 / Pl: ~uri / E: colinda + -is] (îrg) Colind (1).

colindită sf [At: BUD, P. P. / Pl: ~te / E: colind + -ita] 1-2 (Șhp) Colind (1).

colindra v vz colinda

colindra sf vz colinda

colindrător sm vz colindător

colindreț sm vz colindet

colindroi sm [At: DA / Pl: ~i / E: colindra + -oi] (Înv) Hoinar.

colindută sf [At: T. PAPAHAĞI, M. 76 / Pl: ~te / E: colinda + -uta] Colind (1).

colinear, ~a a vz coliniar

colinergic, ~a a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *colinérgique*] Referitor la o acțiune stimulată, activată sau transmisă cu ajutorul colinei².

coliniar, ~a a [At: LTR / V: ~near, ~a / P: ~ni-ar / Pl: ~i, ~e / E: co- + liniar cf fr *collinéaire*, ger *Kollinear*] (Mat; d. puncte) Situat pe aceeași dreaptă.

coliniaritate sf [At: DEX-S / P: ~ni-a~ / E: cf it *colinearita*] (Mat) Calitate a mai multor puncte de a fi coliniare.

coliniță sf [At: ALECSANDRI, DACIA LIT. 265/18 / V: ~len~ / Pl: ~te / E: colnic + -ita] 1-2 (Șhp) Colină.

colinos, ~oasă a [At: ECONOMIA, 144/14 / Pl: ~oși, ~oase / E: colina + -os] (Îvr; d. un loc) Cu coline.

colir sn [At: DA / Pl: ~uri / E: fr *collyre* (ngr *χολυριον*) cf dubletul *colurie*] Medicament întrebuințat în tratamentul diferitelor afecțiuni ale ochilor.

coliser sn vz coleșer

colită sf [At: BIANU, D. S. / Pl: ~te / E: fr *colite*] Inflamare acută sau cronică a colonului, manifestată prin dureri abdominale și tulburări digestive.

colită sf [At: LTR² / Pl: ~te / E: coală + -ita] 1 Coală de carte sau de revistă, tipărită și fălțuită, înainte de a fi legată sau broșată. 2 Coală de hârtie pe care sunt tipărite una sau mai multe mărci poștale și pe care se găsește o inscripție indicând ocazia cu care s-a lansat emisiunea respectivă.

coliu sn [At: BORZA, D. / Pl: ~ie / E: nct] (Bot; reg) Obligeană (*Acorus calamus*).

colivar sm [At: ALECSANDRI, T. 106 / Pl: ~i / E: colivă + -ar] 1 (Prt) Persoană care merge pe la toate înmormântările și parastasele ca să mănânce colivă sau alte pomeni. 2 (Fig) Persoană care vrea totul de-a gata. 3 Cel care poartă coliva la înmormântări.

colivă sf [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 195 / V: ~iba² / Pl: ~ve, ~vi / E: vsl *колива*, gr *χάβου*] 1 (În practicile religioase ortodoxe) Grâu fierț amestecat cu zahăr și cu nuci pisate și ornat cu bomboane și zahăr pudră, care se împarte de pomană la înmormântări și la parastase. 2 (Pop; îe) A i se face ~va sau A fi cu (sau a îi bate, a îi suna, a îi juca) ~va în piept sau A miroși a ~ A fi aproape să moară. 3 (Îe) A mânca cuiva ~va A dori moartea cuiva. 4 (Îae) A omorî pe cineva.

colivariță sf [At: ȘEZ. VII, 74 / Pl: ~te / E: colivar + -ita] 1 (Prt) Femeie care participă la înmormântări ca să mănânce colivă de pomană. 2 (Pop; im) Fată de preot.

coliver sn [At: CR. II, 81 / Pl: ~e / E: colivă + -er] (În biserică) Masă pe care stau colivele și alte pomeni.

colivie sf [At: MOXA, 390/29 / V: (înv) *culv~* / Pl: ~ii / E: vsl *коульня, клубня*, ngr *χουλιε, χλοτφε*] 1 Cușcă din vergele de metal sau de lemn, în care sunt ținute păsările cântătoare sau decorative. 2 (Îe) A-i trece (sau trăsni) cuiva ceva prin ~ A-i trece prin minte. 3 (Înv; îe) A-si pune ~ cu sticleți pe cap A se căsători. 4 Construcție de metal acționată mecanic,

care servește la transportarea persoanelor și materialelor în puțurile unei mine. **5** Cușcă mare cu gratii de fier în care se transportă animalele sălbatice. **6** Cabină de ascensor. **7** (Mec; d. mașini) Carcasă care închide corpurile de rulare ale unui rulment, menținând totodată distanța între ele. **8** (Arg) Celulă la închisoare. **9** (Pfm) Cap.

colivioara¹ sf [At: ALECSANDRI, P. P. 329 / P: ~vioa~ / Pl: ~re / E: colivă + -ioară] (Șhp) Colivă.

colivioara² sf [At: TDRG / P: ~vioa~ / Pl: ~re / E: colivie + -ioară] **1-2** (Șhp) Colivie mică.

colizie sf vz **coliziune**

coliziune sf [At: NEGRUZZI, S. I. 285 / V: ~ie (Pl: ~zii) / Pl: ~ni / E: fr **collision**, lat **collisio**, -onem] **1** Ciocnire violentă între două corpuri care se mișcă unul spre altul. **2** Conflict. **3** (Rar) Încăierare. **4** (Îs) ~ **omonimică** Fenomen lingvistic prin care două sau mai multe cuvinte ajung omonime. **5** Ciocnire accidentală între două corăbii. **6** Atacare a unei corăbii prin alăturarea la bordul ei.

collic sm [At: DA ms / P: co-li / E: eg **collie**] Căine ciobănesc de origine scoțiană, cu botul ascuțit și blana lungă, maro sau neagră cu pete albe.

colligatum sn [At: DEX² / Pl: ? / E: lat **colligatum**] **1** Scriere legată împreună cu altele în același volum. **2** Volum care reunește mai multe lucrări diferite.

colmata vt [At: LTR² / Pzi: ~tez / E: fr **colmater**] A produce o colmatare.

colmataj sn [At: DEX-S / Pl: ~e / E: fr **colmatage**] Colmatare.

colmatare sf [At: MDA ms / Pl: ~tări / E: fr **colmater**] **1** (Teh) Astupare a porilor unui material poros prin introducerea unei materii coloidale în masa lui. **2** (Îs) ~a **stratelor petrolifere poroase** Introducere în porii stratelor petrolifere de materii coloidale în cantități mari, pentru a opri pierderea de fluid în strat. **3** Depunere a materialului transportat de apele curgătoare, având ca rezultat ridicarea treptată a fundului unui bazin, a unei porțiuni dintr-o albie etc. **4** Depunere a particulelor de oxid de pe banda magnetică pe suprafața frontală a capetelor magnetice.

colmatat s [At: LTR / Pl: ? / E: fr **colmaté**] Strat petrolifer productiv, cu presiune mică, în care noroiul de foraj, nedevenind destul de repede tixotrop, a pătruns într-o adâncime mai mare, împiedicând, parțial sau total, punerea în producție a stratului.

colmel sn [At: SEVASTOS, C. 173 / Pl: ~e / E: colină (culme) + -el] **1-2** (Înv; șhp) Culme (mică).

colnac sn [At: CHEST. V. 50/14 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Coliba strungii unde se adăpostesc ciobanii de soare și de ploaie când mulg oile.

colnare sf [At: MARIAN, NU. 501 / Pl: ~, ~nări / E: cf **colin¹**] (Mol; Buc) **1** Ramură de copac. **2** Rădăcină.

colnă sf [At: LB / Pl: ~ne / E: slv **kolna** (kolna), ceh **kolna**, **kolnice**, srb **kolnica**, mg **kolna** cf **colnic**] (Reg) **1** Construcție (primitivă) într-o gospodărie țărănească în care se păstrează uneltele sau se păzesc vitele. **2** Colibă la vie. **3** Bucătărie de vară. **4** Vârf de deal lipsit de vegetație.

colnic sn [At: PALIA, ap. GCR 57 / V: cal~, ~ice sf / A: col~ / Pl: ~ice, (rar) ~ici / E: bg **колник**, srb **kolnik**] **1** Cărare. **2** Drum îngust care trece peste un deal sau prin pădure. **3** (Îvp) Luminiiș. **4** Boală contagioasă a oilor și a vitelor care se manifestă prin apariția unei răni care se întinde pe tot corpul, câteodată sub unghii, pricinuind căderea acestora. **5** (Îvp) Sprijin.

colnice sf vz **colnic**

colniceat, ~a [At: DA / V: ~cet, ~a / Pl: ? / E: **colnici¹**] **1** a Paralizat. **2** a Care merge ciudat. **3** a (Îe) A merge ~ Se spune despre miei când răcesc la picioare și pășesc cu greutate. **4** sm Băiat sau om care se ține de șotii.

colnicel sn [At: ALECSANDRI, P. P. 283 / Pl: ~ei / E: **colnic** + -el] **1-2** (Pop; șhp) Colnic.

colnicet, ~a a vz **colniceat**

colnici vir [At: DAN, U. 437 / V: cul~ / Pzi: ~icesc, 3 ~icește, (ess) ~icează / E: **colnic**] (Reg) **1** (D. oi) A căpia. **2** (D. oameni) A răci. **3** (D. oameni) A se pipernici. **4** (D. oameni) A nu-și găsi locul. **5** (D. oameni) A trândăvi.

colnicioara sf [At: MARIAN, Î. 249 / Pl: ~re / E: **colnița** + -ioară] (Șhp) Colniță¹.

colnicu¹, ~a a [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: ~iți, ~e / E: **colnici¹**] (Mai ales d. copii; pop) Cocoloșit.

colnicos, ~oasă a [At: SBIERA, F. S. 114 / Pl: ~oși, ~oase / E: **colnic** + -os] (Pop) Deluros.

colnicuț sn [At: BUD, P. P. / Pl: ~e / E: **colnic** + -uț] **1-2** (Șhp) Colnicel (**1-2**).

colnița¹ sf [At: ECONOMIA, 88 / Pl: ~te / E: srb **kolnica**] (Trs; Mol) Adăpost pentru oi sau vite, construit din nuiele și acoperit cu paie.

colnița² sf [At: DEX / Pl: ~te / E: **colinița**] (Reg) Delușor.

colo av [At: ANON. CAR. / V: culo / A: colo / E: **acolo**] **1** Acolo. **2** (Pop; ie) Ia te uită ~! Asta-i bună! **3** (Îlav) De ~ până ~ Dintr-un loc în altul (fără nici un rost). **4** (Înv; îlav) ~ și ~ Foarte rar. **5** (Înv; îlav) Pe ici, pe ~ Pe alocuri. **6** (Îal) Foarte rar. **7** (Îvp; îlav) Pe ~ ..., pe dincolo Într-o parte..., într-alta. **8** (Înv; îlav) De ici, de ~ Dintr-una, dintr-alta. **9** (Îvp; îlav) Cât (de) ~ De la distanță. **10** (Reg; îlav) ~ cât ~ Cât pe-aci. **11** (Reg; ie) Auzi ~! Ei! **12** Simplu de tot. **13** (Pop) Târziu. **14** (Înv; îlav) Ici, ~ Din când în când. **15** (Înv; ie) Când ~ Și iată!

coloada sf [At: DA / Pl: ~de / E: nct] (Buc) Copac rupt de vânt și răsturnat peste altul.

coloană sf [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 254 / Pl: ~ne / E: fr **colonne** cf **columnă**, **coruna**] **1** (Aht) Stâlp cilindric de marmură, piatră, lemn etc., destinat să susțină o parte dintr-un edificiu sau să-l înfrumusețeze. **2** (Fig) Protector. **3** (Teh) Nume dat mai multor aparate folosite în chimie și în industria chimică, alcătuite dintr-o manta cilindrică verticală de metal, de sticlă etc. care conține materiale adsorbante sau talere de formă specială, materiale filtrante etc. **4** (Îs) ~ de ancoraj Prima coloană de tubaj din partea de sus a unei găuri de sondă, care servește la consolidarea straturilor de la suprafață. **5** (Îs) ~ de forare Coloană metalică, ale cărei capete se fixează în talpa și în tavanul galeriei care susține perforatorul. **6** (Îs) ~ filtranta Tub de oțel introdus în pământ cu ajutorul căruia se captează izvoarele subterane. **7** (Îs) ~ montanta Conductă principală la care se racordează țevile sau cablurile de apă, gaz, curentul electric etc. în diferite etaje ale unei clădiri. **8** (Îs) ~ hidraulică Gură de apă, de mare debit, situată lângă o linie de cale ferată în stații și în depouri de locomotive pentru alimentarea cu apă a tenderului locomotivei. **9** (Chm; îs) ~ de distilare (sau de fracționare) Aparat (industrial) cu ajutorul căruia se separă, prin distilare, componentele unui amestec lichid. **10** (Fiz) Masă cilindrică a unui fluid, închisă într-un tub sau țâșnind cu putere dintr-o conductă sau dintr-un rezervor. **11** (Mar) Partea de jos a catargului. **12** Fiecare dintre secțiunile verticale în care se împarte o pagină tipărită de ziar, revistă etc. și care este despărțită de celelalte printr-o linie neagră verticală sau printr-un spațiu alb. **13** (Pex) Conținutul unei coloane (**12**). **14** (Îe) A pune pe cineva pe două ~ne A demonstra că cineva a plagiat, expunând, în coloane alăturate, textul plagiatului și originalul folosit de acesta. **15** Șir de cifre așezate unele sub altele într-un tabel, într-o matrice etc. pentru a putea fi adunate. **16** Despărțitură verticală a unui registru marcată prin două linii paralele. **17** (Șis) ~ de marș Grup de oameni, de soldați, de vehicule etc. care se deplasează pe același itinerar în șiruri paralele. **18** Formație realizată prin dispunerea în adâncime a unităților militare în vederea deplasării lor. **19** (Îs) ~ mobilă Corp de trupe dislocate într-o anumită regiune pentru a menține liniștea. **20** (luz; îs) ~na a cincea Grup de fasciști organizați pentru propagandă, luptă și spionaj împotriva democrației într-o țară nefascistă. **21** (Îs) ~ vertebrală Totalitatea vertebrelor reunite cap la cap, formând axul de susținere a scheletului la animalele vertebrale. **22** (Îs) ~ sonoră Ansamblu de sunete (cuvinte, muzică etc.) care însoțesc imaginile unui film.

coloare sf vz **culoare**

coloboma sf [At: DN³ / Pl: ? / E: fr **coloboma**] (Med) Fisură congenitală sau traumatică a formațiilor din segmentul anterior al ochiului.

coloboti v vz **colobuți**

colobuți v [At: FRÂNCU – CANDREA, M. 99 / V: ~*boti* / Pzi: ~*tesc* / E: mg *kalabâlni*] (Reg) A bâigui.

coloca vr [At: GHICA, A. 859 / Pzi: ~*ochez*, *coloc* / E: fr *colloquer*, lat *collocare*] **1** (Nob; înv; d. bani) A investi. **2** (Jur) A înscrie un creditor, în raport cu altul, în ordinea reglementată de lege pentru plățirea creanțelor.

colocar sm vz *colăcar*

colocare sf [At: DA / Pl: ~*cări* / E: *coloca*] **1** (Nob; înv; d. bani) Investire. **2** (Jur) Înscriere a unui creditor, în raport cu altul, în ordinea reglementată de lege pentru plățirea creanțelor Si: *colocat* (2).

colocat sn [At: MDA ms / Pl: ~*uri* / E: *coloca*] **1-2** Colocare (1-2).

colocatar, ~*ă* smf [At: DN² / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr *colocataire*] Persoană care locuiește în aceeași casă cu persoane străine de familia sa, în temeiul unui contract.

colocație sf [At: COSTINESCU / V: ~*iune* sf / Pl: ~*ii* / E: fr *collocation*] (Jur) **1** Termenul pe care îl are un creditor pentru plățirea creanțelor. **2** Sumă de bani pe care o are de primit un creditor.

colocațiune sf vz *colocație*

colocazie sf [At: DEX² / Pl: ~*ii* / E: lat *Colocasia* [antiquorum], numele științific al plantei] Plantă tropicală cu frunze foarte mari, cu rizomul bogat în feculă, cultivată la noi ca plantă ornamentală de interior (*Colocasia antiquorum*).

colocări v vz *colăcări*

colocărie sf vz *colăcărie*

colocăsanie sf [At: H IX, 13 / Pl: ~*ii* / E: *colăcășie* (*pisanie* + *cazanie*)] (Reg) Colăcășie.

colocășel sm [At: ALRM II/I h. 208 / Pl: ~*ei* / E: nct] (Reg) Colăcăș.

colocășie sf vz *colăcășie*

colocel sm vz *colăcel*

colocer sm vz *colăcer*

colocvial, ~*ă* a [At: DEX-S / Pl: ~*i*, ~*e* / E: eg *colloquial*] **1** Specific conversației familiare. **2** Referitor la conversația familiară. **3** Care aparține conversației familiare. **4** Care provine din conversația familiară.

colocvii sn [At: STAMATI, D. / Pl: ~*ii* / E: lat *colloquium*] **1** Discuție pe o temă dată. **2** Formă de control a cunoștințelor dobândite de studenți, care constă în discuții, lucrări de laborator, lucrări practice. **3** Simpozion.

colodarea sf [At: DA / Pl: ~*rce* / E: bg *колеларка*] (Reg) Femeie care este tot timpul pe drumuri.

colodiona vr [At: DN³ / Pzi: ~*nez* / E: fr *collodionner*] A face operația de colodionare.

colodionare sf [At: DN³ / Pl: ~*nări* / E: *colodiona*] Aplicare a unui strat de colodiu iodat pe o placă de sticlă.

colodiu sms [At: LTR / V: ~*m* sn / P: ~*lo-diu* / E: lat *collodium* (ngr *χολωδίου*)] (lnd) Soluție obținută prin dizolvarea nitrocelulozei într-un amestec de eter și alcool și care, prin evaporare, lasă o peliculă aderentă.

colodium sn vz *colodiu*

colofan sn vz *colofoniu*

colofășcă sf [At: COMAN, GL. / Pl: ~*ște* / E: nct] (Reg) **1** Femeie murdară. **2** Femeie leneșă.

colofon¹ sn [At: DEX² / Pl: ~*oane* / E: fr *colophon*] (Rar) Notă finală a unei cărți, care reproduce sau completează cele spuse în titlu (tipografia, data imprimării etc.).

colofon² sn vz *colofoniu*

colofoniu sn [At: IOANOVICI, TEHN. 83 / V: *calafonii*, ~*fan*, ~*fon*² / Pl: (rar) ~*ii* / E: ngr *χαλοφωνι*, ger *Kolophonion*] Reziduu de culoare galbenă-roșcată, obținut după îndepărtarea terebentinei din rășina de conifere, folosit în industria hârtiei, a lacurilor, a cauciucului etc. Si: *sacdz*.

cologarim sm [At: DA / Pl: ~*i*, (înv) ~*uri* / E: fr *cologarithme*] (Mat) Logaritmul inversului unui număr.

colografie sf [At: DEX² / Pl: ~*ii* / E: fr *colographie*] Procedeu de tipărire la care clișeu imprimabil este preparat pe o placă de sticlă.

coloid, ~*ă* [At: DA / Pl: ~*izi*, ~*e* / E: fr *colloïde*] **1** a (Chm; d. unele substanțe sau materii) Ale cărei particule se află în stare de dispersie și

nu difuzează prin membrane. **2** sm Substanță cu proprietăți coloidale (1), aflată în stare coloidală.

coloidal, ~*ă* a [At: PARHON, B. 129 / P: ~*lo-i* / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr *colloïdal*] **1** Care are aspectul și proprietățile unui coloid. **2** Referitor la coloizi. **3** Specific coloizilor. **4** Care aparține coloizilor. **5** Care provine de la coloizi. **6** (Îs) *Stare ~ă* Stare de diviziune a materiei în care particulele constitutive au dimensiuni cuprinse între aceea a moleculelor și aceea a suspensiilor.

coloidopexie sf [At: DN³ / E: fr *colloïdopexie*] (Blg) Fixare a coloranților coloidal de către celule.

coloidoterapie sf [At: DN³ / E: fr *colloïdotherapie*] (Med) Tratare a unor boli cu substanțe în stare coloidală.

colomândră sf vz *salamandră*

colombină sf [At: DN² / Pl: ~*ne* / E: it *colombina*] Personaj feminin din comedia bufă italiană, care purta, ca și arlechinul, costum peștit.

colomeia sf a vz *colomeică*

colomeică sf [At: BURADA, ap. TDRG / V: ~*eia* sfa / Pl: ~*ici* / E: ucr *КОЛОМІЙКА*] **1** Dans țărănesc galițian din nordul Moldovei. **2** Melodia după care se execută colomeica (1).

colomicică sf [At: DA / Pl: ? / E: cf rs *КОЛОМЫКА* „vagabond”] (Buc) Femeie nestatornică Si: *teleleică*.

colomida sf vz *pălămidă*

colomnidă sf vz *pălămidă*

colomoc sn [At: IORGA, S.D. XI, 64 / Pl: ~*moace* / E: nct] (Înv; phl) Sul.

colomodă sf vz *pălămidă*

colompiră sf vz *crumpenă*

colon¹ sm [At: ȘINCAI, HR. II, 120/37 / Pl: ~*i* / E: fr *colon*] **1** (Înv) Colonist. **2** (În Imperiul Roman) Țăran care lua în arendă de la un proprietar o suprafață de pământ, pentru folosirea căreia plătea în natură sau în bani. **3** (În Imperiul Roman și în evul mediu în Europa) Muncitor agricol care, inițial liber, munea un pământ luat în arendă de la marii proprietari, iar mai târziu începe să fie legat de pământ, să plătească dijmă și să presteze corvezi. **4** (Jur; Îs) ~ *parțiar* Cultivator de pământ care dă proprietarului moșiei o parte din produsele obținute.

colon² sms [At: ENC. VET. 39 / A: col~ / E: lat *colon*] **1** (Atm) Porțiune a intestinului gros care se găsește între cec și rect. **2** Element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) intestinul gros”.

colon³ sm [At: DEX² / Pl: ~*i* / E: ngr *χολον*] **1** Parte a unui vers, a unei strofe sau a unei perioade în metrica antică. **2** Semn de punctuație echivalent cu o pauză medie (două puncte sau punct și virgulă în punctuația modernă).

colon⁴ sm [At: DEX² / Pl: ~*i* / E: fr *colón*, lat *colon*] Monedă din Costa Rica și Salvador.

colonadă sf [At: NEGRUZZI, S. I, 329 / Pl: ~*de* / E: fr *colonnade*] Ansamblu de coloane dispuse într-unul sau mai multe șiruri, care formează, în cadrul unui edificiu, un peron ori o galerie sau este constituit dintr-o unitate independentă cu rol decorativ.

colonalgie sf [At: DN³ / Pl: ~*ii* / E: fr *colonalgie*] (Med) Durere de-a lungul colonului.

colonat sms [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 162, 8/1 / E: fr *colonat*, lat *colonatus*] (În Imperiul Roman și în evul mediu în Europa) **1** Situație în care se aflau coloniile¹ (3). **2** Formă de relații sociale caracterizată prin legarea din ce în ce mai strânsă a colonilor¹ de pământul pe care îl lucrau și pentru care plăteau proprietarilor dijmă.

coloncifră sf [At: LTR² / Pl: ~*re* / E: rs *КОЛОНИЦИФРА* cf ger *Kolumnenziffer*] Cifră plasată în partea de sus sau de jos a paginii unei cărți, reviste etc., care indică numărul de ordine al paginii respective în volum.

colonel¹ sm [At: NECULCE, ap. LET. II, 261/5 / Pl: ~*ei* / E: fr *colonel*, it *colonello*] **1** Grad de ofițer superior, între locotenent-colonel și general-maior. **2** Persoană care poartă acest grad. **3** *Locotenent* ~ Ofițer cu grad superior, între maior și colonel. **4** Persoană care poartă gradul de

locotenent-colonel. 5 *General-* ~ General care comandă un corp de armată. 6 Persoană care poartă gradul de general-colonel (5).

colone² sn [At: LTR / E: ger *colonel*] Corp de literă de șapte puncte tipografice.

colone¹ sf [At: NEGRUZZI, S. I, 48 / Pl: ~ele / E: fr *colone*] (Îvr) Coloneleasă.

coloneleasă sf [At: BRĂDESCU, M. B. 90 / Pl: ~lese / E: *colonel* + *-easă*] Soție de colonel Si: (îvr) *colonela*.

colonetă sf [At: NEGRUZZI, S. I, 203 / Pl: ~te / E: fr *colonnette*] 1-2 (Șhp) Coloană (mică) Si: *colonita*. 3 Coloană mică și subțire, folosită mai ales în construcția galeriilor, a porticurilor etc.

colonial, ~a a [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 70 / Pl: ~i, ~e / E: fr *colonial*] 1-2 Care ține de colonii și de colonialism Si: *colonialist* (1-2). 3-4 Referitor la colonii și la colonialism Si: *colonialist* (4-5). 5-6 Caracteristic coloniilor și colonialismului Si: *colonialist* (10). 7 În stare de colonie. 8-9 Care provine de la colonii sau de la colonialism Si: *colonialist* (8-9). 10 Care se găsește în colonii Si: *colonialist* (10). 11 (Îs) *Politică* ~a Colonialism. 12 (Îs) *Război* ~ Război dus de un stat pentru cucerirea de colonii sau menținerea coloniilor cucerite anterior. 13 (Îs) *Trupe* ~e Trupe ale statelor imperialiste menite să păstreze ordinea în colonii.

coloniale sf [At: IORGA, L. II, 485 / E: ger *Kolonialwaren*] Articole alimentare de băcănie (ceai, cafea etc.) provenite din țări exotice (în trecut, adesea, din țări coloniale) sau produse în interiorul țării.

colonialism sm [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr 120, 5/5 / E: fr *colonialisme*] Politică a unor state de cucerire de colonii sau de menținere a coloniilor.

colonialist, ~a [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr 126, 15/2 / Pl: ~isti, ~e / E: fr *colonialiste*] 1-10 a Colonial (1-10). 11 sm Adept al colonialismului.

colonie¹ sf [At: BĂLCESCU, M. V. 6 / Pl: ~ii / E: fr *colonie*, lat *colonia*] 1-2 (Ant) Cetate sau oraș întemeiat, în scopuri comerciale sau strategice, de fenicieni, de greci sau de alte popoare pe teritorii străine. 3 Oraș întemeiat de romani în teritoriile cucerite, având rol economic, administrativ și militar. 4-5 Țară (sau regiune) lipsită de independență politică și economică, dependentă politic-administrativ și exploatată de un stat-metropolă. 6 Comunitate aparținând unei naționalități care s-a stabilit într-o țară străină și menține între membrii săi legături strânse. 7 Așezare de imigranți. 8 Grup de persoane strămutate dintr-o regiune în alta (din cauza războiului sau benevol). 9 (Fig) Grup de animale din aceeași specie care trăiesc în același loc. 10 Grup de copii trimiși la odihnă în stațiuni climatice sau balneare. 11 Loc unde este găzduit acest grup de copii. 12 Așezare de indivizi condamnați la muncă forțată. 13 Barăci destinate muncitorilor dintr-o uzină sau de pe un șantier. 14 Muncitorii care locuiesc într-o colonie (13). 15 ~ *microbiana* Grup de bacterii aflat în cultură pe medii solide, vizibil cu ochiul liber, derivat dintr-un germeni unic sau dintr-un număr redus de germeni care s-au înmulțit pe loc.

colonie² sf [At: ALECSANDRI, T. 349 / E: fr [eau de] *Cologne*] (Șis) *Apă de* ~ Lichid parfumat, fabricat din alcool și diverse uleiuri vegetale, folosit în cosmetică.

colonist, ~a smf [At: RUSSO, S. 70 / Pl: ~iști, ~e / E: ger *kolonist*] 1 Locuitor al unei colonii. 2 (În evul mediu din Țările Române) Persoană care ținea de o colonie de străini așezată pe o moșie boierească sau pe un domeniu al statului. 3 Persoană strămutată din țara sa ori din locul de origine și care s-a stabilit într-o regiune sau într-un oraș dintr-o țară străină.

colonita sf [At: DA / Pl: ~te / E: *coloana* + *-ita*] Coloneță.

coloniza vr [At: NEGRUZZI, S. I, 200 / Pzi: ~zez / E: fr *coloniser*] 1 A popula cu coloniști (o țară, un teritoriu cucerit). 2 A popula regiuni (slab populate) din propria țară cu oameni aduși din alte regiuni. 3 A transforma în colonie un teritoriu sau o țară.

colonizabil, ~a a [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *colonisable*] Care poate fi colonizat.

colonizare sf [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr 126, 13/2 / Pl: ~zări / E: *coloniza*] 1 Transformare în colonie. 2 Populare cu coloniști. 3 (Îs) ~a *vânatului* Introducerea unei specii de vânat într-un teren în care n-a existat.

colonizat, ~a a [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: *coloniza*] (Rar) 1 Populat cu coloniști. 2 Transformat în colonie (4).

colonizator, ~oare [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr 126, 2/6 / Pl: ~i, ~oare / E: fr *colonisateur*] 1-2 smf, a (Stat, populație etc.) care colonizează.

colonizație sf [At: DA / V: (înv) ~iune sf / Pl: ~ii / E: fr *colonisation*] (Înv) 1 Populare a unui teritoriu cu coloniști. 2 Transformare a unui teritoriu în colonie (4).

colonizațiune sf vz *colonizație*

colonlinie sf [At: DEX-S / Pl: ~ii / E: ger *Kolumnelinie*] (Tip) Linie care marchează începutul textului de sub colontitlu.

colontitlu sm [At: DA / S: *colon-titlu* / Pl: ~ri / E: fr *colonne-titre*] (Tip) Rând care se tipărește deasupra textului curent al fiecărei pagini de carte și care cuprinde titlul lucrării sau al capitoului, numele autorului etc.

colop sn vz *clap*

colopaci sn [At: DA / V: *calap*~, *căpla*~, *clăp*~ sm / Pl: ~ace / E: mg *kalapács*] (Trs; mgm) Ciocan.

colopar sm [At: DA / V: (rar; reg) ~iu (~i), *to-an* / Pl: ~i / E: *colop* + *-ar*] (Reg) Pălărier.

colopariu sn vz *colopar*

colopas sn [At: MĂNDRESCU, L. P. 65 / Pl: ~e / E: *colop* + *-as*] 1-2 (Reg; șhp) Pălărie (frumoasă).

colopatie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *colpathie*] (Med) Denumire generală a afecțiunilor colonului.

colopexie sf [At: DN³ / Pl: ? / E: fr *colopexie*] (Med) Fixare operatorie a colonului de peretele abdomenului.

colopexotomie sf [At: DN³ / E: fr *colopexotomie*] (Med) Colopexie cu deschiderea intestinului la peretele abdominal.

colopișnița sf vz *coropișnița*

colopiștirița sf vz *coropișnița*

colopriștița sf vz *coropișnița*

color sm vz *culoare*

colora vr [At: ALEXANDRESCU, M. 19 / Pzi: ~rez, 3 ~rează, (îvr) *colora* / E: fr *colorer*] 1 A vopsi. 2 (Fig) A da o nuanță expresivă stilului, exprimării etc. 3 A primi o culoare. 4 A se înroși la față (de sănătate, de emoție, de rușine). 5 (În viața politică; fig) A-și schimba opinia politică în funcție de împrejurări.

colorabil, ~a a [At: DEX-S / Pl: ~i, ~e / E: *colora* + *-bil*] Care poate fi colorat.

colorant, ~a [At: LEG. EC. PL. 28 / Pl: ~nți, ~e / E: fr *colorant*] 1 a Care are proprietatea de a colora. 2 sm Substanță (organică) cu care se colorează diverse produse (fibre textile, piele, materiale plastice etc.).

colorare sf [At: DA / Pl: ~rări / E: *colora*] 1 Vopsire Si: *colorat* (1). 2 Nuanțare a expresiei Si: *colorat*¹ (2). 3 Primire a unei culori Si: *colorat*¹ (3). 4-6 Înroșire a feței (de sănătate, de emoție, de rușine) Si: *colorat*¹ (4). 7 (În viața politică; fig) Schimbare a opiniei politice în funcție de împrejurări Si: *colorat*¹ (5).

colorat¹ sn [At: PAMFILE, S. I. C. 14 / Pl: ~uri / E: *colora*] 1-5 Colorare (1-5).

colora², ~a a [At: NEGRUZZI, S. I. 104 / Pl: ~ați, ~e / E: *colora*] 1 Vopsit. 2 Care are o anumită culoare (alta decât albă sau neagră). 3 Care are mai multe culori. 4 (D. stilul, felul de exprimare al cuiva etc.; fig) Bogat în nuanțări sau în imagini.

coloratură sf [At: MAIORESCU, CR. I, 171 / Pl: ~ri / E: ger *Koloratur*] 1 (Rar) Bogăție de culori. 2 Manieră de interpretare vocală care dă posibilitate interpretului să-și afirme virtuozitatea tehnică, executând acențate, triluri etc. 3 (Îs) *Soprană de* ~ Soprană cu extensiune în registrul acut care cântă în coloratură (2).

colorație sf [At: HASDEU, I. C. 154 / V: (înv) ~iune sf / Pl: ~ii / E: fr *coloration*] 1 Colorare. 2 Culoare.

colorațiune sf vz *colorație*

colorectită *sf* [At: DN³ / Pl: ~ite / E: fr *colorectite*] (Med) Inflamație a colonului și a rectului.

colorgraf *sn* [At: LTR² / Pl: ~e / E: fr *colorgraphe*] Aparat electronic de corectat și de dozat extrasele de culori obținute pe negative fotografice.

colori- [At: DN³ / E: lat *color*] Element de compunere cu semnificația: 1 Colorat. 2 Culoare.

colorimetric, ~ă a [At: DN² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *colorimétrique*] 1 Caracteristic colorimetriei. 2 Referitor la colorimetrie. 3 Care aparține colorimetriei. 4 Care provine de la colorimetrie.

colorimetrie *sf* [At: LTR² / E: fr *colorimétrie*, ger *Kolorimetrie*] 1 Determinare a concentrației unei soluții colorate. 2 Metodă de determinare a caracteristicilor unei culori.

colorimetru *sn* [At: LTR / Pl: ~re / E: fr *colorimètre*] Aparat optic de determinare a concentrației soluțiilor colorate.

colorism *sn* [At: DEX-S / E: ger *Kolorismus*] (În pictură) Acordarea unei atenții deosebite coloritului.

colorist, ~ă smf [At: DA / Pl: ~iști, ~e / E: fr *coloriste*] Pictor care se distinge prin atenția deosebită acordată coloritului tablourilor sale.

coloristic, ~a [At: CĂLINESCU, E. O. I, 58 / Pl: ~ici, ~ice / E: *colorist* + -ic] 1 a Specific culorilor. 2 a Referitor la culori. 3 a Care aparține culorilor. 4 a Care provine de la culori. 5 *sf* Studiu al culorilor. 6 *sf* Ansamblu de culori.

colorit *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 214 / Pl: ~uri / E: it *colorito*] 1 Totalitatea culorilor unui obiect. 2 Bogăție de culori. 3 Efect care rezultă din îmbinarea culorilor unui tablou. 4 Culoare. 5 (D. abstracte, d. stilul operelor literare etc.; fig) Nuanță expresivă.

colorizație *sf* [At: COSTINESCU / V: (înv) ~iune *sf* / Pl: ~ii / E: nct] (Rar) 1 Amestec de vopsele pentru obținerea diferitelor nuanțe. 2 Efectul colorării.

colorizațiune *sf* *vz* **colorizație**

colos¹ [At: ALEXANDRESCU, M. 27/12 / Pl: ~oși, ~uri *sn* / E: fr *colosse*] 1 *sm* Statuie gigantică. 2 *sm* Om (sau, rar, animal) de mărime mare și cu puteri neobișnuite. 3 *sn* (D. o țară; fig) Cu o întindere foarte mare. 4 *sn* (D. o țară; fig) Foarte dezvoltată din punct de vedere economic, militar etc. 5 *sm* (Fig) Personalitate culturală sau științifică extrem de importantă. 6 *sm* Obiecte de dimensiuni foarte mari. 7 *sn* Măreție. 8 *sm* (Îvr) Balaur.

colos² *sm* *vz* **coloz**

colosal, ~ă a [At: (a. 1848) URICARIUL I, 4 / Pl: ~i, ~e / E: fr *colossal*] 1 Gigantic. 2 (Aht) *Ordin* ~ Ansamblu arhitectural ale cărui coloane se întind pe două sau mai multe etaje. 3-4 Care depășește cu mult un anumit nivel (de intensitate, calitate etc.).

colosalitate *sf* [At: HASDEU, I. C. 42 / Pl: ~răți / E: *colosal* + (-i)tate] (Rar) Mărime extraordinară.

colostru *sm* [At: BIANU, D. S. / Pl: nct / E: lat *colostrum* cf dubletul *colastra*] (Med) Lapte cu calități deosebite secretat câteva zile după naștere și care alcătuiește prima hrană a nou-născutului Si: *colastra*.

colotan *sm* [At: I. CR. IX, 125 / Pl: ~i / E: cf mg *kolotálni*, rs *КОЛОТНИ*] (Reg) Țăran care s-a mutat de la sat la oraș.

colotanca *sf* [At: I. CR. IX, 125 / Pl: ~nce / E: *colotan* + -că] (Reg) Țărăncă care s-a mutat din sat la oraș.

colotău *sm* [At: DA / Pl: ~ăi / E: *colotan*] (Reg) Om hoinar.

coloi *vi* [At: SBIERA, P. 59 / Pzi: ~tesc / E: ucr *КОЛОТИТИ*] (Reg) A speria găinile.

colotomie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *colotomie*] (Med) Secționare operatorie a colonului.

colotosi *v* *vz* **coltos**

coloz *sms* [At: H II, 298 / V: ~os², ~lus, ~luz¹ / E: rs *КОЛОЗЪ*] (Bot; reg) 1 Grâu cu spicul roșu. 2 Grâu de primăvară. 3 (Șis) *Grâu* ~ Grâu cu spicul mare, cu țepi, având boabe mari și gălbui așezate în patru rânduri pe spic.

colp- *vz* **colpo-**

colpanel *sm* *vz* **ciolpanel**

colpectomie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *colpectomie*] (Med) Rezecție a unei porțiuni din vagin.

colpiță *sf* [At: DEX² / Pl: ~te / E: fr *colpîte*] Inflamație a colului uterin.

colpo- [At: DN³ / V: *colp-* / E: fr *colpo-*] Element prim de compunere cu semnificația: 1 Vagin. 2 Referitor la vagin.

colpocel *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *colpocèle*] (Med) Hernie intravaginală.

colpoceliotomie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: *colpocéliotomie*] Deschidere a cavității abdominale prin vagin Si: *celiotomie vaginală*.

colpocistostomie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *colpocystostomie*] Incizare prin vagin a colonului vezicii urinare.

colpohisterectomie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *colpohystérectomie*] Extirparea chirurgicală a uterului și a unei porțiuni din vagin.

colpoplastie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *colpoplastie*] (Med) Refacere chirurgicală plastică a vaginului.

colpoptoză *sf* [At: DN³ / Pl: ~ze / E: fr *colpoptose*] (Med) Prolaps al vaginului.

colporafie *sf* [At: DEX-S / Pl: ~ii / E: fr *colporaphie*] (Med) Sutura chirurgicală a vaginului

colporta *vi* [At: DEX² / Pzi: ~tez / E: fr *colporter*] A răspândi știri, zvonuri etc. (false).

colportaj *sn* [At: GHICA, S. 463 / Pl: ~e, (rar) ~uri / E: fr *colportage*] 1 (Înv) Meseria de colporteur. 2 Colportare. 3 Distribuie a cărților sau a presei. 4 (Îs) *Carte de ~* Carte cu preț redus, ilustrată, tipărită în tiraje mari, tratând sumar, la niveluri de popularizare, teme foarte variate. 5 (Înv) Comerț ambulant.

colportare *sf* [At: MDA ms / Pl: ~rări / E: *colporta*] Răspândire de știri, de zvonuri false Si: *colportaj* (2), *colportat*¹.

colportat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *colporta*] 1-2 Colportare (1-2).

colportat², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *colporta*] (D. știri, zvonuri etc.) Răspândit.

colportareasă *sf* [At: POLIZU / Pl: ~ese / E: *colporteur* + -easă] (Nob) Negustoreasă ambulantă.

colporteur *sm* [At: CĂLINESCU, E. O. II, 133 / Pl: ~i / E: fr *colporteur*] 1 Negustor ambulant. 2 Cel care răspândește zvonuri, știri false.

colposcop *sn* [At: DEX² / Pl: ~oape / E: fr *colposcope*] Aparat cu ajutorul căruia se face colposcopia.

colposcopie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *colposcopie*] Examen medical optic direct al vaginului și al colului uterin cu ajutorul colposcopului.

colpotomie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *colpotomie*] (Med) Incizie a peretelui vaginal Si: *elitrotomie*.

coli *sn* [At: DEX² / Pl: ~uri / E: eg *Colt*, fr *coli*] Tip de revolver sau de pistol.

coltău *sn* [At: DA / Pl: ? / E: cf *colton*] (Reg) 1 Ungher. 2 Stâncă.

colteș *sn* [At: H XVIII, 15 / V: ~tis, ~lîș / Pl: ~e / E: cf ucr *КОХОТЬЛИ*] (Reg) 1 Butuc retezat. 2 Tulpină retezată. 3 Scăunăș pe care stau ciobanii când mulg oile. 4 Bucată dintr-un trunchi tăiat ce urmează să fie folosit ca lemn de foc.

colteșel *smn* [At: TÎPLEA, P. P. 55 / V: ~lîe~ / Pl: ~ei *sm*, ~e *sn* / E: *colteș* + -el] Trunchi de fag doborât și tăiat.

colteși *vi* [At: VICIU, GL. / Pzi: ~yesc / E: *colteș*] (Reg) A tăia tulpina unui copac, pentru a face lemne de foc.

colteșit *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *colteși*] (Reg) Tăiere a tulpinii unui copac, pentru a face lemne de foc.

coltiș *sn* *vz* **colteș**

coltosi *vr* [At: ANON. CAR. / V: ~lot~ *vr* / Pzi: ~yesc / E: mg *költözni*] (Reg) A se muta.

coltuc *sn* [At: LB / V: *cul-* / Pl: ~uce, (rar) ~uri / E: tc *koltuk*] 1 (Mol) Pernă mică servind drept căpătâi. 2 (Reg) Sul întrebuințat drept pernă. 3 (Reg) Sac umplut cu lână, cu păr etc. servind ca pernă sau ca așternut. 4 (Reg) Perniță (de ace). 5 Cerc umplut cu paie, fân, păr, lână etc. care se pune la gâtul unui animal. 6 Fiecare din cele două capete ale unei pâini.

7-8 (Mun; if *cultuc*) Colț de pâine sau de colac cu coaja groasă și coaptă bine. 9 Pâine care s-a lipit la copt. 10 (Îs) ~ul *caciului* Vârful țuguat al caciului. 11 (Reg) Sculptură de lemn, în formă triunghiulară, la stâlpii casei. 12 (Pfm; ie) A *arăta ~ul* A refuza pe cineva.

coltucel sn [At: SEVASTOS, N. 159 / V: *cul~* / Pl: *~e* / E: *coltuc* + *-el*] (Șhp) Coltuc.

colțuri snp vz *colt*

colț [At: DOSOFTEI, V. S. 20/2 / Pl: *~i* sm, *~uri* sn / E: ucr *колщина*, cf bg *колещи*, srb *kolac*, pn *kolec*] 1 sm Dinte al animalelor și al oamenilor. 2 sm (Pop; ie) A-și *arăta ~ii* A manifesta o atitudine agresivă. 3 sm (Pop; ie) A *scăpa din ~ii* cuiva A scăpa dintr-o mare primejdie. 4-5 sm (Pop; îlv) A *se lua în ~i* A (se) certa. 6 sm (Îae) A fi gata de încăierare. 7 sm (Pop; ie) A *fi la ~i* A trăi rău. 8 sm (Pop; ie) A *prins de la ~* A se obraznici. 9 sm (Înv; ie) A *avea ~i* A fi obraznic. 10 sm (Îc) ~de-lup Bucățele mici de os desprinse dintr-un os mort, care ies printr-o fistulă împreună cu puroi. 11 sm (Îac) Râni pline de puroi. 12 sm (Îac) Tuberculoză osoasă. 13 sm (Reg; ic) ~ui *lupului* Cancer. 14 sm (Bot; reg; îac) Crăbin (*Cirsium erisithales*). 15 sm (Bot; reg; ic) ~ul *babei* sau ~ii *babei* Plantă erbacee târătoare cu frunze penate, cu flori galbene și cu fructe țepoase Si: *păduchenița*, *păduchele-calului*, *păduchele-elefantului* (*Tribulus terrestris*). 16 sm (Îac) Buruiană cu ghimp. 17 sm (Bot; reg; ic) ~ul *leului* (după ger *Löwenzahn*) Capul călugărilor (*Leiolon autumnalis*). 18 sm (Bot; reg; ic) ~de-cal Specie de porumb cu bobul mare, lat și albicios Si: *dinte-de-cal*, *dintele-calului*. 19 sm (Pop; îs) *Boala de ~i* Boală a porcilor. 20 sm (Reg) Fiecare dintre vârfurile lungi și ascuțite ale greblei, furcii sau ale altor instrumente asemănătoare. 21 sm (Reg) Fiecare dintre cuiele de fier pe care le aplică cineva pe talpa încălțăminte de iarnă ca să nu alunece pe gheață. 22 sm Vârf ascuțit, proeminent de stâncă, de gheață etc. 23 sm (Reg) Papilă pe limba rumegătoarelor. 24 sm (Mdv; lpl) Ridicături tăioase pe marginea măselelor cailor, care, prin rănilor pe care le produc, împiedică mestecarea furajelor și cauzează indigestii și colici. 25 sm Șuviță de păr ondulat, trasă pe frunte sau pe tâmplă. 26 sm Vârful plantelor, în special al ierbiilor, când încolțesc. 27 sm (D. plante; reg; îlv) A *da ~* A încolți. 28 sm Plantă care încolțește. 29 sm Mugurul unei plante. 30 sm Porțiune dintr-un obiect sau dintr-un loc cuprinsă între extremitățile reunite ale laturilor lui. 31 sn (Șis) ~ de pâine Coltuc. 32 sn (Îas; pgn) Orice bucată de pâine tăiată de la o margine. 33 sn (Îs) ~ul *coltarului* Unghiul din afară al echerului. 34 sn Punct unde se întâlnesc muchiile unui obiect sau laturile unei figuri. 35 sn (Spt; îs) *Lovitură de ~* Lovitură executată dintr-un colț al terenului când un jucător trimite balonul peste linia de fund a terenului. 36 sn (Îs) ~ul *gurii* Fiecare dintre cele două extremități laterale ale gurii, unde se întâlnesc buzele. 37 sn Fiecare dintre unghiurile formate de două străzi care se întâlnesc. 38 sn Locul format de fiecare dintre colțuri. 39 sn (Înv) Loc îndepărtat. 40 sn (Înv) Ascunziș. 41 sn (Îlav) ~ cu... În unghiul format de străzile... 42 sn (Îla) În (sau cu) ~uri Colțuros. 43 sn (Îlav) În (sau din) toate ~urile (lumii) (De) pretutindeni. 44 sn (Pop; ie) A *prinde pe cineva la ~* A prinde pe cineva la strâmtoare. 45 sn (Pop; ie) A *da din ~ (în ~)* A recurge la tot felul de subterfugii pentru a ieși dintr-o încurcătură. 46 sn (Îe) A *pune la ~* A blama. 47 sn (Îac) A *pedepsi*. 48 sn (Fig) Coloană de susținere. 49 sn Conducător. 50 sn (În publicistică) Rubrică rezervată unei anumite specialități. 51 sn Porțiune dintr-o încăpere cuprinsă între extremitățile reunite ale pereților. 52 sn Fragment dintr-un dinte sau dintr-o măsea ruptă. 53 sn Tăietură în formă aproximativ triunghiulară făcută pe marginea unei stofi. 54 sn Dantelă împletită triunghiular.

colțan [At: I. IONESCU, M. 447 / Pl: *~i*, *~e* / E: *colț* + *-an*] 1-2 sm Om sau animal cu dinții mari. 3 sm (Ent; reg) Gândac de casă, de culoare galbenă-roșiatică Si: *carhan*, *corhan*, *tarhan*, *tarhon*, *torhan*, *turhan* (*Periplaneta orientalis*). 4 sm (Bot; reg) Cornaci. 5 sn Excreșcență de pe ghinda de stejar produsă de înțepătura insectei *Agnips calicis*, întrebuințată la argăsitul pieilor. 6 sm Colț mare de stâncă. 7 sm Loc inaccesibil.

colțar [At: IOANOVICI, TEHN. 141 / Pl: *~i* sm, *~e* sn / E: *colț* + *-ar*] 1 sm (Înv) Canin. 2 sm (Bot; reg; lpl) Cornaci (*Trapa natans*). 3 (Tes; lpl)

Zimțar. 4 sm Instrument de fier, ale cărui extremități țin pânza sau materialul întins. 5 sm (Îvp) Vergele metalice cu capetele dintate folosite în timpul țesutului. 6 sm Ramă metalică prevăzută cu cuie lungi și ascuțite, care se atașază la bocanci, cu ajutorul unor curele, pentru a împiedica alunecarea pe stânci, pe gheață, pe bușteni. 7 sm (Pop) Lemn de aproximativ doi metri înălțime, sprijinit de două brațe, la drugii carului. 8 sn (Reg) Grapă. 9 sn (Reg) Zgardă cu cuie la căini. 10 sn Bocanci cu ținte pe talpă. 11 sn Echer. 12 sn (Îs) ~drept Unealtă de dulgherie sau de tâmplărie folosită pentru marcarea unghiurilor drepte. 13 sn (Îs) ~cu *limba* Unealtă de dulgherie sau de tâmplărie folosită pentru marcarea unghiurilor de diferite dimensiuni. 14 sn (Înv) Unealtă de zidărie pentru controlul unghiurilor drepte Si: (Înv) *ghiumie*. 15 sn Piesă metalică sau din lemn, cu două aripi sau laturi așezate în unghi drept, utilizată la consolidarea și la protejarea unor îmbinări de colț. 16 sn Bară profilată, din oțel sau din metale ușoare, care are în secțiune două aripi în formă de unghi drept. 17 sn (Tip) Calibru folosit la controlul înălțimii literelor tipografice. 18 sn Element tipografic ornamental de alamă sau de plumb, folosit la formarea colțului unui chenar. 19 sn (Reg) Clin. 20 sn Poliță așezată în colțul dintre doi pereți ai unei camere. 21 sn Dulăpior în formă de prismă triunghiulară, așezat într-un colț al camerei. 22 sn Masă triunghiulară așezată într-un colț al camerei. 23 sn Canapea de colț. 24 um (Teh; înv) *Oțel ~* Bară de oțel profilat cu una din dimensiuni mai mari decât celelalte două. 25 um (Mol) *Stâlp ~* Fiecare dintre cei patru stâlpi care se pun în cele patru colțuri ale casei. 26 sn (Reg) Sobă de cărămidă, cu coloane, instalată în colțul unei camere.

colțat, ~ă a [At: LB / Pl: *~ați*, *~e* / E: *colț* + *-ar*] 1 (Reg) Cu dantură diformă. 2 (Fig; pop) Bun de gură. 3 (Înv) Cutezător. 4 (Înv) Obraznic. 5 (Înv) Ironic. 6 (Înv) Arțagos. 7 (Înv) Nesociabil. 8 (Înv) Care caută ceartă. 9 (Înv) Puternic.

colț sf [At: VICIU, GL. / Pl: *~te* / E: net] (Reg) Furcă de fier pentru fân cu coarțele strâmbe în jos, cu care se trag paiele din jireadă.

colțariș sn [At: DA / Pl: *~uri* / E: *colțar* + *-is*] (Reg) Loc cu stânci abrupte.

colțescl sn vz *colțescl*

colțis sn vz *coltes*

colțisor [At: NEGRUZZI, S. I. 234 / Pl: *~i* sm, *~oare* sn / E: *colț* + *-isor*] 1-2 (Șhp) sn Colț (mic) Si: *colțuleț*, *colțurel*, *colțusor*. 2 sn Ornament în formă de tăieturi triunghiulare sau semicirculare festonate, pe marginea gulerului și a mânecilor (cămășii), a poalelor fustei, la o dantelă etc. 3 sn Ornament pe porțile țărănești constând dintr-un șir de pătrățele alternând cu triunghiuri. 4 sm (Bot; reg) Plantă erbacee din familia cruciferelor, cu frunze alterne, cu flori albe sau roșiatice, răspândită prin păduri umbroase (*Dentaria bulbifera*).

colțoi smp [At: VICIU, GL. / V: *~ui* / E: *colț* + *-oi*] (Ban; bot) Colțșori (*Deutera bullifera*).

colțon sm vz *calțun*

colțorat, ~ă a vz *colțurat*

colțoros, ~oasă a vz *colțuros*

colțos, ~oasă a [At: ALECSANDRI, T. 38 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: *colț* + *-os*] 1 Cu colții ieșiți. 2 Cu dinții mari. 3 (Fig) Bun de gură. 4 (Fig) Arțagos.

colțui smp vz *colțoi*

colțuleț sn [At: PANN, E. I, 59 / Pl: *~e* / E: *colț* + *-uler*] Colțșor.

colțun sm [At: DEX² / V: *cal~* sm / Pl: *~i* / E: ngr *χαλιναβντ*] (Reg) 1 Ciorap. 2 (Bot; ic) ~ii-popii Plantă erbacee mică, cu tulpina pe pământ, cu flori inodore, albastre sau violet, cu un pinten scurt și cu fructul o capsulă ascuțită (*Viola silvestris*). 3 (Bot; ic) ~ul-doamnei Cerențel (*Geum rivale*).

colțuna sfa [At: H IV, 86 / Pl: ? / E: *calțun*] (Reg) Vită.

colțunas sm [At: DEX² / V: *cal~* / Pl: *~i* / E: *colțun* + *-as*] 1 Preparat culinar făcut din aluat tăiat în pătrate mici, care se umplu cu carne, brânză, cu marmeladă etc. și apoi se fierb în apă. 2 (Bot; reg; lpl) Cocoșei (*Tropaeolum majus*).

colțura v [At: COSTINESCU / Pzi: *~rez* / E: *colț*] (Înv) A face colțuri.

colturat, ~ă a [At: BIBLIA (1688), 132 / V: ~tor~ / Pl: ~ați, ~e / E: **coltura**] 1 Colțuros. 2 (Fig; rar) Bizar.

colțurel sn [At: HODOȘ, P. P. 219 / Pl: ~e / E: **colț** + -urel] Colțuleț.
colțuros, ~oasă a [At: CORESI, EV. 107/5 / V: ~tor~, ~oasă / Pl: ~oși, ~oase / E: **colț** + -os] 1 (D. munți, stânci etc.) Care are unul sau mai multe colțuri. 2 Plin de colțuri. 3 (D. drumuri) Cu asperități. 4 (D. părțile corpului) Osos. 5 (D. oameni; fig) Nesociabil. 6 (D. fața oamenilor; fig) Cu trăsături proeminente.

colțușor sn vz [At: DA / Pl: ~oare / E: **colț** + -ișor] Colțuleț.

colugă sf [At: PAMFILE, A. R. 157 / Pl: ~uge / E: ucr **колуга** cf **koljuka**] (Reg) Cloambă.

columbă [At: DA / Pl: ~ace / E: srb **Kolumbaci** (nume de localitate)] (Ent; reg; is) *Musca* ~ Insectă mică asemănătoare cu o musculiță, a cărei înțepătură veninoasă poate provoca moartea vitelor sau chiar a copiilor (*Simulium columbazense*).

columbar¹ sn [At: DA / Pl: ~e / E: **columbă** + -ar] (Reg) Porumbar.

columbar² sn [At: DA / Pl: ~e / E: lat **columbarium**] (Aht) Construcție funerară prevăzută cu firdie în care se păstrează urnele cu cenușa morților incinerati.

columbă sf [At: MACEDONSKI, O. I, 63 / Pl: ~be / E: lat **columba**] (Înv) Porumbiță.

columbărie sf [At: CHEST. II, 433/409 / Pl: ~ii / E: **columbar¹** + -ie] (Reg) Crescătorie de porumbei.

columbian, ~ă [At: DEX² / Pl: ~ieni, ~iene / E: **Columbia** + -an] 1-4 *smf*, a (Persoană) care face parte din populația de bază a Columbiei (sau este originară de acolo). 5 *smf* Populația care locuiește în Columbia. 6-7 a Care aparține Columbiei sau columbienilor. 8-9 a Referitor la Columbia sau la columbieni. 10-11 a Caracteristic Columbiei sau columbienilor (5). 12 a Care provine din Columbia.

columbiform, ~ă [At: DEX-S / Pl: ~i, ~e / E: fr **columbiforme**] 1 a (D. păsări) Care se aseamănă cu porumbelul. 2 *sfp* Ordin de păsări zburătoare, care își hrănesc puii, în primele zile, cu laptele secretat de mucoasa gușii părinților. 3 *sfp* Pasăre din ordinul columbiformelor (2).

columbit sn [At: LTR / Pl: ? / E: fr **columbite**] Mineral care conține niobiu.

columbiu sn [At: LTR / E: fr **columbium**] (Chm; rar) Niobiu.

columbofil, ~ă [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr **colombophile**] 1 a Care aparține porumbeilor. 2 a Referitor la porumbel. 3 a Caracteristic porumbeilor. 4 a Care provine de la porumbel. 5 *smf* Crescător de porumbel (călători).

columbofilie sf [At: DEX-S / Pl: ~ii / E: fr **colombophilie**] Pasiune pentru creșterea porumbeilor (călători).

columbogramă sf [At: DEX-S / Pl: ~me / E: fr **Colomb**ă] + [aero]gramă Mesaj dus la destinație de porumbel.

columelă sf [At: DN² / Pl: ~le / E: fr **columelle**] 1 Axă a cochiliei melcilor. 2 (Rar) Coloană funerară mică.

columnar, ~ă a [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: lat **columnaris**] (D. structura rocilor) În formă de coloană.

columnă sf [At: ODOBESCU, S. III, 68 / Pl: ~ne / E: lat **columna** cf **coloana**, **corună**] 1 Monument în formă de coloană izolată, ridicat (în antichitate) spre a comemora un eveniment important. 2 Coloană.

columnizare sf [At: DN³ / Pl: ~ări / E: fr **columnisation**] (Med) Introducere de tamponi de tifon sau de vată în vagin.

colun sm [At: CUV. D. BĂTR. I, 274 / Pl: ~i / E: vsl **колуны**] (Zlg; înv) Măgar sălbatic.

colur¹ sn vz **col**

colur² smn [At: COSTINESCU / Pl: ~uri, ~e / E: lat **colurus**] (Ast; înv) Cele două cercuri mari ale sferei care taie ecuatorul și zodiacul în patru părți egale.

colurie¹ sf [At: MINEIUL (1776), 109²/1 / Pl: ~ii / E: lat **collyrium**] (Înv) Colir.

colurie² sf [At: DEX-S / Pl: ~ii / E: fr **cholurie**] 1 Prezență a pigmentilor biliari în urină. 2 Cantitatea de pigmenti biliari prezentă în urină.

colus sm vz **coloz**

coluvial, ~ă a [At: DEX-S / Pl: ~i, ~e / E: fr **colluvial**] (Glg) 1 Specific coluviilor. 2 Care se referă la coluvii. 3 Care aparține coluviilor. 4 Care provine de la coluvii.

coluviu sn [At: DN² / Pl: ~ii / E: fr **colluvium**] Material detritic acumulat la baza pantelor și provenit din dezagregarea rocilor și din deplasarea fragmentelor lor pe versanții munților.

coluz¹ sm vz **coloz**

coluz² sn [At: DAMÉ, T. 123 / Pl: ~e / E: cf bg **колъ** „par”, **колънъ** „prăjină”, **colva**] (Pes) O parte a năvodului.

coluziune sf [At: DN² / Pl: ~ni / E: fr **collusion**, lat **collusio**, -onis] (Rar) Înțelegere secretă între două părți, două persoane etc. în detrimentul unei a treia.

colvă sf [At: CIAUȘANU, V. / Pl: ~ve / E: cf **coluz²**] (Îrg) 1 Prăjină. 2 Bățul țiganului ursar.

colză sf [At: I. IONESCU, C. 18 / Pl: ~ze / E: fr **colza**] (Bot; înv) Rapiță sălbatică (*Brassica napus*).

coma sf [At: LTR / Pl: ~me / E: fr **coma**] (Fiz) 1 Aberație a sistemelor optice constând în apariția unei imagini în formă de cometă. 2 Aberație a lentilelor electronice, caracterizată prin apariția unei estompări spre periferia imaginii.

comadie sf [At: DA / Pl: ~ii / E: srb **komdje** „bucăți”] (Sbm) Panglică cu decorări pe care o pun pe cap femeile în chip de ornament.

coman sm [At: ȘEZ. V, 58 / E: **Cuman**] (Reg) 1 Drac. 2 Om foarte urât.

comanac sn vz **comănac**

comană sf [At: DAMÉ, T. 93 / Pl: ~ne / E: **coamă** + -ana] (Reg) Coamă a casei.

comanda vr [At: (a. 1774) URICARIUL I, 173 / V: (Mol; înv) ~men~ / Pzi: **comand**, (Trs; îvr) ~ez / E: fr **commander**, it **commandare**, ger **commandieren**] 1 A ordona Si: (înv) **comandarisi** (1). 2 (Mil) A da un ordin sau un semnal pentru executarea unei mișcări, a unei așezări etc. Si: (înv) **comandarisi** (2). 3 (Mil) A avea comanda asupra unei unități armate sau a unei subdiviziuni a armatei Si: (înv) **comandarisi** (3). 4 A da în lucru (un obiect, o lucrare etc.) la un meșteșugar Si: (înv) **comandarisi** (4). 5 A cere de mâncare sau de băut într-un local Si: (înv) **comandarisi** (5).

comandac sm vz **comănac**

comandament sn [At: MON. OF. (1907) 22 / Pl: ~e / E: fr **commandement**] 1 Comandă. 2 Organ de conducere a unei (mari) unități sau a unei instituții militare. 3 (Is) ~ **suprem** Cel mai înalt organ de conducere a armatei unui stat sau a unui grup de state în timp de război. 4 Loc unde este instalat comandamentul suprem. 5 (Înv; is) ~ (**prealabil**) Act prin care creditorul, prin mijlocirea unui agent judecătoresc, începe executarea imobiliară, somând pe debitor să plătească datoria. 6 (Fig) Sentință. 7 (Fig) Precept. 8 (Lpl) Scop.

comandant sm [At: DOSOFTEI, V. S. 26 / V: (înv) ~mân~, (înv, din rs **КОМАНДАНТ** sau pn **komendant**) ~men~, ~mendat / Pl: ~nți / E: fr **commandant**] 1-2 (Funcție de) ofițer care comandă o unitate militară, un vas, o garnizoană etc. Si: **comandir**. 3-4 (Is) ~ **suprem** (Persoană cu) funcția de comandant al forțelor armate ale unui stat (îndeplinită fie de ministrul forțelor armate, fie de către șeful statului) Si: (înv) **comandir**. 5-6 (Îas) (Persoană cu) funcția de comandant al forțelor armate ale unui grup de state aliate, mai ales în timp de război. 7 (Înv; is) ~ **al pieței** Ofițer care supraveghea desfășurarea activității într-o garnizoană. 8 Persoană care avea funcția de comandant (7) Si: (înv) **comandir**.

comandantă sf [At: DA / Pl: ~te / E: fr **commandante**] (luz) 1 Soția comandantului. 2 Femeie care îndeplinește funcția de comandant.

comandantură sf vz **comandatură**

comandarisi sf [At: STAMATI, D. / Pzi: ~sesc / E: **comandare** + -isi] 1-5 (Înv) A comanda (1-5).

comandat, ~ă a [At: GORJAN, H. IV, 111 / Pl: ~ați, ~e / E: **comanda**] 1 Poruncit. 2 Aflat sub comanda cuiva. 3 Care este obiectul unei comenzi. 4 (D. mișcări, acțiuni) Executat printr-o comandă. 5 (D. camerele unei

locuințe) Care comunică între ele. 6 (D. apartamente) Cu camere care comunică între ele.

comandatură *sf* [At: ȘĂINEANU, D. U. / V: ~dant~ / Pl: ~ruri / E: ger *Kommandantur*] (Gms) Comandament al trupelor germane de ocupație.

comandă¹ *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 70/1 / V: (înv) ~men~, ~mendie / Pl: ~menzi, (înv) ~de, ~mănzil / E: ger *Kommando*, fr *commande*, pn *komenda*] 1-2 Ordin de executare a unei mișcări, a unui exercițiu. 3 (Îs) *Metoda de* ~ Impunere a unei decizii personale colaboratorilor, fără a-i consulta în prealabil pe aceștia. 4 Autoritate superioară exercitată de cineva, în special de un șef militar. 5 (Înv; îs) ~*da supremă* Statul Major. 6 (Reg) Post de pază la graniță. 7 (Înv; îe) **A fi de** ~ A fi de strajă la graniță. 8 Cerere prin care o persoană, o întreprindere etc. solicită livrarea unui anumit produs, executarea unei lucrări sau prestarea unui serviciu. 9 (Îla) **De** ~ Executat după indicațiile date de client. 10 (Îlav) **La** ~ La cererea cuiva. 11 (Îal) La momentul potrivit. 12 (Îal) Intenționat. 13 (Îal) Fără tragere de inimă. 14 (Teh) Operație manuală, semiautomată (sau automată), prin care se pune în funcțiune, se reglează sau se oprește un sistem tehnic. 15 (Îs) *Post de* ~ Loc unde sunt concentrate organele și aparatele de acționare a unui sistem tehnic. 16 (Îlas) Loc unde stă comandantul trupelor și de unde transmite comanda operațiilor. 17 (Îs) *Punct sau tablou de* ~ Loc de unde se execută comenzile și se controlează funcționarea unui sistem tehnic. 18 Ansamblu de aparate a căror acțiune conduce un sistem tehnic. 19 (Ban) Primărie. 20 (Buc; iuz) Grajduri pentru creșterea cailor de rasă. 21 (Reg) Șopron mare. 22 (Reg) Baracă de scânduri făcută de plugar la marginea terenului cultivat de el, în care își ține uneltele sau în care doarme. 23 (Top; reg) Loc pe culmile dealurilor și munților unde inginerii pun cruci ca puncte fixe. 24 (Buc; iuz) Femeie desfrântă. 25 (Reg) Morgă.

comandă² *sf* *vz* **comând**

comandir *sm* [At: DUMITRACHE, 9 / V: ~men~ / Pl: ~i / E: rs *КОМАНДИРЪ*] 1-8 (Înv) Comandant (1-8). 9 (Iuz) Comandantul corpului de sergenți de stradă dintr-o comună urbană.

comandirovca *sf* [At: ALECSANDRI, T. 180 / Pl: ~vci / E: rs *КОМАНДИРОВАКА*] (Iuz) Anchetă.

comandita *vr* [At: DA / Pzi: ~tez / E: *commanditer*] A participa bănește la o întreprindere comercială sau industrială, cu răspundere față de creditorii pentru eventualele pierderi în limitele părții de capital social investit.

comanditar, ~**ă** *smf* [At: ȘTEFĂNESCU, C. 422 / Pl: ~i, ~e / E: fr *commanditaire*] 1 (Jur; cmr) Asociat într-o societate în comandită și care nu răspunde de datoriile acesteia decât în limita aportului său. 2 Persoană care comanditează sau finanțează activitatea altcuiva.

comanditare *sf* [At: DA / Pl: ~rări / E: *comandita*] (Jur; cmr) Participare financiară la o întreprindere comercială sau industrială, cu răspundere față de creditorii pentru eventualele pierderi în limitele părții de capital social investit Si: *comanditar*¹.

comanditar¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *comandita*] Comanditare. **comanditar**², ~**ă** [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: *comandita*, fr *commandité*] 1-2 *smf*, *a* (Jur; cmr) (Persoană sau întreprindere) care se asociază la câștig și la pierdere cu comanditarul și răspunde nelimitat față de creditorii pentru capitalul societății. 3 *smf* Asociat cu răspundere nelimitată într-o societate în comandită.

comandită *sf* [At: ȘTEFĂNESCU, C. 422 / Pl: ~te / E: fr *commandite*] 1 Contract de asociație în care una din părți, comanditul, răspunde solidar și cu întreaga sa avere pentru obligațiile societății față de creditorii, pe când cealaltă parte, comanditarul, nu răspunde decât în limitele capitalului social investit de el. 2 *Societate în* ~ Societate alcătuită pe baza unui contract de comandită.

comando *sn* [At: DN² / Pl: ~uri / E: fr *commando*] Corp militar cu efectiv redus, organizat și antrenat pentru acțiuni deosebite, executate în condiții speciale.

comandor *sm* [At: GHICA, S. 381 / Pl: ~i / E: fr *commandeur*] 1 Grad de ofițer în aviație și în marină, corespunzător gradului de colonel din

armata terestră. 2 Persoană cu gradul de comandor (1). 3 Rang în ierarhia unor decorații militare și civile. 4 Persoană care deține rangul de comandor (3). 5 (Îs) *Mare* ~ Rang conferit francmasonilor. 6 Persoană care deține rangul de mare comandor (5).

comanditor *sm* [At: PANN, E. IV, 51/13 / Pl: ~i / E: *comândui* + -(i)tor] 1-2 (Iuz) Comandant (1-2).

comandului *v* *vz* **comândă**¹

comanic *sn* [At: MAT. FOLK. 116 / Pl: ~ice / E: nct] (Csn, pbl) Comarnic.

comanși *smp* [At: DEX² / E: fr *Commanci*] Indieni din America de Nord, care populau sudul Podișului Preililor.

comar *sn* [At: DAMÉ, T. 50 / Pl: ~e / E: *coamă* + -ar] (Reg) Ham.

comarnic *sn* [At: COD.VOR. 15/14 / V: ~mornic² *sm*, ~*ă* *sf* / Pl: ~ice / E: bg *КОМАРНИК* cf srb *komarnjak*, vsl *komarnica* cf *camara*, *camera*, *comara*, *chimir*] (Reg) 1 Colibă mică în care locuiesc ciobanii la stână. 2 Umbrar pentru ciobani. 3 Parte a stânii unde se fierbe zerul. 4 Parte a stânii deschisă în față care comunică cu strunga prin ușile pe care intră oile la muls. 5 Streășina care apără strunga de ploaie. 6 Parte a stânii unde se mulg oile. 7 Cerdac. 8 Cămara stânii. 9 Adăpost la stână care servește la păstrarea și la uscarea cașului. 10 Poliță pe care se pune cașul la uscat. 11 Coș la sobă. 12 (Îf ~a) Șură mare.

comarnică *sf* *vz* **comarnic**

comasa *vr* [At: IORGA, N.R.A. I, 208 / Pzi: ~sez / E: ger *kommasieren*] A reuni loturi de teren, unități agricole, unități industriale, comerciale, instituții etc. Si: *a concentra*.

comasare *sf* [At: IORGA, N.R.A. I, 212 / Pl: ~sări / E: *comasa*] Reunire a loturilor de teren, a unităților agricole, industriale, comerciale, a instituțiilor etc. Si: *concentrare*, *comasar*¹.

comasa¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *comasa*] Comasare.

comasa², ~**ă** *a* [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *comasa*] (D. loturi de teren, unități agricole, industriale, comerciale, instituții etc.) Reunit.

comas *sn* *vz* **cumaș**

comasar *sm* *vz* **comisar**

comat, ~**ă** *a* [At: TEODORESCU, P.P. 21 / V: ~mut, ~a / Pl: ~ați, ~e / E: *coamă* + -at] 1 (Pop; îs) *Stea* ~a Cometă. 2 (Rar) Cu coamă bogată.

comati *smp* [At: DN² / E: lat *comati*] Nume dat (de romani) geto-dacilor de rând.

comatic, ~**ă** *a* [At: ȘINCAI, HR. 67/32 / Pl: ~ici, ~ice / E: lat *commaticus*] (Îvr) Scris în bucăți scurte.

comatogen, ~**ă** *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *comatogène*] (Med) Care produce comă¹.

comatră *sf* *vz* **cumătră**

comatru *sm* *vz* **cumătru**

comatule *smp* [At: DN³ / E: fr *comatules*] Specie de echinoderme marine.

coma¹ *sf* [At: SLAVICI, N. I, 164 / Pl: ~me / E: ger *Komma*, fr *comma*, lat *comma*, ngr *κόμμα*] 1 (Trs, Buc) Virgulă. 2 (Trs, Buc) Punct și virgulă. 3 Cezură. 4 Cel mai mic interval muzical, greu perceptibil pentru auz. 5 Semn folosit pentru a indica în muzica instrumentală frazarea, iar în muzica vocală locurile unde se respiră.

coma² *sf* [At: DN² / Pl: ~me / E: fr *coma*] 1 Pierdere totală prelungită a cunoștinței, a sensibilității și motricității, asemănătoare cu un somn adânc, provocată de o ruptură a vaselor creierului, de diabet, de uremie sau de alte boli. 2 (Imp) Agonie. 3-4 (Fam; îlav; îla) **De** ~ Extraordinar.

comăiac *sn* *vz* **comănac**

comănac¹ *sn* [At: URECHE, ap. LET. I, 162/23 / V: (Mar) *câm*~, ~*ăiac*, ~*manac*, ~*mandac*, *cum*~, *cumărac* / Pl: ~ace / E: srb *kalamank*] 1 (Îrg) Acoperământ al capului asemănător cu comănacul¹ (6) purtat odinioară de bărbați. 2 (Pop; îe) **A fi cu** ~ A fi voinic. 3 (Înv) Căciuliță de mătase sau de stofă scumpă, purtată de femei. 4 (Îrg) Cască. 5 (Îrg) Pălărie de paie. 6 Acoperământ al capului, de formă cilindrică, fără boruri, confecționat din lână sau din păsă, purtat de călugări și de călugărițe. 7 (Înv; îe) **A-și pune capul sub** (sau **în**) ~ A se călugări. 8 (Trs) Capac

de căldare. 9 (Reg) Locul pe care este așezată soba. 10 (Bot; reg; îc) ~ul **cioabanului** Cerentel (*Geeum rivale*).

comănac² *sn* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: ~ace / E: ns cf *coama*] (Reg) Cracă de copac.

comănaci *vi* [At: LB / Pzi: ~năcesc / E: *comanac*] (Trs) 1 A sfătui. 2 A linguși pe cineva.

comândă¹ *v* *vs* **comândă¹**

comândă² *v* *vs* **comândă²**

comândare *sf* *vs* **comândare**

comândăș *sm* *vs* **comândăș**

comândăului *sm* *vs* **comândăului**

comândătorie *sf* [At: ȘINCAI, HR. II, 253/31 / Pl: ~ii / E: *comândator* + -ie] (Înv) 1 Funcția de comandant. 2 Durata funcției de comandant. 3 Comandă. 4 Comandament.

comânduire *sf* *vs* **comânduire**

comână *sf* *vs* **comună**

comând¹ *sn* [At: GRAIUL I, 142 / Pl: ~uri / E: *comandă*] (Rar; reg) Ordin.

comând² *sn* [At: CANTA, ap. LET. III, 182/28 / V: ~mandă, (rar) ~ă *sf*, ~mandat, cum~ / Pl: ~urii / E: *comândă*] 1 (Înv) Ofrandă. 2 Masă de pomenire a unui mort. 3 Praznic. 4 Mâncare care se servește la praznic. 5 (Mol) Bani, lucruri, haine, vite etc. pe care și le păstrau oamenii pentru înmormântare și pentru praznic. 6 (Reg, îf ~mandat) Afurisenie.

comândă¹ *vi* [At: CORESI, PS. 299 / V: ~mândă¹, cumândă, cum~ / Pzi: *comând* / E: lp **commando*, -are] 1 (Înv) A aduce jertfe. 2 (Mol; Mun; Trs; Înv) A face comândul. 3 A îngriji de cele necesare pentru comând.

comândă² *vi* [At: ȘINCAI, HR. III, 230/1 / V: *comândă²* / Pzi: ~dez, (pop) *comând* / E: lat *commendare*, mg *komendálni*] 1 (Reg) A porunci. 2 (Trs) A recomanda.

comândant *sm* *vs* **comandant**

comândar *sn* [At: PANN, ap. TDRG / Pl: ~are / E: *comând* + -ar] (Nob) Comândare.

comândare *sf* [At: COD. VOR. 31/10 / V: ~mân~, cumân~, cumândare / Pl: ~dări / E: *comândă*] (Înv) 1 Aducere de jertfe. 2 Jertfă. 3 Însmormântare. 4 Praznic. 5 Pomană. 6 (luz; îs) *Carte de ~* Scrisoare recomandată.

comândăș *sm* [At: (a. 1802) IORGA, S. D. XIII, 124 / V: ~mân~ / Pl: ~i / E: ns cf mg *komândâns*] (Înv; Trs) Comandant.

comândă *sf* *vs* **comând²**

comândăli *vi* [At: RETEGANUL, TR. 68 / Pzi: ~lesc / E: nct] (Trs) A comanda.

comândăului *vi* [At: DUMITRACHE, 17 / V: ~mân~, ~mandului, ~men~ / Pzi: ~esc / E: mg *homendálni*] (Înv) 1 A comanda. 2 A da sfaturi rele.

comândător, ~oare *smf* [At: LB / V: (Înv) ~iu *sm* / Pl: ~i, ~oare / E: *comândă* + -(a)tor] (Înv) Persoană care recomandă pe cineva.

comândătoriu *sm* *vs* **comândător**

comândui¹ *vi* [At: N. COSTIN, L. II, 67/12 / V: ~men~ / Pzi: ~esc / E: rs *КОМАНДОВАТИ*] (luz) 1 A comanda o armată. 2 A pune comandant.

comândui² *vi* [At: (a. 1661) IORGA, S. D. XI, 263 / Pzi: ~esc / E: *comând*] (Îvp) 1-2 A comanda (1-2).

comângi *v* *vs* **comânji**

comânjala *sf* [At: DA ms / Pl: ~jeli / E: *comânji* + -(e)ala] (Reg) 1 Murdărie. 2 Mâncare rea.

comânji *vi* [At: DA ms / V: ~ngi / Pzi: ~jesc / E: ns cf *tămânji*, *tămându*] (Reg) 1-2 A (se) murdări. 3-4 A (se) unge. 5-6 A (se) tăvăli.

comâșar *sm* *vs* **comisar**

combain *sn* *vs* **combina**

combaina *smf* *vs* **combina**

combainer, ~ă *smf* *vs* **combiner**

combainist, ~ă *smf* [At: DEX² / Pl: ~iști, ~e / E: *combaină* + -ist] Combiner.

combara *sf* *vs* **cumbara**

combatant, ~ă [At: PAS, Z. III, 29 / Pl: ~nți, ~e / E: fr *combattant*] 1-2 *smf*, a (Om) care ia parte la lupte. 3-4 *smf*, a (Om) care aparține unei unități militare de luptă. 5-6 *smf*, a (Fig) (Om) care militează activ pentru triumful unor idei.

combate [At: ALECSANDRI, P. II, 155 / Pzi: *combat* / E: fr *combattre*] 1 *vi* (Fri) A lua parte la o luptă. 2 *vi* A lupta împotriva unor atitudini, unor idei și împotriva persoanelor care le susțin. 3 *vi* A lua măsuri de stăpînire a unui flagel, a unei boli etc.

combater *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 111, 10/3 / Pl: ~ri / E: *combate*] 1 Participare la o luptă. 2 Luptă dusă împotriva unor atitudini, a unor idei, a persoanelor care le susțin. 3 Adoptare a unor măsuri de stăpînire a unui flagel, a unei boli etc.

combativ, ~ă a [At: CARAGIALE, M. 52 / Pl: ~i, ~e / E: fr *combattif*] Care luptă cu dărzenie și cu perseverență pentru susținerea unui punct de vedere, a unei idei, a unei concepții etc.

combativitate *sf* [At: PARHON, B. 149 / E: fr *combativité*] Atitudinea celui care luptă cu dărzenie și perseverență pentru susținerea unui punct de vedere.

combătu, ~ă a [At: DA / Pl: ~uți, ~e / E: *combate*] 1 (D. idei, atitudini) Respins (cu argumente). 2 (D. boli etc.) Stopat prin mijloace specifice.

combi *sni* [At: DEX² / E: ger *Kombi* [wagen]] Autoturism cu portbagajul plasat în interiorul mașinii, la spate.

combina [At: GHEREA, ST. CR. II 299 / Pzi: ~bin, (Înv) ~nez / E: fr *combiner*] 1 *vi* A îmbina lucruri. 2-3 *vt* A (se) uni (atomi, molecule sau radicali ai unor substanțe) printr-o reacție chimică, dând naștere unei substanțe compuse. 4 *vi* (Fam) A plănuși. 5 *vr* (Fam) A avea o relație cu cineva.

combinabil, ~ă a [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *combinable*] (Rar) Care se poate combina.

combinagiu *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: *combina* + -giu] (Prt) Persoană care face tot felul de combinații necinstite.

combinare *sf* [At: MAIORESCU, L. 112 / Pl: ~nări / E: *combina*] 1 Îmbinare. 2 Combinație. 3 (Chm) Fenomen chimic de unire a două sau a mai multor molecule, atomi sau radicali pentru a forma molecula unei noi substanțe, cu însușiri diferite de cele ale substanțelor de la care s-a pornit. 4 (Mat; lpl) Totalitatea grupurilor care se pot alcătui cu un număr dat de elemente diferite între ele (sau elemente identice).

combinari *vi* [At: ALECSANDRI, T. 1403 / Pzi: ~sesc / E: *combina* + -rîsi] (Înv) A combina.

combinat¹, ~ă [At: GHICA, S. 131 / Pl: ~ați, ~e / E: *combina*, cf fr *combiné*] 1 A Alcătuit din mai multe elemente. 2 a Care formează o combinație. 3 a (Chm; d. substanțe) Compus. 4 *sf* Probă sportivă complexă de schi.

combinat² *sn* [At: DA / Pl: ~e / E: rs *КОМБИНАТ*, fr *combinat*] 1 Mare complex productiv care reunește mai multe întreprinderi industriale și în care uneori produsele uneia din întreprinderi servesc celorlalte ca materie primă, semifabricate sau auxiliare. 2 (Rar; îs) ~ sportiv Reunire a mai multor terenuri și săli de gimnastică, unde se practică diferite sporturi.

combinat³ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *combina*] 1-4 Combinare (1-4).

combinativ, ~ă a [At: HEM 1593 / Pl: ~i, ~e / E: *combinat* + -iv] (Rar) 1 Specific combinării. 2 Care se referă la combinare. 3 Care aparține combinării. 4 Care provine de la combinare. 5 Priceput la a face combinații.

combinator, ~oare [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 126, 1/5 / Pl: ~i, ~oare / E: fr *combineur*] 1-2 *smf*, a (Persoană) care combină (1). 3 *sn* (Îs) ~ electric Aparat care realizează combinații de asociație între mașini, aparate și instrumente electrice. 4 *sn* Dispozitiv cu ajutorul căruia se efectuează, în mod mecanic, operațiile de comandă de la distanță a aparatelor de semnalizare și a acelor, pe o porțiune de cale ferată.

combinatorie a [At: LTR² / Pl: ~ii / E: fr *combinatoire*] (Îs) Analiză ~ Capitol din calculul probabilităților care studiază aranjamentele, permutările și combinațiile.

combinație *sf* [At: LB / V: (iuz) ~iune *sf* / Pl: ~ii / E: fr *combinaison*] 1 Îmbinare. 2 (Chm) Reacție chimică în cursul căreia doi atomi sau două molecule se unesc pentru a forma o nouă moleculă. 3 (Ccr) Substanță obținută în urma unei combinații (2). 4 (le) A intra în ~ cu cineva A se asocia cu cineva. 5 (Fam) Aranjament. 6 (Muz; înv; îs) *Tonuri de ~țiune* Tonurile secundare care apar între tonurile primare. 7 (îs) ~*țiune diferențială* Diferența dintre vibrațiile tonurilor primare. 8 (Muz; înv; îs) ~*iune sumară* Combinație rezultată din suma vibrațiilor tonurilor primare. 9 (Chm; îs) ~*organometalica* Combinație organică ce conține un atom de metal legat de radicalul organic.

combinațiune *sf* *vz. combinație*

combina *sf* [At: TOMA, C.V. 342, ap. DA ms / V: ~bain *sn*, ~baină *snf* / Pl: ~ne / E: eg *combine*, rs *КОМБАЙН*] 1 Mașină de lucru complexă care îndeplinește, simultan, mai multe operații. 2 (îs) ~*miniera* Mașină care efectuează operațiile de tăiere și de desprindere a rocilor și a minereurilor, precum și de evacuare a materialului de pe locul unde se lucrează. 3 (îs) ~*muzicală* Set de aparate (tuner, pick-up, casetofon, amplificator de putere) montate într-un corp comun. 4 (îs) Sistem audio. 5 (îs) ~*frigorifică* Ansamblu frigorific alcătuit dintr-un frigider și un congelator.

combiner *sm* [At: DA ms / V: ~bainer, ~a *smf* / Pl: ~i / E: *combina* + -er] 1-2 Muncitor pe combină (1-2).

combinezon *sn* [At: DA / Pl: ~oane / E: fr *combinaison*] 1 Furou. 2 Îmbrăcăminte de protecție împotriva murdăririi în timpul lucrului, mai ales pentru muncitorii care execută lucrări de reparații. 3 Salopetă.

combinor *sn* [At: ENC. TEHN. I, 168 / Pl: ~i / E: fr *combineur*] Organ suplimentar al fiecărui sector dintr-o centrală telefonică automată, folosit pentru a produce schimbări succesive în constituția circuitelor.

combo *sn* [At: DEX² / Pl: ? / E: ns cf eg *combine*] Formație orchestrală de jazz compusă din trei până la opt instrumentiști.

comburant, ~a [At: PONI, CH. 64 / V: (iuz) ~rent, ~a / Pl: ~nți, ~e / E: fr *comburant*] 1 a Care produce combustia. 2 a Care întreține arderea. 3 *sm* Substanță care întreține arderea carburantului (în motorul-rachetă).

comburent, ~a a *vz. comburant*

combustibil, ~a [At: IOANOVICI, TEHN. 7 / Pl: ~i, ~e / E: fr *combustible*] 1 a (D. materiale) Care are însușirea de a arde. 2 *sm* Materie care arde dezvoltând căldură și care este folosită ca izvor de energie în industrie și pentru încălzit. 3 *sm* (îs) ~*convențional* Combustibil teoretic cu putere calorică de 7000 kcal/kg, utilizat ca etalon pentru compararea diferiților combustibili (2) reali. 4 *sm* (îs) ~*nuclear* Material fisionabil întrebuintat pentru a produce energie în reactoarele nucleare.

combustibilitate *sf* [At: MAIORESCU, L. 13 / E: fr *combustibilité*] Proprietate a unor corpuri de a arde în contact cu aerul.

combustie *sf* [At: COSTINESCU / V: (rar) ~iune / Pl: ~ii / E: fr *combustion*] 1 Ardere. 2 (Med, rar) Arsură.

combustiune *sf* *vz. combustie*

comedian, ~a *smf* [At: (a. 1803) URICARIUL I, 277 / Pl: ~ieni (rar ~i), ~iene (rar ~e) / E: fr *comédien*] 1 Actor (sau actriță) de comedie. 2 (înv) Actor (sau actriță). 3 (Fig) Persoană prefăcută.

comediant, ~a *smf* [At: HERZ-GERER, M. IV, 237 / V: (îvp, sg refăcut după pl *comedianti*) ~nt, / P: ~di-ant / Pl: ~nți, ~e / E: ger *Komödiant*, it *commediante*] 1 (înv) Comedian. 2 Actor (sau actriță) de circ sau de bălci. 3 Actor (actriță) fără talent. 4 Persoană care face comicării. 5 (Fig) Persoană ipocrită.

comediant *sm* *vz. comedian*

comedias, ~a *smf* [At: GORJAN, H. II, 166 / V: (Mol, Trs) ~ies *sm* (Pl: ~i) / Pl: ~i, ~e / E: ns cf bg *КОМЕДИЈА*, mg *komédiás*] (îvp) Comediant (1).

comédie *sf* [At: LB / V: (înv) ~mod~ / Pl: ~ii / E: lat *comoedia*, ~am, fr *comédie*, ger *Kommödie*] 1 Operă dramatică al cărei subiect și deznodământ provoacă râsul și care ridiculizează relații sociale și etice, tipuri umane, năravuri etc. 2 Genul comic. 3 Reprezentarea unei comedii. 4 (Fig) Prefăcătorie.

comédie *sf* [At: CANTEMIR, IST. I 17 / Pl: ~ii / E: lat *comoedia*, ~am, fr *comédie*, ger *Kommödie*] 1 (Pfm) Întâmplare ciudată și hazlie. 2 Lucru neașteptat. 3 (înv) Minune. 4 (Rar) Spectacol public cu numere de circ, panoramă, călușei etc. 5 Mecanism. 6 (Pop; îs) ~*de copil* Copil foarte deștept. 7 (Pop; îla) *Iacă ~!* (sau *mare ~*) Extraordinar. 8 (Pop; îla) *De ~* De râs.

comedies *sm* *vz. comedias*

comediesită *sf* [At: LB / Pl: ~te / E: *comedias* + *ita*] (înv) Comediană. **comedioară** *sf* [At: I. NEGRUZZI, S. III, 207 / P: ~di-oa~ / Pl: ~re / E: *comédie* + -oară] (Dep) Comedie fără valoare.

comediograf *sm* [At: DEX² / P: ~di-o~ / Pl: ~i / E: it *commediografo*, lat *comœdiographus*] Autor de comedii¹ (1).

comedios, ~oasă a [At: PANN, Ș. II, 35/16 / P: ~di-os / Pl: ~osi, ~oase / E: *comédie* + -os] (îvp) Care stârnește râsul.

comedon *sn* [At: DEX² / Pl: ~oane / E: fr *comédon*] Mică formație cilindrică de substanțe sebacee cu extremitatea neagră, care astupă uneori glandele sebacee ale feței.

comelciu *sm* [At: VICIU, GL. / V: ~lșui / Pl: ~lci / E: *cucumelciu*, etm *cobelciu* + *melc*] (Reg) Melc.

comelciu *sm* [At: VICIU, GL. / Pl: ~lci / E: nct] (Reg) Servitor.

comelșui *sm* *vz. comelciu*

comembru *sn* [At: IORGA, S.D. XII, 176 / Pl: ~ri / E: co (n) + *membru*, ger *Mitglied*] (îvp) Coasociat.

comemora *vi* [At: ODOBESCU, S. I, 374 / Pzi: ~rez / E: fr *commémorer*] 1-2 A aminti despre o persoană (sau despre un eveniment). 3-4 A celebra solemn amintirea unei personalități (sau a unui eveniment important).

comemorabil, ~a a [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: *comemora* + -bil] 1 Care trebuie comemorat. 2 Care poate fi comemorat.

comemorate *sf* [At: DA / Pl: ~rări / E: *comemora*] 1-2 Amintire a unei personalități (sau a unui eveniment) S: *comemorat*¹ (1), (rar) *comemorație* (1-2). 3-4 Celebrare a amintirii unei personalități (sau a unui eveniment) Si: *comemorat*¹ (2), (rar) *comemorație* (3-4). 5-6 Ceremonie menită să evoce amintirea unei persoane (sau a unui eveniment important) Si: *comemorat*¹ (3), (rar) *comemorație* (5-6).

comemorat *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *comemora*] 1-4 Comemorare (1-4).

comemorat, ~a a [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: *comemora*] Celebrat. **comemorativ**, ~a a [At: COSTINESCU / Pl: ~i, ~e / E: fr *commémoratif*] 1-2 Care evocă amintirea unei personalități (sau a unui eveniment).

comemorație *sf* [At: IORGA, L. I, 543 / V: (iuz) ~iune / Pl: ~ii / E: fr *commémoration*] 1-6 (Rar) Comemorare (1-6).

comemorațiune *sf* *vz. comemorație*

comenda *v* *vz. comanda*

comendant *sm* *vz. comandant*

comendarisie *sm* *vz. comendarisiu*

comendarisiu *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. II, 3/2 / V: (înv) ~ie / Pl: ~ii / E: ns cf pn *komedarz*] (înv) Căpetenie.

comendat *sm* *vz. comandant*

comendator *sm* [At: ȘINCAI, HR. III, 182/15 / V: (înv) ~iu / Pl: ~i / E: nct] (luz) Comandant.

comendatoriu *sm* *vz. comandator*

comendă *sf* *vz. comanda*

comendalui *v* *vz. comandalui*

comendie *sf* *vz. comandă*

comendir *sm* *vz. comandir*

comendirui *vi* [At: DIONISIE, C. 173 / Pzi: ~uiesc / E: rs *КОМАНДИРОВАТЬ*] (luz) A comanda.

comendirui *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *comendirui*] (luz) Comandare.

comendirui, ~a a [At: MDA ms / Pl: ~iri, ~e / E: *comendirui*] (luz) Comandat.

comendui *v* *vz. comandui*

comenduială *sf* [At: DUMITRACHE, 37 / Pl: ~ieti / E: *comendui* + -eală] (luz) Comandă.

comenduire *sf* [At: CARAGIALE, M. 288 / V: ~mân~ / Pl: ~ri / E: *comendui*] (Inv) 1 Comanda unei armate. 2 Sediul unei comendui (1). 3 Personalul unei comendui (1). 4 Sediul împreună cu personalul comenduii (1). 5 Comandament militar. 6 (Îs) ~a *pieții* Autoritate militară disciplinară care are comanda asupra garnizoanei dintr-un oraș.

comendului *vs vz cumândatului*

comenit *am* [At: GIUGLEA-VÂLSAN, RS. 280 / Pl: ? / E: *cominã* + -it] (D. vin; reg) Făcut din tescovină.

comeniță *sf* [At: PAȘCA, GL. / A: nct / Pl: ~te / E: *comeniță* cf *comilet*] (Reg) Vatră.

comensalism *sn vz comensualism*

comensualism *sns* [At: DEX² / V: ~salism *sn* / E: ger *Kommensalismus*, fr *commensalisme*] 1-2 (Blg) Formă de relații între două plante (sau două animale), în care unul folosește resturile de hrană ale celuilalt.

comensurabil, ~a *a* [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *commensurable*] (Mat; d. mărimi) Care pot fi măsurate cu aceeași unitate de măsură, valorile amândurora fiind multipli întregi ai unității folosite.

comensurabilitate *sf* [At: DA / Pl: ~tăți / E: fr *commensurabilité*] Proprietate a două mărimi de aceeași natură de a admite o a treia mărime ca măsură comună, care se cuprinde în primele de un număr întreg de ori.

comenta *vr* [At: GHICA, S. 173 / Pzi: ~rez / E: fr *commenter*, lat *commentari*] 1 A interpreta critic textul unei opere literare, istorice, un articol de lege etc. pentru a-l face mai accesibil. 2 A face (într-o societate de presă) observații (personale) asupra unei chestiuni, întâmplări, știri etc. 3 A-și exprima părerea. 4 A face observații tendențioase asupra unui lucru. 5 A urmări un joc sportiv explicând desfășurarea acestuia.

comentar *sn vz comentariu*

comentare *sf* [At: DA / Pl: ~tări / E: *comenta*] 1 Interpretare critică a textului unei opere literare, istorice, a unui articol de lege etc. pentru a-l face mai accesibil. 2 Formulare a unor observații asupra unei chestiuni, întâmplări, știri etc. 3 Exprimare a părerilor personale. 4 Exprimare a unor observații tendențioase asupra unui lucru. 5 Urmărire a unui joc sportiv și explicarea desfășurării acestuia.

comentarie *sf vz comentariu*

comentariu *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 176/2 / V: ~tar, ~ie *sf* / Pl: ~ii / E: lat *commentarium*, fr *commentaire*, rs *коментарий*, it *com(m)entario*, ger *Kommentar*] 1 Explicare a unei opere literare, istorice etc., făcută, adesea, prin note marginale Si: *comentar*¹ (1). 2 Notă explicativă care lămurește pasajele obscure dintr-un text. 3 Aprecie (în spirit critic) a unei probleme, a unui eveniment etc. Si: *comentar*¹ (2). 4 Material publicistic reprezentând un comentariu (3). 5 Interpretare răutăcioasă a cuvintelor, a faptelor cuiva Si: *comentar*¹ (3).

comentar¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ? / E: *comenta*] 1-5 Comentariu (1-5). **comentar**², ~a *a* [At: RUSSO, S. 73 / Pl: ~ați, ~e / E: *comenta*] 1 Explicat. 2 (Îs) *Ediție* ~a *Ediție* a operelor unui scriitor însoțită de comentarii. 3 Interpretat.

comentativ, ~a *a* [At: IORGA, L. II, 247 / Pl: ~i, ~e / E: nct] (Rar) Care cuprinde comentarii.

comentator, ~oare [At: (a. 1865) URICARIUL X, 372/17 / Pl: ~i, ~oare / E: fr *commentateur*, lat *commentator*] 1-2 *smf, a* (Persoană) care interpretează o operă literară, istorică etc. 3-4 *smf, a* (Autor) de comentarii. 5-6 *smf, a* (Persoană) care comentează desfășurarea unui eveniment, a unei întreceri sportive etc. (la radio, televiziune).

comenție *sf vz cominție*

comeraj *sn* [At: DEX² / Pl: ? / E: fr *comméragé*] (Frm) Flecăreală.

comercia [At: COSTINESCU / V: (inv) ~rsa / P: ~ci-a / Pzi: ~iez / E: fr *commercer*] (luz) 1 *vr* A face comerț. 2 *vi* A fi prieten cu cineva.

comerciabil, ~a *a* [At: ȘTEFĂNESCU, C. 8 / P: ~ci-a~ / Pl: ~i, ~e / E: fr *commerçable*] (Rar) 1 Vandabil. 2 Care se comercializează.

comercial, ~a *a* [At: ARHIVA R. I 103 / V: (inv) ~țial, ~a / P: ~ci-al / Pl: ~i, ~e / E: fr *commercial*, lat *commercialis*] 1 Care aparține comerțului. 2 Care provine din comerț. 3 Caracteristic comerțului. 4 Privitor la comerț.

5 Pentru comerț. 6 (D. localități, regiuni etc.) În care comerțul este foarte dezvoltat. 7 (D. produse) Care este destinat consumului casnic. 8 (D. produse) Vandabil. 9 (Îs) *Spirit* ~ Spirit negustoresc. 10 (D. filme, cărți etc.) Fără o deosebită valoare culturală. 11 (Îs) *Societate* ~a Întreprindere.

comercializa *vr* [At: IORDAN, L.R.A. 240 / Pzi: ~zez / E: fr *commercialiser*] 1 A pune în vânzare un bun. 2 A da un caracter comercial.

comercializare *sf* [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 172 / Pl: ~zări / E: *comercializa*] 1 Punere în vânzare a unui bun Si: *comercializat*¹ (1). 2 Conferire a unui caracter comercial Si: *comercializat*¹ (2).

comercializat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *comercializa*] 1-2 Comercializare (1-2).

comercializat², ~a *a* [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *comercializa*] 1 (D. bunuri) Pus în vânzare. 2 Care are caracter comercial.

comerciant, ~a *smf* [At: HAMANGIU, C. C. 1183 / V: (inv) ~e *sm*, (iuz) ~rsant *smf* / Pl: ~nți, ~e / E: fr *commerçant*, it *commerciante*] Persoană care se ocupă cu comerțul.

comerciante *sm vz comerciant*

comerciu *sn vz comerț*

comernă *sf* [At: CHEST. II, 7/250 a / Pl: ~ne / E: nct] (Reg) 1 Chirie. 2 Arendă.

comernic, ~a *smf* [At: CHEST. II, 8/165 / V: ~nir~, ~a *smf* / Pl: ~ici, ~ice / E: nct] (Reg) Chiriaș.

comers *sn vz comerț*

comersa *v vz comercia*

comersant *sm vz comerciant*

comerț *sn* [At: (a. 1776) URICARIUL I. 179 / V: ~rciu, ~rs, ~tiom / Pl: (rar) ~uri / E: lat *commercium*, it *commercio*, fr *commerce*] 1 Schimb de produse prin vânzarea și cumpărarea lor. 2 (Îs) *Cameră* de ~ Instituție care reglementează comerțul. 3 (luz) *Academie* de ~ Instituție de învățământ superior care pregătește persoanele care lucrează în domeniul comerțului (1). 4 (Îs) *Codice* de ~ Cod comercial. 5 Clasă a comercianților. 6 (Fig; ie) A face ~ cu ceva A face comerț (1) ilegal cu ceva. 7 (Frm) Relații de prietenie.

comerțial, ~a *a vz comercial*

comerțiom *sm vz comerț*

comes *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. 100/2 / V: *comis*² / Pl: ~esi / E: lat *comes*, -itis, ngr *κομης*] 1-2 Comandantul unei cetăți sau al unei armate.

comesean, ~a *smf* [At: BUL. COM. IST. V, 143 / V: (nob) *comm*~ / Pl: ~eni, ~ene / E: *co* + *mesean* după fr *comensal*] Persoană care stă la masă cu altcineva.

comeseria *sm* [At: MARCOVICI, D. 235 / Pl: ~i / E: *co*[n]+ *meseria*] (Îvr) Coleg de muncă Cf *breslas*, *confrate*.

comestibil, ~a *a* [At: CARAGIALE, S. U. 51 / Pl: ~i, ~e / E: fr *comestible*] 1 Care se poate servi ca hrană. 2 Bun de mâncat.

comeșie *sf vz comisie*

comet *smi vz cometa*

cometa *sf* [At: URECHE, ap. LET. I 197/12 / V: (inv) ~mct *smi*, ~mi¹ *sm*, ~mită *sf* / Pl: ~te / E: lat *cometa*, ngr *κομήτης*, fr *comète*] 1 Corp ceresc alcătuit dintr-un nucleu luminos înconjurat de gaze și de pulberi, care, uneori, se prelungește sub forma unei cozi îndreptate în sens opus Soarelui, din cauza presiunii luminii acestuia. 2 (Îs) ~te *periodice* Comete care reapar la orizont după un anumit număr de ani.

comi *sm vz comics*⁴

comic, ~a [At: HASDEU, I. C. XI / Pl: ~uri *sn*, ~ici, ~ice *a, sm* / E: lat *comicus*, fr *comique*, it *comico*] 1 *a* Care aparține comediei. 2 *a* Care provine de la comedie. 3 *a* Caracteristic comediei. 4 *a* Referitor la comedie. 5 *a* Care provoacă râsul. 6 *sm* Actor care joacă roluri comice. 7 *sn* Categorie estetică în a cărei sferă intră actele, situațiile sau personajele din viață sau din artă care provoacă râsul. 8 *sn* Ceea ce constituie temeiul ridicolului. 9 *sn* Efect comic. 10 *sn* Notă ridicolă pe care o reprezintă cineva sau ceva.

comicărie sf [At: TEODOREANU, M. II, 227 / Pl: ~ii / E: *comie* + *-arie*]

1 Situație care stărnește râsul. 2-3 Gest (sau grimasă) care provoacă râsul.

comicesc, ~ească a [At: (a. 1799) BV II, 410 / Pl: ~icesti / E: *comie* + *-esc*] (Îvr) Care aparține genului comic.

comicește av [At: COSTINESCU / E: *comie* + *-ește*] (Îvr) În mod comic.

comicitate sf [At: D. ZAMFIRESCU, ap. CADE / Pl: ~ități / E: *comie* + *-(i)tate*] (Rar) Caracter comic.

comicos, ~oasă a [At: PANN, P.V. III 66/23 / Pl: ~oși, ~oase / E: *comie* + *-os*] (Îvr) 1 a Comic. 2 sn Comedian.

comics sn [At: DEX² / Pl: ~uri / E: eg *comics*] Bandă desenată.

comid sm [At: (a. 1749) GCR II 46/6 / Pl: ? / E: ngr *κομίδι*] (Grc; îrg) Gumă.

comieadru sm vz *coriandru*

comiheriu sn [At: DA ms / V: ~rt / Pl: ~re / E: nct] (Reg) 1 Plasă pentru prins pește. 2 Unealtă de pescuit.

comihert sn vz *comiheriu*

comilastru sn vz *gumilastic*

comileț sn [At: PAȘCA, GL. / Pl: ? / E: ns cf *comeniță*] (Reg) Loc după cuptor unde se stă.

comiliton sm [At: SBIERA, F. S. 391 / Pl: ~i / E: ger *Kommilitone*, lat *commilito*, *-onem*] (Buc; gms) Coleg de facultate.

cominatoriu, ~ie a [At: LM / Pl: ~ii / E: fr *comminatoire*, lat *comminatorius*] 1 (D. o măsură luată de un organ de justiție) Care constrânge o persoană la comiterea sau la abținerea de la săvârșirea unui fapt. 2 (Îs) *Daune ~ii* Sumă de bani care urmează a se plăti periodic de către o persoană până la achitarea obligației ce îi revine.

comină sf [At: I. IONESCU, M. 371 / Pl: ? / E: srb *komina*, bg *комина*] (Reg) Tescovină.

comineca v vz *cumineca*

cominica v vz *cumineca*

cominiță sf [At: H VIII, 267 / Pl: ~te / E: *comina* + *-ită*] Strugurii zdrobiți care au rămas în teasc.

comintău sn vz *comințeu*

comintăuș sm [At: VAIDA / Pl: ~i / E: *comintău* + *-uș*] (Trs) Participant la o convenție.

comintăg sn vz *comințig*

comințeu sn [At: LB / V: ~fău, ~fiu (Pl: ~uri) / Pl: ~eie / E: *cominție* css] 1 (Reg) Contract. 2 (Reg) Convenție. 3 (Ban) Plată în natură pentru munca prestată de cineva.

cominție sf [At: LB / V: ~men~ / Pl: ~ii / E: lat *conventio*, *-onis*, mg *konvenció*] 1 (Trs) Convenție. 2 (Reg; ff *comenție*) Plată în natură a muncitorilor.

comințig sn [At: PAȘCA, GL. / V: (reg) ~făg / Pl: ~uri / E: nct] (Reg) Cominție (1).

comințiu sn vz *comințeu*

comirnic, ~ă smf vz *comernic*

comis¹ sm [At: MOXA, ap. GCR I, 61/22 / A și: *comis* / Pl: ~iși / E: ngr *κόμισ*, vsl *комисъ*] (Înv) 1 Scutier. 2 Persoană care are rang de comis¹ (1). 3 Rang de mare dregător medieval în Moldova și Țara Românească, însărcinat cu îngrijirea cailor și grajdurilor curții domnești 4 Funcția de comis¹ (1). 5 Titlu de comis¹ (1). 6 Perioadă în care se exercită funcția de comis¹ (1)

comis² sm vz *comes*

comis³ sm [At: VICIU, GL. / Pl: ~iși / E: ger *Kommiss* (*broť*)] 1-2 Militar (1-2) român din fosta armată austro-ungară. 3-4 Persoană cu grad de comis³ (1-2). 5 Pâine cazonă.

comis⁴ sm [At: ULIERU, C. 94 / V: *comi* / Pl: ~iși / E: fr *commiss*] 1 Funcționar comercial. 2 Persoană cu funcția de comis⁴ (1). 3 (Îs) ~voiajor Reprezentant al unei firme care vizitează clienții pentru a obține comenzi de mărfuri. 4 Funcția de comis-voiajor (3).

comis⁵, ~ă a [At: BUL. COM. IST. I, 19 / Pl: ~iși, ~e / E: *comite*] Săvârșit.

comis⁶ sn [At: DN³ / Pl: ? / E: fr *commiss*] 1 Confiscare a bunurilor unui vasal. 2-3 Confiscare a mărfurilor prohibite sau introduse prin fraudă.

comisar sm [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 288/3 / V: (Înv) ~riu, ~mașar, ~mășar / Pl: ~i / E: lat *commissarius*, rs *комисаръ*, ger *Kommissar*, fr *commissaire*] 1 Rangul de delegat al guvernului pe lângă o instituție publică. 2 Persoana care are rangul de comisar (1). 3 Funcția comisariului (2). 4 Titlul comisariului (2). 5-9 (Înv; Îs) ~al guvernului (Persoană cu) rang, funcție și titlu de reprezentant al guvernului pe lângă o bancă sau o societate de credit. 10-11 (Înv; Îs) ~al unei expoziții Titlu și funcție a persoanei însărcinate cu organizarea unei expoziții. 12 (Înv) Persoană cu titlul și funcția de comisar al unei expoziții. 13-14 (Înv; Îs) ~regal Titlu și funcție de procuror la consiliul de război. 15 (Înv) Persoană cu titlul și funcția de comisar regal. 16-17 (luz; Îs) ~al poporului Rangul, funcția și titlul de ministru în fostul guvern sovietic. 18 (luz) Persoană cu rangul, funcția și titlul de comisar al poporului. 19 Persoană însărcinată de o autoritate superioară cu mandate speciale. 20-22 (luz; Îs) ~de poliție Rang, funcție și titlu de șef al unui comisariat de poliție. 23 (luz) Persoană cu funcția de comisar de poliție. 24-26 (Înv; Îs) ~comunal Rang, funcție și titlu de consilier la primăria unei comune. 27 (Înv) Persoană cu rangul, funcția și titlul de comisar comunal. 28 (Pop) Personaj al jocului popular „mânzulica”, jucat la priveghi. 29-31 (Îs) ~militar Rang, funcție și titlu de comandant al unui comisariat militar. 32 Persoană cu rangul, funcția și titlul de comisar militar. 33-35 (Îs) ~înalț ~european Rang, funcție și titlu de înalt funcționar într-unul din organismele europene. 36 Persoană cu rangul, funcția și titlul de înalt comisar european.

comisariat sn [At: COSTINESCU / Pl: ~e / E: fr *commissariat*, rs *комисариатъ*] 1-3 Funcția, misiunea sau demnitatea de comisar (2). 4 (luz) Secție a poliției orașenești condusă de un comisar (1). 5 (luz) Localul acestei secții. 6 (luz) Personalul care lucrează la comisariat (4). 7 (luz; în fosta U.R.S.S., în 1946) ~al poporului Minister. 8 (Înv) ~militar Organ de conducere militară locală de pe lângă fiecare unitate administrativă, care se ocupă de recrutarea și încorporarea celor care trebuie să îndeplinească serviciul militar, precum și cu evidența situației militare a cetățenilor. 9 (Înv) Localul comisariului (8). 10 Structură subordonată unei organizații internaționale care are rolul de a salva anumite probleme apărute pe plan mondial (economice, umanitare, conflictuale).

comisariu sm vz *comisar*

comisaș sm [At: T. PAPAHAĞI, M. 217 / Pl: ~i / E: nct] (Reg) Polițist. **comiserativ**, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: it *commiserativo*] (Rar) Compătimitor.

comisi vr [At: HERZ – GHER., M. IV, 238 / Pzi: ~sesc, (dal) ~săsc / E: nct] (Reg) A privi cu atenție.

comisie sf [At: N. COSTIN, ap. LET I A, 108/39 / V: ~iune, ~meșie, ~ișie¹ sf / Pl: ~ii / E: lat *commissio*, *-onis*, ger *Kommission*, mg *kommissio*, rs *комисия*, fr *commission*] 1 Colectiv organizat care funcționează pe lângă o instituție, o adunare etc. și care are sarcina de a face propuneri, de a lua hotărâri sau de a executa mandate în cazuri speciale. 2 (Îs) ~de anchetă Organ care cercetează neregulile dintr-un anumit domeniu. 3 (Îs) ~ia Camerei Deputaților, a Senatului Comisie însărcinată cu studierea și pregătirea legilor care urmează a fi prezentate Camerei Deputaților sau Senatului pentru a fi votate. 4 (Îs) ~de examen (sau ~de examinare) Grup de profesori care testează cunoștințele elevilor, studenților etc. în cadrul examenelor susținute de aceștia. 5 (Îs) ~permanentă Comisie care funcționează cu aceiași membri atunci când este convocată. 6 (Înv; Îs) ~centrală Comisie instituită în 1858 la Focșani, din 18 delegați din Muntenia și Moldova, care trebuia să pregătească proiectele de legi comune pentru cele două Principate unite. 7 (Îvr) Mandat. 8 (Jur) ~rogatorie Delegație dată de un tribunal către altul pentru îndeplinirea procedurilor judecătorești. 9 (luz) Secție de poliție. 10 (Înv; ff ~iune) Comision. 11-12 Organism sau structură a unei organizații internaționale.

comision sn [At: (a. 1792) IORGA, S.D. XII, 115 / V: (Înv) ~son, ~soană sf / Pl: ~oane / E: ger *Kommission*, fr *commission*] 1 (Trs; gmf) Comisie. 2-3 (Înv) Însărcinare dată unei persoane de a procura sau de a transmite

ceva. 4 Serviciu făcut cuiva în urma unei astfel de însărcinări. 5 Contract în baza căruia se tratează afaceri comerciale în nume propriu, dar pe socoteala altei persoane, în schimbul unei remunerații (procentuale). 6 Remunerație (procentuală) primită de o persoană, de o bancă etc. care a mijlocit o afacere comercială sau care a efectuat un serviciu.

comisiona *vt* [At: HASDEU, I.C. 103 / Pzi: ~nez / E: fr *commissionner*] (Înv) A procura ceva prin mijlocirea unui comisionar (1).

comisionar *sm* [At: ȘTEFĂNESCU, C. 10 / V: (înv) ~ner / Pl: ~i / E: fr *commissionnaire*] 1 Persoană însărcinată să trateze afaceri în contul altcuiva, în schimbul unui beneficiu. 2 Persoană care expediază scrisori, colete etc. pe cale particulară.

comisionare *sf* [At: MDA ms / Pl: ~nări / E: *comisiona*] (Înv; nob) Procurare prin mijlocirea unui comisionar (1).

comisionat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *comisiona*] (Înv; nob) Comisionare.

comisionat², ~a a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *comisiona*] (Înv; nob) Procurat prin intermediul unui comisionar (1).

comisioner *sm* *vz* **comisionar**

comisiune *sf* *vz* **comisie**

comisiv, ~a a [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: nct] (Jur) Săvârșit prin încălcarea legii.

comisoaie *sf* [At: GHEORGACHI, ap. LET. III, 316 / Pl: ~e / E: *comis* + -oai] (Înv) Soția comisului.

comisoană *sf* *vz* **comision**

comison *sn* *vz* **comision**

comisoriu, ~ie a [At: LM / Pl: ~ii / E: lat *commissura*] (Jur) 1 Care duce la rezilierea unui contract. 2 (Îs) *Clauza ~ie* Clauză a cărei neexecutare anulează contractul. 3 (Îs) *Pact ~ Clauză* prin care se stipulează că un contract de vânzare este anulat în cazul în care cumpărătorul nu achită integral costul produsului comandat, iar creditorul devine proprietarul obiectului în cauză.

comisural, ~a a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *comissural*] 1 Care aparține comisurii. 2 Care provine de la comisură. 3 Care se referă la comisură. 4 Specific comisurii.

comisură *sf* [At: LM / Pl: ~ri / E: lat *commissura*, -ae] (Ant) 1 Punct de unire a două părți anatomice. 2 Fascicul de fibre nervoase care unește două regiuni simetrice ale emisferelor cerebrale sau ale altor segmente din sistemul nervos central.

comis-voiajor *sm* [At: DEX² / Pl: ~i / E: fr *commis voyageur*] Persoană care se ocupă cu mijlocirea vânzărilor de mărfuri, deplasându-se în diverse locuri în căutarea unor beneficiari.

comișal *sm* *vz* **comișel**

comișel *sm* [At: HERODOT (1645), 182 / V: (reg) ~șal / Pl: ~ei / E: *comis* + -el] (Înv) 1-2 Ajutor de comis (1-2).

comișer *sm* [At: ARH. FOLK. I, 229 / V: (reg) ~mni- / Pl: ~i / E: nct] (Reg) Polițist.

comișie¹ *sf* *vz* **comisie**

comișie² *sf* [At: RĂȘCANU, L. 13 / Pl: ~ii / E: *comis*¹ + -ie] (Înv) 1-2 Funcția sau rangul de comis¹.

comit¹ *sm* *vz* **cometa**

comit² *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. II, 102 / Pl: ~iți / E: vsl *КОМИТЪ*] (Înv) Comis¹.

comitagi *sm* [At: DA / Pl: ~ii / E: bg *КОМИТАГИ*] Membru al unei organizații revoluționare bulgare, care a luptat în trecut pentru eliberarea Macedoniei.

comitat *sn* [At: BĂLCESCU, M. V. 403 / Pl: ~e / E: ger *Komitat* (Im *comitatus*)] Unitate administrativ-teritorială, în unele țări, condusă de un conte Cf *departament, district*.

comitatens, ~a a [At: DA / Pl: nct / E: ?] (Trs; iuz) Care aparține comitatului.

comitatin, ~a a [At: IRINEU, S. B. 68, ap. DA / Pl: ~i, ~e / E: *comitat* + -in] (Rar) Comitatus.

comită *sf* *vz* **cometa**

comite¹ *sm* [At: HASDEU, I. C. VIII / Pl: ~iți / E: lat *comes*, -itis] 1 (Înv) Conte. 2 (Trs, iuz) Grof. 3 (Trs) Conducător administrativ al unui comitat.

comite² *vt* [At: ALECSANDRI, T. 769 / Pzi: *comit* / E: fr *commettre*, lat *committo*, -ere] 1 A săvârși o faptă rea. 2 (Fam; prt) A scrie lucrări mediocre. 3 (Jur; fri) A însărcina pe cineva cu ceva. 4 (Jur; fri) A încredința cuiva o afacere de comerț.

comitent, ~a smf [At: HAMANGIU, C. C. 237 / V: (înv) ~e *sm* / Pl: ~nți, ~e / E: fr *commettant*, cf ger *Komitent*, it *commettente*] Persoană care încredințează cuiva un mandat prin care îl împuternicește să săvârșască anumite acte sub controlul și după directivele sale.

comitente *sm* *vz* **comitent**

comitere *sf* [At: DA / Pl: ~ri / E: *comite*] 1 Săvârșire a unei fapte rele. 2 (Înv) Scriere a unei lucrări mediocre. 3 (Jur; fri) Încredințare a unei sarcini cuiva. 4 (Jur; fri) Încredințare a unei afaceri de comerț cuiva.

comitet *sn* [At: (a. 1827) URICARIUL VII, 97 / Pl: ~e / E: rs *КОМИТЕТ*, fr *comité*, lat *committo*, -ere, it *comitato*, ger *Komite*] 1 Organ de conducere colectivă a anumitor organizații. 2-4 (Iuz; Îs) ~ *central* Organ superior al unui partid comunist sau muncitoresc ori al unei organizații de masă, care conduce întreaga activitate în intervalul dintre două congrese. 5 (Iuz; Îs) ~ *de acțiune* Reuniune temporară a organizațiilor muncitorești pentru lupta politică. 6 (Îas; Înv) Organizație de luptă a muncitorilor englezi. 7 (Îs) ~ *permanent* Corp deliberativ compus dintr-un număr de membri aleși ai consiliului județean care îl sprijină pe prefect în activitatea sa. 8 (Îs) ~ *provizoriu* Organ administrativ local care își desfășoară activitatea până la alegerea unui nou consiliu. 9 ~ *executiv* Organ de conducere a unui consiliu popular, care exercită funcțiile acestuia în perioada dintre două sesiuni.

comiteu *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: ~cie / E: *comitet* css] (Reg) Sfatul bătrânilor dintr-un sat.

comitivă *sf* [At: DA / Pl: ~ve / E: lm *comitiva*] (Trs; Buc) Scrisoare de recomandare.

comiță *sf* [At: MAT. FOLK. 1467 / Pl: ~te / E: *coamă* + -iță] 1-2 (Șhp) Coamă scurtă.

comițial, ~a [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 29 / E: *comite* + -al] 1 *a* (Trs; Înv) Care aparține comitetului (1). 2 *a* (Trs; Înv) Care provine de la comitet. 3 *a* (Trs; Înv) Referitor la comitet. 4 *a* (Trs; Înv) Specific comitetului (1). 5 *a* Referitor la comițiile (1) din vechea Romă. 6 *a* (Îs) *Cetate ~a* Oraș de reședință al comitetului (1). 7 *a* (Îas) Reședință de județ. 8-9 *smf, a* (Suferind) de epilepsie. 10 *a* (Îs) *Rau ~* Epilepsie. 11 *a* Care aparține epilepsiei. 12 *a* Care provine de la epilepsie. 13 *a* Care se referă la epilepsie. 14 *a* Specific epilepsiei.

comiție¹ *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 9/1 / Pl: ~ii / E: ngr *κόμης, ητος*] (Iuz) Comitet (1).

comiție² *sf* *vz* **comiții**

comiții *sf* [At: I. IONESCU, P. 518 / V: ~ie², (înv) ~iu *sn* / Pl: lat *comitium*, (pl *comitia*)] 1 (În Roma antică, în perioada republicii) Adunări ale poporului cu atribuții politice, legislative, judecătorești și religioase. 2 (Înv; Îs) ~ *agricole* Adunări ale agricultorilor care urmăreau interesele proprietarilor de pământuri.

comitiu *sn* *vz* **comiții**

comizerație *sf* [At: COSTINESCU / V: ~iune / Pl: ~ii / E: fr *commisération*, lat *commiseratio*, -onis] (Frr) Milă.

comizerațiune *sf* *vz* **comizerație**

comlău *sms* [At: STAN, M. 151 / E: mg *kamlô*] 1 (Mgmr) Drojdie. 2-4 Turtiță din aluat de pâine, tărâțe sau făină de mălai, uscată la soare, folosită la țară în loc de drojdie (de bere).

commodo *av* [At: DEX² / E: it *commodo*] (Muz) Într-un tempo liniștit.

commuta *v* *vz* **comuta**

comne *sf* *vz* **cuhnă**

comnie *sf* *vz* **cuhnă**

comnișer *sm* *vz* **comișer**

comoară *sf* [At: (cca. 1550) CUV. D. BĂTR. II, 459 / V: *camoră*, *coam* / Pl: ~ori, (înv) ~re, (dial) *comorale* / E: vsl *КОМОРА*, rs,

uer **komora**, pn **komora**, srb **kúmor**, lat **camera**] 1 (Iuz) Cămară. 2 (Irg) Ascunzătoare. 3 (Irg) Cimitir. 4-5 Grămadă de aur sau de obiecte de preț (păstrate sub lacăt, ascunse în pământ etc.). 6 (Inv, is) *Cel de pe ~* Dracul. 7 Avuție. 8 Tezaur. 9 Ceea ce e mai de preț pentru sufletul omenesc. 10 (Fig) Persoană extrem de iubită sau de prețuită. 11 (Ast; is) *~ra lui Iov* sau *~ cu sfredel* Constelația Polux.

comod¹, ~a a [At: COSTINESCU / A: *comod*, ~a / Pl: ~ozi, ~e / E: fr *commode*, lat *commodus*] 1 De care te poți folosi ușor și cu plăcere. 2 Potrivit. 3 Încăpător. 4 (D. viață, trai etc.) Tihnit. 5 Ușor. 6 (D. persoane) Leneș. 7 Indolent. 8 (D. oameni) Care nu vrea să facă eforturi. 9 (D. oameni) Care nu vrea să iasă din obiceiurile lui, din ritmul lui tihnit, obișnuit de viață.

comod², ~a a [At: DA ms / Pl: ~ozi, ~e / E: fr *commode*, lat *commodus*] 1 Care poate fi folosit ușor și cu plăcere Si: *confortabil*, *plăcut*, (inv) *lesnicios*. 2 Liniștit. 3 (Prt; d. oameni) Care nu vrea să facă eforturi. 4 (Prt; d. oameni) Care nu vrea să iasă din ritmul obișnuit de viață. 5 (Pex; d. oameni) Leneș. 6 (Pex; d. oameni) Indolent.

comodant sm [At: COD. TIV. 5/1 / V: (inv) ~e / Pl: ~nți / E: fr *commodant*, it *commodante*] (Inv) Persoană care dă un împrumut prin comodat.

comodante sm vz **comodant**

comodat sn [At: HAMANGIU, C.C. 396 / V: ~um / E: fr *commodat*, lat *commodatum*] 1 (Ivr) Împrumut făcut pentru o folosință curentă. 2 (Jur) Tip de contract de închiriere care nu prevede obligații financiare.

comodatar, ~a smf [At: COD. TIV. 5/2 / Pl: ~i / E: fr *commodataire*, it *comodatario*] (Inv) Persoană care beneficiază de un contract de comodat (1).

comodatum sn vz **comodat**

comodă sf [At: COSTINESCU / Pl: ~de / E: fr *commode*] Mobilă cu sertare mari, suprapuse, în care se păstrează lenjeria.

comodie sf vz **comedie¹**

comoditate sf [At: GHICA, A. 582 / Pl: ~ități / E: fr *commodité*] 1 Confort. 2 (Prt) Atitudine a unei persoane comode. 3 Closet.

comodizare sf [At: CONTEMP., nr. 165, 8/4 / Pl: ~zări / E: nct] (Rar) 1-3 Comoditate (1-3).

comodor sm [At: DEX² / Pl: ~i / E: fr, eg *commodore*] 1 Grad de ofițer superior căpitanului de vas și inferior contraamiralului, în marina engleză și americană. 2 Persoană care are gradul de comandor (1). 3 Funcția comandorului (2). 4 Titlul comandorului (2).

comondor sm [At: ENC. VET. 692 / Pl: ~i / E: mg *komondor*] (Numai is) ~ *unguresc* Câine ciobănesc alb, lăptos și mare.

comoni vr [At: DA ms / Pzi: ~nesc / E: nct] (Mol) A se vânjoli.

comor sn [At: DEX² / Pl: ~oare / E: nct] 1 Varietate de oi caracul, cu lână de culoare maro-roșcată. 2 Exemplar de comor (1).

comornic¹ sm [At: CORESI, ap. DHLR II, 506 / Pl: ~ici / E: srb, pn *komornik*] (Inv) 1 Judecător la curtea polonă. 2 Cămaras. 3 (Trs) Casier comunal. 4 Loc unde se păstrează obiectele prețioase. 5 Tezaur. 6 Celar la stână.

comornic² sm vz **comarnic**

comos, ~oasă a [At: CANTEMIR, IST. 376 / Pl: ~oși, ~oase / E: *coamă* + -os] 1-3 (Rar) Cu coamă lungă, deasă, mare.

comostenitor, ~oare smf [At: DA ms / Pl: ~i, ~oare / E: *co-* + *moștenitor* după fr *cohéritier*] (Jur) Persoană care moștenește, împreună cu alții, pe cineva, considerată în raport cu aceștia.

comot sn [At: H XVIII, 143 / Pl: ~e / E: ger *Kummet*] (Ban) 1 Jug la ham. 2 Sac de piele umplut cu fân, care se pune în jurul gâtului cailor înhamăți la căruță și care face ca greutatea acestora să fie trasă nu numai de piept, ci și de umerii animalului.

comotie sf [At: ALECSANDRI, DACIA LIT, 263/11 / V: ~iune / Pl: ~ii / E: fr *commotion*, lat *commotio*, -onis, ger *Kommotion*] 1 Zguduire puternică a unui organ. 2 (Is) ~*tiune electrică* Comotie produsă de electricitate. 3 (Pat) Leziune a unei părți a organismului uman, provocată de o presiune puternică asupra unui țesut elastic. 4 (Is) ~*cerebrala* Șoc

puternic al creierului, provocat prin cădere, explozie, lovire etc. și manifestată prin tulburări care merg de la amețeală până la pierderea cunoștinței, comă și moarte. 5 (Inv, fig) Emoție puternică. 6 (Gir) Mișcare pe care o face cineva în scop igienic (mai ales după masă, ca să ușureze digestia). 7 (Inv) Revoluție.

comotiuie sf vz **comotie**

comoviță sf [At: CADE / Pl: ~te / E: srb *komovica*] (Ban; sbm) Tescovină.

compactitate sf [At: DEX² / Pl: ~ități / E: fr *compacité*] 1 Raportul dintre greutatea specifică aparentă a unui material granular sau poros și greutatea lui specifică reală Si: *compactitate* (1). 2 (Pgn) Însușirea de a fi compact Si: *compactitate* (2).

compact, ~a a [At: HASDEU, I.C. 61 / Pl: ~cți, ~e / E: fr *compact*, lat *compactus*] 1 Care se compune din particule strâns legate între ele. 2 (D. ploaie, negură) Deasă. 3 (D. noapte, întuneric etc.) În care nu străbate nici o rază de lumină. 4 (D. oameni) Numeroși și deși. 5 (Tip; is) *Caractere ~e* Aldine.

compacta vt [At: DA / Pzi: ~tez / E: ns cf *compact*, *compactator*] 1 (Reg) A lega cărți. 2 A îndesa cu ajutorul compactorului.

compactabil, ~a a vz **compactibil**

compactare sf [At: DEX² / Pl: ~tări / E: *compacta*] 1 (Reg) Legare a cărților. 2 Îndesare cu ajutorul compactorului.

compactat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *compacta*] (Nob) 1-2 Compactare (1-2).

compactat², ~a a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *compacta*] (Nob) 1 (Reg; d. cărți) Legat. 2 Îndesat cu ajutorul compactorului.

compactibil, ~a a [At: DEX² / V: ~tabil, ~ă / Pl: ~i, ~e / E: *compact* + -ibil] Care poate fi compactat.

compactitate sf [At: DEX² / Pl: ~ități / E: ger *Kompaktheit*] 1-2 Compactitate (1-2).

compactizare sf [At: DEX² / Pl: ~zări / E: *compact*] Condensare.

compactometru sf [At: DEX² / Pl: ~re / E: fr *compactomètre*] Aparat pentru măsurarea gradului de îndesare a solului.

compactator [At: DA / Pl: ~i, ~oare / E: lat *compactator*] 1 sm (Trs; ltm) Legător de cărți. 2 sn Utilaj folosit la presare a umpluturilor de pământ, a stratului de la suprafața unui teren ori a unei șosele.

compactorie sf [At: DA / Pl: ~ii / E: *compactator* + -ie] (Reg) Legătorie de cărți.

compadură sf [At: PAMFILE, I. C. 424 / Pl: ~ri / E: nct] Luminător cu sau fără geam la partea din față a acoperisului.

compailer sn [At: DN³ / P: ~pai~ / Pl: ~e / E: eg *compiler*] Compilator al unui computer.

companie¹ sf [At: ȘINCAI, HR. III, 154/10 / V: *cumba*~, (inv) *cum*~/ A: *companie* / Pl: ~ii, (inv) ~*pării* / E: fr *compagnie*, it *compagnia*, ger *Kompagnie*, rs *компания*] 1 Însușire. 2 (Is) *Damă de ~* Persoană angajată (într-o familie) pentru a îngriji pe cineva. 3 (Is) Persoană care însoțește pe cineva în călătorii, în schimbul unei remunerații. 4 (Is; dep) Prostituată. 5 Grup de persoane care își petrec timpul împreună. 6 Mare întreprindere constituită sub formă de societăți (industriale, comerciale, de transport). 7 Societate pentru exploatarea unor ținuturi coloniale. 8 Societate comercială.

companie² sf [At: ȘINCAI, HR. III, 154/10 / Pl: ~ii / E: fr *compagnie*, it *compagnia*, ger *Kompagnie*] 1 Subunitate (la infanterie sau la alte arme) care intră în componența batalionului. 2 ~*de onoare* Companie² (1) care îndeplinește rolul de gardă de onoare.

companion, ~oană smf [At: ALECSANDRI, T. 33 / P: ~ni-on / Pl: ~i, ~oane / E: fr *compagnon*, lat **companio*, -onis] 1 Camarad. 2 (Inv) Însotitor într-o călătorie. 3 (Inv) Persoană care face parte dintr-o societate (comercială, artistică etc.). 4 Asociat. 5 Coleg.

companist sm [At: ZILLOT, CRON. 77 / V: (inv) *cumpanist* sm / Pl: ~iști / E: *companie* + -ist] (Iuz) 1-5 Companion (1-5).

compara [At: KRETZULESCU, A. 17/15 / V: ~para / Pzi: *compar*, (ivr) ~rez / E: fr *comparer*, lat *comparare*] 1 vt A pune alături două sau mai

multe lucruri, ființe sau fenomene pentru a stabili asemănările și deosebirile dintre ele Si: *a asemana, a confrunta*. 2-3 *vr* A (se) pune (pe cineva) pe aceeași treaptă cu altcineva Si: *a (se) măsura*.

comparabil, *~ă a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: *compara + -abil*] Care se poate compara (2) (cu ceva sau cineva) Si: *analog, asemănător*.

comparabilitate *sf* [At: DA / E: *comparabil + -itate*] (Rar) Proprietatea de a fi comparabil.

comparagiu *sm* *vz. cumfaragiu*

compara *sf* [At: MAIORESCU, CR. I, 34 / Pl: *~ări* / E: *compara*]

1 Confruntarea a două sau a mai multor lucruri, ființe sau fenomene pentru a stabili asemănările și deosebirile dintre ele Si: *comparat*. 2 (Ret; iuz) Comparație (2).

comparat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: *compara*] Comparare (1).

comparat², *~ă a* [At: HASDEU, I. C. 205 / Pl: *~ați, ~e* / E: *compara*] 1-2 Care este sau a fost obiect de comparație (1). 3 (D. discipline științifice) Care are ca obiect studiul fenomenelor sau al instituțiilor puse în comparație.

comparatist, *~ă* [At: DEX² / Pl: *~iști, ~e* / E: fr *comparatiste*] 1-2 *smf*, *a* (Care este) specialist în studiul unei discipline comparate² (2).

comparatism *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr *comparatisme*] 1-2 (Metodă de) cercetare (în literatură, muzică etc.) bazată pe identificarea și compararea motivelor comune din culturile diferitelor țări. 3 (Lin) Cercetare bazată pe metoda comparativ-istorică Si: *comparativism*.

comparativ, *~ă* [At: HASDEU, I. C. 98 / Pl: *~i, ~e* / E: fr *comparatif, lat comparativus*] 1 *a* Care este bazat pe comparație (1). 2 *a* Care stabilește o comparație (1). 3 *a* Care servește unei comparații (1). 4-5 *sn, a* (Grm; îs) *Grad* ~ Unul dintre gradele de comparație ale adjectivelor și ale adverbilor, care exprimă superioritatea, inferioritatea sau egalitatea mai multor obiecte (sau acțiuni) cu aceeași însușire sau caracteristică ori a aceluiași obiect (sau a aceleiași acțiuni) în momente diferite. 6 (îs) *Metoda* ~ Metodă de cercetare în lingvistica istorică, care constă în reconstituirea faptelor de limbă din trecut, nefixate în scris, prin compararea unor fapte corespunzătoare de mai târziu, din două sau mai multe limbi existente.

comparativism *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: ger *Komparativismus*] (Lin) Comparatism.

comparator *sn* [At: DEX² / Pl: *~oare* / E: fr *comparateur*] Instrument de măsură format dintr-un șurub micrometric și două microscopie, care servește la măsurarea distanței dintre două puncte sau dintre două repere.

comparație *sf* [At: KRETZULESCU, A. 2/3 / V: (înv) *~iune*¹ / Pl: *~ii* / E: lat *comparatio, ~onis*] 1 Examinare a două sau a mai multor lucruri, ființe sau fenomene, făcută cu scopul de a se stabili asemănările și deosebirile dintre ele Si: *asemănare, compara* (1), *confruntare, paralela*. 2 (Grm; îs) *Grad de* ~ Formă pe care o iau majoritatea adjectivelor și adverbilor pentru a arăta măsura mai mică sau mai mare în care un substantiv sau un verb posedă (sau arată) caracteristica exprimată de ele. 3 (îs) *Termen de* ~ Cuvânt, expresie sau noțiune care servește pentru a compara ceva. 4 (îlav) *În ~ cu...* Față de... 5 (îe) *A nu suferi* ~ A fi mai presus de orice alt obiect sau ființă cu care ar putea fi comparat (1). 6 Figură de stil care constă în alăturarea a două obiecte, persoane, acțiuni etc. pe baza unor însușiri comune.

comparațiune¹ *sf* *vz. comparație*

comparațiune² *sf* [At: DA / P: *~ti-u-ne* / Pl: *~ni* / E: fr *comparation*] (Jur; înv) Prezentarea unei persoane în fața justiției Si: *înfățișare*.

compars *sm* [At: DA / Pl: *~rși* / E: fr *compars*, it *comparsa*] 1 (Liv) Personaj mut sau cu rol minor într-un spectacol Si: *figurant*. 2 (Pan) Persoană cu un rol nefsemnat într-o afacere. 3 (Pan) Om de umplură.

compartiment *sn* [At: GHICA, S. 541 / Pl: *~e* / E: fr *compartiment*, it *compartimento*, lat *compartire*] 1 Despărțitură într-un vagon de cale ferată, într-o încăpere mai mare, într-un dulap, într-o cutie etc. Si: *boxă, sertar*. 2 Diviziune obținută prin împărțirea unei suprafețe plane Si: *secțiune*. 3 Domeniu de activitate într-o instituție.

compartimenta *vr* [At: PAS. Z. III, 249 / Pzi: *~tez* / E: fr *compartimenter*] A împărți un spațiu în compartimente (1).

compartimentare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~tări* / E: *compartimenta*] Împărțire.

compartimentat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: *compartimenta*] Compartimentare.

compartimentat², *~ă a* [At: CAMIL PETRESCU, P. V. 13 / Pl: *~ați, ~e* / E: *compartimenta*] Împărțit în compartimente (1).

compas *sn* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~uri* / E: fr *compas*, ger *Kompass*]

1 Instrument de măsură și de trasare a cercurilor sau a arcelor de cerc, format din două brațe articulate, prevăzute la capete cu un vârf și cu un dispozitiv de desenat (creion, trăgător, cretă etc.). 2 (îs) *~ul dulgherului* Compas (1) (mare) de lemn sau de fier Si: *capra, cercalau, pas(nic), țarcălan*. 3 (îs) *~ cu balustru* Compas (1) cu care se trag cercuri mici. 4 (îs) *~ forestier* Metru alergător de forma unui compas (1) cu care se măsoară lungimea lemnului. 5 Cutia în care se ține compasul (1) și accesoriile lui. 6 (Mar; rar) Busolă. 7 (îe; fam) *A-și pierde ~ul* A se zăpăci.

compasa *v* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pzi: *~sez* / E: fr *compasser*] 1 (Nob) A măsura cu compasul (1). 2 A face ceva în mod simetric.

compasat, *~ă a* [At: MACEDONSKI, O. IV, 84 / Pl: *~ați, ~e* / E: *compasa*] 1 (Nob) Măsurat cu compasul (1). 2 Aranjat în mod exagerat de regulat. 3 Afectat.

compasiune *sf* [At: I. NEGRUZZI, S. I, 80 / P: *~si-u-* / E: fr *compassion*, lat *compassio, ~onis*] (Liv) 1 Milă. 2 Compătimire.

compatibil, *~ă a* [At: MAIORESCU, CR. I, 128 / Pl: *~i, ~e* / E: fr *compatible*] 1 Care se poate împăca cu altceva. 2 Care poate exista simultan cu altceva. 3 Corespunzător. 4-5 (D. o profesie, o funcție) Care poate fi exercitată simultan cu altceva. 6 (D. un sistem de ecuații) Care admite (aceleași) soluții.

compatibilitate *sf* [At: HASDEU, I. C. 17 / Pl: *~răți* / E: fr *compatibilité*] 1 Împăcare cu altceva. 2 Existență simultană cu altceva. 3 Corespondență. 4 Potrivire. 5 Executare simultană cu altceva. 6 Admiterea aceluiași soluții. 7 (Log) Raport între două enunțuri care nu se exclud reciproc. 8 (Mat) Proprietate a unui sistem de relații de a fi compatibil, părțile sale neexcluzându-se una pe cealaltă. 9 (Tel; îs) *~ inversa* Retrocompatibilitate.

compatimă *sf* [At: POLIZU / Pl: ? / E: *compatimi*] (Înv; nob) Compătimire.

compatriot, *~oată smf* [At: GOLESCU, I. 3 / P: *~tri-ot* / Pl: *~oți, ~oate* / E: fr *compatriote*, lat *compatriota*] Persoană originară din aceeași țară cu altă persoană.

compăra *v* *vz. compara*

compărea *vi* [At: DA / Pzi: *compar* / E: fr *comparaître*] 1-2 (Jur) A se prezenta sau a fi adus în fața unei instanțe judecătorești Si: *a se înfățișa*.

compărtitor, *~oare* [At: HAMANGIU, C. C. 177 / V: *cop-* / Pl: *~i, ~oare* / E: fr *copartageant*] 1-4 *smf, a* (Jur) (Persoană sau parte) care are ceva de împărțit cu altă persoană sau parte Si: *copartas*.

compătimi [At: PANN, E. III, 46/10 / Pzi: *~mesc* / E: *con*¹ - + *patimi*] după fr *compatir* 1 *vr* A manifesta părere de rău față de suferințele cuiva. 2 *vi* (Înv; mls cu pp *cu*) A lua parte la suferința cuiva.

compățimire *sf* [At: DRĂGHICI, R. 21/13-14 / Pl: *~ri* / E: *compățimi*]

1 Manifestare a părerii de rău față de suferințele cuiva Si: (nob) *compățimitor*. 2 (Înv) Împărțire a unei suferințe încercate de altcineva Si: *compățimiri*¹.

compățimiri¹ *sn* [At: DA / Pl: ? / E: *compățimi*] 1-2 Compățimire (1-2). **compățimiri**², *~ă a* [At: DA / Pl: *~iti, ~e* / E: *compățimi*] 1-2 Față de care ai (sau arăți) compățimire (1). 3 Cu care împarți o suferință.

compățimitor, *~oare a* [At: IORGA, L. R. 56 / Pl: *~i, ~oare* / E: *compățimi + -(i)tor*] 1-2 Care are (sau arată manifestă) compățimire (1-2) pentru cineva. 3 Care împarte o suferință cu cineva.

compendiator, *~oare smf* [At: IORGA, L. II, 545 / P: *~di-a-* / Pl: *~i, ~oare* / E: *compendiu + -ator*] (Rar) Persoană care face un compendiu (1). **compendie** *sf* *vz. compendiu*

compendiu *sn* [At: DA / V: *~m*, (înv) *~ie* / P: *~di-u* / Pl: *~ii* / E: lat, fr *compendium*] 1-3 Expunere sintetică a unei lucrări, a unei discipline sau

a unei concepții. 4-6 Publicație în care se face un compendiu (1-3). 7 (Teh; ff ~diu) Dispozitiv care se fixează în fața obiectivului cinematografic, pentru a permite operatorului să execute diferite trucaje tehnice pe film.

compendium *sn* *vz compendiu*

compensa [At: (a. 1855) URICARIUL IV, 437/22 / Pzi: ~sez, 3 ~sează, (inv) ~sa / E: fr *compenser*, lat *compensare*] 1-2 *vt* A înlocui ceva consumat sau cheltuit prin altceva (egal ca valoare). 3 *vt* A echilibra. 4 *vt* A îndrepta un rău printr-un bine. 5 *vt* A răsplăti în mod corespunzător Si: a recompensa. 6 *vt* A despăgubi. 7-8 *vt* (Fiz) (A micșora sau) a anula efectul unei acțiuni. 9-10 *vt* (Med) A face să-și revină (sau a-și reveni) la o stare de funcționare normală, de echilibru.

compensabil, ~a *a* [At: HAMANGIU, C. C. 276 / Pl: ~i, ~e / E: fr *compensable*] 1-10 Care poate fi compensat (1-10).

compensare *sf* [At: DA / Pl: ~sări / E: *compensa*] 1-2 Înlocuirea a ceva consumat sau cheltuit prin altceva (egal ca valoare) Si: compensație. 3 Echilibrare Si: compensație. 4 Îndreptarea unui rău printr-un bine Si: compensație. 5 Răsplătire Si: compensație. 6 Despăgubire. 7-8 (Fiz) Micșorare (sau anulare) a unui efect sau a unei acțiuni Si: compensație. 9-10 (Med) Reducerea sau revenirea la o stare de funcționare normală, de echilibru Si: compensație.

compensat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *compensa*] 1-10 Compensare (1-10).

compensat², ~a *a* [At: ARISTIA, PLUT. / Pl: ~ati, ~e / E: *compensa*] 1 Care a primit o răsplăți. 2 În stare de echilibru. 3 (Med) Care a revenit la o stare de funcționare normală.

compensativ, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *compensatif*] 1-10 Care stabilește o compensație (1-10). 11-20 Care compensează (1-10).

compensator, ~oare [At: PONI, F. 112 / Pl: ~i, ~oare / E: fr *compensateur*] 1-10 *a* Care compensează (1-10). 11 *a* (D. aparate, dispozitive sau mărimi) Care compensează un anumit efect în vederea menținerii unui anumit regim. 12 *sn* Aparat, dispozitiv sau sistem cu care se realizează o echilibrare.

compensatoriu, ~ie *a* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *compensatoire*] 1-10 Care compensează (1-10). 11 (Jur) Care duce la repararea unei pagube. 12 (Is) Daune ~rii Sumă de bani ce se plătește de către debitor creditorului pentru a-i acoperi pagubele rezultate din neexecutarea unei obligații.

compensație *sf* [At: COD. TIV. 5/3 / V: ~iune / E: fr *compensation*, lat *compensatio*, ~onis] 1-10 Compensare (1-10). 11 (Inv) Încheierea socotelilor între creditor și debitor Si: rafiiala. 12 (Pex) Ceea ce servește pentru a compensa ceva.

compensațiune *sf* *vz compensație*

comper *sm* [At: DEX² / Pl: ~i / E: eg *compeer*] (Rar) Prezentator al unui spectacol de estradă, de varietăți etc.

comperaj *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *compérage*] 1 Prezentare a unui spectacol de estradă, de varietăți etc. 2 Text care conține un comperaj (1).

compesător, ~oare *smf* *vz competitor*

competa *vb* *vz competi*

compete *vu* [At: LM / Pzi: 3 ~ / E: lat *competit*] (Lis) A intra în atribuțiile cuiva.

competent, ~a *a* [At: (a. 1845) URICARIUL V, 360/25 / V: (inv) ~finte / Pl: ~nti, ~e / E: fr *compétent*] 1 Care este bine informat într-un anumit domeniu. 2-3 Care este capabil sau în măsură să judece un anumit lucru. 4 Căruia îi revine atribuția de a face ceva Si: îndreptățit.

competență *sf* [At: (a. 1839) URICARIUL V, 23/16 / V: ~tintă, (inv) ~ție / Pl: ~te / E: fr *compétence*] 1 Capacitate a cuiva de a se pronunța asupra unui lucru, pe temeiul unei cunoașteri adânci a problemei în discuție. 2 (Jur) Dreptul atribuit de lege unei autorități, unui funcționar etc. de a exercita anumite atribuții. 3 (Le) A fi de ~ta cuiva A intra în atribuțiile cuiva. 4-5 (Le) A-și declina ~ta A se declara lipsit de autoritate (legală) sau fără pregătirea necesară pentru a judeca o chestiune sau a se pronunța într-o problemă.

competenție *sf* *vz competență*

competinte *a* *vz competent*

competință *sf* *vz competență*

competitiv, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: *compétitif*] 1 Susceptibil de a suporta concurența. 2 În care concurența este posibilă.

competitivitate *sf* [At: DEX² / E: *compétitif* + ~itate] 1 Capacitatea de a face față concurenței. 2 Condițiile care fac posibilă concurența.

competitor, ~oare *smf* [At: ARISTIA, PLUT. / V: (inv) ~est~, ~eti~ / Pl: ~i, ~oare / E: fr *compétiteur*, lat *competitor*] Concurant.

competiție *sf* [At: DA / V: ~iune / Pl: ~ii / E: fr *compétition*] 1 (Inv) Cerere a aceluiași lucru (titlu, funcție, demnitate etc.) pe care-l solicită și alții. 2 Concurs. 3 Întrecere.

competițional, ~a *a* [At: DEX² / P: ~ti-o~ / Pl: ~i, ~e / E: *compétitie*] 1 Care aparține competiției (2). 2 Specific competiției (2). 3 Referitor la competiție (2). 4 Care provine de la competiție (2). 5 De competiție (2).

competițiune *sf* *vz competiție*

competi *v* [At: DA / V: (Trs) ~eta / Pzi: ~tesc / E: lat *competo*, ~ere] (Îvr) 1 A cere același lucru (de obicei un post) în același timp cu alții. 2 A-și depune candidatura.

competitor, ~oare *smf* *vz competitor*

compila *vt* [At: STAMATI, D. / Pzi: ~lez / E: fr *compiler*, lat *compilare*] A aduna fapte sau păreri din textele a diverși autori pentru a alcătui o lucrare nouă, de obicei, fără să se precizeze sursa de inspirație Cf a plagia.

compilare *sf* [At: MAIORESCU, CR III, 45 / Pl: ~lări / E: *compila*] Reunire de fapte sau păreri din textele a diverși autori într-o lucrare nouă, de obicei fără a se preciza sursa de inspirație Cf plagiat.

compilat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *compila*] Compilare.

compilat², ~a *a* [At: MAIORESCU, CR. I, 239 / E: *compila*] (D. scrieri) Care este alcătuit prin reunirea de idei și fragmente din diverși autori, fără a preciza sursa și fără a aduce ceva original.

compilator, ~oare [At: LET. I, 146/19 / Pl: ~i, ~oare / E: fr *compilateur*, lat *compilator*] 1 *smf* Autor al unei lucrări, lipsite de originalitate, alcătuită prin reunirea de idei și fragmente din diverși autori, de obicei fără a preciza sursa. 2 *sn* (Cib) Program utilitar de transformare a unui limbaj algoritmic în codul mașinii.

compilație *sf* [At: IORGA, L. I, 87 / V: ~iune / Pl: ~ii / E: fr *compilation*, lat *compilatio*] Lucrare care cuprinde idei și fragmente din diverși autori, neprelucrate în mod personal.

compilațiune *sf* *vz compilație*

compir *sm* *vz crumpir*

compirște *sf* *vz crumpeniște*

compiuter *sn* *vz computer*

complace *vr* *vz complăcea*

complăcea [At: ALECSANDRI, ap. DA / V: ~place / Pzi: ~lac / E: con¹- + plăcea¹ după fr. *complair*] 1 *vi* (Inv) A încerca să plăci cuiva. 2 *vr* A găsi o mulțumire completă în ceva. 3 *vr* (Prt) A se mulțumi cu o anumită situație fără a încerca să o depășească.

complăcere *sf* [At: NEGRUZZI, S. III, 172 / E: *complăcea*] (Inv) 1 Dorința de a plăcea cuiva. 2 Amabilitate.

complect, ~a *a* *vz complet*²

complecta *v* *vz completa*

complectamente *av* *vz completamente*

complectare *sf* *vz completare*

complectas *sm* *vz completas*

complectat¹ *sn* *vz completat*¹

complectat², ~a *a* *vz completat*²

complectui *v* *vz completul*

complectuire *sf* *vz completuire*

complectui¹ *sn* *vz completui*¹

complectui², ~a *a* *vz completui*²

complectie *sf* *vz complexiune*

complectiune *sf* *vz complexiune*

complement *sn* *vz complement*¹

complement¹ *sn* [At: COSTINESCU / V: (înv) ~mânt / Pl: ~e / E: fr *complément*, lat *complementum*] 1 Ceea ce se adaugă la ceva spre a-l întregi Si: *complînire*. 2 (Gmt; îs) ~ul unui unghi Unghi ce trebuie adăugat la un altul pentru a constitui un unghi drept. 3 (Ast; îs) ~ul unei stele Distanță a unghiului la zenit. 4 (Mat; îs) ~ul unui număr Număr care trebuie adunat la un număr dat pentru a obține o unitate de ordin imediat superior ordinului unității sale celei mai înalte. 5 (Muz) ~ul unui interval Ceea ce lipsește pentru a obține o octavă. 6 (Grm) Parte secundară a propoziției care determină un verb, un adjectiv sau un adverb. 7 (Blg) Substanță de natură proteică prezentă în serul normal și care participă la procesul imunității.

complement² *sn* vz *compliment²*

complementar, ~a *a* [At: GHICA, S. 587 / V: ~lin~ / Pl: ~i, ~e / E: fr *complémentaire*] 1 Care completează Si: *complînitor*, *întregitor*. 2 (Gmt; îs) *Unghiuri ~e* Unghiuri care, prin însumare, formează un unghi de 90°. 3 (Fiz; îs) *Culori ~e* Culori care, prin suprapunere, dau o lumină albă. **complementarism** *sn* [At: DEX² / Pl: ? / E: fr *complémentarisme*] (Flz) Teză fundamentală a empirismului logic constând în asocierea empirismului cu logicismul.

complementaritate *sf* [At: DEX² / Pl: ? / E: fr *complémentarité*] 1 Caracter complementar (1). 2 Alcătuire din părți complementare (1).

complementariza *vr* [At: DEX² / Pzi: ~zez / E: *complementar* + ~iza] (Rar) 1 A deveni complementar la ceva. 2 A se întregi.

complementarizare *sf* [At: MDA ms / Pl: ~zări / E: *complementariza*] (Nob) Întregire.

complementarizat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *complementariza*] (Nob) Complementarizare.

complementarizat², ~a *a* [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *complementariza*] (Nob) Întregit.

complexiune *sf* vz *complexiune*

complet¹ *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: pbl *cuplet* pcf *complet²*] 1 (Fri) Bal popular. 2 Local de dans (în cartierele periferice ale unui oraș).

complet², ~a [At: BĂLCESCU, M. V. II / V: ~ect / Pl: (1-3) ~eți, ~e, (4-5) ~uri / E: fr *complet*, lat *completus*] 1 a Care conține tot ceea ce trebuie Si: *deplin*, *desăvârșit*, *împlinit*, *întreg*. 2 a (Îs) *Opere ~e* Ediție cuprinzând toate operele unui scriitor. 3 a (D. un vehicul de transport în comun) Care are toate locurile ocupate Si: *plin*. 4 *sn* (Îs) ~ de judecată Colectiv alcătuit din numărul legal de judecători și asesori care iau parte la soluționarea unui litigiu. 5 *sn* Obiect de îmbrăcăminte compus din două (sau mai multe) piese asortate. 6 *av* În întregime. 7-8 *sn* (Înv; îe; îlav) (A fi) în ~ Cu toții.

completa *vt* [At: KRETZULESCU, A. / V: ~ecta / Pzi: ~tez / E: fr *compléter*] A adăuga pentru a fi complet² (1).

completamente *av* [At: DA ms / V: ~ect~ / E: it *completamente*, fr *complètement*] (Liv) În mod complet² (1).

completare *sf* [At: MURGOCI - LUDWIG, M. 37 / V: ~ect~ / Pl: ~ări / E: *completa*] 1 Întregire. 2 Ceea ce se adaugă pentru a completa. 3 Film scurt, secundar, care completează un program cinematografic. 4 (Mil; iuz; îlav) În ~ În perioada în care cei ce-și satisfac serviciul militar nu sunt încazarmați.

completaș *sm* [At: DA / V: ~ect~ / Pl: ~i / E: *completa* + ~aș] (Mil; înv) Soldat care, după terminarea serviciului militar, era ținut în evidența armatei o anumită perioadă de timp, înainte de a fi trecut în rezervă.

completa¹ *sn* [At: MDA ms / V: ~ect~ / Pl: ~uri / E: *completa*] Complementare (1)

completa², ~a *a* [At: IORGA, L. R. 154 / V: ~ect~ / Pl: ~ați, ~e / E: *completa*] Întregit.

completi *vt* [At: PISCUPESCU, O. 248/3 / V: (înv) ~liti / Pzi: ~tesc / E: ctm *complica* + *împleti*] (Înv) A complica.

completire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *completi*] (Înv; nob) Completare.

completit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *completi*] (Înv; nob) Completire.

completit², ~a *a* [At: ODOBESCU, S. I. 250 / E: *completi*] (Înv) Complicat.

completitudine *sf* [At: DEX² / E: ns cf fr *complétude*] (Log) Proprietate a unui sistem ipotetic-deductiv în care orice propoziție supusă regulilor de deducție poate fi demonstrată.

completiva *sf*, *a* [At: DA / Pl: ~e / E: fr *completif*, lat *completivus*] 1-2 (Grm; îs) *Propoziție ~a* (Propoziție) subordonată care are rol de complement pe lângă verbul din altă propoziție.

completivitate *sf* [At: DEX² / E: fr *complétivité*] (Rar) Calitatea de a fi complet² (1).

completui *vt* [At: ODOBESCU, S. I., 429 / V: ~ect~ / Pzi: ~iesc / E: *complet* + ~ui] A completa.

completuire *sf* [At: MDA / V: ~ect~ / Pl: ~ri / E: *completui*] (Nob) Completare.

completuit¹ *sn* [At: MDA ms / V: ~ect~ / Pl: ~uri / E: *completui*] Completat¹.

completuit², ~a *a* [At: MDA ms / V: ~ect~ / Pl: ~iti, ~e / E: *completui*] Completat².

complex, ~a [At: HASDEU, I. C. VIII / Pl: (1, 2) ~ecsi, ~e, (3-5) ~uri, (6-7) ~e / E: fr *complexe*, lat *complexus*] 1 a Format din mai multe părți sau elemente. 2 a (Mat; îs) *Număr ~* Număr alcătuit prin însumarea unui număr real cu un număr imaginar. 3 *sn* Ansamblu de construcții (de unități industriale sau comerciale etc.) cu funcții deosebite, grupate teritorial, care alcătuiesc un tot unitar servind aceluiași scop. 4 *sn* (Îs) ~ sportiv Bază sportivă special amenajată pentru practicarea mai multor ramuri de sport. 5 *sn* Ansamblu de tendințe inconștiente formate în copilărie pe baza anumitor relații familiale și sociale, care determină comportarea ulterioară a persoanei. 6 *sn* (Îs) ~ de inferioritate Sentiment de neîncredere în forțele proprii, care se formează, de obicei, în copilărie, uneori în legătură cu o deficiență fizică sau psihică. 7 *sn* (Psh; îs) ~ul lui Oedip Atașament erotic al copilului față de părintele de sex opus.

complexat, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: fr *complexé*] (Liv) Care este stăpânit de complexe (5).

complexifica *vt* [At: DEX² / Pzi: *complexific* / E: *complex* + ~ifica] 1-2 (Rar) A face să devină (sau a deveni) complex (1).

complexificare *sf* [At: DEX² / Pl: ~cări / E: *complexifica*] Transformarea în ceva complex (1) Si: *complexificat¹*.

complexificat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *complexifica*] Complexificare.

complexificat², ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: *complexifica*] Care a devenit complex (1).

complexitate *sf* [At: MAIORESCU, D. I. 52 / Pl: ~răți / E: fr *complexité*] 1 Caracteristica a ceea ce este complex (1). 2 (Ccr) Ansamblu complex Si: *varietate*.

complexiune *sf* [At: NEGRUZZI, S. II, 157 / V: ~esi~, ~ecti~, ~ectie / P: ~xi-u~ / Pl: ~ni / E: fr *complexion*] Totalitatea trăsăturilor psihofizice care caracterizează o persoană.

complexual, ~a *a* [At: DEX² / P: ~xu-al / Pl: ~i, ~e / E: fr *complexuel*] (Psh) Referitor la complex (6).

complezant, ~a *a* vz *complezent*

complezantă *sf* vz *complezentă*

complezent, ~a *a* [At: I. NEGRUZZI, I., 79 / V: ~zant / Pl: ~nți, ~e / E: fr *complaisant*] Care este gata de a face plăcere cuiva Si: *amabil*, *politicos*, *serviabil*.

complezentă *sf* [At: ȘĂINEANU, D. U. / V: (iuz) ~zan~ / Pl: ~te / E: fr *complaisance*] 1 Amabilitate. 2 (Îlav) *De* (sau *din*) ~ În mod formal.

compliantă *sf* [At: DEX² / P: ~pli-an~ / E: eg *compliance*] Mărime care indică gradul de elasticitate al unui sistem mecanic.

complica *vt* [At: RUSSO, S. 81 / Pzi: ~ic, 3 ~ca și (înv) ~ichează / E: fr *complicuer*] 1-2 A (se) încurca. 3-4 A (se) agrava.

complicare *sf* [At: DA / Pl: ~cări / E: *complica*] 1 Încurcare. 2 Agravare.

complicat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *complica*] 1-2 Complicare (1-2).

complicat², ~a *a* [At: KRETZULESCU, A. 14/16 / Pl: ~ați, ~e / E: *complica*] 1 Alcătuit din (prea) multe elemente. 2-3 Greu de descurcat sau de înțeles Si: *încurcat*, *încălcit*.

complicație *sf* [At: HASDEU, I. C. 78 / V: (înv) ~iune / Pl: ~ii / E: fr **complication**] 1 Situație greu de descurcat Si: *încâlceala, încurcatura*. 2 Lucru care complică. 3 Stare patologică nouă (aggravantă) care apare în cursul evoluției unei boli.

complicațiune *sf* *vz complicație*

complice *smf* [At: ARISTIA, PLUT. / Pl: ~ici, ~ice / E: fr **complice**] 1 Persoană care participă, în mod secundar, la săvârșirea unei acțiuni. 2 (Pex) Persoană care ascunde săvârșirea unei fapte reprobabile.

complicitate *sf* [At: GHEREA, ST. CR. III, 179 / Pl: ~răii / E: fr **complicité**] 1 (Jur) Participare secundară la săvârșirea unei infracțiuni. 2-3 (Pex) Ascunderea sau tolerarea unei fapte reprobabile săvârșite de altul.

compliment¹ *sn* [At: GORJAN, H. I, 104/12 / Pl: ~e / E: fr **compliment**] 1 Cuvânt de măgulire, care exprimă o atitudine prietenească de considerație Si: *felicitare*, (înv) *închinăciune, măgulire*. 2 (Îlav) Fără ~ Fără gândul de a măguli. 3 (Îal) Sincer. 4 (Lpl) Salutări trimise unei persoane prin intermediul cuiva, ca expresie a politetii. 5-6 Înclinare a capului sau a corpului în semn de salut respectuos Si: *plecăciune*.

compliment² *sn* *vz complement²*

complimenta *vi* [At: ALECSANDRI, T. 1422 / Pzi: ~tez / E: fr **complimenter**] 1 A felicita pe cineva. 2 A saluta pe cineva. 3 A face reverențe în fața cuiva.

complimentar, ~ă *a* *vz complementar*

complimentare *sf* [At: DA / Pl: ~tări / E: **complimenta**] 1 Felicitare adresată cuiva Si: *complimentat¹* (1). 2 Salut adresat cuiva Si: *complimentat¹* (2). 3 Reverențe făcute în fața cuiva Si: *complimentat¹* (3).

complimentat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: **complimenta**] 1-3 Complimentare (1-3).

complimentat², ~ă [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: **complimenta**] 1 a Felicitat de cineva. 2 a Salutat de cineva. 3-4 *smf* Cel căruia i se fac reverențe.

complimentos, ~oasă *a* [At: DA / Pl: ~oși, ~oase / E: it **complimentosa**] (Fam; îrn) Care are obiceiul de a face multe complimente Si: *lingușitor*.

complini *vi* [At: HAMANGIU, C. C. 341 / Pzi: ~nesc / E: **con¹ + [im]plini** după *completa*] 1 A completa. 2 (Înv; gms) A determina.

complini *sf* [At: DEX² / Pl: ~ri / E: **complini**] 1 Completare. 2 (Înv; gms) Determinare.

complini¹ *sn* [At: DA / E: **complini**] 1-2 Compliniere (1-2).

complini², ~ă *a* [At: DA / E: **complini**] 1 Completat 2 Determinat.

complinitor, ~oare [At: ODOBESCU, III, 61 / E: **complini + -tor**] 1-2 *smf*, *a* (Îvr) (Persoană) care vine să completeze o altă persoană. 3 A Care întregeste.

comploti *v* *vz completi*

complot *sn* [At: CONACHI, P. 285 / Pl: ~uri / E: fr **complot**] Conspirație împotriva unei persoane, a unui stat etc. Si: *conjuratie, conspirație*.

complota *vi* [At: NEGRUZZI, S. III, 275 / Pzi: ~tez, 3 ~tează și ~ta / E: fr **comploter**] A urzi un plan împotriva unei persoane, a unui stat etc. Si: *a conspira, a unelti*.

complotare *sf* [At: DA / Pl: ~tări / E: **complota**] 1-2 Urzire a unui plan împotriva unei persoane, a unui stat etc. Si: *complotat¹, conspirație, uneltire*.

complotas, ~ă *smf* [At: ALECSANDRI, T. 870 / Pl: ~i, ~e / E: **complot + -as**] (Înv) Complotist.

complotat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: **complota**] Conspirat¹.

complotat², ~ă *a* [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: **complota**] Conspirat².

complotism *sn* [At: DEX² / E: **complot + -ism**] (Rar) Tactică de complotist.

complotist, ~ă *smf* [At: BĂLCESCU, M. V. 75 / Pl: ~iști, ~e / E: **complot + -ist**] Persoană care ia parte la un complot Si: *conspirator*, (înv) *complotas*.

component, ~ă [At: STAMATI, D. / Pl: ~nți, ~e / E: ger **Komponente**, it **componente**] 1 a Care face parte dintr-un întreg Si: *alcătuitor*. 2 a (Chm; îs) *Corpuri* ~e Corpuri a căror combinație dă un compus. 3 a (Mec; îs)

Puteri ~e Puteri a căror direcție și intensitate se combină spre a produce o forță unică, numită rezultantă. 4 *sf* Element component (1). 5-6 *sn* (Chm) Fiecare dintre substanțele sau speciile moleculare ale unui sistem fizico-chimic. 7 *sf* (Fiz) Fiecare dintre vectorii în care se descompune un anumit vector și ale căror efecte însumate sunt echivalente cu efectul vectorului dat. 8 *sn* (Elt; îs) ~e *active* Denumire generică pentru diode, tranzistoare, circuite integrate. 9 *sn* (Elt; îs) ~e *pasive* Denumire generică pentru rezistoare, capacitoare etc.

componentă *sf* [At: DA ms / Pl: ~te / E: **compon[ent] + -entă**] Totalitatea elementelor care alcătuiesc o unitate Si: *alcătuire, compoziție*.

componist, ~ă *smf* [At: MAIORESCU, CR. II, 115 / Pl: ~iști, ~e / E: ger **Komponist**] (Gms) Compozitor (1).

componistic *a* [At: DA ms / Pl: ~ici, ~ice / E: **componist + -ic**] 1 Care aparține unei compoziții muzicale. 2 Care provine dintr-o compoziție muzicală. 3 Care se referă la o compoziție muzicală. 4 Specific unei compoziții muzicale.

comporta [At: MON. OF. (1914), 9 / V: (înv) ~pur~ / Pzi: *comport*, 3 ~ta, (rar) ~poartă / E: fr **comporter**] 1 *vr* A avea o anumită conduită. 2 *vi* (Liv) A aduce cu sine. 3 *vi* (Liv) A necesita.

comportabil, ~ă *a* [At: STAMATI, D. / Pl: ~i, ~e / E: **comporta + -bil**] (Nob) 1 Care știe să se poarte bine. 2 Care poate fi purtat.

comportament *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr **comportement**] 1 Modalitate de a acționa în anumite situații Si: *comportare, conduită, purtare*. 2 Ansamblul manifestărilor obiective ale oamenilor și ale animalelor prin care se exteriorizează viața psihică.

comportamental, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr **comportamental**] 1-2 Care aparține comportamentului (1-2). 3-4 Care își are originea în comportament (1-2). 5-6 Referitor la comportament (1-2). 7-8 Specific comportamentului (1-2). 9-10 De comportament (1-2).

comportamentism *sn* [At: DEX² / E: **comportament + -ism**] (Liv) Behaviorism.

comportamentist, ~ă [At: DEX² / Pl: ~iști, ~e / E: **comportament + -ist**] 1 *smf* Adept al comportamentismului. 2 *a* Care aparține comportamentismului. 3 *a* Care își are originea în comportamentism. 4 *a* Referitor la comportamentism. 5 *a* De comportamentism.

comportare *sf* [At: CRĂINICĂ, I. G. 26 / V: (înv) ~pur~ / Pl: ~tări / E: **comporta**] Fel de a se comporta (1) Si: *comportament* (1).

composesie *sf* *vz compoziție*

compoziție *sf* [At: COD. TIV. 5/26 / V: ~ie, copo~, *composesie* / E: **con- + posesi(un)e**] (Jur; îvs) Proprietate în indiviziune, care aparține mai multor proprietari Si: (îvp) *devalmașie*.

composor *sm* [At: DA / Pl: ~i / E: lm **compossessor, ~oris**] (Jur; îvs) Coproprietar.

composoriat *sn* [At: ENC. ROM. / V: ~ri~ / Pl: ~e / E: lm **compossessoratus**] (Jur; Trs; îs) ~e *silvice* (sau ~e) *de pădure* Păduri indivizibile în administrația comună a mai multor proprietari Si: (îvp) *devalmașie, obște*.

composoriat *sn* *vz composoriat*

compost *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: fr **compost**] Îngrășământ agricol natural, rezultat în urma fermentării lente a diferitelor resturi vegetale și animale, amestecate cu unele substanțe minerale.

composta *vi* [At: DEX² / Pzi: ~tez / E: fr **composter**] 1 A marca data cu composterul. 2 A marca biletul de călătorie cu composterul.

compostare *sf* [At: DEX² / Pl: ~tări / E: **composta**] 1 Marcare a datei cu composterul Si: *compostat¹* (1). 2 Marcare a biletului de călătorie cu composterul Si: *compostat¹* (2).

compostat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: **composta**] 1-2 Compostare (1-2).

compostat², ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: **composta**] (D. bilete de călătorie) Care a fost marcat cu composterul.

compostor *sn* [At: DEX² / Pl: ~oare / E: fr **composteur**] 1 Aparat folosit pentru a imprima data și, uneori, numărul trenului (sau al altui vehicul)

pe un bilet de călătorie. 2 Aparat pentru perforat biletele în vehiculele de transport în comun cu autotaxare.

compot *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: fr *compote*] Produs alimentar preparat din fructe, proaspete sau uscate, fierte în apă cu zahăr.

compotieră *sf* [At: DA / P: ~ti-e- / Pl: ~re / E: *compot* + -iera] Vas în care se toarnă compotul pentru a fi servit la masă.

compound *sn* [At: DEX² / P: ~paun- / Pl: ? / E: eg *compound*] 1 Mod de grupare a două mecanisme, mașini etc. pentru a asigura funcționarea lor asociată. 2 Masă electroizolantă constituită dintr-un amestec de materiale electroizolante organice.

compounda *vt* [At: DEX² / P: ~paun- / Pzi: ~dez / E: eg *compound*] (Elt) A grupa două mecanisme, mașini etc., astfel încât să se asigure funcționarea lor asociată.

compoundare *sf* [At: DEX² / P: ~paun- / Pl: ~dări / E: *compounda*] 1 Metodă de reglare a tensiunii la generatoare sau a turației la motoarele de curent continuu, care constă în excitarea suplimentară a mașinii cu un curent egal sau proporțional cu curentul din indus. 2 Grupare a două mecanisme, mașini etc., astfel încât să se asigure funcționarea lor asociată.

compoundat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *compounda*] Compoundare (2).

compoundat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *compounda*] (Elt; d. mașini, mecanisme etc.) Grupat astfel încât să funcționeze împreună.

compoundat³, ~ă *a* [At: DEX² / P: ~paun- / Pl: ~ați, ~e / E: *compounda*] (Is) *Grăsimi* ~e Substanțe grase, substituite ale unturii de porc, formate dintr-un amestec omogenizat de mai multe sorturi de grăsimi.

compozant, ~ă [At: DA / Pl: ~nți, ~e / E: fr *composant*] 1-2 *smf*, *a* (Element) care face parte dintr-un întreg. 3 *a* (Chm; is) *Corpuri* ~e Corpuri a căror combinație dă un compus. 4 *a* (Mec; is) (*Puteri*) ~e Forțe a căror direcție și intensitate se combină producând o forță unică numită rezultantă.

compozee *sf* [At: DEX² / Pl: ~ / E: fr *composées*] 1-2 (Bot) Compozită (5-6).

compozit, ~ă [At: DA / Pl: ~iți, ~e / E: fr *composite*, lat *compositus*] 1 *a* Alcătuit din elemente dispartate. 2-3 *sn*, *a* (Aht; is) *Ordin* ~ (Ordin arhitectonic antic) ale cărui coloane au capitelul format din foile de acant ale stilului corintic și volutele stilului ionic. 4 *sn* (Aht) Sistem arhitectonic ornamentat excesiv. 5 *sf* (Lpl) Familie de plante superioare, dicotiledonate, erbacee, rar lemnoase, cu frunze de obicei alterne, cu flori mici simple și numeroase, dispuse în inflorescențe în formă de capitule și adesea cu latex în organele vegetative Si: *compozee*. 6 *sf* (Sls) Plantă din familia compozitelor (5). 7 *sn* (Teh) Materiale care reunesc într-un singur produs elemente care, de obicei, nu se asociază în mod natural.

compozitor, ~oare *smf* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: ~i, ~oare / E: fr *compositeur*] 1 Persoană care compune lucrări muzicale Si: *componist*. 2 (Tip) Zețar. 3 *sn* Instrument tipografic Si: (inv) *culegdu*, *vingalac*.

compoziție *sf* [At: UNIVERSUL, 22 nov. 1930 / V: ~iune / Pl: ~ii / E: fr *composition*, lat *compositio*] 1 Totalitate a elementelor care alcătuiesc o unitate Si: *alcătuire*, *compunere*, *structură*. 2 Operă artistică. 3 (Sp) Piesă muzicală. 4 Studiul regulilor de compunere a unei bucăți muzicale. 5 Totalitatea cunoștințelor muzicale care permit compozitorului să se exprime într-o formă artistică. 6 Felul în care sunt dispuse elementele imaginii într-un tablou, astfel încât să se echilibreze între ele. 7-9 Gen de pictură, sculptură sau desen reprezentând personaje în acțiune. 10 Joc al unui actor care interpretează un rol bazându-se în primul rând pe trăsăturile distinctive ale personajului respectiv. 11 Exercițiu școlar constând în dezvoltarea în scris a unei teme cu caracter literar date de profesor Si: *compunere*. 12 (Chm) Modul de compunere a două sau mai multe substanțe. 13 (Chm) Preparat care imită aurul, argintul, pietrele prețioase etc. 14 (Reg) Aliaj de cositor cu care se captește suprafața unei piese metalice care freacă altă suprafață metalică, în scopul de a micșora frecarea. 15 (Tip) Culegere. 16 (Desen; is) *Hârtie de* ~ Hârtie specială cu pătrățele, pe care se desenează modele (tesături, broderii etc.).

compozițional, ~ă *a* [At: CONTEMP., Seria II. 1948, nr. 112, 15/6 / P: ~ti-o- / Pl: ~i, ~e / E: *compoziție*] 1 Care aparține compoziției operei

de artă. 2 Care se referă la compoziția unei opere de artă. 3 Specific compoziției unei opere de artă.

compozițiune *sf* *vz* *compoziție*

compreensibil *a* *vz* *compreensibil*

compreensiune *sf* *vz* *compreensiune*

compreensiv, ~ă *a*, *av* *vz* *compreensiv*

compreensibil, ~ă *a* [At: DA / V: ~reen- / Pl: ~i, ~e / E: fr *compréhensible*, lat *compreensibilis*] (Liv) Care se poate înțelege ușor Si: *clar*, *inteligibil*, *limpede*.

compreensibilitate *sf* [At: DEX² / E: fr *compréhensibilité*] (Liv) Înșușirea de a fi comprehensibil.

compreensiune *sf* [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 70 / V: ~reen- / P: ~si-u- / E: fr *compréhension*, lat *compreensio*, ~onis] (Liv) 1 Capacitate de a înțelege ceva Si: *înțelegere*, *pătrundere*. 2 Conținut.

compreensiv, ~ă [At: IBRĂILEANU, A. 113 / V: ~reen-, (reg) ~nziv / Pl: ~i, ~e / E: fr *compréhensif*, lat *compreensivus*] (Liv) 1 *a* Care înțelege repede și just Si: *inteligent*, *pătrunzător*. 2 *av* Cu înțelegere.

compreenziv, ~ă *a*, *av* *vz* *compreensiv*

compres¹ *sn* *vz* *compresă*

compres² *sn* [At: DEX² / Pl: ? / E: ger *Kompress*] Text cules cât mai strâns, fără spații mari între rânduri.

compresă *sf* [At: STAMATI, D. / V: (inv) *compres*¹ *sn*, (pfm) ~sie / Pl: ~se / E: fr *compresse*] Bucată împăturită de tifon sau de pânză, udată cu apă sau cu o compoziție medicinală și folosită pentru curățirea și pansarea plăgilor ori pentru aplicarea pe o regiune a corpului Si: (inv) *cataplasma*, (pop) *prîsnit*.

compresibil, ~ă *a* [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *compressible*] (Fiz; d. corpuri) Care își poate micșora volumul când crește presiunea exterioară la care este supus Si: *comprimabil*.

compresibilitate *sf* [At: PONI, F., 6 / Pl: ~tăți / E: fr *compressibilité*] (Fiz) Proprietate a unui corp de a-și micșora volumul sub influența unei presiuni exterioare.

compresie *sf* *vz* *compresiune*

compresiune *sf* [At: DA / V: ~presie / P: ~si-u- / Pl: ~ni / E: fr *compression*] (Fiz) 1 Micșorare a volumului unui corp Si: *comprimare* (1). 2 Fază de funcționare a unei mașini în timpul căreia fluidul din cilindru unui motor este comprimat prin deplasarea unui piston în cilindru. 3 Stare de solicitare a unei piese sub acțiunea a două forțe egale și de sens contrar.

compresiv, ~ă *a* [At: TDRG / Pl: ~i, ~e / E: fr *compressif*] (Liv) 1 Care servește pentru a lega strâns. 2 (Fig) Care constrânge. 3 (Fig) Care restrânge.

compresor [At: DA / Pl: ~oare *sn* și ~i, ~oare *a* / E: fr *compresseur*] 1 *sn* (Med) Instrument care servește la comprimarea unei artere pentru a împiedica o hemoragie. 2 *sn* (Med) Instrument ce servește la anesteziera unei părți a corpului în timpul unei operații. 3 *sn* (Mec) Mașină cu piston și cu rotor, întrebuințată pentru ridicarea presiunii unui gaz. 4 *sn* Cilindru metalic masiv, cu tracțiune animală sau mecanică, ce servește la îndesarea terasamentelor, nivelarea șoselelor etc. 5 *sn* (Fiz; is) ~ *de dinamica* Aparat electronic care realizează compresia dinamicii semnalelor electrice. 6-7 *a* Care comprimă (1-2).

comprima *vt* [At: MAIORESCU, CR. II, 399/8 / Pzi: *comprim*, (rar) ~mez / E: fr *comprimer*] 1 *a* micșora volumul unui corp prin apăsare Si: *condensa*, *presa*. 2 *a* apăsa. 3 (Fig) *a* împiedica să se manifeste Si: *a îndabuși*. 4 *a* rezuma. 5 *a* reduce personalul unei întreprinderi sau instituții.

comprimabil, ~ă *a* [At: STAMATI, D. / Pl: ~i, ~e / E: fr *comprimable*] Care poate fi comprimat² (1).

comprimare *sf* [At: PONI, F. 133 / Pl: ~mări / E: *comprima*] 1 Micșorare a volumului unui corp prin apăsare Si: *compresiune*, *comprimat*¹. 2 Apăsare. 3 (Fig) Împiedicare a unei forțe să se manifeste Si: *îndabuire*. 4 Rezumare. 5 Reducere a personalului unei întreprinderi sau instituții. **comprimat**¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *comprima*] 1-3 Comprimare (1-2, 4).

comprimat², ~a [At: GHICA, A. 64 / Pl: ~ați, ~e / E: *comprima*] 1 a (Fiz; d. corpuri) Al cărui volum este redus prin presare Si: *condensat, presat*. 2 a (Is) Aer ~ Aer supus unei presiuni mari și având diferite întrebuințări în industrie. 3 a (luz; fig; is) *Personal* (sau *funcționar*) ~ Concediat. 4 a (Fig) Împiedicat să se manifeste Si: *înnabusit*. 5 a Rezumat. 6 sn (Far) Medicament de consistență solidă obținut prin reducerea acestuia în stare de pulbere și amestecarea cu un liant Si: (pfm) *pastila, tableta, bulina*.

compromensariu sm vz *compromisariu*

compromenta v vz *compromite*

compromentat, ~a a vz *compromitat*

compromes sn vz *compromis¹*

comprometariis vt [At: ALECSANDRI, T. 1017 / V: (înv) ~mit~ / Pzi: ~sesc / E: *compromite* + -*aris*] (înv) A compromite.

comprometarisit, ~a a [At: ALECSANDRI, T. 1342 / V: ~mit~ / E: *comprometaris*] 1-2 (înv) *Compromis²* (1-2).

compromis¹ sn [At: PRAVILA (1814), XIV/13 / V: (înv) ~mes / Pl: ~uri, (rar) ~e / E: fr *compromis*] 1 Înțelegere bazată pe cedări reciproce Si: *concesie, învoială*. 2 (Jur) Înțelegere între două sau mai multe persoane sau state de a supune unui arbitru rezolvarea litigiului dintre ele. 3 Combinație concesivă între elemente (incompatibile), făcută și acceptată pentru a pune capăt unei situații (litigioase).

compromis², ~a a [At: GHICA, A. 600 / Pl: ~iși, ~e / E: *compromite*] 1 (D. oameni) Cu reputația pătată Si: *discreditat*, (pfm) *deochiat*. 2 Stricat.

compromisariu sm [At: PRAVILA (1814), 4/23 / V: ~mens~ / Pl: ~sari / E: fr *compromissaire*, it *compromissario*] (Jur; înv) Arbitru.

compromita vtr vz *compromite*

compromitare sf vz *compromitere*

compromitat, ~a a [At: DA / V: ~mentat / Pl: ~ați, ~e / E: *compromita*] 1-2 (înv) *Compromis²* (1-2).

compromitaris v vz *comprometariis*

compromitarisit, ~a a vz *comprometarisit*

compromite [At: NEGRUZZI, S. I. 222 / V: ~ta, ~menta / Pzi: *compromit* / Pt: ~is / E: fr *compromettre*] 1-2 vtr A face să-și piardă (sau a-și pierde) buna reputație Si: a (se) *decredita*, a se *deochia*, a se *arăta*. 3 vt A pricinui un rău. 4 vt A distruge.

compromitere sf [At: STAMATI, D. / V: ~tare / Pl: ~ri / E: *compromite*] 1 Determinare a pierderii bunei reputații a cuiva Si: *discreditare*. 2 Pierdere a bunei reputații. 3 Pricinuire a unui rău Si: *periclitare*. 4 Distrugere.

compromițător, ~oare a [At: DA / Pl: ~i, ~oare / E: *compromite* + -*ător*] 1-4 Care poate compromite (1-4) pe cineva.

compromițar sm vz *coproprietar*

compt sn vz *cont*

compta v vz *conta*

comptabil sm vz *contabil*

comptabilitate sf vz *contabilitate*

comptoar sn [At: (a. 1829) ALBINA ROMÂNEASCĂ I, p. 4, ap. DA / V: ~tuar, cont~, contuar, contor, contoră / P: ~to-ar / Pl: ~e / E: fr *comptoir*] (înv) 1 Tejghea. 2 (înv) Incinta în care un negustor sau bancher își avea biroul. 3 Sediul unei administrații publice Si: *birou*, (înv) *cancelarie*. 4 Reprezentanță comercială într-o țară străină.

comptuar sn vz *comptoar*

compuițor, ~oare a vz *compunător*

compulsa vt [At: DA / Pzi: ~sez / E: *compulser*] (înv) 1 A cerceta documente. 2 A strânge informații.

compulsare sf [At: ODOBESCU, S. II, 50 / Pl: ~sări / E: *compulsa*] (înv) 1 Cercetare de documente Si: *compulsat¹* (1). 2 Strângere de informații Si: *compulsat¹* (1).

compulsat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ? / E: *compulsa*] (înv) 1-2 *Compulsare* (1-2).

compulsat², ~a a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *compulsa*] (înv) 1 (D. documente) Cercetat. 2 (D. informații) Cules.

compunător, ~oare [At: DA / V: ~uitor / Pl: ~i, ~oare / E: *compune* + -*(a)tor*] 1-2 smf, a (înv) (Persoană) care compune Si: *compozitor*. 3-4 smf, a (Care este) component.

compune [At: KRETZULESCU, A. 9/23 / Pzi: *compun* / E: lat *componere*] 1 vt (D. elementele unui întreg) A forma un întreg Si: a *alcătui*. 2 vt A crea o operă literară Si: a *redacta*, a *scrie*. 3 vt A crea o operă muzicală Si: a *scrie*. 4 vt (Tip) A culege un text Si: a *zetui*. 5 vr (D. un întreg) A fi alcătuit din... 6 vr A se forma.

compurta v vz *comporta*

compurtare sf vz *comportare*

compus, ~a a [At: (a. 1825) GCR II, 246 / Pl: ~uși, ~e / E: *compune*] 1 Alcătuit din mai multe elemente. 2 Combinat. 3 (Chm; is) *Corp* ~ Corp alcătuit din combinarea mai multor corpuri. 4 (Arh; is) *Stil* ~ Stil format din împrumuturi luate din mai multe stiluri arhitectonice. 5 (Muz; is) *Măsură* ~a Măsură formată din fracțiuni ale măsurii simple și exprimată prin cifre suprapuse, dintre care cea de sus reprezintă numărul de note ce trebuie să conțină fiecare măsură, iar cele de jos numărul notelor care formează întreaga durată. 6 (Grm; is) *Timp* ~ Timp alcătuit cu ajutorul verbelor auxiliare. 7 (Lin; is) *Cuvânt* ~ Cuvânt rezultat din reunirea a două sau a mai multor cuvinte într-unul singur. 8 (Ecn; is) *Dobândă* ~a Dobândă care se adaugă la o sumă, producând, împreună, o dobândă mai mare. 9 (Bot; lpl) ~e Compozee. 10 Elaborat. 11 Scris.

comput sn [At: ȘINCAI, HR. I, 17/21 / A: *com~* / Pl: (rar) ~uri / E: lat *computus*] (Lŭ) 1 Calcul. 2 (Spe) Calcularea datelor (în special a sărbătorilor bisericești mobile) pentru calendar.

computa vt [At: PONI, F. 72 / Pzi: ~tez și *comput* / E: lat *computare*, fr *computer*] (luz) 1 A calcula. 2 (Jur) A scădea prevenția din timpul unei condamnări.

computare sf [At: DA / Pl: ~tări / E: *computa*] 1 (luz) Calculare. 2 (Jur) Scăderea prevenției din timpul unei condamnări Si: (nob) *computat¹* (2).

computat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *computa*] 1-2 *Computare* (1-2).

computa², ~a a [At: PONI, F. 72 / Pl: ~ați, ~e / E: *computa*] 1 (luz) Calculat. 2 (Jur) Retras.

computer, ~oare [At: DA / V: (iuz) ~tător / Pl: ~i, ~oare / E: *computa* + -*(a)tor*] 1-2 smf, a (Persoană) care calculează.

computație sf [At: STAMATI, D. / V: (iuz) ~iune / Pl: ~ii / E: *computa* + -*atie*] 1-2 *Computare* (1-2).

computațiune sf vz *computație*

computător, ~oare a vz *computer*

computer sn [At: DEX² / P: ~piu-ter / V: ~piuter / Pl: ~e / E: *computer*] 1 Calculator electronic. Si: (iuz) *ordinator*. 2 (Is) ~ familial Microcalculator pentru prelucrarea și afișarea informațiilor provenite de la o serie de periferice, cu diverse aplicații utilitare, educaționale, distractive etc. Si (iuz) *microordinator*.

computeriza vt [At: DEX² / Pzi: ~zez / E: eg *computerize*] 1 A prelucra date cu ajutorul computerului (1). 2 A introduce folosirea computerului (1) în diverse domenii.

computerizare sf [At: DEX² / Pl: ~zări / E: *computeriza*] 1 Prelucrare a datelor cu ajutorul computerului (1). 2 A introduce folosirea computerului (1) în diverse domenii.

computerizat¹ sn [At: DEX² / Pl: ? / E: *computeriza*] 1 Operația de introducere a datelor cu ajutorul computerului (1). 2 Prelucrare a datelor necesare computerului (1).

computerizat², ~a a [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: *computeriza*] 1 Care a fost introdus în computer (1). 2 Prelucrat de computer (1). 3 Dotat cu computer (1).

comsăie sf vz *comșie*

comsoliriu sm vz *consilier*

comșa sf [At: BĂCESCU, P. 26 / Pl: ~sele / E: nct] (lht) Specie de aterină, care se pescuiește în mare (*Atherina mochou pontica*).

comșie sf [At: GIUGLEA - VÂLSAN, R. S. / V: ~iu sm, (reg) ~msăie / Pl: ~ii / E: bg *комшия*] 1 (Reg) Vecin. 2 (Csc) Rude.

comșiu *sm* *vz* *comșie*

comun, ~a [At: COD. TIV. 5/9 / Pl: ~i, ~e / E: fr *commun*, lat *communis*] 1-2 *a* Care aparține mai multora sau tuturor. 3-4 *a* Care privește pe mai mulți sau pe toți. 5-6 *a* Care interesează pe mai mulți sau pe toți. 7-8 *a* De care se folosesc mai mulți sau toți Si: *obstesc*. 9 *a* (Jur; îs) *Drept* ~ Parte a dreptului care are aplicare generală. 10 *a* (Jur; îs) *Criminal de drept* ~ Criminal care a comis o crimă obișnuită. 11 *a* (Grm; îs) *Substantiv* ~ Substantiv care servește la indicarea obiectelor de același fel. 12 *a* (Mat; îs) *Factor* ~ Număr cu care se înmulțesc toți termenii unei sume. 13 *a* (Mat; îs) *Divizor* ~ Număr întreg care împarte exact mai multe numere întregi date. 14 *a* (Mat; îs) *Multiplu* ~ Număr care este divizibil cu mai multe numere întregi date. 15 *a* (Mat; îs) *Cel mai mic multiplu* ~ Cel mai mic număr întreg care se poate împărți exact prin mai multe numere întregi. 16 *a* (Mat; îs) *Numitor* ~ Numitor care aparține mai multor fracții. 17 *a* (Rar; îs) *An* ~ An calendaristic. 18 *a* (îs) *Simț* ~ Minte sănătoasă Cf *bun simț*. 19 *a* (îe) *A face cauză ~ă cu cineva* A lua partea cuiva într-o chestiune sau într-o discuție. 20 *sn* (îe) *A nu avea nimic (în) ~ cu cineva* (sau *ceva*) A nu avea nici o legătură cu cineva (sau ceva). 21 *a* (îe) *A duce viață ~ă cu cineva* A trăi sub același acoperiș Si: *a conviețui*. 22 *sn* Ceea ce aparține unei colectivități. 23 *sn* Ceea ce este alcătuit pe baze obștești. 24 *av* (Îlav) *În* ~ Laolaltă. 25 *a* Obișnuit. 26 *a* Frecvent. 27 *a* (îs) *Loc* ~ Idee cunoscută de toată lumea Si: *banalitate*. 28 *sn* (îe) *A ieși din* ~ A se prezenta ca ceva deosebit de ceilalți. 29 *a* Banal. 30 *a* De proastă calitate.

comunal, ~a [At: BĂLCESCU, M. V. 10 / Pl: ~i, ~e / E: fr *communal*, lat *communalis*] 1 Care provine de la comună (1). 2 Referitor la comună (1). 3 Specific comunei (1). 4 Care aparține comunei (1). 5 De comună (1).

comunard, ~a [At: ODOBESCU, S. II, 242 / Pl: ~rzi, ~e / E: fr *communard*] 1 *smf* Adept al Comunei din Paris din 1871. 2 *smf* Membru al Comunei din Paris din 1871. 3-4 *a* Care aparține comunarzilor (1-2). 5-6 *a* Referitor la comunarzi (1-2). 7-8 *a* Specific comunarzilor (1-2). 9-10 *a* Care provine de la comunarzi (1-2). 11-12 De comunarzi (1-2).

comună *sf* [At: PRETORIAN, DR. C. 55 / V: (pop) ~mână / Pl: ~ne / E: fr *commune*] 1 Unitate de bază administrativ-economică, alcătuită din unul sau mai multe sate și condusă de un primar. 2 Locuitorii comunei (1) Si: *comunitate*, *obște*. 3 (Pop) Primărie. 4 (îem) Așezare urbană din țările din apusul Europei, dezvoltată în cadrul vechilor cetăți așezate pe marile drumuri comerciale și posedând o anumită autonomie. 5 (Ist; în Franța) Formă de conducere instaurată la Paris, în august 1792, de mica burghezie franceză, sprijinită de masele populare. 6 (îs) *Comuna din Paris* Guvern insurecțional francez, format la Paris în martie 1871, după retragerea germană, opera socialiștilor și a muncitorilor, care au încercat să administreze afacerile publice fără să recurgă la stat. 7 (în Anglia) Oraș care alege deputați în Parlament. 8 (îs) *Camera Comunelor* Una dintre cele două camere ale Parlamentului englez (cu reprezentanții orașelor). 9 (îs) *Comuna primitivă* Prima treaptă de dezvoltare a societății omenești, caracterizată prin munca în comun și prin împărțirea egală a bunurilor materiale.

comuneros *smp* [At: DEX² / E: sp *comuneros*] 1 Orașe libere din Castilia, care s-au răscoalat împotriva absolutismului regal în 1520. 2 Curent de stânga din revoluția spaniolă (1820-1823), care reprezenta interesele burgheziei mici și mijlocii. 3 Participanți la răscoala antispaniolă din 1871 din Noua Granadă.

comuni *vr* [At: GOLESCU, Î. I / Pzi: ~nesc / E: fr *communier*] (Nob; înv) 1-2 *a* comunica (1-2).

comuniant, ~a *smf*, *a* [At: DEX² / P: ~ni-ant / Pl: ~nți, ~e / E: fr *communiant*] 1-2 (Persoană) care primește comuniunea (3). 3-4 (Persoană) care face comuniunea (3).

comunica [At: KRETZULESCU, A. 31/6 / Pzi: *comunic* / E: fr *communiquer*] 1-2 *vr* *a* face cunoscut pe cale orală sau scrisă Si: *a da de știre*, *a informa*, *a înștiința*, *a spune*. 3 *vr* *a* face cuiva parte din ceva Si: *a împărtăși*, *a transmite*. 4-5 *vi* (D. oameni, comunități sociale etc.) *a* se pune în legătură cu cineva sau cu ceva. 6 *vi* (D. oameni, comunități

sociale etc.) *a* vorbi cu cineva. 7 *vi* (D. lucruri) *a* fi în legătură cu ceva. 8-9 *vr* (Bis; înv) *a* (se) cumineca. 10 *vi* *a* prezenta, într-un cerc de specialiști, o contribuție personală într-o problemă științifică.

comunicabil, ~a *a* [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *communicable*, lat *communicabilis*] 1-2 Care se poate face cunoscut oral sau prin scris. 3 Care este dat cuiva ca parte dintr-un întreg Si: *împărtășir²*, *transmis*. 4 (D. oameni, comunități sociale etc.) Care se pun în legătură cu cineva. 5 (D. oameni, comunități sociale etc.) Care vorbesc unii cu alții. 6 (D. lucruri) Care sunt în legătură cu ceva. 7 (Bis; înv) Care poate fi comunicat.

comunicabilitate *sf* [At: DA / E: *comunicabil* + -itate] 1-2 Informare pe cale scrisă sau orală. 3 Transmitere a unui gând, a unei idei etc. 4-5 Punere în legătură a cuiva (sau a ceva) cu cineva (sau cu ceva). 6 Vorbire a cuiva cu cineva. 7 (Bis; înv) Cuminecare.

comunicant¹, ~a *a* [At: DA / Pl: ~e / E: fr *communicant*] (Fiz; îs) *Vase* ~e Sistem de tuburi care comunică între ele, astfel încât un lichid turnat într-unul dintre tuburi trece și în celelalte, ridicându-se, în toate, la același nivel.

comunicant², ~a *smf*, *a* [At: DA ms / Pl: ~nți, ~e / E: *comunica*] 1-2 (Persoană) care comunică ceva. 3-4 (Persoană) care dă răspunsul la o anchetă lingvistică.

comunicare *sf* [At: STAMATI, D. / Pl: ~cări / E: *comunica*] 1-2 Informare orală sau prin scris Si: *comunicat¹* (4-5). 3 Împărtășire. 4 Legătură. 5-6 (luz) Mijloc de a stabili legături (cu cineva sau cu ceva). 7 Vorbire. 8 (Bis; înv) Cuminecare. 9 Prezentare, într-un cerc de specialiști, a unei contribuții personale într-o problemă științifică. 10 (îs) *Mijloace de ~ în masă* Totalitate a mijloacelor tehnice de comunicare a informațiilor (poștă, telefon, telegraf, radio, televiziune, presă, publicitate).

comunicat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~e / E: *comunica*] 1 Informație oficială, difuzată prin presă, radio etc., asupra unor evenimente importante de actualitate. 2 (Mil) Buletin prin care comandamentul suprem al unei armate informează publicul în timp de război asupra operațiilor militare. 3-4 Comunicare (1-2).

comunicat², ~a *a* [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: *comunica*] 1 Care a fost făcut cunoscut. 2 Care s-a transmis.

comunicativ, ~a *a* [At: NEGRUZZI S. III, 108 / Pl: ~i, ~e / E: fr *communicatif*] 1 (D. oameni) Care intră ușor în legătură cu ceilalți Si: *sociabil*. 2 (D. unele manifestări ale oamenilor) Care se transmite ușor de la o persoană la alta.

comunicativitate *sf* [At: DA ms / E: *comunicativ* + -itate] 1 Stabilire cu ușurință a legăturii cu ceilalți Si: *expansivitate*, *sociabilitate*. 2 Transmitere cu ușurință de la o persoană la alta a unei idei etc.

comunicator *a* *vz* *comunicător*

comunicație *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET. II / V: ~iune / Pl: ~ii / E: fr *communication*] 1-4 Comunicare (1-2, 5-6). 5 Legătură. 6 Sistem tehnic folosit pentru realizarea comunicației (1).

comunicațiune *sf* *vz* *comunicație*

comunicător, ~oare *a* [At: DA / Pl: ~i, ~oare / V: ~cator / E: *comunica* + -(a)tor] 1-7 (Nob) Care comunică (1-7).

comunism *sms* [At: GHICA, A. 511 / E: fr *communisme*] 1 Doctrină socială, politică și economică constituită pe principiul abolirii proprietății private și al instaurării proprietății colective Cf *bolșevism*, *socialism*. 2 Ideologia înfăptuirii societății comuniste (6).

comunist, ~a [At: GHICA, A. 511 / Pl: ~iști, ~e / E: fr *communiste*] 1-2 *smf*, *a* (Adept) al comunismului (1). 3-4 *a*, *smf* (Care este) membru al unui partid comunist. 5 *a* Care aparține comunismului (1). 6 *a* Care se bazează pe principiile comunismului (1). 7 *a* Referitor la comunism (1). 8 *a* Specific comunismului (1). 9 *a* De comunism (1).

comunitar, ~a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *communitaire*] 1-2 *smf*, *a* (Persoană) care trăiește în Comunitatea Europeană. 3 *a* Care se referă la Comunitatea Europeană. 4 *a* Care aparține Comunității Europene. 5 *a* Specific Comunității Europene.

comunitas *sn* [At: (a. 1772) IORGA, S. D. XII, 86 / E: lat *communitas*] (Înv) Membru al unei comunități (3).

comunitate sf [At: TICHINDEAL, F. 31 / V: (ivr) ~tet sn / Pl: ~răți / E: **comun** + -itate] 1-2 Ceea ce este în comun mai multor ființe sau lucruri. 3 Posesiune în comun. 4 Grup de oameni cu interese, credințe sau norme de viață comune Si: *colectivitate, comuniune, congregație, obște*, (înv) *obștime*. 5-6 Totalitatea locuitorilor unei țări, ai unei localități etc. 7 (Jur; înv) Bunurile pe care soții le administrează în comun. 8 (Trs) Comună (1). 9 (Îs) *Comunitatea Europeană* Uniune de state europene cu economie, instituții, monedă și armată unite.

comunită sf [At: TICHINDEAL, F. 142 / Pl: ~te / E: it **comunită**] 1-8 (Înv) Comunitate (1-8).

comunitet sn vz **comunitate**

comuniune sf [At: IORGA, L. II, 5 / P: ~ni-u~ / Pl: ~ni / E: fr *communio*, lat *communio*, -onis] 1 Legătură puternică Si: *unire*. 2 Totalitate a celor care profesează aceeași credință Si: *comunitate* (4). 3 (Bis) Împărtașanie.

comur, ~ă a [At: H II, 298 / Pl: ~i, ~e / E: nct] (Dob; d. culoarea vitelor) Negru-violet.

comușoară sf [At: CIHAC I, 57 / Pl: ~re / E: *coama* + -(u)soară] 1-2 (Șhp) Coamă (mică).

comut, ~ă a vz **comut**

comuta vr [At: PRETORIAN, DR. C. 63 / V: (înv) *commuta* / Pzi: *comut* / E: lat *commutare*] 1 A schimba legăturile unei porțiuni de circuit electric prin altele. 2 A modifica, succesiv, conexiunile mai multor circuite electrice. 3 A face racordarea unui circuit electric la rețea. 4 (Jur) A schimba o pedeapsă mai grea în alta mai ușoară.

comutabil, ~ă a [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: *comuta* + -bil] 1-4 Care poate fi comutat² (1-4).

comutare sf [At: PRETORIAN, DR. C. 63 / Pl: ~rări / E: *comuta*] 1 Direcționare a legăturilor unei porțiuni de circuit prin altele Si: *comutat*¹ (1). 2 Modificare succesivă a conexiunilor mai multor circuite electrice Si: *comutat*¹ (2). 3 Racordare a unui circuit electric la rețea Si: *comutat*¹ (3). 4 (Jur) Schimbare a unei pedepse grele în una mai ușoară Si: *comutat*¹ (4).

comutat¹ sn [At: DA ms / Pl: ~uri / E: *comuta*] 1-4 Comutare (1-4).

comutat², ~ă a [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *comuta*] 1 Schimbat. 2 Modificat. 3 Racordat. 4 (Jur; d. pedepse) Schimbat într-o altă pedeapsă, mai ușoară.

comutativ, ~ă a [At: HAMANGIU, C. C. 223 / Pl: ~i, ~e / E: fr *commutatif*] 1-3 (D. circuite sau porțiuni de circuite electrice) Care este (susceptibil de a fi) comutat² (1-3). 4 Care aparține schimbului. 5 Reciproc. 6 (Jur; îs) *Contract* ~ Contract oneros, în care părțile cunosc de la început prestațiile pe care le datorează sau obligațiile pe care le au.

comutativitate sf [At: DEX² / Pl: ~rări / E: *comutativ* + -itate] 1-2 Proprietate a unei relații sau a unei operații matematice de a fi independentă de ordinea elementelor pe care le conține.

comutatoare sf [At: DEX² / Pl: ~ori / E: *comuta* + -toare] Mașină electrică folosită pentru transformarea curentului alternativ în curent continuu și invers.

comutator, ~oare [At: PONI, F. 299 / Pl: ~oare / E: *comuta* + -tor] 1 a Care comută (1). 2 a Prin care se comută (1). 3 sn (Teh) Dispozitiv pentru închiderea sau deschiderea rețelei prin care trece un curent electric, pentru schimbarea direcției lui Si: *întrerupător, saltar*.

comutație sf [At: DA / V: ~iune / Pl: ~ii / E: fr *commutation*] 1-4 (Rar) Comutare (1-4).

comutațiune sf vz **comutație**

comuz sms [At: DA / E: nct] (Reg) Zer puțin acru, în care se află și bulgărași de urdă, plăcut la gust Si: *jintia*.

con¹-ec [At: DEX² / V: *co-* / E: fr *con(-)*] Element de compunere însemnând „împreună cu” și care servește la formarea unor substantive, verbe sau adjective.

con² sn [At: GHICA, S. 543 / Pl: ~uri / E: fr *cône*] 1 (Gmt) Suprafață descrisă de o dreaptă care se deplasează sprijinindu-se pe o curbă închisă imobilă și pe un punct fix exterior. 2 (Gmt) Corp geometric mărginit de un con² (1) și de un plan. 3 (Gmt; îs) *Trunchi de ~* Corpul geometric obținut

rețezând unui con partea cuprinsă între vârf și o secțiune plană a conului. 4 (Gmt; îs) ~ *oblic* Con a cărui înălțime e oblică față de planul bazei. 5 (Ggf; îs) ~ *vulcanic* Formă de relief conică cât un munte, construită în urma erupțiilor vulcanice, din lavă, cenușă etc. 6 (Ggf; îs) ~ *de defecție* Formă de relief în evantai, rezultată din acumularea materialului transportat de torenți acolo unde se micșorează panta Si: *agestr*. 7 (Fiz; îs) ~ *de lumină* Mănunchi de raze care pleacă dintr-un punct luminos și cade pe o suprafață. 8 (Teh) Piesă în formă de con² (1). 9 (Bot) Fructul coniferelor Si: (reg) *cucuruz, papusoi de brad*. 10 (Șnt) Scoică din mările tropicale. **conabiu**, ~ie sn, a [At: DEX² / Pl: ~ii / E: tc *kunebi*] 1-2 Vișiniu.

conac sn [At: URECHE, ap. DA / Pl: ~ace și (rar) ~uri / E: tc *konak*] 1 (luz) Loc de popas pentru călători Si: (pop) *salaș*, (înv) *cvarțir*, (înv) *stație*. 2 (luz) Loc de popas pentru vitele de transport Si: (pop) *salaș*, (înv) *cvarțir*, (înv) *stație*. 3 (ÎTR) Loc improvizat pentru găzduirea domnului sau a oaspeților de seamă. 4 (Înv) Tabără provizorie a unei armate, aprovizionată cu cele necesare. 5 (Înv; îe) **A face** (sau **a rândui**, **a strânge**) ~ **ace cuiva** (ori **pentru cineva** sau **pe seama cuiva**) A așeza pe cineva la conac (16). 6 (Îvp) **A face** (sau **a-și face**) ~ **ul** A poposi. 7 (Înv; îs) ~ **ul cel de apoi** Moartea. 8 (Înv) Distanță de la un popas la altul Si: *postă*. 9 (Înv) Măsură de lungime de aproximativ două poște. 10 (Înv) Interval de timp de o jumătate de zi. 11 (Înv) Reședință a unui funcționar înalt turcesc (vizir sau pașă). 12 Cartier oficial. 13 (Spe; iuz) Casa în care erau găzduiți trimișii Porții în capitalele celor două principate românești Si: (iuz) *beilic*. 14 (luz) Local al vâmlor turcești. 15 (Înv) Vamă. 16-17 (Înv) Reședință a unui ispravnic sau a unui (sub)prefect. 18 (luz) Locuință a administratorului unei întreprinderi. 19 (Înv) Han. 20 (Îfd) Casă boierească pe o moșie Si: *curte*. 21 (Reg) Locuință ciobănească. 22 (Reg) Casă departe de sat, unde pot sta iarna și oamenii și vitele Si: (îvp) *hodaie*, (pop) *salaș*. 23 (Înv) Prânz. 24 (Înv) Interval dintre două prânzuri. 25 (Reg) Una dintre cele trei mese servite într-o zi Si: *mâncare, prânz, ospățare*. 26 (Înv) Punere a bucatelor pe masă. 27 (Înv) Plată cuvenită pentru lucrul îndeplinit în interval de un conac (10). 28 (Îvp) Vas pentru pregătirea mâncării.

conacar sm vz **conăcar**²

conacaries vz **conăcărie**

conacaș sm vz **conăcaș**

conacașie sf vz **conăcăsie**

conacciu sm [At: N. COSTIN, ap. LET. III, 292/22 / V: *conaciu* / Pl: ~ii / E: tc *konakçy*] (Tcî) 1 Persoană însărcinată cu pregătirea conacului (3) pentru găzduirea oaspeților de seamă care călătoreau prin țară Si: (înv) **conăcar**¹ (1), *cafartir*. 2 (Îc) ~ **baș** Căpetenia conacacilor (1). 3 (Rar) Hangiu. 4 (Prin apropiere de **conăcar**²) Colăcar.

conaciu sf vz **conacciu**

conaghei sn [At: COMAN, GL. / V: ~aghien / Pl: ? / E: nct] (Reg; îs) ~ **ul penei** Partea de la cotor a penelor.

conaghien sn vz **conaghei**

conar sm [At: DA ms / Pl: ~i / E: ucr *konap*] (Reg) Creangă groasă.

conaru vr [At: DA ms / Pzi: ~esc / E: nct] (Reg) A povățui.

conas sm vz **coconas**

conacțional, ~ă smf, a [At: SBIERA, F. S. 4 / P: ~ti-o~ / V: *conn~* / Pl: ~i, ~e / E: *co(n)*¹ + *național*] 1-2 (Persoană) care, în raport cu altă persoană, face parte din aceeași națiune Vz *compatriot*, (grî) *simpatiot*.

conăcar¹ sm [At: IORGA, S. D. XII, 115 / Pl: ~i / E: *conac* + -ar] (Înv) Conacciu (1).

conăcar² sm [At: SEVASTOS, N. 99 / V: ~nocar, ~ăccr, ~nac~ / E: *colăcar* (prin apropiere de **conăcar**¹)] (Mol) Colăcar.

conăcaș sm [At: CANTEMIR, ap. PAMFILE, I. C. 74 / V: ~nac~, ~nocaș / Pl: ~i / E: *conăcar*²] 1-2 (Șhp) Conăcar².

conăcărie sf [At: CREANGĂ, GL. / V: ~nocarie, ~năcer~, ~noc~, ~năcar~ / Pl: ~ii / E: *conăcar*² + -ie] (Reg) Orație de nuntă (făcută de colăcari).

conăcăsie [At: SEVASTOS, N. 99 / V: ~nacaș~, ~noc~ / Pl: ~ii / E: *conăcaș* + -ie] (Mol) Orație de nuntă.

conăceală sf [At: COSTINESCU / Pl: ~celi / E: *conaci* + -eală] (Înv) Conăcire.

conăcel *sn* [At: TEODORESCU, P. P. 577 / Pl: ~e / E: *conac* + -e] 1-2 (Șhp) Conac (20) (mic). 3 (Pop) Măncare bună.

conăcer *sm* v *conăcar*²

conăcerie *sf* vz *conăcârie*

conăci *vi* [At: (a. 1753) URICARIUL X, 120/25 / Pzi: ~ăcesc / E: *conac*] (Înv) 1-3 A poposi la un conac (1-3). 4-6 A sta la un conac (1-3).

conăcîre *sf* [At: COSTINESCU / Pl: ~ri / E: *conăci*] (Nob) Găzduire.

conăci¹ *sn* [At: KOGĂLNICEANU, ap. DDRF / Pl: ~uri / E: *conăci*] (Înv) 1 Conăcîre. 2 Odiha oilor.

conăci², ~a *a* [At: DA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *conăci*] (Înv) Care a fost adăpostit (peste noapte).

con brio [At: DEX² / E: it *con brio*] (Muz; imem) Cu însuflețire.

concasa *vt* [At: DEX² / Pzi: ~sez / E: fr *concasser*] A sfărâma un material solid în bucăți mici, cu ajutorul concasorului.

concasare *sf* [At: LTR² / Pl: ~sări / E: fr *concasser*] Sfărâmarea a unui material solid în părți mai mici cu ajutorul concasorului Si: *concasat*¹.

*concasat*¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *concasa*] Concasare.

*concasat*², ~a *a* [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *concasa*] (D. materiale solide) Spart cu ajutorul concasorului.

concasor *sn* [At: LTR² / Pl: ~oare / E: *concasa* + -tor] Mașină care sfărâmă materialele dure și semidure (minereuri, cărbuni, piatră etc.) și care este folosită în industriile extractive sau de prelucrare.

concatenație *sf* [At: DEX² / P: ~ți-e / Pl: ~ii / E: fr *concaténation*] 1 (Lin) Înlănțuire a elementelor vecine, în plan sintagmatic. 2 (Lit) Înlănțuire retorică de anadiploze succesive Si: *epiploca*.

concav, ~a *a* [At: KRETZULESCU, A. 21/23 / Pl: ~i, ~e / E: lat *concavus*, fr *concave*] Care prezintă o adâncitură sferică Si: (pop) *adâncit, găvanat*.

concavitate *sf* [At: ALGEBRA, 135 / Pl: ~ități / E: fr *concavité*] Adâncitură sferică.

concă *sf* [At: DA / Pl: (rar) ~neci, ~nce / E: lat *concha*, fr *conque*] 1 (Șnt) Gen de moluște marine fără corp. 2 (Șnt; pex) Scoică a acestor moluște. 3 (Atm) Cavitate a urechii.

conced *sn* vz *concediu*

conceda *vi* [At: DA ms / Pzi: ~dez / E: fr *concéder*] (Înv) 1-3 A concede (1-3).

concede *vt* [At: (a. 1848) URICARIUL X, 1/5 / Pzi: ~ed, (rar) ~dez / E: fr *concéder*] 1 (Înv) A nu (mai) opune nici o împotrivire Si: *a ceda*. 2 (Liv) A încuviința. 3 (Înv; subiectul este un stat, oraș etc.) A acorda unei persoane un drept, un privilegiu Si: *a concesiona*.

concedere *sf* [At: DA / Pl: ~ri / E: *concede*] (Rar) 1-5 Concesie (1-5).

concedia *vt* [At: COSTINESCU / P: ~di-a / V: ~nged~ / Pzi: ~iez / E: fr *congédier*] 1 (Iuz) A da cuiva (unui funcționar etc.) un concediu (1). 2 A îngădui cuiva să se retragă. 3 A da afară. 4 A demite.

concediare *sf* vz *concediere*

*concediat*¹ *sn* [At: DA ms / P: ~di-at / Pl: ? / E: *concedia*] Demitere.

*concediat*², ~a *a* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 82 / P: ~di-at / Pl: ~ați, ~e / E: *concedia*] 1 (Rar) Care se bucură de un concediu (1). 2 Căruia i s-a permis să se retragă. 3 Care a fost dat afară. 4 Demis².

concediere *sf* [At: COD. PEN. R. P. R / P: ~di-e~ / V: ~iare, ~nged~ / E: *concedia*] 1 (Iuz) Acordare a unui concediu (1) Si: *concediat*¹. 2 Permisune de a se retrage Si: *concediat*¹. 3 Dare afară Si: *concediat*¹. 4 Demitere.

concediu *sn* [At: STAMATI, D. / V: ~nged~, (înv) ~ngedie *sf* (pop) ~ced, ~cel¹, ~cetie *sf* / Pl: ~ii / E: it *congedo*, fr *congé*] 1 Interval de timp determinat în care salariații sunt scutiți, în mod legal, de a veni la locul de muncă, primind, pentru tot acest interval, remunerația bănească cuvenită Si: *vacanța*, (iuz) *slobozenie*. 2 (Îs) ~medical Intervalul de timp în care salariații lipsesc, cu aviz medical, de la locul de muncă și în care sunt remunerați. 3 (Înv) Învoire. 4 (Frm; iuz; îe) A-și lua ~ A-și lua rămas-bun 5 (Îae) A pleca în vacanță.

concen [At: DOSOFTEI, V. S. 3^b / V: ~ncini / Pzi: ~nesc / E: vsl *кончанъ*] 1 *vt* (Îvr) A distruge. 2 *vt* A pune capăt. 3 *vt* A face să dispară Si: *a extermina, a nimici, a prăpădi, a ruina*. 4 *vr* A se sfârși. 5 *vr* A muri.

concenie *sf* [At: TETRAEV. (1574), 24 / Pl: ~ii / E: vsl *конценник*] 1 (Iuz) Sfârșit. 2 (Reg; îe) *Bată-te ~ia!* Bătă-te norocul!

concenire *sf* [At: BIBLIA (1688) 358^b / Pl: ~ri / E: *concen*] (Înv) 1 Distrugere. 2 Încetare. 3 Nimicire. 4 Sfârșire. 5 Moarte.

*concenit*¹ *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: *concen*] (Înv) 1-5 Concenire (1-5).

*concenit*², ~a *a* [At: I. CR. V, 374 / Pl: ~iți, ~e / E: *concen*] (Reg) 1 Nenorocit. 2 Care a păcătuit. 3 Afurisit.

concentor, ~oare *a* [At: DA / Pl: ~i, ~oare / E: *concen* + -tor] (Îrg) 1-5 Care concenește (1-5).

concentra [At: BĂLCESCU, M. V. 5/10 / V: ~etra, *cocin*~ / Pzi: ~rez, (înv) 3 ~rd / E: fr *concentrer*] 1-2 *vt* A (se) aduna. 3-4 *vt* A (se) strânge într-un punct. 5 *vt* (Mil) A aduna trupele într-o regiune (amenințată). 6-7 *vt* A (se) condensa într-un spațiu restrâns. 8 *vr* A-și aduna toată atenția, gândirea, puterile, energia, asupra unui lucru. 9 *vt* (Chm) A mări conținutul procentual al unui component într-o soluție sau într-un amestec. 10 *vt* (Ind) A separa dintr-un minereu brut părțile bogate în minereuri utile de părțile sterile.

concentrare *sf* [At: MAIORESCU, D. II, 200 / Pl: ~rări / E: *concentra*] 1 Strângere. 2 Adunare. 3 Chemare temporară sub arme în timp de pace.

4 (Ind) Operațiune de curățare a minereurilor de impurități și de îmbogățire a lor în substanțe minerale. 5 (Chm) Operație de mărire a concentrației unui component dintr-un amestec sau dintr-o soluție. 6 (Ecp; îs) ~a *producției* Comasare și organizare a producției în întreprinderi din ce în ce mai mari. 7 (Ecn; îs) ~a *capitalului* Creșterea capitalului prin acumulare. 8 (Îs) *Lagăr de ~* Loc izolat în care sunt închise anumite persoane pentru activitatea politică socotită indezirabilă sau din motive rasiale.

*concentrat*¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *concentra*] 1-2 (Nob) Concentrare (1-2).

*concentrat*², ~a [At: HASDEU, I. C. 56 / Pl: ~ați, ~e / E: *concentra*] 1 *a* Adunat. 2 *a* Strâns. 3 *a* Preocupat. 4-5 *a* Chemat (vremelnic) sub arme (în timp de pace). 6 *sn* (Min) Produs obținut în urma unor operațiuni speciale de preparare, îmbogățit în substanțe și curățat de impurități, pentru a putea fi supus operațiunilor metalurgice ulterioare. 7 *sn* Produs alimentar caracterizat prin volum mic și printr-un procent mare de substanțe nutritive, care se consumă după încălzire, fierbere sau diluare. 8 *a* (Îs) *Furaje ~e* Nutrețuri de origine vegetală sau animală cu valoare nutritivă ridicată. 9 (D. stil, limbaj) Concis.

concentrație *sf* [At: LTR² / V: (înv) ~iune / Pl: ~ii / E: fr *concentration*] 1-4 Concentrare. 5 (Chm) Raportul dintre cantitatea de substanță solidă, lichidă sau gazoasă dizolvată și cantitatea de solvent.

concentrationar, ~a *a* [At: DEX² / P: ~ți-o~ / Pl: ~i, ~e / E: fr *concentrationnaire*] Privitor la lagărul de concentrare.

concentrațiune *sf* vz *concentrație*

concentric, ~a *a* [At: GRECESCU, FL. 5 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *concentrique*] Care are același centru.

concepe *vi* [At: HASDEU, I. C. X / V: (înv) ~ncipe / Pzi: ~ep / E: lat *concipio*, ~ere, fr *concevoir*] 1 (D. femei) A zămisli un copil. 2 (Fig) A cuprinde cu mintea. 3 (Fig) A-și face o concepție despre ceva. 4 *a* Născoci. 5-7 *a* zămisli un gând, o idee, o creație. 8 *a* redacta (în ciornă). 9 *a* exprima în anumiți termeni.

concepere *sf* [At: DA / Pl: ~ri / E: *concepe*] 1 Zămislire. 2 Cuprindere cu mintea. 3 Formare a unei concepții despre ceva. 4 Născocire. 5-7 Zămislire a unui gând, a unei idei, a unei creații. 8 Redactare. 9 Formulare.

conceptist *sm* vz *conștopist*

concept *sn* [At: BĂLCESCU, M. V. 2/22 / V: (înv) ~ntept / Pl: ~e, (înv) ~uri / E: lat *conceptus*] 1 (Flz) Idee generală pe care o are mintea despre un lucru. 2 Noțiune. 3 Ciornă. 4 Schiță.

conceptacol *sm* vz *conceptual*

conceptacul *sn* [At: DA / V: ~col / Pl: ~i / E: lat *conceptaculum*] (Bot) Cavitate mică, în care se formează gametii la unele criptogame.

conceptibil, ~a a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: *concept* + *-ibil*] De conceput.
conceptism *sn* [At: DEX² / Pl: ? / E: fr *conceptisme*] Școală literară spaniolă care se caracterizează prin finețea excesivă a gândirii, cultul pentru alegorie și erudiție școlastică.

conceptual, ~a a [At: DA / P: ~tu-al / Pl: ~i, ~e / E: fr *conceptuel*] 1-2 Care ține de concept (1-2). 3-4 Care se referă la concept (1-2). 5 Ideal. 6 Abstract.

conceptualism *sn* [At: DEX² / P: ~tu-al~ / E: fr *conceptualisme*] Concepție filozofică școlastică, inițiată de Pierre Abélard, care recunoaște existența mintală a generalului, a conceptelor.

conceptualist, ~a *smf*, a [At: DEX² / P: ~tu-a~ / Pl: ~iști, ~e / E: fr *conceptualiste*] 1-2 (Om) care este adept al conceptualismului.

conceptualiza *vt* [At: DEX² / P: ~tu-a~ / Pzi: ~zez / E: fr *conceptualiser*] 1-2 A transpune o teorie în concepte (1-2).

conceptualizare *sf* [At: DEX² / Pl: ~zări / E: *conceptualiza*] Transpunere a unei teorii în concepte.

conceptualizat *sn* [At: MDA ms / P: ~tu-a~ / Pl: ~uri / E: *conceptualiza*] (Nob) Conceptualizare.

conceptualiza², ~a a [At: DEX² / P: ~tu-a~ / Pl: ~ați, ~e / E: *conceptualiza*] 1-2 Transpune în concepte (1-2).

concepție *sf* [At: HASDEU, I. C. VII / V: (înv) ~iune / Pl: ~ii / E: lat *conceptio*, *-onem*, fr *conception*] 1-2 Concepere (1, 3). 3 (Fig) Cuprindere cu mintea Si: *înțelegere*, *pricepere*.

concepțional, ~a a [At: DEX² / P: ~ti-o~ / Pl: ~i, ~e / E: eg *conceptional*] 1-3 Care se referă la concepție (1-3). 4-6 Specific concepției (1-3). 7-9 Care provine de la concepție (1-3). 10-12 De concepție (1-3).

conceptionist *sm* [At: SBIERA, F. S. 358 / P: ~ti-o~ / Pl: ~iști / E: *concepție*] (Nob) 1-2 Zămislitor (de idei mari).

concepțiune *sf* *vz* *concepție*

conceput *sn* [At: ODOBESCU, S. II, 364 / Pl: ? / E: *concepe*] (Nob) 1-2 Concepere (1-2). 3 (Mafin; ie) A fi de ne~ Care nu poate fi conceput, înțeles sau cuprins cu mintea. 4 (fae) A fi de neînțeles.

conceput², ~a a [At: HAMANGIU, C. C. 76 / Pl: ~uți, ~e / E: *concepe*] 1 Zămislit. 2 (Fig) Născocit.

concernințe *a* *vz* *concernent*

concern *sn* [At: DA ms / Pl: ~e, ~uri / E: eg *concern*] Organizație complexă care reunește întreprinderi economice legate între ele prin activitatea lor dar care rămân formal independente.

concernent *a* [At: CAT. MAN. 571 / V: ~rminte / E: lat *concernens*, *-tis*] 1 (Îvr) Privitor la... 2 Referitor la... 3 Respectiv. 4-5 Care (se) ține de ~.

concert *sn* [At: ALECSANDRI, ap. ȘĂINEANU, D. U. / V: (înv) ~fert / Pl: ~e, (înv) ~uri / E: fr *concert*, it *concerto*] 1 (Rar) Acord între persoane sau între state. 2 Armonie. 3 Executare, în public, a unor opere muzicale. 4 Piesă muzicală amplă scrisă pentru unul sau mai multe instrumente solistice, cu acompaniament de orchestră. 5 (Rar) Sală în care se execută piese muzicale. 6 (Fig) Cântec de păsări. 7 Reuniune la care se execută un program muzical. 8 Piesă muzicală executată cu acest prilej.

concerta [At: ARISTIA, PLUT. / Pzi: ~tez / E: fr *concerte*] 1 *vt* (Rar) A pune la cale printr-un acord. 2 *vt* (Rar) A proiecta împreună. 3 *vr* (Rar) A se înțelege. 4 *vr* A se învoi printr-un acord. 5 *vt* A da un concert (4).

concertant, ~a a [At: TIM. POPOVICI, D. M. / Pl: ~nti, ~e / E: fr *concertant*] (Îs) *Simfonie* ~a Simfonie în care două sau mai multe instrumente au, alternativ, un rol dominant în orchestră.

concertare *sf* [At: COD. PEN. R. P. R. / Pl: ~tări / E: *concerta*] (Nob) 1 Înțelegere. 2 Punere la cale.

concertină *sf* [At: DEX² / Pl: ~ne / E: fr *concertino*] Instrument muzical asemănător cu acordeonul, cu fețele laterale hexagonale.

concertino *sn* [At: DEX² / Pl: ? / E: it *concertino*] 1 Compoziție muzicală mai redusă decât concertul (4). 2 Numele grupului de instrumente solistice în concerto-grosso.

concertist, ~a *smf*, a [At: DICT. / Pl: ~iști, ~e / E: fr *concertiste*, it *concertisto*] 1-2 (Persoană) care cântă în concert (3). 3-4 (Persoană) care dă recitaluri.

concertistic, ~a a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: *concert* + *-istic*] 1 Care aparține concertului (4). 2 Care se referă la concert (4). 3 Specific concertului (4). 4 Care provine de la concert (4). 5 De concert (4).

concertmaistru *sm* [At: DEX² / Pl: ~iștri / E: *concert* + *maistru* (după ger *Konzertmeister*)] 1-2 Primul violonist (sau instrumentist) al unei orchestre simfonice, de cameră etc. care îl poate înlocui și pe dirijor.

concerto *smi* [At: DA / E: it *concerto*] 1 (luz) Bucată clasică pentru un instrument, cu acompaniamentul mai multor instrumente. 2 (Îs) ~grosso Compoziție muzicală de virtuoziitate, care stă la baza concertului (4) și în care un mic grup de instrumente solistice cântă alternativ cu restul orchestrei.

concertui *vi* [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 17/10 / P: ~tu-i / Pzi: ~iesc / E: *concert*] (Nob) A da un concert (4) Si: a *concerta* (5).

concesie *sf* [At: URICARIUL X / Pl: ~ii / E: lat *concessio*, *-onem*] 1 (Înv) Cedare (prin forme legale) a unui drept, privilegiu etc. către o altă persoană Si: *conce²* (1). 2 (Jur; înv) Drept obținut prin contract (1) pentru exploatarea unor avutii. 3 Cedare. 4 (luz) Hotărâre. 5 (Înv) Privilegiu. 6 (Îe) A face *cuiva* (o) ~ A renunța la o opinie sau pretenție (față de cineva) Si: a *ceda*. 7 (Îae) A face o favoare.

concesiona *vt* [At: DA / P: ~si-o~ / Pzi: ~nez / E: ger *konzessionieren*] 1 A da o avuție în exploatare. 2 A acorda o concesie (1). 3 A da în concesie (2). 4 (Rar) A lua în concesie (2).

concesional, ~a a [At: DEX² / P: ~si-o~ / Pl: ~i, ~e / E: fr *concessionale*] (Jur) 1 Care aparține concesiunii (1). 2 Care se referă la concesie (1). 3 Specific concesiunii (1) 4 De concesie (1).

concesionar *sm* [At: (a. 1783) URICARIUL IV, 440/3 / P: ~si-o~ / Pl: ~i / E: fr *concessionnaire*] (Îoc *cedent*) Persoană care a obținut o concesie (1).

concesionare *sf* [At: DA / P: ~si-o~ / Pl: ~nări / E: *concesie* + *-une*] 1 Acordare a unei concesiuni (1) Si: *concesional*¹ (1). 2 (Rar) Luare în concesiuni (1) Si: *concesional*¹ (2).

concesional¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *concesiona*] (Rar) 1-2 Concesionare (1-2).

concesional², ~a a [At: MAIORESCU, D. II, 3 / P: ~si-o~ / Pl: ~ați, ~e / E: *concesiona*] 1-2 Care a fost dat (sau, rar, luat) în concesie (1).
concesiune *sf* [At: MDA ms / P: ~si-u~ / Pl: ~nări / E: *concesie* + *-une*] 1 Convenție prin care o persoană (fizică sau juridică) dobândește dreptul de a exploata anumite servicii publice sau anumite bunuri ale statului, în schimbul unor beneficii care revin acestuia din urmă. 2 Bunurile care fac obiectul acestei convenții.

concesiv, ~a a [At: CAMIL PETRESCU, P. V. 13 / Pl: ~i, ~e / E: fr *concessif*] 1 Care face concesii (3). 2 (Grm; îs) *Propoziție* ~a Propoziție subordonată, introdusă prin *deși*, *cu toate că*, *măcar că*, arătând că cele spuse în propoziția principală ar putea să nu se întâmple dintr-o cauză oarecare (indicată tocmai de propoziția concesivă) și totuși se întâmplă.

conce¹ *sn* *vz* *concediu*

conce² *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: ~uri / E: nct] (luz) 1 Concesie (1). 2 (Îe) A face ~ul *cuiva* A-i face voia *cuiva*.

conce³tean, ~a *smf*, a [At: RUSSO, S. 63 / Pl: ~eni, ~ene / E: *con*¹- + *ce³tean*] 1-2 (Persoană) care este din același oraș cu altcineva. 3-4 (Persoană) care este din aceeași țară cu altcineva Si: *compatriot*.

conce⁴ție *sf* *vz* *concediu*

conce⁴tra *v* *vz* *conce⁴tra*

conchema *vt* [At: SBIERA, F. S. 241 / Pzi: ~chem / E: *con*¹- + *chema*] (Trs; Buc; barbarism; iuz) A convoca.

conchemare *sf* [At: DA / Pl: ~mări / E: *conchema*] (Nob) 1 Convocare.

conchemat *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *conchema*] (Nob) Convocat.

conchemat², ~a a [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: *conchema*] (luz) Convocat.

concherant, ~a *smf*, a [At: BĂLCESCU, M. V. 615 / V: ~cue~ / Pl: ~nti, ~e / E: fr *conquérant*] (Frm; nob) 1-2 (Om) cuceritor.

concheta sf [At: DEX² / Pl: ~te / E: fr *conquête*] (Frm) Cucerire.

conchide vi [At: ARISTIA, PLUT. / Pzi: *conchid* / E: ml *concludo*, -ere] 1-2 (Construit absolut sau cu conjuncția *ca* ori cu prepoziția *la*, mai rar, cu *pentru*) A încheia, dând o soluție definitivă. 3 A trage o concluzie (2) din cele spuse sau din premise. 4 A formula concluziei (3) într-un proces. 5 A se pronunța pentru. 6 (Nob) A încheia un pact. 7 A lua o hotărâre. Si: *a decide*. 8 A rezolva o afacere.

conchidere sf [At: DA / Pl: ~ri / E: *conchide*] 1 (Rar) Închidere. 2 Concluzie (1).

conchilie sf [At: DA / Pl: ~ii / E: lat *conchilium*, ngr *χοινύλων*] (Zlg; ltm) 1-2 Scoică (goală).

conchiliologie sf [At: DEX² / P: ~li-o-lo-gi-e / Pl: ~ii / E: fr *conchyliologie*] Ramură a zoologiei care se ocupă cu studiul scoicilor.

conchistador sm [At: C. PETRESCU, I. II, 125 / Pl: ~i / E: sp *conquistador*] 1 (lst; spm) Aventurier spaniol plecat să cucerească America. 2 (Lit; gmt) Cuceritor în dragoste.

conchistă sf [At: BĂLCESCU, M. V. 8 / V: ~cis~, ~cuis~, ~nqui~ / Pl: ~te / E: it *conquista*] (ltm) 1 Cucerire. 2 Obiectul cuceririi. 3 Cucerire sentimentală.

conci sn [At: LB / V: (reg) *coan*~, ~ură / Pl: ~uri / E: mg *konty*] (Reg) 1 Cere de lemn, de fier etc. (prevăzut cu coarne sau, rar, cu un fes), care se pune pe cap. 2 Fier subțire, încovoiat, care se pune pe cap. V. *coroniță*. 3 (Pex) Coc. 4 Cosiță. 5 (Îe) **A face ~ul unei fete** A lua de soție. 6 (Îe) **A pune ~ bărbatului** A-și înșela soțul. 7 Broboadă. 8 (Psn) Femeie. 9 (La unele păsări, mls la găini) Moț. 10 (La plută) Chingă. 11 Întăritură de pământ în jurul vranei butoiului, care ușurează introducerea vinului. 12 (Nob; sst) Bucată.

conciat, ~ă a [At: REV. CRIT. III, 119 / P: ~ci-at / Pl: ~ați, ~e / E: *conci* + -at] (Pop; d. păsări, mls d. găini) Moțat.

concielic, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: *con*¹ + *ciclic*] (D. puncte) Care se află pe același cerc.

concietură sf [At: MARIAN, NU. 762 / Pl: ~ri / E: *conciat* + -ură] (Pop) 1 Arc în jurul căruia se împletește părul. 2 (Pex) Pieptănătură cu coc.

concilia vir [At: (a. 1865) URICARIUL X, 379 / P: ~li-a / Pzi: ~iez / E: lat *concilio*, -are, fr *concilier*] (D. adversari și lucruri care par a fi potrivnice) 1-2 A (se) uni. 3-4 A (se) pune de acord. 5-6 A (se) împăca.

conciliabil¹ sn [At: C. PETRESCU, C. V. 294 / P: ~li-a~ / Pl: ~e / E: lat *conciliabulum*] 1-2 Consfătuire (secretă) în care se plănuiește ceva (abuziv). 3-4 Adunare de (preoți) schismatici.

conciliabil², ~ă a [At: IORGA, L. II, 569 / P: ~li-a~ / Pl: ~i, ~e / E: fr *conciliabile*] 1 Care se poate împăca ușor. 2 Care nu cuprinde nici o contradicție.

conciliabil sn [At: DEX² / P: ~li-a~ / Pl: ~e / E: fr *conciliabile*, lat *conciliabulum*] Consfătuire (secretă) între oameni care plănuiesc ceva.

conciliant, ~ă a [At: SFC I, 173 / P: ~li-ant / Pl: ~nți, ~e / E: fr *conciliant*] 1 Împăciutor. 2 Îngăduitor cu părerea altuia. 3 Care se lasă înduplecat. 4 Care înduplecă.

conciliare sf vz *conciliere*

conciliat, ~ă a [At: L M / P: ~li-at / Pl: ~ați, ~e / E: *concilia*] (Rar) 1 Împăcat. 2 (D. probleme) Decis în urma unei discuții.

conciliator, ~oare a [At: HASDEU, I. C. 118 / P: ~li-a~ / Pl: ~i, ~oare / E: fr *conciliateur*] 1 Care mijlocește o împăcare. Si: *conciliatrice* (1). 2-3 Care (se) împacă cu ușurință. Si: *conciliatrice* (2-3).

conciliatorism sn [At: DA / P: ~li-a~ / Pl: ~e / E: *conciliator* + -ism] 1-2 Atitudine conciliatoare (1-2). 3-4 Acțiune conciliatoare (1-2).

conciliatrice afi [At: (a. 1865) URICARIUL X, 368 / P: ~li-a~ / E: fr *conciliatrice*] (Frr) 1-3 Conciliatoare (1-3).

conciliație sf [At: BĂLCESCU, M. V. 14 / P: ~li-a-ti-e / V: ~iune / Pl: ~ii / E: fr *conciliation*] (Rar) 1-3 Conciliere (1-3).

conciliațiune sf vz *conciliație*

conciliere sf [At: (a. 1846) URICARIUL IV, 436/16 / V: (rar) ~iare / P: ~li-e~ / E: *concilia*] 1 Unire. 2 Punere de acord. 3 Împăcare.

conciliu sn [At: STAMATI, D. / Pl: ~ii / E: lat *concilium*] (Bis) 1 Adunare de arhieriei care decide asupra unor probleme de doctrină, dogme, morală sau disciplinare. Si: *sobor*. 2 (Îs) ~i *ecumenic* Conciliu (1) la care iau parte arhieriei ai unor confesiuni creștine din toată lumea.

concina¹ sf [At: ALECSANDRI T. 48 / Pl: ~ni / E: vsi *кончина*] 1 (Mol) Sfârșit. 2 (Gmt; îe) **Bată-l ~na** (sau *lovi-te-ar ~nile*) Formulă de blestem.

concina² sf [At: FILIMON, O. II, 325 / V: (îvp) ~ntina / A și: *conci*~ / Pl: ~ne / E: ngr *κονιστνα*] (îvp) 1 Joc cu 52 de cărți nedefinit mai îndeaproape. 2 (Îs) ~na *mare* Decarul de caro. 3 (Îs) ~na *mică* Doi de treflă.

concini v vz *concenii*

conciolat, ~ă a [At: ALEXICI, L. P. 211 / P: ~ci-o~ / Pl: ~ați, ~e / E: ns cf mg *kontyolt*] (Reg) Care este pieptănat cu concii (3).

concipe v vz *concepe*

conciția via [At: BARCIANU / P: ~pi-a / Pzi: ~iez / E: ger *konzipieren*] 1-9 Concepe (1-9).

concițent sm [At: DA / P: ~pi-ent / Pl: ~nți / E: ger *Konzipient*] 1 (Trs; Buc; gms) Persoană care execută lucrări mărunte de birou. Si: (dep) *contopist*.

conciș, ~ă smf vz *contopist*

concis, ~ă a [At: MAIORESCU, CR. I, 60 / V: *conciz* / Pl: ~iși, ~e / E: fr *concis*, lat *conciso*, -a, -um] (Mld. stil; d. cel care întrebuințează acest stil) 1 Scurt și cuprinzător. Si: *strâns*. 2 Laconic.

conciș sf vz *conchistă*
concișadin, ~ă smf. a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: it *concișadino*] 1-2 (Persoană considerată în raport cu alta) care locuiește în același oraș. Si: (rar) *conorășean*.

conciuleț sn [At: MAT. FOLK. 485 / Pl: ~e / E: *conci* + -(u)leț] (Reg) 1-4 (Șhp) Conci (3-4) (mic).

conciură sf vz *conci*

conciz, ~ă a vz *concis*

concizie sf [At: IORGA, L. II, 231 / P: ~zi-e / V: (înv) ~tune / Pl: ~ii / E: fr *concision*, lat *concisio*, -onis] Formulă scurtă.

conciziune sf vz *concizie*

conclamație sf [At: DN³ / P: ~ti-e / V: (înv) ~iune / Pl: ~ii / E: lat *conclamatio*] Prima ceremonie funerară la români, prin care era invocat mortul.

conclamațiune sf vz *conclamație*

conclav sn [At: DA / V: ~ă sf / Pl: ~e / E: lat *conclave*] 1 Sală în care matroanele romane își primeau musafirii apropiați. 2 (Îbrc) Sfat al cardinalilor, adunați pentru alegerea unui nou papă. 3 (Pex; gmt) Adunare. 4 Sală în care se întrunesc cardinalii după moartea papei, pentru alegerea unui nou papă.

conclavă sf vz *conclav*

conclăsan, ~ă smf vz *conclăsean*

conclăsean, ~ă smf [At: SADOVEANU, P. M. 216 / V: ~san / Pl: ~eni, ~ene / E: *con*¹ + *clasa* + -ean] (Nob) Coleg de clasă.

conclude vi [At: DEX² / Pzi: *conclud* / E: lat, it *concludere*] (Rar) 1-8 A conchide (1-8).

concludent, ~ă [At: CHIRIȚESCU, ap. CONV. LIT. XLII₂, 147 / Pl: ~nți, ~e / E: lat *concludens*, -ntis] 1-2 av, a Convingător. 3 a Pe baza căruia se poate trage o concluzie (5).

concludere sf [At: DA / Pl: ~ri / E: *conclude*] (Ltm) 1-2 Conchidere (1-2).
conclus sn [At: ODOBESCU, S. I. 491 / V: (înv) ~uz / Pl: ~uri / E: lat *conclusum*] (Trs; Jur; ltm) Hotărâre a unei adunări.

conclusiv, ~ă [At: EMINESCU, N. 83 / V: ~uziv / Pl: ~i, ~e / E: fr *conclusif*] 1 a Care constituie o concluzie (1). 2-3 sf. a (Grm; șis) *propoziție* ~ă (Propoziție subordonată) care arată o urmare, o concluzie (1) a propoziției regente. 4 a (Grm; îs) *Conjuncție* ~ă Conjuncție care introduce o conclusivă (2).

conclusum sn [At: DN³ / Pl: ? / E: lat *conclusum*] 1 Decizie a anumitor adunări sau diete. 2 Notă care rezumă dezbatere diplomatică.

concluz sn vz *conclus*

concluzie sf [At: MAIORESCU, D. II, 195 / V: (inv) ~iune / P: ~zi-e / Pl: ~ii / E: fr *conclusion*, lat *conclusio*, -onis] 1 Încheiere a unui șir de judecăți Si: *concludere* (2). 2 Idee dedusă dintr-o serie de argumente sau constatări. 3 Judecată nouă care rezultă din alte judecăți date și al cărei adevăr depinde de adevărul judecăților date. 4 Ultima parte a unei expuneri, a unei opere, care cuprinde rezultatele finale. 5 (Ie) A **trage** ~sau ~ia, ~ii (Ie) A rezuma ideile emise la o dezbateri, arătând consecințele care se impun în urma celor discutate. 6 (Flz) Judecată finală a unui silogism. 7 (Mat) Judecată care confirmă datele unei teoreme pe baza demonstrației. 8 Dezlegare justă, logică a unei probleme. 9 (Jur; mpl) Expuneri ale părților într-un proces. 10-11 (Jur; ie) A **pune** ~ii A formula, pe scurt, acuzarea sau apărarea într-un proces. 12 (Lpl) Încheiere a unei chestiuni, făcută de o autoritate judiciară sau ministerială.

concluzional vi [At: DEX² / P: ~zi-o~ / Pzi: ~nez / E: *concluzie* + -ional] 1 A încheia. 2 A trage concluzii (5). 3 (Fam) A încheia discuția.

concluzionare sf [At: DEX² / P: ~zi-o~ / Pl: ~nări / E: *concluzional*] Încheiere.

concluziune sf vz *concluzie*

concoidal, ~ă a [At: DEX² / P: ~co-i~ / Pl: ~i, ~e / E: fr *conchoïde*] (Mat) Referitor la concoidă (1).

concoidă sf [At: DEX² / P: ~co-i~ / Pl: ~de / E: fr *conchoïde*] 1 (Mat) Curbă plană obținută dintr-o curbă dată, cu ajutorul unui punct fix și al unei secante, care se rotește, sprijinindu-se pe punctul fix. 2 (Aht) Profilul unui fus de coloană.

concomitant, ~ă a vz *concomitent*

concomitanță sf vz *concomitență*

concomitent, ~ă a [At: MAIORESCU, 152 / V: (inv) ~tant / Pl: ~nți, ~e / E: fr *concomitant*] 1 Care însoțește un fenomen. 2 Care se produce în același timp cu altceva Si: *simultan*. 3 (Fiz; is) *Sunete* ~e Sunete armonioase care însoțesc tonul fundamental. 4 (Med; is) *Simptome* ~e Simptome care le însoțesc pe cele esențiale.

concomitență sf [At: DA / V: (inv) ~tan~ / Pl: ~te / E: fr *concomitance*] Simultaneitate.

concorda [At: HASDEU, I. C. 113 / Pzi: ~ord și (inv) ~dez / E: fr *concorde*, lat *concordo*, -are] 1 vi A corespunde întocmai cu ceva. 2 vi A fi de acord cu cineva. 3 vt (Nob) A potrivi. 4 vt (Nob) A armoniza. 5 vt (Nob) A acorda.

concordant, ~ă a [At: MAIORESCU, L. 43 / 113 / Pl: ~nți, ~e / E: fr *concordant*] 1 Care corespunde întocmai cu... 2 Care este de acord cu... 3 Care se potrivește cu... 4 (Nob) Care se armonizează cu...

concordanță sf [At: MAIORESCU, L. 150 / Pl: ~te / E: fr *concordance*] 1 Acord. 2 Potrivire. 3 Conformitate. 4 (Gm; is) ~ta timpurilor Ansamblu de reguli, potrivit cărora se fixează acordul timpului verbului dintr-o propoziție subordonată cu timpul verbului din propoziția regentă. 5 (Glg) Raport dintre două (serii de) straturi care s-au sedimentat continuu. 6 (Bis) Indice cu toate cuvintele Bibliei, cu indicarea paralelă a tuturor locurilor unde se găsește.

concordare sf [At: COSTINESCU / Pl: ~dări / E: *concorda*] 1-3 (Nob) Concordanță (1-3).

concordat¹ sn [At: ȘTEFĂNESCU, C. 397 / Pl: ~e / E: fr *concordant*] 1 Convenție încheiată între papă și un stat, privitoare la relațiile dintre acel stat și biserica catolică. 2 (Jur; iuz; is) ~preventiv Contract încheiat între un comerciant insolubil și creditorii lui, prin care se acordă comerciantului reducerea sau amânarea plăților, spre a-i îngădui continuarea comerțului.

concordat², ~ă a [At: HASDEU, I. C. 34 / Pl: ~ați, ~e / E: *concorda*] (Rar) Corespunzător.

concordatar [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *concordataire*] (Rar) 1 a Referitor la un concordat¹ (1). 2 smf Comerciant insolubil care a obținut un concordat¹ (2).

concordie sf [At: DA / P: ~di-e / Pl: ~ii / E: lat *concordia*] (Liv) 1 Înțelegere. 2 Armonie.

concordism sns [At: DN³ / E: fr *concordisme*] Concepție care încearcă să pună de acord învățătura biblică cu rezultatele științei.

concordist, ~ă [At: DN³ / Pl: ~iști, ~e / E: fr *concordiste*] 1 a Referitor la concordism. 2-3 smf, a (Persoană) care practică concordismul.

concede vt [At: DA / Pzi: ~ed / E: lat *concedo*, -ere] (Lrs) 1 A încredința ceva cuiva. 2 A însărcina pe cineva cu o misiune, îndatorire etc.

concescent¹ sn [At: DA ms / Pl: ? / E: *concesste*] Concescență.

concescent², ~ă a [At: DN² / Pl: ~nți, ~e / E: fr *concescent*] 1 (Bot; d. plante frunze, semințe etc.) Concescut. 2 (Med; d. organe) Care este afectat de concescență.

concescență sf [At: DA / Pl: ~te / E: fr *concescence*, lat *concescentia*] (Med) Creștere patologică a două țesuturi împreună sau formațiuni anatomice, care, normal, ar trebui să fie separate Si: *concescent*¹.

concescut, ~ă a [At: GRECESCU, FL. 6 / Pl: ~uți, ~e / E: *concesste*] (Bot; d. plante, fructe, semințe etc.) Care au crescut împreună Si: *concescent*² (1).

concesste vi [At: DEX² / Pzi: ~esc / E: lat *concescere*] A crește împreună.

concesștere sf [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *concesste*] (Bot) Creșterea a două sau mai multe tulpini de arbori la un loc.

concret, ~ă [At: GHEREA, ST. CR. III, 359 / Pl: ~eți, ~e / E: lat *concretus*, fr *concret*] 1-2 av, a (Într-un mod) care se poate percepe prin simțuri Si: *palpabil*, *real*. 3 a Care exprimă obiecte perceptibile prin simțuri. 4 a (Is) *Muzică* ~ă Muzică prin care, folosind aparatură electronică, se urmărește realizarea unor noi valențe sonore, prin intermediul spectrului, vibrațiilor și dinamicii specifice. 5 a (D. substantive) Care denumește obiecte ce se percep cu simțurile. 6-7 av, a (Într-un mod) bine determinat Si: *precis*. 8 sn (Într-un mod abstract) Categorie filozofică desemnând latura palpabilă, vizibilă a fenomenelor în timp și spațiu.

concretețe sf [At: DN³ / Pl: ~ți / E: it *concretezza*] Ceea ce este perceput cu simțurile Si: *concretitudine*.

concretitudine sf [At: DN³ / Pl: ~ni / E: *concret*] (Rar) Concretețe.

concretiza [At: DA / Pzi: ~zez / E: fr *concretiser*] 1-2 vtr A (se) înfățișa în mod concret (2). 3-4 vt A da (sau a lua) ființă. 5-6 vtr A (se) realiza în mod practic Si: a (se) *materializa*. 7-8 vtr A (se) dezvolta.

concretizare sf [At: DA / Pl: ~zări / E: *concretiza*] 1 Prezentare concretă (2). 2 Materializare. 3 Operație a gândirii, opusă abstractizării, constând în legarea generalului de experiența senzorială.

concretizat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *concretiza*] 1-3 Concretizare (1-3).

concretizat², ~ă a [At: KLOPȘTOCK, F. 61 / Pl: ~ați, ~e / E: *concretiza*] 1 Care este înfățișat concret (1). 2 Materializat.

concretizator, ~oare a [At: DN³ / Pl: ~i, ~oare / E: *concretiza* + -tor] 1 Care dă ființă (la ceva). 2 Care realizează, în mod practic, ceva.

concreționa [At: DA / P: ~ți-o~ / Pzi: ~nez / E: fr *concrétionner*] (Rar) 1 vt A înfățișa în mod concret (2). 2-3 vtr A (se) realiza în mod practic Si: a (se) *materializa*.

concreționar, ~ă a [At: DEX² / P: ~ți-o~ / Pl: ~i, ~e / E: fr *concrétionnaire*] 1-3 Care prezintă concrețiuni (1-3).

concreționare sf [At: LTR² / P: ~ți-o~ / Pl: ~nări / E: *concreționa*] 1 Operație de transformare, printr-un tratament termic, a unui conglomerat de pulberi de metale, metalorizi etc. într-un corp solid Si: *concrețiune* (1). 2 (Glg) Formare a concrețiunilor (2) Si: *concrețiune* (2).

concrețiune sf [At: DA / P: ~ți-u~ / Pl: ~ni / E: fr *concrétion*, lat *concretio*, -onis] 1 Concreționare (1). 2 (Glg) Agregat mineral, de formă sferică sau neregulată, format prin depunerea rocilor-sedimentare în jurul unui corp străin și prin concentrarea substanțelor minerale din soluții apoase Si: *concreționare* (2). 3 (Med) Formațiune constând din precipități de săruri în țesuturi sau organe cavitate.

concrezut, ~ă a [At: DA / Pl: ~uți, ~e / E: *concrede*] (Reg) 1 Căruia i s-a încredințat o misiune. 2 (D. o misiune, sarcină) Încredințată.

concubin, ~ă [At: ARISTIA, PLUT. / Pl: ~i, ~e / E: fr *concubine*] 1-2 *smf*, *a* (Persoană) care trăiește în concubinaj (1). 3 *smf* (Rar) Homosexual.

concubinaj *sn* [At: COD. PEN. R.P.P. 452 / Pl: ~e, ~uri / E: fr *concubinage*] 1 Conviețuire a unui bărbat cu o femeie, fără a îndeplini condițiile legale de căsătorie Si: (rar; imp) *concubinat*. 2 (Fig; prt) Afinitate de idei, de concepții.

concubinar *sm* [At: COSTINESCU / Pl: ~i / E: fr *concubinaire*] (Rar) Concubin (3).

concubinaj *sn* [At: MARIAN, NU. 60 / Pl: ~e / E: *concubin* + -aj] (Reg; imp) Concubinaj (1).

conquerant, ~ă *smf*, *a* *vz* *concherant*

concuistă *sf* *vz* *conchistă*

concupiscent, ~ă *a* [At: BOGZA, C. O. 81 / Pl: ~nți, ~e / E: fr *concupiscent*] Care are înclinări către plăceri senzuale Si: (liv) *luxorios*.

concupiscentă *sf* [At: MDA ms / Pl: ~te / E: fr *concupiscence*] Înclinare spre plăceri senzuale Si: (liv) *luxură*.

concura [At: RUSSO, S. 53 / Pzi: ~rez / E: fr *concourir*, lat *concurro*, -ere] 1-4 *vi* A participa la un concurs (1-4). 5 *vi* A tinde spre același rezultat, scop. 6-7 *vir* (Cmr) A(-și) face concurență (3) Si: *a* rivaliza.

concurare *sf* [At: DA / Pl: ~rări / E: *concura*] Întrecere.

concurrent, ~ă [At: NEGRUZZI, S. I, 40 / Pl: ~nți, ~e / E: fr *concurrent*] 1 *a* Care face concurență (2) altuia. 2 *a* (Cmr) Care luptă pentru acapararea pieței, pentru înlăturarea rivalilor. 3 *a* Care tinde spre același rezultat. 4 *a* (Mat; is) Drepte ~e Drepte care se întâlnesc în același punct. 5-9 *smf*, *a* (Persoană) care participă la un concurs (1-4). 10-11 *smf* Producător (sau comerciant) care luptă să depășească în câștig pe rivali.

concurență *sf* [At: HASDEU, I. C. 52 / V: (ivr) ~rin~ / Pl: ~te / E: fr *concurrence*] 1 Rivalitate între industriași, comercianți, țări, monopoluri etc. pentru acapararea pieței, desfacerea produselor și clientelei în vederea obținerii unor câștiguri cât mai mari. 2 (Pex) Rivalitate într-un domeniu de activitate. 3-4 (Îe) A(-și) face ~ (cuiva) A căuta să întrecă pe cineva, urmărind același scop. 5 (Mat) Proprietate a mai multor drepte de a avea un punct comun. 6 (Is) Punct de ~ Punct de intersecție a dreptelor concurente (4).

concurențial, ~ă *a* [At: DN³ / P: ~ți-al / Pl: ~i, ~e / E: fr *concurrentiel*] Competitiv.

concurge *vi* [At: BĂLCESCU, M. V. 38 / Pzi: 6 ~cure / E: lat *concurro*, -ere] 1 A se întâlni într-un punct, venind din mai multe direcții. 2 A colabora. 3-4 A concura (1-2).

concurință *sf* *vz* *concurență*

concurs *sn* [At: GHICA, A. 625 / V: (inv) ~rsum / Pl: ~uri / E: fr *concours*, lat *concursus*] 1-2 Întrecere (sportivă) care se termină (întotdeauna) cu un clasament și cu acordarea unor premii celor mai buni dintre participanți. 3-4 Examen pentru selecția candidaților la intrarea într-o instituție de învățământ sau pentru a obține un post, o bursă etc. 5 Contribuție. 6 (Îe) A(-și) da ~ul (cuiva sau la ceva) A colabora cu cineva sau la ceva. 7 (Is) ~ de împrejurări Conjunctură (1). 8 (Jur; inv) Încuviințare. 9 (Jur; Trs; inv) Cererea mai multor creditori de a împărți prin judecată averea unui datornic. 10 (Is) ~ de creditori Situație în care averea unui datornic este insuficientă pentru plățirea tuturor creditorilor. 11 (Trs; gms; iuz) Faliment.

concursum *sn* *vz* *concurs*

concusionar *sm* [At: DA / P: ~si-o~ / Pl: ~i / E: fr *concussionnaire*] (Jur; rar) Jefuitor al avutului public.

concusiune *sf* [At: ENC. ROM. / Pl: ~ni / E: fr *concussion*, lat *concussio*, -onis] Extorcere făcută de un agent al fiseului.

condac¹ *sm* [At: ALECSANDRI, P. P. 145 / Pl: ~ace, ~uri / E: nct] 1 Patul puștii. 2 Mănerul ferăstrăului. 3 (Sst) Conac.

condac² *sm* [At: VICIU, GL. / Pl: ~aci / E: nct] (Reg) Porcar.

condac³ *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 4 / Pl: ~ace / E: vs] *КОНДАКЪ* Cântec bisericesc scurt, prin care se aduc laude unui sfânt sau se arată însemnătatea unei sărbători.

condamna *vt* [At: (a. 1865) URICARIUL X, 373 / V: (inv) ~dem~ / Pzi: *condamn* / E: fr *condamner*, lat *condamno*, -are] 1 A osândi printr-o sentință judecătorească. 2 A dezaproba. 3 A constrânge. 4 A considera pierdut, fără nici o speranță de salvare. 5 A bloca.

condamnabil, ~ă *a* [At: (a. 1865) URICARIUL X, 368 / Pl: ~i, ~e / E: fr *condamnabil*] 1 Care merită să fie condamnat (1) Si: *reprobabil*. 2 Care merită să fie dezaprobat.

condamnare *sf* [At: DA / Pl: ~nări / E: *condamna*] 1 Aplicare, prin judecată, a unei sancțiuni penale Si: *condamnat*¹ (1), *condamnațiune*, *osândă*. 2 Dezaprobare severă Si: *blam*, *condamnat*¹ (2).

condamnat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *condamna*] (Rar) 1-2 Condamnat (1-2).

condamnat², ~ă [At: NEGRUZZI, S. II, 34 / V: ~dem~ / Pl: ~ati, ~e / E: *condamna*] 1-2 *smf*, *a* (Persoană) care a fost osândită printr-o sentință. 3 *a* Criticat².

condamnatoriu, ~ie *a* [At: MDA ms / P: ~ri-u / Pl: ~ii / E: fr *condannatorie*] (Jur) Care conține o condamnare (1).

condamnațiune *sf* [At: MDA ms / P: ~ti-u~ Pl: ~ni / E: fr *condamnation*] Condamnat (1).

condăș *sm* [At: VICIU, GL. / Pl: ~i / E: mg *kondás*] (Reg; mgm) Porcar.

condecar *sm* *vz* *condicar*

condeer *sm* *vz* *condeier*

condei *sn* [At: DOSOFTEI, PS. / Pl: ~ee / E: ngr *кондѣи(оп)*] 1 Unealtă de scris în formă de bețișor, la care se atășează o peniță Si: *toc*. 2 (Is) Mănuitor de ~ Scriitor. 3 (Îlav) Ca din ~ Frumos și ordonat. 4 (Pfm; ie) A trage ~ul A încălca la socoteală. 5 (Îlav) Dintr-un ~ Dintr-o dată. 6 Trasatură de ~ Mișcare rapidă. 7 (Pex) Moment. 8 (Inv) Instrument cu care se scria. 9 Creion pentru înnegrirea sprâncenelor. 10 (Fig) Îndemnare la scris. 11 (Îe) A avea ~ A avea talent la scris. 12 (Fam; ie) A o aduce bine din ~ A vorbi (sau a scrie) cu meșteșug. 13 (Fam; iae) A ieși din încurcătură printr-o întorsătură pricepută a frazei. 14 Par lung, care, împreună cu lopata, formează cârma plutei.

condeia *v* *vz* *încondeia*

condeiăș *sn* [At: DA / P: ~de-ias / Pl: ~e / E: *condei* + -as] 1-2 (Șhp) Condei (1) (mic).

condeier *sm* [At: HOGAȘ, DR. 45 / P: ~de-ier / V: ~eer / Pl: ~i / E: *condei* + -er] (Rar; dep) Scriitor mai puțin talentat.

condemna *v* *vz* *condamna*

condemnat, ~ă *a* *vz* *condamnat*

condens *sn* [At: DEX² / Pl: ~uri / E: *condensare*] 1 Rezultat al condensării (2) vaporilor. 2 Fenomen de infiltrație a condensului (2) de apă și a unor specii de ciuperci în pereții locuințelor.

condensa [At: PONI, F. 133 / Pzi: ~sez / E: fr *condenser*, lat *condensare*] 1-2 *vt* (Fiz) A (se) face mai dens. 3 *vr* (D. vapor) A se transforma în lichid (prin răcire și comprimare). 4 *vt* (Fig) A scurta exprimarea Si: *a* comprima, *a* prescurta.

condensabil, ~ă *a* [At: IOANOVICI, TEHN. 14 / Pl: ~i, ~e / E: fr *condensable*] Care poate să se facă mai dens.

condensabilitate *sf* [At: DA / E: fr *condensabilité*] (Rar) Proprietatea de a fi condensabil.

condensant, ~ă *a* [At: PONI, F. 215 / Pl: ~nți, ~e / E: fr *condensant*] 1-2 (Fiz) Care (se) face mai dens. 3 (Fig) Care scurtează exprimarea.

condensare *sf* [At: DEX² / Pl: ~sări / E: *condensa*] 1 Creștere a densității ca urmare a comprimării volumului Si: *condensat*¹ (1), *condensație* (1). 2 Transformare a vaporilor în lichid prin răcire Si: *condensat*¹ (2), *condensație* (2). 3 Acumulare de electricitate Si: *condensat*¹ (3), *condensație* (3). 4 (Fig) Scurtare a exprimării Si: *condensat*¹ (4), *condensație* (4).

condensat¹ *sn* [At: DA ms / Pl: ~uri / E: *condensa*] 1-4 Condensare (1-4).

condensat², ~ă [At: LTR² / Pl: ~ati, ~e / E: *condensa*] 1-4 *a* Care a fost supus condensării (1-4). 5 *a* (Is) Lapte ~ Lapte conservat sub formă de pastă moale sau de praf.

condensator *sm* [At: LTR² / Pl: ~i / E: fr *condensateur*] 1 Aparat care servește la lichefierea unei mase de vapori în vederea recuperării lichidului din care au provenit sau a eliminării unor componente valabile. 2 Sistem de două conductoare, separate printr-un mediu izolat sau prin vid, servind la acumularea de electricitate statică. 3 (Îs) ~ *variabil* Condensator (1) a cărui capacitate poate fi variată prin deplasarea relativă a armăturii lui.

condensație *sf* [At: PONI, F. 133 / P: ~i-e / Pl: ~ii / V: ~iune / E: fr *condensation*] (Nob) 1-4 Condensare (1-4).

condensațiune *sf* *vs* **condensație**

condensor *sm* [At: LTR² / Pl: ~i / E: fr *condenseur*] 1 (Înv) Recipient care servește la transformarea aburilor în lichid. 2 Dispozitiv al unui instrument optic care servește la concentrarea și dirijarea luminii într-o direcție determinată. 3 Grup de lentile întrebuințate în aparatele de proiecție pentru concentrarea luminii pe diapozitiv.

condescendent, ~a *a* [At: SBIERA, F. S. 351 / Pl: ~nți, ~e / E: fr *condescendant*] 1-2 Care are o atitudine plină de respect (sau de bunăvoință) față de cineva Si: *amabil, respectuos*.

condescendență *sf* [At: KLOPȘTOCK, F. 315 / E: fr *condescendance*] 1-2 Purtare plină de considerație (și de bunăvoință) față de cineva Si: *amabilitate, deferență, respect*. 3 (Prt) Aer de superioritate. 4 (Prt) Infatuare.

condescinde *vi* [At: V. ROM. iunie 1934, 94 / Pzi: ~cind / E: fr *condescendre*] (Rar) 1 A consimți din politețe. 2 A ceda. 3 A cădea de acord în mod formal. 4 A catadicsi.

condescindere *sf* [At: DN³ / Pl: ~ri / E: *condescinde*] (Rar) 1 Consimțire din politețe. 2 Cedare. 3 Cădere la un acord formal. 4 Catadicsire.

condic *sm* *vs* **condică**

condicar *sm* [At: (a. 1790) BUL. COM. IST. IV, 127 / V: ~dec~ / Pl: ~i / E: *condică* + -ar] (Iuz) Arhivar.

condică *sf* [At: CANTA, ap. LET. III, 177 / V: *cod~*, ~e / Pl: ~ici / E: ngr *κατάλογος*] 1 Registru. 2 (Înv) Colecție de legi, decrete etc. Si: *cod*. 3 Volum cuprinzând însemnări cu caracter istoric. 4 (Imp) Lexicon. 5 (Înv) Carnet de socoteli Si: (Înv) *catastif*. 6 (Pfm; Îe) A **trece (sau) a pune la ~ pe cineva** A ține minte pe cineva pentru a se răzbuna.

condicăreasă *sf* [At: FILIMON, O. II, 597 / Pl: ~ese / E: *condicar* + -easă] (Iuz) Soție de condicar.

condicuță *sf* [At: IORGA, L. II, 487 / Pl: ~te / E: *condică* + -uță] 1 (Înv) Carnet destinat personalului casnic, în care se nota identitatea purtătorului, locurile unde a mai fost angajat etc. 2 (Înv) Legitimăție a prostituatei profesionale, unde erau înregistrate vizele medicale de control împotriva holilor venerice. 3 (Pex) Carnet.

condil *sm* [At: DEX² / Pl: ~i / E: fr *condyle*] (Atm) Proeminență rotundă la extremitatea unor vase.

condiloid, ~a *a* [At: DN³ / P: ~lo-id / Pl: ~izi, ~e / E: fr *condyloïde*] Care are forma unui condil.

condilom *sn* [At: DN³ / Pl: ~oame / E: fr *condylome*] Tumoare benignă a tegumentelor și mucoaselor.

condiment *sn* [At: V. A. URECHE, ap. TDRG / Pl: ~e / E: fr *condiment*, lat *condimentum*, -i] Substanțe (picante) de origine minerală, vegetală, animală sau de sinteză care, adăugate unor produse alimentare, le dă un gust sau o aromă specifică, plăcută Si: *ingredient, mirodenie*, (Înv) *lacomie*.

condimenta *vi* [At: DA / Pzi: ~tez / E: *condiment*] A da gust mâncării prin adăugare de condimente.

condimentar, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *condimentaire*] Care se folosește drept condiment.

condimentare *sf* [At: DEX² / Pl: ~tări / E: *condimenta*] Adăugare de condimente în mâncare pentru a-i da gust Si: *condimentar*¹.

condimentar¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *condimenta*] Condimentare.

condimentar², ~a [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: *condimenta*] Care conține (multe) condimente.

condinca *sf* [At: H II, 140 / Pl: ~nci / E: ns cf *coti(u)gă*] (Reg) Parte a plugului nedefinită mai îndeaproape.

condiscipol *sm* [At: DA / V: ~pul / Pl: ~i / E: fr *condisciple*, lat *condiscipulus*] Coleg de studii la un anumit maestru.

condiscipul *sm* *vs* **condiscipol**

conditor *sm* [At: DA / Pl: ~i / E: ger *Konditor*] (Trs; gms) Cofetar.

conditorie *sf* [At: DA / Pl: ~ii / E: ger *Konditorei*] (Trs; gms) Cofetărie.

condiție *sf* [At: COD. ȚIV. 5/10 / P: ~ti-e / V: (Înv) ~iune, ~ion *sn*, ~ione / Pl: ~ii / E: fr *condition*] 1 Stare. 2 Mod de a fi. 3-4 Fapt, împrejurare de care depinde apariția unui fenomen sau care influențează desfășurarea unei acțiuni, putând-o frâna sau stimula. 5 (Lpl) Împrejurările în care se petrece un fenomen. 6 (Îs) ~ii de *mediu* Totalitatea factorilor de mediu biotici și abiotici în care trăiește o ființă. 7-9 Stare socială care presupune avere, profesie importantă și rang înalt în societate. 10-12 (Îs) *Om de ~* Persoană aparținând unei asemenea stări sociale. 13 (Jur) Stare civilă. 14 Lucru fundamental, de absolută necesitate Si: *cerință*. 15 (Îs) ~ *sine qua non* Clauză absolut necesară la realizarea unui lucru, a unei înțelegeri etc. 16 (Îlav) **Fără ~ii** Fără pretenții. 17 (Îlc) **Cu ~ia să** Cu obligația (să). 18 (Îal) Numai în cazul (că). 19 (Jur) Clauză obligatorie de care depinde validitatea unui act. 20 (Înv; nob) Pensiuine. 21 (Spt; Îs) ~ *fizică* Stare a unui sportiv din punct de vedere fizic și al pregătirii sale teoretice și practice.

conțițiun *sn* *vs* **conțiție**

condiționa *vi* [At: GHEREA, ST. CR. II, 1, 5 / P: ~ti-o~ / Pzi: ~nez / E: fr *conditionner*] 1 A constitui condiția esențială de care depinde ceva. 2 A limita valabilitatea unui act printr-o condiție de care depinde însăși executarea lui. 3 A supune un act uneia sau mai multor condiții. 4 A admite ceva cu anumite condiții.

condițional, ~a *a* [At: HAMANGIU, C. C. 239 / P: ~ti-o~ / Pl: ~i, ~e / E: fr *conditionnel*] 1 Care este supus unei condiții. 2 (Grm; Îs) *Propoziție ~a* Propoziție subordonată care exprimă o acțiune de a cărei îndeplinire depinde realizarea acțiunii din propoziția regentă. 3 (Grm; Îs) *Mod ~* Mod personal care exprimă o acțiune a cărei realizare depinde de îndeplinirea unei condiții. 4 (Psh; Îs) *Excitant ~* Excitant care, sincronizat în mai multe rânduri cu un reflex înăscut, sfârșește prin a da naștere singur unui efect (motor, secretor etc.) identic cu al acestui reflex, determinând astfel formarea unui reflex condiționat.

condiționalism *sn* [At: DEX² / P: ~ti-o~ / Pl: ? / E: fr *conditionnalisme*] 1 Tendință greșită de a identifica și a înlocui cauza cu condițiile în care apar sau există fenomenele. 2 Doctrină potrivit căreia nemurirea sufletului ar fi condiționată (1) de viața de pe pământ.

condiționare *sf* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 39 / P: ~ti-o~ / Pl: ~nări / E: *conditionare*] 1 Stabilire a unui raport de dependență Si: *condiționar*¹ (1). 2 Operație prin care un material se aduce într-o anumită stare de umiditate, de temperatură, de puritate etc Si: *condiționar*¹ (2). 3 (Îs) ~a *aerului* Climatizare.

condiționar¹ *sn* [At: MDA ms / P: ~ti-o~ / Pl: ~uri / E: *conditiona*] 1-2 Condiționare (1-2).

condiționar², ~a *a* [At: GHEREA, ST. CR. I, 292 / P: ~ti-o~ / Pl: ~ați, ~e / E: fr *conditionne*] 1 Care este îngrădit de (sau supus unor) anumite condiții. 2 (Grm; Îs) *Propoziție ~a* Propoziție de care depinde o propoziție condițională. 3 (Îs) *Aer ~* Aer menținut prin instalații speciale în condiții optime de temperatură, umiditate și puritate. 4 (Med; Îs) *Reflex ~* Reacție bazată pe legătura nervoasă temporară în scoarța cerebrală între două focare de excitație care coincid în timp.

conțițiune *sf* *vs* **conțiție**

conțițiune *sf* *vs* **conțiție**

condola *vi* [At: DA / Pzi: ~lez / E: lat *condoleo*, -ere] (Trs; Itm) A prezenta cuiva condoleanțe.

condolare *sf* [At: DA / Pl: ~lări / E: *condola*] (Trs) Condoleanță.

condolat¹ *sn* [At: DA / Pl: ? / E: *condola*] (Trs) Condolare.

condolat² *a* [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: *condola*] Care a primit condoleanțe.

condolator, ~oare *smf, a* [At: DA / Pl: ~i, ~oare / E: *condola* + -tor] (Rar) 1-2 (Persoană) care condolează.

condoleanță *sf* [At: GHEREA, ST. CR. III, 325 / V: ~len~ / Pl: ~te / E: fr *condolérance*] Expresie prin care se exprimă participarea la durerea unei persoane căreia i-a murit cineva apropiat.

condolent, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: ~nți, ~e / E: it *condolente*] De condoleanțe.

condolență *sf* *vz* **condoleanță**

condominiu *sn* [At: DA / V: ~um / Pl: ~ii / E: lat *condominium*] Drept de suveranitate exercitat în comun de două sau mai multe puteri asupra aceluiași teritoriu.

condominium *sn* *vz* **condominiu**

condor *sm* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: ~i / E: fr *condor*] Cel mai mare vultur, cu capul și cu gâtul golaș, fără glas, care trăiește în munții Americii de Sud (*Sarcophagophus gryphus*).

condorat, ~ă *a* *vz* **condurat**

condori¹ *v* *vz* **închiondora**

condori² *v* [At: MARIAN, I. 404 / Pzi: ~resc / E: ctm *condola* + *durea*] (Trs; Buc; înv) A purta doliiu.

condoroaica *sf* [At: HERZ.-GHER., M. IV, 238 / Pl: ~ice / E: *condur* + *-oaica*] (Rar) Drăcoaică.

condotier *sm* [At: HASDEU, I. C. 159 / P: ~ti-er / Pl: ~i / E: it *condottiere*] 1 (Înv) Căpetenie de mercenari care se angaja în serviciul unui oraș, al unui principe sau al papei, în Italia. 2 (Fig) Om venal, gata a se pune în slujba oricărei cauze.

condra *pp*, *av* *vz* **contra**²

contract *sm* *vz* **contract**

condran *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: ? / E: mg *kondor*] (Ent; reg) Larva gândacului de mai.

condrant *sm* *vz* **codrant**

condraș *sm* [At: VICIU, GL. / Pl: ~i / E: mg *kondás*] (Reg) Căprar.

condrat *sn* *vz* **contract**

condra *av*, *pp* *vz* **contra**²

condranăș *sm* [At: DA / Pl: ~i / E: mg *kontrás*] (Trs; mg) Lăutar care ține isonul.

condrani *vr* [At: FRÂNCU-CANDREA, M. / E: mg *kontrální*, *kontorální*] (Trs; mgm) A acompania.

condrațel *sm* [At: ISPIRESCU, L. 398 / Pl: ~ei / E: ns cf *condran*] (Ent; reg) 1 Păduche (*Pediculus*). 2 (Pre) Lindină.

condrectomie *sf* [At: DN³ / P: ~mi-e / Pl: ~ii / E: fr *chondrectomie*] (Med) Rezecție a unui cartilaj.

condrină *sf* [At: DEX² / Pl: ~ne / E: fr *chondrine*] (Blg) Substanță fundamentală a țesutului cartilaginos.

condriochineza *sf* [At: DN³ / P: ~dri-o~ / Pl: ~ze / E: ngr *χονδροϋον* + *κινεσις*] (Blg) Proces de diviziune a mitocondriilor în cursul mitozei și meiozei.

condriom *sn* [At: DN³ / P: ~dri-om / Pl: ~oame / E: fr *chondriome*] (Blg) Ansamblu de organite celulare cu aspect granular, filamentos etc.

condriozom *sn* [At: DN³ / P: ~dri-o~ / Pl: ~oame / E: fr *chondriosome*] Mitocondrie.

condrită *sf* [At: DEX² / Pl: ~te / E: fr *chondrite*] Inflație acută sau cronică a unui cartilaj.

condri *av*, *pp* *vz* **contra**²

condroblast *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *chondroblaste*] (Blg) Tip de celule care formează cartilajul.

condrocit *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: eg *chondrocyte*] (Blg) Celulă cartilagioasă matură.

condrocraniu [At: DN³ / P: ~ni-u / Pl: ~ii / E: fr *chondrocranium*] Craniu cartilaginos al embrionului.

condrogenză *sf* [At: DN³ / Pl: ~ze / E: fr *chondrogénèse*] (Blg) Formare de țesut cartilaginos.

condroide *snp* [At: DEX² / P: ~dro-i~ / E: *chondroïde*] Substanțe complexe, compuse din proteine în amestec cu polizaharide și care intră în structura cartilajelor.

condroi *sm* *vz* **codroi**

condrologie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *chondrologie*] Parte a anatomiei care se ocupă cu studiul cartilajelor.

condrom *sn* [At: DEX² / Pl: ~oame / E: fr *chondrome*] Tumoare benignă a țesutului cartilaginos.

condromalacie *sf* [At: DN³ / P: ~ci-e / Pl: ~ii / E: fr *chondromalacie*] (Med) Înmuire a cartilajelor.

condromatoză *sf* [At: DN³ / Pl: ~ze / E: fr *chondromatose*] Afecțiune a oaselor, care rămân cartilaginoase, în special la extremități.

condroniu *sm* [At: DEX² / Pl: ? / E: nct] Plantă erbacee cu tulpina și frunzele lanceolate, rigide, cu flori purpurii sau galbene, care crește prin livezi și prin semănături (*Melampyrum arvense*).

condroptorigieni *smp* [At: DN³ / P: ~gi-eni / E: fr *chondroptérygiens*] Subclasă de pești cu scheletul cartilaginos (rechini, torpile etc.).

condrosarcom *sn* [At: DEX² / Pl: ~oame / E: fr *chondrosarcome*] (Med) Tumoare malignă a țesutului cartilaginos.

conducător, ~oare [At: PONI, F. 141 / Pl: ~i, ~oare / E: *conduce* + *-(a)tor*] 1-2 *smf. a* (Persoană) care conduce (5). 3-4 *sm, a* (D. corpuri; îs) (Corp) *bun (sau rău) ~ de căldură (sau de electricitate)* (Corp) care are însușirea de a transmite (sau de a nu transmite) căldura (sau electricitatea) Si: *conductibil*. 5 *sm* (Îs) ~ *auto* Șofer.

conducătorie *sf* [At: SBIERA, F. S. 210 / Pl: ~ii / E: *conducător* + *-ie*] 1-5 (Nob) Conducere (1-5).

conduce [At: NEGRUZZI, S. I, 219 / Pzi: *conduc* / E: lat *conducere*] 1 *vr* A însoți. 2 *vr* (Îlv) A ~ *la poliție* (sau *la închisoare*) A aresta. 3 *vr* (Îe) A ~ *la altar* A lua în căsătorie. 4 *vr* A călăuzi. 5 *vr* A fi în fruntea unui grup de oameni, a unei instituții, organizații etc., având întreaga răspundere a muncii în domeniul respectiv. 6 *vr* (Fig) A dirija o discuție, o dezbateră. 7 *vr* A șofa. 8 *vr* A introduce apa, gazul în locuințe, prin instalații sau conducte (2). 9 *vr* A duce. 10 *vr* A se orienta după anumite norme, principii etc.

conducere *sf* [At: V. ROM. decembrie 1950, 17 / Pl: ~ri / E: *conduce*] 1 Îndrumare a unui grup de oameni, instituții, organizații etc., având întreaga răspundere a muncii în domeniul respectiv. 2 Direcție sau administrație a unei organizații, instituții etc. 3-4 (Pex) Persoană sau colectiv care conduce. 5 Activitate a conducătorului (1).

conduct *sn* [At: MARIAN, NU. 641 / Pl: ~e / E: ger *Kondukt*, lat *conductus*] 1 Conductă (1). 2 (Reg) Convoi. 3 (Îs) ~ *de facile* Retragere cu torțe. 4 Formație anatomică cu aspect de canal sau de tub.

conductanță *sf* [At: DEX² / Pl: ~te / E: fr *conductance*] Mărimă egală cu raportul dintre intensitatea curentului electric continuu care străbate un conductor (8) și tensiunea continuă aflată la capetele sale.

conductă *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 40 / Pl: ~te / E: fr *conduite*] 1 Instalație pentru conducerea apei, petrolului, electricității etc. 2 (Spe) Țeavă pentru conducerea apei, petrolului, gazului etc. 3 (Pex) Rețea de sârme electrice.

conductibil, ~ă *a* [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *conductible*] (Rar) Conducător (4).

conductibilitate *sf* [At: PONI, CH. 47 / Pl: ~răți / E: fr *conductibilité*] 1 Proprietate a corpurilor de a transmite căldura, electricitatea etc. Si: *conducție* (1). 2 (Îs) ~ *electrică* Proprietate a unor corpuri de a putea fi străbătute de curent electric sub acțiunea unei tensiuni electrice Si: *conducție* (2). 3 (Îs) ~ *termică* Proprietate a unor corpuri de a putea fi străbătute de un flux de căldură sub acțiunea unei diferențe de căldură Si: *conducție* (3).

conductiv¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *conduce*] Conductivitate. **conductiv**², ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *conductive*] 1 Care se referă la conductibilitatea (2) electrică. 2 Specific conductibilității (2) electrice. 3 Care provine din conductibilitatea (2) electrică. 4 Care aparține conductibilității electrice. 5 (Îs) *Legătura ~a* Legătură între două elemente de circuit electric, realizată prin intermediul unui conducător (3) electric, al unui aparat de conectare sau al unui conector.

conductivitate *sf* [At: DEX² / Pl: ~răți / E: fr *conductivité*] Valoare a rezistenței specifice electrice a unui conductor Si: *conductiv*¹.

conductometrie *sf* [At: DEX² / P: ~tri-e / Pl: ~ii / E: *conductivitate* + *-metrie*] Metodă electrochimică de analiză, bazată pe modificarea conductivității soluției analizate.

conductometru *sn* [At: DEX² / Pl: ~re / E: fr *conductomètre*] Dispozitiv folosit pentru determinarea conductivității soluțiilor.

conductor, ~oare [At: GOLESCU, I. 73 / Pl: ~i, ~oare / E: fr *conducteur*, lat *conductor*] **1** *sm* (Inv) Călăuză. **2** *smf* Funcționar la calea ferată care controlează biletele călătorilor și supraveghează vagoanele. **3** *smf* Supraveghetor și dirigitor al unei echipe de lucrători. **4-7** *sn*, *a* (Corp sau material) care prezintă conductibilitate (2-3) electrică (sau termică). **8** *sn* (Is) ~ *electric* Piesă cu conductanță mare, folosită pentru realizarea circuitelor electrice prin legături conductive (1). **9** *smf* (Rar) Vatman. **10** *a* (Bot; iuz; is) *Tesut* ~ *Tesut* pe care îl străbate polenul pentru a ajunge în ovule.

conducție *sf* [At: DEX² / P: ~ți-e / Pl: ~ii / E: fr *conduction*] **1-3** Conductibilitate (1-3).

conduită *sf* [At: G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. II, 191 / P: ~du-i- / Pl: ~te / E: fr *conduite*] **1** Comportament. **2** (Is) *Linie de* ~ Statornicie în comportare.

conduplicat, ~a [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: fr *conduplicué*] (Bot; d. organe) Îndoit în lungime, în două jumătăți apropiate.

conduplicație *sf* [At: DEX² / P: ~ți-e / Pl: ~ii / E: fr *conduplication*] **1** (Bot) Stare a unui organ conduplicat. **2** (Inv) Repetitie a unui cuvânt la începutul sau la sfârșitul unei fraze.

condur¹ *sm* [At: HERZ.-GHER. M. IV, 238 / Pl: ~i / E: ns cf *te kondúra*] (Gm) Drac.

condur² *sm* [At: I. NEGRUZZI, S. IV, 492 / Pl: ~i / E: tc *kondúra*] **1** (Inv) Pantof femeiesc cu toc înalt, împodobit, adesea, cu broderii. **2** (Ban) Zestre miresii. **3** (Fig; iuz) Femeie. **4** (Bot; Mol; is) ~ul *doamnei* Plantă ornamentală agățătoare, cu flori mari, galben-roșcate și cu un pinten drept Si: (reg) *altanac*, *altângea*, *altângic*, *bostănei*, *bostunași*, *calțunas*, *ciocănași*, *ciorcănei*, *floarea-cu-două-cozi*, *hobridrag*, *lobidrag*, *bobidrag*, *lopostani*, *lupidrag*, *lupisdrag*, *năsturtii*, *nemtoaiice*, *pinteni*, *rostoponi*, *sultanele* (*Tropaeolum majus*).

conduragiu *sm* [At: H II, 30 / Pl: ~ii / E: tc *konduragy*] (Inv) Cizmar.

condurar *sm* [At: (a. 1742) IORGA, S. D. VI, 251 / Pl: ~i / E: *condur²* + -ar] (Inv) Cizmar.

conduras *sm* [At: MARIAN, NU. 535 / Pl: ~i / E: *condur²* + -as] **1-2** (Inv; șhp) *Condur²* (1) (mic). **3** (Bot; reg) *Condurul-doamnei* (*Tropaeolum majus*).

condurat, ~a [At: SEVASTOS, N. 347 / V: ~dor~ / Pl: ~ați, ~e / E: *condur²* + -ar] **1** *a* (Rar) Încălțat cu *condur²* (1). **2** *sm* (Inv) *Condur²* (1). **3** *sm* (Inv) Cizmar.

condus, ~a *a* [At: DA / Pl: ~usi, ~e / E: *conduce*] **1** Care este însoțit. **2** Care este arestat. **3** Care este luat în căsătorie. **4** Care este călăuzit. **5** Care dirijează o discuție, dezbateri. **6** Care șofează. **7** Care duce. **8** Care se orientează după anumite norme, principii.

coneci v *vz conăci*

conecta *vi* [At: DA ms / Pzi: ~tez / E: fr *connecter*, lat *connector*, ~ere] A lega între ele două sau mai multe persoane, obiecte, conducte electrice.

conectare *sf* [At: DA / Pl: ~rări / E: *conecta*] **1** Operație de montaj, prin care o mașină, un aparat sau un dispozitiv electric este legat într-un circuit sau la o rețea electrică Si: *conectar¹*, *conexiune*. **2** (Is) *Aparat de* ~ Aparat electric folosit pentru închiderea sau deschiderea unui circuit electric. **3** Legare între ele a mai multor persoane, obiecte etc.

conectar¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *conecta*] **1-3** Conectare (1-3).

conectar², ~a *a* [At: ENC. TEHN. 171 / Pl: ~ați, ~e / E: *conecta*] **1-2** Care este legat într-un circuit sau la o rețea electrică.

conectiv, ~a [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *connectif*] **1-2** *a* Care poate fi conectat². **2** *sn* (Bot) Parte a anterei care suportă și reunește sacii polenici. **3** *sn* (Mat) Legătură prin intermediul căreia din variabile separate iau naștere expresii Si: *conector* (3), *functor*, *operator*. **4** *sn* (Grm) Cuvânt de relație în propoziție sau în frază.

conector, ~oare [At: NOM. MIN. 162 / Pl: ~i, ~oare / E: fr *connecteur*] **1** *a* Care conectează. **2** *sn* Piesă cu ajutorul căreia se stabilește o legătură. **3** *sn* (Grm) Conectiv (4).

conecțiune *sf* *vz conexiune*

conesilat ~a *a* *vz conexilat*

conetabil *sm* [At: DA / Pl: ~i / E: fr *connétable*] (Ist) Comandant suprem al armatelor regale din Franța, în feudalism.

conet *sm* [At: DA / Pl: ? / E: bg *конет*] **1** (Inv) Sfârșit. **2** (Reg; ie) **A face** (sau **a pune**) *cuiva* ~ul **A omorî**. **3** (Fig; reg) Moarte. **4** (Reg) Șotie.

conex, ~a [At: GRECESCU, FL. 4 / V: ~nnex / Pl: ~ecși, ~e / E: fr *connexe*, lat *connexus*] **1** *a* Care se găsește în legătură cu ceva. **2** *a* Care însoțește ceva. **3** *a* Care merge împreună cu ceva. **4** *sn* (Psh) Faptul primordial al vieții psihice, punctul său de plecare. **5** *sn* Legătură (strânsă).

conexa *vi* [At: DA / Pzi: ~xez / E: *conex*] (Rar) A reuni lucruri sau chestiuni de aceeași natură.

conexare *sf* [At: MON. OF. 21, ap. DA / Pl: ~xări / E: *conexa*] **1** Punere împreună a două sau mai multe lucruri sau chestiuni de aceeași natură. **2** (Jur) A uni, pentru a fi soluționate împreună, în același dosar, două sau mai multe pricini între care există conexitate (5).

conexilat, ~a *smf*, *a* [At: GHICA, A. 852 / V: ~esi- / Pl: ~ați, ~e / E: *conexila*] (Inv; nob) **1-2** (Om) care este exilat împreună cu alții.

conexitate *sf* [At: GHICA, S. 717 / Pl: ~tăți / E: fr *connexité*] **1-4** Conexiune (1-4). **4** (Jur) Raport între două sau mai multe pricini care au un obiect înrudit.

conexiune *sf* [At: GHICA, S. 574 / P: ~xi-u ~ / V: ~ecti- / Pl: ~ni / E: fr *connexion*, lat *connexio*, ~onis] **1** Legătură între două sau mai multe obiecte sau fenomene Si: *conexitate* (1), *raport*, *relație*. **2** (Is) ~ *inversa* Feedback. **3** Legătură prin conducte sau prin organe de mașină între două dispozitive, aparate, mecanisme etc. **4** Legătură între două sau mai multe elemente de circuit sau conducte electrice Si: *conectare* (1).

confabulație *sf* [At: DEX² / P: ~ți-e / Pl: ~ii / E: fr *confabulation*] Simptom în unele boli mintale, care constă în prezentarea inconștientă a unor fapte imaginare Si: *mitomanie*.

confareație *sf* [At: DEX² / P: ~re-a-ți-e / Pl: ~ii / E: fr *confarréation*, lat *confarreatio*] (Ist; rar) Căsătorie religioasă rezervată patricienilor.

confecție *sf* [At: HAMANGIU, C. C. 293 / Pl: ~ii / V: (Inv) ~iune / E: fr *confection*] **1** (Rar) Confectionare. **2** Obiect de îmbrăcăminte fabricat și livrat în serie sau în masă.

confectiona *vi* [At: PAS, Z. IV, 134 / P: ~ți-o~ / Pzi: ~nez / E: fr *confectionner*] **1** A prelucra un material sau un semifabricat pentru a obține un obiect (unicat sau în serie). **2** (Irn) A face (sau a lucra) ceva în grabă, superficial.

confectionar *sm*, *a* [At: MDA ms / P: ~ți-o~ / Pl: ~i / E: *confectiona* + -ar] Muncitor care prelucra un material sau un semifabricat pentru a obține un obiect.

confectionare *sf* [At: GHICA, S. 71 / P: ~ți-o~ / Pl: ~nări / E: *confectiona*] **1-2** Prelucrare a unui material sau a unui semifabricat pentru a obține un obiect Si: *confecție* (1), *confectionat¹*.

confectionat¹ *sn* [At: DA / P: ~ți-o~ / Pl: ~uri / E: *confectiona*] Confectionare.

confectionat², ~a *a* [At: GHICA, S. 188 / P: ~ți-o~ / Pl: ~ați, ~e / E: *confectiona*] Care este lucrat (dintr-un material sau un semifabricat).

confectioner, ~a *smf*, *a* [At: DEX² / P: ~ți-o~ / Pl: ~i, ~e / E: fr *confectionneur*] **1-2** (Muncitor) care lucrează confecții (2).

confecțiune *sf* *vz confecție*

confedera *vr* [At: DA / Pzi: ~rez / E: fr *confédérer*] (Pn) **1-2** A se uni într-o confederație (1-2).

confederare *sf* [At: DA / Pl: ~rări / E: *confedera*] **1-2** Unire într-o confederație (1-2) Si: *confederat¹* (1-2).

confederat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *confedera*] (Rar) **1-2** Confederare (1-2).

confedera², ~a smf, a [At: DUMITRACHE, 366 / Pl: ~ați, ~e / E: **confedera**] 1-2 (Persoană) care face parte dintr-o confederație (1-2).

confederativ, ~a a [At: HASDEU, I. C. 158 / Pl: ~i, ~e / E: fr **confédératif**] 1-2 Care aparține unei confederații (1-2). 3-4 Care are caracterul unei confederații (1-2). 5-6 Specific confederației (1-2). 7-8 Care se referă la confederație (1-2). 9-10 Care provine de la confederație (1-2).

confederație sf [At: ȘINCAI, HR. I, 71 / P: ~ti-e / V: (înv) ~iune, ~ione, ~ioane / Pl: ~ii / E: fr **confédération**, lat **confederatio**, -onis] 1-2 Uniune de state independente sau de unități teritoriale autonome, înființată pe baza unui acord internațional, prin care se determină condițiile de asociere a statelor și de funcționare a acestora. 3 Denumire dată unei asociații de organizații care au țeluri social-politice fundamentale comune sau apropiate.

confederaționale sf vz **confederație**

confederațione sf vz **confederație**

confederațiune sf vz **confederație**

confer [At: DEX² / E: lat, fr **confer**] Termen prin care se face o referire, o trimitere comparativă de la un text, la un izvor sau la o lucrare.

confera v vz **conferi**

conferare sf vz **conferire**

conferență sf vz **conferință**

conferință vi [At: AGÂRBICEANU, L. T. 147 / P: ~ti-a / Pzi: ~iez / E: **conferința**] A ține o conferință (3).

conferențiar, ~a [At: DA / P: ~ti-ar / Pl: ~i, ~e / E: fr **conférencier**] 1-2 smf, a (Persoană) care ține o conferință (3). 3 sm Grad de învățământ superior, intermediar între lector și profesor. 4-5 smf, a (Persoană) care deține acest grad didactic în învățământul superior.

conferenție sf vz **conferință**

conferi vi [At: (a. 1872) URICARIUL X, 366 / V: ~ra / E: fr **conférer**] 1 A acorda un titlu, un grad, o decorație etc. 2 A discuta cu cineva o chestiune importantă.

conferință sf [At: ARISTIA, PLUT. / V: (înv) ~re, ~renție / Pl: ~te / E: fr **conférence**, lat **conferentia**] 1 Reuniune a reprezentanților unor state, ai unor organizații politice, științifice etc., cu scopul de a dezbate și de a hotărî asupra unor probleme curente și de perspectivă ale activității lor. 2 For superior al unei organizații politice, care se întrunește pentru a dezbate probleme ale activității organizației și a alege organele sale de conducere. 3 Expunere făcută în public asupra unei teme din domeniul științei, artei, politicii etc., cu intenția de a informa, de a instrui, de a omagia etc. 4 Consfătuire. 5 (Îs) ~de presă Întâlnire în cadrul căreia o personalitate a vieții politice, sociale, culturale etc. face o expunere sau declarații și răspunde la întrebările reprezentanților presei. 6 (luz) Grad inferior funcției de profesor în învățământul superior.

conferire sf [At: DA / V: ~rare / Pl: ~ri / E: **conferi**] Acordare.

conferit¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: **conferi**] (Nob) Conferire.

conferit², ~a a [At: HAMANGIU, C. C. 387 / Pl: ~iți, ~e / E: **conferi**] (D. un titlu, un grad, o declarație etc., mai rar despre un bun) Care este acordat Si: **atribuit**.

confesa vr [At: ALECSANDRI, T. 95 / Pzi: ~sez / E: fr **confesser**] 1-2 A (se) destăinui. 3-4 A (se) spovedi.

confesar sm [At: DA / Pl: ~i / E: lat **confessarius**] (Înv) Confesor (2).

confesie sf vz **confesiune**

confesional, ~a [At: SBIERA, F. S. 343 / P: ~si-o~ / Pl: ~i, ~e / E: fr **confessional**] 1 sn Cabină amenajată în biserica catolică, unde preotul spovedește pe credincioși. 2 a Care este în legătură cu o confesiune (6). 3-4 a (Înv; d. literatură) Care marchează tot ceea ce are un caracter personal, intim sau care are un puternic accent de sinceritate. 5 a (luz; îs) Școală ~a Școală particulară întreținută de biserică.

confesionalism sn [At: DN³ / P: ~si-o~ / E: ger **Konfessionalismus**, it **confessionalismo**] Concepție teologică care consideră obligatorie apartenența la o anumită confesiune (6).

confesionalitate sf [At: DN³ / P: ~si-o~ / Pl: ~tăți / E: it **confessionalità**] Apartenență la o anumită confesiune (6).

confesionar sm [At: DA / P: ~si-o~ / Pl: ~i / E: **confesiune** + -ar] (Înv) Confesor (2).

confesiune sf [At: ALECSANDRI, T. 1734 / P: ~si-u~ / V: ~ie / Pl: ~ni / E: fr **confession**, lat **confessio**, -onis] 1 Mărturisire a unor fapte, a unor gânduri sau sentimente intime. 2 (Pre) Spovedanie. 3 Scriere literară care conține mărturisirea unor gânduri și sentimente legate de viața intimă a autorului. 4 Scriere care cuprinde mărturisirea de credință a unei ramuri a bisericii creștine. 5 (Jur; iuz) Depoziție în fața justiției. 6 Religie.

confesiv, ~a a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: **confesa**] (Liv) 1 Care aparține confesiunii (1). 2 Care provine de la confesiune (1). 3 Care se referă la confesiune (1). 4 Specific confesiunii (1). 5 De confesiune (1).

confesor sm [At: HASDEU, I. C. 27 / Pl: ~i / E: fr **confesseur**] 1 Preot care spovedește. 2 (Înv) Creștin care în timpul persecuțiilor religioase își mărturisea credința fără a fi însă osândit la moarte Si: **confesar**, **confesonar**.

confetă sf vz **confeti**

confeti sfp [At: C. PETRESCU, C. V. 182 / V: ~tă / E: it **confetti**] Bucățele rotunde de hârtie, de diferite culori.

confia [At: ALECSANDRI, ap. DA / P: ~fi-a / Pzi: ~iez / E: fr **confier**] (Frî) 1 vr A lăsa ceva în grija cuiva. 2 vr A se încrede în cineva Si: **a se destăinui**.

confiant, ~a a vz **confient**

confianță sf vz **confiență**

confiat, ~a a [At: DEX² / P: ~fi-at / Pl: ~ați, ~e / E: fr **confit**] (Dfr) Conservat prin fierbere în sirop de zahăr (și prin uscare) Si: **glasat**.

confide vr [At: ARISTIA, PLUT. / Pzi: ~id / E: lat **confido**, -ere] (Înv) A se confia (2) Si: **a se destăinui**.

confident, ~a [At: STAMATI, D. / V: (înv) ~dinte / Pl: ~nți, ~e / E: fr **confident**, lat **confidens**, -ntis] 1-2 smf, a (Persoană) căreia i se fac confidențe (1). 3 smf (Pex) Prieten.

confidență sf [At: C. PETRESCU, C. V. 95 / Pl: ~te / E: fr **confidence**] 1 Mărturisire a unor gânduri intime, a unei taine Si: **destăinuire**. 2 (Trs) Abuz de încredere Si: **obraznicie**.

confidențial, ~a a [At: GHICA, A. 618 / P: ~ti-al / Pl: ~i, ~e / E: fr **confidentiel**] Secret.

confidinte smf, a vz **confident**

confient, ~a a [At: DA / P: ~fi-ent / V: ~iant / Pl: ~nți, ~e / E: fr **confiant**] (Frî) 1 Credul. 2 Încercător.

confiență sf [At: (a. 1774) URICARIUL I, 177 / P: ~fi-en~ / V: ~ian~, ~iin~ / Pl: ~te / E: fr **confiance**] (Frî) Încredere în cineva.

configura vr [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 120, 12/5 / Pzi: ~rez / E: fr **configurer**] 1-2 A (se) structura într-un anumit fel.

configurare sf [At: DEX² / Pl: ~rări / E: **configura**] Structurare într-o anumită formă.

configurat, ~a a [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: **configura**] Care a fost structurat într-un anumit fel.

configurativ, ~a a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr **configuratif**] 1-2 Specific configurației (1-2) Si: **configurațional** (1-2). 3-4 Care se referă la configurație (1-2) Si: **configurațional** (3-4). 5-6 Care provine dintr-o configurație (1-2) Si: **configurațional** (5-6). 7-8 Care aparține configurației (1-2) Si: **configurațional** (7-8).

configurație sf [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 160, 11/2 / P: ~ti-e / V: (înv) ~iune / Pl: ~ii / E: fr **configuration**] 1 Formă exterioră a unui lucru Si: **înfățișare**. 2 Totalitate a relațiilor dintre părțile unui sistem sau dintre mai multe sisteme de aceeași categorie.

configurațional, ~a a [At: DEX² / P: ~ti-o~ / Pl: ~i, ~e / E: eg **configurațional**] (Liv) 1-8 Configurativ (1-8).

configurationism sn [At: DEX² / P: ~ti-o~ / E: eg **configurationism**] (Flz) Gestaltism.

configurationist, ~a smf, a [At: DEX² / P: ~ti-o~ / Pl: ~isti, ~e / E: eg **configurationist**] 1-2 (Adept) al configuraționismului.

configurațiune *sf* *vz* **configurație**

confiintă *sf* *vz* **confiență**

confinat, ~a *a* [At: HOGAȘ, DR. II, 172 / Pl: ~ati, ~e / E: fr **confiné**] (Frm; d. aerul dintr-o încăpăre) 1 Închis. 2 Irespăabil.

confine *sfp* *vz* **confinii**

confinii *sfp* [At: HOGAȘ, DR. II, 165 / V: ~ne / E: fr **confins**] Graniță.

confinist *sm* [At: I. IONESCU, P. 469 / Pl: ~iști / E: **confiniu** + -ist] (Inv) Grănicer.

confiniu *sn* [At: DA / Pl: ? / E: it **confine**] (Trs; Inv) Teritoriu situat la graniță, a cărui populație era organizată militarmente pentru paza frontierei.

confirma [At: BĂLCESCU, M. V. 4 / Pzi: **confirm** / E: fr **confirmer**]

1 *vt* A definitiva pe cineva într-o situație. 2-3 *vt* A (se) mărturisi autenticitatea, exactitatea unui lucru, a unei ipoteze, a unei afirmații etc.

4 *vt* (Jur) A întări hotărârea, sentința unei instanțe superioare prin aprobare.

5 *vt* (Îbrc) A oficia ritualul confirmației (5). 6 *vt* (Jur) A renunța la dreptul de a cere anularea unui act juridic, căruiu îi recunoaște astfel efectele juridice. 7 *vt* (Spt) A se încadra într-un barem.

confirmand, ~a *smf* [At: DA / Pl: ~nzi, ~e / E: ger **Konfirmand**] (Îbrc) Tânăr care primește confirmația (5).

confirmare *sf* [At: (a. 1774) URICARIUL I, 172 / Pl: ~mări / E:

confirma] 1 Definitivare a cuiva într-o situație. 2 Atestare. 3 (Jur) Întărire a unei sentințe. 4 (Îbrc) Oficiere a ritualului confirmației (5). 5 (Jur) Renunțare la dreptul de a cere anularea unui act juridic. 6 (Spt) Încadrare într-un barem.

confirmat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: (nob) ~uri / E: **confirma**] 1-6 Confir-

mare (1-6).

confirmat², ~a *a* [At: DA / Pl: ~ati, ~e / E: **confirma**] 1 Definitivat într-o situație. 2 Atestat. 3 (Jur; d. o sentință) Întărit. 4 (Îbrc) Care a fost supus confirmației (5). 5 (Spt) Încadrat într-un barem.

confirmativ, ~a *a* [At: HAMANGIU, C. C. XLII / Pl: ~i, ~e / E: fr **confirmatif**] 1-2 Care confirmă (1-2).

confirmație *sf* [At: HAMANGIU, C. C. 292 / P: ~ti-e / V: (Inv) ~iune / Pl: ~ii / E: fr **confirmation**] 1-3 Confirmare (1-3). 4 (Inv) Act prin care se confirmă o stare de drept Si: (Inv) **hrisov**. 5 (Îbrc) Ritual oficial, de obicei, de episcop, menit să întărească, la copiii trecuți de șapte ani, harul primit la botez.

confirmațiune *sf* *vz* **confirmație**

confisca *vi* [At: NEGRUZZI, S. III, 288 / Pzi: **confisc** / E: fr **confisquer**, lat **confiscare**] A lua de la cineva un bun, fără despăgubire, pe temeiul unei hotărâri judecătorești sau în urma dispoziției unei autorități.

confiscabil, ~a *a* [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: **confisca** + -bil] Care poate fi confiscat.

confiscare *sf* [At: DA / Pl: ~cări / E: **confisca**] Trecere gratuită (ca măsură de siguranță sau ca sancțiune) în patrimoniul statului, în temeiul unei hotărâri judecătorești, a unui bun sau a tuturor bunurilor aparținând unei persoane Si: **confiscat¹**, (Inv) **confiscație**.

confiscaris *vi* [At: (a. 1827) URICARIUL II, 209 / Pzi: ~sevc / E: **confisca** + -arisi] (Trs; Inv) A confisca.

confiscarisire *sf* [At: (a. 1820) URICARIUL I, 261 / Pl: ~ri / E: **confiscaris**] (Inv) Confiscare.

confiscat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: **confisca**] Confiscare.

confiscat², ~a *a* [At: HASDEU, I. C. 16 / Pl: ~ati, ~e / E: **confisca**] (D. bunuri) Care este trecut gratuit în patrimoniul statului, în temeiul unei hotărâri judecătorești (ca măsură de siguranță sau ca sancțiune).

confiscație *sf* [At: (a. 1827) URICARIUL II, 209 / P: ~ti-e / V: (Inv) ~iune / Pl: ~ii / E: fr **confiscation**] (Inv) Confiscare.

confiscațiune *sf* *vz* **confiscație**

confiserie *sf* [At: BRĂESCU, M. B. 87 / P: ~ri-e / Pl: ~ii / E: fr **confiserie**] (Frt) Cofetărie.

conflagrant, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~nți, ~e / E: it **conflagrante**] 1 (D. state) Care participă la o conflagrație. 2 Care aparține conflagrației. 3 Care provine de la conflagrație. 4 Care se referă la conflagrație. 5 Specific conflagrației.

conflagrație *sf* [At: MAIORESCU, D. II, 50 / P: ~ti-e / V: (Inv) ~iune / Pl: ~ii / E: fr **conflagration**, lat **conflagratio**, -onis] Conflict armat în care sunt atrase numeroase state.

conflagrațiune *sf* *vz* **conflagrație**

conflict *sn* [At: GHICA, S. 178 / Pl: ~e / E: lat **conflictus**, fr **conflit**] 1 Neînțelegere. 2 Ceartă. 3 (Îlv) A intra în ~ (cu cineva) A se certa (cu cineva). 4 (Îs) ~ de frontieră Ciocnire între unități militare însărcinate cu paza frontierei între două state. 5 Război. 6 (Lit) Contradicție între ideile, interesele sau sentimentele diferitelor personaje, care determină desfășurarea acțiunii dintr-o operă epică sau dramatică.

conflictual, ~a *a* [At: DEX² / P: ~tu-al / Pl: ~i, ~e / E: fr **conflictuel**] 1 Care aparține conflictului (1). 2 Care provine de la conflict (2). 3 Referitor la conflict (6). 4 Specific conflictului (1).

conflua *vi* [At: DN³ / P: ~lu-a / Pzi: 3 ~uează / E: fr **confluer**] (D. două cursuri de apă; rar) 1 A se întâlni. 2 A se vărsa (unul într-altul).

confluare *sf* [At: DN³ / P: ~lu-ent / Pl: ~uări / E: **conflua**] (Rar) Întâlnire a două cursuri de apă.

confluent, ~a *smf, a* [At: CAMIL PETRESCU, P. V. 23 / P: ~lu-ent / Pl: ~nți, ~e / E: fr **confluent**, lat **confluens**, -ntis] 1-2 (Curs de apă) care se unește cu un alt curs de apă, formând un curs mai mare.

confluență *sf* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 141 / P: ~lu-en- / Pl: ~te / E: fr **confluence**, it **confluenza**] 1 Locul în care se unesc două sau mai multe cursuri de apă. 2 (Fig) Punct în care se intersectează două curente, idei etc.

conform, ~a [At: (a. 1856) URICARIUL IV, 414/1 / Pl: ~i, ~e / E: fr **conforme**] 1 *a* Care este corespunzător Si: **potrivit**. 2 *a* (D. acte, copii etc.) Care are același cuprins cu... Si: **identic**. 3 *av* În conformitate cu...

4 *av* La fel cu... 5 *pp* După.

conforma *vt* [At: (a. 1848) URICARIUL IV, 440/25 / Pzi: ~mez / E: fr **conformer**, lat **conformare**] 1-2 A (se) pune de acord cu... 3-4 A (se) potrivi. 5-6 A (se) adapta. 7-8 A (se) supune unei legi, unui ordin etc.

conformare *sf* [At: DA / Pl: ~mări / E: **conforma**] 1 Punere de acord. 2 Potrivire. 3 Adaptare. 4 Supunere în fața unei legi, a unui ordin etc.

conformat, ~a *a* [At: CĂLINESCU, E. O. I, 68 / Pl: ~ati, ~e / E: **conforma**] (D. corp sau părți ale corpului; rar) Alcătuit într-un anumit fel.

conformator¹ *sn* [At: DEX² / Pl: ~oare / E: fr **conformateur**] Instrument folosit de pălărieri pentru a lua forma și dimensiunile exacte ale capului.

conformator², ~oare *a* [At: DA / Pl: ~i, ~oare / E: fr **conformateur**] (Nob) 1-8 Care (se) conformează (1-8).

conformație *sf* [At: DA / P: ~ti-e / V: (Inv) ~iune / Pl: ~ii / E: fr **conformation**, lat **conformatio**] Structură fizică generală a corpului sau a părților lui, sau a unei suprafețe de teren etc. Si: **constituție**.

conformațiune *sf* *vz* **conformație**

conformism *sn* [At: DA ms / Pl: ? / E: fr **conformisme**] Respectare strictă și nestrictă a normei, a tradiției, a moralei curente, a unor idei prestabilite etc.

conformist, ~a *smf, a* [At: RALEA, E. O. 168 / Pl: ~iști, ~e / E: fr **conformiste**] 1-2 (Persoană) care respectă strict normele, tradiția, moralele curente etc. 3-4 (Persoană) care se conformează (8) din oportunism părerilor, convingerilor altora, chiar dacă acestea nu corespund convingerilor sale.

conformitate *sf* [At: (a. 1855) URICARIUL V, 196/6 / Pl: ~tăți / E: fr **conformité**] 1 Raportul dintre două lucruri conforme (1) Si: **concordanță**, **potrivire**. 2 (Îe) În ~cu Potrivit cu. 3 (Îs) Pentru ~ Formulă prin care se confirmă exactitatea copiei scoase după un act sau după un document.

confort *sn* [At: C. PETRESCU, I. I, 4 / Pl: ~uri / E: fr **confort**] 1 Totalitatea condițiilor materiale care asigură o existență civilizată, plăcută, comodă și igienică. 2 (Frt) Fotoliu capitonat în întregime.

confortabil, ~a *a* [At: ALECSANDRI, T. 856 / Pl: ~i, ~e / E: fr **confortable**] Care oferă confort (1) Si: **comod**.

confortant, ~a *a* [At: DA / Pl: ~nți, ~e / E: fr **confortant**] (Frt) 1 Întăritor. 2 Reconfortant.

confrate *sm* [At: NEGRUZZI, S. I, 156 / Pl: ~ați / E: *con*¹ + *frate* după fr *confrère*] 1 Persoană care are aceeași profesie. 2 (Inv) Tovarăș de conspirație.

confraternitate *sf* [At: DA / Pl: ~răți / E: fr *confraternité*] (Frm) 1-2 Confrerie (1-2).

confraterniza *vi* [At: DA / Pzi: ~zez / E: *con*¹ + *fraterniza*] (Nob) A fraterniza.

confraternizare *sf* [At: DA / Pl: ~zări / E: *confraterniza*] (Rar) Înfrățire.

confrătesc, ~ească *a* [At: C. PETRESCU, C. V. 306 / Pl: ~ești / E: *confrate* + -esc] 1 Care aparține confratelui (1). 2 Care provine de la confrate (1). 3 Referitor la confrate (2). 4 Specific confratelui (2).

confrăție *sf* [At: GHICA, S. 462 / P: ~ti-e / Pl: ~ii / E: *con*¹ + *frăție*] 1 (Inv) Confrerie (1). 2 (Îrg) Societate studențească șovină care susținea supremația universităților germane.

confrerie *sf* [At: BARANGA, V. A. 20 / P: ~ri-e / Pl: ~ii / E: fr *confrérie*] (Frm) 1 Asociație constituită în scopuri religioase sau caritabile Si: *confraternitate* (1). 2 (Pex) Grupare de oameni cu păreri comune Si: *confraternitate* (2).

confronta *v* *vz* *confrunta*

confrunta [At: BĂLCESCU, M. V. 187 / V: ~ron~ / Pzi: *confrunt* și nrc ~tez / E: fr *confronter*] 1 *vt* A pune față în față două sau mai multe persoane pentru a verifica adevărul spuselor lor. 2 *vt* A pune față în față obiecte, opere, fenomene etc., pentru a le verifica sau a le compara. 3 *vr* A putea face față unei situații, probleme etc. (deosebit de) dificile.

confruntare *sf* [At: EVID. CONT. 234 / Pl: ~rări / E: *confrunta*] 1 Punere față în față a două sau a mai multe persoane, pentru a verifica adevărul spuselor lor Si: (nob) *confrunție*. 2 Punere față în față a două sau mai multe obiecte, opere, fenomene etc., pentru a le verifica sau a le compara.

confruntat, ~a *a* [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: *confrunta*] 1 (D. persoane) Pus față în față (cu cineva). 2 (D. acte, documente) Comparat. 3 Verificat.

confrunție *sf* [At: DA / P: ~ti-e / V: (inv) ~iune / Pl: ~ii / E: fr *confrontation*] (Nob) Confruntare (1).

confrunțiune *sf* *vz* *confrunție*

confucianism *sn* [At: DEX² / P: ~ci-a~ / E: fr *confucianisme*] Doctrină filozofică, etică și social-politică a lui Confucius și a adepților lui.

confucianist, ~a *smf*, *a* [At: DEX² / P: ~ci-a~ / Pl: ~iști, ~e / E: fr *confucianiste*] 1-2 (Adept) al confucianismului.

confunda [At: (a. 1869) URICARIUL I, 184 / Pzi: *confund* / E: fr *confondre*, lat *confundo*, -ere] 1 *vt* A lua o persoană drept alta sau un lucru drept altul Si: *a încurca Cf a asemăna*. 2 *vr* A forma un singur tot Si: *a se contopi*. 3-4 *vt* (Frm; d. persoane;) A (se) încurca. 5 *vt* (Rar) A uimi. 6 *vt* (Rar) A produce un sentiment de rușine, de umilință și de recunoștință.

confundabil, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: it *confundibile*] Care poate fi confundat (1).

confundare *sf* [At: DA / Pl: ~dări / E: *confunda*] 1 Asemănare. 2 Confuzie (1). 3 Contopire.

confundat, ~a *a* [At: GEOM. SP. 8 / Pl: ~ați, ~e / E: *confunda*] 1 Care este asemănător (cu...). 2 Încurcat. 3-5 Contopit (1-3).

confuz, ~a *a* [At: I. NEGRUZZI, S. III, 254 / Pl: ~i, ~e / E: fr *confus*, lat *confusus*] 1 Neclar. 2 (D. acțiuni etc.) Încurcat. 3 (Frm) Rușinat. 4 (Frm) Umilit.

confuzie *sf* [At: CANTEMIR, HR. 308 / P: ~zi-e / V: (inv) ~iune / Pl: ~ii / E: fr *confusion*, lat *confusio*, -onis] 1 Lipsă de orientare (în diverse probleme) Si: *încurcătura*. 2 (Îs) ~ mintală Stare patologică ce se caracterizează prin tulburări de percepție, orientare, raționament, memorie etc., însoțite, uneori, de agitație. 3 (Jur; if *confuziune*) Stingere a unei obligații prin întrunirea, în aceeași persoană, a calităților de creditor și debitor. 4 Uluire.

confuzionant, ~a *a* [At: DEX² / P: ~zi-o~ / Pl: ~nți, ~e / E: *confuzie*] (Rar) Care provoacă confuzie (1) Si: *derutant*.

confuzionism *sn* [At: DA ms / Pl: ~e / E: fr *confusionnisme*] (Rar) Tendință de a crea confuzie (1).

confuzionist, ~a *smf*, *a* [At: DA / Pl: ~iști, ~e / E: fr *confusionniste*] 1-2 (Persoană) care creează confuzii (1).

confuziune *sf* *vz* *confuzie*

conga *sf* [At: DEX² / E: fr *conga*] 1 Dans cu ritm sincopat, inspirat din folclorul afro-cubanez. 2 Melodie după care se execută conga (1). 3 Tobă de formă lungă, subțiată la extremitatea inferioară, acționată cu degetele și cu podul palmei.

congedia *v* *vz* *concedia*

congediare *sf* *vz* *concediere*

congedie *sf* *vz* *concediu*

congediu *sn* *vz* *concediu*

congea *vt* [At: DA / Pzi: ~lez / E: fr *congeler*, lat *congelare*, -are] 1 A îngheța. 2 A supune un aliment acțiunii frigului, pentru a-l conserva. **congelabil**, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *congelable*] (D. unele alimente, fructe, legume, etc.) Care poate fi congelat.

congelant, ~a *sn*, *a* [At: DEX² / Pl: ~nți, ~e / E: *congea* + -ant] 1-2 (Substanță) care congelează (1).

congelare *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 352 / Pl: ~lări / E: *congea*] Înghețare.

congelat, ~a *a* [At: C. PETRESCU, Î. II, 186 / Pl: ~ați, ~e / E: *congea*] (D. unele alimente) Conservat prin congelare Si: *înghețat*.

congelator, ~oare *sn*, *a* [At: DA / Pl: ~oare / E: fr *congélateur*] 1-2 (Aparat sau instalație) care servește la congelarea lichidelor sau a alimentelor.

congelatie *sf* [At: ENC. TEHN. I, 301 / P: ~ti-e / V: (inv) ~iune / Pl: ~ii / E: fr *congélation*] 1 Înghețare. 2 (Med) Degerătură.

congelatiune *sf* *vz* *congelatie*

congeminație *sf* [At: DEX² / P: ~ti-e / Pl: ~ii / E: fr *congemination*, lat *congemination*] (Rar) Formație dublă simultană.

congener, ~a [At: IORGA, L. II, 37 / Pl: ~i, ~e / E: fr *congénère*, lat *congener*] 1 *a* De același gen sau de aceeași specie cu altă ființă Si: *congeneric*. 2 *smf*, *a* (Persoană) care face parte din aceeași națiune cu...

congeneric, ~a *a* [At: SBIERA, F. S. 219 / Pl: ~ici, ~ice / E: *congener*] (Reg) Congener (1).

congenial, ~a *a* [At: MAIORESCU, CR. II, 123 / P: ~ni-al / Pl: ~i, ~e / E: fr *congénial*] (Frm) Înrudit sufletește.

congenialitate *sf* [At: DA / Pl: ~rări / P: ~ni-a~ / E: fr *congénialité*] (Frr) Înrudire sufletească.

congenital, ~a *a* [At: CĂLINESCU, E. O. II, 23 / Pl: ~i, ~e / E: fr *congénital*] Care există în momentul nașterii Si: *înnăscut*.

congestie *sf* [At: DA / P: ~ti-e / V: (inv) ~iune / Pl: ~ii / E: fr *congestion*, lat *congestio*, -onis] (Med) 1 Aflux excesiv de sânge într-o anumită parte a corpului Si: (pop) *aprinde*. 2 (Îs) ~ cerebrală Acumulare foarte mare de sânge în vasele cerebrale. 3 Boală provocată de afluxul excesiv de sânge într-o anumită parte a organismului.

congestionara *vr* [At: IBRĂILEANU, A. 56 / P: ~ti-o~ / Pzi: ~nez / E: fr *congestionner*] 1 A avea o congestie (1). 2 A se aprinde la față Si: *a se îmbujora*, *a se înroși*.

congestionare *sf* [At: DA / P: ~ti-o~ / Pl: ~nări / E: *congestion*] 1 Aprindere a unei părți a corpului. 2 Aglomerare.

congestionat¹ *sn* [At: DA / P: ~ti-o~ / Pl: ~uri / E: *congestion*] (Rar) 1-2 Congestionare (1-2).

congestionat², ~a *a* [At: CARAGIALE, O. 296 / P: ~ti-o~ / Pl: ~ați, ~e / E: *congestion*] 1 (D. oameni) Căruia i s-a urcat sângele la cap Si: *îmbujorat*. 2 (D. părți ale corpului) Care are un aflux anormal de sânge.

congestiune *sf* *vz* *congestie*

congestiv, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *congestif*] 1 Care se referă la o congestie (1). 2 Care provoacă o congestie (1). 2 Specific congestiei (1). 4 Care provine de la congestie (1).

congiurator, ~oare *smf* *vz* *conjurator*

conglăsu *vi* [At: BĂLCESCU, M. V. 420 / P: ~su-i / Pzi: ~esc / E: *con*¹ + *glăsu*] (Inv) 1 A fi de acord cu cineva. 2 A se potrivi cu cineva.

conglăsuială *sf* [At: DA / P: ~su-ia~ / Pl: ~ieli / E: *conglăsu* + -eală] (Inv) Conglăsuire (1).

conglăsuire *sf* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 280 / Pl: ~ri / E: **conglăsu**] 1 Aprobare. 2 Învoire. 3 Acord unanim. 4 (Îlav) În ~ în unanimitate. **conglăsuitor**, ~oare *a* [At: GHICA, S. 394 / Pl: ~i, ~oare / E: **conglăsu** + -(i)tor] (Înv) 1 Aprobator. 2 Unanim.

conglomera *vt* [At: V. ROM. sept.-oct. 1935, 102 / Pzi: ~rez / E: fr **conglomérer**, lat **conglomerō**, -are] 1-2 A (se) uni. 3-4 A (se) îngrămădi într-o masă unică.

conglomerare *sf* [At: DA / Pl: ~rări / E: **conglomerā**] 1 Unire. 2 Îngrămădire într-o masă unică Si: **conglomeratie** (1).

conglomerat *sn* [At: MARIAN-ȚIȚEICA, FIZ. I, 133 / Pl: ~e / E: fr **conglomerat**] 1 (Glg) Rocă sedimentară consolidată, formată din sfărâmăturile rotunjite ale unor roci mai vechi, cimentate cu argilă, calcar, silice etc. Si: **conglomeratie** (2). 2 (Fig) Amestec de elemente eterogene.

conglomeratie *sf* [At: DA / V: (înv) ~iune / Pl: ~ii / E: fr **conglomération**, lat **conglomeratio**, -onis] 1 Conglomerare (2). 2 Conglomerat (1).

conglomeratiune *sf* *vz* **conglomeratie**
conglutina *vt* [At: DA / Pzi: ~nez / E: fr **conglutiner**, lat **conglutinare**] (Rar) A face să devină dens, vâscos Si: *a* **coagula**.

conglutinant, ~ă *sm, a* [At: DA / Pl: ~nți, ~e / E: fr **conglutinant**] 1-2 (Substanță) care are însușirea de a conglutina.

conglutinare *sf* [At: DA / Pl: ~nări / E: **conglutina**] Coagulare.

conglutinație *sf* [At: DA / V: (înv) ~iune / Pl: ~ii / E: fr **conglutination**, lat **conglutination**, -onis] Conglutinare.

conglutinațiune *sf* *vz* **conglutinație**
congolez, ~ă [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: **Congo**] 1 *smf* Locuitor al Congoului. 2 *a* Care aparține Congoului. 3 *a* Care aparține populației Congoului. 4 *a* Referitor la Congo. 5 *a* Referitor la populația Congoului.

congratula *vt* [At: DA / Pzi: ~lez / E: fr **congratuler**] 1-2 A (se) felicita (reciproc).

congratulant, ~ă *smf, a* [At: DA / Pl: ~nți, ~e / E: fr **congratulant**] 1-2 (Trs; înv) (Persoană) care congratulează (2).

congratulare *sf* [At: DA / Pl: ~lări / E: **congratula**] Felicitare.

congratulație *sf* [At: DA / V: (înv) ~iune / Pl: ~ii / E: fr **congratulation**] (Frm) Felicitare.

congratulațiune *sf* *vz* **congratulație**

congreganist, ~a [At: DA / Pl: ~iști, ~e / E: fr **congréganiste**] (Trs) 1-2 *smf, a* (Persoană) care face parte dintr-o congregație. 3-5 *a* Congregațional (1-3).

congregație *sf* [At: STAMATI, D. / V: (înv) ~iune / Pl: ~ii / E: fr **congrégation**, lat **congregatio**, -onis] 1 (Trs; ltf) Consiliu. 2 (Îbr) Ordin monahal. 3 Organizație catolică, alcătuită din clerici și laici, fondată pe principii religioase. 4 Departament în organizația centrală a Vaticanului, condus de un cardinal. 5 Sediință de studiu a sinoadelor generale. 6 (Pex) Adunare religioasă. 7 (Îbr) Mănăstire filială.

congregational, ~ă *a* [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: eg **congregational**] 1 Care aparține congregației. 2 De congregație. 3 Specific congregației.

congregationist, ~ă *smf* [At: DEX² / Pl: ~iști, ~e / E: fr **congrégationniste**] Membru al unei congregații.

congregațiune *sf* *vz* **congregație**

congres *sn* [At: DUMITRACHE, 407 / V: (înv) ~ez / Pl: ~e / E: lat **congressus**, fr **congrès**] 1 Reuniune națională sau internațională în care delegații sau invitații dezbat probleme majore de ordin politic, economic, organizatoric, științific, cultural etc. 2 Organ suprem de conducere a unor partide politice, organizații de masă și obștești. 3 Denumire a parlamentului în unele țări, format din Camera Reprezentanților și din Senat. 4 (Udt) Denumire a unor partide politice. 5 Denumire dată unor conferințe internaționale ale statelor, convocate, de obicei, pentru încheierea unor tratate de pace. 6 (Fig; gmt) Adunare la o petrecere a câtorva persoane sau a membrilor unei familii.

congresist, ~ă *smf* [At: DA / Pl: ~iști, ~e / E: fr **congressiste**] 1-2 Persoană care ia parte la un congres (1, 5).

congresman *sm* [At: DEX² / P: **congressmen** / Pl: ~i / E: eg **congressman**] Membru al Congresului Statelor Unite ale Americii.

congresual, ~ă *a* [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: **congres** + -ual] (Trs; iuz) 1-6 Specific congresului (1-6). 7-12 Care se referă la congres (1-6). 13-18 Care provine de la congres (1-6). 19-24 Care aparține congresului (1-6). **congrez** *sn* *vz* **congres**

congruă *sf* [At: DA / Pl: ? / E: lat **congrua**] (Trs; înv) Venit minim pe care trebuia să-l aibă orice angajat al bisericii.

congruent, ~ă *a* [At: MAIORESCU, CR. II, 260 / Pl: ~nți, ~e / E: fr **congruent**, lat **congruens**, -ntis] 1 Care concordă Si: **coincident**, **corespunzător**, **echivalent**. 2 (D. numere întregi) Care dau același rest la împărțirea cu un număr întreg. 3 (D. figuri geometrice) Care sunt egale sau care pot fi făcute să coincidă una cu alta printr-o deplasare.

congruență *sf* [At: GEOM. SP. 100 / Pl: ~te / E: fr **congruence**, lat **congruentia**] 1 Concordanță. 2 (Mat) Relație care există între două numere întregi când diferența lor este multiplul unui număr întreg. 3 (D. figuri geometrice) Egalitate.

conherent, ~ă *a* *vz* **coerent**

coniac *sn* [At: C. PETRESCU, Î. II, 138 / Pl: ~uri / E: fr **cognac**] 1 Băutură alcoolică tare, obținută prin distilarea anumitor sorturi de vin și păstrarea produsului respectiv în butoaie de stejar. 2 (Lpl) Varietăți, sorturi de coniac (1).

coniar *sm* [At: CHEST. I 183 / Pl: ~i / E: ucr **коняр**] (Buc) Om priceput în cumpărări sau vânzări de cai.

conic, ~ă [At: CULIANU, C. 136 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr **conique**] 1 *a* Care are forma unui con². 2 Privitor la con². 3 *sf* Curbă rezultată din intersectarea unui con² circular cu un plan.

conicitate *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 366, cf 341 / Pl: ~tăți / E: fr **conicité**] 1 Mărime caracteristică a unui trunchi de con² drept, egală cu diferența dintre diametrul mare și diametrul mic, raportată la lungimea acestuia. 2 (Pex) Formă conică.

conidian, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~ieni, ~iene / E: fr **conidien**] (D. ciuperci) Care prezintă conidii.

conidie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr **conidie**] Spor imobil care asigură înmulțirea asexuată a ciupercilor mai evolute.

conidiofor *sm* [At: DN³ / Pl: ~i / E: fr **conidiophore**] Hifă sporiferă pe care se formează conidiile.

conifer [At: GRECESCU, FL. 4 / Pl: ~e *sn*, (îvr) ~i *sm* / E: fr **conifère**, lat **conifer**] 1 *sn* (Lpl) Ordin de arbori cu canale secretoare de rășini, cu frunze (aproape totdeauna persistente), aciculare sau solzoase, cu flori unisexuate, conice și cu semințe aripate. 2 *sn* (Îvr *sm, sf*) Arbore din ordinul coniferelor (1).

conihă *sf* *vz* **cuhaie**

conimetrie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr **conimétrie**] Operație de determinare a numărului și a mărimii particulelor de praf din aer cu ajutorul conimetrului.

conimetru *sf* [At: DEX² / Pl: ~re / E: fr **conimètre**] Aparat cu ajutorul căruia se captează praful dintr-un anumit volum de aer și se fixează pe plăci de sticlă spre a fi examinat ulterior la microscop.

conioză *sf* [At: DEX² / Pl: ~ze / E: fr **conioze**] (Med) Boală provocată de pătrunderea și fixarea prafului în organism.

conirostru, ~ă [At: DA / Pl: ~re / E: fr **conirostre**] 1 *sf* (Lpl) Familie de păsări cu ciocul gros, conic (1). 2 *sf* Pasăre care face parte din familia conirostrelor (1). 3-4 *sf, a* (Pasăre) care are ciocul conic (1).

coniță¹ *sf* *vz* **cuconiță**

coniță² *sf* *vz* **cuniță**

coniuncție *sf* *vz* **conjuncție**

conivent, ~ă *a* [At: DA / Pl: ~nți, ~e / E: fr **connivent**, lat **connivens**] (D. frunze) 1 Îndoit înăuntru. 2 Care tinde să se împreuneze.

conivență *sf* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 204 / Pl: ~te / E: fr **connivence**, lat **conniventia**] 1 (Îe) De ~ (cu)... În complicitate (cu). 2 (Îae) De acord (cu...).

conîntelegere *sf* *vz* **conțelegere**

coninteles, ~easă a vz contele

conjectura *vi* [At: DA / Pzi: ~rez / E: fr *conjecturer*] 1 A judeca după aparențe. 2 A face o conjectură.

conjectural, ~a a [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *conjectural*] 1 Întemeiat pe aparențe Si: *neîntemeiat*. 2 Întemeiat pe supoziții Si: *neîntemeiat*.

conjecturare *sf* [At: DEX² / Pl: ~rări / E: *conjectura*] Judecată făcută după aparențe.

conjectură *sf* [At: ARISTIA, PLUT. / Pl: ~ri / E: fr *conjecture*, lat *conjectura*] Presumție.

conjonctivă *sf* *vz* *conjunctivă*

conjor *sm* *vz* *înconjor*

conjudețean, ~a smf, a [At: I. IONESCU, M. 216 / Pl: ~eni, ~ene / E: *con¹* - + *județ* + *ean*] 1-2 (Persoană) din același județ cu altul.

conjuga [At: PANN, E. V. 21/8 / Pzi: ~jug / E: fr *conjuguer*, lat *conjugare*] 1 *vr* (luz) A uni prin căsătorie. 2 *vr* (Grm) A modifica formele unui verb după persoană, timp, mod, diateză. 3 *vr* (D. verbe) A fi flexibil. 4 *vr* (Fig) A se îmbina.

conjugal, ~a a [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *conjugal*] (D. verbe) Care se poate conjuga (3).

conjugal, ~a a [At: ARISTIA, PLUT. / Pl: ~i, ~e / E: fr *conjugal*, lat *conjugal*, -e] 1 Privitor la căsătorie. 2 Care ține de soți. 3 Casnic.

conjurare *sf* [At: DA / Pl: ~gări / E: *conjuga*] 1 (Grm) Acțiune prin care se modifică formele unui verb după persoană, timp, mod și diateză Si: (înv) *conjugatie, flexiune*. 2 Categorie de verbe cu aceeași terminație la infinitiv, care se conjugă în mod asemănător. 3 (Fig) Unire. 4 (Blg) Forma cea mai simplă de fecundație, care constă în unirea temporară a doi indivizi (la infuzori) sau a două celule (la unele alge), urmată de un schimb reciproc de substanțe nucleare.

conjugat, ~a a [At: ȘTEFĂNESCU, C. 525 / Pl: ~ați, ~e / E: fr *conjugué*] 1 Unit. 2 Legat împreună. 2 (Blg; îs) *Nervi ~ați* Nervi care au aceeași funcție. 3 (Bot; îs) *Frunze ~e* Frunze care sunt așezate perechi-perechi. 4 (Fiz; îs) *Focare ~e* Focare așezate astfel încât razele de lumină răsfrântă dintr-unul se unesc în celălalt și invers. 5 (Fiz; îs) *Puncte ~e* Oricare dintre punctele unui obiect și punctul corespunzător de pe imaginea obiectului obținută cu ajutorul unui sistem optic. 6 (Mat; îs) *Numere ~e* Două numere complexe care au părțile reale egale, iar părțile imaginare egale și de semne contrare. 7 (Mat; îs) *Regulă ~a* Reuniune a două sau mai multe reguli de trei simple. 8 Combinat. 9 (Chm; îs) *Acid ~* Acid format din combinarea altor două substanțe acide luate în proporții diferite. 10 (Grm; d. verb) Care a fost supus flexiunii.

conjugate *sfp* [At: DN³ / E: fr *conjuguées*] Ordin de alge verzi uniceulare sau pluriceulare filamentoase, care nu produc niciodată spori, reproducându-se prin conjugare (4).

conjugatie *sf* [At: RUSSO, S. 53 / V: ~iune / Pl: ~ii / E: lat *conjugatio*] (Înv) Conjugare (1).

conjugatiune *sf* *vz* *conjugatie*

conjugiu *sn* *vz* *coniugiu*

conjunct, ~a a [At: CLIMESCU, A. 246 / Pl: ~cti, ~e / E: lat *conjunctus*] 1 Unit. 2 (Îs) *Regulă ~a* Operație prin care se determină raportul dintre două cantități (monede, măsuri etc.) cu ajutorul altui raport cunoscut, pe care fiecare dintre ele îl are cu una sau mai multe cantități determinate. 3 (Îs) *Forme ~e* Forme scurte ale prezentului indicativ persoana I singular (-s) și persoana a III-a singular și plural (-i, -s) ale verbului „a fi”. 4 (Îas) Forme neaccentuate ale pronumelui personal la dativ și acuzativ singular și plural (-mi, mi-, -ti, ti- etc.).

conjunctiv, ~a [At: MAIORESCU, L. 48 / Pl: ~i, ~e / E: fr *conjunctif*, lat *conjunctivus*] 1 *a* Care unește. 2 *a* (Blg; îs) *Țesut ~* Țesut de susținere a corpului omului și al animalelor, care leagă celelalte țesuturi între ele și care este format din fibre și din substanță intercelulară. 3-4 *a* (Grm; șis *Modul ~*) (Mod personal) care exprimă o acțiune posibilă sau realizabilă. 5 *a* (Înv) *Conjunct* (1). 6 *a* (Flz; îs) *Judecata ~a* Judecată afirmativă în care un subiect se arată cu mai multe predicate.

conjunctival, ~a a [At: HEM 975 / Pl: ~i, ~e / E: fr *conjunctival*] (Atm) 1 Care aparține conjunctivei. 2 Care provine de la conjunctivă. 3 Referitor la conjunctivă. 4 Specific conjunctivei.

conjunctivă *sf* [At: DEX² / V: ~jon~ / Pl: ~ve / E: fr *conjunctive*] Membrană mucoasă care acoperă suprafața internă a pleoapelor și suprafața anterioară a globului ochilor.

conjunctivă *sf* [At: YGREC, M. N., ap. Da ms / Pl: ~te / E: fr *conjunctivite*] (Med) Inflamație a conjunctivei, care se manifestă prin roșeață, mâncărime și secreție abundentă.

conjunctor *sn* [At: DEX² / Pl: ~oare / E: fr *conjoncteur*] (Îc) ~disjunctor Aparat electric care închide și deschide automat un circuit electric.

conjunctural, ~a a [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *conjuncturel*] 1-2 Care aparține conjuncturii (1-2). 3-4 Care provine de la conjunctură (1-2). 5-6 Referitor la conjunctură (1-2). 7-8 Specific conjuncturii (1-2).

conjuncturalism *sn* [At: DEX² / E: *conjunctură* + -(al)ism] Tendință de a utiliza diverse împrejurări favorabile (pentru satisfacerea unor interese).

conjunctură *sf* [At: RALEA, E. O. 306 / Pl: ~ri / E: fr *conjoncture*] 1 Totalitate a factorilor de ordin obiectiv și subiectiv, de condiții și de împrejurări care exercită o influență asupra evoluției unui fenomen sau asupra unei situații la un moment dat, într-un anumit sector de activitate. 2 Totalitate a trăsăturilor care caracterizează un anumit moment al procesului dezvoltării economice.

conjuncturist, ~a a [At: DEX² / Pl: ~iști, ~e / E: fr *conjoncturiste*] (Rar) 1-2 De conjunctură (1-2).

conjuncție *sf* [At: CULIANU, C. 263 / V: ~iune / Pl: ~ii / E: fr *conjonction*, lat *conjunctio, -onis*] 1 (Ast) Poziție a doi aștri care, la un moment dat, au aceeași longitudine cerească. 2 (Grm) Parte de vorbire neflexibilă care leagă două propoziții într-o frază sau două cuvinte cu același rol sintactic într-o propoziție. 3 Unire.

conjuncțional, ~a a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *conjonctionnel*] 1 Cu rol de conjuncție (2). 2 (Îs) *Locuțiune ~a* Locuțiune care poate îndeplini (2) aproape toate funcțiile unei conjuncții (2).

conjuncțiune *sf* *vz* *conjuncție*

conjura¹ [At: NEGRUZZI, S. I. 323 / Pzi: *conjur* / E: fr *conjur*, lat *conjurare*] 1 *vi* (Rar) A ruga cu stăruință Si: *a implora*. 2 *vi* (Rar) A conspira. 3 *vi* (Îcra) A exorciza.

conjura² *v* [At: PSALT. SCH. 76 / V: *cun~* / Pzi: ~jur / E: ml *congiro, -are*] (Înv) A înconjura.

conjurat, ~a smf [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: fr *conjuré*] (Rar) Conspirator. *conjurator, ~oare smf* [At: ȘINCAI, HR. I, 347/30 / V: ~ngiu~ / Pl: ~i, ~oare / E: fr *conjurateur*] (Înv) Conjurat.

conjurație *sf* [At: DA / V: ~iune / Pl: ~ii / E: fr *conjunction*, lat *conjunctio, -onis*] Conspirație.

conjurațiune *sf* *vz* *conjurație*

conlocui *vi* [At: GHICA, S. 720 / V: *colăc~* / Pzi: ~esc / E: *con¹* - + *locui*] (Înv) A locui împreună cu altcineva Si: *a coabita*.

conlocuire *sf* [At: DA / Pl: ~ri / E: *conlocui*] Coabitare.

conlocuitor, ~oare smf, a [At: CAT. MAN. II, 306 / Pl: ~i, ~oare / E: *conlocui* + -tor] 1-2 (Persoană) care locuiește împreună cu altcineva.

conlocutor, ~oare smf [At: MDA ms / Pl: ~i, ~oare / E: it *collocutore*] (Rar) Interlocutor.

conlucra *vi* [At: MARCOVICI, D. 86/13 / Pzi: ~rez, (Trs) *conlucru* / E: *con¹* - + *lucra*] 1 A colabora (cu cineva). 2 A contribui la o acțiune.

conlucrare *sf* [At: (a. 1849) URICARIUL XIII, 378 / Pl: ~rări / E: *conlucra*] 1 Colaborare. 2 Contribuție la o acțiune.

conlucrator, ~oare smf [At: DACIA LIT. X/12 / Pl: ~i, ~oare / E: *conlucra*] (Înv) Colaborator.

conmesean, ~a smf *vz* *comesean*

conoare *sm* [At: DA / E: nct] (Buc) 1 Leneș. 2 Delăsător.

conob *sn* [At: PSALT. 234/3 / V: ~e / E: vsl *коноб*] (Înv) Căldare. *conobe* *sf* *vz* *conob*

conobelie *sf* [At: DA / Pl: ~ii / E: ns cf *fleac, moft*] (Buc) Bagatelă.

conocar sm v. *conăcav*
conocaș sm v. *conăcăș*
conocărie sf v. *conăcăvie*
conocășie sf v. *conăcășie*
conocerie sf v. *conăcerie*
conochichiriță sf v. *coropișniță*
conochișterită sf v. *coropișniță*
conochiștirita sf v. *coropișniță*
conochișniță sf v. *coropișniță*
conoci v v. *comăci*
conofăit, ~ă a [At: ZANNE, P. IX, 261 / Pl: ~iți, ~e / E: nct] Urât.
conoflichivă sf v. *coropișniță*
conoid, ~ă [At: IONESCU-MUSCEL, ȚES. 139 / Pl: ~izi, ~e / E: fr *conoïde*] (Mat) 1 a De formă conică Si: *conoidal*. 2 sn Suprafață generată de o dreaptă care se menține paralelă cu un plan dat și se sprijină pe o dreaptă fixă și pe o curbă fixă.
conoidal, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *conoidal*] Conoid (1).
cononie sf v. *cununie*
cononiță sf v. *cununiță*
conopaie sf [At: DA / Pl: ~păi / E: ucr *КОПОПАЯ*] (Buc) Oaie cu pete albe, negre, roșii etc.
conopeșniță sf v. *coropișniță*
conopida sf [At: IORGA, S. D. VIII, 82 / V: ~die / Pl: ~de / E: ngr *κονοπιδα*] 1 Plantă erbacee legumicolă din familia cruciferelor, cu frunzele lunguiețe și groase și cu o inflorescență carnoasă comestibilă în formă de căpătână, de culoare alburie Si: *carfiol*, *cartaifiol* (*Brassica oleracea* sau *botrytis*). 2 (Zlg; Buc) Omidă. 3 (Fig; lpl) Oameni fără căpătâi.
conopidie sf v. *conopida*
conopișterită sf v. *coropișniță*
conopiștiniță sf v. *coropișniță*
conopiștirita sf v. *coropișniță*
conor sn [At: ALRM I/I, h. 12 / Pl: ~oare / E: nct] (Reg) Cucui.
conorășean smf [At: DEX² / Pl: ~eni, ~ene / E: *con*¹- + *orășean*] (Rar) Concitadin.
conosament sn [At: DA / Pl: ~e / E: rs *КОНОСАМЕНТ*, fr *connaissance*, ger *Konosement*] Document care însoțește transportul mărfurilor pe apă.
conosciriță sf v. *coropișniță*
conoscop sn [At: DN³ / Pl: ~oape / E: fr *conoscope*] (Fiz) Aparat folosit în conoscopie.
conoscopie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *conoscopie*] Observare a fenomenului de polarizare cromatică.
conștiință sf v. *cunoștiință*
conștirita sf v. *coropișniță*
conotațiv a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *connotatif*] 1 (D. sensul cuvintelor) Suplimentar față de denotația cuvântului. 2 Care este rezultat din context Si: *figurat*. 3 (D. stil) Care este dominat de conotații (1).
conotație sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *connotation*] (Lin) 1 Sens suplimentar (față de denotație) al unui cuvânt adesea figurat, rezultat din context. 2 (Pan) Semnificație.
conotifierita sf v. *coropișniță*
conotifirita sf v. *coropișniță*
conovăi sn [At: TDRG / Pl: ~vețe / E: ucr *ХОВИВАН*] Funie fixată pe țărâși, care servește la prionirea cailor în bivuac.
conquista sf v. *conchista*
conrumpător, ~oare smf, a v. corupător
conrumpere sf v. *corupere*
conrumpător, ~oare smf, a v. corupător
conrupe v v. *corupe*
conruper sf v. *corupere*
conrupt, ~ă a v. corupt

consacra [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 37 / V: (înv) ~sec~ / Pzi: *consacru* / E: fr *consacrer*, lat *consecro*, ~are] 1 vt A pune la dispoziție. 2 vt A dăruia cu totul. 3-4 vtr A (se) dedica. 5 vt A consfinți. 6 vt A sfinți.
consacrant, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~nți, ~e / E: fr *consacrant*] 1-4 (Rar) Care face consacrarea (1-4).
consacrare sf [At: MAIORESCU, D. II, 125 / Pl: ~ări / E: fr *consacra*] 1 Punere la dispoziție. 2 Dăruire. 3 Dedicare. 4 Consfințire. 5 Sfințire. 6 (Spc) Stabilire a capacității, a meritelor deosebite ale cuiva într-un anumit domeniu.
consacrat, ~ă a [At: ȘĂINEANU, D. U. / V: (rar) ~sec~ / Pl: ~ați, ~e / E: *consacra*] 1 (D. biserici sau mănăstiri; nob) Sfințit. 2 Consfințit prin uz sau prin tradiție. 3 (D. oameni) Care este considerat drept o autoritate într-un anumit domeniu. 4 Dedicat.
consacrație sf [At: MAIORESCU, CR. II, 121 / V: ~sec~, ~iune, ~secațiune / Pl: ~ii / E: lat *consecratio*, ~onis, fr *consécration*] 1 (Rar) Desăvârșire. 2 (Spc) Sacrificiu adus zeilor.
consanguin, ~ă a v. consangvin
consanguinitate sf v. *consangvinitate*
consangvin, ~ă [At: HAMANGIU, C. C. 162 / V: ~guin / Pl: ~i, ~e / E: fr *consanguin*] 1 a (D. frați și surori) Care au același tată Si: *consângean*. 2 smf (Pex) Rudă.
consangvinitate sf [At: DA / V: ~gui~ / Pl: ~răți / E: fr *consanguinité*] Raport de rudenie între persoane care au același tată, dar nu și aceeași mamă Si: (înv) *consângenie*.
consătean, ~ă smf [At: C. PETRESCU, Î. II, 144 / Pl: ~eni, ~ene / E: *con*¹- + *sătean*] 1-2 Persoană care locuiește sau este originară din același sat cu altă persoană, considerată în raport cu aceasta.
consânge smf, a [At: POLIZU / E: *con*¹- + *sânge*] 1 Consangvin. 2 (Pex) Rubedenie.
consângean, ~eană [At: STAMATI / V: (înv) ~gen, ~gin / Pl: ~eni, ~ene / E: *con*¹- + *sânge* + *-ean*] 1 a Consangvin (1). 2 smf (Pex) Rubedenie.
consângenie sf [At: SBIERA, F. S. 17 / Pl: ~ii / E: *consângean* + *-ie*] (Înv) Consangvinitate.
consângin a, smf v. consângean
consânși v v. consfinți
consânșire sf v. *consfințire*
consânșit, ~ă a v. consfințit
consânzeana sf v. *cosânzeana*
conscent, ~ă a v. conștient
consciență sf v. *conștiință*
conștiință sf v. *conștiință*
consciere vt [At: DA / Pzi: ~iu / E: lat *conscribo*, ~ere] 1 (Înv) A recruta. 2 (Lis) A consemna într-un registru oficial.
consciere sf [At: DA / Pl: ~ri / E: *consciere*] (Înv) Conscriptie.
conscript sn [At: PONTBRIANT, D. / E: lat *conscriptus*] (Înv) Conscris.
conscriptibil, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *conscriptible*] (Rar) Care poate fi recrutat.
conscriptor sm [At: DN³ / Pl: ~i / E: lat *conscriptor*] Redactor (al unei legi).
conscriptie sf [At: BĂLCESCU, M. V. 631 / V: ~iune / Pl: ~ii / E: fr *conscription*, lat *conscriptio*, ~onis] (Înv) 1 Recrutare. 2 Redactare a unei legi.
conscriptiune sf v. *conscriptie*
conscris sm [At: DA / Pl: ~iși / E: *consciere*] Recrut Si: (înv) *conscript*.
consecinte a v. consecvent
consecința sf [At: (a. 1876) URICARIUL I, 130 / V: (înv) ~cventie, ~cuen~, ~cuin~, ~cvin~ / Pl: ~te / E: lat *consequentia*, fr *conséquence*] 1 Rezultat al unei fapte, al unei acțiuni, al unui principiu Si: *urmare*. 2 (Îe) A trage ~tele A suporta urmările. 3 (Îlc) În ~ Prin urmare. 4 (Îlav) În ~ Conform dispozițiilor, situației etc.
consecra v v. *consacra*
consecrat, ~ă a v. consacrat
consecrație sf v. *consacrație*

consecrațiune sf vz *consacrație*

consecuent, ~ă a vz *consecvent*

consecvență sf vz *consecvență*

consecuință sf vz *consecință*

consecutiv, ~ă a [At: EMINESCU, N. 33 / Pl: ~i, ~e / E: fr *consécutif*]

1 Care urmează fără întrerupere, în șir Si: *succesiv*. 2 (Grm; îs) *Propoziție* ~a Propoziție circumstanțială care exprimă rezultatul unei acțiuni sau al unei stări din propoziția regentă. 3 (Grm; îs) *Conjunție* ~a Conjunție care introduce o propoziție consecutivă.

consecutivitate sf [At: EMINESCU, N. 33 / Pl: ~răți / E: *consecutiv*] (Rar) Urmare neîntreruptă Si: *cursivitate*.

consecuție sf [At: DA / V: (rar) ~iune / Pl: ~ii / E: lat *consecutio*] 1 Înlăntuire. 2 Legătură. 3 (Grm; rar; îs) ~ia timpurilor Concordanța timpurilor.

consecuțiune sf vz *consecuție*

consecvent, ~ă [At: ARISTIA, PLUT. / V: (înv) ~cinte, ~cuent / Pl: ~nți, ~e / E: fr *conséquent*, lat *consequens*, -ntis] 1-2 a, av (Dpl) (Care acționează) conform propriilor idei și principii. 3 a (D. o vale) Orientat în direcția înclinării straturilor. 3 a (Flz; d. fenomene) Care urmează unui alt fenomen. 4 sn (Log) Propoziție care decurge necesar dintr-o altă propoziție. 5 a Care urmează desfășurarea firească și logică.

consecvență sf [At: STAMATI, D. / Pl: ~te / E: fr *conséquence* lat *consequentia*] 1 Situație de a fi consecvent (2). 2 (Ilav) Cu ~ în mod consecvent (2).

consecvenție sf vz *consecință*

consecvință sf vz *consecință*

consemn sn [At: C. PETRESCU, C. V. 143 / V: (înv) ~sign, ~signiu, ~signă / Pl: ~e / E: con¹- + semn (după fr *consigne*)] 1 Totalitatea îndatoririlor pe care le are un militar în serviciul de pază sau de securitate. 2 Ordin. 3 Măsură (disciplinară) prin care se interzice militarilor ieșirea din cazarmă.

consemna vt [At: ODOBESCU, S. II, 398 / Pzi: ~nez / E: con¹- + semna] 1 A depune bani spre păstrare și fructificare la o instituție care are sarcina de conservare a sumelor de bani. 2 A trece anumite mențiuni în legătură cu un fapt juridic într-un proces-verbal, într-o minută etc. 3 (Pgn) A nota. 4 A interzice, prin consemn, ieșirea militarilor din cazarmă, din locul de staționare, sau părăsirea navei, pentru un anumit timp, din motive sanitare, disciplinare, de securitate etc.

consemnabil, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: it *consegnabile*] De consemnat.

consemnare sf [At: MAIORESCU, D. II, 36 / Pl: ~nări / E: *consemna*] 1 Consemnațiune (1). 2 Notare. 3 Interzicere a ieșirii militarilor din cazarmă, din locul de staționare, sau părăsire a navei, pentru un anumit timp, din motive sanitare, disciplinare, de securitate etc.

consemnat, ~ă a [At: URICARIUL X, 378 / Pl: ~ați, ~e / E: *consemna*] 1 Notat. 2 (D. bani) Depus. 3 (Mil) Reținut (în cazarmă).

consemnatar, ~ă smf [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *consignataire*, it *consegnatario*] Consignatar.

consemnativ, ~ă a [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: nct] (Rar) Cu caracter de consemnare.

consemnație sf vz *consemnațiune*

consemnațiune sf [At: GHICA, S. 461 / V: ~ie / Pl: ~ni / E: fr *consignation*] 1 Operație prin care o persoană fizică sau juridică dispune păstrarea unei sume de bani pe numele și la dispoziția altei persoane la o instituție autorizată în acest scop Si: *consemnare* (1). 2 (Îs) *Casa de Economii și consemnațiuni* Instituție centrală la care oamenii își pot depune economiile pentru păstrare și valorificare.

consens sn [At: CANTEMIR, HR. 324/16 / Pl: ~uri / E: lat *consensus*] Identitate de păreri Si: *acord*.

consensual, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *consensuel*] 1 Care se realizează cu asentimentul tuturor părților. 2 (Jur; îs) *Contract* ~ Contract care se încheie prin simplul acord de voință al părților.

consentiment sn [At: DA / Pl: ~e / E: fr *consentement*] (Frî) 1-2 Consimțământ (1-2).

conserva [At: (a. 1774) URICARIUL I, 177 / Pzi: *conserv*, (îvr) ~vez / E: fr *conserver*, lat *conservo*, -are] 1 vt A menține un aliment în stare nealterată, efectuând operația de conservare (1). 2 vt A păstra. 3-4 vtr A (se) menaja.

conservant, ~ă [At: DEX² / Pl: ~nți, ~e / E: ~serva + -ant] 1 a Care conservă (1). 2 sn Substanță folosită în scopul împiedicării fermentației unor produse alimentare sau de altă natură.

conservare sf [At: (a. 1817) URICARIUL IV, 301/16 / Pl: ~vări / E: *conserva*] 1 Tratamente la care sunt supuse unele produse perisabile pentru a le feri de alterare (prin uscare, sterilizare, congelare, refrigerare etc.) Si: *conservat*¹ (1), *păstrare*. 2 Menajare. 3 (Îs) *Instinct de ~* Instinct de apărare pe care îl manifestă omul și animalele în scopul menținerii ființei proprii.

*conservat*¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *conserva*] Conservare.

*conservat*², ~ă a [At: HASDEU, I. C. 3 / Pl: ~ați, ~e / E: *conserva*] 1 Păstrat. 2 Îngrijit.

conservatism sn [At: BUL. COM. IST. I, 28 / E: fr *conservatisme*] Tendință ideologică care acordă importanță instituțiilor tradiționale (religie, familie, proprietate) și susține dezvoltarea treptată în locul schimbărilor bruște Si: *conservatorism*.

conservativ, ~ă a [At: STAMATI, D. / Pl: ~i, ~e / E: fr *conservatif*] 1 (Rar) Conservator (2). 2 (Fiz) În care se conservă energie.

*conservator*¹ sn [At: (a. 1876), URICARIUL X, 272 / V: ~iu¹ / Pl: ~oare / E: fr *conservatoire*, ger *Konservatorium*] Instituție de învățământ de grad superior, unde se studiază muzica (în trecut și arta dramatică) și unde se formează compozitori, interpreți vocali și instrumentali, dirijori, muzicologi.

*conservator*², ~oare [At: MAIORESCU, CR. II, 268 / V: (înv) ~iu² / Pl: ~i, ~oare / E: fr *conservateur*] 1-2 smf, a (Persoană) care păstrează, conservă. 3-4 smf, a (Persoană) care este atașată de tradiție, în viața politică, economică și culturală. 5 smf Persoană însărcinată cu îngrijirea unui muzeu, a unei biserici, a unei colecții etc. 6 a (Îs) *Partid ~* Partid politic care are concepții conservatoare (4). 7 sn (Teh; îs) ~ de ulei Rezervor metalic montat deasupra capacului unor transformatoare electrice și legat de cuvă cu o țevă, având rolul de a o menține plină cu ulei, independent de oscilațiile temperaturii.

conservatorism sn [At: GHEREA, ST. CR. I, 318 / E: *conservator* + -ism] Conservatism.

conservatorist, ~ă [At: MAIORESCU, CR. I, VI / Pl: ~isti, ~e / E: *conservator* + -ist] (Înv) 1 smf Elev al fostelor conservatoare de muzică și artă dramatică. 2-6 smf, a Conservator² (1-5).

*conservatoriu*¹ sn vz *conservator*¹

*conservatoriu*², ~oare smf, a vz *conservator*²

conservație sf [At: DACIA LIT. 287 / V: ~iune / Pl: ~ii / E: fr *conservation*] (Rar) Conservare (1).

conservațiune sf vz *conservație*

conservă sf [At: COSTINESCU / Pl: ~ve / E: fr *conserve*] 1 (Înv; nob) Dulceață. 2 Produs alimentar fabricat în așa fel încât, păstrat în ambalaje speciale sau în borcane ermetice închise, își menține multă vreme calitățile nealterate.

consfătu vr [At: DA / Pzi: ~esc / E: con¹- + sfătu] (D. două sau mai multe persoane) A se sfătuși împreună.

consfătuire sf [At: DA / Pl: ~ri / E: *consfătu*] 1 Consultare între două sau mai multe persoane. 2 Întâlnire de lucru a salariaților unei instituții sau întreprinderi, a membrilor unei organizații, a reprezentanților unor domenii de activitate, ai unor state etc., în care se discută probleme de interes comun, general.

consfinți vr [At: (a. 1852) URICARIUL IV, 435/16 / V: ~sân~ / Pzi: ~esc / E: con¹- + sfinti] (după fr *consacer*) 1 A consacra (5). 2 A da un caracter durabil, solid. 3 (Rar) A aproba.

consfințire *sf* [At: I. IONESCU, M. 190 / V: (înv) ~sân~ / Pl: ~ri / E: **consfinți**] 1 Stabilire Si: **consfințit**¹ (1). 2 Consacrare Si: **consfințit**¹ (2). **consfințit**¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: **consfinți**] 1-2 Consfințire (1-2). 3 (Nob) Dedicție.

consfințit², ~a *a* [At: MARCOVICI, D. 2/20 / V: (înv) ~sân~ / Pl: ~iti, ~e / E: **consfinți**] 1 Consacrat. 2 (Rar) Aprobare.

consfințitor, ~oare *smf, a* [At: DA / Pl: ~i, ~oare / E: **consfinți** + -tor] 1-2 (Persoană) care consfințește.

considera [At: POLIZU / Pzi: **consider**, (înv) ~rez / E: fr **considérer**, lat **considero**, ~are] 1 *vt* (Rar) A examina. 2-3 *vt* A (se) socoti (ca). 4 *vt* A prețui. 5 *vt* (Îe) ~rând că... Având în vedere că...

considerabil, ~a *a* [At: COSTINESCU / Pl: ~i, ~e / E: fr **considérable**] 1 Foarte mare 2 Remarcabil.

considerant *sn* *vz* **considerent**

considerare *sf* [At: MAIORESCU, CR. I, 45 / Pl: ~ări / E: **considera**] 1 Examinare. 2 Considerație (1). 3 Privire.

considerat¹ *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: **considera**] 1-3 Considerare (1-3). **considerat**², ~a *a* [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: **considera**] 1 Examinat. 2 Socotit (ca). 3 Prețuit.

considerație *sf* [At: (a. 1817) URICARIUL IV, 309 / V: ~iune / Pl: ~ii / E: fr **considération**, lat **consideratio**, ~onis] 1 Prețuire. 2 Examinare. 3 (Îe) A avea (sau a lua) în ~ A ține seama de... 4 Motiv. 5 Opinie. 6 Reflecție. 7 (Înv) Reputație.

considerațiune *sf* *vz* **considerație**

considerent *sn* [At: MAIORESCU, D. I, 92 / V: (iuz) ~rant / Pl: ~e / E: fr **considérant**] 1-2 Considerație (4-5). 3 Argument logic. 4 (Jur; lpl) Parte dintr-o hotărâre a unui organ de jurisdicție cuprinzând motivarea hotărârii respective.

consign *sn* *vz* **consemn**

consigna *vt* [At: DA / Pzi: ~nez / E: fr **consigner**] (Nob) Consemna. **consignant** *sm* [At: POP, D. J. 70 / Pl: ~nți / E: **consigna**] (Înv) Cel care (de)pune în consignație.

consignat, ~a *a* [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: **consigna**] Consemnat.

consignatar, ~a *smf* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr **consignataire**] Persoană care primește în consignație.

consignator, ~oare *smf* [At: DEX² / Pl: ~i, ~oare / E: fr **consignateur**] Persoană care depune spre păstrare sau spre vânzare obiecte la consignație Si: **depunător**.

consignație *sf* [At: I. IONESCU, M. 215 / V: (înv) ~iune / Pl: ~ii / E: fr **consignation**] 1 Depunere spre păstrare, garanție sau vânzare a unor lucruri la un magazin specializat. 2 Magazin în care se depun spre vânzare diferite obiecte aparținând unor persoane particulare.

consignațiune *sf* *vz* **consignație**

consignă *sf* *vz* **consemn**

consigniu *sn* *vz* **consemn**

consilia *vt* [At: RUSSO, S. 157 / Pzi: ~iez / E: fr **conseiller**, lat **consiliare**] A sfătui.

consiliariu *sm* *vz* **consilier**

consilier *sm* [At: ALEXANDRESCU, M. 403 / V: (înv) **comsoliriu**, ~iariu, ~nziliariu / Pl: ~i / E: fr **conseiller**] 1 Sfătuitor. 2 Grad în ierarhia unor funcții. 3 Persoană care deține acest grad. 4 (Înv) Membru al unei instanțe de judecată sau verificare.

consiliere *sf* [At: DEX² / Pl: ~ri / E: **consilia**] Sfătuire.

consiliu *sn* [At: CALENDARIU (1844), 28/14 / V: (înv) ~um, ~nzilium, (pop) ~nțil-, ~nzi- / Pl: ~ii, (înv) ~ri / E: lat **consilium**, fr **conseil**] 1 (Înv) Sfăt. 2 Colectiv organizat, cu sarcini de conducere, de administrare sau de avizare etc. a activității unei organizații, firme, societăți comerciale, instituții etc. 3 (Pex) Local unde se întâlnesc cei care alcătuiesc un consiliu (2). 4 (Îs) ~de miniștri Organ al puterii executive dintr-un stat, alcătuit din totalitatea miniștrilor Si: **guvern**. 5 (Îs) ~de familie Organ de tutelă alcătuit din membrii familiei, care se pronunță asupra actelor unui membru al familiei lipsit de capacitatea de administrare a bunurilor sale. 6 (Îs) ~științific Colectiv însărcinat cu îndrumarea activității științifice într-o instituție de învățământ superior sau într-un institut de cercetare.

7 (Îs) ~redacțional Organ consultativ de pe lângă redacția unei edituri, format din specialiști aparținând domeniilor de activitate ale redacției respective. 8 (Îs) ~de stat Organ suprem al puterii de stat cu activitate permanentă. 9 (Îas) Denumire dată organului consultativ al șefului statului. 10 (Îas) Organ suprem al jurisdicției administrative. 11 (Îs) ~de Coroana Întrunire consultativă extraordinară, alcătuită din moștenitorul tronului, membrii guvernului, lideri ai partidelor politice etc., convocată în momente de criză ale statului, în vederea consultării asupra deciziilor ce urmează a fi luate. 12 (Înv; Îs) ~de administrație Consiliu însărcinat să supravegheze aplicarea statutelor și să controleze activitatea unei instituții. 13 (Înv; Îs) ~permanent Consiliu de pe lângă Ministerul Instrucțiunii Publice ai cărui membrii se ocupau de rezolvarea problemelor privitoare la învățământ și la disciplina corpului didactic. 14 (Îs) ~profesoral Întrunirea cadrelor didactice cu scopul de a delibera asupra problemelor privitoare la instituția de învățământ din care fac parte. 15 (Înv; Îs) ~general al instrucției publice Consiliu alcătuit din inspectori și reprezentanți ai învățământului de toate gradele, convocat de Ministerul Instrucțiunii cu scopul de a dezbate probleme legate, în special, de organizarea sistemului de învățământ. 16 (Îs) ~județean Consiliu ales prin vot direct de către locuitorii unui județ, cu scopul de a sprijini activitatea prefectului. 17-19 (Îs) ~comunal, orașenesc, municipal Consiliu ales prin vot direct de locuitorii unei comune, ai unui oraș sau ai unui municipiu, prezidat de primar, care deliberază asupra problemelor administrative ale comunității. 20 (Înv) Întrunire de persoane însărcinate în mod oficial să formeze un tribunal special. 21 (Îs) ~de război Instanță militară de judecată pentru delict și crime, care funcționa pe lângă divizii și corpuri de armată. 22 (Îs) ~de revizie Instanță judiciară militară supremă. 23 (Îas) Instanță judiciară în afaceri administrative pe lângă Ministerul de Interne. 24 (Îs) ~de disciplină Instituție cu atribuții judecătorești, pe lângă fiecare minister (pentru judecarea infracțiunilor funcționarilor săi), pe lângă un corp constituit din profesioniști etc. 25 (Îs) ~l Mondial al Pacii Organ care conduce acțiunea de luptă pentru menținerea păcii lumii întregi. 26 (Îs) ~l de Securitate Organ restrâns alcătuit din delegați permanenți și temporari în cadrul Organizației Națiunilor Unite. 27 (Îs) ~pedagogic For superior al unei școli, alcătuit din cadre didactice, în frunte cu directorul, care ia măsuri obligatorii în problemele de ordin didactic, educativ, disciplinar și care este răspunzător de bunul mers al activității instituției de învățământ respective. 28 (Jur; Îs) ~judiciar Persoană numită de tribunal în scopul asistării unui inculpat sau a unei persoane declarate în stare de incapacitate civilă sau legală.

consimil, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: lat **consimilis**] (Rar) Asemănător (într-un total).

consimilitudine *sf* [At: DEX² / Pl: ~ni / E: fr **consimilitude**] (Rar) 1 Asemănare totală Si: **identitate**. 2 Egalitate.

consimțământ *sn* [At: GHICA, S. 423 / V: ~țim~, (înv) ~tem~ / Pl: ~minte / E: **consimți** + -mânt] 1 Aprobare. 2 Adeziune nesilită la ceva.

consimțământ *sn* *vz* **consimțământ**

consimți *vi* [At: COSTINESCU / Pzi: **consimt**, (înv) ~simt, ~tesc / E: **con-** + **simți** după (fr **consentir**)] 1 A-și da consimțământul (1). 2 A fi de acord cu ceva Si: *a aproba, a încuviința*.

consimțământ *sn* *vz* **consimțământ**

consimțire *sf* [At: DA ms / Pl: ~ri / E: **consimți**] 1-2 Consimțământ (1-2).

consimțit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: **consimți**] 1-2 Consimțire (1-2).

consimțit², ~a *a* [At: (a. 1965) URICARIUL X, 368 / Pl: ~iti, ~e / E: **consimți**] 1 Încuviințat. 2 Autorizat.

consista *vi* [At: STAMATI, D. / Pzi: 3 ~sista / E: fr **consister**, lat **consistere**] 1-3 A consta (1-3).

consistanță *sf* *vz* **consistență**

consistent, ~a *a* [At: IONESCU- MUSCEL, ȚES. 81 / Pl: ~nți, ~e / E: fr **consistant**] 1 Care are consistență (2) Si: **rezistent, tare, vârtos**. 2 (D. hrană) Substanțial. 3 (D. fum) Gros.

consistență *a* [At: STAMATI, D. / V: (înv) *~tan~* / Pl: *~te* / E: fr *consistance*] 1 Stare a unui corp lichid care începe a se îngroșa Si: *consolidare* (1). 2 Grad de soliditate a unui corp, a unei materii etc. 3 Rezistență opusă de un corp sau de un material la deformare sau sfărâmare Si: *soliditate, tarie*. 4 (Fig) Tărie de caracter Si: *fermitate*. 5 (Fig) Statomicie. 6 Raport dintre desimea perfectă a arborelui și cea reală. 7 (Log) Calitate a unui sistem axiomatic de a nu conține o formulă oarecare în același timp cu negația ei.

consistometru *sn* [At: DN³/ Pl: *~re* / E: fr *consistomètre*] Aparat folosit pentru măsurarea consistenței (2) unui material.

consistorial, ~a [At: IORGA, L. II, 165/ Pl: *~i, ~e* / E: fr *consistoriel*] 1 *a* Specific consistoriului (1). 2 *a* Care se referă la consistoriu (1). 3 *a* Care provine de la consistoriu (1). 4 *a* Care aparține consistoriului (1). 5 *sm* Membru al consistoriului (1).

consistoriu *sn* [At: (a. 1752) IORGA, S. D. XII, 64/ V: (Trs) *~tor*, (înv) *~ium* / Pl: *~ii* / E: lat *consistorium*, fr *consistoire*] 1 Consiliu al împăraților romani. 2 (Pex) Loc unde se ținea consiliul. 3 Organ administrativ și disciplinar pe lângă mitropolii și episcopii. 4 (Ibrc) Adunare a cardinalilor prezidată de papă sau a canonicilor, prezidată de episcopi. 5 (În biserica protestantă) Adunare dirigentă a pastorilor. 6 (La evrei) Adunare dirigentă a rabinilor. 7 Adunare care conduce treburile religioase ale unui cult, confesiuni religioase etc. 8 Instanță judecătorească ecleziastică.

consoană *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 348 / V: (înv) *~sună* / Pl: *~ne* / E: fr *consonne*, lat *consona*] (Grm) 1 Sunet al vorbirii produs în diferite puncte ale canalului fonator prin închiderea sau strâmtorarea acestuia. 2 Semn grafic care reprezintă o consoană (1).

consoartă *sf* [At: PANN, P. V. II, 161/21/ Pl: *~te* / E: ml *consors, -ortis* (influențat de *soartă*)] (Fam) Soție.

consoarte *sm* *vz* *consortie*

consol *sm* *vz* *consul*

consola [At: GHICA, S. 159/ Pzi: *~lez* / E: fr *consoler*, lat *consolare*] 1-2 *vr* A(-) și alina necazul, suferința, durerea etc. Si: *a mângâia*. 3 *vr* A se împăca cu ceva.

consolabil, ~a *a* [At: C. PETRESCU, Î. II, 130/ Pl: *~i, ~e* / E: *consolable*] 1-2 Care poate fi consolată (1-2). 3 (D. o durere, nenorocire) Care poate fi ușurat.

consolant, ~a *a* [At: LM / Pl: *~nți, ~e* / E: fr *consolant*] (Rar) Consolator (1).

consolare *sf* [At: C. PETRESCU, R. DR. 39/ Pl: *~lări* / E: *consola*] 1 Mângâiere Si: *consolație* (1). 2 Împăcare Si: *consolație* (1). 3 (Cer) Cuvinte de alinare. 4 Lucru sau persoană în care cineva își găsește alinare.

consolat, ~a *a* [At: RETEGANUL, P. IV, 63/ Pl: *~ați, ~e* / E: *consola*] 1 Mângâiat. 2 Împăcat.

consolator, ~oare *smf, a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~oare* / E: fr *consolateur*] 1-2 (Persoană) care consolează Si: *consolant*.

consolație *sf* [At: GHICA, S. 630/ V: *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr *consolation*, lat *consolatio, -onis*] 1-2 (Înv) Consolare (1-2).

consolațiune *sf* *vz* *consolație*

consolă *sf* [At: IORGA, C. I. 17 / Pl: *~le* / E: fr *console*] 1 Mobilă în formă de policoară sau de măsuță, rezemată de perete, pe care se așază vase, statuete etc. 2 Element arhitectural ornamental de lemn, de piatră etc. folosit la sprijinirea unei cornișe sau a unui balcon. 3 Element de construcție care iese cu unul dintre capete în afara punctului de reazem, având rolul de a suporta o sarcină pe latura orizontală superioară.

consolida [At: NEGRUZZI, S. I, 345/ Pzi: *~dez* / E: fr *consolider*, lat *consolidare*] 1-2 *vr* A (se) face solid Si: *a (se) închea, a (se) întări*. 3-4 *vr* A (se) face durabil. 5 *vt* A întemeia. 6 *vt* A mări prin diferite lucrări, operații etc. capacitatea de rezistență a unui sistem tehnic. 7 *vt* (Fin) A converti datoria rambursabilă a unui stat în datorie perpetuă, din care se poate reclama numai dobânda.

consolidabil, ~a *a* [At: DN³/ Pl: *~i, ~e* / E: fr *consolidable*] Care poate fi consolidat.

consolidant, ~a *a* [At: DA ms / Pl: *~nți, ~e* / E: fr *consolidant*] 1 Care consolidează. 2 (Med) Care ajută la vindecarea unei răni, fracturi.

consolidare *sf* [At: (a. 1774) URICARIUL I, 175/ Pl: *~dări* / E: *consolida*] 1 Întărire. 2 Întemeiere. 3 Operație prin care se mărește capacitatea de rezistență a unui sistem tehnic. 4 (Fin) Convertire a datoriei rambursabile a unui stat în datorie perpetuă, din care se poate reclama numai dobânda. 5 (Jur) Reunire a unei proprietăți și a uzufructului.

consolidat, ~a *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: *consolida*] 1 Întărit. 2 Întemeiat. 3 Asigurat.

consolidator, ~oare *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~oare* / E: *consolida* + *-tor*] Consolidant (1).

consolidație *sf* [At: DA ms / V: *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr *consolidation*] 1-3 Consolidare (1-3).

consolidațiune *sf* *vz* *consolidație*

consumator, ~oare *a* *vz* *consumator*

consommé *sni* [At: DEX² / E: fr *consommé*] Supă preparată prin fierbere înceată și îndelungată a cărnii de vită.

consonant¹ *sn* *vz* *consonantă*

consonant², ~a *a* [At: MAIORESCU, CR. II, 6 / V: *~sun~* / Pl: *~nți, ~e* / E: lat *consonans, -tis*, fr *consonant*] 1 (Muz; d. acorduri) Care este format din consonanțe Si: *armonios*. 2 (D. cuvinte) Care are o terminație asemănătoare cu a altui cuvânt.

consonantă *sf* [At: MAIORESCU, CR. II, 6 / V: (Trs, înv) *~nt* / Pl: *~te* / E: lat *consonans, -tis*] (Rar) Consoană (1).

consonantic, ~a *a* [At: MAIORESCU, CR. III, 210 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger *Konsonantisch*] 1-2 Specific consoanelor (1-2). 3-4 Care se referă la consoane (1-2). 5-6 Care aparține consoanelor (1-2). 7-8 Care provine de la alte consoane (1-2).

consonantism *sm* [At: DA / Pl: *~e* / E: fr *consonantisme*] Sistem sau totalitate a consoanelor unei limbi.

consonantă *sf* [At: MAIORESCU, CR. I, 332 / V: (înv) *~sun~* / Pl: *~te* / E: fr *consonance*] 1 (Muz) Combinare armonioasă a unor sunete de înălțimi diferite. 2 Potrivire de păreri Si: *acord, înțelegere*. 3 Identitate a terminației la două cuvinte.

consort *sm* [At: DEX² / Pl: *~rți* / E: fr *consort*, lat *consors, -tis*] (Îs) Print~ Soț al unei regine.

consorte *sm* [At: ARISTIA, PLUT. / V: (înv) *~oarte* / Pl: *~rți* / E: ns cf *consoartă*] 1 (Nob) Soț. 2 (Lpl) Persoane care împărtășesc aceeași soartă. 3 (Lpl) Asociați într-o afacere având un interes comun. 4 (Lpl) Doi oameni căsătorii.

consorțial, ~a *a* [At: DEX² / P: *~ți-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr *consortiel*] 1 Specific unui consorțiu. 2 Care se referă la un consorțiu. 3 Care provine de la un consorțiu. 4 Care aparține unui consorțiu.

consorțiu *sn* [At: GHICA, S. 450 / Pl: *~ii* / E: fr, lat *consortium*, ger *Konsortium*] Înțelegere încheiată între mai multe bănci sau societăți comerciale mari pentru efectuarea în comun a unor operații de mare amploare.

consoț *sm* [At: HAMANGIU, C. C. 51 / Pl: *~i* / E: *con*¹ + *soț* (după lat *consocius*)] (Ltr) Soț.

consoată *sf* [At: HAMANGIU, C. C. 51 / Pl: *~te* / E: *con*¹ + *soată* după lat *consocia*] (Ltr) Soție.

conspic *sn* [At: ODOBESCU, S. III, 633 / Pl: *~e* / E: lat *conspiculus*, ger *Konspect*] 1 Notare sintetică, sistematică și schematică a datelor esențiale ale unei probleme pe baza unui material documentar. 2 Privire de ansamblu asupra unor probleme cuprinse într-o lucrare.

conspic *vt* [At: DEX² / Pzi: *~tez* / E: *conspic*] A întocmi un conspect (1).

conspic *sf* [At: DEX² / Pl: *~tări* / E: *conspic*] Întocmire a unui conspect (1).

conspira *vi* [At: EMINESCU, P. 116 / Pzi: *~pir* și (nob) *~rez* / E: fr *conspirer*, lat *conspirare*] 1 A organiza o conspirație Si: *a complota, a unelti, a urzi*. 2 (Fig) A tinde spre același scop.

conspirant, ~a *a* [At: DA ms / Pl: *~nți, ~e* / E: fr *conspirant*] 1 (Rar) Care conspiră. 2 (Fiz; îs) *Forțe* *~e* Forțe care produc același efect.

conspirare *sf* [At: DA ms / Pl: *~rări* / E: *conspira*] (Nob) Conspirație.

conspirat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *conspira*] (Nob) Organizare a unei conspirații.

conspirat², ~a *a* [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *conspira*] (D. un plan, o acțiune comună) Organizat printr-o conspirație.

conspirativ, ~a *a* [At: DA ms / Pl: ~i, ~e / E: *conspira* + -tiv] 1 Care aparține unei conspirații. 2 Privitor la o conspirație. 3 Ilegal. 4 Subversiv.

conspirativitate *sf* [At: DN³ / Pl: ~ități / E: *conspirativ* + -itate] 1 Păstrare de către o persoană sau o organizație a secretului unei acțiuni politice, considerată ilegală de către autorități. 2 Activitate ilegală întreprinsă de către un grup social, organizație, partid etc. cu scopul de a promova un anumit ideal politic sau ideologic.

conspirator, ~oare *smf* [At: VLAHUȚĂ, D. 93 / Pl: ~i, ~oare / E: fr *conspirateur*] Persoană care ia parte la o conspirație.

conspirație *sf* [At: GHICA, S. 119 / V: (înv) ~iune / Pl: ~ii / E: fr *conspiration*, lat *conspiratio*, -onis] Acțiune secretă și ilegală îndreptată împotriva conducătorilor statului sau a ordinii publice *Si: complot, conjurație, conspirare, uneltire*.

conspirațiune *sf* *vz* *conspirație*

consta *vi* [At: LM / Pzi 3: ~să / E: lat *constare*] 1 A fi alcătuit din... *Si: a consta* (1). 2 A se baza pe... *Si: a consta* (2). 3 A se defini prin... *Si: a consta* (3).

constablu *sm* [At: NEGRUZZI, S. III, 347 / Pl: ~li / E: eg *constable*] Sergent din poliția engleză.

constand *sn* *vz* *costandă*

constandă *sf* *vz* *costandă*

constandinat *sm* *vz* *constantinat*

constant, ~a [At: GHICA, S. 209 / Pl: ~nți, ~e / E: fr *constant*, lat *constans*, -ntis] 1 *a* Care rămâne neschimbat *Si: invariabil, statornic*. 2 *a* (Pex) Credincios. 3 (Ecn; îs) *Capital* ~ Parte a capitalului investită în mijloacele de producție, care nu-și schimbă mărimea valorii în procesul de producție. 4 *a* (Ggf; îs) *Climate* ~e Climate în care diferența dintre media de temperatură a verii și cea a iernii nu depășește 7, 8° C. 5 *a* (Ggf; îs) *Vânturi* ~e Vânturi care, în unele regiuni ale globului, bat în aceeași direcție tot timpul anului. 6 *a* (Mat; îs) *Cantitate* ~a Cantitate care rămâne neschimbată în raport cu altele, variabile. 7 *sf* (Mat) Mărime a cărei valoare rămâne neschimbată. 8 *sf* Mărime care caracterizează un fenomen, aparat, substanță. 9 *av* Mereu.

constantan *sn* [At: DN³ / E: fr *constantan*] Aliaj de cupru și nichel, cu coeficient de dilatare mic și rezistență specifică mare, întrebuințat la confecționarea rezistențelor electrice, a reostatelor, a termoelementelor etc.

constantinat *sm* [At: (a. 1767) URICARIUL XVII, 59 / V: (înv) *cos*~, ~ndi~ / Pl: ~ați / E: ngr *κωνσταντινῶτος*] (înv) Monedă de aur cu efigia lui Constantin cel Mare sau a altui împărat bizantin.

constantinopolitan, ~a [At: IORGA, L. 341 / Pl: ~i, ~e / E: lat *constantinopolitanus*] 1-2 *smf, a* (Persoană) care face parte din populația Constantinopolului. 3-4 *smf, a* (Om) originar din Constantinopol. 5 *smp* Populație care locuiește în Constantinopol. 6 *a* Care aparține Constantinopolului. 7 *a* Care aparține constantinopolitanilor (5). 8 *a* Privitor la Constantinopol. 9 *a* Privitor la constantinopolitani (5). 10 *a* Care este specific Constantinopolului. 11 *a* Care este specific constantinopolitanilor (5). 12 *a* Care provine din Constantinopol.

constanță *sf* [At: PONI, F. 305 / E: fr *constance*, lat *constantia*] 1 Statornicie. 2 Perseverență.

constata *vr* [At: (a. 1865) URICARIUL X, 373 / Pzi: *constat* / E: fr *constater*] 1 A stabili situația sau starea unui lucru, existența unui fapt etc. 2 A consemna într-un act scris. 3 A remarca.

constatabil, ~a *a* [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr *constatable*] Care se poate constata ușor.

constatare *sf* [At: MAIORESCU, L. 52 / Pl: ~ări / E: *constata*] 1 Stabilire. 2 Încredintare. 3 Remarcă.

constatat, ~a *a* [At: BUL. COM. IST. V, 151 / Pl: ~ați, ~e / E: *constata*] 1 Stabilit. 2 (înv) Adevărat.

constatațiv, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *constatatif*] Care constată *Si: constativ, constator*.

constator, ~oare *a* [At: SBIERA, F. S. 156 / Pl: ~i, ~oare / E: *consta* + -(a)tor] (Nob) Care se compune din...

constativ, ~a *a* [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr *constatif*, lat *constativus*] Constatativ.

constăntean, ~ă [At: DEX² / Pl: ~eni, ~ene / E: *Constanța* + -ean] 1-2 *smf, a* (Persoană) care face parte din populația Constanței. 3-4 *smf, a* (Om) originar din Constanța. 5 *smp* Populație care locuiește în Constanța. 6-7 *a* Care aparține Constanței sau constănțenilor (5). 8-9 *a* Privitor la Constanța sau la constănțeni (5). 10-11 *a* Care este specific Constanței sau constănțenilor (5). 12 *a* Care provine din Constanța.

constănțeană *sf* [At: DEX² / Pl: ~ence / E: *constăntean* + -ca] 1 Femeie originară din municipiul sau județul Constanța. 2 Locuitoare din municipiul sau județul Constanța.

constatător, ~oare *a* [At: DA ms / Pl: ~i, ~oare / E: *constata* + -(a)tor] Constatativ.

constela *vi* [At: DN³ / Pzi: ~lez / E: fr *consteller*] 1 (Rar) A înstela. 2 (Fig) A acoperi de...

constelare *sf* [At: TOMA, ap. DA ms / Pl: ~lări / E: *constela*] (Nob) Constelație (1).

constelat, ~a *a* [At: EMINESCU, P. 88 / Pl: ~ați, ~e / E: fr *constellé*, lat *constellatus*] Înstelat.

constelație *sf* [At: EMINESCU, N. 45 / V: (înv) ~iune / Pl: ~ii / E: fr *constellation*, lat *constellatio*] 1 Grupare de stele având o configurație specifică, stabilă pe o perioadă lungă de timp. 2 Zodie.

constelațiune *sf* *vz* *constelație*

consterna *vi* [At: DA / Pzi: ~nez / E: fr *consterner*, lat *consternare*] 1 A provoca cuiva uimire, nedumerire, amestecată cu mâhnire și indignare. 2 A surprinde neplăcut.

consternant, ~a *a* [At: DA ms / Pl: ~nți, ~e / E: fr *consternant*] Care provoacă consternare (1).

consternare *sf* [At: TEODOREANU, M. II, 487 / Pl: ~nări / E: *consterna*] 1 Uimire, nedumerire, amestecată cu mâhnire și indignare *Si: consternație, stupoare*. 2 Surpriză neplăcută.

consternat, ~a *a* [At: NEGRUZZI, S. IV, 183 / Pl: ~ați, ~e / E: *consterna*] Cuprins de consternare (1) *Si: stupefiat*.

consternație *sf* [At: DA ms / V: (nob) ~iune / Pl: ~ii / E: fr *consternation*] (Rar) Consternare (1).

consternațiune *sf* *vz* *consternație*

constipa *vr* [At: BĂRCIANU / Pzi: ~rip / E: fr *constiper*] 1-2 A produce sau a suferi o constipație *Si: (pop) a (se) încuia*.

constipant, ~a *a* [At: DA ms / Pl: ~nți, ~e / E: fr *constipant*] (D. alimente sau medicamente) Care constipă.

constipare *sf* [At: DA ms / Pl: ~pări / E: *constipa*] Constipație.

constipat, ~a *a* [At: C. PETRESCU, I. II, 56 / Pl: ~ați, ~e / E: *constipa*] (D. oameni) 1 Care nu poate elimina materiile fecale din organism. 2 (Fig; fam) Cu vederi înguste *Si: marginit*. 3 (Fig; fam) Necomunicativ.

constipație *sf* [At: GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 157 / V: (înv) ~iune / Pl: ~ii / E: fr *constipation*] Dificultate sau imposibilitate de eliminare a materiilor fecale.

constipațiune *sf* *vz* *constipație*

constiua *v* *vz* *constiui*

constituant, ~a *a* [At: GHICA, A. 40 / P: ~tu-ant / Pl: ~nți, ~e / E: fr *constituant*] 1 Constitutiv (1). 2 (îs) *Adunare* ~a Adunare formată din reprezentanți aleși democratic, pe baza sufragiului universal, având sarcina de a vota sau a modifica constituția sau de a îndeplini funcțiile parlamentului.

constituent, ~a [At: DN³ / P: ~tu-ent / Pl: ~nți, ~e / E: fr *constituant*] 1 *a* Care intră în structura sau alcătuirea unui întreg. 2 *sn* Fiecare dintre

elementele care formează un tot. 3 *sn* (Chm) Fiecare dintre substanțele din care este alcătuit un aliaj, soluție etc.

constitui [At: (a. 1817) URICARIUL / V: (înv) ~*tua* / Pzi: *constitui* / E: fr *constituer*, lat *constituere*] 1-2 *vr* A (se) alcătui. 3-4 *vr* A (se) înființa. 5-6 *vr* A (se) organiza. 7 *vr* A avea valoare de... 8 *vr* A reprezenta. 9 *vr* A se da drept... 10 *vr* (Jur; înv) A se pune în stare de... 11 *vr* (Jur; îe) A se ~ **prizonier** A se preda de bunăvoie autorităților. 12 *vr* (Jur; îe) A se ~ **parte civilă** A formula pretenții de despăgubire față de acuzat într-un proces penal. 13 *vr* (Jur) A stabili o dotă, o rentă, conform legii.

constituire *sf* [At: MAIORESCU, CR. I, 265 / Pl: ~*ri* / E: *constitui*] 1 Alcătuire. 2 Înființare. 3 Organizare. 4 (Rar) Constituție (3).

constituit, ~*a* [At: GHICA, S. 654 / Pl: ~*iri*, ~*e* / E: *constitui*] 1 Alcătuit din... 2 (Îs) *Corp* ~ sau, rar, *autoritate* ~*a* Organizație sau instituție cu caracter oficial întemeiată pe baza unui statut.

constituitor, ~*oare* *smf*, *a* [At: DA ms / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: *constitui* + -(i)tor] 1-2 (Persoană) care constituie.

constitut *sn* [At: DN³ / E: fr *constitut*, lat *constitutum*] Tip de contract prin care cineva se angajează să plătească o sumă de bani.

constitută *sf* *vz* **constituție**

constituitiv, ~*a* [At: EMINESCU, N. 84 / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr *constitutif*] 1 Care intră în alcătuirea unui lucru. 2 Care reprezintă un element esențial din structura unui lucru.

constituție *sf* [At: ZILLOT, CRON. 352 / V: (înv) ~*uta*, ~*iune* / Pl: ~*ii* / E: fr *constitution*] 1 (Înv) Constituie (1). 2 (Înv) Constituie (3). 3 Structură fizică a unui corp. 4 Ansamblu de elemente care constituie un întreg. 5 Totalitate a particularităților morfologice, funcționale și psihologice ale unui individ. 6 Structură fizică generală a corpului omenesc. 7 Lege fundamentală a unui stat, investită cu o forță juridică superioară celorlalte legi, prin care sunt fixate modalitățile de încredințare și de exercitare a puterii, drepturile și îndatoririle cetățenilor, constituirea și funcționarea organelor centrale și locale de stat, raporturile dintre ele sau raporturile acestora cu cetățenii etc. 8 (Jur) Stabilire a unei rente sau dote.

constituțional, ~*a* [At: LM / P: ~*ti-o~* / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr *constitutionnel*] 1 Referitor la constituție. 2 În conformitate cu constituția unui stat. 3 Prevăzut în constituție. 4 Bazat pe constituție. 5 (Îs) *Comisie* ~*a* Comisie însărcinată cu elaborarea textului unei constituții și cu exercitarea controlului asupra legilor. 6 (Îs) *Drept* ~ Ramură a dreptului cuprinzând ansamblul normelor juridice care reglementează forma puterii de stat, forma de guvernământ, organizarea și funcționarea parlamentului, raporturile acestuia cu celelalte organe ale statului. 7 (Îas) Factor structurant în sistemul de drept care orientează reglementarea juridică din celelalte ramuri ale dreptului, astfel încât normele ce le alcătuiesc să fie conforme cu constituția. 8 (Îs) *Monarhie* ~*a* Monarhie ale cărei prerogative sunt limitate prin constituție.

constituționalism *sn* [At: MAIORESCU, CR. III, 95 / P: ~*ti-o~* / Pl: ~*e* / E: fr *constitutionnalisme*] 1 Guvernare bazată pe constituție. 2 (Med) Concepție care are în vedere constituția (6) individuală în apariția și diagnosticarea bolilor.

constituționalist, ~*a* [At: ALECSANDRI, T. 29 / P: ~*ti-o~* / Pl: ~*isti*, ~*e* / E: *constituțional* + -*ist*] 1 *smf* Adept al constituționalismului (1). 2 *a* Care aparține constituționalismului (1). 3 *a* Privitor la constituționalism (1). 4 *a* Specific constituționalismului (1). 5 Care provine din constituționalism (1).

constituționalitate *sf* [At: MAIORESCU, D. II, 140 / P: ~*ti-o~* / E: fr *constitutionnalité*] Însușire a unei legi, acțiuni, act, politici de a fi în conformitate cu constituția sau cu principiile generale ale acesteia.

constituțiune *sf* *vz* **constituție**

constrângător, ~*oare* *a* [At: GALACTION, O. 229 / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: *constrânge* + -(a)tor] Care constrânge Si: *coerciv*.

constrânge *vi* [At: C. PETRESCU, C. V. 339 / Pzi: *constrâng* / E: *con-* + *strânge* (după fr *contraindre*)] 1 A sili pe cineva să facă un lucru pe care nu l-ar face de bunăvoie Si: *a forța*, *a obliga*. 2 (Jur) A obliga prin lege.

constrângere *sf* [At: IORGA, L. I, 414 / Pl: ~*ri* / E: *constrânge*] 1 Silire. 2 Asuprire.

constrâns¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~*uri* / E: *constrânge*] 1 Silire. 2 Asuprire.

constrâns², ~*a* *a* [At: (a. 1865) URICARIUL X, 368 / Pl: ~*nși*, ~*e* / E: *constrânge*] 1 Care este obligat să facă un lucru pe care nu l-ar face de bunăvoie Si: *forțat*. 2 (Înv) Asuprit.

constrictiv, ~*a* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 148 / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr *constrictif*, lat *constrictivus*] 1-2 *sf*, *a* (Consoană) care se pronunță prin strâmtorarea canalului fonator, astfel încât se produce un zgomot de fricțiune Si: *fricativă*, *spirantă*. 3 *a* Constrictor (1).

constrictor, ~*oare* *a* [At: DA / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: fr *constricteur*] 1 Care se contractă. 2 (Îs) *Mușchi* ~ Mușchi care se contractă și închide orificiile naturale ale viețuitoarelor.

constrictie *sf* [At: COSTINESCU / V: (înv) ~*iune* / Pl: ~*ii* / E: fr *constriction*, lat *constrictio*, -*onis*] 1 Reducere a dimensiunilor unui organ cavită, a unui vas sangvin sau a unui sfincter ca urmare a contracției mușchilor constrictori. 2 Mișcare de apropiere a pereților canalului fonator, prin care suflul de aer expirat produce un zgomot caracteristic.

constrictiune *sf* *vz* **constrictie**

constringență *sf* [At: DN³ / Pl: ~*te* / E: fr *constringence*] Mărime fizică ce caracterizează sticlele optice din punctul de vedere al dispersiei luminii.

construct *sn* [At: DEX² / Pl: ~*e* / E: eg *construct*] (Liv) 1 Concept realizat pe baza activității practice intuitive. 2 Sistem teoretic ipotetic.

constructiv, ~*a* [At: MAIORESCU, CR. I, IV / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr *constructif*] 1-2 Care construiește sau servește la a construi ceva. 3 Care ajută la îmbunătățirea unei activități, inițiative, a unei opere pozitive și folositoare.

constructivism *sn* [At: DN³ / E: fr *constructivisme*] 1 Orientare estetică apărută după primul război mondial în artele plastice, literatură și muzică, care concepe realitatea într-o viziune de forme estetice, uneori abstracționiste și care tinde să coboare creația artistică la un tehnicism pur. 2 Curent în arhitectură care susține că forma arhitecturală trebuie să fie expresia exclusivă a structurii constructive a clădirii. 3 Concepție care recunoaște rolul activ, creator al gândirii în procesul de cunoaștere. 4 Concepție a școlii intuiționiste din filozofia matematicii, potrivit căreia activitatea constructivă, rațional-intuitivă este baza exigenței matematice.

constructivist, ~*a* [At: DN³ / Pl: ~*isti*, ~*e* / E: fr *constructiviste*, ger *Konstruktivist*] 1-4 a Referitor la constructivism (1-4). 5-8 Care aparține constructivismului (1-4). 9-12 Specific constructivismului (1-4). 13-16 Care aparține constructivismului (1-4). 17-20 *smf* Adept al constructivismului (1-4).

constructor, ~*oare* *smf*, *a* [At: GHICA, S. 454 / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: fr *constructeur*, lat *constructor*] 1-2 (Persoană) care participă la proiectarea sau executarea unei lucrări de construcție.

construcție *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 9 / V: (înv) ~*ione* / Pl: ~*ii* / E: fr *construction*, lat *constructio*] 1 Clădire executată, pe baza unui proiect, din zidărie, lemn, metal, beton, care servește la adăpostirea oamenilor, animalelor, obiectelor etc. 2 (Spc) Casă. 3 Construire. 4-5 (Îlv) În ~ Aflat în cursul procesului de construire. 6 Alcătuire. 7 (Lpl) Ramură a economiei naționale care are ca obiect efectuarea de clădiri, edificii. 8 (Lpl) Ramură a tehnicii care se ocupă cu studiul, proiectarea și executarea clădirilor. 9 (Îs) ~*ii de mașini* Ramură de bază a industriei care produce mașini-unelte, utilaje, mijloace de transport etc. 10 Ramură a științelor care se ocupă cu studiul, proiectarea și construirea instalațiilor. 11 (Lin) Grup de cuvinte între care există anumite raporturi sintactice. 12 (Lin) Mod de a grupa cuvintele în propoziții, propozițiile în fraze potrivit regulilor gramaticale ale unei limbi. 13 (Îs) ~ *geometrică* Reprezentare grafică prin linii a conturului unei figuri determinate. 14 (Nob) Fizic.

construi [At: COSTINESCU / Pzi: ~*esc* / E: fr *construire*, lat *construire*] 1 *vr* A forma un întreg asamblând părțile lui componente după un plan prestabilit. 2 *vt* A realiza o construcție de proporții, care necesită lucrări numeroase și complexe. 3 *vt* A desena o figură geometrică.

4 *vr* (Lin) A așeza cuvintele în frază ținând seama de regulile gramaticale sau de efectul stilistic urmărit. 5 *vr* (D. părțile de vorbire) A se folosi în anumite construcții gramaticale.

construibil, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: *construi* + *-bil*] (D. terenuri) Pe care se poate construi.

construire *sf* [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *construi*] 1 Formare a unui întreg prin asamblarea părților sale componente după un plan prestabilit. 2 Clădire. 3 (Fig) Alcătuire.

construit, ~ă *a* [At: RALEA, E. O. 134 / Pl: ~iți, ~e / E: *construi*] 1 Clădit. 2 Alcătuit.

consubstanțial, ~ă *a* [At: DN³ / P: ~ți-al / Pl: ~i, ~e / E: fr *consubstantiel*] Care este alcătuit din aceeași substanță.

consubstanțialitate *sf* [At: DN³ / P: ~ți-a~ / Pl: ~ități / E: fr *consubstantialité*] Unitate și identitate de substanță.

consuetudinar, ~ă *a* [At: MAIORESCU, CR. III, 100 / V: (asr) ~al / Pl: ~i, ~e / E: *consuetudine*] 1 (Liv) Cutumiar. 2 (Jur) Care se referă la consuetudine. 3 Specific consuetudinii. 4 Care provine de la consuetudine. 5 Care aparține consuetudinii.

consuetudine *sf* [At: ARISTIA, PLUT. / P: ~su-e~ / Pl: ~ni / E: lat *consuetudo*, -onis] (Liv) Obicei.

consul *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. II, 11/2 / V: (inv) ~sol, ~nul / Pl: ~i / E: lat, fr *consul*] 1 (În Republica romană) Titlu al celor trei magistrați aleși anual, care dețineau puterea supremă. 2 Persoană care poartă acest titlu. 3 Persoană numită de un stat în funcție de șef al unei reprezentanțe oficiale cu rang de consulat în alt stat și care apără interesele economice, administrative și juridice ale statului pe care îl reprezintă.

consular, ~ă *a* [At: MAIORESCU, CR. III, 101 / Pl: ~i, ~e / E: fr *consulaire*, lat *consularis*] 1-2 Specific consulului sau consulatului. 3-4 Care se referă la consul sau la consulat. 5-6 Care provine de la consul sau de la consulat. 7-8 Care aparține consulului sau consulatului.

consulat *sn* [At: GHICA, S. 183 / Pl: ~e / E: fr *consulat*, lat *consulatus*] 1 (În Republica romană) Perioadă de guvernare a unui consul (1). 2 Reprezentanță a unui stat în alt stat, condusă de un consul (3). 3 (Ccr) Clădire în care sunt instalate birourile acestui serviciu.

consulent, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: ~nți, ~e / E: ger *Konsulent*] (Grs; Trs) Consultant (1).

consuli *sn* [At: CARAGIALE, M. 91 / Pl: ~uri / E: lat *consulum*] 1 (Med) Examinare a unui bolnav de către o comisie medicală, pentru stabilirea diagnosticului bolii și indicarea tratamentului. 2 (Îs) *Senatus* ~ Decizie luată de Senatul din Roma antică.

consuli², ~ă *a* [At: CARAGIALE, O. VII, 69 / Pl: ~lți, ~e / E: lat *consulatus*] (Ltm; Trs; Buc) 1 Recomandabil. 2 Potrivit.

consulta [At: GHICA, S. 176 / Pzi: ~sult și (inv) ~tez / E: fr *consulter*, lat *consultare*] 1 *vt* A cere o părere, un sfat. 2 *vt* A lua avizul unei persoane autorizate. 3 *vr* A se sfătui cu cineva. 4 *vt* A cerceta un text, un izvor etc. pentru a se informa sau a se documenta. 5 *vt* (Med) A examina un pacient pentru diagnosticarea bolii și stabilirea tratamentului.

consultabil, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr *consultable*] Care se poate consulta.

consultant, ~ă [At: DA ms / Pl: ~nți, ~e / E: fr *consultant*] 1-2 *smf*, *a* (Persoană) care dă sfaturi, indicații sau trage concluzii în probleme privind specialitatea sa. 3 *a* (Îs) *Medic* ~ Medic care nu face vizite la domiciliul bolnavului, tratând doar persoanele care se prezintă la clinica sau la spitalul unde acesta lucrează. 4 *sm* (Ccr) Spital unde lucrează un astfel de medic. 5 *a* (Îs) *Avocat* ~ Avocat care nu pledează în instanță, oferind doar consultații juridice.

consultare *sf* [At: MDA ms / Pl: ~tări / E: *consulta*] 1 Solicitare a unui aviz Si: *consultat*¹ (1). 2 Ascultare a unei păreri Si: *consultat*¹ (2). 3 Cerere. 4 Cercetare. 5 Examinare.

consultaris [At: ALECSANDRI, T. 1431 / Pzi: ~nesc / E: ns cf *consulta*] 1 A consulta (1). 2 A consulta (3).

consultat *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *consulta*] 1-5 Consultare (1-5).

consultat², ~ă *a* [At: DA ms / Pl: ~ati, ~e / E: *consulta*] 1-2 Căruia i s-a cerut sau i s-a dat un sfat. 3 (D. pacienți) Examinat de către medic. 4 Care a fost cercetat.

consultativ, ~ă *a* [At: GHICA, A. 711 / Pl: ~i, ~e / E: fr *consultatif*] 1 (D. un organ numit sau ales) Care a fost chemat, instituit pentru a-și da avizul în anumite probleme importante. 2 (Îs) *Organ* ~ Organ care își spune părerea autorizată în anumite probleme. 3 (Îs) *Aviz* ~ Părere cerută unui organ competent fără ca respectarea acesteia să fie obligatorie. 4 (Îs) *Vot* ~ Părere cerută unei persoane în cadrul unor discuții, dar care nu obligă pe ceilalți participanți în privința hotărârii ce urmează a se lua.

consultator, ~oare *smf*, *a* [At: LM / Pl: ~i, ~oare / E: *consulta* + *-tor*] 1-2 (Persoană) care dă sfaturi.

consultație *sf* [At: COD. TIV. 5/21 / V: (asr) ~iune / Pl: ~ii / E: fr *consultation*, lat *consultatio*, -onis] 1 Indicație dată de către un specialist asupra unor probleme aflate în discuție. 2 Examinare a unui pacient de către medic pentru diagnosticarea bolii și indicarea tratamentului. 3 Îndrumare individuală sau colectivă dată elevilor, studenților sau doctoranzilor de către un profesor, în legătură cu problemele teoretice și practice pe care le învață sau le cercetază. 4 Reuniune, consfătuire ținută pentru a lămuri sau a examina o problemă, o situație etc.

consultațiune *sf* *vz* *consultație*

consulting *smi* [At: DN³ / P: ~sal~ / E: eg *consulting*] Furnizare, de către un specialist, de consultații sau de informații cu privire la organizarea și rentabilitatea întreprinderilor, firmelor etc.

consum *sn* [At: ZAHARESCU, E. P., ap. DA ms / Pl: ~uri / E: *consuma*] 1 Folosire a unor bunuri pentru satisfacerea nevoilor oamenilor. 2 (Îs) ~ *productiv* Folosire a mijloacelor de producție pentru crearea de bunuri materiale. 3 (Îs) ~ *neproduktiv* Folosire a mijloacelor de producție în alt scop decât acela de producere a bunurilor materiale. 4 (Îs) *Bunuri* sau *mărfuri de larg* ~ Produse ale industriei ușoare sau alimentare care răspund necesităților individuale ale oamenilor și prin folosirea cărora nu rezultă produse noi. 5 Cantitate de materiale, materii prime, combustibil sau energie folosite pentru a realiza un produs tehnic, o lucrare etc. 6 (Îs) ~ *specific* Cantitate de combustibil, de material și de energie consumată într-o unitate de timp pentru executarea unui produs, a unei operații etc.

consumat *vt* [At: COSTINESCU / Pzi: ~sum / E: fr *consommer*] 1 A întrebuința ceva pentru satisfacerea nevoilor proprii sau pentru obținerea altor produse. 2 A mânca. 3 A bea.

consumat *vt* [At: I. IONESCU, D. 238 / Pzi: ~sum / E: fr *consumer*, lat *consumere*] 1-2 A (se) distruge un lucru prin întrebuințare frecventă Si: *uza*. 3-4 A (se) slei de puteri Si: *epuiza*, *istovi*. 5-6 A (se) aduce la îndeplinire Si: *a efectua*, *a executa*, *a termina*. 7-8 A (se) perfecționa.

consumabil, ~ă *a* [At: RALEA, E. O. 37 / Pl: ~i, ~e / E: *consum* + *-abil*] Care poate fi consumat.

consumare¹ *sf* [At: DEX² / Pl: ~mări / E: *consumat*¹] Consumație (1).

consumare² *sf* [At: RALEA, E. O. / Pl: ~mări / E: *consumat*²] 1 Epuizare. 2 Nimicire.

consumaris *vt* [At: (a. 1852) URICARIUL III, 253 / Pzi: ~sesc / E: *consuma* + *-aris*] (Inv) 1 A consuma¹ (2). 2 A consuma¹ (3).

consumat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *consumat*¹] Consumație.

consumat², ~ă *a* [At: BENIUC, V. 32 / Pl: ~ați, ~e / E: *consumat*¹] 1 (D. materiale, produse) Care a fost folosit pentru satisfacerea unor trebuințe proprii sau pentru obținerea altor produse. 2 (D. alimente) Care a fost întrebuințat ca hrană. 3 (D. băutură) Băut.

consumat³, ~ă *a* [At: MAIORESCU, CR. I, 163 / Pl: ~ați, ~e / E: *consumat*²] 1 Distrus prin întrebuințare Si: *stricat*. 2 (D. oameni) Sleit în urma unei vieți dezorganizate, desfrânate. 3 (D. fapte) Care s-au petrecut de mult. 4 (Jur) Adus la îndeplinire. 5 Desăvârșit. 6 Experimentat.

consumativ, ~ă *a* [At: RALEA, E. O. 317 / Pl: ~i, ~e / E: *consumat*¹ + *-tiv*] 1 Care consumă. 2 Consumabil.

consumativ², ~ă *a* [At: BUL. COM. IST. I, 29 / Pl: ~i, ~e / E: *consumat*² + *-tiv*] (Jur; Îs) *Moment* ~ Moment în care o infracțiune este considerată săvârșită.

consumator, ~oare *smf* [At: DACIA LIT. 261/18 / V: (înv) ~som~/ Pl: ~i, ~oare / E: *consuma*¹ + -(a)tor] 1 Persoană care consumă¹ bunuri rezultate din producție. 2 (Spc) Persoană care consumă¹ mâncare sau băutură într-un local public.

consumafie *sf* [At: CARAGIALE, M. 94 / V: (înv) ~iune / Pl: ~ii / E: fr *consommation*, lat *consumatio*, -onis] 1 Întrebuintare. 2 (Îe) A da (un produs) în ~ A pune un produs la dispoziția publicului. 3 Totalitate a alimentelor și a băuturilor pe care le consumă cineva într-un local public.

consumafiu *sf* *vz* **consumafie**

consumabil, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr *consumptible*] (Jur) Care dispare sau își schimbă substanța de la prima întrebuintare.

consumpție *sf* [At: COSTINESCU / V: (înv) ~iune / Pl: ~ii / E: fr *consommation*, lat *consumtio*, -onis] (Med) Slăbire progresivă a organismului cauzată de o boală îndelungată.

consuna *vi* [At: COSTINESCU / Pzi: *consun* / E: fr *consonner*] 1 (Muz) A produce o consonanță. 2 (Trs; Buc) A fi de acord.

consonant, ~ă *a* *vz* **consonant**

consonantă *sf* *vz* **consonanta**

consună *sf* *vz* **consoană**

conșcolar *sm* [At: DEX² / Pl: ~i / E: *con*¹ + *școlar*] (Rar) Elev considerat în raport cu alți elevi de la școală și din clasa unde învață.

conștient, ~ă *a* [At: D. RUSSO / P: ~ști-ent / V: ~sci~/ Pl: ~nți, ~e / E: fr *conscient*] 1 (D. oameni) Care își dă seama de realitatea înconjurătoare. 2 Care are conștiință. 3 Care își dă seama de posibilitățile sale sau de rolul care-i revine în societate. 4 Care realizează scopuri stabile anterior. 5 Care acționează pe baza cunoașterii legilor obiective ale vieții sociale și își dă seama de consecințele sociale ale faptelor sale.

conștientiza [At: DN³ / P: ~ști-en~/ Pzi: ~zez / E: *conștient* + -iza] 1 *vr* A face să devină conștient. 2 *vr* A deveni conștient.

conștientizabil, ~ă *a* [At: DEX² / P: ~ști-en~/ Pl: ~i, ~e / E: *conștientiza* + -bil] Care poate fi conștientizat.

conștientizare *sf* [At: DN³ / P: ~ști-en~/ Pl: ~zări / E: *conștientiza*] Înțelegere a realității înconjurătoare Si: *conștientizat*¹.

conștientizat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *conștientiza*] Conștientizare.

conștientizat², ~ă *a* [At: DEX² / P: ~ști-en~/ Pl: ~ați, ~e / E: *conștientiza*] 1-4 Care a devenit conștient (1, 3-5).

conștientie *sf* *vz* **conștiință**

conștiențios, ~oasă *a* *vz* **conștiincios**

conștiinciozitate *sf* *vz* **conștiinciozitate**

conștiincios, ~oasă *a* [At: GHICA, S. 594 / P: ~ști-in~/ V: (înv) ~ient~/ Pl: ~oși, ~oase / E: fr *consciencieux*] 1 (D. oameni) Care ascultă de conștiință. 2 (D. oameni) Care își face datoria Si: *corect*, *serios*, *scrupulos*. 3 (D. acțiuni ale oamenilor) Executat cu scrupulozitate.

conștiinciozitate *sf* [At: BUL. COM. IST. I, 50 / P: ~ști-in~/ V: ~nțio~/ E: *conștiincios* + -itate] Corectitudine.

conștiință *sf* [At: DOSFTEI, MOL. 114 / V: ~ientie, (înv) *cus*~, ~sci~/, ~ienție / P: ~ști-in~/ Pl: ~te / E: fr *conscience*, lat *scientia*] 1 (Flz) Intuiție pe care ființa umană o are despre propria existență. 2 Cunoaștere intuitivă sau reflexivă pe care o are fiecare despre propria existență și despre lucrurile din jurul său. 3 Înțelegere. 4 (Îs) ~socială Ansamblu de reprezentări, idei, concepții, cunoștințe, mentalități ale unei colectivități umane, care reflectă condițiile de existență ale acesteia, precum și psihologia socială a oamenilor. 5 (Îs) ~de clasă Sentiment de apartenență a individului la o anumită clasă socială. 6 Gândire. 7 Sentiment de responsabilitate morală a individului față de propria sa conduită. 8 (Îs) *Caz* (sau *proces*) de ~ Dificultate a individului, confruntat cu o problemă morală, greu de rezolvat, de a lua o hotărâre corectă. 9 (Îs) *Mustrare* de ~ Remușcare. 10 (Îe) A fi cu ~ta împăcată sau a nu avea nimic pe ~ A fi convins că nu a săvârșit nimic împotriva legilor morale sau a legilor statului. 11 (Îe) A fi fără ~ A fi lipsit de scrupule. 12 (Îe) A avea o ~ foarte largă A fi foarte îngăduitor cu greșelile lui sau ale altora. 13 (Îe) Cu mâna pe ~ Cu toată sinceritatea. 14 (Îs) *Libertate* de ~ Drept recunoscut cetățenilor de a avea orice concepție religioasă, filozofică,

politică etc. 15 (Rar; imp) Cunoștință. 16 (Imp; îe) A-si pierde ~ta A-si pierde cunoștința. 17 Conștiinciozitate.

conștiinciozitate *sf* *vz* **conștiinciozitate**

conștiut, ~ă *a* [At: MAIORESCU, L. 106 / P: ~ști-ut / Pl: ~uți, ~e / E: *ns* of *conștient*] (Înv) Conștient (1).

cont¹ *sm* *vz* **conte**

cont² *sn* [At: EMINESCU, N. 80 / V: (înv; după fr) *compt*, *conta*, (înv; după it) *conto* / Pl: ~uri / E: fr *compte*, it *conto*, cf ger *Konto*] 1 Socoteală scrisă alcătuită din două părți, debit și credit, care exprimă valoric, în ordine cronologică și sistematică, existența și mișcările unui anumit proces economic pe o perioadă de timp determinată. 2 Evidență a acestor operații. 3 (Lpl; îs) *Curte de ~uri* Instituție superioară de stat însărcinată cu controlul și verificarea cheltuielilor publice. 4 (Îe) A trece la (sau în) ~ A înscrie o notă de plată la rubrica datoriilor cuiva. 5 (Îe) A cere (cuiva) ~ A trage pe cineva la răspundere pentru cele spuse sau făcute. 6 (Îe) A da (cuiva) ~ A da cuiva lămuriri asupra faptelor sau socotelilor sale Si: *a justifica*. 7 (Fig) Seamă. 8 (Îe) A ține ~ (de ceva) A lua ceva în considerare. 9 (Îe) Pe ~ propriu Pe propria răspundere. 10 (Îae) Independent. 11 (Îe) În ~ul (cuiva sau a ceva) Pentru cineva sau ceva. 12 (Fig; în poezia populară, lpl) Complicație. 13 Notă de plată. 14 (Îe) A vinde sau a cumpăra pe ~ A vinde sau a cumpăra pe credit, pe datorie.

conta [At: GHICA, S. 457 / V: (înv) *compta* / Pzi: ~tez / E: fr *compter*, it *contare*] 1-2 *vt* A (se) număra. 3 *vt* A se bizui pe ceva sau pe cineva. 4 *vt* A spera în ajutorul cuiva sau a ceva. 5 *vi* A avea valoare, însemnătate. 6 *vi* (Înv; cu determinări introduse prin prepoziția *cu*) A ține seama de cineva.

contabil, ~ă [At: SAHIA, N. 80 / V: (rar) *compt*~/ Pl: ~i, ~e / E: fr *comptable*, it *contabile*] 1-3 *a* Specific contabilității (1-3) Si: *contabilicesc* (1-3). 4-6 *a* Care se referă la contabilitate (1-3) Si: *contabilicesc* (4-6). 7-9 *a* Care provine de la contabilitate (1-3) Si: *contabilicesc* (7-9). 10-12 *a* Care aparține contabilității (1-3) Si: *contabilicesc* (10-12). 13 *smf* Persoană calificată care ține contabilitatea unei instituții sau a unei întreprinderi.

contabilicesc, ~ească *a* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 158, 12/4 / Pl: ~ești / E: *contabil* + -icesc] 1-12 Contabil.

contabilitate *sf* [At: EV. CONT. 31 / V: (rar) *compt*~/ Pl: ~răți / E: fr *comptabilité*] 1 Ansamblu al operațiilor de înregistrare, pe baza unor norme și reguli speciale, a mișcării fondurilor și materialelor într-o instituție. 2 Secție, birou într-o instituție unde se face evidența contabilă. 3 Știință care se ocupă cu astfel de operații.

contabiliza *vi* [At: EV. CONT. 26 / Pzi: ~zez / E: fr *comptabiliser*] 1 A înregistra o operație economică sau financiară în conturi. 2 A opera într-un cont.

contabilizare *sf* [At: ZAHARESCU, E. P., ap. DA ms / Pl: ~zări / E: *contabiliza*] Înregistrare contabilă.

contact *sn* [At: MAIORESCU, D. I. 113 / Pl: ~e / E: fr *contact*, lat *contactus*] 1 Atingere directă, nemijlocită între două corpuri, forțe, energii. 2 (Îe) În ~ cu... În imediata apropiere de... 3 (Îae) În strânsă legătură cu... 4 (Ccr) Piesă care servește la stabilirea unei legături. 5 (Îs) ~electric Legătură electrică realizată prin atingerea a două piese sau elemente conductoare. 6 Aproximare între oameni Si: *legătură*, *relație*. 7 (Îe) A lua ~ (cu cineva) A stabili o legătură cu cineva. 8 (Mil; îae) A ajunge în imediata apropiere a inamicului și a începe primele lupte.

contacta *vt* [At: DN³ / Pzi: ~tez / E: fr *contacter*] A stabili o legătură cu cineva.

contactor *sn* [At: DN³ / Pl: ~oare / E: fr *contacteur*] Întrerupător care închide un circuit sub acțiunea unei comenzi de la distanță, menținându-l închis numai atâta timp cât se exercită această comandă.

contadin, ~ă *smf* [At: ALECSANDRI, P. III, 131 / Pl: ~i, ~e / E: it *contadino*] (Itf) Țăran italian.

contagi *vt* [At: DA / Pzi: ~agesc / E: *contagia* css] 1-2 *A* (se) contamina (2-3). 3-4 (Fig) *A* se contamina (4-5).

contagia *vt* [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 238 / P: ~gi-a / Pzi: ~iez / E: fr *contagier*] 1-2 A (se) contamina (2-3). 3-4 (Fig) A (se) contamina (4-5).

contagie *sf* [At: COSTINESCU / P: ~gi-e / Pl: ~ii / E: ns cf *contagia*] (Inv) Contagiune (1).

contagiere *sf* [At: DN³ / P: ~gi-e- / Pl: ~ri / E: *contagia*] Contaminare (1).

contagios, ~oasă [At: CALENDARIU (1844), 65/16 / Pl: ~oși, ~oase / E: fr *contagieux*, lat *contagiosus*] 1 a (D. boli) Care se transmite de la om la om. 2-3 *smf*, a (Persoană) care suferă de o boală molipsitoare.

contagiozitate *sf* [At: DN³ / P: ~gi-o- / Pl: ~ități / E: fr *contagiosité*] Caracter molipsitor al unei boli.

contagiu *sn* [At: MAIORESCU, CR. I, 138 / P: ~gi-u / Pl: ~ii / E: lat *contagium*] (Lfi) Contagiune (1).

contagiune *sf* [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 238 / P: ~gi-u- / Pl: ~ni / E: fr *contagion*, lat *contagio*, ~onis] 1 Contaminare (1). 2 (Inv) Epidemie.

container *sn* [At: DN³ / V: ~tei- / Pl: ~e / E: eg *container*] 1 Ambalaj în formă de rame, lăzi etc. care servește la transportul materialelor sau al produselor. 2 Recipient destinat încărcăturii utile a unei rachete.

containeriza *vt* [At: DN³ / Pzi: ~zez / E: *container* + -iza, după eg *containerize*] 1 A introduce în container. 2 A introduce folosirea containerelor în transporturi.

containerizare *sf* [At: DN³ / Pl: ~zări / E: *containeriza*] 1 Introducere în containere Si: *containerizat*¹ (1). 2 Folosire a containerelor în tehnica transporturilor Si: *containerizat*² (2).

containerizat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *containeriza*] 1-2 Containere (1-2).

containerizat², ~ă a [At: DEX / Pl: ~ați, ~e / E: *containeriza*] Care a fost introdus în container.

contamina [At: CĂLINESCU, E. O. II, 19 / Pzi: ~nez / E: fr *contaminer*, lat *contaminare*] 1 *vt* A introduce germeni infecțioși în aer, alimente, organe etc. 2-3 *vt* (D. boli molipsitoare) A (se) transmite Si: a *contagia* (1-2), a *infecța*, a *molipsi*. 4-5 *vt* (Fig) A imita o modă, o atitudine, un obicei de la altcineva. 6 *vr* (Lin; d. două limbi) A se influența. 7 *vr* (Lin; d. cuvinte) A se influența reciproc, schimbându-și forma.

contaminabil, ~ă a [At: DA ms / Pl: ~i, ~e / E: fr *contaminable*] 1 Care poate fi contaminat. 2 Care este expus la contaminare.

contaminant, ~ă a [At: DA ms / Pl: ~nți, ~e / E: *contamina* + -ant] (Rar) Contagios (1).

contaminare *sf* [At: JAR, E., ap. DA ms / Pl: ~nări / E: *contamina*] 1 Molipsire. 2 (Lin) Contaminație (2).

contaminat, ~ă a [At: I. IONESCU, D. 479 / Pl: ~ați, ~e / E: *contamina*] 1 Molipsit. 2 (Fig) Influențat de o idee, o atitudine etc.

contaminație *sf* [At: IORDAN, ARHIVA XXVIII, p. 202 / V: ~iune / Pl: ~ii / E: fr *contamination*, lat *contaminatio*] 1 Contaminare (1). 2 (Lin) Modificare a unui cuvânt sau a unei construcții gramaticale prin înlocuirea cu alte cuvinte sau cu construcții asemănătoare ca sens. 3 Procedeu folosit de scriitorii latini, care constă în amestecarea subiectelor mai multor comedii grecești pentru a alcătui una nouă.

contaminațiune *sf* *vz* *contaminație*

contant, ~ă a [At: I. PANȚU, PR. II / Pl: ~nți, ~e / E: fr *comptant*] (Frm; d. bani) În numerar.

contare *sf* [At: DN³ / Pl: ~tări / E: *conta*] Notare pe documente a conturilor în care urmează să fie înregistrate operațiile economice Si: *contat*¹.

contat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *conta*] Contare.

contat² *sn* [At: DA ms / Pl: ~e / E: fr *comté*] (Inv) 1 Ținut care dădea, în trecut, titlul de conte¹ (1). 2 Diviziune teritorială stăpânită în trecut de un conte¹ (1).

contăș *sn* [At: NECULCE, ap. LET. II, 203/32 / V: ~tes, ~tos, ~tus / Pl: ~e / E: pn *kontusz*] 1 Haină bărbătească, lungă și îmblănită, purtată pe deasupra de domni și de boieri. 2 (Îc) ~bos Haină luxoasă purtată de domni la ceremonii. 3 (Mol; Buc) Haină bărbătească, de obicei

îmblănită, scurtă până la brâu, purtată de țărani. 4 Broboadă purtată de femei pe spate.

contășel *sn* [At: RUSSO, S. 6 / Pl: ~ei / E: *contas* + -el] 1-2 (Șhp) Contăș (3) (mic).

contău *sm* [At: RETEGANUL, TR. 33 / E: mg *kontó*] (Trs) Cont (14).

contel¹ *sm* [At: DUMITRACHE, 383 / Pl: ~nți / E: fr *compte*] 1 (În societatea medievală) Mare senior, conducător al unei provincii, peste care avea drepturi absolute. 2 Titlu de noblete ereditar, intermediar între viconte și marchiz în Occident, sau între baron și prinț în Rusia. 3 Persoană care poartă acest titlu.

contel² *sn* [At: DN³ / Pl: ~ / E: *Conté*] Creion gros, negru, cu mină făcută din grafit, argilă și plumbagină, folosit în grafică.

container *sn* *vz* *container*

contemplație *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *contemplation*, lat *contemplatio*] Impuls presupus a-și avea originea în grația divină și care constă în înclinarea dorinței spre săvârșirea unui fapt, fără a-l determina însă.

contempla *vt* [At: SANDU-ALDEA, SĂM. VI, 447 / Pzi: *contemplan* și (rar) ~lez / E: fr *contempler*, it *contemplare*] 1-2 A (se) privi lung (cu admirație și cu emoție).

contemplan *sf* [At: SANDU-ALDEA, SĂM. VI, 469 / Pl: ~lări / E: *contempla*] 1 Atitudine de meditație sau de observare pasivă a fenomenelor, opusă atitudinii active Si: *contemplație*. 2 (Îs) ~vie Percepere nemijlocită, concretă a lucrurilor și a fenomenelor naturii.

contemplativ, ~ă a [At: I. NEGRUZZI, S. III, 26 / Pl: ~i, ~e / E: fr *contemplatif*] 1 Care contemplă. 2 Care este înclinat spre contemplație Si: *visător*. 3 Care se limitează la contemplație, neurmărind vreun scop practic sau transformarea realității. 4 (Îs) *Viața* ~ă Viață consacrată meditației și nu acțiunii.

contemplativitate *sf* [At: DN³ / E: *contemplativ* + -itate] 1 Trăsătură caracteristică filozofiei constând, în esență, în neînțelegerea rolului practicii atât sub raport antropologic, cât și gnoseologic. 2 Caracter contemplativ.

contemplator, ~oare *smf*, a [At: CĂLINESCU, I, 275 / Pl: ~i, ~oare / E: fr *contemplateur*, lat *contemplator*] 1-2 (Persoană) care contemplă.

contemplație *sf* [At: NEGRUZZI, S. III, 236 / V: ~iune / Pl: ~ii / E: fr *contemplation*, lat *contemplatio*] Contemplație (1).

contemporan, ~ă [At: GHICA, S. 86 / V: ~tim-, ~timpur- / Pl: ~i, ~e / E: fr *contemporain*, lat *contemporaneus*] 1 a Care există, trăiește, se petrece în zilele noastre. 2 a Care se raportează la prezent Si: *actual*. 3-4 *smf*, a (Persoană) care trăiește în același timp cu... 5 a (Îs) *Istorie* ~ă Parte a istoriei care se ocupă cu studiul celor mai recente evenimente.

contemporaneitate *sf* [At: BUL. COM. IST. I, 28 / P: ~ne-i- / E: fr *contemporanéité*] 1 Actualitate. 2 Conveniune. 3 Actual.

contena [At: DA / Pzi: ~nez / E: *contenir* css] 1-2 *vi* A conține (1-2). 3 *vi* A opri. 4 *vr* (D. ploaie, vânt, plâns, durere) A se calma. 5 *vr* (Pex) A se opri. 6 *vt* A conține (6).

contencios, ~oasă [At: PRETORIAN, DR. C. 56 / Pl: ~oși, ~oase / E: lat *contenciosus*, după fr *contencieux*] (Jur) 1 a Care dă naștere la discuție. 2 a (Îs) *Procedură* ~oasă Procedură de rezolvare în contradictoriu de către un organ de jurisdicție a unui conflict de interese. 3 *sn* Serviciu pe lângă o instituție publică sau o întreprindere particulară, însărcinat cu apărarea drepturilor și intereselor instituției respective la încheierea de acte juridice sau în fața organelor de jurisdicție. 4 *sn* (Îs) ~administrativ Organ de jurisdicție care se ocupă cu rezolvarea litigiilor dintre stat și persoanele fizice. 5 *sn* (Îas) Ansamblu de norme după care sunt rezolvate litigiile de către un astfel de organ.

conteneala *sf* [At: ȘEZ. VIII, 66 / Pl: ~eli / E: *conteni* + -eala] Conținere (1).

continent *sn* *vz* *continent*

contenență *sf* *vz* *continentă*

conteni [At: COD. VOR. 34/6 / V: (Inv) ~tin-, ~cun- / Pzi: ~nesc / E: ml *continere*] 1-2 *vi* (D. fiinte; construit cu prepoziția *din*) A întrerupe o mișcare sau o acțiune începută. 3 *vt* A opri. 4 *vi* (D. ploaie, vânt, plâns,

durere etc.) A se domoli. 5 vi (Pex) A se opri. 6 vt A porunci cuiva să înceteze. 7 vi A lua sfârșit Si: *a înceta*. 8 vi (Îe) A ~ din viață A muri. 9 vi (Îe) A ~ din gură A tăcea. 10 vt A potoli pe cineva. 11 vt A se stăpâni. 12 vt (Cu o complinire introdusă prin pp *din, de la, ca sa*) A împiedica. 13 vi (Înv) A interzice. 14 vt (Înv) A opri.

conține *sf* [At: DEX² / Pl: ~ri / E: *conteni*] 1 Sfârșit. 2 (Îlav) Fără ~ Fără încetare.

conținut *sn* [At: DA ms / V: ~tin~ / Pl: ~uri / E: *conteni*] 1 Conținere (1). 2 (Reg) Loc de pășune rezervat anumitor vite.

conținut, ~a *a* [At: CORESI, LIT. I², 357 / V: ~nat / Pl: ~iți, ~e / E: *conteni*] 1 Încetat. 2 Împiedicat. 3 Înfrânat. 4 Interzis. 5 Stăpânit.

content, ~a *a* [At: CANTEMIR, HR. 124 / Pl: ~nți, ~e / E: lat *contentus*] (Ltm) Mulțumit.

contentație *sf* [At: GHICA, A. 860 / Pl: ~ii / E: lat *contentatio*] (Ltm) Mulțumire.

contentiv, ~a *a* [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr *contentif*] (Med) Care menține poziția corectă a unui organ.

contentui *vr* [At: CANTEMIR, HR. 246 / V: ~titui / Pzi: ~esc / E: *content*] (Înv) A se mulțumi.

contenție *sf* *vz* **conteniune**

conteniune *sf* [At: DN³ / V: ~fie / P: ~ti-u~ / Pl: ~ni / E: fr *contention*, lat *contentio*, -onis] 1 Dezbateri. 2 Ceartă. 3 (Med) Menținere a corpului sau a unui organ al acestuia într-o anumită poziție.

contes *sn* *vz* **contas**

contesat, ~a *a* [At: MAT. FOLK. 7 / Pl: ~ați, ~e / E: *contes* + -at] (D. cal) Acoperit cu valtrap.

contesă *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 327 / Pl: ~se / E: fr *comtesse*, it *contessa*] 1-2 Soție sau fiică de conte.

contest *sn* *vz* **context**

contexta *vt* [At: ARISTIA, PLUT. / Pzi: ~test și (rar) ~tez / E: fr *contester*, lat *contestare*] 1-4 A nu recunoaște dreptul sau valoarea cuiva sau a ceva, existența sau necesitatea unui lucru Si: *a tăgadui*. 5 A face o contestație.

contestabil, ~a *a* [At: MAIORESCU, CR. II, 208 / Pl: ~i, ~e / E: fr *contestable*] 1 Care poate fi contestat. 2 Care provoacă contestație.

contestant, ~a [At: ALEXI, W. / Pl: ~nți, ~e / E: fr *contestant*] 1-2 *smf*, *a* Contestatar (1-2). 3 *smf* (Jur) Persoană care face sau introduce o contestație.

contestare *sf* [At: MAIORESCU, CR. II, 208 / Pl: ~rări / E: *contesta*] 1 Nerecunoaștere. 2 Dezbateri. 3 Dispută.

contestat *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *contesta*] 1-3 Contestare (1-3). **contestat**, ~a *a* [At: MAIORESCU, D. 118 / Pl: ~ați, ~e / E: *contesta*] 1 Negat. 2 Dezbătut. 3 Disputat.

contestatar, ~a *smf*, *a* [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr *contestataire*] 1-2 (Persoană) care contestă Si: *contestator* (1-2). 3-4 (Persoană) care face obiecții sau protestează față de un sistem social-politic, o situație etc. Si: *contestator* (3-4)

contestator, ~oare *smf*, *a* [At: DA ms / Pl: ~i, ~oare / E: *contesta* + -(a)tor] 1-4 Contestatar (1-4).

context *sn* [At: ȘINCAI, HR. II, 255/26 / V: (Înv) ~est / Pl: ~e / E: fr *contexte*] 1 Fragment dintr-o scriere în cadrul căreia se găsește un cuvânt, o expresie, un pasaj etc. 2 (Pex) Text. 3 Cuprins. 4 (Fig) Conjunctură.

conestație *sf* [At: RUSSO, S. 72 / V: ~iune / P: ~ii / E: fr *contestation*] 1 Contestare (1). 2 Împotrivire. 3 Ceartă. 4 Dezbateri. 5 Procedu prin care o persoană se opune la executarea unei hotărâri judecătorești sau prin care se cere anularea acesteia. 6 (Ccr) Act întocmit în acest scop. 7 Plângere îndreptată către un organ ierarhic superior împotriva actelor ilegale, sau considerate nedrepte, comise de către un organ ierarhic inferior, prin care se solicită revizuirea sau anularea hotărârii respective.

contextual, ~a *a* [At: DN³ / P: ~tu-al / Pl: ~i, ~e / E: fr *contextuel*] 1 Specific contextului (1). 2 Care se referă la context (1). 3 Care provine din context (1). 4 Care aparține contextului (1).

contextualitate *sf* [At: DEX² / P: ~tu-a~ / Pl: ~răți / E: *contextual* + -itate] (Rar) Ansamblu de împrejurări, de circumstanțe într-un anumit moment.

contextuare *sf* [At: DN³ / P: ~tu-a~ / Pl: ~uări / E: *context* + -(u)are] (Rar) Încadrare într-un context (1).

contextură *sf* [At: DN³ / Pl: ~ri / E: fr *contexture*] 1 Ansamblu de caracteristici ale unei țesături care definesc structura ei. 2 Mod în care sunt îmbinate elementele unui tot. 3 Înlănțuire.

contigent *sn* *vz* **contingent**

contiguitate *sf* [At: DA ms / P: ~gu-i~ / E: fr *contiguïté*] (Liv) 1 Stare a două lucruri contigue. 2 Vecinătate spațială.

contiguu, ~ua *a* [At: DA ms / P: ~gu-u / Pl: ~gui, ~gue / E: fr *contiguu*, lat *contiguus*] (Liv) 1 Care se unește cu ceva. 2 Care are elemente apropiate sau comune cu ceva.

contimporan, ~a *a* *vz* **contemporan**

contimporanește *av* [At: SBIERA, F. S. 46 / E: *contimporan* + -este] (Formație personală; iuz) În același timp.

contimpuran, ~a *smf*, *a* *vz* **contemporan**

contina *v* [At: DA / Pzi: ~nez / E: *conteni* *css*] A înceta.

continatii *sfp* [At: N. DRĂGANU, DR. IV, ap. DA ms / E: mg *kontignáció*] (Trs) 1 Etaj. 2 (Pex) Casă cu etaj. 3 Palat.

continent *sn* [At: GHICA, S. 540 / Pl: ~e și (Înv) ~uri / E: fr *continent*, lat *contiens*, -ntis] (Ggf) Diviziune geografică alcătuită dintr-o întindere mare de uscat, mărginită total sau parțial de mări și oceane, cuprinzând și unele insule sau arhipelaguri vecine Si: *uscat*.

continent, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~nți, ~e / E: fr *continent*] (Rar) Care trăiește în continentă Si: *abstinent*, *cast*.

continental, ~a *a* [At: MEHEDIŢI, G. F. 151 / Pl: ~i, ~e / E: fr *continental*] 1 Specific continentului¹. 2 Care se referă la continent¹. 3 Care provine de la continent¹. 4 Care aparține continentului¹. 5 Care se află pe continent¹. 6 (Îs) *Clima* ~a Climă temperată, uscată, supusă la schimbări mari și bruște de temperatură. 7 (Îs) *Insula* ~a Insulă foarte apropiată de continent¹, formată prin desprinderea unei bucăți de pământ din masa cea mare a uscatului.

continentă *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 137/1 / V: ~ten~, ~tenin~, ~nin~ / Pl: ~te / E: fr *continence*, lat *continentia*] (Frm) 1 Abstenință. 2 Cumpătare.

contingent, ~a [At: GHICA, S. 137 / V: ~tig~, *cot*~ / Pl: ~nți, ~e / E: fr *contingent*, lat *contingens*, -ntis] 1 A Care poate să fie sau să nu fie. 2 a Care poate să se întâmple sau să nu se întâmple Si: *eventual*. 3 a (Jur; Îs) *Parte* ~a Parte care revine cuiva după împărțirea bunurilor. 4 *sn* Totalitate a tinerilor încorporați în același an în serviciul militar. 5 *sn* (Pex) An al recrutării acestor tineri în serviciul militar. 6 *sn* Grup omogen de oameni. 7 *sn* (Înv) Contribuție. 8 *sn* Cantitate maximă de mărfuri care poate fi importată sau exportată într-o anumită perioadă.

contingenta *vt* [At: DA ms / Pzi: ~tez / E: fr *contingenter*] A fixa cantitatea maximă de mărfuri care poate fi exportată sau importată într-o anumită perioadă.

contingentare *sf* [At: DA ms / Pl: ~rări / E: *contingenta*] Fixare a cantității maxime de mărfuri care poate fi exportată sau importată într-o anumită perioadă Si: *contingentant*¹.

contingentant¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *contingenta*] Contingentare.

contingentant², ~a *a* [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *contingenta*] Care este supus unei contingentări.

contingentă *sf* [At: RALEA, E. O. 294 / Pl: ~te / E: fr *contingence*, lat *contingentia*] 1 Posibilitate ca un lucru să se întâmple sau nu. 2 Relație care se stabilește între fenomene, contingente. 3 Atingere. 4 Legătură. 5 Raport. 6 Întâmplare. 7 (Gmt; Îs) *Unghi de* ~ Unghi format de o linie dreaptă cu o curbă sau de două curbe care trec prin același punct.

continii *v* *vz* **conteni**

continință *sf* *vz* **continentă**

continua [At: BĂLCESCU, M. V. 2, 23 / P: ~nu-a / Pzi: ~tinuu / E: fr *continuer*, lat *continuare*] 1 vi A nu întrerupe Si: *a urma*. 2 vi A prelungi. 3 vi A duce mai departe un lucru început.

continua sf [At: DA / P: ~nu-a~ / Pl: ~uări / E: *continua*] 1 Urmare. 2 Prelungire. 3 Ducere mai departe a unui lucru început Si: *continuat* (3). 4 (Ccr) Parte a unui lucru care urmează altele. 5 (Îlav) În ~ Fără întrerupere Si: *continuu*. 6 (Îal) Mai departe.

continuat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *continua*] 1-3 Continuare (1-3).

continuat², ~a a [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *continua*] 1 Dus mai departe. 2 Neîntrerupt.

continuativ, ~a [At: DN³ / P: ~nu-a~ / Pl: ~i, ~e / E: fr *continuatif*] 1 a Care este susceptibil de a continua. 2-3 a, av Continuu (1, 8).

continuator, ~oare a, smf [At: IORGA, L. I, 474 / P: ~nu-a~ / Pl: ~i, ~oare / E: fr *continueur*] 1-2 (Persoană) care continuă un lucru, o acțiune începută de altul.

continuu v [At: DA / Pzi: ~esc / E: *continua* css] 1-3 A continua (1-3).

continuitate sf [At: DN³ / P: ~nu-i~ / Pl: ~tăți / E: fr *continuité*, lat *continuitas*, ~atis] Legătură neîntreruptă.

continuu, ~uă [At: BĂLCESCU, M. V. 3 / P: ~nu-u / Pl: ~ui, ~ue / E: fr *continu*, lat *continuus*] 1 a Care are loc fără întrerupere. 2 a Care se prelungește fără pauză. 3 a (Îs) *Curent* ~ Curent electric care are un singur sens. 4 a (Mat; Îs) *Funcție* ~uă Funcție care, la o variație mică a variabilelor sale, prezintă o variație foarte mică. 5 a (Mat; Îs) *Proportie* ~uă Proportie ai cărei termeni sunt egali între ei. 6 a (Muz; Îs) *Bas* ~ Bas care se aude neîntrerupt în timpul unei bucăți muzicale. 7 av (Șilav În ~) Neîncetat. 8-9 a, sf (Lin; d. consoane) Constrictiv (1).

contisor sn [At: CADE / Pl: ~oare / E: *cont* + ~isor] 1-2 Socoteală (neînsemnată). 3-4 Sumă (mică).

contitui v vz *contentui*

conto sms vz *cont*

contoar sn [At: DN³ / V: *comptuar*; ~tuar / Pl: ~e / V: fr *comptoir*] 1 Birou de comerț. 2 Birou al unui bancher. 3 Agenție comercială pe teritoriul unui stat străin. 4 Birou la care se fac plățile în bănci sau în casele de comerț.

contoman sn [At: I. CR. IV, 85 / V: ~oșm ~ / Pl: ~e / E: ctm *contos* + *suman*] (Mol) Șubă.

contondent, ~a a [At: ARDELEANU, P. 100 / V: ~tun~ / Pl: ~nti, ~e / E: fr *contondant*] 1 (D. obiecte, corpuri) Care provoacă contuzii prin lovire. 2 (Gmț; Îs) *Argumente* ~e Bătaie.

contondentă sf [At: DA ms / Pl: ~te / E: *contondent*] Lovire cu un corp contondent.

contopi vr [At: ODOBESCU S. I, 350 / Pzi: ~pesc / E: *con*¹ + *topi* după ger *Zusammenschmelzen*] 1-2 A (se) amesteca cu ceva, formând un singur tot Si: *a fuziona*. 3-4 A (se) uni strâns. 5-6 A (se) împreuna.

contopire sf [At: VLAHUȚĂ, D. 144 / Pl: ~ri / E: *contopi*] 1 Fuziune. 2 Unire. 3 Împreunare.

contopit, ~a a [At: ALECSANDRI, P. III, 383 / Pl: ~iti, ~e / E: *contopi*] 1 Fuzionat. 2 Unit. 3 Împreunat.

contor sn [At: LTR. / Pl: ~oare / E: fr *comptoir*, ger *Kontor*] Aparat de măsurat cantitatea de apă, energie electrică, gaze etc. consumată într-un anumit timp Si: *ceas*.

contoraș sn [At: SEVASTOS, N. 94 / Pl: ~e / E: *contor* + ~as] 1-2 (Șhp) Contor (mic).

contoriza vr [At: DEX² / Pzi: ~zez / E: *contor* + ~iza] 1 A număra prin intermediul unor aparate specializate. 2 A înregistra prin contor.

contorizare sf [At: DEX² / Pl: ~zări / E: *contoriza*] 1 Numărare prin intermediul unor aparate specializate Si: *contorizat*¹ (1). 2 Înregistrare prin contor Si: *contorizat*¹ (2).

contorizat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *contoriza*] 1-2 Contorizare (1-2).

contorizat², ~a a [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: *contoriza*] 1 Numărare prin intermediul unor aparate specializate. 2 Înregistrat prin contor.

contorniat, ~a a [At: DN³ / P: ~ni-a~ / Pl: ~ați, ~e / E: fr *contorniat*] (Rar) Conturat.

contorsiona vr [At: DN³ / P: ~si-o~ / Pzi: ~nez / E: fr *contorsionner*] 1-2 A provoca contorsiuni (1-2).

contorsionare sf [At: DN³ / Pl: ~nări / E: *contorsiona*] Provocare de contorsiuni Si: *contorsionat*¹.

contorsionat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *contorsiona*] Contorsionare.

contorsionat², ~a a [At: SADOVEANU, V. F. 127 / Pl: ~ați, ~e / E: *contorsiona*] 1 Răsucit. 2 (D. oameni) Cu o parte a corpului deformată din cauza unei suferințe trecătoare. 3 (Fig; d. stil) Lipsit de armonie.

contorsionist, ~a smf [At: CONTEMP., Seria II, 1948, 126, nr 11/1 / Pl: ~iști, ~e / E: fr *contorsionniste*] Acrobat cu o mare mobilitate și elasticitate, care reușește să-și răsucescă corpul în diferite poziții.

contorsiune sf [At: CARAGIALE, M. 300 / Pl: ~ni / E: fr *contorsion*] 1 Răsucire a trupului sau a unei părți a lui datorită contracției musculare. 2 Contractie violentă și involuntară a mușchilor Si: *crispatie*. 3 (Pex) Zvârcolire. 4 Strămbătură. 5 Apucătură.

contort, ~a a [At: DN³ / Pl: ~rți, ~e / E: it *contorto*, lat *contortus*] 1 Răsucit. 2 (D. frunze) Care se acoperă parțial una pe cealaltă.

contos sn vz *contas*

contosman sn vz *contoman*

contra¹ [At: DEX² / E: fr *contre*, it *contra*] Element de compunere cu sensul de „împotriva”, „opus”.

contra² [At: P. MAIOR, IST. 271/3 / V: *coantra*, *condra*, *condră*, *condri* / E: lat *contra*] 1 pp În schimbul. 2 pp În direcția opusă. 3 pp Împotriva. 4 pp (Îlav) *Din* ~ sau ~tra Dimpotrivă. 5 pp (Îe) *Pro si* ~ Pentru și împotriva. 6 pp (Îe) *A sta (în) ~ sau de ~tră sau a pune sau (a se lua) în ~ sau (de ~tră)* A se împotrivi. 7 pp (Îe) *A fi sau a se lua (în) ~ cu cineva* A fi în dezacord cu cineva. 8 pp (Îe) *Om de ~tră* Om care caută ceartă. 9 av Împotrivă. 10 av Cu totul altfel.

contra³ vr [At: FRÂNCU – CANDREA, M. 99 / Pzi: ~rez / E: fr *contrer*] 1 A contrazice. 2 (La box, scrimă, lupte, judo) A da o contră. 3 (La bridge) A cere o amendă dublă Si: *a se opune*.

contraacuzare sf [At: DA / V: ~iune / Pl: ~ii / E: fr *contre-accusation*] (Jur) 1 Răspuns la o acuzație prin altă acuzație. 2 Învinuire ridicată de acuzat contra acuzatorului.

contraacuzățiune sf vz *contraacuzăție*

contraafirmare sf [At: MAIORESCU, CR. III, 339 / Pl: ~mări / E: fr *contre-affirmation*] Răspuns la o afirmare prin altă afirmare.

contraalizei sn [At: DN³ / Pl: ~ee / E: fr *contre-alizé*] Vânt regulat care circula deasupra alizeelor în sens contrar.

contraalt, ~a sn, a vz *contralto*

contraamiral sm [At: DA / Pl: ~i / E: fr *contre-amiral*] 1 Grad de ofițer în marina militară, corespunzător gradului de general-maior din trupele de uscat. 2 Persoană care are grad de contraamiral (1).

contraamprentă sf [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *contre-empreinte*] Amprentă luată după o primă amprentă.

contraanchetă sf [At: DA / Pl: ~te / E: fr *contre-enquête*] (Jur) Repetare a anchetei pentru verificarea ei.

contraapel sn [At: DA / Pl: ~uri / E: fr *contre-appel*] (Jur) Apel al cărui scop este de a controla exactitatea celui dintâi.

contraargument sn [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *contre-argument*] Argument care se opune altuia.

contraargumenta vr [At: DEX² / Pzi: ~tez / E: *contraargument*] A respinge o afirmație prin contraargumente.

contraargumentare sf [At: DEX² / Pl: ~tări / E: *contraargumenta*] Respingere a unei afirmații folosind contraargumente.

contraascotă sf vz *contrascotă*

contraatac sn [At: MAIORESCU, CR. II, 89 / Pl: ~uri / E: fr *contre-attaque*] 1 Ripostă ofensivă desfășurată de o unitate militară aflată în apărare, cu scopul de a respinge un atac al inamicului pătruns în

dispozitivul ei și de a restabili pozițiile inițiale Si: *contralovitura*. 2 (Spt) Atac prompt, ca răspuns la atacul adversarului Si: *riposta*.

contraataca vt [At: DA ms / Pzi: ~*tac* / E: fr *contre-attaquer*] 1 A executa un contraatac. 2 (Spt) A da o ripostă.

contrabalansa vt [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 495 / V: ~*nța* / Pzi: ~*sez* / E: fr *contrebalancer*] 1 A aduce în stare de echilibru Si: *a cumpani*, *a contracumpăni*. 2 (Fig) A anula sau a compensa efectul unei acțiuni prin altă acțiune.

contrabalansare sf [At: DA ms / V: ~*nța* / Pl: ~*sări* / E: *contrabalansa*] 1 Cumpănire. 2 Compensare.

contrabalansat, ~*ă* a [At: DA ms / V: ~*nțat* / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: *contrabalansa*] 1 Cumpănit. 2 Compensat.

contrabanda vt [At: GHETIE, R. M. 89 / Pzi: ~*dez* / E: *contrabanda*] (Înv) A face contrabandă.

contrabandă sf [At: NEGRUZZI, S., I, 36 / V: ~*bant*, ~*bont*, ~*robant*, *cotrobant* / Pl: ~*de* / E: fr *contrebande*] 1 Trecere clandestină peste graniță a unor mărfuri interzise sau sustrate de la plata taxelor vamale. 2 (Ccr) Marfă adusă sau sustrasă prin contrabandă (1). 3 (D. mărfuri; îla) *De* ~ Trecut sau destinat a fi trecut peste graniță în mod clandestin. 4 (Fig; îal) Rezultat prin înșelătorie. 5 (Fig; îal) Fără valoare Si: *fals*. 6 (Îla) *Prin* ~ În mod ilegal Si: *clandestin*. 7 (Îal) Pe ascuns. 8 (Îe) *A face* ~ A trece o marfă ilegal dintr-o țară în alta, fără plata taxelor vamale.

contrabandier sm [At: (a. 1835) URICARIUL VIII, 138 / P: ~*di-er* / Pl: ~*i* / E: fr *contrebandier*] (Frm; iuz) Contrabandist.

contrabandist, ~*ă* smf [At: CONTEMP., *Seria II*, 1948, nr 820, 3/3 / Pl: ~*iști*, ~*e* / E: *contrabanda* + ~*ist*] Persoană care face contrabandă Si: (iuz) *contrabandier*.

contrabant sm vz *contrabandă*

contrabaraj sn [At: DEX² / Pl: ~*e* / V: *contra* + *baraj*] Baraj de înălțime mică din piatră, beton sau lemn, amplasat în aval, la o distanță mică de un baraj principal, pentru a preîntâmpina eroziunea albiei și surparea barajului principal.

contrabas [At: BRĂESCU, V. 17 / Pl: ~*uri*, ~*asi*, (rar) ~*e* / E: fr *contrebasse*] 1 *sn* Instrument muzical, cel mai mare ca dimensiune și cu registrul cel mai grav din familia instrumentelor cu coarde și arcuș, al cărui sunet este cu o notă mai jos decât al violoncelului. 2 *sn* Instrument de suflat din alamă, de mari dimensiuni, acordat în fa, mi bemol, și do bemol, folosit mai ales în fanfarele militare. 3 *sn* (Rar) Instrument metalic de suflat, al cărui sunet este cu o octavă mai jos decât al basului. 4 *sn* (Pan) Voce bărbătească de bas, care dispune de sunete mai adânci decât basul obișnuit. 5 *sm* (Pex) Persoană care are o asemenea voce profundă. 6 *smf* Contrabasist.

contrabasist, ~*ă* a [At: TIM. POPOVICI, D. M. / Pl: ~*iști*, ~*e* / E: fr *contrebassiste*] Persoană care cântă la contrabas Si: *contrabas* (6).

contrabaterie sf [At: DA / Pl: ~*ii* / E: fr *contrebatterie*] 1 (Mil) Tir de artilerie destinat să distrugă sau să neutralizeze artileria inamicului. 2 (Fig) Mijloc întrebuințat pentru a dejuca o intrigă.

contrabatator sn [At: DEX² / Pl: ~*oare* / E: *contra* + *batator*] Piesă de lucru a batozei, care constituie, împreună cu bătătorul, mecanismul de baterie pentru treierat.

contrabombardare sf [At: ODOBESCU, S. III, 62 / Pl: ~*dări* / E: *contra* + *bombardare*] 1 Atac antiaerian. 2 Contraatac (1).

contrabont sm vz *contrabandă*

contrabulina sf [At: DN³ / Pl: ~*ne* / E: fr *contre-bouline*] (Mar) Manevră curentă care servește la aducerea, de-a lungul vergei, a grăndeei de cădere.

contrabutarola sf [At: DN³ / E: fr *contre-boulerolle*] Piesă metalică, cu o scobitură sferică la unul din capete, servind la fixarea în scobitură a capului unui nit.

contracalibru sn [At: DN³ / Pl: ~*re* / E: fr *contre-calibre*] Piesă folosită la executarea și controlul unui calibru.

contracandidat, ~*ă* smf [At: DN³ / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: *contra* + *candidat*] Persoană care candidează împotriva alteia pentru ocuparea unei funcții sau a unei demnități.

contracara vt [At: DN³ / Pzi: ~*rez* / E: fr *contrecarrer*] A zădărnici planurile, intențiile, acțiunile etc. cuiva.

contracauție sf vz *contracauțiune*

contracauțiune sf [At: DA ms / V: ~*ție* / Pl: ~*ni* / E: fr *contre-caution*] (Jur) Cauțiune plătită pentru a garanta o altă cauțiune.

contracâmp sn [At: DN³ / Pl: ~*uri* / E: fr *contre-champ*] 1 (Cin) Filmare efectuată într-un unghi opus celui precedent și simetric cu acesta. 2 (Arh) Pantă plană în mijlocul unei muluri.

contracti, ~*ie* smf [At: I. GOLESCU, C. 135 / Pl: ~*ii* / E: *contract* + ~*ciu*] (Înv) Concesionar.

contractiv, ~*ă* a [At: DN³ / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr *contractif*] Anticoncepțional.

contractilă sf [At: DN³ / Pl: ~*le* / E: it *contracchiglia*, *contrachiglia*] (Mar) Grindă longitudinală alipită la chilă, pe care o dublează la partea superioară.

contracivadiere sf [At: DN³ / Pl: ~*re* / E: fr *contre-civadière*] (Mar) Pânză pătrată așezată sub bompres.

contract sn [At: ȘINCAI, HR. 132/8 / V: *condrat*, ~*contract*, ~*at* / Pl: ~*e* și (înv) ~*uri* / E: fr *contrat*, lat *contractus*] 1 Acord încheiat ca urmare a înțelegerii intervenite între două persoane fizice sau juridice, pentru crearea, modificarea sau stingerea unor drepturi și obligații în relațiile dintre ele Si: *convenție*, (înv) *contractus*. 2 (Ccr) Act scris ce consemnează acest acord Si: *convenție*. 3 (Îs) ~ *de munca* Convenție încheiată de un salariat cu o întreprindere sau cu o instituție, prin care cel dintâi se obligă să presteze, în favoarea celui din urmă, o anumită muncă în schimbul unui salariu. 4 (Îs) ~ *colectiv de munca* Convenție scrisă încheiată de o instituție sau de o întreprindere cu propriii săi muncitori și funcționari, reprezentati de comitetul sindical. 5 (Îs) ~ *social* Teorie socială potrivit căreia statul ar fi apărut ca urmare a unei convenții prin care oamenii renunțau de bunăvoie la drepturile lor naturale în folosul unui organ suprem ce se obliga să le apere viața și proprietatea.

contracta [At: CARAGIALE, M. 82 / Pzi: ~*tez* / E: fr *contracter*, lat *contractare*] 1 vt A încheia un contract. 2 vt A lua asupra sa o obligație sau o îndatorire. 3 vt (Îe) A ~ o *datorie* A se împrumuta. 4 vt (Îe) A ~ o *căsătorie* A se căsători. 5 vt (Frm) A lua de la cineva un obicei rău. 6 vt (D. un sentiment) A se naște. 7 vt (Șfe) A ~ o *boală* A se molipsi. 8-9 *vr* A (se) strânge. 10 *vr* (D. corpuri) A-și micșora dimensiunile în urma unui proces fizic sau tehnologic Si: *a contrage* (2).

contractabil, ~*ă* a [At: DEX² / Pl: ~*i*, ~*e* / E: ns cf fr *contractile*] Care se contractă Si: *contractil*.

contractant, ~*ă* smf, a [At: GHICA, S. 131 / V: (înv) ~*te* / Pl: ~*nți*, ~*e* / E: fr *contractant*] 1-2 (Persoană) care încheie un contract Si: (înv) *contractier*, *contractuitor*.

contractante smf, a vz *contractant*

contractare sf [At: MDA ms / Pl: ~*rări* / E: *contracta*] 1 Încheiere a unui contract. 2 Preluare a unei obligații Si: *contractat* (2). 3 Molipsire. 4 Strângere. 5 Contractie (1).

*contractat*¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~*uri* / E: *contracta*] 1-5 Contractare (1-5).

*contractat*², ~*ă* a [At: HAMANGIU, C. C. 15 / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: *contracta*] 1 Care a format obiectul unei contractări. 2 Consimțit prin contract. 3 (D. o boală) Căpătat. 4 Care este rezultatul unei contractii. 5 Redus ca volum.

contractibil, ~*ă* a [At: DN³ / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr *contractile*] Contractil. *contractibilitate* sf [At: DN³ / Pl: ~*rări* / E: *contractibil* + ~*itate* după fr *contractibilité*] Proprietate a unor țesuturi animale (musculare) de a se contracta la impulsul unor excitanți Si: *contractilitate*.

contractier sm, a [At: STAMATI, D. / Pl: ~*i* / E: *contract* + ~*ier*] (Înv) 1-2 Contractant (1-2).

contractil, ~*ă* a [At: DA ms / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr *contractile*] (Med) Contractabil.

contractilitate sf [At: DA ms / Pl: ~*rări* / E: fr *contractilité*] Contractibilitate.

contractor, ~oare *a* [At: DA ms / Pl: ~i, ~oare / E: fr *contracteur*] Care contractează.

contractual, ~a *a* [At: MDA ms / P: ~tu-al / Pl: ~i, ~e / E: fr *contractuel*] 1 Care se referă la un contract. 2 Care este prevăzut într-un contract. 3 Care este condiționat printr-un contract. 4 Specific unui contract. 5 Care provine dintr-un contract. 6 Care aparține unui contract.

contractualism *sn* [At: DA ms / P: ~tu-a~ / E: *contractual* + -ism] Doctrină socială, politică și juridică, apărută în sec. al VII-lea, bazată pe principiul contractului social.

contractualist, ~a [At: RALEA, E. O. 121 / P: ~tu-a~ / Pl: ~iști, ~e / E: *contractual* + -ist] 1 *smf* Adept al contractualismului. 2 *a* Care se referă la contractualism. 3 *a* Specific contractualismului. 4 *a* Care provine din contractualism. 5 *a* Care aparține contractualismului. 6 *a* (Îs) *Teorie* ~a Contractualism.

contractuitor, ~oare *smf* [At: COD. ȚIV. 5 / Pl: ~i, ~oare / E: *contract* + -(u)itor] (Înv) Contractant (1).

contractură *sf* [At: BIANU, D. S., ap. DA / Pl: ~ri / E: fr *contracture*] 1 Contractie musculară involuntară și persistentă. 2 Rigiditate musculară. **contractus** *sn* [At: (a. 1796) IORGA, S. D. XII, 214 / V: (înv) ~trat~, ~rotus / Pl: ~e / E: lat *contractus*] (Înv) Contract (1).

contractie *sf* [At: LTR / V: ~iune / Pl: ~ii / E: fr *contraction*] 1 Încordare a mușchilor în urma excitării lor. Si: *contractare* (5). 2 Micșorare a volumului unui corp în urma unui proces fizic sau tehnologic. 3 (Grm) Contragere. 4 Scriere a unui cuvânt numai cu consoanele care îl alcătuiesc.

contractiune *sf* *vs* *contractie*

contracumpăni *vt* [At: NEGRUZZI, S. III, 238 / Pzi: ~nesc / E: *contra*³ + *cumpăni*] *A* contrabalansa (1).

contracumpănire *sf* [At: NEGRUZZI, S. II, 60 / Pl: ~ri / E: *contracumpăni*] 1 Contrabalansare (1). 2 (Fig) Alinare.

contracurbă *sf* [At: DN³ / Pl: ~be / E: fr *contre-courbe*] Curbă a unei șosele sau a unei linii de cale ferată, care urmează imediat după o altă curbă situată în același plan, dar cu concavitatea în sens contrar.

contracurent *sn* [At: DEX² / Pl: ~nți / E: fr *contre-courant*] Curgere în sensuri opuse a două fluide în contact, pentru a înlesni o interacțiune de natură fizică sau chimică între ele.

contradans *sn* [At: GORJAN, H. IV, 33/2 / V: (înv) ~nt, *cotradant* / Pl: ~uri / E: fr *contredanse*] 1 Dans de salon, asemănător cu cadrilul, executat în ritm vioi, de obicei de 6 perechi așezate față în față. 2 Melodie după care se execută acest dans.

contradanț *sn* *vs* *contradans*

contradeclarație *sf* [At: DA ms / Pl: ~ii / E: fr *contre-déclaration*] Declarație care contrazice o declarație anterioară.

contrademonstrație *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: it *contradimonstrazione*] Demonstrație care se opune alteia.

contradictorialitate *sf* [At: DN³ / P: ~ri-a~ / E: *contradictoriu* + -alitate] Principiu fundamental al dreptului procesual, în temeiul căruia fiecare parte dintr-un proces este îndreptățită să i se comunice toate datele părții adverse și să discute în contradictoriu problemele care interesează soluționarea pricinii.

contradictoriu, ~ie *a* [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 53 / V: *contradictor* / Pl: ~ii / E: fr *contradictoire*] 1 (D. fenomene, idei, tendințe) Care se contrazice între ele. 2 (D. fenomene, idei, tendințe) Care se exclud reciproc. 3 (D. fenomene, idei, tendințe) Care sunt incompatibile unul cu altul. 4 (Jur; d. o judecată) Care se face în prezența părților. 5 (Îe) *A judeca în* ~ *A judeca* după ce amândouă părțile din proces au fost ascultate. 6 (Îe) *A discuta în* ~ *A discuta* pe față, fiecare susținând un punct de vedere opus celuilalt. 7-8 (Îlv) *În* ~ (Care este) în contradicție cu ceva sau cu cineva.

contradicție *sf* [At: MAIORESCU, L. 107 / V: ~iune / Pl: ~ii / E: fr *contradiction*, lat *contradictio*] 1 (Flz) Categorie care exprimă starea lăuntrică a tuturor obiectelor și proceselor (corelația de unitate, legătura, coexistența și lupta laturilor, proprietăților și tendințelor contrare, proprii fiecărui obiect sau proces), constituind conținutul, motorul dezvoltării,

cauza tuturor schimbărilor din univers, a evoluției de la inferior la superior. 2 (Îlav) *În* ~ *cu* în opoziție cu... 3 (Îal) În dezacord cu... 4 (Flz) Raport logic între două noțiuni, judecăți, concluzii, care se exclud reciproc. 5 Nepotrivire între idei sau fapte. Si: *contrazicere* (1). 6 (Îs) *Spirit de* ~ *Tendență* a unor oameni de a contrazice pe ceilalți.

contradictional, ~a *a* [At: DN³ / P: ~i, ~e / E: *contradicție* + -onal] 1-3 Contradictoriu (1-3).

contradictiune *sf* *vs* *contradicție*

contradig *sn* [At: DN³ / Pl: ~uri / E: fr *contre-digue*] Dig de consolidare a digului principal.

contraepolet *sm* [At: DA ms / P: ~tra-e~ / V: ~tă *sf* / Pl: ~eți / E: fr *contre-épaulette*] (Iuz) Epolet fără franjuri.

contraepoletă *sf* *vs* *contraepolet*

contraescarpă *sf* [At: DN³ / P: ~tra-es~ / Pl: ~pe / E: fr *contrescarpe*] Baraj antitanc săpat pe contrapanta unui teren înclinat, în scopul măririi înclinării acestuia pentru a provoca răsturnarea tancurilor inamice care ar încerca să treacă.

contraetambou *sn* [At: DN³ / E: fr *contre-étambot*] (Mm) Piesa care dublează etamboul spre interiorul navei pentru a-l întări.

contraetimologie *sf* [At: IORGA, L. II, 257 / Pl: ~ii / E: *contra*³ + *etimologie*] (Rar) Etimologie contrară altei etimologii.

contraetravă *sf* [At: DN³ / Pl: ~ve / E: fr *contre-étrave*] (Mm) Piesă de lemn care se aplică la navele de lemn, pe partea superioară a etravei, pentru consolidare.

contraexpertiză *sf* [At: DA / P: ~tra-ex~ / Pl: ~ze / E: fr *contre-expertise*] Expertiză cerută de partea nemulțumită și destinată să verifice o expertiză efectuată anterior.

contraextensie *sf* [At: DN³ / V: ~iune / P: ~tra-ex~ / Pl: ~ii / E: fr *contre-extension*] (Med) Aplicare a unei forțe egale, dar opuse forței extensiei asupra membrilor sau a unor părți ale corpului.

contraextensiune *sf* *vs* *contraextensie*

contraface *vt* [At: MDA ms / Pzi: *contrafac* / E: *contra*³ + *face* după fr *contrefaire*] *A* falsifica.

contrafacere *sf* [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *contraface*] Falsificare.

contrafagot *sn* [At: DA ms / Pl: ~uri / E: it *contrafagotto*] Instrument muzical de suflat, mai mare decât fagotul și sunând cu o octavă mai jos decât acesta, având registrul cel mai grav din orchestra simfonică.

contrafăcător, ~oare *smf* [At: CADE / Pl: ~i, ~oare / E: *contraface* + -(a)tor] (Iuz) Falsificator.

contrafăcut, ~a *a* [At: MDA ms / Pl: ~uți, ~e / E: *contraface*] 1 Falsificat. 2 Artificial.

contrafisă *sf* [At: DN³ / Pl: ~se / E: fr *contre-fiche*] Bară de lemn sau de metal folosită pentru transmiterea forțelor de la o piesă orizontală la una verticală.

contrafort *sn* [At: IORGA, C. I. II, 14 / Pl: ~uri și (nob; sm) ~rți / E: fr *contrefort*] 1 Întăritură masivă de beton sau de zidărie în formă de pilastru, care formează corp comun cu un zid și care servește la mărirea rezistenței lui. 2 Picior al unui turn de extracție înclinat spre exterior. **contragabier** *sn* [At: DN³ / P: ~bi-er / Pl: ~i / E: fr *contre-gabier*] (Mrn) A treia velă pătrată începând de jos a unui gabier.

contragalop *sn* [At: DN³ / Pl: ~uri / E: fr *contre-galop*] Galop fals.

contrage *vr* [At: DA / Pzi: *contrag* / E: lat *contrahere* după *trage*] 1 (Grm; d. silabe alăturate) *A* se reduce la o singură emisie vocalică (vocală sau diftong). 2 (Rar) *A* se contracta (10).

contragere *sf* [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *contrage*] (Grm) 1 Reducere a două silabe alăturate la o singură emisie vocalică. Si: *contractie* (3).

contragreutate *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 322 / P: ~gre-u~ / Pl: ~răți / E: *contra*³ + *greutate* după fr *contrepoids*] Greutate care servește într-un sistem tehnic la echilibrarea totală sau parțială a unei forțe fixe sau a unei greutateți în mișcare. Si: *contrapondere*.

contragrifă *sf* [At: DN³ / Pl: ~fe / E: fr *contre-griffe*] Piesă metalică în formă de bară, care, într-un aparat de luat vederi, imobilizează pelicula cinematografică în timpul expunerii.

contraimage *sf* [At: DN³ / Pl: ~ni / E: fr *contre-image*] (Mat) 1 Element al unei mulțimi care corespunde unui element dat dintr-o altă mulțime. 2 Imagine reciprocă.

contraindica *vt* [At: DN³ / Pzi: *contraindic* / E: fr *contre-indiquer*] 1 (Rar) A interzice ceva mai ales unui bolnav. 2 A da o indicație contrară.

contraindicat, ~ă *a* [At: CĂLINESCU, I. 167 / Pl: ~ați, ~e / E: *contraindica*] (D. tratamente, medicamente, alimente) 1 Nerecomandabil. 2 Nociv.

contraindicație *sf* [At: DA / V: (iuz) ~iune / Pl: ~ii / E: fr *contre-indication*] (Med) Interzicere a aplicării unui tratament sau a folosirii unui remediu, regim alimentar etc.

contrainformație *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: *contra*³ + *informație*] (Mpl; șis *serviciu de ~ii*) Contraspionaj (2).

contrainterogatoriu *sn* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *contre-interrogatoire*] (Jur) Interogatoriu luat pentru a verifica un interogatoriu anterior.

contralău *sm* [At: BUL. FIL. IV, 97 / Pl: ~ăi / E: nct] (Reg) Lăutar.

contralovitură *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1951, nr 223 / Pl: ~ri / E: *contra*³ + *lovitură* după fr *contrecoup*] Contraatac (1).

contralto *sf* [At: DA / Pl: ~te / E: it *contralto*] Cântareată cu voce de contralto.

contralto *sni* [At: TEODOREANU, M. II, 131 / E: it *contralto*] Voce feminină cu registrul cel mai grav, cuprinzând aproximativ două octave.

contralumină *sf* [At: DN³ / Pl: ~ni / E: *contra*³ + *lumină*] Contre-jour (1).

contramaeștru *sm* *vz* **contramaistru**

contramaistru *sm* [At: ARDELEANU, D. 100 / V: ~maes~ / Pl: ~istri / E: *contra*³ + *maistru* după fr *contremâtre*] 1 Muncitor calificat care supraveghează și dirijează un sector dintr-o întreprindere industrială. 2 (Inv) Grad în marina militară. 3 (Pex) Persoană cu gradul de contramaistru (2).

contramanda *vt* [At: GHICA, S. 710 / Pzi: ~dez / E: fr *contremander*] 1 A revoca un ordin, o dispoziție, o hotărâre Si: *anula*. 2 A renunța la un plan, proiect, o vizită etc. stabilite anterior. 3 (Cmr) A revoca o comandă dată.

contramandare *sf* [At: CARAGIALE, O. VII, 32 / Pl: ~dări / E: *contramanda*] 1 Revocare a unui ordin, a unei hotărâri etc. 2 Renunțare la un plan, proiect, o vizită stabilite anterior. 3 (Cmr) Renunțare la o comandă dată.

contramandat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *contramanda*] Revocat.

contramanifestant, ~ă *smf* [At: DN³ / Pl: ~nți, ~e / E: fr *contre-manifestant*] Persoană care participă la o contramanifestație.

contramanifestație *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *contre-manifestation*] Manifestație care se opune alteia.

contramarcă *sf* [At: DA / Pl: ~mărci / E: fr *contremarque*] Parte a unui bilet de spectacol care rămâne la spectator după intrarea în sală, ca dovadă a dreptului său de a lua parte la spectacolul respectiv.

contramars *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: fr *contremarche*] 1 Marș pe care îl execută o trupă când își schimbă direcția. 2 Evoluția unei coloane care-și schimbă frontul.

contramăsură *sf* [At: DN³ / Pl: ~ri / E: *contra*³ + *măsură*] Măsură luată pentru a contracara efectele altei măsuri.

contramina *vt* [At: DA ms / Pzi: ~nez / E: fr *contre-miner*] (Mil) A executa contramine.

contramină *sf* [At: DA / Pl: ~ne / E: fr *contre-mine*] (Mil) Lucrare subterană făcută cu scopul de a descoperi și de a distruge minele puse de inamic.

contraoctavă *sf* [At: DN³ / P: ~tra-oc~ / Pl: ~ve / E: fr *contre-octave*] Octava cea mai joasă și mai profundă.

contraofensivă *sf* [At: DA ms / P: ~tra-o~ / Pl: ~ve / E: *contra*³ + *ofensivă*] (Mil) Trecere de la apărare la ofensivă de mari proporții, pentru a opri înaintarea inamicului.

contraofertă *sf* [At: DN³ / Pl: ~te / E: *contra*³ + *ofertă*] Ofertă diferită sau opusă altei oferte.

contraordin *sn* [At: DA ms / Pl: ~e / E: fr *contre-ordre*] Ordin prin care se revocă un ordin dat anterior.

contraotravă *sf* [At: DA ms / Pl: ~trăvuri și ~trăvi / E: *contra*³ + *otravă*] Antidot.

contrapagină *sf* [At: DA ms / Pl: ~ni / E: *contra*³ + *pagină*] Pagină de pe verso a unei foi scrise sau imprimate.

contrapantă *sf* [At: DN³ / Pl: ~te / E: fr *contre-pente*] Panta opusă altei pante în cadrul profilului unei văi fluviale sau glaciare, cu formații geologice de durități și vârste diferite.

contrapapă *sm* [At: DN³ / Pl: ~pi / E: it *contrapapa*] (Îbrc) Papă ales împotriva altuia.

contrapartidă *sf* [At: DA / Pl: ~de / E: *contra*³ + *partidă* după fr *contre-partie*] 1 (Cmr) Registru care servește la verificarea altuia. 2 (La jocul de cărți) Partidă nouă, jucată de către cineva cu aceeași parteneri, pentru a-și lua revanșa.

contrapilastru *sm* [At: DN³ / Pl: ~astri / E: fr *contre-pilastre*] Pilastru alipit altuia.

contrapiuliță *sf* [At: DEX² / P: ~pi-u~ / Pl: ~te / E: *contra*³ + *piuliță*] Piuliță suplimentară care se strânge peste o altă piuliță pentru a preveni desfacerea îmbinărilor.

contraplacaj *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *contre-placage*] Placă formată din mai multe foi subțiri de lemn, suprapuse și lipite între ele, cu fibrele lemnului în sens contrar.

contraplan *sn* [At: DN³ / Pl: ~uri / E: fr *contre-plan*] (Cig) Procedeu de montaj constând în alternarea cadrelor filmate cu aparatul așezat în unghiul de filmare opus.

contraplonjcu *sn* [At: DN³ / Pl: ~ri / E: fr *contre-plongée*] (Cig) Filmare dirijată de jos în sus care să dea impresia de înălțare.

contrapond *sn* *vz* **contrapondere**

contrapondere *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr 107, 9/4 / V: *contrapond* / Pl: ~ri / E: fr *contrepoids*] Greutate care servește la contrabalansarea altor greutăți.

contrapozitie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: *contra*³ + *poziție*] 1 Poziție contrară celei prezentate. 2 (Log) Deducere a unei judecări noi prin înlocuirea termenilor cu contrarii.

contrapregătire *sf* [At: DN³ / Pl: ~ri / E: *contra*³ + *pregătire*] (Mil) Lovitură dată inamicului cu ajutorul artileriei, aviației și rachetelor pentru a-l împiedica să-și înceapă ofensiva.

contrapresiune *sf* [At: DN³ / P: ~si-u~ / Pl: ~ni / E: *contra*³ + *presiune*] Presiune care se opune acțiunii normale a aburului asupra pistonului unei mașini.

contraproba *sf* [At: MAIORESCU, CR. 190 / Pl: ~be / E: fr *contre-épreuve*] 1 Probă suplimentară, efectuată atunci când o încercare nu dă rezultate concludente. 2 Votare, într-o adunare, a unei propuneri contrarii celei supuse anterior la vot. 3 Mijloc întrebuințat pentru a verifica exactitatea unei operațiuni, analize etc. 4 (Jur) Mijloc întrebuințat pentru a dovedi, prin noi argumente sau martori, inexactitatea unei declarații făcute într-o instanță judecătorească.

contraprofil *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: *contra*³ + *profil* după fr *contreprofil*] (Con) Profil simetric altuia.

contraproiect *sn* [At: DA / Pl: ~e / E: *contra*³ + *proiect* după fr *contreprojet*] Proiect care verifică, îmbunătățește sau înlocuiește pe cel anterior.

contrapropunere *sf* [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *contra*³ + *propunere* după fr *contreproposition*] Propunere opusă alteia.

contrapunct *sn* [At: DA / Pl: ~e / E: it *contrappunto*, fr *contrepoint*] 1 Prezență simultană a unor melodii cu caracter independent Si: *contratemă* (1). 2 Melodie care se cântă concomitent cu tema într-o lucrare muzicală Si: *contratema* (2). 3 Tehnică de a compune muzică pe mai multe voci. 4 (Pex) Artă de a compune melodii. 5 Parte a muzicii care studiază contrapunctul (3).

contrapuncta [At: DN³ / Pzi: ~tez / E: *contrapunct*] 1 *vi* (Muz; rar) A folosi tehnica contrapunctului (3). 2 *vt* (Fig) A construi, pe mai multe

planuri paralele individualizate, situații, imagini corespondente. 3 *vr* A tigheli stoffe, țesături pe ambele fețe. 4 *vr* A face să corespundă.

contrapunctare *sf* [At: DN³ / Pl: ~tări / E: *contrapuncta*] Corespondență a două fapte sau idei.

contrapunctic, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: ~ici, ~ice / E: *contrapunct* + *-ic*] Care este compus după regulile contrapunctului (3).

contrapunctist *sm* [At: DA ms / Pl: ~iști / E: fr *contrepointiste*] Compozitor care utilizează contrapunctul (3).

contrapune *vt* [At: DEX / Pzi: *contrapun* / E: *contra*³ + *pune*] (Rar) A opune.

contrar, ~ă [At: NEGRUZZI, S. III, 247 / V: (inv) ~riu / Pl: ~i, ~e / E: fr *contraire*, lat *contrarius*] 1 *a* Opus. 2 *a* Deosebit. 3 *a* Vătămător. 4 *a* (Îs) *Noțiuni* ~e Noțiuni care se află într-un raport în care acceptarea uneia presupune înlăturarea celeilalte fără ca înlăturarea uneia să presupună acceptarea celeilalte. 5 *av* Împotrivă. 6 *av* Neconform cu... 7 *a* Potrivnic. 8 *a* Nefavorabil. 9 *sn* (Lpl; if *contrarii*) Noțiune care desemnează laturi, însușiri sau tendințe ale obiectelor și proceselor opuse unele altora, astfel încât se exclud reciproc, această opoziție constituind forța motrice și conținutul principal al dezvoltării acestui obiect sau proces. 10 *sm* Fiecare dintre termenii unei contradicții. 11 *sm* (Trs; Buc; rar; după ger *Gegner*) Adversar. 12 *pp* Contra (3).

contraranda *sf* [At: DEX² / Pl: ~de / E: it *contraranda*] (Mrn) Velă de formă triunghiulară sau trapezoidală plasată pe goelete și pe iahturi deasupra runde.

contrarecepție *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: *contra*³ + *recepție* după fr *contre-réception*] Recepție repetată în caz de litigiu, pentru a verifica recepția făcută anterior.

contrareformă *sf* [At: DA ms / Pl: ~me / E: fr *contre-réforme*] Mișcare inițiată în sec. al XVI-lea de către Biserica catolică împotriva Reformei și a reformărilor.

contrarevoluție *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr 158, 3/1 / V: ~iune / Pl: ~ii / E: fr *contre-révolution*, rs *контрреволюция*] Acțiune organizată de forțele înlăturate de la putere, cu scopul reinstaurării vechii puteri.

contrarevoluționar, ~ă [At: DA / P: ~ti-o~ / Pl: ~i, ~e / E: fr *contre-révolutionnaire*] 1 *a* Care se referă la contrarevoluție. 2 *a* Care aparține contrarevoluției. 3 *a* Specific contrarevoluției. 4 *a* Care provine de la contrarevoluție. 5 *smf* Adept al contrarevoluției. 6 *smf* Participant la contrarevoluție.

contrarevoluțiune *sf* *vz* *contrarevoluție*

contraria *vi* [At: STAMATI, D. / P: ~ri-a / Pzi: ~iez / E: fr *contrarier*] 1 *a* face sau *a* spune contrariul *a* ceea ce spune sau face altul. 2 *a* se împotrivi cuiva. 3 *a* pune piedică. 4 *a* surprinde pe cineva în mod neplăcut. 5 *a* supăra pe cineva.

contrariant, ~ă *a* [At: DA ms / P: ~ri-ant / Pl: ~nți, ~e / E: *contraria* + *-ant*] 1-3 Care contrariază. 4 Căruia îi place să contrarieze (5) pe cineva Si: *suparator*.

contrariat, ~ă *a* [At: C. PETRESCU, C. V. 123 / P: ~ri-at / Pl: ~ați, ~e / E: *contraria*] Surprins în mod neplăcut de o împotrivire sau de un fapt care îi contrazice părerile sau așteptările.

contrariere *sf* [At: DEX² / P: ~ri-e~ / Pl: ~ri / E: *contraria*] Surprindere *a* cuiva în mod neplăcut.

contrarietate *sf* [At: MDA ms / P: ~ri-e~ / Pl: ~tăți / E: fr *contrariété*] 1 Raport de opoziție între două lucruri contrarii. 2 Fapt care contrariază. 3 Împotrivire. 4 Stare de surprindere neplăcută, provocată de o împotrivire, contrazicere. 5 (Log) Raport logic între două noțiuni sau judecăți care se exclud reciproc, dar care pot fi înlăturate ambele în favoarea unei *a* treia noțiuni sau judecăți.

contrariu *a*, *av*, *smf* *vz* *contrar*

contras, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: ~ași, ~e / E: *contrage*] (Lin; d. vocale alăturate) Redus la o singură emisiune vocalică.

contrasăgeată *sf* [At: DEX² / Pl: ~eți / E: *contra*³ + *săgeată*] Deplasare pe verticală, opusă sensului de acțiune *a* forțelor, care se dă diferitelor

porțiuni ale unui element de construcție pentru *a* reduce sau *a* anula săgeata elastică ce apare din cauza încărcărilor.

contrascotă *sf* [At: CADE / V: ~așe~ / Pl: ~te / E: it *contrascotta*] (Mrn) Fiecare din frânghiile prinse la colțurile pânzelor unei corăbii, servind la strângerea acestor pânze.

contrasemna *vt* [At: MAIORESCU, D. II, 23 / V: ~signa / Pzi: ~nez / E: *contra*³ + *semna*] 1 *a* pune semnătura pe un act semnat în prealabil de un organ ierarhic superior. 2 (Spc) *a* semna *a* ministru un act alături de primul ministru sau *a* prim-ministru un decret alături de șeful statului, angajând astfel responsabilitatea guvernului.

contrasemnare *sf* [At: DA ms / V: (inv) ~signare / Pl: ~nări / E: *contrasemna*] 1 Semnare *a* unui act alături de un organ ierarhic superior. 2 (Spc) Semnare *a* unui act de către un ministru alături de primul-ministru sau de către primul-ministru, alături de șeful statului.

contrasemnat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *contrasemna*] 1-2 (D. acte) Care este sau *a* fost supus contrasemnării (1-2).

contrasemnatar, ~ă *smf* [At: DA ms / V: ~signat~ / Pl: ~i, ~e / E: *contra*³ + *semnatar* după fr *contresignataire*] 1-2 Persoană care contrasemnează (1-2).

contrasemnătură *sf* [At: DA ms / V: (inv) ~signat~ / Pl: ~ri / E: *contra*³ + *semnătură* după fr *contresignature* cf ger *Kontrassegnatur*] 1 Semnătură pusă pe un act după semnătura organului ierarhic superior. 2 Semnătură *a* unui ministru alături de cea *a* primului-ministru sau *a* primului-ministru alături de cea *a* șefului statului, fapt care antrenează responsabilitatea guvernului.

contrasens *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: fr *contre-sens* cf *non-sens*] 1 Sens opus celui normal. 2 Lucru lipsit de logică. 3 Direcție opusă celei de mers.

contraservi *vi* [At: DEX² / Pzi: ~vesc / E: *contra*³ + *servi*] (Rar) *a* deservi.

contraserviciu *sn* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: *contra*³ + *serviciu*] 1 Serviciu făcut în schimbul altuia. 2 (Rar) Deserviciu.

contrasigna *v* *vz* *contrasemna*

contrasignare *sf* *vz* *contrasemnare*

contrasignat *a* *vz* *contrasemnat*

contrasignătură *sf* *vz* *contrasemnătură*

contraspion, ~oană *smf* [At: DA ms / Pl: ~i, ~oane / E: *contra*³ + *spion* după fr *contre-espion*] Agent secret însărcinat cu supravegherea și împiedicarea activității spionilor.

contraspionaj *sn* [At: DA ms / P: ~spi-o~ / Pl: ~e / E: *contra*³ + *spionaj* după fr *contre-espionage*] 1 Activitate de urmărire și de contracarare *a* actelor de spionaj și *a* activității spionilor. 2 Serviciu special însărcinat cu urmărirea și contracararea activității spionilor.

contrast *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 40 / V: ~o / Pl: ~e / E: fr *contraste*] 1 Opoziție puternică între două sau mai multe lucruri, stări, acțiuni etc. 2 (Îe) *A fi în ~ cu...* *A fi în opoziție cu...* 3 Diferența între înnegrirea maximă și cea minimă *a* unei imagini fotografice. 4 (Îs) ~ul imaginii Mărire caracteristică pentru variația strălucirii locale în cuprinsul unei imagini de pe ecranul tubului cinescopic, în televiziune. 5 Efect artistic obținut de un scriitor, pictor prin opoziția ritmului, *a* ideilor, *a* culorilor etc. 6 (Lit) Gen de poezie lirică medievală în care este folosit efectul artistic al opozițiilor de ritm, de idei etc.

contrastă *vi* [At: EMINESCU, N. 35 / Pzi: ~tez / E: fr *contraster*] 1 *a* fi în contrast cu ceva sau cu cineva. 2 *a* se deosebi de ceva în mod izbitor.

contrastant, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: ~nți, ~e / E: fr *contrastant*] Contrastiv (1).

contrastare *sf* [At: DA ms / Pl: ~tări / E: *contrastă*] Deosebire de ceva în mod izbitor.

contrastat *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *contrastă*] (Nob) Contrastare.

contrastiv, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: eg *contrastive*] 1 Care accentuează un contrast Si: *contrastant*. 2 (Lin; Îs) *Analiză* ~ă Metodă de cercetare *a* fenomenelor lingvistice pe baza analizei diferențelor existente între sistemele *a* două limbi sau între două stadii evolutive ale

aceleiași limbi. 3 (Lin; fs) *Gramatică* ~a Parte a gramaticii care studiază și explică diferențele dintre două limbi.

contrasto *sn* *vz* *contrast*

contrasubiect *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: *contra*³ + *subiect* după fr *contre-sujet*] (Muz) Melodie care apare concomitent cu subiectul unei fugi sau al altor lucrări polifonice.

contrașcotă *sf* *vz* *contrascotă*

contrașină *sf* [At: DN³ / Pl: ~e / E: *contra*³ + *șină* după fr *contre-rail*] Șină de cale ferată așezată paralel cu cele de cale ferată obișnuite pentru a reduce uzura roților, a evita deraierile la curbele prea pronunțate sau pentru a ridica șoseaua (în dreptul trecerilor de nivel) la înălțimea șinelor.

contrat *sn* *vz* *contract*

contratemă *sf* [At: DN³ / Pl: ~me / E: fr *contre-thème*] (Muz) 1-2 Contrapunct (1-2).

contratensiune *sf* [At: DN³ / Pl: ~ni / E: *contra*³ + *tensiune* după fr *contre-tension*] (Elt) Tensiune inversă.

contraterasă *sf* [At: DA ms / Pl: ~se / E: fr *contre-terrasse*] (Aht) Terasă așezată mai jos decât o altă terasă principală.

contratimp *sm* [At: CARAGIALE, N. S. 51 / Pl: ~i / E: *contra*³ + *timp* după fr *contretemps*] 1 (Muz) Deplasare a accentului de pe un timp tare al măsurii pe un timp slab. 2 (Muz) Partea slabă a măsurii sau a timpului unei melodii. 3 Nepotrivire. 4 (Îlav) În ~ Inoportun.

contratip *sn* [At: DN³ / Pl: ~uri / E: fr *contretyp*] 1 Reproducere a unei imagini prin fotografierea acesteia. 2 (Cig) Copie negativă a unui film, obținută după un pozitiv intermediar, folosită pentru efectuarea unui număr mare de copii pozitive Si: *contratipie*.

contratipar *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: *contra*³ + *tipar*] (Pgr) Text tipărit pe versoul unei pagini tipărite.

contratipare *sf* [At: DN³ / Pl: ~pări / E: *contratip*] (Cig) Obținere de contratipuri (2).

contratipie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *contretypie*] (Cig) Contratip (2).

contratitlu *sn* [At: DN³ / Pl: ~ri / E: *contra*³ + *titlu*] Titlu general al unei opere mai întinse ori al unei serii de mai multe volume, apărută fiecare cu titlu separat.

contratorpilor *sn* [At: DA ms / Pl: ~oare / E: fr *contre-torpilleur*] (Mm; înv) Navă de război rapidă care urmărește și distruge torpiloarele.

contratreaptă *sf* [At: DN³ / Pl: ~epte / E: *contra*³ + *treaptă*] (Con) Suprafața verticală care formează partea din față a unei trepte.

contratrece *sf* [At: ȘTEFĂNESCU, C. 170 / Pl: ~ri / E: *contra*³ + *trecere* după ger *Gegenbuchung*] (Cth) Rectificare.

contratură *sf* [At: DEX² / Pl: ~re / E: *contra*³ + *tură*] Tură inversă.

contratus *sn* *vz* *contractus*

contravaloare *sf* [At: MAIORESCU, D. II, 56 / Pl: ~ori / E: fr *contre-valeur*] 1 Echivalent (mai ales în bani) al unui lucru oarecare. 2 Valoare dată în schimbul altei valori.

contravântuire *sf* [At: DEX² / Pl: ~ri / E: *contra*³ + *vântuire*] Element de construcție în forma unei grinzi cu zăbrele, având rolul de a prelua forțele orizontale (presiunea vântului, presiunea de frânare) care acționează asupra unei construcții Si: *contravânturi*.

contravânturi *sn* [At: DA ms / E: fr *contrevent*] (Con) Contravântuire.

contraveni *vi* [At: DA ms / Pzi: *contravin* / E: fr *contrevenir*] A săvârși o abatere de la o lege, regulament sau de la regulile de conviețuire socială.

contravenient, ~a *smf*, a [At: MAIORESCU, D. I, 397 / P: ~ni-ent / Pl: ~nți, ~e / E: ger *Kontravenient* cf fr *contrevenant*] 1-2 (Persoană) care săvârșește o contravenție.

contravenin *sn* [At: GORJAN, H. II, 38/25 / Pl: ~uri / E: *contra*³ + *venin*] (Nob) Antidot.

contravenție *sf* [At: CARAGIALE, ap. DA / V: (în) ~iune / Pl: ~ii / E: fr *contravention*] (Jur) Încălcare a legii penale, care, având un grad redus de pericol social, este pedepsită cu o amendă sau închisoare pe termen scurt.

contravențional, ~a a [At: DN³ / P: ~ti-o~ / Pl: ~i, ~e / E: fr *contrventionnel*] 1 Care are caracter de contravenție. 2 Privitor la

contravenție. 3 Specific contravenției. 4 Care provine dintr-o contravenție. 5 Care aparține contravenției.

contravențiune *sf* *vz* *contravenție*

contravizită *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 319 / Pl: ~te / E: fr *contre-visite*] 1 (Inv) Vizită prin care se răspunde altei vizite. 2 (Spec) A doua vizită făcută de medic bolnavilor dintr-un spital, în timpul după-amiezii.

contrazicător, ~oare a [At: DA / Pl: ~i, ~oare / E: *contrazice* + -(a)tor] (Îfm) 1 Care contrazice (1). 2 Căruia îi place să contrazică (1).

contrazice [At: GHEREA, ST. CR. II, 255 / Pzi: *contrazic* / E: *contra*³ + *zice* după fr *contredire*] 1 *vt* A susține contrariul celor spuse de cineva Si: a *nega*. 2 *vt* (Jur) A aduce în fața instanței, ca probe, depoziții ale martorilor, contrare celor susținute de partea adversă. 3 *vi* A fi incompatibil cu ceva. 4 *vt* A dezminți. 5 *vr* A spune contrariul celor afirmate anterior de propria persoană. 6 *vr* (D. susținătorii unor opinii, afirmații) A nu fi de acord unii cu alții. 7 *vr* (D. afirmații, depoziții) A nu se potrivi unele cu altele.

contrazicere *sf* [At: (a. 1855) URICARIUL IV, 439/26 / Pl: ~ri / E: *contrazice*] 1 Contradicție (5). 2 Dezacord. 3 Opoziție.

contrazid *sn* [At: HAMANGIU, C. C. 145 / Pl: ~uri / E: *contra*³ + *zid* după fr *contre-mur*] Zid mic construit de-a lungul altuia pentru a-l susține.

contrazis, ~ă a [At: DA ms / Pl: ~iși, ~e / E: *contrazice*] 1 Combătut. 2 Infirmit.

contră *sf* [At: DN³ / Pl: ~re / E: fr *contre*] 1 (Spt) Lovitură de răspuns promptă la box, lupte, judo etc. după un atac lansat de adversar.

contrălui *vt* [At: BUL. FIL. IV, 97 / Pzi: ~esc / E: *contralau*] (Reg) A acompania.

contrătus *sn* *vz* *contratus*

contre-jour *sn* [At: DN³ / P: *contrjur* / E: fr *contre-jour*] 1 Efect optic datorat luminării unui obiect din partea opusă aceleia din care privim Si: *contralumină*. 2 Fotografie care utilizează acest efect.

contribua *vi* [At: DA / Pzi: ~ez / E: *contribui* *css*] 1-4 (Îvr) A contribui (1-4).

contribuabil, ~ă *smf* [At: I. IONESCU, D. 117 / P: ~bu-a~ / Pl: ~i, ~e / E: fr *contribuable*] Persoană fizică sau juridică obligată prin lege să plătească impozit Si: (în) *birnic*.

contribuent, ~a a [At: LM / P: ~bu-ent / Pl: ~nți, ~e / E: lat *contribuens*] Contributiv (2).

contribui *vi* [At: (a. 1817) URICARIUL IV, 301/20 / Pzi: *contribui* / E: fr *contribuer*, lat *contribuere*] 1 A-și aduce contribuția morală sau materială la realizarea unui lucru. 2 A participa la o acțiune comună. 3 A înlesni apariția sau dezvoltarea unui lucru. 4 A plăti partea sa dintr-o cheltuială comună.

contribuire *sf* [At: SBIERA, F. S. 201 / P: ~bu-i~ / Pl: ~ri / E: *contribui*] 1 Susținere morală sau materială la realizării unui lucru. 2 Participare la o acțiune comună. 3 Înlesnire a apariției sau a dezvoltării unui lucru. 4 Plătire a părții care îi revine dintr-o cheltuială comună.

contribuit, ~ă a [At: LM / P: ~bu-it / Pl: ~iți, ~e / E: *contribui*] (Rar; mai ales d. sume de bani) Plătit drept contribuție (1).

contribuitor, ~oare a [At: I. IONESCU, D. 79 / P: ~bu-i~ / Pl: ~i, ~oare / E: *contribui* + -(i)tor] (Nob) Contributiv (2).

contributiv, ~ă a [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr *contributif*] 1 Care se referă la contribuție (1). 2 Specific contribuției (1). 3 Care provine din contribuție (1). 4 Care aparține contribuției (1). 5 Care contribuie (1) Si: *contribuent*, *contributor*, *contributoriu*.

contributoriu, ~ie a [At: DN³ / Pl: ~ii / E: cf fr *contributoire*] (Rar) Contributiv (2).

contribuție *sf* [At: GHICA, S. 698 / V: (în) ~iune, (pop) *cotrob*~ / Pl: ~ii / E: fr *contribution*] 1 Parte cu care cineva participă la o acțiune sau la o cheltuială comună. 2 (Îe) A pune la ~ A folosi sau a solicita capacitatea cuiva la o acțiune. 3 Impozit.

contribuțiune *sf* *vz* *contribuție*

contrițiune *sf* [At: DN³ / Pl: ~ni / E: fr *contrition*] (Rar) Pocăință.

controband¹, ~a *smf* [At: ODOBESCU, S. III, 147 / Pl: ~nzi, ~e / E: formațiune populară după *contrabanda*] (Pop) Contrabandist.

controband² *sn* *vz* **controband**

control *sn* [At: DICT. / V: (Trs) ~a *sf* / Pl: ~oale și (inv) ~uri / E: fr **contrôle**] 1 Verificare permanentă sau continuă a unei activități, situații etc., pentru a urmări mersul ei și pentru a lua măsuri de îmbunătățire. 2 (Is) *Lucrare de* ~ Lucrare scrisă prin care se verifică periodic cunoștințele elevilor sau ale studenților. 3 Supraveghere economică sau politică. 4 (Is) ~ *monetar* Măsuri destinate să asigure buna circulație a monedelor. 5 (Is) *Cifra de* ~ Exponent care indică limitele cantitative ale producției. 6 (Is) *Punct de* ~ Loc fix la marginea unui oraș, țări etc. unde organele autorității supraveghează respectarea formalităților legale de către călători. 7 Supraveghere continuă, morală sau materială. 8 (Iuz; is) ~ *obstesc* Formă de control social specifică fostelor țări socialiste. 9 Stăpânire. 10 (Trs) Cercetare amănunțită. 11 Stăpânire a propriilor gesturi și mișcări. 12 Instituție sau grup de persoane care supraveghează anumite activități. 13 (Nob) Registru dublu de verificare a altuia. 14 (Lpl) Registru de evidență a personalului și a animalelor dintr-o unitate militară. 15 (Is) ~ *șah* Metodă de verificare în care conturile debitoare se pun în prima rubrică, iar conturile creditoare corespundente în rubricile ce urmează. 16 Semn care se pune pe obiectele de aur, argint sau platină ca dovadă că au fost plătite statului taxele pentru posesia legală a acestora. 17 (Elt; is) ~ *de poziție* Aparat care indică ocuparea poziției comandate dintr-un post de supraveghere sau de comandă a dependențelor electrice. 18 (Is) ~ *de volum* Dispozitiv pentru menținerea constantă a anumitor elemente ale recepției radioelectrice, independent de variația între anumite limite ale puterii recepționate.

controlă [At: STAMATI, D. / V: *cot*~ / Pzi: ~lez / E: fr **contrôler**] 1 *vt* A supune unui control Si: a *verifica*. 2-3 *vir* (D. oameni) A(-și) stăpâni propriile gesturi și mișcări.

controlabil, ~a *a* [At: CONTEMPORANUL II, nr 126, 10/1 / Pl: ~i, ~e / E: *controlă* + ~bi] 1 Care poate fi controlat. 2 A căruia exactitate poate fi verificată.

controlare *sf* [At: DN³ / Pl: ~lări / E: *controlă*] 1 Supunere la un control Si: *controlat¹* (1). 2 (D. oameni) Stăpânire a propriilor gesturi și mișcări Si: *controlat¹* (2).

controlat¹ [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *controlă*] 1-2 Controlare (1-2). **controlat²**, ~a *a* [At: ODOBESCU, S. III, 323 / Pl: ~ați, ~e / E: *controlă*] 1 Supus unui control. 2 Care se află sub control.

controlateral, ~a *a* [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr **contro-latéral**] (Med) 1 Care este în raport cu o jumătate simetrică corporală. 2 Care este localizat în partea opusă.

controlator, ~oare *smf* [At: GHEREA, ST. CR. II, 134 / Pl: ~i, ~oare / E: *controlă* + ~tor] (Nob) Controlor (1).

controlă *sf* *vz* **control**

controller¹ *sn* [At: DEX² / V: ~oller / Pl: ~e / E: eg **controller**] 1 (Inf) Circuit complex și logica aferentă operării în condiții optime a unui echipament periferic. 2 Aparat electric care permite o succesiune de modificări ale conexiunilor sau de reglaj.

controller² *sm* *vz* **controlor**

controller *sm* *vz* **controller¹**

controlor, ~oare [At: (a. 1793) ȘTEFANELLI, D. C. 232 / V: (Trs; inv) ~ler, (Buc) ~toler / Pl: ~i, ~oare / E: fr **contrôleur**] 1 *smf* Persoană însărcinată cu efectuarea unui control (1) Si: (nob) *contraltor*. 2 *sn* Aparat automatizat destinat să controleze buna funcționare a unei instalații.

controloriță *sf* [At: DA ms / Pl: ~te / E: **controlor** + ~iță] (Nob) Controloare (1).

contromant *sm* [At: (a. 1760) IORGA, S. D. X, 223 / V: (inv) *cot*~, *cotromat* / Pl: ~i / E: srb **kontromanac**] (Reg) Funcționar la carantină.

contromatie *sf* *vz* **contumacie²**

contromonturi *sfp* [At: DA ms / E: ns cf *cotromente*, *contromant*] Afaceri complicate.

controversa *vt* [At: DA ms / Pzi: ~sez / E: fr **controverser**] (Rar) A discuta, în contradictoriu, asupra unei probleme de principiu.

controversabil, ~a *a* [At: DA ms / Pl: ~i, ~e / E: fr **controversable**] Care poate fi controversat (1).

controversal, ~a *a* [At: MAIORESCU, D. I, 111 / Pl: ~ați, ~e / E: **controversa**] 1 Care formează obiectul unei controverse. 2 În privința căruia există o controversă.

controversă *sf* [At: ARISTIA, PLUT. / Pl: ~se / E: fr **controverse**] 1 Discuție în contradictoriu asupra unei probleme de principiu. 2 (Fam) Discuție aprinsă. 3 (Fam; pex) Ceartă.

contuar *sn* *vz* **contor**

contubernă, ~a *a* [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: it **contubernale**, lat **contubernalis**] (Ant; d. mil.) Care locuia împreună cu alții în același cort.

contubernăitate *sf* [At: DN³ / E: fr **conturbanalité**] (Rar) Frăție de arme.

contuberniu *sn* [At: DN³ / E: it **conturbanio**, lat **conturbanium**] (Ant) 1 Cort militar roman. 2 Grup de 10 soldați romani care ocupau același cort. 3 (În dreptul roman) Asociație între doi sclavi sau între un om liber și un sclav. 4 (Fig) Concubinaj.

contumace *sf* *vz* **contumacie¹**

contumacie¹ *sf* [At: HAMANGIU, C. C. 58 / V: (inv) ~ce, ~mație / E: fr **contumace**, lat **contumacia**] (Jur) 1 Absență nejustificată de la judecată a inculpatului. 2 (Îlav) În ~ Fără a fi prezent la proces.

contumacie² *sf* [At: DICT. / V: (inv) ~maț *sms*, ~tromatie / Pl: ~ii / E: ger **Kontumaz**] (Inv) Carantină.

contumaț *sms* *vz* **contumacie²**

contumață *vt* [At: DICT. / Pzi: ~tez / E: ger **kontumazieren** cf fr **contumacer**] (Inv) A judeca pe cineva în lipsă.

contumațare *sf* [At: DICT. / Pl: ~tări / E: **contumață**] (Inv) Judecare în lipsă.

contumațat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: **contumață**] Contumațare. **contumațat²**, ~a *a* [At: DICT. / Pl: ~ați, ~e / E: **contumață**] (Iuz) Judecat în lipsă.

contumație *sf* *vz* **contumacie¹**

contudent, ~a *a* *vz* **contondent**

contur *sn* [At: ARISTIA, PLUT. / V: (inv) ~a *sf*, (din it **contorro**) ~ru, ~rn / Pl: ~uri și (rar) ~e / E: fr **contour**] 1 Linie închisă care mărginește o suprafață, un corp, o figură etc. 2 Reprezentare grafică a unui contur (1).

contura *vt* [At: SADOVEANU, P. S. 197 / Pzi: ~rez / E: **contur**] 1 *vt* A trasa conturul unui obiect. 2-3 *vir* (Fig) A (se) închea în forme concrete.

conturanță *sf* [At: DEX² / Pl: ~te / E: **contura**] Mărimă ce caracterizează calitatea reproducerii într-o imagine de televiziune.

conturare *sf* [At: MDA ms / Pl: ~rări / E: **contura**] 1 Schițare. 2 Reliefare a unor norme, calități Si: *conturat¹* (2).

conturat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: **contura**] 1-2 Conturare (1-2).

conturat², ~a *a* [At: MOLIN, V. T. 27 / Pl: ~ați, ~e / E: **contura**] 1 Cu contururi precise. 2 (Fig) Clar. 3 (Tip; is) *Caractere* ~e Litere turnate pentru două culori.

contură *sf* *vz* **contur**

conturba *vt* [At: MARIAN, O. I, 242 / Pzi: ~bez / E: lat **conturbare**] (Trs; ltm) 1-2 A (se) tulbura.

conturbare *sf* [At: BĂRCIANU / Pl: ~bări / E: **conturba**] (Trs; ltm) Tulburare.

conturbat, ~a *a* [At: MARIAN, T. 334 / Pl: ~ați, ~e / E: **conturba**] (Trs; ltm) Tulburat.

conturn *sn* *vz* **contur**

conturna *vt* [At: DN³ / Pzi: ~nez / E: fr **contourner**, it **conturnare**] 1 A înconjura. 2 A orna.

conturnare *sf* [At: DEX² / Pl: ~nări / E: fr **contournement**] 1 Descărcare electrică produsă în stratul gazos care înconjoară un izolator electric. 2 Ocolire a suprafețelor izolate de către un circuit electric.

conturu *sn* *vz* **contur**

contuserit *sn* [At: H XVIII, 75 / Pl: ~uri / E: ns cf *contas*] (Reg) Cojocărit.

contuș *sn* *vz* *contăș*

contuz, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: ~i, ~e / E: fr *contus*] (Med) 1 Care a fost lovit puternic cu un corp contondent. 2 Rezultat în urma unei contuzii.

contuzie *sf* [At: C. PETRESCU, C. V. 42 / V: (înv) ~iune / Pl: ~ii / E: fr *contusion*, lat *contusio*, -onis] Traumatism care provoacă strivirea țesuturilor profunde, fără ruperea tegumentului, în urma lovirii cu un obiect dur.

contuziona *vt* [At: DA ms / P: ~zi-o~ / Pzi: ~nez / E: fr *contusionner*] A provoca o contuzie.

contuzionare *sf* [At: DA ms / Pl: ~nări / E: *contuziona*] Provocare a unei contuzii Si: *contuzionat*¹.

*contuzionat*¹ [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *contuziona*] Contuzionare.

*contuzionat*², ~ă *a* [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *contuziona*] Căruia i s-a produs o contuzie.

contuziune *sf* *vz* *contuzie*

*cont*¹ *sn* [At: NOVACOVICIU, C. B. 6 / Pl: ~uri / E: mg *kone*] 1 (Trs; Mol) Bucată. 2 (Reg) Halcă. 3 (Fig) Os. 4 (Înv) Teanc de 24 de coli de hârtie.

*cont*² *sn* [At: (a. 1819) URICARIUL VII, 80/16 / Pl: ~i / E: *conti*] (Îvp) Consul (3).

contă *sf* [At: I. CR. IV, 27 / Pl: ~te / E: ucr *конек*] (Țes; Buc) 1 Resturi de pânză. 2 (Mpl) Capăt de pânză.

contelegere *sf* *vz* *conînțelegere*

conteles, ~easă *a* *vz* *conînțeles*

concept *sn* *vz* *concept*

concert *sn* *vz* *concert*

conțesc, ~ească *a* [At: COSTINESCU / Pl: ~ești / E: *conte* + -esc] (Înv; nob) Care se referă la conte (2).

conție *sf* [At: COSTINESCU / Pl: ~ii / E: *conte* + -ie] (Nob) Conte (2).

conșil *sn* *vz* *consiliu*

conșiliu *sn* *vz* *consiliu*

conșina *sf* *vz* *concina*²

conșine [At: GHICA, S. 377 / Pzi: 3 *conșine* / E: fr *contenir*] 1 *vt* (D. un recipient) A fi umplut total sau parțial cu... 2 *vt* A avea în interior Si: *a cuprinde*. 3 *vi* (Pan; d. cărți, scrisori) A fi alcătuit din... 4-5 *vr* (Înv) A (se) stăpâni.

conșinea *vr* [At: DA / Pzi: *conșin* / E: *conșine* *css*] (Reg) 1-5 A (se) conșine (1-5).

*conșinut*¹ *sn* [At: POLIZU / Pl: ~uri / E: *conșine*] 1 Ceea ce încapă într-un spațiu limitat, în special într-un recipient. 2 Totalitatea notelor esențiale ale unei noțiuni, determinată în raport cu sfera acesteia Si: *comprehensiune*. 3 Fondul de idei al unei opere Si: *cuprins*, *tema*. 4 Tablă de materii Si: *sumar*.

*conșinut*², ~ă *a* [At: VLAHUȚĂ, ap. DA ms / Pl: ~uți, ~e / E: *conșine*] 1 Care e cuprins în... 2 Care încapă în... 3 (Frm; rar) Stăpânit.

conșinutism *sn* [At: DN³ / E: *conșinut*¹ + -ism] 1 Teorie estetică care acordă mare importanță conținutului unei opere de artă. 2 Preponderență a conținutului într-o operă de artă față de mijloacele formale.

conșinutist, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~iști, ~e / E: *conșinut*¹ + -ist] Care ține de conșinut¹ (3) Si: *conșinutistic*.

conșinutistic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: *conșinutist* + -ic] Conșinutist.

conșipist *sm* *vz* *contopist*

conșoi *sn* [At: H XVIII, 173 / V: ~on / Pl: ~oale / E: *cont*¹ + -oi] 1-2 (Ban; sdp) Cont (1) (mare).

contopism *sn* [At: DA ms / E: *contopist* + -ism] (Dep) Birocrație.

contopist, ~ă *smf* [At: SBIERA, F. S. 217 / V: ~ncep~, ~ncip~ / Pl: ~iști, ~e / E: ger *Konzipist*] 1 (Înv; prt) Funcționar de cancelarie care făcea ciornele. 2 (Buc) Grefier. 3 (Dep) Persoană care execută lucrări mărunte de birou. 4 Copist (1).

contopistărie *sf* [At: IORDAN, L. R. A. / Pl: ~ii / E: *contopist* + -arie] (Rar) Contopism.

conțon *sn* *vz* *conțoi*

conul *sn* *vz* *cocon*

conumera *vt* [At: DA ms / Pzi: *conumăr* / E: lat *connumerare*] (Iuz; ltm) A număra.

conumerare *sf* [At: DA ms / Pl: ~ări / E: *conumera*] (Iuz) Numărare.

conumerat, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. I, 472 / Pl: ~ați, ~e / E: *conumera*] (Iuz) Numărat.

conumerațiune *sf* [At: DIC¹ / Pl: ~ni / E: cf *conumerare*] (Iuz) Conumerare.

conună *sf* *vz* *cununa*

conurbație *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *conurbation*] Aglomerație urbană formată dintr-un oraș mare, cu rol de centru cultural, economic și administrativ, în jurul căruia gravitează mai multe orașe mici.

conus *sm* [At: DN³ / E: it *cono*] (Zlg) Gasteropod marin cu cochilia convolută, conică.

convalescent, ~ă *smf*, *a* [At: TEODOREANU, M. II, 38 / Pl: ~nti, ~e / E: fr *convalescent*, lat *convalescens*] 1-2 (Persoană) care se află în convalescență.

convalescență *sf* [At: CARAGIALE, O. VII, 166 / Pl: ~te / E: fr *convalescence*, lat *convalescentia*] Perioadă prin care trece un bolnav după boală, până la însănătoșirea deplină Si: *întremare*.

convectiv, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: ger *konvektiv*] (Fiz) 1-2 Care ține de convecție (1-2). 3-4 Produs prin convecție (1-2). 5-6 Care este specific convecției (1-2). 7-8 Care se referă la convecție (1-2). 9-10 Care provine din convecție (1-2). 11-12 Care aparține convecției (1-2).

convector *sn* [At: DN³ / Pl: ~oare / E: fr *convecteur*] (Îs) ~ de climatizare Aparat alcătuit dintr-o baterie de încălzire, una de răcire, un filtru de aer și un ventilator, folosit pentru condiționarea aerului din cameră prin circulația forțată a acestuia.

convecție *sf* [At: DN³ / V: ~exie, ~iune / Pl: ~ii / E: fr *convection*] 1 Mișcare naturală a aerului ca urmare a diferențelor de temperatură. 2 Mișcare de ansamblu a particulelor unui fluid. 3 (Îs) ~ia caldurii Transmitere a căldurii cu ajutorul curenților de fluid naturali sau artificiali. 4 (Îs) *Curenți de ~* Mișcare pe verticală a părților unui fluid, determinată de inegalitatea densităților acestor părți. 5 (Îs) ~ *electrică* Deplasare macroscopică a unui mediu încărcat cu electricitate.

convecțiune *sf* *vz* *convecție*

conveier *sn* [At: DN³ / P: ~ve-ier / V: ~ior / Pl: ~e / E: eg *conveyer*, rs *конвейер*] 1 Bandă rulantă. 2 (Îs) ~ *verde* Sistem de organizare a producerii nutrețurilor verzi pentru a asigura hrănirea continuă a animalelor pe timpul iernii.

conveior *sn* *vz* *conveier*

convenabil, ~ă *a* [At: CARAGIALE, N. F. 100 / Pl: ~i, ~e / E: fr *convenable*] 1 Care convine (1) Si: *acceptabil*, *potrivit*. 2 Mulțumitor. 3 Avantajos. 4 (D. prețuri sau mărfuri) Ieftin. 5 (Înv) Cuvincios.

convenanță *sf* *vz* *conveniență*

conveni [At: LM / Pzi: *convîn* / E: fr *convenir*, lat *convenire*] 1 *vi* (D. un lucru, rar, o persoană) A fi potrivit cu starea, situația cuiva... 2 *vi* A corespunde dorințelor cuiva. 3 *vi* A fi pe placul cuiva. 4 *vi* A cădea de acord cu cineva Si: *a se înțelege*, *a se învoi*. 5 *vi* (Pex) A face un pact. 6 *vr* (Rar) A hotărî ceva de comun acord cu altcineva. 7 *vr* A accepta. 8 *vr* (Trs; ltm) A se aduna.

conveniență [At: LM / P: ~ni-en~ / V: (înv) ~nan~, ~nin~ / Pl: ~te / E: fr *convenience*, it *convenienza*] *sf* 1 (Mpl) Regulă de purtare impusă de o anumită societate. 2 *a* (Îla) *De ~* Făcut numai pentru a respecta anumite cerințe sociale sau interese. 3 *a* (Îs) *Căsătorie de ~* Căsătorie în care se ține seama numai de interese materiale și familiale. 4 *sf* Potrivire.

convenință *sf* *vz* *conveniență*

convenire *sf* [At: STAMATI, D. / Pl: ~ri / E: *conveni*] 1 Învioală. 2 Consimțire. 3 Acord. 4 (Trs; ltm) Adunare.

*convenit*¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *conveni*] 1-4 Convenire (1-4).

*convenit*², ~ă *a* [At: LM / Pl: ~iți, ~e / E: *conveni*] Stabilizat prin înțelegere comună.

convent¹ sn [At: LM / Pl: ~uri / E: ger *Konvent*] (Trs; lîf) 1 Adunare. 2 Mănăstire.

convent² sn [At: DN³ / Pl: ~uri / E: lat *conventus*, fr, eg *convent*] 1 Consiliul unei mănăstiri sau al unui ordin călugăresc la catolici. 2 For suprem alcătuit din clerici și laici la protestanți. 3 Adunare generală a francmasonilor.

conventicul sn [At: LM / Pl: ~e / E: fr *conventicule*, lat *conventiculum*] (Rar) Adunare secretă, adesea ilegală.

convenție sf [At: STAMATI, D. / V: (înv) ~iune / Pl: ~ii / E: fr *convention*, lat *conventio*, -onis] 1 Învoială. 2 (Spc) Acord între două sau mai multe state, instituții, persoane, pe probleme de ordin politic, juridic, militar etc. 3 (Jur) Contract. 4 Tratat internațional. 5 (În artă) Înțelegere tacită de a admite unele procedee sau ficțiuni. 6 (Lpl) Obicei. 7 (Îf ~iune) Adunare legislativă din timpul Revoluției franceze (1789-1799).

convențional, ~a [At: LM / P: ~ti-o~ / Pl: ~i, ~e / E: fr *conventionnel*, lat *conventionalis*] 1 a Stabilit prin convenție (1). 2 a Acceptat prin tradiție. 3 a Provenit dintr-o regulă învechită și practică mecanică. 4-10 Specific convenției (1-7). 11-17 Care se referă la convenție (1-7). 18-24 Care aparține convenției (1-7). 25 a (D. caracter, fire) Lipsit de naturalețe Si: prefăcut. 26 a (D. opere literare sau de artă) Artificial. 27 sm Convenționalism (2).

convenționalism sn [At: CONTEMPORANUL II, 1949, nr. 120, 135 / P: ~ti-o~ / Pl: ~e / E: fr *conventionnalisme*] 1 Caracter convențional (1) Si: convenționalitate. 2 (În artă) Tendință de a se conforma regulilor general acceptate, fără a exista o percepție proprie. 3 Prezență în opera de artă a unor elemente devenite clișee. 4 Lipsă a unor viziuni estetice sau ideologice proprii. 5 Concepție filozofică de tip pozitivist, potrivit căreia axiomele geometrice și legile științei sunt simple simboluri sau convenții create de oamenii, de știință în mod arbitrar. 6 (Îs) ~moral Teorie care consideră morala drept rezultat al unei convenții asupra a ceea ce este bine sau rău.

convenționalist, ~a [At: DN³ / P: ~ti-o~ / Pl: ~iști, ~e / E: *conventional* + -ist] 1-3 a Referitor la convenționalism (1, 2, 5). 4-6 a Specific convenționalismului (1, 2, 5). 7-9 a Care provine din convenționalism (1, 2, 5). 10-12 a Care aparține convenționalismului (1, 2, 5). 13-15 smf Adept al convenționalismului (1, 2, 5).

convenționalitate sf [At: DN³ / P: ~ti-o~ / E: *conventional* + -itate] Convenționalism (1).

convenționalizat, ~a a [At: DEX / P: ~ti-o~ / Pl: ~ați, ~e / E: *conventional*] (Rar) Care a devenit convențional (1).

convențiune sf vz *convenție*

converge vi [At: LM / Pzi: *converg* și (Mol; nob) ~esc / E: fr *converger*, lat *convergere*] 1 A se îndrepta spre același punct, aceeași direcție. 2 (Fig) A tinde spre același scop.

convergent, ~a a [At: ALGEBRA, 67 / V: (înv) ~gint, ~a / Pl: ~nți, ~e / E: fr *convergent*, lat *convergens*, -tis] 1 Care converge (1). 2 (Îs) Lentilă ~a Lentilă convexă care adună razele într-un singur focar. 3 (Mat; d. un șir infinit de numere) Care tinde spre un anumit finit, numit limită.

convergență sf [At: STAMATI, D. / V: (înv) ~tie / Pl: ~te / E: fr *convergence*] 1 Îndreptare spre același punct, direcție. 2 (Fig) Îndreptare spre același scop. 3 (Fiz) Valoare reciprocă a distanței focale a unei lentile, exprimată în dioptrii. 4 (Big) Apariție a unor asemănări structurale sau funcționale la organisme îndepărtate filogenetic, ca rezultat al adaptării lor la condițiile de mediu relativ identice. 5 (Mat) Proprietate a unei serii de a admite o sumă determinată.

convergere sf [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~ri / E: *converge*] (Nob) Emergență.

convergint, ~a a vz *convergent*

convers, ~a a [At: DN³ / Pl: ~rși, ~e / E: fr *converse*, lat *conversus*] (D. judecăți, raționamente) Al cărui subiect poate fi transformat în atribut, sau invers, fără a schimba sensul judecății sau fără a altera adevărul ei.

conversa vi [At: STAMATI, D. / Pzi: ~sez / E: fr *converser*, lat *conversare*] 1 A sta de vorbă cu cineva. 2 A întreține o convorbire.

conversare sf [At: SBIERA, F. S. 412 / E: *conversa*] Conversație (1).

conversat sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *conversa*] Conversație (1).

conversație sf [At: (a. 1825) BV III, 466 / V: (înv) ~iune / Pl: ~ii / E: fr *conversation*, lat *conversatio*, -onis] 1 Discuție. 2 (Rar) Fel de a vorbi.

conversațiune sf vz *conversație*

conversie sf vz *conversiune*

conversiune sf [At: STAMATI, D. / V: (înv) ~sie / Pl: ~ni / E: fr *conversion*, lat *conversio*, -onis] 1 Schimbare de opinii. 2 Trecere de la o religie la alta. 3-4 (Rar) Schimbare a naturii sau formei unui lucru. 5 (Fin) Preschimbare a unei valori economice, mai ales monetare, într-o valoare de altă natură. 6 Schimbare a condițiilor unui împrumut, prin prelungirea termenelor, micșorarea dobânzilor etc. 7 (Chm) Transformare, în urma unui proces chimic, a unei specii de molecule în alta. 8 (Chm) Mărime care exprimă transformarea substanțelor inițiale dintr-o reacție chimică, exprimată de obicei în procente pe unitatea de timp. 9 (Blg; if *conversie*) Schimbare în ordinea lineară a genelor. 10 (Grm) Reluare în ordine inversă a termenilor unei sintagme sau fraze, fără ca înțelesul să sufere Si: *reversiune*. 11 (Grm) Formare de noi cuvinte prin schimbarea categoriei gramaticale Si: *hipotaxă*. 12 (Log; șis ~a judecăților) Răsturnare a unei judecăți prin înlocuirea reciprocă a subiectului cu predicatul. 13 (Cib) Traducere a unui cuvânt, număr, mesaj alfanumeric dintr-un cod sau limbaj în altul. 14 (Mil) Mișcare prin care frontul unei unități militare își schimbă direcția.

converti [At: LM / Pzi: ~tesc / E: fr *convertir*, lat *convertere*] 1 vt (Construit cu *pp*) A transforma. 2 vr A-și schimba părerile, convingerile. 3-4 vtr A adera sau a determina pe cineva să adere la o anumită religie. 5 vt A transforma o valoare în alta. 6 vt (Fin) A schimba o bancnotă în aur sau devize.

convertibil, ~a a [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 156, 6/5 / Pl: ~i, ~e / E: fr *convertible*, lat *convertibilis*] 1 Care poate fi convertit. 2 (Îs) Avion ~ Convertiplan. 3 (Îs) Automobil ~ Automobil decapotabil.

convertibilitate sf [At: DN³ / Pl: ~răți / E: fr *convertibilité*] Obligație a băncii de a schimba, la cerere, bancnotele cu aur sau cu deviza-aur la paritatea oficială.

convertiplan sn [At: DN³ / Pl: ~e / E: eg *convertiplane*] Tip de avion care poate să decoleze și să aterizeze vertical, trecând instantaneu la zborul orizontal de mare viteză.

convertire sf [At: GALACTION, O. I, 227 / Pl: ~ri / E: *converti*] 1 Transformare. 2 Schimbare a părerilor, convingerilor etc. 3 Aderare la o altă religie. 4 Schimbare a unei valori în alta. 5 Schimbare a bancnotei în valută.

convertisare sf vz *convertizare*

convertisor sn vz *convertizor*

convertit, ~a a [At: NEGRUZZI, S. I, 103 / Pl: ~iți, ~e / E: *converti*] 1 Care a trecut la o altă credință religioasă, politică etc. 2 (Fin; d. o valoare) Transformat prin convertire.

convertitor, ~oare a [At: DA ms / Pl: ~i, ~oare / E: *converti* + -(i)tor] (Rar) Care convertește (3).

convertiza vi [At: DN³ / Pzi: ~zez / E: *converti* + -iza] 1-2 A supune convertizării (1-2).

convertizare sf [At: LTR / V: ~isa~ / Pl: ~ări / E: *convertiza*] 1 Proces metalurgic care constă în înlăturarea unor impurități din masa metalică de fontă, plumb, cupru etc. aflată în stare de fuziune în convertizor, pe baza unor reacții de oxidare, cu ajutorul unui curent de aer sau oxigen. 2 Transformare a curentului alternativ în curent continuu sau invers cu ajutorul unui convertizor.

convertizat, ~a a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *convertiza*] 1-2 Care este supus convertizării (1-2).

convertizor sn [At: MACAROVICI, CH. 413 / V: ~isor / Pl: ~oare / E: fr *convertisseur*] 1 Dispozitiv mecanic de transformare a mișcării sau a forțelor. 2 Cuptor în care se realizează operația de convertizare (1). 3 Mașină sau grup de mașini care transformă un tip de curent în altul. 4 Mașină pentru transformarea grîșului în făină.

convertoplan *sn* [At: DEX / Pl: ~e / E: nct] Convertiplan.
convector *sn* [At: DN³ / Pl: ~oare / E: eg **converter**] Circuit electronic cu un singur tub, care realizează transformarea frecvenței semnalelor incidente în radioreceptoare.

convex, ~ă *a* [At: STAMATI, D. / Pl: ~eci, ~e / E: fr **convexe**, lat **convexus**] 1 Care are suprafața rotunjită și bombată. 2 Care prezintă o proeminență.

convexie *sf* *vz* **convexie**
convexitate *sf* [At: CĂLINESCU, E. O. I, 10 / Pl: ~răți / E: fr **convexité**, lat **convexitas**, ~atis] 1 Parte convexă a unui lucru. 2 Proeminență.

convict *sn* [At: STAMATI, D. / Pl: ~e / E: ger **Konvikt**] (Buc; ltm) Internat.

convicție *sf* *vz* **convicțiune**
convicțiune *sf* [At: GHICA, S. 130 / P: ~ti-u- / V: ~victie / Pl: ~ni / E: fr **conviction**, lat **convictio**, ~onis] (Frm; iuz) Convingere.

convietui *vi* [At: DA ms / Pzi: ~esc / E: **con**¹ + **vietui** după lat **convivere**] A trăi în același loc cu cineva Si: **coabita**.

convietuire *sf* [At: COD. PEN. R. P. R. 473 / Pl: ~ri / E: **convietui**] Coabitare.

convietuitor, ~oare *smf, a* [At: DA ms / P: ~tu-i- / Pl: ~i, ~oare / E: **convietui** + -(i)tor] 1-2 (Persoană) care trăiește în același loc cu altcineva.

convingător, ~oare *a* [At: IORGA, L. 331 / Pl: ~i, ~oare / E: **convinge** + -(a)tor] (D. fapte, argumente etc.) 1-2 Care convinge (1-2).

convinge [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: **conving** / E: lat **convincere** după **îvinge**] 1 *vt* A determina pe cineva, prin dovezi și argumente, să adopte o părere. 2 *vt* A determina pe cineva să recunoască veridicitatea unui lucru. 3 *vr* A se încredința de ceva. 4 *vr* A ajunge la recunoașterea unui adevăr. 5 *vt* A determina pe cineva să facă un lucru.

convingere *sf* [At: IBRAILEANU, ap. DA ms / E: **convinge**] 1 Determinare a cuiva de a recunoaște, prin argumente și dovezi, veridicitatea unui lucru. 2 Părere fermă asupra unui lucru Si: **certitudine**, **încredințare**. 3 (Îlav) Cu ~ în mod ferm Si: **hotărât**, **răspicat**. 4 (Îlav) **Fără** ~ Nehotărât. 5 (Îal) **Fără** entuziasm.

convins, ~ă *a* [At: (a. 1855) URICARIUL V, 194/15 / Pl: ~nși, ~e / E: **convins**] 1 Care a fost determinat să adopte o părere. 2 Care este încredințat că... 3 Ferm.

conviv, ~ă *a* [At: TEODOREANU, M. II, 98 / Pl: ~i, ~e / E: fr **convive**, lat **conviva**] (Liv) Comesean.

convivial, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: eg **convivial**] 1 Specific convivialului. 2 Care se referă la conviv. 3 Care provine de la conviv. 4 Care aparține convivialului.

convoca *vr* [At: BĂLCESCU, M. V. 9/26 / Pzi: **convoc** / E: fr **convoquer**, lat **convocare**] A chema (oficial), într-un anumit loc, o persoană, un grup de persoane ori un corp constituit.

convocabil, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr **convocable**] 1-2 Care poate fi convocat (1-2).

convocare *sf* [At: SADOVEANU, P. M. 214 / Pl: ~cări / E: **convoca**] 1 Chemare la o adunare Si: (înv) **convocațiune** (1). 2 (Ccr) Înștiințare scrisă prin care este convocată o persoană, un grup de persoane sau un corp constituit, cu un anumit scop (oficial) Si: (reg) **convocator** (2), (înv) **convocațiune** (2).

convocat, ~ă *a* [At: (a. 1817) URICARIUL IV, 308/5 / Pl: ~ați, ~e / E: **convocat**] 1 (D. o persoană) Chemat la o adunare. 2 (D. o adunare) Întrunit.

convocator, ~oare [At: DA ms / Pl: ~i, ~oare / E: **convoca** + -tor] 1 *a* Care convoacă. 2 *a* Specific convocării (1). 3 *a* Care se referă la convocare (1). 4 *a* Care provine de la convocare (1). 5 *a* Care aparține convocării (1). 6 *sf* (Trs; Buc) Convocare (2). 7 *sn* (Iuz) Lista cu persoanele convocate la o acțiune.

convocație *sf* *vz* **convocațiune**
convocațiune *sf* [At: COD. TIV. V. / V: ~cație / Pl: ~ni / E: fr **convocation**] (Înv) 1-2 Convocare (1-2).

convoi *sn* [At: BELDIMAN, TR. 4 / Pl: ~oai si (rar) ~uri / E: fr **convoi**, rus **конвой**, it **convoglio**] 1 Șir de vehicule care transportă materiale, trupe

etc. 2 Multime înconcolată care merge în aceeași direcție și cu același scop. 3 Cortegiu.

convoia *vr* [At: DR. II, 793 / Pzi: ~iez / E: **convoi**] (Înv) A escorta.

convolut ¹ *sn* [At: DEX² / Pl: ~uri / E: ger **Konvolut**] 1 Grup de scrieri catalogate separat în biblioteci sau arhive. 2 Volum cuprinzând mai multe lucrări ale aceluiași autor sau având aceeași tematică.

convolut², ~ă *a* [At: DN³ / Pl: ~uți, ~e / E: fr **convoluté**, lat **convolutus**] 1 (D. organe) Răsucit în formă de cornet. 2 Răsucit spre el însuși.

convoluție *sf* [At: DN³ / V: ~iune / Pl: ~ii / E: fr **convolution**] 1 Întoarcere. 2 Răsucire.

convoluțiune *sf* *vz* **convoluție**

convorbi *vi* [At: EMINESCU, P. 181 / Pzi: ~besc / E: **con**¹ + **vorbi** după ger **unterreden**] (Rar) A sta de vorbă Si: **conversa**, **discuta**.

convorbire *sf* [At: ALEXANDRESCU, M. 189 / Pl: ~ri / E: **convorbi**] 1 Conversație (1). 2 (Îs) ~ **telefonică** Discuție prin intermediul telefonului.

convremelnic, ~ă *smf, a* [At: MARCOVICI, D. 305/25 / Pl: ~ici, ~ice / E: **con**¹ + **vremelnic** după fr **contemporain**] 1-2 (Înv; nob) Contemporan.

convulsa *vr* [At: CONTEMPORANUL IV, 85 / Pzi: ~sez / E: fr **convulser**] (Rar) A se convulsiona (1).

convulsat, ~ă *a* [At: COSTINESCU / Pl: ~ați, ~e / E: **convulsa**] (Nob) 1-4 Convulsionat (1-4).

convulsie *sf* [At: ALEXANDRESCU, M. 58 / V: (înv) ~iune, (Mol; Trs) ~izie / Pl: ~ii / E: fr **convulsion**] 1 Contractie bruscă, involuntară și prelungită a musculaturii unui segment corporal sau a întregului corp Si: **spasm**. 2 (Fig) Frământare. 3 Zvârcolire. 4 Încordare.

convulsiona *vr* [At: DA ms / P: ~si-o- / Pzi: ~nez / E: fr **convulsionner**] 1 A avea convulsii (1) Si: **convulsa**. 2 (Fig) A se frământa. 3 (Fig) A se zvârcoli. 4 A se încorda.

convulsionar, ~ă *a* [At: DICT. / P: ~si-o- / Pl: ~i, ~e / E: fr **convulsionnaire**] (Rar) Care are convulsii (1).

convulsionat, ~ă *a* [At: ARDELEANU, P. 56 / P: ~si-o- / Pl: ~ați, ~e / E: **convulsiona**] 1 Cuprins de convulsii (1). 2 (Fig) Frământat. 3 (Fig) Încordat. 4 (Imp; rar) Congestionat.

convulsioterapie *sf* [At: DN³ / P: ~si-o- / Pl: ~ii / E: **convulsie** + **terapie**] (Med) Metodă terapeutică de șoc constând în provocarea intenționată a convulsiilor (1).

convulsiune *sf* *vz* **convulsie**

convulsiv, ~ă *a* [At: VLAHUȚĂ, D. 200 / V: ~ziv / Pl: ~i, ~e / E: fr **convulsif**] 1 Care se referă la convulsii (1). 2 Specific convulsiei (1). 3 Care provine de la convulsii (1). 4 Care aparține convulsiei (1). 5 Care provoacă convulsii. 6 Caracterizat prin convulsii. 7 Însoțit de convulsii (1). 8 (Îs) **Tuse** ~ă Boală contagioasă, frecventă la copii, caracterizată prin accese de tuse spasmodică, de o mare violență.

convulzie *sf* *vz* **convulsie**

convulziv, ~ă *a* *vz* **convulsiv**

coobligat, ~ă *a* [At: HAMANGIU, C. C. / Pl: ~ați, ~e / E: fr **coobligé**] (Jur) Fiecare din persoanele legate printr-o obligație comună.

coobligatie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr **coobligation**] Obligație reciprocă sau comună mai multor persoane.

coocupant, ~ă *smf* [At: DN³ / Pl: ~nți, ~e / E: fr **cooccupant**] Persoană care ocupă un loc, împreună cu una sau mai multe persoane.

cool *sn* [At: DN³ / P: **cul** / E: eg **cool**(jazz)] Manieră reținută, interiorizată, de interpretare în jazul modern.

coolcer *sm* *vz* **colcer**

coolman *sm* [At: DN³ / E: eg **coolman**] (Rar) Muzician de jaz, adept al stilului cool.

coopera *vi* [At: DA ms / Pzi: ~rez / E: fr **coopérer**, lat **cooperare**] 1 A colabora. 2 A-și da concursul Si: **a conlucra**.

cooperare *sf* [At: MAIORESCU, D. II, 56 / Pl: ~rări / E: **coopera**] Colaborare. 2 Conlucrare.

cooperatism *sn* [At: DN³ / E: fr **coopératisme**] 1 Sistem economic care atribuie un rol important cooperăției. 2 Curent în economie care

preconizează rezolvarea unor probleme prin generalizarea treptată a cooperației (2) Si: (rar) *cooperativism*.

cooperativist, ~ă [At: MDA ms / Pl: ~iști, ~e / E: *cooperatie*] 1 a Specific cooperației (1). 2 a Care se referă la cooperație (1). 3 a Care provine de la cooperație (2). 4 Care aparține cooperației (2). 5-6 *smf*, a (Persoană) care activează într-o cooperație (2).

cooperativ, ~ă a [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *coopératif*] 1-2 Care cooperează (1-2) Si: *binevoitor*.

cooperativă *sf* [At: D. STĂNOIU, C. I, 25 / V: (nrc) *comp* / Pl: ~ve / E: fr *coopérative*] 1 Organizație economică formată prin asocierea liber consimțită a unui grup de persoane (mici producători, meseriași, consumatori), pentru producerea, cumpărarea și desfacerea în comun a unor produse sau pentru acordarea de credite și prestarea unor servicii. 2 (luz; is) ~ *agricola de producție* Unitate economică socialistă, realizată prin asocierea țăranilor, bazată pe proprietatea comună asupra producției și a mijloacelor de producție. 3 (is) ~ *mestesugărească* Unitate economică autonomă, formată prin asocierea de bunăvoie a unui grup de meseriași, cu scopul de a lucra în comun cu mijloace care intră în proprietate comună Si: *cooperație* (3). 4 (Ccr) Magazin de desfacere al unei cooperative (3).

cooperativism *sn* [At: DN³ / E: *cooperativ* + *-ism*] (Rar) Cooperatism (2).

cooperativist, ~ă *smf*, a [At: DN³ / Pl: ~iști, ~e / E: *cooperativism*] 1 a Specific cooperativismului. 2 a Care se referă la cooperativism. 3 a Care provine din cooperativism. 4 a Care aparține cooperativismului. 5 *smf* Adept al cooperativismului.

cooperativiza *vt* [At: DN³ / Pzi: ~zez / E: *cooperativ* + *-iza*] A supune cooperativizării (1).

cooperativizare *sf* [At: DN³ / Pl: ~zări / E: *cooperativiza*] 1 Proces de unire treptată a micilor producători în cooperative (1). 2 (luz; is) ~a *agriculturii* Organizare a țăranilor în unități agricole cooperatiste (1).

cooperator, ~oare [At: ODOBESCU, S. III, 580 / Pl: ~i, ~oare / E: *coopera* + *-ator* după fr *coopérateur*] 1 a Colaborator. 2 *smf* Membru al unei cooperative (1). 3 *smf* Participant la o cooperativă (1).

cooperație *sf* [At: GHICA, S. 127 / V: ~iune / Pl: ~ii / E: fr *coopération*] 1 Cooperare (1). 2 Asociere de persoane în întreprinderi cooperatiste (1). 3 (Nob) Cooperativă (3).

cooperit *sn* [At: DEX² / E: eg *cooperite*] Sulfură naturală de platină. **coopla** *vt* [At: DA ms / Pzi: ~tez / E: fr *coopter*, lat *cooptare*] A primi pe cineva într-un colectiv.

coopla *sf* [At: DA ms / Pl: ~tări / E: *coopla*] Alegere a unei persoane într-un colectiv Si: (inv) *cooplațiune*.

cooplat, ~ă a [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *coopla*] Ales ca membru într-un colectiv.

cooplațiune *sf* [At: DA ms / Pl: ~ni / E: fr *cooptation*, lat *cooptatio*] (Inv) Cooptare.

coordina *v* *vz* *coordona*

coordinare *sf* *vz* *coordonare*

coordinat, ~ă a, *sf* *vz* *coordonat*

coordinație *sf* [At: PARHON, B. 84 / Pl: ~ii / E: fr *coordination*] Coordonare (1).

coordona *vi* [At: GHEREA, ST. CR. II, 51 / V: (inv) ~dina / Pzi: ~nez / E: fr *coordonner*] 1 A pune de acord părțile unui tot. 2 A îndruma unitar mai multe acțiuni cu același scop.

coordonare *sf* [At: BUL. OF. (1951), nr 1196, ap. DA / V: (inv) ~din~ / Pl: ~nări / E: *coordona*] 1 Punere în ordine a părților unui tot. 2 (Grm) Relație de egalitate stabilită în cadrul unui enunț, între cuvinte, construcții și propoziții, fără ca un element să depindă, din punct de vedere gramatical, de celălalt.

coordonat, ~ă [At: EMINESCU, N. 45 / V: ~din~ / Pl: ~ați, ~e / E: *coordona*] 1 a Pus de acord cu alte părți Si: *armonizat*. 2 a (D. mai multe noțiuni) Care sunt în raport de egalitate unele față de altele. 3-4 *sf*, a (Lin; și *s* *propoziție* ~a) (Propoziție) care se află în raport de coordonare cu alta.

5-6 *sf*, a (Mat; și *s* *axe* ~e) (Drepte) perpendiculare. 7-8 *sf*, a (Gmt; și *s* *linii* ~e) (Linii) care formează un sistem ce permite aflarea poziției unui punct pe o linie, plan sau în spațiu. 9-10 *sf*, a (Log; și *s* *noțiuni* ~e) (Noțiuni) care se află pe același plan, fiind subordonate unui gen comun. 11 *sf* (Mat) Fiecare dintre elementele (numere, distanțe, unghiuri etc.) care caracterizează poziția unui punct în raport cu un sistem de referință. 12 *sf* (Ggf; lpl) Sistem de cercuri imaginare (meridiane și paralele) trasate pe suprafața globului pământesc, cu ajutorul cărora se determină poziția unui punct pe glob. 13 *sf* (Ast) Sistem de numere prin care se determină poziția unui astru. 14 *sf* (Ast; lpl; is) ~e *ecliptice* Latitudinea și longitudinea astrilor pe holta cerească. 15 *sf* (Fig) Dată.

coordonator, ~oare [At: DA ms / V: ~din~ / Pl: ~i, ~oare / E: fr *coordonateur*] 1-2 *smf*, a (Persoană) care coordonează (2). 3 a (Lin; is) *Conjunctie* ~oare Conjunctie care leagă propoziții sau părți de propoziții de același fel. 4 *sn* Aparat care indică în mod automat pilotului, în cursul zborului, poziția avionului și distanța parcursă de la locul de decolare.

coordonograf *sm* [At: DN³ / Pl: ~e / E: *coordon*(at) + *graf*] Instrument destinat raportării punctelor în funcție de coordonatele (12) lor.

cop *sn* [At: JAHRESBER. X, 183 / Pl: ~uri / E: rs *kon*] (Reg) 1 Măsură de capacitate de aproape un litru. 2 Vas având capacitatea unui cop (1). 3 Conținutul unui cop (2). 4 Măsură cu care se percepe taxa în produse la moară. 5 Urcior. 6 (Lpl) Toc. 7 (Lpl) Fund de pălărie. 8 Fâșie îngustă de pământ.

copac *sm* [At: (a. 1625) GCR 70/6 / V: (reg) ~aci / Pl: ~aci / E: cf alb *kopač*] 1 (Bot) Plantă cu trunchiul lemnos și înalt, ale cărei crengi se ramifică la o distanță oarecare de sol, formând o coroană Si: *arbore*, *pom*. 2 (luz) Împărțire aproximativă a distanței parcurse (aparent) de soare pe cer. 3 (Bot; reg; ic) ~aci-de-plămâni Mușchiul fagului. 4 (Reg) Stejar. 5 Arbore înalt, gros și uscat. 6 Trunchi de fag sau de stejar foarte gros.

copaci *sm* *vz* *copac*

copai *sf* [At: BIANU, D. S., ap. DA ms / V: ~v sn / Pl: ~ / E: fr *copahu*] Substanță extrasă din copaier, care conține terebentină, folosită în medicină împotriva unor tulburări ale căilor urinare.

copaie *sf* [At: ANON. CAR. / P: ~pa-ie / Pl: ~păi / E: bg *копая*, srb *kopanja*] (Reg) 1 Albie. 2 Luntre. 3 Leagăn. 4 Ladă în care curge făina la moară.

copaier *sm* [At: DA ms / P: ~pa-ier / Pl: ~i / E: fr *copayer*] (Bot) Arbore înalt, cu lemnul roșu, care crește în America de Sud (*Copaifera officinalis*).

copaiță *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: ~țe / E: ns cf *copala*] (Reg) Copală.

copaiv *sn* *vz* *copai*

copal *sn* [At: LTR / Pl: ~uri / E: fr *copal*] Substanță naturală asemănătoare cu chihlimbarul, extrasă din diverși arbori tropicali, folosită în special la prepararea leacurilor.

copală *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~le / E: ns cf *copreala*] (Reg) Sperietoare.

copan¹ *sn* [At: BĂRCIANU / Pl: ~e / E: bg *копан*] Pop. 1 Pisălog. 2 Coapsă de animal. 3 Picior de pasăre.

copan² *sm* *vz* *clapon*

copancă *sf* [At: DA ms / Pl: ~pânci / E: ucr *копачка*] (Mar) Movilă.

copar *sm*, *am* [At: ALRM III/ h. 82 / Pl: ~i / E: nct] (Reg) 1-2 Spân (1-2).

copartaj *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *copartage*] (Jur) 1 Partaj făcut de părți. 2 Partaj între mai multe persoane.

coparticipa *vi* [At: DN³ / Pzi: *coparticip* / E: fr *coparticiper*] A participa la ceva împreună cu alții.

coparticipant, ~ă *smf*, a [At: DA ms / Pl: ~nti, ~e / E: fr *coparticipant*] 1-2 (Persoană) care participă la o antrepriză, asociație etc.

coparticipare *sf* [At: MDA ms / Pl: ~pări / E: *coparticipa*] Participare la ceva împreună cu alții Si: (rar) *coparticipație*.

coparticipație *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *coparticipation*] (Rar) Coparticipare.

copast *sn* [At: H XVIII, 15 / Pl: ~uri / E: mg *kopasz* (*hegy*)] (Trs; mgm) Deal.

copastie sf [At: TDRG / Pl: ~ii / E: ngr *κομμοστή*] (Reg) Bordură de lemn sau de metal montată la partea superioară a parapetului sau a balustradei bordajelor unei nave.

copacarie sf [At: DICT. / Pl: ~ii / E: *copac* + *-arie*] (Rar) Pădure.

copăcel sm [At: PSALT. 16/27 / Pl: ~ei / E: *copac* + *-el*] 1-2 (Shp) Copac (1) (mic). 3 (Bot: fs) *Fasole* ~ Fasole care se catără pe araci. 4 (D. copii mici; ie) A sta (sau a merge, a umbla) ~ A sta sau a merge pe picioare încet și cu grijă. 5 (flav) ~ ~ Cu grijă. 6 (Blg; lpl) Canal. 7 (Blg) Legumă cu boabe lungi și peștrițe, care crește în sus, asemenea copacului.

copăci vi [At: DA ms / Pzi: ~cesc / E: cf *copac*] (Reg) A însăila.

copăcios, ~oasă a [At: CANTEMIR, IST. 316 / Pl: ~oși, ~oase / E: *copac* + *-(i)os*] (Nob) Acoperit cu copaci.

copăi vi [At: DAMÉ, T. 62 / V: ~poi / Pzi: ~esc / E: vsr *копати*, srb *kopati*, bg *копая*] (Trs) A prăși.

copăic sn [At: LUNGIANU, GL. 79 / P: ~pă-ic / Pl: ~ici / E: *copaie* + *-ic*] (Reg) 1-4 Copeaie (1-4).

copăioară sf [At: DA ms / P: ~pă-iou~ / Pl: ~re / E: *copaie* + *-ioară*] (Reg) Copăită (1).

copăire sf [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *copăi*] (Reg) Prășire.

copăit sn [At: DA ms / V: ~poit / E: *copăi*] (Reg) Copăire.

copăita sf [At: PANN, P. V. II, 137/20 / P: ~pă-i~ / Pl: ~te / E: *copaie* + *-ita*] (Reg) 1-8 (Shp) Copeaie (1-4) (mică).

copăneată sf vz *copeneată*

copăni v vz *claponi*

copănire sf vz *claponire*

copănit sn vz *claponii*

copăraie sf vz *coporăie*

copârșău sn vz *copârșău*

copârșiu sn vz *copârșău*

copârștios, ~oasă a vz *copârștios*

copârșas, ~a smf [At: I. IONESCU, D. 204 / P: ~i, ~e / E: *co-* + *pârșas*] Persoană considerată în raport cu altele cu care participă la o afacere sau la o împărțeață.

copârșitor, ~oare smf. a vz *compârșitor*

copârșău sn [At: LIUBA-İANA, M. 123 / Pl: ~taie / E: mg *koppaszo*] (Ban; mgm) Cuțitoaic.

copău sn vz *copoi*

copălnă sf vz *căpălnă*

copărcie sf, af [At: COMAN, GL. / P: ~cie / Pl: ~ii / E: nct] (Reg) 1-2 (Femeie) înaltă și subțire.

copârșău sf vz *copârșău*

copârșău sn [At: ANON. CAR. / V: ~pâr~, ~șeu, ~pârșeu, ~șiu, ~pri~, ~pârș~, ~șău / Pl: ~șee și ~șae, ~șăie, ~șeie, ~șău / E: mg *koporso*] (Trs; mgm) 1 Sicriu. 2 (İe) Fi-ti-ar puica peste ~ Vedea-te-ăș mort!

copârșeu sn vz *copârșău*

copârștios, ~oasă a [At: CIAUȘANU, GL. / V: ~pâr~ / Pl: ~oși, ~oase / E: *copârștoi*] (Reg) Deșirat.

copârștoi sm [At: I. CR. IV, 188 / E: ns cf *catarig*] (Reg; d. copii) Deșirat.

copârșău sn [At: DA / Pl: ~tae / E: ns cf ucr *копечь*] (Reg) Movilă.

copășău sn vz *copârșău*

copăi i [At: DA ms / E: fo] Cuvânt care imită săritura iepurelui.

*copcă*¹ sf [At: BIBLIA (1688), 572 / V: ~pce, ~pcie / Pl: ~pce și ~pci / E: rs *копка*] 1 Sistem format din două piese metalice (un cârlig și un inel), folosit pentru prinderea a două părți ale unei confecții. 2 Nasturi de metal peștrițe care se trece șiretul ghetelor. 3 (İs) ~pcie de fier Scoală de fier. 4 Agrafă pentru învelitori în construcții. 5 Proeminență în formă de limbă a unei piese metalice plate, care se introduce în orificiul altei piese metalice. 6 Prăjină folosită de ciobani pentru prins oile. 7 (Reg) Oaie cu coarnele încovoiate. 8 (Lpl; İcs) De-a ~pcile Joc de cărți nedefinit mai îndepărate.

*copcă*² sf [At: COSTINESCU / Pl: ~pce și ~pci / E: bg *копка*] 1 Spărtură făcută în gheața unui râu, a unei bălți pentru a pescui sau a scoate apă. 2 Adâncitură în albia unei ape curgătoare. 3 (İe) A se duce sau a merge

pe ~ sau pe ~pce A se duce unde este apa mai adâncă. 4 (Fig; d. bunuri; İae) A se pierde. 5 (Fig; d. oameni; İae) A intra într-o mare încurcătură. 6 (Fig; d. oameni; İae) A muri. 7 (Nob; İe) A pune pe cineva pe ~ A da gata pe cineva. 8 Scobitură făcută în pământ pentru înșămânțare. 9 Gaură făcută într-un stog de paie, unde se ține pleava. 10 Groapă îngustă și adâncă, făcută în pământ sau în piatră. 11 Canal pe care se abate apa de la moară. 12 (Reg) Săritură pe care o fac animalele când fug repede.

*copcă*¹ sf vz *cobcă*

copce sf vz *copcă*¹

copceană sf [At: CONV. LIT. LIV, 166 / Pl: ~pcene / E: nct] (Olt) Cană.

copci vi [At: RĂDULESCU-CODIN, ap. DA / Pzi: ~cesc / E: *copcă*²] (Reg) 1 A face gropi mici în jurul pomilor pentru a pune îngrășămintă. 2 A dezgropa via din pământ. 3 A subția un lemn cu tesla.

copcia v vz *încopcia*

copcie sf vz *copcă*¹

copcier sm [At: DA ms / Pl: ~i / E: *copcă*¹ + *-ar*] (Rar) Fabricant de copci¹.

copciolog sn [At: CADE / Pl: ~oage / E: mg *kapsolok*] (Ban; mgm)

Fâșie de piele dințată folosită la împodobirea pieptarelor sau a cojoacelor.

copcire sf [At: LTR / Pl: ~ri / E: *copci*] Solidarizare a capetelor țevilor, după centrare, prin puncte de sudură.

copcit sn [At: COMAN, GL. / Pl: ~uri / E: *copci*] (Reg) Săpare a unor gropi mici la rădăcina pomilor pentru a pune îngrășămintă.

copcuță sf [At: MATEESCU, B. 107 / Pl: ~te / E: *copcă*¹ + *-uță*] 1-2 (Shp) Copcă¹ (1) (mică).

copecc sn vz *copeică*

copecă sf vz *copeică*

copeică sf [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 77/28 / V: ~pec sn, ~pecă, cap~, capic / Pl: ~ici și ~ice / E: rs *копечка*] (İnv) Monedă divizionară cu valoarea unei sutimi dintr-o rublă.

copeie sf vz *capeie*

copeneată sf [At: PAȘCA, GL. / V: ~pin~, ~pân~, ~pon~, ~nece / Pl: ~nete / E: nct] (Reg) 1 Cutie mare. 2 Cutie mică. 3 Pisălog. 4 Piuliță.

copenece sf vz *copeneată*

copepode snp [At: DN³ / E: fr *copépodes*] (Zlg) 1 Subclasă de crustacee mici care formează planctonul din apele dulci sau marine. 2 (Lsg) Crustaceu care aparține subclasei copepodelor (1).

coperământ sn [At: CORESI, EV. 38/39 / V: ~rim~ / Pl: ~uri / E: ml *col(operimentum)*] (İnv) 1 Înveliș. 2 Cort. 3 Colibă. 4 Capac. 5 Adăpost. 6 Înteles tainic, simbolic.

coperi v vz *acoperi*

coperimânt sn vz *coperământ*

coperioară sf [At: BARONZI, L. I, 98 / P: ~ri-oa~ / Pl: ~re / E: *coperi* + *-oară*] (İvp; sst) Capac.

coperire sf vz *acoperire*

coperiș sn [At: ALECSANDRI, P. III, 86 / V: ~porăș / Pl: ~uri și ~e / E: *coperi* + *-iș*] (İvp) 1 Acoperiș. 2 Capac.

*coperit*¹ sn vz *acoperit*¹

*coperit*², ~ă a vz *acoperit*²

coperitor, ~oare smf. a vz *acoperitor*

coperitură sf vz *acoperitură*

copermutant sm [At: HAMANGIU, C. C. 358 / V: (İnv) ~e / Pl: ~nți / E: fr *copermutant*] (Jur) Fiecare dintre cele două persoane care fac între ele un schimb de lucruri.

copermutante sm vz *copermutant*

coperta vi [At: DN³ / Pzi: ~tez / E: it *copertare*] A pune copertă la o carte sau un caiet.

copertare sf [At: DN³ / Pl: ~tări / E: *coperta*] Punere a unei coperte la o carte, un caiet.

copertă sf [At: MAIORESCU, CR. II, 348 / Pl: ~te și ~rți / E: it *coperta*] 1 Înveliș protector al unei cărți, publicații, caiet etc. Si: *copertina* (1) *învelițoare*, *scoarță*. 2 (Înv) Plic. 3 Tas la orologiu. 4 Cuvertură. 5 (Mar) Punte.

copertină sf [At: DN³ / Pl: ~ne / E: it *copertina*] 1 Copertă (1). 2 (Pex) Acoperitoare. 3 (Con) Element de construcție cu suprafață plană, care acoperă de obicei intrarea într-o clădire.

copet sm vz *cupeț*

copi sn [At: (a. 1757) IORGA, S. D. XIV, 86 / Pl: ~uri / E: ngr *κοπι*, ~iδoζ] (Înv) Copie.

copia [At: NEGRUZZI, S. I, 332 / Pzi: ~iez / E: fr *copier*] 1 vr A transcrie un text, redând exact conținutul lui. 2 vr A reproduce fără originalitate o operă de artă. 3 vr (Prt) A imita pe cineva. 4 vi A redacta o lucrare folosind în mod nepermis lucrarea altui elev sau alte surse de informație. 5 vi A plagia. 6 vr (Teh) A prelucra prin așchiere un model, rezultând o piesă cu un model identic.

copiar sn vz *copier*

copiare sf vz *copiere*

copiaru sn [At: IORGA, L. II, 225 / P: ~pi-a- / Pl: ~rii / E: lat *copiarium*] (Înv) Colecție de copii dintr-o bibliotecă, arhivă etc.

copiat¹ sn [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr 159, 3/5 / P: ~pi-at / Pl: ~uri / E: *copia*] 1-4 Copiere (1-4). 5 Plagiat¹.

copiat² sm [At: DN³ / P: ~pi-at / Pl: ~ați / E: fr *copiate*, ngr *κοπιατες*] Membru al clerului la Constantinopol care avea misiunea de a acoperi morții cu un giulgiu.

copiat³, ~a a [At: EMINESCU, N. 67 / P: ~pi-at / Pl: ~ați, ~e / E: *copia*] 1 Care este produs întru totul. 2 Imitat.

copiativă a [At: DEX² / P: ~pi-a- / Pl: ~ve / E: it *copiativa*] (Îs) Hârtie ~ Plombagină.

copie¹ sf [At: (a. 1794) URICARIUL IV, 53/21 / Pl: ~ii / E: fr *copie*, lat *copia*] 1 Reproducere exactă a unui text, opere de artă, imagini fotografice etc. Si: *duplicat*, *plastografie*. 2 (Prt) Imitație fără valoare, făcută uneori prin folosirea nepermise. 3 Înscriș care reproduce exact conținutul unui alt înșcriș, constând un act juridic. 4 (Îs) ~ *legalizata* Copie pe care un organ de stat competent o atestă ca fiind conformă cu originalul. 5 (Com; Îs) ~ *de scrisori* sau *carte de ~ii* Copier.

copie² sf [At: P. MAIOR, IST. 237/6 / Pl: ~ii și ~ / E: lat *copia*] (Trs) 1 Multime. 2 Turnă.

copie³ sf [At: POPA DIN VINȚ, ap. GCR I, 244/7 / Pl: ~ii / E: vsl *копие*] Cuțit cu două tăișuri, folosit în biserică la tăiatul prescurii.

copier sn [At: DA / V: ~iar / P: ~pi-er / Pl: ~e / E: ger *Kopier*(buch)] (Com; Șis *registru*~) Registru în care se copiază unele operații contabile.

copiere sf [At: GHEREA, ST. CR. I, 349 / V: (nob) ~lare / P: ~pi-ere / Pl: ~ri / E: *copia*] 1 Transcriere a unui text prin redarea exactă a conținutului Si: *copiat¹* (1). 2 Reproducere fără originalitate a unei opere de artă Si: *copiat¹* (2). 3 Imitare servilă a cuiva Si: *copiat¹* (3). 4 Redactare a unei lucrări prin folosirea nepermisă a unei alte lucrări sau a altor surse de informație Si: *copiat¹* (4). 5 Plagiere. 6 (Teh) Prelucrare prin așchiere a unui model, pentru a rezulta o piesă cu un model identic.

copil¹ sm [At: PRAV. 675 / V: (înv) *cupi*~ / A: *copil* / Pl: ~ii / E: cf alb *kopil*] 1 Băiat sau fată în primii ani ai vieții, până la adolescență. 2 (Îs) ~ *de școală* Elev. 3 (Îs) ~ *mic* sau (pop) *de tâta* Sugar. 4 (Îs) ~ *nenăscut* Făt. 5 (Îs) ~ *de găsit* Copil (1) cu părinți necunoscuți. 6 (Îs) ~ *lepadat* Copil (1) născut înainte de vreme. 7 (Îs) Copil (1) părăsit de mamă. 8 (Îs) ~ *de suflet* Copil (1) crescut de părinți adoptivi Si: *înfiat*. 9 (Îs) ~ *de trupă* Orfan crescut și educat de o unitate militară. 10 (Îlav) *De (mic)* ~ Din copilărie. 11 (Îe) *A avea ~ii* A procrea. 12 (Îe) *A face ~ii* A naște. 13 (Îe) *(A avea) o casă de ~ii* A avea o familie foarte numeroasă. 14 (D. bătrâni; Îe) *A da în mintea* (sau în *doaga*) ~ilor A se ramoli. 15 (Îe) *Unde si-a întărcat dracul ~ii* În locuri foarte îndepărtate. 16 (Îs) *Raul* sau *boala* ~ilor Epilepsie. 17 Fiu. 18 Flică. 19 (Îs) ~ *legitim* sau *natural* Copil (1) născut în cadrul căsătoriei. 20 (Îs) ~ *nelegitim* (sau, pop) *de lele*, *de pripas*, *de capatat*, *din tichere* Copil (1) născut în afara căsătoriei. 21

(Îs) ~ *din flori* Copil (1) a cărui mamă nu este căsătorită. 22 Tânăr. 23 (Înv; Îs) ~ *de casă* Fiu de boier care făcea serviciul de paj la familia domnitoare sau la boierii mari. 24 (Îs) ~ *de cor* Băiat care ajută preotul la diferite slujbe sau ceremonii religioase. 25 Persoană mai tânără considerată în raport cu una mai în vârstă. 26 (Fig) Cetățean. 27 Individ. 28 (Fig) Naiv. 29 (Înv) Servitor. 30 (La animale, în basme) Pui.

copil² sm [At: LM / Pl: ~i / E: cf *copil¹*] 1 (Pop) Lăstar crescut la baza tulpinii unei plante, din primul nod. 2 (Pan) Parte proeminentă a unor obiecte, asemănătoare cu lăstarele care înmuguresc. 3 (Pop) Cui de lemn sau de metal care se înfige în ochiul țânții. 4 (Pop) Cârlig mare care ajută la închiderea sau deschiderea porții. 5 (Pop) Fier de la ușă în care cade clanta. 6 (Pop) Parte a osiei care intră în butea unei roți. 7 (Reg; la car; Îs) ~ul *de sus* Cioc. 8 (Reg; la car; Îs) ~ul *de jos* Clenci. 9 (La dulgherie) Colți ai scoabei. 10 Instrument cu care se găuresc lații. 11 (Atm) Omușor.

copilame sf [At: DA / Pl: ~muri / E: *copil¹* + ~ame] (Reg) Copilărie. **copilandră** sf [At: N. COSTIN, ap. LET. I, 51/11 / Pl: ~re / E: *copil¹* + ~andrá] (Pfm) Fată în perioada de trecere de la copilărie la adolescență Si: (reg) *codana*.

copilandric sm [At: (a. 1765) IORGA, S. D. VII, 222 / V: (înv) ~drec / Pl: ~ici / E: *copilandru* + *ic*] (Înv) 1-2 Copilandru (1-2).

copilandru¹ sf [At: (a. 1765) IORGA, S. D. VII, 222 / Pl: ~ice / E: *copilandru* + ~ica] (Înv) Copilandră.

copilandru sm [At: N. COSTIN, ap. LET. I, 51/11 / Pl: ~ri / E: *copil¹* + ~andru] (Pfm) 1 Băiat în perioada de trecere de la copilărie la adolescență Si: *copilandric* (1). 2 Băiat mare Si: *copilandric* (2).

copilare sm [At: ALRM I/II h. 292 / E: *copil¹* + ~arc] (Reg) Bastard. **copilaș** sm [At: BIBLIA (1688), 192 / Pl: ~i / E: *copil¹* + ~as] 1-2 (Șhp) Copil¹ (1) (mic). 3 Copil¹ (17). 4 (Înv) Copil¹ (29).

copilașă sf [At: BIBLIA (1688), 192² / Pl: ~se / E: *copil¹* + ~asa] 1-2 (Șhp; rar) Copilă¹ (1) (mică). 3 Copilă¹ (2).

copilă¹ sf [At: BIBLIA (1688), ap. DA / V: (reg) *coptiula* / Pl: ~le / E: *copil¹* + ~a] 1 Flică. 2 Fetită. 3 Fată tânără, după ce a trecut de vârsta copilăriei. 4 (Fig) Fată naivă, nevinovată. 5 (Șilsa) *Copil de ~* Bastard.

copilașă sf [At: CONV. LIT. XLVI II, 655 / Pl: ~le / E: *copil¹*] Copilire.

copilărea sf [At: MAT. FOLK. I, 256 / E: *copil¹* + ~area] (Rar) Copilărie (1).

copilăresc, ~ească [At: COSTINESCU / Pl: ~ești / E: *copil¹* + ~aresc] 1 a Care aparține copilului¹ (1). 2 a Specific copilului¹ (1) Si: *copilăros* (3). 3 a Privitor la copil¹ (1). 4 a Care provine de la copil¹ (1). 5 (Fig; d. manifestări ale omului) Lipsit de maturitate Si: *naiv*, *nechibzuit*. 6 sfa Joc de cărți nedefinit mai îndeaproape.

copilărește av [At: AMIRAS, ap. LET. III, 141/16 / E: *copil¹* + ~arește] 1 În felul copiilor (1). 2 Ca un copil (1).

copilăret sms [At: DA ms / E: *copil¹* + ~aret] Copilărie.

copilări [At: NEGRUZZI, S. I, 245 / Pzi: ~resc / E: *copil¹* + ~ari] 1 vi A petrece (unde sau cu cineva) anii copilăriei (1). 2 vr (D. oameni maturi) A face copilării (5). 3 vr (D. bătrâni) A se ramoli.

copilarie sf [At: AMIRAS, ap. LET. III, 168/21 / Pl: ~ii / E: *copil¹* + ~arie] 1 Perioadă a vieții omenești de la naștere până la adolescență Si: *copilariu* (1). 2 (Fig) Început. 3 (Fig; Îs) ~ia *artei* Perioadă de început a dezvoltării artei Si: *copilariu* (3). 4 (Înv; Îs) ~ *din casa* Funcție de paj. 5 Faptă de copil. 6 (Fig) Naivitate. 7 (D. bătrâni; Îe) *A cădea* sau *a da în ~* A avea minte de copil Si: *a se ramoli*.

copilarime sf [At: DDRF / E: *copil¹* + ~arime] Totalitate a copiilor Si: *copilaret*, *copileata*, *copilet*, *copilime*.

copilarire sf [At: DA ms / Pl: (rar) ~ri / E: *copilări*] 1 Petrecere unde sau cu cineva a anilor copilăriei Si: *copilariu* (4). 2 (D. oameni maturi) Comportare neserioasă, cu apucături de copil Si: *copilariu* (5). 3 Ramolire.

copilări sn [At: DA ms / Pl: ~uri / E: *copilări*] 1-2 Copilărie (1-2). 3-4 Copilărie (1-2). 5 Ramolire.

copilăros, ~oasă a [At: PANN, P. V. II, 131/27 / Pl: ~osi, ~oase / E: *copil¹* + ~aros] 1 (D. oameni) Care se comportă ca un copil (1) Si: *copilos* (1). 2 (Pex) Zhurdalnic. 3 (Rar) Copilăresc (2).

copileată sf [At: DR. XI, 94 / E: *copil* + *-eata*] (Rar) 1-2 Copileță (1-2).
copilet sms [At: DR. XI, 94 / E: *copil* + *-et*] (Rar) Copilărimă.
copileț [At: I. CR. IV, 249, cf 220 / Pl: *~i* și *~e* / E: *copil* + *-et*] (Reg; mpl) 1 sm Vlăstar crescut pe lângă tulpina principală a porumbului, după prășitul al doilea. 2 sm (Pex) Copil² (1). 3 sm Vlăstar tânăr al unei plante care o împiedică în dezvoltarea ei normală. 4 sm Ramură tânără de pe tulpina unui pom. 5 sn Căprior. 6 sn Scaun mic cu trei picioare.
copilete sn vz *cobilete*
copili [At: CONV. LIT. LIV, 166 / Pzi: *~lesc* / E: *copil*²] 1 vt A tăia firele de porumb de prisos dintr-un cuib. 2 vt A tăia lăstarii nepurtători de rod. 3 (Reg) vr A avorta.
copilică sf [At: PAMFILE, C. Ț. 175 / Pl: *~ici* / E: *copil* + *-ica*] 1-2 Copiliță (1-2).
copilime sf [At: POLIZU / Pl: *~mi* / E: *copil* + *-ime*] Copilărimă.
copilire sf [At: I. CR. IV, 220 / Pl: *~ri* / E: *copili*] 1-2 Copilit¹ (1-2). 3 (Reg) Avortare.
copilit¹ sn [At: PAMFILE, A. R. 88 / Pl: *~uri* / E: *copili*] 1 Tăiere a firelor de porumb de prisos dintr-un cuib Si: *copilire* (1). 2 (Pex) Tăiere a lăstarilor nepurtători de rod Si: *copilit* (2). 3 (Reg) Avortare.
copili², *~ă* a [At: CATANELE, 22 / Pl: *~iți*, *~e* / E: *copili*] 1 (D. porumb) Care a fost curățat de firele de prisos. 2 (D. plante) Care a fost curățat de vlăstarii nepurtători de rod. 3 (Reg) Avortat.
copilitura sf [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: *copili* + *-itura*] Copil nelegitim.
copilița sf [At: NEGRUZZI, S. II, 36 / Pl: *~te* / E: *copil* + *-ita*] 1-2 (Șhp) Copilă (1) (mică) Si: *copilița* (1-2), *fițița*. 3 Tânără.
copiloi sm [At: LIUBA-IANA, M. 24 / Pl: *~i* / E: *copil* + *-oi*] 1-2 Copil (1) (mare).
copilos, *~oasă* a [At: VÎRCOL, V. / Pl: *~oși*, *~oase* / E: *copil* + *-os*] 1-2 Copilăros (2).
copilot sm [At: DN³ / Pl: *~oți* / E: fr *copilote*] Pilot secund.
copilută sf [At: BUD, P. P. 14 / Pl: *~te* / E: *copila* + *-ută*] 1-2 Copiliță (1-2).
copineată sf vz *copeneată*
copios, *~oasă* a [At: I. IONESCU, D. 197 / P: *~pi-os* / Pl: *~oși*, *~oase* / E: fr *copieux*, lat *copiosus*] 1 Îmbelșugat. 2 Îndestulat.
copiozitate sf [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 162 / E: *copios* + *-itate*] (Nob) 1 Belșug. 2 Îndestulare.
copist, *~ă* [At: NECULCE, ap. LET. II, 458/28 / Pl: *~iști* / E: fr *copiste*] 1 smf (În trecut) Funcționar inferior care redacta și copia acte 2 sm Persoană care, înainte de apariția tiparului, copia un manuscris.
copișali vt [At: BUCUȚA, R. V. / Pzi: *~lesc* / E: nct] (Reg) A face căpițe.
copita vt [At: ANON. CAR. / Pzi: *~tez* / E: *copită*] (Rar) A lovi cu copita.
copitan sm vz *căpitan*
copital¹ sn [At: DN³ / Pl: *~e* / E: *copită*] 1 (Lpl) Grup de mamifere erbivore, având ultimele falange acoperite cu copite. 2 (Lsg) Animal care face parte din acest grup.
copital², *~ă* a [At: DICT. / Pl: *~ați*, *~e* / E: *copită*] (Rar) Copitos (1).
copită¹ sf [At: MARDARIE, L. 1525 / V: *cap*~, *scop*~, *scopită* / A: *copita* / P: *~te* și (rar) *~iți* / E: vsl *копита*] 1 Unghe cămoasă, care acoperă extremitatea piciorului la cal, rumegătoare și alte animale, protejând țesuturile vii. 2 (Îe) A-i sări cuiva *~tele* A fugi foarte repede. 3 (Bot; îc) *~de-copaci* Ciupercă nedefinită mai îndeaproape. 4 (Bot; îc) *~a-calului* Plantă nedefinită mai îndeaproape. 5 (Bot; reg) Babiță (*Fomes fomentarius*). 6 (Bot; reg) Mănătarcă (*Boletus bovinus*).
copita² sf vz *capita*
copitară sm [At: VÎRCOL, V. / Pl: *~i* / E: net] (Bot; reg) Burete de munte.
copitărită¹ sf [At: CADE / Pl: *~te* / E: *copită* + *-arita*] (Bot; reg) Babiță (*Placodes betulinus*).
copitară² sf [At: MAT. FOLK. 634 / Pl: *~te* / E: *copita* + *-arita*] (Îds) Copită (1).
copitos, *~oasă* a [At: GHEȚIE, R. M. 91 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: *copita* + *-os*] 1 (D. unele animale) Care are copite Si: *copital²*. 2 Care seamănă cu o copită. 3 (Fig) Tare. 4 (Fig) Umflat.

copitană sf [At: DA ms / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) Căpițoaie.
copiță sf vz *căpiță*
copițarie sf [At: ZANNE, P. IX, 446 / Pl: *~ii* / E: *copiță* + *-arie*] (Reg) Fân cosit.
copițea sf [At: BOCEANU, GL. / V: (reg) *~ta* / Pl: *~ele* / E: *copiță* + *-ea*] (Reg) 1 Cantitate de fân luată cu furca. 2-3 Căpiță (mică).
coplanar, *~ă* a [At: DN³ / Pl: *~i*, *~e* / E: fr *coplanaire*] (D. figuri geometrice) Care se află în același plan.
coplanaritate sf [At: DN³ / E: *coplanar* + *-itate*] Calitate a două sau mai multe figuri geometrice de a se afla în același plan.
coplej sm vz *coples*
copleș sm [At: I. CR. VI, 127 / V: *~ej* / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Copil mic.
copleșeală sf [At: DA ms / Pl: *~eli* / E: *copleși* + *-eală*] 1 (Înv) Încercuire. 2 (Înv) Biruință. 3-6 Copleșire (3-6). 7 Năvală. 8 Năpădire. 9 Împovărare. 10 Inundare. 11 Emoționare. 12-13 Copleșire (12-13).
copleși [At: MARCOVICI, D. 461/8 / V: *~priși* / Pzi: *~șesc* / E: phl ml *complexire*] 1 vt A cuprinde din toate părțile Si: *a încercui*, *a năpadi*. 2 vt A birui pe cineva. 3 vt A acoperi peste tot cu un lichid Si: *a afunda*, *a cufunda*, *a îneca*. 4 vr A acoperi peste tot. 5 vr A se întinde peste ceva în toate părțile. 6 vt A umple peste măsură. 7 vt A împovăra. 8 vt A inunda. 9 vt A strivi sub o greutate, o forță, o mulțime prea mare. 10 vt (Fig) A încărca pe cineva cu daruri, laude etc. 11 vt A emoționa peste măsură. 12 vt A impresiona puternic. 13 (D. ființe) A înconjura din toate părțile Si: *a cuprinde*.
copleșire sf [At: CARAGIALE, O. VII, 101 / Pl: *~ri* / E: *copleși*] 1 Încercuire. 2 Biruință. 3-4 Acoperire totală (cu un lichid) Si: *copleșeală* (3), *copleșit¹* (3-4). 5 Întindere peste ceva în toate părțile Si: *copleșeală* (5), *copleșit¹* (5). 6 Umplere peste măsură Si: *copleșeală* (6), *copleșit¹* (6). 7 Năvală. 8 Năpădire. 9 Împovărare. 10 Inundare. 11 Emoționare. 12 Impresionare puternică Si: *copleșeală* (12), *copleșit¹* (12). 13 Înconjurare de către ființe Si: *copleșeală* (13), *copleșit¹* (13).
copleșit¹ sn [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: *copleși*] 1 Încercuire. 2 Biruință. 3-6 Copleșire (3-6). 7 Năvală. 8 Năpădire. 9 Împovărare. 10 Inundare. 11 Emoționare. 12-13 Copleșire (12-13).
copleșit², *~ă* [At: BĂLCESCU, M. V. 7 / Pl: *~iți*, *~e* / E: *copleși*] 1 a Împovărat. 2 a Depășit. 3 a Întrecut. 4 a Încărcat. 5 a Biruit. 6 a (Fig) Sleit. 7 sm Arbore mai mic, care a fost împiedicat de ceilalți arbori din pădure să crească.
copleșitor, *~oare* a [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 80 / Pl: *~i*, *~oare* / E: *copleși* + *-itor*] 1-13 Care copleșește (1-13).
coplizan sm vz *coblizan*
copoacă sf [At: POLIZU / V: *~poi* / Pl: *~ice* / E: *copoi*] Femelă a copoiului.
copoi¹ sm [At: CANTEMIR, IST. 110 / V: *~pou*, *~pău*, *că*~, *căpou*, *căpău* / Pl: *~i* / E: cf mg *kopo*] 1 Căine de vânătoare de talie mare Si: *ogar*, *prepelicar*. 2 Căine polițist folosit la urmărit. 3 (Arg) Polițist. 4 (Fig) Persoană care încearcă să descopere posibilitățile unei afaceri.
copoi² v vz *copai*
copoias sm [At: (a. 1810) IORGA, S. D. VIII, 49 / V: (reg) *capoies*, *păuas* / Pl: *~i* / E: *copoi* + *-as*] 1-4 (Șhp) Copoi (1-2) (mic).
copoiesc, *~ească* a [At: DEX² / Pl: *~ești* / E: *copoi* + *-esc*] 1-3 Specific copoiului (1-3). 4-6 Care se referă la copoi (1-3). 7-9 Care provine de la copoi (1-3). 10-12 Care aparține copoiului (1-3).
copoiește av [At: TEODOREANU, M. II, 203 / E: *copoi¹* + *-este*] 1-2 În felul copoiului (1-2). 3-4 Ca un copoi (1-2).
copoios, *~oasă* a [At: CIAUȘANU, V. / Pl: *~oși*, *~oase* / E: *copoi¹* + *-os*] (Reg) Care nu suportă gerul.
copoism sn [At: IORDAN, L. R. A. 181 / E: *copoi¹* + *-ism*] (Nob) Polițism.

copolimer *sm* [At: DN³/Pl: ~i / E: fr *copolymère*] (Chm) Polimer mixt, rezultat din unirea moleculelor a doi compuși diferiți.

copolimerizare *sf* [At: DN³/Pl: ~zări / E: cf fr *copolymériser*] (Chm) Reacție de polymerizare a unui amestec de doi monomeri, din care rezultă un polimer mixt cu proprietăți diferite de proprietățile polimerilor obținuți din fiecare monomer în parte.

coponi *vr* [At: LB / Pzi: ~nesc / E: *copon*] (Reg) A claponi.

coponire *sf* [At: LB / Pl: ~ri / E: *coponi*] (Reg) Claponire.

coponit *sn* [At: LB / Pl: ~uri / E: *coponi*] (Reg) Claponire.

copor *sn* [At: PITIȘ, SCH. I, 111 / E: nct] Toc din lemn, îmbrăcat în piele, mai subțire sus și gros jos.

coporan *sn* [At: H I, 368 / Pl: ~e / E: bg *копран*, srb *koparan*] (Reg) Anteriu purtat de țărani bogăți.

coporaie *sf* [At: BARCIANU / V: ~rie, ~pă~ / Pl: ~râi / E: mg *kaparô*] (Reg) 1 Coadă a coasei Si: *coponis*, *coponoaică*. 2 (Îe) A o pune de ~ A ticlui bine o minciună. 3 (Ast; pop) Trei stele din constelația Cefe.

coporâș *sn* *vz* *acoperiș*

coporâșcă *sf* [At: OTESCU, CR. 15 / E: nct] (Ast) Coporaie (3).

coporie *sf* *vz* *coporaie*

coporiș *sn* [At: TDRG / Pl: ~uri / E: nct] Coporaie (1).

coporoaică *sf* [At: TDRG / Pl: ~ice / E: nct] Coporaie (1).

copos¹, ~ă a [At: CABA, SĂL. / V: *copos*, *copot* / A: *copos* / Pl: ~oși, ~oase / E: mg *kopasz*] (Trs; mgm) 1 Chel. 2 Spân.

copos², ~ă a [At: DR. IV, 1557-1558 / Pl: ~oși, ~oase / E: mg *kupos*] (Mgm; d. cal) Cu spinarea ridicată.

coposesie *sf* *vz* *composesie*

coposesiune *sf* *vz* *composesiune*

copos, ~ă a *vz* *copos¹*

copostină *sf* [At: CV, nr. 4/10 / Pl: ~ne / E: nct] (Reg) Adolescentă.

copot *a* *vz* *copos¹*

copou *sm* *vz* *copoi*

copouancă *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 194 / V: ~paucă, ~poucă, *capaucă*, *capaucă* / Pl: ~oance / E: nct] (Reg) Copoaică.

coponcă *sf* *vz* *coponancă*

copră *sf* [At: DN³/E: fr *copra*] 1 Miez uscat al nucii de cocos, folosit ca materie primă pentru obținerea uleiului de cocos. 2 Ulei din copră (1).

copre *sf* [At: BOGDAN, C. M. 157 / E: ucr *коприжъ*] (Bot; reg) Mărar (*Anathum graveolens*).

copreală *sf* [At: CIAUȘANU, V. / Pl: ~cle / E: bg *копрели*] (Reg) Prăjină.

copremie *sf* [At: DN³/Pl: ~ii / E: fr *coprémie*] (Med) Trecere în sânge a produselor excrementale.

coprenă *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: ~ne / E: srb *koprena*, cf *coprina*] (Srb; îvr) Broboadă.

copreședinte *sm* [At: DN³/Pl: ~nți / E: co- + *președinte* după fr *coprésident*] Persoană care îndeplinește funcția de președinte împreună cu altcineva.

copreși *vr* [At: PAȘCA, GL. / Pzi: ~tesc / E: ml **compertio*, ~ire] (Reg) A explica.

coprina *sf* [At: PANTȚU, PL.² / V: *că~*, *cu~* / Pl: ~ne / E: cf bg *коприна*] 1 (Bot; reg) Narcisă (*Narcissus poeticus*). 2 Motiv de ornament pe mobile.

coprinde *v* *vz* *cuprinde*

coprins *sn* *vz* *cuprins*

coprindere *sf* *vz* *cuprindere*

coprinzător, ~oare *a* *vz* *cuprinzător*

coprior *sm* *vz* *căprior*

copriși *v* *vz* *copleşi*

coprocultură *sf* [At: DN³/Pl: ~ri / E: fr *coproculture*] Cultivare și identificare pe medii speciale de cultură a germenilor prezenți în materiile fecale.

coproducție *sf* [At: DN³/Pl: ~ii / E: fr *coproduction*] Film realizat prin colaborarea unor studiouri cinematografice din două sau mai multe țări.

coprofag, ~ă a [At: DA ms / Pl: ~agi, ~age / E: fr *coprophage*] 1 (D. insecte) Care se hrănește cu excremente. 2 (D. animale sau bolnavi psihici) Care ingerează excremente.

coprofagie *sf* [At: DN³/Pl: ~ii / E: *coprophagie*] 1 Ingerare a materiilor fecale de către bolnavii psihici în stadiu grav Si: *scatofagie*. 2 (D. insecte) Hrănire cu excremente.

coprofil, ~ă a [At: DN³/Pl: ~i, ~e / E: fr *coprophile*] (D. insecte) Care trăiește pe excremente.

coprofilie *sf* [At: DN³/Pl: ~gii / E: fr *coprophilie*] (Med) Stare morbidă în care bolnavul se complăce în murdăria de excremente.

coprolalie *sf* [At: DN³/Pl: ~ii / E: fr *coprolalie*] (Med) Scatologie.

coprolit *sn* [At: DA ms / Pl: ~e și sm ~iti / E: fr *coprolithe*] (Glg) Fosfat natural de calciu, provenit din petrificarea în masă a excrementelor animalelor fosile din era secundară, întrebuințat în agricultură ca îngrășământ.

coprologic, ~ă a [At: DN³/Pl: ~ici, ~ice / E: fr *coprologique*] Care se referă la coprologie.

coprologie *sf* [At: DN³/Pl: ~ii / E: fr *coprologie*] Studiu al materiilor fecale în scopul examinării digestiei, depistării viermilor intestinali și determinării componentelor chimici și bacterieni.

coproprietar *sm* [At: COD. ȚIV. 5/28 / V: *comp~* / P: ~pri-e~ / Pl: ~i / E: fr *copropriétaire*] Persoană care deține o proprietate în comun cu altcineva.

coproprietate *sf* [At: DA / P: ~pri-e~ / Pl: ~tăti / E: fr *copropriété*] Stăpânire în comun de către mai multe persoane a unui bun.

coproscleroză *sf* [At: DEX²/Pl: ~ze / E: fr *coprosclérose*] (Med) Întărire excesivă a excrementelor în intestine.

coproscopie *sf* [At: DEX²/Pl: ~ii / E: fr *coproscopie*] (Med) Examen microscopic al materiilor fecale.

coprostază *sf* [At: DEX²/Pl: ~ze / E: fr *coprostase*] (Med) Coprostazie.

coprostazie *sf* [At: DEX²/Pl: ~ci / E: fr *coprostasie*] (Med) Constipație provocată de neexpulzarea timp îndelungat a materiilor fecale din intestine Si: *coprostaza*.

coprosterol *sf* [At: DEX²/Pl: ~i / E: fr *coprostérol*] Sterol care se găsește în materiile fecale.

cops *sn* [At: DEX²/Pl: ~uri / E: ger *Kops*] Bobină la mașinile de filat cu inele.

copсар *sn* [At: DAMÉ, T. 50 / Pl: ~e / E: *coapsă* + -ar] 1 Parte a hamului care se pune pe coapsele calului. 2 Năbederniță.

copșună *sf* *vz* *capșună*

copț¹ *sn* [At: PANN, P. V. II, 106 / Pl: ~uri / E: *coace*] 1 Coacere. 2 Timp când se coc fructele sau grânele. 3 (Îe) A da în (sau spre) ~ sau în vremea ~ului A începe să se coacă Si: a se pârgui. 4 (Fig; d. o rană, bubă etc.; îae) A face puroi.

copț², *coaptă* a [At: MARDARIE, L. 4458 / Pl: ~pți, *coapte* / E: ml *coctus*] 1 (D. alimente) Care a fost supus, fără apă sau alt lichid, acțiunii focului pentru a putea fi mâncat. 2 (Fam; îlav) ~necopt Cu orice preț Si: neapărat, necondiționat. 3 (Rar; d. materii argiloase) Ars în cuptor. 4 (D. lemn) Înnegrit. 5 (D. fructe, plante) Ajuns la deplină maturitate sub acțiunea luminii, a soarelui, a ploii etc. 6 (Mai ales d. fructe) Bun de mâncat. 7 (Îe) A se uita la cineva ca la un cires ~ A avea o mare admirație pentru cineva. 8 (Îe) Pică de copt Excesiv de copt. 9 (Fig; îae) Care întrece măsura obișnuită Si: *culmea*, *formidabil*. 10 (Rar; d. gândaci) Ajuns la stadiul dezvoltării complete. 11 (Fig; d. om, vârsta, mintea lui etc.) Ajuns la maturitate Si: *matur*. 12 (Fig; d. om) Cu experiență. 13 (Îe) A fi ~ la os A fi bătrân. 14 (Fig; îae) A fi trecut prin multe. 15 (Fig; d. om și acțiunile lui) Care e gata, bun de... 16 (Fig; d. porci puși la îngrășat) Bun de tăiat. 17 (D. o rană, bubă etc.) Care a făcut puroi. 18 (D. om; îe) A seda ca o bubă coaptă A fi gata să izbucnească. 19 (Fig; d. om; îe) A fi bubă coaptă A fi supărăcios, pus pe ceartă. 20 (Îe) A umbla cu (sau pe lângă) cineva ca cu (sau ca pe lângă) o bubă coaptă A se purta cu cineva cu grijă, pentru a nu-l supăra. 21 (Îae) A menaja. 22 (Îe) (A fi) bolnav ~

(A fi) foarte bolnav **23** (Îe) (A fi) răcit ~ sau ~ de răcit (A fi) foarte răcit. **24** (D. lemn, pânză etc.) Care este prea uscat sau putrezit din cauza soarelui.

copt³, coptă [At: GHICA, S. 307 / Pl: ~pti, ~e / E: fr *copte*, it *copto*] **1-2 smf, a** (Persoană) care face parte din populația indigenă a Egiptului, după creștină. **3 sf** Limbă derivată din vechea egipteană, folosită de copți (**1**) ca limbă de cult. **4 a** Care aparține copților (**1**). **5 a** Care se referă la copți (**1**). **6 a** Care este specific copților (**1**).

coptă sf [At: LB / V: *coftă* / Pl: ~te / E: nct] (Reg) **1** Gaură făcută de apă în țărâmul râurilor, lacurilor unde se retrage șarpele, racul sau păstrăvul. **2** Scobitură de pe un mormânt. **3** (Îf *coftă*) Scobitură.

copătura sf [At: RETEGANUL, P. V, 22 / Pl: ~ri / E: *copt* + -ura] (Reg) **1** Cocătură. **2** (Îds) Bubă coaptă.

coptor sn vz cuptor

coptora vtr [At: COSTINESCU / Pzi: p 3 ~eaza / E: *coptori* css] (Reg)

1-2 (Sst) A (se) săpa. **3-4 A** (se) roade.

coptorar sm vz cuptorar

coptoraș sn vz cuptoraș

coptorâre sf [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *coptori*] **1** Săpare. **2** Roadere. **coptorât¹ sn** [At: DA ms / Pl: ~uri / E: *coptori*] **1** (Reg) Săpare. **2** Roadere.

coptorât², ~ă a [At: VLAHUȚĂ, N. 88 / Pl: ~âri, ~e / E: *coptori*] (Reg)

1 Găunos. **2** Ros. **3-4** (Fig) Mâncat de boală sau de vicii Si: *coptoroși*² (**3-4**).

coptoreala sf [At: DICT. / Pl: ~eli / E: *coptori* + -eala] **1** Săpare. **2** Roadere.

coptori vtr [At: COSTINESCU / Pzi: ~resc / E: *coptori* css] **1-2** (Sst) A (se) săpa. **3-4 A** (se) roade.

coptorire sf [At: COSTINESCU / Pl: ~ri / E: *coptori*] (Reg) **1** Săpare. **2** Roadere.

coptori vtr [At: COSTINESCU / Pzi: ~resc / E: *coptă*] **1-2 A** (se) săpa. **3-4 A** (se) roade.

coptoroși vtr [At: DA ms / Pzi: ~șesc / E: nct] **1-2 A** (se) săpa. **3-4 A** (se) roade.

coptoroșit, ~ă a [At: DELAVRANCEA, ap. CADE / Pl: ~iți, ~e / E: *coptoroși*] (Reg) **1** Găunos. **2** Ros. **3-4** Coptorât² (**3-4**).

coptoși vr [At: ARH. OLT. XXI, 262 / Pzi: ~șesc / E: nct] (Reg) A se coji.

coptroșit sn [At: DEX² / Pl: ~uri / E: *coptoroși*] (Reg) **1** Săpare. **2** Roadere.

coptură sf [At: LB / V: *cup~* / Pl: ~ri / E: *copt* + -ura] **1** Produs alimentară făcut din aluat și copt în cuptor sau în spuză. **2** (Pex) Cocătură. **3** Puroi. **4** (Min) Bucată de rocă incomplet desprinsă de tavanul sau de pereții unei galerii de mină, care amenință să cadă.

coptuț, ~ă a [At: V. A. URECHIA, ap. TDRG / Pl: ~uți, ~e / E: *copt* + -uț] **1** (Rar) Aproape copt. **2** (Fig; d. oameni) Trecut.

copula vtr [At: DICT. / Pzi: ~lez / E: *copula*] **1-2 A** săvârși sau a face să se săvârșească actul sexual.

copulare sf [At: MAIORESCU, L. / Pl: ~lări / E: *copula*] **1-2** Copulație (**1-2**).

copulat, ~ă a [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *copula*] Împerecheat.

copulativ, ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~i, ~e / E: fr *copulatif*, lat *copulativus*] **1** (D. conjuncții) Care leagă părți de propoziție sau propoziții de același fel. **2** (Grm; îs) *Verb* ~ Verb care intră în alcătuirea predicatului nominal, făcând legătura dintre subiect și numele predicativ. **3** (Grm; îs) *Propoziție* ~a Propoziție, legată de coordonata ei printr-un raport de asociere în interiorul unei fraze. **4** (Log; d. judecăți afirmative) Care are mai multe subiecte legate de același predicat.

copulație sf [At: DA ms / V: ~iune / Pl: ~ii / E: lat *copulatio*, -ionis] **1** Unire a două celule de sex opus Si: *copulare* (**1**). **2** Act al împerecherii a doi indivizi de sex opus, prin care elementele sexuale masculine trec în organele genitale feminine Si: *coit*, *copulare* (**2**).

copulațiune sf vz copulație

copulă sf [At: DEX² / Pl: ~le / E: fr *copule*, lat *copula*] (Grm) **1** Cuvânt de legătură. **2** Verb copulativ. **3** Cuvânt care leagă subiectul de predicat.

copun sm vz clapon

copuz sn vz cobuz

copyright sn [At: DEX² / P: *copirait* / Pl: ~uri / E: eg *copyright*] **1** Drept rezervat numai autorului sau editorului de a reproduce și vinde operele literare, artistice și științifice în alte țări. **2** Drepturi legate de autor.

cor¹ sn [At: NEGRUZZI, S. I, 4 / V: (inv) *hor(iu)* / Pl: ~uri / E: lat *chorus*, cf ger *Chor*] **1** Grup de cântăreți care execută împreună o compoziție muzicală. **2** (Îlav) În ~ în același timp Si: *deodată*, *împreună*. **3** (Îe) A face ~ cu alții A face cauză comună cu alții. **4** (Îae) A se solidariza cu alții în scopuri rele. **5** (Fig) Grup de persoane cu manifestări sau concepții identice. **6** Compoziție muzicală destinată a fi cântată de către mai multe persoane. **7** Executare a unui cor (**6**). **8** Parte a bisericii unde cântă un cor (**1**). **9** (Ant) Grup de cântăreți și dansatori, care luau parte la ceremoniile pentru cultul zeilor. **10** (Ant) Grup de actori care luau parte la desfășurarea acțiunii unei tragedii ca personaj colectiv. **11** (Pex) Versuri cântate de un cor (**10**).

cor² sn [At: VARLAAM, C. 254₁ / Pl: ~uri / E: lat *chorus*] (Inv) **1** (Inv) Horă. **2** Adunare. **3** Fân adunat pentru a se face căpițe. **4** Fân adunat cu grebla.

cor³ sn vz cori

cora v vz coară

corab sn [At: COMAN, GL. / Pl: ~uri și ~e / E: nct] (Reg) Umplutură de la iazul morii.

corabangie sf [At: BARONZI, L. 149, ap. BL II, 142 / Pl: ~ii / E: nct] (Arg) Femeie.

corabațică sf vz corabațic

corabe sf vz corabie

corabiasa sf [At: PAMFILE, J. II, ap. III / Pl: ~iese / E: *corabie* + -easca] **1-3** Corăbiașca (**5-7**).

corabie sf [At: N. TESTAMENT (1648) / V: ~be / Pl: ~răbii, (rar) ~ii / E: vsl *корабль*] **1** Vas mare cu pânze, folosit în trecut pentru transport și acțiuni militare. **2** (Îe) A i se înneca (cuiva) corăbiile sau a scăpa ~ia pe apă A fi trist, fără chef. **3** (Îcs) *De-a ~ia* Joc de copii, nedefinit mai îndeaproape. **4** Lucărie care are forma unei corăbii (**1**). **5** (Reg) Vas în care mirele adună darurile primite la nuntă. **6** (Reg) Cizmă largă și urâtă. **7** (Arg) Matahală. **8** (Reg) Cal mare și slab.

corabier sm vz corăbier

corăbiar sm vz corăbier

corabnic sm [At: COD. VOR. 86/4 / Pl: ~ici / E: *corabe* + -nic] (Inv) Corăbier (**1**).

coracă sf [At: LM / E: ngr *χοράκας*] (Med; îvr) **1** Angină. **2** Scarlatină. **coracoid, ~ă** [At: ANATOMIA, 145 / P: ~co-id / Pl: ~izi, ~e / E: fr *coracoïde*] **1-2 sf, a** (Formație anatomică) ce se aseamănă cu un cioc de corb. **3 a** (Îs) *Apofiză ~ă* Apofiză a omoplatului.

coracoidită sf [At: DN³ / P: ~co-i~ / Pl: ~te / E: fr *coracoïdite*] (Med) Osteită a apofizei coracoide.

corai ai [At: DN³ / E: fr *corail*] De culoare roșu spre galben.

corail sn vz coral¹

coraj sn vz curaj

coraja sf vz curaj

coraje sf vz curaj

corajie sf vz curaj

coral¹ sm [At: NEGRUZZI, S. I, 18 / V: ~ail, (inv) ~ă sf / Pl: ~i / E: ger *Koralle*, lat *corallus*] **1** Animal din încrengatura celenteratelor, cu schelet calcaros roșu sau alb Si: *margean* (*Corallium rubrum*). **2** Schelet de coral (**1**). **3** Bijuterie confecționată din coral (**1**). **4** (Bot; îc) ~e-albe Hurmuz (*Symphoricarpos albus*). **5** (Îs) ~ de stâncă Mineral asemănător cu coralul¹ (**2**). **6** (Tip; mpl) Literă de titlatură.

coral², ~ă a [At: TDRG / Pl: ~i, ~e / E: fr *choral*] **1 a** Referitor la cor¹ (**1**). **2 a** Specific corului² (**1**). **3 a** Care provine de la cor² (**1**). **4 a** Care

aparține corului¹ (1). 5 *a* Care cuprinde un ansamblu Si: *unanim*. 6 *a* (Îs) *Templu* ~ Sinagogă în care cântă un cor¹ (1). 7 *a* (Lit; d. compuneri literare) Ale cărui motive, elemente, personaje prezintă armonie. 8 *sf* Cor¹ (1). 9 *sn* (În biserica protestantă) Cântec religios liturgic pe mai multe voci. 10 *sn* Compoziție pentru orgă pe tema unui cântec liturgic.

corală *sf* *vz* **coral**¹

corali- [At: DN³ / E: fr *coralli-*, lat *corallum*] Element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) corali”, „de corali”.

coralian, ~*a* [At: DN³ / P: ~li-un / Pl: ~ieni, ~iene / E: fr *corallien*] Care este format din corali¹ (3).

coralier, ~*a* [At: DA ms / P: ~li-er / Pl: ~i, ~e / E: fr *coralliaire*] 1 *sm* (Lpl) Clasă de animale celenterate marine, cu schelet calcaros, care trăiesc izolate Si: *antozoare*. 2 *sm* (Lsg) Animal care face parte din această clasă. 3 *a* Specific coraliilor (1). 4 *a* Care se referă la corali (1). 5 *a* Care provine de la corali (1). 6 *a* Care aparține coraliilor (1). 7 *a* Format din corali (1). 8 *a* (Îs) *Bariera* ~*a* Colonii de corali care despart porțiuni de mări sau oceane.

coralifer, ~*a* [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr *corallifère*] (1-2) Care are corali¹ (1-2).

coraligen, ~*a* [At: LTR / Pl: ~i, ~e / E: fr *coralligène*] 1-2 (Șis *calcar* ~) (Calcar) care rezultă din acumularea coloniilor de corali¹ (1).

coralin, ~*a* [At: COSTINESCU / Pl: ~i, ~e / E: fr *corallin*, lat *corallinus*] (Rar) De culoarea coralului¹ (1).

coralină *sf* [At: DA ms / Pl: ~ne / E: fr *coralline*] 1 (Bot) Algă marină acoperită cu o materie calcaroasă. 2 (Chm) Substanță colorantă de culoare roșie.

coraliu, ~*ie* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: *coral* + ~iu] Corai.

coran¹ *sn* [At: CANTEMIR, HR. 326 / V: *alc-*, (înv) *cu-*, *alcuran* / E: fr *coran*, ger *Koran*] Carte sacră a religiei musulmane, care conține prezentarea dogmelor și a tezelor acesteia, precum și diferite precepte religioase, etice și juridice, legende și mituri.

coran² *sn* [At: CHEST. II, 431/375 / Pl: ~uri / E: nct] (Reg) Coteț.

corandă *sf* [At: LB / Pl: ~de / E: nct] 1 (Reg) Cavemă. 2 (Min) Cavitare de unde s-a scos piatră.

coraport *sn* [At: DN³ / Pl: ~uri / E: *co-* + *raport* după rs (C) OK. III. I] Raport de completare făcut de o altă persoană.

coraportor, ~*oare* *smf* [At: SCÂNTEIA, 1950, nr. 1601 / Pl: ~i, ~oare / E: *co* + *raportor*] Persoană care prezintă un coraport.

corasan *sms* [At: ȘĂINEANU, D. U. / E: te *khorsan*] (Îvr) 1 Mortar. 2 (Bot; îs) *Samântă de* ~ Flori de pelinătă uscate, întrebuințate în farmacie.

coraslă *sf* [At: DA ms / V: *colastră*, *culastră*, *colastru sm.* ~*stă*, ~*ste*, ~*stră* / E: ml **colastra* (= *colostra*)] Lapte matern imediat după naștere.

corasli *v* *vz* **corasli**

corast *v* *vz* **corasli**

corastă *sf* *vz* **coraslă**

coraste *sf* *vz* **coraslă**

corastră *sf* *vz* **coraslă**

coraș *sn* *vz* **curaj**

corașliu, ~*ie* [At: IORDAN, L. R. A. 30 / Pl: ~ii / E: *coraș* + ~liu] (În limbaj periferic) Vesel.

coratâr *sm* *vz* **curator**

coraziune *sf* [At: DN³ / P: ~zi-u- / Pl: ~ni / E: fr *corrasion*] Eroziune cauzată de vânt, în urma căreia iau naștere forme de relief eoliene.

corăbea *sf* [At: TEODORESCU, P. P. 52 / P: ~beu / V: ~bia / Pl: ~ele și (reg) ~biele / E: *corabie* + ~ea] 1-2 Corăbioară (1-2). 3 (Mpl; îf ~bia) Prajitură în formă de corabie (1), cu migdale și miere.

corăbesc, ~*ească* *a* *vz* **corabiese**

corăbia¹ *sf* *vz* **corăbea**

corăbia² *vi* [At: DICT., ap. I. GOLESCU, C. I. 78 / Pzi: ~iez / E: *corabie*] (Rar) A naviga.

corăbier *sm* *vz* **corăbier**

corăbier *sm* [At: N. TESTAMENT (1648) / V: (înv) ~*rabiiar*, ~*ra-*, ~*iear*, ~*biar* / P: ~bi-er / Pl: ~i / E: *corabie* + ~er] 1 Navigator pe o corabie (1). 2 Proprietar al unei corăbii (1). 3 Vornic care duce corabia (5) la nuntă. **corăbierească** *sf* [At: H III, 80 / E: *corăbier* + ~*ească*] 1-3 Corăbiască (5-7).

corăbierește *av* [At: DA ms / E: *corăbier* + ~*este*] 1-2 Corăbiește (1-2).

corăbieri *vi* [At: COSTINESCU / Pzi: ~*resc* / E: *corăbier*] (Rar) A naviga.

corăbierie *sf* [At: (a. 1691) MĂRGĂRITARE, ap. TDRG / P: ~bi-e- / E: *corăbier* + ~ie] 1 Călătorie cu corabia. 2 Navigare. 3 Industria construcției de corăbii.

corăbesc, ~*iască* [At: GORJAN, H. II, 42/20 / V: ~be- / Pl: ~ești / E: *corabie* + ~esc] 1 *a* Specific corăbiei (1). 2 *a* Care se referă la corabie (1). 3 *a* Care provine de la corabie (1). 4 *a* Care aparține corăbiei (1). 5 *sfu* Dans popular cu mișcare lentă, răspândit în Moldova Si: *corăbiasă* (1), *corăbierească* (1). 6 *sfu* Melodie după care se execută acest dans Si: *corăbiasă* (2), *corăbierească* (2).

corăbiește *av* [At: H VI, 183 / V: (reg) ~be- / E: *corăbiască*] 1-2 În felul melodiei și dansului corăbiască (5-6) Si: *corăbierește* (1-2).

corăbioară *sf* [At: C. PETRESCU, R. DR. 76 / P: ~bi-oa- / Pl: ~re / E: *corabie* + ~ioară] 1-2 (Șhp) Corabie (1) (mică) Si: *corăbea* (1-3), *corăbiuța* (1-2). 3 (Mpl) Corăbea (3).

corăbiuța *sf* [At: LB / P: ~bi-u- / Pl: ~te / E: *corabie* + ~uța] 1-2 Corăbioară (1-2).

corăi *vi* [At: DA ms / Pzi: ~esc și *corăi* / E: fo] 1 (D. ciori) A croncăni. 2 (D. mațe) A chiorăi.

corăire *sf* [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *corăi*] 1 Croncănire. 2 Chiorăire.

corăit *sn* [At: DA ms / Pl: ~uri / E: *corăi*] 1 Croncănire. 2 Chiorăire.

corăitura *sf* [At: LB / Pl: ~ri / E: *corăi* + ~ura] 1 Croncănitură. 2 Chiorăitură.

corăji *v* *vz* **curăji**

corăjie *sf* *vz* **curaj**

corăslă *vr* [At: HERZ.-GHER., M. IV, 239 / V: (reg) ~*ra-* / Pzi: ~lesc / E: *coraslă*] 1 (D. lapte) A se coagula. 2 (D. culori) A se îngroșa.

corăslit, ~*a* [At: DA / Pl: ~iți, ~e / E: *corăslă*] (D. lapte) Coagulat.

corăslui *vr* [At: CADE / Pzi: ~esc / E: *coraslă*] A se corăslă (1).

corăspunde *v* *vz* **corespunde**

corăspundenie *sf* *vz* **corespondență**

corător *sm* *vz* **curator**

corău *sm* [At: VICIU, S. GL. / Pl: ~ăi / E: fo] (Reg; injurios) Țigan.

corăță *sf* *vz* **coriță**

corb¹ *sm* [At: PSALT. HUR. 304/9 / Pl: ~i / E: ml *corvus*] 1 Pasăre semirăpitoare, omnivoră, din familia corvidelor, mai mare decât cioara, cu pene negre, lucioase, cioc și picioare puternice Si: *croncan* (*Corvus corax*). 2 (Îe) **A crăpa ouăle ~ului** sau **A îngheta ouăle sub ~** A fi foarte frig. 3 (D. o persoană; îe) **A face treabă sau slujbă ca ~ul** A nu se ține de cuvânt. 4 (Îae) A nu fi de nici un ajutor. 5 (Îe) **Negru ca ~ul** Foarte negru. 6 (Orn; îc) ~**albastru** Dumbrăveancă. 7 (Orn; îc) ~**de-mare** Cormoran. 8 (Orn; îc) ~**de-noapte** Pasăre cu capul și ceafa negre, spinare cenușie și pânțec alb-cenușiu (*Nycticorax nycticorax*). 9 (Îc) ~**de-arătură** Cioară-bălțată-de-câmpie. 10 (Îs) **Zilele ~ului** Perioadă cuprinsă între 19 și 24 martie, când este foarte frig. 11 (Reg) Vultur. 12 (Arg) Țigan. 13 (Prt) Cal slab, care nu mai este bun de nimic. 14 (Îht) Pește de mare, de culoare brună, cu cap mare și bot gros, rotunjit (*Corvina nigra*). 15 (Bot) Varietate de struguri pentru vin, cu boabe mari, negre și tari Si: *crăcănata*. 16 (Îc) ~**ciorăsc** Struguri cu boabe mici și rare, asemănători cu stafidele. 17 (Ast; art) Constelație din emisfera australă.

corb², ~*oarba* [At: DELAVRANCEA, S. 166 / Pl: ~i, *coarbe* / E: *corb*] Foarte negru.

corbaci *sn* *vz* **gărbaci**

corbalău *sn* [At: HERZ.-GHER., M. IV, 239 / Pl: ~ăi / E: *corbaci* + ~*alau*] 1-2 (Șdp) Gărbaci (mare).

corban¹, ~ă [At: H III, 68 / Pl: ~i, ~e / E: *corb* + -an] 1 a (Mai ales d. lână) Negru închis. 2 sf Struguri cu coajă groasă, de culoare brună și foarte dulci.

corban² sn vz *curban*

corbancă sf vz *corpancă*

corbască sf vz *corbească*

corbă sf [At: DA ms / Pl: ~be / E: *corb*] (Nob) Corboaică.

corbăci vt [At: COMAN, GL. / Pzi: ~cesc / E: *cârpoci²*] (Reg) A prinde cu acul două bucăți de stofă.

corbaia vi [At: GIUGLEA-VÂLSAN, R. S. 161 / Pzi: 3 *corbaie* / E: *corb*] (Reg; d. corb) A croncăni.

corbăscă sf vz *corbească*

corbea sf [At: H IV, 250 / Pl: ~ele / E: *corb¹* + -ea] (Orn) Corboaică.

corbească sfs [At: H III, 486 / V: ~ba~ / E: *corb* + -easca] Struguri negri nedefiniți mai îndepărate.

corbet sn [At: DN³ / E: nct] (Gimnastică) Trecere din poziția stând pe mâini în poziția stând, folosită ca element de elan în răsturnările sau salturile înapoi.

corbi vt [At: PAȘCA, GL. / Pzi: ~besc / E: *corb¹*] A sfășia.

corbișor sm [At: ALECSANDRI, P. P. 145 / Pl: ~i / E: *corb¹* + -ișor] 1-2 Corbuleț (1-2).

corbită sf [At: DOSOFTEI, P. S. 83 / Pl: ~te / E: *corb¹* + -ita] 1-2 (Orn; șhp) Corbă (mică).

corbiu, ~ie a [At: ALECSANDRI, P. III, 276 / Pl: ~ii / E: *corb¹* + -iu] 1-2 Foarte negru.

corboaică sf [At: MARIAN, O. 17 / Pl: ~ice / E: *corb¹* + -oica] (Orn) Femelă a corbului Si: *corba*, *corbea*.

corbos, ~oasă a [At: I. CR. II, 256 / Pl: ~oși, ~oase / E: *corb¹* + -oasa] (Mai ales d. oi, vite) Foarte negru.

corbulean sm [At: MARIAN, O. II, 16 / Pl: ~eni / E: *corb¹* + -ulean] (Orn) 1-2 Corbuleț (1-2).

corbuleț sm [At: ALEXANDRESCU, M. 339 / Pl: ~i / E: *corb¹* + -uleț] 1-2 (Orn) 1-2 (Shp) Corb¹ (1) (mic) Si: *corbișor* (1-2), *corbulean* (1-2), *corbușor* (1-2).

corbușor sm [At: ALECSANDRI, P. P. 141 / Pl: ~i / E: *corb* + -ușor] 1-2 Corbuleț (1-2).

corcan¹ sm [At: I. CR. I, 60 / V: ~nă sf / Pl: ~i / E: ns cf ucr *корканийка*] 1 Crenguță neroditoare de pe un butuc de vie. 2 Viță de vie bătrână. 3 Joardă.

corcan² sm vz *croncan*

corcan³ sm vz *curcan*

corcană sf vz *corcan¹*

corcâi vi [At: H IX, 3 / V: ~coi / Pzi: ~esc și *corcâi* / E: fo] 1 (D. apa care fierbe) A clocoti. 2 (D. apa care curge printre stânci) A susura.

corcâlău sm [At: H X, 42 / Pl: ~ăi / E: ucr *короголиа*, cf *corcan¹*, *corcovă*] (Reg) 1 Fag mare. 2 (Lpl) Castraveți strămbi și noduroși.

corcerița sf vz *colcerița*

corchezi vt [At: CREANGĂ, GL. / V: ~chizi, ~chisi / Pzi: ~zesc / E: ns cf mg *kurkázni*] (Reg) 1 vt A începe un lucru fără a-l termina. 2 vi A nu mai avea încotro. 3 vt A poci limba.

corchili v vz *corchizi*

corchizi v vz *corchizi*

corci¹ sm [At: DEX² / Pl: ~ / E: mg *kores*] (Reg) Corcitură.

corci² vir [At: RETEGANUL, ap. CADE / V: *curci* / Pzi: ~cesc / E: *corci¹*] 1-2 (D. plante, animale) A (se) încrucișa. 3-4 (Prt) A (se) altera caracterul rasei prin împerechere nepotrivită. 5-6 (Prt) A (se) strica puritatea etnică prin amestec cu elemente străine.

corcie sf [At: LB / V: (reg) ~ciu sn, ~ciuiie / Pl: ~ii / E: mg *korcsia*] (Reg) 1 Loitră care se pune pe sănii. 2 Covergă. 3 Sac întins pe două bețe pe care se pune fânul pentru cai. 4 Sanie pentru cărat lemne. 5 Trăsură pe două roți pentru căratul butucilor. 6 (Iuz; mpl) Patină. 7 Scară mică folosită la descărcarea obiectelor grele din car. 8 Scară folosită la coborârea

butoaielor în pivniță. 9 Iesle din nuiele pentru oi. 10 (Îf *corciuiie*) Frunziș care se pune sub căpiță pentru a feri fânul de umezeală.

corcilă sf [At: CHEST. V, 10 / A: nct / Pl: ~le / E: nct] (Reg) Vas.

corcină sf [At: H XVIII, 45 / A: nct / Pl: ~ne / E: *corciu* + -ina] Oaie cu lână sură.

corcioc sn vz *cârcioc*

corciogar sm vz *cârciogar*

corcioi am [At: VÎRCOL, V. / Pl: ~ / E: *corciu* + -oi] (Reg) Amestecat.

corcioman, ~ă [At: H VII, 150 / Pl: ~i, ~e / E: *corciu* + -oman] 1 a Corci² (2). 2 smf Corcitură.

corciomancă af [At: H VII, 150 / Pl: ~nce / E: *corcioman* + -că] Corcioman (1).

corciovă sf vz *cociorvă*

corcire sf [At: I. IONESCU, D. 188 / V: *curc*~ / Pl: ~ri / E: *corci¹*] 1 Încrucișare a două soiuri de plante sau animale diferite Si: *corcit¹* (1). 2 Alterare a unei rase prin amestec cu elemente străine Si: *corcit¹* (2).

corciș sn [At: TDRG / Pl: ~uri / E: *corciu²* + -is] (Reg) Tufiș.

corci¹ sn [At: DA ms / Pl: ~uri / E: *corci²*] 1 Corcire (1). 2 Corcire (2).

corci², ~ă a [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / V: *curc*~ / Pl: ~iți, ~e / E: *corci²*] 1 Amestecat prin împerechere. 2 Alterat prin amestec cu alte rase Si: *corcioman* (1). 3 Rezultat prin încrucișarea a două soiuri diferite Si: *corciu* (1).

corcitură sf [At: ZAMFIRESCU, R. 190 / V: *cur*~, *cher*~ / Pl: ~ri / E: *corci²* + -itura] 1 Animal sau plantă provenită prin corcire Si: *corciu¹* (4). 2 (Prt) Bastard.

corciu¹, *coarce* [At: NEGRUZZI, S. II, 16 / Pl: ~uri, ~rci / E: mg *korcs*] 1 a Corci² (3). 2 a Degenerat. 3 a (D. vite) De soi rău. 4 sn Corcitură (1). 5 sm Căine de vânătoare nedefinit mai îndepărate.

corci² sn [At: MARIAN, ap. ȚIPLEA, P. P. / Pl: ~uri / E: ucr *корчуху*] (Reg) 1 Tufă. 2 Arbore mic, cu multe crengi.

corci³ sn vz *corcie*

corciug sn vz *coșciug*

corciuiie sf vz *corcie*

corcoale sf [At: H IX, 3 / E: *corcai*] Loc unde apa unui râu face un zgomot puternic.

corcoană sf [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. / Pl: ~ne / E: *corconi*] (Reg) Femeie corconită.

corcoată sf [At: JIPESCU, O. 132 / Pl: ~te / E: nct] (Reg) 1 Zdreanță. 2 Tărfă.

corcodan sm [At: LB / V: *curcod*~, *curcodană* sf / Pl: ~i / E: fo] (Reg) 1 (Orn) Curcan (*Meleagris gallopago*). 2 (Bot) Fumăriță (*Fumaria officinalis*).

corcodea sf [At: PAMFILE, J. I. / V: *curcu*~ / Pl: ~ele / E: nct] (Reg) Corcodușă (1) (*Prunus cerasifera*).

corcode¹ sm [At: DOMBROWSKI 329 ap. DA / Pl: ~ei / E: cf *corcodan*] (Orn) 1 Cufundar (1) (*Cavia arctica*). 2 Cufundar (2) (*Podiceps cristatus*).

corcode² sm vz *crocodil*

corcodi vr [At: VICIU, GL. / Pzi: ~desc / E: *corcodan*] (Reg) A se găti.

corcodină sf [At: LB / V: ~otina, *curcod*~ / Pl: ~ne / E: *corcodan*] 1 (Orn; reg) Curcă. 2 (Lpl; îf *corcotina*) Curci și curcani.

corcoduș sm [At: FILIMON, C. 640 / V: ~cu~, *curcu*~ / Pl: ~i / E: pl *corcodușă*] (Bot) Arbore sau arbust din familia rozaceelor, cu frunze eliptice, flori albe și fructe mici, de culoare galbenă, vânăță sau roșie (*Prunus cerasifera*).

corcodușă sf [At: PANȚU, PL.² / V: ~cud~, (Buc) *curcod*~ / Pl: ~se / E: nct] 1 Fruct comestibil al corcodușului, de formă sferică, dulce-acrișor Si: (reg) *corcodea*. 2 Mâncare preparată din corcodușe (1) Si: *chisalita*.

corcofan sm [At: H IX, 89 / Pl: ~i / E: nct] (Reg) Păduche mare.

corcofeală sf [At: CADE / Pl: ~ele / E: nct] (Reg) 1 Terci. 2 Minciună.

corcofe¹ vt [At: DDRF / Pzi: ~lesc / E: *corcofeala*] (Reg) A amesteca.

corcoi v vz *corcâi*

corcolan *sm* [At: PAMFILE, VĂZD. 62 / Pl: ~i / E: nct] (Reg; lpl) Nori groși mai ales pe timpul verii.

corcoli *v* *vz corconi*

corcolire *sf* *vz corconire*

corcolit, ~a *vz corconit*

corcoman *sm* [At: DA ms / Pl: ~i / E: nct] (Trs) Pieptănătură a țărâncilor.

corcomeni *vr* [At: TOMESCU, GL. / Pzi: ~nesc / E: nct] (Reg) 1 A așeza cu grijă. 2 A ascunde. 3 (D. copii) A răsfăța. 4 A corconi (3).

corconeală *sf* [At: CIAUȘANU, V. / Pl: ~eli / E: corconi + -eala] (Reg) 1-4 Corconire (1, 3, 4).

corconi [At: CIAUȘANU, V. / V: ~oli, ~oși / Pzi: ~nesc / E: nct] (Reg) 1 *vr* A răsfăța. 2 *vr* A menaja. 3 *vr* A trăgana un lucru Si: *a corcomeni* (4). 4 *vr* A umbla fără rost. 5 *vr* A sta mult pe gânduri. 6 *vr* A zăbovi. 7 *vr* (D. câini, pisici) A se ghemui. 8 *vr* A se înnora. 9 *vr* (D. găini) A se mișca atunci când sunt puse pe ouă.

corconire *sf* [At: DA ms / V: ~oli~ / Pl: ~ri / E: corconi] (Reg) 1 Răsfățare. 2 Menajare. 3 Trăgănanare. 4 Zăbovire.

corconit, ~a *a* [At: ȘEZ. XX, 15 / V: ~olit / Pl: ~iți, ~e / E: corconi] 1 (Reg; d. copii) Răsfățat. 2 (D. mămăligă) Fiert prea mult.

corcoret *sn* [At: ȘEZ. XXIII, 42 / Pl: ~e / E: ns cf corcos] Măr pădureț acru.

corcos, ~oasă [At: H VI, 23 / V: corcoșă *af* / Pl: ~oși, ~oase / E: bg *ropyak*, srb *gorak*] 1 *a* (Reg; d. fructe) Necopt. 2 *a* (ls) *Poama ~oșă* Varietate de struguri nedefinită mai îndeaproape. 3 *sf* Fructe necoapte și acre.

corcoșă *af* *vz corcos*

corcoși *v* *vz corconi*

corcota *v* *vz cocota*

corcotău *sm* [At: BĂCESCU, P. 183 / Pl: ~ăi / E: nct] Pește nedefinit mai îndeaproape.

corcote *sf* [At: CIAUȘANU, GL. / E: nct] (Reg) Deal.

corcotina *sf* *vz corcodina*

corcovă *sf* [At: S. POP, DR. V. 177 / V: ~rho~ / Pl: ~ve / E: ns cf corcalau] (Reg) Cal mare și slab.

corcuduș *sm* *vz corcoduș*

corcudușă *sf* *vz corcodușă*

corcusuri *sn* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Bucăți de pâine pentru cerșetori.

cord¹ *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: lat *cor*, *coris*, cf *cordial*] (Atm) Inimă.

cord² *sn* [At: (a. 1638) IORGA, D. B. 66 / Pl: ~uri / E: mg *kard*] Spadă.

cord³ *sn* [At: LTR / E: fr *corde*] 1 Țesătură specială, formată din fire de urzeală bine răsucite și foarte rezistente. 2 Țesătură folosită pentru fabricarea anvelopelor.

cord⁴ *sn* [At: DA ms / Pl: ~uri / E: nct] Cuțit folosit în industria pielăriei pentru depilare.

corda *vr* [At: DA ms / Pzi: 3 *coarda* / E: *coarda¹*] (D. lemne puse în stivă) A cădea grămadă.

cordaj *sf* [At: COSTINESCU / Pl: ~e / E: fr *cordage*] 1 Totalitate a frânghiilor, sforilor și parâmelor unei corăbii. 2 Ansamblu de operații efectuate de o mașină de extracție în timpul unei curse a coliviilor în puțul de mină.

cordar [At: LM / Pl: ~i, ~e / E: *coarda* + -ar] 1 *sm* (Rar) Fabricant de coarde. 2 *sn* Plăcuță din lemn de abanos, de care sunt legate coardele la instrumentele cu arcuș. 3 *sn* Pană de lemn cu care se răsuțește coarda ferăstrăului cu ramă pentru a întinde pânza de tăiat Si: *incordator*, *sucitor*, (reg) *codărlău*. 4 *sn* (Reg) Ferăstrău mic cu coardă, mănuit de un singur om, întrebuințat de dulgheri sau de butnari. 5 *sn* Parte a morii nedefinită mai îndeaproape Cf *coarda*.

cordat¹ *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: *coarda* după fr *cordées*] 1 (Lpl) Încrângătură de animale cu cordul susținut de o coadă dorsală sau de coloana vertebrală. 2 (Lsg) Animal din cordat¹ (1).

cordat², ~a *a* [At: DET. PL. LEM. 9, ap. DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: fr *cordé*] În formă de inimă.

cordă *sf* *vz coardă¹*

cordăraș *sn* [At: DDRF / Pl: ~e / E: *cordar* + -as] 1-4 Cordar (1-4) (mic).

cordăi *sf* [At: ȘEZ. XXXI 61 / E: nct] (Bot; Mar) Flori albastre de munte nedefinite mai îndeaproape.

cordânc *sn* [At: CABA, SĂL. / Pl: nct / E: nct] (Reg) 1 Cordenci. 2 Colac mare împletit.

cordărlău *sn* [At: DA ms / Pl: ~laie / E: *cordar*] (Reg) Cordar (3).

cordea *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 195 / V: ~ela / Pl: ~ele / E: ngr *κορδella*] 1 (Inv) Panglică îngustă care servește ca ornament (la gât, la pălărie, în păr etc.). 2 (Bot; lpl) Iarbă-albă. 3 (Bot; ic) ~rosie Planta *Catocala sponsa*. 4 (Zlg) Tenie. 5 (lht) Pește marin în formă de panglică, cu aripioarele dorsale codate iar cele anale contopite (*Ophidion barbatum*). 6 Joc de cărți nedefinit mai îndeaproape. 7 Cordină.

cordel *sn* *vz cortel²*

cordelar *sm* [At: DICT. / Pl: ~i / E: *cordea*, ~ele + -ar] 1 Fabricant de cordele (1). 2 Vânzător de cordele (1).

cordelat, ~a *a* [At: BĂCIANU / Pl: ~ați, ~e / E: *cordela* + -ar] 1 Împodobit cu cordele (1). 2 În formă de cordea (1).

cordelă *sf* *vz cordea*

cordelăreasă *sf* [At: DICT. / Pl: ~ese / E: *cordelar* + -easă] 1-2 Vânzătoare sau fabricantă de cordele. 3-4 Soție de cordelar (1-2).

cordelarie *sf* [At: DICT. / Pl: ~ii / E: *cordea* + -arie] 1-2 Meseria cordelarului (1-2). 3 Prăvălie a cordelarului (2). 3 Mulțime de cordele (1).

cordelier *sm* [At: DN³ / P: ~li-er / Pl: ~i / E: fr *cordelier*] 1 Călugăr franciscan, care purta drept centură o frânghie cu trei noduri. 2 Membru al unui club revoluționar, opus iacobinilor, fondat de Danton, Marat și Desmoulin.

cordeliera *sf* [At: DN³ / P: ~li-e~ / Pl: ~re / E: fr *cordelière*] 1 Călugăriță franciscană. 2 Cingătoare răsucită (ca frânghia). 3 Torsadă.

cordelină *sf* [At: DN³ / Pl: ~ne / E: fr *cordelline*] Frânghie folosită în alpinism pentru transportarea de materiale și oameni.

cordelușă *sf* [At: DICT. / Pl: ~șe / E: *cordela* + -ușă] 1-2 (Șhp) Cordeluță (1-2).

cordeluță *sf* [At: EMINESCU, P. 13 / Pl: ~te / E: *cordela* + -uță] 1-2 (Șhp) Cordea (1) (mică) Si: *cordelușă* (1-2), *cordica* (1-2), *cordicuță* (1-2), *panglicuță*.

cordenci [At: H III, 19 cf 83 / V: ~ren~ / Pl: ~uri / E: *coarda* + -enci] (Pop) 1 *sn* Piesă componentă a războiului de țesut, constând dintr-o scândurică cu creștături pe margine, care oprește sururile să dea înțepi. 2 *sn* Limbă a melitei. 3 *sn* Bârsă a plugului. 4-5 *a*, *av* (Fig; d. om) Rău și răzbunător.

cordi [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: ~desc / E: *coarda¹*] 1 *vr* (Nob) A se strânge. 2 *vr* (Arg) A avea raporturi sexuale.

cordial, ~a *a* [At: NEGRUZZI, S. I 68 / P: ~di-al / Pl: ~i, ~e / E: fr *cordial*] 1 (Med; iuz) Întremător. 2 Care pornește din toată inima Si: *afectuos*.

cordialitate *sf* [At: CĂLINESCU, E. O. II, 17 / P: ~di-a~ / Pl: ~tăți / E: fr *cordialité*] Manifestare spontană a unor sentimente sincere și pline de afecțiune Si: *afectuos*.

cordică *sf* [At: SEVASTOS, C. 179 / Pl: ~dele și (rar) ~ici / E: refăcut din *cordele*] 1-2 (Șhp) Cordeluță (1-2). 3 Tenie.

cordicuță *sf* [At: SEVASTOS, C. 181 / Pl: ~te / E: *cordică* + -uță] 1-2 (Șhp) Cordeluță (1-2).

cordierit *sn* [At: DN³ / P: ~di-e~ / E: fr *cordiérite*] Silicat de aluminiu și magnezium.

cordiform *a* [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *cordiforme*] (Bot) Care are forma unei inimi.

cordii *sf* [At: VICIU, GL. / E: nct] (Trs) Frunze de varză tinere, comestibile.

cordină *sf* [At: DA ms / Pl: ~ne / E: *cordi* + -ină] (Arg) Femeie de moravuri ușoare Si: *cordea* (7).

cordiș *av* [At: LB / E: *coarda* + -iș] (Reg; d. modul de a privi) 1 Chiorăș. 2 Încruntat.

cordișoară *sf* [At: LM / Pl: ~re / E: *coardă* + *-ișoară*] 1-2 Coardeluță (1-2).

cordita¹ *sf* [At: DN³ / Pl: ~te / E: fr *cordite*] Exploziv obținut din nitroglicerina și nitroceluloză.

cordita² *sf* [At: DN³ / Pl: ~te / E: fr *chordite*] (Med; sîs ~ *trofica*) Afecțiune a coardelor vocale care determină o disfonie manifestată prin scăderea potențialului de efort vocal.

cordiuc *sms* *vz* **cordiug**

cordiug *sms* [At: ȘEZ. III, 146, ap. DAMÉ, T. 30 / V: ~iuc, ~duc, *curdun* / E: ucr *корюк*] (Reg) Umflătură pe limba bovinelor provocată de țepii din pleava ovăzului Cf *puschea*.

cordoba *sf* [At: DN³ / E: sp *cordoba*] Unitate monetară din Nicaragua.

cordohan *sn* *vz* **cordovan**

cordom *sn* [At: DN³ / E: fr *chordome*] (Med) Tumoare (malignă) formată la nivelul unui cordon medular.

cordon *sn* [At: PANN, H. 52/9 / V: ~dun, ~dună *sf* / Pl: ~oane / E: fr *cordón*] 1 Cingătoare (de material plastic, de panglică, de pânză, de piele etc.) Si: *centura*, *curea* Cf *brâu*, *brăcinar*. 2 (Spc; lpl; îs) ~oanele dricului Panglici atârinate de dric de care se prind prieteni sau rude ale celui decedat. 3 Panglică lată de mătase purtată diagonal pe piept, de care sunt prinse anumite decorații înalte. 4 Cel mai înalt grad al unei decorații. 5 (Atm) Organ de formă tubulară care stabilește anumite legături. 6 (Atm; îs) ~ombilical Ombilic. 7 (Ggf; îs) ~litoral Fâșie de uscat îngustă, rezultată din acumularea aluviunilor aduse de valuri și de curenți marini, care desparte o lagună sau un liman de mare Si: *perisip*, *săgeată litorală*. 8 (Muz) Cea mai groasă coardă a unui instrument. 9 Chenar al unui zid. 10 (Teh) Ansamblu de fire electrice conducătoare de electricitate, izolate și strânse într-un înveliș protector. 11 (Îs) ~de telefonie Ansamblu de fire electrice foarte flexibile, folosit în telefonie. 12 Margine a unei monede cu grosimea mai mare decât partea centrală. 13 Șir de posturi militare însărcinate cu un serviciu de pază. 14 Linie compactă, formată de obicei din soldați care au ca sarcină să asigure ordinea în cazul unei afluențe de oameni. 15 (Îs) ~sanitar Ansamblul măsurilor de izolare la care este supusă o localitate sau o țară confruntată cu o epidemie. 16 (Ccr) Patrulă sau grup de patrulare care asigură această izolare. 17 (Înv) Frontieră. 18 (luz) Pichet de grăniceri. 19 Gheretă. 20 (Buc; în trecut) Țară Veche, care cuprindea Oltenia, Muntenia, Moldova și Dobrogea.

cordonaș [At: BĂLCESCU, M. V. 633 / V: ~dun~ / Pl: ~i / E: *cordón* + *-as*] 1-2 *sn* (Șhp) Cordon (1) (mic) Si: *cordonel* (1-2). 3 *sm* (Înv) Grănicer.

cordonel *sn* [At: POP, ap. JAHRESBER. VIII, 297 / Pl: ~e / E: *cordón* + *-el*] 1-2 (Șhp) Cordonaș (1-2).

cordonez *sm* [At: BĂLCESCU, ap. GHICA, A. 540 / Pl: ~i / E: *cordón* + *-ez*] Cordonaș (3).

cordos, ~a [At: DA ms / Pl: ~i, ~e / E: nct] (Reg) Chipeș.

cordotomie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *chordotomie*] (Med) Secționare chirurgicală a cordoanelor măduvei spinării.

cordovan *sn* [At: IORGA, S. D. XII, 153 / V: ~ohan, (frm) ~duan / Pl: ~e / E: it *cordovano*] (Înv) Marochin.

cordovar *sn* [At: ȘEZ. VII, 70 / Pl: ~e / E: *cordovan*] (Înv) Marochin.

corduan *sn* *vz* **cordovan**

corduc *sm* *vz* **cordiug**

cordui *vi* [At: DA ms / Pzi: ~iesc / E: *coardă*] (Reg) A strânge coarda care înfășoară butucii sau lemnele încărcate.

cordun *sn* *vz* **cordon**

cordună *sf* *vz* **cordon**

corduș, ~a *a* [At: PAMFILE, A. / Pl: ~i, ~e / E: ns cf *colduș*] (Reg) 1 Rău. 2 Ticălos.

corealitate *sf* [At: DN³ / P: ~re-a~ / Pl: ~tăti / E: *co-* + *realitate*] Concept estetic și filozofic care implică ideea simultaneității a două moduri de existență.

coreclament, ~a *smf* [At: DN³ / Pl: ~nți, ~e / E: *co-* + *reclamant*] Persoană care face o reclamație împreună cu altcineva.

corecliza *sf* [At: DN³ / Pl: ~ze / E: fr *coréclise*] (Med) Ocluziune patologică a pupilei.

corect, ~a *a* [At: P. MAIOR, IST. ap. RUSSO, S. 60 / Pl: ~cti, ~e / E: fr *correct*] 1 Care respectă regulile dintr-un domeniu dat. 2 Așa cum trebuie. 3 Fără greșală. 4 (D. oameni) Care are o ținută, atitudine, purtare ireproșabilă. 5 Cinstit.

corecta *vir* [At: NEGRUZZI, S. I, 334 / Pzi: ~rez / E: *correct*] 1-2 A(-și) îndrepta greșelile, defectele Si: *a se corija*, (înv) *a se corege* (1-2).

corectare *sf* [At: MDA ms / Pl: ~tări / E: *correcta*] Îndreptare.

corectat¹, *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *correcta*] Îndreptare.

corectat², ~a *a* [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *correcta*] Îndreptat².

corectazie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *coréctasie*] (Med) Dilatație a pupilei.

corectitate *sf* [At: DA ms / Pl: ~tăți / E: *correct* + *-itate*] (Nob) 1-2 Corectitudine (1-2). 3 Cinste. 4 Corectitudine (4).

corectitudine *sf* [At: CARAGIALE, ap. CADE / Pl: (nob) ~ni / E: *correct* + *-itudine*] 1 Lipsă de greșeli Si: *corectitate* (1), *corecție* (1). 2 Ținută sau purtare corectă Si: (nob) *corectitate* (2). 3 Cinste. 4 (Log) Însușire a gândirii care respectă legile logice Si: (nob) *corectitate* (4).

corectiv, ~a *a* [At: COSTINESCU / Pl: ~i, ~e / E: fr *correctif*] 1 *a* Care poate corecta (1) ceva sau pe cineva. 2 *sn* Mijloc sau expresie care îndreaptă o stare de lucruri, ceva spus anterior etc. Si: *îndreptare*, *rectificare*.

corectopie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *corectopie*] (Med) Anomalie a poziției pupilei care nu este situată în centrul irisului.

corector, ~oare [At: LTR / A și: ~rector / Pl: ~i, ~oare / E: fr *correcteur*, lat *corrector*] 1 *smf* Persoană care face corectură (1) la o publicație. 2 *sn* (Teh) Aparat automat, folosit în diverse sisteme tehnice pentru corectarea funcționării acestora.

corectura *sf* [At: MOLIN, V. T. / Pl: ~ri / E: ger *Korrektur*, lat *correctura*] 1 Operație de înlăturare a greșelilor tipografice dintr-un text sau dintr-o formă de tipar. 2 (Ccr) Text tipărit pe care s-a făcut operația de corectură (1). 3 (Îs) ~în spalt(uri) Primă îndreptare a greșelilor pe zățul întins, nepaginat. 4 Fiecare din modificările operate pe un text corectat.

corecție *sf* [At: P. MAIOR, IST. 233³ / V: (înv) ~iune / Pl: ~ii / E: fr *correction*, lat *correctio*, ~onis] 1 (Înv) Pedepsă corporală aplicată unui vinovat Si: *bataie*. 2 (Rar) Îndreptare. 3 (Îs) ~iunea *torenților* Consolidare a surpărilor de pe mal provocate de ape. 4 (Îvr) Corectitudine (1). 5 Pedepsă dată cu scopul de a îndrepta pe cineva. 6 (În unele state; îs) *Drept de* ~Drept al părintelui de a cere emiterea unui mandat de arestare împotriva copilului său minor. 7 (Îs) *Casa de* ~Loc unde își execută pedeapsa infractorii minori. 8 (Înv; îas) Închisoare. 9 Cantitate care trebuie adăugată sau scăzută din indicațiile date de un instrument de măsurare pentru a compensa erorile sistematice care afectează măsurătoarea. 10 Îndreptare, mai ales la calcul, tir etc. 11 Epanortoză.

corecțional, ~a *a* [At: MDA ms / Pl: ~i, ~e / E: fr *correctionnel*] (Jur) 1 Specific corecției delinvenților. 2 Care se referă la corecția delinvenților. 3 Care provine de la corecția delinvenților. 4 Care aparține corecției delinvenților. 5 (D. pedepse, instanțe și procese; în opoziție cu *contravențional*) Privitor la delikte Cf *penal*. 6 Care sancționează o infracțiune. 7 (Îs) *Închisoare* ~a Sancțiune privativă de libertate, aplicată pentru săvârșirea unui delict.

corecționaliza *vi* [At: MDA ms / Pzi: ~zez / E: fr *correctionnaliser*] (Jur; îoc *criminaliza*) A hotărî (prin lege) ca o infracțiune, calificată înainte drept crimă (sau, mai rar, contravenție) să fie considerată delict, aplicându-i-se o pedeapsă corecțională.

corecțiune *sf* *vz* **corecție**

coredactor *sm* [At: DN³ / Pl: ~i / E: *co-* + *redactor*] Persoană care este redactor împreună cu alții la aceeași lucrare.

coreean, ~a [At: DEX² / Pl: ~eeni, ~eene / E: *Coreea*] 1-2 *smf. a* (Persoană) Care face parte din populația Coreei. 3-4 *smf. a* (Persoană) care este originară din Coreea. 5 *smf* Populație care locuiește în Coreea. 6-7 *a* Care aparține Coreei sau coreenilor (5). 8-9 *a* Privitor la Coreea sau la

coreeni (5). 10-11 *a* Care este specific Coreei sau coreenilor (5). 12 *a* Care provine din Coreea. 13 *a* Limbă vorbită de coreeni (5).

coree *sfs* [At: BIANU, D. S. / E: fr *chorée*] Boală de nervi, frecventă mai ales la tineri, caracterizată prin mișcări musculare involuntare continue și dezordonate ale diverselor segmente corporale.

coreferat *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: co- + *referat* după rs *одрекал*] Referat care reia și dezvoltă (critic) unele probleme dezbătute într-un alt referat.

coreferent, ~a *smf* [At: DN³ / Pl: ~nți, ~e / E: co- + *referent*] 1 Persoană care ține un coreferat. 2 Autor al unui referent împreună cu altă persoană.

corege *vt* [At: HASDEU, I. C. IX / V: ~rige~, (Trs; grs; iuz) ~riga / Pzi: ~reg / E: ml *corrigere*] (Înv) 1-2 *A* (se) corecta.

coregent *sm* [At: DA / V: (înv) *conr* / Pl: ~nți / E: fr *corégent*] Persoană care guvernează alături de monarh.

coregentă *sf* [At: COSTINESCU / Pl: ~te / E: fr *corégence*] 1 Funcție sau demnitate de coregent. 2 Persoană care are funcția sau demnitatea de coregent. 3 Titlu al coregentului. 4 Perioadă cât durează coregenta (1).

coregidor *sm* [At: DN³ / Pl: ~i / E: fr *corégidor*, sp *corregidor*] Prim magistrat al unui oraș sau al unei provincii spaniole, în care nu există guvernator.

coregional, ~a *a* [At: DN³ / P: ~gi-o~ / Pl: ~i, ~e / E: it *corregionale*] Din aceeași regiune.

coregizor, ~oare *smf* [At: DN³ / Pl: ~i, ~oare / E: co- + *regizor*] Persoană care ia parte la regizarea unui spectacol alături de regizor.

coregon *sm* [At: DN³ / Pl: ~i / E: fr *coregon*] Pește de apă dulce, din familia salmonidelor, cu solzi argintii.

coregraf, ~a [At: DA / V: ~reog~ / Pl: ~i, ~e / E: fr *chorégraph*] Persoană care creează un dans sau un spectacol de balet.

coregrafia *vt* [At: DEX² / P: ~fi-a / Pzi: ~iez / E: *coregraf*] (Rar) 1 *A* regiza dansuri. 2 *A* face coregrafia (1) unui spectacol.

coregrafic, ~a *a* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 242 / V: ~reog~ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *chorégraphique*] 1-2 Specific coregrafiei (1-2). 3-4 Care se referă la coregrafie (1-2). 5-6 Care provine din coregrafie (1-2). 7-8 Care aparține coregrafiei (1-2).

coregrafie *sf* [At: DA ms / V: ~reog~ / Pl: ~ii / E: fr *chorégraphie*] 1 Artă a dansului și a baletului. 2 Sistem de notare convențională a pașilor și figurilor de dans.

coreic, ~ă [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *choréique*] (Med) 1 *a* Care se referă la coree. 2 *a* Specific coreei. 3 Care provine din coree. 4 Care aparține coreei. 5 *smf* Bolnav de coree.

coreică *sf* [At: H III, 228 / E: ns cf *coret*, *scorel*] Parte a morii nedefinită mai îndepărtată.

corela [At: V. ROM. sept.-oct. 1939, 8 / Pzi: ~lez / E: *corelație*] 1 *vt* *A* stabili o corelație între două fapte, situații. 2 *vr* *A* fi în corelație.

corelabă *sf* *vt* *calarabă*

corelare *sf* [At: MDA ms / Pl: ~lări / E: *corela*] Corela¹.

corelat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *corela*] Punere în corelație (1) a două fapte, situații etc. Si: *corelare*.

corelat², ~a *a* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 37 / Pl: ~ați, ~e / E: *corela*] 1 Care se află în corelație. 2 Care este pus în corelație cu ceva.

corelativ, ~a [At: MAIORESCU, L. 35 / Pl: ~i, ~e / E: fr *corrélatif*] 1 *a* Care este în corelație (1) cu ceva. 2 *a* Care indică o corelație (1). 3 *a* (Îs) *Noțiuni ~e* Noțiuni care conțin note arătând existența unei anumite legături reciproce între două obiecte ale gândirii. 4 *a* (Imp) Corepunzător. 5-6 *sf*, *a* (Șis *conjunții ~e*) (Conjunții) care introduc două propoziții coordonate sau o propoziție regentă și una subordonată, în raport de corelație una față de cealaltă. 7 *sn* Cuvânt sau termen corelativ (1).

corelativitate *sf* [At: DA ms / Pl: ~răți / E: *corelativ* + *-itate*] 1-3 Caracter corelativ (1-3).

corelație *sf* [At: VITNER, CR. 7 / V: (înv) ~iune / Pl: ~ii / E: fr *corrélation*] 1 Legătură reciprocă între lucruri sau fenomene. 2 Relație în care unul dintre termeni nu poate exista fără celălalt. 3 Dependență reciprocă între două procese sau fenomene.

corelațional, ~a *a* [At: DEX² / P: ~ți-o~ / Pl: ~i, ~e / E: *corelație*] Care este bazat pe corelație (1).

corelațiune *sf* *vt* *corelație*

coreligionar, ~a *smf* [At: GHICA, S. 384 / P: ~gi-o~ / Pl: ~i, ~e / E: fr *coreligionnaire*] Persoană care are aceeași religie cu o alta.

corelogramă *sf* [At: DN³ / Pl: ~me / E: fr *corrélogramme*] Reprezentare grafică a corelației dintre valorile variabile ale unui fenomen.

corenci *sn*, *a* *vt* *cordenci*

corencios, ~oasă *smf*, *a* [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~oși, ~oase / E: cf mg *karánkodik*] (Trs; mgm) 1-2 Supărăcios. 3-4 (D. vite) Bătăuș.

corenie *sf* [At: CANTEMIR, HR. 57/8 / Pl: ~ii / E: vsl *корень*] (Mol) 1 Origine. 2 Familie. 3 Soi.

corent, ~a *a* *vt* *curent*

coreograf, ~a *smf* *vt* *coregraf*

coreografic, ~a *a* *vt* *coregrafic*

coreografie *sf* *vt* *coregrafie*

coreometru *sn* [At: DN³ / P: ~re-o~ / Pl: ~re / E: fr *coréomètre*] Aparat pentru măsurarea deschiderii pupilei.

corepeta *vi* [At: DICT. / Pzi: ~pet și (rar) ~tez / E: ml *correpeto*, -are] (Lis) *A* repeta materiile de școală sub conducerea unui preceptor.

corepeti *vi* [At: DA / Pzi: ~pet și (rar) ~tesc / E: *corepeta* *css*] (Înv) *A* corepeta.

corepetitor, ~oare *smf* [At: DA ms / Pl: ~i, ~oare / E: lm *correpetitor*] 1 Meditator. 2 Persoană care acompaniază la pian un cântăreț, un dansator etc.

corepetiție *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: ger *Korrepetition*] Repetiție făcută cu repetitorul.

cores *sn* *vt* *coret*

corespnda *vi* [At: STAMATI, D. / V: ~pun~ / Pzi: ~dez / E: cf ger *korrespondieren*, fr *correspondre*] *A* comunica cu cineva prin intermediul scrisorilor Si: (înv) *a* *corespondarisi*, *a* *corespondelui*, *a* *corespunde* (8).

corespondarisi *vi* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 286 / V: ~ris~, ~risponder~ / Pzi: ~sesc / E: ngr *χορεσπογτερω*] (Înv) *A* coresponda.

corespondelui *vi* [At: CAT. MAN. I, 165 / Pzi: ~iesc / E: *coresponda* + *-elui*] (Înv) *A* coresponda.

corespondent, ~a [At: STAMATI, D. / Pl: ~nți, ~e / E: fr *correspondant*] 1 *smf* Persoană care colaborează la un ziar sau la o publicație periodică, trimițând spre publicare informații din locul unde se află. 2 *smf* Persoană care, în lipsa părinților unui elev, are răspunderea acestuia față de autoritățile școlare. 3 *smf* (Rar) Persoană cu care cineva este în corespondență (4). 4 *smf* (Înv) Funcționar la o bancă însărcinat cu ținerea corespondenței (5). 5 *smf* Negustor care este în legătură cu alt negustor. 6 *a* Corepunzător. 7 *a* (Îs) *Membru ~* Membru al unei academii, instituții științifice etc., având aceleași obligații și drepturi ca și un membru activ, cu excepția dreptului de a vota. 8 *a* (Gmț; îs) *Unghiuri ~e* Fiecare din unghiurile formate de o secantă și două drepte paralele. 9 *a* (Com; îs) *Cont ~* Cont pentru instituțiile de credit cu care lucrează o bancă.

corespondență *sf* [At: CANTEMIR, IST. 183 / V: (îrg) ~din~, ~ris~, ~pundin~, ~ție, ~pundenție, ~răspundenție, ~nție, ~pundențanță / Pl: ~te / E: fr *correspondence*] 1 Potrivire între lucruri, fenomene, părți etc. Si: *armonie*, *concordanță*. 2 (Com; îs) ~a *conturilor* Legătură reciprocă dintre două conturi care se stabilește prin dublă înregistrare a lor. 3 (Înv) Legătură, mai ales, comercială. 4 Schimb (regulat) de scrisori între două sau mai multe persoane. 5 Totalitate a scrisorilor schimbate între două persoane. 6 Conținut al unei scrisori. 7 (Trs; după ger *Korrespondenzkarte*) Carte poștală. 8 Relatare a faptelor petrecute într-o localitate, făcută de corespondentul unui ziar, reviste, post de televiziune etc. 9 (Lin) Raport constant existent între două unități lingvistice. 10 (Lin; îs) ~a *timpurilor* Raport de timp dintre predicatul unei propoziții subordonate și predicatul regentei. 11 (Mat) Relație între două mulțimi, conform căreia fiecare element al unei mulțimi este pus în legătură cu unul sau mai multe elemente din cealaltă mulțime.

corespondenție *sf* *vt* *corespondență*

corespondință sf vz *corespondență*

corespunda v vz *corespunda*

corespunde vi [At: MARCOVICI, D. 470 / 26 / V: (înv) ~răs-, conr- / Pzi: ~pund / E: fr *correspondre*] 1 A fi conform cu ceva Si: *a se potrive*. 2 A răspunde la așteptări, dorințe, speranțe. 3 A comunica cu ceva. 4 A fi situat în același plan cu ceva. 5 A se afla în dreptul altui obiect. 6 (înv) A răspunde sentimentelor cuiva. 7 A comunica cu... 8 A fi așezat simetric în dreptul altcuiva. 9 A corespunde.

corespundenție sf vz *corespondență*

corespundere sf [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *corespunde*] Corespondență (1).

corespundință sf vz *corespondență*

corespunzător, ~oare a [At: BUL. COM. IST. V, 21 / Pl: ~i, ~oare / E: *corespunde* + -(a)tor] Care corespunde (1) Si: *adecvat, nimerit, potrivit*. *coreț*¹ sn [At: COD. SILV. 26 / V: ~es / A: *coreț* / Pl: ~e / E: ucr *копей*] (Reg) Măsură de capacitate pentru cereale, de aproximativ 90 kg.

*coreț*² sn vz *scoreț*

coreța sf vz *coriță*

coreuț sn [At: DN³ / P: ~re-ut / V: *cho-* / Pl: ~e / E: fr *choreute*] Troheu. *coreut* sm [At: DN³ / P: ~re-ut / Pl: ~uți / E: fr *choreute*] Corist în teatrul antic grec.

corfa vr [At: GHETIE, R. M. / Pzi: ~fez / E: *corfa*²] (Reg) A refuza.

corfar sm [At: DICT. / Pl: ~i / E: *corfa*² + -ar] (Reg) Împletitor de corfe² (1).

*corfa*¹ sf [At: DAMÉ, T. 168 / Pl: ~fe / E: mg *karfa*] (Reg) 1 (Mpl) Bărna aplicată la diferite obiecte pentru sprijin Si: *spetează*. 2 Bărna de lemn servind la sprijinirea podurilor. 3 Parte a morii nedefinită mai îndeaproape. 4 (Lpl) Bărne de la puiă între care se mișcă maiele Si: *fofeze*. 5 Parte a joagărului nedefinită mai îndeaproape. 6 (Lpl) Vergi îndoite de pe acoperișul comarnicului pe care se pune pânza. 7 (Lpl) Cuie late la capetele loitrei sau scării Cf *loptea*, *spetează*, *zimt*. 8 Acoperiș al șopronului. 9 Acoperiș al pătului.

*corfa*² sf [At: I. CR. II, 219 / Pl: ~fe / E: ger *Korff*] 1 (Trs; gms) Coș. 2 (Îe; după ger *jemandem einen Korb geben*) A da cuiva ~ A-i refuza cuiva o cerere în căsătorie. 3 (În limbajul minerilor) Colivie.

corfău sn [At: CABA, SĂL. / Pl: ~fie / E: *corfa*¹ + -au] (Reg) Stâlp la casă.

corfel vr [At: CV, 1949, nr. 8, 32 / V: ~foli / Pzi: ~lesc / E: net] (Reg) 1 (D. fructe, pește) A se strica. 2 (D. haine) A se murdări.

corfi vr [At: N. REV. R. XIV, 349 / Pzi: ~fesc / E: *corfa*¹] (Reg; d. scânduri, doage) A se îndoii.

*corfiu*¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *corfi*] Îndoire.

*corfiu*², ~a a [At: CONV. LIT. LIV, 166 / Pl: ~iți, ~e / E: *corfi*] (Reg; d. scânduri, doage) Îndoii.

corfiță sf [At: LB / Pl: ~te / E: *corfa*² + -ita] 1-2 (Reg; șhp) Corfă² (1) (mică) Si: *corfiu* (1-2).

corfoli vr vz *corfeli*

corfos sm [At: HERZ.-GHER., M. IV, 239 / E: ns cf mg *korha*] (Buc) Latură.

corfoși vtr [At: PAȘCA, GL. / Pzi: ~sesc / E: *corfos*] 1-2 (Reg) A (se) murdări.

*corfoși*¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *corfoși*] (Reg) Murdărie.

*corfoși*², ~a a [At: DA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *corfoși*] (Reg) Murdărit.

corfus sn [At: ARHIVA R. II / 10, ap. 27 / E: ngr *χορρος*] (Grc) Golf.

corfuță sf [At: LB, ap. H XVIII 48 / Pl: ~te / E: *corfa*² + -uța] 1-2 (Reg; șhp) Corfiță (1-2).

corgan sn [At: H II, 240 / Pl: net / E: net] (Reg) Velință.

corh sn [At: FRÂNCU-CANDREA, M. 41 / E: net] (Glg; reg) Grupă de cristale așezate într-un spațiu deschis, nemărginit.

corhaie sf [At: ȘEZ. VII, 179 / Pl: ~hăi / E: *corhă* + -aie] (Reg) Loc răpos.

corham sn [At: H XVII, 275 / Pl: ~uri / E: ns cf *bucar*] (Trs) Parte din spate a hamului.

*corhan*¹ sn [At: PORUCIC, E. 470 / Pl: ~e / E: net] (Reg) Piatră de construcție, ușor de cioplit.

*corhan*² sm [At: MARIAN, INS. 490 / Pl: ~i / E: ns cf *torhan*] (Ent) Insectă mică de culoare galbenă, care trăiește în locuri întunecoase și se hrănește cu resturi alimentare (*Blatta germanica*).

*corhan*³ sn [At: PORUCIC, E. 28 / E: ns cf *corhana*] (Reg) Urcuș abrupt.

*corhană*¹ sf [At: PORUCIC, T. E. 470, ap. DA / Pl: ~ne / E: cf rs, ucr *кярпани*] (Reg) 1 Coastă de deal stearpă și greu accesibilă Si: *corhaneala*. 2 Coastă de deal unde pasc vitele. 3 Munte înalt și golaș. 4 Prăpastie. 5

Loc necultivat Cf *pârloagă*, *telină*.

*corhană*² sf [At: MARIAN, INS. 490 / Pl: ~ne / E: ns cf mg *korha*] Copac rămuros cu tulpina putredă și scorburoasă.

*corhană*³ sf [At: MARIAN, INS. 490 / Pl: ~ne / E: cf *corhanca*] (Ent; Buc) Corhancă.

corhancă sf [At: MARIAN, INS. 490 / Pl: ~hănci și ~ncel / E: *corhan*² + -că] (Ent) Femelă a corhanului² Si: (Buc) *corhană*³.

corhart sn [At: DEX² / E: fr *corharte*] Material aluminos refractar, folosit la căptușirea cuptoarelor pentru fabricarea sticlei.

corhaz sn [At: T. PAPAHAĞI, M. 41 / Pl: ~uri / E: mg *korhaz*] (Trs; mgm) Spital.

corhă sf [At: VICIU, GL. / Pl: ~he / E: net] (Reg) 1 Râpă din care se prelinge tot timpul pământ. 2 Versant abrupt de munte.

corhăi vi [At: DA ms / V: ~ăni / Pzi: ~nesc / E: *corhă*] (Reg) A începe pâinea din mai multe părți.

corhălu sm [At: ȘEZ. XXIII, 43 / Pl: ~ăi / E: ns cf *corhăna*²] (Reg) Capac mare și gros.

corhălu vi [At: STAN, M. 151 / Pzi: ~iesc / E: ns cf mg *korhelykedik*] (Trs; mgm) A chefui.

corhăneală sf [At: DIACONU, VR. 79 / Pl: ~eli / E: *corhană*¹ + -eală] (Reg) Corhană¹ (1).

*corhăni*¹ vr [At: ȘEZ. XXIII, 42 / Pzi: ~nesc / E: *corhană*¹] (Reg) A transporta buștenii cu țapina, prin rostogolire sau târare.

*corhăni*² v vz *corhăi*

*corhăni*¹ sn [At: DA ms / Pl: ~uri / E: *corhăni*] (Reg) Transport al buștenilor prin târare sau rostogolire cu ajutorul țapinei.

*corhăni*², ~a a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *corhăni*] (D. bușteni) Transportat cu țapina.

corhănos, ~oasă a [At: DICT. / Pl: ~oși, ~oase / E: *corhană*¹ + -os] (Reg) Răpos.

corhei am [At: DOINE, 283 / Pl: ~ / E: mg *korhely*] (Trs; mgm) 1 Chefliu. 2 Bețivan.

corhodol sn [At: DENSUSIANU, T. H. / Pl: ~oale / E: cf *corhana*, *corhol*] (Țara Hațegului) Loc prăpăstios.

corhol sn [At: DA ms / Pl: ~oale / E: cf *corhă*, *corhan*, *corhana*, *corhodol*] (Reg) 1 Răpă. 2 (Lpl) Prăpastie.

corhovă sf vz *corcovă*

corhuros, ~oasă a [At: DICT. / Pl: ~oși, ~oase / E: *corhă* + -uros] (Reg) Răpos.

*cori*¹ sn [At: DICT. / V: *cor* / E: rs *копи*] (Reg) 1 Pojar. 2 (Îs) ~ de vânt Vărsat de vânt.

*cori*² vr [At: PAȘCA, GL. / Pzi: ~resc / E: net] (Reg) 1 A aduna fânul în căpițe. 2 A grebla fânul. 3 A usca la soare iarba cosită.

coriaceu, ~ee a [At: DA / P: ~ri-a~ / Pl: ~ei, ~ee / E: fr *coriacé*, lat *coriaceus*] 1-2 Care are aspectul sau constituția pielii. 3 (Fig) Tenace.

4 (Fig) Zgărcit.

corial, ~ă a [At: DN³ / P: ~ri-al / Pl: ~i, ~e / E: fr *corial*] (Blg) Care ține de corion.

coriamb sm [At: DN³ / P: ~ri-amb / Pl: ~i / E: fr *choriamb*] Picior de vers antic de patru silabe, format dintr-un troheu și un iamb.

coriambic, ~a a [At: DN³ / P: ~ri-am~ / Pl: ~ici, ~ice / E: *coriamb* + -ic] (D. prozodie) Care este obținut din coriambi.

coriand sm vz *coriandru*

coriandră sf vz *coriandru*

coriandru *sm* [At: BIBLIA (1688) / V: *coli~*, *~and*, *~dră sf*, *culeandă*, *sf* (inv) *coliandres*, *comi~* / Pl: *~ri* / E: ngr *χοράνδρου*] Plantă erbacee din familia umbeliferelor, cu flori albe sau roz, miros pătrunzător și fructe în formă de globulețe, bogate în uleiuri eterice, folosite în industria farmaceutică, a parfumurilor sau drept condiment Si: *chimen*, *iarbă pucioasă* (*Coriandrum sativum*).

coribant *sm* [At: DN³ / Pl: *~nți* / E: fr *corybante*] Preot al zeiței grecești Cibe.

coricatoare *sf* [At: DA ms / Pl: *~ori* / E: nct] Unealtă pentru reparat osia căruței.

coricoavă *sf* *vz* **coricov**

coricov, *~ă sf*, *a* [At: PANȚU, PL.² / V: *~oavă sf* / Pl: *~i*, *~oave* / E: ns cf *corcos*] 1-2 (Măr) sălbatic.

corida *sf* [At: DN³ / S: *~rri~* / Pl: *~de* / E: fr, sp *corrida*] Luptă cu tauri.

coridor *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 10 / V: *coli~*, *cari~* / Pl: *~oare* / E: fr *corridor*, ger *Korridor*] 1 Loc de trecere îngust (și lung), care leagă încăperile unei clădiri sau apartament Si: *culoar*. 2 Spațiu îngust de-a lungul compartimentelor de tren. 3 Vale îngustă care leagă două puncte de teren.

coridoraș *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: *coridor* + *-aș*] 1-2 (Șhp) Coridor (1) (mic).

corier *sm* *vz* **curier**

corifeu, *~ee* [At: CANTEMIR, HR. 164 / 30 / V: *~ut sm* / Pl: *~ei* / E: fr *coryphée*] 1 *sm* Conducător al corului în teatrul antic grecesc. 2 *smf* Persoană cu rol de conducător într-un anumit domeniu Si: *căpetenie*, *frunțaș*. 3 *smf* (Pex) Personalitate de frunte dintr-un anumit domeniu. 4 *smf* Solist într-un cor. 5 *smf* Balerin care conduce un ansamblu.

corifeut *sm* *vz* **corifeu**

coriga *v* *vz* **corege**

corige *v* *vz* **corege**

corigent, *~ă smf*, *a* [At: TEODOREANU, M. II, 24 / V: *~ije~* / Pl: *~nți*, *~e* / E: lat *corrigens*, *-tis*] 1-2 (Elev) care la sfârșitul semestrului sau al anului școlar nu a obținut nota de trecere la una sau mai multe materii.

corigenta *sf* [At: MACEDONSKI, O. III, 90 / V: *~ije~* / Pl: *~te* / E: *corigent*] 1 Situația unui corigent. 2 Examen dat de un corigent.

corigibil, *~ă a* [At: DA ms / Pl: *~i*, *~e* / E: fr *corrigible*] Care se poate corecta (1-2).

corija *vtr* [At: PARHON, B. 148 / Pzi: *~jez* / E: fr *corriger*] 1-2 A (se) corecta.

corijare *sf* [At: MDA ms 117 / Pl: *~jări* / E: *corija*] Corectare.

corijent, *~ă smf*, *a* *vz* **corigent**

corijență *sf* *vz* **corigență**

corimb *sn* [At: COSTINESCU / V: *~bă sf* / Pl: *~e* / E: fr *corymbe*, lat *corymbus*] Inflorescență în formă de umbrelă.

corimba *sf* *vz* **corimb**

corimbifer, *~ă a* [At: COSTINESCU / Pl: *~i*, *~e* / E: fr *corymbifere*] (Bot) Care are florile în corimb.

corind *sn* *vz* **corindon**

corinda *vi* *vz* **colinda**

corindă *sf* *vz* **colind**

corindon *sn* [At: TDRG / V: *~nd* / E: fr *corindon*] 1 Oxid natural de aluminiu, foarte dur, de obicei de culoare albastru sau galben, folosit ca pietre prețioase sau ca abraziv pentru șlefuire. 2 (Îs) *~ hialin* Rubin.

corintean, *~ă smf*, *a* [At: CORESI, ap. GCR I, 24 / Pl: *~eni*, *~ene* / E: ns cf *corintian*] 1-13 Corintian (1-13).

corinteu *sm* [At: DEX² / Pl: *~ei* / E: mg *kurjánto*] (Trs) Persoană care chiuie la nuntă.

corintian, *~ă* [At: DA / P: *~ti-an* / Pl: *~ieni*, *~iene* / E: fr *corinthien*] 1 a Corintic (1). 2-3 *smf*, *a* (Persoană) care face parte din populația Corintului. 4-5 *smf*, *a* (Om) originar din Corint. 6 *smf* Populația care locuiește în Corint. 7-8 a Care aparține Corintului sau corintienilor (6) Si: *corintic* (4-5). 9-10 Privitor la corint sau Corintieni (5) Si: *corintic*

(6-7). 11-12 Care este specific Corintului sau corintienilor (6) Si: *corintic* (8-9). 13 Care provine din Corint Si: *corintic* (10).

corintic, *~ă a* [At: DA ms / Pl: *~ici*, *~ice* / E: *Corint* + *-ic*] 1 (Îs) Stil sau ordin ~ Stil arhitectonic la greci și romani, caracterizat prin coloane canelate și capitel decorat cu sculpturi cu flori de acantă în vultură Si: *corintian* (1). 2 (Îs) Coloană ~ Coloană în stil corintic (1). 3 Care aparține stilului corintic (1). 4-10 Corintian (7-13).

corio [At: DN³ / E: fr *chorio*] Element de compunere cu sensul „referitor la membrana”.

coriocarcinom *sn* [At: DN³ / E: fr *choriocarcinome*] (Med) Corioepiteliom.

corioepiteliom *sn* [At: DN³ / P: *~ri-o-e-pi-te-li-om* / Pl: *~uri* / E: fr *chorio-épithéliome*] (Med) Tumoră malignă dezvoltată în uter din resturile placentare rămase după o sarcină Si: *coriocarcinom*.

corion *sn* [At: DN³ / P: *~ri-on* / Pl: *~oane* / E: fr *chorion*] 1 Înveliș extern al embrionului la vertebralele superioare. 2 Strat profund al pielii în care se găsesc vase sangvine și nervi.

corioretinită *sf* [At: DN³ / E: fr *chorio-rétinite*] (Med) Inflamație a coroidiei și a retinei.

coris *sm* *vz* **cornis**

corisponderisi *v* *vz* **coresponderisi**

corispondență *sf* *vz* **corespondență**

corist, *~ă smf* [At: GHICA, S. 62 / Pl: *~isti*, *~e* / E: *cor* + *-ist*] Persoană care cântă într-un cor¹ (1).

corișor *sn* [At: BĂRCIANU / Pl: *~oare* / E: *cor* + *-ișor*] (Bot) Plantă din care se prepară vopsea roșie (*Varioralia dealbata*).

coriță *sf* [At: H XVIII, 145 / V: *~râta*, *~reță* / Pl: *~te* și *~ți* / E: srb *kornto*, bg *копнто*] Albie.

corium *sn* [At: DEX² / Pl: *~ri-um* / E: lat *corium*] Strat de piele la animale cuprins între epidermă și stratul adipos subcutanat, format în cea mai mare parte dintr-un țesut conjunctiv și care, după o prelucrare corespunzătoare, se transformă în piele tăbăcită.

coriză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr *coryza*] 1 Inflamație a mucoasei nazale. 2 (Îs) ~ *spasmodica* Alergie la diferite substanțe din aer. 3 (Îs) ~ *contagioasă* Boală contagioasă la unele păsări de curte.

corj *s* [At: DA / E: ns cf *coarja*] (Reg) 1 Tufă. 2 Copac.

corji *v* *vz* **coji**²

corlan *sn* *vz* **collon**

corlat *sn* *vz* **corlată**

corlată¹ *sf* [At: DICT. / V: *cola~*, *~tie*, *~letie*, *~lat* / Pl: *~te*, *~lăți* / E: mg *korlat*] (Reg) 1 Parapet. 2 Rampă pe care se întinde postavul la uscat. 3 Poliță din jurul cuptorului. 4 Vatră. 5 (Lpl) Lemne late pe care stă coșul casei Si: *collan*, *corlan*. 6 Bancă. 7 Iesle. 8 Scaun pe care se așază covata. 9 Albie. 10 (Îf *corletie*) Obiect pe care se așază copaia. 11 Scândură pentru gard. 12 (Pex) Gard. 13 (Îf *corlat*) Spațiu mic lângă strungă. 14 Parte a strungii unde se mulg oile. 15 Loc pe unde ies oile din strungă. 16 Îngrăditură pentru vite, pe câmp. 16 Adăpost de ploaie, la strungă. 17 (Lpl) Dependințe ale gospodăriei țărănești Si: *acaret*. 18 Împletitură așezată pe car când se transportă fân sau snopi. 19 Șpalier.

corlată² *sf* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~te* / E: nct] Prună tânără atinsă de ciuperca *Exoascus prunif*.

corlatie *sf* *vz* **corlată**¹

corla¹ *sf* [At: I. CR. III, 302 / Pl: *coarle* / E: ns cf mg *karlat*] (Reg) 1 Adăpost pentru vite Cf *tarc*. 2 Colibă ciobanească.

corla² *sf* [At: MARIAN, O. II, 353, ap. COSTINESCU / V: *cur~* / Pl: *~le* / E: nct] 1 (Orn) Pasăre din familia galinudelor, cu penaj măsliniu pe spate și cenușiu pe pantece, care trăiește în bălțile cu stuf (*Gallinula chloropus*) Si: *găinușă*, *găinușă-de-baltă*, *găinușă-de-apă*, *găinuță*. 2 (Orn) Cufundar. 3 (Orn) Cufundar-cucuiat. 4 (Trs; fig) Femeie vagaboandă. **corlași** *smf* [At: VICIU, GL. / V: *~leși* / E: ns cf *corlegeni*] (Bot; reg) Măcriș de câmp (*Bergheris vulgaris*).

corlegeni *smf* [At: VICIU, GL. / E: ns cf *corlași*] (Bot; reg) Măcriș (*Rumex acetosa*).

corleși *smf* *vz* **corlași**

corlete *sm* *vz* *coclet*

corletie *sf* *vz* *corlată*

corletiu *sm* *vz* *coclet*

corlet¹ *sn* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Limba melitei.

corlet² *sn* *vz* *scoret*

corlet³ *smn* *vz* *coclet*

corli [At: VICIU, GL. ap. LB / Pzi: ~lesc / E: *corla²*] (Reg) 1 *vr* A băga capul în apă. 2 *vr* A muia. 3 *vr* A se cufunda mereu în apă.

corlire *sf* [At: DICT. / Pl: ~ri / E: *corli*] (Reg) Cufundare în apă Si: *corlit*.

corlit¹ *sn* [At: DICT. / E: *corli*] (Reg) Corlire

corliță *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: ~țe / E: *corla* + *-iță*] (Reg) 1 Tarc. 2 Pătul.

corlobaie *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: ~băi / E: ns cf *cârlobat*] 1 (Reg) Lemn de la osie. 2 Schimbătoare la roțile plugului.

corlon *sn* *vz* *colton*

corm *sn* [At: DN³ / E: fr *corme*] Organism al plantelor superioare format din rădăcină, tulpină și frunze, având o structură anatomică evoluată.

cormalău *sm* [At: DA ms / E: ns cf *cormană*, *curmei*] (Zlg) Șarpe mare.

corman *sn* *vz* *cormană*

cormană¹ *sf* [At: DAMÉ, T. 37 / V: ~măna, ~mână, ~man *sn*, ~mun *sn*, ~monă, ~mună, ~mură, ~moră, ~mulă, *scormula* / Pl: ~ne și ~mene / E: mg *kormány*] (Reg) 1 Răsturnătoare. 2 Scândură cu care se abate apa la moară. 3 Marginea nesecărată a holdei. 4 Catarg. 5 Ascuțișul securii. 6 Conducător.

cormană² *sf* [At: DA ms / Pl: ~ne / E: ns cf *cormalău*, *curmei*] (Reg) Larvă de cărăbuș.

corman *sn* *vz* *cormană¹*

cormană *sf* *vz* *cormană¹*

cormăni *vr* [At: H XVI, 10 / V: ~moni, ~muni / Pzi: ~nesc / E: *cormană*] (Reg) A ara.

cormănitor, ~oare *a* [At: H IV, 86 / Pl: ~i, ~ / E: *cormăni* + *-itor*] (Reg) Care cormănește.

cormână *sf* *vz* *cormană¹*

cormi *smp* [At: CV, 1949 nr. 9, 34 / E: nct] (Reg) Perne mici de lână puse de femei sub basma.

cormoajă *sf* *vz* *cârnoajă*

cormoară *sf* *vz* *cormonă*

cormofite *sfp* [At: DN³ / E: fr *cormophytes*] 1 Grup de plante evolute cu corm. 2 (Lsg) Plantă care face parte din acest grup.

cormoju, ~ie *a* *vz* *cârmăziu*

cormonă *sf* *vz* *cormană¹*

cormoneală *sf* [At: PAMFILE, A. 241 / Pl: ~eli / E: *cormoni* + *-eală*] Bună socotință.

cormoni *v* *vz* *cormăni*

cormoran *sm* [At: DA / Pl: ~i / E: fr *cormoran*] (Orn) Pasăre cu cioc lung, încovoiat care se hrănește cu pești *Phala-crocorax*.

cormoră *sf* *vz* *cormană¹*

cormulă *sf* *vz* *cormană¹*

cormun *sn* *vz* *cormană¹*

cormună *sf* *vz* *cormană¹*

cormuni *v* *vz* *cormăni*

cormură *sf* *vz* *cormană¹*

corn¹ [At: PSALT. 125/2 / Pl: *coarne*, ~uri *sn*, ~i *sm*, (înv) ~ure / E: lat *cornu*] 1 *sn* Fiecare dintre cele două excrescențe osoase de pe osul frontal al rumegătoarelor. 2 *sn* (Pfm; îe) A-și arăta coarnele A se situa în apărare. 3 *sn* (Pfm; d. minciuni; îla) Cu coarne Mare. 4 *sn* (Pfm; îal; d. relatări) Exagerat. 5 *sn* (îvp; îe) A fi mai cu coarne decât altul A fi mai deosebit decât alții. 6 *sn* (Pfm; îae) A fi orgolios. 7 *sn* (Pfm; îe) A(-i) pune coarne bărbatului A înșela. 8 *sn* (Pfm; d. bărbați; îe) A avea (sau a purta) coarne A fi înșelat de soție. 9 *sn* (Pex; îe) A pune (cuiva) funia în coarne A supune. 10 *sn* (Pfm; îe; d. vite) A lua în coarne A împunge

cu coamele. 11 *sn* (Pfm; îae; fig) A-și pune mintea cu cineva. 12 *sn* (Pfm; îe) A se lua (cu cineva) în coarne A se lupta cu cineva. 13 *sn* (Pfm; îe) A-i căuta (cuiva) în coarne (sau a căuta în coarnele cuiva) A face pe voia cuiva. 14 *sn* (Pfm; îae) A răsfăța. 15 *sn* (Reg; îe) A băga (pe cineva) în ~de capră A pune pe cineva în mare încurcătură. 16 *sn* (Reg; îe) A scoate (cuiva) coarne (cu cineva) A bârfi. 17 *sn* (Pfm; îe) A face (sau a scoate) coarne A deveni impertinent. 18-19 *sn* (Pfm; îe) A-și arăta coarnele A-și manifesta dușmănia sau răutatea. 20 *sn* (Reg; îe) A-nfige ~u-n blana patului (sau în pământ) ori a pune ~u(-n pernă) A dormi adânc. 21 *sn* (îe) A-i merge ~ul A-i merge bine. 22 *sn* Substanță chitinoasă din care sunt constituite coarnele sau copitele animalelor, folosită la fabricarea unor obiecte. 23 *sn* (Pan) Fiecare din cele patru organe tactile și vizuale ale melcului. 24 *sn* (Pan) Fiecare din cele două excrescențe chitinoase de la capul unor cărăbuși. 25 *sn* (îc) ~ul-berbecului Înfiorură de pe ștergarele femeilor din Scheii Brașovului. 26 *sn* (Bot; reg; îc) ~ul-berbecului Plantă nedefinită mai îndeaproape. 27 *sn* (Ast; pop; îc) ~ul sau coarnele-caprei sau ~de-capră Capricorn. 28 *sn* (îc) ~ul-caprei sau caprii Vânt dinspre nord și est sau de la miazăzi. 29 *sn* (Ned; îc) ~de-șarpe Un produs al medicinei populare. 30 *sn* (Bot; îc) ~de-secară (sau ~l secarei) Ciuperca *Claviceps purpurea*, parazită a ovarului diferitelor graminee, mai cu seamă al florilor de secară Si: *clonț-bal-babii*, *secară-cornuță*. 31 *sn* (Pex; îae) Boală provocată cerealelor de cornul (32) secarei, manifestată prin apariția, în spic, a unor formații tari, negricioase, în formă de corn¹ (1). 32 *sn* (Pex; îae) Ergotină extrasă din corn (30), folosită în farmece și medicina populară. 33 *sn* (Bot; reg; îc) ~ul-dracului Barba-popii (*Aruncien vulgaris*). 34 *sn* (Pop; îc) Cel-cu-coarne Dracul. 35 *sn* (îvp; îc) Cu-un-~ Inorog. 36 *snp* (înv) Bucăți de hârtie sau de carton, tăiate în formă de corn¹ (1), care se puneau unui copil spre a-l pedepsi. 37 *sm* Instrument de suflat făcut din corn¹ (1) de bou, cu care buciună vânătorii chemând copoi și ogarii. 38 *sm* (Șis ~ de vânătoare) Instrument de suflat, din alamă sau din alt metal, folosit la vânătoare sau pentru chemări, semnalizări etc. 39 *sm* (îs) ~ de armonie sau cromatic Instrument muzical de suflat cu tuburi de schimb pentru diverse tonalități. 40 *sn* (îs) ~englez Instrument muzical de suflat din familia oboiului, cu sunet mai grav, cu ancie dublă. 41 *sn* (Reg; îs) ~ul carabei Parte a cimpoiului. 42 *sn* (Mit; îe) ~ul abundentei sau (înv) îmbelsugării Cornul¹ (1) caprei Amaltea care a hrănit pe Jupiter, umplut cu fructe și cu flori, care simbolizează belșugul, fiind emblema agriculturii și comerțului. 43 *sn* (înv; fig; în Biblie) Simbol al puterii, strălucirii, în formă de corn¹ (1) la capul unor profeți. 44 *sn* (înv) Vas pentru păstrarea uleiului. 45 *sn* (înv) Vas pentru păstrat sarea sau praful de pușcă, făcut din corn¹ (1) de vită mare, înfundat. 46 *sn* Instrument al olarului, cu care se fac flori pe vasele de lut, format dintr-un corn¹ (1) subțire de vacă, găurit la vârf, terminat cu o pană sau țevă și umplut cu smalt. 47 *sn* (înv) Obiect făcut dintr-o jumătate de corn¹ (1), care ajută la intrarea piciorului în încălțăminte Cf *încălțător*. 48 *sn* (Med; îs) ~ul lui Ammon Una dintre cele două prelungiri ale substanței creierului care pornesc din partea posterioară a capului. 49 *sn* (Med; îs) ~ uterin Formație anatomică la uter cu aspect de corn¹ (1). 50 *snp* *Crăcane* (11), *iepe*. 51 *sm* (înv; iuz; fig) Agricultură. 52 *sn* (înv; îe) A fi la coarnele plugului sau a duce plugul de coarne A fi la conducerea unei activități. 53 *sn* (Reg) Cui înfipt în capătul de sus al cornului plugului. 54 *sm* (Reg) Căprior. 55 *sn* (Reg) Măner pe coada coasei. 56 *sn* (Reg) Fiecare din țepete unei furci. 57 *sn* (Reg) Furcă din fier cu dinții arcuți Si: (reg) *colța*. 58 *sn* (Reg) Partea mijlocie a furcii de tors, menită să sprijine caierul. 59 *sn* (Reg) Dinții furculiței. 60 *sn* (Reg) Fiecare din brațele crucii. 61 *sn* (Reg) Crucea rășchitorului. 62 *sn* (Reg; lpl) Capătul rășchitorului Si: *crăcană* (12). 63 *sm* (înv; iuz) Filacter. 64 *sn* (înv) Parte a altarului. 65 *sn* Vârf ascuțit al marginilor unor pălării. 66 *sn* Aluat de franzelă copt în formă de semilună și servit mai ales la cafea. 67 *sn* Colț de pâine. 68 *sn* (Reg) Lamă în formă de secară. 69 *sn* Fiecare din cele două extremități ale lunii în pătrar. 70 *sn* (Pan) Fiecare din triumghiurile sau piramidele de hârtie care reprezintă razele stelei de colindat. 71 *sn* (Pan) Fiecare din cele cinci

părți din care este făcută prescurea. **72 sn** (Thn; pop) Fiecare din cele două aripioare ale întrerupătorului de curent electric. **73 sn** (Reg) Fiecare din cele două extremități ale nicovalei. **74 sn** (Bot; reg; îs) **Coarne-de-mare** (sau **coarne-mari**) Roșcove. **75 sn** (Trs) Colț. **76 sn** (Trs) Capăt. **77 sn** (Trs) Margine. **78 sn** (Trs) Fiecare din bucățile de lemn de brad pe care se sprijină acoperișul din țiglă sau din sindrila al unei clădiri. **79 sn** (Îrg; îe) **~ul întâi** (sau **al doilea**) **al mesei** Locul de onoare. **80 sn** (Îrg; îs; d. cărpe) În **~uri** Cu cele patru colțuri legate spre a putea transporta ceva în ea. **81 sn** (Îrg; îe) **Înturic ca în** ~ Înturic beznă. **82 sn** (Îrg; îs) **Coarnele matitei** Lemne legate la cele două capete ale fundului sacului de la matită, pentru ca aceasta să nu se târască prin nămol. **83 sn** (Înv; iuz; îs) **Coarnele lumii** Puncte cardinale. **84 sn** (Înv) Aripă de oaste. **85 sn** (Înv) Parte a taberei unei oștiri.

corn² sm [At: (a. 1705) GLOSAR DE PLANTE, ap. DA / Pl: ~i / E: lat *cornus*] **1** (Bot) Arbustul *Cornus mas* cu lemnul foarte tare, cu frunze opuse, cu flori galbene și cu fructe roșii comestibile, ale cărui frunze se întrebuintează la vopsit Si: *cornul-voinicel*. **2** Lemn de corn² (1).

corn³ sn [At: HERZ.-GHER., M. IV / Pl: ~uri / E: ger *Korn* (*schnaps*)] (Gms; Buc) **1** Rachi (de secară) Cf *secărică*. **2** (Pex) Păhărel cu corn³.

cornac¹ sm [At: MARIAN, INS. 35 / Pl: ~aci / E: *corn¹* + -ac] (Ent; reg; șcs) ~mare Rădăscă (*Lucanus cervus*).

cornac² sm [At: NEGRUZZI, S. I, 329 / Pl: ~aci / E: fr *cornac*] (Frm; îvr) **1** Persoană care conduce și îngrijește elefanți. **2** (Pex) Îngrijitor de animale, în India.

cornacee sf [At: DN³ / P: ~ce-e / E: fr *cornacée*] **1** (Lpl) Familie de plante lemnoase dicotiledonate, cu frunze opuse, întregi, flori gamopetale mici, galbene sau albe, grupate în umbel, și fructe drupe sau bace roșii ori negre. **2** (Lsg) Plantă din cornacee (1).

cornaci, ~ace [At: H 465 / Pl: ~ / E: *corn¹* + -aci] **1 a** (D. animale) Cu coarne lungi. **2 sm** Diavol. **3-6 sm** (Îrg) Cornist (**2-5**). **7 sm** Persoană care ține coarnele plugului. **8 sm** (Bot; lpl) Planta erbacee acvatică *Trapa natans*, cu tulpini lungi, frunze romboidale, flori albe solitare, fructe negre-cenușii cu două-patru formațiuni ca niște coarne¹ (1) și cu semințe comestibile Si: (reg) *castane-de-balta*, *castane-de-luc*, Vz *castana*, *ciuline*, *coltan*, *coltar*, *stea*.

cornaj sn [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *cornage*] **1** Zgomot patologic produs la trecerea aerului prin căile respiratorii (laringe, bronhii, trahee), îngustate din cauza unor leziuni, a unor infecții etc. **2** Sforăială care se aude la animale, mai ales la cai când aleargă în galop.

cornalină sf [At: ODOBESCU, S. I, 420 / Pl: ~ne / E: fr *cornaline*] (Min) Agat semitransparent, de culoare care variază de la roșu-închis la roșu-trandafirii, folosit ca piatră semi-prețioasă la bijuterii.

cornar [At: ARHIVA R. II, 260 / Pl: ~i / E: *corn¹* + -ar] **1 sm** (Înv) Slujbaş care strângea cornăritul. **2 sm** Țăran care ară cu plugul Si: *cornaci* (4), *cornici*. **3 sn** Plug cu un singur corn¹ (49). **4 sn** Stâlp din peretele casei. **5 sm** (Buc) Mitoc. **6 sn** Căprior. **7 sm** Colțar. **8 sn** Crăcană. **9 sm** (Îrg) Vânăzător ambulant de cornuri¹ (65). **10 sm** (Zlg; înv) Rinocer.

cornat, ~a a [At: CANTEMIR, ap. TDRG / Pl: ~ați, ~e / E: *corn¹* + -at] (Rar; d. vite) Cu coarne mari Si: *cornut*, *incornorat*, *incornătel*.

cornăreasă sf [At: DA / Pl: ~ese / E: *cornar* + -easă] (Îrg) Vânătoare de cornuri¹ (65). **2** (Îrg) Soție a cornarului (9).

cornări [At: CONACHI, P. 79 / Pzi: ~resc / E: *corn¹*] **1 vt** A împunge pe cineva cu coarnele¹ (1). **2 vrr** (D. vite) A se bate cu coarnele. **3 vt** (D. femei) A-și înșela bărbatul. **4 vt** (Înv) A încasa impozitul pe vitele cornute. **5 vi** (Reg) A ara cu plugul. **6 vrr** (Reg; d. vite) A-și rupe un corn sau pe amândouă. **7 vt** (Reg) A încheia căpriorii. **8 vt** (Reg; pex) A face ceva care are colțuri.

cornărie sf [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~ii / E: *corn¹* + -arie] (Înv) Brutărie în care se fac cornuri¹ (66).

cornărit sn [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 87/22 / Pl: ~uri / E: *corn¹* + -arii] (Înv) **1** Impozit pe vitele cornute. **2** Arat cu plugul.

cornătar sm [At: MARIAN, INS. 455 / Pl: ~i / E: *cornat* + -ar] (Ent) Insectă mică de apă *Naucornis cimicoides*, cu corpul scurt și lătareț și cu picioarele dinainte în formă de cornițe.

cornătel¹ sn [At: PANȚU, PL.² / V: ~nut~ / Pl: ~e / E: *cornat* + -el] (Bot; reg) **1** Turiță (*Agrenomia eupatoria*). **2** Brădișor (*Lycopodium alpinum*). **3** Scaietele-popii (*Xanthium atrumerium*).

cornătel² sm [At: CORNEA, T. 9 / Pl: ~ci / E: *cornet²* + -el] (Reg) Lemn de care se atarnă șleaurile hamurilor Cf *cornet*.

cornătel³, ~ea a [At: H XIII, 199 / Pl: ~ei, ~ele / E: *cornat* + -el] (Rar; d. vite) **1-2** (Șhp) Cornat (mic).

cornătică a [At: H XIII, 199 / Pl: ~tele, (rar) ~ici / E: *cornat* + -ică] (Rar; d. vite) Cu coarne mici.

cornea sms [At: BARONZI, L. 150 / E: *corn¹*] (Pop) Cornilă (2).

cornean, ~a a [At: DN³ / P: ~e-an / Pl: ~eeni, ~eene / E: fr *corneen*] (Atm) **1** De cornee. **2** Care aparține corneei. **3** Referitor la cornee. **4** Caracteristic corneei.

corneană sf [At: DN³ / P: ~e-ană / Pl: ~eene / E: fr *corneenne*] (Glg) Rocă metamorfică, dură și compactă, bogată în cuarț.

corneci [At: I. CR. III, 280 / V: ~enci / Pl: ~ / E: *corn¹* + -eci] **1 sm** (Euf) Drac. **2 sm** (Reg) Rădăscă (*Lueanus cervus*). **3 sn** Corn¹ (44). **4 sn** (Înv) Penar pentru penițele. **5-6 sn** (Șhp) Corn¹ (1) (mic). **7 sn** (Bot) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

cornee sf [At: DA / Pl: ~nee / E: fr *cornée*] Membrană anterioară, transparentă, de natură epitelică, a globului ocular.

cornenci sm vz *corneci*

corner¹ sn [At: DN³ / Pl: ~e / E: eg, fr *corner*] (La fotbal) Lovitură din colțul terenului, acordată echipei în atac, dacă un jucător din apărare trimite mingea în spatele liniei proprii porți.

corner² sn [At: DN³ / Pl: ~e / E: eg *corner*] (Ec) Formă simplă de organizare monopolistă, constând într-o înțelegere între întreprinderi în vederea cumpărării de mărfuri și vânzării lor la prețuri ridicate.

cornet¹ [At: LM / Pl: ~e, (8) ~uri, sn, ~eti sm / E: fr *cornet*] **1 sn** Bucată de hârtie răsucită în formă de corn¹ (1), în care se împachetează bomboane, semințe etc. **2 sn** Conținut al unui cornet¹ (1). **3 sn** (Înv; îs) ~acustic Instrument acustic în formă de pâlnie, care intensifică vibrațiile sonore, folosit de persoanele cu auzul slab Si: *pavilion*. **4 sn** Instrument muzical de suflat din alamă, asemănător cu trompeta, de dimensiuni mai reduse și mai sensibil, folosit în jazzul modern. **5 sn** (Îs) ~cu pistoane Instrument muzical de suflat ca o trompetă, dar prevăzut cu pistoane în loc de ventile. **6 sm** Persoană care cântă la cornet¹ (4-5). **7 sn** (Frî) Pahar de carton, în forma unui trunchi de con, cu care se aruncă zarurile la diferite jocuri de noroc. **8 sn** (Atm; îs) ~e nazale Fiecare dintre cele șase lame osoase în formă de cornet¹ (1), situate câte trei în fiecare nară. **9 sn** (Glg) Martor de eroziune conic, ridicat deasupra unei suprafețe de eroziune netede sau puțin ondulate. **10 sn** Produs de patiserie asemănător cu o vasă, în care se pune înghețată, cremă etc.

cornet² [At: LB / Pl: ~uri sn, ~eti sm / E: *corn²* + -et] **1 sn** Pădure de corni² (1). **2 sn** Loc acoperit cu cornet² (1). **3 sn** (Reg) Pământ format din sfărâmături de stânci. **4 sn** (Reg) Vârf de munte Si: *pisc*. **5 sm** (Bot; reg) Scaiete (*Carduus nutans*).

cornet³ [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 71 / V: ~ta sf / Pl: ~uri sn, ~eti sm / E: rs *КОРНЕТ*] (Înv) **1 sn** Drapelul unui escadron de cavalerie. **2 sm** Ofițer de cavalerie. **3 sm** Stegar de cavalerie Si: *port-drapel*.

cornetă sf vz *cornet³*

cornetel¹ sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: *cornet¹* + -el] **1-8** (Șhp) Cornet¹ (1-2, 7, 10) (mic).

cornetel² sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: *cornet²* + -el] **1-8** (Șhp) Cornet² (1-4) (mic).

corni vt [At: DA / Pzi: ~nesc / E: *corn¹*] (Reg) A încheia bârnela din colțurile unei clădiri Cf *corn¹* (77).

cornic sn vz *curnic*
cornice sf vz *cornișă*

cornicen *sm* [At: DN³ / Pl: ~i / E: lat *cornicen*] (Ant) Cântăreț din corn¹ (37).

cornici [At: LB / Pl: ~sm, ~uri *sn* / E: *corn*¹ + -ici] 1 *sm* (Îrg) Țăran care ține coarneau plugului. 2 *sn* (Reg) Unealtă în formă de corn¹ (1) cu care se umple cârnați.

cornicul *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: lat *corniculum*] (Ant) Semn onorific așezat pe casca unor soldați sau ofițeri romani.

cornicular *sn* [At: DN³ / Pl: ~i / E: lat *cornicularius*] (Ant) Soldat roman atașat pe lângă un centurion sau pe lângă un tribun.

corniculat, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: ~ați, ~e / E: lat *corniculum* + -at] (Bot; d. organe) Care prezintă mici excrescențe țepoase de forma unor coarne¹ (1).

cornier *sn* [At: DN³ / V: ~ă *sf* / P: ~ni-er / Pl: ~e / E: fr *cornière*] Bară laminată (de oțel), cu profilul secțiunii transversale un pătrat gol tăiat pe diagonală.

cornieră *sf* *vz* **cornier**

cornifica [At: DN³ / Pzi: ~ific / E: *corn*¹ + -ifica] 1 *vt* A transforma celulele moi din stratul de bază al epidermei în celule osoase. 2 *vr* A se transforma în țesut cornos. 3 *vt* (Fam; d. femei căsătorite) A încornora.

cornificare [At: DN³ / Pl: ~ări / E: *cornifica*] 1 Transformare a celulelor moi din stratul de bază al epidermei în celule osoase. 2 Transformare în țesut cornos. 3 (Fam; d. femei) Încornorare.

cornificat *sn* [At: MDA *ms* / Pl: ~uri / E: *cornifica*] (Rar) 1-3 Cornificare (1-3).

cornificat, ~ă *a* [At: MDA *ms* / Pl: ~ați, ~e / E: *cornifica*] 1 (D. stratul de bază al epidermei) Transformat în celule osoase. 2 Transformat în țesut cornos. 3 (Fam; rar; d. soț) Încornorat (2).

cornilă *sms* [At: PAMFILE, J. 11 / E: *corn* + -ila] 1 (Pop) Bou cu coarne mari. 2 (Îvp; iuz) Dracul. 3 (Fig; Buc) Om prost.

cornire *sf* [At: DA *ms* / Pl: ~ri / E: *corni*] (Reg) Încheiere a colțurilor unei case Si: *corni*¹.

cornist, ~ă *smf* [At: I. IONESCU, M. 34 / Pl: ~iști, ~e / E: fr *corniste*] 1 (Mil; înv) Gornist. 2-5 Cântăreț din corn (36-39).

corniș [At: LM / Pl: ~uri, ~i / E: *corn*² + -iș] 1-2 *sn* Cornet² (1-2). 3 *sm* (Bot) Corniște.

cornișă *sf* [At: ODOBESCU, S. I, 388 / V: (înv) ~ice / Pl: ~se / E: fr *corniche*] (Arh) 1 Partă superioară, proeminentă și ornamentată a zidului unei construcții, pe care se sprijină acoperișul Cf *chenar*, *brâu*, *ciubuc*, *parcan*. 2 Mură proeminentă care înconjoară un antablament, o mobilă etc. 3 (Glg) Partă superioară, ieșită în afară, a unui versant sau a unui perete stâncos. 4 Pantă abruptă. 5 Acumulare de zăpadă, depusă de vânt în formă de streășină, care prelungește o pantă sau acoperișul diverselor construcții. 6 Drum paralel cu curbele de nivel pe marginea superioară a unei pante abrupte, a unei faleze etc.

cornișe *sf* [At: CHEST. V, 68 / Pl: ~ / E: *corn*¹ + -iș(e)] (Reg) Oaie cu coarne lungi.

cornișon *sm* [At: DN³ / Pl: ~i / E: fr *cornichon*] Castraveți mici și tari, folosiți, mai ales, pentru conserve în oțet.

cornișor¹ *sn* [At: SEZ. I, 297 / Pl: ~oare / E: *corn*¹ + -isor] 1-60 (Șhp) Corn¹ (1, 22-23, 35-36, 43-46, 52-58, 60-61, 64-71, 74-77) (mic) Si: *cornuleț* (1-60), *cornurel* (1-60).

cornișor² *sm* [At: PANTU, PL. / Pl: ~i / E: *corn*² + -isor] (Bot; reg) 1-4 (Șhp) Corn² (1-2) (mic). 5 Planta *Lycopodium annotinum*, târătoare, foarte ramificată, care crește pe stânci și prin păduri umbroase Si: *brădișor*. 6 (Bot; reg) Pedicuță (*Lycopodium clavatum*). 7 (Bot; reg) Brădișor (*Lycopodium alpinum*). 8 (Bot; reg) Ploșnicar (*Ceratacephalus faleatus*) Si: *cornuleț*². 9 (Bot; reg) Corniș (3) (*Ilqu*). 10 Plantă permanent verde, cu trunchiul bifurcat. 11 Plantă cu floare albastră, bună pentru stomac. 12 (Îf *cornișoare*) Roșcove (*Cerantia sil* *Coronilla*). 13 (Îc) ~de-munte Brădișor (*Lycopodium selago*). 14 (Îc) ~drept Brădișor (*Lycopodium annotinum*).

cornișor³ *sn* [At: SEVASTOS, N., ap. DA / Pl: ~oare / E: *corn*³ + -isor] 1-6 (Șhp) Corn³ (1-3) (puțin). 7 Struguri cu boabele verzi, tugiuate și dulci la gust Cf *corniță*² (2).

corniște *sf* [At: MDA *ms* / Pl: ~ti / E: *corn*² + -iște] 1 Pădure de corni² (1). 2 Loc acoperit cu cornet² (1).

corniș¹ *sn* [At: DA *ms* / Pl: ~uri / E: *corni*] Cornire.

corniș², ~ă *a* [At: MDA *ms* / Pl: ~iți, ~e / E: *corni*] (D. pereții unei case) Încheiat².

corniș *sn* [At: H XVIII, 141 / Pl: ~e / E: *corn*¹ + -iș] (Ban) Sac în trei colțuri, din lână, în care se toarnă laptele prins și prin care se strecoară zerul Si: *ches*, *sidila*.

cornișă¹ *sf* [At: DA / Pl: ~te / E: *coarnă* + -ișă] 1-2 (Șhp) Corn¹ (1) (nedevelopat). 3 (Îe) Cel cu ~e Dracul. 4 Fiecare din antenele lungi de la capul albinei, care sunt organe tactile. 5 Corn¹ (22). 6 (Pop) Pieptene din corn¹ (21). 7 (Fig) Minciună. 8 Dispozitiv ca un scaun, cu tăbia în formă de „U” pe care se fixează o roată pentru a i se pune obezile. 9-10 (Șhp) Coarnă (mică).

cornișă² *sf* [At: H IX, 55 / Pl: ~te / E: *coarnă* + -ișă] 1 (Bot) Strugure cu boabe negre-roșiatice, asemănător cu coarna sălbatică. 2 (Bot; reg) Cornișor¹ (7).

corniș *sn* [At: H III, 387 / V: ~ris *sn* / Pl: ~uri / E: bg *кoрнѣш*] (Reg) 1 Tipar de tras ciubuce pe zid Si: *ciubucar*. 2 Rindea cu care se fac ciubucele pe marginea mobilei Si: *lambac*.

cornișă *sf* [At: CADE / Pl: ~ze / E: ngr *κορνιζα*] (Înv) 1 Galerie de lemn sau de metal pe care se prind draperii sau perdele. 2 Vergea de lemn, de metal sau de plastic de care se atarnă draperiile sau perdelele.

cornișan *sm* [At: ALEXI, W. / Pl: ~i / E: mg *kornofa*] (Mgm; îrg) Salcâm (*Robiinia pseudacacia*).

cornora *vt* [At: DA *ms* / V: ~nura / Pzi: ~rez / E: *cornuri*] (Îvr) A încornora.

cornorar *sm* [At: GORJAN, H. II, 27 / Pl: ~i / E: *cornuri* + -ar] (Zlg; înv) Rinocer.

cornorare *sf* [At: DA *ms* / V: ~nur~ / Pl: ~rări / E: *cornora*] (Îvr) Încornorare.

cornorat¹ *sn* [At: DA *ms* / V: ~nur~ / Pl: ~uri / E: *cornora*] (Îvr) Încornorare.

cornorat², ~ă [At: POLIZU / V: ~nur~ / Pl: ~ați, ~e / E: *cornora*] (Înv) 1 a Încornorat. 2 *sm* Diavol. 3-4 *smf*, a (Pex) (Om) rău. 5-6 *smf*, a (Pex) (Om) necioplit. 7 a Așcutit. 8 a Cu patru colțuri. 9 a (Fig) Exagerat. 10 a (Fig) Fantastic. 11 a (D. minciuni) Mare.

cornos, ~oasă *a* [At: DATCULESCU, ap. TDRG / Pl: ~oși, ~oase / E: *corn*¹ + -os] 1 De consistența cornului¹ (21). 2 De natura cornului¹ (1). 3 Cu aspectul cornului¹ (1). 4 (Îs) Celula ~oasă Celulă epitelială moartă. 5 (Îs) Strat ~ Strat de protecție a epidermei, relativ dur, format din celule coamoase (4).

cornoval *sms* [At: BUD, P. P. 5 / E: nct] (Îrg) Vânt de miazăzi.

cornuleț¹ *sn* [At: SLAVICI, N. I, 112 / Pl: ~e / E: *corn*¹ + -uleț] 1-60 Cornișor¹ (1-60). 61 (Șhp) Prăjitură umplută cu rahat, nucă etc. în formă de corn¹ (1) mic. 62 (Fig; rar) Minciunică. 63 (Fig; rar) Exagerare. 64 (Fig; rar) Înfloritură.

cornuleț² *sn* [At: PANTU, PL. / Pl: ~e / E: *corn*² + -uleț] (Bot; reg) Corniște.

cornulut¹ *sn* [At: BUD, P. P. 5 / Pl: ~uri / E: *corn* + -ut] (Trs; rar) 1-6 (Șhp) Corn¹ (74-76) (mic).

cornura *vz* **cornora**

cornurar *sn* [At: PĂCALĂ, R. 409 / Pl: ~e / E: *cornuri* + -ar] (Reg) 1 Dulăpior așezat în colțul odăii, în care se țin mai ales sticle. 2 (Zid) Echer. 3 Colțar.

cornurare *sf* *vz* **cornorare**

cornurat¹ *sn* *vz* **cornorat**¹

cornurat², ~ă *smf*, a *vz* **cornorat**²

cornuratic, ~ă *a* [At: CIHAC I / Pl: ~ici, ~ice / E: *cornuri* + -atic] (Nob) 1 În formă de corn¹ (1). 2 Ca un corn¹ (1).

cornură *sf* [At: DA *ms* / Pl: ~re / E: *cornuri*] (Reg) Franzelă dreptunghiulară rotunjită la colțuri, cu înflorituri și susan.

cornurel *sn* [At: JARNÍK-BÎRSEANU, D. 295 / Pl: ~e / E: *corn*¹ + -urel] 1-60 (Șhp) Cornișor¹ (1-60).

cornurele *sn* [At: DEX² / E: *corn*¹ + *-urele*] Unghiulete.

cornuros, ~oasă *a* [At: BOBB, ap. CADE / Pl: ~oși, ~oase / E: *cornuri* (pl *corn*¹) + *-os*] (Nob) 1 În formă de corn¹ (1). 2 Colțuros.

cornuș, ~ă *a* [At: T. PAPAHAĞI, M. 170 / Pl: ~i, ~e / E: *corn*¹ + *-uș*] (Reg; d. vite) Cu coarne mari.

cornut, ~ă [At: LEX. MARS. 197 / V: *cur*~ / Pl: ~uți, ~e / E: *ml cornutus*] 1-2 *smf, a* (Specie de animal) care are coarne. 3 *smf* Animal din cornute (1). 4-5 *smf, a* (Animal) cu coarne mari, bine dezvoltate. 6 *a* (Îs) Vite ~ Boul și vaca. 7 *sf* Vacă cu coarnele crescute lateral, care împunge. 8 *a* (Îc) Secară~ă Corn-de-secară cf *corn*¹ (29). 9 *sm* (Euf) Drac. 10 *sf* (Bot; reg) Ciumăfaie (*Datura stramonium*). 11 *sm* (Bot; reg) Turiță (*Agrimouia eupatoria*). 12 *sm* (Bot; reg; ff *cur*~) Plantă nedefinită mai îndeaproape. 13 *smp* (Bot; reg) Holeră (*Xanthium spinosum*). 14 *smp* (Bot; reg) Scaietele-popii (*Xanthium strumarium*). 15 *smp* (Bot; reg) Căldărușă (*Aquilegia vulgaris*).

cornuță *sf* [At: DA / Pl: ~te / E: fr *cornue*] (Înv) Vas de sticlă sau de pământ cu gâtul strâmt și îndoit, pentru experiențe chimice.

cornuț¹ *sn* [At: T. PAPAHAĞI, M. 140 / V: *se*~ / Pl: ~e / E: *corn*¹ + *-uț*] 1-60 (Șhp) Cornișor¹ (1-60).

cornuț² *sm* [At: PANȚU, PL. / Pl: ~i / E: *corn*² + *-uț*] (Bot; reg) 1 Planta erbacee *Cerastium alpinum*, cu tulpina târătoare și cu fructe în formă de capsule mici, cilindrice. 2 Planta erbacee *Cerastium arvense*, cu flori albe, care crește la munte sau prin livezi.

cornuțel¹, ~ea *a* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 267 / Pl: ~ei, ~e / E: *cornut* + *-el*] 1-2 (Șhp) Cornuț (4) (mic).

cornuțel² *sm* [At: REV. CRIT. III, 120 / Pl: ~ei / E: *cornuț*² + *-el*] (Bot; reg) 1 (Lp) Plantă nedefinită mai îndeaproape. 2 Scaiete (*Carduus nutans*). 3 (Îc) ~de-câmp Cornuț (2).

cornuțel³ *sn* vz *cornuțel*¹

cornwall *sm* [At: DN³ / P: *corn-uall* / Pl: ~i / E: eg *cornwall*] (Zlg) Rasă de porci creată în Anglia, de talie mare, de culoare neagră Si: *marele-negru*.

coroba *sf* [At: PANȚU, PL. / V: ~omba / Pl: ~be / E: *ml columba*] (Bot; reg) 1 Fruct al mărăcinului Si: *porumbă, porumbea*. 2 Planta erbacee *Brunella grandiflora*, cu tulpina păroasă, cu flori mari, albastre-violete Si: *busuioc-de-pădure, busuioc-negru* Vz *busuioc, iarba-neagră*. 3 (Bot; reg) Busuioc-sălbatic (*Galinsoga parviflora*). 4 (Bot) Cartofi (*Solanum tuberosum*).

coroade *vi* [At: PONI, CH. 189 / Pzi: ~od / E: lat *corrodo*] (Înv) A coroda (1).

coroadere *sf* [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *coroade*] (Înv) Corodare (1).

coroagă *sf* [At: SĂULESCU, ap. URICARIUL, X 401 / Pl: ~ge / E: bg *копѣга*] 1 Scândură uscată și strâmbată. 2 (Reg) Scoartă de tei din care se face banița. 3 (Reg) Piele de oaie. 4 (Reg) Viță cu coarne.

coroan *sn* [At: DA ms / V: ~ron³ / Pl: ~e / E: nct] (Reg) 1 Butuc verde. 2 Butuc de prelucrat în fabrică.

coroană *sf* [At: COD. VOR. 113, ap. DA / V: ~ronă, ~rună / Pl: ~ne / E: *ml corona*] 1 Ornamet în formă de cerc, așezat pe cap. 2 Podoabă pentru cap, de formă circulară, făcută din flori, frunze Si: *cunună*. 3 (Spec) Cunună de mireasă. 4 (Șis) ~ mortuară Aranjament floral de formă circulară sau ovală deus ca omagiu la un mormânt sau monument. 5 Coroană (1) din metal prețios împodobit cu pietre prețioase pe care o poartă regii, împărații, principii, ca însemn al autorității supreme. 6 Tiară papală. 7 (Fig) Putere monarhică. 8 (Pex) Monarh. 9 (Pex) Stat. 10 Semn în formă de coroană (5) pe stemele și armurile unor familii nobile (în care au existat domnitori). 11 Monedă de argint care poartă efigia coroanei purtate de suveranul țării respective. 12 Monedă din Imperiul Austro-Ungar între anii 1893-1918, valorând o sută de fileri sau o jumătate de florin. 13 (Înv; îe) Trei~ne Termen de dispreț pentru un cal care nu valorează prea mult. 14 (Bot; șic ~na-împăratului; pbl) Bibilică (*Fritillaria meleagris*). 15 Totalitate a crengilor unui arbore. 16 Parte superioară a dintelui, care iese din gingie și este acoperită cu smalț. 17 (Pex) Îmbrăcăminte de metal sau alt material care acoperă un dinte bolnav. 18 Parte a piciorului calului

de deasupra copitei. 19 Lemne care formează laturile scocului, la moară. 20 Fruntar la moară. 21 (Gmt) Suprafață cuprinsă între două cercuri concentrice. 22 Zonă circulară roșiatică formată pe cer împrejurul soarelui la apus. 23 (Ast; îs) ~na australa Constelație din emisfera australă, de formă circulară, cuprinsă între constelațiile Scorpion și Săgetător. 24 (Ast; îs) ~na boreală Constelație circulară din emisfera boreală Si: (pop) *Hora, Casa cu ograda*. 25 (Îs) ~a solară Strat exterior al soarelui, observabil, cu ochiul liber, în timpul eclipselor. 26 (Thn; îs ~ de rulare, ~ dințată, ~ diferențială, ~ divertoare, ~ oscilantă, ~ de zăvorăre etc.) Piese componente ale unor ansambluri mecanice, sau părți ale acestora, de formă circulară. 27 (Fig) Ceea ce încununează. 28 (Reg) Coamă a acoperișului unei case țărănești. 29 (Fig) Vârf. 30 (Fig) Încununeare. 31 (Fig) Capăt. 32 (Reg; îe A face o ~) Poznă. 33 (Thn; îs) ~a șinei Capăt al șinei. 34 Cadru. 35 (Thn; îs) ~a turlei Cadru de lemn care unește picioarele turlei de sondă cu partea ei superioară Si: *geamblac*. 36 (Muz) Semn pus deasupra unei note sau a unei pauze pentru a le prelungi valoarea Si: (rar) *fermata*.

coroapcă *sf* vz *coropcă*

coroaslă *sf* vz *coraslă*

coroba *vr* [At: COMAN, GL. / Pzi: 3 ~bează / E: *corobaie*] (Reg; d. tencuiala casei) 1 A se umfla. 2 A se coșcovi.

corobaie *sf* [At: MAT. FOLK. 618 / V: ~ova~ / Pl: ~băi / E: ns cf bg *копѣга*] 1 Scorbură. 2 Trunchi de copac găunos. 3 Văgăună. 4 Vale adâncă a unui râu Si: (reg) *horoghina, scochina*. 5 Albie a unui torent.

corobană *sf* [At: MARIAN, NU. 323 b/8 / Pl: ~ne / E: ns cf *corobaie*] 1 Trunchi de copac scorburos. 2 Copac bătrân și scorburos căzut la pământ. 3 Scorbură. 4 Gaură în trunchiul unui copac, provenită din putrezirea unei crengi uscate. 5 Deal înalt.

corobare *sf* [At: MDA ms / Pl: ~bări / E: *coroba*] (Reg) 1 Umflare a tencuiei casei. 2 Coșcovire.

corobatecă *sf* vz *corovatic*

corobatic *sm* vz *corovatic*

corobatică *sf* vz *corovatic*

corobațică *sf* vz *corovatic*

coroba *sf* [At: H X 354 / Pl: ~be / E: ns cf *coroaga*] (Îrg; prt) Bou foarte slab.

corobăios, ~oasă *a* [At: CADE / Pl: ~oși, ~oase / E: *corobaie* + *-os*] (Reg) Scorburos.

corobătec *sm* vz *corovatic*

corobățică *sf* vz *corovatic*

corobcă *sf* vz *coropcă*

corobeată *sf* [At: CONV. LIT. XX, 1008, ap. CDDE / Pl: ~ete / E: *coroba* + *-eată*] 1-3 (Bot; reg) Corobă (1-3) [*Prunella vulgaris*]. 4 (Bot; reg) Măr pădureț (*Malus sylvestris*). 5 (Bot; reg) Păr pădureț (*Pyrus pynaster*). 6-7 (Reg) Fructe (mici). 8 (Reg) Prune uscate. 9 (Reg) Fructe uscate.

corobete *sm* [At: H XVII 5 / V: ~et / Pl: ~eti / E: *coroba* + *-et*] (Ent; reg) 1 Vierme. 2 Vierme alb, lung de 2-3 cm. 3 Vierme de sub scoartă copacilor. 4 Coropișniță (*Gryllotalpa vulgaris*).

corobet *sm* vz *corobete*

corobișcă *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: ~ști / E: nct] (Reg) Cutie mică.

coroblete *sm* [At: I. CR. II, 22 / V: ~et / Pl: ~eti / E: nct] (Reg; im) Poreclă dată țăranilor de la câmp Si: *cojan, corjan*.

coroblet *sm* vz *corobete*

corobora *vi* [At: HASDEU, I. C. 99 / Pzi: ~rez / E: lat *corroborare*, fr *corroborer*] 1 A întări. 2 A consolida. 3 A sprijini. 4 A confirma.

coroborant, ~ă [At: TDRG / Pl: ~anți, ~e / E: fr *corroborant*] (Rar) 1 a Care coroborează. 2-3 a Care (se) sprijină (unul pe altul). 4 a Care întărește. 5 *sn* (Nob) Mijloc de întărire.

coroborare *sf* [At: COD. PEN. R. P. R. 435 / Pl: ~rări / E: *corobora*] 1 Întărire. 2 Consolidare. 3 Sprijinire. 4 Confirmare.

coroborat¹ *sn* [At: DA ms / Pl: ~uri / E: *corobora*] (Rar) 1-4 Coroborare (1-4).

coroborat², ~a a [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 126, 9/4 / Pl: ~ați, ~e / E: **corobora**] 1 Întărit reciproc. 2 Consolidat. 3 Sprijinit. 4 Confirmat. **coroborativ**, ~a a [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr **corroboratif**] (Rar) 1-4 Coroborant (1-4).

coroborație sf [At: DA / V: ~iune / Pl: ~ii / E: fr **corroboration**] (Înv; iuz) 1 Întărire. 2 Consolidare. 3 Sprijinire. 4 Confirmare.

coroborațiune sf vz **coroborație**

corochișniță sf vz **coropișniță**

coroda [At: DN³ / Pzi: ~dez / E: fr **corroder**] 1-2 vtr A (se) degrada în mod progresiv cu ajutorul agenților chimici. 3 (Pgr) vr A pregăti o formă de tipar prin gravare chimică folosind o soluție corosivă. 4 vt (Tex) A decolora pe anumite porțiuni o țesătură vopsită, în vederea obținerii unor desene Si: a ronja.

corodant, ~a [At: DN³ / Pl: ~nți, ~e / E: fr **corrodant**] 1-6 sm, a (Substanță) care corodează (1-3) Si: eroziv.

corodare sf [At: DN³ / Pl: ~dări / E: **coroda**] 1 Degradare a unor materiale, metale etc. în mod progresiv cu ajutorul unor agenți chimici Si: **corodat¹** (1). 2 (Pgr) Pregătire a unei forme de tipar prin gravare chimică folosind o soluție corosivă Si: **corodat¹** (2). 3 (Tex) Decolorare pe anumite porțiuni a unei țesături vopsite, în vederea obținerii unor desene Si: **corodat¹** (3).

corodat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: **coroda**] (Rar) 1-3 Corodare (1-3).

corodat², ~a a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: **coroda**] 1 Care a fost degradat prin acțiunea progresivă a unor agenți chimici. 2 (Pgr) Care a fost pregătit de tipar prin gravare chimică. 3 (Tex) Care a fost decolorat pe anumite porțiuni.

corodașcă sf [At: DA / Pl: ~dăști / E: co- + **radașcă**] (Ent) Rădașcă (*Lucanus cervus*).

corodă sf [At: DA ms / Pl: ~de / E: ucr **корода**] (Reg) Lemne de foc așezate în șir Si: **stăjen**, **stivă**.

corodește av [At: H X 8 / E: nct] (Înv; ie) A juca ~ A juca un dans țărănesc asemănător unui brâu cf **horodînca**.

coroer sm [At: DA ms / Pl: ~i / E: nct] (Reg) Curelar.

corofir sm vz **calomfir**

corofție sf [At: TEODORESCU, P. P. 542 / Pl: ~ii / E: nct] (Com; îvp) Stofă.

corogi v vz **coroji**

corogire sf vz **corojire**

corogit¹ sn vz **corojit¹**

corogit², ~a a vz **corojit²**

corografic, ~a a [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr **chorographique**] (Rar) 1 Referitor la corografie. 2 Caracteristic corografiei. 3 Care aparține corografiei.

corografie sf [At: DN³ / V: cho- / Pl: ~ii / E: fr **chorographie**] (Rar) Descriere generală a unei țări.

coroi¹ sm [At: (a. 1575) MARDARIE, L. / V: ~rui, **curui** / Pl: ~ / E: mg **karoli**] 1 Pasărea răpitoare *Corchneis tinuncula*, mică, cu pene cenușii pe cap și pe coadă, cu spinarea roșie iar pieptul gălbui-roșcat cu stropi bruni, așezați în șiruri verticale Si: **herete-roșu**, **închinătorul-mic**, **vânturel-mic**, **vetrușcă**. 2 Șoim (*Falco*). 3 Uluiul păsărilor Si: **uliu pasărar**, **ulioșor** (*Accipiter uisus*). 4 Pasărea *Corvus corone* Si: (reg) **cioară-neagră**. 5 (İcs) *De-a* ~ul Joc de copii Si: *de-a urlișanul*. 6 (Pan; ent) Coropișniță (*Gryllotalpa vulgaris*). 7 (İvp) Poreclă dată Țiganilor Si: **cioară**, **cioroi**.

coroi² vi [At: BIANU, ap. TDRG / Pzi: ~iesc / E: fo] 1 (Reg) (D. intestine) A chiorăi. 2 (D. curci) A bolborosi. 3 (D. porumbei) A gănguri.

coroia vr [At: CARAGIALE, S. 4 / Pzi: ~iez / E: **coroi¹**] 1 A se încovoia ca un cioc de coroi¹ (1-3). 2 (D. nas) A se face coroiat² (2).

coroiat sn [At: DN³ / P: ~ro-iaj / Pl: ~e / E: fr **corroyage**] (Teh) Prelucrare prin laminare sau forjare a unei bare metalice.

coroiat¹ sn [At: MDA / Pl: ~uri / E: **coroia**] 1-2 Coroiere (1-2).

coroiat², ~a a [At: SADOVEANU, P. S. 101 / V: ~iet / Pl: ~ați, ~e / E: **coroia**] 1 Încovoiat ca ciocul coroiului¹ (1-3). 2 (D. nas) Acvilin.

coroida sf [At: DA / Pl: ~de / E: fr **choroïde**] Membrană fină și pigmentată, situată în partea posterioară a ochiului, între sclerotică și retină.

coroidian, ~a a [At: DN³ / Pl: ~ieni, ~iene / E: fr **choroïdien**] 1 Referitor la coroidă. 2 Caracteristic coroidiei. 3 Care aparține coroidiei.

coroidită sf [At: DN³ / Pl: ~te / E: fr **choroïdite**] (Med) Inflamație a coroidiei.

coroiere sf [At: DEX² / Pl: ~ri / E: **coroia**] 1 Încovoiere ca un cioc de coroi¹ (1-3) Si: **coroiat¹** (1). 2 (D. nas) Transformare în acvilin Si: **coroiat¹** (2).

coroiet, ~a a vz **coroiat**

coroictic, ~a a [At: HERZ.-GHER., M. IV, 240 / Pl: ~ici, ~ice / E: **coroia** + **-tic**] 1-2 Coroiat² (1-2).

coroire sf [At: DA ms / Pl: ~ri / E: **coroi²**] (Reg) 1 Chiorăire. 2 Sunet produs de chiorăire Si: **coroit** (2). 3 Bolborosire. 4 Sunet produs de curci Si: **coroit** (4). 5 Gângurire. 6 Sunet produs de porumbei Si: **coroit** (6).

coroit sn [At: DA ms / Pl: ~uri / E: **coroi²**] 1-6 Coroire (1-6).

coroji [At: DOSOFTEI, ap. HEM 1923 / V: **cojora**, **cojori**, ~ogi / Pzi: ~gesc / E: ucr, bg, rs **корубити**] 1 vr (D. lemn, scânduri, doage ținute la căldură) A se strâmba. 2 vr (D. alimente) A se arde. 3 vr (D. piele) A se usca. 4 vr (D. piele) A se strânge. 5 vr (Reg; d. piele) A se întinde. 6 vr (Fig; ie) I s-a ~t **capul** S-a prosti. 7 vr (Fig; înv) A se umili. 8 vt A coji. 9 vr A cădea poighița de pe ceva Si: *a se coșcovi*, *a se scoroji* (6). 10 vt (Pfm) A snopi în bătaie.

corojire sf [At: DA / V: ~ogi~ / Pl: ~ri / E: **coroji**] (Înv) 1 Strâmbare a lemnului sub acțiunea căldurii Si: **corojit¹** (1), **scorojire** (1), **scorojit¹** (1). 2 Ardere a unor alimente Si: **corojit¹** (2) **scorojire** (2), **scorojit¹** (2). 3 Uscare a pielii Si: **corojit¹** (3) **scorojire** (3), **scorojit¹** (3). 4 Strângere a pielii Si: **corojit¹** (4) **scorojire** (4), **scorojit¹** (4). 5 (Reg) Întindere a pielii Si: **corojit¹** (5), **scorojire** (5), **scorojit¹** (5). 6 (Fig; înv) Umilire. 7 Luare a poighiței de pe ceva Si: **corojit¹** (7). 8 Cădere a poighiței de pe ceva Si: **corojit¹** (8) **scorojire** (6), **scorojit¹** (6). 9 (Pfm) Snopire în bătaie Si: **corojit¹** (9).

corojit¹ sn [At: DA / V: ~ogit / Pl: ~uri / E: **coroji**] (Înv) 1-9 Corojire (1-9).

corojit², ~a a [At: DA / V: ~ogit / Pl: ~iți, ~e / E: **coroji**] (Înv) 1 (D. lemn) Care s-a strâmbat de căldură Si: **scorojit²** (1). 2 (D. alimente) Care s-a ars Si: **scorojit²** (2). 3 (D. piele) Care s-a uscat Si: **scorojit²** (3). 4 (D. piele) Care s-a strâns Si: **scorojit²** (4). 5 (Reg; d. piele) Care s-a întins Si: **scorojit²** (5). 6 (Fig; înv) Umilit. 7 (D. obiecte) Căruia i-a fost luată poighița de deasupra. 8 (D. obiecte) Căruia i-a căzut poighița Si: **scorojit²** (6). 9 (D. oameni) Care a fost snopit în bătaie.

corolar¹ sn [At: MELIK, G. 3 / Pl: ~e / E: lat **corollarium**, fr **corollaire** Cf **corolă**] 1 Ceea ce se adaugă în subsidiar spre a întări demonstrarea unei afirmații. 2 (Mat) Concluzie care derivă dintr-o teoremă. 3 Concluzie care urmează ca o consecință dintr-o teorie. 4 Consecință a unei afirmații.

corolar², ~a a [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr **corollaire**] (Bot) 1 Referitor la corolă. 2 Caracteristic corolei. 3 Care aparține corolei.

corolat, ~a a [At: LM / Pl: ~ați, ~e / E: fr **corollé**] (Bot) Care are corolă. **corolă** sf [At: NEGRUZZI, S. 1, 102 / Pl: ~le / E: fr **corolle**, lat **corolla** „coroniță” (Bot) Înveliș interior al florii, format din ansamblul petalelor, de obicei, frumos colorate.

coroliflor, ~a a [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr **corolliflore**] (D. plante) Care are flori cu corolă.

corologic, ~a a [At: MDA ms / Pl: ~ici, ~ice / E: fr **chorologique**] De corologie.

corologie sf [At: DN³ / V: cho- / Pl: ~ii / E: fr **chorologie**] Studiu al răspândirii în spațiu a obiectelor, a organismelor etc.

coromăslă sf [At: BARONZI, L. 161 / Pl: ~le / E: rs, ucr **коромислю**] (Reg) 1 Cobiliță (1). 2 Braț al balanței. 3 (Ast; pop) Cobilița (2).

corombă sf vz **coroabă**

coromiză sf [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~le / E: ns cf **salamandra**] (Reg) Fetiță zburlnică.

corompei smp vz **corumpenă**

coron¹ sn [At: ARDELEANU, V. P. 22 / Pl: ~uri / E: fr *coron*] (Trs: rar) 1 Grup de case construite de întreprinderile carbonifere pentru muncitori. 2 Populație a unui coron (1).

coron² sm [At: DA ms / Pl: ~i / E: nct] (Reg) Fir de molid, tăiat iarna, dar necojit.

coron³ sm vz *coroan*

corona¹ vtr [At: BIBLIA (1688), 1/pr 14 / Pzi: ~nez / E: *coroană*] 1-2 (Înv) A (se) încorona.

corona² sfs [At: DN³ / E: it *corona*, fr *couronne*] (Fiz) Tip de descărcare electrică de forma unei coroane, care apare în jurul părților ascuțite ale conductorilor aflați la înaltă tensiune.

coronal, ~ă a [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: lat *coronalis*, fr *coronal*, it *coronale*] 1 (Atm: îs) *arteră ~ă* Din partea anterioară a craniului Si: *frontal*. 2 (Atm: îs) *Os ~* Care formează partea anterioară a craniului Si: *frontal*. 3 Referitor la coroana solară.

coronament sn [At: MON. IST. II, 66 / Pl: ~e / E: lat *coronamentum*, fr *couronnement*, it *coronamento*] 1 Ornamet care încununază un edificiu, o poartă, o mobilă, un vas Cf *cornișă*. 2 Parte superioară a unui chei, a unui dig, a unui zid de sprijin etc. alcătuită de obicei din pietre cu formă geometrică regulată. 3 Totalitate a coroanelor arborilor unei păduri. 4 Totalitate a ramurilor unui arbore, arbust etc.

coronar, ~ă [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr *coronaire*] (Atm) 1-2 *sf, a* (Vase sanguine) care au formă de coroană în jurul unui organ pe care îl irigă. 3 *a* (D. vase sanguine) Care irigă inima. 4 *a* (D. vase sanguine) Care aparține inimii.

coronare sf [At: DA ms / V: ~run~ / Pl: ~nări / E: *corona*¹] (Înv) 1-5 Încoronare (1-5).

coronarian, ~ă a [At: DN³ / Pl: ~ieni, ~iene / E: fr *coronarien*] 1 Care se referă la arterele coronare. 2 Care aparține arterelor coronare. 3 Caracteristic arterelor coronare.

coronarită sf [At: DN³ / Pl: ~te / E: fr *coronarite*] Inflamație a arterelor coronare ale inimii, constituind, uneori, cauza anghinei pectorale sau a infarctului miocardic.

coronarografie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *coronarographie*] (Med) Radiografie a arterelor coronare.

coronaropatie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *coronaropathie*] (Med) Denumire generală pentru afecțiunile arterelor coronare.

corona¹ sn [At: DA ms / V: ~run~ / Pl: ~uri / E: *corona*] (Înv) Încoronare.

corona², ~ă a [At: ODOBESCU, S. I. 55/14 / V: ~run~ / Pl: ~ari, ~e / E: *corona*] (Înv) Încoronat².

coronație sf [At: URECHE, ap. LET. I, 109 / V: ~run~ / Pl: ~ii / E: *corona* + *-ție*] (Înv) Încoronare.

coronă sf vz *coroană*

coroncan sm vz *curcan*

coroner sm [At: DN³ / Pl: ~i / E: eg *coroner*] (Agm; rar) Ofițer de poliție judiciară în Anglia și S.U.A.

coroni vr [At: URECHE, L. I, 156/33 / V: ~run~ / Pzi: ~nesc / E: *coroană*] (Înv) A încorona.

coronie sf vz *cununie*

coronire sf [At: DA ms / V: ~run~ / Pl: ~ri / E: *coroni*] (Înv) Încoronare.

coroniște sf [At: PĂNȚU, PL. / Pl: ~ti / E: *coronă* + *-iste*] (Bot; reg) Planta ierboasă *Coronilla varia*, cu flori albe-roz Si: (reg) *ciocârlan*, *cunună*, *cununița*, *floare-de-trânși*, *sămăchișă*, *unghia-găinii*.

coroni¹ sn [At: DA ms / V: ~run~ / Pl: ~uri / E: *coroni*] (Înv) 1-5 Încoronare (1-5).

coroni², ~ă a [At: M. COSTIN, ap. DA ms / V: ~run~ / Pl: ~iri, ~e / E: *coroni*] (Înv) Încoronat².

coronița sf [At: IORGA, IST. R. I. 114 / Pl: ~te / E: *coroană* + *-ita*] 1-28 (Șhp) Coroană (1-4, 10-12, 15-18, 22, 28-29) (mică).

coroniū sns [At: DN³ / E: fr *coronium*] Element chimic ipotetic aflat în coroana solară, căruia i-au fost atribuite unele linii spectrale produse, în realitate, de atomii puternic ionizați ai unor elemente cunoscute.

coronograf sn [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *coronographe*] Instrument astronomic pentru studiul coroanei solare.

coronula sf [At: DN³ / Pl: ~le / E: fr *coronule*] (Bot) Ansamblu al apendicelor care însoțesc petalele unei flori.

coropcar sm [At: ȘEZ. II, 224/25 / Pl: ~i / E: *coropcă* + *-ar*] (Reg) 1 Negustor ambulant care umblă cu coropca (1) în spate Si: (iuz) *boccegiu*, *mămular*, *tolbas*. 2 (Pex) Vagabond.

coropcă sf [At: (a. 1705) IORGA, S. D. XII, 15 / V: ~roap~, ~robcă / Pl: ~pce / E: rs *копобка*] (Înv) 1 Ladă dreptunghiulară cu mai multe despărțituri în care își puneau negustorii ambulanți marfa și pe care o purtau în spinare. 2 (Reg) Ramă a ferestrei. 3 (Reg) Ramă a ușii. 4 Blănuri scumpe vândute în legături de câte 40 de bucăți Si: (înv) *soroace*.

coropejnița sf vz *coropișnița*

coropeșnița sf vz *coropișnița*

coropișnița sf vz *coropișnița*

coropișniță sf [At: H II 27 / V: (reg) *colachistri*~, *colopiștiri*~, *colopri*~, *conochichiri*~, *conochifteri*~, *conochiftiri*~, *conochis*~, *conopeș*~, *conopișteri*~ (A: ~pisteriță), *conopiștini*~, *conopiștiri*~, *conosciri*~, *conostiri*~, *conotifleri*~, *conotifliri*~, ~ochis~, ~pejn~, ~peș~, ~ijn~, ~pisteri~, ~pisteri~, ~pistini~, ~pistiri~, ~piță, ~plejn~, ~ples~, ~osgneln~, ~ospin~, *goloprasci*~, *golopriș*~, *goropișn*~, *pisteri*~, *tife*~, *tifliri*~ / Pl: ~te / E: bg *коропишница*] 1 (Ent) Insecta *Grillotalpa vulgaris*, dăunătoare plantelor, cu corpul greoi și cu picioarele anterioare ca niște lopeți, care trăiește în pământ și care atacă în special culturile din grădinile de legume Si: (reg) *paduche-de-cal*, *coroi* (6). 2 (Fig) Femeie grasă. 3 (Fig) Femeie periculoasă. 4 (Fig) Om de nimic. 5 (Fig) Om ruinat.

coropișniță vr [At: PAMFILE, J. III, 81 / Pzi: ~tesc / E: *coropișniță*] (Reg) A mușca.

coropișnițoi sm [At: PAMFILE, J. III, 80 / Pl: ~ / E: *coropișniță* + *-oi*] 1 (Reg) Mascul al coropișniței. 2 (Șdp) Coropișniță (1) mare.

coropișteriță sf vz *coropișnița*

coropiștiniță sf vz *coropișnița*

coropiștiriță sf vz *coropișnița*

coropita sf vz *coropișnița*

coroplast sm [At: DN³ / Pl: ~aști / E: fr *coroplaste*] Modelor de figurine în pământ ars din Grecia antică.

coroplejnița sf vz *coropișnița*

coropleșnița sf vz *coropișnița*

corosbina sf vz *corozbina*

corosiune sf vz *coroziune*

corosiv, ~ă a [At: STAMATI, D / V: ~oziv / Pl: ~i, ~e / E: fr *corrosif*, it *corrosivo*] 1-2 (D. substanțe) Care produce coroziune (1-2). 3 (Îs) Agent ~ Substanță care exercită o acțiune chimică sau electrochimică pe suprafața unui material cu care vine în contact, provocând coroziunea. 4 (Îs) *Sublimat* ~ Clorură de mercur, întrebuințată în soluție ca dezinfectant. 5 (Fig) Mușcător.

corosivitate sf [At: DN³ / V: ~ozi~ / Pl: ~răți / E: fr *corosivité*] 1-2 Însușire de a produce coroziune (1-2).

coroșta sf [At: CANDREA, F. 223 / Pl: ~te / E: nct] (Med; pop) Răie.

corosgnelnița sf vz *coropișnița*

corospinița sf vz *coropișnița*

corospondeanță sf vz *corespondență*

corespondenție sf vz *corespondență*

coroți vr [At: SBIERA, P. 169/92 / Pzi: ~tesc / E: nct] (Reg) A scăpa de cineva Si: *a se descotorosi*.

corovaică sf [At: DA ms / Pl: ~ici / E: nct] 1-5 (Orn; reg) Corovatic (4-5).

corovaie sf vz *corobaie*

corovatec sm vz *corovatic*

corovatic sm [At: PĂNȚU, PL. / V: ~rabatică, ~obatecă, ~oba~, ~obatică, ~obatică (A: ~atică), ~obatică, ~tec, ~că, ~atică / Pl: ~i / E: rs *короватикъ*] (Reg) 1 (Bot) Lumânare. 2 (Bot) Lumânărică. 3 (Bot) șic

corobatică-albastră Vinetele (*Centaurea axillaris*). 4 (Orn) Dumbăreacă (*Caracias garrulus*). 5 (Orn) Țigănuș (*Plegodus falcinellus*).

corovatică *sf* *vz* **corovatic**

corovațică *sf* *vz* **corovatic**

corozbină *sf* [At: CADE / V: ~osb~ / Pl: ~ne / E: nct] (Reg) Peștele de mare *Blennius sanguinolentus*, de 15-20 cm, cu pielea groasă și vâscoasă, viu colorat, cu capul turtit în partea superioară, cu botul scurt, cu aripioara dorsală foarte lungă și alcătuită din numeroase raze spinoase Si: (reg) *câtel-de-mare*.

coroziune *sf* [At: LTR² / V: ~osi~ / Pl: ~ni / E: fr *corrosion*] 1 Proces de oxidare a metalelor pe cale chimică sau electrochimică. 2 (Glg) Eroziune a suprafeței rocilor sub acțiunea chimică a soluțiilor apoase.

coroziv, ~a *a* *vz* **corosiv**

corozivitate *sf* *vz* **corosivitate**

corp [At: LET. III, 278/33 / V: (înv) *corpos, corpus* / Pl: ~i și ~uri / E: fr *corps*, lat *corpus*] 1 *sn* Totalitate a organelor unei ființe vii Si: *trup*. 2 *sn* Întreg anatomic și funcțional Si: *organism*. 3 *sn* (Îoc *suflet*) Parte materială a unei ființe. 4 *sn* (D. modul de desfășurare a luptei; îlav) ~la ~ În luptă dreaptă Si: *deschis, pieptis*. 5 *sn* (Îal; pex) Înversunat. 6 *sn* (Îe) A face ~comun cu cineva A se uni cu cineva. 7 *sn* (Îae) A se asocia cu cineva. 8 *sn* Trup fără cap și membre Si: *trunchi*. 9 *sn* (Îla) De ~Care se referă la trup. 10 *sn* (Îal) Care se poartă direct pe piele. 11 *sn* Cadavru. 12 *sn* (Îs) ~galben Structură anatomică a aparatului reproducător feminin. 13 *sn* Parte principală a unui obiect. 14 *sn* (Îs) ~de casa Clădire (mare). 15 *sn* (Îs) ~de iluminat Dispozitiv în care se pot monta unul sau mai multe becuri, permițând reglarea fluxului luminos. 16 *sn* Parte principală a unei scrieri, fără introducere, formule de încheiere etc. 17 *sn* Conținut al unei cărți. 18 *sm* (Fiz) Grup de molecule cu masa diferită de zero. 19 *sm* (Îs) ~străin Particulă care se găsește într-un întreg de altă natură. 20 *sm* (Chm) Substanță organică sau anorganică definită. 21 *sm* (Îs) ~simplu Substanță ale cărei molecule sunt formate din atomi de același fel Si: *element*. 22 *sm* (Îs) ~compus Substanță ale cărei molecule sunt formate din atomi ai mai multor elemente. 23 *sn* (Îs) ~ceresc Astru. 24 *sn* (Bot; îs) ~lemnos Parte a tulpinei cuprinsă între măduvă și scoarță. 25 *sn* (Îs) ~geometric Corp mărginit de suprafețe plane sau curbe definite geometric. 26 *sn* (Înv) Consistență. 27 *sn* (Jur; îs) ~delict Obiect care poartă urmele unei infracțiuni, adus în justiție ca probă materială a vinovăției acuzatului. 28 *sn* (Îs) ~de literă Lungime a paralelipipedului care formează piciorul literei, exprimată în puncte tipografice. 29 *sn* (Înv) Popor. 30 *sn* (Înv) Tagmă. 31 *sn* (Înv) Breaslă. 32 *sn* Totalitate a persoanelor care, prin funcție sau profesie, formează o unitate legal constituită Si: *corporație*. 33 *sn* (Îs) ~legislativ (sau *legislator*) Totalitate a deputaților dintr-o adunare legislativă. 34 *sn* (Îs) ~diplomatic Totalitate a reprezentanților diplomați din alte state, acreditați pe lângă un stat. 35 *sn* (Îs) ~elector Totalitate a cetățenilor cu drept de vot. 36 *sn* (Îs) ~de balet Ansamblu de balet. 37 *sn* (Îs) ~de armată Mare unitate militară, cuprinzând mai multe divizii, de obicei, de aceeași categorie. 38 *sn* (Îs) ~de gardă Clădire sau încăpere pe care o ocupă o gardă militară în timpul serviciului de pază. 39 *sn* (Înv; îs) ~de trupă Unitate militară independentă. 40 *sn* (Îs) ~expedicionar Totalitate a participanților la o expediție, științifică sau militară. 41 *sn* Colecție de opere compuse de autori diferiți, referindu-se la același subiect și formând, prin aceasta, o unitate. 42 *sn* (Îs) ~de legi Culegere de legi Si: *corpus*². 43 *sn* (Îs) ~de doctrină Culegere de principii din care se alcătuiește un sistem.

corpacă *sf* [At: ANTIPA, F. 152 / V: ~rbanca, ~anca / Pl: ~aci / E: nct] (lht; reg) Pește de 20-25 cm, cu corpul foarte comprimat lateral, care seamănă cu plătica și se prinde în cantități mari în Dunăre Si: (reg) *albinaura, batca, frunza-plopului*.

corpancă *sf* *vz* **corpacă**

corpanică *sf* [At: DA / Pl: ~ici / E: *corpancă* + *-ica*] 1-2 (Șhp) Corpacă (mică).

corpulent, ~a *a* [At: C. PETRESCU, C. V. 18 / V: (îvr) ~pul~ / Pl: ~nți, ~e / E: lat *corpulentus*] (D. oameni) Cu corp mare Si: *trupes, voinic*.

corpulentă *sf* [At: CĂLINESCU, E. O. I 17 / V: (îvr) ~pul~ / Pl: ~te / E: lat *corpulentia*] 1 Mărime a trupului Si: (înv) *trupeșie*. 2 Grosime a corpului Si: (înv) *trupeșie*.

corporal¹ *sm* [At: STAMATI, D. / Pl: ~i / E: ger *Korporal*] (Mil; înv) Caporal.

corporal² *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: lat *corporis*] (Bis) Pânză folosită în cultul catolic, pe care preotul pune paharul cu sfânta împărtășanie Cf *antimis*.

corporal³, ~a *a* [At: GHEREA, ST. CR. I 243 / Pl: ~i, ~e / E: lat *corporalis*] 1-8 Care se referă la corp (1-3, 8, 13, 18, 20, 26). 9-16 Privitor la corp (1-3, 8, 13, 18, 20, 26). 17-24 Caracteristic corpului (1-3, 8, 13, 18, 20, 26). 25 Trușesc. 26 Aplicat corpului (1). 27 (Îs) *Pedeapsa* ~a Pedeapsă aplicată delincvenților, constând în lovituri sau tortură. 28 (Îs) *Percheziție* ~a Percheziție făcută unei persoane pentru a constata dacă nu ascunde sub haine, în buzunare etc. arme sau alte obiecte care i-au fost interzise.

corporalitate *sf* [At: DN³ / Pl: ~răți / E: *corporal* + *-itate*] 1-8 Însușire de a avea un corp (1-3, 8, 13, 18, 20, 26).

corporatism *sn* [At: M. MANOILESCU, ap. DA / Pl: ~e / E: fr *corporatisme*] (Ecn) 1 Tendință de organizare în corporații. 2 Sistem corporativ. 3 (Spc) Sistem de organizare economică, politică și socială a statului corporativ. 4 Doctrină social-politică și economică, apărută după primul război mondial, care preconiza înlocuirea sindicatelor muncitorești cu corporații, organizații profesionale din care să facă parte atât muncitorii, cât și patronii, precum și înlocuirea parlamentului cu o reprezentanță națională a corporațiilor.

corporatist, ~a [At: PAS, Z., ap. DA ms / Pl: ~iști, ~e / E: *corporație* + *-ist*] 1-2 *smf, a* (Persoană) care aderă la corporatism (4). 3-6 *a* Care aparține corporatismului (2-4). 7-9 *a* Referitor la corporatism (2-4). 10-12 *a* De corporatism (2-4). 13-16 *a* Corporativ (1-4).

corporativ, ~a *a* [At: ZAHARESCU, E. P., ap. DA ms / Pl: ~i, ~e / E: lat *corporativus*, fr *corporatif*] (Ecn) 1 De corporație. 2 Care se referă la corporații. 3 Care se bazează pe corporații. 4 Care privește organizațiile economice sau politice de tip corporatist. 5 (Îs) *Stat* ~ Stat de tip fascist, în care cetățenii sunt grupați în corporații care funcționează ca organisme de stat și prin care se exercită dictatura fascistă sub forma unor adunări deliberative alcătuite din reprezentanți ai corporațiilor.

corporativism *sn* [At: DA ms / Pl: ~e / E: it *corporativismo*] (Ecn) 1-4 Corporatism (1-4).

corporație *sf* [At: GHICA, S. 597 / V: ~iune / Pl: ~ii / E: lat *corporatio*, fr *corporation*, it *corporazione*, ger *Korporation*, rs *корпорация*] Comunitate (organizată prin lege) de persoane exercitând aceeași profesie Si: (înv) *breasla, cin, corp* (33), (rar) *ghild*, (îrg) *isnaf, tagmă*.

corporațiune *sf* *vz* **corporație**

corpore *sns* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 376 / E: lat *in corpore*] 1 (Îlav) În ~ În grup. 2 (Îal) Cu toții.

corpos *sn* *vz* **corp**

corpulent, ~a *a* *vz* **corpulent**

corpulentă *sf* *vz* **corpulentă**

corpora *vr* [At: GRAIUL I, 539 / Pzi: ~rez / E: nct] (Îrg) A recruta. **corpus**¹ *sn* *vz* **corp**

corpus² *sn* [At: DN³ / Pl: ~uri / E: lat, fr *corpus*] 1 (Tip) Corp de literă de 10 puncte tipografice Si: *garmond*. 2 (Liv) Culegere de documente, de fragmente din mai mulți autori etc. cu privire la un anumit subiect.

corpuscul *sm* [At: DA / Pl: ~i / E: lat *corpusculum*, fr *corpuscule*] 1-2 Corp (18, 20) de dimensiuni foarte mici. 3 Părticică de materie. 4 (Îs) ~tactil Formație nervoasă microscopică, localizată în dermă, specializată în recepția excitațiilor tactile. 5 (Îs) ~elementar Unitate virotică, alcătuită dintr-un centru de acid nucleic înconjurat de o capsulă proteică.

corpuscular, ~a *a* [At: PARHON, B. 34 / Pl: ~i, ~e / E: fr *corpusculaire*, it *corpusculare*] 1-4 Referitor la corpuscul (1-4). 5-8 Care aparține corpusculilor (1-4). 9 (Îs) *Filosofie* ~a Doctrină a lui Epicur, care explica formarea lumii prin întâlnirea atomilor.

corrida sf vz *coridă*

corrigenda sfs [At: DN³ / E: lat *corrigenda*] (Liv) Erată.

corsac sm [At: (a. 1761) TARIF, ap. ȘIO / Pl: ~aci / E: rs *копчакъ*] (Îrg)

1 Vulpă de stepă. 2 (Prc) Blănă de corsac (1).

corsagiu sn vz *corsaj*

corsaj sn [At: COSTINESCU / V: ~agiu / Pl: ~e / E: fr *corsage*, rs *копчакъ*] Parte a rochiei care acoperă bustul.

corsar [At: STAMATI, D. / V: (îrv) *corsariu* / Pl: ~i / E: fr *corsaire*, it *corsaro*] 1 sm Comandant al unei nave particulare, care, cu autorizația guvernului unui stat maritim, ataca și jefuia vasele inamice. 2 sm (Pex) Hoț de mare care prăda vasele de comerț. 3 sm (Pex) Pirat. 4 a (Îs) Vas ~ Corabie rapidă care alunga sau prăda vasele unui stat inamic.

corset sn [At: PANN, P. V. II, 156 / Pl: ~e / E: fr *corset*, it *corsetto*] 1 (Înv) Pieptar cu oase de balenă sau de metal, purtat de femei pentru a li se ridica sânii și a li se subția talia. 2 Centură și chilot elastic pentru comprimarea taliei, abdomenului și șoldurilor. 3 (Med; îs) ~ *gipsat* Aparat din gips sau din alt material rigid pentru imobilizarea coloanei vertebrale sau pentru corectarea altor deformări ale sistemului osos. 4 (Îs) ~ *medical* Corset (2) folosit pentru susținerea unor organe. 5 (Fig; înv; îe) **Slăbește-mă din ~!** Lasă-mă în pace! 6 (Fig) Măsuri care nu lasă să se manifeste în libertate un fenomen.

corsetar sm [At: DA ms / Pl: ~i / E: *corset* + -ar] (Înv) 1 Fabricant de corsete (1-2). 2 Vanzător de corsete (1-2).

corsetaș sm [At: POLIZU / Pl: ~i / E: *corset* + -aș] (Înv) 1-4 Corset (1-2) (mic).

corsetier, ~ă smf [At: DICT. / Pl: ~i, ~e / E: fr *corsetier*] 1 Persoană care creează modele de corset (2). 2 Persoană care face corsete (2). 3 Persoană care execută, după rețete medicale, corsete (3-4). 4 Persoană care comercializează corsete (2).

corsi vtr [At: COMAN, GL. / Pzi: ~sesc / E: nct] (Reg; d. pereți și alte obiecte plate) 1-2 A (se) strâmba.

corsican, ~ă [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: *Corsica* + -an] 1-2 smf, a (Persoană) care trăiește sau este originară din insula Corsica. 3 a Care aparține corsicanilor (1). 4-5 a Specific (Corsicăi sau) corsicanilor (1). 6 sm Populație care trăiește în Corsica.

corso sns [At: DN³ / E: fr *corso*] 1 Promenadă publică. 2 Stradă din centrul unui oraș care servește ca loc de promenadă.

corsoi sn vz *cosoi*

corsur sm [At: GIUGLEA-VÂLSAN, R. S. 72 / Pl: ~i / E: nct] (Îppl a românilor din Serbia, pbl) Corbișor.

corsuri v vz *cursuri*

corșag sn [At: BUGNARIU, N. / Pl: ~uri / E: mg *kórság*] (Reg) Diaree.

cort sn [At: COD. VOR. 171 / V: *colturi* / Pl: ~uri / E: ngr *κόρτη*] 1 Adăpost portativ demontabil, făcut dintr-un schelet de țăruiși fixați în pământ și acoperiți cu una sau mai multe foi de pânză tare și impermeabilă, de material plastic etc. Si: (rar) *tabernacul*. 2 (Îs) *Foaie de ~* Bucată de pânză tare, impermeabilă sau de material plastic din care se fac corturile. 3 (Îe) **A umbra cu ~ul** A fi nomad. 4 (Fig; îae) A hoinări. 5 (Îe) **Ca la usa ~ului** În mod necivilizat. 6 (Îae) Dans popular de pe valea Dunării, cu mișcări vioaie Si: (reg) *zorălia*. 7 (Îae) Melodie după care se dansează „ca la usa cortului”. 8 (Pop; îe) **Ca la ~** Ca țigani. 9 (Îe) **A fi mort în ~** A nu reacționa la nimic. 10 (Pex) Adăpost. 11 (Pex) Sălăș. 12 (Pex) Umbrar. 13 (Spe; Bis; îe) ~ul *mărturie* Cort unde se păstra, în templu la evrei, chivotul legii Si: *tabernacul*. 14 (Bis; îe) **În ~urile dreptilor** În rai. 15 (Îrg) Umbrelă. 16 (Îrg; îf *colturi*) Casă de locuit și dependențe, grajd, șură etc. Si: (reg) *acareturi*.

cortar sm [At: ALRM II/I h. 339 / Pl: ~i / E: *cort* + -ar] (Trs) Țigan care locuiește în cort (1) Si: *laies*.

cortaș sm [At: ALRM II/I h. 339 / Pl: ~i / E: *cort* + -aș] (Ban) Cortar.

cortean, ~ă smf vz *curtean*

cortegiu sn [At: ARISTIA, PLUT. / V: (înv) ~ej / Pl: ~ii / E: fr *cortège*, it *corteggio*] 1 Șir de persoane care însoțesc o personalitate Si: *alai*, *suită*.

2 Șir de participanți la o ceremonie Si: *convoi*. 3 (Fig) Ceea ce însoțește un fenomen. 4 (Fig) Șir.

cortej sn vz *cortegiu*

*cortel*¹ sn [At: ALECSANDRI, T. 1752 / Pl: ~uri / E: *cort* + -el] (Reg) Umbrelă.

*cortel*² sn [At: LB / V: ~rdel / Pl: ~e / E: nct] (Trs) 1 Haină bărbătească, albă, de lână Si: *anteriu*. 2 Haină cu mâneci, din postav alb, brodat cu floricele din lână vopsită numite găitane Si: (înv) *ipingea*. 3 Șubă. 4 Vestă lungă de catifea, cu fluturi din mărgelă.

*cortel*³ sn [At: LB / V: ~fil / Pl: ~e / E: mg *kortély*] (Mgm; îrg) 1 Cvartir.

2 Sălăș. 3 Locuință. 4 Gazdă. 5 Conac.

cortelar sm [At: DICT. / Pl: ~i / E: *cortel*¹ + -ar] (Îrg) 1 Fabricant de umbrele. 2 Negustor de umbrele.

cortelaș sm [At: GH. BULGĂR, ap. DA ms / Pl: ~i / E: *cortel*³ + -aș] (Reg) 1 Persoană care încartiruește soldați. 2 Persoană care ține în gazdă elevi. 3 Elev care stă în gazdă la cineva.

corteluț sn [At: LM / Pl: ~e / E: *cortel*¹ + -uț] (Îrg) 1-2 Umbreluță (1-2).

corteni v vz *curteni*

cortenire sf vz *curtenire*

cortenilor, ~oare a, av vz *curtenitor*

cortes sn [At: DN³ / Pl: ~uri / E: sp, fr *cortès*] (În Spania și Portugalia) 1 Organe reprezentative pe țară, în evul mediu. 2 (Până în 1911) Parlament din Spania și Portugalia.

corteș sm [At: DA / Pl: ~i / E: mg *kortes*] (Mgm; îrg) Agent electoral.

corteși vi [At: DICT. / Pzi: ~sesc / E: *corteș*] (Mgm; îrg) 1 A fi agentul electoral al unui partid, al unui candidat. 2 A reprezenta interesele unui partid sau ale unui candidat.

corteșire sf [At: DA / Pl: ~ri / E: *corteși*] (Mgm; îrg) 1 Desfășurare a unei activități de agent electoral Si: *cortisit* (1). 2 Reprezentare a intereselor unui partid sau ale unui candidat Si: *cortesit* (2).

cortesit sn [At: DA / Pl: ~uri / E: *corteși*] (Mgm; îrg) 1-2 Corteșire (1-2).

cortex sn [At: DN³ / Pl: ~uri / E: lat fr *cortex*] 1 Scoartă a unui copac.

2 Coajă a unui fruct. 3 Înveliș al părului, cuprins între măduva centrală și cuticula exterioară. 4 (Șis) ~ *cerebral* Scoartă cerebrală. 5 (Îs) ~ *suprarenal* Parte periferică a glandei suprarenale. 6 (Îas) Glandă corticosuprarenală.

cortez, ~ă a [At: ODOBESCU, S. I, 228 / Pl: ~i, ~e / E: it *cortese*] (Înv)

1 Politicos. 2 Curtenitor.

cortezie sf [At: ODOBESCU, S. III, 54 / Pl: ~ii / E: it *cortesia*] (Înv)

1 Politete. 2 Curtenie.

*cort*¹ [At: BUGNARIU, N., ap. DA / Pzi: ~tesc / E: ns cf mg *korty*] 1 vt A îndemna. 2 vt A prilejui. 3 vt A stimula. 4 vt A privi pe cineva ceva. 5 vt A interesa. 6 vi A avea voie. 7 vi A avea plăcere.

cortic- vz *cortico*-

cortical, ~ă a [At: PARHON, B. 25 / Pl: ~i, ~e / E: fr *cortical*] 1-3 Referitor la cortex (1-3). 4-6 Care aparține cortexului (1-3). 7 (Îs) *Substanță ~ă* Secreție externă a rinichiului. 8 (Îs) *Partea ~ă* Parte externă.

corticectomie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *corticectomie*] Ablatiune a unei părți a scoarței cerebrale.

cortico- [At: DN³ / V: ~ic- / E: fr *cortico*] Element prim de compunere cu sensul „referitor la scoarta cerebrală”.

corticoid sm [At: DEX² / Pl: ~izi / E: fr *corticoïde*] (Blg) Hormon secretat de corticosuprarenală Si: *corticosteroid*.

corticopleurită sf [At: DN³ / Pl: ~te / E: fr *corticopleurite*] Congestie pulmonară localizată în zona corticală a plămânilor și care afectează și pleura din regiunea respectivă.

corticosteroid sm [At: DEX² / Pl: ~izi / E: fr *corticosteroïde*] (Blg) Corticoid.

corticosteron sm [At: DN³ / Pl: ~i / E: fr *corticostéron*] Hormon steroid prezent în cortexul suprarenal, constituind principiul activ al acestei glande, cu rol esențial în metabolismul glucidelor.

corticosuprarenală sf [At: DN³ / Pl: ~le / E: fr *cortico-surrénale*] 1 (Îs) Glandă ~ Glandă endocrină pereche, indispensabilă vieții, reprezentată

de porțiunea corticală a glandei suprarenale, care secretă un număr mare de hormoni sterolici. 2 Regiune periferică a glandei suprarenale, ai cărei hormoni acționează asupra metabolismului substanțelor organice și minerale.

corticoterapie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *corticothérapie*] Tratament cu hormoni ai corticosuprarenalei.

corticotomie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *corticotomie*] (Med) Incizie a scoarței cerebrale.

corticotrop sm [At: DN³ / Pl: ~i / E: fr *corticotrope*] Hormon al lobului anterior al hipofizei, cu efect stimulator asupra funcțiunii cortexului suprarenal.

cortil sn vz cortel³

cortina *sf* [At: STAMATI, D. / Pl: ~ne / E: it *cortina*] 1 Pânză atârnată spre a acoperi sau a ascunde ceva. 2 (Spc) Perdea de stofă, de catifea etc. prin care se desparte sala de spectacol de scenă și care, prin ridicare sau tragere în părți, marchează începutul unui spectacol sau al unui fragment din acesta, iar, prin lăsare sau tragere spre centru, încheierea lui. 3 (Îs) ~ de fier Perdea de metal care desparte sala de spectacol de scenă și care este folosită, în cazul unui incendiu, pentru a împiedica extinderea acestuia. 4 (Fig; Îas) Totalitate a mijloacelor folosite de țările Europei Occidentale pentru a întrerupe relațiile cu țările comuniste.

cortisor sn [At: POLIZU / Pl: ~oare / E: cort + -(i)sor] 1-10 (Șhp) Cort (1, 10-12, 15) (mic).

cortizol sns [At: DN³ / E: fr *cortisol*] Hormon principal al glandei corticosuprarenale.

cortizon sn [At: DN³ / Pl: ~oane / E: fr *cortisone*] Hormon secretat de glanda corticosuprarenală, preparat sintetic, folosit în tratamentul insuficienței suprarenale, al reumatismului, al astmului, al unor infecții etc.

cortizonoterapie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *cortisonothérapie*] (Med) Folosire terapeutică a cortizonului.

cortol sn [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~oale / E: mg *kártolnī*] (Mgm; reg; Min) 1 Curățare a pietrișului rămas pe locul unde se lucrează în mină. 2 Schimbare a minerilor dintr-un loc în altul, unde se lucrează continuu.

cortoraz sm vz corturar

cortoraș sm [At: ALRM II/I, h. 339 / Pl: ~i / E: corturi + -aș] (Reg) Cortar.

cortorăresc, ~ească a vz corturăresc

cortorel sn vz corturel

cortorseală sf [At: DA ms / V: cot~ / Pl: ~eli / E: cortorosi + -eala] 1-9 Cortorosi (1-9).

cortorosi [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 315/18 / V: cotorăsi, cotorisi, coto~, cuturisi / Pzi: ~sesc / E: bg *кyпpyлнoвaтb*] (Îvp) 1 vr A se debarasa de ceva inutil. 2 vr A se mântui. 3-4 vr A (se) scăpa de ceva indezirabil. 5 vr A se debarasa de ceva supărător. 6-7 vr A (se) salva de un necaz. 8-9 vr A (se) dezbăra de un viciu. 10 vr A se elibera. 11 vr A fugi de undeva. 12 A pleca, a elibera locul.

cortorosire *sf* [At: PRALE, ap. DA. 652 / V: cotorăs~, cotoris~, coto~, cuturis~ / Pl: ~ri / E: cortorosi] (Îvp) 1 Debarasare de ceva inutil Si: *cortorseala* (1), *descortorosire*, *descortorosit¹*. 2 Mântuire. 3 Scăpare de ceva indezirabil Si: *cortorseala* (3), *cortorosit¹* (3), *descortorosire*, *descortorosit¹*. 4 Debarasare de ceva supărător Si: *cortorseala* (4), *cortorosit¹* (4), *descortorosire*, *descortorosit¹*. 5 Salvare de un necaz Si: *cortorseală* (5), *cortorosit¹* (5), *descortorosire*, *descortorosit¹* (5). 6 Dezbrăare de un viciu Si: *cortorseala* (6), *cortorosit¹* (6), *descortorosire*, *descortorosit¹*. 7 Eliberare. 8 Fugă de undeva Si: *cortorseala* (8), *cortorosit¹* (8), *descortorosire*, *descortorosit¹*. 9 Plecare, eliberând locul Si: *cortorseala* (9), *cortorosit¹* (9), *descortorosire*, *descortorosit¹*.

cortorosit¹ sn [At: PRALE, ap. DA ms / V: cotorăs~, cotoris~, coto~, cuturis~ / Pl: ~uri / E: cortorosi] (Îvp) 1 Cortorosi (1). 2 Mântuire. 3-6 Cortorosire (3-6). 7 Eliberare. 8-9 Cortorosire (8-9).

cortorosit², ~ă a [At: MAT. FOLK., 133 / V: cotorăs~, cotoris~, coto~, cuturis~ / Pl: ~iti, ~e / E: cortorosi] (Îvp) 1 Care s-a debarasat de ceva inutil Si: *descortorosit²* (1). 2 Mântuit². 3 Scăpat de o persoană indezirabilă Si: *descortorosit²* (3). 4 Care s-a debarasat de ceva supărător Si: *descortorosit²* (4). 5 Salvat de un necaz Si: *descortorosit²* (5). 6 Dezbrăat de un viciu Si: *descortorosit²*. 7 Eliberat². 8 Fugit de undeva Si: *descortorosit²*. 9 Care a plecat, eliberând locul Si: *descortorosit²*.

cortorositor, ~oare [At: DA / V: cotorăs~, cotoris~, coto~, cuturis~ / Pl: ~i, ~oare / E: cortorosi + -tor] (Îvp) 1-2 *smf, a* (Persoană) care debarasează pe cineva de ceva inutil Si: *descortorositor*. 3-4 *smf, a* Mântuitor. 5-6 *smf, a* (Persoană) care scapă pe cineva de ceva indezirabil Si: *descortorositor*. 7-8 *smf, a* (Persoană) care scapă pe cineva de ceva supărător Si: *descortorositor*. 9-10 *smf, a* (Persoană) care salvează pe cineva de un necaz Si: *descortorositor*. 11-12 *smf, a* (Persoană) care dezbrăă pe cineva de un viciu Si: *descortorositor*. 13-14 *smf, a* Eliberator.

cortoroșită sf [At: MARIAN, NA. 334 / Pl: ~te / E: cortoraș + -ită] (Reg) Țigancă nomadă.

cortulei sn [At: ODOBESCU, S. II, 427 / Pl: ~e / E: cort + -ulet] 1-10 (Șhp) Cortisor (1-10).

corturar sm [At: DR. V, 178 / V: ~tor~ / Pl: ~i / E: corturi + -ar] 1 Țigan nomad. 2 (Pex) Cal slab. 3 (Pex) Cal nărăvaș.

corturăresc, ~ească a [At: H VII, 228 / V: ~tor~ / Pl: ~ești / E: corturar + -esc] 1 Care aparține corturarilor (1). 2 Referitor la corturari (1).

corturel sn [At: TEODORESCU, P. P. 477 / V: ~tor~ / Pl: ~e / E: corturi + -el] 1-10 (Pop; șhp) Cortisor (1-10).

cortuț sn [At: LB / Pl: ~e / E: cort + -uț] 1-10 (Șhp) Cortisor (1-10).

cortui vt [At: CANTEMIR, I. I. I, 232 / Pzi: ~esc / E: fo] (Înv) A ronțai.

coruga vr [At: PĂCALĂ, M. R. 138 / Pzi: p3 ~ruga / E: corugă] 1 (D. lemn) A se îndoi. 2 (D. lemn) A se încovoia. 3 (D. lemn) A se scoroji. 4 (D. casă) A se dărăpăna.

corugator [At: DN³ / Pl: ~i / E: it *corrugatore*, lat *corugator*] (Atm) 1-2 *sm, a* (Mușchi) care încrețește pielea.

corugație sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *corrugation*, lat *corrugatio*, it *corrugazione*] (Atm) Încrețire a pielii ca urmare a acțiunii unor mușchi.

corugă sf [At: H IX, 284 / Pl: ~ugi / E: bg *кopyбa*] (Reg) 1 Tavă făcută din coajă de brad pe care baciul ține mămăliga, lingura, sarea. 2 Vas de lemn din care ciobanii beau apă și lapte. 3 Lingură mare de lemn cu care se bea apă din fântână. 4 Loc pe unde lemnele se dau de vale.

corui sm vz coroi¹

corumpător, ~oare a vz corupător

corumpe vt vz corupe

corumpere sf vz corupere

corumpt¹ sn vz corupt¹

corumpt², ~ă a vz corupt²

coruna vt vz corona

corunare sf vz coronare

corunat¹ sn vz coronat¹

corunat², ~ă a vz coronat²

corunație sf vz coronație

corună sf vz coroaă

coruncă sf [At: DEX² / Pl: ~nce / E: net] Dispozitiv folosit în industria extractivă pentru a prinde și a extrage prăjinile sau țevile rămase în gaura de sondă în urma unei avarii.

corund sn [At: LTR / Pl: ~uri / E: net] 1 (Chm; Min; iuz) Corindon. 2 Oxid de aluminiu, foarte dur, incolor, cu luciu adamatin, impurificat, cu urme de compuși de crom și de fier Cf *safir, rubin, topaz*.

coruni vt vz coroni

corunire sf vz coronire

corunit¹ sn vz coronu¹

corunit², ~ă a vz coronu²

corupător, ~oare [At: IORGA, L. I, 8 / V: *conr~*, *ump~* / Pl: ~i, ~oare / E: *corupe* + -(a)tor] 1-4 *smf, a* (Persoană) care corupe (6-7).

corupe [At: C. NEGRUZZI, I 337 / V: *conr*~, ~umpe / Pzi: corup / E: lat *corrumpere*, fr *corrompre*] 1-2 *vr* (Înv; d. alimente) A (se) altera. 3 *vr* (Înv) A-și pierde caracterul original. 4 *vr* (Înv) A-și pierde destinația inițială. 5 *vr* (D. oameni) A-și pierde integritatea morală. 6 *vt* A face pe cineva să-și piardă integritatea morală Si: *a perverti*. 7 *vt* A determina pe cineva, prin daruri, să îndeplinească o acțiune contrară datoriei sale și adecvată intereselor corupătorului Si: *a cumpăra*, *a mitui*, (pfm) *a spertui*.

corupere *sf* [At: IORGA, L. II, 289 / V: *conr*~, ~ump~ / Pl: ~ri / E: *corupe*] 1 (Înv; d. alimente) Alterare. 2 (Înv) Pierdere a caracterului original Si: *corupt¹* (2). 3 (Înv) Pierdere a destinației inițiale Si: *corupt¹* (3). 4 (D. oameni) Pierdere a integrității morale Si: *corupt¹* (4). 5 Determinare a cuiva, prin daruri, să îndeplinească o acțiune contrară datoriei sale și adecvată intereselor corupătorului Si: *corupt¹* (5), *cumpărare*, *cumpărat¹*, *mituire*, *mituit¹*, (pfm) *spertuire*, *spertuit¹*.

corupt¹ *sn* [At: DA ms / V: *conr*~, ~ump~ / Pl: ~uri / E: *corupe*] 1 (Înv; d. alimente) Alterare. 2-5 Corupere (2-5).

corupt², ~a *a* [At: STAMATI, D. / V: *conr*~, ~ump~ / Pl: ~pti, ~e / E: *corupe*] 1 (Înv; d. alimente) Alterat². 2 (Înv) Care și-a pierdut caracterul original. 3 (Înv) Care și-a pierdut destinația inițială. 4 (Înv; d. cuvinte) Greșit. 5 (Înv; d. cuvinte) Deformat. 6 (D. oameni) Care și-a pierdut integritatea morală Si: *depravat*, *pervertit*. 7 Mituit².

coruptelă *sf* [At: D. RUSSO, BUL. COM. IST. I, 90 / Pl: ~le / E: lat *corruptela*] (Înv) Eroare într-un manuscris.

coruptibil, ~a *a* [At: LM / Pl: ~i, ~e / E: lat *corruptibilis*, fr *corruptible*] 1-6 Care poate deveni corupt² (1-6).

corruptibilitate *sf* [At: DA / Pl: ~tăți / E: lat *corruptibilitas*, fr *corruptibilité*] 1-2 Capacitate de a fi corupt² (6-7) Si: *venalitate*.

coruptor, ~oare [At: DA / Pl: ~i, ~oare / E: fr *corrupteur*] (Fri) 1-4 *smf*, a Corupător (1-4).

corupție *sf* [At: (1848) URICARIUL X, 4/21 / V: *conr*~, ~iune / Pl: ~ii / E: fr *corruption*] 1 (Înv) Alterare. 2 Seducere. 3 Depravare. 4 Abatere de la cinste. 5 Abdicare de la o datorie.

corupțiune *sf* *vz* **corupție**

corvada *sf* *vz* **corvoada**

corvagi *sm* [At: IORDAN, L. R. A. 158 / Pl: ~ii / E: *corvada* + -giu] Soldat care lucrează la corvezi.

corvan *sn* [At: BIBLIA (1688), ap. TDRG / V: ~na, ~ană / Pl: ~e / E: ngr *κορβαρις*] (Grm; iuz) Casă de bani păstrată în altarul bisericii.

corvana *sf* *vz* **corvan**

corvană¹ *sf* *vz* **corvan**

corvană² *sf* *vz* **cervana**

corvată *sf* *vz* **corvoada**

corvetă *sf* [At: GHICA, S. 400 / V: *covertă* / Pl: ~te / E: fr *corvette*, it *corvetta*, ger *Korvette*, rs *козвет*] 1 Corabie mică și rapidă, întrebuințată în luptele maritime. 2 Navă de război de mic tonaj, ușor armată și cu mare mobilitate în acțiune.

corvid *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *corroides*] 1 (Lpl) Familia de păsări *Corvidae*, terestre sau arboricole, omnivore, variate ca mărime și colorit, având ca tip corbul. 2 Păsare din familia corvide (1).

corvoada *sf* [At: I. IONESCU, M. 246 / V: ~ată, ~voa~, ~voată / Pl: ~vezi, (Înv) ~vede / E: fr *corvée*] 1 (Înv; iuz) Muncă gratuită făcută de clăcași proprietarului de pământ sau statului Si: *angara*, *heilăc*, *boieresc*, *clacă*, *havalea*, *robota*. 2 (Înv) Muncă obligatorie pe care o făceau soldații la cazarmă, cu rândul. 3 (Pex) Muncă grea. 4 (Pex) Muncă de care nu poți scăpa și pe care o faci cu neplăcere. 5 (Pex) Muncă foarte plicticoasă.

corvoată *sf* *vz* **corvada**

corvoeală *sf* [At: CIAUȘANU, V. / Pl: ~eli / E: nct] (Reg) 1 Apă tulbure Si: *ciorofleacă*, *goroveală*. 2 Mocirlă.

corzar *sn* *vz* **cordar**

cos *sn* *vz* **cosinus**

cosa *sf* [At: ANTIPA, P. 49 / Pl: ~ale / E: rs *koca*] (Pes; rsm) Peninsula nisipoasă, joasă și lungă, în limanuri.

cosac¹ *sn* [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: ~uri / E: srb *kosak* „ușor de cosit“] (Olt) Triunghi de pământ.

cosac² *sm* [At: ANTIPA, F. I. 145 / Pl: ~aci / E: bg *козакъ*] 1 (lht) Pește de apă dulce *Abramis ballerus*, lung și turtit, cu solzi mici, argintiu-închis, asemănător cu plătica. 2 (Îc) ~caraghios Cosac (1) mic, cu ochii mari. 3 (Îc) ~corcit-cu-batcă, ~cu-botul-turtit, ~nemes Cosac (1) mai mare.

4 (Fig; Înv; îla) **Pirpiri**~ Sărac lipit.

cosac³ *sm* [At: DDRF / Pl: ~aci / E: ns cf srb *kuso*, bg *кысо*, „scurt“] Trunchi de lemn de 6 m lungime.

cosală *sf* *vz* **coseală¹**

cosalău *sn* [At: T. PAPAHAĞI, H. / Pl: ~salaie / E: mg *kaszáló*] (Reg) 1 Loc destinat cositului Si: *fâneată*. 2 Loc unde pasc oile Si: *imas*.

cosaci *sm* *vz* **cosas**

cosar¹ *sm* [At: MARIAN, INS. 518 / V: ~iu / Pl: ~i / E: *cosi* + -ar] (Reg) 1-8 Cosas (5-12).

cosar² *sm* [At: DEX² / Pl: ~i / E: nct] (Orm) Lopătar (*Platalca leucorodina*).

cosariu *sm* *vz* **cosar**

cosas *sm* [At: ANON. CAR. / V: ~aci / Pl: ~i / E: *coasă* + -as] 1 Cositor. 2 (Ast; pop; Îc) **Cei-trei-~i** Cele trei stele așezate în linie din constelația Orion Si: (pop) *cei-trei-sfinți*, *trisfetele*, *toiegele*. 3 Fabricant de coase. 4 Vânător de coase. 5 (Ent; șic ~mare, ~verde) Insectă mare din familia lăcustelor, care produce un zgomot asemănător cu fâșăitul coasei Si: (reg) *caluț-mare*, *caluț-verde*, *caluț-de-iarbă*, *caluț-de-câmp*, *cobilița*, *cobilitariu*, *cosariu*, *lăcustă-verde*, *scăluș*. 6 (Ent; șic ~mic) Căluț-mic. 7 (Ent; Îc) ~gălbui Căluț-gălbui. 8 (Ent; Îc) ~pestrit Insecta *Dectilus verrucivorus* Si: *calusel*, *caluț-pestrit*. 9 (Ent; Îc) ~roșietic Căluț-roșietic. 10 (Ent; Îc) ~rosu Pârâitoare (*Psaphus stidulus*). 11 Greieruș-de-câmp. 12 Păianjen.

cosaștina *sf* *vz* **cosistina**

cosă *sf* [At: DN³ / Pl: ~se / E: fr *cose*] 1 Garnitură metalică pe marginea unui conductor electric Si: *bornă*. 2 Obiect protector din tablă care se introduce în interiorul unei bucle formate la capătul unui cablu.

cosăcel *sm* [At: ANTIPA, P. / Pl: ~ei / E: *cosac* + -el] (lht) 1-2 (Șhp) Cosac² (1) (mic) (*Abramis ballermus*). 3 (Pop) Blehniță.

cosăci *vr* [At: CIAUȘANU, V. / Pzi: ~esc / E: *cosac¹*] (Reg) A se îngusta.

cosăcire *sf* [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *cosăci*] (Reg) Îngustare.

cosăci¹ *sn* [At: DA ms / Pl: ~uri / E: *cosaci*] (Reg) Îngustare.

cosăci², ~a *a* [At: PAMFILE, A. R. 231 / Pl: ~iti, ~e / E: *cosaci*] (Reg; d. terenuri) Cu formă neregulată.

cosăcuță *sf* [At: ANTIPA, F. I. 146 / Pl: ~te / E: *cosac²* + -uta] 1-2 (lht; șhp) Cosac² (1) (mic) (*Abramis ballermus*).

cosărau¹ *sn* [At: REV. CRIT. III, 120 / V: *cusur*~ / Pl: ~ăi / E: mg *koszora*] (Reg) 1 Capăt al căpriorului de sub strașină. 2 Lemne care stau la baza căpriorilor.

cosărau² *sn* *vz* **cosorau**

cosășel *sm* [At: ȚIPLEA, P. P. 27 / Pl: ~ei / E: *cosas* + -el] 1-6 (Șhp) Cosas (1, 3-4) (mic). 7 Lăcustă.

cosător, ~oare *smf*, a *vz* **cusător**

cosătoreasă *sf* *vz* **cusătoreasă**

cosătura¹ *sf* *vz* **cositura**

cosătura² *sf* *vz* **cusătura**

cosânceană *sfs*, a *vz* **sânziană**

cosântană *sfs*, a *vz* **sânziană**

cosântă *sf* [At: MAT. FOLK. 1541 / Pl: ~te / E: nct] (În descânțete) Cu sens neprecizat, probabil cosită.

cosânteală *sfs*, a *vz* **sânziană**

cosânzeană *sfs*, a *vz* **sânziană**

cosânziană *sfs*, a *vz* **sânziană**

cosăre *sf* *vz* **cosire**

cosă¹ *sn* *vz* **cosit¹**

cosă², ~a *a* *vz* **cosit²**

cosător, ~oare *sf*, a *vz* **cositor²**

cosăță sf vz *cosiță*
coscai sm [At: POP, ap. GCR III, 298/27 / V: ~ie sf / Pl: ~ / E: net] (Orn; reg) Corb (*Corvus corax*).
coscaie sf vz *coscai*
coscă sf [At: H. I, 236 / Pl: ~sci / E: bg *котка*, pn *kočka*] (Reg) Pisică.
coscenarist, ~ă smf [At: DEX² / Pl: ~isti / E: co- + *scenarist*] Coautor la un scenariu.
coscenariu sn [At: DEX² / Pl: ~ii / E: co- + *scenariu*] Scenariu făcut de mai mulți autori.
coscior sn vz *coscior*
cosciub sn vz *cosciug*
cosciug sn vz *cosciug*
cosciuv sn vz *cosciug*
coscodac sm vz *scodac*
coșala¹ sf [At: T. PAPAHAĞI, H. 217 / V: (reg) ~sala / Pl: ~cli / E: coșe + -eala] (Reg; mpl) Cusătură.
coșala² sf [At: GORUNEANU, ap. TDRG / Pl: ~eli / E: costi + -eala] 1-2 (D. animale) Cosire (8-9).
coșeașcă sf [At: ANTIPA, P. / Pl: ~ești / E: net] (Pes) Banc de pești.
coșecantă sf [At: LTR² / Pl: ~te / E: co- + *secantă*, fr *cosécante*] (Mat) Funcție trigonometrică a unui unghi, egală cu secanta trigonometrică a unghiului complementar.
coșemna vt [At: DEX² - S / Pzi: ~nez / E: co- + *semna*] A semna împreună cu altcineva un act, o lucrare etc.
coșemnatar, ~ă smf [At: DN³ / Pl: ~ri, ~e / E: co- + *semnatar*] Persoană care semnează alături de altele un act, o lucrare etc.
coșerăre sf vz *coșorare*
coșeri vt [At: CIAUȘANU, V / Pzi: ~resc / E: coșar + i] A tăia cu cosorul.
coșerire vf [At: DA / Pl: ~ri / E: coșeri] Tăiere cu cosorul.
coșerit¹ sn [At: DA / Pl: ~uri / E: coșeri] Coserire.
coșerit², ~ă a [At: DA / Pl: ~iți, ~e / E: coșeri] Care este tăiat cu cosorul.
cosit¹ sf vz *cosie*
cosit² [At: BIBLIA (1688), ap. TDRG / V: (reg) ~și / Pzi: ~sesc / E: vsi *кочити*] 1 vt A tăia cu coasa (1) iarba, plantele de nutreț, cerealele. 2 vt (Pex) A tăia. 3 vt (Fig; instrumentul e o armă, o boală etc.) A omorî. 4 vt (D. animale; nob) A paște. 5 vr (D. animale) A-și lovi, în mers, picioarele unul de celălalt. 6 vr (D. cal) A se răni cu potcoava când se coșește (5). 7 vr (D. haine) A se roade prin frecare.
cosicel sn vz *cosițel*
cosicioară sf [At: TEODORESCU, P. P. 630 / P: ~cioa- / Pl: ~re / E: costiță + -ioară] 1-8 (Pop; șhp) Cosiță (1, 3-5) (mică).
cosie¹ sf [At: PAMFILE, A. R. 125 / V: ~si, ~stie / Pl: ~ii / E: coasă + -ie] (Mol; Buc) Coadă de coasă.
cosie² sf [At: ȘINCAI, HR. I 118/11 / A: net / Pl: ~ii / E: net] (Înv; nob; ned) Condiment.
cosinus sm [At: LTR² / Pl: ~uri / E: co- + *sinus*] (Mat) Funcție trigonometrică a unui unghi, egală cu sinusul unghiului complementar.
cosinusoidă sf [At: DN² / Pl: ~de / E: fr *cosinusoides*] Reprezentare grafică a funcției trigonometrice cosinus.
cosinzeană sfs, a vz *sânziană*
cosir sn vz *cosor¹*
cosire sf [At: LB / V: (reg) ~sare / Pl: ~ri / E: costi] 1 Tăiere cu coasa a ierbii, plantelor de nutreț, cerealelor Si: *cosit¹* (1). 2 (Pex) Tăiere. 3 (Fig; instrumentul e o armă, o boală etc.) Omorâre. 4 (D. animale; nob) Păscut¹. 5 (Ccr) Loc de pe care s-a cosit iarba sau cerealele și pe care pasc oile. 6 (Ccr) Recoltă de iarbă bună pentru cosit¹ (1) Si: *coasă*. 7 (Ccr) Loc unde iarba cosită e încă pe brazdă Si: *polog*. 8 (D. oameni; d. animale) Lovire, în mers, a picioarelor unul de celălalt Si: *cosit¹* (5). 9 (D. cal) Rănire cu potcoava când se coșește (5) Si: *cosit¹* (6). 10 (D. haine) Roadere prin frecare Si: *cosit¹* (7).
cosiriste sf [At: PAMFILE, A. R. 160 / V: ~sor- / Pl: ~ti / E: cosire + -iste] (Reg) 1 Loc cosit Si: *cositura*. 2 Cosie¹.

cosiș av [At: RĂDULESCU-CODIN, ap. DA / E: costi + -iș] Ca și cum ar costi (1).
cosișoară sf [At: GOROVEI, C. 43 / Pl: ~re / E: coasă + -ișoară] 1-2 (Șhp) Coasă (1) (mică).
cosistina sf [At: DA ms / V: ~saș- / Pl: ~ne / E: costi + -stina] (Reg) 1 Holdă cosită pentru nutreț la vite. 2 Loc cosit de curând. 3 Fânaț de deal.
cosit¹ sn [At: ȘEZ. VI, 1 / V: (reg) ~săt / Pl: ~uri / E: costi] 1-3 Cosire (1-3). 4 (D. animale; nob) Păscut¹. 5-7 Cosire (8-10).
cosit², ~ă a [At: EMINESCU, N. 48 / V: ~săt / Pl: ~iți, ~e / E: costi] 1 (D. plante) Care a fost tăiat cu coasa. 2 (Pex) Care a fost tăiat. 3 (Fig) Care a fost omorât. 4 (D. terenuri) De pe care s-a cosit iarba. 5 (D. cal) Care s-a rănit cu potcoava când s-a cosit (5). 6 (D. haine) Care s-a ros prin frecare.
cositor¹ sns [At: LEX. MARS. 247 / V: (reg) ~sot-, ~st-, ~storiu, cus-, cusot-, cust-, cusut- / E: vsi *кочитеръ*] 1 Metal alb-argintiu, maleabil, mai ușor decât plumbul, folosit la spoirea vaselor de aramă Si: *staniu*. 2 Staniu în aliaj cu cuprul, folosit la fabricarea veselei Si: *bronz*.
cositor², ~oare [At: GHICA, S. 537 / V: ~săt-, (reg) ~stoară, costioară / Pl: ~i, ~oare / E: costi + -tor] 1-2 smf, a (Persoană) care coșește (1). 3 a (Fig; inv) Ucigător. 4 sn Loc bun de cosit (1) Si: *fânaț*. 5 sf (La românii din Serbia; if *costoara*, *costioara*) Coasă. 6 sf Mașină de cosit¹ (1). 7 smf Animal care se coșește (5).
cositorar sm [At: PONTBRIANT, D. / V: ~stâr-, (reg) ~st- / Pl: ~i / E: cositor + -ar] 1 Meșter care spoiește vase cu cositor (1). 2 Meșter care fabrică obiecte din cositor¹ (2). 3 Țigan spoitor.
cositoarea sf [At: DICT. / Pl: ~eli / E: cositor + -eala] 1 Cositorire. 2 Spoială cu cositor¹ (1).
cositori vt [At: COSTINESCU / V: (reg) ~st-, cust- / Pzi: ~resc / E: cositor¹] 1 A spoi interiorul unui vas cu cositor¹ (1). 2 A acoperi obiecte metalice cu un strat de cositor¹ (1), pentru a nu se oxida.
cositorire sf [At: DICT. / V: (reg) ~st-, cust- / Pl: ~ri / E: cositori] 1 Spoire a interiorului unui vas cu cositor¹ (1) Si: *cositorit¹* (1). 2 Acoperire a unor obiecte metalice cu cositor¹ (2), pentru a nu se oxida Si: *cositorit¹* (2).
cositorit¹ sn [At: DA ms / V: (reg) ~st-, cust- / Pl: ~uri / E: cositori] 1-2 Cositorire (1-2).
cositorit², ~ă a [At: MON. OF. (1875), ap. TDRG / V: ~st-, cust- / Pl: ~iți, ~e / E: cositori] (D. obiecte) 1 Care este spoit în interior cu cositor¹ (1). 2 Care este acoperit cu cositor¹ (1).
cositura sf [At: COSTINESCU / V: (reg) ~săt- / Pl: ~ri / E: costi + -tura] 1-5 Cosire (1-2, 8-10). 6 Plante cosite. 7 Cosiriste (1). 8 Cantitate de iarbă cosită Si: *recolta*. 9 Rană pe care și-o fac animalele la picioare când se coșesc (5).
cositat, ~ă [At: ANON. CAR. / Pl: ~ați, ~e / E: costiță + -at] 1-2 smf, a (Înv; nob) (Persoană) cu costițe (1). 3 sf Cosiță (5).
costiță sf [At: DOSOFTEI, V. S. 188/1 / V: (reg) ~săta / Pl: ~te / E: bg *кочия*, srb *kosica*] 1 Păr al femeilor, lăsat să crească lung și împletit, despărțit sau nu în două, apoi lăsat pe spate sau prins în jurul capului Si: *couda*, *codița*. 2 (Pop; ie) A împleti ~ albă A rămâne față bătrână. 3 (Pop; ie) ~e moarte Păr fals împletit. 4 (Prc) Șuviță de păr. 5 (Reg; pan) Bătătură de la genunchiul calului. 6 (Bot) Planta erbacee agățătoare *Vicia hirsuta*, cu frunze terminate cu un cărcel ramificat, cu flori mici, albe-albăstrii, cu fructe păstăii păroase. 7 (Reg) Stuf împletit deasupra acoperișului casei.
cosițel sm [At: PANȚU, PL.² / V: ~icel, ~coșet-, ~coși- / Pl: ~ei / E: costiță + -el] (Bot; reg) Planta erbacee *Sium latifolium*, cu foliole dințate, cu flori albe, care crește prin locuri mlăștinoase.
cosm¹ sn vz *cosmos*
-cosm² [At: DN³ / E: fr *-cosme*] Element secund de compunere cu semnificația „(Referitor la) cosmos”.
cosm³- vz *cosmo*
cosmadin sm [At: PAMFILE, S. 161 / V: ~and- / Pl: ~i / E: Cosma + D(am)in] (Îvp) Prima zi a lunii iulie, închinată, în calendarul creștin ortodox, sfinților „doftori fără arginți” Cosma și Damian.

cosmandin *sm* *vz* **cosmadin**

cosmet- *vz* **cosmeto-**

cosmetic, ~a *a* [At: BIANU, D. S. / A: (înv) ~*metic* / V: ~*cozm*- / Pl: ~*ici*, ~*ice*, (înv) ~*uri* / E: fr *cosmétique*] 1-2 *sn, a* (Substanță) care servește la îngrijirea și înfrumusețarea pielii, a părului. 3 *sf* Artă a îngrijirii igienice a pielii și a părului, folosind cosmetice (1). 4 *sf* Profesie a cosmeticianului. 5 *sf* Ramură a industriei chimico-farmaceutice care se ocupă cu fabricarea cosmeticelor (1). 6-8 *a* Referitor la cosmetică (3-5). 9-11 *a* Care aparține cosmeticii (3-5).

cosmetician, ~a *smf* [At: LEG. EC. PL. 301 / P: ~*ci-an* / Pl: ~*ieni* ~*iene*, (nob) ~*i*, ~*e* / E: *cosmetic* + -(i)*an*] 1-2 Persoană care se ocupă cu cosmetica (3, 5).

cosmeto- [At: DN³ / E: fr *cosméto-*] Element prim de compunere cu semnificația: 1 De cosmetică (3). 2 Propriu cosmeticii (3).

cosmetolog, ~a *smf* [At: DEX² / Pl: ~*ogi*, ~*oge* / E: fr *cosmétologue*] Specialist în cosmetologie.

cosmetologic, ~a *a* [At: MDA ms / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr *cosmétologique*] 1 Referitor la cosmetologie. 2 Care aparține cosmetologiei.

cosmetologie *sf* [At: DN² / Pl: ~*ii* / E: fr *cosmétologie*] Știință care se ocupă cu înfrumusețarea corpului uman.

cosmiatrie *sf* [At: DN² / Pl: ~*ii* / E: fr *cosmiatrie*] (Rar) Specialitate medicală care se ocupă cu înlăturarea defectelor fizice, și menținerea frumuseții.

cosmic, ~a *a* [At: LM / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr *cosmique*] 1 Care aparține universului. 2-3 Referitor la cosmos (1-2). 4-5 De cosmos (1-2). 6-7 Caracteristic cosmosului (1-2). 8 (fs) *Raze* ~*ice* Radiații ionizate cu mare putere de pătrundere, care străbat atmosfera în direcție aproape verticală. 9 (fs) *Evoluție* ~a Transformări succesive suferite de corpurile cerești. 10 (fs) *Spațiu* ~ Spățiu infinit în care se află planetele, stelele, galaxiile etc. 11 (fs) Spățiu interplanetar. 12 (fs; pex) Spățiu din exteriorul planetei noastre, dincolo de atmosfera terestră. 13 (fs) *Radiație* ~a Radiație corpusculară sau electromagnetică provenită din spațiul cosmic. 14 (îvr; imp) Cosmogonic (1).

cosmo- [At: DN³ / V: *cosm-* (înv) *cozm-* / E: fr *cosmo-*] Element prim de compunere cu semnificația: 1-2 Referitor la cosmos (1-2). 3-4 De cosmos (1-2).

cosmobiologie *sf* [At: DN² / Pl: ~*ii* / E: fr *cosmobiologie*] Disciplină științifică al cărei obiect este viața în cosmos (2).

cosmoceală *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: ~*eli* / E: net] (Reg) Amestec de mai multe mâncăruri laolaltă.

cosmochimie *sf* [At: DN² / Pl: ~*ii* / E: fr *cosmochimie*] Ramură a chimiei care studiază elementele și combinațiile chimice din cosmos.

cosmocrație *sf* [At: DN² / Pl: ~*ii* / E: fr *cosmocrație*] (Rar) Monarhie universală (imaginată de antici).

cosmodrom *sn* [At: DN² / Pl: ~*uri*, (îvr) ~*oame* / E: fr *cosmodrome*, rs *КОСМОДРОМ*] 1 Teren special amenajat pentru lansarea sateliților artificiali și a navelor cosmice. 2 Stație de plecare pentru navele cosmice cu oameni la bord Si: *astrodrom*.

cosmoeconomie *sf* [At: DN³ / Pl: ~*ii* / E: *cosmo-* + *economie*] (Rar) Mondoeconomie.

cosmofiziologie *sf* [At: DN³ / Pl: ~*ii* / E: fr *cosmophysiologie*] Știință care studiază funcțiile organismului în condiții cosmice artificiale sau în timpul unui zbor în cosmos (2).

cosmofotogrammetrie *sf* [At: DN³ / Pl: ~*ii* / E: fr *cosmophotogrammétrie*] Metodă fotogrametrică de măsurare și de reprezentare grafică a unor mari porțiuni din suprafața terestră sau din a celorlalte planete, întocmind hărți pe baza fotografiilor luate din sateliți artificiali.

cosmogonic, ~a *a* [At: DN³ / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr *cosmogénique*] 1 Referitor la cosmogenie. 2 Caracteristic cosmogeniei. 3 Care aparține cosmogeniei.

cosmogenie *sf* [At: DN³ / Pl: ~*ii* / E: fr *cosmogénie*] Teorie referitoare la geneza universului.

cosmogonic, ~a *a* [At: DA / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr *cosmogonique*] 1-2 Referitor la cosmogenie (1-2). 3-4 Caracteristic cosmogeniei (1-2). 5-6 Care aparține cosmogeniei (1-2).

cosmogonie *sf* [At: HEM 1649 / Pl: ~*ii* / E: fr *cosmogonie*] 1 Cosmogenie. 2 Ramură a astronomiei care studiază originea și evoluția corpurilor cerești și ale sistemelor de corpuri cerești.

cosmograf, ~a *smf* [At: DA / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr *cosmographe*] Specialist în cosmografie.

cosmografic, ~a *a* [At: DA / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr *cosmographique*] 1 Referitor la cosmografie. 2 Care aparține cosmografiei.

cosmografie *sf* [At: CULIANU, C. 3 / Pl: ~*ii* / E: fr *cosmographie*] Ramură a astronomiei care se ocupă cu descrierea corpurilor și fenomenelor cerești așa cum sunt cunoscute din observații, fără explicare și interpretare.

cosmolog, ~a *smf* [At: DA ms / Pl: ~*ogi*, ~*oge* / E: fr *cosmologue*] Specialist în cosmologie.

cosmologic, ~a *a* [At: DA / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr *cosmologique*] 1 Referitor la cosmologie. 2 Care aparține cosmologiei.

cosmologie *sf* [At: LTR² / Pl: ~*ii* / E: fr *cosmologie*] Știință care studiază structura, dimensiunile, evoluția universului și legile generale care îl conduc.

cosmonaut, ~a *smf* [At: DN² / Pl: ~*uți*, ~*e* / E: fr *cosmonaute*, rs *КОСМОНАУТ*] Astronaut.

cosmonautic, ~a [At: DN² / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr *cosmonautique*] 1 *sf* Astronautică. 2 *a* Referitor la astronautică. 3 *a* Care aparține astronauticii.

cosmonavă *sf* [At: DN² / Pl: ~*ve* / E: *cosmo-* + *navă*] Navă cosmică.

cosmonomic, ~a *a* [At: DN² / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr *cosmonomique*] 1 Referitor la cosmonomie. 2 Care aparține cosmonomiei.

cosmonomie *sf* [At: DN² / Pl: ~*ii* / E: fr *cosmonomie*] Totalitate a legilor care guvernează universul.

cosmopatologic, ~a *a* [At: DN³ / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr *cosmopatologique*] 1 Referitor la cosmopatologie. 2 Care aparține cosmopatologiei.

cosmopatologie *sf* [At: DN³ / Pl: ~*ii* / E: fr *cosmopatologie*] Studiul acțiunii nocive a factorilor cosmici asupra organismelor vii.

cosmopolit, ~a [At: KOGĂLNICEANU, ap. DA ms / Pl: ~*iti*, ~*e* / E: fr *cosmopolite*] 1-2 *smf, a* (înv) (Persoană) lipsită de sentiment patriotic. 3-4 *smf, a* (Persoană) care admiră tot ce este străin țării sale. 5 *a* (înv) Pestiș, provenit din amestecul mai multor naționalități. 6-13 *smf, a* (Persoană) care se manifestă în sensul cosmopolitismului (1-4). 14-21 *smf, a* (Persoană) care susține cosmopolitismul (1-4). 22 *a* Care aparține mai multor culturi. 23 *a* Care este comun mai multor țări sau tuturor țărilor Si: *universal*. 24-27 *a* Referitor la cosmopolitism (1-4). 28-31 *a* Care aparține cosmopolitismului (1-4). 32 *a* (D. plante; rar) Cu o largă răspândire geografică.

cosmopolitism *sn* [At: MAIORESCU, CR. I, 353/20 / Pl: ~*e* / E: fr *cosmopolitisme*] 1 Concepție din antichitate care promova ideea cetățeniei universale. 2 Concepție potrivit căreia patria este lumea întreagă. 3 Concepție care nu face distincție între patria proprie și alte țări, ci privește toate națiunile cu același interes. 4 Concepție politică prin care se propagă indiferența față de cultura materială și spirituală a propriei națiuni și față de limba și tradițiile naționale. 5 Lipsă de patriotism. 6 Admirație față de tot ce este străin țării sale.

cosmos *sn* [At: DA ms / V: (rar) ~*sm* / Pl: ~*uri* / E: fr *cosmos*] 1 (Ant; fœc *haos*) Universul, considerat ca un tot armonios organizat, infinit în timp și spațiu. 2 Spațiu cosmic.

cosmotron *sn* [At: DN³ / Pl: ~*oane* / E: fr *cosmotron*] (Fiz) Accelerator de particule Si: *sincropozitron*.

cosondroci *smf* *vz* **cozondraci**

cosorău *sn* *vz* **cosărău**

cosoi *sn* [At: (a. 1645) IORGA, B. R. 89 / V: *cors*~, *cus*~ / Pl: ~*oai* / E: net] 1 (Reg) Cui care prinde scaunul de osia carului. 2 (înv) Țintă mare, de alamă, cu care se împodobeau hamurile. 3 (îrg; lpl) Curelușe de nuiile cu care se leagă cercurile de lemn pe buți. 4 (Reg) Curea lungă și subțire

cu care se leagă briceagul la șerpar. 5 (Reg) Șiret de piele cu care se leagă ghetete. 6 (Reg) Curea subțire ca găitanul. 7 (Fig) Cal slab și bătrân, sortit tăierii. 8 (Reg) Piele netăbăcită, transparentă, din care se fac fire pentru cusut. 9 (Reg) Cusătură mare, urâtă.

cosolină *sf* *vz* **coșolină**

cosomor [At: VICIU, GL. / Pl: ~i / E: ns cf *posomor*] (Reg) 1-2 *smf*, *a* (Om) mănios. 3-4 *smf*, *a* (Om) bosumflat. 5 *a* (D. timp) Noros. 6 *av* (D. apă; ie) **A sta** ~ **A se face baltă**.

cosondroc *sm* *vz* **cozondroc**

cosor¹ *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 62 / V: ~sir, ~sur / Pl: ~oare / E: vsi *косоръ*, srb *kosor*, mg *koszor*] 1 Cuțit scurt, cu vârful încovoiat. 2 (fe) **A se ține** ~ **A se ține neabătut de o treabă**. 3 (fae) **A fi viril**, în ciuda vârstei înaintate. 4 (le) **L-a ras cu ~ul** l-a făcut-o. 5 (Spc) Un fel de coasă cu coada de 1 m, pentru tăiat stuful Si: *târpan*. 6 Planta erbacee acvatică *Ceratophyllum demersum*, cu tulpină lungă și subțire, cu flori unisexuate, solitare, cu fructe ovale, prevăzute cu spini de forma unui cosor (1) Si: (reg) *brădiș*, *frunza-cerei*. 7 (Bot; reg) Foarfeca-bălții (*Stratiotes aloides*). 8 (Pfm) Penis. 9 (Spc) Penis de cal. 10 Cal bătrân.

cosor² *sm* [At: HERZ.-GHER., M. IV 240 / Pl: ~i / E: ns cf *cosomor*] (Reg) 1 Om morocănos. 2 Om violent.

cosorală *sf* *vz* **cosoreală**

cosoraș *sn* [At: I. VĂCĂRESCU, P. 350/19 / V: *cusur*~ / Pl: ~e / E: *cosor¹* + -as] 1-14 (Șhp) Cosor¹ (1, 5-10) (mic).

cosorău¹ *sn* [At: DENSUSIANU, T. H. / V: ~sar~, ~reu, *cursur*~, *cusur*~ / Pl: ~raie / E: *cosor¹* + -au] 1-14 (Șdp) Cosor¹ (1, 5-10) (mare). 15 (Reg; spc) Cuțit de tâlhari.

cosorău² *sn* [At: FRÂNCU-CÂNDREA, M. 99 / V: ~reu, *cusur*~ / Pl: ~raie / E: mg *koszoru*] (Reg) 1 Grindă care leagă alți pari. 2 Furci pe care se poate clădi ceva. 3 Colț al casei. 4 Lemne pe care se pun căpriorii Cf *cosoroaba*.

cosorăre¹ *sf* [At: DA / V: ~serie / Pl: ~ri / E: *cosor¹*] 1 Tăiere a viei cu cosorul¹ (1) Si: *cosorât¹* (1), *cosoreală* (1), *cosoritură* (1). 2 Curățare a pomilor cu cosorul¹ (1) Si: *cosorât¹* (2), *cosoreală* (2), *cosoritură* (2). 3 Tăiere a stufului cu cosorul¹ (5) Si: *cosorât¹* (3), *cosoreală* (3), *cosoritură* (3). 4 (Pex) Tăiere. 5 (Pex) Înghiontire. 6 (Pex) Bătaie. 7 (Pex) Ucidere. 8 (Fig) Ironizare. 9 (Pex) Jignire. 10 (Reg) Scărpinare. 11 (Reg; d. vite) Împerechere.

cosorăre² *sf* [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *cosor²*] (Reg) Privire morocănoasă Si: *cosorât³*.

cosorât¹ *sn* [At: ANTIPA, P. 566 / V: ~serit / Pl: ~uri / E: *cosor¹*] 1-11 Cosorăre¹ (1-11).

cosorât², ~*a* [At: GRAIUL II, 324 / V: ~serit² / Pl: ~âti, ~e / E: *cosor¹*] 1 Tăiat². 2 Curățat². 3 (Pex) Înghiontit². 4 Bătut². 5 (Pex) Ucis². 6 (Fig) Ironizat². 7 (Pex) Jignit². 8 (Reg) Scărpinat². 9 (Reg; d. vite) Împerecheat². 10 Încovoiat ca un cosor¹ (1).

cosorât³ *sn* [At: DA ms / Pl: ~uri / E: *cosor²*] Cosorăre².

cosorât⁴, ~*a* [At: HERZ.-GHER., M. IV 240 / Pl: ~âti, ~e / E: *cosor²*] 1 (Reg; d. sânge) Coagulat². 2 (Inv) Îvinețit².

cosoreală *sf* [At: CIAUȘANU, V. / V: ~ra~ / Pl: ~eli / E: *cosor¹* + -eală] 1-11 Cosorăre¹ (1-11).

cosorel *sn* [At: PAMFILE, I. C. 118 / Pl: ~e / E: *cosor* + -el] 1-14 (Șhp) Cosoraș (1-14).

cosoreu¹ *sn* *vz* **cosorau¹**

cosoreu² *sn* *vz* **cosorau²**

cosoriște *sf* *vz* **cosiriste**

cosorit *sn* *vz* **cosorât¹**

cosoritură *sf* [At: LM / Pl: ~ri / E: *cosor¹* + -(i)tura] 1-11 Cosorăre¹ (1-11).

cosor¹ [At: ȘINCAI, HR. II, 278/37 / V: ~seri / Pzi: ~răsc / E: *cosor*] 1 *vr* **A tăia** via cu cosorul¹ (1). 2 *vr* **A curăța** pomii cu cosorul¹ (1). 3 *vr* **A tăia** stuful cu cosorul¹ (5). 4 *vr* (Pex) **A tăia**. 5 *vr* (Pex) **A înghionti**. 6 *vr* (Pex) **A bate**. 7 *vr* (Pex) **A ucide**. 8 *vr* (Fig) **A ironiza**. 9 *vr* **A jigni**. 10 *vr* (Reg) **A se scărpină**. 11 *vr* (D. vite) **A se împerechea**.

cosor² *vr* [At: HERZ.-GHER., M. IV, 240 / Pzi: ~răsc / E: *cosor¹*] (Reg) **A privi** morocănos.

cosoroabă *sf* [At: (a. 1808) IORGA, S. D. XXI, 396 / V: ~sto~, ~storoavă, *costo*~ / Pl: ~be / E: mg *koszorufa*, „cunună“] (Reg) 1 Fiecare din cele opt bărne așezate orizontal deasupra pereților casei, spre a sprijini căpriorii Si: (pfm) *cunună*, *prăstii*, *streașină*, *vânturi*. 2 Scândură sub streașina casei, pe care gospodarul își pune uneltele. 3 (Fig) Femeie grasă. 4 Cal bătrân și neputincios. 5 (Is) ~ *pentru porumbi* Coteț al porumbeilor.

cosotor *sns* *vz* **cositor¹**

cosperdie *sf* [At: LEX. MARS. 124 / Pl: ~ii / E: mg *koszperd*] (Mgî; iuz) Sabie.

cost¹ *sn* [At: LM / Pl: ~uri / E: drr *costa*] 1 Sumă de bani cheltuită pentru producerea sau cumpărarea unui bun, efectuarea unei lucrări, prestarea unui serviciu etc. 2 (Is) ~ul *vieții* Totalitate a cheltuielilor pentru bunuri alimentare și nealimentare precum și a serviciilor utilizate de o familie într-o perioadă determinată. 3 (Is) *Preț de* ~ Total al cheltuielilor necesare în producție pentru fabricarea unui bun oarecare. 4 (Is) Sumă de bani plătită pentru o marfă în scopul revinderii. 5 (le) **A vinde o marfă pe** ~ sau **la prețul de** ~ **A vinde o marfă fără adaos comercial**. 6 (le) **A vinde sub** ~ **A vinde o marfă cu un preț mai mic decât prețul de cost¹ (3)**.

cost² *sn* [At: STAMATI, D. / Pl: ~uri / E: ger *Kost*] (Gmî; reg) 1 Hrană. 2 (le) **A ține pe cineva în** ~ **A ține pe cineva în pensiuie**.

cost³ *sn* [At: ȘINCAI, HR. I, 118/11 / Pl: ~uri / E: net] (Inv; ned) Condiment.

costa [At: (a. 1816) IORGA, S. D. XII, 172/31 / V: *cus*~ / Pzi: *costă* (reg) *coasta*, ~*tează* / E: it *costare*, ger *kosten*] 1 *vr* (D. obiecte) **A se putea obține** prin plata contravalorii (în bani) Si: *a face*, *a prețui*, *a ține*, *a valora*, (inv) *a costalui* (1), *a costisi* (1). 2 *vr* (le) **Ce mă ~ă?** De ce să nu încerc (să fac un lucru)? 3 *vr* (fae) Nu risc nimic. 4 *vi* **A avea o valoare în bani** Si: *a prețui*, (inv) *a costalui* (2), *a costisi* (2). 5 *vi* **A fi scump**. 6 *vi* **A avea un echivalent valoric, altul decât banii** Si: (inv) *a costalui* (5), *a costisi* (5). 7 *vr* (a) **A se plăti cu ceva** Si: (inv) *a costalui* (6), *a costisi* (6). 8 *vr* **A produce o pagubă** Si: (inv) *a costalui* (7), *a costisi* (7). 9 *vr* (Fig) **A produce o suferință**. 10 *vr* (Fig) **A supăra pe cineva**. 11 *vi* **A fi greu de făcut**. 12 *vr* (le) **Nu mă ~ă nimic** Nu-mi cere nici un efort.

costal, ~*a* [At: BREZOLIANU, ap. TDRG / Pl: ~i, ~e / E: fr *costal*] 1 (Ggf) De pe țarm. 2 (Ggf) Referitor la țarm. 3 (Ggf) Al țarmului. 4 (Atm) Care aparține coastei. 5 (Atm) Referitor la coastă. 6 (Atm) Caracteristic coastei.

costalgie *sf* [At: DN² / Pl: ~ii / E: fr *costalgie*] (Med) Nevralgie intercostală.

costandă *sf* [At: (sec. XVI) CUV. D. BĂTR. I, 95 / V: *constand sn*, *cons*~ *sf* / Pl: ~de / E: bg *костанѣшка*] 1 Veche monedă de argint, cu valoare variind după epocă. 2 (Mol) Potronic.

costandinat *sm* *vz* **constantinat**

costarican, ~*a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: *Costa Rica* + -an] 1-2 *smf*, *a* (Persoană) care locuiește sau este originară din Costa Rica. 3-4 *a* Care aparține statului Costa Rica sau costaricanilor (1). 5-6 *a* Caracteristic statului Costa Rica sau costaricanilor (1). 7-8 *a* Referitor la Costa Rica sau la costaricani (1). 9 *smf* Populație din Costa Rica.

costalui *vr* [At: (a. 1816) IORGA, S. D. XII, 172/31 / V: *cuștuli*, *cuștul*~ / Pzi: ~esc / E: mg *kostální*] 1-7 (Irg) **A costa** (1, 4-9).

costanaș *sm* *vz* **căstanaș**

costărar *sm* *vz* **cositorar**

costător, ~*oare* *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: *cus*~ / Pl: ~i, ~oare / E: *costa* + -tor] (luz) Costisitor.

costănteană *sf* *vz* **sânziană**

costectomie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *costectomie*] (Med) Rezecție costală.

costei¹ *sn* *vz* **coștei¹**

costei² *sn* *vz* **coștei²**

costei³ *sn* *vz* **costrei**

costelbă *sf* [At: DA ms / Pl: ~be / E: *co*- + *stelbă*] (Pop) Stelbă.

costeliv, ~a a [At: COSTINESCU / Pl: ~i, ~e / E: bg *костелив*] 1 (D. oameni; d. animale) Slab de i se vâd coastele Si: *costiu*, *costiv*, *firav*, *uscătiv*. 2 (D. capre) Care dă puțin lapte. 3 (D. nucă) Al cărei miez nu se desprinde din coajă. 4 (D. nucă) Cu miezul mic și uscat. 5 (D. lemn) Care are inelele anuale dese Si: *îndesat*, *mărunt*. 6 (Fig) Sec. 7 (Fig; d. oameni) Slab.

coster sms vz *coștei*¹

coștes sm [At: BĂCESCU, P. 32 / A și: *coș* / V: ~tis, *coștis* / Pl: ~i / E: ns cf *coștras*] (lht; reg) Biban.

coșteset av [At: PAMFILE, VĂZD. 39 / E: *coștis* + -et] (lrg) De la umăr spre șoldul opus, în felul cum se poartă arcul Si: (reg) *arceste*.

costicută sf [At: RĂDULESCU-CODIN, I., ap. DA / Pl: ~te / E: ctm *constituție* + *costiță*] (lrg) 1 Constituție fizică. 2 Constituție morală. 3 (Îla) Slab de ~ Slab de caracter.

coștie¹ sf [At: I. IONESCU, D. / Pl: ~ii / E: *coastă* + -ie] (Reg) Coastă de deal.

coștie² sf vz *cosie*

costier, ~a a [At: DN² / Pl: ~i, ~e / E: fr *costière*] (Mm) 1 De țarm. 2 În legătură cu țarmul. 3 (Îs) *Nava* ~a Navă care face curse de-a lungul țarmului. 4 În regiunea țarmului.

costinaș sm [At: PRECUP, P. 48 / Pl: ~i / E: nct] (Reg) Mânz tânăr.

costina sf [At: ȘEZ. XXIII, 106 / Pl: ~ne / E: *coastă* + -ina] Costie¹.

costisi vt [At: (1835) URICARIU VIII, 136/1 / Pzi: p. ~seste / E: ngr *κοστίζω*] 1-7 (lrg) A costa (1, 4-9).

costisitor, ~oare a [At: MARCOVICI, D. 146/5 / Pl: ~i, ~oare / E: *costisi* + -(i)tor] 1 Care costă (1) mult Si: *scump*. 2 (Fig) Care necesită un efort mare pentru a fi îndeplinit.

coștis¹ sm vz *costes*

coștis² sn vz *coștișă*

coștiș³, ~ă [At: CANTEMIR, I. I. I, 168 / Pl: ~i, ~e / E: *coastă* + -is] (Înv) 1 a Îclinat. 2 a Oblic. 3 av Pieziș. 4 av Strâmb. 5 sn Parte laterală a căruței. 6 sn Lănțug care leagă dricul de crucea căruței.

coștișă vi [At: LB / Pzi: ~sez / E: *coștiș*³] (Înv) A înainta oblic.

coștișat, ~a a [At: CONACHI, P. 212 / V: (reg) ~set / Pl: ~ați, ~e / E: *coștișă*] (Înv) 1 Îclinat. 2 Strâmb.

coștișă sf [At: DOSOFTEI, V. S. 69 / V: (reg) ~se, ~is / Pl: ~se / E: *coastă* + -is] 1 Coastă de deal de întindere mică. 2 (Reg) Pantă prăpăstioasă Si: *corhuna*, *plisc*, *țurana*.

coștișe sf vz *coștișă*

coștișel sm [At: MOLDOVAN, T. N. 301 / Pl: ~ei / E: *coștiș*³ + -el] (Reg) Cusătură cu negru pe mâneca iei femeilor.

coștișet, ~a a vz *coștișat*

coștișete sfp [At: PĂCALĂ, M. R. 519 / E: *coștiș*³ + -et] (Reg) Cusătură în formă de râuri oblice pe umerii cămășilor țărănești.

coștișoară sf [At: ALECSANDRI, P. P. 190 / Pl: ~re / E: *coastă* + -isoură] 1-4 (Șhp) Coastă (mică). 5 Costiță (5).

coștișă sf [At: (1630) STEFANELLI, D. C. 3 / Pl: ~te / E: *coastă* + -iță] 1-4 (Șhp) Costișoară (1-4). 5 Coastă de animal comestibil, împreună cu carnea și grăsimea de pe ea, care se prepară în diferite moduri Cf *collet*. 6 Costișă (1).

coștiu, ~ie a [At: REV. CRIT. III, 120 / Pl: ~ii / E: *coastă* + -iu] (Reg; d. animale) Costeliv (1).

costium sn vz *costum*

costiuma vir vz *costuma*

costiulare sf vz *costumare*

costiumat¹ sn vz *costumat*¹

costiumat², ~ă a vz *costumat*²

costiv, ~a a [At: CIAUȘANU, V. / Pl: ~i, ~e / E: *coastă* + -iv] (Reg; d. animale) Costeliv (1).

costoala sf [At: DENSUSIANU, T. H. 314 / P: ~stoa-la / Pl: ~le / E: ns cf *coastă*] 1 Costie. 2 Costișă (1) care nu se poate ara în lung, ci în lat.

costoară sf vz *cositor*²

costoboci snp [At: DEX² / E: lat *costoboci*] Populație traco-dacică din nord-estul Daciei, menționată documentar în sec. I-II î. Hr.

costofată sf [At: PAMFILE, C. 26 / Pl: ~te / E: *coastă* + *fâta*] (Reg; în ghicitori) Fătă.

costoi vt [At: ALECSANDRI, ap. TDRG / Pzi: ~esc / E: ns cf fr *côtoyer*] 1 A trece pe la margine. 2 A atinge doar marginea.

costomoc sn [At: VICIU, GL. / Pl: ~oace / E: ns cf *foștomoc*, *golomoc*, *ghemotoc*] (Reg) Legătură de fân.

costomoci vt [At: VICIU, GL. / Pzi: ~ocesc / E: *costomoc*] (Reg) A încurca.

costor sms vz *cositor*¹

costorar sm vz *cositorar*

costorareasă sf vz *costororeasă*

costorarie sf [At: H XIV, 224 / Pl: ~ii / E: *costorar* + -ie] 1 (Reg) Meșteșugul cositorarului. 2 Atelierul cositorarului. 3 Prăvălia cositorarului.

costoreancă sf [At: MUSCEL, 29 / Pl: ~ence / E: *costor* + -eancă] 1 (Reg) Horă țărănească. 2 Melodie după care se execută costoreanca (1).

costori vt vz *cositori*

costorire sf vz *cositorire*

costorit¹ sn vz *cositorit*¹

costorit², ~ă a vz *cositorit*²

costorit³, ~ă a [At: REV. CRIT. I, 171 / Pl: ~iți, ~e / E: ns cf *custură*] 1 Aranjat cu custura. 2 Îngrijit.

costoriu¹ sms vz *cositor*¹

costoriu² sm [At: CHEST. V, 76/83 / Pl: ~ii / E: nct] (Reg) Bou slab.

costoroabă¹ sf [At: DA / Pl: ~be / E: nct] (Reg) Teleagă cu un cal.

costoroabă² sf vz *cosoroabă*

costoroavă sf vz *cosoroabă*

costororeasă sf [At: I. CR. I, 155 / V: ~rar~ / Pl: ~ese / E: *costor* + -easă] (Reg) 1-3 Nevastă de cositorar (1-3). 4 Spoitoare cu cositor¹ (1). 5-6 Costoreancă (1-2).

costos, ~oasă a [At: VÎRCOL, V. / Pl: ~oși, ~oase / E: *coastă* + -os] (Reg) 1 Cu multe coaste. 2 (D. un drum) Care urcă și coboară multe coaste.

costotom sn [At: DN² / Pl: ~e / E: fr *costotome*] Instrument chirurgical pentru tăierea coastelor.

costotomie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *costotomie*] Secționare chirurgicală a unei coaste.

coștras sm vz *coștras*

coștrareasă sf vz *coștorareasă*

coștras sm [At: CANTEMIR, I. I. I, 14 / A: ~răș / V: *coas*~, ~răș, ~răș, ~reș, ~riș, ~ros, ~ruj, ~rus, ~rușă / Pl: ~i / E: bg *кострешъ*, *кострушъ*, srb *kostreš*] 1 (lht; reg) Biban (*Perca fluviatilis*). 2 (Îc) ~boticos Peștele *Aspro vulgaris*. 3 (Îc) ~spinos Peștele *Gasterosteus aculeatus*. 4 Ghiborț. 5 (Pex) Mânz cu coama, coada și moțul de pe frunte retezat întâia oară. 6 (Pex) Mânz care trece de un an Si: *trețin*. 7 (Pex) Mânz. 8 (Pex) Vițel tuns. 9 (Pex) Băiat tuns. 10 (Pex) Persoană tunsă neregulat. 11-12 (Pex; îf ~rus, ~a) Cal sau iapă cu dungi.

coștrășel sm [At: H III, 290 / Pl: ~ei / E: *coștras* + -el] 1-16 (Șhp) Coștrăș (1, 4-9, 11) (mic). 17 (lht; reg) Bubuioc.

coștrăș sm vz *coștras*

costrea sf [At: ALECSANDRI, P. P. 267 / Pl: ~ele și ~cie / E: *costrei*] (Bot) Costrei.

costrei sm [At: LB / V: ~tei, ~eme / Pl: ~, ~eie sn / E: vsr *костреникъ*, bg *кострей*] 1 (Bot; reg) Plantă de lac cu foaia lată, tăioasă, înspicată Si: (reg) *huler*. 2 Planta erbacee *Echinochloa crus-galli*, mare, cu rizom puternic și târător, cu flori purpurii Si: *balaur*, *belungher*, *uler*. 3 (Bot; reg) Iarbă-bărboasă (*Artemisia vulgaris*). 4 (Bot; reg) Mohor (*Setaria glauca*) 5 (Bot; reg) Odos (*Avena fatua*). 6 (Bot; reg) Plantă cu frunze lineare ascuțite, aspre (*Lithospermum arvense*) Si: *mei-pasareasc*. 7 (Bot; reg) Țăpoșică (*Wadus shicra*). 8 (Șic ~mare) Planta graminee *Sorghum halepense*, cu rizom puternic și spiculețe roșcate, foarte dăunătoare în culturile agricole, folosită ca plantă de nutreț Si: *coada-vulpiei*.

costreme sfp vz *costrei*

costreș sm vz *costrăș*

costreț sn [At: POP, ap. GCR / Pl: ~e / E: ctm *coteț* + *ostreț*] 1-23 Coteț (1-23).

costrică sf [At: ALRT II, 29 / Pl: ~rele / E: *costrea* + *-ica*] (Bot) 1-2 (Shp) Costrea (mică). 3 (Bot; reg) Nume de plantă nedefinită mai îndepărate.

costrîș sm vz *costrăș*

costroș sm vz *costrăș*

costruj sm vz *costrăș*

costruși vt vz *costruși*

costrușire sf vz *costrușire*

costrușit¹ sn vz *costrușit¹*

costrușit², ~a a vz *costrușit²*

costruș sm vz *costrăș*

costrușa vt [At: MARIAN, S. R. II, 69 / Pzi: ~sez / E: *costruș*] (Reg) 1-3 A costruși (1-3).

costrușare sf [At: DAMÉ, T. 127 / Pl: ~șări / E: *costrușa*] (Reg) 1-3 Costrușire (1-3).

costrușat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *costrușa*] (Reg) 1-3 Costrușire (1-3).

costrușat², ~a a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *costrușa*] (Reg) 1-3 Costrușit² (1-3).

costrușă sf vz *costrăș*

costruși vt [At: MARIAN, S. R. II, 69 / V: ~uși / Pzi: ~șesc / E: *costruș*] 1 A reteza coama unui animal. 2 (Pex) A tunde. 3 (Pex) A tunde urât, neregulat.

costrușire sf [At: DR. V, 292 / V: ~uși / Pl: ~ri / E: *costruși*] 1 Retezare a coamei unui animal Si: *costrușare* (1), *costrușat¹* (1), *costrușit¹* (1). 2 (Pex) Tundere. 3 (Pex) Tundere urâtă, neregulată Si: *costrușare* (3), *costrușat¹* (3), *costrușit¹* (3).

costrușit¹ sn [At: DR. V, 292 / V: ~uși / Pl: ~uri / E: *costruși*] 1 Costrușire (1). 2 (Pex) Tundere. 3 Costrușire (3).

costrușit², ~a a [At: DR. V, 292 / V: ~uși / Pl: ~iți, ~e / E: *costruși*] 1 (D. animale) Căruia i s-a retezat coama. 2 (Pex) Tuns². 3 (Pex; d. oameni) Tuns² urât, neregulat.

costrușnic sm [At: H 10, 535 / Pl: ~ici / E: *costruș* + *-nic*] (Reg) Mânz mai în vârstă decât coștrășul (6).

costum sn [At: STAMATI, D. / V: (înv) ~tium / Pl: ~e / E: fr *costume*] 1 (Șis ~ popular) Fel de a se îmbrăca specific al locuitorilor unei regiuni sau unei țări Si: *port*. 2 Fel de a se îmbrăca specific unei epoci istorice. 3 Fel de a se îmbrăca al apartenenților la o clasă socială. 4 Fel de a se îmbrăca al practicanților unei profesii Si: *uniforma*. 5 Fel de a se îmbrăca într-o anumită ocazie Si: *ținuta*. 6 (Pex) Îmbrăcăminte specifică unui popor. 7 (Pex) Îmbrăcăminte specifică unei epoci. 8 (Pex) Îmbrăcăminte specifică unei clase sociale. 9 (Pex) Îmbrăcăminte specifică unei profesii. 10 (Pex) Îmbrăcăminte pentru o anumită ocazie. 11 Rând de haine. 12 Îmbrăcăminte bărbătească alcătuită din pantaloni și jachetă (și vestă). 13 Îmbrăcăminte femeiească alcătuită din fustă sau pantaloni și jachetă Si: *taior*. 14 (Pex) Îmbrăcăminte purtată de cineva fără a corespunde cu apartenența sa la un popor, o epocă, clasă socială, profesie, sex etc., în scopul de a nu fi recunoscut (la un carnaval) sau de a juca într-o piesă Si: *travesti*. 15 (Gmț; îs) ~ de scânduri Coșciug.

costuma [At: STAMATI, D. / V: (înv) ~tiu~ / Pzi: ~mez / E: *costum*] 1 vt A îmbrăca pe cineva cu un costum (12). 2 vt A se îmbrăca cu un costum (12). 3-4 vtr A (se) travesti. 5 vt (Fig) A disimula.

costumare sf [At: DN² / V: (înv) ~tiu~ / Pl: ~mări / E: *costuma*] 1 Îmbrăcare a unui costum (12) Si: *costumat¹* (1). 2 Travestire. 3 (Fig) Disimulare.

costumat¹ sn [At: DA ms / V: (înv) ~tiu~ / Pl: ~uri / E: *costuma*] (Rar) 1-3 Costumare (1-3).

costumat², ~a a [At: DA / V: (înv) ~tiu~ / Pl: ~ați, ~e / E: *costuma*] 1 Îmbrăcat cu un costum (12). 2 Travestit². 3 (Înv; îs) Bal ~ Bal la care participanții sunt costumați (2). 4 (Fig) Disimulat.

costumație sf [At: DN² / V: (înv) ~iune / Pl: ~ii / E: *costuma* + *-(a)ție*] 1 Fel de a se îmbrăca pentru o piesă de teatru sau un carnaval. 2 (Pex) Îmbrăcăminte pentru o piesă de teatru, un carnaval etc. 3 (Pex; rar) Fel de a se îmbrăca.

costumațiune sf vz *costumație*

costumbrism sn [At: DN³ / Pl: ~e / E: sp *costumbrismo*] Curent artistic spaniol de la mijlocul sec. al XIX-lea, în literatură și în pictură, redând în operele lui caracteristice scene de viață și moravuri.

costumbrist, ~a [At: DN³ / Pl: ~iști, ~e / E: sp *costumbrista*] 1-2 smf, a (Persoană) care aderă la costumbrism. 3 a Referitor la costumbrism. 4 a Caracteristic costumbrismului. 5 a Care aparține costumbrismului.

costumier sm [At: CONTEMP. Seria II, 1949, nr. 120, 12/5 / Pl: ~i / E: fr *costumier*] 1 Persoană care confecționează costume (14). 2-3 Persoană care vinde sau închiriază costume (14). 4 Persoană care are în păstrare depozitul de costume al unui teatru.

cosur sn vz *cosor¹*

cosul sn vz *cusut¹*

cosutoreasă sf vz *cusătoreasă*

cosutură¹ sf vz *cusătură*

cosutură² sf [At: H VIII, 138 / E: ctm *cositor¹* + *cusătură*] 1-2 (Reg) Cositor¹ (1-2).

coș¹ i [At: RĂDULESCU-CODIN, 21 / V: *cuș* / E: ns cf fr *couche*, ger *kusch*] (Rep) Strigăt cu care se îndeamnă capra, vaca etc. să stea liniștită la muls.

coș² sn [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 230/25 / Pl: ~uri / E: rs, ucr *кoш, pn kosz*] (Înv; Mol) 1 Tabără tătarească. 2 Grup de locuitori ai unui coș² (1). 3 Formațiune militară tătarească, ce reunea membrii unui coș² (1). 4 (Pex) Tabără militară.

coș³ sn [At: PSALT., 168/5 / Pl: ~uri / E: vs! *кошь*] 1 Obiect portativ de diferite forme, cu sau fără mănere, din papură sau din nulele împletite, în care se păstrează sau se cară provizii sau obiecte Si: (reg) *corfă*, *cosara* (1), *cosarca* (1), *coșnița*, *cotarca*, *paner*, *târnă*. 2 Conținutul unui coș³ (1) Si: (reg) *corfă*, *cosara* (2), *cosarca* (2), *coșnița*, *cotarca*, *paner*, *târnă*. 3 (Pex; șis ~ de gunoi) Coș³ (1) sau cazan din material plastic, tablă etc. pentru depozitarea gunoierului. 4 (Îe) A *arunca la* ~ A renunța la păstrarea unui obiect lipsit de valoare. 5 (La jocul de baschet) Cerc metalic fixat la înălțime pe un panou de lemn și prevăzut cu o plasă fără fund prin care trebuie să treacă mingea pentru a se marca un punct. 6 Punct marcat la baschet. 7 (Îs) ~ *propriu* Coșul³ (5) echipei proprii, care trebuie apărat. 8 (Îs) ~ *advers* Coșul³ (5) echipei adverse, în care trebuie introdusă mingea. 9 (Îe) A *reuși* ~ul A reuși să marchezi un punct. 10 (Sp) Unealtă de pescuit pentru prinderea peștilor mici, împletită din nulele de răchită sau de mlajă, având diferite forme și dimensiuni Si: *cosarca* (5), *cuiță-leasei*, *leagan*, *spele*, *târnoag*, *vârșă*, *vințire*. 11 (Sp; îs) ~ de *raci* Coșciug din nulele pentru prinderea racilor. 12 (Rar) Stup. 13 Împletitură de nulele umplută cu pământ sau cu bolovani, folosită la construirea unor diguri contra inundațiilor sau în fortificații provizorii contra proiectilelor Si: *coteț*. 14 (Reg) Coșar¹ (7). 15 Ladă mare de nulele sau de scânduri în care se păstrează cereale Si: *humbar*, *săsăiac*, *tron*. 16 (Înv) Coșciug. 17 Împletitură de nulele care se așază pe loitrele unui car, când se transportă legume, fructe, cereale etc. Si: *cosar¹* (9). 18 (Pex) Platformă a căruței care seamănă cu o ladă și care servește la transportul diferitelor materiale. 19 (Lpl) Cele două funduri împletite care se pun la căruță numai când se transportă lucruri mărunte Si: *chelna*, *codirla*. 20 Dric. 21 Acoperiș de pânză sau de piele al unei trăsurii, care se poate ridica sau strânge Si: *burduf*, *cobăra*, *coviltir*, *poclit*. 22 Parte a morii de forma unei pâlnii mari în care se toarnă grăunțele de măcinat. 23 (Pop; îe) A *băga* (sau *a turna*) în ~ A căpăta rând la moară. 24 (Îae) A începe să macină. 25 (Fig; îae) A-ți veni rândul să faci ceva. 26 (Înv; îe) I-a *căzut* (sau *i-a picat*) din ~ A sărăcit. 27 (Înv; îe) A *le lua din* ~ A începe să piardă din noroc. 28 (Înv; îae) A da de mare necaz. 29 Pâlnie în formă de piramidă la mașina de treierat, în care se bagă snopii. 30 Ladă a teascului în care se toarnă boabele de struguri și se strivesc. 31 (Pex) Coșar¹ (10). 32 (Pex) Plasă pe care se

îmblătește. 33 Cilindru făcut din coajă de brad și legat cu sfori de tei în care baciul pune brânză sau caș la dospit. 34 Îmbrăcăminte în care se pun penele unei perne. 35 Colac al fântânii Si: *ghizd*. 36 (Mol; înv; îs) ~ de *piatră* Unitate de măsură a pietrei egală cu un stângen sau 4 fătaie. 37 (Trs; Țes) Urzitor. 38 Cavitare prin care trece fumul din sobă spre a ieși în afara casei Si: *horn*. 39 Parte de deasupra vetrei țărănești, sprijinită de stâlpi, care trage fumul spre a-l elimina Si: *bageac*, *buduroi*, *fumar*, *hogeac*, *horn*, *urloi*. 40 Construcție deasupra acoperișului, pe unde iese fumul din sobe. 41 (Pex) Cilindru pe unde iese fumul la un vapor cu aburi. 42 (Pex) Cilindru pe unde iese fumul unei locomotive cu aburi. 43 (Pex) Conductă pe unde sunt evacuate gazele de ardere dintr-o instalație cu focar. 44 (Pop; îla) *Tras pe ~ Murdar*. 45 (Fam; îe) *A tras ~ul* A pățit-o. 46 (O. oameni; pop; îe) *Parcă-i pus pe ~* Este (foarte) slab. 47 (Pop; îae) Pare afumat. 48 (Atm; îs) ~ul *pieptului* Torace. 49 (Pop; îe) *A fi tare în ~* A fi puternic. 50 (Îae) A fi sănătos. 51 (Pop; îe) *A rupe pe cineva în ~* A-i trage cuiva o bătaie strașnică. 52 (Pop; îe) *A se rupe în ~* A munci cu sârguință. 53 (Pop; îe) *A fi rupt* (sau *fript*) în ~ A fi foarte flămând. 54 (Îae) A fi prăpădit de foame și de sete. 55 (Pex) Carapace a racului.

coș⁴ sn [At: BIBLIA (1688), 79 / V: *coji smp* / Pl: ~uri. (înv) ~i sm / E: lat *cossus*] 1 Larva insectei *Hypoderma bovis*, ca un vierme alb, care trăiește în pielea vitelor, formând o mică umflătură. 2 Umflătură provocată de *coș⁴* (1). 3 (Șlp) Bubiță purulentă pe piele, ca urmare a unei leziuni sau a inflamării glandelor sebacee. 4 (Pop; îe) *Zăbale~* Inflamație a colțurilor gurii. 5 (Pop; îe) *A sta ~* A fi gata.

coșaci sm [At: PANȚU, PL.² / Pl: ~ / E: ns cf bg *кошач* „păros” (Reg) Planta erbacee *Astragalus Onobrychis*, păroasă, cu flori albastrii, care crește pe câmpuri și în livezi.

coșag sms [At: ȘEZ. XXXI, 112 / E: ns cf *coșag*] (îvp) Stare maladivă de moșeală în tot trupul Si: (înv) *troahna*.

coșar¹ sn [At: DOSOFTEI, V. S. 76 / V: ~ră sf (pl: ~sări) ~re sf, ~riu (S: ~sea~), ~șăr, ~șare sf, ~șăriu, ~șer~, ~șere sf, ~șerie sf / Pl: ~re, (reg) ~ra, ~șare, ~șere / E: vsl *кошара*] 1 Îngrăditură de nuiete, pentru adăpostul vitelor în timpul nopții Si: *saia*, *țarc*. 2 Grajd de nuiete. 3 Staul. 4 Strungă. 5 Coteț pentru porci. 6 Magazie pentru uscarea și păstrarea porumbului Si: *coșarcă* (6), *cotarcă* (1), *grânar*, *hambar*, *patul*, *porumbar*. 7 Îngrăditură de nuiete, cu fundul mai mic, sprijinită pe un dreptunghi de drugi așezați pe trunchiuri groase de lemn, acoperit cu șindrilă sau stuf, în care se ține porumbul Si: *coș³* (14), *săsăiac*. 8 Șopron pentru păstrarea paielor. 9 Coș³ (17). 10 Leasă pentru uscat fructe Si: *coș³* (31), *loșniță*, *slaniță*. 11 Coș³ (1) din papură, în care pescarii pun peștele prins. 12 (Pan; dep) Casă rudimentară, fără ferestre. 13 Locuință ciobănească.

coșar² sm [At: GOLOGAN, C. R. 101 / Pl: ~i / E: *coș³* + -ar] 1-7 Persoană care face coșuri³ (1, 3, 10-11, 17, 19, 21). 8-14 Vânător de coșuri³ (1, 3, 10-11, 17, 19, 21). 15-20 Persoană care curăță coșurile³ (38-43) de funingine Si: *hornar*, (reg) *cotrău*, *urloier*. 21 Persoană care bagă snopii în mașina de treierat.

coșaras sm vz *coșaras*

coșară¹ sf [At: DA / Pl: ~re / E: mg *kosár*] 1-2 (Reg) Coș³ (1-2).

coșară² sf vz *coșar¹*

coșarcă sf [At: ȘEZ. V, 59 / V: ~rgă (pl: ~sergi), ~soar~ / Pl: ~șarci / E: mg *kosárka*] 1-2 (Reg) Coș³ (1-2). 3 Coș³ (1) mare, cu două toarte.

4 Unealtă din cercuri de alun legate cu tei, pentru adunatul paielor de la arie. 5 (Pes) Coș³ (10). 6 (Reg) Coșar¹ (6). 7 Coș³ (30).

coșareculă sf vz *coșarcuță*

coșare sf vz *coșar¹*

coșargă sf vz *coșarcă*

coșariu sn vz *coșar¹*

koșava sfa [At: PAMFILE, VĂZD. 53 / Pl: ~ve / E: bg *кошара*, srb *košava*] (Reg) Vânt rece, cu viteză mare, asemănător cu bora, care bate primăvara dinspre Alpii Dinarici.

coșaveraj sn [At: DN³ / Pl: ~e / E: ctm *coș³* + *golaveraj*] (Spt) Raport de puncte la jocul de baschet.

coșar¹ sn vz *coșar¹*

coșarar¹ sm [At: H X, 110 / V: ~șer~ / Pl: ~i / E: *coșar¹* + -ar] 1-2 Persoană care face coșare¹ (6-7). 3-4 (Reg) Proprietar de coșare¹ (6-7).

coșarar² sm [At: DICT. / Pl: ~i / E: *coșarar¹* + -ar] 1-14 Coșar² (1-14).

coșaras sn [At: MARIAN, NA. 302 / V: ~șar~ / Pl: ~e / E: *coșar¹* + -as] 1-28 (Șhp) Coșar² (1-14) (tânăr).

coșarcar sm [At: FRÂNCU-CANDREA, M. 52 / Pl: ~i / E: *coșarcă* + -ar] 1-4 Fabricant de coșarci (1-4). 5-8 Vânător de coșarci (1-4).

coșarcărie sf [At: GHETIE, R. M. 93 / Pl: ~ii / E: *coșarcă* + -ie] 1-4 Atelier de făcut coșarci (1-4). 5-8 Prăvălie de vândut coșarci (1-4).

coșarcuță sf [At: DA / V: ~șar~, *cuser~* / Pl: ~te / E: *coșarcă* + -uță] 1-8 (Șhp) Coșarcă (1-2, 4-5) (mică).

coșăre sf vz *coșar¹*

coșarean sm [At: / Pl: ~eni / E: *coșer* + -ean] (Înv) Slujbaş boieresc de pază la coșarele¹ (7) de pe câmp.

coșăreată sf [At: JIPESCU, O. 68 / Pl: ~ete / E: *coșar¹* + -eată] (Reg) Coșar¹ (1).

coșărel sm [At: COSTINESCU / V: ~șer~ / Pl: ~ei / E: *coșar¹* + -el] 1-28 Coșaras (1-28). 29 Dans țărănesc nedefinit mai îndeaproape. 30 Melodie după care se joacă coșărelul (29).

coșărit sn [At: POLIZU / Pl: ~uri / E: *coș³* + -(ar)it] 1 (Înv) Impozit care se plătea pentru fiecare coș³ (40) Cf *fumarit*. 2-7 Curățare a coșurilor³ (38-43). 8 Meserie a coșarului² (15).

coșărita sf [At: PAMFILE, ap. CADE / V: ~șer~ / Pl: ~te / E: *coșarar¹* + -iță] 1-4 (Șhp) Coșară¹ (1-2) (mică).

coșăriu sn vz *coșar¹*

coșărlăie sf [At: VICIU, GL. / Pl: ~âi / E: *coșuri³* + -lăie] (Reg) Coș³ (38) prin care iese fumul din tindă Si: *corlan*, *horn*.

coșată sf vz *coșita*

coșbar sn [At: DA / Pl: ~e / E: nct] (Reg) Coajă de cireș, paltin etc. pusă pe stupi contra soarelui și a ploii Si: *captar*.

coșcan sn vz *coșcană*

coșcană sf [At: I. CR. III, 54 / V: ~an sn / Pl: ~ne / E: ns cf *coșcov*] (Bot) 1 Rădăcină și parte rămasă la suprafață, după ce s-a tăiat (ori s-a ars) stuful. 2 (Îf *coșcan*) Cotor rămas în pământ după cosit sau secerat. 3 (Îvp; îe) *A călca ca pe ~ni* A călca cu greu sau cu frică.

coșcă sf [At: CIOCĂRLAN, SĂM. IV, 155 / Pl: ~ști / E: ns cf *coșcov*] Coajă.

coșcea sf [At: CHEST. II, 49/153 / Pl: ~șce / E: nct] (Reg) Cocioabă.

coșcioabă sf vz *cocioabă*

coșciur sn [At: ANON. CAR. / V: *coșci~* / Pl: ~oare / E: *coș³* + -ciur] 1-32 (Înv) Coșuleț (1-32).

coșciubată sf [At: CHEST. V, 14 / Pl: ~te / E: nct] (Reg) Adăpost (provizoriu) pentru iernatul oilor.

coșciug sn [At: CORESI, EV. 347/24 / V: *coci~*, *corei~*, *coșci~*, ~știg, ~ști~, *cuschî~* / Pl: ~uge / E: vsl *кобычегъ*, după *coș³*] 1-4 (Îrg; șlp) Coș³ (1-2) (mic). 5 (Reg) Coș³ (1) din papură, în patru colțuri. 6 (Pex) Ladă. 7 (Pex) Grămadă. 8 (Spe) Coșuleț din scoarță de copac îndoită la mijloc, iar la capete prinsă cu crenguțe de brad, în care se culeg fragi și zmeură. 9 (Spe) Sicriu. 10 (Noh) Trunchiul unui animal (mare), golit de organe interne Si: *burduf*, *carcasă*, *foale*. 11 Parte a căruței Cf *coș* (18). 13 (Reg; îf *coștiug*) Coteț de găini.

coșcoavă sf vz *coșcov*

coșcodaică sf [At: COMAN, GL. / Pl: ~dăici / E: nct] (Reg) Cotețul câinelui.

coșcodan sm [At: CANTEMIR, IST. 61/30 / Pl: ~i / E: pn *кошкодан*, ucr *кошкодан* „om urât”] 1 Maimuță cu coada lungă. 2 (Fig) Om urât.

coșcogea ai vz *coșcogea*

coșcogea ai [At: ALECSANDRI, T. 339 / V: *coș~*, *cojce~*, ~ge, *gogea*, *gojgo~*, *gosgo~* / E: tc *koșcoğa*] (Fam) 1 Foarte mare. 2 Enorm. 3 Barosan.

4 Crescut foarte mult. 5 Ajuns la maturitate. 6 Desăvârșit.

coșcogeamete ai vz *coșcogeamite*

coscogeamite ai [At: GANE, ap. ȘIO / V: *cogeametea, cog~, cogem~, ~mete, ~eme, ~emete, ~em~, ~emii, gog~, gojgogem~* / E: tc *coscodamii*] 1-6 Coscogea (1-6).

coscogeme ai vz *coscogeamite*

coscogemete ai vz *coscogeamite*

coscogemite ai vz *coscogeamite*

coscogemiti ai vz *coscogeamite*

coscomeite sm [At: ARH. OLT. XXI, 262 / Pl: *~eti* / E: nct] (Reg) 1 Dumicat mare Si: *cocolan*. 2 Cocoloș mare Si: *cocolan*.

coșconar sn [At: ALRM II/I, h. 349 / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Coteț de găini.

coșconeală sf [At: ALRM II/I, h. 339 / Pl: *~ete* / E: nct] (Reg) Loc sub vatră unde se pun lemnele de foc.

coșcoreci sn [At: TOMESCU, GL. 271 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Gura râșniței, pe unde se pun boabele de măcinat.

coșcov, ~a [At: EMINESCU, P. 192 / V: *~oavă sf, ~cuv, ~știiv, cotrov* / Pl: *~i, ~e* / E: tc *kos-kof*] (lvp) 1 a Cu coaja umflată. 2 a Cojit. 3 a Gol pe sub coajă. 4 a Scorbușos. 5 a Cariat. 6 a Găunos. 7 a (D. ridiche) Amar. 8 sf Loc gol pe sub coajă. 9 sf Bășică sub piele. 10 sf Umflătură mică. 11 av (flav) Plin ~ă Plin cu vârf. 12 sf Movilă mică de pământ. 13 sf Depresiune cu diametrul mai mic de 2 m. 14 sf Groapă mică, uscată, în urma scoaterii nisipului sau pietrișului Si: (reg) *bahnă, chișai, crov, cute, răgalie*. 15 sf Mic șes mănos, mai jos față de terenurile vecine. 16 sf Groapă unde adună copiii fructe. 17 sf Adăpost pe care și-l fac câinii în paie sau fân. 18 sf Groapă sub malul râului, unde se ascund peștii și racii Si: (reg) *coif, copcă, răgalie*. 19 sf Nămol vegetal amestecat cu resturi de stuf putrezit. 20 sf Mică insulă plutitoare formată din coșcovă (19) Si: (reg) *cocioc, coșcană*.

coșcoveală sf [At: PAMFILE, C. / Pl: *~eli* / E: *coșcovi + -eală*] 1 Porțiune de perete cojită Si: *coșcovitura* (1), *coșitura* (3). 2 Bucată de tencuială desprinsă de pe perete Si: *coșcovitura* (2), *coșitura* (4).

coșcovi [At: DRĂGHICI, ap. TDRG / V: *~cuv* / Pzi: *~vesc* / E: *coșcov*] 1 vr A face să se cojască Si: *a coji, a scorji*. 2 vt A înlătura stratul superior de pe ceva. 3-4 vtr (D. tencuiala de pe pereți) A (se) desprinde. 5 vr (D. furnirul de pe mobile) A se încreți și a plesni din cauza căldurii și umezelii Si: (pfm) *a se burduși, a se coji, a se coși, a se crăpa, a se scorji*, (reg) *a se scovârda*.

coșcovire sf [At: PAMFILE, C. / Pl: *~ri* / E: *coșcovi*] 1 Cojire. 2 Înlăturare a stratului superior de pe ceva Si: *coșcovit* (2). 3 Desprindere a tencuielii de pe pereți Si: *coșcovit* (3). 4 Încrețire și plesnire a furnirului de pe mobile Si: *coșcovit* (4).

coșcovit¹ sn [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: *coșcovi*] 1-4 Coșcovire (1-4).

coșcovit², ~a a [At: VLAHUȚĂ, ap. TDRG / Pl: *~iți, ~e* / E: *coșcovi*] 1 Care s-a cojit. 2 Căruia i s-a înlăturat stratul superior. 3 (D. pereți) Căruia i s-a desprins tencuiala. 4 (D. mobilă) Căreia i s-a încrețit furnirul.

coșcovitura sf [At: IORGA, ap. CADE / Pl: *~ri* / E: *coșcovi + -tura*] 1-2 Coșcoveală (1-2).

coșcuv, ~a a, sf vz *coșcov*

coșcuv vr vz *coșcovi*

coșenilă sf [At: DN² / Pl: *~le* / E: fr *cochenille*] Insectă originară din Mexic, care trăiește pe cactuși și din care se extrage carminul Si: (reg) *cărmăz (Coccus cacti)*.

coșer¹ sn vz *coșar¹*

coșer², ~a a vz *cuser*

coșerar sm vz *coșar¹*

coșere sf vz *coșar¹*

coșerel sm vz *coșarel*

coșerie sf vz *coșar¹*

coșerită sf vz *coșărița*

coșeriu sm vz *coșar¹*

coșetel sm vz *coșitel*

coșeter sm vz *coșgheter*

coșgheter sm [At: DN³ / V: *~ge~* / Pl: *~i* / E: ctm *coș³ + golgheter*] Sportiv care înscrie cele mai multe puncte la jocul de baschet.

coși [At: LB / Pzi: *~șesc* / E: srb *košiti*, ucr *кошитися*] (îrg) 1 vt A se înfoia. 2 vr A dospi. 3-4 vtr A (se) coșcovi (3-4). 5 vr (D. o parte lovită a corpului) A se umfla. 6 vr (D. piele) A se bășica. 7 vr (Fig) A se lăuda. 8 vr (Șie a ~ în băta) A bate foarte rău. 9 vr A se turti. 10 vr A se apleca. 11 vr A fi obosit de căratul unei greutăți. 12 vr A se zdrobi. 13 vr (Fig) A înșela. 14 (Fig) vt A seduce. 15 vt A fura. 16 vt A mușca tare. 17 vr (D. copac) A i se desprinde scoarța.

coșie sf [At: H II, 299 / Pl: *~ii* / E: bg *копия*] (Reg; bgm) Vânătoare mare.

coșire sf [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: *coși*] (îrg) 1 Înfoiere. 2 Dospire. 3-4 Coșcovire (3-4). 5 Umflare. 6 Bășicare. 7 (Fig) Lăudare. 8 Bătaie foarte puternică Si: *coșit¹* (8). 9 Turtire. 10 Aplecare. 11 Oboselă de la căratul unei greutăți Si: *coșit¹* (11). 12 Zdrobire. 13 (Fig) Înșelare. 14 (Fig) Seducere. 15 Furat¹. 16 Mușcătura tare Si: *coșit¹* (16). 17 Desprindere a scoarței unui copac Si: *coșit¹* (17).

coșit¹ sn [At: PISCUPESCU, O. 300/3 / Pl: *~uri* / E: *coși*] (îrg) 1-17 Coșire (1-17).

coșit², ~a a [At: LB / Pl: *~iți, ~e* / E: *coși*] (îrg) 1 Înfoiat². 2 Dospit². 3-4 Coșcovit² (3-4). 5 Umflat². 6 Bășicat². 7 (Șie) ~ în băta Bătut² foarte rău. 8 Turtit². 9 Aplecat². 10 Obosit de căratul unei greutăți. 11 Zdrobit. 12 (Fig) Înșelat². 13 (Fig) Sedus². 14 Furat². 15 Mușcat² tare. 16 (D. copac) Căruia i s-a desprins scoarța.

coșitura sf [At: LB / Pl: *~ri* / E: *coși + -tura*] (Reg) 1 Umflătură. 2 Bășicare. 3-4 Coșcoveală (1-2).

coșită sf [At: DA / V: *~șată~* / Pl: *~te* / E: ucr *кашиця*] (Reg) Podea sub un pod de apă.

coșitel sm vz *coșitel*

coșleabă sf [At: BUGNARIU, N. / Pl: *~ebe* / E: ns cf bg *кошти*, ucr *куца, кука*, srb *cuća*] (Reg) 1 Adăpost pentru vite. 2 Cotețul câinelui. 3 Casă joasă. 4 Cocioabă.

coșmagă sf [At: (1814) IORGA, S. D. XXI, 468 / V: *~moa~*, *hoșmoa~* / Pl: *~age* / E: ns cf *cocioabă, cociomeagă, cociomeata, coșleabă, coșmandra, coșmolie, coștireata, coștoroaba*] (Reg) 1 Colibă de lemn. 2 Căsuță în care stau ciobanii iarna și păstrează brânza și unelte stânii. 3 Colibă de stuf de lângă stână, în care se află răscolul, strunga, perdeaua. 4 Colibă în care stau oamenii la lucru. 5 (Pex) Coteț prost construit. 6 (Pex) Cotețul câinelui. 7 (Pan) Ridicătură de pământ asemănătoare unui bordei de ciobani.

coșmandra sf [At: I. CR. V, 183 / Pl: *~re* / E: ns cf *coșmagă, coșmolie*] (Reg) 1-3 Coșmelie (1-3). 4 Bucătărie de vară.

coșmar sn [At: NEGRUZZI, S. I, 295 / Pl: *~uri* / E: fr *cauchemar*] 1 Vis urât. 2 Vis care dă senzația de apăsare și de înăbușire. 3 Viziune înfricoșătoare. 4 (Pex) Obsesie înfricoșătoare. 5 (Fig) Stare de grijă apăsătoare și obsedantă.

coșmaresc, ~ească sf [At: DEX² / Pl: *~ești* / E: *coșmar + -esc* cf fr *cauchemardesque*] (Liv) 1-3 De coșmar (1-3).

coșmăgi vr [At: ȘEZ. V, 59/27 / Pzi: *~gesc* / E: *coșmagă*] (Reg) 1 A tăragăna. 2 A se codi. 3 A lenevi dimineața în pat.

coșmăgire sf [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: *coșmăgi*] (Reg) 1 Tăragănare. 2 Codeală. 3 Lenevire dimineața în pat Si: *coșmăgit¹* (3).

coșmăgit sn [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: *coșmăgi*] (Reg) 1-3 Coșmăgire (1-3).

coșmăgioară sf [At: URECHE, ap. TDRG / Pl: *~re* / E: *coșmagă + -(ioară)*] (Reg) 1-14 (Șhp) Coșmagă (1-7) (mică).

coșmelie sf [At: JIPESCU, O. 130 / V: *cojm~, cojmol~, ~mol~, cuș~* / Pl: *~ii* / E: ns cf *coșmagă, coșmandra*] 1 Casă mică. 2 Casă veche. 3 Casă dărăpănată. 4 Șopron. 5 Loc de adăpostire.

coșmoagă sf vz *coșmagă*

coșmolie sf vz *coșmelie*

coșnicioară sf [At: I. CR. II 188 / P: *~cioa~* / Pl: *~re* / E: *coșniță + -(ioară)*] 1-4 (Șhp) Coșniță (1, 6) (mică).

coșnițar *sf* [At: H X, 110 / Pl: ~i / E: *coșniță* + ~ar] 1-2 Persoană care face coșnițe (1, 6). 3-4 Vânător de coșnițe (1, 6).

coșnița *sf* [At: PALIA (1581), 164/7 / V: *coj~*, *cuș~* / Pl: ~te / E: vs! *кошница*, bg rs *хошница*, srh *хошница*] 1 Coș (1) mic de nuiele sau de papură pentru cumpărături sau pentru transportat mâncarea la lucru. 2 (Pfm; îe) **Doar n-ai căzut cu ~ta din cer** Nu ești de neam mare. 3 (Îae) Nu e nimic de capul tău. 4 (Îs) *Bani de (sau pentru) ~* Suma zilnică pentru cumpărături într-o gospodărie. 5 (Fam; îe) **A face ~ta** A face cumpărăturile zilnice. 6 (Reg; spe) Stup.

coșoarcă *sf* *vz* *coșarca*

coșoi *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: ~oale / E: *coș*³ + ~oi] 1-50 (Șdp) Coș³ (1-3, 10-15, 17-19, 31-35, 37-43, 55) (mare). 51 (Reg) Cuptor de grădele sau de căhale.

coșolcă *sf* [At: ALRM II/I h. 354 / Pl: ~oalce, ~leci / E: ns cf *coșoarcă*] (Reg) Coș de nuiele cu fundul turtit.

coșolină *sf* [At: (a. 1828) IORGA, S. D. / Pl: ~ne / E: ucr *кошенина*, rs *кошенина*, srh *košelina*] (Agr; reg) 1 Cereale cosite verzi și folosite ca nutreț. 2 Paie aruncate afară de mașina de treierat.

coșor *sm* [At: T. PAPAHAĞI, ap. DA ms / Pl: ~i / E: nct] (Reg) Împletitură de nuiele așezată în fața și în spatele carului.

coșoroaba *sf* [At: PANTU, PL.² / Pl: ~be / E: nct] (Reg) 1 (Bot) Vâzdoagă (*Dianthus carthusianorum*). 2 (Lpl) Mere și pere uscate.

coșos, **~oasă** [At: COSTINESCU / Pl: ~oși, ~oase / E: *coș*⁴ + ~os] 1-2 *smf*, *a* (Persoană) care are (multe) coșuri (3).

coșoteț *sm* [At: VAIDA / Pl: ~ei / E: mg *Kossuth (pénz)* „ban al lui Kossuth”] (Îrg) 1 Veche monedă de argint în valoare de 10 creițari Si: *pițula*. 2 (Îs) ~de 20 Monedă de 20 de creițari.

coșovean *sm* [At: DR. V, 178 / Pl: ~eni / E: *Coșoveni*] (Reg) Chirigiu.

coștalui *vt* *vz* *coștalui*

coșteai *sn* *vz* *coștei*¹

coștei¹ *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 66/2 / V: *cost~*, *coster*, ~eai / Pl: ~ce / E: mg *kastyly*, bg *кѣшта*] (Mgi) 1 Castel. 2 Culă. 3 Fort. 4 Turn de cetate.

coștei² *sn* [At: ECONOMIA, 55/18 / Pl: ~e / E: ucr *коштили*] (Reg) 1 Coșar din nuiele, de păstrat porumbul și tutele Si: (reg) *săsâiac*, *porumbar*. 2 (Reg) Porumb.

coștei³ *sn* [At: ȘEZ. XXIII, 43 / Pl: ~ce / E: ns cf *coștei*²] (Reg) 1 Săculeț de pânză în care se pune făină. 2 Dos de pernă. 3 Față de pernă. 4 Coșuleț în care se pune brânza de oaie.

coștei⁴ *sm* *vz* *coștei*

coștereată *sf* [At: I. IONESCU, ap. CADE / V: ~rne~, ~tir~, ~line~, ~tiure~ *costir~* / Pl: ~ete / E: ns cf bg *кошта*] (Înv) 1 Coteț de porci. 2 Coteț de găini. 3 (Îrn) Casă mică și urâtă. 4 Cămară mică, în care se țin poame.

coșterneată *sf* *vz* *coștereată*

coștig *sn* *vz* *coșciug*

coștineată *sf* *vz* *coștereată*

coștioara *sf* *vz* *coșitor*²

coștiuv, ~a *a*, *sf* *vz* *coșcov*

coștireață *sf* *vz* *coștereată*

coștis *sm* *vz* *coștes*

coștiub *sn* [At: CHEST. II, 50/354 / Pl: ~e / E: nct] (Reg) Casă ruinată, sărăcăcioasă.

coștiuba *vr* [At: CHEST. II, 388/46 / Pzi: ~bez / E: ns cf *coștiub*] (Reg; d. pereți) 1 A se coșcovi (3). 2 A se ruina.

coștiug *sn* *vz* *coșciug*

coștiuli *vi* *vz* *coștuli*

coștiureată *sf* *vz* *coștereată*

coștoafă *sf* [At: DR. V, 325 / Pl: ~fe / E: ctm *coș*¹ + *cartoafă*] (Reg) Flămânzare.

coștoli *vz* *coștului*

coștoroaba¹ *sf* [At: DELAVRANCEA, H. T. 10 / Pl: ~be / E: ctm *coștereată* + *cocioabă*] (Reg; rar) Cocioabă.

coștoroaba² *sf* *vz* *coșoroaba*

coștui *vt* [At: ALEXICI, L. P. I. 266 / Pl: ~esc / E: ns cf *coștalui*] (Reg; rar) A merita.

coștului *vi* *vz* *coștuli*

coșuleț *sn* [At: ISPIRESCU, L. 281 / Pl: ~e / E: *coș*³ + ~uleț] 1-32 (Șhp) Coș³ (1-2, 10-12, 14, 17, 19, 31-35, 37, 48, 55) (mic). 33 (Spe; șis) ~de *lumânare* de *ceară* Lumânare subțire înfășurată astfel încât să formeze un fel de coș mic, gol la ambele capete, care se aprinde la slujba de noapte din Vinerea Paștelui Si: *colac-de-ceară*, *vârtelnița*. 34 (Bot; îc) ~de-aur larba-turbării.

coșulte *sm* [At: DA / Pl: ~ti / E: nct] (Reg; rar) Mâncău.

coșumi *smp* [At: CHEST. II, 220/319 / E: nct] (Reg; rar) Carâmbii scării.

coșurel *sn* [At: ȘEZ. VII 187 / Pl: ~e / E: *coșuri*³ + ~el] 1-32 (Șhp) Coșuleț (1-32). 33-38 (Șhp) Coș³ (38-40) (mic). 39 (Spe) Pălîii deasupra hambarului, prin care se toarnă vama.

coșut *sn* [At: LB / Pl: ~e / E: *coș*³ + ~ut] 1-38 Coșurel (1-38).

coț¹ [At: DA ms / E: fo] Cotcodac.

coț² [At: PSALT. 329/12 / Pl: *coate*, ~uri, (îvr) *cote* *sn*, *coți* *sm* / E: ml *cubitus*] 1 *sn* (Atm; d. oameni) Parte exterioră a articulației dintre humerus și cubitus, care unește brațul cu antebrațul. 2 *sn* (Îlav) ~la ~

Alături. 3 *sn* (Îal) Împreună. 4 *sn* (Îlav) **În** (sau **din**) **coate** Stând rezemat în coate (1). 5 *sn* (Îe) **A da din coate** A-și face loc, împingând pe alții.

6 *sn* (Îae; fig) A lupta fără scrupule pentru a parveni. 7 *sn* (Îae) A dobândi ceva prin mijloace incorecte. 8 *sn* (Deseori cu indicarea cotului; îe) **A arăta cuiva ~ul** (Însoțit de gest) A refuza pe cineva în mod batjocoritor.

9 *sn* (Îae) A nu lua în seamă pe cineva. 10 *sn* (Înv; îe) **A întoarce ~ul** (sau **coatele**) **cuiva** A-l răsplăti rău. 11 *sn* (Îae) A nu asculta pe cineva.

12 *sn* (Înv; îlav) **Din ~** În zadar. 13 *sn* (Îlv) **A lega ~la ~** A lega un infractor cu mâinile la spate. 14 *sn* (Îal) A lega împreună mai mulți infractori.

15 *sn* (Pop; îla) **Fudul de coate** Sărac. 16 *sn* (Pex) Lovitură dată cu cotul (1). 17 *sn* (Îe) **A-și da coate(le)** (rar, ~) sau, înv, **a-și da cu ~ul unui altuia** A-și face semne de înțelegere Si: (pop) *a se coți*. 18 *sn* (Îae) A se amuza în ascuns pe seama cuiva. 19 *sn* (Îae) A se alia în ascuns contra cuiva Si: (pop) *a se coți*. 20 *sn* (Pfm; îe) **Mă doare-n ~!** Puțin îmi pasă.

21 *sn* (Îe) **A-și băga mâinile până-n (sau până la) coate** A fura mult și fără jenă. 22 *sn* (Bot; reg; îc) **Cinci-coate** Căldărușă (*Aquilegia vulgaris*). 23 *sn* (Îc) **Coate-goale** Sărac. 24 *sn* Parte a mânecii care acoperă cotul. 25 *sn* (Îe) **A-și roade coatele pe băncile școlii** A învăța mulți ani.

26 *sn* (Îe) **A-și roade cu cineva coatele pe băncile școlii** A fi coleg de școală cu cineva. 27 *sn* (Pan; șis) ~ul *dinapoi* Partea ieșită în afară a articulației de la mijlocul piciorului de dinapoi al calului Si: (reg) *căi*, *cotăi*, *cotei* (1). 28 *sn* Unealtă de zidărie Si: *colțar*, *dreptar*, *echer*. 29 *sn* Piesă încovoiată care face legătura între două piese drepte cu direcții diferite, burlane, țevi, conducte etc. 30 *sn* Loc unde își schimbă brusc direcția un drum, o vale etc. Si: *cotitură*. 31 *sn* Meandru a unei ape curgătoare. 32 *sn* Serpentină. 33 *sn* (Reg) Colț. 34 *sn* (Reg; spe) Peninsula mică. 35 (Pop) *sn* Parte adâncă într-o apă, cu pereții dreți Cf *bulboacă*, *vârtej*. 36 *sn* Golf. 37 *sn* Mal abrupt al râului la schimbarea direcției în care curge. 38 *sn* (Fig; înv) Șiretlic. 39 *sn* (Fig; înv) Diversiune. 40 *sm* Distanța de la cot la încheietura mâinii drepte, trecând peste vârful degetului mijlociu. 41 *sm* Veche unitate de măsură a lungimii egală cu 0,637 m (în Moldova) sau cu 0,664 m (în Muntenia). 42 *sm* (Pex; înv) Unealtă de lemn sau metal pentru măsurat, având lungimea unui cot² (41).

43 *sm* (Înv; pex) Bucată de material măsurată cu cotul² (41). 44 *sm* (Rar; îe) **A-i ieși (sau a scoate) limba de un ~** A fi în mare încurcătură. 45 *sm* (Îae) A fi foarte oboșit după un efort (fizic). 46 *sm* (Îvp; îs) **Trei coți de pamânt** Mormânt. 47 *sm* (Înv) Unealtă de lemn sau metal liniată, pentru măsurarea capacității vaselor Si: *curâmb*, *hărăg*. 48 *sm* (Înv; pex) Operație de măsurare oficială a buților Si: *coti*¹.

coț³ *sn* *vz* *cut*¹

cota¹ *vt* *vz* *cauta*

cota² [At: ȘTEFĂNESCU, C. 337 / Pzi: ~tez / E: fr *coter*] 1 *vt* A numerota potrivit unei anumite ordini Cf *a inventaria*. 2 A stabili cursul acțiunilor, titlurilor de creanță etc. (la bursă). 3 *vt* A introduce efecte la

bursă. 4 vi (D. titluri, acțiuni) A avea un anumit curs la bursă. 5 vi A evalua cursul valutar. 6 vt (Fig) A aprecia calitățile unei persoane. 7 vt A înscrie, pe un desen tehnic, dimensiunile obiectului reprezentat. 8 vt A înscrie cotele (13) pe o hartă.

cotac¹ sn [At: GIUGLEA-VÂLSAN, R. S. / Pl: ~ace / E: ns cf cotaie] (Reg) Cotcană.

cotac² sn [At: ȘEZ. XXIII, 43 / Pl: ~uri / E: cot² + -ac] (Mol) Pâlc de pădure.

cotac³ sn [At: PAMFILE J. II, ap. DA / Pl: ~ace / E: nct] (Nob) 1 Pizmă. 2 Ură.

cotac⁴ sm vz cotar²

cotaiba sf [At: ȘEZ. V, 59/1 / Pl: ~tăibi / E: pbl ucr *котобана*, „coș în care se țin găinile“] 1 Coteț pentru vite mici. 2 Cotețul căinelui.

cotaie¹ sf [At: (a. 1757) IORGA, S. D. XIV, 86/12 / V: ~al sn / Pl: ~răi / E: ns cf vsl *котиаль*] (Ban) Găleată mare fără mâner pentru fiert apa.

cotaie² sf [At: TDRG / Pl: ~răi / E: ctm cotei + potaie] (Mol) Javră. **cotal** sn vz cotaie¹

cotăna sf [At: DA ms / Pl: ~ne / E: nct] (Reg) Vas cu fundul rotund, servind ciobanilor pentru gătit, așezat pe un lanț prins de trei pari.

cotangentă sf [At: LTR / Pl: ~te / E: fr *cotangente*] (Mat) Funcție trigonometrică a unui unghi egală cu tangenta trigonometrică a unghiului complementar.

cotar¹ sn [At: H VI, 3 / Pl: ~e / E: bg *котар*] (Reg) 1 Tinda stânei, unde stau scaunele pentru muls Si: *arcaci, comarnic*. 2 (Lpl) Ușile prin care ies oile din strungă, la muls.

cotar² sm [At: (a. 1806) IORGA, S. D. XV, 145 / V: ~ac / Pl: ~i / E: cot² + -ar] 1 (Înv) Persoană care măsoară cu cotul² (47) adâncimea butoaielor pentru a le determina capacitatea. 2 Slujbaş care verifică măsurătorile cu cotul² (41) ale mărfurilor vândute sau lungimea reglementară a cotului² (41). 3 (Ent) Omidă lunguiată și subțire, cenușie, care se deplasează îndoiindu-se. 4 (Îvp; îe) A merge ca un ~ A merge încet și gânditor.

cotară sf vz cotare¹

cotarcă sf [At: (a. 1807) CARTE PENTRU ECONOMIE, ap. BV II, 494 / V: ~rgă / Pl: ~rci / E: srb mg *kotarka*] 1 Coșar² (6). 2 Pod al casei sau al grajdului, în care se țin porumbul. 3 Coș³ (1) de nulele Si: (reg) *cotărița*.

cotare¹ sf [At: ALRM II/I, h. 348 / V: (reg) ~ră / Pl: ~ri / E: nct] (Reg) Cocină.

cotare² sf [At: DA / Pl: ~rări / E: cota] 1 Numerotare potrivit unei anumite ordini Si: *cotaie* (1), (rar) *cotar¹* (1). 2 Stabilire a cursului acțiunilor, titlurilor de creanță etc. (la bursă) Si: *cotaie* (2), (rar) *cotar¹* (2). 3 Introducere a efectelor la bursă Si: *cotaie* (3), (rar) *cotar¹* (3). 4 Curs al titlurilor sau acțiunilor la bursă, într-o anumită zi Si: *cotaie* (4), (rar) *cotar¹* (4). 5 Evaluare a cursului valutar Si: *cotaie* (5), (rar) *cotar¹* (5). 6 (Fig) Aprecieri a calităților unei persoane Si: *cotaie* (6), (rar) *cotar¹* (6). 7 Înscriere, pe un desen tehnic, a dimensiunilor obiectului reprezentat Si: *cotaie* (7), (rar) *cotar¹* (7). 8 Înscriere a cotelor¹ (13) pe o hartă Si: *cotaie* (8), (rar) *cotar¹* (8).

cotare³ sf vz cautare

cotargă sf vz cotarcă

cotărița sf vz cotărița

cotarla sf [At: ALECSANDRI, T. 657 / Pl: ~le / E: ns cf cotei] 1 (Reg) Pistică. 2 (Prt) Căine. 3 (Prt) Javră. 4 (Fig) Copil neastâmpărat. 5 (Fig) Om bătrân și rău.

cotar¹ sn [At: DA ms / Pl: ~uri / E: cota] 1-8 (Rar) Cotare² (1-8).

cotar², ~a a [At: ȘTEFĂNESCU, C. II / Pl: ~ați, ~e / E: cota] 1 Care are înscris un număr potrivit unei anumite ordini. 2 (D. acțiuni, titluri) Care are un curs stabilit la bursă. 3 (D. efecte) Introdus la bursă. 4 (D. cursul valutar) Evaluat. 5-6 (Fig; d. oameni) Apreciat pozitiv sau negativ. 7 (D. un desen tehnic) Care are dimensiunile notate. 8 (Înv; îs) *Geometrie* ~a Parte a geometriei descriptive care reprezintă obiectele prin proiecțiile lor în plan orizontal și indică, prin numere, cotele (17) diferitelor puncte

ale acestor obiecte. 9 (Îs) *Schița* ~a Schiță care notează dimensiunile obiectelor reprezentate. 10 (D. hărți) Care are cotele (13) notate.

cotaie sf [At: DN³ / V: (înv) ~iune / Pl: ~ii / E: it *quotazione*, fr *cotation*] 1-8 Cotare² (1-8).

cotațiune sf vz cotaie

cota¹ sf [At: ȘTEFĂNESCU, C. 522 / Pl: ~te / E: fr *cote*] 1 (Șis) ~ parte Parte cu care cineva contribuie la formarea unui fond, la o cheltuială comună Si: *contribuție*, (iuz) *cisla*. 2 (Îas) Parte care revine cuiva în urma unei repartizări, a unei împărțeli etc. Si: (iuz) *cisla*. 3 (Spc) Sumă pe care o încasează un jucător pentru fiecare miză pusă pe un cal care a câștigat cursa. 4 Parte cu care cineva contribuie la impozite Si: *contribuție*. 5 Cotizație. 6 (Înv) Cantitate de produse (agricole) pe care un producător trebuia să o predea statului. 7 (Înv) Parte care revine unui producător ca sarcină de producție, cu care acesta participă la producția totală a acelui fel de bunuri. 8 (Înv; îs) ~ de *beneficiu* Parte din beneficiu, repartizată cuiva. 9 Parte dintr-un tot, în cifre absolute sau în valori procentuale, căreia i se dă o anumită destinație sau i se aplică un anumit regim Si: *coeficient*. 10 (Pex) Cifra care exprimă cota (9). 11 (Șis ~ta burselor) Tablou la bursă care conține, în fiecare zi, cursul acțiunilor, în unități monetare ale pieței. 12 Indicație în cifre și litere a fiecărei serii de acte, documente, cărți, într-o colecție sau bibliotecă. 13 Indicare, pe hartă, a înălțimii diferitelor puncte de pe teren, în raport cu un plan luat ca bază, de obicei nivelul mării. 14 (Pex) Cifra de pe hartă care arată înălțimea punctului. 15 (Pex) Locul pe teren care corespunde cotei de pe hartă. 16 Indicare, pe un desen tehnic, a dimensiunilor diferitelor părți ale obiectului reprezentat. 17 (Pex) Cifra care indică, într-un desen tehnic, dimensiunile obiectului reprezentat. 18 (Îs) ~ta *apelor* Nivelul unei ape curgătoare. 19 Ansamblu de cifre și litere atribuit pentru identificarea unei cărți dintr-o bibliotecă. 20 (Îs) ~ de *întreținere* Sumă de bani cu care fiecare dintre colocatari contribuie la cheltuielile comune de întreținere a imobilului respectiv.

cota² sf [At: DN³ / Pl: ~te / E: fr *cotte*] 1 (Liv) Fustă țărănească. 2 Haină largă purtată de preoții catolici.

cotărătură sf [At: I. IONESCU, P. 110 / Pl: ~ri / E: *cotări* + -(i)tura] (Înv) Cotărit¹ (4).

cotarculă sf [At: DA / Pl: ~te / E: *cotarcă* + -uță] 1-6 (Șhp) Cotarcă (1-3) (mică).

cotari¹ vt [At: DA / Pzi: ~resc / E: *cotar²*] (Înv) 1 A măsura pânza cu cotul² (41) Si: a *coti²* (20). 2 A măsura capacitatea vaselor cu cotul² (46) Si: a *coti²* (22).

cotari² v [At: DA / Pzi: ~resc / E: *cotori* ess] 1-7 (Agr) A cotori (1-7).

cotarioară sf [At: ALRT II, h. 320 / Pl: ~re / E: *cotărița* + -ioară] 1-4 (Șhp) Cotăriță (1-2) (mică).

cotarie sf [At: (1665) FURNICĂ, I. C. / Pl: ~ii / E: *cotar* + -ie] (Înv) Cotărit¹ (3).

cotarire¹ sf [At: DA / Pl: ~ri / E: *cotări*] (Înv) 1 Măsurare a pânzei cu cotul² (41) Si: *cotărit¹* (1), *coteala* (16), *cotire* (16), *coti¹* (16), *cotitura* (16). 2 Măsurare a capacității vaselor cu cotul² (46) Si: (reg) *cotări¹* (2), *coteala* (18), *cotire* (18), *coti¹* (18), *cotitura* (18).

cotarire² sf [At: DA / Pl: ~ri / E: *cotări*] 1 (D. pânză) Care este măsurată cu cotul² (41). 2 (D. capacitatea vaselor) Care este măsurată cu cotul² (46).

cotărire³ sf vz cotorăre

cotari¹ sn [At: (a. 1772) URICARIUL XXII, 356 / Pl: ~uri / E: *cotări*] (Înv) 1-2 Cotărire² (1-2). 3 (Înv) Impozit pe mărfurile care se vindeau cu cotul² (41). 4 (Înv) Impozit pe băuturile controlate cu cotul² (46) Si: *vinărit*.

cotari² sn [At: DEX² / Pl: ~uri / E: *cotar* + -it] 1-2 Meseria cotarului (1-2).

cotari³ sn vz cotorât²

cotari⁴, ~a a [At: DA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *cotări*] (Reg) 1-2 Care a fost măsurat cu cotul² (41, 46).

cotari⁵, ~a a vz cotorât²

cotărița sf [At: H. IX 88 / V: ~tar~, ~tor~ / Pl: ~te / E: srb *kotarica*] (Reg) 1 Cotarcă (3). 2 Stup din împletitură de nulele lipită cu lut.

cotător sm vz caudător

- cotăzât, ~ă a* vz *cotăzî*
cotăzî, ~ă a [At: ȘEZ. XXXII, 107 / V: ~zât / Pl: ~iți, ~e / E: net] (Reg)
 1 Murdar. 2 Mășav.
cotăi sn [At: DR. V, 300 / Pl: ~e / E: *cot² + -ăi*] *Cot²* (26).
cotâng sm [At: VICIU, GL. / Pl: ~ngi / E: mg *katâng*] (Reg) 1
 Copilandru. 2 Băietandru. 3 Flăcăiandru. 4 Fecioraș bine făcut.
cotângan sm [At: BUGNARIU, N. / Pl: ~i / E: *cotâng + -an*] (Reg) 1-8
 (Șdp) Cotâng (1-4) (mare) Si: (reg) *cotângău, cotângoi*.
cotângău sm [At: CABA, SĂL. / Pl: ~ăi / E: *cotâng + -au*] (Reg; șdp)
 1-8 Cotângan (1-8).
cotângoi sm [At: N. R. R. L. I. S. II, 19 / Pl: ~ / E: *cotâng + -oi*] (Reg;
 șdp) 1-8 Cotângan (1-8).
cotărcă sf [At: PAMFILE, B. 25 / Pl: ~rci / E: net] (luz) Holeră.
cotărci [At: TDRG / V: ~rși / Pzi: ~rcesc / E: ns cf *cotoi, cotoi*] 1-2
 vir (D. animale) A (se) cotoi (1-2).
cotărja sf [At: DR. V, 178 / V: ~ter~ / Pl: ~je / E: srb *kotrešan* „zburli”]
 (Reg) 1 Capră rea. 2 Cal bătrân, neputincios. 3 Copil slab și neastâmpărat.
cotărji vi [At: PAȘCA, GL. / Pzi: ~jesc / E: *cotărja*] (Reg) 1 A fura. 2
 A mistifica.
cotărlan sn [At: CHEST. II, 283/360 / Pl: ~e / E: net] (Reg; phl) Cotlon.
cotărlău [At: H XVII / Pl: ~laie sn, ~lăi sm / E: net] (Reg) 1 sn Cotet
 de găini. 2 sm Băietan fără mustață. 3 sm Burlac.
cotărlău sf vz *cotărlău*
cotărlău sm vz *cotărlău*
cotărlău sm [At: ARH. OLT. VII, 521 / V: ~eală, ~ete / Pl: ~i / E: net]
 (Reg) 1 Cotet de animale mici. 2 Cotet de păsări.
cotărlău vi vz *cotărlău*
cotărlău vi [At: JAHRESBER., VIII, 82 / Pzi: ~lesc / E: ctm *coteli +*
cotărlău] (Reg) 1-3 A coteli (1-3). 4 A consuma tot ce este posibil. 5 A
 fura.
cotărlău sf [At: DA / Pl: ~ri / E: *cotărlău*] (Reg) 1-3 Cotelire (1-3). 4
 Consumare a tot ce este posibil. 5 Furt.
cotărlău sm [At: CADE / Pl: ~ / E: *cotărlău + -oi*] (Ban) Copilandru.
cotărlău sf [At: H XII, 386 / Pl: ~ete / E: ctm *coteneala + târna*] (Reg)
 1 Cotet pentru porci. 2 Poiata vierilor.
cotărlău sf vz *cotărlău*
cotărlău vi vz *cotărlău*
cotărlău sf [At: BUGNARIU, N., ap. DA / V: ~rsă / Pl: ~ze / E: net]
 (Reg) Haine rupte Si: (reg) *răza*.
cotărlău sf [At: DA / Pl: ~ne / E: net] (Buc) Cărlig de lemn, înfip în
 perete, de care atârna ceaunul deasupra focului Si: (reg) *cotac, cujba*.
cotărlău sf [At: ECONOMIA, 7/7 / V: *cocică, gocică* / Pl: ~ici / E: mg
kotyka] (Reg) 1 Minge. 2 (Inv; ic) *De-a ~ca* Numele unui joc cu mingea
 nedefinit mai îndeaproape. 3 (Inv; ic) *De-a ~ca în găuri* Joc cu mingea
 nedefinit mai îndeaproape. 3 (Inv; ic) *De-a pâta ~ca* Joc cu mingea.
cotărlău vi vz *cotărlău*
cotărlău sn vz *cotărlău*
cotărlău sn vz *cotărlău*
cotărlău [At: ALECSANDRI, T. I. 346 / V: ~aci, *cutcudat* / E: fo] 1 i
 Imită strigătul găinii care a ouat. 2 i Imită strigătul găinii speriate. 3 i
 (Rar) Imită strigătul cocoșului. 4 i (Rar) Imită strigătul altor păsări. 5 i
 (Olt; inv) Exprimă surpriza. 6 i (Olt; inv) Iată-mă. 7 sn Cotcodăci¹ (3).
 8 sna (Îf *cutcudatu*) Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.
cotcodaci i, sn vz *cotcodaci*
cotcodăceala sf [At: COSTINESCU / Pl: ~eli / E: *cotcodaci + -eala*]
 1-2 Cotcodăcire (1-2).
cotcodăci vi [At: ALECSANDRI, T. 105 / V: (reg) *cătcăd~, cătcădați*,
cătcăd~, codc~, -doci, cotcoi, cutcud~, cutcudai / Pzi: ~ăcește / E:
cotcodac] 1-2 (D. găini) A emite sunetul cotcodac (1-2) Si: (reg) a cotorozi
 (1-2). 3 (D. oameni) A trănăni.
cotcodăcire sf [At: DA / Pl: ~ri / E: *cotcodaci*] 1-2 (D. găini) Emitere
 a sunetului cotcodac (1-2) Si: *cătcărai* (1-2), *cotcodăceala* (1-2),
cotcodăci (1-2), *cotorozire* (1-2), *cutcudetătura* (1-2), *cutcurezare* (1-2).
 3 Trănănire.
cotcodăci sn [At: TEODOREANU, M. II, 58 / Pl: ~uri / E: *cotcodăci*]
 1-2 Cotcodăcire (1-2). 3 Sunet emis de găină Si: *cătcărai* (3), *cotcodac*
 (7), *cutcudetătura* (3).
cotcodină sf [At: JARNÍK, ap. TDRG / Pl: ~ne / E: ctm *cotcodac +*
găina] (Reg) Găină.
cotcodoci vi vz *cotcodaci*
cotcoi vi vz *cotcodaci*
cotcore sm [At: REV. CRIT. III, 120 / Pl: ~ri / E: net] (Îrg) Om căruia
 îi place să caute.
cotcoreza vi [At: PONTBRIANT, D. / V: *cutcura, cutcur~* / Pzi: ~zeaza
 / E: ctm *cotcoi + hureza*] (Îrg) 1-3 Cotcodăci (1-3).
cotcorezi vi [At: CREANGĂ, GL. / V: *cutcureși* / Pzi: ~zește / E: ctm
cotcoi + hurezi] (Reg) 1-3 A cotcodăci (1-3).
cotcorigi vi [At: CIHAC, II, 67 / V: *cătcărăgi, cătcâr~, ~cărăgi, ~rogi,*
~rozi, ~ozi / Pzi: ~igeste / E: ctm *cotcodac + cucurigi*] (Reg) 1-3 A
 cotcodăci (1-3). 4-5 A cucurigi (1-2).
cotcorodi vi [At: ZANNE, P. I, 468 / Pzi: ~dește / E: ctm *cotcodac +*
boscorodi] 1-3 A cotcodăci (1-3).
cotcorogi vi vz *cotcorigi*
cotcorozi vi vz *cotcorigi*
cotcozi vi vz *cotcorigi*
cotcușă sf [At: VICIU, GL. / Pl: ~se / E: *cotcă + -ușă*] (Reg; șhp) 1-2
 Cotcă (1) (mică).
cote sf [At: VICIU, GL. / Pl: ~ / E: net] (Reg) 1 le. 2 Cămașă lungă
 pentru copii.
cotea sms [At: PAMFILE, J. I / E: *cot² + -ea*] (Îrg) 1 (Gm) Persoană
 care refuză întotdeauna. 2 (Fig) Persoană care merge pe căi ocolite pentru
 a-și atinge scopurile. 3 (Euf) Dracul. 4 Căine care aleargă după vânat în
 zigzag. 5 (Îe) Nu e departe ~ de iepure Va izbuti în curând să-și atingă
 scopul. 6 (Îae) Se aseamănă mult cu...
coteai sm vz *cotei²*
coteală sf [At: COSTINESCU / Pl: ~eli / E: *coti² + -eală*] 1-7 Cotire
 (1-7). 8 (Noh) Încovoiere. 9 Cotire (9). 10 (C. indică drumul) Părăsire.
 11-15 Cotire (11-15). 16 Cotărire (1). 17 (Îvr; pan) Bătaie. 18 (Îvr) Cotărire
 (2). 19 Îmbulzeală.
coteală sf vz *cotei*
coteauă sf [At: DA / Pl: ~uci / E: *cotei² + -auă*] (Reg) 1-9 Coteică¹
 (1-9).
cotecer sm [At: COSTINESCU / V: ~țicer / Pl: ~i / E: *coteț + -er*] 1
 Îngrijitor de cotețe dintr-un heleșteu. 2 Pescar care cunoaște tainele unei
 bălți. 3 (Pex) Vânător care știe să caute bine.
cotecior sn [At: GORJAN, H. II, 37 / Pl: ~oare / E: *coteț + -ior*] 1-14
 (Șhp) Cotet (1-3, 5-6, 8-9) (mic).
cotei¹ [At: VÎRCOL, V. / Pl: ~e / E: *cot² + -ei*] 1-5 sn *Cot²* (26, 29-32).
 6 sn (Reg) Zigzag. 7 sm (Reg) Cotea (4).
cotei² sm [At: CANTEMIR, I. I. I, 32 / V: (inv) ~eai / Pl: ~ / E: vsl
koteim] (Pop) 1 Specie de câine mic. 2 Căine care nu mai crește. 3 Cățeluș
 ținut în casă. 4 Căine mic de companie. 5 Prepelicar. 6 (Pex) Căine blând.
 7 Căine fără stăpân. 8 Javră. 9 (Fig) Băiat cu o conduită incorectă,
 necinstită.
coteiaș sm [At: PASCU, C. 147 / V: ~ieș / Pl: ~i / E: *cotei² + -aș*] 1-18
 (Șhp) Cotei (1-9) (mic).
coteică¹ sf [At: H II, 252 / Pl: ~ici / E: *cotei² + -că*] (Pop) 1-8 Femelă
 cotei (1-8). 9 (Fig) Femeie cu o conduită incorectă, necinstită.
coteică² sf [At: COMAN, GL. / Pl: ~ici / E: net] (Reg) 1 Albic. 2 (Îe)
 A schimba ~ca A deveni, din prieteni, dușmani.
coteicră sf [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~re / E: net] (Reg) Amvon.
coteicușă sf [At: SBIERA, P. 115/41 / Pl: ~te / E: *coteică + -ușă*] 1-18
 (Șhp) Coteică¹ (1-9) (mică).
coteiaș sm vz *coteiaș*

cotelelnic, ~a a [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~ici, ~ice / E: *coteli* + -elnic] (Reg: d. animale) 1 Care caută mereu mâncare. 2 (D. câini) Care caută mereu vânatul.

cotelet sm [At: PAMFILE, C. 25/35 / Pl: ~i / E: *coteli* + -et] 1-3 Cotelitor (1, 3, 5).

coteli [At: DIONISIE, C. 171 / V: ~tîh, ~toh / Pzi: ~lesc / E: srb *cotiljati* (se)] (Înv) 1 vt A cotrobăi (3). 2 vt A căuta pe furis Si: (reg) a cotârli (2). 3 vt A face dezordine, stricând lucruri Si: (reg) a cotârli (3). 4 vi A trebălu prin casă. 5 vt A deretice. 6 vi A face ordine. 7 vi A gospodări prin curte. 8 vt (Buc) A linge farfuriile. 9 vt (Pex) A fura. 10 vt (Reg) A controla calitatea vaselor de lut. 11-18 vtr (Reg) A (se) coti (1-8). 19 vr A se rostogoli.

cotelici sm [At: DA / Pl: ~ / E: *coteli* + -ci] 1-3 Cotelitor (1, 3, 5).

cotelire sf [At: DA / V: ~til~, ~tol~ / Pl: ~ri / E: *coteli*] (Înv) 1 Scotocire. 2 Căutare pe furis Si: (reg) cotărlire (2), *cotelir*¹ (2). 3 Răvășire și stricare a lucrurilor Si: (reg) cotărlire (3), *cotelir*¹ (3). 4 Trebăluire prin casă Si: *cotelir*¹ (4). 5 Dereticare. 6 Rânduire Si: *cotelir*¹ (6). 7 Gospodărire prin curte Si: *cotelir*¹ (7). 8 (Buc) Lingere a farfuriilor Si: *cotelir*¹ (8). 9 (Pex) Furt. 10 (Reg) Controlare a calității vaselor de lut Si: *cotelir*¹ (10). 11-15 Cotire (1-5). 16 (Reg) Rostogolire.

cotelir¹ sn [At: ȘEZ. XXIII, 43 / V: ~til~, ~tol~ / Pl: ~uri / E: *coteli*] 1 Scotocire. 2-4 Cotelire (2-4). 5 Dereticare. 6-8 Cotelire (6-8). 9 (Pex) Furt. 10 Cotelire (10). 11-15 Cotire (1-5). 16 Rostogolire.

cotelir², ~a a [At: COȘBUC, F. 85/35 / V: ~til~, ~tol~ / Pl: ~iți, ~e / E: *coteli*] (Înv) 1 Scotocit². 2 Căutat pe furis. 3 Răvășit și stricat. 4 Dereticat². 5 Gospodărit². 6 (D. vase) Din care s-a mâncat totul. 7 Lins². 8 (Pex) Furat². 9-12 Coti² (1-4). 13 Rostogolit².

cotelitor, ~oare [At: MUSCEL, 108 / Pl: ~i, ~oare / E: *coteli* + -tor] (Înv) 1-2 smf, a (Persoană) care scoțoceste. 3-4 smf, a (Persoană) care caută pe furis. 5-6 smf, a (Persoană) care răvășește și strică lucrurile. 7-8 smf, a (Persoană) care trebăluiește prin casă. 9-10 smf, a (Persoană) care deretică. 11-12 (Persoană) care gospodărește prin curte. 13-14 smf, a (Persoană) care linge farfuriile. 15-16 smf, a (Persoană) care fură. 17-20 Cotitor (1-4).

coteneată sf [At: D. ZAMFIRESCU, R. 52 / V: ~tin~ / Pl: ~ete / E: ctm *coteț* + *chichineată*] 1-6 Coteț (1-3, 5-6, 12) săracăcios. 7 Cameră săracăcioasă. 8 (Înv; ics) De-a ~ta Loc de copii nedefinit mai îndeaproape. 9 (Înv; ics) A fi din cei care ridică ~ta pe sus A fi hot.

coterie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *coterie*] (Liv) Grup de persoane care urmăresc scopuri ascunse Si: (fam) *clică*, *gască*.

coterja sf vz *cotârja*

coteț [At: ANON. CAR. / V: ~eata sf / Pl: ~e, ~uri / E: vsl *котеѣ*, „cuib“] 1 sn Adăpost mic din nuiete sau scânduri pentru păsări de curte. 2 sn Porumbar. 3 sn Cocină. 4 sn (Îrn; ics) A pune pe cineva la ~ A pune la îngrășat. 5 sn Adăpost pentru câini. 6 sn Adăpost pentru viței. 7 i (Rep) Strigăt cu care se alungă animalele la coteț (5-6). 8 sn Construcție zidită pentru animale. 9 sn Cușcă mică pentru animale captivă. 10 sn (Fig) Închisoare. 11 sn (Arg; fig) Ascunzătoare pentru cei urmăriti. 12 sn (Pex) Colibă ciobănească. 13 (Pex) Umbrar al ciobanilor. 14 (Pex) Despărțitură a strungii. 15 (Pan) Cameră dezordonată. 16 (Pes; sis) ~ cu o aripă, ~ cu două aripi, ~ bulgăresc, ~ de chefuli, ~ cu sfârțai, ~ tesut Capcană din nuiete, stuf sau trestie, pentru prins pește. 17 (Reg) Dig din nuiete spre a abate apa de la mal, ca să nu-l surpe. 18 (Reg) Grătar de nuiete în care se bat știuleții de porumb, spre a desface boabele. 19 (Reg) Ghizd. 20 (Reg) Lemne puse la capetele ulucului, ca să nu stea pe pământ. 21 (Reg) Loc în care se învârteste coaca joagărului. 22 (Reg) Gaură în pământ, la jocul numit „de-a poarcă”. 23 (Prt) Cal mare și slab.

cotețar sm, a [At: H IX 321 / Pl: ~i / E: *coteț* + -ar] (Reg) 1-2 (Animal) care umblă după pradă pe la cotețe.

cotfas sn [At: DA / V: ~flas / Pl: ~uri / E: ns cf mg *kotyfolni* „a găti mâncare rea”] (Reg) Murdărie.

cotflas sn vz *cotfas*

cotfoit, ~a a [At: COMAN, GL. / Pl: ~iti, ~e / E: ns cf *cotfosi*] 1 Molatie. 2 Încet la treabă.

cotfoseala sf [At: BUGNARIU, N., ap. DA / Pl: ~eli / E: *cotfosi* + -eala] (Reg) Zeamă îngroșată.

cotfosi vr [At: VICIU, GL. / Pzi: ~sesc / E: *cotfas*] (Reg) A bucătări fără a se pricepe.

coti¹ i [At: POMPILIU, B. 1009 / V: *cuti*, *cutiu* / E: *coteț*] Strigăt cu care se alungă vițelul la coteț.

coti² [At: ANON. CAR. / V: *coți* / Pzi: ~tesc / E: *cot*²] 1-2 vir (Înv) A (se) atinge cu cotul² (1) Si: (îrg) a (se) *coteli* (11-12), a (se) *ghionti*, (înv) a (se) *încota*. 3-4 vir (Înv) A (se) lovi cu cotul² (1) Si: (îrg) a (se) *coteli* (13-14), a (se) *ghionti*, (înv) a (se) *încota*. 5 vt (Înv) A-și face loc prin mulțime cu coatele² (2) Si: (îrg) a *coteli* (15), a *ghionti* (înv), a *încota*. 6-7 vir (Înv) A-și face semne cu cotul² (1) Si: (îrg) a (se) *coteli* (16-17), a (se) *ghionti*, (înv) a (se) *încota*. 8 vt (Înv) A intra în vorbă cu cineva atrăgându-i atenția cu cotul² (1) Si: (îrg) a *coteli* (18), a *ghionti*, (înv) a *încota*. 9 vr (Înv; d. oameni) A petrece cu cineva Si: a *încota*. 10 vi (D. drumuri, râuri etc.) A-și schimba direcția Si: (reg) a *cotigi* (1). 11 vr (Nob) A se încovoia. 12 vi A se abate din drumul său Si: (reg) a *cotigi* (2). 13 vr (C. indică drumul) A părăsi Si: (reg) a *cotigi* (3). 14-15 vt A merge sau a fugi în zigzag Si: (reg) a *cotigi* (4). 16 vt A conduce pe cineva pe un drum cotit, spre a-l rătați Si: (reg) a *cotigi* (5). 17 vt (Rar) A întoarce ceva într-o altă direcție Si: (reg) a *cotigi* (6). 18 vt (Rar) A ocoli ceva, deplasându-se pe o linie curbă, nu dreaptă Si: (reg) a *cotigi* (7). 19 vt (Rar) A evita pe cineva Si: (reg) a *cotigi* (8). 20 vt (Înv) A cotări¹ (1) Cf *cot*² (41). 21 vt (Înv; pan) A bate. 22 vt (Înv) A cotări¹ (2) Cf *cot*² (46).

cotic¹ sn [At: COSTINESCU / Pl: ~uri / E: *cot*² + -ic] 1-30 (Șhp) Cot² (1, 15, 23, 27-38) (mic).

cotic² sm [At: DA / Pl: ~ici / E: ns cf *coteț*², *cotarla*] (Reg) Băiat leneș.

coticer sm vz *cotecer*

cotidal, ~a a [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr *cotidal*] (Is) Linie ~a Curbă care unește punctele de pe suprafața mărilor și oceanelor, în care marea le au loc la aceeași oră.

cotidian, ~a [At: GHICA, A. 789 / P: ~di-an / Pl: ~ienl, ~iene / E: fr *quotidien*, it *cotidiano*] 1 a De fiecare zi Si: zilnic. 2 a Obșnuit. 3 a Permanent. 4-5 sn, a (Publicație periodică) cu apariție zilnică.

cotigar [At: D. ZAMFIRESCU, CONV. LIT. XLIII, 915 / V: ~iugar / Pl: ~i sm și ~e sn / E: *cotiga* + -ar] 1-6 sm Persoană care are o cotigă (1, 3-7) Si: *cotijnic* (1-6). 7-12 sm Persoană care cară cu cotiga (1, 3-7) Si: *cotijnic* (7-12). 13 sn Căruță lungă și joasă cu care se transportă greutatea mari. **cotigarist** sm [At: IORDAN, L. R. A. 182 / Pl: ~istri / E: *cotigar* + -ist] 1-2 Cotigaragiu (1-2).

cotigă sf [At: PSALT. 310/31 / V: *cat*~, ~tiugă / Pl: ~igi, (înv) ~ige / E: ucr *котира*] 1 Căruță scurtă pentru transporturi ușoare. 2 Cantitate care se poate transporta cu cotiga (1, 3, 6). 3 Car mic. 4 Car săracăcios, cu coșul stricat. 5 Căruță cu două roți Si: *teleagă*. 6 Car mai lung cu care se aduc lemne de la pădure. 7 (Înv) Car mare, cu pereții metalici, întregi, folosit la transportul gunoaielor. 8 (Pre) Fiecare dintre cele două roți, de mărime inegală, legate printr-o osie, pe care se reazemă grindeul plugului Si: (reg) *căroaie*, *rotila*, *teleagă*, *telegută*. 9 (Reg; fig) Preot bătrân și bărbos.

cotigeala¹ sf [At: COSTINESCU / Pl: ~eli / E: *cotigi* + -eala] (Reg) 1-8 Cotire (7, 9-15). 9 Îmbulzeală.

cotigeala² sf [At: CARDAS, C. P. 182 / V: ~tiuge~ / Pl: ~igeli / E: *cotiga* + -eala] Căruță lungă, fără coș, pentru transportul lemnului Cf *cotiga* (6).

cotigi vir [At: ALECSANDRI, T. 51 / Pzi: ~igesc / E: *coti*² + *fugi*] (Reg) 1-8 A coti² (10, 12-18). 9 (Îvp; ics) A nu mai avea încotro ~ A fi într-o situație fără ieșire.

cotigire sf [At: BARCIANU / Pl: ~ri / E: *cotigi*] (Reg) 1-8 Cotire (7, 9-15). 9 (Îvr) Vârtej.

cotigir¹ sn [At: BARCIANU / Pl: ~uri / E: *cotigi*] (Reg) 1-8 Cotire (7, 9-15). 9 (Îvr) Vârtej.

cotigir², ~a a [At: DA / Pl: ~iti, ~e / E: *cotigi*] (Reg) 1-7 Coti² (5-7, 9-12).

cotigura *sn* [At: DA / Pl: ~ri / E: *cotigi* + -tura] (Reg) 1-8 Cotire (7, 9-15). 9-14 Cotitură (19-24).

cotiguța *sf* [At: HERZ.-GHER., M. IV, 242 / Pl: ~te / E: *cotiga* + -uța] 1-12 (Șhp) Cotigă (1-6) (mică).

cotijnic *sm* [At: DR. V, 178 / Pl: ~ici / E: *cotiga* + -nic] 1-12 Cotigar (1-12).

cotil¹ [At: DN³ / E: fr *cotyle*] Element prim de compunere cu semnificația „(referitor la o) cavitare”.

cotil² *sn* [At: MURNU, I. 95 / Pl: ~e / E: fr *cotyle*] (Atm) Cavitare osoasă, în care se articulează un alt os.

cotila *sf* [At: ARISTIA, PLUT. / Pl: ~le / E: ngr *χοῦλη*] (Grî) Unitate de măsură pentru capacitate egală cu 250 ml.

cotiledon, ~a [At: COSTINESCU / Pl: ~oane / E: fr *cotylédon*] 1 *sn* Frunzuliță cu rezerve nutritive care se găsește în embrionul unei plante fanerogame. 2 *sn* Fiecare dintre cei doi lobi ai placentei. 3 *a* (Înv; d. plante) Cotiledonat (1).

cotiledonat, ~a [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: fr *cotylédoné*] 1 *a* (D. plante) Care are unul sau mai multe cotiledoane. 2 *sf* Nume generic dat plantelor cu cotiledoane.

cotili *v* *sz* **coteli**

cotilion *sn* [At: FILIMON, C. II, 346 / S: (Înv) ~illon / Pl: ~oane / E: fr *cotillon*] 1 Dans de bal cu ritm de marș sau de cadril, cu figuri și scene de mimică. 2 Melodie după care se execută cotilionul (1).

cotilire *sf* *sz* **cotelire**

cotilit¹ *sn* *sz* **cotilit¹**

cotilit², ~a *a* *sz* **cotilit²**

cotiloid, ~a [At: DA ms / P: ~lo-id / Pl: ~izi, ~e / E: fr *cotyloide*] (Atm) 1 Care are forma unui cotil². 2 Referitor la cotil². 3 Propriu cotilului². 4 De cotil². 5 (D. cavități osoase) În care se articulează capul unui alt os.

cotilosaurian *sm* [At: DN³ / P: ~sa-u-ri-an / Pl: ~ieni / E: ger *Kotilosaurier*] 1 (Lpl) Ordin de reptile fosile înrudite cu stegocefalii. 2 (Lsg) Animal din ordinul cotilosaurienilor (1).

cotina *sf* [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: ~ne / E: *cot²* + -ina] (Reg) 1-4 Cot² (29-32). 5 Loc strămt.

cotineață *sf* *sz* **coteneață**

cotingentă *sf* *sz* **contingenta**

cotinoi *sm* [At: DA / Pl: ~ / E: nct] (Reg) Mladă de brăduț.

cotioară *sf* *sz* **cotor**

cotior *sn* *sz* **cotor**

cotire *sf* [At: POLIZU / V: *coti*~ / Pl: ~ri / E: *coti²*] 1 (Înv) Atingere cu cotul² (1) Si: (îrg) *coteala* (1), *cotelire* (11), (îrg) *cotilit¹* (11), *cotil¹* (1), *cotitura* (1), *încotare*, *încotar¹*. 2 (Înv) Lovire cu cotul² (1) Si: *coteala* (2), (îrg) *cotelire* (12), (înv) *cotilit¹* (12), *cotitura* (2), *încotare*, *încotar¹*. 3 (Înv) Înaintare prin mulțime făcându-și loc cu coatele² (1) Si: *coteala* (3), (îrg) *cotelire* (13), (înv) *cotilit¹* (13), *cotil¹* (3), *cotitura* (3), *încotare*, *încotar¹*. 4 (Înv) Atragere a atenției cuiva atingându-l cu cotul² (1) Si: *coteala* (4), (îrg) *cotelire* (14), (înv) *cotilit¹* (14), *cotil¹* (4), *cotitura* (4), *încotare*, *încotar¹*. 5 (Înv) Intrare în vorbă cu cineva atrăgându-i atenția cu cotul² (1) Si: *coteala* (5), (îrg) *cotelire* (15), (înv) *cotilit¹* (15), *cotil¹* (5), *cotitura* (5), *încotare*, *încotar¹*. 6 (Înv) Petrecere împreună cu cineva Si: *coteala* (6), *cotil¹* (6), *cotitura* (6), *încotare*, *încotar¹*. 7 (D. drumuri, râuri etc.) Schimbare a direcției Si: *coteala* (7), *cotegeala* (1), *cotigire* (1), *cotigil¹* (1), *cotigitura* (1), *cotil¹* (7), *cotitura* (7). 8 (Nob) Încovoiere. 9 Abateră din drumul său Si: *coteala* (9), *cotegeala* (2), *cotigire* (2), *cotigil¹* (2), *cotigitura* (2), *cotil¹* (9), *cotitura* (9). 10 Părăsire a drumului. 11-12 Mers sau alergare în zigzag Si: *coteala* (11), *cotegeala* (4), *cotigire* (4), *cotigil¹* (4), *cotigitura* (4), *cotil¹* (11), *cotitura* (11). 13 Conducere a cuiva pe un drum cotit, spre a-l rătați Si: *coteala* (12), *cotegeala* (5), *cotigire* (5), *cotigil¹* (5), *cotigitura* (5), *cotil¹* (12), *cotitura* (12). 14 (Rar) Întoarcere a unui obiect într-o altă direcție Si: *coteala* (13), *cotegeala* (6), *cotigire* (6), *cotigil¹* (6), *cotigitura* (6), *cotil¹* (13), *cotitura* (13). 15 (Rar) Ocolire a unui obiect, deplasându-se pe o linie curbă Si: *coteala* (14), *cotegeala* (7), *cotigire* (7), *cotigil¹* (7), *cotigitura* (7), *cotil¹* (14), *cotitura* (14).

16 (Rar) Evitare a cuiva Si: *coteala* (15), *cotegeala* (8), *cotigire* (8), *cotigil¹* (8), *cotigitura* (8), *cotil¹* (15), *cotitura* (15). 17 Cotărire (1). 18 (Îvr; pan) Batere. 19 (Îvr) Cotărire (2). 20 (Înv) Vârtej.

cotirej *sn* [At: DA / Pl: ~e / E: nct] (Reg) Resturi neridicate de pe câmp după tăierea strujenilor.

cotiș [At: ALEXANDRESCU, M. / Pl: ~uri / E: *cot²* + -is] (Înv) 1 *av* În mod cotit. 2 *av* Cu ocolșuri. 3 *a* În zigzag. 4 *a* Strâmb. 5-7 *sn* Cot² (29-31).

cotișor [At: TEODORESCU, P. P. 601 / Pl: ~oare / E: *cot²* + -isor] 1-30 *sn* (Șhp) Cot² (1, 15, 23, 27-38) (mic) Si: *cotuleț* (1-30), *cotuț* (1-30). 31-36 *sm* (Șhp) Cot² (41-42, 46) (mic) Si: *cotuleț* (30-36), *cotuț* (30-36).

cotiște *sf* [At: (a. 1755) IORGA, S. D. IV, 5 / Pl: ~ti / E: *cot²* + -iste] (Înv) Cătin.

cotit¹ *sn* [At: DA / V: *coti¹* / Pl: ~uri / E: *coti²*] 1-7 Cotire (1-7). 8 (Nob) Încovoiere. 9-15 Cotire (9-15). 16 Cotărire (1). 17 (Îvr; pan) Batere. 18 (Îvr) Cotărire (2).

cotit², ~a [At: LET. I, 230/4 / V: *coti²* / Pl: ~iți, ~e / E: *coti²*] 1 (Înv) Atins cu cotul² (1) Si: *cotilit²* (8), (înv) *încotar²*. 2 (Înv) Lovit cu cotul¹ (1) Si: *cotilit²* (9), (înv) *încotar²*. 3 (Înv) Făcut atent cu cotul² (1) Si: *cotilit²* (10), (înv) *încotar²*. 4 (Înv) Contactat cu cotul² (2) Cf *coti²* (8) Si: *cotilit²* (11), (înv) *încotar²*. 5 (D. drumuri, râuri etc.) Care își schimbă direcția Si: *cotigil²* (1). 6 (D. drumuri, râuri etc.) Șerpuit². 7 (D. o direcție, un drum) Părăsit pentru altă direcție. 8 (Nob) Încovoiat². 9 (D. oameni; rar) Conduc pe un drum cotit spre a se rătați. 10 (D. obiecte; rar) Întors într-o altă direcție. 11 (Rar) Ocolit². 12 (Rar) Evitat. 13 (Înv) Cotărit² (1). 14 (Înv) Bătut². 15 (Înv) Cotărit² (2).

cotitate *sf* [At: HAMANGIU, C. C. 274 / Pl: ~răți / E: fr *quotité*] (Frr) 1-2 Cotă (1-2). 3 (Îs) ~ *disponibila* Parte din avere de care se poate dispune în viață sau prin testament, liberă de orice obligații legate de moștenire.

cotițor, ~oare [At: COSTINESCU / Pl: ~i, ~oare / E: *coti²* + -tor] (Rar) 1-2 *smf*, *a* (Persoană) care face semne cu cotul Si: *cotelitor* (17-18). 3-4 *smf*, *a* (Persoană) care avansează făcându-și loc cu coatele Si: *cotelitor* (19-20). 5-6 *smf*, *a* (Persoană) care merge sau aleargă în zigzag. 7 *a* (D. drumuri, râuri etc.) Care eotește. 8 *a* Șerpuit. 9 *a* Ocolitor. 10-11 *sm* Cotar (1-2).

cotitura *sf* [At: GORJAN, H. I, 113 / Pl: ~ri / E: *coti²* + -tura] 1-7 Cotire (1-7). 8 (Nob) Încovoiere. 9 Cotire (9). 10 Părăsire a drumului. 11-15 Cotire (11-15). 16 Cotărire (1). 17 (Îvr; pan) Batere. 18 (Îvr) Cotărire (2). 19 Loc unde cotește un drum. 20 Întorsătură. 21 Îndoitură. 22 Ocolis. 23 (Fig) Tergiversare. 24 (Fig) Ascunziș. 25 (Fig) Transformare calitativă esențială produsă în desfășurarea unui eveniment.

cotiugar *sm* *sz* **cotiugar**

cotiugaragiu *sm* [At: IORDAN, L. R. A. / Pl: ~ii / E: *cotiugar* + -agiu] (Înv) 1 Proprietar al unui cotigar (13) Si: *cotiugarist* (1), *cotiugarar* (1). 2 Conducător al unui cotigar (13) Si: *cotiugarist* (2), *cotiugarar* (2).

cotiugarar *sm* [At: IORDAN, L. R. A. 161 / Pl: ~i / E: *cotiugar* + -ar] (Înv) 1-2 Cotiugaragiu (1-2).

cotiuga *sf* *sz* **cotiga**

cotiugeala *sf* *sz* **cotegeala²**

cotiufa *sf* [At: ȘEZ. V, 60 / Pl: ~he / E: ucr *котюха*] (Mol) 1-2 Cotarlă (2-3).

cotiza [At: DN³ / Pzi: ~zez / E: fr *cotiser*] 1 *vi* A plăti o cotizație (1). 2 *vi* (Înv) A plăti cuiva o cotă (2)-parte. 3 *vi* A contribui la o cheltuială comună. 4 *vi* A-și plăti cota (1) în fonduri cu destinație specială. 5 *vr* (Înv) A aplica timbrul de cotizație pe un carnet de membru al unei organizații.

cotizabil, ~a [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr *cotisable*] Care poate fi supus unei cotizații.

cotizant, ~a [At: DEX² / Pl: ~nți, ~e / E: fr *cotisant*] 1-8 *smf*, *a* (Persoană) care cotizează (1-4).

cotizator, ~oare [At: DEX-S / Pl: ~i, ~oare / E: *cotiza* + -tor] 1 *sn* Registru de evidență a plății cotizațiilor (1). 2-9 *smf*, *a* Cotizant (1-8).

cotizație *sf* [At: DA / V: (înv) ~iune / Pl: ~ii / E: fr *cotisation*] 1 Sumă de bani pe care o plătesc periodic membrii unei organizații. 2 Contribuție bănească a cuiu la un fond special.

cotizațiune *sf* *vz* **cotizație**

cotlan *sn* *vz* **collon**

cotlaur *sm* *vz* **coclaur**

cotleală *sf* *vz* **cocleală**

cotlej¹ *sm* *vz* **ciocelej**

cotlej² *sm* [At: H XII, 35 / Pl: ~i / E: nct] (Reg) Cocleț.

cotlet [At: NEGRUZZI, S. I, 207 / V: ~tă *sf* / Pl: ~e *sn*, *sf*, ~eți *sm* / E: fr *côtelette*] 1-3 *sn* Coastă de vițel, de herbec sau de porc, împreună cu felia de carne corespunzătoare din mușchiul spinării. 4 *sn* Friptură din cotlet (1). 5 *sm* (Fam) Favoriți (mari și deși).

cotletă *sf* *vz* **cotlet**

cotlete *sm* *vz* **coclet**

cotli *v* *vz* **cocli**

cotlială *sf* *vz* **cocleală**

cotlire *sf* *vz* **coclire**

cotli¹ *sn* *vz* **cocli¹**

cotli², ~a *a* *vz* **cocli²**

cotlură *sf* *vz* **coclitură**

cotloană *sf* *vz* **collon**

cotlon *sn* [At: I. IONESCU, P. 267 / V: *cătlan*, *clătan*, *coclan*, *corlan*, *corl*~, *~clan*, *~clău*, *~clan*, *~oană* *sf*, *~lună* *sf*, *~troc*, *~trog*, *~tron*, *~trun*, *~trună* *sf* / Pl: ~oane / E: mg *katlan*] 1 (Îrg) Zid din pietre în formă de potcoavă care apără focul de vânt și pe care se pune cazanul la fiert. 2 Groapă în care se face focul, la adăpost de vânt. 3 (Spc; reg) Mic adăpost aproape de stână, unde se fierbe zerul. 4 (Reg) Cuptor în care se pune cazanul pentru fiert țuica. 5 (Reg) Cuptor pentru arderea cărămizilor. 6 (Pan) Firidă sub cuptorul vetrelor țărănești Si: (reg) *cotruța*. 7 (Pan) Firidă în zid Si: (reg) *ocnița*. 8 (Pan) Fereastră oarbă. 9 (Pan; Mol) Gaură în malul unui râu, sub pânza apei unde se ascund racii și peștii Si: *copca*. 10 (Pan) Gaură pentru ascunzătoare Si: *borta*. 11 (Pan) Peșteră mică. 12 (Pan) Scorbura. 13 (Pan) Vizuină. 14 (Spc) Gaură în care se adăpostesc lilieci. 15 (Spc) Galerie subterană în care se adăpostesc animale. 16 (Pex) Ascunziș. 17 (Pex) Ungher. 18 (Îvr) Unghi.

cotloneală *sf* [At: COSTINESCU / Pl: ~eli / E: *cotloni* + *-eală*] 1-5 Cotlonire (1-5).

cotloni *vr* [At: COSTINESCU / Pzi: ~nesc / E: *cotlon*] 1 A face cotloane (5-7) la sobă sau în pereți. 2 (Pex) A scotoci. 3 (Pex) A răvăși. 4 (Pex) A ascunde. 5 (Pex) A fura.

cotlonire *sf* [At: COSTINESCU / Pl: ~ri / E: *cotloni*] 1 Executare de cotloane la sobă sau în pereți Si: *cotloneală* (1), *cotloni¹* (1). 2 (Pex) Scotocire. 3 (Pex) Răvășire. 4 (Pex) Ascundere. 5 (Pex) Furt.

cotloni¹ *sn* [At: DA ms / Pl: ~uri / E: *cotloni*] 1-5 Cotlonire (1-5).

cotloni², ~a *a* [At: DA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *cotloni*] 1-2 (D. pereți) Care are cotloane (5-6). 3 (Pex) Scotocit². 4 (Pex) Răvășit². 5 (Pex) Ascuns². 6 (Pex) Furt².

cotloniță *sf* [At: CHEST. II, 334 / Pl: ~te / E: *cotlon* + *-iță*] (Reg) 1 Colțul vetrei unde se adună cenușa. 2 Lădiță pentru cenușă.

cotlună *sf* *vz* **collon**

cotnar *sn* *vz* **cotnari**

cotnari *sms* [At: I. NEGRUZZI, S. I, 186 / V: ~nar *sn* / E: *Cotnari*] 1 Vin produs în podgoriile de la Cotnari. 2 Recipient cu cotnari (1).

cotnărel, ~ea [At: ȘEZ. V, 68 / Pl: ~ei, ~e / E: *cotnari* + *-el*] 1-2 *sms* (Șhp) (Un pahar cu puțin) cotnari (1). 3 *a* (Îs) *Pere* ~e Pere rotunde, galbene.

cotoară *sf* *vz* **cotor**

cotoarbă *sf* [At: TDRG / Pl: ~be / E: nct] 1 (Reg) Pacoste. 2 (Reg) Poznă. 3 (Reg) Afacere. 4 (Îe) A încăpea la ~ cu cineva A avea de furcă cu cineva. 5 (Buc) Femeie depravată. 6 (Reg) Cotoroață.

cotoasă *sf* [At: FRÂNCU-CANDREA, M. 99 / Pl: ~se / E: *col²* + *-oasă*] (Ent; reg) Urechelnită (*Forficula auricularia*).

cotobatură *sf* *vz* **codobatura**

cotobele *sm* *vz* **codobele**

cotobelci¹ *sm* *vz* **codobelci**

cotobelci² *a* *vz* **codoberc**

cotoc [At: LB / V: ~tog / Pl: ~oci *sm*, ~oace *sn* / E: bg *KOTAK*] 1 *sm* (Reg) Cotoi. 2 *sm* (Dep) Bou mic și slab. 3 *sm* (Pan) Lemnișoare încovoiate, în care se introduc scândurile, spre a alcătui codârla căruței. 4 *sm* (Pan) Lemn în formă de triunghi care se așază între acoperiș și căpriori pentru a ridica streășina casei și a feri pereții de ploaie. 5 *sm* (Pan) Fiecare dintre carâmbii scării Si: *drugi*, *fuste*. 6 *sn* (Reg; pan) Drug în care se articulează cotorul la grapa de spini. 7 *sn* (Pan) Mâner de care se apucă o roabă. 8 *sm* (Pan; țes) Fiecare dintre cele două fofeze găurite ale alergătoare, în care sunt băgate betele cu mosoarele. 9-11 *sn* (Bot; reg) Inflorescența răchitei, salciei, plopului Si: *mâțșori*, *pisice*. 12 *sm* (Reg) Picior de pasăre fript Si: *cotoi*.

cotoci [At: LB / Pzi: ~ocesc / E: *cotoc*] 1-2 *vr* A (se) cotoi³ (1-2).

cotocire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *cotoci*] 1-4 Cotoire (1-4).

cotoci¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cotoci*] 1-4 Cotoire (1-4).

cotoci², ~a *a* [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *cotoci*] 1-2 Cotoi² (1-2).

cotoflanț *sm* *vz* **cotofleant**

cotofleant *sm* [At: JAHRESBER., X, 184 / V: ~lant, ~tro~, *gotofre*~ / Pl: ~enți / E: ger *Kartoffelflanzer* „cultivator de cartofi“] (Pop; Im) Neamț.

cotoflintșor *sm* [At: PAMFILE, J. III, 63 / V: *gotofi*~ / Pl: ~i / E: *cotofleant* + *-isor*] 1-2 (Pop; im; șhp) Neamț (mic).

cotog *sm* *vz* **cotoc**

cotohaliță *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~te / E: nct] (Trs) Prostituată.

cotoi¹ *sn* [At: PAMFILE, A. R. 181 / V: ~tui / Pl: ~ / E: ns cf *cotolan*, *cotolean*] (Pop) 1 Picior de pasăre fript Si: (reg) *artig*, *ciric*, *copan* (3). 2 (D. oameni) Partea piciorului până la genunchi Si: *coapsa*. 3 Ciolan.

cotoi² [At: ALEXANDRESCU, M. 313/6 / Pl: ~sm, ~oale *sn* / E: **cată* + *-oi* cf vsl *koty*] 1 *sm* (Zlg) Motan. 2 *sm* (Reg) Pisoai de un an. 3 *sm* (Îe) A avea ochi de ~ A avea privire vicleană. 4 *sm* (Îe) A umbla ca un ~ A fi fără ocupație. 5 *sm* (Îae) A umbla numai după plăceri. 6 *sm* (Bot; reg; Îe) Coinăcelele~ului Plantă cu flori rotunde și păroase care se agață de curpeni pentru a face florile castravetelui să fecundeze. 7 *sn* (Reg) Cătușă. 8 *sn* (Reg) Parte a cătușei. 9 *sn* (Îvp) Fiecare dintre cele două stinghii strâmbre între care se introduc scândurile spre a alcătui codârla Si: *cotoc* (3), *mănușă*, *stălpșor*. 10 *sn* Fiecare dintre tălpile grapei între care sunt articulate cele două stinghii numite andrele. 11 *sn* Brațele ferăstrăului.

cotoi³ [At: LB / Pzi: ~esc / E: *cotoi²*] (Rar) 1 *vr* (D. animale; fam; d. oameni) A avea un contact sexual. 2 *vr* (D. animale; c. indică femela) A fecunda.

cotoier *sm* [At: TOMESCU, GL. / Pl: ~i / E: ns cf *cotoi¹*] (Reg) Persoană care servește la masă la nuntă.

cotoiesc, ~ească *a* [At: M. I. CARAGIALE, C. 17 / Pl: ~ești / E: *cotoi²* + *-esc*] 1 Care aparține cotoiului² (1). 2 Referitor la cotoi² (1). 3 Ca de cotoi² (1). 4 Șiret. 5 Pofticios.

cotoire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *cotoi³*] (Rar) 1 Realizare a unui act sexual Si: *cotocire* (1), *cotoci¹* (1), *cotoi¹* (1). 2 Fecundare. 3 Act sexual Si: *cotocire* (3), *cotoci¹* (3), *cotoi¹* (3). 4 Fătare.

cotoi¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cotoi³*] (Rar) 1-4 Cotoire (1-4).

cotoi², ~a *a* [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *cotoi³*] (Rag) 1 Care a îndeplinit actul sexual. 2 Fecundat².

cotojma *v* *vz* **cotoșma**

cotojman *sm* *vz* **cotoșman**

cotolac *sn* [At: I. CR. V, 152 / Pl: ~uri / E: ns cf *cor*] (Mol) 1 Cotitură (19). 2 Collon (16).

cotolan [At: DAMÉ, T. 63 / V: ~lean / Pl: ~i / E: ns cf *cor*] 1 *sn* Știulete Si: *druga*, *papușă*, *tulei*. 2 *sn* Știulete bine dezvoltat. 3 *a* (D. oameni) Care are picioare lungi. 4 (Reg) Cotor. 5 (Reg) Coadă. 6 (Reg) Picior. 7-8 (Reg) Os (mare).

cotole sms [At: H III, 18 / E: ns cf *cotolean*] (Reg) Câine ciobănesc mare și ciolănos.

cotolean sn vz *cotolan*

cotolenos, ~oasă a [At: CIAUȘANU, V. / Pl: ~oși, ~oase / E: *cotolean* + -os] (Reg) 1 Înalt. 2 Ciolănos. 3 Copârștos. 4 Însipat.

cotolet sn [At: CHEST. II, 334/254 / Pl: ~e / E: ns cf *cotolan*] (Reg) Cotloniță (1).

cotoli vtr vz *coteli*

cotolire sf vz *cotelire*

cotoliu¹ sn vz *cotelii¹*

cotoliu², ~ă a vz *cotelii²*

cotolocușcă sf [At: DOMBROWSKY, P. 198 / Pl: ~ste / E: nct] (Orn; reg) Codobatură galbenă comună (*Motacilla albe*).

cotolnici vr vz *cotolnici*

cotolnicit, ~ă a vz *cotolnicit*

cotoman sm vz *cotoșman*

cotomele am vz *codoberc*

cotomplet sn [At: RĂDULESCU-CODIN / V: ~tromplete / Pl: ~e / E: nct] (Reg) Lemn scurt și gros Si: *ciopârțac*.

cotoșma v vz *cotoșma*

coton sn [At: HERESCU, N. T. 164 / Pl: ~uri / E: fr *coton*] (Frm) 1 Bumbac. 2 Fir de bumbac. 3 Țesătură din bumbac.

cotonadă sf [At: DN³ / Pl: ~de / E: fr *cotonnade*] 1-2 (Rar) Țesătură din bumbac sau din bumbac amestecat cu alte fibre.

cotonie sf vz *cătanie*

cotonin sn [At: IONESCU-MUSCEL, ȚES. 23 / Pl: ~e / E: fr *cottonine*] Fibră textilă din cânepă și in, care înlocuiește bumbacul.

cotoniza vr [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 321 / Pzi: ~zez / E: *coton* + -iza cf fr *cotoniser*] A dizolva substanțele de legătură din in și cânepă, pentru a obține fibrele.

cotonizare sf [At: DN³ / Pl: ~ări / E: *cotoniza*] Dizolvare a substanțelor de legătură din in și cânepă, pentru a obține fibrele Si: (rar) *cotonizat¹*.

cotonizar¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cotoniza*] (Rar) Cotonizare.

cotonizat², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *cotoniza*] (D. in și cânepă) Căruia i s-au dizolvat substanțele de legătură, fiind transformat în fibră.

cotonoagă sf [At: R. IONESCU, C. 191/6 / V: *chitănag*, *chitonag*, *chitonog*, *pitonag*, *pitonog* sn / Pl: ~age / E: nct] (Agr) Unealtă în forma unui băț mai gros și ascuțit la un capăt, care servește la săparea gropilor pentru aracii de la vie, pentru răsăduri sau pentru cuiburile de boabe de porumb, de fasole etc.

cotonog, ~oagă [At: POLIZU / V: *chităn*~ / Pl: ~ogi, ~oage / E: ucr *куторногий*] 1-2 smf, a (D. oameni; d. animale) (Individ) bolnav de picioare. 3-4 smf, a (D. oameni; d. animale) (Individ) care umblă schiopătând. 5-6 smf, a (D. oameni; d. animale) (Individ) care are picioarele strâmbe. 7-8 sm, a (Cal) care are picioarele umflate. 9-10 sm, a (Cal) slab de picioare. 11-12 smf, a (Pex; d. oameni) (Persoană) cu un picior bolnav. 13-14 smf, a (Pex; d. oameni) (Persoană) cu un picior paralizat. 15-16 smf, a (Pex; d. oameni) (Persoană) fără un picior. 17-18 smf, a (Pex; d. oameni) (Persoană) cu piciorul sau mâna strâmbă. 19-20 smf, a (Pex; d. oameni) (Persoană) care nu se poate servi de o mână. 21-22 smf, a (Pex; d. oameni) (Persoană) fără o mână din cot. 23-24 smf, a (Pex) (Om) fără ambele coate. 25-26 smf, a (Câine) cu coada scurtă. 27 sf (Înv) Mădular. 28 sf (Înv) Ciot de mădular Cf *cotorouge*. 29 sf (Reg; lpl) Cataloge.

cotonogea¹ sf [At: DAMÉ, T. 68 / Pl: ~eli / E: *cotonogi* + -eala] 1 Cotonogire (1). 2 Schiopătare. 3-10 Cotonogire (3-10). 11 Bătătorire. 12 Boală de picioare la vite. 13 Lovitură dureroasă la picioare. 14 (Fam) Bătaie zdravănă.

cotonogi [At: CARAGIALE, T. II, 23 / Pzi: ~gesc / E: *cotonog*] 1 vi (D. oameni; d. animale) A se îmbolnăvi de picioare. 2 vi (D. oameni; d. animale) A schiopăta. 3 vr A lovi pe cineva peste picioare, astfel încât să nu mai poată merge. 4 vt A face pe cineva să schiopăteze Si: a *schioipa*.

5 vt A rupe cuiva un picior Si: a *schilodi*. 6 vi (Pex) A-i slăbi cuiva puterea membrelor Si: a *se boșorogi*. 7 vt A face pe cineva să nu mai aibă putere în membre Si: a *boșorogi*. 8 vt (Pex) A lovi pe cineva peste mâini, astfel încât să nu se mai poată servi de ele. 9 vt (Pex) A rupe cuiva o mână. 10 vt A bate pe cineva foarte rău Cf *cotonogea¹* (14). 11 vr (D. piele; înv) A se bătători de muncă grea.

cotonogire sf [At: DA / Pl: ~ri / E: *cotonogi*] 1 Îmbolnăvire de picioare Si: *cotonogea¹* (1), *cotonogi¹* (1). 2 Schiopătare. 3 Lovire a cuiva peste picioare, astfel încât să nu mai poată merge Si: *cotonogea¹* (3), *cotonogi¹* (3). 4 Provocare a schiopătării cuiva Si: *cotonogea¹* (4), *cotonogi¹* (4). 5 Rupere a piciorului cuiva Si: *cotonogea¹* (5), *cotonogi¹* (5). 6 (Pex) Slăbire a puterii membrelor cuiva Si: *cotonogea¹* (6), *cotonogi¹* (6). 7 Provocare a cotonogirii (6) cuiva Si: *cotonogea¹* (7), *cotonogi¹* (7). 8 (Pex) Lovire a cuiva peste mâini, astfel încât să nu se mai poată servi de ele Si: *cotonogea¹* (8), *cotonogi¹* (8). 9 (Pex) Rupere a mâinii cuiva Si: *cotonogea¹* (9), *cotonogi¹* (9) Vz *cotonogi* (9). 10 Batare a cuiva foarte rău Si: *cotonogea¹* (10), *cotonogi¹* (10) Vz *cotonogi* (10). 11 Bătătorire.

cotonogi¹ sn [At: DA / Pl: ~uri / E: *cotonogi*] 1 Cotonogire (1). 2 Schiopătare. 3-10 Cotonogire (3-10). 11 Bătătorire.

cotonogi², ~ă a [At: JIPESCU, O. 106 / Pl: ~iți, ~e / E: *cotonogi*] 1 (D. oameni; d. animale) Care s-a îmbolnăvit de picioare. 2 (D. oameni; d. animale) Care schiopăță. 3 (D. oameni; d. animale) Care a fost lovit peste picioare, încât nu mai poate merge. 4 (D. oameni; d. animale) Care a fost făcut să schioape. 5 (D. oameni; d. animale) Care are piciorul rupt. 6 (Pex; d. oameni) Căruia i-a slăbit puterea membrelor. 7 (Pex; d. oameni) Ale cărui puteri au fost făcute să slăbească. 8 (Pex; dom) Care a fost lovit peste mâini, astfel încât să nu se mai poată servi de ele. 9 (Pex; dom) Care are mâna ruptă. 10 (Pex; dom) Care a fost bătut foarte rău. 11 (D. piele) Bătătorit².

cotopială sf [At: COMAN, GL. / Pl: ~ieli / E: nct] 1 Ciomag cu care se aruncă după un animal. 2 Băț cu care se aruncă într-un pom pentru a-l scutura de roade. 3 (Îe) A lua (pe cineva) cu ~la A alunga (pe cineva) cu ciomagul.

cotor [At: ECONOMIA, 30 / V: *cătur*, ~țior, ~oară, ~tur / Pl: ~oare, (reg) ~oară sn, ~i sm / E: nct] 1 sn (Înv) Parte, segment care unește două părți ale unui obiect. 2 sn (Bot) Tijă care leagă frunza sau fructul de ramură Si: *lujer*. 3 sn (Bot) Cocean. 4 sn (Bot) Miezu verzei. 5 sn (Bot) Picior rămas după tăierea căpățânii de varză. 6 sn (Bot) Miezu fructului. 7 sn (Bot) Parte superioară a codiței, care rămâne la fructul cules sau căzut. 8 sm (Bot; reg) Mugur. 9 sm (Bot; reg) Inimă a miezului la fragi, căpșuni, zmeură și mure, care intră în receptacul și de care sunt lipite sepeale. 10 sn (Bot) Parte de jos a plantei, mai groasă, opusă vârfului. 11 sn (Bot) Tulpină a plantelor, de la rădăcină până la primele ramuri sau frunze. 12 sn (Bot; reg) Trunchi al arborilor. 13 sn (Bot) Coardă lăsată la butucul vici, din care dau vițefe. 14 sn (Bot) Tijă purtătoare de semințe la ceapă. 15 sn (Bot) Tulpină a plantelor, de la rădăcină până la vârf, de pe care pornesc ramurile sau frunzele. 16 sn (Bot; spe) Tulpină a porumbului, cu sau fără frunze, de pe care s-au cules știuleții. 17 sn (Bot; reg) Nervură a frunzei. 18 sn (Bot) Capăt inferior, mai gros, al tulpinii sau al ramurii unui copac. 19 sn (Bot) Ciot rămas după tăierea unui copac sau unei ramuri. 20 sn (Bot) Ciot rămas pe tulpină după culesul știuletelui de porumb. 21 sn (Pop) Parte a snopului de grâu formată din tulpini legate, în opoziție cu spicele. 22 sn (Bot) Parte rămasă în pământ din plantele cu tulpina tare. 23 sn (Bot) Rădăcină a plantelor leguminoase. 24 sn (Bot) Butuc al viței. 25 sn (Bot) Trunchi de copac de pe care s-au tăiat crengile. 26 sn (Agr) Tăiere a vițelor inutile la vie. 27 sn (Agr) Săpare a vici. 28 sn (Agr; îe) A *ridica via la* ~ A lega via de haraci. 29 sn (Pex; lpl) Resturi rămase din tulpina plantelor de nutreț. 30 sn (Pex; lpl) Crengi tăiate la curățatul pomilor sau la vie. 31 sn (Pop) Parte rămasă dintr-un membru amputat. 32 sn Bază a organului sexual bărbătesc. 33 sm Parte de la cap a cornului rupt. 34 sn Coadă tăiată sau ruptă. 35 sn Parte superioară a cozii calului, care unește șira spinării cu rădăcina părului lung care formează coada.

36 *sn* Coadă de cal tăiată scurt. 37 *sm* Ax al penei de pasăre, de pe care se iau fulgii. 38 *sm* Parte tare a penei păsărilor, din piele și până unde încep fulgii. 39 *sm* Rădăcină a penelor unei păsări care nu a fost jumulită bine înainte de a fi gătită. 40 *sm* (Pop; pan; d. oameni) Fire rare și tari care cresc în barba tinerilor care n-au început încă să se bărbierescă. 41 *sm* (Pop; pan; d. oameni) Fire din barbă rămase după bărbierit. 42 *sm* (Pop; pan) Fire rare rămase pe capul unui chel. 43 *sm* (Pan) Păr tuns prea scurt. 44 *sm* (Pop; pan) Barbă rasă prost. 45 *sn* (Inv; pan) Toc fără peniță. 46 *sn* (Pan) Parte mai groasă a unui instrument de scris, care se ține între degete. 47 *sn* (Pan) Capăt de funie. 48 *sn* (Pan) Parte din fier a unui cuțit, a unei săbii etc. care intră în mâner. 49 *sn* (Pan) Parte a peniței care se înfige în toc. 50 *sn* (Pan) Parte a pipei în care intră țeava care se ține în gură. 51 *sn* (Pan) Capăt de sus al undiței, cu cârligul de care se leagă coarda. 52 *sn* (Pan) Parte a lingurii care unește concavitatea cu capătul ținut în mână. 53 *sn* (Pan) Parte a măturii unde coada intră între nuiile sau paie și este legată cu sarmă. 54 *sn* (Pan) Parte prea scurtă rămasă dintr-un obiect tăiat. 55 *sn* (Pan) Coadă prea scurtă a unei unelte. 56 *sn* (Pan) Bucată din coada ruptă a unei unelte care rămâne în inelul de metal. 57 *sn* (Pan) Parte a cărții unde se unesc foile. 58 *sn* (Pan) Parte a chitanțierului care rămâne după tăierea chitanțelor. 59 *sn* (Pan) Carte cu copertele și o parte din foi rupte. 60 *sn* (Pan) Parte a crucii de la pământ până la brațe. 61 *sn* (Pan) Parte care se înfige în pământ a unui par. 62 *sn* (Îvp; fig; ie) **A avea sau a face ~oară cu cineva** A avea legături de afaceri cu cineva. 63 *sn* (Îvp; fig; ie) **A avea ~oare** A avea bani. 64 *sm* (Fig) Om mic de statură și gras. 65 *sn* (Pex) Măner. 66 *sn* (Pex) Toartă. 67 *sn* (Pex) Coadă a unei unelte. 68-69 *sn* (Spc) Măner al unei săbii sau al unui cuțit. 70 *sn* (Spc) Coadă a undiței. 71 *sn* (Pex) Orice resturi care nu mai servesc la nimic. 72 *sn* (Pex) Mătură roasă de prea multă întrebuințare. 73 *sn* (Pex) Lingură cu coada ruptă. 74 *sn* (Pex) Cuțit cu lama ruptă. 75 *sn* (Pex) Cuțit tocit. 76 *sn* (Pex; reg; if ~ior) Răzuș cu care se curăță plugul. 77 *sn* (Pex) Bază rămasă dintr-o lumânare care a ars.

cotorai *sm* [At: DA ms / Pl: ~răi / E: *cotor* + -ai] (Reg) Persoană care sapă și îngrijește via Cf *cotor* (26-28).

cotorăie *sf* [At: DA ms / Pl: ~ / E: *cotor* + -aie] 1 (Reg) Cleștișor cu care se scot firele din sprâncene sau din barbă Si: *penseta*, (inv) *cimbistă*. 2 (Lpl) Haine (vechi) în dezordine. 3 (Lpl) Scule în dezordine. 4 Act sexual la pisici Si: (reg) *hăcranire*, *horjitură* Cf *cotârji*, *cotoci*.

cotorală *sf* vz *cotoreala*

cotoras *sn* [At: DA ms / Pl: ~e / E: *cotor* + -as] 1-96 (Șhp) Cotor (1-11, 13-17, 20-24, 32-42, 45-52, 57-59, 65-69, 76) (mic).

cotorăsi *vir* vz *cortorosi*

cotorăsire *sf* vz *cortorosire*

cotorăsi¹ *sn* vz *cortorosi¹*

cotorăsi², ~ă a vz *cortorosi²*

cotorăsitor, ~oare *smf*, a vz *cortorositor*

cotorășie *sf* [At: H III 130 / Pl: ~ii / E: ctm *cotor* + *cărdășie*] (Reg) Termen de viticultură, nedefinit mai îndeaproape. Cf *cotor* (26-28).

cotorăre *sf* [At: DA ms / V: ~tare³, ~rire / Pl: ~ri / E: *cotori*] 1 Ridicare și legare de araci a unei plante Si: *cotoreala* (1), *cotorât¹* (1), *incotoreala* (1). 2 Prindere a unei plante cu căreii de ceva Si: *cotoreala* (2), *cotorât¹* (2), *incotoreala* (2). 3 Tăiere a vițelor inutile ale viei Si: *cotoreala* (3), *cotorât¹* (3), *incotoreala* (3). 4 Săpare a pământului din jurul viei, pentru a tăia rădăcinile date din altoi Si: *cotoreala* (4), *cotorât¹* (4), *incotoreala* (4). 5 Jumulire a unei păsări tăiate Si: *cotoreala* (5), *cotorât¹* (5), *incotoreala* (5). 6 Batare a cuiva cu un cotor (53) Si: *cotoreala* (6), *cotorât¹* (6), *incotoreala*. 7 Căutare minuțioasă Si: *cotoreala* (7), *cotorât¹* (7), *cotrobaire*, *incotoreala*.

cotorât¹ *sn* [At: IONESCU, P. 249, ap. DA / V: ~tarit¹, ~rit / Pl: ~uri / E: *cotori*] 1-7 Cotorăre (1-7). 8 Săpat¹ la rădăcină. 9 Curățat¹ al viei. 10 Legat¹ al viei.

cotorât², ~ă a [At: DA ms / V: ~tarit³, ~rit² / Pl: ~âri, ~e / E: *cotori*] 1 (D. plante) Care este ridicat și legat de araci. 2 (D. plante) Care s-a agățat de ceva cu căreii. 3 (D. vie) Căreia i s-au tăiat vițele. 4 (D. vie) Care a

fost săpată. 5 (D. păsări) Care a fost jumulită. 6 Bătut² cu un cotor (53). 7 Cotorăit².

cotorbatura *vi* [At: PAMFILE, J. II, 375 / V: ~rob~ / Pzi: *cotobatur* / E: *cotorbatură*] (Reg) A codobături.

cotorbatură *sf* [At: PAMFILE, J. II 375 / V: ~rob~ / Pl: ~ri / E: ctm *cotor* + *codobatura*] (Reg) Codobatură.

cotorbaturai *sm* [At: PAMFILE, J. II 375 / V: ~rob~ / Pl: ~ / E: *cotorbatura* + -oi] (Reg) Codobăturoi.

cotoreala *sf* [At: DA / V: ~rală / Pl: ~eli / E: *cotor* + -eală] (Reg) 1-7 Cotorăre (1-7). 8 Scurmătură de câine. 9 Șterpelire.

cotorel *sn* [At: TDRG / Pl: ~e / E: *cotor* + -el] 1-96 (Șhp) Cotor (1-11, 13-17, 20-24, 32-42, 45-52, 57-59, 65-69, 76) (mic).

cotori *vi* vz *cotori*

cotorigi *sf* vz *cotoroage*

cotorire *sf* vz *cotorăre*

cotorisi *vir* vz *cortorosi*

cotorisire *sf* vz *cortorosire*

cotorisi¹ *sn* vz *cortorisi¹*

cotorisi², ~ă a vz *cortorisi²*

cotorisitor, ~oare *smf*, a vz *cortorositor*

cotori¹ *sn* vz *cotorât¹*

cotori², ~ă a vz *cotorât²*

cotoriță *sf* vz *cotăriță*

cotori [At: DDRF / V: (rar) ~ri / Pzi: ~răse / E: *cotor*] 1-2 *vi* (Agr) A ridica și a lega de araci o plantă. 3 *vr* (D. plante) A se prinde cu căreii de ceva. 4 *vr* A tăia vițele inutile ale viei. 5 *vr* A săpa pământul din jurul cotorului viei, pentru a tăia rădăcinile date din altoi Si: *a cuihari*. 6 *vr* A jumuli o pasăre tăiată. 7 *vr* A bate pe cineva cu un cotor (53). 8 *vi* A cotorăi.

cotoroabă *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~be / E: nct] (Reg) Pisică.

cotoroage *sf* [At: MARIAN, NU. 500 / V: ~rigi / E: *srb kotig* „mădular”] 1 Piftii. 2 (Îe) **Mai mișcă-ti ~le** Mergi mai repede.

cotoroantă *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 323 / Pl: ~te / E: nct] (Prt) 1 Babă. 2 Bătrână urâtă, fără dinți. 3 Bătrână ursuză, certăreată, răutăcioasă. 4 Bătrână căreia nu-i tace gura, ocărând toată ziua. 5 (Reg) Pețitoare. 6 (Pex) Bărbat cleveitor și ursuz. 7 (Reg; pex) Pețitor. 8 (Pop) Vrăjitoare. 9 (Îvp) Prostituată. 10 (Pop) Femeie blestemată.

cotoroba *vr* [At: DA ms / Pzi: ~bez / E: *cotoroabă*] (Reg; d. animale) A se împreuna.

cotorobatura *vi* vz *cotorbatura*

cotorobatură *sf* vz *cotorbatura*

cotorobaturai *sm* vz *cotorbaturai*

cotorobușcă *sf* [At: MARIAN, O. I, 328 / Pl: ~ște / E: *cotor* + *buși* + -că] (Orn; reg) Codobatură (*Motacilla alba*).

cotorogi *vr* [At: CHEST. V. 85 / Pzi: ~gesc / E: nct] (Reg; d. lapte) A se acri.

cotorogire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *cotorogi*] (Reg) Acire a laptelui Si: *cotorogi¹*.

cotorogi¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cotorogi*] (Reg) Cotorogire. **cotorogi²**, ~ă a [At: DA / Pl: ~iți, ~e / E: *cotoroage*] (Reg; d. lapte) 1 Acrit înainte de a fi fierat. 2 Brânzit.

cotoroi¹ *sn* [At: DA ms / Pl: ~ / E: *cotor* + -oi] 1-44 Cotor (1-5, 10-12, 15, 18-25, 61, 65-68) (mare).

cotoroi² *vi* [At: DA ms / Pzi: ~esc / E: *cotoroi¹*] (Reg) A cotorăi cu zgomot.

cotoroială *sf* [At: DA ms / Pl: ~ieli / E: *cotoroi¹* + -eală] (Reg; prt) Fel de a vorbi al țiganilor.

cotoros, ~oasă a [At: PAMFILE, D., ap. DA / Pl: ~oși, ~oase / E: *cotor* + -os] 1 (D. varză) Care are cotorul (4) prea mare. 2 (D. ceapă) Care a făcut multe cotoare (14). 3 (D. terenuri) Care are multe cotoare (22). 4 (D. nutreț) Din care rămân multe cotoare (29). 5 (D. păsări găsite) Care are mulți cotori (39). 6-8 (D. oameni) Care are mulți cotori (40-42). 9 (D. oameni)

Care are părul aspru. 10 (D. oameni) Care are barba țepoasă. 11 (Fig; d. oameni) Care e scund și îndesat.

cotoroseala sf vz *cortoroseala*

cotorosi¹ vtr vz *cortorosi*

cotorosi² vi [At: GORUN, ap. DA / Pzi: ~sesc / E: mg *kotorázní*] (Reg)

A cotrobăi făcând dezordine.

cotorosire¹ sf vz *cortorosire*

cotorosire² sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *cotorosi²*] (Reg) Cotrobăire care lasă dezordine.

cotorosii¹ sn vz *cortorosii¹*

cotorosii², ~a u vz *cortorosii²*

cotorositor, ~oare smf, a vz *cortorositor*

cotoros sm [At: H XVIII, 142 / Pl: ~i / E: srb *koturati* „a se învârti“] (Reg) Fier care se pune în gaura roții.

cotorosi vi [At: CADE / Pzi: ~zeste / E: fo] 1-2 (Ban; d. găini) A cotcodăci (1-2).

cotozire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *cotorosi*] 1-2 (Ban) Cotcodăcire (1-2).

cotoruș sm vz *codros*

cotos sn vz *coloz*

cotosma vi [At: DA / V: ~ojma / Pzi: ~mez / E: nct] A încotoșma.

cotoșman sm [At: COSTINESCU / V: ~om~, ~ojm~ / Pl: ~i / E: **cotoci* + ~man] 1-2 Cotoi (mare). 3 Cotoi castrat. 4 (Pan) Bucată mare de mămăligă Si: *bulz*, *urs*.

cotovaică sf [At: I. CR. IV, 393 / V: *cofo*~ / Pl: ~ice / E: *cotovaie* + ~ca] 1-2 (Șhp) Cotovaie (mică).

cotovaie sf [At: CADE / Pl: ~văi / E: ns cf mg *kóty* „pepene“] 1 Jumătate de dovleac copt. 2 Coaja unei jumătăți de dovleac copt, din care s-a scos miezul.

cotoveala sf [At: VISSARION, FL. 72 / Pl: ~eli / E: nct] (Reg) 1 Bătaie. 2 Băt.

cotovi vr [At: DENSUSIANU, T. H. 56 / V: *go*~ / Pzi: ~vesc / E: ns cf *cotovai*] (Reg) 1 A face pregătiri. 2 A se pregăti de plecare.

cotoz sn [At: HERZ-GHER., M. IV 242 / V: ~os / Pl: ~uri / E: ns cf mg *kotu* „noroii“, *kotus viz* „apă murdară“] (Reg) 1 Măncare din pâine și lapte acru. 2 Măncare pregătită cu mămăligă. 3 Măncare rea. 4 Porcărie. 5 Noroi. 6 (Fig) Insultă adresată unei femei murdare. 7 (Fig) Afacere încurcată și necinstită.

cotozala sf vz *cotozeala*

cotozeala sf [At: ȘEZ. IX, 156 / V: ~zala / Pl: ~eli / E: *cotozi* + ~eala] (Reg) 1-4 Cotozire (1-4). 5 Mămăligă rea. 6 (Fig) Amestecătură prost făcută. 7 (Fig) Măzgălitură.

cotozi [At: ȘEZ. II, 225 / Pzi: ~zesc / E: *cotoz*] (Reg) 1 vr A amesteca prost mămăliga, făcându-i cocoloașe. 2 vr (D. mămăligă) A face cocoloașe. 3-4 vtr A (se) tăvăli. 5-6 vtr A (se) mânji.

cotozire sf [At: DA / Pl: ~ri / E: *cotozi*] (Reg) 1 Amestecare insuficientă a mămăligii Si: *cotozeala* (1), *cotozit¹* (1), *cotozire* (1), *cotozuit¹* (1). 2 Formare de cocoloașe Si: *cotozeala* (2), *cotozit²* (2), *cotozire* (2), *cotozuit²* (2). 3 Tăvălire. 4 Mânjire.

cotozit¹ sn [At: DA / Pl: ~uri / E: *cotozi*] (Reg) 1-4 Cotozire (1-4).

cotozit², ~a u [At: I. CR. III, 156 / Pl: ~iți, ~e / E: *cotozi*] (Reg) 1 (D. mămăligă) Amestecată insuficient. 2 (D. mămăligă) Cu cocoloașe. 3 Murdar. 4 (Fig) Mârșav.

cotozii vtr [At: ȘEZ. II, 225 / V: *cutuz*~ / Pzi: ~esc / E: *cotoz* + ~ui] (Reg) 1-6 A cotozi (1-6).

cotozire sf [At: DA / Pl: ~ri / E: *cotozii*] (Reg) 1-4 Cotozire (1-4).

cotozuit¹ sn [At: DA / Pl: ~uri / E: *cotozii*] (Reg) 1-4 Cotozire (1-4).

cotozuit², ~a u [At: I. CR. III, 156 / Pl: ~iți, ~e / E: *cotozii*] (Reg) 1-4 Cotozit² (1-4).

cotradant sn vz *contradans*

cotranță sf vz *cotreanță*

cotră sf [At: V. BĂJĂNICĂ, ap. DA ms / Pl: ~re / E: nct] (Reg) 1 Coteț (1). 2 Loc unde se țin închise oile.

cotrau sm [At: I. ARDELEANU, ap. DA / Pl: ~ăi / E: mg *cotró* „a răcăi“] (Reg) Coșar² (15).

cotrâmba vr [At: PAȘCA, GL. / Pzi: ~bez / E: ns cf *cotumba*, *strâmba*] (Reg) 1 A se suci dintr-o parte în alta. 2 A se schimonosi. 3 A se strâmba.

cotrâncioară sf [At: ȘEZ. XXI, 18 / Pl: ~re / E: *cotrântă* + ~cioară] 1-2 (Șhp) Catrință (mică). 3 Catrință frumoasă.

cotrântă sf vz *catrință*

cotreang sm [At: BUGNARIU, N., ap. DA / V: *hodr*~ / Pl: ~engi / E: ns cf *cotrâng*] (Reg) Fir gros de cânepă care nu ajunge la maturitate.

cotreanță sf [At: DDRF / V: ~ramță, ~remțe sfp / Pl: ~ente / E: mg *kotronez*] 1 Strai vechi și rupt. 2 Zdreanță. 3 Petec de pânză rupt. 4 Panglică subțire. 5 (Irn) Straie nemțești. 6 (Fig) Om molatec. 7 (Fig) Femeie desfrânată.

cotrează sf [At: CHEST. II, 429/319 / Pl: ~ete / E: *cotră* + ~eata] (Reg) 1-4 (Șhp) Cotră (1-2) (mică).

cotreica sf [At: ALRM II/I h. 353 / Pl: ~ice / E: *cotră* + ~eica] (Reg) 1-2 (Șhp) Cotră (1) (mică). 3 (Spc) Cușcă a porumbeilor.

cotremțe sfp vz *cotreanță*

cotrenci sm [At: COMAN, GL. / V: *codr*~ / Pl: ~ / E: ns cf *cotor*, *cotreanta*] (Reg) 1 Iarbă bătrână. 2 Cotoare de fân.

cotrencios, ~oasă u [At: I. ARDELEANU, ap. DA / Pl: ~osi, ~oase / E: *cotrenci* + ~os] (Reg; d. iarbă) Cu cotrenci (2).

cotrențos, ~oasă u [At: PAMFILE, J. II, 250 / V: ~rin~ / Pl: ~oși, ~oase / E: *cotreanta* + ~os] Zdrețaros.

cotreț sm vz *cătreț*

cotricer sn [At: CHEST II, 324/246 / Pl: ~e / E: ns cf *cotruță*] (Reg) Lădiță unde se adună cenușa.

cotrihoi sm [At: VICIU, GL. / Pl: ~ / E: ctm *cotrenci* și *trifoi*] (Reg) Fân cu buruieni.

cotring sm [At: VICIU, GL. / Pl: ~ngi / E: ns cf *cotreang*] (Reg) Ciorchine.

cotrințar sm [At: ȘEZ. XXIII, 43 / Pl: ~i / E: *cotreanta* + ~ar] (Îrg) Individ zdrențaros.

cotrință sf vz *catrință*

cotrințos, ~oasă u vz *cotrențos*

cotrionta sf vz *cotroanță*

cotro av vz *încotro*

cotroaba sf [At: ALRM III/I h. 349 / V: ~ob / Pl: ~be / E: ctm *cotră* și *cocioaba*] (Reg) 1 Coteț (1). 2 (Fig) Cocioabă.

cotroana sf [At: PĂCALĂ, M. R. 443 / Pl: ~ne / E: ctm *cotră* și *colloana*] (Îvp) 1 Cavități în pământ în care se fixează foalele. 2 Bucătărie de vară, făcută din scânduri.

cotroanță sf [At: H II, 176 / V: ~rion~ / Pl: ~te / E: nct] (Min; reg) Piatră.

cotroase sfp [At: ȘEZ. XXIII, 43 / E: nct] (Mol) 1 Duhuri necurate. 2 Pozne.

cotrob sn vz *cotroaba*

cotrobă sf vz *codobatura*

cotrobatură sf vz *codobatură*

cotrobăi [At: ALECSANDRI, T. I, 422 / Pzi: ~esc și *cotrobăi* / E: ns cf *cociobăi*, *cotobăi*, *cotroci*] 1 vr A deranja lucrurile dintr-o încăpere căutând ceva. 2 vr A căuta amănunțit un obiect. 3 vi A cerceta peste tot Si: a *coteli* (1), a *cotroci* (1), a *cotobăi*, a *scociorfi*. 4 vi A cerceta în scopul de a fura ceva Si: a *coteli* (9), a *cotroci* (2), a *cotobăi*, a *scociorfi*.

cotrobăiala sf [At: DA ms / Pl: ~ieli / E: *cotrobăi* + ~eala] 1-4 Cotrobăire (1-4).

cotrobăire sf [At: DA / Pl: ~ri / E: *cotrobăi*] 1 Deranjare a lucrurilor dintr-o încăpere căutând ceva Si: *cotrobăiala* (1), *cotrobăii¹* (1). 2 Căutare amănunțită a unui obiect Si: *cotrobăiala* (2), *cotrobăii²* (2). 3 Cercetare peste tot Si: *cotrobăiala* (3), *cotrobăii³* (3). 4 Cercetare în scopul de a fura ceva Si: *cotrobăiala* (4), *cotrobăii⁴* (4).

cotrobăii¹ sn [At: DA / Pl: ~uri / E: *cotrobăi*] 1-4 Cotrobăire (1-4).

cotrobăit², ~ă a [At: DA / Pl: ~iți, ~e / E: *cotrobăi*] 1 (D. o încăpere, un dulap etc.) Deranjat în urma unei căutări. 2 (D. obiecte) Căutat amănunțit. 3 (D. o încăpere, un dulap etc.) Cercetat. 4 (D. o încăpere, un dulap etc.) Cercetat în scopul de a fura.

cotrobăitor, ~oare [At: DA ms / Pl: ~i, ~oare / E: *cotrobăi* + -tor] 1-8 *smf, a* (Persoană) care cotrobăie (1-4).

cotroboanță sf [At: H IX, 87 / Pl: ~te / E: nct] (Îrg) 1 Contrabandă. 2 (Îe) Sunt de ~ Sunt de alergătură.

cotrobol sms [At: I. CR. II 183 / E: ns cf *cotrobăi*] (Mol) 1 Rumeguș și așchii rămase la tăierea lemnului. 2 Fungine de la curățarea sobelor. 3 Cenușă din sobă. 4 (Îe) A da ~ A ocoli cu pași mărunți.

cotrobond sn vz cotrobont

cotrobont sn [At: PAMFILE, J. II 262 / V: ~nd, ~nt / Pl: ~uri / E: nct] (Îvp) Joc de cărți de copii nedefinit mai îndeaproape.

cotrobont sn vz cotrobont

cotrobuțar sn [At: CHEST. II, 8/26 / Pl: ~i / E: nct] (Reg) Om care nu are locuință.

cotrobuție sf vz contribuție

cotroc sn vz cotton

cotroci [At: ȘĂINEANU, D.U. / V: ~oși / Pzi: ~oșesc / E: ns cf *mg kotroni* „a răni, a scormoni”] (Îrg) 1-2 vi A cotrobăi (3-4). 3 vr A adăposti. 4 vr (Îf ~oși) A înveli. 5 vr A îmbrăca.

cotrodant sn vz cotradans

cotrofelniță sf [At: CV, III, 9 / Pl: ~te / E: nct] (Reg) 1 Guturai. 2 Gripă.

cotrofleant sm vz cotofleant

cotrog sn vz cotton

cotrogea sf vz șotrogea

cotrohalia smf [At: CABA, SĂL. / Pl: ~te / E: ns cf *mg kotozjoi*, *kotrodni*] (Reg) Vagabond.

cotrola v vz controla

cotrofi vr [At: LUNGIANU, CL. 222 / Pzi: ~lesc / E: ns cf *cottoni*, *cotrau*] 1 A curăța coșurile³ (39-40). 2 A căuta ceva dând lucrurile la o parte Cf *cotrobăi* (1).

cotromant sm vz contromont

cotromat sm vz contromont

cotromente sfp [At: REV. CRIT. III, 120 / E: ns cf *contromonturi*, *contromont*] (Înv) 1 Lucruri în dezordine. 2 Anexe din jurul casei. 3 (Lsg; gmt) Casă.

cotromplete sn vz cotomplet

cotron sn vz cotton

cotroneț sn [At: CHEST. II, 432/335 / Pl: ~e / E: *cotton* + -et] (Reg) Coteț pentru păsări.

cotropeșniță sf vz cotropișniță

cotropi [At: (a. 1865) URICARIUL X, 370 / V: ~rupi, cut~, *cutrupi* / Pzi: ~pesc, 3 (pop) ~oapă / E: nct] 1 vr (D. oameni) A năvăli. 2 vr (D. ape) A inunda. 3 vr A ocupa, prin violență, un teritoriu străin. 4 vr A lua în stăpânire ceva. 5 vr A uzurpa un drept. 6 vr (Înv) A nimici. 7 vr (Înv) A desființa. 8 vr A înconjura din toate părțile. 9 vr (Înv) A umple. 10 vr (Înv) A acoperi. 11 vr (Înv) A îngropa. 12 vr (Înv) A se înveli. 13 vr (Înv) A călca în picioare. 14 vr (Înv; d. plante) A culca la pământ. 15-16 vr (Înv) A (se) dărâma. 17 vr (Înv) A se prăbuși. 18 vr (Înv; d. oameni) A se pierde cu firea.

cotropire sf [At: (a. 1869) URICARIUL XIV, 146/5 / Pl: ~ri / E: *cotropi*] 1 Năvălire. 2 Inundare. 3 Ocupare prin violență a unui teritoriu străin Si: *cotropiri*¹ (3). 4 Luare în stăpânire a ceva Si: *cotropiri*¹ (4). 5 Uzurpare a unui drept Si: *cotropiri*¹ (5). 6 (Înv) Nimicire. 7 (Înv) Desființare. 8 Înconjurare (8). 9 (Înv) Umplere. 10 (Înv) Acoperire. 11 (Înv) Îngropare. 12 (Înv) Înveli. 13 (Înv) Călcare în picioare Si: *cotropiri*¹ (13). 14 (Înv) Culcare la pământ Si: *cotropiri*¹ (14). 15 (Înv) Dărâmare. 16 (Înv) Prăbușire. 17 (Înv) Pierdere cu firea Si: *cotropiri*¹ (17).

cotropișniță sf [At: BARCIANU / V: ~peș~ / Pl: ~te / E: ctm *cotropi* și *coropișniță*] 1-5 Coropișniță (1-5).

cotropi¹ sn [At: DA / Pl: ~uri / E: *cotropi*] 1-17 Cotropire (1-17).

cotropi², ~ă a [At: I. IONESCU, M. 27 / Pl: ~iți, ~e / E: *cotropi*] 1 Asupra căruia s-a năvălit. 2 Inundat². 3 (D. teritorii) Ocupat prin violență. 4 Luat în stăpânire. 5 (D. drepturi) Uzurpat. 6 (Înv) Nimicit². 7 (Înv) Desființat². 8 Înconjurat. 9 (Înv) Umplut². 10 (Înv) Acoperit². 11 (Înv) Îngropat². 12 (Înv) Înveli². 13 (Înv) Călcăt în picioare. 14 (Înv) Culcat la pământ. 15 (Înv) Dărâmat². 16 (Înv) Prăbușit². 17 (Înv) Pierdut cu firea.

cotropitor, ~oare [At: ODOBESCU, III, 258/5 / Pl: ~i, ~oare / E: *cotropi* + -tor] 1-2 *smf, a* (Persoană) care năvălește. 3 a Care inundă. 4-5 *smf, a* (Popor) care ocupă un teritoriu străin prin violență Si: *invadator, năvălitor*. 6-7 *smf, a* (Persoană) care ia în stăpânire ceva. 8-9 *smf, a* (Persoană) care uzurpă un drept. 10 a (Înv) Nimicitor. 11 a (Înv) Care desființează. 12 a Care înconjoară. 13 a (Înv) Care umple. 14 a (Înv) Acoperitor. 15 a (Înv) Care îngroapă. 16 a (Înv) Care învește. 17-18 *smf, a* (Înv) (Persoană) care calcă în picioare. 19-20 *smf, a* (Înv) (Persoană) care culcă la pământ. 21 a Care dărâmă. 22 a (Fig) Copleșitor.

cotroși vr vz cotroci

cotroși smp vz cotrofei

cotrofei smp [At: TOMIAC, ap. DA / V: ~ăi / E: nct] (Reg) Tăiței foarte înguști.

cotrov¹ sn [At: POMPILIU, B. 1008 / A: nct / Pl: ~oave / E: ns cf *cotton*, *coșcov*] (Reg) 1 Loc unde se ascund racii și peștii, pe sub maluri și rădăcini Si: *cotton* (8), *cotruța*, *covru*, *ocnița*. 2 Culcuș pe care și-l fac câinii în fân.

cotrov², ~ă a, sf vz coșcov

cotrovăi vi [At: PAȘCA, GL. / Pzi: ~esc / E: ns cf *mg kotródni* „a-și lua tălpășița”] (Reg) 1 A porni cu greu. 2 A ieși cu greu.

cotroz sn [At: ALRM 432/309 / Pl: ~uri / E: nct] (Reg) Cotroneț.

cotrub sn [At: ALRM 334/243 / Pl: ~e / E: nct] (Reg) Cotricer.

cotrucer sm vz cotruțar

cotruit, ~ă a [At: DA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *mg kotorni* „a răcăi”] (Reg; d. roată) Care joacă deoarece are butucul larg.

cotrun sf vz cotton

cotrună sf vz cotton

cotrupi vr vz cotropi

cotruț sn vz cotruță²

cotruțar [At: ȘEZ. XXXII, 76 / V: ~ucer / Pl: ~i / E: *cotruță²* + -ar] (Reg) 1-2 *smf, a* (Om) leneș. 3-4 *smf, a* (Om) care stă mereu lângă foc. 5-6 *smf, a* (Om) care stă mereu pe acasă.

cotruță¹ sf [At: VICIU, GL. / Pl: ~te / E: *mg katroc*] 1-2 Coteț (mic) pentru păsări, miei, porci. 3-4 Locuință de la câmp sau de la stână, cu toate anexele ei. 5 Casă murdară. 6 Loc unde cade fânul din podul grajdului.

cotruță² sf [At: COSTINESCU / V: ~uț sn / Pl: ~te / E: *mg katroc*] (Pop) 1 Vatră mică, în prelungirea vetrei mari. 2 Vatră de sub horn, unde se face focul. 3 Porțiune de vatră între sobă, cuptor și horn. 4 Partea din fund a vetrei. 5 Parte a vetrei unde se adună cenușa Si: *cenușar*. 6 Colț al vetrei unde stau să se încălzească pisicile sau copiii mici. 7 (Îe) Șade încă pe ~ E foarte mic. 8 (Pex) Toată întinderea vetrei. 9 (Pex) Loc gol dintre cuptor și perete. 10 Treaptă care servește copiilor pentru a se urca pe cuptor. 11 Loc de lângă sobă unde se usucă rufe sau se dospește aluatul. 12 Dulap pentru vase de gătit, între sobă și perete. 13 Pat pentru copii și bătrani, între sobă și perete. 14 (Pan) Firidă în zid sub vatră, unde cade cenușa printr-un grătar Si: *cenușar*. 15 Firidă în zid unde se păstrează lemnele de foc. 16 Firidă în zid unde se țin vase. 17 Firidă în zid unde se încălesc mieii sau pisicile. 18 Mică firidă în perete unde se țin chibriturile. 19 (Pex) Grătarul prin care cade cenușa. 20 Poliță dintre cuptor și ușă. 21 (Spc) Cujă ce ține găleata pe foc. 22-23 (Fig) Cotruțar (1, 3). 24 Cătea mică și slabă. 25-26 (Fig) Fată sau femeie tânără care umblă din casă în casă, leneșă și rea de gură.

cotșină sf vz cocină

cottage sn [At: DN³ / P: co-tigi / Pl: ~uri / E: eg *cottage*] (Rar) Casă (de odihnă) la țară.

cotui sn vz cotoi¹

cotulba sf [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~be / E: nct] (Reg) Mănunchi de ramuri strâmbe.

cotuleț [At: COSTINESCU / Pl: ~e sn, ~i sm / E: *cot²* + -ulet] 1-30 *sn* Cotișor (1-30). 31-36 *sm* Cotișor (31-36).

cotumbă sf [At: I. CR. V, 183 / Pl: ~be / E: ns cf *curuba*, *cotrâmba*] (Reg) 1 Lemn strâmb care servește ca uneltă Si: *cujbă*, *crăcană*. 2 Piesă cu care se unesc cele două lemne care formează pirostria. 3 Lemne legate între ele în formă de unghi Si: (reg) *capra*, *cobila*, *crăcană*, *iapă*, *tragla*, *trăgător*.

cotun *sn* vz *cătun*

cotună¹ *sm* vz *cătănă*

cotună² *sn* vz *cătun*

cotunesc, ~ească *a* vz *cătănesc*

cotuni *vii* vz *cătăni*

cotunie *sf* vz *cătănie*

cotur *sm*, *sn* vz *cotor*

coturba sf [At: ȘEZ. V, 59 / Pl: ~be / E: ns cf *cutuba*] (Reg) 1 Femeie ticăloasă. 2 Prostituată.

coturel *sn* [At: MARIAN, D. 196 / Pl: ~e / E: *coturi* + -el] 1-30 (Șhp) Cotișor (1-30).

coturn *sm* [At: CARAGIALE, N. S. 47 / Pl: ~i / E: fr *cothurne*, lat *cothurnus*] (Înv) Încălțăminte cu talpă groasă de lemn purtată în antichitate de nobili sau de actori pe scenă.

cotușă *sf* vz *cătușă*

cotușnic *sn* vz *cătușnică*

cotutela sf [At: DN³ / Pl: ~le / E: fr *cotutelle*] Tutelă deținută de două sau mai multe persoane.

cotutor *sm* vz *cotutore*

cotutore *sm* [At: V / (Înv) ~or / Pl: ~i / E: fr *cotuteur*] Persoană abilitată de o autoritate juridică să exercite o tutelă împreună cu altă persoană.

cotuț [At: CDDE / Pl: ~uri sn, ~i sm / E: *cot²* + -uț] 1-30 *sn* Cotișor (1-30). 31-36 *sm* Cotișor (31-36).

coti [At: PAMFILE, C. 20 / E: fo] Cuvânt care imită scârțâitul Cf *scârt*.

cotac, ~ă [At: H XII 203 / Pl: ~aci, ~ace / E: nct] 1 *sm* (lht; reg) Pește nedefinit mai îndepărtat. 2 *a* (Reg) Uscățiv. 3 *a* (Reg) Răutăcios.

cota sf [At: MAT. FOLK. I, 685 / Pl: ~te / E: bg *коца*] (Bgm) Privată.

cotăi¹ vi [At: COMAN, GL. / V: *cotoi¹*, *cutui* / Pzi: ~esc / E: ns cf *bătăi*] (Reg) 1 A da din coadă. 2 (D. apă) A se clătina într-un vas în mișcare.

cotăi² vr [At: POLIZU / Pzi: ~esc / E: nct] (Pop) 1 (D. animale) A se împerechea. 2 (D. oameni) A avea relații sexuale.

cotăială¹ sf [At: DA ms / Pl: ~ieli / E: *cotăi¹* + -(e)ala] (Reg) 1-2 Coțăire¹ (1-2).

cotăială² sf [At: DA ms / Pl: ~ieli / E: *cotăi²* + -(e)ala] (Pop) Coțăire².

cotăire¹ sf [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *cotăi¹*] (Reg) 1 Mișcare a cozii Si: *cotăială¹* (1), *cotăit¹* (1). 2 Clătinare a apei într-un vas Si: *cotăială¹* (2), *cotăit¹* (2).

cotăire² sf [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *cotăi²*] (Pop) 1 (D. animale) Împerechere. 2 (Pex; d. oameni) Relație sexuală.

cotăit¹ *sn* [At: DA ms / Pl: ~uri / E: *cotăi¹*] (Reg) 1-2 Coțăire¹ (1-2).

cotăit² *sn* [At: DA ms / Pl: ~uri / E: *cotăi²*] (Pop) 1-2 Coțăire² (1-2).

cotăit³, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: ~iti, ~e / E: *cotăi¹*] (Reg) 1 (D. coadă) Mișcat². 2 (D. apă) Clătinat².

cotăit⁴, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: ~iti, ~e / E: *cotăi²*] (Pop) 1 (D. animale) Împerecheat². 2 (D. oameni) Care a avut contact sexual.

cotcar *sm* [At: NEGRUZZI, S. I, 92 / Pl: ~i / E: *coțcă* + -ar] (Mol) Pungaș.

cotcaș¹ *sm* [At: H VIII, 151 / Pl: ~i / E: *coțcă* + -aș] (Reg) 1 Jucător de cărți. 2 Cartofor.

cotcaș², ~ă *a* [At: STAN, ap. DA ms / Pl: ~i, ~e / E: *coțcă* + -aș] (Reg; d. țesături) Cadrilat.

cotcat, ~ă *a* [At: STAN, M. ap. DA ms / Pl: ~ati, ~e / E: *coțcă* + -at] (Reg; d. țesături) Cadrilat.

coțcă sf [At: ANON. CAR. / Pl: ~ci / E: mg, srb *kočka*] (Înv) 1 Zar. 2 (Îc) A strica ~ca *cuiva* A strica planurile *cuiva*. 3 (Spc) Bucată de zahăr cubic. 4 Carou pe o țesătură. 5 (Rar) Ghem. 6 (Rar) Cocoloș. 7 Joc de cărți. 8 (Fig) Șmecherie. 9 (Fig) Înșelătorie. 10 (Îc) A *juca cuiva o* ~ A păcăli pe cineva.

coțcări vi [At: DDRF / Pzi: ~esc / E: *coțcar*] (Reg) 1 A pungăși. 2 A înșela pe cineva.

coțcarie sf [At: ALECSANDRI, T. 425 / Pl: ~ii / E: *coțcări* + -ie] (Pfm) 1 Pungășie. 2 Înșelătorie.

cofi *v* vz *coti²*

coțient *sn* [At: STAMATI, D. / V: *cuo*~, *cvo*~ / Pl: ~e / E: ger *Quotient*, lat *quotiens*] (Mat; iuz) Cât.

coțire *sf* vz *cotire*

coțit¹ *sn* vz *coti¹*

coțit², ~ă *a* vz *coti²*

coțob, ~oabă [At: TDRG / Pl: ~i, ~oabe / E: nct] 1 *a* (Mol; d. cai) Năruș. 2 *a* (Trs; d. oameni) Guraliv.

coțobaie sf [At: MARIAN, O. I, 327 / Pl: ~băi / E: nct] (Orn; reg) Codobatură (*Motacilla alba*).

coțobatină sf [At: ȘEZ. II, 224 / Pl: ~ne / E: nct] (Orn; reg) Codobatură (*Motacilla alba*).

coțobai vi [At: HERZ-GHER., M. IV, 243 / Pzi: ~esc / E: *cotobani*] A cotrobăi.

cotobăneala sf [At: DA ms / V: ~opă~¹, ~open~¹ / Pl: ~eli / E: *cotobani* + -eala] (Înv) 1-5 Coțobănire (1-5).

cotobani vr [At: ARHIVA, 1912, nr. 1 / V: ~opă~², ~openi² / Pzi: ~nesc / E: ns cf *cotobăra*] (Înv) 1 A se agăța de ceva pentru a ajunge mai sus Cf: *a se cocota*. 2 A se îndârji. 3 A se trudi. 4 A se opinti. 5 (Îc) Nu te

~ Nu mai fă eforturi zadarnice. 6 (Mol) A se rățoi.

cotobănire sf [At: DA ms / V: ~opă~, ~open~ / Pl: ~ri / E: *cotobani*] (Înv) 1 Agățare de ceva pentru a ajunge mai sus Cf: *cocotare* Si: *cotobăneala* (1), *cotobănit¹* (1). 2 Îndârjire. 3 Trudire. 4 Opintire. 5 (Mol) Rățoire.

cotobănit¹ *sn* [At: DA ms / V: ~opă~, ~open~ / Pl: ~uri / E: *cotobani*] (Înv) 1-5 Coțobănire (1-5).

cotobănit², ~ă *a* [At: DA ms / V: ~opă~, ~open~ / Pl: ~iti, ~e / E: *cotobani*] (Înv) 1 Agățat². 2 Îndârjit². 3 Rățoit².

cotobăra sf [At: VICIU, GL. / Pl: ~re / E: ucr *коцобиока*] (Zlg; Trs) Veveriță (*Sciurus vulgaris*).

cotobrea sf [At: BORZA, D. / Pl: ~ele / E: *cotobrel*] (Reg) 1 Fructul cotobrelului. 2 Fructele mici, rotunde, negre când sunt coapte, ale spinului. 3 (Fig) Fată mică, negricioasă.

cotobrel *sm* [At: PANȚU, PL. / Pl: ~ei / E: ucr *коцурба*] (Bot; reg) Porumbrel (*Pinus spinosa*).

cotobușă sf [At: PASCU, C. 41 / Pl: ~se / E: nct] (Orn; reg) Codobatură (*Motacilla alba*).

cotofana sf [At: CANTEMIR, I. I, 33 / Pl: ~fene / E: ns cf ucr *коцношть*] 1 (Orn) Pasăre din familia corvidelor, cât un porumbel, cu coadă lungă, cu penele de pe spate negre, iar cele de pe piept albe (*Pica pica*). 2 (Orn) Pasăre din familia corvidelor, cu ciocul puternic, întors la vârf, cu coada în formă de daltă, mai lungă decât corpul, cu penele negre pătate cu alb, care fură obiecte scilpitoare și este gălăgioasă Si: (reg) *caragata*, *caragatin*, *ciorcobara*, *ciorcușă*, *cotofeica*, *frască*, *garagace*, *sarcoi*, *scaragată*, *tarca*, *tarcoi*, *tărcusă*, *vrașcă* (*Pica caudata*). 3 (Îvp; îc) Măncat de ~feni pe sale Bubos. 4 (Îac) Jupuit. 5 (Prt) Femeie rea. 6 (Prt) Femeie guralivă. 7 (Prt) Țigancă. 8 (Reg; pan) Bucată de lemn ca o cătușă care ține împreună capetele celor doi câpriori pe care se sprijină acoperișul casei Si: (reg) *cătușă*, *chinga*, *cocoslau*, *găinar*, *limba-caprei* Vz *limba*, *primbla*, *prinsoare*, *sclama*. 9 (Reg; pan) Fiecare dintre capetele furculițelor ce se încrucișează peste inima carului.

cotofani vr [At: MARIAN, O. II, 61 / V: ~feni / Pzi: ~nesc / E: *cotofana*] (Fig; d. oameni) 1 A se cocota unde nu merită. 2 A-și da aere. 3 A atrage

(prin gesturi) atenția asupra sa. 4 A se rătoi. 5 A se lîngui pe lîngă cineva. 6 A face mofturi. 7 A se lăsa rugat.

cotofănos, ~oasă [At: CIAUȘANU, V. / Pl: ~oși, ~oase / E: *cotofani* + -os] (Reg) Flecar.

cotofeică sf [At: ANON. CAR. / Pl: ~ici / E: nct] (Îvr) Cotofană (2). *cotofeni* vr vz *cotofani*

cotofenoi sm [At: MAT. FOLK. 1579 / Pl: ~ / E: *cotofana* + -oi] (Pop) Mascul al cotofenei.

cotoflic sn [At: H XII, 386 / V: ~ing / Pl: ~uri / E: ns cf *cotofana*] (Mol) Coadă porcului.

cotofling sn vz *cotoflic*

*cotoi*¹ vi vz *cotaî*

*cotoi*² sm [At: A. TOMIAC, ap. DA ms / Pl: ~ / E: ns cf *putoi*] (Reg: dep) Om mic de statură.

cotoligă sf [At: H XVII, 334 / Pl: ~igi / E: ns cf *cotobăra, cătara*] (Reg) Veveriță (*Sciurus vulgaris*).

cotopăneală sf vz *cotobăneală*

cotopani vr vz *cotobani*

cotopanire sf vz *cotobanire*

*cotopănit*¹ sn vz *cotobănit*¹

*cotopănit*², ~ă a vz *cotobănit*²

cotopeneală sf vz *cotobăneală*

cotopeni vr vz *cotobani*

cotopenire sf vz *cotobanire*

*cotopenit*¹ sn vz *cotobănit*¹

*cotopenit*², ~ă a vz *cotobănit*²

cotor sm [At: GRAIUL II, 66 / Pl: ~i / E: ucr *котур*] 1 (Reg) PISOI. 2 Cotoi (1).

cotovaică sf vz *cotovaică*

cotovei sm [At: PASCU, S. 313 / Pl: ~ / E: ns cf *cotei, cutu*] 1-2 (Șhp) Căine (mic).

cotoveică sf [At: BIBICESCU, P. P. 228 / Pl: ~ici / E: ns cf *cataveica, cotoaba*] (Reg: phl) Femeie rea de gură.

cotovele sf vz *cochii-vechi*

cotovlah, ~ă smf vz *cufovlah*

cotovlas sm [At: ARH. OLT. XXI, 262 / Pl: ~i / E: nct] (Reg) 1 Copil neastâmpărat. 2 Copil care face mereu poze.

cotuba sf [At: A. TOMIAC, ap. DA / Pl: ~be / E: ucr *козуб*, pn, mg *kozub* „cutie din scoarță”] (Reg) Coteț de căine.

cotula sf [At: I. CR. VI, 313 / Pl: ~le / E: ns cf *coțușcă*] (Reg) Femeie de moravuri ușoare.

cotuș, ~ă [At: CIAUȘANU, V. / Pl: ~i, ~e / E: ns cf *cotula*] 1-2 smf, a (Om) insinuant. 3-4 smf, a (Om) viclean. 5-6 smf, a (Om) neastâmpărat. 7-8 smf, a (Om) iscoditor.

cotușcă sf [At: ȘEZ. XXIII, 43 / Pl: ~șci / E: *cotuș* + -că] (Reg) Poreclă dată unei femei aventuriere.

coulomb sm [At: DN³ / P: cu~ / Pl: ~i / E: fr *coulomb*] Unitate de măsură pentru sarcina electrică, egală cu cantitatea de electricitate care traversează într-o secundă secțiunea unui conductor străbătut de un curent electric constant de 1 amper.

coulombmetru sn [At: DN³ / P: cu~ / Pl: ~re / E: fr *coulombmètre*] Voltmetru pentru măsurarea sarcinii electrice care a trecut printr-un circuit electric de curent continuu.

country a [At: DEX² / P: cantri / Pl: ~ / E: eg *country*] (Îs) Muzică ~ Muzică din folclorul american, devenită stil în muzica ușoară contemporană.

court sn [At: DN³ / P: cort / Pl: ~uri / E: eg *court*] (Spt; rar) Teren (de tenis).

covac sm [At: ANTIPA, P. 778 / Pl: ~aci / E: sg ref din *covaci*] (lht: reg) Pește mic de părau (*Zeus faber*).

covace sfp [At: RĂDULESCU-CODIN, ap. DA / E: nct] (Reg) Mâncăruri scumpe.

covaci sm [At: LEX. MARS. 204 / V: *căoa*~, *căua*~, *coa*~ / Pl: ~ / E: mg *kovács*] (Trs) Fierar.

covalent, ~ă a [At: DN³ / Pl: ~nți, ~e / E: ger *kovalent*] (D. elemente chimice) Care prezintă covalență.

covalență sf [At: DN³ / Pl: ~te / E: ger *kovalenz*, fr *covalence*] Legătură chimică dintre mai mulți atomi, care se realizează prin punerea în comun a unuiu sau a mai multor electroni de către fiecare dintre atomii participanți.

*covali*¹ vt vz *covali*

*covali*² sm [At: SADOVEANU, P. S. 75 / Pl: ~ / E: ucr *коваль*] (Îrg) Fierar.

covalie sf vz *covălie*

covar sm [At: ȘEZ. XXXII, 15 / Pl: ~i / E: *cova(li)* + -ar] (Îrg) Fierar.

covariant sn [At: DN³ / P: ~ri-ant / Pl: ~e / E: fr *covariant*] (Mat) Proprietate a mai multor funcții de a varia în mod similar.

covarianță sf [At: DN³ / P: ~ri-an~ / Pl: ~te / E: fr *covariance*] 1 (Statistică) Media produșilor termenilor analogi a două variabile corelate. 2 Covariație.

covariație sf [At: DEX² / P: ~ri-a~ / Pl: ~ii / E: eg *co-variation*] Variație simultană, reciproc condiționată Si: *covarianță* (2).

covarsă sf vz *covarsă*

covarsă sf [At: H VI 17 / V: ~rsa / Pl: ~se / E: mg *kovász*] (Reg) Mâncare.

covaș sn vz *covașă*

covașă sf [At: PAMFILE, S. T. 145 / V: ~aș sn / Pl: ~se / E: ucr *кваша*]

1 (Mol) Băutură cu gust acrișor preparată din făină cu apă rece, dospită și apoi fiartă Cf: *braga*. 2 Zeamă acră care se mănca rece, cu mămăligă prăjită, de sfântul Teodor. 3 Lapte acru. 4 Poreclă dată unui om debil, palid.

covata sf [At: BIBLIA (1688), 22/2 / Pl: ~te, ~văți, ~veti, ~vete / E: tc *kovta*, ngr *κόβωτα*] 1 (Reg) Albie 2 (Îrg) Troacă. 3 (Reg) Albie mare dintr-un trunchi de copac, pentru frământat aluatul sau pentru spălat. 4 (Mol) Leagăn pentru sugari. 5 (Mol; îs) Broască cu ~ Broască testoasă. 6 (Trs; îe) A băga pe cineva sub ~ A înșela pe cineva. 7 (Trs; îe) A bate-n sită si-n ~ A face propagandă. 8 (Îae) A se pune în mișcare. 9 (Reg; îe) A luat cu ~ta A luat foarte mult. 10 (Reg) Ladă în care curge făina după măcinarea grâului. 11 (Reg) Scândură din fața lăzii în care curge făina. 12 (Reg; îe) S-a spulberat făina din ~ S-a pierdut profitul. 13 (Reg) Luntre. 14 (Reg) Butuc scobit la puiă. 15 (Reg) Fiecare dintre cele două bărne scobite pe toată lungimea prin care se deplasează carul joagărului. 16 (Îrg) Vas în care se încarcă materialul dezagregat în minele metalifere.

covă sf vz *cofa*

covăcerie sf [At: GHICA, A. 684 / Pl: ~ii / E: *covaci* + -erie] 1 (Trs) Meseria fierarului Si: *covăcie* (1), *covălie* (1). 2 Atelierul fierarului Si: *covăcie* (2), *covălie* (2). 3 Magazin unde se vând obiecte din fier Si: *covăcie* (3), *covălie* (3).

covădesc, ~ească a [At: BUD, P. P. V / Pl: ~ești / E: *covaci* + -esc] (Trs) 1 Care aparține fierarului Si: *covădesc* (1). 2 Referitor la fierar Si: *covădesc* (2).

covaci vi [At: DICT. / Pzi: ~ăcesc / E: *covaci*] (Reg) 1 A practica meseria fierarului. 2 (Înv; fig) A făuri.

covăcie sf [At: DA / Pl: ~ii / E: *covaci* + -ie] 1-3 Covăcerie (1-3).

covăcioaică sf [At: POLIZU / Pl: ~ice / E: *covaci* + -oaică] (Reg) Soția covaciului Si: *covăcița, covăreasa, făurăreasa, făurărița*.

covăcire sf [At: POLIZU / Pl: ~ri / E: *covaci*] (Reg) 1 Practicare a meseriei de fierar Si: *covăcit*¹ (1). 2 (Înv; fig) Făurire.

covăcit sn [At: H XII, 235 / V: *căocit* / Pl: ~uri / E: *covaci*] (Reg) 1 Covăcire (1). 2 (Înv; fig) Făurire.

covăcița sf [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~te / E: *covaci* + -ița] (Reg) Covăcioaică.

covai vt vz *covali*

covăiat, ~ă a [At: CANTEMIR, I. I. I, 182 / V: (înv) ~it / Pl: ~ați, ~e / E: *covăia*] (Înv) Încovoiat.

covăit, ~ă a vz *covăiat*
covăli vt [At: HERZ.-GHER., M. IV, 243 / V: ~val¹, ~vâi / Pzi: ~lesc / E: *covăli*] (Reg) 1-2 A covăci (1-2).

covălie sf [At: HERZ.-GHER., M. IV, 243 / V: ~val~ / Pl: ~ii / E: *covăli* + -ie] (Reg) 1-3 Covăcerie (1-3).

covăltir sn vz *coviltir*
covăreasă sf [At: MAT. FOLK. 1317 / Pl: ~ese / E: *covar* + -easă] (Reg) Covăcioaică.

covăresc, ~ească a [At: MAT. FOLK. 1317 / Pl: ~ești / E: *covar* + -esc] (Reg) 1-2 Covăcesc (1-2).

covârși v vz *covârși*
covârșire sf vz *covârșire*
covârșit, ~ă a vz *covârșit*²
covârșitor, ~oare a vz *covârșitor*
covăsală sf vz *covăseală*

covăsași vt [At: CHEST. V, 85 / Pzi: ~lesc / E: *covăsală*] (Reg) A covăsi (1).

covăseală sf [At: TETRAEV. (1574), 223 / V: ~sa~ / Pl: ~ele, ~eli / E: *covăsi* + -eală] 1-2 Covăsiere (1-2). 3 Lapte covăsit. 4 (Spc) Porție de lapte covăsit folosită ca agent de fermentare și cheag. 5 (Înv; pex) Aluat. 6 (Înv; pex) Plămadă. 7 (Reg; pan; lpl) Resturi de tărâțe din borș. 8 (Reg; pan; lpl) Drojii de tărâțe folosite pentru a decolora ouăle roșii de Paști. 9 (Reg) Amestec de lut galben cu apă, întrebuințat pentru a murui vatra și pereții casei. 10 (Înv; fig) Motiv de ceartă. 11 (Înv; fig) Pretext pentru a distruge. 12 (Fig) Dușmănie.

covăsi vt [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / Pzi: ~sesc / E: vsi, ucr *квасити*, srb *kvasiti*] 1 A acri laptele cu ajutorul unei porții mici de smântână sau covăseală (4). 2 (Înv; pan) A pregăti un decoct (acru) prin amestecul unui praf cu un lichid.

covăsi sf [At: DICT. / Pl: ~ri / E: *covăsi*] 1 Acire a laptelui cu ajutorul unei porții mici de smântână sau covăseală (4) Si: *covăseală* (1), *covăsit*¹ (1). 2 (Înv; pan) Pregătire a unui decoct (acru) prin amestecul unui praf cu un lichid Si: *covăseală* (2), *covăsit*¹ (2).

*covăsi*² sn [At: PANN, Ș. II, 39/19 / Pl: ~uri / E: *covăsi*] 1-2 Covăsiere (1-2). 3 (Reg) Un fel de lapte bătut de oaie (rar, de vacă).

*covăsi*², ~ă a [At: MAG. IST. IV, 377 / Pl: ~iți, ~e / E: *covăsi*] 1 (Îs) Lapte ~ Lapte acru. 2 (Îs) Iaurt ~ Iaurt prea acru, care nu se mai poate consuma. 3 (Înv; fig; d. suflet) Tulburat. 4 (Înv; fig) Instigat la păcate.

covășnean, ~ă [At: DEX- S / Pl: ~eni, ~ene / E: *Covasna* + -ean] 1-2 smf, a (Persoană) originară din Covasna. 3-4 smf, a (Persoană) care locuiește în Covasna. 5-7 a Care aparține (Covasnei sau) covășnenilor (1, 3). 8-10 a Referitor (la Covasna sau) la covășneni (1, 3). 11 sm Populația Covasnei.

covășneancă sf [At: DEX- S / Pl: ~ence / E: *covășnean* + -că] 1 Femeie originară din Covasna. 2 Femeie care locuiește în Covasna.

covășiță sf [At: H III, 306 / Pl: ~te / E: ns cf ucr *мачиш* „măcriș”] (Bot; reg; pbl) Măcriș (*Rumex acetosa*).

covătar sm [At: DA / Pl: ~i / E: *covată* + -ar] 1 Meșter care face covate (1-4). 2 Vânător de covate (1-4).

covătat, ~ă a [At: DR. V, 182 / V: ~ațat / Pl: ~ați, ~e / E: *covată* + -at] (Reg) 1 Scobit. 2 Care are forma unei coveți (1) Si: *covătos*, *covătit*. 3 Cocosat.

covătarie sf [At: H IX, 506 / Pl: ~ii / E: *covătar* + -ie] (Reg) 1 Atelier al covătarului (1). 2 Meșteșugul covătarului (1). 3 Magazinul covătarului (2).

covătos, ~oasă a [At: DR. V, 182 / Pl: ~oși, ~oase / E: *covată* + -os] (Reg) 1-3 Covătat (1-3).

covățat, ~ă a vz *covătat*
covățat, ~ă a vz *covătit*
covățătura sf vz *covățătura*

covățea sf [At: I. IONESCU, C. 215 / V: ~veț~ / Pl: ~ele / E: *covată* + -ea] 1-25 Covățică (1-25).

covățeca sf vz *covățica*

covăfi vt [At: ECONOMIA, 20/18 / Pzi: ~țesc / E: *covată*] (Reg) 1 A scobi lemnul. 2 A da unui lucru forma unei covate (1).

covățica sf [At: LB / V: ~țeca, ~veț~ / Pl: ~ici / E: *covată* + -ica] (Reg) 1-18 (Șhp) Covată (1-4, 10-11, 13-15) (mică). 19 (Pan) Baltă. 20 (Spc) Vas de lemn cu capac, pentru transportat sare, piper, castraveți murați etc. Si: (reg) *bădougă*, *botită*, *răclita*. 21 Castronăș în care se servește la masă. 22 Cutiută de mărimea unei străchini, cu capac, pentru păstrat lucruri scumpe sau mărunțișuri. 23 Cutiută cu farduri. 24 Lădiță mobilă sub coșul morii, care oprește sau dă drumul boabelor la măcinat Si: (reg) *copăița*, *postăvița*, *scuturătoare*. 25 (Pan) Șant cu apă.

covățire sf [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *covăfi*] (Reg) 1 Scobire a lemnului Si: *covățit*¹ (1). 2 Prelucrare a lemnului sub forma unei covate Si: *covățit*¹ (2).

*covățit*¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *covăfi*] (Reg) 1-2 Covățire (1-2).

*covățit*², ~ă a [At: C. PETRESCU, R. DR. 151 / V: ~fât / Pl: ~iți, ~e / E: *covăfi*] (Reg) 1 Scobit. 2 Covătat (2). 3 Cocosat. 4 (D. cal) Deșelat. *covățitură* sf [At: PORUCIC, T. E. 31, ap. DA / V: ~fât~ / Pl: ~ri / E: *covăfi* + -tură] 1 Adâncitură 2 Scobitură. 3 Depresiune mică, închisă la amândouă capetele. 4 Vâlcea mică.

covăltir sn vz *coviltir*

covăltirit, ~ă a vz *coviltirit*

covăltiros, ~oasă a [At: MARIAN, O. II, 34 / Pl: ~oși, ~oase / E: *covăltir* + -os] (Înv; d. ciocul unei păsări) Coroiat.

covânzător, ~oare smf [At: DA / Pl: ~i, ~oare / E: *co-* + *vânzător*] (Jur; Înv) Fiecare dintre cei care vând un obiect pe care-l posedă în comun. *covârgie* sms [At: PITIȘ, ȘCH. I, 110 / E: ns cf *chivirgie*] (Reg) Fâșie de blană albă de miel care se aplică la mâneci, la gât și la clinii hainei. *covârlac* sm vz *vârcolac*

covârni vir [At: CIAUȘANU, V. / Pzi: ~nesc / E: *ctm coborî* + *povârni*] (Reg) 1 A coborî. 2 A apune. 3 (Fig; d. oameni) A îmbătrâni.

covârși vti vz *covârși*

covârșire sf vz *covârșire*

covârșit, ~ă a vz *covârșit*

covârșitor, ~oare a vz *covârșitor*

covârși [At: VARLAAM, C. 27/1 / V: ~vâr~, ~roși / Pzi: ~șesc / E: ns cf cu *vârși* și (*îndesat*)] 1 vt A depăși cu mult ca număr, ca forță etc. 2 vt A întrece (ca măsură, valoare). 3 vt A lăsa în urmă pe cineva. 4 vi A fi superior. 5 vi A pune vârf la toate. 6 vi (Înv) A excela în ceva. 7 vi (Înv) A se distinge prin ceva. 8 vt (Înv) A se ridica trecând peste vârful unei înălțimi. 9 vi (Înv) A trece peste ceva. 10 vt (Înv) A depăși un obstacol. 11 vt (Înv) A depăși limita a ceva. 12 vt (Înv; d. proiectile) A trece pe deasupra țintei. 13 vt A exceda. 14 vt (Înv; d. ape) A se revărsa, acoperind malul. 15 vi (Înv) A deborda. 16 vt (Înv) A îneca. 17 vt (Înv) A cotropi. 18 vt (Înv) A acoperi de... 19 vt (Înv) A coplesi. 20 vt (Înv) A învinge. 21 vt (Înv) A supune. 22 vt (Înv) A întrece pe cineva la vorbă Si: (pfm) a *dovedi*.

covârșire sf [At: GCR II, 87/16 / V: ~vâr~, ~roș~ / Pl: ~ri / E: *covârși*] 1 Depășire cu mult ca număr, forță etc. Si: *covârșit*¹ (1). 2 (Înv) Multime mare. 3 (Înv) Număr mare. 4-5 Grad (prea) mare de bucurie, nenorocire etc. 6 (Înv; flav) Cu ~ În foarte mare măsură. 7 (Înv; fal) În mod exagerat. 8 (Înv; fal) Cu vârf și îndesat. 9 (Înv) Întrecere a cuiva Si: *covârșit*¹ (2). 10 (Înv) Lăsare în urmă a cuiva sau a ceva Si: *covârșit*¹ (3). 11 (Înv) Superioritate. 12 (Înv) Vârf. 13 (Înv) Excelență. 14 (Înv) Distingere prin ceva Si: *covârșit*¹ (7). 15 (Înv) Ridicare trecând peste vârful a ceva Si: *covârșit*¹ (8). 16 (Înv) Culme. 17 (Înv) Trecere peste ceva Si: *covârșit*¹ (9). 18 (Înv) Depășire a unui obstacol Si: *covârșit*¹ (10). 19 (Înv) Depășire a unei limite Si: *covârșit*¹ (11). 20 (Înv) Trecere a unui proiectil pe deasupra țintei Si: *covârșit*¹ (12). 21 (Înv) Excedent. 22 (Înv) Revărsare a unei ape, acoperind malul Si: *covârșit*¹ (14). 23 (Înv) Înecare. 24 (Înv) Cotropire. 25 (Înv) Acoperire de ceva Si: *covârșit*¹ (18). 26 (Înv) Coplesire. 27 (Înv) Învingere. 28 (Înv) Supunere a cuiva Si: *covârșit*¹ (21). 29 (Înv) Întrecere a cuiva la vorbă Si: *covârșit*¹ (22), *dovedire*.

*covârșit*¹ sn [At: MDA ms / Pl: ? / E: *covârși*] 1-30 Covârșire (1-30).

*covârșit*², ~a a [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 106 / V: ~vâr~, ~roș~ / Pl: ~iți, ~e / E: *covârși*] 1 Depășit cu mult ca număr, forță etc. 2 (Înv) Întrecut. 3 (Înv) Lăsat în urmă. 4 (Înv) Inferior. 5 (Înv) Depășit în înălțime. 6 (Înv) Limitat². 7 (Înv) Excedat². 8 (Înv; d. maluri) Inundat. 9 (Înv) Înecat. 10 (Înv) Acoperit. 11 (Înv) Cotropit. 12 (Înv) Copleșit. 13 (Înv) Învins. 14 (Înv) Supus de către cineva. 15 (Înv) Redus la tăcere. 16 (Înv) Covârșitor (7).

covârșitor, ~oare a [At: DOSOFTEI, V. S. 3/1 / V: ~vâr~, ~roș~ / Pl: ~i, ~oare / E: *covârși* + -tor] 1 Care depășește cu mult ca număr, forță etc. 2 Care întrece. 3 Care lasă în urmă. 4 Superior. 5 Care se impune. 6 Proeminent. 7 Foarte mare. 8 Extraordinar. 9 Impresionant. 10 Foarte înalt. 11 Infinit. 12 Excedent. 13 Exagerat. 14 Excelent. 15 De seamă. 16 Perfect. 17 Desăvârșit. 18 Impunător. 19 Debordant. 20 (Înv) Care inundă. 21 (Înv) Care îneacă. 22 (Înv) Care acoperă. 23 (Înv) Care cotopește. 24 (Înv) Învingător. 25 (Înv) Care supune pe cineva. 26 (Înv) Care reduce la tăcere.

covârșoc sn [At: POMPILIU, B. 1008 / Pl: ~uri / E: ns cf *vârșă*] (Pes) Partea interioară a vârșei.

cove sf vz *cobe*

covecioară sf [At: DA ms / Pl: ~re / E: *covată* + -cioară] 1-25 Covățică (1-25).

covei [At: JAHRESBER. III, 233 / V: *conv*~ / Pl: ~e / E: ns cf *încovoia*] 1 a Încovoia. 2 a Întors. 3 a Cotit. 4 sn Cotitură. 5 sn Drum cotit. 6 sn Serpentină. 7 sn Șerpuirea unui râu. 8 sn Linie curbă. 9 sn Zigzag. 10 sn (Mun) Ascunziș. 11 sn (Mun; fig) Gând ascuns.

covelină sf [At: DN³ / Pl: ~ne / E: fr *covelline*, it *covellina*] Sulfură naturală de cupru, metalică, moale, de culoare albastră-violet, frecventă în zonele de alterare a zăcămintelor cuprifere.

coveltir sn vz *coviltir*

covercă sf vz *covergă*

covercol sn [At: DA ms / Pl: ~uri / E: eg *cover-coat*] (Înv) Stofă de lână, cu țesătură deasă, pentru pardesie, costume etc.

covercută sf vz *covergută*

covergă sf [At: PONTBRIANT, D. / V: ~rcă, ~vir~ / Pl: ~rgi / E: bg *куверга*] 1 Nuia încovoia. 2 (Olt; spc; lpl) Cercurile care susțin coviltirul căruței. 3 (Pan) Scheletul umbrelei. 4 (Pex) Coviltir. 5 (Pan) Grotă. 6 (Olt; pan) Umbrar vegetal. 7 (Reg) Colibă din pari acoperiți cu frunze sau fân în care se ascund vânătorii. 8 (Reg) Colibă în care se adăpostesc de ploaie ciobanii sau pândarii. 9 (Reg) Șatră. 10 (Reg) Baracă pentru lucrători. 11 (Pex) Coșar. 12 (Pex) Casă proastă. 13 (Mol) Unealtă de tors.

covergută sf [At: PONTBRIANT, D. / V: ~rcu~ / Pl: ~te / E: *covergă* + -ută] 1-26 (Șhp) Covergă (1-13) (mică).

*coverta*¹ sf [At: ALEXI, ap. DA / Pl: ~te / E: ger *Kouvert*] (Trs; gms) Plic.

*coverta*² sf [At: DRĂGHICI, R. 7 / Pl: ~te / E: ngr *κουβέρτα*] 1 Parte superioară a unei nave. 2 Punte de manevră.

*coverta*³ sf vz *corveta*

covertură sf vz *cuvertură*

covețea sf vz *covătea*

covețică sf vz *covățica*

covilița sf vz *cobilita*

coviltir sn [At: BĂRAC, T. 61 / V: ~vâl~, ~vâl~, ~vel~, ~vul~ / Pl: ~e / E: nct] 1 Acoperiș la căruță, dintr-un schelet de nuiele curbate (sau bare), peste care se pun rogojini sau pânză groasă. 2 (Pan; înv) Acoperiș al diligenței. 3 (Pex) Burduf la trăsură Si: *ceahol*, *coș*, *cutubă*. 4 Acoperământ de pânză sau de șindrili care apără de ploaie. 5 Umbrar. 6 (Reg; pan) Vârf al casei. 7 (Spe) Pânză a coviltirului (1).

coviltirit, ~a a [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. 301 / V: ~vâl~ / Pl: ~iți, ~e / E: *coviltir* + -ir] (Înv) 1 Căruia i s-a pus un acoperiș. 2 Cu coviltir.

covircă sf vz *covergă*

coviț i [At: ALECSANDRI, T. 898 / V: *cuv*~ / E: fo] (Mol; are) Guiț.

covița vi [At: PAMFILE, C. 11 / V: *cuv*~ / Pzi: 3 ~ta / E: *coviț*] (Reg) A guița.

covitaire sf [At: DA / Pl: ~țări / E: *covița*] (Reg) Guițare.

covițat sn [At: DA / Pl: ~uri / E: *covița*] (Reg) Guițat.

covițai vi [At: PAMFILE, C. / V: ~tai, ~tei / Pzi: 3 ~este / E: *coviț* + -ai] (Reg) A guița.

covitaire sf [At: DA / Pl: ~ri / E: *covițai*] (Reg) Guițare.

covițait sn [At: DA / Pl: ~uri / E: *covițai*] (Reg) Guițat.

covitațura sf [At: N. REV. R. III, 410 / Pl: ~ri / E: *covițai* + -tura] (Reg) Guițătură.

covitali vi [At: RETEGANUL, ap. CADE / Pzi: 3 ~leste / E: *coviț* + -ali] (Reg) A guița.

covițai vi vz *covițai*

coviței vi vz *covițai*

coviți vi [At: H VI, 8 / V: *cuv*~ / Pzi: 3 *covița* / E: *coviț*] (Reg) A guița.

covoiait, ~a a [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: *covoia*] Încovoiait.

covor sn [At: ANON. CAR. / Pl: ~oare, (înv) ~oară / E: bg *ковор*] 1 Țesătură groasă de lână, bumbac etc., cu desene decorative, care se pune pe jos, pe pereți sau pe mobile. 2 (Pex) Țesătură țărănească cu model, făcută la război Si: *scoarta*, *velința*, *zavasta*. 3 (Fig) Strat de vegetație care se întinde pe pământ.

covoraș sn [At: TEODOREANU, M. II, 59 / Pl: ~e / E: *covor* + -as] 1-6 (Șhp) Covor (1-3) (mic) Si: *covorel*.

covorat, ~a a [At: JIPESCU, ap. TDRG / V: ~rât / Pl: ~ați, ~e / E: *covor* + -at] (Înv) 1-2 Ornat cu covoare (1-2) 3 (Pex) Acoperit.

covorarie sf [At: IORDAN, L. R. A. 168 / Pl: ~ii / E: *covor* + -arie] 1-2 Atelier de fabricat covoare (1-2). 3-4 Cantitate mare de covoare (1-2).

covorât, ~a a vz *covorat*

covorel sn [At: COSTINESCU / Pl: ~e / E: *covor* + -el] 1-6 Covoraș (1-6).

*covrac*¹ sn [At: H X, 353 / Pl: ~uri / E: *covru* + -ac] (Mol) Albie a unui râu cu maluri înalte și cu multe coturi.

*covrac*² sm vz *covrag*

covrag sm [At: CONV. LIT. LIV, 166 / V: ~ac, ~eag / Pl: ~agi / E: ns cf srb *kovrag* „tufe”] 1 (Olt) Tulpină de porumb. 2 Fir de porumb singuratic dintr-un cuib. 3 Fir de porumb încă verde, insuficient dezvoltat. 4 Fir de porumb după ce i s-au mâncat frunzele de către vite Cf. (reg) *balii*, *dulean*, *hulj*, *huljan*, *hulugi*, *jipi*, *lujer*, *molotosi*, *pai de cucuruz*, *strujean*, *tulanay*, *tuhlean*, *tulean*, *tuleu*, *turjan*, *vegii*. 5 (Olt; Pex) Vrej de bostan. 6 (Trs) Vreascuri. 7 (Bot; Trs; lpl) Planta *Centaurea austriaca*. 8 (Bot) Planta *Centaurea jacea*. 9 (Bot) Planta *Centaurea spinulosa*. 10 (Bot; reg) Buruiană înaltă de 1,5-2 m, cu flori violete, cu frunze aspre, lunguete, adânc dințate.

covreag sm vz *covrag*

covrig [At: BIBLIA (1688), 224/1 / Pl: ~igi / E: bg, vsl *ковригъ*] 1 sm Produs alimentară în formă de inel, uneori răsucit, preparat din făină de grâu și presărat cu sare, mac, susan, chimen Si: *colac*. 2 sm (Pop; îlav) Când umblau câinii cu ~igi în coadă în vremuri de belșug. 3 (Îal) Niciodată. 4 sm (Îvp; fe) A ajunge sau a ieși, a scoate, a rămâne la ~igi A ajunge foarte sărac. 5 sm (Îe) A se face ~ A se încovoia ca un covrig (1) din cauza frigului, a durerii etc. 6 sm Nod marinăresc. 7 av Încârligat. 8 av În formă de covrig (1). 9 av (D. oameni) Slab.

covriga vi [At: BĂRACIANU / Pzi: *covrig*, ~ghez / E: *covrig*] (Înv) 1 A se încolăci. 2 A se ghemui.

covrigar sm [At: (a. 1782) IORGA, S. D. XII, 102 / Pl: ~i / E: *covrig* + -ar] 1 Persoană care face covrigi (1) Si: (înv) *covrigiu* (1), *simigiu*. 2 Vânzător de covrigi (1) Si: (înv) *covrigiu* (2), *simigiu*. 3 (Dep) Om sărac. 4 (Dep) Om leneș. 5 (Dep) Orășcan.

covrigare sf [At: DA ms / Pl: ~gări / E: *covriga*] (Înv) 1 Încolăcire. 2 Ghemuire.

covrigaș sm [At: LB / Pl: ~i / E: *covrig* + -as] 1-2 (Șhp) Covrig (1) (mic).

*covrigat*¹ sn [At: MDA ms / Pl: ? / E: *covriga*] 1 Încolăcire. 2 Ghemuire.

*covrigat*², ~a a [At: LB / Pl: ~ați, ~e / E: *covriga*] (Înv) 1 Încolăcit². 2 Ghemuit².

covrigani vt [At: MAT. FOLK. 1204 / Pzi: ~nesc / E: *covrig* + -ani] (Reg) A ronțăi ca pe un covrig (1).

covrigareasă *sf* [At: DA ms / Pl: ~ese / E: *covrigar* + *-easă*] 1 Femeie care face covrigi (1) Si: *covrigioaică* (1). 2 Vândătoare de covrigi (1) Si: *covrigioaică* (2). 3-4 Nevasta covrigarului (1-2) Si: *covrigioaică* (3-4). 5 (Dep) Femeie săracă Si: *covrigioaică* (5). 6 (Dep) Femeie leneșă Si: *covrigioaică* (6). 7 (Dep) Orășeancă.

covrigărie *sf* [At: POLIZU / Pl: ~ii / E: *covrigar* + *-ie*] 1 Brutărie unde se fac covrigi (1). 2 Magazin unde se vând covrigi (1).

covrigătură *sf* [At: LB / Pl: ~ri / E: *covrig* + *-atură*] (Inv) 1 Încolăcitură. 2 Ghemuială. 3 (Inv) Încovoială. 4 (Inv) Cerc. 5 (Inv) Roată.

covrigel *sm* [At: LB / Pl: ~ei / E: *covrig* + *-el*] 1-2 (Șhp) Covrig (1) (mic) Si: *covrigut* (1-2).

covrigi *vr* [At: CREANGĂ, A. 31 / Pzi: ~igesc / E: *covrig*] (Reg) 1 A se încolăci. 2 A se ghemui.

covrigioaică *sf* [At: DA ms / Pl: ~ice / E: *covrigiu* + *-oaică*] 1-7 Covrigăreasă (1-6).

covrigire *sf* [At: DA ms / Pl: ? / E: *covrigi*] (Reg) 1 Încolăcire. 2 Ghemuire.

covrigit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *covrigi*] 1 Încolăcire. 2 Ghemuire.

covrigit², ~a *a* [At: MARIAN, INS. 309 / Pl: ~iți, ~e / E: *covrigi*] (Reg) 1 Încolăcit. 2 Ghemuit.

covrigiu *sm* [At: SANDU-ALDEA, D. N. / Pl: ~ii / E: *covrig* + *-iu*] (Inv) 1-2 Covrigar (1-2).

covrigut *sm* [At: LB / Pl: ~i / E: *covrig* + *-ut*] 1-2 (Șhp) Covrigel (1-2).

covrit, ~a *a* [At: ȘEZ. II, 225/2 / Pl: ~iți, ~e / E: *covru* cf *covrig*, *încovrigat*] (Reg) Încolăcit împrejurul hornului sau al focului.

covru *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 80/12 / Pl: ~ri / E: rs *коровы*] (Mol; Trs) 1 Vizină făcută în pământ de animale sălbatice. 2 Adăpost al unui câine. 3 Locuință primitivă în grotă. 4 (Glg) Depresiune mică, rotunjită, în câmp, fără scurgere. 5 Vâlcea care seamănă cu o vizuină.

covultir *sn* *vz* *coviltir*

cow-boy *sm* [At: DEX² / P: *cau-boi* / Pl: ~ / E: eg *cow-boy*] 1 Îngrijitor de vite din vestul S.U.A. 2 Călăreț păzitor de vaci din vestul S.U.A.

cox¹ - *vz* *coxo-*

cox² *sn* *vz* *cocs*

coxal, ~a *a* [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr *coxal*] (Atm) 1 Referitor la coapsă. 2 Care aparține coapsei. 3 (Îs) *Os* ~ Fiecare din cele două oase plate care formează scheletul șoldului Si: *os iliac*.

coxalgie *sf* [At: DA / Pl: ~gii / E: fr *coxalgie*] (Med) 1 Tuberculoză a articulației șoldului. 2 Durere localizată în articulația șoldului.

coxartrie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *coxartrie*] (Med) Coxartroză.

coxartroză *sf* [At: DN³ / Pl: ~ze / E: fr *coxarthrose*] (Med) Reumatism cronic degenerativ al șoldului Si: *coxartrie*.

coxă *sf* [At: DN³ / Pl: ~xe / E: lat *coxa*] 1 (Atm) Coapsă. 2 (Ent) Prima articulație de la picioarele insectelor.

coxită *sf* [At: DN³ / Pl: ~te / E: fr *coxite*] (Med) 1 Inflamație a osului coxal. 2 (Spec) Coxalgie (1).

coxo- [At: DN³ / V: *cox-* / E: fr *coxe*, lat *coxa*] Element prim de compuner cu semnificația: „coapse”. 1 Referitor la coapsă. 2 Care aparține coapsei.

coxodinie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *coxodynie*] (Med) Coxalgie (2).

coxfemural, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *coxo-femoral*] (D. articulații) Care face legătura între femur și șold.

coxopatie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *coxopathie*] (Med) Denumire generică pentru bolile șoldului.

coxotomie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *coxotomie*] (Med) Osteotomie a osului coxal.

coz [At: V. A. URECHIA, ap. TDRG / Pl: (rar) ~i / E: tc *koz*] 1 *sm* Atu la jocul de cărți. 2 *sm* (Fig) Odor. 3 *sm* (Fig) Raritate. 4 *sm* (Fig) Bijuterie. 5 *av* (Pop; după „frumoasă” „mândră”) Extrem de...

cozac¹ *sm* [At: PAPAHAĞI, M. 155 / Pl: ~aci / E: mg *kozák*] (Reg) Cazac.

cozac² *sm* [At: H II, 61 / Pl: ~aci / E: ns cf *cozac¹*] 1 (lht; Mol) Pește nedefinit mai îndeaproape. 2 (Bot; reg) Pitoancă.

cozace *sfp* [At: DENSUSIANU, T. H. 57 / V: ~aci, ~ași / E: srb *kozice*] (Reg) 1 Bube. 2 Pojar.

cozaci *sfp* *vz* *cozace*

cozași *sfp* *vz* *cozace*

cozăcea *vi* [At: DENSUSIANU, T. H. 57 / Pzi: *cozac* / E: *cozace*] (Reg) 1 A căpața bube. 2 A se îmbolnăvi de pojar.

cozânzeana *sf* *vz* *cosânzeana*

cozerie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *causerie*] (Liv) 1 Convorbire familiară, ușoară și plăcută. 2 Expunere simplă, fără pretenții.

cozeur *sm* [At: DN³ / P: ~zör / Pl: ~i / E: fr *causeur*] (Frm) Persoană care știe să întrețină o conversație plăcută.

cozimii *sfp* [At: PAȘCA, GL. / E: nct] (Ent; reg) Specie de albine vicioie, cu înțepătură foarte dureroasă.

cozlete *sm* [At: I. POPOVICI, R. D. 164 / Pl: ~eti / E: nct] (Reg) Coadă a ciorchinelui de struguri.

cozleu *sn* *vz* *cozliu*

cozliu *sn* [At: ALRM II/I h. 350 / V: ~leu / Pl: ~ri / E: nct] (Îrg) Dulap.

cozm- *vz* *cosm-*

cozmetic, ~a *sn*, *sf*, *a* *vz* *cosmetic*

cozonac *sm* [At: PONTBRIANT, D. / V: *cuzun-* / Pl: ~aci / E: bg *козунак*, ngr *χοῦσαναχ*] Prăjitură din aluat dospit, frământat cu unt, lapte, zahăr și ouă, uneori întins și apoi răsucit cu diverse umpluturi Si: (Trs) *colac*.

cozonăcel *sm* [At: DA ms / Pl: ~ei / E: *cozonac* + *-el*] 1-2 (Șhp) Cozonac (mic).

cozondraci *smp* [At: DDRF / V: ~roci, *cosondroci*, ~roace *sfp* / E: ger *Hosenträger*] (Pop; gms) Bretele pentru susținut pantalonii Si: *brăcinar*, *brăcire*, *pochesti*.

cozondroace *sfp* *vz* *cozondraci*

cozondroci *smp* *vz* *cozondraci*

cozoroc *sn* [At: POLIZU / Pl: ~oace, ~uri / E: rs *козуриок*] 1 Parte anterioară a șepcii, în formă de semicerc, care protejează fața. 2 (Inv; spec) Vizieră la coiful medieval.

cr *i* *vz* *cra*

cra *i* [At: DDRF / V: *cr* / E: fo] 1-2 (Rep) Cuvânt care imită strigătul corbului sau al ciorii Si: *câr*. 3 (Rar) Crac¹ (1).

crab *sm* [At: GHICA, S. 550 / Pl: ~i / E: fr *crabe*] 1 Crustaceu marin cu zece picioare, cu abdomenul scurt, îndoit sub cefalotoracele mare și turtit, dintre care mai cunoscută e specia *Carcinus moenas*.

crabare *sf* [At: DN³ / Pl: ~bări / E: ger *Kraben*, eg *crabbing*] (Tex) Operație de fixare a dimensiunilor țesăturilor de lână.

crabă *sf* [At: DA ms / Pl: nct / E: ns cf *scrada*, *screada*] (Trs) Iarbă cu foi lungi și înguste, multe dintr-o rădăcină, care crește în păduri și rămâne iarna verde.

crabot *sn* [At: DN³ / Pl: ~oți / E: fr *crabot*] (Teh) Fiecare dintre proeminențele frontale ale unui arbore sau ale unui disc, prin intermediul cărora se poate realiza antrenarea în mișcarea de rotație a doi arbori.

crac¹ *i* [At: PONTBRIANT, D. / E: fo] 1 Cuvânt care imită zgomotul produs de un obiect care crapă Si: *cra* (3). 2 Cuvânt care imită zgomotul produs de două obiecte care se ciocnesc. 3 (Fig; rar) Cuvânt care exprimă surpriza provocată de un eveniment neașteptat.

crac² *sm* [At: ANON. CAR. / Pl: ~aci / E: bg *крък*, srb *krak*] 1 (Dom) Picior. 2 (Îs) *Între ~aci* Între picioare. 3 (Pan; d. animale; îlav) *În doi ~aci* Ridicat în două picioare. 4 (Pex) Fiecare dintre cele două părți ale pantalonului, corespunzătoare celor două picioare ale omului. 5 (Pop; pan) Fiecare dintre cele două părți simetrice, care se pot desface, ale compasului, cleștelui, foarfecei etc. 6 (Pex) Fiecare dintre cele două părți în care se bifurcă furca, scoaba etc. 7 (Pex) Fiecare dintre cele două mânere simetrice ale ferăstrăului, plugului etc. 8 (Îvp; îs) *~acii roții* Instrument de tortură care sfărâma oasele celor condamnați să fie trași pe roată. 9 (Îvp; îs) *~acii căruței* Cele două prelungiri dinainte sau dinapoi ale dricului căruței. 10 (Îvp; îs) *~acii haturilor* Curele care unesc cele două hamuri cu zăbalele. 11 (Îvp; îs) *~ul sau ~acii războiului* Butuc. 12 (Îvp; îs) *Ac cu ~aci* Agrafă de păr. 13 (Trs; inv) Ramificație a unei conducte. 14 (Reg) Vârtelniță.

15 (Reg) Furcă a fântânii cu ciutură. 16 (Reg) Cârlig cu care se face legătura între pari. 17 (Trs; înv) Prepeleac pentru uscat fânul. 18 (Reg) Cracă de copac. 19 (Sil; spc; îs) ~ *lacom* Ramură crescută din mugurii dorminzi, după ce arborele a ajuns la lumină. 20-21 Ramificație de deal sau de vale. 22-23 Picior de deal sau de munte. 24 Braț al unui râu. 25 Afluent. 26 Ramificație a unui lac. 27 (Îs) ~ *cu apă moartă* Ramificație a râului care și-a pierdut legătura cu cursul principal. 28 (Reg; îe) ~ *morac* Expresie în jocurile de copii, care se referă la un băț lung de 15-20 cm, cu mijlocul mai gros, aruncat peste un alt băț.

craca vt [At: DN³ / Pzi: ~*achez* / E: fr *craquer*] A descompune o substanță organică prin cracare.

cracaj sn [At: MACAROVICI, CH. 440 / Pl: ~*e*, (înv) ~*uri* / E: fr *cravage*] Cracare.

cracană sf vz *cracana*

cracare sf [At: LTR² / Pl: ~*cări* / E: *craca*] Proces industrial de descompunere, la temperaturi și presiuni înalte, a unui compus organic în molecule mai simple, folosit mai ales în industria petrolieră Si: *cracaj*.

cracas, ~*a* a vz *cracos*

cracatiță sf vz *caracatiță*

cracauanca sf vz *cracăuanca*

cracauer sms [At: DN³ / P: ~*ca-uer* / E: ger *Krakauer*] Salam din carne de vită, porc și slănină, preparat prin afumare la rece după fierbere.

cracă sf [At: PANN, P. V. I, 90 / V: *crea*~ / Pl: *crăci* / E: ns cf *crac*, *creangă*] 1 Creangă. 2 (Îe) A-și tăia ~*ca de sub picioare* A-și pune în primejdie situația printr-o acțiune necugetată. 3 Ramură. 4 Ramificație la coamele cerbului. 5 (Lpl) Crac (9).

cracat sn [At: PAMFILE, CR. 153 / Pl: ~*uri* / E: *crac*¹ + *-at*] (Reg) 1 Trosnet. 2 Orăcăit de broaște.

cracăuanca sfa vz *cracăuanca*

cracăvuna sfa vz *cracoviana*

crachina sf [At: MARDARIE, L. 662 / A: nct / Pl: ~*ne* / E: *cracă* + *-ina*] (Înv) 1 Creangă. 2 Stâlpare.

crăchiță sf [At: DA ms / Pl: ~*te* / E: *crac*² + *-iță*] (Reg) Par lung și subțire, bifurcat la capăt în mai multe brațe, pentru cules fructele din pom.

cracment sn [At: DN³ / Pl: ~*e* / E: fr *craquement*] (Med) Senzație auditivă sau palpatorie de crepitație.

cracos, ~*a* [At: RETEGANUL, P. II, 78/32 / V: ~*caș* / Pl: ~*i*, ~*e* / E: *crac*² + *-os*] 1-2 av, a (În mod) crăcănat. 3-4 smf, a (Persoană) cu picioare lungi.

cracoviacul sna [At: DN³ / P: ~*vi-ac*~ / V: *krakoviak* / E: pn *krakowiak*] 1 Dans popular polonez cu caracter vioi, cu pași săltăreți, din regiunea Cracovia Si: *cracoviana* (1). 2 Melodie după care se execută cracoviacul (1) Si: *cracoviana* (2).

cracoviana sfa [At: ȘĂINEANU, D. U. / V: (îrg) ~*cava*~ / E: *Cracovia* + *-ian*] 1-2 Cracoviacul (1-2).

cracovie sf [At: BRĂESCU, M. / Pl: ~*ii* / E: *Cracovia*] (Îvr) Monedă polonă valorând 10,90 franci.

cracoviță sf [At: MARIAN, SA. 237 / Pl: ~*te* / E: pn *krakow* + *-iță*] (Îvr) Ghebă.

cradel sn vz *gradel*

crăfla sf [At: TDRG / V: ~*fna* / Pl: ~*le* / E: ger *Krapflen*] (Îrg; gms) Gogoasă.

crăfnă sf vz *crăfla*

craga av [At: H XVIII, 172 / E: *crăguî*] (Reg) 1 Într-un picior. 2 Rapid. 3 Vulturește.

cragaicuță sf [At: PANȚU, PL.² / Pl: ~*te* / E: nct] (Bot; Mun) Coadă-mielului (*Verbascum phonicum*).

cragă sf [At: H XII, 172 / Pl: *crăgi* / E: dr *crăguî*] (Reg) Crăguî.

crach sn [At: DA / Pl: ~*uri* / E: ger *Krach*] 1 Criză acută a vieții economice, manifestată, îndeosebi, prin scăderea foarte mare a cursului acțiunilor la bursă. 2 (Pgn) Faliment.

crai sm [At: PALIA (1581) 54/9 / V: ~*alau* / Pl: ~ / E: vs *край*] 1 (Îvp) Rege. 2 (Îvp) Împărat. 3 (Înv) Principe domnitor al Ardealului. 4 (Înv) Domnitor. 5 (Pop; îe) Nu e un cap de ~ Nu e un lucru de mare preț. 6 (Fig) Stăpânitor. 7 (Fig) Mai mare peste ceilalți membri ai colectivității. 8 (Orn; îc) ~*ul păsărilor* Pitulice (*Tragladites tragladefes*). 9 (Orn; îc) Puilul ~*ului* Pântăruș. 10 (Îvr; îc) ~*nou* Rege. 11 (Îvr; îac) Mire. 12 (Ast; pop; îac) Lună în primul pătrar. 13 (Ast; pop; îc) ~*vechi* Lună plină. 14 (Îc) ~*de-rouă* Personaj legendar care umblă numai noaptea pe rouă și, dacă este surprins de soare, se evaporă ca roua. 15 (Ent; îc) ~*ul-broastei* Libelulă. 16 (Pop; îc) ~*verde* Ramură verde, simbol al norocului. 17 (Bis; îe) Trei ~*de la răsărit* Cei trei magi care s-au închinat Mântuitorului după naștere. 18 (Ast; pop; pan; îas) Constelația Orion. 19 Fiecare dintre cele trei personaje care joacă rolul magilor în piesa de teatru popular numită Irozii. 20 (Pex; art; lpl) Irozii. 21 (Pex; art; lpl) Colindători cu steaua. 22 (Pex) Vătaf al călușarilor. 23 (Pex) Căpetenie a feciorilor dintr-un sat. 24 (Pex) Căpetenie a unui joc de copii. 25 (Îcs) De-a ~*ul* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. 26 (Reg) Rigă la jocul de cărți. 27 (Înv; îs) ~*nou* sau ~*de Curtea-veche* (sau de *Curtea-arsă*) Haimana care se adăporea între ruinele Curții Domnești din București. 28 (Îas) Hoțoman. 29 (Îas) Ștrengar. 30 (Îas) Desfrănat. 31 (Înv; îoc *moș*) Tânăr. 32 Bătrân care vrea să pară tânăr. 33 Bărbat ușuratic care are multe aventuri amoroase Si: *craidon*. 34 (Pex; rar) Bețiv. 35 (Bot; reg) Floare de grădină nedefinită mai îndeaproape Cf *crăița*. 36 (Îvr; mgn) Fisc.

craia sfs [At: DDRF / E: *crai* + *-a*] (Înv; îcs) De-a ~ (*încălecata*) Joc de copii cu mingea, la care jucătorii care aruncă mingea sunt călare pe ceilalți Si: *de-a iapa calare*.

craidon sm [At: FILIMON, C. I, 769 / Pl: ~*i* / E: *crai* + *don* (Juan)] 1-6 Crai (28-31, 34-35).

craidonaș sm [At: PANN, Ș. I, 55 / V: *crai*~ / Pl: ~*i* / E: *craidon* + *-aș*] 1-12 (Șhp) Craidon (1-6) (mai tânăr).

craillac sn [At: COSTINESCU / V: ~*lic* / Pl: ~*uri* / E: *crai* + *-lâc*] 1 Haimană Cf *crai* (28). 2 Hoțomanie Cf *crai* (29). 3 Ștrengărie Cf *crai* (30). 4 Libertinaj. 5 Trai în afara legii. 6 Desfrânare Cf *crai* (30). 7 Imoralitate. Cf *crai* (33). 8 (Rar; pex) Viață de bețiv Cf *crai* (34).

craillac sn vz *craillac*

craimuș sn [At: COMAN, GL. / Pl: ~*uri* / E: nct] (Reg) Mâncare pregătită în tigaie, dintr-un amestec de untură, ouă și brânză.

craina [At: ANON. CAR. / Pl: ~*ne* / E: srb *krajina* „graniță”] 1 sf (Îvp) Margine. 2-7 sf Ceată de crai (28-31, 34-35). 8 av (Îrg; îe) A umbla ~*na* A umbla fără rost. 9-15 av (Îae) A umbla după petreceri, ca un crai (28-31, 33-34).

crainic¹ sn [At: LIUBA-IANA, M. 128 / V: *gran*~ / Pl: ~*uri* / E: ger *Kranich*] (Înv; iuz) 1 Mașină de ridicat pietre și lemne grele. 2 (Sp) Mecanism al morii care ridică și coboară pietrele.

crainic² [At: (cca 1650) IORGA, D. B. 95 / V: *gr*~ / Pl: ~*ici* / E: ucr *крайник*] 1 sm (Trs; înv) Funcționar ales de districte dintre cneji, având sarcina de a executa sentințele judecătorești și de a strânge impozitele. 2 sm (Înv) Mijlocitor între organele statului și locuitorii districtului. 3 sm Funcționar inferior însărcinat cu aducerea la cunoștința publică, prin strigare, a hotărârilor unei autorități Si: *crancău*, *pristav*. 4 sm (Înv; îe) A striga ~*ul* A răspândi o informație Si: (îvp) a bate toba. 5 (Pex) Vestitor. 6 sm (Pex) Mesager. 7 sm (Pex) Sol. 8 smf (Pex) Persoană care vorbește la posturile de radio și televiziune.

craibirău sm vz *craibirău*

craiovean, ~*a* [At: DEX² / Pl: ~*eni*, ~*ene* / E: *Craiova* + *-ean*] 1-2 smf, a (Persoană) născută în municipiul Craiova. 3-4 sm, a (Locuitor) din municipiul Craiova. 5 smf Populația care locuiește în municipiul Craiova. 6 a Care aparține municipiului Craiova. 7 a Care aparține craiovenilor (5). 8 Privitor la craioveni (5). 9 Care este specific municipiului Craiova. 10 Care este specific craiovenilor (5). 11 Care provine din municipiul Craiova.

craioveanca sf [At: DEX² / Pl: ~ence / E: *Craiovean* + ~că] 1 Femeie născută și crescută în municipiul Craiova. 2 Locuitoare din municipiul Craiova.

craiță sf vz *cratița*

craitpolca sf [At: PÂRVESCU, C. 12 / Pl: ~lci / E: ger *Kreuzpolka*] 1 (Reg) Dans popular. 2 Melodie după care se execută craitpolca (1). **craibirău** sm [At: ȘINCAI, HR. II, 292/20 / V: ~iob~ / Pl: ~ăi / E: *crai(u)* + ~birău] (Înv) Judecător regesc.

cralau sm vz *crai*

eram¹ sn vz *cramă*

eram² sn vz *hram*

cram¹ sn [At: (a. 1777) KOGĂLNICEANU, STIHURI, ap. GCR II, 115/19 / Pl: ~uri / E: ns cf *hram*] (luz) 1 Primire sărbătorească oficială. 2 Recepție.

cramă sf [At: DOSOFTEI, PS. 267 / V: *cram* sn, *hr~* / Pl: ~me, (Înv) *crami* / E: ger *Kram* „prăvălie”, srb *krama* „colibă”, pn „prăvălie”] 1 (luz) Magazin de băuturi alcoolice. 2 Clădire la vie, cu pivniță, unde se prepară și se păstrează vinul. 3 Local în care se consumă băuturi alcoolice și preparate culinare tradiționale într-un decor care imită o cramă (2). 4 (Reg: if *cram*) Dependențe în jurul casei Si: *cramba* (3). 5 (Trs: spe; if *cram*) Încăpere de lângă gura minei, unde se odihnesc minerii și își păstrează uneltele.

cramb sn vz *crambă²*

crambă¹ sf [At: I. POPOVICI, R. D. 164, ap. DA / Pl: ~be / E: ns cf *creanga*] Creangă.

crambă² sf [At: PAMFILE, I. C. 438 / V: *cramb* / Pl: ~be / E: ns cf *cram*] (Reg) 1 Cameră în care se păstrează diferite obiecte Si: *clet*. 2 Colibă de lângă staul, unde doarme păstorul. 3 Colibă așezată pe două tălpi de sanie. 3 Cramă (4).

cramen sn [At: MON. OF. (1875), ap. TDRG / A: nct / Pl: ~e / E: nct] (Înv) Piele sură de miel nou-născut din Crimeea.

crampă¹ sf vz *crampen*

crampă² sf [At: BĂNUȚ, T. P. 108 / V: ~al / Pl: ~pe / E: ger *Krambambuli*] (Îrg) 1 Țuică fiartă cu zahăr, băută fierbinte. 2 (Reg: if ~al) Băutură din zahăr caramelizat, apă și alcool, aromatizată cu chimen.

crampă³ sf [At: CARAGIALE, M. 81 / Pl: ~pe / E: fr *crampe*] 1 Con tracție involuntară, prelungită și dureroasă a unui mușchi sau a unui grup muscular Si: *colica*, (pop) *zgârci*, (reg) *cârcei*. 2 (Îs) ~pa scriitorului Crampă a musculaturii antebrațului și a mâinii care intervine în timpul scrierii. 3 (Lpl) Dureri abdominale acute. 4 (Reg) Unealtă de oțel cu cioc ascuțit, fixată într-o coadă de lemn, cu care se sparg rocile de duritate mică și mijlocie din abataj.

crampă⁴ sn vz *crampă²*

crampăr sn vz *crampen*

crampău sn [At: PAMFILE, J. C. 158 / Pl: ~paie / E: nct] (Reg) Târnăcop.

crampen sn [At: PAȘCA, GL. / V: ~pă sf, ~păr, *croampă* sf / Pl: ~e / E: ger *Krampen*, srb *kramp*] (Reg) 1 Ciocan mare și ascuțit, pentru scosul pietrelor din pământ Si: *cazma*, *târnăcop*, (reg) *chirlopă*, *cioacă*, *cioanca*, *gheunoi*, *pioc*, *țiu*, *tuclui*. 2 (Îf ~păr) Săpoi. 3 (Îf ~pă) Cazma. 4 (Îf *croampă*) Săpă cu muchia prelungă și ascuțită, pentru scos bolovani Si: *chilovița*.

crampon sn [At: IOANOVICI, TEHN. 284 / Pl: ~oane / E: fr *crampon*] 1 (Teh) Piesă metalică pentru fixare. 2 Piron cu care se fixează pe traversă șina de cale ferată. 3 Cui de șină. 4 Cui de bocanc. 5 Bucată mică de talpă groasă, de cauciuc sau de material plastic aplicată pe talpa unor bocanci de sport, pentru a mări stabilitatea evitând deraparea. 6 (Fig) Om care se ține scai de cineva. 7 (Lpl; fig; ie) A **ția la ~oane** A spune minciuni Si: *a tăia la piroane*, *a tăia cuie*. 8 Rădăcină adventivă a unei plante agățătoare, prin care aceasta se prinde de copaci, de ziduri etc. 9 Pedicel de fixare situat pe fața inferioară a talului lichenilor.

crampona vr [At: COMAN, GL. / Pl: ~nez / E: fr *cramponner*] 1 A se agăța cu disperare de ceva sau cineva. 2 (Fig) A insista pe lângă cineva. 3 A se strădui din toate puterile să păstreze ceva sau pe cineva.

cramponaj sn [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *cramponnage*] 1-5 Utilizare a crampoanelor (1-5). 6-8 Fixare cu crampoane (1-3).

cramponare sf [At: DA ms / Pl: ~nări / E: *crampona*] 1 Agățare cu disperare de ceva sau cineva Si: *cramponat¹* (1). 2 (Fig) Insistență pe lângă cineva pentru ceva Si: *cramponat¹* (2). 3 Strădanie din toate puterile de a păstra ceva sau pe cineva Si: *cramponat¹* (3).

cramponat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *crampona*] 1-3 Crampo nare (1-3).

cramponat², ~ă a [At: CAMILAR, N. 388 / Pl: ~ati, ~e / E: *crampona*] 1 Care s-a agățat cu disperare de ceva sau cineva. 2 (Fig) Care insistă pe lângă cineva pentru ceva. 3 Care se străduiește din toate puterile să păstreze ceva sau pe cineva.

crampot sn vz *crâmpot*

cramura sn [At: VASILIU, P. L. 257 / Pl: ~ri / E: vsi *кpамyра*, bg *кpамyра*] (Înv) 1 Văicăreală. 2 Gălăgie.

cran sn vz *craniu*

crană sf vz *craniu*

crana vet s [At: CALENDARIU (1814), 168 / Pl: ? / E: nct] (Înv) Sămânță de brad.

crancadău sm [At: I. CR. IV, 122 / Pl: ~ăi / E: ns cf *crancor*] (Reg) Poreclă dată băieților care au crescut repede.

crancalău sm [At: DA ms / Pl: ~ăi / E: nct] (Buc) Cioară.

crancălăc sn [At: CREANGĂ, GL. / Pl: ~uri / E: ns cf *cranculau*] (Mol) 1 Ștengărie. 2 Nebunie. 3 Libertinaj. 4 Desfrânare. 5 Petrecere cu băutură și femei.

crancă sf vz *creangă*

crancău sm vz *croncău*

crancor sm [At: REV. CRIT. IV, 85 / Pl: ~i / E: ns cf *crancadău*] (Reg) Poreclă dată unui om înalt.

crang sn [At: ARH. FOLK. VII, 37 / Pl: ~uri / E: nct] (Reg) Cătun.

crangă sf vz *creangă*

crangor sn [At: ARH. FOLK. VII, 37 / Pl: ~guri / E: nct] (Reg) Cătun.

crani- vz *cranio-*

cranial, ~ă a [At: DN³ / P: ~ni-al / Pl: ~i, ~e / E: ger *Kranial*] Referitor la poziția unui organ față de craniu Si: *cranian* (4).

cranian, ~ă a [At: DA / P: ~ni-un / Pl: ~ieni, ~iene / E: fr *crânien*] 1 Care aparține craniului. 2 Referitor la craniu. 3 Cranial.

cranial sn [At: DN³ / P: ~ni-at / Pl: ~e / E: ns cf ngr *κρανιον*] (Zlg) 1 (Lpl) Încrângătură de animale vertebrate prevăzute cu craniu. 2 Animal din încrângătura craniat (1).

-cranie [At: DN³ / E: fr *-crânie*] Element secund de compunere cu semnificația: 1 Referitor la craniu. 2 De craniu. 3 Craniu.

craniectomie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *crâniectomie*] Deschidere chirurgicală a unui craniu prea mic, pentru a da creierului posibilitatea de a se dezvolta.

cranilogie sf vz *craniologie*

cranio- [At: DN³ / V: *crani-* / E: fr *cranio-*] Element prim de compunere cu semnificația: 1 Referitor la craniu. 2 De craniu. 3 Craniu.

cranioclast sn [At: DN³ / P: ~ni-o~ / Pl: ~e / E: fr *cranioclaste*] (Med) Instrument obstetrical folosit în cranioclație.

cranioclație sf [At: DN³ / P: ~ni-o~ / Pl: ~ii / E: fr *cranioclasie*] 1-2 (Med) Zdrăbire și extragere a capului la fătul mort, cu ajutorul cranioclastului.

craniograf sn [At: DN³ / P: ~ni-o~ / Pl: ~i / E: fr *craniographe*] (Med) Aparat care permite radiografierea craniului.

craniogramă sf [At: DN³ / P: ~ni-o~ / Pl: ~me / E: fr *craniogramme*] (Med) 1 Radiografiere a craniului. 2 Clișeu rezultat din craniogramă (1).

craniolog, ~ă smf [At: DN³ / P: ~ni-o~ / Pl: ~ogi, ~oge / E: fr *craniologue*] Specialist în craniologie.

craniologic, ~ă a [At: DN³ / P: ~ni-o~ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *craniologique*] 1 Care aparține craniologiei. 2 Referitor la craniologie. 3 Specific craniologiei. 4 Care provine de la craniologie.

craniologie sf [At: DA / P: ~ni-o~ / V: ~nil~, ~no~ / Pl: ~gii / E: fr *craniologie*] Parte a antropologiei care se ocupă cu studiul craniului.

craniomalacie sf [At: DN³ / P: ~ni-o~ / Pl: ~cii / E: fr *craniomalacie*] (Med) Înmuiere a oaselor craniului.

craniometric, ~ă a [At: DN³ / P: ~ni-o~ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *craniométrique*] 1 Care aparține craniometriei. 2 Referitor la craniometrie. 3 Specific craniometriei. 4 Care provine de la craniometrie.

craniometrie sf [At: DN³ / P: ~ni-o~ / Pl: ~ii / E: fr *craniométrie*] Ramură a antropologiei care furnizează date asupra caracterului și dezvoltării capului la om.

craniometru sn [At: DA / P: ~ni-o~ / Pl: ~re / E: fr *craniomètre*] Instrument de măsurare a dimensiunilor craniului.

cranioplastie sf [At: DN³ / P: ~ni-o~ / Pl: ~ii / E: fr *cranioplastie*] (Med) Transplant și greșă a unui material osos la nivelul bolții craniene.

cranoscopie sf [At: DA / P: ~ni-o~ / Pl: ~ii / E: fr *cranoscopie*] 1 Disciplină care își propune să determine calitățile intelectuale și morale după forma craniului. 2 Examinare a craniului.

craniostat sn [At: DN³ / P: ~ni-o~ / Pl: ~e / E: fr *craniostat*] Suport pentru craniu, folosit la orizontalizarea lui, pentru măsurare și desenare.

craniotom sn [At: DN³ / P: ~ni-o~ / Pl: ~e / E: fr *craniotome*] Instrument chirurgical pentru deschiderea craniului.

craniotomie sf [At: DA / P: ~ni-o~ / Pl: ~ii / E: fr *craniotomie*] (Med) 1 Operație chirurgicală de deschidere sau perforare a craniului fetal în cursul nașterii, în caz de hidrocefalie sau făt mort Si: *cefalotomie*. 2 Deschidere chirurgicală a craniului pentru a-i explora conținutul.

craniță sf [At: DA ms / Pl: ~te / E: pn *krainica*] Șlep mic Cf *peletina*.

craniu sn [At: KRETZULESCU, A. 13/13 / V: *cran*, ~nă sf / Pl: ~ii / E: fr *crâne*] 1 (Atm) Ansamblul oaselor capului care conține creierul la vertebrate Si: (pop) *capațăna*, *hârca*, *scafârlic*, *tigva*, *teastă*. 2 Cap descarnat de om mort Si: *hârca*, *tigva*.

cranologie sf vz *craniologie*

cran¹ i [At: CADE / E: fo] Cuvânt care imită: 1 Zgomot produs de dinții care ronțăie ceva uscat. 2 Zgomot produs de scrâsnirea dinților. 3 Zgomot produs de dinți din cauza frigului. 4-5 (Pan) Scârțait produs de cheie în broasca ușii sau în lăcăș. 6 (Pan) Zgomot al foarfecelor când taie.

cran² sn [At: BOCEANU, MEH. / Pl: ~uri / E: ger *Kranz*, „cunună”] (Reg: mpl) Bucăți de lemn cioplite între care se pune pământ spre a se forma zidul unei clădiri.

crap sm [At: ANON. CAR. / Pl: ~i / E: srb *krap*, bg *xpan*] 1 Pește de apă dulce din familia ciprinidelor, cu solzii mari, argintii-aurii, cu buza groasă și cu două perechi de mustăți pe falca superioară Si: (reg) *ciortan*, *ciortanas*, *ciorto-crap*, *ciuciulean* (Cyprinus carpio). 2 (Pfm; îe) **Cap de ~**, **creieri de iepure** Cap mare, minte puțină. 3 (Îc) ~**box** Varietate de crap (1). 4 (Îc) ~**ghebos** Varietate de crap (*Ghibonius*) (1). 5 (Îc) ~**gol** (sau **golaș ori lin**) Încurcarea de lin și crap. 6 (Reg; îc) ~**săltăret** (sau **sulednic**) Peștele *Cyprinus hungarus* Si: (reg) *calăuz*, *olocar*, *sulac*, *sula*, *sulinar*, *suloi*, *suet*, *ulucar*. 7 (Ast; pop) Constelație nedefinită mai îndeaproape.

crapan sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: nct] Dispozitiv pentru prinderea și ridicarea butoaielor sau baloturilor, format din patru lanțuri sau cabluri prinse cu câte un capăt de un inel, iar la capătul liber având cârlige.

crapator sn vz *cărpător*

crapăt sns vz *căpet*

crapfână sf vz *croafena*

crapină sf [At: DA / Pl: ~ne / E: *crap* + -ina] (Înv) Baltă cu mulți crapi (1).

crapodină sf [At: LTR / Pl: ~ne / E: fr *crapodine*] (Teh) 1 Palier de capăt, cu axa verticală, folosit la toate construcțiile mecanice cu arbori verticali sau cu pivoți. 2 Accesoriu care se pune la gura unei țevi pentru

a nu se astupa. 3 Lagăr al unui arbore vertical, servind drept ghid pentru mișcarea de rotație și ca sprijin pentru eforturile verticale.

crapulos, ~oasă a [At: DN³ / Pl: ~oși, ~oase / E: fr *crapuleux*] (Frr) 1 Care este în mizerie morală. 2 Vicios. 3 Hoțesc.

cras, ~ă a [At: GOGA, P. 2 / Pl: ~ași, ~e / E: fr *crasse*] (În legătură cu substantive abstracte) 1 Grosolan. 2 Care întrece măsura. 3 Care nu corespunde nici celor mai modeste exigențe. 4 Al cărui caracter este sub orice limită. 5 Nerușinat.

crasă¹ sf [At: DA ms / Pl: ~se / E: nct] (Reg) Sapă mare întrebuințată la repararea șoselelor.

crasă² sf vz *crasnă¹*

crasă³ sf [At: DN³ / Pl: ~se / E: ns cf it *crasi*, lat *crasis*] (Rar) Sinereză.

crasca sf [At: DAMÉ, T. / Pl: ~sce / E: ucr *краска*] (Îvr) Prăjină lungă pe care boiangiii întind firul vopsit la uscat.

craschiță sf [At: DA ms / Pl: ~te / E: *crască* + -iță] (Reg) Creangă bifurcată.

crasici smp vz *crasci*

crasnă¹ sf [At: LIUBA-IANA, M. 108 / V: ~să / Pl: ~ne / E: nct] 1 (Ban) Sapă ascuțită la vârf. 2 (Mol) Jug pentru o singură vită, cu un cui lung înainte.

crasnă² sf [At: PSALT. HUR. 122/33 / Pl: ~ne / E: vsl *красна*] (Îvr; liv) Frumusețe.

crasnic sm [At: GOROVEI, C. 938 / V: *crăs* / Pl: ~ici / E: sl *красно*] (Mol; înv) 1 Monstru, cu chip de purcel, făcut de Dracul cu o femeie. 2 Drac născut din ouă clocite la subsuoară de o vrăjitoare.

crastai sm vz *cârstei*

crastavan sm vz *crăstăval*

crastavete sm vz *castravete*

crastol sn vz *castron*

craston sn vz *castron*

crasulacee sfp [At: DN³ / P: ~ce-e / E: fr *crassulacées*] 1 Familie de plante dicotiledonate grase, având ca tip crasula. 2 (Șls) Plantă din familia crasulaceelor (1).

crasulă sf [At: DN³ / Pl: ~le / E: fr, lat *crassula*] Plantă ornamentală cu flori roșii.

crascădău sm [At: CHEST. I. 480 / Pl: ~ăi / E: mg *kereskedő*] (Trs) Geambaș.

crasci sfp [At: PANȚU, PL. / V: ~asici, *crăsici*, *crăsei* / E: vsl *краса* „frumos”, „roșu”] (Bot; reg) Crușin (*Rhamus frangula*).

crată sf [At: DN³ / Pl: ~te / E: eg *crate*] (Rar) Ambalaj în formă de șipci, de ladă, servind la transportul fructelor, damigenelor și al unor mărfuri în saci de hârtie.

crate sfp [At: H VII, 424 / E: nct] (Reg) Călți pentru zidărie.

crater sn [At: ANGHEL, SĂM. VI, 613 / A: (iuz) ~ter / Pl: ~e / E: fr *cratère*, lat *crater*, ngr *κράτερ*] 1 (Ant) Vas mare, frumos pictat cu scene mitologice și cu două toarte laterale, în care se amesteca apa cu vinul la ospete. 2 Deschizătură în formă de pâlnie a unui vulcan, prin care tăsnesc vapori, gaze, cenușă etc. și se revărsă lava. 3 (Îc) ~**lac** Lac care ocupă fundul unei căldări provenite din lărgirea, prin explozie, a craterului unui vulcan. 4 Adâncitură care se produce în diferite materii, în urma unui proces fizic. 5 (Îs) ~**anodic** sau ~**de lampă** Cavitate care se produce la extremitatea electrodului de cărbune pozitiv, într-o lampă cu arc. 6 Gaură în formă de pâlnie făcută de un meteorit pe suprafața pământului. 7 (Îs) ~**lunar** Adâncitură rotundă pe suprafața lunii, a cărei formare a fost pusă pe seama unei activități vulcanice sau a unui bombardament meteoric. 8 (Îas) Circ lunar. 9 (Pex) Gaură în formă de pâlnie.

crateriform, ~ă a [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr *cratériforme*] (Liv) Care are forma unui crater (2).

craterizare sf [At: DN³ / Pl: ~zări / E: it *craterizzazione*] Formare a unei scobituri în formă de crater pe anticatodul unui tub de radiații roentgen.

cratimă sf [At: MOLIN, V. T. 28 / Pl: ~me / E: ngr *κράτημα*] 1-2 (Tip) Semn grafic ca liniuță orizontală folosit (pentru a lega două sau mai multe cuvinte care se pronunță împreună sau) pentru a despărți cuvintele în silabe.

cratiș *sn* *vz* *cratișă*

cratișă *sf* [At: LB / V: *castri-*, *cărcat-*, *cârcat-*, *~acatișă*, *~aișă*, *cratiș* *sn*, *crăt-* / Pl: *~te* / E: *vsl* *кратикъ*, *bg* *кратика*, *srb* *kratica*] 1 Vas de gătit din (pământ ars sau) metal, rotund, puțin înalt. 2 (Rar) Tigaie. 3 Conținut al unei cratișe (1). 4 (Îe; dep) A *sta la* ~ A se ocupa doar de treburile gospodărești. 5 (Îac; dep) A nu avea nici un fel de aspirații. 6 (Dep; Îe) *La* ~! Ocupă-te doar cu gospodăria, nu ești în stare de altceva.

cratogen *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: *ger* *Kratigen*] 1 Regiune întinsă a scoarței terestre care, într-o anumită perioadă, nu a suferit mișcări de cutare, ci numai mișcări lente de ridicare sau coborâre. 2 (Glg) Platformă.

crată *a* *vz* *cret**crătar* *sn* *vz* *crățer*

crățer *sn* [At: LTR / V: *~țar* *sn* / Pl: *~e* / E: *ger* *Kratzer*] Mașină simplă alcătuită dintr-o serie de rachete puse pe o bandă, cu care se transportă în mină cărbunii extrași.

crău *i* [At: DDRF / V: *cră* / E: *fo*] 1-2 Cuvânt care imită sunetul produs de corb sau cioară. Si: *câr*. 3 Cuvânt cu care sunt jigniți romii.

crăul *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: *eg* *crawl*] Stil de înot cu fața în jos, cu mișcări alternative ale brațelor, forfecare a picioarelor în plan orizontal și scoatere a capului din apă pentru respirație în mod ritmic, cu fața în partea opusă brațului ridicat.

crăulist, *~ă* *smf* [At: DN³ / Pl: *~iști*, *~e* / E: *crăul* + *-ist*] Înotător în stil crăul.

crăun *am* [At: DELAVRANCEA, S. 57 / Pl: *~i* / E: *ns* cf *craina*] 1-7 (Îrg; Îe) A *umbla* ~ A umbla craina (8-15).

cravașă *vt* [At: DA / Pzi: *~sez* / E: *fr* *cravacher*] A lovi cu cravașă. *cravașare* *sf* [At: DA / Pl: *~șări* / E: *cravașă*] Lovire cu cravașă. Si: *cravașat¹*, *biciuire*.

cravașat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ? / E: *cravașă*] Cravașare.

cravașat², *~ă* *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați*, *~e* / E: *cravașă*] Lovit cu cravașă. *cravașă* *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1381 / E: *fr* *cravache*] Vergă elastică din piele sau îmbrăcată în piele, folosită la călărie, pentru îndemnarea calului la mers, alergat etc. Si: *biciușcă*.

cravată *sf* [At: VLAHUȚĂ, D. 197 / Pl: *~te* / E: *fr* *cravate*] 1 Accesoriu al îmbrăcămintei (hărbărești), constând dintr-o fâșie îngustă de stofă, de mătase etc. care se înnoadă la gât și ale cărei capete sunt de obicei lăsate să atârne pe piept. 2 (Iuz; Îs) *~rosie* (sau *de pionier*) Bucată de țesătură de culoare roșie, de formă triunghiulară pe care o purtau la gât pionierii.

cravatiș *sm* [At: DEX / P: *~ti-er* / Pl: *~i* / E: *fr* *cravatiș*] (Rar) 1 Meseriaș care confecționează cravate. 2 Vânzător de cravate.

crăză *sf* [At: DA / Pl: *~ze* / E: *fr* *crase*] Fuziune a vocalei (sau silabei) inițiale a unui cuvânt cu (sau silaba) finală a cuvântului următor.

crăbireasă *sf* [At: MAT. FOLK. 939 / Pl: *~ese* / E: *crăuibirau* + *-easă*] (Îrg; Iuz) Sotie de crăuibirău.

crăcaie *sf* [At: GOROVEI, C. 291 / Pl: *~căi* / E: *cracă* + *-aie*] 1 Crăcană (1). 2 (Gmț) Pirostrie.

crăcan *snm* *vz* *crăcană*

crăcan *sf* [At: COSTINESCU / V: *cră-*, *crăcan* *snm* / Pl: *~ne* / E: *cracă* + *-ana*] 1 Cracă ramificată în formă de „V”. 2 Obiect din lemn desfăcut la un capăt în două sau mai multe brațe. 3 (Pex) Fiecare dintre ramificațiile unui obiect bifurcat. 4 Obiect cu două brațe. 5 (Pex) Locul unde se bifurcă o crăcană (4). 6 (Pex) Loc unde ramurile unui copac formează un unghi. Si: *prăjina*. 7 (Mol) Prăjină bifurcată la un capăt pentru sprijinit crengile prea încărcate cu fructe sau frânghia cu rufe puse la uscat. 8 (Mol) Furcă pe care stă cumpăna de la fântână. 9 (Pex) Spânzurătoare. 10 Săpă al cărei tăiș are forma a două coame. 11 (Lpl) Corn¹ (49). 12 (Lpl) Corn¹ (61). 13 Ac de păr. 14 Pieptene cu dinții rari pentru strâns părul. 15 Unealtă bifurcată la capăt pentru împănărit friptura cu usturoi sau slănină. 16 Lemne prinse în unghi pe care se așază plugul. Si: (reg) *cobila*, *cotumba*, *croc*, *iapă*, *tragla*, *trăgători*. 17 Pirostrie. 18 Unealtă din trei pari uniți la vârf, de care se agată ceaunul. Si: (reg) *cujba*, *cotumba*. 19 Capră de lemn. 20 (Buc) Furcă de lemn. 21 (Reg; Ipl) Lemne între care intră protapul. Si: *gemanare*. 22 (Arg) Pantaloni. 23 (Pop; Îs) *Om* ~ *Om* cu picioare lungi

și strămbe. 24 (Îs) *Undiță* ~ *Undiță* cu doi sau trei craci. 25 (Mol) Varietate de struguri albi sau negri cu ciorchini lungi, deșirați, cu rămurele alterne. Si: *căldărușă*, *crăcanata* (7). 26 Vin din crăcană (25). Si: (reg) *căldărușă*, *crăcanata* (8). 27 (Îs) *Poamă* ~ *Poamă* băbească.

crăcaliță *sf* *vz* *cratișă**crăcauanca* *sfa* *vz* *crăcauanca*

~crăcăt, *~ă* *a* [At: ALRM / Pl: *~iți*, *~e* / E: *pbl* *ctm* *crăci²* + *cracă*] (Reg) 1-6 Crăcănă² (1-6).

crăcăi *vi* [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: *~esc* / E: *crac¹* + *-ai*] (Înv; d. lemn) 1 A trosni. 2 A crăpa.

crăcălău *sn* [At: DA ms / Pl: *~laie* / E: *crac* + *-aldau*] (Reg) Furcă cu două coame pe care se fixează sita.

crăcăna [At: DELAVRANCEA, H. T. 132 / Pzi: *~nez* / E: *crăcăna*] 1 *vr* (Înv; d. plante) A se ramifica. 2 *vr* (D. obiecte) A se bifurca. 3-4 *vr* (D. oameni) A(-și) desface picioarele. Si: (reg) *a* (se) *băscăcări*, *a* (se) *răscăcări*, (pop) *a* (se) *răscăcări*.

crăcănare *sf* [At: DICT. / Pl: *~nări* / E: *crăcăna*] 1 (Înv; d. plante) Ramificare. 2 (D. obiecte) Bifurcare. 3 (D. oameni) Desfacere a picioarelor. Si: (reg) *băscăcărare*, *crăcănat¹* (3), *crăcănatūra* (3), *crăceula* (1), *crăcire* (1), *crăci¹* (1), *crăciură* (1) *răscăcărare*, (pop) *răscăcărare*, *răscăcărătura*.

crăcănat¹ *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: *crăcăna*] 1-3 Crăcănare (1-3).

crăcănat², *~ă* [At: NEGRUZZI, S. I. 263 / Pl: *~ați*, *~e* / E: *crăcăna*] 1-2 *smf*, *a* (Persoană) cu picioarele strămbe. 3-4 *av*, *a* (În mod) răsfirat. 5-6 *av*, *a* (În mod) bifurcat. 7-8 *sf* Crăcănă (25-26).

crăcănăcel, *~ea* *smf*, *a* *vz* *crăcănățel*

crăcănățel *sf* [At: DICT. / Pl: *~ri* / E: *crăcăna* + *-tură*] 1-3 Crăcănare (1-3). 4-7 Crăcănă (1-2, 5-6).

crăcănățel, *~ea* *smf*, *a* [At: PAMFILE, S. T. 26 / V: *~acel*, *~nicel*, *~cren-* / Pl: *~ei*, *~e* / E: *crăcănat* + *-el*] 1-2 Crăcănel (1-2).

crăcănațica [At: H I, 57 / Pl: *~ici* / E: *crăcănat* + *-ica*] 1-2 *sf*, *a* Crăcănat (1-2). 3 *sf* (Bot; reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape. *Vz* *crăcărele*. *crăcănel*, *~ea* [At: PAMFILE, J., ap. DA / Pl: *~ei*, *~e* / E: *crăcăna* + *-el*] 1-2 *smf*, *a* (Persoană) crăcănată (2). Si: *crăcănațel* (1-2), *crăcănel* (1-2), *crăcănos* (1-2), *crăcănut* (43-44). 3 *sm* (Gmț) Broască.

crăcănel, *~ea* *smf*, *a* [At: DA ms / Pl: *~i*, *~e* / E: *crăcăna* + *-el*] 1-2 Crăcănel (1-2).

crăcănățel, *~ea* *smf*, *a* *vz* *crăcănățel*

crăcăniș *sfp* [At: PĂCALĂ, R. 443 / E: *crăcăna* + *-iș*] Crăcănă (17). *crăcănos*, *~oasă* [At: DDRF / Pl: *~oși*, *~oase* / E: *crăcăna* + *-os*] 1-2 *smf*, *a* Crăcănel (1-2). 3 *a* (D. obiecte) Bifurcat. 4 *a* (D. plante) Ramificat. *crăcănut*, *~ă* [At: MARIAN, INS. 24 / Pl: *~i* / E: *crăcăna* + *-ut*] 1-44 *smf* (Șhp) Crăcănă (1-22) (mică). 45-46 *smf*, *a* Crăcănel (1-2).

crăcărele *sfp* [At: BORZA, D. 52 / E: *crăcăna* + *-rea*] (Bot; reg) Furculiță (*Scilla bifolia*).

crăcărie *sf* [At: SLAVICI, ap. DA / Pl: *~ii* / E: *cracă* + *-arie*] Mulțime de crengi.

crăcăci¹ *a* [At: KLEIN, D. / Pl: *~* / E: *crăcat* + *-ici*] (Îrg) Crăcănat² (2).

crăcauanca *sfa* [At: PAMFILE, J. III, 9 / V: *crac-*, *~cau-* / E: *Crăcău* (pn) + *-anca*] (Îrg) 1-2 Crăcoviăcu (1-2).

crăceală *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~celi* / E: *crăci¹* + *-eală*] 1 (D. oameni) Crăcănare (3). 2-4 Crăcire (2-4).

crăcel *sm* [At: PĂCALĂ, M. R. 18 / Pl: *~cei* / E: *crac²* + *-el*] 1-22 (Șhp) Crăcușor (1-22). 23 (Bot; reg; Îc) *~de-domn* Pătlăgină cu frunze înguste (*Plantago lanceolata*).

crăcele *snp* [At: PĂCALĂ, M. R. 19 / E: *crac²* + *-el*] 1-22 (Șhp) Crăcușor (1-22). 23 (Reg) Planta *Cerasium cerasoides*.

crăchiță *sf* [At: ȘEZ. V, 47 / V: *~api* ~ / Pl: *~te* / E: *cracă* + *-iță*] 1-8 Crăcuță (1-8).

craci [At: CREANGĂ, P. 54 / Pzi: *~acesc* / E: *crac*] (Pfm) 1-2 *vr* (D. oameni) A (se) crăcăna (3-4). 3 *vr* (Pex; d. obiecte) A se desface în unghi.

4-5 *vr* (D. dinții ferăstrăului) A (se) strâmba în direcții diferite. 6 *vr* (D. oameni) A merge cu picioarele depărtate.

crăcimar *sm* *vz* *cărciumar*

crăcimă *sf* *vz* *cărciumă*

crăciur *sn* [At: MAT. FOLK. 341 / P: ~ci-or / Pl: ~oare / E: *crac*² + -ior] 1-22 (Șhp) Crăciur (1-22).

crăcire *sf* [At: POLIZU / Pl: ~ri / E: *craci*¹] (Pfm) 1 Crăcănare (3). 2 Desfacere în unghi Si: *crăceala* (2), *crăci*¹ (2), *crăciura* (2). 3 Strâmbare în direcții diferite a dinților ferăstrăului Si: *crăceala* (3), *crăci*¹ (3), *crăciura* (3). 4 Mers cu picioarele depărtate Si: *crăceala* (4), *crăci*¹ (4), *crăciura* (4).

*crăci*¹ *sn* [At: DA ms / Pl: ~uri / E: *craci*¹] 1-4 Crăcire (1-4).

*crăci*², ~a [At: LB / Pl: ~iti, ~e / E: *craci*¹] 1-2 *smf*, a (Persoană) cu picioarele depărtate. 3 a (D. obiecte) Desfăcut în unghi. 4-5 (Rar) *av*, a (În mod) depărtat de centru.

crăciura *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~ri / E: *craci*¹ + -tura] (Pop) 1 (D. oameni) Crăcănare (3). 2-4 Crăcire (2-4). 5 Bifurcație.

crăciun [At: ANON. CAR. / V: ~e, *creciun* / Pl: ~uri *sn*, ~i *sm* / E: *ml creationem*] 1 *sn* Sărbătoare creștină care celebrează nașterea lui Iisus Hristos, la 25 decembrie. 2 *sn* (Îs) *Pom de ~* Brad împodobit cu lumini, betea, jucării etc., în ajunul Crăciunului (1). 3 *sn* (Pop; Îs) ~ul mic Anul Nou. 4 *sn* (Îas) Sărbătoare de Sfântul Vasile. 5 *sn* (Pop; Îs) ~ul satul Datină a tăiatului porcului la Crăciun. 6 *sm* (Îc) Moș ~ Personaj legendar, imaginat ca un bătrân îmbrăcat în roșu, cu barbă albă, foarte bun, care aduce daruri copiilor. 7 *sn* Icoană care reprezintă nașterea lui Iisus, cu care preoții vin în casele creștinilor. 8-9 *sn* (Reg; Șis) *alut* sau *colac de la ori din ~* Colac făcut la Crăciun, păstrat până primăvara, când se pune în coamele boilor cu care se începe aratul, apoi se mănâncă la câmp. 10 *sn* (Îs) *Moșii de ~* Pomană de Crăciun (1) pentru sufletul răposatilor. 11 *sn* (Pop; pex) An. 12 *sn* (Reg; fig) Ciomag. 13 *sn* (Reg; fig) Ghiont. 14 *sn* (Reg; fig) Bătaie. 15 *sn* (Reg) Vicleim.

crăciune *sn* *vz* *crăciun*

crăciuneasă *sf* [At: PAMFILE, CR. 109 / Pl: ~ese / E: *Crăciun* + -easă] (Mit; pop) Baba lui Moș Crăciun Si: *crăciunoaie*.

crăciuni *vr* [At: CIAUȘANU, GL. / Pzi: ~nesc / E: *Crăciun*] (Îrg) 1 A ucide ca pe porci la Crăciun. 2 A umple de sânge. 3 (C. i. fete) A viola. 4 (C. i. fete) A dezvirgina.

crăciuniță *sf* [At: DA ms / Pl: ~te / E: *Crăciun* + -ita] (Bot; reg) Plantă de interior care înflorește la Crăciun (1) (*Bergenia crassiflora*).

crăciunoaie *sf* [At: PAMFILE, CR. 58 / Pl: ~ / E: *Crăciun* + -oaie] (Mit; pop) Crăciuneasă.

crăcni *vi* *vz* *crăcni*²

crăcoi *sn* [At: DR. V, 179 / Pl: ~oaie / E: *crac*² + -oi] 1-22 Crac² (1, 4-7, 9-10, 12-15) (mare).

crăcoiat, ~a a [At: DR. V, 179 / V: ~iet, ~a / Pl: ~ați, ~e / E: *crăcoi* + -a] 1 (D. oameni) Care are picioarele strâmbe și crăcănate. 2 (D. comute) Care are coarne îndepărtate și rotunjite. 3 (D. furcă) Cu coamele prea depărtate.

crăcoiet, ~a a *vz* *crăcoiat*

crăcos, ~oasă a [At: PONTBRIANT, D. / V: *crec*~ / Pl: ~oși, ~oase / E: *crac*² + -os] 1 Rămuros. 2 Stufos.

crăcrenățel, ~ea a *vz* *crăcănățel*

crăcui *sn* [At: H IX, 88 / Pl: ~e / E: *crac*² + -ui] 1-22 (Reg; šhp) Crăcușor (1-22). 23 (Reg) Copan de pasăre.

crăculiță *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: *crec*~ / Pl: ~te / E: *crac*² + -uliță] 1-8 Crăcuță (1-8).

crăcuroș, ~oasă a [At: CONV. LIT. XLIV, 268 / Pl: ~oși, ~oase / E: *crac*² + -uros] 1 Rămuros. 2 Stufos.

crăcușă *sf* [At: BĂCESCU, P. 28 / V: *cărc*~ / Pl: ~se / E: *net*] (lht; reg) Grindei (*Cobitis barbatula*).

crăcușoară *sf* [At: COSTINESCU / Pl: ~re / E: *crac*² + -ușoară] 1-8 Crăcuță (1-8).

crăcușor *sm* [At: LM / Pl: ~i / E:] 1-22 (Șhp) Crac² (1, 4-7, 9-10, 12-15) (mic).

crăcuț *sm* [At: LB / Pl: ~i / E: *crac*² + -uț] 1-22 (Șhp) Crăcușor (1-22).

crăcuță *sf* [At: PĂCALĂ, M. R. 515 / V: *crăc*~, *crec*~ / Pl: ~te / E: *crac*² + -uță] 1-8 (Șhp) Cracă (1, 3-5) (mică).

crăgni *smi* [At: GR. BĂN. 192 / E: *net*] (Reg) 1 Haimana. 2 (Îvp; îc) Umblă ~ Umblă haimana.

crăgu *sm* [At: H XVIII, 162 / Pl: ~ / E: *srb kraguj*] (Îrg) Copil care a pierdut un joc și este obligat să sară într-un picior.

crăguia *av* [At: H XVIII, 162 / E: *net*] (Reg) 1 Rapid. 2 Vulturește. *crăi* *vi* [At: N. TEST. (1648) / Pzi: ~esc / E: *crui*] (Îvp) 1-4 A fi crai (1-4). 5 A domni. 6 A conduce o țară.

crăiasă *sf* [At: DOSOFTEI, PS. 149 / Pl: ~iese / E: *crai* + -easă] 1 (Înv) Regină. 2 (Îc) ~nouă Mireasă. 3 (Îrg) Damă la jocul de cărți. 4 Zână. 5 (Lpl) Iele. 6 (Îc) ~sa zânelor sau zâna~ Cea mai mare peste zâne. 7 (Îs) ~sa albinelor Matcă.

crăidonas *sm* *vz* *craidonas*

crăie *sf* [At: (a. 1650) EUSTRATIE, ap. GCR I, 235/35 / V: ~ie / Pl: ~ii / E: *crai* + -ie] (Înv) 1-4 Țară stăpânită de un crai (1-4). 5-8 Dermite de crai (1-4).

crăiefici *sm* [At: DAMÉ, T. / V: *cral*~ / Pl: ~ / E: *srb kraljé*] (Bot; reg) 1 Verigel (*Orobancha caryophyllacea*). 2 Verigel (*Orobancha cruenta*). *crăiesc*, ~ească [At: (a. 1595) IORGA, S. N. 12 / Pl: ~ești / E: *crai* + -esc] 1-4 (Înv) Referitor la crai (1-4). 5-8 (Înv) De crai (1-4). 9-12 (Înv) Propriu craiului (1-4). 13-16 (Înv) Dependent de crai (1-4). 17 (Înv; îc) Cezaro (sau chesaro) ~ Care aparține coroanei imperiale a Habsburgilor. 18 (Înv) Fiscal. 19-27 (Rar) De crai (27-35). 28 (Bot; reg; îc) Păr~ Păr cu fructe de calitate superioară, galbene și lungi. 29 (Bot; reg; îac) Păr cu fructe rotunde și verzi, foarte bune la gust. 30-34 (lht) Crăiete (1-5).

crăies *sm* [At: ANTIPA, F. I. 190 / Pl: ~i / E: *crai* + -as] (Reg) 1-42 (Șhp) Crăișor (1-42). 43 (lht) Boiștean (*Phoxinus phoxinus*).

crăiește *av* [At: LB / E: *crai* + -este] 1-12 Ca un crai (1-4, 28-35).

crăiet *sn* [At: POLIZU / Pl: ~uri / E: *crai* + -et] 1-8 (Îvr) Multime de crai (28-35).

crăiete *sm* [At: BARCIANU / Pl: ~eți / E: *crai* + -ete] (lht) 1 Boiștean (*Phoxinus phoxinus*). 2 Behliță. 3 Biban (*Perca flaviatiles*). 4 Pește mic de munte, de 10 cm, pe burtă argintiu-roșiatic, pe spate negru. 5 Pește mic.

crăiet *sm* [At: BARCIANU / Pl: ~i / E: *crăieți* (pl. lui *crăiete*)] (lht; reg) 1-5 Crăiete (1-5).

crăime *sf* [At: ȘINCAI, HR. I, 74/12 / Pl: ~mi / E: *crai* + -ime] (Îvp) 1-4 Multime de crai (1-4). 5-12 Crăie (1-8). 13-20 (Îvr) Crăiet (1-8).

crăini *vi* [At: ALECSANDRI, ap. ȘĂINEANU, D. U. / Pzi: ~nesc / E: *crainic*] (Îvp) 1-2 (Înv) A crăinic (1-2).

crăinici *vi* [At: MIRON POMPILIU, ap. TDRG / Pzi: ~icesc / E: *crainic*] (Reg) 1 A striga în public. 2 A vesti.

crăința *sf* *vz* *crăița*

crăion *sn* *vz* *creion*

crăios, ~oasă a [At: ARH. FOLK. I, 206 / Pl: ~oși, ~oase / E: *crai* + -os] (Reg) 1-16 (Înv) Crăiesc (1-16).

crăire *sf* [At: (a. 1593) HURMUZAKI XI, 369 / Pl: ~ri / E: *crai*] (Reg) 1-4 Dermite de crai (1-4) Si: *crăir*¹ (1-4). 5 (Pex) Vrednicie crăiască Si: *crăir*¹ (5). 6 (Pex) Mărire crăiască Si: *crăir*¹ (6). (Îvr) 7 Domnie. 8 Stăpânire crăiască Si: *crăir*¹ (8). 9 (Pex) Regat. 10 Conducere crăiască Si: *crăir*¹ (10).

crăișoară *sf* [At: FRÂNCU-CÂNDREA, M. 152 / Pl: ~re / E: *crai* + -soară] (Îvp) Mireasă Cf *crai* (11).

crăișor *sm* [At: LET. I, 89/17 / Pl: ~i / E: *crai* + -sor] 1-42 (Șhp) Crai (1-4, 6-7, 20-25, 27-35) (mic). 43 Prinț. 44 Pretendent la tron. 45 (Art) Nume dat lui Horia, conducătorul răscoalei țărănești. 46 (Orn) Împărățel (*Troglodytes*). 47 (lht) Lostriță (*Salmo trutta*). 48 (Bot; reg; pbl) Vâzdoagă (*Fugetes erecte*). 49 (Bot) Crăiță (17) (*Cantarellus cibarius*).

crăit¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *crăi*] (Îvr) 1-6 Crăire (1-6). 7 Domnie. 8 Crăire (8). 9 (Pex) Regat. 10 Crăire (10).

crăit², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~iți. ~e / E: *crăi*] (Îvr) 1-4 Care a fost făcut crai (1-4). 5-8 Care a devenit crai (28-31).

crăitar sm vz *crețiar*

crăitariu sm vz *crețiar*

crăiță sf [At: ȘINCAI, HR. I, 120/20 / V: ~iuta, *crei*~ / Pl: ~te / E: *crai* + -iță] 1-10 (Șhp) Crăiasă (1-4, 7) (mică). 11 (Buc) Femeie de moravuri ușoare. 12 (Înv; is) ~ta mare Concina mare. 13 (Înv; is) ~ta mica Concina mică. 14 (Bot; lpl) Vâzdoagă (*Tagetes erecta*). 15 (Bot; lpl) Vâzdoagă (*Tagetes patula*). 16 (Bot) Specie de pere lunguiete, verzi, fragede. 17 (Bot) Varietate de struguri albi Si: *crăişor* (49). 18 (Bot; reg) Burete-domnesc, comestibil, rar, pe deasupra ca o catifea purpurie, pe dedesubt galben-auriu, care crește prin păduri și locuri nisipoase. 19 (Bot; reg) Ciupercă înaltă, comestibilă, cu carnea albă. 20 (Bot; reg) Ciupercă necomestibilă Si: *căciula-șarpelui*. 21 (Bot; reg) Soi de ciuperci comestibile de pădure, galbene-roșiatice Si: *ouț*, *ronița*. 22 (Bot; reg) Ciupercă albă *Amanita caesarea*. 23 (Olt; art) Dans popular cu ritm vioi. 24 (Olt; art) Melodie după care se execută crăița (23).

crăitaraș sm vz *crețaraș*

crăiut sm [At: ANON. CAR. / Pl: ~i / E: *crai* + -iut] 1-42 (Șhp) Crăişor (1-42).

crăiuta sf vz *crăiță*

crălici sm vz *crăielici*

crămalui v vz *cremalui*

crâmpoși v vz *crâmpoși*

crâmpoșire sf vz *crâmpoșire*

crâmpoșit¹ sn vz *crâmpoșit¹*

crâmpoșit², ~ă sf vz *crâmpoșit²*

crâmutartar sm vz *cremutartar*

crâncăui v vz *crâncăui*

crâncușoară sf vz *crengușoară*

crâncută sf vz *crengută*

crângos a vz *crengos*

crâmgurea sf vz *crengurea*

crângușoară sf vz *crengușoară*

crântâni vi [At: BARCIANU / Pzi: ~nesc / E: *crant* + -âni] 1 A face zgomot, rozând cu dinții ceva uscat sau tare Si: *a ronțai*. 2 (D. foarfece) A produce un zgomot caracteristic atunci când cele două lame se izbesc între ele.

crăpa [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / V: *crepa* / Pzi: *crăp* / E: lat *crepare*] 1-2 *vir* (D. obiecte) A (se) desface (în mod brusc) în mai multe bucăți. 3-4 *vir* (D. obiecte) A plesni din cauza gerului, a unei lovituri etc. 5-6 *vir* (D. obiecte) A (se) sparge. 7 *vi* (Îe) *Unde dai și unde crapă* Se spune atunci când se obțin cu totul alte rezultate decât cele scontate. 8 *vi* (Îe) *Crapă lemnele* (sau *pietrele*) *de ger*, *E un ger de crapă lemnele* (sau *pietrele*) E foarte frig. 9 *vi* (Îe) A ~ *capul cuiva* A omorî pe cineva printr-o lovitură (în cap). 10 *vi* (Îe) A-i ~ (sau a-i *plesni*) *cuiva capul (de durere)* A-l dura pe cineva foarte tare capul. 11 *vir* (D. lucruri elastice) A (se) rupe (fiind întins prea tare) Si: *a plesni*. 12 *vir* (D. piele) A deveni aspru, cu crăpături. 13 *vi* (Îe) A-i ~ (sau *plesni*) *cuiva obrazul de rușine* A-i fi foarte rușine. 14 *vi* (Îe) A se ~ *de ziuă*, *a se ~ zorii* A se face ziuă. 15 *vi* (Pop; d. animale și oameni) A muri. 16 *vi* (Îe) A ~ *de frig* (sau *de sete*, *de necaz* etc.) A-i fi cuiva foarte frig (sau foarte sete, necaz etc.) 17 *vi* (Prt) A mânca foarte mult, cu lăcomie (ca un animal).

crăpat¹ sn [At: DAMÉ, T. 30 / V: *crep*~ / Pl: ? / E: *crăpa*] 1 (D. obiecte) Desfacere (bruscă) în mai multe bucăți. 2 (D. obiecte) Plesnire din cauza gerului, a unei lovituri etc. 3 (D. obiecte) Spargere. 4 (D. lucruri elastice) Rupere Si: *plesnire*. 5 (D. piele) Asprire. 6 Întredeschidere. 7 (Îe) ~ul zilei (sau *de ziuă*) Îvire a zorilor. 8 (Pop; d. animale și oameni) Faptul de a muri. 9 Spargere a unei membrane din stomacul vitelor, urmată de moartea animalului. 10 (Prt) Îngurgitare a unei mari cantități de alimente.

crăpat², ~ă a [At: COSTINESCU, ap. DA / V: *crep*~ / Pl: ~ați, ~e / E: *crapa*] 1 Cu crăpături Si: *plesnit*. 2 Întredeschis. 3 (Pop) Mort.

crăpăcios, ~oasă a [At: GOROVEI, CR., ap. DA / Pl: ~oși, *oase* / E: *crăpa* + -ăcios] (Pop) Plin de crăpături.

crăpăt sn [At: CIAUȘANU, V. / E: *crăpa* + -at] (Reg) Arșiță.

crăpătură sf [At: ANON. CAR. / V: *crep*~ / Pl: ~ri / E: lat *crepatura*] 1 Deschizătură. 2 Plesnătură. 3 Săpătură. 4 Spațiu îngust, între o ușă, o fereastră etc. (întredeschisă) și tocul respectiv.

crăpăturică sf [At: LB / V: *crep*~ / Pl: ~ici / E: *crăpătură* + -ică] 1-8 (Rar; șhp) Crăpătură (1-4) (mică).

crăpcean sm [At: DA / Pl: ~ceni / E: *crap*] 1-2 (Șhp) Crap (1) (mic).

crăpelniță sf [At: DA / Pl: ~te / E: *crăpa* + -elniță] (Fam; dep) Măncare.

crăpet¹ sns vz *crăpăt*

crăpet² sns vz *crepat*

crăpița sf vz *crăchița*

crăpeștean sm [At: SADOVEANU, Î. A. 63 / Pl: ~eni / E: *crap*] 1-2 Crăpeean (1-2).

crasici sf vz *crasici*

crâșnic sn vz *crâșnic*

crăstăval sm [At: DAMÉ, T. / Pl: ~i / V: *crastavan* / E: vsl *красота* + -av, -au] (Bot; reg) Plantă cu flori gălbui sau purpurii, care crește prin locuri mlăștinoase *Cirsium oleraceum*.

crășci sf vz *crășci*

craticioară sf [At: CARAGIALE, S. 6/15 / Pl: ~re / E: *cratiță* + -ioară] 1-2 (Șhp) Cratiță mică.

crătita sf vz *crătita*

crăt, ~ă a vz *cret*

crăci vi [At: PAMFILE, C.Ț. 254 / Pzi: ~acesc / E: net] (Dob) A țipa.

crăcina sf vz *cărciumă*

crăcneală sf [At: CANTEMIR, I. I. I, 235 / V: *cărc*~ / Pl: ~eli / E: *crăcni* + -eală] 1 Crăcnire¹ (1). 2 (Înv; fig) Protestare. 3 (Fig) Protest.

crăcni¹ vi [At: DA / Pzi: ~nesc / E: *crăc* + -ni] 1 A produce sunetul imitat prin interjecția crăc. 2 (Înv; fig) A protesta.

crăcni² vi [At: E. GRIGOROVITZA, N. REV. R. I, 64 / Pl: ~nesc / E: fo] (Buc) A emite sunetul specific ciocănitărilor.

crăcnire¹ sf [At: DA ms / V: *cărc*~ / Pl: ~ri / E: *crăcni¹*] 1 Producere a sunetului imitat prin interjecția crăc Si *crăcneală* (1), *crăcnit* (1). 2 (Înv; fig) Protestare. 3 (Fig) Protest.

crăcnire² sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *crăcni²*] (Buc) Producere a sunetului specific ciocănitărilor Si: *crăcnit²*.

crăcni¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *crăcni¹*] 1 Crăcnire¹ (1). 2 (Înv; fig) Protestare. 3 (Fig) Protest.

crăcni² sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *crăcni²*] (Buc) Crăcnire².

crăcută sf vz *crăcuța*

crâg sn vz *crâng*

crăitar sm vz *crețiar*

crăjmar sm vz *cărciumar*

crăjma sf vz *cărciumă*

crâm sm [At: BULET. GRĂD. BOT. V, 59 / Pl: ~i / E: ns cf *crin*] (Bot; reg) Stânjenel (*Iris germanica*).

crâmb sn vz *crâmf*

crâmbița¹ sf vz *crâmpița¹*

crâmbița² sf vz *scrumbița*

crâmf sn [At: VICIU, GL. / V: ~mb / Pl: ~uri / E: ns cf *crâmpoi*, *cârfa*, *cîrfoi*] (Îrg) Codru de pâine.

crâmpet¹ sm [At: DA / Pl: ~ / E: ns cf *crumpenă*] (Bot; reg) Cartof (*Solanum tuberosum*).

crâmpet² sn [At: POLIZU / Pl: ~e / E: vsl *крякля* + -ei cf *crâmpi*, *crâmpița*, *crâmpoi*, *crâmpot*] 1-2 Bucată mică (tăiată sau) ruptă din ceva Si: (pop) *capătăi*, *capetel*, *fărăma*, *fărămită*, *frântura*, *fragment*, *fracțiune*, (reg) *curmei*, *dărăb*. 3 Rămășiță. 4 Ruptură. 5 Bucată mică. 6-7 (Spe) Scurtătură de lemn (mai mult groasă decât lungă) Si: *retevei*. 8 (Spe) Capăt de ață. 9 (Spe) Muc de lămânare. 10 Porțiune de pământ între două răpe. 11 (Fig; d. gânduri) Fragment.

crâmpeia vt [At: DA / Pzi: ~iez / E: *crâmpei*] (Înv) 1 A rupe în bucățele. 2 A tăia mărunț. 3 A fărâmița. 4 A fragmenta.

crâmpeias sn [At: ISPIRESCU, L. 70 / Pl: ~e / E: *crâmpei* + -as] 1-22 (Șhp) Crâmpei (1-11) (foarte mic).

*crâmpeiat*¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *crâmpeia*] (Înv) 1-2 Crâmpeiere (1-2). 3 Fărâmițare. 4 Fragmentare.

*crâmpeiat*², ~a a [At: VLAHUȚĂ, N. 75 / Pl: ~ați, ~e / E: *crâmpeia*] (Înv) 1 Rupt în bucățele. 2 Tăiat mărunț. 3 Fărâmițat². 4 Fragmentat².

crâmpeiere sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *crâmpeia*] (Înv) 1 Rupere în bucățele Si: *crâmpeiat*¹ (1). 2 Tăiere mărunț Si: *crâmpeiat*¹ (2). 3 Fărâmițare. 4 Fragmentare.

crâmpel sm vz *crumpe*

crâmpețitură sf vz *crâmpotitură*

crâmpi vr [At: DENSUSIANU, T. H. 56 / Pl: ~pesc / E: vsl *кряпнѣти*] (Reg) 1 A sta pe vine. 2 A se încorda pentru a ridica ceva greu. 3 A urmări pe cineva.

*crâmpiă*¹ sf [At: LB / V: ~mbi~ / A și: *crâm~* / Pl: ~te / E: vsl *кряпнѣтица*] (Reg) 1-2 Încurcătură a firelor cu care (se urzește sau) se țese la război. 3 Încălcitură. 4 (Pex) Greșală. 5 (Fig) Piedică. 6 (Fig) Greutate. 7 (Pex) Defect. 8 (Pex) Viciu. 9 (Fig) Neînțelegere. 10 (Fig) Bucluc. 11 (Fig) Cearță. 12 (Fig) Necaz. 13 (Înv; fig) Pricină (de judecată).

*crâmpiă*² sf [At: DA / Pl: ~te / E: nct] (Reg) Scrumbie

*crâmpoi*¹ sn [At: GHETIE, R. M. 95 / Pl: ~oale / E: *crâmpen* + -oi] (Reg) 1-2 Crâmpen (1) (mare). 3-4 Ciocănoi. 5 Baros.

*crâmpoi*² sn [At: COSTINESCU / Pl: ~oale / E: vsl *кряпъ* + -oi] 1-22 Crâmpei (1-11) (mare). 23 (Spe) Bucată mare de stofă. 24 (Spe) Bucată de pânză. 25 (Spe) Bucată mare de lemn rămasă după prelucrarea acestuia.

crâmpoșie sf [At: JIPESCU, O. 53 / Pl: ~ii / E: cf *crâmpei*, *crâmpoi*] (Bot; reg) 1 Soi de viță de vie autohton, cu struguri albi sau ruginii cu boaba rotundă. 2 Vin din crâmpoșie (1).

crâmpot sm [At: H XVIII, 172 / V: *crâm~* / Pl: ~oți / E: vsl *кряпъ* + -oi] (Reg) 1 Bucată. 2 Fragment. 3 Porțiune. 4 (Spe) Bucată de carne. 5 (Spe) Șir mic de cărnați. 6 (Spe) Perioadă de timp Si: *răstimp*. 7 (Îe) **Du-te cu** ~ Du-te să nu te mai văd. 8 (Îla) **Beat** ~ Beat mort. 9 (Îe) A fi ~ A fi foarte beat.

crâmpota [At: DA / Pzi: ~tez / E: *crâmpot*] (Reg) 1-6 *vt* A crâmpoti (1-6). 7 *vt* A fragmenta. 8 *vt* A sfărteca. 9 *vt* A măcelări. 10 *vt* A crâmpoti (10).

crâmpotare sf [At: MDA ms / Pl: ~ări / E: *crâmpota*] (Reg) 1-4 Crâmpotire (1-4). 5 Fragmentare. 6 Sfărtecăre. 7 Măcelărire. 8 Crâmpotire (8).

*crâmpota*¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *crâmpota*] (Reg) 1-4 Crâmpotare (1-4). 5 Fragmentare. 6 Sfărtecăre. 7 Măcelărire. 8 Crâmpotire (8).

*crâmpota*², ~a a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *crâmpota*] (Reg) 1-5 Crâmpotit² (1-5). 6 Fragmentat². 7 Sfărtecat². 8 Măcelărit². 9 Crâmpotit² (9).

crâmpoti v vz *crâmpoti*

crâmpotire sf vz *crâmpotire*

*crâmpotit*¹ sn vz *crâmpotit*¹

*crâmpotit*², ~a a vz *crâmpotit*²

crâmpoteala sf [At: DA / Pl: ~eli / E: *crâmpoti* + -eală] (Înv) 1-4 Crâmpotire (1-4). 5 Fragmentare. 6 Sfărtecăre. 7 Măcelărire. 8 Crâmpotire (8).

crâmpoti [At: DA / V: *crâm~*, ~oti, *crom~* / Pzi: ~tesc / E: *crâmpot*] (Înv) 1-2 *vt* A (se) rupe în fâșii inegale Si: a (se) *crâmpota* (1-2). 3-4 *vt* A (se) tăia în bucăți inegale Si: a (se) *crâmpota* (3-4). 5 *vt* A mușca din pâine, în loc de a tăia felii Si: a (se) *crâmpota* (5). 6 *vt* A tăia neregulat o pânză Si: a (se) *crâmpota* (6). 7 *vt* A fragmenta. 8 *vt* A sfărteca. 9 *vt* A măcelări. 10 *vt* A mânca dezordonat Si: a *crâmpota* (10). 11 (Fig; d. buze) A săruta cu patimă (mușcând).

crâmpotire sf [At: DA / V: *crâm~*, ~oti~, *crom~* / Pl: ~ri / E: *crâmpoti*] (Înv) 1 Rupere în fâșii inegale Si: *crâmpotare* (1), *crâmpota*¹ (1),

crâmpoteala (1), *crâmpotit*¹ (1), *crâmpotitura* (1). 2 Tăiere în bucăți inegale Si: *crâmpotare* (2), *crâmpota*¹ (2), *crâmpoteala* (2), *crâmpotit*¹ (2), *crâmpotitura* (2). 3 Mușcare din pâine, în loc de a tăia felii Si: *crâmpotare* (3), *crâmpota*¹ (3), *crâmpoteala* (3), *crâmpotit*¹ (3), *crâmpotitura* (3). 4 Tăiere neregulată a unei pânze Si: *crâmpotare* (4), *crâmpota*¹ (4), *crâmpoteala* (4), *crâmpotit*¹ (4), *crâmpotitura* (4). 5 Fragmentare. 6 Sfărtecăre. 7 Măcelărire. 8 Măncat în mod dezordonat Si: *crâmpotare* (8), *crâmpota*¹ (8), *crâmpoteala* (8), *crâmpotit*¹ (8), *crâmpotitura* (8). 9 (Fig) Sărutură cu patimă (și mușcătură) pe buze Si: (Înv) *crâmpotit* (9).

*crâmpoti*¹ sn [At: DA ms / V: *crâm~*, ~otit, *crom~* / Pl: ~uri / E: *crâmpoti*] (Înv) 1-4 Crâmpotire (1-4). 5 Fragmentare. 6 Sfărtecăre. 7 Măcelărire. 8-9 Crâmpotire (8-9).

*crâmpoti*², ~a a [At: JIPESCU, O. 56 / V: *crâm~*, ~otit, *crom~* / Pl: ~iți, ~e / E: *crâmpoti*] 1 Sfășiat în bucăți inegale, în mod dezordonat Si: *crâmpota*² (1). 2-3 Tăiat (inegal sau) strâmb Si: *crâmpota*² (2-3). 4 (D. pâine) Din care s-a mușcat, în loc de a se tăia felii Si: *crâmpota*² (4). 5 (D. pânză) Tăiat neregulat Si: *crâmpota*² (5). 6 Fragmentat². 7 Sfărtecat². 8 Măcelărit² 9 (D. mâncare) Din care s-a mâncat în mod dezordonat Si: *crâmpota*² (9). 10 (D. buze) Sărutat cu patimă (și mușcat).

crâmpotitură sf [At: DA / V: ~pet~ / Pl: ~ri / E: *crâmpoti* + -tura] (Înv) 1-4 Crâmpotire (1-4). 5 Fragmentare. 6 Sfărtecăre. 7 Măcelărire. 8 Crâmpotire (8).

crâncăit sn vz *croncăit*

crâncăni vi vz *croncăni*

crâncău sm vz *croncău*

crânced, ~a sm, a vz *crâncen*

crâncen, ~a [At: LB / V: ~ed / Pl: ~i, ~e / E: vsl *крячепий*, rs *крячипа*] 1 a (Înv) Necopt. 2 a (Înv) Crud. 3 a (Înv; d. carne) Cu sânge. 4 a (Înv; d. carne) Nefript. 5 a (Înv; d. oameni) Amenințător. 6 a (Înv; d. fapte) Neomenos. 7 sm (Reg; if ~ed) Gunoii neputrezit. 8 a (Fig) Îngrozitor. 9 a (Fig) Strașnic. 10 a (Fig) Cumplit. 11 a (Fig) Crud. 12 a (Fig) Aspru. 13 a (Fig) Feroce. 14 a (Fig) Nemilos.

crâncena vr [At: POGOR, HENR. 229 / V: ~ncina / Pzi: ~nez / E: *crâncen*] (Înv) 1 A se înarma. 2 A se îngrozi. 3 A se cutremura de groază Si: a se *crânceni* (3).

crâncenare sf [At: MDA ms / V: ~ncin~ / Pl: ~nări / E: *crâncena*] (Înv) 1 Înarmare. 2 Îngrozire. 3 Cutremurare de groază Si: *crâncenat*¹ (3), *crâncenire* (3), *crâncenit*¹ (1-3).

*crâncenat*¹ sn [At: MDA ms / V: ~ncin~ / Pl: ~uri / E: *crâncena*] (Înv) 1-3 Crâncenare (1-3).

*crâncenat*², ~a a [At: MDA ms / V: ~cin~ / Pl: ~ați, ~e / E: *crâncena*] (Înv) 1-8 Crâncen (5-6, 8-14). 9 Încăpățânat.

crânceni vr [At: DA ms / Pzi: ~nesc / E: *crâncen*] (Înv) 1 A se înarma. 2 A se îngrozi. 3 A se crâncena (3).

crâncenie sf [At: BĂLCESCU, M. V. 313 / Pl: ~ii / E: *crâncen* + -ie] (Înv) 1 Cruzime. 2 Ferocitate.

crâncenire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *crânceni*] (Înv) 1 Înarmare. 2 Îngrozire. 3 Crâncenare (3).

*crâncenit*¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *crânceni*] (Înv) 1 Înarmare. 2 Îngrozire. 3 Crâncenare (3).

*crâncenit*², ~a a [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: ~iți, ~e / E: *crânceni*] (Îrg) 1-8 Crâncen (5-6, 8-14). 9 Încăpățânat.

crânceș sm [At: PANTU, PL.² / Pl: ~i / E: nct] (Bot; reg) 1 Căltunul-doamnei (*Geuni rivale*). 2 Cerențel (*Geumurbanuum*).

crânci [At: VICIU, COL. / Pl: ~nceș / E: nct] 1-2 *vir* A (se) scânci. 3 *vi* A plânge cu suspine.

crâncina v vz *crâncena*

crâncinare sf vz *crâncenare*

*crâncinat*¹ sn vz *crâncenat*¹

*crâncinat*², ~a a vz *crâncenat*²

crâncinatate *sf* [At: CAMILAR, N. I, 104 / Pl: ~ități / E: *crâncen* + -itate] (Nob) 1 Grozăvie. 2 Barbarie. 3 Nenorocire. 4 Încercare cumplită a soartei.

crânciob *sm* [At: H XVIII, 72 / Pl: ~i / E: nct] (Reg) 1-2 Vierme metamorfozat care se găsește în lemnul (de gorun) tăiat.

erâncote *sf* [At: COMAN, GL. / E: nct] 1-2 (Reg) Lucruri felurite cărate de cineva (în spinare).

crâng *sn* [At: PSALT. (1651), ap. DA / V: ~âg, *crîng* / Pl: ~uri / E: bg *кpaъ*] 1-2 (Înv; nob) Centru (al unui loc) Cf *crug*. 3 (Înv; iuz) Eveniment important. 4 (Ast; pop; rar; lpl) Ciclu. 5 (Îvr; îs) ~ul cerului Bolta cerească. 6 (Îvr; îas) Adâncime de la fața pământului până pe lumea cealaltă. 7 (Ast; pop; îae) Calea lactee. 8 (Îrg) Curs. 9 (Îrg) Circuit. 10 (Îrg) Direcție. 11 (Îrg; îs) ~ul anului Durată a anului. 12 (Mol; îs) *Cum sta ~ul* Situație. 13 (Mol; îas) Afacere. 14 (Înv; Buc) Indicator al ceasului. 15-17 (Îoc *codru*) Pădure (tânără sau) (mică ori) de formă circulară. 18 Pădure deasă de aluni, fagi, frasini etc. crescută în locul unei păduri tăiate Si: (reg) *buciu*, *radiu*. 19-20 Loc acoperit cu (tufe sau) arbuști Si: (reg) *huceag*. 21 Pădure bătrână de lângă un oraș Si: *dumbravă*, *sihla*. 22 Ridicătură de pământ în câmp, de unde se vede până departe. 23-24 (Pop; îe) *Bate ~ul, să sară iepurii* Caută (să afle sau) să găsească ceva. 25-26 (Pop; îe) *A lua ~ul în cap* A fugi (de frică) foarte repede. 27 (Îae) A se ascunde în păduri. 28 (Înv) Cărare. 29 (Înv) Umplutură de crengi la un baraj distrus de inundație. 30 (Rar) Bucată de pâine Si: *codru*. 31 Câmp nelucrat. 32 Parte a morii învârtită de roata cea mică din interior Si: (reg) *fanar*, *fener*, *prâsnel*, *prâstelnic*, *valug*, *valog*. 33 (Pop; îe) *S-a întors ~ul morii* S-au schimbat vremurile. 34 (Fig; Înv) Axă a pământului. 35 (Îvr; îf *crîng*) Braț.

crângai *vi* [At: CANTEMIR, ap. DDRF / Pzi: ~este / E: *croncani* ess] 1-3 A scoate strigăte caracteristice corbului, ciorii, vulturului.

crângăire [At: DA / Pl: *iri* / E: *crângai*] 1-3 Scoatere a strigătului caracteristic corbului, ciorii, vulturului Si: *crângăit*¹ (1-3).

crângăit¹ *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: *crângai*] 1-3 Crângăire (1-3)

crângăit², ~a [At: DA / Pl: ~iți, ~e / E: *crângai*] 1-3 (D. corbi, ciiori, vulturi) Care scot strigătul caracteristic speciei.

crângărim *sf* *sz* *crengărim*

crângătură *sf* *sz* *crângătură*

crângel *sn* [At: CHEST. IV, 105/270 / Pl: ~e / E: *crâng* + -et] (Reg) Desiș.

crângiță *sf* *sz* *scrâmbiță*¹

crângos, ~oasă *a* *sz* *crengos*

crângșor *sn* *sz* *crângșor*

crângui *vi* [At: DA / Pzi: ~esc / E: ctm *creng* + *crângui*] 1-2 A cren-gui (1-2).

crânguire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *crângui*] 1-2 Cren-guire (1-2).

crânguit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *crângui*] 1-2 Cren-guire (1-2).

crânguit², ~a *a* [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *crângui*] 1-2 Cren-guit² (1-2).

crânguleț *sn* [At: ISPIRESCU, L. 289 / Pl: ~e / E: *crâng* + -uleț] 1-32 (Șhp) Crâng (1-2, 14-22, 28, 30-32, 35) (mic).

crângurea *sf* *sz* *crengurea*

crânguroasă *sf* [At: H II, 243 / Pl: ~oase / E: *crenguros*] (Rar) 1 Varietate de struguri nedefinită mai îndeaproape. 2 Vin făcut din crânguroasă (1).

crânguros, ~oasă *a* *sz* *crenguros*

crângușoară *sf* *sz* *crengușoară*

crângușor *sn* [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 12/15 / V: ~gș~ / Pl: ~oare / E: *crâng* + -usor] 1-32 (Șhp) Crânguleț (1-32).

crânta *sf* *sz* *crînta*

crântâni *vi* *sz* *crântâni*

crâpa *sf* *sz* [At: ȘEZ. V, 156 / E: nct] (Îvp) Avestiță.

crâșca *vi* *sz* *crâșca*

crâșcare *sf* *sz* *crâșcare*

crâșcat *sn* *sz* *crâșcat*

crâșnic¹ *sm* *sz* *crâșnic*

crâșnic² [At: (a. 1739) IORGA, S. D. XIII, 105 / V: *cârș~*, *cârșn~*, *cârșn~*, *crâș~*, *crâzn~*, ~âșn~ / Pl: ~ici / E: vsi *крѣсть* „cruce“, bg *крѣстник* „naș“] 1 *sm* (Reg) Paracliser. 2 *sm* Dascăl. 3 *sn* (Reg) Unealtă de pescuit din două nulele arcuite și încrucișate, de care se leagă plasa Si: (reg) *cercală*, *ciorpac*, *comiher*, *crâștaci*, *crâștas* (1), *difan*, *halău*, *lejnic*, *leșteu*, *lingură*, *năpatcă*, *posfat*, *prîjinea*, *rochiu*, *scârțas*, *tarabuc*. 4 (Îs) ~de-mână, ~fără-tăpoi (sau *talpoi*) Crâșnic (3) fără coadă, ale cărui arcui sunt prelungite în jos, în forma unor picioare sprijinite pe fundul pârăului Si: *crâștas* (2). 5 *sn* (Ban) Plasă prinsă de doi pari încrucișați, cu care se transportă pleava de la arie.

crâștaci *sn* [At: I. IONESCU, M. 85 / Pl: ~ / E: *crâștas*] Crâșnic² (3). **crâștas** *sn* [At: ANTIPA, P. 116 / V: *cârș~*, *crēs~*, *cris~* / Pl: ~i / E: vsi *крѣсть* „cruce“ cf *crâșnic*²] 1 Crâșnic² (3). 2 (Șis ~de-mână, ~mic sau ~fără-coadă) Crâșnic² (4).

crâștei *sm* *sz* *cârștei*

crâstel *sm* *sz* *cârstel*

crâșteș *sm* [At: TDRG / Pl: ~i / E: *cârștei* ess] (Om) Cârștei (Croycray).

crâșteu *sm* *sz* *cârștei*

crâșca *vi* [At: ANON. CAR. / V: *cârcica*, *cârș~*, ~âșca, *crîș~* / Pzi: *crâșc* / E: fo] (Îrg) 1-2 A scrâșni din dinți (de ciudă sau) de mânie. Si: *crâșcâi* (1-2), *încrîșca*, *a scrâșca*. 3 A scârțâi. 4 (Îe) *A nu ~ A nu crâcni*. 5 (Pan; d. lemne) A crâpa de ger Si: *crâșcâi* (4), *încrîșca*, *scrâșca*. 6 (Pan; d. zăpada înghețată) A trosni sub picioare Si: *crâșcâi* (5), *încrîșca*, *scrâșca*. 7 (Ips) A tuna. 8 (Ips) A fulgera.

crâșcanie *sf* [At: PAMFILE, C., ap. DA ms / Pl: ~ii / E: *crâșca* + -nie] (Îrg) 1 Amărăciune. 2 Greutate. 3 Nevoie.

crâșcare *sf* [At: CUV. D. BĂTR. II, 122 / V: *cârcic~*, *cârș~*, ~âșc~, *crîș~* / Pl: ~ri / E: *crâșca*] (Îrg) 1-2 Scrâșnire din dinți (de ciudă sau) de mânie Si: *crâșcat* (1-2), *crâșcătura* (1-2), *crâșcăire* (1-2), *crâșcâit* (1-2), *încrîșcare*, *încrîșcat*, *scrâșcare*, *scrâșcat*. 3 Scârțâire. 4 (Pan) Crăpare de ger a lemnului Si: *crâșcat* (4), *crâșcătura* (4), *crâșcăire* (4), *crâșcâit* (4), *încrîșcare*, *încrîșcat*, *scrâșcare* (4), *scrâșcat* (4). 5 Trosnire sub picioare a zăpezii înghețate Si: *crâșcat* (5), *crâșcătura* (5), *crâșcăire* (5), *crâșcâit* (5), *încrîșcare*, *încrîșcat*, *scrâșcare*, *scrâșcat*. 6 Tunet. 7 Fulger. 8 (Fig) Nemulțumire. 9 (Fig) Durere. 10 (Fig) Nenorocire.

crâșcat *sn* [At: MDA ms / V: *cârcic~*, *cârș~*, ~âșc~, *crîș~* / Pl: ~uri / E: *crâșca*] 1-10 Crâșcare (1-10).

crâșcătura *sf* [At: LB / V: *crîș~* / Pl: ~ri / E: *crâșca* + -atura] (Îrg) 1-10 Crâșcare (1-10).

crâșcâi *vi* [At: ALRM II/I h. 70 / Pzi: *crâșcâi* / E: ns cf *crâșca*] (Îrg) 1-2 *vi* A crâșca (1-2). 3 *vi* A scârțâi. 4-5 *vi* (Pan) A crâșca (5-6).

crâșcăire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *crâșcâi*] (Îrg) 1-2 Crâșcare (1-2). 3 Scârțâire. 4-5 Crâșcare (5).

crâșcâit *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *crâșcâi*] 1-5 Crâșcare (1-5).

crâșcoi *sn* *sz* *crâșca*

crâșconiu *sn* [At: H IX, 61 / Pl: ~oane / E: *crâșca* + -oniu] (Olt) Unealtă de tesut.

crâșmar *sm* *sz* *cârciumar*

crâșmă *sf* *sz* *cârciumă*

crâșmareasă *sf* *sz* *cârciumareasă*

crâșmări *v* *sz* *cârciumări*

crâșmarire *sf* *sz* *cârciumarire*

crâșmarit *sn* *sz* *cârciumărit*

crâșmărită *sf* *sz* *cârciumărită*

crâșmulță *sf* [At: DEX² / Pl: ~te / E: *crâșma* + -ulță] 1-2 (Șhp) Cârciumioară.

crâșmușoară *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1538 / Pl: ~re / E: *crâșma* + -ușoară] 1-2 (Șhp) Cârciumioară.

crâșmută *sf* [At: MARIAN, SA. 22 / Pl: ~te / E: *crâșma* + -uță] 1-2 (Șhp) Cârciumioară.

crâșni *vi* *sz* *scrâșni*

crâșnic *sm* *sz* *crâșnic*²

crâșnire *sf* *sz* *scrâșnire*

crâșnit *sn* *vz. scrâșnit*

crâșnitor, ~oare *smf. a vz. scrâșnitor*

crâștie *sf* [At: I. CR. II. 302 / Pl: ~ii / E: ns cf. *crâșcanie*] (îrg) 1 Amărăciune. 2 Greutate. 3 Nevoie.

cre i [At: PRECUP, P. 14 / V: *crea* / E: nct] (Rep) Strigăt cu care se îndeamnă caprele.

crea¹ *vi* [At: RUSSO, Ș. 64 / P: *cre-a* / Pzi: ~eez / E: fr *créer*, lat *creare*]

1 A face ceva ce nu exista înainte. 2 A înființa o societate. 3 A institui un serviciu. 4 A institui o rentă, un ajutor. 5 A organiza o instituție. 6 (Bis) A face să apară din nimic, printr-un act de voință divină. 7 A zidi. 8 A plăsmui. 9 A născoci. 10 (Pex) A inventa. 11 A face ceva pentru prima oară în lume. 12 A alcătui un întreg din elemente disparate Si: *întocmi*. 13 A forma. 14 A produce ceva nou din punct de vedere calitativ. 15 (le) A ~discuții A provoca discuții. 16 (D. actori; fe) A ~un rol A interpreta, în mod original, un personaj. 17 A scrie o operă literară valoroasă. 18 A compune o operă muzicală de valoare. 19 A realiza o operă plastică originală, valoroasă. 20 (Șie) A ~cadre A pregăti persoane pentru o misiune, o carieră etc.

crea² *i vz. cre*

creac i [At: PAMFILE, S. T. 26 / E: fo] (Rep) Cuvânt care imită strigătul broaștei.

creacă *sf* *vz. cracă*

creamănar *sm* *vz. criminal*

creamănariu *sm* *vz. criminal*

crean *sns* [At: BARONZI, L. 32/6 / E: ger *Kren* cf. *hrean*] (Bot; reg) Hrean (*Armaracia rusticana*).

creană *sf* [At: REV. CRIT. III, 120 / Pl: ~ene / E: nct] (Reg; fe) Dă-l în ~ (sau lasă-l în ~ene) Dă-l dracului.

creang *sm* *vz. creangă*

creangă *sf* [At: PRAV. 70 / V: *cleancă, cle~, crancă, cra~, ~creng* / Pl: ~engi, (rar) *crangi*, ~enge, (nob) *crenguri* / E: bg *пранка*] 1 Ramură de copac sau de pom Si: *cracă* (1). 2 (Rar; d. grâne) Ramificație de pai. 3 (Rar; d. flori) Ramificație de tijă. 4 (Rar; d. flori) Fir. 5 (Gms; fe) A **ajunge la ~verde** A reuși în afaceri. 6 (Gms; fae) A se îmbogăți. 7 (Îf *cleancă, cle~*) Lemn strâmb. 8 (Rar) Braț de apă curgătoare. 9 (Reg) Pantă a unui munte. 10 (Îvr; liv) Încrângătură a unei familii. 11 (Îvp; rar) Văzduh. 12 (Îf *cranga*) Dans popular oltenesc. 13 (Îf *cranga*) Melodie după care se joacă creanga (12). 14 (Pfm; fe) A **umbla ~ga** A umbla mult și fără rost. 15 (Reg) Crengare (2). 16 Crăcană (20).

creanță *sf* [At: GHICA, S. 548 / P: *cre-an-* / Pl: ~te / E: fr *créance*] 1 Drept pe care îl are creditorul asupra unei sume de bani ce i se datorează. 2 Drept al creditorului de a pretinde de la debitor să dea, să facă sau să nu facă ceva. 3-4 (Ccr) Titlu care certifică o creanță (1-2) Si: *creditivă* (2-3).

creanțier, ~a [At: DA / P: *cre-an-ți-er* / Pl: ~i, ~e / E: fr *créancier*] 1 *smf* Creditor. 2 *sn* Registru în care se înscriu creanțele (3-4).

creapla *sf* *vz. glepla*

creare *sf* [At: GHEREA, ST. CR. XI, 188 / P: *cre-a-* / Pl: ~eări / E: *crea*] 1 Construire a ceva ce nu exista mai înainte Si: *creat*¹ (1), *creație* (1). 2 Înființare a unei societăți Si: *creat*¹ (2), *creație* (2). 3 Instituire a unui serviciu Si: *creat*¹ (3), *creație* (3). 4-5 Instituire (a unei rente sau) a unui ajutor Si: *creat*¹ (4-5), *creație* (4-5). 6 Organizare a unei instituții Si: *creat*¹ (6), *creație* (6). 7 (Bis) Apariție din nimic, printr-un act de voință divină Si: *creat*¹ (7), *creație* (7). 8 (Pex) Zidire. 9 (Pex) Plăsmuire. 10 (Pex) Născocire. 11 (Pex) Inventare. 12 Efectuare a unei acțiuni pentru prima oară în lume Si: *creat*¹ (12), *creație* (12). 13 Alcătuire a unui întreg din elemente disparate Si: *creat*¹ (13), *creație* (13), *întocmire*. 14 Producere a ceva calitativ nou Si: *creat*¹ (14), *creație* (14). 15 Provocare de discuții Si: *creat*¹ (15), *creație* (15). 16 (fe) ~a unui rol Interpretare originală a unui personaj de către un actor. 17 Scriere a unei opere literare valoroase Si: *creat*¹ (16), *creație* (16). 18 Compunere a unei opere muzicale de valoare Si: *creat*¹ (17), *creație* (17). 19 Realizare a unei opere plastice

originale Si: *creat*¹ (18), *creație* (18). 20 (Șie) ~de cadre Pregătire a unor persoane pentru o misiune, o carieră etc.

creastă *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: ~este / E: ml *crista*] 1 Excreșcență cărnoasă (de obicei roșie), dințată, pe capul unor păsări. 2 (Bot; reg; ic) ~a-cocoșului Plantă ierboasă (*Celosia cristata*) cu flori mici roșii sau galbene, reunite în vârful tulpinii pe o axă dilatată în formă de creastă ondulată. 3 (Bot; reg; fac) Plantă ierboasă cu flori roșii sau liliachii Si: *braban* (*Dentaria grandulosa*). 4-5 (Bot; reg; fac) Plantă ierboasă cu foi lanceolate, cu spori de mărime mijlocie, foarte bombați, sau cu spori foarte mici, aproape plani, dispuși pe fața interioară a frunzelor (*Aspidium Braunii* sau *lobatum*). 6 (Bot; reg; fac) Talpa-gâștei (*Chenopodium rubrum*). 7 (Bot; reg; fac) Ciupercă mare fragilă, comestibilă, cu tulpina cărnoasă, albă, care se pune la uscat Si: (reg) *barba-caprei*, *burete-creț*, *melosel*, *opintici*, *togmăgel* (*Dryodon carelloides*). 8 (Bot; reg; fac) Rămurele (*Ramaria borytis*). 9 (Bot; reg; fac) Iarba-ficatului. 10 (Bot; reg; fac) Clocotici (*Rhinantus alpinus*). 11 (Bot; reg; fac) Moțul-curcanului (*Amaranthus condatus*). 12 (Bot; reg; fac) Spiluce (*Tanacetum vulgare*). 13 (Bot; reg; ic) ~a-gâinii Rămurele. 14 (Bot; reg; ic) ~măruntă Togmăgel (*Ramaria crispala*). 15 (Pan) Moț de pene (de altă culoare) la capul unor specii de păsări. 16 (Pan) Pieptănătură în formă de creastă. 17 (Fig) Tăietură lungă și îngustă. 18 (Fig) Crestătură. 19 (Spe; șis) ~estele *cracilor* Fiecare dintre cele două scobituri în osia din spate a carului. 20 (Spe) Parte de jos a trunchiului de copac tăiat în unghi ascuțit. 21 Bucată tăiată din ceva crestă. 22 (Păs) Crestălău. 23 Parte superioară a unui zid acoperit de streșină. 24 Vîrf al casei țărănești, adesea împodobit cu figuri sculptate în lemn. 25 Ornament în zigzag. 26 (Spe; ic) ~a-gâinii Ornament incizat pe mobile. 27 Parte a unei plante care prezintă creștături. 28 Parte de sus a unui obiect formată din colțuri, ca o creastă (1) de cocoș. 29 Vîrfuri ale unui șir de munți, formând un contur cu ridicături și adâncituri. 30 Partea cea mai înaltă, în formă de linie, a unui val. 31 Vîrf al unui arbore. 32 (Spe) Vîrf al molidului, crescut în ultimul an. 33 Ridicătură lungă și îngustă. 34 (Atm) Proeminență osoasă. 35 Coamă de acoperiș. 36 (Is) ~de taluz Linia de intersecție dintre fața unui taluz și suprafața terenului natural sau a platformei unui rambleu.

creastere *sf* *vz. creștere*

creat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *cre-at* / Pl: ~uri / E: *crea*] 1-20 Creare (1-20).

creat², ~a a [At: DA / P: *cre-at* / Pl: ~ați, ~e / E: *crea*] 1 Care a fost făcut, fără a fi existat mai înainte. 2 (D. societăți) Înființat². 3-5 (D. servicii, rente, ajutoare) Instituit². 6 (D. instituții) Organizat². 7 (Bis) Care a apărut din nimic, printr-un act de voință divină. 8 (Pex) Zidit². 9 (Pex) Plăsmuit². 10 (Pex) Născocit². 11 (Pex) Inventat². 12 (D. o acțiune) Făcut pentru prima oară în lume. 13 (D. un întreg) Alcătuit din elemente disparate. 14 (D. ceva calitativ nou) Produs². 15 (D. o discuție) Provocat². 16 (D. un rol) Interpretat². 17 (D. opere literare) Scris². 18 (D. opere muzicale) Compus². 19 (D. opere plastice) Realizat². 20 (D. specialiști) Pregătit². **creatină** *sf* [At: DN³ / P: *cre-a-* / Pl: ~ne / E: fr *créatine*] Substanță proteică extrasă din țesutul muscular, cu acțiune tonică, digestivă și musculară.

creatinemie *sf* [At: DN³ / P: *cre-a-* / Pl: ~ii / E: fr *créatinémie*] (Med) 1 Prezența creatinei în sânge. 2 Cantitate de creatină prezentă în sânge. **creatinină** *sf* [At: DN³ / P: *cre-a-* / Pl: ~ne / E: fr *créatinine*] Substanță azotată rezultată din degradarea creatinei, prezentă în sânge și urină. **creatininemie** *sf* [At: DN³ / P: *cre-a-* / Pl: ~ii / E: fr *créatininémie*] (Med) (Buletin de) analiză (cu prezența creatinei în sânge).

creatinurie *sf* [At: DN³ / P: *cre-a-* / Pl: ~ii / E: fr *créatinurie*] 1 Prezență a creatinei în urină. 2 Cantitate de creatină din urină.

creativ, ~a a [At: DA ms / P: *cre-a-* / Pl: ~i, ~e / E: fr *créatif*] (Liv) 1-13 Care poate crea (1, 6-14, 17-19). 14-23 Pertinent creației (9-18). 24 Care are imaginație. 25 Care are idei.

creativitate *sf* [At: RALEA, E. O. 185 / P: *cre-a-* / Pl: ~ități / E: fr *créativité*] Putere creatoare.

creator, ~oare [At: ALEXANDRESCU, M. 35 / P: *cre-a-* / Pl: ~i, ~oare / E: lat *creator*, fr *créateur*, it *creatore*] 1-26 smf, a (Persoană) care creează (1, 6-14, 17-19). 27 sma (Bis) Dumnezeu. 28 smf Fondator. 29 smf Organizator. 30 smf (Is) ~ul (sau ~oarea) unui rol Actor care interpretează cu măiestrie un rol de teatru sau film. 31 smf (Is) Actor care joacă un rol în premieră absolută. 32 smf (Is) Actor care imprimă unui rol o interpretare originală (imitată de actorii ulteriori). 33 smf Întemeietor. 34 smf Reformator.

creatrice sf [At: GHEREA, ST. CR. II, 11 / P: *cre-a-* / Pl: ~ / E: fr *créatrice*, it *creatrice*] (luz) Creatoare (1-13).

creatură sf [At: NEGRUZZI, S. I, 143 / P: *cre-a-* / Pl: ~ri, (înv) ~re / E: fr *créature*, lat, it *creatura*] 1 Om. 2 Ființă. 3 Animal. 4 Monstru. 5 (Bis) Orice creație a lui Dumnezeu. 6 (Prt) Individ. 6 (Înv) Fiu în raport cu părinții. 8-9 Persoană care își datorează (averea), (situația sau) poziția socială unei persoane influente.

creație sf [At: MAIORESCU, CR. I, V / V: ~iune / Pl: ~ii / E: fr *création*, lat *creatio*, -onis] 1-7 Creare (1-7). 8 (Pex) Zidire. 9 (Pex) Plăsmuire. 10 (Pex) Născocire. 11 (Pex) Inventare. 12-18 Creare (12-15, 17-19). 19 Rezultat al creării. 20 Operă creată. 21 (Bis) Totalitate a ființelor și obiectelor create de divinitate Si: *făptură*, *fire*. 22 (Spc) Noutăți de modă ale marilor creatori. 23 (Is) *Casă de ~* Casă de odihnă a unei uniuni de artiști, cu condiții favorabile activității creatoare. 24 Interpretare originală, valoroasă, a unui rol dintr-o piesă, dintr-un film, dintr-o operă etc.

creaționism sn [At: DN³ / P: *cre-a-ți-o-* / Pl: ~e / E: fr *créationisme*] 1 Concepție potrivit căreia universul a fost creat de Dumnezeu. 2 Teorie potrivit căreia sufletul fiecărui individ ar proveni, prin creație nemijlocită, de la Dumnezeu, deci ar fi un principiu deosebit de trup.

creaționist, ~ă [At: DN³ / P: *cre-a-ți-o-* / Pl: ~iști, ~e / E: fr *créationiste*] 1-4 smf, a (Adept) al creaționismului (1-2). 5-6 a Referitor la creaționism (1-2). 7-8 a Caracteristic creaționismului (1-2).

creațiune sf vz *creație*

crebăn sn vz *greaban*

crebun sn vz *tribunal*

crecană sf vz *cracăna*

crecănătel sm vz *crăcănătel*

crecinesc, ~ească smf, a [At: ȘEZ. V, 42 / Pl: ~ești / E: ns cf *cretesc*] 1-2 (Bot; Is) *Mere ~nești* (Soi de) mere galbene cu gust dulce aspru.

creciun sm vz *crăciun*

crecos, ~oasă a vz *crăcos*

creculiță sf vz *crăculiță*

crecuță sf vz *crăcuță*

creda sf vz *creta*

crede [At: COD. VOR. 29/12 / Pzi: *cred* și (reg) *crez*, Cj 3: *să ~eada* și (reg) *să ~eaza*, Im: *~ede* și *~ezi*, Ps: *~ezui*, Pt: *~ezut*, Gz: *~ezând* / E: ml *credo*, -ere] 1 vt (luz) A însărcina pe cineva cu ceva. 2 vt (luz) A încredința cuiva ceva. 3 vt (Îoc a se îndoi) A fi încredințat de adevărul unui lucru Si: *a se încrede*, *a se încredința*. 4 vt (luz; elipsă pentru *crede ca n-am*) Se spune cerșetorilor când nu li se dă pomană. 5 vt (Îe) **Cred și eu!** Nu mă mir. 6 vt (Îae) Desigur. 7-8 vi (Cu pp *în*) A da crezare (30-31) cuiva. 9 vi (Cu pp *în*) A avea încredere în cineva. 10 vi (Cu pp *în*) A se bizui pe cineva. 11 vt(a) A admite adevărul a ceva. 12 vt(a) A accepta părerea cuiva. 13 vt(a) A înțelege pe cineva. 14 vi (Îe) A nu ~ ochilor (sau, înv, *ochii*) A nu crede ceea ce se vede. 15 vi (Îe) A (nu)-i veni a ~ A (nu) putea să creadă (3) ceva. 16 vt(a) (Îe) (Să vezi și) **să nu crezi!** Este de necrezut! 17 vt(a) (Îvp; pzi) Zău! 18 vt(a) (Ban; if ~ezi!) Crede-mă! 19 vt A considera că... 20 vt A i se părea că... 21 vt A-și închipui că... 22 vt(a) (Pzi 2; int) Oare? 23 vi (Îe) **Cine te crezi?** Ce părere ai? 24 vi (Îae) Ești înfumurat. 25 vi A avea milă de cineva. 26 vi A avea înțelegere pentru suferința cuiva. 27 vi A lua în seamă necazul cuiva. 28 vi (Cu pp *în*) A ține foarte mult la ceva. 29-30 vi (Cu pp *în*) A avea un cult pentru cineva sau ceva. 31-32 vi A-și pune toată nădejdea în cineva sau în ceva. 33 vi A crede în Dumnezeu și a accepta preceptele religioase. 34 vt A presupune. 35 vt A bănuși. 36 vt A spera. 37-38 vt A lua drept altceva sau altceva

decât este în realitate. 39 vr A se considera. 40 vr (Pex) A se socoti altfel decât este în realitate. 41 vr (Pex) A avea despre sine o părere exagerată de bună.

credent sn [At: BARCIANU / V: ~a / Pl: ~e / E: ger *Kredenz(tish)*] (Îrg) Bufet.

credențar sm [At: LB / V: ~iu, ~dintar, ~dintariu / Pl: ~i / E: *credent* + -ar] (Reg) 1 Chelner. 2 (luz) Sufragiu.

credențariu sm vz *credențar*

credență¹ sf [At: DOC. (1769). ap. TDRG / V: ~dint, ~dinet sn / Pl: ~te / E: fr *crédence*] 1 Mobilă din evul mediu, formată dintr-un corp așezat deasupra bufetului propriu-zis sau pe montanți sculptați. 2 (Reg) Policioară pentru vase. 3 Masă mică din altarul bisericii catolice, pe care stau vasele sfințite Cf *ristol*.

credență² sf vz *credent*

credențional sn [At: DA / Pl: ~e / E: nct] (Înv) 1 Document prin care deputatul sinodului își mărturisea credința. 2 Mandat de membru al sinodului.

credere sf [At: LB / Pl: ~ri / E: *crede*] 1 (luz) Însărcinare a cuiva cu ceva Si: *credință* (1), (îvr) *crezare* (1), *crezământ* (1), *crezut*¹ (1). 2 (luz) Încredințare a ceva cuiva Si: *credință* (2), (îvr) *crezare* (2), *crezământ* (2), *crezut*¹ (2). 3 Încredințare de adevărul unui lucru Si: *credință* (3), (îvr) *crezare* (3), *crezământ* (3), *crezut*¹ (3), *crezuție* (2). 4-5 Siguranță asupra unei afirmații (proprie sau) a altcuiva Si: *credință* (4-5), (îvr) *crezare* (4-5), *crezământ* (4-5), *crezut*¹ (4-5). 6 Încredere în cineva Si: *credință* (6), (îvr) *crezare* (6), *crezământ* (6), *crezut*¹ (6). 7 Bizuire pe cineva Si: *credință* (7), (îvr) *crezare* (7), *crezământ* (7), *crezut*¹ (7). 8 Admitere a unui adevăr Si: *credință* (8), (îvr) *crezare* (8), *crezământ* (8), *crezut*¹ (8). 9 Acceptare a părerii cuiva Si: *credință* (9), (îvr) *crezare* (9), *crezământ* (9), *crezut*¹ (9). 10 Înțelegere a cuiva Si: *credință* (10), (îvr) *crezare* (10), *crezământ* (10), *crezut*¹ (10). 11 Considerare. 12 Părere. 13 Închipuire. 14 Înfumurare. 15 Milă de cineva Si: *credință* (15), (îvr) *crezare* (15), *crezământ* (15), *crezut*¹ (15). 16 Înțelegere pentru suferința cuiva Si: *credință* (16), (îvr) *crezare* (16), *crezământ* (16), *crezut*¹ (16). 17 Luare în seamă a necazului cuiva Si: *credință* (17), (îvr) *crezare* (17), *crezământ* (17), *crezut*¹ (17). 18-19 Cult pentru cineva sau ceva Si: *credință* (18), (îvr) *crezare* (18), *crezământ* (18), *crezut*¹ (18). 20 Nădejde în cineva sau ceva Si: *credință* (19), (îvr) *crezare* (19), *crezământ* (19), *crezut*¹ (19). 21 Credință în Dumnezeu, acceptare a preceptelor religioase Si: *credință* (20), (îvr) *crezare* (20), *crezământ* (20), *crezut*¹ (20), *crezuție* (3). 22 Presupunere. 23 Bănuială. 24 Speranță. 25-26 Luare drept altceva sau altcineva decât este în realitate Si: *credință* (24), (îvr) *crezare* (24), *crezământ* (24), *crezut*¹ (24). 27 Autoconsiderare. 28 Părere despre sine neconformă cu realitatea Si: *credință* (26), (îvr) *crezare* (26), *crezământ* (26), *crezut*¹ (26). 29 Imagine despre sine mai bună decât realitatea Si: *credință* (27), (îvr) *crezare* (27), *crezământ* (27), *crezut*¹ (27).

credet sn vz *credii*

credetalui vt [At: (a. 1837) PRAVILA COMERCIALĂ, ap. DA / Pzi: ~esc / E: *credit* + -alui] (Înv) 1-3 A credita (1-3). 4 A acredita (4) 5-8 A credita (5-8).

credetaluire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *credetalui*] (Înv; nob) 1-3 Creditare (1-3). 4 Acreditare. 5-9 Creditare (5-8, 10).

credetalui¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *credetalui*] (Înv; nob) 1-3 Creditare (1-3). 4 Acreditare. 5-9 Creditare (5-8, 10).

credetalui², ~a a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *credetalui*] (Înv) 1-3 Creditat² (1-3). 4 Acreditat². 5-9 Creditat² (5-9).

credeu sms [At: DA / E: *cred* + *deu*(m)] (Înv) Crez.

credibil, ~ă a [At: DICT. / Pl: ~i, ~e / E: lat *credibilis*] 1 Care poate fi crezut. 2 Care se poate considera conform cu realitatea Si: *verosimil*. **credibilitate** sf [At: DA ms / Pl: ~ități / E: fr *crédibilité*] 1 Garanție morală în urma căreia o persoană poate fi crezută. 2-3 Însușire de a fi credibil (1-2).

credincer sm [At: LET. III, 293/17 / Pl: ~i / E: *credință* + -er] (Înv) 1 Om de încredere. 2 Samsar. 3 Reprezentant prin procură. 4 Sfetic.

5 Curtean care se bucura de încredere deosebită. 6 Slujbaş al Curtii, subordonat cuparului, care avea în grijă pivnițele cu vinuri domnești. 7 Slujbaş care lua credința (47), gustând din bucatele și vinul de la masa domnitorului, ca să se încredințeze că nu sunt otrăvite. 8 (Pex) Fecior care servea la masă. 9 (Reg) Chezaș. 10 (Reg) Ostatic.

credincios, ~oasă [At: COD. VOR. 151/3 / V: ~nșos / Pl: ~osi, ~oase / E: ml **credentiosus*] 1-2 smf, a (Persoană) în care te poți încrede. 3-4 smf, a (Om) demn de încredere. 5-6 smf, a (Persoană) care ține la cineva cu credință Si: *crezător* (1-2). 7 a Fidel. 8 a Devotat. 9 a Cinstit. 10-11 smf, a (Om) statornic în sentimente de dragoste și respect. 12-13 smf, a (Persoană) care crede în Dumnezeu Si: *crezător* (3-4). 14 a (Nob) Care este conform cu credința creștină. 15 a Religios. 16 a (Inv; is) (Prea) bun (sau drept, ori bine) ~ Ortodox. 17 a (Inv; ias) Care crede cu adevărat în Dumnezeu. 18-21 smf, a (Inv; ie) Puțin ~ (Persoană) care nu crede (cu tărie) în Dumnezeu. 22-23 a (Liv) Care nu-și schimbă (părerile sau) sentimentele. 24-25 a Care își ține (promisiunile sau) jurămintele. 26 smf (luz; spe) Om de încredere însărcinat cu supravegherea confecționării mărfurilor Si: *împuțernicit, procurist, reprezentant, supraveghetor* 27 smf Supus al unui domnitor.

credincioșie sf [At: ȘINCAI, HR. I, 375/6 / Pl: ~ii / E: *credincios* + -ie] (Inv) 1 Credință. 2 Devotament. 3 Fidelitate. 4 Cinste.

credincioșire sf [At: HR III, 5/25 / Pl: ~ri / E: *credincios* + -ire] 1 Credință. 2 Devotament. 3 Fidelitate. 4 Cinste.

credineț sn vz *credenta*²

credinț sn vz *credenta*²

credința [At: DOSOFTEI, V. S. 23/b / Pzi: ~tez / E: *credință*] (Îrg) 1 vt A adevăra. 2 vt A întări spusele cuiva Si: *a credinți* (2). 3 vt A încredința. 4 vt A da în grijă. 5 vt A credita. 6-7 vtr A (se) creștina. 8-9 vtr A (se) logodi.

credințar sm vz *credentiar*

credințare sf [At: CABA, SĂL. 87 / Pl: ~tări / E: *credința*] (Îrg) 1 Adevărire. 2 Întărire a spuselor cuiva Si: *credințat*¹ (2), *credințire* (2), *credințit*¹ (2). 3 Încredințare. 4 Dare în grijă Si: *credințat*¹ (4), *credințire* (4), *credințit*¹ (4). 5 Creditare. 6 Creștinare. 7 Logodire.

credințariu sm vz *credentiar*

credințat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *credința*] (Îrg) 1-7 Credințare (1-7).

credințat², ~a a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *credința*] (Îrg) 1 Adevărit². 2 (D. spusele cuiva) Întărit². 3 Încredințat². 4 Dat în grijă Si: *credințit*² (4). 5 Creditat². 6 Creștinat². 7 Logodit².

credință sf [At: COD. VOR. 10/10 / Pl: ~te / E: lat **credentia*] 1-10 Credere (1-10). 11 Considerare. 12 Păreră. 13 Închipuire. 14 Înfumurare. 15-21 Credere (15-21). 22 Presupunere. 23 Bănuială. 24 Speranță. 25-27 Credere (25-27). 28 Convingere în existența a ceva. 29 Siguranță. 30 Certitudine. 31-32 (Inv; ie) A da ~ A da crezare (30-31). 33-34 (Inv; ie) A lua ~ta cuiva A se încredința de (sinceritatea sau) devotamentul cuiva. 35 (Inv; ie) A-si face ~ A se încredința. 36-37 (Îe) A fi de bună (sau de rea) ~ A (nu) fi sincer. 38-39 (Îla) De (sau cu) rea ~ Cu dorința (de a face rău sau) de a spune un neadevăr. 40 Ceea ce crede cineva. 41 (Îs) ~ bună, ~ dreapta, ~ drept-mănuitoare, ~ dumnezeiască, ~ pravoslavnica, ~ sobornicească Ortodoxism. 42 (Inv; is) ~ desartă Superstiție. 43 (Inv; ias) Altă credință religioasă decât cea ortodoxă. 44 (Inv; ias) Convingere greșită. 45 (Inv; is) *Departamentul ~tei* Departamentul Cultelor. 46 (Inv; spe) Asigurare dată că se va respecta un angajament Si: *garanție, chezașie*. 47 (Inv; ie) A lua (sau a bea, a sorbi) ~ta A gusta din mâncărurile și băuturile domnitorului pentru a se asigura că nu sunt otrăvite. 48 (Îe) A fi de ~ A merita încredere. 49 (Inv; ie) A-si pierde (sau a-si mânca, fam, a-si păpa) ~ta A nu mai fi crezut. 50 (Inv; ilav) De ~ De crezut. 51 (Îal) Vrednic de încredere. 52 (Îe) Om de ~ Om de încredere. 53 (Inv; ie) În ~ Într-adevăr. 54-55 (Inv; spe) Jurământ (de dragoste). 56 (Îla) Fără ~ Infidel. 57 (Îrg) Logodnă. 58 (Îrg; ie) A face (sau a-si da) ~ta A se logodi. 59 (Îrg; ccr) Inel (sau năframă) dar de logodnă. 60 Credit. 61 (Inv; ie) A-si pierde ~ta A-si depăși creditul. 62 (Inv; ie) A da pe ~ A da pe datorie.

63 (Inv; ie) A vinde pe ~ A vinde pe datorie. 64 (Inv; ie) A lua pe ~ A lua pe datorie. 65 (Inv; ie) A cumpăra pe ~ A cumpăra pe datorie. 66 (Liv; is) *Profesiune de ~* Declarație publică pe care o face cineva despre principiile sale (politice, religioase, artistice etc.) Si: *crez*.

credințaret, ~eață [At: DOSOFTEI, V. S. 165/b / Pl: ~i, ~e / E: *credință* + -reț] (Nob) 1-2 smf, a (Persoană) care crede ușor ce i se spune.

credinți vtr vz *credința*

credințire sf vz *credințare*

credințit¹ sn vz *credințat*¹

credințit², ~ă a vz *credințat*²

credințos, ~oasă smf, a vz *credincios*

credit sn [At: (a. 1837) PRAVILA COMERCIALĂ, ap. DA / V: ~det / Pl: ~uri / E: lat *credītum*, fr *crédit*, it *credito*, ger *Kredit*] 1 Încredere în solvabilitatea cuiva, pe baza căreia poate obține bani sau mărfuri pe datorie Si: (inv) *credința* (60), *veresie*. 2 (Îe) Pe (sau în) ~ Pe datorie. 3 (Îs) *Scrisoare de ~* Document care autorizează pe purtător să ridice o sumă de bani de la acela căruia îi este adresată scrisoarea. 4 (Nob; ias) Scrisoare de acreditare. 5 (luz; is) *Monedă de ~* Bancnotă. 6 (Îs) ~ul public Încredere pe care o inspiră particularilor solvabilitatea statului pentru datoria publică. 7 Sumă de bani pusă la dispoziția cuiva pentru împrumut. 8-9 (Îe) A cumpăra (sau a vinde) pe ~ A cumpăra (sau a vinde) pe datorie. 10 (luz; is) *Stabiliment de ~* Bancă. 11 (Îe) A deschide cuiva un ~ A autoriza pe cineva să ia împrumut de la o bancă până la o anumită sumă. 12 Amânare de plată acordată unui debitor. 13 Termen de plată. 14 Sumă prevăzută în bugetul statului spre a fi cheltuită pentru un serviciu public. 15 (Îs) ~e ordinare Credite pentru cheltuielile obișnuite, prevăzute de la început cu determinare precisă în buget. 16 (Îs) ~e extraordinare (sau suplimentare) Credite acordate pentru necesități neprevăzute ce apar în cursul anului bugetar. 17 (Îs) ~e deschise Sume de care dispun ordonatorii de credit. 18 (Îs) ~e virate Sume trecute de la un articol la altul sau de la o instituție la alta. 19 (Îs) *Suplimentări de ~* Sume acordate peste creditele inițiale. 20 (Îoc *debit*) Parte (din dreapta) a unui cont sau a unei partide în care se trec, pe numele cuiva, în cazul conturilor de activ, toate ieșirile (scăderile) de activ. 21-22 (Îoc *debit*) Parte (din dreapta) a unui cont sau a unei partide în care se trec, pe numele cuiva, în cazul conturilor de pasiv, toate intrările, sumele (care sunt primite sau) pe care le are de primit. 23 Instituție financiară particulară care (sub supravegherea statului) dă bani cu împrumut proprietarilor rurali, urbani, industriașilor etc. 24 Sistem financiar de împrumuturi cu dobândă. 25 Sumă de bani dată cu împrumut. 26-27 Procurare de bani prin împrumut pe baza (încrederii sau) a solvabilității. 28 Relație financiară care se stabilește între persoana fizică sau juridică (creditor) care acordă un împrumut în bani sau vinde mărfuri ori servicii pe datorie și persoana fizică sau juridică (debitor) care primește împrumutul în bani sau cumpără mărfuri ori servicii pe datorie. 29-30 Împrumut acordat (cu titlu rambursabil și condiționat de plata unei dobânzi). 31 (Fig) Încredere. 32 (Fig) Considerație de care se bucură cineva. 33 (Fig) Autoritate a cuiva în fața semenilor. 34 (Îrg; rar) Credință în Dumnezeu.

credita vt [At: GORUN, F. 91 / Pzi: ~tez / E: fr *créditer*] 1 A deschide cuiva un credit Si: (inv) *credetalui* (1). 2 A vinde pe datorie Si: (inv) *credetalui* (2). 3 A înscrie în creditul (22) cuiva ceea ce i se datorează Si: (inv) *credetalui* (3). 4 A acredita. 5 A da cuiva o scrisoare de credit (3) Si: (inv) *credetalui* (5). 6-8 (Îoc *a debita*) A înregistra în creditul (20-22) unui cont Si: (inv) *credetalui* (6-8). 9 (Îe) A ~ un cont A înscrie contul debitor corespunzător și suma respectivă. 10 (Fig) A acorda încredere cuiva.

creditare sf [At: DA ms / Pl: ~tări / E: *credita*] 1 Deschidere a unui credit pentru cineva Si: *creditat*¹ (1), (inv) *credetaluire* (1), *credetaluit*¹ (1). 2 Vânzare pe datorie Si: *creditat*¹ (2), (inv) *credetaluire* (2), *credetaluit*¹ (2). 3 Înscriere în creditul (22) al cuiva ceea ce i se datorează Si: *creditat*¹ (3), (inv) *credetaluire* (3), *credetaluit*¹ (3). 4 Acreditare. 5 Dare a unei scrisori de credit cuiva Si: *creditat*¹ (5), (inv) *credetaluire*

(5), *credetului¹* (5). 6-8 (loc *debitare*) Înregistrare în creditul (20-22) unui cont Si: *credita¹* (6-8), *credetaluire* (6-8), *credetului¹* (6-8). 9 (Îe) ~ a unui cont Însciriere a contului debitor corespunzător și a sumei respective. 10 (Fig) Acordare de încredere cuiva Si: *credita¹* (9), (înv) *credetaluire* (9), *credetului¹* (9).

credita¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *credita*] 1-5 Creditare (1-5). *credita²*, ~a [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *credita*] 1 Căruia i s-a deschis un credit Si: (înv) *credetului²* (1). 2 Căruia i se vinde pe datorie Si: (înv) *credetului²* (2). 3 Căruia i s-a înscris, în credit, ceea ce i se datorează Si: (înv) *credetului²* (3). 4 Acreditat². 5 Căruia i s-a dat o scrisoare de credit Si: (înv) *credetului²* (5). 6-8 Căruia i se înregistrează în creditul (20-22) său un cont Si: (înv) *credetului²* (6-8). 9 (Fig) Căruia i se acordă încredere Si: (înv) *credetului²* (9).

creditivă sf [At: GHICA, A. 169 / Pl: ~ve / E: ger *Akkreditiv*] (înv) 1 Scrisoare de acreditare (a unui ambasador). 2-3 Creanță (3-4). 4 Scrisoare de credit.

creditor, ~oare [At: (a. 1754) IORGA, S. D. XII, 68 / Pl: ~i, ~oare / E: fr *créditeur*, it *creditore*] 1-6 a (Sumă) (cont sau) sold care arată care este creditul (20-22) cuiva. 7-9 smf, a (Persoană sau) (instituție) care a dat bani cu împrumut sau care are de primit o sumă datorată Si: *împrumutător*. 10 a Referitor la credite. 11 a (D. sume) Care se înscrie în creditul unui cont. 12-13 smf Titular al unui drept de creanță (1-2). 15 sns (luz; csnz) Tip de stofă.

credo sni [At: DN³ / E: lat *credo*] 1 (Bis) A treia parte a liturghiei catolice cântate. 2 Expunere succintă a dogmelor fundamentale ale religiei creștine. 3 (Pex) Rugăciune intitulată „Simbolul credinței” Si: *crez*. 4 Concepție estetică a unui artist. 5 Sistem de norme etice după care se conduce o persoană în viața și activitatea sa.

credul, ~ă [At: (a. 1789) IORGA, S. D. XII, 123 / Pl: ~i, ~e / E: lat *credulus*] 1-2 smf, a (Persoană) care crede cu ușurință, fără a verifica. 3-4 smf, a (Persoană) care se încrede cu ușurință în ceva sau în cineva. 5 sns (înv; csnz) Tip de stofă Si: *creditor* (14).

credulitate sf [At: NEGRUZZI, S. I, 201 / Pl: ~ități / E: lat *credulitas*, -atis] 1-2 Însușirea de a fi credul (2, 4).

creek [At: DN³ / P: *crick* / Pl: ~uri / E: eg *creek*] (Agm) Curs de apă temporar din deserturile sărate din Australia și America.

creel sm vz *creier*

creep [At: DN³ / P: *crip* / Pl: ~uri / E: eg *creep*] (Glg) Deplasare lentă a particulelor care alcătuiesc depozitele diluviale către partea inferioară a unui versant Si: *fluaj*.

creer sm vz *creier*

creere snp vz *creier*

creeri smp vz *creier*

crehul, ~e a [At: VICIU, GL. / Pl: ~ / E: nct] (Reg) 1-2 (Care umblă) amețit². 3 Zăpăcit².

crehuit, ~ă a [At: VICIU, GL. / Pl: ~iți, ~e / E: *crehui* + -it] (Reg; șis) ~ de cap 1 Beat. 2 Zăpăcit².

crei¹ smp vz *creier*

crei² sn [At: ALRM I/I h. 36 / Pl: ~uri / E: nct] (Reg) Cerumen.

creier sm [At: CORESI, EV. 277/32 / V: *cleeri* smp, *clei* smp, *cleieri* smp, *cleri* smp, *clii* smp, ~cer, ~cere smp, ~ceri smp, ~ei smp, ~eiere smp, ~eire smp, ~eiri smp, ~el, ~eri smp, *criei* smp, *criel*, *crier*, *crieri* smp, *criili* smp, *criiri* smp, *crii* smp, *greier*, *greieri* smp / Pl: ~i / E: ml *cerebrum*] 1 Cea mai importantă parte a sistemului nervos central la vertebrate, situată în cutia craniană Si: *encefal*. 2 Organ al gândirii și conștiinței la om. 3 (Îs) ~ mic Parte a creierului (2) situată în regiunea posterioară și inferioară Si: *cerebel*. 4 (Îs) ~ mare Parte a creierului (2) situată în regiunea anterioară și superioară, formată din două emisfere. 5 (Pfm; îe) A-i zbura cuiva ~ii A-i trage un glonț în cap. 6 (Pop; îs) *Pielita* ~ului Meninge. 7-8 (Îe) ~ii munților Vârfulurile (inaccesibile ale) munților. 9 (Îe) ~ii codrilor Cea mai acunsă parte a codrilor. 10 (Pex) Minte. 11 (Pex) Inteligență. 12 (Pex) Judecată. 13 (Pfm; îe) A-si frământa ~ii A

se gândi intens la ceva. 14-19 (Fig) Persoană care (inițiază și) conduce (o afacere) (o mișcare sau) un complot. 20-23 (Fig) (Inițiator și) conducător (al unui proiect sau) al unei activități colective. 24 (Pan) Parte groasă a butucului roții, în care se înțepenesc spițele Si: *capațâna*.

creieraș sm [At: BARCIANU / V: ~i smp / Pl: ~i / E: *creier* + -aș] 1-10 (Șhp) Creier (1-2, 10-12) (mic) Si: *creierisor* (1-10), *creieruș* (1-10). 11 Cerebel.

creierași smp vz *creieraș*

creiere snp vz *creier*

creieri sm vz *creier*

creierisor sm [At: I. NEGRUZZI, S. V, 168 / V: ~isori smp, *creierisori* smp, *cri-* / Pl: ~i / E: *creier* + -isor] 1-10 (Șhp) Creieraș (1-10).

creierisori smp vz *creieri*

creieruș sm [At: DA / Pl: ~i / E: *creier* + -uș] 1-10 (Șhp) Creieraș (1-10). 11 Cerebel.

creion sn [At: EMINESCU, N. 35 / V: *crăi-* / Pl: ~oane / E: fr *crayon*] 1 Instrument (de scris sau) de desenat, constituit dintr-o mină (neagră sau) colorată, din grafit sau din alt material, protejată de un înveliș de lemn Si: (pop) *pluivas*, *plumb*, (îrg) *ceruza*. 2 Bețisor din argilă combinată cu diferite substanțe, cu care se poate (scrie sau) desena în diferite culori. 3-4 Preparat (cosmetic sau) farmaceutic folosit la machiaj sau la diferite tratamente. 5 Desen realizat în creion (3-4). 6-7 (Fig) Mod (de a scrie sau) de a compune. 8 Ușurință de a compune ceva (valoros). 9 (Îs) ~ luminos Dispozitiv electronic folosit pentru introducerea datelor în minicalculatoare.

creiona vr [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 94 / Pzi: ~nez / E: *creion*] 1 A desena cu creionul (2). 2 A schița, în grabă, un desen. 3 (Fig) A schița portretul unui personaj într-o operă literară.

creionaj sn [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *crayonnage*] 1-3 Creionare (1-3).

creionare sf [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 178, 4/5 / Pl: ~nări / E: *creiona*] 1 Desenare cu creionul (2) Si: *creionaj* (1-2), *creionat¹* (1-2). 2 Schițare, în grabă, a unui desen Si: *creionaj* (3), *creionat¹* (3). 3 (Fig) Schițare a portretului unui personaj într-o operă literară Si: *creionaj* (4), *creionat¹* (4).

creionas sn [At: C. PETRESCU, R. DR. 72 / Pl: ~e / E: *creion* + -as] 1-8 (Șhp) Creion (1-4) (mic).

creionat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *creiona*] 1-3 Creionare (1-3). *creionat²*, ~ă a [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: *creion*] 1 Desenat în creion (2). 2 (D. desene) Schițat (în grabă). 3 (Fig) Caracterizat succint.

creionist, ~ă a [At: DN³ / Pl: ~iști / E: fr *crayonniste*] 1 (Rar) Desenator în creion (2).

creire snp vz *creier*

creiri smp vz *creier*

creițar sm [At: (a. 1737) IORGA, S. D. XII, 37 / V: (îrg) *crăi-*, *crăițariu*, *crăt-*, *crei-*, *cri-*, *grăiță*, *gr-*, *gri-* / Pl: ~i / E: ger *Kreuzer*, mg *krajcar*] (Trs; Buc) 1 (luz) Monedă mică de argint, mai târziu de aramă, care a circulat în sudul Germaniei, în Austro-Ungaria, în Transilvania și în Bucovina până la sfârșitul sec. XIX, valorând a suta parte dintr-un fiorin. 2-4 (Pgn; lpl) Bani (mărunți sau) (puțini). 5 (Spc; înv) Taxă pentru transportul scrisorilor cu poșta.

creiță sf vz *crăiță*

creițaras sm [At: I. CR. I, 119 / P: *cre-i-* / V: (reg) *crăi-*, *gri-* / Pl: ~i / E: *creițar* + -as] 1-2 (Șhp) Creițar (1) (mic). 3-8 (Șhp; lpl) Creițari (2-4) (puțini).

creițarel sm [At: DA / P: *cre-i-* / V: *cri-* / Pl: ~ei / E: *creițar* + -el] 1-8 (Șhp) Creițaras (1-8). 9 (Bot; reg) Plantă nedefinită mai îndepăroape Cf *hanut*.

crem¹ sn vz *crema*

crem² ai [At: DUMITRIU, ap. DA ms / E: fr *crème*] Alb-gălbui (de culoarea untului).

cremaiera sf vz *cremaliera*

cremalier sn vz *cremaliera*

cremaliera sf [At: IONESCU-MUSCEL, ŢES. 538 / P: *li-e-* / V: ~ai-, *cremalier* / Pl: ~e / E: fr *crémalière*, rs *кремалиера*] Bară dințată care se angrenează cu o roată dințată, în componența unor mașini unelte.

cremare *sf* [At: DN³ / Pl: ~mări / E: ns cf lat *cremare*] (Rar) Cremațiune (2).

crematoriu, ~ie [At: ARDELEANU, V. P. 91 / Pl: ~ii / E: lat *cremator*, -oris, fr *crématoire*, ger *Krematorium*, rs *крематорий*] 1 *a* (Rar) Privitor la arderea cadavrelor. 2 *a* (Rar) De arderea cadavrelor. 3 *a* (Rar) Specific arderii cadavrelor. 4 *a* Care servește la ardere. 5-7 *sn* (Personal dintr-o) (instituție dotată cu o) clădire amenajată cu instalații speciale pentru incinerarea cadavrelor. 8 *sn* Cuptor pentru arderea gunoaielor.

cremație *sf* *vz* **cremațiune**

cremațiune *sf* [At: CADE / P: ~ți-u- / V: ~ie / Pl: ~ni / E: lat *crematio*, -onis, fr *crémation*, rs *кремация*] 1 Ardere. 2 Incinerare a cadavrelor Si: *cremare*.

cremă *sf* [At: COSTINESCU / V: (înv) *crem* / Pl: ~me / E: fr *crème*, it *crema*] 1 (Fr) Smântână. 2 (Fr) Frișcă. 3 (Înv) Spumă. 4 (Înv) Caimac. 5 (Fig) Ceea ce este de calitate superioară. 6 (Fig) Elită. 7-8 Produs (cosmetic sau) medicinal pentru îngrijirea pielii Si: *alifie*. 9 (Îs) ~de ghețe Preparat pentru ungerea și lustruirea încălțăminte de piele Si: (înv) *vacs*. 10 Pastă din lapte, ouă, zahăr, cafea, ciocolată, vanilie etc., care intră în componența unor prăjituri. 11 Pastă gelatinoasă servită ca desert. 12 (Șis) Supă ~ Supă din legume pasate. 13 Lichior fin.

cremălui *v* *vz* **cremălui**

creme *sms* *vz* **cremene**

cremen *sms* *vz* **cremene**

cremenal, ~a *smf*, *a* *vz* **criminal**

cremenalion *sn* *vz* **criminalion**

cremenar *sn* *vz* **criminal**

cremenariu *sn* *vz* **criminal**

cremenă *sf* *vz* **cremene**

cremene *sf* [At: LEX. MARS. 246 / V: *creme*, *cremen sm*, ~nă, ~mină, ~mine / Pl: (rar) ~ni / E: vsi *кремень*, hg *кремєнь*, rs *кремєнь*] 1 Rocă sedimentară silicoasă, alcătuită din calcedonie, cuarț și opal, care are proprietatea de a produce scânteie când este lovită cu obiecte de oțel Si: (reg) *beabe*, *beană*, *benta*, *bicas*. 2 (Spc) Bucătică de cremene (1) (folosită la scăpărat cu amnarul, pentru a aprinde iasca). 3 (Spc) Bucătică de cremene (1) care înlocuia, la armele vechi, capsă de aprindere și care, lovită de cocos, producea scânteie care aprindeau praful de pușcă. 4 (Pop: ie) Cât ai da (sau dai) în ~ Într-o clipită. 5 (Pop: ie) A se face sau a sta ~ A sta nemișcat. 6 (Pfm: îs) Satul sau târgul lui ~ Localitate sau țară unde nu e nici o autoritate Cf *sat fără câini*. 7 (Pop: ie) În ~nul munților În creierii munților.

cremeni *vi* [At: CORESI, ap. DA / Pzi: ~nesc / E: *cremene*] (Înv) A încremenii.

cremenire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *cremeni*] (Înv; nob) Încremenire.

cremeniș *sn* [At: CHEST. IV, 84/740 / Pl: ~uri / E: *cremene* + -is] (Reg) Loc expus vântului:

cremeni¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cremeni*] (Înv; nob) Încremenire.

cremeni², ~a *a* [At: CORESI, EV. 229/27 / Pl: ~iți, ~e / E: *cremeni*] Încremenit².

cremenos, ~oasă *a* [At: DICT. / Pl: ~oși, ~oase / E: *cremene* + -os] Specific cremenii (1). 2 Cu aspect de cremene (1).

cremică *sf* [At: DN³ / P: ~mi-e- / Pl: ~re / E: *cremă* + -iera] Vas pentru servirea cremei (10).

creminar¹ *sn* [At: PAMFILE, C. T. 44 / Pl: ~e / E: *cremine* + -ar] (Înv) 1-2 Pungă în care se ținea cremenea (2-3).

creminar² *sm* *vz* **criminal¹**

creminariu¹ *sm* *vz* **criminal¹**

creminariu² *smf* *vz* **criminal²**

cremină *sf* *vz* **cremene**

cremine *sms* *vz* **cremene**

cremnitzer *sm* [At: (a. 1882) IORGA, S. D. VIII, 91 / Pl: ~i / E: ger *Kremnitzer*] Monedă de aur ungurească emisă la Kremnitz.

cremnofobie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *cremnophobie*] Teamă patologică de prăpăstii.

cremometru *sn* [At: DA ms / Pl: ~re / E: fr *crémomètre*] Instrument de măsurare a grăsimii din lapte.

cremonă *sf* [At: NOM. MIN. 124 / Pl: ~oane / E: fr *crémone*] Dispozitiv metalic fixat la o ușă sau la o fereastră, servind la închiderea acestora.

cremortartar *sms* *vz* **cremotartar**

cremos, ~oasă *a* [At: DN³ / Pl: ~oși, ~oase / E: fr *crèmeux*] 1-4 Cu aspect de cremă (6-7, 9-10). 5 Care conține multă cremă (9).

cremotartar *sms* [At: PISCUPESCU, O. 215 / V: *crămutartor*, ~ort-, ~rtaron, ~mutartu / E: lat *cremor tartari*] 1 Sediment pe pereții butoiului în care fermentează vinul Si: *piatra-de-vin*. 2 Substanță pietroasă, acră, care se pisează și se folosește ca medicament. 3 Purgativ.

cremotartaron *sms* *vz* **cremotartar**

cremoză *sf* [At: DN³ / Pl: ~ze / E: fr *crèmeuse*] (Rar) Bomboană de ciocolată cu cremă.

cremsnit *sn* [At: DN³ / Pl: ~uri / E: ger *Kremschnitte*] Prăjitură din două foi pudrate cu zahăr și un strat gros de cremă (9) de vanilie.

cremutartu *sms* *vz* **cremotartar**

crenat, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: ~ați, ~e / E: fr *crênel*] (D. frunze) Cu marginile dințate.

crenel *sn* [At: NEGRUZZI, S. II, 48 / Pl: ~uri / E: fr *crêneau*] 1 Fiecare dintre deschizăturile înguste, făcute la distanță egală, în partea superioară a parapetului unui turn de apărare, al unui castel sau al unei cetăți medievale, prin care se aruncau proiectile asupra inamicului. 2 Deschizătură îngustă în pereții unei cazemate, ai unui adăpost sau în parapetul unei tranșee, prin care se pot observa mișcările inamicului și se poate trage cu armament automat portativ. 3 Ornament în partea superioară a unei mobile, în special în stil gotic, imitând crenelurile (1).

crenelă *vt* [At: ALEXI, W. / Pzi: ~lez / E: *crenel*] 1-3 A face deschizături în formă de crenel (1-3).

crenelare *sf* [At: DN³ / Pl: ~lări / E: *crenela*] 1-3 Practicarea unor creneluri (1-3) Si: *crenelat¹* (1-3).

crenelat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *crenela*] 1-3 Crenelare (1-3).

crenelat², ~ă *a* [At: MACEDONSKI, O. I, 257 / Pl: ~ați, ~e / E: *crenela*] 1-3 Cu creneluri (1-3).

crenelură *sf* [At: DN³ / Pl: ~ri / E: fr *crênelure*] 1-3 Dantelă asemănătoare crenelurilor (1-3). 4-6 Motiv ornamental ca un zid cu creneluri (4-6).

crengare *sf* [At: H XVIII, 20 / Pl: ~gări / E: *crengi* + -are] (Îvp) 1 Mulțime de crengi. 2 Cele două crengi ale carului, între osie și dric Si: *crengă* (15). 3 Crăcană (20). 4 (Bot) Flori de culoare albastră, probabil stufoase.

crengărie *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 156, 7/4 / P: ~ra-ie / Pl: ~răi / E: *creangă* + -arie] Crengărie.

crengărie *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 156, 7/1 / Pl: ~ii / E: *creangă* + -arie] Mulțime de crengi (1) Si: *crengăriaie*, *crengătura* (2).

crengătură *sf* [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *creangă* + -tură] 1 Încrengătură. 2 Crengărie.

crengos, ~oasă *a* [At: CANTEMIR, I. I, 1, 227 / V: *crân-* / Pl: ~oși, ~oase / E: *crengi* + -os] 1 Rămuros. 2 Stufos.

crengui *vi* [At: HERZ.-GHER., M. IV, 245 / Pzi: ~iesc / E: *creangă* + -ui] 1 A tăia crengile (1) arborelui doborât Si: (reg) *a ciuhui*, *a ciungari*, *a crângui* (1), *a tegăsi*. 2 A curăța de crengi (1) Si: *a crângui* (2). 3 (Reg) A culege roadele unui pom.

crenguire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *crengui*] 1 Tăiere a crengilor (1) arborelui doborât Si: *crânguire* (1), *crânguit¹* (1), *crenguit¹* (1). 2 Curățare de crengi (1) Si: *crânguire* (2), *crânguit¹* (2), *crenguit¹* (2). 3 (Reg) Culegerea roadelor unui pom Si: *crenguit¹* (3).

crenguit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *crengui*] 1-3 Crenguire (1-3).

crenguit², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *crengui*] 1 (D. un arbore doborât) Căruia i s-au tăiat crengile Si: *crânguit¹* (1). 2 (D. arbori) Curățat

de crengi Si: *crângui²* (2). 3 (Reg; d. pomi fructiferi) Căruia i s-au cules roadele.

crenguliță sf [At: DEX² / Pl: ~te / E: *creangă* + -uliță] 1-14 (Șhp) Crengută (1-14).

crengurat, ~a a [At: ȚICHINDEAL, F. 165 / Pl: ~ați, ~e / E: *crenguri* + -at] Cu multe crengi (1).

crengurea sf [At: TEODORESCU, P. P. 63 / V: *cran*~ / Pl: ~ele / E: *crenguri* + -ea] 1-14 (Pop; șhp) Crengută (1-14).

crenguros, ~oasă a [At: ANON. CAR. / V: *cle*~ / Pl: ~oși, ~oase / E: *crenguri* + -os] 1 Rămuros. 2 Stufos.

crengușoară sf [At: POLIZU / V: *crâncu*~, *crân*~ / Pl: ~re / E: *creangă* + -ușoară] 1-14 (Șhp) Crengută (1-14).

crengută sf [At: LB / V: *clen*~, *crâncu*~, *crân*~ / Pl: ~te / E: *creangă* + -uță] 1-14 (Șhp) Creangă (1-4, 7-9) (mică) Si: *crenguliță* (1-14), *crengurea* (1-14), *crengușoară* (1-14). 15 (Îvp) Fiecare dintre cele două brațe ale ochelarilor.

crenița sf [At: BIANU, D. S. / Pl: ~te / E: ns cf *hrenița*] (Bot; reg) Năsturel (*Nasturtium officinale*).

creno- [At: DN³ / E: fr *créno-*] Element de compunere cu semnificația: 1 Referitor la izvor. 2 Propriu izvorului. 3-4 (De) izvor.

crenobiologie sf [At: DN³ / P: ~bi-o~ / Pl: ~ii / E: fr *crénobiologie*] (Zlg) Ramură a limnologiei care studiază organismele ce trăiesc în izvoare.

crenologie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *crénologie*] Studiu al apelor minerale terapeutice.

crenoterapeut, ~a smf, a [At: DN³ / Pl: ~uți, ~e / E: fr *crénothérapeute*] (Medic) care este specialist în crenoterapie.

crenoterapie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *crénothérapie*] (Med) Tratament cu ape de izvor minerale, termale etc.

crenvîrst sm vz *crenvurst*

crenviș sm vz *crenvurst*

crenvîst sm vz *crenvurst*

crenvurst sm [At: C. PETRESCU, Î. II, 108 / V: ~vir~, ~viș, ~vișt / Pl: ~i / E: ger *Krenwürstchen*] Cărnăcioari subțiri, din carne de vacă sau oaie, tocăță fin, care se vînd, uneori, în perechi și se consumă fierți, cu muștar și hrean.

creo- [At: DN³ / P: *cre-o*~ / E: fr *créo-*] Element de compunere cu semnificația: 1 Referitor la carne. 2 Specific cărnii. 3 Care aparține cărnii. 4 Care provine de la carne. 5-6 (De) carne.

creodontă sf [At: DN³ / P: *cre-o*~ / Pl: ~te / E: fr *créodontes*] (Zlg; lpl) Subordin de mamifere carnivore fosile, cu dentiție puțin specializată, cu membrele masive, prevăzute cu gheare. 2 (Șls) Mamifer din creodonti (1).

creofag, ~a a [At: DN³ / P: *cre-o*~ / Pl: ~agi, ~age / E: fr *créophage*] (Liv; rar) Care se hrănește cu carne.

creofagie sf [At: DN³ / P: *cre-o-fa-gi-e* / Pl: ~ii / E: fr *créophagie*] (Liv) Obişnuință de a se hrăni cu carne.

creol, ~a [At: D. ZAMFIRESCU, R. 11 / P: *cre-o*~ / Pl: ~i, ~e / E: fr *créole*] 1-4 smf, a (Persoană) de rasă albă, născută în America Latină sau în colonii. 5-8 smf, a (Pex; îs) ~negru (Persoană) de rasă neagră născută în America Latină sau în colonii. 9-12 smf, a (Pex) (Persoană) născută în America Latină sau în colonii, din părinți de rase diferite. 13-14 sf (Șis *limbă* ~a) Limbă amestecată rezultată din contactul spaniolei, portughezei sau francezei cu un idiom indigen din America Latină sau din colonii. 15 smf (Pex) Mulatru. 16-17 smf, a (Pex) (Persoană) cu tenul arămiu. 18 smf (Îrn) Rrom.

creolină sf [At: LTR² / P: *cre-o*~ / Pl: ~ne / E: fr *créoline*] (Chm) Amestec lichid de săpun și ulei greu, obținut din distilarea cărbunilor de pământ și folosit, în special, ca dezinfectant.

creozot sn [At: BIANU, D. S. / P: *cre-o*~ / V: ~euz~ / Pl: ~uri / E: fr *créosote*] (Chm) Lichid uleios, gălbui și caustic, cu miros tare, obținut din distilarea gudroanelor de lemn, folosit în industrie și medicină.

creozota vt [At: DN³ / P: *cre-o*~ / Pl: ~tez / E: fr *créosoter*] A impregna lemnul cu creozot pentru a-l face mai rezistent.

creozotare sf [At: DN³ / P: *cre-o*~ / Pl: ~tări / E: fr *creozota*] Impregnaire a lemnului cu creozot, pentru a-l face mai rezistent Si: *creozota¹*.

creozota¹ sn [At: MDA ms / P: *cre-o*~ / Pl: ~uri / E: fr *creozota*] Creozotare.

creozota², ~a a [At: DEX² / P: *cre-o*~ / Pl: ~ați, ~e / E: fr *creozota*] (D. lemn) Impregnat cu creozot pentru a deveni mai rezistent.

crep¹ sn [At: LB / Pl: ~uri / E: ger *Krippe*] (Gmsr) 1 Scară de deasupra ieseii Si: (reg) *crepla* (1). 2 Jgheab de adăpat vitele, dintr-un trunchi de copac scobit Si: (reg) *crepla* (2).

crep² sn [At: ALECSANDRI, P. III, 88 / Pl: ~uri / E: fr *crêpe*] 1-2 (Văd din) țesătură subțire, fină, ondulată, din fire de mătase sau lână suprarăsucite Si: (înv) *zabranic*. 3 Bucată de crep (2) negru, purtată la pălărie, la braț sau la rever în semn de doliu. 4 (Îc) ~satin Țesătură cu una dintre fețe mată, iar cealaltă lucioasă.

crep³ sn [At: DA ms / Pl: ~uri / E: fr *crêpe*] 1 Cauciuc natural de culoare alb-gălbui, preparat din latex, prin coagulare cu acid acetic, folosit pentru tălpi la încălțăminte. 2 (Îs) *Pantofi cu* (sau *de*) ~ Pantofi cu talpă de crep³ (1).

crepa v vz *crăpa*

crepare sf vz *crăpare*

crepa¹ sn vz *crăpa¹*

crepa², ~a a vz *crăpa²*

crăpa¹ sms vz *crăpet*

crepătură sf vz *crăpătura*

crepdeșin sn [At: DEX² / V: (înv) ~a sf / Pl: ~uri / E: fr *crêpe de Chine*] (Pex; rar) 1-2 Crep² (1, 2).

crepdeșină sf vz *crepdeșin*

crepencele sf [At: DICT. / E: nct] (Reg; îe) În ~ De-a berbeleacul Vz berbeleac.

crepeni vt [At: DA ms / Pl: ~nesc / E: srb *krepiti* „a întări“] (Ban; sbm) 1 A prinde. 2 A strânge.

crepenița sf [At: DA ms / Pl: ~te / E: *crepa* + -niță] (Reg) Parte a unui trunchi de copac crăpat în lung.

crepet sms vz *crăpet*

crepete sms vz *crăpet*

crepida sf [At: ODOBESCU, S. III, 55 / Pl: ~de / E: fr *crépide*, lat *crepida*] Sandală purtată, în antichitate, de greci și romani.

crepidomă sf [At: DN³ / Pl: ~me / E: ngr *κρηπίδα*] Fundament cu trepte al unui templu antic grecesc.

crepină sf [At: LTR² / Pl: ~ne / E: fr *crépine*] Cutie metalică găurită, folosită drept filtru la capătul unei conducte.

crepitan, ~a a [At: DA ms / Pl: ~nți, ~e / E: fr *crépitan*] (Frm; liv) 1 Care trosnește. 2 Care produce zgomote scurte și repetate.

crepitație sf [At: DA / V: ~iune / Pl: ~ii / E: fr *crépitation*] (Frm; liv) 1 (Med) Trosnitură produsă de ciocnirea extremităților unui os fracturat.

2 (Med) Zgomot al aerului în plămâni cu emfizem sau pneumonie. 3 Trosnet al focului. 4 Părâit al sării aruncate în foc.

crepitațiune sf vz *crepitație*

crepla sf [At: PĂCALĂ, M. R. 435 / V: ~eap~ / Pl: ~le / E: ctm *crep¹* + *iesle*] 1-2 Crep¹ (1-2).

crepon sn [At: IONESCU-MUSCEL, ȚES. 43 / Pl: ~oane / E: fr *crépon*] 1-2 Țesătură cu crețuri sau cu model în relief.

creponat, ~a a [At: NOM. MIN. 370 / Pl: ~ați, ~e / E: fr *crepon* + -at] 1-2 (D. o țesătură) Încrêțit sau cu model în relief. 3-4 (D. hârtie sau alte materiale) Asemănător cu creponul (1-2). 5 (D. materiale) Cu încrêțituri. 6-7 (D. materiale) Cu caracteristicile creponului (1-2).

creposte sn [At: ARH. FOLK. IV, 187 / Pl: ~ti / E: nct] (Îrg) 1 Cetate. 2 Fortificație.

creps sn [At: NEGRUZZI, S. III, 16 / Pl: ~uri / E: fr *creps*] (Înv) Joc de zaruri, originar din Anglia.

crepuscul sn [At: NEGRUZZI, S. I, 160 / A: ~cul / V: (înv) ~la sf / Pl: ~e / E: fr *crêpuscule*, lat *crepusculum*] 1 Sfârșit de zi. 2 Însurare. 3 (Fig)

Sfârșit. 4 (Fig) Declin. 5 Lumină difuză de după apusul soarelui. 6 (Pex) Lumină difuză dinaintea de răsăritul soarelui. 7 (Pex) Semiîntineric.

crepuscular, ~a [At: D. ZAMFIRESCU, R. 110 / Pl: ~i, ~e / E: fr *crépulesc*] 1-7 Referitor la crepuscul (1-7). 8-14 Specific crepusculului (1-7). 15-21 De crepuscul (1-7). 22 (Îs) Cerc ~ Cere situat la 18° deasupra orizontului.

crepusculă sf vz **crepuscul**

crepusnic sm vz **capușnic**

creri sm vz **creier**

crerișori sm vz **creierșor**

creșal sn vz **crezol**

creșcător, ~oare [At: TICHINDEAL, F. 19/15 / Pl: ~i, ~oare / E: *crește* + -(a)tor] 1 a (Mat; îoc *descrescător*) Care crește. 2-3 smf, a (Înv) (Persoană) care se ocupă de creșterea și educarea copiilor. 4-5 smf, a (Persoană) care se ocupă cu creșterea animalelor. 6 smf (Îvr) Părinte adoptiv.

creșcătorie sf [At: TDRG / Pl: ~ii / E: *creșcător* + -ie] 1 Loc unde se cresc animale. 2 Fermă.

creșcătură sf [At: DOSOFTEI, V. S. 100/2 / Pl: ~ri / E: *crește* + -tură] 1-9 (Îvr) Creștere (1-9). 10 (Îvr) Trăire. 11-14 (Îvr) Creștere (12-14, 16). 15 (Îvr) Răspândire. 16 (Îvr) Ridicare. 17 (Îvr) Lungire. 18 (Îvr) Adăugare. 19 (Îvr) Întindere. 20-25 (Îvr) Creștere (27-32). 26 (Îvr) Cultivare. 27-32 (Îvr) Creștere (34-38, 44). 33 (Înv) Umflătură. 34 (Înv) Tumoare. 35 (luz) Ramură crescută din nou.

creșcând, ~a a [At: DEX² / Pl: ~nzi, ~e / E: *crește*] În creștere.

creșcendo [At: C. PETRESCU, Î. II, 153 / E: it *crescendo*] (Muz) 1 av (D. execuție) Sporind progresiv în intensitate. 2-3 sn Creștere progresivă a intensității sunetelor produse de voce sau de instrumente muzicale.

creșcut¹ sn [At: PSALT. 166/12 / Pl: ~uri / E: *crește*] 1-9 (Îvr) Creștere (1-9). 10 (Îvr) Trăire. 11-15 (Îvr) Creștere (12-16). 16 (Îvr) Propagare. 17 (Îvr) Răspândire. 18-19 (Îvr) Creștere (19-20). 20 (Îvr) Progres. 21 (Îvr) Ridicare. 22 (Îvr) Lungire. 23 (Îvr) Întărire. 24 (Îvr) Adăugare. 25 (Îvr) Întindere. 26-31 (Îvr) Creștere (27-32). 32 Cultivare. 33-38 Creștere (34-38, 44). 39 (Înv; fam) Sătură. 40 (Înv) Mlădiță. 41 (Înv) Vârstă. 42 (Înv) Educație. 43 (Reg) Adaos peste capacitatea stabilită a unei stive de lemne.

creșcut², ~a a [At: DOSOFTEI, ap. GCR I, 256/22 / Pl: ~uți, ~e / E: *crește*] 1 (Înv) Născut². 2 (Înv) Fătat². 3 Încolțit². 4-5 vi (D. oameni, animale, plante) (Care s-a dezvoltat sau) căruia i s-a dezvoltat o parte a organismului datorită proceselor vitale. 6 (Înv; d. cereale) Răscop². 7 (Bot; îc) **Ridiche** ~ă Cucutoasă. 8 (Îs) **Ceapă** ~ă Ceapă care a încolțit. 9 (Pex; d. unele plante) Care a dat lujeri, muguri, frunze în timpul depozitării. 10 (D. o parte tăiată, rănită, uzată a organismului) Regenerat². 11-12 (îoc a se micșora, a descresce) Care (s-a ivit în depărtare și) se apropie. 13 Care ia proporții tot mai mari. 14 Propagat². 15 Răspândit². 16 Care și-a mărit intensitatea. 17 Care a prins putere. 18 Care a progresat. 19 Umflat². 20 Ridicat². 21 Lungit². 22 Întărit². 23 Adăugat². 24 Întins². 25 (D. aluat) Dospit². 26 (Fig) Care sporește în importanță. 27 (D. ape) Care și-a mărit adâncimea. 28 (D. animale) Devenit adult. 29 (D. copii) Maturizat². 30 Care a fost ajutat să se dezvolte. 31-32 (D. copii, animale sau plante) Îngrijit de când s-a născut sau a răsărit și până la maturizare. 33 Cultivat². 34 (D. animale) Prăsit². 35 (D. animale) Adoptat². 36 (D. copii) Educat². 37 (D. animale) Dresat². 38 Instruit². 39 (Înv; îla) ~de suflet Înfiat². 40-41 (Înv; d. oameni; îe) ~bine (sau ~rău) Care este bine (sau rău) educat. 42 Evaluat². 43-44 (Înv; d. oameni) Care și-a ridicat nivelul (profesional sau) cultural. 45 (D. cadre, specialiști) Format². 46 (D. copii) Căruia i-a trecut copilăria.

creșol sm vz **crezol**

creșon sn [At: PANTU, PL.² / Pl: ~oane / E: fr *cresson*] (Bot) 1 Plantă erbacee leguminoasă anuală din familia cruciferelor, cu flori albe mici, cultivată pentru frunzele ei folosite ca salată sau condimente Si: *hrenița* (*Lepidium sativum*). 2 Bruncuț (*Isatis tinctoria*). 3 Cardame (*Lepidium sativum*). 4 Năsturel (*Nasturtium officinale*).

creșta [At: ECONOMIA 158/21 / Pzi: ~tez / E: dr *creastă*] 1 vt A face tăieturi în carne pentru a se frige mai ușor Si: a *încresca*. 2 vt A tăia slănină până la șorici, încât să aibă forma unei creste de cocoș Si: a *încresca*. 3 vt A face o tăietură în formă de cruce la ceapă sau ridiche, pentru a pătrunde sarea Si: a *încresca*. 4-5 vt A face tăieturi (pe suprafața sau) pe marginea unui obiect Si: a *încresca*. 6 vt A tăia ceva în formă de creastă de cocoș Si: a *încresca*. 7 vt A tăia, cu scop ornamental, adâncituri egale, la distanță egală, în scoarța unui lemn Si: a *încresca*. 8 vt A scobi. 9-10 vt A întrerupe uniformitatea unei suprafețe (netede sau) de aceeași culoare Si: a *încresca*. 11 vt A însemna ceva printr-o tăietură Si: a *încresca*. 12 vt (îe) A ~pe răboj A face o tăietură pe răboj pentru a ține socoteala. 13 vt (Fig; îae) A ține minte pentru a răsplăti ceva. 14 vt (Înv; îe) A ~pe cineva A băga pe cineva în seamă. 15 vt A face o tăietură dreaptă și una oblică, intersectate într-un obiect, pentru a lua o bucăciță din el Si: a *încresca*. 16 vt A face o incizie în formă de cruce Si: a *încresca*. 17-18 vir A (se) răni ușor Si: a (se) *încresca*. 19 vt (Reg; fig) A bate.

creștare sf [At: MEHEDINȚI, G. F. 114 / Pl: ~ări / E: *creșta*] 1 Efectuare a unor tăieturi în carne pentru a se frige mai ușor Si: *creștat*¹ (1), *creștatură* (1), *încrescare*, *încrescat*¹ (1), *încresătură*. 2 Efectuare a unor tăieturi în slănină, până la șorici, încât să aibă forma unei creste de cocoș Si: *creștat*¹ (2), *creștatură* (2), *încrescare*, *încrescat*¹, *încresătură*. 3 Efectuare a unei tăieturi în formă de cruce, la ceapă sau ridiche, pentru a pătrunde sarea Si: *creștat*¹ (3), *creștatură* (3), *încrescare* (3), *încrescat*¹, *încresătură*. 4-5 Efectuare a unor tăieturi (pe suprafața sau) pe marginea unui obiect Si: *creștat*¹ (4-5), *creștatură* (4-5), *încrescare*, *încrescat*¹, *încresătură*. 6 Tăiere a unui obiect în formă de creastă de cocoș Si: *creștat*¹ (6), *creștatură* (6), *încrescare*, *încrescat*¹, *încresătură*. 7 Tăiere, în scop ornamental, a unor adâncituri egale la distanță egală în scoarța unui lemn Si: *creștat*¹ (7), *creștatură* (7), *încrescare*, *încrescat*¹, *încresătură*. 8 Scobire. 9-10 Întrerupere a uniformității unei suprafețe (netede sau) de aceeași culoare Si: *creștat*¹ (9-10), *creștatură* (9-10), *încrescare*, *încrescat*¹ (9-10), *încresătură*. 11 Însemnare a ceva printr-o tăietură Si: *creștat*¹ (11), *creștatură* (11), *încrescare*, *încrescat*¹, *încresătură*. 12 (îe) ~pe răboj Efectuare a unei tăieturi pe răboj, pentru a ține socoteala Si: *încrescare pe răboj* Vz *încrescare*. 13 (Fig; îae) Memore pentru a răsplăti ceva Si: *încrescare pe răboj* Vz *încrescare*. 14 Efectuare a unei tăieturi drepte și a uneia oblice, intersectate, într-un obiect, pentru a lua o bucăciță din el Si: *creștat*¹ (12), *creștatură* (12), *încrescare*, *încrescat*¹, *încresătură*. 15 Efectuare a unei incizii în formă de cruce Si: *creștat*¹ (13), *creștatură* (13), *încrescare*, *încrescat*¹, *încresătură*. 16 Rănire ușoară Si: *creștat*¹ (14), *creștatură* (14), *încrescare*, *încrescat*¹, *încresătură*. 17 (Reg; fig) Batare a cuiva Si: *creștat*¹ (15), *creștatură* (15).

creștas sm vz **cârștas**

creștat¹ sn [At: NOM. MIN. 371 / Pl: ~uri / E: *creșta*] 1-7 Creștare (1-7). 8 Scobire. 9-15 Creștare (9-11, 14-17).

creștat², ~a [At: LEX. MARS. 200 / Pl: ~ați, ~e / E: *creșta*] 1 a (D. carne) Care are mai multe tăieturi, pentru a se frige mai ușor Si: *încrescat*² (1). 2 a (D. slănină) Care are tăieturi până la șorici, încât să aibă formă de creastă de cocoș Si: *încrescat*² (2). 3 a (D. ceapă sau ridiche) Care are tăieturi în formă de cruce, pentru a pătrunde sarea Si: *încrescat*² (3). 4-5 a (D. obiecte) Care are tăieturi (pe suprafața sau) pe marginea sa Si: *încrescat*² (4-5). 6 a (D. obiecte) Tăiat în formă de creastă de cocoș Si: *încrescat*² (6). 7 a (D. lemn) Ornamentat cu tăieturi egale la distanță egală în scoarța sa Si: *încrescat*². 8 a Scobit². 9-10 a (D. suprafețe) A cărei uniformitate de netezime sau de culoare este întreruptă Si: *încrescat*² (9-10). 11 a Însemnat printr-o tăietură Si: *încrescat*² (11). 12 a Însemnat pe răboj pentru a ține socoteala. 13 a (Fig) Memorat pentru a fi răsplătit. 14 a (D. obiecte) Din care s-a luat o bucăciță, printr-o tăietură dreaptă și una oblică intersectate. 15 a Căruia i s-a făcut o incizie în formă de cruce Si: *încrescat*² (15). 16 a Rănit ușor Si: *încrescat*² (16). 17 a (Fig; reg) Bătut². 18 a Cu colțuri pe margine. 19 sm Rotiță de fier dințată, care servește la mișcarea carului joagărului. 20 sm Colac mare, din făină de grâu, cu mai multe împletituri și creștături în cruce, pentru înmormântări și sfeștanii. 21 a (D. țărături) Neregulat². 22-23 smf (Gmt) (Cocoș sau) găină.

crestavete *sn* *vz. castravete*

crestălu *sn* [At: PĂCALĂ, M. R. 453 / Pl: ~lăi / E: *cresta* + -*alău*] (Reg) Instrument constând dintr-un lemn cilindric crestă, pentru sfărâmarea brânzei la stână Si: (reg) *creastă* (24), *crestău* (1), *crestez* (1), *ravar*. *crestăneasă*¹ *sf* *vz. cărstăneasă*

*crestăneasă*² *sf* [At: DA / Pl: ~ese / E: nct] (Bot) Avrămeasă (*Gratiola officinalis*).

crestător, ~oare [At: LEX. MARS. / Pl: ~i, ~oare / E: *cresta* + -*tor*] 1-14 *smf, a* (Persoană) care creștează (1-7) Si: *încrestător*. 15-16 (Persoană) care scobește Si: *încrestător* (15-16). 17-18 *smf* Unealtă pentru scobit sau incizat Si: *încrestător*. 19-20 *smf, a* (Înv) (Persoană) care supraveghează și notează pe răboj, pentru a ține socoteala a ceva Si: *încrestător*. 21-26 *smf, a* (Persoană) care creștează (15-16, 18) Si: *încrestător*. 27-28 *smf, a* (Reg; fig) (Persoană) care bate.

crestătură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: ~ri / E: *cresta* + -*tura*] 1-7 Crestare (1-7). 8 Scobire. 9-15 Crestare (9-11, 14-17). 16 Tăietură. 17 Incizie. 18-19 Semn (pe răboj) Si: *crestează* (3-4), *crestez* (2-3), *încrestătură*. 20 Tăietură dintr-un material cu colțuri Si: *crestează* (5), *încrestătură*. 21-22 Sculptură în lemn (cu ornament în zigzag sau) cu tăieturi egale la distanțe egale Si: *crestează* (6-7), *crestez* (4-5), *încrestătură*. 23 Făgaș. 24 Văgăună. 25 Tăietură într-un lemn de construcții pentru a fi îmbinat cu altul Si: *crestează* (10), *crestez* (6), *încrestătură*. 26-27 Deschizătură (strâmbă sau) strâmtă Si: *crestează* (11-12), *încrestătură*. 28 Semn crestă pe urechile oilor pentru a fi recunoscute. 29 (Lpl) Procedu al artei populare de ornamentare a lemnului prin cioplire, scrijelire sau crestare, folosit la elemente arhitectonice, la mobilier, la unelte și obiecte de uz casnic etc.

crestătea *sf* [At: LB / Pl: ~ele / E: *crestat* + -*ea*] (Bot; reg) 1 Susai-pădureț (*Mycelis muralis*). 2 Salata-iepurelui (*Prenanthes purpurea*). 3 Vătă-mătoare (*Anthyllis vulneraria*).

crestătel [At: MARDARIE, L. 51 / V: ~tet~ / Pl: ~ci / E: *crestat* + -*el*] 1 *sm* (Bot; reg) Vătămătoare (*Anthyllis vulneraria*). 2 *sn* Unealtă a olarului cu care creștează oalele la gură.

crestătica *sf* [At: H X, 354 / Pl: ~ici / E: *crestat* + -*ica*] 1-3 (Bot; reg) Crestățea (1-3).

crestău *sn* [At: CHEST. IV, 67 / Pl: ~taie / E: *creastă* + -*au*] (Reg) 1 Crestălu. 2 Întindere de apă. 3 Lac pe vârful unui munte.

crestăvete *sn* *vz. castravete*

crestăz *sn* *vz. crestez*

crestează *sf* [At: ANTIPA, P. 170 / Pl: ~eze / E: *cresta* + -*ează*] (Reg) 1 Tăietură. 2 Incizie. 3-10 Crestătură (18-22, 25-27). 11 Făgaș. 12 Văgăună.

crestelnită *sf* *vz. cristelnită*

cresteneasă *sf* *vz. cărstăneasă*

crestet *sm* *vz. crestei*

crestetel *sm* *vz. crestătel*

crestez *sn* [At: VÎRCOL, V. / V: ~făz / Pl: ~eze / E: *cresta*] (Reg) 1 Crestălu. 2-6 Crestătură (18-19, 21-22, 25). 7 Crestătură (7) în pragul de sus al prispei. 8 Parte bătută cu scânduri la pridvor.

crestița *sf* [At: DICT. / Pl: ~te / E: *creastă* + -*ita*] 1-38 (Șhp) Creastă (1-2, 16-20, 22-27, 29-34) (mică).

crestomație *sf* *vz. crestomație*

crestomație *sf* [At: CRESTINESCU / V: ~atie / Pl: ~ii / E: fr *chrestomathie*, ngr *χρηστομαθία*] 1 Culegere de texte din diferiți autori, reprezentative pentru valoarea lor filologică, istorică, documentară Si: *analecte*. 2-3 Culegere de texte literare (aparținând scriitorilor clasici) Si: *antologie*.

crestos, ~oasă *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 191 / Pl: ~oși, ~oase / E: *creastă* + -*os*] 1-10 Cu creastă (1-2, 16-18) (mare). 11-24 Cu (multe) creste (19-20, 30-34). 25 (Înv) Crestat².

crestură *sf* [At: T. PAPAHAĞI, M., ap. DA ms / Pl: ~ri / E: *cresta* + -*ura*] Crestătură la vârtej.

crestuș *sn* [At: DAMÉ, T. 9 / Pl: ~e / E: *cresta* + -*uș*] (Reg) 1 Gură în inima carului. 2 Creasta leucii. 3 Gaură în caș.

cresus *sm* [At: DN³ / Pl: ~uși / E: fr *crésus*] (Liv) Om foarte bogat.

creșă *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 108, 12/3 / Pl: ~se / E: fr *crèche*] 1-3 (Clădire pentru o) instituție (și personalul aferent) care asigură

creșterea copiilor până la vârsta de 3 ani, un număr de ore sau zile, săptămânal.

creștal *sn* *vz. cristă*

crășne *sf* [At: FRÂNCU - CANDREA, M. 99 / Pl: ~ / E: nct] (Îrg) Pârghie cu două cărlige, cu care se cărau ciuberele cu apă.

creaște *v* *vz. crește*

crește [At: COD. VOR. 145/3 / V: (înv) ~eaș~ / Pzi: *cresc* / E: ml *creștere*] 1 *vi* (D. animale și păsări sălbatice) A se naște și a se mări treptat, până la maturitate. 2 *vi* (D. animale și păsări sălbatice) A se dezvolta, făcându-se mai mare, înalt, gros etc. 3 *vi* A trăi. 4-5 *vi* (Îe) (Să) ~*ti* (sau, îrg, *creștere-ai*) *mare!* Formulă de salut sau de mulțumire (adresată unui copil). 6 *vi* (D. plante; îlv) A ~*împrejur* A se întinde. 7 *vi* (Îe) A ~*văzând cu ochii* (sau *ca din apă*) A crește foarte repede. 8 *vi* (Pop; îlv) A ~*în burtă* (sau a ~*carnea pe cineva*) A se îngrășa (de prea multă mâncare). 9 *vi* (Pfm; îe) A ~*carnea pe cineva* A-i merge cuiva bine. 10 *vi* (Pfm; îae) A fi mulțumit. 11-12 *vi* (Pfm) A ~*inima din* (sau *în*) *cineva* ori *a-i* ~*cuiva sufletul* sau *pieptul* A simți o mare bucurie sau mulțumire. 13 *vi* (D. o parte a corpului unui animal) A ajunge în starea originală. 14 *vi* A se face la loc Si: *a se refăce*. 15 *vi* (D. păr, pene etc.) A apărea. 16 *vi* (Adesea îoc *a descrește*, *a se micșora*, *a scădea*) A se ivi (în depărtare) și a se mări prin apropiere. 17 *vi* (D. ape) A se umfla. 18 *vi* (D. aluat) A-și mări volumul. 19 *vi* (D. zile, nopți, vreme, timp; adesea îoc *a descrește*, *a se micșora*, *a scădea*) A dura mai mult. 20 *vi* (D. zgomote, sunete, glas etc.; adesea îoc *a descrește*, *a se micșora*, *a scădea*) A deveni mai puternic (în vibrații). 21 *vi* (D. națiuni, popoare; adesea îoc *a descrește*, *a scădea*) A se înmulți ca număr. 22 *vi* (D. avere, bunuri; adesea în opoziție *a descrește*, *a se micșora*, *a scădea*) A spori ca număr, valoare etc. 23 *vi* (De obicei, cu determinări care indică substanța înlocuită; adesea îoc *a se micșora*, *a scădea*, *a descrește*) A deveni mai puternic și mai greu de suportat. 24 *vi* (D. defecte ale obiectelor; adesea îoc *a se micșora*, *a scădea*, *a descrește*) A deveni mai intens și mai adânc. 25 *vi* (D. boli, simptome, epidemii etc.) A se întinde pe o arie mai mare. 26 *vi* (D. forme de teren) A deveni mai mare, prin apropiere. 27 *vi* (D. oameni sau acțiunile, manifestările etc. lor) A progresa. 28 *vi* (D. ape) A se umfla. 29 *vi* (D. nivelul apelor) A se ridica. 30 *vi* (D. aluat, pâine, cozonac etc.) A-și mări volumul prin dospire. 31 *vi* (Îvr; d. lână) A deveni mai mare. 32 (Rar; d. timp sau unități de timp) A deveni mai lung. 33 *vi* (D. timp sau unități de timp) A se adăuga. 34 *vi* (D. ură) A se mări. 35 *vi* (C. i. copii) A îngriji să se dezvolte bine. 36 *vi* (C. i. plante) A cultiva. 37 *vi* (C. i. animale) A prăsi. 38 *vi* (C. i. copii) A educa. 39 *vi* (C. i. copii) A instrui. 40 *vi* (D. oameni) A-și ridica nivelul profesional, cultural etc.

creștere *sf* [At: MARDARIE, L. 304 / V: (înv) ~tire, ~eas~ / Pl: ~ri / E: *crește*] 1 Mărire treptată, până la maturitate. 2 Întindere continuă în mărime, înălțime, grosime etc. 3 Trăire. 4 (Îs) ~*în burtă* Îngrășare. 5 (Șis ~*la loc*) Ajungere în starea originală. 6 (Îas) Refacere. 7 (Adesea îoc *descreștere*, *micșorare*, *scădere*) Ivire (în depărtare) și mărire (prin apropiere). 8 Umflare a apelor. 9 Mărire a volumului unui aluat. 10 (Adesea îoc *descreștere*, *micșorare*, *scădere*) Mărire a duratei nopții, a zilei, a timpului etc. 11 (Adesea îoc *descreștere*, *micșorare*, *scădere*) Mărire a vibrației unui zgomot, sunet sau glas. 12 (Adesea îoc *descreștere*, *micșorare*, *scădere*) Sporire, ca număr, valoare etc. a bunurilor, a averii. 13 (Adesea îoc cu *descreștere*, *micșorare*, *scădere*) Intensificare a durerilor, suferințelor. 14 Întindere pe o arie mai mare a bolilor, simptomelor, epidemiilor. 15 (Adesea îoc *descreștere*, *micșorare*, *scădere*) Evoluție. 16 Umflare a apelor. 17 Ridicare (a nivelului unei ape). 18 Mărire a volumului prin dospire. 19 (Rar) Lungire a timpului unei acțiuni. 20 Adăugare a timpului unei acțiuni. 21 Umflare a boabei de cereale. 22 Îngrijire (bună) a copiilor. 23 Cultivare a plantelor. 24 (Înv; de obicei lpl) Produs (agricol). 25 Prăsiere a animalelor. 26 Educare a copiilor. 27 Instruire a copiilor. 28 Ridicare a pregătirii profesionale, a nivelului cultural etc.

creștet *sn* [At: PALIA (1581), ap. GCR I, 36 / V: (reg) ~tut / Pl: ~e, ~uri / E: *crește* + -*er*] 1 (Atm; pfm) Sinciput. 2 Punctul cel mai înalt al

capului. 3 (Pfm) Fontanelă. 4 (Îlav) **Din** (sau **de la**) ~ **până-n tălpi** (ori **în talpă** sau **la picioare**) ori **din talpă** (sau **tălpi**) **până în** ~ Peste tot corpul. 5 (Îlav) **Din** (sau **de la**) ~ **până-n tălpi** (ori **în tălpi** sau **la picioare**) De sus în jos. 6 (Îe) **Nu-i trece** (sau **nu-i vine**) **nici prin** ~ (ori ~ **ul**) (**capului**) Nu-și poate închipui. 7 (Îae) Nu-i trece prin minte. 8 (Reg; Îe) **A-i scoate cuiva** (ceva) **prin** ~ A cicăli. 9 (Reg; Îae) A dojeni. 10 (Reg; Îae) A tot aminti de-o binefacere pe care a făcut-o. 11-12 (Părul din) vârful capului. 13 (Pop) Căpătâi (1). 14-16 Vârf ascuțit (de munte, de stâncă, de copac etc.) Si: *cap, coamă, creastă, culme, pisc*. 17 (Gmt) Punctul de întâlnire al laturilor Si: *vârf*. 18 (Reg; pex) Partea cea mai de sus și ascuțită a unei clăii Si: *vârf*. 19 (Reg) Parte a morii nedefinită mai îndeaproape. 20 (Înv; pan) Personalitate. 21 (Înv; pan; d. o situație, o stare) Vârf.

creștin, ~a [At: COD. VOR. 136/8 / Pl: ~i, ~e / E: ml *christianus*, ~a] 1 a Care aparține creștinismului Si: *creștinesc* (1). 2 a Privitor la creștinism Si: *creștinesc* (2). 3 a Specific creștinismului. 4 a Care provine de la creștinism. 5 a De creștinism. 6 a (Îs) *Era ~a* Eră în care anii se calculează de la nașterea lui Hristos. 7 smf Adept al creștinismului. 8 smf (Pfm) Persoană. 9 (Îs) ~ *bun* Om bun.

creștina [At: BIBLIA (1688) / Pzi: ~nez / E: *creștin*] 1-2 vtr A (se) face creștin (3) Si: (reg) a (se) *creștini* (1-2). 3-4 vtr (Pfm; în religia creștină; spc) A (se) boteza. 5-6 vtr A (se) converti la creștinism. 7 vt A face cu forța pe cineva creștin (7). 8 vt A stropi cu agheasmă. 9 vt A se lăsa stropit cu agheasmă.

creștinare sf [At: DICT. / Pl: ~nări / E: *creștina*] 1 Trecere la creștinism. Si: (îvr) *creștinătura*, (la moți) *creștinie*, (reg) *creștinire*. 2 (Înv) Botezare. 3 Stropire cu agheasmă.

creștinaș sm [At: GRAIUL I, 130 / Pl: ~i / E: *creștin* + -aș] 1-2 (Șhp) Creștin (7) (tânăr).

creștinat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ? / E: *creștină*] 1-4 Creștinare (1-4). **creștinat²**, ~ă a [At: DOSOFTEI, V. S. 85 / Pl: ~ați, ~e / E: *creștina*] 1 Care s-a făcut creștin (7). 2 Botezat. 3 Care s-a convertit la creștinism. 4 Care a fost făcut cu forța creștin (7). 5 Care a fost stropit cu agheasmă.

creștinătate sf [At: CORESI, EV. 36/36 / E: ml *christianitas*, -atis sau *creștin* + -tate] 1 (Îvp) Creștinism. 2 Purtare creștinească (1). 3 Totalitatea creștinilor (7). 4-5 (Pex) Țările (sau popoarele) creștine (1) din lume.

creștinător, ~oare smf, a [At: DA ms / Pl: ~i, ~oare / E: *creștin* + -ător] 1-2 (Nob) (Persoană) care creștinează (1) pe cineva.

creștinătura sf [At: DOSOFTEI, V. S. 90/2 / E: *creștin* + -ătura] (Îvr) Creștinare (1).

creștinăție sf [At: DOSOFTEI, V. S. 184 / E: *creștin* + -ație] (Îvr) Creștinism.

creștinească sf vz *cârstănească*

creștinesc, ~ească a [At: CORESI, EV. 1 / Pl: ~ești / E: *creștin* + -esc] 1-2 Creștin (1-2). 3 (Îvr) Cumsecade. 4 (Înv) Uman.

creștinește av [At: URECHE, ap. LET. I, 172/29 / E: *creștin* + -este] 1 Ca un creștin (7). 2 În felul creștinilor (7). 3 Pe înțelesul tuturor Si: *limpede, omeneste, popular*. 4 Uman.

creștini vtr [At: VICIU, COL. 98 / Pzi: ~nesc / E: *creștin* + -i] 1-2 (Reg) A (se) creștina (1-2).

creștinie sf [At: FRÂNCU - CANDREA, ap. TDRG / E: *creștin* + -ie] (La moți; din necesități de rimă) Creștinare (1).

creștinire sf [At: DICT. / Pl: ~ri / E: *creștini*] 1-4 (Reg) Creștinare (1-4).

creștinism sns [At: NEGRUZZI, S. I, 243 / E: *creștin* + -ism] Religie la baza căreia stă credința în persoana și învățăturile lui Iisus Hristos Si: (îvp) *creștinătate* (1), (înv) *creștinăție*.

creștere sf vz *creștere*

creștit sn vz *creștet*

cretaceu, ~cee [At: CADE / Pl: ~cee, ~cei / E: fr *crétacé*, lat *cretaceus*] 1 a Specific cretei (1). 2 a Care se referă la cretă (1). 3 a Care provine de la cretă (1). 4 a Care aparține cretei (1). 5 sn (Glg) Cretacic (1).

cretacic, ~ă [At: LTR² / Pl: ~ici, ~ice / E: ns cf fr *crétacé*] (Glg) 1 sn Ultima perioadă a erei mezozoice. 2 a Care ține de cretacic (1).

creta sf [At: CALENDARIU (1814), 191/29 / V: (reg) ~cda, *crida*, ~cîta, *crită* / Pl: ~te / E: lat *creta*, pn *Krejder*, ucr *Krijda*] 1 Carbonat de calciu alb și fărâmișos, formând straturi geologice importante, mai ales de origine organică. 2 Bucată de cretă (1) (amestecată, uneori, cu substanțe colorante) în formă de baton sau de creion, cu care se scrie sau se însemnează pe tablă (pe o placă, o stofă etc. de culoare închisă) Si: (îrg) *tibișir*.

cretet sn vz *cătreț*

cretin, ~ă smf, a [At: C. PETRESCU, C. V. 241 / Pl: ~i, ~e / E: fr *crétin*] 1-2 (Persoană) care suferă de cretinism (1). 3-4 (Pex) (Om) stupid.

cretinism sn [At: DA / Pl: ~e / E: fr *crétinisme* sau *cretin* + -ism] 1 Boală (congenitală) în primii ani ai copilăriei, cauzată de dezvoltarea insuficientă a creierului, asociată cu o insuficiență a tiroidei, care se manifestă prin tulburări în creștere, prin înapoiere mintală etc. 2 Tâmpenie.

cretiniza vtr [At: DEX² / Pzi: ~zez / E: fr *crétiniser*] 1-4 A deveni sau a face să devină cretin (1-2). 5-6 (Pex) A (se) prosti.

cretinizare sf [At: DEX² / Pl: ~zări / E: *cretiniza*] 1 Îmbolnăvire de cretinism (1). 2 (Pex) Prostire.

cretintă sf vz *cătrintă*

creton sn [At: GÎRLEANU, N. / Pl: ~uri și ~oane / E: fr *cretonne*] (Cmr) Țesătură imprimată, rezistentă și groasă, cu băteală de câneapă și urzeală de in, pentru huse, draperii etc.

cretos, ~oasă a [At: C. PETRESCU, Î. I, 4 / Pl: ~oși, ~oase / E: *creta* + -os] 1 Cu multă cretă. 2 Precum creta.

cret, ~eață [At: ANON. CAR. / V: (reg) *crată*, *crăt* / Pl: ~i, ~e și ~uri / E: nct] 1-2 a (D. păr, lână; îoc *neted*, *lins*) Răsucit în inele sau în spirală Si: (reg) *buclat*, *încărlionțat*. 3 a (Pan; d. ape; îoc *lin*) Cu valuri Si: *încrêțit*.

4-5 av (Îe) A (se) face ~ A (se) încrêții. 6 a (D. ființe, blană sau haine de blană) Cu părul ondulat. 7-8 a (Pan) Care prezintă ridicături și adâncituri sau cute (naturale). 9 a Îndoit în cute regulate Si: *încrêțit*, *ondulat*, *plisat*.

10 av (Reg; Îe) *Calcă* ~ *Calcă* mândru. 11 a (Imp) Zbârcit. 12-13 sm (Mpl) Păr ondulat de la natură sau încrêțit Si: *bucła*, *cârlionț*, *creteala* (1), (îrg) *crețitura* (1), *zuluf*. 14-15 sn Îndoitură la haine sau la cizme Si: *cuta*, *fald*, (reg) *curmatura*, *unda*. 16 sn (Cmr; înv) Ață de humbac răsucită Si: *cretișor* (2), *extra-cret*. 17 sn Încrêțitură a pielii Si: *cută*, *zbârcitura*. 18 sf (Bot; reg) Nalbă (*Lavatera thuringiaca*). 19 sf (Bot; reg) Izmă creată (*Mentha crispă*). 20 sf (Bot; reg; pex) Izmă creată (*Mentha suaveolens*).

21 sf (Bot; reg; pex; lpl) Încrêțiturile de pe partea de dedesubt a pălăriei unor bureți. 22 (Bot; reg) Mușcată creată (*Pelargonium radula*). 23 (Bot; reg; șis *crată broaștelor*) Vetrice (*Tanacetum vulgare*). 24 sf (Bot; reg) Varietate de struguri albi. 25 sn (Înv; pan) Depresiune de teren cutată.

cretar¹ sm [At: BORZA, D. 226 / Pl: ~i / E: *cret* + -ar] (Bot; reg) Gorun (*Quercus petraea*). **cretar²** sm vz *crețiar* **cretat**, ~ă a [At: C. PETRESCU, C. V. 169 / Pl: ~ați, ~te / E: *cret* + -at] (Nob) Cu crețuri (5). **cretărel** sm [At: BORZA, D. 13 / Pl: ~ei / E: *cretar* + -el] (Bot; reg) Crețioară (*Alchemilla vulgaris*).

creteală sf [At: MOLDOVAN, T. N. / Pl: ~eli / E: *cret* + -eală] (Reg) 1-2 Creț (13-14). 3 Cusătură încrêțită.

cretesc am [At: DA / E: *Crețu* + -esc] 1-2 (Pop; îs) *Măr* ~ (Specie de măr autohton, mare, turtit, cu coaja verzuie sau gălbui, acoperită parțial cu dungi roșii, cu gust acrișor și cu aromă specifică).

creți vtr [At: DICT. / Pzi: ~tesc / E: *cret* + -i] 1-2 (Înv; d. păr) A (se) încrêți.

cretișor, ~oară [At: LB / V: *crățișoară* / Pl: ~i, ~oare / E: *cret* + *isor*] 1-2 (Șhp) (Cam) creț (1). 3 sn (Cmr) Creț (11). 4 smf Plantă erbacee din familia rozaceelor cu flori mici, verzi-gălbui (*Alchemilla vulgaris*) Si: *brumărie*, *plască*, *plească*, *umbrarul-doamnei*. 5 sf Ciupercă comestibilă, albă, cu tulpina groasă, ramificată, care crește vara și toamna în păduri de brad (*Dryodon coralloides*) Si: (reg) *barba-caprei*, *brânca-ursului*, *burete creț*, *bureți de conopidă*, *curelice*, *laba mâței*, *mieloșel*, *opintici*.

tozmăgel. 6 sf (Bot; reg) Izmă creată (*Mentha crispa*). 7 sf (Bot; reg) Burete de conopidă (*Rumaria coralloides*). 8 sm (Bot; reg) Vindecă (*Betonica officinalis*).

crețitură sf [At: LB / Pl: ~ri / E: *creț* + -itura] (Îrg) 1 Creț (9). 2 Zbârcitură.

crețos, ~oasă a [At: DICT. / Pl: ~oși, ~oase / E: *creț* + -os] (Nob) Cu crețuri (1).

crețului, ~ie a [At: D. ZAMFIRESCU, R. 6 / Pl: ~ii / E: *creț* + -ului] Cu părul creț (1).

crețură sf [At: SLAVICI / Pl: ~re / E: sgp *crețuri* (pl lui *creț*)] (Îrg) Zbârcitură.

crețușcă sf [At: DAMÉ, T. 188 / Pl: ~ște / E: *creț* + -ușcă] 1 Plantă erbacee din familia rozaceelor cu flori albe, mirositoare cu proprietăți diuretice (*Filipendula ulmaria*) Si: (reg) *aglică, barba-caprei, caprifoaie, pepenică, sânziană, smântânică, taulă, teișoară, voinicească*. 2 (Bot; reg) Taulă (*Spiraea crenata*). 3 (Bot; reg) Cununiță (*Spiraea ulmifolia*). 4 (Bot; reg) Ferigă-de-câmp (*Pteridium aquilinum*). 5 (Bot; reg) Barba-caprei (*Calacera viscosa*).

creuzet sn [At: LTR / P: *cre-u* / V: (iuz) ~zot / Pl: ~e / E: fr *creuset*] 1 Vas în formă de con trunchiat, construit din porțelan, cuarț, grafit sau din felurite metale, folosit pentru topirea sau calcinarea unor substanțe. 2 (Ind) Partea inferioară a unui furnal înalt, în care se varsă metalul topit. 3 (Tip) Rezervor al unei mașini de format litere, în care se topește aliajul.

creuzot sn vz *creuzet*

crevasă sf [At: DN³ / Pl: ~se / E: fr *crevasse*] 1 Crăpătură într-un bloc mare de gheață. 2 (Rar) Crăpătură a pielii.

crevat sn vz *crivat*

crevală sf vz *crivat*

crevetar sn [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *crevetin*] Ambarcație specială pentru pescuit moluște (creveți, crabi etc.).

crevetă sf [At: ANTIPA, P. 279 / Pl: ~te / E: fr *crevette*] Crustacee marine comestibile, asemănătoare racilor.

crez sn [At: (a. 1675) GCR I, 220/12 / Pl: ~uri / E: pzi p. 1 înv de la *crede*] 1 Mărturisire de credință a dogmei creștine (stabilită la Niceea). 2 (Pgn) Totalitatea principiilor, ideilor și convingerilor cuiva.

crezare sf [At: PRAVILA (1814), 12/17 / Pl: ~zări / E: *crede*] 1 (Mcv a avea, a da) Încredere. 2 (Înv) Credință.

crezacios, ~ciosă a [At: KLEIN, D. 42 / V: ~zeci- / Pl: ~oși, ~oase / E: *crede* + -acios] (Îvr) Credul.

crezământ sn [At: PANN, P. V. I, 123/8 / Pl: ~uri / E: *crede* + -ământ] (Înv) 1 Încredere. 2 (Îlav) Cu ~ Cu adevărat. 3 (Îe) A da (sau a pune) ~ A da crezare. 4 (Îe) A afla (sau a avea) ~ A se bucura de încredere. 5 Acceptare. 6 Înțelegere. 7 Considerație. 8 Milă.

crezător, ~oare a [At: CANTEMIR, IST. 294 / Pl: ~i, ~oare / E: *crede* + -ător] (Îvp) Încrezător.

crezecios a vz *crezacios*

crezol sn [At: DN³ / V: ~esol / Pl: ~i / E: fr *crésol*] Lichid extras din gudronul de cărbune, asemănător fenolului, cu proprietăți antiseptice.

crezut¹ sn [At: N. COSTIN, ap. LET. I², 106 / Pl: (rar) ~e / E: *crede*] 1 (Îla) De ~ Vrednic de încredere. 2 (Îal) Care poate fi acceptat. 3-4 (Îe; Îlav) (A da ceva) pe ~e (A da ceva) pe credit.

crezut², ~a [At: PSALT. HUR., ap. PSALT. 300 / Pl: ~uți, ~e / E: *crede*] 1 a În care poți crede (1). 2 a Căruia poți să-i dai încredere. 3 a Pe care te poți bizui. 4 a Care merită încredere. 5 a Bănuț. 6 a (Reg) Închipuit. 7 a (Reg) Încrezut. 8-9 smf. a (Nob) (Persoană) care crede (1).

crezuție sf [At: PALIA (1582), 7/27 / Pl: ~ii / E: *crezut* + -ie] (Nob) Încredere.

cri i [At: DEX² / E: fo] (Are) Imită strigătul greierului.

criant, ~a [At: DEX² / P: *cri-ant* / Pl: ~nți, ~e / E: fr *criant*] (Frm) Tipător.

crib sn [At: LTR / Pl: ~uri / E: eg *crib*] (Teh) Construcție de lemn, zidărie sau metal, executată în albia unui râu pentru protecția pompei care se alimentează din apa respectivă.

cribdă sf [At: CONV. LIT. LIV, 166 / Pl: ~de / E: srb *krivda*] (Sbm; Olt; Îlcp) Înșelătorie.

cribdos, ~oasă a [At: CADE / Pl: ~oși, ~oase / E: *cribdă* + -os] (Olt) Nedrept.

cribit sn vz *chibrit*

criblură sf [At: DN³ / Pl: ~ri / E: fr *criblure*] Piatră dură, sfărâmată mărunț și sortată, folosită la lucrări de asfaltare.

cribriiform, ~a a [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr *cribiforme*] (D. formații anatomice) Perforat ca o sită.

cribrit sn vz *chibrit*

cric¹ sn [At: DA / Pl: ~uri / E: nct] (Reg) Suman scurt și strâmt.

cric² sn [At: LTR / Pl: ~uri / E: fr *cric*] Aparat simplu pentru ridicarea (prin împingere în sus) a greutateților.

cricală sf [At: BUDAI-DELEANU, ap. CADE / Pl: ~le / E: *cârcală* cf *cârcalic*] (Trs) Tocană făcută cu ceapă multă și cu slănină, îngroșată cu făină bătută cu oțet și puțină apă.

crică av [At: BUL. FIL. IV, 81 / E: cf *parca, matınca*] (Reg) Cred că.

crichet sn [At: DA / Pl: ? / E: eg, fr *cricket*] Joc sportiv între două echipe a câte 11 persoane, în care fiecare echipă trebuie să introducă mingea în poarta adversarului, lovind-o cu niște bastoane speciale.

crici [At: ARHIVA XXIII, 292 / Pzi: ~icesc / E: srb *krikati* cf *crâcni*] 1 vt (Shm; Ban; Olt) A anunța. 2 vt (Reg) A însărcina. 3 vt (Reg) A pune cuiva ceva în vedere. 4 vt (Reg) A stăru. 5 vt (Reg) A sfătui pe cineva prietenește, clar, stăruitor. 6 vt (Reg) A recomanda cuiva ceva. 7 vr (Reg) A se înțelege cu cineva.

crictimă sf vz *cârciumă*

cricni v vz *crâcni*

crico- [At: DN³ / E: fr *crico-*] Element de compunere savantă cu semnificația „(în formă de) inel”.

cricoid an [At: DN³ / P: ~co-id / Pl: ~e / E: fr *cricoide*] (Dctg) Ca un inel.

cridal, ~a a [At: COD. TIV. A, 4/34 / V: *cred-* / Pl: ~i, ~e / E: *crida*² + -al] (Jur; Înv) 1 Falimentar. 2 De faliment. 3 De falit. 4 De concurs. 5 (Îf *credal*; Îs) Masa ~a Totalitate a bunurilor unui falit. 6 (Îas) Totalitate a creditorilor unui falit.

crida¹ sf [At: (a. 1807) IORGA, S. D. XII, 161 / Pl: ~de / E: ger *Krida*] (Cmr) 1 (Gms; Înv; Trs) Stare a falitului. 2 Faliment.

crida² sf [At: DA / Pl: ~de / E: tc *krijda*] (Reg) 1-2 Cretă (1-2).

criei smp vz *creier*

criel sm vz *creier*

crier sm vz *creier*

criergie sf [At: DN³ / P: *cri-er-* / Pl: ~gii / E: fr *cayergie*] Acțiunea înghetului asupra solului și asupra rocilor de suprafață.

crieri smp vz *creieri*

crierișor sm vz *creierișor*

crieruncă sf [At: ȘEZ. IV, 136 / Pl: ~nți / E: *runca* pad *creier*] (Orn; reg) Ieruncă (*Tetrastes banasta*).

criestezie sf vz *criostezie*

crifan¹ sn [At: CHEST. VIII, 19/14 / Pl: ~e / E: nct] (Reg) Crifoi.

crifan² sm [At: KLEIN, D., 228 / Pl: ~i / E: nct] (Îrg) Stâlp.

crifău sn [At: KLEIN, D., 228 / Pl: ~fe / E: nct] 1 Stâlp. 2 Par.

crifoi sn [At: VICIU, GL. / Pl: ~oale / E: cf sl *кpюх*, rs, bg *кpюх*, srb *kruh*] (Trs) Bucată mare Si: (reg) *crihan* (1).

crigal sn vz *crighel*

crigheală sf vz *crivală*

crighel sn [At: SADOVEANU, B. 156 / V: ~igal / Pl: ~e / E: ger *Krögel*] (Gms) Halbă.

crighină sf vz *crivină*

crihala sf [At: I. IONESCU, M. 463 / V: *câră-* / Pl: ~le / E: nct] (Olt) Umezeală.

crihan sn [At: ARHIVA XXIX, 49 / Pl: ~e / E: cf *crifoi*] 1 (Mol; Trs) Crifoi (1). 2 Mămăligă prea vârtoasă. 3 (Îrn; pan) Vlăjgan.

crihancă sf [At: SADOVEANU, N. F. / Pl: ~nce / E: nct] (Reg) Pasăre sălbatică nedefinită mai îndepărtată.

crihen sm vz *crihin*

crihenă sf vz *crihină*

crihin sm [At: BARCIANU / V: ~hen / A: (înv) *crih* / E: säs *Krächchen*, ger *Krieche*] (Bot; Trs; säs) Corcoduș (*Prunus cerasifera*).

crihină sf [At: TDRG / V: ~hena / Pl: ~ne / E: *crihin*] (Bot; säs) Corcodușă.

criili sm vz *creier*

criiri sm vz *creier*

crijak sm [At: URECHE, ap. TDRG / V: (sst) ~at / Pl: ~aci / E: ucr *крижак*, pn *krzyżak*] (Mol; înv) Cruciat.

crijan sm [At: BORZA, D. 46 / Pl: ~i / E: nct] (Bot; reg) Tufănică (*Chrysosplenium indicum*).

erijat sm vz *crijak*

crijmar sm vz *cârciumar*

*crijma*¹ sf [At: DOSOFTEI, MOL. 152 / V: (reg) ~işmă, *crâj*~, *cruşmă*, *cruj*~ / Pl: ~me / E: ucr *крижама*] 1 (Reg) Cadou (care constă într-o pânză nouă, un ştergar sau o cămaşă) adus de naşi la botez. 2 (Buc) Giulgiu. 3 (Reg; îf *criş*~) Legătură de 50 de şindriile. 4 (Reg) Placentă.

*crijma*² sf vz *cârciuma*

crijni v vz *scrâşni*

crijolita sf [At: DHLR II, 545 / Pl: ~te / E: cf *crisolit*] Crisolit.

crilaş sm [At: ANTIPA, P. 429 / Pl: ~i / E: *crilaş* + -aş] (Reg) Ajutor al vătăfului la pescuitul cu lotca.

criła sf [At: POLIZU / V: (Olt) *gr*~, (reg) *crił* / Pl: ~le / E: sl, vsl *крило*, bg *крил*, srb *крил*] 1 (Pes) Fiecare din cele două părți ale năvodului Si: (reg) *aripi*, *difane*, *natre*, *plase*. 2-3 Ceată de oameni (sau de copii). 4 (Reg; îlav) Cu ~la Cu droaia. 5 (Reg) Ceată de hăitași care gonește vânatul spre vânători Si: *goana*. 6 (Reg; îs) *Om de* ~ Gonaci. 7 (Reg; îe) A *bate în* ~ A goni vânatul.

crili sm vz *creieri*

crilic sn vz *cleric*

crilui vr [At: PĂSCULESCU, L. P. 176 / Pzi: ~esc / E: *crilaş* + -ui] (Pes; reg) A lega una de alta cîtele (1) năvodului.

crimă sf [At: (a. 1848) URICARIUL X, 19 / V: (Itm; iuz) ~men sn / Pl: ~me / E: lat *crimin*, fr *crime*] 1 (Jur) Infracțiune foarte gravă săvârșită contra legilor penale sau morale, pedepsită de legi Si: *nelegiuire*, *fărădelege*. 2 (Sp) Omor. 3 Faptă rea condamnată de orânduielile sociale. 4 (Îs) ~de război Acțiune a membrilor unor forțe armate în timp de război, care violează normele dreptului internațional. 5 (Îs) ~împotriva umanității Atrocitate practică organizată, care violează legile fundamentale ale umanității. 6 (Îs) ~internațională Infracțiune deosebit de gravă împotriva legilor și uzanțelor războiului, precum și împotriva păcii internaționale și umanității.

cremănar sm vz *cremănar*

cremănariu sn vz *cremănar*

crimbă sf [At: H XIII, 3 / Pl: ~be / E: cf *crinta*] (Mol) Unealtă ciobănească cu care se tescuiește cașul din strecurătoare.

crimen sn vz *crimă*

*criminal*¹ sn [At: PRAVILA (1814), 8 / V: (reg) *creamănar*, *cremen*~, *cremenar*, *creminar*, ~mănar, ~ar, (înv) *cremănariu*, *cremenariu*, *creminariu*², ~ariu / Pl: ~i / E: ger *Kriminal* (*gericht*)] (Îvp) 1 Judecătorie. 2 (Pex) Închisoare. 3 Casă de corecție. 4 Pedepasă cu închisoarea.

*criminal*², ~ă [At: CARAGEA, L. 89/6 / V: (îvp) *cremen*~, (reg) *creamănar*, *cremenar*, *creminar*, ~ar, (înv) ~ariu, *creminariu*, *cremenariu*, *cremănariu*, Pl: ~re, (înv) ~nări, ~nar(i)uri / Pl: ~i, ~e și sn ~uri / E: fr *criminel*, lat *criminalis*] 1-6 smf, a (Om) vinovat de crimă (1-3) Si: *criminalic* (1-3), (înv) *criminalist*². 7-9 a Care constituie o crimă (1-3). 10-12 a De crimă (1-3). 13-15 a Privitor la judecarea crimelor (1-3). 16 sm (Îs) ~de război Persoană care a comis crime (4) de război. 17 a (Îs) *Politia* ~a Departament al poliției care anchetează crime (2).

criminalic, ~ă a [At: NEGRUZZI, S. III, 164 / Pl: ~ici, ~ice / E: ger *kriminalisch*] 1-3 (Înv) Criminal² (2, 4, 6).

criminalicesc, ~ească a [At: PRAVILA (1814), 132/5 / Pl: ~cești / E: *criminalic* + -esc] 1-3 Specific crimei (1-3). 4-6 Care se referă la crimă (1-3). 7-9 De crimă (1-3).

criminalicește av [At: COSTINESCU / E: *criminalic* + -este] 1-3 (Înv) Ca un criminal² (1, 3, 5).

criminalion sn [At: DIONISIE, C. 166 / V: *cremen*~ / E: lat *criminalium*] (Înv; formă grecizată) 1 Judecătoria. 2 Judecată. 3 Judecător. 4 Minister de Justiție.

*criminalist*¹, ~ă smf [At: DA / Pl: ~iști, ~e / E: fr *criminaliste*] (Îvp) 1 Specialist în criminalistică. 2 Criminolog (1). 3 Autor care scrie despre criminalistică.

*criminalist*², ~ă smf [At: NEGRUZZI, S. III, 143 / Pl: ~iști, ~e / E: *criminal*² + -ist] 1-3 smf (Îvp) Criminal² (1, 3, 5).

criminalistică sf [At: DEX² / E: ger *Kriminalistik*] Știință care se ocupă cu cercetarea mijloacelor și cu elaborarea metodelor de prevenire a infracțiunilor, de examinare a probelor judiciare pentru descoperirea infracțiunilor săvârșite și a infractorilor.

criminalitate sf [At: DA / Pl: ~răți / E: fr *criminalité*] 1-3 Săvârșire de crime (1-3). 4-6 Totalitate a faptelor criminale² (2, 4, 6) dintr-un teritoriu într-o perioadă dată.

criminaliza vr [At: MDA ms / Pzi: ~zez / E: *criminal* + -iza] A califica o infracțiune drept crimă (1-3) și a o pedepsi în consecință.

criminalizare sf [At: MDA ms / Pl: ~zări / E: *criminaliza*] Calificare a unei infracțiuni drept crimă (1-3) și pedepsirea ei în consecință.

*criminar*² sn vz *criminal*²

crimini vi [At: ȘEZ. V, 78 / Pzi: ~nesc / E: cf *încrămeni*] A încrămeni.

criminogen, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *criminogène*] (Rar) 1-3 Care generează o crimă (1-3). 4-6 Care favorizează comiterea unei crime (1-3).

crimonolog, ~ă smf [At: DEX² / Pl: ~ogi, ~oge / E: fr *criminologue*] Specialist în criminologie Si: *criminalist*¹ (2).

criminologic, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~gici, ~gice / E: fr *criminologique*] 1 Specific criminologiei. 2 Care se referă la criminologie. 3 Care provine din criminologie. 4 Care aparține criminologiei.

criminologie sf [At: DA / Pl: ~ii / E: fr *criminologie*] Știință a criminalității (1-3), a cauzelor ei și a găsirii metodelor de prevenire și de combatere a ei.

criminologist, ~ă smf [At: DN³ / Pl: ~giști, ~e / E: fr *criminologiste*] (Îvr) Criminolog.

crimiță vr [At: ȘEZ. XX, 106 / Pzi: ~tesc / E: nct] (Reg; csn; pbl) A se încrunta.

clin sm și, rar, sn [At: DOSOFTEI, V. S. 140/1 / V: (reg) *clin* sm / Pl: ~i și (rar, sn) ~uri / E: vsl *клин*, bg *клин*, srb *krinu* cf *crâm*] (Bot) 1 sm (Șic) ~alb (sau de grădină) Plantă erbacee ornamentală, din familia liliaceelor, cu flori, în formă de pâlnie, care cresc în vârful unui lujer, cu petale mari, albe și strălucitoare și cu miros plăcut și puternic Si: (reg) *lilie*, *lilie-albă*, *liliom*, *liliom alb*, *liliu*, *paparoase*, *stânjenei albi* (*Lilium candidum*). 2 sm (Șic) ~de pădure (sau *peștit*, *sălbatic*) Plantă erbacee din familia liliaceelor, cu tulpina dreaptă și cu flori roz-violet, cu pete purpurii închise și plecate în jos Si: (reg) *aior*, *aișor*, *aișor-galben*, *aior*, *ain-de-pădure*, *cerluia turcească*, *fiere*, *leurdă*, *lilie*, *răsfug*, *usturoi*, *usturoița* (*Lilium Martagon*). 3 sm (Îc) ~albastru Plantă erbacee din familia liliaceelor (*Agapanthus umbellatus*). 4 sm (Îc) ~de-baltă Plantă erbacee din familia butomaceelor Si: (reg) *fânul câinelui*, *garoufă de baltă*, *ghiocel*, *micsunea de baltă*, *micsuneaua apei*, *papură (de) rogojină*, *păpura*, *pipirig înflorit*, *roșatea*, *tipirig cu flori* (*Butomus umbellatus*). 5 sm (Șic) ~de-apă (sau ~de-august, ~de-săsin, ~francez, ~ul-fânului-alb, ~grecesc) Plantă erbacee din familia liliaceelor (*Hosta plantaginea*). 6 sm (Îc) ~de-toamnă (sau ~ul-fânului-albastru) Plantă erbacee din familia liliaceelor (*Hosta ventricosa*) Si: (reg) *cala*. 7 sm (Îc) ~galben (sau ~de-toamnă, ~i-broștești, ~ul-fânului) Plantă erbacee din familia

liliaceelor Si: (reg) *dret-galben, stânjeni, stânjeni galbeni* (*Hemerocallis lilio-asphalelus*). 8 sm (Șic) ~galben (sau *de-toamnă, roșu, ~ul-broastei, ~ul-fânului, ~ul-focului*) Plantă erbacee din familia liliaceelor Si: *frunza lata, găltane, galbene, lalele, lilion, lilion galben, păpurică galbenă, păpușoras, stânjen roșu, stânjenel, stânjenel galben, șuvar sălbatic, tulipan galben, tulipani* (*Hemerocallis fulva*). 9 sm (Îc) ~roșu Plantă erbacee din familia amarililacee (*Amaryllis belladonna*). 10 sm (Șic) ~galben (sau *de-toamnă, ~roșu, ~ul-fânului, ~ul-focului*) Plantă erbacee din familia liliaceelor Si: (reg) *casița, căcița galbenă, coșită galbenă, frunza lata, găltane galbene, lalele, liliom, liliom galben, păpurică galbenă, păpușoias, solele, stânjen roșu, stânjeni, stânjenel, stânjenei galbeni, șuvar sălbatic, tulipani, tulipan galben* (*Hemerocallis fulva*). 11 sm (Reg; șic) ~albastru Stânjenei (*Iris florentina*). 12 sm (Reg; șic) ~albastru, ~vânăt Stânjenei (*Iris germanica*). 13 sm (Reg; șic) ~galben Săbioară (*Iris germanica*). 14 sm (Reg; ic) ~de-apă, ~galben Stânjeni (*Iris helophila*). 15 sm (Reg; ic) ~galben (sau *de-apă*) Stânjeni (*Iris pseudacorus*). 16 sm (Reg; iac) Rățișoare (*Iris humila*). 17 sm (Reg; șic) ~de-munte Larice (*Larix decidua*). 18 sm (Reg) Coroana împăratului (*Fritillaria imperialis*). 19 sm (Reg; ic) ~de-apă Obligean (*Acarus calanues*). 20 sm (Reg; ic) ~de-apă (sau ~vânăt) Săbiuță (*Gladialis unbricatus*). 21 sm (Reg; ic) ~de-mare Nufăr alb (*Nymphara alba*). 22 sm (Reg; ic) ~mărmurit Lalea peștiță (*Fritillaria nivalis*). 23 sm (Reg; ic) ~roșu Gladiolă. 24 sm (Reg; lpl; șic) ~i-galbeni Crăițe (*Tagetes erecta*). 25 sm (Reg; lpl; iac) Crăițe (*Tagetes patula*). 26 sm (Reg; ic) ~ul măței Brândușă-de-toamnă (*Calchicucu autumnale*). 27 sm (Reg; ic) ~ul-nevestei Cărciumărese (*Zinnia elegans*). 28 sm (Îc; lpl) ~i-de-mare Crinoide (1). 29 sm (Lsg; iac) Crinoid (2). *crină* sf [At: H V, 48 / Pl: ~ne / E: cf *crivina*] (Mun) Pădure mică de arini.

crinarie sf [At: H V, 97 / Pl: ~ii / E: *crin* + -arie] (Olt; lpl) Diferite specii de crin.

crincă sf [At: ANON. CAR. / Pl: ~nci / E: bg *кринка* cf *crinta*] (Ban) Ohoroc lungăreț, cu care se cară porumbul și care servește și de leagăn pentru copii.

crincinit, ~a a [At: COMAN, GL. / Pl: ~iți, ~e / E: nct] (Reg) Amăru.

crincuță sf [At: ANON. CAR. / Pl: ~te / E: *crincă* + -uță] 1-2 (Șhp) Crincă (mică).

cring sn vz *crâng*

crinieră sf [At: DA ms / Pl: ~re / E: fr *crinière*] (Frm) 1 Coamă. 2 Creastă de corp (cu penaj sau ornamente).

crinișel [At: DR. V, 533 / Pl: ~i / E: *crin* + -ișel] (Reg) 1-2 sm (Șhp) Crinișor. 3 av Alb ca crinul (1).

crinișor sm [At: DA / Pl: ~i / E: *crin* + -(i)șor] 1-2 (Șhp) Crin (1) (mic) Si: (reg) *crinișel* (1-2).

criniu, ~ie a [At: DDRF / Pl: ~ii / E: *crin* + -iu] (Îvr) Care este alb ca un crin (1).

crinoid sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *crinoïde*] (Zlg) 1-2 (Lpl) Clasă de echinoderme cu aspect de floare, care trăiesc fixate în zonele abisale Si: *crini(28)-de-mare*. 2 (Lsg) Exemplar din crinoide (1) Si: *crin(29)-de-mare*.

crinolină sf [At: NEGRUZZI, S. I, 327 / Pl: ~ne / E: fr *crinoline*] Fustă lungă și largă, în formă de clopot, așezată pe balene sau arcuri subțiri de oțel, la modă pe la mijlocul sec. XIX Si: *malacof*.

crinos, ~oasă a [At: POLIZU / Pl: ~oși, ~oase / E: *crin* + -os] (Rar) 1 Asemănător cu crinul (1). 2 Specific crinului (1). 3 Care se referă la crin (1). 4 Care provine de la crin (1). 5 Care aparține crinului (1). 6 Plin de crini (1).

crinovil sn [At: DEX² / E: nct] Fibră sintetică obținută din policlorură de vinil, care, tricotată și purtată direct pe corp, se încarcă cu sarcini electrice cu efect terapeutic.

crintă sf [At: LB / V: *crân* / Pl: ~te și ~nți / E: vsi *криница* cf bg *криница*, ~vas", srb *krinika*, "ligae"] 1 (Pop) Vas în care ciobanii store zerul din caș. 2 (Reg; pan) Masă lungă și scundă, cu patru picioare, făcută dintr-o bucată de lemn cu ramă pe laturi, pe care se toacă carnea (când se taie porcii). 3 (Reg) Vas mare din doage sau dintr-un trunchi de copac scobit

în care se pun rufele la spălat Si: *pârlau*. 4 (Trs) Lemn cioplit în patru fețe așezat în marginea podului din fața morii.

crinți v vz *scrânti*

crio- [At: DN³ / E: fr *cryo-*] Element prim de compunere savantă cu semnificația: 1-2 „referitor la) frig”.

crioanestezie sf [At: DN³ / P: *cri-o-* / Pl: ~ii / E: fr *cryoanesthésie*] Anestezie la frig.

criobiologie sf [At: DEX² / P: *cri-o-bi-o-* / Pl: ~ii / E: eg *cryobiology*] Disciplină care studiază efectele temperaturilor joase asupra organismelor vii.

criocauter sn [At: DEX² / P: *cri-o-ca-u-* / Pl: ~e / E: fr *cryocautère*] Instrument pentru distrugerea unor țesuturi patologice cutanate prin congelare cu zăpadă carbonică.

criofit, ~a [At: DEX² / P: *cri-o-* / Pl: ~i, ~e / E: fr *cryophile*] 1-2 smf, a (Organism) care trăiește la temperaturi scăzute.

criofita sf [At: DEX² / P: *cri-o-* / Pl: ~te / E: fr *chryophytes*] 1 (Lpl) Grup de plante format din alge, mușchi, ciuperci și bacterii adaptate la temperaturi joase. 2 (Lsg) Plantă care face parte din crio-fite (1).

criogenic, ~a a [At: DEX² / P: *cri-o-* / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *cryogénique*] 1 Specific criogeniei. 2 Referitor la criogenie. 3 Care provine de la criogenie. 4 Care aparține criogeniei. 5 (D. timp) Care produce scăderea temperaturii.

criogenie sf [At: DEX² / P: *cri-o-* / Pl: ~ii / E: fr *cryogénie*] Producere artificială a temperaturilor joase.

crioglobulină sf [At: DN³ / P: *cri-o-* / Pl: ~ne / E: fr *cryoglobuline*] Globulină patologică din serul sangvin, perceptibilă la frig.

criohidrat sm [At: DN³ / P: *cri-o-* / Pl: ~ați / E: fr *cryohydrate*] Substanță cristalină obținută prin răcirea în apă a unei soluții.

criolit sm [At: CADE / V: ~a sf / Pl: ~iți / E: fr *cryolite*, ger *Kriolith*, rs *криолит*] Fluorură dublă de sodiu și aluminiu, întrebuintată în metalurgie și în industria sticlei.

criolita sf vz *criolit*

criologie sf [At: DEX² / P: *cri-o-* / Pl: ~ii / E: fr *cryologie*] Capitol al fizicii care studiază procedeele de obținere a temperaturilor joase, proprietățile corpurilor și fenomenele specifice care se manifestă aproape de zero absolut Si: *crionica*.

criometric, ~a a [At: DN³ / P: *cri-o-* / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *cryométrique*] 1 Specific criometriei. 2 Referitor la criometrie. 3 Care provine din criometrie. 4 Care aparține criometriei.

criometrie sf [At: DN³ / P: *cri-o-* / Pl: ~ii / E: fr *cryométrie*] Metodă de determinare a greutatei moleculare a substanțelor prin măsurarea coborârii temperaturii de solidificare într-un solvent Si: *crioscopie*.

criometru sn [At: DN³ / P: *cri-o-* / Pl: ~re / E: fr *cryomètre*] Crioscop.

crionică sf [At: DEX² / P: *cri-o-* / E: eg *cryonics*] Criologie.

criopedogeneză sf [At: DN³ / P: *cri-o-* / Pl: ~ze / E: fr *cryopédogenèse*] Formare și evoluție a solului sub acțiunea înghețului.

criopedologie sf [At: DN³ / P: *cri-o-* / E: fr *cryopédologie*] Cercetare a comportării solului la îngheț.

crioplanatie sf [At: DN³ / P: *cri-o-* / Pl: ~ii / E: fr *cryoplanatio*] Altiplanatie.

crioscop sn [At: DEX² / P: *cri-o-* / Pl: ~oape / E: fr *cryoscope*] Aparat pentru determinat greutatea moleculară a substanțelor Si: *criometru*.

crioscopie sf [At: DEX² / P: *cri-o-* / Pl: ~ii / E: fr *cryoscopie*] Criometrie.

criosferă sf [At: DN³ / P: *cri-o-* / E: fr *cryosphere*] Înveliș al suprafeței terestre în zona de interferență a atmosferei, hidrosferei și litosferei cu gheața sau cu posibilitatea formării acesteia.

criostat sn [At: DEX² / P: *cri-o-* / Pl: ~e / E: fr *cryostat*] Instalație pentru producerea și menținerea unei temperaturi scăzute constante.

crioșoc sn [At: DEX² / P: *cri-o-* / Pl: ~uri / E: *crio*[terapie] + *șoc*] Șoc la frig.

crioterapie sf [At: DEX² / P: *cri-o-* / Pl: ~ii / E: fr *cryothérapie*] Metodă de tratament care folosește congelarea cu ajutorul zăpezii carbonice în afecțiuni dermice.

criotron *sn* [At: DEX / P: *cri-o-* / Pl: *-oane* / E: fr *cryotrone*] Dispozitiv cu funcție de releu, dintr-un fir supraconductor pus în interiorul unei înfășurări electrice, folosit în construcția unor calculatoare electronice.

crioturbație *sf* [At: DN³ / P: *cri-o-* / Pl: *-ii* / E: fr *cryoturbation*] Deplasare a particulelor din sol sub acțiunea alternanței înghețului cu dezghețul.

cripalcă *sf* [At: DAMÉ, T. 136 / Pl: *-lce* / E: sl *кренил* sau *креналь*] (Tex; reg) Scândurică cu creștături la războiul de țesut, în care se bagă întinzătorul ca să nu dea înapoi sulițele Si: (reg) *tocalire, căitel, cordenci, piedica, proptar, răzus, scurdă, scaun, tocalire*.

cripeu *sn* [At: D. ZAMFIRESCU, ap. TDRG / Pl: *-ri* / E: fr *crêpe*] (Îrg) Mănușchi de păr pe care femeile îl puneau sub părul lor, ca să pară mai des.

cripit, *~a* *a* *vz* *încropit*

cripsion *sn* [At: IORGA, S. D. VIII, 55 / P: *~si-on* / Pl: *-oane* / E: ngr *κρυψιωνα*] (Grî) Loc închis pentru bagaje, într-o trăsură Si: (înv) *chichiță*.

criptă [At: ODOBESCU, S. I, 340 / Pl: *-te* / E: fr *crypte*, lat *crypta*, gr *κρυπτη*] 1 Construcție subterană într-un templu antic, în care se păstrau obiecte de cult, arhiva, tezaurul. 2 Construcție (mai ales în forma unei bolți sub biserică) în care se depun sicriele morților Si: *cavou*, (îrg) *bolnița, gropnița*. 3 (Med) Adâncitură mică, în formă de tub, pe suprafața unei mucoase.

criptic, *~a* *a* [At: DEX² / Pl: *-ici, ~ice* / E: fr *cryptique*] 1 Ascuns. 2 (Îs) *Limbaj* ~ *Limbaj* obscur. 3 (D. țesuturi animale) Cu ascunzători, focare de infecție.

criptie *sf* [At: DN³ / Pl: *-ii* / E: fr *cryptie*] (Ant) 1 Probă de inițiere cu care se încheia educația spartană. 2 Expediție nocturnă de asasinare în masă a iiloților, ce însoțea criptia (1).

cripto- [At: DN³ / E: fr *crypto-*] Element prim de compunere savantă cu semnificația: 1 „ascuns”. 2 „secret”.

criptocristalin, *~a* *a* [At: DEX² / Pl: *-i, ~e* / E: fr *cryptocrystallin*] (D. minerale și roci) Care este foarte fin cristalizat.

criptodepresiune *sf* [At: DN³ / Pl: *-ni* / E: fr *cryptodépression*] Depresiune ascunsă umplută cu apele unui lac adânc.

criptofita *sf* [At: DN³ / Pl: *-te* / E: fr *cryptophyte*] 1 (Lpl) Gen de plante erbacee perene care trăiesc și iarna prin rădăcinile adânc înfipte în pământ. 2 (Lsg) Exemplar din criptofite (1).

criptoftalmie *sf* [At: DN³ / Pl: *-ii* / E: fr *cryptophthalmie*] Malformație congenitală a ochilor care, rudimentar dezvoltată, sunt acoperiți de pleoape.

criptogamă [At: DA / Pl: *-me* / E: fr *cryptogame*, ger *Kryptogame*] 1 *sf* (Lpl) Grup mare de plante inferioare, fără flori, care se înmulțesc prin spori. 2 *sf* (Lsg) Plantă care face parte din grupul criptogamelor (1). 3 *af* Care este lipsită de flori și se înmulțește prin spori.

criptogamic, *~a* *a* [At: DA ms / Pl: *-ici, ~ice* / E: fr *cryptogamique*] 1 Specific criptogamelor (1). 2 Care se referă la criptogame (1). 3 Care aparține criptogamelor (1). 4 Care provine de la criptogame (1).

criptogamie *sf* [At: DA / Pl: *-ii* / E: fr *cryptogamie*, ger *Kryptogamie*] (Rar) Înmulțire prin spori.

criptogenetic, *~a* *a* [At: DN³ / Pl: *-ici, ~ice* / E: fr *cryptogénétique*] (Dbl) Idiopatie.

criptograf *sm* [At: DA / Pl: *-i* / E: fr *cryptographe*] (Nob) 1-4 Persoană care se pricepe să scrie (sau să descifreze) criptograme (2-3).

criptografia *vt* [At: CREȚU, ap. MARDARIE, L. 17 / Pzi: *~iez* / E: *criptografie*] (Rar) 1 A scrie în criptograme (2). 2 A compune criptografii (3). 3 A compune criptograme (3).

criptografic, *~a* *a* [At: DA / Pl: *-ici, ~ice* / E: fr *cryptographique*] 1 Specific criptografului (1). 2 Care se referă la criptograf (1). 3 Care aparține criptografului (1). 4 Care provine de la criptograf (1). 5 Cu criptograme (2).

criptografie *sf* [At: DA / Pl: *-ii* / E: fr *cryptographie*] 1 Sieri cu criptograme (2). 2 Disciplină care se ocupă cu studiul criptogramelor (1-2) 3 Joc distractiv constând în descifrarea unei fraze scrise cu ajutorul unor semne, numere, desene etc.

criptogram *sn* *vz* **criptogramă**

criptogramă *sf* [At: CREȚU, ap. MARDARIE, L. / V: *criptogram* / Pl: *~me* / E: fr *cryptogramme*] 1-2 (Document scris cu) caractere secrete. 3 Joc distractiv constând din împărțirea cuvintelor unei fraze într-un număr exact de fragmente, care se înscriu într-o formă geometrică regulată, urmând să fie aflat modul și locul în care ele se succedă.

criptolog, *~a* *smf* [At: DN³ / Pl: *-ogi, ~oge* / E: fr *cryptologue*] Specialist în criptologie.

criptologie, *~a* *a* [At: DN³ / Pl: *~gici, ~gice* / E: fr *cryptologie*] De criptologie.

criptologie *sf* [At: DN³ / Pl: *-ii* / E: fr *cryptologie*] Disciplină care se ocupă cu coduri secrete, documente cifrate.

criptomenoree *sf* [At: DN³ / Pl: *-ei* / E: fr *cryptomenorrhée*] Lipsă a fluxului menstrual extern.

criptomnezie *sf* [At: DN³ / Pl: *-ii* / E: fr *cryptomnésie*] Incapacitate de a diferenția evenimentele trăite de cele din vise, de cele citite sau de cele auzite.

criptonim, *~a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr *cryptonyme*] 1 *a* Cu nume ascuns. 2 *sn* (luz) Pseudonim. 3 *sn* Lucrare semnată cu un pseudonim.

criptopodie *sf* [At: DN³ / Pl: *-ii* / E: fr *criptopodie*] Diformitate prin umflarea considerabilă a feței dorsale a piciorului.

criptorhidie *sf* [At: DN³ / Pl: *-ii* / E: fr *criptorchidie*] Anomalie congenitală caracterizată prin oprirea testicolului în cavitatea abdominală sau în canalul inghinal.

criptoscop *sn* [At: DN³ / Pl: *-oape* / E: fr *cryptoscope*] Vapor pentru examene radioscopice în camere luminate.

criptotuberculoză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr *cripto-tuberculose*] Tuberculoză ascunsă, cu leziuni atribuite unei alte boli.

cris *sn* [At: ȘINCAI, HR. I, 287/8 / Pl: *~uri* / E: ngr *χρυσος* cf *criză*] (Înv) Critică.

crisafidă *sf* [At: I. IONESCU, P. 333 / V: *~iza-* / Pl: *~de* / E: lat *crisalis*, *~idis*, fr *crysalide*, gr *χρυσαλλίς*] 1 Nimfă a lepidopterelor, al cărei tegument are reflexe metalice. 2 (Pex) Gogoasă în care este închisă nimfa lepidopterelor.

crisantim *sn* *vz* **crizantemă**

criselefantin, *~a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: *chryséléphantin*] (D. statui) Executat din aur și fildeş.

crisis *sn* *vz* **criză**

crisnă *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~ne* / E: cf ger *Kreisen*] (Reg) Fiecare dintre cele două dărguri mici, folosite la spălarea aurului.

criso- [At: DN³ / V: *cris-, criz-, hr-* / E: fr *chrys(o-)*] Element de compunere savantă cu semnificația: 1 „(de) aur”. 2 „în legătură cu aurul”.

crisoberil *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr *chrysoberyl*] Mineral transparent, de culoare verde, foarte rar, folosit ca piatră semiprețioasă.

crisofenină *sf* [At: DEX² / Pl: *~ne* / E: fr *chryophénine*] Colorant galben pentru humbac, lână și mătase.

crisograf *sm* [At: DEX² / Pl: *~i* / E: fr *chrysographe*] Copist care scrie cu litere de aur.

crisografie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr *chrysographie*] Arta de a scrie cu litere de aur.

crisoidină *sf* [At: DEX² / P: *~so-i-* / Pl: *~ne* / E: fr *chrysoidine*] Colorant galben obținut din anilina și întrebuințat pentru piele, hârtie, iută, tapete, lacuri etc.

crisolit *sn* [At: DA ms / V: *~izo-* / Pl: *~e* / E: fr *chrysolithe*, ger *chrysolith*] Piatră prețioasă verde-gălbui cu luciu sticlos, măsliniu.

crisopraz *sn* [At: DEX² / Pl: *?* / E: fr *chrysoprase*] Varietate de calciclorură de culoare verde.

crisoterapie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr *chrysothérapie*] (Med) Trătatament antireumatismal cu săruri de aur.

crispa *vtr* [At: NEGRUZZI, ap. TDRG / Pzi: *~pez* / E: fr *crisper*, lat *crispare*] 1-2 (D. mușchi, artere, nervi etc.) A (se) contracta (încrângându-se la suprafață) în mod involuntar. 3-4 (D. fețele oamenilor) A (se) zgârci. 5-6 (D. degete) A (se) încleșta.

crispare¹ *sf* [At: DA / Pl: ~pări / E: *crispa*] Contractare în mod involuntar a mușchilor, a nervilor, a feței etc. Si: *crispat¹*.

crispare² *sf* [At: LTR / Pl: ~pări / E: ger *Krispeln*] Operație prin care se înmoaie pieile tăbăcite.

crispat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *crispa*] Crispare¹.

crispat², ~a *a* [At: C. PETRESCU, I. II, 16 / Pl: ~ați, ~e / E: *crispa*] (D. mușchi) Contractat.

crispație *sf* [At: CARAGIALE, S. 153 / V: (iuz) ~iune / Pl: ~ii / E: fr *crispation*] (Asr) Crispare¹.

crispațiune *sf* *vz* *crispație*

cristac *sn* [At: REV. CRIT. III, 120 / V: (reg) ~aci (Pl: ~tece), (reg; sgp) ~ace / Pl: ~ace / E: bg *кръстока*] (Pes; pop) Crâsnic.

cristace *sn* *vz* *cristac*

cristaci *sn* *vz* *cristac*

crystal *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 81/2 / V: (inv) ~tial, ~ist-, (reg) ~ar / Pl: ~e și ~uri / E: ngr *κρύσταλλος*, lat *crystallus* (pentru *crystal*, *cristar*), pn *krysztal*, mg *kristaly*, cf *cleștar*, *creștal*, *crystalin*, *crystaliza*] 1 Substanță minerală solidă cu o structură internă regulată, sub forma unor poliedre. 2 (Pan) Forme geometrice pe care le ia apa sau alte lichide când încep să înghețe. 3 (Is) ~de stâncă Varietate de cuarț transparentă, incoloră, folosită în industria optică, radiotehnică sau ca piatră semiprețioasă. 4 Sticlă, fabricată special, incoloră, transparentă, care refractează puternic lumina, folosită la fabricarea lentilelor și a unor obiecte de lux Si: (inv) *cleștar*. 5 Obiect fabricat din cristal (1, 4). 6 (Atm; inv; șis) ~ul ochiului Crystalin (5). 7 (Is) ~e lichide Substanțe mezoforme folosite la realizarea unor dispozitive optoelectronice de afișare.

crystalifer, ~a *a* [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr *crystallifère*] Care conține cristale (1, 2).

crystalin, ~a [At: NEGRUZZI, S. I, 316 / Pl: ~i, ~e și (sn) ~uri / E: fr *crystallin*] 1 *a* (D. roci) Din cristal (1). 2-4 *a* Ca cristallul (1-3). 5 *a* Specific cristallului (1). 6 *a* Referitor la cristal (1). 7 *a* Care aparține cristallului (1). 8 *a* Care provine de la cristal (1). 9 *sn* (Atm) Partea lenticulară a ochiului care se află îndărătul irisului și aduce pe retină imaginea obiectelor Si: (inv) *crystal* (6). 10 *sn* Ansamblu sau formație de șisturi cristaline (1) dintr-o regiune. 11 *a* (D. podișuri, munți etc.) Care este format din șisturi cristaline (1).

crystalină *sf* [At: MACAROVICI, CH. 576 / Pl: ~ne / E: fr *crystalline*, ger *Kristallin*] (Chm; inv) Anilină.

crystalinitate *sf* [At: DEX² / E: *crystalin* + -itate] (Glg) Grad de cristalizare a unei roci eruptive.

crystalit *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: ger *Kristallite*] Microcristal de dimensiuni mici din alcătuirea unui corp policristalin.

crystaliza [At: VLAHUȚĂ, ap. CADE / Pzi: ~zez / E: fr *crystalliser*] 1-2 *vt* A (se) face cristall (1). 3 *vi* A lua forme de cristal (2). 4-5 *vi* (D. idei, sentimente) A lua (sau a da) formă clară, frumoasă, artistică.

crystalizabil, ~a *a* [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *crystallisable*] 1-2 Care (se) poate cristalliza. 3 Care poate fi făcut să se cristallizeze.

crystalizare *sf* [At: MACAROVICI, CH. 23 / Pl: ~zări / E: *crystaliza*] 1-2 Transformare în cristall (1-2) Si: *crystalizat¹* (1-2), *crystalogeneză* (1-2), (inv) *crystalizație* (1-2). 3 Luare de forme de cristal (2) Si: *crystalizat¹* (3), (inv) *crystalizație* (3). 4-5 Luare (sau dare) de formă clară, frumoasă, artistică Si: *crystalizat¹* (4-5).

crystalizat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *crystalizare*] 1-5 Cristalizare (1-5).

crystalizat², ~a *a* [At: MURGOCI - LUDWIG, M. 62 / Pl: ~ați, ~e / E: *crystaliza*] 1 Care este transformat în cristale (1). 2 Care este format din cristale 3 (Pex; d. idei, noțiuni, cunoștințe etc.) Bine conturat.

crystalizator *sm* [At: LTR / Pl: ~i / E: fr *crystallisateur*] 1-2 Vas de laborator (sau aparat industrial) pentru cristallizarea (1) soluțiilor Si: *crystalizor*. 3 Vas (de sticlă) umplut cu un dezinfectant în care se țin bisturiile spre a le păstra sterile.

crystalizație *sf* [At: DA / V: (inv) ~iune / Pl: ~ii / E: fr *crystallisation*] (inv) 1-3 Cristalizare (1-3).

crystalizațiune *sf* *vz* *crystalizație*

crystalizor *sn* [At: DEX² / Pl: ~oare / E: fr *crystalliseur*] Cristalizator (1).

crystalogeneză *sf* [At: DEX² / Pl: ~ze / E: cf fr *crystallogénie*] 1 Studiul al condițiilor de formare a cristalelor (1). 2-3 Cristalizare (1-2).

crystalogenic, ~a *a* [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: *crystallogénique*] 1 Specific cristallogeniei. 2 Care se referă la cristallogenie. 3 Care provine din cristallogenie. 4 Care aparține cristallogeniei.

crystalogenie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *crystallogénie*] Cristallogeneză (1).

crystalograf *sm* [At: MURGOCI - LUDWIG, M. / Pl: ~i / E: fr *crystallographe*] Specialist în cristallografie.

crystalografic, ~a *a* [At: DA / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *crystallographique*] 1 Specific cristallografiei. 2 Care se referă la cristallografie. 3 Care provine din cristallografie. 4 Care aparține cristallografiei.

crystalografie *sf* [At: DA / Pl: ~ii / E: fr *crystallographie*] Știință a formelor și legilor de formare a cristalelor (1).

crystalofobie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *crystallophobie*] Teamă patologică de obiecte de cristal (4).

crystaloid, ~a [At: SANDU - ALDEA, S. 130 / P: ~lo-id / Pl: ~izi, ~e / E: fr *crystalloide*] 1 *a* Care are înfățișarea unui cristal (1). 2 *sm* Substanță care cristallizează (1) ușor și care, în stare de soluție poate trece prin membrane vegetale sau animale.

crystalometric, ~a *a* [At: DN³ / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *crystallogétrie*] 1 Specific cristallometriei. 2 Care se referă la cristallometrie. 3 Care provine din cristallometrie. 4 Care aparține cristallometriei.

crystalometrie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *crystallogétrie*] Disciplină care se ocupă cu studiul formelor geometrice ale cristalelor (1).

crystal¹ *sm* [At: CV, III / Pl: ~i / E: nct] (Reg) Clăie de grâu formată din 14 snopi.

crystal² *sn* *vz* *crystal*

crystal³ *sf* [At: ALECSANDRI, P. III, 93 / Pl: ~te / E: fr *crête*, lat *crista* cf *creasta*] (Fr; It) Panas.

crystalnița *sf* *vz* *crystalniță*

crystal¹ *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: nct] (Pes) Crâsnic.

crystal² *sm* [At: LB / V: ~el / Pl: ~ / E: cf *cârstei*] 1 (Orn; reg) Cârstei. 2 (Îc) ~de-baltă Pasăre migratoare acvatică, cu aripi scurte, cu cioc lung, ascuțit și cu penaj brun-măsliniu (*Rallus aquaticus*). 3 (Reg) Joc la priveghi nedefinit mai îndepărate.

crystal *sm* *vz* *crystal²*

crystalnița *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 52/2 / V: (inv) *cârs*~, ~teal~, *cres*~ / Pl: ~te / E: sl *кръстница*] (Bis; rit ortodox) Vas mare cu apă sfințită, în care se afundă copilul la botez Si: (inv) *colimvitra*, (It) *baptisteriu*.

crystalneasă *sf* *vz* *cârstenneasă*

crystalneasă *sf* *vz* *cârstenneasă*

crystal *sn* *vz* *cristal*

crystalian *sf* [At: DEX² / Pl: ~iene / E: fr *crystallian*] Oprea la schi printr-o întoarcere bruscă, cu schiurile apropiate.

crystalism *sm* [At: DEX² / P: ~ti-a~ / E: fr *christianisme*] (Liv) Creștinism.

crystalneasă *sf* *vz* *cristenească*

crystalneasă *sf* *vz* *cârstenneasă*

crystalneasă *sf* *vz* *cristenească*

crystal *sn* *vz* *clisur*

crystal *si* [At: FURTUNĂ, C. 113 / Pl: ~ezi / E: nct] (Orn; reg) Pasăre sălbatică nedefinită mai îndepărate.

crystal *vt* [At: CALENDARIU (1814), 176/2 / Pzi: ~esc / E: *cristir*] (inv) A face cuiva clismă.

crystal *sn* *vz* *cristofor*

crystal *sf* *vz* *cristofor*

crystal *sf* *vz* *cristofor*

crystal *sn* [At: TDRG / V: ~tof, ~ea, ~a, ~oare, ~oară *sf* / Pl: ~i / E: (iarba Sfântului *Cristofor*)] (Bot; reg) Orbalț (*Actaea spicata*).

crisoforă sf vz *crisofor*
crisoforea sf vz *crisofor*
crisoforită sf [At: TDRG / Pl: ~te / E: *crisofor* + -ita] (Bot; reg) Orbalț (Actaea spicata).
crisotomie sf vz *crestotomie*
crisov¹ sn vz *hrisov*
crisov² sn vz *cârștov*
criș¹, ~ă [At: POLIZU / V: ~a / Pl: ~i, ~e / E: net] 1 a (Mol; îe) ~u (sau ~a) eu, el (ea) sau ~u lui sau (ei)! Ferice de (mine, el, ea)! 2 a (Nob) Puternic. 3 sf (Îvr; îf *crișa*) Fată bătrână.
criș² sn [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. 187 / Pl: (pbl) ~uri / E: net] (Reg) 1 Mordărie. 2 Noroi. 3 Jeg.
crișă a vz *criș¹*
crișan¹, ~ă [At: GORJAN, H. I, 77/6 / Pl: ~i, ~e / E: *criș¹* + -an] (Reg) 1 a Criș¹ (1). 2 a (Rar) Criș¹ (5). 3 sm Holtei tomnatic.
crișan², ~ă [At: DA ms / Pl: ~i, ~e / E: *Criș* + -an] 1-2 smf, a (Locuitor) din regiunea Crișurilor.
crișan³ sm [At: BĂCESCU, P. 184 / Pl: ~șeni / E: *Criș* + -an] Pește alb din Crișul-Negru și pâraiele bihorene, nedefinit mai îndeaproape.
crișca v vz *crâșca*
crișcare sf vz *crâșcare*
crișcat sn vz *crâșcat*
crișcă¹ sf [At: H XVIII, 173 / Pl: net / E: ucr *кришка*, srb *krizka*] (Ban; Buc) 1 Bucățică. 2 Felie. 3 Droh (de sare).
crișcă² sf [At: H. III, 386 / Pl: net / E: cf bg *кришова*] 1 (Orn; reg; pbl) Pescărel-albastru (*Alcedo althis*). 2 (Trs) Fată naivă. 3 (Trs) Proastă.
crișcătură sf vz *crâșcătură*
crișcoi sn [At: H XVIII, 173 / V: (reg) ~on / Pl: ~oie / E: *crișcă* + -oi] (Ban) Bucată mare.
crișcon sn vz *crișcoi*
crișcovă sf [At: ANTIPA, P. 779 / Pl: ~ve / E: cf *crișcă²*] (Orn; reg) Chirighiță (*Sterna hirundo*).
crișel, ~ea a vz *criș¹*
crișeu sm vz *criș¹*
crișmar sm vz *cârciumar*
crișmă¹ sf vz *crijmă¹*
crișmă² sf vz *cârciumă*
crișmăreasă sf vz *crâșmăreasă*
crișni v vz *crâșni*
crișniță sf [At: H I, 369 / Pl: ~te / E: (pbl) vsl *кришника*] (Reg; ned) O parte a morii de vânt.
crișpan sn vz *grîșpan*
crișpant sn vz *grîșpant*
criștai sn vz *cleștar¹*
criștal¹ sfn vz *cristal*
criștal² sfn vz *cleștar*
criștalit, ~ă a vz *cristalin*
criștar sn vz *cleștar*
crițeriu sn [At: HASDEU, I. C. 125 / Pl: ~ii / E: fr *critérium*] 1 Punct de vedere, principiu, normă pe baza căreia se clasifică, se definește, se apreciază ceva. 2 Probă, concurs pentru selectarea celor mai buni sportivi dintr-o anumită ramură.
critic, ~ă [At: ȘINCAI, HR. II, 51/19 / Pl: ~ici, ~ice / E: lat *criticus*, ~a, ~um, fr *critique*] 1 a Care demonstrează o evaluare atentă și o judecată pătrunzătoare (a unui fenomen, a unei activități, a unei opere literare, de artă etc.). 2 a Încălinat să critice. 3 a Preocupat de a examina și a evalua un fenomen, o activitate etc. 4 a Care anunță o criză, o schimbare (mai ales în rău). 5 a (Îs) *Simptom* ~ Care poate determina o criză, o schimbare (în bine și mai ales în rău) Si: *decisiv*, *hotărâtor*. 6 a Primejdios. 7 a (La copii; îs) *Vârsta* ~ă Vârsta trecerii de la copilărie la adolescență, când sunt expuși la schimbări fizice și de comportament. 8 a (Fiz; îs) *Temperatură* ~ă Temperatura deasupra căreia un gaz nu mai poate fi lichefiat. 9 a (Fiz; îs) *Stare* ~ă Stare a substanței, în care dispare deosebirea

dintre fazele lichidă și gazoasă. 10 a (D. presiunea, volumul unei substanțe) Valoare la care o substanță e în stare critică (9). 11 a (Teh; înv; îs) *luțea* ~ă Viteză până la care un lichid curge normal sau arborele unei mașini se mișcă normal. 12 a (Îs) *Situație* ~ă Situație foarte periculoasă pentru starea fizică, psihică, economică etc. a unei ființe sau a unui grup de ființe. 13 sm Persoană care examinează, interpretează și evaluează opere literare și artistice. 14 sm Persoană care critică. 15 a (Îs) *Aparat* ~ Totalitatea notelor, comentariilor etc. introduse la editarea unui text pentru a permite controlul modului de alcătuire a ediției. 16 a (Îs) *Ediție* ~ă Ediție a unui text însoțită de un aparat critic. 17 sf Analiză, evaluare a unor opere literare, artistice, a activității unor persoane sau colective. 18 sf (Îs) ~ă *literară* (și *artistică*) Ramură a literaturii care analizează, interpretează și evaluează fenomenul literar și artistic (contemporan). 19 sf (Îs) ~ă *de text(e)* Comentarii asupra formei și conținutului unui text. 20 sf (Îe) A fi sub orice ~ă A fi de o calitate foarte scăzută. 21 sf (Îe) A fi mai presus de orice ~ă A fi la un nivel foarte ridicat. 22 sf Articol, studiu, ansamblu de studii de critică (17). 23 sf Judecare severă a unei stări de lucruri sau acțiuni, prin evidențierea aspectelor negative.

critică vt [At: I. GOLESCU, ap. DA / V: (Trs; înv) ~iza / Pzi: *critic* / E: fr *critiquer*] 1 A arăta, după o cercetare atentă, defectele unei lucrări științifice, literare, artistice etc. sau ale unei persoane ori acțiuni. 2 A examina și a evidenția (cu răutate) părțile slabe ale unei persoane, acțiuni etc. 3 A mostra. 4 A bârbi. 5 A blama. 6 A cărti.

criticabil, ~ă a [At: CARAGIALE, N. F. 96 / Pl: ~i, ~e / E: fr *critiquable*] 1-2 Care poate fi criticat (1-2).

criticant, ~ă smf, a [At: DN² / Pl: ~nți, ~e / E: fr *critiquant*] (Rar) 1-2 (Persoană) gata oricând să critice. 3-4 (Persoană) care bârfește Si: *bârfitor*, *intrigant*.

criticare sf [At: DA / Pl: ~cări / E: *critica*] 1 Relevare, după o cercetare atentă, a defectelor unei lucrări științifice, artistice etc. sau ale unei persoane, acțiuni etc. Si: *criticat¹* (1). 2 Examinare și evidențiere (cu răutate) a părților slabe ale unei persoane, acțiuni etc. Si: *criticat¹* (2). 3 Muștrare. 4 Bârfire. 5 Blamare. 6 Cărtire. 7 (Înv) Critică (17). 8 (Înv) Critică (23).

criticarisi vt [At: (a. 1837) IORGA, S. D. VI, 121 / Pzi: ~sesc / E: *critica* + -arisi] (Înv) A critica.

criticastro sm [At: VLAHUȚĂ, ap. CADE / Pl: ~astri / E: ger *Kritikaster*] Critic neînsemnat (și lipsit de onestitate).

criticat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *critica*] 1-2 Criticare (1-2). 3 Muștrare. 4 Bârfire. 5 Blamare. 6 Cărtire. 7 Critică (23).

criticat², ~ă a [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: *critica*] Căruia i s-a făcut o critică (23).

criticesc, ~ească a [At: ȚICHINDEAL, F. 15/5 / Pl: ~cești / E: *critic* + -esc] (Înv) Critic (4).

criticism sn [At: HASDEU, I. C. 68 / Pl: ~e / E: fr *criticisme*, ger *Kritizismus*] 1 (Înv) Analiză critică a lucrurilor sau a faptelor. 2 Tendință exagerată de a critica. 3 Atitudine critică față de societate, exprimată în opere științifice și literare. 4 (Flz) Sistem filozofic (al lui Kant) care pune în discuție capacitatea de cunoaștere.

criticist, ~ă smf [At: DA ms / Pl: ~iști, ~e / E: fr *criticiste*] 1-2 Adept al criticismului (2, 4).

criticomanie sfs [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 108, 5/1 / E: *critic* + *manie*] Mania de a critica.

critienească sf vz *cârștănească*

critiza v vz *critica*

crițar sm vz *creițar*

criță [At: ALECSANDRI, P. III, 254 / E: ucr *криця*] (Mol; Buc) 1 sf Oțel foarte dur (pentru scule). 2 sf (Înv; îe) A fi om de ~te A răbda mult. 3 av Foarte. 4 sf (Înv; îe) A fi iute ca ~ta A fi harnic și vioi. 5 sf (Înv; îe) A fi ~ și oțel A fi energic. 6 sf (Înv; îe) A fi ~ la minte (sau la cap) A fi deștept. 7 av (Îe) Beat ~ Foarte beat.

crițarel sn [At: DA ms / Pl: ~ei / E: *crițar* + -el] (Bot; reg) Plantă erbacee nedefinită mai îndeaproape.

crifos, ~oasă a [At: PAMFILE, D. 115 / Pl: ~oși, ~oase / E: *crița* + -os] (Mol) 1 Rău. 2 Arțagos. 3 Violent.

crivus sn vz *crov*

criv, ~ă [At: H III, 71 / Pl: ~i, ~e / E: net] (Reg) 1-2 a, smf Griv.

*crivac*¹ sn [At: ANON. CAR. / Pl: ~ace / E: bg, ucr *кривак*] 1 (Ban) Cărbă. 2 (Ban) Ciomag. 3 (Reg) Fiecare din lemnele care fixează piatra zăcătoare a morii. 4 (Reg) Parte a luntrei. 5 (Reg) Lemnul scheletului transversal al luntrei. 6 (Reg) Chinga unei luntre. 7 (Reg) Coastele luntrei. 8 (Reg) Manivelă (la točilă). 9 (Reg; pex) Bară cu mânere la capete, pentru scosul apei din puț. 10 (Reg) Scripte. 11 (Reg) Macara.

*crivac*² s [At: BRĂESCU, M. 77 / Pl: ~ace și (pbl) ~aci / E: srb *krivak*] (Reg) Crețar.

crivaci sn [At: DDRF / Pl: ~ace / E: *crivac*¹] Aparat simplu format dintr-o bară orizontală și una verticală, acționat de un animal și servind la ridicarea greutatei oriului sau la punerea în mișcare a unei mașini.

*crival*¹ s [At: H XIV, 21 / E: srb *krivalja* cf *crivala*] (Reg) Soi de strugure nedefinit mai îndeaproape.

*crival*² sm vz *crivală*

crivală sf [At: DAMÉ, T. 173 / V: *gri-*, ~vea~ sf, (3) ~al sm / Pl: ~le și ~vele, ~văli / E: sl *кривъ* cf *crivac*, *crival*] 1 (Mol; Buc) Unealtă ciobănescă. 2-3 (Psr; Mol; Buc) Trepied sau bucată de lemn din care se improvizează un suport pentru drobul de sare pe care-l ling oile. 4 (Reg) Băț despicat în două la un capăt, cu care se prindeau șerpui. 5 O parte a joagărului care transmite mișcarea roții Si: (pop) *coacă*, *cocârla*, *crivea* (2), *manivela*, *vârtej*. 6 Unealtă pentru confecționarea frânghiilor. 7 (Dog) Clește de lemn al tâmplarului Si: *teasc*, *crivea* (3). 8 (Trs) Spărgătoare de alune sau de nuci. 9 (Reg) Lemnul orizontal care ține stâlpii șteampurilor în mină. 10 (Mun; ff *crival*) Lemnul care se pune lângă foc, între pereții stănei și pe care se pun lemnele la uscat.

crivat sn [At: NEGRUZZI, S. I, 17 / V: *crev-* / Pl: ~uri și ~e / E: ngr *χορβάτι*] (Mol) Pat (portativ) cu tăblii la capete, făcut de meșteri specializați.

crivă sf [At: DA ms / Pl: ~ve / E: net] (Îrg) Crivină (2).

crivat smn [At: CORESI, PS. 210 / V: (Mol) ~vet (A: ~vet), *grivet* / Pl: ~uri sn (rar) ~veți, ~vați sm / E: bg *кривецъ*] 1 Vânt puternic ce suflă iarna în Moldova și Câmpia Dunării dinspre nord-est sau de la est Si: (reg) *secuiul*, (pop) *traistă-goaia*. 2 Vânt geros Si: (reg) *bihorel*, *sies*, *fues*.

crivațan, ~ă a vz *crivațean*

crivațean, ~ă a [At: CANTEMIR, HR. 21 / V: ~fan ~ă, ~vet~, ~ă, ~voțan, ~ă / Pl: ~eni, ~ene / E: *crivat* + (-e)an] (Mol) Nordic.

crivea sf [At: DAMÉ, T. 1 / Pl: ~ele / E: *crivală*] 1 Bucată curbă de lemn ca o greblă la capătul de jos al coadei de la coasă, pentru adunarea în mănunchi a cerealelor tăiate Si: *hreapcă*. 2 Crivală (5). 3 Crivală (7). 4 (Dog) Unealtă folosită la legatul cercurilor de lemn. 5 (Mun; lrt) Întinzător. 6 (Mun; lrt) Băț de strâns pânza pe sulul dinainte. 7 (Mun; mpl) Cocârli. 8 Parte a fântânii care leagă cumpăna de prăjină.

criveala sf vz *crivală*

*crivei*¹ sm [At: DA ms / Pl: ~ / E: sl *крив* + -ei] (Buc) Om soldat.

*crivei*² sm vz *grivei*

criveț smn vz *crivat*

crivi vi [At: LB / Pzi: ~vesc / E: sl, ucr *кривити*] (Trs; înv) A se îndopa. *crivina*, ~ă [At: CIAȘANU, V. / Pl: ~i, ~e / E: *Crivina* + -as] (Olt; îs) Prune ~e Prune care se coc în iulie.

crivina sf [At: PONTBRIANT, D. / V: ~ighi~ / Pl: ~ne și ~ni / E: cf vs1, bg *кривина*] 1 Desiș de mărcini mari, cu arbori subțiri printre ei. 2 Pădure de arbori tineri spinoși de la cotitura nisipoasă a unei ape, unde se adăpostesc iepuri și potârnichi *criva*. 3 (Pex) Loc nisipos cu vegetație spinoasă. 4 Regiune păduroasă. 5 Pădure pe prundul unei ape, unde se găsesc lemne mai subțiri decât mâna. 6 (Olt) Loc umed, mlăștinos. 7 (Olt) Loc ierbos în care mustește apa. 8 (Olt) Pământ lucrat, cultivat. 9 (Olt) Câmp și livezi cu fân.

crivinos, ~oasă a [At: I. IONESCU, M. 57 / Pl: ~oși, ~oase / E: *crivina* + -os] 1 Nisipos. 2 (Pbl) Mlăștinos.

crivoțan, ~ă a vz *crivațean*

crizalidă sf vz *crisalidă*

crizantem sn vz *crizantemă*

crizantemă sf [At: MACEDONSKI, O. I, 54 / V: ~tem, (Trs) ~isantim sn, ~fină, ~zentină / Pl: ~me / E: fr *chrysanthème*] (Bot) 1 (Șic ~tină de toamnă) Plantă ierboasă de grădină din familia compositelor, cu frunzele ovale și, ca și ramurile, alburii-păslos păroase care înfloresc toamna târziu și are niște flori mari și frumoase de diferite culori Si: *tufănică*, *cătăline*, *dimitrite*, *flori-de-iarnă*, *gura-paharului*, *aurata*, *mărgărita*, *roman*, *romanița-mare*, *salomie* (*Chrysanthemum indicum* și *chrysanthemum sinense*). 2 Ochiul-boului (*Callistephus chinensis*). 3 (Reg; ff *crizentina*, șic *crizentina-galbenă*) Tufănică-galbenă (*Rudbeckia laciniata*).

crizantînă sf vz *crizantemă*

criză sf [At: MAIORESCU, CR. I, 103 / V: (grî) ~isis sn / Pl: ~ze / E: lat *crisis*, fr *crise*, ngr *κρίσις* cf *critic*] 1 Moment critic reprezentând schimbarea bruscă a stării fizice ori psihice a cuiva (manifestată prin reacții, gesturi etc. neobișnuite). 2 (Med) Fază gravă sau moment critic ce precede o schimbare bruscă, în bine sau în rău, în evoluția unei boli (acute). 3 (Ecn) Moment sau fază primejdioasă (hotărâtoare) prin care trec comerțul, industria sau finanțele unui stat. 4 (Ecn) Perioadă de tensiune, de tulburări (adesea decisive) din viața unei societăți. 5 Perioadă când afacerile merg prost Si: (iuz) *chesat*. 6 Lipsă a ceva necesar vieții (materiale). 7-8 (Îs) ~ industrială sau agrară Fază în care producția industrială sau agricolă stagnează sau regresează. 9 Lipsă acută de bani, (de mărfuri, de timp etc.). 10 (Îs) ~ economică Dezechilibru între producție și consum. 11 (Pol; îs) ~ politică Situație gravă din viața socială, caracterizată prin diminuarea autorității puterii de stat, declin rapid al economiei, scăderea nivelului de trai al populației, instabilitate politică și socială. 12 (Pol; îs) ~ guvernamentală (sau de guvern) Intervalul de timp între demisia unui guvern și formarea unui nou guvern.

crizentină sf vz *crizantemă*

crizism sn [At: DA ms / E: *criză* + -ism] (Iuz) Nume dat ansamblului teoriilor privind criza culturii moderne.

criz- ec vz *criso*

croafenă sf [At: ȚICHINDEAL, F. 446/10 / V: (reg) ~apă~ / Pl: ~ne / E: ger *Krapfen*] (Gms; Trs; Ban) Gogoasă.

croajină sf vz *crosnă*

croamba sf vz *cloamba*

*croampă*¹ sf vz *crampă*

*croampă*² sf [At: BORZA, D. / V: *cromp* sn / Pl: ~pe / E: mg *krompē*] (Bot; reg; șic ~ măruntă) Cartof (*Solanum tuberosum*).

*croampă*³ sf vz *crampen*

croancă sf [At: MĂNDRESCU, L. P. 72 / Pl: ~nce / E: *cronc*] (Orn; reg) Cioară (*Corvus*).

croapănă sf vz *croafenă*

croasnă sf vz *crosnă*

croat, ~ă [At: DA / P: *cro-at* / Pl: ~ați, ~e / E: fr *Croat*, ger *Kroate*] 1-2 smf, a (Persoană) care face parte din populația Croației. 3-4 smf, a (Om) originar din Croația. 5 smf Populația care locuiește în Croația. 6-7 a Care aparține Croației sau croaților (5). 8-9 a Care este specific Croației sau croaților (5). 10-11 a Privitor la Croația sau la croați (5). 12 a Care provine din Croația. 13 sf Limba vorbită de croați (5).

croaza vi [At: DN³ / P: *cro-a-za* / Pzi: ~zez / E: fr *croiser*] 1-2 (Rar) A naviga (aproape de țarm) pentru supraveghere.

croază sf vz *croazea*

croazea sf [At: GOLESCU, Î. 43 / V: *croază* / P: *croa-zea* / E: fr *croisée*] (Frm; iuz) Stofă țesută în patru ite.

croazieră sf [At: LTR / P: *cro-a-zi-e-ra* / Pl: ~re / E: fr *croisière*] 1 Călătorie (de plăcere) pe mare. 2 (Îs) *Viteza de* ~ Viteza medie a unui automobil pe o distanță mare (raportată la consumul mediu de carburant). 3 (Îs) Viteza normală după probe. 4 Regim de zbor al unei aeronave care evoluează la o viteză mai mică de viteză maximă.

croătește av [At: DA / P: *cro-a-* / E: *croat* + *-este*] 1 În felul croaților. 2 Propriu croaților.

croab sn vz *uncrop*

crocant, **-ă** a [At: DN² / Pl: *-nți*, *-e* / E: fr *croquant*] 1 (Dua) Care crăntăne când este mestecat. 2 (Dua) Tare și bine prăjit sau copt. 3 (Fam; îe) A se da ~ A se lăuda.

crochet sn [At: VLAHUȚĂ, D. 53 / Pl: *-uri* și *-e* / E: fr *croquet*] Joc (englezesc) cu bile de lemn, care se lovesc cu un ciocan de lemn cu coadă lungă, urmând un anumit traseu, pe sub arcuri înfipite în pământ.

crocheta sf [At: DN² / Pl: *-te* / E: fr *croquette*] 1 (Mpl) Buletă sau bastonaș din cocă, legume, carne etc. prăjită în grăsime. 2 Produs de panificație ca un bastonaș.

crochiu sn [At: D. ZAMFIRESCU, ap. TDRG / P: *-chi-uri* / Pl: *-ri* / E: fr *croquis*] 1 Schiță. 2 Reprezentare schematică a unui obiect. 3 Planul sumar al unei opere literare sau istorice.

crociub sn [At: VÎRCOL, V. / Pl: *-uri* / E: nct] (Reg) Groapă.

crocmala sf vz *crohmala*

crocmoli v vz *crohmali*

crocnet sn [At: COȘBUC, F. 132 / Pl: *-e* / E: ns cf *croncănii*] (Formație personală) Croncănii.

crocodil sm [At: BIBLIA (1688), 77 / V: (ivr) *corcodel* / Pl: *-i* / E: fr *crocodile*, lat *crocodilus*] 1 Reptilă uriașă din ordinul crocodilienilor, cu corpul acoperit de plăci osoase, coadă lungă și cap alungit, cu fălci puternice, care trăiește în fluviile din țările tropicale (*Crocodilus niloticus*). 2 (Frm; îe) **Lacrimi de** ~ Plâns prefăcut. 3 Dispozitiv metalic fixat pe șinele de cale ferată pentru a transmite comenzile de semnalizare. 4 Clește de laborator. 5 Clemă ca un cleștișor cu fălci dințate, care servește la realizarea unor legături electrice ușor demontabile.

crocodilieni smp [At: LTR² / P: *-li-eni* / E: fr *crocodiliens*] Ordin de reptile mari cu o anatomie evoluată Cf *crocodil* (1).

croh sn [At: PAMFILE, I. C. 428 / Pl: *-uri* / E: cf *groh²*] (Reg; rar) 1 Mineral alb sau galben-roșietic, neted și lucios. 2 Așternut de paie, pe care dorm porcii.

crohmal sn vz *crohmala*

crohmală sf [At: NEGRUZZI, S. I, 3 / V: *-ocm-*, *-mea-*, *-moa-*, *-mal* / Pl: (rar) *-le* / E: ucr *крохмаль*] (Mol; Buc; inv) 1 Scrobeală. 2 Amidon.

crohmali vt [At: DA / V: *-mo-*, *-ocmo-* / Pzi: *-lesc* / E: *crohmala*] (Inv) A scrobi.

crohmalos, **-oasă** a [At: BARCIANU / Pl: *-oși*, *-oase* / E: *crohmala* + *-os*] (Reg) 1 Specific scrobellei. 2 Care se referă la scrobeală. 3 Care provine de la scrobeală. 4 Care aparține scrobellei.

crohmeală sf vz *crohmala*

crohmoală sf vz *crohmala*

crohmoli vt vz *crohmali*

crohmoli¹ sn [At: MDA ns / Pl: *-uri* / E: *crohmoli*] (Reg) Scrobit. **crohmoli²**, **-ă** a [At: NEGRUZZI, S. I, 236 / Pl: *-iți*, *-e* / E: *crohmoli*] (Reg) 1 Scrobit. 2 (Fig) Rigid.

crohmit, **-ă** a [At: COMAN, GL. / Pl: *-iți*, *-e* / E: cf *crohos*] (Reg; d. omăt) Zgrunțuros, cu spărturi sau goluri formate în timpul topirii.

crohos, **-oasă** a vz *cruhos*

croi¹ [At: VARLAAM, C. 2641 / V: (inv) *crui*, (reg) *curăi*, *curui* / Pzi: *-esc* / E: sl *кроїти* cf *croitor*] 1 vt (Îrg) A tăia. 2 vt (Îrg) A ciunti. 3 vt (Îrg) A tăia în bucăți. 4-5 vtr A (se) rupe o bucată dintr-un material. 6-7 vtr (D. un zid) A (se) crăpa. 8-9 vtr (D. un geam) A (se) sparge. 10-11 (Inv) vtr A face tăieturi (de cuțit) pe corp. 12 vt (Inv) A tatua. 13 vt A face (cu lovitură de nuia sau de bici) vânătași sau dungi pe corp. 14 vt (C. i. o ființă sau obiectul cu care se lovește) A lovi cu putere pe cineva (cu o nuia sau un bici). 15 vt A bate pe cineva (cu bățul sau cu biciul). 16 vt A deschide și a urma un drum, înlăturând piedicile. 17 vi (Inv; îe) A (o) ~ la (sau de) fugă A o tuli. 18-19 vi (Cu prep „de”; c.i. e o stofă, pânză, piele etc. sau obiectul însuși confecționat din acestea) A tăia (cu foarfecele) după măsură, bucăți potrivite, spre a confecționa îmbrăcăminte sau încălțăminte. 20 vt (Inv; pgn) A confecționa. 21 vi (D. judecători; fig;

inv; îe) A ~ din bucată A condamna pe cineva ignorând legile. 22 vt A confecționa (o haină) după tipar. 23 vt A modela. 24-25 vtr A (se) forma. 26-27 vtr (C. i. caracterul, soarta, poziția socială etc.) A(-și) crea. 28 vt A însemna pe o bucată de material dimensiunile și forma bucăților de tăiat. 29 vt A indica pe teren (cu semne sau șanturi) dimensiunile și forma fundației unei clădiri. 30 vt A împărți un teren. 31 vt A pune temelia unei case. 32 vt A proiecta o construcție. 33 vt A construi. 34 vt A plănu. 35 vt (Fig; cu complementul „la minciuni” uneori neexprimat) A născoci. 36 vt (Nob) A deduce.

croi² sn [At: BARCIANU / Pl: *-uri* / E: drr *croială*] 1 Croială (1). 2-3 (Reg) Croială (2, 4).

croială sf [At: ZILLOT, CRON. 336 / V: (reg) *curui-* / Pl: *-ieli* / E: *croi* + *-ala*] 1 Felul cum e croită o haină Si: *croi²* (1). 2 (D. case) Dispunere a camerelor Si: *croi²* (2). 3 Drum deschis peste piedici. 4 (Fig) Fel de a fi Si: *croi²* (3). 5 (Fig) Dispoziție sufletească. 6 (Fig) Caracter. 7 (Fig) Lovitură. 8 (Fig) Bătăie. 9 (Reg; fig) Minciună mare.

croire sf [At: LB / Pl: *-ri* / E: *croi¹*] 1 Confecționare a unei haine după tipar. 2 (Îrg) Tăiere. 3 (Îrg) Ciuntire. 4 (Îrg) Îmbucătățire. 5 Rupere a unei bucăți dintr-un material. 6 Crăpare. 7 Spargere. 8 (Inv) Facere de tăieturi (de cuțit) pe corp. 9 (Inv) Tatua. 10 Facere de vânătași sau dungi pe corp cu lovituri de nuia sau bici. 11 Lovire cu putere a cuiva cu o nuia sau un bici. 12 Batare cu bățul sau biciul. 13 Deschidere a unui drum. 14-15 Tăiere a unor bucăți potrivite pentru confecționarea de îmbrăcăminte și încălțăminte. 16 Confecționare. 17 Modelare. 18 Formare. 19 Creare. 20 Însemnare pe un material a dimensiunilor și formeii bucăților de tăiat. 21 Indicare a dimensiunilor și formeii unei fundații. 22 Împărțire a unui teren. 23 Proiectare. 24 Construire. 25 Plănuire. 26 Născocire.

croislog sn [At: PAȘCA, GL. / Pl: *-uri* / E: ger *Schlag* Cf *durslog*] (Mnr; reg) Spărtură de un metru, care face legătura între două galerii de mină suprapuse, prin care se aruncă sterilul.

croit¹ sn [At: DA / Pl: *-uri* / E: *croi¹*] 1-25 Croire (1-25). 26 Îndeletnicirea de a croi.

croit², **-ă** a [At: DOSOFTEI, V. S. 55 / Pl: *-iți*, *-e* / E: *croi¹*] 1 (Inv) Tăiat în bucăți. 2 (D. materiale pentru îmbrăcăminte, încălțăminte) Tăiat (cu foarfecele sau, mai rar, cu cuțitul) în vederea realizării confecției încălțăminteii. 3 Plănu. 4 (Îrg) Ciuntit. 5 Rupt dintr-un material. 6 (D. ziduri) Crăpat. 7 (D. geamuri) Spart. 8 Cu tăieturi (de cuțit) pe corp. 9 Cu vânătași și dungi pe corp. 10 Lovit cu putere. 11 Bătut. 12 (D. drumuri) Deschis, prin înlăturarea piedicilor. 13 Modelat. 14 Format. 15 Creat. 16 (D. o bucată de material) Însemnată cu forma și dimensiunile ce se taie. 17 (D. terenuri) Însemnat pentru realizarea fundației. 18 Proiectat. 19 Construit. 20 Născocit.

croitor, **-oare** [At: MARDARIE, L. 227 / V: (Trs) *croitor(iu)*, *curui-* / Pl: *-i* / E: *croi* + *-(i)tor*] 1 sm Meseriaș care croiește (și coase) haine. 2 sm Tăietor. 3 sm (Ent) Insectă mare, neagră, cu antene lungi și mandibule ca o foarfecă, ce trăiește mai ales pe stejari (*Cerambyx cerdo*) Si: (reg) *gornic*. 4 sm (Atm) Mușchi al coapsei aflat între osul iliac și fața internă a tibiei, prin a cărui contracție se produce încrucișarea picioarelor. 5 sf Cuțit de cizmărie, cu vârful îndoit, pentru croit piele.

croitoreasă sf [At: C. PETRESCU, C. V. 169 / Pl: *-ese* / E: *croitor* + *-easă*] Femeie care se îndeletnicește cu croitoria (1) Si: *cusatoarea*.

croitoresc, **-ească** a [At: BARONZI, L. 86 / Pl: *-ești* / E: *croitor* + *-esc*] 1-2 Specific croitorilor sau croitoriei. 3-4 Care se referă la croitori sau la croitorie (1). 5-6 Care aparține croitorilor sau croitoriei (1). 7-8 Care provine de la croitori sau croitorie (1).

croitori vi [At: TDRG / Pzi: *-resc* / E: *croitor*] (Rar) A se îndeletnici cu croitul¹.

croitorie sf [At: H II, 62 / Pl: *-rii* / E: *croitor* + *-ie*] 1 Meșesugul croitului de haine Si: *croitorit*. 2 Atelierul croitorului, unde se lucrează haine.

croitorit sn [At: H VIII, 235 / Pl: *-uri* / E: *croitori*] Croitorie (1) Si: *croit¹*.

croitorită sf [At: HERZ.-GHER. M. IV, 246 / Pl: *-te* / E: *croitor* + *-ita*] 1 (Mol; Buc) Croitoreasă. 2 (Mun) Nevastă de croitor.

croitura *sf* [At: LB / Pl: ~ri / E: *croi* + *-tura*] 1 Tăietură cu foarfecele într-un material. 2 Haina sau materialul croit.

crojă *sf* *vz* *crosnă*

croi *sn* [At: DA ms / Pl: ~uri și *croale* / E: *pbl Krol*] (Înv) Capul (suveranului) de pe o monedă.

crom *sn* [At: IOANOVICI, TEHN. 30 / Pl: ~uri / E: *fr chrome*] Element chimic, metal dur, cenușiu-deschis, folosit la cromare, fabricarea de oțeluri speciale, compuși chimici etc.

croma *vi* [At: LTR² / Pzi: ~mez / E: *crom* cf *fr chromer*] A acoperi cu un strat subțire de crom.

cromafin, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: *fr chromaffine*] (Rar) Ușor colorabil.

cromaj *sn* [At: DN² / Pl: ~e / E: *fr chromage*] Cromare.

cromare *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 74 / Pl: ~mări / E: *crom*] (Teh) Operație de depunere a unui strat de crom metalic pe suprafața unui material, pentru a-i da rezistență și aspect estetic *Si: cromat¹*.

cromat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *croma*] Cromare.

cromat², ~a *a* [At: DN² / Pl: ~ați, ~e / E: *croma*] 1 Care conține crom. 2 Acoperit cu un strat de crom.

cromat³ *sm* [At: CADE / Pl: ~ați / E: *fr chromate*] (Chm) Sare a acidului cromic.

cromatare *sf* [At: LTR² / Pl: ~tări / E: *cromat¹* + *-are*] Acoperire cu o peliculă subțire, anticorozivă, ce conține cromat¹.

cromatic, ~a [At: DA ms / Pl: ~ici, ~ice / E: *fr chromatique*] 1-2 *a* Care se referă la culori sau la colorit. 3 *a* (Fiz; îs) *Aberație ~a* Defect al imaginilor obținute prin lentile constând în formarea de irizații pe marginea imaginilor. 4 *a* (Muz; îs) *Gama ~a* Gamă (1) de semitonuri. 5 *a* (Muz; îs) *Interval ~* Interval alcătuit din două sunete cu aceeași denumire, unul fiind alterat. 6 *sf* Arta preparării și folosirii culorilor. 7 *sf* Colorit.

cromatidă *sf* [At: DEX / Pl: ~de / E: *eg chromatid*] (Blg) Porțiune rezultată din despicaarea longitudinală a unui cromozom înaintea mitozei.

cromatină *sf* [At: DA ms / E: *fr chromatine*] Substanță care reprezintă componenta chimică de bază a nucleului celular la animale și la plante, având o mare afinitate pentru coloranții bazici.

cromatism *sn* [At: LTR / Pl: ~e / E: *fr chromatisme*] 1 Proprietate a razelor albe de a se descompune în raze diferite colorate. 2 *Aberație cromatică* (2). 3 (Muz) Succesiune de semitonuri. 4 (Muz) Structură melodică în care predomină cromatismul (3).

cromatoblast *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: *fr chromatoblaste*] 1 (Blg) Celulă tânără care conține sau poate să producă pigmenți *Si: cromblast*.

cromatocit *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: *fr chromatocyte*] (Blg) Celulă colorată *Si: cromocit*.

cromatofor *sm* [At: DN² / Pl: ~i / E: *fr chromatophore*] 1 (Zlg) Celulă care conține pigment colorant. 2 Corpuscul din celulele plantelor superioare și ale unor alge care conțin clorofilă sau alți pigmenți.

cromatogen, ~a *a* [At: DN² / Pl: ~i, ~e / E: *fr chromatogène*] 1 Care colorează. 2 Care produce materii colorante.

cromatografia *vi* [At: LTR / Pzi: ~iez / E: *cromatografie*] 1-2 *a* (se) face o cromatografie.

cromatografic, ~a *a* [At: LTR² / Pl: ~ici, ~ice / E: *fr chromatographique*] 1 Care aparține cromatografiei. 2 Referitor la cromatografie. 3 Care provine din cromatografie. 4 Specific cromatografiei.

cromatografie *sf* [At: LTR² / E: *fr chromatographie*] Metodă de analiză fizico-chimică pentru determinarea substanțelor dintr-o soluție, bazată pe absorbția selectivă de materiale solide sau pe separarea acestora în fază lichidă sau gazoasă.

cromatogramă *sf* [At: DN³ / Pl: ~me / E: *fr chromatogramme*] Diagramă cu compoziția unui amestec de substanțe, rezultată în urma cromatografiei.

cromatoliză *sf* [At: DN³ / Pl: ~ze / E: *fr chromatolyse*] (Med) Degenerescență și dispariție a cromatinei nucleare.

cromatometru *sn* [At: LTR² / Pl: ~re / E: *fr chromatomètre*] Aparat pentru măsurarea intensității culorilor.

cromatoplast *sn* [At: DN² / Pl: ~e / E: *fr chromoplaste*] Corpuscul de culoare galbenă, roșie sau portocalie care dă culoarea caracteristică morcovilor sau fructelor coapte *Si: cromoplast*.

cromatopsie *sf* [At: DEX² / E: *fr chromatopsie*] Capacitatea de a percepe distinct culorile.

cromatolaxie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: *fr chromatolaxie*] Afinitate pentru atacarea cromatinei nucleare.

cromaturie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: *cromato* + *-urie*] (Med) Colorație anormală a urinei.

cromhidroză *sf* [At: DN³ / Pl: ~ze / E: *fr chromhidrose*] (Med) Colorare a transpirației.

cromic, ~a *a* [At: LTR / Pl: ~ici, ~ice / E: *fr chromique*] (Îs) Acid ~ Acid obținut din combinarea cromului cu oxigen și hidrogen.

-cromie [At: DN³ / E: *fr chromie*] Element secundar de compunere savantă, cu semnificația „culoare“, „colorație“.

cromism *sn* [At: DEX-S / E: *crom* + *-ism*] (Med) Intoxicație cu crom.

cromit *sm* [At: LTR / Pl: ~iți / E: *fr chromite*] Oxid natural dublu de fier și crom, cristalizat cubic, metalic, negru, întâlnit în rocile eruptive.

cromiza *vi* [At: DEX-S / Pzi: ~zez / E: *fr chromiser*] A supune cromizării.

cromizare *sf* [At: DEX² / Pl: ~zări / E: *cromiza*] Tratamente termochimice de îmbogățire cu crom, prin difuzie, a stratului superficial al unei piese de oțel, pentru creșterea rezistenței la coroziune și la uzură.

cromizat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cromiza*] Cromizare.

cromizat², ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: *cromiza*] Supus cromizării.

cromlec *sn* *vz* *cromle*

cromle *sn* [At: DA ms / V: ~lec / Pl: ~uri / E: *fr cromlech*] Monument megalitic sacru, din epoca bronzului, alcătuit din mai multe pietre verticale dispuse în cerc, la distanțe egale, în jurul unei pietre mai mari.

cromnichel *sn* [At: DEX² / E: *ger Chromnickel*] Aliaj cu 10-20% crom, 60-70% nichel și restul fier, folosit la construcția rezistențelor bobinate care lucrează la temperaturi înalte.

cromo- [At: DEX² / E: *fr chromo-*] Element de compunere, cu sensul „culoare, colorat“.

cromoalgrafie *sf* [At: DEX² / P: ~mo-al~ / E: *fr chromoalgraphie*] Procedeu de pregătire a unei forme de tipar multicolor prin executarea manuală a marginilor pe plăci de aluminiu.

cromoblast *sn* [At: DN² / V: ~ă *sf* / Pl: ~e / E: *fr chromoblaste*] Celulă a pielii cu pigmenți.

cromoblastă *sf* *vz* *cromoblast*

cromocistoscopie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: *fr chromocystoscopie*] Examinare cu citoscopul a funcțiunii renale și a permeabilității ureterelor prin injectarea intravenoasă a unei substanțe colorante care se elimină prin urină.

cromocit *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: *fr chromocyte*] Cromatocit.

cromodiagnostic *sn* [At: DN³ / Pl: ~ice / E: *fr chromodiagnostic*] (Med) Metodă de diagnosticare prin înregistrarea circuitului unei substanțe colorate introduse în organism.

cromofor *sm* [At: LTR² / Pl: ~i / E: *fr chromophore*] 1 Grup de atomi care, introduși în molecula unei substanțe organice, o colorează. 2 Cromatofor (2).

cromofotografie *sf* [At: DA / Pl: ~ii / E: *fr chromophotographie*] 1 Procedeu pentru obținerea fotografiilor în culori. 2 (Cer; înv) Fotografie în culori.

cromofotografură *sf* [At: DN³ / Pl: ~ri / E: *fr chromophotogravure*] Fotografură policromă.

cromofototerapie *sf* [At: DN³ / Pl: ~ii / E: *cromo* + *foto* + *terapie*] Metodă de tratament a bolilor mintale cu ajutorul luminii colorate.

cromogen, ~a *smf. a* [At: LTR² / Pl: ~i / E: *fr chromogène*, *ger Chromogen*] 1-2 (Combinatie) care conține în moleculă cromofori.

cromolitografic, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: *fr chromolitographique*] 1 Obținut prin cromolitografie (1). 2 Specific

cromolitografiei (1). 3 Referitor la cromatografie (1). 4 Care aparține cromatografiei (1). 5 Care provine din cromatografie (1).

cromolitografie sf [At: TEODOREANU, M. II, 40 / S: *chro-* / Pl: *-ii* / E: fr *chromolithographie*] 1 Procedeu litografic de imprimat în mai multe culori. 2 (Ccr) Reproducere obținută prin cromolitografie (1).

cromonemă sf [At: DN³ / Pl: *-eme* / E: ger *Chromonema*] (Blg) Filament cromozomial, lung și spiralat, observabil în profaza mitotică.

cromoplast sn [At: DEX² / Pl: *-e* / E: fr *chromoplaste*] (Blg) Cromatoplast (1).

cromoproteidă sf [At: LTR² / Pl: *-de* / E: fr *chromoprotéide*] Proteidă colorată în componența căreia intră un metal (fier, magneziu).

cromopsie sf [At: DN² / Pl: *-ii* / E: fr *chromopsie*] Boală a ochiului datorită căreia obiectele necolorate sunt percepute în culori.

cromoscop sn [At: LTR² / Pl: *-coape* / E: fr *chromoscope*] 1 Aparat optic folosit pentru reproducerea în culori a clișeelelor. 2 Cinescop întrebuințat pentru transmisiunile de televiziune în culori.

cromoscopie sf [At: DN³ / Pl: *-ii* / E: fr *chromoscopie*] Studiu al culorii unui lichid organic, modificată în caz de boală.

cromosferă sf [At: LTR / Pl: *-re* / E: fr *chromosphère*] (Ast) Strat de culoare roz, compus din gaze și din aburi incandescenti, care înconjoară Soarele.

cromosferic, -a a [At: LTR² / Pl: *-ici, -ice* / E: fr *chromosphérique*] 1 Referitor la cromosferă. 2 Care aparține cromosferii. 3 Specific cromosferii. 4 Care provine de la cromosferă.

cromosom sm vz **cromozom**

cromoterapie sf [At: DA / Pl: *-ii* / E: *chromothérapie*] (Med) 1 Tratament al unei boli cu ajutorul luminii colorate. 2 Tratament al unei infecții cu substanțe colorate.

cromotipie sf [At: DA / Pl: *-ii* / E: *chromotypie*] 1 Metodă litografică de tipărire în culori. 2 (Ccr) Imagine colorată obținută prin cromotipie (1).

cromotipografie sf [At: LTR² / Pl: *-ii* / E: fr *chromotypographie*] Procedeu de tipărire în culori cu elemente de imprimare în relief.

cromozom sm [At: ENC. AGR. II 220 / V: *-osom* / Pl: *-i* / E: fr *chromosome*] (Blg) Corpuscul al nucleului, purtător al caracterelor ereditare, format în timpul diviziunii celulei și variabil ca formă la fiecare specie.

cromozomal, -ă a vz **cromozomial**

cromozomial, -ă a [At: DEX-S / V: *-mal* / Pl: *-mi-al* / Pl: *-i, -e* / E: eg *chromosomal*] (Blg) 1 Care aparține cromozomului. 2 Referitor la cromozom. 3 Specific cromozomului. 4 Care provine de la cromozom.

cromozomic, -ă a [At: DN³ / Pl: *-ici, -ice* / E: fr *chromosomique*] Cromozomial.

cromp sm vz **croampă**²

crompău sn [At: COMAN, GL. / Pl: *-ăi* / E: cf *crampen, crampa, crâmpoi*] (Reg) Instrument pentru săpat pământul.

crompoți v vz **crâmpoți**

crompoțit sn vz **crâmpoțit**²

cromtaler sm vz **crontaler**

-cron [At: DN³ / E: fr *-chrone*] Element secundar de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) timp”.

cronaxic, -ă a [At: DN³ / Pl: *-ici, -ice* / E: fr *chronaxique*] 1 Referitor la cronaxie. 2 Specific cronaxiei. 3 Care aparține cronaxiei. 4 Care provine de la cronaxie.

cronaxie sf [At: DEX² / Pl: *-ii* / E: fr *chronaxie*] Timp minim în care are loc o excitație.

cronaximetrie sf [At: DN³ / Pl: *-ii* / E: fr *chronaximétrie*] Măsurare a cronaxiei.

cronaximetru sn [At: DN³ / Pl: *-re* / E: fr *chronaximètre*] Aparat de măsurat proprietatea mușchilor de a se contracta.

cronc¹ i [At: ȘEZ. II, 55 / E: fo cf *croncăi, croncan*] Cuvânt care imită strigătul corbului Si: *clonc*.

cronc² sm [At: MĂNDRESCU, L. P. 72 / Pl: *-nci* / E: *cronc*] (Orn; Mar) Corb (*Corvus corax*).

croncan sm [At: ANON. CAR. / V: *corcan* / Pl: *-i* / E: *cronc¹* + *-an*] 1 (Orn; Trs; Buc) Corb (*Corvus corax*). 2 (Orn; reg) Vultur. 3 (Mun) Pasăre răpitoare mare, dar mai mică decât vulturul. 4 (Înv; prt) Demnitar înalt. 5 (Înv; prt) Militar cu grad mare. 6 (Reg) Cal bătrân mare și slab. 7 (Fam) Tânăr înalt (și slab).

croncar sm [At: DDRF / Pl: *-i* / E: *crocan*] (Orn) Corb (*Corvus corax*).

croncăi vi [At: CANTEMIR, I. I. I, 103 / Pzi: *-esc* / E: *cronc¹*] A croncâni (1).

croncăire sf [At: DA / Pl: *-ri* / E: *croncăi*] Cronicănit.

croncăit sn [At: CANTEMIR, I. I. I, 104 / V: *crân-, crân-, crângă-, crângă-* / Pl: *-uri* / E: *croncăi*] Cronicănit.

croncăitor, -oare a [At: DA / Pl: *-i, -oare* / E: *croncăi* + *-(i)tor*] 1-2 Cronicănit (1-2).

croncăneală sf [At: DA / Pl: *-eli* / E: *croncăni* + *-eală*] Cronicănire (1).

croncăni vi [At: ALECSANDRI, P. P. 141 / V: *crân-, crân-, -câ-, -co-* / Pzi: *-nesc, 3 -nește* / E: *croncan*] 1-3 vi A scoate strigătul caracteristic corbului, ciorii sau vulturului Si: *a cloncăi*. 4 vt (D. oameni; dep) A bodogăni. 5 vt (D. corbi sau vulturi) A sfâșia cu ciocul, croncănind (1). 6 vi (Mol) A umbla degeaba.

croncănire sf [At: DA / Pl: *-ri* / *croncăni*] Cronicănit.

croncănit sn [At: BACOVIA, O. 34 / Pl: *-uri* / E: *croncăni*] Strigăt scos de păsările care croncănesc.

croncănilor, -oare a [At: ALECSANDRI, P. III, 8 / Pl: *-i, -oare* / E: *croncăni* + *-(i)tor*] 1 (D. păsări) Care croncănește. 2 (D. sunete) Ca un croncănit.

croncănitură sf [At: DA / Pl: *-ri* / E: *croncăni* + *-ură*] Cronicănit.

croncău sm [At: MARIAN, O. II, 15 / V: *cran-, crân-* / Pl: *-ăi* / *cronc²* + *-ău*] 1 (Orn; Trs; Buc) Corb (*Corvus corax*). 2 (Orn) Cioară (*Corvus*). 3 (Fig; if *crancau*) Rrom. 4 (Buc) Om fără căpătâi. 5 Crainic. 6 (Mun; prt) Slujbaş mare în grad în ierarhia administrativă.

croncăni v vz **croncăni**

cronconi v vz **croncăni**

cronic sm vz **cronică**

cronic, -ă a [At: CANTEMIR, I. I. I, 43 / V: (înv) *hro-* / Pl: *-ici, -ice* / E: fr *chronique*, lat *chronicus*] 1 (Med; d. boli, îoc *acur*) Care durează mult. 2 Care se prelungește mult și nu se vindecă ușor.

cronicar sm [At: (a. 1625) GCR I, 70 / S: (înv) *chro-* / Pl: *-i* / E: *cronică* + *-ar*] 1 Autor de cronică (1). 2 Jurnalist care redactează o cronică (3) într-un ziar.

cronică sf [At: M. COSTIN, ap. LET I 216/27 / V: (înv) *-nie sn, hro-* / S: (înv) *chro-* / Pl: *-ici* și (rar) *-ice* / E: lat *chronica*, fr *chronique*] 1 Lucrare istorică, specifică evului mediu, în care se expun cronologic evenimentele sociale, politice, familiale din viața unui popor Si: *letopisete*. 2 (Pex) Scriere care cuprinde o cronică (1). 3 Articol al unui ziar sau al unei reviste, în care se relatează noutăți importante din viața politică, culturală, socială etc. 4 Rubrică din ziare sau reviste, cuprinzând cronici (3). 5 Scurtă comunicare oficială, privind schimbări în guvern, mișcări în corpul diplomatic etc.

cronicăresc, -ească a [At: TEODOREANU, M. II, 94 / Pl: *-ești* / E: *cronicar* + *-esc*] 1 Care aparține cronicarului. 2 Specific cronicarului. 3 Care se referă la cronicar. 4 Care provine de la cronicar.

cronicheță sf [At: DEX-S / Pl: *-te* / E: fr *chroniquette*] (Frm) Minicronică.

cronicitate sf [At: DEX² / Pl: *-ități* / E: fr *chronicité*] Stare cronică a unei boli.

croniciza vr [At: DEX-S / Pzi: 3 *-zeaza* / E: *cronic* + *-iza*] (D. boli) A deveni cronic.

cronicizare sf [At: DEX² / Pl: *-zări* / E: *croniciza*] Dobândire a unui caracter cronic de către o boală Si: *cronicizat¹*.

cronicizat¹ sn [At: MDA ms / Pl: *-uri* / E: *croniciza*] Cronicizare.

croniciza², ~a a [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: *croniciza*] (D. boli) Care a devenit cronic.

cronicuță sf [At: HASDEU, I. C., ap. DA / Pl: ~te / E: *cronică* + -uță] (Dep) 1-2 Cronică (1) mediocră.

crono- [At: DN³ / E: fr *chrono-*] Element prim de compunere savantă, cu semnificația „(referitor la) timp”.

cronofag, ~a a [At: DN³ / Pl: ~agi, ~age / E: *crono-* + -fag] Consumator de timp.

cronofotografic, ~a a [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *chronophotographique*] 1 Referitor la cronofotografie. 2 Care aparține cronofotografiei. 3 Specific cronofotografiei. 4 Care provine de la cronografie.

cronofotografie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *chronophotographie*] Înregistrare fotografică a unei mișcări, la intervale scurte de timp, în scopul studierii ei.

cronograf¹ [At: IORGA, L. II, 568 / V: (înv) *hro-* / Pl: ~i sm, ~e sn / E: fr *chronographe*] 1 sm (înv) Cronicar (1). 2 sn Scriere cu caracter popular reprezentând o sinteză a istoriei generale, bazată pe izvoare istorice combinate cu legende biblice și populare.

cronograf² sn [At: IOANOVICI, TEHN. 357 / Pl: ~e / E: fr *chronographe*] 1 Aparat automat, care înregistrează începutul și sfârșitul unui fenomen sau unei acțiuni, folosit în fizică, aviație etc. 2 Instrument pentru verificarea funcționării ceasornicelor și a cronometrelor.

cronografic, ~a a [At: DA / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *chronographique*] 1-3 Care aparține cronografilor, cronografele sau cronografiilor. 4-6 Specific cronografilor, cronografele sau cronografiilor. 7-9 Referitor la cronografi, cronografe sau cronografii. 10-12 Care provine de la cronografi, cronografe sau cronografii.

cronografie sf [At: DA / Pl: ~ii / E: ngr *χρονογραφία*] Scriere de cronografe¹.

cronogram sn vz *cronogramă*

cronogramă sf [At: DEX² / V: ~am / Pl: ~me / E: fr *chronogramme*] 1 Inscripție a datei cu cifre romane. 2 Informație dată de literele unei fraze, ale unui vers, ale unei inscripții etc. care au și semnificație numerală, de cifre romane. 3 Reprezentare grafică a variațiilor unui parametru în funcție de timp Si: *historiogramă*.

cronologic, ~a [At: HASDEU, I. C. 6 / V: (înv) *chro-* / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *chronologique*, ger *chronologisch*] 1 a Referitor la cronologie. 2 a Care aparține cronologiei. 3 a Specific cronologiei. 4 Care provine de la cronologie. 5 av Dispus în ordinea succesiunii în timp.

cronologicesc, ~ească a [At: POLIZU / Pl: ~ești / E: *cronologic* + -esc] (Înv) 1-2 Cronologic (1-2).

cronologiceste av [At: POLIZU / E: *cronologic* + -este] (Înv) Cronologic (3).

cronologie sf [At: C. PETRESCU, Î. II, 259 / Pl: ~ii / E: fr *chronologie*] 1 Disciplină auxiliară a istoriei care stabilește epocile, datele și succesiunea evenimentelor istorice. 2 Succesiune în timp a evenimentelor (istorice). 3 Istorisire cronologică (3). 4 Sistem adoptat pentru socotirea anilor. 5 Listă ce cuprinde o cronologie (2).

cronometra vt [At: DA / Pzi: ~rez / E: fr *chronométrer*] A măsura timpul cu un cronometru.

cronometraj sn [At: DA / Pl: ~e / E: fr *chronométrage*] Cronometrare. **cronometrare** sf [At: IOANOVICI, TEHN. 355 / Pl: ~ări / E: *cronometra*] Măsurare cu ajutorul unui cronometru a timpului unei acțiuni Si: *cronometraj*.

cronometrat, ~a a [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: *cronometra*] (În legătură cu o acțiune) A cărui durată este măsurată cu cronometru.

cronometric, ~a a [At: DA / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *chronométrique*] 1 Specific cronometriei. 2 Referitor la cronometrie. 3 Care aparține cronometriei. 4 Care provine de la cronometrie.

cronometrie sf [At: LTR / Pl: ~ii / E: fr *chronométrie*] (Fiz) 1 Parte a metrologiei care studiază procedeele și instrumentele pentru determinarea timpului. 2 Tehnică a construirii de aparate pentru măsurat timpul.

cronometror, ~oare smf [At: IOANOVICI, TEHN. 355 / Pl: ~i, ~oare / E: fr *chronomètreur*] Persoană care măsoară timpul cu cronometru.

cronometru sn [At: DDRF / Pl: ~re și (2, înv) ~ri sm / E: fr *chronomètre*] 1 Instrument de precizie ce funcționează pe principiul ceasornicului, putând măsura timpul până la fracțiuni de secundă (folosit la normarea muncii, determinarea rezultateelor în întreceri sportive etc.). 2 (Înv) Ceasornic de mare precizie.

cronoscop sn [At: DEX² / Pl: ~oape / E: fr *chronoscope*] Instrument pentru măsurarea unui scurt interval de timp, folosit în laboratoarele de fizică, de fiziologie etc.

crontaler sm [At: IORGA, S. D. VIII, 91 / V: (înv) *cromt-* / Pl: ~i / E: ger *Kron(en)taler*] (Înv) Monedă veche austriacă de argint, valorând până în 1815 între 6 și 14 lei.

cronțir sn [At: HERODOT, ap. DA / V: (înv) *sc-* / Pl: ~e / E: bg *кронѣ*] (Înv) Clondir.

cronți i [At: DA / E: on cf *ronțăi*] Cuvânt care imită sunetul unui aliment crocant sfărâmat între dinți.

cronțai v [At: DA ms / Pzi: ~ontăi, ~esc / E: *cronți* + -ai] A ronțai.

cronțaiă sf [At: DA ms / Pl: ~icli / E: *cronțai* + -eală] Ronțaiă.

cronțare sf [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *cronțai*] Ronțare.

cronțait¹ sn [At: DA ms / Pl: ~uri / E: *cronțai*] Ronțare.

cronțait², ~a a [At: DA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *cronțai*] Ronțait².

cronțaitor, ~oare a [At: LESNEA, P. E. 30 / Pl: ~i, ~oare / E: *cronțai* + -tor] Cronțaitor.

cronțaitură sf [At: DA ms / Pl: ~uri / E: *cronțai* + -(t)ura] Ronțaiă.

cronțaneala sf [At: COSTINESCU / Pl: ~eli / E: *cronțani* + -eală] Ronțaiă.

cronțani v [At: DA ms / Pzi: ~ontăn, ~nesc / E: *cronți* + -(a)ni] A ronțai (1).

cronțanire sf [At: COSTINESCU / Pl: ~ri / E: *cronțani*] Ronțare.

cronțanit¹ sn [At: DA ms / Pl: ~uri / E: *cronțani*] Ronțare.

cronțanit², ~a a [At: DA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *cronțani*] Ronțait².

cronțanilor, ~oare a [At: DA ms / Pl: ~i, ~oare / E: *cronțani* + -(t)or] Care scoate sunetul „cronț”.

cronțanitura sf [At: COSTINESCU / Pl: ~ri / E: *cronțani* + -(t)ura] Ronțaiă.

crooner sn [At: DN³ / P: *crunăr* / Pl: ~i / E: eg *crooner*] (Rar; asm) Cântăreț de local, care interpretează melodii într-un stil dulceag.

crop¹ sn [At: ALRM II, h. 347 / Pl: ~uri / E: nct] (Reg) Balama.

crop² sm vz *uncrop*

crop³ sm [At: BORZA, D. / Pl: ~i / E: ucr *кром*] (Bot; reg) Mărar (*Anethum graveoleus*).

cropă sf [At: DR. V, 284 / Pl: ~pe / E: cf *groapa*] (Reg; la cai) Gropiță de deasupra ochiului.

cropi v vz *încropi*

cross¹ sn [At: LET², III, 444 / Pl: ~uri / E: nct] (Înv; phl) Cloș.

cross² sn [At: SCÂNTEIA, 1952, nr 2282 / Pl: ~uri / E: fr *cross*] Cursă sportivă de alergare (pe teren variat și cu obstacole) desfășurată pe un anumit traseu și cu respectarea unor norme tehnice.

cross³ sn [At: DN³ / Pl: ~uri / E: eg, fr *cross*] 1 Lovitură la box, intermediară între directă și swing. 2 Lovitură pe diagonală terenului de tenis.

crossă¹ sf [At: DEMETRIUS, A. 188 / Pl: ~se / E: nct] 1-2 Smoc de pene întrebuințat ca ornament la pălăriile femeilor sau la chipiele militarilor.

crossă² sf [At: DA ms / Pl: ~se / E: fr *crosse*] 1-4 Baston curbat la un capăt, cu care se lovește pucul sau mingea la hochei, polo și golf. 5 Cârjă episcopală. 6-7 (Liv) Pat al puștii sau al pistolului.

crosing sn [At: DEX² / V: *crossing* / Pl: ~uri / E: eg *crossing*] Construcție subterană minieră care asigură încrucișarea a doi curenți de aer, unul pe deasupra celuilalt.

crosist, ~a *smf* [At: DEX² / Pl: ~iști, ~e / E: *cros* + -ist] Atlet specializat în crosuri.

crosnar *sm* [At: COSTINESCU / Pl: ~i / E: *crosnă* + -ar] 1 Purtător de crosne Si: *crosnaș*. 2 Hamal.

crosnaș *sn* [At: PONTBRIANT, D. / V: *crozn*~ / Pl: ~i / E: *crosnă* + -aș] 1 Crosnar (1). 2 Hamal.

crosnat, ~ă *a* [At: BĂRCIANU / Pl: ~ați, ~e / E: *crosnă* + -at] Încărcat cu o crosnă (2) Si: *încroșnat*.

crosnă *sf* [At: NECULCE, ap. DA / V: *croas*~, ~ne, ~oznă, (reg) ~oajină, ~ojină, ~nie, ~oșnă, ~oșne, ~oznie / Pl: ~ne / E: bg *кросна*] (Reg) 1 Curea cu cârlig de care se agață (la hamali) greutatea care se duc în spinare. 2 Sarcină (de lemne sau vreascuri) care se poartă în spinare. 3 Braț de lemne de foc, aranjate și legate astfel încât să poată fi luate în spinare, iar legăturile să poată fi petrecute peste mâini sau peste piept. 4 (Spc; înv) Traistă a copilului de școală. 5 (Înv) Raniță. 6 (Fig; if *croasna*) Copil nevoias. 7 Umflătură. 8 Multime de obiecte așezate în ordine.

crosne *sf* *vz* *crosnă*

crosnie *sf* *vz* *crosnă*

crosopterigieni *sm* [At: DN³ / P: ~ri-gi-eni / E: fr *crossoptérygiens*] 1 (Lpl) Ordin de pești marini, cunoscuți din era primară, cu corpul fusiform și înotătoare perechi, ca niște palete. 2 (Lsg) Pește din ordinul crosopterigienilor.

crossbar *sni* [At: DEX² / E: eg *crossbar*] Sistem de comutare prin bare comandate de relee, utilizat în telefonie automată.

crossing *sn* *vz* *crossing*

crossing-over *sn* [At: DN³ / P: *crossing-ovar* / E: eg *crossing-over* „încrucișare”] (Gen) Fenomen prin care se face schimbul reciproc de gene între cromozomii omologi.

croșă *sf* [At: DA / Pl: ~șe / E: fr *croche*] (Frî) Notă muzicală de 1/8 de timp.

croșet *sn* *vz* *croșetă*

croșeta *vi* [At: ARDELEANU, U. D. / Pzi: ~tez / E: fr *crocheter*] 1 A împleti manual, cu croșeta. 2 (Fig; la fotbal) A dribla pe rând mai mulți adversari.

croșetare *sf* [At: DN³ / Pl: ~tări / E: *croșeta*] Croșetat¹.

croșetă¹ *sn* [At: DA / E: *croșeta*] Împletire manuală cu croșeta Si: *croșetare*.

croșetă², ~ă *a* [At: TEODOREANU, M. II, 241 / Pl: ~ați, ~e / E: *croșeta*] Împletit cu croșeta.

croșetă *sf* [At: VLAHUȚĂ, D. 31 / V: ~șet *sn* / Pl: ~te / E: fr *crochet*] 1 Ac lung, cu vârful îndoit ca un cârlig, cu care se fac diferite împletituri (mai ales dantele) Si: *cârligel*, *i(n)gliță*. 2 (Teh) Piesă de fier în formă de cui sau piron cu un capăt lățit și cu găuri, folosită pentru a îmbina două bucăți de lemn. 3 (Tip; mpl) Paranteză dreaptă. 4 Paranteză unghiulară. 5 Unealtă alcătuită dintr-o tijă cu lamă, cu care se îndepărtează amestecul de formare dintr-o formă de turnătorie. 6 (În arhitectura gotică; if *croșet*) Ornament sculptat, ca o frunză cu vârful curbat.

croșeu *sn* [At: DEX² / Pl: ~ce / E: fr *crochet*] Lovitură laterală scurtă, la box, dată adversarului la cap sau la corp, în care brațul este îndoit și nemișcat din cot, formând cu antebrațul un unghi de aproximativ 45°.

crosnă *sf* *vz* *crosnă*

crosne *sf* *vz* *crosnă*

crot *s* [At: MAT. FOLK. 1210 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Tăietură.

crotal¹ [At: ȘINCAI, ap. DA / Pl: ~e *sn*, ~i *sm* / E: fr *crotale*, ngr *χρόταλον*] 1 (Înv) *sn* Castaniete compuse din două tăblițe de fier sau de lemn. 2 *sm* (Zlg; reg) Șarpe-cu-clopoteci.

crotal² *sn* [At: LTR / E: ngr *χρόταλον* „zurgălău”] Cercele metalic înscrispionat, pentru marcarea animalelor la ureche.

crotalie *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: ngr *χρόταλον* „zurgălău”] Marcă metalică aplicată pe urechea animalelor ca semn de recunoaștere.

crotină *sf* [At: DN³ / Pl: ~ne / E: fr *crottin*] Conglomerat sferoid de fecale la cai, oi etc.

crotor *sm* *vz* *curator*

croșap *sn* *vz* *protap*

crou *sn* *vz* *crov*

crov *sn* [At: I. IONESCU, M. 714 / V: (Ban) *criu*, *crou* / Pl: ~uri / E: srb *krav*] 1 (Olt; Ban) Groapă. 2 (Ban; if *crou*) Coșcovă. 3 Prislop. 4 (Ban; if *crou*) Copecă. 5 (Ban; if *crou*) Gaură în malul râului sau sub rădăcini, unde se ascunde peștele. 6 (Ban; if *criu*) Cuib. 7 (Reg) Oală. 8 Depresiune circulară sau alungită, dezvoltată pe loess prin tasare Si: *gavan*, *padină*.

crovan *sn* [At: BOCEANU, GL. / E: *crov* + -an] Groapă mare într-un loc părăsit.

croznaș *sm* *vz* *crosnaș*

croznă *sf* *vz* *crosnă*

croznie *sm* *vz* *crosnă*

crown *sn* [At: DN³ / P: *craun* / Pl: ~e / E: eg, fr *crown* (-glass)] Sticlă specială, puțin dispersivă, pentru confecționat lentile divergente.

crr *i* *vz* *câr*

crubă *sf* *vz* *hrubă*

cruce *sf* [At: TETRAEV. (1574), ap. DA / Pl: ~uci / E: ml *crux*, ~cis] 1 Instrument de tortură în antichitate, format din două bucăți inegale de lemn prinse perpendicular una de cealaltă, (cea scurtă pusă orizontal) de care erau legați sau pironiți deasupra pământului condamnații la moarte prin răstignire. 2 Tortură pe cruce (1). 3 Simbol al credinței creștine, reprezentând crucea (1) pe care a fost răstignit Iisus Hristos. 4 Obiect în formă de cruce (3). 5 (Fig) Suferință adâncă pe care o poartă cineva în suflet de-a lungul vieții. 6 (În evl mediu) Semn distinctiv simbolizând crucea (3), aplicat pe costumele și armele soldaților cruciați. 7 (Îc) ~a roșie Semn distinctiv, (cruce roșie pe fond alb) pentru spitale, ambulante, centre de asistență medicală etc. 8 (Îac) Organizație care, în război, are grijă de bolnavi, răniți și prizonieri, iar, în timp de pace, de sinistrați, de cei foarte săraci, de deținuții politici etc. 9 Obiect de lemn, de piatră, de metal etc. în forma crucii (3), căruia credincioșii îi atribuie proprietăți miraculoase. 10 Cruce (9) (de metal) de care se servește preotul în timpul serviciului religios creștin Si: *crucifix*. 11 (Îe) A fi (sau a umbra) cu ~a-n sân A fi om evlavios. 12 (Îae) A fi cinstit. 13 (Îac; im) A fi ipocrit. 14 (Îe) A nu fi ~ (de-nchinat) A nu fi cinstit. 15 Troiță. 16 (Îs) ~a bisericii Crucea (3) din vârful turnului bisericii. 17 (Înv; îs) ~a casei Cruce (3) pe vârful casei, la familiile de creștini. 18 Monument în formă de cruce (3), ridicat pe mormântul unui creștin. 19 Semnul crucii (3) de pe piatra mormântului. 20 (Trs; îe) A găta cu ~a A muri. 21 (D: oameni; îe) A(-i) pune ~ (sau ~a ori ~cile) A înmormânta. 22 (Îae) A omorî pe cineva, mai ales, în bătaie. 23-24 (Fig; îae) A lăsa neisprăvită o lucrare, o idee etc. 25 (Fig; îae) A sfârși cu ceva. 26 (Îe) A trage o ~ (sau cu ~a) peste (ceva) A uita. 27 (Îae) A părăsi. 28 (Mol; Buc; în superstiții; îs) ~ de aur (în casă sau cu noi) Invocație pentru a fi ferit de nenorociri, când se pomenește numele diavolului. 29 (Îe) A fi (flăcău) cât o ~ A fi (flăcău) înalt și voinic. 30 (Îe) A fi (fată) ca o A fi (fată) bine făcută. 31 (Îas) Fată foarte frumoasă. 32 (Îs) ~ de voinic Bărbat viteaz și voinic. 33 (Rar; îs) ~ de femeie Femeie vrednică. 34 (Trs; rar; îas) Calificativ adresat de un bărbat iubitei sale. 35 (Trs; rar; îas) Termen cu care se adresează o femeie alteia. 36-37 Figură sau desen în formă de cruce (1), indicând decesul persoanei lângă numele căreia se află, marcând în calendar o sărbătoare creștină etc. 38 Decorații sau medalii în formă de cruce (1) Crucea „Sfântul Gheorghe”. 39 (Fig; pex) Persoane care posedă o cruce (38). 40 (Îs) ~ de Malta Cruce (3) cu brațele lățite la bază reprezentând emblema cavalerilor Ordinului Ioaniților din Malta. 41 (Îas) Dispozitiv cu patru brațe între care se angrenează butonul unui disc rotativ, transformându-se o mișcare de rotație continuă într-una intermitentă. 42 Bijuterie în formă de cruce (1). 43 Semn în formă de cruce (1) săpat, scris etc. pe un obiect sau text pentru a atrage atenția asupra acestuia. 44 Semn pus într-un text clasic grec sau latin, indicând un pasaj care nu se poate înțelege și nu poate fi corectat. 45 (La cărțile de joc, după ger *Kreuz*) Treflă. 46 (Trs) Steag cu cruce (3). 47 Prapur. 48 (Înv; îe) A scoate ~cile A face o procesiune (religioasă). 49 Trupă. 50 Unitate de doi până la patru soldați, obligați să plătească

căpeteniilor o anumită cotă de impozite. **51-52** (Înv) Grup de persoane (mai ales de negustori) obligați să plătească solidar o cotă de impozit. **53** (Înv) Impozit pe care îl plătea crucea (**48**). **54** (Înv; îs) ~ *întreaga de voinic* Cel care putea să plătească singur crucea (**49**). **55** (Pop) Cunună în formă de cruce pe care fetele o împleteau la nuntă pentru mireasă și mire. **56** (Pop) Tufă de brad pe care flăcăii o împodobesc la nuntă. **57** (Trs) Model de cusătură pe umărul iei. **58** (Trs) Clăie de snopi de grâu așezați în cruce (**1**). **59** (Înv; Mol; îs) ~ (*de spic*) *de papușoi*, ~ *care cască* Jucărie făcută de copii din spic de porumb și din foaia de sub el. **60** (Înv; îs) ~ *de trestie* Jucărie făcută de copii din trestie. **61** (Chir; îs) ~ *de Malta* Compresă în forma crucii (**38**) de Malta. **62** Parte a unui obiect în formă de cruce (**1**). **63-65** (La căruță, car sau trăsură; îs) ~ *a dinapoi* Parte care formează cruce (**1**) cu inima căruței. **66** (Îas) Spetează care leagă capetele cracilor piscului Si: *bracinar, brănișor, coardă, iuhă, leha, splina*. **67-69** (La căruță, car sau trăsură; îs) ~ *a dinainte* Bucată de lemn pusă de-a curmezișul peste proțap Si: *cântar, cumpănă, lamba, lampa, răscruce, scară*. **70** (Reg; îs) ~ (*a mare*) Felihart. **71** (Reg; îs) ~ *a înaintașilor* Orcic ce se leagă de capătul oștei pentru a înhăma la aceeași căruță doi sau mai mulți cai înaintași. **72** Parte a saniei care leagă botul celor două tălpi și face cruce cu proțapul Si: *bot, hobot, obad, opleniță*. **73** (Reg) Parte de la mijlocul cărcelului jugului Si: *bulfiei, lopațica, spetează, stinghie, scalus, popul cărcelului*. **74** (La construcții de lemn) Căprior Si: *bandura, bratar, laizna*. **75** (Lpl) Bețe puse cruciș înăuntrul stupului, ca să susțină fagurii de miere Si: *prețce, precii, prețce, trepce, (reg) culmi, ciulele fagurului*. **76** (Reg) Bețișoare încrucișate peste care se întinde strecurătoarea pentru lapte. **77** Stinghii în formă de cruce alcătuiind cadrul pentru geamurile ferestrei. **78** Gratii puse cruciș la ferestre. **79** Înfloritură cu roșu pe pereții caselor, împrejurul ferestrelor. **80** (Reg) Ramă pe gura fântânii de care se fixează stâlpii. **81** (La vârtelniță; reg) Cumpănă. **82** (Reg; îs) ~ *a urzelii* Parte a urzitorului sau urzelii unde se împreună chingile. **83** (Reg; îs) ~ *a pânzei* Parte cuprinsă între bețele vârate între firele nătrei. **84** (Reg; la mori) Răscruci dintre obezile roții și grindei. **85** (Reg) Părpărită din capătul fusului de fier care învârteste piatra alergătoare a morii. **86** (Reg) Aripă ale morii de vânt. **87** (Reg) Parte a rășchitorului nedefinită mai îndeaproape. **88** (Reg) Mestecătoare de jintă. **89** (Reg; șis ~ *a de la comarnic*) Sărcer. **90** (Îc) ~ *a vâslei* Măner de lemn transversal de la capătul vâslei. **91** (Ant; la om; îc) ~ *a spinării* Osul sacrum. **92** (Pex) Șale. **93** (Reg; îs) ~ *în cruci* Boală de om nedefinită mai îndeaproape. **94** (Reg; îs) ~ *între cruci* Boală de oi nedefinită mai îndeaproape. **95** (Reg; îs) ~ *a hamutului* Parte a frâului nedefinită mai îndeaproape Si: *strup*. **96** Parângă. **97** (Mec; îs) ~ *cardanica* Dispozitiv mecanic de asamblare prin articulare, pentru transmiterea mișcării circulare între doi arbori ce formează între ei un unghi oarecare. **98** Fiting cu patru căi. **99** (Ast; pop) Constelație (în formă de cruce). **100** (Ast; pop; șis ~ *a fârtiatului*) Constelația Delfinul. **101** (Ast; pop; șis ~ *a cerului cea mare*, ~ *a miezului nopții*) Constelația Lebdă. **102** (Bot; reg) Plantă erbacee cu florile sau cu frunzele în formă de cruce. **103** (Bot; reg) Smântânică (*Galium cruciata*). **104** (Bot; reg; îc) ~ *a florilor* Dalac (*Paris quadrifolia*). **105** (Bot; reg; îc) ~ *a* (sau ~ *de-a*) *mare* Plantă cu florile dispuse cruciș și cu flori albe. **106** (Bot; reg; îc) ~ *a pământului* Plantă erbacee din familia umbeliferelor cu tulpina și frunzele acoperite cu peri aspri, cu frunze mari ca niște pene, cu flori albe sau roșii, dispuse în umbеле, crește prin fânețe, tufișuri, poieni și păduri umede Si: *brânca-ursului, talpa-ursului* (*Heracleum sphondylium*). **107** (Bot; reg; îac) Omag galben. **108** (Bot; reg; îac) Cenușer (*Ailanthus altissima*). **109** (Bot; îac) Potroacă (*Centarium umbellatum*). **110** (Bot; reg; îac) Untișor (*Lathraea squam*). **111** (Bot; îac) Pedicuță (*Lycopodium clavatum*). **112** (Bot; reg; îac) Iarbă-grasă (*Sedum max*). **113** (Bot; reg; îc) ~ *a-păștii* Vetrică (*Tanacetum vulgare*). **114** (Bot; reg; îc) ~ *a pânii* sau ~ *a popii* Pristolnic (*Abuflon theo*). **115** (Bot; reg; spe) Plantă cu flori galbene (*Heracleum sibiricum*). **116** (Bot; reg; îc) ~ *a-voinicului* Plantă erbacee din familia ranunculaceelor, cu rizomul puternic, cu frunzele lungi, având fiecare 3-5 lobi, cu florile albastre, care crește prin păduri în regiunea

montană și subalpină Si: *norocel, voinicel* (*Anemone angulosa* sau *Hepatica angulosa* ori *Hepatica transilvanica*). **117** (Bot; reg; îac) Varga ciobanului (*Dipsacus silvestus*). **118** (Bot; reg; îac) Popâlnic iepuresc (*Hepatica nobilis*). **119** (Bot; reg; îac) Sunătoare (*Hypericum perforatum*). **120** (Ban; reg; îac) Rostopască (*Chelidonium majus*). **121** (Reg; îc) *Poamă-în-~* Soi de struguri nedefinit mai îndeaproape. **122** (Reg; îs) ~ *a babei* sau *după cruci* Joc nedefinit mai îndeaproape în care copiii se dau de-a tumba. **123** (Pop) Cruce (**34**) pe care se așază pietricelele la jocul „în buși”. **124** (Cor; Trs) A zecea din cele douăsprezece figuri ale jocului de călușari. **125** (Mol) Miez de nucă în formă de cruce Si: *cocos*. **126** (Pop) Răscruce. **127** (Trs; min) Loc unde se întretaie două vine de aur Si: *scaun*. **128** (Înv; îe) *A fi în crucile satului* A fi în mijlocul satului. **129** (Pop; îs) *Crucile mesei* Fiecare din cele două părți laterale ale mesei. **130** (Îe) *A se pune* ~ *A se așeza* în drumul cuiva pentru a-i opri înaintarea. **131** (Îac) A încerca să zădărnicească îndeplinirea unei acțiuni. **132** (Îe) *A i se face* (sau *a-i fi ori a-i sta*) *cuiva calea* (sau *drumul*) ~ (ori *cruci*) A fi la o răspântie. **133** (Îac; fig) A da de piedici. **134** (Îac; fig) A nu mai ști încotro să meargă. **135** (Îac; fig) A nu mai putea înainta. **136** (Îe) *A i se face cuiva calea* ~ *cu cineva* A se întâlni. **137** (Îe) *A da cu* ~ *a peste cineva* A întâlni (pe neașteptate). **138** (Îe) *A se uita în* ~ *a cuiva* A se uita drept în ochi. **139** (Îlav) (În) ~ *Cruciș*. **140** (Pop; îalav; în legătură cu „a unge”) Pe piept, pe umeri și pe genunchi. **141** (Pop; îs) ~ *a amiezii*, ~ *amiazii*, ~ *a miază-zi*, ~ *a zilei* Miezul zilei. **142** (Pop; îs) ~ *a nopții* Miezul nopții. **143** (Pop; îe) *Uite asta-i* ~ *Hotărâre* ultimă și definitivă. **144** Gest făcut cu trei degete ale mâinii drepte (sau cu toată palma) cu care se atinge fruntea, pieptul, umărul drept și umărul stâng când se imploră ajutorul lui Dumnezeu, când cineva se miră, se îngrozește etc. **145** (Îe) *A-și face* ~ (sau *semmul crucii*) A se închina. **146** (Îac) A fi surprins. **147** (Îac) A fi îngrozit. **148** (Pan; îac) A mulțumi lui Dumnezeu. **149** (Îe) *A-și face* ~ *cu stânga* sau *a-și face* ~ *cu amândouă mâinile* A se mira peste măsură. **150** (Rar; îac) A cobi. **151** (În invocații; îe) ~ *ajută!* Doamne ajută! **152** (Îe) *A înjura* sau *sudui de* ~ sau *a ridica cuiva* (sfinte) *cruci* A înjura de cele sfinte. **153** (Pex) Înjurătură „de cruce”. **154** (În blesteme, șfe) *Ucigă-l* (mai ales *bată-l*) ~ *a Diavol*. **155-156** (Îs) *Frate* (mai rar *sora*) *de* (rar *pre-*) ~ Prieten intim (nedespărțit). **157** (Îcs) *Frație* de ~ Prietenie până la moarte, bazată pe sentimente de încredere și afecțiune deosebite. **158** Creștinism. **159** Confesiune. **160** (În jurăminte; îe) *Pe* ~ *a mea* Pe legea mea. **161** (Pop; rar) Conducător. **162** (Îc) ~ *a* (mare), *Înălțarea sfintei* ~ *ci*, *Ziua* ~ *cii* Sărbătoare religioasă la 14 septembrie. **163** (Pop; îc) ~ *a mică* Sărbătoarea „Tăierea capului Sfântului Ioan”, celebrată la 29 august. **164** (Îc) *Ziua crucii de vară* sau *Închinarea* (sau *scoaterea*) *sfintei* ~ *ci* Ziua Macabeilor, celebrată la începutul lunii august. **165** (Îc) *Postul* ~ *cii* Interval de 8 zile de post, ținut (fără să fie impus de canoane) de țărani înainte de Ziua-Crucii. **166** (Reg; lpl) Scoatere a crucii din gârle, la Bobotează. **167** (Îs) ~ *a căruței* Bucată de lemn pusă de-a curmezișul peste proțap. **168** (Îe) (Soarele) e ~ *amiazăzi* sau *în* ~ *a miezii* sau *soarele* e (în) *a cruci* sau (în) ~ *amiazăzi* E la amiază. **169** Cruciș. **170** (Îe) *A se pune* ~ *a se împotrivi* unei acțiuni. **171** (La catolici) *Drumul* ~ *cii* Ciclu de 14 picturi sau sculpturi reprezentând chinurile lui Hristos de la judecata lui Pilat până la răstignire Si: *calvar*. **172** (Îe) *A i se face cuiva calea* ~ *A se deschide înaintea cuiva o răspântie*. **173** (Fig; îac) A avea de ales între mai multe soluții. **174** A se ivi piedici înaintea cuiva.

cruceală sf [At: DA / Pl: ~ *celi* / E: *cruci* + *-eală*] (Rar) Crucire.

crucei sm [At: SEVASTOS, N. 295 / E: *crucer*] (Reg; pbl) Bănuț.

crucelița sf vz *cruciulița*

crucelnic sm [At: LIUBA - IANA, M. 116 / Pl: ~ *ice* / E: *cruce* + *-elnic* cf *crucelniță*] (Ban) **1** (La războiul de țesut) Lemnul de care atârnă ștele. **2** Vârtelniță.

crucelniță sf [At: H XVIII, 283 / Pl: ~ *te* / E: *cruce* + *-elniță* cf *crucelnic*] (Reg) Parte a căruței nedefinită mai îndeaproape.

*crucer*¹ sm [At: MARIAN, O. II, 116 / Pl: ~ *i* / E: *cruce*, cf *ger Kreuzer*] (Înv) Crețtar.

crucer² sm [At: ȘINCAI, HR. I, 130 / Pl: ~i / E: *cruce* + -er cf *cruciat*, *cruciada*] (Iuz: formație personală) Cavaler teuton.

crucerel sm [At: VICIU, GL. / Pl: ~ei / E: *crucer¹* + -el] (Trs; inv) Mică monedă de aramă de 2 bani.

crucetă sf [At: DN³ / Pl: ~te / E: it *crocetta*] Platformă orizontală mică fixată deasupra arborelui gabier, pentru fixarea sarturilor arboreților.

cruci [At: ȘINCAI, HR. II, 247 / Pzi: ~cesc / E: *cruce*] 1 vt (Rar; fr) A încrucișa. 2-3 vt (D. animale; rar) A (se) încrucișa. 4-5 vt (Rar; pex) A (se) amesteca. 6 vi (Rar) A înjura de cruce. 7-9 vr, (ivr) vi A(-și) face semnul crucii (în semn de închinare, de mirare, de spaimă etc.). 10 vr (Fig) A se mira foarte tare ca de un lucru nemaipomenit Si: *a se minuna*, (inv) *a se ciuli*.

crucia vi [At: COSTINESCU / Pzi: ~iesc / E: *cruce*] (Inv) A pune semnul crucii pe marginea unor rânduri scrise.

cruciadă sf [At: MACEDONSKI, O. I, 23 / V: ~ată / P: ~ci-a~ / Pl: ~de / E: *cruce* după fr *croisade*] 1 Fiecare din cele opt expediții militare întreprinse, la îndemnul Bisericii catolice între 1096 și 1270, în care armatele occidentale vizau eliberarea Ierusalimului de musulmani. 2 (Pgn) Orice expediție militară împotriva unor eretici sau adepților altor religii în evul mediu. 3 (Fig) Campanie (de presă) organizată împotriva unui abuz, unei mișcări etc.

crucial, ~ă a [At: STUDII, I, ap. DA / P: ~ci-al / Pl: ~i, ~e / E: fr *crucial*] Hotărâtor.

cruciat sm [At: MACEDONSKI, O. I, 24 / P: ~ci-at / Pl: ~ați / E: fr *croisé* (refăcut după *cruce*)] Soldat care participa la o cruciadă, purtând ca emblemă pe haine sau pe armură o cruce Si: (iuz) *crijac*.

cruciata sf vz *cruciadă*

cruciera sf [At: DEX² / P: ~ci-e~ / Pl: ~re / E: it *crociera*] (Rar) Acțiune de luptă dusă sistematic pentru dezorganizarea transportului maritim al adversarului.

crucifera [At: DA / Pl: ~re / E: fr *crucifère*] 1 *sf* Familie de plante dicotiledonate, cu flori, cu petalele și sepelele în formă de cruce. 2-3 *sf*, a (Plantă) care face parte din familia cruciferelor (1).

crucifica vt [At: COSTINESCU / Pzi: ~ific / E: fr *crucifier*] 1 A răstigni. 2 (Fig) A chinui.

crucificare sf [At: KLOPŠTOCK, F. 323 / Pl: ~ări / E: *crucifica*] 1 Răstignire. 2 (Fig) Chinuire.

crucificat¹ sm [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *crucifica*] 1 Răstignire. 2 (Fig) Chinuire.

crucificat, ~ă a [At: GHEREA, ST. CR. III, 374 / Pl: ~ați, ~e / E: *crucifica*] 1 Răstignit. 2 (Fig) Chinuit.

crucifix sn [At: STAMATI, D. / Pl: ~uri, ~e, (ivr) ~ficși / E: fr *crucifix*] (Mai ales la catolici) Cruce reprezentând pe Iisus răstignit.

cruciform, ~ă a [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: fr *cruciforme*] (Bot) În formă de cruce (1).

crucilită sf vz *cruciulită*

crucioaie sf [At: H II, 88 / Pl: ~ / E: *cruce* + -oaie] 1 Cruce mare. 2 (Reg) Crucea căruței.

crucioac sn [At: CHEST. II, 304/156 / Pl: ~uri / E: rs *крѣпостъ*] (Reg) Încuietore de la cămară.

crucioi sn [At: H II, 207 / Pl: ~oaie / E: *cruce* + -oi] (Reg) 1-2 Crucioaie (1-2).

crucire sf [At: DA / Pl: ~ri / E: *cruci*] (Rar) 1 Punere, așezare cruciș. 2 Mirare.

cruciș [At: CANTEMIR, I. I. I, 184 / Pl: ~uri și ~e / E: *cruce* + -iș] 1 av (Ilav) În ~ În formă de cruce Si: *încrucișat*. 2 av (D. luptători; ie) A se prinde ~ A-și înlănțui brațelele. 3 av (D. drumuri; ie) A se face ~ A se intersecta. 4 av (Îe) A se uita ~ A privi sașiu. 5 av (Fig; îae) A privi dușmănos. 6 av (Pop; ie) A înghiți ~ A se îneca. 7 av Transversal. 8 av În direcție opusă. 9 av (Pop; ilav) (În) ~ și (în) *curmeziș* Pretutindeni. 10 av (Îal) Cu de-amănuntul. 11 av (Inv; ilav) De ~ui Oblic. 12 av (Pop; ie) A sta de-a ~ul, a se pune ~ (și *curmeziș*), (rar) în lungiș și-n ~ A lupta (cu toate mijloacele) împotriva a ceva. 13 a Care este în formă de

cruce. 14 a Sașiu. 15 a (Fig) Dușmănos. 16 *sf* (Inv) Încrucișare. 17 *sn* (Ccr; mpl) Răspântie. 18 *sf* (Mol) Cruce (mică).

crucișa v vz *încrucișa*

crucișător sn [At: DA / Pl: ~oare / E: (în) *crucișa* + -(a)tor după fr *croiseur*] Vas de război mai ușor și mai rapid decât cuirasatele, folosit la recunoașteri, ca avangardă etc.

crucișatură sf [At: CARAGIALE, ap. CADE / Pl: ~ri / E: *cruciș* + -atură] (Reg) 1 Încrucișare. 2 Privire sașie.

crucișoară sf [At: DICT. / Pl: ~re / E: *cruce* + -ișoară] 1-2 (Șhp) Cruce (42) mică Si: *cruciță* (1-2), *cruciulită* (1-2).

crucișor sm [At: BORZA, D. / Pl: ~i / E: *cruce* + -(i)sor] (Bot; reg) Mierea ursului (*Pulmonaria officinalis*).

crucit, ~ă a [At: NEGRUZZI, S. II, 85 / Pl: ~iți, ~e / E: *cruci*] 1 Așezat cruciș. 2 (Îe) A sta (sau a ședea) cu brațele-ncrucite A sta cu brațele încrucișate. 3 (Fig; îae) A nu face nimic. 4 (Fig) Uimit.

crucitură sf [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~ri / E: *cruci* + -tură] (Rar) 1 Crucire (2). 2 (Reg) Arătare.

cruciță sf [At: ȘINCAI, HR. I, 222 / Pl: ~te / E: *cruce* + -ita] 1-2 (Șhp) Crucișoară (1-2). 3 (D. o fată; cu sens desmiertător) Frumoasă și bine făcută. 4 Parte a unui obiect, în formă de cruce (3). 5 (Îrg) Oaie cu o cruce marcată pe ureche.

cruciuliță sf [At: ALECSANDRI, P. I, 18 / V: ~cil~, ~cel~ / Pl: ~te / E: *cruce* + -uliță] 1-2 (Șhp) Crucișoară (1-2). 3 Medalion în formă de cruce (3). 4 Cruce (4) mică așezată pe mormântul unui creștin. 5 Model de cusătură pe umărul iei. 6 Podoabă femească. 7 Nume al unei stele nedefinite mai îndeaproape. 8 (Bot; reg) Mică plantă erbacee din familia compozitelor, cu flori galbene, care crește prin locuri nisipoase Si: *cănbici*, (Mol) *cel-perit*, *cruguliță* (1), *petimbreașă*, *spălăcioasă* (*Senecio vulgaris*). 9 (Bot; reg) Plantă erbacee cu flori galbene din familia compozitelor, care crește pe locurile pietroase și stâncoase de pe coastele munților, până sus, în regiunea alpină Si: *petimbreașă*, *spălăcioasă* (*Senecio rupester*). 10 (Bot; reg) Bătătomită (*Senecio erucilolius*). 11 (Bot; reg) Spălăcioasă (*Senecio vernalis*). 12 (Bot; reg) Amărăciune (*Senecio fuchsii*). 13 (Bot; reg) Bătătomită (*Cineraria cruenta*). 14 (Bot; reg) Plantă cu floare albastră în formă de cruce, întrebuințată ca medicament pentru durerile de mâini și de picioare, nedefinită mai îndeaproape. 15 (Bot; reg; lpl) Arieșnic (*Lychnis calcedonia*). 16 (Reg; lpl) Soi de strugure alb, cu bobite dese și foarte dulci și cu ciorchinele mare, lung și subțire.

crucnă sf [At: DEX² / Pl: ~ne / E: ger *Krücke*] Bară de oțel, cu mâner în formă de ochi, cu care se amestecă baia de metal topit la fabricarea oțelului.

crud, ~ă a [At: DOSOFTEI, V. S. 6 / Pl: ~uzi, ~e / E: ml *crudus* cf *crudelitate*] 1 (D. alimente care se consumă fierte, fripte sau coapte) Nefăcut. 2 (Pop; ie) A trăi ~a cu nesărata A trăi și bine și rău, dar mai mult rău. 3 (Pop; ie) A fi rudă pe turtă ~ă A fi rudă cu altul de la două neamuri Si: *a fi rudă de pe gard*. 4 (D. fructe) Necopt. 5 (D. plante) Care a răsarit de curând. 6 (D. plante) Care este incomplet dezvoltat. 7 (Pex) Delicat Si: *debil*, *fraged*. 8 (D. oameni și animale) Tânăr. 9 (D. oameni; fig;) Necopt. 10 (Pex) Copilăresc. 11 Naiv. 12 (Inv) Recent. 13 (D. lemne) Verde. 14 (D. piele) Umed. 15 (D. piele) Neargăsit. 16 (D. minereu; inv) Neprelucrat. 17 (Fig; d. oameni) Sângeros. 18 (D. oameni; fig) Violent. 19 (Fig; d. oameni) Care simte plăcere când vede suferință Si: *nemilos*, *cumplit*, *crunt*, *crâncen*. 20 (Fig; d. moarte, acțiuni omeneste, purtare, suferință etc.) Care cauzează o mare durere mai ales morală. 21 Fără milă Si: *neiertător*, *vitreg*, *neomenos*, *barbar*. 22 (Îs) ~ul adevăr Realitate înfățișată fără menajamente. 23 (Îe) A-i vorbi (cuiva) ~ A-i vorbi (cuiva) fără menajamente.

crudac, ~ă a [At: JIPESCU, O. / Pl: ~aci, ~ace / E: *crud* + -ac] (Reg) 1 Cam crud. 2 Fraged. 3 Neformat încă. 4-5 (D. pâine, mămăligă) Necopt, nefiert. 6 (Fig) Simplu. 7 (Fig) Inocent.

crudăciune sf [At: CIAUȘANU, GL. / V: ~duc~, ~uzi~ / Pl: ~ni / E: *crud* + -iciune] (Reg) 1-5 Fruct, porumb sau dovlec necopt. 6 Mămăligă subțire. 7 Aliment care se mănâncă crud.

crudărie sf [At: CHEST. V, 41 / Pl: ~ii / E: nct] (Reg) Loc îngădît unde dorm micii.

crudăte sf [At: LET.² I, 105 / Pl: ~tăți / E: lat *cruditas*] (Înv) Cruzime.

crudi vr [At: ȘINCAI, HR. II, 14/22 / Pzi: ~desc / E: *crud*] (Înv) A se teme.

crudicel, ~cea a [At: DA / Pl: ~cei, ~e / E: *crud* + -ice] 1-8 (Șhp) (Cam) crud (1-4).

crudiciune [At: CIAUȘANU, GL. / V: ~duc~ / Pl: ~ni / E: *crud* + -iciune] (Reg) Aliment care se mănâncă crud.

cruditate sf [At: MAIORESCU, CR. I, 315 / Pl: ~tăți / E: fr *crudité*] 1 (Înv) Cruzime. 2 (Ccr; lpl) Fructe, legume proaspete, verdeturi. 3 (Fig) Mojicie.

crudșor, ~oară a [At: PANN, E. III, 8 / Pl: ~i, ~oare / E: *crud* + -(i)sor] (Înv; lpl) Imatur.

cruduciune sf vz *crudiciune*

cruduț, ~ă a [At: CALENDARIU (1844), 64/8 / Pl: ~i, ~e / E: *crud* + -uț] (Reg; șhp) Nedezvoltat fizic.

cruduți sf vz *crudăciune*

crug sn [At: (a. 1508) LITURGHIER SLAVONESC, ap. BV I, 7 / V: *clug* / Pl: ~uri / E: rs *кpyт*, srb *krug* cf *crâng*] (Înv) 1 Cerc Si: *cearcân*. 2 (Ast) Orbită. 3 (Ast; îs) ~ul cerului sau *ceresc* Boltă cerească Si: *țarie*, *fîrment*, *crâng*. 4 (Ast; reg) Calea Lactee. 5 (În legătură cu Soarele sau Luna) Ciclu. 6 Glob. 7 (Fiind vorba de ceea ce se măsoară cu ciclul unor fenomene astronomice) Curs.

cruguliță sf [At: BĂRCIANU / Pl: ~te / E: *crug* + -uliță] (Bot; reg) 1 Cruciuliță (8). 2 Bătrâniș (*Erigeron canadensis*). 3 Rujină (*Senecio jacobaea*). 4 Spălăcioasă (*Senecio vernalis*).

cruh sn [At: H VI, 22 / V: *croh* / Pl: ~uri / E: ucr *кpyкха*, rs *крокха*] (Min) 1 (Mol) Piatră de culoare neagră, lăcioasă nedefinită mai îndeaproape. 2 (Reg; îf *croh*) Bocnă albă sau galbenă roșetică, netedă și lăcioasă.

cruhos, ~oasă a [At: ȘEZ. XIX, 83 / V: *croh*~ / Pl: ~oși, ~oase / E: *cruh* + -os] (Reg) 1 Pietros. 2 Tare. 3 (D: lut; îf *crohos*) Sfărâmișos.

cru v vz *croi*

cruitor sm vz *croitor*

cruitoriu sm vz *croitor*

crujma sf vz *crijma*

crumcir sm vz *crumpă*

crump sm vz *crumpă*

crumpăna sf vz *crumpenă*

crumpă sf [At: POMPILIU, B. 1008 / V: (Trs) *gru*~, *grumbă* sf, (reg) ~p, ~pir, ~plu sm, *crupră* sf / Pl: ~pe, ~pene, (Ban, de la **crumpil*) ~pii / E: *crumpenă*] (Reg; șic ~p-porcesc) Cartof (*Solanum tuberosum*).

crumpărie sf [At: DR XI, 65 / Pl: ~ii / E: *crumpă* + -arie] (Reg) Loc unde se cultivă crumpene.

crumpei sm [At: BORZA, D. / Pl: ~ / E: pbl mg *krumpli*] (Șic ~ de lună) Cartof (*Solanum tuberosum*).

crumpeiște sf vz *crumpeniște*

crumpe sm [At: H IX, 115 / V: *crâm*~ / Pl: ~ei / E: *crumpenă*] (Reg; mpl) Cartof (*Solanum tuberosum*).

crumpeliștae sf [At: CHEST. IV, 100/15 / Pl: ~ai / E: nct] (Reg) Loc cultivat, înconjurat de o pădure sau de teren arid.

crumpen sm vz *crumpenă*

crumpenă sf [At: LB / V: ~pană, (Trs) ~pen sm, ~pina, ~pir sm, ~pira, *grumpen* sm, *gr~*, *grumpir* sm, *grumpiri* sm / Pl: ~ne / E: srb *krumpir*] (Bot) 1 (Reg) Cartof (*Solanum tuberosum*). 2 (Olt; lpl) Napi porcești.

crumpeniște sf [At: H XI, 69 / V: *compiri*~, ~pei~, ~piri~ / E: *crumpen* + -iște] (Reg) Crumpărie.

crumpii sm vz *crumpă*

crumpină sf vz *crumpenă*

crumpir sm vz *crumpenă*

crumpiră sf vz *crumpenă*

crumpiriste sf vz *crumpeniște*

crumplu sm vz *crumpă*

crună sf [At: CIHAC II, 85 / Pl: ~ne / E: ngr *χρουνός*] (Rar) 1 Fântână. 2 Izvor.

crund, ~ă a vz *crunt*

crunt, ~ă [At: CORESI, PS., ap. GCR I, 11 / V: *crund*, ~ă / Pl: ~nți, ~e / E: ml *cruentus*] 1 a (Înv) Însângerat. 2 a (Îs) *Rană* ~ă Rană grea. 3 a (Înv; îs) *Ou* ~ Primul ou ouat, cu ușoare urme de sânge. 4 a (D: război, lovitură etc.) Sângeros. 5 a Violent. 6 a Barbar. 7 a Înfiorător. 8 a Încrunat. 9 a (Îs) *Muncă* sau *osteneală* ~ă Muncă extrem de grea. 10 av Crâncen. 11 av Nemilos. 12 av Încrunat. 13 av Foarte mult. 14 a Însângerat.

crunta [At: CORESI, EV. 175 / Pzi: ~tez / E: ml *cruentare*] (Îrg) 1 vr A se încrunta. 2-3 vr A (se) însângera.

cruntare sf [At: LB / Pl: ~tări / E: *crunta*] (Îrg) Însângerare.

cruntat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *crunta*] Însângerare.

cruntat², ~ă a [At: POLIZU / Pl: ~ați, ~e / E: *crunta*] (Îrg) 1 Încrunat. 2 Însângerat.

crunteală sf [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~eli / E: *crunt* + -eală] (Reg; ccr) Puroi.

crup¹ av [At: DA / E: *Krupp*] (Reg; înv; îe) A se îmbăta ~ A se îmbăta crite.

crup² sn [At: BIANU, D. S. / E: fr *croup*] (Med) 1 Boală a laringelui la copii (însoțită de apariția unor membrane false pe căile respiratorii), manifestată prin sufocare și tuse răgușită Si: (pop) *gușter*. 2 (Îs) ~ *fals* Laringită striduloasă.

crupadă sf [At: ENC. ROM. / Pl: ~de / E: fr *croupade*] Săritură a calului dresat, cu membrele posterioare întinse.

crupă¹ sf [At: D. ZAMFIRESCU, R. 71 / Pl: ~pe / E: fr *croupe*] (Frm) 1 Parte de dinapoi a șoldurilor unor mamifere între șale și rădăcina cozii Si: (pop) *sapa*. 2 (Mai ales la femei; gmt;) Posterior. 3 Parte dinspre coadă a cruponului (1). 4 (Fig) Prolungire de munte sau de deal. 5 Prolungire a unui melon.

crupă² sf vz *crupe*

crupător sm vz *cârpător*

crupe sf [At: COSTINESCU / E: ucr *кpyпа*] (Mol) Boabe de porumb, de orez, de hrișcă etc. măcinate mare, folosite la prepararea unor mâncăruri.

crupetor sm vz *cârpător*

crupier sm [At: DA / P: ~pi-er / Pl: ~i / E: fr *croupier*] Angajat la o casă de jocuri de noroc, care supraveghează jocul, plătește mizele câștigătoare și le adună pe cele pierdute.

crupioare sf [At: I. CR. IV, 7 / P: ~pi-oa~ / E: *crupă* + -ioară] 1-2 (Șhp) Crupe (mici) Si: *crupșoare* (1-2).

crupon sn [At: ARDELEANU, D. 102 / Pl: ~oane / E: fr *croupon*] 1 (În industria pielăriei) Parte mijlocie a unei piei, după ce s-au îndepărtat gâtul, poalele, picioarele și coada. 2 Placă de cauciuc, din care se taie tălpi pentru încălțăminte.

cruponare sf [At: DEX / Pl: ~nări / E: *crupon*] Operație de despărțire a cruponului (1) de restul pieii.

crupră sf vz *crumpă*

crupșoare sf [At: HERZ. - GHERM, M. IV, 247 / E: *crupă* + -ușoare] 1-2 (Șhp) Crupioare (1-2).

crural, ~ă a [At: ANATOMIA, 163 / Pl: ~i, ~e / E: fr *crural*] (Atm) Care ține de coapsă.

crusei sm [At: BORZA, D. / Pl: ~ / E: ucr *кpyушны*] (Reg) Verigami (*Rhamnus cathartica*).

crustaceu, ~ee [At: BIANU, D. S. / Pl: ~ee și ~ei / E: fr *crustacé* cf *crusta*] 1 snp (Zlg) Clasă de animale artropode, în general acvatice, cu corpul acoperit de o carapace chitinoasă. 2-3 sn. a (Animal) care aparține clasei crustaceelor.

crustă sf [At: BIANU, D. S. / Pl: ~te / E: ml *crusta*, fr *croûte*, ger *Kruste* cf *încrusta*, *crustaceu*] 1 Strat exterior care se formează prin solidificare, uscare etc. la suprafața unor corpuri moi Si: *coajă*, *scoarta*. 2 (Spec) Coajă

care se formează pe o rană care începe să se vindece. 3 Strat uscat și întărit care se formează pe un teren arabil în urma ploilor, a bățătorii excesive etc. 4 (Pex) Înelvis. 5 (Fig) Strat tare de săruri depus pe pereții unui vas sau ai unei țevi în care se află sau prin care curge un lichid conținând săruri. 6 Glazură (1). 7 Înelvis impregnat cu straturi de calciu la unele nevertebrate.

crustos, ~oasă a [At: DA / Pl: ~oși, ~oase / E: *crusta* + -os] 1-6 Cu crustă (1-6). 7-13 Specific crustei (1-6). 14-19 Referitor la crustă (1-6). 20-25 Care aparține crustei (1-6). 26-31 Care provine de la crustă (1-6).

crusală sf vz *cruseala*

crusă sm vz *caușet*

crusătea sf [At: PANTU, PL.² / V: ~uză~ / Pl: ~ele / E: *crusit* + -ea] (Bot; reg) Plantă erbacee, din familia cruciferelor, cu flori galbene-aurii, ale cărei frunze amare se mănâncă uneori ca salată sau se pregătesc ca spanacul Si: *barbușoara*, (Buc) *gârnații* (*Barbarea vulgaris*).

crusăi sm vz *crusei*

crusân sm [At: PANTU, PL.² / V: ~șin sm / E: ucr *крусина*] (Bot) Arbust fără ghimpi din familia ramnaceelor, de 2-3 m înălțime, cu flori albe-verzui, cu fructe ca boabele de mazăre, a cărui scoarță se întrebuințează ca purgativ și al cărui lemn ars dă un cărbune întrebuințat la fabricarea prafului de pușcă Si: *crusei*, *crasici*, *crăsei*, *crusei*, *lemn-câinesc*, *pasachina*, *pațachina* (*Rhamnus frangula*).

cruscă sf vz *crusca*

cruseală sf [At: I. CR. II, 70 / V: ~șă~ / Pl: ~eli / E: *crusi* + -eală] (Reg) 1-2 Argăseală (1-2). 3 Vopsea roșie.

crusă sm [At: BĂRCIANU / V: ~șiu, (reg) ~șăiu / E: cf *crusân*] (Bot) 1 (Șic ~frânguriu) Crusân (*Rhamus frangula*). 2 Verigariu (*Rhamus cathartica*).

crusă sn [At: ȘEZ. IV, 127 / Pl: ~te / E: *crusi*] (Reg) Crusă! (2).

crusă sn [At: DA ms / V: ~șat / E: srb *krušac*] (Ban; sbm) 1 Fărămă. 2 Bucată (de sare, de brânză).

crusă [At: POGOR, HENR. 229 / Pzi: ~șesc / E: ucr *крусина*] 1 vr A argăsi (1). 2-3 vr A (se) înroși. 4 vr A vopsi (cu roșu închis). 5 vr A stropi cu sânge. 6 vr (Fig) A face de răs pe cineva. 7 vi (D. animale) A urina cu sânge. 8 vr (D. vaci) A da lapte cu sânge. 9 vr (D. dinți) A se strepezi.

crusîn sn vz *crusân*

crusire sf [At: DA / Pl: ~ri / E: *crusi*] 1 Tăbăcire (1). 2 Crusit! (1). **crusit!** sn [At: VICIU, GL. / Pl: ~uri / E: *crusi*] 1 Tăbăcire (1). 2 Boală internă la oi și vaci, asemănătoare cu aprinderea din pricina căreia animalele urină cu sânge Si: (reg) *crusă*, *crusit!* (2).

crusă², ~ă a [At: POLIZU / Pl: ~iți, ~e / E: *crusi*] (Îrg) 1 Argăsit. 2 Înnegrit. 3 Însângerat. 4 (Îs) *Ceai* ~ Ceai stătut care a căpătat o culoare închisă. 5 (Îs) *Lapte* ~ Lapte amestecat cu sânge.

crusiu sm vz *crusei*

crusmă sf vz *crijmă*

cruson sn [At: DEX² / Pl: ~oane / E: fr *cruchon*, rs *крюшон*] 1 Băutură alcoolică preparată din vin și alte băuturi. 2 Sirop de zahăr, fructe etc. **crutat**, ~ă a [At: PĂSCULESCU, L. P. 127 / Pl: ~ați, ~e / E: nct] (Nob; într-un descântec) Crunt.

crutea sf [At: CIHAC II, 82 / Pl: ~tei / E: rs *крукта*] (Mol) Tort! (1) gros (de lână) pentru țesutul sumanelor.

cruton sn [At: DEX² / Pl: ~oane / E: fr *croûton*] Bucată mică de pâine prăjită (în grăsimi) care se pune în supă.

crut sm vz *curuț*

cruta [At: COD. VOR. 169/6 / Pzi: *crut* și (îvr) ~tez, (sst) ~tesc / E: nct] 1 vr (Înv; c. este un lucru) A păstra în stare bună. 2-3 vi (Înv; c. este averea, banii etc. sau intransitiv cu prep *din*, *dintru*) A economisi. 4 vr (C. este o ființă) A menaja. 5 vr (Subiectul este o persoană foarte puternică sau divinitatea) A ocroti. 6 vr A se îndura de... 7-8 vr (C. este viață, sufletul, capul; construit cu dativul persoanei interesate) A lăsa în viață (după ce-i fusese hotărâtă moartea). 9-10 vr (Înv) A (se) păzi. 11 vr (Mai ales în legătură cu negația *nu*; c. e omul) A ierta (de pedeapsă). 12 vr (C. este

porunca, îndemnul etc.) A respecta. 13 vr (luz) A ezita. 14-15 vtr (luz) A (se) evita. 16-17 vtr A (se) ocoli.

crutalnic, ~ă a [At: LB / Pl: ~ici, ~ice / E: *cruta* + -alnic] (Înv) Crutător.

crutare sf [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 70/7 / Pl: ~ări / E: *cruta*] 1 Economie. 2 Menajare. 3 Îndurare. 4 Lăsare în viață Si: *crutat!* (2). 5 (Îe) Fără ~ Fără milă. 6 Îngăduire.

crutat! sn [At: PSALT. 62/12 / E: *cruta*] 1 Îndurare. 2 (Înv) Crutare (4). 3 (Înv) Respectare a poruncilor cuiva.

crutat², ~ă a [At: DOSOFTEI, V. S. 80/2 / Pl: ~ați, ~e / E: *cruta*] 1 Economisit. 2 Menajat. 3 Iertat. 4 Lăsat în viață. 5 Acceptat.

crutător, ~oare [At: PSALT. 300/25 / Pl: ~ri / E: *cruta* + -(a)tor] 1 a (Înv) Econom. 2 a (Rar) Milostiv. 3 sf (Înv) Milostenie.

crutătură sf [At: APOLZAN, P. I. 200 / Pl: ~re / E: nct] (Reg) Cusătură specială cu care se fac încrețiturile la umerii și la pumnarii (manșetele) cămășilor.

crutu sn vz *crov*

crutătură sf vz *cruzitură*

cruzătea sf vz *crusătea*

cruzeiro sm [At: DEX² / Pl: ~ / E: por *cruzeiro*] Unitate monetară de bază din Brazilia.

cruzie sf [At: DUMITRACHE, 348 / Pl: ~ii / E: *crud* + -ie] (Înv) Cruzime (2).

cruzime sf [At: ANON. CAR. / Pl: ~mi / E: *crud* + -ime] 1 (Înv) Nedezvoltare. 2 Ferocitate. 3-4 Atitudine sau faptă crudă.

cruzitură sf [At: A III, 120 / V: ~ză~ / Pl: ~ri / E: *crud* + -itura] (Pop) 1 Fructe verzi, necoapte Si: (reg) *crudiciune*. 2 (Spc) Piepene mic.

ctitor, ~ă smf [At: (a. 1610) GCR I, 44 / V: (înv) *ti*~, ~tur / Pl: ~ri, ~re / E: vs! *кѣторъ*] 1 Persoană care suportă sau contribuie, în parte, la cheltuielile pentru ridicarea și înzestrarea cu odore a unei biserici sau mănăstiri Si: *fundator*. 2 (Trs; Mun; imp) Epitrop. 3 (Trs; ff *ttor*) Tutore. 4 (Reg; ff *ttor*) Ziua următoare celei onomastice. 5 (Pex) Fondator al unei asociații, instituții etc.

ctitoarea sf [At: C. PETRESCU, R. DR. 65 / Pl: ~ese / E: *ctitor* + -easă] Ctitoră.

ctitoresc, ~ească a [At: POLIZU / Pl: ~ești / E: *ctitor* + -esc] 1 Referitor la ctitor (1) Si: (înv) *ctitoricesc* (1). 2 Specific unui ctitor Si: (înv) *ctitoricesc* (2). 3 Care aparține unui ctitor (1). 4 Care provine de la un ctitor (1). 5 Care depinde de o ctitorie Si: (înv) *ctitoricesc* (3).

ctitori vt [At: DDRF / Pzi: ~resc / E: *ctitor*] A întemeia.

ctitorice, ~ească a [At: URICARIUL I, 267 / Pl: ~ești / E: *ctitorie* + -esc] (Înv) 1-3 Ctioresc (1-3).

ctitorie sf [At: LB / V: *ti*~ / Pl: ~ii / E: *ctitor* + -ie] 1 Așezământ, mai ales bisericesc, întemeiat de un ctitor. 2 (Fig) Realizare. 3 Calitate de ctitor. 4 (Trs) Tutorat (5).

ctitorit, ~ă a [At: GALACTION, O. I, 13 / Pl: ~iți, ~e / E: *ctitor*] Întemeiat, de un ctitor.

ctitur sm vz *ctitor*

cu pp [At: COD. VOR. 24/12 / E: ml *cum*] (Îoc *fara* și alternând cu conjuncția *și*, arată legătura strânsă între două ființe sau lucruri, proprietatea sau acțiunea comună, colaborarea, concordanța, asemănarea sau aceeași situație cu altceva) 1 Leagă două substantive sau un pronume cu un substantiv care desemnează ființe sau lucruri *casă* ~ *verandă*. 2 Indică un conținut *pahar* ~ *bere*. 3 Indică posesiunea *om* ~ *pardesiū*. 4 Indică o legătură *prieten* ~ *mine*. 5 Indică o însușire *om* ~ *talent*. 6 (Îlav) ~ ... ~ tot împreună cu... Si: *laolaltă*. 7-8 (Îlav; rar) ~ *totii*, ~ *toatele* Toți sau toate împreună. 9 (Repetat, legând două noțiuni opuse sau extreme; îcs ca ~ *buni* ~ *rai*, ~ *proști* ~ *destepti* etc.) Exprimă totalitatea. 10 (Îacs) Fără deosebire. 11 (Îacs) La un loc. 12 (Leagă un substantiv repetat de două ori; îcs ca *zi* ~ *zi*, *ceas* ~ *ceas*, *ban* ~ *ban* etc.) Exprimă o acțiune săvârșită continuu și metodic. 13 (Îlav) *Zi* ~ *zi* În fiecare zi. 14 Formează, cu cuvântul următor, o structură predicativă sau un complement indirect *A fi* ~ *cineva*. 15-16 (De obicei alături de verbe reflexive) Arată reciprocitatea când e vorba de o acțiune care se face de două sau mai multe

persoane în comun sau una împotriva alteia *A se certa ~ cineva*. 17 Indică un raport de înrudire *Soră ~ mine*. 18-20 Arată instrumentul, mijlocul sau materia care servește la săvârșirea unei acțiuni *Lovea ~ ciocanul ...* 21 (Precedat de: *asemenea, la fel, potrivit, deopotrivă, egal, în rând, într-un chip*, (înv) *atocma*) Stabilește un raport de asemănare. 22 Arată măsura *Beau vinul ~ vatra*. 23-25 (Urmărit de un numeral, de un substantiv etc.) Arată o cantitate, un preț, un număr (mare) sau un grad *Mai scump ~ un leu*. 26 (În loc înainte sau după; înainte de un cuvânt care conține o idee temporală) Arată simultaneitatea *De-odată ~, ~ timpul*. 27 (Precedat de prep *de*, îcș ca *de ~ noapte, de ~ iarnă* etc.) Începând (chiar) cu. 28 (Înc) Din (timpul). 29 (Îlav) ~ *vreme, ~ timpul, ~ zăbavă* La timpul potrivit. 30 (Îal) După mult timp. 31 (Îal) Cândva. 32 (Îal) Încetul cu încetul. 33 (Îlav) ~ *fiecare zi zilnic*. 34 (Îal) Într-una. 35-38 (Înainte de noțiuni temporale ca *lună, an, zi, ceas* etc.) Arată durata unei acțiuni, a unui angajament sau repetarea *Lipsea ~ lunile*. 39-40 (Îlav) ~ *anul (ziua* etc.) Pentru un an (o zi etc.). 41 Introduce un complement circumstanțial de timp *Venise ~ două ore mai devreme*. 42 Introduce un complement circumstanțial cauzal *Nu mai înțelegea nimic ~ atâtă confuzie în jur*. 43 (Înv) Introduce un complement circumstanțial final *A venit ~ acest scop*. 44 Introduce un complement circumstanțial de mod *Câștigă ~ acul*. 45 Formează locuțiuni modale *Cu blândețe, cu grija, cu binișorul*. 46 (Îlav) ~ *aceste(a) ~ toate* Cu același înțeles. 47-48 Formează locuțiuni prepoziționale și conjuncționale ~ *toate că, la fel ~ etc*. 49 Introduce un complement circumstanțial sociativ *Merg ~ Jean*. 50 Introduce un complement circumstanțial de relație *E primar numai ~ numele*.

cuac i [At: CARAGIALE, N. S. 115 / E: ncf] Cuvânt care imită un acces scurt de tuse.

cuadragenar, ~a smf, a vz *cvadagenar*

cuadrant sm vz *cvadrant*

*cuadrat*¹, ~a [At: ECONOMIA, 70 / V: *cva~*, *qua~* / Pl: ~e și (înv) ~uri / E: lat *quadratus*] 1 a (Înv) Pătrat. 2 sn (Înv) Pătrat. 3-4 sn (Înv; îla; îlav) în ~ În careu. 5 sn (Ast) Poziție a Lunii, în primul sau ultimul pătrar. 6 sn (Înv; mat) Număr multiplicat cu el însuși Si: *pătrat*. 7 sm (Tip) Bucățică de fontă, ale cărei muchii formează un pătrat, întrebuințată în tipografie spre a umple golurile între literele unui rând sau între rânduri.

*cuadrat*², ~a a, s vz *cvadrat*²

cuadratrie sf vz *cvadratrie*

cuadratură sf vz *cvadratură*

cuadrică sf vz *cvadrică*

cuadricentinar, ~a a vz *cvadricentinar*

cuadriiceps sm vz *cvadriiceps*

cuadridimensional, ~a a vz *cvadridimensional*

cuadriřilar, ~a a vz *cvadriřil*

cuadriřă sf vz *cvadriřă*

cuadriřemeni amp vz *cvadriřemeni*

cuadriřat, ~a a vz *cadriřat*

cuadriřater sn vz *cadriřater*

cuadriřlob sn vz *cavadriřlob*

cuadriřlobat, ~a a vz *cvadriřlobat*

cuadriřlocular, ~a a vz *cvadriřlocular*

cuadriřlobat, ~a a vz *cvadriřlobat*

cuadrimotor sn vz *cvadrimotor*

cuadriřinom sn vz *cvadriřinom*

cuadriřpal sn vz *cvadriřpal*

cuadriřpartit, ~a a vz *cvadriřpartit*

cuadriřpetal, ~a a vz *cvadriřpetal*

cuadriřpolar, ~a a vz *cvadriřpolar*

cuadriřreactor, ~a sn, a vz *cvadriřreactor*

cuadriřemă sf vz *cvadriřemă*

cuadriřilab, ~a a vz *cvadriřilab*

cuadriřilabic, ~a a vz *cvadriřilabic*

cuadriřivalv, ~a a vz *cvadriřivalv*

cuadriřiviu sn vz *cvadriřiviu*

cuadriřiviu sn vz *cvadriřiviu*

cuadrofonic, ~a a [At: DEX² / S: *qua~* / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *quadrophonique*] 1 Specific cuadrofoniei. 2 Referitor la cuadrofonie. 3 Care aparține cuadrofoniei. 4 Care provine de la cuadrofonie. 5 Care redă sunetul pe patru canale.

cuadrofonie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *quadrophonie*] 1-2 Tehnică de captare și redare a sunetului pe patru canale.

cuadruman, ~a a, s vz *cvadruman*

cuadrupeđ, ~a a, s vz *cvadrupeđ*

cuadruřla vtr vz *cvadruřla*

cuadruřplex sn vz *cvadruřplex*

cuadruřlu, ~a a, s vz *cvadruřlu*

cuaga sm [At: DN³ / P: *cu-a~* / Pl: ~ / E: fr *couagga*, ger *Quagga*] Animal înrudit cu calul, asemănător zebrei, care trăia în Africa.

cuatifica v vz *califica*

cuatitate sf vz *calitate*

cuantă sf [At: LTR / Pl: ~te / E: fr *quanta*] (Fiz) 1 Cantitatea cea mai mică de energie radiantă, a cărei valoare e proporțională cu frecvența radiației. 2 (Îs) ~ de energie Cantitate determinantă de energie care poate fi emisă sau absorbită de un sistem atomic sau molecular.

cuantic, ~a a [At: LTR / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *quantique*] (Fiz) 1 Specific cuantelor. 2 Care se referă la cuante. 3 Care aparține cuantelor. 4 Care provine de la cuante. 5 (Îs) *Numar ~* Număr ce caracterizează nivelul energetic al unei particule sau al unui sistem de particule. 6 (Îs) *Teorie ~a* Teorie conform căreia transferurile energetice în atomi și molecule au loc numai în cantități discrete, multiplu al unei cuante. 7 (Îs) *Mecanică ~a* Ramură a fizicii care studiază fenomenele ce au loc la scară atomică. 8 (Îas) *Mecanică a fenomenelor* care au loc la scară atomică. 9 (Îs) *Electrodinamică ~a* Ramură a fizicii care studiază procesele elementare discontinue din câmpul electromagnetic și interacțiunea acestuia cu substanțe și corpuri.

cuantifica vt [At: GHEREA, ST. CR. III, 219 / Pzi: ~iřic / E: lat *quantus*, ~um] 1 A determina extensiunea predicatului într-o judecată logică, înlocuind înțelesul prin cantitatea lui. 2 A stabili valorile discrete pe care le poate lua o mărime fizică. 3 A impune unei mărimi fizice astfel de condiții încât valorile sale să varieze discontinuu.

cuantificare sf [At: DEX² / Pl: ~cări / E: *cuantifica*] 1 Determinare a extensiunii predicatului într-o judecată logică. 2 Stabilire a valorilor discrete pe care le poate lua o mărime fizică. 3 Impunere de condiții astfel încât valorile unei mărimi fizice să varieze discontinuu.

cuantificator sm [At: DN³ / Pl: ~i / E: fr *quantificateur*] (Mat) Simbol care arată căruia element al unei mulțimi i se aplică o proprietate.

cuantiza vtr [At: DN³ / Pzi: ~zez / E: it *quantizzare*] 1-2 (Rar) Cuantificare.

cuantizare sf [At: DN³ / Pl: ~zări / E: *cuantiza*] 1-2 (Rar) Cuantificare (1-2).

quantum sn [At: DA / V: *cva~ qua~* / E: fr, lat *quantum*] (Frm; ltm) Cantitate, sumă (neprecizată) la care se urcă o cheltuială, un credit etc.

cuart sn [At: GHICA, S. 400 / V: *cvart* / Pl: ~uri / E: fr *quart*, lat *quartus*, ~a, ~um cf *cuartă*] (Frm) Sfert.

cuartadecimă sf vz *cvartadecima*

cuartal sn vz *cvartal*

cuartă sf vz *cvartă*

cuartet sn vz *cvartet*

cuartica sf [At: DN³ / Pl: ~ice / E: cf lat *cuartus* „al patrulea”] (Mat) Curbă de gradul patru.

cuartir sn vz *cvartir*

cuartolet sn vz *cvartolet*

cuart sn [At: DA / V: (înv) *cva~* / Pl: ~uri / E: ger *Quartz*, fr *quartz*] Bioxid natural de siliciu, care se găsește în natură ca nisip sau cristale hexagonale transparente, utilizat în tehnică, în optică etc.

cuartit *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *quartzite*, ger *Quartzit*] Rocă metamorfică alcătuită prin recristalizarea rocilor cu cuarț (nisipuri, gresii etc.), utilizată în construcții, industria metalurgică etc.

cuartos, ~oasă *a* [At: DEX² / Pl: ~osi, ~oase / E: fr *quartzeux*] 1 Specific cuarțului. 2 Referitor la cuarț. 3 Care aparține cuarțului. 4 Care provine de la cuarț. 5 Care conține cuarț.

cuasi- *ec* *vz* **cvasi-**

cuasicontract *sv* *vz* **cvasicontract**

cuasidelict *sn* *vz* **cvasidelict**

cuasioniric, ~ă *a* *vz* **cvasioniric**

cuasitotalitate *sn* *vz* **cvasitotalitate**

cuaternar, ~ă [At: DA / V: *cva*~, ~ă / S: *qua*~ / E: fr *quaternaire*, lat *quaternarius*] 1 *sn* (Glg) Ultimă perioadă a neozoicului, care durează de la sfârșitul pliocenului până azi. 2 *a* Specific cuaternarului (1). 3 *a* Care aparține cuaternarului (1). 4 *a* Referitor la cuaternar (1). 5 *a* Care provine din cuaternar (1). 6 *a* (Chm) Cu patru atomi sau grupări funcționale.

cuaternion *sn* [At: DN³ / Pl: ~oane / E: fr *quaternion*] (Mat) Expresie complexă legată de rezolvarea unor probleme de geometrie în spațiu.

cuatrocenist, ~ă *smf*, *a* [At: DN³ / Pl: ~iști, ~e / E: it *quattrocentista*] 1-2 (Artist italian) din quattrocento.

cuattrocento *sn* [At: DN³ / S: *quattrocento* / E: it *quattrocento*] 1 Termen prin care se desemnează sec. XV în Italia. 2 (Pex) Termen care denumește Renașterea italiană.

cuatuor *sm* [At: DA / Pl: ~ri / E: fr *quateur*] Cvartet (1).

cuazi- *vz* **cvasi-**

cub [At: C. PETRESCU, R. DR. 94 / Pl: ~uri / E: fr *cube*, lat *cubeus*] 1 *sn* Corp geometric cu șase fețe pătrate egale. 2 *sn* (Pex) Obiect cu formă de cub (1). 3 *sn* (Mat) Produs al unui număr înmulțit prin pătratul său. 4-5 *a* (Îs) *metru*~, *centimetru*~ Unitate de măsură pentru volume, egală cu volumul unui cub (2) cu latura de un metru, (centimetru etc.).

cuba *vr* [At: DA / Pzi: ~bez / E: fr *cuber*] (Gmt) 1 *a* evalua, în unități cubice, un anumit volum. 2 *a* ridica un număr la cub.

cubaj *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: fr *cubage*] 1-2 Măsurare și calculare în unități cubice a volumului unui corp, a unei încăperi. 3-4 (Pex) Volum sau capacitate cubată.

cuban, ~ă *smf*, *a* [At: C. PETRESCU, C. V. 78 / Pl: ~i, ~e / E: *Cuba* + -an] 1-12 Cubanez (1-12).

cubanez, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: *cuban* + -ez] 1-2 *smf*, *a* (Persoană) care face parte din populația Cubei. 3-4 *smf*, *a* (Om) originar din Cuba. 5 *smf* Populație care locuiește în Cuba. 6-7 *a* Care aparține Cubei sau cubanezilor (5). 8-9 *a* Privitor la Cuba sau la cubanezi (5). 10-11 *a* Specific Cubei sau cubanezilor (5). 12 *a* Care provine din Cuba. 13 *sf* Limbă vorbită de cubanezi (5).

cubat¹ *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: *cuba*] (Gmt) Evaluare în unități cubice a unui volum.

cubat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *cuba*] 1-2 (D. volume) Evaluat sau calculat în unități metrice.

cubatură *sf* [At: DEX / Pl: ~ri / E: fr *cubature*] 1 Determinare a laturii unui cub cu volumul egal cu cel al unui corp dat. 2 Calculare a volumului mărginit de mai multe suprafețe.

cubea *sf* [At: CANTEMIR, ap. TDRG / V: *cumbea* / Pl: ~ele / E: tc *kubbe*, *kembe* cf srb *kube*] 1 (Înv; la biserică și mănăstiri) Cupolă. 2 (Înv) Turn boltit. 3 (Înv) Boltă. 4 Sală de recepții (cu o cupolă) din palatul sultanului. 5 (Reg) Fumar.

cubeb *sm* [At: DEX² / Pl: ~i / E: fr *cubèbe*] (Bot) Arbust exotic asemănător piperului, din ale cărui fructe se extrag substanțe folosite în cosmetică și farmacologie (*Piper cubeta*).

cubec *sm* *vz* **culbec**

cubelcească *sf* [At: BORZA, D. / V: ~bil~ / Pl: ~cești / E: net] (Bot; reg) 1 Lucernă galbenă (*Medicago falcata*). 2 Lucernă (*Medicago sativa*). 3 Trifoi mărunț (*Medicago lupulina*).

cubelci *sm* *vz* **culbec**

cuberc *sm* *vz* **culbec**

cubernat *sm* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 250 / Pl: ~ați / E: lat *gubernator*, ~oris] (Înv) Guvernator.

cubernium *sn* [At: IORGA, S. D. XII, 52 / Pl: ? / E: lat *gubernium*] (Înv) Guvern.

cubic, ~ă [At: H XVIII, 15 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *cubique*] 1 *a* Referitor la cub. 2 *a* Specific cubului. 3 Care aparține cubului. 4 *a* Care provine de la cub. 5 *a* (Îs) *zahar*~ Zahăr în formă de mici paralelipede cu baza pătratică. 6 *smf* (Mar) Grămadă conținând 1 m³ de piatră mărunță, așezată pe marginea șoselei spre a fi așternută pe drum. 7 *sf* (Mat) Curbă de gradul al treilea.

cubicular *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. 220 / V: (iuz) ~rie *sf* / E: lat *cubicularius*] 1 Sclav care avea grijă de camera de culcare a stăpânului. 2 Demnitar roman care se ocupa de camera de culcare a împăraților.

cubicarie *sf* *vz* **cubicular**

cubiculum *sm* [At: DN³ / Pl: ~uri / E: lat *cubiculum*] 1 (În casele romane) Dormitor. 2 Cameră mortuară într-o catacombă.

cubilcească *sf* *vz* **cubelcească**

cubilon *sn* [At: IOANOVICI, TEHN. 79 / Pl: ~uri / E: fr *cubilot*] (Met) Cuptor cilindric vertical, căptușit cu cărămizi refractare, în care se încălzește metalul împreună cu combustibilul și materialele auxiliare, pentru a obține fuziunea metalului.

cubism *sms* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 164, 8/1 / E: fr *cubisme*] Curent formalist modern în artele plastice, apărut la începutul sec. XX, care prezintă obiectele din realitate descompuse în cele mai simple figuri geometrice.

cubist, ~ă [At: ARDELEANU, U. D. 15 / Pl: ~iști, ~e / E: fr *cubiste*] 1 *a* Care aparține cubismului. 2 *a* Referitor la cubism. 3 *a* Specific cubismului. 4 *a* Care provine de la cubism. 5-6 *smf*, *a* (Artist) adept al cubismului.

cubit *sn* *vz* **cubitus**

cubital, ~ă *a* [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: *cubitus* + -al] (Med) 1 Care se referă la cubitus. 2 Specific cubitusului. 3 Care aparține cubitusului. 4 Care provine de la cubitus.

cubitus *sn* [At: BIANU, D. S. / V: ~it / E: lat *cubitus* cf *cot*] (Atm) Os principal al antebrațului, de la cot până la încheietura mâinii.

cubla *sf* [At: PAMFILE, I. C. 44 / Pl: ~le / E: cf *cubles*] (Reg) Bucată de piele argășită (de pe spinarea animalelor) din care se pot face câte două sau patru perechi de opinci.

cubleş *a* [At: CHEST. I, 197/77 / Pl: ~i / E: mg *köblös*] 1-2 (D. oameni sau animale; reg) Cocosat.

cuboid, ~ă [At: DN³ / Pl: ~izi, ~e / E: fr *cuboïde*] 1 *a* De formă aproximativ cubică. 2 *sn* Os scurt al tarsului.

cuborî *v* *vz* **coborî**

cubur *sm* *vz* **cobur**

cuc¹ *sm* [At: (a. 1640) GCR I 91 / Pl: *cuci* / E: ml *cu(c)us*] 1 (Orn) Pasăre călătoare cu pene cenușii, cu coada lungă cu pete albe, care își depune ouăle în cuibul altor păsări (*Cuculus canorus*). 2 (Pop; gmț; îe) **Bată-l ~u!** Bătă-l norocul. 3 (Pop; în blesteme; îe) **N-ai mai auzi ~u!** De-ai muri până-n primăvară. 4 (Pop; îe) **A fi îmbrăcată ca ~u-n pene** *A* fi frumos îmbrăcată. 5 (Pop; îe) **A auzi-n gură ca ~u** *A* fi surd. 6 (Reg; îe) **A sta ca ~ul pe cracă** *A* fi gata de plecare. 7 (Reg; fig; îe) **A fi gata să moară**. 8 (Pop; îe) **A fi sărac ca ~u** *A* fi foarte sărac. 9 (Îs) **Lapte de ~** Ceva imposibil. 10 (Pop; îe) **A-i cânta ~ul (în fată sau în dreapta)** *A* avea noroc. 11 (Pop; îe) **A-i cânta ~ul în pungă** *A* fi sărac. 12 (Pop; îe) **A-i cânta ~ul în casă** *A* rămâne singur. 13 (Pop; îe) **A avea casa ~ului** *A* nu avea nici un adăpost. 14 (Reg; îe) **A avea mila ~ului** *A* fi fără părinți. 15 (Îe) **A fi al ~ului** *A* fi al dracului. 16-17 (Pop; îe) **(A avea) cap de ~** (*A* fi) prost. 18 (Îcs) **De-a ~ul** Joc de copii asemănător cu „de-a ascunselea”. 19 (Îla) **A fi (sau a rămâne) (singur) ~** *A* fi (sau a rămâne) foarte singur. 20 (Fig) Fără rude. 21 (Îlav) **Cât (sau până-i) ~ul** Niciodată. 22 (Îe) **A fi sau a (se) face ~ de beat** *A* fi beat peste măsură. 23 (Pop; îe) **(A umbla) de flori de ~** *A* umbla fără rost. 24 (Îs) **Ceasornic cu ~** Ceasornic de perete care indică fiecare oră sau jumătate de oră prin apariția

unei figurine ca un cuc (1) și sunete asemănătoare celor ale cucului. 25 (Mol; Buc; im; ic) ~armenesc Pupăză (*Upupa epops*). 26 (Reg; ic) ~de-iarnă Cioară (*Corvus*). 27 (Bot; reg) Stupitul (mărgica sau glasul) ~ului Plantă cu flori de culoare roșcată sau liliachie, care crește în locuri umede (*Cardamine pratensis*). 28 (Bot; reg) Lalea (*Tulipa gesneriana*). 29 (Bot; reg) Burete șerpesc (*Lepiota procera*). 30 (Bot; reg) Bureți peștiți (*Amanita muscaria*). 31 (Reg) Dans popular obișnuit la nunți. 32 (Fam; în limbajul soldaților) Emblema de pe bonetă.

cuc² av [At: SLAVICI, N. I, 173 / V: ~ca / E: mg *kukra*] (Inv) 1 (Îe) A sări ~ A sări în sus. 2 (La jocuri de copii; îe) A bate (sau a face cu) mingea ~ A azvârli pietre sau o minge drept în sus. 3 (La jocuri de copii; îe) A prinde mingea din ~ A prinde mingea din zbor. 4 (Îcs) De-a ~ii Joc de copii în care unul aruncă mingea și toți ceilalți încearcă să o prindă din zbor.

cuc³ sn [At: VICIU, GL. / Pl: *cuci* / E: ger *Kuchen*] (Reg) 1 Plăcintă. 2 Sângerete afumat.

cuc⁴ sn [At: DA / Pl: ~uri / E: bg *кук*] (Reg) Capăt de jos al unui scoc prin care se coboară lemnele de foc Si: *saritoare*.

cuc⁵ sm vz cuc

cuca vi [At: HODOȘ, C. 93 / Pzi: *cuc* / E: *cuc¹*] (D. cuc) A cânta.

cucașă sf vz cucoasă

cucavița sf [At: ALEXICI, L. P. 229 / A: nct / Pl: ~te / E: srb *kukavica*] Termen depreciativ pentru o femeie.

cucă¹ sf [At: MARIAN, O. I 42 / Pl: ~uce și ~uci / E: *cuc¹*] 1 (Orn; rar) Femelă a cucului. 2 (Im) Țigan. 3 (Bot; reg) Nume al unei plante nedefinite mai îndeaproape. 4 (Reg) Gropiță în jocul „de-a bumbii”.

cucă² sf [At: I. IONESCU, M. 86 / Pl: ~uce / E: bg *кук*, srb *kuka*] 1 (Reg) Măciucă cu cârlig, cu care se lovește în cap morunul pescuit. 2 Instrument cu care se pescuiește pe terenurile inundabile, compus din două lemne îndoite în formă de arcuși și legate cruciș. 3 (Reg) Parte a războiului de țesut nedefinită mai îndeaproape.

cucă³ sf [At: H XIV, 102 / E: bg *кук* cf *cuc³*] (Reg) 1 Coș colector la casele țărănești. 2 Deschizătură din acoperișul casei care servește la ieșirea fumului din pod și la iluminat. 3 Zid rotund deasupra coșului de fum, aflat în pod. 4 (Reg; pex) Sobă.

cucă⁴ sf [At: CANTEMIR, ap. ȘIO / E: tc *kuka*] 1 Căciulă mare, împodobită cu pene de struț, purtată la ceremonii de către aga ienicerilor sau de către solaci. 2 Căciulă înaltă în formă de piramidă, împodobită cu pene de struț și îmbrăcată pe dinafară cu catifea aurie, trimisă de sultan domnitorilor români la urcarea pe tron și purtată de aceștia la ocazii festive și la parade. 3 (Inv) Autoritate supremă. 4 (Inv) Stăpânire. 5 (Reg; fig) Cap.

cucă⁵ sf [At: H IX, 3 / Pl: ~uce, ~uci / E: nct] (Reg) 1 Loc ridicat și izolat. 2 Deal înalt. 3 Vârf de deal mai ridicat decât locul din jur. 4 (Sp) Vârf de munte defrișat.

cucăi vi [At: ANON. CAR. / V: *coc~*, ~căi / Pzi: *cucăi*, (inv) ~esc / E: cf mg *kukkadoz* „moțăie”] (Reg) A moțăi.

cucăire sf [At: DA / V: *coc~* / Pl: ~ri / E: *cucăi*] (Reg) Moțăire.

cucăit sn [At: DA / V: *coc~* / Pl: ~uri / E: *cucăi*] (Reg) Moțăire.

cucăitor, ~oare a [At: ANON. CAR. / V: *coc~* / Pl: ~i, ~oare / E: *cucăi* + -tor] (Reg) Care moțăie.

cucăitură sf [At: ANON. CAR. / V: *coc~* / Pl: ~ri / E: *cucăi* + -itură] (Reg) Moțăire.

cucăi v vz cucăi

cucea sf [At: PĂSCULESCU, L. P. / Pl: ~cle / E: cf *cocie*] (Pop; șhp) 1-2 Cocie (mică).

cucer sm [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 193 / Pl: ~i / E: rs *кучер*] (Reg) Vizitiu (1).

cuceri¹ sm [At: N. COSTIN, L. II, 71/31 / E: bg *кучер*] (Inv) Oamenii mascați (1).

cuceri² [At: CORESI, EV. 444/30 / V: ~ciri / Pzi: ~resc și (inv) *cucer* / E: ml *conquaero*, ~ire] 1 vr (Adesea în legătură cu a se ruga; inv)

A se smeri. 2 vr A se ruga, umilindu-se. 3 vi (Rar) A se umili înaintea cuiva. 4-5 vr (Inv) A (se) preda în semn de supunere. 6 vr A ocupa și a supune un teritoriu cu puterea armelor. 7 vi (Fig) A câștiga prin perseverență. 8 vi (Fig) A-și atrage simpatia.

cucerie sf [At: (a. 1689) GCR. I, 287 / Pl: ~ii / E: cf *cuceri*] (Inv) Cucernicie (9).

cuceriță sf [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~te / E: *cucerie* + -iță] 1 Cucernicie (1). 2-3 Cucerire (2-3).

cucerire sf [At: CORESI, EV. 19/21 / V: (inv) ~cir~ / Pl: ~ri / E: *cuceri*] 1 (Inv) Cucernicie (1). 2-3 Ocupare și supunere a unui teritoriu cu puterea armelor Si: *cucerița* (2-3), *cuceritura* (2-3). 4-5 (Pex) Obiect sau teritoriu cucerit. 6 (Pex; fig) Persoană a cărei simpatie a fost câștigată.

cuceri, ~a a [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / Pl: ~iți, ~e / E: *cuceri*] 1 (Inv; iuz) Smerit. 2 Ocupat prin puterea armelor Si: *câștigat*, *dobândit*, *supus*. 3 Câștigat. 4 (Fig; d. oameni) A cărui simpatie, bunătațe, dragoste a fost câștigată.

cucerilor, ~oare a [At: NEGRUZZI, S. I, 272 / Pl: ~i, ~oare / E: *cuceri* + -(i)tor] 1 Care cucerește (5). 2 (Fig) Care cucerește (6). 3 Care-și atrage simpatia celorlalți.

cuceritura sf [At: CANTEMIR, I. I. I, 93 / V: (inv) ~cir~ / Pl: ~ri / E: *cuceri* + -ura] (Inv) 1-2 Cucerire (2-3). 3 (Inv) Umilintă. 4 (Inv) Temenea.

cucernic, ~a a [At: N. COSTIN, L. II, 89/38 / Pl: ~ici, ~ice / E: *cuceri* + -nic] 1 Supus. 2 Respectuos. 3 Cuvincios. 4 Modest. 5 Blând. 6 Devotat. 7 Drept. 8 Cuvios. 9 Obiectiv. 10-11 Calificativ de respect dat mai ales fețelor bisericesti și bătrânilor. 12 Evlavios.

cucernicește av [At: LB / E: *cucernic* + -este] (Inv) 1 Cu smerenie. 2 Cu cinste. 3 Cu dreptate. 4 Cu evlavie.

cucernici vr [At: LB / Pzi: ~cesc / E: *cucernic*] (Inv) A se smeri.

cucernicie sf [At: (a. 1741) GCR II, 28/23-24 / Pl: ~ii / E: *cucernic* + -ie] 1 Smerenie. 2 Devoțiune. 3 Cuviniță. 4 Respect. 5 Cinste. 6 Cuvioșie. 7 Sfințenie. 8 Evlavie. 9 (Îs) ~exagerată Bigotism. 10 (Îs) ~mincinoasă lezuitism. 11 (Îs) ~ia ta (sau voastră) Termen respectuos de adresare pentru slujitorii bisericii.

cuceros, ~oasă a [At: MARCOVICI, D. 295/17 / Pl: ~oși, ~oase / E: *cuceri* + -os] (Inv) Cucernic.

cuci¹ sm [At: DOSOFTEI, V. S. II, 251 / V: *cuciu sm* / E: bg *кук* „om costumat, mască”] (Reg) 1 Flăcăi și oameni căsătoriti de curând care, potrivit unei datini, la Lăsata-secului sau ziua următoare, se maschează și merg pe la casele oamenilor, unde dansează, sau umblă prin sat lovind oamenii cu o opincă muiată în noroi spre a-i feri de friguri. 2 Călușari. 3 Bărbați tineri care fac pe paparudele.

cuci² sm [At: BORZA, D. / E: nct] (Ban) Lalele (*Tulipa gesneriana*).

cuciaș sm vz cociaș

cucie sf vz cocie

cucier sm vz cocier

cucimă sf vz cușmă

cucinel av vz cătinel

cucioară sf vz cocioară

cuciorbă sf vz cociorvă

cuciri v vz cuceri

cucirire sf vz cucerire

cuciritură sf vz cuceritura

cuciu¹ [At: I. CR. III, 269 / P: *cu-ciu* / E: bg *куче*, mg *kutya*] 1 i (Adesea repetat) Cuțu. 2 sm Căine. 3 sm (Fig) Om linguiștor Si: *codau*.

cuciu² sm vz cucil

cuculit, ~a a [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~iți, ~e / E: cf *caciulit*] (Reg) 1 Smerit. 2 Înfrânt. 3 Umilit.

cuciumă sf vz cușmă

cuciura vr [At: GCR II, 84/33 / Pzi: 3 *cuciura* / E: *gudura* apropiat de *cuciu*] (D. câini) A se gudura.

cuculă sf [At: VÎRCOL, V. / Pl: ~le / E: bg *кучла*] 1-2 (Bgm; reg) Grămăjoară de bumbac, de coceni etc.

cucnă sf vz cuhnie

cucnie sf vz *cuhiie*

cucoană sf [At: PRAV. 707 / V: *coc~* / Pl: *~ne* / E: ngr *κοκκων*] 1 (Mol; Mar; Inv) Copilă (între 12 și 14 ani). 2 (Inv) Fiică. 3 (Trs; Inv) Domnișoară. 4 (Inv; Is) *Lapte de ~* Produs cosmetic nedefinit mai îndeaproape. 5 (Inv) Orășencă. 6 (Inv) Termen de adresare pentru o femeie superioară din punct de vedere social. 7 (Inv; arg) Găină. 8 (Reg) Insectă verde și subțire nedefinită mai îndeaproape. 9 (Ent; Irq; It) ~a-chiferiță Coropișniță (*Gryllotelpa vulgaris*).

cucoară sf vz *cocor*

cucoi sm vz *cucui*

cucon sm vz *cocon*

cuconar sm vz *coconar*

cuconăș sm vz *coconăș*

cuconășel sm vz *coconășel*

cuconăși v vz *coconăși*

cuconesc, *~ească* a [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / Pl: *~ești* / E: *cucoană* + *-esc*] 1 Referitor la o cucoană (6). 2 Care aparține unei cucoane (6). 3 Specific cucoanei (6). 4 Care provine de la cucoană (6).

cuconeste av [At: DA / E: *cucoană* + *-este*] În maniera unei cucoane.

cuconet sn [At: JIPESCU, O. 16 / V: *coc~* / Pl: *~uri* / E: *cucoană* + *-et*] 1-2 (Fam; Șdp) (Mulțime de) cucoane (6).

cuconi [At: DA / V: *coc~* / Pzi: *~nesc* / E: *cucoană*] 1 vt A se adresa cuiva cu termenul „cucoană, cucon”. 2 vr (Dep) A-și da aere (de cucoană).

cuconie sf vz *coconie*

cuconiță sf [At: DA / V: *coc~* / Pl: *~te* / E: *cucoană* + *-ita*] 1-2 (Șhp) Cucoană (6) (tânără).

cucor¹ sm vz *cocor¹*

cucor² sn [At: ALR I, h. 6 / V: *coc~* / Pl: *~oare* / E: nct] (Reg) Cucui.

cucoriță sf [At: BORZA, D. / A: nct / Pl: *~te* / E: mg *kukorika*] (Reg) Porumb.

cucos sm [At: CADE / Pl: *~oși* / E: nct] 1-2 Cucui (1-2).

cucostărc sm vz *cocostărc*

cucoș sm vz *cocoș*

cucoșat, *~ă* a vz *cocoșat*

cucoșel sm [At: BORZA, D. / Pl: *~ei* / E: nct] (Bot; reg) Canale (*Impatiens balsamina*).

cucosește av vz *cocoșește*

cucolă sf [At: BORZA, D. / Pl: *~te* / E: nct] (Bot; reg) Planta *Chaerophyllum cicutarium*.

cucoțat, *~ă* a vz *cocoțat*

cucovaie sf vz *cucuvaie*

cucovă sf [At: POLIZU / V: *co~* / Pl: *~ve* / E: tc *konghu*] 1 (Orn; reg) Lebădă de vară (*Cygnus olor*). 2 (Olt; Trs; dep) Mărtoagă. 3-4 (Reg; dep) Femeie sau fată înaltă și slabă.

cucoveau i vz *cucuveau*

cucoveică sf vz *cucuveică*

cucovetă sf [At: MARIAN, O. I, 196 / Pl: *~te* / E: *cucuvea*] (Orn; reg) Cucuvea.

cucșor sm vz *cucșor*

cucu [At: DA / P: *cu-cu* / E: fo] 1-2 sn, i (Cuvânt care imită) cântecul cucului. 3 i Strigătul copiilor când se joacă de-a ascunselea.

cucubea sf vz *cucuvea*

cucubeică sf vz *cucuveică*

cucubele sm vz *culbec*

cucudele sfp [At: BORZA, D. / E: nct] (Bot; reg) Corcodușe (*Prunus cerasifera*).

cucui¹ sm [At: ANON. CAR. / V: *~coi, cocoi, gugui, huhui* / Pl: *~e* și (rar) *~uri* / E: ml**cucullius* (*cucullus*)] 1 Umflătură la cap ce apare când te lovești de un obiect tare Si: (Trs) *bolfa, coc, cocor, cocos, neocă, motălcă, țugui*. 2 (La un obiect) Partea proeminentă Si: (reg) *bot, dodoloț, gogonet*. 3 (Buc) Vârf. 4 (Reg; la păsări) Moț. 5 (Reg; la oameni) Moț. 6 (Ban) Vârf de deal. 7 (Ban) Deal cu vârf rotund, mai înalt decât dealurile

din jur. 8 (Olt) Loc ridicat dintr-un doveac păstrat iarna. 9 (Cu funcție adverbială) Cocoțat.

cucui² vi [At: PANN, P. V. III, 29 / Pzi: *~cui* și *~esc* / E: *cucu*] 1 (D. cuc) A cânta. 2 (Reg) A mirolăi. 3 (Reg) A necheza. 4 (Reg; d. gaită) A zbiera.

cucui³ vi [At: GREGORIAN, CL. 57 / Pzi: *~cui* / E: ns cf *cucaii*] (Reg) 1 A ațipi. 2 A dormi.

cucui⁴ v vz *cucuiă¹*

cucuiă¹ vr [At: ANON. CAR. / Pzi: *~cui* / E: *cucuiat²*] (Reg) 1 (Mai ales d. copii) A se cățăra. 2 (Fig; mai ales despre femeile tinere) A se împopoțona.

cucuiă² vi [At: VICIU, GL. / E: cf *cucuta*] (Trs) A umbla la urât în ajunul Crăciunului cu pițărul.

cucuiat, *~ă* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 302 / V: *huhu~*, *~ă*, (Mol) *~iet*, *~ă* / E: *cucui¹* + *-at*] 1 a Cu cucuie (1). 2 a Bombat. 3 a Țuguiat. 4 a (D. păsări) Moțat. 5 a (D. pui de animale cornute) Căruia îi cresc coarnele. 6 a Crescut pe ceva. 7 a Cocoțat. 8 a (D. copii) Zburdălnic. 9 sf (Mol) Biserică (construită pe o ridicătură). 10 sf (Pex) Cimitirul din jurul bisericii. 11 sf (Ie) A sta în *~ă* A fi mort. 12 sf (Ie) A pune la *~ă* A da uitării.

cucuiet, *~ă* a vz *cucuiat*

cucuiete sm [At: MARDARIE, L. 329 / Pl: *~eți* / E: *cucui* + *-ete*] 1-2 (Șhp) Cucui¹ (1) mic.

cucuiovă sf [At: NOVACOVICIU, C. B. 7 / Pl: *~ve* / E: cf *cucui*] 1 Cucui¹ (1). 2 Cucui¹ (2).

cucuiză sf [At: BORZA, D. / Pl: *~ze* / E: nct] (Bot; reg) Afină (*Vaccinium myrtillus*).

cuculat, *~ă* a [At: DEX² / Pl: *~ati*, *~e* / E: lat *cucullatus*] (D. flori) În formă de glugă sau capison.

cuculă¹ sf [At: VICIU, GL. / Pl: *~le* / E: mg *kukujó*] (Reg; mgm) Cartof (*Solanum tuberosum*).

cuculă² sf [At: DEX² / Pl: *~le* / E: fr *cuculle*, lat *cucullus*] Veșmânt cu glugă, din stofă groasă și aspră, purtat de călugării catolici.

cuculbău¹ sm vz *culbec*

cuculbău² sm vz *curcubeu*

cuculbec sm vz *culbec*

cuculean sm [At: MAT. FOLK. 1263 / Pl: *~eni* / E: *cuc¹* + *-ulean*] 1-2 (Șhp) Cuc¹ (1) (mic).

cuculeasă sf [At: MARIAN, O. I, 43 / Pl: *~lese* / E: *cuc¹* + *-(u)leasă*] 1 (Orn; pop) Cucă (1). 2 (Bot; reg) Floarea-cucului (*Lychnis flos-cuculi*).

cuculeie sfp [At: REV. CRIT. III, 121 / E: nct] (Reg) Loc de pe o înălțime Si: (reg) *cuculeie*.

cuculete sm [At: BĂRCIANU / Pl: *~eți* / E: *cuc¹* + *-ulete*] 1-2 (Orn) (Șhp) Cuc¹ (1) (mic). 3 (Reg; ite) A se face *~ă* A se îmbăta.

cuculeț sm [At: ALECSANDRI, P. P. 245 / Pl: *~i* / E: *cuc¹* + *-ulet*] (Orn; șhp) 1-2 Cuc (1) (mic) Si: *cuculeț* (1-2).

cuculice sf [At: H XVI, 39 / E: cf *cuculeie*] (Reg) Cuculeie.

cuculiforme sfp [At: DN³ / E: fr *cuculliformes*] 1 Ordin de păsări cuprinzând cucii. 2 (Lsg) Pasăre din ordinul cuculiformelor (1).

cuculină sf [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~ne* / E: cf *cucovă*] (Trs) Fată înaltă și subțire.

cuculiță sf [At: MARIAN, O. I, 42 / Pl: *~te* / E: *cuc¹* + *-uliță*] (Orn; pop) Cucă¹ (1).

cuculiu sn [At: PRAV. GOV. 164, ap. TDRG / Pl: *~ii* / E: ngr *χοιχούλιον*] (Inv) Potcap (1).

cuculuț sm [At: T. PAPAAGI, M. 25 / Pl: *~i* / E: *cuc¹* + *-ulut*] 1-2 (Orn; pop) Cuculeț (1-2).

cucumar sm vz *cucumăr*

cucumălc sm vz *culbec*

cucumăr sm [At: PANȚU, PL. 82 / V: *~mar* / Pl: *~i* / E: srb *kukumar*] (Bot; sbm; Ban) Castravete (*Cucumis sativus*).

cucumea¹ sf vz *cucuvea*

cucumea² sf [At: MDA ms / Pl: *~ele* / E: nct] (Olt) Coamă (14).

cucumeac *sm* *vz cucumegă*
cucumeeag *sm* *vz cucumegă*
cucumegă *sf* *vz cucumegă*
cucumegă *sf* [At: MARIAN, O. I, 196 / V: ~eac *sm*, ~eag *sm*, ~eagă / Pl: ~ege, ~egi *sm* / E: nct] (Orn; reg) Cucuvea (1) (*Athene noctua*).
cucumică *sf* [At: CHEST. II, 262/25 / V: ~ici / E: nct] (Orn; reg) Cucuvea (1) (*Athene noctua*).
cucumelc *sm* *vz culbec*
cucumelciu *sm* *vz culbec*
cucunar *sm* *vz coconar*
cucunară *sf* *vz coconară*
cucunos *sm* [At: CANTEMIR, I. I. I, 31 / V: ~oz / Pl: ~oși / E: vs] *КУКОНОС* „cu nasul coroiat” (Orn; înv) Pasăre răpitoare cu ciocul coroiat nedefinită mai îndeaproape.
cucunoz *sm* *vz cucunos*
*cucură*¹ *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: ~re / E: mg *kukora*] (Reg) Cormană.
*cucură*² *sf* [At: CORESI, PS. 24 / Pl: ~re / E: ngr *χούχοτρον*, lat *cucurum*] (Înv) Tolbă de săgeți.
cucurbătă *sf* *vz curcubeta*
cucurbău *sm* *vz curcubeu*
*cucurbea*¹ *sf* *vz curcubeta*
*cucurbetari*¹, ~ă *vz curcubetari*
cucurbetă *sf* *vz curcubeta*
cucurbete *sm* *vz curcubeta*
cucurbete *sfp* *vz curcubelea*
cucurbetea *sf* *vz curcubelea*
cucurbetiană *sf* *vz curcubeleană*
cucurbetică *sf* *vz curcubetica*
cucurbita *sf* *vz curcubița*
cucurbiteace *sfp* [At: DA / E: fr *cucurbitacee*] (Bot) 1 Familie de plante dicotiledonate din care face parte dovleacul, pepenele. 2 (Lsg) Plantă din familia cucurbitacee (1).
cucurează *sf* [At: COD. SILV. 19 / Pl: ~eze / E: ns cf *cucuruz*] (Buc) Cucuruz.
cucuricu *i, sn* *vz cucurigu*
cucuridaun *i* *vz cucurigu*
cucurig *sm* [At: I. GOLESCU, C. I, 143 / V: *cuc-* / E: srb *kukurek*] (Bot; reg) Varietate de spânz Si: *boțoțel*, *iarbă-de-curățenie*, *iarbă-serpească*, *strecurătoare* (*Helieborus odoratus*).
*cucuriga*¹ [At: ALECSANDRI, T. 252 / V: *cuc-*, *cutcurica*, ~igi / Pzi: ~rig și ~gesc, (3) ~rigă / E: *cucurigu*] 1 *vi* (D. cocoș) A cânta. 2 *vt* (D. oameni) A țipa cuiva „cucurigu” în urechi. 3 *vt* (Fig; d. oameni) A striga pe cineva.
*cucuriga*² *i* *vz cucurigu*
cucurigagu *i* *vz cucurigu*
cucurigat *sn* [At: SANDU-ALDEA, A. M. 89 / V: *cuc-* / Pl: ~uri / E: *cucuriga*¹] Cântatul cocoșilor.
cucurigi *v* *vz cucuriga*¹
cucurigu [At: ȚICHINDEAL, F. 114/13 / V: ~ieu, *cuc-*, ~ga, *cutcuriga*, *câtcâriga*, *câcâriga* / Pl: ~ri, (3, 5) ~igi / E: fo] 1 *i* Cuvânt care imită cântecul cocoșului. 2 *sn* (Șic ~gagu sau *cucurigagu* sau ~danu) Cântecul cocoșului. 3 (Pex) *sm* Cocoș. 4 *sn* (Pfm; d. soție; fe) A cânta ~ în casă A-și impune voința ei în căsnicie. 5 (Pop) *sm* Floricele de porumb. 6 *sn* (Gmț) Mansardă. 7 (Gmț; ilav) La ~ În partea cea mai de sus. 8 *sn* (Gmț; la teatru) Ultima galerie. 9 *sn* (Pop) Miez de nucă întreg.
cucurigui *vi* [At: DDRF / V: *cuc-* / Pzi: 3 ~guie / E: *cucurigu*] A cucuriga (1).
cucurimina *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~ne / E: nct] (Orn; reg) Bibilică (*Numidia meleagris*).
cucurujel *sm* [At: CADE / E: ml *cu(r)culejel] (Reg) Boală a grâului cauzată de larva țipărușul grâului.

cucurujor *sm* [At: H XVIII, 168 / Pl: ~i / E: *cucuruz* + -or] (Bot; reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

cucurus *sm* *vz cucuruz*

cucuruz [At: ANON. CAR. / V: ~us / Pl: ~uși și ~i, (19) ~e / E: bg *кучуръзъ*] 1 (Înv) Fructul conic al coniferelor, între solzii cărui sunt semințele. 2 *sm* (Înv; pex) Conifere. 3 *sm* (Mol; Mun; ic) ~ul-ursului Tulpinile fertile ale plantei părul-porcului (*Juncus trifidus*), având forma cucuruzului (1), pe care le mănâncă ursul. 4 *sm* (Trs; Ban) Porumb (*Zea mays*). 5 *sm* (Reg; ic) ~alburii Porumb mare, cu bobul alb. 6 *sm* (Reg; ic) ~american (sau ~colt-de-cal, ~dinte-de-cal ori ~dintele calului) Porumb cu bobul mare lat și albicios. 7 *sm* (Reg; ic) ~chircă (sau ~cicantîn, ~mărunt ori ~măruntel, ~nemțesc, ~portocaliu) Porumb cu știuletele scurt, subțire, bogat în boabe și în șiruri și cu firul mănș în știuleți. 8 *sm* (Reg; ic) ~de-cinci-luni Porumb cu știuletele subțire, cu bobul lung și roșietic. 9 *sm* (Reg; ic) ~hângan sau hângănesc Porumb cu bobul lung și mare, galben-roșcat, cu firul scurt și știuletele mare. 10 *sm* (Reg; ic) ~huțănesc Porumb pestriț. 11 *sm* (Reg; ic) ~măselat (sau ~romănesc) Porumb alburii. 12 *sm* (Reg; ic) ~mocănesc Porumb cu bobul mare și spornic. 13 *sm* (Reg; ic) ~moldovenesc Porumb cu bobul mare și știuletele lung și gros. 14 *sm* (Reg; ic) ~morânglav Porumb cu știuletele mare. 15 *sm* (Reg; ic) ~scoromnic sau scoromnic Porumb cu știulete subțire, cu boabe mari, aurii. 16 *sm* (Reg; ic) ~tătăresc Porumb cu bobul foarte mic, alb și rotund. 17 *sm* (Reg; ic) ~tigănesc Porumb cu bobul negru. 18 *sm* (Reg; ic) ~turcesc Porumb cu știulete gros, cu multe rânduri de boabe albicioase. 19 *sn* (Reg; lpl) Holde cu porumb. 20 *sm* (Reg; pex) Recolta semănăturilor de porumb. 21 *sm* (Reg) Știulete. 22 *sm* (Mol) Porumb insuficient dezvoltat. 23 *sm* (Bot; reg; șic ~alb, ~de-munte, ~ul-caprei) Cojocei (*Petasites albus*). 24 *sm* (Bot; reg) Căptălan (*Petasites hybridus*). 25 *sm* (Bot; reg; ic) ~ul-cioarei Bănicel (*Malva pusilla*). 26 *sm* (Bot; reg; ic) ~ul-pădurilor sau ~de-pădure Vinariță (*Asperula odorata*). 27 *sm* (Bot; reg; iac) Muma-pădurilor (*Lathraea squamaria*). 28 *sm* (Bot; reg; ic) ~sălbatic Lumânărică (*Verbascum thapsus*). 29 *sm* (Reg; iac) Lăcrămioară (*Convalaia majalis*). 30 *sm* (Bot; reg; ic) ~galben Coadă-vacii (*Verbascum chaixii*). 31 *sm* (Bot; reg; lpl; șic ~roșu-de-captalan) Brustur (*Petasites hybridus*). 32 *sm* (Bot; reg; ic) ~ul-măgarului Ciulin (*Carduus nutans*).
cucuruzastina *sf* [At: LB / Pl: ~ne / E: *cucuruz* + -astina] (Trs) Cucuruziște.

cucuruzei *smp* [At: BORZA, D. / E: *cucuruz* + -ei] (Bot; reg) Vioarele (*Viola odorata*).

cucuruziște *sf* [At: ECONOMIA, 29/23 / Pl: ~ti și (înv) ~ / E: *cucuruz* + -iște] (Trs; Buc) 1 Porumbiște. 2 Tuleiște.

cucuruzoaie *sf* [At: H XVIII, 168 / Pl: ~ / E: *cucuruz* + -oaie] (Bot; Ban) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

cucuruzoi *sm* [At: BORZA, D. / Pl: ~ / E: *cucuruz* + -oi] (Bot; reg) 1 Barba-caprei (*Tragopogon dubius*). 2 Coadă-vacii (*Verbascum phlomoides*).

cucusei *smp* *vz cocoșel*

cucusel *sm* [At: MARIAN, O. I / Pl: ~ei / E: *cuc* + -(u)șel] (Orn; șhp) 1-2 Cuc⁵ (1) (mic).

cucușor *sm* [At: SEVASTOS, C. 82 / V: ~eșor / Pl: ~i / E: *cuc* + -(u)șor] (Orn; șhp) 1-2 Cuc⁵ (1) (mic). 3 (Ent; reg) Buburuză (*Coccinella septempunctata*).

cucută *sf* [At: LB / V: ~cătă, ~câtă / Pl: ~te și (rar) ~uți / E: ml **cucuta*] 1 (Șic ~mare) Plantă erbacee, otrăvitoare, din familia umbeliferelor, cu miros urât, cu frunze mari, flori albe și fructe brune-verzui, întrebuințată în medicină Si: (reg) *buciniș*, *dudaie*, *iarbă calugarului* (*Conium maculatum*). 2 (Pfm; ie) A fi ca o ~ A fi foarte slab. 3 (Pfm; ie) A mânca ~ A înnebunit. 4 (Bot; reg) Crucea-pământului (*Lycopodium clavatum*). 5 (Bot; reg) Ciumăfaie (*Datura stramonium*). 6 (Reg; șic ~de-apă, ~de-baltă, ~înveninată, ~mică) Plantă ierboasă, foarte otrăvitoare, din familia umbeliferelor, cu flori albe dispuse în umbel: Si: (reg) *buciniș-de-apă*, *buciniș-de-baltă* (*Cicuta virosa*). 7 (Bot; reg) ~de-baltă Mărăraș

(*Oenanthe aquatica*). 8 (Reg; șic ~de-pădure) Plantă ierboasă, din familia rubiaceelor, cu frunze ascuțite și flori albe dispuse în inflorescențe Si: (Buc) *sâmcuță* (*Galium schultesii*). 9 (Bot; reg; ic) ~mică Pătrunjelul-câinelui (*Aethusa cynapium*). 10 (Bot; reg; fac) Pătrunjel de câmp (*Peucedanum oreoselinum*). 11 (Bot; reg; ic) ~sălbatică Îngereca (*Selinum carvifolia*). 12 (Bot; reg) Hașmăciucă (*Anthriscus silvestris*). 13 (Bot; reg; ic) ~mare Angelică (*Angelica archangelica*). 14 (Bot; reg; lpl) Pliscul-cucoarei (*Erodium cicutarium*).

cucuț sm [At: JARNÍK-BĂRSEANU, D. 400 / Pl: ~i / E: *cuc* + -uț] (Orn; șhp) 1-2 Cuc⁵ (1) (mic).

cucuța vi [At: ALRM II/I h. 265 / Pzi: ~țesc / E: ns cf *cucuia*] (Trs) A colinda.

*cucuța*² v vz *cocoța*

cucuțala sf vz *cucuteala*

cucuteală sf [At: PAȘCA, GL. / V: (reg) ~ța~ / E: nct] (Trs) Femeie rea de gură.

cucufică sf [At: PANȚU, PL.² / Pl: ~tele / E: *cucută* + -ica] (Bot) 1-2 (Șhp) Cucută (1) (mică). 3 (Reg; șic ~de-baltă) Mărăraș (*Oenanthe aquatica*).

cucuvai sm vz *cucuvea*

cucuvaică sf [At: MARIAN, O. I, 96 / Pl: ~ici și ~ice / E: *cucuvea*] (Orn; reg) Cucuvea (1) (*Athene noctua*).

cucuvaie sf vz *cucuvea*

cucuvea sf [At: CANTEMIR, I. I. I, 23 / V: ~ubea, ~cumea, ~cumeaga ~vaie, ~ela, ~vai sm / Pl: ~ele / E: ngr *χοχωνβάτλια*] 1 Pasăre răpitoare de noapte, din familia bubonidelor, cu penele brune-cenușii și ochi galbeni înconjurați de rozete de pene, care trăiește pe lângă casele părăsite, pe coșuri și prin scorburile copacilor Si: (reg) *cucumeica*, *cucuveica*, *cocioveica* (*Athene noctua*). 2 (Orn; reg; ic) ~încăltată Cucuveaua (1) cu coada mai lungă și cu ghearele acoperite cu mai multe pene (*Nyctale Tengmalmi*). 3 (ic) ~pitică Cucuvea, care trăiește prin pădurile de brad, al cărei tipăt se aseamănă cu al unui câțel răgușit Si: (reg) *ciuvică* (*Glaucidium passerinum*). 4 (Reg; fig) Persoană cu ochi mari, care vorbește (prea) mult. 5 (Pop) Ferestruică lăsată în acoperișul casei, pe unde intră lumina și pe unde iese fumul.

cucuveau i [At: MARIAN, O. I, 197 / V: ~cov~ / E: fo] Cuvânt care imită tipătul cucuvelei (1).

cucuveica sf [At: ALECSANDRI, P. II, 122 / V: ~ube~, *cocov~*, ~cov~ / Pl: ~ici și ~ice / E: bg *кुकывеца*] (Orn; Mol; Buc) Cucuvea (1).

cucuvela sf vz *cucuvea*

cucuveuca sf [At: ȘEZ. I, 18 / V: *cocov~* / Pl: ~uci și ~uce / E: *cucuvea*] (Orn; reg) Cucuvea (1).

cucuvița sf [At: H XIV, 334 / Pl: ~te / E: ctm *cucuvea* + *bufniță*] (Orn; reg) Bufniță (*Bubo bubo*).

cudalb, ~a a vz *codalb*

cudălbean, ~a a vz *codălbean*

cudălbel, ~a a vz *codălbel*

cudălbi v vz *codălbi*

cudălbă a vz *codălbă*

cudălbică a vz *codălbă*

cudălbița sf vz *codălbița*

cudrului vi [At: LB / Pzi: ~esc / E: ctm *budului* + *cotrobăi*] (Trs) A budului.

cudulaț a vz *codalaț*

cudulcuț sn [At: BORZA, D. / Pl: ~e / E: nct] (Bot; reg) 1 Corcoduș (*Prunus cerasifera*). 2 Corcodușă.

cuejdiu sn [At: COSTINESCU / E: nct] (Înv) Torent.

cuensecintă sf vz *consecință*

cuesta sf [At: DN³ / Pl: ~te / E: sp *cuesta*] (Gig) Formă de relief ca un povârniș, apărută datorită eroziunii apelor curgătoare și retragerii versanților, într-o zonă unde straturile de roci dure alternează cu cele moi.

*cufar*¹ sn [At: (a. 1778) IORGA, S. D. XII, 99 / Pl: ~fere / E: ger *Koffer*] 1 Ladă cu capac (și încuietore) care se deschide pe balamale, în care se transportă sau se țin diferite obiecte. 2 (Pop) Geamantan (de lemn).

*cufar*² sm [At: TDRG / Pl: ~feri / E: ger *Koffer(fisch)*] (lht; reg) Specie de pește nedefinită mai îndeaproape.

cufarar sm [At: COSTINESCU / Pl: ~i / E: *cufar* + -ar] 1-2 Fabricant sau negustor de cufere¹ (1).

cufaraș sn [At: COSTINESCU / Pl: ~e / E: *cufar* + -aș] 1-2 (Șhp) Cufăr (1) (mic) Si: *cufarel* (1-2), *cufaruț* (1-2).

cufarel sn [At: DA ms / V: ~fer~ / Pl: ~ferele / E: *cufar* + -el] (Șhp) 1-2 Cufăraș (1-2).

cufări v vz *cofări*

cufăriță sf vz *cofăriță*

cufaruț sn [At: DA ms / Pl: ~e / E: *cufar* + -uț] (Șhp) 1-2 Cufăraș (1-2).

cuferele sn vz *cufarel*

cufoare sf [At: ALRM I/I h. 174 / Pl: ~ori / E: nct] (Reg) Cufureală.

cufărâre vt [At: ALEXICI, L. P. 205 / Pzi: ~âng / E: ml **cofrango*, -ere] (Pop; în descântece) A frânge.

cufă sm [At: LB / Pl: ~te / E: mg *kufia*] (Trs; mgm) Ajutor de bucătar.

cuftea sf vz *chiftea*

cufurie sf vz *cofterie*

cufund sn [At: DEX² / E: dr *cufunda*] (Reg; îlav) De-a ~ul Cufundându-se.

cufunda [At: CORESI, PS. 19 / Pzi: *cufund* și (înv; nob) ~ăez / E: ml *confundo*, -are] 1-2 vtr (D. obiecte sau ființe) A intra sau a face să intre într-un lichid sau într-o materie moale Si: a (se) *adânci*, a (se) *afunda*, a (se) *înfunda*, a (se) *scufunda*. 3 vr (D. o ființă) A intra în adânc. 4-5 vtr (Pop) A (se) îneca. 6 vr (Pop) A dispărea. 7 vr (Pop; fig) A o păți. 8 vr (D. pământ) A se prăbuși. 9 vr A prezenta o adâncitură. 10 vr A intra în pământ Si: a se *scufunda*. 11 vr (Pan) A intra cu totul în ceva. 12-13 vtr (Pop) A (se) ascunde într-o groapă Si: a (se) *afunda*, (înv) a (se) *astruca*, a (se) *înfunda*, a (se) *îngropa*. 14 vt (Fig; rar) A compromite. 15 vt (Pop) A acoperi prin inundare. 16 vr (D. ochi) A fi înfundat în orbite. 17 vr (Fig) A dispărea (în umbră, întuneric). 18 vr (Fig; d. aștri) A apune. 19 vr (Fig) A se lăsa absorbit de o activitate, de somn etc.

cufundac sm [At: SIMIONESCU, F. R. 71 / Pl: ~aci / E: *cufunda* + -ac] (Orn; reg) 1 Cufundar (2)-cucuiat (*Podiceps cristatus*). 2 (ic) ~mare Cufundar (1) (*Gavia arctica*). 3 (Lpl) Cufundaci-urechiat (*Colymbus major*).

cufundar sm [At: MARIAN, O. II, 401 / V: ~riu / Pl: ~i / E: *cufunda* + -ar] (Orn; reg) 1 Pasăre palmipedă înotătoare, mai mare decât rața, cu pene negre strălucitoare, cu puncte albe pe spate, cu ciocul ascuțit și aripile înguste Si: (reg) *bodârlau*, *corla*, *cufundac* (2), *pscărel*, *rațoi lelesc* (*Gavia arctica*). 2 (ic) ~cucuiat Pasăre palmipedă, înotătoare, de mărimea raței, cu penele castanii pe spate și albe pe burtă și cu un smoc de pene ca un guleraș Si: (reg) *corcodel*, *corla*, *cufundac* (1), *fundac* (*Podiceps cristatus*). 3 (ic) ~mic Pasăre mică de apă, castanie-închis pe spate, iar pe piept gri-pătăț (*Podiceps minor*).

cufundare sf [At: (a. 1581) GCR I, 29/22 / Pl: ~dări / E: *cufunda*] 1 Scufundare. 2 (Pop) Înece. 3 (Pop) Aflare în dificultate. 4 (Pop) Acoperire prin inundare. 5 Prăbușirea terenului. 6 (Pop) Ascundere în groapă. 7 (Fig) Compromitere. 8 (Fig) Copleșire. 9 (Fig) Apus de astre. 10 (Pop) Dispariție.

cufundariu sf vz *cufundar*

cufundat, ~a a [At: ANTIM, P. 58 / Pl: ~ați, ~e / E: *cufunda*] 1 Băgat într-un lichid moale. 2 (Fig) Absorbit. 3 (Fig) Ascuns bine. 4 (Pop) Dispărut. 5 Care a apus. 6 (Fig) Compromis.

cufundatur, ~oare [At: BARCIANU / Pl: ~i, ~oare / E: *cufunda* + -(a)tor] 1-2 a Care (se) cufundă (1-2). 3 sm Scafandru.

cufundătură sf [At: I. IONESCU, M. 86 / Pl: ~ri / E: *cufunda* + -(a)tura] 1 Cufundare (1). 2 Loc cufundat Si: *adâncitură*.

cufundiș sn [At: DDRF / Pl: ~uri / E: *cufunda* + -is] (Reg) 1 Adâncitură. 2 (Îlav) De-a ~ilea Cufundându-se.

cufundos, ~oasă a [At: LB / Pl: ~oși, ~oase / E: *cufunda* + -os] (Rar) Adânc.

cufunzime sf [At: CONV. LIT., ap. TDRG / Pl: ~mi / E: *cufunda* + -ime] Adâncime.

cufureală sf [At: CALENDARIU (1814), 191/24 / Pl: ~eli / E: *cufuri* + -eală] (Pop) 1 Cufurare. 2 (Pex) Diaree. 3 Excrement lichid. 4 (Fig) Om fricos. 5 (Fig) Lucru făcut de mântuială.

cufuri [At: DOSOFTEI, V. S., ap. TDRG / Pzi: ~resc și (rar) *cufur* / E: ml *conforio*, ~ire] (Pop) 1-2 *vir* A (se) murdări cu excremente lichide. 3 *vt* (Pex) A murdări. 4-5 *vri* A avea diaree. 6 *vr* (Fig) A fi cuprins brusc de o mare frică.

cufuricios, ~oasă [At: LB / Pl: ~oși, ~oase / E: *cufuri* + -cios] (Pop) 1 A Care suferă de diaree. 2-3 *smf*, a (Fig) (Individ) fricos. 4 a (D. fructe) Care produce diaree.

cufurare sf [At: DA ms / E: *cufuri*] (Pop) Murdărire cu excremente lichide.

*cufurit*¹ sn [At: DA ms / Pl: ~uri / E: *cufuri*] (Pop) 1-5 Cufureală (1-5). *cufurit*², ~ă a [At: DOSOFTEI, V. S. 103/1 / Pl: ~iți, ~e / E: *cufuri*] (Pop) 1 Murdărit cu excremente. 2 (Pex) Murdărit. 3 (Cu sens activ) Care suferă de diaree.

cufuritură sf [At: CHEST. VI, 161 / Pl: ~ri / E: *cufuri*¹ + -ură] (Apc; reg) 1 Diareea albinelor. 2 Excrementele albinelor bolnave. 3 Excrementele (normale) ale albinelor după o iarnă lungă.

cufurtiță sf [At: REV. CRIT. III, 121 / Pl: ~te / E: nct] Ființă mitologică cu care se sperie copiii.

cugeică sf vz *cujeică*

cugelcă sf vz *cujeică*

cuget sn [At: COD. VOR. 111/2 / Pl: ~e / E: *cuget*] 1 Gândire. 2 Ceea ce gândește cineva Si: *gând*, *idee*. 3 (Îe) *Într-un* ~ Foarte repede. 4 Minte. 5 (Îlav) A-i trece (ori a-i da) *cuiva prin* (ori *în*) ~ A-i trece prin minte. 6 Rațiune. 7 (Înv; îlav) *Cu două* ~e Șovăitor. 8 (Îe) A *sta pe* ~e A sta pe gânduri. 9 (Îae) A sta în cumpănă. 10 Imaginație. 11 Fel de a gândi. 12 (Îlav) *Cu* (sau *într-un*) ~ Cu același fel de a gândi. 13 (Îal) În consens. 14 Convingere. 15 Preocupare. 16 (Îvr; îe) *Îmi bate* ~ul Mă preocupă gândul. 17 (Îe) A-și *pune în* ~ A intenționa. 18 Intenție. 19 (Șis ~ul inimii) Conștiință. 20 (Îs) *Mustrare* (sau, îvr, *bătaie*) de ~ (ori a ~ului) Remușcare. 21 (Înv) Înțeles. 22 (Îe) A-l *monstra* ~ul sau a *avea mustrări de* ~ A fi chinuit de remușcări.

cugeta [At: CORESI, EV. 18 / Pzi: *cuget* și (îvr) ~tez / E: ml *cogito*, -are] 1 *vi* A medita. 2 *vi* A se gândi la ceva. 3 *vr* (Trs) A chibzui. 4 *vi* A-și da seama. 5 *vi* A ține seama de... 6-7 *vir* (Înv) A (se) considera. 8 *vi* (Înv) A născoci. 9 *vi* (Înv; îe) A ~ *sfaturi* A unelti. 10 *vi* A plănu. 11 *vi* (Înv; îe) A ~ (în) *bine* sau (în) *rău* (*cuiva*) A voi binele sau răul cuiva.

cugeta sf [At: MARCOVICI, R. 30/10 / Pl: ~tări / E: *cugeta*] 1 Gândire. 2 Reflecție. 3 Idee. 4 Minte. 5 Înțelegere. 6 Intenție. 7 Raționament. 8 Aforism.

*cugeta*¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cugeta*] 1-2 Cugetare (1-2).

*cugeta*², ~ă a [At: PAS, Z. I, 26 / Pl: ~ați, ~e / E: *cugeta*] 1 (D. lucruri) Gândit. 2 (D. oameni) Chibzuit.

cugetăcios, ~oasă a [At: DOSOFTEI, V. S. 197/2 / Pl: ~oși, ~oase / E: *cugeta* + -acios] (Înv) Cugetător (1).

cugeta sf [At: DOSOFTEI, V. S. 16/2 / Pl: ~i, ~e / E: *cugeta* + -are] (Înv) Gânditor.

cugetător, ~oare a [At: MINEIUL (1776) / Pl: ~i, ~oare / E: *cugeta* + -(ă)tor] 1 Gânditor. 2 (Îs) ~ de Dumnezeu Evlavios. 3 (Îe) A fi *bun* (sau de bine) ori (de) *rău* ~ A fi bine sau rău intenționat. 4 (Nob; d. lucruri și întâmplări) Care dă de gândit.

cugeta sf [At: DOSOFTEI, V. S. 181 / Pl: ~ri / E: *cugeta* + -itura] (Înv; nob; pbl) Enigmă.

cugimă sf vz *cuşmă*

cuglă sf [At: N. COSTIN, ap. GCR II, 3/30 / V: *cheg*~, *cug*~ / Pl: ~le / E: ger *Kugel* „bilă, glonț”] (Înv) 1 (Trs) Popic. 2 Bilă (de biliard). 3 Chivără.

cuglărie sf [At: DA ms / Pl: ~ii / E: *cuglă* + -arie] (Ban; înv) Popicărie. *cuguar* sm [At: DEX² / P: ~gu-ar / Pl: ~i / E: fr *cougaur*] (Zlg; rar) Pumă (*Felis concolor*).

cuguli vt [At: NOVACOVICIU, C. B. 7 / Pzi: ~lesc / E: ns cf *ciuguli*] (Ban) A mânca rămășițele.

cuhalm sn vz *coahm*

cuhar sm [At: CONTEMPORANUL VI/I, 42 / Pl: ~i / E: ucr *кухарь*] (Buc) Bucătar.

cuharcă sf [At: HERZ. - GHER., M. IV, 248 / Pl: ~rce / E: ucr *кухарка*] (Buc; im) Bucătăreasă.

cuhnă sf vz *cuhnie*

cuhne sf vz *cuhnie*

cuhnie sf [At: URECHE, ap. LET. I, 105/1 / V: (Mun) *cucn*~, (Olt; Trs) *cun*~, (Mun) *cuin*~, (Trs) ~nă, (Mar) ~ne, (Ban) *cună*, (Trs; Ban) *cuină*, (Ban) *cohnă*, *cogne*, (Trs) *cunhă*, *conihă*, *cumnă*, *comne*, *coina*, *coihă* / Pl: ~ii / E: cf ucr *кухня*] (Reg) 1 Bucătărie. 2 Bucătărie de vară. 3 Bucătărie de campanie. 4 (Pgn) Loc unde se gătește mâncare. 5 Bucătăria principală a unei mănăstiri. 6 Totalitatea alimentelor pentru întreținerea unei gospodării. 7 Locuință modestă cu camere mici, pentru personalul casnic. 8 Încăpere mică și săracioasă. 9 Trăsură închisă.

cuhnșoară sf [At: CHEST. II, 389/149 / Pl: ~re / E: *cuhnie* + -ișoară] (Reg) 1-2 (Șhp) Cuhnie (1) (mică).

cuhuci vi [At: POPOVICI-BĂNĂȚEANU, ap. DA ms / Pzi: ~cesc / E: mg *köhögni*] (Ban) A tuși.

cui sn [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 254/8 / V: (reg) *cunu* / Pl: ~e / E: ml *cuneus*, -um] 1 (Mar) Pană. 2 Bucată de lemn și, mai ales, de metal subțire, de formă cilindrică sau cu muchii, ascuțită la un capăt și cu floare la celălalt, care se bate în lemn sau în zid, servind la fixarea unui obiect de altul. 3 (Îs) ~ de lemn Cep. 4 (Îs) ~ *spintecat* Piesă de siguranță dintr-o bucată de sârmă îndoită, care împiedică desfacerea piulițelor. 5 (Îe) ~ *cu* (sau *pe*) ~ (se) *scoate* Exprimă părerea că o suferință nouă face să se uite cea dinainte. 6 (Pfm; îe) A-și *bate un* ~ în cap A adopta o atitudine care aduce necazuri. 7 (Pfm; îe) A *avea nădejde în cineva ca într-un* ~ de *tei* A nu avea încredere. 8 (Pfm; îe) A *fi* (a se ști) *cu* (sau *a avea*, *a-i sta*, *a-i intra*) *un* ~ *la* (sau *în*) *inimă* (sau *în coastă*) A avea o teamă mare. 9 (Pfm; îae) A avea un necaz mare. 10 (Pfm; îe) A *sta* (sau *a fi ca*) *pe* ~e A fi nerăbdător. 11 (Pfm; îae) A nu avea astâmpăr. 12 (Pfm; îe) A *face* ~ (de *bleah*) A-i fi frig. 13 Bucată de lemn sau de metal bătută sau înșurubată în perete sau în ușă servind drept cui. 14 Fiecare din brațele cuierului. 15 (În casele țărănești; pex) Cui de perete. 16 (Pfm; îe) A-și *pune pofta-n* ~ A renunța la un lucru mult dorit. 17 (Reg; adesea lpl) Zăvor de lemn. 18 Bucată de lemn înfiptă în ușă drept clanță. 19 (Reg; îs) ~ul *capătului*, ~ie la *capete*, ~ele de la *capul osiilor*, ~ul de *bleah*, ~ul de *carâmb*, ~ele de la *rascoale* Cuiule (2) care țin fixă roata carului. 20 (Mol; la car; îs) ~ *prin dric(uri)* Cui (2) care unește piscul cu inima și cu vârtejul carului. 21 (Mun; la car; îs) ~ *din inima* (sau *din inimiul carutei* sau *carului*, ~ul *inimii*) Cui (2) care trece prin dricuri. 22 (Reg; la car; îs) ~ *din urechi* Cui (2) care trece prin urechile proțapului și prin pisc. 23 (La căruțe) Cui (2) bătut la capătul oiștei, de care se leagă opritorile. 24 (Reg; la jug; îs) ~ul *jugului*, ~ul *din* (la, *prin*) *jug*, ~ul *japitei*, ~ul *grindeiului* Cui (2) care intră prin gaura japitei, a proțapului, prin cea din ceafa jugului și prin proțap și care, de obicei, rămâne totdeauna la jug. 25 (La jug) Resteu. 26 (Reg; la cărcea; îs) ~ul *lopăteii* Cuiul (2) care se varsă la capătul din stânga al lopăteii cărcei. 27 (Reg; la plug; îs) ~ul *potângului* Cui (2) care apucă potângul plugului. 28 (La grapă; îs) ~ele *grapei* Dinții grapei. 29 (La războiul de țesut) Cui (2) care se vâra într-una din găurile lopăței spre a împiedica sulul de a se da înapoi. 30 (La vârtelniță) Fiecare din cele patru fofeze de la capetele răscrucilor. 31 (Reg; îs) ~ele *alergătoarei* Cuiule (2) care trec prin capetele celor două fofeze și prin capătul de sus al răzămătoarei alergătoare. 32 (Reg; îs) ~ de *scară* sau ~ul *scării* Fuscel. 33 (Reg; îs) ~ele *fagurului* Cele câteva rânduri de bețe pe care se clădesc fagurii. 34 (Reg; la masa dulgherului; îs) ~ul *șurubului* Răscucitorul. 35 (Pop; la vioară) Cheie ce întinde coarda.

36 (Reg; la case țărănești) Fiecare din parii, în jurul cărora se împletesc nuiiele pe care se lipește humă, obținându-se astfel pereții casei. 37 (Reg; ics) *De-a ~ul* (sau *~u*) Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. 38 (Reg) Pahar mic. 39 (Reg) Țoi. 40 (Reg; fig; ned) Boală cu junghiuri. 41 (Pfm; fe) **A avea ~e la inimă** A avea crampe la stomac. 42 (lht; reg) Porcușor. 43 (Pop; is) *~ul lui Pepelea* Drept al cuiva care, permițând o interpretare abuzivă, aduce neplăceri altcuiva.

cuia *vr* [At: DA / Pzi: *~iez* / E: *cui*] (Reg) A bate cuie de lemn în talpa încălțăminte, în găurile făcute mai înainte cu sula.

cuiat *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: *cuia*] (Reg) 1 Batare a cuielor de lemn în talpa încălțăminte Si: (reg) *cuiere*. 2 (Is) *Sula de ~* Sulă cu care se fac găuri pentru cuiele de lemn.

cuib *sn* [At: PSALT., 173 / 5 / V: *~iub* / Pl: *~uri* / E: ml **cubium*] 1 Culcuș făcut de păsări, de unele mamifere etc. pentru a se adăposti, pentru a depune ouăle, a cloci și a scoate pui. 2 (Pfm; fe) **A-și face ~** A se stabili. 3 (Pfm; fe) **A-și face ~ în ~ul altuia** A trăi cu soția altuia. 4 (Pfm; Olt; is) *~ul dracului* Adulter. 5 (Pex) Toate păsările dintr-un cuib (1). 6 Cuibar (Fig). 7-8 (Pex) (Animalul cu) puii dintr-o vizuină. 9 (Fig) Locuință. 10 (Fig) Loc în care te așezi confortabil (pentru odihnă). 11 (Fig) Loc de origine. 12 (Fig) Reședința obișnuită. 13 (Fig; prt) Loc de unde se răspândesc anumite inițiative sau acțiuni. 14 (Fig) Ascunziș pentru dușmani, tâlhari, conspiratori sau cei organizați în mod clandestin. 15 (Fig) Spațiu închis de jur-împrejur. 16 (Fig) Despărțitură făcută pe puntea unei corăbii. 17 (Fig) Spațiu restrâns în care ceva prețios se găsește în cantitate mare. 18 (Is) *~ de viorele* Teren acoperit cu multe viorele. 19 Spațiu mic în care se dezvoltă o îngrămădire de plante de același fel. 20 Gropiță făcută în pământ, în care se seamănă legume sau cereale Si: *cuibar* (9). 21 Grămăjoară de pământ, în formă de mușuroi, adunat la prăși în jurul lăstarilor de porumb sau de cartofi. 22 (Reg) Scobitură făcută într-o bucată de lemn sau de piatră în care se îmbină altă bucată. 23 (Reg) Gaură făcută la capetele unui stâlp de lemn sau al unei coloane de piatră, cu scopul de a se fixa bine în talpa și în grinda unui edificiu. 24 (Mol; Buc) Cantitate de lapte acru care se pune în cel dulce ca să se prindă. 25 (Pop) Fermeți care înălesc vinul, borșul, laptele etc. 26 (Mol) Esență de culoare. 27 (Bot; Mol; ic) *~ul-pământului*, *~ul-rândunelii*, *~ul-păsării*, *~ul-rândunicii* Trânji (*Neottia nidus avis*). 28 (Bot; reg; ic) *~ul-necuratului* Șopârliță (*Veronica chamaedris*). 29 (Pop; is) *~ul-izvorului* Adâncitură dintr-o fântână, din care izvorăște apa. 30 (Is) *~ul albinelor* Fagurii cu puiet și cu hrană în care trăiește și se dezvoltă familia de albine. 31 (Fig) Loc adăpostit unde se plasează o armă automată grea. 32 (Is) *~ul corbului* Post de observație de pe catargul unor nave, în care stă marinarul de veghe. 33 (Fig) Focar.

cuiba [At: ODOBESCU, S. III, 16 / Pzi: *~bez*, (3) *~beaza* / E: *cuib*] 1 *vi* A încuibă. 2 *vr* (Nob) A crește puii în cuib.

cuibar *sn* [At: LB / V: *~e sf* / Pl: *~e* / E: *cuib* + *-ar*] 1 Adâncitură în fân, în paie sau în pământ unde păsările de curte ouă (și clocesc) Si: *cuib* (6). 2 (Pex) Construcție unde se află cuibarul (1). 3 (Pfm; fig) Cuib (9). 4 (Trs) Clocitoare. 5 (Pop) Ou care se lasă în fiecare cuibar (1), după ce se adună celelalte, pentru ca găinile să vină să ouă acolo. 6 Instalație specială în crescătoriile de păsări de unde se strâng ouăle. 7-8 (Inv; fig) Loc unde se țin obiecte interzise de lege sau au loc întâlniri clandestine. 9 (Fig) Cuib (17). 10 (Mol) Cuib (23). 11 (Pfm; fig) Culcuș.

cuibare *sf* *vr* *cuibar*

cuibariță *sf* [At: DDRF / Pl: *~te* / E: *cuib* + *-ariță*] (Reg) Cuib de furnici.

cuibarăș *sn* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~e* / E: *cuibar* + *-aș*] 1-2 (Șhp) Cuibar (1) (mic).

cuibari [At: LB / Pzi: *~resc* / E: *cuibar*] 1 *vr* (D. păsări) A-și face cuibul (1) undeva. 2 *vr* (D. păsări) A-și face loc în cuibar (1) 3-4 *vr* (Pfm; fig) A (se) așeza într-un culcuș. 5 *vr* A mușuroi porumbul, cartofii etc. 6 *vr* (Trs) A scotoci. 7 *vr* (Fig) A așeza la loc ferit. 8 *vr* (Pfm; fig) A se așeza cât mai bine într-un loc. 9 *vr* (Pfm; fig) A se ghemi într-un spațiu cald și moale. 10 *vr* (Pop; d. dureri) A se localiza. 11 *vr* (Pfm; fig) A se pripăși. 12 *vr* (Rar) A așeza găinile în cuibar.

cuibarire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: *cuibari*] 1 (D. păsări) Așezare în cuib Si: *cuibarii*¹ (2). 2 (Pfm; fig) Așezare în culcuș Si: *cuibarii*¹ (3). 3 Mușuroire a porumbului, a cartofilor etc. 4 (Reg) Scotocire. 5 (Pfm; fig) Așezare la loc ferit Si: *cuibarii*¹ (6). 6 (Pfm; fig) Așezare comodă Si: *cuibarii*¹ (7). 7 (Pfm; fig) Ghemuire într-un spațiu cald și moale Si: *cuibarii*¹ (8). 8 (Pfm; fig) Pripășire. 9 Perioadă când (se) cuibăresc (1) păsările Si: *cuibarii* (10).

cuibarii¹ *sn* [At: H II, 58 / Pl: *~uri* / E: *cuibari*] 1 (Mol) Săpat al vici împrejurul butucului. 2-10 Cuibărire (1-9).

cuibarii², *~a a* [At: CREANGĂ, GL. / Pl: *~iți*, *~e* / E: *cuibari*] 1 (D. păsări) Care și-a făcut cuib (1) undeva. 2 (D. păsări) Care și-a făcut loc în cuibar (1). 3 (Pfm; fig) Așezat (strâns) într-un spațiu mic. 4 (Pfm; fig) Instalat confortabil ca într-un cuib (1) călduros și moale. 5 (Pfm; fig) Pripăsit.

cuibiste *sf* [At: PORUCIC, E., 31 / Pl: *~ti* / E: *cuib* + *-iste*] (Reg) Vâlcea în formă de cuib (1).

cuibit *sm* [At: CHEST. II, 194/10 / V: *~a sf* / Pl: *~i* / E: *cuib* + *-it*] (Reg) Scobitură făcută în peretele casei (sau al pivniței) în care se păstrează diferite lucruri.

cuibita *sf* *vr* *cuibit*

cuibsor *sn* *vr* *cuibșor*

cuibui [At: DA / Pzi: (3) *~este* / E: *cuib* + *ui*] (Reg) 1 *vr* A se încuibă. 2 *vr* A crește puii în cuib (1).

cuibuire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: *cuibui*] (Reg) 1 Încuibare. 2 Creștere a puilor în cuib (1).

cuibuit, *~a a* [At: MDA ms / Pl: *~iți*, *~e* / E: *cuibui*] (Reg) 1 Încuibat. 2 (D. pui) Crescuți în cuib (1).

cuibulet *sn* [At: TEODORESCU, P. P. 407 / Pl: *~e* / E: *cuib* + *-ulet*] (Șhp) 1-2 Cuibușor (1-2).

cuibura *v* *vr* *incuibura*

cuiburel *sn* [At: MARIAN, N. A. 321 / Pl: *~e* / E: *cuib* + *-urel*] (Pop; Șhp) 1-2 (Pop) Cuibușor (1-2).

cuibșor [At: ALECSANDRI, P. P. 298 / V: (rar) *~șor* / Pl: (1-2) *~oare*. (3) *~i sm* / E: *cuib* + *-ușor*] 1-2 *sn* (Șhp) Cuib (1) (mic) Si: *cuibulet* (1-2). 3 *sm* (Bot; reg) Trânji (*Neottia nidus avis*).

cuibuș *sn* [At: LB / Pl: *~e* / E: *cuib* + *-uș*] (Șhp) 1-2 Cuibușor (1-2).

cuiet¹ *sn* [At: LB / P: *cu-i-* / Pl: *~e* / E: *cui* + *-er*] 1 Suport de lemn (sau de metal), mobil (sau fixat în perete), prevăzut cu brațe (sau cârlige), în care se agată haine, pălării etc. 2 (În casele țărănești) Mobilă de lemn fixată în perete, prevăzută cu o poliță, pe care se așază farfurii și cuie sau cârlige de care se agată oale, ulcioare etc. 3 (Reg; is) *~ de vase* Parul pe care se agată vasele de la stână după ce s-au spălat. 4 (Reg; spc; la grebla de apă) Riglă.

cuiet² *sm* [At: PONTBRIANT, D. / P: *cu-i-* / Pl: *~i* / E: *cui* + *-er*] (Nob) 1-2 Fabricant (sau negustor) de cuie (2).

cuiere *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: *cuia*] (Reg) Cuiat (1).

cuieri *vr* [At: COSTINESCU / Pzi: *~resc* / E: *cuiet*¹] (Inv) A agăta în cui (2).

cuierie *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ii* / E: *cui* + *-erie*] (Nob) 1-2 Fabrică (sau depozit) de cuie (2).

cuiernic *sn* [At: CHEST. II, 432/403 / Pl: *~ice* / E: ucr *курник*] (Reg) Loc unde se țin păsările de curte.

cuglă *sf* *vr* *cugla*

cuiar, *~ă a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~i*, *~e* / E: *cuina*] (Iuz) Culinar.

cuina *sf* *vr* *cuhnie*

cuinareasă *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~ese* / E: *cuiar* + *-easă*] (Reg) Bucătăreasă.

cuinărie *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ii* / E: *cuina* + *-arie*] (Nob) 1 Pricepere de a găti. 2 Meseria bucătarului.

cuinie *sf* *vr* *cuhnie*

cuinsecintă *sf* *vr* *consecintă*

cuintadecimă *sf* *vr* *cvintadecima*

cuintalet *sn* *vr* *cvintalat*

cuintă sf vz *cvintă*

cuintet sn vz *cvintet*

cuirasa vr [At: DEX² / P: *cu-i-* / Pzi: ~sez / E: fr *cuirasser*] 1 A proteja cu o cuirasă (1). 2 A prevedea cu o cuirasă. 3 (Fig) A întări.

cuirasare sf [At: DEX² / P: *cu-i-* / Pl: ~sări / E: *cuirasa*] 1-2 Protejare cu o cuirasă (1, 3) Si: *cuirasat*¹ (1). 3 (Fig) Întărire.

*cuirasat*¹ sn [At: MDA ms / P: *cu-i-* / Pl: ~uri / E: *cuirasa*] 1-3 Cuirasare (1-3).

*cuirasat*², ~a [At: TDRG / V: (după fr) *chiur-*, (rar) *cura-* / P: *cu-i-* / Pl: ~ați, ~e / E: fr *cuirasé*] 1-2 sn, a (Vas de război de mare tonaj) care este protejat cu o cuirasă (3) și înarmat cu artilerie grea. 3 a (Gmț; d. oameni) Îmbrăcat cu haine groase.

cuirasă sf [At: DA / V: (inv) *chiur-* / P: *cu-i-* / Pl: ~se / E: fr *cuirasse*] 1 Îmbrăcăminte de piele, din zale de fier sau plăci de metal care proteja pieptul și spatele războinicilor din antichitate și din evul mediu, fiind păstrată până în sec. XIX Si: *platoșă*. 2 (Mol; pl) Ilic. 3 Armătură formată din plăci de oțel special, cu care se blindează cuirasele² (1) pentru a le face să reziste împotriva mijloacelor moderne de luptă.

cuirasier sm [At: DA / P: *cu-i-* / V: *chiur-* / Pl: ~i / E: fr *cuirassier*] Soldat din cavalerie îmbrăcat în platoșă.

*cuișoară*¹ sf [At: H I, 325 / P: *cu-i-* / V: (Ban) *cuni-* / Pl: ~re / E: *cui* + -isoară] 1-2 (Șhp) Cuișor (1-2). 3 (Reg; ned) Podoabă femeiească.

*cuișoară*² sf [At: BORZA, D. / P: *cu-i-* / Pl: ~re / E: ns cf *cuișor*] (Bot; reg) 1 (Lpl) Flori sau arbuști decorativi. 2 (Buc) Ceara-albinei (*Asclepias syriaca*). 3 (Șic ~de-grădină) Garoafă (*Dianthus caryophyllus*). 4 Garofițe (*Dianthus chinensis*). 5 Garofițe (*Dianthus carthusianorum*). 6 (Șic ~sălbatică) Cuișoriță (1) (*nolostem umbellatum*). 7 Garofiță-de-grădină (*Lychnis calcedonica*). 8 (Șic ~de-munte) Planta *Alyssum repens* Si: *albișoara*, *albușor*, *ciucșoară*. 9 Garoafă-de-munte (*Dianthus superbus*). 10 (Lpl) Planta *Ribes aureum*. 11 (Lpl) Garoafă (*Dianthus barbatus*). 12 (Lpl) Cuișor (7) (*Eugenia caryophyllata*). 13 (Lpl) Bureți-de-rouă (*Marasmius oreades*).

cuișor [At: ANON. CAR. / P: *cu-i-* / Pl: ~oare sn, ~i sm / E: *cui* + -isor] 1-2 sn (Șhp) Cui (2) (mic). 3 sn (Înv) Broșă. 4 sn (Înv) Cataramă. 5 sn (Înv) Dintele de la cataramă. 6 sn (Lpl) Condiment alimentar din muguri floralii uscați ai cuișorului (7), cu formă de cuie mici, folosit ca aromatizant. 7 sm (Bot; reg) Arbust exotic cu frunze ovale și flori numeroase, roze și cu miros plăcut de la care se obțin cuișoarele² (3) (*Eugenia caryophyllata*). 8 sm (Bot; reg; lpl; ic) ~i de câmp Garofiță (*Dianthus carthusianorum*).

cuișoras sm [At: BORZA, D. / P: *cu-i-* / Pl: ~i / E: *cuișor* + -as] (Bot; reg) Garoafă (*Dianthus caryophyllus*).

cuișoriță sf [At: DAMÉ, T. 186 / P: *cu-i-* / Pl: ~te / E: *cuișor* + -ita] (Bot; reg) 1 Plantă ierboasă, adesea roșatică, din familia cariofitiaceelor, cu flori albe și fruct ca o capsulă cu numeroase semințe Si: (reg) *cuișoare*, *rocotel*, *ridlichioara*, *cuișoară*² (6) (*Holostem umbellatum*). 2 Vindecea (*Betonica officinalis*). 3 Cerențel (*Geum urbanum*). 4 Mărțișor (*Geum montanum*). 5 Căltunul doamnei (*Geum rivale*). 6 Rocoină (*Stellaria media*).

cuită v vz *cvita*

cuitanță sf vz *chitanță*

cuitoare sf [At: DA / Pl: ~ori / E: nct] (Buc) Încuietoare.

cuiț sn [At: DA / P: *cu-it* / Pl: ~e / E: *cui* + -iț] (Reg) 1-2 (Șhp) Cui (2) (mic). 3 (Sp) Cui de cizmărie pentru opinci sau tălpile bocancilor.

cuiub sn vz *cuiub*

cuiungeresc, ~ească a [At: (a. 1775) ap. ȘIO / P: *cu-i-* / Pl: ~ești / E: *cuiungiu* + ~eresc] (Înv) 1 Referitor la cuiungii (1). 2 Specific cuiungiilor (1). 3 Care aparține cuiungiilor (1). 4 Care provine de la cuiungii (1).

cuiungiu sm [At: ȘIO, II, 43 / Pl: ~ii / E: tc *kujumğ*] (Tc; rar) 1 Aurar. 2 (ic) ~basa Căpetenie a aurarilor.

cuiuț sn [At: DA ms / P: *cu-i-* / Pl: ~e / E: *cui* + uț] (Șhp) 1-2 Cuișor (1-2).

cujăică sf vz *cujeică*

cujba vr [At: ECONOMIA, 220/3 / Pzi: ~besc / E: *cujbă*] (Reg) 1 A încujba. 2 A snopi în bătaie.

cujban sn [At: POP, ap ȘIO / V: *gu-* / Pl: ~e / E: *guguman*] (Dob; tem) Haină domnească nedefinită mai îndeaproape.

cujbare sf [At: CONACHI, P. 181 / Pl: ~bări / E: *cujbă*] (Reg) Încujbare.

cujbat, ~a a [At: LB / Pl: ~ați, ~e / E: *cujbă*] (Reg) 1 Încovoiat. 2 (D. oameni) Gârbovit. 3 Bătut rău.

cujbă sf [At: LB / V: *coj-*, *cușba* (Trs) *gu-* / Pl: ~be și (rar) ~bi / E: srb *gužba*] (Reg) 1 Nuia pârliț în foc și bine răsucită, folosită pentru a lega diverse obiecte Si: (reg) *gânj*, *vânj*. 2 Legătură la car. 3 Parte a plugului nedefinită mai îndeaproape. 4 Chingă. 5 Legătură făcută cu o nuia răsucită, care ține o sarcină de vreascuri. 6 (Ban) Parte a biciului care se leagă de codriște. 7 Bucată de lemn fixată în pământ (sau în zid) de care se leagă (sau se atarnă, cu un lanț) ceaunul deasupra focului. 8 (La războiul de țesut) Fiecare din cele două brațe în formă de unghi drept, de care sunt agățate brățelele și vâtelele cu ajutorul cărora se bat firele Si: (reg) *brate*, *ciocan*, *furcă*, *mână*, *stâlp*. 9 (Mpl) Grătar de fier din preajma vetrei pe care se pun lemnele verzi să se usuce. 10 (Bot; ic) ~ba-ciobanului Plantă din familia marcantiaecelor care nu posedă tulpină sau rădăcină, corpul ei fiind un tal, iar sporogoele sunt purtate sub o căciulă conică, așezată în vârful unui peduncul (*Conocephalus conicus*).

cujbi vr [At: PLOPȘOR C. 92 / Pzi: ~besc / E: *cujbă*] (Reg) A bate.

cujbire sf [At: DA / Pl: ~ri / E: *cujbi*] (Reg) Bătaie.

cujbit, ~a a [At: DA / Pl: ~iți, ~e / E: *cujbi*] (Reg) Bătut².

cujdă sf [At: BĂRCIANU / Pl: ~de / E: nct] (Bot; reg) 1 (Trs) Arnica (*Arnica montana*). 2 Plantă erbacee, din familia compozitelor, cu flori galbene, care crește pe stâncile umede și pe marginea pâraielor (*Doronicum cordifolium*). 3 Planta *Doronicum columnae*. 4 Planta *Doronicum carpatum*. 5 Iarba ciutei (*Doronicum austriacum*).

cujeică sf [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / V: ~jăi-, *cuge-*, *cugelca*, ~elca, ~jolca / Pl: ~ici / E: ucr *кужеика*] (Reg) 1-2 Furcă sau lemn de tors.

cujeleca sf vz *cujeică*

cujmă sf vz *cusmă*

cujmărea sf [At: BORZA, D. / Pl: ~ele / E: nct] (Reg) Planta *Valeriana tripteris*.

cujmete sn vz *cusmete*

cujmuță sf vz *cusmuță*

cujnișă sf vz *cusniță*²

cujolca sf vz *cujeică*

cujulie sf vz *gujulie*

cul [At: ȘIO I, 143 / Pl: ~i, ~e / E: tc *kul*] (Tem; inv) 1 sm Soldat. 2 sm (Pex) Oaste. 3 a Aprig.

culac sm [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 106/314 / Pl: ~aci / E: rus *кулак*] (Rs) Chiabur.

culai, ~ie a [At: H II, 252 / Pl: ~ / E: *culas*] (Reg; d. boi și vaci) Gălbiu.

culaje sfp [At: ANTIPA, P. 779 / E: nct] (Reg) Lăstari de răchită din care se fac coșuri.

culant, ~a a [At: NEGRUZZI, S. IV, 85 / Pl: ~nți, ~e / E: fr *coulant*] (Frm) 1 (Înv; d. stil) Curgător. 2 (Fig; d. oameni) Generos. 3 (Fig) Cu care te poți înțelege ușor.

culantă sf [At: DEX² / Pl: ~te / E: ger *Kulanz*] Comportare culantă (2).

culare sf [At: I. CR. III, 346 / Pl: ~lări / E: nct] (Reg) 1 Stuf de la marginea bălților. 2 Stuf gros. 3 Holdă buruienoasă. 4 Scufundătură adâncă și largă pe un deal. 5 Peșteră largă.

culasă sf [At: DEX² / V: *chiul-* / Pl: ~se / E: fr *culasse*] 1 Piesă de metal care include cilindrii unui motor cu ardere internă. 2 Partea din spate a țevii unei arme de foc (lângă încărcător).

culastra sf vz *corasla*

culas, ~a a [At: H XVIII, 4 / Pl: ~i, ~e / E: srb *kulas*] (Ban; sbm; d. cal) Gălbiu-deschis.

culată sf [At: DICT. / Pl: ~te / E: it *culatta*] Partea din spate a țevii unei arme de foc, unde se află locașul închizătorului.

culă sf [At: M. COSTIN, ap. DA / Pl: ~le / E: tc, srb *kula*, bg *кула*] 1 (Inv) Turn circular. 2 (Inv) Cupolă. 3 (Ban) Turn de observație. 4 (Olt; în trecut) Casă fortificată a proprietarului unei moșii (boierești) de la munte. 5 (Inv; spc) Turn boltit în palatul domnesc, unde se păstra vistieria. 6 (Inv; pex) Vistierie. 7 (Inv; pex) Comoară. 8-9 (Inv; pex) Ladă (sau ceaun) cu bani. 10 (Pop) Beci boltit. 11 (Pop; spc) Ascunzătoare. 12 (Pop; pex) Gazdă de hoți.

culăcime sfs [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 112, 12/3 / E: *culac* + -ime] (Rar) Chiaburime.

culbaceasă sf vz *culbeceasă*

culbacească sf vz *culbecească*

culbec sm [At: DOSOFTEI, PS. 189 / V: *col*~, ~*eci*u, *cubec*, *cobelciu*, *cucubelc*, *cocobelciu*, *cucumălc*, *cucumelc*, *cucumelciu* / Pl: ~*eci* / E: pbl ctm *codobelc* + *melc*] 1 (Zlg; Mol; Buc) Melc. 2 (Pop; is) ~*eci*u ochilor Lumina ochilor. 3 (Reg) Cochilie goală de melc. 4 (Reg) Conci. 5 (Îrg; if *cobelciu*) Inel. 6 (Îrg; if *cobelciu*) Cercel. 7 (Îrg; pex; if *cobelciu*) Belciug.

culbecat, ~*ă* a [At: BARCIANU / Pl: ~*ăți*, ~*e* / E: *culbec*] 1 Ca o cochilie de melc. 2 Spiralat.

culbeceasă sf [At: PANTU, PL.² / V: ~*băc*~ / E: *culbec* + -*eașă*] (Bot; reg) 1 Planta *Medicago falcata*. 2 Vârtejul pământului (*Medicago orbicularis*). 3 Papanăși (*Trifolium arvense*).

culbecească sf [At: PANTU, PL.² / V: ~*băc*~ sm / Pl: ~*cești* / E: *culbec* + -*eașcă*] (Bot; reg) 1 Culbeceasă (1) (*Medicago falcata*). 2 Ghizdei (*Lotus corniculatus*). 3 Ghizdei mare (*Lotus uliginosus*).

culbeciu sm vz *culbec*

culbuta vr [At: DEX² / Pzi: ~*tez* / E: fr *culbute*] A descărca vagonetul prin basculare.

culbutare sf [At: DEX² / Pl: ~*ări* / E: *culbuta*] Descărcare a vagonetului prin basculare. Si: *culbutat*¹.

*culbutat*¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~*uri* / E: *culbuta*] Culbutare.

*culbută*², ~*ă* a [At: DEX² / Pl: ~*ăți*, ~*e* / E: *culbuta*] (D. vagonete) Care a fost descărcat prin basculare.

culbutor sn [At: DEX² / Pl: ~*oare* / E: fr *culbuteur*] 1 Basculator. 2 Element al mecanismului de distribuție, format dintr-o pârghie articulată care transmite mișcarea de la arborele cu came la supapele unui motor cu ardere internă.

culca [At: PSALT. 216 / Pzi: *culc* / E: ml *colloco*, -*are*] 1-2 *vr* (D. vietăți) A (se) așeza în poziție orizontală (spre a dormi, a se odihni). 3 *vr* (Pfm; ie) A se ~*pe urechea aia* (sau *pe cea ureche, pe urechea aceea, pe-o ureche*) A fi nepăsător. 4-5 *vr* (Pfm; ie) *Culcă-te* (sau *poți să te culci*) pe o (sau *pe acea*) *ureche* E în zadar să mai speri. 6 *vr* (Pfm; ie) A se ~*(o dată)* cu *găinile* A se culca foarte devreme. 7 *vr* (Fam; ie) *Mergi de te culcă!* Lasă-mă în pace. 8 *vr* A găzdui. 9 *vr* (Inv; în legătură cu „a muri”) A se pregăti. 10 (Fam) *vr* A avea relații sexuale cu cineva. 11 *vr* (Pfm; ie) A se ~*pe lauri* A se odihni după o victorie, bucurându-se în chip imprudent de roadele ei. 12 *vr* (D. ființe) A sta întins în toată lungimea corpului în poziție orizontală Si: *a se întinde, a se lăsa, a se lungi, a se tolăni, a se trânti*. 13-14 *vr* (D. militari) A pune să se întindă (sau a se întinde) pe pământ cu fața în jos. 15-16 *vr* (D. obiecte) A (se) așeza înclinat pe ceva. 17-18 *vr* A (se) pune în (sau peste) ceva. 19 *vr* (D. urechile animalelor) A ciuli, dându-le înapoi. 20-21 *vr* A (se) lăsa în jos. 22-23 *vr* (D. plante) A (se) îndoi spre pământ. 24 *vr* A frânge. 25 *vr* (Pfm; d. ființe; șie) A ~*la pământ* A doborî. 26 *vr* (Pfm; iae) A ucide.

culcare sf [At: (a. 1689) GCR I, 285/31 / Pl: ~*cări* / E: *culca*] 1 Așezare în poziție orizontală (pentru a dormi, a se odihni) Si: *culcat*¹ (1). 2 Găzduire. 3 (Fam) Întreținere de relații sexuale Si: *culcat*¹ (3). 4 Întindere pe pământ cu fața în jos (în cadrul unor exerciții militare) Si: *culcat*¹ (4). 5 Înclinare a unui obiect Si: *culcat* (5). 6 Așezare în (sau peste) ceva Si: *culcat*¹ (6). 7 Ciulire a urechilor Si: *culcat* (7). 8 Lăsare în jos Si: *culcat*¹ (8). 9 Îndoire a plantelor Si: *culcat* (9). 10 Frângere. 11 Doborâre. 12 (Pfm) Ucidere. 13 Timp când se culcă cineva (sau când duce pe cineva să se culce) Si: *culcat*¹ (13). 14 (Pfm; ilav) *De la ~a găinilor până la cântatul cocoșilor* De seara până dimineața Si: *culcat*¹ (14).

*culcat*¹ sn [At: DOSOFTEI, PS. 467 / Pl: ~*uri* / E: *culca*] 1-14 Culcare (1-14). 15 (Îlav) *Pe la ~* La vremea culcării.

*culcat*², ~*ă* a [At: NEGRUZZI, S. 1, 60 / Pl: ~*ăți*, ~*e* / E: *culca*] 1 (D. oameni și animale; șie) A sta ~ (A sta) întins orizontal, pentru a se odihni sau a dormi. 2 Găzduit. 3 Întins pe pământ cu fața în jos. 4 Așezat înclinat pe (sau în) ceva. 5 Pus în (sau peste) ceva. 6 (D. urechi) Ciulit. 7 Lăsat în jos. 8 Îndoit. 9 Frânt. 10 (Pfm; șie) A fi ~*la pământ* (A fi) doborât. 11 (Pfm; iae) (A fi) ucis. 12 (Fig; is) *Umbră ~a* Umbră înclinată (din cauza soarelui la apus). 13 (Reg; șis *palma ~a*) Măsură cu palma ținând degetele lipite. 14 (D. plante) Căzut la pământ.

culcător sn [At: CHEST. II, 325/150 / Pl: ~*i* / E: *culca* + -(a)tor] (Îrg) Loc de pe cuptor unde dormeau copiii.

culcer sm vz *clucer*

*culcubău*¹ sm vz *curcubeu*

*culcubău*² sm vz *cuculbău*

culcudușă sf vz *corcodușă*

culcudușă sf [At: JARNÍK-BÎRSEANU, D., 33 / Pl: ~*te* / E: ns cf *corcodușă*] (Bot; reg) 1 Corcoduș (*Prunus cerasifera*). 2 Corcodușă.

culcuș sn [At: DOSOFTEI, V. S. 144/2 / Pl: ~*uri* / E: *culca* + -*uș*] 1-2 Loc de culcare (sau de adăpost) al animalelor și al păsărilor. 3 (Pfm; pex) Loc de odihnă (sau de dormit) improvizat. 4 (Pex; rar) Strat moale de paie, de frunze etc. pe care se așază fructe, ouă sau alte obiecte fragile sau perisabile. 5 Așternut de paie în grajd. 6 (Pfm; pex) Adăpost. 7 (Inv) Pat conjugal. 8 (Pfm; pex) Locuință. 9 (Cng; reg) Urmă unde a căzut un animal sălbatic. 10 (Min; rar) Strat mineralogic. 11 (Min; reg) Înclinare a filonului. 12 (Reg) Strat de apă dintr-o fântână. 13 (Bot; reg; ie) ~*ul-vacii* sau ~*ul-cloștii* Vulturică (*Hieracium pilosella*). 14 (Bot; reg) Planta *Hieracium bauhini* folosită în medicina populară la durerile de urechi și epilepsie. 15 (Bot; reg; iac) Rușuliță (*Hieracium aurantiacum*). 16 (Bot; reg) ~*ul-iepurelui* Plantă nedefinită mai îndeaproape.

culcușă sf [At: POLIZU / Pl: ~*șe* / E: *culca* + -*ușă*] (Reg) Mămăligă care se mănâncă seara.

culcuța av [At: HERZ.-GHER., M. IV, 249 / E: *culca* + -*uța*] (În graiul copiilor) 1 La culcare. 2 (Fam; ie) *Mergi ~* Fă nani.

culducușă sf [At: PANTU, PL.² / Pl: ~*șe* / E: nct] (Bot; reg) Goldană (*Prunus insititia*).

culdui v vz *coldui*

culduș sm vz *colduș*

culduși v vz *colduși*

cule sf [At: BORZA, D. / Pl: ~ / E: nct] (Bot; reg) Cartof (*Solanum tuberosum*).

culeandră sf vz *coriandru*.

culeașă sf vz *coleașă*

culecel sm [At: BORZA, D. / Pl: ~*ci* / E: nct] (Bot; reg; ie) ~*bun* Isop (*Hyssopus officinale*).

culece sf [At: DEX² / Pl: ~ / E: fr *culée*] 1 Canal prin care curge metalul de turnat din pâlnia de turnare în formă. 2 Materialul solidificat în piciorul și pâlnia de turnare. 3 Infrastructura care se execută la capătul unui pod pentru a prelua sarcinile transmise de suprastructura acestuia și a susține calea de acces pe pod.

culegar sn [At: MOLIN, V. T. 29 / Pl: ~*e* / E: *culege* + -*ar*] (Tip) Instrument de metal, ca o cutie alungită, cu un perete mobil în care se așază literele și albitura necesare obținerii textului de imprimat Si: *vingalac*, *culegau*.

culegător, ~*oare* [At: ANON. CAR. / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: *culege* + -(a)tor] 1-2 *smf*, a (Persoană) care culege recolta. 3 *smf* (Tip; uneori complinit prin „tipograf”) Zețar. 4 *smf* (Cu determinări) Colectionar. 5 *sf* Mașină de cules.

culegătoreasă sf [At: POLIZU / Pl: ~*ese* / E: *culegător* + -*eașă*] Femeie angajată să culegă recolta.

culegătorie sf [At: DEX² / Pl: ~*ii* / E: *culegător* + -*ie*] (Tip) Zețarie.

culegău sn [At: MOLIN, V. T. 29 / Pl: ~*gaie* / E: *culege* + -*au*] (Tip) Culegar.

culege [At: PRAV. 308 / Pzi: *culeg* / E: ml *colligo*, *-ectum*, *-igere*] 1 vt A strânge cereale, fructe, flori etc. Si: *a aduna*, *a recolta*. 2 vt A colecționa. 3 vt (Pfm; îe) A ~ (pe cineva) **de pe drumuri** A ajuta pe cineva aflat în mizerie, oferindu-i mijloace de trai și adăpost. 4 vt (Pop) A ridica peștele prins în crâșnic. 5 vt(a) (Pfm; îe) **Alege până** ~ Exprimă faptul că, dacă ești prea pretențios, s-ar putea să rămâi cu partea cea mai proastă. 6 vr (Pfm; nob; d. oameni; îe) A se ~ **pe acasă** A se întoarce acasă. 7 vt A ridica de pe jos diferite obiecte, alegându-le dintre alte lucruri. 8 vt (Pfm; îe) A ~ **și ~ mâselele de pe jos** A fi bătut bine. 9 vt (Trs; înv) A deduce. 10 (Tip) A așeza literele în culegar Si: *a zețui*.

culegere sf [At: MARDARIE, L. 4370 / Pl: ~ri / E: *culege*] 1 Recoltare. 2 (Ccr) Colecție. 3 Adunare de obiecte de pe jos. 4 (Tip) Zețuire.

cules¹ sn [At: BIBLIA (1688), 90² / Pl: ~uri / E: *culege*] 1 (D. recolte și culturi) Recoltare. 2 Timpul când se culege recolta. 3 (Ccr; rar) Recoltă. 4 (Tip) Culegere (4). 5 (Tip; îs) *Mașină de ~* Mașină cu care se execută operațiile de culegere și de turnat litere sau rânduri.

cules², ~easă a [At: PRAV. 56 / Pl: ~eși, ~e / E: *culege*] 1 (D. cereale, fructe, flori etc.) Recoltat². 2 Adunat din diferite locuri Si: *colecționat*. 3 Ridicat de pe jos dintr-un amestec de obiecte. 4 (Tip; d. textul unui manuscris) Compus literă cu literă.

culesă sf vz *coaleasă*

culeș sn vz *coaleșă*

culeșă sf vz *coaleșă*

culeșer sn vz *coaleșer*

culevrină sf [At: BĂLCESCU, M. V. 134 / Pl: ~ne / E: fr *couleuvrine*] (Fri) Tun vechi cu țevă lungă și subțire.

culi sm [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 156, 6/3 / Pl: ~ii / E: fr, eg *coolie*] (Rar) 1 Muncitor indian (sau chinez) necalificat care lucrează cu ziua. 2 (Spc) Muncitor chinez care trage ricișă.

culic sm [At: MARIAN, O. II, 304 / V: ~ici / Pl: ~ici / E: rs *кулик*] (Om; reg) 1-2 Pasări de apă cu pene alb-trandafirii pe piept, cu aripi negre și ciocul lung și negru, care trăiesc pe lângă bălți și mlaștini (*Himantopus rufigipes* și *Candidus*). 3 Pasăre de apă cu ciocul lung, negru și încovoiat, care trăiește pe lângă mare (*Recurvirostra avocetta*). 4 Pasărea de mlaștină cu ciocul lung și îndoit în jos, cu penaj brun-închis sau brun-ruginiu Si: *fluear*, *șneap* (*Numenius argnatus*). 5 (Îc) ~ **mare** Pasărea *Haematopus ostralegus*.

culichiu sm vz *chiulichiu*

culici sm vz *culic*

culiman sn vz *culimas*

culimant sn vz *culimas*

culimar sn vz *culimas*

culimas sn [At: CHEST. II, 128/276 / V: (reg) ~at, ~ar, ~an, ~ant / Pl: ? / E: nct] (Reg) Tencuială.

culimaț sn vz *culimas*

culinar, ~ă a [At: EMINESCU, P. 255 / Pl: ~i, ~e / E: fr *culinaire*, lat *culinarius*] 1 Specific bucătăriei. 2 Referitor la bucătărie. 3 Care aparține bucătăriei. 4 Care provine de la bucătărie. 5 (Îs) *Artă ~a* Pricepere deosebită în pregătirea și aranjarea mâncărilor.

culmă sf [At: MARIAN, NA. 19 / Pl: ~ne / E: ml *culina*] (Trs, Buc; lfi) Bucătărie.

culion sn [At: MANOLESCU, I. 197 / P: ~li-on / Pl: ~oane / E: ngr *χοιχουλίων*] (Îrg) Acoperământ de cap purtat de călugări sau călugărițe, rotund și fără margini, făcut din păslă sau catifea neagră Si: *potcap*.

culisa vti [At: ENC. TEHN. I, 89 / Pzi: ~sez / E: *coulisser*] (Mec) 1-2 A pune în mișcare, de obicei alternativă, o piesă mobilă, de-a lungul unui canal făcut într-o bară dreaptă sau curbă.

culisant am [At: IONESCU-MUSCEL, ap. DA ms / Pl: ~nți / E: fr *coulissant*] Care culisează.

culisare sf [At: DEX² / Pl: ~sări / E: *culisa*] (Mec) Alunecare pe culise (6).

culisă sf [At: STAMATI, D. / Pl: ~se / E: fr *coulisse*] 1 Bucată de pânză pictată și întinsă pe un pervaz de lemn, întrebuințată pe scenele teatrelor

pentru a forma decorul. 2 Spațiu scenic situat în spatele decorurilor, de unde intră actorii în scenă. 3 (Fig; lpl; uneori prt) Dedesubturile unei acțiuni (sau stări de fapt). 4 (Îlav) **În ~se** În secret. 5 (Pex; fig) Loc unde se discută în secret probleme de interes public. 6 (Mec) Jgheab de-a lungul căruia alunecă o piesă mobilă. 7 (Mec; pex) Sistemul culisă (6). 8 (Pex) Piesă mobilă.

culisor sn [At: DEX² / Pl: ~oare / E: *culisa*] (Mec) Piesă mobilă a mecanismului cu culisă (6).

culisou sn [At: DN³ / Pl: ~ri / E: fr *coulisseau*] Culisă (6) (mică).

culiș sn vz *coaleșă*

culișer sn vz *coaleșer*

culișman sm [At: DA / Pl: ~i / E: nct] (Reg) 1 Paznic. 2 Strajă.

culișoară sf [At: (a. 1741) URICARIUL XXV, 314 / Pl: ~re / E: *culă* + -(i)șoară] 1-2 (Șhp) Culă (mică).

culm¹ sm [At: PANȚU, PL.² / Pl: ~i / E: nct] (Bot; reg) Papură (*Typha angustifolia*).

culm², ~ă [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *culm*, ger *Kulm*] (Glg) 1 sn Carboniferul inferior din Europa Occidentală, caracterizat prin depozite de argilă și gresie. 2 a Care aparține culmului² (1). 3 a Referitor la culm² (1). 4 a Care provine din culm² (1). 5 a Specific culmului² (1)

culmar sn [At: H II, 282 / V: (reg) ~iu / Pl: ~e / E: *culme* + -ar] (Reg) 1 Față de masă lungă, așezată pe culmea casei. 2 Culme (13).

culmariu sn vz *culmar*

culmă sf vz *culme*

culme sf [At: URECHE, ap. LET. I, 141/33 / V: ~mă, ~mie / Pl: ~mi și (rar) ~muri / E: ml *culmen*] 1 Partea cea mai înaltă a unui munte sau deal Si: *creastă*, *coamă*, *spinare*, *vârf*, (pop) *culmiș*. 2 Muchie orizontală formată de cele două planuri înclinate ale acoperișului. 3 (Reg) Grindă orizontală în care sunt fixați căpriorii acoperișului. 4 (Pan) Muchia de sus a unui zid. 5 (Pgn) Partea cea mai de sus. 6 (Reg; la cal) Coamă. 7 (Reg) Podoabă din vârful coifului. 8 (Fig) Gradul cel mai înalt la care se poate ajunge Si: *apogeu*. 9 (Pfm; îlav) **La** (nob în) ~ Foarte mult. 10 (Pfm; îcs) ~a ~ *milor* Nemaipomenit! 11 (Reg) Prăjină lungă (în casele țărănești), fixată de grinzi, de care se atarnă haine, țesături sau obiecte. 12 (Reg; spc; lpl) Două sau mai multe rânduri de bețe pe care se clădesc fagurii. 13 (Reg) Țesătură țărănească, colorată, în formă de fâșie, întinsă pe perete ca podoabă. 14 (Pfm; îe) **Ce-i pe mine, și pe ~** Asta-i tot ce am! 15 Punctul cel mai înalt în traiectoria unui corp ceresc. 16 (Pfm; îe) **A fi în ~a fericirii** A fi foarte fericit. 17 (Pfm; îe) **Asta-i ~a!** Exprimă indignarea.

culmeci sm [At: PAMFILE, C. 35 / Pl: ~ / E: ctm *culbeci* + *melc*] (În ghicitori) Culbec (1).

culmie sf vz *culme*

culmina vi [At: DICT. / Pzi: 3 ~nează / E: fr *culminer*] 1 (Ast; d. aștri) A atinge punctul cel mai înalt pe bolta cerească. 2 (Fig) A atinge stadiul extrem al unei situații.

culminant, ~ă a [At: GHICA, S. 536 / Pl: ~nți, ~e / E: fr *culminant*] 1 (Îs) *Punct(ul)* ~ Punctul cel mai înalt pe care îl atinge un astru la orizont. 2 (Îas) Momentul cel mai important în desfășurarea unei acțiuni, a unui fenomen etc. 3 (Fig) Care ajunge la apogeu.

culminanța sf [At: MACEDONSKI, O. IV, 69 / Pl: ~te / E: fr *culminance*] (Frr) Punctul cel mai înalt.

culminare sf [At: MAIORESCU, CR. I, 107 / Pl: ~nări / E: *culmina*] Atingere a punctului culminant (3) Si: *culminat¹*.

culminat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *culmina*] (Rar) Culminare. **culminat², ~ă** a [At: DA ms / Pl: ~ați, ~e / E: *culmina*] (Nob) Ajuns la apogeu.

culminație sf [At: STAMATI, D. / V: (înv) ~iune / Pl: ~ii / E: fr *culmination*] 1 (Ast) Trecere a unui astru prin meridianul unui loc. 2 (Îs) *Punct de ~* Punctul cel mai înalt, atins de un astru, deasupra orizontului. 3 (Fig) Apogeu.

culminațiune sf vz *culminație*

culmină sf vz *culmine*

culminărită *sf* [At: CADE / Pl: ~te / E: ml **culminaria*] (Reg) Pânză foarte lungă și lată, țesută în diferite culori, care se pune de jur-împrejurul peretilor de lângă tavan, în casele țărănești.

culmine *sf* [At: ARISTIA, PLUT. / V: ~na / E: ml *culmen*] (Formă latinizată; iuz; îlav) **La** (sau **în**) ~ **La culme** (9).

culmiș *sn* [At: DELAVRANCEA, ap. TDRG / Pl: ~uri / E: *culme* + -is] (Pop) Culme (1).

culmiță *sf* [At: TEODORESCU, P. P. 614 / Pl: ~te / E: *culme* + -iță] **1-2** (Șhp) Culme (1) (mică) Si: *culmulita*.

culmulita *sf* [At: CADE / Pl: ~te / E: *culme* + -ulita] **1-2** (Șhp) Culmiță (1-2).

culnici *v* *vz* *colnici*

culo *av* *vz* *colo*

culoar *sn* [At: C. PETRESCU, S. 241 / P: ~lo-ar / V: (înv) ~luar, ~luoar / E: fr *coulour*] **1** Încăpere îngustă și lungă din interiorul unei clădiri, utilizată ca loc de trecere între încăperile de la același nivel. **2** Spațiu îngust de-a lungul unui vagon de cale ferată, prin care se circulă și din care se intră în compartimente. **3** Spațiu îngust și delimitat de-a lungul unei piste de atletism sau al unui bazin de natație, pe care aleargă sau înoată un concurent. **4** Spațiu delimitat pe o șosea pentru un anumit tip de circulație. **5** (Ggf; îs) ~ *depresionar* Depresiune îngustă și alungită, semiînchisă, care separă masive sau culmi de dealuri și munți.

culoare *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 45 / V: *col-*, (înv) *color* / Pl: ~ori / E: fr *couleur*, lat *color*, -em] **1** Totalitatea radiațiilor de lumină de diferite frecvențe pe care le reflectă corpurile și care creează asupra retinei ochiului o impresie specifică. **2** (Pgn) Aspectul colorat al corpurilor. **3** (Lpl; îs) *Culori complementare* Culori care prin suprapunere dau culoarea albă. **4** (Îs) ~ *caldă* Culoare aflată în prima jumătate a domeniului radiațiilor luminoase (spre infraroșii). **5** (Îs) ~ *rece* Culoare aflată în a doua jumătate a domeniului radiațiilor luminoase (spre ultraviolet). **6** (Lpl; îs) *Culori moarte* Culori șterse. **7** (Lpl; îas) Culori care nu se potrivesc una cu alta. **8** (Îs) ~ *fundamentală* Fiecare dintre culorile (roșu, galben și albastru) care nu pot fi obținute prin amestecul altor culori și care, amestecate între ele, dau toate celelalte culori. **9** (D. oameni; îla) **De** ~ Care are pigmentație neagră. **10** (Pfm; îe) **A avea** ~ A arăta bine la față. **11** (Pfm; d. față; îe) **A-și pierde** ~a (sau *culorile*) A deveni palid. **12** (D. stoffe; îae) A se decolora. **13** Materie colorantă. **14** Creion cu mina colorată. **15-16** (Fig) Fel de a descrie (sau prezenta) ceva sau pe cineva. **17** (Îs) ~ *locală* Totalitatea trăsăturilor caracteristice vieții într-un loc sau într-o epocă dată (scoase în evidență într-o operă artistică). **18** (Îs) ~ *istorică* Evocare a unei epoci istorice prin ceea ce are ea specific. **19** (Fig) Calități proprii stilului unei lucrări (artistice). **20** (Fig; îs) ~ *politică* Apartenență la un partid sau la anumite convingeri politice. **21** (Iuz) Sector. **22** Fiecare dintre cele patru categorii ale cărților de joc. **23** (Bot; reg; îc) ~a *focului* Ruscuiță (*Adonis flammea*).

culoglu *sm* [At: BĂLCESCU, M. V. 140 / Pl: ~li / E: tc *kuloğlu*] (Tci) Infanterist.

culot *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *culot*] Piesă izolantă montată la partea inferioară a unui tub electronic, în care sunt fixate contactele.

culotă *sf* *vz* *chiloți*

culpabil, ~a *smf, a* [At: COSTINESCU / Pl: ~i, ~e / E: lat *culpabilis*, fr *coulpable*] **1-2** (Persoană) care a săvârșit un delict Si: *vinovat*.

culpabilitate *sf* [At: DA / Pl: ~ități / E: fr *culpabilité*] (Jur) Situația unei persoane care a comis un delict Si: *vinovație*.

culpabiliza *vt* [At: DEX² / Pzi: ~zez / E: fr *culpabiliser*] **1-2** A face pe cineva să se simtă (sau să fie considerat) vinovat Si: *a învinui*.

culpabilizare *sf* [At: DEX² / Pl: ~zări / E: *culpabiliza*] Învinuire.

culpabilizat *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *culpabiliza*] Culpabilizare.

culpabilizat, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: *culpabiliza*] Care a fost considerat vinovat Si: *învinuit*.

culpaci, ~ace *a* [At: POLIZU / Pl: ~ / E: *culpa* + -aci] (Înv) Culpabil (2).

culpas, ~a *smf, a* [At: POLIZU / Pl: ~i, ~e / E: *culpa* + -as] **1-2** (Înv) Culpabil (1-2).

culpa *sf* [At: STAMATI, D. / Pl: ~pe / E: lat *culpa*, -em] (Jur) **1** Încălcare intenționată (sau nu) a unei obligațiuni contractuale sau a unei prescripții legale. **2** Greșeală. **3** Vinovație.

culpes, ~a *a* [At: POLIZU / Pl: ~i, ~e / E: *culpa* + -es] (Înv) Culpabil (2).

culpos, ~oasă *a* [At: MDA ms / Pl: ~oși, ~oase / E: *culpa* + -os] (Jur) Culpabil (2).

cult *sn* [At: ARISTIA, PLUT. / Pl: ~e, (rar) ~uri / E: fr *culte*, lat *cultus*] **1** Omagiu care se aduce divinității prin alte religioase. **2** Manifestare a sentimentului religios, prin rugăciuni și prin acte rituale. **3** Totalitatea ritualurilor unei religii. **4** Religie. **5** Sentiment exagerat de admirație, de respect, de venerație, de adorație etc. față de cineva sau de ceva. **6** (Îs) ~ul *idolilor* Idolatrie. **7** (Mpl; if *culte*) Diversele religii ale unui stat.

cult, ~a *a* [At: LM / Pl: ~ți, ~e / E: lat *cultus*] **1-2** Care are un nivel înalt de cultură și de cunoștințe Si: *instruit*. **3-4** (D. manifestări ale oamenilor) De care dă dovadă un om cult² (1-2). **5** Care are caracter savant. **6** (Loc popular; d. muzică, literatură, poezie) Creat de un autor instruit.

culteranism *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: sp *culteranismo*, fr *culteranisme*] (Rar) **1-2** Cultism (1-2).

cultic, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~ici, ~ice / E: *cult* + -ic] (Rar) **1-5** Specific cultului¹ (1-5) Si: *cultural*. **6-10** Care se referă la cult¹ (1-5) Si: *cultural*. **11-15** Care aparține cultului¹ (1-7) Si: *cultural*. **16-20** Care provine de la cult (1-5) Si: *cultural*.

cultism *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *cultisme*] **1** Bogăție artificială a stilului. **2** Greșeală de limbă cauzată de dorința de a se exprima literar, mai puțin banal.

cultist, ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~iști, ~e / E: fr *cultiste*] **1** Care adoptă cultismul (1). **2** Specific cultismului (1). **3** Care se referă la cultism (1). **4** Care aparține cultismului (1).

cultiva [At: GHICA, A. 787 / Pzi: *cultiv*, (înv) ~vez / E: fr *cultiver*] **1** *vt* (D. pământ) A face (prin lucrări agricole) să dea roade Si: *a lucra*. **2-3** *vt* (D. plante) A semăna și a îngriji ca să se dezvolte și să rodească Si: *a crește*. **4** *vt* (Îvr; d. animale) A crește. **5** *vt* (Fig; complementul e o noțiune abstractă) A face să se dezvolte. **6-7** *vt* (Fig) A căuta să câștige și să mențină bunăvoința sau prietenia cuiva. **8-9** *vt* (Fig) A (se) instrui. **10-11** *vt* (Îe) A(-și) ~ *spiritul* A (se) forma spiritual prin studiu.

cultivabil, ~a *a* [At: I. IONESCU, D. 77 / Pl: ~i, ~e / E: fr *cultivable*] (D. pământ, plante) Care se poate cultiva (1).

cultivare *sf* [At: IORGA, L. II, 339 / Pl: ~vări / E: *cultura*] **1** Lucrare a pământului (arându-l, semănându-l, îngrijind plantele până la recoltare) Si: *cultivat*¹ (1), *cultivire* (1). **2** Educare. **3** Instruire.

cultivat *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: *cultura*] **1-3** Cultivare (1-3).

cultivat, ~a *a* [At: P. MAIOR, IST. 272/9 / Pl: ~ați, ~e / E: *cultura*] **1-3** (D. pământ, d. plante) Care se cultivă (1-3). **4** (Înv; d. organisme) Crescut. **5** (Fig; d. persoane și d. facultățile lor sufletești) Educă. **6** (D. limbaj) Perfecționat. **7** (D. stil) Îngrijit.

cultivator, ~oare [At: TDRG / Pl: ~i, ~oare / E: fr *cultivateur*, ger *Kultivator*] **1** *smf* Persoană care lucrează pământul (arându-l, semănându-l, îngrijind plantele până la recoltare). **2** *smf* (Îvr) Crescător de animale. **3** *smf* (Fig; nob) Educator. **4** *sn* Mașină agricolă pentru mărunțirea și afânarea pământului, distrugerea buruienilor etc. Si: *extirpator*, (reg) *scormonitor*.

cultiveris *vt* [At: COD. SILV. 29 / Pzi: ~vesc / E: ger *Kultivieren*] (Înv) A cultiva (1).

cultiv *vt* [At: COD. SILV. 29 / Pzi: ~vesc / E: *cultura* css] (Înv) **1-3** A cultiva (1-3)

cultivire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~iri / E: *cultivi*] (Înv) Cultivare (1)

cultivirui *vt* [At: DA / Pzi: ~esc / E: *cultivire*] (Înv) **1-3** A cultiva (1-3).

cultiviruit, ~a *a* [At: ȚICHINDEAL, F. 297/14 / Pl: ~iți, ~e / E: *cultivirui*] (Înv; ban) **1-3** Cultivat² (1-3).

cultivit, ~a *a* [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *cultivi*] (Înv) (1-3) Cultivat² (1-3).

cultural, ~a [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr *culturel*] (Liv) 1-20 Cultic (1-20).
cultuc *sn* *vz* *coltuc*
cultucel *sn* *vz* *coltucel*

cultural, ~a [At: GHEREA, ST. CR. III, 73 / Pl: ~i, ~e / E: fr *culturel*] 1 a Specific culturii (10). 2 a Referitor la cultură (10). 3 a Care aparține culturii (10). 4-5 a Care posedă cultură (10-11). 6 a Care ajută la răspândirea culturii (10). 7 a (Îs) *Cămin* ~ Instituție de culturalizare, care organizează conferințe și spectacole artistice, popularizează cărți și reviste etc. 8 *smf* (Rar) Persoană care se ocupă cu problemele culturale (3) într-o organizație.

culturalicește *av* [At: DA ms / E: *cultural* + *-icește*] (Rar) Din punct de vedere cultural (1).

culturalism *sn* [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *culturalisme*] 1 (Rar) Preocupare culturală (2). 2 Școală americană de antropologie care consideră contactul și întrepătrunderea culturilor ca esențiale în formarea societății și a personalității indivizilor.

culturaliza *vr* [At: DA ms / Pzi: ~zez / E: *cultural* + *-iza*] 1-2 A (se) instrui.

culturalizare *sf* [At: LEG. EC. PL. 448 / Pl: ~zări / E: *culturaliza*] Instruire.

cultură *sf* [At: LM / Pl: ~ri / E: lat *cultura*, fr *culture*, ger *Kultur*, it *cultura*, rs *культура*] 1 Totalitatea lucrărilor agrotehnice necesare pământului și plantelor pentru a obține producții mari. 2 Știința de a lucra pământul și de a îngriji plantele pentru a da roade. 3 (Îs) *Mare* ~ Cultură (1) pe suprafețe mari de cereale și de legume care nu necesită o îngrijire specială. 4 (Îs) ~ra plantelor Ramură a agriculturii având ca obiect cultivarea plantelor, pentru obținerea de alimente, furaje și materii prime. 5 (Îs) *Plante de* ~ Plante cultivate de om pentru diverse utilizări. 6 Teren cultivat cu un anumit fel de plante. 7 Creștere de animale. 8 Creștere în laborator a microorganismelor. 9 (Pex) Colonie de bacterii (obținută în laborator). 10 Totalitatea valorilor materiale și spirituale create de omenire și instituțiile necesare pentru comunicarea acestor valori. 11 Sumă de cunoștințe variate din diverse domenii. 12 Nivel (ridicat) de dezvoltare intelectuală la care ajunge cineva. 13 (Îs) *Om de* ~ Persoană cu un nivel intelectual ridicat, posedând cunoștințe variate și temeinice. 14 (Îs) ~ *fizică* Dezvoltare armonioasă a corpului prin sport sau exerciții specifice. 15 (Îs) Disciplină care se ocupă de această dezvoltare.

culturism *sns* [At: DEX² / E: *cultură* + *-ism*] Disciplină sportivă bazată pe exerciții complexe pentru reliefa și creșterea volumului mușchilor.

culturist, ~a *smf* [At: DEX² / Pl: ~iști, ~e / E: fr *culturiste*] Persoană care practică culturismul.

culturolog, ~a [At: DEX² / Pl: ~ogi, ~oge / E: dr *culturologie*] Specialist în culturologie.

culturologie *sf* [At: DEX² / E: eg *culturology*] Știință generală despre cultură și civilizație.

culuar *sn* *vz* *culoar*

culuc *sn* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 20/1 / Pl: ~uri, ~uce / E: tc *kulluk*] (Mol; tcm) 1 Strajă. 2 (Pex) Pichet.

culucciu *sm* [At: DRĂGHICI, ap. TDRG / Pl: ~ii / E: tc *kullukçu*] (Mol; tcî) Gardian.

cum¹ [At: COD. VOR. 4/8 / E: ml *quomo[do]*] 1 *av* În ce mod. 2 *av* Ce ai spus? 3 *av* (Rep) Într-un fel oarecare. 4 *av* (Îlav) ~ *de*... Cum. 5 *av* (Îcs) ~ *de*... Cum se face că... 6 *av* (Îlav) (Da) ~ (să sau *de*) nu Desigur. 7 *av* (Îrn; îal) Da de unde! 8 *av* (Exprimă părere de rău, contrarietate, surpriză, mirare, indignare etc.) Se poate? 9 *av* Ce? 10 *av* (Adesea, o dată cu întrebarea se arată și motivul nedumeririi, surprinderii) Oare? 11 *av* (Îlav) Apoi (sau *păi*) ~? Desigur. 12 *av* (Îcs) Apoi (sau *păi*) ~? Cum se face că... 13 *av* Cu ce preț? 14 *av* De ce? 15 *av* (Înv; în legătură cu verbul „a ști”) Ce știi despre? 16 *av* (Rar) Care? Cum îți este numele? 17 *av* (Fam; îrn; îcs) De ~ *asa!* Vorbă să fie! 18 *av* (Mai ales după vocative sau interjecții) Cât de (mare, mic, mult, bine, tare etc.). 19 *av* (Pfm; îe) Nu e ~ Nu e cu puțință. 20 *av* (Îlav) ~ și în ce fel Amănuțit. 21 *av* (Îlav) Nu știu ~ Într-un mod ce nu poate fi definit. 22 *av* (Îal) Bizar. 23 *av* (Îlav)

Nici (de) ~ În nici un fel. 24 *av* (Îlav) ~ ... (ne) ~ sau (înv) ~ ... ~ nu Arată că principalul e realizarea unei acțiuni, nu modul de îndeplinire. 25 *av* (Înv; îlav) ~ mai (de)... Cât mai... 26 *av* (Mai ales în corelație cu *asa*) Precum. 27 *av* (Înv; îlav) După ~... Ca. 28 *av* (Îcs) Cine (sau *care*) ~... Fiecare în felul în care... 29 *av* (Îe) ~ se zice Adică. 30 *av* După cum. 31 *av* (Înv; îlav) ~ și Ca și. 32 *av* Astfel încât. 33 *av* (Îlav) După (sau *de*) ~ De (cât) cum. 34 *av* (În enumerări sau când se dă ca exemplu) Precum ar fi. 35 *av* (Îlav) ~ ai (sau *s-ar*) zice Ca de pildă. 36 *av* (Comparație reală sau ipotetică) Ca și când. 37 *av* (Înv; îlav) ~ nu și... De parcă nu... 38 *av* (Îlav) (După) ~ se cade Cum trebuie. 39 *av* (Înv) Cu privire la... 40 *av* (Îe) ~ e mai... Cât se poate de... 41 *av* (Introduce o completivă directă sau indirectă) În ce fel. 42 *av* (Îe) A nu avea (sau *ști*) ~ A nu avea posibilitatea de a... 43 *av* (Înv; introduce o completivă directă sau indirectă; urmat mai ales de pp) Cât de (mare, mult etc.) 44 *av* (Îlav) Nu (asa)... ~ Nu atât... cât... 45 *av* (Îlav) Nu doar... ci mai ales... 46 *av* (Pfm; introduce o propoziție temporală) În timp ce... 47 *av* (Introduce o propoziție temporală; îlav) de ~, îndată ~, ce ~ Îndată ce... 48 *av* (Introduce o propoziție temporală; în corelație cu „cum”, „odată”, „așa”, „pe loc”, (rar) „decât”) Imediat. 49 *av* (Introduce o propoziție comparativă) La fel ca... 50 *c* (Introduce o propoziție cauzală) Deoarece. 51 *av* (Introduce o propoziție consecutivă) Încât. 52 *av* (Introduce o propoziție consecutivă; îlav) Așa ~ sau așa... ~ Așa... încât. 53 *c* (Introduce o propoziție condițională) Dacă. 54 *av* (Introduce o propoziție concesivă) Oricum. 55 *av* (Introduce o propoziție concesivă) Oricât. 56 *c* (Înv; introduce o propoziție concesivă îlc) ~ ... iară Cu toate că. 57 *c* (Înv; introduce o propoziție finală) Pentru că. 58 *c* (Înv; introduce o propoziție finală; îlc ~ că, ~ de nu, ~ ca să) Pentru că. 59 *c* (Rar; introduce o propoziție atributivă) În care. 60 *av* (Introduce o modală de gradatie; îlav) După ~ de... După cât de...

cum² *sm* [At: ALRM I/II h. 374 / Pl: ~i / E: srb *kum*] (Ban) Nun.

cuman, ~a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr *cumanes*] 1 *smf* Persoană aparținând unei populații turcice, care s-a așezat, în sec. XI, pe teritoriul țărilor românești, unde, în parte, a fost asimilată de autohtoni. 2 a Care aparține cumanilor (1). 3 a Referitor la cumani (1). 4 a Specific cumanilor (1). 5 a Care provine de la cumani (1).

cumanac *sn* *vz* *comănac*

cumanie *sf* *vz* *companie*

cumar *sn* [At: DAMÉ, T. / Pl: ~e / E: ngr *χομαρά*] (Mol; înv) Oală de noapte.

cumarac *sn* *vz* *comanac*

cumarină *sf* [At: DEX² / Pl: ~ne / E: fr *cumarine*] Produs cristalin cu miros de fân proaspăt, extras din fructele unor plante sau preparat sintetic și folosit ca aromatizant.

cumarnic *sn* *vz* *comarnic*

cumaș [At: E. KOGĂLNICEANU, ap. LET. III, 192/20 / V: *com* ~ / Pl: (1-5) ~e, (6) ~i, ~e / E: tc *kumaş*] 1 *sn* (Îrg; iuz) Țesătură scumpă de mătase sau de bumbac, roșie sau albastră, din care se confecționau haine boierești. 3 *sn* (Reg; ccr) Haină boierească scumpă. 4 *sn* (Înv; Mol) Stofă de mătase pentru rochiile. 5 *sn* (Reg; ccr) Rochia pe care nunii o iau miresei. 6 *smf* (Reg; îrn) Pramatie.

cumatră *sf* *vz* *cumătră*

cumă *sf* [At: ALRM I/II h. 376 / Pl: ~me / E: srb *kuma*] (Ban) Nună.

cumân *sn* *vz* *chimen*

cumănac *sn* *vz* *comănac*

cumândare *sf* *vz* *comândare*

cumărat, ~a [At: H II, 58 / Pl: ~ați, ~e / E: nct] (Reg; d. gustul vinului) Astringent.

cumăt *sm* [At: CADE / V: ~met / Pl: ~meți / E: srb *kmet*] (Ban; sbm) 1 Jurat. 2 Consilier comunal.

cumăta *vi* [At: DA / Pzi: ~tez / E: nct] (Îrg) A se încumeta

cumătras *sm* [At: ALRM I/II h. 305 / Pl: ~i / E: *cumătru* + *-as*] (Reg) 1-2 (Șhp) Cumătru (drag).

cumătrel *sm* *vz* *cumetrel*

cumătrie *sf* *vz* *cumetrie*

cumătriță *sf* *vz* *cumetriță*

cumătru, ~ă [At: PRAV. 667 / A și: (înv) *cum~* / V: (reg) *comătru* / Pl: ~*metri*, ~*metre*, (Mol) ~*ri*, ~*re* / E: vs! *къмотра*] 1 *smf* Nașul (sau nașa) în raport cu părinții copilului ori cu alte rude. 2 *smf* Termen familiar sau prietenos de adresare (la țară) între persoane de aceeași vârstă. 3 *sm* (Fam; pex) Bărbat. 4 *sf* (Fam; pex) Femeie. 5 *sfa* (Mol) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. 6 *sf* (Bot; Trs) Priboi (*Geranium macrorrhizum*). 7 *sf* (Bot; reg) Pliscul-cucoarei (*Erodium cicutarium*). 8 *sf* (Bot; reg) Pălăria-cucului (*Geranium phaeum*). 9 *sm* (Pfm; îs) ~ *mare* Martorul mirelui la cununie. 10 *sm* (Pfm; îs) ~ *mic* Martorul miresei la cununie.

cumătrie *sf* *vz* *cumetrie*

cumătriță *sf* *vz* *cumetriță*

cumând *sn* *vz* *comând*

cumânda *v* *vz* *comânda*

cumândare *sf* *vz* *comândare*

cumăs *sn* [At: DEX² / V: ~*mis* / Pl: ? / E: rs *кумис*] Băutură preparată din lapte de iapă fermentat, foarte răspândită în Asia Centrală.

cumbanie *sf* *vz* *comanie*

cumbara *sf* [At: NECULCE, ap. LET. 291/37 / V: (înv) *bum~*, *com~*, *gum~* / Pl: ~*le* / E: tc *kumbara*] (Trî) 1 Ghiulea. 2 Piuă.

cumbaragi *sm* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 73/19 / V: ~*mpa~* / Pl: ~*ii* / E: tc *kumparaçi*] (Înv) 1 Tunar. 2 (Îf *cumparagi*; îs) ~*bașă* Comandantul cumbaragiilor (1).

cumbară *sf* [At: I. CR. V, 278 / Pl: ~*re* / E: ngr *χοιμπάρα*] (Reg) Cumătră (1).

cumbăni *v* *vz* *cumpăni*

cumbea *sf* *vz* *cubea*

cumbur *sn* *vz* *cobur*

cumen *sn* [At: DEX² / E: fr *cumène*] Amestec de hidrocarburi benzenice care se găsește în uleiul gudroanelor cărbunilor de pământ și în anumite fracțiuni de petrol.

cumene *v* *vz* *cumine*

cumenecare *sf* *vz* *cuminecare*

cumenecăciune *sf* *vz* *cuminecăciune*

cumereca *v* *vz* *cumineca*

cumet *sm* *vz* *cumăt*

cumetrel *sm* [At: PANN, P. V. I, 69/19 / V: ~*măt~* / Pl: ~*ei* / E: *cumătru* + *-el*] 1-2 (Șhp) Cumătru (1).

cumetrenie *sf* [At: TDRG / Pl: ~*ii* / E: *cumătru* + *-enie*] 1 Ospăț la botez. 2 Cumetrie (1) (drag).

cumetri *vr* [At: DEX² / Pzi: ~*resc* / E: *cumătru*] (Pop) A se înrudi cu cineva prin cumetrie (1).

cumetrie *sf* [At: PRAV. 859 / V: (Mol) ~*măt~* / Pl: ~*ii* / E: *cumătru* + *-ie*] 1 Relație de înrudire între cumetri (sau cumetre). 2 (Mol; ie) A strica ~*ia* A rupe prietenia cu cineva. 3 (Pex) Calitatea de cumătru. 4 Petrecerea de botez. 5 (Fam; îs) ~ *grasa* (sau ~ *în genunchi*) Ospăț la botez, cu lăutari, la care ia parte și preotul. 6 (Fam; pex) Petrecere mare.

cumetriță *sf* [At: NEGRUZZI, S. III, 18 / V: ~*măt~* / Pl: ~*te* / E: *cumătru* + *-iță*] 1-2 (Șhp) Cumătră (1) (dragă).

cumefi *vr* [At: DA / Pzi: ~*tesc* / E: nct] (Înv) A (se) încumeta.

cumfeturi *sn* *vz* *cofeturi*

cum-gode(-mite) *av* [At: CADE / E: srb *kakogod*] (Îrg) 1 Neapărat. 2 Oricum.

cumin *sn* [At: BORZA, D. I/A: nct / Pl: ? / E: ns cf mg *kömény*] (Bot; reg) 1 Molură (*Foeniculum vulgare*). 2 (Îc) ~*negru* Negrilică (*Nigella sativa*). 3 (Îc) ~*porcesc* (sau *sălbatic*) Chimin porcesc (*Peucedanum palustre*).

cumina *sf* [At: BORZA, D. I/A: nct / Pl: ~*ne* / E: nct] (Bot; reg) Coronîște (*Coronilla varia*).

cumincior, ~*oară* a [At: MARIAN, SA. 68 / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: *cuminte* + *-cior*] (Mai ales d. copii) Cumînțel.

cumineca [At: PSALT. 225/10 / V: (înv) ~*men~*, (în textele rotacizate) ~*mere~*, ~*mun~*, ~*nica* / Pzi: *cuminec* / E: ml* *cominico*, ~*are*] 1-2 *vr* (Îrc) A primi (sau a da) cuminecătură (2) Si: a (se) împărtași, a (se) griji. 3 *vr* A face să fie iertat (prin cuminecătură) un păcat, o greșală. 4 *vr* (Înv; construit cu dativul sau cu pp „de”) A se face părtaș. 5 *vr* (Înv) A avea parte de... 6 *vr* (Înv; construit cu pp „în” sau „cu”) A fi inițiat într-o credință. 7 *vr* (Înv) A aparține unei biserici. 8 *vi* (Înv) A fi (sau a se pune) de acord. 9 *vi* (Înv) A se uni. 10 *vi* A avea legături cu cineva.

cuminecare *sf* [At: CORESI, EV. 479/9 / V: (înv) ~*men~* / Pl: ~*cări* / E: *cumineca*] 1-2 Cuminecătură (1-2).

*cuminecat*¹ *sn* [At: DA ms / Pl: ~*uri* / E: *cumineca*] 1-2 Cuminecare (1-2).

*cuminecat*², ~ă a [At: (a. 1640) GCR I, 88/37 / V: ~*nic~* / Pl: ~*ati*, ~*e* / E: *cumineca*] Care a primit cuminecătura (2) Si: împărtașit, griji.

cuminecăciune *sf* [At: (a. 1679) LITURGHIA, ap. CP., 219/30 / V: ~*men~* / Pl: ~*ni* / E: *cumineca* + *-ciune*] (Înv) 1-2 Cuminecare (1-2).

cuminecătură *sf* [At: CORESI, EV. 30/23 / V: (înv) ~*men~*, ~*nic~* / Pl: ~*ri* / E: *cumineca* + *-atura*] 1 (Îrc) Ritul care constituie una dintre cele șapte taine și care constă în gustarea, de către credincioși, a vinului și a pâinii sfințite de preot, simbol al sângelui și al trupului lui Hristos Si: *euharistie*, împărtașire, griji. 2 (Ccr) Vinul și pâinea care se dau la cuminecătură (1).

cuminica *v* *vz* *cumineca*

cuminicari *vr* [At: DRĂGHICI, R. 213/17 / Pzi: ~*sesc* / E: *comunica* + *-arisi*] (Înv) A comunica.

cuminical, ~ă a *vz* *cuminecat*

cuminicatură *sf* *vz* *cumenecatură*

cuminte [At: CORESI, EV. 373 / Pl: ~*ni* / E: *cu* + *minte*] 1 (Pop) a Cu judecată Si: rațional. 2 a Cu purtări bune Si: așezat. 3 a În toate mințile. 4-5 *smf*, a (Om) care este înțelept. 6-7 *smf*, a (Om) care este isteț. 8 a Prudent. 9 a (Pop; d. fete și tinere femei) Virgină. 10 a (D. femei) Serioasă (și gospodină). 11 a Liniștit. 12 a (D. copii) Ascultător.

cumînțel, ~*tea* a [At: DA / Pl: ~*ei*, ~*e* / E: *cuminte* + *-el*] Care este destul de cuminte (2).

cumînțenie *sf* [At: VLAHUȚĂ, ap. TDRG / Pl: ~*ii* / E: *cuminte* + *-enie*] 1 (Pop) Judecată dreaptă. 2 (Pop) Judecată Pricepere. 3 (Pop) Pricepere. 4 (Pop) Prudență. 5 (Pop) Seriozitate. 6 (Pop) Chibzuință. 7 Purtare bună.

cumînți *vr* [At: I. IONESCU, D. 166 / Pzi: ~*tesc* / E: *cuminte*] 1-2 *vr* A-(și) recapăta (sau a face să-și recapete) rațiunea. 3-4 *vr* A deveni (sau a face să devină) mai serios. 5-6 *vr* A (se) învăța minte. 7-8 *vr* (D. copii) A (se) liniști. 9-10 *vr* A renunța (sau a face să renunțe) la obiceiuri periculoase sau păgubitoare.

cumînțică a [At: DA / Pl: ~*ici*, ~*tele* / E: *cuminte* + *-ica*] Cumînțea. *cumînție* *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1221 / Pl: ~*ii* / E: *cuminte* + *-ie*] (Rar) 1-7 Cumînțenie (1-7).

cumînțit, ~ă a [At: ALECSANDRI, P. III, 557 / Pl: ~*iti*, ~*e* / E: *cumînți*] 1 Care a devenit mai înțelept. 2 Care se poartă mai bine. 3 Care a devenit mai serios. 4 Liniștit. 5 Care a renunțat la obiceiuri periculoase sau păgubitoare.

cumir *sm* [At: DOSOFTEI, V. S., ap. TDRG / Pl: ? / E: vs! *кумръ*] (Slm; înv) Idol.

cumis *sn* *vz* *cumăs*

cumit *sn* [At: DA ms / Pl: ~*e* și ~*uri* / E: nct] (Îrg) Calitate (a unui obiect sau lucru).

cumlău *sm* [At: BORZA, D. I/A: nct / Pl: ~*ăi* / E: mg *kumló*] (Bot; reg) Hamei (*Humulus lupulus*).

cumnat, ~ă a [At: VARLAAM, C. II, 23/2 / Pl: ~*ati*, ~*e* / E: ml *cognatus*] 1 *smf* Fratele (sau sora) unuia dintre soți în raport cu celălalt soț. 2 (Lpl) Persoane înrudite în acest fel. 3 *sm* (Reg; îs) ~ *de mână* Naș de-al doilea, însoțitorul mirilor. 4 *sm* (Olt; îas) Persoană care invită cu plosca la nuntă.

cumnă *sf* *vz* *cuhnie*

cumnăcioară *sf* [At: GIUGLEA-VÂLSAN, R. S., ap. DA ms / Pl: ~*re* / E: *cumnata* + *-(i)oaară*] Cumnățică.

cumnăţel *sm* [At: ALECSANDRI, T. 1098 / Pl: ~ei / E: *cumnat* + -el] 1-2 (Şhp) Cumnat (1) (drag).

cumnăţesc, ~ească *a* [At: MARIAN, NU. 66 / Pl: ~esti / E: *cumnat* + -esc] 1 Specific cumnatului (1) (sau cumnatei) 2 Care se referă la cumnat (1) (sau cumnată). 3 Care provine de la cumnat (1) (sau cumnată). 4 Care aparţine cumnatului (1) (sau cumnatei). 5 De cumnat (1) (sau cumnată). **cumnăţeste** *av* [At: IORGA, L. I. 111 / E: *cumnat* + -este] În felul cumnaţilor.

cumnăţică *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1098 / Pl: ~tele / E: *cumnată* + -ica] 1-2 (Şhp) Cumnată (1) (dragă) Si: *cumnătea*.

cumnăţie *sf* [At: LB / Pl: ~ii / E: *cumnat* + -ie] 1 Înrudire între cumnaţi (sau cumnate).

cumnie *sf* *vz.* *cununie*

cumpanist *sm* *vz.* *companist*

cumpăioară *sf* [At: TEODORESCU, P. P. 504 / V: ~pei~, ~peo~, ~pio~ / Pl: ~re / E: *cumpănă* + -(i)ură] (Reg; şhp) 1-2 Cumpănă (1) (mică).

cumpân *sn* *vz.* *cumpănă*

cumpănaş *sm* [At: DIONISIE, C. 199 / Pl: ~i / E: *companie* + -aş] (Înv) Companist.

cumpănă *sf* [At: (a. 1574), TETRAEV. 209 / V: *cumpân* (Mol) ~pân / Pl: ~pene şi ~peni / E: *vsl* *κομνηνα*] 1 Dispozitiv format dintr-un braţ mobil de lemn aşezat pe un stâlp înalt, având legată, la un capăt, o greutate pentru echilibru şi, la celălalt, o găleată cu care se scoate apă din fântână. 2 Balanţă (1). 3 (Înv; is) ~de galbeni Balanţă (2) mică de cântărit monede. 4 (Înv) Cântărire. 5 (Îe) A **arunca** (ceva) **în** ~ A aduce ceva ca argument decisiv în rezolvarea unei probleme. 6 (Înv; ie) A **pune** (pe cineva) **în** ~ A pune (pe cineva) în încurcătură. 7 (Îe) A **fi** (sau **a sta**) **în** ~ A şovăi în luarea unei hotărâri. 8 (Păs) Cantitate de brânză (sau de caş) pe care o primesc proprietarii de oi de la simbriaşi. 9 (Pop) Părghie. 10 (Reg) Prăjină. 11 (Mol) Unealtă folosită la transportul vaselor cu struguri din vie la teasc. 12 (Înv; spc) Barieră. 13 (Ban; is) ~de drum Barieră pusă la intrarea unui drum în pădure. 14 (Reg) Băt pe care un copil îl pune între miri la ieşirea lor în tindă. 15 Prăjină cu care îşi ţin echilibrul dansatorii pe sârmă. 16 (Îs) ~na fântânii (sau a puţului) Braţ mobil al cumpenei (1). 17 (Pop; ics) De-a ~na Joc de copii constând în păstrarea echilibrului pe o părghie. 18 Părghie cu care se ridică şi se lasă piatra morii: Si: (reg) *buhai*, *capra*, *cântar*. 19 (Pop) Părghie cu care se ridică stavila joagărului. 20 (Pop; la plută) Scoabă. 21 (Îs) ~na lemnului Punct de suspensie al lemnului plutei. 22 (Reg; la căruţă) Cruce. 23 (Olt;) Parte a vârtelniţei nedefinită mai îndeaproape. 24 (La construcţii; is) ~na verticală (sau de plumb, ~ *zidarilor*) Fir cu plumb. 25 (Îs) ~na orizontală (sau ~ *hidrostatică*) Polobob. 26 (La casele ţărăneşti) Partea superioară a acoperişului. 27 (La ceasornic) Părghie. 28 (Înv; la telefon) Furcă. 29 (Jur) Simbol al justiţiei, reprezentat printr-o balanţă. 30 Echilibru. 31 (Îe) A **ţine în** ~ A echilibra. 32 (Iae) A **ţine** ceva în poziţie suspendată făcând să se balanseze. 33 (Îlav) **În** ~ Ținându-şi echilibrul. 34 (Îal; d. arme) În echilibru. 35 (luz) Limită. 36 (luz) Măsură. 37 (Înv; sfğ) Judecată. 38 (Înv) Influenţă. 39 (Înv; if; complinit adesea prin atributul „mare”, „multă”, „grea”) Primejdie. 40 (Mol) Încercare. 41 (Înv) Nenorocire. 42 (Înv) Neajuns. 43 (Înv) Greutate. 44 (Înv) Soartă rea. 45 (Înv; ie) A **fi în** ~ de viaţă (sau de moarte, rar, de pieire) A fi în pericol de moarte. 46 (Art) Constelaţia Balanţei. 47 (Îs) ~na apelor (sau de ape) Punct înalt de teren de unde apele îşi trag izvorul şi de unde se separă, pomind la vale pe unul din cele două versante. 48 (Îs) ~na văltoirii Loc unde curentul unei ape duce obiectele ce plutesc pe ea. 49 (Îs) ~na nopţii Miezul nopţii. 50 (Mol) Cataclism. 51 Furtună (cu grindină).

cumpăneală *sf* [At: NEGRUZZI, S. I. 333 / V: ~pen~ / Pl: ~eli / E: *cumpăni* + -eală] Chibzuială.

cumpăni [At: PALIA (1581), 90/2 / V: ~pâni, ~peni, / Pzi: ~nesc şi (îvr) *cumpân* / E: *cumpănă*] 1-3 *viri* A (se) cântări. (cu balanţa). 4 *vr* (Înv; ie) A ~ (ceva) **în mână** A încerca cu mâna greutatea unui obiect. 5 *vr* (Înv) A plăti pentru ceva cu lucruri de preţ, raportându-se la greutatea obiectului cumpărat. 6-7 *viri* (Înv; fig) A (se) aprecia. 8 *vr* (Înv; fig) A se

asemăna. 9 *vr* (Înv; fig) A compara. 10 *vr* (Înv; fig) A examina. 11 *vr* (Înv) A chibzui. 12 *vr* (Înv; ie) A ~ **din ochi** A examina spre a stabili valoarea. 13 *vi* (Înv; d. soare) A începe să coboare spre apus. 14 (Înv) *vr* A fi mai presus. 15 *vr* (Reg; d. obiecte) A fi gata să cadă. 16 *vr* (Reg) A pleca într-o direcţie. 17 *vr* (Reg; fig; construit cu *să* sau cu *la*) A intenţiona. 18 *vr* (Reg) A se hotărî. 19 *vr* (Înv) A îndemna. 20 *vr* (Înv) A sfătui. 21 (Înv) *vr* (Construit absolut sau urmat de *să*) A se mişca la dreapta sau la stânga. 22 *vr* (Înv) A se clătina. 23 *vr* (Înv) A se legăna. 24 *vr* (Înv) A ezita. 25 *vr* (Înv) A echilibra. 26 *vr* (Înv; fig) A echivala cu. 27-28 *viri* (Înv) A (se) tempera. 29 *vr* (Înv) A se ~ A fi în agonie. 30 *vr* (Înv; ie) A **i se ~ cuiva viaţa** A-i fi viaţa în primejdie. 31 *vr* (Îvp; ie) A **i se ~ cu capul** (sau **cu moartea**) A plăti cu viaţa. 32 *vr* (Pop) A aşeza o prăjină asemenea cumpenei de la fântână.

cumpănire *sf* [At: (a. 1814) URICARIUL I, 186 / V: ~pen~ / Pl: ~ri / E: *cumpăni*] 1 Cântărire. 2 (Înv) Utilizare a balanţei Si: *cântărit*¹, *cumpănit*¹ (2). 3 (Înv) Încercare cu mâna a greutateii unui obiect Si: *cumpănit*¹ (3). 4 (Înv) Plată pentru ceva cu lucruri de preţ, raportată la greutatea obiectului cumpărat Si: *cumpănit*¹ (4). 5 (Înv) Aprecie. 6 (Înv; fig) Asemănare. 7 (Înv; fig) Comparare. 8 (Fig) Examinare. 9 Chibzuire. 10 Estimare a valorii Si: *cumpănit*¹ (10). 11 (Înv) Coborârea unui astru spre apus Si: *cumpănit*¹ (11). 12 (Înv) Dominare. 13 (Înv) Tendinţă de a cădea a unui obiect Si: *cumpănit*¹ (13). 14 (Reg) Plecare într-o direcţie Si: *cumpănit*¹ (14). 15 (Fig; reg) Intenţie. 16 (Reg) Hotărâre. 17 (luz) Îndemn. 18 (luz) Sfat. 19 (Înv) Mişcare la dreapta sau la stânga Si: *cumpănit*¹ (19). 20 (Înv) Clătinare. 21 (Înv) Legănare. 22 (Înv) Ezitare. 23 (Înv) Echilibru. 24 (Îlav) **În** ~ În echilibru. 25 (Înv; d. o armă; îal) A ţine de mijloc, cu mâna lăsată în jos. 26 (Înv) Echivalare. 27 (Înv) Temperare. 28 (Înv) Agonizare. 29 (Înv) Aşezare a unei prăjini ca o părghie Si: *cumpănit*¹ (17)

cumpănit¹ *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: *cumpăni*] 1-27 Cântărire. (1-23, 26-29).

cumpăni², ~ă *a* [At: MARCOVICI, D. 13/22 / Pl: ~iiti, ~e / E: *cumpăni*] 1-2 Cântărit (cu balanţa). 3 (Înv) A cărui greutate a fost aproximată cu mâna. 4 (Înv) Pentru care s-a plătit cu lucruri de preţ, raportându-se la greutatea sa. 5 (Înv; fig) Aprecia. 6 (Înv; fig) Asemănat². 7 (Înv; fig) Comparat. 8 (Înv; fig) Examinat. 9 (Înv) Chibzuit. 10 (Înv) A cărui valoare a fost estimată. 11 (Înv; d. aştii) Care începe să coboare spre apus. 12 (Înv) Care domină. 13 (Înv; d. obiecte) Care e gata să cadă. 14 (Reg) Care pleacă într-o direcţie. 15 (Înv) Intenţionat². 16 (Înv) Hotărât². 17 (Înv) Îndemnat². 18 (Înv) Sfătuit². 19 Care se mişcă la dreapta sau la stânga. 20 (luz) Care se clătina. 21 (luz) Care se legăna. 22 (luz) Care ezită. 23 (Înv) Care este în echilibru. 24 Care este sprijinit de (sau pe) ceva. 25 (Înv) Potrivit. 26 (Fig) Cu greutate. 27 (Înv) Echivalat². 28 (Înv) Temperat². 29 (Înv) Care agonizează. 30 (Pop; d. prăjini) Aşezat ca o părghie. 31 (Reg; d. oi) Care nu are o mamelă.

cumpănit³, ~oare [At: I. IONESCU, D. 74 / V: ~pen~ / Pl: ~i, ~oare / E: *cumpăni* + -tor] (Înv) 1 a Echilibrat. 2 a (Fig) Important. 3 *smf* Persoană moderată. 4 *sm* (luz) Administrator. 5 *sf* (luz) Scânciob.

cumpănitură *sf* [At: BIBLIA (1688), 248 / Pl: ~ri / E: *cumpăni* + -ură] (Înv) 1 Greutate. 2 Cantitate. 3 Seamă.

cumpăra *vr* [At: CORESI, EV. 386/4 / Pzi: *cumpăr* / E: *ml* *comparo*, ~are] 1 A intra în posesia unui lucru plăind contravaloarea lui în bani Si: a *achiziţiona*. 2 (Pfm; ie) Cum **am ~t-o, aş** o vând Repet aşa cum am auzit. 3 (Pfm; ie) A ~ **cărbuni de la faur** A cumpăra scump. 4 (Pfm; ie) A ~ **vreme(a)** A câştiga timp. 5 (luz; ie) A ~ **venitul moşiei** A arenda. 6 A răscumpăra. 7 (Pfm) A-şi da seama de caracterul cuiva. 8 (Pfm) A mitui. 9 (Înv; frm) A obţine, a realiza ceva cu mare greutate.

cumpărare *sf* [At: HERODOT (1645), 369 / Pl: ~ări / E: *cumpăra*] 1 Intrare în posesiunea unui lucru prin plata contravalorii lui în bani Si: *cumpărat*¹ (1). 2 (Ecn; is) *Putere de ~* Cantitate de mărfuri sau servicii accesibile populaţiei. 3 (Ecn; ie) *Putere de ~ a banilor* Cantitate de mărfuri sau de servicii care poate fi obţinută în schimbul unei unităţi băneşti.

4 (Ecn; îs) *Vânzare* ~ Strămutare a proprietății unui lucru de la vânzător la cumpărător, în schimbul unui preț.

*cumpărat*¹ *sn* [At: (a. 1815) URICARIUL 1, 233 / Pl: ? / E: *cumpăra*] 1 Cumpărare (1). 2 (Îla) *De* ~ Care poate fi cumpărat.

*cumpărat*², ~*ă* *a* [At: ANON. CAR. / Pl: ~*ăți*, ~*e* / E: *cumpăra*] 1 Care a fost (sau este) cumpărat. 2 (Fig) Corupt.

cumpărător, ~*oare* [At: ANON. CAR. / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: *cumpăra* + -(a)tor] 1 *a* (Înv) Care se poate cumpăra. 2 *sf* Cumpărare (1). 3 *sf* (Pex) Act al cumpărării. 4 *smf* Persoană (fizică sau juridică) care cumpără.

cumpăratură *sf* [At: (a. 1605) URICARIUL 1, 159 / Pl: ~*ri* / E: *cumpăra* + -(a)tura] 1 Cumpărare (1). 2 Marfă cumpărată. 3 (Ccr; mpl) Obiecte cumpărate în diferite prăvălii Si: *târguială*.

cumpăros *sm* [At: ȘEZ. XIII, 200 / Pl: ~*osi* / E: ns cf *κουμπάρος*] (Rar; reg; pbl) Cumătru.

cumparte *sf* [At: COMAN, GL. / E: *cu* + *împarteală*] (Reg) Colaci ce se dau de pomană rudelor (sau vecinilor) la Crăciun (sau Paști).

cumpartit *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: ~*uri* / E: *cu* + *împărțit*] (Reg) Dat de pomană.

cumpăt *sn* [At: PRAV. 496 / Pl: ~*pete* / E: ml *compitūs*] 1 (Înv) Stare de nehotărâre înaintea luării unei decizii. 2 (Pop; ie) *A sta în* ~ *A chibzui*. 3 (Înv) Chibzuință. 4 (Înv) Discernământ. 5 (Înv) Echilibru sufletesc. 6 (Înv) Judecată dreaptă. 7 Stăpânire de sine. 8 (Pfm; ie) *A(-și) pierde* (sau *a prăpădi*) ~*ul* *A(-și) pierde calmul*. 9 (Pfm; ie) *A(-și) ține* ~*ul* *A(-și) păstra calmul*. 10 (Pfm; ie) *A(-și) căpăta* ~*ul* *A(-și) recăpăta calmul*. 11 (Îlav) *Cu* ~ (*bun*) Chibzuit. 12 (Îlav) *Fără* ~ Neliniștit. 13 (Înv) Pădere. 14 (Înv) Tact. 15 (Înv) Dreptate. 16 (Înv) Moderație. 17 Sobrietate. 18 (Înv) Orânduială. 19 (Înv) Potrivire. 20 (Înv; îs) ~*ul* *vremii* Conjunctură. 21 (Rar) Încercare. 22 (Rar) Primejdie. 23 (Rar) Nenorocire. 24 (Înv; îlav) Pre supt ~ Pe furie. 25 (Îal) *Cu vicleșug*.

cumpăta [At: PSALT. 31/22 / Pzi: *cumpăt*, (rar *cumpet*) și ~*tez* (rar ~*petez*) / E: ml **computare* (= *computare*)] (Înv) 1 *vt* *A* potrive. 2 *vt* *A* dispune. 3 *vt* *A* îndruma. 4 *vt* *A* pune la cale. 5 *vt* *A* determina pe cineva să facă un lucru. 6 *vr* *A* se strădui. 7 *vt* *A* economisi. 8 *vt* *A* păstra. 9 *vt* *A* menaja. 10-11 *vt* *A* (se) modera. 12-13 *vt* *A* (se) stăpâni. 14 *vt* *A* dilua o băutură alcoolică. 15 *vt* (Înv) *A* alerga.

cumpătare *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. II 67/14 / Pl: ~*ări* / E: *cumpăta*] (Înv) 1 Potrivire. 2 Dispunere. 3 Îndurare. 4 Uneltire. 5 Determinare a cuiva să facă ceva Si: *cumpătat*¹ (5). 6 Străduință. 7 Economisire. 8 Păstrare. 9 Menajare. 10 Moderație. 11 Stăpânire de sine Si: *cumpătat*¹ (11). 12 Fel de a fi calculat Si: *cumpătat*¹ (12). 13 (luz) Calificativ reverențios pentru domnitori în actele scrise.

*cumpătat*¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~*uri* / E: *cumpăta*] (Înv) 1 Potrivire. 2 Dispunere. 3 Îndrumare. 4 Uneltire. 5 Cumpătare (5). 6 Străduință. 7 Economisire. 8 Păstrare. 9 Menajare. 10 Moderație. 11-12 Cumpătare (11-12).

*cumpătat*², ~*ă* *a* [At: LB / Pl: ~*ăți*, ~*e* / E: *cumpăta*] 1 (Înv) Potrivit². 2 Dispus². 3 Îndrumat². 4 Uneltit². 5 Determinat să facă ceva. 6 Străduit². 7 Economisit². 8 Păstrat². 9 Menajat². 10 Moderat². 11 Chibzuit. 12 Calculat. 13 *Cu măsură*. 14 Blând. 15 Păstrător.

cumpătate *sf* [At: DDRF / Pl: ~*ări* / E: *cumpăt* + -*ate*] (Rar) Moderație.

cumpător, ~*oare* *a* [At: DA / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: *cumpăta* + -(a)tor] (Rar) 1 Care potrivește. 2 Care dispune. 3 Care îndrumă. 4 Care pune ceva la cale. 5 Care determină pe cineva să facă un lucru. 6 Care se străduiește. 7 Care economisește. 8 Care păstrează. 9 Care menajează. 10 Care moderează. 11 Care se stăpânește. 12 Care diluează băuturile alcoolice cu apă.

cumpână *sf* *vs* *cumpăna*

cumpâni *v* *vs* *cumpâni*

cumpeioară *sf* *vs* *cumpăioară*

cumpeneală *sf* *vs* *cumpăneală*

cumpeni *v* *vs* *cumpâni*

cumpenire *v* *vs* *cumpânire*

cumpenitor, ~*oare* *a*, *smf* *vs* *cumpânitor*

cumpeoară *sf* *vs* *cumpăioară*

cumpioară *sf* *vs* *cumpăioară*

cumpleciune *sf* *vs* *cumpliciune*

cumpli [At: PSALT. 28/17 / E: ml *compleo*, *~*ire* cf *cumplit*] (Înv) 1-2 *vt* *A* (se) omori. 3 *vt* *A*-și potoli pofta de mâncare. 4 *vr* *A* pieri.

cumpliciune *sf* [At: VARLAAM, C. 273/1 / V: ~*leci*~ / Pl: ~*ni* / E: *cumpli* + -*ciune*] (Înv) Cruzime.

cumplire *sf* [At: PSALT. 74/7 / Pl: ~*ri* / E: *cumpli*] (Înv) 1 Sfârșit. 2 Omorâre. 3 Potolire a foamei Si: *cumplit*¹ (3). 4 Piere. 5 Neîndurare. 6 Faptă cumplită. 7 Zgârcenie.

*cumplit*¹ *sn* [At: PSALT. 12/7 / Pl: ~*e* / E: *cumpli*] (Înv) 1 Totalitate. 2 Omorâre. 3 Cumplire (3). 4 Piere. 5 Capăt. 6 (Îe) (*Până*) în (*la*) ~ *Veșnic*.

*cumplit*², ~*ă* [At: VARLAAM, C. 18 / Pl: ~*iti*, ~*e* / E: *cumpli*] (Înv) 1 *a* Deplin. 2 *a* (D. ființe) Nemilos. 3 *a* Aspru. 4 *a* Crud. 5 *a* Sălbatic. 6 *a* Rău la suflet. 7-8 *a*, *av* Groaznic. 9 *a* (Fam; d. mâncăruri și băuturi) Foarte bun. 10-11 *a*, *av* Foarte tare. 12 *smf* Individ aspru, crud, rău, violent. 13 *av* Aspru. 14 *av* Foarte. 15 *a* Zgârcit.

cumplitate *sf* [At: PANN, P. V. III, 74/1 / Pl: ~*ări* / E: *cumpli* + -(i)ate] (luz) Zgârcenie execivă.

cumpreri *sm* *vs* *crumpenă*

cumsecade [At: CORESI, EV. 49/22 / E: *cum* + *se* + *cade*] 1 *av* Cum se cuvine. 2 *av* Convenabil. 3 *av* Cum se cere. 4 *av* Bine. 5 *av* La locul lui. 6 *av* Perfect. 7 *av* Strașnic. 8 *a* (D. oameni) Onest. 9 *a* (D. oameni) Cuvincios. 10 *a* Drept. 11 *a* Amabil. 12 *a* Care este așa cum se cere Si: *bun*, *potrivit*.

cumsecădenie *sfs* [At: G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I. 308 / E: *cumsecade* + -*enie*] Calitate a unui om de a fi cumsecade.

cumti *v* *vs* *cunti*

cumtî, ~*ă* *a* *vs* *cuntet*²

cumul *sn* [At: HAMANGIU, C. C. XXXVIII / A: *cumul* / Pl: ~*uri* / E: fr *cumul*] 1-2 Deținere de către o persoană a mai multor funcții sau atribuții remunerate în același timp. 3 (Îs) ~ *de infracțiuni* Săvârșire a mai multor infracțiuni în același timp.

cumula *vt* [At: I. NEGRUZZI, S. I, 278 / Pzi: ~*lez* / E: fr *cumuler*] 1 *A* deține în același timp mai multe funcții sau atribuții remunerate. 2 *A* face un singur tot din două sau mai multe situații, sume de bani etc. 3 *A* avea în același timp mai multe calități oficiale.

cumulard, ~*ă* *smf* [At: EMINESCU, P. 229 / Pl: ~*ri*, ~*e* / E: fr *cumulard*] Persoană care deține mai multe funcții sau atribuții remunerate în același timp.

cumulare *sf* [At: MDA ms / Pl: ~*ări* / E: *cumula*] 1 Deținere în același timp a mai multor funcții sau atribuții remunerate Si: *cumular*¹ (1) (rar) *cumulație*. 2 Constituire a unui singur tot din mai multe situații, sume de bani etc. Si: *cumular*¹ (2) (rar) *cumulație* (2). 3 Deținere în același timp a mai multor calități oficiale Si: *cumular*¹ (3), (rar) *cumulație* (3).

*cumular*¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~*uri* / E: *cumula*] 1-3 Cumulare (1-3).

*cumular*², ~*ă* *a* [At: CULIANU, A. 258 / Pl: ~*ăți*, ~*e* / E: *cumula*] 1 (D. două sau mai multe funcții sau atribuții remunerate) Deținute concomitent de o persoană. 2 (D. două sau mai multe situații, sume de bani etc.) Care formează un singur tot. 3 Adăugare la altul. 4 (D. calități oficiale) Concentrat în mâinile unei persoane.

cumulativ, ~*ă* [At: HAMANGIU, C. C. / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr *cumulatif*] 1-2 *a* Care cumulează (1, 3). 3 *av* Concomitent.

cumulație *sf* [At: DEX² / Pl: ~*ii* / E: lat *cumulatio*, fr *cumulation*] (Rar) 1-3 Cumulare (1-3).

cumulonimbus *sm* [At: DEX / Pl: ~*uși* / E: fr *cumulo-nimbus*] Formație de nori denși, de culoare cenușie-plumburie, de mari dimensiuni, care se dezvoltă pe verticală de la suprafața pământului până la 10 000 m și aduce furtună cu ploaie, zăpadă și grindină.

cumulostratus *sm* [At: DEX² / Pl: ~*uși* / E: fr *cumulo-stratus*] Formație de nori compusă din nori stratus și cumulus.

cumulovolcan *sn* [At: DN³ / Pl: ~*e* / E: fr *cumulo-volcan*] (Glg) Con vulcanic format prin suprapunerea alternativă de lavă, blocuri și cenușă.

cumulus *sm* [At: DA / Pl: ~uși / E: fr *cumulus*, lat *cumulus*] Formație de nori groși, albicioși, cu aspect de grămezi izolate, al căror contur se modifică neîncetat și care apar la înălțimi de peste 1000 m, semnălând timp frumos.

cumure *av* [At: FRÂNCU – CANDREA, M. 99 / E: ns cf *cum*] (Reg) Cum (ai zis)?

cumuneca *v vz cumineca*

comunica *v vz cumineca*

cumuși *av, v vz cum*

cumul, ~ă *a vz comat*

cumva *av* [At: COD. VOR. 86/6 / V: (înv) ~vași / A: (Trs) *cumva* / E: *cum + va*] 1 Într-un fel oarecare Si: *oarecum*. 2 (Îe) Nu (care) ~ să Nici într-un caz să nu... 3 (Precedat, adesea, de prep *de*; înv) Poate. 4 (Îlpi) Nu ~? Oare nu...? 5 (Îal; răspuns la o întrebare de același fel) Nu-mi prea vine să cred. 6 (Îlpi) Nu care ~ (și) să...? Oare nu? 7 (Înv; îlav) Care ~ Ceva din întâmplare. 8 (Îal) Oarecum. 9 (Înv; îlav) Alt care ~ De altfel.

cumvași *av vz cumva*

cunabiu, ~ie *a vz conabiu*

cună¹ *sf vz cuhnie*

cună² *sf vz culme*

cunânie *sf vz cununie*

cunchi *vr* [At: COMAN, GL. / Pzi: ~chesc / E: nct] (Reg) A se repezi.

cuncorn *sm* [At: CORESI, PS. 69 / Pl: ~i / E: *cu + un + corn* după ngr *μονόχρως*] (Înv) Înrog.

cunctator *sm, a* [At: DN³ / Pl: ~i / E: lat *cunctator*] 1-2 (Rar; liv) (Persoană) care temporizează.

cuneală *sf* [At: (sec. XVIII) ap. DA / Pl: ~eli / E: ngr *κορυκς*] (Rar; grî) lepure de casă.

cuneat, ~ă *a* [At: DN³ / P: ~ne-at / Pl: ~eați, ~e / E: lat *cuneus*] (Rar) 1-4 Cuneiform (1-4).

cuneiform, ~ă [At: HOGAȘ, H. 93 / P: ~ne-i~ / Pl: ~i, ~e / E: fr *cunéiforme*] 1 A care este în formă de cui Si: (rar) *cuneat* (1). 2 *a* (Îs) *Scriere ~ă* Sistem de scriere cu litere în formă de cui săpate în piatră sau imprimate pe tăblițe de argint, folosit de unele popoare orientale antice Si: (rar) *scriere cuneată* (2). 3 *sf* Literă folosită în scrierea cuneiformă Si: (rar) *cuneată* (3). 4 *a* (Atm; îs) *Oase ~e* Cele trei oase ale tarsului. 5 *sf* (Gm; mpl) Litere greu de descifrat, necitețe Si: (rar) *cuneat* (4).

cunetă *sf* [At: DEX² / Pl: ~te / E: fr *cunette*] Mică rigolă amenajată în interiorul unui canal cu secțiune mare pentru a ușura scurgerea apelor cu debite mici.

cunetați *vr* [At: REV. CRIT. IV, 87 / Pzi: ~tesc / E: cf *cunții*] (Trs) A se așeza.

cunetațire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *cunetați*] (Trs) Așezare.

cunetați¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cunetați*] (Trs) Așezat¹.

cunetați², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *cunetați*] (Trs) Așezat².

cuncus *sm* [At: DN³ / Pl: ~uri / E: lat *cuneus*] Circumvoluție în formă de pană pe fața internă a lobului occipital.

cungiura *v vz înconjura*

cunhă *sf vz cuhne*

cunicel *sn* [At: TDRG / Pl: ~e / E: *cunu + -icel*] 1-2 (Ban; șhp) Cui (mic).

cunicer *sm* [At: (a. 1794) URICARIUL IV, 41/8 / Pl: ~i / E: *cuniță + -er*] (Înv) Slujbaş care adună cunița.

cuniculiculator, ~oare *smf* [At: DN³ / Pl: ~i, ~oare / E: fr *cuniculicteur*] Crescător de iepuri de casă.

cuniculiculator *sf* [At: DEX² / Pl: ~ri / E: fr *cuniculiculture*] Ramură a zootehniei care se ocupă cu creșterea iepurilor de casă.

cunie *sf vz cuhne*

cunieric *s* [At: ALRM III/ h. 349 / Pl: ? / E: *cunie + -ieric*] (Ban) Cotet de găini.

cunilingus *sn* [At: NDN / Pl: ~uri / E: fr *cunnilingus*] (Rar) Cunilingus.

cunilingus *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: fr *cunnilingus*] Excitare cu limba sau buzele a organelor genitale feminine.

cunița *sf* [At: NECULCE, ap. DA / V: *con~* / Pl: ~te / E: ucr *куниця*] (Mol; înv) Impozit plătit pentru cirezile de vite străine de țară, aduse în Moldova pentru pășunat (sau cumpărate de străini din Moldova și ținute aici pentru pășunat).

cunjura *v vz conjura*

cunoaște [At: COD. VOR. 5/9 / V: *con~* / Pzi: *cunosc* / E: ml *connoscere*] 1 *vt* A lua cunoștință de obiectele și de fenomenele înconjurătoare, reflectate în conștiință. 2 *vt* A stabili, în chip obiectiv, natura, proprietățile unui lucru, relațiile dintre fenomene și a le da o interpretare conformă cu adevărul. 3 *vt(a)* (Înv; construit, mai ales, cu prep *ca*) A aprecia. 4 *vi* (Înv; construit cu prep *la*) A se pricepe la ceva. 5 *vt* A se alege cu ceva. 6 *vr* (Înv) A se afla. 7-8 *vr* A (se) remarcă. 9 *vt* (Îe) A (nu)-și ~ **lungul** (sau **vârful**) **nasului** A (nu)-și da seama de ce i se cuvine. 10 *vt* (Îae) A fi obraznic. 11-12 *vr* (Înv) A (se) deduce. 13 *vt* (La imperativ; înv) la aminte! 14-15 *vr* (Înv) A-și da seama de ceva. 16 *vt* (C. i. o stare sufletească) A simți. 17 *vt* (La negativ; lit) A nu fi obișnuit cu ceva. 18 *vr* A se ști. 19 *vt* A avea (sau a dobândi) cunoștințe pe baza studiului, experienței. 20 *vt* A fi luat la cunoștință ceva. 21 *vt* A fi inițiat (sau familiarizat) cu o operă, un scriitor. 22 *vt* A ști o limbă. 23 *vt* A-și fi însușit cunoștințe temeinice într-o specialitate. 24 *vt* (Obiectul cunoașterii este o ființă) A afla cine este cineva. 25 *vt* A identifica ceva. 26 *vt* A apuca pe cineva în viață. 27 *vt* A recunoaște pe cineva. 28-29 *vr* A face personal cunoștință cu cineva. 30 *vt* A ști de multă vreme pe cineva. 31 *vr* A se ști unul pe altul. 32 *vr* (Înv) A se arăta. 33 *vr* (Construit cu dativul) A face cunoscut ceva cuiva Si: *a înștiința*. 34 *vt* (Îvp) A recunoaște ceva. 35-36 *vr* (D. o persoană, mai rar d. un lucru) A (se) deosebi din mai multe de același fel. 37-38 *vrp* (Înv) A (se) descoperi. 39 *vt* A ști caracterul și calitățile morale, felul de a fi al cuiva. 40 *vr* A-și da seama de calitățile și defectele cuiva. 41-42 *vr* (Înv) A avea relații sexuale. 43 *vt* (Înv) A declara în fața instanței judecătorești. 44 *vt* (Pex) A da asigurări. 45-46 *vr* (Pex) A atesta. 47 *vr* A se considera. 48 *vt* (Înv) A recunoaște cuiva un drept. 49-50 *vit* (Îvp; uneori cu complementul *har*) A răspăli. 51 *vt* (Înv) A datora ceva cuiva. 52 *vt* (Înv) A recunoaște autoritatea cuiva. 53 *vt* (Înv; îlv) A nu ~ A nesocoti. 54 *vr* (D. persoane care s-au certat; îe) Nu se **cunosc** Nu-și vorbesc și nu se salută. 55 *vt* (Buc) A prețui pe cineva. 56 *vt* (Îe) A nu ~ **moarte** A fi nemuritor. 57 *vt* (Îe) A ~ **lumea** A avea experiența vieții. 58 *vi* (Îe) Pe unde trece, se ~ Rezultatele activității sunt evidente.

cunoaștere *sf* [At: CORESI, EV. 529/13 / Pl: ~ri / E: *cunoaște*] 1 Percepere a obiectelor și fenomenelor înconjurătoare Si: *cunoscut¹* (1). 2 Reflectare în conștiință a realității existente independent de subiectul cunoscător Si: *cunoscut¹* (2). 3 (Îs) *Teoria ~rii* Ramură a filozofiei care studiază posibilitatea, izvoarele, formele și legitățile cunoașterii Si: *gnoseologie*. 4 (Înv) Apreciere. 5 (Înv) Pricepere într-un domeniu Si: *cunoscut¹*. 6 (Înv) Aflare. 7 Remarcare. 8 (Înv) Deducere. 9 (Înv) Înțelegere a ceva Si: *cunoscut¹* (8). 10 Simțire. 11 Obișnuire cu ceva Si: *cunoscut¹* (10). 12 Caracter evident a ceva Si: *cunoscut¹* (11). 13 Dobândire de cunoștințe pe baza studiului, experienței Si: *cunoscut¹* (12). 14 Luare la cunoștință Si: *cunoscut¹* (13). 15 Familiarizare cu o operă, un artist Si: *cunoscut¹* (14). 16 Deținere a unei specializări temeinice Si: *cunoscut¹* (15). 17 Aflare a identității cuiva Si: *cunoscut¹* (16). 18 Identificare. 19 Contemporaneitate cu o personalitate Si: *cunoscut¹* (18). 20 Recunoaștere a unei persoane Si: *cunoscut¹* (18). 21 Cunoștință cu cineva Si: *cunoscut¹* (20). 22 Familiaritate de multă vreme cu cineva Si: *cunoscut¹* (21). 23 (Înv) Revelare. 24 Aducere la cunoștință cuiva Si: *cunoscut¹* (23). 25 (Îvp) Recunoaștere a ceva Si: *cunoscut¹* (24). 26 Distingere a unui obiect din mai multe de același fel Si: *cunoscut¹* (25). 27 (Înv) Descoperire. 28 Înțelegere a caracterului, calităților și defectelor cuiva Si: *cunoscut¹* (27). 29 (Înv) Întreținere de relații sexuale Si: *cunoscut¹* (28). 30 (Înv) Declarație în fața instanței judecătorești Si: *cunoscut¹* (29). 31 Asigurare. 32 Atestare. 33 Considerare. 34 (Înv) Recunoaștere cuiva a unui drept Si: *cunoscut¹*

(33). 35 Răsplătire. 36 Datorare. 37 Recunoaștere a autorității cuiva Si: *cunoscut*¹ (36). 38 Prețuire a cuiva Si: *cunoscut*¹ (37). 39 Experiență a vieții Si: *cunoscut*¹ (38). 40 (Inv) Recunoștință.

cunopidie sf vz **conopida**

cunoscător, ~oare [At: DOSOFTEI, V. S. II, 26/2 / Pl: ~i, ~oare / E: *cunoaște* + -(a)tor] 1-2 smf, a (Persoană) care posedă cunoștințe speciale, temeinice într-un domeniu Si: *expert*. 3-4 smf, a (Persoană) care are un gust rafinat. 5 a (Inv) Recunoscător.

cunoscătura sf [At: CATEHISMUL CALVINESC, ap. CDDE / Pl: ~ri / E: *cunoaște* + -(a)tura] (Inv) Cunoștință.

cunoscut¹ sn [At: DOSOFTEI, V. S. 96 / Pl: ~uri / E: *cunoaște*] 1-2 Cunoaștere (1-2). 3 (Inv) Apreciere. 4 Cunoaștere (5). 5 (Inv) Aflare. 6 Remarcare. 7 (Inv) Deducere. 8 Cunoaștere (9). 9 (Inv) Simțire. 10-16 Cunoaștere (11-17). 17 Identificare. 18-21 Cunoaștere (19-22). 22 (Inv) Revedere. 23-25 Cunoaștere (24-26). 26 (Inv) Descoperire. 27-29 Cunoaștere (38-30) 30 Asigurare. 31 Atestare. 32 Considerare. 33 Cunoaștere (34). 34 Răsplătire. 35 Datorare. 36-38 Cunoaștere (37-39). 39 (Inv) Recunoștință.

cunoscut², ~ă [At: PSALT. 321/2 / Pl: ~uți, ~e / E: *cunoaște*] 1 a (D. un lucru sau un fapt) Care este știut de toată lumea. 2 a (D. ființe și lucruri) Remarcat. 3 a Stabilit în chip obiectiv. 4 a Apreciat. 5 a La care se pricepe cineva. 6 a Aflat². 7 a Dedus². 8 a Înțeles². 9 a Simțit². 10 a Obișnuit². 11 a Luat la cunoștință. 12 a (D. opere, scriitori, artiști) Cu care cineva este familiarizat. 13 a (D. oameni) Care este știut de cineva. 14 a Recunoscut². 15 a (D. un aspect) Care a mai fost văzut. 16 a (Inv; fe) A face ~ A prezenta pe cineva cuiva. 17 a (D. idei, pasiuni, faze) A prezenta. 18 a Al cărui caracter, defecte, calități sunt știute. 19 a (Inv) Descoperit². 20 a Cu care cineva a avut relații sexuale. 21 a Declarat în fața instanței judecătorești. 22 a Asigurat². 23 a Atestat². 24 a Considerat². 25 a (Inv) Răsplătit². 26 a (D. credință; îla) Răspândit. 27 a (Îal) Adus la cunoștință. 28 a (Îae) Prevenit. 29 a Renumit. 30 smf Persoană pe care o cunoaștem. 31 sm (Log) Element (sau fapt) pe care îl cunoaștem într-o judecată logică.

cunoștință sf [At: DOSOFTEI, PS. 102 / V: *con~* / Pl: ~te și (Mol) ~ți / E: *cunoaște* + -inta] 1 Cunoaștere (1). 2 Rațiune. 3 (Inv; fe) A aduce (pe cineva) la buna (sau dreapta) ~ A ajuta pe cineva să înțeleagă. 4 (Îe) A-și veni în (sau la) ~ A-și da seama. 5-6 (Îe) A (nu) avea ceva în ~ A (nu) ști. 7 (Îe) A da (sau a supune) în ~ta cuiva A înștiința. 8 (Îe) A aduce la ~ta cuiva A informa. 9 Cunoaștere. 10 (Inv; fe) A (nu) avea (mare sau desăvârșită) ~ de ceva A (nu) ști (sau a (nu) fi bine informat despre) ceva. 11 (Inv; fe) A avea ~de lume A ști să se poarte, să trăiască în societate. 12 (Îe) În (ne)cunoștință de cauză (Ne)cunoscând bine un lucru, o situație. 13 (Îe) A lua (la) ~ (de ceva) A fi înștiințat. 14 (Îae) A se informa. 15 (Îae) A accepta. 16 Știință. 17 Învățătură. 18 (Lpl) Totalitate a noțiunilor, ideilor, informațiilor pe care le are cineva într-un domeniu oarecare. 19 (Îe) A face ~ cu cineva A stabili o relație socială cu cineva. 20 (Fam; fe) A face cuiva ~ cu cineva A prezenta pe cineva cuiva. 21 Persoană pe care vorbitorul o cunoaște. 22 (Inv) Recunoaștere. 23 (Inv) Supunere. 24 (Inv) Recunoștință. 25 Conștiință. 26 (Îe) A-și pierde ~ta A leșina. 27 (Rar; fe) A-și veni în ~ A se trezi din leșin.

cunoștințe sm [At: VARLAAM, C. 113/2 / Pl: ~ți / E: ml *cognoscens*, ~tem] (Inv) Cunoștință (21).

cunteni v vz **conteni**

cuntenitură sf [At: CORESI, M. 274 / Pl: ~ri / E: *cunteni* + -ura] (Inv) Interzicere.

cunți vr [At: T. PAPAAGI, M., ap. DA / V: *cum~* / Pzi: ~tesc / E: cf *cunetăți*] (Reg) A se familiariza.

cuntini v vz **conteni**

cuntire sf [At: DA / Pl: ~ri / E: *cunți*] (Reg) Familiarizare Si: *cuntit*¹.

cuntiri v vz **conteni**

cuntit¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cunți*] Cuntire.

cuntit², ~ă a [At: T. PAPAAGI, M. 172 / V: *cumi~* / Pl: ~iți, ~e / E: *cunți*] (Reg) Obișnuit.

cuntă sf [At: H IX, 364 / Pl: ~te / E: nct] (Reg) Cușniță.

cunun sn vz **cui**

cununa [At: PSALT. 11/6 / V: (inv) *curura* / Pzi: *cunun* / E: ml *corono*, ~are] 1 vr (Inv) A pune pe capul cuiva o cunună de flori. 2 vr (Inv; pan) A împrejmuir. 3 vr (Inv) A ocroti. 4 vr (Inv) A împodobi drept recompensă. 5 vr (Inv; pex) A răsplăti. 6 vr (Inv) A răscumpăra. 7 vr A declara pe miri căsătorii din punct de vedere religios. 8 vr (D. părinți) A-și căsători (după ritualul religios) fiul sau fiica. 9 vr (Pex) A căsători pe cineva. 10 vr (D. preoți) A îndeplini serviciul religios al cununiei, consfințind astfel căsătoria cuiva. 11 vr A asista pe cineva în timpul cununiei (1) în calitate de naș. 12-13 vr A se căsători (religios). 14-15 vr (Inv) A (se) încorona.

cununare sf [At: MARDARIE, L. 125 / Pl: ~nări / E: *cununa*] 1-2 Cununie (1-2). 3 Punere pe capul cuiva a unei cunune de flori Si: *cununat*¹ (3). 4 (Inv; pan) Răsplătire. 5 (Inv) Răscumpărare. 6 Declaraie a unor persoane căsătorite din punct de vedere religios Si: *cununat*¹ (9). 7 Căsătorire a fiului sau fiicei după ritualul religios Si: *cununat*¹ (10). 8 (Pex) Căsătorire a cuiva după ritualul religios Si: *cununat*¹ (11). 9 Îndeplinire de către preoți a serviciului religios al cununiei Si: *cununat*¹ (12). 10 Asistare în calitate de naș la cununia religioasă a cuiva Si: *cununat*¹ (13). 11 Luare în căsătorie a cuiva, după ritualul religios Si: *cununat*¹ (14). 12 (Inv) Încoronare.

cununaș sn [At: MUSCEL, 11 / Pl: ~e / E: *cunună* + -aș] 1-2 (Pop; șhp) Cunună (mică).

cununat¹ sn [At: ANON. CAR. / Pl: ~uri / E: *cununa*] 1-2 Cununie (1-2). 3 Cununare (3). 4 (Inv; pan) Împrejmuire. 5 (Inv) Ocrotire. 6 (Inv) Împodobire. 7 (Inv; pex) Răsplătire. 8 (Inv) Răscumpărare. 9-14 Cununare (6-11). 15 (Inv) Încoronare.

cununat², ~ă a [At: DOSOFTEI, V. S. 169/1 / Pl: ~ați, ~e / E: *cununa*] 1 Cu cunună pe cap Si: (inv) *încoronat*. 2 Căsătorit. 3 (Pfm; fe) A nu fi ~ cu cineva (sau cu nimeni) A nu avea nici o obligație morală față de cineva. 4 (Inv; pan) Împrejmuir². 5 (Inv) Ocrotit². 6 (Inv) Împodobit drept recompensă. 7 (Inv) Recunoscut drept erou. 8 (Inv) Răsplătit². 9 (Inv) Răscumpărat².

cunună sf [At: COD. VOR. 163/1 / V: ~uru~, ~con~, ~coru~ / Pl: ~ni și (rar) ~ne / E: ml *corona* cf *coroana*] 1 Împletură circulară din flori, frunze sau ramuri (care se pune pe cap) Si: *coroana*. 2 (Spe; uneori complinit prin „de lauri”) Coroană care se acordă, în antichitate, învingătorilor în război (sau la concursuri sportive ori literare). 3 (Fig; inv) Răsplată. 4 (Pex; inv) Dregătorie. 5 (Fig) Glorie. 6 Coroană care se așază pe capul mirilor la cununia religioasă. 7 (Buc; pex) Podoabă constând dintr-o floare și mai multe cordele galbene, albastre și roșii care se pune pe capul miresei când se duce la cununie. 8 (Inv; complinit, adesea, prin „împărătească”) Coroană. 9 (Fig; pex) Stemă. 10 (Fig) Diademă. 11 (Îs) ~ de roze (sau de lumina) Aureolă. 12 (Inv) Bandă². 13 (Rel; Îs) ~ de spini Cunună de spini așezată în bațjocură pe capul lui Iisus, înaintea crucificării. 14 (Îs) ~na mucenicului (sau muceniei) Martiriu. 15 (Îas; pex) Răsplată cerească pentru credință. 16-17 Funie de ceapă (sau de usturoi). 18 (Trs) Împletitură în formă de cerc (sau de cruce) pe care o fac secerătoarele din spice de grâu la terminatul secerișului. 19 (Șis) ~ de munți (sau de dealuri, de păduri) Lanț de munți, de dealuri, de păduri dispuse în cerc. 20 (D. un grup de persoane; fe) A sta ~ împrejurul cuiva (sau a ceva) A sta împrejurul cuiva formând un cerc închis. 21 (Pop; Îs) ~na dinților (sau a măselelor) Dantură. 22 (Pop; fe) A avea (sau a fi cu) dinții ~ A avea toți dinții. 23 (Mar; Îs) ~na dealului Locul neted circular din vârful dealului. 24 (Mol; Îs) ~na cerului Curcubeu. 25 (Mol; Îs) ~ni de aluat Colaci. 26 Rând de nulele împletite de-a lungul gardului. 27 Împletitură de la capetele ștoborilor prin care aceștia se țin întăriți. 28 (Mar; Trs; Șis) ~na casei (sau de la casă) Grindă principală cu care se închide partea de sus a unui perete de lemn și pe care se reazemă celelalte grinzi ale tavanului și ale acoperișului. 29 (Buc; Îs) ~na fântânii Colacul fântânii. 30 (Buc; lpl) Cele două tâlpi ale războiului de țesut. 31 (Ban) Lemn care leagă trunchiurile plutei într-un capăt. 32 (Mol; Îs) ~na ghemului Inel de ață care se deapănă pe ghem. 33 (La cal; fe) ~na copitei (sau a unghiei) Inelul, umflătura inelară formată din porțiunea unde se termină părul și unde începe copita.

34 (Îae; pex; la unele animale) Unghie. 35 (La om; irn; îae) Negru sub unghii. 36 (Îf *coruna*) Fruntar (sau masă) a pietrelor. 37 (Mol) Joc de cărți nedefinit mai îndeaproape. 38 (Trs; îs) ~na anului Ziua Sfântului Simion Stălpnicul. 39 (Bot; Trs) Coroniste (*Coronilla varia*). 40 (Bot; Trs; îc) Floarea ~nii Curcubeu (*Lychnis coronaria*). 41 (Bot; reg; îc) ~na-Domnului Ceasornic (*Passiflora coerulea*). 42 (Bot; reg; îc) ~albă Trifoiș (*Companula fenestrellata*).

cununător, ~oare *smf*, a [At: LB / Pl: ~i, ~oare / E: **cununa** + -(d)tor] 1-2 (Persoană) care cunună.

cununica *sf* [At: MAT. FOLK. 1473 / Pl: ~nele / E: **cununa** + -ica] 1-24 (Șhp) Cununiță (1-24).

cununie *sf* [At: PRAV. 513 / V: (Trs) *curu*~, *coron*~, (Buc) ~nân~ / Pl: ~ii / E: **cununa** + -ie] 1-2 Căsătorie (religioasă). 3 (D. o persoană; îla) Cu ~ Căsătorit religios. 4 (Ccr) Cunună (6). 5-6 (Îe) A(-și) pune ~ pe cap (sau pe frunte) A (se) cununa. 7 (Pop; îc) A-i săruta cuiva ~iile A lua parte la cununia cuiva.

cununoară *sf* [At: BORZA, D. / E: **cununa** + -(i)oară] 1-24 (Șhp) Cununiță (1-24). 25 (Bot; reg; îpl) Toporași (*Consolida regalis*).

cununiță *sf* [At: TEODORESCU, P. P. 193 / V: (reg) ~uru~, *cono*~ / Pl: ~te / E: **cununa** + -iță] 1-24 (Șhp) Cunună (1-2, 6-10, 17-21) (mică) Si: *cununica* (1-24), *cununoară* (1-24). 25-26 (Reg; la creștinii ortodocși) Fâșie de hârtie (sau de mătase) cu imaginea lui Iisus pe care preotul o pune pe fruntea mortului. 27 (Reg) Cerceleț de 3-6 cm diametru, făcut din coajă de măr pe care se înfășoară câteva fire de bumbac, mătase sau lână colorată, dus de fete la șezătoare de Sfântul Vasile. 28 (Bot; Trs) Coroniste (*Coronilla varia*). 29 (Bot; Mun) Mic arbust din familia rozaceelor, cu flori albe, care crește pe stâncile umbrite din pădurile de munte Si: *caprafoi*, *ciricel*, *taula*, *teisor* (*Spiraea ulmifolia*). 30 (Bot; reg) Saschiu (*Vinca herbacea*). 31 (Bot; reg; îpl) Plevaiță (*Xeranthemum annuum si foeticum*). 32 (Bot; reg) Lemn căinesc (*Ligustrum vulgare*). 33 (Bot; reg) Caprifoi (*Lonicera nigra*). 34 (Bot; reg) Caprifoi (*L. xylosteum*). 35 (Bot; reg) Perisor (*Pyrola rotundifolia*). 36 (Bot; reg) Saschiu (*Vinca minor*). 37 (Bot; reg; îc) ~ta lui-Hristos Ceasornic (*Passiflora coer.*). 38 (Bot; reg; îc) ~de-capre Horști (*Luzula silvatica*).

cunupida *sf* *vz* **conopida**

cunupidie *sf* *vz* **conopida**

cuoțient *sn* *vz* **cvoțient**

cupa *vr* [At: DA / Pzi: ~pez / E: **cupă**] 1 A măsura laptele oilor cu cupa.

2-3 A bea apă (sau lapte) cu cupa.

cupaie *sf* *vz* **copaie**

cupaj *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr *coupage*] Operație de amestecare a mai multor varietăți de vin pentru obținerea unui anumit gust sau buchet Si: *cupajare*.

cupajare *sf* [At: DEX² / Pl: ~jări / E: **cupaj**] Cupaj.

cupar *sm* [At: (a. 1591) GCR I, 38/19 / Pl: ~i / E: **cupă** + -ar] 1-2 (Mol; în evul mediu) (Dregător domnesc cu) funcția de ajutor al paharnicului. 3 Titlu purtat de cupar (1).

cupare *sf* [At: PRECUP, P. 12 / Pl: ~pări / E: **cupă**¹] 1-2 Cupat¹ (1-2). 3 (Trs) Poliță.

cupa² *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: **cupa**] 1 Măsurare a laptelui oilor cu cupa. 2 Băut al apei (sau al laptelui) cu cupa.

cupa¹ *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: ~pe și (rar, Mol) ~pi / E: lat *cuppa*, mg *cupa*] 1 Vas de lemn scobit folosit de ciobani la stână. 2 (La roata morii) Căuș. 3 (Pan) Aripă a morii de vânt. 4 (Trs) Cavitate în dinții cailor de până la 6 ani. 5 (Trs; mpl) Adâncitură în câmpul unei țesături. 6 (Reg) Căuș pentru var. 7 (Reg) Cofă pentru mălai. 8 (Trs; gmt) Cap. 9 (Îe) ~goală Cap sec. 10 Vas de băut mai mult larg decât adânc. 11 Pahar cu picior, în formă de potir cu gura largă, pentru băuturi alcoolice. 12-13 (Pex) Conținut al unei cupe¹ (10-11). 14-15 (Fig) Caliciu. 16-17 (Pop) Unitate de măsură pentru lichide (mai mare de 1 l). 18-19 (Pex) Cană, vas cu capacitatea de o cupă¹ (17). 20 Vas (de metal) care se atribuie ca trofeu câștigătorului unei competiții sportive. 21 (Pex) Competiție sportivă desfășurată în vederea câștigării unei cupe¹ (20). 22 (Mol; bot; îpl)

Ghințură (*Gentiana cruciata*). 23 (Bot; Mar; îpl) Căldărușă (*Aquilegia vulgaris*). 24 (Bot; reg; îpl) Lumânărică (*Gentiana asclepiadea*). 25 (Bot; reg; îpl) Angeră (*Gentiana clusii*). 26 (Bot; reg; îpl; șic ~pe-mari) Planta *Gentiana kochiana*. 27 (Bot; reg; îc) ~a-oii Căltunași (*Tropaeolum majus*). 28 (Bot; îac; șic) **cupe-de-câmp** Clopotel (*Campanula patula*). 29 (Bot; reg; îc) ~pa-vacii Volbură mare (*Calystegia sepium*). 30 (Bot; reg; îac) Volbură (*Calystegia silvatica*). 31 (Ape) Căsuță în fagure unde este culcușul larvei sau unde stă matca Si: *celulă*, (pop) *cămaruța*. 32 (Îs) ~de matcă Încăpere a mătcii. 33 Îngrămădire de snopi de coceni Si: *capîta*, *clai*, *purcoi*.

cupa² *sf* [At: DA / Pl: ~pe / E: ngr *χουμα*] Una dintre culorile cărților de joc, în formă de inimă roșie.

cupa¹ *sf* [At: DEX / Pl: ~pe / E: fr *coupe*] (Frm) Tăietură în croitorie Si: *croiala*. 2 Separare în două a cărților de joc, înaintea partidei.

cupăresc, ~ească *a* [At: (a. 1591) GCR I, 38/22 / Pl: ~ești / E: **cupar** + -esc] (Înv) 1-3 Specific cuparului (sau cupăriei) (1-2). 4-6 Referitor la cupar (sau la cupărie) (1-2). 6-9 Care aparține cuparului, cupăriei (1-2) sau familiei cuparului. 10-12 Care provine de la cupar (sau de la cupărie) (1-2).

cupărie *sf* [At: NECULCE, ap. LET. II, 413/18 / Pl: ~ii / E: **cupar** + -ie] (Înv) 1 Slujbă de cupar. 2 Serviciu public al băuturilor.

cupărit *sn* [At: (a. 1741) IORGA, S. D. I, 103 / E: **cupă**¹ + -it] (Înv) Dijmă în băuturi pentru pivnița domnească.

cupea *sf* *vz* **cupeu**

cupelație *sf* [At: DEX² / Pl: ~ii / E: fr *coupellation*] Procedu industrial de extragere a aurului și argintului din minereurile bogate în plumb, prin topirea minereului într-un curent puternic de aer și separarea plumbului ca zgură.

cupela *sf* [At: DEX² / Pl: ~le / E: fr *coupelle*] Vas confecționat dintr-un material refractar poros, folosit la extragerea metalelor prin cupelație.

cupenie *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: ~ii / E: **cupi** + -enie] (Olt) Zgârcenie mare.

cuperi *v* *vz* **coperi**

cuperos, ~oasă *smf*, a [At: DEX² / Pl: ~oși, ~oase / E: fr *couperose*] 1-2 (Persoană) care suferă de cuperoză.

cuperoză *sf* [At: DEX² / Pl: ~ze / E: fr *couperose*] 1 Inflamație cronică a glandelor cutanate ale feței. 2 Totalitate a vinișoarelor roșii sau vinete care apar la oameni în jurul nasului și pe umerii obrajilor.

cupeș *sm* [At: (a. 1750) URICARIUL XXII, 375 / V: *co-*, ~put / A: și *cupeș* / Pl: ~i / E: sl *купиць*] 1 (Mol; slm; lit) Negustor. 2 (Trs; rar Ban; spc) Negustor de cai. 3 (Trs; rar Ban) Intermediar la comerțul cu vite.

cupeși *vi* [At: BOGDAN, C. M. 33 / Pzi: ~tesc / E: **cupeș**] (Înv) 1 A fi cupeș. 2 A negustori.

cupeție *sf* [At: BOGDAN, C. M. 34 / Pl: ~ii / E: **cupeș** + -ie] (Înv) Negustorie.

cupețire *sf* [MDA ms / Pl: ~ri / E: **cupeși**] (Îvr; slm) 1 Practicare a meseriei de cupeș Si: *cupețir*¹ (1). 2 Negustorie.

cupețir¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: **cupeși**] (Înv; slm) 1 Cupețire (1). 2 Negustorie.

cupețir², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: **cupeși**] (Înv; slm) Târguit.

cupeu *sn* [At: SANDU-ALDEA, SĂM. VI, 446 / Pl: ~ri / E: fr *coupé*] 1-2 Trăsură (sau, în trecut, automobil) de lux, închis, în general, cu două locuri, în care vizitiul (sau șoferul) stătea în exteriorul caroseriei. 2 Compartiment de călători într-un vagon de cale ferată.

cupi [At: RĂDULESCU-CODIN / E: srb, ucr *купи*] (Reg) 1 *vr* A coase cu împunsături rare și neegale, făcând ca materialul să se încrețească. 2 *vr* (Olt; pex) A se strânge. 3 *vr* (D. pâine) A se cocoloși. 4 *vr* (Olt) A încolți. 5 *vr* (Olt) A surprinde. 6 *vr* (Olt) A cuprinde. 7-8 *vr* (Olt) A încolți pe cineva și a-l bate. 9 *vr* (Reg) A apleca partea cea lată a fierului plugului.

cupid, ~a *a* [At: C. PETRESCU, C. V. 172 / Pl: ~izi, ~e / E: fr *cupide*, lat *cupidus*] (Frm; liv) 1 Avid de câștig. 2 Hrăpăret.

cupiditate *sf* [At: COSTINESCU / E: fr *cupidité*, lat *cupiditas*] (Liv) 1-2 Lăcomie (mare). 3 Sete de câștig.

cupil *sm* *vz. copil*

cupire *sf* [At: I. CR. VIII, 187 / Pl: ~ri / E: *cupi*] 1 Coasere cu împunsături rare și neegale Si: *cupit*¹ (1). 2 (Reg; ccr) Petec rău pus la cămașă. 3 (Olt; pex) Strângere. 4 Cocoloșire a pâinii Si: *cupit*¹ (3). 5 (Olt) Încolțire. 6 (Olt) Surprindere. 7 (Olt) Cuprindere. 8 (Olt) Încolțire a cuiva pentru a-l bate Si: *cupit*¹ (7). 9 (Reg) Aplecare a părții celei mai late a fierului plugului Si: *cupit*¹ (8).

cupisoara *sf* [At: GRECESCU, FL. 6 / Pl: ~re / E: *cupa* + -isoara] (Bot; reg) Cupușoară.

cupit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cupi*] 1 Cupire (1). 2 (Olt; pex) Strângere. 3 Cupire (4). 4 (Olt) Încolțire. 5 (Olt) Surprindere. 6 (Olt) Cuprindere. 7-8 (Reg) Cupire (8-9).

cupit, ~a *a* [At: SĂM. I, 120 / Pl: ~iți, ~e / E: *cupi*] 1 (Mai ales d. o cusătură) Încrêțit. 2 (Reg; fig) Zgărcit. 3 (Olt; pex) Strâns. 4 (D. pâine) Cocoloșit. 5 (Olt) Surprins. 6 (Olt) Cuprins. 7 (Olt; d. oameni) Încolțit pentru a fi bătut. 8 (Reg; d. fierul plugului) Aplecat.

cupitură *sf* [At: DA / Pl: ~ri / E: *cupi* + -(i)tură] (Ban) Pânză încrêțită.

cupită *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: ~te / E: *cupa* + -ita] 1-28 (Șhp) Cupă (1-8, 10-15) (mică). 29 (Reg; ned) Măsură de capacitate pentru laptele de oaie.

cupiu *sn* [At: DEX² / Pl: ~ri / E: nct] Bilet de hârtie cu imprimare specială emis ca ban cu o anumită valoare nominală.

cupla [At: IOANOVICI, TEHN. 170 / Pzi: ~lez / E: fr *coupler*] 1 *vt* (Teh) A reuni două (sau mai multe) elemente într-un sistem pentru a face posibil un transfer de energie între acestea Si: *a cupla*. 2 *vr* (D. oameni) A forma un cuplu. 3 *vr* (Fam; pex) A avea relații sexuale. 4-5 *vt* A (se) instala două telefoane fixe pe aceeași linie.

cuplaj *sn* [At: IOANOVICI, TEHN. 243 / Pl: ~e / E: fr *couplage*] 1 (Teh) Legătură realizată între două (sau mai multe) circuite electrice prin rezistoare, bobine etc. sau prin intermediul câmpului electromagnetic variabil Si: *cuplare* (1), *cuplat*¹ (1). 2 (Teh) Organ de mașină care face legătura între doi arbori coaxiali pentru a transmite rotația și puterea de la arborele conducător la cel condus. 3 Manifestație sportivă alcătuită din două (sau mai multe) meciuri de același fel care se desfășoară în continuare pe același teren. 4 Operație prin care două telefoane fixe sunt instalate pe aceeași linie Si: *cuplare* (4), *cuplat*¹ (4). 5 (Lcr) Persoană sau familie care posedă telefonul instalat pe aceeași linie cu un altul.

cuplare *sf* [At: IONESCU-MUSCEL, ŢES. 71 / Pl: ~lări / E: *cupla*] 1 Cuplaj (1). 2 Formare a unui cuplu (4) Si: *cuplat*¹ (2). 3 (Fam; pex) Întreținere de relații sexuale Si: *cuplat*¹ (3). 4 Cuplaj (4).

cuplat¹ *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: *cupla*] 1 Cuplaj (1). 2-3 Cuplare (2-3). 4 Cuplaj (4).

cuplat², ~a *a* [At: IOANOVICI, TEHN. 240 / Pl: ~ați, ~e / E: *cupla*] 1 (Teh) Reunit într-un sistem. 2 (D. oameni de sex opus) Care formează un cuplu (4). 3 (Fam; pex) Care întreține relații sexuale cu cineva. 4 (D. telefoane fixe) Care sunt instalate pe aceeași linie.

cupla *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 347 / Pl: ~le / E: fr *couple*] 1-2 Dispozitiv demontabil de legare a două elemente ale unui sistem tehnic (sau a două vehicule). 3 Piesă de legare între două vehicule de cale ferată.

cuplător, ~oare [At: LEG. EC. PL. 302 / Pl: ~i, ~oare / E: *cupla* + -(a)tor] 1 *a* Care cuplează. 2 *sm* Lucrător minier care cuplează vagonetele.

cuplet *sn* [At: STAMATI, D. / Pl: ~e / E: fr *couplet*] 1 Scurtă piesă muzicală vocală, cu conținut vesel sau satiric, inspirat din actualitate, în care toate strofele textului se cântă cu același refren. 2 Cântec intercalat între scenele unui vodevil. 3 Secțiune intercalată între refrenele unui rondo. 4 Poezie satirică alcătuită din mai multe strofe și un refren. 5-6 Strofă a unui cântec (sau a unei poezii) terminată printr-un refren.

cupletist, ~a *smf. a* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 126, 11/2 / Pl: ~iști, ~e / E: *cuplet* + -ist] 1-2 (Persoană) care cântă, recită sau compune cuplete.

cuplor *sn* [At: LTR / Pl: ~oare / E: fr *coupleur*] 1 (Teh; îs) ~electric de vehicule Dispozitiv pentru legarea corectă a circuitelor electrice între două vehicule cuplate mecanic. 2 (Elt; îs) ~optic Dispozitiv format dintr-un

emitor și un receptor de lumină izolate electric, folosit la transmiterea unor semnale prin intermediul luminii Si: *optoizolator*, *optocuplor*.

cuplu *sn* [At: ENC. TEHN. 207 / Pl: ~ri / E: fr *couple*] 1-3 Reuniune a două persoane, forțe, obiecte într-o acțiune (sau activitate) comună. 4 Pereche formată din persoane de sex opus, unite prin căsătorie sau dragoste. 5 Doi actori care joacă împreună roluri principale. 6 (La tenis) Dublu. 7 Două animale reunite prin hamuri pentru aceeași muncă. 8 (Fiz) Sistem de două forțe egale antiparalele. 9 (Teh; rar și impropriu) Cuplă (1). 10 (Mar; ned) Element din scheletul transversal al unei nave.

cupoc *sn* *vz. coboc*

cupola *sf* [At: IORGA, C. I., II, 9 / Pl: ~le / E: fr *coupole*] 1 (Aht) Partea semisferică, poligonală sau eliptică care alcătuiește acoperământul unui edificiu Si: *bolta*. 2 (Mar) Mic turn blindat de pe vasele de război înarmat cu tunuri și care se poate roti.

coupon *sn* [At: GHICA, S. 453 / Pl: ~oane / E: fr *coupon*] 1-2 (Fin) Parte a unui titlu de rentă sau a unei acțiuni bancare care se decupează la scadență pentru a-i servi titularului la încasarea dobânzii sau a dividendelor. 3 Parte detașabilă dintr-un bilet, de pe un cotor etc. care conferă deținătorului anumite drepturi. 4 Bucată mică de metraj (rămasă dintr-un material textil). 5 (Sil) Fiecare din părțile în care e împărțită o pădure în exploatare Si: *parchet*, (reg) *rost*, *săciu*, *taietură*.

cupra *vt* [At: MACAROVICI, CH. 382 / Pzi: ~rez / E: *cupru*] (Chm) A acoperi cu un strat (subțire) de cupru Si: *arami*.

cuprare *sf* [At: DA / Pl: ~ări / E: *cupra*] Acoperire cu un strat (subțire) de cupru Si: *aramire*, *aramit*¹, *cuprat*¹.

cuprat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *cupra*] Cuprare.

cuprat², ~a *a* [At: DEX² / Pl: ~rați, ~e / E: *cupra*] A acoperit cu un strat (subțire) de cupru Si: *aramit*².

cupresace *sf* [At: DEX² / Pl: ~ / E: fr *cupressacées*] 1 (Lpl) Familie de plante rășinoase, cu frunze persistente, aciculare sau în formă de solzi și cu flori unisexuate mici. 2 Plantă din familia cupresacee (1).

cupric, ~a *a* [At: MACAROVICI, CH. 383 / Pl: ~ici, ~ice / E: fr *cuprique*] 1 (Chm; d. compuși chimici) Care conține cupru. 2 Referitor la cupru. 3 Specific cuprului. 4 Care aparține cuprului. 5 Care provine de la cupru.

cuprifera, ~a *a* [At: NOM. MIN. I, 53 / Pl: ~i, ~e / E: fr *cuprifere*] 1 (Min; d. terenuri, minereuri) Care conține cupru. 2 Care se referă la industria extragerii cuprului. 3 Specific industriei extragerii cuprului. 4 Care aparține industriei de extragere a cuprului. 5 Care provine din industria de extragere a cuprului.

cuprină *sf* *vz. coprină*

cuprinde [At: PRAV. 146 / V: *cop~* / Pzi: *cuprind* și (îvr) *cuprinz* / E: ml *comprendre*] 1-2 *vt* A pune stăpânire, prin manifestarea puterii și a voinței, pe ceva sau cineva. 3-4 *vt* A apuca ceva de jur-împrejur cu mâinile sau cu brațele. 5-6 *vt* A (se) îmbrățișa. 7 *vt* (Trs; fig) A primi bine un oaspete. 8-9 *vt* (Înv) A (se) uni într-un tot Si: *a (se) îngloba*. 10 *vt* (Pop; d. plante) A prinde rădăcini. 11 *vt* (Complementul e o persoană sau o armată; complinit uneori prin *din* sau *de toate părțile*) A înconjura cu scopul de a prinde. 12 *vt* (Înv) A lua prizonier. 13 *vt* (Înv) A prinde. 14 *vt* (Înv) A ocupa o țară, o cetate Si: *a cotropi*, *a supune*. 15 *vt* (Înv) A se face stăpân peste ceva. 16 *vt* A închide dintr-o parte o trecătoare, un drum, un loc. 17 *vt* A tăia calea cuiva. 18 *vt* (Trs) A sechestra. 19 *vt* (a) A stăpâni. 20 (Complementul e omul; subiectul e reprezentat de diferite manifestări fizice sau psihice) A pune stăpânire. 21 *vt* (Construit uneori cu dativul persoanei interesate) A dobândi. 22-23 *vt* (Înv) A avea sau a atrage de partea sa pe cineva (prin mită, farmec personal etc.). 24 *vt* (D. promisiuni; înv) A primi. 25 *vr* (D. bani; înv) A se încasa. 26 *vr* A se îmbogăți. 27 *vr* (Înv) A se ajunge. 28 *vt* (Înv; îe) A ~cu ajutorul A ajuta. 29 *vt* (Complinit prin „cu auzul”) A auzi. 30 *vt* (Complinit prin „cu ochii”) A vedea. 31 *vt* (Complinit prin „cu mintea”) A înțelege. 32 *vt* A socoti împreună mai multe sume Si: *a cumula*. 33 *vr* A considera împreună mai multe lucruri, fapte sau împrejurări. 34 *vt* A rezuma. 35 *vt* (Înv; Nob) A învăța. 36 *vt* (D. conținut, dimensiune, întindere)

A acoperi. **36** vt (D. corpuri) A ocupa. **37** vt (Înv) A acoperi suprafața exterioară a unui lucru cu un strat. **38** vt (D. foc, ceață, praf, nori, întuneric) A învălui din toate părțile Si: *a acoperi, a copleși, a covârși, a înveli*. **39** vt (D. o haină) A fi potrivită pentru corpul cuiva. **40** vt (D. zăpadă, iarnă etc.; complementul e omul) A surprinde. **41** vt (Reg) A bloca un drum. **42** vt (D. bani) A acoperi o cheltuială, o datorie. **43** vt (Înv) A se urca la suma de... **44** vt A conține. **45** vt (Mat; d. numere) A include în mărimea pe care o reprezintă. **46** vt (Înv; d. conținutul unei cărți, d. o lege, o epocă; complinit uneori prin „în sine”) A conține. **47** vt (Înv; construit cu prep „pentru”) A fi vorba despre... **48** vt (Înv) A descrie. **49-50** vtr (Înv; în legătură cu documente, hrsoave etc.) A (se) specifica. **51** vt (D. epoci istorice sau geologice) A se întinde pe o perioadă de... **52** vt (D. idei, mișcări sociale) A pătrunde. **53** vt (D. idei, mișcări sociale) A atrage.

cuprindere sf [At: DA / Pl: ~ri / E: *cuprinde*] 1 Stăpânire, prin manifestarea puterii și a voinței, a ceva sau a cuiva. 2 Apucare a ceva de jur împrejur cu mâinile sau cu brațele. 3 Îmbrățișare. 4 (Înv) Primire cu ospitalitate a cuiva. 5 (Înv) Unire într-un tot. 6 (Pop) Prindere a rădăcinilor plantelor. 7 Înconjurare a unei ființe cu scopul de a o prinde. 8 (Înv) Luare de prizonieri. 9 (Înv) Prindere. 10 (Înv) Ocupare a unui teritoriu, a unei cetăți. 11 (Înv) Închidere într-o parte a unui drum, a unei trecători. 12 Tăiere a drumului cuiva. 13 (Trs) Sechestrare. 14 Dominare a omului de către un anumit sentiment sau stare sufletească. 15 (Înv) Dobândire. 16 Atragere de partea sa a cuiva prin miță, farmec personal etc. 17 (Înv) Încasare de bani. 19 Îmbogățire. 20 A ajunge la ceva. 21 Auzire. 22 Vedere. 23 Înțelegere. 24 Calculare împreună a mai multor sume. 25 Considerare împreună a mai multor fapte, împrejurări etc. 26 Rezumare. 27 Învățare. 28 Acoperire a suprafeței exterioare a unui lucru cu un strat. 29 Învăluire de ceață, praf, noroi, foc, întuneric. 30 Potrivire a unei haine pe corpul cuiva. 31 Surprindere. 32 Acoperire a unei cheltuieli sau datorii. 33 (Înv) A ajunge la suma de... 34 Conținere. 35 Include în mărimea pe care o reprezintă un număr. 36 Conținere într-o carte. 37 Descriere. 38 (Înv) Specificare într-un document. 39 Întindere a unei epoci pe o perioadă de... 40 Pătrundere a unei epoci pe o perioadă de... 41 Pătrundere a unei mișcări sociale sau de idei. 42 Atragere într-o mișcare socială.

cuprins¹ sn [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 221/29 / V: (îvp) *cop~* / Pl: ~uri / E: *cuprinde*] 1 (Înv) Împrejmuire. 2 (Înv) Curte întărită a unui castel. 3 (Iuz) Ocupare a unei țări. 4 (Înv) Stăpânire. 5 (Ccr) Proprietate. 6 Ținut. 7 Hotar. 8 Spațiu înconjurător. 9 Conținut. 10 Sumar. 11 Întindere.

cuprins², -a a [At: (a. 1650-1675) GCR I, 230/1 / V: (îvp) *cop~* / Pl: ~nși, ~e / E: *cuprinde*] 1 (Rar) Îmbrățișat (unul cu altul). 2 (Înv) Înconjurat. 3 Stăpânit (de emoții, de patimă, de vicii). 3 (Pop) Înstărit. 4 (Înv) Intelligent. 5 Care poate fi înțeles. 6 (Înv) Cunoscut. 7 Ocupat cu ceva. 8 (D. suprafețe) Acoperit (cu ceva). 9 (Înv; d. spațiu) Umplut. 10 Învăluit (din toate părțile) de flăcări Si: *încins*. 11 Acoperit (de ceață, de praf, de fum, de nori, de întuneric etc.) Si: *copleșit, covârșit, învăluit*. 12 Conținut (în ceva). 13 Specificat (în...).

cuprinsător, -oare a vz **cuprinzător**
cuprinzător, -oasă a [At: KLEIN, D. 68/ V: ~zecios, ~oasă / Pl: ~oși, ~oase / E: *cuprinde* + ~acios] (Înv) Care poate fi înțeles.

cuprinzător, -oare a [At: DOSOFTEI, V. S. 131/1 / V: *cop~, -oare*, (înv) ~nsă~, ~oare / Pl: ~i, ~oare / E: *cuprinde* + ~ător] 1 (Înv) Care înțelege. 2 (Înv) Care se referă la... 3 Care este alcătuit din... 4 Care cuprinde mult. 5 Care are un conținut bogat. 6 Care conține esențialul. 7 Care prevede o obligație. 8 Care adevărește. 9-10 (Îljev) **Scurt și ~** Concis. 11-12 (Îal) Categorie. 13-14 (Îal) Irevocabil.

cuprinzătură sf [At: ANON. CAR. / Pl: ~ri / E: *cuprins* + ~tură] (Înv) Cuprindere.

cuprinzător, -oasă a vz **cuprinzător**
cuprism sms [At: DEX² / E: fr *cuprisme*] Otrăvire provocată de consumarea unor alimente fierțe în vase de aramă.

cuprit sm [At: ENC. TEHN. 399 / V: (rar) ~ă sf / Pl: ~iți / E: fr *cuprite*] Oxid natural de cupru.

cuprită sf vz **cuprit**

cupro- [At: DN³ / V: *cupri-* / E: fr *cupro-*, lat *cuprum*] 1 Referitor la cupru. 2 De cupru.

cuproaliaj sn [At: DN³ / P: ~pro-a~ / Pl: ~e / E: fr *cupro-alliage*] Aliaj bogat în cupru.

cupronichel sn [At: DN³ / E: ger *Kupronickel*, fr *cupro-nickel*] Aliaj din cupru și nichel.

cupros, -oasă a [At: MACAROVICI, CH. 383 / E: *cupru* + ~os] (Chm; d. compuși) Cu cupru monovalent.

cuproterapie sf [At: DN³ / Pl: ~ii / E: fr *cuprothérapie*] (Med) Terapie cu săruri de cupru (sau cu cupru).

cuproxid sm [At: DN³ / Pl: ~izi / E: fr *cuproxide*] 1 Oxid de cupru. 2 Redresor folosit în radio, compus din mai multe discuri de cupru acoperite cu un strat de oxid de cupru.

cupru sn [MURGOCI – LUDWIG, M. 61 / E: lat *cuprum*] Metal de culoare roșatică, foarte maleabil, ductil și bun conducător de electricitate, cu numeroase întrebuințări în industria tehnică, în fotografiu, galvanoplastie, la obținerea de aliaje etc. Si: *aramă*.

cupsoară sf vz **cupușoară**

cupleor sn vz **cuplor**

cuplior sn vz **cuplor**

cuplioraș sn vz **cuploras**

cuplioraș sn [At: CHEST. II, 297/158 / Pl: ? / E: *cuplior* + ~uș] Bucătărie de vară Cf **cuplor** (14).

cuplor sn [At: PSALT. 34/11 / V: *cop~, (Mol) ~lior, (Mun) ~teor, (reg) cutior* / Pl: ~oare, (rar) ~i sm / E: lat **coctorium*] 1 Construcție din cărămidă, de piatră, de metal sau de lut, pentru copt pâinea și alte produse de panificație. 2 Cantitate de pâine, de plăcinte etc. care se poate coace o dată. 3 Platformă zidită în prelungirea vetrei și pe care se doarme la țară. 4 (Reg; îs) ~ *batrânesc* (sau ~ *tarânesc*, ~ *moldovenesc*) Instalație care servește la încălzitul camerelor de locuit, construită din pământ, din lut, din lespezi de piatră, din țigle, din cărămidă nearsă, din teracotă Vz *cămin, vatră*. 5 (Trs; Ban) Sobă (de fier, tablă, fontă). 6 (Reg; ie) **A-i cădea** (sau **a-i pica**) **pe** ~ Se spune despre o fată care a avut relații cu un băiat și-l silește o dată o ia în căsătorie. 7 (Pop; ie) **A aduce** (părinților) **noră pe** ~ A se însura. 8 (Pop; ie) **A trăi pe** ~ A fi leneș. 9 (Pop; ie) **A sta** (sau **a zăcea**) **pe** ~ (sau **a se muta de pe vatră pe** ~) A trădăvi. 10 (Pex) Aragaz. 11 (Pex) Plită. 12 (Spc) Despărțitură a mașinii de gătit sau a aragazului, în care se coc prăjituri, cozonaci, se rumenesc mâncărurile Si: (reg) *coctoare, ler*. 13 (Mol; Mun) Instalație pe care se pune alambicul pentru fierț țuica, rachiul etc. 14 (Reg) Bucătărie de vară. 15 Construcție specială de încălzire, constituită dintr-o cameră cu pereți metalici căptușiți cu material refractar, în vederea supunerii unui material la tratamente termice de topire sau la alte operații tehnologice. 16 (Îs) ~ *de (pentru) cărămizi, țigle* Cantitate de cărămizi brute (din argilă) așezate în așa fel încât să poată fi încălzite până la incandescență de un foc central înăbușit. 17 (Îs) ~ *de var* Varniță. 18 (Îs) ~ *de cărbuni (de lemn)* Cărbunărie. 19 (Îs) ~ *electric* Cuptor (pentru topit) în care căldura este dezvoltată de unul sau mai multe arcuri electrice. 20 (Îs) ~ *ul unei gauri de mină* Porțiune din gaura de mină ocupată de o coloană de explozivi. 21 (Îs) ~ (*basculant*) *Siemens-Martin* Cuptor de topit, în care materialul ajunge în contact cu produsul arderii (gazele) și cu aerul și care poate bascula mecanic. 22 (Înv) Altar. 23 (Înv) Loc de tortură (de forma unui cuptor) încălzit până la incandescență, în care erau aruncați cei persecutați pentru credința lor. 24 (Reg; ie) **A fi la gură de** ~ A fi în mare primejdie. 25 (Fig) Arșiță. 26 (Pop; îs) *Luna lui* ~ (Luna) iulie.

cuploras sm [At: COSTINESCU / V: (reg) *cop~* / Pl: ~i / E: *cuplor* + ~ar] 1 Meseria care face cuploare (1) (sau sobe) Si: *cuploras* (1) Cf *sobar*. 2 Lucrător la un cuptor (15) Si: *cuploras*¹ (2). 3 (Înv) Brutar. 4 (Înv) Simigiu.

cuploras¹ sm [At: LTR / Pl: ~i / E: *cuplor* + ~as¹] (Înv) 1-4 Cuptorar (1-4).

cuptoraș² *sn* [At: LB / V: (inv) *cop~*, (reg) *~tio~* / Pl: *~e* / E: *cuptor* + *-aș²*] 1-2 (Șhp) Cuptor (1) (de dimensiuni reduse) Si: (reg) *cuptorel* (1-2), *cuptoruț* (1-2).

cuptorel *sn* [At: POLIZU / Pl: *~e* / E: *cuptor* + *-el*] (Reg) 1-2 Cuptoraș² (1-2).

cuptori *vi* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~resc* / E: *cuptor*] (Reg) 1 A săpa un cuptor în pământ. 2 (Fig) A bârbi. 3 (Fig) A dușmăni. 4 (Fig) A unelti. **cuptorie** *sf* [At: DENSUSIANU, T. H. / P: *~ri-e* / Pl: *~ii* / E: *cuptor* + *-ie*] (Trs) Acoperământ din lemn care adăpostește cuptorul (1).

cuptorire *sf* [At: GORJAN, H. II, 73/27 / Pl: *~ri* / E: *cuptori*] (Îrg) Bolta unei peșteri.

cuptoriș *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: *?* / E: *cuptor* + *-iș*] (Trs) Săpătură laterală în fundul gropii, în care se așază coșciugul.

cuptoriște *sf* [At: CDDE, nr. 371 / Pl: *~ti* / E: *cuptor* + *-iste*] 1 (Inv) Loc unde se află un cuptor (1). 2 (Trs) Casă acoperită, dar cu pereții netencuiți încă.

cuptoriță *sf* [At: CĂTANĂ, P. B. III, 59 / Pl: *~te* / E: *cuptor* + *-ita*] (Ban) Suprafață așezată lângă gura cuptorului de pâine.

cuptoruț *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: *cuptor* + *-uț*] 1-2 (Trs) Cuptoraș (1-2).

cuptug *sn* *vz* **căptuh**

cuptură¹ *sf* [At: DA / Pl: *nct* / E: *nct*] (Min; reg) Rocă aflată pe punctul de a se desprinde din peretele galeriei.

cuptură² *sf* *vz* **coptură**

cuptușală *sf* *vz* **căptușeală**

cuptușare *sf* *vz* **căptușire**

cuptușea *sf* [At: CHEST. II, 196/18 / Pl: *~eli* / E: *cuptuși*] (Reg) Pardoseală.

cuptuși *v* *vz* **căptuși**

cuptuv *sn* *vz* **căptuh**

cupă¹ *sf* [At: H XVIII, 18 / Pl: *nct* / E: *cupa¹* + *-uca*] (Bot; reg) Cupă¹.

cupula *sf* [At: SIMIONESCU, FL. 39 / Pl: *~le* / E: lat *cupula*, fr *cupule*] (Bot) 1 Receptacul în formă de degetar, alcătuit din numeroase frunze mărunte lipite între ele, care se află la baza ghindei de stejar și a altor fructe Cf *pahărel*. 2 Structură anatomică în formă de cupă¹ Si: *cupușoara* (4).

cupuliferă *sf* [At: DN³ / Pl: *~re* / E: fr *cupulifères*] 1 (Lpl) Familie de plante cu fructul în formă de cupă. 2 Plantă din familia cupuliferelor (1).

cupulogramă *sf* [At: DN³ / Pl: *~me* / E: fr *cupulogramme*] Rezultat grafic al unei cupulometrie.

cupulometrie *sf* [At: DN³ / P: *~tri-e* / Pl: *~ii* / E: fr *cupulométrie*] Explorare funcțională a canalelor semicirculare ale urechii, supunând bolnavul unor probe rotatorii.

cupură *sf* [At: DN³ / P: *~pă-* / Pl: *~ri* / E: fr *coupure*] (Frm) 1 Tăietură. 2 (Spe) (Parte dintr-un) articol, anunț etc. decupat dintr-o publicație.

cupus *sn* *vz* **cobuz**

cupușoară *sf* [At: ANON. CAR. / V: *~ps-* / Pl: *~re* / E: *cupă* + *-ușoară*] 1-2 (Șhp) Cupă¹ (mică). 3 Bol mic din lemn scobit (mai rar de tablă) întrebuintat de ciobani la stână. 4 (Fig) Cupulă (2).

cupuț *sm* *vz* **cupet**

cur *sn* [At: ANON. CAR. / Pl: *~uri*, (inv) *~i* sm / E: ml *culus*] (Pop) 1 Șezut. 2 (Îlav) În ~ sau din ~ Șezând. 3 (Îe) Ce-mi ești bun, dacă dormi în ~! Se spune despre un om leneș. 4 (Îla) Cu ~ul în două luntre Nehotărât. 5 (Îal) Duplicitar. 6 (Îrn; îe) Capul ți-a mai fost o dată la ~ Ți-e capul prost. 7 (Îe) Gura bate ~ul Vorba nesocotită se pedepsește 8 (Îe) A se da de-a ~u-n cap A se da de-a berbeleacul. 9 (Îe) A se da în ~ și-n cap A se da de-a berbeleacul. 10 (Îae) A face totul. 11 (Îe) A nu-i da ~ul de pământ (călcâie) A nu-și vedea capul de treburi Si: *a nu mai prididi*. 12 (D. femei; îla) Iute sau rea de ~ Desfrânată. 13 (Îe) A da averea pe ~ A cheltui banii cu desfrânatele. 14 (Îe) A se scula cu ~u-n sus A fi prost dispus. 15 (Îe) A se tine de ~ul cuiva (sau a i se băga cuiva în ~, a pune palma în ~ cuiva) A lînguși pe cineva. 16 (Îe) A-și pune palma în ~ A fi nepăsător. 17 (Îe) A rămâne cu ~ul pe gheată A rămâne rușinat. 18 (Îe) Mă doare în ~ (de tine) Puțin îmi pasă (de tine)! 19 (Îe) Ce-i

pasă ~ului lui? (sau ~ul lui și patru bani) Se spune despre cineva care nu se sinchisește de nimic. 20 (Îe) A pătrunde (sau a rețea) paiul cu ~ul de frică (sau a-i tâtăi ~ul de frică) A fi înspăimântat. 21 (Îe) A (se) râde lumea de cineva și cu ~ul A ajunge bațjocura lumii Si: *a ajunge de poveste*. 22 (Îe) A-i ploua și a-i ninge în ~ A fi fără chef. 23 (Mol; îe) Din ~! Nici nu-mi pasă. 24 (Îe) În ~ după ureche Habar n-am. 25 (Îe) A întoarce (totul) cu ~u-n sus A răsturna totul. 26 (Îae) A cotrobăi. 27 (Îe) A gândi cu ~ui A judeca prost. 28 (Îe) A lucra cu ~ul (sau cu picioarele) A lucra (foarte) prost. 29 (Bot; îe) ~ul-boului Măceș (*Rosacamina*). 30 (Bot; îe) ~cu-beșică Remf (*Aristolochia clematidis*). 31 (Bot; îe) ~ul-găinii (sau ~ul-puiului) Păpădie (*Taraxacum officinale*). 32 (Îac) Podbal (*Tussilago farfura*). 33 (Îac) Susai (*Sonchus arvensis*). 34 (Med; șic) ~de-găină Pecingine. 35 (Îc) ~gol(ea) Om sărac. 36 (Dep; îs) ~ de miere Femeie. 37 (Med; îe) ~de-ou Urcior². 38 (Îs) ~ul popii Papiotă pe care se înfășoară bumbacul. 39 (Lpl îf curi) Bucă. 40 (Înv; îe) A-și bate ~rii A-și bate joc. 41 Anus. 42 (Îe) A se băga (sau vâri) ca rufa (sau cămașa) în ~ul săracului (sau ca musca în ~ul calului) A se băga nepoftit în vorbă. 43 (Îae) A se duce undeva neinvitat. 44 (D. haine, obiecte etc.; îe) A trage prin ~ A uza. 45 (Îae) A murdări. 46 (Îae) A șifona. 47 (Îe) Parcă e cu miere în ~ Se spune despre cineva extrem de atractiv. 48-49 (Îe) A avea ceva în ~ A fi preocupat (sau supărat) de ceva. 50 (Îe) A-și mânca din ~ (unul altuia sau unul de la altul) A fi nedespărțiti. 51 (Îe) A muri în ~ul cuiva A nu se despărți de cineva cu care este foarte apropiat. 52 (D. obiecte) Partea dinapoi a unui obiect. 53 (Îe) La ~ul pământului Foarte departe. 54 (Îs) ~ de stog Partea de jos a stogului. 55 (Îs) ~ de sac Sac umplut foarte puțin. 56 (Îs) ~ul lemnului Capătul gros al unui trunchi *Vz buzer, butuc*.

cura¹ [At: PSALT. HUR., ap. DA / Pzi: *cur, curi, cură*, (rar) *curează* / E: ml *colo, -are, curo, -are*] (Îrg) 1 *vt* (Fig) A curăța de păcate Cf *a șterge*. 2 *vt* A defrișa un teren. 3 *vt* A desface boabele de pe știuleții de porumb. 4 *vt* A desface foile știuletelui de porumb. 5 *vt* A curăța legume, fructe, ouă, nuiile etc. de coajă. 6 *vt* (Îe) A ~ouă (roșii) cuiva A acorda cuiva atenție (de teamă sau din respect). 7 *vt* A vântura grâul. 8 *vt* A castra (un animal). 9 *vt* A distruge. 10 *vt* A câștiga (la jocuri) bani sau diferite obiecte pe care au mizat ceilalți jucători. 11 *vr* A se însănătoși. 12 *vr* A muri. 13 *vr* (D. vite) A elimina placenta. 14 *vr* A scăpa de ceva (sau de cineva). 15 *vr* (Îe) ~m-aș de dracul cu tine De-aș scăpa de tine. 16 *vr* A se dezvinovăți. 17 *vr* A se scuza.

cura² *vt* [At: EROTOCRIT, ap. DR. I, 50 / Pzi: *~rez* / E: ger *kurieren*] (Rar) A trata un bolnav sau o boală Si: *a curarisi* (1).

cura³ *sf* *vz* **curea**

cura⁴ *v* [At: BIBLIA (1688), ap. TDRG / Pzi pers 3: *cura* / E: ml *curro*] (Reg) A curge.

curabie *sf* *vz* **corabie**

curabil, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: lat *curabilis*] Care se poate vindeca. **curação** *sn* [At: DN³ / P: *curasao* / E: fr *curação*] Lichior din coji de portocale amare.

curagie *sf* *vz* **curaj**

curagios, ~oasă *a* *vz* **curajos**

curagiu *sn* *vz* **curaj**

curai *s* [At: BORZA, D. / A: *nct* / E: *nct*] (Bot; reg) Săricică (*Salsola kali*).

curaie *sf* *vz* **curaj**

curaj *sns* [At: (a. 1774) URICARIUL I, 174 / V: *coraj, coraș, ~agiu, corajă, coraje, corajie, ~agie, ~aie, ~ajie* sf / E: fr *courage*, it *coraggio*] 1 *sn* Forța morală de a înfrunta fără ezitare primejdiile și dificultățile de orice fel Si: *barbație, bravura, îndrăzneala, temeritate*. 2 *sn* Tărie de caracter Si: *fermitate, voință*. 3 *sn* Pasiune pentru a întreprinde ceva Si: *ardoare, zel*. 4-5 *sn* (Îlv) Cu ~ (în mod) curajos. 6 *sn* (Îe) A avea ~ul să facă ceva A fi capabil să facă ceva pentru a impresiona sau a sfida pe cineva. 7 *sn* (Fam; îe) A avea ~ul opiniilor sale A-și susține

punctul de vedere, în ciuda opoziției pe care o suscită. **8 i** Fii îndrăzneți! **9 i** Nu te lăsa! **10 sn** (Pop) Îndrăzneală a omului hăut. **11 sn** (Olt) Petrecere.

curajă *sf* **vz** **curaj**

curaje *sf* **vz** **curaj**

curajie *sf* **vz** **curaj**

curajos, ~oasă [At: CARAGIALE, O. VII, 27 / V: (inv) ~agios / Pl: ~oși, ~oase / E: fr *courageux*, it *coraggioso*] **1 a** Plin de curaj (1). **2 a** Ferm. **3 a** Inimos. **4 av** Cu curaj (1).

curajuit, ~ă a [At: (a. 1805) BV II, 461 / P: ~ju-it / Pl: ~iți, ~e / E: **curaj**] (Inv) Plin de curaj (1).

curalice *sf* [At: BORZA, D. / Pl: ? / E: nct] **1** Nufăr alb (*Nymphaea alba*). **2** Plantă din familia polipodiaceelor (*Dryodon coralloides*).

curama *sf* [At: IORGA, S. D. IV, 65 / Pl: nct / E: ngr *χαραμιάς*] (Inv) **1** Colectă. **2** Adunare a datoriiilor cuiva în vederea împărțirii averii datornicului între creditori, în părți proporționale cu datoria (când averea nu acoperă toate datoriile). **3** Mâncare ciobănească preparată din carne de oaie fiartă, amestecată (după răcire) cu ceapă, piper, ardei, sare, zarzavat.

curan *sm* **vz** **coran**

curant, ~ă a [At: GHICA, S. 586 / V: (inv) ~rent / Pl: ~nți, ~e / E: **cura**²] (Is) Medic ~ Medicul sub îngrijirea directă a căruia se află un bolnav.

curantă *sf* [At: DN³ / Pl: ~te / E: fr *courante*] **1** Vechi dans francez cu mișcări vioaie. **2** Melodia după care se execută curanta (1). **3** Parte dintr-o suită instrumentală.

curar *sn* [At: DAMÉ, T. 50 / Pl: ~te / E: **cur** + ~ar] (Îvp) **1** Curea de la ham, din părțile posterioare ale calului Si: (reg) *bucar*. **2** Scândură pe care stă țesătura la războiul de țesut. **3** Suportul din capăt al plutei.

curara *sf* [At: DN³ / Pl: ? / E: fr **curare**] **1** Substanță rășinoasă foarte toxică, de culoare neagră, cu gust amar și miros plăcut, extrasă din unele plante exotice. **2** Preparat sintetic utilizat ca anestezic și împotriva contracțiilor musculare.

curare¹ *sf* [At: DA ms / Pl: ~ări / E: **cura**¹] (Inv) **1** Curățare. **2** Desfacere (manuală) a foilor de pe știuletele porumbului Cf **curăta** (5).

curare² *sf* [At: ARISTIA, PLUT., ap. DA ms / Pl: ~ări / E: **cura**²] (Îvp) **1** Îngrijire medicală. **2** Supunere (a cuiva) la un tratament medical Si: *tratare*.

curarisi *vt* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 79 / Pzi: ~vesc / E: ngr *καράρω*] (Îfm) **1-2 a** (se) supune unui tratament medical Si: *a* (se) *trata*. **3-4** (Pex) **A** (se) vindeca.

curarisire *sf* [At: DEX² / Pl: ~ri / E: **curarisi**] (Îfm) **1** Tratare. **2** Vindecare.

curarisit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: **curarisi**] (Îfm) **1** Tratare. **2** Vindecare.

curarisit², ~ă a [At: DA ms / Pl: ~iți, ~e / E: **curarisi**] (Îfm) **1** Îngrijit medical Si: *tratat*. **2** (Pex) Vindecat.

curariza *vi* [At: DN³ / Pzi: ~zez / E: fr **curariser**] **1-3 a** Aplica operația de curarizare (1-3).

curarizant *sm* [At: DN³ / Pl: ~nți / E: fr **curarisant**] Substanță care provoacă relaxarea, urmată de paralizia mușchilor.

curarizare *sf* [At: DN³ / Pl: ~ări / E: **curariza**] **1** Administrare de curara (2) la animalele folosite pentru experiențe. **2** Administrare de curara (2) ca tratament în caz de convulsii, tetanos, spasme laringiene. **3** Anestezierie.

curasă *sf* **vz** **chiurasă**

curaslă *sf* **vz** **colastră**

curastă *sf* **vz** **colastră**

curastră *sf* **vz** **colastră**

curastru *sn* **vz** **colastră**

curat¹ *sm* [At: DA / Pl: ~ați / E: fr **cure**] Preot paroh în biserica catolică.

curat² *sn* [At: SANDU-ALDEA, A. M. 133 / Pl: ~uri / E: **cura**¹] (Inv) **1** Vremea când se curăță porumbul. **2** (Reg; d. jocuri; îlav) **Pe** (sau **la**) ~e **Pe** câștigat.

curat³, ~ă [At: COD. VOR. 116/1 / Pl: ~ați, ~e / E: **cura**¹] **1 a** (Inv) Curățat de foi sau de boabe. **2 a** (Inv) Sănătos. **3 a** (Îvr; d. deal sau vârf

de munte) Fără negură. **4 a** (Îvr; d. deal sau vârf de munte) Fără zăpadă. **5 a** (Pop; fig) Fără obstacole. **6 a** (Pop; fig) Sărac. **7 a** (Inv) Iertat. **8 a** Lipsit de murdărie Si: *nemânjit*, *nepătat*, *neprăfuit*, *nesoi*. **9 a** (Inv; fig) Neîntinat. **10 a** (Îvr; în superstiții; is) *Lunea ~ă* (sau *martea ~ă* etc.) sau *moșii cei ~ați* Fiecare dintre zilele săptămânii care urmează după prima zi a fiecărei luni când se fac molitve și pomeni. **11 sn** (Îe) **A trece** (a scrie etc.) **pe ~ A** transcrie ceva, fără greșală sau corectură, pe altă foaie sau caiet. **12 a** (D. substanțe, materii, metale prețioase) Care nu conține corpuri străine Si: *adevărat*, *neamestecat*, *pur*. **13 a** (Is) *Piatra ~ă* Piatră scumpă Si: *nestemată*. **14 a** (Pop; is) *Vin ~ Vin* veritabil, necontrafăcut. **15 a** (Pop; fig; is) *Bani ~ați* Bani obținuți prin muncă. **16 a** (Pop; is) *Venit ~ Venit* net. **17 a** (Fig; d. comportament, ținută) Îreproșabil. **18 a** (Fig; d. inimă, suflet, sentimente, cuget etc.) Sincer. **19 a** (Fig; d. cer, văzduh) Senin. **20 a** (Fig; d. glas, voce) Clar. **21 a** (Fam; is) *Vorbă ~ă* Vorbă spusă fără înconjur. **22 a** (Pop; is) *Treabă ~ă* Lucru clar. **23 a** (Fig) Lămurit. **24 a** (D. aer) Lipsit de impurități Si: *proaspăt*. **25 a** (D. o încăpere, o casă) Îngrijit. **26 a** (D. apă, lacrimi, pietre prețioase etc.) Transparent. **27 a** (D. vase) Din care se poate mânca sau bea Si: (pop) *nespurcat*. **28 a** (Fig; d. sânge) Nobil. **29 a** (Fig; d. moarte) Naturală. **30 a** (D. ființe) Care iubește curățenia. **31-32 a**, *av* Ordonat. **33 a** (Fig) Cinstit. **34 a** (Fam; d. femei) Fără menstruație. **35 a** (Pop; mai ales despre fete) Cast. **36 a** (Fam) Care nu are sau nu a avut (în timpul din urmă) relații sexuale. **37 a** (Pop; is) *Duh ~ Duh* sfânt, benefic. **38 a** (Pop; is) *Prea ~ă* (fecioară) Maica-Domnului. **39 a** (Pop; în superstiții) Care nu este sub influența diavolului. **40 a** (Pop; în superstiții) Asupra căruia nu apasă un blestem, o vrajă. **41 a** (Fam; ie) **A nu fi** (lucru) ~ **A fi** ceva (anormal) la mijloc Si: *blestemat*, *nefiresc*. **42 a** (Pop; d. ochi) Binevoitor. **43-44 a**, *av* (Inv) Evident. **45 a** (Muz) Care respectă (strict) principiile armoniei.

curatelă *sf* [At: DA / Pl: ~le / E: fr **curatelle**, lat **curatela**] (Inv) Instituție legală pentru ocrotirea și administrarea intereselor unui minor, ale unei persoane incapabile (fizic sau psihic) Cf *epitropie*, *tutela*.

curativ, ~ă [At: COSTINESCU / Pl: ~i, ~e / E: fr **curatif**] **1 a** Care vindecă Si: *lecuitor*, *tamaduitor*, *vindecător*. **2 sn** Substanță vindecătoare.

curator *sm* [At: (a. 1780) BUL. COM. IST. II, 215 / A și: (reg) ~rat~ / V: *cor~*, (pop) *coratar*, (inv) ~e / Pl: ~i / E: fr **curateur**, lat **curator**] **1** (Inv) Persoană care exercită drepturile și execută obligațiile decurgând din curatelă. **2** (Reg) Epitrop al bisericii.

curatore *sm* **vz** **curator**

curatorie *sf* [At: (a. 1817) URICARIUL IV, 307/7 / Pl: ~ii / E: **curator**] (Inv) Funcția de curator (1).

curatorium *sn* [At: DN³ / P: ~ri-um / Pl: ~uri / E: cf fr **curatorium**, ger **Kuratorium**] (Inv) Instituție spitalicească în care bolnavii erau primiți în vederea unei îngrijiri și a unui tratament special.

curauă *sf* **vz** **curea**

cură *sf* [At: STAMATL, D. / Pl: ~re / E: fr **cure**, lat **cura**] **1** Tratament (medical) constând în aplicarea metodică a unor mijloace terapeutice (băi, regim alimentar etc.). **2** Durata unei cure (1). **3** (Is) ~ *balneoclimatică* Folosire în scop terapeutic a apelor minerale, a nămolurilor, a factorilor climatici etc.

curăbuș *sm* **vz** **carăbuș**

curăciune *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: ? / E: lat **curatio**, ~onem] (Inv) Castitate.

curăi *v* **vz** **croi**

curăi *vir* [At: NOVACOVICIU, C. B. 7 / V: *cor~* / Pzi: ~jesc / E: **curaj**] (Ban) **1-2 a**-și face provizii.

curălar *sm* **vz** **curelar**

curălice *sf* **vz** **curelice**

curălit, ~ă a [At: CDDE / Pl: ~iți, ~e / E: **curea** + ~lit] (Reg; d. moșii) Delimitat.

curălnic *sn* **vz** **curelnic**

curălușă *sf* **vz** **curelușă**

curălută *sf* **vz** **curelută**

curăstra vr [At: CHEST. V, 108 / Pzi: ~rez / E: *curastra*] (Pop; d. laptele pus la fier) A se mânzi.

curăstare sf [At: MDA ms / Pl: ~tări / E: *curăstra*] (Pop) Brânzire a laptelui Si: (pop) *curăstrat*¹.

curăstrat¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *curăstra*] (Pop) Curăstrare. **curăstrat**², ~ă a [At: CHEST. V, 108 / E: *curăstra*] (Pop; d. laptele pus la fier) Brânzit.

curătoare¹ sf [At: DA / Pl: ~ori / E: *cura*¹ + *-toare*] 1 Placentă. 2 Obiect cu care se curăță boabele de pe știuletele porumbului.

curătoare² sf [At: (a. 1736) BUL. COM. IST. V, 242 / Pl: ~ori / E: *cura*⁴ + *-toare*] (Reg) 1 Vas de lemn desfăcut la un cap, în care curge vinul la stors Si: (pop) *curătura*², *deja*, *tochioare*. 2 Vas oval de lemn în care se face saramură pentru telemea, folosit la stână și în alte scopuri.

curător, ~oare [At: VARLAAM, C. 226 / V: ~iu / Pl: ~i, ~oare / E: *cura*⁴ + *-tor*] (Îrg) 1 a Care alcargă. 2 a (D. lichide) Curgător. 3 a Din care curge, izvorăște ceva. 4 a Care se scurge. 5 a Dăinuitor Vz *statător*. 6 smf Alergător. 7 sn Tip de caș nedefinit mai îndeaproape. 8 sn (Îs) ~ de caș Roată de caș întreagă.

curătoriu a vz *curător*

curătura vr [At: PANN, H. 21 / Pzi: ~rez / E: *curătura*¹] (Trs; nob) A plivi.

curătura¹ sf [At: URICARIUL I, 348/21 / Pl: ~ri / E: *cura*¹ + *-tura*] (Îvr) 1 Curățare. 2 Loc defrișat, curățat de cioturi, rădăcini, mărăcini etc. pentru a putea fi arat Vz *curătura*, *curătura* (4), *laz*, *runc*. 3 Loc păstrat pentru fânețe. 4 Loc curățat pentru plantarea viilor. 5 Pământ destelenit Vz *laz*. 6 Ogor bine îngrișat. 7 (Pex) Deal acoperit cu vii. 8 Alunecare de pământ. 9 Ceea ce se curăță, se rade, se cojește de pe ceva. 10 Ceea ce rămâne în ciur după ce se cerne grâul Si: *codină*, *curătura* (3). 11 (Lpl) Grăunțele care cad prin ciur, când se cerne grâul. 12 Placenta vacii. 13 Colțuc de pâine Si: *cursură*, *cursonoi* Vz *codru*.

curătura² sf [At: H XII, 19 / Pl: ~ri / E: *cura*⁴ + *-tura*] Curătoare² (1).

curătura sf [At: RĂDULESCU-CODIN, Î., ap. DA / Pl: ~ele / E: *curătura*¹ + *-ea*] (Îvr) Pământ destelenit și proaspăt cultivat.

curăta [At: COD. VOR. 143/11 / Pzi: *curat*, (înv) ~tesc / E: *curat*¹] 1-2 *vir* A înlătura murdăria, impuritățile de pe ceva sau de pe sine Si: a (se) *mătura*, a (se) *peria*, a (se) *spăla*, a (se) *șterge*. 3 *vir* A îndepărta coaja, pielea de pe fructe, legume, ouă etc. 4 *vir* A îndepărta asperitățile, depunerile, materialele nefolositoare de pe o piesă, obiect, teren etc. în vederea recondiționării, îmbunătățirii aspectului etc. 5 *vir* A depănușa. 6 *vir* (Fig; d. cer) A se însenina. 7 *vir* (Înv; îe) A-și ~ **obrazul** (sau **obrazele**) A se dezvinovăți. 8-9 *vir* (Îvp) A (se) vindeca de o boală (de piele). 10 *vir* (Reg) A castra. 11 *vir* (Reg; d. mamifere) A lepăda placenta. 12 *vir* (Înv) A renunța. 13-14 *vir* (Îvp; fig) A (se) slava de ceva rău. 15 *vir* (Fig; fam) A omori. 16 *vir* (Pfm; fig) A înlătura (pe cineva din calea sa, dintr-o funcție etc.). 17-18 *vir* (Fig; în limbajul bisericesc) A (se) purifica. 19-20 *vir* (Fig; fam) A rămâne sau a face să rămână fără bani, fără avere. 21-22 *vir* A (se) mântui. 23-24 *vir* A (se) descotorosi (de ceva). 25-26 *vir* (Înv) A (se) lămurii. 27 *vir* (Înv; îe) A se ~ **pe altul** A arunca vina pe altul.

curăta¹ sf [At: DA ms / Pl: ? / E: nct] (Csnp) Curățare (1)

curăta² sf [At: ALRT II, 211 / E: nct] (Reg; d. pomi; îe) A fi în ~ A fi în perioada când se scutură florile.

curățare sf [At: VARLAAM, C. 155 / Pl: ~tări / E: *curăta*] 1 Înlăturare a murdăriei. 2 Îndepărtare a coji, a pielii de pe fructe, legume, ouă etc. 3 Îndepărtare a asperităților, a depunerilor, a materialelor nefolositoare de pe o piesă, obiect, teren etc. în vederea recondiționării, îmbunătățirii aspectului etc. 4 Depănușare. 5 Castrare. 6 (Îvp) Vindecare a unei boli (de piele). 7 (Fig; în limbajul bisericesc) Purificare.

curăta¹ sn [At: DAMÉ, T. 120 / Pl: ~uri / E: *curăta*] 1-7 Curățare (1-7).

curăta², ~ă a [At: LEX. MARS. 239 / Pl: ~ați, ~e / E: *curăta*] 1 Făcut curat prin îndepărtarea murdăriei. 2 Făcut curat prin înlăturarea asperităților, a depunerilor, a materialelor nefolositoare, a părților stricate etc. 3 (Îvp; fig) Salvat de ceva rău. 4 (D. fructe, legume, ouă etc.) Decojit. 5 (Reg) Castrat. 6 (Fig; fam) Lefter. 7 (Fig; fam; d. oameni) Al cărui viitor

este compromis. 8 (Fig; în limbajul bisericesc) Purificat. 9 (Îvp) Vindecat de o boală (de piele).

curățaciune sf [At: DOSOFTEI, PS. 505 / V: ~tic~ / Pl: ~ni / E: *curăta* + *-iune*] (Înv) Curățenie a sufletului.

curățanie sf vz *curățenie*

curățător, ~oare [At: COD. VOR., ap DA ms / Pl: ~i, ~oare / E: *curăta*] 1-2 smf, a (Persoană) care curăță (1). 3-6 smf, sn, a (Persoană sau obiect) care (se) purifică. 7 sm (Înv; îs) ~ de **ghete** Lustrăgiu. 8 smf (Înv) Persoană care înlătură ceva rău. 9 sf Instalație folosită la separarea corpurilor străine dintr-un material pulverulent, granular etc. 10 sn Dispozitiv utilizat la desprinderea depunerilor, impurităților etc. de pe suprafața pieselor. 11 sn Aparat pentru separarea dintr-un produs a unei faze formate din particule de lichid, de solid sau de gaze. 12 sf (Îrg) Scoabă a fierarului. 13-14 sf (Înv; îs) ~oare de **ghete** Grătar sau preș pe care se rad sau se șterg ghetetele. 15 sf (Îs) ~oare de **zarzavat** Cuțitaș special pentru curățarea (2) zarzavaturilor. 16 sf (Îs) ~oare de **cereale** Mașină pentru separarea impurităților din cereale.

curățătorie sf [At: DEX² / Pl: ~ii / E: *curăta*¹ + *-orie*] 1 Loc în care se curăță (1) (chimic) obiecte de îmbrăcăminte sau de uz casnic din țesături Si: *spălătorie chimică*. 2 Atelier unde se efectuează curățarea (3) pieselor turnate.

curățătura sf [At: ANON. CAR. / Pl: (nob) ~ri / E: *curăta* + *-tura*] (Îvr) 1 Curățare (1). 2 Gunoii care se adună la curățenie (3). 3 Curățură¹ (10). 4 Curătură¹ (2). 5 Crengile și așchiile obținute prin curățarea pomilor de uscătură sau prin defrișarea terenurilor.

curățel, ~ea a [At: LB / Pl: ~ei, ~ele / E: *curat*³ + *-el*] 1-2 (Șhp) (Destul de) curat¹ (8). 3 Îngrijit. 4-5 (D. oameni; îrn) (Destul de) draguț. 6 Lucrat îngrijit.

curățenie sf [At: URICARIUL III, 22/31 / V: (reg) ~tân~ / Pl: ~ii / E: *curat*³ + *-enie*] 1 Calitatea de a fi curat³ (8). 2 Aspectul unei ființe sau al unui obiect curat³ (8). 3 Dereticare. 4 (Înv) Menstruație. 5 (Înv) Castitate. 6 (Înv) Vindecare. 7 Purgativ. 8 (Fig; în limbajul bisericesc) Purificare. 9 (Înv; fig) Nevinovăție. 10 (Înv; fig) Integritate.

curăți vr [At: PRAV. GOV., ap. DA / Pzi: ~tesc / E: *curăta* css] 1-27 A curăta (1-27).

curățică af [At: LB / Pl: ~ici / E: *curat*³ + *-ică*] 1-2 (Șhp) Curată³ (8). 3 Îngrijită. 4 (D. femei) Draguță. 5 Lucrată îngrijit.

curățaciune sf vz *curățaciune*

curăție sf [At: PSALT. 26/15 / Pl: ~ii / E: *curat*³ + *-ie*] (Înv) 1-6 Curățenie (1-2, 5, 8-10).

curățire sf [At: COSTINESCU / Pl: ~ri / E: *curăți*] 1-7 Curățare (1-7).

curățit¹ sn [At: PAMFILE, A. R. / Pl: ~uri / E: *curăți*] Curățat¹.

curățit², ~ă a [At: DA / Pl: ~ii, ~e / E: *curăți*] 1-9 Curățat² (1-9).

curățitor, ~oare smf, a [At: ANON. CAR. / V: ~iu / Pl: ~oare / E: *curăți*] 1-16 Curățător (1-16).

curățitorie sf [At: DA / Pl: ~ii / E: *curăți*] 1-2 Curățătorie (1-2).

curățitoriu a, smf vz *curățitor*, ~oare

curățitură sf [At: ANON. CAR. / Pl: ~ri / E: *curăți*] 1-5 Curățătură (1-5).

curând [At: COD. VOR. 42/2 / V: (îvp) ~rund, ~runda / E: ml *currendo*] 1 av Peste puțin timp. 2 av (Îlav) Cât (și cum) mai ~ sau cât de ~ Cât mai degrabă. 3 av (Îlav) În ~ În scurt timp. 4 av (Înv; Îlav) Peste ~ Degrabă. 5 av (Îlav) De ~ Nu de mult. 6 av (Înv; nob; Îlav) Până la ~ În grabă. 7 av (Îlav) Mai ~ Mai degrabă. 8 av (Îal) Mai ușor. 9 av (Îal) Mai bucuros. 10 a (Înv) Repede. 11 a (Îvr; Îlav) În ~ă vreme Peste puțin timp. 12 a (Înv; Îlav) De ~ă vreme sau de ~ timp Nu de mult (timp). 13 a (Înv) Ager.

curândă vr [At: CORESI, PS. 31 / V: ~run~ / Pzi: ~dez / E: *curând*] (Înv) A se grăbi.

curărmă sf vz *curmă*

curb, ~ă [At: KRETZULESCU, A. 26 / Pl: ~i, ~e / E: fr *courbe*] 1 a (D. linii) În formă de arc Si: *arcuit*, *încovoiat*. 2 a (D. planuri) Boltit. 3 sf Figură geometrică având o singură dimensiune. 4 sf Linie care nu este dreaptă sau frântă. 5 sf Linie care reprezintă, grafic, o relație între două

mărimi variabile, trecute una în abscise și una în ordonate. 6 sf Porțiune din traseul unei căi de comunicație cu axa curbă (1), care racordează două aliniamente continuative ale căii respective. 7 sf (D. vehicule; ie) A lua ~ba A vira. 8 sf Linie care descrie grafic fazele succesive ale variațiilor unui fenomen. 9 sf (Is) ~a de nivel Linie de pe o hartă care unește punctele de egală altitudine, căpătând valoare în raport cu un anumit plan de referință (de obicei nivelul mării). 10 sf (Is) ~a batimetrică Linie de pe o hartă care unește punctele de egală adâncime ale reliefului fundului apelor (oceane, mări, lacuri). 11 (Ecp; Is) ~a de sacrificiu Denumire dată, în 1931-1933, reducerii salariilor și pensiilor muncitorilor și funcționarilor publici.

curba vtr [At: DA / Pzi: ~bez / E: *curb* cf fr *courber*] 1 A deveni curb (1). 2 (Fig) A se supune voinței cuiva (fără a se împotrivi).

curbam sn vz **curban**

curban sn [At: DOSOFTEI, V. S. 13/2 / V: *cor~*, ~am, *gu~* / Pl: ~e / E: tc *kurban*] (Îrg; tem) 1 Jertfă religioasă constând dintr-un animal întreg fript și împărțit participanților. 2 (Pex) Ospăț. 3 (Îc) ~bairam Sărbătoarea sacrificiului, la 70 de zile după bairamul propriu-zis.

curbare sf [At: DA ms / Pl: ~bări / E: *curba*] Îndoire.

curbat sn [At: DA / E: *curba*] Îndoire.

curbat², ~a a [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: *curba*] 1 Îndoit². 2 Gârbovit².

curbaturat, ~a a [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: *curbatură* + -at] (Înv) Care are curbatură (1).

curbatură [BIANU, D. S. / V: ~băt- / Pl: ~ri / E: fr *courbature*] (Înv) 1 Durere musculară provocată de boală sau de o oboseală mare Si: *deșelare*. 2 Îndoitură.

curbet, ~eală [At: ȘIO II, 143 / Pl: ~eți, ~e / E: ns cf tc *gurbet*, alb *kurbet*, srb *gurbat*] 1 smf (Reg) Venetic. 2 a (Mol) Corcît.

curbetă sf [At: CADE / Pl: ~te / E: fr *courbette*] (Reg) Săritură a calului cu picioarele din față ridicate.

curbigraf sn [At: DN³ / Pl: ~e / E: *curba* + -graf] Instrument folosit în matematică pentru trasarea curbelor.

curbiliniu, ~ie a [At: MARIAN - ȚIȚICA, FIZ. I, 21 / Pl: ~ii / E: *curb(a)* + *linie* cf fr *curviligne*] 1 Care urmează o linie curbă (1). 2-3 Alcătuit din (sau închis între) linii curbe (1).

curbimetric sn [At: CADE / Pl: ~re / E: fr *courvimètre*] Instrument cartografic folosit pentru măsurarea pe hartă a lungimilor curbelor de nivel.

curbină sf [At: DAMÉ, T. 113 / Pl: ~ne / E: *coarbă* + -ină] (Reg) Coarbă (1).

curbului vr [At: FRÂNCU - CANDREA, R. 51 / Pzi: nct / E: ns cf mg *koborolui*] (Mgm) A scotoci.

curbură sf [At: IOANOVICI, TEHN. 114 / Pl: ~ri / E: fr *courbure*] 1 Îndoitură în formă de arc. 2 Loc unde se găsește o astfel de îndoitură.

curcan sm [At: GHEORGACHI, ap. LET. III, 306/6 / V: *cor~* / Pl: ~i / E: *curcă* + -an] 1 Pasăre domestică mare, originară din America, cu coada lată care se desfășoară în formă de evantai (*Meleagris gallopavo*). 2 (Prc) Masculul curcii (1). 3 (Îc) A se umfla în pene ca un ~ A-și da aere Si: a se îngâmfa. 4 (Dep) Polițist. 5 (Fig) Dorobanț. 6 (Fig) Om (foarte) bătrân. 7 (Îrn) Om greu de cap.

curcă sf [At: ANON. CAR. / Pl: ~rci, (îvr) ~rce / E: bg *кърка*] 1 Femela curcanului (1) Si: (Trs) *codina*, *corcodina*, (Ban) *ciurcă*. 2 (Pex) Curcan (1). 3 (Îc) ~bronzată Rasă de curcan cu greutate corporală mare. 4 (Pfm; ie) A fi (sau a sta, a umbra) ca o ~ plouată (sau beată) A fi (sau a sta, a umbra) abătut, dezorientat, zăpăcit. 5 (Pfm; ie) Nici ~, nici curcan Se spune despre cel care n-are o situație precisă. 6 (Pfm; ie) Râd și ~reile E din cale-afară de caraghios. 7 (Trs) Haină femeiască (asemeni recălului) îmblănită cu piele de oaie. 8 (Îrn) Infanterist. 9-10 (Trs) Încercare nereușită de a minți sau a înșela. 11 (Olt; fcs) *De-a ~ca* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. 12 (Bot; ie) *Iarbă-de-~* Fumăriță (*Fumaria officinalis*).

curcânar [At: PONTBRIANT, D. / Pl: (1) ~i sm, (2) ~e sn / E: *curcan* + -ar] 1 sm Păzitor de curcani (1). 2 sn Coteț pentru curcani (1).

curcănaș sm [At: MARIAN, O. II, 276 / Pl: ~i / E: *curcan* + -aș] 1-4 (Șhp) Curcan (1) (mic sau jucăuș).

curcănărie sf [At: ALAS III/IV, 116/5 / Pl: ~ii / E: *curcan* + -arie] (Arg) Poliție.

curcănel sn [At: DA ms / Pl: (nob) ~uri / E: *curcan* + -el] Multime de curcani (1).

curcănie sf [At: ALECSANDRI, T. 529 / Pl: ~ii / E: *curcan* + -ie] (Pop) Furtașag.

curcăneasă sf [At: GRAIUL I, 98 / Pl: ~ese / E: *curcă* + -ăneasă] (Mun) Păzitoare de curci (2).

curce sf [At: PAMFILE, J. II, 47 / Pl: ~rci / E: *curci* (pl lui *curcă*)] (Reg; ie) ~cea-babei De-a curca (11).

curceag sm [At: CHEST. I, 159 / Pl: ~cegi / E: *curci* + -eag] (Reg) Cal cu ochi de culori diferite.

curci v vz **corci**

curcioaică sf [At: DELAVRANCEA, H. T. 133 / Pl: ? / E: *curcă* + -oaică] 1-2 (Șdp) Curcă (1) (mare).

curcire sf vz **corcire**

curcodană sf [PANȚU, PL.² / Pl: ~ne / E: etm *curcă* + *codană*] (Bot; reg) Fumăriță (*Fumaria officinalis*).

curcoi sm [At: DA / Pl: ~ / E: *curcă* + -oi cf bg *къркои*] 1-2 (Șhp) Curcan (1) (mare).

curcubă sf [At: DA / Pl: ? / E: ns cf *curcubeta*] (Reg) Lemn scobit în care se ține sare.

curcubătă sf vz **curcubeta**

curcubătăniță a [At: DA / Pl: ~te / E: ns cf *curcubeta* + -aniță] (Ban; mpl; csnp; d. mere) Curcubetos.

curcubătări sn, a [At: N. REV. R. 1910 / E: *curcubătă* + -ari] (Ban) 1-2 (Mere) de dimensiuni mari, de vară, de culoare galbenă cu picățele albe Cf *curcubătăniță*, *curcubetariț*, *curcubetos*, *curcubetesc*.

curcubău sn vz **curcubeu**

curcubel sn vz **curcubeu**

curcubea sf [At: BORZA, D. / Pl: ~ele / E: nct] (Bot; reg) 1 Neghină (*Agrostemma githago*). 2 Curcubeu (3).

curcubeată sf vz **curcubeta**

curcubei sn vz **curcubeu**¹

curcubeta sf [At: LB / V: (reg) *cucurbata*, *cucurbeata*, *cucurb~*, *cucurbete*, *cucurbita*, ~bată, ~bită, ~te sm, ~ete sm / Pl: ~te / E: ml *curcubița*] (Reg) 1 (Șic) ~porcească, ~te-de-nutret, *cucurbite-românești* Dovleac (*Curcubita pepo*). 2 (Șic) ~galbenă, ~albă, ~de-betcă, ~de-cuculă, ~de-tras Tigvă (*Lagenaria siceraria*). 3 (Îc) ~buburoasă (sau răioasă) Bostan (*Curcubita verucosa*). 4 (Îc) *Cucurb~porcească*, (sau sălbatică) Mutătoare (*Bryonia alba*). 5 (Îf ~te) Pepene verde (*Citrullus vulgaris*). 6 (Fig) Vas făcut din fructul curcubeiei (1), în care se păstrează lichide și care servea (înainte de apariția furtunului) și pentru scoaterea băuturilor din butoi Si: (reg) *tălv*, *tidvă*, *trăgace*. 7 Curcubeu (3).

curcubete sm vz **cucurbete**

curcubetos, ~oasă a [At: PĂCALĂ, M. R. 279 / Pl: ~oși, ~oase / E: *curcubeta* + -os] (Trs) De forma curcubeiei (1) Cf *curcubătăniță*, *curcubătări*, *curcubetesc*.

curcubetușă sf [At: BORZA, D. / Pl: ~se / E: *curcubeta* + -ușă] (Bot; reg) Tigvă (*Lagenaria siceraria*).

curcubeț sm vz **curcubeta**

curcubețea sf [At: BIBLIA (1688), 268/1 / V: *cucurb~* / Pl: ~ele / E: *curcubeta* + -ea] (Bot; reg) 1 Mutătoare (*Bryonia dioica*). 2 Mutătoare (*Bryonia alba*). 3 Tărtăcută (*Coccinia indica*). 4 (Îf *cucurb~*) Mărul-lupului (*Aristolochia clematidis*).

curcubețeană sf [At: BORZA, D. / V: *cucurb~* / Pl: ~ene / E: *curcubețea* + -ana] (Bot; reg) Mutătoare (*Bryonia alba*).

curcubețesc, ~ească a [At: PANȚU, PL.² / Pl: ~ești / E: *curcubeta* + -esc] (Reg) Curcubetos.

curcubetică sf [At: BARONZI, L. I, 132 / V: *cucurb~*, *cucurbit~*, ~bit~ / Pl: ~ele / E: *curcubeta* + -ică] (Bot; reg) 1 Mărul-lupului (*Aristolochia clematidis*). 2 Mutătoare (*Bryonia dioica*). 3 Păpălău (*Physalis alkekengi*). 4 (Îc) ~măruntă Zămoșită (*Hibiscus trionum*).

curcubeu *sn* [At: N. COSTIN, ap. LET. I 46/21 / V: (reg) *cuculbău*, *cucurbeu*, *cucubău*, ~bău, ~bei, ~bel / Pl: ~eie, (rar) ~eiuri / E: nct] 1 Fenomen optic care se datorează refracției, reflexiei totale și dispersiei luminii solare în picăturile de apă din atmosferă și care are aspectul unui imens arc multicolor dispersat pe cer Si: *curcubița*. 2 Fascicul de raze luminoase care apar noaptea pe cer. 3 (Bot; reg) Plantă cu frunzele și cu tulpina păroase, cu flori mari roșu-purpuri și cu fructele capsule (*Lychnis coronaria*) Si: *curcubeia* (2), *curcubeta* (6). 4 (Bot; reg) Neghină (*Agrostemma githago*) 5 (Bot; reg) Pir-gros (*Cynodon dactylon*).

curcubița *sf* *vz* *curcubeta*

curcubiță *sf* [At: HERZ.-GHER., M. IV, 251 / Pl: ~te / E: *curcubeu* + -ită] (Reg; în ghicitori) Curcubeu (1).

curcubițică *sf* *vz* *curcubetică*

curcudan *sm* *vz* *corcodan*

curcudana *sf* *vz* *corcodana*

curcudea *sf* *vz* *corcodea*

curcudeasca *sf* [At: SEVASTOS, N. 281 / E: *curcudea* + -ească] (Reg) 1 Dans popular (cu lăutari) nedefinit mai îndeaproape. 2 Melodie după care se execută acest dans.

curcudel *sm* *vz* *corcodel*

curcuden *sm* *vz* *corcodan*

curcuduș *sm* *vz* *corcoduș*

curcuie *sf* [At: ȘEZ. XXIII, 44 / Pl: ? / E: nct] (Mol; Buc) Viță slabă.

curculeț *sm* *vz* *curculez*

curculez *sm* [At: POLIZU / V: ~et / Pl: ? / E: ns cf bg *кочулещ*] (Ent; Mol; Mun) Gărgăriță (*Calendra granaria*).

curcuma *sf* [At: COSTINESCU / Pl: ? / E: fr *curcuma*] Șofran de India.

curcumină *sf* *vz* *curcumină*

curcuș *sn* [At: ȘEZ. III, 13 / Pl: ~uri / E: ns cf *corcoduș*] (Reg) Fruct.

curcut *sn* [At: DDRF / Pl: ? / E: ns cf tc *kurkut*, ngr *κουρκούτι*] (Îvr) 1-2 Supă (sau terci de mălai) cu bucățele mici de pâine.

curcău *sf* [At: MARIAN, O. II, 276 / Pl: ~te / E: *curcă* + -uță] 1-2 (Șhp) Curcă (1) (mică).

curdisi *vr* [At: IORGA, S. N. 216 / Pzi: ~sesc / E: ngr *κουρδισω*] (Grî)

1 A rândui. 2 A trata.

curdisit, ~a *a* [At: IORGA, S. N. 141 / Pl: ~iți / E: *curdisi*] (Grî) Orânduit.

curdizma *sf* [At: IORGA, S. D. VII, 46 / V: ~izma / Pl: ~me / E: ngr *κούρδισμα*] (Grî) Rânduială.

curdizma *sf* *vz* *curdizma*

curduc *sm* *vz* *cordiug*

curdun *sm* *vz* *cordiug*

cure *v* *vz* *curge*

curea *sf* [At: ANON. CAR. / V: ~rauă / Pl: ~ele, (reg) ~răli / E: ml *corrigia*] 1 Fâșie lungă din piele, cânepă, material plastic etc. 2 Curea (1) folosită ca cingătoare. 3 Nojiță. 4 Unealtă a cizmarului cu care acesta ține fixată încălțămînta pe genunchi. 5 (Bot; reg) Broscăriță (*Potamogeton natans*). 6 (Bot; reg; îc) ~elele-de-opinci-ale-Domnului-Hristos larba șerpilor (*Triglochin palustris*). 7-8 (Pfm; îc) A (nu)-l ține pe cineva ~ua (sau ~elele) A (nu) avea curajul de a face ceva. 9-10 (Îae) A (nu) fi capabil de o acțiune. 11 (Îs) ~ de transmisie Bandă de piele (sau de pânză) continuă, flexibilă și rezistentă, cu ajutorul căreia se poate transmite mișcarea de rotație și puterea corespunzătoare de la un scripete (sau un arbore) de mașină la altul. 12 (Îas) Ceea ce servește ca intermediar pentru a transmite ceva. 13 (Îs) ~ de transport Bandă de transport. 14 (Îvp) Unitate de măsură a lungimii egală cu aproximativ 16 picioare. 15 (Îvp) Fâșie lungă și îngustă de pământ (sau pădure). 16 (Mol; maa) Dans popular nedefinit mai îndeaproape Cf *curelușă* (3). 17 (Ban) Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

cureac *sn* [At: ȘEZ. XVIII, 168 / V: ~riac / Pl: ? / E: *cur* + -eac] (Reg) Fân (sau paie) aflate la baza stogului.

cureac *sn* [At: POLIZU / Pl: ? / E: ns cf bg *кория*] (Îrg) Loc curățat în mijlocul pădurii.

cureastă *sf* *vz* *colastră*

cureatic *sn* [At: TOMESCU, GL. / Pl: ? / E: nct] (Olt) Fiecare dintre cele patru lemne puse în cruciș pe care se clădește căpița de fân.

curec *sn* *vz* *curechi*

curecher *sm* [At: CIHAC / Pl: ~i / E: *curechi* + -ar] (Mol) 1 Cultivator de varză. 2 Vânzător de varză. 3 (Ent) Coropișniță (*Gryllotalpa vulgaris*).

curechesc, ~ească *a* [At: CDDE / Pl: ~ești / E: *curechi* + -esc] (Reg) Care seamănă cu varza.

curechește *av* [At: ȘEZ. XX, 7 / E: *curechi* + -este] (Reg) În felii subțiri (ca varza tăiată).

curechi *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 68/2 / V: ~ec, *curichi* / Pl: ~uri / E: ml *colic(u)lus*] (Reg) 1 (Bot; șic ~alb sau (cu) căpătână, de-iarnă, de-murat) Varză (1). 2 Mâncare de varză (dulce sau murată). 3 (Bot; îc) ~gușat (sau nemțesc) Varză furajeră (*Brassica oleracea* var. *acephala*). 4 (Bot; îc) ~creț (sau de-vară) Varză creată (*Brassica oleracea* var. *sabauda*). 5 (Bot; îc) ~chinezesc (sau de-câmp) Nap (*Brassica napus*). 6 (Bot) (Îc) ~de-câmp (sau sălbatic) Rapiță (*Brassica rapa*). 7 (Bot; îc) ~de-stâncă Rujă (*Sedum rosea*). 8 (Bot) Gheață (*Begonia semperflorens*). 9 (Bot; îc) ~ul-stâncii Urechelniță (*Sempervivum tectorum*). 10 (Lpl) Verdețuri. 11 (Bot; îc) ~de-munte Plantă erbacee din familia compozitelor cu flori galben aurii și cu fructe achene, prevăzute cu peri (*Ligularia glauca*).

curechierie *sf* [At: BĂRCIANU / Pl: ~ii / E: *curechi* + -arie] (Reg) Curechiște.

curechiște *sf* [At: H X, 90 / Pl: ~ii / E: *curechi* + -iște] (Reg) Teren cultivat cu varză Si: (reg) *curechierie*, *curechiștină*, *vârzarie*.

curechiștină *sf* [At: DA / Pl: ~ne / E: *curechi* + -istină] (Reg) Curechiște.

curechiță *sf* [At: MARIAN, INS. 258 / Pl: ~te / E: *curechi* + -ită] (Ent; reg) Fluture de varză (*Pontia brassicae*).

curechios, ~oasă *a* [At: BĂRCIANU / Pl: ~oși, ~oase / E: *curechi* + -os] (Reg) Care este ațos ca varza.

curechiu, ~ie *a* [At: MARIAN, CH. 39 / Pl: ~chii / E: *curechi* + -iu] (Reg) De culoare verde închis (ca varza).

curechiuș *sn* [At: BORZA, D. / Pl: ~e / E: *curechi* + -us] (Bot; reg) 1 Gheață (*Begonia semperflorens*). 2 (Lpl) Urechelniță (*Sempervivum tectorum*).

curelar *sm* [At: LB / Pl: ~i / E: *curele* + -ar] Meșter care face sau repară curele (1).

curelăreasă *sf* [At: LM / Pl: ~ese / E: *curelar* + -easă] Soția curelarului.

curelărie *sf* [At: ODOBESCU, O. I, 480 / Pl: ~ii / E: *curelar* + -ie] 1-2 Atelierul curelarului (sau secție într-o întreprindere) unde se fabrică (sau se repară) curele (1) și alte articole de piele. 3 Magazin (sau raion într-un magazin) unde se vând articole de piele Si: *marochinarie*. 4 (Pex) Obiecte fabricate din piele. 5 (Pex) Mulțime de curele (1). 6 Meșteșugul curelarului.

curelice *sf* [At: BĂRCIANU / Pl: ~ici / E: *curele* + -ice] (Bot; reg) 1 Barba-caprei (*Colocera viscosa*). 2 Bureți-de-conopidă (*Ramaria coralloides*). 3 Crețișoară (*Dryodon coralloides*). 4 Nufăr (*Nymphaea*).

curelnic *sn* [At: CADE / V: ~răl- / Pl: ~ice / E: cf bg *куриникъ*] 1 (Ban) Plasă pentru fluturi, peștișori etc. 2 (Ban) Coteț de găini făcut din nuiele.

curelos, ~oasă *a* [At: LB / V: ~răl- / Pl: ~oși, ~oase / E: *curele* + -os] (Reg) Fibros.

curelușă *sf* [At: LB / V: ~răl-, (reg) ~rarușă / Pl: ~se / E: *curele* + -ușă] 1-2 (Șhp) Curea (1) (mică) Si: *cureluța* (1-2). 3 (Cor) Horă nedefinită mai îndeaproape. 4 (Pop) Joc de cărți nedefinit mai îndeaproape.

cureluță *sf* [At: LB / Pl: ~te / E: *curele* + -uță] 1-2 Curelușă (1-2).

curent, ~a [At: (a. 1817) URICARIUL V, 2715 / V: *cor-* / Pl: ~nți, ~e, (rar, sn) ~uri / E: fr *courant*] 1 *a* (Îs) Apă ~a Apă care curge la robinet. 2 *a* (Îas) Instalație de apă potabilă care poate fi folosită permanent în locuințe. 3 *a* (D. vorbire) Fluent. 4 *a* (D. scriere) Cursiv. 5 *a* (D. an, lună etc.) Care este în curs Si: *prezent*. 6-7 *a*, *av* De fiecare zi Si: *cotidian*, *zilnic*. 8 *a* (Îs) Cont ~ Cont deschis la bancă de o persoană sau o instituție,

unde se depun și de unde se ridică sumele pentru a fi utilizate după nevoi. **9 a** (D. prețuri) Existent la un moment dat Si: *în curs*. **10 a** (Îs) *Moneda* ~a Monedă cu valoare circulatorie. **11-12 a**, av Obişnuit. **13 sm** (Şis ~ de aer) Deplasare a unei mase de aer dintr-un loc într-altul, cauzată de o diferență de temperatură Si: *flux*. **14 sm** Deplasare a unui lichid în direcția pantei Si: *curgere*, *curs*. **15 sm** Debit. **16 sm** (Şis ~ electric) Deplasare ordonată, într-o anumită direcție, a purtătorilor de sarcină electrică. **17 sm** (Îs) ~ *electric continuu* Curent (16) electric al cărui sens și a cărui intensitate nu variază periodic în timp. **18 sm** (Îs) ~ *electric alternativ* Curent (16) electric al cărui sens și a cărui intensitate variază periodic în timp. **19 sm** Intensitate a curentului (16) electric. **20 sn** Ansamblu de idei, opinii (politice, științifice, artistice, religioase etc.) care sunt adoptate la un moment dat de un număr mai mare de oameni. **21 sn** (Îs) ~ *literar* (sau *artistic*) Mișcare literară sau artistică, care reunește un număr de scriitori (sau de artiști) pe baza unui program estetic și a unor înclinații (relativ) comune. **22 sn** (Îe) **A fi** (sau **a se pune**) **la** ~ A se informa cu privire la un lucru, la o activitate etc.

curenta¹ [At: UNIVERSUL 8 decembrie, 1938 / Pzi: ~tez / E: *curent*] **1 vr** (D. un conductor electric) A provoca cuiva un șoc (mai ușor) prin atingere. **2 vr** (D. ființe) A atinge un conductor electric suportând un șoc.

curenta² vr [At: DA / Pzi: ~tez / E: ger *kurentieren*] (Trs; înv) A căuta pe cineva peste tot (pentru a-l aduce în fața justiției).

curentare sf [At: DA / Pl: ~tări / E: *curenta¹*] **1** Provocare a unui șoc (ușor) prin atingere Cf *curenta¹* (1). **2** Atingere a unui conductor electric, suportând un șoc.

curenta³, ~a smf, a [At: DA / Pl: ~ați, ~e / E: *curenta¹*] **1-2** (Persoană) care a suportat un șoc prin atingerea unui conductor electric.

curentograf sn [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *courantographe*] (Hid) Curentometru înregistrator.

curentometru sn [At: DN³ / Pl: ~e / E: fr *courantomètre*] Dispozitiv pentru determinarea vitezei curentului (16).

curere sf vz *curgere*

cureș, ~a a [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: *cur* + -eș] (Reg) **1** Cu *cur* (1) mare. **2** Scurt și gros.

curet sn [At: PĂSCULESCU, L. P. 177 / Pl: ~e / E: *cure*] (luz) **1** Curgere **2** Mers. **3** Drum.

curetec sn vz *curetic*

curetic sn [At: H IV, 65 / V: ~tec / Pl: ? / E: ns cf *cureac¹*] (Mun) O parte a unei căpițe de fân.

curfan sm vz *curpen*

curfîrștină sf [At: CALENDARIU (1814), 31 / Pl: ~ne / E: ger *Kurfürstin*] (Înv) Soția curfiurștului.

curfiurșt sm [At: LET. II, 64/10 / Pl: ? / E: ger *Kurfürst*] (Înv) Prinț elector în imperiul german.

curgan sn [At: DA / V: ~rhan / Pl: ~e / E: rs *кyрґанъ*] (Reg) Movilă mare de pământ (negru).

curgător, ~oare [At: (a. 1773) URICARIUL IV, 27/7 / Pl: ~i, ~oare / E: *curge* + -tor] **1-4 a** Care curge (4, 10, 22, 17). **5-6 a** Curent (5, 9). **7-8 a**, av (D. vorbire, frază, stil) Fluent.

curge vi [At: COD. VOR. 34/4 / V: (reg) *cura*, (îrg) *cure* / Pzi: *cur*, *curi*, *cură*] / Pzi: 3 *curg*, *curgi*, *curge* Ps: *cursei* Pt: *curs* / E: ml *curro*, ~*rere*] **1** (Înv) A alerga. **2** (Ent; reg; îc) **Cură-în-foc** Fluture-de-lumină. **3** (Pop) A o lua la fugă. **4** (D. lichide, mai ales despre apă) A se mișca în direcția pantei. **5** (D. ploaie) A cădea din abundență. **6** (Pop; îe) **A ~ gărlă** A veni din belșug. **7** (Fam; îe) **Va ~ multă apă pe gărlă** (sau **pe Dunăre**) Va trece mult timp. **8** (Fam; îe) **Dacă nu ~, pică** Chiar dacă câștigul nu este mare, tot te alegi cu ceva. **9** A fi dus de apă Si: *a pluti*. **10** (Pan; fig) A se desfășura. **11** (Pfm) A se decolora. **12** A face să curgă (4). **13** (D. ape curgătoare) A se vărsa în... **14** (D. secreții ale corpului) A se scurge (în afară). **15** (D. sânge) A circula. **16** (D. materii nelichide) A se scurge. **17-18** (D. vase) A lăsa să se scurgă lichidul sau materia pe care le conține (datorită unui orificiu). **19-20** (D. alte obiecte) A se desfășura, a se desprinde de pe ceva (căzând). **21** (Pfm; îe) **A-i ~ peticele**

A fi îmbrăcat în haine zdrențăroase. **22** (Fig; d. păr) A atârna. **23-24** A năvăli, a se îngămădi de peste tot. **25** (D. sunete, vorbe, discursuri etc.) A ieși cu ușurință, fără efort. **26** (D. evenimente) A se desfășura repede, unul după altul. **27** (D. vreme, viață etc.) A trece. **28** (D. prețuri, bani etc.) A circula. **29** (D. termene, dobânzi etc.) A se socoti de la... **30** A rezulta. **31** (D. corpurile cerești) A evolua pe bolta cerului. **32** A-și avea originea Si: *a izvorî*, *a începe*, *a proveni*, (înv) *a obârși*.

curgere sf [At: BIBLIA (1688), 238/1 / V: ~rere / Pl: ~ri / E: *curge*] **1** (Înv) Alergare. **2** Mișcare a unui lichid în direcția pantei. **3** Plutire pe apă. **4** Desfășurare a evenimentelor. **5** Decolorare prin spălare. **6** Vărsare a unui afluent în apa colectoare. **7** Scurgere a unor secreții (în afară). **8** (Spec; îs) ~ *alba* Leucoree. **9** Circulație a sângelui. **10** Scurgere a unor materii nelichide. **11-12** Năvălire, îngămădire de peste tot. **13** Rostire fluentă, fără efort Vz *cursivitate*, *elocvență*, *volubilitate*. **14** Desfășurare (rapidă) a unor evenimente Si: *curs*, *evoluție*, *mers*. **15** (Îoc stare) Schimbare. **16** Trecere (a vieții, a timpului etc.). **17** Evoluție istorică Si: *decurgere*, *desfășurare*, *evoluție*, *mers*. **18** (Pop) Descendență. **19** Circulație a banilor. **20** Socotire a unei scadențe de la... Cf *curge* (29). **21** Rezultare. **22** Evoluție a corpurilor cerești pe boltă Cf *curge* (31).

curhan sn vz *curgan*

curi¹ vr [At: I. CR. IV, 305 / Pzi: ~resc / E: *cur*] (Pop) A umbla pe unde n-are treabă.

curi² vr [At: I. CR. IV, 105 / Pzi: ~resc / E: rs *кyрѣ*] (Mol; rsm) A fuma.

curiac¹ sn vz *curuiac*

curiac sn vz *cureac¹*

curial, ~a a [At: DA / P: ~ri-al / Pl: ~i, ~e / E: lat *curialis*, fr *curial*]

1 Care aparține curiei¹ (6). **2** Specific curiei¹ (6). **3** Care provine de la curie¹ (6). **4** Referitor la curie¹ (6).

curiastră sf vz *colastră*

curiat, ~a a [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: lat *curiatus*] Care este compus din curii¹ (1).

curie¹ sf [At: SBIERA, F. S. 330 / Pl: ~ii / E: lat *curia*] **1-3** (Înv) Fiecare dintre cele treizeci de subdiviziuni ale tribului primitiv la romani (cu localul și/sau personalul). **4** (Înv) Localul senatului roman. **5** (Înv) Senat municipal Si: *consiliu*. **6** Administrație pontificală a bisericii catolice. **7** (Înv) Corp electoral în Imperiul Habsburgic. **8** (Trs; înv) Curtea de casație. **9** (Trs; înv) Conac.

curie² sm [At: DEX² / P: *cū-ri-e* / E: fr *curie*] Unitate de măsură pentru radioactivitate.

curiepunctură sf [At: DEX² / P: ~ri-e~ / Pl: ~ri / E: fr *curiepuncture*] Tratament aplicat în cancer, care constă în introducerea în țesuturi a unor ace cu radiu.

curier, ~a [At: LB / P: ~ri-er / V: (înv) *curueriu*, ~*îir* / Pl: ~i, ~e / E: fr *courier*, ger *Kurier*] **1** smf Persoană (în serviciul unei instituții) însărcinată să ducă la destinație corespondență, mesaje etc. **2** smf (Spec) Factor poștal. **3** smf Ștafetă. **4** sn (Înv) Corespondență care se trimite sau se primește o dată Si: *poșta*. **5** sn Rubrică (într-o publicație periodică) cu caracter informativ.

curierat sn [At: DEX² / P: ~ri-e~ / Pl: ~e / E: *curier* + -at] Activitatea curierului (1).

curieterapie sf [At: DEX² / P: ~ri-e~ / E: fr *curietherapie*] Radioterapie.

curiir sm vz *curier*

curiman sm [At: CDDE / Pl: ~i / E: *curi* (pl *cur*) + -man] (Reg) Om cu curul (1) mare.

curion sm [At: DEX² / P: ~ri-on / Pl: ~i / E: fr *curion*, lat *curio*] (Înv) **1** Șeful unei curii¹ (1) romane. **2** Preot care oficia sacrificiile.

curios, ~oasă [At: (a. 1783) CAT. MAN. II, 343/54 / V: ~oz / P: ~ri-os, ~ri-oi-să / Pl: ~oși, ~oase / E: fr *curieux*, lat *curiosus*, it *curioso*] **1-2** smf, a (Ființă) care manifestă curiozitate (1). **3-5** smf, a, av (Pex) Indiscret. **6-7** smf, a (Ființă sau obiect) care stărnește curiozitatea (1). **8-9** a, av Straniu. **10-11** a, av Surprinzător. **12-13** a, av Original.

curiosa *sn* [At: DN³ / P: ~ri-o~/ E: lat *curiosa*] Termen latinesc care indică texte curioase, rare.

curioz, ~oază *a* *vz* *curios*

curiozita *sf* *vz* *curiozitate*

curiozitate *sf* [At: LB / V: ~ta / P: ~ri-o~/ Pl: ~răți / E: fr *curiosité*, lat *curiositas*] 1 Dorință (amănunțit) ceva nou sau neobișnuit. 2 Manifestare a interesului pentru un lucru deosebit. 3 Indiscreție. 4-5 Caracterul ciudat al unei ființe sau al unui obiect Si: *ciudațenie*, *raritate*, (rar) *bizarerie*. 6 (Ccr; mpl) Lucru interesant, care se întâmplă rar Si: *ciudațenie*, *raritate*, (rar) *bizarerie*.

curioznic, ~a *a* [At: a. 1785] ap. GCR II, 144/13 / Pl: ~ici, ~ice / E: *curioz* + -nic cf rs *кюрионик*] (îrg) Straniu.

curir *sm* *vz* *curier*

curișor *sn* [At: GCR II, 334 / Pl: ~oare / E: *cur* + -ișor] 1-2 (Șhp) Cur (mic, bine conturat) Si: *curuleț* (1-2).

curiță *sf* [At: ALRM II/I 354 / Pl: ~te / E: nct] (Reg) Coșuleț.

curiu *sn* [At: DEX² / V: ~m / P: cu-riu / Pl: ? / E: fr *curium*] Element chimic radioactiv sintetic.

curium *sn* *vz* *curiu*

curla *sf* *vz* *corla*

*curm*¹ *sn* [At: SÂM. IV, 767 / Pl: ~uri / E: ns cf alb *kurm*] (Reg) 1-3 Curmei² (1-3).

*curm*² *sm* *vz* *curmal*

*curma*¹ [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: *curm* / E: pbl *curm*¹ cf alb *kurmue*] 1 *vt* (D. sfori, legături etc.) A strânge tare, încât pătrunde în carne. 2 (Reg) *vt* A tăia un lemn de-a curmezișul. 3-4 *vtr* A (se) rupe. 5 *vtr* (D. oameni) A se apleca de mijloc. 6-7 *vtr* A (se) obosi. 8-9 *vtr* (Fig) A (se) întrerupe brusc. 10-11 *vtr* (Fig) A (se) omorî. 12-13 *vt* (Fig) A încheia (sau a întrerupe) o conversație. 14 *vt* (C. i. părul) A lega strâns. 15-16 *vtr* (Cop „din drum”) A (se) abate din drum. 17 *vt* A traversa. 18-19 *vt* (Îe) A ~ pământul A umbla (sau a se zbate) mult. 20-21 *vtr* A (se) decide (în cele din urmă). 22-23 *vtr* (D. o acțiune judiciară) A (se) stinge.

*curma*² *sf* *vz* *curmală*

curmal *sm* [At: PONTBRIANT, D. / V: *hu*~, *curm* / Pl: ~i / E: dr *curmală*] Arbore exotic din familia palmierilor, cu trunchiul înalt până la 25 m, cu frunze mari, de 2-3 m și cu fructe comestibile Si: (reg) *finic*, *gurmața* (*Phoenix dactylifera*).

curmală *sf* [At: URICARIUL IV, 131/13 / V: *curma*, *hurma*, *hur*~ / Pl: ~le / E: ngr *χουρμας*] Fructul curmalului, comestibil, brun-roșcat, bogat în zahăr, cu gust dulce și plăcut Si: (reg) *finica*.

curmalău *sm* [At: DA / Pl: ~ăi / E: net] (Reg) Namilă.

curman *sn* *vz* *corman*

curmare *sf* [At: (a. 1640) BVI, 109 / Pl: ~mări / E: *curma*] 1 Constricție puternică, astfel încât legăturile să intre în carne Si: *curmănire* (1), *găuire*. 2 (Reg) Tăiere a unui lemn de-a curmezișul Si: *curmat*¹ (1). 3 Retezare. 4 Aplecare de mijloc a unui om. 5 (Fig) Întrerupere bruscă. 6 (Fig) Sinucidere. 7-8 (Fig; spe) Întrerupere (sau încheiere) a unei conversații. 9 (Înv; d. vocale) Elidare. 10 Traversare.

*curmat*¹ *sn* [At: DA / Pl: ~uri / E: *curma*] 1-2 Curmare (2-3)

*curmat*², ~a *a* [At: COD. TIV. 48/25 / Pl: ~ați, ~e / E: *curma*] 1 (D. o parte a corpului încinsă cu o legătură) Strâns prea tare. 2 (D. obiecte) Retezat. 3 (D. un drum) Întrerupt². 4 (D. un munte, un deal etc.) Care prezintă o depresiune transversală. 5 (D. talie) Strânsă puternic (într-un corset). 6 (Pfm; îe) A fi ~ de foame A-i fi foame de foame. 7 (D. bătrâni) Gârbovit². 8 (D. părți ale corpului, mai ales despre brațe) Cutat (de grăsime). 9 (D. stări sau acțiuni) Întrerupt². 10 (D. un acord, proces etc.) Încheiat². 11 *sf* (Orn; reg) Vrabie (*Passer domesticus*).

curma *sf* [At: CANTEMIR, IST. 189/15 / V: ~râma / Pl: ~me / E: *curma*¹] (îrg) Tăis.

curmăni *vi* [At: VÎRCOL, V. / Pzi: ~nesc / E: *curmăni* > *curm*¹ + -un, cf ucr *курмані*] (Reg) 1 A curma¹ (1). 2 (D. sfoară, curea etc.) A lăsa o urmă în piele, acolo unde a fost legată sau ținută.

curmănire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *curmăni*] (Reg) 1 Curmare (1). 2 Lăsare de urme în piele de cureaua prea strânsă.

*curmăni*¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *curmăni*] (Reg) 1 Curmare (1). 2 Curmănire (2).

*curmăni*², ~a *a* [At: DA / Pl: ~iți, ~e / E: *curmăni*] (Reg) Curmat² (1, 8).

curmător, ~oare [At: CONACHI, P. 85 / Pl: ~i, ~oare / E: *curma*¹ + -tor] (Reg) 1 a Gătuitor. 2 a Decisiv. 3 *sn* Ferăstrău de pădure.

curmătură *sf* [At: (a. 1763) URICARIUL XX, 406 / Pl: ~ri / E: *curma* + -tura] (Pop) 1 Secțiune transversală printr-un corp. 2 Depresiune pe culmea unui deal sau a unui munte. 3 Prăpastie între doi munți și două dealuri. 4 Urmă rămasă în piele sau în trunchiul unui copac în locul unde a fost strâns cu o legătură Cf *curma* (1). 5 Durerile nașterii care determină îndoirea de mijloc.

*curmătură*¹ *sf* [At: CHEST. IV, 22/572 / Pl: ~te / E: *curmătură* + -iță] (Reg) 1-2 (Șhp) Trecătoare (îngustă) între doi munți.

curmațel *sm* [At: DA / Pl: ~ei / E: *curmat*¹ + -el] (Reg) 1-2 (Șhp) Vrăbiuță (1-2).

curmea *sf* [At: JAHRESBER. XX, 79 / Pl: ? / E: *curm*¹ + -ea] (Reg) Grindeiul plugului.

*curmei*¹ *i* [At: HERZ.-GHER. M. IV, 251 / E: fo] (Reg) Sunet care imită miorlăitul pisicii în călduri Si: (reg) *curmet*.

*curmei*² *sn* [At: I. IONESCU, C. 153/26 / Pl: ~ee / E: *curm*¹ + -ei] 1-2 Capăt sau bucată scurtă de funie cu care se leagă ceva ori se priponesc vitele Si: (reg) *curm*¹ (1-2), *curmet* (1-2), *gujba*. 3 Funie de calitate proastă (făcută din coajă de tei sau de răchită) Si: *curm*¹ (3). 4 Fiecare dintre frânghiile sau lanțurile cu care se leagă fundul carului Si: (reg) *baiera*, *gânj*, *lamba*, *tinzătoare*. 5 (Reg) Mlădiță care crește din tulpina viței de vie.

curmen *sm* *vz* *curpen*

curmet *sm* [At: BOCEANU, GL. / Pl: ~i / E: *curm*¹ + -et] (Reg) 1-2 Curmei² (1-2).

curmete *sm* [At: MARDARIE, L. 329 / Pl: ~eti / E: *curm*¹ + -ete] (Reg) 1-2 Curmei² (1-2).

curmeziș [At: COD. VOR. 24/6 / V: ~a *sf* / Pl: ~uri *sn* / E: *curma*¹ + -iș] 1-2 *sn* Direcție transversală sau oblică. 3-4 *sn* (Îlav) De-a (sau în) ~ (ul) Transversal sau în diagonală (dar nu drept). 5-8 *a*, *av* (Îloc *lungis*) Care este (transversal sau) oblic (nu drept). 9 *av* (Îlav) În cruciș (sau în lungis) si-n ~ Pretutindeni. 10 *av* (După un adjectiv) Foarte. 11 *sn* Orice obiect care se pune de-a latul pentru a întări o construcție, o cutie, un obiect etc. Cf *întăritoare*, *traversa*. 12 *sn* (Mol) Fiecare dintre cele două bârne care încheie pereții laterali ai casei. 13 *sn* (Mpl) Brațele morii. 14 *sn* Chingă care leagă cele două brațe ale ferăstrăului Si: *punte*, *mijlocas*, *pod*, *razboi*. 15 *sn* Stinghie pusă transversal la fundul vaselor de lemn Si: (reg) *calafat*, *chingă*, *pop*, *punte*, *stâlp*, *ușă*, *zăplat*. 16 *sn* (Mpl) Stinghie de lemn care leagă scândurile fundului carului Si: *speteaza*.

curmezișă [At: CORESI, EV. 519/6 / Pzi: ~sez / E: *curmeziș*] (Reg) 1 *vt* A tăia de-a curmezișul (2) (un drum, un câmp etc.) Si: (reg) *a curmeziși*, *a încurmeziși* (1) Cf *a* (se) *intersecta*, *a* (se) *traversa*. 2-3 *vtr* A (se) contrazice.

curmezișă *sf* *vz* *curmeziș*

curmezișare *sf* [At: TDRG / Pl: ~șări / E: *curmezișă*] (Reg) 1 Traversare a unui câmp, a unui drum etc. Si: *intersectare*, *încurmezișare* (2). 2 Contrazicere.

*curmezișat*¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *curmezișă*] (Reg) 1 Curmezișare (1). 2 Împotrivire.

*curmezișat*², ~a [At: CORESI, EV. 518/37 / Pl: ~ați, ~e / E: *curmezișă*] (Reg) 1 a Așezat de-a curmezișul (1) Si: *încurmezișat*². 2-3 *a*, *av* (Fig; d. vorbe) Potrivnic.

curmeziși [At: TDRG / Pzi: ~șesc / E: *curmeziș*] (Reg) 1 *vt* A curmeziși (1). 2-3 *vtr* A (se) contrazice.

curmezișire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: *curmeziși*] (Reg) 1-2 Curmezișare (1).

*curmezișit*¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *curmeziși*] (Reg) 1-2 Curmezișare (1-2).

*curmezișit*², ~a a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *curmeziși*] 1 Curmezișat² (1). 2 Contrazis².

cornățu sm [At: DA / Pl: ~ăi / E: *cornăței* (pl *cornățel*)] (Reg) Scamă mică și lunguiață, asemănătoare cu sămburele de măsline, care se găsește în lăna oilor Cf *cornățel*.

cornic sn [At: H II, 239 / V: *cornic* / Pl: ~ice / E: bg *кърникъ*] (Dob; Mun; bgm) (Reg) Cotet pentru găini.

cornuț, ~a a vz *cornuț*

cornuț sm vz *cornuț*

curopalat sms [At: DOSOFTEI, V. S. 62/2 / V: (inv) *corop* / E: ngr *κουροπαλάτης*] (Inv) Majordom la curtea bizantină.

curos, ~oasă a [At: DA ms / Pl: ~oși, ~oase / E: *cur* + -os] Care are curul (1) mare.

curpancă sf vz *corpancă*

curpato sm vz *cârpător*

curpân sm vz *curpen*

curpânaș sm vz *curpenaș*

curpână sf vz *curpen*

curpănărie sf [At: DR. XI, 70 / Pl: ~ii / E: *curpen* + -arie] (Csc) Multime de curpeni (2).

curpător sm vz *cârpător*

curpen sm [At: DOSOFTEI, PS. 271 / V: ~pân, ~ă sf, ~pină sf (Pl: ~e, ~i) ~e, ~pin / Pl: ~i / E: ns cf alb *kurpen*] 1 Mlădiță lungă a viței de vie sau a altei plante agățătoare, care se încolățește sau se agată de alte plante, de araci etc. 2 Tulpină a unor plante târătoare (cum este dovleacul). 3 (Pex) Ramură tânără și flexibilă. 4 (Ie) A se urca în ~i A se urca cu dificultate, cu schimbări multe de direcție, așa cum face curpenul de viță. 5 (Mol) Sfeșnic cu 12 brațe unde se pun lumânările înaintea catapetesmei. 6 (Mun) Numărul nouă în jocul de copii „pietricelele”. 7 (Bot; ic) ~de-pădure (sau alb, negru) Arbust cu tulpina subțire, agățătoare și ramificată, cu frunze compuse, cu flori mari, violetă sau albe, în panicule Si: *curpenița* (2) (*Clematis vitalba*). 8 (Bot; ic) ~de-munte Plantă din familia ranunculacee Si: *curpenița* (1) (*Clematis alpina*). 9 (Bot; Trs; sic) ~scurt Clocotei (*Clematis integrifolia*). 10 (Bot; ic) ~de-pădure Luminoasă (*Clematis recta*). 11 (Bot; ic) ~alb Caprifoi (*Lonicera caprifolium*). 12 (Bot; ic) ~alb, ~de-munte Caprifoi (*Lonicera xylosteum*). 13 (Bot; ic) ~tătăresc Plantă din familia caprifoliacee (*Lonicera tartarica*). 14 (Bot; ic) ~înă-de-pădure Lăcrămioare (*Convallaria majalis*). 15 (Bot; sis) ~alb sau negru Viță sălbatică (*Vitis sylvestris*). 16 (Bot; ic) ~alb Muștar (*Sinapis alba*). 17 (Reg; if ~a) Varietate de oi provenite din încrucișarea țurcanei cu țigaia.

curpenar sn [At: DR. XI, 67 / V: (reg) ~iu / Pl: ~e / E: *curpen* + -ar] (Csc) Curpeniște.

curpenariu sn vz *curpenar*

curpenaș sm [At: BORZA, D. / Pl: ~i / E: *curpen* + -aș] (Reg) 1-2 (Șhp) Curpen (7) (mic, fragil).

curpenă sf vz *curpen*

curpene sm vz *curpen*

curpenet sf [At: DR. XI, 70 / Pl: ~uri / E: *curpen* + -et] Curpănărie.

curpeni vr [At: DDRF / Pzi: ~nescl / E: *curpen*] (Îvr) A se cățăra (ca un curpen) Si: a încurpeni.

curpenire sf [At: DDRF / Pl: ~ri / E: *curpeni*] Cățărare.

curpeniș sn [At: GIUGLEA - VÂLSAN R. S. 80 / Pl: ~uri / V: ~piniș / E: *curpen* + -iș] Hățîș (de curpeni).

curpeniște sf [At: DR. II, 67 / Pl: ~ti / E: *curpen* + -iște] Curpănărie.

curpeni¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *curpeni*] Cățărare.

curpeni², ~a a [At: MDA ms / Pl: ~iți, ~e / E: *curpeni*] Care se cățăără.

curpeniță sf [At: PANȚU, PL.² / Pl: ~te / E: *curpen* + -iță] (Bot; reg) 1-2 Curpen (7-8). 3 Piciorul-cocoșului (*Ranunculus acris*).

curpenos, ~oasă a [At: DDRF / Pl: ~oși, ~oase / E: *curpen* + -os] Cățărător (ca un curpen).

curpină sm vz *curpen*

curpiniș sf vz *curpeniș*

curriculum vitae sn [At: DN³ / Pl: ? / E: lat *curriculum vitae*] Biografie scurtă cuprinzând toate indicațiile privitoare la starea civilă, la situația etc. unui candidat.

curs¹ sn [At: CORESI, EV. 380 / Pl: ~uri / E: ml *cursor*, -um] 1-2 (Inv) Mers (repede). 3 (Inv) Alergare. 4 Mișcare a unei ape în direcția pantei. 5 (Pex) Albie. 6 (Șis ~ul apei) Linia pe unde apa curge mai repede. 7-9 Scurgere de (lacrimi), puroi, (sânge). 10 (Inv; fig) Cronică. 11 Mișcare reală sau aparentă a corpurilor cerești. 12 (Fig) Interval de timp. 13 (Îlav) În ~ul În timpul cât durează ceva. 14 (Îlav) În ~ de În timp de. 15 (Ie) A da ~unei cereri A rezolva o cerere. 16 Valoare în bani, la un moment dat, a unei hârtii de valoare în raport cu altă hârtie de valoare. 17 (Îs) ~ul acțiunilor Prețul la care se vând și se cumpără acțiunile la un moment dat. 18 (Îs) ~ul bursei Prețul la care este cotată, la un moment dat, la bursă, o hârtie de valoare, o monedă (străină) etc. 19 Putere de circulație a unei monede.

curs² sn [At: (a. 1804) IORGA, S. D. XII, 152 / Pl: ~uri / E: fr *cours*] 1 Desfășurare. 2 Urmare. 3 Evoluție a unui proces (mai ales a unei boli). 4 Expunere a unor informații de către un profesor în fața studenților etc. 5 Ciclu de lecții sau de prelegeri. 6 Oră sau ore de program destinate acestor prelegeri. 7 (Îs) ~ seral Curs² (6) care se predă seara. 8 (Îs) ~ inferior Clasele V-VIII ale unui liceu (în perioada interbelică). 9 (Îs) ~ superior Clasele IX-XII ale unui liceu. 10 Curs² (5) multiplicat în volum, folosit ca manual. 11 (Îs) ~ de calificare profesională Școală profesională de scurtă durată.

curs³ sn vz *cursă²*

curs⁴, ~a [At: PSALT. 334 / Pl: ? / E: *curge*] 1 sn (Inv; is) Înainte-~ul Premergător. 2 a (Ban; ics) *Curs-acie-d'aia* Ca urmare.

curs⁵, ~a a [At: MINEIUL (1776), 173 / Pl: ~rși, ~e / E: *curge*] Scurs. *cursa* vi [At: TDRG / Pzi: ~sez / E: *curs¹*] (Rar) A merge repede.

cur sant, ~a smf [At: SCÂNTEIA, 1947, nr. 740 / Pl: ~nți, ~e / E: *curs²* + -ant] Persoană care urmează un curs² (5) special de scurtă durată Si: *cursist*.

cur sar sm [At: LM / V: (inv) ~iu / Pl: ~i / E: *cursă¹* + -ar] (Inv) 1-2 Bărbat care face (sau vinde) curse¹ (1).

cur saru sm vz *cur sar*

cursă¹ sf [At: PSALT. SCH. 13 / Pl: ~se / E: ns cf alb *kurthē*] 1 Dispozitiv de diferite forme pentru prinderea animalelor sălbatic. 2 Primejdie. 3 (Fig) Uneltire. 4-6 Mijloc (viclean) de a atrage, a seduce, a prinde pe cineva. 7 (Ie) A întinde (sau a pune) cui va o ~ A ademini pe cineva spre a-l pune în dificultate. 8 (Îac) A pune pe cineva la încercare. 9 (Ie) A cădea (sau a se prinde, a da) în ~ A intra într-o mare încercătură.

cursă² sf [At: NEGRUZZI, S. I, 329 / V: *curs* / Pl: ~se / E: fr *course*] 1 Distanță parcursă regulat de un vehicul de transport în comun pe același itinerar și conform unui orar stabilit. 2 (Pex) Vehicul care parcurge o cursă² (1). 3 Plată pentru o cursă² (1). 4 Distanță parcursă de o piesă între punctele extreme la o mișcare rectilinie alternativă. 5 (Fam) Alergătură. 6 Întrecere sportivă care constă în parcurgerea rapidă a unei distanțe, pe un traseu dinainte stabilit (pe jos, călare, cu un vehicul etc.). 7 (Îs) ~sa înarmărilor Efort intens de militarizare a unor state în perioada Războiului rece. 8 (D. prețuri) Creștere grăbită (și artificială).

cursă³ sf [At: GHICA, S. 33 / Pl: ~se / E: ngr *κούρσων*] (Inv) Pastilă aromatică importată din Orient, întrebuințată pentru a parfuma camerele.

cursător, ~oare a [At: DOSOFTEI, V. S. 101 / Pl: ~i, ~oare / E: *curs⁴* + -tor] (Inv) Curgere (2).

cursier sm [At: (a. 1814) URICARIUL I, 205 / Pl: ~i / P: ~si-er / E: fr *coursier*] (Frî) 1 Armăsar. 2 Cal de curse² (6).

cursist, ~a smf [At: CONTEMPORANUL IV, 82 / Pl: ~iști, ~e / E: *curs²* + -ist] (Iuz) Cursant.

cursiv, ~a [At: ODOBESCU, S. I, 459 / Pl: ~i, ~e / E: fr *cursif*] 1-2 a (D. scriere sau vorbire) Curgător. 3 a (D. caracterelor de tipar) Care imită scrisul de mână, aplecat spre dreapta Si: *italic*. 4-5 sn, a (Text) tipărit cu caractere de tipar cursive (3) Si: *italic*.

curșivitate sf [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr 120, 14 / Pl: ~tăți / E: *curșiv* + -itate] 1-3 Caracterul fluent al scrierii, al vorbirii, al formării ideilor. 4 Aspectul cursiv (3) al unui text scris sau tipărit.

curșoare sf [At: DOSOFTEI, V. S. 176 / Pl: ~ori / E: *curș*⁴ + -oare] (Înv) 1 Curgere. 2 Curent. 3 Flux. 4 Fortă.

*curșor*¹ sn [At: CADE / Pl: ~oare / E: fr *curseur*, lat *cursor*] Dispozitiv mic (de metal) care alunecă de-a lungul unei rigle sau al unei tije gradate ori care se învârtă în jurul unei piese circulare gradate, permițând citirea gradațiilor.

*curșor*² sm [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 187 / Pl: ~i / E: lat *cursor*] (Ltr) Conducător de car.

curșunoi sn [At: DA / Pl: ~oale / E: nct] (Reg) Umflătură ce apare, uneori, la pâine în timpul coacerii.

curșură sf [At: BIBLIA (1688), 81/2 / Pl: ~ri / E: ml *curșura*] (Îrg) 1 Curgere a apei. 2 Secreții ale unor organe ale corpului (uman) Si: *curgere*, *curș*¹, *curșoare*, *secreție*. 3 (Ban) Diaree. 4 Bucată de pâine Vz *curș*, *codru*, *colțuc*. 5 (Fig) Durată.

curșuri smp [At: ARH. FOLK. IV, 221 / V: *corș* / E: nct] (Reg) Curți. *curșuroaie* sf [At: DA ms / Pl: ? / E: nct] (Reg) Margine a acoperișului de grajd.

curșuș sn [At: (a. 1820) IORGA, S. D. XII, 208 / Pl: ~uri / E: lat *curșus*] (Trs; Înv) *Curș*² (7).

curt, ~ă [At: ANON. CAR. / Pl: ? / E: mg *kurta*] (Mgm) 1-4 smf, a (Animal, pasăre) cu coada scurtă. 5 sm Urs.

curta vt [At: POLIZU / Pzi: ~tez / E: *curte*] A fi plin de amabilitate pentru a câștiga simpatia, favoarea sau dragostea cuiva Si: (Înv) *curtarisi*, *curteni*.

curtagiu sn vz *curtaj*

curtaj sn [At: ȘTEFĂNESCU, C. 10 / V: (Înv) ~agiu / Pl: ~e / E: fr *courtage*] (Iuz) 1 Ocupația curtierului. 2 Remunerație acordată curtierului la încheierea unei tranzacții.

curtare sf [At: DA ms / Pl: ~tări / E: *curta*] 1-3 Încercare de a câștiga favoarea, simpatia sau dragostea cuiva Vz *curte* (31).

curtarisi vt [At: DA ms / Pzi: ~sesc / E: *curte* + -isi] (Înv) A curta. *curtarisire* sf [At: DA ms / Pl: ~ri / E: *curtarisi*] (Înv) 1-3 Curtare (1-3).

*curta*¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: *curta*] 1-3 Curtare (1-3).

*curta*², ~ă a [At: UNIVERSUL, 21 I 1934, 2 / Pl: ~ați, ~e / E: *curta*] Căruia i se face curte (31) Si: *curtenit*.

curte sf [At: CORESI, EV. 107 / Pl: ~rți / E: ml **curtis*, fr *cour*] 1-2 Spațiu împrejmuit în jurul unei clădiri, al unei gospodării etc. 3 (Îla) *De* ~ Care trăiește pe lângă casa omului Si: *domestic*. 4 (Înv) Locuința de la țară a moșierului. 5 Palatul de reședință al unui suveran. 6 Totalitatea persoanelor cu funcții înalte la palatul unui suveran. 7-9 (Îs) ~ *de casatie* Instanță juridică supremă, care judecă recursurile aproape numai din punctul de vedere al forme, cu drept de casare (cu localul și/sau personalul aferent). 10-12 (Îs) ~ *supremă* Instanță superioară care judecă recursurile atât în fond, cât și în formă (cu sediul și/sau personalul aferent). 13-15 (Îs) ~ *de apel* A doua instanță unde se judecă recursurile făcute contra sentințelor primei instanțe (cu sediul și/sau personalul aferent). 16-18 (Îs) ~ *de conturi* Instanță judiciară însărcinată cu controlul cheltuielilor publice (cu sediul și/sau personalul aferent). 19-21 (Îs) ~ *cu juri* Instanță de judecată în care verdictul este dat de jurați (cu localul și/sau personalul aferent). 22-24 (Îs) ~ *de fond* A doua judecată a recursului contra deciziei primei judecăți (cu localul și/sau personalul). 25-27 (Îs) ~ *militară* Instanță militară în timp de război (cu localul și/sau personalul). 28-30 (Îs) ~ *constituțională* Organ superior de justiție care supraveghează aplicarea constituției în stat (cu localul și/sau personalul). 31 Omagiu măgulitor adus unei femei în semn de afecțiune, spre a-i câștiga favoarea, simpatia, dragostea Si: *curtenire*.

curtealare sf [At: T. PAPAĞAGI, M. 187 / Pl: ? / E: *cortel*] (Mar) Găzduire.

curtean, ~ă [At: VARLAAM, C. 378 / Pl: ~eni, ~ene / E: *curte* + -ean] 1-2 smf Persoană care (îndeplinea o anumită slujbă la curtea (5) unui

monarh sau care) făcea parte din suita unui suveran Cf *curteancă* (1-2). 3 sm Soldat care depindea de o curte domnească.

curteancă sf [At: ISPIRESCU, U. 12 / Pl: ~ence / E: *curtean* + -că] 1-2 Curteană (1-2).

curtenesc, ~ească a [At: (a. 1679) IORGA, S. D. VI, 90 / V: ~tin~ / Pl: ~ești / E: *curtean* + -esc] 1-2 Care provine de la curte (5) sau de la curtean (1-2). 3-4 Care aparține curții (5) sau curtenilor (1-2). 5-6 Referitor la curte (5) sau la curteni (1-2). 7-8 Specific curții (5) sau curtenilor (1-2).

curteneste av [At: LB / E: *curtean* + -este] 1-2 În felul curtenilor (1-2).

curtenet, ~eață a [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~i, ~e / E: *curtean* + -ei] (Îrg) 1 Iscusit. 2 Politicos. 3 Obraznic.

curteni vt [At: DOSOFTEI, V. S. 44/2 / V: (Îvr) *corș* / Pzi: ~nesc / E: *curtean*] (Înv) 1 A aduce pe cineva în serviciul unei curți (5) (făcându-l curtean 1-2). 2 A susține cauza cuiva (în fața unui șef). 3 A curta. 4 A face o vizită cuiva, în semn de prețuire.

curtenie sf [At: DOSOFTEI, V. S. 115 / Pl: ~ii / E: *curtean* + -ie] 1 Curtoazie. 2 (Înv) Funcție la curte (5). 3 (Înv) Maniere de la curte (5).

curtenire sf [At: ȘINCAI, HR. II, 17 / V: (Înv) *corș* / Pl: ~ri / E: *curteni*] Curte (31).

curtenit, ~ă a [At: NEGRUZZI, S. I 73 / Pl: ~iți, ~e / E: *curteni*] (Înv; md. femei) Curtat².

curtenitor, ~oare a, av [At: EMINESCU, N. 29 / V: *corș* / Pl: ~i, ~oare / E: *curteni* + -tor] 1-2 Politicos.

curtezan sm [At: BELDIMAN, N. P. II, 6 / V: (Înv) ~tîz~, (pop) ~nt, ~nț / Pl: ~i / E: fr *courtisan*] 1 Persoană care face curte (31) unei femei. 2 Bărbat neserios. 3-4 (Înv) Curtean (1-2) (lingușitor).

curtezană sf [At: NEGRUZZI, S. I, 323 / V: (Înv) ~tîz~, ~ntă / Pl: ~ne / E: fr *courtisane*] 1 Femeie de moravuri ușoare, care trăia la curtea unui suveran sau a unui nobil. 2 Femeie cu conduită imorală. 3 Prostituată.

curtezan sm vz *curtezan*

curtezanță sf vz *curtezană*

curtezanț sm vz *curtezan*

curțicea sf [At: BÎRLEA, B. I, 36 / Pl: ~cele / E: *curte* + -icea] 1-2 Curtică (1-2).

curțică sf [At: CARAGIALE, S. 44 / Pl: ~cele / E: *curte* + -icică] 1-2 (Șhp) Curte (1-2) (mică) Si: *curțicea* (1-2), *curțisoara* (1-2).

curțier sm [At: ȘTEFĂNESCU, C. 48 / P: ~ti-er / Pl: ~i / E: fr *courtier*] (Cmț; iuz) Agent însărcinat cu vânzarea sau cumpărarea de mărfuri, încheierea unor contracte, operațiuni de bursă etc Cf *comis-voiajor*, *intermediar*, *mijlocitor*.

curtîme sf vz *scurtîme*

curtînă sf [At: ODOBESCU, O. III, 591 / Pl: ~ne / E: fr *courtine*] 1 (Mil) Zid care unește flancurile a două bastioane. 2 Fiecare dintre părțile pavilionului care înconjură un blazon regal.

curtînesc, ~ească a vz *curtenesc*

curțisare sf [At: MARDARIE, L. 117 / Pl: nct / E: *curte* + -isare] (Înv) Sălășluire.

curțisoară sf [At: COSTINESCU / Pl: ~re / E: *curte* + -isoară] 1-2 Curtică (1-2). 3 Palat sau conac mic, reședință de vară a unui moșier.

curțiza vt [At: V. HANEȘ, T. O. 114 / Pzi: ~zez / E: fr *courtiser*] (Frr) A curta.

curțizan, ~ă smf vz *curtezan*

curtoazie sf [At: GHICA, A. 637 / V: ~tua~ / Pl: ~ii / E: fr *courtoisie*] (Frm) 1 Politețe (exagerată). 2 Etichetă.

curtoazie sf vz *curtoazie*

curtușes sm [At: DOMBROWSKI, P. 414 / Pl: ~i / E: nct] (Orn; reg) Pântăruș (*Trogodytes*).

curuelnic sn vz *curelnic*

curuer sm vz *curier*

curugiu sm [At: M. COSTIN, ap. DA / Pl: ~gii / E: tc *korugy*] (Tci) 1 Soldat turc cu serviciul militar îndeplinit Si: *veteran*. 2 Invalid scutit de a merge pe front, însărcinat cu alte misiuni Si: *apt necombatant*.

*curui*¹ *sm* *vz. coroi*¹

*curui*² *vi* [At: DA / Pzi: *curui* / E: net] (Reg) A curge.

*curui*³ *v* *vz. croi*

curuia *sn* [At: CHEST. II, 432/44 / V: ~ri~ / Pl: ? / E: net] (Reg) Cotet pentru păsări Si: *curelnic, pătuiaș*.

curuia *sf* *vz. croiala*

curuieriu *sm* *vz. curier*

curuitor *sm* *vz. croitor*

curul, ~a *a* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 44 / Pl: ~i, ~e / E: lat *curulis*] (Inv) 1 (Îs) *Edil* ~ Magistrat din vechea Romă, care se ocupa cu construcțiile *Vz. primar*. 2 (Îs) *Magistratura* ~a Funcția edililor curuli (1). 3 (Îs) *Scaun* ~ Scaun de fildeș pe care aveau privilegiul de a se așeza consului și înalții magistrați romani.

curula *sf* [At: PAMFILE, A. R. 189 / Pl: ~le / E: net] (Bot; reg) Cartof (*Solanum tuberosum*).

curuluc *sm* [At: ȘIO, ap. DA / E: tc *kuruluc*] (Dob; tcm) Mod de uscarea a tutunului pe șire întinse și suspendate.

curumpene *sm* *vz. crumpen*

curuna *v* *vz. cununa*

curună *sf* *vz. cununa*

curund, ~a *av* *vz. curând*

curunda *v* *vz. curânda*

curunie *sf* *vz. cununie*

curuniță *sf* *vz. cununiță*

curunzel *av* [At: ANON. CAR. / E: *curund* + -el] (Îrg) (Foarte) curând. *curuș* *sm* [At: NECULCE, ap. TDRG / V: *curuș* / Pl: ~i / E: mg *kuruc*] (Îrg) 1 Ostaș răsculat din oastea lui Gheorghe Doja. 2 (Pex) Rebel revoltat contra stăpânirii maghiare Cf *lobont*.

curufime *sf* [At: ȘINCAI, HR. III, 176/37 / E: *curuș* + -ime] (Îrg; csc) 1 Armată, ceată de curuși (2). 2 Totalitatea curușilor (2).

curvuleasă *sf* [At: ȘEZ. I, 76 / Pl: ~ese / E: ct *curvâ* + *aleasă*] (În poezia populară) Curvă de lux, frumoasă și pricepută Si: *curvuleasă*.

curvantă *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 239/2 / Pl: ~te / E: ngr *χορρεβαντίς*] (Grî) Preoteasă a zeiței Cybela Cf *bacanta*.

curvar *sm*, *a* [At: CORESI, EV. 11/7 / Pl: ~i / E: *curvâ* + -ar] (Pop) 1-2 (În morala creștină) (Bărbat) care are relații sexuale în afara unei căsătorii oficiale de biserică Si: *curvaret* (1-2). 3-4 Afemeiat. 5-6 (Pex) (Bărbat) foarte potent.

curvarnic, ~a *a* [At: CORESI, EV. 65/3 / Pl: ~ici, ~ice / E: *curvar* + -nic] (Pop) 1 Desfrânat. 2 Cuvă (2).

curvasală *sn* [At: ALEXI, W. / Pl: ~uri / E: *curvăsări* + -lăc] (Pop) 1-5 Curvie (1-5).

curvas *sm* [At: LEX. MARS. 243 / Pl: ~i / E: mg *kurvas*] (Pop) Curvar (3).

curvâ [At: COD. VOR. 121/14 / E: vsi *күрвѣ*] (Pop) 1-2 *sf*, *a* (În morala creștină) (Femeie) care întreține relații sexuale în afara unei căsătorii oficiale de biserică Si: *curvareata* (3-4) Cf *curvar* (1-2). 3-4 *sf*, *a* Prostituată. 5-6 *sf*, *a* Adulteră. 7-8 *sf*, *a* Curtezană (2). 9 *sf* Termen injurios (adresat și bărbaților). 10 *sf* (Fig) Om cu două fețe Si: *cutră*. 11-12 *sf*, *a* (Pan; d. bărbați) Homosexual. 13 *sf* (În morala țărănească) Femeie care destramă o familie prin întreținerea de relații sexuale cu bărbatul căsătorit, prin intrigi, seducere etc. 14 *sf* (Reg; fcs) ~va-n-târg Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. 15 *sf* (Orn; reg) Pescar de mare (*Larus leucocephalus*). 16-17 *sf*, *a* (Pex; d. obiecte de genul feminin) Ticăloasă. 18 *a* (Reg; fcs) Fasole ~ve Soi de fasole cu boabe jumătate roșii și jumătate albe.

curvâresc, ~ească *a* [At: DA / Pl: ~ești / E: *curvar* + -esc] (Pop) 1 Specific curvarului (3). 2 Referitor la curvar (3). 3 Care aparține curvarului (3).

curvâret, ~eață [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / Pl: ~i, ~e / E: *curvar* + -et] (Pop) 1-2 *sm*, *am* Curvar (1-2). 3-4 *sf*, *af* Cuvă (1-2).

curvâri *vi* [At: HERZ. - GHER., M. IV, 252 / Pzi: ~resc / E: *curvar*] 1-5 A curvi (1-5).

curvârie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 109/1 / Pl: ~ii / E: *curvâri* + -ie] (Pop) 1 Viață depravată Si: *curvăsărie*, *curvie*, *desfrânare*, *prostituție*. 2 (Ccr) Bordel.

curvârit *sn* [At: URECHE, ap. LET. I, 206/5 / E: *curvâri*] (Pop) Curvie. *curvâros*, ~oasă *a* [At: HERZ. - GHER., M. IV, 252 / Pl: ~oși, ~oase / E: *curvar* + -os] (Pop) Curvar (4).

curvâsăresc, ~ească *a* [At: POLIZU / Pl: ~ești / E: *curvăsărie* + -esc] (Pop) Curvesc (1).

curvâsărește *av* [At: POLIZU / E: *curvăsărie* + -este] (Pop) Ca o curvă (1).

curvăsări *vi* [At: COSTINESCU / Pzi: ~resc / E: *curvăsărie*] (Pop) 1-5 A curvi (1-5).

curvăsărie *sf* [At: MINEIUL (1776), 179/2 / Pl: ~ii / E: ctm *carvasara* + *curvie*] (Pop) 1-5 Curvie (1-5).

curvăsărire *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~ri / E: *curvăsări*] (Pop) 1-5 Curvie (1-5).

curvăsărit *sn* [At: PONTBRIANT, D. / E: *curvăsări*] (Pop) 1-5 Curvie (1-5).

curvesc, ~ească *a* [At: ANON. CAR. / Pl: ~ești / E: *curvâ* + -esc] (Pop) 1 Specific curvei (1) Si: *curvâsăresc*. 2 Înselător.

curvește *av* [At: CORESI, EV. 25/10 / E: *curvâ* + -este] (Pop) Ca o curvă (1).

curvet *sn* [At: DA / E: *curvâ* + -et] (Pop; csc) 1 Multime de curve (1). 2 Loc, clădire etc. cu (mai) multe curve.

curvi *vi* [At: COD. VOR. 118/13 / Pzi: ~vesc / E: *curvâ*] (Pop) 1 (În morala creștină) A avea relații sexuale în afara unei căsătorii oficiale de biserică Si: *a curvâri* (1), *a curvăsări* (1), *a păcatui*. 2 A trăi în concubinaj Si: *a curvâri* (2), *a curvăsări* (2), *a păcatui*. 3 A comite un adulter Si: *a curvâri* (3), *a curvăsări* (3), *a înșela*, *a păcatui*, *a se spurca*. 4 A se prostitua Si: *a curvâri* (4), *a curvăsări* (4). 5 A trăi în desfău Si: *a curvâri* (5), *a curvăsări* (5), *a păcatui*.

curvie *sf* [At: COD. VOR. 31/12 / Pl: ~ii / E: *curvâ* + -ie] (Pop) 1 Raport sexual între două persoane necăsătorite Si: *curvâreală*, *curvăsărie*, *curvișag*, *curvușag* (1). 2 (Pre) Concubinaj. 3 Adulter. 4 Prostituție. 5 Trai în desfău.

curvime *sf* [At: POLIZU / Pl: ~mi / E: *curvâ* + -ime] (Pop) 1 Curvet (1). 2 Viață de curvă (1).

curvișag *sn* *vz. curvușag*

curvișană *sf* *vz. curviștină*

curvișină *sf* *vz. curviștină*

curviștină *sf* [At: STANCU, D. 196 / V: ~și~, ~șana, ~voș~ / Pl: ~ne / E: *curvâ* + -istina] (Pop) 1-2 (Șdp) Cuvă (1) (urâtă, murdară, nepricepută etc.).

curvoi *sm* [At: MĂNDRESCU, L. P. 161 / Pl: ~ / E: *curvâ* + -oi] (Pop) 1-2 (Pop; șdp) Curvar (3).

curvoștină *sf* *vz. curviștină*

curvuleasă *sf* [At: ȘEZ. I, 287 / Pl: ~ese / E: *curvâ* + -uleasă] (Pop) Curvaleasă.

curvulice [At: ANTIPA, P. / Pl: ~ici / E: *curvâ* + -ulice] (Pop) 1-2 *sf* (Șhp) Cuvă (1) (mică și frumoasă) Si: *curvulișca* (1-2), *curvuliță* (1-2). 3 *sf* (Dep) Cuvă (9). 4 *a* Cam curvă (2). 5 *sf* (Orn) Pescar-de-mare (*Larus leucocephalus*).

curvulișcă *sf* [At: ALEXICI, L. P. 140 / Pl: ~ște / E: *curvâ* + -ulișca] (Pop) 1-2 Curvulice (1-2).

curvuliță *sf* [At: SBIERA, P. 278 / Pl: ~te / E: *curvâ* + -uliță] (Pop) 1-2 Curvulice (1-2).

curvușag *sn* [At: DA / V: ~viș~ / Pl: ~uri / E: mg *kurvasag*] (Pop) 1-5 Curvie (1-5).

cusac *sm* *vz. cosac*

cusător, ~oare *smf* [At: CANTEMIR, IST. 252 / V: *cos*~, (reg) ~sut~ / Pl: ~i, ~ / E: *coase* + -tor] (Mai ales la feminin) 1 Persoană care coase. 2 Croitor. 3 Rufăreasă. 4 Brodăreasă.

cusătorea sf [At: MAT. FOLK. 300 / Pl: ~ele / E: *cusător* + -ea] 1-2 Cusătură (1, 4).

cusătoreasă sf [At: POLIZU / V: *cos~*, ~*sut~* / Pl: ~ese / E: *cusător* + -easă] 1-4 Cusătoare (1-4).

cusătorie sf [At: H II, 168 / V: ~*sut~* / Pl: ~ii / E: *cusător* + -ie] 1-4 Meșteșugul cusătorului (1-4). 5 Locul unde se fac cusături (1) Si: *croitorie*.

cusătorița sf [At: HERZ. - GHER., M. IV, 252 / Pl: ~te / E: *cusător* + -ița] 1-4 Cusătoare (1-4).

cusătură sf [At: DOSOFTEI, V. S. 13/1 / V: (înv) *cos~*, ~*sut~*, *cosut~*, ~*st~* / Pl: ~ri / E: *cusut* + -ură] 1 Cusut (1). 2 Felul (specific) de a coase. 3 Modelul unei cusături (1) sau al unei broderii. 4 Locul sau materialul unde se coase Si: *cusot* (3). 5 Așa cu care se coase. 6 Cusut (2). 7 Lucrul, obiectul cusut. 8 Broderie. 9 (Fig; reg) Trăsătură (ascunsă) a firii oamenilor Cf *aluat*, *material*, *pastă*. 10 (înv) Împunsătură.

cusciînță sf vz *conștiință*

cuschiug sn vz *coșciug*

cuscrai sms [At: H IV, 90 / E: nct] (Reg; ics) *De-a ~ul* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

cuscră sf [At: PRAV. MOLD. 120 / Pl: ~re / E: ns cf *cuscră*] 1-2 (Grad de rudenie între) mama unuia dintre soți în raport cu părinții celuilalt soț Si: (înv) *cuscrie* (5). 3-4 (Îs) ~*ra mică* (Grad de rudenie între) mama miresei în raport cu mama mirelui. 5 (Reg) Fiecare din cele două copile care, când se apropie ridicarea zestre de pe ladă, sunt suite, cu câte o năframă în mână, și așezate lângă ladă Cf *drușcă*, *vatașița*, *vornicița*.

cuscrenie sf [At: NEGRUZZI, S. I 281 / Pl: ~ii / E: *cuscră* + -enie] 1 (Îvp) Cuscrie (1). 2 (Fam) Legătură îndepărtată (sau îndoielnică) de rudenie.

cuscret sn [At: VICIU, GL. / Pl: ~uri / E: *cuscră* + -et] (înv; fam; esc) 1 Rude (îndepărtate) ale unui înalt funcționar, care trăiesc din bunăvoința acestuia. 2 Funcționari mărunți. 3 Subalterni.

cuscri vr [At: CALENDARIU (1814), 59/25 / Pzi: ~*resc* / E: *cuscră*] (înv) A se încuscri.

cuscrie sf [At: PALIA (1581), 137/17 / Pl: ~ii / E: *cuscră* + -ie] 1 Înrudire prin alianță între părinții a doi soți Si: (îvp) *cuscrenie* (1). 2 (Îe) A se lega cu ~, (înv) a tocmi ~, a lega ~ (cu cineva) A încuviința căsătoria dintre fiul (fiica) său (sa) și fiica (fiul) cuiva. 3 (Îe) A fi în ~ cu (rar, către) cineva A se încuscri. 4 (înv; fig) Înrudire. 5 (înv; cer) Cuscră (1).

cuscrior sm [At: DA / P: ~*cri-or* / Pl: ~i / E: *cuscră* + -ior] (Bot; reg) Plămânărică (*Plumaria moitona mollissima*).

cuscrire sf [At: P. MAIOR, IST. 194/24 / Pl: ~ri / E: *cuscri*] 1 (Îrg) Încuscrire. 2 (înv; fig) Înrudire.

cuscrișoară sf [At: MARIAN, NU. 65 / Pl: ~re / E: *cuscră* + -ișoară] 1-2 Cuscră (3-4) mică. 3-4 (Reg; șhp) Cuscră (1) (dragă) Si: (reg) *cuscrița* (1-2), *cusculiță* (1-2).

cuscrișor sm [At: MARIAN, NU. 65 / Pl: ~i / E: *cuscră* + -ișor] 1-2 (Șhp) Cuscră (1) (drag) Si: (reg) *cusculiță* (1-2). 3 Cuscră (4). 4 (Bot; reg) Mierea-ursului (*Pulmonaria angustifolia*). 5 (Bot; reg) Mierea-ursului (*Pulmonaria montana* ssp *melissima*). 6 Mierea-ursului (*Pulmonaria officinalis*). 7 Mierea-ursului (*Pulmonaria rubra*).

cuscriță sf [At: MARIAN, NU. / Pl: ~te / E: *cuscră* + -ița] 1-2 (Reg; șhp) Cuscrișoară (1-2). 3-4 (Reg; șhp) Cuscrișoară (3-4).

cuscrum sm [At: PRAV. MOLD. 120/21 / Pl: ~ri / E: ml *consoc(e)rum*] 1-2 (Grad de rudenie între) tatăl unuia dintre soți în raport cu părinții celuilalt soț. 3 (Lpl) Părinții unuia dintre soți în raport cu părinții celuilalt soț. 4 (Îs) ~ *mure* Socru mare. 5 (Îs) ~ *mic* Socru mic. 6 (Reg; imp) Frații mirelui în raport cu părinții miresei și cu frații și surorile acesteia. 7 (Pex) Rudă prin alianță Si: (pop) *cumătru*. 8 (Reg) Tânăr care însoțește mireasa din partea mirelui Si: (înv) *chemător*. (reg) *terfăr*, *vătaf*, *vornicel*. 9 (Trs; pex) Nuntaș. 10 (Trs; îe) A se duce în ~ri A se duce la nuntă (sau cu nuntașii). 11 (Reg) Peșitor la față. 12 (Îvr) Complice. 13 (Bot; reg) Mierea-ursului (*Pulmonaria officinalis*).

cusculiță sm [At: JIPESCU, ap. HEM 2039 / Pl: ~i / E: *cuscră* + -uleț] (Reg; șhp) 1-2 Socru mic. 3-4 Naș de cununie.

cusculița sf [At: JIPESCU, O. 131 / Pl: ~te / E: *cuscră* + -ulița] 1-2 (Reg) Cuscrișoară (1-2). 3-4 (Reg; șhp) Cuscrișoară (3-4).

cuscutacee sf [At: DN³ / P: ~*ce-e* / E: fr *cuscutacées*] 1 (Lpl) Familie de plante parazite având ca tip *cuscuta*. 2 Plantă din familia *cuscutacee* (1).

cuscută sf [At: BĂRCIANU / Pl: ~te / E: fr *cuscuta*] (Bot; reg) Torțel (*Cuscuta epitymum*).

cusitor sn vz *cositor*¹

cusitoriu sn vz *cositor*¹

cusnița sf vz *cușnița*¹

cusoi sn vz *cosoi*

cusotor sn vz *cositor*¹

cuspidă sf [At: DN³ / Pl: ~de / E: fr *cuspid*] 1 Formație anatomică terminată printr-un vârf ascuțit. 2 (Bot) Ghimpe.

cust sms [At: VARLAAM, C. 277/2 / E: *custa*] (Îrg) 1 Viață. 2 Trai. *custa*¹ [At: (a. 1579) IORGA D. B. 3 / V: *cos~*, *cușta*, *gu~* / Pzi: *cust* / E: ml *consto*, ~*are* cf *consta*, *costa*] 1 vi (Îrg) A trăi. 2 vi (Îrg) A exista. 3 vi (Îrg) A dăinui. 4 vi (Ltf) A consta. 5 vt (Îrg; subiectul e Dumnezeu) A ține în viață.

*custa*² vz *costa*

custare sf [At: ȘINCAI, HR. III 285/8 / Pl: ~*ări* / E: *custa*¹] (Îrg) 1 Viață. 2 Trai.

custat, ~a a [At: P. MAIOR, IST. 26/22 / Pl: ~*ati*, ~*e* / E: *custa*] (Îrg) Trăit.

custător, ~oare a vz *costător*

custod sm vz *custode*

custode sm [At: MARDARIE, L. 10 / V: (înv) ~*od*, ~*diu* / Pl: ~*ozi* / E: fr *custode*, lat *custos*, ~*odis*] 1 (luz) Paznic. 2 Persoană însărcinată cu paza și cu păstrarea unor bunuri (mobile) la muzeu, la bibliotecă etc. 3 (Jur) Persoană însărcinată cu paza unui obiect pus sub sechestru. 4 Cuvânt sau silabă însemnată pe ultima pagină a fiecărei coli sau pe fiecare pagină, în partea dreaptă, sub ultimul rând, și repetată la începutul paginii următoare, pentru a arăta ordinea colilor și a paginilor manuscriselor Si: *custos*.

custodi vr [At: ARISTIA, PLUT. / Pzi: ~*desc* / E: *custode*] 1-2 (înv) A (se) păzi (cu o custodie 1).

custodia vr [At: DA / Pzi: ~*diez* / E: *custode*] (înv) 1-2 Custodi (1-2).

custodie sf [At: VARLAAM, C. 126/2 / A: (înv) ~*od* / Pl: ~*ii* / E: lat *custodia*] 1 (înv) Corp de gardă (format din o sută de oameni) Si: (înv) *steag*, *strață*. 2 (înv) Paznic. 3 (Jur) Pază, păstrare (și administrare) a unui obiect (pus sub sechestru) Si: (ivr) *custozie*.

custodiu sm vz *custode*

custor sn vz *cositor*¹

custoră sf vz *custură*¹

custori v vz *cositori*

custorire sf vz *cositorire*

custos sms [At: BV I 23 / E: lat *custos*] (Ltr) Custode (4).

custozie sf [At: SBIERA, F. S. 299 / Pl: ~*ii* / E: *custodi* + -ie] (Nob) Custodie (3).

custura vr [At: COMAN, GL. / Pzi: nct / E: *custura*] (Reg) A bate (tare) pe cineva.

*custură*¹ sf [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / V: (reg) ~*re*, ~*tora*, (prin apropiere de *cusătură*) ~*sut~* / Pl: ~*ri*, (rar) ~*re* / E: nct] 1-2 (Pop) (Lamă sau) tăiș de cuțit. 3 (înv) Placă de metal. 4 (Pop; spc) Fierul coasei. 5 (Reg) Ferăstrău pentru scânduri. 6 (Pop; pex) Pânza ferăstrăului de la joagăr. 7 (Pop) Cuțit rudimentar (fără plăsele). 8 (Pop; pgn) Cuțit. 9 (Pop) Briceag. 10 (Pop) Tăiș de cuțit foarte ruginit. 11 (Pop) Cuțit care nu taie bine Si: (reg) *bleau*², *cioarsă*. 12 (Pop; pex) Dală. 13 (Pop; pex) Parte a plugului prin care acesta se strânge. 14 (Pop) Fierul lat de la plug. 15 (Pop; pan) Unealtă cu care se curăță, se căpăcesc și se scot fagurii din stup. 16 (Reg; spc) Cuțit cu care se taie capetele cercurilor la butoi. 17 (Pop; spc) Cuțit de cizmărie. 18 (Reg; pan) Creastă de munte stâncoasă, zimțată, specifică epocii glaciare. 19 (Ban; pex; ssp) Persoană înclinată spre furt.

*custură*² *sf* *vz* *cusătura*

custurar *sm* [At: REV. CRIT. III, 121 / Pl: ~i / E: *custură* + -*ur*] (Reg) Borfaș.

custure *sf* *vz* *custura*

custurice *sf* [At: MARIAN, D. 55 / Pl: ~ici / E: *custură* + -*ice*] (Reg) Cuțit mic cu un singur tăiș.

custuroi *sn* [At: CHEST. II, 122/294 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Loc gol în peretele caselor de lemn de la țară, destinat cuptorului de pâine.

custuros, ~*oasă* *a* [At: CIAUȘANU, V. 156 / Pl: ~oși, ~oase / E: *custura* + -*os*] (Reg; d. oameni) 1 Costeliv. 2 Firav.

cusur *sn* [At: (a. 1782) IORGA, S. D. XII, 104 / Pl: ~uri / E: tc *kusur*] 1 (Înv) Lipsă din ceva. 2 (Înv) Rămășiță. 3 (Înv; spe) Rest (dintr-o sumă de bani datorată). 4 (Înv; d. o sumă de bani; îla) Rămășiță ~ în restanță. 5 (Înv; d. o sumă de bani datorată; îla) Fără ~ Integral. 6-7 (Fig; îlv) Desăvârșit. 8 (Fig) Imperfecțiune. 9 (Fig) Defect. 10 (Fig) Slăbiciune. 11 (Fig) Viciu. 12 (Înv; fig) Vină. 13 (Înv; ie) A nu face ~ A face neapărat ceva.

cusurae *sf* *vz* *cursuroaie*

cusuraș *sn* *vz* *cosoraș*

cusură *sf* [At: CHEST. II, 113/386 / Pl: nct / E: nct] (Reg) 1 Cosoroabă. 2 Buiandrug.

*cusurău*¹ *sn* [At: CABA, SĂL., ap. DA / Pl: ~raie / E: *cosor* + -*ai*] (Reg) Cuțit (mare) de tâlhar.

*cusurău*² *sn* *vz* *cosărău*

cusurce *sf* *vz* *cursuroaie*

cusurgioaică *sf*, *a* [At: DA ms / Pl: ~ice / E: *cusurgiu* + -*oaică*] (Fam) 1-2 (Femeie) cusurgie (1-4).

cusurgiu, ~*ie* *smf*, *a* [At: PAS, L. 192 / Pl: ~gii / E: *cusur* + -*giu*] (Fam) 1-2 (Persoană) înclinată să găsească cusururi (9-11) la orice. 3-4 (Persoană) care are chef de ceartă.

*cusur*¹ *sn* [At: CREANGĂ, A. 62 / V: (reg) *cos*~ / Pl: ~uri / E: *coase*] 1 Fixare a părților unui articol vestimentar sau a unui petic, a unui nasture etc, trecând prin ele un fir de ață cu ajutorul unui ac Si: *coasere* (1), *cusătura* (1). 2 Operație de prindere prin coasere a unor țesături sau bucăți de piele Si: *coasere* (2), *cusătura* (6). 3 (Reg; ccr) Cusătură (6). 4-5 (Pan) Asamblare prin sudare sau prin nituire a materialelor metalice. 6 (Îs) Mașină de ~ Mașină folosită pentru coaserea confecțiilor, a încălțămintei etc.

*cusur*², ~*ă* *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 28 / Pl: ~uți, ~e / E: *coase*] 1 (D. obiecte de îmbrăcăminte) Fixat cu un fir de ață cu ajutorul acului. 2 (Îlav) ~ cu ată albă Cu falsitate vizibilă. 3 Brodat. 4 (Reg) Fixat în cuie. 5 (Reg) Foarte răcit.

*cusutor*¹ *sn* *vz* *cositor*

*cusutor*², ~*oare* *smf* *vz* *cusător*

cusutoreasă *sf* *vz* *cusătoreasă*

cusutorie *sf* *vz* *cusătorie*

cusutoriu *sn* *vz* *cositor*¹

cusutură *sf* *vz* *cusătura*

*cuș*¹ *i* [At: T. PAPAHAĞI, ap. DA / E: nct] Strigăt cu care se alungă câinele Si: *cuș-chi*, *marș*, *ni*.

*cuș*² *i* [At: DA ms / E: ns cf ger *kusch*] Exclamație prin care se liniștesc vitele la muls Cf *ceas*.

cușac *sn* [At: (a. 1791) ap. ȘIO / Pl: ~uri / E: tc *kuşak*, bg *кышак*, *kuşak*] 1 Piesă de lemn cu secțiune pătrată sau dreptunghiulară, folosită în construcții. 2 (Înv) Riglă.

cușală *sn* [At: (a. 1693) ap. ȘIO / Pl: ~uri / E: *cușac* + -*ălă*] 1 Multime de cușacuri. 2 Stînghie folosită pentru corăbii.

cușar *sf* *vz* *cușer*

cușăi *v* *vz* *cușei*

cușban *sn* *vz* *gujban*

cușbă *v* *vz* *cujbă*

cușcăi *sn* [At: DA / V: (reg) ~*e* *sf* / Pl: ? / E: ns cf *cușcă*] 1 Instalație simplă (ca un jgheab) pentru scoaterea lemnului de foc din pădurile de

munte. 2 (Reg) Săniuță de lemn pe care se coboară lemnele de foc (după ce au fost fasonate) din pădurile de munte.

cușcaie *sf* *vz* *cușcai*

cușcă *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. I A 9/23 / V: *cru*~ / Pl: ~*ști* / E: ucr *кучка*] 1-2 Adăpost mic, în formă de căsuță sau de cutie, cu sau fără gratii, în care se adăpostesc sau se capturează animale, păsări etc. 3 Cort, chioșc sau frunzar în care mănâncă evreii la sărbătoarea Sukoth. 4 Un fel de grătar de nuiele în care se bate porumbul Si: *coteț*, *leasă*, *leșoi*. 5 (Pan; fig) Casă mică, strâmtă Si: *coliba*. 6 (Pan; fig) Încăpere strâmtă. 7 Încăpere mică, sub nivelul scenei, rezervată sufleurului în timpul spectacolului.

cuș-chi *i* [At: DA / V: ~*ti-chi*, *cuști*, *cuș* / E: mg *kuss ki*, ger *kusch-düch*] (Mgm) Marș!

cușchebap *sn* [At: URECHE, ap. TDRG / Pl: ~uri / E: tc *kuş-kebaby*] (Trî) Chebap.

cușchie *sf* [At: I. CR. XII, 44 / Pl: ~ii / E: nct] (Reg) Par care servește drept părghie.

cușchiricos, ~*oasă* *a* [At: COMAN, GL. / Pl: ~oși, ~oase / E: nct] (Reg; d. oameni) Senzual.

cușchița *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. I, A 9 / Pl: ~*te* / E: *cușcă* + -*ita*] 1-2 (Șhp) Cușculiță (1-2).

cușciucă *sf* [At: BORZA, D. / Pl: ? / E: nct] (Reg) Plantă din familia cucutacee (*Cuscuta epilinum*) Si: (reg) *inița*.

cușciuga *vr* [At: CHEST. II, 388/64 / Pzi: 3 ~*uga* / E: ns cf *cuștiuba*] (Reg; d. varul sau tencuiala de pe pereți) A se coșcovi.

cușculie *sf* [At: CHEST. II, 298/263 / A: nct / Pl: ~ii / E: *cușcă*] (Reg; plb) Odaie mică.

cușculiță *sf* [At: DA ms / Pl: ~*te* / E: *cușcă* + -*uliță*] 1-2 Cușcă (mică) Si: *cușchița* (1-2).

cușcuș *snv* [At: ȘIO / E: tc *kuş-kuş* cf fr *couscous*] (Înv) 1 Pastă făinoasă în bobite pentru supă, ca garnitură la carne etc. 2 (Bot; îc) ~*roșu* Ciupercă din familia amanitacee (*Amanita rubescens*).

cușcut *sn* [At: H VII, 172 / E: nct] (Reg) Fel de mâncare nedefinit mai îndeaproape Cf *cuscus*.

cușdeea *vrîm* [At: FRÂNCU – CANDREA, M. 51 / Pzi: 3 *cușede* / E: *cu*- + *sedea*] (Reg) A se cuveni.

cușei *vîi* [At: ȚIPLEA, P. P. / V: ~*șăi* / Pzi: ~*esc* / E: ucr *куши*] (Ucm) A bea puțin.

cușer, ~*ă* *a* [At: ALECSANDRI, T. 1537 / V: ~*șar*, *coșar*, *cușe* / E: eh *käscher*] 1 (D. mâncăruri și băuturi; în practica religiei mozaice; îoc *trif*) Pregătit după ritual. 2 (Rar) Curat. 3 (Fam) Lefier. 4 (Fam; fig) Foarte bun.

cușercuță *sf* *vz* *coșărcuță*

cușeta *sf* [At: DEX² / Pl: ~*te* / E: fr *couchette*] 1 Pat pentru o persoană amenajat, special, în cabinele vagoanelor de dormit sau de pe vapor. 2 (Pex) Cabină în care se află unul sau mai multe paturi.

cușinie *sf* [At: GRAIUL II, 12 / E: nct] (Reg) Fundul căruței.

cușla *sf* [At: CIAUȘANU, V. / Pl: ~*le* / E: nct] (Reg) Cușcă.

cușlui *vîi* [At: COMAN, GL. / Pzi: ~*esc* / E: *cușlă*] 1-2 (Reg) A căuta cu atenție (în cușlă) hrană sau obiecte folositoare Si: (reg) *a coteli*.

cușman [At: MAT. FOLK. 193 / Pl: ~*e* / E: *cușmă* + -*an*] (Reg) Căciulă mare.

cușmar *sm* [At: TDRG / Pl: ~*i* / E: *cușmă* + -*ar*] (Reg) Căciular.

cușmă *sf* [At: ANON. CAR. / V: (reg) *cujmă*, *cucima*, *cugima* / Pl: ~*me* / E: vs! *кшума*] 1 (Reg) Căciulă de blană (de miel). 2 (Reg; îs) ~*cu urechi* Căciulă fără vârf, cu două prelungiri laterale care acoperă urechile (și se leagă sub bărbie). 3 (Reg; îe) A avea casa sub ~ A fi foarte sărac. 4 (Reg; îe) A umbla (sau a se ruga) cu ~*ma-n mână* A se umili. 5 (Reg; îe) A-i ieși cuiva părul prin ~ A fi foarte sărac. 6 (Nob; îs) ~*frigiană* Bonetă frigiană. 7 (Înv; îs) ~*de noapte* Tichie. 8 (Reg) Pătură groasă de lână. 9 (Reg; spe) Pătură groasă de lână, terminată printr-o glugă (care se încheie sub bărbie) și pe care o poartă mai ales păstorii peste alte haine, ca să-i apere de ploaie. 10 (Reg; spe) Țesătură groasă de canură sau de păr de

capră în care se învelesc copiii mici peste scutece. **11** (Bot; șis) ~ma șarpelui Bureți de pădure nedefiniți mai îndeaproape Cf *pălaria șarpelui*. **12** (Reg) Ciocanul care ține ițele și brâgla la războiul de țesut.

cușmelie sf vz *coșmelie*

cușmete sm [At: VÎRCOL, V. / V: *cujm~* / Pl: ~*eți* / E: ns cf tc *kusmet*] **1-2** (Olt) Bucată (de pâine sau de mămăligă) Si: (reg) *bucatura, calup, codru, șucap*.

cușmuliță sf [At: DA ms / Pl: ~*te* / E: *cușmă* + *-uliță*] **1-2** (Reg; șhp) Cușmă (mică) Si: *cușmută* (**1-2**).

cușmută sf [At: MARIAN, NA. 407 / V: *cujm~* / Pl: ~*te* / E: *cușmă* + *-uta*] (Reg; șhp) **1-2** Cușmuliță (**1-2**). **3** (Reg) Cușmă (**1**) mică, pentru copii. **4** (Bot; Buc; șis) ~ *brumărie* Steluță (*Erigeon acer*).

cușniță sf [At: GORJAN, H. II, 166 / V: (reg) *cujn~*, *gujn*, *cuzn~* / Pl: ~*te* / E: bg *кушна*] (Reg) **1** Vatră (de piatră) pe care lucrează fierarul sau potcovarul și pe care își așază uneltele de lucru. **2** (Pex) Fierărie. **3** Topitoare de fier. **4** Fabrică de cuie. **5** Foc mare. **6** (Îla) *Ca la* ~ Murdar. **7** Unealtă a dulgherului sau a rotarului Si: (reg) *cobăla, cornița, scaun de înșipiat*.

*cușniță*² sf *coșnița*

cușta v vz *custa*

cuști i vz *cuș-chi*

cuști-chi i vz *cuș-chi*

cuștiința sf vz *conștiința*

cuștierea sf vz *coșterea*

cuștiuba vr [At: VICIU, GL. / Pzi: nct / E: nct] (Reg; d. pâine) A se coji.

cuștiubeț sn [At: CHEST. II, 194/367 / Pl: ~*e* / E: nct] (Reg) Firidă.

cuștiuli vi vz *cuștiuli*

cuștiuleț sn [At: VAIDA / V: (înv) ~*iu* / E: *cuștiuli* + *-et*] (Trs; mgm) **1** Gustare. **2** (Ccr) Mâncare sau băutură destinată a fi gustată pentru precizarea gustului Si: (reg) *gustare*.

cuștiulețiu sn vz *cuștiuleț*

cuștiuli vi [At: CABA, SĂL. 96 / V: *coștoli*, ~*tiuli*, ~*lui* / Pzi: ~*lesc* / E: mg *kostolni*] (Trs; mgm) A gusta.

cuștiului v vz *cuștiuli*

cușug sn [At: ALRM II/h 296 / Pl: ? / E: nct] (Mol) **1** Corță². **2** Coșciug.

*cut*¹ sn [At: (a. 1695) IORGA, S. D. VI, 143 / V: *cot* / Pl: ~*uri* / E: ucr *кyт*] (Buc; Mol) **1** Mahala. **2** Cătuș.

*cut*² sm [At: DR. V, 180 / Pl: (nob) *cuți* / E: bg *кутъ*] Cal șchiop.

cută [At: I. P. VOITEȘTI, ap. DA / Pzi: ~*tez* / E: *cută*] **1** vr A încreți un material textil, a plia, a drapa. **2** vr (D. scoarța pământului) A suferi o cutare² (**2**). **3** vr (D. piele, mai ales d. cea de pe obraz) A se rida. **4** vr (Pex; d. oameni) A îmbătrâni.

cutanat, ~*ă* a [At: PARHON, B. 177 / V: ~*neu*, ~*nce* / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: fr *cutané*] **1** Referitor la piele. **2** Care provine de la piele. **3** Care aparține pielii. **4** Specific pielii. **5** (D. tratamente medicale) Care se aplică pe piele. **6** (Îs) *Țesut* ~ Dermă.

cutaneic, ~*ă* a [At: DEX-S / P: ~*ne-ic* / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: *cutaneu* + *-ic*] **1-4** Cutanat (**1-4**).

cutaneu, ~*ee* a vz *cutanat*

*cutare*¹ [At: VARLAAM, C. 368 b / E: ml *eccu-talis*] **1-2** *pnh*, *anh* (Numele unei persoane) care nu este de dorit sau nu este necesar să fie cunoscută Si: *cutarete* (**1-2**). **3** *pnh* (Repetat) Unul ... altul, acesta ... acela.

*cutare*² sf [At: SĂM. VI, 72 / Pl: ~*ări* / E: *cuta*] **1** Încrețire. **2** Proces de îndoire a straturilor și de formare a cutelor sub acțiunea mișcărilor scoarței terestre. **3** Zbârcire. **4** (Pex) Îmbătrânire.

cutarete *pnh*, *anh* [At: VAIDA / V: ~*rite*, ~*arte* / E: *cutare*¹ + *-ete*] **1-2** Cutare¹ (**1-2**).

cutarite *pnh* vz *cutarete*

cutarte *pnh* vz *cutarete*

cutat, ~*ă* a [At: GRECESCU, FL. 130 / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: *cuta*] **1** Încreți. **2** (D. straturile de pământ) Îndoit sub acțiunea forțelor tectonice. **3** (D. piele) Zbârcit. **4** (D. oameni; pex) Îmbătrânit.

cută sf [At: DA / Pl: ~*te* / E: bg *кyта*] **1** Îndoitoră (adâncă) într-un obiect de îmbrăcăminte Si: *cret*², *fald*, *încrețitura*, *pliu*. **2** Urmă, dungă rămasă pe o țesătură, pe o hârtie etc, în locul unde au fost îndoite. **3** Încrețitură a scoarței pământului sub acțiunea forțelor tectonice. **4** Rid.

cutăi vt [At: DA / Pzi: nct / E: mg *kutaini*] (Reg) **1** A cotrobăi (prin oale). **2** A curăța.

cutărica *pnh* [At: TDRG / E: *cutare*¹ + *-ica*] **1-2** (Șhp) Cutărită (**1-2**).

cutărită *pnh* [At: TEODORESCU, P. P. 390 / E: *cutare*¹ + *-ită*] **1-2** (Șhp) Cutare¹ (**1**).

cutcubete sm vz *curcubeta*

cutcudat i vz *cotcodac*

cutcudăci v vz *cotcodăci*

cutcudăi vi [At: STĂNCESCU, B. 286 / Pzi: ~*esc* / E: nct] (Reg) Cotcodăci.

cutcudeta vi [At: CIAUȘANU, GL. / Pzi: ~*tez* / E: *cutcudat*] (Reg) A cotcodăci (**1**).

cutcudetațură sf [At: GR. S. VI, 156 / Pl: ~*ri* / E: *cutcudeta* + *-tură*] Cotcodăceală.

cutcui vi [At: H I, 22 / Pzi: ~*esc* / E: fo] (Reg; d. curcă) A scoate sunete caracteristice speciei Si: *a bolborosi*.

cutcura vi [At: H XVII, 425 / Pzi: ~*rez* / E: nct] (Reg) A cotcodăci (**1**).

cutcurechi sm vz *cucurigu*

cutcureși vi [At: H V 274 / Pzi: ~*șesc* / E: nct] A cotcodăci (**1**).

cutcureza v vz *cotcorezi*

cutcurezare sf vz *cotcorezire*

cutcurica v vz *cucuriga*

cutcurig sm vz *cucurig*

cutcuriga v vz *cucuriga*

cutcurigi v vz *cucuriga*

cutcurigu i vz *cucurigu*

cutcurigui vi [At: DA / Pzi: *cutcurigui* / E: *cutcurigu*] A cucuriga.

*cutel*¹ av [At: BELDIMAN, N. P. II 86 / E: nct] Câte.

*cutel*² sf [At: DOSOFTEI, PS. 173 / V: ~*tie* / Pl: ~*cuți* / E: ml *cos*, *cotis*] **1** Piatră de gresie folosită pentru ascuțit uneltele tăioase Si: *acer*. **2** Miezul apăsător și cleios, având forma unei dungi, din pâinea necoaptă bine Si: *clisa*, *slănină*. **3** Albie naturală pe coasta unui deal Cf *canal*, *șant*, *udului*.

*cutel*³ sf [At: PAMFILE, J. II 327 / Pl: nct / E: nct] (Pop) Parte a cimpoului făcută din soc și introdusă în carabă.

*cutel*⁴ sf [At: I. CR. V, 152 / Pl: net / E: nct] (Buc) Tutun de pipă din frunze întregi.

cuter sn [At: DA ms / S: (3) *cutter* / P și: *catar* / Pl: ~*e* / E: eg, fr *cutter*] **1** Ambarcație mică, construită din lemn, acționată mecanic sau cu pânze, cu un singur catarg și cu bompres, având formă alungită pentru a se deplasa rapid, folosită în sport sau pentru pescuit. **2** Mașină de tocat, folosită la fabricarea mezelurilor. **3** Cuțit special pentru tăiat hârtie Si: *cuțit* (**10**).

cuterizare sf [At: DEX² / Pl: ~*zări* / E: *Cuter*] Sistem de clasare și de depozitare a cărților în biblioteci după criteriul clasificării zecimale, iar în cadrul acesteia, în ordinea alfabetică a autorilor și a titlurilor pentru cărți anonime.

cutez sn [At: DA ms / Pl: ? / E: drr *cuteza*] (Nob) Cutezanță.

cuteza vii [At: COD. VOR. 49/7 / Pzi: *cutez* / E: lp *cottizare*] **1** (Îoc a se teme) A îndrăzni. **2** A se încumeta. **3** A înfrunta.

cutezanța sf [At: (a. 1776) URICARIUL I, 180 / Pl: ~*te* / E: *cuteza* + *-anță*] **1** Îndrăzneală. **2** Încumetare. **3** Înfruntare.

cutezare sf [At: COD. VOR. 81/1 / Pl: ~*zări* / E: *cuteza*] **1-3** Cutezanță (**1-3**).

cutezat, ~*ă* a [At: DOSOFTEI, V. S. 95/1 / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: *cuteza*] **1** a (D. oameni) Îndrăzneț. **2-3** a, av (D. fapte) Curajos.

cutezător, ~*oare* smf, a [At: NEGRUZZI, S. I 21 / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: *cuteza* + *-tor*] **1-6** (Persoană) care cutează (**1-3**).

cuti i vz *coti*¹

cuticular, ~a a [At: DN³ / Pl: ~i, ~e / E: fr *cuticulaire*] 1 Care aparține cuticulei (1). 2 Specific cuticulei (1). 3 Referitor la cuticulă (1). 4 Care provine de la cuticulă (1).

cuticulă sf [At: DEX² / Pl: ~le / E: fr *cuticule*, lat *cuticula*] 1 Strat subțire și rezistent care acoperă și protejează suprafața unei celule epiteliale. 2 Partea superficială, chitinoasă, a tegumentului la artropode, servind drept schelet extern. 3 Strat ceros la suprafața fructelor, a frunzelor și a tulpinilor tinere.

cutie¹ sf [At: (a. 1799), ap. ȘIO / Pl: ~ii / E: tc *kuty*, ngr *χούφι*] 1 Obiect de lemn, de carton, de metal etc. în formă de cub, de paralelipiped etc., gol în interior, în care se păstrează sau se protejează diverse lucruri. 2 (Ilav) **Scos ca din** ~ Foarte îngrijit îmbrăcat sau prezentat. 3 (La jocul „capra”; îe) **Capul la** ~ Fereste-ți capul, proptindu-l în piept. 4 (Fig; îae) Fii prudent! 5 (Îs) ~ de scrisori (sau *poștală*) Cutie specială, plasată pe stradă de către organele poștale, în care expeditorii introduc scrisorile. 6 (Îs) Cutie particulară în care factorii poștali depun corespondența adusă la domiciliu. 7 Aparat, dispozitiv, organ etc. care are forma unei cutii (1). 8 (Îs) ~ de rezonanță Lădița ce se adaugă diapazonului pentru a întări sunetul. 9 (Îs) ~ de viteze Dispozitiv special, cu trepte de viteză, care permite ușurarea sarcinii motorului. 10 (Îs) ~ *craniană* Cavități osoase în care se află creierul Si: *craniiu*, *teastă*. 11 (Spc) Sertar. 12 (Înv) Casă² (1) de bani Si: *casetă* (1). 13 (Îs) ~ia *milelor* (rar de *milostenie*) Casetă în care se strângeau milosteniile pentru săraci. 14 (Îe) A **umbla cu** ~ia A cerși. 15 (Spc) Coșul teascului. 16 Cutia presei de ulei. 17 ~*cartoteca* Cutie în care se țin fișele de bibliotecă. 18 Ladă în care pune hingherul câinii prinși. 19 (Înv; îe) A **umbla cu** ~a A cerși pentru biserici. 20 (Îe; d. copii părașiți) A **fi de la** ~ A proveni de la orfelinat. 21 (Complinit prin „de copii”, „de prunci” sau „de creștere”) Leagăn de copii.

cutie² sf [At: ALRM II/I h 224 / Pl: ~ii / E: nct] (Reg) Colivă.

cutie³ sf vz *cute²*
cutie⁴ sf vz *cutnie*

cutier sm [At: POLIZU / P: ~ti-er / Pl: ~i / E: *cutie* + -(i)er] 1 (Înv) Perceptor. 2 (luz) Vânător ambulant de măruntșuri Si: *cercelar*, *mămular*, *tolbaș*. 3 Casier.

cutină sf [At: ENC. AGR. / Pl: ~ne / E: fr *cutine*] Substanță impermeabilă secretată de cuticula (3) vegetalelor.

cutinizare sf [At: DN³ / Pl: ~zări / E: fr *cutinisation*] Impregnare a țesuturilor vegetale cu cutină.

cutioară sf [At: ODOBESCU, S. III, 24/7 / P: ~ti-oa~ / Pl: ~re / E: *cutie* + -oară] 1-2 Cutiță (1-2).

cutiori sn vz *cuptor*

cutireacție sf [At: DEX² / P: ~re-ac~ / Pl: ~ii / E: fr *cutiréaction*] Test care constă în provocarea unei reacții cutanate inflamatorii, utilizat pentru diagnosticarea diferitelor boli.

cutiță sf [At: BARONZI, L. 94/ Pl: ~te / E: cf ucr *кїтї*] (Pes) Gura lesei de pescuit Si: *coș* Cf *coteț*.

cutiu i vz *coti¹*

cutiugă sf vz *cotigă*

cutiută sf [At: NEGRUZZI, O. I, 208 / P: ~ti-u~ / Pl: ~te / E: *cutie* + -ută] 1-2 (Șhp) Cutie (1) (mică) Si: *cutioară* (1-2).

cutne sf vz *cutnie*

cutni sf vz *cutnie*

cutnie sf [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I 201 / V: (înv) ~ni, ~ne, *cutie* / Pl: ~ii / E: tc *kutni*] (Înv) 1 Țesătură din mătase și bumbac. 2 (Lpl) Feluri de cutnie (1).

cutorțel sm vz *torțel*

cutră sf [At: ISPIRESCU, ap. CADE / Pl: ~re / E: bg *кѹтра*, ngr *χούτρα*] (Pfm) 1 Codoasă. 2 Persoană fățarnică și rea Cf *lichea*, *secătura*.

cutrămura v vz *cutremura*

cutreier sn [At: EMINESCU, P. 251 / P: ~tre-ier / V: (reg) ~rier / E: dr *cutreiera*] (Rar) Cutreierare.

cutreiera [At: DOSOFTEI, V. S. 61/1 / V: (reg) ~ri~, (rar) ~riira / Pzi: *cutreier* / E: ml *contribulo*, -are cf a *treiera*] 1-2 vt A colinda (în lung și în lat). 3 vt (Pex) A hoinări. 4 vt A frecventa. 5 vt (Nob) A se perinda. 6 vr (Rar) A se strecura. 7 vt A străbate.

cutreierare sf [At: DA / Pl: ~rări / E: *cutreiera*] 1 Colindare. 2 Frecventare. 3 Perindare.

cutreiera¹ sn [At: RUSSO, S. 102 / E: *cutreiera*] 1 Colindare. 2 Frecventare. 3 Perindare.

cutreiera², ~a a [At: SADOVEANU, M. 107 / Pl: ~ați, ~e / E: *cutreiera*] 1 Colindat. 2 Frecventat.

cutreierător, ~oare [At: DA / Pl: ~i, ~e / E: *cutreiera* + (a)tor] 1-2 smf, a (Persoană) care cutreieră (1). 3 sm (Sst) Aventurier.

cutreierătură sf [At: DOSOFTEI, V. S. 61/1 / Pl: ~uri / E: *cutreiera* + -tură] 1-3 Cutreierare (1-3).

cutremur [At: PSALT. 3/5 / Pl: ~e, (înv) ~uri, ~i sm / E: dr *cutremura*] 1 Zguduitură. 2 (Șis) ~ de pământ Mișcare puternică și bruscă, verticală, orizontală sau de torsiune a scoarței pământului, provocată de dislocări subterane, de erupții vulcanice etc. Si: *seism*, (înv) *cutremurare* (4), (pop) *cutremurată* (4), *cutremuratură* (4). 3 (Fig) Înfiorare. 4 (Fig) Groază. 5 (Fig) Panică.

cutremura vtr [At: PSALT. I 14/4 / V: ~tram~, ~trim~ / Pzi: *cutremur* / E: ml **cutremule*, -are cf *tremura*, *cutremur*] 1-2 A tremura sau a face să tremure, să se zguduie. 3-4 A (se) înfiora. 5-6 (Pex) A (se) îngrozi. 7-8 (D. pământ) A (se) zgudui din cauza unui cutremur (2).

cutremurare sf [At: MARDARIE, L. / Pl: ~rări / E: *cutremura*] 1 Zguduitură. 2 Înfiorare. 3 Groază. 4 (Înv) Cutremur (2). 5 Panică.

cutremurată sn [At: MARDARIE, L., ap. DA / Pl: (nob) ~uri / E: *cutremura*] 1-4 Cutremurare (1-4).

cutremurată, ~a a [At: CORESI, EV. 282/3 / Pl: ~ați, ~e / E: *cutremura*] 1 Zgduit. 2 Înfiorat. 3 Însălmântat. 4 (D. pământ) Zgduit din cauza unui cutremur (2).

cutremurător, ~oare a, av [At: BARCIANU / Pl: ~i, ~oare / E: *cutremura* + -(a)tor] 1-2 Înfiorător. 3-4 Groaznic.

cutremurătură sf [At: DA / Pl: (nob) ~ri / E: *cutremura* + -(a)tura] 1-4 Cutremurare (1-4).

cutrier sn vz *cutreier*

cutriera v vz *cutreiera*

cutrierătură sf vz *cutreierătură*

cutriira v vz *cutreiera*

cutrimura v vz *cutremura*

cutropi v vz *cotropi*

cutrubau sn [At: ALRM II/I h 399 / Pl: ~aie / E: nct] (Reg) Coton.

cutrubătură sf vz *codobatura*

cutrui vi [At: PAȘCA, GL. / Pzi: ~iesc / E: cf *cutra*] (Reg) A umbla din loc în loc cu scopul de a face rău Cf. *cutra* (2).

cutrui v vz *cutrului*.

cutrului vii [At: BUGNARIU, N., ap. DA / V: ~li / Pzi: ~iesc / E: mg *kotornei* cf *cotrobai*, *cotârli*, *cutruzui*] (Reg) A cotrobăi.

cutrupi v vz *cotropi*

cutrupiș sn [At: DR. IV, 472 / Pl: ~uri / E: *cutrupi* + -iș] (Reg) Acoperiș al casei.

cutruță sf vz *cotruță*.

cutruzui vii [At: ȘEZ. XVIII, 197 / Pzi: ~iesc / E: mg *kotorázni*] (Mgm; Trs; Mol) A cotrobăi.

cutubă sf [At: DA ms / Pl: nct / E: nct] (Reg) Acoperământul unei trăsurii, al unui car etc. Si: *coviltir*.

cutulă sf [At: H V, 104 / Pl: ~le / E: nct cf *cotumba*, *cotulba*] (Reg) Unealtă de fierărie nedefinită mai îndepărate.

cutuliță sf [At: H IV, 71 / Pl: ~te / E: *cută* + -uliță] (Șhp) 1-2 Cută (mică).

cutumă sf [At: DEX² / Pl: ~me / E: fr *coutume*] 1 Normă de drept consfințită printr-o practică îndelungată Si: (liv) *consuetudine*, *obicei*. 2 Obieciul pământului.

cutumiar, ~a a [At: CURENTUL, 24 noiembrie 1930, ap. DA / P: ~mi-ar / Pl: ~i, ~e / E: fr *coutumier*] 1 (Jur) Referitor la cutumă (1).

2 Care ține de cutumă (1). 3 Care provine dintr-o cutumă (1). 4 Specific cutumei (1). 5 Tradițional.

cutun sn vz *cătun*

cuturieră sf [At: DN³ / P: ~ri-e~ / Pl: ~re / E: fr *couturière*] (Frî) Croitoreasă.

cuturisi v vz *cotorosi*

cuturisit, ~ă a vz *cotorosit*

cutuzui v vz *cotozui*

cuțac sm [At: DA / Pl: ~aci / E: ucr *кутак*] (Buc; uem) Butuc scurt (de 4 m).

cuță¹ sf [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: ~te / E: nct] (Trs; mpl) Fâșie (de slănină).

cuță² sf [At: REV. CRIT. III, 121 / Pl: ~te / E: mg *koca*] (Mgm) Femeie guralivă, care duce vorba de colo colo Si: *cuțurie* Cf *cață*.

cuță³ sf [At: ALECSANDRI, T. 435 / Pl: ~te / E: cf *cuțu*] 1-4 Cățelușă (1-4).

cuțcrișă sf [At: PANȚU, PL.² / Pl: ~se / E: nct] (Bot; reg) Cuscrișor (*Pulmonaria augudifolia*).

cuțât sn vz *cuții*

cuțâtar sn vz *cuțitar*

cuțit sn [At: TETRAEV. (1574), 248 / V: (reg) ~lât / Pl: ~e / E: ml **colitus* sau **acutitus* (<*acutire*<*acutus*)] 1 Instrument de tăiat, format dintr-o lamă metalică și dintr-un mâner, având numeroase și variate întrebuințări în gospodărie, în atelier etc. 2 (Îe) A avea pâinea și ~ul (în mână) A avea la îndemână toată puterea, toate mijloacele. 3 (Îe) A fi (certat sau a se avea) la ~e (cu cineva) A fi sau a junge dușman neîmpăcat (cu cineva). 4 (Îe) A pune cuiva ~ul la gât A sili (pe cineva) să facă ceva. 5 (Îe) A-i ajunge (cuiva) ~ul la os A ajunge la capătul puterilor. 6 (Îe) A fi într-o situație dificilă, precară. 7-8 (Îe) (A fi pe) (o) muchie de ~ (A se afla într-o) situație gravă, dificilă, la un pas de un deznodământ nedorit. 9 (Îe) A-i da (sau a-i trece) cuiva un ~ prin inimă A simți o durere adâncă. 10 Cuter (3). 11 Bisturiu. 12 (Pex) Intervenție chirurgicală. 13 (Pex) Lovitură de cuțit (1). 14 (Fig; pex) Junghii. 15 (Fig; spe) Pneumonie. 16 Piesă tăioasă de metal la diverse mașini sau unelte. 17 (Îs) ~ de plug Parte a plugului care taie brazda în plan vertical, fiind situată înaintea trupeii Si: (reg) *cuțitoaie* (5), *custură*. 18 Piesă principală a cântarului, sensibilă la cea mai ușoară atingere, care indică greutatea unui corp. 19 Piesă componentă a unor aparate de conectare, care realizează o legătură electrică. 20 (Pop; îe) A descânta de ~ A vrăji cu un cuțit pentru a lua durerile. 21 (Pop; îe) A se afla pe ~ A se afla în ceasul morții. 22 (În superstiții, vrăji; îe) A pune cuiva ~ul sau a ursi un ~ A blestema pe cineva, prin formule vrăjitoarești, să aibă dureri ca de rană de cuțit. 23 (Pop; îe) A pune (pe alții) la ~e A învrăjbi. 24 (Înv; îs) ~ piezis Unealtă cu care rotarul netezește lemnul rotunjit cu scoaba. 25 (Îs) ~ de strung Unealtă cu vârful tare (de oțel special călit) cu care se strunjesc uneltele (de lemn, de metal etc.). 26 (Înv; imp) Sabie. 27 (Zlg; șic) ~de-mare Lamelibrahia cu valve de forma plăselelor de briceag, care trăiește în Marea Neagră (*Solen marginatus*). 28 (Îe) A lua (pe cineva) în ~e A-l ciopârți. 29 (Pop) Pneumonie. 30 (Pop; îe) A zăcea sau a boli de ~ A fi bolnav în urma vrăjilor cu cuțitul (22). 31 (Pop; îe) A descânta de ~ A vrăji cu un cuțit cununos pentru a dezlega vraja cu cuțitul. 32 (Îe) A-i intra (cuiva) un ~ la inimă A fi cuprins de un fior rece. 33 (Îe) A fi năpădit de griji 34 (Îe) A i se pune cuiva un ~ în inimă A fi cuprins de frică. 35 (Îe) A fi pe ~ A fi pe moarte. 36 (Îe) A-i sări ~l din teacă A fi la ananghe. 37 (Tip) Mașina de tăiat hârtia și cărțile. 38 Cuțit de lemn cu care se taie mămăliga sau cașul. 39 (Îs) ~ul piezis al rotarului Unealtă cu care se strunjesc obiectele din lemn, metal etc. 40 (La războiul de țesut) Cuțitul cu care se bat betele. 41 Limba melitoiului. 42 (Îs) Vârful ~i Alesătură. 43 (Îe) A fi (sau a sta) pe ~e A fi nerăbdător să plece sau să afle ceva.

cuțita vt [At: GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 45 / V: ~în~ / Pzi: ~tez / E: *cuții*] 1 A înțepa cu un cuțit (1) Si: (pop) a înțepa (1). 2 A înțepa ca un

cuțit (14) Si: (pop) a înțepa, a înjunghia. 3 (Teh; d. mică) A tăia cu un cuțit (16).

cuțitar sm [At: LEX. MARS. 17 / V: ~lât / Pl: ~i / E: *cuțit* + -ar] 1-4 Persoană care face, repară, ascute etc. sau vinde cuțite. 5 Scandalagiu gata să scoată cuțitul în timpul unei dispute. 6 Hoț care amenință cu cuțitul.

cuțitare sf [At: DA ms / Pl: ~ări / E: *cuțita*] 1-2 Înțepare cu (sau ca) un cuțit (1). 3 Tăiere cu un cuțit.

cuțitaș sn [At: ANON. CAR. / Pl: ~e / E: *cuțit* + -aș] 1-2 (Șhp) Cuțit (1) (mic) Si: *cuțit* (1-2). 3 (Mol) Briceag. 4 Cuțit cu lamă de dimensiuni mici, folosit la desprinderea de așchii sau în lucrări de gravare, retușare etc.

cuțitat, ~ă a [At: GR. S. VI, 89 / Pl: ~ați, ~e / E: *cuțita*] 1 Înțepat cu un cuțit (1) Cf *cuțita* (1). 2 Care produce junghieri. 3 (Teh; d. mică) Tăiată cu un cuțit.

cuțitarie sf [At: LM / Pl: ~ii / E: *cuțit* + -arie] 1 Meșteșugul cuțitarului (1). 2-3 Atelierul sau prăvălia cuțitarului (1). 4-5 Obiecte fabricate sau vândute de cuțitar (1). 6 (Csc) Set de cuțite (care face parte dintr-un serviciu).

cuțitatură sf [At: ȘEZ. VII, 54 / Pl: ~ri / E: *cuțita* + -(a)tură] 1 Înțepătură cu cuțitul. 2 Junghii.

cuțiti a [At: PAMFILE, CR. / Pzi: ~esc / E: *cuțiti*] A ciopli cu cuțitul (1) sau cu cuțitoaia (1) Si: a *cuțitoi*.

cuțiti, ~ă a [At: PAMFILE, CR. 52 / Pl: ~iți, ~e / E: *cuțiti*] Lucrat, cioplit cu cuțitul sau cu cuțitoaia Si: *cuțitoit*.

cuțitoaie sf [At: BIBLIA (1688), 228^b / V: ~tut~ / P: ~toa-ie / Pl: ~, ~oi / E: *cuțit* + -oaie] 1 Instrument format dintr-o lamă ascuțită de oțel (cu două mânere la capete), folosit în tâmplărie, dogărie, tăbăcărie etc. pentru cioplit, curățat, îndreptat, răzuit Si: *cuțitoi*¹ (2). 2 Unealtă tăietoare de oțel având o lamă plană sau curbă, prevăzută cu un mâner, folosită de potcovar pentru îndreptarea și curățarea copitelor. 3 Strung. 4 Instrument de pescărie prevăzută cu un cuțit, cu care pescarii scot carmacele la suprafață Si: (reg) *rizacă*. 5 Fierul plugului Si: *cuțit* (17), (pop) *custură*. 6 Cuțitoi¹ (1). 7 (lht; pan) Zvârlugă (*Cobites taenie*).

*cuțitoi*¹ [At: DOSOFTEI, V. S. 21 / Pl: ~oaie / E: *cuțit* + -oi] 1 sn Cuțit mare (arcuit la vârf) Si: *cuțitoaie* (6). 2 sn Cuțitoaie (1). 3 sm (lht; csnp) Zvârlugă (*Cobites taenie*).

*cuțitoi*² vt [At: PAMFILE, I. C. 119 / Pzi: ~iesc / E: *cuțitoaie*] (Pop; reg) A ciopli, a trage la cuțitoaie.

cuțitoit sn [At: H IV, 255 / P: ~to-it / E: *cuțitoi*] Folosire a cuțitoaielor (1).

cuțitoit, ~ă a [At: PAMFILE, J. II, 92 / P: ~to-it / Pl: ~iți, ~e / E: *cuțitoi*] 1 Lucrat cu cuțitoaia (1). 2 Tras la cuțitoaie (1).

cuțitor sm vz *cositor*³

cuțitură sf [At: H XII, 281 / Pl: ~ri / E: ns cf *cuțita*] (Reg) Custură. *cuțit* sn [At: LB / Pl: ~e / E: *cuțit* + -ut] 1-2 (Șhp) Cuțitaș (1-2).

cuțovlah, ~ă smf, a [At: CANTEMIR, HR. 157 / V: *cot*~ / Pl: ~i, ~e / E: ngr *κουφόλαχος*] 1-2 (Îrn) Aromân.

cuțu [At: GALAN, Z. R. 253 / E: cf bg *куце*, srb *kuce*, mg *kuszi*] 1 i Termen cu care se cheamă câinii (mici). 2 sm Cățel. 3 sm (Fam; îe) Să fiu sau să-mi zici mie ~, dacă... Să mă tratezi ca pe un câine dacă...

cuțubatură sf [At: CADE / Pl: ~ri / E: cf *codobatură*] 1 (Orn; reg) Codobatură (*Motacilla alba*). 2 (Bot; reg) Planta *Coronilla emerus*.

cuțui v vz *coțai*

cuțulache sm [At: DA ms / Pl: ~chi / E: *cuțu* + -ulache] (Șhp) 1-2 Cuțulaș.

cuțulan sm [At: VLAHUȚĂ, D. 74 / Pl: ~i / E: *cuțu* + -ulan] Cățelandru. *frumos* Si: *cuțulache*, *cuțulan*, *cuțulica*, *cuțulus*.

cuțulică sm [At: DA ms / Pl: nct / E: *cuțu* + -lica] (Șhp) 1-2 Cuțulaș. *cuțulita* sf [At: H IV, 71 / Pl: ~te / E: *cuță* + -ulita] 1-4 (Șhp) Cuță³ (mică).

cuțulus sm [At: DA / Pl: ~i / E: *cuțu* + -us] (Șhp) 1-2 Cuțulaș (1-2) mic.

cuțupeni vr [At: ȘEZ. XX, 136 / Pzi: ~nesc / E: cf *cotopâni, cotobâni*] (Reg) A face eforturi Si: a se opinti.

cuțurile sfp [At: RĂDULESCU-CODIN, I. / E: ns cf ngr *χοῦταυρ(ov)*] (Reg) Așchii, surcele mărunte.

cuțuri vi [At: RĂDULESCU-CODIN, I. / Pzi: ~nesc / E: ns cf *cuțurile*] (Reg) A strânge cuțurile.

cuțurie sf [At: CONV. LIT., ap. DA / Pl: ~ii / E: cf *cuță*] (Olt) Cuță².

cuțuriște sf [At: GR. S. V, 120 / Pl: ~ti / E: *cuțurie* + -iște] (Reg) Femeie care înșală, care trage chiulul.

cuțutoaie sf vz *cuțitoaie*

cuțuvrea sf [At: COMAN, GL. / Pl: ~ele / E: nct] (Reg) 1 Cătea care latră mereu. 2 (Fam) Femeie depravată.

cuțuvrice sf [At: BUL. FIL. XI-XII, 489 / Pl: ~ici / E: nct] Cuțuvrea (1).

cutuzui v vz *cotozui*

cuvă sf [At: MARIAN – ȚIȚICA, FIZ. II, 67 / Pl: ~ve / E: fr *cuve*] 1 Vas special din metal, lemn, beton etc., de diferite forme și mărimi folosit în operații tehnice. 2 (Îs) ~ de ulei Vas umplut cu ulei, în care se cufundă transformatoarele, reostatele etc. 3 Porțiunea superioară a cuptorului metalurgic vertical.

cuvânt sn [At: COD. VOR. 7/1 / Pl: *cuvinte*, (înv) *cuvente* / E: ml *conventum*] 1 Unitate de bază a vocabularului care reprezintă asocierea unui sens (sau a unui complex de sensuri) și a unui complex sonor Si: *vorbă*. 2 (Lin; Îs) ~ *simplic* Cuvânt (1) care conține un singur morfem radical. 3 (Lin; Îs) ~ *primitiv* Cuvânt (1) care servește ca element de bază pentru formarea altor cuvinte. 4 (Lin; Îs) ~ *compus* Cuvânt (1) format prin compunere. 5 (Lin; Îs) ~ *derivat* Cuvânt format prin derivare. 6 (Lin; Îs) ~ *matcă*, ~ *titlu* Cuvânt aflat în fruntea unui articol de dicționar, sub care se grupează și se glosează toate variantele și expresiile, uneori și derivatele și compusele. 7 (Îe) A nu găsi (sau a nu avea) ~vinte A nu fi în stare (sub impulsul unei stări de moment) să exprimi ceea ce gândești. 8 (Îlav) Cu alte ~vinte Exprimând același lucru altfel. 9 (Îal) În concluzie. 10 (Îlav) Într-un (sau cu un) ~ Pe scurt. 11 (Îal) În concluzie. 12 (Îlav) În puține ~e Pe scurt. 13 (Îal) În concluzie. 14 (Îlav) ~ cu (sau de) ~ Fără nici o modificare Si: *exact, fidel*. 15 (Îlav) Imediat. 16 (Îs) *Joc de cuvinte* Calambur. 17 (Îs) *Cuvinte încrucișate* Joc distractiv-educativ în care trebuie găsite, pe baza unor indicații date, o serie de cuvinte, astfel aranjate într-o figură geometrică împărțită în pătrățele, încât cuvântul citit orizontal să aibă o literă comună cu cel citit vertical. 18 Gând, idee exprimată prin grai Si: *spusa*. 19 (Îs) ~ *greu* Vorbă hotărâtoare. 20 (Îas; lpl) Vorbe de dojană, de ocară. 21 (Îs) ~ *introdutiv* sau ~ *înainte* Prefață (la o lucrare). 22 (Îs) *Purtător de* ~ Persoană autorizată să exprime, în mod public, păreri care arată punctul de vedere al forului pe care îl reprezintă. 23 (Îe) A pune un ~ (bun) A interveni (favorabil) pentru cineva. 24 (Îlav) În (toată) puterea ~ului În înțelesul adevărat. 25 (Îal) Pe deplin. 26 (Îe) A tăia (sau a curma) ~ul A întrerupe pe cineva din vorbă. 27 (Reg; Îe) A începe ~ A începe vorba. 28-29 Subiect de discuție, de povestire Si: *istorisire*. 30 Discurs. 31 (Îe) A cere (sau a da, a avea) ~ul A cere sau a da cuiva dreptul de a vorbi (într-o ședință, într-o adunare etc.). 32 (Îe) A lua ~ul A vorbi (într-o adunare). 33 A-i lua cuiva ~ul A interzice cuiva să-și mai continue afirmațiile (într-o adunare). 34 Îndrumare. 35 (Pex) Ordin. 36 (Îe) A înțelege (sau a ști) de ~ A asculta de spusele, de sfaturile cuiva. 37 (Îs) ~ de ordine Dispoziție dată de un superior. 38 Promisiune. 39 Angajament. 40 (Îs) *Om de* ~ Om care-și ține făgăduielile. 41 (Îs) ~ de onoare (sau de cinste, de om) Promisiune sau făgăduială care angajează cineva. 42 (Îe) A-și da ~ul de onoare A se angaja în mod hotărât că va face cu orice preț ceva. 43 (Îe) A crede pe ~ A crede fără a controla exactitatea spuselor. 44 (Îe) A-și ține ~ul sau a se ține de ~ A-și îndeplini o promisiune făcută. 45 Opinie exprimată. 46 Punct de vedere (exprimat). 47 Libertate, drept de a revendica ceva. 48 (Mpl) Discuție. 49 (Mpl) Ceartă. 50 (Îs) *Schimb de cuvinte* Discuție aprinsă. 51 (Îe) Nu-i ~ Indiscutabil. 52 Motiv. 53 (Îlav) Cu drept ~ Pe bună dreptate. 54 (Înv) Știre. 55 Zvon. 56 (Înv) Pact. 57 (Rar) Facultatea

de a vorbi Cf *cuvântare*. 58 (Îs) ~cheie Termen folosit pentru a marca o diviziune într-un catalog (de bibliotecă). 59 (Îas) Termen al unei unități frazeologice pe care cade accentul semantic. 60 (Îs) ~vedeta Termen ales din titlul unei lucrări sau al unei publicații care folosește la aranjarea alfabetică a lucrării în catalogul general sau în catalogul pe materii. 61 (Îe) A avea cu cineva un ~ A avea de discutat ceva cu cineva. 62 (Îae) A avea o răfuială cu cineva. 63 (Înv; Îs) *Parte de* ~ Parte de vorbire. 64 (Înv) Tâlc. 65 (Înv; pex) Simbol. 66 (Înv) Prorocie. 67 (Înv) Răspuns. 68 (Înv) Explicație. 69 (Înv) Mărturisire. 70 (Înv) Teamă. 71 (Îe) Din ~ în ~ Fără nici o modificare. 72 (Fam; Îe) *Adio și n-am cuvinte* Se zice cuiva care pleacă supărat și căruia vrei să-i arăți că nu-ți pasă de supărarea lui Cf (*duca-se*) *opt și cu-a brânzei noua!*; *duca-se învărtindu-se*. 73 (Îe) Am cu tine un ~ Am să-ți spun o vorbă. 74 (Îae) Am să mă răfuiesc cu tine. 75 (Reg; Îe) Îmi fac ~ cu cineva Conversez. 76 (Îe) A începe ~ A începe vorba. 77 (Îe) A da ~ A vorbi. 78 (Îe) A-i tăia (sau curma) cuiva ~ A-l întrerupe. 79 (Îe) A-i tăia ~l cu miere A întrerupe pe cineva pentru a-i da o veste bună. 80 (Îe) Nici nu mai rămâne ~ Nici vorbă. 81 (Înv; Îe) A ascunde ~l A ține în secret. 82 (Îae) A se preface. 83 (Îe) Dintr-un ~ Fără a sta pe gânduri. 84 (Îe; după fr *partie de discours*) *Parte de* ~ Parte de vorbire. 85 (Înv; Îe) *Cuvinte acoperite* Cuvinte cu tâlc. 86 (Îe) *Cuvinte desarte* Cuvinte fără temei. 87 (Îe) Cu un ~ subtilire Cu multă finețe. 88 (Îe) ~l cel bun Vorbă bună. 89 (Îal) Bună primire. 90 (Îe) *Cuvinte grele* Vorbe aspre, de dojană, de ocară. 91 (Spe) Cuvântare la înmormântarea cuiva. 92 Predică. 93 Știre. 94 Relație. 95 Faimă. 96 Vorbă. 97 Zvon. 98 Proverb. 99 (Îe) Cele zece cuvinte ale lui Dumnezeu sau ale lui Moise Decalogul. 100 (Îe) A ține (sau a păzi) ~l cuiva, a asculta de ~l cuiva, a ieși (afară sau a nu se zbate) din ~l cuiva sau a nu muta ~l cuiva A împlini ordinul cuiva. 101 (Îe) A-și ține ~l sau a se ține de ~ sau a sta la ~ sau a rămâne de ~ A respecta o promisiune 102 (Înv; Îe) A face ~ sau a-și da ~ în sine sau a se lega la un ~, a pune ~ cu cineva sau a lega ~ cu cineva A se înțelege cu cineva. 103 (Îae) A face un legământ. 104 (Îe) A ține la un ~ A-și respecta legământul făcut. 105 (Înv; Îe) A se înțelege sau a se ajunge la cuvinte A fi de acord cu cineva. 106 (Înv; Îe) A fi, a se uni, a se face, a se tocmi la (sau într-un) ~ cu cineva A fi de acord cu cineva. 107 (Înv) Răspuns. 108 Propunere. 109 Lămurire. 110 (Înv) Afirmație. 111 (Înv) Ceartă. 112 (Mol; Îe) Nu-i ~ Nu încapă vorbă. 113 Rațiune. 114 Cauză. 115 Justificare. 116 (Înv; Îe) Sub (sau pe sau cu) ~ că... (sau de) sau pentru ~l că... Sub pretext că. 117 (Înv; Îe) Sub (sau cu) ~ de Drept. 118 (Înv; Îe) A da ~ A da seama. 119 Libertate de a reclama. 120 (Înv) Teamă. 121 Dreptate. 122 (Înv) Anecdotală transmisă oral. 123 (Flz platonice) Dumnezeu. 124 (Tlg) Hristos, Fiul lui Dumnezeu. 125 (Inf) Format standard în care se scriu datele și instrucțiunile la (mini)calculatoare.

cuvânta [At: PSALT. SCH. 64/13 / Pzi: ~tez, (îpp) ~vânt; 2 și (îvp) ~vâni; 3 și (îvp) ~vântă; 6 ~tează, (îvp) ~tă / E: ml *conventare* cf *cuvânt*] 1 vt A-și exprima gândul prin grai Si: a comunica, a declara, a enunța, a exprima, a expune, a grai, a spune, a vorbi, a zice. 2-3 vt (Îe) A ~ de bine (sau de rău) pe cineva A spune lucruri bune (sau rele) despre ceva sau cineva Si: a vorbi de bine. 4 vi A avea capacitatea de a articula cuvinte ca și omul Si: a pronunța. 5 vi (Construit cu dativul sau cu prepozițiile „la”, „către”) A începe vorba cu cineva. 6 vi A declara solemn. 7 vi (Îe) A mare ~ A se răsti. 8 vt (Înv) A slăvi. 9 vt (Înv) A binecuvânta. 10 vt (Înv) A ordona.

cuvânta [At: DOSOFTEI, PS. 16 / Pzi: *cuvânt* / E: ml *convento, -are*] 1 (Înv) A vorbi. 2 (Nob; Înv) A descrie. 3 vt (Înv) A se spune. 4 vt (Îe) A ~ de bine sau de rău (pe cineva) A vorbi de bine sau de rău pe cineva. 5 vt A articula cuvinte. 6 vt A se adresa cuiva. 7 vt A pune o vorbă bună pe lângă cineva. 8 vt (Rar; Îe) A-l ~ (pe cineva) A se adresa cuiva. 9 vt (Îae) A-i da cuiva cuvântul. 10 vt (Nob; Înv; Îe, după sl *vele-recevat*) A mare ~ A se răsti la cineva. 11 vt (Înv) A slăvi. 12 vt (Înv) A binecuvânta. 13 vt A da ordin. 14 vt A declara. 15 vt A ține un discurs. 16 vt A recita.

cuvântare sf [At: MARDARIE, L. 208 / Pl: ~tări / E: *cuvânta*] 1 (Înv) Exprimare a gândului prin grai Si: comunicare, declarare, enunțare,

exprimare, expunere, grăire, spunere, vorbire, zicere. 2 (Rar) Capacitatea de a vorbi. 3 Vorbă. 4 (Înv) Conversație. 5 (Înv) Rațiune. 6 Discurs. 7 Cugetare. 8 Predică. 9 (Înv) Prefață. 10 (Îs) Mare ~ Răstire. 11 Fală.

cuvântaret, ~a a [At: DOSOFTEI, PS. 172 / Pl: ~i, ~e / E: **cuvânta** + -aret] (Iuz) Cuvântător (2).

cuvântăreț, ~eafă a [At: DOSOFTEI, V. S. 81/2 / Pl: ~i, ~e / E: **cuvânta** + -ăreț] 1 a (Iuz) (D. persoane) Cuvântător (2). 2 a Bun orator. 3 a (D. persoane) Care predică frumos. 4 a (D. limbi) În care se poate exprima cu ușurință orice idee. 5 sm Întept. 6 sm Orator funebru. 7 sm Predicator.

cuvântariu sms [At: DOSOFTEI, PSALT. 256/31 / E: **cuvânta** + -ariu] (Înv) Cuvânt (2).

cuvântat¹ sn [At: DUMITRACHE, 41 / E: **cuvânta**] (Înv; îla) De ~ De amintit.

cuvântat², ~a a [At: CORESI, EV. 415 / Pl: ~ați, ~e / E: **cuvânta**] (Înv) 1 Vorbit. 2 Pronunțat. 3 Binecuvântat.

cuvântător, ~oare [At: CORESI, EV. 483 / Pl: ~i, ~ / E: **cuvânta** + (d)tor] 1-2 smf, a (Persoană) care are capacitatea de a vorbi. 3 a (Înv) Cultivat. 4 a (Înv) Întept. 5 smf (Înv) Vorbitor. 6 smf Orator. 7 sm Predicator.

cuvântătorie sf [At: BELDIMAN, N. P. I, 53 / Pl: ~ii / E: **cuvântător** + -ie] (Înv) Oratorie.

cuvântologie sf [At: RUSSO, S. 81 / Pl: ~ii / E: **cuvânt** + -logie] (Înv) Lexicografie.

cuvei sn [At: CHEST. V, 34/57 / Pl: ~e / E: nct] (Reg) Parte a stânei unde se păstrează herbințele și acareturile.

covelaj sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr **covelage**] Tip de susținere sau de căptușire etanșă a puțurilor de mină cu secțiune circulară care străbat roci acvifere cu debite mari de apă.

cuveni [At: PSALT. 56/7 / Pzi: 3 **cuvine** / E: ml **convenio**, -ire cf **cuviniță**, **cuvincios**, **conveni**] 1 vr (Construit cu dativul persoanei) A avea drept la ceva. 2 vr (Construit cu dativul persoanei) A merita. 3 vr (Construit sau nu cu dativul persoanei și complinit printr-un infinitiv sau un conjunctiv) A fi conform normelor moralei Si: a se cădea (29). 4 vr (Îlav) Cum se ~ne După cum se cere. 5 vr A se potrivi. 6 vr (Înv) A fi vrednic de ... 7 vr (Înv; în vechile texte bisericești, după vsl **подобитисе**) A se asemana. 8 vi (Frm; crpr la Alecsandri) A conveni. 9 vi A recunoaște. 10 vr A trebui.

cuviniță sf vz **cuviniță**

cuvnire sf [At: CANTEMIR, ap. DDRF / Pl: ~ri / E: **cuvni**] (Îvr) 1-2 Cuviniță (1-2).

cuvnit, ~a a [At: (a. 1774) URICARIUL I, 178 / Pl: ~iți, ~e / E: **cuvni**] 1 Care (ii) revine cuiva de drept Cf **cuvni** (1). 2 (Înv) Meritat. 3 (Îvr) Convenit. 4 Potrivit.

cuvetă¹ sf [At: STAMATI, D. / Pl: ~te / E: fr **couvert**, it **coverta**] Email transparent cu care se acoperă obiectele de faianță și de ceramică Si: glazură.

cuvetură sf [At: TEODOREANU, M. II, 59 / V: **cov**~ / Pl: ~ri / E: fr **couverture**] Îneluitoare (de postav, de pânză etc.) care se pune peste ceva sau cineva, ori în care se învelește cineva (sau ceva).

cuvetă² sf vz **chiuvetă**

cuvetă² sf [At: DEX² / Pl: ~te / E: fr **cuvette**] 1 Sinclinal în formă de căldare, cu lungimea și lățimea aproape egale și cu secțiunea orizontală aproximativ rotundă. 2 (Îs) ~a lacului Teren ocupat de un lac de acumulare până la nivelul crestei barajului.

cuvincios, ~oasă a [At: AMIRAS, ap. LET. III, 174 / Pl: ~oși, ~oase / E: **cuviniță** + -os] (Înv) 1 Care îi revine cuiva pe drept, pe merit. 2 Potrivit (corespunzător). 3 Competent. 4 Suficient. 5 Motivat. 6 Just. 7 Necesar. 8 Prețios. 9 Conform cerințelor societății, moralei sau religiei. 10 Politicos. 11 Decent. 12 Cuvios.

cuvinița vi [At: DA / Pzi: ~tez / E: ns, cf **cuviniță**] Încuvinița.

cuviniță sf [At: TETRAEV. (1574). 239 / V: (Înv) ~venin~ / Pl: ~te / E: ml **convenientio** cf **cuvincios**, **conveniță**] (Înv) 1 Ceea ce i se cuvine cuiva Si: (Îvr) **cuvnire** (1). 2 Ceea ce îi revine de drept cuiva Si: **cuvnire** (2). 3 Purtare bună, cuvincioasă, politicoasă. 4-5 (Îla, îlav) Cu (sau de,

rar în) ~ (Care este) cum se cuvine (4). 6-7 (Înv; îla; îlav) Fără (sau peste) ~ (Care este) nepotrivit. 8 (Îe) A fi de ~ta cuiva A se cere (ceva) de la cineva. 9 (Îla) De ~ Necesar. 10 (Îls) Cele de ~ Cele necesare. 11 (Îal) Ceea ce este conform cu... 12 (Îlav) După ~tă... Conform cu... 13 Privință. 14 Vrednicie. 15 Motivație. 16 Măreție. 17 (Slm) Asemănare. 18 (Frm) Conveniență. 19 Ceea ce trebuie.

cuvinos, ~oasă a vz **cuvios**

cuvinos, ~oasă a vz **cuvios**

cuvințel sn [At: CANTEMIR, HR. 52 / Pl: ~e / E: **cuvânt** + -el] (Pfm; șhp) 1-2 Cuvânt (1) (scurt).

cuvios, ~oasă [At: PSALT. 139 / V: (Înv) ~inios, ~inos / Pl: ~oși, ~oase / E: **cuvni** + -os] 1 a (Înv) Asemănător. 2-3 a, av (Înv) Potrivit. 4 a (Înv) Motivat. 5 a (Iuz) Dispus spre... 6 a (Iuz) Suficient. 7 a (Înv) Respectuos. 8 a (Rar; complinit prin *prea*; ca atribut dat sfinților, fețelor bisericești) Evlavios. 9-10 smf, a Sfânt. 11 smf Călugăr. 12 a (Iuz) Întept. 13 a (Îvr) Frumos. 14 a (Înv) Distins. 15 a Omenos. 16 a Cucernic. 17 a Intelligent.

cuvioșă vi [At: (sec. XVII) MOLITVELNIC 2^v/1 / Pzi: ~șez / E: **cuvios**] A face pe cineva vrednic de ceva.

cuvioșeste av [At: CANTEMIR, ap. DDRF / E: **cuvios** + -este] (Îvr) 1 Cinstit. 2 Evlavios.

cuvioșie sf [At: MELHISEDEC (1773), ap. TDRG / Pl: ~ii / E: **cuvios** + -ie] (Înv) 1 Bună-cuviință. 2 (Înv) Omenie. 3 Evlavie. 4 (Înșoit de un pronume posesiv) Titlu respectuos de adresare pentru călugări și fețele bisericești.

cuvit i vz **coviț**

cuvita v vz **covița**

cuzaciă sf [At: DA / Pl: nct / E: ucr **козачка**] (Ucm) Cerșetoare.

cuzeruți sm [At: BORZA, D. / E: nct] (Bot; reg) Roșcove (*Cerantonia siliqua*).

cuzinet sm [At: ENC. VET. 30 / V: (iuz) **cusi**~ / Pl: ~eți, ~e sn / E: fr **coussinet**] 1 Piesă (metalică) în formă de cilindru scobit, în care intră fusul sau axul (mobil) al unei mașini. 2 Piesă de fontă care se fixează prin înșurubare pe traversă și care menține șincle nemișcate. 3 (Mva; îs) ~ plantar Partea de dedesubt a piciorului solipedelor (cal, măgar, cățăr) care alcătuiește un fel de pernă carmoasă moale. 4 Element de construcție din beton armat, piatră dură etc. așezat într-un bloc de fundație și un stâlp care are ca scop transmiterea greutății la blocul de fundație respectiv.

cuzism sn [At: DEX² / E: **Cuza** + -ism] Curent ideologic și politic fascist interbelic, al cărui promotor a fost A. C. Cuza.

cuzniță sf vz **cușniță**

cuzniție sf [At: CHEST. II, 54/156 / Pl: ~ii / E: nct] (Reg; gmt) Casă (1).

cuzunac sm vz **cozonac**

cvadragenar, ~a smf, a [At: DEX² / Pl: ~i, ~e / E: fr **quadrénaire**, lat **quadragesarius**] 1-2 (Persoană) care a împlinit 40 de ani.

cvadrans sn [At: PRAVILA (1814) 145/1 / Pl: ? / E: lat **quadrans**, ~tis, ger **Quadrans**, it **quadrante** cf **cuadrant**, **cadran**] (Jur; Înv) A patra parte dintr-o moștenire.

cvadrant sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr **quadrant**, lat **quadrans**, ~ntis] 1 Instrument alcătuit dintr-un sfert de cerc gradat și o lunetă, folosit, în trecut, pentru determinarea înălțimii astrilor. 2 Instrument de precizie format dintr-un sfert de cerc gradat, întrebuințat pentru măsurarea unghiurilor. 3 Organ metalic al unui aparat, instrument de măsură etc. în formă de sector de cerc, apropiat de un sfert de cerc.

cvadrat¹ sn vz **cuadrat**

cvadrat² sm [At: DEX² / Pl: ~ați, ~e / E: ger **Quadrat**] 1 Unitate de măsură pentru lungime, egală cu 18,04 mm, folosită în tipografie. 2 Albitură tipografică având această lungime.

cvadrat³ sn [At: DEX² / Pl: ~e / E: lat **quadratus**] (Lfi) Pătrat.

cvadatrice sf [At: DN³ / V: **cua**~ / Pl: ~ / E: ger **Quadratrix**] (Mat) Curbă folosită pentru cvadratura cercului.

cvadratură *sf* [At: LTR / V: *cad~*, *cuad~* / Pl: *~ri* / E: fr *quadrature* it *quadratura*] **1** Construirea, cu rigla și cu compasul, a unui pătrat care să aibă aria egală cu aria unei figuri date. **2** (Îs) *~ra* cercului Problemă (nesoluționabilă) care constă în găsirea unui pătrat care să aibă aceeași suprafață cu a unui cerc dat și a cărui latură să aibă un raport rațional cu raza cercului. **3** (Fig; pex; îas) Problemă nesoluționabilă. **4** Poziție aparentă în care doi aștri priviți de pe pământ au o diferență de longitudine de 90°.

cvadrică *sf* [At: CADE / V: *cua~* / Pl: *~ice* / E: fr *quadrrique*] (Mat) Suprafață reprezentată de o ecuație de gradul al doilea.

cvadricentenar, *~ă* a [At: DN³ / V: *cua~* / Pl: *~i*, *~e* / E: *cvadri- + centenar*] **1** *sn* Împlinirea a patru sute de ani de la un eveniment însemnat. **2** *sn* Aniversare a evenimentului cu acest prilej. **3** a Care durează de patru sute de ani.

cvadriiceps *sm* [At: DN³ / V: *cua~* / Pl: *~psi* / E: fr lat *quadriceps*] Mușchi care are patru ligamente de inserție pe os.

cvadricolor, *~ă* a [At: DEX² / Pl: *~i*, *~e* / E: fr *quadricolor*] Care are patru culori.

cvadridimensional, *~ă* a [At: DN³ / V: *cua~* / P: *~si-o~* / Pl: *~i*, *~e* / E: ns cf it *quadrimensionale*] (Rar) Care are patru dimensiuni.

cvadrienal, *~ă* a [At: DEX² / Pl: *~i*, *~e* / E: fr *quadiennal*] Care durează patru ani.

cvadrițilar, *~ă* a [At: DN³ / V: *cua~* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr *quadrifilaire*] **1** Constituit din patru fire. **2** (El) Cu patru conductoare.

cvadrigă *sf* [At: DEX² / V: *cua~* / Pl: *~ige* / E: lat *quadriga*] Car antic pe două roți, tras de patru cai înghamați unul lângă altul, folosit de romani la cursele de circ și la triumfuri.

cvadrigemeni *amp* [At: DEX² / V: *cua~* / E: lat *quadriginus*] (Îs) Tuberculi ~ Cele patru părți ridicate ale bulbului rahidian.

cvadrilater *sn* *vz* *cadrilater*

cvadrilateral, *~ă* a [At: DEX² / Pl: *~i*, *~e* / E: fr *quadrilatéral*] **1** Care are patru laturi. **2** (Pex) Pe patru părți.

cvadrilion *sn* [At: DEX² / V: *catr~* / P: *~li-on* / Pl: *~oane* / E: fr *quadrillion*] O mie de trilioane.

cvadrilob *sn* [At: DN³ / V: *cua~* / Pl: ? / E: fr *quadrilobe*] Motiv decorativ alcătuit din îmbinarea a patru lobi.

cvadrilobat, *~ă* a [At: DN³ / V: *cua~* / Pl: *~ați*, *~e* / E: fr *quadrilobé*] (D. organele unei plante) Cu patru lobi.

cvadrilocular, *~ă* a [At: DN³ / V: *cua~* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr *quadriloculaire*] (Bot; atm) Divizat în patru loji sau patru camere.

cvadrimotor *sn* [At: DEX² / V: *cua~* / Pl: *~oare* / E: fr *quadrimateur*] Avion echipat cu patru motoare cu ardere internă.

cvadrinom *sn* [At: DN³ / V: *cua~* / Pl: *~oame* / E: fr *quadrinôme*] (Mat) Expresie algebrică formată din patru termeni.

cvadripal, *~ă* a [At: DN³ / V: *cua~* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr *quadrupale*] (D. elice) Cu patru pale.

cvadripartit, *~ă* a [At: DEX² / V: *cua~* / Pl: *~iți*, *~e* / E: fr *quadrupartite*] **1** (Rar) Format din patru părți. **2** (D. alianțe, congrese etc.) La care participă reprezentanții a patru țări sau a patru partide.

cvadripetal, *~ă* a [At: DEX² / V: *cua~* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr *quadrépétale*] Cu patru petale.

cvadripol *sn* [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: fr *quadrépôle*] Rețea electrică cu două borne de intrare și două borne de ieșire.

cvadripolar, *~ă* a [At: DN³ / V: *cua~* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr *quadrépolaire*] Cu patru poli.

cvadrireactor *sn*, a [At: DN³ / V: *cua~* / P: *~re-ac~* / Pl: *~oare* / E: fr *quadriréacteur*] **1-2** (Avion) cu patru motoare cu reacție.

cvadriremă *sf* [At: DEX² / V: *cua~* / Pl: *~me* / E: lat *quadrirēmis*, fr *quadrirème*] Navă folosită în antichitate, care avea patru rânduri de vâsle sau patru vâslași la o vâslă.

cvadrisilab *sn* [At: DN³ / V: *cua~* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr *quadrissyllabe*] (Lin) Cuvânt format din patru silabe Și: *tetrasilab*.

cvadrisilabic, *~ă* a [At: DN³ / V: *cua~* / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr *quadrissyllabique*] (D. cuvinte) Care are patru silabe.

cvadrivalv, *~ă* a [At: DA / V: *cua~* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr *quadrivalve*] (D. fructe) care are patru valve.

cvadriremium *sn* [At: DA / V: *cua~*, *cuadrivin*, *~iu* / E: fr *quadrivium*, lat *quadrivium*] (În evul mediu) Diviziune a învățământului cuprinzând cele patru articole liberale (aritmetica, muzica, geometria și astronomia).

cvadruman, *~ă* *smf*, a [At: DA / Pl: *~i*, *~e* / E: fr *quadruman*, lat *quadrumanus*] **1-2** (Maimuță) care se servește de cele patru membre ca de mâini. **3** *smf* (Mpl) Maimuțe.

cvadrupe, *~ă* *smf*, a [At: DA ms / V: *cua~* / Pl: *~ezi*, *~e* / E: *quadrupède*] Patruped.

cvadrupla *vt* [At: DA ms / V: *cua~* / Pzi: *~lez* / E: *cuadruplu*] A (se) face de patru ori mai mare Și: a (se) *împătri*.

cvadruplet *sm* [At: DEX² / V: *~eți* / E: fr *quadruplets*] Unul din patru gemeni.

cvadrupelex *sn* [At: DN³ / V: *cua~* / E: fr, lat *quadruplex*] Sistem de transmisie telegrafică permițând transmiterea simultană a patru mesaje diferite.

cvadruplu [At: DEX² / Pl: *~li*, *~le* / E: fr *quadruple*, lat *quadruplus*] **1** a Împătrit. **2** *smf* Grup de patru gemeni.

evalitate *sf* *vz* *calitate*

cvantă *sif* *vz* *cuantă*

cvantic, *~ă* a *vz* *cuantic*

cvantum *sn* *vz* *cuantum*

cvart¹ *sn* [At: MOLIN, V. T. 29 / Pl: *~uri* / E: ger *Quart*, lat *quartus* cf *cuart*] **1** (luz) A patra parte dintr-o coală de hârtie. **2** (Tip) Format de tipăritură la care coala de hârtie se împarte în patru.

cvart² *sn* *vz* *cuart*

cvartadecimă *sf* [At: DN³ / V: *cua~* / Pl: *~me* / E: it *quartadecima*] (Muz) **1** Interval de 14 trepte. **2** A paisprezece treaptă de la un interval dat.

cvartal *sn* [At: (a. 1834) URICARIUL, VII, 193 / V: *cfa~*, *cua~* / Pl: *~uri* / E: rs *квартал*, ger *Quartal*] **1** (Înv; Mol) A patra parte dintr-un oraș Cf *cartier*. **2** (luz) Parte dintr-un oraș Cf *microraión*, *sector*. **3** (Înv; Trs) Trimestru.

cvartă *sf* [At: DEX² / V: *cua~* / Pl: *~te* / E: it *quarto*, fr *quarte*] **1** (Muz) Intervalul dintre patru note consecutive. **2** Grup de patru conducte electrice izolate între ele și răsucite, utilizat la cablurile electrice de telecomunicații. **3** (La scrimă) A patra dintre cele opt poziții principale de apărare.

cvartet *sn* [At: DA / V: *cua~* / Pl: *~e* / E: fr *quartette*, it *quartetto*] **1** Formație muzicală alcătuită din patruzeci sau din patru instrumentiști. **2** Compoziție scrisă pentru o asemenea formație. **3** (Îs) *~de coarde* Formație fundamentală a muzicii de cameră (două vioi, violă și violoncel).

cvartir *sn* [At: N. COSTIN, ap. LET. II 69/32 / V: (înv) *cfar~*, *cuartir*, *fatir* / Pl: *~uri*, *~e* / E: ger *Quartier*, rs *квартира* cf *cartier*, *cortel*] **1** (Îrg) Cartier. **2** (Înv; Îc) *~maistru* Ofițer însărcinat cu așezarea și hrana unui corp de trupe Și: (înv) *velconacia*. **3** (Mol; Trs) Locuință provizorie. **4** (Mol; Trs) Gazdă.

cvartirui *vt* [At: DA ms / Pzi: *~iesc* / E: *cvartir + -ui*] (Înv) A încartirui.

cvartiolet *sn* [At: DN³ / V: *cua~* / E: fr *quartiolet*] (Muz) Grup de patru note de durată egală cu aceea a trei note obișnuite.

cvart³ *sn* *vz* *cuart*

cvas *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 176 / Pl: *~uri* / E: rs *квас*] **1** Băutură acră și răcoritoare, pe care o prepară rușii din fructe, sau din apă, pâine și malț. **2** (Înv; Îs) *~grecesc* Varietate de vin dulce.

cvasi- [At: GHEREA, ST. CR. III, 61 / V: *cuasi-*, *~azi* / E: lat *quasi*, fr *quasi*, ger *quasi*] Element prim de compunere care înseamnă „pe jumătate”, „aproximativ”, „cam”, „aproape” și servește la formarea unor cuvinte ca *cvasistelat*, *cvasiuman* etc.

cvasicontract *sn* [At: DN³ / V: *cua~* / Pl: *~e* / E: fr *quasi-contrat*] **1** Angajament făcut fără o perfectare legală. **2** Contract imperfect încheiat între guvern și producător în vederea încurajării unei anumite producții.

cvasidelict sn [At: DN³ / V: *cua~* / Pl: *~e* / E: *quasi-délit*] (Jur) Fapt ilicit care, comis fără intenția de a vătăma, cauzează totuși o daună, putând da naștere la o acțiune civilă pentru daune-interese.

cvasioniric, ~ă a [At: DN³ / V: *cua~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ns cf it *quasi onirico*] În stare aproape onirică.

cvasistelar, ~ă a [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: *cvasi- + stelar*] (D. corpuri cerești) Cu structură asemănătoare stelelor.

cvasiuman, ~ă a [At: DEX² / P: *~si-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: *cvasi- + uman*] Aproape omenesc.

cvasiunanim, ~ă a [At: DEX² / P: *~si-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: *cvasi- + unanim*] Care este aproape unanim.

cvasiunanimitate sf [At: DEX² / P: *~si-u~* / E: *cvasi- + unanimitate*] Marea majoritate.

cvasitotalitate sf [At: DN³ / V: *cua~* / E: *cvasi- + totalitate*] Aproape întreaga cantitate.

cvaternar sn vz *cuaternar*

cver sn [At: DEX² / E: ger *Quer*(stellung)] (Rar) Ansamblu de linii orizontale dintr-o tabelă sau dintr-un formular.

cvestor sm vz *chestor*

cvestură sf vz *chestura*

cvietanție sf vz *chitanță*

cvietism vz *chietism*

cvietist, ~ă a vz *chietist*

cvinariu, ~ie [At: DN³ / P: *~riu* / Pl: *~ii* / E: fr *quinaire*] **1 a** Care se divide exact la cinci. **2 a** Care are ca bază numărul cinci. **3 sf** Strofă sau poezie alcătuită din cinci versuri.

cvincvagenar, ~ă smf, a [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr *quinquagénaire*, lat *quingeanrius*] **1-2** (Persoană) care a împlinit cincizeci de ani.

cvint- [At: DN³ / V: *chint-, cuint* / E: lat *quintus*] Element prim de compunere savantă cu sensul „cinci”.

cvintadecimă sf [At: DN³ / V: *cui~* / E: ns cf lat *quintadecima*] (Muz) **1** Interval de două octave. **2** Treapta a cincisprezecea a unui interval dat.

cvintal sn vz *chintal*

cvintă sf [At: ȘINCAI, HR. III, 82 / V: *cui~, chi~ / qui~* / Pl: *~te* / E: lat *quinta*, fr *quinte*] **1** (Nob) Dare constând în a cincea parte din recoltă.

2 (Muz) Interval între cinci note consecutive. **3** (Ljc; if *chi~*) Suită de cinci cărți în ordine descrescândă. **4** (Îs) *Chintă regală* Cvintă (3) în care

toate cărțile sunt de aceeași culoare. **5** (Iuz) Lână cu firul cu diametrul de 60-80 mm. **6** (If *chi~*) Acces prelungit de tuse violentă.

cvintel sn [At: CALENDARIU (1814), 177/7 / Pl: *~e* / E: ger *Quintel*] Chintic.

cvintesență sf vz *chintesența*

cvintet sn [At: DA ms / V: *qui~, (rar) cui~, chi~* / Pl: *~e* / E: it *quintetto*, fr *quintette*] **1** Formație muzicală alcătuită din cinci voci sau din cinci instrumentiști care execută, împreună, o compoziție muzicală. **2** Compoziție muzicală pentru cinci voci sau instrumente muzicale. **3** Strofă alcătuită din cinci versuri. **4** Linie de înaintare, formată din cinci jucători, a unei echipe sportive (mai ales la fotbal sau la rugby). **5** (Îs) *~cu pian* Cvintet de coarde și pian. **6** (Îs) *~de suflători* Ansamblu alcătuit din flaut, oboi, clarinet, corn și fagot.

cvintilion sn [At: DEX² / *~li-on* / Pl: *~oane* / E: fr *quintilion*] O mie de cvadrilioane.

cvintolet sn [At: DN³ / V: *cui~* / E: fr *quintolet*] (Muz) Grup de cinci note de durată egală cu valoarea a patru sau șase note obișnuite.

cvintupla vir [At: DN³ / Pzi: *3 ~leaza* / E: fr *quintupler*] **1-2 A** (se) înmulți, (sau a se) mări de cinci ori.

cvintuplu, ~la [At: DEX² / Pl: *~li, ~le* / E: fr *quintuple*] **1 a** Încincit. **2 smf** (Mpl) Grup de cinci gemeni.

cvit sn vz *chit*

cvita vr [At: ALEXI, W. / V: *cui~* / Pzi: *~tez* / E: ger *quittieren*] (Înv) A chitui.

cvitanță sf vz *chitanță*

cvitui v vz *chitui*

cvituire sf vz *chituire*

cvituială sf [At: POLIZU / Pl: *~ieli* / E: *cvitui + -eala*] Chituire.

cvorum sn [At: DA ms / Pl: *~uri* / V: *quo~* / E: lat *quorum*] Număr de membri necesar, conform legii, pentru ca o adunare să fie valabil constituită sau să poată lua o hotărâre valabilă.

cvotient sn vz *coțient*

cyan sn [At: DN³ / P: *ci-an* / E: fr, eg *cyan*] Nuanță obținută prin amestecul spectral al albastrului cu verdele.

cyborg sm [At: DEX² / P: *sai-borg* / Pl: *~rgi* / E: eg *cyborg*] Ființă hibridă al cărei creier este uman, iar corpul este (parțial) artificial (grefe, implanturi etc.) Cf *android, robot*.